Regeringens proposition 2024/25:1

Budgetpropositionen för 2025

Regeringen överlämnar härmed enligt 9 kap. 2 § regeringsformen budgetpropositionen för 2025.

Stockholm den 13 september 2024

Elisabeth Svantesson

Erik Slottner
(Finansdepartementet)

Propositionens huvudsakliga innehåll

Budgetpropositionen innehåller regeringens förslag till statens budget för 2025 samt de övriga förslag och bedömningar som följer av riksdagsordningen och budgetlagen (2011:203).

Översikt av innehåll i volym 1

Volym 1a

1	Finansplan
2	Förslag till riksdagsbeslut
3	Den makroekonomiska utvecklingen
4	De budgetpolitiska målen
5	Inkomster
6	Utgifter
7	Statens budgetsaldo och statsskulden
8	Den offentliga sektorns finanser
9	Statens investeringar och finansiella befogenheter
10	Granskning och ekonomisk styrning

Bilagor 1-4

Volym 1b

11	Lagförslag, skattefrågor
12	Skattefrågor

Bilagor 5-15

Innehållsförteckning

Sammanställning av förslag till statens budget för 2025 8

1 Finansplan 11
1.1 En budget för att bygga Sverige rikare och tryggare 11
1.2 Reformer för att bygga Sverige rikare och tryggare 15
1.3 Den ekonomiska utvecklingen 33
1.4 Den offentliga sektorns finanser 36
1.5 Uppföljning av de finanspolitiska målen 37
1.6 Effekter av regeringens politik 39

2 Förslag till riksdagsbeslut 45

3 Den makroekonomiska utvecklingen 47
3.1 Utsikterna i omvärlden 2024 och 2025 47
3.2 Utsikterna i Sverige 2024 och 2025 49
3.3 Osäkerhet i prognosen 56
3.4 Utvecklingen 2026 och 2027 57
3.5 Alternativa scenarier 57
3.6 Prognosrevideringar 59
3.7 Utvecklingen enligt andra bedömare 60

4 De budgetpolitiska målen 63
4.1 Uppföljningen av målet för det finansiella sparandet 63
4.2 Utgiftstaket 65
4.2.1 Uppföljning av utgiftstaket 65
4.2.2 Tekniska justeringar av utgiftstakets nivåer och finanspolitiskt motiverad höjning av tidigare beslutade nivåer för 2025 och 2026 66
4.2.3 Förslag till nivå på utgiftstaket 2027 68
4.3 Uppföljning av det kommunala balanskravet 70
4.4 Finanspolitikens långsiktiga hållbarhet 71

5 Inkomster 75
5.1 Inledning 75
5.2 Offentliga sektorns skatteintäkter 76
5.3 Statens inkomster 87
5.4 Jämförelse med 2024 års ekonomiska vårproposition och uppföljning av inkomsterna i statens budget för 2023 och 2024 88

6 Utgifter 95
6.1 Inledning 95
6.2 Utgiftsramar för 2025 96
6.3 Preliminära utgiftsramar för 2026 och 2027 98
6.4 Utvecklingen av de takbegränsade utgifterna över tid 100
6.5 Förändring av utgiftsramar och takbegränsade utgifter sedan 2024 års ekonomiska vårproposition 113
6.6 Uppföljning av utgifterna 2024 123
6.7 Stöd till Ukraina 125

7 Statens budgetsaldo och statsskulden 127
7.1 Inledning 127
7.2 Statens budgetsaldo 128
7.3 Statsskulden 131
7.4 Uppföljning av statens budgetsaldo 2024 132

8 Den offentliga sektorns finanser 135
8.1 Inledning 135
8.2 Den offentliga sektorns finanser 136
8.3 Statens finanser 142
8.4 Ålderspensionssystemets finanser 144
8.5 Kommunsektorns finanser 145
8.6 Den offentliga sektorns finansiella förmögenhet 149
8.7 Finansiellt sparande enligt olika bedömare 151
8.8 Uppföljning av offentliga sektorns finanser 153

9 Statens investeringar och finansiella befogenheter 157
9.1 En samlad investeringsplan för staten 157
9.2 Finansiering av anläggningstillgångar och rörelsekapital i statens verksamhet 161
9.2.1 Låneram för 2025 161
9.2.2 Räntekontokreditram för 2025 162
9.3 Låneramar för samhällsinvesteringar och övriga kontokrediter 163
9.4 Statlig utlåning 164
9.5 Statliga garantier 165
9.6 Beställningsbemyndiganden 166
9.7 Bemyndigande att överskrida anslag 167

10 Granskning och ekonomisk styrning 169
10.1 Den europeiska planeringsterminen och EU:s rekommendationer till Sverige 169
10.2 Finanspolitiska rådets slutsatser 171
10.3 Granskning av årsredovisningen för staten 2023 175
10.4 Utvecklingen av den ekonomiska styrningen i staten 175

11 Lagförslag, skattefrågor 177
11.1 Förslag till lag om ändring i lagen (1986:468) om avräkning av utländsk skatt 177
11.2 Förslag till lag om ändring i lagen (1994:1776) om skatt på energi 178
11.3 Förslag till lag om ändring i lagen (1994:1776) om skatt på energi 179
11.4 Förslag till lag om ändring i lagen (1994:1776) om skatt på energi 180
11.5 Förslag till lag om ändring i inkomstskattelagen (1999:1229) 181
11.6 Förslag till lag om ändring i inkomstskattelagen (1999:1229) 192
11.7 Förslag till lag om ändring i socialavgiftslagen (2000:980) 193
11.8 Förslag till lag om ändring i vägtrafikskattelagen (2006:227) 194
11.9 Förslag till lag om ändring i socialförsäkringsbalken 196
11.10 Förslag till lag om ändring i skatteförfarandelagen (2011:1244) 197
11.11 Förslag till lag om ändring i skatteförfarandelagen (2011:1244) 203
11.12 Förslag till lag om upphävande av lagen (2017:1200) om skatt på flygresor 205
11.13 Förslag till lag om ändring i lagen (2020:1066) om förfarandet vid skattereduktion för installation av grön teknik 206
11.14 Förslag till lag om ändring i lagen (2023:758) om ändring i lagen (2022:887) om ändring i inkomstskattelagen (1999:1229) 207
11.15 Förslag till lag om ändring i lagen (2023:812) om ändring i lagen (2023:362) om ändring i lagen (1994:1776) om skatt på energi 210

12 Skattefrågor 211
12.1 Sänkt skatt på arbetsinkomster och pension 212
12.1.1 Ärendet och dess beredning 212
12.1.2 Bakgrund och gällande rätt 212
12.1.3 Förstärkning av jobbskatteavdraget 213
12.1.4 Förstärkning av det förhöjda grundavdraget 214

12.1.5 Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser 215
12.1.6 Konsekvensanalys 216
12.2 Slopad avtrappning i jobbskatteavdraget, jobbskatteavdraget för äldre och det förhöjda grundavdraget 223
12.2.1 Ärendet och dess beredning 223
12.2.2 Bakgrund och gällande rätt 223
12.2.3 Förändrad marginalskatt 224
12.2.4 Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser 225
12.2.5 Konsekvensanalys 226
12.3 Sänkt ersättningsnivå för expertskatt 229
12.3.1 Ärendet och dess beredning 229
12.3.2 Bakgrund och gällande rätt 229
12.3.3 Sänkt ersättningsnivå för expertskatt enligt beloppsregeln 231
12.3.4 Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser 234
12.3.5 Konsekvensanalys 234
12.4 Underlättande av förskottsbetalning vid skattereduktion för installation av grön teknik 237
12.4.1 Ärendet och dess beredning 237
12.4.2 Rätten till skattereduktion för installation av grön teknik 237
12.4.3 Utbetalning får begäras efter det att installationen av grön teknik har slutbetalats 238
12.4.4 Slutlig skattereduktion 241
12.4.5 Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser 242
12.4.6 Konsekvensanalys 243
12.5 Sänkt subventionsgrad vid skattereduktion för installation av solceller 245
12.6 Slopad skattereduktion för mikroproduktion av förnybar el 246
12.7 Höjd beloppsgräns för avdrag för resor till och från arbetet 246
12.8 Utvidgning av växa-stödet 247
12.9 En skattefri grundnivå för sparande på investeringssparkonto och i kapitalförsäkring 248
12.9.1 Ärendet och dess beredning 248
12.9.2 Bakgrund och gällande rätt 249
12.9.3 En skattefri grundnivå för sparande införs 250
12.9.4 Utformningen av den skattefria grundnivån 253
12.9.5 Förfarandet 259
12.9.6 Ränta på kontanta medel på investeringssparkonto 265
12.9.7 Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser 267
12.9.8 Konsekvensanalys 268
12.10 Avtrappat ränteavdrag för lån utan säkerhet 280
12.11 Slopad stämpelskatt vid inteckning i skepp 281
12.12 Höjd fastighetsskatt för vindkraftverk 281
12.13 Förbättrade och förenklade regler om avdrag för tidigare års underskott 282
12.13.1 Ärendet och dess beredning 282
12.13.2 Bakgrund och gällande rätt 282
12.13.3 Höjd kvot vid tillämpning av beloppsspärren 284
12.13.4 Undantag från beloppsspärren vid vissa förvärv inom en oäkta koncern 286
12.13.5 Förenklade regler när en grupp personer förvärvar det bestämmande inflytandet 289
12.13.6 Avtal om rätt att förvärva andelar 297
12.13.7 Justering av bestämmelserna om beräkningen av utgiften för förvärvet i vissa fall 298
12.13.8 Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser 299
12.13.9 Konsekvensanalys 300
12.14 Förbättrade skattemässiga villkor för enskilda näringsidkare 305
12.14.1 Ärendet och dess beredning 305

12.14.2 Gällande rätt ... 306
12.14.3 Förbättrade skatteregler för enskilda näringsidkare ... 309
12.14.4 Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser ... 313
12.14.5 Konsekvensanalys ... 313
12.15 Justeringar i bestämmelserna om riskskatt för kreditinstitut ... 323
12.16 Sänkt skatt på bensin och diesel ... 324
12.17 Sänkt skatt på diesel inom jord-, skogs- och vattenbruk ... 325
12.17.1 Ärendet och dess beredning ... 325
12.17.2 Bakgrund och gällande rätt ... 325
12.17.3 Utökad nedsättning av skatt på jordbruksdiesel under 2025 ... 326
12.17.4 Konsekvensanalys ... 329
12.18 Avskaffad flygskatt ... 331
12.18.1 Ärendet och dess beredning ... 331
12.18.2 Gällande rätt ... 332
12.18.3 Skatten på flygresor avskaffas ... 332
12.18.4 Konsekvensanalys ... 335
12.19 Ändrad malus för husbilar och vissa alternativbränslefordon ... 340
12.19.1 Ärendet och dess beredning ... 340
12.19.2 Gällande rätt ... 340
12.19.3 Malus för husbilar tas bort ... 341
12.19.4 Malus för nya fordon som är utrustade med teknik för drift med en bränsleblandning som till övervägande del består av alkohol ... 343
12.19.5 Konsekvensanalys ... 345
12.20 Befrielse från energiskatt på el för CCS bör inte genomföras ... 351
12.21 Sänkt alkoholskatt för öl från oberoende småbryggerier bör införas ... 352
12.22 Vissa förändringar på F-skattens område ... 353
12.22.1 Ärendet och dess beredning ... 353
12.22.2 F-skattesystemet ... 353
12.22.3 Det finns behov av förändringar på F-skattens område ... 354
12.22.4 Ett godkännande får tidsbegränsas i vissa fall ... 356
12.22.5 Uppgiftsskyldighet och möjlighet att förelägga den som är godkänd för F-skatt ... 359
12.22.6 En utvidgad prövning i vissa fall ... 364
12.22.7 Utgångspunkter för utvidgningen av hinder vid ansökan och grunder för att återkalla ett godkännande vid brister ... 369
12.22.8 Återkallelse på grund av bristande medverkan ... 371
12.22.9 Godkännande eller återkallelse för den som inte redovisar eller inte betalar sina skatter och avgifter ... 375
12.22.10 Godkännande eller återkallelse för den som inte betalat tillbaka felaktigt utbetalt belopp i samband med rut- och rotarbeten ... 378
12.22.11 Återkallelse på grund av missbruk ... 383
12.22.12 Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser ... 386
12.22.13 Konsekvensanalys ... 387
12.23 Nytt Öresundsavtal undertecknat ... 400
12.24 Offentligfinansiella effekter ... 400
12.25 Skatteutgifter ... 403
12.26 Författningskommentar ... 404
12.26.1 Förslaget till lag om ändring i lagen (1986:468) om avräkning av utländsk skatt ... 404
12.26.2 Förslaget till lag om ändring i lagen (1994:1776) om skatt på energi ... 404
12.26.3 Förslaget till lag om ändring i lagen (1994:1776) om skatt på energi ... 404
12.26.4 Förslaget till lag om ändring i lagen (1994:1776) om skatt på energi ... 405
12.26.5 Förslaget till lag om ändring i inkomstskattelagen (1999:1229) ... 405

12.26.6 Förslaget till lag om ändring i inkomstskattelagen (1999:1229) ... 413
12.26.7 Förslaget till lag om ändring i socialavgiftslagen (2000:980) 413
12.26.8 Förslaget till lag om ändring i vägtrafikskattelagen (2006:227) 414
12.26.9 Förslaget till lag om ändring i socialförsäkringsbalken 415
12.26.10 Förslaget till lag om ändring i skatteförfarandelagen (2011:1244) 415
12.26.11 Förslaget till lag om ändring i skatteförfarandelagen (2011:1244) 424
12.26.12 Förslaget till lag om upphävande av lag (2017:1200) om skatt på flygresor 425
12.26.13 Förslaget till lag om ändring i lagen (2020:1066) om förfarandet vid skattereduktion för installation av grön teknik ... 425
12.26.14 Förslaget till lag om ändring i lagen (2023:758) om ändring i lagen (2022:887) om ändring i inkomstskattelagen (1999:1229) 426
12.26.15 Förslaget till lag om ändring i lagen (2023:812) om ändring i lagen (2023:362) om ändring i lagen (1994:1776) om skatt på energi 426

Bilaga 1 Specifikation av budgetens utgifter och inkomster 2025
Bilaga 2 Tabellsamling makroekonomisk utveckling och offentliga finanser
Bilaga 3 Ekonomisk jämställdhet
Bilaga 4 Klimatredovisning
Bilaga 5 Förslag om ytterligare sänkt skatt på arbetsinkomster och pension
Bilaga 6 Slopad avtrappning i jobbskatteavdraget, jobbskatteavdraget för äldre och det förhöjda grundavdraget
Bilaga 7 Sänkt ersättningsnivå för expertskatt
Bilaga 8 Underlättande av förskottsbetalning vid skattereduktion för installation av grön teknik
Bilaga 9 En skattefri grundnivå för sparande på investeringssparkonto och i kapitalförsäkring
Bilaga 10 Förbättrade och förenklade regler om avdrag för tidigare års underskott
Bilaga 11 Förbättrade skattemässiga villkor för enskilda näringsidkare
Bilaga 12 Sänkt skatt på jordbruksdiesel under 2025
Bilaga 13 Sänkt flygskatt
Bilaga 14 Ändrad malus för husbilar och vissa alternativbränslefordon
Bilaga 15 Vissa förändringar på F-skattens område

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 13 september 2024

Sammanställning av förslag till statens budget för 2025

Utgifter

Tusental kronor

Utgiftsområde	1	Rikets styrelse	20 130 981
Utgiftsområde	2	Samhällsekonomi och finansförvaltning	21 734 078
Utgiftsområde	3	Skatt, tull och exekution	14 812 398
Utgiftsområde	4	Rättsväsendet	86 791 679
Utgiftsområde	5	Internationell samverkan	2 278 371
Utgiftsområde	6	Försvar och samhällets krisberedskap	169 680 344
Utgiftsområde	7	Internationellt bistånd	44 499 844
Utgiftsområde	8	Migration	11 937 532
Utgiftsområde	9	Hälsovård, sjukvård och social omsorg	120 254 872
Utgiftsområde	10	Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning	123 058 927
Utgiftsområde	11	Ekonomisk trygghet vid ålderdom	62 890 360
Utgiftsområde	12	Ekonomisk trygghet för familjer och barn	104 531 449
Utgiftsområde	13	Integration och jämställdhet	6 265 767
Utgiftsområde	14	Arbetsmarknad och arbetsliv	93 539 399
Utgiftsområde	15	Studiestöd	33 793 466
Utgiftsområde	16	Utbildning och universitetsforskning	103 845 141
Utgiftsområde	17	Kultur, medier, trossamfund och fritid	16 861 894
Utgiftsområde	18	Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande samt konsumentpolitik	3 240 094
Utgiftsområde	19	Regional utveckling	4 294 201
Utgiftsområde	20	Klimat, miljö och natur	16 438 897
Utgiftsområde	21	Energi	6 631 297
Utgiftsområde	22	Kommunikationer	94 447 432
Utgiftsområde	23	Areella näringar, landsbygd och livsmedel	21 697 804
Utgiftsområde	24	Näringsliv	8 315 298
Utgiftsområde	25	Allmänna bidrag till kommuner	173 107 254
Utgiftsområde	26	Statsskuldsräntor m.m.	28 755 200
Utgiftsområde	27	Avgiften till Europeiska unionen	47 761 911
Summa utgiftsområden			**1 441 595 890**
Minskning av anslagsbehållningar			-10 567 382
Summa utgifter			**1 431 028 508**

Riksgäldskontorets nettoutlåning	-2 984 969
Kassamässig korrigering	370 837
Summa	**1 428 414 376**

Inkomster

Tusental kronor

Inkomsttyp 1000	Statens skatteinkomster	1 402 145 744
Inkomsttyp 2000	Inkomster av statens verksamhet	47 836 597
Inkomsttyp 3000	Inkomster av försåld egendom	5 000 000
Inkomsttyp 4000	Återbetalning av lån	562 930
Inkomsttyp 5000	Kalkylmässiga inkomster	23 921 000
Inkomsttyp 6000	Bidrag m.m. från EU	48 770 245
Inkomsttyp 7000	Avräkningar m.m. i anslutning till skattesystemet	-154 374 067
Inkomsttyp 8000	Utgifter som redovisas som krediteringar på skattekonto	0
Summa inkomster		**1 373 862 451**

Beräknat lånebehov	54 551 926
Summa	**1 428 414 376**

1 Finansplan

1.1 En budget för att bygga Sverige rikare och tryggare

När regeringen tillträdde var inflationen mycket hög. Det har inneburit en tung ekonomisk börda för såväl hushåll som för företag, kommuner och regioner. Därför har regeringens fokus – från dag ett – varit att bekämpa inflationen. Detta har gjorts genom två återhållsamma budgetpropositioner, samtidigt som de som drabbats hårdast av prisökningarna har stöttats. Regeringens prioriteringar har, tillsammans med Riksbankens penningpolitik och ansvarstagande från arbetsmarknadens parter, gett effekt. Inflationen har fallit tydligt och väntas hamna strax under inflationsmålet på 2 procent år 2024, mätt med KPIF.

Mot bakgrund av en lägre inflation, stabila långsiktiga inflationsförväntningar och en förändrad riskbild kring inflationen skiftar regeringen i och med denna proposition fokus för den ekonomiska politiken: från att bekämpa inflationen till att investera i att bygga Sverige rikare och tryggare igen. Eftersom den geopolitiska oron även i fortsättningen kan driva upp exempelvis energipriser och leda till högre inflation krävs dock vaksamhet kring både omvärldsläget och inflationens utveckling framöver. Skulle inflationen ta fart igen kommer inflationsbekämpning återigen behöva bli en central del av den ekonomiska politiken.

Även om inflationsbekämpningen varit framgångsrik återstår fortfarande utmaningar för den svenska ekonomin. De kvardröjande effekterna av den höga inflationen är fortsatt påtagliga, särskilt för barnfamiljer. Löntagarnas köpkraft har urholkats – 10 års reallöneökningar har utraderats. Pensionärer har fått se det reala värdet på sina sparkonton minska. Bolånetagare brottas med högre räntekostnader och företagare har mött en vikande efterfrågan samtidigt som deras kostnader har ökat. Kostnadsökningar har slagit hårt även mot sjukvården, omsorgen och skolan. Den höga inflationen och de höga räntorna har även bidragit till att investeringar och hushållens konsumtion har utvecklats svagt. Tillväxten i Sverige har stagnerat och svensk ekonomi är i en lågkonjunktur med ökad arbetslöshet som följd, vilket även är fallet i flera andra EU-länder. Detta i ett läge där EU hamnar på efterkälken när det gäller tillväxt i den globala ekonomin.

Regeringen vill stötta ekonomins återhämtning och prioriterar reformer inom framför allt tre områden.

För det första handlar det om att fortsätta stärka hushållens köpkraft. Även om inflationen har minskat kommer det att ta flera år innan köpkraften för hushållen återställts till den nivå som rådde innan inflationen började stiga kraftigt 2021. Här behöver politiken hjälpa till. Regeringen har tagit viktiga steg genom att sänka skatten för de som jobbar och för pensionärer. Sänkningen av drivmedelsskatter och de lägre kraven i reduktionsplikten fr.o.m. första januari 2024 gör stor skillnad i mångas plånböcker. I denna proposition fortsätter regeringen att lätta på skattebördan för svenska folket genom bl.a. sänkt skatt på arbete, pension, sparande, företagande och transporter.

För det andra handlar det om att återupprätta arbetslinjen så att fler kommer i arbete. Arbetslinjen handlar om att öppna dörrar i stället för att låsa in personer i utanförskap. Förstärkningen av jobbskatteavdraget är en central del i att göra det lönsamt att gå från bidrag till arbete. Dessutom krävs fortsatta satsningar på utbildning för att skapa

fler vägar till arbete. I denna proposition satsar regeringen på hela utbildningskedjan bl.a. genom att förstärka stödet till personer som står långt ifrån arbetsmarknaden, öka antalet platser på den yrkesinriktade vuxenutbildningen och underlätta studier för personer med funktionsnedsättning. Regeringen satsar också på språkträning för utrikes födda föräldrar som är hemma med små barn. Även drivkrafter för att komma i arbete är av stor betydelse. Regeringen arbetar med reformer som ökar aktivitetskraven för den som kan arbeta men ändå lever på bidrag. Regeringen arbetar med ett bidragstak så att det alltid ska löna sig att ta ett jobb. Regeringen avser också höja kraven för kvalificering till den svenska välfärden för dem som inte är svenska medborgare. Det är positivt att sysselsättningsgraden bland utrikes födda i Sverige har ökat över tid. Om fler kan försörja sig själva, i stället för att bli försörjda av det gemensamma blir individen, liksom Sverige som land, rikare.

För det tredje krävs reformer för en ökad tillväxt. Det handlar om utbildning – från mer studiero i skolan till bättre ingenjörsutbildningar på universitet och högskolor – och om forskning. I denna proposition avsätts bl.a. medel till områdena excellent forskning, forskningsinfrastruktur och banbrytande teknik och i slutet av 2024 kommer regeringen att presentera en forsknings- och innovationsproposition, den största någonsin. Det handlar också om fungerande transportinfrastruktur så att det går att ta sig till arbetet och skolan i tid och så att företag får bättre möjligheter att transportera sina varor. Under hösten 2024 avser regeringen presentera en infrastrukturproposition. I propositionen kommer regeringen att föreslå att de ekonomiska ramarna för planperioden 2026–2037 för transportinfrastrukturen ökar med över 200 miljarder kronor. Underhållet för det svenska väg- och järnvägsnätet ska stärkas – ett arbete som har varit eftersatt under allt för lång tid. Det handlar också om att både företag och hushåll behöver fasa ut de fossila bränslena för att nå målet om nettonollutsläpp 2045. Det kan bara åstadkommas i en ekonomi som växer och där välståndet ökar. Sverige är bundna av och ska som alla medlemsstater i EU leva upp till våra s.k. ESR-åtaganden, som är EU:s mål för utsläppen från bl.a. vägtransporter, arbetsmaskiner och jordbruk. Regeringens bedömning är att den samlade politiken i denna proposition innebär att ESR-åtagandet kommer nås 2030. Det handlar också om att säkra fossilfri elproduktion. Arbetet med att få på plats ny kärnkraft går nu in i en mer intensiv fas samtidigt som ytterligare satsningar på laddinfrastruktur föreslås. Utöver att avsätta medel för att effektivt kunna ta vidare kärnkraftsamordnarens arbete samt möjliggöra en utökad satsning på pilot- och demonstrationsprojekt inom kärnkraftsområdet, fortskrider arbetet med att skapa ekonomiska förutsättningar som lägger grunden för att ny kärnkraft ska kunna genomföras. Regeringen avser återkomma i frågan om statliga stödformer och förutsättningar för att ta del av stöd för ny kärnkraft. Det handlar också om enklare regler för företagare. Regeringen fortsätter att rensa upp i de komplicerade regler som drabbar företagare och arbetar för att skattesystemet i än högre grad ska uppmuntra till företagande, egen ansträngning och investeringar i Sverige. Regeringen tar steg för att stärka livsmedelsproduktionens konkurrenskraft och robusthet. Hela Sverige ska fungera, så att det går att bo, leva och verka i hela vårt land.

Utbildning och ökat ansvar på jobbet ska löna sig mer. Då krävs lägre marginalskatter. Principen om hälften kvar, dvs. att löntagare åtminstone ska få behålla hälften av en löneökning efter skatt, bör gälla och regeringen tar viktiga steg för att uppnå detta i denna proposition. Regeringen kommer att fortsätta lätta på skattebördan för svenska folket.

Att ekonomin växer och Sverige blir rikare är en viktig förutsättning för att kunna finansiera de satsningar som krävs för att Sverige ska bli ett säkrare och tryggare land att bo och leva i. Omvärldsläget med krig i vårt närområde och allvarliga samhällsproblem, inte minst den grova organiserade brottsligheten, medför att vi fortsatt står

inför stora investeringsbehov i försvar och rättsväsende för att öka tryggheten för svenska medborgare. I denna proposition fortsätter regeringen omläggningen av kriminalpolitiken och satsar särskilt på det brottsförebyggande arbetet och fortsatta förstärkningar av bl.a. Polismyndigheten och Kriminalvården. En modell för betald polisutbildning införs i syfte att öka polisutbildningens attraktivitet och på så sätt öka urvalet av sökande. Ytterligare ansträngningar görs för att strypa den kriminella ekonomi som göder och driver gängen. Medel avsätts till att förstärka försvaret i enlighet med Försvarsberedningens beslut. Människors trygghet handlar också om att välfärden ska gå att lita på. För att stärka kvaliteten i förskolan och skolor och för att stärka kunskapsutvecklingen görs satsningar på bl.a. att minska barngruppernas storlek i förskolan och på att stärka Kunskapsbidraget i skolan. Regeringen föreslår att medel avsätts för satsningar för att öka elevers läsförmåga och på att öka tryggheten och studieron i skolan. Regeringen avser att lämna förslag om att grundskolan ska bli tioårig fr.o.m. hösten 2028.

För att skapa en mer tillgänglig sjukvård görs satsningar på bl.a. kortare köer till barn- och ungdomspsykiatrin och på inrättandet av en nationell vårdförmedling, så att den som söker vård ska erbjudas det på annan ort om väntetiden där man bor är för lång. Satsningar görs även för att öka antalet vårdplatser, för förbättrad psykisk hälsa samtidigt som resurserna till hälso- och sjukvården förstärks.

Frivillig återvandring kan bidra till att minska antalet människor som lever i utanförskap och de följder sådant utanförskap får för det svenska samhället och individen. Återvandring skapar möjligheter för individen till en nystart i livet. Regeringen bedömer att antalet personer som frivilligt återvandrar har potential att öka om ersättningsnivåerna höjs och kunskapen om möjligheten att få bidrag och praktisk hjälp ökade bland grupper som kan tänkas vara intresserade av att återvandra. Regeringen kommer därför kraftigt höja bidraget från 2026 samt därtill genomföra informationsinsatser och införa en nationell samordnare för frivillig återvandring.

Den överordnade uppgiften för den ekonomiska politiken har sedan regeringen tillträdde varit att bekämpa inflationen. Den kampen är nu vunnen. Uppgiften framöver är att se till att den höga inflationen inte kommer tillbaka och samtidigt genomföra reformer och investeringar som bygger Sverige rikare och tryggare för kommande generationer. Denna proposition är ett viktigt steg på vägen dit.

Tabell 1.1 Reformtabell

Miljarder kronor

	2025	2026	2027
Hushållens köpkraft ska stärkas och arbetslinjen stärkas			
Förstärkt jobbskatteavdrag och sänkt skatt för pensionärer	13,50	13,50	13,50
Sänkt skatt på bensin och diesel	3,17	5,49	5,65
Stöd till utsatta hushåll	0,57	0,16	0,16
Utökning av den yrkesinriktade vuxenutbildningen	0,90		
Effektivisera det högre bidraget inom studiemedlet och avskaffa studiestartstödet	-0,30	-0,80	-0,80
Stöd återgång till arbetet	0,09	0,08	0,08
Skärpt och effektivare tillsyn mot dödsolyckor och andra arbetsmiljörisker	0,05	0,08	0,10
Utbildning och sparande ska löna sig			
Slopad avtrappning av jobbskatteavdraget och grundavdraget för pensionärer	4,71	4,71	4,71
Utvidgat växa-stöd och sänkt ersättningsnivå för expertskatt	0,15	0,33	0,46
Skattefri grundnivå på sparande i investeringssparkonto och kapitalförsäkring	4,40	7,00	7,00

	2025	2026	2027
Avtrappat ränteavdrag för lån utan säkerhet	-4,34	-8,68	-8,68
Investeringar för ökad tillväxt			
En ny forsknings- och innovationsproposition	1,50	2,50	4,00
Förstärkt energiforskning	0,10	0,18	0,25
Investeringsstöd för att stärka leveranssäkerheten i elsystemet	0,10	0,20	0,40
Sänkt subventionsgrad vid skattereduktion för installation av solceller	-0,10	-0,20	-0,20
Avskaffad skattereduktion för mikroproduktion av förnybar el		-0,68	-0,68
Nya ekonomiska ramar för transportinfrastrukturen 2026–2037		6,02	8,02
Förstärkt vägunderhåll	1,55		
Effektivisering av Trafikverket	-0,30	-0,60	-0,60
Avskaffad flygskatt	0,87	1,82	1,88
Sänkt skatt på diesel inom jord-, skogs- och vattenbruk	0,61		
En effektiv klimat- och energipolitik			
Incitament till kommunerna för vindkraft	0,34	0,37	0,40
Höjd fastighetsskatt för vindkraftverk		-0,17	-0,17
Förstärkt klimatkliv	0,50		0,50
Fortsatt utbyggnad av laddinfrastrukturen			0,55
Elbilspremie (nationell medfinansiering)	0,01	0,20	0,20
Förlängning av miljökompensation för godstransporter på järnväg		0,55	0,55
Kväveklivet och stöd till produktion av biogas	0,20	0,25	0,50
Ingen nedsatt elskatt för CCS		-0,25	-0,25
Bevara värdefull natur, vattenmiljöer och ekosystem	0,20	0,20	0,20
Enklare regler för ökad tillväxt och effektivare statsförvaltning			
Effektivare tillståndsprocesser	0,08	0,08	0,15
Bostadspolitisk utveckling i norra Sverige	0,14	0,38	0,51
Bättre förutsättningar för Sveriges företag	0,31	0,30	0,31
En effektivare statsförvaltning	-0,10	-0,16	-0,25
Kampen mot brottsligheten trappas upp			
Ökade medel till Polismyndigheten	1,35	1,11	3,89
Utbyggnad av Kriminalvårdens kapacitet inkl. straffrättsliga reformer	0,87	0,96	2,87
Ökade medel till Statens institutionsstyrelse	0,68	0,70	0,51
Ökade medel till Sveriges Domstolar och Åklagarmyndigheten	0,26	0,36	0,61
Medel för att införa Rakel G2	0,65	0,77	0,88
Bekämpa den kriminella ekonomin	0,90	1,03	1,10
Ett systematiskt brottsförebyggande arbete	0,67	1,29	1,67
Totalförsvaret förstärks			
Försvarspolitisk proposition 2024	6,60	10,00	21,80
Utbyggnad av det civila försvaret	2,00	3,50	6,50
Stärkt cybersäkerhet	0,15	0,15	0,15
En välfärd att lita på			
Förstärkning av kvalitetshöjande åtgärder inom förskolan	0,90	0,60	0,60
Förstärkning av Kunskapsbidraget	0,70		
Förstärkning av statsbidraget för läroböcker och lärarhandledningar	0,20		
Fortbildning av lärare och förskolelärare		0,20	0,20
Samlat statsbidrag för personalförstärkningar inom skolan	0,85	0,70	0,70

	2025	2026	2027
Försöksverksamhet med intensivträning i svenska	0,10	0,10	0,10
Sektorsbidrag till hälso- och sjukvården	2,00		
Nationell vårdförmedling	0,15	0,05	0,05
Anhörigkontakt och fast omsorgskontakt i särskilt boende		0,39	0,79
Utökat antal vårdplatser och särskild satsning på precisionshälsa	1,05	1,40	1,80
Förstärkt satsning på psykiatrin	1,37	1,55	1,55
Stärkt högkostnadsskydd för äldre inom tandvården		3,41	3,41
Höjd schablon och halverat föräldraavdrag i assistansersättningen	0,49	0,58	0,58
En långsiktigt hållbar läkemedelsförsörjning	5,63	4,03	3,49
Effektivitetsdelegationen	0,25	0,25	0,25
En hållbar migrations- och integrationspolitik			
Tillskott till Migrationsverket och Migrationsdomstolarna	0,03	0,71	0,06
Höjd skolschablon till kommunerna	0,10	0,24	0,16
Utökat antal förvarsplatser och stärkt arbete med återkallelse av uppehållstillstånd samt utökad kapacitet för biometriska uppgifter	0,19	0,21	0,36
Frivillig återvandring	0,11	1,43	0,92
Sysselsättningsgraden bland utomeuropeiskt födda ska öka	0,17	0,26	0,30
En effektivare biståndspolitik			
Ny biståndsram 2026–2028 på 53 miljarder kronor per år		-3,00	-3,00
Övriga reformer och oundvikligheter	3,35	1,81	0,88
Effekt offentliga finanser exklusive militärt stöd till Ukraina	**60,65**	**67,63**	**91,62**
Militärt stöd till Ukraina	23,35	25,73	0,92
Effekt offentliga finanser inklusive militärt stöd till Ukraina	**84,00**	**93,36**	**92,54**

Källa: Egna beräkningar.

1.2 Reformer för att bygga Sverige rikare och tryggare

Ett gynnsamt företagsklimat är en grundförutsättning för ekonomisk tillväxt. Sverige ska vara ett land där det är enkelt att starta och driva företag, där ansträngning lönar sig och det finns arbetskraft med rätt kvalifikationer, där elsystemet kan leverera den el som behövs, där vägarna håller god standard och tågen går i tid. Sverige behöver också en väl fungerande bostadsmarknad, mindre omfattande byggkrav, enklare och effektivare tillståndsprocesser och skatter som främjar tillväxt och investeringar. Endast en ekonomi som växer relativt befolkningen på sikt kan bära framtidens välfärd. Genom klimatpolitiken skapar regeringen förutsättningarna för att Sverige ska kunna nå hela vägen till nettonoll bl.a. genom att bygga upp klimatneutral infrastruktur i hela landet, fasa ut fossila bränslen, snabba på elektrifieringen och säkra tillgången till fossilfri el.

En ökad produktivitetstillväxt är viktig för att uppnå en högre ekonomisk tillväxt, vilket är avgörande för svenskt välstånd. I april 2023 tillsatte regeringen en kommission med uppdrag att bl.a. lämna förslag för att höja produktiviteten i näringslivet och i den offentliga sektorn. Regeringen föreslår i denna proposition flera åtgärder som bygger på kommissionens förslag (SOU 2024:29).

Sverige ska bli ett tryggare land att bo och leva i. Den grova organiserade brottsligheten fortsätter att släcka liv samtidigt som den har spridit sig från storstäderna till mindre orter. Inget annat land i Europa är ens i närheten av den svenska våldsutvecklingen. Här ser vi följderna av en stor invandring i kombination med misslyckad integration och statens oförmåga att gripa in i tid. Utsatthet för kriminalitet skapar

otrygghet, och utan trygghet begränsas friheten. Även försvarsförmågan behöver förbättras och såväl det militära som det civila försvaret ska stärkas. För ett tryggare Sverige behövs också en välfärd som går att lita på. Regeringen prioriterar därför strukturella reformer för en god och tillgänglig vård samt en stark kunskapsskola.

Hushållens köpkraft ska stärkas och arbetslinjen värnas

Det kommer att ta flera år innan köpkraften för alla hushåll återställts till den nivå som rådde innan inflationen började stiga kraftigt. Regeringen vill därför stötta återhämtningen genom förslag som stärker hushållens köpkraft. För att fler ska kunna försörja sig själva genom lön från arbete tar regeringen ytterligare steg för att stärka arbetslinjen.

Skatten på arbete ska sänkas

Det är avgörande för svensk tillväxt att drivkrafter till arbete och utbildning ökar. Skattereglerna ska bidra till att öka den varaktiga sysselsättningen och antalet arbetade timmar i ekonomin. Det är dessutom rättvist att den som arbetar får behålla mer av sin lön. Regeringen föreslår därför en förstärkning av jobbskatteavdraget, främst för heltidsarbetande personer med låga och medelhöga inkomster. För att pensionärerna ska få motsvarande ekonomiska förbättring föreslår regeringen även sänkt skatt för pensionärer. Regeringen tar även bort avtrappningen av jobbskatteavdraget som infördes 2016, i syfte att det ska löna sig att utbilda sig och ta ökat ansvar på jobbet. Förslaget har beräknats vara självfinansierat på sikt och bedöms leda till en ökad tillväxt.

Drivmedelsskatterna ska sänkas

Höga drivmedelspriser får konsekvenser för hushåll och företag som är beroende av transporter, inte minst på landsbygden. Efter de historiskt höga priserna under 2022 har priset på drivmedel minskat till följd av ett lägre råoljepris, den lägre inblandningen av biodrivmedel och de skattesänkningar som regeringen genomfört. För att motverka prishöjningar vid pump på bensin och diesel bör skatten sänkas igen. Regeringen föreslår därför att skatten på bensin och diesel ska sänkas den 1 januari 2025 och att skatterna på bensin och diesel inte ska indexeras inför 2026.

Stöd till ekonomiskt utsatta hushåll

Många hushåll är fortsatt påverkade av de senaste årens inflationsutveckling. Barnfamiljer är särskilt hårt drabbade. Regeringen föreslår därför att det tillfälliga tilläggsbidraget till barnfamiljer med bostadsbidrag förlängs. Regeringen föreslår även en höjning av beloppet för individer som får sjukpenning i särskilda fall, samt för boendetillägget. De höjda beloppen innebär att bidragen anpassas till nuvarande prisutveckling.

Arbetsmarknadspolitiken ska bli effektivare och tillsynen stärkas

En väl fungerande matchning på arbetsmarknaden minskar risken för att arbetslösheten stiger eller stannar kvar på en hög nivå. Flera branscher har svårt att hitta arbetskraft med rätt utbildning och kompetens, som en följd av att t.ex. digitalisering, automatisering och elektrifiering ökar. Regeringen prioriterar därför medel till fler platser inom den yrkesinriktade vuxenutbildningen så att tillgången till arbetskraft med rätt utbildning förbättras och fler snabbt kan komma i arbete. Medel avsätts också för en skärpt och effektivare tillsyn mot dödsolyckor och andra allvarliga arbetsmiljörisker. För att finansiera nödvändiga reformer minskar regeringen medlen för det högre bidraget inom studiemedlen. Studerande som inte beviljas den högre

bidragsnivån får i stället studiemedel med den generella bidragsnivån. Regeringen avser även att avskaffa studiestartsstödet eftersom stödet i stor utsträckning inte når avsedd målgrupp.

Personer med syn- eller hörselnedsättning behöver inkluderas i arbetslivet i större utsträckning än i dag. Regeringen avser att förtydliga Arbetsförmedlingens bidrag för personer med behov av tolkning, t.ex. teckenspråkstolkning, samt vidga stödet avseende hur bidraget till litteratur och tolkstöd kan användas. Vidare förenklas stödet till start av näringsverksamhet för personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga.

Stöd till återgång i arbetet

Sjukfallen och kostnaderna för sjukförsäkringen ökar i en oroväckande takt. Regeringen vidtar därför ett antal åtgärder för att färre individer ska fastna i långa sjukskrivningar och för att fler ska återgå i arbete tidigare. Bland annat stärker regeringen Försäkringskassans arbete med att följa upp rehabilitering och stödet till personer som i dag helt eller delvis har sin försörjning genom sjukförsäkringen. För att hantera ökningen av antal ärenden tillförs medel till Försäkringskassan bl.a. för att utveckla handläggningsprocesser. Regeringen avser också att se över hur arbetsprövning med bibehållen sjukpenning under en kortare period samt partiellt vilande sjuk- och aktivitetsersättning vid studier kan möjliggöras. Sammantaget syftar dessa åtgärder till att underlätta för personer att återgå till arbetsmarknaden tidigare, vilket stärker arbetslinjen, möjliggör en egen försörjning och bidrar till att främja Sveriges tillväxt.

Utbildning och sparande ska löna sig mer

Om tillgången på spetskompetens i Sverige ska öka behöver utbildning och expertis löna sig bättre. Sänkt marginalskatt på arbete är en viktig del i det. Regeringen vidtar också åtgärder för att fler ska kunna öka sin ekonomiska motståndskraft genom ett sparande samtidigt som överskuldsättning motverkas. Det ska bli mer lönsamt att spara och mindre fördelaktigt att låna utan säkerhet.

Marginalskatten på arbete ska sänkas

Sverige har bland de högsta marginalskattekilarna på höga inkomster i OECD. För att utbildning och expertis ska löna sig bättre föreslår regeringen åtgärder för att minska marginalskatterna på höga arbetsinkomster. Produktivitetskommissionen beskriver hur ett skifte i skatteuttaget kan bidra till en mer effektiv finansiering av välfärden och samtidigt främja ökad produktivitet. Detta för att stärka incitamenten till utbildning och för att det ska löna sig att ta ökat ansvar på jobbet. Regeringen föreslår därför att de avtrappningar som finns i jobbskatteavdraget och i jobbskatteavdraget för äldre slopas. För att det inte ska uppstå en skatteklyfta mellan personer som arbetar och pensionärer föreslår regeringen att även avtrappningen i det förhöjda grundavdraget tas bort. Förslaget innebär sänkt marginalskatt för de som arbetar eller är pensionärer. Vidare avser regeringen att föreslå att det s.k. växa-stödet utvidgas till att bl.a. omfatta upp till två anställda, vilket innebär att kostnaderna för mindre företag att anställa minskar. För att fler ska kunna omfattas av reglerna för expertskatt föreslår regeringen också att den lönenivå som krävs för att få skattelättnaden sänks, vilket skapar bättre förutsättningar för företag att attrahera och behålla internationell nyckelkompetens.

Skatten på sparande ska sänkas

Att ha ett sparande skapar frihet och trygghet för den enskilde. Det kan handla om möjligheten att kunna köpa en bostad eller att som pensionär dryga ut pensionen.

Hushåll som har ett sparande kan också lättare hantera oförutsedda ekonomiska händelser. Det kan också underlätta för den som behöver flytta från sin partner i en destruktiv relation. Svenska hushåll har jämförelsevis höga skulder, främst på grund av bolån. Att ha tillgång till likvida buffertar underlättar för skuldsatta hushåll att upprätthålla sin konsumtion när ekonomin utsätts för störningar. Ett brett och lätt tillgängligt sparande kan på så sätt bidra till att stärka ekonomins motståndskraft och minska skadeverkningarna vid exempelvis djupa lågkonjunkturer. Dessutom kan sparande i aktier bidra med kapital till Sveriges företag, vilket gynnar tillväxten. Regeringen vill därför uppmuntra till ett ökat sparande genom att föreslå en skattefri grundnivå för sparande på investeringssparkonto. Ett första steg kommer att tas under 2025 med 150 000 kronor som skattefri grundnivå. Från 2026 kommer nivån att höjas till 300 000 kronor. Regeringen föreslår även att den skattefria nivån ska gälla sparande i kapitalförsäkringar och paneuropeisk privat pensionsprodukt (s.k. PEPP-produkt).

Överskuldsättning ska motverkas och riskskatten ska ses över

Marknaden för konsumtionslån, både med och utan säkerhet, har vuxit snabbt de senaste åren. I kronor räknat består den största delen av s.k. blancolån, dvs. lån utan säkerhet. Samtidigt som hushållens konsumtionslån har ökat har skulder hos inkassoföretagen och Kronofogdemyndigheten ökat ännu mer. För att motverka problemen med överskuldsättning i samhället avser regeringen att föreslå att avdragsrätten för ränta på lån utan säkerhet stegvis ska avskaffas. Regeringen kommer även att föreslå ett skärpt s.k. räntetak samt tillsätta en utredning för att motverka överskuldsättning. Regeringen kommer även med anledning av tillkännagivanden från riksdagen att initiera en översyn av riskskatten.

Investeringar för ökad tillväxt ska genomföras

För att bygga Sverige rikare kommer regeringens tillväxtagenda framåt även att fokusera på investeringar i forskning, infrastruktur och elförsörjning. För att främja en trygg livsmedelsförsörjning vidtas åtgärder för att stärka svensk livsmedelsproduktion.

En ledande kunskapsnation med högkvalitativ forskning

För att bygga Sverige rikare kommer regeringens tillväxtagenda framåt även att fokusera på investeringar i forskning. Sverige har en lång tradition av investeringar i forskning och innovation som skapar tillväxt och jobb. Regeringens kommande forsknings- och innovationsproposition har den största ökningen av resurser till forskning och innovation någonsin, och kommer att rikta in sig på excellens, internationalisering och innovation. Regeringen avsätter ytterligare medel till forskning och utbildning på forskarnivå vid universitet och högskolor, inriktat mot de mest framstående lärosätena, för att främja forskning av hög kvalitet och excellens. Medel avsätts också till forskningsfinansiärerna Formas, Forte, Rymdstyrelsen, Vetenskapsrådet och Vinnova samt till forskningsinstitutet Research Institutes of Sweden AB (RISE) för att stärka forskningsinfrastruktur, excellent forskning samt forskning och innovation inom banbrytande teknik. Med dessa ökade investeringar kan Sverige fortsatt vara en ledande kunskapsnation där ett kunskaps- och teknikintensivt näringsliv är motorn för innovation och svensk konkurrenskraft. Genom satsningarna kan fler forskningsresultat och ny kunskap omsättas i nya företag och innovativa lösningar. Regeringen avser att fortsätta förbättra skattevillkoren som understödjer företagens möjligheter att bedriva forskning och utveckling, bl.a. genom att utreda ett nytt skatteincitament på området.

Forskning och innovation är särskilt viktigt inom energiområdet. Det svenska energisystemet står inför en av de största utmaningarna i modern tid. Regeringen

kommer att presentera en energiforskningsproposition, som kommer att ha sin utgångspunkt i regeringens omställning av energipolitiken. Regeringen satsar bl.a. på ökad forskning och innovation kring strategiskt viktiga tekniker såsom kärnkraft. Regeringen förstärker även anslagen till energiforskning. En utökad ekonomisk ram för energiforskning är en investering i Sverige – med statlig medfinansiering ökar chanserna att knyta internationellt kapital till Sverige och ge svenska företag möjlighet att växa. Inom kärnkraftsområdet föreslås även en utökad satsning på pilot- och demonstrationsprojekt.

Sverige har ett strategiskt intresse av att ha en stark närvaro i Arktis, särskilt i ljuset av ett nytt säkerhetspolitiskt läge och Natomedlemskapet. Sveriges ledande position inom polarforskning och oberoende tillträde till Arktis behöver säkras.

För att upprätthålla och säkra god kvalitet i forskningen avser regeringen att samla ansvaret för utlysning och fördelning av extern statlig forskningsfinansiering hos de primära forskningsfinansiärerna. En översyn kommer därför att ske. Regeringen avser också att se över antalet myndigheter som bedriver forskning för att säkerställa att den forskning som bedrivs av statliga aktörer håller en god kvalitet.

Forskning och innovation, som bidrar till ökad produktivitet och tillväxt, sker inte utan ett utbildningssystem som håller hög kvalitet och som tryggar både det offentliga och näringslivets framtida behov av kompetens. Regeringen avser att utreda hur lärosätenas utbildningsutbud mer effektivt kan styras mot ett utbildningsutbud av hög kvalitet som är relevant för samhällets och arbetsmarknadens behov av framtida kompetens, samtidigt som möjligheterna till bildning är goda. Detta kan ske dels genom förändrad styrning, dels genom en översyn av resurstilldelningssystemet. Lärosätena ska fortsatt ha stor frihet att bestämma över sin verksamhet. Inom ramen för detta ingår även att få förbättrad uppföljning och kontroll av lärosätenas myndighetskapital. Som ett led i detta föreslår regeringen en höjning av ersättningsbeloppen inom vissa utbildningar, inom ramen för nuvarande resurser, för en ökad kvalitet i utbildningen och utbildningsutbudet. Regeringen avser även att genomföra en översyn av studiestödssystemet i syfte att bl.a. öka effektiviteten i systemet, underlätta genomströmningen på högskoleutbildningar och undersöka förutsättningarna för att öka incitamenten att studera på utbildningar som svarar mot arbetsmarknadens behov.

En väl fungerande elförsörjning

På flera platser i Sverige kan elsystemet inte möta den lokala efterfrågan på el, vilket kan hindra viktiga företagsetableringar och företagsexpansioner samt påverkar möjligheten att attrahera ytterligare svenska och utländska investeringar. En kraftfull utbyggnad av de fossilfria kraftslagen, särskilt de planerbara sådana, krävs för att klara av klimatomställningen och stärka svensk konkurrenskraft. För att klimatomställningen ska bli av krävs det att de nödvändiga förutsättningarna kommer på plats. Det finns flera stora utmaningar på området och regeringen driver ett stort antal reformer som bl.a. syftar till att trygga en leveranssäker tillgång på el och att effektivisera tillståndsprocesser. Regeringen avsätter därför medel för att effektivt kunna följa upp den nationella kärnkraftsamordnarens arbete och arbetet med att få en riskdelningsmodell på plats. Regeringen avser även att stärka de kommunala incitamenten för att bygga ut vindkraften samtidigt som närboende ges rätt till kompensation. Vidare avser regeringen att effektivisera tillståndsprövningen av havsbaserad vindkraft. Vid sidan av en kraftfull utbyggnad av fossilfri elproduktion behövs fler investeringar som möjliggör att elsystemet nyttjas mer effektivt. Regeringen föreslår därför att ett nytt investeringsstöd införs som syftar till att öka elsystemets förmågor regionalt där behoven är som störst. Det kan handla om investeringar i elproduktion, energilager,

energieffektivisering, flexibilitetstjänster eller andra systemtjänster som bidrar till en snabb och robust elektrifiering och som i förlängningen främjar företagsetableringar.

Regeringen följer arbetet med att säkert ta om hand och slutförvara det historiska radioaktiva avfallet från icke kärnteknisk verksamhet. Medel är avsatta för att hantera statens del av kostnaderna, baserat på de uppskattningar som ansvariga myndigheter i dagsläget gör av dessa kostnader.

Installationer av solceller har ökat kraftigt under de senaste åren och det finns i dag ett stort antal solcellsanläggningar i landet. Den kraftiga ökningen av antalet solcells-anläggningar innebär enligt regeringen att det inte längre finns behov av att fortsätta subventionera mikroproduktion av förnybar el genom en skattereduktion. Regeringen avser också att föreslå att subventionsgraden för installation av solceller inom ramen för skattereduktionen för grön teknik ska sänkas. Solkraft bör i större utsträckning byggas på marknadsmässiga grunder, i enlighet med energipolitikens långsiktiga inriktning (prop. 2023/24:105).

En väl fungerande infrastruktur i hela landet

En väl fungerande transportinfrastruktur är avgörande både för att underlätta för människors vardag och arbetspendling och för godstrafik som främjar jobb och tillväxt i hela landet. Regeringen prioriterar att fortsätta förbättra den infrastruktur vi har, reparera där det behövs och förvalta våra gemensamma resurser på bästa sätt. Regeringen avser därför att under hösten lämna en infrastrukturproposition med förslag till nya ekonomiska ramar för transportinfrastrukturen för planperioden 2026–2037. Den nya ekonomiska ramen kommer föreslås bli över 200 miljarder kronor större än under den nuvarande planperioden. Det är den största satsningen sedan den nu gällande planeringsprocessen för transportinfrastruktur började gälla.

I flera decennier har underhållet av vägar och järnvägar nedprioriterats och underhållsskulden har tillåtits växa, samtidigt som kostnadskontrollen har varit bristfällig. För att transportinfrastrukturen ska bidra till en ökad tillväxt och produktivitet i hela landet behöver rätt prioriteringar göras. Det befintliga transport-systemet i Sverige är väl utbyggt, men stora delar av systemet närmar sig, eller har passerat, sin tekniska livslängd. Samhällsekonomisk lönsamhet behöver få större betydelse för vilka transportinfrastrukturprojekt som prioriteras. Redan fr.o.m. 2025 föreslår regeringen extra resurser för att minska eftersatt underhåll av statliga och enskilda vägar. Beloppsgränsen för arbetsresor har inte justerats sedan den 1 januari 2017. Regeringen föreslår därför att gränsen höjs från och med den 1 januari 2026.

Det saknas i dag tillförlitliga data för att kunna följa upp och utvärdera genomförda upphandlingar inom transportområdet. Upphandlingar inom infrastrukturområdet behöver bli mer effektiva och ändamålsenliga. Regeringen avser därför att ge Trafikverket i uppdrag att följa upp och utvärdera upphandlingar och stärka sin upphandlingskompetens. Regeringen avser även att vidta åtgärder för att möjliggöra ett effektivare väg- och järnvägsunderhåll.

En del av detta är att öka Trafikverkets effektivitet. Myndigheten har i detta syfte gjort en genomlysning av sin verksamhet för att bli mer effektiv och för att säkerställa en bättre väg- och järnvägsleverans i Sverige. I denna proposition föreslår regeringen en besparing på Trafikverkets anslag i linje med myndighetens genomlysning. Vidare skärper regeringen kostnadskontrollen genom att vidta åtgärder utifrån den översyn som gjorts över den finansiella styrningen av Trafikverket.

Regeringen avser att pröva alternativa finansieringsformer för transportinfrastruktur, under förutsättning att de kan leda till snabbare och mer kostnadseffektivt genom-

förande, eller att fler projekt kan genomföras inom en viss tidsram än vad som annars hade varit fallet. Under kommande planperiod avser regeringen att testa investeringsobjekt som projekteras och byggs av andra aktörer än Trafikverket. Regeringen avser också att pröva förutsättningarna för en utbyggnad av Malmbanan med medverkan från privata aktörer och att utreda förutsättningarna för genomförande och finansiering av Östlig förbindelse.

Genom mer elektrifiering och ökad användning av fossilfria drivmedel ska transportsektorn bidra till klimatomställningen. I syfte att främja den svenska sjöfartsnäringens konkurrenskraft bör stämpelskatten vid beviljande av ansökan om inteckning i skepp slopas.

Tillgång till väl fungerande mobiluppkoppling i hela landet är avgörande för både privatpersoner och verksamheter. Betydande investeringar genomförs av marknadsaktörerna för uppgradering av mobilnäten till 5G-tekniken. Regeringen avser att se över förutsättningarna för att omfördela de medel som finns för bredbandsstöd, till stöd för utbyggnad av infrastruktur för mobiltäckning och kapacitet i områden där det saknas förutsättningar för kommersiell utbyggnad.

God tillgång till flyg i hela landet

Flyget har stor betydelse för Sveriges ekonomi och konkurrenskraft genom att tillgodose personers och näringslivets behov av långväga resor. I takt med att flygets klimateffekter mer och mer hanteras på EU-nivå, t.ex. genom krav på inblandning av hållbara flygbränslen och att den fria tilldelningen av utsläppsrätter fasas ut, minskar behovet av en nationell flygskatt av klimatskäl. Därmed är det också möjligt att avskaffa flygskatten som har negativ påverkan på flygets lönsamhet och i förlängningen riskerar att minska antalet flyglinjer.

Stärkt landsbygd och svensk livsmedelsproduktion

För att stärka svensk livsmedelsproduktion och därmed främja trygg livsmedelsförsörjning föreslår regeringen en tillfälligt utökad nedsättning av skatten på s.k. jordbruksdiesel som förbrukas under 2025.

Regeringen avser att genom en ändring av förordningen (1999:710) om valutakurs vid stöd från EU-budgeten justera den valutakurs som ska tillämpas för programperioden 2021–2027, från 9,30 till 10,50 kronor per euro. Det möjliggör ett högre utnyttjande av EU-medlen. Totalt förstärks den gemensamma jordbruks- och fiskepolitiken med ca 674 miljoner kronor för hela programperioden. Regeringen avser att presentera en uppdaterad livsmedelsstrategi och avsätter medel för detta i denna proposition.

En effektiv klimat- och energipolitik som når ESR-målet 2030

Sverige bedriver en ambitiös klimatpolitik. Vi tar vårt ansvar som enskilt land och som en del av EU. Sverige har redan bland de lägsta territoriella utsläppen i EU, och vår elproduktion är nästan uteslutande fossilfri. Genom en effektiv klimatpolitik lägger regeringen grunden för att nå klimatmålen med sikte på att helt fasa ut de fossila bränslena. Elektrifieringen av industrin och transportsektorn är hjärtat i klimatomställningen.

Industrin spelar en central roll i den svenska ekonomin och för Sveriges konkurrenskraft. Det svenska näringslivet är motorn i klimatomställningen och ska ges förutsättningar för att vara ledande i omställningen.

Mer fossilfri energiproduktion

För att nå klimatmålen om nettonollutsläpp 2045 behöver Sverige ersätta de fossila bränslena med fossilfri energi. En långtgående elektrifiering av industrin och transportsektorn är nödvändig för att fasa ut användningen av fossila bränslen. För att möjliggöra detta är leveranssäker tillgång till fossilfri el till konkurrenskraftiga priser avgörande. Regeringen ökar nu takten på omläggningen av energipolitiken. Planeringen för att säkerställa ny kärnkraft går in i en mer intensiv fas. Ny fossilfri elproduktion behövs för att möta ett ökande elbehov på både kort och lång sikt samt för att säkra en trygg energiförsörjning och effektiv omställning. Samtidigt behöver Sverige mer fossilfri elproduktion redan nu. För att öka kommunernas incitament att säga ja till mer vindkraft inrättas ett stöd till kommunerna baserat på fastighetsskatten för vindkraftsanläggningar. Samtidigt avser regeringen att införa tre kompensationsförslag som presenterades i betänkandet Värdet av vinden (SOU 2023:18). Genom förslagen ska lokalsamhället kunna få del av intäkterna från vindkraftparken, närboende få rätt till andel av intäkten, och ägare av intilliggande fastigheter få rätt till inlösen av fastigheten till ett pris som motsvarar vad fastigheten hade varit värd om parken inte hade uppförts. Regeringen avser att föreslå att fastighetsskatten för vindkraftverk höjs 2026.

Ny reduktionsplikt och sänkt skatt på drivmedel

Sverige är bundna av och ska som alla medlemsstater i EU leva upp till våra ESR-åtaganden. Det ska göras utan att hushållen tvingas betala oskäliga kostnader. Den förra regeringens reduktionsplikt innebar att vanliga hushåll drabbades hårt. Särskilt hårt slog detta mot boende på landsbygden.

För att uppnå ESR-åtagandet till 2030, som inkluderar utsläpp från bl.a. vägtransporter, arbetsmaskiner och jordbruk, reformeras reduktionsplikten i grunden. För att göra reduktionsplikten mer teknikneutral och stimulera till fortsatt elektrifiering blir det möjligt att uppfylla reduktionsplikten även med el från publika laddstationer. Nivåerna för den nya reduktionsplikten höjs så att utsläppen enligt regeringens bedömning minskar tillräckligt mycket för att nå ESR-åtagandet. Vidare avser regeringen att föreslå att skatten på bensin och diesel sänks samtidigt som reduktionsnivåerna justeras upp den 1 juli 2025. Sammantaget innebär regeringens samlade förslag i denna proposition att ESR-åtagandet för 2030 beräknas nås, samtidigt som skatten på bensin och diesel sänks så att priset vid pump inte förväntas öka till följd av att reduktionsnivåerna ändras.

Eldrivna transporter bör möjliggöras i hela landet genom en fortsatt snabb, samordnad och samhällsekonomiskt effektiv utbyggnad av ändamålsenlig laddinfrastruktur. Utbyggnaden av laddinfrastruktur bör ske i sådan takt att den bidrar till en snabb elektrifiering av transportsektorn. För att öka investeringarna i fossilfri framtidsteknik förstärks Klimatklivet. Regeringen avser att ytterligare stimulera elektrifieringen av personbilsflottan, genom att bl.a. pröva förutsättningarna för en lägre energiskatt på el från publika laddstolpar. Regeringen föreslår också en förlängning av stödet till laddinfrastruktur samt att en elbilspremie införs, riktad till grupper i behov av stöd tex i glesbygd, förutsatt kommissionens godkännande. Elbilspremien beräknas omfatta totalt 800 miljoner kronor där 75 procent finansieras av EU:s Sociala klimatfond. För att möjliggöra fortsatta godstransporter på järnväg föreslår regeringen att den befintliga miljökompensationen för godstransporter på järnväg förlängs till 2030.

Utsläppen från jordbruket behöver minska för att bl.a. minska övergödningen och begränsa klimatförändringarna. Regeringen inför därför Kväveklivet, ett nytt tillfälligt investeringsstöd, för att öka takten i genomförandet av åtgärder som minskar

utsläppen av ammoniak och växthusgaser inom jordbruket. Dessutom förlänger och förstärker regeringen satsningen på stöd för att producera biogas av gödsel. Uppbyggnaden av kapacitet för koldioxidinfångning är nödvändig för att nå Sveriges klimatmål om nettonollutsläpp 2045 och negativa utsläpp därefter. Teknik för att fånga in och lagra koldioxid kommer att behövas för utsläpp som är svåra att åtgärda, t.ex. inom cementtillverkningen. Regeringen har sedan tidigare beslutat om stöd för bio-CCS genom omvända auktioner. Dessa auktioner är en central del av satsningen på CCS och den första auktionen genomförs under hösten 2024. För att inte äventyra auktionerna och andra stöd, som på ett mer effektivt och ändamålsenligt sätt kan främja etableringen av CCS, avser regeringen att inte gå vidare med den tidigare aviserade skattenedsättningen för el som används för CCS. Skulle det visa sig att det uppstår möjligheter att förbättra skattevillkoren på annat sätt utesluter inte regeringen att göra så.

Skydd av värdefull natur och havs- och vattenmiljö

Arbetet med att bevara värdefull natur och ekosystem behöver fortsätta. För att möjliggöra detta satsar regeringen bl.a. på att bevara naturvärden i skyddade områden, restaurera betesmarker och slåtterängar samt åtgärder för att rädda alm och ask. Vidare bedömer regeringen att en begränsning av övergödningen är ett av de viktigaste insatsområdena för att nå god ekologisk status och god miljöstatus i kustvatten och hav. Regeringen förlänger stödet till lokalt åtgärdsarbete genom förordningen (2009:831) om statligt stöd till lokala vattenvårdsprojekt (LOVA) och fortsatt bekämpning av invasiva arter i vattenmiljön samt förstärker arbetet med miljöprövning och en effektiv vattenförvaltning. Dessa satsningar bidrar alla till genomförandet av regeringens havsmiljöproposition som presenterades 2024. Regeringen satsar också på vandringleder i fjällområden och utveckling av vandringsleder, för att fler ska kunna ta del av friluftslivet.

Enklare regler för ökad tillväxt och effektivare statsförvaltning

En grundförutsättning för ökad tillväxt är att ge goda villkor och förutsättningar för Sveriges alla företagare. Genom minskad regelbörda och förenklade regler underlättas företagande, för såväl stora som små företag, så att de kan fokusera på sin verksamhet.

Varje skattekrona ska användas effektivt. Därför är det viktigt att staten ser över sin förvaltning så att den är effektiv och träffsäker, utan onödiga merkostnader.

Tillståndsprocesserna ska bli effektivare

För att Sverige ska kunna möta klimatomställningens utmaningar och säkra näringslivets konkurrenskraft krävs snabba och förutsebara tillståndsprocesser. Regeringen har också inrättat ett grönt accelerationskontor som ska ledas av två industrisamordnare. Arbetet ska främja koordinering mellan offentliga och privata aktörer. Regeringen har lämnat flera förslag för att främja en mer effektiv miljöprövning och föreslår ytterligare åtgärder för att förenkla och modernisera tillståndsprocesserna. Berörda tillsynsmyndigheter behöver bättre förutsättningar för att kunna arbeta mer effektivt med miljötillståndsprocesser. Regeringen föreslår därför förstärkningar till bl.a. länsstyrelserna och Sveriges Domstolar för att i högre grad både förenkla och snabba på tillståndsprocesser i syfte att stärka ett expansivt näringsliv. Regeringen fortsätter också arbetet med att utveckla vägledning för effektiva tillståndsprocesser som rör ny kärnkraft.

Regeringen avser att se över kommunernas roll i relevanta tillståndsärenden och verka för att beslutsprocesser i större utsträckning utgår från en samhällsekonomisk analys, i syfte att öka förutsägbarheten i tillståndsärenden. Regeringen delar Produktivitets-

kommissionens bedömning att det finns skäl att se över det befintliga regelverket för statens anspråk på mark- och vattenområden. Dagens system för anspråkstagande brister vad gäller effektivitet, förutsägbarhet och transparens. Regeringen avser därför att genomföra en översyn av befintliga system och regelverk i syfte att upprätta en mer sammanhållen ordning för nationell fysisk planering, baserad på en samlad samhällsekonomisk analys. Översynen syftar till att förbättra förutsättningarna att väga olika intressen mot varandra, ge ökad nationell likvärdighet, ökad rättssäkerhet och bättre samordning mellan offentliga aktörer.

En välfungerande bostadsmarknad och lägre byggkrav

En väl fungerande bostadsmarknad är central för svensk tillväxt. Det ska t.ex. vara enkelt att flytta för att ta ett arbete. Fler ska kunna förverkliga sina boendedrömmar och kunna äga sitt boende. Samtidigt finns strukturella hinder, såsom komplicerade regelverk och bristande tillgång till mark, vilket försvårar byggandet. Staten bör inte ställa högre krav på byggandet av bostäder än vad som är nödvändigt och samhällsekonomiskt motiverat. Därför avser regeringen att genomföra regelförenklingar och lättnader i byggkraven för bostäder, i de fall det är möjligt och lämpligt utifrån bostadens avsedda funktion. Detta kan möjliggöra att fler bostäder byggs och ett mer differentierat utbud. Som ett första steg avser regeringen att genomföra betydande lättnader i byggkraven för studentbostäder. Därtill ska Boverket ges i uppdrag att undersöka möjligheterna till lättnader i byggkraven i samband med ombyggnation. Boverket ska också få i uppdrag att ta fram förslag på hur ett typgodkännande av småhus kan genomföras, och undersöka förutsättningarna för att, med vissa begränsningar, bygglovsbefria uppförande av dessa typgodkända småhus, kallade Sverigehuset.

Stora investeringar och företagsetableringar på orter som under en längre tid haft en låg eller stagnerande befolkningstillväxt innebär stora utmaningar för samhällsbyggandet, inte minst när det gäller att få fram nya bostäder. Regeringen avser därför att införa en möjlighet att subventionera kreditgarantiavgifter i syfte att underlätta anordnandet av nya bostäder i s.k. etablerings- och omställningskommuner. För att stödja den gröna industriomställningen i norra Sverige avser regeringen även att avsätta medel för bostadspolitisk utveckling.

Fortsatta regelförenklingar för Sveriges företag

Det ska vara enklare att starta, driva och utveckla företag i Sverige. Bättre utformade och enklare regler kan minska den administrativa bördan för företag så att tid och resurser i stället kan läggas på att utveckla verksamheten. Regeringens förenklingsarbete sker nu brett. Bland annat har reglerna för att spara fysiska originalkvitton ändrats och ett förslag som syftar till att både förenkla och förbättra de s.k. 3:12-reglerna för delägare i fåmansföretag bereds i Regeringskansliet. Vidare avser regeringen att lämna förslag om sänkt alkoholskatt för öl från oberoende småbryggerier. Regeringen har nyligen föreslagit en höjd omsättningsgräns för mervärdesskatt. Vidare tar regeringen ytterligare steg i förenklingsarbetet genom att höja beloppsgränserna för tillämpningen av komplicerade skatteregler och därigenom undanta fler företag. Regeringen föreslår förbättrade skattemässiga villkor för enskilda näringsidkare, vilket särskilt gynnar de allra minsta företagen.

Regeringen driver en offensiv förenklingsagenda och har inrättat Förenklingsrådet som ska lämna förslag på förenklingsåtgärder som minskar företagens regelbörda och administrativa kostnader eller på annat sätt underlätta för företag att följa befintliga regelverk. Regeringen har även inrättat ett implementeringsråd som ska stärka svenska

företags konkurrenskraft genom att undvika implementering av EU:s regelverk över miniminivån och motverka omotiverade administrativa kostnader.

Statsförvaltningen ska bli effektivare

Regeringen fortsätter arbetet för att öka effektiviteten i den offentligt finansierade verksamheten. Varje skattekrona ska användas klokt och statligt finansierad verksamhet ska ständigt vara föremål för omprövning och prioritering. Detta är inte minst viktigt då resurser behöver omfördelas för att hantera nya utmaningar i samhället. Statsförvaltningen behöver bli mer ändamålsenligt organiserad och antalet myndigheter bör minska. Regeringen har remitterat förslag som innebär att tio myndigheter, genom sammanslagningar, minskas till fem myndigheter. Regeringen gör bedömningen att tre av de föreslagna sammanslagningarna ska genomföras:

– Inordna Statskontorets uppgifter i Ekonomistyrningsverket, som sedan byter namn till Statskontoret.
– Inordna Myndigheten för stöd till trossamfunds uppgifter i Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor.
– Inordna Myndigheten för arbetsmiljökunskaps uppgifter i Arbetsmiljöverket.

För att minska antalet myndigheter kommer regeringen under mandatperioden därutöver bl.a. att närmare analysera de förslag som Statskontoret lämnat om att avveckla vissa nämndmyndigheter samt de förslag som presenteras i den utredning som ser över mindre myndigheters uppgifter och organisering.

Regeringen vidtar även flera åtgärder för att minska utgifterna för statsförvaltningen, bl.a. genom att anslagsnivån för ett flertal myndigheter föreslås att minskas. Vidare ser regeringen behov av att effektivisera förvaltningen av EU-medel och att säkerställa en tydlig ansvarsfördelning mellan myndigheter som hanterar EU-medel.

En effektivare bolagsförvaltning

Regeringen avser också att genomföra en översyn av den statliga bolagsportföljen i syfte att öka effektiviteten, exempelvis genom att genomföra sammanslagningar av företag. Regeringen anser vidare att det är av vikt för effektivitet och öppenhet att statens skäl för ägande av bolag är tydligt och avser därför att se över om dessa kan tydliggöras. Där svaga skäl till ägande finns bör försäljningar övervägas.

Kampen mot brottsligheten trappas upp

Trygghet har blivit vår tids stora frihetsfråga. Den organiserade brottsligheten utgör ett allvarligt hot mot det öppna demokratiska samhället, den enskilda människans fri- och rättigheter och grunderna för vår rättsstat. Den grova organiserade brottsligheten fortsätter att släcka liv, samtidigt som den har spridit sig från storstäderna till mindre orter och från vuxna till barn. Det förebyggande arbetet är avgörande, för att ge alla barn en ärlig chans och för att upptäcka risksignaler tidigt. Regeringen föreslår ett antal reformer för att öka tryggheten.

Den organiserade brottsligheten ska bekämpas

Att med kraft trycka tillbaka den organiserade brottsligheten är en av regeringens mest prioriterade uppgifter. Polismyndighetens förmåga att förebygga och bekämpa brott behöver fortsätta att stärkas, inte minst arbetet med att bekämpa den organiserade brottsligheten. Regeringen föreslår att medel tillförs för att öka antalet polisanställda, för att stärka Polismyndighetens samlade kameraförmåga och för att utöka och effektivisera arbetet med inre utlänningskontroller. Medel föreslås även avsättas för att

öka Kriminalvårdens kapacitet, särskilt antalet häktes- och anstaltsplatser. I samband med att Kriminalvårdens verksamhet expanderar ska kostnadseffektiviseringar prioriteras inom myndigheten, t.ex. genom en lägre dygnskostnad för intagna. Regeringen föreslår att medel avsätts till Statens institutionsstyrelse för att omhänderta det ökande antalet barn och unga som döms till sluten ungdomsvård. Även Sveriges Domstolar och Åklagarmyndigheten föreslås få resursförstärkningar.

Regeringen avser att lämna ett förslag om en betald polisutbildning som innebär att de som studerar vid polisutbildningen höstterminen 2024 eller senare, under vissa förutsättningar och villkor, kommer få sina studielån återbetalda eller avskrivna. Återbetalning eller avskrivning kommer bara kunna erhållas av personer som arbetar som poliser.

De brottsbekämpande myndigheterna har tilldelats mer resurser och fått effektivare verktyg, samtidigt som straffen för flera brott har skärpts. Det är angeläget att dessa åtgärder får effekt. Regeringen avser därför att lämna ett uppdrag om en utvärdering av rättskedjans effektivitet.

Ambitionsnivån i kampen mot brottslighet behöver även fortsättningsvis vara mycket hög. Regeringen avser bl.a. att lämna förslag som innebär att straffet för återfall i brott skärps, att rymning kriminaliseras och att det straffrättsliga skyddet mot sexuella kränkningar av barn stärks. Vidare tillförs medel till Kriminalvården, bl.a. för att genomföra förslagen i betänkandet Ett ändamålsenligt samhällsskydd (SOU 2024:48). Dessutom kommer regeringen att lämna förslag om att ett nytt brott om förolämpning mot tjänsteman införs och förslag som syftar till att fler kontaktförbud ska meddelas. Regeringen föreslår även åtgärder för att dra in eller begränsa socialförsäkringsförmånerna för den som undanhåller sig häktning eller verkställighet av frihetsberövande straff.

Bekämpa den kriminella ekonomin och stoppa felaktiga utbetalningar

För att stoppa den organiserade brottsligheten behöver dess finansiella resurser strypas. Regeringen stärker därför arbetet mot kriminella som mottagare av offentliga medel. För att minska riskerna för missbruk föreslås begränsningar i nystartsjobben. Som en ytterligare åtgärd i syfte att minska felaktiga utbetalningar föreslår regeringen att Försäkringskassan tillförs medel för stärkt kontroll av bl.a. tillfällig föräldrapenning. För att på ett mer effektivt sätt kunna motverka kriminella och oseriösa leverantörer i offentliga upphandlingar föreslår regeringen att Bolagsverket tillförs medel för att ansvara för att tillhandahålla system för samordnad registerkontroll av leverantörer. Vidare kommer Konkurrensverket att se över möjligheten att utesluta onormalt låga anbud, som kriminella i dag kan använda sig av för att tillskansa sig offentliga kontrakt. Regeringen föreslår också att medel tillförs Försäkringskassan, Skatteverket, Tullverket och Kronofogdemyndigheten för att förstärka deras arbete för att strypa den kriminella ekonomin. Medel tillförs bl.a. Polismyndigheten för förstärkt samverkan genom att ett finansiellt underrättelsecentrum inrättas i syfte att motverka bedrägerier och penningtvätt. Vidare avser regeringen att föreslå att kriminaliseringen av missbruk och fusk med statliga stöd till företag och andra juridiska personer ska skärpas genom en ny lagstiftning. För att förstärka arbetet mot arbetslivskriminalitet tillförs medel för myndighetssamverkan, bl.a. för gemensamma kontroller där myndigheter med viktiga brottsbekämpande uppgifter medverkar. Regeringen har sedan tidigare inlett ett arbete med att säkerställa att förordningar om bidrag till civilsamhället ska innehålla ett demokrativillkor och att de även i andra avseenden är utformade på ett sätt som minskar risken för felaktiga utbetalningar och brottslighet.

Ett systematiskt brottsförebyggande arbete

De brottsförebyggande insatserna behöver göras lika systematiskt som de brottsbekämpande insatserna. Inte minst handlar det om att förebygga att fler unga dras in i kriminalitet. Regeringen har påbörjat arbetet med att skapa en långsiktigt hållbar, mer förebyggande och kunskapsbaserad socialtjänst. I samband med det avser regeringen att tydliggöra och lagfästa socialtjänstens brottsförebyggande ansvar. Regeringen avser dessutom att ge socialtjänsten fler verktyg för att förebygga brott och stärka skyddet för utsatta barn genom att exempelvis utöka informationsdelningen mellan olika socialtjänster i brottsförebyggande syfte. Vidare föreslår regeringen att satsningen på skolsociala team, där skolan och socialtjänsten samverkar, förlängs och förstärks i syfte att öka elevers närvaro i skolan och förebygga utanförskap och kriminalitet. Dessutom föreslås en utökad satsning på akutskolor i syfte att hantera ordningsproblem i skolan. Regeringen föreslår även satsningar för att förstärka den våldsförebyggande familjerådgivningen samt åtgärder för att stärka samhällsvårdens innehåll och kvalitet. Mäns våld mot kvinnor, våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck utgör allvarlig kriminalitet. Därför föreslår regeringen bl.a. stärkt stöd till utsatta för prostitution, ytterligare medel till de nationella stödlinjerna för våldsutsatta och förstärkt arbete med sexuell och reproduktiv hälsa.

Stärkt nationell säkerhet

Det allvarliga säkerhetspolitiska läget inverkar på hotet från såväl främmande makt som våldsbejakande extremism och terrorism. Händelseutvecklingen avseende terrorhotet mot Sverige har visat att uppmärksammade händelser kan verka hotdrivande samtidigt som Sveriges interna säkerhet i hög grad påverkas av vad som sker i andra länder. Det försämrade säkerhetsläget och den höjda terrorhotnivån ställer högre krav på Säkerhetspolisen som nationell säkerhetstjänst. Regeringen föreslår därför en förstärkning av Säkerhetspolisen.

Arbetet med att ta fram Rakel Generation 2 (Rakel G2) fortsätter och nu tas ytterligare steg i arbetet med nästa generations säkra, robusta och tillgängliga kommunikationslösning för aktörer inom allmän ordning, säkerhet, hälsa, utbildning och försvar. Regeringen tar nu nästa steg för att påbörja arbetet med att etablera Rakel G2.

Ett historiskt totalförsvarsbeslut

Rysslands fullskaliga invasion av Ukraina har förändrat det säkerhetspolitiska läget för Sverige och Europa i grunden. Mot denna bakgrund ansökte Sverige och Finland om medlemskap i Nato och Sverige är sedan den 7 mars 2024 medlem i försvarsalliansen. I ljuset av det försämrade säkerhetspolitiska läget och som medlem i Nato står Sverige inför ett historiskt totalförsvarsbeslut. Regeringen föreslår, i linje med Försvarsberedningens förslag, att betydande medel tillförs totalförsvaret för att finansiera förslagen i den försvarspolitiska proposition som regeringen avser att lämna till riksdagen under hösten 2024. De tillskott som regeringen föreslår till totalförsvaret möjliggör genomförandet av merparten av Försvarsberedningens förslag, t.ex. att fyra brigader i allt väsentligt ska vara operativa till 2030, viktiga satsningar för att öka förmågan i det civila försvaret, utökad anskaffning av luftvärn och förnödenheter samt utökad repetitionsutbildning.

Den militära försvarsförmågan stärks

Uppbyggnaden av det militära försvaret brådskar och krigsorganisationens utveckling behöver påskyndas i förhållande till nu liggande planer. För att kunna accelerera förmågetillväxt under kommande försvarsbeslutsperiod föreslår regeringen tillskott till det militära försvaret på över 170 miljarder kronor för perioden 2025–2030. Som

allierad i Nato ska Sverige så långt möjligt uppfylla de krav som Natos förmågemål innebär samtidigt som nationell förmåga säkerställs. Nato har också en ambition att medlemsländer ska lägga minst 2 procent av BNP på försvaret. Regeringen bedömer att försvarsutgifterna enligt Natos redovisningspraxis kommer att uppgå till över 2 procent av BNP redan 2024. Med tillskotten som görs för att finansiera kommande Försvarspolitiska proposition bedöms försvarsutgifterna som andel av BNP uppgå till omkring 2,6 procent 2028.

Stödet till Ukraina ska fortsätta

Sverige har stöttat Ukraina politiskt, ekonomiskt, humanitärt och militärt sedan 2022. Regeringen har beslutat om 17 militära stödpaket som sammantaget uppgår till drygt 48 miljarder kronor. För att stärka stödet till Ukraina och säkerställa ett långsiktigt åtagande har regeringen kommunicerat en treårig ram för det militära stödet om sammantaget 75 miljarder kronor, uppdelat på 25 miljarder kronor årligen 2024–2026. De senaste tre stödpaketen ingår i Ukrainaramen och beslut om stödets närmare innehåll framöver kommer att fattas löpande. Se avsnitt 6.7 för en samlad redovisning av stödet till Ukraina.

Det civila försvaret ska stärkas

Det civila försvaret behöver stärkas och utvecklas för att bidra till en högre samlad förmåga inom totalförsvaret. Det civila försvaret ska byggas utifrån de krav som ställs i höjd beredskap och krig, och ska kunna bidra till det militära försvarets förmåga, säkerställa de viktigaste samhällsfunktionerna och skydda civilbefolkningen. Erfarenheterna från Rysslands fullskaliga invasion av Ukraina understryker behovet av ett väl fungerande civilt försvar och robust samhälle, för att öka den gemensamma motståndskraften. I linje med Försvarsberedningens förslag inrättas en ekonomisk ram som möjliggör reformer och skapar planeringsförutsättningar för investeringar inom det civila försvaret. Regeringen föreslår satsningar inom en rad områden för att höja nivån i det civila försvaret.

Energisystemet stärks nu för att kunna leverera energi till samhället under såväl kris som höjd beredskap. Samhällets försörjningsförmåga när det gäller livsmedel och dricksvatten behöver också stärkas. Regeringen föreslår därför att medel tillförs ett investeringsprogram som bl.a. omfattar satsningar på åtgärder för att stärka beredskapen för primärproduktion av livsmedel, robusta livsmedelsbutiker och åtgärder som ökar uthålligheten inom dricksvattenförsörjningen.

För att långsiktigt säkerställa att viktig infrastruktur och samhällsviktig verksamhet fungerar föreslår regeringen att särskilda medel avsätts till åtgärder för att stärka beredskapen och det civila försvaret inom transport, elektronisk kommunikation och post. Det handlar t.ex. om ett stärkt skydd av väg- och järnvägsanläggningar och investeringsåtgärder i annan kritisk infrastruktur. Även skydd av civilbefolkning är prioriterat, där exempelvis evakueringsplaner är centrala.

En välfärd att lita på

Sverige ska vara ett land med en välfärd att lita på. Regeringen fortsätter arbetet med att skapa bättre förutsättningar för förskolor och skolor och återupprätta en stark kunskapsskola. Regeringen arbetar även med att strukturellt förbättra vården, genom bl.a. satsningar på förbättrad tillgänglighet. För att möjliggöra satsningar som säkrar framtidens välfärd krävs också mer träffsäkra bidrag och att den offentliga sektorns resurser används effektivt.

Skolan är avgörande för Sveriges framtid

Få saker är så viktiga för Sveriges framtid som skolan. Alla elever ska ges förutsättningar att nå utbildningens mål i skolan. Grunden för detta arbete läggs redan i förskolan och under de tidiga skolåren. Regeringen föreslår därför en förstärkning av statsbidraget för kvalitetshöjande åtgärder i förskolan. Dessutom föreslår regeringen att medel avsätts för införande av en tioårig grundskola.

Vi behöver ta tillbaka skolan till grunderna och återupprätta en stark kunskapsskola. Att elever har goda faktakunskaper och goda färdigheter att läsa, skriva och räkna är centralt för hur väl de lyckas med att nå utbildningens mål och sina fortsatta studier och yrkesliv. För att eleverna ska vara väl rustade för framtiden är det avgörande att lärarna har förutsättningar att bedriva en undervisning av god kvalitet och att det finns en god tillgång till kvalitativa läromedel. Regeringen föreslår en förstärkning av kunskapsbidraget som syftar till att upprätta en stark kunskapsskola. Vidare föreslår regeringen en förstärkning av statsbidraget för läromedel och lärarhandledningar samt att en försöksverksamhet med språkstärkande insatser för elever som har behov av intensivträning i svenska införs. Dessutom föreslår regeringen att statsbidraget för fortbildning av lärare och förskolelärare förstärks fr.o.m. 2026. För att barn och elever ska kunna tillgodogöra sig undervisningen behöver de en trygg skola där det råder studiero. För att bl.a. stärka huvudmännens förutsättningar för att öka tryggheten och studieron i skolan, avlasta lärare och förbättra elevhälsan föreslår regeringen ett samlat statsbidrag för personalförstärkningar. Det samlade statsbidraget är även ett led i regeringens arbete för att minska antalet riktade statsbidrag för att underlätta huvudmännens administrativa arbete med statsbidragen. Dessa insatser är bra för alla men särskilt för de barn som behöver skolan mest.

En god vård och omsorg med stärkt stöd till anhöriga

Regeringen gjorde stora tillskott till regionerna under 2024 för att hantera de tillfälliga effekterna av den höga inflationen, som riskerade innebära uppsägningar. Med bättre ekonomiska utsikter framgent förväntas regionernas situation att förbättras och regeringens fokus återgår till att strukturellt förbättra vården för ökad tillgänglighet och vårdkapacitet. Genom att rikta ett sektorsbidrag till hälso- och sjukvården ges huvudmännen möjlighet att utifrån sina egna förutsättningar fördela resurserna dit nyttan är som störst. Därtill intensifieras det pågående arbetet med en nationell vårdförmedling så att den som söker vård ska erbjudas det på annan ort om väntetiden där man bor är för lång. Utöver det tillförs medel för att utöka antalet vårdplatser och en särskild satsning görs på precisionshälsa som syftar till att varje patient ska få bästa möjliga vård givet sina förutsättningar. Regeringen föreslår också att stödet till anhöriga förstärks genom att inrätta en anhörigkontakt. Stöd ska även ges till syskon och en portal för anhöriglinjer ska tas fram. Därtill föreslår regeringen att personer som bor på ett särskilt boende ska ges rätt till en fast omsorgskontakt.

Förstärkt satsning på psykiatrin

Psykisk ohälsa är en av de största folkhälsoutmaningarna i Sverige. Konsekvenserna är stora för den drabbade, anhöriga och för samhället i stort. Psykisk ohälsa medför inte bara ökade risker för suicid, utan innebär också ökade risker för skolmisslyckanden, socialt och ekonomiskt utanförskap, sjukskrivningar och arbetslöshet. Regeringen genomför nu omfattande åtgärder för att främja psykisk hälsa samt motverka och behandla psykisk ohälsa. Regeringen föreslår därför en kraftfull satsning på första linjens vård och den specialiserade barn- och ungdomspsykiatrin. Regeringen föreslår också en satsning för att utveckla det suicidpreventiva arbetet, bl.a. insatser för att förbättra det akutpsykiatriska omhändertagandet. Regeringen stärker arbetet med en

mer tillgänglig elevhälsa. Därutöver fortsätter det förebyggande arbetet med att motverka ensamhet.

Högkostnadsskyddet för äldre inom tandvården ska stärkas

Tandhälsan i Sverige är förhållandevis god, men försämras med åldern. Exempelvis ökar risken för tandköttsinflammation, tandlossning och andra munvårdsrelaterade sjukdomar. Även den fysiska funktionsförmågan kan försämras med åldern vilket kan ge svårigheter att sköta munhygienen. Munhälsan är, enligt WHO, en av de viktigaste hälsoaspekterna relaterad till en hög livskvalitet. Regeringen föreslår därför ett förstärkt högkostnadsskydd inom tandvården för de som är 67 år och äldre. Syftet är att högkostnadsskyddet inom tandvården mer ska efterlikna det som finns i övrig vård. Tandvårdsreformen ska genomföras i två etapper, där den första kommer att omfatta personer som är 67 år eller äldre och införas den 1 januari 2026. Regeringen avser sedan att återkomma i budgetpropositionen för 2026 med övriga delar i Utredningen om ett förstärkt högkostnadsskydd för tandvård (S 2022:12).

Assistansersättningen ska bli mer träffsäker

Regeringen anser att personlig assistans är en frihetsreform som ska värnas. Det förutsätter samtidigt att systemet skyddas mot brottsligt utnyttjande. Den personliga assistansen behöver vara utformad på ett sådant sätt att den motstår välfärdsbrottslighet, är förutsägbar för den assistansberättigade samt säkerställer att den assistansberättigade får sina behov tillgodosedda. Därför avser regeringen att under mandatperioden introducera åtgärder med målsättningen om ett statligt huvudmannaskap för den personliga assistansen. Regeringen avser samtidigt att vidta åtgärder för att förhindra en oskälig kostnadsutveckling, välfärdsbrottslighet och felaktiga utbetalningar inom ersättningen. För 2025 föreslår regeringen att assistansschablonen räknas upp med 3 procent samt att schablonen för föräldraavdraget i assistansersättningen halveras för att fler barn ska få rätt till assistans.

En långsiktigt hållbar läkemedelsförsörjning

God läkemedelstillgång är en central del av en välfungerande hälso- och sjukvård. Utvecklingen inom läkemedelsområdet bidrar till att rädda och förlänga liv, och är på flera sätt en stor framgång för både svensk och internationell forskning.

Samtidigt har kostnaden för läkemedel inom läkemedelsförmånen ökat kraftigt de senaste åren, och prognoser visar på ytterligare snabbt ökande kostnader. Även om nyttan av nya läkemedel och nya användningsområden är stor riskerar det kraftigt ökade behovet av finansiering av läkemedel att tränga undan andra viktiga reformer och investeringar. Olika betalande huvudmän är också en stor utmaning för systemet för läkemedelsfinansiering, framför allt när det kommer till att göra prioriteringar mellan investeringar i läkemedel och i annan hälso- och sjukvård. Regeringen vill verka för ett system med långsiktigt hållbara kostnader, där effektiva läkemedel är tillgängliga för patienter, efter behov.

Regeringen föreslår i denna proposition flera åtgärder för att säkerställa långsiktigt hållbara kostnader inom läkemedelsförmånen, och för att kostnader och risker delas mellan staten, regioner, företag och patienter. Därigenom säkerställs en långsiktigt hållbar läkemedelsförsörjning.

Förslagen omfattar en justering av högkostnadsskyddet för läkemedel och medel för kostnadsdämpande åtgärder hos Tandvårds- och läkemedelsförmånsverket. En utredning kommer även att tillsättas som bl.a. ska lämna förslag för att inordna läkemedelsbidraget i det generella statsbidraget till kommuner och regioner. Utredningen

kommer även att få i uppdrag att se över apotekens handelsmarginal. Regeringen har sedan tidigare tillsatt en utredning för att se över läkemedelsförskrivningen i syfte att minska felaktig förskrivning och felaktig belastning för läkemedelsförmånerna.

Den offentliga sektorn ska vara effektiv

Det är viktigt att de skattemedel som går till verksamheter inom välfärden används så effektivt som möjligt. Regeringen föreslår därför att medel avsätts för att inrätta en effektivitetsdelegation för hälso- och sjukvården. Delegationens syfte är att stötta regioner i genomförandet av strukturåtgärder för att effektivisera sina verksamheter. Regioner kommer att kunna ansöka om medel. Beviljandet av medel ska innefatta högt ställda krav på återrapportering och uppföljning. Regeringen föreslår även att medel avsätts för att inrätta en särskild regiongranskningsfunktion. Denna ska ges i uppdrag att utvärdera regionerna och att granska regionernas ekonomiska situation. Fokus ska vara på ändamålsenligt resursutnyttjande, kostnadseffektivitet och effektiviseringspotential.

För att få kunskap om vilka politiska insatser och åtgärder som ger bäst effekt är det angeläget att reformer utformas på ett sådant sätt att de är möjliga att utvärdera. Regeringen avser därför att undersöka förutsättningarna för en ökad användning av försöksverksamhet på statlig, regional och kommunal nivå. Regeringen bedömer att försöksverksamhet kan leda till ökad effektivitet i offentlig sektor, exempelvis genom att kommuner och regioner prövar nya arbetssätt i mindre skala för att därefter utvärdera resultaten och implementera lyckade arbetssätt.

Regeringen avser vidare att verka för att minska de administrativa bördorna i kommunsektorn genom att fortsatt arbeta för att minska antalet riktade statsbidrag. En statsbidragsportal ska inrättas för att underlätta kommuners och regioners hantering av statsbidrag och minska de administrativa kostnader som denna medför. Stöd ska också ges till små kommuner som avser att stärka sin kapacitet genom samverkan.

En hållbar migrations- och integrationspolitik

Den svenska migrationspolitiken genomgår ett paradigmskifte och regeringen har en konkret reformagenda med syfte att lösa ett stort antal migrationsrelaterade samhällsproblem. Reformerna ska leda till en ansvarsfull och restriktiv migrationspolitik, och en bättre fungerande integrationspolitik. Sverige väntas 2024 få det lägsta antalet asylsökande sedan 1997. Det är centralt med ett ordnat och effektivt mottagande- och återvändandearbete. Inrättandet av mottagnings- och återvändandecenter är därför en viktig del i det pågående reformarbetet. För att få bättre kunskap om migrationens konsekvenser i Sverige har regeringen givit Konjunkturinstitutet ett uppdrag att bedöma de offentligfinansiella och samhällsekonomiska effekterna av migrationen.

Ökad frivillig återvandring

Den frivilliga återvandringen bör kraftigt stimuleras och öka. Frivillig återvandring kan bidra till att minska antalet människor som lever i utanförskap och de följder sådant utanförskap får för det svenska samhället och individen. Återvandring skapar möjligheter för individen till en nystart i livet och kan innebära att ekonomin och arbetskraften växer i ett annat land.

Sedan 1984 har människor från andra länder bosatta i Sverige kunnat få bidrag för att bosätta sig i sitt hemland. Bidraget har dock nyttjats i väldigt liten utsträckning. De senaste åren är det bara enstaka personer som har beviljats bidrag för frivillig återvandring och kunskapen om bidraget är låg.

Regeringen bedömer att antalet personer som frivilligt återvandrar har potential att öka om ersättningsnivåerna höjdes och kunskapen om möjligheten att få bidrag och praktisk hjälp ökade bland grupper som kan tänkas vara intresserade av att återvandra. Den omläggning som påbörjats av integrations- och migrationspolitiken kan antas bidra till att fler blir intresserade av frivillig återvandring. Regeringen kommer därför att kraftigt höja bidraget och föreslår att medel avsätts för det fr.o.m. 2026. Under 2025 kommer också informationsinsatser att genomföras för att öka kännedomen om möjligheten till återvandring bland människor som kan tänkas vara intresserade av hjälp och stöd att återvandra och inte integrerats.

Ett regelverk ska tas fram för det nya återvandringsbidraget som ska kunna uppgå till 350 000 kronor. En nationell samordnare ska också inrättas, i vars uppdrag det ska ingå att sprida information, ta fram kunskapsunderlag och samverka med kommunerna i återvandringsarbetet. Relevanta myndigheter ska också få i uppdrag att informera om möjligheten till frivillig återvandring.

Med rätt insatser i form av stöd och information i kombination med kraftigt höjda bidrag är regeringens bedömning att antalet personer som frivilligt återvandrar kan komma att öka kraftigt. Det bedöms främst handla om individer som av olika skäl upplever att de inte integrerats i det svenska samhället, exempelvis i form av bristande egenförsörjning eller språk.

Ordnat mottagande och ökat återvändande

Ett led i att korta vistelsetiderna i mottagningssystemet är också att ge både Migrationsverket och migrationsdomstolarna förbättrade ekonomiska förutsättningar att snabbt, rättssäkert och effektivt hantera inkomna ärenden. De föreslås därför få ytterligare tillskott.

Schablonersättningen till kommunerna för förskola, förskoleklass, grund- och gymnasieskola föreslås höjas för att ge dem bättre villkor att tillhandahålla skolverksamhet för barn och ungdomar i det nya mottagandesystemet. En väl fungerande samverkan med kommuner är central för inrättandet av mottagnings- och återvändandecenter.

Ett välfungerande återvändande där de som får ett av- eller utvisningsbeslut lämnar landet är en förutsättning för att upprätthålla förtroendet för den reglerade invandringen och för att förhindra utbredningen av det s.k. skuggsamhället. Regeringen prioriterar åtgärder för att motverka att människor kan uppehålla sig i landet olovligen. Det är både en fråga om Sveriges säkerhet såväl som att upprätthålla legitimiteten i migrationsprocesserna. Regeringen fortsätter att förstärka arbetet med återvändande och resurser föreslås för en fortsatt utbyggnad av fler förvarsplatser som möjliggör för Migrationsverket och Polismyndigheten att i större utsträckning sätta personer i förvar. Regeringen föreslår också tillskott till Polismyndigheten för att utöka och effektivisera arbetet med inre utlänningskontroller. Vidare föreslås en satsning för att öka kapaciteten att hantera biometriska uppgifter.

Sysselsättningsgraden bland utomeuropeiskt födda ska öka

Utomeuropeiskt födda kvinnor har särskilt svag arbetsmarknadsförankring. Det tar t.ex. betydligt längre tid för utomeuropeiskt födda kvinnor att börja arbeta i Sverige än utomeuropeiskt födda män. För att stärka etableringen av denna grupp föreslås en förstärkning av integrationsinsatserna för utrikes födda som är föräldralediga eller hemma med små barn. Regeringen föreslår också ett förstärkt stöd till personer som står långt ifrån arbetsmarknaden, vilket är en viktig åtgärd bl.a. för att stärka möjligheterna till arbete för utrikes födda och därmed förbättra integrationen.

En förutsägbar och effektivare biståndspolitik

Svensk biståndspolitik ska fortsatt vara generös. Genom att avisera en ny treårig ram för 2026–2028 skapas större förutsägbarhet för biståndet. Nivåerna för biståndsramen bedöms vara ändamålsenliga för att genomföra regeringens biståndspolitiska prioriteringar och för att fortsätta stödja Ukraina med betydande medel.

De globala utmaningarna och ökande behoven ställer nya krav på långsiktighet, transparens och effektivitet i svenskt bistånd. Regeringen genomför därför en grundläggande modernisering av svenskt bistånd med utgångspunkt i reformagendan Bistånd för en ny era – Frihet, egenmakt och hållbar tillväxt. Reformagendan anger inriktningen för biståndet under de kommande åren, med prioritering på de tematiska områdena fattigdomsbekämpning genom jobbskapande, handel och utbildning, förbättrad hälsa för de allra mest utsatta, främja frihet och bekämpa förtryck, utökat och effektiviserat klimatbistånd, stärka kvinnors och flickors frihet och egenmakt, stärkta synergier mellan biståndS- och migrationspolitiken samt stärkt humanitärt stöd för att rädda liv och lindra nöd.

1.3 Den ekonomiska utvecklingen

Omvärldsefterfrågan väntas gradvis tillta

Under inledningen av 2024 har flera länder och regioner i världen uppvisat en något högre tillväxt. Framåtblickande indikatorer pekar mot att tillväxten i världsekonomin kommer att fortsätta förbättras även framöver. Olika ekonomier befinner sig dock i olika faser av sina respektive konjunkturcykler. Medan flera europeiska länder som t.ex. Tyskland, Frankrike och Finland befinner sig i lågkonjunktur, är den amerikanska ekonomin fortsatt i högkonjunktur, tack vare en fortsatt stark inhemsk efterfrågan. Samtidigt har utvecklingen på den amerikanska arbetsmarknaden dämpats, arbetslösheten har ökat något och löneökningstakten har minskat. I början av augusti 2024 var det turbulent på de globala finansiella marknaderna då bl.a. en oväntat snabb inbromsning på amerikansk arbetsmarknad väckte oro för en stundande lågkonjunktur. Konjunkturen i USA är fortsatt god men väntas mattas av. Inflationen i USA har fortsatt att minska gradvis, men överstiger fortfarande inflationsmålet, bl.a. på grund av trögrörlig tjänsteinflation. I euroområdet har ökningstakten för avtalade löner varit fortsatt hög och inflationen har även här hållits uppe av en hög tjänsteinflation.

En mer dämpad utveckling på amerikansk arbetsmarknad väntas medföra att den inhemska efterfrågan bromsar in och inflationen fortsätter att falla. Sammantaget bedöms tillväxten i USA bli lägre 2025. Framåtblickande indikatorer talar för att tillväxten i euroområdet dämpas andra halvåret 2024, bl.a. till följd av försämrade utsikter i Tyskland. Tjänstesektorn väntas vara drivande för tillväxten i euroområdet, medan utsikterna för tillverkningsindustrin är fortsatt dystra. Gradvis lägre inflation och räntor, samt god löneutveckling väntas bidra till ökad konsumtion och ökade investeringar. En återhämtning i euroområdet väntas inledas 2025.

Tillväxten i Kina drevs under det första halvåret 2024 främst av en stark utveckling av exporten, samtidigt som den inhemska efterfrågan var svag. Hushållens förtroende var fortsatt på låga nivåer trots olika policyåtgärder ämnade för att stimulera konsumtionen. Nya åtgärder bedöms ge visst stöd till ekonomin och sammantaget väntas BNP-tillväxten i Kina bli något lägre än tillväxtmålet på omkring 5 procent 2024.

Sammantaget väntas BNP-utvecklingen för Sveriges viktigaste handelspartners (den s.k. KIX-BNP) gradvis tillta 2025, framför allt till följd av en starkare efterfrågan i euroområdet som motverkar en inbromsning i USA och Kina (se tabell 1.2).

Fortsatt lågkonjunktur i svensk ekonomi

I Sverige är den ekonomiska aktiviteten dämpad och ekonomin befinner sig sedan 2023 i en lågkonjunktur. En svag utveckling av investeringar och hushållens konsumtion, i spåren av hög inflation och höga räntor, är de främsta orsakerna till den svaga utvecklingen.

Framåtblickande indikatorer har förbättrats något men är fortsatt en bit under sina genomsnittliga nivåer. Det talar för en fortsatt relativt svag tillväxt det andra halvåret 2024. Lägre inflation, stigande reallöner och successivt lägre räntor bedöms bidra till att hushållens konsumtion ökar. Bostadsmarknaden har visat tecken på ökad aktivitet med stigande bostadspriser och ett ökat antal påbörjade bostäder. Det väntas dock ta tid innan bostadsbyggandet tar fart och bostadsinvesteringarna väntas därför hålla nere BNP-tillväxten även 2024.

En konjunkturåterhämtning bedöms inledas mot slutet av 2024. BNP-tillväxten väntas tillta 2025, bl.a. till följd av att hushållens köpkraft väntas stärkas och hushållens konsumtion väntas öka snabbt. Även investeringarna väntas öka 2025 och en starkare omvärldsefterfrågan väntas bidra till en ökad efterfrågan på svensk export.

Svag utveckling på arbetsmarknaden 2024

Läget på arbetsmarknaden har försämrats tydligt under 2023 och under den första halvan av 2024. Sysselsättningen har minskat samtidigt som arbetslösheten har ökat. Vissa arbetsmarknadsindikatorer har visserligen förbättrats något under 2024, men generellt tyder indikatorerna på en svag utveckling. Antalet konkurser har minskat, men från höga nivåer. Även anställningsplanerna i näringslivet, enligt Konjunkturbarometern, har ökat men är på jämförelsevis låga nivåer.

Efterfrågan på arbetskraft bedöms vara svag även andra halvåret 2024. Under 2025 väntas en gradvis återhämtning på arbetsmarknaden, men den bedöms till viss del dämpas av att många företag redan har den personal de behöver för att möta en stigande efterfrågan – till följd av att många företag har behållit personal trots en minskad efterfrågan i ekonomin, s.k. övervintring av arbetskraft. Arbetslösheten väntas vara fortsatt hög 2025 (se tabell 1.2).

Inflationen strax under målet 2024

Inflationen, mätt med konsumentprisindex med fast ränta (KPIF), har fortsatt att minska under det första halvåret 2024 och var i juli 2024 under Riksbankens mål. Minskningen förklaras främst av låg energi-, livsmedels- och varuinflation. Däremot var tjänsteinflationen fortsatt förhöjd och boendekostnaderna har ökat i jämförelsevis snabb takt.

Låga energipriser och en svag efterfrågan i ekonomin bedöms bidra till en inflation som understiger inflationsmålet på 2 procent 2024 och 2025. Fortsatta räntesänkningar dämpar inflationen, mätt med KPI, ytterligare. Prisutvecklingen av varor och tjänster väntas vara förhållandevis normal framöver. Företagens kortsiktiga prisplaner ligger på genomsnittliga nivåer och inflationsförväntningarna är i linje med inflationsmålet. Reallöneutvecklingen, mätt som den nominella löneökningstakten korrigerad för KPI, väntas åter bli positiv 2024 och 2025. Det bedöms dock ta flera år för reallönerna att ta sig tillbaka till samma nivå som innan den kraftiga inflationsuppgången påbörjades 2021. En försvagning av kronan innebär att priserna på importerade varor stiger, vilket kan leda till högre inflation och en svagare utveckling av köpkraften.

Riksbanken har under 2024 börjat sänka styrräntan. Styrräntan har sänkts med 0,25 procentenheter vid två tillfällen, i maj och augusti, till 3,50 procent. En inflation kring målet, stabila långsiktiga inflationsförväntningar och ett lågt resursutnyttjande gör att Riksbanken väntas fortsätta att gradvis sänka styrräntan under 2024 och 2025.

Tabell 1.2 Makroekonomiska nyckeltal

Procentuell förändring om inget annat anges. Utfall 2023, prognos 2024–2027

	2023	2024	2025	2026	2027
BNP[1]	-0,2	0,8	2,5	3,2	2,4
BNP, kalenderkorrigerad[1]	0,1	0,9	2,8	2,9	2,2
BNP-gap[2]	-1,9	-2,7	-1,7	-0,5	0,0
Produktivitet[3, 4]	-1,2	0,6	1,6	1,9	1,3
Arbetade timmar[4]	1,4	0,0	0,9	1,0	0,9
Sysselsättning, 15–74 år	1,4	-0,2	0,7	0,8	0,8
Sysselsättningsgrad, 15–74 år[5]	69,4	69,3	69,6	69,9	70,2
Arbetslöshet, 15–74 år[6]	7,7	8,3	8,3	7,9	7,6
Timlön enligt KL[7]	3,8	3,9	3,6	3,8	3,8
KPI[8]	8,5	2,8	0,9	1,4	2,1
KPIF[9]	6,0	1,9	1,7	2,0	2,0
Styrränta[10]	3,46	3,66	2,57	2,00	2,00
BNP i världen, KIX-vägd[11]	1,3	1,5	1,8	2,0	2,0

Anm.: Baserad på publicerad statistik t.o.m. 2024-08-05.

[1] Fasta priser.

[2] Skillnaden mellan faktisk och potentiell BNP i procent av potentiell BNP. Potentiell BNP är en bedömning.

[3] Förädlingsvärde i hela ekonomin till baspris per arbetad timme.

[4] Enligt nationalräkenskaperna, kalenderkorrigerad.

[5] Procent av befolkningen.

[6] Procent av arbetskraften.

[7] Nominell löneutveckling enligt konjunkturlönestatistiken (KL). År 2023 avser prognos.

[8] Konsumentprisindex.

[9] Konsumentprisindex med fast ränta.

[10] Procent, årsgenomsnitt.

[11] BNP sammanviktad med KIX-vikter, ett mått på respektive lands betydelse för svensk utrikeshandel.

Källor: Statistiska centralbyrån, Macrobond, Medlingsinstitutet och egna beräkningar.

Den ekonomiska utvecklingen är osäker

Flera olika faktorer kan medföra att den ekonomiska utvecklingen i Sverige blir starkare eller svagare än enligt regeringens bedömning.

Det råder osäkerhet kring den ekonomiska utvecklingen i omvärlden, bl.a. på grund av det spända geopolitiska läget, kvarvarande effekter av den snabba och synkroniserade penningpolitiska åtstramningen samt finanspolitikens inriktning i många länder. Inte minst är utvecklingen i den amerikanska ekonomin osäker – tillväxten kan bromsa in snabbare och mer än väntat. Även aktiviteten i euroområdet, i synnerhet i Tyskland, kan utvecklas svagare än väntat, t.ex. som en följd av en långsammare återhämtning i den kinesiska ekonomin, som fortsätter att kämpa med strukturella problem i fastighetssektorn och en svag inhemsk efterfrågan. Om svenska exportföretag möter en lägre omvärldsefterfrågan skulle det medföra en lägre efterfrågan på arbetskraft och därmed högre arbetslöshet i Sverige.

Även inhemska faktorer kan leda till en annan ekonomisk utveckling än väntat. Om hushållen väljer att öka sina sparbuffertar i större utsträckning än väntat, innebär det en svagare konsumtion. Även företagen kan komma att hålla tillbaka investeringarna i högre grad vid ökad osäkerhet eller stramare finansiella förhållanden. BNP-tillväxten kan även bli högre än väntat om t.ex. hushållen väljer att konsumera mer.

Ökade geopolitiska spänningar i omvärlden, som t.ex. en allvarlig eskalering av kriget i Mellanöstern, kan leda till kraftigt ökade energikostnader liksom en ökad risk för störningar i globala värdekedjor med bl.a. högre fraktpriser som följd. Detta kan i sin tur leda till högre inflation, ökad osäkerhet, stramare finansiella villkor och en lägre BNP-tillväxt. Även en ökad global fragmentering till följd av t.ex. fler protektionistiska åtgärder kan få negativa konsekvenser för en öppen och exportorienterad ekonomi som Sveriges.

Inflationen, i synnerhet i omvärlden, präglas fortfarande av en jämförelsevis hög tjänsteinflation. Höga löneökningar eller ett ändrat prissättningsbeteende hos företag kan leda till att inflationen håller sig kvar på en högre nivå en längre tid. Det skulle innebära att styrräntesänkningarna dröjer, vilket i sin tur kan få en negativ påverkan på hushållens konsumtion och företagens investeringar. En svagare ekonomisk utveckling och höga räntor under en längre tid skulle kunna innebära ytterligare utmaningar för kommersiella fastighetsbolag och möjligtvis även banksektorn, både i Sverige och utomlands. Svenska banker är dock välkapitaliserade och i det svenska finansiella systemet finns sammantaget en god motståndskraft, vilket medför att problem för enskilda bolag bör kunna hanteras utan större spridningseffekter.

Marknadsoro kan också utgöra en risk för ekonomin. Korta perioder av finansiell turbulens, som vi har sett under sommaren 2024, bedöms inte påverka den ekonomiska utvecklingen. Skulle turbulensen återkomma och bli mer ihållande, eller blotta andra sårbarheter i det finansiella systemet, kan detta innebära negativa konsekvenser för den realekonomiska utvecklingen.

En annan osäkerhet gäller bedömningen av resursutnyttjandet i ekonomin. Synen på konjunkturläget påverkas av osäkerheten kring den ekonomiska utvecklingen, men även av osäkerheten kopplad till bedömningen av potentiell BNP. Klimatförändringar och extremväderfenomen har stor påverkan på den ekonomiska aktiviteten i omvärlden, och risken finns att även Sveriges ekonomi direkt eller indirekt påverkas av dessa.

1.4 Den offentliga sektorns finanser

Den offentliga sektorns finansiella sparande bedöms vara negativt fram till 2027. År 2024 tyngs sparandet av att skatteintäkterna väntas utvecklas jämförelsevis långsamt samtidigt som utgifterna är fortsatt höga i spåren av den höga inflationen. Även ett kapitaltillskott till Riksbanken tynger det finansiella sparandet 2024. En ytterligare försvagning av det finansiella sparandet väntas 2025 i spåren av de förslag regeringen presenterar i denna proposition för att stötta ekonomins återhämtning och stödja Ukraina. Även det strukturella sparandet bedöms bli negativt 2024 och 2025.

Regeringens prognosprinciper innebär att endast beslutade och aviserade förändringar av skatteregler och statens utgifter beaktas. Mot denna bakgrund bedöms såväl det finansiella som det strukturella sparandet successivt förstärkas redan fr.o.m. 2026 (se tabell 1.3).

Den väntade utvecklingen av de offentliga finanserna medför att bruttoskulden ökar i förhållande till BNP mellan 2023 och 2025 och därefter växer långsammare än BNP.

Tabell 1.3 Den offentliga sektorns finanser

Miljarder kronor om annat inte anges. Utfall 2023, prognos 2024–2027

	2023	2024	2025	2026	2027
Finansiellt sparande	**-37**	**-109**	**-89**	**-45**	**31**
Procent av BNP	-0,6	-1,7	-1,3	-0,6	0,4
Stat	*0,0*	*-1,3*	*-1,3*	*-0,8*	*0,2*
Ålderspensionssystem	*0,2*	*0,5*	*0,5*	*0,6*	*0,6*
Kommunsektor	*-0,8*	*-0,8*	*-0,5*	*-0,4*	*-0,4*
Strukturellt sparande, procent av potentiell BNP	**0,2**	**-0,2**	**-0,4**	**-0,1**	**0,6**
Strukturellt sparande, exklusive Ukrainastöd	**0,2**	**0,0**	**0,2**	**0,4**	**0,8**
Konsoliderad bruttoskuld	**1 966**	**2 121**	**2 206**	**2 287**	**2 306**
Procent av BNP	**31,7**	**33,0**	**33,0**	**32,5**	**31,4**

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

1.5 Uppföljning av de finanspolitiska målen

Det finanspolitiska ramverket är ett viktigt verktyg för att utforma en långsiktigt hållbar finanspolitik. De budgetpolitiska målen i ramverket består av ett överskottsmål och ett skuldankare för den offentliga sektorn, ett utgiftstak för staten samt det kommunala balanskravet.

Avvikelse från överskottsmålet

Överskottsmålet innebär att det finansiella sparandet i den offentliga sektorn i genomsnitt ska motsvara en tredjedels procent av BNP över en konjunkturcykel. De huvudsakliga motiven bakom överskottsmålet är att det ska bidra till långsiktigt hållbara offentliga finanser, tillräckliga marginaler så att stora underskott kan undvikas i lågkonjunkturer även vid en politik som aktivt motverkar lågkonjunkturer, en jämn fördelning av resurser mellan generationerna och ekonomisk effektivitet (skr. 2017/18:207).

Regeringen bedömer att det strukturella sparandet kommer att avvika från överskottsmålet under 2024 och 2025. För att stödet till Ukraina inte ska gå ut över den upprustning som nu sker av det svenska försvaret eller tränga undan andra viktiga investeringar, anser regeringen att en avvikelse är motiverad. Eftersom stödet som bistår Ukraina är temporärt bedömer regeringen att det ur ett ekonomiskt effektivitetsperspektiv är bättre att avvika från överskottsmålet än att genomföra temporära neddragningar i offentlig sektor eller temporära skattehöjningar. Då det är en fråga om Sveriges framtida säkerhet är det även motiverat utifrån ett perspektiv om rättvisa mellan generationer. En avvikelse bedöms också vara väl avvägd ur ett stabiliseringspolitiskt perspektiv då svensk ekonomi bedöms befinna sig i tydlig lågkonjunktur båda dessa år.

En återgång mot överskottsmålet inleds 2026 då stödet till Ukraina medför att det finansiella sparandet alltjämt kommer att vara lägre än det annars skulle ha varit. Överskottsmålet nås 2027. Regeringen bedömer inte att några särskilda åtgärder behöver vidtas för att det strukturella sparandet ska återgå till målnivån 2027.

Finanspolitiken ger stöd i lågkonjunkturen

Att inflationen har sjunkit underlättar för finanspolitiken att stötta ekonomin via en expansiv finanspolitik. Finanspolitikens effekt på efterfrågan i ekonomin mäts vanligen genom att analysera dess inriktning och ställning. Finanspolitikens ställning

mäts genom att jämföra det strukturella sparandets nivå med överskottsmålet och indikerar finanspolitikens effekt på efterfrågan i förhållande till ett genomsnittligt år. Finanspolitikens inriktning mäts som förändringen i strukturellt sparande och indikerar finanspolitikens effekt på efterfrågan i förhållande till föregående år. Finanspolitikens ställning indikerar att finanspolitiken är expansiv 2025. Finanspolitikens inriktning ger inte en lika tydlig indikation men en viss försvagning av det strukturella sparandet mellan 2024 och 2025 ger stöd åt bedömningen att finanspolitiken sammantaget är något expansiv 2025.

Bruttoskulden är förenlig med skuldankarets riktmärke

Skuldankaret är ett riktmärke för den offentliga sektorns konsoliderade bruttoskuld och är fastställt till 35 procent av BNP. Skuldankaret styr inte finanspolitiken på kort sikt, utan ska i huvudsak användas för att utvärdera om överskottsmålet behöver anpassas för att säkerställa hållbarheten och marginalerna i de offentliga finanserna. Regeringen ska varje år redogöra för bruttoskuldens utveckling i den ekonomiska vårpropositionen. Om skuldkvoten avviker med mer än 5 procent av BNP från skuldankaret ska regeringen i samband med den ekonomiska vårpropositionen lämna en skrivelse till riksdagen och förklara vad som orsakat avvikelsen och hur den ska hanteras.

Bruttoskulden bedöms vara förenlig med skuldankarets riktmärke på 35 procent av BNP. Enligt den nuvarande prognosen, som endast bygger på den finanspolitik som aviserats eller beslutats t.o.m. denna proposition, väntas bruttoskulden uppgå till 32–33 procent av BNP 2024–2026.

Regeringen föreslår höjda nivåer på utgiftstaket 2025 och 2026

Utgiftstaket utgör en övre gräns för utgiftsnivån i statens budget och beslutas oftast för tre år framåt. För att utgiftstaket ska kunna främja en kontrollerad utgiftsutveckling, och vara ett stöd för att uppnå överskottsmålet och långsiktigt hållbara finanser, är det en grundläggande förutsättning att takets nivå i normalfallet inte ändras. Det finns dock inte några formella hinder för riksdagen att besluta om att ändra en tidigare fastställd nivå på utgiftstaket. Nivån kan exempelvis ändras om finanspolitiken behöver anpassas till betydande nya yttre förutsättningar, men det bör endast ske i ytterst sällsynta fall. Utgiftstakets nivåer höjdes för 2020–2022 i samband med pandemin för att regeringen skulle kunna vidta nödvändiga åtgärder.

Som en följd av den planerade avvikelsen från överskottsmålet med anledning av den treåriga ramen för militärt stöd till Ukraina och för att säkerställa att andra nödvändiga utgiftsreformer fortsatt kommer kunna genomföras anser regeringen att det av finanspolitiska skäl är motiverat att höja utgiftstakets nivåer 2025 och 2026 med 25 miljarder kronor respektive år. Konsekvenserna för de offentliga finansernas långsiktiga hållbarhet av höjningarna bedöms vara begränsade då stödet till Ukraina är temporärt och regeringen inte föreslår någon höjning av utgiftstaket för 2027.

I enlighet med budgetlagen (2011:203) föreslår regeringen en nivå på utgiftstaket för det tredje tillkommande året (se tabell 1.4). Regeringens förslag till nivå för utgiftstaket för 2027 motsvarar regeringens tidigare bedömning av nivån i 2024 års ekonomiska vårproposition, efter tekniska justeringar. Regeringen föreslår att utgiftstaket ska uppgå till 1 938 miljarder kronor 2027.

Tabell 1.4 Utgiftstakets nivåer

Miljarder kronor om inte annat anges

	2024	2025	2026	2027
Av riksdagen beslutade nivåer på utgiftstaket	1 747	1 827	1 866	
Regeringens förslag till nivå på utgiftstaket		1 856	1 894	1 938
Utgiftstak, procent av potentiell BNP	26,8	27,3	26,8	26,3
Utgiftstak, procent av BNP	27,2	27,8	26,9	26,4
Takbegränsade utgifter	1 703	1 785	1 828	1 838
Budgeteringsmarginal	**44**	**71**	**66**	**100**

Källa: Egna beräkningar.

1.6 Effekter av regeringens politik

Effekter på klimatet

I det 2024-scenario, med beslutade styrmedel t.o.m. 1 juli 2024, som presenteras i bilagan Klimatredovisning framgår att Sverige förväntas ha ett gap på 1 miljon ton koldioxidekvivalenter mot ESR-åtagandet till 2030.

Preliminära beräkningar visar att regeringens föreslagna och aviserade reformer i denna proposition sammantaget bedöms minska koldioxidutsläppen inom ESR-sektorn med 2,6–2,9 miljoner ton koldioxidekvivalenter under perioden 2025–2030. Det innebär att Sverige bedöms nå ESR-åtagandet till 2030. Det är framför allt den nya reduktionsplikten som bidrar till att minska utsläppen. Förslaget innebär att reduktionsplikten görs mer teknikneutral genom att el från publika laddstationer kan tillgodoräknas, vilket också stimulerar elektrifieringen, och reduktionsnivåerna justeras upp så att utsläppen minskar – i kombination med regeringens övriga åtgärder – tillräckligt mycket för att ESR-åtagandet ska kunna nås. Även förstärkningen och förlängningen av Klimatklivet bedöms bidra till kostnadseffektiva utsläppsminskningar. Det nya stöd som föreslås finansieras genom medel från EU:s sociala klimatfond, i form av en elbilspremie bedöms även det bidra till minskade utsläpp. Den föreslagna förlängningen av stödet till produktion av gödselbaserad biogas bedöms minska utsläppen från jordbruket. Även det nya tillfälliga investeringsstödet Kväveklivet förutses bidra med minskade växthusgaser, även om dess främsta syfte är minskade utsläpp av ammoniak. Förlängningen av miljökompensationen för godstransporter på järnväg bedöms innebära att ökade utsläpp från godstransporter undviks.

Regeringen avser samtidigt att föreslå att skatten på bensin och diesel sänks för att priset vid pump inte ska öka till följd av förslaget om ändrade reduktionsnivåer. Därtill kommer regeringen att föreslå ytterligare skattesänkningar på bensin och diesel, vilket bedöms innebära ökade utsläpp.

Utanför ESR-sektorn innebär förslaget om att avskaffa flygskatten ökade utsläpp. En stor del av dessa utsläpp regleras av handelssystemet ETS1 vilket innebär att effekten på utsläppen inom EU är begränsad. En del av utsläppsökningen sker utanför EU. De globala koldioxidutsläppen utanför EU regleras genom ett globalt marknadsbaserat styrmedel som beslutats av det internationella FN-organet för flyget. Effektiviteten i det systemet ska utvärderas senast 1 juli 2026 och om EU finner att systemet inte ger väntad klimateffekt kan EU komma att utvidga ETS1 till alla flygningar. EU har också beslutat om krav på inblandning av hållbara flygbränslen samt rapporteringssystem för höghöjdseffekter. När flygets klimateffekter mer och mer hanteras på EU-nivå och på global nivå bedöms behovet av en nationell flygskatt minska.

I takt med att klimatstyrningen på EU-nivå har ökat och blivit alltmer ambitiös förändras rollen för den nationella politiken. På nationell nivå hamnar mer fokus på att skapa rätt förutsättningar för omställningen, medan beslut om styrmedel för minskade utsläpp till stor del utvecklas på EU-nivå. Hur utsläppshandelssystemen ETS1 och ETS2 fortsätter utvecklas inom EU efter 2030 är av stor betydelse för Sveriges möjligheter att nå klimatmålet till 2045.

Tabell 1.5 Preliminära beräkningar av utsläppseffekter som bedöms vara betydande och inte redan inkluderade i 2024-scenariot

Miljoner ton koldioxidekvivalenter

Förslag/avisering	Effekt år 2025	Effekt år 2030	Ackumulerad effekt 2025–2030
ESR-sektorn			
Paket: förändrad reduktionsplikt och sänkt skatt på bensin och diesel	-0,4[1]	-0,5	-3,1
Ytterligare sänkt skatt på bensin och diesel, utöver kompensationen för förändrad reduktionsplikt	0,1	0,2	0,9
Förstärkning och förlängning av Klimatklivet	0	-0,1	-0,4
Stöd genom sociala klimatfonden, förslagsvis i form av en elbilspremie riktad till grupper i behov av stöd	0	0 – -0,1	0 – -0,3
Summa ESR	**-0,3**	**-0,4**	**-2,6 – -2,9**
Avskaffad flygskatt	**0,1**[1]	**0,2**	**1,1**
varav inom ETS	*0,0*[1]	*0,1*	*0,5*
varav utom ETS	*0,0*[1]	*0,0*	*0,2*
varav icke-koldioxideffekter (s.k. höghöjdseffekter)	*0,0*[1]	*0,1*	*0,4*
Summa ESR och ETS	**-0,2**	**-0,3**	**-2,2 – -2,5**
Summa samtliga utsläppseffekter	**-0,2**	**-0,2**	**-1,5 – -1,8**

[1] Halvårseffekt.

Anm.: Beräkningarna i tabellen är preliminära. Beräkningar av enskilda åtgärders effekter och sammanlagda effekter kan skilja sig i det kommande underlaget till nästa års klimatredovisning som tas fram av statistikansvariga myndigheter.

Källa: Egna beräkningar.

Ytterligare åtgärder presenteras i denna proposition som förbättrar förutsättningarna för klimatomställningen och möjligheten att nå klimatmålet till 2045. Det handlar inte minst om att förbättra tillgången på fossilfri el för att kunna möta den stora efterfrågan som klimatomställningen kommer att innebära. Regeringen föreslår därför åtgärder som främjar utbyggnaden av fossilfri elproduktion i form av kärnkraft och vindkraft. Vid sidan av en kraftfull utbyggnad av fossilfri elproduktion behöver elsystemet nyttjas mer effektivt och bli mer leveranssäkert. Regeringen föreslår därför att ett nytt investeringsstöd införs som syftar till att öka elsystemets förmågor regionalt och där behoven är som störst. Regeringen föreslår också medel för effektivare tillståndsprövning och för en ökad utbyggnad av laddinfrastruktur.

En bredare redovisning av de bedömda klimateffekterna av förslagen i denna proposition finns i bilagan Klimatredovisning.

Effekter på arbetsmarknaden

Regeringens föreslagna och aviserade reformer bedöms sammantaget öka antalet arbetade timmar och sysselsatta i ekonomin som helhet, samtidigt som arbetslösheten minskar något på lång sikt. Det är framför allt det förstärkta ordinarie jobbskatteavdraget som väntas bidra till fler arbetade timmar och sysselsatta på lång sikt. Förslaget innebär sänkt skatt med fokus på heltidsarbetande med låga och medelhöga arbetsinkomster. Detta medför att det ekonomiska utbytet av ytterligare arbete ökar

för dessa personer, och därutöver starkare ekonomiska drivkrafter att söka arbete för personer som inte är sysselsatta och inte aktivt söker arbete.

Slopandet av avtrappningen i jobbskatteavdraget och jobbskatteavdraget för äldre medför att det ekonomiska utbytet av ytterligare arbete ökar för personer med höga arbetsinkomster. Detta bedöms på sikt öka antalet arbetade timmar i ekonomin. Ökningen bedöms framför allt bero på att personer som redan är sysselsatta arbetar mer. Förslagets effekt på antalet sysselsatta bedöms vara försumbar.

I denna proposition aviseras även att växa-stödet ska utvidgas, dels genom att nedsättningen av arbetsgivaravgifterna ska kunna omfatta upp till två anställda, dels genom att beloppsgränsen för vilken ersättning som omfattas av nedsättningen höjs. Sammantaget innebär förslaget att kostnaderna för att anställa minskar, vilket bedöms bidra till att antalet sysselsatta och arbetade timmar i ekonomin som helhet ökar.

Förslaget om fler utbildningsplatser inom den yrkesinriktade vuxenutbildningen bedöms bidra till en förbättrad matchning på arbetsmarknaden, och därmed en högre sysselsättning på lång sikt. Men till följd av att reformen är tillfällig väntas effekterna endast vara svagt positiva.

I denna proposition aviseras också förslag om att Arbetsförmedlingen i högre utsträckning ska tillhandahålla förstärkt stöd med egen personal till arbetssökande med stora stödbehov, som ett komplement till matchningstjänster. Det möjliggör mer effektiva insatser för dem som står långt ifrån arbetsmarknaden och som bedöms ha för låga jobbchanser för att kunna ges ett ändamålsenligt stöd inom ramen för de matchningstjänster som myndigheten anskaffar. Åtgärden innebär ökat stöd och vägledning i arbetssökandet, vilket kan förkorta arbetslöshetstiden för personer med begränsat kontaktnät. Förslaget bedöms ha goda effekter för personer som står långt ifrån arbetsmarknaden och sammantaget förväntas förslaget bidra svagt positivt till sysselsättningen och minska antalet arbetslösa.

Sammantaget bedöms regeringens reformer bidra till att antalet sysselsatta ökar med ca 6 000 personer på lång sikt. Det är framför allt det förstärkta ordinarie jobbskatteavdraget som bidrar till den högre sysselsättningen då reformen väntas leda till omkring 4 000 fler sysselsatta. Reformen bidrar även till att arbetsutbudet bland sysselsatta personer ökar. Totalt väntas det förstärkta ordinarie jobbskatteavdraget bidra till att antalet helårsarbetskrafter ökar med ca 9 000 (en helårsarbetskraft definieras som 1 800 arbetstimmar). Även borttagandet av den avtrappning som görs vid högre inkomstnivåer i jobbskatteavdraget och jobbskatteavdraget för äldre bidrar till att sysselsatta ökar sitt arbetsutbud, och ökar antalet arbetade timmar i ekonomin med ca 3 000 helårsarbetskrafter. Bedömningarna är dock behäftade med osäkerhet, och de verkliga effekterna kan vara högre eller lägre.

Effekter på inkomstfördelningen

I denna proposition föreslår och aviserar regeringen flera åtgärder som påverkar hushållens ekonomi. En del av åtgärderna påverkar skatter och transfereringar, vilket direkt påverkar hushållens ekonomiska standard. Exempel på sådana åtgärder är förslagen om förstärkningen av det ordinarie jobbskatteavdraget och en skattefri grundnivå för sparande på investeringssparkonto och i kapitalförsäkring. Hushållens ekonomiska standard väntas 2025 öka med 16,5 miljarder kronor till följd av de beräkningsbara åtgärder som regeringen föreslår och aviserar. Regeringen föreslår också en ny reduktionsplikt samt avser att föreslå att skatten på bensin och diesel sänks. Dessa förslag påverkar inte hushållens disponibla inkomster, men påverkar priset på bensin och diesel och därmed hushållens konsumtionsmöjligheter

Individers levnadsvillkor påverkas också av regeringens förslag om förstärkta resurser till individuella välfärdstjänster såsom vård, skola och omsorg. För att få en mer fullständig bild av politikens effekter behöver därför fördelningen av välfärdstjänster redovisas. De satsningar som föreslås i denna proposition beräknas öka de individuella välfärdstjänsternas omfattning med drygt 8 miljarder kronor 2025. Samtidigt är den utjämning av livschanser som sker genom välfärdstjänster, inte minst utbildning, svår att mäta. Välfärdstjänsterna har en vidare betydelse för både individer och samhället i stort än vad som framgår av de beräkningar som görs i denna proposition.

I diagram 1.1 redovisas effekten av regeringens åtgärder på hushållens ekonomi i olika delar av inkomstfördelningen. Diagrammet visar hur mycket den utökade inkomsten – dvs. summan av hushållens ekonomiska standard och subventioner för individuella välfärdstjänster – påverkas av regeringens förslag och aviseringar i denna proposition. Som framgår av diagrammet bedöms samtliga inkomstgrupper tillföras ekonomiska resurser till följd av regeringens åtgärder. Åtgärderna har olika fördelningsprofil, men sammantaget påverkas hushållens ekonomi mest i inkomstgrupper med höga inkomster.

Förslag och aviseringar som påverkar skatter och transfereringar bedöms öka den ekonomiska standarden i alla inkomstgrupper, men främst i inkomstgrupper med höga inkomster. Detta gäller främst förslagen om slopad avtrappning i jobbskatteavdraget, jobbskatteavdraget för äldre och i det förhöjda grundavdraget samt det förstärkta jobbskatteavdraget. Samtidigt beräknas den föreslagna förlängningen av det tillfälliga tilläggsbidraget i bostadsbidraget leda till en jämnare fördelning av inkomsterna.

Även välfärdssatsningarna bedöms tillföra ekonomiska resurser till alla inkomstgrupper och de bedöms i högre grad tillfalla individer i den nedre delen av inkomstfördelningen. Det är en konsekvens av att behovet och nyttjandet av välfärdstjänster är störst bland barn och unga samt för de äldsta i befolkningen. Dessa grupper är överrepresenterade i den nedre delen av inkomstfördelningen.

Diagram 1.1 Effekter på hushållens ekonomi till följd av förslag och aviseringar i denna proposition

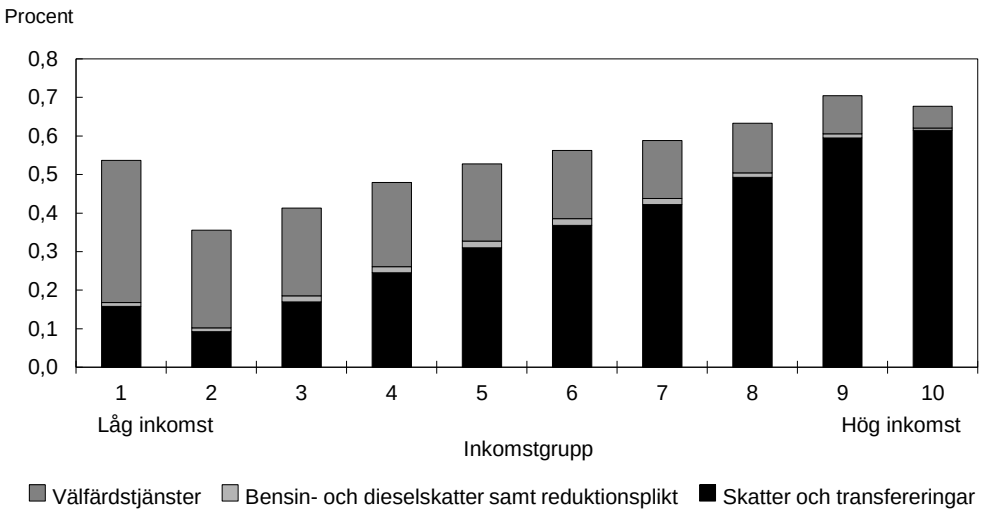

Anm.: Hela befolkningen har delats in i tio olika inkomstgrupper efter ekonomisk standard. Ekonomisk standard definieras som hushållens sammanlagda inkomster från arbete, kapital och transfereringar minus direkta skatter, justerat för försörjningsbörda. Beräkningarna inkluderar effekter 2025 av beräkningsbara åtgärder i denna proposition och avser helårseffekter av de föreslagna reformerna.

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Regeringens föreslagna och aviserade reformer som påverkar den ekonomiska standarden under mandatperioden har sammantaget en utjämnande effekt. Den ekonomiska standarden ökar procentuellt sett mest i den tiondel av befolkningen som

har lägst ekonomisk standard. I de båda översta inkomstgrupperna ökar den ekonomiska standarden minst till följd av regeringens förslag. Det är främst förslagen om den pausade uppräkning av skiktgränsen för statlig inkomstskatt och det tillfälliga tilläggsbidraget till barnfamiljer med bostadsbidrag som påverkar fördelningsprofilen i toppen och botten av fördelningen. Samtidigt ökar de förstärkta jobbskatteavdragen för låg- och medelinkomsttagare och de förhöjda grundavdragen den ekonomiska standarden mest i mitten av fördelningen (se diagram 1.2).

Diagram 1.2 Effekter på hushållens ekonomiska standard till följd av regeringens förslag och aviseringar under mandatperioden

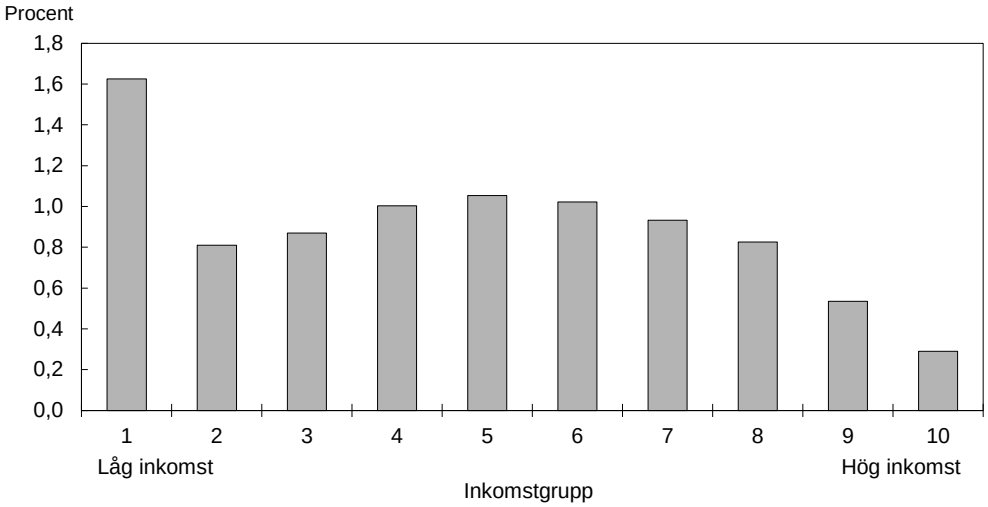

Anm.: Ekonomisk standard definieras som hushållens sammanlagda inkomster från arbete, kapital och transfereringar minus direkta skatter, justerat för försörjningsbörda. Hela befolkningen har delats in i tio olika inkomstgrupper efter ekonomisk standard. Beräkningarna inkluderar effekter 2025 av beräkningsbara åtgärder under mandatperioden.

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Effekter på ekonomisk jämställdhet

Regeringens föreslagna och aviserade åtgärder bedöms sammantaget tillföra ekonomiska resurser till män i något högre utsträckning än till kvinnor.

Förslag och aviseringar som påverkar skatter och transfereringar bedöms tillföra ekonomiska resurser till män i högre utsträckning än kvinnor. Det är främst förslagen om slopad avtrappning i jobbskatteavdraget, jobbskatteavdraget för äldre och i det förhöjda grundavdraget samt det förstärkta jobbskatteavdraget som bidrar till detta resultat (se diagram 1.3).

Regeringens förslag om ökade resurser till välfärdstjänster i denna proposition bedöms tillfalla kvinnor i högre utsträckning än män. Detta beror främst på regeringens förslag om ökade resurser till hälso- och sjukvården, som kvinnor nyttjar i högre utsträckning än män.

Diagram 1.3 Effekt på kvinnors respektive mäns ekonomi till följd av förslag och aviseringar i denna proposition

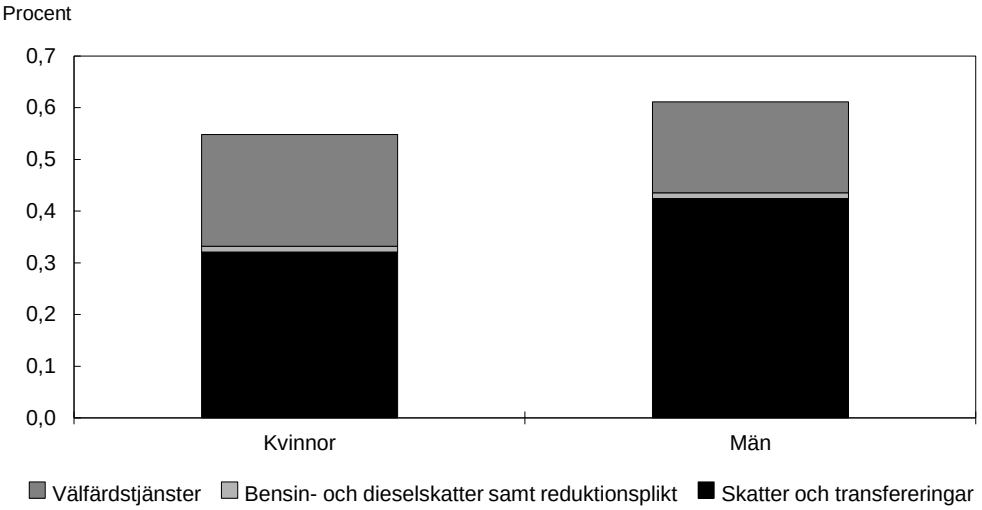

Anm.: Beräkningarna inkluderar effekter 2025 av beräkningsbara åtgärder i denna proposition och avser helårseffekter av de föreslagna reformerna.

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

2 Förslag till riksdagsbeslut

Regeringens förslag:

Riktlinjer för den ekonomiska politiken och förslag till statens budget för 2025

1. Riksdagen godkänner riktlinjerna för den ekonomiska politiken och budgetpolitiken (avsnitt 1).
2. Riksdagen fastställer utgiftstaket för staten, inklusive ålderspensionssystemet vid sidan av statens budget, till följd av tekniska justeringar och av finanspolitiska skäl till 1 856 miljarder kronor för 2025 respektive 1 894 miljarder kronor för 2026 (avsnitt 4.2).
3. Riksdagen fastställer utgiftstaket för staten inklusive ålderspensionssystemet vid sidan av statens budget till 1 938 miljarder kronor för 2027 (avsnitt 4.2).
4. Riksdagen godkänner beräkningen av inkomster i statens budget för 2025 (avsnitt 5.2 och bilaga 1 avsnitt 2).
5. Riksdagen godkänner den preliminära beräkningen av inkomster i statens budget för 2026 och 2027 som riktlinje för regeringens budgetarbete (avsnitt 5.2 och tabell 5.1).
6. Riksdagen beslutar om fördelning av utgifter på utgiftsområden för 2025 (avsnitt 6.2 och tabell 6.1).
7. Riksdagen godkänner beräkningen av förändringen av anslagsbehållningar för 2025 (avsnitt 6.2 och tabell 6.1).
8. Riksdagen godkänner beräkningen av utgifterna för ålderspensionssystemet vid sidan av statens budget för 2025 (avsnitt 6.2 och tabell 6.1).
9. Riksdagen godkänner den preliminära fördelningen av utgifter på utgiftsområden för 2026 och 2027 som riktlinje för regeringens budgetarbete (avsnitt 6.3 och tabell 6.3).
10. Riksdagen bemyndigar regeringen att under 2025 ta upp lån enligt 5 kap. budgetlagen (2011:203) (avsnitt 7.2).
11. Riksdagen godkänner beräkningen av Riksgäldskontorets nettoutlåning för 2025 (avsnitt 7.2 och tabell 7.1).
12. Riksdagen godkänner beräkningen av den kassamässiga korrigeringen för 2025 (avsnitt 7.2 och tabell 7.1).
13. Riksdagen bemyndigar regeringen att för 2025 besluta om lån i Riksgäldskontoret för investeringar i anläggningstillgångar som används i statens verksamhet som inklusive tidigare upplåning uppgår till högst 66 900 000 000 kronor (avsnitt 9.2).
14. Riksdagen bemyndigar regeringen att för 2025 besluta om krediter för myndigheternas räntekonton i Riksgäldskontoret som inklusive tidigare utnyttjade krediter uppgår till högst 21 500 000 000 kronor (avsnitt 9.2).
15. Riksdagen bemyndigar regeringen att under 2025, med de begränsningar som följer av 3 kap. 8 § andra stycket budgetlagen (2011:203), besluta att ett anslag som inte avser förvaltningsändamål får överskridas om ett riksdagsbeslut om ändring av anslaget inte hinner inväntas och överskridandet ryms inom det fastställda utgiftstaket för staten (avsnitt 9.7).

Förslag som ligger till grund för beräkningen av statens inkomster

16. Riksdagen antar förslaget till lag om ändring i lagen (1986:468) om avräkning av utländsk skatt (avsnitt 11.1 och 12.9).
17. Riksdagen antar förslaget till lag om ändring i lagen (1994:1776) om skatt på energi (avsnitt 11.2 och 12.17).

18. Riksdagen antar förslaget till lag om ändring i lagen (1994:1776) om skatt på energi (avsnitt 11.3 och 12.17).
19. Riksdagen antar förslaget till lag om ändring i lagen (1994:1776) om skatt på energi (avsnitt 11.4 och 12.17).
20. Riksdagen antar förslaget till lag om ändring i inkomstskattelagen (1999:1229) (avsnitt 11.5, 12.1–12.4, 12.9, 12.13 och 12.14).
21. Riksdagen antar förslaget till lag om ändring i inkomstskattelagen (1999:1229) (avsnitt 11.6 och 12.9).
22. Riksdagen antar förslaget till lag om ändring i socialavgiftslagen (2000:980) (avsnitt 11.7 och 12.22).
23. Riksdagen antar förslaget till lag om ändring i vägtrafikskattelagen (2006:227) (avsnitt 11.8 och 12.19).
24. Riksdagen antar förslaget till lag om ändring i socialförsäkringsbalken (avsnitt 11.9 och 12.22).
25. Riksdagen antar förslaget till lag om ändring i skatteförfarandelagen (2011:1244) (avsnitt 11.10, 12.9 och 12.22).
26. Riksdagen antar förslaget till lag om ändring i skatteförfarandelagen (2011:1244) (avsnitt 11.11 och 12.18).
27. Riksdagen antar förslaget till lag om upphävande av lagen (2017:1200) om skatt på flygresor (avsnitt 11.12 och 12.18).
28. Riksdagen antar förslaget till lag om ändring i lagen (2020:1066) om förfarandet vid skattereduktion för installation av grön teknik (avsnitt 11.13 och 12.4).
29. Riksdagen antar förslaget till lag om ändring i lagen (2023:758) om ändring i lagen (2022:887) om ändring i inkomstskattelagen (1999:1229) (avsnitt 11.14, 12.1 och 12.2).
30. Riksdagen antar förslaget till lag om ändring i lagen (2023:812) om ändring i lagen (2023:362) om ändring i lagen (1994:1776) om skatt på energi (avsnitt 11.15 och 12.17).

3 Den makroekonomiska utvecklingen

I detta avsnitt redovisas prognosen för den makroekonomiska utvecklingen i Sverige och i omvärlden 2024–2027. Tyngdpunkten i avsnittet ligger på utvecklingen 2024 och 2025. Prognosen är baserad på tidigare beslutade, föreslagna och aviserade förändringar av skatteregler och statens utgifter samt de förändringar av statens utgifter som föreslås eller aviseras i denna proposition eller i propositionen Höständringsbudget för 2024 (prop. 2024/25:2). Prognosen baseras inte på några framtida finanspolitiska regel- eller anslagsändringar därutöver. Information om omvärldshändelser och statistikutfall som fanns tillgängliga t.o.m. den 5 augusti 2024 har beaktats. Tabeller med prognosens innehåll i detalj redovisas i bilaga 2.

Sammanfattning

- Tillväxten i USA var relativt hög det första halvåret 2024 medan tillväxten i euroområdet utvecklades mer måttligt. Efterfrågan i USA bedöms avta 2025 i spåren av en inbromsning på arbetsmarknaden. I euroområdet väntas samtidigt en ekonomisk återhämtning då hushållens köpkraft stärks när reallönerna stiger. BNP-utvecklingen för Sveriges viktigaste handelspartners väntas sammantaget gradvis tillta 2025.
- Svensk BNP har stagnerat de senaste två åren då räntekänsliga delar av ekonomin har tyngt tillväxten. Lägre inflation, högre reallöner och räntor som successivt väntas minska bedöms bidra till att hushållens konsumtion och investeringar ökar och en konjunkturåterhämtning inleds mot slutet av 2024.
- Inflationen har fortsatt att minska under första halvåret 2024 och har kommit ned under Riksbankens inflationsmål. En svag efterfrågan och dämpade energipriser väntas hålla kvar inflationen under målet andra halvåret 2024 och helåret 2025, vilket möjliggör fortsatta sänkningar av styrräntan.
- Läget på arbetsmarknaden har försämrats tydligt sedan 2023. Sysselsättningen har minskat samtidigt som arbetslösheten har ökat. En svag efterfrågan på arbetskraft väntas även prägla 2025 då arbetslösheten bedöms förbli hög. Den lågkonjunktur som svensk ekonomi har befunnit sig i sedan 2023 bedöms bestå även 2025.
- Prognosen är omgärdad av osäkerhet som bl.a. är kopplad till omvärldsefterfrågan och styrkan av de inhemska drivkrafterna i återhämtningen.

3.1 Utsikterna i omvärlden 2024 och 2025

Omvärldsefterfrågan väntas gradvis tillta

Under årets inledning har flera länder och regioner i världen uppvisat en förbättrad ekonomisk utveckling. Globala indikatorer pekar mot att världsekonomin kommer fortsätta förbättras framöver, även om det föreligger stora skillnader mellan var olika ekonomier befinner sig i sina respektive konjunkturcykler. Euroområdet, som är av stor vikt för den sammantagna omvärldsefterfrågan på svensk export, har uppvisat en positiv men måttlig tillväxt det första halvåret 2024. Flera europeiska länder som t.ex. Tyskland, Frankrike och Finland befinner sig i lågkonjunktur medan den amerikanska ekonomin är fortsatt i högkonjunktur tack vare en god ekonomisk utveckling. Utvecklingen på den amerikanska arbetsmarknaden har dock dämpats, arbetslösheten

har ökat något och löneökningstakten har minskat (se diagram 3.1). Inflationen i USA har fortsatt att minska något, men tjänsteinflationen har varit trögrörlig och inflationen överstiger fortfarande inflationsmålet. I euroområdet har ökningstakten för avtalade löner varit fortsatt hög och inflationen har hållits uppe av en hög tjänsteinflation.

I början på augusti var det turbulent på de globala finansiella marknaderna då bl.a. en oväntat snabb inbromsning på den amerikanska arbetsmarknaden väckte oro om en stundande lågkonjunktur. Konjunkturen i USA är fortsatt god men väntas mattas av. En mer dämpad utveckling på den amerikanska arbetsmarknaden väntas medföra att den inhemska efterfrågan bromsar in och inflationen fortsätter att falla. Sammantaget bedöms tillväxten i USA bli lägre 2025. Framåtblickande indikatorer för euroområdet talar för att tillväxten i euroområdet dämpas andra halvåret 2024, bl.a. till följd av försämrade utsikter i Tyskland. Tjänstesektorn väntas vara drivande för tillväxten i euroområdet, medan utsikterna för tillverkningsindustrin är fortsatt dystra. Gradvis lägre inflation och räntor, samt god löneutveckling väntas bidra till en ökad konsumtion och ökade investeringar. En återhämtning väntas inledas 2025 och fortsätta åren därefter.

Tillväxten i Kina har det första halvåret 2024 varit måttlig, främst driven av en stark exporttillväxt samtidigt som den inhemska efterfrågan har varit svag. De kinesiska hushållens förtroende var fortsatt lågt trots olika policyåtgärder ämnade att stimulera konsumtionen. Nya åtgärder bedöms ge visst stöd till ekonomin och sammantaget väntas BNP-tillväxten i Kina uppgå till strax under tillväxtmålet på omkring 5 procent 2024.

Sammantaget väntas BNP-utvecklingen för Sveriges viktigaste handelspartners (den s.k. KIX-BNP) gradvis tillta 2025, vilket framför allt drivs av en starkare efterfrågan i euroområdet som motverkar en inbromsning i USA och Kina (se tabell 3.1).

Diagram 3.1 Arbetslöshet i USA

Procent, säsongsrensade värden

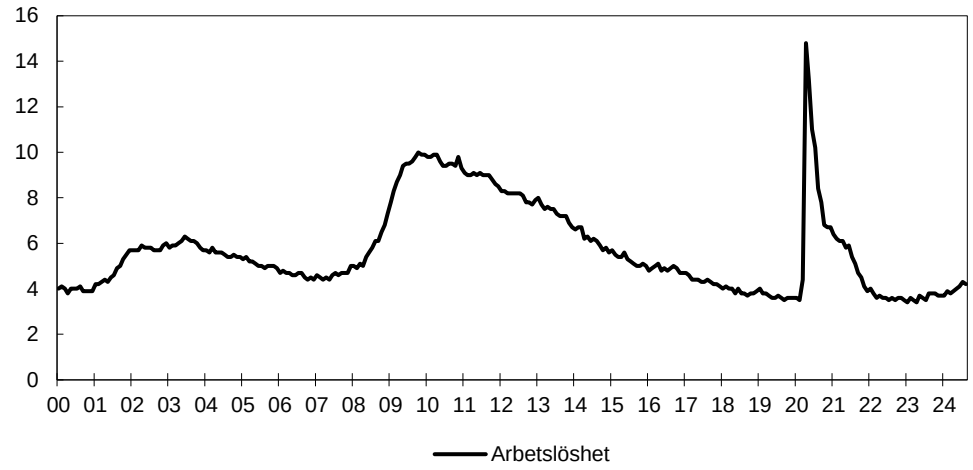

Källor: Bureau of Labor Statistics och Macrobond.

Tabell 3.1 Nyckeltal internationella variabler

Procentuell förändring om inte annat anges. Utfall 2023, prognos 2024–2027

	2023	2024	2025	2026	2027
BNP, euroområdet	0,4	0,7	1,3	1,5	1,4
BNP, USA	2,5	2,6	1,6	1,8	2,0
BNP, Kina	5,2	4,8	4,5	4,4	4,4
BNP i världen, PPP-vägd[1]	3,2	3,0	3,2	3,2	3,1

	2023	2024	2025	2026	2027
BNP i världen, KIX-vägd[2]	1,3	1,5	1,8	2,0	2,0
Inflation, euroområdet[3]	5,4	2,4	2,1	2,0	2,0
Inflation, USA[4]	4,1	3,0	2,4	2,3	2,3
Dagslåneränta, euroområdet[5]	3,2	3,7	2,5	2,1	2,1
Styrränta, USA[6]	5,2	5,4	4,0	3,1	2,8
Råoljepris[7]	82,5	82,2	76,7	73,6	71,6

[1] BNP sammanviktad med köpkraftsjusterade (PPP) BNP-vikter enligt Internationella valutafonden.

[2] BNP sammanviktad med KIX-vikter, ett mått på respektive lands betydelse för svensk utrikeshandel. De senast beräknade vikterna används för 2024 och därefter skrivs de fram med trenden från de föregående fem åren.

[3] Harmoniserat konsumentprisindex (HIKP).

[4] Konsumentprisindex (KPI).

[5] Procent, årsgenomsnitt. Avser estr, dvs. den referensränta som ska återspegla kostnader mellan banker i euroområdet för osäkrade lån från en bankdag till nästa.

[6] Procent, årsgenomsnitt. Federal funds ränta.

[7] Brent, US-dollar per fat. Prognos avser 10-dagars genomsnitt för terminsprissättningen 2024-07-31.

Källor: Macrobond och egna beräkningar.

3.2 Utsikterna i Sverige 2024 och 2025

Svag inhemsk efterfrågan i svensk ekonomi

Tillväxten i Sverige har stagnerat de senaste två åren och svensk ekonomi bedöms ha befunnit sig i en lågkonjunktur sedan 2023. Den inhemska efterfrågan har varit svag då hushåll och företag har pressats hårt av hög inflation och snabbt stigande räntor.

Framåtblickande indikatorer har förbättrats under 2024, men är fortsatt en bit under sina genomsnittliga historiska nivåer (se diagram 3.2). Lägre inflation och räntor samt stigande reallöner väntas bidra till att hushållens konsumtion ökar framöver. Bostadsmarknaden har visat vissa tecken på återhämtning och antalet påbörjade bostadsbyggnationer har ökat något, men det väntas ta tid innan bostadsbyggandet tar fart. Bostadsinvesteringarna väntas därför fortsätta tynga BNP-tillväxten 2024.

En konjunkturåterhämtning inleds mot slutet av 2024 när BNP-tillväxten väntas tillta. Återhämtningen drivs främst av den inhemska efterfrågan där även finanspolitik 2025 väntas bidra till återhämtningen av bl.a. hushållens köpkraft. Utöver hushållens konsumtion och investeringar väntas även en starkare omvärldsefterfrågan bidra till en ökad efterfrågan på svensk export.

Diagram 3.2 Barometerindikatorn och hushållens konsumentförtroende

Index, medelvärde = 100 och standardavvikelse = 10

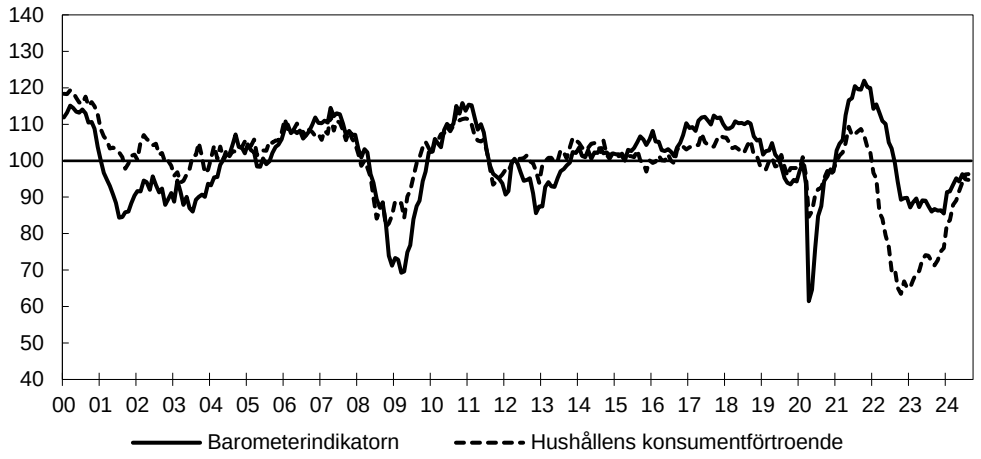

Källa: Konjunkturinstitutet.

Minskad köpkraft tynger hushållens konsumtion

Hushållens konsumtion har fortsatt att utvecklats svagt till följd av den försvagade köpkraften. En anledning till den svaga konsumtionsutvecklingen är att hushållen har prioriterat sparande framför konsumtion. Stämningsläget i hushållssektorn har förbättrats i takt med att inflationstakten har minskat (se diagram 3.2). Förväntningarna på den egna och svensk ekonomi framöver var, enligt Konjunkturbarometern i juli, något över genomsnittliga nivåer medan synen på ekonomin i nuläget var fortsatt sämre än normalt. Sammantaget indikerar konsumentförtroendet en fortsatt svag konsumtion i närtid. Lönerna väntas öka i jämförelsevis hög takt 2024, vilket tillsammans med en lägre inflation innebär att reallönerna stiger. En minskad sysselsättning och fortsatt höga ränteutgifter medför dock att hushållens reala disponibla inkomster väntas utvecklas svagt 2024. Dessutom indikerar Konjunkturbarometern att hushållssektorn sparar i större utsträckning än normalt och konsumtionen väntas därmed växa långsamt under 2024 och sparandet väntas öka.

Under 2025 väntas minskande ränteutgifter, stigande sysselsättning och högre reallöner fortsätta att stärka köpkraften. Därtill stärks hushållens köpkraft av politik genom bl.a. ett förstärkt jobbskatteavdrag. Det möjliggör för hushållen att öka sin konsumtion i snabb takt och samtidigt ytterligare öka det egna finansiella sparandet till en nivå över genomsnittet för den senaste 10-årsperioden (se tabell 3.2).

Statlig konsumtion fortsätter att växa i snabb takt

Tillväxten i offentlig konsumtion väntas bromsa in något 2024 jämfört med 2023. Utvecklingen skiljer sig dock åt mellan de olika delsektorerna. Satsningar på framför allt försvaret väntas bidra till att den statliga konsumtionen utvecklas fortsatt starkt både 2024 och 2025. Samtidigt har den höga inflationen medfört ett högt kostnadstryck för offentlig sektor, i synnerhet i kommunsektorn. Kostnaderna för både verksamhet och avtalspensioner har ökat kraftigt och väntas hålla tillbaka konsumtionen i kommunsektorn 2024. Kostnaderna för avtalspensionerna väntas dock minska tydligt 2025 och därmed bidra till ett ökat konsumtionsutrymme. Konsumtionstillväxten i kommunsektorn bedöms därmed öka något 2025 jämfört med 2024. Sammantaget väntas den offentliga konsumtionen växa i jämförelsevis god takt 2025. Regeringens principer för prognoser innebär att endast beslutade och aviserade förändringar av skatteregler och statens utgifter beaktas i bedömningen.

Bostadsinvesteringarna fortsätter att tynga de totala investeringarna

Investeringar, i synnerhet bostadsinvesteringarna som har fallit kraftigt, är en av drivkrafterna till den svaga tillväxten i svensk ekonomi. Hög inflation och höga räntor har minskat hushållens efterfrågan på bostäder och ökat byggföretagens produktions- och finansieringskostnader. Antalet påbörjade bostäder har ökat något sedan andra halvåret 2023, men från låga nivåer. Den låga byggtakten gör att bostadsinvesteringarna väntas falla även under större delen av 2024. Lägre inflation och räntor väntas bidra till att bostadsbyggandet och bostadsinvesteringarna återhämtar sig 2025. Näringslivets övriga investeringar har klarat sig bättre, vilket bl.a. beror på högre investeringar kopplade till klimat- och energiomställningen. Sammantaget bedöms näringslivets totala investeringar utvecklas svagt 2024, för att sedan återhämta sig under 2025. Offentliga investeringar väntas utvecklas förhållandevis starkt framöver, vilket bl.a. förklaras av stora investeringar inom försvaret. Sammantaget väntas investeringarna i hela ekonomin minska något 2024 för att sedan återhämta sig 2025.

Fortsatt stark utveckling av tjänsteexporten

Exporten har utvecklats väl de senaste åren. Det förklaras av en stark utveckling för tjänsteexporten, medan varuexporten har varit dämpad. Framåtblickande indikatorer som t.ex. exportorderingången i tillverkningsindustrin har börjat att stiga, men är alltjämt under sina genomsnittliga nivåer. Exporttillväxten väntas därmed bli något dämpad i närtid. En ökad tillväxt i omvärldsefterfrågan bedöms bidra till att exporttillväxten tilltar 2025. Importen minskade 2023 och bedöms utvecklas svagt även 2024, till följd av en svag konsumtion och svaga investeringar. En tilltagande inhemsk efterfrågan väntas bidra till en uppgång i importtillväxten 2025.

Tabell 3.2 Nyckeltal försörjningsbalansen

Procentuell förändring om inte annat anges. Utfall 2023, prognos 2024–2027

	2023	2024	2025	2026	2027
BNP	-0,2	0,8	2,5	3,2	2,4
BNP, kalenderkorrigerad	0,1	0,9	2,8	2,9	2,2
Hushållens konsumtion	-2,3	0,3	2,9	4,1	3,1
Offentlig konsumtion	1,0	0,7	1,3	0,8	0,0
Fasta bruttoinvesteringar	-1,3	-0,2	3,0	4,2	3,5
Lagerinvesteringar[1]	-1,3	-0,4	0,0	0,0	0,0
Export	3,3	2,2	2,8	3,8	3,7
Import	-1,0	0,4	2,8	4,0	3,7
BNP per invånare[2]	-0,6	0,6	2,3	3,0	2,2
BNP i löpande pris	5,8	3,6	4,0	5,2	4,6

Anm.: Fasta priser, referensår 2023, inte kalenderkorrigerade värden, om inte annat anges. Prognosen är baserad på de regelverk för skatter och transfereringar och de anslagsnivåer som har beslutats av riksdagen och som har föreslagits eller aviserats av regeringen.

[1] Bidrag till BNP-tillväxten, förändring i procent av BNP föregående år.

[2] BNP per person i totala befolkningen.

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Dämpad utveckling på arbetsmarknaden 2024

Arbetsmarknadsläget försvagades tydligt under 2023 och det första halvåret 2024. Sysselsättningen har minskat och arbetslösheten har ökat. Utvecklingen väntas vara fortsatt dämpad under andra halvåret av 2024 men 2025 väntas en gradvis återhämtning även om arbetslösheten förblir hög.

Arbetskraftsdeltagandet fortsatte att öka första halvåret 2024 bland både kvinnor och män, men ökningen var något större bland kvinnorna. Sysselsättningsgraden har minskat bland både kvinnor och män sedan mitten av 2023 men tydligare bland männen. Det bedöms bero på att vissa mansdominerade branscher – såsom byggindustrin – har drabbats hårt av högre kostnader och räntor, vilket har lett till att efterfrågan på arbetskraft har minskat. Det bedöms även ha bidragit till att arbetslösheten ökat något mer bland män än bland kvinnor sedan början av 2023. Arbetslösheten under det första halvåret 2024 var på ungefär samma nivå bland kvinnor och män, efter att ha varit något högre bland kvinnor sedan pandemin (se tabell 3.3).

Även antalet inskrivna arbetslösa vid Arbetsförmedlingen har ökat sedan andra halvåret 2023. Ökningen noteras bland flera grupper, men har till stor del drivits av inrikes födda män. Långtidsarbetslösheten, som har minskat tydligt sedan pandemin, var som lägst under mitten av 2023 men har därefter stigit. Trots det var antalet personer som varit inskrivna arbetslösa hos Arbetsförmedlingen i ett år eller längre i juli 2024 fortfarande på ungefär samma nivå som före pandemin.

Vissa arbetsmarknadsindikatorer har visserligen förbättrats något under 2024, men utsikterna är fortsatt dämpade i närtid. Konkurser och varsel har varit på fortsatt förhöjda nivåer under inledningen av 2024. Samtidigt har anställningsplanerna enligt Konjunkturbarometern förstärkts och indikerar en positiv men svag sysselsättningstillväxt (se diagram 3.3). Utsikterna skiljer sig dock åt mellan branscher, med mer positiva utsikter för privata tjänstenäringar än för tillverkningsindustri, handel och byggindustri. Sysselsättningen ökade något andra kvartalet och väntas fortsätta öka svagt under 2024, samtidigt som arbetslösheten väntas öka något. Under 2025 väntas en gradvis återhämtning på arbetsmarknaden, men den bedöms till viss del dämpas av att många företag redan har den personal de behöver för att möta en stigande efterfrågan – till följd av att många företag har behållit personal trots en minskad efterfrågan i ekonomin, s.k. övervintring av arbetskraft. Arbetslösheten väntas vara fortsatt hög 2025 (se tabell 3.3).

Diagram 3.3 Anställningsplaner

Nettotal, säsongsrensade månadsvärden

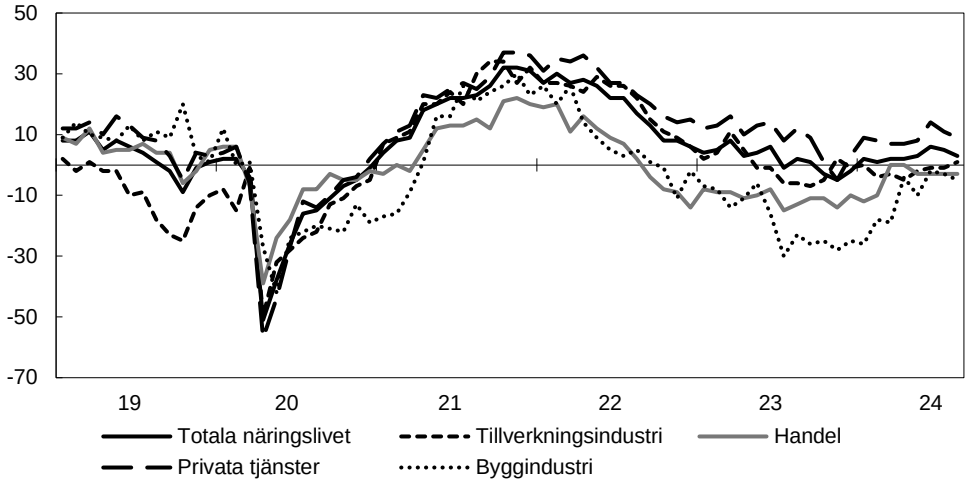

Anm.: Nettotal är skillnaden mellan andelen respondenter som har svarat att anställningsplanerna har ökat respektive minskat. Ett positivt nettotal visar alltså att fler företag förväntar att öka antalet anställda än minska.

Källa: Konjunkturinstitutet.

Tabell 3.3 Nyckeltal produktivitet, arbetsmarknad och löner

Procentuell förändring om inte annat anges. Utfall 2023, prognos 2024–2027

	2023	2024	2025	2026	2027
Produktivitet[1]	-1,2	0,6	1,6	1,9	1,3
Arbetade timmar[1, 2]	1,4	0,0	0,9	1,0	0,9
Medelarbetstid[1, 3]	0,1	0,2	0,2	0,2	0,1
Sysselsättning[4]	1,4	-0,2	0,7	0,8	0,8
Kvinnor[4]	*2,1*	*0,3*	*0,8*		
Män[4]	*0,8*	*-0,6*	*0,7*		
Sysselsättningsgrad[4, 5]	69,4	69,3	69,6	69,9	70,2
Kvinnor[4, 5]	*67,0*	*67,1*	*67,4*		
Män[4, 5]	*71,8*	*71,4*	*71,6*		
Arbetslöshet[4, 6]	7,7	8,3	8,3	7,9	7,6
Kvinnor[4, 6]	*7,9*	*8,3*	*8,3*		
Män[4, 6]	*7,5*	*8,3*	*8,3*		
Arbetskraft[4]	1,6	0,5	0,6	0,4	0,5
Kvinnor[4]	*2,0*	*0,8*	*0,6*		
Män[4]	*1,2*	*0,3*	*0,6*		
Arbetskraftsdeltagande[4, 5]	75,2	75,6	75,8	75,8	75,9

	2023	2024	2025	2026	2027
Kvinnor[4, 5]	*72,8*	*73,2*	*73,5*		
Män[4, 5]	*77,6*	*77,8*	*78,1*		
Befolkning, total[7]	0,5	0,3	0,2	0,2	0,2
Befolkning, 15–74 år	0,5	0,1	0,3	0,4	0,4
Kvinnor[4]	*0,4*	*0,1*	*0,3*		
Män[4]	*0,5*	*0,0*	*0,3*		
Timlön enligt KL[8]	3,8	3,9	3,6	3,8	3,8
Reallön[9]	-4,9	1,1	2,7	2,4	1,7

Anm.: Prognosen är baserad på de regelverk för skatter och transfereringar och de anslagsnivåer som har beslutats av riksdagen och som har föreslagits eller aviserats av regeringen.

[1] Avser kalenderkorrigerade data.

[2] Enligt nationalräkenskaperna (NR).

[3] Avser antal arbetade timmar per år enligt NR (kalenderkorrigerat) dividerat med årsmedeltal för antal sysselsatta enligt arbetskraftsundersökningarna (AKU).

[4] Avser åldersgruppen 15–74 år.

[5] Procent av befolkningen.

[6] Procent av arbetskraften.

[7] Utfall för 2023 är ett beräknat årsmedelvärde.

[8] Nominell löneutveckling enligt konjunkturlönestatistiken (KL). År 2023 avser prognos.

[9] Reallön beräknas som timlön enligt KL korrigerad för prisförändringar enligt konsumentprisindex.

Källor: Statistiska centralbyrån, Medlingsinstitutet och egna beräkningar.

Fortsatt lågkonjunktur i svensk ekonomi

Svensk ekonomi bedöms ha varit i en lågkonjunktur sedan 2023. Resursutnyttjandet i ekonomin kan inte mätas exakt utan är en bedömning behäftad med osäkerhet. Indikatorer på resursutnyttjandet, som efterfrågeläget i näringslivet och arbetsgivares upplevda brist på arbetskraft, tyder på att mängden lediga resurser i ekonomin har ökat, i synnerhet under det första halvåret 2024. Indikatorerna stödjer bedömningen att det s.k. BNP-gapet, som är ett samlat mått på resursutnyttjandet i ekonomin, är negativt 2024 (se tabell 3.4). Ett negativt BNP-gap innebär att ekonomin befinner sig i en lågkonjunktur.

Den inhemska efterfrågan väntas ta fart mot slutet av 2024. I takt med det bedöms konjunkturläget förbättras och BNP-gapet gradvis bli mindre negativt. Återhämtningen väntas dock ta tid och lågkonjunkturen bedöms kvarstå även 2025.

Tabell 3.4 Nyckeltal potentiella variabler och resursutnyttjande

Procentuell förändring om inte annat anges

	2023	2024	2025	2026	2027
Potentiell BNP	1,8	1,8	1,7	1,7	1,7
Potentiell produktivitet	0,8	0,8	0,9	1,1	1,2
Potentiellt arbetade timmar	1,0	1,0	0,8	0,6	0,5
Jämviktsarbetslöshet[1]	7,4	7,4	7,5	7,5	7,6
Potentiell BNP i löpande pris[2]	5,4	5,1	4,3	4,2	3,9
BNP-gap[3]	-1,9	-2,7	-1,7	-0,5	0,0
Produktivitetsgap[3]	-1,9	-1,9	-1,0	-0,1	0,0
Timgap[3]	0,1	-0,9	-0,8	-0,4	0,0

Anm.: Fasta priser, referensår 2023, kalenderkorrigerade värden, om inte annat anges. Med potentiell avses den nivå på respektive variabel som skulle uppnås vid ett balanserat konjunkturläge. Potentiella variabler går inte att observera utan bedöms utifrån statistiska modeller och indikatorer. Prognosen är baserad på de regelverk för skatter och transfereringar och de anslagsnivåer som har beslutats av riksdagen och som har föreslagits eller aviserats av regeringen.

[1] Andel av potentiell arbetskraft.

[2] Beräknad som potentiell BNP till marknadspris (fasta priser, referensår 2023) multiplicerad med en filtrerad BNP-deflator, som är ett filtrerat prisindex för producerade varor och tjänster. För en närmare beskrivning av metoden för att beräkna potentiell BNP se Finansdepartementets rapport Metod för beräkning av potentiella variabler november 2022 på regeringen.se.

[3] Skillnaden mellan den faktiska och potentiella nivån i respektive variabel i procent av den potentiella nivån.

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Reallöneutvecklingen väntas förbättras under 2024

Nya kollektivavtal mellan arbetsmarknadens parter som berör strax över 3 miljoner löntagare tecknas 2025. Parterna inom industrin enades 2023 om ett tvåårigt avtal med löneökningar på totalt 7,4 procent, varav 4,1 procent fr.o.m. det andra kvartalet 2023 och 3,3 procent fr.o.m. det andra kvartalet 2024. Avtalet inom industrin sätter det s.k. märket som är normerande för resten av arbetsmarknaden. De tecknade avtalen har bidragit till en högre löneökningstakt jämfört med de senaste åren, samtidigt som arbetsmarknadens parter har tagit ansvar för att inte driva på inflationen. I många andra länder är löneökningstakten högre. Löneökningstakten enligt Konjunkturlönestatistiken väntas uppgå till 3,9 procent 2024, en svag ökning jämfört med året innan (se tabell 3.3). Reallöneutvecklingen, mätt som den nominella löneökningstakten korrigerad för konsumentprisindex (KPI), var kraftigt negativ 2022 och 2023 till följd av den höga inflationen, men väntas bli positiv under 2024 och 2025. Det bedöms dock ta flera år för reallönen att nå samma nivå som innan inflationen började stiga kraftigt 2021.

Inflationen något under Riksbankens mål

Inflationen, mätt med KPI med fast ränta (KPIF), har fallit tydligt under 2023 och 2024. I juli 2024 uppgick den till 1,7 procent (se diagram 3.4), vilket är något under Riksbankens inflationsmål. Den lägre inflationstakten beror främst på lägre energipriser och en låg varuinflation. Tjänsteinflationen är fortsatt förhöjd, men även den har minskat. Det svaga konjunkturläget och hushållens jämförelsevis svaga köpkraft väntas leda till att företag måste begränsa sina prisökningar för att bibehålla efterfrågan. Därtill väntas importkostnaderna stiga måttligt, i kontrast till de mycket stora kostnadsökningarna under inflationsuppgången 2022.

Dämpade energipriser och en svag inhemsk efterfrågan väntas hålla inflationen under målet andra halvåret 2024 och 2025 (se tabell 3.5). Fortsatta räntesänkningar dämpar inflationen, mätt med KPI, ytterligare. Framåtblickande indikatorer har normaliserats. Företagens prisplaner enligt Konjunkturbarometern har minskat och befinner sig i juli 2024 nära sitt historiska genomsnitt. Därutöver är inflationsförväntningarna enligt

Kantar Prospera förankrade vid inflationsmålet både på kort och lång sikt. Detta talar sammantaget för att inflationen stabiliserar sig nära inflationsmålet framöver.

Diagram 3.4 Inflation i Sverige

Årlig procentuell förändring

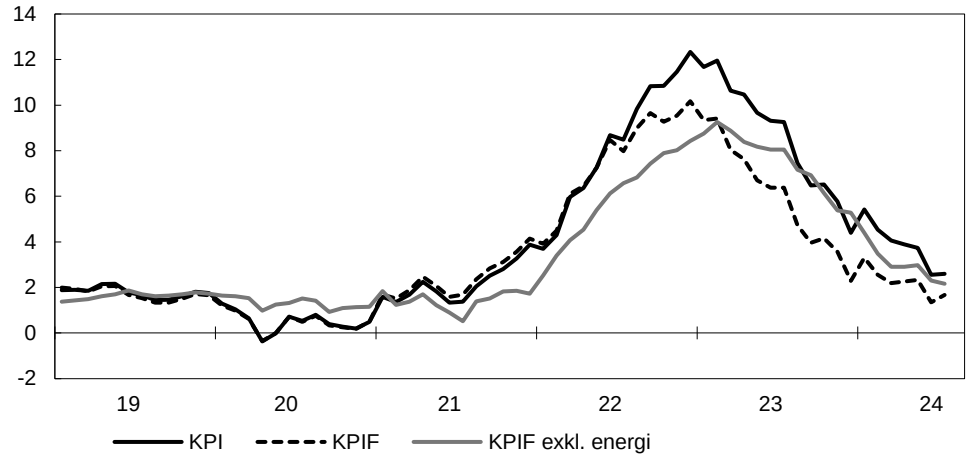

Anm.: KPIF avser KPI med fast ränta.

Källa: Statistiska centralbyrån.

Tabell 3.5 Nyckeltal priser

Procentuell förändring om inte annat anges. Utfall 2023, prognos 2024–2027

	2023	2024	2025	2026	2027
KPI[1]	8,5	2,8	0,9	1,4	2,1
KPIF[2]	6,0	1,9	1,7	2,0	2,0
KPIF exkl. energi	7,5	2,5	1,9	2,0	2,0

Anm.: Prognosen är baserad på de regelverk för skatter och transfereringar och de anslagsnivåer som har beslutats av riksdagen och som har föreslagits eller aviserats av regeringen.

[1] Konsumentprisindex.

[2] KPI med fast ränta.

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Riksbanken fortsätter att sänka räntan

Riksbanken har under 2024 börjat sänka styrräntan. Styrräntan har sänkts med 0,25 procentenheter vid två tillfällen, i maj och augusti, till 3,50 procent. En inflation nära målet, stabila inflationsförväntningar och ett lågt resursutnyttjande gör att Riksbanken förväntas fortsätta att sänka styrräntan gradvis under andra halvåret 2024 och under 2025 (se tabell 3.6).

Svenska statsobligationsräntor har fallit tillbaka under våren och sommaren 2024, men förväntas stiga något framöver, bl.a. som en följd av ett ökat utbud av statsobligationer. Den tioåriga statsobligationsräntan bedöms uppgå till 2,4 procent 2025, vilket är strax över genomsnittet för perioden 2000–2023.

Den svenska kronan har försvagats sedan slutet av 2023. På sikt förväntas kronkursen stärkas, det är dock svårt att fastställa exakt när och hur snabbt det kommer att ske. Faktorer som starka statsfinanser, ett överskott i bytesbalansen och en underliggande god konkurrenskraft gynnar den svenska ekonomin på längre sikt och därmed även den svenska kronan.

Tabell 3.6 Nyckeltal finansiella variabler

Procent, årsgenomsnitt, om inte annat anges. Utfall 2023, prognos 2024–2027

	2023	2024	2025	2026	2027
Styrränta	3,46	3,66	2,57	2,00	2,00
Statsobligationsränta 10 år	2,5	2,3	2,4	2,6	2,6
Statsobligationsränta 5 år	2,6	2,2	2,3	2,4	2,5
Växelkurs, kronindex KIX[1]	127,5	126,0	124,4	122,0	120,0
Växelkurs SEK per EUR	11,5	11,4	11,3	11,0	10,8

Anm.: Prognosen är baserad på de regelverk för skatter och transfereringar och de anslagsnivåer som har beslutats av riksdagen och som har föreslagits eller aviserats av regeringen.

[1] 18 november 1992 = 100.

Källor: Riksbanken, Macrobond och egna beräkningar.

3.3 Osäkerhet i prognosen

Flera olika faktorer kan medföra att den ekonomiska utvecklingen i Sverige blir starkare eller svagare än enligt regeringens bedömning.

Det råder osäkerhet kring den ekonomiska utvecklingen i omvärlden, bl.a. på grund av det spända geopolitiska läget, kvarvarande effekter av den snabba och synkroniserade penningpolitiska åtstramningen samt finanspolitikens inriktning i många länder. Inte minst är utvecklingen i den amerikanska ekonomin osäker – tillväxten kan bromsa in snabbare och mer än väntat. Även aktiviteten i euroområdet, i synnerhet i Tyskland, kan utvecklas svagare än väntat, t.ex. som en följd av en långsammare återhämtning i den kinesiska ekonomin, som fortsätter att kämpa med strukturella problem i fastighetssektorn och en svag inhemsk efterfrågan. Om svenska exportföretag möter en lägre omvärldsefterfrågan skulle det medföra en lägre efterfrågan på arbetskraft och därmed högre arbetslöshet i Sverige.

Även inhemska faktorer kan leda till en annan ekonomisk utveckling än väntat. Om hushållen väljer att öka sina sparbuffertar i större utsträckning än väntat, leder det till en svagare konsumtion (se avsnitt 3.5). Även företagen kan komma att hålla tillbaka investeringarna i högre grad vid ökad osäkerhet eller stramare finansiella förhållanden. BNP-tillväxten kan även bli högre än väntat om t.ex. hushållen väljer att konsumera mer.

Ökade geopolitiska spänningar i omvärlden, som t.ex. en allvarlig eskalering av kriget i Mellanöstern, kan leda till kraftigt ökade energikostnader liksom en ökad risk för störningar i globala värdekedjor med bl.a. högre fraktpriser som följd. Detta kan i sin tur leda till högre inflation, ökad osäkerhet, stramare finansiella villkor och lägre BNP-tillväxt. Även en ökad global fragmentering till följd av fler protektionistiska åtgärder kan få negativa konsekvenser för en öppen och exportorienterad ekonomi som Sveriges.

Inflationen, i synnerhet i omvärlden, präglas fortfarande av en jämförelsevis hög tjänsteinflation. Höga löneökningar eller ett ändrat prissättningsbeteende hos företag kan leda till att inflationen håller sig kvar på en högre nivå en längre tid. Det skulle innebära att styrräntesänkningarna dröjer, vilket i sin tur kan få en negativ påverkan på hushållens konsumtion och företagens investeringar. En svagare ekonomisk utveckling och höga räntor under en längre tid skulle kunna innebära ytterligare utmaningar för kommersiella fastighetsbolag och möjligtvis även banksektorn, både i Sverige och utomlands. Svenska banker är dock välkapitaliserade och i det svenska finansiella systemet finns sammantaget en god motståndskraft, vilket medför att eventuella problem för enskilda bolag bör kunna hanteras utan större spridningseffekter.

Marknadsoro kan också utgöra en risk för ekonomin. Korta perioder av finansiell turbulens, som vi har sett under sommaren, bedöms inte påverka den ekonomiska utvecklingen. Skulle turbulensen dock bli mer ihållande, eller blotta andra sårbarheter i det finansiella systemet, kan detta innebära negativa konsekvenser för den realekonomiska utvecklingen.

En annan osäkerhet gäller bedömningen av resursutnyttjandet i ekonomin. Synen på konjunkturläget påverkas av osäkerheten kring den ekonomiska utvecklingen, men även av osäkerheten kopplad till bedömningen av potentiell BNP. Klimatförändringar och extremväderfenomen har stor påverkan på den ekonomiska aktiviteten i omvärlden, och risken finns att även Sveriges ekonomi direkt eller indirekt påverkas av dessa.

3.4 Utvecklingen 2026 och 2027

I detta avsnitt beskrivs ett scenario för svensk ekonomi 2026 och 2027 givet förutsättningen att inga nya störningar påverkar ekonomin. Scenariot baseras på regeringens principer om att endast beslutade och aviserade förändringar av skatteregler och statens utgifter beaktas. I scenariot antas de kommunala skattenivåerna vara oförändrade samtidigt som kommunerna och regionerna antas redovisa resultat i linje med god ekonomisk hushållning på några års sikt.

Konjunkturåterhämtningen i svensk ekonomi väntas fortsätta 2026 och 2027. Inflationen väntas varaktigt nå Riksbankens inflationsmål om 2 procent 2026, efter att ha legat under målet 2024 och 2025. Styrräntan, som gradvis väntas sänkas och nå 2,00 procent mot slutet av 2025, antas ligga kvar på denna nivå påföljande år. Positiva reallöneökningar resulterar i att hushållens köpkraft successivt förbättras, och i kombination med lägre räntor möjliggörs en starkare tillväxt i hushållens konsumtion 2026 och 2027. Lägre räntor främjar även en starkare tillväxt i företagens investeringar, i synnerhet bostadsinvesteringar. Även i USA och euroområdet väntas räntorna sjunka, något som bedöms bidra positivt till återhämtningen i omvärlden. Förbättrad tillväxt i de länder som är viktiga för Sveriges utrikeshandel bedöms gynna svensk export, vilken bidrar till återhämtningen i svensk ekonomi.

Åren 2026 och 2027 väntas befolkningstillväxten bland den arbetsföra befolkningen (15–74 år) vara tydligt lägre jämfört med genomsnittet sedan 2000. Detta påverkar möjligheten för arbetsutbudet att växa snabbt. Såväl arbetskraften som sysselsättningen väntas således växa förhållandevis långsamt. Produktiviteten i hela ekonomin väntas växa med ungefär 1,3 procent 2027, och den sammantagna tillväxten i potentiell BNP bedöms uppgå till 1,7 procent per år 2026–2027. BNP-gapet bedöms vara slutet 2027 när svensk ekonomi når konjunkturell balans (se tabell 3.4).

3.5 Alternativa scenarier

I detta avsnitt beskrivs två alternativa scenarier för den ekonomiska utvecklingen 2024–2027. En osäkerhet i prognosen är kopplad till utvecklingen av hushållens konsumtion. Hushållen har pressats hårt av hög inflation och snabbt stigande räntor och hushållens konsumtion har utvecklats svagt under en längre tid, men väntas öka framöver i takt med att köpkraften stärks och är en viktig drivkraft i konjunkturåterhämtningen. Utvecklingen för hushållens sparande är dock svårbedömd. I två alternativa scenarier belyses därför hur svensk ekonomi kan påverkas om hushållens konsumtion utvecklas på ett annat sätt än vad som förutsätts i prognosen.

I det första scenariot antas att hushållen väljer att spara mindre och konsumera en högre andel av sin inkomst jämfört med huvudscenariot. Efter en längre period med

svag konsumtionsutveckling skulle en stärkt köpkraft kunna få hushållen att konsumera mer och spara mindre. En ökad efterfrågan på privat konsumtion leder till en starkare sysselsättningstillväxt och lägre arbetslöshet jämfört med huvudscenariot. En ökad efterfrågan på arbetskraft leder vidare till att nominella löner stiger något mer. Ett högre kostnadstryck och en högre efterfrågan i ekonomin bidrar till att inflationen blir något högre jämfört med huvudscenariot. För att värna om inflationsmålet behöver Riksbanken därmed hålla en högre styrränta. Det leder till att växelkursen stärks något, vilket till viss del motverkar uppgången i inflationen via lägre importpriser. Växelkursförstärkningen har vidare en negativ effekt på svensk export. En högre styrränta dämpar med viss fördröjning konsumtion och investeringar. Sammantaget bedöms BNP-tillväxten därmed bli något högre 2025 men i stället lägre mot slutet av prognosperioden jämfört med huvudscenariot.

Hushållens högre konsumtion tillsammans med starkare utveckling av lönesumman medför att de offentliga finanserna stärks i förhållande till huvudscenariot. Utgifterna bedöms samtidigt vara relativt oförändrade i förhållande till huvudscenariot. Sammantaget bedöms effekten på de offentliga finanserna vara störst 2025.

I det andra scenariot antas att hushållens konsumtion utvecklas svagare jämfört med huvudscenariot. Hushållen har de senaste åren blivit medvetna om att kostnaderna snabbt kan stiga och köpkraften urholkas, och det finns en möjlighet att hushållen vill ha ett högre buffertsparande för att kunna parera liknande händelser i framtiden. Det finns också hushåll som har tagit av sitt sparande för att kunna bibehålla en normal konsumtionsutveckling och dessa kan välja att spara mer när köpkraften nu stärks. En svagare konsumtionsutveckling leder till en försämring på arbetsmarknaden och arbetslösheten blir högre jämfört med huvudscenariot. Det medför att de nominella lönerna utvecklas svagare och inflationen därmed blir något lägre. Riksbanken sänker styrräntan i en snabbare takt än i huvudscenariot för att föra inflationen tillbaka till inflationsmålet om 2 procent. Den inhemska efterfrågan stimuleras av lägre räntor samtidigt som exporten gynnas av att växelkursen försvagas. Sammantaget bedöms BNP-tillväxten bli något lägre 2024 och 2025 men högre mot slutet av prognosperioden jämfört med huvudscenariot.

Effekten på de offentliga finanserna blir något större i detta scenario. Jämfört med huvudscenariot beräknas det finansiella sparandet försvagas framför allt 2025 och 2026. I detta scenario medför den förväntat svagare utvecklingen av hushållens konsumtion att skatteintäkterna blir lägre. Även en svagare utveckling av lönesumman bidrar till försvagningen. De totala utgifterna bedöms även i detta scenario vara relativt lika huvudscenariot.

Tabell 3.7 Alternativa scenarier

Procentuell förändring om inte annat anges. Utfall 2023 och prognos i fet stil för respektive variabel utifrån tidigare beslutade och aviserade samt nu föreslagna och aviserade reformer[1]

	2023	2024	2025	2026	2027
Hushållens konsumtion[2]	**-2,2**	**0,3**	**3,0**	**4,0**	**3,0**
Scenario 1: Högre konsumtionstillväxt	-2,2	0,3	4,2	3,6	2,2
Scenario 2: Lägre konsumtionstillväxt	-2,2	0,1	1,3	4,3	4,0
BNP[2]	**0,1**	**0,9**	**2,8**	**2,9**	**2,2**
Scenario 1: Högre konsumtionstillväxt	0,1	0,9	3,2	2,7	2,0
Scenario 2: Lägre konsumtionstillväxt	0,1	0,8	2,3	3,1	2,5
Arbetslöshet[3]	**7,7**	**8,3**	**8,3**	**7,9**	**7,6**
Scenario 1: Högre konsumtionstillväxt	7,7	8,3	8,1	7,8	7,6
Scenario 2: Lägre konsumtionstillväxt	7,7	8,3	8,6	8,2	7,7
KPIF[4]	**6,0**	**1,9**	**1,7**	**2,0**	**2,0**

	2023	2024	2025	2026	2027
Scenario 1: Högre konsumtionstillväxt	6,0	1,9	1,9	2,0	2,0
Scenario 2: Lägre konsumtionstillväxt	6,0	1,9	1,5	1,9	2,0
BNP-gap[5]	**-1,9**	**-2,7**	**-1,7**	**-0,5**	**0,0**
Scenario 1: Högre konsumtionstillväxt	-1,9	-2,7	-1,3	-0,3	0,0
Scenario 2: Lägre konsumtionstillväxt	-1,9	-2,8	-2,3	-0,9	-0,1
Finansiellt sparande[6]	**-0,6**	**-1,7**	**-1,3**	**-0,6**	**0,4**
Scenario 1: Högre konsumtionstillväxt	-0,6	-1,7	-1,1	-0,5	0,4
Scenario 2: Lägre konsumtionstillväxt	-0,6	-1,7	-1,7	-1,0	0,3

[1] I de alternativa scenarierna har hänsyn även tagits till kompletterande penningpolitiska åtgärder.

[2] Kalenderkorrigerade värden.

[3] Årsgenomsnitt i procent.

[4] KPI med fast ränta.

[5] Skillnaden mellan faktisk och potentiell BNP i procent av potentiell BNP.

[6] Procent av BNP.

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

3.6 Prognosrevideringar

I detta avsnitt redovisas kortfattat några av de prognosrevideringar som har gjorts sedan 2024 års ekonomiska vårproposition (prop. 2023/24:100). Sedan den lämnades till riksdagen har bl.a. en kvartalssammanställning av nationalräkenskaperna och ett antal månadsutfall för arbetskraftsundersökningarna och konsumentprisindex publicerats.

Sedan vårpropositionen har Statistiska centralbyrån publicerat en ny befolkningsframskrivning där befolkningstillväxten är kraftigt nedreviderad. Myndigheten har dessutom publicerat nationalräkenskaperna för det första kvartalet 2024. I samband med detta gjordes en s.k. allmän översyn som görs vart femte år, samt detaljerade årsberäkningar för 2022 där BNP reviderats ned i nivå, framför allt från 2022 och framåt. Därutöver har nationalräkenskaperna ändrat ingående statistikkälla för bl.a. arbetade timmar från arbetskraftsundersökningarna (AKU) till Befolkningens arbetsmarknadsstatus (BAS), vilket innebär en tydlig upprevidering av nivån för antalet arbetade timmar till följd av att åldersgruppen utökats till 15–89 år i stället för 15–75 år.

BNP-tillväxten är något upprevidерad 2024 till följd av att BNP-utfallet för första kvartalet var starkare än prognosen i vårpropositionen (se tabell 3.8). För resterande år är prognosen för BNP-tillväxten oförändrad jämfört med vårpropositionen. I nivå är BNP nedreviderad på grund av utfall från SCB. Nedrevideringen av faktisk BNP och den nya befolkningsframskrivningen bidrar till att potentiell BNP är nedreviderad i nivå samtliga år. Bedömningen av BNP-gapet är också nedreviderad samtliga år.

Både sysselsättningen och arbetskraften har utvecklats starkare än prognosen i vårpropositionen och prognoserna har därför reviderats upp 2024. Arbetslösheten bedöms fortfarande stiga till 8,3 procent 2024. Den nedreviderade befolkningstillväxten bidrar till en nedrevidering av tillväxten i både arbetskraft och sysselsättning 2026 och 2027.

Utfall för kärninflationen, mätt som KPIF exklusive energi, var lägre än prognosen i vårpropositionen. Det bidrar till att KPIF har reviderats ned 2024. Styrräntan har reviderats ned och bidrar till att inflationen enligt KPI reviderats ned 2026 och 2027.

Tabell 3.8 Jämförelse mellan regeringens prognoser

Procentuell förändring om inte annat anges. Siffrorna inom parentes avser prognos från 2024 års ekonomiska vårproposition

	2023	2024	2025	2026	2027
BNP	-0,2 (-0,2)	0,8 (0,7)	2,5 (2,5)	3,2 (3,2)	2,4 (2,4)
Potentiell BNP	1,8 (1,9)	1,8 (1,9)	1,7 (1,9)	1,7 (1,9)	1,7 (1,9)
BNP-gap[1]	-1,9 (-1,2)	-2,7 (-2,3)	-1,7 (-1,4)	-0,5 (-0,3)	0,0 (0,0)
Arbetslöshet[2, 3]	7,7 (7,7)	8,3 (8,3)	8,3 (8,4)	7,9 (7,8)	7,6 (7,6)
Arbetskraft[2]	1,6 (1,6)	0,5 (0,3)	0,6 (0,8)	0,4 (0,7)	0,5 (0,6)
Sysselsättning[2]	1,4 (1,4)	-0,2 (-0,4)	0,7 (0,7)	0,8 (1,3)	0,8 (0,9)
Arbetade timmar[4]	1,4 (1,8)	0,0 (-0,1)	0,9 (0,9)	1,0 (1,2)	0,9 (0,9)
Timlön enligt KL[5]	3,8 (3,8)	3,9 (3,7)	3,6 (3,6)	3,8 (3,7)	3,8 (3,7)
KPI[6]	8,5 (8,5)	2,8 (3,1)	0,9 (0,8)	1,4 (1,6)	2,1 (2,1)
KPIF[6]	6,0 (6,0)	1,9 (2,1)	1,7 (1,7)	2,0 (2,0)	2,0 (2,0)
Styrränta[7]	3,46 (3,46)	3,66 (3,85)	2,57 (2,71)	2,00 (2,25)	2,00 (2,25)

Anm.: Prognosen är baserad på de anslagsnivåer och de regelverk för skatter och transfereringssystem som har beslutats av riksdagen samt de som har föreslagits eller aviserats av regeringen. I budgetpropositionen har information som fanns tillgänglig fram till den 5 augusti 2024 beaktats.

[1] Skillnaden mellan faktisk och potentiell BNP i procent av potentiell BNP.

[2] Avser åldersgruppen 15–74 år.

[3] Procent av arbetskraften.

[4] Kalenderkorrigerad.

[5] Nominell löneutveckling enligt konjunkturlönestatistiken (KL).

[6] Konsumentprisindex (KPI) resp. konsumentprisindex med fast ränta (KPIF), årsgenomsnitt.

[7] Procent, årsgenomsnitt.

Källor: Statistiska centralbyrån, Medlingsinstitutet, Riksbanken och egna beräkningar.

3.7 Utvecklingen enligt andra bedömare

I detta avsnitt jämförs regeringens prognoser för några centrala makroekonomiska variabler med prognoser från Konjunkturinstitutet (KI), Europeiska kommissionen, Riksbanken och Ekonomistyrningsverket (ESV) (se tabell 3.9). Det är viktigt att notera att prognoserna publiceras vid olika tidpunkter, vilket gör att prognosmakarna inte har tillgång till samma information. Publiceringstillfället för olika prognoser blir särskilt relevant under perioder med ökad osäkerhet i världsekonomin.

För 2024 är regeringens prognos för BNP-tillväxten något lägre än prognoserna från Riksbanken och ESV, men något högre än KI:s och Europeiska kommissionens prognoser. För 2025 är regeringens prognos något högre än övriga prognosmakares. Skillnaderna mellan de olika prognosmakarnas BNP-prognoser är små sett ur ett statistiskt perspektiv. I diagram 3.5 redovisas de olika bedömarnas prognoser tillsammans med symmetriska osäkerhetsintervall som täcker olika sannolikheter av regeringens historiska prognosfel, dvs. skillnader mellan utfall och prognoser. Bedömarnas prognoser ligger inom det intervall som täcker hälften av regeringens historiska prognosfel.

Diagram 3.5 BNP-prognosjämförelse med osäkerhetsintervall

Procentuell förändring

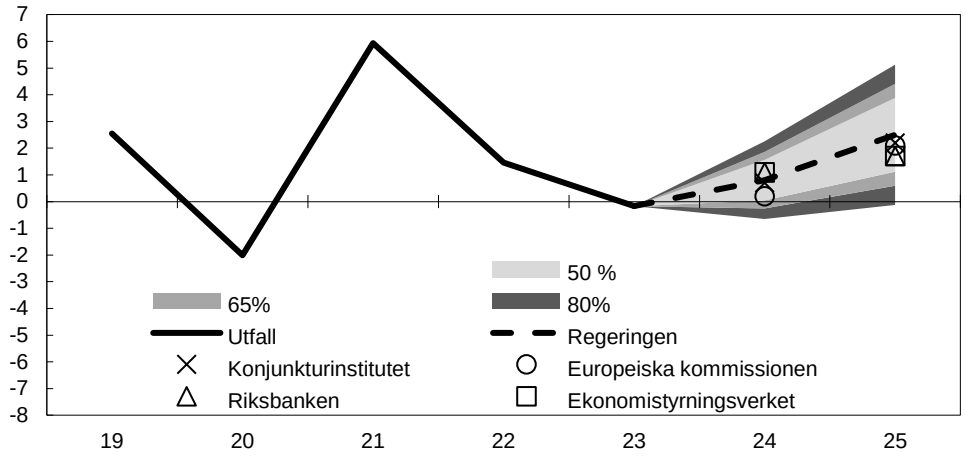

Anm.: Osäkerhetsintervallen är baserade på regeringens historiska prognosfel, i budgetpropositionerna 1994–2023, och bör inte förväxlas med en framåtblickande riskbild. För en beskrivning av hur osäkerhetsintervallen är beräknade, se Finansdepartementets rapport Utvärdering av makroekonomiska prognoser som publicerades i samband med 2018 års ekonomiska vårproposition (prop. 2017/18:100).

Källor: Statistiska centralbyrån, Europeiska kommissionen, Ekonomistyrningsverket, Konjunkturinstitutet, Riksbanken och egna beräkningar.

Regeringens prognos för arbetslösheten 2024 och 2025 är i linje med KI:s och Europeiska kommissionens prognoser. Regeringens prognos är något lägre än Riksbankens 2024. För både 2024 och 2025 bedömer regeringen att arbetslösheten blir högre än vad ESV gör.

Regeringens prognos för inflationen 2024, mätt med KPI, är något högre än KI:s, och något lägre än Riksbankens och ESV:s. För 2025 är regeringens prognos för KPI-inflationen högre än KI:s och ESV:s och lägre än Riksbankens.

Samtliga prognosmakare bedömer att BNP-gapet kommer att vara negativt 2024 och 2025. Regeringens prognos för BNP-gapet är dock mer negativ än övriga prognosmakares för både 2024 och 2025.

Tabell 3.9 Jämförelse mellan olika bedömares prognoser

Procentuell förändring om inte annat anges

	2024	2025
BNP[1]		
Regeringen	0,8	2,5
Konjunkturinstitutet	0,7	2,2
Europeiska kommissionen	0,2	2,1
Riksbanken	1,1	1,7
Ekonomistyrningsverket	1,1	1,7
Arbetslöshet[2]		
Regeringen	8,3	8,3
Konjunkturinstitutet	8,3	8,2
Europeiska kommissionen	8,4	8,2
Riksbanken	8,5	8,3
Ekonomistyrningsverket	8,1	7,5
Inflation (KPI/HIKP)[3]		
Regeringen	2,8/1,9	0,9/1,5
Konjunkturinstitutet	2,7/2,0	0,4/1,6
Europeiska kommissionen	-/2,0	-/1,8

	2024	2025
Riksbanken	3,1/2,0	1,3/1,7
Ekonomistyrningsverket	3,1/-	0,4/-
BNP-gap[4]		
Regeringen	-2,7	-1,7
Konjunkturinstitutet	-1,7	-1,1
Riksbanken	-1,1	-0,8
Ekonomistyrningsverket	-2,0	-1,5

Anm.: Publiceringsdatum är för regeringen 2024-09-19, Konjunkturinstitutet 2024-06-19 för HIKP och BNP-gap samt 2024-08-07 för resterande variabler, Europeiska kommissionen 2024-05-15, Riksbanken 2024-06-27 och Ekonomistyrningsverket 2024-06-18.

[1] Fasta priser, ej kalenderkorrigerade värden.

[2] Procent av arbetskraften, 15–74 år.

[3] Årsgenomsnitt.

[4] Skillnaden mellan faktisk och potentiell BNP i procent av potentiell BNP.

Källor: Konjunkturinstitutet, Europeiska kommissionen, Riksbanken, Ekonomistyrningsverket och egna beräkningar.

4 De budgetpolitiska målen

I detta avsnitt följer regeringen upp de budgetpolitiska målen och föreslår en finanspolitiskt motiverad höjning av nivåerna på utgiftstaket för 2025 och 2026 samt en ny nivå på utgiftstaket för 2027. De budgetpolitiska målen består av ett mål för den offentliga sektorns finansiella sparande (överskottsmålet), ett utgiftstak för staten, ett kommunalt balanskrav och ett skuldankare. De budgetpolitiska målen skapar förutsättningar för att andra politiska mål ska uppnås på ett sätt som är offentligfinansiellt hållbart på både kort och lång sikt. Uppföljningen av målen sker enligt de metoder som anges i den till riksdagen överlämnade skrivelsen Ramverket för finanspolitiken (skr. 2017/18:207).

Sammanfattning

- Regeringen bedömer att det strukturella sparandet kommer att avvika från överskottsmålet 2025. Regeringen bedömer att avvikelsen är tillfällig och motiverad mot bakgrund av att ekonomin befinner sig i en tydlig lågkonjunktur samtidigt som Ukraina ges omfattande stöd. En återgång mot målet sker 2026. Överskottsmålet bedöms nås igen 2027. Finanspolitiken är något expansiv 2025.
- Regeringen föreslår en finanspolitiskt motiverad höjning av de redan fastställda nivåerna på utgiftstaket för 2025 och 2026 med 25 miljarder kronor respektive år till följd av det omfattande militära stödet till Ukraina.
- Regeringen föreslår att utgiftstakets nivå för 2027 ska uppgå till 1 938 miljarder kronor. Nivån är oförändrad jämfört med bedömningen i 2024 års ekonomiska vårproposition, med undantag för tekniska justeringar.
- Kommunsektorn som helhet redovisade ett positivt balanskravsresultat 2023. Balanskravsresultatet bedöms bli negativt 2024, men positivt 2025–2027.
- Regeringen bedömer att finanspolitiken är långsiktigt hållbar.

4.1 Uppföljningen av målet för det finansiella sparandet

Målet för det finansiella sparandet i offentlig sektor (överskottsmålet) innebär att det finansiella sparandet i den offentliga sektorn i genomsnitt ska motsvara en tredjedels procent av BNP över en konjunkturcykel. Det strukturella sparandet innevarande och nästkommande år används för att bedöma måluppfyllelsen i förhållande till överskottsmålet i ett framåtblickande perspektiv. För att i efterhand utvärdera om överskottsmålet har uppnåtts och för att upptäcka systematiska avvikelser används ett bakåtblickande åttaårigt genomsnitt av det faktiska finansiella sparandet. Det bakåtblickande genomsnittet ska dock inte styra finanspolitiken på kort sikt.

Analys av måluppfyllelsen

Strukturellt sparande

Det strukturella sparandet är en beräkning av det finansiella sparandet i den offentliga sektorn utifrån antagandet att sektorns inkomster och utgifter inte påverkas av konjunkturläget eller av engångseffekter. Det strukturella sparandet är inte en del av den officiella statistiken, utan kan beräknas på flera sätt. Det gör att nivån på det strukturella sparandet kan skilja sig åt mellan olika bedömare, t.ex. på grund av olika bedömningar av potentiell BNP (se avsnitt 8.7).

En avvikelse från överskottsmålet anses föreligga om det strukturella sparandet tydligt avviker från målnivån det innevarande eller det närmast följande budgetåret. Att sparandet avviker från målet kan dock ha flera skäl och ska inte likställas med att politiken är felaktigt utformad eller oförenlig med det finanspolitiska ramverket. Om en avvikelse bedöms föreligga ska regeringen redovisa hur en återgång till målet ska ske.

Regeringen bedömer att det strukturella sparandet kommer att avvika från överskottsmålet under 2024 och 2025. För att stödet till Ukraina inte ska gå ut över den upprustning som nu sker av det svenska försvaret, eller tränga undan andra viktiga investeringar, anser regeringen att en avvikelse är motiverad. Eftersom stödet som bistår Ukraina är temporärt bedömer regeringen att det ur ett ekonomiskt effektivitetsperspektiv är bättre att avvika från överskottsmålet än att genomföra temporära neddragningar i offentlig sektor eller temporära skattehöjningar. Då det är en fråga om Sveriges framtida säkerhet är det även motiverat utifrån ett perspektiv om rättvisa mellan generationer. En avvikelse bedöms också vara väl avvägd ur ett stabiliseringspolitiskt perspektiv då svensk ekonomi bedöms befinna sig i tydlig lågkonjunktur båda dessa år.

En återgång mot överskottsmålet inleds 2026. Stödet till Ukraina medför dock att det finansiella sparandet kommer att vara lägre än det annars skulle ha varit. Överskottsmålet beräknas att nås 2027. Regeringen bedömer inte att några särskilda åtgärder behöver vidtas för att det strukturella sparandet ska återgå till målnivån 2027.

Tabell 4.1 Finansiellt sparande i den offentliga sektorn samt indikatorer för avstämning mot överskottsmålet

Procent av BNP om inte annat anges. Utfall 2023, prognos 2024–2027

	2023	2024	2025	2026	2027
Finansiellt sparande	-0,6	-1,7	-1,3	-0,6	0,4
Bakåtblickande åttaårigt genomsnitt	0,1				
Strukturellt sparande[1]	0,2	-0,2	-0,4	-0,1	0,6
BNP-gap[1]	**-1,9**	**-2,7**	**-1,7**	**-0,5**	**-0,0**

[1] Andel av potentiell BNP.

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Åttaårigt bakåtblickande genomsnitt

Det finansiella sparandet uppgick i genomsnitt till 0,1 procent av BNP 2016–2023 (se tabell 4.1). Det är något under nuvarande nivå på överskottsmålet, vilket är 0,33 procent av BNP över en konjunkturcykel. Det är också under den tidigare nivån på överskottsmålet (1 procent), vilket gällde för hälften av åren under den aktuella tidsperioden. Genomsnittet dras framför allt ned av det svaga sparandet 2020.

Finanspolitiken ger stöd i lågkonjunkturen

Att inflationen har sjunkit underlättar för finanspolitiken att stötta ekonomin via en expansiv finanspolitik. Finanspolitikens effekt på efterfrågan i ekonomin mäts vanligen genom att analysera dess inriktning och ställning. Finanspolitikens ställning mäts genom att jämföra det strukturella sparandets nivå med överskottsmålet och indikerar finanspolitikens effekt på efterfrågan i förhållande till ett genomsnittligt år. Finanspolitikens inriktning mäts som förändringen i strukturellt sparande och indikerar finanspolitikens effekt på efterfrågan i förhållande till föregående år. Finanspolitikens ställning indikerar att finanspolitiken är expansiv 2025. Finanspolitikens inriktning ger inte en lika tydlig indikation men en viss försvagning av det strukturella sparandet mellan 2024 och 2025 ger stöd åt bedömningen att finanspolitiken sammantaget är något expansiv 2025.

4.2 Utgiftstaket

Utgiftstaket omfattar samtliga utgiftsområden på statens budget, exklusive utgiftsområde 26 Statsskuldsräntor m.m., samt utgifterna för ålderspensionssystemet vid sidan av statens budget. I detta avsnitt (4.2) föreslår regeringen tekniska justeringar av utgiftstakets nivå. Vidare föreslås en finanspolitiskt motiverad höjning av nivåerna för 2025 och 2026. I enlighet med 2 kap. 2 § budgetlagen (2011:203) föreslår regeringen också en nivå på utgiftstaket för det tredje tillkommande året.

4.2.1 Uppföljning av utgiftstaket

Utrymmet mellan utgiftstaket och de faktiska beräknade takbegränsade utgifterna kallas budgeteringsmarginal. Budgeteringsmarginalen ska i första hand fungera som en buffert om utgifterna på grund av konjunkturutvecklingen skulle utvecklas på ett annat sätt än vad som förväntades när utgiftstakets nivå fastställdes (se tabell 4.2).

Regeringen har en riktlinje för hur stor budgeteringsmarginalen minst behöver vara i budgeteringsfasen för att hantera osäkerheter. Enligt riktlinjen bör utrymmet till utgiftstaket uppgå till minst 1 procent av de takbegränsade utgifterna för det innevarande året (t), minst 1,5 procent för det följande året (t+1), minst 2 procent för det andra följande året (t+2) och minst 3 procent för det tredje följande året (t+3).

Regeringen anser att budgeteringsmarginalens storlek är tillräcklig för att hantera den osäkerhet som finns i bedömningen av utgiftsutvecklingen 2024. Jämfört med prognosen i 2024 års ekonomiska vårproposition beräknas budgeteringsmarginalen bli 4,5 miljarder kronor mindre. I avsnitt 6 görs en närmare genomgång av hur prognosen för de takbegränsade utgifterna förändrats sedan 2024 års ekonomiska vårproposition.

Tabell 4.2 Ursprungligt och faktiskt utgiftstak

Miljarder kronor om inte annat anges. För de takbegränsade utgifterna redovisas utfall 2013–2023 och prognos 2024–2026

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026
Ursprungligt beslutade nivåer på utgiftstaket	1 093	1 103	1 123	1 167	1 210	1 332	1 392	1 471	1 430	1 502	1 539	1 595	1 825	1 866
Teknisk justering[1]	2	4	2	7	12	5	10	10	6	2	2	4	6	3
Reell justering[2]	0	0	33	41	52	0	-51	262	259	130	124	148	25	25
Slutgiltiga nivåer på utgiftstaket[3]	1 095	1 107	1 158	1 215	1 274	1 337	1 351	1 743	1 695	1 634	1 665	1 747	1 856	1 894
Årlig nominell förändring av utgiftstaket vid respektive riksdagsbeslut[4]	10	10	51	46	58	58	14	391	-48	-61	31	82	109	38
Takbegränsade utgifter	1 067	1 096	1 135	1 184	1 229	1 282	1 308	1 501	1 551	1 559	1 575	1 703	1 785	1 828
Budgeteringsmarginal	28	11	23	31	45	55	43	242	144	75	90	44	71	66
Budgeteringsmarginal, procent av takbegränsade utgifter	2,6	1,0	2,0	2,6	3,6	4,3	3,3	16,1	9,3	4,8	5,7	2,6	4,0	3,6

[1] De tekniska justeringar som redovisas här är de ackumulerade tekniska justeringarna för respektive år.

[2] Finanspolitiskt motiverade ändringar av utgiftstakets nivåer kan enligt praxis göras av en ny regering. Dessa ändringar medför en reell förändring av utgiftstakets begränsande effekt på de takbegränsade utgifterna. De reella ändringar som redovisas här är de ackumulerade reella ändringarna för respektive år.

[3] Den slutgiltiga nivån på utgiftstaket är summan av den ursprungliga nivån och eventuella tekniska och reella justeringar.

[4] Förändring av utgiftstakets nivå jämfört med föregående år vid det tillfälle nivån för respektive år beslutades av riksdagen. Notera att beloppen i denna rad avviker från förändringen mellan åren för de ursprungligen beslutade nivåerna på utgiftstaket (rad 1) eftersom fastställda nivåer regelbundet justeras av tekniska skäl.

Källor: Ekonomistyrningsverket och egna beräkningar.

4.2.2 Tekniska justeringar av utgiftstakets nivåer och finanspolitiskt motiverad höjning av tidigare beslutade nivåer för 2025 och 2026

Regeringens förslag: För 2025 och 2026 fastställs utgiftstaket för staten, inklusive ålderspensionssystemet vid sidan av statens budget, till följd av tekniska justeringar och av finanspolitiska skäl till 1 856 miljarder kronor respektive 1 894 miljarder kronor.

Skälen för regeringens förslag: Tekniska justeringar av utgiftstakets nivå syftar till att bevara takets ursprungliga begränsande effekt på de offentliga finanserna. Finanspolitiskt motiverade ändringar av nivån medför tvärtom att takets begränsande effekt på de offentliga finanserna ändras. Tekniska justeringar genomförs regelbundet, medan finanspolitiskt motiverade ändringar endast bör genomföras under särskilda omständigheter.

Tabell 4.3 Förslag till tekniska justeringar och finanspolitiskt motiverad höjning av utgiftstakets nivåer

Miljarder kronor

	2024	2025	2026	2027
Utgiftstak i 2024 års ekonomiska vårproposition	**1 747**	**1 827**	**1 866**	**1 935**
Nivåhöjning utjämningsbidrag för LSS-kostnader	0,10	0,37	0,37	0,37
Reglering av kommunalekonomisk utjämning: slopad avtrappning i jobbskatteavdraget		0,33	0,33	0,33
Reglering av kommunalekonomisk utjämning: förstärkning av det förhöjda grundavdraget		2,38	2,38	2,38
Reglering av kommunalekonomisk utjämning: ändrade skatteregler för reseavdrag			-0,58	-0,58
Reglering av kommunalekonomisk utjämning: ändrade skatteregler för enskilda näringsidkare		0,10	0,05	0,04
Reglering av kommunalekonomisk utjämning: höjt utjämningsbelopp Sverige–Danmark		0,36	0,36	0,36
Summa tekniska justeringar (avrundat)	**0**	**4**	**3**	**3**
Finanspolitiskt motiverad höjning		**25**	**25**	
Förslag till utgiftstak	**1 747**	**1 856**	**1 894**	**1 938**

Källa: Egna beräkningar.

Tekniska justeringar av utgiftstakets nivåer

Utgiftstaket för ett specifikt år ska ha samma begränsande effekt från att det beslutas, normalt tre år i förväg, till dess att det aktuella budgetåret passerats. Under en så lång period sker dock normalt budgettekniska förändringar av olika slag som förändrar de takbegränsade utgifterna, men som inte motsvaras av ett i sak förändrat offentligt åtagande. Omvänt kan förändringar genomföras som påverkar det offentliga åtagandet, men som av tekniska skäl inte påverkar de takbegränsade utgifterna. För att behålla utgiftstakets ursprungliga begränsande effekt på de statliga utgifterna görs tekniska justeringar av beslutade taknivåer så att budgetförändringar av detta slag neutraliseras. Tekniska justeringar har genomförts regelbundet sedan utgiftstaket infördes 1997 och föreslås normalt i budgetpropositionen.

Vissa budgetförändringar i denna proposition motiverar tekniska justeringar av dels de fastställda nivåerna på utgiftstaket 2025 och 2026, dels det förslag till nivå för 2027 som regeringen lämnar i denna proposition (se tabell 4.3).

Förslagen i denna proposition om slopad avtrappning inom jobbskatteavdraget, förstärkning av det förhöjda grundavdraget och ändrade skatteregler för enskilda

näringsidkare medför minskade skatteintäkter för kommuner och regioner medan höjd beloppsgräns för reseavdrag medför ökade skatteintäkter. För att neutralisera effekten på kommunernas finanser föreslås anslaget 1:1 *Kommunalekonomisk utjämning* inom utgiftsområde 25 sammantaget ökas. Detta motiverar en teknisk justering av utgiftstaket. Motsvarande tekniska justeringar har gjorts tidigare år i samband med att förändringar i skattesystemet har påverkat det kommunala skatteunderlaget.

Utjämningsordningen för pendlare mellan Sverige och Danmark reglerar hur mycket skattemedel som ska betalas tillbaka till det land där pendlaren bor som kompensation för att pendlaren utnyttjar skattefinansierad offentlig service i det landet. Hittills är de samlade skattebetalningarna från personer som bor i Sverige och beskattas i Danmark större än den motsatta betalningsströmmen. Svenska staten får därmed ersättning från Danmark som förs till en inkomsttitel, och anslaget 1:1 *Kommunalekonomisk utjämning* inom utgiftsområde 25 Allmänna bidrag till kommuner ökas med motsvarande belopp. Anslaget föreslås ökas då nettoomslutningen inom utjämningsordningen ökar fr.o.m. 2025. Förändringen är neutral för de offentliga finanserna och motiverar därför en teknisk justering av utgiftstaket.

Beräkningen av omslutningen i det kommunala utjämningssystemet för verksamhet enligt lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS) bedöms bli 0,10 miljarder kronor högre 2024 och 0,37 miljarder kronor högre fr.o.m. 2025 jämfört med tidigare beräkningar. Detta föranleder en ökning av anslaget 1:2 *Utjämningsbidrag för LSS-kostnader* inom utgiftsområde 25 Allmänna bidrag till kommuner, som dock motsvaras av högre avgifter från kommunerna till staten. Förändringen motiverar en höjning av utgiftstaket. Motsvarande tekniska justeringar har gjorts tidigare i samband med att omslutningen i utjämningssystemet förändrats.

I enlighet med praxis avrundas de årsvisa tekniska justeringarna till hela miljarder kronor. Sammantaget motiverar de ovan nämnda förändringarna att de tidigare fastställda nivåerna för 2025 och 2026 bör ökas med 4 miljarder respektive 3 miljarder kronor och att den föreslagna nivå för 2027 ökas med 3 miljarder kronor jämfört med bedömningen i 2024 års ekonomiska vårproposition.

En finanspolitiskt motiverad ändring av utgiftstakets nivåer

Sedan Rysslands fullskaliga invasion av Ukraina har Sverige gett betydande militärt och civilt stöd till Ukraina. För att förstärka och öka långsiktigheten av det svenska stödet till Ukraina kommunicerade regeringen den 22 maj 2024 att den inför en ram för det militära stödet till landet för 2024–2026. Ramen uppgår till 75 miljarder kronor, fördelat på 25 miljarder per år. Regeringen kommunicerade samtidigt att stödet skulle föranleda en avvikelse från överskottsmålet.

Som en följd av att regeringen anser att den treåriga ramen för militärt stöd till Ukraina motiverar en avvikelse från överskottsmålet och för att säkerställa att andra nödvändiga utgiftsreformer fortsatt kommer kunna genomföras anser regeringen att det av finanspolitiska skäl är motiverat att höja utgiftstakets nivåer 2025 och 2026 med 25 miljarder kronor respektive år.

Det finns inga formella hinder för riksdagen att besluta om att ändra en redan fastställd nivå på utgiftstaket. Samtidigt är det en åtgärd som bara bör tillgripas i ytterst sällsynta fall. För att utgiftstaket ska kunna främja en kontrollerad utgiftsutveckling och vara ett stöd för att uppnå överskottsmålet och långsiktigt hållbara finanser är det en grundläggande förutsättning att takets nivå i normala fall inte ändras. De långsiktiga effekterna av att höja nivåerna på utgiftstaket 2025 och 2026 bedöms vara begränsade eftersom stödet till Ukraina är temporärt och regeringen inte föreslår någon höjning

av utgiftstaket för 2027 jämfört med bedömningen i 2024 års ekonomiska vårproposition.

Mot denna bakgrund föreslår regeringen att utgiftstaket för staten för 2025 och 2026 höjs med 25 miljarder kronor per år och fastställs till 1 856 miljarder kronor 2025 respektive 1 894 miljarder kronor 2026.

4.2.3 Förslag till nivå på utgiftstaket 2027

Regeringens förslag: Utgiftstaket för staten inklusive ålderspensionssystemet vid sidan av statens budget fastställs till 1 938 miljarder kronor för 2027.

Skälen för regeringens förslag: Regeringen föreslår att utgiftstakets nivå för 2027 ska uppgå till 1 938 miljarder kronor. Nivån är oförändrad jämfört med bedömningen i 2024 års ekonomiska vårproposition med undantag för tekniska justeringar. Nedan beskrivs den föreslagna nivån på utgiftstaket för 2027 med utgångspunkt i de faktorer som redovisas i skrivelsen Ramverket för finanspolitiken.

Utgiftstaket i förhållande till överskottsmålet

De takbegränsade utgifterna beräknas uppgå till 1 838 miljarder kronor 2027 (se tabell 4.4). I förhållande till den föreslagna nivån på utgiftstaket för 2027 på 1 938 miljarder kronor kan de takbegränsade utgifterna därmed öka med maximalt 100 miljarder kronor. Samtidigt bör minst 28 miljarder kronor lämnas obudgeterade under utgiftstaket i budgetpropositionen för 2027 som en buffert för oförutsedda händelser under budgetåret, i enlighet med riktlinjen för budgeteringsmarginalens minsta storlek. I budgetpropositionen för 2027 bör därmed de takbegränsade utgifterna för 2027 som mest uppgå till 1 910 miljarder kronor, vilket är 72 miljarder kronor högre än i nuvarande bedömning. Detta utrymme för möjliga utgiftsökningar motsvarar ca 1,0 procent av BNP. Att det finns ledigt utrymme under utgiftstaket betyder dock inte att det finns utrymme för reformer som ökar de takbegränsade utgifterna. Reformer på utgiftssidan kan genomföras först efter avstämning mot överskottsmålet med hänsyn tagen till eventuella inkomstförändringar. Om hela utrymmet för möjliga utgiftsökningar som utgiftstaket medger skulle tas i anspråk kan inkomstförstärkningar behövas för att nå överskottsmålet 2027.

De takbegränsade utgifterna kan av flera skäl komma att bli högre och budgeteringsmarginalen i motsvarande utsträckning mindre än enligt den aktuella utgiftsprognosen, exempelvis till följd av makroekonomiska förändringar såsom högre inflation, oförutsedda volymökningar i transfereringssystemen eller beslut om reformer. Om budgeteringsmarginalen delvis tas i anspråk för nya reformer eller oförutsedda volymökningar i de statliga transfereringssystemen, försämras normalt det strukturella sparandet. Om budgeteringsmarginalen delvis tas i anspråk för utgiftsökningar till följd av makroekonomiska förändringar påverkas i många fall inte möjligheten att uppnå överskottsmålet. Det beror till viss del på att överskottsmålet är formulerat på ett sätt som tillåter att utgiftsökningar som följer av de automatiska stabilisatorerna normalt bör kunna försvaga den offentliga sektorns finansiella sparande vid en försvagning av konjunkturen. Till viss del beror det också på att generella förändringar av pris- och lönenivån på några års sikt tenderar att påverka den offentliga sektorns inkomster och utgifter i ungefär samma utsträckning.

Tabell 4.4 Utgiftstak och takbegränsade utgifter

Miljarder kronor om inte annat anges

	2023	2024	2025	2026	2027
Av riksdagen beslutade nivåer på utgiftstaket	1 665	1 747	1 827	1 866	1 935[1]
Regeringens förslag till nivå på utgiftstaket			1 856	1 894	1 938
Utgiftstak, procent av BNP	26,8	27,2	27,8	26,9	26,4
Utgiftstak, procent av potentiell BNP	26,8	26,8	27,3	26,8	26,3
Utgiftstak, fasta priser[2]	1 665	1 704	1 774	1 768	1 765
Takbegränsade utgifter	1 575	1 703	1 785	1 828	1 838
Takbegränsade utgifter, procent av BNP	25,4	26,5	26,7	26,0	25,0
Takbegränsade utgifter, fasta priser[3]	1 575	1 661	1 706	1 706	1 674
Budgeteringsmarginal	90	44	71	66	100
Budgeteringsmarginal, procent av takbegränsade utgifter	5,7	2,6	4,0	3,6	5,4
Budgeteringsmarginal, procent av BNP	1,5	0,7	1,1	0,9	1,4
Finansiellt sparande, procent av BNP	-0,6	-1,7	-1,3	-0,6	0,4
Strukturellt sparande, procent av BNP	0,2	-0,2	-0,4	-0,1	0,6
Offentliga sektorns utgifter, procent av BNP	48,2	49,1	48,6	47,8	46,9

[1] Bedömning av utgiftstakets nivå i 2024 års ekonomiska vårproposition.

[2] Beräkningen i fasta priser är utförd med en schabloniserad metod. Utgifter motsvarande andelen transfereringsanslag (känsliga för förändringar i volymer och makroekonomiska förutsättningar) är omräknade med implicitprisindex för hushållens konsumtionsutgifter. Utgifter motsvarande andelen förvaltningsanslag (pris- och löneomräknade anslag) är omräknade med implicitprisindex för statliga konsumtionsutgifter och utgifter motsvarande andelen anslag som inte är indexerade är omräknade med prisindex för BNP. Av de takbegränsade utgifterna har 1 procent, motsvarande riktlinjen för budgeteringsmarginalens storlek för innevarande år, behandlats som transfereringsanslag.

[3] Samma metod har använts som vid beräkningen av utgiftstaket (se not 2) med undantag för att 1 procent av de takbegränsade utgifterna inte behandlats som transfereringsanslag.

Källa: Egna beräkningar.

Utvecklingen av de takbegränsade utgifterna och budgeteringsmarginalens storlek

Regeringens förslag till utgiftstakets nivå för 2027 innebär en lägre höjning av utgiftstaket än den genomsnittliga årliga ökningen av nivån sedan utgiftstaket infördes 1997. Den genomsnittliga årliga ökningen i löpande priser mellan 1997 och 2026 uppgår till 3,4 procent per år medan ökningen 2027 uppgår till 2,3 procent jämfört med det nu föreslagna utgiftstaket för 2026.

Budgeteringsmarginalen 2027 uppgår till 5,4 procent av de takbegränsade utgifterna. Det är ett större utrymme än den säkerhetsmarginal på 3,0 procent som regeringen bör upprätthålla till utgiftstaket för det tredje tillkommande året i enlighet med riktlinjen för budgeteringsmarginalens minsta storlek. En budgeteringsmarginal som endast motsvarar säkerhetsmarginalen skulle kunna medföra att möjligheterna att genomföra prioriterade reformer på utgiftssidan begränsas under kommande år. Om det bedöms förenligt med överskottsmålet är det rimligt att reformer ska kunna genomföras på budgetens utgiftssida. Att det finns utrymme under utgiftstaket betyder dock inte i sig att det kommer att användas för att öka de faktiska takbegränsade utgifterna.

I ett exempel där det tillgängliga utrymmet under utgiftstaket fram t.o.m. budgetpropositionen för 2027 skulle tas i anspråk för högre utgifter ger det en genomsnittlig årlig ökningstakt för de takbegränsade utgifterna på ca 5,3 procent per år 2024–2027. Förändringen kan jämföras med den genomsnittliga ökningstakten för de takbegränsade utgifterna enligt prognosen i denna proposition vilken uppgår till 4,0 procent per år 2024–2027. Att utgifterna ökar snabbare än normalt under perioden kan framför allt förklaras av de omfattande stöden till Ukraina. Den genomsnittliga ökningstakten under perioden 1997–2023 uppgick till 3,2 procent per år.

Utgiftstakets nivå uppgår till 26,8 procent av potentiell BNP 2024. För 2025 ökar andelen till 27,3 procent av potentiell BNP i för att sedan minska till 26,3 procent av potentiell BNP 2027 i enlighet med förslag till nya utgiftstak i denna proposition.

4.3 Uppföljning av det kommunala balanskravet

I målet för den offentliga sektorns sparande ingår det finansiella sparandet i kommunsektorn, dvs. i kommuner och regioner. Det finns dock inte ett krav på ett visst finansiellt sparande för kommuner och regioner. För kommuner och regioner är det ekonomiska resultatet, och inte det finansiella sparandet, avgörande för om kraven i kommunallagen (2017:725) på en balanserad budget uppfylls. Kommuner och regioner ska upprätta en budget för nästa kalenderår där intäkterna överstiger kostnaderna, det s.k. balanskravet. Kommunernas och regionernas årsredovisningar ska bl.a. innehålla en upplysning om huruvida balanskravet har uppfyllts. Balanskravet utvärderas med hjälp av resultatmåttet balanskravsresultat som definieras i lagen (2018:597) om kommunal bokföring och redovisning. Negativa balanskravsresultat ska enligt kommunallagen som huvudregel återställas inom tre år. Balanskravet anger en miniminivå, men för att uppnå kommunallagens krav på god ekonomisk hushållning behöver resultatet i regel vara högre. Vad som menas med god ekonomisk hushållning definieras av respektive kommun eller region.

Kommunsektorn redovisade ett positivt balanskravsresultat 2023

Balanskravsresultatet uppgick för kommunsektorn som helhet till drygt 4 miljarder kronor 2023. Balanskravsresultatet för kommunerna uppgick till knappt 19 miljarder kronor medan regionernas resultat var negativt och uppgick till nästan −15 miljarder kronor. För 2023 blev balanskravsresultatet knappt 41 miljarder kronor lägre än för 2022. År 2023 uppgick resultatet enligt resultaträkningen för sektorn som helhet till drygt 14 miljarder kronor (se vidare utg.omr. 25 avsnitt 2.5). År 2023 var balanskravsresultatet därmed 10 miljarder kronor lägre än årets resultat. Differensen mellan balanskravsresultatet och årets resultat bestod främst av justering för orealiserade vinster och förluster i värdepapper. År 2023 redovisade 81 procent av kommunerna och 25 procent av regionerna ett positivt balanskravsresultat. Andelen kommuner som har redovisat positiva balanskravsresultat har varierat mellan 74 och 98 procent under perioden 2018–2022. För regioner har andelen för motsvarande period varierat mellan 70 procent och 100 procent.

Kommuner och regioner fick fram till utgången av 2023 reservera överskott till en resultatutjämningsreserv som kunde användas för att utjämna intäkter över en konjunkturcykel. Resultatutjämningsreserverna uppgick vid utgången av 2023 till nästan 52 miljarder kronor för sektorn som helhet, varav kommunerna stod för drygt 39 miljarder kronor. Resultatutjämningsreserverna minskade totalt med 0,8 miljarder kronor mellan 2022 och 2023. Regionerna använde totalt drygt 1,8 miljarder kronor från sina reserver medan kommunerna satte av 1 miljard kronor. Vid utgången av 2023 hade 235 av 290 kommuner och 11 av 20 regioner avsatt medel till en resultatutjämningsreserv. För kommunerna ökade antalet som avsatt medel mellan 2022 och 2023 medan antalet minskade för regionerna. Den 1 januari 2024 trädde ändringar i kommunallagen i kraft som bl.a. innebär att möjligheten att reservera medel till en resultatutjämningsreserv har ersatts av en möjlighet att reservera medel i en resultatreserv. Ändringarna syftar till att ge kommuner och regioner större möjligheter att planera sitt sparande i syfte att nå en god ekonomisk hushållning, t.ex. genom att på förhand reservera medel för kommande större utgifter (prop. 2022/23:119, bet. 2023/24:KU2, rskr. 2023/24:6). De kommuner och regioner

som vid ikraftträdandet hade en resultatutjämningsreserv får ha kvar den till utgången av 2033.

Av de 55 kommuner som 2023 redovisade ett negativt balanskravsresultat anförde 17 kommuner synnerliga skäl för att inte behöva återställa hela eller delar av det negativa resultatet. För de 15 regioner som redovisade ett negativt balanskravsresultat anförde 6 av dessa synnerliga skäl för att inte återställa hela eller delar av det negativa balanskravsresultatet.

Balanskravsresultatet i kommunsektorn bedöms bli negativt 2024, men positivt 2025–2027

Den tidigare höga inflationen har, med viss eftersläpning, medfört ett högt kostnadstryck i kommuner och regioner. Det gör att framför allt pensionskostnaderna bedöms fortsätta att öka snabbt 2024 och bidrar till ett ansträngt ekonomiskt läge, i synnerhet i regionerna. Såväl resultat som balanskravsresultat bedöms därför bli negativt i kommunsektorn som helhet 2024. Kommunsektorns ekonomiska resultat efter finansiella poster bedöms uppgå till ett underskott på ca −10 miljarder kronor 2024. För att upprätthålla konsumtionen och undvika tillfälliga neddragningar i verksamheten antas att ett antal kommuner och regioner kommer att återställa hela eller delar av det negativa resultatet under efterföljande år i enlighet med kraven i kommunallagen. Ett antal kommuner och regioner väntas också använda medel som de avsatt i en resultatutjämningsreserv för att utjämna intäkter över en konjunkturcykel, eller hänvisa till synnerliga skäl för att inte återställa hela eller delar av det negativa resultatet 2024.

Lägre inflation och en återhämtning av svensk ekonomi väntas medföra att kommunsektorns finanser stärks 2025. Kostnaderna för de kommunala tjänstepensionerna, som bl.a. påverkas av prisbasbeloppets utveckling, väntas minska betydligt 2025. Detta bidrar till att resultatet stärks 2025, och bedöms uppgå till omkring 21 miljarder kronor i sektorn som helhet. År 2026 och 2027 antas resultatet efter finansiella poster uppgå till 25 miljarder kronor. Regeringen bedömer därför att sektorn som helhet kommer att redovisa ett positivt balanskravsresultat 2025–2027. I avsnitt 8.5 beskrivs de antaganden och bedömningar som ligger till grund för prognosen för kommunsektorns finanser.

4.4 Finanspolitikens långsiktiga hållbarhet

För att medborgarna och de finansiella marknaderna ska ha förtroende för finanspolitiken måste den vara hållbar på lång sikt. Med detta menas att de lagar och regler som bestämmer den offentliga sektorns inkomster och utgifter inte kommer att behöva genomgå omfattande och oväntade förändringar som en följd av att sektorns finansiella ställning försämrats. En hållbar finanspolitik är en förutsättning för att på ett ordnat sätt kunna hantera både temporära nedgångar i den ekonomiska aktiviteten och de ökade utgifter som kan följa av demografiska förändringar.

Ett mått på förtroendet för finanspolitiken är den svenska statens upplåningskostnader. I Sverige har räntan på tioåriga statsobligationer stigit under de senaste åren men legat i linje med eller lägre än den tyska statslåneräntan, som ofta används som en jämförelse (se tabell 4.5). Även den offentliga sektorns konsoliderade bruttoskuld är låg i en internationell jämförelse och är inom intervallet för det nationella skuldankarets krav att den ska motsvara 30–40 procent av BNP. Bruttoskulden har således en betydande säkerhetsmarginal till 60 procent av BNP, som är den nivå som inte får överskridas enligt stabilitets- och tillväxtpakten. Att skulden ökar mellan 2023 och 2024 bedöms bero på flera faktorer, bl.a. den rådande lågkonjunkturen som bedöms

tynga de offentliga finanserna 2024. Dessutom medför ett kapitaltillskott till Riksbanken (bet. 2023/24:FiU28, rskr. 2023/24:277 och 278) samt stöd till Ukraina att utgifterna växer i förhållande till 2023. I den framåtblickande bedömningen t.o.m. 2027 minskar dock den offentliga skulden som andel av BNP.

Den offentliga sektorns finansiella nettoställning, dvs. summan av finansiella tillgångar och skulder, är tydligt positiv men bedöms minska något som andel av BNP de kommande åren. Även det finansiella kapitalnettot, dvs. skillnaden mellan den offentliga sektorns kapitalinkomster och kapitalutgifter, är positivt och bedöms öka något framöver. Dessa indikatorer visar således på en fortsatt stark finansiell ställning kommande år.

Tabell 4.5 Finanspolitiska nyckeltal

Procent av BNP om inte annat anges. Utfall 2021–2023, prognos 2024–2027.

	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027
Konsoliderad bruttoskuld	36,8	33,8	31,7	33,0	33,0	32,5	31,3
Finansiell nettoställning	32,8	29,3	28,5	26,6	25,7	24,7	24,8
Kapitalavkastning, netto	0,9	1,3	0,7	0,7	0,9	0,9	0,8
Tioårig statsobligationsränta, slutvärde[1]	0,3	1,5	2,5	2,3	2,4	2,6	2,6
Räntedifferens mot Tyskland, tioårig statsobligation[2]	0,6	0,3	0,1	-0,1	0,0	0,1	0,1

[1] Procent.

[2] Procentenheter. Ett positivt värde innebär att den svenska statsobligationsräntan är högre än den tyska.

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Regeringen gör även framåtblickande bedömningar av finanspolitikens långsiktiga hållbarhet med hjälp av ekonomiska modeller. Syftet med dessa bedömningar är att tidigt fånga upp tecken på om finanspolitiken behöver läggas om, så att åtgärder för att säkerställa hållbarheten och upprätthålla förtroendet för finanspolitiken kan vidtas i god tid.

I dessa bedömningar sammanfattas finanspolitikens hållbarhet med de s.k. S1- och S2-indikatorerna som beräknas utifrån hur den offentliga sektorns finansiella ställning utvecklas på lång sikt vid oförändrad politik. Indikatorerna visar hur stor sparande-förändring som behöver vidtas i närtid för att den offentliga finansiella ställningen ska utvecklas på ett hållbart sätt.

S1-indikatorn visar hur mycket det offentliga sparandet sammanlagt behöver ändras under nästkommande femårsperiod, 2025–2029, för att den konsoliderade offentliga bruttoskulden (den s.k. Maastrichtskulden) ska motsvara en viss andel av BNP 2070. I denna proposition redovisas hur stora permanenta åtgärder som krävs 2025–2029 för att bruttoskulden ska motsvara 60 procent av BNP 2070. Om sparandet förbättras med 0,6 procent av BNP fram t.o.m. 2029, och finanspolitiken är oförändrad därefter, kommer den konsoliderade bruttoskulden att motsvara 60 procent av BNP 2070 (se tabell 4.6). Som ett alternativ beräknas indikatorvärdet utifrån hur stora förändringar som sammantaget krävs den närmaste femårsperioden för att bruttoskulden 2070 ska vara i linje med det s.k. skuldankaret, dvs. motsvara 35 procent av BNP. Denna beräkning indikerar att en sammantagen budgetförstärkning motsvarande 1,1 procent av BNP är förenlig med en sådan skuldutveckling.

S2-indikatorn visar hur mycket det offentliga sparandet behöver förändras permanent för att den offentliga finansiella nettoställningen ska vara stabil som andel av BNP över en mycket lång tidshorisont, på mer än hundra års sikt. Indikatorvärdet anger den förändring av det primära sparandet som krävs 2025, uttryckt som procent av BNP, för att finanspolitiken ska vara hållbar enligt denna definition. Beräkningen av S2 indikerar att det primära offentliga sparandet måste förstärkas med motsvarande

2,3 procent av BNP 2025 för att finanspolitiken ska vara hållbar enligt denna definition (se tabell 4.6).

Tabell 4.6 Indikatorer på finanspolitikens långsiktiga hållbarhet

Procent av BNP

	S1	S1 för 35 procents bruttoskuld	S2
2024 års ekonomiska vårproposition	-1,2	-1,6	1,6
Budgetpropositionen för 2025	0,6	1,1	2,3

Källa: Egna beräkningar.

Ett negativt värde på S-indikatorerna innebär att en permanent budgetförsvagning är möjlig utan att finanspolitiken blir ohållbar, medan ett positivt indikatorvärde pekar på att en permanent budgetförstärkning är nödvändig. De hållbarhetsberäkningar som gjorts i samband med denna proposition har svagt positiva värden enligt de två indikatorer som baseras på finanspolitikens effekter t.o.m. 2070 (se tabell 4.6). De båda S1-indikatorerna indikerar ett mindre besparingsbehov för att den offentliga sektorns konsoliderade bruttoskuld inte ska överstiga 60 respektive 35 procent av BNP 2070. Även S2-indikatorn är positiv, vilket visar att en budgetförstärkning teoretiskt sett är nödvändig för att den offentliga sektorns finansiella nettoställning ska utvecklas i takt med BNP på lång sikt. Osäkerheten i denna beräkning är dock stor och Europeiska kommissionen sätter därför ett högre indikatorvärde (2,0) som gräns för vad som är att betrakta som en förhöjd risk för en ohållbar utveckling, ett värde högre än 6,0 bedöms vara en hög risk för ohållbarhet. Ett indikatorvärde under 2,0 innebär enligt Europeiska kommissionen en låg risk för en ohållbar utveckling.

Risken för en ohållbar utveckling har ökat jämfört med bedömningen som redovisades i 2024 års ekonomiska vårproposition. Försämringen beror på flera faktorer, bl.a. ett något sämre offentligfinansiellt utgångsläge jämfört med bedömningen i 2024 års ekonomiska vårproposition. Därtill bedöms de statliga utgifterna öka i närtid till följd av i denna proposition aviserade reformer. I framskrivningen följer denna nivåhöjning med under hela perioden enligt de antaganden som görs i beräkningen. Den demografiska utvecklingen väntas dessutom ge en något högre försörjningsbörda på sikt, dvs. befolkningen i yrkesverksam ålder ökar inte lika snabbt som i tidigare bedömning.

S-indikatorerna ger en teoretiskt välgrundad bild av finanspolitikens långsiktiga hållbarhet. Samtidigt är måtten känsliga för olika beräkningsantaganden. Osäkerheten i en framskrivning av demografiska och offentligfinansiella variabler som sträcker sig långt in i framtiden är mycket stor. Indikatorerna används därför inte för att bedöma storleken på budgetutrymmet i närtid, utan som indikatorer på finanspolitikens konsekvenser över en längre tidshorisont. Indikatorvärdena måste tolkas med försiktighet. Ett högt positivt indikatorvärde innebär dock att sannolikheten är högre för att finanspolitiken kommer att behöva läggas om så att det offentliga sparandet stärks. Ett högt negativt värde indikerar på samma sätt att det finns en säkerhetsmarginal till en skuldnivå som skulle kunna påverka statens kreditvärdighet på ett negativt sätt.

Fördjupning 4.1 Långtidsutredningen 2023

Långtidsutredningar publiceras med ungefär fyra års mellanrum. Utredningarna belyser framtida utmaningar för Sveriges ekonomi, bidrar till den ekonomisk-politiska debatten och ger underlag för den ekonomiska politiken. Långtidsutredningen 2023 (LU23) har utarbetats av en fristående projektgrupp inom Finansdepartementet, som självständigt ansvarar för innehållet. Temat för LU23 var finanspolitisk konjunkturstabilisering, och utredningen redovisade sitt arbete i ett huvudbetänkande (SOU 2023:85) och åtta bilagor (SOU 2023:86–93).

LU23 analyserar de utmaningar som stabiliseringspolitiken står inför och drar slutsatser om vilka förändringar som behövs för att göra den mer effektiv. Enligt utredningens analys har förutsättningarna för stabiliseringspolitiken förändrats. Penningpolitikens handlingsutrymme har minskat på grund av en lägre neutral ränta och ny forskning visar att finanspolitiken är mer kraftfull än vad som tidigare antagits. Samtidigt har de automatiska stabilisatorerna försvagats. Enligt utredningens bedömning kan penningpolitikens manöverutrymme utökas genom en höjning av inflationsmålet, men en sådan förändring bör samordnas med andra centralbanker. Utredningens slutsats är dock att denna åtgärd inte kommer att vara tillräcklig, och att finanspolitiken bör ta ett större ansvar för stabiliseringspolitiken. Detta kan enligt utredningen uppnås genom att komplettera det finanspolitiska ramverket med ett ramverk för finanspolitisk konjunkturstabilisering. Detta ramverk bör enligt utredningen inkludera ett tydligt mål för vad som bör stabiliseras, en strategi för när finanspolitiken bör stabilisera ekonomin, utpekade instrument för att nå det uppsatta målet, samt olika regleringar och restriktioner för att hantera eventuella risker förknippade med finanspolitisk konjunkturstabilisering. Ett sådant ramverk säkerställer en effektiv finanspolitisk konjunkturstabilisering baserad på tydliga principer, samtidigt som hållbara offentliga finanser upprätthålls. Detta ramverk kan förbättra samspelet mellan penning- och finanspolitiken genom att möjliggöra finanspolitiska åtgärder inte bara vid akuta kriser, utan även vid tydliga låg- och högkonjunkturer samt när Riksbankens styrränta närmar sig sin effektiva nedre gräns för när penningpolitiken är effektiv. Penningpolitiken bör dock fortsatt ha huvudansvaret för konjunkturstabiliseringen, men genom att finanspolitiken bidrar i specifika situationer ökar stabiliseringspolitikens effektivitet.

LU23:s huvudbetänkande har remissbehandlats. Remissvaren finns tillgängliga i Finansdepartementet (Fi2024/00446). En majoritet av remissinstanserna ansluter sig till utredningens slutsats om att finanspolitiken bör ta ett större ansvar för stabiliseringspolitiken och att det behövs ett ramverk för finanspolitisk konjunkturstabilisering. Samtidigt är många remissinstanser skeptiska till alltför omfattande regleringar och restriktioner. Många av remissinstanserna delar utredningens bedömning att en höjning av inflationsmålet kan skapa större handlingsutrymme för penningpolitiken, men att en sådan höjning bör samordnas med andra centralbanker.

5 Inkomster

I detta avsnitt lämnas förslag till beräkning av inkomsterna i statens budget för 2025 och en preliminär beräkning av inkomsterna för 2026 och 2027. Prognosen för den offentliga sektorns skatteintäkter och för inkomsterna i statens budget redovisas. En jämförelse görs mellan nuvarande prognos och prognosen i 2024 års ekonomiska vårproposition (prop. 2023/24:100). Därefter görs en uppföljning av inkomsterna som beräknades i de av riksdagen ursprungligen beslutade budgetarna för 2023 respektive 2024. Slutligen redovisas förslag som ligger till grund för beräkningen av statens övriga inkomster.

Sammanfattning

- Enligt preliminära utfall bedöms den offentliga sektorns skatteintäkter ha ökat med 3,4 procent 2023. Tillväxten drevs framför allt upp av intäkterna från skatt på arbete. Skatt på konsumtion utvecklades svagt samtidigt som skatteintäkterna på kapital minskade något.
- Skattekvoten, dvs. skatteintäkterna som andel av BNP, väntas sjunka något 2024 jämfört med 2023. Tillväxten i BNP i löpande priser bedöms bli lägre 2024 än 2023, men BNP väntas ändå växa mer än de totala skatteintäkterna. Sammantaget väntas skatteintäkterna växa med 2,6 procent 2024, vilket är lägre än genomsnittet 2000–2022. Det svaga konjunkturläget med bl.a. en dämpad lönesumma och hushållskonsumtion medför en svag utveckling av intäkterna från skatt på arbete och konsumtion. Samtidigt upphör intäkterna från skatt på flaskhalsintäkter. Detta motverkas till viss del av att skatt på kapital utvecklas starkt.
- Skatteintäkterna väntas växa snabbare 2025 än 2024 och öka med 3,7 procent. De viktiga skattebaserna lönesumma, privat konsumtion och investeringar väntas utvecklas mer gynnsamt i takt med att konjunkturen stärks, vilket framför allt medför ökade intäkter från skatt på arbete och mervärdesskatt.
- Skatteintäkterna väntas öka med i genomsnitt drygt 5,0 procent per år 2026 och 2027, vilket är i paritet med den nominella tillväxten i ekonomin som helhet.
- I förhållande till prognoserna i 2024 års ekonomiska vårproposition har prognosen för de totala skatteintäkterna reviderats upp med 5 miljarder kronor 2024 och ned med mellan 18 och 21 miljarder kronor per år 2025–2027.
- Skatteintäkterna, exklusive kommunal utdebitering, dvs. utbetalning av kommunalskatt, väntas minska med sammanlagt 21 miljarder kronor 2025 till följd av beslutade och aviserade förändringar på skatteområdet jämfört med om förändringarna inte genomförs.

5.1 Inledning

Den offentliga sektorns skatteintäkter, dvs. de totala skatteintäkterna efter att avdrag gjorts för de skatter som tillfaller EU, ska i enlighet med budgetlagen (2011:203) redovisas under det år som den skattepliktiga händelsen ägde rum. Från den offentliga sektorns skatteintäkter görs avdrag för de skatter som tillhör kommuner och regioner samt ålderspensionssystemet, och då erhålls statens skatteintäkter.

Skillnaden mellan skatteintäkter och skatteinkomster utgörs av periodiseringar. Periodiseringarna består i sin tur av uppbörds- och betalningsförskjutningar. Inkomsterna i statens budget, dvs. statens skatteinkomster och övriga inkomster, ska

enligt budgetlagen redovisas kassamässigt, dvs. när de faktiska in- och utbetalningarna sker.

Skatteintäkter och skatteinkomster har olika påverkan på de offentliga finanserna. Skatteintäkterna påverkar det finansiella sparandet, medan periodiseringsposter som kapitalplaceringar på skattekontot endast påverkar statens inkomster och budgetsaldo. Motsvarande skillnad finns för övriga inkomster. Vissa inkomster av statens verksamhet, såsom utdelningar från statens aktieinnehav, påverkar statens finansiella sparande, medan försäljningsinkomster och återbetalningar av lån endast påverkar statens inkomster och budgetsaldo.

5.2 Offentliga sektorns skatteintäkter

De totala skatteintäkterna, dvs. den offentliga sektorns skatteintäkter och de skatteintäkter som tillfaller EU, ökade enligt preliminära utfall med 3,4 procent 2023 jämfört med 2022 (se diagram 5.1). Ökningen är något lägre än det historiska genomsnittet för perioden 2000–2022 på 3,7 procent. Den svaga utvecklingen är främst en följd av en svag utveckling av intäkter från kapital- och mervärdesskatt till följd av betydligt lägre kapitalinkomster för hushållen, minskande bostadsinvesteringar samt ett ovanligt litet bidrag från hushållskonsumtionen. Intäkterna från skatt på arbete utvecklades samtidigt måttligt. Den svaga utvecklingen av de totala skatteintäkterna motverkas till viss del av de tillfälliga intäkterna från skatt på flaskhalsintäkter.

Diagram 5.1 Totala skatteintäkter

Utfall 2000–2023, prognos 2024–2027

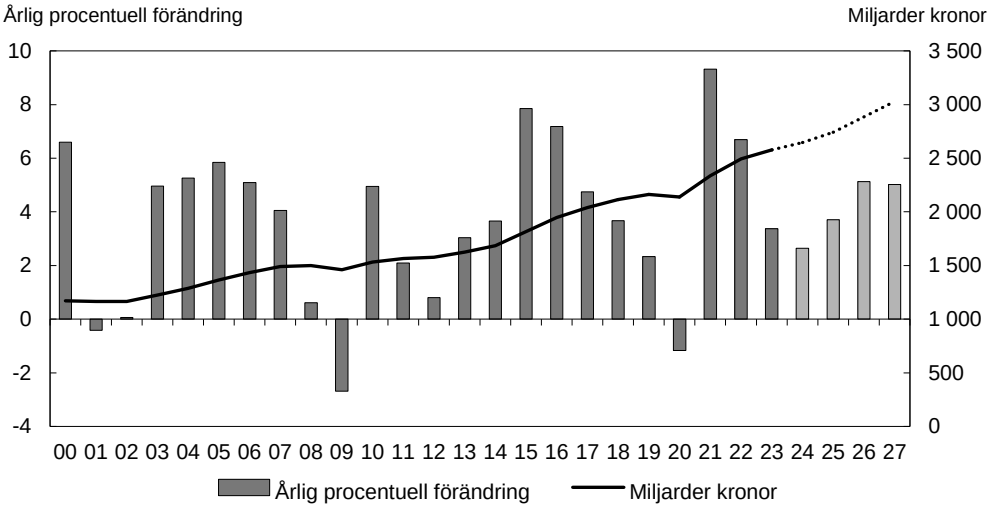

Källor: Ekonomistyrningsverket, Skatteverket och egna beräkningar.

År 2024 väntas skatteintäkterna öka med 2,6 procent, vilket är en svag tillväxt utifrån ett historiskt genomsnitt. Det fortsatt svaga konjunkturläget med fallande bostadsinvesteringar och en dämpad ökning av flera viktiga skattebaser, som lönesumman och hushållens konsumtion, medför att skatt på arbete och konsumtion utvecklas svagt under hela 2024. Skatt på konsumtion försvagas ytterligare av att intäkterna från skatt på flaskhalsintäkter upphör under 2024. Detta motverkas till viss del av att skatt på kapital väntas öka i snabb takt. Såväl avkastningsskatten som hushållens kapitalskatter och skatt på företagsvinster bedöms bidra.

I takt med att tillväxten i svensk ekonomi väntas ta fart under 2025 väntas även tillväxten i skatteintäkterna stiga till 3,7 procent. Det drivs av en snabbare ökning av skatt på arbete när arbetsmarknaden återhämtar sig och lönesumman därmed utvecklas starkare. Även hushållens konsumtion och bostadsinvesteringar bedöms ta

fart 2025. Detta medför en högre ökningstakt för intäkter från mervärdesskatt. Likaså intäkterna från skatt på kapital väntas öka något till följd av att hushållens kapitalvinster bedöms stiga samtidigt som skatt på företagsvinster väntas förbli på en fortsatt hög nivå.

Under 2026 och 2027 bedöms de totala skatteintäkterna öka med i genomsnitt 5,0 procent per år, dvs. snabbare än det historiska genomsnittet. Samtliga stora skattebaser väntas öka och särskilt intäkterna från skatt på arbete och konsumtion väntas stiga. Intäkterna från skatt på kapital bedöms i slutet av prognosperioden öka i något långsammare takt.

I tabell 5.6 sammanställs de beräknade effekterna av regeländringar på skatteområdet 2022–2027. Tabellen visar både tidigare beslutade och i denna proposition föreslagna och aviserade regeländringar i förhållande till föregående år. Sammantaget bedöms regeländringar minska skatteintäkterna med 2 miljarder kronor 2024 och med 21 miljarder kronor 2025. De regeländringar som aviseras i denna proposition minskar skatteintäkterna med 23 miljarder kronor 2025, se avsnitt 12.

Regeringens förslag: Den beräkning av inkomster i statens budget för 2025 som sammanställts i bilaga 1 avsnitt 2 godkänns.

Den preliminära beräkningen av inkomster i statens budget för 2026 och 2027 enligt tabell 5.1 godkänns som riktlinje för regeringens budgetarbete.

Skälen för regeringens förslag: Enligt 9 kap. 5 § riksdagsordningen ska regeringen lämna ett förslag till statens inkomster för det kommande budgetåret. Regeringens förslag till inkomstberäkning för 2025 redovisas i bilaga 1 avsnitt 2. Regeringen ska i budgetpropositionen också lämna förslag till preliminära inkomstberäkningar för det andra och tredje tillkommande budgetåret, se 2 kap. 3 § budgetlagen. Regeringens förslag till preliminära inkomstberäkningar för 2026 och 2027 redovisas i tabell 5.1.

Tabell 5.1 Offentliga sektorns skatteintäkter och inkomsterna i statens budget

Miljarder kronor. Utfall 2022 och 2023, prognos 2024–2027

Inkomst-huvudgrupp		2022	2023	2024	2025	2026	2027
	Skatt på arbete	**1 400,5**	**1 477,3**	**1 524,0**	**1 577,9**	**1 663,6**	**1 751,2**
1100	**Direkta skatter**	**724,1**	**752,2**	**766,0**	**787,0**	**834,4**	**884,0**
	varav kommunal inkomstskatt	*852,5*	*895,8*	*927,9*	*969,6*	*1 017,9*	*1 070,3*
	varav statlig inkomstskatt	*60,7*	*56,0*	*62,4*	*64,2*	*69,0*	*73,8*
	varav jobbskatteavdrag	*-146,3*	*-158,8*	*-182,0*	*-204,4*	*-210,1*	*-216,4*
	varav husavdrag	*-19,1*	*-18,0*	*-19,9*	*-19,9*	*-20,6*	*-21,4*
	varav övrigt	*-23,8*	*-22,7*	*-22,3*	*-22,5*	*-21,8*	*-22,2*
1200	**Indirekta skatter**	**676,5**	**725,1**	**758,0**	**791,0**	**829,2**	**867,2**
	varav arbetsgivaravgifter	*669,5*	*708,2*	*737,5*	*771,1*	*810,3*	*848,3*
	varav egenavgifter	*11,8*	*11,6*	*11,7*	*11,7*	*11,8*	*12,3*
	varav särskild löneskatt	*58,3*	*62,6*	*65,7*	*67,6*	*69,6*	*72,3*
	varav nedsättningar	*-17,3*	*-8,8*	*-6,4*	*-6,8*	*-7,3*	*-7,7*
	varav skatt på tjänstegruppliv	*0,6*	*0,6*	*0,6*	*0,6*	*0,6*	*0,6*
	varav avgifter till premiepensionssystemet	*-46,4*	*-49,1*	*-51,0*	*-53,2*	*-55,9*	*-58,5*
1300	**Skatt på kapital**	**365,6**	**364,5**	**400,4**	**418,6**	**441,6**	**457,5**
	varav skatt på kapital, hushåll	*92,9*	*73,0*	*84,3*	*92,1*	*101,3*	*105,6*
	varav skatt på företagsvinster	*193,0*	*205,2*	*217,0*	*225,2*	*233,6*	*240,1*
	varav avkastningsskatt	*8,3*	*20,8*	*30,8*	*30,0*	*33,7*	*37,2*

Inkomst-huvudgrupp		2022	2023	2024	2025	2026	2027
	varav fastighetsskatt och fastighetsavgift	*38,6*	*39,9*	*42,0*	*43,1*	*44,3*	*45,3*
	varav stämpelskatt	*15,8*	*10,4*	*11,4*	*12,9*	*13,3*	*13,8*
	varav kupongskatt m.m.	*12,3*	*9,4*	*9,0*	*9,3*	*9,4*	*9,5*
	varav riskskatt för kreditinstitut	*4,7*	*6,0*	*6,0*	*6,0*	*6,0*	*6,0*
1400	**Skatt på konsumtion och insatsvaror**	**708,9**	**718,0**	**703,2**	**728,3**	**764,1**	**800,2**
	varav mervärdesskatt	*559,6*	*558,0*	*562,2*	*589,6*	*626,7*	*660,2*
	varav skatt på tobak	*13,2*	*11,5*	*12,9*	*13,1*	*13,1*	*13,1*
	varav skatt på etylalkohol	*5,5*	*5,6*	*6,1*	*6,2*	*6,2*	*6,3*
	varav skatt på vin m.m.	*6,5*	*6,9*	*7,3*	*7,3*	*7,4*	*7,5*
	varav skatt på öl	*4,6*	*4,7*	*5,2*	*5,2*	*5,2*	*5,2*
	varav energiskatt	*44,7*	*45,6*	*47,3*	*44,5*	*44,7*	*47,4*
	varav koldioxidskatt	*21,2*	*22,7*	*24,4*	*24,5*	*24,3*	*24,0*
	varav övriga skatter på energi och miljö	*24,4*	*34,4*	*9,0*	*7,5*	*5,2*	*4,8*
	varav skatt på vägtrafik	*22,5*	*22,0*	*21,7*	*22,5*	*23,0*	*23,2*
	varav övriga skatter	*6,6*	*6,7*	*7,2*	*7,9*	*8,2*	*8,5*
1500	**Skatt på import**	**9,3**	**7,9**	**7,7**	**7,9**	**8,3**	**8,7**
1600	**Restförda och övriga skatter**	**9,0**	**9,6**	**10,1**	**10,7**	**6,7**	**11,6**
	varav restförda skatter	*-13,7*	*-13,0*	*-12,9*	*-12,7*	*-12,7*	*-12,7*
	varav övriga skatter	*22,7*	*22,7*	*23,0*	*23,4*	*19,4*	*24,2*
	Totala skatteintäkter	**2 493,4**	**2 577,4**	**2 645,4**	**2 743,4**	**2 884,2**	**3 029,2**
1700	**Avgående poster, EU-skatter**	**-9,3**	**-7,9**	**-7,7**	**-7,9**	**-8,3**	**-8,7**
	Offentliga sektorns skatteintäkter	**2 484,1**	**2 569,5**	**2 637,7**	**2 735,5**	**2 875,9**	**3 020,5**
1800	**Avgående poster till andra sektorer**	**-1 174,5**	**-1 233,6**	**-1 278,6**	**-1 336,4**	**-1 402,7**	**-1 472,9**
	varav kommunala skatter	*-874,0*	*-918,2*	*-949,3*	*-992,0*	*-1 041,1*	*-1 094,2*
	varav avgifter till ålderspensionssystemet	*-300,5*	*-315,4*	*-329,3*	*-344,4*	*-361,6*	*-378,7*
	Statens skatteintäkter	**1 309,6**	**1 335,9**	**1 359,2**	**1 399,1**	**1 473,2**	**1 547,6**
1900	**Periodiseringar**	**16,1**	**-17,9**	**3,7**	**3,1**	**-4,5**	**-6,0**
	varav uppbördsförskjutningar	*28,1*	*30,3*	*28,2*	*12,1*	*7,9*	*3,8*
	varav betalningsförskjutningar	*-8,5*	*-38,8*	*-42,9*	*-24,4*	*-14,5*	*-10,7*
	– kommuner och regioner	*34,3*	*-10,9*	*-21,1*	*-11,4*	*-0,9*	*1,6*
	– ålderspensionssystemet	*-0,9*	*2,0*	*-1,6*	*1,6*	*1,3*	*1,3*
	– privat sektor	*-43,1*	*-30,2*	*-19,8*	*-14,8*	*-15,6*	*-14,7*
	– kyrkosamfund	*1,2*	*0,4*	*0,0*	*0,2*	*0,6*	*1,1*
	– EU	*0,0*	*-0,1*	*-0,3*	*0,0*	*0,0*	*0,0*
	varav anstånd	*-3,5*	*-9,4*	*18,4*	*15,4*	*2,1*	*0,8*
1000	**Statens skatteinkomster**	**1 325,7**	**1 318,1**	**1 362,9**	**1 402,1**	**1 468,7**	**1 541,6**
	Övriga inkomster	**-39,5**	**-75,1**	**-59,6**	**-28,3**	**-60,6**	**-79,7**
2000	Inkomster av statens verksamhet	71,9	55,8	44,9	47,8	48,9	46,4
3000	Inkomster av försåld egendom	0,9	0,1	5,0	5,0	5,0	5,0
4000	Återbetalning av lån	1,4	0,4	0,5	0,6	0,6	0,6
5000	Kalkylmässiga inkomster	18,2	19,9	22,0	23,9	23,8	23,0
6000	Bidrag från EU	15,6	18,3	14,5	48,8	17,6	12,6
7000	Avräkningar m.m. i anslutning till skattesystemet	-147,6	-169,6	-146,4	-154,4	-156,5	-167,2
8000	Utgifter som redovisas som krediteringar på skattekonto	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
	Statsbudgetens inkomster	**1 286,1**	**1 242,9**	**1 303,3**	**1 373,9**	**1 408,2**	**1 461,9**

Anm.: Samtliga år är redovisade enligt den struktur som gäller för statens budget för 2025 och framåt. Utfall för 2023 är enligt nationalräkenskapernas publicerade utfall. Prognoser och utfall är baserade på publicerad statistik t.o.m. 2024-08-10.

Källor: Skatteverket, Statistiska centralbyrån, Ekonomistyrningsverket och egna beräkningar.

Skattekvoten väntas sjunka 2024 och 2025

Skattekvoten visar de totala skatteintäkterna som andel av BNP och påverkas vanligtvis i huvudsak av regeringens förändring av skattesystemet. Skattekvoten väntas minska med 0,4 procentenheter 2024 och sedan sjunka ytterligare med 0,1 procentenheter 2025 där bl.a. regeringens skattesänkningar i budgetpropositionerna för 2024 och 2025 har bidragit. Det innebär att skattekvoten 2025 väntas vara på den lägsta nivån sedan 1980.

Tabell 5.2 Skattekvot

Procent av BNP. Utfall 2022 och 2023, prognos 2024–2027

	2022	2023	2024	2025	2026	2027
Skattekvot	42,5	41,5	41,1	41,0	41,0	41,2
varav skatt på arbete	*23,9*	*23,8*	*23,7*	*23,6*	*23,6*	*23,8*
varav skatt på kapital	*6,2*	*5,9*	*6,2*	*6,3*	*6,3*	*6,2*
varav skatt på konsumtion och insatsvaror	*12,1*	*11,6*	*10,9*	*10,9*	*10,9*	*10,9*
varav övriga skatter	*0,2*	*0,2*	*0,2*	*0,2*	*0,1*	*0,2*

Källor: Statistiska centralbyrån, Skatteverket och egna beräkningar.

Skatt på arbete

Skatterna på arbete kan delas in i direkta och indirekta skatter. De direkta skatterna på arbete består i huvudsak av kommunal och statlig inkomstskatt, medan de indirekta skatterna på arbete främst utgörs av arbetsgivaravgifter. Skatteintäkterna minskas av ett antal skattereduktioner. År 2025 väntas intäkterna från skatt på arbete uppgå till 58 procent av de totala skatteintäkterna, vilket är lägre än det historiska genomsnittet på 60 procent av de totala skatteintäkterna, och knappt 24 procent av BNP (se tabell 5.3).

Tabell 5.3 Skatt på arbete

Procent av BNP. Utfall 2022 och 2023, prognos 2024–2027

	2022	2023	2024	2025	2026	2027
Direkta skatter[1]	12,3	12,1	11,9	11,8	11,9	12,0
varav kommunal skatt	*14,5*	*14,4*	*14,4*	*14,5*	*14,5*	*14,5*
varav statlig skatt	*1,0*	*0,9*	*1,0*	*1,0*	*1,0*	*1,0*
varav allmän pensionsavgift	*2,5*	*2,5*	*2,5*	*2,5*	*2,5*	*2,5*
varav skattereduktioner	*-5,7*	*-5,7*	*-6,0*	*-6,2*	*-6,1*	*-6,0*
Indirekta skatter	11,5	11,7	11,8	11,8	11,8	11,8
Skatt på arbete	**23,9**	**23,8**	**23,7**	**23,6**	**23,6**	**23,8**

[1] Intäkterna från skatt på arbete 2023 är ett preliminärt utfall. Det slutliga utfallet fastställs i december året efter inkomståret.

Källor: Statistiska centralbyrån, Skatteverket och egna beräkningar.

Kommunal inkomstskatt väntas öka som andel av BNP framöver

Enligt preliminära utfall minskade intäkterna från kommunal inkomstskatt som andel av BNP från 14,5 procent 2022 till 14,4 procent 2023, vilket framför allt beror på att BNP utvecklades starkare än vad det kommunala skatteunderlaget gjorde 2023. För 2024 väntas andelen vara oförändrad, vilket beror på en dämpad ökning av viktiga skattebaser såsom lönesumman. Detta motverkas till viss del av att den genomsnittliga kommunalskattesatsen ökar något 2024. Därefter väntas andelen stiga något fram till 2027 till följd av att BNP-tillväxten väntas bli något svagare än utvecklingen av

lönesumman och följaktligen också svagare än utvecklingen av de kommunala skatteintäkterna (se tabell 5.3).

En stark utveckling av lönesumman, som är den främsta skattebasen vad gäller löner och pensioner, medförde att det kommunala skatteunderlaget ökade starkare än normalt både 2022 och 2023. En mer dämpad utveckling väntas 2024 då läget på arbetsmarknaden försämras innan återhämtningen i ekonomin därefter innebär att lönesumman tilltar och att det kommunala skatteunderlaget därmed utvecklas starkare igen. Med en starkare utveckling av skatteunderlaget väntas tillväxten av de kommunala skatteintäkterna öka under prognosåren.

Skatteunderlaget för kommunal inkomstbeskattning påverkas också av regeländringar. Den underliggande utvecklingen visar utvecklingen justerad för regeländringar. År 2023 väntas den faktiska utvecklingen vara starkare än den underliggande (se tabell 5.4), vilket följer av riksdagens beslut om vissa ändrade åldersgränser i skatte- och socialavgiftssystemet (prop. 2021/22:181, bet. 2021/22:SfU25, rskr. 2021/22:331). En höjning av de pensionsrelaterade åldersgränserna i skattesystemet medför att den faktiska utvecklingen av kommunsektorns skatteunderlag väntas öka mer än den underliggande utvecklingen. Att skillnaden inte är större 2023 beror på motverkande skatteregler, framför allt en höjd schablon för avdrag för resor till och från arbetsplatsen. Förstärkningen av det förhöjda grundavdraget som aviserades i budgetpropositionen för 2024 förklarar varför den faktiska utvecklingen av kommunsektorns skatteunderlag utvecklar sig svagare än den underliggande utvecklingen.

I denna proposition aviseras ytterligare en förstärkning av det förhöjda grundavdraget avseende 2025. Detta och aviseringen om en slopad avtrappning i det förhöjda grundavdraget är de främsta förklaringarna till att den faktiska utvecklingen av kommunsektorns skatteunderlag bedöms bli svagare än den underliggande även för 2025. Detta motverkas till viss del av det tidigare beslutet om att beräkningen för förmånsvärdet för personbilar har justerats. För 2026 väntas sänkt ersättningsnivå för expertskatt medföra en lägre utvecklingstakt för den faktiska utvecklingen av kommunsektorns skatteunderlag samtidigt som höjd beloppsgräns vid avdrag för resor till och från arbetet väntas medföra en högre utvecklingstakt. Sammantaget motverkar nya och tidigare regelförändringar varandra och 2026 väntas både den faktiska och underliggande utvecklingen ske i samma takt.

Tabell 5.4 Faktisk och underliggande utveckling av kommunsektorns skatteunderlag

Årlig procentuell förändring. Utfall 2022 och 2023, prognos 2024–2027

	2022	2023	2024	2025	2026	2027
Faktisk utveckling	5,8	5,0	3,1	4,5	5,0	5,1
Underliggande utveckling	5,8	4,9	3,3	4,7	5,0	5,1

Anm.: Den underliggande utvecklingen av skatteunderlaget är utvecklingen justerad för regeländringar.
Källor: Skatteverket och egna beräkningar.

Statlig inkomstskatt väntas öka som andel av BNP 2024

Intäkterna från statlig inkomstskatt väntas öka något som andel av BNP 2024 (se tabell 5.3). Detta beror på den pausade uppräkningen av skiktgränsen för statlig inkomstskatt för beskattningsåret 2024 som aviserades i budgetpropositionen för 2024. För 2025 bedöms andelen sjunka något, vilket i avsaknad av nya förslag eller ändrade regler är normalt då skiktgränserna för statlig inkomstskatt räknas upp med konsumentprisindex (KPI) plus 2 procentenheter. För att statlig inkomstskatt som andel av BNP ska öka behöver därför lönesumman öka i snabbare takt än BNP och KPI plus 2 procentenheter tillsammans, vilket inte väntas bli fallet 2025. För 2026 och

2027 väntas intäkterna från statlig inkomstskatt öka något som andel av BNP till följd av att inflationen mätt med KPI bedöms bli låg åren innan. Detta innebär att fler hamnar ovanför brytpunkten och därmed behöver betala statlig inkomstskatt.

Skattereduktionerna väntas öka hela prognosperioden

Skattereduktionerna bedöms totalt sett öka under prognosperioden (se tabell 5.5), dels till följd av att skatteunderlaget ökar och dels till följd av att nya skattereduktioner har införts. Dessa inkluderar skattereduktion för installation av grön teknik, skattereduktion för avgift till arbetslöshetskassa samt en förstärkt skattereduktion för sjuk- och aktivitetsersättning. I skattereduktionen för grön teknik ingår också skattereduktion för installation av solceller. Utöver dessa skattereduktioner aviseras i denna proposition ett förstärkt jobbskatteavdrag samt en slopad avtrappning i jobbskatteavdraget och i jobbskatteavdraget för äldre. Därutöver aviseras en sänkt subventionsgrad vid skattereduktion för installation av solceller och underlättande av förskottsbetalning vid skattereduktion för installation av grön teknik. Detta väntas medföra en minskning av skattereduktionen för installation av grön teknik fr.o.m. 2025 och framåt. Vidare aviseras i denna proposition att skattereduktionen för mikroproduktion av förnybar el avskaffas. Dessa aviseringar väntas sammantaget medföra högre skattereduktioner 2025–2027.

Tabell 5.5 Skattereduktioner

Miljarder kronor. Utfall 2022 och 2023, prognos 2024–2027

	2022	2023	2024	2025	2026	2027
Allmän pensionsavgift	-145	-153	-159	-167	-175	-183
Jobbskatteavdrag	-146	-159	-182	-204	-210	-216
Husavdrag	-19	-18	-20	-20	-21	-21
Skattereduktion för boende i vissa glest befolkade områden	-1	-1	-1	-1	-1	-1
Skattereduktion för installation av grön teknik	-3	-5	-4	-4	-4	-4
Skattereduktion för förvärvsinkomst	-9	-9	-9	-9	-10	-10
Tillfällig skattereduktion för arbetsinkomster för att hantera ökade arbetskostnader till följd av pandemin	-5					
Skattereduktion A-kassa	-1	-2	-2	-2	-2	-2
Skattereduktion för sjuk- och aktivitetsersättning	-3	-4	-4	-4	-4	-4
Övriga skattereduktioner	-2	-2	-2	-2	-1	-1
Summa	**-334**	**-352**	**-383**	**-413**	**-427**	**-443**

Anm.: Beloppen är avrundade och stämmer därför inte alltid överens med summan.

Källor: Skatteverket och egna beräkningar.

Indirekt skatt på arbete väntas öka i takt med lönesumman

Intäkterna från de indirekta skatterna på arbete, huvudsakligen bestående av arbetsgivaravgifter, uppgick till 725 miljarder kronor 2023. De indirekta skatterna väntas öka 2024 med 4,5 procent, vilket framför allt beror på att lönesumman väntas öka. De indirekta skatterna bedöms därefter öka med ca 4–5 procent per år, vilket är ungefär samma takt som lönesumman väntas växa. Sammantaget väntas intäkterna från de indirekta skatterna på arbete uppgå till strax under 30 procent av de totala skatteintäkterna under prognosperioden, vilket motsvarar knappt 12 procent av BNP.

Regeringen föreslår i denna proposition att växa-stödet ska utvidgas dels genom att nedsättningen av arbetsgivaravgifterna ska kunna omfatta upp till två anställda, dels genom att beloppsgränsen för vilken ersättning som omfattas av nedsättningen höjs.

Skatt på kapital

Skatt på kapital består främst av hushållens kapitalskatter och skatt på företagens vinster, men inkluderar även stämpelskatt, avkastningsskatt på pensioner samt fastighetsskatt och fastighetsavgift. Intäkterna från skatt på kapital bedöms 2025 uppgå till ca 15 procent av de totala skatteintäkterna, vilket motsvarar drygt 6 procent av BNP (se tabell 5.2).

Intäkterna från skatt på hushållens kapitalinkomster väntas stiga 2024

Underlaget för hushållens skatt på kapital utgörs av nettot av kapitalinkomster och kapitalutgifter. De största posterna utgörs av realiserade kapitalvinster, utdelningsinkomster, schablonintäkter och avdrag för hushållens ränteutgifter. Det slutliga utfallet för hushållens kapitalskatter fastställs i december året efter inkomståret.

Sammantaget väntas intäkterna från skatt på hushållens kapitalvinster stiga 2024 och nettot från kapitalinkomsterna väntas därmed vara högre 2024 än 2023. Nettot från kapitalinkomsterna, och därmed hushållens skatt på kapital, väntas därefter fortsätta att öka successivt. Trots detta bedöms nettot 2027 vara något lägre än rekordåret 2021.

Enligt preliminärt utfall uppgick hushållens realiserade kapitalvinster till 2,5 procent av BNP 2023 (diagram 5.2), vilket var lägre än både föregående år och det historiska genomsnittet för perioden 2000–2022 som är 3,6 procent. Utvecklingen av realiserade kapitalvinster påverkas i stor utsträckning av tillgångspriser på finansiella och reala tillgångar samt av omsättningen av hus och bostadsrätter. Under 2023 ökade de finansiella tillgångspriserna, men både omsättningen och tillgångspriserna på bostadsmarknaden minskade, vilket bedöms ha haft stor inverkan på hushållens kapitalvinster. Hushållens kapitalvinster väntas öka igen 2024, vilket främst beror på ökade reala kapitalvinster.

Under 2024 bedöms bostadsmarknaden börja återhämta sig och både omsättning och priser på bostadsmarknaden väntas öka. Även tillgångspriserna för de finansiella tillgångarna antas återhämta sig snabbt och stiga med i genomsnitt 8,4 procent 2024–2027. Sammantaget bedöms detta medföra att hushållens realiserade kapitalvinster ökar successivt under prognosåren för att 2027 uppgå till 3,2 procent av BNP. Denna andel är något lägre än genomsnittet för de senaste tio åren med definitiva utfall, dvs. 2013–2022. Att andelen är lägre beror på avskaffad ränta på uppskovsbelopp vid bostadsförsäljning, höjt tak för uppskov och ett ökat sparande på investeringssparkonton.

Diagram 5.2 Hushållens kapitalvinster

Utfall 2000–2023, prognos 2024–2027

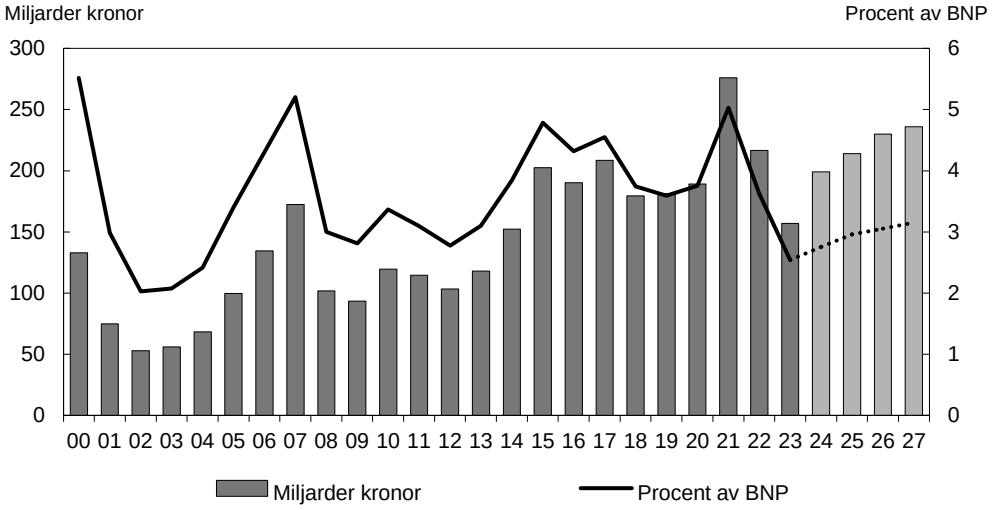

Källor: Statistiska centralbyrån, Skatteverket och egna beräkningar.

Utfall och preliminär statistik indikerar att utdelningarna minskade något 2023 jämfört med 2022. Det kan jämföras med den kraftiga ökningen 2021 och 2022 som följde av uteblivna utdelningar 2020. Under resterande del av prognosperioden väntas utdelningarna utvecklas i en mer måttlig takt.

Ränteinkomsterna följer normalt utvecklingen av korta marknadsräntor, medan ränteutgifterna följer ränteutvecklingen för bolån. Ränteinkomsterna, liksom marknadsräntorna, steg tydligt under 2023 och väntas ligga kvar på en hög nivå 2024. Ränteinkomsterna väntas därefter sjunka något från 2025 och framåt, även om de bedöms förbli på förhöjda nivåer och högre än genomsnittet 2000–2022. Bolåneräntorna väntas däremot stiga ytterligare 2024 jämfört med 2023 och därmed även ränteutgifterna. Därefter väntas ränteutgifterna minska något från 2025 och framåt till följd av lägre bolåneräntor. I denna proposition aviseras även ett avtrappat ränteavdrag för lån utan säkerhet, vilket väntas medföra att ränteutgifterna minskar ytterligare från 2025. De bedöms dock förbli på förhöjda nivåer och högre än det historiska genomsnittet. Även schablonintäkterna, dvs. den del av kapitalunderlaget som beskattas, steg kraftigt under 2023 och väntas stiga ytterligare 2024 till följd av att värdet på aktiestocken ökar. Från 2025 och framåt väntas schablonintäkterna minska, främst till följd av aviseringen i denna proposition om en skattefri grundnivå för sparande på investeringssparkonto och i kapitalförsäkring. I aviseringen förslås en skattefri grundnivå på 150 000 kronor 2025 som sedan höjs till 300 000 fr.o.m. 2026 och framåt. Schablonintäkterna följer ränteutvecklingen då de beräknas som kapitalunderlaget multiplicerat med statslåneräntan plus 1 procentenhet, dock som lägst 1,25 procent av kapitalunderlaget. Statslåneräntan plus 1 procentenhet bedöms överstiga 1,25 procent under hela perioden 2024–2027.

Skatteintäkter från företagsvinster på fortsatt hög nivå 2024 och 2025

Skatteintäkterna från företagsvinster uppgick enligt preliminära utfall till 205 miljarder kronor 2023, vilket innebär en ökning med drygt 6 procent jämfört med 2022.

År 2024 väntas skatteintäkterna från företagsvinster uppgå till 217 miljarder kronor, vilket innebär en ökning med knappt 6 procent jämfört med 2023. Svensk ekonomi bedöms växa i reala termer, men den nominella tillväxten bedöms bromsa in 2024. Skillnaden mellan utvecklingen i olika branscher är förhållandevis stor, där framför allt affärsbankerna väntas visa starka resultat medan resultaten för företag inom

byggindustri och tjänsteproduktion bedöms vara relativt svaga. Den tillfälliga skattereduktionen för investeringar som infördes under pandemin har en mindre återhållande effekt för skatteintäkterna 2024 än 2023, vilket bidrar till att stärka ökningstakten för skatteintäkterna. Driftsöverskottet i näringslivet väntas öka i en långsammare takt än 2023, men är fortsatt högt som andel av BNP. Skatteintäkterna från företagsvinster väntas uppgå till knappt 3,4 procent av BNP 2024, vilket är högt historiskt sett. För 2024 baseras prognosen främst på vinstutveckling enligt företagens delårsrapporter, inbetald preliminärskatt och driftsöverskottet i företagssektorn.

År 2025 väntas skatteintäkterna från företagsvinster utgöra ungefär samma andel av BNP som 2024 när driftsöverskottet i näringslivet väntas växa i takt med ekonomin som helhet. Resultaten för affärsbankerna väntas minska något men vara fortsatt höga. Inom övriga delar av näringslivet väntas en starkare vinstutveckling än 2024 när efterfrågan i ekonomin bedöms tillta.

År 2026 och 2027 antas skatteintäkterna från företagsvinster i genomsnitt uppgå till 3,3 procent av BNP (se diagram 5.3).

Diagram 5.3 Skatt på företagsvinster

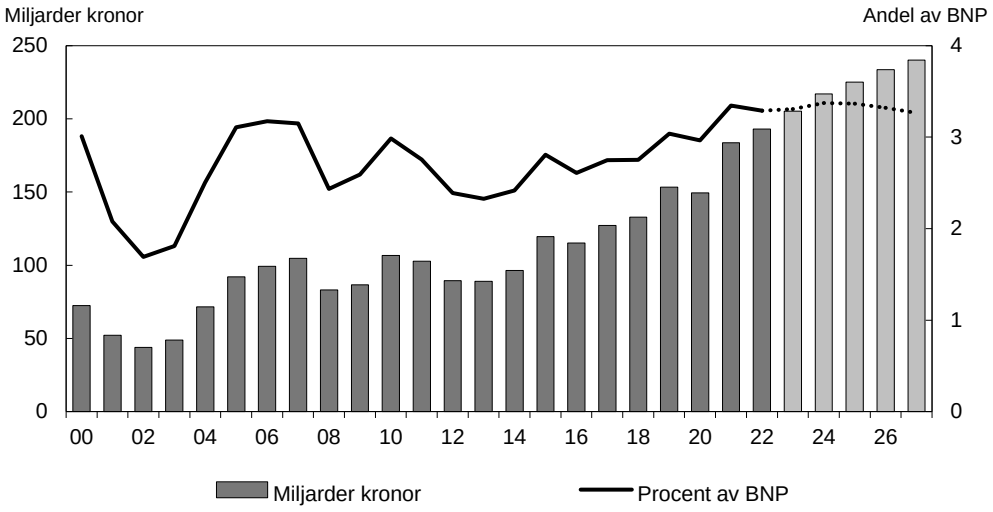

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Intäkterna från riskskatten för kreditinstitut ökade 2023

Den 1 januari 2022 började lagen (2021:1256) om riskskatt för kreditinstitut att gälla. Det innebär att kreditinstitut ska betala riskskatt till staten om summan av kreditinstitutets skulder vid beskattningsårets ingång överstiger ett gränsvärde, vilket är 184 miljarder kronor för beskattningsåret som påbörjas under 2024. Preliminära utfall indikerar att intäkterna från riskskatten uppgick till knappt 6 miljarder kronor 2023, vilket är en ökning med drygt 1 miljard kronor från 2022. Skatteintäkterna beräknas fortsatt uppgå till ca 6 miljarder kronor per år fr.o.m. 2024.

Intäkterna från avkastningsskatt väntas öka mycket i år

Intäkter från avkastningsskatt, som tas ut på sparande i pensions- och kapitalförsäkringar, påverkas i hög grad av hur statslåneräntan utvecklas under kalenderåret närmast före beskattningsåret. Även utvecklingen av livbolagens tillgångar påverkar intäkterna. Intäkterna från avkastningsskatten väntas uppgå till drygt 30 miljarder kronor 2024, vilket är en ökning med 10 miljarder kronor jämfört med 2023. Ökningen beror både på högre statslåneränta och en positiv utveckling av livbolagens tillgångar under 2023. Skatteintäkterna från avkastningsskatt väntas vara i stort sett oförändrade 2025. Livbolagens tillgångar väntas uppvisa en positiv utveckling, men

statslåneräntan väntas vara något lägre 2024 än 2023. År 2026 och 2027 bedöms intäkterna öka igen när statslåneräntan åter väntas öka 2025 och 2026.

Skatt på konsumtion och insatsvaror

Skatt på konsumtion och insatsvaror består av mervärdesskatt och punktskatter och utgjorde 28 procent av de totala skatteintäkterna 2022. Intäkterna från skatt på konsumtion och insatsvaror bedöms under hela prognosperioden ligga på ca 11 procent av BNP.

Mervärdesskatteintäkterna bedöms inleda återhämtning 2025

Intäkterna från mervärdesskatt bedöms öka med 1 procent 2024 jämfört med 2023, efter att ha legat i stort sett stilla 2023 (se diagram 5.4). Utvecklingen kan jämföras med genomsnittet för perioden 2000–2022 som ligger på knappt 5 procent. Intäkterna hålls främst tillbaka av en svag utveckling av hushållens konsumtion och minskande bostadsinvesteringar. Denna effekt förstärks av att de delar av konsumtionen som har en högre genomsnittlig skattesats, som energi och sällanköpsvaror, sammantaget väntas minska 2024.

För 2025 väntas intäkternas ökningstakt stiga i linje med den genomsnittliga ökningstakten då hushållens konsumtion och bostadsinvesteringar börjar återhämta sig. Åren 2026 och 2027 väntas intäktsökningen tillta ytterligare något när återhämtningen i dessa skattebaser tilltar.

Diagram 5.4 Hushållens konsumtion, fasta bruttoinvesteringar och intäkter från mervärdesskatt

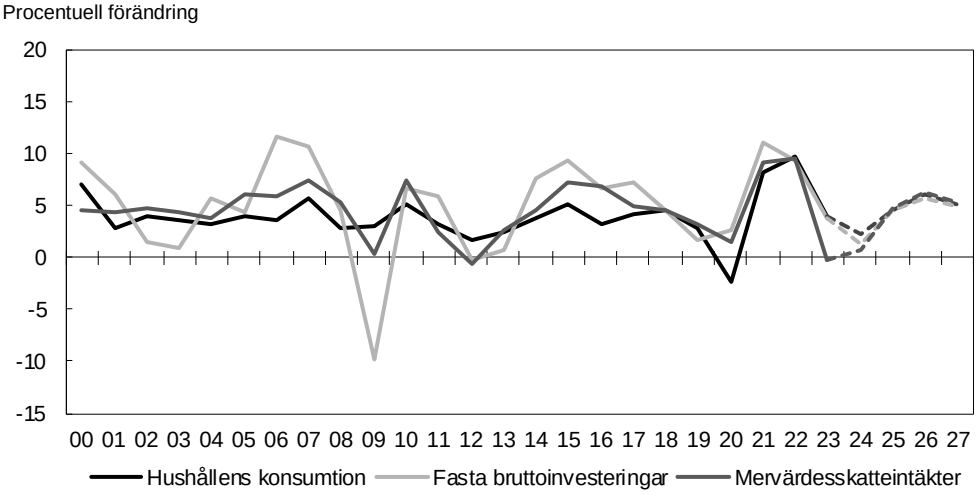

Källor: Ekonomistyrningsverket, Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Punktskatteintäkterna väntas minska 2025 till följd av skattesänkningar

Intäkterna från punktskatter väntas minska med 12 procent 2024 jämfört med 2023. Det förklaras främst av skatt på flaskhalsintäkter som upphör, men även skattesänkningar på bensin och diesel bidrar. Den underliggande ökningstakten, med skatt på flaskhalsintäkter borträknad, visar i stället en ökning av intäkterna med 5 procent. Detta är högre än den genomsnittliga ökningstakten för perioden 2000–2022 på 3 procent. Den höga inflationen 2023, som påverkar skattesatserna för energiskatten 2024, bidrar till den starka underliggande utvecklingen. År 2025 bedöms intäkterna minska med 2 procent. Minskningen är en följd av förslagen om energiskattesänkningar på bensin och diesel samt avskaffande av flygskatten i denna proposition. Även 2026 och 2027 väntas punktskatteintäkterna fortsätta utvecklas svagare än

genomsnittet, bl.a. till följd av att de föreslagna skattesänkningarna förstärks 2026 jämfört med 2025.

Restförda och övriga skatter

Restförda och övriga skatter består främst av uppbördsförluster, omprövningar och anstånd från hushåll och företag, avgifter till public service samt intäkter som förs till fonder. Intäkterna från restförda och övriga skatter väntas uppgå till ca 10 miljarder kronor 2024 för att därefter stiga något 2025 (se tabell 5.1).

Offentligfinansiella effekter av samtliga ändrade skatte- och avgiftsregler

De beräknade effekterna av samtliga regeländringar på skatteområdet 2022–2027 redovisas i tabell 5.6. Tabellen visar alla regeländringar sammantaget, såväl ändringar som tidigare har beslutats av riksdagen och aviserats av regeringen som förslag och aviseringar i denna proposition. Även ett urval av enskilda regeländringar redovisas. Regeländringarna visas i förhållande till det närmast föregående året. Sammantaget bedöms regeländringar, exklusive kommunal utdebitering, minska skatteintäkterna med 2 miljarder kronor 2024 och med 21 miljarder kronor 2025. För 2026 väntas effekten ge en ökning med 2 miljarder kronor. För 2027 väntas regeländringar i stort sett inte påverka skatteintäkterna.

Tabell 5.6 Offentligfinansiella effekter av samtliga ändrade skatte- och avgiftsregler

Miljarder kronor, bruttoeffekt i förhållande till det närmast föregående året

	2022	2023	2024	2025	2026	2027
Skatt på arbete	**-14,7**	**17,3**	**2,2**	**-17,4**	**2,1**	**-0,3**
Kommunalskatt	-4,4	1,2	-1,4	-2,8	-0,2	0,0
varav förändrad medelutdebitering	*-0,8*	*0,1*	*4,0*			
varav ytterligare förstärkning av det förhöjda grundavdraget				*-2,4*		
varav slopad avtrappning i jobbskatteavdraget och jobbskatteavdraget för äldre (effekt på kommunalskatt)				*-0,3*		
Statlig skatt	-0,1	0,2	12,4	0,0	0,0	0,0
Skattereduktioner	-11,4	2,8	-11,9	-14,6	0,6	0,0
varav ytterligare förstärkning av det ordinarie jobbskatteavdraget				*-11,1*		
varav slopad avtrappning i jobbskatteavdraget och jobbskatteavdraget för äldre (effekt på skattereduktioner)				*-4,4*		
Socialavgifter	1,2	13,1	3,1	-0,1	1,7	-0,3
Skatt på kapital	**1,0**	**5,8**	**2,4**	**0,8**	**2,6**	**0,4**
Inkomstskatt, företag	-5,4	4,5	2,2	0,3	0,5	0,4
Fastighetsskatt	0,0	0,0	0,0	0,0	0,2	0,0
Övriga skatter på kapital	6,3	1,3	0,2	0,5	1,9	0,0
varav en skattefri grundnivå för sparande på investeringssparkonto och i kapitalförsäkring				*-4,4*	*-2,6*	
varav avtrappat ränteavdrag för lån utan säkerhet				*4,3*	*4,3*	
Skatt på konsumtion	**-6,8**	**-3,2**	**-3,7**	**-5,3**	**-3,6**	**-0,1**
Mervärdesskatt	-0,1	-0,2	0,0	-0,3	0,0	0,0
Punktskatter	-6,8	-3,1	-3,7	-4,9	-3,6	-0,1
varav sänkt skatt på bensin och diesel				*3,1*	*5,5*	*5,6*
Restförda och övriga skatter	**0,4**	**0,9**	**0,8**	**0,5**	**0,5**	**0,0**
Totala skatteintäkter	**-20,2**	**20,8**	**1,6**	**-21,4**	**1,8**	**0,3**
Totala skatteintäkter, exkl. kommunal utdebitering	**-19,4**	**20,7**	**-2,4**	**-21,4**	**1,8**	**0,3**

Källa: Egna beräkningar.

5.3 Statens inkomster

Skatteinkomster

Skatteintäkter och skatteinkomster har olika påverkan på de offentliga finanserna. Skatteintäkterna påverkar det finansiella sparandet medan periodiseringsposter som kapitalplaceringar på skattekontot endast påverkar statens inkomster och budgetsaldo. Motsvarande skillnad finns för övriga inkomster.

Statens skatteinkomster påverkas av de förändringar av möjligheterna att ansöka om anstånd med att betala skatt som genomfördes 2021–2023. Förändringarna handlar om utökade möjligheter att ansöka om anstånd och förlängd anståndstid.

Övriga inkomster

Utfall och prognoser för de inkomster som redovisas under posten Övriga inkomster i statens budget framgår av tabell 5.1. Bland dessa inkomster ingår avräkningar, som främst avser kompensation för statlig och kommunal mervärdesskatt. Vissa inkomster av statens verksamhet, såsom utdelningar från statens aktieinnehav, påverkar statens finansiella sparande, medan försäljningsinkomster och återbetalningar av lån endast påverkar statens inkomster och budgetsaldo.

Inkomster av statens verksamhet består bl.a. av utdelningar från statens aktieinnehav, affärsverkens och Riksbankens inlevererade överskott, ränteinkomster samt inkomster från offentligrättsliga avgifter. Inkomster av statens verksamhet väntas uppgå till drygt 45 miljarder kronor 2024 och till strax under 50 miljarder kronor per år resten av prognosperioden. Under prognosperioden väntas inte Riksbankens resultat medge någon vinst som levereras in till statskassan.

Inkomster av försåld egendom omfattar redovisade försäljningar av statlig egendom, varav försäljningar av aktier i bolag med statligt ägande vanligtvis utgör den största delen. För prognosåren görs ett beräkningstekniskt antagande om försäljnings-inkomster om 5 miljarder kronor per år.

Inkomsterna från återbetalning av lån omfattar återbetalning av studiemedel för lån upptagna före 1989 och av övriga lån. Under prognosperioden väntas inkomsterna uppgå till drygt en halv miljard kronor per år.

Posten Kalkylmässiga inkomster omfattar vissa avskrivningar, amorteringar och statliga pensionsavgifter. De senaste åren har det dock inte kommit in några inkomster på vare sig avskrivningar eller amorteringar och det väntas inte heller göra det under prognosperioden. Under prognosperioden väntas pensionsavgifterna, och därmed kalkylmässiga inkomster, uppgå till mellan 22–24 miljarder kronor per år.

Posten Bidrag från EU omfattar bidrag från olika EU-fonder, bl.a. bidrag från EU:s jordbruksfonder och bidrag från faciliteten för återhämtning och resiliens (RRF). Bidragen är främst kopplade till utgifter på specifika anslag inom olika utgiftsområden. Dessa inkomster bedöms uppgå till drygt 15 miljarder kronor 2024, men öka till knappt 49 miljarder kronor 2025 till följd av utbetalningar från RRF. Inkomsterna beräknas därefter återgå till den tidigare lägre nivån.

Posten Avräkningar m.m. i anslutning till skattesystemet omfattar tillkommande skatter och avräkningar. Tillkommande skatter avser främst skatter som tillfaller EU och kommunala utjämningsavgifter enligt lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade. Avräkningar består till största delen av statliga och kommunala myndigheters kompensation för inbetald mervärdesskatt. År 2024 väntas avräkningar m.m. i anslutning till skattesystemet uppgå till drygt −146 miljarder kronor. Det är en minskning med 23 miljarder kronor jämfört med 2023. Minskningen

beror framför allt på en tillfällig effekt till följd av att flaskhalsintäkterna upphör. Dessa intäkter betalas in av Affärsverket svenska kraftnät till staten. Transfereringen från stat till hushåll som därefter sker via Försäkringskassan redovisas som avräkningar m.m. i anslutning till skattesystemet. Den sammantagna effekten på det finansiella sparandet är neutral, men att enbart avräkningen redovisas under posten Övriga inkomster bidrar till att avräkningarna blir mindre 2024.

Utgifter som redovisas som krediteringar på skattekonto budgeteras fr.o.m. 2016 under anslag på budgetens utgiftssida. Kvar finns en inkomsttitel som avser de nedsättningar som kan ges som stöd vid korttidsarbete.

Ändrad redovisning av inkomsttitlar

Följande inkomsttitel läggs till:

2812 *Ersättning för uppbördskostnader tull PCO*

Följande inkomsttitlar byter namn och heter fortsättningsvis:

2531 *Avgifter för registrering i föreningsregister m.fl.*

2532 *Avgifter vid Kronofogdemyndigheten*

4500 *Återbetalning av övriga lån*

Följande inkomsttitel tas bort:

4131 *Återbetalning av vattenkraftslån*

5.4 Jämförelse med 2024 års ekonomiska vårproposition och uppföljning av inkomsterna i statens budget för 2023 och 2024

I detta avsnitt jämförs prognosen för skatteintäkterna och övriga inkomster i denna proposition med prognosen i 2024 års ekonomiska vårproposition. Prognosskillnaderna visas i den högra delen av tabell 5.7.

Tabell 5.7 Utfall och aktuell prognos jämfört med statens budget för 2023 och 2024 samt en jämförelse med prognosen i 2024 års ekonomiska vårproposition

Miljarder kronor

	Utfall 2023	Jfr med SB23 2023	Prognos 2024	Jfr med SB24 2024	Jfr med VÅP24 2023	Jfr med VÅP24 2024	Jfr med VÅP24 2025	Jfr med VÅP24 2026	Jfr med VÅP24 2027
Skatt på arbete	**1 477,3**	**27,0**	**1 524,0**	**13,5**	**2,5**	**-6,2**	**-21,7**	**-21,0**	**-17,4**
Direkta skatter	752,2	13,4	766,0	4,3	5,9	-1,9	-19,0	-17,5	-15,4
varav kommunal inkomstskatt	*895,8*	*14,5*	*927,9*	*7,3*	*3,9*	*-0,8*	*-2,3*	*-2,7*	*-2,6*
varav statlig inkomstskatt	*56,0*	*2,2*	*62,4*	*-0,4*	*0,1*	*-1,1*	*-0,7*	*0,3*	*2,1*
varav jobbskatteavdrag	*-158,8*	*-1,5*	*-182,0*	*-1,6*	*0,6*	*-0,2*	*-15,4*	*-15,3*	*-15,0*
varav avdrag för hushållsarbete	*-18,0*	*2,2*	*-19,9*	*-0,5*	*0,0*	*-0,6*	*-1,4*	*-1,3*	*-1,4*
varav övrigt	*-22,7*	*-4,1*	*-22,3*	*-0,4*	*1,3*	*0,8*	*0,8*	*1,5*	*1,5*
Indirekta skatter	725,1	13,6	758,0	9,2	-3,4	-4,3	-2,7	-3,5	-2,0
varav arbetsgivaravgifter	*708,2*	*10,7*	*737,5*	*5,1*	*0,5*	*0,0*	*0,2*	*-0,7*	*-0,2*
varav egenavgifter	*11,6*	*-1,1*	*11,7*	*-0,2*	*-0,5*	*-0,4*	*-0,4*	*-0,4*	*-0,1*
varav särskild löneskatt	*62,6*	*4,9*	*65,7*	*5,2*	*-3,0*	*-3,5*	*-2,0*	*-1,8*	*-1,0*
varav nedsättningar	*-8,8*	*-0,3*	*-6,4*	*-0,7*	*-0,5*	*-0,4*	*-0,5*	*-0,7*	*-0,8*

	Utfall 2023	Jfr med SB23 2023	Prognos 2024	Jfr med SB24 2024	Jfr med VÅP24 2023	Jfr med VÅP24 2024	Jfr med VÅP24 2025	Jfr med VÅP24 2026	Jfr med VÅP24 2027
varav skatt på tjänstegruppliv	*0,6*	*-0,1*	*0,6*	*-0,1*	*0,0*	*0,0*	*0,0*	*0,0*	*0,0*
varav avgifter till premiepensionssystemet	*-49,1*	*-0,6*	*-51,0*	*-0,2*	*0,0*	*0,0*	*0,0*	*0,1*	*0,0*
Skatt på kapital	**364,5**	**19,3**	**400,4**	**23,4**	**8,4**	**15,0**	**12,8**	**12,0**	**10,5**
varav skatt på kapital, hushåll	*73,0*	*-4,6*	*84,3*	*2,8*	*1,4*	*5,3*	*4,1*	*2,7*	*1,7*
varav skatt på företagsvinster	*205,2*	*27,1*	*217,0*	*17,3*	*5,3*	*8,0*	*9,2*	*8,2*	*6,4*
varav avkastningsskatt	*20,8*	*1,4*	*30,8*	*2,0*	*1,9*	*2,1*	*-0,3*	*1,2*	*2,5*
varav fastighetsskatt	*39,9*	*1,9*	*42,0*	*0,7*	*0,2*	*0,1*	*0,3*	*0,4*	*0,4*
varav stämpelskatt	*10,4*	*-4,2*	*11,4*	*-2,2*	*0,1*	*0,0*	*0,0*	*0,0*	*0,0*
varav kupongskatt m.m.	*9,4*	*-0,7*	*9,0*	*1,3*	*0,0*	*0,0*	*0,0*	*0,0*	*0,0*
varav riskskatt för kreditinstitut	*6,0*	*-1,6*	*6,0*	*1,5*	*-0,4*	*-0,4*	*-0,4*	*-0,4*	*-0,4*
Skatt på konsumtion och insatsvaror	**718,0**	**-17,7**	**703,2**	**-21,1**	**-0,8**	**-4,7**	**-9,1**	**-11,1**	**-12,9**
varav mervärdesskatt	*558,0*	*-36,5*	*562,2*	*-22,0*	*-1,4*	*-8,2*	*-9,0*	*-8,9*	*-9,6*
varav skatt på tobak och alkohol	*28,6*	*-1,8*	*31,5*	*0,1*	*0,0*	*0,7*	*0,7*	*0,8*	*0,7*
varav energiskatt	*45,6*	*-1,7*	*47,3*	*3,3*	*0,0*	*0,1*	*0,1*	*0,1*	*0,1*
varav koldioxidskatt	*22,7*	*0,2*	*24,4*	*0,2*	*0,0*	*0,0*	*0,0*	*0,0*	*0,0*
varav övriga skatter på energi och miljö	*34,4*	*26,4*	*9,0*	*0,2*	*0,0*	*0,0*	*0,0*	*-0,1*	*-0,1*
varav skatt på vägtrafik	*22,0*	*-3,2*	*21,7*	*-2,3*	*2,0*	*3,5*	*-0,7*	*-1,2*	*-0,7*
varav övriga skatter	*6,7*	*-1,2*	*7,2*	*-0,5*	*0,0*	*-0,1*	*-0,2*	*-0,2*	*-0,3*
Skatt på import	**7,9**	**-1,5**	**7,7**	**-1,9**	**0,0**	**-0,3**	**-0,3**	**-0,3**	**-0,2**
Restförda och övriga skatter	**9,6**	**-3,7**	**10,1**	**-2,1**	**1,3**	**1,1**	**0,1**	**-0,7**	**-1,4**
varav restförda skatter	*-13,0*	*-4,9*	*-12,9*	*-2,0*	*0,0*	*0,7*	*-0,4*	*-0,9*	*-1,5*
varav övriga skatter	*22,7*	*1,2*	*23,0*	*-0,1*	*1,3*	*0,5*	*0,4*	*0,3*	*0,1*
Totala skatteintäkter	**2 577,4**	**23,3**	**2 645,4**	**11,9**	**11,4**	**5,0**	**-18,3**	**-21,0**	**-21,3**
Avgår EU-skatter	**-7,9**	**1,5**	**-7,7**	**1,9**	**0,0**	**-0,3**	**-0,3**	**-0,3**	**-0,2**
Offentliga sektorns skatteintäkter	**2 569,5**	**24,8**	**2 637,7**	**13,7**	**11,4**	**5,3**	**-18,0**	**-20,7**	**-21,2**
varav kommunala skatter	*-918,2*	*-11,4*	*-949,3*	*-6,9*	*3,8*	*-0,7*	*-2,1*	*-2,5*	*-2,5*
varav avgifter till ålderspensionssystemet	*-315,4*	*-1,8*	*-329,3*	*-0,3*	*-0,3*	*-0,5*	*-0,3*	*-1,0*	*-1,1*
Statens skatteintäkter	**1 335,9**	**7,7**	**1 359,2**	**6,5**	**7,9**	**6,5**	**-15,6**	**-17,2**	**-17,6**
Periodiseringar	**-17,9**	**-2,3**	**3,7**	**11,4**	**-7,9**	**-4,6**	**6,6**	**6,8**	**13,2**
Statens skatteinkomster	**1 318,1**	**5,4**	**1 362,9**	**17,9**	**0,0**	**2,0**	**-9,0**	**-10,5**	**-4,4**
Övriga inkomster	**-75,1**	**-41,9**	**-59,6**	**-38,9**	**0,0**	**-27,6**	**31,6**	**-0,3**	**-1,6**
2000 Inkomster av statens verksamhet	55,8	13,2	44,9	-3,0	0,0	3,2	0,9	1,5	1,4
3000 Inkomster av försåld egendom	0,1	-4,9	5,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
4000 Återbetalning av lån	0,4	-0,1	0,5	-0,2	0,0	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1
5000 Kalkylmässiga inkomster	19,9	0,8	22,0	-0,2	0,0	0,4	0,4	0,2	0,5
6000 Bidrag m.m. från EU	18,3	-14,2	14,5	-34,2	0,0	-31,1	31,6	0,7	0,7
7000 Avräkningar m.m. i anslutning till skattesystemet	-169,6	-36,7	-146,4	-1,4	0,0	0,0	-1,1	-2,7	-4,1
8000 Utgifter som ges som krediteringar på skattekontot	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Statsbudgetens inkomster	**1 242,9**	**-36,6**	**1 303,3**	**-21,0**	**0,0**	**-25,7**	**22,6**	**-10,8**	**-6,0**

Anm.: Med statens budget (SB) avses de av riksdagen ursprungligen beslutade budgetarna för 2023 och 2024. Utfall för 2023 är enligt nationalräkenskapernas publicerade utfall. Prognoser och utfall är baserade på publicerad statistik t.o.m. 2024-08-10.

Källor: Statistiska centralbyrån, Ekonomistyrningsverket och egna beräkningar.

Jämförelse med prognosen i 2024 års ekonomiska vårproposition

För uppföljningen av inkomsterna i de av riksdagen ursprungligen beslutade budgetarna för 2023 och 2024 redovisas prognosskillnaderna i den vänstra delen av tabell 5.7.

Skatt på arbete

Intäkterna från skatt på arbete har reviderats upp med drygt 2 miljarder kronor 2023 jämfört med prognosen i 2024 års ekonomiska vårproposition. Det förklaras främst av att intäkterna från direkt skatt på arbete, och framför allt av att kommunal inkomstskatt, blev högre enligt det preliminära beskattningsutfallet. Samtidigt blev intäkterna från särskild löneskatt lägre enligt det preliminära utfallet.

Intäkterna från de direkta skatterna på arbete är nedreviderade med knappt 2 miljarder kronor 2024 jämfört med den ekonomiska vårpropositionen. Det förklaras av att intäkterna från både statlig och kommunal inkomstskatt väntas utvecklas något svagare än vad som tidigare bedömdes. Även för 2025–2027 revideras de direkta skatterna på arbete ned med mellan 15 och 19 miljarder kronor jämfört med i den ekonomiska vårpropositionen. Nedrevideringen förklaras främst av aviseringen om det förstärkta jobbskatteavdraget som medför minskade skatteintäkter under 2025–2027. Endast mindre revideringar följer av förändrade antaganden jämfört med den ekonomiska vårpropositionen, se tabell 5.8. Även intäkterna från indirekt skatt på arbete är nedreviderade hela prognosperioden. Det förklaras framför allt av att särskild löneskatt väntas utvecklas svagare till följd av lägre utfall än väntat.

Tabell 5.8 Antaganden i skatteprognoserna och förändringar jämfört med vårpropositionen för 2024

Årlig procentuell förändring om inte annat anges

	2022	2023	2024	2025	2026	2027
BNP, marknadspris[1]	7,3	5,8	3,6	4,0	5,2	4,6
Differens jämfört med 2024 års ekonomiska vårproposition	-1,5	0,4	0,5	-0,1	0,0	0,1
Arbetade timmar[2]	3,3	1,5	0,0	0,9	1,0	0,9
Differens jämfört med 2024 års ekonomiska vårproposition	1,0	-0,4	0,0	0,0	-0,2	0,0
Timlön[3]	3,2	3,8	3,9	3,7	3,8	3,8
Differens jämfört med 2024 års ekonomiska vårproposition	-0,7	0,4	0,0	0,0	0,1	0,1
Utbetald lönesumma, skatteunderlag	6,8	5,5	4,0	4,6	4,8	4,7
Differens jämfört med 2024 års ekonomiska vårproposition	0,3	0,0	0,0	0,0	-0,1	0,1
Arbetslöshet[4, 5]	7,5	7,7	8,3	8,3	7,9	7,6
Differens jämfört med 2024 års ekonomiska vårproposition	0,0	0,0	0,0	-0,1	0,0	0,0
Hushållens konsumtionsutgifter[1]	9,8	3,9	2,2	4,6	6,2	5,2
Differens jämfört med 2024 års ekonomiska vårproposition	0,5	0,3	-1,2	-0,4	0,0	-0,3
Kommunal medelutdebitering[6]	32,2	32,2	32,4	32,4	32,4	32,4
Differens jämfört med 2024 års ekonomiska vårproposition	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Statslåneränta[7]	1,9	2,6	2,2	2,5	2,5	2,6
Differens jämfört med 2024 års ekonomiska vårproposition	0,0	0,0	-0,4	-0,1	0,0	0,0
KPI juni–juni	8,7	9,3	2,6	0,7	1,3	2,1

	2022	2023	2024	2025	2026	2027
Differens jämfört med 2024 års ekonomiska vårproposition	0,0	0,0	-0,3	0,3	-0,3	0,0
Inkomstbasbelopp[8]	71,0	74,3	76,2	79,8	82,5	85,5
Differens jämfört med 2024 års ekonomiska vårproposition	0,0	0,0	0,0	0,4	0,1	0,0
Prisbasbelopp[8]	48,3	52,5	57,3	58,8	59,2	60,0
Differens jämfört med 2024 års ekonomiska vårproposition	0,0	0,0	0,0	-0,2	0,0	-0,2
Inkomstindex	194,2	203,1	208,4	218,3	225,6	233,7
Differens jämfört med 2024 års ekonomiska vårproposition	0,0	0,0	0,0	1,3	0,5	0,1
Skiktgräns[9]	540,7	598,5	598,5	625,7	642,6	663,2
Differens jämfört med 2024 års ekonomiska vårproposition	0,0	0,0	0,0	-2,0	-5,8	-14,0

[1] Löpande priser, procentuell förändring.

[2] Kalenderkorrigerat, anställda.

[3] Enligt NR:s definition.

[4] Arbetslöshet 15–74 år.

[5] Procent av arbetskraften.

[6] Medelvärde under året, procent.

[7] Statslåneräntan per den 30 november.

[8] Tusental kronor.

[9] Avser skiktgräns för statlig inkomstskatt, tusental kronor.

Källor: Statistiska centralbyrån, Skatteverket och egna beräkningar.

Skatt på kapital

Jämfört med prognosen i 2024 års ekonomiska vårproposition har intäkterna från kapitalskatter reviderats upp samtliga år under prognosåren. Det beror främst på att det preliminära beskattningsutfallet indikerar högre vinster för företagen än i tidigare bedömning. Samtidigt indikerar det preliminära beskattningsutfallet lägre ränteutgifter än vad som bedömdes i 2024 års ekonomiska vårproposition, vilket medför en lägre skattereduktion för underskott av kapital och därmed högre skatt på kapital från hushållen. Intäkterna från avkastningsskatten har reviderats upp något till följd av högre utfall för 2023. Även intäkterna från stämpelskatt och fastighetsskatt är upprevidérade något 2023. Intäkterna från riskskatten är däremot nedreviderade något till följd av det preliminära beskattningsutfallet. Sammantaget innebär detta en upprevidering av skatt på kapital hela prognosperioden.

Skatt på konsumtion och insatsvaror

Intäkterna från skatt på konsumtion och insatsvaror har reviderats ned med 5 miljarder kronor för 2024 jämfört med prognosen i 2024 års ekonomiska vårproposition. Den främsta orsaken till nedrevideringen är en ytterligare försvagning av bostadsinvesteringarna som drar ned intäkterna från mervärdesskatt. Detta motverkas i viss grad av en starkare utveckling av energiskatten än vad som väntades i vårpropositionen. Åren 2025–2027 är nedreviderade med mellan 9 och 13 miljarder kronor, till största delen på grund av nedreviderade intäkter från mervärdesskatt.

Periodiseringar

Prognosen för periodiseringar har reviderats ned med 5 miljarder kronor 2024 jämfört med prognosen i 2024 års ekonomiska vårproposition. Det förklaras främst av reviderade uppbördsförskjutningar för skatter från hushållen. Kapitalplaceringarna på skattekontot påverkar periodiseringarna under hela prognosperioden. I nuvarande

prognos antas kapitalplaceringarna minska successivt under prognosperioden, men inte upphöra helt.

Övriga inkomster

Prognosen för övriga inkomster har reviderats ned med ca 28 miljarder kronor 2024 och upp med 32 miljarder kronor 2025 jämfört med prognosen i 2024 års ekonomiska vårproposition. Det beror främst på att utbetalningar från RRF har senarelagts till 2025.

Uppföljning av statens budget för 2023 och 2024

Med statens budget avses de av riksdagen ursprungligen beslutade budgetarna för 2023 och 2024.

Skatt på arbete

Enligt preliminära utfall blev intäkterna från skatt på arbete 27 miljarder kronor högre 2023 än i prognosen i statens budget för 2023. Det beror framför allt på att lönesumman har reviderats upp till följd av en starkare utveckling på arbetsmarknaden än väntat. Det är främst intäkter från kommunal inkomstskatt och arbetsgivaravgifter som har reviderats upp till följd av detta, men även den statliga inkomstskatten har reviderats upp något till följd av den upprevidерade lönesumman. Den kommunala respektive statliga inkomstskatten har reviderats upp med 15 respektive 2 miljarder kronor, medan arbetsgivaravgifterna har reviderats upp med knappt 11 miljarder kronor. Även skattereduktionerna har blivit högre än vad som antogs i statens budget för 2023.

Prognosen för 2024 har reviderats upp med knappt 14 miljarder kronor jämfört med bedömningen i statens budget för 2024. Det förklaras främst av att den genomsnittliga kommunalskattesatsen reviderats upp något jämfört med tidigare samtidigt som en upprevidering av lönesumman också bidrar på uppåtsidan. Den kommunala inkomstskatten respektive arbetsgivaravgifterna har reviderats upp med 7 respektive 5 miljarder kronor, medan den statliga inkomstskatten väntas vara närmast oförändrad jämfört med vad som bedömdes i statens budget för 2024.

Skatt på kapital

Enligt preliminära utfall blev intäkterna från skatt på kapital 19 miljarder kronor högre 2023 än i prognosen i statens budget för 2023. Upprevideringen beror framför allt på att utvecklingen av intäkter från skatt på företagsvinster var starkare än väntat, vilket förklaras av högre vinstutveckling för företagen. Intäkterna från avkastningsskatt och fastighetsskatt är upprevidерade till följd av utfall samtidigt som intäkterna från hushållens kapitalskatter, riskskatten och stämpelskatten är nedreviderade något. År 2024 väntas intäkterna från skatt på kapital bli drygt 23 miljarder kronor högre. Upprevideringen drivs fortsatt av att intäkterna från skatt på företagsvinster väntas utvecklas starkare än vad som bedömdes i statens budget för 2024. Även intäkterna från hushållens kapitalskatter, avkastningsskatt, kupongskatt och riskskatt antas utvecklas starkare än vad som väntades i statens budget för 2024. Detta motverkas till viss del av att stämpelskatten reviderats ned något.

Skatt på konsumtion och insatsvaror

Intäkterna från skatt på konsumtion och insatsvaror blev 18 miljarder kronor lägre 2023 än vad som bedömdes i statens budget för 2023. Mer än hela skillnaden kom från svagare utveckling av intäkter från mervärdesskatt än väntat. Detta berodde i sin

tur på svagare utveckling av bostadsinvesteringar och konsumtion av energi. Effekten motverkades av skatt på flaskhalsintäkter som infördes efter beslutandet av statens budget för 2023.

För 2024 väntas intäkterna bli 21 miljarder kronor lägre än vad som bedömdes i statens budget för 2024. Det är fortsatt framför allt intäkter från mervärdesskatt som bedöms vara orsaken till den svagare bedömningen samtidigt som ingen motverkande effekt längre kommer från skatt på flaskhalsintäkter som upphörde i årsskiftet 2023/24.

Periodiseringar

I förhållande till statens budget för 2023 medförde periodiseringseffekter att statens inkomster blev knappt 2 miljarder kronor lägre än väntat. För 2024 medförde periodiseringseffekter att statens inkomster blev knappt 11 miljarder kronor högre än väntat jämfört med statens budget för 2024. Det förklaras främst av reviderade betalningsförskjutningar från hushållen.

Övriga inkomster

För 2023 blev intäkterna från övriga inkomster 42 miljarder kronor lägre än enligt prognosen i statens budget för 2023. Det beror främst på de beslutade elstöden och avräkningen av skatt på flaskhalsintäkterna. Även försäljningsinkomsterna blev lägre än det beräkningstekniska antagandet, och utbetalningar av bidrag från RRF har senarelagts. Inkomsterna på posten Övriga inkomster av statens verksamhet blev dock högre än väntat till följd av att medel på Centrala studiestödsnämndens kreditreserv, motsvarande de anslagsmedel som under perioden 2014–2022 förts till ett konto i Riksgäldskontoret, redovisades mot en inkomsttitel på budgeten.

Övriga inkomster är nedreviderade med 39 miljarder kronor för 2024 jämfört med statens budget för 2024. Nedrevideringen beror framför allt på att utbetalningar från RRF har senarelagts.

6 Utgifter

I detta avsnitt lämnas förslag om utgiftsramar, förändring av anslagsbehållningar och utgifterna för ålderspensionssystemet vid sidan av statens budget för 2025 samt preliminära utgiftsramar för 2026 och 2027. Förslagen grundar sig på en redovisning och analys av utvecklingen av utgifterna inom utgiftsområdena i statens budget samt de utgifter som omfattas av utgiftstaket, de s.k. takbegränsade utgifterna.

Sammanfattning

- Utgiftsramarna för de 27 utgiftsområdena i statens budget beräknas uppgå till totalt 1 442 miljarder kronor 2025. Det är 95 miljarder kronor mer än utgiftsramarna 2024 i den av riksdagen ursprungligen beslutade budgeten för 2024. Riksdagen har dock därefter beslutat om ändringar i statens budget för 2024 som, tillsammans med regeringens förslag i propositionen Höständringsbudget för 2024 (prop. 2024/25:2) samt i propositionen Extra ändringsbudget för 2024 – Ytterligare materiel och ekonomiskt stöd till Ukraina (prop. 2024/25:6), uppgår till 69 miljarder kronor.
- De takbegränsade utgifterna beräknas uppgå till 1 785 miljarder kronor 2025. Det är en ökning med 82 miljarder kronor jämfört med 2024. Ökningen beror främst på den makroekonomiska utvecklingen och de åtgärder som regeringen föreslår i denna proposition.
- Utgifterna för ålderspensionssystemet beräknas uppgå till 383 miljarder kronor 2025. Det är en ökning med 17 miljarder kronor jämfört med 2024.
- Nivån på de takbegränsade utgifterna 2025 beräknas motsvara 26,7 procent av BNP. Det är ungefär samma nivå som 2024.
- Jämfört med bedömningen i 2024 års ekonomiska vårproposition (prop. 2023/24:100) beräknas de takbegränsade utgifterna bli 55 miljarder kronor högre 2025, 75 miljarder kronor högre 2026 och 73 miljarder kronor högre 2027. De högre utgifterna beror främst på de åtgärder som föreslås i denna proposition.
- För 2024 beräknas utgifterna i statens budget bli 48 miljarder kronor högre jämfört med den av riksdagen ursprungligen beslutade budgeten för 2024, framför allt till följd av kapitaltillskott till Riksbanken samt förstärkning av sektorsbidraget till hälso- och sjukvården.

6.1 Inledning

Statens budget delas in i 27 utgiftsområden. Utgiftsramarna för utgiftsområdena är summan av anvisade medel för de anslag som ingår i respektive utgiftsområde. Utgifterna, däremot, utgörs av prognosen för faktiskt förbrukade medel. Posten Minskning av anslagsbehållningar är skillnaden mellan anvisade medel och prognosen för faktiskt förbrukade medel. Till utgifterna i statens budget hör även Riksgäldskontorets nettoutlåning och den kassamässiga korrigeringen (se avsnitt 7). De takbegränsade utgifterna, dvs. de utgifter som omfattas av utgiftstaket, består av utgifterna inom utgiftsområdena 1–25 och 27 samt utgifterna i ålderspensionssystemet vid sidan av statens budget. Utgiftsområde 26 Statsskuldsräntor m.m. ingår inte i de takbegränsade utgifterna.

Regeringens förslag till utgiftsramar och beräkning av de takbegränsade utgifterna baseras på prognosen för den makroekonomiska utvecklingen i avsnitt 3, volym-

utvecklingen i transfereringssystemen samt pris- och löneomräkningen av förvaltnings- och investeringsanslag. Vidare har hänsyn tagits till tidigare beslutade och aviserade åtgärder på budgetens utgiftssida samt de åtgärder som föreslås eller aviseras i denna proposition. I beräkningarna antas inga ytterligare finanspolitiska regel- eller anslagsändringar genomföras under den redovisade prognosperioden. Beräkningen av de preliminära utgiftsramarna och de takbegränsade utgifterna för 2026 och 2027 ska därmed ses som en konsekvensanalys av budgetförslagets, inklusive tidigare beslutade och aviserade åtgärders, effekt på den medelfristiga budgetutvecklingen.

6.2 Utgiftsramar för 2025

Regeringens förslag: Utgifterna för 2025 fördelas på utgiftsområden enligt tabell 6.1.

Skälen för regeringens förslag: Enligt 9 kap. 5 § riksdagsordningen ska förslaget till statens budget innehålla en fördelning av anslagen på utgiftsområden.

Tabell 6.1 Utgiftsramar, anslagsbehållningar och utgifter för ålderspensionssystemet vid sidan av statens budget 2025

Tusental kronor Utgiftsområde	
1 Rikets styrelse	20 130 981
2 Samhällsekonomi och finansförvaltning	21 734 078
3 Skatt, tull och exekution	14 812 398
4 Rättsväsendet	86 791 679
5 Internationell samverkan	2 278 371
6 Försvar och samhällets krisberedskap	169 680 344
7 Internationellt bistånd	44 499 844
8 Migration	11 937 532
9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg	120 254 872
10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning	123 058 927
11 Ekonomisk trygghet vid ålderdom	62 890 360
12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn	104 531 449
13 Integration och jämställdhet	6 265 767
14 Arbetsmarknad och arbetsliv	93 539 399
15 Studiestöd	33 793 466
16 Utbildning och universitetsforskning	103 845 141
17 Kultur, medier, trossamfund och fritid	16 861 894
18 Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande samt konsumentpolitik	3 240 094
19 Regional utveckling	4 294 201
20 Klimat, miljö och natur	16 438 897
21 Energi	6 631 297
22 Kommunikationer	94 447 432
23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel	21 697 804
24 Näringsliv	8 315 298
25 Allmänna bidrag till kommuner	173 107 254
26 Statsskuldsräntor m.m.	28 755 200
27 Avgiften till Europeiska unionen	47 761 911
Summa utgiftsområden	**1 441 595 890**
Minskning av anslagsbehållningar	-10 567 382
Summa utgifter	**1 431 028 508**
Summa utgifter exkl. statsskuldsräntor[1]	**1 402 346 308**

Utgiftsområde	
Ålderspensionssystemet vid sidan av statens budget	382 967 000
Takbegränsade utgifter	**1 785 313 308**
Budgeteringsmarginal	70 686 692
Utgiftstak	**1 856 000 000**

[1] Summa utgifter exkl. utg.omr. 26 Statsskuldsräntor m.m. med tillhörande minskning av anslagsbehållningar för statsskuldsräntor.

Som framgår av tabell 6.1 uppgår utgiftsramarna för 2025 sammantaget till 1 442 miljarder kronor. Det är en ökning med 95 miljarder kronor jämfört med ramarna för 2024 i den av riksdagen ursprungligen beslutade budgeten för 2024 (bet. 2023/24:FiU10, rskr. 2023/24:115). I tabell 6.2 härleds förändringen.

Tabell 6.2 Härledning av de sammanlagda utgiftsramarna 2025

Miljarder kronor

Summa utgiftsramar i ursprungligen beslutad budget för 2024[1]	**1 347**
Pris- och löneomräkning	16
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	53
Makroekonomisk utveckling	10
Volymer	2
Övrigt	14
Summa nya utgiftsramar för 2025	**1 442**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i slutet av 2023 (bet. 2023/24:FiU10, rskr. 2023/24:115). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Källa: Egna beräkningar.

Den årliga pris- och löneomräkningen av anslag för förvaltnings- och investeringsändamål leder till att utgiftsramarna för 2025 beräknas öka med 16 miljarder kronor.

Tidigare beslutade samt nu föreslagna och aviserade åtgärder beräknas öka utgiftsramarna med 53 miljarder kronor. Beloppet är ett netto av att flera utgiftsområden ökar medan andra minskar. De utgiftsramar som beräknas öka mest till följd av beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder är i storleksordning ramarna för utgiftsområdena 6 Försvar och samhällets krisberedskap, 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg, 4 Rättsväsendet samt 22 Kommunikationer. De ramar som minskar mest är utgiftsområdena 7 Internationellt bistånd, 20 Klimat, miljö och natur samt 18 Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande samt konsumentpolitik.

Den makroekonomiska utvecklingen, t.ex. i form av ett högre prisbasbelopp, beräknas medföra ökade utgiftsramar för 2025 med 10 miljarder kronor. De utgiftsramar som beräknas öka mest är i storleksordning ramarna för utgiftsområdena 14 Arbetsmarknad och arbetsliv, 10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning, 15 Studiestöd samt 12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn.

Volymförändringar, t.ex. i form av ett förändrat antal personer i olika transfereringssystem, bidrar till att utgiftsramarna beräknas öka med 2 miljarder kronor. De utgiftsramar som beräknas öka mest är utgiftsområdena 10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning samt 11 Ekonomisk trygghet vid ålderdom. Den utgiftsram som minskar mest är utgiftsområde 12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn.

Övriga utgiftspåverkande faktorer beräknas bidra till att utgiftsramarna ökar med 14 miljarder kronor. De utgiftsramar som beräknas öka mest är i storleksordning ramarna för utgiftsområdena 26 Statsskuldsräntor m.m. och 27 Avgiften till Europeiska unionen. Den utgiftsram som minskar mest är utgiftsområde 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel.

De förändringar av utgiftsramarna 2025 som beskrivs i det här avsnittet (6.2) förhåller sig till de ursprungligen beslutade utgiftsramarna för 2024, vilket är den senaste gången riksdagen beslutade om hela statens budget. Efter det ursprungliga beslutet om statens budget för 2024 har riksdagen dock beslutat om ändringar av utgiftsramarna för 2024. Tillsammans med förslaget till ändrade ramar i propositionen Höständringsbudget för 2024 samt i propositionen Extra ändringsbudget för 2024 – Ytterligare materiel och ekonomiskt stöd till Ukraina medför ändringarna ökade utgiftsramar om sammanlagt 69 miljarder kronor jämfört med ramarna i det ursprungliga beslutet om statens budget. Ändringarna avser främst kapitaltillskott till Riksbanken inom utgiftsområde 26 Statsskuldsräntor m.m. (bet. 2023/24:FiU28, rskr. 2023/24:277 och 278), förstärkning av sektorsbidraget till hälso- och sjukvården, stöd till Ukraina samt transfereringssystemen för sjuk- och rehabiliteringspenning och aktivitets- och sjukersättning (se vidare avsnitt 6.6).

I avsnitt 6.4 beskrivs förändringarna av utgiftsramarna 2025 i förhållande till den aktuella bedömningen av de faktiska utgifterna för 2024 i denna proposition. Förändringen av utgiftsramarna för 2025 jämfört med beräkningen i 2024 års ekonomiska vårproposition redovisas i avsnitt 6.5.

Regeringens förslag: Beräkningen av förändringen av anslagsbehållningar för 2025 enligt tabell 6.1 godkänns.

Skälen för regeringens förslag: Enligt 3 kap. 3 § budgetlagen (2011:203) ska regeringens förslag till statens budget omfatta alla inkomster och utgifter samt andra betalningar som påverkar statens lånebehov. Anslagsbehållningar uppstår och förändras när prognoser över faktisk användning av medel är mindre eller större än motsvarade anslagsnivåer och kan t.ex. följa av att statliga myndigheter har vissa möjligheter att omfördela utgifter över tid. Anslagsbehållningarna ingår därför i beräkningen av lånebehovet. Bedömningen av hur anslagsbehållningarna kommer att förändras under ett år redovisas på utgiftssidan som en för alla anslag gemensam post, benämnd Minskning av anslagsbehållningar. För 2025 beräknas minskningen av anslagsbehållningar uppgå till −10,6 miljarder kronor. Eftersom beloppet är negativt innebär det att den faktiska användningen av medel beräknas bli mindre än de totala anslagsnivåerna 2025.

Regeringens förslag: Beräkningen av utgifterna för ålderspensionssystemet vid sidan av statens budget för 2025 enligt tabell 6.1 godkänns.

Skälen för regeringens förslag: Enligt 2 kap. 2 § budgetlagen ska den av riksdagen beslutade nivån på utgiftstaket användas i beredningen av förslaget till statens budget. Utgiftstaket omfattar bl.a. utgifterna inom ålderspensionssystemet som ligger vid sidan av statens budget. Utgifterna för ålderspensionssystemet beräknas öka med 16,6 miljarder kronor 2025 jämfört med prognosen för 2024 (se tabell 6.3). Ökningen är huvudsakligen hänförlig till den makroekonomiska utvecklingen (se avsnitt 6.4).

6.3 Preliminära utgiftsramar för 2026 och 2027

Regeringens förslag: Den preliminära fördelningen av utgifter på utgiftsområden för 2026 och 2027 enligt tabell 6.3 godkänns som riktlinje för regeringens budgetarbete.

Skälen för regeringens förslag: Enligt 2 kap. 3 § budgetlagen ska regeringen i budgetpropositionen lämna förslag till preliminära inkomstberäkningar och utgiftsramar för det andra och tredje tillkommande budgetåret. Regeringens förslag till preliminär fördelning av utgifter på utgiftsområden för 2026 och 2027 redovisas i

tabell 6.3. Summan av de preliminära utgiftsramarna beräknas öka med 22,0 miljarder kronor 2026 och minska med 8,2 miljarder kronor 2027, jämfört med det närmast föregående året.

En utförlig redovisning av utgiftsutvecklingen lämnas i avsnitt 6.4. Förändringen av de preliminära utgiftsramarna för 2026 jämfört med beräkningarna i 2024 års ekonomiska vårproposition redovisas i avsnitt 6.5.

Tabell 6.3 Utgiftsramar 2024–2027

Miljoner kronor

Utgiftsområde	2023 Utfall[1]	2024 Anslag[2]	2024 Prognos	2025 Förslag	2026 Förslag	2027 Förslag
1 Rikets styrelse	18 304	19 776	19 657	20 131	20 476	20 783
2 Samhällsekonomi och finansförvaltning	18 919	20 993	20 825	21 734	21 921	22 271
3 Skatt, tull och exekution	13 438	17 311	17 275	14 812	15 201	15 493
4 Rättsväsendet	69 772	78 775	80 018	86 792	93 463	100 485
5 Internationell samverkan	2 179	2 430	2 437	2 278	2 285	2 292
6 Försvar och samhällets krisberedskap	95 987	132 802	129 119	169 680	178 277	166 800
7 Internationellt bistånd	46 511	50 015	50 276	44 500	43 413	43 819
8 Migration	11 999	13 753	12 348	11 938	13 216	12 376
9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg	108 833	118 452	116 847	120 255	116 371	113 077
10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning	110 618	125 751	120 955	123 059	124 663	127 585
11 Ekonomisk trygghet vid ålderdom	56 427	64 253	63 707	62 890	58 835	57 710
12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn	101 665	107 335	103 791	104 531	105 672	106 706
13 Integration och jämställdhet	4 490	4 959	4 906	6 266	4 426	2 747
14 Arbetsmarknad och arbetsliv	79 842	93 540	89 659	93 539	92 828	91 048
15 Studiestöd	25 335	30 604	28 504	33 793	36 267	37 393
16 Utbildning och universitetsforskning	92 967	100 121	98 011	103 845	102 288	103 067
17 Kultur, medier, trossamfund och fritid	16 691	16 670	16 614	16 862	16 613	16 410
18 Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande samt konsumentpolitik	5 950	6 088	5 885	3 240	2 155	2 213
19 Regional utveckling	3 706	4 006	3 159	4 294	4 712	3 773
20 Klimat, miljö och natur	17 880	19 623	17 843	16 439	17 554	14 481
21 Energi	4 426	5 674	5 310	6 631	6 171	7 486
22 Kommunikationer	80 407	84 943	82 758	94 447	105 719	109 866
23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel	18 602	24 425	21 472	21 698	20 830	21 253
24 Näringsliv	7 640	9 614	10 740	8 315	8 221	8 249
25 Allmänna bidrag till kommuner	157 904	174 380	174 305	173 107	173 822	170 834
26 Statsskuldsräntor m.m.	31 626	48 322	46 913	28 755	23 355	18 955
27 Avgiften till Europeiska unionen	43 585	40 760	40 334	47 762	54 794	58 173
Summa utgiftsområden	**1 245 704**	**1 415 376**	**1 383 670**	**1 441 596**	**1 463 548**	**1 455 346**
Minskning av anslagsbehållningar				-10 567	-4 836	-5 356
Summa utgifter	**1 245 704**		**1 383 670**	**1 431 029**	**1 458 712**	**1 449 990**
Summa utgifter exkl. statsskuldsräntor[3]	**1 214 077**		**1 336 756**	**1 402 346**	**1 435 450**	**1 431 128**
Ålderspensionssystemet vid sidan av statens budget	360 860		366 381	382 967	392 135	407 029
Takbegränsade utgifter	**1 574 937**		**1 703 137**	**1 785 313**	**1 827 585**	**1 838 157**
Budgeteringsmarginal	90 063		43 863	70 687	66 415	99 843
Utgiftstak[4]	**1 665 000**		**1 747 000**	**1 856 000**	**1 894 000**	**1 938 000**

[1] Anslagen är fördelade till de utgiftsområden de tillhör i statens budget för 2025.

[2] Inkluderar beslutade och föreslagna ändringar i statens budget (Extra ändringsbudget för 2024 – Försvarsmateriel och ekonomiskt stöd till Ukraina (prop. 2023/24:76, bet. 2023/24:FiU33, rskr. 2023/24:144 och 145), VÄB24 (prop. 2023/24:99, bet. 2023/24:FiU21, rskr. 2023/24:241–253), Riksbankens framställning om återställning av eget kapital – ändring i statens budget för 2024 (bet. 2023/24:FiU28, rskr. 2023/24:277 och 278), Extra ändringsbudget för 2024 – Ytterligare försvarsmateriel och ekonomiskt stöd till Ukraina (prop. 2023/24:155, bet. 2023/24:FiU36, rskr. 2023/24:265 och 266), Extra ändringsbudget för 2024 – Ytterligare materiel och ekonomiskt stöd till Ukraina (prop. 2024/25:6) samt förslag i HÄB24 (prop. 2024/25:2).

[3] Summa utgifter exkl. utg.omr. 26 Statsskuldsräntor m.m. med tillhörande minskning av anslagsbehållningar för statsskuldsräntor.

[4] Regeringens förslag till nivå på utgiftstaket för 2027 i denna proposition (se avsnitt 4.2).

Källa: Egna beräkningar.

6.4 Utvecklingen av de takbegränsade utgifterna över tid

De takbegränsade utgifterna som andel av BNP var höga under 2020 till följd av pandemin (se tabell 6.4). Efter det har utgifterna som andel av BNP sakta minskat i takt med att bl.a. pandemirelaterade åtgärder har fasats ut. Andelen förväntas öka något under 2024, vilket främst förklaras av nya finanspolitiska åtgärder och att utgifterna ökade relativt snabbt till följd av inflationen. Takutgifterna ökar ungefär lika snabbt som BNP 2025 och minskar sedan successivt som andel av BNP 2026 och 2027 bl.a. på grund av att det i beräkningarna antas att inga ytterligare finanspolitiska regel- eller anslagsändringar genomförs under den redovisade prognosperioden.

Tabell 6.4 Utgifter inom budgetens utgiftsområden och takbegränsade utgifter i procent av BNP

Procent av BNP. Utfall 2020–2023, prognos 2024–2027

	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027
Utgifter inom utgiftsområden exkl. statsskuldsräntor[1]	23,3	22,3	20,6	19,6	20,8	21,0	20,4	19,5
Statsskuldsräntor m.m.[1]	0,4	0,0	0,5	0,5	0,7	0,4	0,3	0,3
Summa utgiftsområden	**23,7**	**22,2**	**21,1**	**20,1**	**21,5**	**21,4**	**20,7**	**19,7**
Ålderspensionssystemet vid sidan av statens budget	6,6	6,1	5,9	5,8	5,7	5,7	5,6	5,5
Takbegränsade utgifter[2]	**29,9**	**28,4**	**26,6**	**25,4**	**26,5**	**26,7**	**26,0**	**25,0**

Anm.: Beloppen är avrundade och stämmer därför inte alltid överens med summan.

[1] Inklusive posten Minskning av anslagsbehållningar och utnyttjande av anslagskredit.

[2] Utgifter inom budgetens utgiftsområden (exkl. utg.omr. 26 Statsskuldsräntor m.m.) och ålderspensionssystemet vid sidan av statens budget.

Källa: Egna beräkningar.

Nedan beskrivs utvecklingen av de takbegränsade utgifterna genom att varje år jämförs med det närmast föregående året. Det innebär att för 2025 anges förändringen av utgifterna i jämförelse med 2024 och för 2026 anges förändringen av utgifterna i jämförelse med 2025 osv. Den årliga förändringen av de takbegränsade utgifterna redovisas i tabell 6.5. I tabellen fördelas förändringen på ett antal faktorer som kommenteras närmare efter tabellen. Fördelningen på de olika faktorerna baseras på egna beräkningar.

De takbegränsade utgifterna beräknas öka med 82,2 miljarder kronor 2025 jämfört med 2024. Som framgår av tabell 6.5 är den viktigaste orsaken till ökningen den makroekonomiska utvecklingen, främst kopplad till priser och löner, som medför att utgifterna ökar för flera transfereringsanslag. Utvecklingen av priser och löner i ekonomin bidrar också till den relativt stora ökningen av pris- och löneomräkningen av myndigheternas förvaltningsanslag och vissa investeringsanslag 2025. Omräkningen sker med en eftersläpning på två år och baseras således på utvecklingen av priser och löner två år tidigare. Slutligen bidrar även beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder till ökningen av de takbegränsade utgifterna 2025.

Kommande år beräknas ökningen av de takbegränsade utgifterna bli mindre än för 2025. Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder beräknas medföra en mindre ökning 2026 och en minskning 2027 på grund av att tillfälliga åtgärder fasas ut eller avslutas samt att beräkningarna utgår från antagandet att inga nya finanspolitiska åtgärder vidtas för dessa år utöver de som tidigare aviserats eller aviseras i denna proposition. Vidare beräknas utgifterna öka långsammare av makroekonomiska förändringar de kommande åren till följd av att inflationen beräknas öka långsammare och arbetslösheten bli lägre.

Tabell 6.5 Förändring av takbegränsade utgifter jämfört med det närmast föregående året

Miljarder kronor

	2023	2024	2025	2026	2027
Takbegränsade utgifter	**16,2**	**128,2**	**82,2**	**42,3**	**10,6**
varav beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder[1]	*-27,8*	*56,4*	*25,1*	*8,4*	*-13,9*
varav pris- och löneomräkning	*6,9*	*22,0*	*16,5*	*10,6*	*7,2*
varav makroekonomiska förändringar	*31,9*	*38,7*	*28,6*	*14,0*	*15,8*
varav volymer[2]	*-9,0*	*3,5*	*0,1*	*-4,6*	*0,9*
varav tekniska justeringar[3]	*-0,1*	*2,2*	*3,3*	*2,7*	*0,0*
varav övrigt	*14,3*	*5,4*	*8,5*	*11,2*	*0,6*

Anm.: Beloppen är avrundade och stämmer därför inte alltid överens med summan.

[1] Anslagsförändringar som motiverar teknisk justering av utgiftstaket ingår inte. Vidare ingår inte medel som i tidigare propositioner om ändringar i statens budget föreslagits eller som i HÄB24 föreslås tillföras regelstyrda anslag som påverkas av förändringar i volym och makroekonomiska förutsättningar (i första hand transfereringsanslag).

[2] Begreppet volym innefattar ett antal olika slags utgiftsförändringar, till följd av bl.a. antal personer i transfereringssystemen, längden på den tid som en person finns i ett transfereringssystem samt förändringar av nivån på styckkostnader i transfereringssystemen som inte direkt kan kopplas till den makroekonomiska utvecklingen.

[3] Utgiftsförändringar som motiverar teknisk justering av utgiftstakets nivå.

Källa: Egna beräkningar.

Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder

I detta avsnitt redovisas den samlade budgeteffekten på de takbegränsade utgifterna av alla beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder, i förhållande till det närmast föregående året. Därmed ingår även budgeteffekter av tidigare åtgärder som upphör eller minskar i omfattning. Utöver de åtgärder som riksdagen har beslutat ingår i redovisningen även förslagen och aviseringarna i denna proposition, i propositionen Höständringsbudget för 2024 samt i propositionen Extra ändringsbudget för 2024 – Ytterligare materiel och ekonomiskt stöd till Ukraina.

Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder bedöms medföra att de takbegränsade utgifterna ökar med 56,4 miljarder kronor 2024 jämfört med 2023. För 2025 och 2026 är ökningen mindre och 2027 bedöms utgifterna minska med 13,9 miljarder kronor jämfört med 2026. Sammantaget för 2024–2027 är ökningen av de takbegränsade utgifterna 76 miljarder kronor.

Av tabell 6.6 framgår att de utgiftsområden där beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder beräknas medföra störst ökning av utgifterna 2024–2027 är 6 Försvar och samhällets krisberedskap, 4 Rättsväsendet, 22 Kommunikationer samt 25 Allmänna bidrag till kommuner. De utgiftsområden där utgifterna beräknas minska mest är utgiftsområdena 7 Internationellt bistånd, 20 Klimat, miljö och natur samt 24 Näringsliv. Även inom ålderspensionssystemet vid sidan av statens budget minskar utgifterna till följd av beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder.

Efter tabell 6.6 kommenteras utgiftsområdena med störst förändringar under prognosåren till följd av beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder.

Tabell 6.6 Förändringar av takbegränsade utgifter jämfört med det närmast föregående året till följd av beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder

Miljarder kronor

Utgiftsområde	2023	2024	2025	2026	2027
1 Rikets styrelse	0,4	0,8	-0,2	-0,1	0,0
varav sedan VÅP24		*0,0*	*1,3*	*0,0*	*0,1*
2 Samhällsekonomi och finansförvaltning	-0,1	0,3	0,0	0,0	-0,2
varav sedan VÅP24		*0,0*	*0,1*	*0,0*	*0,1*
3 Skatt, tull och exekution	-0,2	3,6	-2,6	0,1	0,0
varav sedan VÅP24		*0,0*	*0,6*	*0,2*	*0,1*
4 Rättsväsendet	5,4	7,3	6,0	4,9	5,4
varav sedan VÅP24		*1,0*	*2,5*	*0,3*	*5,3*
5 Internationell samverkan	-1,1	-0,1	0,0	0,0	0,0
varav sedan VÅP24		*0,0*	*0,0*	*0,0*	*0,0*
6 Försvar och samhällets krisberedskap	13,1	24,2	33,9	5,9	-13,9
varav sedan VÅP24		*3,2*	*30,6*	*6,2*	*-10,4*
7 Internationellt bistånd	-7,1	-0,6	-6,0	-2,0	0,1
varav sedan VÅP24		*0,0*	*-0,6*	*-2,9*	*0,1*
8 Migration	1,7	-0,1	0,4	1,9	-1,1
varav sedan VÅP24		*0,0*	*0,5*	*2,0*	*-1,2*
9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg	-8,6	6,4	1,6	-4,8	-4,0
varav sedan VÅP24		*0,0*	*12,1*	*-0,3*	*-0,4*
10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning	-7,2	2,2	-1,1	0,0	1,5
varav sedan VÅP24		*0,4*	*0,6*	*0,0*	*-0,1*
11 Ekonomisk trygghet vid ålderdom	6,0	-0,4	0,6	-0,5	-0,6
varav sedan VÅP24		*0,0*	*0,1*	*0,0*	*0,0*
12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn	0,8	0,3	-1,5	-0,6	0,3
varav sedan VÅP24		*0,0*	*0,4*	*-0,4*	*0,0*
13 Integration och jämställdhet	-1,1	-1,4	0,9	-1,3	-0,2
varav sedan VÅP24		*0,0*	*0,0*	*0,0*	*0,0*
14 Arbetsmarknad och arbetsliv	-0,7	0,5	-2,0	-0,1	0,1
varav sedan VÅP24		*0,0*	*0,1*	*0,2*	*0,6*
15 Studiestöd	-0,7	1,6	1,5	1,7	0,0
varav sedan VÅP24		*0,0*	*0,1*	*-0,9*	*0,0*
16 Utbildning och universitetsforskning	-0,5	2,4	1,8	-2,7	-0,2
varav sedan VÅP24		*0,0*	*4,7*	*-1,0*	*1,0*
17 Kultur, medier, trossamfund och fritid	-3,6	-0,2	0,1	-0,3	-0,3
varav sedan VÅP24		*0,0*	*0,2*	*0,0*	*0,0*
18 Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande samt konsumentpolitik	-4,0	0,0	-2,9	-1,1	0,0
varav sedan VÅP24		*0,0*	*0,2*	*0,3*	*0,1*
19 Regional utveckling	0,2	-0,2	0,3	0,4	-0,9
varav sedan VÅP24		*0,1*	*0,1*	*0,2*	*-0,2*
20 Klimat, miljö och natur	-4,2	-0,1	-3,1	1,1	-3,1
varav sedan VÅP24		*0,0*	*1,1*	*0,3*	*0,5*
21 Energi	-8,1	0,4	0,9	-0,5	1,3
varav sedan VÅP24		*0,1*	*1,0*	*0,3*	*1,6*
22 Kommunikationer	-0,5	0,5	3,0	8,4	2,9
varav sedan VÅP24		*0,0*	*2,0*	*5,1*	*2,7*

Utgiftsområde	2023	2024	2025	2026	2027
23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel	-0,5	-1,4	-0,4	-0,8	0,5
varav sedan VÅP24		*0,0*	*0,0*	*1,1*	*0,7*
24 Näringsliv	-6,5	-2,0	-1,4	-0,1	0,0
varav sedan VÅP24		*0,0*	*0,6*	*0,2*	*0,4*
25 Allmänna bidrag till kommuner	1,1	14,3	-4,6	0,9	0,3
varav sedan VÅP24		*0,0*	*0,6*	*0,6*	*-0,3*
26 Statsskuldsräntor m.m.	0,0	25,0	-25,0	0,0	0,0
varav sedan VÅP24		*25,0*	*-25,0*	*0,0*	*0,0*
27 Avgiften till Europeiska unionen	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
varav sedan VÅP24		*0,0*	*0,0*	*0,0*	*0,0*
Summa utgiftsområden	**-26,0**	**83,2**	**0,2**	**10,3**	**-12,0**
varav sedan VÅP24		*29,7*	*34,1*	*11,3*	*0,7*
Ålderspensionssystemet vid sidan av statens budget	-1,8	-1,8	-0,1	-1,9	-1,9
varav sedan VÅP24	*0*	*0*	*0*	*0*	*0*
Takbegränsade utgifter	**-27,8**	**56,4**	**25,1**	**8,4**	**-13,9**

Anm.: Anslagsförändringar som motiverar teknisk justering av utgiftstaket ingår inte. Vidare ingår inte medel som i HÄB24 eller tidigare propositioner om ändringar i statens budget föreslås tillföras anslag till följd av förändringar i volym och makroekonomiska förutsättningar (i första hand transfereringsanslag).

Källa: Egna beräkningar.

Utgifterna inom utgiftsområde 3 Skatt, tull och exekution beräknas öka 2024 huvudsakligen till följd av tidigare beslut om kompensation till personer födda 1957 på grund av justerad åldersgräns för rätt att ta del av förhöjt grundavdrag. Kompensationen betalas ut 2024 och utgifterna beräknas därför minska 2025. Att minskningen inte fullt ut motsvarar beloppet för kompensationen beror på förslag i denna proposition, framför allt permanenta medel till Tullverket, Kronofogdemyndigheten och Skatteverket fr.o.m. 2025 för att motverka den kriminella ekonomin.

Utgifterna inom utgiftsområde 4 Rättsväsendet beräknas öka under hela prognosperioden. Ökningen beror bl.a. på tidigare beslut om tillskott med anledning av Polismyndighetens och Kriminalvårdens tillväxt och en förstärkning av andra delar av rättskedjan. Förstärkningen har medfört ökade anslag till bl.a. Sveriges Domstolar, Åklagarmyndigheten och Säkerhetspolisen. Ytterligare stora tillskott under samtliga år till Polismyndigheten, Kriminalvården, Sveriges Domstolar och anslaget Rättsliga biträden m.m. föreslås i denna proposition. Tillskotten på dessa fyra anslag föreslås öka för varje år i prognosperioden.

Utgifterna inom utgiftsområde 6 Försvar och samhällets krisberedskap beräknas öka 2024 och 2025, till följd av såväl tidigare beslut och aviseringar som nya förslag i denna proposition och i propositionen Extra ändringsbudget för 2024 – Ytterligare materiel och ekonomiskt stöd till Ukraina (prop. 2024/25:6). Exempel på tidigare beslut som bidrar till anslagsökningen är stöd till Ukraina och en gradvis höjning av den ekonomiska ramen för det militära och civila försvaret inom ramen för propositionen Totalförsvaret 2021–2025 (prop. 2020/21:30). Förslag om nya tillskott i denna proposition avser i huvudsak den kommande försvarspolitiska propositionen och medel för den militära Ukrainaramen 2025 och 2026.

Utgifterna inom utgiftsområde 7 Internationellt bistånd beräknas minska 2024–2026. Minskningen 2025 förklaras i huvudsak av att biståndsbudgeten i budgetpropositionen för 2023 sänktes till 56 miljarder kronor per år, ökade migrationsavräkningar samt avräkning av den s.k. Ukrainafaciliteten. För 2026 förklaras minskningen av sänkt biståndsram till 53 miljarder kronor per år fr.o.m. 2026.

Utgifterna inom utgiftsområde 8 Migration beräknas öka 2025 och 2026. För 2025 består ökningen i första hand av tillskott till Migrationsverket till följd av omläggningen av migrationspolitiken och mottagandet av personer med tillfälligt skydd enligt massflyktsdirektivet som har flytt från kriget i Ukraina. För 2026 består ökningen till stor del av förslag i denna proposition om att öka den frivilliga återvandringen. För 2027 beräknas utgifterna minska, vilket bl.a. beror på att massflyktsdirektivet är aktiverat till mars 2026, vilket innebär minskade utgifter 2027.

Utgifterna inom utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg beräknas öka 2024 och 2025 men minska 2026 och 2027. Ökningen av utgifterna 2024 förklaras av tillskott till regionerna samt till läkemedelsförmånen som föreslogs i propositionen Vårändringsbudget för 2024. Ökningen 2025 förklaras av förslag i denna proposition om bl.a. bidrag för läkemedelsförmånerna, medel för att öka antalet vårdplatser, medel för arbete inom psykiatrin, medel till Statens institutionsstyrelse samt av förslag från budgetpropositionen 2024 om ökad bemanning och kompetens i socialtjänsten. Ökningen motverkas av att sektorsbidraget till regionerna för 2025 är på en lägre nivå än för 2024 samt av att vissa delar av statens tillfälliga stöd till äldreomsorgen som inrättades under pandemin upphör. De lägre utgifterna för 2026 förklaras av att tillfälliga åtgärder upphör, bl.a. sektorsbidraget till regionerna samt en satsning på förlossningsvården och kvinnors hälsa. Minskningen motverkas av att ett förstärkt högkostnadsskydd för äldre inom tandvården föreslås i denna proposition och av förslag från budgetpropositionen för 2024 om omställningsstöd i socialtjänst. För 2027 beror de lägre utgifterna bl.a. på att en förlängning av äldreomsorgslyftet avslutas. Utöver ovan nämnda reformer aviseras justeringar i högskostnadstrappan för läkemedel i denna proposition. Dessa justeringar beräknas sänka utgifterna framöver, med full effekt 2027.

Utgifterna inom utgiftsområde 10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning beräknas öka 2024 och 2027, minska 2025 och vara oförändrade 2026. Utgiftsökningen 2024 beror främst på tillskott till Försäkringskassan samt justeringar av åldersgränserna i pensionssystemet och angränsande trygghetssystem som trädde i kraft 2023 och beräknas få fullt genomslag 2024. Reformen innebär att den övre åldersgränsen för rätt till bl.a. sjukersättning och sjukpenning höjts. Ersättning för höga sjuklönekostnader upphörde vid utgången av juni 2024. Eftersom ersättningen betalas ut till arbetsgivarna året efter sjuklönekostnaderna uppstått, minskar beslutet om att avskaffa ersättningen utgifterna 2025 och med fullt genomslag 2026. Trots detta är utgifterna totalt sett oförändrade inom utgiftsområdet 2026. Det beror på att de pensionsrelaterade åldersgränserna knyts till riktåldern för pension 2026, vilket innebär att åldersgränserna justeras upp med ytterligare ett år. De höjda åldersgränserna ökar utgifterna även 2027.

Utgifterna inom utgiftsområde 12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn beräknas minska 2025 och 2026, men öka övriga år. Ökningen 2024 beror på att den tillfälliga höjningen av bostadsbidraget till barnfamiljer, det s.k. tilläggsbidraget, förstärktes vid halvårsskiftet 2023 till att utgå till 40 procent av det belopp mottagaren brukar få i ordinarie bostadsbidrag varje månad. Den högre ersättningsnivån gäller även under hela 2024. De minskade utgifterna 2025 och 2026 jämfört med det närmast föregående året förklaras bl.a. av förslaget i denna proposition om att ett tillfälligt tilläggsbidrag ska utgå till 25 procent av det ordinarie bostadsbidraget under det första halvåret 2025. Ökningen 2027 beror framför allt på beslut om införande av månadsuppgifter i beräkningen av bostadsbidraget.

Utgifterna inom utgiftsområde 13 Integration och jämställdhet beräknas minska mellan 2024 och 2027, med undantag för en ökning 2025. Ökningen 2025 förklaras av att antalet personer som blir kommunmottagna väntas öka som en följd av förslagen i

propositionen Förbättrade levnadsvillkor för utlänningar med tillfälligt skydd (prop. 2023/24:151). Utgifterna till följd av propositionen beräknades utifrån att massflyktsdirektivet gällde fram t.o.m. den 4 mars 2025. Folkbokföringen av personer från Ukraina medför ökade kostnader för staten för bl.a. ersättning till kommuner och regioner.

Utgifterna inom utgiftsområde 14 Arbetsmarknad och arbetsliv beräknas minska 2025 och 2026 till följd av beslutade och aviserade åtgärder. Minskningen 2025 jämfört med 2024 beror främst på att de förhöjda subventionsnivåerna i nystartsjobb minskar till ordinarie nivåer. Ökningen för 2027 förklaras framför allt av en omfördelning mellan åren av medlen inom programmet för ESF+ och en ändrad valutakurs för programmet.

Utgifterna inom utgiftsområde 15 Studiestöd beräknas öka fram t.o.m. 2026 till följd av beslutade och aviserade åtgärder. Ökningen följer av en fortsatt upptrappning av omställningsstudiestödet t.o.m. 2026, då stödet har nått den fastställda nivån. Ökningen 2026 motverkas av förslagen i denna proposition om att avveckla studiestartsstödet samt att medel avseende det högre bidraget inom studiemedlen minskas.

Utgifterna inom utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning beräknas öka 2024 och 2025 men minska fr.o.m. 2026 till följd av beslutade och aviserade åtgärder. Ökningen 2024 beror bl.a. på en tillfällig höjning av Kunskapsbidraget, en ökad satsning på speciallärare, samt en läsa, skriva, räkna-satsning i statens budget för 2024. För 2025 beror ökningen bl.a. på ett nytt samlat statsbidrag för personalförstärkning, en ytterligare förstärkning av Kunskapsbidraget, en uppskalning av regionalt yrkesvux samt förslagen i forsknings- och innovationspropositionen. Ökningarna 2025 motverkas bl.a. av en neddragning av stadsbidraget för maxtaxa. Minskningarna fr.o.m. 2026 beror bl.a. på att satsningar på speciallärare och regionalt yrkesvux samt det extra bidraget till European Spallation Source (ESS) löper ut. För 2027 motverkas minskningarna framför allt av tillskott i denna proposition med anledning av i forsknings- och innovationspropositionen.

Utgifterna inom utgiftsområde 18 Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande samt konsumentpolitik beräknas minska t.o.m. 2026. Det beror på att stöd för energieffektivisering av flerbostadshus samt investeringsstöd för anordnande av hyresbostäder och bostäder för studerande är under avveckling. Beloppen på dessa anslag fördelas mellan åren för att utbetalningar ska genomföras till aktörer som redan har beviljats stöd.

Utgifterna inom utgiftsområde 20 Klimat, miljö och natur bedöms minska alla år under prognosperioden förutom 2026. Minskningarna av utgifterna 2025 och 2027 beror i huvudsak på avvecklingen av klimatbonusen samt minskat stöd till skydd av värdefull natur, klimatinvesteringar och klimatpremier. Att utgifterna ökar 2026 beror huvudsakligen på driftstöd för avskiljning och lagring av koldioxid från förnybara källor (bio-CCS).

Utgifterna inom utgiftsområde 22 Kommunikationer beräknas öka under hela prognosperioden. För 2025 är det till följd av förstärkt vägunderhåll och för 2026 och 2027 är det till följd av tillskott med anledning av den kommande infrastrukturpropositionen.

Utgifterna inom utgiftsområde 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel beräknas minska under hela prognosperioden med undantag av 2027 då de i stället beräknas öka. Den beräknade utgiftsminskningen förklaras av att två programperioder för EU:s finansieringsprogram överlappar t.o.m. 2025, och den tidigare programperioden avslutas stegvis. I denna proposition föreslås bl.a. medel för att stärka samhällets

försörjningsförmåga i sektorn livsmedel och dricksvatten, vilket bidrar till att öka utgifterna 2025, 2026 och 2027. För 2025 och 2026 minskar utgifterna ändå totalt sett.

Utgifterna för utgiftsområde 26 Statsskuldsräntor m.m. beräknas öka under 2024 och minska med motsvarande belopp 2025. Det är till följd av det av riksdagen beslutade kapitaltillskottet till Riksbanken.

Utgifterna inom ålderspensionssystemet beräknas minska under hela prognosperioden till följd av justerade åldersgränser i pensionssystemet och angränsande trygghetssystem. Reformen innebär att uttaget av allmän inkomstgrundad pension senareläggs.

Pris- och löneomräkning

Pris- och löneomräkningen baseras på utfallsstatistik och avspeglar därför pris- och löneförändringar i samhället med två års eftersläpning. Huvuddelen av de anslag som pris- och löneomräknas utgörs av myndigheternas förvaltningsanslag. Vid omräkningen av dessa anslag används olika index som ska motsvara utvecklingen av löner, hyreskostnader och övriga förvaltningskostnader. Omräkningstalen för 2024 och 2025 är fastställda och redovisas i tabell 6.7. Omräkningstalet för löner motsvarar förändringen i ett arbetskostnadsindex för tjänstemän i tillverkningsindustrin, med avdrag för produktivitetsutvecklingen i den privata tjänstesektorn. Omräkningstalet för hyresindex beräknas enligt två olika metoder beroende på om avtalet för fastigheten i fråga kan omförhandlas under det kommande budgetåret eller inte.

Tabell 6.7 Omräkningstal i pris- och löneomräkningen av myndigheternas förvaltningsanslag

Procent

	2024	2025
Löneindex	1,09	1,15
varav arbetskostnadsindex	*2,93*	*2,74*
varav produktivitetsavdrag	*-1,84*	*-1,59*
Hyresindex	7,60	4,56
Index för övriga förvaltningsavgifter	8,37	8,55
Högskoleindex	3,50	3,43

Anm.: Omräkningstalet för lokalkostnader används i de fall myndigheter inte har hyresavtal som kan omförhandlas under aktuellt budgetår. För myndigheter med hyresavtal som kan omförhandlas används anslagsspecifika omräkningstal.

Källor: Ekonomistyrningsverket, Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Utöver myndigheternas förvaltningsanslag omfattar den årliga pris- och löneomräkningen även investeringsanslag inom utgiftsområdena 6 Försvar och samhällets krisberedskap och 22 Kommunikationer. Den årliga pris- och löneomräkningen av anslag som används för förvaltnings- och investeringsändamål medför att de takbegränsade utgifterna beräknas öka med drygt 56 miljarder kronor 2024–2027 (se tabell 6.8). Ökningen är som störst 2024 för att sedan successivt minska de efterföljande åren. De stora utgiftsökningarna 2024 och 2025 beror till övervägande del på den höga inflationen 2022 och 2023. Pris- och löneomräkningen beräknas medföra en genomsnittlig ökning av de takbegränsade utgifterna om 11,4 miljarder kronor per år 2025–2027. Detta kan jämföras med en genomsnittlig ökning om 4,8 miljarder kronor per år 2019–2023, viket utgår från utfallen 2017–2021 som var en period utan hög inflation.

Tabell 6.8 Förändring av utgifterna till följd av pris- och löneomräkning, jämfört med det närmast föregående året

Miljarder kronor

	2023	2024	2025	2026	2027
Takbegränsade utgifter	**6,9**	**22,0**	**16,5**	**10,6**	**7,2**
varav förvaltningsanslag	*2,6*	*5,9*	*8,2*	*6,5*	*4,5*
varav investeringsanslag	*4,4*	*16,1*	*8,3*	*4,1*	*2,7*

Anm.: Beloppen är avrundade och visar resultat av fastställd pris- och löneomräkning för 2023–2025 samt preliminär pris- och löneomräkning för 2026 och 2027.

Källa: Egna beräkningar.

De fyra utgiftsområden där pris- och löneomräkningen leder till de beloppsmässigt största förändringarna är 4 Rättsväsendet, 6 Försvar och samhällets krisberedskap, 16 Utbildning och universitetsforskning samt 22 Kommunikationer. För utgiftsområdena 6 Försvar och samhällets krisberedskap respektive 22 Kommunikationer förklaras det av att pris- och löneomräkningen påverkar investeringsanslagen för försvarsmateriel respektive transportinfrastruktur.

Makroekonomiska förändringar

De statliga finanserna påverkas i hög grad av den makroekonomiska utvecklingen i Sverige och i omvärlden. Utgiftsutvecklingen påverkas t.ex. av förändringar i arbetslöshet, räntor, svenska kronans växelkurs och av att ersättningen inom flertalet transfereringssystem följer den allmänna pris- och löneutvecklingen med ett års eftersläpning. Den höga inflationen 2022 och 2023 bidrog till att utgiftsökningen var relativt stor 2023 och fortsatt bedöms bli stor 2024, medan ökningen av inkomstindex och därmed utgifterna i ålderspensionssystemet bidrar till en relativt stor ökning av de takbegränsade utgifterna 2025. Sammantaget beräknas de takbegränsade utgifterna 2024–2027 öka med ca 97 miljarder kronor till följd av den makroekonomiska utvecklingen. I tabell 6.9 redovisas de utgiftsområden som påverkas av den makroekonomiska utvecklingen och områdena med störst beloppsmässiga förändringar kommenteras efter tabellen. Den makroekonomiska utvecklingen beskrivs närmare i avsnitt 3.

Tabell 6.9 Förändring av takbegränsade utgifter till följd av den makroekonomiska utvecklingen, jämfört med det närmast föregående året

Miljarder kronor

Utgiftsområde	2023	2024	2025	2026	2027
2 Samhällsekonomi och finansförvaltning	1,2	1,1	0,5	0,1	0,2
9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg	0,3	0,3	0,2	0,1	0,0
10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning	5,0	4,9	2,2	1,3	1,4
11 Ekonomisk trygghet vid ålderdom	3,5	6,9	-0,5	-1,2	-1,2
12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn	2,9	3,3	1,9	1,4	1,7
13 Integration och jämställdhet	0,2	0,3	0,1	0,0	0,0
14 Arbetsmarknad och arbetsliv	1,1	8,9	5,4	-0,8	-1,4
15 Studiestöd	2,2	2,4	2,0	0,8	0,7
23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel	-0,4	1,4	-0,4	-0,5	-0,2
Summa utgiftsområden	**16,0**	**29,4**	**11,2**	**1,2**	**1,3**
Ålderspensionssystemet vid sidan av statens budget	15,8	9,3	17,4	12,8	14,5
Takbegränsade utgifter	**31,9**	**38,7**	**28,6**	**14,0**	**15,8**

Anm.: Beloppen är avrundade och stämmer därför inte alltid överens med summan.

Källa: Egna beräkningar.

Utgifterna inom utgiftsområde 2 Samhällsekonomi och förvaltning påverkas av den makroekonomiska utvecklingen eftersom de statliga tjänstepensionerna indexeras med

prisbasbeloppet. Prisbasbeloppet beräknas öka under hela prognosperioden, dock mest 2024.

Utgifterna inom utgiftsområde 10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning beräknas öka under hela prognosperioden till följd av den makroekonomiska utvecklingen. Det är huvudsakligen utgifterna för sjuk- och aktivitetsersättning som beräknas öka, vilket främst förklaras av den förväntade utvecklingen av prisbasbeloppet. Därutöver beräknas utgifterna för sjukpenning öka till följd av utvecklingen av timlöner och prisbasbeloppet.

Utgifterna inom utgiftsområde 11 Ekonomisk trygghet vid ålderdom påverkas främst av prisbasbeloppet, men även av inkomstindex. Den allmänna inkomstgrundande pensionen följer utvecklingen av inkomstindex. Ju högre inkomstgrundad pension en individ har, desto lägre grundskydd har den. Samtidigt påverkas framför allt garantipensionen av utvecklingen av prisbasbeloppet, vilket ökar utgifterna. Påverkan på de totala utgifterna inom utgiftsområdet beror därför på vilken effekt som dominerar. Utgifterna till följd av den makroekonomiska utvecklingen beräknas öka 2024 för att sedan minska resten av prognosperioden. Ökningen beror på ökningen av prisbasbeloppet, medan minskningen fr.o.m. 2025 beror på den förväntade utvecklingen av inkomstindex.

Utgifterna inom utgiftsområde 12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn beräknas öka under prognosperioden till följd av den makroekonomiska utvecklingen. Det förklaras huvudsakligen av att utgifterna för föräldraförsäkringen påverkas av timlöneutvecklingen och utvecklingen av prisbasbeloppet. Även utgifterna för omvårdnadsbidrag beräknas stiga till följd av förväntade ökningar av prisbasbeloppet. Utgifterna för pensionsrätt för barnår beräknas öka på grund av stigande timlöner.

Utgifterna inom utgiftsområde 14 Arbetsmarknad och arbetsliv påverkas till stor del av den makroekonomiska utvecklingen genom antalet personer som är arbetslösa. Utgifterna följer utvecklingen av arbetslösheten. Det innebär att utgifterna beräknas öka 2024 och 2025 för att sedan minska i takt med att konjunkturen återhämtar sig 2026 och 2027.

Utgifterna inom utgiftsområde 15 Studiestöd påverkas främst av förväntade ökningar av prisbasbeloppet, som innebär att utgifterna för studiemedel beräknas öka. Ökningen förstärks även av att de höga räntorna påverkar statens utgifter för nedsättningen av räntan på studielån.

Utgifterna inom utgiftsområde 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel påverkas av den makroekonomiska utvecklingen eftersom de delvis finansieras genom EU-medel. Därigenom påverkas utgifterna av kronans växelkurs mot euron. Den svenska kronan beräknas försvagas gentemot euron (med avseende på slutkurs) 2024 jämfört med 2023, för att sedan stärkas under följande år. Det ökande utgifterna på utgiftsområdet 2024 förklaras således av kronans försvagning mot euron.

Utgifterna i ålderspensionssystemet vid sidan av statens budget påverkas av inkomstindex. Utvecklingen av inkomstindex medför att utgifterna för ålderspensionssystemet ökar 2024–2027.

Volymer i transfereringssystemen

Med volymer avses antalet ersättningstagare i transfereringssystemen. I begreppet ingår också förändringar av styckkostnader i transfereringssystemen som varken kan kopplas direkt till den makroekonomiska utvecklingen eller är att betrakta som en åtgärd med budgeteffekter. Exempelvis kan den genomsnittliga styckkostnaden påverkas av att sammansättningen av mottagarna i ett transfereringssystem förändras.

Åren 2024–2027 beräknas de takbegränsade utgifterna sammantaget vara i princip oförändrade till följd av volymrelaterade förändringar. Utgifterna beräknas öka 2024 men minska 2026. I tabell 6.10 redovisas utgiftsområden med volymrelaterade utgiftsförändringar. Efter tabellen kommenteras utgiftsområdena med störst förändringar. Utvecklingen av utvalda volymer i transfereringssystemen, uttryckt som antal personer, antal utbetalda dagar eller utbetalda timmar, redovisas i tabell 6.11. I de fall utvecklingen av en volym påverkas av politiska beslut redovisas den utgiftsförändring som direkt kan härledas till beslutet i tabell 6.6, medan den utgiftsförändring som kan härledas till resterande volymförändring redovisas i tabell 6.10.

Tabell 6.10 Förändring av takbegränsade utgifter jämfört med det närmast föregående året till följd av utvecklingen av volym

Miljarder kronor

Utgiftsområde	2023	2024	2025	2026	2027
2 Samhällsekonomi och finansförvaltning	0,1	0,4	0,2	0,0	0,3
8 Migration	-1,8	-0,7	-1,2	-0,7	0,1
9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg	-0,3	0,2	0,8	0,8	0,6
10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning	-1,7	3,9	0,4	0,1	-0,2
11 Ekonomisk trygghet vid ålderdom	0,6	0,7	-0,9	-2,4	0,7
12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn	-3,1	-1,8	0,4	0,3	-1,0
13 Integration och jämställdhet	-0,1	1,3	0,3	-0,7	-1,5
14 Arbetsmarknad och arbetsliv	0,4	0,4	0,5	-0,1	-0,7
15 Studiestöd	-2,1	1,2	0,3	-0,2	0,2
22 Kommunikationer	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
24 Näringsliv	-0,5	0,5	0,0	0,0	0,0
Summa utgiftsområden	**-8,3**	**6,0**	**0,8**	**-2,9**	**-1,4**
Ålderspensionssystemet vid sidan av statens budget	-0,7	-2,5	-0,8	-1,8	2,3
Takbegränsade utgifter	**-9,0**	**3,5**	**0,1**	**-4,6**	**0,9**

Anm.: Beloppen är avrundade och stämmer därför inte alltid överens med summan.
Källa: Egna beräkningar.

Utgifterna inom utgiftsområde 8 Migration beräknas minska under 2025 och 2026, vilket beror på att antalet asylsökande bedöms fortsätta att minska och att antalet personer med tillfälligt skydd enligt massflyktsdirektivet beräknas bli lägre. För 2027 beräknas utgifterna att öka något till följd av ett ökat antal asylsökande, vilket är en följdeffekt av att massflyktdirektivet har förlängts fram till början av mars 2026. Efter mars 2026 antas en del av dem som dittills haft tillfälligt skydd söka asyl och det förklarar ökningen av antalet asylsökande 2027.

Utgifterna inom utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg beräknas öka 2024–2027. De underliggande faktorer som driver utvecklingen är att allt fler söker tandvård och att referenspriserna årligen skrivs upp. Detta leder till att allt fler patienter slår i taket för högkostnadsskyddet. Utöver att behandlingarna ökar i antal blir de även mer avancerade, vilket också leder till att allt fler slår i taket för högkostnadsskydd.

Utgifterna inom utgiftsområde 10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning beräknas öka 2024–2026 och minska 2027. Ökningen av de volymrelaterade utgifterna är särskilt stor 2024. Det beror främst på ökade utgifter för sjukpenning, som i sin tur beror på att sjukfallen har blivit mer långvariga. Ökningen av långvariga sjukfall har pågått sedan 2022 som följd av regeländringar i rehabiliteringskedjan, som bl.a. inneburit undantag från prövningen av den försäkrades arbetsförmåga mot hela arbetsmarknaden, s.k. normalt förekommande arbete. Ökningen av

utgifterna 2025 och 2026 liksom minskningen 2027 är marginella, vilket beror på att de olika ersättningarna inom utgiftsområdet beräknas utvecklas i olika riktningar. Inom sjukersättningen finns en underliggande, långsiktig minskning av antalet mottagare. Det beror på att antalet individer som beräknas lämna ersättningen på grund av att de uppnått dess övre åldersgräns beräknas vara fler än de som beräknas tillkomma på grund av nybeviljanden. Sett över hela prognosperioden minskar därför volymerna svagt inom sjukersättningen, se tabell 6.11. Volymerna beräknas dock öka vissa enskilda år. Det beror bl.a. på att inflödet av nya ersättningstagare inom sjukersättningen bedöms bli högre framöver än under 2018–2022. Volymerna i tabell 6.11 och tabell 6.12 påverkas också av tidigare fattade beslut. År 2023 höjdes ersättningens övre åldersgräns med ett år, och 2026 beräknas den höjas ett ytterligare år då den knyts till riktåldern för pension. Det minskar utflödet ur förmånen och har därmed en höjande effekt på antalet ersättningstagare. Sjukpenningen beräknas öka under hela perioden, dels eftersom antalet påbörjade sjukfall väntas öka i takt med att arbetskraftens storlek ökar, dels eftersom beståndet av långvariga sjukfall väntas öka något, se tabell 6.11 och tabell 6.12.

Utgifterna inom utgiftsområde 11 Ekonomisk trygghet vid ålderdom beräknas öka 2024 till följd av ett ökat antal ålderspensionärer. Antalet ålderspensionärer ökar även 2025 men då överväger effekten av den pågående avvecklingen av änkepensionen som bidrar till minskade utgifter. Avvecklingen av änkepensionen i kombination med att prognosen för effekterna av införandet av en riktålder för pension har reviderats ned förklarar också utgiftsminskningen 2026. Dessa två faktorer minskar utgifterna även 2027, men ett ökat medelbelopp för garantipensionen motverkar minskningen och bidrar sammantaget till en ökning av de volymrelaterade utgifterna under prognosperiodens sista år. Antalet personer (se tabell 6.11) som får del av förmånerna inom utgiftsområdet påverkas också av politiska beslut och den makroekonomiska utvecklingen. För 2026 och 2027 bidrar beslutet om införandet av en riktålder för pension till färre mottagare av garantipension och bostadstillägg. Även den makroekonomiska utvecklingen påverkar antalet förmånstagare inom utgiftsområdet dessa år genom att inkomstindexet ökar och bidrar till färre garantipensionärer.

Utgifterna inom utgiftsområde 12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn beräknas minska totalt sett över hela prognosperioden, men öka under två enskilda år, 2025 och 2026. Minskningen över tid beror på att antalet barn i befolkningen beräknas minska. Den svaga ökningen av utgifterna 2025 respektive 2026 förklaras bl.a. av att antalet uttagna föräldrapenningdagar ökar något dessa år och av ökade volymer inom omvårdnadsbidraget, se tabell 6.11. Ökningen inom föräldrapenningen beror på en regeländring från 2014 som innebar att den övre åldersgränsen för rätt till föräldrapenning höjdes från att barnet har fyllt 8 år till att barnet har fyllt 12 år. Därmed tillkommer en årskull per år i systemet 2023–2026, vilket ökar utgifterna. Under 2025 och 2026 beräknas denna effekt vara större än effekten av det lägre barnafödandet. Antalet personer med omvårdnadsbidrag beräknas öka samtliga år och särskilt 2024 och 2025. Beräkningarna speglar den historiska ökningen i förmånen, men i avtagande takt. Över tid har fler barn fått diagnoser som kan leda till att föräldrarna får omvårdnadsbidrag.

Utgifterna inom utgiftsområde 13 Integration och jämställdhet beräknas öka under 2024 och 2025 som en följd av såväl EU:s förlängning av massflyktsdirektivet i juni som förslagen i propositionen Förbättrade levnadsvillkor för utlänningar med tillfälligt skydd. EU:s förlängning av massflyktsdirektivet t.o.m. den 4 mars 2026 innebär att utgifterna för förslaget i propositionen uppstår under längre tid än vad som ursprungligen beräknats (Rådets genomförandebeslut (EU) 2024/1836 av den 25 juni 2024 om förlängning av det tillfälliga skydd som infördes genom genomförandebeslut (EU) 2022/382). De minskade utgifterna under 2026 förklaras av att giltighetstiden för

ukrainarnas skydd löper ut. Utgifterna väntas även sjunka under slutet av prognosperioden då antalet kommunmottagna reviderats ned som en följd av att antalet asylsökande och inresta anhöriga till asylsökande väntas minska.

Utgifterna inom ålderspensionssystemet beräknas minska till följd av volymförändringar t.o.m. 2026. Det beror på ett minskat antal personer med tilläggspension. För 2027 överväger ökningen av antalet personer med inkomstpension och utgifterna väntas öka.

Tabell 6.11 Volymer inom olika transfereringssystem

Utfall 2023, prognos 2024–2027

Utgiftsområde och volym	Andel kvinnor 2023	Andel män 2023	2023	2024	2025	2026	2027
8 Asylsökande och skyddsbehövande, genomsnittligt antal inskrivna per dygn	59%	41%	56 500	44 000	22 600	29 800	30 600
9 Antal mottagare av tandvårdsstöd	54%	46%	4 043 500	4 067 400	4 311 600	4 337 500	4 362 000
9 Antal personer med assistansersättning	45%	55%	13 300	13 300	13 400	13 400	13 500
9 Antal timmar assistans per vecka per beviljad brukare, genomsnitt	129 tim[1]	134 tim[1]	133	135	137	138	139
10 Antal sjukpenningdagar (netto)[2], miljoner	63%	37%	60,1	62,5	63,7	64,8	65,8
10 Antal rehabiliteringspenningdagar (netto)[2], miljoner	65%	35%	0,9	0,1	0,1	0,1	0,1
10 Antal personer med sjukersättning, medelantal	58%	42%	224 800	225 200	220 000	221 000	221 200
10 Antal personer med aktivitetsersättning, medelantal	46%	54%	34 700	35 100	35 800	36 700	37 700
10 Antal personer med sjuk- och aktivitetsersättning som erhåller bostadstillägg[3]	52%	48%	116 100	116 700	113 600	118 500	116 100
11 Antal personer med garantipension	74%	26%	1 056 500	1 212 900	1 195 800	1 126 500	1 055 900
11 Antal pensionärer som erhåller bostadstillägg	73%	27%	301 100	305 100	309 400	308 500	307 900
12 Antal barnbidrag[4]	66%	34%	1 936 100	1 911 900	1 883 600	1 855 800	1 822 100
12 Antal uttagna föräldrapenningdagar, miljoner	69%	31%	46,5	44,9	45,3	45,9	45,3
12 Antal uttagna tillfälliga föräldrapenningdagar, miljoner	56%	44%	8,8	8,6	8,3	8,1	8,0
12 Antal personer med omvårdnadsbidrag[5]	78%	22%	31 300	36 300	41 500	43 500	44 600
13 Antal ensamkommande barn och unga 0–19 år som kommunerna får ersättning för, genomsnitt[6]	20%	80%	1 200	1 000	1 000	800	600
13 Antal nyanlända som kommunerna får schablonersättning för, genomsnitt[7]	51%	49%	23 400	24 500	46 800	27 400	9 900
14 Antal deltagare i etableringsinsatser	56%	44%	10 300	10 800	16 300	13 200	6 200
15 Antal personer med studiehjälp	49%	51%	449 300	451 800	463 200	470 200	473 100
15 Antal personer med studiemedel	60%	40%	517 900	534 900	548 800	533 900	535 000
15 Antal personer med omställningsstudiestöd	63%	37%	5 200	10 900	12 200	21 500	21 800
ÅP[8] Antal personer med tilläggspension	53%	47%	1 728 500	1 648 100	1 567 400	1 486 500	1 405 500
ÅP[8] Antal personer med inkomstpension	51%	49%	2 019 200	2 060 400	2 121 300	2 156 800	2 214 000

Anm.: Volymuppgifter om antal personer avser årsgenomsnitt och är avrundade till närmaste hundratal om inte annat anges. Arbetslösheten och antal deltagare i arbetsmarknadspolitiska program är nära sammankopplade med den konjunkturella utvecklingen. De redovisas därför inte i denna tabell utan ingår i kategorin makroekonomiska förutsättningar.

[1] Könsfördelningen baseras på genomsnittligt antal timmar per brukare och inte summan.

[2] Antalet dagar med partiell ersättning är omräknat till hela dagar.

[3] Volymuppgifterna avser december.

[4] Könsfördelningen baseras på mottagarens kön.

[5] Bidraget kan erhållas på fyra nivåer: en fjärdedels, halvt, tre fjärdedelars eller helt omvårdnadsbidrag. Antalet mottagare är här omräknat till hur många mottagare av helt omvårdnadsbidrag den totala utgiften motsvarar.

[6] Könsfördelningen är en uppskattning som baseras på ett rullande fyraårigt genomsnitt för kommunmottagna ensamkommande barn och unga.

[7] Könsfördelningen är en uppskattning som baseras på ett rullande treårigt genomsnitt för kommunmottagna.

[8] Ålderspensionssystemet vid sidan av statens budget.

Källa: Egna beräkningar.

Den samlade volymen inom vissa stöd för ohälsa och arbetsmarknad

Volymerna mäts på olika sätt i olika stödsystem, t.ex. som utbetalda dagar eller som genomsnittligt antal personer som får ersättning. Omräkning till helårsekvivalenter är ett sätt att göra volymerna jämförbara mellan olika transfereringssystem och över tid. En helårsekvivalent motsvarar exempelvis två personer som under ett år är sjukskrivna på halvtid eller två personer som har heltidsersättning från arbetslöshetsförsäkringen ett halvår vardera. I tabell 6.12 samlas volymerna i stödsystem kopplade till ohälsa och arbetsmarknad omräknat till helårsekvivalenter.

Det samlade nyttjandet av de redovisade stödsystemen beräknas öka 2024 och 2025. Det är främst arbetslöshetsersättning och vissa arbetsmarknadspolitiska program som ökar. Efter 2025 bedöms det samlade nyttjandet av stöden att plana ut och väntas i stort ligga kvar på den högre nivån.

Tabell 6.12 Helårsekvivalenter inom vissa transfereringssystem

Tusental, andel av befolkningen 20–66 år i procent. Utfall 2023, prognos 2024–2027

	2023	2024	2025	2026	2027
Sjuk- och rehabiliteringspenning[1]	253	256	260	264	267
Sjuk- och aktivitetsersättning	230	231	227	229	230
Arbetslöshetsersättning	69	92	97	96	96
Arbetsmarknadspolitiska program[2, 3, 4, 5]	167	170	186	184	174
Subventionerad anställning[2, 3, 4]	33	29	31	32	33
Summa	**753**	**778**	**800**	**805**	**800**
Ekonomiskt bistånd	73	73	74	73	71
Summa inkl. ekonomiskt bistånd[6]	**826**	**851**	**875**	**878**	**871**
Befolkning 20–66 år	6 183	6 200	6 218	6 240	6 264
Andel av befolkningen, procent	**13**	**14**	**14**	**14**	**14**

Anm.: Beloppen är avrundade och överensstämmer därför inte alltid med summan.

[1] Inklusive sjuklön som betalas av arbetsgivaren.

[2] I redovisade stöd på arbetsmarknadsområdet ingår inte stöd specifikt riktade till personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga. Antalet personer med den typen av stöd, t.ex. lönebidrag och offentligt skyddat arbete hos Samhall, är relativt stabilt över tid.

[3] För arbetsmarknadspolitiska program och subventionerade anställningar används statistik över kvarstående sökanden från Arbetsförmedlingen. Eftersom de allra flesta har åtgärden på heltid antas antalet personer vara samma som antalet helårsekvivalenter.

[4] Introduktionsjobb ingår i posten Subventionerad anställning.

[5] Deltagare i arbetsmarknadspolitiska program som får ersättning i form av rehabiliteringspenning ingår i sjuk- och rehabiliteringspenning.

[6] Summeringen innehåller dubbelräkningar då individer som ingår i andra ersättningssystem också kan vara berättigade till ekonomiskt bistånd.

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Tekniska justeringar

När en utgiftsförändring inte har samma nettoeffekt på den offentliga sektorns utgifter eller den offentliga sektorns finansiella sparande som på de takbegränsade utgifterna kan det motivera en teknisk justering av utgiftstaket. I tabell 6.5 framgår den samlade storleken på de utgiftsförändringar som, i förhållande till det närmast föregående året, motiverar en teknisk justering av utgiftstaket. Dessa utgiftsförändringar är i huvudsak hänförliga till ökningar eller minskningar av anslaget 1:1 *Kommunalekonomisk utjämning* inom utgiftsområde 25 Allmänna bidrag till kommuner i samband med förändringar av skattesystemet som påverkar kommunernas skatteunderlag. I avsnitt 4.2 finns en detaljerad genomgång av bakgrunden till tekniska justeringar, inklusive de förslag i denna proposition som motiverar en teknisk justering.

Övriga utgiftsförändringar

Övriga utgiftsförändringar är sådana som inte förklaras av beslut om åtgärder, pris- och löneomräkning, makroekonomiska förändringar eller volymförändringar. Det kan exempelvis vara de utgiftsförändringar som uppstår när medlemsavgiften till EU justeras. Även tidsförskjutningar i olika program eller utbetalningar, t.ex. senarelagda investeringar i transportinfrastrukturen, kategoriseras som övriga utgiftsförändringar.

Vidare ingår den förändring av anslagsbehållningar per år som följer av skillnaden mellan beräknade anslagsnivåer och prognoser för de faktiska utgifterna. Att anvisade medel inte förbrukas fullt ut ett visst år, och att det därför uppstår en anslagsbehållning, kan ha olika förklaringar. Det handlar ofta om faktorer som är svåra att förutse, t.ex. att personal säger upp sig och att det är svårt att hitta ersättare, eller att antalet ansökningar blir mindre än förväntat till nya program och utlysningar.

Övriga utgiftsförändringar beräknas medföra att utgifterna ökar alla år t.o.m. 2026, men bidrar inte till någon större förändring 2027 (se tabell 6.5).

Ökningen för 2024 beror i huvudsak på utvecklingen inom två utgiftsområden. Inom utgiftsområde 7 Internationellt bistånd ökar utgifterna på grund av att biståndet avräknas utgifter inom andra utgiftsområden, t.ex. delar av utgifterna inom utgiftsområde 8 Migration. Inom utgiftsområde 24 Näringsliv beräknas utgifterna öka 2024 på grund av senareläggning av kapitalinsatser i statligt ägda bolag som beräknas ske under 2024. Ökningarna motverkas av att utgifterna inom utgiftsområde 22 Kommunikationer beräknas minska till följd av att investeringsprojekt senarelagts.

För 2025 och 2026 är det i huvudsak EU-avgiften som bidrar till den beräknade utgiftsökningen av övriga orsaker. Ökningen är en effekt av att EU:s totala budget minskade 2024 jämfört med tidigare år och under 2025 och 2026 stegvis antas öka igen, tillbaka till en nivå i linje med utvecklingstrenden för tidigare år. Orsaken till denna utgiftsprofil är att utbetalningarna inom programperioden 2021–2027 har försenats, framför allt inom sammanhållningspolitiken och jordbrukspolitiken. Förseningarna beror bl.a. på att hanteringen av utbetalningar kopplade till den förra programperioden samt till EU:s återhämtningsplan krävt stora administrativa insatser från medlemsstaterna.

6.5 Förändring av utgiftsramar och takbegränsade utgifter sedan 2024 års ekonomiska vårproposition

I denna proposition föreslår regeringen utgiftsramar för 2025 samt preliminära utgiftsramar för 2026 och 2027. I detta avsnitt jämförs de föreslagna ramarna och de takbegränsade utgifterna med beräkningen i 2024 års ekonomiska vårproposition. I tabell 6.13 redovisas förändringarna av utgiftsramarna 2025–2027 jämfört med vårpropositionen. För 2025 är förändringen fördelad på samma förklaringsfaktorer som i avsnitt 6.4.

Tabell 6.13 Förändring av utgiftsramar jämfört med 2024 års ekonomiska vårproposition

Miljoner kronor

Utgiftsområde	Total förändring 2025	*varav beslut om åtgärder*	*varav makro*	*varav volym*	*varav övrigt*	Total förändring 2026	Total förändring 2027
1 Rikets styrelse	1 348	*1 329*			*18*	1 347	1 411
2 Samhällsekonomi och finansförvaltning	141	*98*	*-57*	*100*		31	104
3 Skatt, tull och exekution	629	*629*				790	927
4 Rättsväsendet	3 459	*3 459*				3 713	9 050

Utgiftsområde	Total förändring 2025	*varav beslut om åtgärder*	*varav makro*	*varav volym*	*varav övrigt*	Total förändring 2026	Total förändring 2027
5 Internationell samverkan	41	*41*				37	36
6 Försvar och samhällets krisberedskap	33 786	*33 786*				38 998	28 849
7 Internationellt bistånd	-2 864	*-558*			*-2 307*	-4 261	-3 947
8 Migration	35	*513*		*-478*		2 811	1 716
9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg	13 093	*12 125*	*34*	*934*		13 657	13 960
10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning	5 090	*1 000*	*-120*	*4 210*		6 402	7 557
11 Ekonomisk trygghet vid ålderdom	-912	*61*	*-778*	*-195*		-528	-1 092
12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn	-2 571	*416*	*132*	*-3 119*		-5 170	-7 533
13 Integration och jämställdhet	1 512	*-17*	*-5*	*1 534*		829	-514
14 Arbetsmarknad och arbetsliv	-303	*59*	*-994*	*632*		699	410
15 Studiestöd	116	*141*	*-115*	*117*	*-26*	-794	-1 126
16 Utbildning och universitetsforskning	4 630	*4 630*				3 541	4 521
17 Kultur, medier, trossamfund och fritid	212	*212*				228	218
18 Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande samt konsumentpolitik	242	*242*				536	669
19 Regional utveckling	206	*206*				389	167
20 Klimat, miljö och natur	1 096	*1 096*				1 353	1 894
21 Energi	1 074	*1 074*				1 409	3 009
22 Kommunikationer	1 616	*2 017*			*-401*	6 236	9 045
23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel	222	*-2*	*237*	*0*	*-13*	1 256	1 883
24 Näringsliv	660	*660*				833	1 202
25 Allmänna bidrag till kommuner	4 115	*576*			*3 539*	4 053	3 787
26 Statsskuldsräntor m.m.	-2 700				*-2 700*	-3 300	-4 500
27 Avgiften till Europeiska unionen	-8 063				*-8 063*	-1 639	1 404
Summa utgiftsområden	**55 909**	***63 762***	***-1 666***	***3 736***	***-9 923***	**73 455**	**73 107**
Minskning av anslagsbehållningar	-5 784				*-5 784*	-3 530	-5 239
Summa utgifter	**50 125**	***63 762***	***-1 666***	***3 736***	***-15 707***	**69 925**	**67 867**
Summa utgifter exkl. statsskuldsräntor[1]	**52 826**	***63 762***	***-1 666***	***3 736***	***-13 036***	**73 226**	**72 368**
Ålderspensionssystemet vid sidan av statsbudgeten	2 343		*2 177*	*166*		322	-397
Takbegränsade utgifter	**55 169**	***63 762***	***511***	***3 902***	***-13 036***	**73 548**	**71 971**

Anm.: Beloppen är avrundade och stämmer därför inte alltid överens med summan.

[1] Summa utgifter exkl. utg.omr. 26 Statsskuldsräntor m.m. med tillhörande minskning av anslagsbehållning för statsskuldsräntor.

Källa: Egna beräkningar.

Sammantaget beräknas utgiftsramarna bli 55,9 miljarder kronor högre 2025, 73,5 miljarder kronor högre 2026 och 73,1 miljarder kronor högre 2027 än bedömningen i 2024 års ekonomiska vårproposition.

I de takbegränsade utgifterna ingår inte statsskuldräntorna. Utöver förändringen av utgiftsramarna exklusive statsskuldräntor påverkas de takbegränsade utgifterna av att posten Minskning av anslagsbehållningar och utgifterna i ålderspensionssystemet har reviderats. De takbegränsade utgifterna beräknas bli 55,2 miljarder kronor högre 2025, 73,5 miljarder kronor högre 2026 och 72,0 miljarder kronor högre 2027 än enligt bedömningen i vårpropositionen.

I tabell 6.14 redovisas förändringen jämfört med vårpropositionen fördelad på samma förklaringsfaktorer som i avsnitt 6.4, och raderna i tabellen kommenteras nedan. Den viktigaste orsaken till att de takbegränsade utgifterna bedöms bli högre än i

vårpropositionen är nya politiska åtgärder, inte minst de som föreslås och aviseras i denna proposition.

Tabell 6.14 Förändring av takbegränsade utgifter jämfört med 2024 års ekonomiska vårproposition

Miljarder kronor

	2025	2026	2027
Takbegränsade utgifter i 2024 års ekonomiska vårproposition	**1 730,1**	**1 754,0**	**1 766,2**
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	63,8	75,1	75,8
Reviderad pris- och löneomräkning	0,0	-1,9	-1,9
Makroekonomiska förändringar	0,5	1,4	-0,4
Volymförändringar	3,9	2,0	-0,2
Tekniska justeringar	3,5	2,9	2,9
Minskning av anslagsbehållningar	-5,8	-3,5	-5,2
Övriga utgiftspåverkande faktorer	-10,8	-2,4	1,0
Total utgiftsförändring	**55,2**	**73,5**	**72,0**
Takbegränsade utgifter i budgetpropositionen för 2025	**1 785,3**	**1 827,6**	**1 838,2**

Anm.: Beloppen är avrundade och stämmer därför inte alltid överens med summan.

Källa: Egna beräkningar.

Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder

Jämfört med 2024 års ekonomiska vårproposition bedöms de takbegränsade utgifterna på grund av beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder bli 63,8 miljarder kronor högre 2025, 75,1 miljarder kronor högre 2026 och 75,8 miljarder kronor högre 2027. Dessa beslut, förslag och aviseringar sammanfattas per utgiftsområde i tabell 6.15. I huvudsak är det budgeteffekter av förslag och aviseringar i denna proposition. I propositionen Höständringsbudget för 2024 lämnar regeringen förslag om ändrade anslagsnivåer för innevarande budgetår. I tabellen ingår vidare budgeteffekterna för 2024–2027 av de åtgärder som riksdagen har beslutat sedan vårpropositionen med anledning av propositionen Extra ändringsbudget för 2024 – Ytterligare försvarsmateriel och ekonomiskt stöd till Ukraina (prop. 2023/24:155, bet. 2023/24:FiU36, rskr. 2023/24:265 och 266) samt av de åtgärder som föreslås i propositionen Extra ändringsbudget för 2024 – Ytterligare materiel och ekonomiskt stöd till Ukraina. I tabellen ingår även det kapitaltillskott till Riksbanken som riksdagen beslutat om. Endast större anslagsförändringar respektive anslagsförändringar som påverkar flera år redovisas separat inom varje utgiftsområde.

Tabell 6.15 Nu föreslagna och aviserade åtgärder

Miljoner kronor

	Anslag	2024	2025	2026	2027
1 Rikets styrelse		**0**	**1 329**	**1 335**	**1 388**
Tillskott till riksdagens ledamöter och partier m.m.	2:1		60	60	60
Säkerhetsinsatser Regeringskansliet	4:1		200	228	249
Ökade utgifter inom utrikesförvaltningen	4:1		67	67	67
Totalförsvarsförberedelser Regeringskansliet	4:1		40	54	54
Fullfölja regeringen reformagenda – medel till Regeringskansliet	4:1		300	300	300
Effektivare tillståndsprocesser – medel till länsstyrelserna	5:1		30	30	95
Civilt försvar: Länsstyrelserna	5:1		121	117	117
Nationell plan för omprövning av vattenkraften medel till länsstyrelserna	5:1		55		
Ökade medel till Valmyndigheten för it-system avseende valadministration	6:4		95	95	95
2 Samhällsekonomi och finansförvaltning		**1**	**98**	**49**	**141**

	Anslag	2024	2025	2026	2027
Kapitalhöjning i Europeiska banken för återuppbyggnad och utveckling	1:14		60	59	58
Effektivisera statliga servicekontor	1:15		-50	-100	-150
Medel till Utbetalningsmyndigheten för bankavgifter	1:18				87
3 Skatt, tull och exekution		**340**	**629**	**792**	**917**
Motverka den kriminella ekonomin – medel till Skatteverket, Tullverket och Kronofogdemyndigheten	1:1, 1:2, 1:3		538	585	622
Flytt av vissa uppgifter från Sveriges Domstolar till Kronofogdemyndigheten	1:3		5	117	234
Ytterligare medel för kompensation förhöjt grundavdrag födda 1957[1]	1:4	340			
4 Rättsväsendet		**1 274**	**3 459**	**3 739**	**9 034**
Fortsatt tillväxt Polismyndigheten	1:1	400	1 006	766	3 648
Stärkt kameraförmåga Polismyndigheten	1:1		200	200	200
Inre utlänningskontroller Polismyndigheten	1:1		100	100	
Civilt försvar: Polismyndigheten	1:1		86	156	217
Finansiellt underrättelsecentrum Polisen och Ekobrottsmyndigheten	1:1, 1:4		18	37	55
Förstärkning Säkerhetspolisen	1:2		95	233	300
Förstärkning Åklagarmyndigheten	1:3			50	100
Förstärkning Sveriges Domstolar	1:5	300	250	300	500
Flytt av vissa uppgifter från Sveriges Domstolar till Kronofogdemyndigheten	1:5, 1:11			-114	-234
Straffrättsligt skydd: sexuella kränkningar, hatbrott och bedrägerier	1:5, 1:6, 1:11		54	279	279
Kriminalvården – Minskade kostnader p.g.a. ökad användning av fotboja	1:6			-184	-184
Kriminalvården – Korrigering av kostnader för frihetsberövande påföljder för unga	1:6		10	-76	26
Kriminalvården – Slopat förslag om skärpta straff för flerfaldig brottslighet	1:6		-120	-540	-714
Kriminalvården – Slopat förslag om villkorlig frigivning och vistelseförbud	1:6		-1 200	-1 200	-1 200
Kriminalvården – Skärpt återfallsreglering	1:6			40	100
Kriminalvården – Fortsatt kapacitetsförstärkning	1:6	275	2 130	2 639	4 555
Kriminalvården – Starkare skydd för offentliganställda mot våld och hot	1:6		10	40	57
Förstärkning Rättsliga biträden m.m. [1]	1:11	299	622	785	1 057
Justerad ram för EU-fonder	1:17		95	82	77
5 Internationell samverkan		**15**	**41**	**37**	**37**
6 Försvar och samhällets krisberedskap		**3 168**	**33 786**	**40 008**	**29 616**
Stödpaket 16 till Ukraina[3]	1:1, 1:2, 1:3, 1:9	2 349	1 933	1 522	1 890
Stödpaket 17 till Ukraina[4]	1:1, 1:2, 1:3, 2:4	810	615	715	1 505
Stödpaket 16 till Ukraina	1:1, 1:9, 1:11		36	25	33
Försvarspolitisk proposition 2024	Flera		6 600	10 000	21 800
Europeiska fredsfaciliteten avgift: Stöd till Ukraina	1:2		556	683	871
Stödpaket 17 till Ukraina	1:11, 2:8	4		4	11
Försvarets materielverk: Stöd till Ukraina	1:11		50	50	50
Stöd till Ukraina	1:14		22 740	25 000	
Civilt försvar: Kustbevakningen	2:1		33	46	86
Civilt försvar: Räddningstjänst	2:4		67	85	187
Civilt försvar: Riktade insatser till kommuner	2:4		90		
Civilt försvar: MSB ledningsplatser	2:4		76	76	200
Civilt försvar: Medel till kommande satsningar	2:4		30	719	1778
Civilt försvar: Frivilliga försvarsorganisationer	2:4		19	32	50
Civilt försvar: MSB räddningstjänst	2:6		62	60	46

	Anslag	2024	2025	2026	2027
Rakel Generation 2	2:9		652	768	880
7 Internationellt bistånd			**-558**	**-3 493**	**-3 415**
Sänkt biståndsram	1:1			-3 000	-3 000
Nya avräkningar för asylsökande och skyddsbehövande inom UO8 och UO13	1:1		-509	-444	-367
8 Migration			**513**	**2 559**	**1 357**
Medel till Migrationsverket för effektivare mottagande och återvändandearbete	1:1			645	
Fler förvarsplatser	1:1		40	100	250
Stärkt arbete med återkallelse av uppehållstillstånd	1:1		100	100	100
Höjd schablonersättning för förskola och utbildningsväsendet	1:2		103	244	164
Ökat frivilligt återvändande	1:3		105	1 425	920
Förstärkning av migrationsdomstolarna	1:4		30	60	60
Lägre kostnader för rättsliga biträden vid domstolsprövning	1:5		-30	-40	-60
Justering till följd av valutakurs	1:8		100		-100
9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg		**51**	**12 125**	**11 840**	**11 467**
Sänkt allmänt tandvårdsbidrag 65–67	1:4			-60	-60
Indexera beloppsgränsen i högkostnadsskyddet för tandvård	1:4			-22	-69
Stärkt högkostnadsskydd för äldre inom tandvården	1:4			3 406	3 406
Korrigering av stegen i högkostnadstrappan för läkemedel	1:5		-540	-2 160	-2 700
Medel till läkemedelsförmånerna	1:5		6 141	6 141	6 141
Minskning av anslaget bidrag till folkhälsa och sjukvård	1:6		-95	-140	-143
Inköp av vaccin mot covid-19	1:6		436	60	
Sektorsbidrag hälso- och sjukvården	1:6		2 000		
Förstärkning inrättande av nationell vårdförmedling	1:6		150	50	50
Precisionshälsa	1:6		50	100	100
Specialiseringstjänstgöring för sjukhusfysiker	1:6			-50	-50
Sjukvård i internationella förhållanden[1]	1:7	51			
Korta köerna till barn- och ungdomspsykiatrin	1:8		470	850	850
Suicidpreventivt arbete	1:8		400	300	300
Första linjens psykiatri inom primärvården	1:8		500	400	400
Förbättrade förutsättningar för kliniska studier och prövningar	1:9		30	60	60
Ökad vårdkapacitet	1:11		1 000	1 300	1 700
Halverad schablon för föräldraavdraget i assistansersättningen	4:4		95	190	190
Höjd schablonersättning i assistansersättningen	4:4		390	390	390
Fast omsorgskontakt i SÄBO genom reglering inom det generella kommunbidraget	4:5			-244	-487
Utökat anhörigstöd genom reglering inom det generella kommunbidraget	4:5			-150	-300
Korrigering av kostnader för frihetsberövande påföljder för unga	4:6			11	-104
Förstärkning till ungdomsvården: platskapacitet, vårdkvalitet m.m.	4:6		664	649	577
Minskad placeringsneutral subvention	4:7		-84	-84	
Ny socialtjänstlag genom reglering inom det generella kommunbidraget	4:7		-63	-126	-126
Brottsförebyggande skrivelse i socialtjänstlagen	4:7		200	300	600
Förstärkta familjerätter och våldsförebyggande familjerådgivning	4:7		50	50	50
Förlängning och förstärkning av satsning på skolsociala team	4:7		25	150	150
Forsknings- och innovationspolitiska propositionen	6:2		62	102	164
10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning		**8 394**	**1 000**	**967**	**884**

	Anslag	2024	2025	2026	2027
Höjd sjuk- och rehabiliteringspenning i särskilda fall samt höjt boendetillägg	1:1		160	160	160
Tillskott sjukpenning[1]	1:1	4 436			
Tillskott aktivitets- och sjukersättning[1]	1:2	3 513			
Medel till Utbetalningsmyndigheten för bankavgifter från Försäkringskassan	2:1				-51
Medel till Försäkringskassan	2:1	445	490	490	490
Förstärkning av Försäkringskassans arbete mot kriminell ekonomi	2:1		130	130	130
Medel till Försäkringskassan för att minska felaktiga utbetalningar	2:1		54	54	53
Uppdrag till Försäkringskassan att stärka arbetet med rehabilitering	2:1		50	50	50
11 Ekonomisk trygghet vid ålderdom		**3 941**	**61**	**62**	**15**
Tillskott garantipension[1]	1:1	3 831			
Tillskott äldreförsörjningsstöd[1]	1:4	110			
12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn		**606**	**416**	**8**	**8**
Tillskott omvårdnadsbidrag[1]	1:6	606			
Förlängning av höjt bostadsbidrag	1:8		412		
13 Integration och jämställdhet		**869**	**-17**	**14**	**44**
Slopad indexering av schablonersättningen	1:2		-88	-67	-37
Förlängt massflyktsdirektiv[1]	1:2	869			
14 Arbetsmarknad och arbetsliv		**1 708**	**59**	**213**	**825**
Tillskott till Arbetsförmedlingen för förstärkt stöd till personer som står långt ifrån arbetsmarknaden	1:1		79	158	238
Utgifter p.g.a. begränsningar av nystartsjobb för att minska felaktiga utbetalningar	1:2, 1:3, 1:13		31	57	65
Finansiering av förstärkt stöd till personer som står långt ifrån arbetsmarknaden via minskning av medel för matchningstjänster	1:3		-69	-148	-228
Begränsningar av nystartsjobb för att minska felaktiga utbetalningar	1:5		-56	-85	-96
Omfördelning mellan år Europeiska socialfonden+ m.m. 2021–2027	1:7		-11	40	545
Valutakursjustering för Europeiska socialfonden+	1:7		30	155	263
Tillskott lönegarantin[1]	1:12	1 703			
Arbetsmiljöverkets tillsyn mot dödsolyckor och andra allvarliga arbetsmiljörisker	2:1		50	75	100
15 Studiestöd			**141**	**-715**	**-707**
Höjd lärlingsersättning	1:1		70	70	70
Effektivisering av det högre bidraget	1:2		-200	-400	-400
Fler platser på regionalt yrkesvux	1:2		306		
Studiestartsstödet avvecklas	1:7		-100	-400	-400
Ökade resurser CSN för att handlägga omställningsstudiestödet	1:8		50		
16 Utbildning och universitetsforskning		**30**	**4 630**	**3 608**	**4 600**
Effektivisering av Skolverket	1:1		-80	-85	-100
Minskade medel till Skolverket p.g.a. att budgeterade åtgärder inte genomförs	1:1		-2	-110	-110
Minskade medel för riktade insatser i skolväsendet	1:5			-100	-100
Förlängning och förstärkning av satsning på skolsociala team	1:5		25	150	150
Förstärkning av satsning på akutskolor	1:5		100	100	100
Förstärkning statsbidrag för läroböcker och lärarhandledningar	1:5		200		
Samlat statsbidrag för personalförstärkning	1:5		850	700	700
Försöksverksamhet intensivträning i svenska	1:5		100	100	100
Förstärkning av kvalitetshöjande åtgärder inom förskolan	1:7		900	600	600
Utveckling av det nationella professionsprogrammet	1:10		14	64	84

	Anslag	2024	2025	2026	2027
Fortbildning för lärare och förskolepersonal	1:10			200	200
Fortbildning för grundläggande läs-, skriv- och matematikutveckling	1:10		17	50	65
Förstärkning av kunskapsbidraget	1:15		700		
Fler platser på regionalt yrkesvux	1:17		594		
Forsknings- och innovationspolitiska propositionen	2:64, 3:1, 3:4		1 020	1 702	2 723
Tillskott Vetenskapsrådet avgifter till internationella organisationer p.g.a. försämrad kronkurs[1]	3:2	60			
17 Kultur, medier, trossamfund och fritid		**7**	**212**	**237**	**231**
Förstärkning och förlängning av reformen Skapande skola	1:3		50	50	50
Insatser inom civilsamhället för att motverka ofrivillig ensamhet	13:5		50	50	50
18 Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande samt konsumentpolitik		**0**	**242**	**536**	**667**
Bostadspolitisk utveckling för grön omställning i Norrland	1:1		140	380	505
Tillgängliggöra geodata Lantmäteriet	1:6		60	60	60
19 Regional utveckling		**84**	**206**	**389**	**167**
Neddragning av statlig nationell medfinansiering FRO	1:1			-65	-65
Effektivisering av stöd till regionala utvecklingsåtgärder	1:1		-100	-100	-100
Förstärkt transportbidrag	1:2	84	94		
Omfördelning mellan år Europeiska regionala utvecklingsfonden och Fonden för rättvis omställning 2021–2027	1:3		50	280	110
Valutakursjustering för Europeiska regionala utvecklingsfonden	1:3		137	249	197
20 Klimat, miljö och natur		**138**	**1 096**	**1 351**	**1 889**
Skötsel av naturreservat	1:3		100	100	100
Åtgärder för restaurering och skötsel av ängs- och betesmarker	1:3		30	40	50
Tillfälligt tillskott för höjda medlemsavgifter SMHI	1:7		59		
Kväveklivet införs	1:8		100	100	100
Tillskott för de sista utbetalningarna för klimatbonus[1]	1:8	131			
Lokala vattenvårdsprojekt (LOVA)	1:11		100	100	100
Förstärkning av klimatklivet	1:16		500		500
Riktad elbilspremie	1:21		10	800	800
Forsknings- och innovationspolitiska propositionen	2:2		20	33	50
21 Energi		**70**	**1 074**	**1 407**	**3 005**
Energiforskning	1:3		100	175	250
Forskningsreaktor	1:3		100		
Investeringsstöd för att stärka leveranssäkerheten i elsystemet	1:5		100	200	400
Incitament till kommunerna för vindkraftsutbyggnad	1:5		340	370	400
Laddinfrastruktur	1:8				550
Stöd till produktion av biogas	1:9		100	150	400
Civilt försvar: Energiberedskap	1:10		58	258	655
Civilt försvar: Elberedskap	1:11	70	208	180	285
22 Kommunikationer		**0**	**2 017**	**7 100**	**9 794**
Civilt försvar: Utveckling av statens transportinfrastruktur	1:1		298	361	482
Flytt av förvaltningsmedel från sakanslag till Trafikverkets förvaltningsanslag	1:1, 1:2			-4 922	-4 922
Infrastrukturpropositionen: Nya ekonomiska ramar 2026–2037	1:1, 1:2			6 019	8 019
Besparing Trafikverkets förvaltning	1:1, 1:2, 1:3		-300	-600	-600
Civilt försvar: Vidmakthållande av statens transportinfrastruktur	1:2			54	80
Förstärkt vägunderhåll	1:2		1 550		
Förlängning av miljökompensation för godstransporter	1:2			550	550

	Anslag	2024	2025	2026	2027
Flytt av förvaltningsmedel från sakanslag till Trafikverkets förvaltningsanslag	1:3			4 922	4 922
Digital identitetsplånbok	2:1, 2:4, 2:6		61	66	107
Robust och redundant infrastruktur för elektronisk kommunikation och post	2:5		275	510	978
23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel		**110**	**-2**	**1 055**	**1 728**
Utvecklad beredskapsförmåga hos myndigheter inom sektorn livsmedelsförsörjning och dricksvatten	1:3, 1:8, 1:14		156	173	191
Ersättningar för utbrott av djursjukdomar[1]	1:6	110			
Förstärkning av Jordbruksverkets förvaltningsanslag	1:8		50	52	48
Valutakursjustering för EU:s gemensamma jordbrukspolitik	1:12		-70	-77	-62
Omfördelning mellan år EU:s gemensamma jordbrukspolitik, medfinansiering	1:12		-600	-161	
Investeringsstöd för konkurrenskraft	1:12		100		
Omfördelning mellan år EU:s gemensamma jordbrukspolitik, EU-medel	1:13		-221	-38	45
Valutakursjustering för EU:s gemensamma jordbrukspolitik	1:13		250	258	240
Livsmedelsstrategin 2.0	1:15		80	80	80
Korrigering av underskott på anslag Åtgärder för landsbygdens miljö och struktur	1:17			275	275
Forsknings- och innovationspolitiska propositionen	1:24		54	90	147
Flytt av tidigare parkerade medel för utvecklad beredskapsförmåga hos myndigheter inom sektorn livsmedelsförsörjning och dricksvatten	1:27		-165	-182	-200
Civilt försvar: Stärkt beredskap inom livsmedels- och dricksvattenområdet	1:27		213	392	716
Omfördelning mellan år inom ramen för EU-stöd till fiske och vattenbruk, medfinansiering	1:28		-67		65
24 Näringsliv		**16**	**660**	**832**	**1 200**
Forsknings- och innovationspolitiska propositionen	1:2, 1:3		343	569	910
Förstärkning pågående och nya projekt kopplade till den statliga bolagsportföljen	1:16		50		
Exportkreditgarantier Ukraina	2:3		55	55	71
25 Allmänna bidrag till kommuner		**100**	**4 115**	**4 035**	**3 787**
Utökad undervisningstid flyttas fram	1:1			-225	-900
Skatteavtalet Sverige Danmark	1:1		364	364	364
Ny socialtjänstlag	1:1		63	126	126
Specialiseringstjänstgöring för sjukhusfysiker	1:1			50	50
Brottsförebyggande skrivelse i socialtjänstlagen	1:1		30	60	60
Åtgärder för att stärka samhällsvårdens innehåll	1:1		175	351	351
Fler verktyg för socialtjänsten för att stärka skyddet för barn	1:1		31	62	62
Slopad avtrappning i jobbskatteavdraget, jobbskatteavdraget för äldre och i det förhöjda grundavdraget	1:1		330	330	330
Ytterligare förstärkning av det förhöjda grundavdraget	1:1		2 380	2 380	2 380
Sänkt ersättningsnivå för expertskatt	1:1		30	60	90
Höjd beloppsgräns vid avdrag för resor till och från arbetet	1:1			-580	-580
Förbättrade skattemässiga villkor för enskilda näringsidkare	1:1		100	50	40
Utökat anhörigstöd	1:1			150	300
Fast omsorgskontakt i SÄBO	1:1			244	487
Justering av LSS-utjämningsanslag p.g.a. ny prognos[1]	1:2	100	365	365	365
Effektivitetsdelegationens anslag	1:4		250	250	250
26 Statsskuldsräntor m.m.		**27 867**			
Tillskott räntor på statsskulden[1]	1:1	2 867			

	Anslag	2024	2025	2026	2027
Kapitaltillskott till Riksbanken[5]	2:1	25 000			
Summa anslagsförändringar		**48 788**	**67 331**	**77 984**	**78 676**
Anslagsförändringar som motiverar teknisk justering av utgiftstaket[2]		100	3 539	2 909	2 899
Ökning av takbegränsade utgifter exkl. utgiftsförändringar som motiverar teknisk justering av utgiftstaket		**20 821**	**63 792**	**75 075**	**75 777**

Anm.: Endast större anslagsförändringar som uppgår till minst 50 miljoner kronor ett enskilt år redovisas separat inom varje utgiftsområde.

[1] Förslag i HÄB24 som främst avser regelstyrda transfereringsanslag till följd av ändrade volymer eller makroekonomiska förutsättningar utan att någon ny reform föreslås uppgår till sammanlagt 19,1 miljarder kronor eller 16,2 miljarder kronor exkl. statsskuldsräntor.

[2] I enlighet med de tekniska justeringar som redovisas i tabell 6.14.

[3] Avser utgifter som redan beslutats av riksdagen enligt prop. Extra ändringsbudget för 2024 – Ytterligare försvarsmateriel och ekonomiskt stöd till Ukraina (prop. 2023/24:155, bet. 2023/24:FiU36, rskr. 2023/24:265 och 266).

[4] Avser utgifter som föreslås av regeringen i prop. Extra ändringsbudget för 2024 – Ytterligare materiel och ekonomiskt stöd till Ukraina (prop. 2024/25:6).

[5] Avser utgifter som redan beslutats av riksdagen enligt bet. Riksbankens framställning om återställning av eget kapital – ändring i statens budget för 2024 (bet. 2023/24:FiU28, rskr. 2023/24:277 och 278).

Källa: Egna beräkningar.

Reviderad pris- och löneområkning

Mot bakgrund av nya prognoser för den makroekonomiska utvecklingen har de beräknade utgifterna till följd av pris- och löneområkning av anslag för förvaltnings- och investeringsändamål också reviderats. I denna proposition bedöms utgifterna till följd av pris- och löneområkning bli lägre för 2026 och 2027 än i beräkningen i 2024 års ekonomiska vårproposition (se tabell 6.14). Den förändrade makroekonomiska utvecklingen sedan vårpropositionen påverkar inte pris- och löneområkningen för 2025 eftersom omräkningen fastställdes i samband med vårpropositionen och baseras på utfall för 2023.

Makroekonomiska förändringar

Den makroekonomiska bedömningen i denna proposition som redovisas i avsnitt 3 beräknas sammantaget inte medföra några större förändringar av utgifterna jämfört med 2024 års ekonomiska vårproposition (se tabell 6.14). Något högre utgifter 2026 förklaras främst av att den totala lönesumman i ekonomin bedöms bli större och att inkomstindex därmed blir högre. Det medför i sin tur högre förväntade utbetalningar av inkomstpension i ålderspensionssystemet.

Volymer

Jämfört med 2024 års ekonomiska vårproposition beräknas den nya bedömningen av volymer i transfereringssystemen i denna proposition sammantaget medföra högre utgifter 2025 och 2026 medan utgifterna 2027 är i princip oförändrade (se tabell 6.14). I tabell 6.16 redovisas de förändringar av volymprognoserna som förklarar de största utgiftsförändringarna.

Tabell 6.16 Volymer inom olika transfereringssystem jämfört med 2024 års ekonomiska vårproposition

Utgiftsområde och volym	2025	2026	2027
Antal sjuk- och rehabiliteringspenningdagar (netto), miljoner[1]	1,5	1,8	2,2
Antal personer med sjuk- och aktivitetsersättning, medelantal	10 800	15 800	18 900
Antal uttagna föräldrapenningdagar, tusental	-3,9	-5,8	-7,1
Antal mottagare av omvårdnadsbidrag	6 100	8 600	10 200
Antal nyanlända som kommunerna får schablonersättning för, genomsnitt	31 500	9 400	-7 700

Anm.: Volymuppgifter om antal personer avser årsgenomsnitt och är avrundade. Endast ett urval av volymer med större förändringar mot VÅP24 redovisas i tabellen.

[1] Antalet dagar med partiell ersättning är omräknat till hela dagar.

Källa: Egna beräkningar.

Högre beräknade volymer inom sjukförsäkringen har medfört att utgifterna reviderats upp. Det beror dels på att sjukfallen väntas bli längre än enligt tidigare bedömning, dels på att medelersättningen har ökat. Medelersättningen har reviderats upp med hänsyn till en ökning i den genomsnittliga ersättningsnivån bland befintliga ersättningstagare som inte direkt kan kopplas till förändringar av bedömningen av den makroekonomiska utvecklingen. Därtill har inflödet av nya ersättningstagare inom sjukersättningen reviderats upp med hänsyn till utfallsstatistik som visar på att inflödet har ökat mer än beräknat sedan vårpropositionen. Det är framför allt nybeviljanden för personer som tidigare har haft sjukpenning som har reviderats upp. Även om beståndet inom sjukersättningen, även i denna proposition, bedöms minska trendmässigt över tid (se tabell 6.11) innebär upprevideringen av inflödet att minskningen i antalet ersättningstagare över tid beräknas ske långsammare än tidigare bedömning.

Antalet uttagna föräldrapenningdagar har reviderats ned till följd av en ny befolkningsprognos som innebär färre födda barn och mindre årskullar jämfört med vårpropositionen.

Inom omvårdnadsbidraget har utgifterna reviderats upp för att bättre fånga att andelen barn i befolkningen med föräldrar som erhåller ersättning har ökat över tid och bedöms fortsätta öka, dock i avtagande takt.

Prognosen över antalet nyanlända som kommunerna får schablonersättning för under 2025 och 2026 har höjts som en följd av EU:s förlängning av massflyktsdirektivet i juni.

Tekniska justeringar

Bland förslagen i denna proposition kommer den största utgiftsförändringen som motiverar en teknisk justering av utgiftstakets nivå från förslaget att statsbidragen till kommunerna ska höjas för att neutralisera effekten för kommunerna av den föreslagna skattesänkningen för personer över 65 år. I avsnitt 4.2 redovisas de förslag som motiverar en teknisk justering av utgiftstaket.

Minskning av anslagsbehållningar

Anslagsbehållningarna 2025–2027 bedöms sammantaget bli större än i beräkningen i 2024 års ekonomiska vårproposition. De negativa beloppen i tabell 6.14 innebär större anslagsbehållningar eftersom posten är definierad som en minskning (Minskning av anslagsbehållningar). De större behållningarna är en konsekvens av att utgiftsprognoserna för 2025–2027 sedan vårpropositionen sammantaget inte har reviderats upp lika mycket som de totala anslagsnivåerna har höjts.

Övriga utgiftsförändringar

Övriga utgiftsförändringar bidrar till att de takbegränsade utgifterna bedöms bli lägre 2025 och 2026 men högre 2027 jämfört med beräkningen i vårpropositionen (se tabell 6.14).

Den huvudsakliga förklaringen är att EU-avgiften har reviderats 2025–2027 i linje med kommissionens budgetförslag och långtidsprognos som indikerar en förskjutning av utgifterna framåt i tiden. EU-avgiften är även nedreviderad avseende tull- och mervärdesskattekomponenterna samt beroende på en metodövergång avseende rapporteringen av plastavgiften.

Stödet till Ukraina via EU:s Ukrainafacilitet för 2024–2027, som avräknas den svenska biståndsbudgeten, beräknas till 1,5 miljarder kronor 2025 och 1,7 miljarder kronor per år 2026 och 2027. Vidare bedöms avräkningarna för asylsökande och skydds-

behövande jämfört med vårpropositionen bli ca 1 miljard kronor högre 2025 medan de beräknas bli lägre 2026 och 2027.

6.6 Uppföljning av utgifterna 2024

Utgiftsramarna för 2024 följer dels av det ursprungliga beslutet om statens budget för 2024, dels av de ändringar av ramarna som beslutats av riksdagen därefter. Därutöver föreslås ytterligare ändringar i propositionen Höständringsbudget för 2024 samt i propositionen Extra ändringsbudget för 2024 – Ytterligare materiel och ekonomiskt stöd till Ukraina. I tabell 6.17 redovisas de ursprungligen beslutade utgiftsramarna och de ändringar av ramarna som därefter beslutats och föreslagits. Sammantaget medför ändringarna ökade utgiftsramar 2024 om 68,7 miljarder kronor. Totalt uppgår de anvisade medlen för 2024 till 1 415,4 miljarder kronor. Ändringarna består till största delen av att ytterligare medel beräknas för kapitaltillskott till Riksbanken men även av bl.a. tillskott till regionerna för att förbättra de ekonomiska förutsättningarna samt undvika uppsägningar i hälso- och sjukvården.

Av tabell 6.17 framgår vidare att prognosen för utgifterna inom budgetens utgiftsområden för 2024 beräknas uppgå till 1 383,7 miljarder kronor. De beräknade utgifterna för 2024 överstiger därmed utgifterna i den ursprungligen beslutade budgeten för 2024 med 47,9 miljarder kronor. Utgifterna understiger dock totalt anvisade medel för 2024 med 31,7 miljarder kronor.

Tabell 6.17 Utgifter 2024

Miljarder kronor

Utgiftsområde	Urspr. Budget[1]	Beslutade ändrings-budgetar[2, 3]	Förslag till ändrings-budgetar[3, 4]	Totalt anvisat[5]	Prognos	Differens prognos urspr. budget	Differens prognos totalt anvisat
1 Rikets styrelse	19,1	0,7	0,0	19,8	19,7	0,6	-0,1
2 Samhällsekonomi och finansförvaltning	20,9	0,1	0,0	21,0	20,8	-0,1	-0,2
3 Skatt, tull och exekution	16,9	0,1	0,3	17,3	17,3	0,4	0,0
4 Rättsväsendet	76,0	1,5	1,3	78,8	80,0	4,0	1,2
5 Internationell samverkan	2,3	0,1	0,0	2,4	2,4	0,2	0,0
6 Försvar och samhällets krisberedskap	126,1	5,9	0,8	132,8	129,1	3,1	-3,7
7 Internationellt bistånd	48,6	1,4		50,0	50,3	1,6	0,3
8 Migration	13,8	-0,1		13,8	12,3	-1,5	-1,4
9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg	110,3	8,1	0,1	118,5	116,8	6,6	-1,6
10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning	116,9	0,4	8,4	125,8	121,0	4,0	-4,8
11 Ekonomisk trygghet vid ålderdom	60,3	0,0	3,9	64,3	63,7	3,4	-0,5
12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn	106,1	0,7	0,6	107,3	103,8	-2,3	-3,5
13 Integration och jämställdhet	4,0	0,1	0,9	5,0	4,9	0,9	-0,1
14 Arbetsmarknad och arbetsliv	92,1	-0,2	1,7	93,5	89,7	-2,4	-3,9
15 Studiestöd	30,5	0,1		30,6	28,5	-2,0	-2,1
16 Utbildning och universitetsforskning	99,5	0,6	0,0	100,1	98,0	-1,4	-2,1
17 Kultur, medier, trossamfund och fritid	16,6	0,0	0,0	16,7	16,6	0,0	-0,1
18 Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande samt konsumentpolitik	6,1	0,0	0,0	6,1	5,9	-0,2	-0,2
19 Regional utveckling	3,9		0,1	4,0	3,2	-0,8	-0,8
20 Klimat, miljö och natur	19,3	0,2	0,1	19,6	17,8	-1,5	-1,8
21 Energi	5,6		0,1	5,7	5,3	-0,3	-0,4
22 Kommunikationer	82,9	2,1	0,0	84,9	82,8	-0,1	-2,2

Utgiftsområde	Urspr. Budget[1]	Beslutade ändrings-budgetar[2, 3]	Förslag till ändrings-budgetar[3, 4]	Totalt anvisat[5]	Prognos	Differens prognos urspr. budget	Differens prognos totalt anvisat
23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel	24,0	0,3	0,1	24,4	21,5	-2,5	-3,0
24 Näringsliv	9,6	0,0	0,0	9,6	10,7	1,2	1,1
25 Allmänna bidrag till kommuner	174,3		0,1	174,4	174,3	0,0	-0,1
26 Statsskuldsräntor m.m.	20,5	25,0	2,9	48,3	46,9	26,5	-1,4
27 Avgiften till Europeiska unionen	40,8			40,8	40,3	-0,4	-0,4
Summa utgiftsområden	**1 346,7**	**47,2**	**21,4**	**1 415,4**			
Minskning av anslagsbehållningar	-10,9						
Summa utgifter	**1 335,8**				**1 383,7**	**47,9**	**-31,7**
Summa utgifter exkl. statsskuldsräntor	**1 315,4**				**1 336,8**	**21,3**	**-30,3**
Ålderspensionssystemet vid sidan av statens budget	372,9				366,4	-6,5	
Takbegränsade utgifter	**1 688,4**				**1 703,1**	**14,8**	
Budgeteringsmarginal	58,6				43,9	-14,8	
Utgiftstak för staten	**1 747**				**1 747**		

Anm.: Beloppen är avrundade och stämmer därför inte alltid överens med summan. Anslagen är fördelade till de utgiftsområden de tillhör i statens budget för 2024.

[1] Enligt den ursprungligen beslutade budgeten för 2024 (bet. 2023/24:FiU10, rskr. 2023/24:115).

[2] Inkluderar Extra ändringsbudget för 2024 – Försvarsmateriel och ekonomiskt stöd till Ukraina (prop. 2023/24:76, bet. 2023/24:FiU33, rskr. 2023/24:144 och 145), VÄB24 (prop. 2023/24:99, bet. 2023/24:FiU21, rskr. 2023/24:241–253), Extra ändringsbudget för 2024 – Ytterligare försvarsmateriel och ekonomiskt stöd till Ukraina (prop. 2023/24:155, bet. 2023/24:FiU36, rskr. 2023/24:265 och 266) samt Riksbankens framställning om återställning av eget kapital – ändring i statens budget för 2024 (bet. 2023/24:FiU28, rskr. 2023/24:277 och 278).

[3] Där 0,0 anges uppgår beloppet till totalt mindre än 50 miljoner kronor.

[4] Förslag i propositionen Extra ändringsbudget för 2024 – Ytterligare materiel och ekonomiskt stöd till Ukraina (prop. 2024/25:6) och i HÄB24 (prop. 2024/25:2).

[5] Summa av kolumnerna Urspr. Budget, Beslutade ändringsbudgetar och Förslag till ändringsbudget (HÄB).

Källa: Egna beräkningar.

Större skillnader mellan prognos och ursprunglig budget

I detta avsnitt presenteras de sex utgiftsområden där skillnaden mellan den aktuella prognosen och ursprungligen anvisade medel för 2024 är som störst (se diagram 6.1). Därefter följer övergripande förklaringar till avvikelserna.

Diagram 6.1 Skillnad mellan utgiftsprognos för 2024 och ursprungligen anvisade medel för vissa utgiftsområden

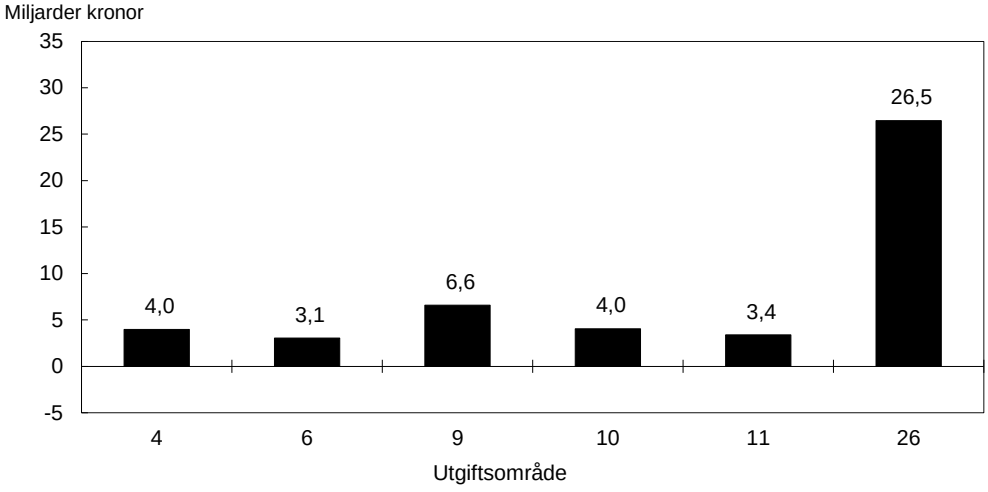

Anm.: Differens mellan utgiftsprognos i denna proposition och ursprungligen anvisade medel enligt den beslutade budgeten för 2024 (prop. 2023/24:1, bet. 2022/23:FiU1, rskr. 2022/23:47).

Källa: Egna beräkningar.

För utgiftsområde 4 Rättsväsendet beror de högre utgifterna på de tillskott till Polismyndigheten, Kriminalvården, Sveriges Domstolar och anslaget Rättsliga biträden m.m. som föreslås i propositionen Höständringsbudget för 2024, samt de tillskott till Kriminalvården och Sveriges Domstolar som beslutades efter förslag i propositionen Vårändringsbudget för 2024. Polismyndigheten tillförs medel för fortsatt tillväxt, Kriminalvården för att möta ett ökat behov, Sveriges Domstolar för att kunna bedriva verksamheten i takt med övriga satsningar på rättsväsendet och anslaget Rättsliga biträden m.m. bl.a. för utvecklingen av antalet förordnanden, debiterad tid per förordnande och uppräkningen av timkostnadsnormen. Dessutom beräknas både Kriminalvården och Polismyndigheten utnyttja sina anslagskrediter för innevarande år. Detta eftersom läget inom Kriminalvården är ansträngt med en beläggningsgrad på över 100 procent på fasta platser, och Polismyndigheten har uppnått målet om 10 000 polisanställda tidigare än väntat samt har högre pensionskostnader än tidigare beräknat, vilket ger ökade kostnader.

För utgiftsområde 6 Försvar och samhällets krisberedskap beror de högre utgifterna på tillskott i extra ändringsbudgetar avseende stöd till Ukraina. Härutöver tillkommer förstärkningar i propositionerna Vårändringsbudget för 2024 och Höständringsbudget för 2024, som förutom tillskott avseende stöd till Ukraina bl.a. även avser förstärkningar till civilt försvar, ersättningar till miljöräddningstjänst till sjöss och utgifter för Natomedlemskapet.

För utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg beror de högre utgifterna på det tillskott till regionerna på 6 miljarder kronor för att förbättra de ekonomiska förutsättningarna och undvika uppsägningar i hälso- och sjukvården, samt de medel för att hantera kostnader inom läkemedelsförmånerna, som beslutades efter förslag i propositionen Vårändringsbudget för 2024. Samtidigt beräknas utgifterna bli lägre inom vissa områden. Det beror bl.a. på att antalet brukare inom assistansersättningen beräknas bli mindre än bedömningen i budgetpropositionen för 2024, samt på beräknade återbetalningar av tidigare års bidrag inom förslaget äldreomsorgslyftet som förlängdes efter förslag i budgetpropositionen för 2024.

Inom utgiftsområde 10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning har främst utgifterna för sjukpenning och sjukersättning reviderats upp. Därtill beräknas tillskott till Försäkringskassan efter förslag i propositionen Vårändringsbudget för 2024 och förslag på tillskott i propositionen Höständringsbudget för 2024 medföra högre utgifter. Inom sjukpenningen beror upprevideringen dels på att sjukfallen har blivit längre, dels på att den genomsnittliga ersättningen för de försäkrade har ökat mer än väntat. Inom sjukersättningen har inflödet av nya ersättningstagare varit högre än vad som bedömdes i budgetpropositionen för 2024.

För utgiftsområde 11 Ekonomisk trygghet vid ålderdom beror upprevideringen på en höjd utgiftsprognos för garantipensionen till följd av att antalet garantipensionärer blivit större än tidigare prognostiserat samt att ersättningsnivåerna har blivit högre än beräknat.

För utgiftsområde 26 Statsskuldsräntor m.m. är upprevideringen i huvudsak en följd av det av riksdagen beslutade kapitaltillskottet till Riksbanken.

6.7 Stöd till Ukraina

Sedan Rysslands fullskaliga invasion av Ukraina har Sverige gett betydande militärt och civilt stöd till Ukraina. För att förstärka och öka långsiktigheten av det svenska stödet till Ukraina kommunicerade regeringen den 22 maj 2024 att den inför en ram för det militära stödet till landet för 2024–2026. Ramen uppgår till 75 miljarder

kronor, fördelat på 25 miljarder kronor per år. Se tabell 6.18 för en sammanställning av hur tidigare stöd till Ukraina samt den planerade ramen beräknas belasta statens budget.

Tabell 6.18 Militärt och civilt stöd till Ukraina

Miljarder kronor

	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	**Summa**
Tidigare beslutade stöd	3,1	3,0	4,9	3,6	1,4	2,8	4,5					**23,4**
Beslutade/föreslagna stöd inom ramen för 2024			4,8	3,0	5,4	4,5	3,6	2,1	1,5	0,1	0,0	**25,0**
Förslag i BP25 inom ramen för 2025				0,6	0,7	0,9						**2,3**
Ej fördelat stöd inom ramen för 2025 och 2026				22,7	25,0							**47,7**
Totalt militärt Ukrainastöd	**3,1**	**3,0**	**9,7**	**29,9**	**32,5**	**8,3**	**8,2**	**2,1**	**1,5**	**0,1**	**0,0**	**98,4**
Civilt stöd inom biståndsramen[1]	2,1	2,5	4,6	5,6	5,6	5,6	5,6					**31,6**
Totalt stöd till Ukraina	**5,2**	**5,5**	**14,3**	**35,5**	**38,1**	**13,9**	**13,8**	**2,1**	**1,5**	**0,1**	**0,0**	**129,9**

[1] 2022 och 2023 avser inrapporterat utfall till OECD-DAC.

Källa: Egna beräkningar.

I och med propositionen Extra ändringsbudget för 2024 – Ytterligare materiel och ekonomiskt stöd till Ukraina, som lämnades till riksdagen den 11 september, har hela ramen för 2024 tagits i anspråk. De olika stödpaketen under 2024 har i stor utsträckning avsett donationer av försvarsmateriel. I dessa fall är det utgifterna för ersättningsanskaffningen som främst belastar statens budget. Eftersom leveranserna av ersättningsanskaffningen kommer att ske långt fram i tiden har utgiftsbelastningen på statens budget av ramen för 2024 fördelats över en lång tidsperiod, vilket framgår av tabell 6.18.

I denna proposition lämnas förslag om att stödja Ukraina genom de ökade avgifterna till Europeiska fredsfaciliteten och genom att öka anslaget för Försvarets materielverk. Dessa förslag tar ramen för 2025 i anspråk.

Eftersom det i dagsläget är svårt att förutse vilken typ av stöd som kommer lämnas framöver har de utgifter för ramen 2025 och 2026 som ännu inte omfattas av några skarpa förslag budgeterats på dessa år. I takt med att ytterligare militära stödpaket beslutas kan den framtida belastningen på statens budget komma att ändras beroende på vilken typ av stöd som avses.

Utöver det militära stödet budgeteras även civilt stöd inom biståndsramen till Ukraina om minst 5,6 miljarder kronor per år 2025–2028.

7 Statens budgetsaldo och statsskulden

I detta avsnitt lämnas förslag om att regeringen under 2025 ska bemyndigas att ta upp lån. Vidare lämnas förslag om Riksgäldskontorets nettoutlåning och den kassamässiga korrigeringen för 2025. Till grund för förslagen ligger en analys av utvecklingen av statens budgetsaldo, dvs. skillnaden mellan statens inkomster och utgifter. Därutöver presenteras beräkningar för statsskuldens utveckling som åtföljs av en jämförelse mellan den nuvarande prognosen för statens budgetsaldo och prognosen i 2024 års ekonomiska vårproposition (prop. 2023/24:100) respektive budgetpropositionen för 2024 (prop. 2023/24:1). Beräkningarna baseras på antagandet att inga ytterligare regel- eller anslagsändringar, utöver de som föreslås och aviseras i denna proposition eller propositionen Höständringsbudget för 2024 (prop. 2024/25:2), genomförs under prognosperioden.

Sammanfattning

- Statens budget för 2024 beräknas uppvisa ett underskott på 93 miljarder kronor, vilket inkluderar riksdagens beslutade kapitaltillskott till Riksbanken på 25 miljarder kronor.
- Budgetsaldot beräknas uppvisa ett underskott på i genomsnitt 48 miljarder kronor per år 2024–2027. Det sammantaget negativa budgetsaldot under prognosperioden beror på höga utgifter i relation till inkomsterna.
- År 2023 var budgetsaldot 19 miljarder kronor. Den stora minskningen av statens budgetsaldo mellan 2023 och 2024 beror i huvudsak på att Riksbanken under 2023 har amorterat på lån hos Riksgäldskontoret som tidigare finansierat en del av valutareserven.
- Minskningen av budgetsaldot 2024 jämfört med 2023 förklaras även av riksdagens beslutade kapitaltillskott till Riksbanken, vilket försvagar budgetsaldot med 25 miljarder kronor 2024. Det tillfälliga kapitaltillskottet till Riksbanken förklarar även en stor del av förbättringen av budgetsaldot 2025 jämfört med 2024.
- Utvecklingen för budgetsaldot bidrar till att den konsoliderade statsskulden som andel av BNP väntas öka från 16 procent 2023 till 17 procent under perioden 2024–2026. År 2027 beräknas statsskulden åter vara 16 procent av BNP.

7.1 Inledning

Alla inkomster och utgifter samt övriga betalningar som påverkar statens lånebehov utgör budgetsaldot. Inkomsterna i statens budget, som redovisas i tabell 7.1 och beskrivs närmare i avsnitt 5, utgörs av statens skatteinkomster och övriga inkomster. Statens skatteintäkter beräknas genom att de skatter som tillfaller EU, kommunala skatteintäkter samt ålderspensionsavgifter avräknas från de totala skatteintäkterna. Därefter beräknas statens kassamässiga skatteinkomster genom att statens skatteintäkter justeras för periodiseringar. Till statens utgifter hör utgiftsområdena 1–25 och 27, vilka beskrivs närmare i avsnitt 6 och redovisas som utgifter exklusive statsskuldsräntor i tabell 7.1. Dessa poster tillsammans med utgifterna inom utgiftsområde 26 Statsskuldsräntor m.m., Riksgäldskontorets nettoutlåning och en

post för kassamässig korrigering utgör de utgifter som påverkar statens budgetsaldo. Budgetsaldot motsvaras av lånebehovet med omvänt tecken.

7.2 Statens budgetsaldo

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2025 ta upp lån enligt 5 kap. budgetlagen.

Beräkningen av Riksgäldskontorets nettoutlåning för 2025 enligt tabell 7.1 godkänns.

Beräkningen av den kassamässiga korrigeringen för 2025 enligt tabell 7.1 godkänns.

Skälen för regeringens förslag: Enligt 3 kap. 3 § budgetlagen (2011:203) ska regeringens förslag till statens budget omfatta alla inkomster och utgifter samt andra betalningar som påverkar statens lånebehov. Ett budgetöverskott är detsamma som ett negativt lånebehov för staten, dvs. en amorteringsmöjlighet, och därigenom minskar normalt statsskulden. Det motsatta förhållandet gäller vid ett budgetunderskott. För att statens budgetsaldo ska överensstämma med dess lånebehov redovisas Riksgäldskontorets nettoutlåning och en kassamässig korrigeringspost på utgiftssidan av statens budget.

Negativt budgetsaldo 2024–2026

Statens budget beräknas visa ett underskott på 93 miljarder kronor 2024, vilket inkluderar den av riksdagen beslutade förstärkningen av Riksbankens eget kapital på 25 miljarder kronor (se tabell 7.1). För 2025 och 2026 beräknas ett underskott på 55 miljarder kronor respektive 52 miljarder kronor och för 2027 beräknas ett överskott om 7 miljarder kronor.

Tabell 7.1 Statens budgetsaldo

Miljarder kronor. Utfall 2023, prognos 2024–2027

	2023	2024	2025	2026	2027
Inkomster[1]	1 243	1 303	1 374	1 408	1 462
Utgifter m.m.	1 224	1 396	1 428	1 460	1 455
varav utgifter exkl. statsskuldsräntor[2]	*1 214*	*1 337*	*1 402*	*1 435*	*1 431*
varav statsskuldsräntor m.m.[3]	*32*	*47*	*29*	*23*	*19*
varav Riksgäldskontorets nettoutlåning[4]	*-11*	*12*	*-3*	*3*	*4*
varav kassamässig korrigering	*-10*	*0*	*0*	*-2*	*0*
Statens budgetsaldo	**19**	**-93**	**-55**	**-52**	**7**

Anm.: Prognoserna utgår från beslutade och aviserade reformer. Beloppen är avrundade och stämmer därför inte alltid överens med summan.

[1] Summan av inkomsttyperna 1000–7000 (se bilaga 1).

[2] Utgifterna inom utgiftsområdena 1–25 samt 27 (se bilaga 1), inkl. förändring av anslagsbehållningar (se avsnitt 6).

[3] Avser utgifterna inom utgiftsområde 26 Statsskuldsräntor m.m. Riksdagens beslutade kapitaltillskott till Riksbanken ökar utgifterna inom utgiftsområde 26 med 25 miljarder kronor 2024.

[4] Utfasningen av Riksgäldskontorets valutalån för Riksbankens räkning har minskat nettoutlåningen 2021–2023 med totalt 182 miljarder kronor (se tabell 7.2).

Källor: Ekonomistyrningsverket, Riksgäldskontoret och egna beräkningar.

Budgetsaldot beräknas uppgå till i genomsnitt −48 miljarder kronor per år eller −0,7 procent av BNP 2024–2027, medan budgetsaldot var 19 miljarder kronor eller 0,3 procent av BNP 2023 (se tabell 7.1 respektive diagram 7.1). Det sammantaget negativa budgetsaldot under prognosperioden beror på höga utgifter i relation till inkomsterna (se avsnitt 5 respektive avsnitt 6). De höga utgifterna kan kopplas till beslut, bl.a. inom försvar, rättsväsende och stöd till Ukraina. Utvecklingen över tid, med en stor minskning av statens budgetsaldo mellan 2023 och 2024, förklaras av att

Riksbanken under 2021–2023, efter beslut om att egenfinansiera sin valutareserv, amorterade de lån hos Riksgäldskontoret som tidigare finansierat en del av valutareserven. Amorteringen 2023 förstärkte samma år budgetsaldot med 64 miljarder kronor. Vidare förklaras utvecklingen av riksdagens beslutade kapitaltillskott till Riksbanken som försvagar budgetsaldot med 25 miljarder kronor 2024. Det tillfälliga kapitaltillskottet till Riksbanken förklarar även en stor del av förbättringen av budgetsaldot 2025 jämfört med 2024.

Diagram 7.1 Statens budgetsaldo

Utfall 1990–2023, prognos 2024–2027

Procent av BNP

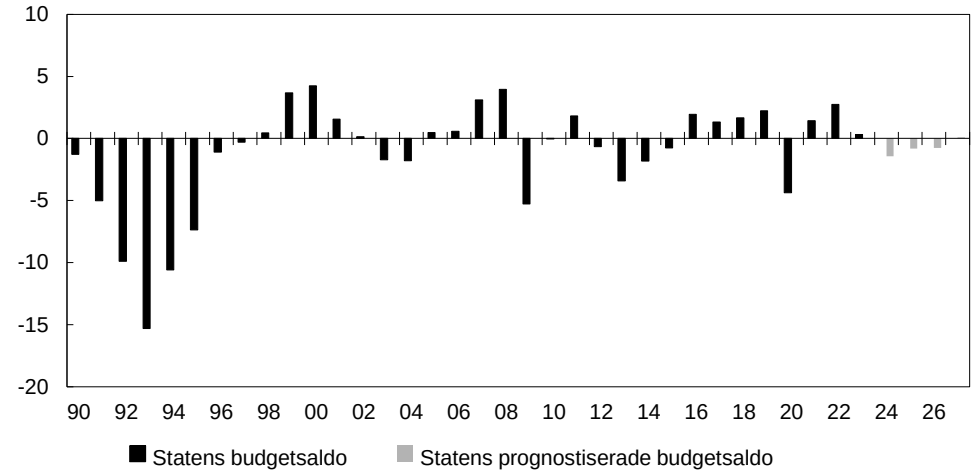

Anm.: Underskotten 2009 (5 procent av BNP eller 176 miljarder kronor) och 2013 (3 procent av BNP eller 131 miljarder kronor) var till stor del en konsekvens av Riksbankens preventiva förstärkningar av valutareserven i samband med finanskrisen (100 miljarder kronor) respektive eurokrisen (100 miljarder kronor).

Källor: Ekonomistyrningsverket och egna beräkningar.

Ett flertal faktorer påverkar statsskuldsräntorna

För 2024 beräknas utgifterna för statsskuldsräntorna minska jämfört med 2023 och uppgå till 22 miljarder kronor. De lägre utgifterna förklaras av valutavinster i stället för förluster samt ett förbättrat räntenetto för den del av räntebetalningar på statsskulden som avser Riksgäldens in- och utlåning till myndigheter m.fl.

År 2025 beräknas de sammanlagda ränteutgifterna öka med 7 miljarder kronor och uppgå till totalt 29 miljarder kronor. Förklaringen till de högre utgifterna är högre inhemska räntor, även om ett förbättrat räntenetto för in- och utlåning till myndigheter m.fl. bidragit till att minska utgifterna.

Ränteutgifterna bedöms gradvis minska 2026 och 2027 och uppgå till 23 respektive 19 miljarder kronor. Minskningen 2026 förklaras främst av ett fortsatt förbättrat räntenetto för in- och utlåning till myndigheter m.fl. medan minskningen 2027 framför allt beror på lägre inhemska räntor.

Det är utgifterna för statsskuldsräntor som påverkar det kassamässiga budgetsaldot. För beräkning av det finansiella sparandet tillämpas i stället en kostnadsmässig redovisning där in- och utbetalningar fördelas över lånens löptider. Detta medför att räntekostnaden bättre speglar statsskuldens storlek och läget på räntemarknaden. Det medför även att räntekostnadernas utveckling ofta är jämnare än i den utgiftsmässiga beräkningen. Över tid summerar ränteutgifter respektive räntekostnader till samma belopp, dock gäller detta inte under prognosperioden, som i sammanhanget är relativt kort. De kostnadsmässiga räntorna bedöms minska från 22 miljarder kronor 2023 till i genomsnitt 14 miljarder kronor per år under perioden 2024–2027. Statsskuldsräntorna beskrivs närmare inom utgiftsområde 26 Statsskuldsräntor m.m.

Högre nettoutlåning 2024 beror på att effekter av elstöd och Riksbankens amorteringar upphör

Riksgäldskontorets nettoutlåning är en post på budgetens utgiftssida som vid sidan om anslagsfinansierade utgifter påverkar budgetsaldot. Riksgäldskontoret ansvarar för utlåning till, och inlåning från, bl.a. myndigheter samt vissa bolag med statligt ägande och fonder. Nettoutlåningen speglar den totala nettoförändringen av all in- och utlåning under en viss period. Ökad nettoutlåning kan därmed bero på ökad utlåning eller minskad inlåning under en given tidsperiod. En större nettoutlåning medför ett större lånebehov samtidigt som statsskulden blir högre. Nettoutlåningen omfattar både löpande statlig verksamhet, såsom in- och utbetalningar av studielån, och tillfälliga poster som ofta beslutas med kort varsel och som därför kan vara svåra att förutse. De tillfälliga posterna medför att nettoutlåningen kan variera kraftigt från år till år.

För 2024 beräknas nettoutlåningen uppgå till 12 miljarder kronor, vilket är en ökning med 23 miljarder kronor jämfört med 2023. Ökningen förklaras i huvudsak av den sammantagna effekten av nettoutlåning till Riksbanken respektive Affärsverket svenska kraftnät (Svenska kraftnät). Båda posterna påverkar nettoutlåningen och därmed budgetsaldot, men inte det finansiella sparandet (se avsnitt 8). Utlåningen till Riksbanken avser lån för den förstärkta valutareserv som togs upp i samband med finanskrisen 2009 och eurokrisen 2013. Under 2021–2023 har Riksbanken amorterat dessa lån och övergått till en helt egenfinansierad valutareserv. Amorteringarna har minskat nettoutlåningen och statsskulden med sammanlagt 182 miljarder kronor. Den sista amorteringen som genomfördes 2023, som minskade nettoutlåningen med 64 miljarder kronor samma år, förklarar ökningen av nettoutlåningen efterföljande år med motsvarande belopp. Nettoutlåningen till Svenska kraftnät 2023 påverkades både av flaskhalsintäkter till följd av prisskillnader mellan elområden och beslutet att återföra en del av 2022 års intäkter till elkonsumenterna i form av elstöd. Minskningen av nettoutlåningen till Svenska kraftnät med 49 miljarder kronor 2024 förklaras i huvudsak av att elstöden var tillfälliga. Utöver dessa större poster förväntas nettoutlåningen 2024 också påverkas av bl.a. ökad utlåning till Centrala studiestödsnämnden för studielån.

För 2025–2027 förväntas nettoutlåningen vara relativt konstant och i genomsnitt uppgå till en miljard kronor per år.

Tabell 7.2 Riksgäldskontorets nettoutlåning

Miljarder kronor. Utfall 2023, prognos 2024–2027

	2023	2024	2025	2026	2027
Premiepensionsmedel	-1	1	0	0	0
Centrala studiestödsnämnden, studielån	21	14	14	14	14
Investeringslån till myndigheter	5	3	4	4	4
Myndigheternas räntekonton	8	-2	0	0	0
Stabilitetsfonden	-1	-2	-1	-1	-1
Resolutionsreserven	-6	-7	-6	-1	-6
Insättningsgarantin	-11	11	0	0	0
Kärnavfallsfonden	0	1	0	0	0
Trafikverket, infrastrukturlån	6	2	1	-1	-1
Lån till Riksbanken	-61[1]	2	0	0	0
AB Svensk Exportkredit	0	0	0	0	0
Affärsverket svenska kraftnät	37	-12	-16	-14	-8
Exportkreditnämnden	-2	-1	-1	-1	-1
EU-kommissionens betalningar	1	2	-2	0	0

	2023	2024	2025	2026	2027
Övrigt	-6	1	4	4	4
Summa nettoutlåning	**-11**	**12**	**-3**	**3**	**4**

[1] År 2023 tog Riksgäldskontoret upp lån på 2 miljarder kronor med anledning av Riksbankens utlåning till IMF, i enlighet med 6 kap. 4 § lagen (2022:1568) om Sveriges riksbank. Övrig påverkan på nettoutlåningen till Riksbanken beror på Riksbankens amortering av valutaskulden, som uppgick till −64 miljarder kronor 2023.

Källor: Ekonomistyrningsverket, Riksgäldskontoret och egna beräkningar.

Kassamässig korrigering

För att budgetsaldot ska överensstämma med skillnaden mellan in- och utbetalningar på statens centralkonto i Riksbanken görs en kassamässig korrigering (se tabell 7.1). Detta behövs vid en tidsförskjutning mellan redovisning och betalning (alternativt redovisning och överföring av medel till räntekonton) samt vid transaktioner över statens centralkonto som inte har sin motsvarighet på anslag eller inkomsttitlar och omvänt. Utfallet av den kassamässiga korrigeringsposten räknas fram som en restpost, men vissa delposter kan urskiljas och även prognostiseras.

7.3 Statsskulden

Statens lånebehov beräknas uppgå till 93 miljarder kronor 2024 och den okonsoliderade statsskulden beräknas öka med 108 miljarder kronor under året (se tabell 7.3). Anledningen till att statsskuldens utveckling inte helt följer lånebehovet är att posten som avser skulddispositioner m.m. påverkar statsskulden men inte budgetsaldot.

Tabell 7.3 Statsskuldens förändring

Miljarder kronor. Utfall 2023, prognos 2024–2027

	2023	2024	2025	2026	2027
Okonsoliderad statsskuld vid ingången av året	1 093	1 028	1 136	1 182	1 227
Förändring av okonsoliderad statsskuld	-65	108	47	44	-13
varav lånebehov[1]	*-19*	*93*	*55*	*52*	*-7*
varav skulddispositioner m.m.	*-46*	*15*	*-8*	*-7*	*-6*
Okonsoliderad statsskuld vid årets slut[2]	**1 028**	**1 136**	**1 182**	**1 227**	**1 214**
Eliminering av myndigheters innehav av statspapper	58	64	65	66	67
Förändring av konsoliderad statsskuld	-61	102	46	43	-14
Konsoliderad statsskuld vid årets slut[3]	**970**	**1 072**	**1 118**	**1 161**	**1 147**
Konsoliderad statsskuld, procent av BNP	**16**	**17**	**17**	**17**	**16**

[1] Motsvarar statens budgetsaldo med omvänt tecken.

[2] I den okonsoliderade statsskulden ingår statliga myndigheters innehav av statspapper.

[3] I den konsoliderade statsskulden har statliga myndigheters innehav av statspapper räknats bort.

Källor: Ekonomistyrningsverket, Riksgäldskontoret och egna beräkningar.

Statsskulden som andel av BNP har trendmässigt minskat sedan 1990-talet (se diagram 7.2). Den beräknade utvecklingen för budgetsaldot bidrar dock till att den konsoliderade statsskulden som andel av BNP väntas öka från 16 procent 2023 till 17 procent 2024. Först 2027 beräknas den minska och åter vara tillbaka på 16 procent av BNP (se tabell 7.3). Den konsoliderade statsskulden motsvarar den okonsoliderade statsskulden minskad med myndigheters innehav av statspapper.

Skulddispositionerna visar förändringen jämfört med det föregående året och består bl.a. av valutakurseffekter, upplupen inflationskompensation och förändring av Riksgäldskontorets förvaltningstillgångar. Valutakurseffekterna utgörs av förändringen av utestående obligationer i utländsk valuta till följd av aktuell valutakurs jämfört med

valutakursen vid upplåningstillfället. Upplupen inflationskompensation är förändringen av inflationskompensation avseende utestående reala statsobligationer jämfört med upplåningstillfället. En realobligation är en obligation med eller utan fast real ränta och med ersättning för inflation. Det innebär att den eventuella årliga räntan respektive det belopp som betalas tillbaka på förfallodagen räknas upp med inflationen. Förvaltningstillgångarna består av medel som tillfälligt placeras på penningmarknaden till dess att de används för att betala utgifter i statsbudgeten eller obligationer som löper ut.

De betydande negativa skulddispositionerna 2023 beror bl.a. på positiva förvaltningstillgångar och valutakurseffekter som en följd av en fortsatt svag kronkurs, med en viss motverkande effekt av upplupen inflationskompensation. Åren 2023 och 2024 påverkas även av en affärsdagsjustering som minskar skulddispositionerna med 25 miljarder kronor 2023 och ökar dessa med motsvarande belopp 2024. I genomsnitt minskar skulddispositionerna statsskulden med 10 miljarder kronor per år 2023–2027, vilket gör att statsskulden ökar mindre än vad det prognostiserade budgetsaldot anger (se tabell 7.3).

Diagram 7.2 Statsskuldens utveckling

Utfall 1990–2023, prognos 2024–2027

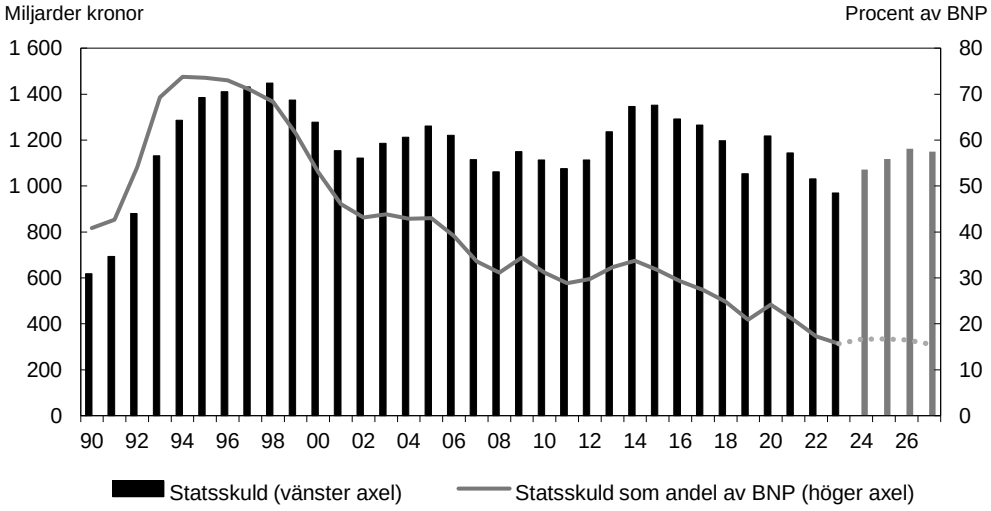

Anm.: I diagrammet redovisas den okonsoliderade statsskulden t.o.m. 2001. För åren därefter redovisas den konsoliderade statsskulden. Den konsoliderade statsskulden började redovisas 2002 och har i genomsnitt varit ca 50 miljarder kronor lägre än den okonsoliderade statsskulden till följd av att myndigheters innehav av statsobligationer och statsskuldväxlar har eliminerats. Från och med 2012 ändrades statsskuldens redovisningsprinciper.

Källor: Ekonomistyrningsverket och egna beräkningar.

7.4 Uppföljning av statens budgetsaldo 2024

Jämfört med budgetpropositionen för 2024 har prognosen för budgetsaldot reviderats ned med 86 miljarder kronor 2024. Jämfört med 2024 års ekonomiska vårproposition har prognosen reviderats ned med 58 miljarder kronor (se tabell 7.4). Skillnaden jämfört med budgetpropositionen för 2024 förklaras i huvudsak av högre utgifter för statsskuldsräntor men även av att övriga utgifter och att Riksgäldskontorets nettoutlåning reviderats upp samtidigt som inkomsterna reviderats ned. Det lägre prognostiserade saldot jämfört med vårpropositionen förklaras framför allt av nedreviderade inkomster och uppreviderade statsskuldsräntor. En närmare uppföljning av statens inkomster och utgifter exklusive statsskuldsräntor finns i avsnitt 5 respektive 6.

Tabell 7.4 Uppföljning av statens budgetsaldo 2024

Miljarder kronor

	BP24	VÅP24	Prognos 2024	Jfr med BP24	Jfr med VÅP24
Inkomster[1]	1 324	1 329	1 303	-21	-26
Utgifter m.m.	1 331	1 364	1 396	65	32
varav utgifter exkl. statsskuldsräntor[2]	*1 315*	*1 332*	*1 337*	*21*	*5*
varav statsskuldsräntor m.m.[3]	*20*	*22*	*47*	*27*	*25*
varav Riksgäldskontorets nettoutlåning	*-5*	*10*	*12*	*17*	*2*
varav kassamässig korrigering	*0*	*0*	*0*	*0*	*0*
Statens budgetsaldo	**-7**	**-35**	**-93**	**-86**	**-58**

Anm.: Beloppen är avrundade och stämmer därför inte alltid överens med summan.

[1] Summan av inkomsttyperna 1000–7000 (se bilaga 1).

[2] Utgifterna inom utgiftsområdena 1–25 samt 27 (se bilaga 1), inkl. förändring av anslagsbehållningar (se avsnitt 6).

[3] Avser utgifterna inom utgiftsområde 26 Statsskuldsräntor m.m.

Källor: Ekonomistyrningsverket, Riksgäldskontoret och egna beräkningar.

8 Den offentliga sektorns finanser

I detta avsnitt redovisas prognoser för den offentliga sektorns finanser, däribland finansiellt sparande, finansiell nettoförmögenhet och skuldutveckling. Redovisningen görs såväl för den totala konsoliderade offentliga sektorn som för delsektorerna staten, ålderspensionssystemet och kommunsektorn. Att den offentliga sektorn är konsoliderad innebär att transfereringar mellan de olika delsektorerna räknas av.

Avsnittet innehåller även en jämförelse mellan olika bedömares prognoser för det finansiella respektive det strukturella sparandet. Tabeller med prognosens innehåll i detalj redovisas i bilaga 1.

Regeringens prognoser för de offentliga finansernas utveckling baseras på prognosen för den makroekonomiska utvecklingen i avsnitt 3. Prognosen för de offentliga finanserna inkluderar åtgärder som föreslås eller aviseras i denna proposition eller i propositionen Höständringbudget för 2024 (prop. 2024/25:2) samt tidigare beslutade och aviserade åtgärder. Bortom budgetåret baseras prognosen på antagandet att inga ytterligare finanspolitiska regel- eller anslagsändringar genomförs under prognosperioden.

Sammanfattning

- Underskottet i de offentliga finanserna bedöms växa 2024 jämfört med 2023. Den offentliga sektorns sparande tyngs av att utgifterna förväntas fortsätta öka bl.a. till följd av eftersläpande effekter av de senaste årens höga inflation samtidigt som skatteintäkterna utvecklas förhållandevis svagt. Åtgärder som stöd till Ukraina och kapitaltillskott till Riksbanken bidrar också till underskottet.
- Även 2025 bidrar åtgärder till att tynga de offentliga finanserna. Samtidigt medför den förväntade återhämtningen i ekonomin att intäkterna från skatter växer snabbare medan en lägre inflation leder till att utgiftsutvecklingen dämpas. Sammantaget medför detta att det finansiella sparandet förstärks något.
- Den förväntat starkare konjunkturen medför att sparandet ytterligare förstärks 2026 och 2027. De offentliga finanserna stärks även av att endast aviserad eller beslutad finanspolitik inkluderas i prognoserna för dessa år.
- Det strukturella sparandet bedöms avvika från överskottsmålet 2024 och 2025. Avvikelsen bedöms dock vara motiverad, bl.a. mot bakgrund av att stödet till Ukraina är temporärt och att svensk ekonomi bedöms befinna sig i tydlig lågkonjunktur båda dessa år.
- Det finansiella sparandet väntas bli negativt i staten 2024–2026 och under hela prognosperioden för kommunsektorn. Ålderspensionssystemet bedöms redovisa ett överskott under hela prognosperioden.
- Den offentliga sektorns konsoliderade bruttoskuld prognostiseras öka i snabbare takt än BNP 2024 jämfört med 2023. Därefter väntas en successivt långsammare utveckling av bruttoskulden som andel av BNP, vilket bl.a. följer av att prognoserna baseras på antagandet om att inkludera endast aviserad eller beslutad finanspolitik.

8.1 Inledning

Redovisningen av den offentliga sektorns finanser följer generellt principerna i nationalräkenskaperna (NR). I EU bygger NR på den s.k. ENS 2010-manualen som är

en del av Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 549/2013 av den 21 maj 2013 om det europeiska national- och regionalräkenskapssystemet i Europeiska unionen. Skatter och statsbidrag redovisas dock enligt den ordning som gällde innan ENS 2010-manualen infördes. Därmed överensstämmer redovisningen av skatter och statsbidrag i detta avsnitt bättre med redovisningen i statens budget och den kommunala redovisningen än med NR:s redovisningsprinciper. Det finansiella sparandet för den offentliga sektorn och dess delsektorer påverkas inte av denna avvikelse. Redovisningen av inkomster och utgifter för den konsoliderade offentliga sektorn påverkas inte heller.

I samband med att NR fr.o.m. 2014 gick över till ENS 2010, ändrades benämningarna på flera sektorer i NR. I regeringens ekonomiska propositioner används dock de äldre men vedertagna benämningarna offentlig sektor (som i NR numera benämns offentlig förvaltning), stat (statlig förvaltning), ålderspensionssystem (sociala trygghetsfonder) och kommunsektor (kommunal förvaltning).

8.2 Den offentliga sektorns finanser

Fortsatt höga utgifter försvagar det finansiella sparandet

Den rådande lågkonjunkturen bedöms tynga de offentliga finanserna 2024. Intäkterna från skatter väntas växa relativt långsamt när viktiga skattebaser som exempelvis hushållens konsumtion och bostadsinvesteringar utvecklas svagt. Samtidigt väntas den offentliga sektorns utgifter växa kraftigt i spåren av den tidigare höga inflationen. Vidare medför kapitaltillskott till Riksbanken och stöd till Ukraina att utgifterna växer i förhållande till 2023. Även kommunsektorns utgifter bedöms fortsätta växa relativt snabbt 2024 om än i en avtagande takt jämfört med 2023. Underskottet i de offentliga finanserna väntas därför öka 2024 jämfört med 2023 (se diagram 8.1).

Diagram 8.1 Den offentliga sektorns finansiella och strukturella sparande

Procent av BNP resp. potentiell BNP. Utfall för det finansiella sparandet 2000–2023, prognos 2024–2027

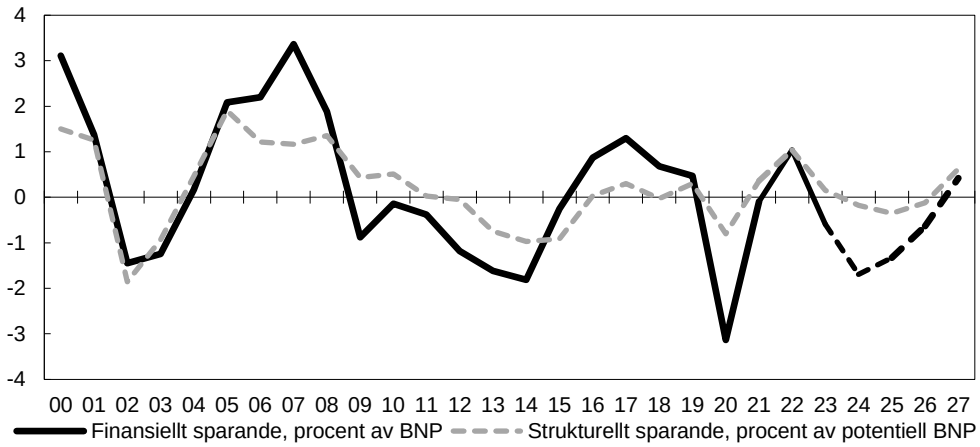

Anm.: För det strukturella sparandet utgör hela perioden en bedömning och utfall saknas.
Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Återhämtningen i ekonomin som väntas ta fart under 2025 medför att intäkter från skatt på bl.a. konsumtion förstärker de offentliga finanserna samtidigt som en lägre inflation dämpar kostnadsutvecklingen i den offentliga sektorn.

I takt med att återhämtningen i ekonomin fortsätter 2026 väntas de offentliga finanserna stärkas. Förstärkningen beror på att skatteintäkterna växer i en snabbare takt och att utgiftsökningen dämpas när konjunkturen stärks och effekter av den tidigare höga inflationen minskar. Att prognosen baseras på principen att enbart

beslutade och aviserade åtgärder inkluderas medför att de offentliga finanserna förstärks ytterligare fr.o.m. 2026 (se tabell 8.1).

Tabell 8.1 Den konsoliderade offentliga sektorns finanser

Miljarder kronor om inte annat anges. Utfall 2023, prognos 2024–2027

	2023	2024	2025	2026	2027
Inkomster	**2 955**	**3 049**	**3 160**	**3 317**	**3 479**
Procent av BNP	47,6	47,4	47,3	47,2	47,3
Skatter och avgifter	2 561	2 638	2 736	2 876	3 021
Kapitalinkomster	85	88	94	99	100
Övriga inkomster	309	323	330	341	358
Utgifter	**2 992**	**3 158**	**3 249**	**3 361**	**3 448**
Procent av BNP	48,2	49,1	48,6	47,8	46,9
Utgifter exkl. räntor	2 938	3 104	3 201	3 310	3 396
Räntor[1]	54	54	48	51	53
Finansiellt sparande	**-37**	**-109**	**-89**	**-45**	**31**
Procent av BNP	-0,6	-1,7	-1,3	-0,6	0,4
Strukturellt sparande					
Procent av potentiell BNP	**0,2**	**-0,2**	**-0,4**	**-0,1**	**0,6**

Anm.: Prognoserna är baserade på publicerad statistik t.o.m. 2024-08-10, utfall i enlighet med publicerad statistik 2024-08-10. Beloppen är avrundade och stämmer därför inte alltid överens med summan.

[1] Inklusive utgifter för kapitalavkastning på pensionsskulden.

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Det strukturella sparandet försvagas 2024

Det strukturella sparandet är en skattning av vad det finansiella sparandet skulle vara om det inte påverkades av konjunkturläget eller av händelser som ger upphov till engångseffekter, t.ex. en större tillfällig inbetalning som stärker sparandet ett enskilt år. Eftersom det strukturella sparandet inte påverkas av konjunkturen kan den direkta effekten av den aktiva finanspolitiken urskiljas tydligare i det strukturella sparandet än i det finansiella sparandet.

Det strukturella sparandet bedöms avvika från överskottsmålet 2024 och 2025. Som andel av potentiell BNP bedöms det strukturella sparandet uppgå till −0,2 procent 2024 och −0,4 procent 2025. En avvikelse från överskottsmålet bedöms dock vara motiverad, bl.a. mot bakgrund av att stödet till Ukraina är temporärt och att svensk ekonomi bedöms befinna sig i tydlig lågkonjunktur båda dessa år (se även uppföljningen av överskottsmålet i avsnitt 4.1). Det strukturella sparandet bedöms successivt förstärkas fr.o.m. 2026. Förstärkningen är en följd av regeringens princip att endast inkludera aviserad eller beslutad finanspolitik i prognosen, vilket ger upphov till den s.k. automatiska budgetförstärkningen, dvs. att en stor del av de offentliga utgifterna är nominellt oförändrade medan skatteintäkterna ökar i takt med BNP.

Den del av skillnaden mellan det finansiella och strukturella sparandet som beror på konjunkturen motsvaras i tabell 8.2 av raderna automatiska stabilisatorer och skattebasernas sammansättning. Därtill skiljer sig det finansiella och strukturella sparandet åt på grund av engångseffekter (om posterna 2–4 i tabell 8.2 subtraheras från post 1 fås post 5). En automatisk stabilisator avser t.ex. ersättningssystem eller skatteregler vars utformning gör att den samlade efterfrågan i ekonomin automatiskt dämpas vid en hög tillväxt och hålls uppe vid en låg tillväxt. Exempelvis minskar hushållens disponibla inkomster i mindre utsträckning än den ekonomiska aktiviteten generellt i en lågkonjunktur, eftersom ersättningarna för exempelvis arbetslöshet ökar. På så sätt stabiliseras efterfrågan automatiskt i ekonomin. De automatiska stabilisatorerna räknas av vid bedömningen av det strukturella sparandet, eftersom de

varierar med konjunkturen. Svensk ekonomi bedöms vara i en lågkonjunktur och BNP-gapet, som är ett samlat mått på resursutnyttjandet i ekonomin, väntas vara tydligt negativt 2024 och 2025 (post 7 i tabellen). Det medför att de automatiska stabilisatorerna (post 2) bedöms ge en negativ påverkan på det finansiella sparandet 2024 och 2025.

Tabell 8.2 Finansiellt och strukturellt sparande

Procent av BNP om inte annat anges

		2023	2024	2025	2026	2027
1	**Finansiellt sparande**	**-0,6**	**-1,7**	**-1,3**	**-0,6**	**0,4**
2	Automatiska stabilisatorer	0,0	-0,7	-0,8	-0,3	0,0
3	Skattebasernas sammansättning	-0,6	-0,4	-0,2	-0,2	-0,2
4	Engångseffekter	0,0	-0,4	0,0	0,0	0,0
5	**Strukturellt sparande, procent av potentiell BNP**	**0,2**	**-0,2**	**-0,4**	**-0,1**	**0,6**
6	BNP-gap, procent av potentiell BNP	-1,9	-2,7	-1,7	-0,5	0,0
7	BNP-gap i trendpriser, procent av potentiell BNP	0,0	-1,3	-1,6	-0,6	0,0

Anm.: Beloppen är avrundade och stämmer därför inte alltid överens med summan.

Källa: Egna beräkningar.

Konjunkturen påverkar även den offentliga sektorns finansiella sparande genom skattebasernas sammansättning, som bedöms bidra negativt till det finansiella sparandet under hela prognosperioden. Denna effekt räknas också bort från det strukturella sparandet (post 3). År 2024 försämras det finansiella sparandet av kapitaltillskottet till Riksbanken, vilket klassificeras som en engångseffekt. I övrigt bedöms det inte finnas någon engångseffekt som påverkar det finansiella sparandet (post 4) fram t.o.m. 2027.

Vid beräkningarna av det strukturella sparandet används BNP-gapet som indikator för konjunkturutvecklingen i ekonomin, dvs. skillnaden mellan faktisk och potentiell BNP i procent av potentiell BNP. Regeringen har valt att justera priseffekten genom att använda trendpriser vid bedömningen av potentiell BNP i löpande pris (se BNP-gap med respektive metod i posterna 6 och 7 i tabellen). Denna justering jämnar ut utvecklingen av det strukturella sparandet över tid. Utan denna justering skulle förändringarna av det strukturella sparandet vara kraftigare mellan enskilda år, till följd av den höga inflationen. Justeringen bedöms därmed ge jämnare finanspolitiska förutsättningar mellan åren. För mer information se Finansdepartementets rapport Metod för beräkning av strukturellt sparande i offentlig sektor april 2024 på regeringen.se.

Finanspolitiken bedöms sammantaget vara något expansiv 2025

I detta avsnitt redovisas en analys av hur finanspolitiken väntas påverka den allmänna efterfrågan i ekonomin de närmaste åren. Analyser av detta slag är dock osäkra och i avsnittet förutsätts alla finanspolitiska åtgärder få samma effekt på efterfrågan. I praktiken kan dock två finansiellt sett lika kostsamma åtgärder påverka efterfrågan på olika sätt.

Finanspolitikens effekt på efterfrågan i ekonomin mäts vanligen genom att analysera dess inriktning och ställning. Det finansiella sparandet kan användas för att analysera de offentliga finansernas totala effekter på efterfrågan, inklusive de s.k. automatiska stabilisatorerna, och inte enbart effekten av finanspolitiska beslut. För att få en mer precis uppskattning av finanspolitikens effekt på efterfrågan används därför ofta det strukturella sparandet i dessa analyser. Finanspolitikens ställning mäts genom att jämföra det strukturella sparandets nivå med överskottsmålet och indikerar finanspolitikens effekt på efterfrågan i förhållande till ett genomsnittligt år. Finanspolitikens

inriktning mäts som förändringen av strukturellt sparande och indikerar finanspolitikens effekt på efterfrågan i förhållande till föregående år.

I tabell 8.3 redovisas den årliga förändringen av det strukturella och det finansiella sparandet. Skillnaden mellan förändringen av det finansiella sparandet och förändringen av det strukturella sparandet utgörs av nettoeffekten av de automatiska stabilisatorerna, dvs. konjunkturlägets effekter på sparandet, och skattebasernas sammansättning samt engångseffekter (posterna 8–10 i tabellen). År 2025 bedöms resursutnyttjandet i ekonomin öka (post 17 i tabellen), men de automatiska stabilisatorerna (post 8 i tabellen) fortsätter att belasta det finansiella sparandet. Skattebasernas sammansättning bedöms bli mer gynnsam för det finansiella sparandet 2025 (post 9 i tabellen). Frånvaron av engångseffekter bidrar också till att stärka det finansiella sparandet 2025 i jämförelse med 2024, då det belastades av ett kapitaltillskott till Riksbanken (post 10 i tabellen).

Den årliga förändringen av det strukturella sparandet (post 11 i tabell 8.3) kan i sin tur fördelas på ett antal andra komponenter (posterna 12–16). En av dessa komponenter är hur den aktiva finanspolitiken förändras från år till år. Den aktiva finanspolitiken ger ett negativt bidrag till det strukturella sparandet 2025 (post 12). I tabell 8.4 redovisas den samlade budgeteffekten av aktiva finanspolitiska åtgärder i förhållande till föregående år, dvs. de sammanräknade inkomsterna och utgifterna för alla åtgärder som beslutats av riksdagen samt föreslås eller aviseras i denna proposition, i propositionen Höständringsbudget för 2024 eller i propositionen Extra ändringsbudget för 2024 – Ytterligare materiel och ekonomiskt stöd till Ukraina (prop. 2024/25:6).

Utvecklingen i kommunsektorn, dvs. kommuner och regioner, bidrar till att det strukturella sparandet förstärks 2025 (post 14 i tabell 8.3). Utvecklingen av det strukturella sparandet förklaras också av att nettointäkterna från kapital (post 13) bidrar något positivt 2025.

Om förändringen av det strukturella sparandet är nära noll indikerar det att finanspolitiken, utöver effekten av de automatiska stabilisatorerna, har en neutral effekt på resursutnyttjandet i ekonomin det aktuella året. Om det strukturella sparandet i stället ökar eller minskar indikerar det att finanspolitiken har en åtstramande respektive expansiv effekt på resursutnyttjandet. Finanspolitikens ställning bedöms i sin tur genom att ställa det strukturella sparandet i relation till överskottsmålet. För 2024 väntas det strukturella sparandet uppgå till −0,2 procent av potentiell BNP, vilket är en minskning med 0,3 procentenheter från 2023 (post 11). Den sammantagna finanspolitiken 2024 bedöms vara något expansiv. För 2025 bedöms det strukturella sparandet uppgå till −0,4 procent av potentiell BNP, vilket är en minskning med 0,2 procentenheter från 2024. Finanspolitikens ställning indikerar att finanspolitiken är expansiv 2025. Finanspolitikens inriktning ger inte en lika tydlig indikation men en viss försvagning av det strukturella sparandet mellan 2024 och 2025 ger stöd åt bedömningen att finanspolitiken sammantaget är något expansiv 2025 (se även avsnitt 4.1 om finanspolitikens stabiliseringspolitiska effekt).

Tabell 8.3 Förändring av det strukturella sparandet

Procent av BNP resp. potentiell BNP

		2024	2025	2026	2027
7	**Förändring av finansiellt sparande**	**-1,1**	**0,4**	**0,7**	**1,0**
8	Förändring av automatiska stabilisatorer	-0,7	-0,1	0,5	0,3
9	Förändring av skattebasernas sammansättning	0,2	0,3	0,0	0,0
10	Förändring av engångseffekter	-0,4	0,4	0,0	0,0

		2024	2025	2026	2027
11	**Förändring av strukturellt sparande, procent av potentiell BNP**	**-0,3**	**-0,2**	**0,2**	**0,7**
12	*varav aktiv finanspolitik*	*-1,4*	*-0,3*	*0,0*	*0,2*
13	*varav kapitalnetto*	*0,0*	*0,2*	*0,0*	*0,0*
14	*varav kommunsektorns finanser*	*0,1*	*0,3*	*-0,1*	*-0,1*
15	*varav ålderspensionssystemets finanser*	*0,2*	*0,0*	*0,1*	*0,0*
16	*varav övrigt*	*0,6*	*-0,2*	*0,2*	*0,6*
17	BNP-gap, förändring i procentenheter	-0,9	1,0	1,2	0,5
18	BNP-gap i trendpriser, förändring i procentenheter	-1,4	-0,3	0,0	0,2

Anm.: Beloppen är avrundade och stämmer därför inte alltid överens med summan. Posterna 7–10 redovisas som andel av BNP, posterna 11–16 redovisas som andel av potentiell BNP.

Källa: Egna beräkningar.

Posten Övrigt (post 16 i tabell 8.3) innehåller bl.a. effekten av en underliggande automatisk budgetförstärkning. Utan att nya aktiva finanspolitiska beslut fattas ökar normalt skatteintäkterna i ungefär samma takt som BNP i löpande priser, medan de statliga utgifterna ökar något långsammare. Anledningen till att utgifterna ökar långsammare än BNP är att många transfereringar och andra anslag inte automatiskt räknas upp i takt med att ekonomin växer. Anslagen till de statliga myndigheterna kompenseras inte heller fullt ut för att lönerna ökar, eftersom en viss produktivitetsökning förutsätts i pris- och löneomräkningssystemet. Utan nya aktiva beslut förstärks därför normalt de offentliga finanserna. Den automatiska budgetförstärkningen tenderar att vara mycket varierande vid kraftiga konjunktursvängningar. Även inkomstförändringar som inte bedöms bero på konjunkturen ingår i posten. Till följd av dessa orsaker uppskattas posten Övrigt vara lägre 2025 och 2026. För 2027 bedöms posten vara något högre än genomsnittet för perioden före pandemin 2010–2019, vilket var ca 0,4 procent av potentiell BNP.

Tabell 8.4 Samlade budgeteffekter av tidigare beslut och nu aktuella förslag och aviseringar i förhållande till det närmast föregående året

Offentliga sektorns finansiella sparande. Miljarder kronor om inte annat anges

	2023	2024	2025	2026	2027
Förändring av takbegränsade utgifter[1]	-27,8	56,4	25,1	8,4	-13,9
Kapitaltillskott till Riksbanken	0,0	25,0	-25,0	0,0	0,0
Justering för olika redovisningsprinciper i statens budget och nationalräkenskaperna	-2,4	0,7	-0,9	-4,8	-0,6
varav lånefinansierade infrastrukturinvesteringar[2]	*-2,7*	*-0,1*	*-0,6*	*-2,7*	*0,0*
Summa utgiftsförändringar[3]	**-30,2**	**82,0**	**-0,8**	**3,6**	**-14,5**
Skatter, brutto[4, 5]	20,7	-2,4	-21,4	1,8	0,3
Indirekta effekter av skatter[5]	-1,6	-1,2	-1,1	0,2	0,0
Övriga inkomstreformer	2,4	-1,9	-1,6	-0,1	0,0
Summa inkomstförändringar, netto[3, 6]	**21,5**	**-5,5**	**-24,1**	**1,9**	**0,3**
Utgifts- och inkomstförändringar, effekt på offentliga sektorns finansiella sparande[3]	**51,8**	**-87,5**	**-23,2**	**-1,7**	**14,8**
Procent av BNP	0,8	-1,4	-0,3	0,0	0,2

[1] Avsnitt 6.4 innehåller en mer detaljerad genomgång av utvecklingen av de takbegränsade utgifterna. I tabell 6.6 redovisas budgeteffekterna per utgiftsområde.

[2] Posten visar förändringen av nettoupplåningen för väg- och järnvägsobjekt. Nettoupplåning utgör skillnaden mellan nyupplåning och amortering.

[3] För utgiftssidan innebär minustecken anslagsminskningar eller att temporära program upphör eller minskar i omfattning. För inkomstsidan innebär minustecken att skatteinkomsterna minskar. För den sammanlagda budgeteffekten av åtgärder på utgifts- och inkomstsidan innebär minustecken att de offentliga finanserna försvagas jämfört med det närmast föregående året.

[4] Se tabell 5.6. Förändrad kommunal utdebitering ingår i tabell 5.6 men ska inte ingå i tabell 8.4 eftersom den visar budgeteffekter av tidigare riksdagsbeslut och förslag från regeringen.

[5] För åtgärder på skatteområdet beskriver bruttoeffekten den statiskt beräknade förändringen i intäkterna från den skatt som regeländringen avser. En indirekt effekt kan uppkomma om regeländringen påverkar andra skattebaser eller konsumentprisindex (om konsumentprisindex påverkas består den indirekta effekten bl.a. av att utgiftsnivån i olika offentliga transfereringssystem påverkas via prisbasbeloppet).

[6] Exklusive indirekta effekter på inkomstsidan till följd av åtgärder på utgiftssidan.

Källa: Egna beräkningar.

Budgeteffekter av nya åtgärder sedan 2024 års ekonomiska vårproposition

De samlade budgeteffekterna för den offentliga sektorns inkomster, utgifter och finansiella sparande av beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder samt finansieringar sedan 2024 års ekonomiska vårproposition (prop. 2023/24:100) redovisas översiktligt i tabell 8.5. I redovisningen ingår de förslag för 2025 och aviserade förändringar för 2026 och 2027 som lämnas i denna proposition samt förslagen i propositionen Höständringsbudget för 2024. Vidare ingår budgeteffekterna av de åtgärder som regeringen föreslagit i propositionen Extra ändringsbudget för 2024 – Ytterligare materiel och ekonomiskt stöd till Ukraina (prop. 2024/25:6) samt de åtgärder som riksdagen beslutat efter förslag från regeringen i propositionen Extra ändringsbudget för 2024 – Ytterligare försvarsmateriel och ekonomiskt stöd till Ukraina (prop. 2023/24:155, bet. 2023/24:FiU36, rskr. 2023/24:265 och 266). Sedan vårpropositionen har riksdagen också beslutat om åtgärder i enlighet med förslag i betänkandet Riksbankens framställning om återställning av eget kapital – ändring i statens budget för 2024 (bet 2023/24:FiU28, rskr. 2023/24:277 och 278).

Utgångspunkten för redovisningen är att beslutade, föreslagna och aviserade ökningar och minskningar av anslag fullt ut motsvaras av en förändring av den faktiska förbrukningen av utgifter på anslagen. Nivån på den offentliga sektorns inkomster och utgifter påverkas även av andra förändringar, som i detta sammanhang inte definieras som nya förslag. Exempel på sådana förändringar är variationer i volymer i rättighetsbaserade transfereringssystem eller förändrade makroekonomiska förutsättningar.

Sammantaget medför de beslutade, föreslagna och aviserade åtgärderna att den offentliga sektorns finanser försvagas med ca 86 miljarder kronor 2025, jämfört med beräkningarna i vårpropositionen (se tabell 8.5). För 2026 och 2027 beräknas det finansiella sparandet försvagas med ca 96 miljarder kronor per år. Budgeteffekter redovisas även i förhållande till föregående år för att stödja analysen av finanspolitiken (se tabell 8.4).

Tabell 8.5 Budgeteffekter av nya beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder sedan 2024 års ekonomiska vårproposition

Offentliga sektorns finansiella sparande. Miljarder kronor om inte annat anges

	2024	2025	2026	2027
Förändring av takbegränsade utgifter[1]	4,6	63,8	75,1	75,8
Kapitaltillskott till Riksbanken	25,0	0,0	0,0	0,0
Justering för olika redovisningsprinciper i statens budget och nationalräkenskaperna	-0,1	-0,4	-1,9	-2,5
Summa utgiftsförändringar	**29,5**	**63,4**	**73,2**	**73,3**
Skatter, netto[2]	0,0	-23,1	-22,3	-22,5

	2024	2025	2026	2027
Övriga inkomstreformer	0,0	0,0	0,0	0,0
Summa inkomstförändringar, netto	**0,0**	**-23,1**	**-22,3**	**-22,5**
Förändring finansiellt sparande offentlig sektor	**-29,5**	**-86,5**	**-95,5**	**-95,8**
Procent av BNP	-0,5	-1,3	-1,4	-1,3

[1] Se avsnitt 6.5 och tabell 6.15 för en mer detaljerad genomgång per utgiftsområde av de förslag som påverkar budgetens utgiftssida. I tabell 8.5 ingår inte de budgeteffekter i tabell 6.15 om sammanlagt 19,1 miljarder kronor 2024 som avser förslag i HÄB24 om regelstyrda anslag och som följer av förändringar av volym och makroekonomiska förutsättningar.

[2] Effekterna på den offentliga sektorns finansiella sparande av föreslagna förändringar av skatteregler sedan 2024 års ekonomiska vårproposition beskrivs närmare i avsnitt 12.24 (tabell 12.14).

Källa: Egna beräkningar.

Av förslagen i propositionen Höständringbudget för 2024 ingår i tabell 8.5 endast de förslag som avser nya åtgärder. Dessa medför höjda anslagsnivåer om ca 1,6 miljarder kronor. I tabellen ingår inte medel som föreslås tillföras regelstyrda anslag som påverkas av förändringar av volym och makroekonomiska förutsättningar (i första hand transfereringsanslag) utan att någon ny reform föreslås (se vidare tabell 6.15). Dessa medför höjda anslagsnivåer om ca 19,1 miljarder kronor.

8.3 Statens finanser

I detta avsnitt redovisas statens finanser enligt NR. Prognoserna utgår från de prognoser för statens budgetsaldo som redovisas i avsnitt 7. Skillnaden mellan de båda redovisningarna består främst i att statens budgetsaldo visar statens lånebehov med omvänt tecken och därmed dess påverkan på statsskulden. Statens finansiella sparande visar i stället förändringen av statens finansiella förmögenhet, exklusive effekten av värdeförändringar.

Från budgetsaldo till statens finansiella sparande

I tabell 8.6 framgår att det förekommer väsentliga skillnader mellan statens budgetsaldo enligt budgetredovisningen och det finansiella sparandet enligt NR. Det finansiella sparandet påverkas inte av försäljningar eller köp av finansiella tillgångar, t.ex. aktier, eller ökad utlåning eftersom sådana transaktioner inte förändrar den finansiella förmögenheten. Däremot påverkas budgetsaldot och statsskulden av sådana transaktioner.

Förutom denna skillnad avviker det finansiella sparandet också i flera andra avseenden från budgetsaldot. Bland annat redovisas budgetsaldot kassamässigt, medan det finansiella sparandet redovisas enligt NR:s principer som innebär en periodiserad redovisning. Denna skillnad påverkar framför allt redovisningen av skatteinkomster och ränteutgifter.

Tabell 8.6 Statens budgetsaldo och finansiella sparande

Miljarder kronor. Utfall 2023, prognos 2024–2027

	2023	2024	2025	2026	2027
Budgetsaldo	**19**	**-93**	**-55**	**-52**	**7**
Till finansiellt sparande					
Periodisering av skatter	18	-4	-3	4	6
Räntor, periodisering, kursvinster/-förluster	4	-3	7	3	7
Köp och försäljning av aktier, extra utdelningar m.m.	-3	-6	-5	-5	-5
Övriga finansiella transaktioner m.m.	-37	20	-34	-6	2
Finansiellt sparande	**1**	**-85**	**-90**	**-54**	**17**

Anm.: Beloppen är avrundade och stämmer därför inte alltid överens med summan.
Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Faktorer under posten Övriga finansiella transaktioner m.m. medför att budgetsaldot 2023 enligt statsbudgetredovisningen var högre än det finansiella sparandet enligt NR. Den största skillnaden beror på Riksbankens beslut att egenfinansiera sin valutareserv, vilket innebär att Riksgäldskontoret har amorterat av de lån som har upptagits för Riksbankens räkning. Eftersom Riksbanken klassificeras som en del av näringslivet i NR minskar den offentliga sektorns upplåning. Detta stärker budgetsaldot, men är neutralt för det finansiella sparandet. Vidare påverkas budgetsaldot av de flaskhalsintäkter som tillfallit Affärsverket svenska kraftnät och som skuldförts som förutbetalda avgifter och placerats på konto i Riksgäldskontoret. Detta gäller även de avgifter som har återbetalats i form av elstöd till elkonsumenter. Eftersom flödena redovisas kassamässigt belastar elstöden saldot först när de betalas ut, vilket huvudsakligen gjordes 2023. Vid beräkningen av det finansiella sparandet redovisas bruttoflödena de år som beslut om utbetalningar fattas. Sett över två år blir nettoeffekten av utbetalningarna neutral i de båda redovisningarna.

Flaskhalsintäkterna bruttoredovisas enligt NR både som inkomster och utgifter för staten. Dessa är dock i stort sett neutrala för det finansiella sparandet. En mindre förstärkning bedöms dock ha kommit av att även myndigheter omfattas av elstöden.

Skattebetalningar samt ränteperiodiseringar beräknas ha blivit lägre enligt budgetredovisningen. Extrautdelningar från Telia AB medförde att budgetsaldot i stället förstärktes i förhållande till det finansiella sparandet.

År 2024 belastar i stället Övriga finansiella transaktioner m.m. budgetsaldot i förhållande till det finansiella sparandet. Detta rör bl.a. myndighetsupplåning samt periodiserade betalningar från EU.

Förväntade utbetalningar av medel från Faciliteten för återhämtning och resiliens, avseende tidigare år, medför 2025 att budgetsaldot förstärks i förhållande till det finansiella sparandet. I budgetredovisningen redovisas dessa betalningar kassamässigt när de uppstår, medan flödena periodiseras över flera år i NR. Detta medför att posten Övriga finansiella transaktioner m.m. är negativ, vilket förklarar en stor del av skillnaden mellan budgetsaldot och det finansiella sparandet 2025.

Skillnaden mellan budgetredovisningen och NR:s redovisning är mindre 2026 och 2027 då posterna i tabell 8.6 i stor utsträckning tar ut varandra.

Det finansiella sparandet är fortsatt svagt i staten men stärks mot slutet av perioden

År 2024 förväntas en försvagning av det finansiella sparandet i staten (se tabell 8.7). Stora satsningar inom bl.a. försvarsområdet tillsammans med stöd till Ukraina och ett kapitaltillskott till Riksbanken medför att utgifterna växer snabbare 2024 än 2023. Dessutom väntas föregående års höga inflation, som slår igenom fullt ut först med några års eftersläpning, medföra att utgifterna fortsätter att öka i snabb takt. Samtidigt medför konjunkturnedgången att framför allt inkomster från produktskatter väntas fortsätta att växa i långsam takt.

Underskottet i statens finanser prognostiseras i stort sett vara oförändrat 2025 jämfört med 2024. Det finansiella sparandet tyngs bl.a. av de fortsatt utökade satsningarna inom områden som försvar och rättsväsende. Samtidigt medför den förväntade återhämtningen i ekonomin att intäkterna från bl.a. skatt på konsumtion växer snabbare 2025. Den lägre inflationen medför att kostnadsutvecklingen stabiliseras vilket bidrar till att hålla tillbaka underskottet i statens finanser.

Från och med 2026 väntas en förstärkning av det finansiella sparandet i staten. Det beror på att endast den finanspolitik som hittills beslutats, föreslagits eller aviserats är inkluderad i prognosen. Det beror också på att den ekonomiska aktiviteten väntas öka efter några års lågkonjunktur. Staten väntas dock redovisa ett underskott t.o.m. 2026.

Tabell 8.7 Statens inkomster och utgifter

Miljarder kronor om inte annat anges. Utfall 2023, prognos 2024–2027

	2023	2024	2025	2026	2027
Inkomster	**1 546**	**1 581**	**1 625**	**1 703**	**1 782**
Procent av BNP	24,9	24,6	24,3	24,2	24,2
Skatter och avgifter	1 332	1 360	1 400	1 474	1 548
Kapitalinkomster	31	29	33	33	31
Övriga inkomster	183	193	193	196	203
Utgifter	**1 545**	**1 666**	**1 715**	**1 757**	**1 765**
Procent av BNP	24,9	25,9	25,6	25,0	24,0
Utgifter exkl. räntor	1 512	1 635	1 688	1 731	1 741
Procent av BNP	24,4	25,4	25,3	24,6	23,7
Ränteutgifter[1]	33	31	27	26	24
Finansiellt sparande	**1**	**-85**	**-90**	**-54**	**17**
Procent av BNP	0,0	-1,3	-1,3	-0,8	0,2

Anm.: Prognoserna är baserade på publicerad statistik t.o.m. 2024-08-10, utfall i enlighet med publicerad statistik 2024-08-10. Beloppen är avrundade och stämmer därför inte alltid överens med summan.

[1] Inklusive utgifter för kapitalavkastning på pensionsskulden.

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

8.4 Ålderspensionssystemets finanser

Det finansiella sparandet i ålderspensionssystemet bedöms uppgå till 0,5 procent av BNP 2024, vilket är en förstärkning från 0,2 procent av BNP 2023. Sparandet väntas vara oförändrat 2025 för att sedan stiga till 0,6 procent av BNP 2026 och 2027 (se tabell 8.8).

I ålderspensionssystemet väntas ett negativt avgiftsnetto fram t.o.m. 2025, dvs. avgiftsinkomsterna väntas vara lägre än pensionsutbetalningarna. Avgiftsnettot bedöms stärkas avsevärt 2024, då utgifterna ökar jämförelsevis långsamt till följd av utvecklingen av inkomstindex. Samtidigt väntas direktavkastningen på AP-fondernas tillgångar i form av ränteintäkter och utdelningar öka i god takt. Kapitalinkomsterna i ålderspensionssystemet väntas fortsatt bli högre än det negativa avgiftsnettot, vilket gör att det finansiella sparandet väntas öka successivt under prognosperioden.

Tabell 8.8 Ålderspensionssystemets inkomster och utgifter

Miljarder kronor om inte annat anges. Utfall 2023, prognos 2024–2027

	2023	2024	2025	2026	2027
Avgifter	341	357	372	390	407
Pensioner	-358	-361	-378	-387	-401
Avgiftsnetto	**-17**	**-4**	**-6**	**3**	**6**
Räntor, utdelningar	38	41	45	46	47
Förvaltningsutgifter m.m.	-7	-6	-7	-7	-7
Finansiellt sparande	**14**	**30**	**32**	**42**	**45**
Procent av BNP	0,2	0,5	0,5	0,6	0,6

Anm.: Prognoserna är baserade på publicerad statistik t.o.m. 2024-08-10, utfall i enlighet med publicerad statistik 2024-08-10. Beloppen är avrundade och stämmer därför inte alltid överens med summan.

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Utgifterna i ålderspensionssystemet väntas öka de närmaste åren till följd av att pensionärerna väntas bli fler och att pensionerna i genomsnitt väntas bli högre. År 2025–2027 väntas pensionsutbetalningarna öka med i genomsnitt 3,6 procent per år. Avgiftsinkomsterna, som är starkt kopplade till lönesumman i ekonomin (summan av utbetalda löner inklusive företagarinkomster), väntas öka i snabbare takt än pensionsutbetalningarna, i genomsnitt med 4,5 procent per år under samma period. De avgiftsinkomster som finansierar systemet är ålderspensionsavgiften från arbetsgivare och egenföretagare samt den allmänna pensionsavgiften (se tabell 8.9).

Det finansiella sparandet i ålderspensionssystemet väntas också förstärkas under prognosåren till följd av den s.k. riktåldersreformen, som bl.a. innebär att den lägsta åldern som ger rätt till allmän inkomstgrundad pension höjs 2026 (efter att ha höjts vid två tillfällen, 2020 och 2023, prop. 2018/19:133, bet. 2019/20:SfU5, rskr. 2019/20:10; prop. 2018/19:91, bet. 2018/19:AU12, rskr. 2018/19:276; prop. 2021/22:181, bet. 2021/22:SfU25, rskr. 2021/22:331). För 2023 medförde de justerade åldersgränserna att den lägsta åldern för att ta ut inkomstgrundad ålderspension ändrades till 63 år, att åldersgränserna för grundskyddet och angränsande trygghetssystem ändrades från 65 till 66 år och att åldern för arbetstagarens rätt att kvarstå i anställning enligt lagen (1982:80) om anställningsskydd, den s.k. LAS-åldern, ändrades från 68 till 69 år. Även vissa åldersgränser i skatte- och socialavgiftssystemet följdjusterades 2023 och kommer att följdjusteras 2026. År 2026 knyts flera av de ändrade åldersgränserna till riktåldern för pension, som då beräknas vara 67 år.

Tabell 8.9 Ålderspensionssystemets avgiftsinkomster

Miljarder kronor. Utfall 2023, prognos 2024–2027

	2023	2024	2025	2026	2027
Allmän pensionsavgift	152	159	167	175	183
Ålderspensionsavgift, arbetsgivare	159	167	175	183	192
Ålderspensionsavgift, egenföretagare	3	3	3	3	3
Statlig ålderspensionsavgift	27	28	27	28	29
Avgiftsinkomster	**341**	**357**	**372**	**390**	**407**

Anm.: Prognoserna är baserade på publicerad statistik t.o.m. 2024-08-10, utfall i enlighet med publicerad statistik 2024-08-10. Beloppen är avrundade och stämmer därför inte alltid överens med summan.

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Alla inkomstpensioner och tilläggspensioner är följsamhetsindexerade. Följsamhetsindexering innebär att inkomst- och tilläggspensionerna varje år räknas om med utvecklingen av inkomstindex eller ett balansindex, minus en förskottsränta på 1,6 procent. I ett läge när ålderspensionssystemets finanser är i balans bygger följsamhetsindexeringen på förändringen av inkomstindex. Om ålderspensionssystemets skulder överstiger systemets tillgångar aktiveras balanseringen och indexeringen bygger i stället på ett balansindex. Balanseringen är ett sätt att säkerställa att systemets utgifter över tid inte överstiger dess inkomster. Balanstalet bedöms överstiga 1,0 under prognosperioden. Pensioner och pensionsrätter antas därmed indexeras med inkomstindex.

8.5 Kommunsektorns finanser

Kommunsektorns finanser regleras av balanskravet och kravet på en god ekonomisk hushållning i kommunallagen (2017:725). Enligt balanskravet får kommuners och regioners resultat som huvudregel inte vara negativt. Balanskravet anger en miniminivå, men för att uppnå god ekonomisk hushållning behöver resultatet i regel vara högre (se avsnitt 4.3). Skillnaden mellan resultatet och det finansiella sparandet

förklaras till största delen av att investeringar, men inte avskrivningar, ingår som utgifter i det finansiella sparandet. I resultatet ingår inte investeringar, men däremot avskrivningar. Det kan även finnas periodiseringsskillnader för olika inkomster och utgifter mellan det finansiella sparandet och resultatet.

I regeringens prognos för kommunsektorns finanser antas utgifterna på sikt utvecklas på ett sätt som är förenligt med balanskravet. På några års sikt antas i normalfallet kommunsektorn som helhet även redovisa ett resultat som bedöms vara i linje med en god ekonomisk hushållning. Vidare antas den genomsnittliga kommunala skattesatsen vara oförändrad. Prognosen grundar sig även på ett antagande om oförändrad politik på statlig nivå, utöver tidigare beslutade och nu föreslagna samt aviserade förändringar av statsbidragen. Därigenom blir skatteunderlagets tillväxt viktig för utvecklingen av kommunsektorns inkomster i prognosen. Eftersom kommunsektorn i normalfallet antas redovisa ett resultat i linje med balanskravet och god ekonomisk hushållning på några års sikt blir utvecklingen av skatteunderlaget vanligtvis styrande för prognosen för utgifterna.

Underskott i kommunsektorn väntas 2024, därefter stärks kommunsektorns finanser

Den tidigare höga inflationen har, med viss eftersläpning, medfört ett högt kostnadstryck i kommuner och regioner. Det gör att framför allt pensionskostnaderna bedöms fortsätta att öka snabbt 2024 och bidrar till ett ansträngt ekonomiskt läge, i synnerhet i regionerna. Kommunsektorn väntas prioritera att upprätthålla konsumtionen och undvika tillfälliga neddragningar i verksamheten under 2024. Såväl resultat som balanskravsresultat bedöms därför bli negativt i kommunsektorn som helhet 2024. I prognosen antas att ett antal kommuner och regioner kommer att återställa hela eller delar av det negativa resultatet under efterföljande år i enlighet med kraven i kommunallagen. Ett antal kommuner och regioner väntas också besluta att använda medel som de avsatt i en resultatutjämningsreserv för att utjämna intäkter över en konjunkturcykel, eller hänvisa till synnerliga skäl för att inte återställa hela eller delar av det negativa resultatet 2024.

Lägre inflation och stigande ekonomisk aktivitet väntas innebära att kommunsektorns finanser stärks 2025. Kostnaderna för de kommunala tjänstepensionerna, som bl.a. påverkas av prisbasbeloppets utveckling, väntas minska betydligt 2025. Resultatet väntas därför stärkas 2025 för att i slutet av prognosperioden nå en nivå som är förenlig med god ekonomisk hushållning.

Det finansiella sparandet väntas successivt förstärkas men förbli negativt under hela prognosperioden 2024–2027 (se tabell 8.10).

Tabell 8.10 Kommunsektorns finanser

Miljarder kronor om inte annat anges. Utfall 2023, prognos 2024–2027

	2023	2024	2025	2026	2027
Totala inkomster	**1 414**	**1 480**	**1 533**	**1 586**	**1 644**
Utveckling i procent	4,0	4,7	3,6	3,4	3,7
Skatter	893	928	970	1 018	1 070
Kommunal fastighetsavgift	22	21	22	23	24
Statsbidrag exkl. kompensation för mervärdesskatt	262	285	288	277	269
varav generella bidrag	*152*	*168*	*167*	*168*	*165*
varav riktade bidrag	*110*	*116*	*121*	*110*	*104*
Kapitalinkomster	16	19	16	20	23
Övriga inkomster[1]	220	227	237	247	258

	2023	2024	2025	2026	2027
varav kompensation för mervärdesskatt	*88*	*91*	*94*	*97*	*99*
Totala utgifter	**1 466**	**1 534**	**1 564**	**1 618**	**1 676**
Utveckling i procent	9,2	4,6	2,0	3,4	3,6
Konsumtion	1 192	1 250	1 273	1 316	1 364
Investeringar	162	162	167	172	177
Transfereringar	95	104	108	110	112
Övriga utgifter[2]	18	19	16	20	23
Finansiellt sparande	**-52**	**-54**	**-31**	**-32**	**-31**
Procent av BNP	-0,8	-0,8	-0,5	-0,5	-0,4
Resultat efter finansiella poster	**13**	**-10**	**21**	**25**	**25**
Procent av skatter och generella statsbidrag	1,3	-0,9	1,9	2,1	2,0

Anm.: Prognoserna är baserade på publicerad statistik t.o.m. 2024-08-10. Beloppen är avrundade och stämmer därför inte alltid överens med summan.

[1] Kommunsektorns kompensation för mervärdesskatt är inkluderad i övriga inkomster men inte i statsbidragen.

[2] Inkluderar nettoköp av fastigheter. Eftersom försäljningen vanligtvis överstiger köp är denna nettopost negativ, vilket minskar de redovisade utgifterna med några miljarder kronor per år.

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Skatteinkomsterna väntas växa snabbare när konjunkturen stärks

Kommunsektorns inkomster består framför allt av intäkter från skatt på arbete och statsbidrag. Till följd av svag efterfrågan på arbetskraft väntas utvecklingstakten för lönesumman i ekonomin under 2024 understiga den genomsnittliga tillväxttakten för de senaste tio åren. Det innebär att det kommunala skatteunderlaget och de kommunala skatteinkomsterna väntas utvecklas något svagare än den genomsnittliga utvecklingen de senaste tio åren. I takt med att efterfrågan stiger och konjunkturen stärks väntas skatteinkomsterna växa något snabbare 2025–2027.

Vid förändringar av skattelagstiftningen som påverkar det kommunala skatteunderlaget neutraliseras i regel effekterna av förändringarna genom att nivån på de generella statsbidragen höjs eller sänks (s.k. skattereglering). I den nuvarande prognosen minskar de kommunala skatteinkomsterna, bl.a. på grund av förslagen om slopad avtrappning i jobbskatteavdraget, jobbskatteavdraget för äldre och det förhöjda grundavdraget, ytterligare förstärkning av det förhöjda grundavdraget samt sänkt ersättningsnivå för expertskatt avseende 2025. Samtidigt ökar de något till följd av förslaget om höjd beloppsgräns vid avdrag för resor till och från arbetet avseende 2026. För att regeländringarna ska vara neutrala för kommunsektorns finanser justeras de generella statsbidragen med motsvarande belopp.

Kommuner och regioner får bidrag från staten i form av dels generella, dels riktade statsbidrag. De generella statsbidragen ökar 2024 men minskar något 2025 till följd av att tillfälliga satsningar avslutas. De riktade statsbidragen, som finansieras från ett flertal olika utgiftsområden, bedöms också öka 2024 till följd av de tillfälliga förstärkningar av de riktade statsbidragen som aviserades i budgetpropositionen för 2024 och i propositionen Vårändringsbudget för 2024 för att hantera kostnadsökningar till följd av den höga inflationen. I denna proposition föreslås ytterligare tillskott till kommuner och regioner för 2025 till följd av satsningar inom bl.a. hälso- och sjukvård och utbildning, vilket innebär att de riktade statsbidragen bedöms öka något 2025. Sammantaget väntas de totala statsbidragen öka något 2024 och 2025 men minska 2026 och 2027. Minskningen beror på att tillfälliga stöd avvecklas, i kombination med prognosantagandet om att enbart inkludera nu beslutade eller aviserade statsbidragsändringar.

Lägre inflation bidrar till att kommunsektorns utgifter ökar i långsammare takt framöver

Av kommunsektorns totala utgifter utgör kommunal konsumtion den största delen, dvs. välfärdstjänster inom främst vård, skola och omsorg. Kommunerna och regionerna har därutöver huvudsakligen utgifter för investeringar och transfereringar, t.ex. ekonomiskt bistånd.

Kommunal konsumtion väntas växa långsammare framöver

Den kommunala konsumtionen fördelas mellan ett antal verksamhetsområden. Störst andel av konsumtionsutgifterna går till hälso- och sjukvård. Därefter följer utgifter för utbildning och omsorg. Den demografiska utvecklingen har stor betydelse för behovet av resurser inom olika välfärdstjänster. Om exempelvis antalet elever ökar behöver skolorna anställa fler lärare för att inte lärartätheten ska minska. Befolkningstillväxten väntas gradvis avta 2024–2027 och bli betydligt lägre än genomsnittet sedan 2010. Detta förklaras bl.a. av lägre invandring och att barnafödandet väntas bli lägre. Samtidigt väntas antalet äldre fortsätta att öka snabbare än befolkningen i stort 2024–2027.

De kommunala konsumtionsutgifterna i fasta priser väntas utvecklas svagt 2024, trots att konsumtionsutgifterna i löpande priser ökar i ungefär genomsnittlig takt (se diagram 8.2). Det förklaras bl.a. av att pensionskostnaderna bedöms fortsätta öka till följd av eftersläpande effekter av den tidigare höga inflationen. Pensionskostnaderna väntas däremot minska 2025 i spåren av att inflationen har minskat. Det bidrar till att förbättra de ekonomiska förutsättningarna i kommunsektorn. Kommunsektorns resultat bedöms därför förbättras under 2025 men konsumtionen väntas fortsatt utvecklas svagt.

Diagram 8.2 Kommunala konsumtionsutgifter

Årlig procentuell förändring. Utfall 2000–2023, prognos 2024–2027

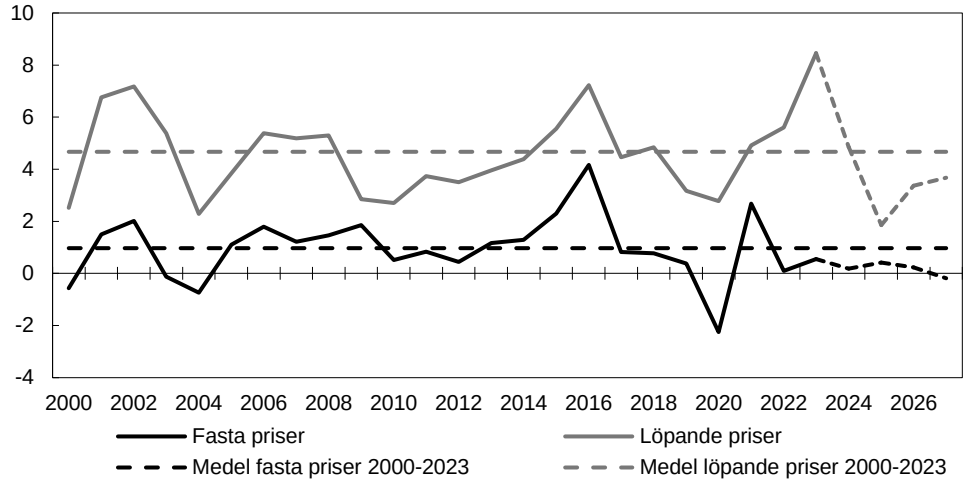

Anm.: Kommunal konsumtion i fasta priser mäts till största delen med s.k. volymindex. Dessa påverkas främst av demografiska faktorer och är inte nödvändigtvis detsamma som hur mycket resurser kommunsektorn lägger på verksamheten.

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

I kommunsektorns finansiella sparande och resultat ingår konsumtionsutgifterna i löpande priser. Prisutvecklingen har därmed stor betydelse för hur kommunal konsumtion utvecklas. Prisutvecklingen styrs vanligtvis främst av löneutvecklingen i sektorn. För perioden 2024–2027 väntas lönekostnaden per arbetad timme öka med i genomsnitt 2,5 procent per år, vilket är lägre än ett historiskt genomsnitt 2000–2023. Den lägre ökningstakten förklaras av att de sociala avgifterna minskar tydligt när

kostnaderna för pensionsavsättningar minskar till följd av lägre inflation (se diagram 8.2).

Utgifter för investeringar, räntor och transfereringar bedöms öka i måttlig takt framöver

Investeringsutgifterna var på en hög nivå 2023, vilket till viss del förklaras av den höga inflationen. Samtidigt ökar både antalet och andelen äldre i många kommuner, vilket medför större behov inom sjukvården och äldreomsorgen. Det motverkas dock till viss del av ett lägre barnafödande som väntas medföra att behoven av skola och barnomsorg minskar framöver. Investeringarna påverkas även av att många byggnader och infrastruktur behöver renoveras eller bytas ut. Sammantaget bedöms detta leda till att de kommunala investeringsutgifterna bedöms vara måttliga framöver och ökningstakten väntas bli lägre än genomsnittet under 2000-talet.

Investeringsnivån bidrar till att kommunsektorns skulder, där kommunerna står för den största andelen, bedöms öka då investeringarna till en viss del lånefinansieras. Investeringar som utförs av kommunala bolag, som enligt redovisningen i NR inte ingår i kommunsektorn, ökar till viss del också kommunsektorns skuldsättning. Det sker genom att kommunsektorn tar upp lån som vidareutlånas till dessa bolag. Ränteutgifterna, som har stigit det senaste året, väntas fortsätta stiga under 2024 innan de minskar något under 2025.

Cirka 7 procent av kommunsektorns utgifter består av transfereringar till staten, företag och hushåll. Denna andel har varit relativt oförändrad under 2000-talet och bedöms även fortsatt vara det. Transfereringarna till hushållen i form av ekonomiskt bistånd utgör omkring 1 procent av kommunsektorns utgifter.

8.6 Den offentliga sektorns finansiella förmögenhet

Den offentliga sektorns nettoförmögenhet består av fasta produktionstillgångar och finansiella tillgångar, med avdrag för skulder. I detta avsnitt redovisas den finansiella förmögenheten, medan de reala tillgångarna redovisas i bilaga 1.

Den offentliga sektorns finansiella nettoförmögenhet är positiv, eftersom ålderspensionssystemets tillgångar i AP-fonderna överstiger de negativa ställningsvärden som staten och kommunsektorn tillsammans redovisar (se tabell 8.11). Den totala skulden inkluderar statens och kommunsektorns åtaganden för de förmånsbestämda tjänstepensionerna som intjänats fr.o.m. 1998. De totala skulderna för de fonderade avgiftsbestämda tjänstepensionerna ingår, i likhet med premiepensionssystemet, inte i den offentliga sektorn, utan redovisas i försäkringssektorn.

Den offentliga sektorns finansiella nettoförmögenhet minskar som andel av BNP, då framför allt tillgångarna i ålderspensionssystemet väntas utvecklas svagt.

Tabell 8.11 Den offentliga sektorns finansiella nettoförmögenhet

Procent av BNP. Utfall 2023, prognos 2024–2027

	2023	2024	2025	2026	2027
Staten	0,9	0,2	0,0	-0,1	0,8
Ålderspensionssystemet	31,7	31,0	30,3	29,3	28,5
Kommunsektorn	-4,2	-4,6	-4,6	-4,6	-4,5
Offentlig sektor	**28,5**	**26,6**	**25,7**	**24,7**	**24,8**
Förändring	-0,9	-1,9	-0,9	-1,0	0,1
varav bidrag till förändringen					

	2023	2024	2025	2026	2027
varav finansiellt sparande	*-0,6*	*-1,7*	*-1,3*	*-0,6*	*0,4*
varav värdeförändringar m.m.	*1,3*	*0,8*	*1,5*	*0,9*	*0,8*
varav nominell BNP-förändring	*-1,6*	*-1,0*	*-1,0*	*-1,3*	*-1,1*

Anm.: Prognoserna är baserade på publicerad statistik t.o.m. 2024-08-10, utfall i enlighet med publicerad statistik t.o.m. 2024-08-10. Beloppen är avrundade och stämmer därför inte alltid överens med summan.

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Den offentliga sektorns konsoliderade bruttoskuld väntas vara fortsatt stabil

Den offentliga sektorns konsoliderade bruttoskuld, den s.k. Maastrichtskulden, definieras av EU-regler och är det skuldbegrepp som används vid bedömningen av medlemsstaternas offentliga finanser inom ramen för stabilitets- och tillväxtpakten. För Sverige innebär definitionen att skulden består av den konsoliderade statsskulden samt kommunsektorns och ålderspensionssystemets skulder på kapitalmarknaden, med avdrag för AP-fondernas innehav av statsobligationer.

Inför att Sverige den 1 januari 1995 blev medlem i EU uppgick den konsoliderade bruttoskulden till närmare 70 procent av BNP (skuldkvoten). Sedan dess har skulden minskat kraftigt som andel av BNP och uppgick vid utgången av 2023 till ca 32 procent av BNP (se diagram 8.3).

Diagram 8.3 Den offentliga sektorns konsoliderade bruttoskuld

Utfall 2000–2023, prognos 2024–2027

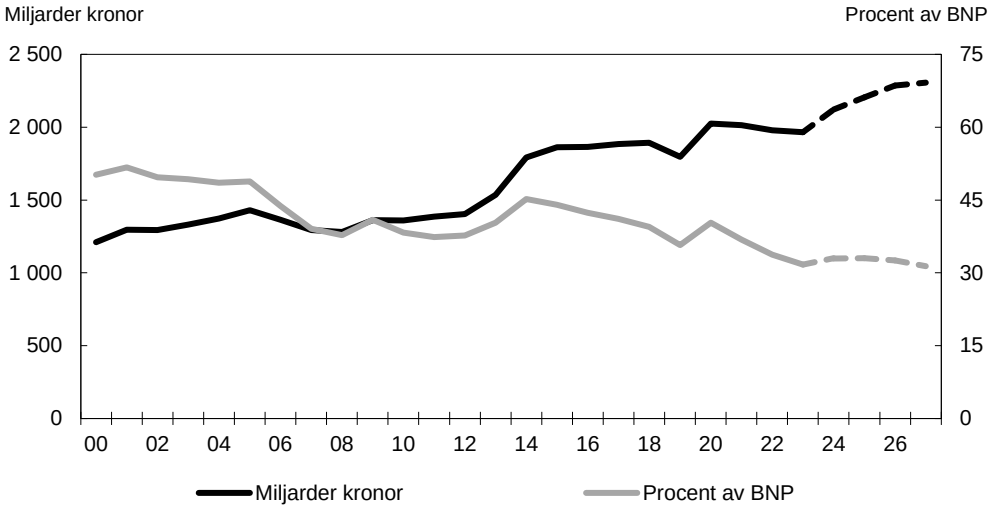

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Utvecklingen av den offentliga sektorns konsoliderade bruttoskuld beror dels på det finansiella sparandet (som kan fördelas på primärt sparande och ränteutgifter), dels på faktorer som inte är kopplade till det finansiella sparandet. Det kan handla om periodiseringar och s.k. stock-flödesförändringar, som bl.a. utgörs av finansiella transaktioner, som exempelvis köp och försäljning av finansiella tillgångar.

Bruttoskulden väntas öka under hela perioden 2024–2027 (se tabell 8.12). Stöd till Ukraina och kapitaltillskott till Riksbanken bidrar till att upplåningen växer snabbare än BNP 2024. Därefter mattas skuldutvecklingen av och faller i förhållande till BNP fram t.o.m. 2027, vilket bl.a. följer av att prognoserna baseras på antagandet om att inkludera endast aviserad eller beslutad finanspolitik.

Tabell 8.12 Den offentliga sektorns konsoliderade bruttoskuld och bidrag till förändringen

Procent av BNP om inte annat anges. Utfall 2023, prognos 2024–2027

	2023	2024	2025	2026	2027
Miljarder kronor	**1 966**	**2 121**	**2 206**	**2 287**	**2 306**
Procent av BNP	31,7	33,0	33,0	32,5	31,4
Förändring	-2,1	1,3	0,0	-0,5	-1,2
Bidrag till förändringen					
Primärt finansiellt sparande	-0,1	1,0	0,8	0,1	-0,9
Ränteutgifter	0,7	0,6	0,5	0,5	0,5
Stock-flöde	-0,8	0,7	-0,1	0,5	0,7
varav periodisering av räntor och skatter	*0,3*	*-0,1*	*0,0*	*0,1*	*0,1*
varav försäljning av aktier m.m.	*0,0*	*-0,1*	*-0,1*	*-0,1*	*-0,1*
varav övrigt	*-1,1*	*0,9*	*0,1*	*0,5*	*0,7*
Nominell BNP-förändring	-1,9	-1,1	-1,3	-1,6	-1,4

Anm.: Prognoserna är baserade på publicerad statistik t.o.m. 2024-08-10, utfall i enlighet med publicerad statistik t.o.m. 2024-08-10. Beloppen är avrundade och stämmer därför inte alltid överens med summan.

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

8.7 Finansiellt sparande enligt olika bedömare

I detta avsnitt redovisas en jämförelse mellan de senaste prognoserna för det finansiella och strukturella sparandet gjorda av regeringen i denna proposition, Konjunkturinstitutet (KI), Ekonomistyrningsverket (ESV), Riksbanken och Europeiska kommissionen. Vid en jämförelse av de olika bedömningarna är det viktigt att beakta att de har gjorts vid olika tidpunkter och kan bygga på olika antaganden om den framtida politiken. Exempelvis gör KI prognoser på aktiv finanspolitik för åren efter budgetåret medan ESV endast inkluderar beslutade och aviserade åtgärder, vilket kan försvåra prognosjämförelser.

Prognosjämförelse avseende det finansiella sparandet

Konjunkturinstitutets bedömning av den offentliga sektorns finansiella sparande för 2024 är väl överensstämmande med regeringens (se tabell 8.13). Myndigheten inkluderar liksom regeringen ett kapitaltillskott till Riksbanken på ca 25 miljarder kronor motsvarande 0,4 procent av BNP. För 2025 har KI en mer optimistisk syn på utvecklingen av de offentliga finanserna än vad regeringen har. Detta beror till stor del på att myndigheten inte beaktat stödet till Ukraina, i övrigt är KI:s antagande om en aktiv finanspolitik i linje med aviserade åtgärderna i BP25.

Ekonomistyrningsverket prognostiserar ett starkare finansiellt sparande än regeringen för innevarande år. Det beror främst på att myndigheten inte beaktat kapitaltillskottet till Riksbanken. Från och med 2025 ökar skillnaden i förhållande till regeringens prognos, vilket huvudsakligen beror på att ESV inte kunnat beakta de åtgärder som aviseras i denna proposition.

Kommissionens bedömningar gjordes tidigare än övriga prognoser och bygger på väsentligt annorlunda information än inhemska bedömningar. Exempelvis har endast åtgärder som beslutats eller aviserats t.o.m. propositionen Vårändringsbudgeten för 2024 kunnat beaktas. Detta medför att en jämförelse inte är helt rättvisande.

Tabell 8.13 Bedömningar av finansiellt sparande

Procent av BNP

	2024	2025	2026	2027
Regeringen	-1,7	-1,3	-0,6	0,4
KI inkl. åtgärder[1]	-1,7 (-1,7)	-0,8 (-0,9)	0,1	0,3
ESV	-1,2	-0,2	0,8	1,5
Riksbanken	-1,4	-0,7	-0,4	–
Europeiska kommissionen	-1,4	-0,9		

Anm.: Publiceringsdatum är för regeringen 2024-09-19, Konjunkturinstitutet (KI) 2024-06-19, uppdatering 2024-08-07 inom parentes omfattar endast 2024 och 2025, Ekonomistyrningsverket (ESV) 2024-06-18, Riksbanken 2024-06-27 och Europeiska kommissionen 2024-05-15.

[1] KI räknar i augustiuppdateringen med åtgärder på uppskattningsvis ca 50 miljarder kronor, –9 miljarder kronor resp. 57 miljarder kronor 2025–2027 utöver vad som aviserats fram till beräkningarna i denna proposition.

Källor: Konjunkturinstitutet, Ekonomistyrningsverket, Riksbanken, Europeiska kommissionen och egna beräkningar.

Prognosjämförelse avseende det strukturella sparandet

I tabell 8.14 redovisas olika bedömares prognoser för den offentliga sektorns strukturella sparande. Vid en jämförelse mellan regeringens och andra bedömares prognoser för det strukturella sparandet finns det i vissa avseenden andra skillnader än vid en jämförelse mellan prognoserna för det finansiella sparandet. Regeringens och andra bedömares prognoser för det strukturella sparandet kan, utöver skillnader i prognoserna för det finansiella sparandet, bero på skillnader i bedömningen av ekonomins potentiella BNP-nivå och i beräkningsmetoder. En skillnad som framför allt kan få effekt på prognoserna enskilda år är att regeringen, till skillnad från övriga bedömare, vid bedömningen av potentiell BNP i löpande priser även justerar för eventuella konjunktureffekter av prisnivån i ekonomin. Övriga bedömare justerar inte för denna priskomponent. Till följd av den förväntat lägre inflationen har betydelsen av hur priskomponenten behandlas minskat. Vid en jämförelse mellan KI:s och regeringens beräkningar av det strukturella sparandet innevarande år förklaras dock skillnaden delvis av hur priskomponenten behandlas.

För 2025 är prognoserna relativt lika trots att KI prognostiserar en mindre omfattande aktiv finanspolitik. Det är i stället en annorlunda bedömning av potentiella variabler som förklarar skillnaden.

Skillnaden mellan ESV:s och regeringens prognoser för det strukturella sparandet 2024 och 2025 är mindre än vid en jämförelse av det finansiella sparandet, vilket kan förklaras av ESV:s antagande om ett mindre BNP-gap.

I förhållande till Europeiska kommissionen är skillnaden mellan prognoserna för det strukturella sparandet annorlunda än vad som kan ses för det finansiella sparandet. Detta kan bero dels på olika bedömningar av ekonomins potentiella BNP-nivå, dels på skillnader i beräkningsmetoder.

Tabell 8.14 Bedömningar av strukturellt sparande

Procent av potentiell BNP

	2024	2025	2026	2027
Regeringen	-0,2	-0,4	-0,1	0,6
KI inkl. åtgärder[1]	0,1 (0,1)	-0,3 (-0,3)	0,3 (–)	0,3 (–)
ESV	-0,1	0,4	0,9	1,5
Europeiska kommissionen	0,0	0,2	–	–

Anm.: Publiceringsdatum är för regeringen 2024-09-19, Konjunkturinstitutet (KI) 2024-06-19, uppdatering 2024-08-07 inom parentes omfattar endast 2024 och 2025, Ekonomistyrningsverket (ESV) 2024-06-18,

[1] KI räknar i augustiuppdateringen med åtgärder på uppskattningsvis ca 50 miljarder kronor, −9 miljarder kronor resp. 57 miljarder kronor 2025–2027 utöver vad som aviserats fram till beräkningarna i denna proposition.

Källor: Konjunkturinstitutet, Ekonomistyrningsverket, Riksbanken, Europeiska kommissionen och egna beräkningar.

8.8 Uppföljning av offentliga sektorns finanser

Finansiellt sparande jämfört med 2024 års ekonomiska vårproposition

Prognosen för det finansiella sparandet för innevarande år har reviderats ned i förhållande till bedömningen i 2024 års ekonomiska vårproposition (se tabell 8.15). Revideringarna rör nästan uteslutande utgifter. Framför allt ökar statens utgifter i förhållande till föregående prognos till följd av kapitaltillskottet till Riksbanken. Även ytterligare stöd till Ukraina medför högre utgifter.

Revideringarna av inkomster liksom utgifter för 2025–2027 beror främst på de åtgärder som aviseras och föreslås i denna proposition. Till följd av de föreslagna skattesänkningarna väntas inkomster från skatt på arbete och kapital bli lägre än i föregående prognos. Likaså väntas utgifter i såväl staten som kommunsektorn öka till följd av åtgärderna. Sammantaget medför detta att det finansiella sparandet har reviderats ned för hela prognosperioden.

Tabell 8.15 Offentliga sektorns inkomster och utgifter. Aktuell prognos och förändringar jämfört med 2024 års ekonomiska vårproposition

Miljarder kronor om inte annat anges. Utfall 2023, prognos 2024–2027

	2023	2024	2025	2026	2027
Finansiellt sparande i 2024 års ekonomiska vårproposition	**-40**	**-81**	**-18**	**51**	**125**
Procent av BNP	-0,6	-1,2	-0,3	0,7	1,7
Förändringar					
Inkomster	**6**	**1**	**-19**	**-16**	**-18**
Skatter	3	5	-18	-21	-21
varav staten	*2*	*6*	*-16*	*-17*	*-18*
varav ålderspensionssystemet	*0*	*0*	*0*	*-1*	*-1*
varav kommunsektorn	*1*	*-1*	*-2*	*-2*	*-2*
Övriga inkomster	3	-4	-1	4	3
Utgifter	**3**	**29**	**52**	**79**	**76**
varav kommunal konsumtion	*2*	*2*	*13*	*12*	*14*
varav ålderspensioner	*0*	*0*	*2*	*0*	*-1*
varav ränteutgifter[1]	*-5*	*-5*	*-2*	*0*	*1*
varav övriga primära utgifter	*5*	*32*	*39*	*67*	*61*
Finansiellt sparande	**4**	**-28**	**-71**	**-96**	**-94**
Procent av BNP	0,0	-0,4	-1,1	-1,3	-1,3
varav staten	*4*	*-18*	*-70*	*-91*	*-89*
varav ålderspensionssystemet	*0*	*-4*	*-5*	*-3*	*-3*
varav kommunsektorn	*-1*	*-5*	*4*	*-1*	*-2*
Finansiellt sparande i budgetpropositionen för 2025	**-37**	**-109**	**-89**	**-45**	**31**
Procent av BNP	-0,6	-1,7	-1,3	-0,6	0,4

Anm.: Prognoserna är baserade på publicerad statistik t.o.m. 2024-08-10, utfall i enlighet med publicerad statistik t.o.m. 2024-08-10. Beloppen är avrundade och stämmer därför inte alltid överens med summan.

[1] Inklusive utgifter för kapitalavkastning på pensionsskulden.

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Konsoliderad bruttoskuld och den finansiella nettoförmögenheten jämfört med 2024 års ekonomiska vårproposition

Utfallet för den finansiella nettoförmögenheten 2023 har reviderats upp i förhållande till det utfall som redovisades i samband med 2024 års ekonomiska vårproposition (se tabell 8.16). Revideringen rör i huvudsak skulder vid sidan av Maastrichtskulden.

Till följd av kapitaltillskottet till Riksbanken och de utökade stöden till Ukraina ökar Maastrichtskulden för innevarande år jämfört med prognosen i 2024 års ekonomiska vårproposition. För kommande år bedöms upplåningen öka ytterligare i förhållande till föregående prognos till följd av de åtgärder som aviseras i denna proposition.

Tabell 8.16 Offentliga sektorns finansiella nettoförmögenhet. Aktuell prognos och förändringar jämfört med 2024 års ekonomiska vårproposition

Miljarder kronor om inte annat anges. Utfall 2023, prognos 2024–2027

	2023	2024	2025	2026	2027
2024 års ekonomiska vårproposition					
Finansiell nettoförmögenhet	**1 878**	**1 885**	**1 920**	**2 022**	**2 187**
Procent av BNP	29,8	29,0	28,4	28,5	29,5
Maastrichtskuld	**1 966**	**2 067**	**2 128**	**2 130**	**2 074**
Procent av BNP	31,2	31,8	31,5	30,0	28,0
Förändringar					
Finansiell nettoförmögenhet	-113	-177	-203	-287	-366
Konsoliderad skuld	0	54	78	157	232
Budgetpropositionen för 2024					
Finansiell nettoförmögenhet	**1 766**	**1 708**	**1 718**	**1 734**	**1 821**
Procent av BNP	28,5	26,6	25,7	24,7	24,8
Maastrichtskuld	**1 966**	**2 121**	**2 206**	**2 287**	**2 306**
Procent av BNP	31,7	33,0	33,0	32,5	31,4

Anm.: Prognoserna är baserade på publicerad statistik t.o.m. 2024-08-10, utfall i enlighet med publicerad statistik t.o.m. 2024-08-10. Beloppen är avrundade och stämmer därför inte alltid överens med summan.

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Kommunsektorns finanser jämfört med 2024 års ekonomiska vårproposition

Sedan 2024 års ekonomiska vårproposition har såväl inkomster som utgifter reviderats i prognosen för 2024–2027 (se tabell 8.17). Inkomsterna är uppreviderade samtliga år förutom 2024, då inkomsterna i stället är något nedreviderade. Revideringen förklaras främst av att statsbidragen är uppreviderade 2025–2027 till följd av de tillskott som regeringen föreslår i denna proposition.

Utgifterna har reviderats upp för samtliga prognosår till följd av högre utgifter för både konsumtion och investeringar, men något lägre övriga utgifter. Det förklaras dels av att utfallet för 2023 har reviderats, vilket bedöms påverka fördelningen av utgifter även under prognosåren, dels av att höjda statsbidrag bedöms leda till ytterligare utgiftsökningar.

Revideringarna av kommunsektorns inkomster och utgifter medför att sektorns finansiella sparande bedöms bli något lägre under samtliga år förutom 2025 jämfört med prognosen i 2024 års ekonomiska vårproposition. Resultatet bedöms bli något lägre under 2024 och 2027, men högre 2025 och 2026.

Tabell 8.17 Kommunsektorns finanser. Förändringar jämfört med 2024 års ekonomiska vårproposition

Miljarder kronor. Utfall för 2023, prognos för 2024–2027

	2023	2024	2025	2026	2027
Totala inkomster	**2**	**-3**	**15**	**14**	**15**
Skatter	1	-1	-2	-3	-3
Statsbidrag, exkl. mervärdesskatt	0	-1	18	13	12
Övriga inkomster	0	-1	0	4	5
Totala utgifter	**2**	**2**	**11**	**15**	**17**
Konsumtion	2	2	13	12	14
Investeringar	10	5	4	6	5
Övriga utgifter	-10	-5	-6	-3	-1
Finansiellt sparande	**-1**	**-5**	**4**	**-1**	**-2**
Resultat	**0**	**-2**	**6**	**2**	**-1**

Anm.: Prognoserna är baserade på publicerad statistik t.o.m. 2024-08-10. Beloppen är avrundade och stämmer därför inte alltid överens med summan.

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

9 Statens investeringar och finansiella befogenheter

I detta avsnitt redovisar regeringen en investeringsplan med de samlade investeringarna i staten. Planen ska ge riksdagen en bild av de planerade totala investeringarna i staten för de kommande tre åren. Avsnittet innehåller även regeringens förslag till låneram för investeringar i anläggningstillgångar som används i statens verksamhet och regeringens förslag till räntekontokreditram för myndigheternas rörelsekapital. Vidare presenteras sammanställningar över alla förslag i denna proposition till övriga kontokrediter inom staten, låneramar för samhällsinvesteringar i staten, statlig utlåning, statliga garantier och beställningsbemyndiganden. Avslutningsvis innehåller avsnittet regeringens förslag till bemyndigande att överskrida anslag.

Sammanfattning

- Statens samlade investeringar, inklusive investeringar i forskning, beräknas uppgå till 239 miljarder kronor 2025. Investeringsvolymen beräknas till 246 miljarder kronor 2026 och till 261 miljarder kronor 2027.
- Låneramen för investeringar i anläggningstillgångar som används i statens verksamhet föreslås uppgå till 67 miljarder kronor 2025.
- Räntekontokreditramen för myndigheternas rörelsekapital föreslås uppgå till 22 miljarder kronor 2025.
- För 2025 föreslår regeringen låneramar för samhällsinvesteringar som uppgår till totalt 148 miljarder kronor och övriga kontokrediter som uppgår till 257 miljarder kronor.
- För 2025 föreslår regeringen ramar för statlig utlåning som uppgår till sammanlagt 467 miljarder kronor.
- För 2025 föreslår regeringen ramar för statliga garantier som uppgår till sammanlagt 2 191 miljarder kronor.
- För 2025 föreslår regeringen beställningsbemyndiganden som uppgår till totalt 896 miljarder kronor.

9.1 En samlad investeringsplan för staten

I den samlade investeringsplanen redovisas investeringar som används i samhällets infrastruktur (samhällsinvesteringar) och i statens egen verksamhet (se tabell 9.1). Som samhällsinvesteringar räknas vägar och järnvägar, försvarsmateriel och krisberedskap, fastigheter och markanläggningar samt affärsverkens investeringar i elförsörjning, flygtrafikledning och sjöfart. För dessa investeringar presenterar regeringen investeringsplaner inom respektive utgiftsområde. Med investeringar som används i statens verksamhet avses investeringar i tillgångar som myndigheter använder för att utföra sina uppgifter. Dessa tillgångar finansieras med en låneram som riksdagen beslutar om samlat för alla myndigheter (se tabell 9.2). En övervägande del av investeringarna redovisas som anläggningstillgångar, medan resterande del redovisas som löpande kostnader i statens bokföring.

I nationalräkenskaperna klassificeras forskning som en investering. I den samlade investeringsplanen ingår därför en beräkning av statens investeringar i forskning.

Tabell 9.1 Investeringsplan för staten

Miljoner kronor

	Utfall 2023	Prognos 2024	Beräknat 2025	Beräknat 2026	Beräknat 2027	Summa 2025–2027
Anskaffning och utveckling av nya investeringar	**92 801**	**121 236**	**143 284**	**143 746**	**157 301**	**444 331**
Vägar och järnvägar[1]	34 893	30 579	33 438	36 515	42 123	112 075
Försvarsmateriel och krisberedskap[2]	32 643	53 183	63 842	60 062	67 358	191 263
Fastigheter och markanläggningar[3]	5 300	10 472	14 291	13 674	11 860	39 824
Elförsörjning, flygtrafikledning, sjöfart (affärsverk)[4]	4 943	7 232	10 065	13 117	16 518	39 701
Statens egen verksamhet[5]	15 021	19 771	21 649	20 378	19 442	61 469
varav investeringar i anläggningstillgångar	*86 292*	*108 694*	*128 784*	*129 743*	*142 094*	*400 621*
Finansiering av nyanskaffning	**92 801**	**121 236**	**143 284**	**143 746**	**157 301**	**444 331**
Anslag	59 274	76 495	89 948	91 570	105 721	287 240
Låneram för samhälls-investeringar (nyupplåning)	12 271	14 818	19 289	16 233	14 172	49 694
Lån i RGK för statens egen verksamhet (nyupplåning)	13 990	18 945	20 578[7]	19 706	18 928	59 212
Bidrag/medfinansiering	3 507	5 438	6 587	9 057	7 133	22 777
Egna medel (affärsverk)	479	922	608	874	742	2 224
Övrig finansiering	3 280	4 617	6 276	6 305	10 605	23 186
Vidmakthållande av befintliga investeringar	**34 620**	**44 024**	**46 688**	**52 566**	**52 954**	**152 208**
Vägar och järnvägar[1]	7 903	9 291	8 495	10 834	10 127	29 456
Försvarsmateriel och krisberedskap[2]	20 297	25 061	26 716	28 454	29 504	84 674
Fastigheter och markanläggningar[3]	4 332	6 302	6 840	7 202	6 184	20 226
Elförsörjning, flygtrafikledning, sjöfart (affärsverk)[4]	2 088	3 370	4 637	6 076	7 139	17 852
varav investeringar i anläggningstillgångar	*14 490*	*22 322*	*23 676*	*27 946*	*28 210*	*79 831*
Finansiering av vidmakthållande	**34 620**	**44 024**	**46 688**	**52 566**	**52 954**	**152 208**
Anslag	27 339	33 311	33 777	37 585	37 001	108 364
Låneram för samhälls-investeringar (nyupplåning)	2 199	3 627	4 224	4 305	4 113	12 642
Bidrag/medfinansiering	59	55	46	38	57	141
Egna medel (affärsverk)	1 154	1 390	1 713	1 669	1 938	5 320
Övrig finansiering	3 869	5 641	6 929	8 968	9 845	25 742
Summa investeringar i nyanskaffning och vidmakthållande	**127 421**	**165 260**	**189 973**	**196 311**	**210 255**	**596 539**
varav investeringar i anläggningstillgångar	*100 782*	*131 016*	*152 459*	*157 689*	*170 304*	*480 453*
Statens investeringar i forskning[6]	**45 458**	**46 984**	**48 894**	**49 508**	**50 984**	**149 386**
Summa statens investeringar inklusive forskning	**172 879**	**212 244**	**238 866**	**245 819**	**261 239**	**745 925**

Anm.: Beloppen är avrundade och stämmer därför inte alltid överens med summan.

[1] Investeringar hos Trafikverket.

[2] Investeringar hos Försvarsmakten, Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, Folkhälsomyndigheten och Socialstyrelsen.

[3] Investeringar hos Statens fastighetsverk, Fortifikationsverket, Naturvårdsverket och Riksdagsförvaltningen.

[4] Investeringar hos Affärsverket svenska kraftnät, Luftfartsverket och Sjöfartsverket.

[5] Investeringar i anläggningstillgångar som används i statens verksamhet som finansieras med lån i Riksgäldskontoret enligt 7 kap. 1 § budgetlagen (2011:203).

[6] Beräkningarna baseras på vissa antaganden. För anslagsfinansierad forskning baseras beräkningen på utfallet 2023 för anslagsmedel som användes till forskning som bedrivs i staten. Motsvarande andelar har applicerats på de beräknade anslagen för 2024–2027. För forskning som bedrivs i staten finansierad med externa bidrag har utfallet 2023 antagits gälla även för kommande år. För 2023 uppgår investeringar i forskning i investeringsplanen till 45,5 miljarder kronor. Beloppet avser forskning som har bedrivits av statliga myndigheter, varav 34,6 miljarder kronor finansierats med anslag och 10,9 miljarder kronor med externa bidrag.

[7] Skillnaden mellan nyupplåning för 2025 i denna tabell och tabell 9.3 förklaras av att Riksdagsförvaltningen och Riksrevisionen inte ingår i tabell 9.2.

Källa: Egna beräkningar.

De sammanlagda investeringarna i staten i form av anskaffning och utveckling, vidmakthållande samt forskning beräknas i genomsnitt uppgå till 249 miljarder kronor per år och sammanlagt 746 miljarder kronor 2025–2027 (se tabell 9.1 och diagram 9.1). Av de sammanlagda investeringarna i staten 2025–2027 avser 444 miljarder kronor nyanskaffning, 152 miljarder kronor vidmakthållande och 149 miljarder kronor forskning (se tabell 9.1). Investeringarna beräknas finansieras till 68,7 procent med anslag, 16,3 procent med lån i Riksgäldskontoret och 15 procent på annat sätt. Andelen lånefinansiering är oförändrad medan finansiering med anslag och övrig finansiering ändras marginellt jämfört med beräkningen för perioden 2024–2026 i budgetpropositionen för 2024 (prop. 2023/24:1).

Fördelningen av investeringarna i anskaffning och utveckling samt vidmakthållande 2025–2027 är 46 procent på försvarsmateriel och krisberedskap, 24 procent på vägar och järnvägar, 10 procent vardera på statens egen verksamhet, fastigheter och affärsverk. Förändringen jämfört med fördelningen i budgetpropositionen för 2024 är marginell.

Investeringarna i anskaffning, utveckling och vidmakthållande beräknas sammantaget öka med 20,3 miljarder kronor (10,7 procent) i löpande priser mellan 2025 och 2027. Investeringarna i vägar och järnvägar beräknas öka med 10,3 miljarder kronor (24,6 procent). Investeringarna i affärsverken beräknas öka med 9 miljarder kronor (61 procent) och investeringarna i försvarsmateriel och krisberedskap väntas öka med 6,3 miljarder kronor (7 procent). Investeringarna i fastigheter och i statens egen verksamhet beräknas däremot minska med 3,1 miljarder kronor (14,6 procent) respektive 2,2 miljarder kronor (10,2 procent).

Diagram 9.1 Statens investeringar

Miljoner kronor. Utfall 2023, prognos 2024, beräknat 2025–2027

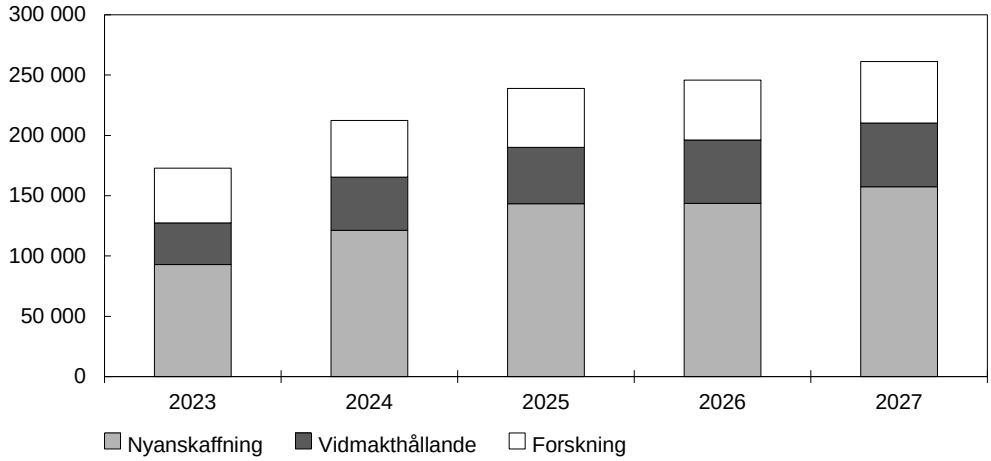

Källa: Egna beräkningar.

I jämförelse med investeringsplanen i budgetpropositionen för 2024 blev 2023 års utfall 6,3 miljarder kronor lägre än prognostiserat. Statens investeringar i försvarsmateriel och krisberedskap blev 2,3 miljarder kronor lägre än prognostiserat. Statens investeringar i fastigheter, vägar och järnvägar respektive affärsverk blev 1,6 miljarder kronor, 0,6 miljarder kronor respektive 0,7 miljarder kronor lägre än prognostiserat medan investeringarna i statens egen verksamhet blev 3,1 miljarder kronor lägre än prognostiserat. Statens investeringar i forskning blev däremot 1,9 miljarder kronor högre än prognostiserat.

För 2024 beräknas de totala investeringarna öka med 4,6 miljarder kronor jämfört med vad som beräknades i budgetpropositionen för 2024. Det beror på att investeringarna i forskning respektive i försvarsmateriel och krisberedskap beräknas bli 2 miljarder kronor respektive 1,8 miljarder kronor högre. Även investeringarna i fastigheter respektive vägar och järnvägar beräknas bli 0,9 miljarder kronor respektive 0,8 miljarder kronor högre. Investeringarna i affärsverken och statens egen verksamhet beräknas däremot bli 0,5 miljarder kronor lägre vardera.

För en mer utförlig analys av investeringarna hänvisas till de investeringsplaner som redovisas inom respektive utgiftsområde i denna proposition.

Statens investeringar i anläggningstillgångar över tid

Utfallet för statens investeringar i anläggningstillgångar för 2019–2023 och planerade investeringar i anläggningstillgångar för 2024–2027 (motsvarande posten varav investeringar i anläggningstillgångar i tabell 9.1) framgår av diagrammet nedan. Statens investeringar i anläggningstillgångar som andel av BNP uppgick till 1,2–1,6 procent 2019–2023 och beräknas öka successivt till 2,3 procent 2027.

Diagram 9.2 Statens investeringar i anläggningstillgångar

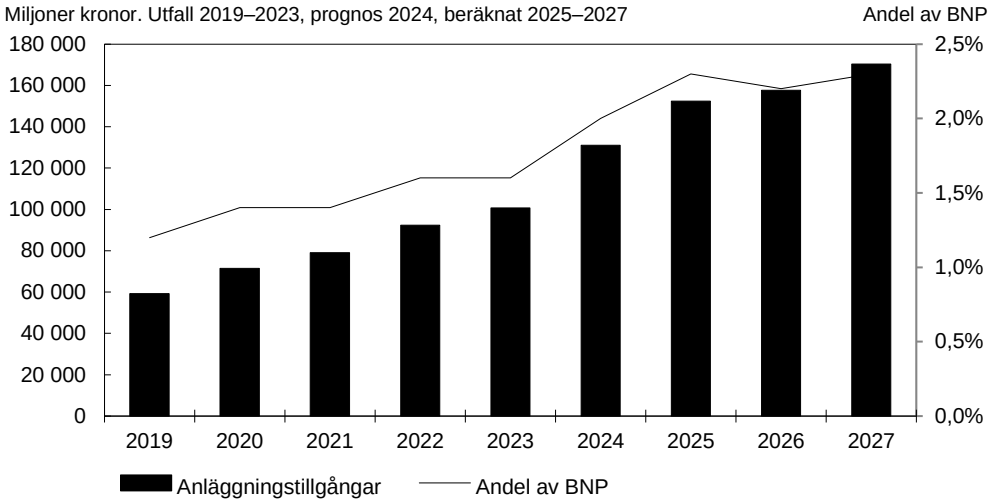

Källor: Årsredovisningar för staten för åren 2019–2023, not om investeringar till finansieringsanalysen och egna beräkningar.

9.2 Finansiering av anläggningstillgångar och rörelsekapital i statens verksamhet

9.2.1 Låneram för 2025

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att för 2025 besluta om lån i Riksgäldskontoret för investeringar i anläggningstillgångar som används i statens verksamhet som inklusive tidigare upplåning uppgår till högst 66 900 000 000 kronor.

Skälen för regeringens förslag: I tabell 9.2 redovisas regeringens förslag till låneram avseende investeringar i anläggningstillgångar som används i statens verksamhet. Låneramen anger det högsta lånebeloppet, inklusive tidigare tagna lån, som myndigheterna och regeringen får ha i Riksgäldskontoret. Fördelningen på utgiftsområdesnivå är preliminär eftersom regeringen normalt fastställer respektive myndighets låneram i samband med att regleringsbreven beslutas. Förslaget för 2025, om 66,9 miljarder kronor, är 6,4 miljarder kronor högre än innevarande års låneram. Låneramen har, inklusive förslaget för 2025, i genomsnitt ökat med 5,9 procent per år 2016–2025. Myndigheternas totala skuld avseende investeringar i anläggningstillgångar som används i statens verksamhet uppgick den 31 december 2023 till 43,3 miljarder kronor. Myndigheternas nyttjande av låneramen per den 31 december 2023 uppgick till 79 procent. Det innebär att nyttjandegraden 2023 var 3 procentenheter högre än 2022.

Den totala nyupplåningen beräknas uppgå till 20,5 miljarder kronor och utgör den huvudsakliga finansieringen av nya investeringar i statens egen verksamhet 2025, vilka framgår av tabell 9.1. Av den begärda låneramen kommer 0,3 miljarder kronor inledningsvis inte att fördelas till myndigheterna. Syftet är att regeringen ska kunna hantera situationer då lånebehov uppstår till följd av oförutsedda händelser i myndigheternas verksamheter.

Tabell 9.2 Låneram för investeringar i anläggningstillgångar som används i statens egen verksamhet

Miljoner kronor

Utgiftsområde	Beslutad låneram 2023[1]	Skuld 2023-12-31	Beslutad låneram 2024[1]	Begärd låneram 2025[2]	Beräknad amortering 2025	Beräknad nyupplåning 2025
1 Rikets styrelse[3]	2 654	2 067	2 933	2 909	530	899

Utgiftsområde	Beslutad låneram 2023[1]	Skuld 2023-12-31	Beslutad låneram 2024[1]	Begärd låneram 2025[2]	Beräknad amortering 2025	Beräknad nyupplåning 2025
2 Samhällsekonomi och finansförvaltning	1 569	990	1 629	1 855	381	628
3 Skatt, tull och exekution	2 730	2 433	2 892	3 200	819	1 229
4 Rättsväsendet	11 953	11 080	14 679	17 923	3 652	6 419
5 Internationell samverkan	20	15	22	47	9	37
6 Försvar och samhällets krisberedskap	7 560	4 567	8 602	9 270	1 142	2 374
7 Internationellt bistånd	105	85	99	96	26	31
8 Migration	600	322	609	762	234	421
9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg	1 119	726	1 287	1 310	288	330
10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning	2 304	1 946	2 304	2 404	664	893
11 Ekonomisk trygghet vid ålderdom	850	616	750	750	157	175
13 Integration och jämställdhet	21	8	21	16	4	6
14 Arbetsmarknad och arbetsliv	774	713	927	1 078	204	348
15 Studiestöd	480	398	652	602	65	108
16 Utbildning och universitetsforskning	9 252	7 800	9 435	10 339	2 211	3 095
17 Kultur, medier, trossamfund och fritid	874	656	918	976	153	199
18 Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande samt konsumentpolitik	401	346	455	467	132	175
20 Klimat, miljö och natur	443	297	429	446	111	128
21 Energi	126	76	136	139	34	49
22 Kommunikationer	7 728	5 403	7 814	8 493	758	2 283
23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel	2 757	2 389	2 877	2 953	393	474
24 Näringsliv	545	402	558	583	155	210
Inte fördelat	475		523	281		
Summa	**55 340**	**43 334**	**60 550**	**66 900**	**12 123**	**20 510**

Anm.: Beloppen är avrundade och stämmer därför inte alltid överens med summan.

[1] Av riksdagen beslutad låneram exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Riksdagen beslutar om den totala ramen, som framgår av summaraden. Regeringen beslutar om fördelningen per myndighet.

[3] Exklusive Riksdagsförvaltningen och Riksrevisionen.

Källa: Egna beräkningar.

9.2.2 Räntekontokreditram för 2025

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att för 2025 besluta om krediter för myndigheternas räntekonton i Riksgäldskontoret som inklusive tidigare utnyttjade krediter uppgår till högst 21 500 000 000 kronor.

Skälen för regeringens förslag: Myndigheterna placerar överskottslikviditet och finansierar sina behov av rörelsekapital via ett räntekonto med kredit. Räntekonto-kreditramen nyttjas sammantaget i begränsad omfattning. Den säkerställer dock myndigheternas betalningsförmåga i de fall utbetalningar inte skulle infalla jämnt fördelade under året. Den beräknade kreditramen för 2025 redovisas fördelad per

utgiftsområde i tabell 9.3. Regeringen föreslår att kreditramen för myndigheternas räntekonton uppgår till 21,5 miljarder kronor för 2025. Av den begärda kreditramen kommer inledningsvis 0,1 miljarder kronor inte att fördelas till myndigheterna. Syftet är att regeringen ska kunna hantera situationer om likviditetsproblem uppstår till följd av oförutsedda händelser i myndigheternas verksamheter.

Tabell 9.3 Räntekontokreditram för rörelsekapital i statens verksamhet

Miljoner kronor

Utgiftsområde	Beslutad kreditram 2023[1]	Maximalt nyttjande 2023	Beslutad kreditram 2024[1]	Begärd kreditram 2025[2]
1 Rikets styrelse[3]	1 128	310	1 174	1 222
2 Samhällsekonomi och finansförvaltning	733	248	841	1 141
3 Skatt, tull och exekution	919		919	942
4 Rättsväsendet	3 638	271	3 841	4 736
5 Internationell samverkan	7		4	7
6 Försvar och samhällets krisberedskap	4 007	242	4 586	4 594
7 Internationellt bistånd	34	9	34	34
8 Migration	250		250	250
9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg	507	147	544	677
10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning	504	235	504	504
11 Ekonomisk trygghet vid ålderdom	430		425	540
13 Integration och jämställdhet	18	6	18	18
14 Arbetsmarknad och arbetsliv	395		389	389
15 Studiestöd	77		77	77
16 Utbildning och universitetsforskning	595	45	630	609
17 Kultur, medier, trossamfund och fritid	462	166	467	497
18 Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande samt konsumentpolitik	242	140	239	261
20 Klimat, miljö och natur	119	498	114	124
21 Energi	32		32	32
22 Kommunikationer	3 215	8	3 680	3 490
23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel	934	844	1 075	1 091
24 Näringsliv	153		130	132
Inte fördelat	101		129	135
Summa	**18 500**	**3 167**	**20 100**	**21 500**

Anm.: Beloppen är avrundade och stämmer därför inte alltid överens med summan.

[1] Av riksdagen beslutad låneram exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Riksdagen beslutar om den totala ramen, som framgår av summaraden. Regeringen beslutar om fördelningen per myndighet.

[3] Exklusive Riksdagsförvaltningen, Riksdagens ombudsmän och Riksrevisionen.

Källa: Egna beräkningar.

9.3 Låneramar för samhällsinvesteringar och övriga kontokrediter

I detta avsnitt (se tabell 9.4 och tabell 9.5) sammanställs de låneramar och övriga kontokrediter som regeringen föreslår inom respektive utgiftsområde med stöd av 7 kap. 6 § budgetlagen (2011:203). De föreslagna låneramarna för samhälls-investeringar uppgår till 148,3 miljarder kronor och de föreslagna övriga kontokrediterna uppgår till 256,9 miljarder kronor.

Tabell 9.4 Låneramar för samhällsinvesteringar

Miljoner kronor

Utgifts-område	Myndighet	Beslutad låneram 2023[1]	Skuld 2023-12-31	Beslutad låneram 2024[1]	Begärd låneram 2025	Beräknad amortering 2025	Beräknad nyupplåning 2025
2	Fortifikationsverket	30 000	24 695	42 300	47 700	1 331	13 461
2	Statens fastighetsverk	15 200	12 339	15 200	15 200	1 546	2 246
6	Myndigheten för samhällsskydd och beredskap	1 300	1 194	1 300	1 300	227	220
9	Folkhälso-myndigheten	10 000	429	4 000	3 000	1 011	826
9	Socialstyrelsen	1 600	363	2 500	2 500	163	171
21	Affärsverket svenska kraftnät			1 650	1 650		
22	Luftfartsverket	1 500		1 500	1 500		
22	Sjöfartsverket	100		100	100		
22	Trafikverket	62 358	60 440	71 000	75 337	1 819	6 133
	Summa	**122 058**	**99 460**	**139 550**	**148 287**	**6 097**	**23 057**

[1] Av riksdagen beslutad låneram exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Källa: Egna beräkningar.

Tabell 9.5 Övriga kontokrediter i statens verksamhet

Miljoner kronor

Utgifts-område	Ändamål	Beslutad kreditram 2023[1]	Maximalt nyttjande 2023	Beslutad kreditram 2024[1]	Begärd kreditram 2025
2	Kammarkollegiets behov av likviditet för inrättande av nya myndigheter	250	31	250	250
2	Kammarkollegiets behov av likviditet i det statliga försäkringssystemet	100		100	100
2	Resolutionsreserven	100 000		100 000	100 000
2	Stabilitetsfonden	50 000		50 000	50 000
2	Statens tjänstepensionsverks behov av likviditet i pensionshanteringen	100	44	100	100
6	Försvarets materielverks behov av rörelsekapital	50 500	15 310	34 500	44 500
6	Krig, krigsfara eller andra utomordentliga förhållanden	40 000		40 000	40 000
10	Försäkringskassans behov av likviditet i utbetalning av ersättning för vård i andra länder	170	146	170	170
11	Pensionsmyndighetens behov av likviditet vid handel med fondandelar	12 000	7 151	20 000	20 000
22	Transportstyrelsens behov av rörelsekapital för transfereringar	1 600	1 625	2 050	1 800
	Summa	**254 720**	**24 308**	**247 170**	**256 920**

[1] Av riksdagen beslutad låneram exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Källa: Egna beräkningar.

9.4 Statlig utlåning

Regeringen får besluta om utlåning som finansieras med lån i Riksgäldskontoret för det ändamål och intill det belopp som riksdagen har beslutat om. Den statliga utlåningen som helhet redovisas i skrivelsen Årsredovisning för staten 2023 (skr. 2023/24:101).

Regeringens förslag till ramar för statlig utlåning under 2025 lämnas inom berörda utgiftsområden i denna proposition och sammanställs i tabell 9.6. De begärda utlåningsramarna uppgår till sammanlagt 467,4 miljarder kronor, vilket innebär en ökning med 43,2 miljarder kronor jämfört med förslagen i budgetpropositionen för 2024.

Tabell 9.6 Ramar för statlig utlåning

Miljoner kronor

Utgifts-område	Ändamål	Beslutad utlåningsram 2023[1]	Lånefordran 2023-12-31	Beslutad utlåningsram 2024[1]	Begärd utlåningsram 2025
15	Studielån	276 000	273 323	292 000	309 500
17	Kungliga Operan AB		88	130	130
17	Stiftelsen Skansen	80	40	80	80
17	Stiftelsen Tekniska museet	95	90	95	95
21	Delägarlån till bolag i vilka Affärsverket svenska kraftnät förvaltar statens aktier	600	267	550	500
21	Lån till företag som bedriver elnätsverksamhet enligt ellagen	700	55		700
22	Svensk-Danska Broförbindelsen Svedab AB	6 000	5 870	6 400	6 400
24	AB Svensk Exportkredit	175 000	0	125 000	150 000
	Summa	**458 475**	**279 733**	**424 255**	**467 405**

[1] Av riksdagen beslutade ramar för statlig utlåning exkl. beslut om ändringar i statens budget.

Källor: Årsredovisning för staten 2023 och egna beräkningar.

9.5 Statliga garantier

Regeringen får besluta om att ställa ut kreditgarantier och göra andra liknande åtaganden för det ändamål och intill det belopp som riksdagen har beslutat om. Garantiverksamheten som helhet redovisas i skrivelsen Årsredovisning för staten 2023.

Regeringens förslag till ramar för garantiverksamheten under 2025 lämnas inom respektive utgiftsområde i denna proposition och sammanställs i tabell 9.7. De begärda garantiramarna uppgår till sammanlagt 2 190,9 miljarder kronor, vilket innebär en ökning med 229,6 miljarder kronor jämfört med förslagen i budgetpropositionen för 2024.

Tabell 9.7 Ramar för statliga garantier

Miljoner kronor

Utgifts-område	Ändamål	Beslutad garantiram 2023[1]	Utfärdade garantier 2023-12-31	Beslutad garantiram 2024[1]	Begärd garantiram 2025
2	Krigsförsäkring garantiram				200 000
2	Resolutionsreserven garantiram	200 000		200 000	200 000
2	Stabilitetsfonden garantiram	750 000		750 000	750 000
7	Garantier inom biståndsverksamheten	20 000	8 864	26 000	30 000
18	Kreditgarantier för nybyggnad och ändring av bostäder mm	8 000	3 411	8 000	8 000
21	Kreditgarantier för investeringar i ny kärnkraft			400 000	400 000
24	Exportkreditgarantier	475 000	281 146	475 000	500 000
24	Exportkreditgarantier till Ukraina			333	888
24	Investeringsgarantier	10 000	0	10 000	10 000

Utgifts-område	Ändamål	Beslutad garantiram 2023[1]	Utfärdade garantier 2023-12-31	Beslutad garantiram 2024[1]	Begärd garantiram 2025
24	Kreditgarantier för gröna investeringar	65 000	2 400	80 000	80 000
24	Råvarugarantier	12 000	0	12 000	12 000
	Summa	**1 540 000**	**295 821**	**1 961 333**	**2 190 888**

[1] Av riksdagen beslutade ramar för statliga garantier exkl. beslut om ändringar i statens budget.

Källor: Årsredovisning för staten 2023 och egna beräkningar.

9.6 Beställningsbemyndiganden

Regeringen får, för det ändamål och intill det belopp som riksdagen har beslutat för budgetåret, beställa varor eller tjänster samt besluta om bidrag, ersättning, lån eller liknande som medför utgifter under senare år än det budgeten avser. Regeringens förslag till beställningsbemyndiganden lämnas inom respektive utgiftsområde i denna proposition.

I tabell 9.8 redovisas en sammanfattning av begärda bemyndiganden för 2025. I kolumnen Ekonomiska åtaganden vid årets början redovisas de åtaganden som staten vid ingången av 2025 beräknas ha till följd av beställningar av varor och tjänster samt beslut om bidrag m.m. I nästa kolumn redovisas nya ekonomiska åtaganden av denna typ som staten förväntas göra 2025. Kolumnen Utgifter mot anslag till följd av ekonomiska åtaganden visar åtaganden som regeringen har ingått tidigare år och som förväntas bli betalda 2025. Kolumnen Ekonomiska åtaganden vid årets slut utgör summan av ekonomiska åtaganden vid årets början och nya ekonomiska åtaganden, med avdrag för Utgifter mot anslag till följd av ekonomiska åtaganden. I kolumnen Begärda bemyndiganden redovisas omfattningen av de bemyndiganden som regeringen begär inom de olika utgiftsområdena i denna proposition.

Tabell 9.8 Sammanfattande redovisning av beställningsbemyndiganden för 2025

Miljoner kronor

Utgiftsområde	Ekonomiska åtaganden vid årets början 2025	Nya ekonomiska åtaganden 2025	Utgifter mot anslag till följd av ekonomiska åtaganden 2025	Ekonomiska åtaganden vid årets slut 2025	Begärda bemyndi-ganden 2025
1 Rikets styrelse	1 160	1 146	1 160	1 146	1 146
2 Samhällsekonomi och finansförvaltning	129	275	129	275	275
4 Rättsväsendet	487	351	308	530	530
5 Internationell samverkan	189	190	97	283	283
6 Försvar och samhällets krisberedskap	178 692	165 959	58 899	285 751	286 450
7 Internationellt bistånd	91 194	41 076	32 270	100 000	100 000
8 Migration	650	391	391	650	650
9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg	2 813	2 860	1 339	4 333	4 333
13 Integration och jämställdhet	189	79	189	79	79
14 Arbetsmarknad och arbetsliv	21 967	18 620	14 977	25 610	25 610
15 Studiestöd	4	4	4	4	4
16 Utbildning och universitetsforskning	56 799	41 291	30 199	67 892	67 892
17 Kultur, medier, trossamfund och fritid	1 067	1 148	820	1 395	1 395

Utgiftsområde	Ekonomiska åtaganden vid årets början 2025	Nya ekonomiska åtaganden 2025	Utgifter mot anslag till följd av ekonomiska åtaganden 2025	Ekonomiska åtaganden vid årets slut 2025	Begärda bemyndi-ganden 2025
18 Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande samt konsumentpolitik	0	13	0	13	13
19 Regional utveckling	7 837	3 494	2 781	8 550	8 550
20 Klimat, miljö och natur	46 775	19 747	6 719	59 802	59 802
21 Energi	7 480	5 360	2 490	10 350	10 350
22 Kommunikationer	259 446	101 485	48 846	312 085	313 823
23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel	8 016	4 648	3 037	9 627	9 627
24 Näringsliv	4 072	2 233	2 176	4 129	4 129
25 Allmänna bidrag till kommuner	0	1 250	0	1 250	1 250
Summa	**688 968**	**411 618**	**206 832**	**893 754**	**896 190**

Anm.: Beloppen är avrundade och stämmer därför inte alltid överens med summan.

Källa: Egna beräkningar.

Av tabell 9.8 framgår att regeringen i denna proposition begär beställningsbemyndiganden som uppgår till totalt 896,2 miljarder kronor. Jämfört med beställningsbemyndiganden i den av riksdagen ursprungligen beslutade budgeten för 2024 innebär förslagen för 2025 sammantaget en ökning med 101,6 miljarder kronor, eller 12,8 procent. I förändringen ingår såväl minskningar som ökningar av enskilda bemyndiganden.

Regeringen begär vidare ett bemyndigande att under 2025 ingå de ekonomiska åtaganden som följer av EU-budgeten för budgetåret 2025 (se utg.omr. 27 avsnitt 2.8.1).

9.7 Bemyndigande att överskrida anslag

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2025, med de begränsningar som följer av 3 kap. 8 § andra stycket budgetlagen, besluta att ett anslag som inte avser förvaltningsändamål får överskridas om ett riksdagsbeslut om ändring av anslaget inte hinner inväntas och överskridandet ryms inom det fastställda utgiftstaket för staten.

Skälen för regeringens förslag: Enligt 3 kap. 8 § andra stycket budgetlagen får regeringen efter riksdagens bemyndigande besluta att ett anslag får överskridas om det är nödvändigt för att i en verksamhet täcka särskilda utgifter som inte var kända då anslaget anvisades eller för att ett av riksdagen beslutat ändamål med anslaget ska kunna uppfyllas. För de flesta anslag kan oundvikliga utgiftsökningar i förhållande till anvisade medel rymmas inom den högsta tillåtna anslagskrediten om 10 procent som föreskrivs i 3 kap. 8 § första stycket budgetlagen. Det finns ytterst sällan behov av att överskrida anslag för förvaltningsändamål med mer än vad som ryms inom denna kredit. Något särskilt bemyndigande som ger regeringen befogenhet att besluta om överskridande av anslag som anvisats för förvaltningsändamål behöver därför inte inhämtas. Vid behov kommer regeringen i stället att föreslå ändringar i budgeten. När det gäller anslag som anvisats för regelstyrd verksamhet och icke påverkbara EU-relaterade utgifter kan så stora förändringar inträffa att utgifterna inte ryms inom den högsta tillåtna anslagskrediten. Regeringen avser i sådana fall att i första hand återkomma till riksdagen med förslag om ändrade anslag. Förändringarna kan dock inträffa snabbt, och betalningarna kan behöva göras utan dröjsmål. Regeringen bör

därför bemyndigas att, om beslut om ändring i budgeten inte hinner inväntas, besluta om överskridande när de förutsättningar som anges i 3 kap. 8 § andra stycket budgetlagen är uppfyllda. Överskridandet får inte vara större än att det ryms inom det fastställda utgiftstaket för staten. Bemyndigandet begärs för ett budgetår i taget. Regeringens avsikt är att, som tidigare skett, föreslå ändringar av berörda anslag som ersätter de medgivna överskridandena.

I skrivelsen Årsredovisning för staten 2023 redovisas de överskridanden som regeringen medgivit 2023.

Under 2024 har regeringen hittills medgett följande överskridanden:

– anslaget 1:2 *Kommunersättningar vid flyktingmottagande* inom utgiftsområde 13 Integration och jämställdhet
– anslaget 1:12 *Bidrag till lönegarantiersättning* inom utgiftsområde 14 Arbetsmarknad och arbetsliv
– anslaget 2:4 *Åtgärder på konsumentområdet* inom utgiftsområde 18 Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande samt konsumentpolitik.

Regeringen föreslår i propositionen Höständringsbudget för 2024 att de ovan angivna anslagen tillförs medel som täcker de medgivna överskridandena (prop. 2024/25:2).

Ett eventuellt utnyttjande av bemyndigandet senare under året kommer att redovisas i årsredovisningen för staten 2024.

10 Granskning och ekonomisk styrning

I detta avsnitt redovisar regeringen sin bedömning av EU:s rekommendationer till Sverige inom ramen för den europeiska planeringsterminen och av Finanspolitiska rådets rekommendationer och bedömningar. Vidare innehåller avsnittet information om Riksrevisionens granskning och riksdagens behandling av skrivelsen Årsredovisning för staten 2023 (skr. 2023/24:101). I avsnittet lämnas även en redovisning av arbetet med att utveckla den ekonomiska styrningen i staten.

10.1 Den europeiska planeringsterminen och EU:s rekommendationer till Sverige

Inom ramen för den europeiska planeringsterminen lämnade Europeiska kommissionen den 19 juni 2024 sina förslag till landsspecifika rekommendationer till EU:s medlemsstater. Samtliga medlemsstater fick rekommendationer inom såväl det finanspolitiska området som andra områden, i år med särskilt fokus på konkurrenskraftsfrämjande åtgärder. Vidare rekommenderades samtliga medlemsstater att fortsätta genomförandet av sina planer för återhämtning och resiliens inom ramen för Faciliteten för återhämtning och resiliens. Rekommendationerna till Sverige vad gäller bostadsmarknaden och hushållens skuldsättning var i stort sett samma rekommendationer som 2023.

Rådet för ekonomiska och finansiella frågor godkände rekommendationerna den 16 juli 2024. Sverige rekommenderas vidta följande åtgärder:

1. Lämna in den medelfristiga finans- och strukturpolitiska planen i god tid. Minska riskerna kopplade till hushållens höga skuldsättning och obalanserna på bostadsmarknaden genom att minska ränteavdragen för bolån och höja fastighetsskatten, samtidigt som lämpliga verktyg utvecklas för bättre politisk bedömning och mer riktade åtgärder. Uppmuntra satsningar på bostadsbyggande för att åtgärda de mest akuta bristerna, främst genom att ta bort strukturella hinder för byggandet. Förbättra effektiviteten på bostadsmarknaden, bl.a. genom reformer av hyresmarknaden.
2. Mot bakgrund av förseningarna, avsevärt påskynda genomförandet av återhämtnings- och resiliensplanen, inbegripet REPowerEU-kapitlet, och säkerställa att reformer och investeringar är genomförda senast augusti 2026. Påskynda genomförandet av de sammanhållningspolitiska programmen. Inom ramen för halvtidsöversynen fortsätta att fokusera på de överenskomna prioriteringarna, samtidigt som man beaktar de möjligheter som den europeiska plattformen för strategisk teknik erbjuder för att förbättra konkurrenskraften.
3. Förbättra utbildningsresultaten, även för elever från mindre gynnade socioekonomiska grupper och elever med migrantbakgrund, genom att ta itu med den bestående bristen på kvalificerade lärare, säkerställa lika möjligheter till tillträde till skolsystemet och ge ytterligare stöd för att elever ska kunna gå vidare till gymnasiet. Utveckla arbetskraftens kompetens, särskilt vad gäller personer från mindre gynnade socioekonomiska grupper och med migrantbakgrund, genom riktade politiska åtgärder och resurser för att underlätta deras integration på arbetsmarknaden.

4. Säkerställa att målen för minskade växthusgasutsläpp uppnås genom minskning av i synnerhet utsläpp från vägtransporter samt påskynda och effektivisera tillståndsförfaranden för användning av förnybara energikällor, särskilt för havs- och landbaserad vindkraft.

Regeringens bedömning av rekommendationerna

Regeringen delar kommissionens bedömning att det finns makroekonomiska risker kopplade till hushållens höga skuldsättning. Det har genomförts en rad åtgärder för att stärka hushållens motståndskraft, däribland bolånetak och amorteringskrav. Regeringen ser över reformer för att öka utbudet av bostäder som möter människors behov och efterfrågan över hela landet, bl.a. genom att skapa förutsättningar för ökad nybyggnation och effektivisering av hyresmarknaden.

Regeringen delar synen att det är viktigt att genomföra de åtgärder som ingår i återhämtnings- och resiliensplanen. Detta för att understödja en snabb ekonomisk återhämtning och accelerera den gröna och digitala omställningen. Regeringen delar däremot inte bedömningen att genomförandet av den svenska återhämtnings- och resiliensplanen är mycket försenat. Genomförandet i termer av framsteg och uppnådda resultat för de reformer och investeringar som ingår i planen fortskrider i stort väl. Under 2022 godkändes Sveriges program inom sammanhållningspolitiken av kommissionen och genomförandet fortskrider enligt plan.

Rekommendationen rörande utbildningsfrågor inbegriper områden som prioriteras av regeringen. Alla barn, unga och vuxna ska oavsett bakgrund, uppväxtmiljö eller andra förhållanden ges förutsättningar att pröva och utveckla sin förmåga och sina kunskaper till sin fulla potential. Regeringen har genomfört ett flertal stora satsningar för att stödja huvudmän och enskilda skolor i deras strävan att erbjuda barn och elever en likvärdig utbildning av hög kvalitet. Regeringen satsar även på att fler lärare ska utbildas, bl.a. genom reformen försöksverksamhet med kortare kompletterande pedagogisk utbildning (KPU) som leder till grundlärar- eller ämneslärarexamen, som i sin tur kan bidra till höjd kvalitet i skolan och mer likvärdiga kunskapsresultat. Regeringen anser att möjligheten till omställning och utbildning behöver stärkas och har de senaste åren tillfört betydande resurser, bl.a. för att bygga ut yrkesutbildningen. Regeringen anser att satsningar på yrkesutbildning för vuxna är särskilt viktigt för utrikes födda som ännu inte har kommit in på den svenska arbetsmarknaden eftersom det kan påskynda integration och minska risken för långtidsarbetslöshet och utanförskap. Regeringen har vidare lämnat ett uppdrag till Arbetsförmedlingen om förstärkt stöd för att effektivt sammanföra långtidsarbetslösa, däribland utrikes födda kvinnor och personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga, med arbetsgivare (A2023/01742). Målsättningen är att individen ska övergå till arbete eller påbörja reguljär utbildning.

Områden som berörs i rekommendationen om växthusgasutsläpp motsvarar prioriteringar som regeringen arbetar med för att nå det nationella målet att senast 2045 inte ha några nettoutsläpp av växthusgaser, för att därefter uppnå negativa utsläpp. Regeringen anser att all fossilfri energiproduktion, inklusive kärnkraft, behöver öka. Detta för att möjliggöra elektrifiering, grön omställning av energisystemet och utfasning av fossila bränslen. Regeringen instämmer i att tillståndsprocesser generellt, inte enbart för viss typ av energiproduktion, behöver effektiviseras. Regeringen arbetar därför aktivt med att successivt förbättra regelverken för tillståndsprövning. Regeringen arbetar för att Sveriges åtagande inom EU:s ansvarsfördelningsförordning (ESR) ska nås. Därför föreslås förändringar i reduktionsplikten som bidrar till att uppfylla åtagandet.

10.2 Finanspolitiska rådets slutsatser

I maj 2024 publicerades Finanspolitiska rådets årliga rapport. I detta avsnitt redovisas de huvudsakliga bedömningar och rekommendationer som presenterades i rapporten tillsammans med en kort redogörelse av regeringens bedömning av dessa.

Det makroekonomiska läget

Finanspolitiska rådets bedömning i maj 2024 är att konjunkturutvecklingen i Sverige och Europa är märkbart svagare än i USA. En förklaring till det är, enligt rådet, att finans- och penningpolitiken sammantaget varit mer åtstramande i Sverige och Europa. Rådet menar att särskilt finanspolitiken skiljer sig åt.

Rådet skriver att BNP i Sverige i princip varit oförändrad sedan slutet av 2021. Som förklaringar till detta lyfter rådet att resursutnyttjandet var högt 2021, en svag ekonomisk utveckling i Europa och Riksbankens räntehöjningar. Rådet skriver att antalet varsel och konkurser ökade under andra halvåret 2023, och noterar att både regeringen och Konjunkturinstitutet bedömer att arbetslösheten fortsätter öka under 2024. Rådet noterar att detta är samtidigt som sysselsättningsgraden överstiger nivån 2021 och 2022 då resursutnyttjandet var högre än normalt. Vidare skriver rådet att konjunkturnedgången och de senaste årens inflation har inneburit en tydlig försvagning av hushållens ekonomi, men tillägger att gängse bedömning emellertid är att denna försvagning blir tillfällig.

Rådet lyfter Rysslands fullskaliga invasion av Ukraina och konflikten i Gaza (inklusive den intensifierade konflikten mellan Israel och Iran) som osäkerhetsfaktorer som kan påverka inflation och räntor. Även de många politiska val som hålls runt om i världen i år lyfts som något som kan få återverkningar på den ekonomiska utvecklingen.

Det finanspolitiska ramverket

Finanspolitiska rådet bedömer att budgetpropositionen för 2024 och 2024 års ekonomiska vårproposition är i linje med de budgetpolitiska målen och det finanspolitiska ramverket. Utgiftstaket klaras med god marginal och skuldankaret ligger inom toleransintervallet. Rådet noterar att det i vårpropositionen finns en avvikelse från överskottsmålet för 2024, men bedömer att den kan motiveras av den rådande lågkonjunkturen.

Regeringen delar bedömningen att avvikelsen i vårpropositionen var motiverad mot bakgrund av att den till stor del beror på den ekonomiska situationen i bl.a. kommunsektorn. Även 2025 bedöms det strukturella sparandet avvika från målet. Regeringen bedömer att avvikelsen är tillfällig och motiverad. En återgång mot överskottsmålet sker 2026 och målet bedöms nås igen 2027.

Rådet delar regeringens syn att det i det läge som rådde när budgeten presenterades var viktigt att ta hänsyn till inflationen. Rådet menar att omfattningen av regeringens åtgärder därför var rimlig, men att en något mer expansiv inriktning troligen hade varit möjlig utan att det hade behövt föranleda ytterligare räntehöjningar.

Regeringen anser att det var rätt att inte inkludera ytterligare satsningar redan i budgetpropositionen för 2024. Vid tidpunkten då budgeten presenterades var inflationen svårförutsägbar och det var därför viktigt att finanspolitiken fördes på ett sätt som var robust även vid överraskande höga inflationsutfall.

Rådet noterar liksom i föregående årsrapport att större åtgärder för att påverka ekonomins struktur till det bättre saknas. Områden som nämns är bostadsmarknaden, skattesystemet, skolan, sjukvården och äldreomsorgen.

Regeringen delar inte rådets bedömning. Regeringen har som en del av arbetet med att öka den svenska tillväxten bl.a. tillsatt en produktivitetskommission som ska slutrapportera hösten 2025. Inom äldreomsorgen verkar regeringen bl.a. för en förbättrad kompetensförsörjning genom en förlängning av satsningen Äldreomsorgslyftet t.o.m. 2026.

Rådet är fortsatt kritiskt till hur regeringen har genomfört sitt metodbyte för beräkning av det strukturella sparandet och skriver att regeringen inte följt rådets uppmaning att ta fram en konsekvensanalys av metodbytet. Rådet menar att om regeringen väljer att behålla sin nuvarande metod behöver den anpassa sin analysram för vad som är lämplig finanspolitik ur ett stabiliseringspolitiskt perspektiv och ta fram en konsekvensanalys.

Regeringen delar rådets syn att det är viktigt med transparens vad gäller metoder för variabler som är centrala i bedömningen av måluppfyllelse av det finanspolitiska ramverket och Regeringskansliet arbetar därför kontinuerligt med att förbättra transparensen.

Kommunernas och regionernas ekonomi

Rådet anför att inflationen inneburit att pensionsskulden i kommuner och regioner skrivits upp kraftigt 2023 och 2024. Det försvagar kommuners och regioners resultat tillfälligt och gör det därmed svårare för kommuner och regioner att klara balanskravet. Rådet anser att den uppkomna situationen utgör tillräckligt skäl för att en avvikelse från balanskravet ska tillåtas. Vissa kommuner och regioner har valt att åberopa synnerliga skäl för att avvika från balanskravet, men rådet menar att andra kan ha valt att tolka rätten att göra så annorlunda och att det kan ha föranlett att de valt att dra ned på verksamheten i stället. Rådet anser att det därför hade varit lämpligt att regeringen meddelat sin syn kring användningen av synnerliga skäl, men noterar också att det är konstitutionellt oklart om regeringen bör göra så eller inte.

Regeringen konstaterar att såsom konstitutionsutskottet har uttalat är tillämpningen av regelverket för ekonomistyrning i kommuner och regioner en fråga för varje enskild kommun och region (bet. 2023/24:KU20 s. 181). Varje enskild kommun och region måste således göra sin egen bedömning utifrån sina respektive förutsättningar.

Rådet bedömer att avsaknaden av indexering av statsbidragen inte lett till att de urholkats över tid. Rådet är inte övertygat om att statsbidragen behöver indexeras, men menar att regeringen bör undersöka möjligheterna att underlätta planeringsförutsättningarna för kommuner och regioner genom att lämna information om statsbidragen tidigare än vad som sker i dag. Vidare förordar rådet att frågan om konjunkturvarierande statsbidrag utreds inom ramen för en bredare analys om automatiska stabilisatorer.

Regeringen delar bedömningen att det är viktigt att kommuner och regioner har goda planeringsförutsättningar, men anser att det behöver vägas mot en sammanhållen budgetprocess där utgifter prövas mot varandra. En sammanhållen budgetprocess är ett viktigt verktyg för att hålla finanspolitiken inom ramverket och gör att riksdagen får en fullständig bild av statens utgifter och inkomster.

Rådet anser att regeringen behöver bli tydligare i sin redovisning av kommunernas och regionernas ekonomi. Nuvarande redovisning gör enligt rådet att det inte på ett rimligt sätt går att analysera på vilka grunder regeringen har bestämt statsbidragens omfattning.

Regeringen strävar ständigt efter att öka tydligheten i sina prognoser och bedömningar. Bedömningen av nivån på statens bidrag till kommunsektorn utgår från

det tillgängliga budgetutrymmet och den kommunala ekonomins förutsättningar. Likt övriga satsningar i budgeten kommuniceras statsbidragstillskott i nominella termer.

Den svenska arbetsmarknaden och åtgärder för fler i arbete

Rådet bedömer att svaga ekonomiska incitament till arbete inte är en huvudförklaring till att många individer står varaktigt utan arbete, utan att det snarare beror på bristande matchning mellan arbetsgivares behov och arbetslösas kompetenser, samt att en del individer inte har – eller inte bedöms ha – en produktivitet som är tillräcklig för att få ens enkla jobb till kollektivavtalens lägstalöner. Rådet anser därför att åtgärder för att få fler i arbete bör fokusera på dessa delar. Enligt rådet är sysselsättningseffekterna av ytterligare jobbskatteavdrag och det av regeringen föreslagna s.k. bidragstaket därför förmodligen små. Rådet lyfter möjliga förändringar i styrningen av Arbetsförmedlingen som det tror skulle förbättra matchningen på arbetsmarknaden. Rådet lyfter även åtgärder för fler yrkesutbildningar och åtgärder som får fler av de som står längst ifrån arbetsmarknaden att bli anställningsbara vid kollektivavtalens lönenivåer, bl.a. genom åtgärder som minskar risken som bärs av arbetsgivaren när den anställer människor som står långt ifrån arbetsmarknaden. Rådet anser även att arbetsmarknads- och sysselsättningspolitiken behöver bli bättre på att omsätta forskningsresultat och beprövad erfarenhet i faktiska åtgärder.

Regeringen välkomnar rådets analys av den svenska arbetsmarknaden. Regeringens utgångspunkt är att det alltid ska löna sig att gå från bidrag till arbete, och även rådets analys visar att de ekonomiska incitamenten till arbete kan vara svaga för vissa hushåll. Ekonomiska incitament är emellertid även betydelsefulla för att arbetstagare ska öka sin produktivitet och stärka sin ställning på arbetsmarknaden genom exempelvis utbildning eller omlokalisering, något som rådet utelämnar i sin analys. För en mer komplett bild över de ekonomiska incitamenten till arbete behöver även dessa omständigheter beaktas. Regeringen inväntar analys och resultat från utredningen om drivkrafter och möjligheter i försörjningsstödet (S 2022:16) som ska lämna sitt betänkande senast den 1 december 2024 innan den tar ställning till bidragstaket.

Regeringen delar bedömningen att det är önskvärt att arbetsmarknadsutbildningen ökar i omfattning och instämmer i att det är angeläget att det finns väl fungerande förmedlingsinsatser till de som står långt från arbetsmarknaden. Regeringen har gett Arbetsförmedlingen i uppdrag att förbättra matchningen och stödja kompetensförsörjningen på arbetsmarknaden, bl.a. genom att öka antalet deltagare med arbetsmarknadsutbildning och genom att myndigheten med egen personal ska sammanföra arbetssökande med arbetsgivare som söker arbetskraft. Därtill har Arbetsförmedlingens anskaffat tjänsten Rusta och matcha 2. Regeringen delar uppfattningen att det är viktigt att tillvarata forskningsresultat och beprövad erfarenhet, och anslaget till Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk forskning har därför på regeringens initiativ höjts fr.o.m. 2024.

Regeringen delar dock inte rådets bedömning av att det låga antalet deltagare i arbetsmarknadsutbildning skulle bero på bristande anslagsflexibilitet. Arbetsförmedlingen anför också huvudsakligen andra skäl till att antalet varit lågt under 2023, bl.a. svårigheter att hitta arbetssökande som har rätt förutsättningar att delta i och tillgodogöra sig en arbetsmarknadsutbildning. Rådet vill även att upphandlingsprocesserna ses över, men regelverket kring upphandling styrs i grunden av EU:s upphandlingsdirektiv som Sverige måste förhålla sig till.

Angående att rådet vill att det offentliga ska ta över en del av risken när arbetsgivare anställer någon som står långt ifrån arbetsmarknaden vill regeringen lyfta att det redan i dag finns en stor frihet att anpassa längden på anställningar med subvention. Det är

också möjligt för arbetsgivare att inleda med arbetspraktik, för att den arbetssökande ska kunna delta på arbetsplatsen utan att vara anställd.

Statens roller i klimatomställningen

Finanspolitiska rådet är kritiskt till regeringens klimatpolitik. Rådet anser att det saknas en sammanhållen och begriplig strategi för att nå såväl Sveriges som EU:s klimatmål till 2030. Enligt rådet har åtgärder vidtagits som ökar utsläppen medan utsläppsminskningar skjutits på framtiden. Detta, tillsammans med vad rådet bedömer som optimistiska förhoppningar om att kunna köpa utsläppsrätter av andra länder och avsaknad av tillräckliga åtgärder för att öka upptaget av koldioxid i skog och mark, riskerar, enligt rådet, leda till att klimatmålen antingen inte uppfylls eller blir dyra att uppfylla. Rådet anför att det vill se en sammanhållen strategi för att bättre möjliggöra för individer och företag att kunna fatta rätt investeringsbeslut i rätt tid och därigenom ställa om på ett kostnadseffektivt sätt. Rådet är även kritiskt till att regeringen gjort utfästelser som rådet anser varken är rimliga eller genomförbara (t.ex. att alla fullt ut ska kompenseras för högre drivmedelspriser). Rådet anser att regeringen bör undersöka möjligheter till s.k. lokal kompensation och att regeringen bör bygga folklig acceptans för klimatomställningen genom information om åtgärdernas effektivitet, fördelningseffekter och påverkan på den egna ekonomin.

Regeringen delar inte rådets bedömning att det saknas en strategi för att nå klimatmålen. Den av regeringen framlagda klimathandlingsplanen lägger grunden och ger de förutsättningar som hushåll och företag behöver för att kunna fatta de beslut som krävs. Regeringen har även fattat beslut om den s.k. energipolitiska inriktningspropositionen (Energipolitikens långsiktiga inriktning, prop. 2023/24:105), som är ett viktigt komplement. Vidare avser regeringen att under 2024 tillsätta en utredning med uppdrag att analysera och ge underlag om vilka styrmedel som kan utformas för att Sveriges åtaganden i EU ska nås på ett kostnadseffektivt och samhällsekonomiskt effektivt sätt.

Regeringspartierna och Sverigedemokraterna är överens om att Sverige ska klara klimatkraven från EU till 2030 och det långsiktiga målet om nettonollutsläpp av växthusgaser senast 2045. I denna proposition föreslås förändringar i reduktionsplikten för att Sverige ska klara sina åtaganden inom ESR.

Prognosutvärdering

Rådet bedömer att det inte finns några systematiska fel i regeringens prognoser. Regeringens prognoser bedöms ha likvärdig träffsäkerhet som Konjunkturinstitutets och Riksbankens för nästkommande år men Konjunkturinstitutets bedöms ha högre träffsäkerhet innevarande år för vissa variabler. Rådet anser att regeringen bör undersöka orsakerna till detta.

Regeringen välkomnar rådets prognosutvärdering. En viktig del av prognosarbetet på Regeringskansliet är att analysera prognosfel, lära sig av dessa och i lämplig grad ändra bedömningar och metoder därefter. Regeringen vill dock framhålla att prognosjämförelser är svåra och bör tolkas med försiktighet eftersom utslaget är känsligt för vilka variabler och tidsperioder som jämförs. I prognosutvärderingar över en längre tidshorisont har regeringen haft jämförbar prognosprecision med andra bedömare. Men även längre utvärderingar ska tolkas försiktigt eftersom metoder, underlag och bedömare ändras över tid.

Rådet bedömer att det även fortsättningsvis är rimligt att betrakta en avvikelse från överskottsmålet som tydlig om det strukturella sparandet avviker mer än 0,5 procentenheter från målnivån. Regeringen delar rådets bedömning.

10.3 Granskning av årsredovisningen för staten 2023

Riksrevisionen har för årsredovisningen för staten 2023 lämnat en revisionsberättelse utan reservation eller avvikande mening (Fi2024/00954). Enligt myndigheten har regeringen i alla väsentliga avseenden upprättat de finansiella delarna av årsredovisningen i enlighet med 10 kap. 5–10 §§ budgetlagen (2011:203) och även i övrigt lämnat information som är förenlig med årsredovisningens finansiella delar. Riksrevisionens uttalande omfattar, liksom tidigare år, inte avsnitt 1.1 Den offentliga sektorns finansiella sparande.

I sin behandling av regeringens skrivelse Årsredovisning för staten 2023 har riksdagen beslutat att lägga skrivelsen till handlingarna (bet. 2023/24:FiU30, rskr. 2023/24:279).

10.4 Utvecklingen av den ekonomiska styrningen i staten

Utvecklingen av den ekonomiska styrningen bedrivs med utgångspunkt i regeringens behov av att styra för att genomföra sin politik, kravet på att nå de av riksdagen beslutade målen för utgiftsområdena samt riksdagens behov av att följa upp statens verksamhet. Det ska därför finnas en ändamålsenlig styrning och uppföljning som både svarar mot regeringens och riksdagens behov. I syfte att stödja regeringen med att utveckla den ekonomiska styrningen i staten har Ekonomistyrningsverket (ESV) bl.a. i uppgift att utveckla och förvalta den statliga redovisningen, finansiella styrningen och resultatstyrningen. Myndigheten har även i uppgift att utveckla och förvalta den interna styrningen och kontrollen samt internrevisionen i staten.

Den ekonomiska styrningen angränsar till den statliga förvaltningspolitiken (se utg.omr. 2 avsnitt 4). Vid utvecklingen av den ekonomiska styrningen är målsättningen att värna myndigheternas kärnuppgifter och att beakta olikheter i förutsättningar och verksamheter. I det här avsnittet (10.4) presenteras delar av det arbete som har bedrivits för att utveckla den ekonomiska styrningen.

Redovisning av intern styrning och kontroll i myndigheternas årsredovisningar

ESV har på regeringens uppdrag lämnat förslag till ändring i förordningen (2000:605) om årsredovisning och budgetunderlag i rapporten Intern styrning och kontroll i internrevisionsmyndigheternas årsredovisningar (ESV 2023:23). Baserat på förslagen i rapporten beslutade regeringen under 2023 om en ändring i förordningen om årsredovisning och budgetunderlag, vilken innebär att de myndigheter som följer förordningen (2007:603) om intern styrning och kontroll i sina årsredovisningar ska lämna en redovisning av vad som legat till grund för ledningens bedömning av myndighetens interna styrning och kontroll. I redovisningen ska det även ingå en övergripande beskrivning av myndighetens arbete med intern styrning och kontroll. Ändringen trädde i kraft den 1 januari 2024 och tillämpas första gången i myndigheternas årsredovisningar för 2024.

Utvecklad uppföljning av myndigheternas efterlevnad av ekonomiadministrativa regelverk

ESV har på uppdrag av regeringen under de senaste åren genomfört en översyn av den tidigare EA-värderingen. EA-värderingen har sedan 1990-talet varit en metod för att följa upp de statliga myndigheternas efterlevnad av de ekonomiadministrativa regelverken. Översynen har resulterat i att den tidigare värderingen har ändrat form

och dessutom ändrat benämning till EA-uppföljning. Uppföljningen mäter fortsatt myndigheternas efterlevnad av de ekonomiadministrativa regelverken men med ett ökat fokus på hur eventuella brister kan åtgärdas. En EA-uppföljning enligt den nya strukturen har överlämnats till regeringen (ESV 2024:33) och den visar på att myndigheterna har en god regelefterlevnad.

Prisnivå i myndigheternas budgetunderlag

ESV har på uppdrag av regeringen utrett förutsättningarna för myndigheter att lämna uppgifter om investeringar som avser samhällsändamål (samhällsinvesteringar) i löpande priser i stället för prisnivån det år då budgetunderlaget lämnas. I rapporten Prisnivå för samhällsinvesteringar i myndigheternas budgetunderlag (ESV 2021:42) bedömer ESV att det är lämpligt att reglera ovanstående genom anpassning och förtydliganden av ESV:s föreskrifter och allmänna råd till förordningen om årsredovisning och budgetunderlag. ESV anser dessutom att regeringen bör överväga att göra ändringar i förordningen i syfte att klargöra vilka prisnivåer som bör gälla generellt vid upprättande av budgetunderlag.

Regeringens bedömning är att budgetunderlagen fortsatt ska lämnas i fasta priser. ESV kan vid behov se över och förtydliga tillämpningen av prisnivån i budgetunderlagen.

Betryggande intern styrning och kontroll och fungerande internrevision

ESV lämnar varje år en rapport till regeringen i vilken myndigheten redovisar hur internrevisionen fungerar i staten som helhet samt hur myndighetsledningarnas interna styrning och kontroll fungerar för de myndigheter under regeringen som omfattas av de utökade bestämmelserna om internrevision samt intern styrning och kontroll.

I rapporten Internrevision och intern styrning och kontroll 2024 (ESV 2024:29) bedömer ESV att det system för intern styrning och kontroll som regeringen har inrättat medför att det i statsförvaltningen finns en ordning för intern styrning och kontroll som fungerar betryggande. ESV bedömer även att den statliga internrevisionen fungerar väl för staten som helhet. ESV bedömer dessutom att internrevisionens arbete är till nytta för myndighetsledningarna i deras arbete med att förbättra myndighetens interna styrning och kontroll.

11 Lagförslag, skattefrågor

Regeringen har följande förslag till lagtext.

11.1 Förslag till lag om ändring i lagen (1986:468) om avräkning av utländsk skatt

Härigenom föreskrivs att 2 kap. 10 b § lagen (1986:468) om avräkning av utländsk skatt ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
	2 kap.
	10 b §[1]
Vid tillämpning av 10 § får utländska intäkter som avses i 1 a § tas med i de utländska kapitalinkomsterna endast till den del de, för ett visst beskattningsår, sammanlagt inte överstiger den schablonintäkt som ska tas upp till beskattning enligt 42 kap. 36 § inkomstskattelagen (1999:1229).	Vid tillämpning av 10 § får utländska intäkter som avses i 1 a § tas med i de utländska kapitalinkomsterna endast till den del de, för ett visst beskattningsår, sammanlagt inte överstiger den schablonintäkt som ska tas upp till beskattning enligt 42 kap. 36 § inkomstskattelagen (1999:1229) *minskad med sådant avdrag som ska göras enligt 42 kap. 45 § samma lag.*

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2025.
2. Lagen tillämpas på beskattningsår som börjar efter den 31 december 2024.

[1] Senaste lydelse 2011:1274.

11.2 Förslag till lag om ändring i lagen (1994:1776) om skatt på energi

Härigenom föreskrivs att 6 a kap. 2 a § lagen (1994:1776) om skatt på energi ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
6 a kap.	
2 a §[1]	
För drift av skepp och båtar utan medgivande enligt 2 kap. 9 § samt andra motordrivna fordon än personbilar, lastbilar och bussar medges befrielse från koldioxidskatt med *2 456* kronor per kubikmeter bränsle som avses i 2 kap. 1 § första stycket 3 b, om det förbrukas i yrkesmässig	För drift av skepp och båtar utan medgivande enligt 2 kap. 9 § samt andra motordrivna fordon än personbilar, lastbilar och bussar medges befrielse från koldioxidskatt med *2 465* kronor per kubikmeter bränsle som avses i 2 kap. 1 § första stycket 3 b, om det förbrukas i yrkesmässig

1. jordbruks- eller skogsbruksverksamhet, eller
2. vattenbruksverksamhet.

För sådan förbrukning som avses i första stycket ska även befrielse från energiskatt medges med 1 470 kronor per kubikmeter.

När det gäller skepp och båtar för vilka fiskelicens som inte är begränsad till fiske enbart i enskilt vatten meddelats enligt fiskelagen (1993:787) medges skattebefrielse enligt första stycket också för bränsle som avses i 2 kap. 1 § första stycket 3 a.

Befrielse från skatt enligt denna paragraf får dock högst uppgå till de skattebelopp som gäller vid skattskyldighetens inträde för det förbrukade bränslet.

---

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2025.
2. Äldre bestämmelser gäller fortfarande för förhållanden som hänför sig till tiden före ikraftträdandet.

[1] Senaste lydelse 2023:810.

11.3 Förslag till lag om ändring i lagen (1994:1776) om skatt på energi

Härigenom föreskrivs att 6 a kap. 2 a § lagen (1994:1776) om skatt på energi ska ha följande lydelse.

Lydelse enligt lagförslag 11.2	*Föreslagen lydelse*
6 a kap.	
2 a §	
För drift av skepp och båtar utan medgivande enligt 2 kap. 9 § samt andra motordrivna fordon än personbilar, lastbilar och bussar medges befrielse från koldioxidskatt med *2 465* kronor per kubikmeter bränsle som avses i 2 kap. 1 § första stycket 3 b, om det förbrukas i yrkesmässig	För drift av skepp och båtar utan medgivande enligt 2 kap. 9 § samt andra motordrivna fordon än personbilar, lastbilar och bussar medges befrielse från koldioxidskatt med *2 553* kronor per kubikmeter bränsle som avses i 2 kap. 1 § första stycket 3 b, om det förbrukas i yrkesmässig

1. jordbruks- eller skogsbruksverksamhet, eller
2. vattenbruksverksamhet.

För sådan förbrukning som avses i första stycket ska även befrielse från energiskatt medges med 1 470 kronor per kubikmeter.

När det gäller skepp och båtar för vilka fiskelicens som inte är begränsad till fiske enbart i enskilt vatten meddelats enligt fiskelagen (1993:787) medges skattebefrielse enligt första stycket också för bränsle som avses i 2 kap. 1 § första stycket 3 a.

Befrielse från skatt enligt denna paragraf får dock högst uppgå till de skattebelopp som gäller vid skattskyldighetens inträde för det förbrukade bränslet.

---

1. Denna lag träder i kraft den 1 april 2025.
2. Äldre bestämmelser gäller fortfarande för förhållanden som hänför sig till tiden före ikraftträdandet.

11.4 Förslag till lag om ändring i lagen (1994:1776) om skatt på energi

Härigenom föreskrivs att 6 a kap. 2 a § lagen (1994:1776) om skatt på energi ska ha följande lydelse.

Lydelse enligt lagförslag 11.3	*Föreslagen lydelse*
6 a kap.	
2 a §	
För drift av skepp och båtar utan medgivande enligt 2 kap. 9 § samt andra motordrivna fordon än personbilar, lastbilar och bussar medges befrielse från koldioxidskatt med 2 553 kronor per kubikmeter bränsle som avses i 2 kap. 1 § första stycket 3 b, om det förbrukas i yrkesmässig	
1. jordbruks- eller skogsbruksverksamhet, eller	
2. vattenbruksverksamhet.	
För sådan förbrukning som avses i första stycket ska även befrielse från energiskatt medges med *1 470* kronor per kubikmeter.	För sådan förbrukning som avses i första stycket ska även befrielse från energiskatt medges med *1 150* kronor per kubikmeter.
När det gäller skepp och båtar för vilka fiskelicens som inte är begränsad till fiske enbart i enskilt vatten meddelats enligt fiskelagen (1993:787) medges skattebefrielse enligt första stycket också för bränsle som avses i 2 kap. 1 § första stycket 3 a.	
Befrielse från skatt enligt denna paragraf får dock högst uppgå till de skattebelopp som gäller vid skattskyldighetens inträde för det förbrukade bränslet.	

---

1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 2025.

2. Äldre bestämmelser gäller fortfarande för förhållanden som hänför sig till tiden före ikraftträdandet.

11.5 Förslag till lag om ändring i inkomstskattelagen (1999:1229)

Härigenom föreskrivs i fråga om inkomstskattelagen (1999:1229)[1]

dels att 11 kap. 22 §, 17 kap. 4 a §, 18 kap. 13 §, 33 kap. 4 §, 40 kap. 12, 13, 15 och 15 a §§, 42 kap. 42 §, 63 kap. 3 a §, 67 kap. 7, 8, 10 och 37 §§ och rubriken närmast före 33 kap. 4 § ska ha följande lydelse,

dels att det ska införas sex nya paragrafer, 40 kap. 12 a §, 42 kap. 45–49 §§, och närmast före 42 kap. 45 § en ny rubrik av följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
11 kap.	
22 §[2]	
Experter, forskare eller andra nyckelpersoner ska inte ta upp sådan del av lön, arvode eller liknande ersättning eller förmån och sådana ersättningar för utgifter som avses i 23 §, om arbetet avser	
1. specialistuppgifter med sådan inriktning eller på sådan kompetensnivå att det innebär betydande svårigheter att rekrytera inom landet,	
2. kvalificerade forsknings- eller utvecklingsuppgifter med sådan inriktning eller på sådan kompetensnivå att det innebär betydande svårigheter att rekrytera inom landet, eller	
3. företagsledande uppgifter eller andra uppgifter som medför en nyckelposition i ett företag.	
Första stycket gäller bara om	
– arbetsgivaren hör hemma i Sverige eller är ett utländskt företag med fast driftställe i Sverige,	
– arbetstagaren inte är svensk medborgare,	
– arbetstagaren inte varit bosatt eller stadigvarande vistats i Sverige någon gång under de fem kalenderår som föregått det kalenderår då arbetet påbörjas, och	
– vistelsen i Sverige är avsedd att vara högst sju år.	
Vid tillämpning av första stycket ska villkoren anses uppfyllda för en arbetstagare, om lön och annan ersättning för arbetet i Sverige per månad överstiger *två* gånger prisbasbeloppet för det kalenderår då arbetet påbörjas.	Vid tillämpning av första stycket ska villkoren anses uppfyllda för en arbetstagare, om lön och annan ersättning för arbetet i Sverige per månad överstiger *en och en halv* gånger prisbasbeloppet för det kalenderår då arbetet påbörjas.
Denna paragraf tillämpas under högst sju år räknat från den dag vistelsen i Sverige påbörjades.	
17 kap.	
4 a §[3]	
Om en enskild näringsidkare upprättar ett förenklat årsbokslut enligt 6 kap. 6 § bokföringslagen (1999:1078), behöver något värde på lagertillgångarna inte tas upp om lagrets sammanlagda värde uppgår till högst *5 000 kronor*.	Om en enskild näringsidkare upprättar ett förenklat årsbokslut enligt 6 kap. 6 § bokföringslagen (1999:1078), behöver något värde på lagertillgångarna inte tas upp om lagrets sammanlagda värde uppgår till högst *ett halvt prisbasbelopp*.

[1] Lagen omtryckt 2008:803.

[2] Senaste lydelse 2023:799.

[3] Senaste lydelse 2010:1528.

18 kap.

13 §[4]

Värdeminskningsavdrag får för ett visst beskattningsår göras vid räkenskapsenlig avskrivning med högst 30 procent och vid restvärdesavskrivning med högst 25 procent per år av avskrivningsunderlaget. Om avskrivningsunderlaget uppgår till högst *5 000 kronor*, får en enskild näringsidkare som upprättar ett förenklat årsbokslut enligt 6 kap. 6 § bokföringslagen (1999:1078) i stället göra värdeminskningsavdrag med ett belopp som motsvarar hela avskrivningsunderlaget.	Värdeminskningsavdrag får för ett visst beskattningsår göras vid räkenskapsenlig avskrivning med högst 30 procent och vid restvärdesavskrivning med högst 25 procent per år av avskrivningsunderlaget. Om avskrivningsunderlaget uppgår till högst *ett halvt prisbasbelopp*, får en enskild näringsidkare som upprättar ett förenklat årsbokslut enligt 6 kap. 6 § bokföringslagen (1999:1078) i stället göra värdeminskningsavdrag med ett belopp som motsvarar hela avskrivningsunderlaget.
Avskrivningsunderlaget består av följande:	
1. värdet på inventarierna vid det föregående beskattningsårets utgång	1. värdet på inventarierna vid det föregående beskattningsårets utgång*, vilket är*
– vid räkenskapsenlig avskrivning *värdet enligt balansräkningen, och*	*a) värdet enligt balansräkningen* vid räkenskapsenlig avskrivning*, eller*
– vid restvärdesavskrivning *det skattemässiga värdet*,	*b) det skattemässiga värdet* vid restvärdesavskrivning,
2. ökat med anskaffningsvärdet på sådana inventarier som anskaffats under beskattningsåret och som vid utgången av detta fortfarande tillhör näringsverksamheten,	
3. minskat med avdrag enligt 15 och 16 §§.	
Om beskattningsåret är längre eller kortare än tolv månader, ska värdeminskningsavdraget justeras i motsvarande mån.	

33 kap.

Undantag från räntefördelning	*Undantag från negativ räntefördelning*
4 §	
Räntefördelning ska inte göras om det *positiva eller* negativa kapitalunderlaget är högst *50 000* kronor. Om den skattskyldige ska beräkna mer än ett kapitalunderlag, gäller detta för summan av kapitalunderlagen.	*Negativ räntefördelning* ska inte göras om det negativa kapitalunderlaget är högst *500 000* kronor. Om den skattskyldige ska beräkna mer än ett kapitalunderlag, gäller detta för summan av *de negativa* kapitalunderlagen.

40 kap.

12 §

I andra fall än som avses i 10 § första stycket eller 11 § inträder en beloppsspärr vid ägarförändringar som innebär att, under en period av *fem* beskattningsår *för* ett underskottsföretag, sådana förvärvare som avses i 11 § dels var och en har förvärvat andelar *med* minst *5* procent av samtliga röster i underskottsföretaget,	I andra fall än som avses i 10 § första stycket eller 11 § inträder en beloppsspärr vid ägarförändringar som innebär att, under en period av *högst tre på varandra följande* beskattningsår *när ett företag är* ett underskottsföretag, sådana förvärvare som avses i 11 § dels var och en har förvärvat andelar *som representerar* minst *20*

[4] Senaste lydelse 2010:1528.

dels tillsammans har förvärvat andelar *med* mer än 50 procent av samtliga röster i underskottsföretaget. *Bestämmelserna i 11 § andra stycket gäller också vid tillämpning av denna paragraf.*

procent av samtliga röster i underskottsföretaget, dels tillsammans har förvärvat andelar *som representerar* mer än 50 procent av samtliga röster i underskottsföretaget. *Med förvärv av andel i ett underskottsföretag likställs förvärv av andel i ett moderföretag till ett underskottsföretag.*

Som förvärv som gjorts av en sådan person som avses i första stycket räknas också förvärv som gjorts av

1. ett företag i vilket personen – direkt eller genom förmedling av en annan juridisk person eller av ett svenskt handelsbolag som personen har ett bestämmande inflytande över – innehar andelar med minst 5 procent av röstetalet, eller

2. en juridisk person eller ett svenskt handelsbolag som ett sådant företag som avses i 1 har ett bestämmande inflytande över.

Som förvärv som gjorts av en sådan person som avses i första stycket räknas också förvärv som gjorts av *en juridisk person eller ett svenskt handelsbolag som en sådan person har det bestämmande inflytandet över.*

Vid tillämpning av denna paragraf gäller *följande. Förvärv* av andelar i förhållande till tidigare andelsinnehav genom emission med lika rätt för andelsägarna ska *inte* räknas in i antalet förvärvade andelar. *Med förvärv av andel likställs avtal om rätt att förvärva andelar i ett företag och avtal om rätt att besluta i företagets angelägenheter.*

Vid tillämpning av denna paragraf gäller *bestämmelserna i 11 § andra stycket. Vid tillämpningen gäller också att förvärv* av andelar i förhållande till tidigare andelsinnehav genom emission med lika rätt för andelsägarna *inte* ska räknas in i antalet förvärvade andelar.

12 a §

Om en beloppsspärr inträder enligt 12 § ska de förvärv som har medfört ägarförändringen inte räknas med vid en senare bedömning av om en ägarförändring har skett enligt 12 §.

13 §

Bestämmelserna i 11 § gäller inte vid sådana förändringar i det bestämmande inflytandet som uppkommer genom arv, testamente, bodelning eller ändrade familjeförhållanden. *De gäller inte heller* om den som fått det bestämmande inflytandet har haft ställning som företagsledare i underskottsföretaget under de två föregående beskattningsåren *för detta företag.*

Bestämmelserna i 11 § gäller inte

1. vid sådana förändringar i det bestämmande inflytandet som uppkommer genom arv, testamente, bodelning eller ändrade familjeförhållanden*,*

2. om den som fått det bestämmande inflytandet har haft ställning som företagsledare i underskottsföretaget under de två *närmast* föregående beskattningsåren*, eller*

3. om den som fått det bestämmande inflytandet redan före ägarförändringen hade ett sådant inflytande över underskottsföretaget som avses i 5 § tredje stycket.

Bestämmelserna i 12 § gäller inte vid sådana förändringar i ägandet som sker på grund av arv, testamente eller bodelning.

15 §

Beloppsspärren innebär att underskottsföretaget inte får dra av underskott som uppkommit före det

Beloppsspärren innebär att underskottsföretaget inte får dra av underskott som uppkommit före det

beskattningsår då spärren inträder till den del underskotten överstiger *200* procent av utgiften för att förvärva	beskattningsår då spärren inträder till den del underskotten överstiger *300* procent av utgiften för att förvärva

1. det bestämmande inflytandet över underskottsföretaget i sådana fall som avses i 10 och 11 §§, eller

2. andelar *med* mer än 50 procent av rösterna i underskottsföretaget i sådana fall som avses i 12 §.	2. andelar *som representerar* mer än 50 procent av rösterna i underskottsföretaget i sådana fall som avses i 12 §.

Om förvärvet omfattar flera underskottsföretag i samma koncern, ska avdragsutrymmet fördelas på dessa efter deras andel av koncernens sammanlagda underskott.

15 a §[5]

Om ett kapitaltillskott som helt eller delvis har medfört ägarförändringen har lämnats till underskottsföretaget tidigast två beskattningsår före det beskattningsår då ägarförändringen skedde och förvärvaren genom kapitaltillskottet har fått en tillgång av verkligt och särskilt värde, ska kapitaltillskottet vid beräkningen av utgiften enligt 15 § första stycket bestämmas till ett belopp som motsvarar det lägsta av kapitaltillskottet och det värde av tillgången som belöper sig på den förvärvade andelen i underskottsföretaget. Vid beräkningen av värdet av tillgången ska kapitaltillskottet inte räknas med.

Vid bedömningen enligt första stycket ska hänsyn inte tas till tillgångar som underskottsföretaget kan antas ha förvärvat i samråd med den nya ägaren.

Vid tillämpningen av *andra stycket* likställs en juridisk person eller ett svenskt handelsbolag med underskottsföretaget om de både före och efter ägarförändringen ingick i samma koncern.	Vid tillämningen av *denna paragraf* likställs en juridisk person eller ett svenskt handelsbolag med underskottsföretaget om de både före och efter ägarförändringen ingick i samma koncern.

42 kap.

42 §[6]

Utdelning, kapitalvinst och annan avkastning på tillgångar och förpliktelser som förvaras på ett investeringssparkonto ska inte tas upp. Utgifter och kapitalförluster som avser sådana tillgångar och förpliktelser får inte dras av.

Första stycket gäller inte

1. tillgångar som avses i 38 §,

2. kapitalvinster eller kapitalförluster på tillgångar som anses ha avyttrats enligt 44 kap. 8 a eller 8 b §, eller

3. ränta på kontanta medel som helt eller delvis avser ett kalenderår då räntesatsen som legat till grund för räntans beräkning någon gång överstigit statslåneräntan vid utgången av november närmast före det kalenderåret.	3. ränta på kontanta medel som helt eller delvis avser ett kalenderår då räntesatsen som legat till grund för räntans beräkning någon gång överstigit *det högsta av antingen* statslåneräntan vid utgången av november närmast före det kalenderåret *ökad med en procentenhet eller 1,25 procent*.

[5] Senaste lydelse 2016:1055.

[6] Senaste lydelse 2012:830.

Avdrag för innehav av investeringssparkonto, kapitalförsäkring och avtal om sparande i en PEPP-produkt

45 §

Om en fysisk person under kalenderåret innehaft ett eller flera investeringssparkonton, en eller flera kapitalförsäkringar eller ett eller flera avtal om sparande i en PEPP-produkt, ska ett belopp beräknat enligt 48 och 49 §§ dras av.

46 §

När det gäller kapitalförsäkring och avtal om sparande i en PEPP-produkt är det den fysiska person som innehaft kapitalförsäkringen eller avtalet vid kalenderårets utgång som har rätt till avdrag beräknat enligt 48 § första stycket 2.

Om kapitalförsäkringen eller avtalet om sparande i en PEPP-produkt har avslutats under kalenderåret, är det den fysiska person som var innehavare när försäkringen eller avtalet avslutades som har rätt till avdrag.

47 §

Dödsbon har inte rätt till avdrag enligt 45 och 46 §§ för senare år än det år då dödsfallet inträffade.

48 §

Avdraget enligt 45 § uppgår till summan av

1. de sammanlagda schablonintäkterna för det aktuella kalenderåret enligt 36 § för de investeringssparkonton som den fysiska personen innehaft under kalenderåret, och

2. det sammanlagda underlaget för avdrag enligt 49 § för de kapitalförsäkringar och avtal om sparande i en PEPP-produkt som den fysiska personen innehaft under det aktuella kalenderåret multiplicerat med statslåneräntan vid utgången av november närmast före kalenderåret ökad med en procentenhet, dock lägst med 1,25 procent.

Avdraget får dock högst uppgå till 150 000 kronor multiplicerat med statslåneräntan vid utgången av november närmast före det aktuella kalenderåret ökad med en procentenhet, dock lägst med 1,25 procent.

Vid innehav av ett eller flera investeringssparkonton och en eller flera kapitalförsäkringar eller avtal om sparande i en PEPP-produkt ska avdraget i första hand göras för innehav av ett eller flera investeringssparkonton.

49 §

Underlaget för avdrag för en kapitalförsäkring eller ett avtal om sparande i en PEPP-produkt ska vid tillämpning av 48 § uppgå till summan av

1. värdet av försäkringen eller avtalet vid kalenderårets ingång, och

2. premier eller inbetalningar som har betalats under kalenderåret till försäkringen eller PEPP-produkten.

Premier och inbetalningar som har betalats under den andra halvan av kalenderåret beräknas till halva värdet.

Värdet av kapitalförsäkringen enligt första stycket 1 utgörs av dess återköpsvärde enligt försäkringstekniska beräkningsgrunder med tillägg för beräknad upplupen andel i livförsäkringsrörelsens överskott.

Nuvarande lydelse

63 kap.

3 a §

För dem som vid beskattningsårets ingång har fyllt 66 år är grundavdraget beloppet enligt 3 § med tillägg av följande särskilda belopp.

Fastställd förvärvsinkomst	*Särskilt belopp*
överstiger inte 0,91 prisbasbelopp	0,687 prisbasbelopp
överstiger 0,91 men inte 1,11 prisbasbelopp	0,885 prisbasbelopp minskat med 20 procent av den fastställda förvärvsinkomsten
överstiger 1,11 men inte 1,965 prisbasbelopp	0,600 prisbasbelopp ökat med 5,7 procent av den fastställda förvärvsinkomsten
överstiger 1,965 men inte 2,72 prisbasbelopp	0,333 prisbasbelopp ökat med 19,49 procent av den fastställda förvärvsinkomsten
överstiger 2,72 men inte 3,11 prisbasbelopp	39,49 procent av den fastställda förvärvsinkomsten minskat med 0,212 prisbasbelopp
överstiger 3,11 men inte 3,24 prisbasbelopp	49,49 procent av den fastställda förvärvsinkomsten minskat med 0,523 prisbasbelopp
överstiger 3,24 men inte 5,00 prisbasbelopp	*0,208* prisbasbelopp ökat med *26,93* procent av den fastställda förvärvsinkomsten
överstiger 5,00 men inte 7,88 prisbasbelopp	*0,300* prisbasbelopp ökat med *25,13* procent av den fastställda förvärvsinkomsten

överstiger 7,88 men inte 8,08 prisbasbelopp	*0,986* prisbasbelopp ökat med *16,43* procent av den fastställda förvärvsinkomsten
överstiger 8,08 men inte *10,74* prisbasbelopp	2*,313* prisbasbelopp
överstiger *10,74* men inte *12,16* prisbasbelopp	*8,972* prisbasbelopp minskat med 62 procent av den fastställda förvärvsinkomsten
överstiger *12,16 men inte 13,54* prisbasbelopp	*1,430* prisbasbelopp
överstiger 13,54 men inte 38,42 prisbasbelopp	*2,206 prisbasbelopp minskat med 5,74 procent av den fastställda förvärvsinkomsten*

Föreslagen lydelse

63 kap.

3 a §[7]

För dem som vid beskattningsårets ingång har fyllt 66 år är grundavdraget beloppet enligt 3 § med tillägg av följande särskilda belopp.

Fastställd förvärvsinkomst	*Särskilt belopp*
överstiger inte 0,91 prisbasbelopp	0,687 prisbasbelopp
överstiger 0,91 men inte 1,11 prisbasbelopp	0,885 prisbasbelopp minskat med 20 procent av den fastställda förvärvsinkomsten
överstiger 1,11 men inte 1,965 prisbasbelopp	0,600 prisbasbelopp ökat med 5,7 procent av den fastställda förvärvsinkomsten
överstiger 1,965 men inte 2,72 prisbasbelopp	0,333 prisbasbelopp ökat med 19,49 procent av den fastställda förvärvsinkomsten
överstiger 2,72 men inte 3,11 prisbasbelopp	39,49 procent av den fastställda förvärvsinkomsten minskat med 0,212 prisbasbelopp
överstiger 3,11 men inte 3,24 prisbasbelopp	49,49 procent av den fastställda förvärvsinkomsten minskat med 0,523 prisbasbelopp
överstiger 3,24 men inte 5,00 prisbasbelopp	*0,096* prisbasbelopp ökat med *30,4* procent av den fastställda förvärvsinkomsten
överstiger 5,00 men inte 7,88 prisbasbelopp	*0,186* prisbasbelopp ökat med *28,6* procent av den fastställda förvärvsinkomsten

[7] Senaste lydelse 2023:757.

överstiger 7,88 men inte 8,08 prisbasbelopp	*0,872* prisbasbelopp ökat med *19,9* procent av den fastställda förvärvsinkomsten
överstiger 8,08 men inte *10,94* prisbasbelopp	*2,48* prisbasbelopp
överstiger *10,94* men inte *12,47* prisbasbelopp	*9,263* prisbasbelopp minskat med 62 procent av den fastställda förvärvsinkomsten
överstiger *12,47* prisbasbelopp	*1,532* prisbasbelopp

Nuvarande lydelse

67 kap.

7 §

För dem som vid beskattningsårets ingång inte har fyllt 66 år uppgår skattereduktionen för summan av arbetsinkomster beräknade enligt 6 § till följande belopp.

Arbetsinkomst som beskattas i Sverige	*Skattereduktion*
överstiger inte 0,91 prisbasbelopp	skillnaden mellan arbetsinkomsterna och grundavdraget, multiplicerad med skattesatsen för kommunal inkomstskatt
överstiger 0,91 men inte 3,24 prisbasbelopp	skillnaden mellan å ena sidan summan av 0,91 prisbasbelopp och 38,74 procent av arbetsinkomsterna mellan 0,91 och 3,24 prisbasbelopp och å andra sidan grund–avdraget, multiplicerad med skattesatsen för kommunal inkomstskatt
överstiger 3,24 men inte 8,08 prisbasbelopp	skillnaden mellan å ena sidan summan av 1,813 prisbasbelopp och *16,43* procent av arbetsinkomsterna mellan 3,24 och 8,08 prisbasbelopp och å andra sidan grundavdraget, multiplicerad med skattesatsen för kommunal inkomstskatt
överstiger 8,08 *men inte 13,54* prisbasbelopp	skillnaden mellan *2,608* prisbasbelopp och grundavdraget, multiplicerad med skattesatsen för kommunal inkomstskatt
överstiger 13,54 prisbasbelopp	*skillnaden mellan 2,608 prisbasbelopp och grundavdraget, multiplicerad med skattesatsen för kommunal inkomstskatt, med avdrag för 3 procent av de arbetsinkomster som överstiger 13,54 prisbasbelopp*

Föreslagen lydelse

67 kap.

7 §[8]

För dem som vid beskattningsårets ingång inte har fyllt 66 år uppgår skattereduktionen för summan av arbetsinkomster beräknade enligt 6 § till följande belopp.

Arbetsinkomst som beskattas i Sverige	*Skattereduktion*
överstiger inte 0,91 prisbasbelopp	skillnaden mellan arbetsinkomsterna och grundavdraget, multiplicerad med skattesatsen för kommunal inkomstskatt
överstiger 0,91 men inte 3,24 prisbasbelopp	skillnaden mellan å ena sidan summan av 0,91 prisbasbelopp och 38,74 procent av arbetsinkomsterna mellan 0,91 och 3,24 prisbasbelopp och å andra sidan grundavdraget, multiplicerad med skattesatsen för kommunal inkomstskatt
överstiger 3,24 men inte 8,08 prisbasbelopp	skillnaden mellan å ena sidan summan av 1,813 prisbasbelopp och *19,9* procent av arbetsinkomsterna mellan 3,24 och 8,08 prisbasbelopp och å andra sidan grundavdraget, multiplicerad med skattesatsen för kommunal inkomstskatt
överstiger 8,08 prisbasbelopp	skillnaden mellan *2,776* prisbasbelopp och grundavdraget, multiplicerad med skattesatsen för kommunal inkomstskatt

Nuvarande lydelse

8 §

För dem som vid beskattningsårets ingång har fyllt 66 år uppgår skattereduktionen för summan av arbetsinkomster beräknade enligt 6 § till följande belopp.

Arbetsinkomst som beskattas i Sverige	*Skattereduktion*
överstiger inte 1,75 prisbasbelopp	22 procent av arbetsinkomsterna
överstiger 1,75 men inte 5,24 prisbasbelopp	summan av 0,2635 prisbasbelopp och 7 procent av arbetsinkomsterna
överstiger 5,24 *men inte 10,48* prisbasbelopp	0,6293 prisbasbelopp
överstiger 10,48 prisbasbelopp	*0,6293 prisbasbelopp med avdrag för 3 procent av de arbetsinkomster som överstiger 10,48 prisbasbelopp*

[8] Senaste lydelse 2023:757.

Föreslagen lydelse

8 §[9]

För dem som vid beskattningsårets ingång har fyllt 66 år uppgår skattereduktionen för summan av arbetsinkomster beräknade enligt 6 § till följande belopp.

Arbetsinkomst som beskattas i Sverige	*Skattereduktion*
överstiger inte 1,75 prisbasbelopp	22 procent av arbetsinkomsterna
överstiger 1,75 men inte 5,24 prisbasbelopp	summan av 0,2635 prisbasbelopp och 7 procent av arbetsinkomsterna
överstiger 5,24 prisbasbelopp	0,6293 prisbasbelopp

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
10 §[10]	
Om det uppkommer ett underskott av kapital, ska skatten minskas med 30 procent av den del av underskottet som inte överstiger 100 000 kronor och med 21 procent av det återstående underskottet, om inte annat följer av andra stycket.	
Om den skattskyldige har gjort investeraravdrag enligt 43 kap. ska skatten minskas med 30 procent av den del av underskottet som motsvarar avdragsbeloppet. På återstående underskott tillämpas första stycket.	Om den skattskyldige har gjort *avdrag för innehav av kapitalförsäkring eller avtal om sparande i en PEPP-produkt enligt 42 kap. 45 § eller* investeraravdrag enligt 43 kap. ska skatten minskas med 30 procent av den del av underskottet som motsvarar avdragsbeloppet. På återstående underskott tillämpas första stycket.
37 §[11]	
En begäran om skattereduktion för installation av grön teknik ska göras i inkomstdeklarationen för det beskattningsår då utgifter för installation av grön teknik har *betalats*.	En begäran om skattereduktion för installation av grön teknik ska göras i inkomstdeklarationen för det beskattningsår då utgifter för installation av grön teknik har *slutbetalats*.

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2025.

2. Bestämmelsen i 11 kap. 22 § i den nya lydelsen tillämpas första gången på arbete i Sverige som påbörjas efter den 31 december 2024.

3. Bestämmelserna i 17 kap. 4 a §, 18 kap. 13 § och 33 kap. 4 § i den nya lydelsen tillämpas första gången för beskattningsår som börjar efter den 31 december 2024. Äldre bestämmelser gäller för beskattningsår som börjar före den 1 januari 2025.

4. De nya bestämmelserna i 40 kap. 12–13, 15 och 15 a §§ tillämpas vid ägarförändringar som sker efter den 31 december 2024. Vid tillämpningen av 40 kap. 12 § första stycket ska dock inte förvärv av andelar i ett moderföretag till ett underskottsföretag som har skett före den 1 januari 2025 beaktas.

5. Bestämmelsen i 42 kap. 42 § i den nya lydelsen tillämpas första gången på ränta som helt eller delvis avser ett kalenderår som börjar efter den 31 december 2024.

[9] Senaste lydelse 2023:757.

[10] Senaste lydelse 2013:771.

[11] Senaste lydelse 2020:1068.

6. Bestämmelserna i 42 kap. 45–49 §§ och 67 kap. 10 § i den nya lydelsen tillämpas första gången på innehav av investeringssparkonto, kapitalförsäkring eller avtal om sparande i en PEPP-produkt efter den 31 december 2024.

7. Bestämmelserna i 63 kap. 3 a §, 67 kap. 7 och 8 §§ tillämpas första gången på beskattningsår som börjar efter den 31 december 2024.

8. Bestämmelsen i 67 kap. 37 § tillämpas första gången för begäran om skattereduktion för grön teknik som avser sådan installation som har slutbetalats efter den 31 december 2024.

11.6 Förslag till lag om ändring i inkomstskattelagen (1999:1229)

Härigenom föreskrivs att 42 kap. 48 § inkomstskattelagen (1999:1229)[1] ska ha följande lydelse.

Lydelse enligt lagförslag 11.5	*Föreslagen lydelse*
42 kap.	
48 §[2]	
Avdraget enligt 45 § uppgår till summan av	
1. de sammanlagda schablonintäkterna för det aktuella kalenderåret enligt 36 § för de investeringssparkonton som den fysiska personen innehaft under kalenderåret, och	
2. det sammanlagda underlaget för avdrag enligt 49 § för de kapitalförsäkringar och avtal om sparande i en PEPP-produkt som den fysiska personen innehaft under det aktuella kalenderåret multiplicerat med statslåneräntan vid utgången av november närmast före kalenderåret ökad med en procentenhet, dock lägst med 1,25 procent.	
Avdraget får dock högst uppgå till *150 000* kronor multiplicerat med statslåneräntan vid utgången av november närmast före det aktuella kalenderåret ökad med en procentenhet, dock lägst med 1,25 procent.	Avdraget får dock högst uppgå till *300 000* kronor multiplicerat med statslåneräntan vid utgången av november närmast före det aktuella kalenderåret ökad med en procentenhet, dock lägst med 1,25 procent.
Vid innehav av ett eller flera investeringssparkonton och en eller flera kapitalförsäkringar eller avtal om sparande i en PEPP-produkt ska avdraget i första hand göras för innehav av ett eller flera investeringssparkonton.	

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2026.

2. Bestämmelsen i 42 kap. 48 § i den nya lydelsen tillämpas första gången på innehav av investeringssparkonto, kapitalförsäkring eller avtal om sparande i en PEPP-produkt efter den 31 december 2025.

[1] Lagen omtryckt 2008:803.

[2] Senaste lydelse 2024:000.

11.7 Förslag till lag om ändring i socialavgiftslagen (2000:980)

Härigenom föreskrivs att 2 kap. 5 och 7 §§ socialavgiftslagen (2000:980) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
2 kap.	
5 §[1]	
Arbetsgivaravgifter ska inte betalas om den som tar emot ersättning för arbete är godkänd för F-skatt antingen när ersättningen bestäms eller när den betalas ut. En uppgift om godkännande för F-skatt från mottagaren får godtas om den lämnas i en handling som upprättas i samband med uppdraget och som innehåller nödvändiga identifikationsuppgifter för utbetalaren och mottagaren. Om utbetalaren känner till att en uppgift om godkännande för F-skatt är oriktig, får den inte godtas.	
Om mottagaren är godkänd för F-skatt med villkor enligt 9 kap. *3* § skatteförfarandelagen (2011:1244), gäller första stycket första meningen bara om godkännandet åberopas skriftligen.	Om mottagaren är godkänd för F-skatt med villkor enligt 9 kap. *2* § skatteförfarandelagen (2011:1244), gäller första stycket första meningen bara om godkännandet åberopas skriftligen.
Första och andra styckena gäller inte ersättning från semesterkassa.	
7 §[2]	
Bestämmelserna i 6 § gäller inte om den avgiftspliktiga ersättningen utgör	
1. en utgift i en av utgivaren bedriven näringsverksamhet, eller	
2. sådan ersättning till en förmyndare, god man eller förvaltare som avses i 12 kap. 16 § föräldrabalken.	
Bestämmelserna i 6 § gäller inte heller om utgivaren och mottagaren har kommit överens om att arbetsgivaravgifter ska betalas på ersättningen. En sådan överenskommelse gäller dock inte om mottagaren är godkänd för F-skatt utan sådant villkor som avses i 9 kap. *3* § skatteförfarandelagen (2011:1244).	Bestämmelserna i 6 § gäller inte heller om utgivaren och mottagaren har kommit överens om att arbetsgivaravgifter ska betalas på ersättningen. En sådan överenskommelse gäller dock inte om mottagaren är godkänd för F-skatt utan sådant villkor som avses i 9 kap. *2* § skatteförfarandelagen (2011:1244).

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2025.

[1] Senaste lydelse 2011:1257.

[2] Senaste lydelse 2011:1257.

11.8 Förslag till lag om ändring i vägtrafikskattelagen (2006:227)

Härigenom föreskrivs[1] att 2 kap. 9 a och 13 §§ vägtrafikskattelagen (2006:227) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
2 kap.	
9 a §[2]	
För personbilar, lätta bussar och lätta lastbilar av fordonsår 2018 eller senare som blir skattepliktiga för första gången den 1 juni 2022 eller senare ska, i stället för vad som sägs i 9 § om koldioxidbeloppet, andra stycket gälla under tid som infaller under de tre första åren från det att fordonet blir skattepliktigt för första gången.	För personbilar *klass I*, lätta bussar och lätta lastbilar av fordonsår 2018 eller senare som blir skattepliktiga för första gången den 1 juni 2022 eller senare ska, i stället för vad som sägs i 9 § om koldioxidbeloppet, andra stycket gälla under tid som infaller under de tre första åren från det att fordonet blir skattepliktigt för första gången.
Koldioxidbeloppet är för ett skatteår summan av	
– 107 kronor per gram koldioxid som fordonet vid blandad körning släpper ut per kilometer utöver 75 gram och upp till och med 125 gram, och	
– 132 kronor per gram koldioxid som fordonet vid blandad körning släpper ut per kilometer utöver 125 gram.	
Första stycket gäller inte för fordon som är utrustade med teknik för drift *med en bränsleblandning som till övervägande del består av alkohol, eller* helt eller delvis med annan gas än gasol.	Första stycket gäller inte för fordon som är utrustade med teknik för drift helt eller delvis med annan gas än gasol.
13 §[3]	
Om ett fordon är skattepliktigt under endast en del av ett skatteår eller en skatteperiod, tas fordonsskatt ut för den tid då fordonet är skattepliktigt. Om skatteplikt föreligger under en del av en kalendermånad, tas dock skatt ut för hela månaden, om inte något annat följer av andra stycket.	
I fråga om fordon för vilka fordonsskatten uppgår till minst 4 800 kronor för ett helt skatteår tas skatt ut per dag för den månad under vilken skatteplikten första gången inträder för fordonet eller skatteplikten upphör av annan anledning än avställning. Om ett sådant fordon har varit avställt och avställningstiden har omfattat minst 15 dagar eller om fordonet har gått över till en ny ägare under avställningstiden, tas skatt ut för dag under den månad då avställningen började eller upphörde. *För personbilar klass II gäller, om fordonet ställs av under den tid då koldioxidbeloppet bestäms enligt 9 a §, att avställningstiden ska ha omfattat minst 4 dagar i stället för minst 15 dagar.*	I fråga om fordon för vilka fordonsskatten uppgår till minst 4 800 kronor för ett helt skatteår tas skatt ut per dag för den månad under vilken skatteplikten första gången inträder för fordonet eller skatteplikten upphör av annan anledning än avställning. Om ett sådant fordon har varit avställt och avställningstiden har omfattat minst 15 dagar eller om fordonet har gått över till en ny ägare under avställningstiden, tas skatt ut för dag under den månad då avställningen började eller upphörde.

[1] Se Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2015/1535 av den 9 september 2015 om ett informationsförfarande beträffande tekniska föreskrifter och beträffande föreskrifter för informationssamhällets tjänster.

[2] Senaste lydelse 2022:349.

[3] Senaste lydelse 2020:1063.

För en kalendermånad utgör fordonsskatten en tolftedel och för en dag 1/360 av skatten för ett helt år.

---

1. Denna lag träder i kraft den 1 februari 2025.

2. För fordonsskatt som avser tid före ikraftträdandet gäller 2 kap. 9 a § första stycket i den äldre lydelsen.

3. För fordon som blivit skattepliktiga för första gången före ikraftträdandet gäller 2 kap. 9 a § tredje stycket i den äldre lydelsen.

4. Vid bestämmande av fordonsskatt för fordon som har ställts av före ikraftträdandet gäller 2 kap. 13 § i den äldre lydelsen.

11.9 Förslag till lag om ändring i socialförsäkringsbalken

Härigenom föreskrivs att 25 kap. 10 och 13 §§ och 59 kap. 16 § socialförsäkringsbalken ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
25 kap.	
10 §[1]	
Som inkomst av annat förvärvsarbete räknas ersättning för arbete om ersättningen betalas ut till en mottagare som är godkänd för F-skatt när ersättningen bestäms eller när den betalas ut.	
Om mottagaren är godkänd för F-skatt med villkor enligt 9 kap. *3* § skatteförfarandelagen (2011:1244), räknas ersättningen som inkomst av annat förvärvsarbete bara om godkännandet *skriftligen åberopas*.	Om mottagaren är godkänd för F-skatt med villkor enligt 9 kap. *2* § skatteförfarandelagen (2011:1244), räknas ersättningen som inkomst av annat förvärvsarbete bara om godkännandet *åberopas skriftligen*.
13 §[2]	
Som inkomst av annat förvärvsarbete räknas ersättning för arbete om ersättningen betalas ut till en mottagare som inte är godkänd för F-skatt eller är godkänd för F-skatt med villkor enligt 9 kap. *3* § skatteförfarandelagen (2011:1244), om	Som inkomst av annat förvärvsarbete räknas ersättning för arbete om ersättningen betalas ut till en mottagare som inte är godkänd för F-skatt eller är godkänd för F-skatt med villkor enligt 9 kap. *2* § skatteförfarandelagen (2011:1244), om

1. utbetalaren är en fysisk person eller ett dödsbo,
2. ersättningen inte är en utgift i en näringsverksamhet som bedrivs av utbetalaren,
3. ersättningen tillsammans med annan ersättning för arbete från samma utbetalare under beskattningsåret kan antas bli mindre än 10 000 kronor,
4. utbetalaren och mottagaren inte har träffat en överenskommelse om att ersättningen ska anses som inkomst av anställning, och
5. det inte är fråga om sådan ersättning för arbete som avses i 12 kap. 16 § föräldrabalken.

59 kap.	
16 §[3]	
Om mottagaren hade ett godkännande för F-skatt med villkor enligt 9 kap. *3* § skatteförfarandelagen (2011:1244), räknas ersättningen som inkomst av annat förvärvsarbete bara om godkännandet har åberopats skriftligen.	Om mottagaren hade ett godkännande för F-skatt med villkor enligt 9 kap. *2* § skatteförfarandelagen (2011:1244), räknas ersättningen som inkomst av annat förvärvsarbete bara om godkännandet har åberopats skriftligen.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2025.

[1] Senaste lydelse 2011:1434.

[2] Senaste lydelse 2011:1434.

[3] Senaste lydelse 2011:1434.

11.10 Förslag till lag om ändring i skatteförfarandelagen (2011:1244)

Härigenom föreskrivs i fråga om skatteförfarandelagen (2011:1244)

dels att 9 kap. 2 § ska upphöra att gälla,

dels att rubriken närmast före 9 kap. 3 § ska utgå,

dels att nuvarande 9 kap. 3 § ska betecknas som 9 kap. 2 §,

dels att 9 kap. 1 och 4 §§, 10 kap. 11 §, 22 kap. 1 §, 31 kap. 1 § och rubrikerna närmast före 9 kap. 1 och 4 §§ ska ha följande lydelse,

dels att det ska införas nio nya paragrafer, 9 kap. 3 och 5–8 §§, 22 kap. 28–30 §§ och 31 kap. 19 c §, och närmast före 9 kap. 3, 5 och 8 §§, 22 kap. 28 § och 31 kap. 19 c § nya rubriker av följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
	9 kap.
***Förutsättningarna för* godkännande**	***Beslut om* godkännande**
	1 §
Skatteverket ska efter ansökan godkänna den som uppger sig bedriva eller ha för avsikt att bedriva näringsverksamhet i Sverige för F-skatt.	Skatteverket ska efter ansökan godkänna den som uppger sig bedriva eller ha för avsikt att bedriva näringsverksamhet i Sverige för F-skatt*, om det inte finns hinder enligt 3 §.*
Första stycket gäller dock inte om	*Ett beslut om godkännande enligt första stycket gäller tills vidare. Giltighetstiden ska dock begränsas om den sökande begär det och upphöra senast vid den tidpunkt som angetts av den sökande.*
1. det finns skälig anledning att anta att näringsverksamhet varken bedrivs eller kommer att bedrivas,	
2. ansökan bara grundar sig på en delägares intäkter från ett svenskt handelsbolag, eller	
3. den sökande eller någon som ska prövas enligt 2 §	
a) inom de senaste två åren har brutit mot villkor som har meddelats enligt 3 § eller på annat sätt missbrukat ett godkännande för F-skatt och missbruket inte är obetydligt,	
b) inte har redovisat eller betalat skatter eller avgifter enligt denna lag eller motsvarande utländska skatter eller avgifter i en utsträckning som inte är obetydlig,	
c) inte har följt ett föreläggande att lämna inkomstdeklaration eller sådana särskilda uppgifter som avses i 33 kap. 6 §, eller har lämnat eller godkänt så bristfälliga uppgifter att de uppenbarligen inte kan läggas till grund för beskattning,	
d) har näringsförbud, eller	
e) är försatt i konkurs.	
Om det finns särskilda skäl, får beslut om godkännande för F-skatt fattas trots vad som föreskrivs i andra stycket 3.	

	Hinder för godkännande
	3 §
	En ansökan om F-skatt ska inte godkännas om det finns skälig anledning att anta att näringsverksamhet varken bedrivs eller kommer att bedrivas. En ansökan som bara grundar sig på en delägares intäkter från ett svenskt handelsbolag ska inte godkännas.
	En ansökan ska inte heller godkännas om den sökande eller någon som ska prövas enligt 5–7 §§
	1. har näringsförbud,
	2. är försatt i konkurs,
	3. inte har redovisat skatter eller avgifter enligt denna lag i en utsträckning som inte är obetydlig,
	4. inte har följt ett föreläggande om att lämna inkomstdeklaration eller sådana särskilda uppgifter som avses i 33 kap. 6 §,
	5. inte har betalat skatter eller avgifter som lämnats för indrivning enligt denna lag eller inte har betalat motsvarande utländska skatter eller avgifter,
	6. inte har följt ett beslut om återbetalning enligt 14 § lagen (2009:194) om förfarandet vid skattereduktion för hushållsarbete,
	7. har fått ett godkännande återkallat enligt 4 § första stycket 3–8 och grunden för återkallelsen finns kvar, eller
	8. har fått ett godkännande återkallat enligt 4 § första stycket 9 inom två år efter det senaste missbrukstillfället.
	Om det finns särskilda skäl, får en ansökan om F-skatt godkännas trots vad som föreskrivs i andra stycket.
Återkallelse av godkännande för F-skatt	***Grunder för att återkalla godkännande för F-skatt***
	4 §
Skatteverket ska återkalla ett godkännande för F-skatt om	Skatteverket ska återkalla ett godkännande för F-skatt om *den som är godkänd*
1. *innehavaren* begär det, *eller*	1. begär det,
2. *förutsättningarna för godkännande för F-skatt inte är uppfyllda enligt 1 § andra stycket.*	2. *inte kan antas bedriva näringsverksamhet i Sverige,*
	3. har meddelats näringsförbud,
	4. har försatts i konkurs,
	5. inte har redovisat skatter eller avgifter enligt denna lag i en utsträckning som inte är obetydlig,
	6. inte har följt ett föreläggande om
	a) att lämna inkomstdeklaration eller sådana särskilda uppgifter som avses i 33 kap. 6 §, eller,

b) att fullgöra sin uppgiftsskyldighet enligt 8 §,

7. inte har betalat skatter eller avgifter enligt denna lag eller motsvarande utländska skatter eller avgifter, till ett belopp som sammanlagt uppgår till ett halvt prisbasbelopp,

8. inte har följt ett beslut om återbetalning enligt 14 § lagen (2009:194) om förfarandet vid skattereduktion för hushållsarbete, eller

9. inom de senaste två åren har brutit mot villkor som har meddelats enligt 2 § eller på annat sätt har missbrukat ett godkännande och därigenom gett upphov till fara för att skatter eller avgifter undandras och missbruket inte är obetydligt.

Om det finns särskilda skäl, får Skatteverket avstå från återkallelse enligt första stycket *2*.

Om det finns särskilda skäl, får Skatteverket avstå från återkallelse enligt första stycket *3–9*.

Vilka omfattas av prövningen av ansökan eller återkallelse?

5 §

Om det är ett fåmansföretag som ansöker om eller som är godkänt för F-skatt ska prövningen enligt 3 § andra stycket respektive 4 § första stycket 3–9 även avse företagsledaren och andra fysiska personer som har bestämmande inflytande över företaget. Även andra fåmansföretag, som företagsledaren är eller under de senaste två åren har varit företagsledare i, ska prövas. Detsamma gäller i fråga om fåmansföretag som den fysiska personen har eller under de två senaste åren har haft bestämmande inflytande över.

Om det är en fysisk person som ansöker om eller som är godkänd för F-skatt, och denne är eller under de senaste två åren har varit företagsledare i ett fåmansföretag, ska prövningen enligt 3 § andra stycket respektive 4 § första stycket 3–9 även avse det företaget. Detsamma gäller om den fysiska personen har eller under de senaste två åren har haft bestämmande inflytande över ett fåmansföretag.

Hinder mot godkännande av ansökan eller grund för återkallelse finns endast vid sådana missförhållanden som kan hänföras till företagsledaren eller den med ett bestämmande inflytande.

6 §

Den som genom innehav av aktier, andra andelar eller medlemskap kontrollerar mer än 50 procent av det totala antalet röster i fåmansföretaget ska anses ha bestämmande inflytande över företaget.

7 §

Det som sägs om fåmansföretag i 5 och 6 §§ gäller även fåmanshandelsbolag.

Uppgiftsskyldighet och föreläggande

8 §

Om Skatteverket begär det, ska den som är godkänd för F-skatt tillhandahålla de handlingar och lämna de upplysningar som behövs för att kontrollera om förutsättningarna för att vara godkänd är uppfyllda.

Skatteverket får förelägga den som inte fullgör sina skyldigheter enligt första stycket att fullgöra dem.

10 kap.

11 §

Skatteavdrag ska inte göras om den som tar emot ersättning för arbete är godkänd för F-skatt antingen när ersättningen bestäms eller när den betalas ut.

Om mottagaren är godkänd för F-skatt med villkor enligt 9 kap. *3* §, gäller första stycket bara om godkännandet åberopas skriftligen.

Om mottagaren är godkänd för F-skatt med villkor enligt 9 kap. *2* §, gäller första stycket bara om godkännandet åberopas skriftligen.

22 kap.

1 §[1]

I detta kapitel finns bestämmelser om skyldighet att lämna kontrolluppgift om

– överlåtelse av privatbostadsrätt och andelar i vissa bostadsföretag (2 och 3 §§),

– samfällighet (5 och 6 §§),

– räntebidrag (7 §),

– pensionsförsäkringar och pensionssparkonton (8 och 9 §§),

– avskattning av pensionsförsäkring (10 §),

– tjänstepensionsavtal (11 §),

– underlag för avkastningsskatt på livförsäkringar och sparande i en PEPP-produkt (12 §),

– skattereduktion för förmån av hushållsarbete (13 §),

– elcertifikat (14 §),

– utsläppsrätter, utsläppsminskningsenheter och certifierade utsläppsminskningar (15 §),

– schablonintäkt vid innehav av ett investeringssparkonto (16 §),

– schablonintäkt vid innehav av andelar i värdepappersfonder, fondföretag, specialfonder och utländska specialfonder (17–21 §§),

– gåva (22 §),

– investeraravdrag (23 och 24 §§),

– skattereduktion för mikroproduktion av förnybar el (25 §),

– utnyttjande av vissa personaloptioner (26 §), *och*

– avgift till arbetslöshetskassa (27 §).

– utnyttjande av vissa personaloptioner (26 §),

– avgift till arbetslöshetskassa (27 §)*, och*

– innehav av kapitalförsäkring och avtal om sparande i en PEPP-produkt (28–30 §§).

[1] Senaste lydelse 2022:1760.

Innehav av kapitalförsäkring och avtal om sparande i en PEPP-produkt

28 §

Kontrolluppgift ska lämnas om innehav av kapitalförsäkring och avtal om sparande i en PEPP-produkt.

Kontrolluppgift ska lämnas av sådana försäkringsgivare som avses i 2 § första stycket 1 och 2 lagen (1990:661) om avkastningsskatt på pensionsmedel och sådana företag som avses i 2 § första stycket 11 och 12 samma lag.

29 §

Kontrolluppgift ska lämnas för fysiska personer och dödsbon.

Kontrolluppgift ska lämnas för den fysiska person som innehar kapitalförsäkringen eller avtalet om sparande i en PEPP-produkt vid årets utgång. Kontrolluppgift ska lämnas för dödsbon endast det år dödsfallet inträffar.

Om kapitalförsäkringen eller avtalet om sparande i en PEPP-produkt har avslutats, ska kontrolluppgift lämnas för den som var innehavare när försäkringen eller avtalet avslutades.

30 §

I kontrolluppgiften ska uppgift lämnas om underlaget för avdrag för innehav av kapitalförsäkringen respektive avtalet om sparande i en PEPP-produkt beräknat enligt 42 kap. 49 § inkomstskattelagen (1999:1229).

31 kap.

1 §[2]

I detta kapitel finns bestämmelser om

– uppgifter som ska lämnas i samtliga inkomstdeklarationer (2 och 3 §§),

– uppgifter som fysiska personer och dödsbon ska underrättas om och godkänna eller lämna (4 och 5 §§),

– uppgift som ska lämnas om inkomstslaget tjänst (6 §),

– uppgifter som ska lämnas om inkomstslaget näringsverksamhet (7–15 a §§),

– uppgifter som ska lämnas om inkomstslaget kapital (16–19 *b* §§),

– uppgifter som ska lämnas om inkomstslaget kapital (16–19 *c* §§),

– uppgift om tillkommande belopp (20 §),

– uppgifter om vissa andelsavyttringar m.m. (21–24 §§),

– uppgifter för beräkning av egenavgifter (25 och 26 §§),

– uppgifter som fåmansföretag samt företagsledare och delägare ska lämna (27–29 §§),

– uppgift om tillskott och uttag (30 §),

– uppgift om betalning till utlandet (31 §),

– uppgift som ekonomiska föreningar ska lämna (32 §),

– uppgifter om skattereduktion (33–33 d §§), och

– uppgifter om prissättningsbesked (34 §).

[2] Senaste lydelse 2022:446.

Avdrag för innehav av investeringssparkonto, kapitalförsäkring och avtal om sparande i en PEPP-produkt

19 c §

Den som gör avdrag enligt 42 kap. 45 § inkomstskattelagen (1999:1229) ska lämna

1. uppgift om underlaget för avdraget, och

2. nödvändiga identifikationsuppgifter för det företag som tillhandahåller investerings–sparkontot, kapitalförsäkringen eller PEPP-produkten.

---

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2025.

2. För ansökningar som gjorts före ikraftträdandet gäller 9 kap. 1–3 §§ i den äldre lydelsen.

3. Bestämmelsen i 9 kap. 4 § första stycket 8 tillämpas inte när beslutet om återbetalning har meddelats före ikraftträdandet.

4. Bestämmelserna i 9 kap. 5–7 §§ tillämpas inte vid prövning om grund för återkallelse finns i fråga om missförhållanden som kan hänföras till företagsledaren eller den med bestämmande inflytande har uppkommit före ikraftträdandet.

5. Bestämmelserna i 22 kap. 28–30 §§ och 31 kap. 19 c § tillämpas första gången på uppgifter som avser kalenderåret 2025.

11.11 Förslag till lag om ändring i skatteförfarandelagen (2011:1244)

Härigenom föreskrivs att 3 kap. 15 § och 7 kap. 1 a § skatteförfarandelagen (2011:1244) ska ha följande lydelse.

Lydelse enligt SFS 2023:804	*Föreslagen lydelse*
3 kap.	
15 §	
Med punktskatt avses skatt enligt	
1. lagen (1984:410) om skatt på bekämpningsmedel,	
2. 2 § första stycket 5 lagen (1990:661) om avkastningsskatt på pensionsmedel,	
3. lagen (1990:1427) om särskild premieskatt för grupplivförsäkring, m.m.,	
4. lagen (1994:1776) om skatt på energi,	
5. lagen (1995:1667) om skatt på naturgrus,	
6. lagen (1999:673) om skatt på avfall,	
7. lagen (2007:460) om skatt på trafikförsäkringspremie m.m.,	
8. lagen (2016:1067) om skatt på kemikalier i viss elektronik,	
9. lagen (2017:1200) om skatt på flygresor,	
10. lagen (2018:696) om skatt på vissa nikotinhaltiga produkter,	*9.* lagen (2018:696) om skatt på vissa nikotinhaltiga produkter,
11. lagen (2018:1139) om skatt på spel,	*10.* lagen (2018:1139) om skatt på spel,
12. lagen (2022:155) om tobaksskatt,	*11.* lagen (2022:155) om tobaksskatt,
13. lagen (2022:156) om alkoholskatt, och	*12.* lagen (2022:156) om alkoholskatt, och
14. lagen (2023:75) om skatt på överintäkter från el.	*13.* lagen (2023:75) om skatt på överintäkter från el.
7 kap.	
1 a §	
Skatteverket ska, utöver vad som följer av 1 §, registrera	
1. den som är skattskyldig enligt	
a) lagen (1984:410) om skatt på bekämpningsmedel,	
b) lagen (1990:1427) om särskild premieskatt för grupplivförsäkring, m.m.,	
c) 11 kap. 5 § första stycket 1 eller 2 lagen (1994:1776) om skatt på energi,	
d) lagen (1995:1667) om skatt på naturgrus,	
e) lagen (1999:673) om skatt på avfall,	
f) lagen (2007:460) om skatt på trafikförsäkringspremie m.m.,	
g) lagen (2017:1200) om skatt på flygresor,	
h) 6 § 2 b lagen (2018:696) om skatt på vissa nikotinhaltiga produkter, eller	*g)* 6 § 2 b lagen (2018:696) om skatt på vissa nikotinhaltiga produkter, eller
i) lagen (2018:1139) om skatt på spel,	*h)* lagen (2018:1139) om skatt på spel,
2. den som är godkänd eller registrerad som	
a) upplagshavare enligt 4 kap. 1 § lagen om skatt på energi, 3 kap. 2 § lagen (2022:155) om tobaksskatt eller 3 kap. 2 § lagen (2022:156) om alkoholskatt,	
b) registrerad varumottagare enligt 4 kap. 8 § lagen om skatt på energi, 3 kap. 9 § lagen om tobaksskatt eller 3 kap. 10 § lagen om alkoholskatt,	
c) godkänd lagerhållare enligt 6 kap. 2 § lagen om skatt på energi, 10 § lagen (2016:1067) om skatt på kemikalier i viss elektronik, 9 § lagen om skatt på vissa nikotinhaltiga produkter eller 10 kap. 2 § lagen om tobaksskatt,	
d) frivilligt skattskyldig enligt 11 kap. 6 § lagen om skatt på energi,	
e) registrerad mottagare enligt 10 a § lagen om skatt på kemikalier i viss elektronik,	
f) registrerad EU-handlare enligt 10 b § lagen om kemikalier i viss elektronik,	

g) registrerad distansförsäljare för tuggtobak och övrig tobak enligt 10 kap. 7 § lagen om tobaksskatt, eller

h) registrerad distansförsäljare enligt 4 c kap. 3 § lagen om skatt på energi, 6 kap. 3 § lagen om tobaksskatt eller 6 kap. 3 § lagen om alkoholskatt, och

3. den som är godkänd eller registrerad som

a) tillfälligt registrerad varumottagare enligt 4 kap. 14 § lagen om skatt på energi, 3 kap. 15 § lagen om tobaksskatt eller 3 kap. 16 § lagen om alkoholskatt,

b) certifierad mottagare enligt 4 d kap. 5 § lagen om skatt på energi, 7 kap. 7 § lagen om tobaksskatt eller 7 kap. 7 § lagen om alkoholskatt,

c) tillfälligt certifierad mottagare enligt 4 d kap. 3 § lagen om skatt på energi, 7 kap. 5 § lagen om tobaksskatt eller 7 kap. 5 § lagen om alkoholskatt, eller

d) tillfälligt registrerad distansförsäljare enligt 4 c kap. 2 § lagen om skatt på energi, 6 kap. 2 § lagen om tobaksskatt eller 6 kap. 2 § lagen om alkoholskatt.

Om den som ska registreras enligt första stycket har en företrädare enligt 5 kap., ska dock företrädaren registreras i stället.

---

1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 2025.

2. Äldre bestämmelser gäller fortfarande för förhållanden som hänför sig till tiden före ikraftträdandet.

11.12 Förslag till lag om upphävande av lagen (2017:1200) om skatt på flygresor

Härigenom föreskrivs att lagen (2017:1200) om skatt på flygresor ska upphöra att gälla.

---

1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 2025.
2. Den upphävda lagen gäller dock fortfarande i fråga om förhållanden som hänför sig till tiden före ikraftträdandet.

11.13 Förslag till lag om ändring i lagen (2020:1066) om förfarandet vid skattereduktion för installation av grön teknik

Härigenom föreskrivs att 8 och 9 §§ lagen (2020:1066) om förfarandet vid skattereduktion för installation av grön teknik ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
8 §	
Utbetalning får begäras efter det att installationen av grön teknik har utförts och *betalats*.	Utbetalning får begäras efter det att installationen av grön teknik har utförts och *slutbetalats*.
Begäran ska lämnas elektroniskt och ska ha kommit in till Skatteverket senast den 31 januari året efter det beskattningsår då arbetet *betalades*.	Begäran ska lämnas elektroniskt och ska ha kommit in till Skatteverket senast den 31 januari året efter det beskattningsår då arbetet *slutbetalades*.

Begäran ska vara undertecknad av utföraren eller av den som är ombud eller annan behörig företrädare för utföraren.

En begäran som lämnats för en utförare som är juridisk person anses ha lämnats av utföraren, om det inte var uppenbart att den som lämnade begäran saknade behörighet att företräda utföraren.

9 §

En begäran om utbetalning ska innehålla uppgifter om

1. namn, adress och, om sådant nummer finns, organisationsnummer, personnummer, samordningsnummer eller motsvarande registreringsnummer för utföraren,
2. personnummer eller samordningsnummer i de fall sådant nummer finns för köparen,
3. småhusets eller ägarlägenhetens beteckning eller beteckningen på lägenheten som upplåtits med bostadsrätt, samt vad gäller lägenheten som upplåtits med bostadsrätt även föreningens eller bolagets organisationsnummer eller motsvarande,

4. debiterad ersättning för installation av grön teknik, debiterad ersättning för annat än installation av grön teknik, betalt belopp för installation av grön teknik och den dag som *betalningen* för installationen kommit utföraren tillhanda,	4. debiterad ersättning för installation av grön teknik, debiterad ersättning för annat än installation av grön teknik, betalt belopp för installation av grön teknik och den dag som *slutbetalningen* för installationen kommit utföraren tillhanda,

5. vad installationen av grön teknik avsett och antalet arbetade timmar, och
6. det belopp som utföraren begär som utbetalning från Skatteverket.

---

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2025.
2. Lagen tillämpas första gången på utbetalning som avser sådan installation som har slutbetalats efter den 31 december 2024.

11.14 Förslag till lag om ändring i lagen (2023:758) om ändring i lagen (2022:887) om ändring i inkomstskattelagen (1999:1229)

Härigenom föreskrivs att 63 kap. 3 a § inkomstskattelagen (1999:1229) i stället för lydelsen enligt lagen (2023:758) om ändring i lagen (2022:887) om ändring i inkomstskattelagen ska ha följande lydelse.

Lydelse enligt SFS 2023:758

63 kap.

3 a §

För dem som vid beskattningsårets ingång har fyllt 67 år är grundavdraget beloppet enligt 3 § med tillägg av följande särskilda belopp.

Fastställd förvärvsinkomst	*Särskilt belopp*
överstiger inte 0,91 prisbasbelopp	0,687 prisbasbelopp
överstiger 0,91 men inte 1,11 prisbasbelopp	0,885 prisbasbelopp minskat med 20 procent av den fastställda förvärvsinkomsten
överstiger 1,11 men inte 1,965 prisbasbelopp	0,600 prisbasbelopp ökat med 5,7 procent av den fastställda förvärvsinkomsten
överstiger 1,965 men inte 2,72 prisbasbelopp	0,333 prisbasbelopp ökat med 19,49 procent av den fastställda förvärvsinkomsten
överstiger 2,72 men inte 3,11 prisbasbelopp	39,49 procent av den fastställda förvärvsinkomsten minskat med 0,212 prisbasbelopp
överstiger 3,11 men inte 3,24 prisbasbelopp	49,49 procent av den fastställda förvärvsinkomsten minskat med 0,523 prisbasbelopp
överstiger 3,24 men inte 5,00 prisbasbelopp	*0,208* prisbasbelopp ökat med *26,93* procent av den fastställda förvärvsinkomsten
överstiger 5,00 men inte 7,88 prisbasbelopp	*0,300* prisbasbelopp ökat med *25,13* procent av den fastställda förvärvsinkomsten
överstiger 7,88 men inte 8,08 prisbasbelopp	*0,986* prisbasbelopp ökat med *16,43* procent av den fastställda förvärvsinkomsten
överstiger 8,08 men inte *10,74* prisbasbelopp	*2,313* prisbasbelopp

överstiger *10,74* men inte *12,16* prisbasbelopp	*8,972* prisbasbelopp minskat med 62 procent av den fastställda förvärvsinkomsten
överstiger *12,16 men inte 13,54* prisbasbelopp	*1,430* prisbasbelopp
överstiger 13,54 men inte 38,42 prisbasbelopp	*2,206 prisbasbelopp minskat med 5,74 procent av den fastställda förvärvsinkomsten*

Föreslagen lydelse

63 kap.

3 a §

För dem som vid beskattningsårets ingång har fyllt 67 år är grundavdraget beloppet enligt 3 § med tillägg av följande särskilda belopp.

Fastställd förvärvsinkomst	*Särskilt belopp*
överstiger inte 0,91 prisbasbelopp	0,687 prisbasbelopp
överstiger 0,91 men inte 1,11 prisbasbelopp	0,885 prisbasbelopp minskat med 20 procent av den fastställda förvärvsinkomsten
överstiger 1,11 men inte 1,965 prisbasbelopp	0,600 prisbasbelopp ökat med 5,7 procent av den fastställda förvärvsinkomsten
överstiger 1,965 men inte 2,72 prisbasbelopp	0,333 prisbasbelopp ökat med 19,49 procent av den fastställda förvärvsinkomsten
överstiger 2,72 men inte 3,11 prisbasbelopp	39,49 procent av den fastställda förvärvsinkomsten minskat med 0,212 prisbasbelopp
överstiger 3,11 men inte 3,24 prisbasbelopp	49,49 procent av den fastställda förvärvsinkomsten minskat med 0,523 prisbasbelopp
överstiger 3,24 men inte 5,00 prisbasbelopp	*0,096* prisbasbelopp ökat med *30,4* procent av den fastställda förvärvsinkomsten
överstiger 5,00 men inte 7,88 prisbasbelopp	*0,186* prisbasbelopp ökat med *28,6* procent av den fastställda förvärvsinkomsten
överstiger 7,88 men inte 8,08 prisbasbelopp	*0,872* prisbasbelopp ökat med *19,9* procent av den fastställda förvärvsinkomsten
överstiger 8,08 men inte *10,94* prisbasbelopp	*2,48* prisbasbelopp

överstiger *10,94* men inte *12,47* prisbasbelopp	*9,263* prisbasbelopp minskat med 62 procent av den fastställda förvärvsinkomsten
överstiger *12,47* prisbasbelopp	*1,532* prisbasbelopp

11.15 Förslag till lag om ändring i lagen (2023:812) om ändring i lagen (2023:362) om ändring i lagen (1994:1776) om skatt på energi

Härigenom föreskrivs att punkt 1 i ikraftträdande- och övergångsbestämmelserna till lagen (2023:362) om ändring i lagen (1994:1776) om skatt på energi i stället för lydelsen enligt lagen (2023:812) om ändring i den lagen ska ha följande lydelse.

Lydelse enligt SFS 2023:812	*Föreslagen lydelse*
1. Denna lag träder i kraft den 1 januari *2025*.	1. Denna lag träder i kraft den 1 januari *2026*.

12 Skattefrågor

I detta avsnitt redovisar regeringen åtgärder på skatte- och avgiftsområdet med effekter för budgetåret 2025 och framåt. Åtgärderna presenteras indelade i ett antal huvudgrupper. De olika huvudgrupperna är

- skatt på arbetsinkomster (skatter på förvärvsinkomster och socialavgifter m.m., avsnitt 12.1–12.8),
- skatt på kapitalägande (kapital- och egendomsskatter, avsnitt 12.9–12.12),
- skatt på kapitalanvändning (företagsskatter, avsnitt 12.13–12.15),
- skatt på konsumtion m.m. (energi- och miljöskatter, övriga punktskatter och mervärdesskatt, avsnitt 12.16–12.21), och
- övriga skattefrågor (avsnitt 12.22 och 12.23).

Därefter sammanfattas de offentligfinansiella effekterna av de skatte- och avgiftsförslag som lämnas eller aviseras i denna proposition (avsnitt 12.24), följt av en beskrivning av stöd eller utgifter som går via skattesystemet, s.k. skatteutgifter, som påverkar budgetens inkomstsida (avsnitt 12.25). De skatteutgifter som hör till respektive utgiftsområde redovisas i respektive utgiftsbilaga i denna proposition.

Avsnittet avslutas med en författningskommentar till lagförslagen (avsnitt 12.26).

För de åtgärder där förslag lämnas finns lagförslag i avsnitt 11. Beredningen av de olika förslagen inklusive granskning av Lagrådet redovisas i respektive delavsnitt.

Sammanfattning

- Jobbskatteavdraget och det förhöjda grundavdraget förstärks.
- Avtrappningen som görs vid högre inkomstnivåer inom ramen för jobbskatteavdraget, jobbskatteavdraget för äldre och det förhöjda grundavdraget slopas.
- Ersättningsnivån för expertskatt i den s.k. beloppsregeln sänks.
- Förskottsbetalning vid skattereduktion för installation av grön teknik underlättas.
- Subventionsgraden för skattereduktion för installation av solceller bör sänkas.
- Skattereduktionen för mikroproduktion av förnybar el bör slopas.
- Beloppsgränsen för avdrag för bl.a. resor mellan bostad och arbetsplats bör höjas.
- Växa-stödet bör utvidgas.
- En skattefri grundnivå för sparande på investeringssparkonto, i kapitalförsäkring och i PEPP-produkt införs.
- Ränteavdrag för lån utan säkerhet bör trappas av.
- Stämpelskatt vid beviljande av ansökan om inteckning i skepp bör slopas.
- Fastighetsskatten på vindkraftverk bör höjas.
- Bestämmelserna om avdrag för tidigare års underskott efter en ägarförändring förbättras och förenklas.
- Ett antal beloppsgränser som gäller vid beskattningen av enskilda näringsidkare höjs eller slopas.
- Ett grundavdrag i lagen om riskskatt för kreditinstitut bör införas och skattesatsen höjas.
- Skatten på bensin och diesel bör sänkas.
- Skatten på diesel inom jord-, skogs- och vattenbruk sänks.

– Skatten på flygresor avskaffas.
– Malus för husbilar och vissa alternativbränslefordon ändras.
– Energiskatten på el för infångning av koldioxid bör inte sänkas.
– Alkoholskatten på öl från oberoende småbryggerier bör sänkas.
– Vissa förändringar på F-skattens område införs.
– Nytt Öresundsavtal undertecknat.

Skatt på arbetsinkomster – förvärvsinkomstbeskattning

12.1 Sänkt skatt på arbetsinkomster och pension

12.1.1 Ärendet och dess beredning

Inom Finansdepartementet har promemorian Förslag om ytterligare sänkt skatt på arbetsinkomster och pension tagits fram. En sammanfattning av promemorians förslag finns i *bilaga 5 avsnitt 1*. Promemorians lagförslag finns i *bilaga 5 avsnitt 2* Promemorian har remissbehandlats. En förteckning över remissinstanserna finns i *bilaga 5 avsnitt 3*. Remissvaren finns tillgängliga i Finansdepartementet (Fi2024/01005).

Lagrådet

Förslaget i propositionen är författningstekniskt och även i övrigt av sådan beskaffenhet att Lagrådets hörande skulle sakna betydelse. Regeringen har därför inte inhämtat Lagrådets yttrande.

12.1.2 Bakgrund och gällande rätt

Jobbskatteavdraget

Den 1 januari 2007 infördes jobbskatteavdraget som är en skattereduktion för arbetsinkomster (prop. 2006/07:1). Rätt till jobbskatteavdrag har fysiska personer som är obegränsat skattskyldiga och har arbetsinkomster. Även begränsat skattskyldiga har i vissa fall rätt till skattereduktionen. Med arbetsinkomster avses i huvudsak sådana inkomster av anställning eller av annat förvärvsarbete och av aktiv näringsverksamhet som närmare definieras genom hänvisningar till socialförsäkringsbalken.

Jobbskatteavdragets storlek är i dag beroende av om den skattskyldige har fyllt 66 år eller inte. Det s.k. ordinarie jobbskatteavdraget ges till dem som vid beskattningsårets ingång är yngre än 66 år. Beräkningen av det ordinarie jobbskatteavdraget utgår från arbetsinkomsten, prisbasbeloppet, grundavdraget och skattesatsen för kommunal inkomstskatt. Skattereduktionen är indexerad genom att prisbasbeloppet ingår som en komponent i beräkningen.

För dem som vid beskattningsårets ingång har fyllt 66 år utgår ett jobbskatteavdrag för äldre. Jobbskatteavdraget för äldre är annorlunda utformat än det ordinarie jobbskatteavdraget. För denna grupp är beräkningen förenklad och utgår från arbetsinkomstens storlek och prisbasbeloppet. Någon koppling till grundavdraget eller skattesatsen för kommunal inkomstskatt finns alltså inte i beräkningen.

Bestämmelser om jobbskatteavdrag finns i 67 kap. 5–9 §§ inkomstskattelagen (1999:1229), förkortad IL.

Det förhöjda grundavdraget

Den 1 januari 2009 infördes ett förhöjt grundavdrag för personer som vid beskattningsårets ingång har fyllt 65 år. Syftet med åtgärden var att förbättra de

ekonomiska villkoren för pensionärer (prop. 2008/09:38). Det förhöjda grundavdraget har sedan dess förstärkts vid flera tillfällen.

Den 1 januari 2023 höjdes åldersgränsen för att kunna ta del av det förhöjda grundavdraget till 66 år för att följa den rådande pensioneringsnormen (prop. 2021/22:181). Åldersgränsen kommer den 1 januari 2027 att höjas till 67 år (prop. 2023/24:91, bet. 2023/24:SkU23, rskr. 2023/24:214).

Det förhöjda grundavdraget beräknas som det ordinarie grundavdraget med tillägg av ett särskilt belopp. Tillägget har utformats så att skatten på pensionsinkomst för en person över 66 år ska vara likvärdig med skatten på arbetsinkomst för en person under 66 år (prop. 2020/21:1).

Bestämmelser om grundavdrag finns i 63 kap. IL.

12.1.3 Förstärkning av jobbskatteavdraget

Regeringens förslag: Det ordinarie jobbskatteavdraget förstärks med 11,09 miljarder kronor. Det sker genom att skattereduktionen höjs för personer med arbetsinkomster som överstiger ca 190 500 kronor per år.

Promemorians förslag: överensstämmer i huvudsak med regeringens. I promemorian föreslås att det ordinarie jobbskatteavdraget ska förstärkas med 8,11 miljarder kronor.

Remissinstanserna: En majoritet av remissinstanserna tillstyrker eller har inga invändningar mot promemorians förslag i denna del, bland dessa finns *Arbetsförmedlingen*, *Arbetsgivarverket*, *Näringslivets Skattedelegation (NSD)*, till vars yttrande *Svenskt Näringsliv* ansluter sig, *Saco* och *Skatteverket*. Arbetsgivarverket ställer sig ur ett kompetensförsörjningsperspektiv positivt till ett förstärkt jobbskatteavdrag och anför att bristen på arbetskraft är ett växande problem. Alla möjligheter till att öka arbetsutbudet och stärka arbetslinjen bör därför övervägas. *Konjunkturinstitutet* anser att förslaget troligen har positiva effekter på sysselsättningen och antalet arbetade timmar, men lyfter samtidigt att finns en osäkerhet i arbetsutbudseffekterna av ytterligare jobbskatteavdrag. Enligt myndighetens bedömning skulle en avskaffad avtrappning av jobbskatteavdraget ha en högre självfinansieringsgrad och på ett mer effektivt sätt nå det i promemorian angivna syftet. *Ekonomistyrningsverket* anför att verket generellt sett stödjer förslag som kan stimulera till ett ökat arbetsutbud, men konstaterar att jobbskatteavdraget har utökats ett antal gånger och att promemorian saknar en analys av huruvida marginaleffekterna på sysselsättning och arbetsutbud avtar med en ytterligare höjning. *Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering (IFAU)* konstaterar att förslaget leder till en modest skattesänkning till en hög statsfinansiell kostnad och bedömer att den troligtvis kommer att ha små effekter på arbetsutbudet. *Företagarna* anför att förslaget stärker arbetslinjen, men anser att regeringen också bör se över möjligheterna att utöka jobbskatteavdraget för äldre och sänka marginalskatten på högre löneinkomster. *NSD* anser att finns för- och nackdelar med att tyngdpunkten för förstärkningen riktas till de inkomstnivåer som föreslås i promemorian, men anför att det centrala är att förslaget genomförs. Vidare anför NSD att det är prioriterat att sänka de högsta marginalskatterna genom att slopa avtrappningen av jobbskatteavdraget.

Skatteverket anser att det är av stor vikt att det redan nu tydliggörs om åldersgränser för att ta del av jobbskatteavdraget för äldre kommer att höjas 2027 i likhet med det som har beslutats för det förhöjda grundavdraget.

Landorganisationen Sverige (LO) avstyrker förslaget och vänder sig mot förslagets fördelningsprofil. Vidare anför LO, med hänvisning till en rapport av Finanspolitiska rådet, att det är tveksamt om ytterligare jobbskatteavdrag får några betydande sysselsättningseffekter. *Tjänstemännens centralorganisation (TCO)* avstyrker förslaget och bedömer att förstärkta utbildningsinsatser och andra arbetsmarknadsinsatser skulle göra större nytta för att öka sysselsättningen.

Skälen för regeringens förslag: Det är avgörande för svensk tillväxt att drivkrafter till arbete och utbildning ökar. Skattereglerna ska bidra till att öka den varaktiga sysselsättningen och antalet arbetade timmar i ekonomin. Regeringen anser, i likhet med bl.a. *NSD*, att det är angeläget att skatten på arbete fortsätter att sänkas. Jobbskatteavdraget har en betydelsefull roll i detta sammanhang och bör därför förstärkas ytterligare. Regeringen anser dock att förstärkningen bör ske med ett större belopp än vad som föreslagits i den remitterade promemorian.

För att åtgärden ska få avsedd effekt på arbetsutbud och sysselsättning bör skattesänkningen främst rikta sig till heltidsarbetande med låga och medelhöga inkomster. Skattesänkningen bör därför bli som störst som andel av inkomsten vid en månadsinkomst om knappt 40 000 kronor. Även i kronor räknat bör skattesänkningen stiga upp till en månadsinkomst om ca 40 000 kronor. Förslaget innebär dock att alla med arbetsinkomster som överstiger ca 190 500 kronor per år, vilket motsvarar ca 15 900 kronor per månad, ges en skattereduktion med ett belopp som motsvarar en större andel av arbetsinkomsterna än i dag. I genomsnitt bör skattereduktionen öka med knappt 2 600 kronor per person och år för dem som berörs av förslaget.

Ett antal remissinstanser, t.ex. *Företagarna*, *Konjunkturinstitutet* och *NSD*, anser att andra åtgärder inom skatteområdet bör övervägas antingen som ett alternativ till promemorians förslag eller som en ytterligare åtgärd som bör vidtas för att sänka skatten på arbete. Den avtrappning som görs vid högre inkomstnivåer inom ramen för jobbskatteavdraget nämns särskilt i detta sammanhang. Regeringen föreslår i denna proposition att avtrappningen ska slopas, se avsnitt 12.2.

TCO bedömer att förstärkta utbildningsinsatser och andra arbetsmarknadsinsatser skulle göra större nytta för att öka sysselsättningen. I denna proposition föreslår regeringen fortsatta satsningar på utbildning och reformer för att förstärka stödet till personer som står långt ifrån arbetsmarknaden.

Skatteverket anser att det redan nu bör tydliggöras om åldersgränsen för att ta del av jobbskatteavdraget för äldre kommer att höjas 2027. Den frågan ligger dock utanför det aktuella lagstiftningsärendet, som är avgränsat till vad som ska gälla fr.o.m. beskattningsåret 2025.

Lagförslag

Förslaget medför ändringar i 67 kap. 7 § inkomstskattelagen (1999:1229).

12.1.4 Förstärkning av det förhöjda grundavdraget

Regeringens förslag: Det förhöjda grundavdraget förstärks med 2,41 miljarder kronor. Det sker genom att det särskilda beloppet som läggs till det ordinarie grundavdraget höjs för personer med förvärvsinkomster som överstiger ca 190 500 kronor per år.

Promemorians förslag: överensstämmer i huvudsak med regeringens. I promemorian föreslås att det förhöjda grundavdraget ska förstärkas med 1,84 miljarder kronor.

Remissinstanserna: En majoritet av remissinstanserna tillstyrker, är positiva eller har inga invändningar mot promemorians förslag i denna del, bland dessa finns *Arbetsgivarverket*, *Företagarna*, *Näringslivets Skattedelegation (NSD)*, till vars yttrande *Svenskt Näringsliv* ansluter sig, *Skatteverket*, *SPF Seniorerna* och *Svenska KommunalPensionärernas Förbund (SKPF)*. Flera av dessa remissinstanser lämnar dock synpunkter på förslaget. *NSD* bedömer att förslaget kan ha en viss negativ effekt på arbetsutbudet, men anser att de negativa effekterna uppvägs av att likformigheten mellan pensions- och arbetsinkomster bibehålls. *SPF Seniorerna* och *SKPF* anser i ett gemensamt yttrande att skattesänkningar på pensioner är en olämplig metod för att komma till rätta med låga pensioner. I stället bör pensionssystemet ses över och avsättningarna till inkomstpensionen höjas. I avvaktan på mer långsiktiga åtgärder ställer sig dock organisationerna bakom förslaget om förstärkning av det förhöjda grundavdraget. *Företagarna* anser att regeringen bör se över möjligheterna att utöka jobbskatteavdraget för äldre. *Konjunkturinstitutet* bedömer att förslaget kan leda till att fler anser sig ha råd att gå i pension i stället för att arbeta och efterfrågar en tydligare motivering till varför det inte bör finnas en skatteklyfta mellan yngre som arbetar och äldre som får pension. Även *Arbetsgivarverket, Ekonomistyrningsverket (ESV)* och *Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering (IFAU)* bedömer att förslaget minskar incitamenten för att arbeta efter uppnådd pensionsålder.

LO och *TCO* avstyrker förslaget mot bakgrund av att organisationerna inte heller ställer sig bakom förslaget om förstärkt ordinarie jobbskatteavdrag. *Arbetsförmedlingen* avstyrker förslaget mot bakgrund av att det kan försvaga incitamenten att förlänga arbetslivet eftersom även andra förvärvsinkomster än arbetsinkomster omfattas.

Skälen för regeringens förslag: I denna proposition föreslås en förstärkning av det ordinarie jobbskatteavdraget (avsnitt 12.1.3). För att den föreslagna förstärkningen av jobbskatteavdraget inte ska leda till en skatteklyfta mellan yngre med arbetsinkomster och äldre med pensionsinkomster bör det förhöjda grundavdraget förstärkas i motsvarande mån. Det särskilda beloppet som läggs till det ordinarie grundavdraget bör höjas för alla med förvärvsinkomster som överstiger ca 190 500 kronor per år. Förstärkningen av det förhöjda grundavdraget innebär en bred skattesänkning för äldre eftersom den kommer att gynna såväl pensionärer som personer som har fyllt 66 år som fortsätter att arbeta. I genomsnitt bör skatten sänkas med ca 1 100 kronor per person och år för dem som berörs av förslaget.

Ett antal remissinstanser, bl.a. *Arbetsförmedlingen*, *ESV* och *Konjunkturinstitutet* bedömer att förslaget minskar incitamenten till att arbeta efter uppnådd pensionsålder. Konjunkturinstitutet efterfrågar vidare en tydligare motivering till varför det inte bör finnas en skatteklyfta mellan yngre som arbetar och äldre med pensionsinkomster. Enligt regeringen är det viktigt att även minska skattebördan för personer som har arbetat och anser mot den bakgrunden att det förhöjda grundavdraget bör förstärkas.

Som anges i avsnitt 12.1.2 kommer åldersgränsen för att kunna ta del av det förhöjda grundavdraget att höjas från 66 till 67 år 2027. Den föreslagna förstärkningen av det förhöjda grundavdraget bör därför fr.o.m. den 1 januari 2027 omfatta personer som vid årets ingång har fyllt 67 år.

Lagförslag

Förslaget medför ändringar i 63 kap. 3 a § inkomstskattelagen (1999:1229).

12.1.5 Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Regeringens förslag: Lagändringarna träder i kraft den 1 januari 2025 och tillämpas första gången på beskattningsår som börjar efter den 31 december 2024.

Promemorians förslag överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstanserna: Remissinstanserna har inte yttrat sig särskilt i frågan.

Skälen för regeringens förslag: Beskattningsåret för fysiska personer är ett kalenderår. Lagändringarna bör därför träda i kraft vid ett årsskifte. Förslaget föreslås därför träda i kraft den 1 januari 2025 och tillämpas första gången på beskattningsår som börjar efter den 31 december 2024.

12.1.6 Konsekvensanalys

I detta avsnitt redogörs för förslagets effekter i den omfattning som bedöms lämpligt i det aktuella lagstiftningsärendet och med beaktande av förordningen (2007:1244) om konsekvensutredning vid regelgivning (förordningen har upphävts den 6 maj 2024 och ersatts med förordningen [2024:183] om konsekvensutredningar).

Syfte och alternativa lösningar

I denna proposition föreslås att skatten på arbete ska sänkas. Förslaget syftar till att göra det mer lönsamt att arbeta, att öka sysselsättningen och antalet arbetade timmar bland dem som redan arbetar. Sänkt skatt på arbete görs enklast genom en förstärkning av den skattereduktion på arbetsinkomster som redan finns, jobbskatteavdraget. Några alternativa lösningar har därför inte prövats. För att undvika att en skillnad i beskattningen mellan äldres pensionsinkomster och yngres arbetsinkomster ska uppstå behöver även skatten på äldres pensionsinkomster sänkas. Liksom vid tidigare skattesänkningar för äldre föreslås det ske genom en förstärkning av det förhöjda grundavdraget.

Offentligfinansiella effekter

Förslaget om förstärkt jobbskatteavdrag beräknas minska skatteintäkterna 2025 med 11,09 miljarder kronor.

För kommuner och regioner medför förslaget inte någon kostnad då skattereduktioner inte påverkar den beskattningsbara förvärvsinkomsten. Förslaget bedöms vidare få positiva effekter på arbetsutbud och sysselsättning (se avsnittet Effekter för sysselsättningen nedan), vilket i sin tur bör leda till en förstärkning av de kommunala och de statliga finanserna. Ett ökat arbetsutbud kan också leda till att rekrytering i offentlig sektor underlättas.

Förslaget om en förstärkning av det förhöjda grundavdraget beräknas minska skatteintäkterna med 2,41 miljarder kronor 2025, varav 2,38 miljarder kronor är minskade kommunala skatteintäkter. Intäkterna från begravningsavgiften minskar med ca 10 miljoner kronor, statliga skattereduktioner minskar med ca 10 miljoner kronor, statlig inkomstskatt minskar med ca 40 miljoner kronor och public service-avgiften minskar med ca 10 miljoner kronor. I denna proposition föreslår regeringen att kommunsektorn tillförs medel för att kompensera för effekten på de kommunala skatteintäkterna (se utg.omr. 25, avsnitt 2.8). Kommunsektorn som helhet blir därmed fullt kompenserad för minskade skatteintäkter på grund av förslaget.

Effekter för företagen

Förslaget om ett förstärkt jobbskatteavdrag gör det mer lönsamt att arbeta och mer attraktivt att starta och bedriva aktiv näringsverksamhet. Det påverkar dock inte förhållandet mellan att vara anställd och att bedriva enskild näringsverksamhet eller verksamhet i handelsbolag. Förslaget bedöms inte heller påverka företagens konkurrensförhållanden eftersom det omfattar alla som har arbetsinkomster.

Jobbskatteavdraget beaktas automatiskt av Skatteverket och bedöms därför inte påverka företagens, kommunernas eller regionernas administrativa börda. I den mån förslaget ökar arbetsutbudet kan rekryteringsprocesser och matchningen på arbetsmarknaden komma att förbättras för både företag och myndigheter.

Förslaget om en förstärkning av det förhöjda grundavdraget innebär sänkt skatt på alla sorters förvärvsinkomster för dem som berörs. Den berörda ålderskategorin har redan särskilda skatteregler och förändringen kommer att beaktas automatiskt av Skatteverket. Det bedöms därför inte påverka företagens, kommunernas eller regionernas administrativa börda.

Effekter för enskilda

Förslaget om förstärkt jobbskatteavdrag innebär att marginalskatten för personer upp till 66 år sänks på årsarbetsinkomster mellan 3,24 och 8,08 prisbasbelopp vilket med 2025 års prisbasbelopp på 58 800 kronor innebär årsarbetsinkomster mellan ca 190 500 och 475 100 kronor. Genomsnittsskatten sänks för alla med arbetsinkomster över ca 190 500 kronor per år. Sammantaget innebär den föreslagna förstärkningen av jobbskatteavdraget en skattelättnad med upp till 3 200 kronor per person och år vid en genomsnittlig kommunalskattesats. Cirka 4,3 miljoner personer berörs av förslaget. Den genomsnittliga skattesänkningen för dem som berörs blir knappt 2 600 kronor per år medan genomsnittlig skattesänkning för alla med jobbskatteavdrag upp till 66 år blir ca 1 900 kronor per år. Tabell 6.1 visar skattesänkningen i kronor och som andel av inkomsten vid olika inkomster 2025.

Tabell 12.1 Förändring i skatt för personer upp till 66 år till följd av förslaget om förstärkt jobbskatteavdrag

Kronor per år och procent

Arbetsinkomst	Ändrad skatt, kronor	Ändrad skatt, % av inkomsten	Ändrad skatt, % av skatten
100 000	0	0	0
200 000	-106	-0,1	-0,4
300 000	-1 230	-0,4	-2,2
400 000	-2 353	-0,6	-2,9
500 000	-3 198	-0,6	-2,9
600 000	-3 198	-0,5	-2,2
750 000	-3 198	-0,4	-1,5
1 000 000	-3 197	-0,3	-0,9
1 500 000	-3 197	-0,2	-0,5

Anm.: Prisbasbelopp 58 800 kronor.

Källa: Egna beräkningar.

Figuren nedan visar jobbskatteavdraget i förhållande till arbetsinkomst vid gällande regler och med förslagna regeländringar.

Diagram 12.1 Jobbskatteavdraget för en person upp till 66 år med enbart arbetsinkomst

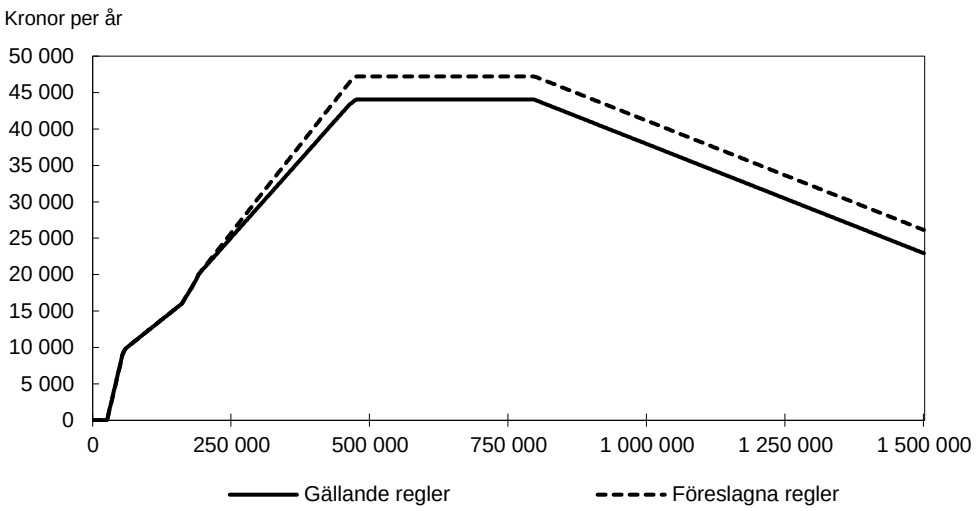

Anm.: Prisbasbelopp 58 800 kronor.
Källa: Egna beräkningar.

Förslaget om en förstärkning av det förhöjda grundavdraget är utformat så att skatten för äldre med pensionsinkomst ska bli så lik skatten för en yngre person med arbetsinkomst som möjligt. Förslagets effekter vid olika inkomstnivåer är därför mycket lika effekterna för jobbskatteavdraget ovan. Eftersom det förhöjda grundavdraget är ett avdrag medan jobbskatteavdraget är en skattereduktion blir effekterna däremot inte identiska. Ett avdrag påverkar dessutom när statlig inkomstskatt ska betalas och hur stor skattereduktionen för förvärvsinkomst blir. I propositionen föreslås justeringar av det förhöjda grundavdraget för att ta hänsyn till detta.

Knappt 1,7 miljoner personer får lägre skatt till följd av förslaget om förstärkt förhöjt grundavdrag. Den genomsnittliga skattesänkningen för dessa blir ca 1 450 kronor per år medan genomsnittlig skattesänkning för alla med förhöjt grundavdrag blir ca 1 150 kronor per år.

Tabell 12.2 Förändring i skatt för personer över 66 år till följd av förslaget om förstärkt förhöjt grundavdrag

Kronor per år och procent

Inkomst	Ändrad skatt, kronor	Ändrad skatt, % av inkomsten	Ändrad skatt, % av skatten
100 000	0	0	0
200 000	-127	-0,1	-0,4
300 000	-1 170	-0,4	-2,1
400 000	-2 298	-0,6	-2,8
500 000	-3 172	-0,6	-2,9
600 000	-3 172	-0,5	-2,2
750 000	-3 142	-0,4	-1,5
1 000 000	-3 142	-0,3	-0,9
1 500 000	-3 142	-0,2	-0,5

Anm.: Prisbasbelopp 58 800 kronor.
Källa: Egna beräkningar.

Diagram 12.2 Grundavdrag och förhöjt grundavdrag enligt gällande och föreslagna regler

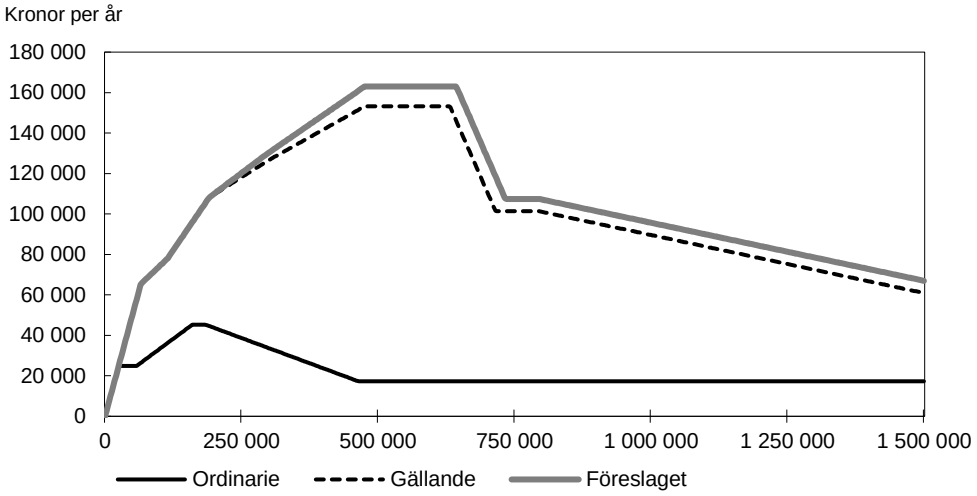

Anm.: Prisbasbelopp 58 800 kronor.
Källa: Egna beräkningar.

Effekter för sysselsättningen

Som beskrivits ovan sänker den föreslagna förstärkningen av det ordinarie jobbskatteavdraget marginalskatten för personer upp till 66 år på arbetsinkomster mellan ca 190 500 och 475 000 kronor 2025. Genomsnittsskatten sänks för alla med arbetsinkomster över 190 500 kronor 2025.

Förslaget innebär att det ekonomiska utbytet av att börja arbeta ökar för arbetsinkomster över 190 500 kronor per år eller en månadslön på ca 16 000 kronor. Detta bör enligt ekonomisk teori leda till ökat arbetsutbud på den extensiva marginalen, dvs. att personer som tidigare inte aktivt sökt arbete börjar söka arbete. Som framgår ovan innebär förstärkningen av jobbskatteavdraget en skattelättnad på ca 1 900 kronor i genomsnitt per år. På lång sikt bedöms det leda till ett ökat antal sysselsatta.

För personer i arbete med arbetsinkomster mellan 190 500 och 475 000 kronor per år innebär förslaget att marginalskatten sänks med ca 1,1 procentenheter eller 4 procent. Den lägre marginalskatten innebär att utbytet av ytterligare arbete ökar. Denna s.k. substitutionseffekt bör enligt ekonomisk teori leda till ett ökat antal timmar som personer i det aktuella inkomstintervallet vill arbeta. För personer med arbetsinkomster över 190 500 kronor per år innebär även den sänkta skatten att färre arbetade timmar behövs för att behålla samma nivå av konsumtion. Denna s.k. inkomsteffekt leder enligt teorin till att personer i detta inkomstintervall väljer att arbeta färre timmar. För personer med arbetsinkomster över 475 000 kronor per år uppstår enbart inkomsteffekten. Antalet arbetade timmar för dessa personer förväntas därför minska något. För personer med arbetsinkomster mellan 190 500 och 475 000 kronor per år innebär förslaget både substitutions- och inkomsteffekter, och effekten på antalet arbetade timmar går därför inte att bedöma baserat på enbart teoretiska resonemang.

För att kvantifiera de samlade sysselsättningseffekterna av förstärkningen av jobbskatteavdraget används den strukturella arbetsutbudsmodell som hör till Statistiska centralbyråns mikrosimuleringsmodell Fasit. Modellen tar inte hänsyn till efterfrågan på arbetskraft eller till eventuella effekter av skatteförändringar på lönebildningen. Modellens resultat för antalet sysselsatta och totalt antal arbetade

timmar justeras genom att låta de personer som enligt modellen träder in i arbetskraften, till följd av den sänkta skatten, löpa samma risk för arbetslöshet och sjukdom som personerna i arbetskraften före reformen. Justeringen är konsistent med antagandet att ett ökat arbetskraftsdeltagande på lång sikt inte påverkar nivån på den relativa arbetslösheten. Resultaten från modellen indikerar att förslaget på lång sikt skulle öka antalet sysselsatta med ca 4 000 personer. Majoriteten av dessa utgörs av män. Resultaten pekar också på att arbetsutbudet bland sysselsatta personer ökar (den s.k. intensiva marginalen). På lång sikt bedöms det totala antalet helårsarbetskrafter öka med ca 9 000 (en helårsarbetskraft definieras som 1 800 arbetstimmar). Arbetade timmar bland redan sysselsatta personer förväntas öka mer för kvinnor än för män. Av den sammantagna ökningen av antalet timmar står kvinnor för ca 35 procent. Förslagets självfinansieringsgrad beräknas till ca 15 procent.

Förstärkningen av det förhöjda grundavdraget påverkar skatten på både arbets- och pensionsinkomster. Den föreslagna förstärkningen påverkar därför inte i någon större utsträckning hur lönsamt det är att arbeta jämfört med pension. Generellt sänkt skatt för personer över 66 år innebär en inkomsteffekt som kan leda till att fler anser sig ha råd att gå i pension. Förslaget kan på så sätt ha en negativ effekt på sysselsättningen för äldre. Det råder mycket stor osäkerhet kring storleken på inkomsteffekten. Regeringen bedömer att förslagets effekt på äldres sysselsättning är liten.

IFAU ifrågasätter simuleringsresultaten eftersom simuleringsmodellen inte är byggd för att simulera effekter av små reformer där optimeringsfriktioner spelar roll. Arbetsutbudsmodellen i Fasit är en diskret arbetsutbudsmodell där individerna i modellen kan välja mellan 13 olika längder på årsarbetstiden. Detta gör att förändringen i de ekonomiska drivkrafterna måste vara av tillräcklig storlek för att individen ska anse det vara värt att förändra sin årsarbetstid. Regeringen bedömer att modellen är det bästa tillgängliga verktyget för att bedöma sysselsättningseffekterna av förändrad förvärvsinkomstbeskattning. Regeringen delar Konjunkturinstitutets bedömning att osäkerheten om förslagets effekter på sysselsättningen är stor. Konjunkturinstitutet bedömer även att det finns en risk att förslagets effekter överskattas och anger som skäl bl.a. att jobbskatteavdraget är svårt att förstå. Regeringen bedömer att kunskapen om skattesystemet och den egna inkomstskatten har ökat med hjälp av de verktyg för att beräkna sin skatt som nu finns på bl.a. Skatteverkets webbplats.

Effekter för inkomstfördelningen

I genomsnitt ökar hushållens ekonomiska standard med 0,36 procent till följd av förslaget om förstärkt jobbskatteavdrag. Den ekonomiska standarden ökar i alla inkomstgrupper men effekten, mätt i procent, är störst i inkomstgrupperna 6–8 där ekonomisk standard ökar med i genomsnitt 0,48 procent. Förslaget innebär ingen nämnvärd förändring av inkomstspridningen mätt med Gini-koefficienten.

Diagram 12.3 Genomsnittlig effekt av förstärkt ordinarie jobbskatteavdrag på ekonomisk standard uppdelat på inkomstgrupper

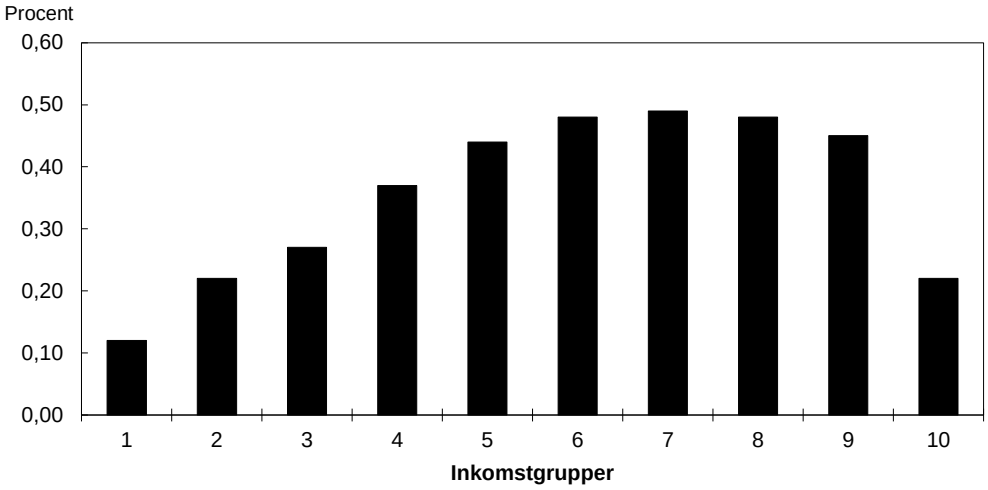

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Förslaget beräknas i genomsnitt öka individernas ekonomiska standard i samtliga regioner, men ökningen bedöms i procent vara något större i s.k. täta regioner avlägset belägna, i landsbygdsregioner nära större stad och täta regioner nära en större stad. Minst är den procentuella effekten i storstadskommunerna.

Förslaget om en höjning av det förhöjda grundavdraget beräknas öka hushållens ekonomiska standard med i genomsnitt 0,07 procent. Genomsnittlig ekonomisk standard ökar i samtliga inkomstgrupper, men effekten är störst i inkomstgrupperna 3 och 4 där den beräknas öka med i genomsnitt 0,10 procent. Förslaget innebär ingen nämnvärd förändring av inkomstspridningen mätt med Gini-koefficienten.

Diagram 12.4 Genomsnittlig effekt av ytterligare förhöjt grundavdrag på ekonomisk standard uppdelat på inkomstgrupper

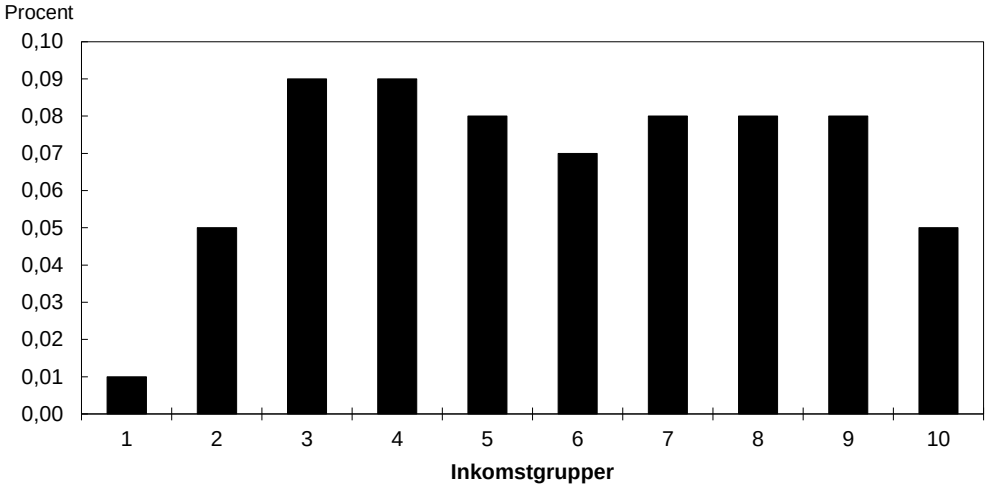

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Förstärkningen av det förhöjda grundavdraget beräknas i genomsnitt öka individernas ekonomiska standard i samtliga regioner, men ökningen bedöms vara störst i s.k. landsbygdsregioner avlägset och mycket avlägset belägna.

Effekter för den ekonomiska jämställdheten

Individuell disponibel inkomst bedöms, procentuellt sett, öka lika mycket för män och för kvinnor till följd av förslaget om förstärkt jobbskatteavdrag. För både män och kvinnor beräknas individuell disponibel inkomst öka med i genomsnitt 0,36 procent. Det bedöms också vara närmare 300 000 fler män än kvinnor som berörs direkt av förslaget.

Diagram 12.5 Genomsnittlig effekt av förstärkt jobbskatteavdrag på individuell disponibel inkomst för kvinnor och män

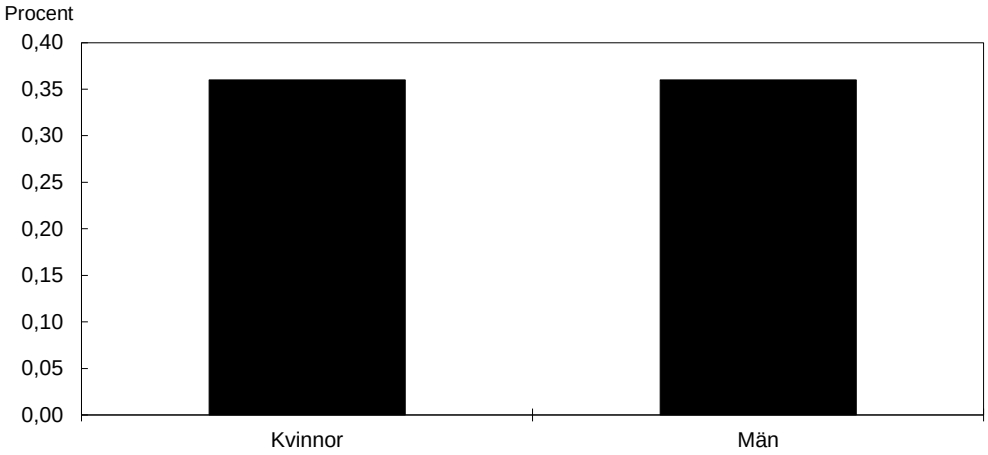

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Förstärkningen av det förhöjda grundavdraget bedöms leda till att individuell disponibel inkomst ökar något mer för män än för kvinnor. För män beräknas individuell disponibel inkomst öka med i genomsnitt 0,08 procent medan den för kvinnor ökar med i genomsnitt 0,07 procent. Det bedöms vara ungefär lika många kvinnor som män som berörs direkt av förslaget.

Diagram 12.6 Genomsnittlig effekt av ytterligare förhöjt grundavdrag på individuell disponibel inkomst för kvinnor och män

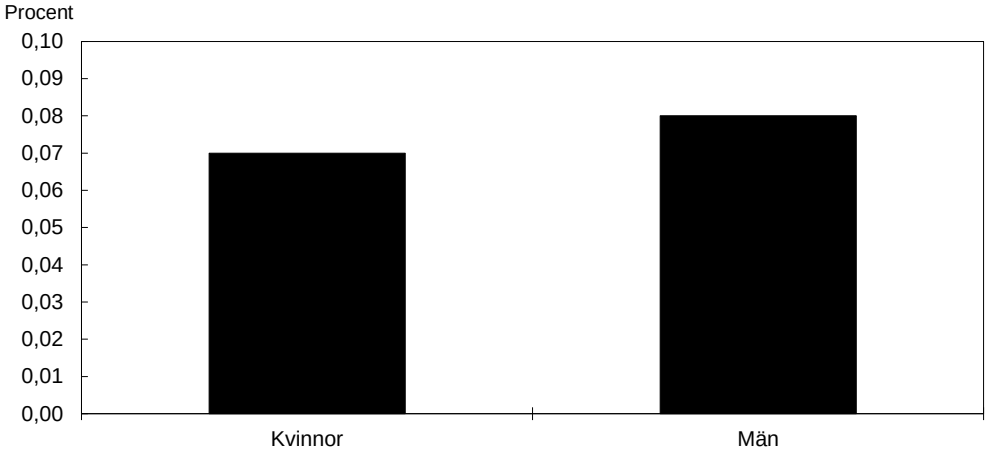

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Effekter för statliga myndigheter och de allmänna förvaltningsdomstolarna

Förslagen medför endast marginella förändringar för Skatteverket och ingår i den anpassning som görs årligen på grund av ny eller förändrad lagstiftning. Eventuella tillkommande kostnader ska hanteras inom befintliga ekonomiska ramar.

Förslagen påverkar beräkningen av det särskilda bostadstillägget som hanteras av Försäkringskassan. Myndigheten uppskattar att kostnaden för att uppdatera de it-stöd som används för att beräkna det särskilda bostadstillägget uppgår till 200 000 kronor. Kostnaderna ska hanteras inom befintliga ekonomiska ramar.

Förslaget bedöms inte påverka antalet mål hos de allmänna förvaltningsdomstolarna.

Förslagets förenlighet med EU-rätten

Förslaget bedöms vara förenligt med det EU-rättsliga regelverket.

Effekter för miljön

Förslaget bedöms inte ha några effekter för miljön.

12.2 Slopad avtrappning i jobbskatteavdraget, jobbskatteavdraget för äldre och det förhöjda grundavdraget

12.2.1 Ärendet och dess beredning

Inom Finansdepartementet har promemorian Vissa förslag om sänkt skatt på arbetsinkomster och pension inför budgetpropositionen 2024 tagits fram. En sammanfattning av promemorians förslag finns i *bilaga 6 avsnitt 1*. Promemorians lagförslag finns i *bilaga 6 avsnitt 2*. Promemorian har remissbehandlats. En förteckning över remissinstanserna finns i *bilaga 6 avsnitt 3*. Remissvaren finns tillgängliga i Finansdepartementet (Fi2023/01515). I denna proposition behandlas promemorians förslag om att ta bort den avtrappning som görs vid högre inkomstnivåer i jobbskatteavdraget, jobbskatteavdraget för äldre och det förhöjda grundavdraget.

Lagrådet

Förslaget i propositionen är författningstekniskt och även i övrigt av sådan beskaffenhet att Lagrådets hörande skulle sakna betydelse. Regeringen har därför inte inhämtat Lagrådets yttrande.

12.2.2 Bakgrund och gällande rätt

Jobbskatteavdraget

Den 1 januari 2007 infördes jobbskatteavdraget som är en skattereduktion för arbetsinkomster (prop. 2006/07:1). Rätt till jobbskatteavdrag har fysiska personer som är obegränsat skattskyldiga och har arbetsinkomster. Även begränsat skattskyldiga har i vissa fall rätt till skattereduktionen. Med arbetsinkomster avses i huvudsak sådana inkomster av anställning eller av annat förvärvsarbete och av aktiv näringsverksamhet som närmare definieras genom hänvisningar till socialförsäkringsbalken.

Jobbskatteavdragets storlek är i dag beroende av om den skattskyldige har fyllt 66 år eller inte. Det s.k. ordinarie jobbskatteavdraget ges till dem som vid beskattningsårets ingång är yngre än 66 år. Beräkningen av det ordinarie jobbskatteavdraget utgår från arbetsinkomsten, prisbasbeloppet, grundavdraget och skattesatsen för kommunal

inkomstskatt. Skattereduktionen är indexerad genom att prisbasbeloppet ingår som en komponent i beräkningen.

För dem som vid beskattningsårets ingång har fyllt 66 år utgår ett jobbskatteavdrag för äldre. Jobbskatteavdraget för äldre är annorlunda utformat än det ordinarie jobbskatteavdraget. För denna grupp är beräkningen förenklad och utgår från arbetsinkomstens storlek och prisbasbelopp. Någon koppling till grundavdraget eller skattesatsen för kommunal inkomstskatt finns alltså inte i beräkningen.

Både det ordinarie jobbskatteavdraget och jobbskatteavdraget för äldre trappas av vid högre inkomstnivåer. Avtrappningen var inte del av det ursprungliga jobbskatteavdraget, utan infördes 2016 (prop. 2015/16:1). Avtrappningen innebär i dag att det ordinarie jobbskatteavdraget börjar trappas av vid arbetsinkomster som uppgår till ca 776 000 kronor per år och att skattereduktionen upphör helt vid arbetsinkomster som uppgår till ca 2 206 000 kronor per år. Jobbskatteavdraget för äldre börjar i dag trappas av vid arbetsinkomster som uppgår till 600 000 kronor per år och skattereduktionen upphör helt vid arbetsinkomster som överstiger 1 802 000 kronor per år.

Bestämmelser om jobbskatteavdrag finns i 67 kap. 5–9 §§ inkomstskattelagen (1999:1229), förkortad IL.

Det förhöjda grundavdraget

Den 1 januari 2009 infördes ett förhöjt grundavdrag för personer som vid beskattningsårets ingång har fyllt 65 år. Syftet med åtgärden var att förbättra de ekonomiska villkoren för pensionärer (prop. 2008/09:38). Det förhöjda grundavdraget har sedan dess förstärkts vid flera tillfällen.

Den 1 januari 2023 höjdes åldersgränsen för att kunna ta del av det förhöjda grundavdraget till 66 år för att följa den rådande pensioneringsnormen (prop. 2021/22:181). Åldersgränsen kommer den 1 januari 2027 att höjas till 67 år (prop. 2023/24:91, bet. 2023/24:SkU23, rskr. 2023/24:214).

Det förhöjda grundavdraget beräknas som det ordinarie grundavdraget med tillägg av ett särskilt belopp. Tillägget har utformats så att skatten på pensionsinkomst för en person över 66 år ska vara likvärdig med skatten på arbetsinkomst för en person under 66 år (prop. 2020/21:1).

Bestämmelser om grundavdrag finns i 63 kap. IL.

12.2.3 Förändrad marginalskatt

Regeringens förslag: Den avtrappning som görs vid högre inkomstnivåer inom ramen för jobbskatteavdraget, jobbskatteavdraget för äldre och det förhöjda grundavdraget tas bort.

Promemorians förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Flera remissinstanser tillstyrker förslaget. *Arbetsgivarverket* ställer sig positivt till att den avtrappning som finns inom ramen för jobbskatteavdraget tas bort och bedömer att en sådan sänkning av marginalskatten kan öka antalet arbetade timmar på arbetsmarknaden. Även *Ekonomistyrningsverket* bedömer att förslaget kan stimulera till ett ökat arbetsutbud samtidigt som det minskar komplexiteten i skattesystemet och gör det mer transparent och förutsägbart. *Näringslivets skattedelegation*, till vars yttrande *Svenskt Näringsliv* ansluter sig, anser att en avskaffad avtrappning av jobbskatteavdraget ökar Sveriges attraktionskraft för såväl inhemsk som utländsk

högkvalificerad arbetskraft samt att förslaget stärker såväl utbildningspremien som incitamenten till arbete och ansträngning. *Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering (IFAU)* gör bedömningen att en sänkning av den högsta marginalskatten antagligen på några års sikt skulle vara självfinansierande. *Konjunkturinstitutet* bedömer att förslaget på lång sikt kan förväntas medföra positiva effekter på arbetsutbudet och stärka incitamenten till högre utbildning, men att förslaget även medför ökade inkomstskillnader i samhället vars effekter behöver belysas. *Tjänstemännens centralorganisation (TCO)* tillstyrker förslaget att slopa avtrappningen av det ordinarie jobbskatteavdraget och jobbskatteavdraget för äldre, men anser mot bakgrund av det osäkra ekonomiska läget att förslaget bör genomföras vid en senare tidpunkt.

Pensionärernas riksorganisation (PRO) avstyrker förslaget då organisationen inte anser att det är ändamålsenligt ur ett fördelningspolitiskt perspektiv. Även *Landsorganisationen i Sverige (LO)* avstyrker förslaget med motiveringen att det innebär sänkt skatt för samhällets mest välbeställda. *SPF Seniorerna* och *Svenska KommunalPensionärernas förbund (SKPF)* anser att förslaget är en dålig prioritering sett till det ekonomiska läget.

Skälen för regeringens förslag: Det är viktigt att det alltid ska löna sig att utbilda sig och ta ökat ansvar på jobbet. Marginalskatten för dem som arbetar bör därför sänkas. Det bör göras genom att den avtrappning som görs vid högre inkomstnivåer inom ramen för jobbskatteavdraget och jobbskatteavdraget för äldre tas bort.

Det kan konstateras att den högsta marginalskatten vid en genomsnittlig kommunalskatt i dag är drygt 55 procent. Även utan avtrappning är den högsta marginalskatten i Sverige drygt 52 procent vid en genomsnittlig kommunalskatt, vilket fortfarande är högt i en internationell jämförelse. När marginalskatten på höga arbetsinkomster sänks blir det mer lönsamt för personer med rörlig lön som redan har höga inkomster att arbeta en extra timme. Det blir också mer lönsamt för dem med höga arbetsinkomster att på andra sätt öka sina inkomster. Ett antal remissinstanser, bl.a. *PRO*, *LO* och *SPF Seniorerna,* har anfört att förslaget är en dålig prioritering sett till det ekonomiska läget. Sedan förslaget remitterades våren 2023 har den ekonomiska situationen i Sverige förbättrats. Regeringen anser att det i syfte att öka drivkrafterna till arbete är angeläget att åtgärden nu genomförs.

Det är likaså viktigt att det fortsatt finns starka drivkrafter för äldre att stanna kvar på arbetsmarknaden samtidigt som det är av vikt att det inte uppstår en skatteklyfta för personer som efter ett långt arbetsliv väljer att gå i pension. Även avtrappningen i det förhöjda grundavdraget bör därför tas bort.

Som anges i avsnitt 12.2.2 kommer åldersgränsen för att kunna ta del av det förhöjda grundavdraget att höjas från 66 till 67 år 2027. Förslaget om den slopade avtrappningen i det förhöjda grundavdraget bör därför fr.o.m. den 1 januari 2027 omfatta personer som vid årets ingång har fyllt 67 år.

Lagförslag

Förslaget medför ändringar i 63 kap. 3 a § och 67 kap. 7 och 8 §§ inkomstskattelagen.

12.2.4 Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Regeringens förslag: Lagändringarna träder i kraft den 1 januari 2025 och tillämpas första gången på beskattningsår som börjar efter den 31 december 2024.

Promemorians förslag överensstämmer inte med regeringens förslag. I promemorian föreslås lagändringarna träda i kraft den 1 januari 2024 och tillämpas första gången på beskattningsår som börjar efter den 31 december 2023.

Remissinstanserna: Remissinstanserna har inte yttrat sig särskilt i frågan.

Skälen för regeringens förslag: Beskattningsåret för fysiska personer är ett kalenderår. Lagändringarna bör därför träda i kraft vid ett årsskifte. Förslaget bör träda i kraft så snart som möjligt, vilket bedöms vara den 1 januari 2025. Lagändringarna bör tillämpas första gången på beskattningsår som börjar efter den 31 december 2024.

12.2.5 Konsekvensanalys

I detta avsnitt redogörs för förslagets effekter i den omfattning som bedöms lämpligt i det aktuella lagstiftningsärendet och med beaktande av förordningen (2007:1244) om konsekvensutredning vid regelgivning (förordningen har upphävts den 6 maj 2024 och ersatts med förordningen [2024:183] om konsekvensutredningar).

Syfte och alternativa lösningar

Förslagen om att ta bort avtrappningarna i jobbskatteavdragen och det förhöjda grundavdraget syftar till att det ska löna sig mer att utbilda sig och ta ökat ansvar på jobbet. Syftet är även att det ska bli mer lönsamt för personer med rörlig lön som redan har höga inkomster att arbeta en extra timme eller att på andra sätt öka sina inkomster även för de som redan har höga inkomster. Att ta bort avtrappningarna gör också att dessa skattenedsättningar, och därmed skattesystemet, blir något enklare.

En alternativ lösning hade varit att sänka nivån på den statliga inkomstskatten. För att uppnå en lika stor sänkning av den högsta marginalskatten på arbete hade den behövt sänkas från 20 till 17 procent. Det skulle dock medföra en större offentligfinansiell effekt och inte ge någon förenkling av skattesystemet.

Offentligfinansiella effekter

Att ta bort avtrappningen i jobbskatteavdragen och det förhöjda grundavdraget beräknas minska skatteintäkterna 2025 med 4,71 miljarder kronor. Av det står det ordinarie jobbskatteavdraget för 4,08 miljarder kronor, jobbskatteavdraget för äldre för 0,09 miljarder kronor och det förhöjda grundavdraget för 0,54 miljarder kronor, varav 0,33 miljarder kronor avser minskade kommunala skatteintäkter, 0,21 miljarder kronor är minskad statlig inkomstskatt och 4,17 miljarder kronor avser ökade statliga skattereduktioner. I denna proposition föreslår regeringen att kommunsektorn tillförs medel för att kompensera för effekten på de kommunala skatteintäkterna (se utg.omr. 25, avsnitt 2.8). Kommunsektorn som helhet blir därmed fullt kompenserad för minskade skatteintäkter på grund av förslaget.

Effekter för företag och offentlig sektor

Att ta bort avtrappningen i jobbskatteavdragen gör det mer lönsamt att arbeta en extra timme och uppmuntrar till extra ansträngningar på arbetet. Det påverkar inte förhållandet mellan att vara anställd och att bedriva enskild näringsverksamhet. Förslaget bedöms inte heller påverka företagens konkurrensförhållanden eftersom det omfattar alla. De sänkta marginalskatterna beaktas automatiskt av Skatteverket och bedöms därför inte påverka företagens eller kommunernas administrativa börda.

Effekter för enskilda

Att ta bort avtrappningen i jobbskatteavdragen och det förhöjda grundavdraget påverkar ca 465 000 personer direkt. För personer över 66 år som arbetar sänks skatten på arbetsinkomster över drygt 600 000 kronor per år. För personer upp till 66 år som arbetar samt för alla över 66 år sänks skatten på inkomster över 13,54 prisbasbelopp, vilket 2025 innebär drygt 796 000 kronor. Den genomsnittliga

skattesänkningen för de som berörs blir ca 10 100 kronor per år. De största skattesänkningarna får arbetande över 66 år med höga inkomster. De gynnas både av att avtrappningen tas bort från jobbskatteavdraget och det förhöjda grundavdraget. I dag är den högsta marginalskatten på arbetsinkomster vid genomsnittlig kommunalskatt ca 55,2 procent vilket enligt OECD:s publikation ”Taxing wages” var den tredje högsta marginalskatten i OECD år 2021. Utan avtrappning blir den högsta marginalskatten i Sverige ca 52,2 procent vilket 2021 inte skulle innebära någon förändring i Sveriges rankning bland länderna med de högsta marginalskatterna i OECD. Tabell 5.1 visar hur skatten ändras till följd av förslaget för personer med höga inkomster i olika kategorier.

Tabell 12.3 Ändrad skatt till följd av förslaget om sänkta marginalskatter

Kronor per år och procent

	Arbetande <66 år		Pensionär >66 år		Arbetande >66 år	
Inkomst	Ändrad skatt	Procent av inkomsten	Ändrad skatt	Procent av inkomsten	Ändrad skatt	Procent av inkomsten
700 000	0	0,0	0	0,0	-2 513	-0,4
800 000	-116	-0,0	-157	-0,0	-5 670	-0,7
1 000 000	-6 116	-0,6	-6 180	-0,6	-17 693	-1,8
1 500 000	-21 116	-1,4	-21 210	-1,4	-47 723	-3,2
2 000 000	-36 116	-1,8	-36 240	-1,8	-73 242	-3,7
2 500 000	-47 237	-1,9	-47 185	-1,9	-84 187	-3,4

Anm.: Prisbasbelopp 58 800.

Källa: Egna beräkningar.

Effekter för sysselsättningen

Förslaget att slopa avtrappningen av det ordinarie jobbskatteavdraget och det förhöjda jobbskatteavdraget för äldre ökar det ekonomiska utbytet av ytterligare arbete i det inkomstintervall där jobbskatteavdraget trappas av. För personer upp till 65 år innebär det arbetsinkomster mellan ca 796 000 och 2 265 000 kronor per år 2025. För dessa personer sänks marginalskatten med 3 procentenheter eller ca 5,5 procent. För personer över 66 år sänks marginalskatten för arbetsinkomster över ca 616 000 kronor per år 2025. I ekonomiska termer kan sänkt marginalskatt beskrivas som att kostnaden för fritid ökar när den ekonomiska behållningen av arbete ökar, det är den s.k. substitutionseffekten.

Som beskrivs i avsnittet ovan innebär den slopade avtrappningen även att den genomsnittliga skatten sänkts för personer med inkomster över gränsen för avtrappningen. För de berörda personerna innebär förslaget en sänkt skatt med ca 10 100 kronor per år i genomsnitt. Det betyder att dessa personer kan arbeta mindre men behålla samma nettoinkomst som tidigare. Denna s.k. inkomsteffekt tenderar att minska arbetsutbudet. För personer med arbetsinkomster över den nivå där jobbskatteavdraget är helt avtrappat samt för personer över 66 år som inte arbetar men har inkomster över 796 000 kronor 2025 uppstår enbart denna inkomsteffekt. Det rör sig om ca 20 000 personer.

Den totala effekten på arbetsutbudet ges av summan av substitutions- och inkomsteffekten och beräknas med hjälp av arbetsutbudsmodellen i Fasit. Förslaget beräknas på lång sikt öka antalet arbetade timmar i ekonomin med ca 3 000 helårsarbetskrafter. Effekten uppstår då personer i arbete väljer att arbeta fler timmar. Cirka 20 procent av effekten beräknas komma från ett ökat arbetsutbud bland kvinnor. Förslaget bedöms ha en försumbar effekt på antalet sysselsatta.

Enligt resultaten i Fasit ger det ökade arbetsutbudet förslaget en långsiktig självfinansieringsgrad om ca 60 procent. Sänkta marginalskatter kan även påverka andra marginaler än arbetsutbudet. Även andra beteenden som kan leda till högre inkomst gynnas av sänka marginalskatter. Detta kan t.ex. vara att vidareutbilda sig, ta på sig ett ökat ansvar på arbetsplatsen eller flytta för att ta ett bättre betalt arbete. Detta kan på sikt leda till högre produktivitet och högre löner. Om hänsyn tas till effekten av sänkta marginalskatter på månadslöner i Fasit uppgår självfinansieringsgraden till ca 100 procent. Med bakgrund av dessa simuleringsresultat och IFAU:s utvärdering av införandet av avtrappningen av jobbskatteavdraget bedömer regeringen, till skillnad från LO, att förslaget på sikt har en självfinansieringsgrad om ca 100 procent. Regeringens bedömning delas av IFAU.

Effekter för inkomstfördelningen

Förslaget beräknas öka hushållens ekonomiska standard med i genomsnitt 0,15 procent. Ökningen sker främst i högre inkomstgrupper, och i synnerhet i den högsta där den ekonomiska standarden ökar med över 0,4 procent. Mätt med Gini-koefficienten bidrar förslaget till en ökning av inkomstspridningen med 0,29 procent.

Diagram 12.7 Genomsnittlig effekt av avskaffade avtrappningar i jobbskatteavdragen och det förhöjda grundavdraget på ekonomisk standard uppdelat på inkomstgrupper

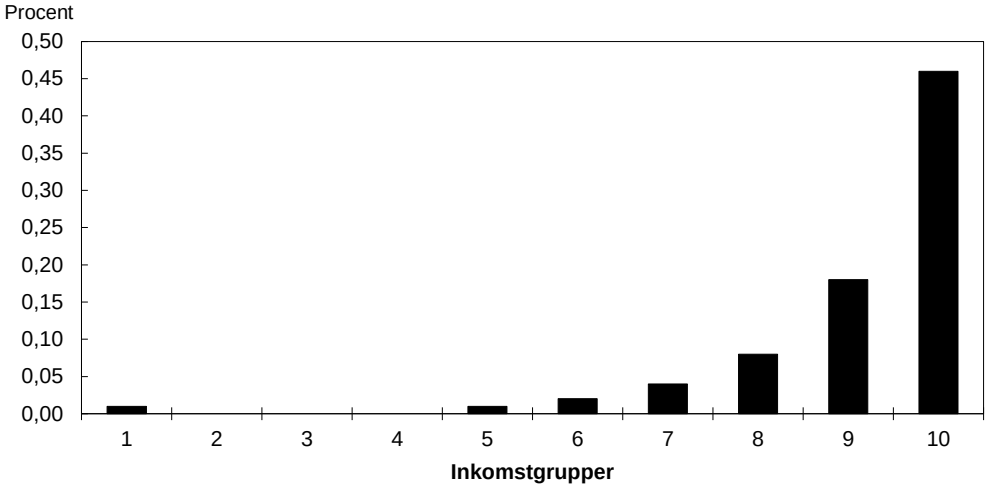

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Effekter för den ekonomiska jämställdheten

Individuell disponibel inkomst bedöms, procentuellt sett, öka mer för män än för kvinnor till följd av förslaget. Mäns disponibla inkomst ökar med ca 0,20 procent, medan kvinnors ökar med 0,09 procent. Det bedöms vara drygt dubbelt så många män som berörs direkt av förslaget, ca 300 000, jämfört med ca 150 000 kvinnor.

Diagram 12.8 Genomsnittlig effekt av avskaffade avtrappningar på individuell disponibel inkomst för kvinnor och män

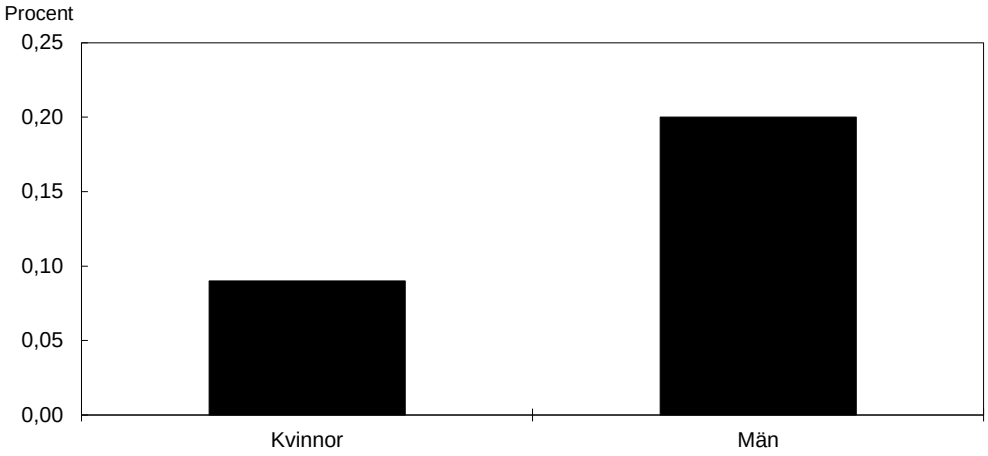

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Effekter för statliga myndigheter och de allmänna förvaltningsdomstolarna

Förslagen medför endast marginella förändringar för Skatteverket och ingår i den anpassning som görs årligen på grund av ny eller förändrad lagstiftning. Eventuella tillkommande kostnader ska hanteras inom befintliga ekonomiska ramar.

Förslaget bedöms inte påverka antalet mål hos de allmänna förvaltningsdomstolarna.

Förslagens förenlighet med EU-rätten

Förslagen bedöms vara förenliga med det EU-rättsliga regelverket.

Effekter för miljön

Förslagen bedöms inte ha några effekter på miljön eller övriga effekter.

12.3 Sänkt ersättningsnivå för expertskatt

12.3.1 Ärendet och dess beredning

Inom Finansdepartementet har promemorian Förslag om sänkt ersättningsnivå för expertskatt tagits fram. En sammanfattning av promemorians förslag finns i *bilaga 7 avsnitt 1*. Promemorians lagförslag finns i *bilaga 7 avsnitt 2*. Promemorian har remissbehandlats. En förteckning över remissinstanserna finns i *bilaga 7 avsnitt 3*. Remissvaren finns tillgängliga i Finansdepartementet (Fi2024/01003).

Lagrådet

Förslaget i propositionen är författningstekniskt och även i övrigt av sådan beskaffenhet att Lagrådets hörande skulle sakna betydelse. Regeringen har därför inte inhämtat Lagrådets yttrande.

12.3.2 Bakgrund och gällande rätt

Gällande regler om skattelättnader för utländska experter, forskare eller andra nyckelpersoner, de s.k. expertskattereglerna, som ersatte tidigare regler med vissa skattelättnader för utländska forskare vid tillfälligt arbete i Sverige, fick sin huvudsakliga

utformning 2001 och finns i 11 kap. 22–23 a §§ inkomstskattelagen (1999:1229), förkortad IL.

Ett syfte med expertskattereglerna är att stärka Sveriges internationella konkurrenskraft. Ytterligare ett syfte är att öka incitamenten för internationella företag att välja Sverige för nyetableringar och stimulera företag att förlägga eller behålla bl.a. koncernledande funktioner som kräver utländsk personal i Sverige. Minskade lönekostnader gör det möjligt för svenska företag att erbjuda en marknadsanpassad lön och därmed kunna konkurrera om kvalificerade personer med krav på en hög lön efter skatt. Ett annat syfte är att gynna svensk forsknings konkurrenskraft (prop. 2000/01:12 s. 18).

Expertskattereglerna innebär att utländska experter, forskare eller andra nyckelpersoner ges en viss skattelättnad i Sverige under förutsättning att de uppfyller vissa kvalifikationer. Det arbete som utförs ska enligt 11 kap. 22 § första stycket IL avse

1. specialistuppgifter med sådan inriktning eller på sådan kompetensnivå att det innebär betydande svårigheter att rekrytera inom landet,
2. kvalificerade forsknings- eller utvecklingsuppgifter med sådan inriktning eller på sådan kompetensnivå att det innebär betydande svårigheter att rekrytera inom landet, eller
3. företagsledande uppgifter eller andra uppgifter som medför en nyckelposition i ett företag.

Kvalifikationsvillkoren ska alltid anses vara uppfyllda för en arbetstagare vars lön och annan ersättning för arbetet i Sverige per månad överstiger två gånger prisbasbeloppet för det kalenderår då arbetet påbörjas (den s.k. beloppsregeln). Beloppsregeln infördes den 1 januari 2012 och innebär att en arbetstagare som har en ersättning som överstiger nämnda nivå alltid ska ges skattelättnad utan att det görs någon prövning av arbetstagarens kvalifikationer (11 kap. 22 § tredje stycket IL). Regeln infördes i syfte att förenkla och öka förutsebarheten av expertskattereglerna (prop. 2011/12:1 Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 6.3.3) och omfattar såväl experter, forskare som nyckelpersoner men även andra kategorier arbetstagare som uppfyller ersättningsnivån i bestämmelsen.

För skattelättnad krävs vidare att arbetsgivaren hör hemma i Sverige eller är ett utländskt företag med fast driftställe i Sverige, att arbetstagaren inte är svensk medborgare, att arbetstagaren inte varit bosatt eller stadigvarande vistats i Sverige någon gång under de fem kalenderår som föregått det kalenderår då arbetet påbörjas, och att vistelsen i Sverige är avsedd att vara högst sju år (11 kap. 22 § andra stycket IL).

De personer som uppfyller villkoren ska enligt 11 kap. 22 och 23 §§ IL inte ta upp följande delar av den ersättning som erhålls för arbetet till beskattning:

1.1 25 procent av lön, arvode eller liknande ersättning eller förmån av arbetet, och

1. ersättningar för utgifter som arbetstagaren på grund av vistelsen i Sverige har haft för flyttning till eller från Sverige, egna och familjemedlemmars resor mellan Sverige och tidigare hemland, dock högst två resor per person och kalenderår, och avgifter för barns skolgång i grundskola och gymnasieskola eller liknande.

Som lön behandlas även vissa sjukförsäkringsförmåner från det svenska socialförsäkringssystemet om de helt eller till huvudsaklig del grundar sig på inkomst av arbete.

Skattelättnaden gäller enligt 11 kap. 22 § fjärde stycket IL under högst sju år räknat från den dag vistelsen i Sverige påbörjades. Lön och ersättning som är skattefri enligt

bestämmelserna i 11 kap. 22 och 23 §§ IL undantas enligt 2 kap. 12 § socialavgiftslagen (2000:980) från underlag för socialavgifter.

Det är Forskarskattenämnden som enligt 1 § lagen (1999:1305) om Forskarskattenämnden prövar om förutsättningarna för skattelättnad enligt ovan är uppfyllda. En ansökan ska enligt 6 § andra stycket ha kommit in till nämnden senast tre månader efter det att arbetstagaren påbörjat arbetet i Sverige. Forskarskattenämndens beslut om skattelättnad ska enligt 7 § innehålla uppgift om den tid som beslutet avser. Den bedömning som Forskarskattenämnden gör vid prövning av beloppsregeln grundar sig på objektivt identifierbara grunder (om ersättningsnivån uppnås eller inte) och det saknas i princip utrymme för skönsmässiga bedömningar. Beslut om skattelättnad har därför i dessa fall ansetts kunna fattas av nämndens ordförande eller vice ordförande ensam (4 § andra stycket samma lag). Ordningen syftar till att minska handläggningstiden och förenkla förfarandet hos nämnden (prop. 2011/12:1 Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 6.3.4).

Regeringen har gett en särskild utredare i uppdrag att bl.a. se över expertskattereglerna i syfte att skapa bättre förutsättningar för företag att attrahera och behålla internationell nyckelkompetens (dir. 2023:81). Utredaren ska bl.a. analysera om kompetensregeln borde utformas på ett annat sätt för att bli mer förutsebar och konkurrenskraftig eller slopas och helt ersättas av beloppsregeln. Vidare ska utredaren bl.a. analysera om ersättningsnivån enligt beloppsregeln bör sänkas och om ersättningsnivån bör vara differentierad, och då ta hänsyn till att löneläget kan skilja sig åt mellan olika yrkeskategorier. Utredningen ska redovisa sitt förslag senast den 15 januari 2025.

12.3.3 Sänkt ersättningsnivå för expertskatt enligt beloppsregeln

Regeringens förslag: Ersättningsnivån för expertskatt i den s.k. beloppsregeln sänks så att den omfattar arbetstagare vars lön och annan ersättning för arbetet i Sverige per månad överstiger en och en halv gånger prisbasbeloppet för det kalenderår då arbetet påbörjas.

Promemorians förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: En majoritet av de remissinstanser som har yttrat sig tillstyrker förslaget eller har inga invändningar mot det. Bland dessa finns *Arbetsgivarverket, Företagarna, Konkurrensverket, Näringslivets Skattedelegation (NSD)* till vars yttrande *Svenskt Näringsliv* ansluter sig, *Skatteverket, Tillväxtverket, Tjänstemännens Centralorganisation (TCO)* och *Vetenskapsrådet*. Arbetsgivarverket, NSD, *Teknikföretagen* och Tillväxtverket bedömer att förslaget kan gynna svensk konkurrenskraft. Även flera kommuner och regioner, bl.a. *Region Jämtland Härjedalen*, *Linköpings kommun, Lunds kommun*, *Malmö kommun, Skellefteå kommun* och *Sollefteå kommun,* är positiva till förslaget. Enligt *Karolinska Institutet* ger förslaget institutet ökade möjligheter att rekrytera och behålla kvalificerad forskningspersonal, vilket ger ett tydligt mervärde för att kunna bedriva världsledande och framgångsrik forskning. Företagarna anser, mot bakgrund av liknande skatteincitament på bl.a. Irland och i Nederländerna, att en ännu lägre ersättningsnivå skulle kunna vara motiverad för att stärka Sveriges konkurrensposition. *European Spallation Source ERIC (ESS)* och Tillväxtverket konstaterar att förslaget bör innebära en enklare och snabbare prövning av ansökningar om skattelättnad och öka förutsebarheten av reglerna.

Arbetsförmedlingen, Forskarskattenämnden, Institutet för arbetsmarknadspolitisk utvärdering (IFAU) och *Konjunkturinstitutet* avstyrker förslaget och anser att regeringen bör invänta

den pågående utredningen av expertskattereglerna (dir. 2023:81). Även *Ekonomistyrningsverket (ESV), Sveriges akademikers centralorganisation (SACO)* och *Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser* (*Tillväxtanalys)* ifrågasätter lämpligheten och syftet med att ändra regleringen så kort tid innan utredningen ska redovisa sitt resultat. Tillväxtanalys och *Sveriges Ingenjörer* anser att regeringen även bör invänta den effektutvärdering av expertskatten som Tillväxtanalys genomför och som ska vara klar i december 2024. TCO konstaterar att det även finns andra pågående reformer för att underlätta kvalificerad arbetskraftsinvandring och att det är angeläget med ett helhetsgrepp kring frågan.

Konjunkturinstitutet anser inte att behovet av en sänkt ersättningsnivå motiveras tillräckligt tydligt i promemorian och anför att det är svårt att säga att Sveriges befintliga skatteregler för experter avviker från reglerna i andra länder. ESV framhåller att förslagets inverkan på Sveriges konkurrensförmåga är svår att mäta och att det därför inte går att avgöra om förslagets omfattning är väl avvägd. Forskarskattenämnden konstaterar att analysen av den svenska beloppsregelns konkurrenskraft jämfört med andra länder är kortfattad och endast jämför nominella gränsbelopp och inte övriga skillnader i reglernas utformning. ESS framhåller att det vid jämförelse mellan länder viktigt att det är den faktiska lönekostnaden för arbetsgivaren, inbegripet t.ex. arbetsgivaravgifter, som jämförs.

Forskarskattenämnden framhåller att expertskattereglerna har ändrats flera gånger på kort tid. Enligt nämnden kan detta skapa en osäkerhet och leda till att experter och arbetsgivare avvaktar med att ingå anställningsavtal, vilket i sin tur förtar beloppsregelns syfte att öka förutsebarheten av reglerna.

Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) konstaterar att det saknas löpande uppföljningar kring vilka som beviljas skattelättnader och att det är svårt att skapa sig en bild av om regelverket kan vara ett träffsäkert verktyg för kommuner och regioner. SKR föreslår att Forskarskattenämnden ges i uppdrag att utreda detta. *Skattebetalarnas förening* efterfrågar ytterligare justeringar av expertskattereglerna, bl.a. en justering av nivån och en förlängning av tidsgränsen. Enligt föreningen bör regeringen även se över om den statliga inkomstskatten bör minskas eller avskaffas.

Skälen för regeringens förslag: Beloppsregeln infördes i syfte att förenkla och öka förutsebarheten av expertskattereglerna. Regeringen konstaterade vid införandet av regeln att ersättningsnivån inte borde sättas för lågt och att flera faktorer måste beaktas vid bedömningen av vilken nivå som är lämplig, t.ex. undanträngningseffekter och konkurrenssnedvridningar. Ersättningsnivån på två prisbasbelopp bestämdes utifrån den genomsnittliga årslönen för de personer som då omfattades av expert-skatten. Regeringen beaktade även att en ersättningsnivå på två prisbasbelopp i princip motsvarade den ersättningsnivå som då fanns i de danska expertskattereglerna (prop. 2011/12:1 Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 6.3). En ersättningsnivå på två prisbasbelopp beräknas 2025 motsvara en ersättning på 117 600 kronor.

Som konstaterades vid införandet av beloppsregeln finns det andra länder i Europa som har expertskatteregler som innehåller beloppsregler som till viss del liknar den svenska regeln, bl.a. Danmark och Finland. I Danmark beskattas en person, som i övrigt uppfyller de formella kraven för skattelättnad, enligt de danska lättnadsreglerna vid en ersättningsnivå som överstiger 72 500 danska kronor per månad (ca 111 700 svenska kronor) 2023. Denna nivå motsvarar ca 1,9 prisbasbelopp 2024. En person som i övrigt uppfyller de formella kraven för skattelättnad i Finland, och som inte är forskare, beskattas enligt de finska lättnadsreglerna för nyckelpersoner om ersätt-ningen uppgår till 5 800 euro per månad (ca 66 600 svenska kronor) 2023. Denna ersättningsnivå motsvarar ca 1,2 prisbasbelopp 2024. Till skillnad från beloppsregeln i

Sverige krävs att personen, förutom att lönenivån uppnås, även arbetar med uppgifter som kräver speciell sakkunskap. Även Belgien har en beloppsregel som gäller för personer som inte är forskare. Ersättningsnivån i Belgien motsvarar 6 250 euro per månad (ca 71 700 svenska kronor) 2023. Denna nivå motsvarar ca 1,3 prisbasbelopp 2024. Som *Konjunkturinstitutet* och *Företagarna* konstaterar finns det beloppsregler även i andra länder, t.ex. Irland och Nederländerna.

Det är viktigt att Sveriges expertskatteregler är konkurrenskraftiga för att syftet med reglerna ska uppnås. Företag som är etablerade i Sverige riskerar annars att ha sämre förutsättningar att rekrytera experter, forskare och andra nyckelpersoner från utlandet jämfört med företag i viktiga konkurrentländer. De senaste årens höga inflation har också gjort att ersättningsnivån i beloppsregeln stigit snabbare än lönerna i samhället.

Vid en jämförelse med andra länder kan konstateras att t.ex. Belgien och Finland har ersättningsnivåer i sina beloppsregler som ligger under den nuvarande nivån i Sverige. Även om skattereglerna i övrigt skiljer sig i vissa avseenden i de olika länderna, vilket bl.a. *Forskarskattenämnden* påpekat, och att reglernas konkurrenskraft även är beroende av andra faktorer än just ersättningsnivån i beloppsregeln är det regeringens bedömning att en sänkning av ersättningsnivån i den svenska beloppsregeln skulle göra de svenska reglerna mer konkurrenskraftiga i ett internationellt perspektiv.

En sänkning av ersättningsnivån skulle innebära att fler personer kommer att omfattas av reglerna för expertskatt men även att personer som i dag uppfyller kvalifikationskraven i stället kommer att kunna få skattelättnad utifrån ersättningsnivå, om deras ersättning överstiger denna. Som *Tillväxtverket* och *ESS* konstaterar innebär detta en enklare och snabbare prövning av ansökningarna för denna grupp, vilket torde vara fördelaktigt både för arbetsgivare och arbetstagare. Regeringen bedömer att även förutsebarheten av reglerna kommer att öka med förslaget.

Ersättningsnivån i beloppsregeln bör därför enligt regeringen sänkas. En ersättningsnivå på ett och ett halvt prisbasbelopp skulle motsvara en ersättningsnivå på 88 200 kronor 2025. Regeringen bedömer att detta, med beaktande av nivåerna i ovan jämförda länder, är en lämplig nivå. Till skillnad från Företagarna bedömer regeringen att ersättningsnivån inte bör sänkas ytterligare.

Flera remissinstanser, bl.a. Forskarskattenämnden, Konjunkturinstitutet och *ESV*, anser att regeringen bör invänta den pågående utredningen av expertskattereglerna (dir. 2023:81) innan någon ändring av beloppsregeln görs. Regeringen anser dock, i likhet med bl.a. *NSD* och *Teknikföretagen*, att det för att stärka Sveriges konkurrenskraft är angeläget att sänkningen av beloppsregeln träder i kraft så snart som möjligt (se avsnitt 12.3.4). Att Tillväxtanalys för närvarande genomför en effektutvärdering av expertskattereglerna utgör enligt regeringen inte tillräckliga skäl att inte gå vidare med förslaget.

ESS*, Lunds universitet* och *Skattebetalarnas förening* har efterfrågat ytterligare justeringar av expertskattereglerna och justeringar av annan skattelagstiftning. Dessa frågor ligger utanför det aktuella lagstiftningsprojektet. Inte heller frågan om att ge Forskarskattenämnden i uppdrag att göra ytterligare en uppföljning av regelverket, som *SKR* efterfrågar, ryms inom ramen för lagstiftningsärendet.

Lagförslag

Förslaget medför ändringar i 11 kap. 22 § inkomstskattelagen (1999:1229).

12.3.4 Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Regeringens förslag: Lagändringen träder i kraft den 1 januari 2025 och tillämpas första gången på arbete i Sverige som påbörjas efter den 31 december 2024.

Promemorians förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Flera remissinstanser, däribland *Arbetsförmedlingen, ESV, Forskarskattenämnden, IFAU, KI, SACO* och *Tillväxtanalys*, ifrågasätter lämpligheten i att ändra beloppsregeln så kort tid innan utredningen ska lämna sitt resultat. *Tillväxtanalys* och *Sveriges Ingenjörer* anser att regeringen även bör invänta den effektutvärdering av expertskatten som Tillväxtanalys genomför som ska vara klar i december 2024.

NSD, till vars yttrande *Svenskt Näringsliv* ansluter sig, anser att det är positivt att förslaget kan träda i kraft redan den 1 januari 2025 då det gynnar svensk konkurrenskraft. Att förslaget föregriper utredningen av expertskattereglerna är enligt *Teknikföretagen* inte problematiskt utan nödvändigt för att gynna svensk industri i en tilltagande internationell konkurrens.

Skälen för regeringens förslag: Det är viktigt att de svenska expertskattereglerna är konkurrenskraftiga. I likhet med bl.a. *NSD* och *Teknikföretagen* anser regeringen att det är angeläget att sänkningen av beloppsregeln träder i kraft så snart som möjligt för att stärka Sveriges konkurrenskraft. Som framgår av avsnitt 12.3.3 anser regeringen, till skillnad från bl.a. *Arbetsförmedlingen* och *Tillväxtanalys*, att varken den pågående utredningen om expertskattereglerna eller den effektutvärdering av regelverket som Tillväxtanalys för närvarande genomför utgör tillräckliga skäl att avvakta med förslaget. Lagändringen bör därför träda i kraft den 1 januari 2025 och tillämpas första gången på arbete i Sverige som påbörjas efter den 31 december 2024.

12.3.5 Konsekvensanalys

I detta avsnitt redogörs för förslagets effekter i den omfattning som bedöms lämpligt i det aktuella lagstiftningsärendet och med beaktande av förordningen (2007:1244) om konsekvensutredning vid regelgivning (förordningen har upphävts den 6 maj 2024 och ersatts med förordningen [2024:183] om konsekvensutredningar). *Regelrådet* anser att konsekvensutredningen uppfyller kraven i 6 och 7 §§ i förstnämnda förordning.

Syfte och alternativa lösningar

Förslagets syfte är att göra det enklare för svenska företag att rekrytera utländska experter. Att sänka ersättningsnivån i beloppsregeln i de svenska expertskattereglerna till en mer internationellt konkurrenskraftig nivå bedöms vara ett lämpligt sätt att uppnå detta. *Forskarskattenämnden* anser att alternativa förslag till ändring av beloppsregeln bör analyseras, exempelvis att i stället definiera beloppsregeln i relation till inkomstbasbeloppet. Regeringen anser dock att det är lämpligt att avvakta den pågående utredningen innan mer omfattande ändringar av systemet görs. Givet syftet med förslaget bedöms därför inga alternativa lösningar vara relevanta. Skulle inte regleringen komma till stånd uteblir de effekter som beskrivs nedan.

Offentligfinansiella effekter

Det saknas uppgifter om hur många fler personer som kan komma att omfattas av expertskattereglerna vid sänkt ersättningsnivå i beloppsregeln. En uppskattning kan göras genom att jämföra inkomstfördelningen hos de som med nuvarande regelverk omfattas av expertskattereglerna och övriga inkomsttagare. För övriga inkomsttagare är inkomstfördelningen känd både mellan den nuvarande och den föreslagna ersättningsnivån, liksom inkomstfördelningen över den nuvarande ersättningsnivån. Med

utgångspunkt i hur inkomstfördelningen för övriga ser ut under respektive över den nu gällande ersättningsnivån och inkomstfördelningen för experter över den nu gällande ersättningsnivån uppskattas en fördelning för de som kan komma att omfattas av expertskattereglerna med den föreslagna lägre ersättningsnivån. Den varaktiga offentligfinansiella effekten uppskattas till –500 miljoner kronor. Full kostnad uppstår från sjunde året. 2025 beräknas den offentligfinansiella effekten av förslaget till –70 miljoner kronor, 2026 till –140 miljoner och 2027 till –210 miljoner kronor. Av den offentligfinansiella effekten 2025 är knappt 30 miljoner kronor minskade kommunalskatteintäkter och resterande drygt 40 miljoner kronor minskade statliga skatteintäkter. Av den varaktiga effekten på 500 miljoner kronor är motsvarande siffror drygt 200 respektive knappt 300 miljoner kronor.

Sveriges Kommuner och Regioner, *Linköpings kommun* och *Lunds kommun* konstaterar att förslaget påverkar kommunernas och regionernas skatteunderlag negativt och anser att staten bör kompensera för denna effekt. I denna proposition föreslår regeringen att kommunsektorn tillförs medel för att kompensera för effekten på de kommunala skatteintäkterna (se utg.omr. 25, avsnitt 2.8). Kommunsektorn som helhet blir därmed fullt kompenserad för minskade skatteintäkter på grund av förslaget.

Enligt *ESV*, som anser att redovisningen av de offentligfinansiella effekterna är ofullständig, ökar skatteutgiften med 5 procent 2025 samtidigt som antalet personer ökar med 7 procent. Enligt ESV finns det en risk att den offentligfinansiella kostnaden är underskattad. Regeringens bedömning är dock att det är rimligt att antalet personer som berörs av expertskattereglerna ökar i större utsträckning än kostnaden, då de personer som tillkommer när ersättningsnivån sänks får antas ha lägre genomsnittliga löner än de som sedan tidigare befinner sig i systemet med den högre ersättningsnivån.

Effekter för företagen

Förslaget innebär att det blir enklare för företagen att rekrytera utländska experter och andra nyckelpersoner med skattelättnader jämfört med vad nuvarande regler medger. Detta gäller även t.ex. idrottsföreningar, som också kan anställa spelare och andra nyckelpersoner som uppfyller ersättningsnivån i beloppsregeln. En sänkt ersättningsnivå i beloppsregeln bedöms öka Sveriges och de svenska företagens konkurrensmöjligheter när det gäller att attrahera kompetent arbetskraft från utlandet.

Konkurrensförhållanden mellan företag i Sverige kan komma att påverkas genom att företag som i högre grad anställer utländska experter, forskare och andra nyckelpersoner gynnas av förslaget i jämförelse med företag som i lägre grad anställer sådan utländsk arbetskraft. Förslaget bedöms inte påverka företagens villkor i övrigt.

Förslaget är generellt och gynnar inte särskilt företag i en viss storlek. Storleken på de företag som anställt personer som omfattades av expertskatten, samt antalet företag, framgår inte av tillgängliga uppgifter. Givet hur reglerna för expertskatten ser ut är det dock rimligt att anta att det är vanligare att relativt större företag berörs av regelförändringen än mindre företag. Enligt uppgifter från Skatteverket omfattades ca 3 900 personer av skattelättnaden 2023. Det är alltså rimligt att anta att upp till men sannolikt betydligt färre än ca 3 900 företag berörs av expertskattereglerna i dagsläget. Eftersom förslaget innebär en utvidgning av befintliga regler och är generellt bedöms inte någon särskild hänsyn behöva tas till småföretag vid reglernas utformning

Företagens regelbörda bedöms inte påverkas av en lägre gräns.

Effekter för enskilda och offentlig sektor

Förslaget innebär att fler personer än i dag kommer att beviljas skattelättnad. Om den genomsnittliga inkomsten för de tillkommande personerna är 1,75 prisbasbelopp, eller drygt 100 000 kronor per månad, innebär det att ca 300 000 kronor per år kommer undantas från beskattning. Med en marginalskatt på 50 procent minskar skatten med 150 000 kronor per år. Förslaget kan omfatta bl.a. experter, forskare och andra specialister i offentlig verksamhet, vid t.ex. sjukhus, universitet och högskolor samt andra myndigheter, som inte uppfyller kvalifikationsvillkoren i 11 kap. 22 § första stycket IL. Det kan därmed öka myndigheters, universitets och högskolors konkurrensmöjligheter när det gäller att attrahera kompetent arbetskraft från utlandet och minska deras kostnader för socialavgifter.

Effekter för sysselsättning

Förslaget innebär att tröskeln för att anställa utländska experter och andra nyckelpersoner sänks och att fler yrkesroller kan bli aktuella. Detta bedöms leda till att fler utländska experter söker sig till Sverige. Förslaget förväntas därmed ha en liten men positiv effekt på den varaktiga sysselsättningen i Sverige. Det finns samtidigt en risk för eventuella undanträngningseffekter för svenska experter då dessa kan bli relativt sett dyrare att anställa. Risken för undanträngning av svenska experter bedöms dock som liten. De tjänster som kan beröras av expertskattereglerna har höga kvalifikationskrav och lönenivåer. I många fall kan det också finnas betydande svårigheter att rekrytera inom landet. Även i de fall där detta inte gäller förväntas det ökade arbetsutbudet från de utländska experterna på längre sikt öka sysselsättningen i motsvarande grad. För enskilda kan förslaget innebära en ökad konkurrens om vissa tjänster och därigenom möjligen innebära en negativ effekt på lönenivån.

ESS anför att eftersom prisbasbeloppet under de senaste åren ökat i en takt som inte avspeglar löneökningstakten på arbetsmarknaden finns en risk att förslaget kan leda till en viss snedvridning av löner inom bolag då incitamentet att uppfylla nivån för expertskatt är starkt från både arbetsgivares och arbetstagares synvinkel. Regeringen instämmer i att reglerna ger en viss snedvridning av löner då företag anpassar sig efter regelverket. En viss ansamling av löner kan ses vid nu gällande gränsbelopp. Det är rimligt att anta att det kommer fortsätta, men nu vid den nya gränsen. När gränsen nu hamnar längre ner i inkomstfördelningen och fler kan omfattas av regelverket så kan även ansamlingen vid gränsbeloppet antas bli något större. Den största effekten blir dock att ansamlingen över några år flyttar från 2 till 1,5 prisbasbelopp, vilket inte i sig innebär någon ökad snedvridning.

Effekter för inkomstfördelningen och den ekonomiska jämställdheten

Förslaget gynnar främst utländsk högkvalificerad arbetskraft samt de företag som anställer dessa personer. Det är vanligare att personer högre upp i inkomstskalan äger och driver företag än personer längre ner i inkomstskalan. De som omfattas av förslaget har också höga löner och återfinns därför i den övre delen av inkomstfördelningen. Förslaget bedöms således ha en fördelningsprofil som ökar, om än marginellt, inkomstskillnaderna något i Sverige.

Av de personer som omfattades av skattelättnaden 2022 var över 80 procent män. Män äger och driver också företag i större utsträckning än kvinnor. Förslaget förväntas därför i högre utsträckning gynna män jämfört med kvinnor och därmed bidra till att den ekonomiska jämställdheten mellan kvinnor och män försämras något, även detta marginellt, jämfört med nuvarande nivå.

Effekter för myndigheter och de allmänna förvaltningsdomstolarna

Forskarskattenämnden och Skatteverket kommer att behöva ändra informationsmaterial till följd av förslaget. Förslaget bedöms inte kräva några särskilda informationsinsatser utöver detta. Antalet ansökningar på ersättningsnivå och det totala antalet ansökningar till Forskarskattenämnden förväntas öka. Samtidigt kan förslaget medföra att en del av de ansökningar om skattelättnad som i dag sker utifrån kvalifikation och som prövas av Forskarskattenämnden enligt ordinarie beslutsförfarande kommer att ersättas av ansökningar om skattelättnad enligt beloppsregeln och i stället prövas enligt ett förenklat och snabbare beslutsförfarande. Forskarskattenämndens kostnader belastar Skatteverkets förvaltningsanslag och eventuella tillkommande kostnader ska hanteras inom befintliga ekonomiska ramar.

Förslaget bedöms inte påverka antalet mål i de allmänna förvaltningsdomstolarna annat än marginellt.

Förslagets förenlighet med EU-rätten

Förslaget bedöms vara förenligt med det EU-rättsliga regelverket.

Övriga effekter

Förslaget bedöms inte ha några effekter för miljön eller i övrigt några effekter av betydelse utöver vad som beskrivs ovan.

12.4 Underlättande av förskottsbetalning vid skattereduktion för installation av grön teknik

12.4.1 Ärendet och dess beredning

Inom Finansdepartementet har promemorian Underlättande av förskottsbetalning vid skattereduktion för installation av grön teknik tagits fram. En sammanfattning av promemorian finns i *bilaga 8 avsnitt 1*. Promemorians lagförslag finns i *bilaga 8 avsnitt 2*.

Promemorian har remissbehandlats. En förteckning över remissinstanserna finns i *bilaga 8 avsnitt 3*. Remissyttrandena finns tillgängliga i Finansdepartementet (Fi2024/00137).

Lagrådet

Regeringen beslutade den 5 juni 2024 att inhämta Lagrådets yttrande över de lagförslag som finns i *bilaga 8 avsnitt 4*. Lagrådets yttrande finns i *bilaga 8 avsnitt 5*. Lagrådet lämnar förslagen utan erinran.

12.4.2 Rätten till skattereduktion för installation av grön teknik

Den 1 januari 2021 trädde det s.k. gröna avdraget i kraft (se budgetpropositionen för 2021, prop. 2020/21:1). Det är en skattereduktion för privatpersoner för installation av viss typ av grön teknik: solcellssystem, system för lagring av egenproducerad elenergi och laddningspunkt till elfordon. Skattereduktionen ersatte statligt stöd till fysiska personer för installation av sådan teknik. De materiella reglerna finns i 67 kap. 36–45 §§ inkomstskattelagen (1999:1229), förkortad IL, medan förfarandet regleras i bl.a. lagen (2020:1066) om förfarandet vid skattereduktion för installation av grön teknik, här kallad förfarandelagen.

Rätt till skattereduktion för installation av grön teknik har den som under någon del av beskattningsåret varit obegränsat skattskyldig och vid årets utgång har fyllt 18 år och har haft utgifter för utförd installation av grön teknik. Utgifterna för installation av

grön teknik utgörs av det debiterade beloppet för arbete och material inklusive mervärdesskatt, 67 kap. 36 § IL. En begäran om skattereduktion för installation av grön teknik ska göras i inkomstdeklarationen för det beskattningsår då utgifter för installation av grön teknik har betalats, 67 kap. 37 § IL. Med installation av grön teknik avses installation av nätanslutna solcellssystem, installation av system för lagring av egenproducerad elenergi samt installation av laddningspunkter till elfordon, 67 kap. 38 § IL. För rätt till skattereduktion krävs att den som utför installationen av grön teknik är godkänd för F-skatt när avtalet om installationen träffas eller när ersättningen betalas ut, 67 kap. 43 § IL. Den sammanlagda skattereduktionen får uppgå till högst 50 000 kronor för ett beskattningsår, 67 kap. 45 § IL.

Skattereduktionen utgår från den s.k. fakturamodellen. Fakturamodellen innebär att en privatperson som köper installation av grön teknik endast behöver betala en del av kostnaden till utföraren. Resterande belopp utgör en skattelättnad för köparen och tillgodoräknas denne som preliminär skattereduktion i samband med att motsvarande belopp utbetalas till utföraren efter begäran hos Skatteverket. Skatteverket administrerar preliminär och slutlig skattereduktion samt utbetalning till utföraren. Den preliminära skattereduktionen är förifylld i inkomstdeklarationen. När köparen lämnar sin inkomstdeklaration begär han eller hon slutlig skattereduktion genom att underteckna deklarationen.

En utförare kan begära utbetalning från Skatteverket först efter det att en installation av grön teknik har utförts och betalats. Om köparen av installationen har gjort en förskottsbetalning kan utbetalning inte medges förrän arbetet har färdigställts och slutbetalats. Om förskottet betalats år 1 måste installationen vara färdigställd samt slutbetald år 1 och utföraren ha ansökt om utbetalning senast den 31 januari år 2 för att skattereduktion ska kunna medges på det belopp som betalats i förskott. Detta framgår av 8 § förfarandelagen.

Om köparen har tillräckligt mycket skatt att betala påverkar skattereduktionen inte den beräknade slutskatten. Köparen har i praktiken redan fått sin skattelättnad i och med den reducerade betalningen till utföraren. Skulle däremot köparen ha mindre skatt att betala än det belopp som den preliminära skattereduktionen uppgår till resulterar det i en tillkommande post vid beräkningen av slutskatten.

Skattereduktion för installation av grön teknik gavs inledningsvis med 15 procent av de debiterade arbets- och materialkostnaderna för installation av solceller och med 50 procent av arbets- och materialkostnaderna för installation av övriga typer av grön teknik som omfattas av regelverket. En förutsättning för skattereduktion för installation av grön teknik är att det finns skatt att reducera. Skattereduktionen får sammanlagt uppgå till högst 50 000 kronor per person och år. Subventionsgraden för installation av solceller höjdes från 15 procent till 20 procent av de debiterade arbets- och materialkostnaderna fr.o.m. den 1 januari 2023 (se propositionen Förstärkt skattereduktion för installation av solceller, prop. 2022/23:15).

12.4.3 Utbetalning får begäras efter det att installationen av grön teknik har slutbetalats

Regeringens förslag: Utföraren får begära utbetalning från Skatteverket efter det att installationen av grön teknik har utförts och slutbetalats. Begäran ska ha kommit in till Skatteverket senast den 31 januari året efter det beskattningsår då arbetet slutbetalades. En begäran om utbetalning ska innehålla uppgifter om den dag då utföraren fick slutbetalningen för installationen.

Promemorians förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Samtliga remissinstanser som yttrar sig tillstyrker eller har inga invändningar mot förslaget. Det gäller bl.a. *Boverket*, *Energimarknadsinspektionen*, *Företagarna*, *Förvaltningsrätten i Karlstad*, *Mobility Sweden*, *Skatteverket*, *Statens energimyndighet*, *Svensk Solenergi*, *Svenskt Näringsliv* och *Villaägarnas Riksförbund*. Bland annat Boverket och Svensk Solenergi framhåller att förslaget ytterligare kan stimulera hushållens efterfrågan på grön teknik. Svensk Solenergi anser även att regeringen bör införa justeringar i inkomstskattelagen som innebär att batteriers användning inte begränsas.

Skälen för regeringens förslag

Utförarens begäran om utbetalning vid förskottsbetalning enligt nuvarande regler

För att en utförare av installation av grön teknik ska kunna få en utbetalning från Skatteverket krävs det, enligt 8 § förfarandelagen, att den aktuella installationen har utförts och betalats.

Det finns inte några särskilda regler vad gäller delbetalningar eller förskottsbetalningar i förfarandelagen. Däremot är det ett krav att installationen av grön teknik ska ha utförts och betalats innan en utbetalning kan göras. Skatteverket kan därför inte göra någon utbetalning till utföraren förrän hela installationen är utförd och köparen har betalat sin del av kostnaden.

Om köparen betalar en del av kostnaden för installationen innan den är utförd är detta att jämställa med en förskottsbetalning. En förskottsbetalning kan ingå i underlaget för rätt till utbetalning och skattereduktion förutsatt att utföraren färdigställt installationen samma år som förskottsbetalningen gjorts och köparen därefter betalat det resterande beloppet samma år. Om installationen inte färdigställs och slutbetalas inom denna tidsperiod kan utbetalningen och därmed skattereduktion inte medges för den del av kostnaden för installationen som betalats i förskott.

Begäran om utbetalning ska ha kommit in till Skatteverket senast den 31 januari året efter det beskattningsår då arbetet betalades. Skälet är att underlaget för skatte-reduktionen ska kunna förtryckas i inkomstdeklarationen. Om arbetet utförs och köparens betalning sker under 2024 (beskattningsåret) ska begäran om utbetalning komma in till Skatteverket senast den 31 januari 2025. Om arbetet däremot utförs under 2024 och köparens betalning sker under 2025 (beskattningsåret) ska begäran om utbetalning i stället komma in till Skatteverket senast den 31 januari 2026. Efter detta datum mister en utförare sin möjlighet att få utbetalning från Skatteverket. En ansökan som kommer in efter detta datum avvisas.

Två exempel kan illustrera tillämpningen av bestämmelserna vid förskottsbetalning. Det första exemplet avser förskottsbetalning under samma år, och det andra exemplet avser förskottsbetalning över ett årsskifte.

A beställer en installation av solceller. Det avtalade fasta priset för installationen är 100 000 kronor. Den inte skattereduktionsgrundande delen för installationen är 3 000 kronor, som avser resekostnad. Resterande del av det avtalade priset om 97 000 kronor ingår i underlaget för skattereduktion. Skattereduktion beräknas till 19 400 kronor (20 procent av 97 000 kronor). A betalar 20 000 kronor i förskott för installationen i september år 1. Installationen är färdigställd i oktober år 1 och A betalar därefter resterande del av fakturabeloppet i november år 1, med avdrag för skattereduktionen, med 60 600 kronor (80 000 kronor – 19 400 kronor). Efter det att A betalat sin del av fakturan i november år 1 kan utföraren ansöka om utbetalning av resterande belopp om 19 400 kronor senast den 31 januari år 2. Den slutliga skattereduktionen för A med 19 400 kronor kommer att redovisas i inkomstdeklarationen för beskattningsår 1.

B beställer en installation av solceller. Det avtalade fasta priset för installationen är 100 000 kronor. Den inte skattereduktionsgrundande delen för installationen är 3 000 kronor. Resterande del av det avtalade priset om 97 000 kronor ingår i underlaget för skattereduktion. Skattereduktion beräknas till 19 400 kronor (20 procent av 97 000 kronor). B betalar 20 000 kronor i förskott för installationen i november år 1. Installationen är färdigställd i februari år 2 och B betalar därefter resterande del av fakturabeloppet i februari år 2, med avdrag för skattereduktion, med 60 600 kronor (80 000 kronor – 19 400 kronor). Eftersom en del av fakturan betalades i förskott året innan installationen färdigställdes kan detta belopp inte ingå i underlaget för skattereduktion, vilket beror på att begäran om utbetalning ska ha kommit in till Skatteverket senast den 31 januari året efter det beskattningsår då arbetet betalades. Eftersom beloppet om 20 000 kronor inte kan räknas med kan utföraren endast begära utbetalning med 15 400 kronor år 2, dvs. motsvarande 20 procent av 77 000 kronor (97 000 – 20 000 kronor). Den slutliga skattereduktionen för B kommer att redovisas i inkomstdeklarationen för beskattningsår 2. I och med att betalningarna för installationen inte gjordes under samma år som den färdigställdes kan skattereduktion således inte medges för hela kostnaden.

Frågan om förskottsbetalningar har uppmärksammats bl.a. av Svensk Solenergi. I en skrivelse till Finansdepartementet framför branschföreningen att den nuvarande utformningen av 8 § förfarandelagen gör det svårt för utförarna att ta ut förskottsbetalning från sina kunder nära inpå årsskiften. Med hänsyn till den tidsram som finns (att begäran ska lämnas in senast den 31 januari år 2) orsakas utförarna en säsongsvarierad kapitalbindning, då förskottsbetalning tidigt på året medför tillräckligt med tid för installation och betalning, medan förskottsbetalning i slutet av året oftast omöjliggörs då installation och slutbetalning inte hinner ske före 31 januari påföljande år. Det uppkommer därför situationer där kunder går miste om skattereduktion för grön teknik, t.ex. om förskottsbetalning gjorts år 1 och slutbetalning sker efter den 31 januari år 2. Utförarna har då ingen praktisk möjlighet att ansöka om skattereduktion.

Utbetalning får begäras efter det att installationen av grön teknik har slutbetalats

När möjligheten till skattereduktion för installation av viss typ av grön teknik trädde i kraft förutsågs inte helt effekten vid förskottsbetalning, vilken medför att köpare inte utan vissa olägenheter i dessa fall kan ta del av skattereduktionen för hela material- och arbetskostnaden. Till skillnad från vid rot- och rutarbeten ges skattereduktion för grön teknik för såväl arbets- som materialkostnader. Utförarna har i många fall behövt förskottsbetalning för inköp av material. Det har därför uppkommit oförutsedda effekter för utförarna när dessa önskat förskottsbetalning från kunderna, särskilt i samband med årsskiften. Nuvarande systematik innebär såväl en säsongsvarierad kapitalbindning som omotiverad administrativ börda för utförarna. Bestämmelserna bör därför ändras så att utföraren ska kunna begära utbetalning från Skatteverket efter det att installationen av grön teknik har utförts och slutbetalats. Begäran om utbetalning ska lämnas elektroniskt och ska ha kommit in till Skatteverket senast den 31 januari året efter det beskattningsår då arbetet slutbetalades. En begäran om skattereduktion för installation av grön teknik bör göras av kunden i inkomstdeklarationen för det beskattningsår då utgifter för installation av grön teknik har slutbetalats (se avsnitt 12.4.4). På så sätt ges möjlighet för utförarna att lättare ta ut förskottsbetalning av kunderna, utan att försvåra möjligheten till skattereduktion för samtliga arbets- och materialkostnader hänförliga till installationen av grön teknik.

Ett exempel kan belysa den föreslagna ändringen i 8 § förfarandelagen:

A beställer en installation av solceller. Det avtalade fasta priset för installationen är 100 000 kronor. Den inte skattereduktionsgrundande delen för installationen är 3 000

kronor. Resterande del av det avtalade priset om 97 000 kronor ingår i underlaget för skattereduktion. Skattereduktion beräknas till 19 400 kronor (20 procent av 97 000 kronor). A betalar 20 000 kronor i förskott för installationen i november år 1. Installationen är färdigställd i februari år 2 och A betalar därefter resterande del av fakturabeloppet i mars år 2, med avdrag för skattereduktion, med 60 600 kronor (80 000 kronor – 19 400 kronor). Efter det att A har slutbetalat installationen i mars år 2 kan utföraren ansöka om utbetalning av resterande belopp om 19 400 kronor senast den 31 januari år 3. Den slutliga skattereduktionen för A med 19 400 kronor kommer att redovisas i inkomstdeklarationen för beskattningsår 2. Skattereduktion kan således medges för hela kostnaden.

I en begäran om utbetalning enligt fakturamodellen för skattereduktion för installation av grön teknik ska utföraren, utöver uppgift om det belopp som begärs, lämna uppgifter om sig själv, köparen, vilken bostad som installationen är hänförlig till, det utförda arbetet och debiterade och betalda belopp. Av 9 § fjärde punkten förfarandelagen framgår att uppgift lämnas om den dag som betalningen för installationen kommit utföraren tillhanda. För att korrespondera med den föreslagna ändringen i 8 § förfarandelagen bör i stället uppgift lämnas om den dag som slutbetalningen för installationen kommit utföraren tillhanda.

Svensk Solenergi anser även att regeringen bör införa justeringar i inkomstskattelagen som innebär att batteriers användning inte begränsas, dvs. att det tydliggörs att installation av batterier som används för andra ändamål än att lagra elen för det aktuella hushållets räkning ger rätt till skattereduktion. Denna fråga ryms dock inte inom ramen för denna lagstiftningsprodukt.

Lagförslag

Förslaget medför ändringar i 8 och 9 §§ lagen om förfarandet vid skattereduktion för installation av grön teknik.

12.4.4 Slutlig skattereduktion

Regeringens förslag: En begäran om skattereduktion för installation av grön teknik ska göras i inkomstdeklarationen för det beskattningsår då utgifter för installation av grön teknik har slutbetalats. Skattereduktionen hänförs till det beskattningsår då köparen har slutbetalat installationen av grön teknik.

Promemorians förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Samtliga remissinstanser som yttrar sig tillstyrker eller har inga invändningar mot förslaget.

Skälen för regeringens förslag: Fakturamodellen innebär att skattereduktion ges med ett belopp motsvarande den tillgodoräknade preliminära skattereduktionen. I de fall då utföraren har fått utbetalning från Skatteverket, dvs. köparen har fått preliminär skattereduktion, tillgodoräknas slutlig skattereduktion med 20 procent av kostnaderna för installation av solceller eller 50 procent för installation av system för lagring av egenproducerad el eller installation av laddningspunkter för elfordon. Den slutliga skattereduktionen får dock aldrig överstiga den preliminära skattereduktion som har tillgodoräknats.

Skattereduktionen grundar sig på att den skattskyldige haft en utgift för den utförda installationen. Skattereduktionen bör därför, precis som gäller enligt befintliga bestämmelser om skattereduktion för grön teknik, hänföras till det beskattningsår då köparen har slutbetalat utgiften.

Begäran om skattereduktion görs i inkomstdeklarationen för det beskattningsår då den utförda installationen har betalats. För att korrespondera med ändringen om att utbetalning får begäras efter att installationen av grön teknik har slutbetalats, bör begäran om skattereduktion göras i inkomstdeklarationen för det beskattningsår då den utförda installationen har slutbetalats. På så sätt hänförs samtliga betalningar som avser installationen till ett och samma beskattningsår. Om en förskottsbetalning görs t.ex. i november år 1, arbetet färdigställs i februari år 2 och slutbetalning görs i mars år 2 ska begäran om skattereduktion göras i inkomstdeklarationen för beskattningsår 2. Utföraren ska ansöka om utbetalning senast den 31 januari år 3.

Lagförslag

Förslaget medför en ändring i 67 kap. 37 § inkomstskattelagen.

12.4.5 Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Regeringens förslag: Lagändringarna ska träda i kraft den 1 januari 2025 och tillämpas på installationer som har slutbetalats efter den 31 december 2024. Lagändringen i inkomstskattelagen ska tillämpas för begäran om skattereduktion för grön teknik som avser sådan installation som har slutbetalats efter den 31 december 2024.

Lagändringarna i lagen om förfarandet vid skattereduktion för installation av grön teknik ska tillämpas första gången på utbetalning som avser sådan installation som har slutbetalats efter den 31 december 2024.

Promemorians förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Samtliga remissinstanser som yttrar sig tillstyrker eller har inga invändningar mot förslaget. *Svensk Solenergi* anser att det är angeläget att ikraftträdandet sker enligt förslaget.

Skälen för regeringens förslag: Det är angeläget att ändringen träder i kraft så snart som möjligt för att hushållens efterfrågan på grön teknik ska underlättas ytterligare. Lagändringarna bör mot den bakgrunden träda i kraft den 1 januari 2025.

Lagarna bör tillämpas första gången för begäran om skattereduktion för grön teknik som avser sådan installation som har slutbetalats efter den 31 december 2024, och på utbetalning som avser sådan installation som har slutbetalats efter den 31 december 2024. Det innebär att förskottsbetalningar som gjorts före ikraftträdandet är skattereduktionsgrundande, även om slutbetalningen sker efter den 31 december 2024. Utföraren får då begära utbetalning senast den 31 januari året efter slutbetalningen. Köparens slutliga skattereduktion är hänförlig till beskattningsåret då slutbetalningen görs.

Bestämmelsen kan illustreras med följande exempel. Köparen betalar hela installationen 2024. Utföraren måste då, enligt de äldre bestämmelserna, utföra installationen och begära utbetalning från Skatteverket senast den 31 januari 2025. För det fall köparen endast förskottsbetalar installationen i t.ex. december 2024 finns möjlighet att tillämpa de nya bestämmelserna, eftersom dessa är knutna till slutbetalningen. Om utföraren utför installationen i januari 2025 och köparen slutbetalar installationen i februari 2025, ska köparen begära skattereduktionen i inkomstdeklarationen för beskattningsår 2025. Utföraren ska senast den 31 januari 2026 ansöka om utbetalning från Skatteverket.

12.4.6 Konsekvensanalys

I detta avsnitt redogörs för förslagets effekter i den omfattning som bedöms lämpligt i det aktuella lagstiftningsärendet och med beaktande av förordningen (2024:183) om konsekvensutredningar.

Syfte och alternativa lösningar

Syftet med förslaget är att underlätta fakturering med förskottsbetalning i samband med installation av grön teknik. Med gällande regler kan förskottsbetalningar som gjorts tidigare år än året för slutbetalningen inte ligga till grund för skattereduktion för grön teknik vilket medför administrativa kostnader för utförare och osäkerhet om skattereduktionens storlek för köpare av grön teknik. Det finns inga alternativa tillvägagångsätt som på ett rimligt sätt skulle uppnå syftet med förslaget. Skulle förslaget inte komma till stånd uteblir de effekter som beskrivs i denna konsekvensanalys. Utöver eventuella justeringar som Skatteverket bedömer behöver göras i sina informationsunderlag bedöms det inte finnas några behov av ytterligare speciella informationsinsatser.

Offentligfinansiella effekter

Eftersom köpare och utförare av installationer av grön teknik bedöms ha relativt stora möjligheter att påverka datum för förskotts- och slutbetalning med dagens regler blir förslagets effekt på de offentliga finanserna begränsad.

Problemet med att förskottsbetalningar inte kan ingå i underlaget för skattereduktionen för grön teknik bedöms vara störst för projekt som slutfaktureras i början av året. I beräkningen av den offentligfinansiella effekten antas därför att underlagen som ligger till grund för skattereduktionen för grön teknik under årets tre första månader är tre procent lägre än vad de hade varit om alla förskott hade ingått i underlaget. Enligt Skatteverket uppgår de preliminära skattereduktionerna för grön teknik de tre första månaderna 2023 till totalt ca 794 miljoner kronor. Förslaget medför att samtliga förskottsbetalningar kan ligga till grund för skattereduktionen vilket ökar underlaget för skattereduktionerna och därmed ökar skattereduktionerna. Skattereduktionerna för grön teknik beräknas öka med ca 25 miljoner kronor (794 / [1 – 0,03] – 794 = 24,6). Framskrivet med regeringens senaste BNP-prognos motsvarar det ca 27 miljoner kronor 2025. Förslaget bedöms därför minska skatteintäkterna med 27 miljoner kronor 2025. Skattereduktionen påverkar statens skatteintäkter och har ingen påverkan på de kommunala skatteintäkterna.

Svensk Solenergi påpekar att den offentligfinansiella kostnaden av förslaget antagligen blir lägre än beräknats eftersom beräkningen bygger på data från 2023 då svenska privatpersoners investeringar i grön teknik var rekordhögt. Regeringen bedömer att det fortfarande råder osäkerhet om hur installationerna av grön teknik kommer att utvecklas i närtid och bedömer att det inte finns tillräckligt starkt övervägande skäl att revidera uppskattningen av förslagets offentligfinansiella effekt.

Effekter för enskilda

Enligt Skatteverket fick ca 140 000 personer skattereduktion för grön teknik under 2022 till ett sammanlagt belopp om ca 2,7 miljarder kronor. Under 2023 har investeringarna i grön teknik ökat och fram till den 17 november 2023 hade ca 150 000 personer fått preliminär skattereduktion för grön teknik till ett sammanlagt belopp om ca 4,2 miljarder kronor.

För individen innebär förslaget mindre osäkerhet om skattereduktionens storlek vid investeringar i grön teknik där delar av investeringen ska betalas i förskott. Det

medför att det blir lättare för individen att jämföra offerter från företag med olika betalningsmodeller och underlättar därmed för individen att ta investeringsbeslut.

Effekter för företagen

Jämfört med rot- och ruttjänster är installation av solceller, laddstolpar och batterier mer material- och kapitalintensiv försäljning till kund då även materialet ingår i underlaget för skattereduktionen. Av den anledningen förekommer förskottsbetalning i relativt stor utsträckning i branschen.

Enligt Skatteverket utförde ca 5 300 företag installationsarbeten som berättigade till skattereduktion för grön teknik 2022. Majoriteten av bolagen tillhör SNI-kod F.43, specialiserad bygg- och anläggningsverksamhet. Vidare har majoriteten av företagen som utför installationer av grön teknik 1–4 anställda och en omsättning på 1–10 miljoner kronor. Sett till det totala värdet av skattereduktionerna ges den största delen av skattereduktionerna för grön teknik till kunder hos större utförare. Cirka 47 procent av de totala skattereduktionerna tillfaller kunder till utförare med mer än 100 miljoner i omsättning, och 44 procent av skattereduktionerna tillfaller kunder till företag med mer än 50 anställda.

Dagens regler bedöms innebära omotiverade administrativa kostnader för företagen som installerar grön teknik. Kostnaderna uppstår då förskottsbetalningar sent under kalenderåret riskerar att inte kunna ligga till grund för skattereduktion om inte projektet blir klart och slutfakturerat innan årsskiftet. Det bedöms medföra en omotiverad administrativ börda för företagen att i dessa fall försöka att fakturera kunderna på ett sådant sätt att deras skattereduktion inte påverkas negativt. Förslaget innebär att dessa administrativa kostnader försvinner och att den administrativa bördan i branschen minskar något. Det är dock svårt att bedöma storleken på den kostnadsbesparing som förslaget innebär.

En uppskattning av kostnadsbesparingen kan fås genom att man uppskattar den tid det tar att hantera de fakturor där kundens förskottsbetalning riskerar att inte kunna ligga till grund för skattereduktion samt företagens kostnader för den arbetstiden. Metoden utgår från Tillväxtverkets regelräknare. Som beskrivs i avsnitt 12.4.6 Offentligfinansiella effekter bedöms problemet vara som störst för fakturor som betalas under årets inledande månader. I beräkningen av de administrativa kostnaderna antas att 20 procent av kunderna under årets första tre månader behöver särskild manuell hantering av en ekonomiassistent. Denna hantering bedöms igenomsnitt ta ca 20 minuter per kund. Enligt Skatteverket gjordes det ca 42 000 preliminära skattereduktioner för grön teknik de tre första månaderna 2023. Enligt SCB tjänar en ekonomiassistent i privat sektor ca 34 200 kronor i månaden 2022. Det motsvarar ca 39 000 kronor per månad 2025 om lönen skrivs fram med en prognos för lönesummans utveckling. Lönekostnaden multipliceras med 1,84 för att inkludera semesterersättning, arbetsgivaravgifter och overheadkostnader. Det ger en total kostnad per timme på ca 450 kronor 2025. Med dessa antaganden bedöms branschens totala kostnadsbesparing av förslaget uppgå till ca 1,3 miljoner kronor
$(450 \cdot [20/60] \cdot 0{,}2 \cdot 42\,000 = 1\,260\,000)$.

Företagarna påpekar att förslaget även underlättar för utförarna när det gäller tex. inköp av material för installationen. Regeringen delar den bedömningen. Förslaget kan särskilt komma att underlätta för mindre företag som i större uträckning bedöms använda förskottsbetalning. Förslaget bedöms vidare vara positivt för konkurrensen på marknaden för grön teknik då det jämnar ut förutsättningarna mellan företag som använder förskottsbetalning och företag som inte gör det.

Eftersom förslaget särskilt bedöms kunna underlätta för mindre företag är det inte nödvändigt att ta någon ytterligare särskild hänsyn till små företag i utformningen av förslaget.

Effekter för statliga myndigheter och de allmänna förvaltningsdomstolarna

Skatteverket kommer att behöva ändra informationsmaterial till följd av förslaget. Förändringarna kommer att ingå i den anpassning som årligen görs med anledning av ny eller ändrad lagstiftning. Förslaget bedöms innebära viss minskad administration för Skatteverket då ärenden relaterade till förskottsbetalning vid installation av grön teknik förväntas minska något. Eventuella tillkommande kostnader ska hanteras inom befintliga ekonomiska ramar. För de allmänna förvaltningsdomstolarna bedöms förslaget inte ha någon inverkan.

Förslagets förenlighet med EU-rätten

Förslaget bedöms vara förenligt med EU-rätten, inklusive EU:s regelverk om statligt stöd.

Effekter för miljön

Boverket bedömer att om förslaget medför fler installationer av grön teknik kan det bidra till att Sverige uppfyller kraven i den förväntade omarbetningen av Europaparlamentets och rådets direktiv 2010/31/EU av den 19 maj 2010 om byggnaders energiprestanda samt miljökvalitetsmålet God bebyggd miljö. Regeringen bedömer dock att förslagets effekt på antalet installationer är mycket begränsad.

Övriga effekter

Förslagen bedöms inte få några effekter för offentlig sektor utöver de som beskrivits i denna konsekvensanalys. Förslaget bedöms inte heller ha några effekter för sysselsättningen, inkomstfördelningen eller jämställdheten mellan kvinnor och män.

12.5 Sänkt subventionsgrad vid skattereduktion för installation av solceller

Regeringens bedömning: Subventionsgraden för skattereduktionen för installation av solceller bör sänkas från 20 till 15 procent.

Det kommande förslaget bör träda i kraft den 1 juli 2025.

Skälen för regeringens bedömning: Skattereduktionen för grön teknik innebär bl.a. att privatpersoner kan få skattereduktion för installation av solceller med 20 procent av de debiterade arbets- och materialkostnaderna (för en närmare beskrivning av regleringen se avsnitt 12.4.2).

Stödet för installation av solceller har ansetts kunna bidra till kapacitetsutbyggnaden av produktionen av förnybar el och minska beroendet av fossilbaserad elproduktion. För att sänka köparens kostnad och stimulera efterfrågan på solceller höjdes subventionsgraden för installation av solceller från 15 till 20 procent den 1 januari 2023. Installationer av solceller har sedan dess ökat kraftigt och det fanns vid utgången av 2023 mer än 250 000 installerade solcellsanläggningar i landet. Mellan januari 2021 och juni 2024 fick ca 235 000 hushåll skattereduktion för installation av solceller. Enligt regeringens bedömning finns det inte längre samma behov av att, i den omfattning som har gjorts de senaste åren, stimulera efterfrågan på solceller. Solkraft bör i större utsträckning

byggas på marknadsmässiga grunder och prissignaler från elmarknaden bör få ett större genomslag så att kraftslaget på sikt kan bidra mer till Sveriges leveranssäkerhet och försörjningstrygghet, i enlighet med energipolitikens långsiktiga inriktning (prop. 2023/24:105). Därför bör subventionsgraden för installation av solceller åter sänkas till 15 procent, vilket är den subventionsgrad som gällde innan 2023.

Förslaget bedöms öka skatteintäkterna med 0,10 miljarder kronor under 2025 och med 0,20 miljarder kronor per år fr.o.m. 2026.

Finansdepartementet kommer att remittera ett förslag med utgångspunkt i ovanstående. Regeringen avser att under våren 2025 återkomma till riksdagen med ett förslag. Det kommande förslaget bör träda i kraft den 1 juli 2025 och tillämpas på installationer som har betalats efter den 30 juni 2025.

12.6 Slopad skattereduktion för mikroproduktion av förnybar el

Regeringens bedömning: Skattereduktionen för mikroproduktion av förnybar el bör slopas.

Det kommande förslaget bör träda i kraft den 1 januari 2026.

Skälen för regeringens bedömning: Den 1 januari 2015 infördes en skattereduktion för mikroproduktion av förnybar el (se budgetpropositionen för 2015, prop. 2014/15:1). Skattereduktionen innebär i korthet att den som framställer förnybar el, har en anläggning som uppfyller vissa villkor och som anmäler detta till elnätföretaget har rätt till skattereduktion med som mest 18 000 kronor per år (30 000 kilowattimmar multiplicerat med 60 öre).

Motivet för införandet av skattelättnaden var bl.a. att underlätta för det växande intresse som vid tidpunkten fanns för mikroproduktion av förnybar el.

Som anges i avsnitt 12.5 har installationer av solceller ökat kraftigt under de senaste åren och det finns i dag ett stort antal solcellsanläggningar i landet. Den kraftiga ökningen av antalet solcellsanläggningar innebär enligt regeringen att det inte längre finns behov av att fortsätta subventionera mikroproduktion av förnybar el genom en skattereduktion. Solkraft bör i större utsträckning byggas på marknadsmässiga grunder och prissignaler från elmarknaden bör få ett större genomslag så att kraftslaget på sikt kan bidra mer till Sveriges leveranssäkerhet och försörjningstrygghet, i enlighet med energipolitikens långsiktiga inriktning (prop. 2023/24:105). Skattereduktionen för mikroproduktion av förnybar el bör därför slopas.

Förslaget bedöms öka skatteintäkterna med 0,68 miljarder kronor fr.om. 2026.

Finansdepartementet kommer att remittera ett förslag med utgångspunkt i ovanstående. Regeringen avser att under 2025 återkomma till riksdagen med ett förslag. Det kommande förslaget bör träda i kraft den 1 januari 2026.

12.7 Höjd beloppsgräns för avdrag för resor till och från arbetet

Regeringens bedömning: Beloppsgränsen över vilken utgifter för inställelseresor och för resor mellan bostaden och arbets- respektive utbildningsplatsen får dras av bör höjas från 11 000 kronor till 13 000 kronor.

Det kommande förslaget bör träda i kraft den 1 januari 2026.

Skälen för regeringens bedömning: Avdrag för skäliga utgifter för resor mellan bostaden och arbets- respektive utbildningsplatsen (arbetsresor) ska göras om arbets- och utbildningsplatsen ligger på ett sådant avstånd från den skattskyldiges bostad att denne behöver använda något transportmedel. Utgifter för särskilda resor i samband med att den skattskyldige börjar eller slutar en tjänst (inställelseresor) ska dras av om resorna företagits mellan två platser inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet. Rätten till avdrag för utgifter för arbets- och inställelseresor är begränsad på så sätt att avdrag endast får göras till den del utgifterna sammanlagt överstiger 11 000 kronor. Motivet för beloppsgränsen är att utgifter för arbets- och inställelseresor i inte obetydlig grad kan hänföras till privata levnadskostnader, vilka inte bör få dras av vid beskattningen. Beloppsgränsen innebär dessutom stora förenklings- och administrativa vinster.

Beloppsgränsen är inte indexerad, vilket innebär att den med jämna mellanrum behöver justeras för att inte urholkas. Beloppsgränsen höjdes senast den 1 januari 2017 (se budgetpropositionen för 2017, prop. 2016/17:1). Någon justering av beloppsgränsen har således inte skett på ett antal år. Beloppsgränsen bör därför höjas till 13 000 kronor.

Förslaget bedöms öka skatteintäkterna med 0,57 miljarder kronor per år fr.o.m. 2026.

Finansdepartementet kommer att remittera ett förslag med utgångspunkt i ovanstående. Regeringen avser att under 2025 återkomma till riksdagen med ett förslag. Det kommande förslaget bör träda i kraft den 1 januari 2026.

Skatt på arbetsinkomster – socialavgifter m.m.

12.8 Utvidgning av växa-stödet

Regeringens bedömning: Nedsättningen av arbetsgivaravgifter för den först anställda, det s.k. växa-stödet, bör utvidgas till att omfatta upp till två anställda och beloppsgränsen för hur stor ersättning som omfattas av nedsättningen bör höjas till 35 000 kronor per månad. Vidare bör det göras vissa lagändringar som behövs för att anpassa svensk skattelagstiftning till den nya förordningen om stöd av mindre betydelse enligt EU:s regler om statligt stöd som trädde i kraft den 1 januari 2024.

Det kommande förslaget bör träda i kraft den 1 januari 2025. Ändringarna av bestämmelserna om växa-stödet bör tillämpas på ersättning som ges ut efter den 31 december 2024. Utvidgningen av stödet från en till två anställda bör tillämpas på anställningar som påbörjats efter den 30 april 2024.

Skälen för regeringens bedömning: Den 1 januari 2017 infördes en tillfällig nedsättning av arbetsgivaravgifterna för enskilda näringsidkare som anställer en första person (växa-stöd). Reglerna innebar att enskilda näringsidkare som inte hade haft någon anställd sedan den 1 januari 2016 och som anställde en person efter den 31 mars 2016, bara skulle betala ålderspensionsavgiften om 10,21 procent på ersättningen till den anställda under de tolv första månaderna. Övriga arbetsgivaravgifter, allmän löneavgift och särskild löneskatt behövde alltså inte betalas. Nedsättningen av arbetsgivaravgifterna gällde till den del ersättningen inte översteg 25 000 kronor per månad. Anställningen skulle omfatta minst tre månader och en arbetstid på minst 20 timmar per vecka. Nedsättning gavs enbart för den först anställda en gång. Om anställningen upphörde och en ny person senare anställdes kunde nedsättning alltså inte fås för den personen. Reglerna var avsedda att gälla t.o.m. den 31 december

2021 (prop. 2016/17:1 Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 6.6). Den 1 januari 2018 utökades växa-stödet till att även omfatta aktiebolag som inte har någon anställd eller endast en anställd som också är delägare samt till handelsbolag utan anställda och med högst två delägare. De nya reglerna omfattade anställningar som påbörjades tidigast den 1 april 2017 (prop. 2017/18:1 Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 6.10). För att underlätta för fler enmansföretagare att våga ta steget att anställa en första person förlängdes den längsta tid som sådana företag hade rätt till nedsättning från 12 till 24 kalendermånader i följd. Denna förlängning tillämpades på anställningar som hade påbörjades efter den 28 februari 2018 (prop. 2018/19:99 s. 52 och 53). Den 1 januari 2021 gjordes bestämmelserna om växa-stödet permanenta (prop. 2020/21:14 s. 15 och 16).

För att sänka anställningskostnaderna i mindre företag som vill anställa bör växa-stödet utvidgas så att nedsättningen av arbetsgivaravgifterna omfattar upp till två anställda. Därutöver bör beloppsgränsen för hur stor ersättning som omfattas av nedsättningen höjas till 35 000 kronor per månad.

Växa-stödet utgör ett stöd av mindre betydelse enligt EU:s regler om statligt stöd. Den 1 januari 2024 trädde en ny förordning om stöd av mindre betydelse i kraft. Det bör göras vissa lagändringar som behövs för att anpassa svensk skattelagstiftning till den nya förordningen.

Finansdepartementet har remitterat en promemoria med utgångspunkt i ovanstående. Regeringen beslutade den 5 september 2024 att inhämta Lagrådets yttrande och avser att under 2024 återkomma till riksdagen med ett förslag. Det kommande förslaget bör träda i kraft den 1 januari 2025. Ändringarna av bestämmelserna om växa-stödet bör tillämpas på ersättning som ges ut efter den 31 december 2024. Utvidgningen av stödet från en till två anställda bör tillämpas på anställningar som påbörjats efter den 30 april 2024.

Förslaget om utvidgat växa-stöd bedöms minska skatteintäkterna med 80 miljoner kronor 2025. Alla företag förväntas inte anställa ytterligare en person omedelbart när de nya reglerna är på plats. Därför blir den offentligfinansiella effekten mindre initialt och ökar över tid. År 2026 och 2027 bedöms skatteintäkterna minska med 190 respektive 250 miljoner kronor.

Skatt på kapitalägande – kapital- och egendomsskatter

12.9 En skattefri grundnivå för sparande på investeringssparkonto och i kapitalförsäkring

12.9.1 Ärendet och dess beredning

Inom Finansdepartementet har promemorian En skattefri grundnivå för sparande på investeringssparkonto och i kapitalförsäkring tagits fram. En sammanfattning av promemorians förslag finns i *bilaga 9 avsnitt 1*. Promemorians lagförslag finns i *bilaga 9 avsnitt 2*. Promemorian har remissbehandlats. En förteckning över remissinstanserna finns i *bilaga 9 avsnitt 3*. Remissvaren finns tillgängliga i Finansdepartementet (Fi2023/03235). I denna proposition behandlas promemorians förslag om en skattefri grundnivå för sparande på investeringssparkonto, i kapitalförsäkring och i PEPP-produkt och promemorians förslag om justering i den s.k. stoppregeln för ränta på kontanta medel som förvaras på ett investeringssparkonto.

I hemställningar från bl.a. Svenska Bankföreningen efterfrågas ändringar i bestämmelsen om beskattning av ränta på likvida medel som förvaras på ett investerings-

sparkonto (Fi2023/02842 och Fi2023/02658). Dessa behandlas i avsnitt 12.9.6 och 12.9.7.

Lagrådet

Regeringen beslutade den 30 maj 2024 att inhämta Lagrådets yttrande över de lagförslag som finns i *bilaga 9 avsnitt 4*. Lagrådets yttrande finns i *bilaga 9 avsnitt 5*. Lagrådets synpunkter behandlas i avsnitt 12.9.3, 12.9.4, 12.9.8 och i författningskommentaren (avsnitt 12.26.5). I förhållande till lagrådsremissen har vissa språkliga och redaktionella ändringar gjorts.

I förhållande till lagrådsremissen har förslaget om en skattefri grundnivå även ändrats på så sätt att förslaget ska genomföras i två steg i stället för ett. I propositionen föreslås att en skattefri grundnivå som uppgår till 150 000 kronor införs fr.o.m. den 1 januari 2025 och att grundnivån ska höjas till 300 000 kronor fr.o.m. den 1 januari 2026. Vidare föreslås, som en följd av införandet av avdraget, en ändring i reglerna om avräkning av utländsk skatt. De föreslagna justeringarna är författningstekniskt och även i övrigt av sådan beskaffenhet att Lagrådets hörande skulle sakna betydelse. Regeringen har därför inte inhämtat Lagrådets yttrande över dessa förslag.

12.9.2 Bakgrund och gällande rätt

Investeringssparkonto

Den 1 januari 2012 infördes ett schablonbeskattat sparande för vissa direktägda finansiella instrument, benämnt investeringssparkonto. Syftet med sparandeformen är dels att förenkla för de skattskyldiga, dels att undanröja de skattemässiga inlåsningseffekter som finns inom det konventionellt beskattade systemet (prop. 2011/12:1 Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 6.13.2.3). Endast privatpersoner och dödsbon kan vara innehavare av investeringssparkonton och det är endast s.k. investeringsföretag som får tillhandahålla sådana konton. Med investeringsföretag avses värdepappersbolag, kreditinstitut, fondbolag och AIF-förvaltare samt utländska motsvarigheter till dessa. Investeringssparkonton kan därmed inte föras av försäkringsbolag.

Utgångspunkten är att bara investeringstillgångar och kontanta medel får förvaras på kontot. Med investeringstillgångar avses finansiella instrument som är upptagna till handel på en reglerad marknad eller en motsvarande marknad utanför Europeiska ekonomiska samarbetsområdet (EES), finansiella instrument som handlas på en MTF-plattform samt andelar i en värdepappersfond eller en specialfond (6 och 10 §§ lagen [2011:1268] om investeringssparkonto).

Kontoinnehavaren behöver inte redovisa kapitalvinster och annan avkastning på kontot. Kapitalförluster och utgifter får inte heller dras av. I stället ska en schablonintäkt tas upp till beskattning i inkomstslaget kapital. Schablonintäkten baseras på ett kapitalunderlag som beräknas utifrån marknadsvärdet av tillgångar som förvaras på kontot under kalenderåret (42 kap. 37 § inkomstskattelagen [1999:1229], förkortad IL). Schablonintäkten beräknas genom att kapitalunderlaget multipliceras med statslåneräntan vid utgången av november närmast före det aktuella kalenderåret ökad med en procentenhet (42 kap. 36 § IL). Schablonintäkten beräknas till lägst 1,25 procent av kapitalunderlaget. Den beräknade schablonintäkten beskattas med 30 procent (inkomstskatt).

Kapitalförsäkring och paneuropeisk privat pensionsprodukt

Beskattningen av sparande på investeringssparkonto och i kapitalförsäkring vilar på förutsättningen att det ska råda en skattemässig neutralitet i valet mellan sparformerna.

Kapitalförsäkringar schablonbeskattas på ett liknande sätt som investeringssparkonton, vilket innebär att innehavaren inte behöver ta upp kapitalvinster och annan avkastning inom ramen för kapitalförsäkringen till beskattning. I stället beskattas kapitalförsäkringar med avkastningsskatt som tas ut med 30 procent på ett skatteunderlag som beräknas genom att värdet av tillgångarna i försäkringen (kapitalunderlag) multipliceras med statslåneräntan vid utgången av november året före beskattningsåret ökad med en procentenhet (3 d § andra och tredje styckena lagen [1990:661] om avkastningsskatt på pensionsmedel, förkortad AvPL). Skatteunderlaget ska beräknas till lägst 1,25 procent av kapitalunderlaget.

Till skillnad från vad som gäller vid innehav av investeringssparkonto ägs tillgångarna i en kapitalförsäkring av försäkringsföretaget. Svenska livförsäkringsföretag, utländska livförsäkringsföretag som bedriver försäkringsrörelse från fast driftställe i Sverige och vissa utländska tjänstepensionsinstitut är därför skattskyldiga för avkastningsskatt (2 § första stycket 1 och 2 AvPL). Skatten förs sedan över på den försäkrade i form av avgifter, vilka regleras i försäkringsavtalet.

Det finns tre typer av kapitalförsäkringar: fondförsäkring, depåförsäkring och traditionell försäkring. Villkor och avgifter varierar mellan olika försäkringar. Depåförsäkring är den försäkringstyp som rent tekniskt är mest lik investeringssparkonto. I en depåförsäkring är det innehavaren själv som bestämmer hur försäkringskapitalet ska placeras och som står den finansiella risken för tillgångarna i försäkringen.

Innehavare av utländska kapitalförsäkringar omfattas av särskilda regler där försäkringstagaren själv är skattskyldig till avkastningsskatt och måste redovisa kapitalunderlaget i sin deklaration (2 § första stycket 7 AvPL). Kapitalunderlaget baseras bl.a. på den utländska kapitalförsäkringens värde vid beskattningsårets ingång. Detta värde beräknas som försäkringens återköpsvärde med tillägg för beräknad upplupen andel i livförsäkringsrörelsens överskott. Särskilda regler gäller för utländska försäkringsavtal som har ingåtts före den 1 januari 1997 (3 a § sjätte till åttonde styckena AvPL).

Det finns även en annan sparprodukt som har vissa likheter med kapitalförsäkring, nämligen paneuropeisk privat pensionsprodukt enligt Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2019/1238 av den 20 juni 2019 om en paneuropeisk privat pensionsprodukt (PEPP-produkt). Sparande i en PEPP-produkt beskattas på motsvarande sätt som en kapitalförsäkring (prop. 2022/23:7 s. 191 och 192). En PEPP-produkt är en sparprodukt framtagen inom EU med syfte att underlätta och stimulera långsiktigt privat sparande till pensionen. Ett avtal om PEPP-sparande träffas mellan en PEPP-sparare, som endast kan vara en fysisk person, och ett PEPP-sparinstitut. Avkastningsskatt på PEPP-produkter betalas av svenska företag som tillhandahåller PEPP-produkter, utländska företag som tillhandahåller PEPP-produkter och som bedriver verksamhet från ett fast driftställe i Sverige och obegränsat skattskyldiga som under beskattningsåret innehaft ett avtal om sparande i en PEPP-produkt i en verksamhet som inte bedrivs från ett fast driftställe i Sverige (2 § första stycket 11–13 AvPL). Kapitalunderlag och skatteunderlag för sparande i en PEPP-produkt ska i princip bestämmas på motsvarande sätt som kapitalunderlag och skatteunderlag för kapitalförsäkring (3 a § tionde och elfte styckena och 3 d § tredje stycket 2 och 3 AvPL).

12.9.3 En skattefri grundnivå för sparande införs

Regeringens förslag: En skattefri grundnivå införs för sparande på investeringssparkonto, i kapitalförsäkring och i PEPP-produkt.

Den skattefria grundnivån uppgår till 150 000 kronor fr.o.m. den 1 januari 2025 och till 300 000 kronor fr.o.m. den 1 januari 2026.

Promemorians förslag överensstämmer delvis med regeringens. I promemorian föreslås att den skattefria grundnivån för sparande på bl.a. investeringssparkonto införs i ett steg där den skattefria grundnivån uppgår till 300 000 kronor fr.o.m. den 1 januari 2025.

Remissinstanserna: En majoritet av remissinstanserna, däribland *Aktiespararna, Ekobrottsmyndigheten, Finansbolagens förening, Finansinspektionen, Fondbolagens förening, Förvaltningsrätten i Stockholm, Kammarrätten i Stockholm, Konsumentverket, Näringslivets skattedelegation (NSD),* till vars yttrande *Svenskt Näringsliv* ansluter sig, *Sparbankernas Riksförbund, Svensk Försäkring, Svenska Bankföreningen* och *Svensk Värdepappersmarknad*, tillstyrker eller har inga invändningar mot förslaget. Fondbolagens förening och Svensk Försäkring lyfter fram att det är positivt att hushållen uppmuntras till sparande i finansiella tillgångar och enligt Fondbolagens förening och NSD kan det leda till att hushållens ekonomiska motståndskraft ökar. *Ekonomistyrningsverket (ESV), Konjunkturinstitutet, Landsorganisationen i Sverige (LO), Sveriges akademikers centralorganisation (SACO)* och *Tjänstemännens Centralorganisation (TCO)* avstyrker förslaget. Konjunkturinstitutet anser att det inte är uppenbart att sparandet i finansiella tillgångar bör öka och, om så är fallet, att sänkt skatt på investeringssparkonto är den bästa lösningen. TCO ser visserligen fördelar med att hushållen har ett sparande men att förslaget sannolikt endast i mycket liten utsträckning kommer att leda till att fler sparar och att det inte heller är visat att de som har möjlighet att spara avstår av skatteskäl. ESV och Konjunkturinstitutet anser att skattelättnaden i stor utsträckning kan komma att tillfalla personer som redan sparar relativt mycket och ifrågasätter om förslaget därmed är effektivt i förhållande till syftet. Flera remissinstanser, däribland LO, TCO och SACO, anser att förslaget innebär avsteg från vägledande principer i skattesystemet som likformighet, neutralitet och transparens. Några remissinstanser, bl.a. Konjunkturinstitutet och LO, påtalar att det finns en risk att förslaget leder till ökad skatteplanering. Fondbolagens förening och *Nordnet Bank AB* anser att beräkningsgrunden av schablonintäkten på investeringssparkonto bör återställas till den nivå som förelåg vid införandet, dvs. till statslåneräntan utan påslag. Fondbolagens förening anser även att miniminivån för räntefaktorn bör tas bort. *Skattebetalarnas förening* menar att en generellt sänkt skatt på investeringssparkonto skulle kunna vara en alternativ och enklare lösning än den föreslagna skattefria grundnivån. LO anser att beskattningen av sparformerna bör harmoniseras med den övriga kapitalbeskattningen och att den schablonbaserade beskattningen bör avskaffas. ESV, Konjunkturinstitutet och LO har synpunkter på konsekvensanalysen. Dessa synpunkter behandlas i avsnitt 12.9.8.

Skälen för regeringens förslag

En skattefri grundnivå för sparande på investeringssparkonto införs

Sedan investeringssparkontot infördes 2012 har det blivit en attraktiv sparform för privatpersoner. Investeringssparkontot upplevs som enkelt eftersom faktiska vinster och annan avkastning inte behöver beräknas och tas upp till beskattning. Statslåneräntan har dessutom under större delen av tiden sedan införandet varit historiskt låg, vilket har inneburit en lägre effektiv skattesats för tillgångar på investeringssparkonto än vid en mer genomsnittlig statslåneränta. Omkring 3,5 miljoner personer har ett eller flera investeringssparkonton.

Hushåll som har ett sparande kan lättare parera oförutsedda ekonomiska händelser och har större möjlighet att ha makt över sin egen situation. En åtgärd som i hög grad skulle kunna bidra till ett ökat sparande är införandet av en skattefri grundnivå för

sparande på investeringssparkonto. Genom att sparande upp till en viss nivå blir skattefri skapas incitament för fler att spara för framtiden. *Konjunkturinstitutet* anser att det inte är uppenbart att sparandet i finansiella tillgångar bör öka och ifrågasätter om en skattefri grundnivå på investeringssparkonto är den bästa lösningen för att få fler att spara för oförutsedda ekonomiska händelser. För att öka hushållens ekonomiska motståndskraft är det enligt regeringens bedömning av stor vikt att skapa incitament för att stimulera hushållens sparande. Regeringen anser därför att sparande i finansiella tillgångar bör uppmuntras. Som tidigare framgått är det schablonbeskattade sparandet på investeringssparkonto en attraktiv sparform. Att införa en skattefri grundnivå för sparande på just investeringssparkonto bedöms därför vara ett lämpligt och naturligt sätt att öka incitamenten till sparande för hushållen.

Några remissinstanser, bl.a. *ESV* och Konjunkturinstitutet, konstaterar att skattelättnaden i stor utsträckning tillfaller individer som redan sparar mycket och ifrågasätter i vilken utsträckning förslaget kommer att leda till att fler börjar spara. Även *TCO* anser att förslaget i mycket liten utsträckning kommer att leda till att fler sparar och att det inte är visat att de som har möjlighet att spara avstår av skatteskäl. Eftersom den skattefria grundnivån omfattar alla som sparar eller vill spara i de aktuella sparformerna är det dock regeringens bedömning, i likhet med *NSD*, att åtgärden kommer att stärka individernas incitament till sparande. Det kommer som bedömts tidigare kunna leda till en ökad ekonomisk motståndskraft hos fler hushåll.

Flera remissinstanser, däribland *LO,* TCO och *SACO*, anser att skattesystemet bör styras av principer som likformighet, neutralitet och transparens och ställer sig negativa till att förslaget innebär ytterligare avsteg från detta. Som LO konstaterar är total likformighet i beskattningen varken rimlig eller önskvärd, och regeringen menar att det i det här fallet är berättigat att göra vissa avsteg från principerna eftersom det är av stor vikt att skapa incitament för att stimulera hushållens sparande.

Som ESV och Konjunkturinstitutet påpekar kan förslaget leda till att sparande som i dag beskattas konventionellt (t.ex. räntebärande sparande på bankkonto) i stället placeras på ett investeringssparkonto. Till följd av detta kan de löpande skatteintäkterna från individernas kapitalinkomster komma att minska. Regeringen konstaterar i denna del att det ökade incitament till sparande i de aktuella sparformerna kan ge upphov till sådana konsekvenser, se vidare avsnitt 12.9.8.

Några remissinstanser, bl.a. Konjunkturinstitutet och LO, framhåller att förslaget kan leda till omfördelning av sparande inom familjen för att maximera avdragsrätten. Det är svårt att utforma förslaget på ett sätt som helt eliminerar risken för omfördelning samtidigt som reglerna inte blir onödigt komplicerade. Enligt regeringens bedömning torde dock få personer vara beredda att administrera och ge upp kontrollen över delar av sina tillgångar för en skattesänkning på ca 3 000 kronor, vilket är en bedömning av den maximala skattesänkningen 2026 vid en skattefri grundnivå på 300 000 kronor. Risken för omfördelning inom familjen bör mot denna bakgrund enligt regeringen inte överdrivas. Konjunkturinstitutet påtalar även att förslaget riskerar att leda till ökad skatteplanering, t.ex. vad avser beslutet att investera i noterade eller onoterade aktier. Som framgår ovan anser regeringen att den föreslagna skattefria grundnivån för sparande på just investeringssparkonto, och även i kapitalförsäkring (se nedan), är viktig för att öka incitamenten till sparande och att detta gäller även med beaktande av hur skattereglerna för dessa sparformer i övrigt är utformade.

Flera remissinstanser, däribland *Fondbolagens förening, Nordnet Bank AB* och LO, efterfrågar ytterligare förändringar av reglerna om investeringssparkonto. Dessa frågor faller dock utanför det aktuella lagstiftningsärendet och behandlas inte vidare här.

Lagrådet anser att det saknas underlag för att svara på flera av remissinstansernas frågeställningar, t.ex. om det finansiella sparandet bör öka. Några alternativa lösningar för att få hushållens sparande att öka har heller inte övervägts. Lagrådet anser därför att det är svårt att bedöma om förslaget är utformat på ett sådant sätt att det kan antas tillgodose det angivna syftet, om något alternativt förslag mer kostnadseffektivt hade kunnat uppnå syftet, liksom vilka problem som kan uppstå vid tillämpningen, avseende t.ex. risken för skatteplanering. Enligt Lagrådet är bristerna allvarliga, dock inte så påtagliga att regeringsformens beredningskrav inte kan anses vara uppfyllt. Regeringen delar Lagrådets bedömning att regeringsformens beredningskrav kan anses uppfyllt. Lagrådets synpunkter behandlas vidare i avsnitt 12.9.8.

Sammantaget anser regeringen, i likhet med majoriteten av remissinstanserna, att det bör införas en skattefri grundnivå för sparande på investeringssparkonto. Nivån bör uppgå till 300 000 kronor. Detta bedöms vara en lämplig nivå för att öka incitamentet för privatpersoner till ett framtida sparande. Av offentligfinansiella skäl bör reformen dock genomföras i två steg. Den skattefria grundnivån bör därför uppgå till 150 000 kronor fr.o.m. den 1 januari 2025 och till 300 000 kronor fr.o.m. den 1 januari 2026.

Den skattefria grundnivån omfattar även sparande i kapitalförsäkring och PEPP-produkt

Syftet med en skattefri grundnivå för sparande på investeringssparkonto är att främja privatpersoners långsiktiga sparande. Sparande i kapitalförsäkring och på investeringssparkonto skiljer sig åt i vissa avseenden (se avsnitt 12.9.2), men det har också stora likheter. I båda fallen ska t.ex. inte faktisk avkastning tas upp till beskattning utan sparandet schablonbeskattas och liksom för den som innehar ett investeringssparkonto kan försäkringstagaren i många fall i en kapitalförsäkring välja vilka tillgångar som ska ingå i försäkringen. På grund av dessa likheter har beskattningen av sparande på investeringssparkonto och i kapitalförsäkring sedan införandet av investeringssparkonto vilat på förutsättningen att det ska råda en skattemässig neutralitet i valet mellan sparformerna (prop. 2011/12:1 Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 6.13.4.2). Denna princip bör i möjligaste mån upprätthållas.

Ett sparande i en PEPP-produkt har flera likheter med sparande i en kapitalförsäkring och beskattas på motsvarande sätt som en kapitalförsäkring. Sparande i en PEPP-produkt bör så långt möjligt beskattas på motsvarande sätt som liknande sparformer så att det inte uppkommer snedvridande effekter för konkurrensen om sparade medel (prop. 2022/23:7 s. 191–194).

Den skattefria grundnivån som föreslås gälla för sparande på investeringssparkonto bör därför även gälla för fysiska personers sparande i kapitalförsäkring och PEPP-produkt. På samma sätt som för investeringssparkonto bedöms dessa åtgärder bidra till ett ökat sparande och de positiva effekter det i sin tur medför.

12.9.4 Utformningen av den skattefria grundnivån

Regeringens förslag: Om en fysisk person under kalenderåret innehaft ett eller flera investeringssparkonton, en eller flera kapitalförsäkringar eller ett eller flera avtal om sparande i en PEPP-produkt, ska ett belopp dras av i inkomstslaget kapital.

När det gäller kapitalförsäkring och avtal om sparande i en PEPP-produkt är det den fysiska person som innehaft kapitalförsäkringen eller avtalet vid kalenderårets utgång som har rätt till avdrag.

Om en kapitalförsäkring eller ett avtal om sparande i en PEPP-produkt har avslutats under kalenderåret, är det den fysiska person som var innehavare när försäkringen eller avtalet avslutades som har rätt till avdrag.

Dödsbon har inte rätt till avdrag för senare år än det år då dödsfallet inträffade.

Avdraget uppgår till summan av de sammanlagda schablonintäkterna för det aktuella kalenderåret för de investeringssparkonton den fysiska personen innehaft under kalenderåret, och det sammanlagda underlaget för avdrag för de kapitalförsäkringar och avtal om sparande i en PEPP-produkt som den fysiska personen innehaft under det aktuella kalenderåret multiplicerat med statslåneräntan vid utgången av november närmast före kalenderåret ökad med en procentenhet, dock lägst med 1,25 procent.

Från och med den 1 januari 2025 får avdraget högst uppgå till 150 000 kronor multiplicerat med statslåneräntan vid utgången av november närmast före det aktuella kalenderåret ökad med en procentenhet, dock lägst med 1,25 procent. Från och med den 1 januari 2026 får avdraget högst uppgå till 300 000 kronor multiplicerat med motsvarande räntefaktor.

Vid innehav av ett eller flera investeringssparkonton och en eller flera kapitalförsäkringar eller avtal om sparande i en PEPP-produkt ska avdraget i första hand göras för innehav av ett eller flera investeringssparkonton.

Underlaget för avdrag för en kapitalförsäkring eller ett avtal om sparande i en PEPP-produkt uppgår till summan av värdet av försäkringen eller avtalet vid kalenderårets ingång och premier eller inbetalningar som har betalats under kalenderåret till försäkringen eller PEPP-produkten. Premier och inbetalningar som har betalats under den andra halvan av kalenderåret beräknas till halva värdet.

Värdet av kapitalförsäkringen vid kalenderårets ingång utgörs av dess återköpsvärde enligt försäkringstekniska beräkningsgrunder med tillägg för beräknad upplupen andel i livförsäkringsrörelsens överskott.

Om en fysisk person har gjort avdrag för innehav av kapitalförsäkring eller avtal om sparande i en PEPP-produkt, och det uppkommer ett underskott, ska skatten minskas med 30 procent av den del av underskottet som motsvarar avdragsbeloppet.

Avdraget ska beaktas vid avräkning av utländsk skatt som innehavare av investeringssparkonto har betalat och som är hänförlig till intäkter på kontot.

Promemorians förslag överensstämmer i huvudsak med regeringens. I promemorian finns inget förslag om en turordningsregel för fördelning av avdraget. I promemorian finns heller inget förslag om att beakta avdraget vid avräkning av utländsk skatt.

Remissinstanserna: *Svensk Försäkring* framför behov av förtydligande när det gäller regleringen för kapitalförsäkringar. Vidare konstaterar föreningen, liksom *Svenska Bankföreningen, Skatteverket* och *Svensk Värdepappersmarknad*, att vissa grupper, t.ex. begränsat skattskyldiga personer och minderåriga som saknar beskattningsbar inkomst i Sverige, inte kommer att kunna tillgodogöra sig den föreslagna skattelättnaden när det gäller sparande i kapitalförsäkring. *Skatteverket* avstyrker förslaget om utvidgad skattereduktion vid underskott i inkomstslaget kapital för avdrag för kapitalförsäkring och PEPP-produkt eftersom det handlar om ett begränsat antal personer, ökar komplexiteten i skattesystemet och att fullständig skattemässig neutralitet ändå inte kommer att uppnås. Om förslaget genomförs måste det enligt Skatteverket kompletteras med en turordningsregel som reglerar hur avdraget ska fördelas vid innehav i flera sparformer. Skatteverket lämnar även vissa lagtekniska synpunkter.

Skälen för regeringens förslag

Den skattefria grundnivån utformas som ett avdrag i inkomstslaget kapital

Den skattefria grundnivån bör utformas på så sätt att en fysisk person som innehar ett investeringssparkonto, en kapitalförsäkring eller ett avtal om sparande i en PEPP-produkt får göra ett avdrag i inkomstslaget kapital som motsvarar skatten på det sammanlagda sparandet i dessa produkter, dock får avdraget som mest uppgå till ett belopp som motsvarar skatten på ett sparande värt 150 000 kronor (fr.o.m. den 1 januari 2025) respektive 300 000 kronor (fr.o.m. den 1 januari 2026). Avdraget medges också om personen under året innehaft flera av dessa produkter och alla slags kombinationer av produkterna. Att en person ”innehaft” t.ex. ett investeringssparkonto under ett kalenderår omfattar både det fallet att kontot avslutats under året och att kontot fortfarande innehas efter årets utgång. Det är själva innehavet av t.ex. ett investeringssparkonto eller en kapitalförsäkring som grundar rätten till avdrag. Vilka slags tillgångar, t.ex. aktier, andelar i fonder eller kontanter, sparandet avser är oväsentligt i detta avseende. När det gäller kapitalförsäkringar och PEPP-produkter är det försäkringstagaren respektive innehavaren av avtalet om sparande i PEPP-produkten, och inte en eventuell förmånstagare, som är innehavare och som har rätt till avdrag. Precis som *Svensk Försäkring* lyfter fram bör en förmånstagare, oavsett eventuell förfoganderätt, inte kunna vara innehavare av en kapitalförsäkring och ha rätt till avdrag enligt den föreslagna regleringen.

Till skillnad från ett investeringssparkonto kan en kapitalförsäkring eller ett avtal om sparande i en PEPP-produkt överlåtas. Det är av administrativa skäl inte lämpligt att fördela avdraget hänförligt till en viss försäkring eller avtal mellan flera innehavare. När det gäller kapitalförsäkring och avtal om sparande i en PEPP-produkt bör avdraget i stället hänföras till den fysiska person som innehar kapitalförsäkringen eller avtalet vid kalenderårets utgång. För det fall att kapitalförsäkringen eller avtalet om sparande i en PEPP-produkt har avslutats under kalenderåret bör det i stället vara den fysiska person som är innehavare när försäkringen eller avtalet avslutas som har rätt till avdrag.

Ett dödsbo är enligt 4 kap. 1 § inkomstskattelagen (1999:1229), förkortad IL, skattskyldigt för den dödes och dödsboets inkomster. Om en fysisk person som uppfyller villkoren för avdraget avlider bör rätten till avdraget även gälla för dödsboet. Eftersom syftet med förslaget är att främja privatpersoners långsiktiga sparande bör dödsbon inte ha rätt till avdrag för senare år än det år då dödsfallet inträffade. Med anledning av synpunkter från *Lagrådet* har en lagteknisk justering gjorts i regleringen om avdragsrätt för dödsbon i förhållande till förslaget i promemorian.

I de följande avsnitten följer en närmare redogörelse för hur avdraget ska beräknas.

Avdrag för sparande på investeringssparkonto

Tillgångar på ett investeringssparkonto beskattas enligt nuvarande regler genom att en schablonintäkt tas upp till beskattning i inkomstslaget kapital. Schablonintäkten beräknas genom att ett kapitalunderlag, som beräknas utifrån marknadsvärdet av de tillgångar som förvaras på kontot vid ingången av varje kvartal under kalenderåret och egna inbetalningar till kontot, multipliceras med statslåneräntan vid utgången av november närmast före det aktuella kalenderåret ökad med en procentenhet, dock lägst med 1,25 procent (42 kap. 36 § IL). Investeringsföretaget som för det aktuella investeringssparkontot rapporterar i kontrolluppgift schablonintäkten till Skatteverket. Schablonintäkten ska tas upp i inkomstslaget kapital och beskattas med 30 procent.

En fysisk person som innehaft ett eller flera investeringssparkonton ska få göra ett avdrag i inkomstslaget kapital som motsvarar de sammanlagda schablonintäkterna för det aktuella kalenderåret för de investeringssparkonton som personen innehaft under

kalenderåret. Avdraget får dock som högst uppgå till 150 000 kronor multiplicerat med statslåneräntan vid utgången av november närmast före det aktuella kalenderåret ökad med en procentenhet, dock lägst med 1,25 procent. Från och med den 1 januari 2026 får avdraget högst uppgå till 300 000 kronor multiplicerat med motsvarande räntefaktor. Innebörden av förslaget är att kontoinnehavarens schablonintäkt, upp till det föreslagna taket, kvittas mot avdraget. Den som har ett sparande som understiger ett kapitalunderlag på 150 000 respektive 300 000 kronor kommer således inte att beskattas alls för sparandet. Den som har ett större sparande än så kommer bara att beskattas för schablonintäkten på den del av kapitalunderlaget som överstiger 150 000 respektive 300 000 kronor.

En skattefri grundnivå omfattar en fysisk persons sammanlagda sparande på investeringssparkonto. Om en fysisk person bara har ett investeringssparkonto avser den skattefria grundnivån bara detta konto, men om han eller hon har flera investeringssparkonton avser grundnivån det totala sparandet på samtliga dessa konton. Detta gäller även om det inte är samma investeringsföretag som för personens investeringssparkonton.

Avdrag för sparande i kapitalförsäkringar och avtal om sparande i en PEPP-produkt

Till skillnad från vad som gäller för ett investeringssparkonto, där tillgångarna ägs av innehavaren av kontot, ägs tillgångarna i en kapitalförsäkring inte av försäkringstagaren utan av försäkringsföretaget. När det gäller svenska försäkringar är det försäkringsföretaget som är skattskyldigt för avkastningsskatt (2 § första stycket 1 lagen [1990:661] om avkastningsskatt på pensionsmedel, förkortad AvPL). Skatteunderlaget utgörs något förenklat av värdet av tillgångarna i försäkringsföretaget vid beskattningsårets ingång plus premiebetalningar under beskattningsåret (det s.k. kapitalunderlaget) multiplicerat med en räntefaktor. Den avgift som den försäkrade betalar till försäkringsföretagen inkluderar kompensation för avkastningsskatten. En fysisk person som är innehavare av en utländsk kapitalförsäkring är däremot skattskyldig för avkastningsskatt och skatten beräknas på den enskilda försäkringens värde. Kapitalunderlaget utgörs av försäkringens värde vid beskattningsårets ingång, dvs. kalenderårets ingång, ökat med de sammanlagda premier som betalats under året (3 a § sjätte stycket och 3 b § första stycket AvPL). Premier som har betalats under den andra halvan av beskattningsåret beräknas till halva värdet. Skatteunderlaget beräknas genom att kapitalunderlaget multipliceras med en räntefaktor.

När det gäller PEPP-produkter är svenska företag som tillhandahåller sådana produkter skattskyldiga för avkastningsskatt. Utländska företag som tillhandahåller PEPP-produkter och som bedriver verksamhet från ett fast driftställe i Sverige är också skattskyldiga till avkastningsskatt liksom obegränsat skattskyldiga som under beskattningsåret innehaft ett avtal om sparande i en PEPP-produkt i en verksamhet som inte bedrivs från ett fast driftställe i Sverige. I linje med vad som gäller för innehavare av utländska kapitalförsäkringar motsvarar kapitalunderlaget för obegränsat skattskyldiga som under beskattningsåret innehaft ett avtal om sparande i en PEPP-produkt med ett utländskt företag som tillhandahåller PEPP-produkter, i en verksamhet som inte bedrivs från ett fast driftställe i Sverige, värdet av avtalet om sparande i PEPP-produkten vid beskattningsårets ingång, dvs. kalenderårets ingång, ökat med de sammanlagda inbetalningar som gjorts under året (3 a § elfte stycket och 3 b § första stycket AvPL).

En fysisk person som har ett sparande i kapitalförsäkring eller PEPP-produkt bör som utgångspunkt få göra avdrag i inkomstslaget kapital för ett belopp som motsvarar underlaget för den avkastningsskatt som belöper på tillgångarna i försäkringen eller PEPP-produkten. Eftersom det, när det gäller svenska försäkringar och svenska PEPP-produkter, inte är försäkringstagaren eller innehavaren av avtal om sparande

som är skattskyldig för avkastningsskatt kan skatteunderlaget enligt lagen om avkastningsskatt på pensionsmedel inte ligga till grund för skattelättnaden. Därför föreslås att den beräkning av kapitalunderlag på individnivå som gäller för en fysisk persons innehav av utländska kapitalförsäkringar och avtal om sparande i PEPP-produkter ska ligga till grund för beräkningen av den skattefria grundnivån för kapitalförsäkringar och PEPP-produkter som nu föreslås, både när det gäller innehav av svenska och utländska kapitalförsäkringar och PEPP-produkter. En fysisk person som har ett sparande i kapitalförsäkringar och/eller PEPP-produkter får därför göra ett avdrag i inkomstslaget kapital som motsvarar det sammanlagda underlaget för avdrag för de kapitalförsäkringar och avtal om sparande i en PEPP-produkt som personen innehaft under det aktuella kalenderåret multiplicerat med statslåneräntan vid utgången av november närmast före kalenderåret ökad med en procentenhet, dock lägst med 1,25 procent. Underlaget för avdrag för en kapitalförsäkring eller ett avtal om sparande i en PEPP-produkt uppgår till summan av värdet av försäkringen eller avtalet vid kalenderårets ingång och premier eller inbetalningar som har betalats under kalenderåret till försäkringen eller PEPP-produkten. Premier och inbetalningar som har betalats under den andra halvan av kalenderåret beräknas till halva värdet (jfr 3 a § sjätte och elfte styckena och 3 b § första stycket AvPL). Värdet av en kapitalförsäkring utgörs av återköpsvärdet beräknat enligt försäkringstekniska grunder och beräknad upplupen andel i livförsäkringsrörelsens överskott (3 a § sjunde stycket AvPL). Värdet av kapitalförsäkringen påverkas inte av om återbäringen är preliminärt fördelad eller om den är garanterad. Preliminärt fördelad återbäring ska således alltid räknas in i försäkringens värde (jfr prop. 1995/96:231 s. 36 och 52 samt Skatteverkets rättsliga vägledning, 2024, Utländsk kapitalförsäkring under rubriken Kapitalunderlag). Med värdet av ett avtal om sparande i en PEPP-produkt avses värdet av personens PEPP-konto, inklusive underkonton avseende andra stater än Sverige (prop. 2022/23:7 s. 268).

En skattefri grundnivå för sparande i kapitalförsäkringar och PEPP-produkter bör, liksom skattelättnaden för investeringssparkonto, omfatta en fysisk persons sammantagna sparande i olika kapitalförsäkringar och olika PEPP-produkter.

Avdraget får dock som högst uppgå till 150 000 kronor multiplicerat med statslåneräntan vid utgången av november närmast före det aktuella kalenderåret ökad med en procentenhet, dock lägst med 1,25 procent. Från och med den 1 januari 2026 får avdraget högst uppgå till 300 000 kronor multiplicerat med motsvarande räntefaktor. Innebörden av förslaget är att den som sparar i en kapitalförsäkring eller ett avtal om sparande i en PEPP-produkt får göra ett avdrag i inkomstslaget kapital motsvarande avkastningsskatten hänförlig till försäkringen eller avtalet. Den som har ett sparande som understiger ett värde på 150 000 respektive 300 000 kronor kommer således att fullt ut kompenseras för avgifter motsvarande försäkringsföretagets avkastningsskatt hänförlig till försäkringen eller avtalet, om avdraget kan utnyttjas. Den som har ett större sparande än så kommer inte att kompenseras för avgifter hänförliga till sparande som överstiger 150 000 respektive 300 000 kronor. Under rubriken Underskott av kapital nedan redogörs för under vilka förutsättningar den fysiska personen kan utnyttja avdraget.

Underskott av kapital

I inkomstslaget kapital gäller som huvudregel att om det uppkommer ett underskott ges en skattereduktion med 30 procent av den del av underskottet som inte överstiger 100 000 kronor och med 21 procent av det återstående underskottet (67 kap. 10 § IL). Om en skattskyldig har gjort investeraravdrag enligt 43 kap. IL ska dock skatten minskas med 30 procent av den del av underskottet som motsvarar avdragsbeloppet.

Detta innebär att underskott i kapital som beror på investeraravdrag inte ska kvoteras utan alltid ger en skattereduktion med 30 procent.

I promemorian konstateras att det när det gäller sparande på investeringssparkonto alltid kommer att finnas en kapitalinkomst, schablonintäkten, att kvitta avdraget mot men att motsvarande inte gäller för sparande i kapitalförsäkring eller PEPP-produkt utan att sparare som saknar andra kapitalinkomster i dessa fall är hänvisade till att utnyttja avdraget som en skattereduktion mot inkomst av tjänst, fastighetsavgift eller fastighetsskatt. För att den skattemässiga neutraliteten mellan sparande på investeringssparkonto å ena sidan och sparande i kapitalförsäkring och PEPP-produkt å andra sidan ska upprätthållas i så stor utsträckning som möjligt och för att värdet av det föreslagna avdraget för sparande i sistnämnda produkter inte ska urholkas föreslås i promemorian att en reglering motsvarande den som gäller för investeraravdrag bör införas för avdrag för sparande i kapitalförsäkring och PEPP-produkt i 67 kap. 10 § IL.

Skatteverket anser att förslaget om utvidgad skattereduktion för sparande i kapitalförsäkring och PEPP-produkt inte bör genomföras men om det genomförs bör förslaget kompletteras med en turordningsregel.

Regeringen instämmer i promemorians bedömning att principen om skattemässig neutralitet mellan sparande på investeringssparkonto och i kapitalförsäkring och PEPP-produkt bör upprätthållas i så stor utsträckning som möjligt vid införandet av den skattefria grundnivån och anser, till skillnad från Skatteverket, att regleringen om utvidgad skattereduktion i 67 kap. 10 § IL därför bör utvidgas till att även omfatta avdrag för sparande i kapitalförsäkring och PEPP-produkt. Som framgår av promemorian är innebörden av det föreslagna avdraget för sparande på investeringssparkonto att kontoinnehavarens schablonintäkt, upp till det föreslagna taket, kvittas mot avdraget. För att säkerställa en korrekt beräkning av avdraget och i slutändan en korrekt skatteberäkning instämmer regeringen dock i Skatteverkets bedömning att det kan vara lämpligt att förtydliga hur beräkningen av avdraget ska göras vid innehav av ett eller flera investeringssparkonton och en eller flera kapitalförsäkringar eller avtal om sparande i en PEPP-produkt. Ett nytt tredje stycke bör därför införas i 42 kap. 48 § IL där det tydliggörs att avdraget i första hand ska göras för innehav av ett eller flera investeringssparkonton.

Som *Svenska Bankföreningen*, Skatteverket, *Svensk Försäkring* och *Svensk Värdepappersmarknad* påtalar innebär förslaget att vissa grupper, t.ex. begränsat skattskyldiga personer och minderåriga som saknar beskattningsbar inkomst i Sverige, inte kommer att kunna tillgodogöra sig den föreslagna skattelättnaden när det gäller sparande i kapitalförsäkring och att neutraliteten i förslaget därmed inte upprätthålls fullt ut. Detta är en följd av att skattelättnaden ges i form av ett avdrag i inkomstslaget kapital och i förlängningen eventuellt i form av en skattereduktion för underskott av kapital. Till skillnad från Svensk Försäkring anser regeringen inte att vårdnadshavare bör ha rätt till skattereduktion som minderåriga inte kan tillgodogöra sig.

Avräkning av utländsk skatt för sparande på investeringssparkonto

Skatteverket påtalar att om den skattefria grundnivån ska beaktas vid avräkning av utländsk skatt behöver följdändringar ske i lagen (1986:468) om avräkning av utländsk skatt (avräkningslagen) och i lagen (1990:661) om avkastningsskatt på pensionsmedel. Innehavare av investeringssparkonto har rätt till avräkning för utländsk skatt som innehavaren betalat och som är hänförlig till intäkter på kontot. Avräkning av sådan skatt för ett visst beskattningsår är dock begränsad till ett belopp som högst motsvarar den svenska skatten på schablonintäkten. För att säkerställa denna begränsning även efter införandet av avdraget anser regeringen att en följdändring behöver göras i 2 kap.

10 b § avräkningslagen. Ändringen innebär att utländska intäkter på investeringssparkonto får tas med i de utländska kapitalinkomsterna vid spärrbeloppsberäkningen, bara till den del de inte överstiger schablonintäkten minskad med det avdrag som ska göras enligt 42 kap. 45 § IL. När det gäller rätt till avräkning av utländsk skatt enligt 10 a § lagen om avkastningsskatt på pensionsmedel gör regeringen däremot bedömningen att en eventuell justering av bestämmelsen skulle kunna innebära mer än en följdändring. Utifrån befintligt beredningsunderlag, och mot bakgrund av att frågan skulle behöva analyseras ytterligare för att bedöma om en ändring bör göras, kan något förslag om ändring i denna del därför inte lämnas i denna proposition.

Lagförslag

Förslaget medför en ändring i 67 kap. 10 § IL och att fem nya paragrafer, 42 kap. 45–49 §§, införs i denna lag. Förslaget innebär även en ändring i 2 kap. 10 b § avräkningslagen.

12.9.5 Förfarandet

12.9.5.1 Kontrolluppgiftsskyldighet

Regeringens förslag: En kontrolluppgiftsskyldighet avseende innehav av kapitalförsäkring och avtal om sparande i en PEPP-produkt ska införas. Kontrolluppgift ska lämnas för fysiska personer och dödsbon av vissa försäkringsgivare och företag som tillhandahåller PEPP-produkter. Kontrolluppgift ska lämnas för den fysiska person som innehar kapitalförsäkringen eller avtalet om sparande i en PEPP-produkt vid årets utgång. För dödsbon ska kontrolluppgift endast lämnas det år dödsfallet inträffar. Om kapitalförsäkringen eller avtalet om sparande i en PEPP-produkt avslutats, ska kontrolluppgift lämnas för den som var innehavare när försäkringen eller avtalet avslutades. I kontrolluppgiften ska uppgift lämnas om underlaget för avdrag för innehav av kapitalförsäkringen och avtalet om sparande i PEPP-produkt.

Regeringens bedömning: Den befintliga reglering som finns på personuppgiftsområdet utgör tillräcklig reglering för den personuppgiftsbehandling som kan komma att ske vid Skatteverket med anledning av förslaget om en skattefri grundnivå för sparande på investeringssparkonto och i kapitalförsäkring samt PEPP-produkt. Det behöver således inte införas någon ytterligare reglering av denna behandling.

Promemorians förslag och bedömning överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: *Svenska Bankföreningen* och *Svensk Värdepappersmarknad* efterfrågar ett tillägg i kontrolluppgiftsskyldigheten i 22 kap. 12 § skatteförfarandelagen (2011:1244) för utländska kapitalförsäkringar. Övriga remissinstanser yttrar sig inte särskilt i denna del.

Skälen för regeringens förslag och bedömning

Skatteverket behöver underlag för att kunna beräkna det föreslagna avdraget

Regeringen föreslår att en rätt till avdrag för sparande på investeringssparkonto, i kapitalförsäkring och i PEPP-produkt ska införas. Avdragets storlek ska baseras på värdet på sparandet i de olika produkterna. För att Skatteverket ska kunna beräkna avdragen behöver myndigheten därför ha kännedom om dels storleken på schablonintäkten på investeringssparkonton, dels underlaget för avdraget för kapitalförsäkringar och avtal om sparande i PEPP-produkter. Utgångspunkten för regelverket bör vara att det ska vara enkelt att tillämpa för de skattskyldiga och enkelt att handlägga för Skatteverket. Om uppgifterna lämnas i kontrolluppgift förenklas hanteringen både för Skatteverket och för de skattskyldiga eftersom Skatteverket kan

fylla i uppgifterna i inkomstdeklarationen och uppgifterna kan ingå i den preliminära skatteuträkningen. Risken för att felaktiga uppgifter lämnas minskar också. Den administrativa bördan för investeringsföretag respektive försäkringsbolag och företag som tillhandahåller PEPP-produkter ska dock beaktas och begränsas i möjligaste mån.

Kontrolluppgift om schablonintäkt på investeringssparkonto och om utländska kapitalförsäkringar och utländska PEPP-produkter

Kontrolluppgift ska enligt 22 kap. 16 § skatteförfarandelagen (2011:1244), förkortad SFL, lämnas om schablonintäkt för investeringssparkonto. I kontrolluppgiften ska uppgift lämnas om storleken på schablonintäkten. Kontrolluppgift ska lämnas för fysiska personer och dödsbon av den som för eller har fört investeringssparkontot. Enligt 9 § lagen (2011:1268) om investeringssparkonto får investeringssparkonto bara föras av ett investeringsföretag. Både svenska och utländska företag som uppfyller vissa krav kan vara ett investeringsföretag (5 § lagen om investeringssparkonto). Svenska investeringsföretag är skyldiga att lämna kontrolluppgift enligt bestämmelsen i 22 kap. 16 § SFL. Även utländska investeringsföretag ska som utgångspunkt lämna kontrolluppgift enligt 22 kap. 16 § SFL (se 23 kap. 5 § SFL). Genom kontrolluppgiften får Skatteverket tillgång till de uppgifter som myndigheten behöver för att beräkna det nu föreslagna avdraget för innehav av investeringssparkonto.

Enligt 22 kap. 12 § SFL ska kontrolluppgift bl.a. lämnas om kapitalförsäkring eller sparande i PEPP-produkt som obegränsat skattskyldig har hos ett utländskt företag som inte bedriver verksamhet från ett fast driftställe i Sverige. I kontrolluppgiften ska uppgift lämnas om kapitalunderlaget beräknat enligt 3 a–3 c §§ AvPL. Av kontrolluppgiften ska det också framgå bl.a. om det är en kapitalförsäkring eller om kontrolluppgiften avser en PEPP-produkt. Kontrolluppgift ska lämnas av försäkringsgivare och företag som tillhandahåller PEPP-produkter. Utländska företag ska i regel lämna kontrolluppgift enligt 22 kap. 12 § SFL (se 23 kap. 5 § SFL).

Underlaget för det föreslagna avdraget för innehav av kapitalförsäkring och avtal om sparande i en PEPP-produkt ska utgöras av värdet på kapitalförsäkringen eller avtalet om sparande beräknat enligt den föreslagna bestämmelsen i 42 kap. 49 § IL. Underlaget beräknat på detta sätt kommer att motsvara kapitalunderlaget beräknat enligt bestämmelserna i 3 a och 3 b §§ AvPL. Mot denna bakgrund gör regeringen bedömningen att Skatteverket genom den befintliga kontrolluppgiften i 22 kap 12 § SFL får tillgång till behövligt underlag för att beräkna avdraget när det gäller innehav av utländska kapitalförsäkringar och sparande i utländska PEPP-produkter. Kontrolluppgiftsskyldigheten i 22 kap. 12 § SFL avser i och för sig ytterligare produkter utöver kapitalförsäkringar och PEPP-produkter. Eftersom det i kontrolluppgiften ska anges vad för produkt uppgiften avser kommer Skatteverket dock kunna utläsa vilka kontrolluppgifter som kan utgöra underlag för beräkning av det föreslagna avdraget.

Det behöver därför inte införas någon ny kontrolluppgiftsskyldighet för att kunna beräkna avdraget för innehav av investeringssparkonto eller innehav av utländska kapitalförsäkringar och PEPP-produkter.

Om kapitalförsäkringen eller avtalet om sparande har överlåtits ska avdraget i sin helhet tillkomma den som innehar försäkringen eller avtalet om sparande vid årets utgång. För innehav av svenska kapitalförsäkringar och avtal om sparande i svenska PEPP-produkter föreslås därför att kontrolluppgift endast ska lämnas för den fysiska person som innehar försäkringen eller avtalet vid årets utgång (se nedan). Motsvarande begränsning finns inte för kontrolluppgiftsskyldigheten i 22 kap. 12 § SFL och bör inte heller införas eftersom denna kontrolluppgiftsskyldighet syftar till att ge underlag för beskattningen av avkastningsskatt. För utländska kapitalförsäkringar och avtal om sparande i utländska PEPP-produkter kan Skatteverket därför komma att få

in kontrolluppgifter för fysiska personer som under året har överlåtit försäkringen eller avtalet om sparande och som därför inte är berättigade till avdraget. *Svenska Bankföreningen* och *Svensk Värdepappersmarknad* föreslår därför att 22 kap. 12 § SFL kompletteras med en skyldighet för uppgiftslämnaren att uppge om den enskilde innehaft kapitalförsäkringen vid utgången av kalenderåret, i syfte att underlätta för den skattskyldige och Skatteverket att avgöra vem som har rätt till avdrag. Regeringen konstaterar att det saknas beredningsunderlag för att i detta skede föreslå ändringar i den befintliga kontrolluppgiftsskyldigheten och regeringen ser inte heller något behov av en sådan komplettering. Inför den slutliga beskattningen informerar Skatteverket fysiska personer som kan antas vara deklarationsskyldiga bl.a. om de kontrolluppgifter som har kommit in till myndigheten som underlag för beslut om slutlig skatt (31 kap. 4 § SFL). Detta sker genom att uppgifterna anges i det fastställda formuläret för inkomstdeklarationen (6 kap. 6 § skatteförfarandeförordningen [2011:1261]). I de fall den skattskyldige har överlåtit kapitalförsäkringen eller avtalet om sparande under året är det dennes ansvar att korrigera uppgifterna i inkomstdeklarationen (se 31 kap. 5 § SFL).

En ny kontrolluppgiftsskyldighet avseende innehav av svenska kapitalförsäkringar och avtal om sparande i svenska PEPP-produkter

Svenska försäkringsgivare och utländska försäkringsgivare som bedriver försäkringsrörelse från fast driftställe i Sverige redovisar skatteunderlaget för avkastningsskatt som en totalsumma i sin inkomstdeklaration. Detsamma gäller andra svenska företag som tillhandahåller PEPP-produkter och utländska företag som tillhandahåller PEPP-produkter i en verksamhet som bedrivs från fast driftställe i Sverige. I dessa fall får Skatteverket alltså inte uppgift om värdet i enskilda kapitalförsäkringar och avtal om sparande i PEPP-produkter.

Som konstaterats ovan behöver Skatteverket få uppgift om underlaget för enskilda kapitalförsäkringar och avtal om sparande i PEPP-produkter för att kunna beakta det föreslagna avdraget vid beskattningen. Den befintliga kontrolluppgiftsskyldigheten i 22 kap. 12 § SFL avser endast utländska kapitalförsäkringar och PEPP-produkter och tillgodoser därmed inte fullt ut detta behov. Det behöver därför införas en ny kontrolluppgiftsskyldighet för kapitalförsäkringar och PEPP-produkter som tillhandahålls av svenska företag och verksamheter som bedrivs i Sverige.

Det bedöms inte lämpligt att utöka kontrolluppgiftsskyldigheten i 22 kap. 12 § SFL till att även omfatta svenska kapitalförsäkringar och PEPP-produkter. Kontrolluppgiftsskyldigheten i nämnda bestämmelse har till syfte att ge Skatteverket underlag för beskattningen och omfattar också andra produkter som beskattas med avkastningsskatt. Mot denna bakgrund föreslås därför att det införs en ny kontrolluppgiftsskyldighet i syfte att ge Skatteverket underlag för det avdrag som föreslås för sparande i kapitalförsäkringar och PEPP-produkter.

Kapitel 22 i skatteförfarandelagen, rubricerat ”Kontrolluppgift om vissa andra förhållanden”, innehåller bl.a. bestämmelser om kontrolluppgift för underlag för avkastningsskatt på livförsäkringar och PEPP-produkter samt schablonintäkt för investeringssparkonto. Den nu föreslagna kontrolluppgiften föreslås införas i en ny bestämmelse i detta kapitel.

Vilka uppgifter som ska lämnas i kontrolluppgiften

Enligt förslaget ska avdraget för innehav av kapitalförsäkring och avtalet om sparande i en PEPP-produkt baseras på ett underlag beräknat enligt en bestämmelse i inkomstskattelagen. I kontrolluppgiften bör uppgift därför lämnas om underlaget beräknat enligt den föreslagna bestämmelsen i 42 kap. 49 § IL. Det innebär att värdet av försäkringen respektive avtalet om sparande vid kalenderårets ingång ska ökas med värdet av

de premier eller inbetalningar som har betalats under kalenderåret. Premier och inbetalningar som har betalats under den andra halvan av kalenderåret beräknas till halva värdet.

Den föreslagna kontrolluppgiften ska innehålla identifikationsuppgifter för den uppgiftsskyldige och den som kontrolluppgiften lämnas för (24 kap. 4 § SFL). I 5 kap. 11 § skatteförfarandeförordningen finns bestämmelser om vilka identifikationsuppgifter som kontrolluppgifter ska innehålla.

Kontrolluppgiften ska lämnas för fysiska personer och dödsbon av vissa försäkringsgivare och företag som tillhandahåller PEPP-produkter

Förslaget innebär att fysiska personer och dödsbon får ett avdrag i inkomstslaget kapital för innehav av kapitalförsäkring och avtal om sparande i en PEPP-produkt. Kontrolluppgift bör därför lämnas för fysiska personer och dödsbon. Vid en överlåtelse av kapitalförsäkringen eller avtalet om sparande i en PEPP-produkt under året ska avdraget i sin helhet tillkomma den innehavare som äger kapitalförsäkringen eller avtalet om sparande vid årets utgång. Kontrolluppgift ska därför lämnas för den fysiska person som innehar kapitalförsäkringen eller avtalet om sparande i en PEPP-produkt vid årets utgång. Dödsbon ska enligt förslaget ha rätt till avdrag det år då dödsfallet inträffade, kontrolluppgift bör därför lämnas för dödsbon endast det år då dödsfallet inträffar. Har kapitalförsäkringen eller avtalet om sparande avslutats före årets utgång ska kontrolluppgift lämnas för den fysiska person eller det dödsbo som var innehavare när försäkringen eller avtalet avslutades.

Kontrolluppgiften syftar till att ge Skatteverket uppgift om innehav av de kapitalförsäkringar och avtal om sparande i PEPP-produkter som inte omfattas av den befintliga kontrolluppgiften i 22 kap. 12 § SFL, dvs. de produkter där det är försäkringsgivaren eller företaget som är skattskyldig för avkastningsskatten på kapitalunderlaget. Kontrolluppgiften ska därför lämnas för kapitalförsäkringar och PEPP-produkter som tillhandahålls av svenska försäkringsgivare och utländska försäkringsgivare som bedriver försäkringsrörelse från fast driftställe i Sverige (se 2 § första stycket 1 och 2 AvPL) samt andra svenska företag som tillhandahåller PEPP-produkter och utländska företag som tillhandahåller PEPP-produkter i en verksamhet som bedrivs från ett fast driftställe i Sverige (se 2 § första stycket 11 och 12 AvPL).

Kontrolluppgiften ska lämnas för varje kalenderår och ha kommit in till Skatteverket senast den 31 januari följande kalenderår (24 kap. 1 § SFL). I samband med att en försäkringsgivare eller ett företag som tillhandahåller PEPP-produkter lämnar kontrolluppgift till Skatteverket ska försäkringsgivaren eller företaget informera den som uppgiften avser om de uppgifter som har lämnats till Skatteverket (34 kap. 3 § första stycket SFL).

Personuppgiftsbehandling

I kontrolluppgiften ska försäkringsgivare och företag som tillhandahåller PEPP-produkter lämna identifikationsuppgifter och uppgift om underlaget för avdrag för innehav av kapitalförsäkringen eller avtalet om sparande i en PEPP-produkt. Förutom att företagen ska lämna kontrolluppgift ska personuppgifter även behandlas av Skatteverket i beskattningsdatabasen. Det rör sig därför om en sådan personuppgiftsbehandling som omfattas av Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2016/679 av den 27 april 2016 om skydd för fysiska personer med avseende på behandling av personuppgifter och om det fria flödet av sådana uppgifter och om upphävande av direktiv 95/46/EG (allmän dataskyddsförordning), nedan kallad EU:s dataskyddsförordning.

Behandlingen av personuppgifter hos försäkringsgivare och företag som tillhandahåller PEPP-produkter bedöms ha rättslig grund på det sätt som krävs enligt artikel 6 i EU:s dataskyddsförordning. Den rättsliga grunden för behandlingen hos dessa aktörer är i första hand att den är nödvändig för att fullgöra en rättslig förpliktelse (dvs. att lämna kontrolluppgift) på det sätt som anges i artikel 6.1 c i EU:s dataskyddsförordning. Grunden för behandlingen kommer vidare att vara fastställd i den nationella rätten på det sätt som krävs enligt artikel 6.3 i EU:s dataskyddsförordning genom förslaget till lag om ändring i inkomstskattelagen och förslaget till lag om ändring i skatteförfarandelagen där även syftet med behandlingen framgår. Införandet av kontrolluppgiftsskyldigheten innebär inte att de uppgiftsskyldiga behöver behandla andra uppgifter än vad man redan behandlar.

För personuppgiftsbehandlingen hos Skatteverket är den rättsliga grunden i första hand artikel 6.1 e i EU:s dataskyddsförordning, dvs. att behandlingen är nödvändig för att utföra en uppgift av allmänt intresse eller som ett led i den personuppgiftsansvariges myndighetsutövning. Grunden för behandlingen är vidare fastställd i den nationella rätten på det sätt som krävs enligt artikel 6.3 genom förordningen (2017:154) med instruktion för Skatteverket och skatteförfarandelagen.

För Skatteverkets personuppgiftsbehandling i beskattningsverksamheten gäller även lagen (2001:181) om behandling av uppgifter i Skatteverkets beskattningsverksamhet som innehåller bestämmelser som kompletterar EU:s dataskyddsförordning. Förutom vid behandling av personuppgifter om enskilda personer gäller vissa bestämmelser i lagen även vid behandling av uppgifter om juridiska personer (1 kap. 1 § andra stycket).

Av 1 kap. 4 § lagen om behandling av uppgifter i Skatteverkets beskattningsverksamhet framgår att uppgifter bl.a. får behandlas för att tillhandahålla information som behövs hos Skatteverket för fastställande av underlag för samt bestämmande, redovisning, betalning och återbetalning av skatter och avgifter samt för revision och annan kontrollverksamhet. Av 2 kap. 2 § samma lag framgår vidare att i beskattningsdatabasen får uppgifter behandlas bl.a. om personer som omfattas av verksamhet enligt 1 kap. 4 § 1–8. I 2 kap. 3 § i den lagen och i 2 § förordningen (2001:588) om behandling av uppgifter i Skatteverkets beskattningsverksamhet finns bestämmelser om vilka uppgifter som får behandlas i beskattningsdatabasen. Den behandling av personuppgifter som förslaget ger upphov till hos Skatteverket är tillåten enligt de angivna bestämmelserna.

Kontrolluppgift kommer att lämnas för de fysiska personer som innehar en kapitalförsäkring eller ett avtal om sparande i en PEPP-produkt. Trots att det rör sig om uppgifter för en stor mängd personer bedöms det eventuella integritetsintrång som personuppgiftsbehandlingen medför stå i proportion till det eftersträvade syftet att fysiska personer ska kunna tillgodogöra sig en skattemässig förmån, dvs. avdrag för sparande i kapitalförsäkring och PEPP-produkter.

Sammanfattningsvis gör regeringen bedömningen att den personuppgiftsbehandling som förslaget om en skattefri grundnivå för sparande på investeringssparkonto och i kapitalförsäkring samt PEPP-produkt ger upphov till är förenlig med EU:s dataskyddsförordning. Den befintliga reglering som finns på personuppgiftsområdet utgör tillräcklig reglering för den personuppgiftsbehandling som kan komma att ske vid Skatteverket med anledning av förslaget. Det behöver således inte införas någon ytterligare reglering om denna behandling.

Sekretess

Enligt 27 kap. 1 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) gäller sekretess i verksamhet som avser bestämmande av skatt eller fastställande av underlag för

bestämmande av skatt eller som avser fastighetstaxering för uppgift om en enskilds personliga eller ekonomiska förhållanden. De kontrolluppgifter som kommer att hanteras hos Skatteverket med anledning av den nya kontrolluppgiftsskyldigheten innehåller uppgifter om enskildas personliga eller ekonomiska förhållanden och kommer att hanteras i verksamhet som avser bestämmande av skatt eller fastställande av underlag för bestämmande av skatt. Uppgifterna kommer därmed att omfattas av absolut sekretess hos Skatteverket enligt 27 kap. 1 § första stycket offentlighets- och sekretesslagen.

Lagförslag

Förslaget medför en ändring i 22 kap. 1 § SFL och att tre nya paragrafer, 22 kap. 28–30 §§, införs i denna lag.

12.9.5.2 Uppgiftsskyldighet i inkomstdeklarationen

Regeringens förslag: Den som gör avdrag för innehav av investeringssparkonto, kapitalförsäkring och avtal om sparande i en PEPP-produkt ska lämna uppgift om underlaget för avdraget i inkomstdeklarationen. Nödvändiga identifikationsuppgifter ska också lämnas för det företag som tillhandahåller investeringssparkontot, kapitalförsäkringen eller PEPP-produkten.

Promemorians förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans yttrar sig särskilt i denna del.

Skälen för regeringens förslag: Fysiska personer ska lämna inkomstdeklaration till ledning för bestämmande av underlag för att ta ut skatt enligt inkomstskattelagen (29 kap. 1 § och 30 kap. 1 § SFL). De föreslagna avdragen ska beaktas i inkomstslaget kapital. En inkomstdeklaration ska bl.a. innehålla uppgifter om de intäktsposter och kostnadsposter som ska hänföras till respektive inkomstslag (31 kap. 2 § 2 SFL). I 31 kap. skatteförfarandelagen finns vidare bestämmelser om vilka uppgifter som ska lämnas om de olika inkomstslagen.

Det föreslås att den som gör avdrag för innehav av investeringssparkonto, kapitalförsäkring och avtal om sparande i en PEPP-produkt ska lämna uppgift om underlaget för avdraget i inkomstdeklarationen. Det innebär att uppgift ska lämnas om storleken på schablonintäkten för investeringssparkonton och underlaget för avdraget för innehav av kapitalförsäkringar och avtal om sparande i PEPP-produkt. För att möjliggöra för Skatteverket att genomföra kontroller bör även nödvändiga identifikationsuppgifter lämnas för det företag som tillhandahåller investeringssparkontot, kapitalförsäkringen eller PEPP-produkten. Det bör övervägas om särskilda bestämmelser om vilka identifikationsuppgifter som ska lämnas ska regleras i förordning.

Kontrolluppgift om schablonintäkt för investeringssparkonto lämnas enligt 22 kap. 16 § SFL och kontrolluppgift om kapitalunderlag för utländska kapitalförsäkringar och sparande i utländska PEPP-produkter lämnas enligt 22 kap. 12 § SFL. Det föreslås i avsnitt 12.9.5.1 att kontrolluppgift också ska lämnas om innehav av svenska kapitalförsäkringar och avtal om sparande i svenska PEPP-produkter. Inför den slutliga beskattningen informerar Skatteverket fysiska personer som kan antas vara deklarationsskyldiga bl.a. om de kontrolluppgifter som har kommit in till verket som underlag för beslut om slutlig skatt (31 kap. 4 § SFL). I de fall kontrolluppgift lämnats om schablonintäkt för investeringssparkonto respektive innehav av kapitalförsäkring och avtal om sparande i en PEPP-produkt kommer Skatteverket därför som regel att underrätta berörda fysiska personer och dödsbon genom att uppgifterna anges i det fastställda formuläret för inkomstdeklarationen (6 kap. 6 § skatteförfarande-

förordningen). I de fall en fysisk person endast har intäkter i form av schablonintäkt för investeringssparkonto är denne inte deklarationsskyldig (jfr 30 kap. 1 § 3 SFL) och Skatteverket kommer då inte att skicka ut någon underrättelse. Om en uppgift som den deklarationsskyldige har fått underrättelse om är korrekt, ska den deklarationsskyldige godkänna uppgiften. Om en uppgift är felaktig eller saknas, ska den deklarationsskyldige genom ändring eller tillägg lämna de uppgifter som behövs (31 kap. 5 § SFL).

När det gäller innehav av utländska kapitalförsäkringar och PEPP-produkter lämnas kontrolluppgift enligt 22 kap. 12 § SFL för alla som innehaft kapitalförsäkringen eller avtalet om sparande under året. Vid en överlåtelse tillkommer det nu föreslagna avdraget i sin helhet dock den som äger kapitalförsäkringen eller avtalet om sparande vid årets utgång. Den som vill yrka avdrag för innehav av en utländsk kapitalförsäkring och avtal om sparande i en utländsk PEPP-produkt måste därför säkerställa att de uppgifter som anges i inkomstdeklarationen inte omfattar försäkringar eller avtal om sparande som har överlåtits till någon annan under året.

Det kan förekomma att vissa utländska företag som tillhandahåller produkter som kan ge rätt till de föreslagna avdragen inte är skyldiga att lämna kontrolluppgift (se 23 kap. 5 § andra stycket SFL), och i dessa fall är en uppgiftsskyldighet i inkomstdeklarationen av särskild betydelse. Detsamma gäller då någon kontrolluppgift felaktigt inte har lämnats till Skatteverket. I de fall det inte lämnats någon kontrolluppgift kommer den skattskyldige själv att behöva fylla i uppgifter om underlaget för avdraget i inkomstdeklarationen.

Av 31 kap. 3 § SFL framgår att den deklarationsskyldige ska lämna de övriga uppgifter som Skatteverket behöver för att kunna fatta riktiga beslut om slutlig skatt och beslut om pensionsgrundande inkomst. Det kan t.ex. vara uppgifter som tydliggör de omständigheter som ligger till grund för beräkningen av underlaget för avdraget. Det kan också vara fråga om underlag som visar att den deklarationsskyldige innehaft en sådan produkt som är en förutsättning för avdrag och underlag som visar att produkten innehades vid årets utgång eller vid tidpunkten för avslutet av produkten.

Det är alltid den skattskyldiges ansvar att lämnade eller godkända uppgifter i inkomstdeklarationen är korrekta. Det är vidare alltid den skattskyldige som har det slutliga ansvaret för uppgifterna i inkomstdeklarationen. Om det finns anledning att misstänka att något av villkoren inte är uppfyllda, ska den skattskyldige kontrollera detta. Är villkoren inte uppfyllda ska avdrag för innehav av investeringssparkonto, kapitalförsäkring och avtal som sparande i en PEPP-produkt inte begäras i deklarationen.

Lagförslag

Förslaget medför en ändring i 31 kap. 1 § SFL och att en ny paragraf, 31 kap. 19 c §, införs i denna lag.

12.9.6 Ränta på kontanta medel på investeringssparkonto

Regeringens förslag: Ränta på kontanta medel som förvaras på ett investeringssparkonto ska beskattas konventionellt om räntan helt eller delvis avser ett kalenderår då räntesatsen som legat till grund för räntans beräkning någon gång överstigit det högsta av antingen statslåneräntan vid utgången av november närmast före det kalenderåret ökad med en procentenhet eller 1,25 procent.

Promemorians förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: En majoritet av remissinstanserna, däribland *Ekobrottsmyndigheten, Finansbolagens förening, Finansinspektionen, Fondbolagens förening, Konsumentverket, Näringslivets skattedelegation,* till vars yttrande *Svenskt Näringsliv* ansluter sig, *Sparbankernas Riksförbund* och *Svensk Försäkring*, tillstyrker eller har inga invändningar mot förslaget.

Skälen för regeringens förslag: Svenska Bankföreningen har i en hemställan till Finansdepartementet föreslagit att 42 kap. 42 § andra stycket 3 inkomstskattelagen (1999:1229), förkortad IL, ändras så att gränsen för när ränteintäkter på likvida medel som förvaras på investeringssparkonton ska tas upp som inkomst av kapital återigen överensstämmer med den för vart kalenderår gällande räntesatsen för beräkning av schablonintäkten så som den regleras i 42 kap. 36 § IL. Svenska Bankföreningen anser att ändringarna ska gälla retroaktivt för att inte de kunder som redan har fått för hög ränta ska drabbas. Frågan om retroaktivitet behandlas i avsnitt 12.9.7.

Tillgångar som förvaras på ett investeringssparkonto ska som utgångspunkt vara föremål för schablonbeskattning. Det innebär att faktiska inkomster och utgifter på sådana tillgångar inte ska tas upp respektive dras av (42 kap. 42 § första stycket IL). Detta gäller dock inte för vissa slags tillgångar och för viss slags avkastning. Bland annat gäller inte utgångspunkten att avkastning på tillgångar på ett investeringssparkonto inte ska tas upp för ränta på kontanta medel som helt eller delvis avser ett kalenderår då räntesatsen som legat till grund för räntans beräkning någon gång överstigit statslåneräntan vid utgången av november närmast före det kalenderåret (42 kap. 42 § andra stycket 3 IL). Om bestämmelsen är tillämplig ska således ränta på kontanta medel tas upp enligt allmänna regler för den konventionella beskattningen. Syftet med denna bestämmelse är uteslutande att förhindra en arbitragemöjlighet som skulle kunna uppstå om en individ kan låna kontanta medel till en ränta som överstiger den räntefaktor som ligger till grund för beräkningen av schablonintäkten på investeringssparkontot och därefter placera dem på ett investeringssparkonto till samma ränta (prop. 2011/12:1 Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 6.13.3.5.2). Arbitragemöjligheten skulle i ett sådant fall uppkomma genom att en kontoinnehavare utnyttjar den omständigheten att underskott av kapital vid konventionell beskattning ger upphov till en skattereduktion som baseras på en nominell skattesats på 30 procent medan tillgångar på investeringssparkonto schablonbeskattas med en lägre effektiv skattesats.

Den som innehar ett investeringssparkonto ska ta upp en schablonintäkt. Schablonintäkten beräknas genom att ett kapitalunderlag multipliceras med en räntefaktor (42 kap. 36 § IL). Schablonintäkten beskattas med 30 procent i inkomstslaget kapital. När investeringssparkontot infördes den 1 januari 2012 var räntefaktorn enbart statslåneräntan vid utgången av november närmast före det aktuella kalenderåret (SFS 2011:1271). Den 1 januari 2016 höjdes räntefaktorn till statslåneräntan vid utgången av november närmast före det aktuella kalenderåret ökad med 0,75 procentenheter (SFS 2015:775). Samtidigt som denna höjning infördes dessutom ett golv för schablonavkastningen, som innebär att schablonintäkten ska beräknas till lägst 1,25 procent av kapitalunderlaget. Den 1 januari 2018 höjdes räntefaktorn ytterligare till den nuvarande nivån, dvs. statslåneräntan vid utgången av november närmast före det aktuella kalenderåret ökad med en procentenhet, dock lägst 1,25 procent (SFS 2017:1250).

Oavsett den faktiska räntan på kontanta medel på ett investeringssparkonto innebär schablonbeskattningen att den avkastning hänförlig till de kontanta medlen som ska tas upp till beskattning och beskattas med 30 procent anses uppgå till den räntefaktor som kapitalunderlaget ska multipliceras med för att beräkna schablonintäkten. Om räntefaktorn är 5 procent är således 5 procent av värdet av de kontanta medlen den

schablonmässigt beräknade avkastningen som ska tas upp till beskattning. Det skattearbitrage som beskrivs ovan är bara möjligt om räntan på kontanta medel på ett investeringssparkonto överstiger räntefaktorn. Utan särskilda regler som förhindrar det skulle den del av räntan som överstiger räntefaktorn nämligen inte beskattas alls. Det skulle då vara möjligt att göra en skattemässig vinst genom att låna upp pengar inom ramen för den konventionella beskattningen och placera dem på ett investeringssparkonto, eftersom hela ränteutgiften kan dras av i inkomstslaget kapital medan bara en del av ränteinkomsten beskattas. Det är däremot inte möjligt att göra en sådan skattemässig vinst om räntan är lägre eller lika med räntefaktorn eftersom hela den faktiska räntan då omfattas av schablonintäkten och således beskattas. Vid införandet av investeringssparkontot utformades också stoppregeln i 42 kap. 42 § andra stycket 3 IL på så sätt att den är tillämplig om räntan överstiger den räntefaktor som ska användas vid beräkningen av schablonintäkten. Vid höjningarna av räntefaktorn 2016 och 2018 gjordes inte motsvarande höjningar av stoppregeln, vilket innebär att den slår till när räntan överstiger statslåneräntan vid utgången av november föregående år även om räntan inte är högre än räntefaktorn som ska tillämpas vid beräkningen av schablonintäkten.

Syftet med bestämmelsen i 42 kap. 42 § andra stycket 3 IL är uteslutande att förhindra skattearbitrage. Den nuvarande utformningen innebär dock att den kan vara tillämplig även i situationer när det inte är möjligt att göra ett skattearbitrage. Bestämmelsen bör därför enligt regeringen ändras så att räntan på kontanta medel på ett investeringssparkonto ska beskattas konventionellt först om den någon gång överstigit den räntefaktor som ska användas för att beräkna schablonintäkten för det aktuella kalenderåret. Det bör uttryckas på så sätt att bestämmelsen är tillämplig om räntan överstiger det högsta av antingen statslåneräntan vid utgången av november närmast före det kalenderåret ökad med en procentenhet eller 1,25 procent. Med denna ändring uppnås syftet med bestämmelsen utan att på ett sätt som inte är motiverat begränsa den ränta som investeringsföretaget som för ett investeringssparkonto kan erbjuda kontoinnehavaren för kontanta medel på kontot.

Lagförslag

Förslaget medför en ändring i 42 kap. 42 § IL.

12.9.7 Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Regeringens förslag: Lagändringarna träder i kraft den 1 januari 2025. Höjningen av den skattefria grundnivån från 150 000 till 300 000 kronor ska dock träda i kraft den 1 januari 2026.

Lagändringarna i inkomstskattelagen tillämpas när det gäller ändringen i bestämmelsen om ränta på kontanta medel som förvaras på ett investeringssparkonto första gången på ränta som helt eller delvis avser ett kalenderår som börjar efter den 31 december 2024.

Bestämmelserna om en skattefri grundnivå för sparande på investeringssparkonto, i kapitalförsäkring och i PEPP-produkt tillämpas första gången på innehav efter den 31 december 2024. Den skattefria grundnivån på 300 000 kronor ska dock tillämpas första gången på innehav efter den 31 december 2025.

Ändringarna i skatteförfarandelagen om kontrolluppgiftsskyldighet och uppgiftsskyldighet i inkomstdeklarationen tillämpas första gången på uppgifter som avser kalenderåret 2025.

Ändringen i avräkningslagen om att avdraget ska beaktas vid avräkning av utländsk skatt ska tillämpas på beskattningsår som börjar efter den 31 december 2024.

Promemorians förslag överensstämmer delvis med regeringens. I promemorian föreslås att den skattefria grundnivån för sparande på bl.a. investeringssparkonto införs i ett steg där den skattefria grundnivån uppgår till 300 000 kronor fr.o.m. den 1 januari 2025. I promemorian finns inget förslag om ändring i avräkningslagen för att beakta avdraget vid avräkning av utländsk skatt.

Remissinstanserna: *Avanza Bank AB* anser att justeringen i bestämmelsen om ränta på kontanta medel som förvaras på ett investeringssparkonto bör göras retroaktivt.

Skälen för regeringens förslag: Förslagen bör träda i kraft så snart som möjligt, vilket bedöms vara den 1 januari 2025. Lagändringarna föreslås därför träda i kraft den 1 januari 2025. Som framgår av avsnitt 12.9.3 bör reformen, av offentligfinansiella skäl, genomföras i två steg. Höjningen av den skattefria grundnivån från 150 000 till 300 000 kronor bör därför träda i kraft först den 1 januari 2026.

Avanza Bank AB anser att justeringen i bestämmelsen om ränta på kontanta medel som förvaras på ett investeringssparkonto bör göras retroaktivt. Det beror på att banken sedan 2016 lämnat en ränta till kunder som i vissa fall överskridit nivån i lagtexten men som uppfyllt syftet med regleringen. Om justeringen inte sker retroaktivt kommer en stor grupp kunder enligt banken att drabbas av dubbelbeskattning. Regeringen kan konstatera att det tydligt har framgått av lagtexten hur hög ränta som bankerna har kunnat tillämpa för att undvika konventionell beskattning av räntan. Att det inte finns utrymme att tolka regelverket på annat sätt konstateras även i ett förhandsbesked från Skatterättsnämnden (beslut den 8 december 2023 i ärende dnr 111-23/D) och i efterföljande beslut från Högsta förvaltningsdomstolen (beslut den 7 mars 2024 i mål nr 7801-23). Enligt regeringen bör ändringen i bestämmelsen om ränta på kontanta medel som förvaras på ett investeringssparkonto därför tillämpas första gången på ränta som helt eller delvis avser ett kalenderår som börjar efter den 31 december 2024.

Bestämmelserna om en skattefri grundnivå för sparande på investeringssparkonto, i kapitalförsäkring och i PEPP-produkt i 42 kap. 45–49 §§ och ändringen i 67 kap. 10 § IL bör tillämpas första gången på innehav efter den 31 december 2024. Den skattefria grundnivån på 300 000 kronor ska dock tillämpas första gången på innehav efter den 31 december 2025.

Lagändringarna i skatteförfarandelagen bör också träda i kraft den 1 januari 2025. Kontrolluppgift lämnas för kalenderår. Kontrolluppgift för innehav av kapitalförsäkring och sparande i PEPP-produkt ska därmed lämnas första gången för kalenderåret 2025 och ska ha kommit in till Skatteverket senast den 31 januari 2026. Uppgift om avdrag för innehav av investeringssparkonto, kapitalförsäkring och avtal om sparande i en PEPP-produkt lämnas första gången i inkomstdeklarationen för beskattningsåret 2025. Avdraget ska beaktas vid avräkning av utländsk skatt som innehavare av investeringssparkonto har betalat och som är hänförlig till intäkter på kontot. Ändringen i avräkningslagen tillämpas för beskattningsår som börjar efter den 31 december 2024.

12.9.8 Konsekvensanalys

I detta avsnitt redogörs för förslagens effekter i den omfattning som bedöms lämpligt i det aktuella lagstiftningsärendet och med beaktande av förordningen (2007:1244) om konsekvensutredning vid regelgivning (förordningen har upphävts den 6 maj 2024 och

ersatts med förordningen [2024:183] om konsekvensutredningar). *Regelrådet* anser att konsekvensutredningen uppfyller kraven i 6 och 7 §§ i förstnämnda förordning.

Syfte och alternativa lösningar

En skattefri grundnivå för investeringssparkonto, kapitalförsäkring och PEPP-produkt

Förslaget är att det införs en skattefri grundnivå för sparande på investeringssparkonto, i kapitalförsäkring och i PEPP-produkt. Syftet är att uppmuntra hushållens långsiktiga sparande i finansiella tillgångar. När sparande upp till en viss nivå blir skattefritt skapas incitament för fler att spara. Om förslaget inte genomförs uteblir detta incitament liksom de effekter som beskrivs i denna konsekvensanalys.

Konjunkturinstitutet anser att konsekvensanalysen bör kompletteras med en analys av alternativa utformningar av förslaget. Investeringssparkonto är en sparform med administrativa fördelar. Eftersom faktiska vinster och annan avkastning inte behöver beräknas och tas upp till beskattning är det en sparform med låga löpande transaktionskostnader. Sedan sparformen infördes 2012 har såväl det sammanlagda sparkapitalet som antalet personer som använder sparformen vuxit kraftigt. Det är därför naturligt att uppmuntra hushållen till ökat sparande inom ramen för denna sparform. En skattefri grundnivå på investeringssparkonto är en av reformambitionerna i Tidöavtalet. *Lagrådet* framhåller att några alternativa lösningar för att få hushållens sparande att öka inte har övervägts och instämmer därmed i den kritik vissa remissinstanser för fram. Regeringen har förståelse för Lagrådets synpunkt och kan konstatera att en konsekvensutredning ska innehålla en beskrivning av vilka alternativa lösningar som finns för det man vill uppnå. I likhet med *Regelrådet* bedömer dock regeringen att i det här fallet, när det förslag som lämnas är att en specifik åtgärd enligt redan gjorda överenskommelser ska genomföras, får det anses godtagbart att alternativa lösningar inte analyserats.

Beskattningen av sparande på investeringssparkonto och i kapitalförsäkring vilar på förutsättningen att det ska råda en skattemässig neutralitet i valet mellan sparformerna. Därför föreslås att den skattefria grundnivån även ska gälla sparande i kapitalförsäkring. Eftersom en PEPP-produkt är en sparform som liknar en kapitalförsäkring bör även denna omfattas av förslaget.

Sparformen PEPP-produkt infördes inom EU 2019 och är framtagen med syfte att underlätta och stimulera långsiktigt sparande till pensionen. Intresset i Sverige för sparformen är emellertid lågt och få finansiella företag erbjuder i dag produkten. Det saknas statistik över i hur stor utsträckning sparformen används, men bedömningen är att sparandet i den är mycket begränsat och kanske till och med obefintligt. I konsekvensanalysen beaktas därför inte förekomsten av PEPP-produkter. Det gäller såväl i den offentligfinansiella beräkningen som i analysen av hur förslaget påverkar enskilda och företag.

Av offentligfinansiella skäl bör reformen genomföras i två steg. Den skattefria grundnivån bör därför uppgå till 150 000 kronor fr.o.m. den 1 januari 2025 och till 300 000 kronor fr.o.m. den 1 januari 2026. I övrigt, och utöver vad som framgår av avsnitt 12.9.7om ikraftträdande- och övergångsbestämmelser, har ingen särskild hänsyn tagits till tidpunkten för ikraftträdande.

Förslagen påverkar fysiska personer som sparar, eller som vill spara, i de aktuella sparformerna. Information om de nya reglera bör således riktas till privatpersoner. Det bör tydligt framgå att beskattningen av sparandet minskar. Information kan tillhandahållas av såväl Skatteverket som av de företag som erbjuder sparande på investeringssparkonto eller i kapitalförsäkring.

Förslaget påverkar även försäkringsföretag som meddelar kapitalförsäkring. Dessa företag kommer med förslaget att behöva lämna kontrolluppgift till Skatteverket om fysiska personers och dödsbons innehav av kapitalförsäkring. Skatteverket bör således tillhandahålla information om den nya kontrolluppgiftsskyldigheten.

Ränta på kontanta medel på investeringssparkonto

Det föreslås även en ändring i bestämmelsen om beskattning av ränta på kontanta medel som förvaras på investeringssparkonto. I dag gäller att räntan ska beskattas konventionellt om den överstiger statslåneräntan. Förslaget är att räntan i stället ska beskattas konventionellt om den överstiger den faktor som kapitalunderlaget ska multipliceras med vid beräkning av schablonintäkt på investeringssparkonto, dvs. statslåneräntan plus en procentenhet.

Syftet med ändringen är att uppnå det ursprungliga syftet med bestämmelsen som är att förhindra skattearbitrage genom att inte mer än nödvändigt begränsa den ränta som investeringsföretaget som för ett investeringssparkonto kan erbjuda konto-innehavaren för kontanta medel på kontot. Om förändringen inte genomförs kvarstår den oönskade omständighet som råder i dag: att räntan begränsas till statslåneräntans nivå.

Förslaget föreslås träda i kraft den 1 januari 2025.

Det finns inte några uppgifter om hur stort inlåningsbelopp på investeringssparkonto som i dag binds av stoppregeln. Därför är det inte möjligt att kvantitativt beräkna den offentligfinansiella effekten av förslaget. Om räntan höjs på investeringssparkonton skulle det inte ändra beskattningen av de medel som är placerade på kontona. Skatteintäkterna från individernas kapitalinkomster är därmed oförändrade. En effekt av förslaget är dock att räntan på investeringssparkonton kan höjas något i vissa fall. Den statiska effekten av detta är att den räntebetalande banken får ökade kostnader som är avdragsgilla i beräkningen av bolagsskatten. Det medför ett skattebortfall med 20,6 procent av räntehöjningen. Storleken på effekten bör vara begränsad.

Bristen på underlag i frågan medför att det inte bedöms vara möjligt att göra en konventionell konsekvensanalys av förslaget.

Effektiv skattesats för sparande på investeringssparkonto och i kapitalförsäkring

Med effektiv skattesats avses det faktiska skatteuttaget i förhållande till den verkliga ekonomiska inkomst som skatten avser. När sparformen investeringssparkonto infördes 2012 gjordes en analys av den förväntade effektiva skattesatsen för sparande på investeringssparkonto och i kapitalförsäkring (prop. 2011/12:1 Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 6.14.11.1). Beräkningen byggde på antaganden om tillgångarnas sammansättning och den förväntade avkastningen för respektive tillgångsslag. Statslåneräntan bedömdes på lång sikt uppgå till 4,9 procent och de schablonbeskattade sparformerna bedömdes ge en riskjusterad överavkastning jämfört med detta på 2,7 procentenheter. Den effektiva beskattningen av sparande på investeringssparkonto och i kapitalförsäkring (med underliggande tillgångar som motsvarar de som förvaras på ett investeringssparkonto) beräknades utifrån detta till ca 19 procent. Den effektiva skattesatsen för konventionellt sparande bedömdes under motsvarande förutsättningar uppgå till ca 29 procent.

Beskattningen av sparande på investeringssparkonto och i kapitalförsäkring har höjts vid två tillfällen. Dels den 1 januari 2016 då schablonintäkten ändrades till att beräknas som statslåneräntan ökad med 0,75 procentenheter, dels den 1 januari 2018 då schablonintäkten ändrades till att beräknas som statslåneräntan ökad med 1 procent-

enhet. I samband med detta bedömdes den effektiva skattesatsen för sparande i dessa sparformer öka till drygt 22 respektive drygt 23 procent.

Förslaget om en skattefri grundnivå för sparande på investeringssparkonto och i kapitalförsäkring innebär att den effektiva skattesatsen för sparformerna minskar i förhållande till dagens regler. För en person med ett sparande under den skattefria grundnivån innebär förslaget att den effektiva skattesatsen är noll. Det gäller såväl den genomsnittliga som den marginella effektiva skattesatsen. För personer med ett sparande över grundnivån är den marginella effektiva skattesatsen på samma nivå som med dagens regler. Den genomsnittliga effektiva skattesatsen är lägre för alla nivåer på sparande, men skillnaden jämfört med dagens regler minskar ju högre sparandet är.

Sparande på investeringssparkonto och i kapitalförsäkring är under de förutsättningar som beskrivs ovan skattemässigt gynnat i förhållande till konventionellt beskattat sparande. Detta kan leda till en större benägenhet att välja dessa sparformer.

Offentligfinansiella effekter

Ekonomistyrningsverket (ESV) anser att beräkningen av den offentligfinansiella effekten bör redogöras tydligare. Den offentligfinansiella effekten har beräknats i enlighet med Finansdepartementets beräkningskonventioner. Utgångspunkten i dessa är att beteendet hos individer och företag inte ändras till följd av en ändring av skatte- och avgiftsreglerna. Antagandet om oförändrat beteende ger en god uppskattning av åtgärdernas effekt på kort och medellång sikt. På längre sikt och för att bedöma andra effekter än de offentligfinansiella effekterna kan ett mer dynamiskt synsätt behöva användas, där skattebaser tillåts påverkas av regeländringen. Beräkningarna görs i ikraftträdandeårets priser och volymer. Den offentligfinansiella effekt som redovisas i detta avsnitt är således statisk och utgår från det sparande som i dag finns på investeringssparkonto och i kapitalförsäkring. Hur de offentliga finanserna kan påverkas om förslaget leder till att individer som sparar, eller vill spara, ändrar sitt beteende till följd av förslaget diskuteras längre fram i denna konsekvensanalys.

Förslaget är att en fysisk person som har ett sparande på investeringssparkonto ska få göra ett avdrag i inkomstslaget kapital som motsvarar de sammanlagda schablonintäkterna för de investeringssparkonton som personen innehaft under ett år. För sparande i kapitalförsäkring är förslaget att personen som utgångspunkt får göra ett avdrag i inkomstslaget kapital för ett belopp som motsvarar underlaget för den avkastningsskatt som belöper på tillgångarna i försäkringen. I båda fallen föreslås att avdrag får som högst göras med ett belopp som motsvarar skatten på ett sparande på 150 000 kronor, fr.o.m. den 1 januari 2025, respektive 300 000 kronor, fr.o.m. den 1 januari 2026. Det innebär alltså ett avdrag som motsvarar statslåneräntan vid utgången av november närmast före det aktuella kalenderåret ökad med en procentenhet, dock lägst med 1,25 procent, på ett kapitalunderlag på 150 000 kronor 2025 och 300 000 kronor 2026 och framåt. Taket gäller personens sammanlagda sparande i de sparformer som omfattas av förslaget.

I SCB:s mikrosimuleringsmodell Fasit finns individdata över schablonintäkter från investeringssparkonton som gör det möjligt att analysera effekten av att införa en skattefri grundnivå för sparande på investeringssparkonto. År 2022 är det senaste utfallsåret i Fasit. Detta år uppgick det sammanlagda kapitalunderlaget på investeringssparkonto till ca 1 650 miljarder kronor. Cirka 3,5 miljoner personer hade ett investeringssparkonto och det genomsnittliga kapitalunderlaget per person uppgick till ca 450 000 kronor. Medianen var ca 78 000 kronor. Cirka 65 procent av de som hade ett investeringssparkonto hade ett kapitalunderlag under 150 000 kronor och ca 75 procent ett kapitalunderlag under 300 000 kronor.

Den offentligfinansiella effekten av att införa en skattefri grundnivå på 150 000 kronor 2025 för sparande på investeringssparkonto bedöms uppgå till −3,5 miljarder kronor 2025. För 2026, när grundnivån är 300 000 kronor, är den offentligfinansiella effekten −5,7 miljarder kronor.

Det saknas detaljerade uppgifter om hur sparandet i kapitalförsäkringar är fördelat i befolkningen. Ett skäl till det är att avkastningsskatten på underlaget i kapitalförsäkringarna betalas av den som tillhandahåller försäkringen (försäkringsföretaget) och inte av den som tecknat den. Det finns inte heller några uppgifter om huruvida en person som har en kapitalförsäkring också sparar på investeringssparkonto eller inte.

För att hantera bristen på individuppgifter och ta hänsyn till sparande i kapitalförsäkringar i den offentligfinansiella analysen har det sammanlagda sparandet i kapitalförsäkringar slumpmässigt fördelats bland de individer som finns representerade i Fasit. Därefter har den skattefria grundnivåns påverkan på skatteintäkterna analyserats. Förutom att fördela sparandet i kapitalförsäkringar bland befolkningen tar angreppssättet också hänsyn till att personer kan spara på investeringssparkonto, i kapitalförsäkring eller i båda sparformerna samtidigt och att taket för den skattefria grundnivån gäller för det sammanlagda sparandet i de aktuella sparformerna.

Svensk Försäkring har tillhandahållit information om hur kapitalunderlaget i kapitalförsäkringar är fördelat bland försäkringsföretagens kunder. Informationen kommer från en enkätundersökning riktad till de försäkringsföretag som meddelar kapitalförsäkring. Resultaten visar att ca 1,5 miljoner privatpersoner hade en kapitalförsäkring vid utgången av 2022. Det sammanlagda kapitalunderlaget hos dessa uppgick till ca 455 miljarder kronor. Det genomsnittliga kapitalunderlaget per person var således ca 300 000 kronor. Cirka 1,3 miljoner av personerna hade ett sammanlagt kapitalunderlag i kapitalförsäkring som understeg 300 000 kronor. Värdet av detta underlag uppgick till 90 miljarder kronor. Givet en skattefri grundnivå på 300 000 kronor innebär det att ca 170 miljarder kronor, motsvarande 38 procent, av det totala sparkapitalet i kapitalförsäkring skulle kunna omfattas av skattefriheten. Privatpersonernas kapitalunderlag på 450 miljarder kronor utgjorde vidare ca hälften av det sammanlagda kapitalunderlaget i kapitalförsäkringar 2022. Resterande del ägdes av juridiska personer.

År 2025 bedöms det sammanlagda kapitalunderlaget i kapitalförsäkringar uppgå till ca 1 100 miljarder kronor. Hälften av detta antas ägas av privatpersoner. Detta belopp har slumpmässigt fördelats bland 1,5 miljoner individer i Fasit så att den andel individer som har ett sparande under 300 000 kronor i en kapitalförsäkring och andelen kapitalunderlag som omfattas av grundnivån överensstämmer med resultaten från Svensk Försäkrings enkät. Mot bakgrund av avsaknaden av statistik bedöms detta analytiska angreppssätt vara godtagbart, men bristen på individdata vad gäller kapitalförsäkringar innebär en större osäkerhet kring storleken på den offentligfinansiella effekten.

När fysiska personers sparande i kapitalförsäkringar inkluderas i analysen bedöms skatteintäkterna 2025 minska med ytterligare 0,9 miljarder kronor 2025 jämfört med när enbart sparande på investeringssparkonto inkluderas. Från 2026 och framåt är den tillkommande intäktsminskningen 1,3 miljarder kronor. Den sammanlagda offentligfinansiella effekten uppgår således till −4,4 miljarder kronor från 2025 och framåt −7 miljarder kronor 2026 och framåt, se tabell 12.14

Effekter för sparandet och de offentliga finanserna

I detta avsnitt redogörs för hur förslaget kan påverka de offentliga finanserna om individer som sparar, eller som vill spara, ändrar sitt beteende till följd av de nya reglerna.

I den tidigare diskussionen om den effektiva skattesatsen för sparande på investeringssparkonto och i kapitalförsäkring framgår att sparande på investeringssparkonto och i kapitalförsäkring redan i dag är skattemässigt gynnat i förhållande till sparande i konventionellt beskattade tillgångar. Förslaget i promemorian minskar den effektiva skattesatsen för sparande i de aktuella sparformerna ytterligare: för en person med ett sparande under den skattefria grundnivån på investeringssparkonto och/eller i kapitalförsäkring kommer såväl den genomsnittliga som den effektiva skattesatsen att vara noll för sparande upp till grundnivån. Detta kan göra att individerna i större utsträckning kommer att välja dessa sparformer framför konventionellt beskattade. Det gäller särskilt för sparande i räntebärande tillgångar med relativt låg risk.

Investeringssparkonto är i dag en populär och attraktiv sparform och en stor del av individernas nysparande sker sannolikt redan i dag inom ramen för denna sparform. Förslaget kan dock innebära att en ännu större andel av nysparandet flyttas till sparande på investeringssparkonto. Individer som har konventionellt beskattade tillgångar kan också komma att välja att avyttra dessa och placera medlen på investeringssparkonto eller i kapitalförsäkring, särskilt om de inte kommer upp i taket för den skattefria grundnivån. Om individerna väljer att flytta in sparande som beskattas löpande, t.ex. räntebärande sparande på bankkonton, kommer de löpande skatteintäkterna från individernas kapitalinkomster att minska, något som *ESV* diskuterar i sitt remissvar. I vilken utsträckning detta kommer att ske och vilka konsekvenser det i praktiken i så fall får för de offentliga finanserna beror på faktorer som individernas kvarvarande utrymme till taket för den skattefria grundnivån, vilken inlåningsränta de erbjuds på kontanter på och utanför investeringssparkonto och deras behov av kontanter för löpande betalningar. Om individerna först avyttrar konventionellt beskattade tillgångar som har ökat i värde och placerar medlen i de aktuella sparformerna kan skatteintäkterna öka på kort sikt, men minska längre fram när individerna hade avyttrat dem. Hur detta sammantaget kan komma att påverka de offentliga finanserna är svårt att bedöma.

Beräkningen av den offentligfinansiella effekten tar inte heller hänsyn till möjligheterna att fördela sparandet mellan makar för att maximera avdragsrätten. Eftersom både investeringssparkonton och kapitalförsäkringar kan tecknas av barn ger det ytterligare möjlighet till spridning av tillgångar inom familjen. I sammanhanget bör det noteras att barn i de flesta fall inte har någon skatt att dra av, vilket innebär att möjligheten att fördela sparande till barn begränsas till investeringssparkonto, där skatten dras mot schablonintäkten. Risken för skatteplanering och skatteundandragande bör inte överdrivas, särskilt vad gäller sannolikheten att sprida tillgångar utanför familjen men även vad gäller omfördelning inom familjen. Få personer torde vara beredda att administrera och ge upp kontrollen över delar av sina tillgångar för en skattesänkning på ca 3 000 kronor, vilket är en bedömning av den maximala skattesänkningen 2026 vid en skattefri grundnivå på 300 000 kronor. Det är vidare svårt att utforma förslaget på ett sätt som helt eliminerar sådana risker samtidigt som reglerna inte blir onödigt komplicerade.

Den offentligfinansiella effekten beaktar inte heller de konsekvenser förslaget kan komma att ha på hushållens sparande på lång sikt. Sparandet i ekonomin beror på flera faktorer, där inkomstnivån är en av de mest centrala. Det vanligaste är att nationalekonomiska modeller utgår från att det är hushållens permanenta inkomst som är relevant när hushållen fattar sina konsumtions- och sparandebeslut. Hushållen

antas således vara framåtblickande i sitt agerande. Sparandet i ekonomin beror vidare på inkomst- och förmögenhetsfördelningen i ekonomin, på demografiska och institutionella faktorer och på konsumtionspreferenser och riskbenägenhet. Avkastningen på sparandet är därtill en central faktor. När skatten på sparande på investeringssparkonto och i kapitalförsäkring sänks ökar avkastningen på sparandet. Den högre avkastningen ger upphov till flera effekter för den som sparar. När avkastningen på sparandet ökar, ökar individernas framtida inkomst. Dagens konsumtion blir relativt sett dyrare och individerna kan förväntas spara mer och konsumera mindre i dag (substitutionseffekt). Samtidigt innebär den högre avkastningen att individerna kan spara mindre i dag för att få samma förväntade framtida inkomst som tidigare. Detta ger incitament till att spara mindre och konsumera mer i dag (inkomsteffekt). Därtill innebär en högre avkastning på sparat kapital att det diskonterade nuvärdet av hushållens framtida inkomster och förmögenheter minskar (förmögenhetseffekt). Detta ökar incitamenten att konsumera mindre i dag och spara mer. De tre effekterna påverkar incitamenten att spara på olika sätt. Hur individerna väljer att reagera på en skattesänkning är därför en empirisk fråga.

Den direkta effekten för de personer som i dag sparar i de aktuella sparformerna är att de får en skattesänkning som är proportionell mot deras sparbelopp. Skattesänkningens storlek beror på statslåneräntan. Givet en statslåneränta den 30 november 2024 på 2,2 procent blir skattesänkningen 2025 som högst 1 440 kronor och givet en statslåneränta den 30 november 2025 på 2,5 procent blir skattesänkningen 2026 som högst 3 150 kronor. För medianspararen blir skattesänkningen 750 kronor 2025 och ca 820 kronor 2026. Skattesänkningen kan användas till konsumtion eller sparande. Hur stor del individen sparar beror på individens benägenhet att konsumera och spara tillkommande inkomstökningar. För den som redan har ett sparande på investeringssparkonto eller i kapitalförsäkringar är sannolikt tröskeln för ökat sparande i sparformerna låg och det är troligt att en relativt stor del av skattesänkningen återinvesteras.

Hushållen har olika förutsättningar för sparande och deras preferenser för konsumtion över tid skiljer sig åt. Vilka effekter förslaget kan få för sparandet i ekonomin som helhet är därför svårt att bedöma.

Effekter för enskilda

Förslaget påverkar fysiska personer som sparar på investeringssparkonto och i kapitalförsäkring. Även dödsbon kan få avdraget, dock inte för senare år än det år då dödsfallet inträffade.

För en person som har sparande på investeringssparkonto innebär förslaget att personen medges ett avdrag i inkomstslaget kapital som motsvarar schablonintäkten på investeringssparkontot, dock som högst med ett belopp som motsvarar schablonintäkten på ett kapitalunderlag på 150 000 kronor 2025 och 300 000 kronor 2026 och framåt. Följden blir att personens schablonintäkt, upp till det föreslagna taket, kvittas mot avdraget. Den som har ett sparande som understiger ett kapitalunderlag lika stort som grundnivån kommer således inte att beskattas alls för sitt sparande, medan den som har ett större sparande än så bara kommer att beskattas för schablonintäkten på den del av kapitalunderlaget som överstiger grundnivån.

En person som har ett sparande i kapitalförsäkring medges avdrag i inkomstslaget kapital för ett belopp som motsvarar underlaget för den avkastningsskatt som belöper på tillgångarna i försäkringen. Om personen har inkomster i kapital kommer avdraget att reducera inkomsterna. Om personen inte har inkomster i kapital, eller om inkomsterna inte räcker till, medges skattereduktion med 30 procent.

Taket för den skattefria grundnivån innebär att en person som har ett sparande på 150 000 kronor eller mer maximalt kan få en skattesänkning på 1 440 kronor 2025. För 2026, då taket uppgår till 300 000 kronor är den maximala skattesänkningen 3 150 kronor. De maximala beloppen är bedömningar där antagandet är att statslåneräntan den 30 november 2024 uppgår till 2,2 procent och den 30 november 2025 till 2,5 procent. Hur stor den maximala skattesänkningen blir i praktiken beror på det faktiska utfallet för statslåneräntan den 30 november respektive år.

Cirka 3,5 miljoner personer hade ett investeringssparkonto 2022, det sammanlagda kapitalunderlaget uppgick till 1 650 miljarder kronor och det genomsnittliga kapitalunderlaget till 450 000 kronor per person. Uppgifterna bygger på Fasit och statistik från Skatteverket och avser det senast tillgängliga utfallsåret. Eftersom det genomsnittliga kapitalunderlaget överstiger taknivån för den skattefria grundnivån får en person med detta sparande den maximala skattesänkningen på 1 440 kronor 2025 och 3 150 kronor 2026. Medianspararens kapitalunderlag uppgick 2022 till 78 000 kronor. En person med ett sparande på 78 000 kronor på investeringssparkonto, och inget sparande i kapitalförsäkring, bedöms få en skattesänkning med 750 kronor 2025 ca 820 kronor 2026.

Det finns inga uppgifter om hur sparandet i kapitalförsäkringar är fördelat i befolkningen. Enligt Svensk Försäkrings enkätundersökning ägde 1,5 miljoner personer en kapitalförsäkring 2022. Det genomsnittliga sparkapitalet per person i kapitalförsäkringar var 300 000 kronor samma år. Eftersom det genomsnittliga kapitalunderlaget för kapitalförsäkringar sammanfaller med taknivån för den skattefria grundnivån får en person med detta sparande den maximala skattesänkningen. Resultaten från enkätundersökningen visar att nivån på medianunderlaget för kapitalförsäkringarna skiljer sig kraftigt åt mellan försäkringsföretagen. Medianvärdet varierar mellan 9 000 och 92 000 kronor.

Det finns inga uppgifter om huruvida individer sparar både på investeringssparkonto och i kapitalförsäkring.

Effekter för inkomstfördelningen

Förslaget om en skattefri grundnivå för sparande på investeringssparkonto och i kapitalförsäkring bedöms i genomsnitt öka den ekonomiska standarden i befolkningen med ca 0,2 procent vid en skattefri grundnivå på 300 000 kronor. I diagram 12.9 redovisas förändringen av ekonomisk standard för tio inkomstgrupper där grupp ett utgörs av den tiondel av befolkningen med lägst inkomster och grupp tio av den tiondelen med högst inkomster. Uttryckt i procent ökar den ekonomiska standarden mest i inkomstgrupp 3–9, där den ökar med drygt 0,2 procent vid en skattefri grundnivå på 300 000 kronor. Totalt bedöms ca 3,9 miljoner individer 2025 beröras av förslaget. Antalet berörda individer är beräknat utifrån dem som berörs av förändringen av reglerna för investeringssparkonto. De totala beloppen är beräknade på förändringarna av reglerna för såväl investeringssparkonto som kapitalförsäkring. Kapitalförsäkringarna har antagits ha en liknande fördelning som investeringssparkonton vad gäller beloppen på de enskilda underlagen.

Diagram 12.9 Genomsnittlig effekt på ekonomisk standard uppdelat på inkomstgrupper

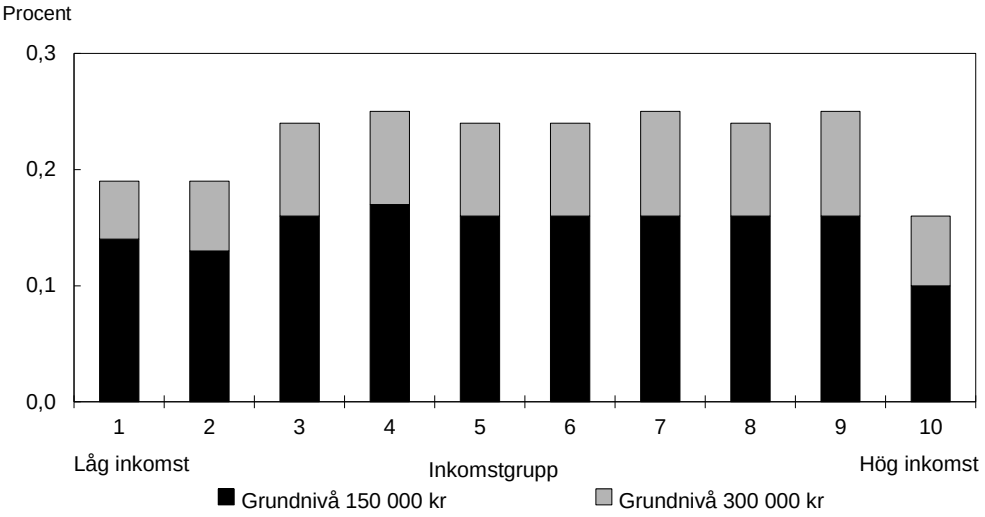

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

LO anser att konsekvensanalysen är bristfällig då den inte innehåller information om fördelningen av berörda i befolkningen. I diagram 12.10 redovisas förändringen av individuell disponibel inkomst i kronor för dem som berörs av reformen. Fler personer i de högre inkomstgrupperna berörs av förslaget. Den genomsnittliga effekten är också högre för de med högre inkomster. Skillnaden mellan en grundnivå på 150 000 kronor och 300 000 kronor är också större för de med högre inkomster.

Diagram 12.10 Genomsnittlig förändring av individuell disponibel inkomst för berörda individer uppdelat på inkomstgrupper

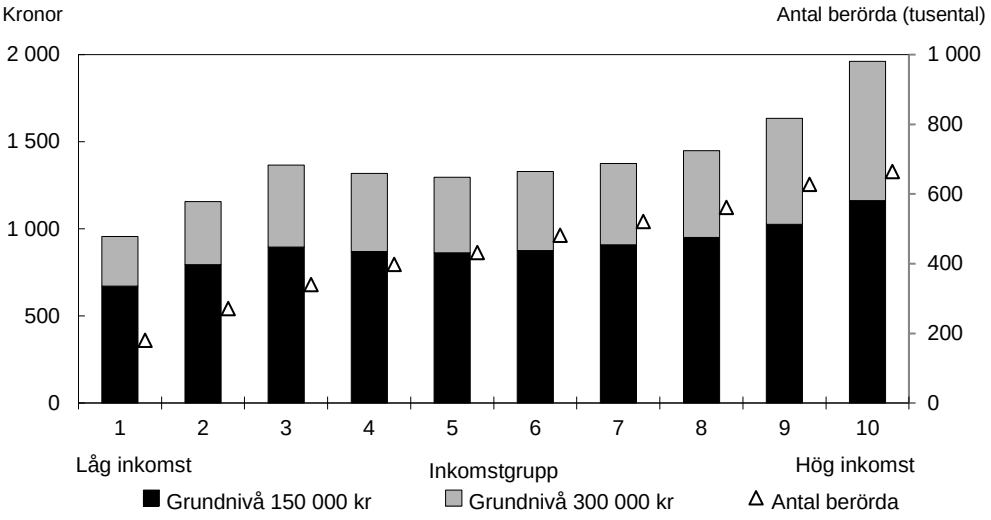

Anm.: Indelningen i inkomstgrupper görs efter ekonomisk standard som i diagram 12.9.
Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Förslaget bedöms öka den ekonomiska standarden i samtliga regioner. Den genomsnittliga totala effekten på 0,2 procent vid en skattefri grundnivå på 300 000 kronor är jämnt spridd över landet, men är något lägre i Stockholm, se diagram 12.11.

Diagram 12.11 Genomsnittlig effekt på ekonomisk standard per regiontyp

Procent

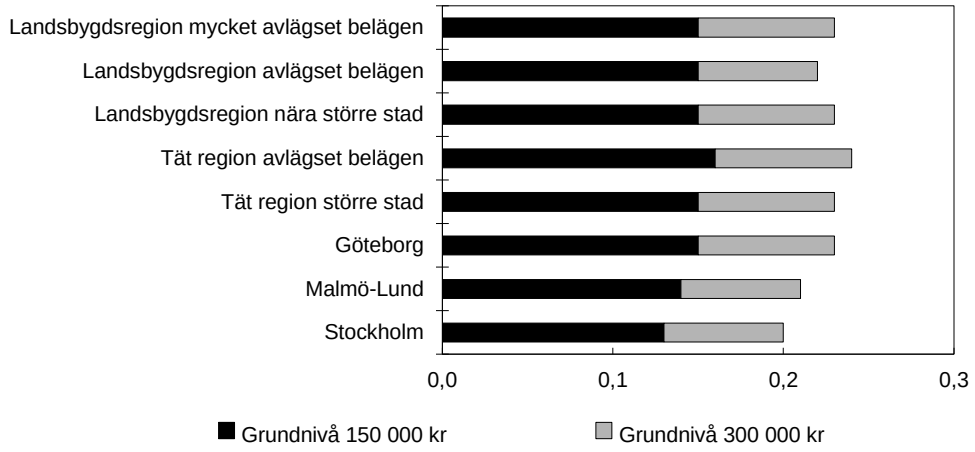

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Effekter för den ekonomiska jämställdheten

År 2022 hade ca 1,7 miljoner kvinnor och 1,9 miljoner män ett investeringssparkonto. Det genomsnittliga kapitalunderlaget på investeringssparkonto var 350 000 kronor för kvinnor och 540 000 kronor för män. Medianunderlaget för kvinnor var 71 000 kronor och för män 85 000 kronor.

Den individuella disponibla inkomsten väntas procentuellt sett öka lika mycket för kvinnor som för män, se diagram 12.12. År 2025 bedöms ca 1,8 miljoner kvinnor och 2,0 miljoner män beröras av förslaget. Kvinnor som berörs av förslaget får i genomsnitt en skattesänkning på ca 900 kronor vid en skattefri grundnivå på 150 000 kronor och en skattesänkning på ca 1 400 kronor vid en skattefri grundnivå på 300 000 kronor. Män som berörs av förslaget får en något större skattesänkning på knappt 1 000 respektive ca 1 500 kronor, beroende på den skattefri grundnivån.

Diagram 12.12 Genomsnittlig effekt på individuell disponibel inkomst för kvinnor och män

Procent

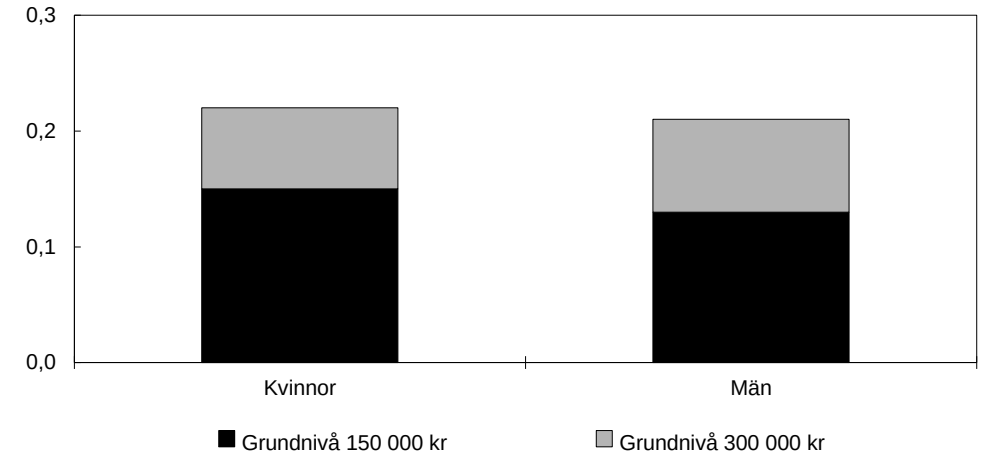

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Effekter för företagen

Företag som påverkas av förslaget

Förslaget påverkar försäkringsföretag som meddelar kapitalförsäkring. Dessa företag kommer att behöva upprätta och lämna den nya kontrolluppgift som föreslås i avsnitt 12.9.5.1.

Tillgångarna i en kapitalförsäkring ägs av försäkringsföretaget. För att kunna beakta det avdrag för fysiska personer i inkomstslaget kapital som föreslås i promemorian behöver Skatteverket få uppgift om värdet av enskilda kapitalförsäkringar. Mot denna bakgrund föreslås därför att det införs en ny kontrolluppgiftsskyldighet. Utöver värdet på försäkringen ska kontrolluppgiften innehålla identifikationsuppgifter i form av t.ex. namn, personnummer, organisationsnummer och postadress för den uppgiftsskyldige och den som kontrolluppgiften lämnas för. Kontrolluppgiften ska lämnas av svenska försäkringsgivare för fysiska personer och dödsbon.

I Svensk Försäkrings statistikdatabas finns information om den svenska försäkringsmarknaden. Statistik över kapitalförsäkringar redovisas för 22 företag 2023. Således bedöms 22 företag i dagsläget komma att lämna den nya kontrolluppgiften. Eftersom det över tid kan tillkomma eller försvinna något företag är en rimlig bedömning på längre sikt att mellan 20 och 25 företag kommer att lämna kontrolluppgiften.

Företagen är försäkringsföretag som meddelar kapitalförsäkring. Företagen verkar inom försäkringsbranschen och har tillstånd från Finansinspektionen att bedriva försäkringsverksamhet.

Eftersom förslaget påverkar samtliga företag som meddelar kapitalförsäkring påverkas inte konkurrensförhållandena mellan dem. Liknande kontrolluppgifter lämnas redan i dag för andra sparformer, t.ex. investeringssparkonto och bankkonto. Ur denna synvinkel bör det inte vara ett stort problem ur ett konkurrensperspektiv att kontrolluppgift även lämnas på individnivå för kapitalförsäkringar, snarare bidrar det till större likformighet bland aktörer som erbjuder sparprodukter till privatpersoner. Alternativet till den utökade kontrolluppgiftsskyldigheten hade därtill varit sämre. Om sparande i kapitalförsäkring inte hade inkluderats i den skattefria grundnivån hade detta minskat den skattemässiga neutraliteten mellan sparformerna och ändrat konkurrenssituationen på marknaden för sparprodukter till nackdel för kapitalförsäkringar.

Den information som kontrolluppgifterna ska innehålla bör försäkringsföretagen redan i dag samla in och administrera. De nya kontrolluppgifterna innebär således enbart en tillkommande skyldighet för försäkringsföretagen att lämna uppgifterna till Skatteverket, inte att de behöver hantera och lagra fler uppgifter än vad redan de gör. Mot denna bakgrund bör därför inte kontrolluppgiftsskyldigheten påverka försäkringsföretagen i någon betydande utsträckning utöver att de måste lämna in kontrolluppgifterna på det sätt Skatteverket meddelar.

Ett företag som bedriver försäkringsverksamhet lyder under flera regelverk på det finansiella området och de berörda företagen har därför stor erfarenhet av att ta hänsyn till och rapportera i enlighet med offentliga regelverk. Att upprätta och lämna kontrolluppgift bör i detta sammanhang inte vara en särskilt betungande uppgift. Försäkringsföretagens administrativa kostnader kommer emellertid att öka till följd av förslaget. En bedömning av hur mycket kostnaderna kommer att öka görs i nästa delavsnitt.

Utöver vad som angetts ovan bedöms inte förslaget leda till några andra kostnader för företagen eller påverka deras verksamhet på något annat sätt.

De företag som i dag meddelar kapitalförsäkring är olika stora i termer av årliga premieinkomster (som ett mått på omsättning) och antalet anställda. De flesta av dem är stora eller medelstora företag enligt de gränsvärden som gäller i EU:s definition av små och medelstora företag. Det finns dock några företag som med EU:s definition skulle klassas som små eller mikroföretag. Som tidigare nämnts lyder företag som bedriver försäkringsverksamhet under flera olika regelverk och givet den mängd regler ett försäkringsföretag behöver anpassa sig till bedöms denna kontrolluppgiftsskyldighet vara av mindre betydelse. Detta gäller även för mindre försäkringsföretag. Därför bedöms det inte nödvändigt att ta någon särskild hänsyn till små företag vid reglernas utformning.

Investeringssparkonton förs av investeringsföretag (värdepappersbolag, kreditinstitut, fondbolag och AIF-förvaltare, samt utländska motsvarigheter till dessa). Dessa ska i dag lämna kontrolluppgift för obegränsat skattskyldiga fysiska personer och dödsbon som någon gång under året har haft ett investeringssparkonto och där det finns en schablonintäkt att redovisa. Förslaget om en skattefri grundnivå för sparande på investeringssparkonto påverkar inte mängden uppgifter dessa företag behöver upprätta, lagra eller lämna och påverkar därför inte i detta avseende deras administrativa kostnader. Detsamma gäller utländska försäkringsföretag som meddelar kapitalförsäkring.

Administrativa kostnader

För att beräkna den administrativa kostnaden för de försäkringsföretag som ska lämna den nya kontrolluppgiften används Tillväxtverkets regelräknare. Kostnaderna beräknas genom att den tid det bedöms ta att utföra rapporteringarna inom ramen för regelverket multipliceras med en uppskattad timlön för den personen som lämnar uppgifterna. Det administrativa arbetet antas utföras av en person som tjänar 39 000 kronor per månad 2025 (avser en ekonomiassistent i privat sektor; år 2022 var den genomsnittliga månadslönen för en sådan person 34 200 kronor enligt SCB, lönen har skrivits fram till 2025 års priser med en prognos för lönesummans utveckling mellan 2022 och 2025). Enligt Tillväxtverkets rekommendationer ska lönen multipliceras med schablonvärdet 1,84 för att inkludera semesterersättning, arbetsgivaravgifter och overheadkostnader.

Enligt Svensk Försäkring har ca 1,5 miljoner privatpersoner en kapitalförsäkring. Därför kommer det att behöva upprättas 1,5 miljoner kontrolluppgifter.

Den kontrolluppgift som ska lämnas för personer som har en kapitalförsäkring bedöms vara okomplicerad och standardiserad. I bedömningen av de administrativa kostnaderna antas att det i genomsnitt tar 1 minut att upprätta, kvalitetssäkra och lämna en kontrolluppgift när företagen väl har implementerat ett system för denna hantering. De allra flesta kontrolluppgifter kommer dock sannolikt vara helt automatiserade och möjliga att hantera snabbare än så. Tidsåtgången för de extra kontroller och granskningar som kan behöva göras i vissa fall har i bedömningen slagits ut på samtliga kontrolluppgifter. Bedömningen av tidsåtgången är vidare gjord på en aggregerad nivå och syftar till att beskriva kostnaderna i genomsnitt mellan företag: för vissa enskilda företag kan kostnaderna vara högre och för andra lägre. Det innebär att de administrativa kostnaderna, när systemen är på plats, bedöms uppgå till ca 10 miljoner kronor per år. Kostnaden inkluderar även löpande underhåll och uppdateringar av relevanta it-verktyg.

Under det första året kommer kostnaderna för försäkringsföretagen att vara högre eftersom de då behöver utveckla it-verktyg, anpassa processer och utbilda personal för att säkerställa en effektiv och korrekt kontrolluppgiftshantering. Bedömningen är att

kostnaderna det första året motsvarar 5 minuter per kontrolluppgift, dvs. ca 50 miljoner kronor.

Effekter för statliga myndigheter och de allmänna förvaltningsdomstolarna

Skatteverket kommer att behöva ändra informationsmaterial till följd av förslagen. Förändringarna kommer att ingå i den anpassning som årligen görs med anledning av ny eller förändrad lagstiftning. Förslagen om ny kontrolluppgiftsskyldighet och ny uppgiftsskyldighet i inkomstdeklarationen innebär att Skatteverket måste genomföra anpassningar och förändringar av it-system och formulär. Skatteverket beräknar kostnaderna till 1 400 000 kronor. Kostnaderna ska hanteras inom Skatteverkets befintliga ekonomiska ramar.

Förslagen bedöms inte medföra någon ökning av antalet mål i de allmänna förvaltningsdomstolarna.

Förslagens förenlighet med EU-rätten

Förslagen bedöms vara förenliga med det EU-rättsliga regelverket.

Övriga effekter

Förslagen bedöms inte få några effekter för offentlig sektor utöver de som beskrivits i denna konsekvensanalys. Förslagen bedöms inte heller få några effekter för sysselsättningen eller miljön.

12.10 Avtrappat ränteavdrag för lån utan säkerhet

Regeringens bedömning: Den generella rätten till avdrag för ränteutgifter i inkomstslaget kapital bör begränsas så att ränta får dras av bara på lån som uppfyller särskilda förutsättningar gällande värdering av ställda säkerheter och maximal belåningsgrad. Ränta bör få dras av på lån med säkerhet i bostad, värdepapper, fordon, båt, skepp eller luftfartyg, samt på lån som har lämnats av en pantbank. Ränta bör också få dras av om lånet avser finansiering av ny-, till- eller ombyggnad av en byggnad och avsikten är att lånet när byggprojektet är färdigt ska omvandlas till ett lån med säkerhet i bostad.

Rätten till avdrag för ränteutgifter bör trappas av på två år. Det innebär att avdrag för beskattningsåret 2025 bör göras med 50 procent av ränteutgifter på lån som inte omfattas av avdragsrätten.

Det kommande förslaget bör träda i kraft den 1 januari 2025.

Skälen för regeringens bedömning: Marknaden för konsumtionslån, både med och utan säkerhet, har vuxit snabbt de senaste åren. I kronor räknat består den största delen av s.k. blancolån, dvs. lån utan säkerhet. Samtidigt som hushållens konsumtionslån har ökat har skulder hos inkassoföretagen och Kronofogdemyndigheten ökat ännu mer. För att motverka en allt större skuldsättning bör avdragsrätten för ränta på lån utan säkerhet avskaffas. Ränta på lån som lämnas mot säkerhet bör som utgångspunkt även fortsatt dras av. En sådan ordning förutsätter dock att det kan säkerställas att marknadsvärdet av en lämnad säkerhet motsvarar lånebeloppet. Eftersom det saknas näringsrättslig reglering som på ett heltäckande sätt, för samtliga lån, reglerar förhållandet mellan maximal belåning och värdet av ställda säkerheter bör rätten till avdrag begränsas till att gälla bara för ränteutgifter på lån som uppfyller vissa särskilda förutsättningar gällande värdering av

säkerheter och maximal belåningsgrad. Det bör även finnas möjlighet för Skatteverket att kontrollera den ställda säkerheten. Sådana förutsättningar anses föreligga för lån med säkerhet i bostad, värdepapper, fordon, båt, skepp eller luftfartyg, samt på lån som har lämnats av en pantbank.

Förslaget innebär att skatteintäkterna bedöms öka med 4,34 miljarder kronor år 2025. När förslaget är helt infasat år 2026 beräknas det innebära en ökning med ytterligare 4,34 miljarder kronor, dvs. totalt 8,68 miljarder kronor.

Finansdepartementet har remitterat en promemoria med utgångspunkt i ovanstående. Regeringen beslutade den 29 augusti 2024 att inhämta Lagrådets yttrande över lagförslagen. Regeringen avser att under hösten 2024 återkomma till riksdagen med ett förslag. Det kommande förslaget bör träda i kraft den 1 januari 2025.

12.11 Slopad stämpelskatt vid inteckning i skepp

Regeringens bedömning: Stämpelskatt vid beviljande av ansökan om inteckning i skepp bör slopas.

Det kommande förslaget bör träda i kraft den 1 juli 2025.

Skälen för regeringens bedömning: Uttag av stämpelskatt regleras i lagen (1984:404) om stämpelskatt vid inskrivningsmyndigheter. Stämpelskatt ska betalas till staten vid bl.a. beviljande av ansökan om inteckning i skepp. Stämpelskatten är vid inteckning i skepp 4 kronor för varje fullt tusental kronor av det belopp som intecknas. I syfte att främja den svenska sjöfartsnäringens konkurrenskraft bör stämpelskatten vid beviljande av ansökan om inteckning i skepp slopas.

Det kommande förslaget bedöms minska skatteintäkterna med 5 miljoner kronor 2025 och 10 miljoner kronor därefter.

Finansdepartementet kommer att remittera en promemoria med utgångspunkt i ovanstående. Regeringen avser att under våren 2025 återkomma till riksdagen med ett förslag. Det kommande förslaget bör träda i kraft den 1 juli 2025.

12.12 Höjd fastighetsskatt för vindkraftverk

Regeringens bedömning: Fastighetsskatten på vindkraftverk bör höjas från 0,2 procent till 0,5 procent av taxeringsvärdet.

Det kommande förslaget bör träda i kraft den 1 januari 2026.

Skälen för regeringens bedömning: Uttag av fastighetsskatt regleras i lagen (1984:1052) om statlig fastighetsskatt. För elproduktionsenheter som utgörs av taxeringsenhet med vindkraftverk är fastighetsskatten 0,2 procent av taxeringsvärdet. För övriga elproduktionsenheter är fastighetsskatten 0,5 procent av taxeringsvärdet.

Inom utgiftsområde 21 Energi föreslås att det ska inrättas ett stöd till kommunerna baserat på fastighetsskatten för vindkraftsanläggningar för att öka kommunernas incitament att säga ja till mer vindkraft. Fastighetsskatten på vindkraftverk bör därför höjas från 0,2 procent till 0,5 procent av taxeringsvärdet.

Det kommande förslaget bedöms öka skatteintäkterna med 170 miljoner kronor 2026.

Finansdepartementet kommer att remittera en promemoria med utgångspunkt i ovanstående. Regeringen avser att under 2025 återkomma till riksdagen med ett förslag. Det kommande förslaget bör träda i kraft den 1 januari 2026.

Skatt på kapitalanvändning – företagsskatter

12.13 Förbättrade och förenklade regler om avdrag för tidigare års underskott

12.13.1 Ärendet och dess beredning

I budgetpropositionen för 2024 (prop. 2023/24:1 Förslag till statens budget, finansplan och skattefrågor avsnitt 1.4) aviserade regeringen att reglerna om underskott vid ägarförändringar inom bolagsbeskattningen behöver förenklas. Inom Finansdepartementet har promemorian Förbättrade och förenklade regler om avdrag för tidigare års underskott tagits fram. I promemorian lämnas förslag till bättre och enklare regler om avdrag för underskott efter en ägarförändring. En sammanfattning av promemorians förslag finns i *bilaga 10 avsnitt 1*. Promemorians lagförslag finns i *bilaga 10 avsnitt 2*. Promemorian har remissbehandlats. En förteckning över remissinstanserna finns i *bilaga 10 avsnitt 3*. Remissvaren finns tillgängliga i Finansdepartementet (Fi2024/00136).

Lagrådet

Regeringen beslutade den 30 maj 2024 att inhämta Lagrådets yttrande över de lagförslag som finns i *bilaga 10 avsnitt 4*. Lagrådets yttrande finns i *bilaga 10 avsnitt 5*. Lagrådet lämnade förslaget utan erinran.

12.13.2 Bakgrund och gällande rätt

Allmänt om tidigare års underskott

I 40 kap. inkomstskattelagen (1999:1229), förkortad IL, finns bestämmelser om hur och när tidigare års underskott får dras av i inkomstslaget näringsverksamhet. I 40 kap. 4 § IL definieras vad som avses med ett underskottsföretag och i 40 kap. 9–19 d §§ IL regleras under vilka förutsättningar dessa företag får dra av underskott när det har skett en ägarförändring.

Ett underskottsföretag är ett företag som hade ett underskott det föregående beskattningsåret eller som har ett eget eller övertaget underskott från tidigare år som inte har fått dras av än på grund av koncernbidragsspärren i 40 kap. 18 § IL eller bestämmelserna om rätt till avdrag för underskott efter kvalificerade fusioner eller fissioner i 37 kap. 24 och 25 §§ IL, efter verksamhetsavyttringar i 38 kap. 17 a och 17 b §§ IL eller efter partiella fissioner i 38 a kap. 18 och 19 §§ IL.

Huvudregeln innebär att underskott från tidigare beskattningsår ska dras av utan begränsning, 40 kap. 2 § IL. För att motverka handel med underskottsföretag finns det dock bestämmelser som i vissa situationer tar bort eller begränsar rätten till avdrag.

Ett företag får det bestämmande inflytandet över ett underskottsföretag

Vid ägarförändringar, som innebär att ett företag får det bestämmande inflytandet över ett underskottsföretag, inträder en beloppsspärr enligt 40 kap. 10 § första stycket IL. Enligt paragrafens andra stycke inträder dock inte beloppsspärren om det företag som får det bestämmande inflytandet ingick i samma koncern som underskotts-företaget redan före ägarförändringen. När ett företag ska anses ha ett bestämmande inflytande över ett annat företag anges i 40 kap. 5 § IL.

En fysisk person m.fl. får det bestämmande inflytandet över ett underskottsföretag

Beloppsspärren inträder också om en fysisk person, ett dödsbo, en annan utländsk juridisk person än ett utländskt bolag eller ett svenskt handelsbolag – i vilket sådana personer, direkt eller genom ett eller flera svenska handelsbolag, är delägare – får det bestämmande inflytandet över ett underskottsföretag (40 kap. 11 § första stycket IL). En fysisk person och närstående till honom räknas som en enda person, 40 kap. 11 § andra stycket IL. Utöver vad som anges om närstående i 2 kap. 22 § IL gäller i detta fall att ett svenskt handelsbolag där den fysiska personen själv eller en närstående fysisk person är delägare också räknas som närstående.

Bestämmelserna i 40 kap. 11 § IL gäller inte vid sådana förändringar i det bestämmande inflytandet som uppkommer genom arv, testamente, bodelning eller ändrade familjeförhållanden. De gäller inte heller om den som fått det bestämmande inflytandet har haft ställning som företagsledare i underskottsföretaget under de två föregående beskattningsåren.

En grupp fysiska personer m.fl. förvärvar tillsammans mer än 50 procent av rösterna i ett underskottsföretag

Enligt 40 kap. 12 § IL inträder en beloppsspärr vid sådana ägarförändringar som innebär att en grupp fysiska personer under en period av fem beskattningsår för ett underskottsföretag dels var och en för sig har förvärvat andelar med minst fem procent av samtliga röster i underskottsföretaget, dels tillsammans har förvärvat andelar med mer än 50 procent av samtliga röster i underskottsföretaget. Vad som sägs om en fysisk person gäller även dödsbo, annan utländsk juridisk person än utländskt bolag samt svenskt handelsbolag i vilket en sådan person som nämns i paragrafen är delägare direkt eller genom ett eller flera svenska handelsbolag.

En fysisk person och dennes närstående räknas i sammanhanget som en enda person. Utöver vad som anges om närstående i 2 kap. 22 § IL gäller i detta fall att ett svenskt handelsbolag där den fysiska personen själv eller en närstående fysisk person är delägare också räknas som närstående.

Som förvärv som gjorts av en sådan person räknas också förvärv som gjorts av

1. ett företag i vilket personen – direkt eller genom förmedling av en annan juridisk person eller av ett svenskt handelsbolag som personen har ett bestämmande inflytande över – innehar andelar med minst fem procent av röstetalet, eller
2. en juridisk person eller ett svenskt handelsbolag som ett sådant företag som avses i 1 har ett bestämmande inflytande över.

Enligt 40 kap. 12 § tredje stycket IL ska förvärv av andelar i förhållande till tidigare andelsinnehav genom emission med lika rätt för andelsägarna inte räknas in i antalet förvärvade andelar. Däremot likställs avtal om rätt att förvärva andelar i ett företag och avtal om rätt att besluta i företagets angelägenheter med förvärv av andel.

Bestämmelsen gäller inte vid sådana förändringar i ägandet som sker på grund av arv, testamente eller bodelning, se 40 kap. 13 § andra stycket IL.

Beloppsspärren

Beloppsspärren innebär enligt 40 kap. 15 § IL att underskottsföretaget inte får dra av underskott som uppkommit före det beskattningsår då spärren inträder till den del underskottet överstiger 200 procent av utgiften för att förvärva det bestämmande inflytandet över underskottsföretaget. Om beloppsspärren inträder på grund av en

sådan situation som anges i 40 kap. 12 § IL förhåller sig kvoten i stället till de nya ägarnas sammanlagda utgift för att förvärva andelar med mer än 50 procent av rösterna i underskottsföretaget. Bestämmelsen utgår från att ju högre köpeskillingen för aktierna i ett företag är i förhållande till värdet av underskottet, desto mer substans finns det i företaget och behovet av en beloppsspärr blir då mindre (prop. 1993/94:50 s. 259).

För att motverka att utgiften för att förvärva underskottsföretaget höjs genom kapitaltillskott i syfte att kringgå beloppsspärren finns bestämmelser i 40 kap. 16 § IL. Bestämmelserna innebär att utgiften för att förvärva det bestämmande inflytandet över underskottsföretaget ska minskas med kapitaltillskott som har mottagits av underskottsföretaget under de senaste två beskattningsåren. Det gäller även kapitaltillskott som lämnats till ett företag som både före och efter ägarförändringen ingick i samma koncern som underskottsföretaget. För att reglerna inte i onödan ska hindra affärsmässiga överlåtelser av underskottsföretag finns det en lättnadsregel i 40 kap. 15 a § IL. Om kapitaltillskottet helt eller delvis har medfört ägarförändringen och förvärvaren därigenom har fått en tillgång av verkligt och särskilt värde får det lägsta beloppet av kapitaltillskottet och tillgångens värde läggas till utgiften för förvärvet.

12.13.3 Höjd kvot vid tillämpning av beloppsspärren

Regeringens förslag: Underskott som får dras av efter en ägarförändring ska uppgå till ett belopp som motsvarar 300 procent av utgiften för förvärvet.

Promemorians förslag: överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: *Srf konsulternas förbund* ser positivt på förslaget men anger att det skulle kunna vara motiverat med en ännu större höjning. *Näringslivets Skattedelegation, Svenskt Näringsliv*, *Fastighetsägarna Sverige*, *Swedish Private Equity & Venture Capital Association*, *Bokföringsnämnden*, *Ekonomistyrningsverket*, *Förvaltningsrätten i Stockholm*, *Konjunkturinstitutet*, *Kronofogdemyndigheten*, *Finansbolagens förening*, *Kammarrätten i Göteborg* och *Tillväxtverket* har inga synpunkter på förslaget. *Skatteverket* avstyrker förslaget och anger att om en höjning ändå genomförs bör den begränsas till 210 alternativt 220 procent.

Skälen för regeringens förslag: Beloppsspärren i 40 kap. 15 § IL begränsar möjligheten för ett underskottsföretag att dra av underskott från tidigare år efter en ägarförändring till den del underskotten överstiger 200 procent av utgiften för att förvärva det bestämmande inflytandet över underskottsföretaget, eller andelar med mer än 50 procent av rösterna i underskottsföretaget i vissa fall. Syftet med beloppsspärren är framför allt att motverka handel med underskott. Införandet av spärregler motiverades med att utan spärrar kommer möjligheten att utnyttja ett annat bolags förluster få stor betydelse för ägarförändringar och att en sådan utveckling inte är önskvärd (prop. 1993/94:50 s. 257). Vidare konstaterades det att syftet med spärreglerna är att systemet med förlustutjämning ska vara neutralt avseende ägarförändringar och att häri ligger att en ägarförändring som inte är motiverad av affärsmässiga skäl inte bör genomföras (se samma prop. s. 260).

Handel med underskottsföretag som vid förvärvstillfället saknar andra tillgångar än en uppskjuten skattefordran är något som reglerna i 40 kap. IL avser att förhindra (jfr prop. 1993/94:50 s. 259 och 260). Beloppsspärren är konstruerad med syftet att göra ett sådant förvärv ekonomiskt olönsamt, eftersom värdet av underskotten är begränsat till den nominella skattesatsen. Om sådan handel med underskott inte motverkas skulle det innebära att en skattskyldig med en vinstgenererande tillgång eller

verksamhet kan välja att förvärva ett underskottsföretag för en överenskommen köpeskilling, placera tillgången eller verksamheten i underskottsföretaget och kvitta vinsterna mot de förvärvade underskotten. I stället för att betala skatt på vinsten betalas då ett pris till säljaren av underskottsföretaget, motsvarande underskotten multiplicerat med en procentandel av den nominella skattesatsen. På så sätt skulle vissa skattskyldiga kunna uppnå en lägre beskattning än den nominella skattesatsen. En sådan utveckling är inte önskvärd. Beloppsspärren bör därför även framgent utformas så att den motverkar handel med underskottsföretag.

Utgångspunkten när reglerna infördes var att ju högre köpeskillingen för andelarna i ett företag är i förhållande till värdet av underskottet, desto mer substans finns det i företaget och desto mindre är behovet av en beloppsspärr (se prop. 1993/94:50 s. 259). Underskottsföretaget får efter en ägarförändring således bara behålla underskott från tidigare år med ett belopp som motsvarar den dubbla köpeskillingen för andelarna. Rätten till avdrag för överskjutande del av underskott från tidigare år faller bort för all framtid.

Beloppsspärrens konstruktion bygger på sambandet mellan underskottens skattemässiga värde och köpeskillingen för aktierna (se samma prop. s. 266). Underskottens skattemässiga värde beror i sin tur på den gällande bolagsskattesatsen. I nämnda proposition anges att underskott vid 28 procents skattesats kan värderas till mellan 0,28 och 0,17 beroende på till vilken ränta förvärvet finansieras och när underskottet bedöms kunna utnyttjas. Eftersom värdet varierar bestämdes den slutliga beloppsgränsen för beloppsspärren efter en rimlighetsbedömning.

När reglerna infördes var bolagsskattesatsen 28 procent. Värdet av ett givet underskott i kronor var således större då, jämfört med i dag då bolagsskattesatsen är 20,6 procent. När reglerna infördes fick hela underskottet behållas efter en ägarförändring när värdet av företagets övriga tillgångar (substansvärdet) uppgick till minst 44 procent av köpeskillingen, dvs. enligt följande formel:

$$\text{Substansvärde} \geq (1 - 2 \cdot 0{,}28)\ \text{Köpeskilling} = 0{,}44\ \text{Köpeskilling}.$$

Beräkningen gäller under förutsättning att hela underskottet kan utnyttjas året efter ägarförändringen och att hela det skattemässiga värdet av underskottsavdraget ingår i köpeskillingen. Det bör noteras att köpeskillingen i många fall i praktiken inte uppgår till ett belopp som motsvarar substansvärdet med tillägg för det skattemässiga värde underskottet skulle ha om det kvittas mot ett överskott. Det beror i första hand på beloppsspärrens konstruktion, som kan medföra att förhållandet mellan företagets substansvärde och underskottet är sådant att en del av underskottsavdraget inte får rullas vidare, men kan också vara en följd av omständigheterna i det enskilda fallet, såsom när i tiden det inrullade underskottet kan utnyttjas. Utgångspunkten i beräkningen är dock att företagets fullständiga värde, inklusive det skattemässiga värdet av underskottsavdraget, är inkluderat i köpeskillingen.

Om förhållandet mellan köpeskillingen och underskottets skattemässiga värde skulle uppgå till 44 procent i dag skulle kvoten mellan det behållna underskottsavdraget och köpeskillingen behöva bestämmas till ca 270 procent.

I budgetpropositionen för 2024 (prop. 2023/24:1 Förslag till statens budget, finansplan och skattefrågor avsnitt 1.4) aviserade regeringen att reglerna om underskott vid ägarförändringar inom bolagsbeskattningen behöver förenklas. En lämplig åtgärd för att förenkla och förbättra regelverket är att höja kvoten i beloppsspärren. En höjd kvot medför att färre företag i praktiken kommer att träffas av beloppsspärren. En högre kvot gör också regelverket avseende överlåtelser av

företag med underskott mer förmånligt och innebär att en större del av underskotten får behållas vid en ägarförändring. *Skatteverket* avstyrker förslaget och anser alternativt att en höjning till 210 procent eller 220 procent vore att föredra. Skatteverket har gjort beräkningar som visar att det räcker att höja kvoten till en procentsats i spannet 210–217 procent för att kompensera för att värdet på tidigare års underskott har minskat genom sänkningen av skattesatsen till 20,6 procent, beroende på hur värdet av underskotten prissätts och när i tiden de kan utnyttjas efter en ägarförändring.

Regeringen gör, även med beaktande av Skatteverkets alternativa beräkningar, bedömningen att en höjning av kvoten till 300 procent av köpeskillingen kan genomföras utan att beloppsspärrens funktion att motverka handel med underskottsföretag försämras i någon större utsträckning. Det bedöms vara rimligt att höja kvoten till en nivå där relationen mellan underskottets skattemässiga värde och köpeskillingen åtminstone återställs till den som gällde vid införandet. För att förenkla och göra reglerna mer förmånliga för företagen bör också kvoten höjas ytterligare. Sammantaget bedöms det lämpligt att sätta kvoten så att underskott motsvarande 300 procent av utgiften för förvärvet får dras av efter en ägarförändring. Nivån på 300 procent innebär att regelverket är mer förmånligt såväl jämfört med i dag som när reglerna infördes.

Lagförslag

Förslaget medför ändringar i 40 kap. 15 § IL.

12.13.4 Undantag från beloppsspärren vid vissa förvärv inom en oäkta koncern

Regeringens förslag: När det bestämmande inflytandet i ett underskottsföretag fås av en fysisk person, ett dödsbo, en annan utländsk juridisk person än ett utländskt bolag eller av ett svenskt handelsbolag i vilket något av dessa är delägare, ska beloppsspärren inte tillämpas om den som får det bestämmande inflytandet redan hade ett sådant inflytande i underskottsföretaget genom ett indirekt ägande före ägarförändringen.

Promemorians förslag: överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: *Srf konsulternas förbund*, *Näringslivets skattedelegation*, *Svenskt Näringsliv, Fastighetsägarna Sverige*, *Swedish Private Equity & Venture Capital Association* (SVCA) och *FAR* anser att förslaget är bra men påpekar att det vore önskvärt att även undanta situationen att en fysisk person låter en oäkta koncern övergå till att bli en äkta koncern. FAR föreslår också att ett undantag ska införas för kommuners omorganisationer. FAR anser vidare att den föreslagna lagtexten är mer lättillgänglig än den nuvarande men att innebörden redan går att utläsa genom definitionen av ”bestämmande inflytande” i 40 kap. 5 § 3 stycket IL och föreslår därför att delar av definitionen i 5 § utgår, för att undvika en dubbelreglering. *Skatteverket* har inga invändningar mot att ett undantag införs men föreslår en något ändrad lydelse. *Uppsala universitet* anger att rekvisitet ”indirekt bestämmande inflytande” inte är helt enkelt att förstå och framhåller att det inte synes vara meningsfullt att göra åtskillnad mellan ”direkt” och ”indirekt” bestämmande inflytande.

Skälen för regeringens förslag: Enligt 40 kap. 5 § första stycket IL anses ett företag vid tillämpning av 40 kap. IL ha bestämmande inflytande över ett annat företag om detta är ett dotterföretag till det förra enligt 1 kap. 11 § aktiebolagslagen (2005:551), 1 kap. 10–14 §§ lagen (2018:672) om ekonomiska föreningar, 1 kap. 2 § sparbankslagen (1987:619), eller 1 kap. 5 § stiftelselagen (1994:1220). Definitionen innebär att ett

moderföretag anses ha det bestämmande inflytandet över samtliga dotterföretag, även indirekt kontrollerade dotterdotterföretag. Enligt 40 kap. 5 § tredje stycket IL anses ett utländskt bolag eller en sådan förvärvare som avses i 11 § ha bestämmande inflytande över ett företag om detta skulle ha varit ett dotterföretag till bolaget eller personen, om bolaget eller personen hade varit ett svenskt aktiebolag. En sådan förvärvare som avses i 11 § är en fysisk person, ett dödsbo, en annan utländsk juridisk person än ett utländskt bolag eller ett svenskt handelsbolag i vilket en fysisk person, ett dödsbo eller en annan utländsk juridisk person än ett utländskt bolag är delägare direkt eller genom ett eller flera svenska handelsbolag. Definitionen av bestämmande inflytande innebär att en fysisk person som kontrollerar en koncern anses ha det bestämmande inflytandet över såväl ett direkt ägt moderföretag som indirekt kontrollerade dotter- och dotterdotterföretag inom koncernen.

Enligt 40 kap. 10 § första stycket IL inträder en beloppsspärr och en koncernbidragsspärr vid ägarförändringar som innebär att ett företag får det bestämmande inflytandet över ett underskottsföretag. Enligt 40 kap. 10 § andra och tredje styckena IL undantas koncerninterna transaktioner från belopps- respektive koncernbidragsspärren. Om ett moderföretag i en koncern förvärvar ett dotterdotterföretag som är ett underskottsföretag, dvs. ett indirekt ägande ersätts med ett direkt ägande, är det inte någon ägarförändring enligt 40 kap. 10 § första stycket eftersom moderföretaget enligt 40 kap. 5 § första stycket hade det bestämmande inflytandet över dotterdotterföretaget redan före förvärvet. Om ett företag förvärvar sitt systerföretag som är ett underskottsföretag följer det i stället av undantagsbestämmelsen i 40 kap. 10 § andra stycket IL att beloppsspärren inte ska tillämpas.

Enligt 40 kap. 11 § IL inträder, i andra fall än som avses i 10 § första stycket, en beloppsspärr vid ägarförändringar som innebär att det bestämmande inflytandet över ett underskottsföretag fås av en fysisk person, ett dödsbo, en annan utländsk juridisk person än ett utländskt bolag, eller ett svenskt handelsbolag i vilket en fysisk person, ett dödsbo eller en annan utländsk juridisk person än ett utländskt bolag är delägare direkt eller genom ett eller flera svenska handelsbolag. I 40 kap. 13 § IL anges att bestämmelserna i 11 § inte gäller vid sådana förändringar i det bestämmande inflytandet som uppkommer genom arv, testamente, bodelning eller ändrade familjeförhållanden. De gäller inte heller om den som fått det bestämmande inflytandet har haft ställning som företagsledare i underskottsföretaget under de två föregående beskattningsåren för detta företag.

I promemorian anges att något uttryckligt undantag från beloppsspärren såvitt avser transaktioner inom en oäkta koncern inte finns i 40 kap. 11 § IL och att det därför skulle kunna uppkomma en situation där beloppsspärren blir tillämplig på grund av ett förvärv som egentligen inte innebär någon förändring av det bestämmande inflytandet i underskottsföretaget. Följande exempel anges där som en illustration.

Anta att den fysiska personen A är ensam ägare av AB X som i sin tur äger andelar motsvarande 40 procent av rösterna i underskottsföretaget AB Y. A äger också 40 procent av AB Y direkt. Resterande 20 procent ägs av den fysiska personen B. A vill nu disponera om ägandet i sin oäkta koncern och i stället direktäga båda aktiebolagen. AB X aktiepost i AB Y ska därför överlåtas till A. Efter överlåtelsen äger A 80 procent av AB Y, vilket innebär att A har förvärvat det bestämmande inflytandet över AB Y. Beloppsspärren blir därmed tillämplig trots att A redan innan överlåtelsen de facto hade det bestämmande inflytandet över AB Y, genom sitt direkta ägande kombinerat med ägandet i AB X.

FAR anför att innebörden av nuvarande regler är att beloppsspärren inte utlöses i det exempel som anges i promemorian, eftersom den fysiska personen enligt 40 kap. 5 § tredje stycket IL anses ha det bestämmande inflytandet över underskottsföretaget

redan före transaktionen. Det vore en fördel med en mer lättillgänglig lagtext än nuvarande korshänvisningar men det finns samtidigt en risk för tillämpningsproblem vid överlappningar. *Skatteverket* framför att det kan uppstå osäkerhet och bli oklart om begreppen ”direkt” och ”indirekt” förs in i lagtexten vid reglering av undantag från 11 § eftersom begreppet bestämmande inflytande i sig innefattar att inflytandet kan vara både ”direkt” och ”indirekt”. Skatteverket har inga invändningar mot att undantaget införs i 40 kap. 13 § IL men föreslår att bestämmelsen ges en annan utformning än den föreslagna. *Uppsala universitet* framför att det bör göras en distinktion mellan å ena sidan ägande av andelar i ett företag ”att inneha” och å andra sidan bestämmande inflytande, och att det inte är meningsfullt att göra åtskillnad mellan ”direkt” och ”indirekt” bestämmande inflytande.

Regeringen instämmer i den bedömning som gjordes i promemorian, att trots att lagen redan tillämpas på ett sådant sätt att beloppsspärren inte inträder i den beskrivna situationen, är det lämpligt av pedagogiska skäl att det införs en uttrycklig undantagsbestämmelse. Såsom remissinstanserna påpekar kan det dock skapa nya osäkerheter om uttrycket ”indirekt” anges i förhållande till bestämmande inflytande, eftersom begreppet bestämmande inflytande inkluderar indirekt utövat inflytande. Den situation som avses är att det sker ett förvärv av andelar som innebär att ett ägande går från att vara indirekt till direkt. Bestämmelsen bör därför tydliggöras med anledning av vad remissinstanserna framfört. Avsikten är att det ska stå klart att tidigare års underskott inte ska begränsas när det bestämmande inflytandet i praktiken inte har ändrats i en sådan situation.

Det kan också noteras att om AB X i exemplet ovan i stället hade varit ett svenskt handelsbolag som A hade varit delägare i, skulle överlåtelsen inte heller ha inneburit att A genom förvärvet fick det bestämmande inflytandet. Beloppsspärren hade då inte aktualiserats. Det beror på att en fysisk person och ett handelsbolag som den fysiska personen är delägare i behandlas som en enda person vid beräkningen, se 40 kap. 11 § andra stycket IL.

Vid en ägarförändring kan förutsättningarna för att tillämpa både 40 kap. 10 och 11 §§ IL vara uppfyllda samtidigt. I ett sådant fall framgår det av lagtextens lydelse (”I andra fall än som avses i 10 § första stycket…”) att 40 kap. 10 § IL ska tillämpas i första hand. Förslaget medför inte någon förändring av den turordning som finns mellan dessa bestämmelser. Det innebär också att vid den omvända situationen, dvs. när en fysisk person överlåter ett direkt ägt underskottsföretag till ett företag som personen äger, blir 40 kap 10 § IL tillämplig. *Srf konsulternas förbund*, *Näringslivets skattedelegation*, *Svenskt Näringsliv*, *Fastighetsägarna Sverige*, *SVCA* och FAR anser att det vore önskvärt att även undanta situationen att en fysisk person låter en oäkta koncern övergå till att bli en äkta koncern och framhåller att sådana transaktioner mycket sällan görs i syfte att genom skatteplanering utnyttja underskott utan av andra organisatoriska skäl, vilket inte bör försvåras eller förhindras i onödan. FAR föreslår också att situationen att en kommun överför ett direkt eller indirekt ägt underskottsföretag till ett aktiebolag som ägs direkt eller indirekt av samma kommun ska undantas från beloppsspärrens tillämpningsområde. De framförda förslagen faller utanför det aktuella lagstiftningsärendet och behandlas därför inte vidare här.

Mot denna bakgrund föreslås att det införs en uttrycklig bestämmelse om att beloppsspärren i 40 kap. 11 § IL inte ska gälla om en person som får det bestämmande inflytandet över ett underskottsföretag hade ett sådant inflytande i underskottsföretaget redan före ägarförändringen, enligt 40 kap. 5 § tredje stycket IL.

Lagförslag

Förslaget medför ändringar i 40 kap. 13 § IL.

12.13.5 Förenklade regler när en grupp personer förvärvar det bestämmande inflytandet

12.13.5.1 Vilka förvärv som ska beaktas

Regeringens förslag: Bara förvärv som skett under en period av högst tre på varandra följande beskattningsår när ett företag är ett underskottsföretag ska beaktas vid tillämpning av bestämmelserna om ägarförändringar på grund av successiva förvärv av flera fysiska personer eller vissa andra subjekt.

Om en beloppsspärr inträder på grund av successiva förvärv av flera fysiska personer m.fl. ska de förvärv som har medfört ägarförändringen inte räknas med vid en senare bedömning av om en ägarförändring har skett.

Promemorians förslag: överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: *Sveriges advokatsamfund* anser att förslagen är av godo då de syftar till att skapa ökad förutsägbarhet. *Srf konsulternas förbund* ser positivt på förslagen. *Näringslivets skattedelegation*, *Svenskt Näringsliv*, *Fastighetsägarna Sverige*, *Swedish Private Equity & Venture Capital Association* och *Skatteverket* tillstyrker förslagen.

Skälen för regeringens förslag: Enligt 40 kap. 12 § IL utlöses en beloppsspärr när vissa i lagtexten angivna förvärvare ”under en period av fem beskattningsår för ett underskottsföretag” dels har förvärvat andelar med minst fem procent av rösterna, dels tillsammans har förvärvat andelar med mer än 50 procent av samtliga röster i underskottsföretaget.

Av förenklingsskäl bör den period under vilken förvärv ska beaktas vid bedömningen av om det har skett en sådan ägarförändring som utlöser beloppsspärren sänkas. Det bedöms lämpligt att perioden sänks från fem till tre år. Genom att perioden förkortas bör det bli lättare för den skattskyldige att avgöra vilka förvärv som ska beaktas.

En fråga som har bedömts vara otydlig i lagstiftningen är om sådana förvärv som har gjorts innan det förvärvade företaget har blivit ett underskottsföretag enligt 40 kap. 4 § IL ska räknas med vid beräkningen (se t.ex. Svensk Skattetidning 2010 s. 436). Skatteverket har i ett ställningstagande (Spärregel i underskottsreglerna, den 11 oktober 2010, dnr 131 629341-10/111) uttalat att verkets uppfattning är att 40 kap. 12 § IL ska tolkas så att endast förvärv av andelar i företag som vid förvärvstidpunkten utgör underskottsföretag ska beaktas. Det framgår inte av lagtexten vilka förvärv som ska beaktas eller hur beräkningen av ägarförändringen i övrigt ska göras, t.ex. i de fall beloppsspärren tidigare har inträtt under den period som beräkningen avser. Det bör därför klargöras hur reglernas ska tillämpas i dessa situationer.

Förvärv som gjorts innan företaget blev ett underskottsföretag kan typiskt sett inte antas ha gjorts i syfte att utnyttja framtida underskott. Sådana förvärv bör därför inte beaktas vid beräkningen av om det har skett en ägarförändring enligt 40 kap. 12 § IL. Lagtexten bör förtydligas så att det framgår att det bara är förvärv av andelar när ett företag är ett underskottsföretag som ska beaktas. Ett företag som har haft underskott och som därefter redovisar vinst och kvittar hela underskottet från tidigare år mot vinsten, är inte längre att betrakta som ett underskottsföretag. Om företaget redovisar underskott igen ett senare år bör en ny treårsperiod inledas. Detta innebär att förvärv som gjorts under tidigare perioder när företaget var ett underskottsföretag inte ska räknas med vid bedömningen av om det skett en ägarförändring enligt 40 kap. 12 § IL.

Det bör även förtydligas att perioden inte måste omfatta tre beskattningsår utan högst tre beskattningsår. Av detta följer att om ett företag bara har varit ett underskottsföretag under två beskattningsår ska beräkningen göras med beaktande av förvärv under dessa två år. Förslaget att perioden ska vara högst tre beskattningsår

innebär också att om ett företag är ett underskottsföretag under en period som överstiger tre beskattningsår, utan att en beloppsspärr har inträtt, är det förvärv under de tre senaste beskattningsåren som ska beaktas vid beräkningen av om det skett en ägarförändring.

Det bör också tydliggöras att förvärv som har inneburit en ägarförändring inte ska räknas med vid framtida sådana beräkningar. Ett enskilt förvärv ska således bara kunna föranleda att beloppsspärren inträder en gång. Ett och samma förvärv ska inte räknas dubbelt. Anta att tre personer har förvärvat 20 procent var av röstetalet i ett underskottsföretag under år 1. Förvärven utgör en sådan ägarförändring som medför att beloppsspärren blir tillämplig. Därefter förvärvar två av personerna ytterligare 10 procent vardera av röstetalet år 2. Vid bedömningen av om de senare förvärven utgör en sådan ägarförändring som medför att beloppsspärren inträder ska inte förvärven år 1 räknas med. Det bör noteras att det gäller oavsett om beloppsspärren faktiskt har medfört att underskottet har reducerats eller inte. *Näringslivets skattedelegation* m.fl. anför att de delar bedömningen att förvärv som har gjorts innan företaget blev ett underskottsföretag typiskt sett inte kan antas ha gjorts i syfte att utnyttja framtida underskott och anser att detta principiella synsätt borde få genomslag även i övriga definitioner av ägarförändring, t.ex. i 40 kap. 10 § IL. Detsamma gäller principen att förvärv som en gång har medfört att beloppsspärren är tillämplig inte bör räknas med flera gånger, exempelvis en situation där ett bolags innehav rör sig kring ett 50-procentigt innehav – ömsom över, ömsom under. Sådana ändringar faller dock utanför det aktuella lagstiftningsärendet och behandlas därför inte vidare här.

Sammanfattningsvis föreslås att bara förvärv som skett under en period av högst tre på varandra följande beskattningsår när ett företag är ett underskottsföretag ska beaktas vid tillämpning av bestämmelserna om ägarförändringar på grund av successiva förvärv av flera fysiska personer eller vissa andra subjekt. Om en beloppsspärr inträder på grund av sådana successiva förvärv ska de förvärv som har medfört ägarförändringen inte räknas med vid en senare bedömning av om en ägarförändring har skett.

Lagförslag

Förslaget medför att en ny paragraf, 40 kap. 12 a § IL, införs och att ändringar görs i 40 kap. 12 § första stycket samma lag.

12.13.5.2 Kriterierna för en ägarförändring

Regeringens förslag: En beloppsspärr ska inträda vid ägarförändringar som innebär att två eller flera personer dels var och en förvärvat andelar i underskottsföretaget med minst 20 procent av samtliga röster, dels tillsammans förvärvat andelar i underskottsföretaget med mer än 50 procent av samtliga röster.

Promemorians förslag: överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: *Sveriges advokatsamfund* ser positivt på förslaget men anser att det kvarstår flera osäkerhetsfaktorer och tolkningsproblem. *Srf konsulternas förbund*, *Näringslivets skattedelegation*, *Svenskt Näringsliv*, *Fastighetsägarna Sverige* och *Swedish Private Equity & Venture Capital Association* tillstyrker förslaget. *FAR* är positiv till de förenklingar som föreslås men anser att regeln även fortsatt är alltför komplex i förhållande till sitt syfte. *Skatteverket* och *Ekobrottsmyndigheten* tillstyrker förslaget att höja gränsen för ägarinflytande men endast till tio procent.

Skälen för regeringens förslag: Syftet med reglerna i 40 kap. 12 § IL är att förhindra att en grupp från varandra oberoende personer förvärvar andelar i ett underskottsföretag i syfte att gemensamt utnyttja företagets underskott.

Två villkor gäller för att beloppsspärren ska inträda. Enligt det första villkoret ska två eller flera personer var för sig ha förvärvat andelar med minst 5 procent av röstetalet i underskottsföretaget. Som ytterligare förutsättning gäller att dessa personer gemensamt förvärvat andelar i företaget med mer än 50 procent av röstetalet. De yttersta gränserna för när beloppsspärren i 40 kap. 12 § IL inträder är således

1. när 2 inte närstående personer förvärvar andelar motsvarande 25 respektive 26 procent av rösterna i ett underskottsföretag, och
2. när 11–20 inte närstående personer vardera förvärvar andelar motsvarande 5 procent av rösterna i ett underskottsföretag.

I den andra situationen ska det vara minst 11 personer som inte är närstående som tillsammans förvärvar andelar i underskottsföretaget. Sett till syftet med bestämmelsen förutsätts dessa elva personer ha förvärvat sina respektive andelar i syfte att utnyttja företagets underskott. Vidare krävs det, med beaktande av bestämmelsen i 40 kap. 11 § IL, att ingen av dessa personer genom förvärvet själv skulle få ett bestämmande inflytande över underskottsföretaget. Sammantaget framstår ett sådant förfarande inte som särskilt sannolikt. Med hänsyn till detta och då reglerna om underskott vid ägarförändring inom bolagsbeskattningen behöver förenklas bedöms det vara ändamålsenligt att höja kriteriet för hur stor andel av underskottsföretaget som måste förvärvas av varje enskild person. Efter en samlad bedömning är det lämpligt att kravet på individuellt förvärv sätts till 20 procent av rösterna i underskottsföretaget. Det innebär att den övre gränsen för tillämpningen sätts så att det krävs att 3–5 fristående personer samverkar. I en sådan situation framstår det som mer sannolikt att de inblandade personernas förvärv av andelarna i underskottsföretaget kan ha skett i syfte att utnyttja företagets underskott.

Skatteverket tillstyrker en höjning av gränsen för individuella förvärv men avstyrker förslaget att höja gränsen till 20 procent av röstetalet och föreslår i stället att kravet höjs till 10 procent, vilket även *Ekobrottsmyndigheten* förordar. Skatteverket anser att en gräns om 20 procent innebär att bestämmelsen kan brista i träffsäkerhet och öppna upp för kringgåenden varför en sådan höjning är mycket olämplig. Om utgångspunkten är att upp till fem personers samverkan ska utlösa beloppsspärren, kan kravet på en enskild persons förvärv inte höjas till mer än 10 procent av rösterna. Exempelvis kan tre personer förvärva andelar som ger dem 19 procent var av röstetalet, dvs. sammanlagt 57 procent, utan att beloppsspärren utlöses enligt förslaget. Eftersom bara tre personer samverkar så att de får ett gemensamt bestämmande inflytande borde beloppsspärren enligt Skatteverkets mening vara tillämplig enligt utgångspunkten i promemorian. Samtliga personer behöver inte heller förvärva lika många andelar.

FAR är positiv till de föreslagna förenklingarna men anser att regelverket även efter de föreslagna ändringarna är alltför komplext i förhållande till dess syfte. För det fall en ägarförändring enligt den s.k. flockregeln verkligen syftar till att förvärva ett underskottsföretag för avdragets skull borde bestämmelsen i 40 kap. 17 a § IL hindra att underskottet får dras av. För att minska företagens konsultkostnader och samtidigt minska risken för att underskott går förlorade vid affärsmässigt motiverade ägarförändringar föreslår FAR att beloppsspärren inte ska utlösas vid en ägarförändring enligt 40 kap. 12 § IL, utan endast om förutsättningarna enligt 40 kap. 17 a § IL är uppfyllda, dvs. om underskotten varit det övervägande skälet till ägarförändringen.

Regeringen konstaterar att förslaget att beloppsspärren inte ska utlösas vid en ägarförändring enligt den s.k. flockregeln om inte underskotten varit det övervägande skälet till ägarförändringen faller utanför det aktuella lagstiftningsärendet varför det inte behandlas vidare här. Vad gäller en höjning av gränsen för individuella förvärv har förslaget att höja gränsen till 20 procent fått stöd från en majoritet av remissinstanserna, varav flera vill se ytterligare förenklingar av regelverket. En höjning av gränsen för röstetalet till endast 10 procent, vilket förordas av Skatteverket och Ekobrottsmyndigheten, bedöms inte ge en tillräcklig förenkling för företagen. Sammantaget bedöms den föreslagna gränsen om 20 procent av röstetalet vara väl avvägd.

Bestämmelserna i 40 kap. 12 § första stycket IL innebär att en beloppsspärr ska inträda om två eller fler personer förvärvar minst en viss andel av rösterna i ett underskottsföretag. Vad som innefattas i uttrycket förvärva anges dock inte uttryckligen i lagtexten. Det skulle kunna ses som en brist att det av lagtexten inte klart framgår hur beräkningen ska göras om en och samma aktiepost bytt ägare – förvärvats – flera gånger under perioden. Av författningskommentaren till bestämmelsen framgår det dock tydligt att det inte ska ske någon dubbelräkning (se prop. 1999/2000:2 del 2 s. 460). Det kan därmed inte anses finnas någon oklarhet om hur bestämmelsen ska tillämpas i det avseendet. Den nuvarande lydelsen av bestämmelsen verkar inte heller ha medfört några tillämpningsproblem i praktiken.

Lagförslag

Förslaget medför ändringar i 40 kap. 12 § första stycket IL.

12.13.5.3 Indirekta förvärv av underskottsföretag

Regeringens förslag: Som förvärv som görs av en fysisk person, ett dödsbo, en annan utländsk juridisk person än ett utländskt bolag eller ett svenskt handelsbolag i vilket någon sådan person är delägare, ska också räknas förvärv som görs av en juridisk person eller ett svenskt handelsbolag över vilket en sådan person har det bestämmande inflytandet.

Promemorians förslag: överensstämmer delvis med regeringens. Promemorians förslag innebär att olika personers inflytande i ett företag som förvärvar andelar i ett underskottsföretag i vissa fall ska räknas samman och att en regel om kvotering av röstinflytande i sådana fall införs.

Remissinstanserna: *Näringslivets skattedelegation*, *Svenskt Näringsliv*, *Fastighetsägarna Sverige* och *Swedish Private Equity & Venture Capital Association* (SVCA) anser att förslaget rör de mest komplicerade och svårtillämpade delarna av regelverket. Lagtexten är svårtillgänglig och begreppet ”indirekt förvärv” synes ha två olika innebörder. *FAR* ser positivt på höjningen av gränsen om 5 procent till 50 procent och föreslår att endast sådana förvärv som sker genom ett bolag som kontrolleras av en enskild person eller en enskild närståendekrets ska beaktas. *Kammarrätten i Göteborg* önskar ett klargörande av användningen av begreppen ”företag” respektive ”juridisk person”. *Uppsala universitet* anser att lagtexten innehåller vaga rekvisit, såsom begreppet ”indirekt” förvärv. *Sveriges advokatsamfund* pekar på att det även fortsatt kommer att finnas tillämpningssvårigheter med regelverket. *Skatteverket* tillstyrker förslaget om förenkling men har synpunkter på bestämmelsens utformning och vilka konsekvenser det kan få.

Skälen för regeringens förslag: Vid bedömningen av om det har skett en ägarförändring i ett underskottsföretag enligt 40 kap. 12 § IL ska det utöver personers

direkta förvärv av andelar också beaktas sådana förvärv som gjorts av vissa av sådana personers direkt eller indirekt ägda företag. Enligt nu gällande bestämmelser (40 kap. 12 § andra stycket IL) ska indirekta förvärv beaktas om en person som avses i 40 kap. 11 § IL direkt eller indirekt innehar andelar med minst 5 procent av röstetalet i det företag som förvärvat andelar i underskottsföretaget. Genom att såväl direkt som indirekt ägande ska beaktas och kravet på ägande är så lågt som fem procent kan svårigheter uppkomma för såväl underskottsföretag som Skatteverket att utreda och fastställa de förändringar i ägandet som skett och om de är av den omfattningen att beloppsspärren inträder.

Regeringen gör i budgetpropositionen för 2024 bedömningen att reglerna om underskott vid ägarförändringar inom bolagsbeskattningen behöver förenklas. Att höja det i 40 kap. 12 § andra stycket IL uppställda kravet på visst minsta ägande skulle vara en lämplig åtgärd för att uppnå detta. Ett ägande om 5 procent medför i princip inte något reellt inflytande i ett företag. Att någon skulle förvärva andelar i ett underskottsföretag via ett till 5 procent ägt företag i syfte att utnyttja underskotten i det indirekt ägda företaget framstår inte som särskilt sannolikt. Mot denna bakgrund föreslås att indirekta förvärv bara ska beaktas om någon – via direkt eller indirekt ägande – innehar mer än 50 procent av rösterna i det företag som förvärvat andelar i underskottsföretaget. I dessa fall har personen i fråga ett reellt inflytande över det förvärvande företaget. Förslaget att höja gränsen för vilka indirekta förvärv som ska beaktas från 5 procent av röstetalet till mer än 50 procent välkomnas av remissinstanserna. Några av remissinstanserna ifrågasätter innebörden av ”indirekt ägande” och ”indirekt förvärv” och efterfrågar förtydliganden. Bland andra *Näringslivets skattedelegation* påpekar att begreppet ”indirekt förvärv” synes betyda både förvärv av andelar i ett annat bolag som ingår i samma koncern som underskottsföretaget, och förvärv som görs genom att ett företag – som ägs av fysiska personer – förvärvar andelar i ett underskottsföretag. Regeringen konstaterar att den form av indirekt förvärv som gränsen om 5 procent respektive mer än 50 procent av röstinflytandet som nu diskuteras avser den senare typen av indirekta förvärv, dvs. förvärv som görs genom att ett företag – som ägs av en fysisk person – förvärvar andelar i ett underskottsföretag. Den typen av indirekta förvärv omfattas redan i dag av regelverket och den ändring som föreslås är att sådana indirekta förvärv av andelar i underskottsföretaget endast ska likställas med förvärv som en person gör, om personen i fråga innehar mer än 50 procent av röstetalet i det företag som förvärvar andelar i underskottsföretaget.

Skatteverket anser att förslaget i promemorian öppnar upp för att bestämmelsen blir enkel att kringgå genom ägande och förvärv via andra juridiska personer än företag, en situation som i nu gällande lagtext omfattas av ledet mellan tankstrecken i 40 kap. 12 § andra stycket första punkten IL. Också ändringen i inledningen av det andra stycket riskerar att få en materiell betydelse. *Kammarrätten i Göteborg* påpekar att konsekvenserna av att låta begreppet ”företag” ersätta begreppet ”juridisk person” inte har kommenterats i promemorian. Regeringen instämmer i Skatteverkets synpunkt att även indirekta förvärv via sådana juridiska personer som inte utgör utländska bolag och som därmed inte omfattas av den snävare definitionen av begreppet ”företag” som gäller i 40 kap. IL bör omfattas. Bestämmelsen i 40 kap. 12 § andra stycket IL bör därför i dessa delar utformas i enlighet med Skatteverkets förslag.

I promemorian bedöms att indirekt ägande inte bör begränsas till att avse en enskild person utan omfatta samtliga personer som omfattas av 40 kap. 11 § IL. För att avgöra om mer än 50 procents innehav av röstetalet är uppfyllt i ett företag som förvärvar andelar i ett underskottsföretag, föreslås i promemorian att alla inblandade personers innehav i det förvärvande företaget ska beaktas.

En fråga som då uppkommer är hur de av företaget förvärvade andelarna i ett underskottsföretag ska fördelas om det är flera personer som innehar andelar i det förvärvande företaget. I promemorian görs bedömningen att fördelningen bör göras utifrån hur många röster respektive förvärvare har av samtliga röster i det förvärvande företaget. *Uppsala universitet* frågar vad det innebär att ”indirekt” inneha andelar som når upp till röstetalen minst 20 procent respektive minst 50 procent, efterfrågar ett förtydligande och gör en jämförelse med CFC-regelverket i 39 a kap. IL. *Sveriges Advokatsamfund* understryker den osäkerhet och de tillämpningssvårigheter som föreligger i förhållande till om underskottsföretaget eller den som avser att investera i ett underskottsföretag verkligen kan göra de kontroller som är nödvändiga för att kunna tillämpa regelverket och den föreslagna kvoteringsregeln korrekt. *Näringslivets skattedelegation*, *Svenskt Näringsliv*, *Fastighetsägarna Sverige* och *SVCA* anger att reglerna om hur indirekta förvärv i ett underskottsföretag ska beaktas tillhör de mest komplicerade och svårtillämpade delarna av regelverket. Utredningen avseende de faktiska omständigheterna är många gånger tidsödande och kostsam för bolagen och den föreslagna lagtexten är svårtillgänglig. *FAR* är positiv till förslaget att höja gränsen för vissa indirekta förvärv från 5 procents röstinflytande till mer än 50 procent men anger att det även fortsatt ställs höga krav på underskottsföretag när det gäller att utreda och bedöma ägarskaran. Ett alternativ vore att endast sådana förvärv som sker genom ett bolag som kontrolleras av en enskild person eller en enskild närståendekrets ska beaktas. *Skatteverket* tillstyrker att reglerna förenklas men har synpunkter på utformningen och lämnar alternativa skrivningsförslag.

När det gäller den föreslagna fördelningsregeln kan regelverket lätt kringgås om man inte tar hänsyn till att det kan finnas ett bestämmande inflytande i något led, vilket innebär att beloppsspärren inte blir tillämplig trots att en begränsad krets personer i realiteten har uppnått ett så stort inflytande att de gemensamt kan bestämma över ett förvärvat underskottsföretag. Skatteverket anser att i de fall en person själv har det bestämmande inflytandet, alternativt att flera personer tillsammans äger andelar så att de gemensamt har ett bestämmande inflytande, i något eller några led i en företagsstruktur där ett förvärv av andelar i ett underskottsföretag sker så bör det bestämmande inflytandet vid fördelningen räknas som ett inflytande till 100 procent. Skatteverket föreslår också en ny definition av begreppet gemensamt bestämmande inflytande som endast ska gälla vid tillämpning av 40 kap. 12 § andra stycket IL, och som avser situationen att flera personer tillsammans har det bestämmande inflytandet över en juridisk person eller ett svenskt handelsbolag.

Regeringen konstaterar att reglerna avseende indirekta förvärv av ett underskottsföretag är komplicerade samtidigt som de är en nödvändig del av regelverket för att säkerställa att flockregeln inte enkelt kan kringgås. Syftet med nu aktuella förslag är dock att förenkla regelverket. Med hänsyn till remissinstansernas synpunkter bedömer regeringen att förslaget att räkna samman olika personers inflytande i det företag som förvärvar andelar i underskottsföretaget tynger och komplicerar regelverket.

Regeringen instämmer i Skatteverkets synpunkt att ett bestämmande inflytande i ett led i en indirekt ägarkedja bör räknas som ett inflytande till 100 procent. Förslaget att höja gränsen för vilka indirekta förvärv i ett underskottsföretag som ska beaktas till att endast beakta juridiska personer i vilket en sådan person som avses i 40 kap. 11 § IL har mer än 50 procents röstinflytande (direkt eller indirekt), innebär att endast indirekta förvärv där det föreligger ett bestämmande inflytande ska beaktas. Med tankesättet att ett bestämmande inflytande ska räknas som ett inflytande till 100 procent behöver då inte någon vidare kvotering göras. Definitionen av bestämmande inflytande i 40 kap. 5 § tredje stycket IL innebär att ett utländskt bolag, en fysisk eller annan person som omfattas av 40 kap. 11 § IL som kontrollerar en koncern anses ha det bestämmande inflytandet över såväl ett direkt ägt moderföretag som indirekt

kontrollerade dotter- och dotterdotterföretag inom koncernen. Begreppet ”bestämmande inflytande” har därmed en vidare innebörd jämfört med att äga andelar med mer än 50 procent av samtliga röster i ett företag eftersom även indirekt ägda företag omfattas. Som angetts ovan bör bestämmelsen även fortsatt omfatta indirekt ägande genom ”juridiska personer” och inte begränsas till ”företag”.

Vidare föreslås som angetts ovan att förvärvet måste omfatta minst 20 procent av röstetalet i underskottsföretaget för att det ska beaktas. Ett exempel hämtat från Skatteverkets rättsliga vägledning kan illustrera. En fysisk person X och två aktiebolag, AB A och AB B, förvärvar 1/3 var av andelarna (en andel = en röst) i ett underskottsföretag. Den fysiska personen A äger minst 5 procent av röstetalet i AB A och den fysiska personen B har motsvarande ägande i AB B. De två aktiebolagens förvärv räknas enligt nu gällande regler som förvärv som omfattas av 40 kap. 12 § IL. Förvärven som AB A och AB B gör skulle på samma sätt räknas som förvärv om A och B indirekt genom andra bolag de har bestämmande inflytande över äger minst 5 procent av röstetalet i AB A respektive AB B.

Förslaget i denna proposition innebär att det i stället för ett röstinflytande om minst 5 procent ska krävas att de fysiska personerna A och B har det bestämmande inflytandet över, dvs. kontrollerar mer än 50 procent av röstetalet i AB A respektive AB B för att förvärvet av underskottsföretaget ska utgöra en ägarförändring som utlöser beloppsspärren. Det bestämmande inflytandet över AB A respektive AB B kan också utövas indirekt genom andra bolag som A respektive B har det bestämmande inflytandet över, om dessa i sin tur kontrollerar mer än 50 procent av röstetalet i AB A respektive AB B. Det görs inte någon kvotering med hänsyn till att AB A respektive AB B inte behöver vara helägda av A respektive B utan eftersom en fysisk person (A respektive B) har det bestämmande inflytandet över AB A respektive AB B räknas de förvärv som dessa företag gör som sådana förvärv som omfattas av 40 kap. 12 § första stycket IL. Eftersom förvärven som görs av X, AB A och AB B dels var och en för sig avser mer än 20 procent av röstinflytandet i underskottsföretaget (33,3 procent), dels tillsammans avser mer än 50 procent av röstinflytandet (100 procent), är beloppsspärren tillämplig. Förvärv som en mellanliggande förvärvare (en juridisk person) gör i underskottsföretaget kan ensamt utgöra det förvärv som beaktas men det kan också läggas samman med andra förvärv (direkta och indirekta) som är eller ska räknas som personens egna, vid bedömningen av om en person har förvärvat andelar med minst 20 procent av röstetalet. Exemplet ovan kan varieras på så sätt att den fysiska personen X endast förvärvade 15 procent av andelarna i underskottsföretaget och att ett aktiebolag, AB X, förvärvade 18,3 procent av andelarna. Under förutsättning att X har det bestämmande inflytandet över AB X ska de två förvärven räknas samman och X ska därmed anses ha förvärvat andelar som representerar 33,3 procent av röstetalet i underskottsföretaget.

Lagförslag

Förslaget medför ändringar i 40 kap. 12 § andra stycket IL.

12.13.5.4 Förvärv av en koncern med underskottsföretag

Regeringens förslag: Ett förvärv av andelar i ett moderföretag till ett underskottsföretag ska likställas med ett förvärv av andelar i underskottsföretaget, vid tillämpning av den s.k. flockregeln.

Promemorians förslag: överensstämmer delvis med regeringens. Promemorians förslag inkluderar dock en regel om kvotering av röstinflytande.

Remissinstanserna: *Näringslivets skattedelegation*, *Svenskt Näringsliv*, *Fastighetsägarna Sverige* och *Swedish Private Equity & Venture Capital Association* framför att mot bakgrund av hur lagstiftningen i övrigt är utformad framstår förslaget förvisso som konsekvent. Förslaget riskerar dock att ytterligare öka komplexiteten, särskilt i koncerner som inte är helägda kan tillämpningsproblem uppstå vad gäller beräkning av ägarandel. Frågan är om nyttan av att införa regeln överväger de tillämpningsproblem som kan uppstå. *Skatteverket* tillstyrker förslaget att även förvärv av andelar i ett företag som äger andelar i ett underskottsföretag omfattas av regelverket, men har synpunkter på förslagets utformning.

Skälen för regeringens förslag: De nuvarande bestämmelserna i 40 kap. 12 § IL omfattar inte det fallet att ett antal personer förvärvar andelar i en juridisk person och därigenom indirekt får det bestämmande inflytandet över ett underskottsföretag. Bestämmelserna om ägarförändringar i 40 kap. 10 och 11 §§ IL omfattar även indirekta förvärv, varför det finns systematiska skäl för att också 40 kap. 12 § IL ges en sådan innebörd. Det bör därför införas en bestämmelse som likställer förvärv av andel i ett moderföretag till ett underskottsföretag, med förvärv av andel direkt i underskottsföretaget. Genom att lydelsen i lagtexten justeras så att de förvärvade andelarna ska ”representera” ett visst andelsinnehav tydliggörs att andelarna i underskottsföretaget inte måste förvärvas direkt av förvärvaren utan förvärvet kan ske indirekt. När bestämmelsen nu föreslås gälla för indirekta förvärv kan den tillämpas vid förvärv av en koncern som innehåller underskottsföretag, på samma sätt som 40 kap. 10 och 11 §§ IL.

I promemorian anges att en fördelning av det indirekt förvärvade röstetalet ska göras med utgångspunkt i varje persons andel av samtliga röster i det företag som förvärvar eller sedan tidigare äger underskottsföretaget. Enligt promemorian innebär det att om 4 personer förvärvar 25 procent var av AB A (dvs. tillsammans 100 procent) och AB A har ett helägt dotterbolag, AB B, som är ett underskottsföretag ska varje person anses ha förvärvat 25 procent och tillsammans 100 procent av AB B. Om de i stället förvärvar bara 20 procent var i AB A anses de ha förvärvat 20 procent vardera och 80 procent tillsammans av AB B. Om AB A endast äger 60 procent av AB B anses de ha förvärvat 12 procent vardera och 48 procent tillsammans. Som angetts ovan i avsnitt 12.13.5.3 finns det skäl att vid en kedja av indirekt ägande likställa ett bestämmande inflytande med ett inflytande till 100 procent. Det innebär att det, i det sistnämnda exemplet där AB A endast äger 60 procent av AB B, inte bör göras någon kvotering. Eftersom den föreslagna bestämmelsen är begränsad till förvärv av andelar i ett moderföretag till ett underskottsföretag, föreligger det alltid ett bestämmande inflytande över underskottsföretaget. Någon särskild regel om kvotering behöver därmed inte införas.

Skatteverket anser att det är motiverat att även låta situationer där det företag som förvärvas innehar en mindre ägarandel i underskottsföretaget träffas av bestämmelsen. Som ett exempel nämns situationen att ett underskottsföretag ägs till lika delar av tre aktiebolag, och att tre fysiska personer förvärvar varsitt av de tre aktiebolagen. Gemensamt förvärvar då de tre fysiska personerna kontrollen över underskottsföretaget. Regeringen finner dock att det inte är motiverat att utöka regeln ytterligare.

Det bör också göras en motsvarande språklig ändring i 40 kap. 15 § IL så att det blir tydligt att en utgift för ett indirekt förvärv, i exemplet ovan utgiften för att förvärva andelarna i AB A, får användas vid beräkning av beloppsspärren.

Lagförslag

Förslaget medför ändringar i 40 kap. 12 § första stycket och 15 § IL.

12.13.6 Avtal om rätt att förvärva andelar

Regeringens förslag: Bestämmelsen om att avtal om rätt att förvärva andelar i ett företag och avtal om rätt att besluta i företagets angelägenheter ska likställas med faktiska förvärv slopas.

Promemorians förslag: överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: *Näringslivets skattedelegation, Svenskt Näringsliv, Fastighetsägarna Sverige* och *Swedish Private Equity & Venture Capital Association* tillstyrker förslaget. *Skatteverket* avstyrker förslaget. *FAR* efterfrågar ett förtydligande av regeln om att förvärv i förhållande till tidigare andelsinnehav genom emission med lika rätt till andelsägarna inte ska beaktas och föreslår att beloppsspärren i 40 kap. 12 § IL ska kompletteras med ett undantag för interna omstruktureringar, att beloppsspärren i 37 kap. 22 § IL inte ska vara tillämplig vid fusioner eller fissioner inom en koncern samt att fusionsspärren i 37 kap. 24 § IL endast ska omfatta sådant underskott som är föremål för en koncernbidragsspärr.

Skälen för regeringens förslag: Av propositionens förslag följer att bara sådana förvärv som görs under en treårsperiod när ett företag är ett underskottsföretag ska beaktas då det ska bedömas om beloppsspärren i 40 kap. 12 § IL inträder. Vidare föreslås bestämmelser som anger utgångspunkten för beräkningen av dessa ägarförändringar. I det tredje stycket i den nuvarande lydelsen av 40 kap. 12 § IL likställs avtal om rätt att förvärva andelar i ett företag och avtal om rätt att besluta i företagets angelägenheter med faktiska förvärv av andelar. I promemorian föreslås att bestämmelsen ska slopas. *Skatteverket* avstyrker förslaget och framför att om bestämmelsen slopas finns det en risk för att syftet med bestämmelsen i 12 § inte uppnås genom att en begränsad krets fysiska personer kan kombinera förvärv av andelar med olika former av avtal för att undvika att det inträder en beloppsspärr, trots att de i realiteten uppnår ett gemensamt inflytande på mer än 50 procent av rösterna. I kombination med övriga förslag i promemorian ökar risken ytterligare. Mot bakgrund av detta anser Skatteverket att bestämmelsen inte bara har en funktion för att likställa ägarförändringar enligt 12 § med ägarförändringar enligt 40 kap. 11 § IL, utan även utgör en skyddsregel för att hindra kringgående. Skatteverket föreslog år 2010 att regeln skulle avskaffas (promemorian Vissa förenklingar av reglerna i 40 kap. inkomstskattelagen [1999:1229] Fi2010/05281 s. 22). För att ta ställning till om Skatteverket fortfarande anser att bestämmelsen bör slopas har verket analyserat bakgrunden till att bestämmelsen ursprungligen infördes och verket bedömer nu att det fortsatt bör finnas skäl som motiverar bestämmelsen. Skatteverket vill också uppmärksamma att det finns ett förslag om en modernisering av koncerndefinitionen som innebär att ett företag ska anses vara moderföretag och en juridisk person ska anses vara dotterföretag, om företaget har ett bestämmande inflytande över den juridiska personen (SOU 2022:29). Vid bedömningen ska vissa kriterier beaktas särskilt men det ska inte längre krävas att företaget äger andelar i den juridiska personen för att ett koncernförhållande ska uppstå.

Regeringen gör följande bedömning. Flera remissinstanser, däribland *Sverige Advokatsamfund*, *Näringslivets skattedelegation* och *FAR* har påpekat att regelverket i 40 kap. IL anses vara svårtillämpat inte minst vad gäller praktiska problem för ett underskottsföretag med flera delägare att kartlägga ägarförhållanden ”högre upp” i ägarkedjor. Denna kritik gör sig än mer gällande i förhållande till avtal mellan (indirekta) aktieägare som är fysiska personer, vilka inte återspeglas i företagets aktiebok. Skatteverket menar att bestämmelsen kan ha en funktion som skyddsregel för att hindra kringgående. När det gäller balansgången mellan att å ena sidan ge Skatteverket verktyg för att kunna angripa kringgående och å andra sidan säkerställa

rättssäkra och praktiskt tillämpbara regler för företagen finner regeringen att företagens intresse i det här fallet bör ges företräde. Med hänsyn till detta och till syftet att förenkla reglerna om underskott vid ägarförändringar bör bestämmelsen avskaffas.

FAR efterfrågar ett förtydligande av regeln om att förvärv i förhållande till tidigare andelsinnehav genom emission med lika rätt till andelsägarna inte ska beaktas, och anger att om det som anges i paragrafen förutsätter att samtliga delägare utnyttjar sin rätt till förvärv så vore det önskvärt att det framgick direkt av ordalydelsen. FAR föreslår också att beloppsspärren i 40 kap. 12 § IL ska kompletteras med ett undantag för interna omstruktureringar, att beloppsspärren i 37 kap. 22 § IL inte ska vara tillämplig vid fusioner eller fissioner inom en koncern samt att fusionsspärren i 37 kap. 24 § IL endast ska omfatta sådant underskott som är föremål för en koncernbidragsspärr. Sådana ändringar faller dock utanför det aktuella lagstiftningsärendet och behandlas därför inte vidare här.

Lagförslag

Förslaget medför ändringar i 40 kap. 12 § tredje stycket IL.

12.13.7 Justering av bestämmelserna om beräkningen av utgiften för förvärvet i vissa fall

Regeringens förslag: Ett kapitaltillskott som lämnas till en juridisk person eller till ett svenskt handelsbolag som såväl före som efter en ägarförändring ingår i samma koncern som ett underskottsföretag ska likställas med ett kapitaltillskott till underskottsföretaget vid beräkningen av utgiften för förvärvet.

Promemorians förslag: överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: *Näringslivets skattedelegation*, *Svenskt Näringsliv*, *Fastighetsägarna Sverige* och *Swedish Private Equity & Venture Capital Association* tillstyrker förslaget. *Kammarrätten i Göteborg* har inga synpunkter på förslaget utöver att begreppet ”företag” ersätter begreppet ”juridisk person”, utan att konsekvensen av ändringen kommenteras. *Skatteverket* tillstyrker att bestämmelsen införs men föreslår att den får en annan utformning och att begreppet juridisk person behålls i lagtexten.

Skälen för regeringens förslag: Innebörden av beloppsspärren anges i 40 kap. 15 § IL. Storleken på de underskott som får behållas efter en ägarförändring beror på hur stor utgiften är för att förvärva det bestämmande inflytandet eller andelar med mer än 50 procent av rösterna. Av 40 kap. 16 § IL följer vidare att utgiften för förvärvet ska minskas med kapitaltillskott som under de senaste två åren har lämnats till underskottsföretaget eller till en juridisk person eller ett svenskt handelsbolag som både före och efter ägarförändringen ingick i samma koncern som underskottsföretaget. Syftet med regeln är att motverka att effekterna av beloppsspärren undviks genom att substansvärdet i underskottsföretaget ökas inför förvärvet. Bestämmelsen gäller även kapitaltillskott som helt eller delvis har medfört ägarförändringen.

För att bestämmelsen i 40 kap. 16 § IL inte ska hindra affärsmässigt betingade förvärv av underskottsföretag genom kapitaltillskott infördes ett undantag som ursprungligen placerades i 40 kap. 16 a § IL (se prop. 2009/10:47) men som nu återfinns i 40 kap. 15 a § IL. Bestämmelserna om kapitaltillskott i 16 § ska främst motverka sådana förfaranden där skattefrågan kan antas utgöra det övervägande skälet för ägarförändringen. När underskottsföretaget har ett positivt substansvärde eller en pågående verksamhet är det mer sannolikt att ägarförändringen är affärsmässigt motiverad.

När undantagsregeln fick en ny utformning 2017 (se prop. 2016/17:1 volym 1a s. 234–237) och flyttades till 40 kap. 15 a § IL gjordes det vissa språkliga ändringar av första stycket som fick till följd att undantagsregeln bara är tillämplig när kapitaltillskottet lämnas direkt till underskottsföretaget. Före ändringen var bestämmelsen formulerad så att även kapitaltillskott till ett företag som ingår i samma koncern som underskottsföretaget, t.ex. ett moderföretag, omfattades. Det uttrycktes även i författningskommentaren till den nya 40 kap. 16 a § IL (se prop. 2009/10:47 s. 16):

”Om ägarförändringen i underskottsföretaget har skett genom ett indirekt förvärv ska bedömningen av värdet på tillgångarna omfatta hela den företagsgrupp som förvärvet omfattar.”

Det får därmed anses stå klart att indirekta förvärv av underskottsföretag var likställda med direkta förvärv innan ändringarna trädde i kraft 2017. I förarbetena till den senaste ändringen nämns det inget om indirekta förvärv och alla exempel som ges avser direkta förvärv. Det finns emellertid inget som tyder på att någon förändring var avsedd när det gäller indirekta förvärv. Till exempel föreslogs ingen ändring av 40 kap. 16 § IL i den delen. Kapitaltillskott till andra koncernföretag ska fortfarande minska utgiften för förvärvet.

Avsaknaden av motivering tyder på att inskränkningen av 40 kap. 15 a § IL i förhållande till den tidigare lydelsen av 40 kap. 16 a § IL var oavsiktlig. Det är rimligt att även kapitaltillskott som har medfört ägarförändringen vid affärsmässigt betingade förvärv av en koncern som innehåller underskottsföretag ska beaktas vid beräkningen av utgiften för förvärvet. Bestämmelsen bör därmed formuleras om så att det klart framgår att den gäller även för sådana kapitaltillskott som lämnas till ett annat företag som ingår i samma koncern som underskottsföretaget. *Skatteverket* anför att det är önskvärt att bestämmelsen blir tydlig genom att det direkt av lagtexten går att utläsa att det som avses är kapitaltillskott till underskottsföretagets moderföretag. Skatteverket anför vidare att omfattningen av bestämmelsen inskränks genom förslaget i promemorian, att låta begreppet ”företag” ersätta begreppet ”juridisk person”. Också *Kammarrätten i Göteborg* ifrågasätter den föreslagna ändringen i tredje stycket.

Regeringen instämmer i remissinstansernas bedömning att begreppet ”företag” är ett snävare begrepp än ”juridisk person”, varför begreppet ”juridisk person” bör behållas. När det gäller Skatteverkets synpunkt att det bör anges att det som avses är kapitaltillskott till moderföretaget, anser regeringen att även en sådan ändring skulle innebära ett snävare tillämpningsområde än vad som var avsett när bestämmelsen infördes. Det bedöms därför lämpligast att genomföra den föreslagna ändringen genom att regeln om ”koncernsyn” i tredje stycket utvidgas till att omfatta både första och andra stycket.

Lagförslag

Förslaget medför ändringar i 40 kap. 15 a § IL.

12.13.8 Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Regeringens förslag: Ändringarna träder i kraft den 1 januari 2025 och tillämpas vid ägarförändringar som sker efter den 31 december 2024. Vid tillämpningen av 40 kap. 12 § första stycket IL ska dock inte förvärv av andelar i ett underskottsföretags moderföretag som har skett före den 1 januari 2025 beaktas vid bedömningen av om det sker en ägarförändring efter den 31 december 2024.

Promemorians förslag: överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans har yttrat sig särskilt över förslaget.

Skälen för regeringens förslag: De föreslagna ändringarna bör träda i kraft så snart som möjligt. Bedömningen är att det tidigast kan ske den 1 januari 2025.

De flesta av de lagändringar som nu föreslås är till fördel för de skattskyldiga. Dels innebär förslagen att färre situationer när en grupp av från varandra oberoende personer förvärvat andelar i ett underskottsföretag ska anses utgöra en ägarförändring. Dels föreslås att en större andel av underskott från tidigare år ska få behållas efter en ägarförändring. En ägarförändring anses ske först när andelar motsvarande ett bestämmande inflytande har förvärvats.

Vid bedömningen av om det har skett en ägarförändring ska hänsyn tas till förvärv av andelar i företaget som gjorts under tidigare år. De nya mer generösa bestämmelserna bör tillämpas vid ägarförändringar som sker efter den 31 december 2024 även om de till en del omfattar förvärv som har gjorts tidigare.

När det gäller utvidgningen av 40 kap. 12 § IL till att också omfatta indirekta förvärv, se avsnitt 12.13.5.4, finns det dock skäl för en annan bedömning. Med hänsyn till att den ändringen är till nackdel för de skattskyldiga bör ändringen inte tillämpas på förvärv av andelar i ett underskottsföretags moderföretag som har gjorts före ikraftträdandet. Det innebär att sådana förvärv som genomförs före den 1 januari 2025 inte ska beaktas vid bedömningen av om det har skett en ägarförändring efter den 31 december 2024. Förvärv av andelar i ett underskottsföretags moderföretag som sker den 1 januari 2025 eller senare ska dock beaktas.

12.13.9 Konsekvensanalys

Regelrådet finner att konsekvensutredningen uppfyller kraven i 6 och 7 §§ förordningen (2007:1244) om konsekvensutredning vid regelgivning (förordningen har upphävts den 6 maj 2024 och ersatts med förordningen [2024:183] om konsekvensutredningar).

Syfte och alternativa lösningar

Propositionen innehåller förslag på ändringar av bestämmelserna i inkomstskattelagen om hur tidigare års underskott får användas efter en ägarförändring. Det huvudsakliga syftet med förslagen är att förenkla tillämpningen av dessa bestämmelser. Om förslagen inte genomförs uteblir dessa förenklingar för företagen. Regelrådet finner att redovisningen av alternativa lösningar är bristfällig och menar att det vore önskvärt att förslagsställaren åtminstone resonerat om det finns andra möjliga sätt att förenkla bestämmelserna. Inriktningen i arbetet har varit att förenkla existerande regelverk och regeringen bedömer att det inte finns några uppenbara alternativa lösningar för att uppnå syftet med förslagen i denna proposition.

I propositionen föreslås att kvoten som används vid tillämpning av beloppsspärren höjs från 200 till 300 procent. Ändringen innebär att förhållandet mellan det skattemässiga värdet på företagens underskott och värdet på övriga tillgångar i företaget justeras, dels för att kompensera för att skattesatsen var högre när reglerna infördes, dels för att göra reglerna mer förmånliga för företagen.

Vidare föreslås undantag från beloppsspärren vid vissa förvärv inom en oäkta koncern. Förslaget medför att de skattemässiga konsekvenserna inte behöver beaktas vid vissa typer av omstruktureringar av ägandet och att det uppstår ett större utrymme för affärsmässiga överlåtelser men det innebär i sig ingen påverkan på företagens

administrativa kostnader. Det bedöms att det slags omstruktureringar som påverkas av att reglerna justeras sannolikt har varit så ofördelaktiga på grund av beloppsspärren att de varit mycket ovanliga eller ens förekommit alls. Det finns därför inget underlag som kan användas för att beskriva konsekvenserna av förslaget. Konsekvenserna för de offentliga finanserna bedöms vara marginella.

Regelverket föreslås dessutom förenklas genom ändringar av de relativt komplicerade och svårtillämpade bestämmelserna om ägarförändring vid förvärv av flera personer i samverkan. Det bedöms att successiva förvärv av flera självständiga fysiska personer eller vissa andra subjekt är mycket ovanliga och att förslaget påverkar få eller inga företag. Även detta förslag bedöms medföra marginella eller inga konsekvenser för de offentliga finanserna. *Skatteverket* anger i sitt remissvar att förslaget medför att incitamentsstrukturen för samverkan mellan ägare som är oberoende av varandra förändras betydligt och att konsekvensanalysen därför bör beakta de dynamiska effekterna och effekterna på den organiserade brottsligheten. Som Skatteverket framhåller medför förslaget att utrymmet för att genomföra omstruktureringar utan att det medför skattemässiga konsekvenser ökar. Regeringen gör dock bedömningen att förslaget inte på något allvarligt sätt ökar möjligheterna att använda företag i kriminellt syfte. Möjligheterna till ägarbyten påverkas inte i sig av förslaget samtidigt som utrymmet att använda underskottsavdrag i kriminellt syfte bedöms vara litet.

Övriga avsnitt i denna konsekvensanalys behandlar konsekvenserna av förslaget om höjd kvot vid tillämpning av beloppsspärren.

Ändringarna föreslås träda i kraft den 1 januari 2025 och tillämpas vid ägarförändringar som sker efter den 31 december 2024. Indirekta förvärv enligt 40 kap. 12 § IL som görs före den 1 januari 2025 ska dock inte beaktas vid bedömningen av om det sker en ägarförändring efter den 31 december 2024. Några andra överväganden om ikraftträdandetidpunkt än de som redogörs för i avsnitt 12.13.8 har inte gjorts.

Information om de nya reglerna bör tillhandahållas av Skatteverket.

Offentligfinansiella effekter

Beräkningen av den offentligfinansiella effekten utgår från det samband som finns mellan ett underskottsföretags substansvärde, det skattemässiga värdet av företagets underskott och köpeskillingen vid ägarförändringen. Med dagens regler får ett underskottsföretag inte dra av underskott till den del underskottet överstiger 200 procent av köpeskillingen. I beräkningen antas därför att köpeskillingen bestäms enligt följande formel:

$$\text{Köpeskilling} = \text{Substansvärde} + 2\,\text{Köpeskilling} \cdot 0{,}206.$$

Detta innebär vidare att ett underskottsföretag kan ta med sig hela sitt underskott efter en ägarförändring om substansvärdet i företaget utgör minst ca 60 procent av köpeskillingen:

$$\text{Substansvärde} \geq (1 - 2 \cdot 0{,}206)\,\text{Köpeskilling} \approx 0{,}6\,\text{Köpeskilling}.$$

Beräkningen gäller under förutsättning att hela det skattemässiga värdet av underskottsavdraget ingår i köpeskillingen (se avsnitt 12.13.3). Värdet av underskottet beror

utöver skattereglerna (beloppsspärren och skattesatsen) också på när i tiden underskottet kan utnyttjas. Om underskotten kan användas först längre fram i tiden måste värdet av dem diskonteras till överlåtelsetidpunkten så att nuvärdet kan jämföras mot köpeskillingen. Osäkerheten om hur lång tid det kommer att ta att utnyttja underskotten påverkar möjligheterna att exakt räkna ut vid vilken köpeskilling hela underskottsavdraget i praktiken kommer att kunna utnyttjas.

I de offentligfinansiella beräkningarna antas också dagens regler medföra att priset på ett underskottsföretag motsvarar företagets substansvärde dividerat med 0,6. Vid denna köpeskilling gäller att den överlåtande parten får ut det högsta möjliga priset för det underskott som finns i företaget. En högre köpeskilling skulle innebära att köparen betalar ett överpris för underskotten. Andra omständigheter, som t.ex. transaktionskostnader och asymmetrisk information, kan påverka köpeskillingen nedåt, men brist på detaljerad information om prissättningen gör att beräkningarna inte beaktar sådana faktorer.

Enligt förslaget höjs kvoten vid tillämpningen av beloppsspärren från 200 till 300 procent. Det innebär att underskottsföretagen kan behålla en större del av sina underskott vid en ägarförändring, vilket bör leda till att företagens värde ökar och att priset vid en överlåtelse blir högre än tidigare. Med den föreslagna nivån på kvoten antas priset på underskottsföretagen motsvara substansvärdet dividerat med 0,4 i stället för dividerat med 0,6 (Substansvärde $\geq (1 - 3 \cdot 0{,}206)$ Köpeskilling $\approx 0{,}4$ Köpeskilling). En kvot på 300 procent innebär vidare att underskottsföretagen får behålla en större del av underskotten vid en ägarförändring och företagens kvarvarande underskott kan som mest uppgå till den köpeskilling som antas gälla med de föreslagna reglerna multiplicerat med 3.

För att beräkna den offentligfinansiella effekten används uppgifter från SCB:s Företagsregister och individdatabas (FRIDA). FRIDA består av ett flertal databaser som tillsammans omfattar den totala populationen företag. Informationen i FRIDA kommer från flera källor, men de uppgifter som används i denna beräkning kommer ursprungligen från taxerings- och SRU-uppgifter (standardiserade räkenskapsutdrag) från Skatteverket.

Under perioden 2019–2021 har i genomsnitt ca 900 företag per år outnyttjade underskott från föregående år som har reducerats på grund av en ägarförändring. Företagen hade i genomsnitt ca 2 miljarder kronor per år i kvarvarande underskott efter det att beloppsspärren hade tillämpats. Om kvoten hade varit 300 procent i stället hade det funnits utrymme att beakta i genomsnitt ytterligare ca 1 miljard kronor per år i kvarvarande underskott i företagen. Det skattemässiga värdet av detta uppgår till ca 200 miljoner kronor.

Ett underskott i ett företag som överlåtits kan under de sex år som följer efter överlåtelsen inte användas för utjämning mot ett överskott i ett annat företag i samma koncern. Det innebär att underskottet under de sex första åren endast kan räknas av mot ett överskott som genererats i den egna verksamheten. Det är dock inte säkert att alla företag kan utnyttja de högre kvarvarande underskotten direkt efter ägarförändringen. Hur underskottsavdragen kommer att fördelas över tid efter det att de nya reglerna trätt i kraft går inte att bedöma.

För att beräkna den årliga offentligfinansiella effekten antas att det tar fem år innan samtliga företag har utnyttjat de underskott som med förslaget om ändrade regler får behållas efter en ägarförändring. Antagandet i kombination med ett antagande om en linjär förändring över tid innebär att en femtedel av de företag som överlåtits kommer att kvitta hela sitt underskott mot ett överskott det första året, två femtedelar av företagen kommer att kvitta underskottet det andra året, tre femtedelar det tredje året

osv. Sammantaget innebär detta att den offentligfinansiella effekten bedöms uppgå till −40 miljoner kronor 2025, −80 miljoner kronor 2026, −120 miljoner kronor 2027, −160 miljoner kronor 2028 och −200 miljoner kronor 2029. Den varaktiga effekten bedöms uppgå till −200 miljoner kronor.

Effekter för företagen

Företag som berörs av förslaget

De företag som berörs av förslaget om höjd kvot vid tillämpningen av beloppsspärren är företag som har avyttras under året, har skattemässiga underskott och ett förhållande mellan substansvärde, underskott och köpeskilling som innebär att dagens regler om beloppsspärren är tillämpliga. Förslaget innebär att dessa företag får behålla en större del av sina underskott efter en ägarförändring än i dag. Som en följd av detta kommer underskottsföretagen att värderas högre och köpeskillingen vid en eventuell överlåtelse bör bli högre.

Bedömningen är att ca 900 företag per år kommer att påverkas av förslaget. Slutsatsen bygger på analysen, i avsnittet om offentligfinansiella effekter ovan, av antalet företag i FRIDA som under perioden 2019–2021 hade outnyttjade underskott från föregående år som har reducerats på grund av en ägarförändring. En del av dessa företag kommer med förslaget i fortsättningen inte att få sina underskott begränsade av reglerna om en beloppsspärr. Detta gäller underskottsföretag vars substansvärde utgör mindre än 60 procent av företagets värde med dagens regler, men mer än 40 procent med de föreslagna reglerna. Det bedöms att detta rör sig om ca 500 företag per år. Dessa företag kommer inte längre att behöva ange reduktion av underskott med hänsyn till ägarförändring i sin deklaration. Hur detta bedöms påverka företagens administrativa kostnader redogörs för senare i detta delavsnitt.

Förslaget påverkar också de som förvärvar underskottsföretag. En större del av företagets underskott kan utnyttjas efter ägarförändringen, men den förvärvande parten måste å andra sidan betala en högre köpeskilling vid förvärvet. Den s.k. koncernbidragsspärren innebär att underskottsföretaget inte kan kvitta underskott som uppkommit före det beskattningsår ägarförändringen sker mot koncernbidrag. Spärren gäller under det beskattningsår ägarförändringen sker och de fem följande åren. Denna tidsfördröjning innebär att det direkta värdet av underskottsavdraget reduceras för det förvärvande företaget.

Branschtillhörigheten för de 900 företag som skulle ha påverkats av en höjd kvot vid tillämpningen av beloppsspärren om den införts 2019–2021 har analyserats med hjälp av redovisningen av Svensk näringsgrensindelning (SNI) i FRIDA. Företagen finns representerade i samtliga SNI-avdelningar. Cirka 20 procent av företagen saknar SNI-kod. De flesta företag som har SNI-kod är verksamma inom SNI-avdelningarna Verksamhet inom juridik, ekonomi, vetenskap och teknik (20 procent). Därefter kommer Handel; reparation av motorfordon och motorcyklar (17 procent) och Byggverksamhet (11 procent). Den största andelen av kvarvarande underskott efter tillämpning av beloppsspärren finns i avdelningarna Verksamhet inom juridik, ekonomi, vetenskap och teknik (34 procent), Handel; reparation av motorfordon och motorcyklar (17 procent) och Transport och magasinering (12 procent). Bransch-tillhörigheten bör tolkas med viss försiktighet och ger inte alltid nödvändigtvis en rättvisande bild av i vilken bransch ett företag huvudsakligen verkar. Många företag som redovisar SNI-avdelningen Verksamhet inom juridik, ekonomi, vetenskap och teknik kan t.ex. ingå i en koncern som huvudsakligen bedriver verksamhet som egentligen borde klassificeras med en annan SNI-kod.

För ca 80 procent av företagen saknas information om antalet anställda. Det går inte att avgöra om det beror på att företagen inte har några anställda eller på att uppgiften

inte har lämnats. Av de företag som angett anställda har 13 procent 0–9 anställda, 4 procent 10–49 anställda och 1 procent 50–249 anställda. Gruppindelningen motsvarar den som gäller i EU:s definition av mikroföretag samt små och medelstora företag. De företag som har angett antalet anställda förefaller således vara små i termer av antal anställda, men bortfallet av information begränsar träffsäkerheten i bedömningen.

Vad gäller företagens nettoomsättning saknas information för ca 55 procent av företagen. Av övriga företag har ca 40 procent en nettoomsättning mellan 0 och 20 miljoner kronor, 3 procent mellan 20 och 100 miljoner kronor och 1 procent mellan 100 och 500 miljoner kronor. Gränsvärdena avspeglar de gränsvärden som gäller i EU:s definition av små och medelstora företag, men eftersom dessa anges i euro råder inte total överensstämmelse. Även grupperingen efter nettoomsättning tyder på att de företag som påverkas av förslaget framför allt är små företag. Återigen finns dock ett betydande bortfall av information som kan påverka slutsatsen.

Administrativa kostnader

De företag som inte längre kommer att få sina underskott från tidigare år begränsade av reglerna om en beloppsspärr behöver inte längre ange reduktion av underskott med hänsyn till ägarförändring i sin inkomstdeklaration. För att beräkna hur mycket de administrativa kostnaderna minskar för dessa företag används Tillväxtverkets regelräknare. Kostnaderna beräknas genom att den tid det bedöms ta att utföra den rapportering som inte längre behöver göras multipliceras med en uppskattad timlön för den personen som lämnar uppgifterna. Det administrativa arbetet antas utföras av en person som tjänar 47 200 kronor 2025 (avser en redovisningsekonom i privat sektor; år 2022 var den genomsnittliga månadslönen för en sådan person 41 400 kronor enligt SCB, lönen har skrivits fram till 2025 års priser med en prognos för lönesummans utveckling mellan 2022 och 2025). Enligt Tillväxtverkets rekommendationer ska lönen multipliceras med schablonvärdet 1,84 för att inkludera semesterersättning, arbetsgivaravgifter och overheadkostnader. Om antalet arbetade timmar per månad antas vara 160 och att 500 företag inte längre behöver utföra en arbetsuppgift som tar 5 minuter att genomföra kan minskningen av den administrativa kostnaden beräknas till sammanlagt ca 27 000 kronor.

Övriga konsekvenser för företag

Förslaget innebär att de skattemässiga konsekvenserna inte behöver beaktas vid lika många företagsöverlåtelser som i dag. Det betyder att fler överlåtelser kan avgöras på rent affärsmässiga grunder. I förlängningen innebär det att förslaget bidrar till att förbättra näringslivets dynamik och funktionssätt.

De ändrade reglerna bedöms inte medföra någon ökad risk för missbruk. Det grundläggande syftet med beloppsspärren, att förhindra handel med företag vars enda värde är det skattemässiga värdet av ett underskottsavdrag, har inte ändrats. För att ett underskottsavdrag ska kunna utnyttjas efter en överlåtelse måste det fortfarande finnas något annat värde i företaget. Det bedöms därför att överlåtelser även fortsättningsvis i huvudsak kommer att göras av affärsmässiga skäl.

Förslaget gäller samtliga företag, men påverkar i praktiken endast en liten grupp företag med specifika karakteristika. Därför bedöms förslaget inte påverka konkurrensförhållandena mellan företag. Reglerna har inte heller någon särskild påverkan på företag med avseende på storlek och någon särskild hänsyn behöver därför inte tas till mindre företag vid reglernas utformning. Värt att notera i sammanhanget är dock att de flesta företag som påverkas och får lägre administrativa kostnader till följd av det bedöms vara små. Förslaget bedöms inte påverka företagen i andra avseenden än vad som är beskrivna ovan.

Effekter för den ekonomiska jämställdheten

De som berörs av förslagen är köpare och säljare av företag med underskott. Fysiska personer berörs i egenskap av direkta eller indirekta ägare till sådana företag. De berörs genom att förslagen medför att möjligheterna att genomföra affärsmässigt motiverade omstruktureringar ökar vilket i sin tur kan leda till att värdet av de överlåtna företagen ökar. Det är inte möjligt att få fram uppgifter om könsfördelningen mellan berörda fysiska personer. Generellt äger och driver män företag i större utsträckning än kvinnor. Detta talar för att män skulle beröras i högre grad av förslaget än kvinnor, vilket på marginalen skulle kunna leda till försämrad ekonomisk jämställdhet. Det är inte möjligt att bedöma storleken på en sådan effekt, men den bedöms vara liten.

På samma sätt kan den ekonomiska fördelningen på marginalen påverkas negativt eftersom personer som befinner sig relativt högre upp i inkomstskalan i större utsträckning tenderar att äga och driva företag.

Effekter för statliga myndigheter och de allmänna förvaltningsdomstolarna

Skatteverket kommer att behöva ändra informationsmaterial till följd av förslagen. Förändringarna kommer att ingå i den anpassning som årligen görs med anledning av ny eller förändrad lagstiftning. Förslaget om höjd beloppsspärr innebär att det bör bli färre överlåtelser av underskottsföretag som är föremål för Skatteverkets bedömningar med anledning av beloppsspärren. Eventuella tillkommande kostnader ska hanteras inom befintliga ekonomiska ramar. För de allmänna förvaltningsdomstolarna bedöms förslaget inte ha någon inverkan.

Förslagens förenlighet med EU-rätten

Förslagen bedöms vara förenliga med EU-rätten, inklusive EU:s regelverk om statligt stöd.

Övriga effekter

Förslagen bedöms inte medföra några effekter för offentlig sektor, miljön, sysselsättningen eller inflationen.

12.14 Förbättrade skattemässiga villkor för enskilda näringsidkare

12.14.1 Ärendet och dess beredning

I budgetpropositionen för 2024 (prop. 2023/24:1 Förslag till statens budget, finansplan och skattefrågor avsnitt 1.4) aviserade regeringen att villkoren för enskilda näringsidkare behöver förbättras.

Utredningen om förenklade skatteregler för att underlätta och främja egenföretagande överlämnade den 2 september 2020 delbetänkandet Enklare skatteregler för enskilda näringsidkare (SOU 2020:50) till Finansdepartementet.

En sammanfattning av betänkandet finns i *bilaga 11 avsnitt 1*. Betänkandets lagförslag finns i *bilaga 11 avsnitt 2*.

Betänkandet har remissbehandlats. En förteckning över remissinstanserna finns i *bilaga 11 avsnitt 3*. Remissvaren finns tillgängliga i Finansdepartementet (Fi2020/04059).

Inom Finansdepartementet har promemorian Enklare skatteregler för enskilda näringsidkare som upprättar förenklat årsbokslut tagits fram. I promemorian föreslås höjningar av vissa förenklande beloppsgränser som gäller för enskilda näringsidkare som upprättar förenklat årsbokslut.

En sammanfattning av promemorians förslag finns i *bilaga 11 avsnitt 4*. Promemorians lagförslag finns i *bilaga 11 avsnitt 5*.

Promemorian har remissbehandlats. En förteckning över remissinstanserna finns i *bilaga 11 avsnitt 6*. Remissvaren finns tillgängliga i Finansdepartementet (Fi2024/00135).

I denna proposition behandlas promemorians förslag och de förslag i betänkandet som avser tillämpningsgränsen för räntefördelning.

Lagrådet

Regeringen beslutade den 13 juni 2024 att inhämta Lagrådets yttrande över de lagförslag som finns i *bilaga 11 avsnitt 7*. Lagrådets yttrande finns i *bilaga 11 avsnitt 8*. Lagrådet lämnade förslaget utan erinran.

12.14.2 Gällande rätt

12.14.2.1 Räntefördelning

Syftet med bestämmelserna om räntefördelning är att ge enskilda näringsidkare möjlighet att dela upp överskottet från näringsverksamheten i en del som beskattas som inkomst av näringsverksamhet, och en del som beskattas som inkomst av kapital. Den senare delen motsvarar avkastningen på det beskattade egna kapitalet i näringsverksamheten. För att säkerställa att den kapitalbeskattade delen av inkomsten också motsvaras av en kapitalinvestering av näringsidkaren, krävs det för positiv räntefördelning ett positivt kapitalunderlag i verksamheten vid utgången av det föregående beskattningsåret.

Positiv räntefördelning är frivillig och innebär att ett avdrag får göras i inkomstslaget näringsverksamhet. Ett motsvarande belopp ska tas upp i inkomstslaget kapital. Om skulderna i stället är större än tillgångarna, dvs. kapitalunderlaget är negativt, ska negativ räntefördelning göras. Negativ räntefördelning är tvingande och innebär att ett belopp ska tas upp i inkomstslaget näringsverksamhet. Ett motsvarande avdrag ska göras i inkomstslaget kapital. Syftet med negativ räntefördelning är att motverka att enskilda näringsidkare hänför privata skulder till näringsverksamheten, vilket framgår av propositionen Fortsatt reformering av företagsbeskattningen (prop. 1993/94:50 s. 228 och 229). För att undvika räntefördelning av obetydliga belopp finns en beloppsgräns som anger att räntefördelning inte ska göras om det positiva eller negativa kapitalunderlaget är högst 50 000 kronor.

Vid positiv räntefördelning bestäms räntan för beräkningen av räntefördelningsbeloppet till statslåneräntan vid utgången av november månad året närmast före det kalenderår under vilket beskattningsåret går ut ökad med sex procentenheter. Statslåneräntan kan vid denna beräkning inte vara lägre än noll procent. Räntesatsen multipliceras med det positiva kapitalunderlaget för att få fram det maximala positiva fördelningsbeloppet. Avdraget för positiv räntefördelning får inte leda till underskott och kan därför aldrig vara större än verksamhetens resultat före avdraget.

Det negativa fördelningsbeloppet beräknas genom att statslåneräntan vid utgången av november månad året närmast före det kalenderår under vilket beskattningsåret går ut ökas med en procentenhet. Statslåneräntan kan vid denna beräkning inte vara lägre än 0,5 procent. Procentsatsen multipliceras med det negativa kapitalunderlaget för att

beräkna det negativa fördelningsbelopp som ska tas upp i inkomstslaget näringsverksamhet. Till skillnad mot positiv räntefördelning finns det inget resultatrelaterat tak som begränsar storleken på den negativa räntefördelningen.

Omfattar beskattningsåret längre eller kortare tid än tolv månader, ska såväl positivt som negativt fördelningsbelopp jämkas i motsvarande mån.

Bestämmelser om kapitalunderlaget vid räntefördelning för enskilda näringsidkare finns i 33 kap. 8–18 §§ inkomstskattelagen (1999:1229), förkortad IL. Kapitalunderlaget beräknas som skillnaden mellan värdet på tillgångarna och skulderna i verksamheten vid utgången av föregående beskattningsår, med vissa justeringar. Underlaget ska ökas med

– outnyttjat underskott i verksamheten från det föregående beskattningsåret,
– kvarstående sparat räntefördelningsbelopp,
– övergångspost, och
– särskild post.

Underlaget ska minskas med

– 79,4 procent av expansionsfonden vid utgången av det föregående beskattningsåret, och
– tillskott under föregående år som gjorts i annat syfte än att varaktigt öka kapitalet i verksamheten.

Vad som utgör tillgångar i verksamheten bestäms med ledning av god redovisningssed och de allmänna reglerna för inkomstslaget näringsverksamhet, se 13 kap. 1 och 7 §§ IL. Vissa fordringar avseende skatter och avgifter ska inte räknas som tillgångar, 33 kap. 10 § IL. Tillgångarna ska tas upp till det skattemässiga värdet, 33 kap. 12 § IL. Medel på skogskonto, skogsskadekonto och upphovsmannakonto tas dock bara upp till halva beloppet. När det gäller näringsfastigheter som är kapitaltillgångar i verksamheten och som har förvärvats före den 1 januari 1991 finns det en alternativregel för värderingen.

Reglerna om övergångspost i 33 kap. 14 § IL infördes för att motverka att ett negativt kapitalunderlag medförde tvingande negativ räntefördelning när reglerna om räntefördelning infördes. Övergångsposten ska läggas till kapitalunderlaget och motsvarar det negativa kapitalunderlag som fanns vid 1995 eller 1996 års taxering. Om verksamheten genom ett benefikt förvärv övergår till en annan fysisk person tas övergångsposten över av förvärvaren.

Bestämmelser om beräkning av särskild post finns i 33 kap. 15–17 §§ IL. Beräkningen av särskild post är frivillig och får göras om den skattskyldige har gjort ett benefikt förvärv av en fastighet som är en kapitaltillgång, och det kapitalunderlag som hänför sig till fastigheten vid tidpunkten för förvärvet är negativt. Den särskilda posten bestäms till ett belopp som motsvarar det negativa kapitalunderlag som hänför sig till fastigheten. Särskild post kan bara utnyttjas för att undvika negativ räntefördelning. Kapitalunderlaget får ökas med den särskilda posten bara så länge någon del av fastigheten finns kvar i verksamheten. Om kapitalunderlaget i verksamheten före beräkning av särskild post inte längre är negativt upphör möjligheten att beräkna särskild post även för kommande år.

Skulder i näringsverksamheten minskar kapitalunderlaget. Vad som utgör skulder i verksamheten bestäms med ledning av god redovisningssed. För enskilda näringsidkare gäller dessutom att en skuld inte räknas till näringsverksamheten om skulden hänför sig till sådana tillgångar som enligt 13 kap. 7 § IL inte ska räknas som tillgångar

i näringsverksamheten (bl.a. vissa delägarrätter, fordringsrätter och andelar i svenska handelsbolag), se 13 kap. 8 § IL. Som skulder räknas inte heller vissa skatteskulder, 33 kap. 10 § IL. Vidare räknas vid beskattningen avdragna avsättningar till periodiseringsfond, ersättningsfond och för framtida utgifter också som skulder vid beräkningen av kapitalunderlaget.

Som tidigare nämnts finns det för positiv räntefördelning även ett resultatrelaterat maximalt avdragsbelopp. Positiv räntefördelning får inte göras med ett högre belopp än som motsvarar ett för räntefördelning justerat resultat beräknat enligt 33 kap. 5 § IL. Beräkningen av det maximala räntefördelningsbeloppet utgår från resultatet av näringsverksamheten före räntefördelning. Det resultatet ska ökas med

– gjorda avdrag för debiterade och schablonmässigt beräknade egenavgifter,
– premier för pensionsförsäkring, inbetalning på pensionssparkonto samt särskild löneskatt avseende dessa kostnader,
– avdrag för avsättning till periodiseringsfond, och
– avdrag för avsättning till expansionsfond.

Resultatet ska sedan minskas med

– erhållen sjukpenning,
– återfört avdrag avseende föregående års avsättning till egenavgifter,
– återfört avdrag för avsättning till periodiseringsfond, och
– återfört avdrag för avsättning till expansionsfond.

Om ingen räntefördelning görs ett visst år eller om räntefördelning endast görs med en del av det tillåtna beloppet ska resterande belopp sparas till ett senare år, sparat fördelningsbelopp. Om ett positivt fördelningsbelopp har sparats och det ett senare år uppkommer ett negativt fördelningsbelopp ska det sparade fördelningsbeloppet kvittas mot detta. År då ingen räntefördelning görs på grund av att det positiva eller negativa kapitalunderlaget i verksamheten är högst 50 000 kronor kan inget fördelningsbelopp sparas. Det görs då inte heller någon kvittning av tidigare sparat fördelningsbelopp mot negativa fördelningsbelopp. I stället kommer det sparade fördelningsbeloppet att rullas vidare till nästa år, se HFD 2011 ref. 42. Vid benefika överlåtelser av hela näringsverksamheten, en verksamhetsgren eller en ideell andel av dessa, kan förvärvaren helt eller delvis ta över ett sparat fördelningsbelopp. Om inte samtliga tillgångar i näringsverksamheten övergår, får sparat fördelningsbelopp tas över bara till den del som de övertagna tillgångarna utgör av samtliga tillgångar i näringsverksamheten.

Fysiska personer som är delägare i svenska handelsbolag tillämpar i allt väsentligt samma bestämmelser om räntefördelning som de enskilda näringsidkarna. Vid beräkningen av kapitalunderlaget finns det dock särskilda regler i 33 kap. 19 och 20 §§ IL. Kapitalunderlaget utgörs av den justerade anskaffningsutgiften för andelen beräknad enligt 50 kap. IL vid det föregående beskattningsårets utgång med vissa justeringar. Om andelen är en lagertillgång är utgångspunkten i stället andelens skattemässiga värde vid samma tidpunkt. Värdet på andelen ska ökas med kvarstående sparat räntefördelningsbelopp och eventuell övergångspost. Vidare ska en minskning ske för sådana tillskott under det föregående beskattningsåret som gjorts i annat syfte än att varaktigt öka kapitalet i bolaget och lån från bolaget till delägaren eller någon närstående till delägaren under det aktuella beskattningsåret, om räntan på lånet inte är marknadsmässig.

12.14.2.2 Särskilda skatteregler för enskilda näringsidkare som upprättar förenklat årsbokslut

I inkomstskattelagen finns vissa beloppsgränser som bara gäller för enskilda näringsidkare som upprättar förenklat årsbokslut.

Regler om förenklat årsbokslut infördes 2007 (prop. 2005/06:116). Bokföringsnämnden har antagit allmänna råd för enskilda näringsidkare som upprättar förenklat årsbokslut (BFNAR 2006:1). Till dessa finns även en vägledning, K1. Enskilda näringsidkare får enligt 6 kap. 3 § andra stycket bokföringslagen (1999:1078) avsluta den löpande bokföringen med ett förenklat årsbokslut om den årliga nettoomsättningen normalt uppgår till högst tre miljoner kronor. Samma år (2007) infördes också särskilda skatteregler som möjliggjorde att ett förenklat årsbokslut kan ligga till grund för inkomstbeskattningen utan några ytterligare justeringar (prop. 2005/06:174).

I 17 kap. 4 a § IL finns en bestämmelse om att enskilda näringsidkare som upprättar förenklat årsbokslut inte behöver ta upp något värde på lagertillgångarna om lagrets sammanlagda värde uppgår till högst 5 000 kronor. Motsvarande bestämmelse finns i punkt 6.47 i BFNAR 2006:1.

I 18 kap. 13 § första stycket IL anges att en enskild näringsidkare som upprättar förenklat årsbokslut får göra värdeminskningsavdrag med hela avskrivningsunderlaget om det uppgår till högst 5 000 kronor. Motsvarande regel finns för redovisningen i punkt 6.38 i BFNAR 2006:1.

12.14.3 Förbättrade skatteregler för enskilda näringsidkare

Utredningen om förenklade skatteregler för att underlätta och främja egenföretagande lämnade i september 2020 betänkandet Enklare skatteregler för enskilda näringsidkare (SOU 2020:50). Utredningens förslag har remissbehandlats. Det sammantagna remissutfallet var blandat, men representanter för näringsliv och företag var positiva till ett antal av förslagen. Regeringen har uttalat att de skattemässiga villkoren för enskilda näringsidkare behöver förbättras. Genomförbarheten av utredningens förslag har därför analyserats utifrån den aspekten.

I detta avsnitt behandlas de av utredningens förslag som i dagsläget bedöms lämpliga att genomföra i syfte att förbättra villkoren för enskilda näringsidkare.

Vissa remissinstanser, t.ex. *Lantbrukarnas Riksförbund*, *Näringslivets Skattedelegation* (till vars yttrande *Fastighetsägarna*, *Näringslivets Regelnämnd NNR* och *Svenskt Näringsliv* ansluter sig) och *Sveriges Jordägareförbund*, hänvisar till förslag som lämnas av Skatteförenklingsutredningen i betänkandet Förenklade skatteregler för enskilda näringsidkare och fysiska personer som är delägare i handelsbolag (SOU 2014:68). Det är tio år sedan det betänkandet lämnades och därmed bedöms förslagen inte längre kunna ligga till grund för lagstiftning.

12.14.3.1 Ändrade beloppsgränser för räntefördelning

Regeringens förslag: Negativ räntefördelning ska inte göras om det negativa kapitalunderlaget är högst 500 000 kronor. Positiv räntefördelning får alltid göras, oberoende av storleken på kapitalunderlaget.

Utredningens förslag överensstämmer delvis med regeringens. Utredningen föreslår i huvudförslaget att den negativa räntefördelningen ska slopas. I det alternativa förslaget föreslår utredningen att negativ räntefördelning inte ska göras om det negativa kapitalunderlaget är högst 100 000 kronor. När det gäller beloppsgränsen för

positiv räntefördelning föreslår utredningen, i likhet med regeringen, att den ska slopas.

Remissinstanserna: *Ekonomistyrningsverket (ESV), FAR, Företagarna, Jordbruksverket, Konstnärliga och Litterära Yrkesutövares Samarbetsnämnd (KLYS), Lantbrukarnas Riksförbund (LRF), Näringslivets Skattedelegation* (till vars yttrande *Fastighetsägarna*, *Näringslivets Regelnämnd NNR* och *Svenskt Näringsliv* ansluter sig), *Småföretagarnas Riksförbund, Srf konsulterna, Sveriges advokatsamfund* och *Sveriges Jordägarförbund* tillstyrker att den negativa räntefördelningen helt slopas.

Näringslivets Skattedelegation anger att om lagstiftaren väljer att inte helt ta bort reglerna om negativ räntefördelning bör gränsen för negativ räntefördelning ändras enligt betänkandets alternativförslag, dvs. till 100 000 kronor.

Skatteverket har inga invändningar mot att beloppsgränsen för negativ räntefördelning höjs till 100 000 kronor eftersom det utgör en förenkling. Skatteverket anser att beloppsgränsen skulle kunna vara högre, t.ex. kan 400 000 kronor vara ett väl avvägt belopp. Det i sig bör innebära en förenkling eftersom ett större belopp skapar en ökad marginal till när en enskild näringsidkare annat än överslagsvis måste beräkna sitt kapitalunderlag.

ESV, FAR, Företagarna, Jordbruksverket, *Kammarrätten i Stockholm*, KLYS, LRF, Näringslivets Skattedelegation, Småföretagarnas Riksförbund, Srf konsulterna, Advokatsamfundet, Sveriges Jordägarförbund och *Tjänstemännens Centralorganisation* tillstyrker förslaget om slopad beloppsgräns för positiv räntefördelning.

FAR ser det som positivt att även de enskilda näringsidkare som har ett mindre kapitalunderlag har möjlighet att göra räntefördelning. LRF och Näringslivets Skattedelegation anser att positiv räntefördelning bör få göras så snart det finns ett positivt kapitalunderlag, eftersom det annars kan finnas stora sparade fördelningsbelopp som inte kan utnyttjas.

Skatteverket avstyrker förslaget om att slopa beloppsgränsen för positiv räntefördelning eftersom det inte är en förenkling. Skatteverket anser att en valmöjlighet i sig är ett komplicerande inslag i ett regelverk och för den enskilde. Av förenklingsskäl bör det därför finnas en beloppsgräns för positiv räntefördelning som medför att valrätten elimineras vid mindre belopp.

Skälen för regeringens förslag

I dag är beloppsgränserna för negativ och positiv räntefördelning ±50 000 kronor. Det innebär att positiv räntefördelning inte får göras om ett positivt kapitalunderlag är 50 000 kronor eller mindre, och negativ räntefördelning inte ska göras om det negativa kapitalunderlaget är högst -50 000 kronor.

Negativ räntefördelning

Utredningen föreslår i huvudförslaget att den negativa räntefördelningen helt ska slopas. I det alternativa förslaget anser utredningen att den negativa räntefördelningen ska behållas men att beloppsgränsen ska höjas.

Regeringen konstaterar att det bland remissinstanserna råder delade meningar om lämpligheten av att helt slopa den negativa räntefördelningen. Flera remissinstanser som inte har några invändningar mot förslaget som sådant, som t.ex. *Ekobrottsmyndigheten*, *ESV* och *Kammarrätten i Stockholm*, framhåller risken för ökat skatteundandragande om förslaget genomförs. Efter en samlad bedömning anser regeringen att den negativa räntefördelningen ska finnas kvar.

Den negativa räntefördelningen är tvingande och det är därför rimligt att undanta enskilda näringsidkare med små negativa kapitalunderlag. Utan en beloppsgräns skulle näringsidkare som inte vill binda kapital i verksamheten – och därför inte är intresserade av att göra positiv räntefördelning – ändå vara tvungna att säkerställa att kapitalunderlaget inte blir negativt för enstaka år. Beloppsgränsen är i dag -50 000 kronor. Utredningen föreslår att den ska ändras till -100 000 kronor, vilket skulle innebära att beloppsgränsen justeras i förhållande till inkomstutvecklingen sedan reglerna infördes. *Skatteverket* föreslår att beloppsgränsen av förenklingsskäl kan höjas till -400 000 kronor.

Syftet med förslagen är att förbättra de skattemässiga villkoren för enskilda näringsidkare och att förenkla regelverket. Regeringen anser därför att det är motiverat att gränsbeloppet för negativ räntefördelning höjs mer än vad som följer av den allmänna inkomstutvecklingen. Om beloppsgränsen höjs till -500 000 kronor minskar antalet enskilda näringsidkare som behöver göra negativ räntefördelning från ca 30 000 till ca 8 600. Det blir således en tydlig förenkling för många enskilda näringsidkare. Trots en sådan rejäl höjning kommer negativ räntefördelning fortfarande tillämpas på ca 80 procent av de negativa kapitalunderlag som i dag utgör underlag för negativ räntefördelning. De stora negativa underlagen är således koncentrerade till relativt få enskilda näringsidkare.

Enligt regeringens mening är det rimligt att bestämma beloppsgränsen för negativ räntefördelning till -500 000 kronor. Det innebär en kraftfull höjning av gränsbeloppet som medför att många enskilda näringsidkare undantas från att tillämpa reglerna samtidigt som negativ räntefördelning fortfarande kommer att tillämpas när det gäller mycket stora negativa kapitalunderlag.

Skatteverket har under remissbehandlingen påtalat att om förslagen om slopad beloppsgräns för positiv räntefördelning och höjd beloppsgräns för negativ räntefördelning genomförs, bör bestämmelsen om beloppsgränsen när den skattskyldige ska beräkna mer än ett kapitalunderlag ändras. Med den nuvarande lydelsen ska positiva kapitalunderlag beaktas vid beräkningen av om negativ räntefördelning ska ske, trots att det inte finns någon gräns för positiv räntefördelning. Enligt Skatteverkets uppfattning kan förslaget ge utrymme för transaktioner i skatteplanerande syfte. Regeringen instämmer i Skatteverkets bedömning och kompletterar därför den föreslagna bestämmelsen så att positiva kapitalunderlag undantas vid beräkningen av tillämpningsgränsen för negativ räntefördelning när den skattskyldige ska beräkna mer än ett kapitalunderlag. Det är således bara de negativa kapitalunderlagen som ska läggas samman vid en sådan beräkning.

Positiv räntefördelning

Utredningen föreslår att beloppsgränsen för positiv räntefördelning ska avskaffas. De allra flesta remissinstanser är positiva till utredningens förslag.

Det finns inga principiella skäl emot att ett fördelningsbelopp får beräknas även på små kapitalunderlag. För enskilda näringsidkare med nystartad verksamhet eller verksamhet i mindre skala kan det finnas ett värde i att ha möjligheten att bygga upp ett sparat fördelningsbelopp även under år när kapitalunderlaget är litet. Den positiva räntefördelningen är frivillig. Om den enskilda näringsidkaren vill ta på sig den administrativa bördan som det innebär att beräkna kapitalunderlaget och det för räntefördelning justerade resultatet bör den möjligheten finnas även vid små underlag. *Skatteverket* anser att en sådan valfrihet inte är en förenkling av reglerna och avstyrker därför förslaget. Som den administrativa bördan för företagen beräknas har Skatteverket rätt i att förslaget inte är en förenkling. Regeringens fokus i detta lagstiftningsförslag är dock i första hand att förbättra villkoren för de enskilda närings-

idkarna. De remissinstanser som representerar företagen och företagarna är tydligt positiva till förslaget. Regeringen anser därför – i likhet med utredningen – att beloppsgränsen för räntefördelning ska slopas.

När beloppsgränserna är tillämpliga, dvs. när kapitalunderlaget är mellan 50 000 kronor och -50 000 kronor, ska det inte göras någon räntefördelning, se 33 kap. 4 § inkomstskattelagen (1999:1229), förkortad IL. För dessa år beräknas det således inte något fördelningsbelopp. Av praxis framgår att inte heller sparat fördelningsbelopp kan utnyttjas ett sådant år, se HFD 2011 ref. 42. En följd av att slopa gränsbeloppet för positiv räntefördelning blir därför att sparat fördelningsbelopp alltid kan utnyttjas när kapitalunderlaget är positivt. Även det kan ses som en förbättring av villkoren för enskilda näringsidkare.

Lagförslag

Förslaget medför ändring av 33 kap. 4 § IL.

12.14.3.2 Höjda beloppsgränser för enskilda näringsidkare som upprättar förenklat årsbokslut

Regeringens förslag: En enskild näringsidkare som upprättar förenklat årsbokslut behöver inte ta upp något värde på lagertillgångarna om lagrets sammanlagda värde uppgår till högst ett halvt prisbasbelopp. En sådan enskild näringsidkare får också göra värdeminskningsavdrag med hela avskrivningsunderlaget om underlaget uppgår till högst ett halvt prisbasbelopp.

Promemorians förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Samtliga remissinstanser är positiva till förslagen eller har inga invändningar mot dem.

Skälen för regeringens förslag: I samband med införandet av reglerna om förenklat årsbokslut infördes också vissa förenklade skatteregler för enskilda näringsidkare som upprättar sådant årsbokslut. Syftet med ändringarna var att det förenklade årsbokslutet skulle kunna ligga till grund för beskattningen utan krav på några särskilda justeringar. En sådan förenkling är att enskilda näringsidkare som upprättar förenklat årsbokslut inte behöver ta upp något värde på lagret om dess sammanlagda värde uppgår till högst 5 000 kronor. En annan sådan förenklingsregel är att om avskrivningsunderlaget för inventarier uppgår till högst 5 000 kronor, får en enskild näringsidkare som upprättar ett förenklat årsbokslut i stället göra värdeminskningsavdrag med ett belopp som motsvarar hela avskrivningsunderlaget. Bestämmelsen infördes för att få bort eviga avskrivningar på små underlag.

Skatteförenklingsutredningen föreslår i sitt betänkande Förenklade skatteregler för enskilda näringsidkare och fysiska personer som är delägare i handelsbolag (SOU 2014:68 s. 101–103) att gränsbeloppen borde höjas till ett halvt prisbasbelopp. Som skäl angavs dels att det kan vara såväl tidskrävande som administrativt betungande att beräkna och värdera ett lager av många små komponenter, dels att 5 000 kronor är ett lågt belopp och att det fortfarande kan bli fråga om avskrivningar på relativt små avskrivningsunderlag. Företag som inte behöver värdera lagret eller göra årliga värdeminskningsavdrag får en väsentligt minskad administrativ börda. Utredningen menade därför att beloppen borde höjas, så att fler företag kunde omfattas av förenklingarna.

Syftet med gränsbeloppen är att uppnå överensstämmelse mellan redovisningen och beskattningen vilket innebär en förenkling för enskilda näringsidkare som upprättar förenklat årsbokslut. Gränsbeloppen har dock varit desamma sedan bestämmelserna

infördes 2007. Med hänsyn till den allmänna prisutvecklingen och till att möjligheten att upprätta förenklat årsbokslut står öppen för alla enskilda näringsidkare med en nettoomsättning som uppgår till högst tre miljoner kronor framstår det enligt regeringens mening som motiverat att höja gränsbeloppen. För små avskrivningsunderlag är det särskilt angeläget med beaktande av att omedelbart avdrag får göras för inventarier vars värde understiger ett halvt prisbasbelopp, se 18 kap. 4 § IL.

Att knyta gränsbeloppen till ett inflationsjusterat underlag som t.ex. prisbasbeloppet skulle göra dem mer flexibla och undanröja behovet av framtida beloppsändringar på grund av den allmänna prisutvecklingen. En lämpligt avvägd prisjusterad nivå på gränsbeloppen för lagervärdering och för avdrag av hela avskrivningsunderlaget på inventarier för enskilda näringsidkare som upprättar förenklat årsbokslut bedöms vara ett halvt prisbasbelopp (28 650 kronor för 2024). Förslagen innebär därmed att en enskild näringsidkare som upprättar förenklat årsbokslut inte behöver ta upp något värde på lagertillgångarna om lagrets sammanlagda värde uppgår till högst ett halvt prisbasbelopp. En sådan näringsidkare får också göra värdeminskningsavdrag med hela avskrivningsunderlaget om underlaget uppgår till motsvarande belopp.

Lagförslag

Förslagen medför ändring av 17 kap. 4 a § och 18 kap. 13 § IL.

12.14.4 Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Regeringens förslag: Ändringarna träder i kraft den 1 januari 2025 och tillämpas första gången för beskattningsår som börjar efter den 31 december 2024. För beskattningsår som börjar före den 1 januari 2025 gäller bestämmelserna i den tidigare lydelsen.

Utredningens förslag överensstämmer delvis med regeringens. Utredningen föreslår dock ett tidigare ikraftträdande.

Promemorians förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans har berört ikraftträdande- och övergångsbestämmelserna i nu aktuella delar.

Skälen för regeringens förslag: De föreslagna lagändringarna bör träda i kraft så snart som möjligt, vilket bedöms vara den 1 januari 2025. Ändringarna tillämpas första gången för beskattningsår som börjar efter den 31 december 2024. För beskattningsår som börjar före den 1 januari 2025 gäller bestämmelserna i den tidigare lydelsen. Utgångspunkten för enskilda näringsidkare är att kalenderåret är beskattningsår. Det innebär att för de allra flesta kommer de nya reglerna att tillämpas första gången vid inkomstdeklarationen för år 2025, dvs. under våren 2026.

12.14.5 Konsekvensanalys

Regelrådet finner att konsekvensutredningarna i delbetänkandet Enklare skatteregler för enskilda näringsidkare (SOU 2020:50) respektive promemorian Enklare skatteregler för enskilda näringsidkare som upprättar förenklat årsbokslut uppfyller kraven i 6 och 7 §§ förordningen (2007:1244) om konsekvensutredningar vid regelgivning (förordningen har upphävts den 6 maj 2024 och ersatts med förordningen [2024:183] om konsekvensutredningar).

12.14.5.1 Syfte och alternativa lösningar

Syftet med de föreslagna förändringarna av reglerna är att förbättra de skattemässiga villkoren för enskilda näringsidkare. Som allmänna utgångspunkter för de förändringar

som övervägs anser regeringen att principen om neutralitet vid beskattningen av olika företagsformer bör upprätthållas så långt det är möjligt. Reglerna bör även utformas så att kontrollen av efterlevnaden underlättas och riskerna för kringgående minimeras samt att beskattningen bör ske i nära anslutning till inkomsttillfället. Som grundläggande princip bör också gälla att skattereglerna ska vara generella och tydliga.

Ett alternativ till förslaget om höjda beloppsgränser för enskilda näringsidkare som upprättar förenklat årsbokslut skulle kunna vara att justera gränsbeloppen med hänsyn till förändringarna i konsumentprisindex (KPI) för att återställa nivån på förenklingen till den som rådde vid införandet av reglerna 2007. En sådan uppräkning från 2007 års prisläge till 2023 års nivå (med SCB:s prisomräknare, årsmedeltal) skulle innebära att gränsbeloppen bestämdes till 7 041 kronor (en höjning med 41 procent). Av förenklingsskäl är det dock rimligt att genomföra en större höjning av beloppet än vad som motiveras av utvecklingen av KPI.

Skulle inga regleringar komma till stånd uteblir de effekter och framför allt förenklingar för berörda som beskrivs i denna konsekvensanalys. Utöver vad som beskrivs i avsnitt 12.14.4 om ikraftträdandebestämmelser bedöms ingen ytterligare hänsyn behöva tas vad gäller tidpunkten för ikraftträdandet.

12.14.5.2 Offentligfinansiella effekter

Enskilda näringsidkare har vissa möjligheter att välja om hela eller delar av en näringsinkomst ska flyttas till inkomstslaget kapital eller tas upp som inkomst av näringsverksamhet samt hur stor del av näringsinkomsten som ska vara fullbeskattad. Vid förändringar av skattereglerna för enskilda näringsidkare finns därför skäl att anta att de kommer att förändra sitt beteende. I Finansdepartementets beräkningskonventioner förutsätts att näringsidkarna önskar upprätthålla en given nivå på inkomsterna från näringsverksamheten och att de genomgående prioriterar att få ut fullbeskattade intäkter ur verksamheten framför del- eller icke-beskattade intäkter. Förändringar i beskattningen av inkomst av näringsverksamhet antas i beräkningskonventionerna inte ge upphov till några indirekta effekter på de offentliga finanserna och därför sammanfaller bruttoeffekten och nettoeffekten. Beräkningen av offentligfinansiella effekter och effekter för företag och enskilda som redovisas här baseras i första hand på konsekvensanalysen i utredningens delbetänkande (SOU 2020:50 s. 193–247) och har uppdaterats med uppgifter ur FRIDA (Företagsregister och individdatabas) för åren 2018–2021 och uppgifter för år 2022 som hämtas från Skatteverkets statistiksportal. Om utredningen har beräknat effekterna med hjälp av Fasit-modellen används samma metod men med uppdaterade beräkningar. För förslagen om höjda beloppsgränser för enskilda näringsidkare som upprättar förenklat årsbokslut är utgångspunkten konsekvensanalysen i den remitterade promemorian.

Ändrade beloppsgränser för räntefördelning

Reglerna om räntefördelning syftar till att ge enskilda näringsidkare och fysiska personer som är delägare i handelsbolag möjlighet att få en schablonmässigt beräknad avkastning på verksamhetens beskattade nettokapital beskattad i inkomstslaget kapital. Positiv räntefördelning får göras under förutsättning att det vid utgången av det föregående beskattningsåret finns ett positivt kapitalunderlag som överstiger 50 000 kronor. Om det egna kapitalet i verksamheten understiger -50 000 kronor ska i stället negativ räntefördelning göras. Negativ räntefördelning är tvingande och syftar till att motverka att privata skulder hänförs till näringsverksamheten. Reglerna om räntefördelning är förhållandevis komplexa. De största svårigheterna rör beräkningen av kapitalunderlaget, som utgår från det egna kapitalet i verksamheten och sedan justeras med ett stort antal poster.

Av analysen i utredningens delbetänkande (SOU 2020:50, kapitel 4) framgår att kapitalunderlagets storlek generellt sett inte tycks begränsa de som använder positiv räntefördelning. Det är i stället storleken på inkomsterna som begränsar beloppet som kan räntefördelas. Beloppet som fördelas genom positiv räntefördelning utgör under perioden 2011–2021 ungefär 20 procent av det maximala positiva fördelningsbeloppet.

De sparade fördelningsbeloppen uppgår till betydande belopp och trenden är att de fortsätter att växa. Detta tyder på att den schablonmässigt beräknade avkastningen på beskattat nettokapital, som räntesatsen för positiv räntefördelning representerar, är väl tilltagen sett i relation till den faktiska löpande avkastningen i företagen. Eftersom underlagen i dag inte begränsar räntefördelningsbeloppen kan förslag som påverkar kapitalunderlagens storlek förväntas ha begränsade effekter på möjligheterna till räntefördelning för hela kollektivet enskilda näringsidkare.

De offentligfinansiella effekterna för förslag som rör negativ räntefördelning och beloppsgränsen för räntefördelning är beräknade i Fasit. Sannolikheten att ett visst fördelningsbelopp ska användas justeras i vissa fall med hänsyn till om de som berörs av den aktuella förändringen använder positiv räntefördelning i större eller mindre utsträckning än genomsnittet.

I denna proposition föreslås att det negativa gränsbeloppet ska höjas till -500 000 kronor. Detta beräknas minska skatteintäkterna med ungefär 2 miljoner kronor 2025 och minska antalet individer som gör negativ räntefördelning med ungefär 17 000 enskilda näringsidkare och 4 000 delägare i handelsbolag. Effekten är beräknad i Fasit och FRIDA.

Gränsen på 50 000 kronor i kapitalunderlag för att få göra positiv räntefördelning föreslås slopas. Detta ökar möjligheten för näringsidkare med lägre tillgångsvärden i verksamheten att göra räntefördelning.

Ungefär 24 000 enskilda näringsidkare och 25 000 delägare i handelsbolag har angett ett positivt kapitalunderlag som är mindre än 50 000 kronor i deklarationen för 2021. Om storleken på kapitalunderlaget ligger inom intervallet ±50 000 kronor, eller om räntefördelning av andra anledningar inte görs, behöver dock inget kapitalunderlag anges. Antalet personer med ett positivt kapitalunderlag kan därför antas vara högre. Ungefär 440 000 enskilda näringsidkare och 55 000 delägare i handelsbolag har angett ett kapitalunderlag på noll kronor eller inte angett någon uppgift alls. Av dessa har två tredjedelar (267 000 enskilda näringsidkare och 40 000 delägare i handelsbolag) också ett eget kapital på noll, och de har troligtvis inget kapitalunderlag för räntefördelning. Resterande tredjedel (173 000 enskilda näringsidkare och 15 000 delägare i handelsbolag) har ett positivt eget kapital eller anskaffningsutgift, och skulle kunna ha ett kapitalunderlag som inte har angivits i deklarationen. Att slopa gränsen för positiv räntefördelning medför att minst 49 000 företagare, och som mest närmare 240 000 företagare, får möjlighet att göra positiv räntefördelning. Detta beräknas minska skatteintäkterna med 4 miljoner kronor årligen. Effekten är beräknad i Fasit, samlat för enskilda näringsidkare och fysiska personer som är delägare i handelsbolag.

Den begränsade offentligfinansiella effekten i förhållande till det potentiellt stora antalet berörda enskilda näringsidkare och fysiska personer som är delägare i handelsbolag beror på att flertalet av de som berörs har låga intäkter i verksamheten, alternativt redovisar ett nollresultat eller underskott, och därför inte har något resultat att räntefördela. Vid sådana låga intäkter är det små skillnader mellan den faktiska marginalskattesatsen i inkomstslaget näringsverksamhet och kapital, vilket också bidrar till att effekten blir liten. Eftersom kapitalunderlagen ofta är små är också det maximala belopp som kan räntefördelas litet.

Höjda beloppsgränser för enskilda näringsidkare som upprättar förenklat årsbokslut

Förslagen innebär att beloppsgränserna för undantag från lagervärdering och värdeminskningsavdrag för hela avskrivningsunderlaget höjs från 5 000 kronor till ett halvt prisbasbelopp för enskilda näringsidkare som upprättar förenklat årsbokslut.

En höjning av beloppet för undantag från lagervärdering medför att varor i lager med ett sammanlagt värde mellan 5 000 kronor och ett halvt prisbasbelopp kostnadsförs samma år som de köps in i stället för det år de säljs. En höjning av beloppet för värdeminskningsavdrag för hela det kvarvarande avskrivningsunderlaget medför att inventarier med ett kvarvarande värde mellan 5 000 kronor och ett halvt basbelopp kommer att kostnadsföras i sin helhet innevarande år i stället för under flera år.

Underlaget för beräkningarna utgörs av det sammanlagda genomsnittliga lagervärdet och avskrivningsunderlaget för inventarier som har ett värde över 5 000 kronor men under ett halvt prisbasbelopp, för enskilda näringsidkare som upprättar förenklat årsbokslut. I beräkningarna ingår inte enskilda näringsidkare som redovisar ett underskott. Anledningen till detta är att regeländringen inte medför någon offentligfinansiell effekt införandeåret i de fall regeländringen endast påverkar underskott. Bedömningen är vidare att antalet näringsidkare som redovisar överskott de närmaste åren efter ett underskott är så litet att regeländringen inte har någon märkbar fördröjningseffekt på de offentliga finanserna åren efter införandeåret.

Det genomsnittliga lagervärdet för de näringsidkare som påverkas av förslaget uppgår för åren 2019–2021 till 156 miljoner kronor. Förslaget medför att avdraget för varukostnader tidigareläggs, vilket innebär att beskattningen förskjuts i tiden. Hur mycket beskattningen förskjuts beror på varulagrets omsättningshastighet. Med antagandet att den genomsnittliga omsättningshastigheten för den aktuella gruppen uppgår till ett år uppstår en offentligfinansiell effekt införandeåret. För åren därefter uppstår en offentligfinansiell effekt i form av ränta på statens ökade upplåning som följer av förskjutningen av skattebetalningar. Av det uppskattade lagervärdet avser 154 miljoner kronor aktiva näringsidkare och 2 miljoner kronor passiva näringsidkare. Enligt Finansdepartementets beräkningskonventioner uppgår den genomsnittliga marginalskattesatsen för aktiv enskild näringsverksamhet till 31,19 procent och för passiv enskild näringsverksamhet till 42,66 procent. Den sammantagna vägda genomsnittliga marginalskattesatsen för inkomst av näringsverksamhet beräknas till 31,6 procent. Utöver inkomstskatt betalas också egenavgifter om 28,97 procent på överskott av aktiv näringsverksamhet och särskild löneskatt om 24,26 procent på passiv näringsverksamhet. När hänsyn tas till att egenavgifter och särskild löneskatt är avdragsgilla kan den genomsnittliga skattesatsen för aktiv näringsverksamhet beräknas till 46,6 procent ((31,19/1,2897) + (28,97/1,2897) = 46,6) och för passiv näringsverksamhet till 53,9 procent ((42,66/1,2426) + (24,26/1,2426) = 53,9). Den samlade skatteeffekten av den uppskjutna beskattningen kan därmed beräknas till 73 miljoner kronor ((154 · 0,466) + (2 · 0,539) = 73). För att ta hänsyn till förväntade förändringar av prisnivån och tillväxten i ekonomin räknas beloppet upp med den prognostiserade förändringen av bruttonationalprodukten i löpande priser mellan 2021 och 2025, vilken är 22 procent. Den offentligfinansiella effekten införandeåret 2025 kan därmed uppskattas till 89 miljoner kronor (73 · 1,22 = 89). Efterföljande år motsvarar den offentligfinansiella effekten statens kostnad för den ökade upplåning som följer av den förskjutna beskattningen. Denna kostnad antas motsvara den förväntade räntesatsen för den tioåriga statsobligationsräntan, 2,25 procent, vilket ger minskade skatteintäkter om ca 2 miljoner kronor (89 · 0,0225 = 2). Även den varaktiga effekten uppgår till ca 2 miljoner kronor.

Det genomsnittliga avskrivningsunderlaget för den grupp som omfattas av förslaget uppgår för åren 2019–2021 till 214 miljoner kronor, varav 199 miljoner kronor avser

aktiv näringsverksamhet och 15 miljoner passiv näringsverksamhet. Förslaget medför att värdeminskningsavdraget tidigareläggs, vilket innebär att beskattningen förskjuts i tiden. I beräkningen av den offentligfinansiella effekten måste hänsyn tas till den takt med vilken de aktuella inventarierna hade skrivits av om inte reglerna ändras. I beräkningen antas att en femtedel hade skrivits av per år under den efterföljande femårsperioden. Den offentligfinansiella effekten kan därmed beräknas till 123 miljoner kronor införandeåret 2025 ((199 · 0,466 · 1,22) + (15 · 0,539 · 1,22) = 123). Året efter införandeåret beräknas effekten till 98 miljoner kronor (123 – (123 · 1/5) = 98) och andra året efter införandeåret beräknas den till 74 miljoner kronor (123 – (123 · 2/5) = 74). Den varaktiga effekten beräknas till 7 miljoner kronor.

Sammantagna offentligfinansiella effekter

Tabell 12.4 visar offentligfinansiella effekter för förslagen. Sammantaget beräknas skatteintäkterna år 2025 minska med ungefär 0,21 miljarder kronor till följd av förslagen. Den varaktiga effekten av förslagen beräknas till -0,01 miljarder kronor.

Tabell 12.4 Offentligfinansiella effekter

Miljarder kronor*, 2025 års priser och volymer

	Bruttoeffekt 2025	Nettoeffekt 2025	Nettoeffekt 2026	Nettoeffekt 2027	Varaktig effekt
Förbättrade skattemässiga villkor för enskilda näringsidkare	-0,21	-0,21	-0,10	-0,07	-0,01
Varav höjd beloppsgräns för negativ räntefördelning	*-0,00*	*-0,00*	*-0,00*	*-0,00*	*-0,00*
Varav slopad beloppsgräns för positiv räntefördelning	*-0,00*	*-0,00*	*-0,00*	*-0,00*	*-0,00*
Varav höjd beloppsgräns lagervärdering	*-0,09*	*-0,09*	*-0,00*	*-0,00*	*-0,00*
Varav höjd beloppsgräns avskrivningsunderlag	*-0,12*	*-0,12*	*-0,10*	*-0,07*	*-0,01*

* Flera av de offentligfinansiella effekterna är små och avrundas till noll då de redovisas separat med två decimaler uttryck i miljarder

Källor: FRIDA och egna beräkningar.

12.14.5.3 Effekter för företagen

Förslagen om ändrade regler om räntefördelning berör enskilda näringsidkare och fysiska personer som är delägare i handelsbolag. År 2021 deklarerade 773 000 individer för enskild näringsverksamhet och lämnade sammanlagt in 793 000 blanketter (NE- och NEA-bilagorna). Samma år lämnade fysiska personer som är delägare i handelsbolag in 88 700 blanketter (N3A-bilagan).

Tabell 12.5 Antal berörda av ändrade regler om räntefördelning enligt 2021 års uppgifter

	Enskilda näringsidkare	Handelsbolag	Totalt
Totalt antal deklarationer	793 000	88 700	881 700

	Enskilda näringsidkare	Handelsbolag	Totalt
Anger kapitalunderlag för positiv räntefördelning	314 300	33 000	347 300
Gör positiv räntefördelning	62 300	5 400	67 700
Gör negativ räntefördelning	25 000	4 100	29 100
Har sparat positivt räntefördelningsbelopp	288 600	5 400	294 000

Källa: FRIDA.

En genomsnittlig enskild näringsidkare har ett skattemässigt resultat i intervallet ±50 000 kronor och inga anställda. Den genomsnittliga balansomslutningen varierar stort mellan olika branscher. Fastighetsanknutna verksamheter, främst företag inom jordbruk och skogsbruk, utgör ungefär hälften av företagen och kan ha mycket stora tillgångsvärden. Den andra hälften består av mindre enmansföretag utan anställda, där tillgångsvärdena generellt är lägre och där många helt saknar tillgångar i näringsverksamheten.

Vilka företagare som påverkas av förslagen och i vilken omfattning

För majoriteten av företagarna påverkas inte beskattningen alls av de föreslagna förändringarna. De som påverkas är de som gör positiv eller negativ räntefördelning, och det är mindre än 10 procent av alla näringsidkare som lämnar deklaration. Ungefär 347 000 företagare anger ett positivt kapitalunderlag för räntefördelning i deklarationen för 2021, varav 314 000 enskilda näringsidkare och 33 000 delägare i handelsbolag. Av dessa gör ungefär 67 000 företagare positiv räntefördelning (varav 62 000 är enskilda näringsidkare och 5 000 är delägare i handelsbolag) och 29 000 gör negativ räntefördelning (varav 25 000 är enskilda näringsidkare och 4 000 är delägare i handelsbolag).

Den berörda gruppen företagare är därmed liten och de flesta av de berörda verksamheterna är mycket små. Förslagen påverkar därför mindre företags konkurrensförutsättningar relativt större företag. Genom förslagen förenklas skattereglerna för ca 17 000 enskilda näringsidkare och 4 000 delägare i handelsbolag som inte behöver göra negativ räntefördelning längre, vilket minskar deras administrativa kostnader, både i termer av tid för att fylla i deklarationen och genom ett minskat behov av att anlita rådgivare. De mindre företagens konkurrensförmåga bedöms därför stärkas gentemot större företag.

Företagare i olika branscher har olika möjligheter att använda räntefördelning eftersom fördelningsbeloppet utgår från ett kapitalunderlag som i sin tur utgår från värdet på tillgångar och skulder i verksamheten. Möjligheterna att nyttja dessa system varierar därför med företagets kapitalintensitet. Branscher som är kapitalintensiva (exempelvis jord- och skogsbruk, tillverkningsindustri, fastigheter, bygg- och transportbranschen) använder räntefördelning i högre grad än näringsidkare i andra branscher. Det innebär också att dessa branscher påverkas mer av förändringar av reglerna om räntefördelning.

Av analysen från utredningen framgår att företag inom fastighetsbranschen räntefördelar ungefär sju gånger så stora belopp (både positivt och negativt) jämfört med genomsnittet för samtliga branscher. Även jord- och skogsbruksföretag gör mer positiv och negativ räntefördelning än genomsnittet, medan företag inom bygg och transport gör mer negativ räntefördelning än genomsnittet. Förslaget att höja gränsen för negativ räntefördelning får därför störst effekt för företagare i dessa branscher.

Tjänstebranscher (förutom företagstjänster) påverkas mindre av samtliga förslag eftersom de i mindre utsträckning använder de delar av regelverket som förslagen berör. Sammantaget beräknas beloppet som räntefördelas öka genom förslagen om slopad beloppsgräns för positiv räntefördelning och höjd beloppsgräns för negativ räntefördelning. Detta medför en varaktig skattesänkning bland dem som gör positiv och negativ räntefördelning.

Förslagen om höjda beloppsgränser för enskilda näringsidkare som upprättar förenklat årsbokslut berör de absolut minsta företagen. Totalt bedöms de förslagen beröra ca 47 000 företag. Ungefär 15 000 företag berörs endast av förslaget om höjd beloppsgräns för lagervärdering och ungefär 30 000 företag berörs endast av förslaget om höjd gräns för avskrivning. Cirka 2 000 företag berörs av båda förslagen. Av företagen som berörs bedöms 85 procent ha en omsättning under 500 000 kronor, 10 procent har en omsättning mellan 500 000 kronor och en miljon kronor medan resterande 5 procent har en omsättning över en miljon kronor.

Förslagen medför att företag som kan upprätta förenklat årsbokslut (dvs. företag med en omsättning på högst 3 miljoner kronor) får ytterligare möjligheter till lättnader. Detta medför att dessa företag får en fördel jämfört med konkurrerande företag vars lagervärden eller inventarievärden ligger över beloppsgränsen, eller företag som inte har möjligheten att upprätta förenklat årsbokslut. De berörda företagen utgör dock en liten andel av alla företag och har så begränsad storlek att förslagen inte bedöms få någon märkbar påverkan på konkurrensförhållandena i ekonomin. Förslagen bedöms inte påverka företagen i andra avseenden eller medföra förändringar i verksamheten i övrigt.

Förslagen innebär att mindre företag får en lättnad. Förslagen i sig innebär därmed att särskild hänsyn tas till mindre företag. Cirka 44 procent av företagen som berörs av förslagen om höjda beloppsgränser för enskilda näringsidkare som upprättar förenklat årsbokslut uppskattas bedriva jord- och skogsbruk, varav 25 procentenheter avser skogsbruk. De näst största branscherna är handel och övrig serviceverksamhet.

Administrativa kostnader

Förslagen om ändrade regler för räntefördelning minskar inte mängden uppgifter som behöver tas fram och uppges i deklarationen. Förslagen påverkar heller inte företagens verksamhet i övrigt och bedöms därför inte medföra att företagen behöver genomföra förändringar i verksamheten. Eftersom negativ räntefördelning är tvingande måste i princip alla näringsidkare beräkna kapitalunderlaget för räntefördelning för att avgöra om negativ räntefördelning ska göras eller inte. Negativ räntefördelning kan därför anses vara den mest administrativt betungande delen av systemet. Eftersom reglerna om negativ räntefördelning föreslås vara kvar, men med en höjd tillämpningsgräns, så är antalet företagare som fortsättningsvis behöver göra negativ räntefördelning 21 000 färre än tidigare. Höjningen av gränsbeloppet bör också innebära att betydligt fler näringsidkare har ett kapitalunderlag på en sådan nivå att de inte behöver beräkna kapitalunderlaget varje år för att säkerställa att de inte måste göra negativ räntefördelning.

Att slopa gränsen för positiv räntefördelning medför att minst 49 000 företagare, och som mest närmare 240 000 företagare, får möjlighet att göra positiv räntefördelning. Positiv räntefördelning är frivilligt och även om antalet som får möjlighet att göra det måste den ökade administrativa kostnaden av att beräkna ett positivt fördelningsbelopp vägas emot fördelen att dra av eller spara fördelningsbeloppet.

Vad gäller förslagen om höjda beloppsgränser för enskilda näringsidkare som upprättar förenklat årsbokslut bör det inledningsvis påpekas att för att förslaget ska medföra de beskrivna förenklingseffekterna måste Bokföringsnämnden göra

motsvarande justeringar av K1-regelverket. Om det inte sker kommer de administrativa kostnaderna i stället att öka något på grund av att de enskilda näringsidkarna som upprättar förenklat årsbokslut inte utan ändringar kan lägga bokslutet till grund för beskattningen.

Båda förslagen medför en tidsbesparing vid upprättandet av inkomstdeklaration och årsbokslut. Det saknas närmare information om den tid som den aktuella gruppen företag i genomsnitt lägger ned på redovisning av lager och värdeminskning av inventarier. I beräkningen av effekterna på de administrativa kostnaderna får, i brist på mer exakta uppgifter, en rimlighetsbedömning göras av tidsbesparingen. Bedömningen är att den största genomsnittliga tidsbesparingen sker för de företag som inte längre behöver inventera och värdera varulagret. Den höjda gränsen innebär dock inte att alla företag som ligger under gränsen kan undgå varulagervärdering. För företag där det inte är uppenbart att varulagrets värde är under gränsen kan det vara nödvändigt med en värdering för att konstatera om så är fallet. Den höjda gränsen innebär dock troligen att även dessa företag kan göra en mer översiktlig värdering och därmed behöver lägga mindre tid på varuvärdering än vad som annars varit fallet. Vidare är det troligt att det är stor skillnad i tidsåtgång för varulagervärdering mellan företagen inom den grupp som omfattas av förslaget. Bedömningen är att tiden för vissa företag uppgår till mindre än en timme medan den för andra uppgår till flera timmar. I beräkningen antas att tidsspannet i den aktuella gruppen sträcker sig från 30 minuter till en hel arbetsdag, med ett genomsnitt om tre timmar.

När det gäller redovisning av inventarier medför förslaget att den aktuella gruppen företag kan redovisa värdeminskningsavdrag under ett år i stället för under flera på varandra följande år. Det är förenat med betydande svårigheter att bedöma den genomsnittliga tiden som behövs för att under upprepade år hantera och redovisa värdeminskningen av en inventarieförteckning med ett värde under ett halvt basbelopp. I brist på närmare information antas att den genomsnittliga tiden för att redovisa värdeminskning och kvarvarande värde av inventarier under ett år uppgår till 30 minuter och att förslaget medför att denna redovisning för de aktuella företagen i genomsnitt kan kortas ned från fem år till ett år, dvs. med fyra år vilket medför en genomsnittlig inbesparing om två timmar när reglerna har etablerats.

När det gäller den genomsnittliga timkostnaden för att värdera och redovisa lager och inventarier är bedömningen att den varierar stort mellan olika företag. I beräkningen av kostnaderna för företagen antas att den genomsnittliga timkostnaden motsvarar genomsnittslönen i Sverige. I beräkningen av den genomsnittliga kostnaden för företagen antas att denna timkostnad är tillämplig även för företagen som anlitar en redovisningskonsult eller liknande för att redovisa lager och inventarier. Detta antagande får anses vara rimligt från utgångspunkten att en högre timdebitering av en redovisningskonsult kompenseras av en snabbare hantering så att kostnaden för en viss uppgift är densamma oavsett om företagaren gör det själv eller betalar för tjänsten. Enligt SCB uppgick den genomsnittliga månadslönen i Sverige till 38 300 kronor år 2022. Uppräknat med Finansdepartementets prognoser över löneutvecklingen motsvarar detta en månadslön om 42 500 kronor år 2025 (38 300 · 1,11 = 42 500). Enligt Tillväxtverket (Ekonomiska effekter av nya regler – Så beräknar du företagets kostnader) ska den genomsnittliga månadslönen multipliceras med schablonvärdet 1,84 som inkluderar semesterersättning, arbetsgivaravgifter och olika indirekta kostnader. Om antalet arbetade timmar per månad antas vara 160 innebär det en genomsnittlig timkostnad om 490 kronor ((42 500 / 160) · 1,84 = 488). Med en genomsnittlig tidsbesparing om tre timmar för de företag som inte längre behöver redovisa lager och två timmar för dem som kan skriva av resterande inventarier uppstår minskade administrativa kostnader om i genomsnitt 1 470 kronor (3 · 490 = 1 470) respektive 980 kronor (2 · 490 = 980).

Totalt bedöms ca 17 000 företag beröras av förslaget om lagervärdering och ca 32 000 av förslaget om inventarier. Den samlade minskningen av de administrativa kostnaderna kan baserat på de redovisade antagandena därmed beräknas till 56 miljoner kronor ((17 000 · 1 470) + (32 000 · 980) = 56 350 000).

Tabell 12.6 Förändring av administrativa kostnader

Förslag	Antal	Förändrad tidsåtgång, minuter/år	Förändring i kostnad, miljoner kronor
Höjd beloppsgräns lagervärdering	17 000	-180	-25,0
Höjd beloppsgräns inventarier	32 000	-120	-31,0

Källor: FRIDA och egna beräkningar.

12.14.5.4 Samhällsekonomiska effekter och effekter på sysselsättning

Syftet med förslagen är att förenkla skattereglerna för enskilda näringsidkare för att dels göra det mindre komplicerat att starta och driva enskild näringsverksamhet, dels underlätta för den skattskyldige att göra rätt och undvika oavsiktliga fel. Om fler startar företag kan detta öka den samhällsekonomiska effektiviteten genom att påverka produktivitet och sysselsättning i ekonomin. Sysselsättningen kan komma att öka om personer utanför arbetskraften startar företag, eller om företagen anställer personer som tidigare befann sig utanför arbetskraften. Genom ökat företagande bland personer som står längre ifrån arbetsmarknaden, bl.a. utrikes födda, ökar också möjligheterna att nå de integrationspolitiska målen. Produktiviteten kan även öka om företagen ökar sina investeringar. Vidare kan ett ökat antal företag leda till ökad konkurrens, vilket påverkar produktiviteten genom att företagen tvingas bli mer effektiva. Ökad produktivitet i företagen skapar i sin tur utrymme för reallöneökningar.

Ungefär hälften av företagen som bedrivs i form av enskild näringsverksamhet utgörs av enmansföretag. När dessa företag växer går de ofta över till att bedriva verksamheten i aktiebolagsform. Regelförenklingar riktade till gruppen enmansföretagare kan inte förväntas leda till att företagen anställer fler. Däremot kan enklare regler sänka trösklarna för att starta företag och därigenom öka sysselsättningen.

Företag med någon form av fastighetsinnehav utgör den andra hälften av gruppen enskilda näringsidkare, och för dessa handlar de olika skattemässiga justeringar som förslagen berör om att skapa förutsättningar för en effektiv kapitalförvaltning. Förslagens samhällsekonomiska effekter i denna del handlar om att sänka kapitalkostnaderna för företagen och därigenom förbättra förutsättningarna för en effektiv kapitalallokering i ekonomin.

Förslagen som rör räntefördelning påverkar möjligheterna för enskilda näringsidkare att få inkomster beskattade i inkomstslaget kapital. I den mån det som i ekonomisk mening är en kapitalavkastning också beskattas i inkomstslaget kapital minskar kapitalkostnaderna för de mindre företagen och ger en ökad skattemässig neutralitet mellan olika investeringsalternativ.

12.14.5.5 Fördelningseffekter och effekter för den ekonomiska jämställdheten

Förändrade skatteregler kan indirekt påverka den ekonomiska jämställdheten genom att påverka disponibel inkomst efter skatt. I den mån effekterna av förslagen skiljer sig åt mellan kvinnor och män beror det på att fler män än kvinnor är företagare, på att kvinnor och män i hög grad är verksamma som företagare inom olika branscher och på att män generellt har högre inkomster än kvinnor. Eftersom de olika förslagen har

små offentligfinansiella effekter bedöms de även sammantaget ha begränsade effekter på inkomstfördelningen och den ekonomiska jämställdheten mellan kvinnor och män.

Män dominerar som näringsidkare i flertalet branscher medan kvinnor dominerar inom vård och omsorg och kulturella och personliga tjänster. Utbildning och företagstjänster har en mer jämn könsfördelning. Kvinnor tycks kombinera företagandet med en anställning i större utsträckning än män.

Skatteregler som påverkar branscher olika kan också omfördela resurser mellan sektorer där kvinnor respektive män är överrepresenterade när det gäller företagande, sysselsättning eller konsumtion. Möjligheterna att använda räntefördelning är större i branscher med högre kapitalintensitet, eftersom större tillgångsvärden ger ett större kapitalunderlag. Kapitalkrävande branscher som jordbruk, industri, bygg och transport är manligt dominerade, medan kvinnor i större utsträckning är företagare inom tjänstenäringar som i regel är mindre kapitalkrävande. Detta förhållande påverkar i sin tur mäns respektive kvinnors möjligheter att använda systemen.

Totalt sett är ungefär 40 procent av de enskilda näringsidkarna i FRIDA kvinnor och 60 procent män. Bland de 5 procent av näringsidkarna med högst pensionsgrundande inkomst (från individens samtliga inkomstkällor, inte bara den enskilda näringsverksamheten) är ungefär 75 procent män och 25 procent kvinnor. Personer med högre inkomster använder positiv räntefördelning i större utsträckning än andra. Eftersom män utgör en större andel av näringsidkarna med högre inkomster gör också fler män än kvinnor positiv räntefördelning. Räntefördelning medför en större skattesänkning vid högre inkomster eftersom marginalskatten i inkomstslaget näringsverksamhet är högre än i inkomstslaget kapital i de högre inkomstskikten. Förändringar av kapitalunderlaget för räntefördelning påverkar hur stora belopp som kan räntefördelas. Företagare med högre inkomster har incitament att använda positiv räntefördelning, medan räntefördelning vid lägre inkomster medför lägre socialförsäkringsförmåner och lägre allmän pension. Förslagen som berör positiv räntefördelning påverkar därför främst disponibel inkomst bland personer med högre inkomster. Det är dock generellt sett inte storleken på kapitalunderlagen som begränsar räntefördelningen utan storleken på överskottet av näringsverksamheten. Negativ räntefördelning förekommer bland individer i hela inkomstfördelningen och den ökning i disponibel inkomst som följer av förslaget är också relativt jämnt fördelad bland personer i hela inkomstfördelningen.

Eftersom de varaktiga offentligfinansiella effekterna av förslagen är små har förslaget mycket små effekter på inkomstfördelning och ekonomisk jämställdhet. Det kan noteras att av dem som omfattas av förslaget om höjda beloppsgränser för enskilda näringsidkare som upprättar förenklat årsbokslut är ca 65 procent män och 35 procent kvinnor. De redovisade i genomsnitt en inkomst av tjänst på ca 25 000 kronor per månad 2021.

12.14.5.6 Effekter för kommuner och regioner

Förslagen påverkar kommunernas förutsättningar genom att kommunernas skatteintäkter förändras på grund av förslag som rör skattebasen inkomst av näringsverksamhet. I det fall förslagen medför att inkomster i stället räntefördelas och beskattas som inkomst av kapital tillfaller skatteintäkterna staten. Totalt sett handlar det dock om små belopp.

Förslagen som rör slopad beloppsgräns för positiv räntefördelning och höjd beloppsgräns för negativ räntefördelning beräknas minska kommunsektorns samlade skatteintäkter med 25 miljoner kronor. Förslaget om ändrade beloppsgränser för enskilda näringsidkare som upprättar förenklat årsbokslut bedöms minska

kommunernas och regionernas skatteintäkter med ca 100 miljoner kronor 2025, varav ca två tredjedelar av beloppet avser primärkommuner och en tredjedel regioner. År 2026 uppskattas den samlade intäktsminskningen till 50 miljoner kronor, år 2027 uppskattas den till 38 miljoner kronor, åren 2028 och 2029 till 25 respektive 12 miljoner kronor. År 2030 är effekten för kommuner och regioner försumbar. I denna proposition föreslår regeringen att kommunsektorn tillförs medel för att kompensera för effekten på de kommunala skatteintäkterna (se utg.omr. 25, avsnitt 2.8). Kommunsektorn som helhet blir därmed fullt kompenserad för minskade skatteintäkter på grund av förslagen.

12.14.5.7 Förslagens förenlighet med EU-rätten

Regeringen bedömer att förslagen är förenliga med EU-rätten.

12.14.5.8 Effekter för statliga myndigheter och de allmänna förvaltningsdomstolarna

Skatteverket kommer att behöva anpassa it-system, deklarationsblanketter och broschyrer samt genomföra interna och externa informationsinsatser till följd av förslagen. Samtalen till Skatteverkets serviceverksamhet (skatteupplysningen) bedöms öka med ungefär 20 procent under deklarationsperioden det år reglerna införs. Huvuddelen av kostnaderna om 5 miljoner kronor avser därför interna utbildningar och att ta emot ett ökat antal samtal till skatteupplysningen. Utöver detta bedöms det inte finnas något ytterligare behov av informationsinsatser med anledning av förslagen. Förslagen innebär en förenkling som på sikt innebär minskade kostnader för Skatteverket och tillkommande kostnader kan därmed hanteras inom befintliga ekonomiska ramar.

Bokföringsnämnden berörs av förslagen om höjda beloppsgränser för lagervärdering och avskrivningsunderlag. Bokföringsnämnden kommer att behöva se över och besluta om vilka justeringar som måste göras i K1-regelverket. Eventuella tillkommande kostnader ska hanteras inom befintliga ekonomiska ramar.

För de allmänna förvaltningsdomstolarna bedöms förslagen inte ha någon inverkan.

12.14.5.9 Övriga effekter

Förslagen bedöms inte medföra några effekter på inflationen, miljön eller effekter i övrigt.

12.15 Justeringar i bestämmelserna om riskskatt för kreditinstitut

Regeringens bedömning: Ett grundavdrag bör införas i lagen om riskskatt för kreditinstitut. Grundavdraget bör uppgå till 197 miljarder kronor för år 2026, vilket motsvarar det då gällande gränsvärdet för skattskyldighet. Skattesatsen för riskskatten bör samtidigt höjas för att förslaget ska vara offentligfinansiellt neutralt.

Skälen för regeringens bedömning: Riskskatt betalas i dag av kreditinstitut med skulder över ett gränsvärde. Gränsvärdet indexeras och uppgår för beskattningsår som påbörjas under 2026 till 197 miljarder kronor. Beskattningsunderlaget utgörs av kreditinstitutets totala skulder, med vissa justeringar. Kreditinstitut med skulder över gränsvärdet betalar skatt på samtliga sina skulder medan kreditinstitut med skulder understigande gränsvärdet inte är skattskyldiga till riskskatt. Det sagda innebär att tröskeleffekter uppstår för institut med skulder som ligger nära gränsvärdet. Genom

att införa ett grundavdrag lika stort som gränsvärdet skulle kreditinstituten endast betala riskskatt på de överskjutande skulderna. Därigenom skulle tröskeleffekterna elimineras.

För att de offentliga finanserna ska vara opåverkade bör samtidigt skattesatsen för riskskatten höjas. Detta kompenserar för de lägre skatteintäkter som grundavdraget ger upphov till. Ändringarna bör träda i kraft den 1 januari 2026.

Skatt på konsumtion m.m. – energi- och miljöskatter

12.16 Sänkt skatt på bensin och diesel

Regeringens bedömning: Energiskatten på bensin bör den 1 januari 2025 sänkas med 35 öre per liter jämfört med den nivå som tidigare beslutats för 2025. Energiskatten på bensin (utom alkylatbensin) bör den 1 juli 2025 sänkas med ytterligare 32 öre per liter. Energiskatten på alkylatbensin bör den 1 juli 2025 sänkas med ytterligare 18 öre per liter. De skattenivåer som gäller efter sänkningarna 2025 för bensin bör även gälla under 2026.

Energi- och koldioxidskatten på diesel (utom på s.k. lågbeskattad olja) bör den 1 januari 2025 sänkas med sammanlagt 170 kronor per kubikmeter jämfört med den nivå som tidigare beslutats för 2025. Koldioxidskatten på lågbeskattad olja bör den 1 januari 2025 sänkas med 86 kronor per kubikmeter jämfört med den nivå som tidigare beslutats. Den 1 juli 2025 bör energiskatten på diesel (utom lågbeskattad olja) sänkas med ytterligare 320 kronor per kubikmeter. Den 1 juli 2025 bör koldioxidskatten på lågbeskattad olja sänkas med ytterligare 320 kronor per kubikmeter. De skattenivåer som gäller efter sänkningarna 2025 för diesel och lågbeskattad olja bör gälla under 2026.

De energi- och koldioxidskattesatser som ska gälla för bränslen under 2025 och 2026 bör framgå direkt av lagen om skatt på energi.

Det kommande förslaget avseende 2025 bör träda i kraft den 1 januari 2025 respektive den 1 juli 2025. Det kommande förslaget avseende 2026 bör träda i kraft den 1 januari 2026.

Skälen för regeringens bedömning: För att öka möjligheten att bevara den senaste tidens lägre prisnivåer vid pump på diesel och möjliggöra ytterligare prissänkningar på bensin, bör skatten på bensin och diesel sänkas den 1 januari 2025 från de nivåer för 2025 som riksdagen tidigare beslutat om (se SFS 2023:811). Som en kompensationsåtgärd för att parera priseffekten av en engångshöjning av reduktionspliktsnivåerna på bensin och diesel med fyra procentenheter vardera bör skatten på bensin och diesel sänkas ytterligare den 1 juli 2025. För t.ex. diesel i miljöklass 1 innebär det att energiskatten blir 1 150 kronor per kubikmeter och koldioxidskatten blir 2 811 kronor per kubikmeter, vilket ger en total skatt på 3 961 kronor per kubikmeter.

För att motverka höjda drivmedelspriser 2026 bör de skattenivåer för bensin och diesel som gäller efter sänkningarna 2025 även gälla för 2026. Det innebär att det inte görs någon omräkning av skattebeloppen inför 2026 för de bränslen som avses i 2 kap. 1 § 1–3 och 7 lagen om skatt på energi, förkortad LSE, (bl.a. bensin och diesel). För övriga bränslen, dvs. de bränslen som avses i 2 kap. 1 § 4–6 LSE (gasol, naturgas samt kol och koks) bör skatten räknas upp med omräkningsfaktorn som ges av förhållandet mellan prognos för konsumentprisindex (KPI) i juni 2025 på 418,78 och KPI i juni 2024.

Regeringen avser att under hösten 2024 återkomma till riksdagen med förslag med utgångspunkt i ovanstående. Det kommande förslaget avseende 2025 bör träda i kraft den 1 januari 2025 respektive den 1 juli 2025. Det kommande förslaget avseende 2026 bör träda i kraft den 1 januari 2026.

Det kommande förslaget bedöms minska skatteintäkterna med 3,17 miljarder kronor 2025, med 5,49 miljarder kronor 2026 och med 5,65 miljarder kronor 2027.

12.17 Sänkt skatt på diesel inom jord-, skogs- och vattenbruk

12.17.1 Ärendet och dess beredning

Inom Finansdepartementet har promemorian Sänkt skatt på jordbruksdiesel under 2025 tagits fram. I promemorian föreslås att en utökad skattenedsättning på diesel som används i arbetsmaskiner och i skepp och vissa båtar i yrkesmässig jordbruks-, skogsbruks- och vattenbruksverksamhet ska gälla för sådan förbrukning som sker under 2025. En sammanfattning av promemorians förslag finns i *bilaga 12 avsnitt 1*. Promemorians lagförslag finns i *bilaga 12 avsnitt 2*. Promemorian har remissbehandlats. En förteckning över remissinstanserna finns i *bilaga 12 avsnitt 3*. Remissvaren finns tillgängliga i Finansdepartementet (Fi2024/01010).

Lagrådet

Förslaget i propositionen är författningstekniskt och även i övrigt av sådan beskaffenhet att Lagrådets hörande skulle sakna betydelse. Regeringen har därför inte inhämtat Lagrådets yttrande.

12.17.2 Bakgrund och gällande rätt

Diesel och andra bränslen som används i arbetsmaskiner och i skepp och vissa båtar i yrkesmässig jordbruks-, skogsbruks- och vattenbruksverksamhet kallas ofta förenklat för jordbruksdiesel. I 6 a kap. 2 a § lagen (1994:1776) om skatt på energi, förkortad LSE, finns bestämmelser om befrielse från koldioxidskatt respektive energiskatt för sådan bränsleanvändning.

Genom budgetpropositionen för 2005 infördes en nedsättning av koldioxidskatt på jordbruksdiesel i syfte att stärka jord- och skogsbrukets internationella konkurrenskraft (prop. 2004/05:1 Förslag till statsbudget för 2005, finansplan, skattefrågor och tilläggsbudget m.m. avsnitt 8.4.2). Skattenedsättningens storlek har varierat under åren. Nedsättningen har tillfälligt utökats genom dels förändrade återbetalningsbelopp för koldioxidskatt, dels genom återbetalning även av energiskatt (se bl.a. prop. 2021/22:269, bet. 2021/22:FiU49, rskr. 2021/22:459 respektive prop. 2021/22:270, bet. 2021/22:FiU50, rskr. 2021/22:471).

Nedsättningen av skatten på bränsle som förbrukas i arbetsmaskiner och i skepp och vissa båtar i yrkesmässig jordbruks-, skogsbruks- och vattenbruksverksamhet är statliga stöd som ryms inom tillämpningsområdet för kommissionens förordning (EU) nr 651/2014 genom vilken vissa kategorier av stöd förklaras förenliga med den inre marknaden enligt artiklarna 107 och 108 i fördraget, förkortad GBER. För att nedsättningen ska vara förenlig med GBER får nedsättningen bl.a. inte vara större än att stödmottagarna betalar minst den minimiskattenivå som föreskrivs i bilaga I till rådets direktiv 2003/96/EG av den 27 oktober 2003 om en omstrukturering av gemenskapsramen för beskattning av energiprodukter och elektricitet, kallat energiskattedirektivet.

12.17.3 Utökad nedsättning av skatt på jordbruksdiesel under 2025

Regeringens förslag: En utökad nedsättning av koldioxid- och energiskatt på diesel som används i arbetsmaskiner, skepp och vissa båtar i yrkesmässig jordbruks-, skogsbruks- och vattenbruksverksamhet ska gälla för sådan förbrukning som sker under 2025.

Nedsättning av koldioxidskatt ska under 2025 medges med 2 465 kronor per kubikmeter för sådan förbrukning som sker under första kvartalet och med 2 553 kronor för sådan förbrukning som sker under resten av året.

Nedsättning av energiskatt ska under 2025 medges med 1 470 kronor för sådan förbrukning som sker under första halvåret och med 1 150 kronor för sådan förbrukning som sker under andra halvåret.

Lagändringarna träder i kraft den 1 januari, den 1 april och den 1 juli 2025. Äldre bestämmelser ska dock fortfarande gälla för förbrukning som sker före ikraftträdandet.

Promemorians förslag överensstämmer delvis med regeringens förslag. I promemorian föreslås att nedsättning av energiskatt medges med 1 615 kronor per kubikmeter för förbrukning under 2025 och att nedsättning av koldioxidskatt medges med 2 461 kronor för förbrukning under första kvartalet 2025 och med 2 574 kronor för förbrukning under resten av året.

Remissinstanserna: *Drivkraft Sverige, Energimarknadsinspektionen, Förvaltningsrätten i Falun, Kommerskollegium, Konkurrensverket, Lantbrukarnas riksförbund, Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, Norra skog, Skattebetalarnas förening, Skatteverket, Skogsindustrierna, Statens jordbruksverk, Statskontoret, Svenskt Näringsliv, Sveriges Åkeriföretag, Sveriges Spannmålsodlarförening, Småföretagarnas riksförbund, Sveriges Jordägarförbund* och *Svenska bioenergiföretagen* har inga synpunkter på eller tillstyrker förslaget.

Konjunkturinstitutet, Naturskyddsföreningen, Naturvårdsverket, Skogsentreprenörerna, Skogsstyrelsen, Statens energimyndighet (Energimyndigheten), Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser (Tillväxtanalys) och *2030-sekretariatet* avstyrker förslaget.

Naturskyddsföreningen, Naturvårdsverket och 2030-sekretariatet anser att förslaget försvårar uppfyllandet av de nationella klimatmålen och Sveriges åtaganden inom EU om utsläppsminskningar och att andra åtgärder bör övervägas för att stödja de berörda näringarna. Energimyndigheten anser att skatt på fossil energi är ett centralt styrmedel för att möjliggöra en nödvändig energi- och klimatomställning i samhället och att det är viktigt att bibehålla starka incitament för att ersätta användningen av fossil diesel med hållbara alternativ. Det finns enligt Energimyndigheten lämpligare verktyg än sänkt skatt på diesel för att främja konkurrenskraft och trygg livsmedelsförsörjning. Tillväxtanalys anser bl.a. att förslaget inte beaktar den kostnadsbesparande effekten av sänkt reduktionsplikt för diesel samt att förslaget inte ser över möjligheten att stöda jordbruket på ett sådant sätt att det inte är direkt kopplat till användning av fossila drivmedel. Även Konjunkturinstitutet framhåller att priset på diesel gått ned avsevärt sedan den tidigare skattenedsättningen infördes.

Ekonomistyrningsverket (ESV) anser att riktade insatser i första hand ska hanteras på budgetens utgiftssida, snarare än som särregleringar i skattelagstiftningen. ESV efterlyser också bl.a. internationella jämförelser och en mer fullödig konsekvensanalys. *Maskinentreprenörerna* och Naturvårdsverket föreslår ett generellt jordbruksavdrag i stället för sänkt skatt på jordbruksdiesel.

Skälen för regeringens förslag

Utökad nedsättning av skatt på jordbruksdiesel under 2025

En tillfälligt utökad nedsättning av koldioxid- och energiskatt på s.k. jordbruksdiesel infördes under 2022 mot bakgrund av att priset på flera viktiga insatsvaror inom jordbruks-, skogsbruks- och vattenbruksverksamheterna ökat kraftigt, inte minst på grund av kriget i Ukraina (prop. 2021/22:270, bet. 2021/22:FiU50, rskr. 2021/22:471). Åtgärden motiverades också av att upprätthålla och stärka svensk livsmedelsproduktion under den extraordinära situation som rådde på grund av händelserna i omvärlden. I budgetpropositionen för 2023 bedömde regeringen att dessa förhållanden kommer att kvarstå under hela 2023 (prop. 2022/23:1 Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 12.11). Riksdagen beslutade därefter, efter förslag från regeringen, att förlänga åtgärden t.o.m. den 31 december 2023 (prop. 2022/23:69, bet. 2022/23:SkU17, rskr. 2022/23:200).

I finansplanen till budgetpropositionen för 2023 (avsnitt 1.4) anförde regeringen även att den kommer att verka för att skatten på jordbruksdiesel ska ligga på EU:s miniminivå under 2024 och 2025. I budgetpropositionen för 2024 bedömde regeringen att konkurrenskraften inom svensk livsmedelsproduktion måste förbättras, samt att de förhållanden som motiverade åtgärden i första läget alltjämt kvarstod (prop. 2023/24:1 Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 12.14). Riksdagen beslutade därefter på förslag från regeringen om en utökad nedsättning av skatten på jordbruksdiesel även för sådan förbrukning som sker under 2024 (prop. 2023/24:24, bet. 2023/24:SkU7, rskr. 2023/24:59). Regeringen anförde bl.a. att Sveriges försörjningsberedskap inom viktiga samhällsfunktioner, som produktionen av livsmedel, bygger på att företag verksamma inom de aktuella näringarna är livskraftiga. Därtill bedömde regeringen att åtgärden är träffsäker, då de flesta näringsidkare inom de berörda näringarna är beroende av dieseldrivna maskiner (prop. 2023/24:24 s. 24 och 25). Vidare anförde regeringen i finansplanen till budgetpropositionen för 2024 (avsnitt 1.4) att den kommer att verka för att den förstärkta skattenedsättningen också ska gälla 2025.

De skäl som anfördes för att förlänga den tillfälligt utökade nedsättningen av skatt på jordbruksdiesel under 2024 är enligt regeringen alltjämt aktuella. Regeringen anser, till skillnad från *Tillväxtanalys* och *Konjunkturinstitutet*, att företag inom bl.a. jordbruket, trots att dieselpriset sjunkit, behöver stöd även under 2025 för att bl.a. stärka svensk livsmedelsproduktion. Detta är viktigt inte minst för att säkra försörjningsberedskapen inom riket i en tid som präglas av en orolig omvärld. Regeringen anser vidare, till skillnad från däribland *Naturvårdsverket, Ekonomistyrningsverket* och *Energimyndigheten,* att en förlängning av den tillfälligt utökade nedsättningen av skatt på jordbruksdiesel är en träffsäker åtgärd som går att få på plats relativt snabbt. Därför är det ändamålsenligt att föreslå att en utökad skattenedsättning på jordbruksdiesel även ska gälla under 2025. Ett generellt jordbruksavdrag, som *Naturvårdsverket* och *Maskinentreprenörerna* efterfrågar, ligger utanför detta lagstiftningsärende. Mot bakgrund av det som anförts föreslår regeringen därför att en utökad nedsättning av skatten på jordbruksdiesel ska gälla även för sådan förbrukning som sker under 2025.

Nedsättningsbeloppens storlek

Nuvarande nedsättningar av skatt på jordbruksdiesel är statliga stöd som beviljas med stöd av GBER. De föreslagna förändringarna kommer därför att behöva anmälas till Europeiska kommissionen i samband med ikraftträdandet. För att nedsättningen av koldioxid- och energiskatt på diesel som förbrukas i arbetsmaskiner, skepp och vissa båtar i yrkesmässig jordbruks-, skogsbruks- och vattenbruksverksamhet ska utgöra tillåtet statsstöd inom ramen för GBER får skatten på sådan diesel efter nedsättning inte understiga minimiskattenivån enligt energiskattedirektivet. Minimiskattenivån för

jordbruksdiesel är 21 euro per 1 000 liter. För medlemsstater som inte har antagit euron beräknas växelkursen för euro i nationell valuta vid beräkning av skattenivåerna på basis av den kurs som gäller den första arbetsdagen i oktober året innan. Då den växelkurs som ska tillämpas för 2025 ännu inte är känd beräknas minimiskattenivån från en antagen växelkurs för oktober 2024 om ca 12,28 kronor per euro. Ett sådant antagande bedöms vara tillräckligt för att ta höjd för osäkerheten i växelkursens utveckling och därmed undvika att minimiskattenivån underskrids. Detta möjliggör en skattenivå om 258 kronor per kubikmeter efter nedsättning.

Koldioxid- och energiskatten på diesel i miljöklass 1 varierar under 2024 och 2025. För att säkerställa att skattenivån för jordbruksdiesel efter nedsättning är minst 258 kronor per kubikmeter behöver nedsättningen för förbrukning som sker under 2025 justeras flera gånger under året för att stämma överens med denna nivå.

För diesel i miljöklass 1 uppgår koldioxid- och energiskatten under 2024 till 4 193 kronor per kubikmeter (2 723 kronor avser koldioxidskatt och 1 470 kronor avser energiskatt). För 2025 har regeringen i denna proposition aviserat förändringar av koldioxid- och energiskatten på diesel i miljöklass 1 som innebär följande skattenivåer. Under första halvåret 2025 blir koldioxid- och energiskatten på diesel i miljöklass 1 4 281 kronor per kubikmeter (2 811 kronor avser koldioxidskatt och 1 470 kronor avser energiskatt). Under andra halvåret 2025 blir koldioxid- och energiskatten på nämnda bränsle 3 961 kronor per kubikmeter (2 811 kronor avser koldioxidskatt och 1 150 kronor avser energiskatt).

Under första kvartalet 2025 kan det uppkomma situationer där skattskyldigheten för den jordbruksdiesel som förbrukas inträtt redan under 2024. I dessa fall kommer bränslet att vara belastat av 2024 års skattebelopp före nedsättning. För att minska risken för att nedsättning medges med ett belopp som gör att minimiskattenivån underskrids, föreslår regeringen att utvidgningen av nedsättningen begränsas för förbrukning som sker under första kvartalet 2025. En sådan begränsning bör ske med utgångspunkt i 2024 års skattebelopp för diesel i miljöklass 1 och i att det, som för övriga kvartal, efter nedsättningen ska kvarstå en skattebelastning motsvarande minst 258 kronor per kubikmeter

För att nedsättningen för förbrukning under första kvartalet 2025 ska resultera i en skattenivå om minst 258 kronor per kubikmeter efter nedsättning föreslår regeringen därför att nedsättning av koldioxid- och energiskatt medges med följande belopp för förbrukning under första kvartalet: 2 465 kronor per kubikmeter avseende koldioxidskatt och 1 470 kronor per kubikmeter avseende energiskatt (2 723+1 470–2 465–1 470=258 kronor).

För att nedsättningen för förbrukning under andra kvartalet 2025 ska resultera i en skattenivå om minst 258 kronor per kubikmeter efter nedsättning behöver beräkningen av skattenedsättningen för det kvartalet göras på basis av den aviserade koldioxid- och energiskatten under första halvåret 2025 och med beaktande av att skattebelastningen på det förbrukade bränslet är minst 258 kronor per kubikmeter så att minimiskattenivån inte underskrids efter att nedsättningen medges.

Regeringen föreslår därför att nedsättning av koldioxid- och energiskatt medges med följande belopp för förbrukning under andra kvartalet 2025: 2 553 kronor per kubikmeter avseende koldioxidskatt och 1 470 kronor per kubikmeter avseende energiskatt (2 811+1 470–2 553–1 470=258 kronor).

För att nedsättningen för förbrukning under andra halvåret ska resultera i en skattenivå om minst 258 kronor per kubikmeter efter nedsättning behöver beräkningen av skattenedsättningen för det halvåret görs på basis av den aviserade

koldioxid- och energiskatten under andra halvåret 2025 och med beaktande av att skattebelastningen på det förbrukade bränslet är minst 258 kronor per kubikmeter så att minimiskattenivån inte underskrids efter att nedsättningen medges.

Regeringen föreslår därför att nedsättning av koldioxid- och energiskatt ska medges för förbrukning under andra halvåret med 2 553 kronor per kubikmeter avseende koldioxidskatt och 1 150 kronor per kubikmeter avseende energiskatt (2 811+1 150–2 553–1 150=258 kronor).

Lagförslag

Förslaget medför ändringar dels i 6 a kap. 2 a § lagen (1994:1776) om skatt på energi, dels i punkt 1 i ikraftträdande- och övergångsbestämmelserna till lagen (2023:812) om ändring i lagen (2023:362) om ändring i lagen (1994:1776) om skatt på energi, se avsnitt 11.2–4 och 11.15.

12.17.4 Konsekvensanalys

I detta avsnitt redogörs för förslagets effekter i den omfattning som bedöms lämpligt i det aktuella lagstiftningsärendet och med beaktande av förordningen (2007:1244) om konsekvensutredning vid regelgivning (förordningen har upphävts den 6 maj 2024 och ersatts med förordningen [2024:183] om konsekvensutredningar). *Regelrådet* anser att konsekvensutredningen uppfyller kraven i 6 och 7 §§ i förstnämnda förordning.

Syfte och alternativa lösningar

Förslaget syftar till att bl.a. stärka svensk livsmedelsproduktion under 2025 genom att stödja företag inom jordbruks-, skogsbruks- och vattenbruksnäringarna. En alternativ lösning är att inte förlänga den tillfälligt utökade nedsättningen av skatten eller genomföra en mindre skattenedsättning än den som nu föreslås. Det skulle innebära sämre konkurrenskraft för svenska företag inom de berörda näringarna och riskera en mindre produktion.

Förslagets förenlighet med EU-rätten

Regeringen bedömer att förslaget är förenligt med dels energiskattedirektivet, dels reglerna om statligt stöd som följer av fördraget om Europeiska unionens funktionssätt.

Regeringen bedömer vidare att förslaget kan omfattas av kommissionens förordning (EU) nr 651/2014 genom vilken vissa kategorier av stöd förklaras förenliga med den inre marknaden enligt artiklarna 107 och 108 i fördraget.

Förslaget bedöms därför sammanfattningsvis vara förenligt med EU-rätten.

Offentligfinansiella effekter

Förslaget beräknas minska skatteintäkterna med 0,61 miljarder kronor under 2025.

Åtgärden innebär en ökad skatteutgift under 2025 avseende drivmedel för diesel till arbetsmaskiner och fartyg inom jordbruks-, skogsbruks- och vattenbruksnäringarna.

Effekter för företagen

Förslaget innebär att skatten på diesel som används för berörda ändamål, utöver den ordinarie nedsättning av koldioxidskatten om 1 930 kr per kubikmeter, under 2025 ytterligare sänks med 2 005 kr per kubikmeter (till totalt 3 935 kronor per kubikmeter) under första kvartalet, med 2 093 kr per kubikmeter (till totalt 4 023 kr per

kubikmeter) under andra kvartalet och med 1 773 kr per kubikmeter under resten av året (till totalt 3 703 kronor per kubikmeter).

I tabell 12.7 illustreras hur stor den sammantagna ytterligare nedsättningen blir till följd av förslaget med tre olika typexempel som bedöms motsvara ungefär övre kvartilen, median samt undre kvartilen i förbrukning. I dessa exempel bortses från eventuella effekter via bolagsskatten. Här antas att en fjärdedel av årsförbrukningen sker under första kvartalet, en fjärdedel under andra kvartalet och två fjärdedelar under resten av året.

Tabell 12.7 Sammantagen ytterligare nedsättning för tre olika typföretag som använder jordbruksdiesel

	Förbrukad volym per år, (m^3)	Årlig ytterligare besparing, (kr)
Företag 1	15	28 665
Företag 2	5	9 555
Företag 3	2	3 822

Källa: Egna beräkningar.

Regeringen bedömer att skattelättnaden underlättar för svenska företag inom berörda näringar och bidrar till att uppfylla livsmedelsstrategins mål om ökad produktion och stärkt lönsamhet i livsmedelskedjan. *Ekonomistyrningsverket* anser att det bl.a. saknas en djupare analys av prisutvecklingen över tid och mellan länder samt en redogörelse för hur beskattningen av jordbruksdiesel ser ut i andra länder för att kunna bedöma om förslaget är väl avvägt. Regeringen instämmer i värdet av ytterligare analyser men mot bakgrund av näringarnas situation och för att snabbt få plats en träffsäker och fungerande åtgärd för att stärka konkurrenskraften för jordbruket och säkra Sveriges försörjningsberedskap menar regeringen att förslaget är väl avvägt.

Uppskattningsvis omfattas ca 25 000 företag inom jordbruks-, skogsbruks- och vattenbruksnäringarna av nedsättningen. Med vissa undantag omfattar nedsättningen främst mindre företag. Regeringen bedömer att förslaget inte ökar företagens administrativa kostnader nämnvärt.

Effekter för statliga myndigheter och de allmänna förvaltningsdomstolarna

Skatteverket kommer att behöva ändra informationsmaterial och anpassa it-system. Några särskilda informationsinsatser bedöms inte vara nödvändiga. Förändringarna ingår i den anpassning som årligen görs på grund av ny eller förändrad lagstiftning. Eventuella tillkommande kostnader ska hanteras inom befintliga ekonomiska ramar.

För de allmänna förvaltningsdomstolarna bedöms förslaget inte ha någon inverkan.

Effekter för miljön

Förslaget kan ha effekter på miljön som kan se olika ut bl.a. beroende på användningsområde.

Inom skogsbruket kan lägre kostnader på marginalen leda till tidigarelagd avverkning som har en negativ påverkan på både den biologiska mångfalden och klimatet.

Inom jordbruket bedömer regeringen att förslaget bidrar till att bibehålla konkurrenskraften för svenskt jordbruk och minskar därmed risken att klimat- och miljöpåverkan ökar i andra länder till följd av svensk livsmedelsimport. Svensk livsmedelsproduktion är vid en internationell jämförelse relativt klimatvänlig och relativt andra länder finns även andra mervärden med svensk livsmedelsproduktion. Exempel på det är en låg användning av antibiotika, strängare krav för

växtskyddsmedel än i många andra länder, låg användning av färskvatten och betande djur som bidrar till biologisk mångfald.

Dieselanvändningen i berörda arbetsmaskiner, skepp och vissa båtar är på kort sikt svår att substituera mot eldrivna alternativ. Arbetsmaskiner drivs i dag i stor utsträckning av fossila drivmedel och det finns på kort sikt färre alternativ än för lättare fordon, där elektrifieringen har fått större genomslag. Det medför att dieselanvändningen i de berörda sektorerna varit stabil över tid och att aktörerna på kort sikt är relativt prisokänsliga.

Att aktörerna är prisokänsliga innebär att de använder diesel i stor utsträckning trots prisförändringar. Effekten av det lägre pris på diesel som den föreslagna åtgärden innebär bedöms därför endast leda till en mindre temporär ökning av förbrukningen under 2025. Sett isolerat uppskattas förslaget leda till att de territoriella utsläppen av fossil koldioxid ökar med drygt 20 000 ton 2025, motsvarande drygt 0,1 procent av 2022 års totala utsläpp av växthusgaser från inrikes transporter och arbetsmaskiner. Det motsvarar en ökning med ca 2,5 procent av de berörda näringarnas utsläpp från dieselanvändning i arbetsmaskiner. Att förbrukningen ökar bedöms även ge högre utsläpp av övriga luftföroreningar, såsom partiklar och kväveoxider och förslaget kan också påverka incitamenten att ställa om till förnybart eller eldrift. Sammantaget kan detta medföra något sämre möjligheter för Sverige att nå det nationella etappmålet inom den s.k. icke-handlande sektorn till 2030 samt Sveriges åtagande enligt ESR.

Övriga effekter

Fler män än kvinnor är sysselsatta inom jordbruks-, skogsbruks- och vattenbruksnäringarna varför regeringen bedömer att män påverkas mer av förslaget. Regeringen bedömer dock att förslaget har en begränsad påverkan på hushållens kostnader och förväntas därför inte påverka fördelning eller den ekonomiska jämställdheten i någon större utsträckning. Åtgärdens temporära karaktär tillsammans med de begränsade effekter på hushållens kostnader, samt det förhållandet att sysselsatta inom jordbruket inte anses ha en svag ställning på arbetsmarknaden, innebär att förslaget inte bedöms ha någon påverkan på sysselsättningen i ekonomin som helhet.

Förslaget bedöms inte medföra några särskilda konsekvenser för kommuner och regioner.

Regeringen bedömer att förslaget inte nämnvärt påverkar inflationen

12.18 Avskaffad flygskatt

12.18.1 Ärendet och dess beredning

Inom Finansdepartementet har promemorian Sänkt flygskatt tagits fram. En sammanfattning av promemorians förslag finns i *bilaga 13 avsnitt 1*. Promemorians lagförslag finns i *bilaga 13 avsnitt 2*. Promemorian har remissbehandlats. En förteckning över remissinstanserna finns i *bilaga 13 avsnitt 3*. Remissvaren finns tillgängliga i Finansdepartementet (Fi2024/01009).

Lagrådet

Förslaget i propositionen är författningstekniskt och även i övrigt av sådan beskaffenhet att Lagrådets hörande skulle sakna betydelse. Regeringen har därför inte inhämtat Lagrådets yttrande.

12.18.2 Gällande rätt

Lagen (2017:1200) om skatt på flygresor trädde i kraft den 1 april 2018. Skatt ska betalas till staten för kommersiella flygresor och för flygresor med svenskt statsflyg. Flygskatt ska, med vissa undantag, betalas för passagerare som reser från en flygplats i Sverige i ett flygplan som är godkänt för fler än tio passagerare. Det flygföretag som utför flygningen är skattskyldigt. Med flygföretag avses en fysisk eller juridisk person som innehar ett giltigt drifttillstånd eller motsvarande tillstånd som ger personen rätt att utföra kommersiella flygresor. Med flygföretag avses även den som svarar för driften av det svenska statsflyget, dvs. Försvarsmakten. Skyldighet att betala skatt inträder när flygplanet lyfter från en flygplats i Sverige. Skatten ska för kalenderåret 2024 betalas med 76, 315 eller 504 kronor per passagerare beroende på slutdestination.

12.18.3 Skatten på flygresor avskaffas

Regeringens förslag: Flygskatten avskaffas genom att lagen om skatt på flygresor upphävs. Nödvändiga följdändringar görs i skatteförfarandelagen.

Lagen om upphävande av lagen om skatt på flygresor träder i kraft den 1 juli 2025. Den upphävda lagen gäller dock för förhållanden som hänför sig till tiden före ikraftträdandet.

Ändringar i skatteförfarandelagen träder i kraft den 1 juli 2025. Äldre bestämmelser gäller dock för förhållanden som hänför sig till tiden före ikraftträdandet.

Promemorians förslag överensstämmer inte med regeringens. I promemorian föreslås sänkt flygskatt.

Remissinstanserna: *Ekonomistyrningsverket, Finnair, Förvaltningsrätten i Falun, Kammarrätten i Sundsvall, Kommerskollegium, Konkurrensverket, Luftfartsverket, Region Norrbotten, Skatteverket, Tillväxtverket, Trafikanalys, Trafikverket* och *Transportstyrelsen* tillstyrker eller har inget att invända mot förslaget.

Braathens Regional Airlines (BRA), Företagarna, International Air Transport Association (IATA), Norrbottens handelskammare, Norwegian, Ryanair, SFSA Holding AB, Scandinavian Airlines (SAS), Skattebetalarnas förening, Sunclass Airlines, Svenska Regionala Flygplatser, Svenskt Näringsliv, Swedavia, Transportföretagen Flyg och *Visita* tillstyrker förslaget om sänkt flygskatt men förordar att flygskatten avskaffas helt.

2030-sekretariatet, Chalmers tekniska högskola, Institutet för Miljömedicin (IMM), Konjunkturinstitutet, Konsumentverket, Regelrådet, Statens energimyndighet och *Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut (SMHI)* har invändningar mot förslaget.

Föreningen klimatgranskaren, Naturskyddsföreningen, Naturvårdsverket, Oxfam Sverige och *Världsnaturfonden (WWF)* avstyrker förslaget.

Konjunkturinstitutet anser att förslaget inte i tillräcklig utsträckning tar hänsyn till att utsläppen från flyget inom EES-området omfattas av bl.a. EU ETS. Flygskatt för flygningar inom EES har därför ingen effekt på utsläppen och bör avskaffas i stället för att sänkas. Däremot kan det finnas argument för att ha kvar flygskatten på flygningar till länder utanför EES-området. Statens energimyndighet avstyrker förslaget att sänka skatten för resor som inte omfattas av EU ETS och anser att flygskatten är ett pragmatiskt sätt att i nuläget hantera flygets höghöjdseffekter.

Naturvårdsverket delar inte bedömningen att koldioxidutsläppen från inrikes flygresor och resor inom Europa är internaliserade genom EU ETS då skärpningarna av handelssystemet först på längre sikt kan få en mer betydande effekt samt att höghöjdseffekter (icke-koldioxideffekter) i nuläget inte heller är internaliserade.

Naturskyddsföreningen anser att förslaget om att halvera flygskatten som en kompensation för utsläppshandeln går för fort fram då det ännu inte finns något beslut om att inkludera höghöjdseffekterna i EU ETS samt att det saknas fungerande system för att prissätta miljöpåverkan från flyg där utsläppen sker utanför EU ETS.

Flera remissinstanser, däribland Transportföretagen Flyg och Svenskt Näringsliv, anser att flygskatten helt bör avskaffas bl.a. på grund av flygskattens bristande funktionalitet och miljöstyrning samt för att förbättra konkurrenskraften för svenska flygplatser och flygbolag och förbättra tillgängligheten i Sverige.

2030-sekretariatet för fram att flygskatten saknar koppling till flygets faktiska klimatpåverkan och välkomnar därför förslaget, men anser bl.a. att ett ikraftträdande bör harmoniseras med att EU avskaffar den fria tilldelningen av utsläppsrätter inom EU ETS.

Skälen för regeringens förslag: Vid införandet av flygskatten var syftet främst att flyget i högre utsträckning skulle bära sina egna klimatkostnader. Utformningen av skatten syftade till att flygets klimatpåverkan skulle minska i linje med Sveriges miljömål. När förslaget remitterades hade ett stort antal remissinstanser synpunkter, bl.a. på att flygskatten skulle få begränsad effekt för klimatet. Regeringen ansåg dock, trots vad som framfördes från remissinstanserna, att en skatt på flygresor var ett första steg i rätt riktning för att minska flygets klimatpåverkan. Införandet av en sådan skatt bedömdes också ha ett signalvärde och kunna innebära att fler länder följer efter (prop. 2017/18:1 Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 6.21).

Genom Europaparlamentets och rådets direktiv 2003/87/EG av den 13 oktober 2003 om ett system för handel med utsläppsrätter för växthusgaser inom unionen och om ändring av rådets direktiv 96/61/EG, nedan utsläppshandelsdirektivet, inrättades ett system för handel med utsläppsrätter inom EU, European Emission Trading System (EU ETS). Flygets utsläpp av koldioxid ingår sedan 2012 i EU ETS, men med egna utsläppsrätter. En stor del av dessa utsläppsrätter har lämnats till flygföretagen genom s.k. fri tilldelning, medan en mindre del har auktionerats ut. Sedan införandet av flygskatten har reglerna i utsläppshandelsdirektivet skärpts när det gäller flygets utsläpp på olika sätt, bl.a. på så sätt att den fria tilldelningen av utsläppsrätter ska fasas ut till 2026. Utfasningen av den fria tilldelningen i kombination med minskningar av det totala antalet utsläppsrätter kan förväntas öka klimatstyrningen och driva upp kostnaden för flygföretag betydligt. *Konjunkturinstitutet* menar att flygskatt för flygningar inom EES inte har någon effekt på utsläppen och bör avskaffas i stället för att sänkas om syftet är att påverka utsläppen. Konjunkturinstitutet anser vidare att det inte är uppenbart att flygskatten utgör en bra skattebas och att miljöskatter inte bör behållas för att bibehålla skatteintäkter. Regeringen instämmer i den bedömningen.

Inom EU ETS tas inte hänsyn till s.k. icke-koldioxideffekter från flyget. Med icke-koldioxideffekter avses klimatpåverkan genom utsläpp av ämnen såsom t.ex. kväveoxider och sotpartiklar. Klimatpåverkan av sådana icke-koldioxidutsläpp beror på vilken typ av bränsle och motorer som används, platsen för utsläppen, särskilt luftfartygets marschhöjd och position i fråga om latitud och longitud, samt tidpunkten för utsläppen och väderförhållandena vid detta tillfälle. De förändringar som 2023 beslutades om i utsläppshandelsdirektivet innebär att dessa icke-koldioxidutsläpp fr.o.m. 2025 ska övervakas och rapporteras. Därutöver ska Europeiska kommissionen senast den 31 december 2027 lägga fram en rapport och, när så är lämpligt, ett lagstiftningsförslag för att begränsa icke-koldioxideffekterna genom att utvidga tillämpningsområdet för EU ETS till att även omfatta flygets sådana effekter. Både *Naturvårdsverket* och *Naturskyddsföreningen* anför bl.a. att flygets höghöjdseffekter (icke-koldioxideffekter) i nuläget inte är internaliserade inom EU ETS och att förslaget om att halvera flygskatten som en kompensation för utsläppshandeln går för fort fram.

Regeringen instämmer i att icke-koldioxideffekter ännu inte är internaliserade inom EU ETS och att styrningen av utsläpp från flygresor inte är lika effektivt reglerad som utsläpp från resor inom EU ETS. I likhet med flera remissinstanser, däribland *Transportföretagen Flyg* och *Svenskt Näringsliv*, bedömer regeringen dock att den sammanlagda miljöstyrningen för flyg samt skattens negativa påverkan på tillgänglighet och svenska flygbolags konkurrenssituation motiverar att skatten på flygresor avskaffas. Ett avskaffande minskar dessutom den administrativa bördan för både flygföretagen och myndigheterna.

Vidare har Europaparlamentet och rådet antagit förordning (EU) 2023/2405 av den 18 oktober 2023 om säkerställande av lika villkor för hållbar lufttransport (ReFuelEU Aviation), nedan EU-förordningen. EU-förordningen syftar till att bidra till att uppnå unionens klimatmål genom att på ett konkurrensneutralt sätt öka användningen av och tillgången till hållbara flygbränslen. Med hållbara flygbränslen avses flygbränslen som antingen är syntetiska flygbränslen, biodrivmedel för flyg eller återvunna kolbaserade flygbränslen. I förordningen ställs krav på att flygbränsleleverantörer ska säkerställa att det flygbränsle som tillhandahålls innehåller en minimiandel hållbart flygbränsle, vilken andel ska öka gradvis från två procent 2025 till 70 procent 2050. Bränsleleverantörerna ska årligen rapportera bl.a. mängden flygbränsle som levererats, inklusive andelen hållbara flygbränslen och deras livscykelutsläpp. I EU-förordningen ställs också krav på att flygföretag som trafikerar flygplatser inom EU tankar en viss mängd bränsle innan start. Bestämmelserna syftar bl.a. till att undvika s.k. ekonomitankning. Flygföretagen ska årligen rapportera vilken typ av flygbränsle de tankar, andelen hållbart flygbränsle och varifrån det levererats. Flygplatserna ska i sin tur vidta alla nödvändiga åtgärder för att underlätta flygföretagens tillgång till hållbara flygbränslen. Därutöver inrättar förordningen ett miljömärkningssystem som gör det möjligt att mäta flygningars miljöprestanda.

Slutligen har resandet med flyg inom och från Sverige minskat sedan flygskattens införande och därigenom även flygets klimatpåverkan nationellt. En stor bidragande orsak till det minskade resandet synes vara effekterna av covid-19-pandemin. Under pandemin förändrades människors resvanor, och dessa vanor kvarstår till viss del även efter pandemin. Fler väljer t.ex. i högre grad digitala möten i stället för att träffas fysiskt. Vidare har omvärldsläget ytterligare påverkat resandet genom följderna av Rysslands invasion av Ukraina i form av sanktioner och stängda luftrum. Återhämtningen av den svenska flygtrafiken har inte skett i samma takt som i andra delar av Europa. Dessa faktorer har i sin tur inneburit att de svenska flygföretagen och de svenska flygplatserna fått ekonomiska problem på grund av bristande kundunderlag. De har också lett till försämrad tillgänglighet via flyg, något som är särskilt allvarligt ur ett svenskt perspektiv med tanke på de långa avstånd som finns inom landet. Som flera remissinstanser påpekar, bl.a. Naturvårdsverket, *Regelrådet* och Svenskt Näringsliv, påverkar flygskatten inte bara svenska flygföretag utan samtliga flygföretag som är verksamma i Sverige. Regeringen instämmer i den bedömningen. Flyget har stor betydelse för Sveriges ekonomi och konkurrenskraft och spelar en viktig roll genom att tillgodose människors och näringslivets behov av långväga resor och transporter, såväl inrikes som utrikes. Tillgängligheten via flyg påverkar bl.a. företags konkurrenskraft och har betydelse för hur mobil arbetsmarknaden kan vara.

Sammanfattningsvis infördes flygskatten med syftet att minska flygets klimatpåverkan. Därefter har det dock beslutats om skärpningar när det gäller EU ETS, vilka kan väntas öka klimatstyrningen och driva upp flygföretagens kostnader. Även Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2023/2405 om säkerställande av lika villkor för hållbar lufttransport (ReFuelEU Aviation) har antagits vilken skapar enhetlig styrning på EU-nivå för krav på inblandning av hållbara bränslen. Därutöver har omvärldsläget med sanktioner och stängda luftrum och förändrade resvanor hos

människor inneburit negativa konsekvenser för bl.a. flygföretagen. Flyget har stor betydelse för Sveriges ekonomi och konkurrenskraft genom att tillgodose personers och näringslivets behov av långväga resor. I takt med att flygets klimateffekter mer och mer hanteras på EU-nivå, t.ex. genom krav på inblandning av hållbara flygbränslen och att den fria tilldelningen av utsläppsrätter fasas ut, minskar behovet av en nationell flygskatt av klimatskäl. Därmed är det också möjligt att avskaffa flygskatten som har negativ påverkan på flygets lönsamhet och i förlängningen riskerar att minska antalet flyglinjer. Regeringen föreslår därför att flygskatten avskaffas.

2030-sekretariatet har anfört att ändringarna i flygskatten bör sammanfalla med att den fria tilldelningen av utsläppsrätter fasas ut, men regeringen gör här en annan bedömning och anser att det mot bakgrund av konkurrenssituationen för svenska flygföretag och vikten av god tillgänglighet är angeläget att flygskatten avskaffas så fort som möjligt. Ändringarna föreslås därför träda i kraft den 1 juli 2025. Äldre bestämmelser ska dock fortfarande gälla för förhållanden som hänför sig till tiden före ikraftträdandet. Det innebär att reglerna om flygskatt ska tillämpas med de skattesatser som gällde vid tidpunkten för skattskyldighetens inträde före ikraftträdandet.

Lagförslag

Förslaget innebär att lagen (2017:1200) om skatt på flygresor upphävs, se avsnitt 11.12. Förslaget medför följdändringar i 3 kap. 15 § och 7 kap. 1 a § skatteförfarandelagen (2011:1244), se avsnitt 11.11.

12.18.4 Konsekvensanalys

I detta avsnitt redogörs för förslagets effekter i den omfattning som är nödvändigt i det aktuella lagstiftningsärendet och avseende de aspekter som ska belysas enligt 6 och 7 §§ förordningen (2007:1244) om konsekvensutredning vid regelgivning (förordningen har upphävts den 6 maj 2024 och ersatts med förordningen [2024:183] om konsekvensutredningar). *Regelrådet* finner att konsekvensutredningen av det remitterade förslaget inte uppfyller kraven i förordningen. Regeringen har kompletterat konsekvensanalysen utifrån dessa synpunkter.

De offentligfinansiella effekterna till följd av ändrade skatte- och avgiftsregler beräknas i enlighet med Finansdepartementets beräkningskonventioner. Vid beräkningarna tas hänsyn till att antalet flygresor bedöms öka de kommande åren. Förslaget att avskaffa flygskatten bedöms i allt väsentligt ha effekter motsatta de som bedömdes vara effekter av införandet (prop. 2017/18:1 Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 6.21).

Naturvårdsverket efterfrågar i sitt remissvar ett tydligt nollalternativ i konsekvensanalysen av det remitterade förslaget. Även Regelrådet konstaterar att det inte utreds vad som händer om förslaget inte genomförs. Regeringen vill därför förtydliga att den offentligfinansiella effekten och effekten på utsläpp är beräknade jämfört med vad intäkterna och utsläppen skulle vara om förslaget inte införs. Det samma gäller samtliga resonemang om effekter för företag och myndigheter. Regelrådet skriver också i sitt remissvar att flygskatten har en minimal inverkan på slutpriset samtidigt som kunderna inte är lika priskänsliga i ett sällanköpsförfarande och att förändringar av skatten därmed inte ändrar resenärers beteenden på ett betydande sätt; de skriver att flygskatten helt enkelt är för liten för att ha en reell effekt. Regeringens antaganden om elasticiteter redovisas i avsnittet om offentligfinansiella effekter. Antagandena är gjorda efter inhämtande av information från forskning om hur pris påverkar efterfrågan på flygresande, bl.a. specifikt den svenska flygskattens påverkan på resande.

Syfte och alternativa lösningar

Flygskatten infördes med syftet att minska flygets klimatpåverkan. Sedan införandet har dock skärpningar när det gäller EU ETS beslutats samt Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2023/2405 om säkerställande av lika villkor för hållbar lufttransport (ReFuelEU Aviation) antagits. Därutöver drabbade covid-19-pandemin flygsektorn hårt med ekonomiska svårigheter som följd. Mot denna bakgrund, och för att inte ytterligare försämra konkurrenssituationen för de svenska flygföretagen och de flygföretag som är verksamma i Sverige eller försämra tillgängligheten, bedöms det lämpligt att avskaffa flygskatten.

En alternativ lösning hade t.ex. varit att sänka skattenivåerna. Ett avskaffande bedöms dock mest lämpligt vid en samlad bedömning.

Förslagets förenlighet med EU-rätten

Förslaget bedöms vara förenligt med EU-rätten, inklusive EU:s regelverk om statligt stöd.

Effekter för statliga myndigheter och de allmänna förvaltningsdomstolarna

När lagen om skatt på flygresor infördes beräknades Skatteverkets kostnader för hanteringen av skatten till 1,2 miljoner kronor per år. Kostnaderna har hanterats inom Skatteverkets befintliga ekonomiska ramar och ett avskaffande av skatten medför att dessa kostnader inte längre kommer uppkomma för myndigheten.

Lagen bedömdes vid införandet också kunna generera kostnader för Förvaltningsrätten i Falun och Kammarrätten i Sundsvall, om beslut enligt lagen skulle överklagas. Kostnaderna har hanterats inom befintliga ramar och ett avskaffande av skatten medför att dessa kostnader inte längre kommer uppkomma för domstolarna.

Offentligfinansiella effekter

Förslaget beräknas minska skatteintäkterna med 0,87 miljarder kronor under 2025, 1,82 miljarder kronor under 2026 och 1,88 miljarder kronor under 2027. Den varaktiga nettoeffekten beräknas till -1,88 miljarder kronor.

Beräkningarna av de offentligfinansiella effekterna beaktar att antalet flygresor förväntas öka framöver, både till följd av den allmänna utvecklingen och till följd av att skatten avskaffas. Till grund för beräkningarna ligger dels prognoser över framtida flygvolymer (där barn under två år samt transferpassagerare räknas bort), dels priselasticiteter för efterfrågan på privat- respektive tjänsteresor.

I beräkningarna görs antagandet att elasticiteten för tjänsteresor är högre nu än vid införandet av skatten. Antagandet görs mot bakgrund av de senaste årens snabba it-utveckling och effekterna av covid-19-pandemin, vilka båda har påskyndat trenden med resefria möten. Sammantaget görs bedömningen att efterfrågans priselasticitet inte längre bör skilja sig åt i någon större utsträckning mellan privat- och tjänsteresor. Priselasticiteten för utrikesresor bedöms vara något lägre än den för inrikesresor eftersom det för utrikesresor inte är lika lätt att hitta alternativa färdsätt. För inrikesresor används priselasticiteten -1,0 och för utrikesresor -0,8.

Av inrikesresorna antas privatresor utgöra 53 procent och tjänsteresor 47 procent. När det gäller utrikesresorna antas fördelningen mellan privat- och tjänsteresor vara 69 respektive 31 procent.

Effekter för resande med flyg

Lagen om skatt på flygresor innebär, allt annat lika och givet ett antagande om full övervältring, att en passagerares reskostnader under 2024 ökar med 76 kronor för en resa inom Europa, 315 kronor för en medellång resa utanför Europa och 504 kronor för en lång resa utanför Europa. För privatpersoner tillkommer mervärdesskatt med 6 procent för inrikesresor. För 2025 skulle skatten för motsvarande flygresor bli 77 kronor, 323 kronor och 517 kronor. Att avskaffa skatten innebär att flygresor från svenska flygplatser blir billigare jämfört med om skatten bibehållits, vilket allt annat lika kan väntas leda till ett ökat resande med flyg från Sverige.

För att beräkna effekten av hur förslaget påverkar resandet används exempelpriser på flygbiljetter. I betänkandet En svensk flygskatt (SOU 2016:83) används priser på 1 000 kronor per enkelresa inrikes och inom Europa samt priser på 4 000–5 000 kronor för interkontinentala resor. För att ta hänsyn till förändrad prisnivå mellan 2016 och 2025 räknas exempelpriserna om med prisutvecklingen för flygbiljetter mellan 2016 och 2023 och justeras med generella KPI-prognoser för åren 2024 och 2025. Detta resulterar i priser på ca 1 200 kronor för inrikesresor, 1 500 kronor för Europaresor och 5 900–7 400 kronor för interkontinentala resor. Antalet passagerare uppskattas utifrån Transportsstyrelsens prognos till 20,5 miljoner avresande passagerare 2025. För att motsvara fakturerbara passagerare räknas därefter barn under två år och transfer-passagerare bort. Beräkningarna avser den isolerade effekten av förslaget. Viktigt att notera är att flyget samtidigt berörs av andra förändringar som verkar i motsatt riktning. Till dessa faktorer hör skärpningarna inom EU ETS samt infasningen av ReFuelEU Aviation, som kan förväntas öka kostnaderna för att flyga och därmed minska resandet med flyg.

I tabell 12.8 redovisas den uppskattade passagerarförändringen 2025 till följd av förslaget. Totalt förväntas förslaget leda till att antalet avresande resenärer från svenska flygplatser ökar med ca 1,8 procent.

Tabell 12.8 Resenärsförändringar till följd av avskaffad skatt på flyg 2025

Antal tusen passagerare

	Inrikes	Inom Europa	Utom Europa	Totalt
Privat	101	88	11	199
Tjänsteresande	83	40	5	127
Totalt (procent av totala avresande)	**184 (3,6)**	**127 (1)**	**16 (1,2)**	**377 (1,8)**

Källa: Egna beräkningar.

Effekter för klimat och miljö

Flygskatten har ingen direkt koppling till de utsläpp som flyget orsakar. Flygskatten tas ut per passagerare. Flygskattens styrande effekt består i den minskade efterfrågan på flygresor som den medför. Att avskaffa flygskatten minskar i denna mening styrningen mot lägre miljö- och klimatpåverkan jämfört med om förslaget inte genomförs. Som beskrivits ovan i skälen för förslaget bedöms dock klimatstyrningen av flyget samtidigt öka genom andra åtgärder, såsom skärpningarna av EU ETS och ReFuelEU Aviation. Detta beaktas dock inte i beräkningarna nedan, som fokuserar på konsekvenserna av förslaget om avskaffad flygskatt.

Sveriges totala växthusgasutsläpp från inrikes- och utrikesflyg uppgick 2022 till drygt 2 miljoner ton koldioxidekvivalenter. I tabell 12.9 redovisas förslagets klimateffekter. *SMHI* efterfrågar i sitt remissvar en redovisning av hur siffrorna i tabellen har beräknats. Antaganden om elasticiteter, priser m.m. redovisas i avsnittet om offentligfinansiella effekter och i avsnittet om effekter för resande med flyg. För att beräkna

hur utsläppen påverkas av att avskaffa flygskatten används medelavstånd för flygdistanser och resenärsökningar från tabell 12.9. Förslaget bedöms resultera i ökade koldioxidutsläpp från flygresor från svenska flygplatser med ca 55 000 ton 2025, eller ca 89 000 ton koldioxidekvivalenter om s.k. icke-koldioxideffekter beaktas (se tabell 12.9). Det motsvarar en ökning med drygt 2,7 procent av de totala utsläppen från inrikes- och utrikesflyg 2022.

Genom EU ETS är koldioxidutsläppen från inrikes flygresor och resor inom Europa internaliserade. Det innebär att de totala utsläppen från flygresor inom EU är begränsade av det totala utsläppsutrymmet, varför ökade utsläpp från flygresor från Sverige inte leder till att EU:s totala utsläpp ökar. Naturvårdsverket menar i sitt remissvar att utsläppsminskningar inom EU ETS är komplext och att kompletterande styrmedel därför inte behöver vara fel. EU ETS omfattar i dagsläget dock inte resor utanför Europa och beaktar heller inte icke-koldioxidutsläpp. Av den beräknade ökningen i koldioxidutsläpp inklusive icke-koldioxideffekter bedöms ca 50 000 ton komma från resor utanför Europa eller uppstå på grund av icke-koldioxideffekter.

Tabell 12.9 Klimateffekter av avskaffad skatt på flyg 2025 (dvs. halvårseffekt)

Tusental tonCO2e

	Utan icke-koldioxideffekt	Inklusive icke-koldioxideffekt
Inrikes resor	13	17
Resor inom Europa	25	40
Resor utanför Europa	17	31
Totalt	**55**	**89**

Källa: Egna beräkningar.

Chalmers tekniska högskola skriver i sitt svar på den remitterade promemorian att klimateffekterna underskattas då allt flygande som påverkas av flygskatten inte beaktas. Beräkningen redovisar förändringens påverkan på utsläpp från flyg från svenska flygplatser. Byten av flyg som sker på flygplatser utanför Sverige ingår inte, men de resorna har heller aldrig omfattats av flygskatten. De beräknade klimateffekterna tar inte hänsyn till förändringar i resande med andra transportslag. Viss överflyttning sker från andra transportslag men denna effekt har inte kvantifierats. Utsläpp från vägtransporter ingår i Sveriges åtagande enligt Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2018/842 av den 30 maj 2018 om medlemsstaternas bindande årliga minskningar av växthusgasutsläpp under perioden 2021–2030 som bidrar till klimatåtgärder för att fullgöra åtagandena enligt Parisavtalet samt om ändring av förordning (EU) nr 525/2013, förkortad ESR.

Ett ökat flygande leder till ökade luftföroreningsnivåer och ökade bullernivåer, vilka båda är förknippade med negativa hälsoeffekter. Luftföroreningar är bl.a. kopplade till hjärt- och kärlsjukdomar och luftvägssjukdomar. Störst påverkan har flyg på den lokala luftmiljön i närheten av flygplatser på grund av utsläpp vid start och landning, men föroreningarna transporteras även över stora områden på så sätt att befolkningsexponeringen ökar generellt.

Flygbuller upplevs av många som störande och är bl.a. förknippat med sämre inlärningsförmåga och sämre vila och sömn. Barn är en särskilt känslig grupp eftersom buller visats ha en mer negativ inverkan på deras taluppfattning och läsförståelse än vad som gäller för vuxna. I Folkhälsomyndighetens Miljöhälsorapport 2017 redovisas att ca 19 000 människor i Sverige bor på ett sådant sätt att de exponeras för flygbuller över det riktvärde som gäller utomhus (vid husets fasad). I samma rapport redovisas att det i befolkningen i allmänhet är omkring 1,2 procent som upplever sig mycket- eller väldigt mycket störda av flygbuller. Hur mycket förslaget om avskaffad flygskatt påverkar luftföroreningsnivåer och bullstörningar är svårt att uppskatta, men med ökat

flygande bedöms båda öka. *IMM* understryker i sitt remissvar de negativa effekterna av ökade utsläpp till luft och ökade bullernivåer. I svaret utvecklas också att flera studier påvisat ett samband mellan flygbuller och stresshormonet kortisol, en ökning av blodtrycket samt ökad risk för metabola sjukdomar och demens. SMHI saknar en analys och förslag till åtgärder för att förslagets påverkan på luftkvalitet inte ska leda till ökad ohälsa i befolkningen. Regeringens samlade politik för miljömålet frisk luft redovisas i utgiftsområde 20 Klimat, miljö och natur.

Effekter för företag

Förslaget om avskaffad flygskatt bedöms isolerat leda till lägre biljettpriser för resenärer och därigenom ökad efterfrågan på flygresor och även förbättrade konkurrensvillkor för flygföretagen. Därutöver minskar företagens administrativa kostnader i och med att skatten avskaffas. Regelrådet saknar uppskattningar av antal företag och företagens storlek i konsekvensanalysen av det remitterade förslaget. Det fanns 135 flygbolag för passagerartrafik 2022. Det stora flertalet är små och medelstora företag enligt SCB:s branschnyckeltal.

Regelrådet påpekar i sitt remissvar att förändringar av flygskatten har påverkan på konkurrensförhållandena mellan transportslag. Regeringen delar bedömningen att viss överflyttning från andra transportslag är sannolik, framför allt för inrikes resande. Avskaffande av flygskatt kommer att ha en liten negativ effekt på efterfrågan på långväga buss-, tåg- och bilresor.

Utöver flygföretagen bedöms turistnäringen vara den bransch som tydligast berörs av att flygskatten avskaffas eftersom den är starkt beroende av att det finns kommunikationer i hela landet. Att avskaffa flygskatten bedöms påverka branschen på flera sätt, t.ex. förväntas inrikes turism gynnas då inrikes flygresor kan väntas öka. En motverkande effekt kan uppkomma genom att inrikesresor till viss del kan komma att substitueras bort mot utrikesresor. Chalmers tekniska högskola efterfrågar i sitt remissvar att effekterna på sysselsättning i svensk turistindustri beaktas. Regeringen har beaktat detta men som beskrivs är det motverkande effekter och sammantaget är det svårt att bestämma den totala effekten och huruvida den är positiv eller negativ. Hur många företag inom turistnäringen som påverkas av förslaget är inte möjligt att uppskatta. Företag inom turistnäringen är ofta små. Även import- och exportintensiva verksamheter är beroende av goda kommunikationer och har ett stort behov av tillgänglighet till flyget. Dessa företag påverkas positivt av att flygskatten avskaffas. Även andra företag påverkas sannolikt av att flygskatten avskaffas, bl.a. företag som på grund av sin geografiska lokalisering är beroende av flyget. För dessa företag innebär ett avskaffande av flygskatten lägre resekostnader och förbättrad tillgänglighet.

Övriga effekter

Att avskaffa flygskatten bedöms inte påverka jämställdheten mellan kvinnor och män i någon större utsträckning.

Individer med relativt höga inkomster bedöms svara för en större del av flygresorna. Förslaget bedöms därför gynna individer i den övre delen av inkomstfördelningen. Sett till den ekonomiska jämlikheten i stort bedöms dock förslaget få en mycket begränsad effekt.

Förslaget bedöms inte nämnvärt påverka inflationen.

Chalmers tekniska högskola skriver sitt remissvar att ser man varje skattesänkning som en isolerad företeelse så kan det se ut som att en branschs konkurrenskraft förbättras men då staten har behov av intäkter så behöver en sammantagen bedömning

inbegripa motsvarande skattehöjningar i andra branscher. En bedömning av detta menar man saknas i promemorian. Regeringen instämmer i att man behöver ta ett samlat grepp för att förstå näringslivets konkurrenskraft. Regeringens samlade näringspolitik beskrivs i utgiftsområde 24 Näringsliv.

SMHI påtalar i sitt remissvar att förslaget leder till ökade utsläpp och att detta riskerar försämra Sveriges möjligheter att nå sina klimatmål. Enligt SMHI kan ökade utsläpp leda till risk för böter. Det är för regeringen oklart vilka böter SMHI syftar på då utsläppen från flyget inte omfattas av ESR eller LULUCF (Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2018/841 av den 30 maj 2018 om inbegripande av utsläpp och upptag av växthusgaser från markanvändning, förändrad markanvändning och skogsbruk i ramen för klimat- och energipolitiken fram till 2030 och om ändring av förordning (EU) nr 525/2013 och beslut nr 529/2013/EU). Enligt regeringens mening ökar förslaget inte risken att Sverige skulle kunna bli skyldigt att betala böter till EU enligt dessa regelverk.

12.19 Ändrad malus för husbilar och vissa alternativbränslefordon

12.19.1 Ärendet och dess beredning

Inom Finansdepartementet har promemorian Ändrad malus för husbilar och vissa alternativbränslefordon tagits fram. I promemorian lämnas förslag om att malus för husbilar ska tas bort och att nya fordon som är utrustade med teknik för drift med en bränsleblandning som till övervägande del består av alkohol ska omfattas av malus. En sammanfattning av promemorian finns i *bilaga 14 avsnitt 1*. Promemorians lagförslag är likalydande med propositionens. Promemorian har remissbehandlats. En förteckning över remissinstanserna finns i *bilaga 14 avsnitt 2*. En sammanställning av remissvaren finns tillgänglig i Finansdepartementet (Fi2024/00720).

Lagrådet

Regeringen beslutade den 20 juni 2024 att inhämta Lagrådets yttrande över förslag till lag om ändring i vägtrafikskattelagen (2006:227). Lagrådsremissens lagförslag är likalydande med propositionens. Lagrådets yttrande finns i *bilaga 14 avsnitt 3*. Lagrådets synpunkter behandlas i avsnitt 12.19.5.

12.19.2 Gällande rätt

I Sverige tillämpas för närvarande två system för fordonsbeskattning, det koldioxidbaserade systemet och det viktbaserade systemet. Nyare lätta fordon beskattas inom det koldioxidbaserade systemet utifrån fordonets koldioxidutsläpp per kilometer och äldre lätta fordon beskattas inom det viktbaserade systemet utifrån fordonets vikt. Koldioxidutsläppen per kilometer baseras på uppmätt drivmedelsförbrukning vid testning enligt en körcykel. Den uppmätta drivmedelsförbrukningen räknas om till koldioxidutsläpp per kilometer baserat på kolinnehållet i det aktuella drivmedlet, oavsett om kolatomerna har fossilt eller biogent ursprung.

Det koldioxidbaserade fordonsskattesystemet regleras i vägtrafikskattelagen, förkortad VSL, och omfattar personbilar klass I som enligt uppgift i vägtrafikregistret är av fordonsår 2006 eller senare, personbilar klass I som är av tidigare fordonsår än 2006 men uppfyller kraven för miljöklass 2005, miljöklass El eller miljöklass Hybrid, samt personbilar klass II (dvs. husbilar), lätta bussar och lätta lastbilar som blivit skattepliktiga för första gången efter utgången av 2010 (2 kap. 7 § VSL).

För fordon som omfattas av det koldioxidbaserade systemet gäller som utgångspunkt att fordonsskatt tas ut med dels ett grundbelopp på 360 kronor, dels ett koldioxidbelopp (2 kap. 7 och 8 §§ VSL). Koldioxidbeloppets storlek beräknas utifrån fordonets drivmedel och det antal gram koldioxid som fordonet vid blandad körning släpper ut per kilometer utöver 111 gram. För fordon som är utrustade med teknik för drift med en bränsleblandning som till övervägande del består av alkohol, eller helt eller delvis med annan gas än gasol, är koldioxidbeloppet 11 kronor per gram. För övriga fordon är koldioxidbeloppet 22 kronor per gram (2 kap. 9 § VSL). Uppgift om fordons utsläpp av koldioxid hämtas i vägtrafikregistret (1 kap. 6 b § första stycket VSL). Även uppgifter om ett fordons drivmedel ska föras in i vägtrafikregistret (vägtrafikdataförordningen [2019:382] bilaga 1, 2.1).

Vissa lätta fordon i det koldioxidbaserade systemet omfattas därutöver av s.k. malus, som innebär att fordon med höga utsläpp av koldioxid får ett förhöjt koldioxidbelopp under de tre första åren från det att fordonet blir skattepliktigt för första gången. År fyra och därefter beräknas koldioxidbeloppet på samma sätt som för fordon i det koldioxidbaserade systemet som inte omfattas av malus. Malus infördes 2018 och omfattar nya personbilar klass I, personbilar klass II, lätta bussar och lätta lastbilar. Med nya avses fordon av fordonsår 2018 eller senare som blir skattepliktiga för första gången den 1 juli 2018 eller senare (2 kap. 9 a § första stycket VSL). Det förhöjda koldioxidbeloppet är, sedan den 1 juni 2022, summan av 107 kronor per gram koldioxid som fordonet vid blandad körning släpper ut per kilometer utöver 75 gram och upp t.o.m. 125 gram, och 132 kronor per gram koldioxid som fordonet vid blandad körning släpper ut per kilometer utöver 125 gram (2 kap. 9 a § andra stycket VSL). För fordon som blivit skattepliktiga för första gången mellan den 1 juli 2018 och den 31 maj 2022 gäller andra gränser och belopp enligt äldre bestämmelser. Fordon som är utrustade med teknik för drift med en bränsleblandning som till övervägande del består av alkohol, eller helt eller delvis med annan gas än gasol, omfattas inte av malus (2 kap. 9 a § tredje stycket VSL).

Fordon som är avställda är inte skattepliktiga (2 kap. 1 § VSL). Fordonsskatt tas ut för den tid då fordonet är skattepliktigt, men om det är skattepliktigt under en del av en kalendermånad är huvudregeln att skatt tas ut för hela månaden (2 kap. 13 § första stycket VSL). I fråga om fordon för vilka fordonsskatten uppgår till minst 4 800 kronor för ett helt skatteår tas dock skatt ut per dag för den månad under vilken skatteplikten första gången inträder för fordonet eller skatteplikten upphör av annan anledning än avställning. Om ett sådant fordon har varit avställt och avställningstiden har omfattat minst 15 dagar eller om fordonet har gått över till en ny ägare under avställningstiden, tas skatt ut för dag under den månad då avställningen började eller upphörde. För personbilar klass II gäller dock, om fordonet ställs av under den tid då malus tas ut, att avställningstiden ska ha omfattat minst 4 dagar i stället för minst 15 dagar (2 kap. 13 § andra stycket VSL).

12.19.3 Malus för husbilar tas bort

Regeringens förslag: Personbilar klass II, dvs. husbilar, ska inte omfattas av malus.

De särskilda reglerna för återbetalning av fordonsskatt för husbilar vid avställning tas bort.

Lagändringen ska träda i kraft den 1 februari 2025.

Promemorians förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: *First Camp*, *Fordonsbesiktningsbranschen*, *Företagarna*, *Husvagns- och Husbilsbranschens Riksförbund*, *Konsumentverket*, *Mobility Sweden*, *Motorbranschens*

Riksförbund, *SCR Svensk Camping*, *Skatteverket*, *Småföretagarnas Riksförbund*, *Svenska Fordonsbranschen*, *Svenskt Näringsliv*, *Sveriges Åkeriföretag*, *Transportföretagen*, *Transportstyrelsen* och *Visita* tillstyrker eller har inga invändningar mot förslaget.

BioDriv Öst, *Drivkraft Sverige*, *Energigas Sverige*, *Gröna Mobilister*, *Konjunkturinstitutet*, *Naturvårdsverket* och *2030-sekretariatet* avstyrker förslaget.

Konjunkturinstitutet, Naturvårdsverket och *Trafikanalys* anser att de problem vad gäller malus för husbilar som lyfts fram i promemorian redan har hanterats genom att det införts särskilda bestämmelser om avställning av husbilar.

Drivkraft Sverige, Gröna Mobilister och 2030-sekretariatet, ifrågasätter valet av tidpunkt för förslaget, när eldrivna husbilar nu börjar komma ut på marknaden.

Energigas Sverige och 2030-sekretariatet anser att förslaget inte bör gälla husbilar som tas i bruk före den 1 februari 2025.

2030-sekretariatet har synpunkter på konsekvensanalysen. Dessa synpunkter behandlas i avsnitt 12.19.5.

Kommerskollegium har inga invändningar mot promemorians slutsatser om anmälningsplikt enligt Europaparlamentets och rådets direktiv 2015/1535 av den 9 september 2015 om ett informationsförfarande beträffande tekniska föreskrifter och beträffande föreskrifter för informationssamhällets tjänster (anmälningsdirektivet) respektive Europaparlamentets och rådets direktiv 2006/123/EG av den 12 december 2006 om tjänster på den inre marknaden (tjänstedirektivet).

Några remissinstanser, däribland 2030-sekretariatet, Svenskt Näringsliv, Transportföretagen och Transportstyrelsen, har lämnat synpunkter och förslag som rör andra aspekter av fordonsbeskattningen än de som är föremål för förslagen i promemorian eller som rör andra skatter.

Sveriges Åkeriföretag och Transportföretagen efterfrågar en utredning med uppdraget att ta fram förslag till nytt system för vägtrafikens avgifter, skatter och tullar.

Skälen för regeringens förslag

Malus för husbilar tas bort

När malus infördes genom budgetpropositionen för 2018 var huvudmotivet att öka andelen miljöanpassade fordon med lägre koldioxidutsläpp per kilometer (prop. 2017/18:1 Förslag till statens budget, finansplan m.m. s. 404). Skälet till att personbilar klass II, dvs. husbilar, kom att omfattas av malus var att fordonskategorin redan var inordnad i det koldioxidbaserade fordonsskattesystemet (samma prop. s. 401). Husbilar skiljer sig dock från andra fordon genom att de inte enbart är fordon för person- och godsbefordran, utan även används som boende- och fritidsfordon. Att det därför kan vara motiverat att, vad gäller fordonsskatten, behandla husbilar annorlunda än andra lätta fordon är något som framförts av olika aktörer inom husbilsbranschen (se Fi2023/01272, Fi2023/02551 och Fi2023/02555) och är också något som flera remissinstanser, bl.a. *Mobility Sweden*, *Motorbranschens Riksförbund* och *Svenska Fordonsbranschen*, uttrycker. Till skillnad från *Konjunkturinstitutet*, *Naturvårdsverket* och *Trafikanalys* anser regeringen inte att det varit tillräckligt att införa särskilda bestämmelser om avställning av husbilar.

Sedan malus infördes har en ny testmetod, Worldwide Harmonised Light Vehicles Test Procedure (WLTP), för att mäta fordons utsläpp av bl.a. koldioxid börjat användas. Den nya testmetoden leder generellt till högre uppmätta utsläppsvärden än den testmetod som användes när malus infördes. Effekten av WLTP på beskattningen

av husbilar är betydligt större än vad som kunde antas när malus infördes. Vidare är utbudet av låg- och nollutsläppsalternativ i fordonskategorin ännu inte lika utvecklat som för andra personbilar och lätta lastbilar. Regeringen bedömer att malus för husbilar därmed inte får samma styrande effekt som för andra typer av lätta fordon. Mot denna bakgrund bör husbilar inte omfattas av malus. Regeringen anser, även med beaktande av vad bl.a. *2030-sekretariatet* och *Drivkraft Sverige* anför om valet av tidpunkt, att det är angeläget att åtgärda detta. Att som bl.a. 2030-sekretariatet föreslagit i stället införa någon form av särreglering vad gäller malus för husbilar skulle innebära ytterligare komplexitet i fordonsskattesystemet, vilket regeringen anser är ett sämre alternativ. Regeringen föreslår därför att personbilar klass II inte ska omfattas av malus.

Enligt nuvarande bestämmelser gäller under den tid malus tas ut särskilda regler för återbetalning av fordonsskatt för husbilar vid avställning. Om husbilar inte omfattas av malus finns det inte längre någon period under vilken de särskilda reglerna ska tillämpas. Eftersom de aktuella bestämmelserna som en följd av förslaget inte längre fyller någon funktion föreslår regeringen att de tas bort.

De synpunkter och förslag som 2030-sekretariatet, *BioDriv Öst*, *Energigas Sverige*, *Gröna Mobilister*, Mobility Sweden, *Riksförbundet M Sverige*, *Svenskt Näringsliv*, *Transportföretagen*, *Transportstyrelsen*, *Statens väg- och transportforskningsinstitut (VTI)* samt *Sveriges Åkeriföretag* lämnat och som inte rör promemorians förslag behandlas inte inom ramen för det här lagstiftningsärendet. Detsamma gäller förslaget från Sveriges Åkeriföretag och Transportföretagen om att tillsätta en utredning.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Myndigheternas genomförande av de föreslagna ändringarna underlättas om de inte träder i kraft vid ett årsskifte. Regeringen föreslår därför att ändringarna ska träda i kraft den 1 februari 2025. Förslaget innebär att fordonsskatt med förhöjt koldioxidbelopp inte ska tas ut för tiden fr.o.m. det datumet, varken för redan skattepliktiga husbilar eller för husbilar som blir skattepliktiga efter den sista januari 2025. Regeringen anser till skillnad från 2030-sekretariatet och Energigas Sverige att även redan skattepliktiga husbilar ska omfattas av förslaget. Om skillnaden i fordonsbeskattning mellan husbilar som blir skattepliktiga efter ikraftträdandet och husbilar som blir skattepliktiga kort dessförinnan blir stor finns det en risk att det stör marknaden. Äldre bestämmelser om vilka fordonskategorier som omfattas av malus föreslås dock gälla när det är fråga om fordonsskatt som avser tid före ikraftträdandet. Det innebär att husbilar fortfarande kommer att omfattas av malus för sådan tid. I fråga om fordonsskatt för fordon som har ställts av före ikraftträdandet föreslår regeringen att äldre bestämmelser om återbetalning ska gälla. Det innebär att avställningstiden för husbilar i dessa fall ska ha omfattat minst fyra dagar (eller att fordonet har gått över till en ny ägare under avställningstiden) för att skatt ska tas ut per dag under den månad då avställningen började eller upphörde.

Lagförslag

Förslaget medför ändringar i 2 kap. 9 a och 13 §§ VSL, se avsnitt 11.8.

12.19.4 Malus för nya fordon som är utrustade med teknik för drift med en bränsleblandning som till övervägande del består av alkohol

Regeringens förslag: Undantaget från malus för nya fordon som är utrustade med teknik för drift med en bränsleblandning som till övervägande del består av alkohol tas bort.

Lagändringen ska träda i kraft den 1 februari 2025.

Promemorians förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: *First Camp*, *Fordonsbesiktningsbranschen*, *Företagarna*, *Husvagns- och Husbilsbranschens Riksförbund*, *Konjunkturinstitutet*, *Konsumentverket*, *Naturvårdsverket*, *SCR Svensk Camping*, *Skatteverket*, *Småföretagarnas Riksförbund*, *Svenska Fordonsbranschen*, *Trafikverket*, *Transportföretagen*, *Transportstyrelsen* samt *Statens väg- och transportforskningsinstitut (VTI)* tillstyrker eller har inga invändningar mot förslaget.

BioDriv Öst, *Drivkraft Sverige*, *Energigas Sverige*, *Gröna Mobilister*, *Motorbranschens Riksförbund*, *Riksförbundet M Sverige* och *2030-sekretariatet* avstyrker förslaget.

Ett antal remissinstanser, bl.a. 2030-sekretariatet, Energigas Sverige och *Sveriges Åkeriföretag* anser att regeringen, i stället för att undantaget från malus tas bort, i första hand bör säkerställa att det är lönsamt att tanka förnybart jämfört med fossilt. I andra hand anser de att undantaget från malus för den aktuella typen av fordon bör villkoras med att den som är skattskyldig kan styrka att fordonet i fråga huvudsakligen tankats med E85, alternativt, vilket också *Mobility Sweden* och *Trafikanalys* föreslår, att undantaget endast ska omfatta fordon under en viss vikt- eller utsläppsgräns.

BioDriv Öst, Konjunkturinstitutet och VTI har synpunkter på konsekvensanalysen. Dessa synpunkter behandlas i avsnitt 12.19.5.

Skälen för regeringens förslag

Malus för vissa alternativbränslefordon

När malus infördes undantogs alternativbränslefordon, dvs. fordon som kan drivas med en bränsleblandning som till övervägande del består av alkohol eller med annan gas än gasol, från att omfattas. Undantaget motiverades med att dessa fordon kan drivas med drivmedel med lägre utsläpp av fossil koldioxid och att incitamentet för att köpa sådana fordon därför borde bevaras (prop. 2017/18:1 Förslag till statens budget, finansplan m.m. s. 406). En stor del av de fordon som berörs av undantaget är sådana som anpassats för drift med drivmedlet E85, som är en blandning mellan bensin och etanol. Dessa fordon kan drivas både med bensin och med E85 via samma bränsletank. Att ett fordon är anpassat för drift med E85 behöver alltså inte innebära att endast E85 används som drivmedel för fordonet. Enligt Trafikverkets bedömning utgjorde vanlig bensin drygt 85 procent av det drivmedel som under åren 2018–2022 användes i fordon anpassade för drift med E85.

Malus för ett fordon beräknas utifrån de i vägtrafikregistret registrerade uppgifterna om fordonets utsläpp av koldioxid. Det innebär att undantaget från malus får större ekonomisk betydelse ju högre fordonets registrerade utsläpp av koldioxid är. De senaste åren har nya personbilar och lätta lastbilar som registrerats med E85 som drivmedel i genomsnitt haft högre registrerade utsläpp av koldioxid än vad motsvarande bensin- och dieseldrivna fordon haft. Antalet nya personbilar och lätta lastbilar per år som registrerats med E85 som drivmedel har också ökat något, om än från låga nivåer.

Utöver att vissa fordonsmodeller redan från början är anpassade för drift med E85 är det också möjligt att genom s.k. efterkonvertering i efterhand anpassa ett bensindrivet fordon till drift med E85. Det är i regel tekniskt enkelt att genomföra en sådan efterkonvertering, utan några större ändringar av fordonets ursprungliga bränslesystem. Det förekommer att komponenter i bränslesystemet behöva bytas ut, men annars handlar det enbart om att motorns styrdator behöver programmeras om. Särskilda konverteringssatser för ändamålet finns i dag på marknaden och det

förekommer också att nya fordon säljs med konvertering som en tilläggstjänst. Transportstyrelsen har remitterat ett förslag om att ändra myndighetens föreskrifter i syfte att bl.a. underlätta efterkonvertering av bensindrivna fordon till drift med E85 med hjälp av konverteringssatser. Kostnaden för att efterkonvertera ett bensindrivet fordon till drift med E85 är i många fall lägre än summan av den malus som annars under tre år skulle tas ut för fordonet.

Sammantaget skapar dagens regler incitament att välja ett fordon anpassat för E85 eller att efterkonvertera ett bensindrivet fordon till drift med E85, även i fall där brukaren av fordonet inte har för avsikt att använda E85 som drivmedel. Uppfattningen att den här problematiken förekommer delas av flera remissinstanser, såsom *Naturvårdsverket*, *Trafikverket* och *VTI*. Antalet efterkonverteringar kan dessutom förväntas öka om Transportstyrelsens föreskrifter på området ändras. Ett antal remissinstanser, bl.a. *2030-sekretariatet*, *Energigas Sverige* och *Sveriges Åkeriföretag*, förespråkar alternativa lösningar, som att villkora undantaget från malus med att den som är skattskyldig kan styrka att fordonet i fråga huvudsakligen tankats med E85 eller att införa vikt- eller utsläppsgränser för vilka fordon som ska omfattas av undantaget från malus. Det bedöms inte vara möjligt att utan en orimligt stor administrativ börda kontrollera vilket drivmedel som faktiskt används i fordon anpassade för drift med E85. Att begränsa undantaget från malus till att gälla bara fordon som faktiskt drivs med drivmedel som ger upphov till lägre utsläpp av fossil koldioxid är därför enligt regeringen inte en lämplig lösning. Det är inte möjligt att utifrån befintligt beredningsunderlag lämna ett väl avvägt förslag om att begränsa undantaget från malus genom vikt- eller utsläppsgränser. Dagens regler riskerar att leda till ett omfattande skatteundandragande utan att syftet med dem – lägre utsläpp av fossil koldioxid – uppnås. Regeringen föreslår därför att undantaget från malus för fordon som är utrustade med teknik för drift med en bränsleblandning som till övervägande del består av alkohol ska tas bort. Några remissinstanser, bl.a. 2030-sekretariatet, Energigas Sverige och Sveriges Åkeriföretag, förespråkar att regeringen i stället ska säkerställa att det alltid är lönsamt att tanka förnybart jämfört med fossilt. Det skulle i praktiken förutsätta att regeringen vidtar åtgärder för att höja bensinpriset. Eftersom förankring och acceptans är avgörande för att genomföra klimatomställningen framstår detta enligt regeringen som ett sämre alternativ.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Myndigheternas genomförande av de föreslagna ändringarna underlättas om de träder i kraft samtidigt som de andra föreslagna ändringarna av malus. Regeringen föreslår därför att ändringarna ska träda i kraft den 1 februari 2025. Äldre bestämmelser om undantag från malus föreslås gälla för fordon som blivit skattepliktiga för första gången före ikraftträdandet. Det innebär att ändringarna bara omfattar nya fordon, dvs. fordon som blir skattepliktiga för första gången den 1 februari 2025 eller senare.

Lagförslag

Förslaget medför ändringar i 2 kap. 9 a § VSL, se avsnitt 11.8.

12.19.5 Konsekvensanalys

I detta avsnitt redogörs för förslagens effekter i den omfattning som bedöms lämpligt i det aktuella lagstiftningsärendet och med beaktande av förordningen (2007:1244) om konsekvensutredning vid regelgivning (förordningen har upphävts den 6 maj 2024 och ersatts med förordningen [2024:183] om konsekvensutredningar). De offentligfinansiella effekterna till följd av ändrade skatte- och avgiftsregler beräknas i enlighet med Finansdepartementets beräkningskonventioner. Beräkningarna görs i ikraftträdandeårets priser och utgår vanligtvis från att beteendet hos individer och företag

inte ändras till följd av förändringarna i skattereglerna. Vid beräkningen av den offentligfinansiella effekten av förändrad malus frångås principen om att basera beräkningarna på endast ikraftträdandeårets volymer. Detta då nybilsförsäljningen, både i fråga om antal och sammansättning, har förändrats kraftigt och förväntas fortsätta förändras de närmaste åren. Beräkningarna utgår från prognoser över fordonsflottans utveckling och en framskriven fördelning av nyregistrerade fordon. Antagandet om oförändrat beteende ger en god uppskattning av åtgärdernas effekt på kort och medellång sikt. På längre sikt, och för att analysera andra konsekvenser än de offentligfinansiella effekterna, kan ett mer dynamiskt synsätt behöva användas, där skattebaser tillåts påverkas av regeländringen.

Syfte och alternativa lösningar

Malus för husbilar tas bort

Förslaget innebär att personbilar klass II, dvs. husbilar, från den 1 februari 2025 inte omfattas av det förhöjda koldioxidbeloppet (malus). Detta innebär en väsentligt lägre årlig fordonsskatt under de första tre åren för bensin- och dieseldrivna husbilar. Förslaget påverkar både husbilar som nyregistreras efter att förslaget träder i kraft och de husbilar som nyregistrerats de tre senaste åren före ikraftträdandedagen. I och med att husbilar inte längre omfattas av malus kommer de särskilda regler för återbetalning av fordonsskatt för husbilar vid avställning som gäller under den tid malus tas ut att förlora sin betydelse. Förslaget innebär därför även att husbilar kommer att omfattas av samma regler för återbetalning av fordonsskatt vid avställning som gäller för andra lätta fordon. Syftet med förslaget är att bättre anpassa fordonsbeskattningen för husbilar till fordonskategorins särart och övergången till WLTP.

Ett alternativ till att helt ta bort malus för husbilar är att införa en särreglering där malus för husbilar är lägre än för andra lätta fordon, exempelvis genom en procentuell nedjustering, alternativt genom särskilda belopp eller gränser för hur malus tas ut för husbilar. En sådan särreglering skulle innebära ytterligare komplexitet i fordonsskattesystemet. Att helt ta bort malus för husbilar bedöms därför vara ett mer lämpligt sätt att uppnå syftet.

Malus för vissa alternativbränslefordon

Förslaget innebär att nya lätta fordon som är utrustade med teknik för drift med en bränsleblandning som till övervägande del består av alkohol kommer att omfattas av malus på samma sätt som fordon som endast kan använda bensin eller diesel som drivmedel. De fordon som berörs av förslaget, vilket i praktiken så gott som uteslutande är nya fordon anpassade för drift med E85, kommer att få en väsentligt högre årlig fordonsskatt under de tre första åren. Syftet med förslaget är att ta bort det incitament som nuvarande regler skapar att enbart av skatteskäl välja bilmodeller som är anpassade för drift med E85 eller genom efterkonvertering anpassa ett fordon för drift med E85. Genom de föreslagna ändringarna kan syftet med malus, att öka andelen miljöanpassade fordon med lägre koldioxidutsläpp per kilometer, även fortsatt upprätthållas.

Det finns inte någon möjlighet att kontrollera vilket drivmedel som faktiskt används i ett enskilt fordon som kan använda flera olika drivmedel. Det är därför inte heller möjligt att begränsa undantaget från malus till att gälla enbart sådana fordon som faktiskt drivs med drivmedel med lägre utsläpp av fossil koldioxid.

Förslagens förenlighet med EU-rätten

Regeringen bedömer att förslagen är förenliga med EU-rätten.

Regeringen anser att lagförslaget bör anmälas till Europeiska kommissionen enligt anmälningsdirektivet. Enligt direktivet kan skattemässiga lagstiftningsåtgärder antas även om tremånadersperioden för granskningsförfarandet under direktivet inte har löpt ut. Någon frysningsperiod gäller således inte. Regeringen bedömer vidare att förslaget inte behöver anmälas enligt tjänstedirektivet. Som framgår i avsnitt 12.19.3 har *Kommerskollegium* inte några invändningar mot dessa bedömningar.

Offentligfinansiella effekter

Sammantaget minskar förslagen skatteintäkterna med ca 40 miljoner kronor 2025. Eftersom förslagen är avsedda att träda i kraft den 1 februari 2025, blir effekten under 2025 en delårseffekt.

Malus för husbilar tas bort

Baserat på uppgifter om husbilar som nyregistrerats de senaste åren bedöms malus för husbilar som registrerats efter 1 juni 2022 i genomsnitt uppgå till ca 20 000 kronor per år. Eftersom husbilar i många fall är avställda en stor del av året blir dock den genomsnittliga faktiska skatten väsentligt lägre. Med utgångspunkt i påställningsmönstret under 2023 för husbilar som registrerades under 2021 och 2022 uppskattas att husbilar som omfattas av malus är påställda i genomsnitt ca 35 procent av årets dagar, vilket innebär en årlig malus på ca 7 000 kronor.

Hur många husbilar som årligen nyregistreras har varierat relativt kraftigt det senaste decenniet men uppgår till ca 5 000 per år. Eftersom malus tas ut under de tre första åren från det att ett fordon blir skattepliktigt för första gången innebär det att ca 15 000 husbilar omfattas av malus.

Förslaget antas vidare öka antal dagar som husbilarna är påställda. Skälen för det är dels att husbilar inte längre kommer omfattas av några särskilda regler för återbetalning av fordonsskatt vid avställning, dels att det får mindre ekonomisk betydelse att ställa av husbilen när malus tas bort. Detta bedöms minska det årliga skattebortfallet något. Sammantaget bedöms förslaget om borttagen malus innebära att skatteintäkterna minskar med ca 90 miljoner kronor årligen.

Malus för vissa alternativbränslefordon

Beräkningen av förslagets offentligfinansiella effekter baseras på den prognos över nybilsförsäljningen som Trafikanalys redovisar varje år. Den senaste prognosen publicerades under våren 2024 och sträcker sig t.o.m. 2027. Beräkningen utgår vidare från att nya personbilar som påverkas av ändringen i genomsnitt får drygt 9 600 kronor högre årlig fordonsskatt och att lätta lastbilar som påverkas av ändringen får drygt 22 600 kronor högre årlig fordonsskatt. Detta gäller för de tre första åren från det att fordonet blir skattepliktigt för första gången och baseras på uppgifter om utsläpp av koldioxidutsläpp för de fordon anpassade för drift med E85 som nyregistrerats 2021–2023.

Skillnaden mellan de offentligfinansiella bruttoeffekterna och nettoeffekterna uppstår till följd av att förändringar i fordonsskatt som belastar företagen antas leda till lägre vinster och därmed resulterar i lägre bolagsskatteintäkter. För nya personbilar antas 60 procent av skatteförändringen belasta företagen och för nya lätta lastbilar antas 100 procent belasta företagen. Eftersom malus tas ut under de tre första åren från det att ett fordon blir skattepliktigt för första gången kommer de offentligfinansiella intäkterna från den föreslagna ändringen att öka i takt med att fler årsklasser omfattas av den. Den fulla offentligfinansiella effekten uppnås först tre år efter ikraftträdandet. I beräkningen antas att nybilsförsäljningen sker kontinuerligt under året och att en tolftedel av den prognostiserade nybilsförsäljningen sker per månad.

Efter att nyregistreringen av personbilar anpassade för drift med E85 under många år legat kring 1 000 fordon per år har försäljningen de senaste åren ökat till drygt 4 000 fordon 2023. Nyregistreringen av lätta lastbilar anpassade för drift med E85 låg på under 100 fordon per år fram till 2019 men har sedan dess ökat till drygt 1 000 fordon 2023. Att nyregistreringen av sådana lätta lastbilar har ökat så kraftigt bedöms till stor del förklaras av den skattefördel som dessa fordon har. Både vad gäller personbilar och lätta lastbilar antar Trafikanalys i sin prognos en viss fortsatt ökning. I prognosen över nyregistrerade fordon anpassade för E85 ingår inte fordon som efterkonverteras till E85. Detta innebär att kommande förändring av Transportstyrelsens föreskrifter i syfte att underlätta efterkonvertering av bensindrivna fordon till drift med E85 inte påverkar den prognostiserade nyregistreringen. Att efterkonverterade fordon inte ingår i beräkningen gör bedömningen av den offentligfinansiella effekten av förslaget mycket osäker.

Förslaget om malus för nya fordon som är utrustade med teknik för drift med en bränsleblandning som till övervägande del består av alkohol bedöms innebära att skatteintäkterna ökar med ca 40 miljoner kronor 2025. Den offentligfinansiella effekten bedöms öka över tid allt eftersom fler årskullar omfattas.

Effekter för företag och privatpersoner

Malus för husbilar tas bort

Att husbilar inte längre ska omfattas av malus bedöms i huvudsak påverka hushållen. Genomsnittlig årlig malus för en husbil som registrerats med en uppgift om fordonets utsläpp av koldioxid uppmätt enligt WLTP är ca 20 000 kronor. Den genomsnittliga faktiska skatten är dock väsentligt lägre eftersom husbilar ofta är avställda en stor del av året. För en husbil som är påställd ca 35 procent av tiden innebär borttagandet av malus sänkt fordonsskatt med i genomsnitt ca 7 000 kronor per år, eller totalt ca 21 000 kronor under hela den treåriga malusperioden.

Malus för vissa alternativbränslefordon

Förslaget innebär att lätta fordon som är anpassade för drift med E85 eller någon annan bränsleblandning som till övervägande del består av alkohol under de tre första åren från det att fordonet blir skattepliktigt för första gången kommer att beskattas på samma sätt som bensin- eller dieseldrivna fordon med motsvarande utsläpp av koldioxid. År 4 och därefter kommer fordon som är utrustade med teknik för drift med en bränsleblandning som till övervägande del består av alkohol även fortsättningsvis beskattas lägre än motsvarande bensin- eller dieseldrivna fordon, eftersom koldioxidbeloppet är hälften så högt. tabell 12.10 nedan visar årlig fordonsskatt, enligt nuvarande regler respektive enligt förslaget, utifrån olika nivåer av utsläpp av koldioxid per kilometer. För jämförelse anges också den årliga fordonsskatten för bensindrivna fordon med motsvarande utsläpp.

Tabell 12.10 Årlig fordonsskatt för fordon anpassade för drift med E85 respektive bensindrivna fordon

Kronor

CO_2-värde	E85-fordon nuvarande regler		E85-fordon föreslagna regler		Bensindrivna fordon	
g/km	År 1–3	År 4–	År 1–3	År 4–	År 1–3	År 4–
100	360	360	3 035	360	3 035	360
150	789	789	9 010	789	9 010	1 218
200	1 339	1 339	15 610	1 339	15 610	2 318
250	1 889	1 889	22 210	1 889	22 210	3 418
300	2 439	2 439	28 810	2 439	28 810	4 518

Källa: Egna beräkningar.

Tabellen visar att undantaget från malus får större ekonomisk betydelse ju högre fordonets registrerade uppgift om utsläpp av koldioxid är. För en personbil eller lätt lastbil med ett registrerat utsläpp av koldioxid på 300 g/km innebär nuvarande regler en fordonsskatt som är drygt 26 000 kronor lägre per år under de tre första åren jämfört med motsvarande bensindrivet fordon, dvs. totalt nästan 80 000 kronor för hela malusperioden. För en mer genomsnittlig personbil, med ett registrerat utsläpp på 150 g/km, handlar det om drygt 8 000 kronor per år eller totalt nästan 25 000 kronor för hela malusperioden.

Förslaget förväntas innebära att nyregistreringen av lätta fordon anpassade för drift med E85 med mycket hög bränsleförbrukning – och därmed mycket höga utsläpp av koldioxid – minskar. Om detta innebär att köparna i stället väljer fordon som, oavsett drivmedel, har en lägre drivmedelsförbrukning kan förslaget innebära att körkostnaderna minskar för framtida fordonsägare. En framtida fordonsflotta som består av fordon med lägre genomsnittlig drivmedelsförbrukning ger förbättrade möjligheter att klara ett transportbehov med bil till rimliga kostnader.

Som *Konjunkturinstitutet* anför är ett annat tänkbart utfall av förslaget att köpare som efterfrågar sådana bilar som har en hög bränsleförbrukning snarare behåller sin gamla bil än köper en ny bränslesnålare bil. Detta kan resultera i att utbudet av begagnade miljövänliga bilar snarare minskar än ökar. Eftersom förslaget främst påverkar bilköpare som väljer bilar med mycket hög bränsleförbrukning bedöms förslaget ändå sammantaget leda till att fordonsflottan blir mer energieffektiv. Förslaget ökar de fasta kostnaderna för att äga nya fordon anpassade för drift med E85 eller någon annan bränsleblandning som till övervägande del består av alkohol under de första tre åren. På längre sikt kan dock ett starkare incitament att välja energieffektiva fordon leda till att kostnaderna för att resa med bil blir lägre när utbudet av äldre energieffektiva fordon ökar. På detta sätt kan förslaget på sikt gynna de bilägare som är hänvisade till det utbud som finns tillgängligt på begagnatmarknaden. Förslaget bedöms därför ha en indirekt fördelningseffekt som gynnar bilägare med lägre inkomster, vilka i stor utsträckning är hänvisade till begagnatmarknaden. Det bedöms gälla även om skillnaden i drivmedelsförbrukning mellan olika bilar, och därmed i relativpriser för att köra dem, i viss utsträckning kan antas komma att kapitaliseras i bilpriserna på begagnatmarknaden, vilket *VTI* anför. De köpare av nya fordon som påverkas direkt av förslaget genom en högre årlig fordonsskatt bedöms vara personer med högre inkomster.

Företagen bedöms i huvudsak påverkas genom att förslaget innebär högre fordonsskatt för lätta lastbilar som är anpassade för drift med E85.

Effekter för statliga myndigheter och de allmänna förvaltningsdomstolarna

Förslagen bedöms innebära marginella konsekvenser för berörda myndigheter. Transportstyrelsen kommer att behöva anpassa it-system till följd av förslagen. Därtill behöver Skatteverket och Transportstyrelsen uppdatera informationsmaterial. Förändringarna kommer att ingå i den anpassning som årligen görs med anledning av ny eller förändrad lagstiftning och kostnaderna för myndigheterna ska hanteras inom befintliga ekonomiska ramar. För de allmänna förvaltningsdomstolarna bedöms förslaget inte ha någon inverkan.

Effekter för miljön

Malus för husbilar tas bort

Att ta bort malus för husbilar minskar incitamenten för köpare av husbilar att välja ett fordon med låga koldioxidutsläpp. Utbudet av eldrivna eller laddbara husbilar är i dag

mycket litet men flera eldrivna modeller av husbilar har lanserats det senaste året. I och med att elektrifieringen nu tagit fart bland lätta lastbilar är det rimligt att förvänta sig att även allt fler eldrivna husbilsmodeller kommer att introduceras de närmaste åren. Den besparing vid köp av en diesel- eller bensindriven husbil som förslaget innebär är dock relativt liten i förhållande till merkostnaden för en eldriven husbil. Förslaget bedöms därför få små effekter på köpares val av fordon, åtminstone på kort sikt. Därmed bedöms förslaget leda till endast marginella ökningar av utsläppen av växthusgaser. *Lagrådet* anmärker att förslaget svårligen kan förenas med klimatlagen (2017:720), särskilt 2 § 3, och att det saknas en förklaring hur det förhåller sig till den lagen. Den bestämmelse Lagrådet hänvisar till handlar om regeringens klimatpolitiska arbete som helhet. Att med utgångspunkt i ett enskilt förslag av den typ som nu är aktuellt utvärdera om regeringen lever upp till kraven i bestämmelsen låter sig därmed inte göras.

Malus för vissa alternativbränslefordon

Nuvarande regler har gett incitament att av skatteskäl välja fordon anpassade för drift med E85 eller någon annan bränsleblandning som till övervägande del består av alkohol, även i de fall då det inte finns någon avsikt att använda den typen av drivmedel. Det gäller särskilt när det är fråga om fordon med hög bränsleförbrukning, eftersom ett sådant fordon i genomsnitt har en högre registrerad uppgift om fordonets utsläpp av koldioxid. Som framgår av tabell 12.11 nedan har under de senaste tre åren fordon anpassade för drift med E85 haft en väsentligt högre genomsnittlig registrerad uppgift om fordonets utsläpp av koldioxid än bensin- eller dieseldrivna fordon. I synnerhet gäller detta för lätta lastbilar.

Tabell 12.11 Antal och genomsnittlig registrerad uppgift om koldioxidutsläpp (g/km) uppdelat på drivmedel för personbilar respektive lätta lastbilar som nyregistrerats 2021–2023

Drivmedel	Personbilar		Lätta lastbilar	
	Antal	Genomsnittligt CO_2-värde	Antal	Genomsnittligt CO_2-värde
Bensin	287 579	139	2 922	190
E85	8 086	168	3 232	285
Diesel	96 082	165	85 436	193

Källa: Egna beräkningar utifrån vägtrafikregistret.

Att även fordon som kan drivas med E85 eller någon annan bränsleblandning som till övervägande del består av alkohol omfattas av malus bedöms öka incitamenten att välja lätta fordon med låg bränsleförbrukning, även i fall där de kan drivas med t.ex. E85. Nuvarande regler, i kombination med att fler modeller av bensinfordon erbjuds med en motor anpassad för drift med E85 och förändrat regelverk kring efterkonvertering, riskerar att underminera den styrning mot lätta fordon med låga utsläpp av koldioxid som malus ska ge. Förslaget bedöms därför påverka nybilsförsäljningen av personbilar och lätta lastbilar i en riktning som leder till minskade utsläpp av koldioxid.

Användning av E85 eller någon annan bränsleblandning som till övervägande del består av alkohol innebär lägre utsläpp av fossil koldioxid än användning av dagens bensin. Det finns därför även fortsatt skäl att främja användningen av den typen av drivmedel. Detta sker både genom skattebefrielse av höginblandade biodrivmedel och genom att den koldioxidbaserade fordonsskatten efter de tre första åren är lägre för lätta fordon som är utrustade med teknik för drift med en bränsleblandning som till övervägande del består av alkohol.

Övriga effekter

Malus för husbilar tas bort

Hushåll med relativt höga inkomster bedöms svara för en större del av inköpen av nya husbilar. Som också *2030-sekretariatet* anför bedöms förslaget om borttagen malus för husbilar därför främst gynna hushåll i den övre delen av inkomstfördelningen. Sett till den ekonomiska jämlikheten i stort bedöms dock förslaget få en mycket begränsad effekt. Medelåldern för de husbilsägare som köpt en ny husbil de senaste tre åren är ca 60 år där omkring 60 procent av husbilsägarna är 60 år eller äldre. Förslaget om att malus för husbilar ska tas bort gynnar därmed i större utsträckning denna åldersgrupp.

Av husbilsägarna står män som ägare till lite drygt tre fjärdedelar. Ungefär samma förhållande gäller för nyregistrerade husbilar. Även om en del av kostnaderna sannolikt omfördelas inom hushållen bedöms ändå en förändrad beskattning av husbilar i genomsnitt gynna män mer än kvinnor. Sett till jämställdheten i stort bedöms dock förslaget ha marginella effekter på den ekonomiska jämställdheten mellan män och kvinnor.

Malus för vissa alternativbränslefordon

Förslaget om malus för nya fordon som är utrustade med teknik för drift med en bränsleblandning som till övervägande del består av alkohol bedöms ha en indirekt fördelningseffekt som gynnar bilägare med lägre inkomster, vilka i stor utsträckning är hänvisade till begagnatmarknaden. Av ägarna till personbilar som är anpassade för drift med E85 står män som ägare till ungefär två tredjedelar. Ungefär samma förhållanden gäller för nyregistrerade personbilar. Förslaget bedöms därför påverka män mer än kvinnor, även om en viss omfördelning av kostnader sannolik sker inom hushållen. Sett till den ekonomiska jämställdheten i stort bedöms förslaget ha marginella effekter.

Som *BioDriv Öst* anför kan förslaget påverka olika aktörers vilja och möjligheter att investera i en diversifierad fordonsflotta, något som i förlängningen kan påverka Sveriges krisberedskap negativt. Detta bedöms i viss utsträckning vägas upp om det framöver blir lättare att efterkonvertera bensindrivna fordon till drift med E85 med hjälp av konverteringssatser. Bilar som är anpassade för drift med E85 kommer även fortsättningsvis ha en lägre fordonskatt från år fyra jämfört med en motsvarande bensin- eller dieseldriven bil.

Förslagen bedöms inte medföra några särskilda konsekvenser för kommuner och regioner, sysselsättning, arbetslöshet, inflation och löner.

12.20 Befrielse från energiskatt på el för CCS bör inte genomföras

Regeringens bedömning: Det bör inte införas en befrielse från energiskatt på el för infångning av koldioxid.

Skälen för regeringens bedömning: Under 2023 remitterade Finansdepartementet en promemoria med förslag om befrielse från energiskatt på el för infångning av koldioxid (s.k. CCS). Förslaget syftade till att dels främja etableringen av CCS i Sverige, dels skapa mer lika skatterättsliga villkor för CCS mellan aktörer som bedriver industriell verksamhet och andra aktörer som kan tänkas installera CCS-teknik. Enligt förslaget ska energiskatten på el som förbrukas i en CCS-installation sättas ned till 0,6 öre per kilowattimme, vilket är den nivå som gäller för el som förbrukas i tillverkningsprocessen i industriell verksamhet. Skattebefrielsen skulle vara ett statligt stöd och utgöra ett komplement till andra stöd för CCS. Även om majoriteten av

remissinstanserna stödde förslaget var flera av dem negativa till utformningen av det. Skatteverket har ställt sig tveksamt till att någon skattebefrielse för elförbrukning för CCS i industriell tillverkningsprocess, enligt de antaganden som låg till grund för det remitterade förslaget, föreligger. Därmed finns inte någon snedvridning i energiskattehänseende mellan aktörer som bedriver industriell verksamhet och andra aktörer som kan tänkas installera CCS-teknik. Många remissinstanser pekade också på att förslaget skulle skapa en snedvridning mellan olika tekniker för infångning av koldioxid eller mellan olika verksamheter där infångning av koldioxid kan bli aktuell. Skatteverket, liksom Energimyndigheten, ansåg också att förslagets förenlighet med EU:s regler om statligt stöd bör utredas ytterligare i ljuset av andra åtgärder som staten aviserat för att främja etableringen av CCS.

Det pågår ett arbete med att främja etableringen av CCS, exempelvis genom investeringsstöd och omvända auktioner där staten köper infångad koldioxid. Auktionerna, som är en central del av satsningen på CCS, utgör ett statligt stöd enligt unionsrätten och går inte att kombinera med andra statliga stöd. En skattebefrielse för CCS riskerar därmed att äventyra auktionerna och andra stöd som på ett mer effektivt och ändamålsenligt sätt främjar etableringen av CCS. Förslaget medför också risker för betydande snedvridning på marknaden mellan olika tekniker för CCS. Det kan också ifrågasättas om dagens lagstiftning medför en sådan snedvridning i skatterättsligt hänseende som förslaget avsågs åtgärda. Mot denna bakgrund bedömer regeringen att förslaget inte bör genomföras.

I budgetpropositionen för 2024 (prop. 2023/24:1 Förslag till statens budget, finansplan och skattefrågor avsnitt 12.17) gjorde regeringen bedömningen att befrielse från energiskatt på el för infångning av koldioxid bör införas fr.o.m. den 1 oktober 2024. Förslaget bedömdes inte ha någon offentligfinansiell effekt under 2024 och 2025. I denna proposition återtas aviseringen.

Skatt på konsumtion m.m. – övriga punktskatter

12.21 Sänkt alkoholskatt för öl från oberoende småbryggerier bör införas

Regeringens bedömning: Det bör införas ett system för nedsatt alkoholskatt för öl från oberoende småbryggerier som i huvudsak överensstämmer med det som föreslås i promemorian Sänkt alkoholskatt för öl från oberoende småbryggerier.

Skälen för regeringens bedömning: Finansdepartementet remitterade i juni 2024 promemorian Sänkt alkoholskatt för öl från oberoende småbryggerier (Fi2024/01482). I promemorian föreslås ett system för nedsatt alkoholskatt för öl från oberoende småbryggerier. Nedsättningen omfattar enligt förslaget öl producerad av producenter vars årsproduktion uppgår till som mest 3 miljoner liter öl. Producenterna som omfattas av nedsättning delas in i fem olika kategorier utifrån sin årsproduktion. Öl från producenter i kategorin med lägst produktion föreslås i promemorian ges skattenedsättning med 50 procent. Nedsättningen minskar sedan stegvis med 10 procentenheter per kategori. I promemorian begränsades nedsättningen till att enbart gälla öl från producenter som är juridiskt och ekonomiskt oberoende från andra ölproducenter och dessutom inte tillverkar på licens. Det krävs även att producenten använder lokaler som är fysiskt skilda från andra ölproducenter. Ändringarna föreslås i promemorian träda i kraft den 1 juli 2025.

Regeringen anser att det bör införas ett system för nedsatt alkoholskatt för öl från oberoende småbryggerier och att systemet i huvudsak bör överensstämma med det som föreslås i promemorian Sänkt alkoholskatt för öl från oberoende småbryggerier.

Regeringen avser att återkomma till riksdagen med sådana förslag. De kommande förslagen bör träda i kraft den 1 juli 2025.

Förslaget beräknas minska skatteintäkterna med 60 miljoner kronor 2025 (delårseffekt eftersom förslaget föreslås träda i kraft 1 juli 2025) och därefter med 120 miljoner kronor per år.

Övriga skattefrågor

12.22 Vissa förändringar på F-skattens område

12.22.1 Ärendet och dess beredning

Regeringen beslutade den 9 november 2017 att tillsätta en särskild utredare med uppdrag att se över F-skattesystemet (dir. 2017:108). Utredningen, som tog namnet F-skatteutredningen, redovisade i delbetänkandet F-skattesystemet – några särskilt utpekade frågor (SOU 2018:49) en analys om och i vilken utsträckning F-skattesystemet uppfattas leda till att de som egentligen är anställda har anlitats som näringsidkare, s.k. falska egenföretagare.

En sammanfattning av delbetänkandet finns i *bilaga 15 avsnitt 1*. Delbetänkandet har remissbehandlats.

En förteckning över remissinstanserna finns i *bilaga 15 avsnitt 2*. Remissyttrandena finns tillgängliga i Finansdepartementet (Fi2018/02428).

Den 3 juni 2019 redovisade utredningen sitt uppdrag i slutbetänkandet F-skattesystemet – en översyn (SOU 2019:31).

En sammanfattning av slutbetänkandet finns i *bilaga 15 avsnitt 3*. Slutbetänkandets lagförslag finns i *bilaga 15 avsnitt 4*.

Betänkandet har remissbehandlats. En förteckning över remissinstanserna finns i *bilaga 15 avsnitt 5*. Remissyttrandena finns tillgängliga i Finansdepartementet (Fi2019/02211).

Lagrådet

Regeringen beslutade den 13 juni 2024 att inhämta Lagrådets yttrande över de lagförslag som finns i *bilaga 15 avsnitt 6*. Lagrådets yttrande finns i *bilaga 15 avsnitt 7*. Lagrådet lämnar förslagen utan erinran. I förhållande till lagrådsremissen har vissa språkliga och redaktionella ändringar gjorts.

12.22.2 F-skattesystemet

Preliminär skatt ska betalas för beskattningsåret med belopp som så nära som möjligt motsvarar den slutliga skatten. Den preliminära skatten betalas antingen genom skatteavdrag som A-skatt eller enligt särskild debitering som F-skatt eller särskild A-skatt.

Den som bedriver eller avser att bedriva näringsverksamhet i Sverige kan godkännas för F-skatt. Ett godkännande för F-skatt innebär att det är den fysiska eller juridiska personen själv som ansvarar för att betala in sin preliminära skatt och sina socialavgifter. Ett godkännande för F-skatt för en fysisk person kan förenas med villkoret att det bara får åberopas i innehavarens näringsverksamhet, vilket kallas FA-skatt. Om en fysisk person är godkänd för FA-skatt ska arbetsgivaren betala in preliminärskatt och arbetsgivaravgifter på lönen till Skatteverket. Det är dock den fysiska personen som är ansvarig för att betala in preliminärskatt och egenavgifter på ersättning för arbete som utförts i näringsverksamheten. Sedan F-skattesystemet infördes är det i

princip Skatteverkets beslut om godkännande för F-skatt och åberopande av detsamma som är avgörande för vem som ska betala socialavgifter för ersättning för arbete.

F-skatteutredningen har sett över F-skattesystemet och analyserat effekterna av nuvarande bestämmelsers utformning och tillämpning, då dessa regler påverkar ett konkurrenskraftigt och dynamiskt företagsklimat. Syftet med översynen var att utreda F-skattesystemets inverkan på företagens villkor, dess betydelse för skyddsregler för arbetstagare samt dess betydelse för att förebygga skattefusk och skatteundandragande. Utredningen lämnande ett antal förbättringsförslag på F-skattens område, särskilt med beaktande av skattefusk- och skatteundandragandeperspektivet. Översynen presenterades i delbetänkandet SOU 2018:49 och slutbetänkandet SOU 2019:31. För närmare genomgång av bakgrunden och gällande rätt hänvisas till dessa betänkanden.

12.22.3 Det finns behov av förändringar på F-skattens område

Regeringens bedömning: Det finns behov av vissa förändringar på F-skattens område, framför allt för att motverka risken för skattefusk och skatteundandragande och för att förebygga att företag används som brottsverktyg.

Skälen för regeringens bedömning: Regeringen vill slå vakt om det svenska skattesystemet för att kunna förbättra välfärden och säkra statens grundläggande uppgifter. För att skatterna långsiktigt ska kunna finansiera detta måste såväl allmänheten som företagen ha ett högt förtroende för skattesystemet. Regeringen värdesätter företagen och arbetar för att skapa rätt förutsättningar för företag att bildas och växa. Därför är det viktigt att arbeta för att minska skattefusk och skatteundandragande, eftersom det skadar konkurrens på lika villkor och drar undan resurser från den gemensamma välfärden. Undandragande av skatter och avgifter har också blivit ett allt viktigare brottsområde för organiserad brottslighet. Den organiserade brottsligheten använder sig systematiskt av företag för att begå brott. Såsom regeringen lyfter fram i den nationella strategin mot organiserad brottslighet (skr. 2023/24:67) behöver det bli svårare att berika sig på och investera i brottslighet. Centrala delar i det arbetet är att motverka den kriminella ekonomin genom att förhindra utnyttjandet av offentliga medel, förhindra att företag och andra juridiska personer används som brottsverktyg samt utnyttja potentialen i administrativa åtgärder som ett brottsförebyggande instrument.

En väl fungerande konkurrens, större möjligheter för Skatteverket att kunna granska de företag som bedriver eller uppger sig bedriva verksamhet samt tillhandahålla register som överensstämmer med verkligheten utgör i det avseendet viktiga faktorer. Ett godkännande för F-skatt är en viktig komponent för att skapa goda villkor för att starta, driva och utveckla företag. Bestämmelserna ska vara enkla, tydliga och lätthanterliga för både enskilda och myndigheter. Samtidigt måste det finnas ett effektivt system för att förhindra att systemet med F-skatt missbrukas eller utnyttjas i brottsliga syften.

Ett godkännande för F-skatt som missbrukas leder till osund konkurrens och påverkar företagsklimatet negativt. Det måste därför finnas goda förutsättningar för Skatteverket att ha möjlighet att inte godkänna en ansökan om F-skatt eller återkalla ett godkännande för F-skatt, för den företagare som inte konkurrerar på lika villkor. Vidare bidrar en korrekt registrering till ett ändamålsenligt nyttjande av systemet och motverkar att F-skattens funktionalitet, den skatterättsliga statusen som näringsidkare, används för andra syften än vad den är avsedd för.

Uppgifter i Skatteverkets databaser används ofta av såväl andra myndigheter som av privata aktörer vid beslutsfattande och det är därför viktigt att en uppgift om godkännande för F-skatt i Skatteverkets databaser speglar verkliga förhållanden. Exempelvis kontrollerar Försäkringskassan vid beslutsfattande om assistans att den aktuella arbetsgivaren är godkänd för F-skatt. Endast fysiska och juridiska personer som bedriver eller som har för avsikt att bedriva näringsverksamhet bör således vara godkända för F-skatt.

Frågan om näringsverksamhet bedrivs eller kommer att bedrivas kan vara svår att avgöra vid ansökningstillfället. Detta gäller särskilt när ansökan grundas på en avsikt att bedriva näringsverksamhet och i situationer där fråga uppstår om en nystartad verksamhet kan betraktas som näringsverksamhet eller inte. Det avgörande för Skatteverkets bedömning är hur verksamheten efter ansökningstillfället faktiskt har bedrivits, en bedömning som av naturliga skäl kan göras först i efterhand. Om det efter godkännandet kommer fram att förutsättningarna för F-skatt inte är uppfyllda ska Skatteverket som regel återkalla godkännandet. Kontrollarbetet är dock i dag såväl resurskrävande som förenat med betydande utredningssvårigheter och är ofta beroende av frivilliga aktiva åtgärder från den som fått godkännandet.

F-skatteutredningen gjorde i sitt betänkande bedömningen att F-skattesystemet i huvudsak är välfungerande, men att det finns behov av ytterligare åtgärder framför allt för att motverka risken för skattefusk och skatteundandragande. Dessutom ansåg utredningen att det behövs bättre förutsättningar för Skatteverket att vägra och att återkalla ett godkännande för F-skatt för den som inte konkurrerar på lika villkor. Vidare ansåg utredningen att Skatteverket behöver bättre rättsliga förutsättningar för att effektivt kunna följa upp de fysiska och juridiska personer som är godkända för F-skatt. Det finns även ett behov av att göra regelverket tydligare och mer överskådligt.

Bättre rättsliga verktyg för att effektivt följa upp fysiska och juridiska personer godkända för F-skatt samt förutsättningar att vägra och återkalla ett godkännande skulle dessutom ge betydelsefulla verktyg för Skatteverket i deras arbete inom myndighetssamverkan mot arbetslivskriminalitet. Med arbetslivskriminalitet menas bl.a. när företag medvetet bryter mot olika slags regler i arbetslivet och t.ex. inte betalar skatter och avgifter (se t.ex. SOU 2023:8). Arbetslivskriminalitet leder exempelvis till att företag inte kan konkurrera på lika villkor. Eftersom regeringen bedriver både ett myndighetsgemensamt arbete mot arbetslivskriminalitet och ett myndighetsgemensamt arbete mot organiserad brottslighet kommer Skatteverkets utökade möjligheter därför att motverka skatterelaterad brottslighet, vilket indirekt även understöder medverkande myndigheter i deras brottsförebyggande och brottsbekämpande arbete.

Regeringen delar i stort F-skatteutredningens bedömningar. Ett godkännande för F-skatt som missbrukas leder till osund konkurrens och påverkar företagsklimatet negativt. Goda villkor för företagande är centralt för ekonomisk tillväxt.

Det finns ett behov av att förbättra förutsättningarna för Skatteverket att såväl vägra som att återkalla godkännanden för F-skatt för den som inte konkurrerar på lika villkor. Sådana förändringar på F-skattens område gagnar i slutändan de seriösa företagen. Det är därför lämpligt att ge Skatteverket ytterligare verktyg för att kunna kontrollera näringsidkare såväl vid ansökan för F-skatt som vid ett eventuellt återkallande av godkännande för F-skatt samt inom ramen för det myndighetsgemensamma arbetet mot arbetslivskriminalitet. På så sätt får Skatteverket ännu större möjligheter att fatta korrekta beslut. En korrekt F-skattedatabas uppfyller vidare systemets syfte bättre. De utökade kontrollmöjligheterna bör dock inte verka betungande för företagen, utan det bör finnas en balans mellan dessa och en eventuellt

ökad administrativ börda för företagen. F-skatteutredningens förslag i dessa delar, och som presenterats i slutbetänkandet, ligger till grund för regeringens förslag på området. Vid en intresseavvägning anser regeringen att merparten av de föreslagna reglerna ska införas.

12.22.4 Ett godkännande får tidsbegränsas i vissa fall

Regeringens förslag: Ett godkännande för F-skatt gäller tills vidare. Giltighetstiden av ett sådant beslut ska dock begränsas om den sökande begär det. Giltigheten ska då upphöra senast vid den tidpunkt sökanden har angett.

Utredningens förslag överensstämmer delvis med regeringens. Utredningen föreslår att Skatteverket även får tidsbegränsa ett godkännande för F-skatt om den sökande ännu inte bedriver men har för avsikt att bedriva näringsverksamhet.

Remissinstanserna: Remissutfallet är blandat. Flertalet remissinstanser tillstyrker eller har inga synpunkter på förslaget att ett godkännande för F-skatt kan tidsbegränsas på den sökandes begäran. Bland dessa finns *Almega*, *Arbetsdomstolen*, *Försäkringskassan*, *Förvaltningsrätten i Linköping*, *Journalistförbundet*, *Konkurrensverket*, *Skatteverket* och *Tjänstemännens centralorganisation (TCO)*. Förvaltningsrätten i Linköping för fram att lagtexten bör utformas som en möjlighet för Skatteverket att besluta om huruvida godkännandet ska tidsbegränsas eller inte. Journalistförbundet anser att förfarandet möjligen skulle kunna förenklas genom att den sökande endast meddelar Skatteverket att tiden ska förlängas med anledning av att verksamheten kommer bedrivas under ytterligare en tid.

Ett antal remissinstanser, däribland *Almega*, *Arbetsdomstolen*, *Ekobrottsmyndigheten*, *Försäkringskassan*, *Förvaltningsrätten i Linköping*, *Konkurrensverket* och *TCO*, tillstyrker även förslaget att Skatteverket ska tidsbegränsa ett godkännande för F-skatt om den sökande ännu inte bedriver men har för avsikt att bedriva näringsverksamhet. Flera remissinstanser, däribland *Näringslivets skattedelegation*, *Skatteverket*, *Svensk scenkonst*, *Sveriges byggindustrier*, *Sveriges läkarförbund* och *Tillväxtverket* anser dock inte att detta förslag bör genomföras. Bland annat befarar Skatteverket, Svensk scenkonst, Sveriges läkarförbund och Tillväxtverket att förslaget om tidsbegränsad F-skatt riskerar att öka osäkerheten under ett företags initiala skede. Skatteverket anser att ett godkännande för F-skatt även fortsättningsvis ska gälla tills vidare. Skatteverket anför vidare att nuvarande ordning, kompletterad med utredningens övriga förslag, har förutsättningar att förbättra uppföljningen och ge större möjligheter än tidigare att säkerställa att endast de som bedriver näringsverksamhet är godkända för F-skatt.

Skälen för regeringens förslag

Det bör införas en möjlighet att ansöka om att godkännandet för F-skatt tidsbegränsas

Skatteverket ska, enligt huvudregeln i 9 kap. 1 § första stycket skatteförfarandelagen (2011:1244), förkortad SFL, efter ansökan godkänna den som uppger sig bedriva eller ha för avsikt att bedriva näringsverksamhet i Sverige för F-skatt. Detta gäller oavsett om en fysisk eller juridisk person är skattskyldig i Sverige eller inte. Om Skatteverket beslutat att godkänna en ansökan för F-skatt gäller beslutet tills vidare. Det innebär att godkännandet gäller till dess att det återkallas av Skatteverket. En återkallelse kan ske om den godkände begär det eller om det kommer fram att förutsättningarna för godkännandet inte längre är uppfyllda (9 kap. 4 § första stycket SFL). Någon möjlighet att godkännas för F-skatt under en begränsad tid finns inte i dag. Regeringen anser att utgångspunkten även fortsättningsvis bör vara att ett godkännande ska gälla tills vidare och att giltighetstiden endast ska begränsas när det finns skäl för det.

Av utredningens underlag framgår att det finns personer som är godkända för F-skatt under endast en kortare period. Det kan handla om såväl fysiska som juridiska personer vars verksamhet inte visar sig tillräckligt lönsam för att fortsätta drivas. Det kan också handla om personer som har ett kortare uppdrag i Sverige eller personer som av andra anledningar redan vid ansökan vet att de inte ska bedriva näringsverksamhet under någon längre period, t.ex. på grund av säsongsbetonad verksamhet eller i samband med ett specifikt arbete eller projekt.

År 2021 godkändes totalt 100 209 fysiska och juridiska personer för F-skatt. Av dessa återkallades 3 598 godkännanden under år 2021. Under år 2022 återkallades 7 075 och under år 2023 ytterligare 6 664 av dessa godkännanden. Uppgifterna visar således att ca 17 procent av de personer som godkändes under 2021 inte var godkända för F-skatt i mer än två år. Det har inte varit möjligt att få fram på vilka grunder återkallelserna skett, eller hur många som redan vid ansökningstillfället avsåg att bedriva verksamhet endast under en kortare tid.

Det finns därutöver ett stort antal företag, spridda över olika företagsformer, som är godkända för F-skatt men visar få tecken på aktivitet. Enligt uppgift från Skatteverket fanns det under år 2022 ca 140 000 företag som var godkända för F-skatt men som inte gett någon form av livstecken från sig i vare sig inkomstdeklarationen avseende näringsverksamhet, mervärdesskattedeklarationen eller arbetsgivardeklarationen. Det kan röra sig om fysiska personer som visserligen är inaktiva men som väljer att fortsätta att vara godkända för F-skatt för att återigen kunna bedriva näringsverksamheten i framtiden. Det kan också röra sig om personer som t.ex. befinner sig utomlands och som Skatteverket inte lyckats få kontakt med för att kunna avregistrera. Att vara godkänd för F-skatt trots att ingen näringsverksamhet bedrivs kan leda till omfattande konsekvenser för den enskilde, t.ex. i form av skönsbeskattning eller onödiga förseningsavgifter för skattedeklarationer då den enskilde inte heller borde ha varit registrerad för mervärdesskatt och arbetsgivaravgifter.

Mot bakgrund av vad som anförts ovan bedömer regeringen att det finns ett behov av ett mer flexibelt förfarande i samband med beslut om godkännande för F-skatt. Det är utifrån utredningens underlag svårt att bedöma hur många som kommer att ansöka om en tidsbegränsning på eget initiativ. Utredningens underlag visar emellertid att det finns ett stort antal fysiska och juridiska personer som på olika grunder avregistreras inom två år och att det finns ett stort antal personer som är godkända för F-skatt trots att de inte verkar bedriva någon näringsverksamhet. I dag kan Skatteverket på eget initiativ återkalla ett godkännande om det kan konstateras att den godkände inte längre bedriver eller har för avsikt att bedriva näringsverksamhet. Det är dock ofta resurskrävande och förenat med betydande utredningssvårigheter att genomföra denna typ av utredningar. Ofta krävs i stället en aktiv åtgärd från den godkände själv för att godkännandet ska återkallas. Någon möjlighet att få ett godkännande för F-skatt på viss tid finns heller inte.

Ett sätt att underlätta förfarandet för dem som redan vid ansökan vet med sig att behovet av att vara godkänd för F-skatt är tillfälligt, är att Skatteverket ges rättsliga förutsättningar att besluta om att godkännandet ska gälla under en viss tid när sökanden begär det. På så sätt minskar risken för att den som inte längre bedriver näringsverksamhet ändå fortsatt är godkänd för F-skatt och finns kvar i systemet. Ett godkännande som tidsbegränsas efter egen begäran förenklar och effektiviserar också förfarandet för Skatteverket vid uppföljning av dem som är godkända. Varken Skatteverket eller den godkände behöver med ett sådant system aktivt vidta åtgärder för att godkännandet ska återkallas. När tiden för godkännandet gått ut kan i stället en avregistrering ske automatiskt.

Att ett godkännande har tidsbegränsats i enlighet med förslaget bör inte utgöra hinder för att återkalla ett godkännande redan innan tiden för giltighetstiden löpt ut. Om det finns omständigheter som ger anledning att anta att näringsverksamhet inte bedrivs eller kommer att bedrivas bör Skatteverket utreda förhållanden som tyder på att näringskriterierna inte är uppfyllda och aktivt besluta om en återkallelse. Ett godkännande som tidsbegränsats kan således upphöra på andra grunder även innan giltighetstiden går ut. Regeringen konstaterar att ett godkännande för F-skatt som tidsbegränsats har samma rättsverkningar som ett godkännande som gäller tills vidare, och tidsbegränsningen bör därför inte leda till några negativa konsekvenser i konkurrenshänseende mellan olika näringsidkare. Ett godkännande som tidsbegränsats kan inte bara bidra till att säkerställa att registreringar om godkännande för F-skatt bättre speglar verkliga förhållanden och ge mer rättvisande statistiska underlag utan också få positiva registervårdande effekter.

Sammanfattningsvis anser regeringen att det bör införas en möjlighet för den som ansöker om godkännande av F-skatt att på egen begäran få godkännandet tidsbegränsat. Om förutsättningarna för ett godkännande är uppfyllda ska Skatteverket alltså besluta om en sådan tidsbegränsning och bestämma giltighetstiden i enlighet med den sökandes begäran. Någon automatisk förlängning ska inte ske i dessa fall. För den som önskar förlänga sitt godkännande när giltighetstiden passerat finns det givetvis ingenting som hindrar att en ny ansökan om godkännande för F-skatt lämnas in. Någon ytterligare reglering i detta avseende, vilket Journalistförbundet efterfrågat, behövs därmed inte. Vidare anser regeringen att möjligheten att tidsbegränsa godkännandet bör tillfalla den sökande, och inte Skatteverket. Regeringen instämmer därför inte i vad Förvaltningsrätten i Linköping fört fram gällande att lagtexten bör utformas som en möjlighet för Skatteverket att besluta om huruvida godkännandet ska tidsbegränsas eller inte. Precis som vid godkännanden för F-skatt som gäller tills vidare ska dock en prövning av om det finns hinder för godkännande givetvis göras innan ett tidsbegränsat godkännande meddelas.

Det bör inte införas en möjlighet för Skatteverket att på eget initiativ besluta om ett tidsbegränsat godkännande när ansökan sker med avsikt att bedriva näringsverksamhet

Godkännande för F-skatt kan, utöver till den som uppger sig bedriva näringsverksamhet, även ges till den som har för avsikt att bedriva näringsverksamhet i Sverige (se 9 kap. 1 § SFL). Med det nuvarande systemet ska Skatteverket manuellt följa upp den som ansökt om godkännande för F-skatt med avsikt om att påbörja näringsverksamhet för att se om verksamheten kommit i gång. I samband med att tilldelningen av F-skattsedel gjordes generösare lyfte regeringen fram att utformningen av reglerna innebar att det blev än viktigare att sökanden informerades om att bedömningen är preliminär och att en annan bedömning kan göras senare, t.ex. vid inkomstbeskattningen. Vidare betonades behovet av att de dåvarande skattemyndigheterna följde upp dem som nyligen fått F-skattsedel i syfte att kontrollera att den bedrivna verksamheten var näringsverksamhet (prop. 1997/98:33 s. 41).

Utredningen föreslog att ett godkännande för F-skatt skulle kunna tidsbegränsas, om den sökande ännu inte bedriver men har för avsikt att bedriva näringsverksamhet. Giltigheten av ett sådant godkännande skulle enligt förslaget upphöra senast vid beslut om slutlig skatt det andra året efter det beskattningsår under vilket godkännandet har medgetts. Om det vid tidpunkten för giltighetens upphörande framgår att näringsverksamhet bedrivs förlängs i stället godkännandet tills vidare utan ny ansökan. Som skäl för förslaget angavs att det finns behov av att kunna besluta om godkännande på viss tid för såväl den som ännu inte kommit i gång med sin verksamhet alls, som för den som påbörjat ett uppdrag t.ex. för sin tidigare arbetsgivare, och där det först efter en tid går att kontrollera om den uppgivna verksamheten är så självständig att den

uppfyller näringskriterierna i 13 kap. 1 § inkomstskattelagen (1999:1229). Bedömningen av om näringsverksamheten faktiskt kommit i gång skulle med en sådan reglering förflyttas till en tidpunkt när det finns faktisk möjlighet till kontroll.

Mot bakgrund av att bedömningen redan enligt befintliga bestämmelser är preliminär kan sägas att det nuvarande systemet, där F-skatt beviljas utifrån en avsikt att bedriva näringsverksamhet, redan är ett slags godkännande som beviljats ”på prov”. Det ska nämligen stå klart för sökanden att bedömningen är preliminär och att Skatteverket ska följa upp om näringsverksamheten kommit i gång. Det kan enligt regeringens mening redan av detta skäl framhållas att det saknas ett behov av att ändra regelverket så att Skatteverket ska ges möjlighet att tidsbegränsa godkännandet för F-skatt när ansökan sker med avsikt att bedriva näringsverksamhet.

Utredningen gjorde ingen bedömning av i vilken omfattning uppföljning sker av dem som ansöker om att bli godkända innan en näringsverksamhet har kommit i gång och huruvida uppföljningen i sådana fall är effektiv. I betänkandet gjordes dock bedömningen att det, även om det får anses oklart hur många fysiska och juridiska personer som skulle komma att omfattas av förslaget, finns skäl att få en tydligare uppdelning mellan dem som redan vid ansökningstillfället bedriver näringsverksamhet och dem som har för avsikt att bedriva näringsverksamhet. Utredningen föreslog därför att giltighetstiden för ett godkännande som tidsbegränsats på Skatteverkets initiativ, när ansökan skett med avsikt att påbörja näringsverksamhet, som grund skulle knytas till tidpunkten för beslut om slutlig skatt det andra året efter det beskattningsår under vilket godkännandet har medgetts.

Skatteverket anför att förslaget att det ska införas en möjlighet för Skatteverket att på eget initiativ besluta om ett tidsbegränsat godkännande när ansökan sker med avsikt att bedriva näringsverksamhet kan komma att skapa osäkerhet och en tyngre administrativ börda såväl för den enskilde som för Skatteverket. Även ett flertal andra remissinstanser, som Svensk scenkonst, Sveriges läkarförbund och Tillväxtverket, betonar att ett tidsbegränsat godkännande på Skatteverkets initiativ skulle skapa osäkerhet. Regeringen gör i likhet med dessa remissinstanser bedömningen att ett genomförande av förslaget skulle kunna leda till större osäkerhet och merarbete för såväl företag som Skatteverket. Nuvarande ordning kompletterad med utredningens övriga förslag har, vilket Skatteverket fört fram, förutsättningar att förbättra uppföljningen och ge större möjligheter än tidigare att säkerställa att endast de som bedriver näringsverksamhet är godkända för F-skatt. Regeringen delar alltså inte utredningens uppfattning att det bör införas ett tidsbegränsat godkännande för F-skatt på Skatteverkets initiativ. Mot den bakgrunden ska någon sådan reglering inte införas.

Lagförslag

Förslaget medför ändring i 9 kap. 1 § SFL.

12.22.5 Uppgiftsskyldighet och möjlighet att förelägga den som är godkänd för F-skatt

Regeringens förslag: Om Skatteverket begär det, ska den som är godkänd för F-skatt tillhandahålla de handlingar och lämna de upplysningar som behövs för att kontrollera om förutsättningarna för att vara godkänd är uppfyllda.

Skatteverket får förelägga den som inte fullgör denna skyldighet att fullgöra den.

Utredningens förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Flera remissinstanser tillstyrker eller ställer sig positiva till förslaget. Bland dessa finns *Arbetsdomstolen*, *Försäkringskassan*, *Konkurrensverket*, *LO*, *SACO*, *Skatteverket*, *Stockholms universitet*, *Svensk scenkonst*, *Teaterförbundet för scen och film* och *TCO*. *Lantbrukarnas Riksförbund (LRF)* anser att förslaget är möjligt att tillstyrka, så länge inte Skatteverket missbrukar den utökade befogenheten. Skatteverkets hantering bör i sådant fall följas upp. LRF anser vidare att det är av vikt att det klargörs att föreläggande endast får användas om svar inte ges eller vid bristande svar. Sveriges läkarförbund, som tillstyrker förslaget, anser att det behöver förtydligas vilka uppgifter som ska kunna krävas in och vilka förutsättningar som ska vara uppfyllda innan återkallelse blir aktuellt. Stockholms universitet föreslår att bestämmelsen omformuleras för att i stället tar sikte på hindren för att bli godkänd. Det blir då tydligare vad Skatteverket kan efterfråga. Skatteverket bör även ges i uppdrag att utforma tydlig rättsinformation gällande vad som kan tänkas efterfråga.

Almega, *FAR*, *Företagarförbundet fria företagare*, *Näringslivets skattedelegation*, *Rättvis skatteprocess* och *Srf konsulternas förbund* avstyrker förslaget. Almega ställer sig frågande till varför Skatteverket behöver dessa befogenheter. FAR anser att Skatteverket redan i dag kan återkalla ett godkännande för F-skatt när någon näringsverksamhet inte bedrivs. Företagarförbundet fria företagare anser att förslaget kan leda till en ökad administrativ börda för företagen om Skatteverket börjar förelägga dem årligen. Dessutom ser Företagarförbundet risker med att Skatteverket med kort varsel ska kunna förelägga mindre företag att lämna uppgifter som de behöver hjälp av exempelvis redovisningskonsulter för att ta fram. Näringslivets skattedelegation anser att det är oklart hur stort behovet av ändring är. Förslaget framstår därför som oproportionerligt eftersom Skatteverket inom ramen för beskattningsverksamheten har utredningsbefogenheter och kan göra revision i samband med ansökan, vilket framgår av 41 kap. 3 § 4 SFL. Även Rättvis skatteprocess och Srf konsulternas förbund anser att förslaget är oproportionerligt och innebär ett alltför långtgående ingrepp.

Övriga remissinstanser har inte yttrat sig särskilt över förslaget.

Skälen för regeringens förslag

Gällande reglering av uppgiftsskyldighet och F-skatt

Skatteverket har i dag endast möjlighet att avslå en ansökan om godkännande för F-skatt om det finns skälig anledning att anta att den verksamhet som beskrivs i ansökan inte utgör eller kommer att utgöra näringsverksamhet bedriven i Sverige, om ansökan bara grundar sig på en delägares intäkter från ett svenskt handelsbolag, eller om vissa omständigheter relaterade till den sökande eller någon som ska prövas enligt 2 § samma kapitel är uppfyllda (9 kap. 1 § andra stycket 1–3 SFL).

I samband med en ansökan om att bli godkänd för F-skatt ska sökanden visa att förutsättningar för godkännande är uppfyllda. Skatteverket har dock en utrednings-skyldighet som bl.a. innebär att den sökande ska ges möjlighet att komplettera sin ansökan eller lämna andra uppgifter som är nödvändiga och som Skatteverket inte har tillgång till. Bevisbördan åvilar dock den sökande. En ansökan om godkännande för F-skatt kan avslås om en uppmaning att komplettera ansökan med uppgifter som visar att sökanden uppfyller förutsättningarna inte följs.

När en ansökan om godkännande för F-skatt är godkänd gäller beslutet tills vidare. Efter att en ansökan har godkänts kan det dock komma fram omständigheter som utgör skäl att ifrågasätta om kraven för godkännandet är uppfyllda. Det kan handla om omständigheter som tyder på att förhållandena har ändrats eller att de ursprungliga uppgifterna inte var riktiga. För att ändra ett beslut om godkännande måste dock utredningsmaterialet ha förändrats, dvs. det måste ha kommit till någon ny

omständighet som inte var känd för Skatteverket vid prövningen av ansökan. Förhållandena i sig behöver alltså inte ha förändrats sedan beslutet om godkännande meddelades utan det är i stället tillräckligt att det kommit fram uppgifter om tidigare okända förhållanden. I vissa fall kan det handla om nya omständigheter som i sig utgör tillräckliga skäl att överväga en återkallelse, t.ex. om den enskilde meddelas näringsförbud eller försätts i konkurs. I andra fall kan omständigheterna vara sådana att det behövs ytterligare utredning för att Skatteverket ska kunna fatta ett korrekt beslut i frågan. Som exempel kan nämnas när det kommer fram omständigheter som tyder på att ett bolag har sålts och det är andra personer som bör betraktas som företagsledare och därmed omfattas av prövningen eller om det kommer fram omständigheter som tyder på att den godkände dragit på sig utländska skatteskulder.

En återkallelse av ett godkännande av F-skatt betraktas som en ingripande åtgärd (se t.ex. prop. 1991/92:112 s. 116 och prop. 2008/09:77 s. 58). När det gäller bevisbördan i ett ärende om eventuellt ingripande mot enskild part visar praxis att den, liksom utredningsansvaret, som utgångspunkt åvilar det allmänna (se En ny förvaltningslag, SOU 2010:29 s. 408). För att t.ex. meddelade tillstånd ska kunna återkallas har det i praxis, med hänsyn till konsekvenserna, ställts höga krav på bevisning för att sådana missförhållanden som motiverar ingripandet föreligger (se t.ex. RÅ 1994 ref 88 och RÅ 2006 ref. 7). Det är därför Skatteverket som ska visa att förutsättningarna för godkännandet inte längre är uppfyllda.

Det primära syftet med utredningsskyldigheten är att ett ärende ska bli så väl utrett att det kan förväntas utmynna i ett materiellt riktigt beslut. I beskattningsverksamheten har Skatteverket ett flertal utredningsbefogenheter att tillgå för att få korrekta beslutsunderlag. När det gäller inhämtning av underlag för en eventuell återkallelse av F-skatt är dock utredningsbefogenheterna mycket begränsade. Utöver de uppgifter som Skatteverket exempelvis har tillgång till genom olika register kan Skatteverket ställa frågor till den godkände om förhållanden som har betydelse för godkännandet. Normalt är det tillräckligt att den godkände tillfrågas om vissa sakförhållanden eller ombeds inkomma med skriftligt material till styrkande av en viss uppgift genom en förfrågan eller ett telefonsamtal för att få in uppgifter. Problem uppstår dock när den som är godkänd inte vill medverka eller inte svarar på de frågor som är nödvändiga för att Skatteverket ska kunna fatta ett korrekt beslut avseende godkännandet. I dessa fall saknar Skatteverket, med nuvarande reglering, möjlighet att gå vidare med ärendet. Godkännandet för F-skatt kan därför ligga kvar oavsett om förutsättningarna för att vara godkänd är uppfyllda eller inte.

Den som är godkänd för F-skatt bör vara skyldig att lämna de uppgifter som behövs för att avgöra om det finns förutsättningar för ett sådant godkännande

Mot bakgrund av de rättsverkningar ett godkännande för F-skatt har är det av stor vikt att den som är godkänd för F-skatt också uppfyller kraven för att vara godkänd. När ett beslut om godkännande är fattat finns det ingen motsvarande skyldighet för den godkände att, vare sig på eget initiativ eller på begäran av Skatteverket, lämna uppgifter om ändrade förhållanden, som det finns i vissa andra avseenden (jfr t.ex. 7 kap. 4 § SFL gällande anmälan för registrering). Enligt uppgift från Skatteverket fanns det exempelvis, vilket även berörts i avsnitt 12.22.4, under år 2022 ca 140 000 företag som var godkända för F-skatt men som inte gett någon form av livstecken från sig i vare sig inkomstdeklarationen avseende näringsverksamhet, mervärdesskattedeklarationen eller arbetsgivardeklarationen.

När det gäller inhämtande av underlag för att kontrollera godkännande av F-skatt är Skatteverkets utredningsbefogenheter mycket begränsade och problem uppstår när den som är godkänd inte vill medverka eller inte svarar på de frågor som är nödvändiga för att Skatteverket ska kunna fatta ett korrekt beslut avseende godkännandet.

Skatteverket har visserligen möjlighet att inom ramen för en revision begära in uppgifter (se 41 kap. SFL). Eftersom revisionsinstitutet är en fördjupad utredningsform, som främst tar sikte på kontroll av att uppgiftsskyldighet har fullgjorts rörande uppgifter som är av betydelse för bestämmande av inkomstskatt, mervärdesskatt eller arbetsgivaravgifter, torde det sällan bli aktuellt vid utredning enbart av godkännandet för F-skatt. Det står därför klart att Skatteverket behöver bättre verktyg för att kunna få in uppgifter från den som är godkänd för F-skatt.

En generell skyldighet för den som är godkänd för F-skatt att på eget initiativ lämna uppgifter om ändrade förhållanden skulle kunna medföra en omotiverad administrativ börda både för den enskilde och för Skatteverket. Det skulle innebära att Skatteverket skulle behöva hantera en stor mängd uppgifter från näringsidkare som trots ändrade förhållanden uppfyller kraven för att vara godkända för F-skatt. Regeringen anser med hänsyn till detta att en allmän uppgiftsskyldighet inte ska införas i detta avseende.

Det är dock, enligt regeringens mening, otillfredsställande att Skatteverket saknar handlingsmöjligheter i de fall den som är godkänd för F-skatt inte svarar på en fråga från Skatteverket när uppgifterna är nödvändiga för en riktig bedömning. Den som är godkänd för F-skatt bör därför, om Skatteverket begär det, vara skyldig att tillhandahålla de handlingar och lämna de upplysningar som behövs för att avgöra om förutsättningarna för att vara godkänd är uppfyllda. Det kan t.ex. röra sig om frågor om, och handlingar till styrkande av, näringsverksamhetens bedrivande eller uppgifter till styrkande av att den eller de personer som prövades vid ansökan även fortsatt är de som ska uppfylla kraven. För Skatteverket kan det t.ex. bli aktuellt att begära in fakturor, avtal eller liknande från företaget för att bedöma om näringsverksamheten har påbörjats. Det kan även finnas behov för Skatteverket att kunna begära in ett intyg (skuldfrihetsintyg) som visar att företaget inte har utländska skulder avseende skatter eller avgifter. Vidare kan det finnas behov för Skatteverket att kunna begära att få in uppgifter som har relevans för att visa att en ny ägare till företaget uppfyller villkoren för att vara godkänd för F-skatt.

Eftersom omständigheterna avseende olika innehavare av godkännande för F-skatt kan skilja sig mycket åt bedömer regeringen emellertid, till skillnad från *Sveriges läkarförbund*, att det inte är lämpligt att uttömmande reglera vilka handlingar och uppgifter som ska kunna begäras in. Behovet av uppgifter som behövs för att kunna avgöra om det finns förutsättningar för godkännande för F-skatt skiljer sig åt från fall till fall. Uppgiftsskyldigheten bör dock endast omfatta sådana handlingar eller upplysningar som har betydelse för bedömningen av om kraven för att vara godkänd för F-skatt enligt 9 kap. SFL är uppfyllda. Det behövs därför inte något ytterligare förtydligande i detta avseende, vilket bl.a. *Stockholms universitet* efterfrågar.

Företagarförbundet fria företagare hyser farhågor om att förslaget kommer att innebära en ökad administrativ börda för företagen. Regeringen konstaterar att avsikten med förslaget inte är att Skatteverket årligen ska begära in uppgifter eller handlingar från alla som är godkända för F-skatt. I stället är syftet att Skatteverket när det behövs, t.ex. för att misstanke om att förutsättningarna för godkännande inte längre är eller rent av aldrig har varit uppfyllda, ska få svar på sina frågor. Skatteverket ställer redan i dag sådana frågor till dem som är godkända för F-skatt. För dem som är godkända för F-skatt och som redan i dag svarar på sådana frågor från Skatteverket kommer förslaget alltså inte innebära någon ökad administrativ börda. För de företag som i dag struntar i att svara, eller svarar bristfälligt, på frågor som rör F-skatt från Skatteverket kommer förslaget däremot att innebära viss ytterligare administration. Med hänsyn till vikten av att godkännanden för F-skatt motsvarar verkliga förhållanden (se avsnitt 12.22.3) anser regeringen att en viss ytterligare administration för de företag som i dag inte

svarar på en förfrågan eller svarar bristfälligt på frågan är såväl rimligt som proportionerligt.

Regeringen anser vidare att det är Skatteverkets uppgift att närmare utforma rättsinformation om informationsskyldigheten och dess koppling till hindren för godkännande. Det finns därför inte något behov av att knyta lagregeln närmare hindren för godkännande på det sätt Stockholms universitet önskar. *LRF* påpekar att det är viktigt att Skatteverket inte missbrukar reglerna och att reglerna bör följas upp om så sker. Regeringen konstaterar att det inte finns något som tyder på att Skatteverket skulle komma att missbruka reglerna. Skulle det i framtiden visa sig att reglerna inte fungerar på ett fullgott sätt får reglerna givetvis följas upp på det sätt som då bedöms lämpligt.

Skatteverket bör ges möjlighet att förelägga den som är godkänd för F-skatt att lämna uppgifter

Ett föreläggande är en formell begäran som innebär att mottagaren uppmanas att göra det som framgår av föreläggandet. Skatteverket får t.ex., enligt 37 kap. 2 § SFL, förelägga den som inte har fullgjort en uppgiftsskyldighet enligt 15–35 kap. SFL att fullgöra skyldigheten. För att det ska vara meningsfullt att införa en ny bestämmelse om uppgiftsskyldighet i syfte att förhindra att systemet kringgås genom passivitet från den godkändes sida, anser regeringen att skyldigheten bör förenas med en möjlighet för Skatteverket att förelägga den som inte fullgör sina skyldigheter. Skatteverket bör normalt inte i första hand använda sig av föreläggandebefogenheten, utan i stället bör Skatteverket inledningsvis ställa frågor till den som är godkänd för F-skatt om förhållanden som har betydelse för godkännandet. Möjligheten bör aktualiseras endast när den som är godkänd för F-skatt inte svarar alls eller svarar bristfälligt på Skatteverkets frågor. Det kan avse situationer där myndigheten i ett enskilt fall har uppmärksammat misstänkta felaktigheter som lämnats i samband med ansökan eller andra omständigheter som innebär att det är tveksamt om ett godkännande bör bedömas på samma sätt som tidigare. Som exempel kan nämnas att en utländsk näringsidkare ska ge in ett nytt skuldfrihetsintyg eller att den godkände ska lämna uppgifter som styrker att den som prövats vid ansökan fortfarande är den som ska prövas. Föreläggandemöjligheten kan även aktualiseras om det kommer fram omständigheter som tyder på att ett bolag har sålts och det är andra personer som bör betraktas som företagsledare och därmed omfattas av prövningen.

Den föreslagna föreläggandemöjligheten bör framför allt aktualiseras när Skatteverket fått indikationer på att förutsättningarna som angavs i ansökan om F-skatt har ändrats eller inte stämmer eller då Skatteverket misstänker missbruk. Föreläggandemöjligheten bör även kunna användas när Skatteverket behöver kontrollera företag som fått godkännande för F-skatt med avsikt att bedriva näringsverksamhet. Det är behovet av uppgifter i det enskilda fallet som blir avgörande för när föreläggandemöjligheten aktualiseras. Regeringen vill i detta avseende återigen påpeka att Skatteverket inledningsvis bör ställa frågor till företaget, innan det kan bli aktuellt med ett föreläggande.

Syftet med föreläggandet är att förmå den godkände att lämna de uppgifter som är nödvändiga för att avgöra om förutsättningarna för godkännandet fortfarande är uppfyllda. Det är också syftet som styr vilka uppgifter och upplysningar Skatteverket kan förelägga den som är godkänd för F-skatt att komma in med. Av föreläggandet ska också tydligt framgå vilka uppgifter som behövs för Skatteverkets bedömning.

Skatteverket bör alltså, som *LRF* påpekar, i normalfallet inte i första hand använda sig av föreläggandebefogenheten. Först om innehavaren inte svarar på en förfrågan från Skatteverket, eller om det skulle visa sig att lämnade uppgifter innehåller sådana brister

eller felaktigheter att det ändå inte går att bedöma om förutsättningarna för att vara godkänd för F-skatt är uppfyllda, kan det bli aktuellt att tillämpa bestämmelsen om föreläggande.

En befogenhet att utfärda förelägganden innebär ett kraftfullare verktyg än vad som finns tillgängligt enligt befintliga regler för Skatteverket vid utredningen av om förutsättningarna för godkännande är uppfyllda i de fall Skatteverket inte får svar på sina frågor och när en revision är en alltför ingripande åtgärd. Till skillnad från vad *Almega*, *FAR*, *Näringslivets skattedelegation*, *Rättvis skatteprocess* och *Srf konsulternas förbund* fört fram anser regeringen därför att det finns ett behov av att ge Skatteverket möjlighet att förelägga den som är godkänd för F-skatt att lämna uppgifter.

Sammanfattningsvis anser regeringen att en möjlighet att förelägga den som är godkänd för F-skatt att lämna uppgifter i vissa fall är såväl motiverad som proportionerlig. Den föreslagna uppgiftsskyldigheten bör därför knytas till en möjlighet för Skatteverket att kunna förelägga den som är godkänd för F-skatt att tillhandahålla de handlingar och lämna de upplysningar som behövs för att avgöra om förutsättningarna för att vara godkänd för F-skatt är uppfyllda. Regeringen anser att den nya bestämmelsen bör placeras i nära anslutning till det regelverk som berörs och föreslår därför att bestämmelsen om uppgiftsskyldighet och föreläggande tas in i 9 kap. SFL.

Lagförslag

Förslaget medför att en ny paragraf, 9 kap. 8 § SFL, införs.

12.22.6 En utvidgad prövning i vissa fall

Regeringens förslag: Skatteverkets prövning för såväl godkännande som återkallelse av F-skatt när sökanden är ett fåmansföretag utvidgas. Prövningen ska omfatta företagsledare och andra fysiska personer som har bestämmande inflytande över företaget. Även andra fåmansföretag som företagsledaren är eller under de senaste två åren har varit företagsledare i ska prövas. Detsamma gäller i fråga om fåmansföretag som den fysiska personen har eller under de två senaste åren har haft bestämmande inflytande över.

Bestämmelsen om vem som ska prövas vid såväl godkännande som återkallelse av F-skatt när sökanden är en fysisk person som under de senaste två åren har varit företagsledare i ett fåmansföretag utvidgas. Prövningen ska, utöver fåmansföretag som den som söker är eller under de senaste två åren har varit företagsledare i, även omfatta fåmansföretag som den sökande har eller under senaste två åren haft ett bestämmande inflytande över.

Den som genom innehav av aktier, andra andelar eller medlemskap kontrollerar mer än 50 procent av det totala antalet rösterna i fåmansföretaget ska anses ha ett bestämmande inflytande.

Vad som sägs om fåmansföretag ska även gälla fåmanshandelsbolag.

Utredningens förslag överensstämmer i sak med regeringens. Utredningen föreslog dock att den utvidgade prövningen skulle regleras i två, i princip, likalydande paragrafer, en med placering i anslutning till bestämmelserna om hinder för godkännande och en med placering i anslutning till bestämmelserna om grunderna för att återkalla ett godkännande.

Remissinstanserna: Flera remissinstanser tillstyrker eller ställer sig positiva till förslaget. Bland dessa finns *Arbetsdomstolen*, *Försäkringskassan*, *Konkurrensverket*, *Sveriges*

läkarförbund, *Teaterförbundet för scen och film* och *TCO*. *LRF*, som kan ställa sig bakom förslaget, påpekar att prövningen inte bör vara alltför vidsträckt om det inte finns starka skäl. LRF anser vidare att en utvärdering av förslaget bör göras om det genomförs. *Ekobrottsmyndigheten* anser att den föreslagna regeln bör kompletteras med en skyldighet att till Skatteverket anmäla avgörande förändringar, såsom ändring av innehav, i bolagets ägarförhållanden som sker efter att ansökan om F-skatt lämnats in. Detta då myndigheten har identifierat att målvakter ofta sätts in i aktiebolag som redan registrerats för F-skatt. Vidare anser myndigheten att en möjlighet att utreda den faktiska företrädaren bör införas, eftersom Skatteverket skulle kunna ha nytta av detta i sin kontrollverksamhet. *Skatteverket* anser att den utvidgade prövningen bör förtydligas avseende fåmanshandelsbolag, eftersom det i huvudsak är bolagsavtalet och inte antalet röster som avgör vem som utövar kontrollen.

Näringslivets regelnämnd, *Näringslivets skattedelegation*, *Rättvis skatteprocess* och *SMÅA* avstyrker förslaget eller anser att det inte bör genomföras. Näringslivets skattedelegation anser att förslaget är skadligt för näringslivet och är ett olämpligt verktyg för brottsbekämpning. Förslaget riskerar, vilket även Rättvis skatteprocess för fram, att leda till en form av ”strikt ansvar” för majoritetsägare i ett fåmansbolag. *Företagarna* avstyrker förslaget och anser att förslaget kan få alltför långtgående konsekvenser. Enligt Företagarnas mening skulle t.ex. skolverksamhet kunna dras in om någon i skolans ledningskrets får sitt godkännande för F-skatt återkallat och reglerna tillämpas strängt. *Sveriges advokatsamfund*, som avstyrker förslaget, anser att en majoritetsägare normalt torde vara faktiskt verksam i ett bolag. Majoritetsägaren kan därför bedömas vara företagsledare redan enligt nuvarande reglering. Det är därför svårt att förstå eller tillgodogöra sig behovet av en sådan utvidgning som förslaget innebär. Advokatsamfundet anser vidare att det inte är proportionellt att lägga ägarförhållandena i ett fåmansföretag till grund för bedömningen på det sätt som föreslås utan att också beakta om ägaren i det enskilda fallet faktiskt utnyttjar sin maktposition genom deltagande i driften av fåmansföretaget. Dessutom leder det till en tidskrävande prövning, framför allt med avseende på utländska företag. *Sveriges byggindustrier* konstaterar att det redan i dag, genom Skatteverkets allmänna råd om beskattning av delägare m.fl. i fåmansföretag och fåmanshandelsbolag (SKV A 2015:9), finns möjlighet att anse att en person är företagsledare, trots att personen saknar formell ställning i företaget. Den nuvarande lagstiftningen kräver dessutom att missförhållanden ska kunna hänföras till den aktuella personen och det kan därför ifrågasättas om denna utvidgning av personkretsen verkligen fyller något reellt syfte. Sveriges Byggindustrier befarar att bestämmelsen i stället enbart kommer att leda till en ökad osäkerhet bland personer som försöker göra rätt.

Övriga remissinstanser yttrar sig inte särskilt över förslaget.

Skälen för regeringens förslag

Företagsledarbegreppet

För att förhindra att ett beslut om återkallelse av godkännande för F-skatt kringgås genom att verksamheten bedrivs vidare i annan företagsform ska, enligt 9 kap. 2 § SFL, förhållanden i fåmansföretag och fåmanshandelsbolag beaktas vid prövningen av godkännande för F-skatt (prop. 2010/11:165 s. 329).

Den nuvarande regleringen utgår från begreppet företagsledare i inkomstskattelagens betydelse. Med företagsledare i fåmansföretag avses, enligt 56 kap. 6 § andra stycket inkomstskattelagen (1999:1229), den eller de fysiska personer som genom eget eller en närstående persons andelsinnehav i företaget och på grund av sin ställning i företaget har ett väsentligt inflytande i företaget. Det krävs alltså att såväl ställnings- som inflytandekriteriet är uppfyllt för att företagsledarbegreppet ska anses vara uppfyllt.

Det finns behov av en utvidgad prövning

Med dagens reglering är det bara missförhållanden som kan hänföras till företagsledaren som ska beaktas vid prövningen för godkännande för F-skatt. När sökanden är ett fåmansföretag innebär den nuvarande hänvisningen till inkomstskattelagens företagsledarbegrepp att prövningen av fåmansföretaget inte omfattar missförhållanden som är hänförliga till fysiska personer som har bestämmande inflytande över fåmansföretaget om personen saknar en formell ställning i detta. Som exempel kan nämnas att en fysisk person som har dragit på sig stora skatteskulder som enskild näringsidkare kan driva sin verksamhet vidare genom ett fåmansföretag där personen själv äger samtliga aktier men inte har några formella funktioner utan t.ex. har satt in närstående som formella företrädare i fåmansföretaget. Med dagens regelverk omfattas den närstående av prövningen (genom ett indirekt ägande) men inte ägaren som genom sitt innehav av aktier eller andelar kan sägas ha den verkliga kontrollen och inflytandet över företaget. Inte ens i de fall det framstår som uppenbart att fåmansföretaget kontrolleras av någon som saknar en formell ställning i företaget finns det i dag möjlighet för Skatteverket att agera. När den sökande är en fysisk person innebär den nuvarande hänvisningen till företagsledarbegreppet att missförhållanden i ett fåmansföretag, där den som ska prövas har eller har haft bestämmande inflytande men inte en formell ställning, inte kan beaktas.

Skatteverkets allmänna råd (SKV A 2015:9), till vilka *Sveriges byggindustrier* hänvisar i sitt svar, ger en möjlighet att i vissa fall i inkomstbeskattningshänseende bedöma att en person är företagsledare trots att personen saknar formell ställning i företaget. Bedömningen kan då göras utifrån bl.a. personens ställning, arbetsuppgifter eller andra befogenheter i företaget som erhållits genom avtal eller på annan liknande grund. Om ett företag ägs av flera personer och dessa har i stort sett samma ägarintresse och inflytande i företaget, kan även var och en av dem enligt de allmänna råden anses som företagsledare. I normalfallet krävs alltså, enligt Skatteverkets allmänna råd, någon form av avtal eller liknande grund, som stöd för att hävda att någon som saknar formell ställning i företaget är företagsledare. Enbart andelsinnehav är inte tillräckligt. Detta innebär att systemet, till skillnad mot vad *Sveriges advokatsamfund* och Sveriges byggindustrier anser, utan större insatser kan kringgås av personer som inte själva uppfyller förutsättningarna eller kraven på att vara godkända för F-skatt. Regeringen anser dessutom att det bör framgå av lagtexten att kretsen som ska prövas är mer omfattande än vad som avses med företagsledare enligt 56 kap. 6 § IL. Tvärt emot vad Sveriges byggindustrier framför anser regeringen att detta innebär att tydligheten ökar för personer som kan komma att prövas, och inte en ökad osäkerhet för de som försöker göra rätt. Förslaget kan dock, vilket Sveriges advokatsamfund lyfter fram, i vissa fall leda till en mer tidskrävande prövning. Med hänsyn till vikten av att ett godkännande för F-skatt endast innehas av den som är lämplig att bedriva näringsverksamhet (se avsnitt 12.22.3) anser regeringen att detta är rimligt. Dessutom kommer prövningen i andra avseenden bli enklare och mindre tidskrävande genom det förslag som föreslås i avsnitt 12.22.4 i denna lagstiftningsprodukt. Regeringen bedömer därför att förslaget är proportionerligt.

När det gäller fåmansföretag är det viktigt att komma ihåg att även om prövningen i första hand avser den juridiska personen som ansöker om godkännande för F-skatt, så styrs verksamheten helt av de fysiska personer som förvaltar fåmansföretaget. Det väsentliga är därför att den utvidgade prövningen träffar den eller de fysiska personer som faktiskt påverkar hur fåmansföretaget sköts. Syftet med bestämmelsen i 9 kap. 2 § SFL när den infördes var, som nämnts ovan, att förhindra att ett återkallelsebeslut kringgås genom att verksamheten drivs vidare i annan form. Enligt regeringens mening är den nuvarande utformningen dock för snäv. Det finns därför skäl att utvidga personkretsen som ska prövas så att, förutom företagsledaren, även andra med

ett bestämmande inflytande över företaget omfattas när sökanden är ett fåmansföretag. Motsvarande gäller när sökanden är en fysisk person som har eller haft ett stort inflytande och kontroll över ett fåmansföretag i vilken personen i fråga inte varit företagsledare. En sådan utvidgning förhindrar inte bara att personer som inte själva uppfyller förutsättningarna för att vara godkända kan starta eller driva vidare sin verksamhet med ett godkännande för F-skatt genom byte av företagsform. Den motverkar också att systemet kringgås när personer som inte har något reellt inflytande över företaget sätts in som formella företrädare.

Den utvidgade prövningen bör omfatta den med bestämmande inflytande

Förslaget om att komplettera den utvidgade prövningen syftar till att regelverket inte ska kunna kringgås vare sig genom byte av företagsform eller genom att den som inte själv uppfyller förutsättningarna att vara godkänd i stället sätter in någon annan i sitt ställe. I 56 kap. 6 § inkomstskattelagen (1999:1229) definieras begreppet delägare i fåmansföretag och fåmanshandelsbolag. Där anges att med delägare avses en fysisk person som, direkt eller indirekt, äger eller på liknande sätt innehar andelar i företaget. Med företagsledare i ett fåmansföretag eller ett fåmanshandelsbolag avses enligt bestämmelsen den eller de fysiska personer som genom eget eller närståendes innehav av andelar och sin ställning i företaget har ett väsentligt inflytande i företaget.

Vilket inflytande en fysisk person som, direkt eller indirekt, äger eller på liknande sätt innehar andelar i ett fåmansföretag har kan variera. Det finns också flera sätt att utöva kontroll i ett fåmansföretag. När det gäller aktiebolag förvaltas bolaget genom bolagsstämman, styrelsen och den verkställande direktören. Huvudregeln är, enligt 4 kap. 1 § aktiebolagslagen (2005:551), att alla aktier har lika rätt. I dessa fall kan en person som äger mer än 50 procent av aktierna i princip sägas ensam ha den faktiska kontrollen över ett aktiebolag. Detta innebär bl.a., om inte annat framgår av bolagsordningen, att den som har majoritet ensam kan utse styrelsen.

Ett fåmansföretag ägs vanligen av ett fåtal fysiska personer. Cirka 99 procent av alla fåmansföretag har fyra ägare eller färre. Majoriteten av fåmansföretagen som är godkända för F-skatt har endast en eller två delägare (ca 90 procent). Av de fåmansföretag som ansökte om godkännande för F-skatt år 2018 (nästan 38 000) beräknade utredningen att ca 26 000 har en delägare, ca 8 800 har två delägare, ca 1 700 har tre delägare och drygt 700 har fyra delägare. Utredningen fick uppgifter om hur många som registrerats som delägare i fåmansaktiebolag per år från Skatteverket och andelsberäkningen av antalet delägare per bolag gjordes utifrån angivna siffror i SOU 2016:75 (s. 120). År 2023 ansökte, enligt uppdaterade uppgifter från Skatteverket, ca 43 000 fåmansföretag om godkännande för F-skatt. Ungefär 55 000 personer registrerades som delägare i fåmansföretag 2023. Samma beräkningssätt som utredningen använde sig av ger vid handen att av dessa fåmansföretag har ca 30 000 en delägare.

Regeringen anser, som angetts ovan, att det är lämpligt att utgå från delägarskapet i ett fåmansföretag när det gäller förslaget att utöka den utvidgade prövningen. Ett fåmansföretag kan dock ägas av ett stort antal personer och ändå betraktas som ett fåmansföretag. Det är därför inte rimligt att en delägares tidigare misskötsamhet ska kunna läggas ett nytt företag till last med mindre än att delägaren faktiskt också är den person som genom sitt andelsinnehav har det bestämmande inflytandet över fåmansföretaget. Regeringen anser därför att utvidgningen, utöver företagsledare, endast bör träffa de personer i ett fåmansföretag som utövar ett bestämmande inflytande över företaget. Ett bestämmande inflytande över en juridisk person kan en person som genom ägande kontrollerar mer än 50 procent av det totala antalet röster i företaget och därigenom t.ex. kan utse majoriteten i företagets styrelse anses ha (se 40 kap. 5 § IL och 1 kap. 11 § aktiebolagslagen). När det gäller handelsbolag ska delägarna genom

andelsinnehavet eller på liknande sätt ha det bestämmande inflytandet. Gällande fåmanshandelsbolag är det emellertid, vilket *Skatteverket* fört fram, i huvudsak bolagsavtalet, och inte antalet röster, som avgör vem som utövar kontrollen.

Sveriges advokatsamfund anser att det inte är proportionerligt att lägga ägarförhållandena i ett fåmansföretag till grund för bedömningen på det sätt som föreslås utan att också beakta om ägaren i det enskilda fallet faktiskt utnyttjar sin maktposition genom deltagande i driften av fåmansföretaget. *Företagarna*, *Näringslivets skattedelegation* och *Rättvis skatteprocess* framför liknande synpunkter. *LRF* anser att prövningen inte bör vara alltför vidsträckt utan att det finns starka skäl.

Regeringen konstaterar att förslaget innebär att den utvidgade prövningen, på samma sätt som tidigare, endast ska omfatta missförhållanden som kan hänföras till företagsledaren eller den som haft det bestämmande inflytandet över fåmansföretaget. Detta kan illustreras med följande exempel. I ett fåmansföretag som ägs tillsammans av A, B och C, där A är företagsledare, B har ett bestämmande inflytande och C endast är ägare till en mindre del av andelarna kommer A och B att omfattas av prövningen. Prövningen kommer då att omfatta missförhållanden som uppstått på grund av A:s eller B:s agerande t.ex. i en enskild näringsverksamhet eller i ett företag där A eller B varit majoritetsdelägare upp till två år tidigare. Med den nuvarande regleringen omfattas endast A. Med regeringens förslag kommer alltså också B:s förehavanden beaktas vid prövningen av godkännande för F-skatt, eftersom B är en person med bestämmande inflytande över fåmansföretaget (majoritetsdelägare). Förslaget innebär dock inte att ett godkännande påverkas av missförhållanden i B:s tidigare fåmansföretag som berodde på en annan delägare i det företaget. Detta avgränsas genom att endast missförhållanden som kan hänföras till den som är företagsledare eller har det bestämmande inflytandet är av betydelse.

Därtill bör det också finnas, precis som i dag, en möjlighet för Skatteverket att godkänna ansökan samt avstå från återkallelse om det finns särskilda skäl. Om den skattskyldige exempelvis försummat att betala skatter eller avgifter ska den skatteskyldige ändå kunna få ett godkännande för F-skatt om orsaken till betalningsförsummelsen är tillfälliga likviditetsproblem på grund av omständigheter som den skattskyldige inte kunnat råda över. För att ett godkännande för F-skatt ska kunna meddelas i ett sådant fall krävs dock att Skatteverket bedömer att den skattskyldige kan reda ut sina betalningsproblem och att denne också kan bedömas vilja göra rätt för sig. Likaså kan i vissa fall den omständighet att en juridisk persons samtliga skattebetalningar gjorts i föreskriven tid och ordning, trots att företagsledaren handlat så att företagsledaren inte hade kunnat godkännas för F-skatt, utgöra skäl att avstå återkallelse av godkännande för F-skatt för ett fåmansföretag eller ett fåmansägt handelsbolag (prop. 1996/97:100 s. 541).

Ytterligare en fråga är om det finns situationer där närstående till den med bestämmande inflytande ska omfattas. Regeringen anser, i likhet med utredningen, att det endast är den fysiska personen med bestämmande inflytande och inte den personens närstående som ska omfattas av den utvidgade prövningen. Regeringens förslag innebär därför att utvidgningen inte påverkar situationen där A, som är den som har skulder och ”för med sig smitta”, överlåter både hela sitt ägande och sin formella funktion till en närstående. A är då varken företagsledare eller delägare med bestämmande inflytande. En utvidgning av bestämmelsen som även skulle omfatta dessa situationer skulle enligt regeringens mening träffa en alltför stor krets och därför inte vara motiverad av förslagets syfte.

Ekobrottsmyndigheten önskar att den föreslagna regeln kompletteras med en skyldighet att till Skatteverket anmäla avgörande förändringar, såsom ändring av innehav i bolagets ägarförhållande som sker efter att ansökan om F-skatt lämnats in. Det bör

även, enligt Ekobrottsmyndigheten, införas en möjlighet för Skatteverket att kunna kontrollera den faktiska företrädaren. Beredningsunderlag saknas för att föreslå sådana ändringar, varför förslagen inte kan hanteras inom ramen för detta lagstiftningsärende.

Sammanfattningsvis innebär regeringens förslag att missförhållanden som kan hänföras till den som har ett bestämmande inflytande i ett fåmansföretag kommer att få samma betydelse som missförhållanden som kan hänföras till en företagsledare. Vidare innebär utvidgningen, när sökanden är ett fåmansföretag, att det blir svårare för den som vill kringgå en prövning genom att använda sig av bulvaner eller målvakter som formella företrädare. Framför allt gäller det i de fall när bulvaner sätts in i ett företag i syftet att företaget ska bli godkänt för F-skatt utan att uppfylla förutsättningarna, som t.ex. nära anhöriga till huvudmännen som sätts in i bolagsstyrelser. Förslaget fyller därför, tvärtemot vad Sveriges byggindustrier fört fram, ett reellt syfte.

Regeringen vill avslutningsvis betona att Skatteverket, på samma sätt som i dag, har möjlighet att beakta omständigheterna i varje enskilt fall och därigenom godkänna en ansökan om F-skatt eller avstå från en återkallelse för F-skatt om det finns särskilda skäl för detta. Förslaget får därmed inte sådana långtgående konsekvenser för näringslivet eller leder till en form av strikt ansvar som Företagarna, Näringslivets skattedelegation och Rättvis skatteprocess hyser farhågor kring. Förslaget är därför, enligt regeringens mening och tvärtemot vad Sveriges advokatsamfund angett, att se som proportionellt i detta avseende. LRF anser att förslaget, om det genomförs, bör utvärderas. Regeringen konstaterar att det åligger Skatteverket att, inom ramen för sin verksamhet, sköta den närmare administrationen av F-skattesystemet. Regeringen bedömer att en uppföljning av systemet inte är nödvändigt i detta skede.

Utredningen föreslog att den utvidgade prövningen skulle regleras i två, i princip likalydande, paragrafer med placering dels i anslutning till paragrafen om när en ansökan om godkännande för F-skatt inte ska godkännas, dels i anslutning till paragrafen om grunderna för att återkalla godkännande för F-skatt. För att undvika en dubbelreglering föreslår dock regeringen att den utvidgade prövningen ska regleras i en och samma paragraf. Det är inte fråga om någon ändring i sak gentemot utredningens förslag. Regeringen gör bedömningen att denna lösning inte heller gör avkall på ambitionen att bestämmelserna ska vara enkla, tydliga och lätthanterliga.

Lagförslag

Förslaget medför att tre nya paragrafer, 9 kap. 5–7 §§ SFL, införs.

12.22.7 Utgångspunkter för utvidgningen av hinder vid ansökan och grunder för att återkalla ett godkännande vid brister

Regeringens förslag: Bestämmelserna om när en ansökan om godkännande för F-skatt inte ska godkännas och grunder för att återkalla godkännande för F-skatt separeras. Bestämmelsen om F-skatt med villkor får en ny beteckning.

Följdändringar behöver göras av hänvisningar i ett antal lagar med anledning av de lagförslag som föreslås.

Utredningens förslag överensstämmer i huvudsak med regeringens.

Remissinstanserna: Remissinstanserna har inte yttrat sig särskilt om denna fråga.

Skälen för regeringens förslag: Skatteverket ska enligt 9 kap. 1 § andra stycket 1–3 SFL, under vissa förutsättningar inte godkänna en person för F-skatt. Det avser bl.a. situationer då personen i fråga inom de senaste två åren har missbrukat ett god-

kännande för F-skatt och missbruket inte är obetydligt, inte har redovisat eller betalat skatter eller avgifter enligt denna lag eller motsvarande utländska skatter eller avgifter i en utsträckning som inte är obetydlig, inte har följt ett föreläggande att lämna inkomstdeklaration, har näringsförbud eller är försatt i konkurs. Skatteverket ska också, enligt 9 kap. 4 § första stycket 1 och 2 SFL, återkalla ett godkännande för F-skatt om innehavaren begär det eller om förutsättningarna enligt 9 kap. 1 § andra stycket SFL inte är uppfyllda.

De hinder för godkännande och grunder för återkallelse för F-skatt som finns i befintlig reglering har delvis olika karaktär. För att det ännu tydligare ska framgå vilka förutsättningar som ställs upp för godkännande för F-skatt bör dessa särskiljas från de grunder som uppställs för att återkalla godkännande för F-skatt. En uppdelning i två nya paragrafer bör därför göras. Bestämmelserna om den utvidgade prövningen avseende missförhållanden som kan hänföras till företagsledaren eller den med bestämmande inflytande bör, vilket redogjorts för i avsnitt 12.22.6, regleras i separata bestämmelser. Som en följd av detta bör nuvarande 9 kap. 3 § SFL, avseende F-skatt med villkor, betecknas 9 kap. 2 § SFL. Hindren för godkännande bör listas i den nya 9 kap. 3 § SFL. Grunderna för att återkalla ett godkännande för F-skatt bör, till skillnad från vad som gäller i nuvarande 9 kap. 4 § SFL, i sin helhet behandlas i den bestämmelsen. Följdändringar behöver då göras i 10 kap. 11 § SFL, i 2 kap. 5 och 7 §§ socialavgiftslagen (2000:980) och i 25 kap. 10 och 13 §§ och 59 kap. 16 § socialförsäkringsbalken.

Det bör vidare tydliggöras, avseende beslut om godkännande för F-skatt i förslaget till 9 kap. 3 § andra stycket 7 SFL, att en ansökan om F-skatt inte ska godkännas om sökanden har fått ett godkännande återkallat så länge grunden för återkallelsen finns kvar. I dessa fall har den som är godkänd möjlighet att själv påverka och avhjälpa att hindret för godkännandet undanröjs. Införandet av en sådan bestämmelse medför inte någon ändring i sak eftersom redan nuvarande koppling mellan förutsättningarna för godkännande och grunder för återkallelse innebär att ett godkännande för F-skatt kan meddelas så snart det missförhållande som hindrar ett godkännande (och varit grund för återkallelse enligt nuvarande 4 § första stycket 2) har undanröjts.

Nedan behandlas de hinder för godkännande och grunder för godkännande och återkallelse som regeringen anser bör förtydligas eller läggas till, för att göra systemet med F-skatt ännu mer ändamålsenligt. Förändringarna i dessa delar gagnar, enligt regeringens mening, företagen och deras möjlighet att kunna konkurrera på likvärdiga villkor genom åtgärder som motverkar skattefusk och skatteundandraganden.

Redan inledningsvis finns skäl att framhålla att Skatteverket, enligt nuvarande reglering i 9 kap. 1 § tredje stycket SFL, får godkänna en ansökan om F-skatt trots att hinder föreligger om det finns särskilda skäl. Likaså får Skatteverket, om det finns särskilda skäl, avstå från återkallelse. Detta framgår av nuvarande 9 kap. 4 § andra stycket SFL. Med hänsyn till betydelsen av ett godkännande och att en återkallelse ses som en ingripande åtgärd är det av stor vikt att Skatteverket även fortsättningsvis har möjlighet att ta hänsyn till samtliga omständigheter i varje enskilt fall. Regeringens förslag avseende hinder vid ansökan och grunder för att återkalla ett godkännande vid brister medför därför ingen förändring i detta avseende. Detta framgår av förslagen till nya 9 kap. 3 § tredje stycket och 9 kap. 4 § andra stycket SFL.

Lagförslag

Förslaget medför att nuvarande 9 kap. 2 § SFL upphör att gälla och att nuvarande 9 kap. 3 § SFL ska betecknas 9 kap. 2 § SFL. Förslaget medför även att 9 kap. 3 § SFL införs och att 9 kap. 4 § SFL ändras. Förslaget medför följdändringar i 10 kap. 11 §

SFL, 2 kap. 5 och 7 §§ socialavgiftslagen och 25 kap. 10 och 13 §§ och 59 kap. 16 § socialförsäkringsbalken.

12.22.8 Återkallelse på grund av bristande medverkan

Regeringens förslag: Om den som är godkänd för F-skatt inte följer ett föreläggande att tillhandahålla de handlingar och lämna de upplysningar som behövs för att kontrollera att förutsättningar för att vara godkänd är uppfyllda, ska godkännandet kunna återkallas.

Utredningens förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Flera remissinstanser, bl.a. *Ekobrottsmyndigheten*, *Försäkringskassan*, *Konkurrensverket*, *LRF*, *SACO*, *Stockholms universitet*, *Svensk scenkonst*, *Sveriges byggindustrier* och *TCO* tillstyrker förslaget. LRF framhåller dock att en återkallelse bör bli aktuell först efter föreläggande och då endast om åtgärden kan antas leda till det avsedda resultatet. Dessutom måste föreläggandet ha delgivits. Även Svensk scenkonst och Sveriges byggindustrier framhåller att företagaren måste ha delgivits för att återkallelse ska vara möjlig. Stockholms universitet anser att det är olyckligt om bristande postgång skulle få denna allvarliga konsekvens. En mer rimlig ordning vore att föreläggandet skulle skickas i enlighet med bestämmelserna i delgivningslagen till följd av de allvarliga konsekvenser som följer på underlåtenheten att följa föreläggandet. Problematiken skulle även kunna regleras genom att de som är godkända för F-skatt tvingas ansluta sig till ”Min myndighetspost”. Den som förlorat sitt godkännande bör omedelbart kunna återfå det om begärda dokument skickas in.

Ett antal remissinstanser avstyrker förslaget eller anser att det inte bör genomföras. Till dessa hör *Almega*, *Näringslivets skattedelegation*, *SMÅA* och *Sveriges advokatsamfund*. Almega anser att konsekvenserna för den som inte följt ett föreläggande blir för hårda. Näringslivets skattedelegation anser att det är en mycket ingripande åtgärd. Det är, enligt Näringslivets skattedelegation och Sveriges advokatsamfund, systemfrämmande att dra in ett godkännande för den som inte fått del av ett föreläggande. Förslaget är därför att se som oproportionerligt och oförutsägbart. Passivitet från den godkändes sida kan, enligt Sveriges advokatsamfund, förhindras med betydligt snävare föreläggande-möjlighet.

Övriga remissinstanser har inte yttrat sig särskilt över förslaget.

Skälen för regeringens förslag

En ny återkallelsegrund bör införas när den som är godkänd för F-skatt inte följt ett föreläggande att fullgöra sin uppgiftsskyldighet

En ansökan om att godkännas för F-skatt ska inte godkännas av Skatteverket om sökanden inte har följt ett föreläggande att lämna inkomstdeklaration eller sådana särskilda uppgifter som avses i 33 kap. 6 § SFL eller har lämnat eller godkänt så bristfälliga uppgifter att de uppenbarligen inte kan läggas till grund för beskattning (9 kap. 1 § andra stycket 3 c SFL). Regleringen omfattar skyldigheten att lämna inkomst-deklaration och motsvarande uppgift för handelsbolag. Det finns inte någon annan grund att vägra eller återkalla ett godkännande för Skatteverket om sökanden eller den som är godkänd för F-skatt, efter föreläggande från Skatteverket, inte lämnar uppgifter som behövs i andra avseenden än den som inte har följt ett föreläggande att lämna inkomstdeklaration.

Regeringen anser, vilket utvecklas i avsnitt 12.22.5, att den som är godkänd för F-skatt, om Skatteverket begär det, ska tillhandahålla de handlingar och lämna de uppgifter som behövs för att kontrollera om förutsättningarna för att vara godkänd

för F-skatt är uppfyllda. Om uppgiftsskyldigheten inte följs bör Skatteverket ges möjlighet att förelägga den som inte fullgör sina skyldigheter enligt den föreslagna bestämmelsen.

För att förhindra att ett kringgående genom en medveten passivitet från den godkändes sida leder till att den godkände kan fortsätta vara godkänd utan att Skatteverket ges möjligheten att bedöma förutsättningarna, bör den föreslagna bestämmelsen om uppgiftsskyldighet kompletteras med en ny grund för återkallelse. Denna grund bör innebära att om den som är godkänd inte fullgör sin uppgiftsskyldighet efter ett föreläggande enligt den nya bestämmelsen bör det vara möjligt att återkalla ett godkännande.

Förutsättningarna för att återkalla ett godkännande när ett föreläggande enligt den nya bestämmelsen inte har följts

Det kan finnas flera skäl till att den som är godkänd för F-skatt inte fullgör sin uppgiftsskyldighet eller följer Skatteverkets föreläggande. Den som är godkänd kanske inte har fått del av föreläggandet, vilket t.ex. kan bero på att mottagaren inte längre går att nå på den adress som lämnats vid ansökan om att bli godkänd. Den som är godkänd för F-skatt kan också medvetet låta bli att svara på Skatteverkets frågor. Ett godkännande för F-skatt kan sägas vara en ”kvalitetsstämpel” som visar på att näringsidkaren kontrollerats och sköter sina affärer (t.ex. måste utföraren av rot- och rutarbeten vara godkänd för F-skatt). En återkallelse av ett godkännande för F-skatt är en ingripande åtgärd för den som är godkänd och får vidtas endast om åtgärden kan antas leda till det avsedda resultatet, vilket är att i det enskilda fallet åstadkomma en säkrare betalning av skatter och avgifter än vad som följer av ett godkännande för F-skatt (jfr prop. 1991/92:112 s. 116). Åtgärden får också vidtas endast om det avsedda resultatet står i rimligt förhållande till de olägenheter som kan antas uppstå för den som åtgärden riktas mot. Det kan i denna del framhållas att Skatteverket får avstå från återkallelse om det finns särskilda skäl.

Regeringen konstaterar att själva innebörden av ett godkännande för F-skatt syftar till att tydliggöra ansvarsfördelningen när det gäller redovisning och betalning av skatter och avgifter. Att vara godkänd innebär därför att den som är godkänd förväntas att vid vissa angivna tidpunkter lämna uppgifter till Skatteverket, t.ex. genom preliminär inkomstdeklaration, skattedeklarationer och inkomstdeklarationer. Detta förutsätter en löpande kontakt med Skatteverket. Enligt regeringens mening är det därför också rimligt att den som är godkänd för F-skatt, precis som är fallet gällande t.ex. den ordinarie beskattningen, är tillgänglig för Skatteverkets frågor som rör förhållanden som kan påverka förutsättningarna för godkännandet.

Regeringens förslag att det ska vara möjligt att återkalla ett godkännande för F-skatt när den som är godkänd inte följt ett föreläggande att fullgöra sin uppgiftsskyldighet tar sikte på dem som medvetet vill undanhålla Skatteverket uppgifter. För att motverka ett medvetet undanhållande, och för att förfarandet inte ska begränsa handläggningens effektivitet och onödigt fördröja beslutsfattandet, bör detta uttryckligen anges i lagtexten. Bland andra *LRF* och *Stockholms universitet* anser att ett föreläggande måste ha delgetts för att återkallande ska få ske. Regeringen konstaterar att ett föreläggande som har sänts ut till den adress som Skatteverket har tillgång till bör anses utsänt i den föreslagna paragrafens mening. Den som är godkänd för F-skatt har ansvar att se till att Skatteverket har tillgång till den korrekta adressen. Därtill får det förutsättas att Skatteverket i sin handläggning skickar ett flertal försändelser till den uppgivna adressen eller den uppgiftsskyldiges digitala brevlåda i de fall den uppgiftsskyldig är ansluten till denna tjänst innan en återkallelse sker. I maj 2024 var, enligt statistik från Myndigheten för digital förvaltning, över 6,4 miljoner privatpersoner och företag anslutna till digitala brevlådor. Som jämförelse kan nämnas att antalet privat-

personer och företag som var anslutna till digitala brevlådor år 2019, när slutbetänkandet presenterades, uppgick till 3,8 miljoner. Antalet digitala brevlådor har således ökat med över 2,5 miljoner sedan dess. Prognosen från Myndigheten för digital förvaltning är att 6 650 000 privatpersoner och företag kommer vara anslutna till digitala brevlådor år 2025. Det saknas beredningsunderlag för att inom ramen för detta lagstiftningsprojekt ta ställning till frågan om det bör införas ett generellt krav om att ansluta sig till Min myndighetspost, vilket Stockholms universitet föreslår.

Med hänsyn till den centrala betydelse som den godkändes medverkan har för att korrekta beslut ska kunna fattas och för att systemet med återkallelse på grund av att förelägganden inte följts ska fungera anser regeringen att det är rimligt att det inte ställs något krav på att den uppgiftsskyldige delgetts föreläggandet. Ett sådant krav skulle spela den som genom passivitet försöker kringgå reglerna i händerna och därmed motverka själva syftet med bestämmelsen. Något krav på delgivning finns inte heller t.ex. vid föreläggande om att inkomma med inkomstdeklaration, eller vid förslag till beslut och beslut avseende återkallelse av F-skatt.

Regeringen vill också ta upp några frågor som rör möjligheten att återkalla ett godkännande när ett föreläggande kommer i retur. Det kan hända att den som är godkänd för F-skatt inte går att nå och att föreläggandet kommer i retur för att adressen är felaktig eller ofullständig. Frågan är om det kan anses rimligt att ett godkännande återkallas på den föreslagna grunden även i dessa fall.

Skatteverket får, enligt 37 kap. 2 § första stycket SFL, förelägga den som inte har fullgjort sin uppgiftsskyldighet enligt 15–35 kap. SFL att fullgöra skyldigheten. Ett sådant föreläggande kan sändas som ett frankerat brev, utan krav på mottagningsbevis eller liknande. Enligt Skatteverkets rutiner behandlas ett brev som kommer i retur som att det inte har nått mottagaren. Skatteverket eftersöker i dessa fall mottagarens adress och skickar ut brevet på nytt. Om brevet inte kommer i retur förutsätts det ha nått mottagaren.

I fråga om fysiska personer finns här skäl att påminna om de regler om flyttanmälan som finns i folkbokföringslagen (1991:481). Den som är folkbokförd och har flyttat ska inom en vecka anmäla flyttningen till Skatteverket (25 § folkbokföringslagen). Även den som är folkbokförd och avser att flytta till utlandet ska anmäla detta till Skatteverket (27 § folkbokföringslagen). En anmälan om flytt ska bl.a. innehålla ny adress i Sverige eller i utlandet (28 och 29 §§ folkbokföringslagen). Den som är folkbokförd i Sverige ska alltså anmäla flytt och lämna korrekta uppgifter till grund för beslut om folkbokföring. Att inte fullgöra sin anmälningsskyldighet kan innebära folkbokföringsbrott, se 42 § folkbokföringslagen. Skyldigheterna innebär att en fysisk person som var folkbokförd vid ansökan om F-skatt alltid ska lämna uppgifter som är nödvändiga för att Skatteverket ska kunna komma i kontakt med den som godkänts. Enligt regeringens mening tyder emellertid ett föreläggande som kommit i retur på att försändelsen inte nått fram till adressaten. Det bör därför inte vara möjligt att återkalla ett godkännande i dessa fall på den grunden att ett föreläggande inte har följts. Härigenom undviks rättsförluster, om Skatteverket av någon anledning skulle ha angett fel adress på försändelsen (jfr prop. 1996/97:132 s. 18). Det förhållandet att ett föreläggande kommer i retur bör dock, tillsammans med andra omständigheter, kunna utgöra skäl att återkalla ett godkännande på grund av att det kan antas att näringsverksamhet inte bedrivs. Även andra återkallelsegrunder kan givetvis bli aktuella för fysiska personer enligt förslaget till 9 kap. 4 § SFL.

Motsvarande resonemang kan föras i fråga om juridiska personer. Även dessa har som regel en skyldighet att låta registrera bl.a. sin postadress hos Bolagsverket. Bestämmelserna kan dock se olika ut beroende på vilken form av juridisk person det handlar om. När det gäller aktiebolag konstaterades i förarbetena till den ändring i

delgivningslagen genom vilken bestämmelserna om särskild delgivning med aktiebolag (numera särskild delgivning med juridisk person) infördes, att det fanns ett stort behov av effektivare metoder för delgivning med juridiska personer. Vidare konstaterades att ett aktiebolag enligt aktiebolagslagen har en skyldighet att anmäla en korrekt post-adress till aktiebolagsregistret, samt att genast anmäla eventuella ändringar av denna. Som en följd av detta ansågs det rimligt att ett aktiebolag självt får stå risken om det försummat att anmäla rätt adress (se prop. 1996/97:132 s. 17). För de fall en försändelse kommer i retur bör det emellertid, på samma sätt som för fysiska personer, inte vara möjligt att återkalla ett godkännande för F-skatt på den grunden att ett föreläggande inte har följts. Det förhållandet att ett föreläggande kommer i retur bör emellertid, tillsammans med andra omständigheter, kunna utgöra skäl att återkalla ett godkännande på grund av att det kan antas att näringsverksamhet inte bedrivs. Även andra återkallelsegrunder kan givetvis bli aktuella för juridiska personer enligt förslaget till 9 kap. 4 § SFL.

När det gäller fysiska personer som inte är folkbokförda i Sverige och vid ansökan lämnat en adress i utlandet finns inte någon skyldighet enligt folkbokföringslagen att anmäla nya adressuppgifter till Skatteverket. En återkallelse på den grunden att den som är godkänd inte har svarat på ett föreläggande bör därför inte heller i dessa fall få ske när ett föreläggande kommer i retur. I dessa fall torde dock frågan ofta handla om huruvida näringsverksamhet verkligen bedrivs i Sverige eller inte. Det förhållandet att ett föreläggande kommer i retur bör även i dessa fall, tillsammans med andra omständigheter som tyder på att det inte bedrivs någon näringsverksamhet, i stället kunna utgöra skäl att återkalla ett godkännande på grund av att det kan antas att näringsverksamhet inte bedrivs i Sverige.

Näringslivets skattedelegation och *Sveriges advokatsamfund* anför att det är systemfrämmande att dra in ett godkännande för den som inte fått del av ett föreläggande. Förslaget är därför, enligt dessa remissinstanser, att se som oproportionerligt och oförutsägbart. Passivitet från den godkändes sida kan, enligt Sveriges advokatsamfund, förhindras med betydligt snävare föreläggandemöjlighet. Regeringen konstaterar i denna del att något krav på att en deklarationsskyldig har tagit del av ett föreläggande inte ställts upp gällande exempelvis skönsbeskattning (se 57 kap. 2 § SFL). Den föreslagna lösningen är således inte systemfrämmande för skatteförfarandelagen och kan inte ses som oproportionerlig eller oförutsägbar. För det fall ett föreläggande i fysisk form inte når adressaten bör, vilket redogjorts för ovan, en återkallelse inte komma till stånd på denna grund. Skatteverket bör i dessa fall kunna överväga att tillämpa andra återkallelsegrunder, såsom att näringsverksamhet inte bedrivs. Eventuella problem kan även uppkomma för fysiska personer som inte är folkbokförda i Sverige. Även i dessa fall bör, vilket berörts ovan, ett godkännande för F-skatt kunna återkallas på annan grund såsom att näringsverksamhet inte längre bedrivs i Sverige. Föreläggande-möjligheten i denna del snävas således in i jämförelse med det som fördes fram i betänkandet, vilket Sveriges advokatsamfund uttryckt önskemål om.

Stockholms universitet anser att den som förlorat sitt godkännande omedelbart bör kunna återfå det om begärda dokument efter återkallandet skickas in. Regeringen instämmer inte i detta. Det är viktigt att förelägganden som skickas ut av Skatteverket följs och de begärda uppgifterna kommer in för att kontrollen av att förutsättningarna är fortsatt uppfyllda fortlöpande ska kunna ske. Däremot kan givetvis den som fått sitt godkännande för F-skatt återkallat på grund av en underlåtenhet att följa ett föreläggande alltid ansöka på nytt och då visa att förutsättningarna är uppfyllda.

Sammanfattningsvis anser regeringen att den föreslagna regleringen är proportionerlig och väl avvägd i förhållande till konsekvenserna för den enskilde.

Lagförslag

Förslaget medför att 9 kap. 4 § 6 SFL införs.

12.22.9 Godkännande eller återkallelse för den som inte redovisar eller inte betalar sina skatter och avgifter

Regeringens förslag: Endast om det finns särskilda skäl ska den som inte har betalat skatter eller avgifter som lämnats för indrivning enligt skatteförfarandelagen eller motsvarande utländska skatter eller avgifter vid den tidpunkt då prövningen görs få godkännas för F-skatt.

Om den som är godkänd för F-skatt inte har betalat skatter eller avgifter enligt skatteförfarandelagen eller inte betalat motsvarande utländska skatter eller avgifter, till ett belopp som sammanlagt uppgår till ett halvt prisbasbelopp eller mer vid den tidpunkt då prövningen av F-skatt görs, ska Skatteverket återkalla godkännandet.

Utredningens förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: *Brottsförebyggande rådet*, *Ekobrottsmyndigheten*, *Försäkringskassan*, *Konkurrensverket*, *LO*, *Skatteverket* och *TCO* tillstyrker eller ställer sig positiva till förslaget. LO anser att det är viktigt att möjligheterna att återkalla godkännandet av F-skatt både utvidgas och stärks. Skatteverket anser att det, mot bakgrund av att individuppgifter ersatt de årliga kontrolluppgifterna, är viktigt att Skatteverket ges möjlighet att tidigt följa upp bristande redovisning. Hinder för godkännande eller grund för återkallelse bör därför, enligt Skatteverket, föreligga redan vid två brister i redovisningen.

Näringslivets skattedelegation och *SMÅA* anser att förslaget i denna del inte bör genomföras. Näringslivets skattedelegation anser att det saknas tillräckliga motiv för att ändra den av Skatteverket tillåtna gränsen för skuldbelopp vid godkännande av F-skatt, då nuvarande system synes fungera väl.

Övriga remissinstanser yttrar sig inte särskilt över förslaget.

Skälen för regeringens förslag

Den nuvarande tillämpningen vid brister i redovisning och betalning

Enligt 9 kap. 1 § andra stycket 3 b SFL ska en ansökan om godkännande för F-skatt avslås om sökanden eller annan som ska prövas enligt 9 kap. 2 § SFL inte har redovisat eller betalat skatter eller avgifter enligt skatteförfarandelagen, eller motsvarande utländska skatter eller avgifter, i en utsträckning som inte är obetydlig. Punkten behandlar såväl brister i redovisning som bristande betalning av skatter och avgifter.

Antalet avslag på denna grund var, enligt uppdaterade uppgifter från Skatteverket, 634 för fysiska personer och 410 för juridiska personer under år 2023. Det utgör drygt 14 procent av alla avslag. För återkallelser var motsvarande siffror 1 428 för fysiska personer och 2 914 för juridiska personer, vilket utgör knappt sex procent av alla återkallelser. Ett godkännande för F-skatt har på många sätt stor betydelse i olika sammanhang och det finns därför, enligt regeringens mening, anledning att överväga om det finns skäl att skärpa kraven på skötsamhet för redovisning och betalning av skatter och avgifter i vissa avseenden.

Frågan om när brister i redovisningen eller betalning av skatter och avgifter skulle anses som ringa (numer obetydlig) ansågs i förarbetena vara en fråga för rätts-tillämpningen att besvara. Vidare ansågs att det av administrativa skäl kan vara

lämpligt att tillämpa schabloner så långt det är möjligt vid bedömningen (se prop. 1991/92:112 s. 121).

När det gäller brister i betalning ska hänsyn tas till såväl skuldbeloppets storlek som betalningsdröjsmålets längd. Skatteverket har i sina allmänna råd ansett att ett sammanlagt skuldbelopp på högst 20 000 kronor bör kunna betraktas som obetydligt (se Skatteverkets allmänna råd om godkännande för F-skatt, SKV A 2012:6). Det innebär att ett godkännande normalt inte återkallas om den godkände har skatteskulder under 20 000 kronor. Detta gäller oavsett om skulden är hänförlig till en eller flera bristande betalningar och oavsett om skulden är ny eller har funnits en längre tid.

Vid brister i redovisningen framgår av samma allmänna råd att en ansökan om godkännande för F-skatt bör avslås om sökanden har sammanlagt fyra eller fler brister i sin redovisning. En utebliven mervärdesskattedeklaration och en utebliven arbetsgivardeklaration avseende avdragen skatt och arbetsgivaravgifter ska ses som två redovisningsbrister.

Regeringen anser att det finns ett behov att förenkla och förtydliga utformningen av bestämmelsen om brister i redovisning och betalning av skatter och avgifter. Regeringen föreslår därför att den nuvarande regleringen ändras så att brister i redovisning och betalning av skatter och avgifter delas upp och regleras separat i två olika punkter i gällande lagbestämmelse.

Kraven på skötsamhet för den som ansöker om att bli godkänd för F-skatt bör höjas när det gäller betalning av skatter och avgifter

Av Skatteverkets allmänna råd SKV A 2012:6 följer, vilket redogjorts för ovan, att den nuvarande ordningen innebär att ett sammanlagt skuldbelopp på högst 20 000 kronor betraktas som obetydligt på så sätt att skulden inte hindrar att den skuldsatte blir godkänd för F-skatt.

Ett godkännande för F-skatt signalerar att näringsidkaren anses ha en viss grad av stabilitet, i vart fall i den meningen att företaget sköter sina skattebetalningar. I dagens reglering görs ingen skillnad mellan de brister i betalning av skatter och andra avgifter som kan utgöra hinder vid ansökan om godkännande eller de som kan utgöra grund för återkallelse. Den nuvarande bestämmelsen infördes ursprungligen som en återkallelsegrund och det är också utifrån det perspektivet som resonemanget i förarbetena förs (se prop. 1991/92:112 s. 119–121). I samband med att skatteförfarandelagen infördes flyttades återkallelsegrunderna över till nuvarande 9 kap. 1 § SFL och kom i stället att utgöra förutsättningar för att en ansökan ska godkännas.

Regeringen anser att det kan ifrågasättas om den beloppsgräns om 20 000 kronor som tillämpas i dag utifrån Skatteverkets allmänna råd kan anses motiverad, i vart fall för den som ska starta sin verksamhet. Enligt regeringens mening framstår det som otillfredsställande att Skatteverket som huvudregel ska godkänna någon som har obetalda skatter eller avgifter. Det kan naturligtvis vara så att en betalningsskyldighet inte kunnat fullgöras på grund av orsaker den enskilde inte själv kunnat råda över. I dessa fall måste möjligheten att beakta samtliga omständigheter i varje enskilt fall tillvaratas. Liksom tidigare bör Skatteverket därför, om det finns särskilda skäl, få godkänna en ansökan om F-skatt även om det föreligger brister i betalning. Har sökanden gjort upp en avbetalningsplan eller annan betalningsuppgörelse, det kan förutsättas att den totala skatteskulden blir betald inom rimlig tid och att betalningsuppgörelsen följs, kan det vara ett särskilt skäl att godkänna sökanden. Som rimlig tid bör, på samma sätt som nu, normalt anses ett år eller, om det rör sig om ett förhållandevis stort skuldbelopp, med hänsyn till omständigheterna i det enskilda fallet den tid som har beslutats i betalningsuppgörelsen.

Regeringen anser dock att det är rimligt att utgångspunkten för att bli godkänd för F-skatt bör vara att den som ansöker ska ha betalat sina skatter och avgifter som lämnats för indrivning. Att en skuld lämnats för indrivning innebär att Skatteverket, efter skuldens förfallodag, ska ha överlämnat den obetalda fordringen för indrivning (restföring) till Kronofogdemyndigheten. För en betalningsskyldig som ska lämna skattedeklaration eller är godkänd för F-skatt kan Skatteverket begära indrivning om det obetalda beloppet uppgår till minst 10 000 kronor. För andra betalningsskyldiga, dvs. privatpersoner, är den lägsta beloppsgränsen för att begära indrivning 2 000 kronor (70 kap. 1 § SFL). Möjligheten att lämna en skuld för indrivning regleras i den lag som styr respektive skatt och avgift.

Regeringen anser således, tvärtemot vad *Näringslivets skattedelegation* och *SMÅA* fört fram i denna del, att det finns skäl att höja kraven på skötsamhet för den som vill starta ett företag med ett godkännande för F-skatt. Att den som redan bedriver näringsverksamhet kan ha tillfälliga betalningssvårigheter som inte direkt bör leda till en återkallelse av ett godkännande för F-skatt kan däremot anses rimligt. När det gäller skötsamheten av betalning av skatteskulder är det därför, enligt regeringens mening, motiverat att ställa olika krav på den som vill starta en näringsverksamhet med godkännande för F-skatt och den som redan bedriver en sådan näringsverksamhet.

Mot bakgrund av vad som anförts ovan föreslår regeringen att kraven på skötsamhet vad gäller betalning av skatter och avgifter i förhållande till vad som gäller i dag skärps genom att ordet obetydlig stryks. Visserligen kan förslaget göra det svårare för dem som har skatteskulder att starta företag, åtminstone i branscher där ett godkännande för F-skatt kan anses nödvändigt. Med hänsyn till att en ansökan kan godkännas om det finns särskilda skäl anser regeringen dock att förslaget leder till en väl avvägd ordning i förhållande till behovet att värna skatteintäkterna.

Vid återkallelse av ett godkännande på grund av brister i betalning bör gränsen vara ett halvt prisbasbelopp

Som anförts ovan kan den som redan är godkänd för F-skatt brista i betalningen av skatter och avgifter av olika skäl. Det kan handla om tillfälliga likviditetsproblem eller att kundfordringar inte har betalats i tid. När det gäller återkallelse anser regeringen därför att grund för en sådan även fortsättningsvis bör föreligga endast när bristen inte är obetydlig.

Den beloppsgräns om 20 000 kronor som utifrån Skatteverkets allmänna råd tillämpas i dag framstår enligt regeringens mening som väl avvägd när det gäller grund för återkallelse. Det finns dock skäl att överväga om skrivningen ”i en utsträckning som inte är obetydlig” i nuvarande 9 kap. 1 § andra stycket 3 b SFL, när det gäller bristande betalning, bör ersättas av ett mer standardiserat begrepp. Regeringen anser att den nuvarande utformningen leder till en onödigt komplicerad tillämpning. En utformning som är enkel och bygger på objektiva kriterier skapar också förutsättningar för en ökad effektivitet och skapar en tydlighet och transparens för de enskilda som berörs. Ändringen bör göras med utgångspunkt i rättstillämpningen och de allmänna råd Skatteverket har meddelat, då någon ändring i sak inte är avsedd. För att regleringen inte ska behöva ändras efter tidens behov bör beloppet anges som en del av prisbasbeloppet. Prisbasbeloppet är ett fastställt belopp som används bl.a. för beräkning av olika förmåner eller avgifter. De ändras årligen eftersom avsikten med basbeloppen är att de ska spegla och justera för inflationen. Dagens beloppsgräns om 20 000 kronor motsvarar närmast en tredjedels prisbasbelopp, vilket år 2024 uppgår till 57 300 kronor.

Utredningen föreslog en beloppsgräns på ett halvt prisbasbelopp, vilket uppgick till 23 250 kronor år 2019 när slutbetänkandet presenterades. Ett halvt prisbasbelopp uppgår år 2024 till 28 650 kronor. Enligt den senaste prognosen för prisbasbeloppet 2025 uppgår ett halvt prisbasbelopp till 29 750 kronor. En ändring till ett halvt prisbasbelopp skulle alltså innebära en höjning av gränsen med 8 650 kronor vid användning av 2024 års prisbasbelopp, vilket är till fördel för den enskilde. Regeringen anser att en sådan höjning är godtagbar i förhållande till de fördelar den föreslagna ändringen medför i övrigt. Det finns inte heller några skäl att sänka gränsen till t.ex. en tredjedels prisbasbelopp, för att närmare ansluta till dagens beloppsgräns.

Frågan är om en motsvarande ändring i formuleringen bör ske vad gäller brister i redovisning av skatter och avgifter. Även brister i redovisning av skatter kan ha förklarliga orsaker och även i dessa fall bör det även fortsättningsvis bara vara i de fall när bristen inte är obetydlig som skäl för att återkalla ett godkännande för F-skatt bör finnas.

När det gäller brister i redovisningen anser regeringen, i likhet med utredningen, att det inte finns något mer ändamålsenligt uttryck som kan ersätta obetydlig. Som framgår ovan bör en ansökan avslås eller ett godkännande återkallas om sökanden eller den godkände har brister i redovisningen. Regeringen anser att det bör lämnas upp till rättstillämpningen att närmare precisera vilka brister och vilket antal som kan medföra återkallelse. Ett mer statiskt begrepp, som t.ex. ett visst antal redovisnings-tillfällen vilket *Skatteverket* önskar, skulle innebära att lagtexten förlorar förutsättningar att anpassas efter förändringar som kan ske över tid vad avser redovisning av skatter och avgifter. Regeringen anser därför att begreppet obetydlig även fortsatt bör gälla vid frågan om återkallelse för brister i redovisning av skatter och avgifter.

Lagförslag

Förslaget medför att 9 kap. 3 § 5 och 9 kap. 4 § 7 SFL införs.

12.22.10 Godkännande eller återkallelse för den som inte betalat tillbaka felaktigt utbetalt belopp i samband med rut- och rotarbeten

Regeringens förslag: Ett nytt hinder för godkännande för F-skatt och en ny grund för återkallelse av F-skatt införs för den som inte har följt ett beslut om återbetalning enligt lagen (2009:194) om förfarandet vid skattereduktion för hushållsarbete.

Utredningens förslag överensstämmer i huvudsak med regeringens. I utredningen gjordes bedömningen att beslutet om återbetalning måste ha vunnit laga kraft för att grund för återkallelse ska föreligga.

Remissinstanserna: Flera remissinstanser tillstyrker eller ställer sig positiva till förslaget. Bland dessa finns *Ekobrottsmyndigheten*, *Försäkringskassan*, *Konkurrensverket*, *Skatteverket* och *TCO*. Ekobrottsmyndigheten och Skatteverket önskar dock att grund för återkallelse med anledning av beslut om återbetalning i samband med rut- och rotarbeten bör föreligga oavsett om beslutet fått laga kraft. Om beslutet om återbetalning är överklagat eller om det råder osäkerhet bör det, enligt Skatteverket, föreligga särskilda skäl från att avstå från att återkalla ett godkännande. *Förvaltningsrätten i Linköping* påpekar att utredningens förslag och förslaget i den remitterade promemorian Omedelbar verkställighet av beslut om återbetalning enligt husavdragets fakturamodell (Fi2019/0106/S3) bör övervägas gemensamt (förslaget om omedelbar verkställighet infördes den 1 januari 2021, se prop. 2020/21:1 avsnitt 13.3).

Almega, *FAR*, *LRF*, *Näringslivets skattedelegation*, *Rättvis skatteprocess*, *SMÅA*, *Srf konsulternas förbund*, *Stockholms universitet*, *Sveriges byggindustrier*, *Sveriges läkarförbund* och *Tillväxtverket* avstyrker förslaget. Almega, FAR, Näringslivets skattedelegation, Rättvis skatteprocess och Srf konsulternas förbund anser att återkrav för rut- och rotarbeten som inte återbetalas är ett litet problem. Förslaget leder, enligt Almega, till för hårda konsekvenser och ökar risken för att hämma fungerande verksamheter för framför allt små företag som erbjuder rot- och ruttjänster. Näringslivets skattedelegation, Rättvis skatteprocess, Sveriges byggindustrier och Tillväxtverket framhåller att ett beslut om återbetalning kan bero på omständigheter som utföraren inte råder över, t.ex. att kunden har svårt att betala. Bestämmelserna avseende rot- och rutarbeten är vidare svårtillämpade. Stockholms universitet anser att den föreslagna regeln är alltför strikt och mekanisk. Om regeln bedöms nödvändig bör ett ”fribelopp” sättas upp likt den halva prisbasbeloppsregeln i den föreslagna 9 kap. 5 § 7 SFL. LRF konstaterar att det i förarbetena avseende skattereduktion för hushållsarbete anges att återkallelse av godkännande för F-skatt är en ingripande åtgärd för vilken det måste finnas starka skäl (se prop. 2008/09:77 s. 58). LRF anser att det inte finns skäl för en så ingripande åtgärd i den situation som förslaget avser.

Övriga remissinstanser har inte yttrat sig särskilt över förslaget.

Skälen för regeringens förslag

Systemet med skattereduktion för rut- och rotarbeten

Den som köper hushållsnära tjänster (rut- och rottjänster) kan under vissa villkor få skattereduktion enligt 67 kap. 11 § inkomstskattelagen. Bestämmelser om förfarandena finns i lagen (2009:194) om förfarandet vid skattereduktion för hushållsarbete. I samband med rut- och rottjänster får en utförare, med vissa begränsningar, genom den s.k. fakturamodellen begära utbetalning från Skatteverket med den del av arbetskostnaden som köparen inte har betalat (7 § lagen om förfarandet vid skattereduktion för hushållsarbete). Utbetalningens storlek motsvarar köparens skattelättnad och tillgodoräknas köparen som preliminär skattereduktion. Av 14 § lagen om förfarandet vid skattereduktion för hushållsarbete framgår att om Skatteverket har betalat ut ett belopp utan att mottagaren har varit berättigad till det, ska Skatteverket snarast besluta att det felaktigt utbetalda beloppet ska betalas tillbaka. Beslut om återbetalning gäller omedelbart (23 § lagen om förfarandet vid skattereduktion för hushållsarbete). Om beloppet inte betalas tillbaka uppstår en obetald återbetalningsskuld. Bestämmelsen i nuvarande 9 kap. 1 § andra stycket 3 b SFL, som tar sikte på obetalda skatteskulder, omfattar endast skatter och avgifter enligt skatteförfarandelagen eller motsvarande utländska skatter eller avgifter. Det belopp som utbetalas till utföraren på grund av en köpares skattereduktion utgör inte skatt. Detta innebär att det i befintlig reglering inte finns någon grund att överväga om den som har återbetalningsskulder ska få sitt godkännande återkallat så som det finns för den som inte sköter sin redovisning och betalning av skatter och avgifter.

Inte heller finns det någon annan grund som tar sikte på återkallelse för den som på felaktiga grunder mottagit utbetalningar från Skatteverket i samband med rut- och rotarbeten. Därmed kan den som medvetet missbrukar rut- och rotsystemet eller som av annan anledning får en felaktig utbetalning och inte återbetalar beloppet fortsätta vara godkänd för F-skatt.

En ny grund för godkännande och återkallelse som tar sikte på felaktiga utbetalningar i samband med rut- och rotarbeten bör införas

Skatteverket fattar varje år ett stort antal beslut om återbetalning av felaktiga utbetalningar enligt rot- och rutavdragets fakturamodell. En relativt stor andel av dessa beslut följs inte. År 2023 uppgick antalet återkrav avseende rut- och rotarbeten till ca

4 800. Andelen obetalda återkrav uppgick till ca 8 procent. Av totalt återkrävd summa på ca 55,5 miljoner kronor, uppgick det obetalda beloppet till ca 12,5 miljoner kronor (en andel på ca 23 procent). Andelen obetalda återkrav har dock minskat sedan 2016 (åren 2013–2016 uppgick andelen obetalt belopp till mellan ca 28 och 36 procent). Det beror, enligt uppgift från Skatteverket, på en kombination av flera olika faktorer, såsom att storleken på skattereduktionen minskade för rotavdrag år 2016 och införandet av möjligheten att använda Skatteverkets e-tjänst vid ansökningar om utbetalning. Det har även skett vissa systemförbättringar under senare år samt förbättrade kontroller innan utbetalning (se prop. 2020/21:1 Förslag till statens budget, finansplan och skattefrågor avsnitt 13.3.3). En betalningsovilja eller betalningsoförmåga på ca 23 procent bedöms dock som mycket hög, i synnerhet i jämförelse med de befarande uppbördsförlusterna på 0,52 procent av de skatter och avgifter som redovisas på skattekontot för 2023 (se Årsredovisning Skatteverket 2023 s. 19 och 189).

Utredningen Kvalificerad välfärdsbrottslighet – förebygga, förhindra, upptäcka och beivra gjorde år 2017 en genomgång av Skatteverkets brottsanmälningar för åren 2013–2015 och kom fram till att många brottsanmälningar avseende avdrag för hushållsarbete innehöll brottslighet som var organiserad eller systematisk enligt utredningens definition av dessa begrepp. Vidare konstaterades att Skatteverket under perioden 2013–2015 anmälde misstänkta bedrägerier i samband med rut- och rotarbeten motsvarande ett belopp om ca 80 miljoner kronor (se SOU 2017:37 s. 242–244). Antalet brottsanmälningar har emellertid minskat under senare år. År 2016 uppgick exempelvis antalet brottsanmälningar till 249, för att till år 2022 minska till 82 och år 2023 till 19. Ett av skälen till att det har skett en nedgång beror på, enligt uppgift från Skatteverket, att denna typ av felaktighet numera framför allt anmäls som skattebrott.

Även i det nu aktuella betänkandet konstateras att rut- och rotsystemet är utsatt för organiserad och systematisk brottslighet (SOU 2019:31 s. 309). Regeringen anser, i likhet med utredningen, att det är angeläget att förbättra möjligheterna att förebygga och förhindra fusk och missbruk i samband med rut- och rotarbeten. Det har inte framkommit att den organiserade och systematiska brottsligheten minskat på detta område sedan betänkandet presenterades. Att motverka missbruk av rut- och rot-systemet främjar förutsättningarna för att konkurrera på lika villkor. Enligt regeringens mening är det därtill otillfredsställande att en så stor andel av återkraven inte betalas. En ny grund för godkännande för och återkallelse av godkännande av F-skatt, som tar sikte på felaktiga utbetalningar i samband med rut- och rotarbeten, bör därför införas. Regeringen ser även en sådan möjlighet som ett effektivt verktyg i arbetet mot arbetslivskriminalitet vid rut- och rotarbeten.

Sedan utredningen presenterade sitt slutbetänkande år 2019 har det införts ytterligare en skattereduktion baserad på fakturamodellen. Från och med 1 januari 2021 finns möjlighet att få skattereduktion för delar av kostnaden för arbete och material vid anlitande av ett företag för installation av grön teknik. Förfarandet, som regleras i lagen (2020:1066) om förfarandet vid skattereduktion för installation av grön teknik, bygger på lagen om förfarandet vid skattereduktion för hushållsarbete t.ex. avseende användningen av fakturamodellen och möjligheten till återkrav. Då beredningsunderlag saknas finns det emellertid inte, inom ramen för detta lagstiftningsarbete, någon möjlighet att även införa en ny grund för godkännande och återkallelse som tar sikte på felaktiga utbetalningar i samband med skattereduktion för grön teknik. Regeringen avser att återkomma i frågan.

Sveriges byggindustrier anser att det är olämpligt att hanteringen av rotavdrag ska kunna påverka ett godkännande för F-skatt i och med att det inte rör sig om ett beskattnings-

beslut avseende tjänsteutföraren. Regeringen delar den bedömning som gjorts i tidigare lagstiftningsarbeten om att återbetalningsskulder inte principiellt bör jämställas med skatteskulder (se prop. 2014/15:10 s. 31–33). Regeringen anser dock att det, mot bakgrund av att systemet är utsatt för organiserad och systematisk brottslighet, är motiverat att införa en godkännande- och återkallelsegrund som tar sikte på felaktiga utbetalningar i samband med rut- och rotarbeten. Det bör dock framhållas att F-skatt i första hand är ett sätt att betala preliminär skatt. Reglerna om återkallelse av godkännande för F-skatt är inte avsedda att utgöra ett substitut för reglerna om näringsförbud. Det sker i dag ett stort antal utbetalningar från välfärdssystemen och andra närliggande skattefinansierade eller skattesubventionerade system. En skillnad mellan utbetalningar från rut- och rotsystemet och utbetalningar av många andra bidrag och ersättningar är dock systemets koppling till utförarens innehav av ett godkännande för F-skatt. När skattereduktionen infördes i Sverige första gången år 1993 var ett delsyfte med skattereduktionen att förvandla svart arbete till vitt och att stimulera övergång från hemarbete till vitt marknadsarbete genom att byggnads-åtgärder som utfördes i egen regi eller av svart arbetskraft i stället skulle utföras av näringsidkare med F-skattsedel (se bl.a. prop. 2006/07:94 s. 25). Eftersom rätten till skattereduktion endast föreligger om den som utför arbetet antingen är godkänd för F-skatt när avtalet om arbetet träffas eller när ersättningen betalas ut (67 kap. 16 § 1 inkomstskattelagen) finns en stark koppling till F-skattesystemet i det nu aktuella fallet. Om hushållsarbetet har utförts utomlands och utföraren inte har bedrivit någon näringsverksamhet i Sverige, ska utföraren när avtalet om arbetet träffas eller när ersättningen betalas ut ha ett intyg eller någon annan handling som visar att företaget i fråga om skatter och avgifter i sitt hemland genomgår motsvarande kontroll som den som är godkänd för F-skatt (67 kap. 17 § inkomstskattelagen). Med hänsyn till att ett beslut om återbetalning alltså också kan meddelas den som inte redan är godkänd för F-skatt bör ett särskilt hinder vid ansökan motsvarande det vid återkallelse också införas.

En annan skillnad mellan felaktiga utbetalningar i samband med rut- och rotarbeten, och andra felaktiga utbetalningar av ersättningar och bidrag, består av systemets nära koppling till köparens beskattning. Även om det inte alltid finns en sådan direkt koppling, t.ex. när en utförare begär utbetalning för arbeten hos en påstådd köpare som aldrig har utförts, finns en tydligare koppling till köparens beskattning än i samband med felaktiga utbetalningar från andra utbetalningssystem. Med hänsyn till dessa skillnader anser regeringen att det finns starka skäl för att i just detta avseende jämställa regleringen avseende hanteringen av skatter och avgifter med återbetalning av felaktigt utbetalt rot- och rutavdrag. Noteras kan att dessa regleringar också hanteras på likartat sätt gällande verkställigheten, i och med att återbetalningsbeslut avseende rot- och rutavdrag sedan den 1 januari 2021 gäller omedelbart.

En inte oväsentlig effekt av förslaget är också att det bör komma att fungera som ett milt påtryckningsmedel för att öka regelefterlevnaden. En ökad regelefterlevnad är viktig eftersom närmare åtta procent av besluten om återbetalning avseende rot- och rutarbeten inte följs (2023). Bestämmelser som kan leda till ökad regelefterlevnad är dessutom viktiga för acceptansen av systemet i stort. En ny grund för godkännande respektive återkallelse för den som inte betalar tillbaka ett återkrav av felaktiga rot- och rutbetalningar är därför motiverad även om motsvarande inte gäller vid andra felaktiga utbetalningar av ersättningar och bidrag från välfärdssystemet eller andra skattefinansierade eller skattesubventionerade system. Den nya grunden bör knytas till när ett beslut om återbetalning av en felaktig betalning inte följs.

Almega, *FAR*, *LRF*, *Näringslivets skattedelegation*, *Rättvis skatteprocess* och *Srf konsulternas förbund* anser att återkrav för rut- och rotarbeten som inte återbetalas är ett litet problem. Mot bakgrund av vad som anförts angående fusk och missbruk av

utbetalningssystemet, den nära kopplingen till F-skattesystemet och att utbetalningen avser ett belopp motsvarande den preliminära skattereduktion som en köpare tillgodoräknas, anser regeringen att det finns tillräckliga skäl att införa en ny grund för godkännande för respektive återkallande av ett godkännande för F-skatt vid felaktiga utbetalningar i samband med rut- och rotarbeten. Enligt regeringens mening är skälen så pass starka att det bör vara möjligt för Skatteverket att återkalla godkännandet för F-skatt i dessa fall.

Regeringen anser, i likhet med utredningen, att grunden för återkallelse bör knytas till förhållanden som utföraren kan råda över. Att välja att inte följa ett beslut om återbetalning av en felaktig utbetalning är ett sådant förhållande. I dessa fall har Skatteverket efter utredning funnit att utbetalningen har varit felaktig och den som mottagit det felaktiga beloppet har getts möjlighet att yttra sig innan ärendet har avgjorts. Det kan här framhållas att Skatteverket även har möjlighet att godkänna en ansökan om F-skatt eller avstå från återkallelse om det finns särskilda skäl. Som särskilda skäl i detta avseende kan exempelvis räknas då utföraren inte förorsakat återbetalningskravet.

Ekobrottsmyndigheten, *Skatteverket* och *Förvaltningsrätten i Linköping* tar upp frågor som har att göra med att återbetalningsbeslutet får laga kraft. Sedan utredningen lämnade sitt betänkande gäller sedan den 1 januari 2021 Skatteverkets beslut om återbetalning, i likhet med beslut och skatter och avgifter, omedelbart (se 16 § lagen om förfarandet vid skattereduktion för hushållsarbete). Frågan är om beslutet, vilket utredningen för fram, ska ha fått laga kraft för att utgöra grund för återkallelse.

Ett beslut som gäller omedelbart innebär att enskildas skyldighet att betala återkrävt belopp gäller trots att beslutet överklagas. Att ett beslut om återbetalning gäller omedelbart innebär dock inte att beslutet måste verkställas omgående. Dessutom ska en betalningsuppmaning enligt 3 § indrivningsförordningen (1993:1229) skickas innan indrivning begärs. Att ett beslut om återbetalning gäller omedelbart påverkar inte heller den enskildes möjlighet att överklaga beslutet.

Det som talar för att ett godkännande ska kunna återkallas redan när återbetalning inte sker är att det är viktigt att snabbt kunna agera mot påkommet fusk och missbruk. En ordning där beslutet om återbetalning måste få laga kraft för att ett godkännande ska få återkallas skulle kunna motverka ett sådant syfte. Å andra sidan är det viktigt att en utförare får sin sak prövad innan en återkallelse sker i de fall det råder oklarheter om tillämpningen av bestämmelserna gällande rot- och rutarbeten. I dessa fall skulle dock sådana omständigheter kunna utgöra särskilda skäl mot att återkalla godkännandet. Det gäller även för det fall att ett återbetalningsbeslut baseras på uppgifter som kunden ansvarar för, om det gäller en oklar rättsfråga eller om Skatteverket har brustit i sin handläggning. I sin bedömning avseende F-skattegodkännandet bör Skatteverket även kunna ta i beaktande om den återbetalningsskyldige t.ex. har medgetts anstånd med återbetalningen enligt 23 a § lagen om förfarandet vid skattereduktion för hushållsarbete. På så sätt tillgodoses, vilket Almega, Näringslivets skattedelegation, Rättvis skatteprocess och Sveriges byggindustrier hyst farhågor kring, den enskildes rättssäkerhet även i dessa avseenden. Den föreslagna bestämmelsen blir således inte så strikt och mekanisk som *Stockholms universitet* fört fram. Att införa ett ”fribelopp” i detta avseende låter sig dock svårligen göras. Situationer där det framstår som oskäligt att ett godkännande återkallas bör i stället hanteras inom ramen för Skatteverkets möjlighet att avstå från återkallelse när det finns särskilda skäl. Det minskar även risken, vilket *Tillväxtverket* hyser farhågor kring, att företags godkännande för F-skatt återkallas för det fall dessa inte gjort något fel.

Regeringen bedömer med hänsyn till ovanstående att enskildas rättssäkerhet kan säkerställas, trots att beslutet om återbetalning, till skillnad från vad som var fallet när

utredningen presenterade sitt slutbetänkande, gäller omedelbart. Övervägande skäl talar därför för att beslutet om återbetalning inte behöver ha fått laga kraft för att grund för återkallelse ska föreligga. På så sätt korresponderar, vilket *Förvaltningsrätten i Linköping* fört fram, frågan om omedelbar verkställighet av beslut om återbetalning och frågan om grund för återkallelse när ett beslut om återbetalning avseende rut- och rotarbeten är fattat med varandra.

Sammanfattningsvis anser regeringen att grund för återkallelse bör föreligga när ett beslut om återbetalning avseende rut- och rotarbeten är fattat och den som är godkänd ändå inte följer beslutet. Det medför inte någon ändring av den föreslagna bestämmelsen, eftersom justeringen gjordes genom ändring av 23 § lagen om förfarandet vid skattereduktion för hushållsarbete. En sådan utformning är förenad med nödvändiga rättssäkerhetsgarantier för den enskilde och uppfyller kraven på en tydlig och förutsebar reglering.

Om arbetet utförts utomlands och utföraren inte har bedrivit någon näringsverksamhet i Sverige kan även utbetalningar ske till en utförare som inte är godkänd för F-skatt (67 kap. 17 inkomstskattelagen). Med hänsyn till att ett krav på återbetalning därför också kan drabba den som inte redan varit godkänd för F-skatt bör ett särskilt hinder vid ansökan motsvarande det vid återkallelse också införas.

Lagförslag

Förslaget medför att det i 9 kap. 3 § SFL införs en ny punkt, 6, och i 9 kap. 4 § SFL införs en ny punkt 8.

12.22.11 Återkallelse på grund av missbruk

Regeringens förslag: Det förtydligas att grund för återkallelse av F-skatt finns när missbruket har orsakat risk för att skatter eller avgifter undanhålls.

Utredningens förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Ett flertal remissinstanser, däribland *Ekobrottsmyndigheten*, *Försäkringskassan*, *LO*, *Stockholms universitet* och *TCO* tillstyrker förslaget. LO och TCO framhåller att förslaget medför att det blir svårare för oseriösa personer att ägna sig åt skattefusk och skatteundandragande, och innebär en ändamålsenlig åtgärd för att bättre komma åt problemet med osund konkurrens. Ekobrottsmyndigheten anser dock att det är olyckligt om bestämmelsen begränsas till att enbart gälla det aktuella företagets skatter och avgifter. Ekobrottsmyndigheten anför att det inte är ovanligt att aktiebolag används som fakturaskrivande bolag eller slussbolag i syfte att tvätta brottspengar. Skattebrotten sker i dessa fall i andra bolag. Stockholms universitet anser att det finns ett större behov av en missbruksregel än mer mekaniska regler som kan drabba seriösa näringsidkare, t.ex. de som inte nås av ett föreläggande. Rättssäkerheten gällande missbruksregeln tryggas av att Skatteverkets förfarande regleras i 40 kap. SFL, som avser Skatteverkets skyldighet att utreda och kommunicera, samt att beslutet går att överklaga till domstol där inhibition kan begäras. Mot bakgrund av föreslagna skärpningar samt de allvarliga konsekvenser det innebär att ett godkännande för F-skatt återkallas anser universitetet dock att kravet på prövningstillstånd i kammarrätten bör tas bort. Även *FAR* är positivt till den avgränsning gällande skatterelaterat missbruk som utredningen föreslår. FAR anser dock att det är oklart när regeln egentligen ska bli tillämplig. Om regeln ska vara kvar bör den endast kunna tillämpas om godkännandet för F-skatt återkallats vid upprepade tillfällen på grund av förhållanden som anges i den föreslagna 9 kap. 4 § 3–8 SFL, såsom vid näringsförbud

och konkurs. Missbruksregeln skulle då inte vara någon självständig återkallelsegrund, utan utgöra en förstärkt påföljd i form av karenstid.

Näringslivets skattedelegation, *SMÅA* och *Srf konsulternas förbund* anser inte att förslaget bör genomföras. Näringslivets skattedelegation anser att förtydligandet snarast är att se som en utvidgning av generalklausulens område, som i praktiken medför ett näringsförbud i två år. Det är vidare oklart i vilka situationer missbruksbestämmelsen skulle komma att tillämpas. Förslaget öppnar för oförutsägbara bedömningar på ett sätt som skulle äventyra rättssäkerheten hos den enskilda. Srf konsulternas förbund ifrågasätter om det finns ett reellt behov av den föreslagna regleringen, då endast ett fåtal godkännanden återkallats på denna grund. Förbundet anser vidare att förslaget är utformat utan några riktlinjer, vilket medför osäkerhet för den enskilde.

Skälen för regeringens förslag: Enligt nuvarande 9 kap. 1 § andra stycket 3 a SFL ska en ansökan om godkännande för F-skatt avslås om sökanden eller annan som ska prövas enligt 9 kap. 2 § SFL inom de senaste två åren har brutit mot villkor som har meddelats enligt 9 kap. 3 § SFL, eller på annat sätt missbrukat ett godkännande för F-skatt och missbruket inte är obetydligt. Denna återkallelsegrund är den enda som är förenad med en karenstid. Det måste alltså gått två år från det att villkoret brutits eller missbruket skedde innan en ny ansökan kan godkännas.

Det finns två situationer när bestämmelsen är tänkt att tillämpas. Den första är när någon som godkänts för F-skatt med villkor (FA-skatt) åberopat godkännandet i ett anställningsförhållande. Enligt Skatteverkets allmänna råd (SKV A 2012:6) är en förutsättning för att det i dessa fall ska betraktas som missbruk att den som åberopat godkännandet borde ha insett att han eller hon därmed bröt mot villkoret. För att en ansökan inte ska godkännas eller att grund för återkallelse ska föreligga krävs vidare att den preliminära skatt som inte innehållits på grund av missbruket uppgår till minst 10 procent av den beräknade slutliga skatten, dock lägst ett prisbasbelopp. Den andra situationen är när den som är godkänd missbrukat sitt godkännande på annat sätt. Vad som avses med missbruk på annat sätt är en fråga där det saknas rättspraxis. I förarbetena anges att om F-skattsedeln används på ett sådant sätt att skatter och avgifter undandras, exempelvis i sådana fall där skattsedelsinnehavaren bedriver uthyrning av arbetskraft i strid mot bestämmelserna i lagen om privat arbetsförmedling och uthyrning av arbetskraft eller uppträder som s.k. mellanman när det föreligger ett anställningsförhållande, bör det givetvis anses föreligga ett missbruk. Av förarbetena framgår också att återkallelse inte får ske om missbruket är ringa och att man bör vara mycket restriktiv vid tolkningen av begreppet missbruk (se prop. 1991/92:112 s. 119).

När F-skattesystemet infördes framhölls att mycket talade för att möjligheten att få en F-skattsedel skulle vara relativt generös, men att det samtidigt skulle skapas en ordning som så långt möjligt hindrade ett missbruk av det nya systemet. Vidare ansågs att karensregeln behövdes för att understryka vikten av att skattsedeln användes på ett riktigt sätt (se prop. 1991/92:112 s. 80 och 129 samt prop. 2010/11:165 s. 331).

Det är endast i ett fåtal fall som ett godkännande återkallas på grund av missbruk. Under åren 2007–2023 återkallade Skatteverket godkännandet för F-skatt på denna grund endast i sammanlagt 20 fall.

I dag fattas beslut om återkallelse ofta med stöd av en annan grund än missbruk, t.ex. på grund av att skatter och avgifter inte har betalats eller för att ett föreläggande om att lämna inkomstdeklaration inte har åtföljts. Dessa återkallelsegrunder omfattas dock inte av någon karenstid. Det innebär att det inte finns något som hindrar att den som brustit i sina åtaganden blir godkänd för F-skatt på nytt när en brist som lett till återkallelse är undanröjd.

Enligt regeringens mening finns det emellertid situationer där den godkände missbrukat sitt godkännande så allvarligt att godkännandet för F-skatt borde återkallas på grund av missbruk och att den godkände därmed under en karenstid förhindras att få ett nytt sådant. Detta ligger också i linje med lagstiftarens avsikt med karenstiden när reglerna om missbruk infördes. I syfte att understryka vikten av att ett godkännande används på ett riktigt sätt bör därför återkallelsegrunden missbruk användas när det finns förutsättningar för detta. Regeringen anser att det inte är lämpligt att, på det sätt *FAR* för fram, låta missbruksregeln utgöra en förstärkt påföljd i de fall godkännandet för F-skatten återkallats vid upprepade tillfällen på grund av andra förhållanden. Missbruksregeln kan enligt regeringens mening, särskilt i och med att den förtydligas ytterligare, stå på egna ben.

FAR efterfrågar även ytterligare förtydliganden avseende bestämmelsens tillämpningsområde. För att ett missbruk av ett godkännande ska anses föreligga anser regeringen att det måste finnas en koppling till godkännandet för F-skatt. Detta innebär t.ex. att användande av falska handlingar, utfärdande av osanna fakturor och bristande bokföring borde kunna medföra att ett godkännande för F-skatt återkallas i vissa fall. Så är fallet när ett godkännande utgör en förutsättning för möjligheten att undanhålla skatter och avgifter. Vidare måste agerandet, exempelvis utfärdandet av de osanna fakturorna, ha gett upphov till fara för att skatter och avgifter undanhålls. Med fara förstås konkret fara, dvs. en beaktansvärd risk. I dessa fall anses förhållandena vara sådana att en återkallelse i det enskilda fallet åstadkommer ett säkrare och effektivare förfarande för betalning av skatter och avgifter.

De ursprungliga motiven för karensregeln vid återkallelse på grund av missbruk är enligt regeringens mening alltjämt giltiga. Det bör även i fortsättningen gälla en karenstid på två år vid missbruk. På samma sätt som i dag bör också karenstiden gälla från det senaste missbrukstillfället. Det bör dock förtydligas att missbruket ska ha gett upphov till fara för att skatter och avgifter undanhålls. Utredningen har inte närmare undersökt missbruk även hos någon annan än den som godkänts för F-skatt i det aktuella fallet. Det saknas därför beredningsunderlag för att, som *Ekobrottsmyndigheten* önskar, inom ramen för detta lagstiftningsprojekt utsträcka återkallelsemöjligheten till att gälla även missbruk hos någon annan.

Att återkalla ett godkännande på grund av missbruk kommer kräva att omständigheterna i det enskilda fallet beaktats, vilket förutsätter en manuell hantering. Det skulle därför kunna ifrågasättas om det utifrån ett effektivitetsperspektiv finns skäl att i större utsträckning använda sig av bestämmelsen om missbruk som återkallelsegrund. Regeringen kan konstatera att det även i fortsättningen kommer vara tidskrävande att upptäcka sådant missbruk som avses. Sådant missbruk kommer dock främst upptäckas i samband med revision eller annan fördjupad skattekontroll. Underlaget för återkallelsen kommer då i de flesta fall komma ifrån den utredning som legat till grund för beslutet i skatteärendet. Den administrativa kostnaden för att återkalla ett godkännande i dessa fall kommer därför vara begränsad och kan anses rimlig med hänsyn till syftet att motverka skatteundandragande och skattefusk. Regeringen vill i detta sammanhang påminna om att bestämmelsen ska tillämpas restriktivt. Eftersom den endast tar sikte på de som på ett allvarligt sätt missbrukat systemet får förslaget också positiva effekter för den majoritet av företagarna som använder sitt godkännande på det sätt som är avsett. På så sätt tillvaratas rättssäkerheten hos den enskilde, vilket *Näringslivets skattedelegation* och *Srf konsulternas förbund* hyst farhågor kring.

Avslutningsvis konstaterar regeringen att utredningen inte närmare undersökt möjligheten att, som *Stockholms universitet* önskar, slopa kravet i 67 kap. 27 § SFL på

prövningstillstånd i kammarrätten. Ett sådant förslag omfattas därmed inte av det remitterade förslaget och ryms därför inte inom ramen för detta lagstiftningsarbete.

Lagförslag

Förslaget medför ändring av nuvarande 9 kap. 1 § andra stycket 3 a SFL. Ändringen införs i 9 kap. 4 § första stycket 9 SFL.

12.22.12 Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Regeringens förslag: Ändringarna i skatteförfarandelagen ska träda i kraft den 1 januari 2025. Nuvarande bestämmelser om förutsättningar för godkännande av F-skatt och F-skatt med villkor ska gälla för ansökningar om F-skatt som gjorts före ikraftträdandet men ännu inte prövats vid tidpunkten för ikraftträdandet. Den nya bestämmelsen om återkallelse på grunden att den enskilde inte följt ett beslut om återbetalning enligt lagen om förfarandet vid skattereduktion för hushållsarbete ska inte tillämpas för återbetalningar som har meddelats före ikraftträdandet. I fråga om de nya bestämmelserna att även den som har ett bestämmande inflytande under vissa förutsättningar ska omfattas av en prövning om grund för återkallelse finns, ska dessa tillämpas endast på missförhållanden som uppkommit efter lagens ikraftträdande.

Ändringarna i socialavgiftslagen och socialförsäkringsbalken ska träda i kraft den 1 januari 2025.

Utredningens förslag överensstämmer inte med regeringens. I utredningen föreslogs att lagändringarna skulle träda i kraft den 1 januari 2021.

Remissinstanserna: Remissinstanserna har inte yttrat sig särskilt om denna fråga.

Skälen för regeringens förslag: Med hänsyn till att det övergripande syftet med ändringarna är att minska skattefusk och skatteundandragande samt att bättre bidra till konkurrens på lika villkor, anser regeringen att ändringarna i skatteförfarandelagen bör träda i kraft så snart som möjligt. För att förslagen ska kunna genomföras krävs dock att Skatteverket får tid att förbereda vissa åtgärder och anpassa sina rutiner. Regeringen förutsätter att Skatteverket, genom informationsinsatser till de som berörs av förslagen, kommer att underlätta övergången till det nya systemet. De informationsinsatser som krävs för övergången till den nya ordningen är dock inte av den art och det omfång att lagens ikraftträdande av den anledningen bör uppskjutas. De ändrade bestämmelserna i 9 kap. SFL, bör därför kunna träda i kraft den 1 januari 2025.

Följdändringarna i 2 kap. 5 och 7 §§ socialavgiftslagen och i 25 kap. 10 och 13 §§ och 59 kap. 16 § socialförsäkringsbalken bör även de träda i kraft den 1 januari 2025.

Regeringen bedömer att förslaget att ändra i bestämmelserna i 9 kap. 1–3 §§ SFL medför ett behov av övergångsbestämmelser för de ansökningar om F-skatt som lämnats före ikraftträdandet men ännu inte hunnit prövas vid tidpunkten för ikraftträdandet. För ansökningar som lämnats före ikraftträdandet bör därför 9 kap. 1–3 §§ tillämpas i den äldre lydelsen.

Regeringen gör vidare bedömningen att förslaget att införa en ny grund för återkallelse i 9 kap. 4 § första stycket 8 SFL, när den som är godkänd inte har följt ett beslut om återbetalning enligt 14 § lagen (2009:194) om förfarandet vid skattereduktion för hushållsarbete, medför ett behov av övergångsbestämmelse. Bestämmelsen bör inte tillämpas när en återbetalning har beslutats före ikraftträdandet.

Enligt regeringens bedömning medför också förslaget om ändring i den utvidgade prövningen i förslaget till 9 kap. 5–7 §§ SFL ett behov av en övergångsbestämmelse. När det gäller bestämmelserna om att även den som har ett bestämmande inflytande under vissa förutsättningar ska omfattas av en prövning om grund för återkallelse föreligger, bör de tillämpas endast på missförhållanden som uppkommit efter lagens ikraftträdande. Det innebär att bestämmelsen i den äldre lydelsen ska tillämpas på missförhållanden som uppkommit före ikraftträdandet.

Regeringen gör sammanfattningsvis bedömningen att de föreslagna övergångsbestämmelserna skapar bäst förutsebarhet för vilka krav som följer av regleringen, samtidigt som det ger goda förutsättningar för en smidig övergång till de nya bestämmelserna.

12.22.13 Konsekvensanalys

I detta avsnitt redogörs för effekterna i den omfattning som bedöms lämplig i det aktuella lagstiftningsärendet och med beaktande av förordningen (2024:183) om konsekvensutredningar.

Förslagen i propositionen innebär ett antal förändringar när det gäller godkännande för och återkallelse av F-skatt. Förslagen överensstämmer med de förslag som lämnas i F-skatteutredningens slutbetänkande (SOU 2019:31) med undantag för utredningens förslag om tidsbegränsat godkännande för F-skatt. Utredningen föreslog ett införande av ett tidsbegränsat godkännande dels om den sökande begär det, dels om den sökande har för avsikt att bedriva näringsverksamhet. I propositionen ingår inte förslaget om tidsbegränsade godkännanden där ansökan avser avsikt att bedriva näringsverksamhet. Förslagen i propositionen är således något begränsade i jämförelse med utredningens förslag.

När det gäller utredningens konsekvensanalys fann *Regelrådet* att den inte uppfyller kraven i 6 och 7 §§ i förordningen (2007:1244) om konsekvensutredning vid regelgivning (förordningen har upphävts den 6 maj 2024 och ersatts med förordningen [2024:183] om konsekvensutredningar). De avsnitt som Regelrådet ser brister i är bakgrund och syfte, alternativa lösningar, företagens administrativa kostnader, påverkan på företagens konkurrensförhållanden och om förslagen medför att särskild hänsyn behöver tas till mindre företag. När det gäller bakgrund och syfte anser Regelrådet att utredningen inte tillräckligt visar hur stora problemen är, exempelvis i termer av skattefel, och att det därmed inte visas att förslagen är motiverade.

I propositionen används utredningens konsekvensanalys som utgångspunkt för analysen av konsekvenserna av regeringens förslag, men vissa kompletteringar och omarbetningar görs bl.a. utifrån den kritik som framförts av Regelrådet och andra remissinstanser. Den del av utredningens konsekvensanalys som handlar om tidsbegränsat godkännande för F-skatt om det finns en avsikt att bedriva näringsverksamhet, ingår inte eftersom det inte ingår i det aktuella förslaget.

Syfte och alternativa lösningar

De olika delförslagen har ett gemensamt syfte, som är att ge Skatteverket bättre förutsättningar att avgöra vilka personer som uppfyller de krav som ställs för F-skatt och vilka som inte gör det. De förbättrade förutsättningarna ges genom att Skatteverket får förbättrade möjligheter att avgöra och besluta om när villkoren för F-skatt är uppfyllda, dvs. att avgöra vilka verksamheter som både uppfyller näringskriterierna och som har möjligheterna och ambitionen att sköta sina skattebetalningar.

F-skatten innebär att näringsidkaren får ett utrymme att själv redovisa och betala sin preliminära skatt. Detta utrymme är nödvändigt för näringsidkare som bedriver en verksamhet som innefattar försäljning av tjänster till många olika uppdragsgivare eller kunder. Detta till skillnad från personer som har en arbetsgivare som drar av och redovisar den preliminära skatten. Utrymmet som överlåts på den som är godkänd för F-skatt, att själva redovisa och betala preliminärskatten, innebär samtidigt en ökad risk för skattebortfall. Av det skälet ska F-skatt endast tilldelas dem som bedriver en verksamhet som uppfyller näringskriterierna, dvs. att förvärvsverksamheten bedrivs yrkesmässigt och självständigt.

Genom att ge Skatteverket så bra förutsättningar som möjligt att avgöra vilka personer som uppfyller kriterierna för F-skatt och samtidigt inte uppvisar bristande förmåga att sköta sina skattebetalningar begränsas utrymmet för egna skattebetalningar till sådana verksamheter där det är nödvändigt. Detta får flera följder. För det första minskar risken för skattebortfall. För det andra minskar de administrativa kostnaderna för såväl enskilda personer som Skatteverket. Skälet till detta är att det är mer kostsamt att enskilda personer redovisar och betalar preliminär skatt jämfört med om en arbetsgivare med flera anställda gör det. För det tredje ökar förutsättningarna för att det ska råda likformiga villkor för alla näringsidkare. Detta innebär samtidigt att alla näringsidkare som uppfyller näringskriterierna och sköter sina skattebetalningar inte påverkas av förslagen på annat sätt än att risken minskar för att utsättas av konkurrens från verksamheter som inte sköter sina skattebetalningar eller följer de regler som är nödvändiga på en välfungerande och sund marknad.

Några alternativa förslag som uppfyller samma syfte utan att välfungerande näringsverksamheter påverkas negativt bedöms inte finnas.

Sammanfattning av konsekvensanalysen

Regeringens förslag bedöms ha varaktiga effekter på de offentliga finanserna, Skatteverkets verksamhet och företagens administrativa kostnader. Förslagen bedöms minska skattefelet vilket bedöms varaktigt öka skatteintäkterna med 150 miljoner kronor per år. De olika delförslagen bedöms påverka företagens administrativa kostnader i olika riktning. Det enda förslag där kostnaden har kunnat siffersättas är förslaget om att ett godkännande får tidsbegränsas i vissa fall vilket bedöms innebära en minskning av de administrativa kostnaderna för företagen med 550 000 kronor per år. Förslaget om uppgiftsskyldighet och en möjlighet att förelägga den som är godkänd bedöms öka företagens administrativa kostnader men på ett sådant sätt att konkurrens på lika villkor gynnas.

Utöver dessa direkta effekter tillkommer varaktiga indirekta effekter i form av förbättrade konkurrensvillkor för företagen. Förslagen bedöms även motverka skatterelaterad brottslighet och stärka det brottförebyggande arbetet.

Sammanfattningsvis bedöms de samlade effekterna, i såväl ett offentligfinansiellt som ett samhällsekonomiskt perspektiv, vara av en omfattning som motiverar att åtgärderna genomförs. Nedan följer en mer utförlig redovisning av förslagens konsekvenser på kort och lång sikt.

Offentligfinansiella effekter

F-skatteutredningen redovisade i sitt slutbetänkande en analys av de offentligfinansiella effekterna av de olika delförslagen. Utredningen bedömde att förslagen har en påverkan på de offentliga finanserna, men att denna påverkan inte med någon exakthet kan uttryckas i termer av offentligfinansiella effekter. I stället redovisade utredningen ett resonemang om hur förslagen påverkar de offentliga finanserna. I

anslutning till detta resonemang redovisade utredningen uppgifter från Skatteverkets årsredovisning för år 2018 som visar en uppskattning av skattefelet för små och medelstora företag.

I denna proposition redovisas en grov kvantifiering av effekterna på de offentliga finanserna av de olika förslagen. Uppskattningen baseras dels på utredningens resonemang om de mekanismer som utlöses av de olika förslagen, dels på Skatteverkets senaste bedömning av storleken på skattefelet. Uppskattningen är dock mycket osäker. En viktig anledning till detta är att förslagen inte påverkar vare sig skattesatser eller storleken på skattebaserna. I stället handlar de om åtgärder som minskar risken för skattefel. En minskad risk för skattefel har en positiv betydelse för de offentliga finanserna, men denna är av mer strukturell natur och har ett sådant tidsperspektiv att effekten inte lika tydligt kan uttryckas i offentligfinansiella termer för enstaka år på samma sätt som när beskattningsreglerna ändras.

Bedömning av effekterna för respektive förslag

F-skatteutredningen redovisar sin bedömning av de offentligfinansiella effekterna för respektive delförslag. Bedömningen görs genom ett resonemang om de sätt på vilka de föreslagna åtgärderna påverkar de offentliga finanserna. Enligt F-skatteutredningen medför förslagen både direkta effekter och indirekta effekter. Direkta effekter är enligt utredningen exempelvis ökade incitament att betala skatter och avgifter eller att undvika restföring. Indirekta effekter är enligt utredningen följdverkningar av de direkta effekterna. En indirekt effekt som beskrivs i utredningen är att åtgärderna ger Skatteverket bättre verktyg för att avgöra vilka som uppfyller näringskriterierna, och därmed får förtroende att själva redovisa och betala in preliminär skatt, och vilka som inte uppfyller kriterierna, och vars preliminära skatt därmed i stället ska redovisas av en tredje part. Skatteverket får således bättre verktyg att avgöra vilka som verkligen bedriver sådan verksamhet där det inte är möjligt att en tredje part redovisar och betalar skatten. Detta medför samtidigt att färre, som i verkligheten inte behöver detta utrymme, kommer att redovisa och betala sin egen skatt. En större del av preliminärskatten kommer således att redovisas och betalas av en tredje part med följden att risken för skattefel minskar på aggregerad nivå. Nedan redogörs för effekterna av respektive förslag.

Förslaget om uppgiftsskyldighet och möjlighet att förelägga den som är godkänd innebär att Skatteverket i fler fall får tillgång till information för att avgöra om förutsättningarna för att vara godkänd för F-skatt fortfarande föreligger. Förslaget medför att färre personer som inte uppfyller förutsättningarna kommer att vara godkända för F-skatt, vilket i sin tur medför att risken för skattefel minskar.

Förslaget om en utvidgad prövning i vissa fall innebär att Skatteverket får bättre möjligheter att hindra personer från att använda ett godkännande för att undanhålla skatter och avgifter. Förslaget medför att gruppen personer med F-skatt i högre grad kommer att utgöras av sådana som har för avsikt att redovisa och betala skatter och avgifter i enlighet med regelverket. Effekten av förslaget är således ett minskat skattefel.

Förslaget som rör den som brister i betalning av skatter och avgifter innebär dels att kraven på skötsamhet höjs när det gäller betalning av skatter och avgifter för den som ansöker om att bli godkänd för F-skatt, dels att reglerna blir tydligare när det gäller återkallelse av F-skatt på grund av brister i betalning. De höjda kraven på skötsamhet vid ansökan om F-skatt medför att Skatteverket får bättre möjligheter att begränsa tilldelningen till personer som har ambitionen och förutsättningarna att betala skatter och avgifter. Effekten av denna del av förslaget är minskat skattefel och uppbördsfel.

Förslaget som rör den som inte betalat tillbaka felaktigt utbetalt belopp i samband med rut- och rotarbeten medför att Skatteverket får bättre verktyg att utestänga personer som missbrukar systemen med subventioner av rut- och rottjänster. Förslaget medför en positiv offentligfinansiell effekt genom en minskning av felaktiga utbetalningar från dessa system.

Förslaget som rör den som missbrukat sitt godkännande innebär att Skatteverket får större möjligheter återkalla ett godkännande vid missbruk. Detta medför att gruppen med F-skatt i högre grad begränsas till personer som har ambitionen och förmågan att sköta redovisning och betalning av skatter och avgifter. Effekten av förslaget är ett minskat skattefel. En effekt som förstärks av att återkallelsen är förenad med en karenstid om två år, som innebär att ett nytt godkännande inte kan bli aktuellt inom denna tid.

De samlade effekterna uttryckta som räkneexempel

Ovan redovisas de mekanismer genom vilka de olika åtgärderna påverkar skattefelet och därmed även de offentliga finanserna. Bedömningen är att Skatteverkets möjligheter att begränsa F-skatten till personer som har både ambition och förmåga att uppfylla sina skyldigheter förbättras på ett sätt som medför att det får en märkbar offentligfinansiell effekt. Det är dock mycket svårt att göra någon mer precis uppskattning av den samlade effekten. När det gäller skattefelet finns ett underlag, genom Skatteverkets uppskattningar, som bedöms med tillräcklig tillförlitlighet återspegla verkliga förhållanden. Den stora osäkerheten ligger i hur stor påverkan på skattefelet de olika åtgärderna kan förväntas få.

I tabell 12. 12 nedan visas ett grovt räkneexempel på tänkbara effekter av respektive förslag. Osäkerheten uttrycks genom två alternativa beräkningar, där den ena bedöms vara en låg uppskattning och den andra hög. Underlagen för räkneexemplet kommer från Skatteverkets Skattefelsrapport 2022. De underlag som används är det beräknade inkomstskattefelet och felet för egenavgifter för enskild näringsverksamhet och handelsbolag, 3,9 miljarder kronor respektive 2,9 miljarder kronor, samt det beräknade bolagsskattefelet för små och medelstora aktiebolag, 1,0 miljarder kronor. För de förslag som påverkar hela den potentiella gruppen uppgår underlaget för räkneexemplet till 7,8 miljarder kronor. Ett förslag berör endast aktiebolag. Underlaget för detta förslag uppgår till 1,0 miljarder kronor. För det förslag som avser felaktiga betalningar inom systemen för rot- och rutavdrag underlaget av uppgifter från Skatteverket om storleken på ej återbetalda återkrav, 13 miljoner kronor.

Tabell 12. 12 Offentligfinansiella effekter av förslagen

Miljoner kronor

Förslag	Effekt	Bas	Offentligfinansiell effekt	Offentligfinansiell effekt
			Låg uppskattning	Hög uppskattning
Uppgifts-skyldighet, föreläggande och återkallelse	Gruppen med F-skatt begränsas i högre grad till personer med vilja och förmåga att sköta betalningar	7 800	Bas · 0,5% = 7 800 · 0,5% = 39	Bas · 1% = 7 800 · 1% = 78
Utvidgad prövning	Gruppen med F-skatt begränsas i högre grad till personer med avsikt att sköta betalningar	1 000	Bas · 0,5% = 1 000 · 0,5% = 5	Bas · 1% = 1 000 · 1% = 10
Brist i betalning	Gruppen med F-skatt begränsas i högre grad till personer med vilja och förmåga att sköta betalningar	7 800	Bas · 0,5% = 7 800 · 0,5% = 39	Bas · 1% = 7 800 · 1% = 78

Förslag	Effekt	Bas	Offentligfinansiell effekt	Offentligfinansiell effekt
Felaktiga betalningar inom systemen för rot- och rutavdrag	Systemet för rot- och rutavdrag begränsas i högre grad till personer som inte missbrukar det	13	13	13
Missbruk av godkännande		7 800	Bas · 0,1% = 7 800 · 0,1% = 8	Bas · 0,2% = 7 800 · 0,2% = 16
Samlad effekt			**104**	**195**

Källor: Skatteverket samt egna beräkningar.

Sammanställningen av räkneexemplen i tabellen visar att en låg uppskattning av effekten på de offentliga finanserna uppgår till 104 miljoner kronor och att en hög uppskattning uppgår till 195 miljoner kronor. Om det antas att den verkliga effekten ligger däremellan uppgår den till ca 150 miljoner kronor (104 + (195 – 101) / 2 ≈ 150).

Räkneexemplen är begränsade till de direkta effekter där det finns ett underlag som är möjligt att använda som utgångspunkt. Det är dock viktigt att även beakta de direkta och indirekta effekter där det inte finns något underlag att utgå från. Exempel på sådana direkta effekter är de som följer av förslag som effektiviserar Skatteverkets verksamhet. Genom att Skatteverket effektivare kan avgöra vilka personer som uppfyller kriterierna för F-skatt frigörs resurser som kan användas på ett sätt som medför en offentligfinansiell effekt. Exempel på indirekta effekter är de följder som förbättrade konkurrensvillkor får för näringslivet generellt. Genom att det blir färre företag som försöker konkurrera genom att betala för lite i skatt förbättras villkoren för företag som följer reglerna. Konkurrensen kommer därmed i högre grad att ske genom produktutveckling eller effektivare produktion, dvs. på ett sätt som gynnar den ekonomiska utvecklingen.

Fördelning av offentligfinansiell effekt över tiden

Åtgärder som har en offentligfinansiell effekt genom förbättrade verktyg för att minska skattefelet har inte lika tydligt genomslag i tiden som regeländringar som avser nivån på beskattningen, t.ex. ändringar av skattesatser. När det gäller de aktuella förslagen går det inte att räkna med att åtgärden får fullt genomslag i de offentliga finanserna i omedelbar anslutning till genomförandetidpunkten. Vid beräkningen av den offentligfinansiella effekten antas därför att den beräknade effekten uppstår gradvis under en treårsperiod. Med ikraftträdande den 1 januari 2025 och en gradvis effekt under tre år uppskattas förslaget öka skatteintäkterna med 50 miljoner kronor år 2025 (150 · 1 / 3 = 50), 100 miljoner kronor år 2026 (150 · 2 / 3 = 100) och 150 miljoner kronor fr.o.m. år 2027. De periodiserade offentligfinansiella effekterna redovisas i tabell 12. 13.

Tabell 12. 13 Periodiserad offentligfinansiell effekt

Miljarder kronor

Effekt från	Bruttoeffekt 2025	Periodiserad nettoeffekt 2025	Periodiserad nettoeffekt 2026	Periodiserad nettoeffekt 2027	Varaktig effekt
2025-01-01	0,05	0,05	0,10	0,15	0,25

Källa: Egna beräkningar.

Effekter för statliga myndigheter och de allmänna förvaltningsdomstolarna

Förslagen innebär att Skatteverket behöver anpassa it-system, ta fram nya ansökningsblanketter, genomföra informationsinsatser och utbilda personal. Kostnaderna för det beräknas till 15 miljoner kronor. Vidare behöver Skatteverket

hantera ärenden som rör personer som har ett godkännande men inte visar några tecken på att bedriva näringsverksamhet. Kostnaderna för Skatteverket har beräknats till ca 74 miljoner kronor om alla dessa ska hanteras införandeåret, men regeringens bedömning är att ärendena kan hanteras över flera år och därmed innebära lägre kostnader. Samtidigt innebär flera av förslagen effektiviseringar för Skatteverkets löpande ärendehantering, framför allt genom minskad manuell hantering. Eventuella tillkommande kostnader ska hanteras inom befintliga ekonomiska ramar.

Skatteverkets utökade möjligheter att motverka skatterelaterad brottslighet kommer även att kunna bidra till andra myndigheters brottförebyggande och brottsbekämpande arbete genom t.ex. informationsutbyte inom ramen för myndighetssamverkan mot arbetslivskriminalitet och mot organiserad brottslighet.

Förslagen som rör möjligheterna att återkalla ett godkännande kan antas medföra en viss ökning av antalet mål om återkallelse om F-skatt i de allmänna förvaltningsdomstolarna och även antalet mål som rör ansökan och godkännande för F-skatt kan komma att öka. Samtidigt bedöms förslagen om förtydliganden av vissa bestämmelser och det förbättrade underlaget i samband med ansökan kunna leda till en minskning av antalet ärenden som överklagas. Sammantaget bedöms därför de allmänna förvaltningsdomstolarna påverkas marginellt och eventuella kostnader ska hanteras inom befintliga ekonomiska ramar.

Effekter för företag

F-skatteutredningen bedömde att förslagen leder till ett flexiblare förfarande vid ansökan om att bli godkänd för F-skatt. Vidare bedömdes förslagen minska möjligheterna att missbruka F-skattesystemet genom att förutsättningarna för att motverka att företag skaffar sig konkurrensfördelar genom att kringgå skyddsregler för arbetstagare eller skatterättsliga regelverk, förbättras. Utredningen bedömde således att förslagen stärker företagens konkurrenskraft och skapar bättre och mer rättvisa spelregler för företagandet. Regeringen delar utredningens bedömning.

Små och medelstora företag har ofta svårare än stora företag att hantera förändringar i skatter och avgifter och ökade administrativa kostnader. I praktiken kan det många gånger vara svårt att bedriva näringsverksamhet i tjänstesektorn utan att vara godkänd för F-skatt då godkännandet och ett åberopande av detta kan vara avgörande för om företaget får ett uppdrag eller inte. Förslagen bedöms därför främst påverka företag i tjänstesektorn och främst mindre företag. Effekten av delförslagen för företagen beskrivs nedan. Förslagen har både positiva och negativa effekter för företagens kostnader. Den dominerande effekten av förslagen bedöms vara den indirekta effekten på konkurrensförhållandena. Effekten av mer rättvisa konkurrens-förhållanden bedöms särskilt gynna mindre företag. Sammantaget görs bedömningen att ingen särskild hänsyn till små företag är nödvändig vid reglernas utformning.

Företag som berörs

Förslagen kan ha såväl en direkt som en indirekt påverkan på olika grupper av företag. Förslag som innebär höjda krav på t.ex. betalningar har en direkt effekt på befintliga företag om de höjda kraven medför att godkännandet för F-skatt upphör. Samma förslag har även en effekt på antalet potentiella framtida företag, genom att färre företag kommer att startas där ägaren inte har ambitionen eller förutsättningarna att sköta betalningarna av skatter och avgifter. Med andra ord så påverkas företags-strukturen på ett sätt som innebär att en större andel består av företag med förmågan och ambitionen att betala skatter och avgifter. Till detta kommer indirekta effekter för företag som inte själva direkt berörs av reglerna, men som gynnas av att det blir färre

företag som kan konkurrera genom att inte sköta sina betalningar av skatter och avgifter.

När det gäller förslaget om att ett godkännande får tidsbegränsas i vissa fall framgår enligt statistik från Skatteverket att ca 17 procent av de godkännanden för F-skatt som beslutas under 2021 inom den närmast följande tvåårsperioden återkallades. Detta motsvarar ca 16 000 godkännanden per år. Det är svårt att bedöma hur många av dessa fysiska eller juridiska personer som vid ansökningstillfället har klart för sig hur länge behovet finns av F-skatt. Det är dock troligt att antalet som från början vet att verksamheten ska bedrivas under kortare tid, och som därmed genom förslaget skulle få en lättnad av den administrativa bördan, inte är obetydligt och åtminstone borde uppgå till något tusental.

Förslaget om uppgiftsskyldighet och en möjlighet att förelägga den som är godkänd medför att det införs en skyldighet att på Skatteverkets begäran lämna information som har betydelse för att avgöra om förutsättningarna för att vara godkänd föreligger. De flesta som i dag har ett godkännande och som bedriver en verksamhet berörs inte av förslaget. Detta eftersom mängden frågor till synligt aktiva företag inte kommer att påverkas av förslaget. Däremot kan det förväntas att mängden förfrågningar till registrerade företag som inte är aktiva, på ett sätt som syns i Skatteverkets register, kan komma att öka. Enligt uppgifter från Skatteverket fanns 2022 ca 140 000 företag som är registrerade för F-skatt, men som inte redovisat något belopp (förutom noll) vare sig i inkomstdeklaration avseende näringsinkomster, mervärdesskatt eller arbetsgivardeklaration. Vissa av dessa företag får besvara frågor från Skatteverket redan i dag, men troligen medför uppgiftsskyldigheten att antalet ökar. Information saknas för att bedöma hur många fler företag som får ta emot förfrågningar med anledning av förslaget, men den övre gränsen för antalet möjliga uppgår till 140 000.

Förslaget om återkallelse vid uteblivet svar på föreläggande att lämna uppgift till Skatteverket medför att fler företag kommer att få sin F-skatt återkallad. Det är osäkert hur antalet återkallelser påverkas av förslaget. De flesta återkallelserna kommer att ske bland dem som inte längre bedriver verksamhet, men där avregistrering från F-skatt inte gjorts. Som nämnts ovan uppgår antalet företag som kan bedömas vara inaktiva till 140 000. En del av dessa företag kan vara tillfälligt inaktiva, men en inte obetydlig andel av dem kommer troligen att avregistreras som en följd av förslaget. Antalet företag som avregistreras som en följd av förslaget kommer inledningsvis att vara fler än vad det kommer att vara efter ett antal år när regeländringen blivit etablerad. Anledningen är att det under många år byggts upp en stor mängd inaktiva företag som kommer att avregistreras som en följd av regeländringen. Efter ett antal år kommer det att uppstå en balans mellan antalet företag som blir inaktiva och antalet företag som avregistreras. I brist på information om hur många år som dessa företag varit inaktiva i genomsnitt och hur stor andel av dem som behöver vara registrerade även fortsättningsvis antas att det finns skäl att avregistrera två tredjedelar, eller ca 95 000 ($2/3 \cdot 140\,000 \approx 95\,000$), av företagen och att inaktiviteten i genomsnitt varat i tio år. Det innebär att en mycket osäker uppskattning av antalet återkallelser uppgår till 9 500 ($95\,000 / 10 = 9\,500$) när balans uppstått.

Företag som potentiellt kan beröras av förslaget om en utvidgad prövning i vissa fall är juridiska personer som är att betrakta som fåmansföretag. Enligt statistik från Skatteverket ansöker ca 50 000 juridiska personer om F-skatt per år, de flesta är fåmansföretag.

Förslaget som rör den som brister i betalning av skatter och avgifter avser både personer som ansöker om att bli godkänd för F-skatt och personer som redan är godkända. Det är dock främst kraven för personer som ansöker som förändras i och med förslaget. Förändringen innebär att kraven på att skatter och avgifter ska vara

betalda för att ansökan ska medges höjs. Eftersom alla som ansöker om godkännande måste sätta sig in i reglerna påverkar förslaget alla som ansöker. Totalt ansökte ca 90 000 personer om godkännande av F-skatt år 2023. Antalet som berörs mer direkt genom att det finns obetalda skatter och avgifter är dock betydligt färre än så. De som berörs mer direkt är dels sådana som på grund av de höjda kraven kommer att betala skatter och avgifter för att bli godkända, dels sådana som inte kommer ansöka eller kommer att få avslag på grund av de höjda kraven. Antalet som berörs mer direkt på dessa sätt är inte möjligt att uppskatta.

Förslaget som rör den som inte betalat tillbaka felaktigt utbetalt belopp i samband med rut- och rotarbeten innebär att företag som inte återbetalar felaktigt utbetalt belopp för rut- eller rotarbeten får beslutet om F-skatt återkallat. Syftet med förslaget är att skapa ett starkare incitament att följa reglerna i dessa system. I ett brett perspektiv så berörs alla företag som utför sådana arbeten av detta incitament. De flesta av dessa företag berörs endast indirekt på så sätt att de får en förbättrad konkurrenssituation, genom att det blir färre företag som får fördelar genom att missbruka systemet, men deras eget beteende påverkas inte. En mindre andel företag berörs direkt genom att beteendet förändras på det sätt som är avsikten med förslaget. Enligt uppgifter från Skatteverket fick ca 4 800 företag krav på återbetalning av felaktiga utbetalningar i samband med rut- eller rotarbeten 2023. Av det totala beloppet som återkrävdes återbetalades inte ca 23 procent. Om antalet företag står i proportion till det samlade beloppet som återkrävts men inte återbetalats innebär det att ca 1 100 företag ($4\,800 \cdot 0{,}23 \approx 1\,100$) hade fått F-skatten återkallad om förslaget om återkallelse hade gällt år 2023. En rimlig uppskattning är därmed att antalet företag som direkt kommer att påverkas av förslaget i enlighet med dess syfte uppgår till ca 1 100.

Förslaget som rör den som missbrukat sitt godkännande för F-skatt medför att det skapas starkare incitament att inte missbruka ett godkännande. Som incitament betraktat påverkar förslaget alla som inte är främmande för att missbruka ett godkännande. Det är inte känt hur många personer med F-skatt som har den inställningen. Enligt F skatteutredningen uppskattar Skatteverket att ett sådant förslag skulle medföra att ca tio godkännanden per år återkallas, vilket således motsvaras antalet personer som direkt skulle beröras av förslaget.

Administrativa kostnader

Förslaget om att ett godkännande får tidsbegränsas i vissa fall innebär att det införs en möjlighet att begära ett tidsbegränsat godkännande för F-skatt. Ett sådant godkännande upphör per automatik när tidsgränsen är passerad. För den som behöver ett godkännande under en begränsad period betyder det att Skatteverket behöver kontaktas färre gånger jämfört med om godkännandet hade gällt tills vidare. Det innebär samtidigt att förslaget medför en minskad administrativa börda för de som bedriver en verksamhet som är begränsad i tiden.

Tidsåtgången för att avregistrera ett företag från F-skatt bedöms variera mellan 10 minuter och 30 minuter för de allra flesta företag. Om den genomsnittliga tiden för avregistrera ett företag antas uppgå till 20 minuter och värdet av den tid som läggs ned kan jämställas med lönen för en kvalificerad ekonom kan den genomsnittliga kostnaden beräknas enligt följande. Enligt SCB:s lönestatistik uppgick den genomsnittliga månadslönen för revisorer m.fl. (SSYK-kod 2411) till 47 800 kronor år 2022. Enligt Tillväxtverket ska den genomsnittliga månadslönen multipliceras med schablonvärdet 1,84 som inkluderar semesterersättning, arbetsgivaravgifter och olika indirekta kostnader (Tillväxtverket, Ekonomiska effekter av nya regler – Så beräknar du företagets kostnader). Om antalet timmar under en månad uppgår till 160 resulterar

detta i en genomsnittlig kostnad om ca 185 kronor (47 800 / 160 · 20 / 60 · 1,84 ≈ 185) per avregistrering.

Osäkerheten om hur många företag som kommer att välja att tidsbegränsa godkännandet är stor. En grov bedömning är att antalet under ett år kommer att uppgå till mellan 1 000 och 5 000. Om det verkliga antalet antas ligga däremellan kan den totala minskningen av de administrativa kostnaderna av förslaget uppskattas till 555 000 kronor ((1 000 + (5 000 – 1 000) / 2) · 185 = 555 000).

Förslaget om uppgiftsskyldighet och en möjlighet att förelägga den som är godkänd för F-skatt bedöms inte medföra att mängden frågor från Skatteverket till företag som är synligt aktiva ökar. De administrativa kostnaderna för personer som normalt sett svarar på frågor från Skatteverket påverkas därmed inte. Förslaget får däremot effekt i form av ökade administrativa kostnader för personer som inte svarar på frågor från Skatteverket om det inte finns en uppgiftsskyldighet. De ökade administrativa kostnaderna för denna grupp innebär en utjämning av administrativa kostnader mellan olika grupper och kan därmed inte betraktas som något negativt.

Förslaget om återkallelse vid uteblivet svar på föreläggande att lämna uppgift medför att personer som inte uppfyller förutsättningarna för F-skatt lättare kan avregistreras av Skatteverket. Förslaget medför inte någon ökning av administrativa kostnader för något företag.

Förslaget om en utvidgad prövning i vissa fall medför inte någon förändring av den information som den som ansöker om F-skatt behöver lämna till Skatteverket. När det gäller ansökan för fåmansföretag lämnas även fortsättningsvis uppgifter om vilka som är ägare. Den förändring som sker genom förslaget är att skatte- och avgiftsbetalningar beaktas även för delägare med bestämmande inflytande. Någon särskild uppgift om detta lämnas dock inte, vilket innebär att de administrativa kostnaderna inte påverkas. När det gäller fysiska personer innebär förslaget att skattebetalningar i fåmansföretag där personen haft ett bestämmande inflytande under den senaste tvåårsperioden beaktas. Någon särskild information om detta behöver dock inte lämnas i ansökan. Den administrativa bördan förändras därmed inte heller för fysiska personer.

Förslaget som rör den som brister i betalning av skatter och avgifter innebär att strängare krav på betalning av skatter och avgifter införs, såväl för dem som har godkänd F-skatt som dem som ansöker om F-skatt. Förslaget medför inte att omfattningen på uppgiftslämnandet ökar och har därmed ingen påverkan på de administrativa kostnaderna.

Förslaget som rör den som inte betalat tillbaka felaktigt utbetalt belopp i samband med rut- och rotarbeten medför inte någon ökning av administrativa kostnader för något företag.

Förslaget som rör den som missbrukat sitt godkännande medför inte någon ökning av administrativa kostnader för något företag.

Fördelning av effekter på grupper av företag

Genomgången ovan visar att effekterna av förslagen är komplexa. Till viss del har förslagen som syfte att företag som inte har möjligheten eller ambitionen att sköta sina betalningar aldrig kommer att startas. I den meningen finns det inte några existerande företag som påverkas. Påverkan är i stället indirekt genom att befintliga företag i lägre grad behöver konkurrera med företag som får fördelar genom att inte sköta sina skattebetalningar. Samtidigt medför förslagen att vissa företag påverkas direkt, t.ex. genom ökade administrativa kostnader. Som nämndes ovan bedömdes förslagen

främst påverka företag i tjänstesektorn och särskilt mindre företag. Förslaget som rör den som inte betalat tillbaka felaktigt utbetalt belopp i samband med rut- och rotarbeten påverkar främst bygg- och fastighetsservicebranschen. Utöver detta medför delförslagen flera olika direkta och indirekta effekter på olika grupper av företag. Det är därför inte möjligt att redovisa i mer detalj hur olika grupper av företag påverkas av respektive delförslag. Eftersom övriga förslag inte är särskilt inriktad mot en specifik bransch är ett rimligt antagande att de olika delförslagen har en direkt och indirekt påverkan i proportion till storleken på respektive bransch.

Konkurrensförhållanden

De olika delförslagen bedöms sammantaget ha en positiv effekt på konkurrensförhållandena. Förslagen medför att Skatteverket får bättre verktyg att avgöra vilka personer som har ambitionen och förut-sättningarna att själva redovisa och betala sina skatter. Därmed försvåras möjligheterna att uppnå konkurrensfördelar genom undanhållande av skatter och avgifter, vilket i förlängningen påverkar den stora majoriteten företag som uppfyller sina skyldigheter.

Effekterna av en utökad automatisering

Förslagen som möjliggör en automatisering medför en effektivare handläggning från Skatteverket. Detta innebär kortare väntetid för personer som ansöker om ett godkännande för F-skatt. Enligt uppskattningar från Skatteverket så skulle en automatisering av ett ärende leda till att väntetiden kortas från 8,5 dagar i genomsnitt till bara några minuter innan ett ärende är redo för handläggning. Dessutom skulle handläggningstiden kortas med två dagar om riskvärderingen automatiseras (gäller övriga ärenden utöver kategori 1). Detta leder till att företag som ansöker om att bli godkännande för F-skatt kommer kunna komma i gång med sin verksamhet snabbare.

Konsekvenser för brottsligheten och det brottsförebyggande arbetet

F-skatteutredningen bedömde att flera av förslagen får direkta effekter för att motverka skatterelaterad brottslighet och stärker det brottsförebyggande arbetet. Den effektivisering som förslagen i flera avseende bidrar till kan frigöra resurser som skulle kunna användas åt mer djupgående utredningar där risken för fel är som störst vilket leder till att fler brott kan upptäckas.

Förslaget att införa en uppgiftsskyldighet för den som är godkänd för F-skatt leder, tillsammans med förslagen om att utvidga möjligheterna att återkalla ett godkännande om förelägganden inte följs, till att brottslighet som begås med ett godkännande för F-skatt försvåras. Förslaget innebär att den som är godkänd för F-skatt och förhåller sig passiv efter ett föreläggande inte får behålla sitt godkännande för F-skatt. Som exempel kan nämnas när det framkommer omständigheter som tyder på att ett bolag har sålts till personer som kan ifrågasättas vara de som faktiskt kontrollerar företaget. Möjligheten att återkalla ett godkännande för F-skatt när ett föreläggande inte följs bedöms också få positiva effekter på det brottsförebyggande och brottsbekämpande arbetet då det medför en möjlighet att återkalla ett godkännande för vilande bolag som inte kan visa att de bedriver näringsverksamhet. Detta motverkar möjligheterna att sälja bolag med ett godkännande för F-skatt som ska användas som brottsverktyg.

Förslaget om att utvidga prövningen till att omfatta missförhållanden till fler personer och, när det sökande är en fysisk person, till fler fåmans-företag, kan förväntas få positiva effekter för att förebygga skatterelaterad brottslighet. Främst genom att den utvidgade prövningen också träffar den eller de personer som faktiskt påverkar hur ett företaget används och hur det sköts (se närmare i avsnitt 12.22.6). Förslaget innebär t.ex. att Skatteverket i vissa fall kan hindra en ansökan eller återkalla ett godkännande för F-skatt om det finns missförhållanden som kan hänföras till den som innehar det

bestämmande inflytandet även om den som innehar det bestämmande inflytandet inte är formell företrädare. Förslaget får, framför allt tillsammans med möjligheten att återkalla ett godkännande för den som inte svarar på ett föreläggande, positiva effekter på det brottsförebyggande och brottsbekämpande arbetet.

Förslaget om hinder för ett godkännande och grund för återkallelse för den som inte betalat tillbaka felaktigt utbetalt belopp vid återkrav i samband med rut- och rotarbeten kan förväntas få en positiv effekt för det brottsförebyggande arbetet. Förslaget bedöms leda till att fusk och bedrägerier i samband med rut- och rotarbeten kommer att minska genom en preventiv effekt.

Förslaget om återkallelse vid missbruk bedöms få en positiv effekt för det brotts-förebyggande arbetet, då de personer som får sin F-skatt återkallad på grund av missbruk stängs ute från F-skattesystemet under en karenstid.

Sammantaget bedöms förslagen bidra till att förhindra att systemet med F-skatt missbrukas eller utnyttjas i brottsliga syften, som en del in den kriminella ekonomin.

Konsekvenser för jämställdheten mellan kvinnor och män och de integrationspolitiska målen

Att bedriva näringsverksamhet i olika former har länge varit en sysselsättningsform som dominerats av män. Det kvinnliga företagandet ökar dock i snabbare takt än det manliga, men från en avsevärt lägre bas. I en tidigare F-skatteutredning, F-skatt åt fler, framgick det att omkring 28 procent av alla företag år 2006 drevs av kvinnor, men för nystartade företag samma år var andelen högre, nämligen 35 procent. Denna trend har fortsatt även under åren 2007–2021 och har lett till en viss skiftning i könsfördel-ningen av företagsbasen. 2021 var 32 procent av alla företagare kvinnor enligt statistik från SCB. Gällande de som är godkända för F-skatt är förhållandet detsamma, år 2007 bestod basen för fysiska personer med godkännande för F-skatt av ca 73 procent män och 27 procent kvinnor, år 2023 var basens beståndsandelar 64 procent män och 36 procent kvinnor.

Det är vanligare att män bedriver företag i bolagsform än kvinnor. Gällande utlandsfödda personer så är det vanligare att dessa bedriver företag som enskilda näringsidkare. De två största sektorerna som arbetar med rut- och rotarbeten är städtjänster och byggtjänster. Den förstnämnda är en vanlig bransch för kvinnor att arbeta/driva företag i och den sistnämnda är mansdominerad.

Förslagen medför en bättre kontroll av att näringskriterierna är uppfyllda vid ansökan om att bli godkänd för F-skatt och krav på högre skötsamhet i olika avseenden. Förslagen bedöms inte påverka jämställdheten mellan kvinnor och män eller de integrationspolitiska målen.

Konsekvenser för sysselsättningen och fördelningseffekter

Förslagen bedöms inte få någon större effekt på sysselsättningen. Förslagen medför bl.a. att skattefusk och skatteundandragande motverkas vilket främjar konkurrens på lika villkor mellan företag etablerade på den svenska marknaden. De personer som bedöms beröras är i huvudsak de som inte uppfyller förutsättningarna för att vara godkända för F-skatt antingen på grund av att de inte bedriver näringsverksamhet eller på grund av de på olika sätt brustit i sina åtaganden som följer av ett godkännande. För övriga personer, dvs. den stora majoritet personer som bedriver företag och följer arbetsrättsliga och skatterättsliga regelverk, bedöms förändringarna främja konkurrenskraften.

Förslagen leder också till att det blir en tydligare och mer korrekt uppdelning mellan vad som ska beskattas i inkomstslaget tjänst och i näringsverksamhet. Detta minskar möjligheterna att ersätta arbetskraft som följer regler och avtal med svart arbetskraft, vilket i sig skulle kunna få en negativ effekt på sysselsättningen. Däremot blir det en bättre ordning på arbetsmarknaden, vilket medför bättre konkurrensvillkor för företag som följer avtal och regler och skapar en sundare arbetsmarknad.

Förhållandet till regeringsformen och EU-fördragen

Regeringsformen

Rätten att bedriva näringsverksamhet stadgas i 2 kap. 17 § regeringsformen och innebär att begränsningar i rätten att driva näring eller utöva yrke endast får införas för att skydda angelägna allmänna intressen och aldrig enbart i syfte att ekonomiskt gynna vissa personer eller företag. Det innebär att alla regleringar på närings- och yrkesfrihetens område ska vara generella på så sätt att alla ska ha möjlighet att konkurrera på lika villkor under förutsättning att de i övrigt uppfyller de krav som kan ställas upp för just det yrket eller den näringsgrenen. Under dessa förutsättningar ska bestämmelsen förhindra att någon enskild ekonomiskt ska få gynnas på någon annans bekostnad. F-skattesystemet innebär att personer som uppfyller vissa förutsättningar kan godkännas för F-skatt och något principiellt hinder mot den nuvarande ordningen finns inte.

Förslaget om möjligheten att tidsbegränsa ett godkännande på sökandens begäran (se avsnitt 12.22.4) syftar till att förenkla förfarandet för såväl den enskilde som för Skatteverket. För att endast den som uppfyller förutsättningarna för godkännande för F-skatt också ska vara godkänd föreslås att kraven på den som vill vara godkänd skärps när det gäller skyldigheten att lämna uppgifter till Skatteverket (se avsnitt 12.22.5). Förslagen medför bättre förutsättningar för att säkerställa att det nuvarande systemet inte kringgås eller missbrukas och leder inte till någon skillnad mot dagens ordning vad gäller möjligheterna att bedriva näringsverksamhet med ett godkännande för F-skatt. Regeringen bedömer att något principiellt hinder mot förslagen därmed inte kan anses föreligga.

I syfte att bl.a. säkerställa en effektiv skattekontroll och att motverka skattefusk och skatteundandragande föreslår regeringen en utvidgad prövning i vissa fall (se avsnitt 12.22.6) och högre krav på skötsamhet vad gäller betalning av skatter eller avgifter (se avsnitt 12.22.9). Högre krav på skötsamhet ställs också på den som inte återbetalar felaktigt utbetalade belopp i samband med rut- och rotarbeten (se avsnitt 12.22.10). Förslagen innebär en förändring i förhållande till det nuvarande regelverket på så sätt att personer som inte uppfyller de föreslagna kraven inte kan bli godkända för F-skatt. För att förslagen ska ses som en inskränkning i näringsfriheten måste det i begreppet näringsfrihet anses ingå någon form av rätt till att vara godkänd för F-skatt, som skulle inskränkas genom förslagen. Någon sådan rätt finns inte enligt den nuvarande ordningen. I stället får den som önskar vara godkänd för F-skatt inom ramen för en prövning förhålla sig till de krav som ställs. Förslagen i propositionen innebär inte någon ändring i det avseendet. Regeringen bedömer vidare att även om förslagen skulle ses som en inskränkning är ändringarna motiverade med hänsyn till det angelägna allmänna intresset av en effektiv skattekontroll av samtliga näringsidkare som tilldelas F-skatt. Kontrollen motverkar illojal konkurrens och bidrar till att förtroendet för skattesystemet kan upprätthållas. Det är här viktigt att notera att förslagen är avgränsade till de personer som ansöker om att bli eller är godkända för F-skatt. Förslagen påverkar således inte de personer som bedriver näringsverksamhet utan att vara godkända för F-skatt. Utformningen av förslagen är därtill avsedda att träffa de aktörer som inte sköter sina åtaganden eller som på annat sätt missbrukar sitt godkännande.

Propositionens förslag bedöms därmed vara förenliga med grundläggande principer om näringsfrihet.

EU-fördragen

I fördraget om Europeiska unionens funktionssätt (EUF-fördraget) fastställs principen att egenföretagare och ekonomiska aktörer som är etablerade på en medlemsstats territorium får bedriva ekonomisk verksamhet i samtliga medlemsstater. Egenföretagare och yrkesutövare eller juridiska personer som lagligen är verksamma i en medlemsstat har rätt att bedriva stabil och kontinuerlig ekonomisk verksamhet i en annan medlemsstat (etableringsfrihet) och tillfälligt erbjuda och tillhandahålla tjänster i andra medlemsstater samtidigt som de förblir etablerade i sitt ursprungsland (frihet att tillhandahålla tjänster).

Enligt artikel 49 i EUF-fördraget ska inskränkningar för medborgare i en medlemsstat att fritt etablera sig på en annan medlemsstats territorium förbjudas. Enligt artikel 56 i EUF-fördraget ska inskränkningar i friheten att tillhandahålla tjänster inom unionen förbjudas beträffande medborgare i medlemsstater som har etablerat sig i en annan medlemsstat än mottagaren av tjänsten. Artikel 56 innebär att det är nödvändigt att avskaffa varje inskränkning – även om den är tillämplig på inhemska tjänsteleverantörer och tjänsteleverantörer från andra medlemsstater utan åtskillnad – som innebär att den verksamhet som bedrivs av en tjänsteleverantör som är etablerad i en annan medlemsstat, där leverantören lagligen utför liknande tjänster, förbjuds, hindras eller blir mindre attraktiv. Artikel 18 EUF-fördraget stadgar det allmänna diskrimineringsförbudet som innebär att såväl direkt som indirekt diskriminering på grund av nationalitet är förbjuden.

För att pröva om en åtgärd står i strid med EU:s fördrag eller inte har EU-domstolen i sin praxis utvecklat det s.k. Gebhard-testet. För att en åtgärd ska vara tillåten enligt testet ska åtgärden vara tillämplig på ett icke-diskriminerande sätt, den ska framstå som motiverad med hänsyn till ett tvingande allmänintresse, den ska vara ägnad att säkerställa förverkligandet av den målsättning som eftersträvas genom den och den ska inte gå utöver vad som är nödvändigt för att uppnå denna målsättning.

Förslagen i denna proposition rör de förutsättningar som ska gälla för att bli godkänd för F-skatt samt vad som ska utgöra grund för återkallelse. Sedan införandet av den tidigare gällande skattebetalningslagen (numera skatteförfarandelagen) år 1998 kan även en person som inte är skattskyldig i Sverige men som bedriver eller avser bedriva näringsverksamhet i landet bli godkänd för F-skatt. Förslagen berör därför såväl svenska som utländska personer som bedriver eller har för avsikt att bedriva näringsverksamhet i Sverige med ett godkännande för F-skatt. Förslagen påverkar inte de personer som bedriver näringsverksamhet i Sverige utan att vara godkända för F-skatt.

Förslaget om möjligheten att tidsbegränsa ett godkännande innebär att en sökande på egen begäran kan få sitt godkännande tidsbegränsat (avsnitt 12.22.4). Möjligheten för den som ansöker att själv begära att ett godkännande tidsbegränsas kommer omfatta samtliga som bedriver näringsverksamhet i Sverige. Förslaget kan därför inte betraktas som en inskränkning i den fria rörligheten för tjänster enligt artikel 56 EUF-fördraget.

Förslaget om uppgiftsskyldighet, föreläggande och möjligheten till återkallelse för den som inte följer ett föreläggande att fullgöra denna uppgiftsskyldighet innebär att skyldigheten att lämna att lämna vissa uppgifter som finns i dag blir tydligare samt att det får konsekvenser att inte uppfylla denna skyldighet (avsnitt 12.22.5 och 12.22.8). Bestämmelserna gäller lika för svenska och utländska personer. Dessa bestämmelser kan inte anses som diskriminerande. Bestämmelserna kan inte heller betraktas som en inskränkning av den fria rörligheten för tjänster enligt artikel 56 EUF-fördraget då det

endast innebär att den som är godkänd ska kunna visa att förutsättningarna härför alltjämt föreligger.

Förslagen om en utvidgad prövning i vissa fall (avsnitt 12.22.6) och högre krav på skötsamhet vad betalning av skatter eller avgifter (avsnitt 12.22.9) samt krav på återbetalning av felaktigt utbetalade belopp i samband med rut- och rotarbeten (avsnitt 12.22.10) syftar alla till att öka kraven på skötsamhet för att vara godkänd för F-skatt. Dessa förslag innebär en förändring i förhållande till det nuvarande regelverket som innebär att personer som inte uppfyller kraven enligt förslagen inte kan bli godkända för F-skatt. Bestämmelserna gäller dock lika för svenska och utländska personer. Dessa bestämmelser kan inte anses som diskriminerande. Däremot skulle ett sådant krav kunna betraktas som en inskränkning i den fria rörligheten för tjänster enligt artikel 56 EUF-fördraget. Syftet med bestämmelserna är att genom ökade krav på skötsamhet säkerställa en effektiv skattekontroll och att motverka skattefusk och skatteundandragande, vilket måste anses utgöra ett tvingande skäl av allmänintresse. Därtill syftar förslagen till att förbättra konkurrensvillkoren för företag. Förslagen är ägnade att säkerställa att dessa mål uppnås och det kan inte anses gå utöver vad som är nödvändigt för att uppnå målen. Kraven på skötsamhet utgör därför en tillåten inskränkning i den fria rörligheten för tjänster.

Sammantaget görs bedömningen att de föreslagna bestämmelserna inte kan anses som diskriminerande. Inte heller kan förslagen anses ge upphov till någon inskränkning som står i strid med EU-rätten.

12.23 Nytt Öresundsavtal undertecknat

Regeringens bedömning: Sverige och Danmark har ingått ett nytt avtal om vissa skattefrågor. Avtalet kommer att lämnas till riksdagen för godkännande och innebär ökade intäkter på ca 0,2 miljarder kronor.

Öresundsavtalet från 2003 reglerar främst beskattningen av de som pendlar över Öresund. Genom avtalet ges möjlighet för pendlarna att i viss utsträckning arbeta hemifrån och fortsatt bara beskattas i det land där arbetet normalt utförs. Kopplat till dessa regler finns också en kompensationsordning, som innebär att kompensation på ömsesidig basis betalas för det faktum att pendlarna inte beskattas i sina hemkommuner.

Nu har Sverige och Danmark ingått ett nytt Öresundsavtal som ska ersätta 2003 års avtal. Det nya avtalet kommer att göra det lättare att arbeta en del av arbetstiden i sitt bosättningsland utan förändrad beskattningssituation. Kretsen av omfattade pendlare kommer även att utvidgas till att omfatta offentliganställda. Då den huvudsakliga pendlingen går från Sverige till Danmark, innebär detta en viss ökad beskattningsrätt för Danmark på bekostnad av Sverige. Men genom det nya avtalet byggs även kompensationsordningen ut till att omfatta kompensation för offentligt anställda som inte betalar inkomstskatt i sin hemkommun, vilket den nuvarande ordningen inte omfattar. Det kommer att ge en ökad nettokompensation till Sverige från Danmark, som utifrån nuvarande pendlingsströmmar beräknas till ca 0,2 miljarder kronor per år.

Avtalet kommer att lämnas till riksdagen för godkännande under hösten med ambitionen att det ska börja tillämpas 2025.

12.24 Offentligfinansiella effekter

I tabell 12.14 redovisas de offentligfinansiella effekterna av de förändringar i skatte- och avgiftsreglerna som presenteras i denna proposition. För mer utförliga

beskrivningar av konsekvenserna av de olika skatteåtgärderna hänvisas till tidigare avsnitt.

I tabellen redovisas tre olika offentligfinansiella effekter: bruttoeffekt för 2025, nettoeffekter för 2025–2027 och varaktig effekt. Bruttoeffekten beskriver den direkta förändringen av intäkterna från den skatt som regeländringen avser. Referensalternativet vid tolkningen av bruttoeffekten är de förväntade skatteintäkterna i frånvaro av regeländringar. Utöver den direkta effekten kan en regeländring ge upphov till indirekta effekter på de offentliga finanserna av olika slag. Indirekta effekter uppstår om skatteändringen påverkar underlaget för andra skatter och därigenom påverkar de offentliga finanserna. I de offentligfinansiella effektberäkningarna tas normalt hänsyn till indirekta effekter i form effekter av förändringar i bolagsskatt och inkomstskatt om vinster och näringsinkomster påverkas av skatteändringen och förändringar i mervärdesskatten om skatteändringen antas övervältras på priserna. Den offentligfinansiella nettoeffekten utgörs av summan av bruttoeffekten och de indirekta effekterna. Vid bedömningen av hur en skatteförändring påverkar den offentliga sektorns finansiella sparande på kort sikt, är den offentligfinansiella nettoeffekten den mest relevanta.

Den offentligfinansiella effekten av en regelförändring förväntas i vissa fall vara olika stor för olika år. Det kan bero på att åtgärden är tillfällig eller på att åtgärdens indirekta effekter inte uppkommer omedelbart. Den varaktiga effekten är ett mått på den bestående årliga effekten av en skatteändring och möjliggör jämförelser av regeländringar vars nettoeffekter fördelas olika över tiden.

De offentligfinansiella effekterna utgår vanligtvis från att beteendet hos individer och företag inte ändras till följd av förändringar i skattereglerna. De efterfrågade och utbjudna kvantiteterna av varor och tjänster antas därmed opåverkade och aktivitetsnivån i ekonomin oförändrad. Undantag från antagandet om oförändrat beteende kan göras om utbud och efterfrågan bedöms ändras i stor utsträckning eller om substitution mot utländsk konsumtion förväntas ske i betydande omfattning. De offentligfinansiella beräkningarna görs i ikraftträdandeårets priser och volymer med utgångspunkt i den prognos för den ekonomiska utvecklingen och de offentliga finanserna som presenteras i denna proposition. Effekterna redovisas i periodiserade termer, vilket innebär att effekten hänförs till det år den skattepliktiga händelsen inträffar, oavsett när uppbörden av skatten sker. Slutligen avser de offentligfinansiella effekterna i tabell 12.14effekten på den konsoliderade offentliga sektorns finansiella sparande. För en detaljerad beskrivning av metodfrågor kopplade till de offentligfinansiella effektberäkningarna hänvisas till Finansdepartementets publikation Beräkningskonventioner, som publiceras på regeringen.se.

Tabell 12.14 Offentligfinansiella effekter av förslag och aviseringar om ändrade skatte- och avgiftsregler i denna proposition

Miljarder kronor

	Effekt från	Bruttoeffekt 2025	Nettoeffekt 2025	Nettoeffekt 2026	Nettoeffekt 2027	Varaktig effekt
Sänkt skatt på arbets-inkomster och pension	2025-01-01	-13,50	-13,50	-13,50	-13,50	-13,50
varav ytterligare förstärkning av det ordinarie jobbskatteavdraget		*-11,09*	*-11,09*	*-11,09*	*-11,09*	*-11,09*
varav ytterligare förstärkning av det förhöjda grundavdraget		*-2,41*	*-2,41*	*-2,41*	*-2,41*	*-2,41*
Slopad avtrappning i jobbskatteavdraget, jobbskatteavdraget för äldre	2025-01-01	-4,71	-4,71	-4,71	-4,71	-4,71

	Effekt från	Bruttoeffekt 2025	Nettoeffekt 2025	Nettoeffekt 2026	Nettoeffekt 2027	Varaktig effekt
och det förhöjda grundavdraget						
Sänkt ersättningsnivå för expertskatt	2025-01-01	-0,07	-0,07	-0,14	-0,21	-0,50
Underlättande av förskottsbetalning vid skattereduktion för installation av grön teknik	2025-01-01	-0,03	-0,03	-0,03	-0,03	-0,03
Sänkt subventionsgrad vid skattereduktion för installation av solceller	2025-07-01	0,10	0,10	0,20	0,20	0,20
Slopad skattereduktion för mikroproduktion av förnybar el	2026-01-01			0,68	0,68	0,68
Höjd beloppsgräns för avdrag för resor till och från arbetet	2026-01-01			0,57	0,57	0,57
Utvidgning av växa-stödet	2025-01-01	-0,09	-0,08	-0,19	-0,25	-0,25
En skattefri grundnivå för sparande på investeringssparkonto och i kapitalförsäkring	2025-01-01	-4,40	-4,40	-7,00	-7,00	-7,00
Avtrappat ränteavdrag för lån utan säkerhet	2025-01-01	4,34	4,34	8,68	8,68	8,68
Slopad stämpelskatt vid inteckning i skepp	2025-07-01	-0,01	-0,01	-0,01	-0,01	-0,01
Höjd fastighetsskatt för vindkraftverk	2026-01-01			0,17	0,17	0,17
Förbättrade och förenklade regler om avdrag för tidigare års underskott	2025-01-01	-0,04	-0,04	-0,08	-0,12	-0,20
Förbättrade skattemässiga villkor för enskilda näringsidkare	2025-01-01	-0,21	-0,21	-0,10	-0,07	-0,01
Justeringar i bestämmelserna om riskskatt för kreditinstitut	2026-01-01			0,00	0,00	0,00
Sänkt skatt på bensin och diesel	2025-01-01	-3,13	-3,17	-5,49	-5,65	-5,65
Sänkt skatt på diesel inom jord-, skogs- och vattenbruk	2025-01-01	-0,77	-0,61			-0,01
Avskaffad flygskatt	2025-07-01	-0,94	-0,87	-1,82	-1,88	-1,88
Ändrad malus för husbilar och alternativbränslefordon	2025-02-01	-0,03	-0,04	0,03	0,12	0,20
Ingen nedsatt elskatt för CCS	2025-01-01	0,00	0,00	0,25	0,25	0,25
Sänkt alkoholskatt för öl från oberoende småbryggerier	2025-07-01	-0,05	-0,06	-0,12	-0,12	-0,12
Vissa förändringar på F-skattens område	2025-01-01	0,05	0,05	0,10	0,15	0,15
Nytt Öresundsavtal	2025-01-01	0,20	0,20	0,20	0,20	0,20
Summa		**-23,28**	**-23,10**	**-22,31**	**-22,53**	**-22,69**

Källa: Egna beräkningar.

12.25 Skatteutgifter

Samhällets stöd till företag och hushåll sker i huvudsak i form av utgifter i statens budget. Men det finns också stöd som går via skattesystemet i form av s.k. skatteutgifter som påverkar statsbudgetens inkomstsida. Skatteutgifter kan ses som de effekter på skatteintäkterna som uppstår till följd av särregleringar i skattelagstiftningen.

Budgetlagen (2011:203) föreskriver att regeringen varje år ska lämna en redovisning av skatteutgifter till riksdagen (10 kap. 4 §). I regeringens skrivelse Redovisning av skatteutgifter 2024 (skr. 2023/24:98), redogörs för beräknade och prognostiserade skatteutgifter för åren 2023–2025. Skrivelsen överlämnades till riksdagen i samband med överlämnandet av 2024 års ekonomiska vårproposition (prop. 2023/24:100). En delmängd av skatteutgifterna redovisas även i utgiftsbilagorna i budgetpropositionen.

Det finns i huvudsak två syften med att redovisa skatteutgifter. Det första och mest centrala syftet är att synliggöra de stöd till företag och hushåll som finns på budgetens inkomstsida och som helt eller delvis har samma funktion som stöd på budgetens utgiftssida. Många av skatteutgifterna har införts, mer eller mindre uttalat, som medel inom specifika utgiftsområden såsom bostad, miljö, arbetsmarknad och näringsliv i syfte att stötta dessa områden. Ur ett budgetperspektiv kan de därför ofta jämställas med stöd på budgetens utgiftssida. De skatteutgifter som kan jämföras med stöd på budgetens utgiftssida redovisas därför i den utgiftsbilaga som skatteutgiften i första hand kan hänföras till. Det finns också skatteutgifter som uppkommit till följd av den praktiska hanteringen i skattesystemet. Det kan vara av administrativa skäl såsom enkelhet, legitimitet eller för att undvika oacceptabla konsekvenser för den enskilde. I sådana fall betraktas skatteutgiften som skatteteknisk motiverad. Även om de skatteteknisk motiverade skatteutgifterna i vissa fall innebär ett stöd för grupper eller verksamheter, saknar de direkt koppling till något av budgetens utgiftsområden.

Det andra syftet med redovisningen av skatteutgifter är att belysa graden av enhetlighet i skattesystemet. Genom att minska enhetligheten och öka komplexiteten i skattesystemet, kan skatteutgifter sägas gå emot principen om att skattereglerna ska vara generella och tydliga. Att bedöma graden av enhetlighet kräver, liksom synliggörandet av stöden, att en jämförelsenorm för skatteuttaget definieras. Jämförelsenormen som ligger till grund för redovisningen av skatteutgifterna härstammar från SOU 1995:36 (Förmåner och sanktioner – en samlad redovisning) och utgår från principen om enhetlig beskattning.

En skatteutgift uppstår om skatteuttaget för en viss grupp eller en viss kategori av skattebetalare är lägre än vad som är förenligt med jämförelsenormen. Ett exempel är den reducerade mervärdesskattesatsen på livsmedel som är 12 procent. Jämförelsenormen är i detta fall 25 procent och skatteutgiften utgörs av skillnaden mellan 25 och 12 procent multiplicerat med underlaget.

Om en skatteutgift slopas leder det i normalfallet till högre skatteintäkter och därmed till en budgetförstärkning för offentlig sektor på samma sätt som om en utgift på statsbudgetens utgiftssida slopas. Beräkningarna av skatteutgifter ger dock inte någon exakt uppskattning på den möjliga intäktsförstärkningen om en skatteutgift slopas. Detta beror bl.a. på att beräkningarna inte tar hänsyn till indirekta effekter på andra skatter.

12.26 Författningskommentar

12.26.1 Förslaget till lag om ändring i lagen (1986:468) om avräkning av utländsk skatt

2 kap.

10 b §

Paragrafen innehåller en bestämmelse som anger att utländska intäkter får tas med i de utländska kapitalinkomsterna men bara till den del de, för ett visst beskattningsår, inte överstiger den schablonintäkt som ska tas upp till beskattning.

Ändringen i *första stycket* innebär att avdraget ska beaktas vid avräkning av utländsk skatt som innehavare av investeringssparkonto har betalat och som är hänförlig till intäkter på kontot. Ändringen föreslås tillämpas på beskattningsår som börjar efter den 31 december 2024.

Övervägandena finns i avsnitt 12.9.4.

12.26.2 Förslaget till lag om ändring i lagen (1994:1776) om skatt på energi

6 a kap.

2 a §

Paragrafen innehåller bestämmelser om lättnad avseende koldioxidskatt och energiskatt för bl.a. diesel som förbrukas i yrkesmässig jordbruks-, skogsbruks- och vattenbruksverksamhet.

Ändringen i *första stycket* innebär att befrielsen från koldioxidskatt begränsas till 2 465 kronor per kubikmeter för förbrukning som sker från och med den 1 januari 2025.

Övervägandena finns i avsnitt 12.17.3.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Av *första punkten* framgår att lagen träder i kraft den 1 januari 2025.

Av *andra punkten* framgår att äldre bestämmelser fortfarande gäller för förhållanden som hänför sig till tiden före ikraftträdandet. Detta innebär att förbrukningen av bränsle ska ha skett före ikraftträdandet för att äldre bestämmelser ska vara tillämpliga.

Övervägandena finns i avsnitt 12.17.3.

12.26.3 Förslaget till lag om ändring i lagen (1994:1776) om skatt på energi

6 a kap.

2 a §

Paragrafen innehåller bestämmelser om lättnad avseende koldioxidskatt och energiskatt för bl.a. diesel som förbrukas i yrkesmässig jordbruks-, skogsbruks- och vattenbruksverksamhet.

Ändringen i *första stycket* innebär att befrielsen från koldioxidskatt begränsas till 2 553 kronor per kubikmeter för förbrukning som sker från och med den 1 april 2025.

Övervägandena finns i avsnitt 12.17.3.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Av *första punkten* framgår att lagen träder i kraft den 1 april 2025.

Av *andra punkten* framgår att äldre bestämmelser fortfarande ska gälla för förhållanden som hänför sig till tiden före ikraftträdandet. Det innebär att förbrukningen av bränsle ska ha skett före ikraftträdandet för att äldre bestämmelser ska vara tillämpliga.

Övervägandena finns i avsnitt 12.17.3.

12.26.4 Förslaget till lag om ändring i lagen (1994:1776) om skatt på energi

6 a kap.

2 a §

Paragrafen innehåller bestämmelser om lättnad avseende koldioxidskatt och energiskatt för bl.a. diesel som förbrukas i yrkesmässig jordbruks-, skogsbruks- och vattenbruksverksamhet.

Ändringen i *andra stycket* innebär att befrielsen från energiskatt begränsas till 1 150 kronor per kubikmeter för förbrukning som sker från och med den 1 juli 2025.

Övervägandena finns i avsnitt 12.17.3.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Av *första punkten* framgår att lagen träder i kraft den 1 juli 2025.

Av *andra punkten* framgår att äldre bestämmelser fortfarande ska gälla för förhållanden som hänför sig till tiden före ikraftträdandet. Det innebär att förbrukningen av bränsle ska ha skett före ikraftträdandet för att äldre bestämmelser ska vara tillämpliga.

Övervägandena finns i avsnitt 12.17.3.

12.26.5 Förslaget till lag om ändring i inkomstskattelagen (1999:1229)

11 kap.

22 §

Paragrafen innehåller bestämmelser om under vilka förutsättningar experter, forskare eller andra nyckelpersoner är berättigade till den skattelättnad som följer av 11 kap. 23 § inkomstskattelagen (1999:1229).

Ändringen i *tredje stycket* innebär att ersättningsnivån sänks från två till en och en halv gånger prisbasbeloppet.

Övervägandena finns i avsnitt 12.3.

17 kap.

4 a §

Paragrafen innehåller särskilda förenklingsregler om lagervärdering för enskilda näringsidkare som upprättar förenklat årsbokslut.

Förenklat årsbokslut får upprättas av enskilda näringsidkare med en årlig nettoomsättning som normalt uppgår till högst tre miljoner kronor, 6 kap. 3 § andra stycket bokföringslagen (1999:1078). Sådana näringsidkare behöver inte ta upp något

värde på lagertillgångarna om lagrets sammanlagda värde uppgår till högst ett halvt prisbasbelopp.

Ändringen innebär att beloppsgränsen höjs från 5 000 kronor till ett halvt prisbasbelopp.

Övervägandena finns i avsnitt 12.14.3.2.

18 kap.

13 §

I paragrafen finns huvudregler för räkenskapsenlig avskrivning och restvärdesavskrivning.

I *första stycket* finns en särskild förenklingsregel om värdeminskningsavdrag för enskilda näringsidkare som upprättar förenklat årsbokslut. Förenklat årsbokslut får upprättas av enskilda näringsidkare med en årlig nettoomsättning som normalt uppgår till högst tre miljoner kronor, 6 kap. 3 § andra stycket bokföringslagen. Om avskrivningsunderlaget uppgår till högst ett halvt prisbasbelopp, får sådana näringsidkare göra värdeminskningsavdrag med ett belopp som motsvarar hela avskrivningsunderlaget. Ändringen innebär att beloppsgränsen höjs från 5 000 kronor till ett halvt prisbasbelopp.

I *andra stycket* görs redaktionella ändringar.

Övervägandena finns i avsnitt 12.14.3.2.

33 kap.

4 §

Paragrafen innehåller bestämmelser om undantag från räntefördelning.

Ändringarna innebär att beloppsgränsen för positiv räntefördelning slopas. Positiv räntefördelning får därmed alltid göras när det finns ett positivt för räntefördelning justerat resultat och ett positivt kapitalunderlag, se 3 § första stycket och 5 §.

Beloppsgränsen för när negativ räntefördelning ska göras höjs från ett negativt kapitalunderlag på 50 000 kronor till 500 000 kronor. Det innebär att negativ räntefördelning inte ska göras om det negativa kapitalunderlaget är 500 000 kronor eller mindre. Om den skattskyldige ska beräkna mer än ett kapitalunderlag, t.ex. på grund av enskild näringsverksamhet och delägarskap i handelsbolag, gäller beloppsgränsen för summan av samtliga negativa kapitalunderlag. Positiva kapitalunderlag påverkar inte bedömningen av om beloppsgränsen är tillämplig. Följande exempel kan åskådliggöra tillämpningen.

Anta att en fysisk person bedriver enskild näringsverksamhet och samtidigt är delägare i ett handelsbolag. Om det ena negativa kapitalunderlaget uppgår till 200 000 kronor och det andra negativa till 400 000 kronor ska de båda läggas ihop. Negativ räntefördelning ska då göras eftersom det negativa kapitalunderlaget sammanlagt överstiger 500 000 kronor. Om den ena verksamheten har ett positivt kapitalunderlag på 400 000 kronor och den andra ett negativt kapitalunderlag på 600 000 kronor ska den skattskyldige göra negativ räntefördelning i verksamheten med det negativa kapitalunderlaget och får göra positiv räntefördelning i verksamheten med det positiva underlaget.

Övervägandena finns i avsnitt 12.14.3.1.

40 kap.

12 §

Paragrafen innehåller bestämmelser om en beloppsspärr vid ägarförändringar när en grupp oberoende fysiska personer, dvs. som inte är närstående, eller vissa andra subjekt var för sig och tillsammans förvärvar en viss minsta andel av rösterna i ett underskottsföretag.

Av *första stycket* framgår kriterierna för att en beloppsspärr ska inträda. En ändring görs som innebär att de förvärv som ska beaktas vid bedömningen av om det har skett en ägarförändring ska ha gjorts under en period av högst tre på varandra följande beskattningsår, i stället för som tidigare fem år, när ett företag är ett underskotts-företag. Vad som avses med underskottsföretag anges i 4 §. Om företaget har varit ett underskottsföretag under en kortare period än tre år ska förvärv bara beaktas under den period företaget varit ett underskottsföretag. Om företaget har varit ett underskottsföretag under en längre period än tre år ska förvärv bara beaktas om de gjorts under de senaste tre beskattningsåren.

Första stycket ändras också på så sätt att gränsen för hur stort förvärv i underskotts-företaget som beaktas höjs, från 5 procent av röstinflytandet per person till 20 procent. Vidare införs det en bestämmelse om att ett indirekt förvärv av ett under-skottsföretag i form av förvärv av ett moderföretag till underskottsföretaget, ska likställas med ett förvärv av underskottsföretaget. Vad som avses med moderföretag anges i 7 §. Av definitionen framgår att det inte bara är underskottsföretagets direkta moderföretag som avses utan även indirekta moderföretag högre upp i en koncern-struktur omfattas. För att tydliggöra att förvärv kan ske indirekt används uttrycket att förvärvet ska representera minst 20 procent av röstetalet i underskottsföretaget.

För att en beloppsspärr ska inträda krävs således att sådana personer som anges i 11 § (fysisk person, dödsbo, annan utländsk juridisk person än ett utländskt bolag eller ett svenskt handelsbolag i vilket någon av de nämnda personerna direkt eller indirekt är delägare) har förvärvat andelar som representerar minst 20 procent av samtliga röster i ett underskottsföretag. Därutöver ska förvärvarna tillsammans ha förvärvat andelar som representerar mer än 50 procent av rösterna i underskottsföretaget. Om förvärv har skett av andelar i underskottsföretagets moderföretag gäller gränserna om minst 20 procents röstinflytande per förvärvare och minst 50 procent av röstinflytandet tillsammans, i stället för moderföretaget.

Sammantaget innebär bestämmelserna att en beloppsspärr inträder om två personer tillsammans förvärvar mer än 50 procent av rösterna i ett underskottsföretag och båda personerna förvärvar minst 20 procent av rösterna. Om den ena personen förvärvar 15 procent och den andra personen 40 procent inträder det således inte någon beloppsspärr. En beloppsspärr inträder dock om tre personer förvärvar 20 procent vardera av rösterna, eftersom de då tillsammans har förvärvat 60 procent.

Av *andra stycket* framgår att vissa andra förvärv räknas som sådana förvärv som gjorts av sådan person som avses i första stycket, dvs. av en fysisk person, ett dödsbo, en annan utländsk juridisk person än ett utländskt bolag eller ett svenskt handelsbolag i vilket någon av de nämnda personerna direkt eller indirekt är delägare. Detta gäller förvärv som görs av en juridisk person eller ett svenskt handelsbolag som en sådan person som avses i första stycket har det bestämmande inflytandet över. Vad som avses med bestämmande inflytande anges i 5 § tredje stycket. Av definitionen av bestämmande inflytande framgår att detta omfattar inte bara direkt ägande utan också indirekt kontrollerade dotter- och dotterdotterföretag. Det är därmed inte möjligt att

undvika sammanläggning av förvärven genom en djupare koncernstruktur, dvs. genom att lägga fler bolag mellan förvärvaren och underskottsföretaget.

I *tredje stycket* anges inledningsvis att vad som följer av bestämmelserna i 11 § andra stycket även ska gälla vid tillämpningen av denna paragraf. Motsvarande bestämmelse finns i nuvarande första stycket. I 11 § andra stycket anges att en fysisk person och dennes närstående ska behandlas som en enda person. Där anges också vilka som ingår i närståendekretsen. I stycket finns också en bestämmelse om att förvärv genom emission med lika rätt för andelsägarna inte ska räknas med vid beräkningen. Bestämmelsen fanns även tidigare i stycket och har endast ändrats redaktionellt.

Övervägandena finns i avsnitt 12.13.5 och 12.13.6.

12 a §

Paragrafen är ny. Av paragrafen framgår att förvärv som medför att det inträder en beloppsspärr vid en ägarförändring enligt 12 § inte ska räknas med vid en senare sådan bedömning. Ett enskilt förvärv ska således bara kunna föranleda att beloppsspärren inträder en gång. Därmed tydliggörs det att ett och samma förvärv inte ska medföra fler än en ägarförändring enligt 12 §.

Övervägandena finns i avsnitt 12.13.5.1.

13 §

I paragrafen finns bestämmelser om undantag från reglerna om en beloppsspärr i 11 och 12 §§.

Första stycket innehåller undantag från 11 §. Stycket har delats upp i tre punkter.

Av *punkt 1* framgår att 11 § inte gäller vid ägarförändringar som uppkommer genom arv, testamente, bodelning eller ändrade familjeförhållanden. Bestämmelsen finns i nuvarande paragraf och förs in i punktlistan utan ändring.

I *punkt 2* anges att 11 § inte gäller om den som fått det bestämmande inflytandet har haft ställning som företagsledare i underskottsföretaget under de två närmast föregående beskattningsåren. Det är underskottsföretagets beskattningsår som avses. Bestämmelsen finns i nuvarande paragraf och ändras endast språkligt.

Punkt 3 är ny. Där anges att 11 § inte gäller om den som fått det bestämmande inflytandet redan före ägarförändringen hade ett sådant bestämmande inflytande över underskottsföretaget enligt 5 § tredje stycket. Bestämmelsen innebär t.ex. att beloppsspärren i 11 § inte blir tillämplig om en fysisk person förvärvar det bestämmande inflytandet över ett underskottsföretag från ett aktiebolag som personen redan har det bestämmande inflytandet över. Definitionen av bestämmande inflytande i 5 § tredje stycket innebär nämligen att den fysiska personen anses ha ett bestämmande inflytande inte bara över ett direktägt företag utan även över företag som är dotterföretag till det direktägda företaget.

Övervägandena finns i avsnitt 12.13.4.

15 §

Paragrafen innehåller grundläggande bestämmelser om innebörden av beloppsspärren.

I *första stycket* anges att när beloppsspärren inträder får underskottsföretaget inte behålla underskott som överstiger 300 procent av utgiften för förvärvet. Ändringen innebär att kvoten höjs från 200 till 300 procent. Utgiften för förvärvet kan antingen avse utgiften för att förvärva det bestämmande inflytandet (10 och 11 §§) eller utgiften för att förvärva andelar med mer än 50 procent av rösterna (12 §).

Uttrycket ”andelar som representerar” är avsett att tydliggöra att även indirekta förvärv omfattas av bestämmelsen.

Övervägandena finns i avsnitt 12.13.3 och 12.13.5.4.

15 a §

I paragrafen finns bestämmelser om beräkningen av utgiften för förvärvet i vissa fall när det har lämnats ett kapitaltillskott till underskottsföretaget som helt eller delvis har medfört ägarförändringen.

Av *tredje stycket* framgår att en juridisk person eller ett svenskt handelsbolag som ingår i samma koncern som underskottsföretaget ska likställas med underskottsföretaget vid tillämpning av paragrafen. Ändringen innebär att även i förhållande till beräkningsregeln i första stycket ska ett sådant företag likställas med underskottsföretaget. Därmed kan bestämmelserna i första stycket tillämpas även när kapitaltillskottet i fråga, dvs. ett kapitaltillskott som helt eller delvis har medfört ägarförändringen, lämnas till ett annat företag inom samma koncern som underskottsföretaget.

Övervägandena finns i avsnitt 12.13.7.

42 kap.

42 §

I paragrafen regleras i vilka fall utdelning, kapitalvinst och annan avkastning på tillgångar och förpliktelser som förvaras på ett investeringssparkonto ska tas upp och utgifter och kapitalförluster som avser sådana tillgångar och förpliktelser ska dras av.

Enligt *andra stycket tredje punkten* gäller inte första stycket för ränta på kontanta medel som helt eller delvis avser ett kalenderår då räntesatsen som legat till grund för räntans beräkning någon gång överstigit det högsta av antingen statslåneräntan vid utgången av november närmast före det kalenderåret ökad med en procentenhet eller 1,25 procent. Hela den mottagna räntan ska således tas upp till beskattning om räntesatsen vid något tillfälle har överstigit den räntefaktor som gäller för det år som räntan avser.

Övervägandena finns i avsnitt 12.9.6.

45 §

I paragrafen, som är ny, regleras vilka fysiska personer som har rätt till avdrag för innehav av investeringssparkonto, kapitalförsäkring och avtal om sparande i en PEPP-produkt.

Av paragrafen framgår att om en fysisk person under kalenderåret har innehaft ett investeringssparkonto, en kapitalförsäkring eller ett avtal om sparande i en PEPP-produkt har han eller hon rätt till avdrag med ett belopp beräknat enligt 48 och 49 §§. Detsamma gäller om den fysiska personen har innehaft flera sådana sparprodukter och en kombination av sådana sparprodukter. Om en fysisk person exempelvis bara har ett investeringssparkonto avser den skattefria grundnivån bara detta konto, men om han eller hon har flera investeringssparkonton avser grundnivån det totala sparandet på samtliga dessa konton. Detta gäller även om det inte är samma investeringsföretag som för personens investeringssparkonton.

Att en person ”innehaft” t.ex. ett investeringssparkonto under ett kalenderår omfattar både det fallet att kontot avslutats under året och att kontot fortfarande innehas efter årets utgång.

När det gäller kapitalförsäkringar och PEPP-produkter är det försäkringstagaren respektive innehavaren av avtalet om sparande i PEPP-produkten, och inte en eventuell förmånstagare, som är innehavare och som har rätt till avdrag. Detta gäller oavsett om förmånstagaren har förfoganderätt till försäkringen eller inte.

Övervägandena finns i avsnitt 12.9.4.

46 §

I paragrafen, som är ny, finns bestämmelser om vilken innehavare under ett kalenderår som har rätt till avdrag för sparande i kapitalförsäkring och PEPP-produkt.

Enligt *första stycket* är det den fysiska person som innehaft kapitalförsäkringen eller avtalet vid kalenderårets utgång som har rätt till avdrag beräknat enligt 48 § första stycket 2. Det innebär att om en kapitalförsäkring eller avtal om sparande i en PEPP-produkt har överlåtits under kalenderåret har överlåtaren inte rätt till avdrag för detta år. I stället är det den fysiska person som förvärvat kapitalförsäkringen eller avtalet som har rätt till avdrag, under förutsättning att personen innehar försäkringen eller avtalet vid kalenderårets utgång. Om exempelvis A under år 1 säljer en kapitalförsäkring till B, som under samma år säljer den till C, har A och B ingen rätt till avdrag för försäkringen. C:s avdrag ska beräknas enligt 49 §, dvs. underlaget för avdrag för försäkringen utgörs av försäkringens värde vid ingången av år 1 adderat med premieinbetalningar under samma år. Hela underlaget för avdrag för försäkringen hänförs således till C trots att han eller hon bara har innehaft försäkringen under en del av år 1.

Av *andra stycket* framgår att om en kapitalförsäkring eller ett avtal om sparande i en PEPP-produkt har avslutats under kalenderåret, är det i stället den fysiska person som var innehavare när försäkringen eller avtalet avslutades som har rätt till avdrag. En kapitalförsäkring har avslutats om ett helt återköp har genomförts och kontot avslutats.

Övervägandena finns i avsnitt 12.9.4.

47 §

Av paragrafen, som är ny, framgår att dödsbon inte har rätt till avdrag enligt 45 och 46 §§ för senare år än det år då dödsfallet inträffade. Paragrafen har utformats utifrån synpunkter från *Lagrådet*.

Övervägandena finns i avsnitt 12.9.4.

48 §

I paragrafen, som är ny, regleras hur avdraget enligt 45 § ska beräknas.

Av *första stycket* följer att avdraget ska beräknas genom att ett belopp hänförligt till investeringssparkonton som den fysiska personen innehaft under kalenderåret (första punkten) ska summeras med ett belopp hänförligt till kapitalförsäkringar och avtal om sparande i en PEPP-produkt som han eller hon innehaft under kalenderåret (andra punkten).

När det gäller sparande på investeringssparkonto utgörs beloppet enligt *första punkten* av de sammanlagda schablonintäkterna enligt 36 § för de investeringssparkonton som den fysiska personen innehaft under kalenderåret. Det är schablonintäkterna för det aktuella kalenderåret som avses.

När det gäller sparande i kapitalförsäkring eller i en PEPP-produkt utgörs enligt *andra punkten* beloppet av underlaget för avdrag för försäkringarna och avtalen som den

fysiska personen innehaft under det aktuella kalenderåret multiplicerat med en räntefaktor. Räntefaktorn utgörs av statslåneräntan vid utgången av november närmast före kalenderåret ökad med en procentenhet, dock lägst 1,25 procent. Av 49 § framgår hur underlaget för avdrag för kapitalförsäkringar och avtal om sparande i en PEPP-produkt ska beräknas vid tillämpning av denna paragraf.

Enligt *andra stycket* får avdraget dock högst uppgå till 150 000 kronor multiplicerat med statslåneräntan vid utgången av november närmast före det aktuella kalenderåret ökad med en procentenhet, dock lägst med 1,25 procent. Den del av beloppet beräknat enligt första stycket som överstiger beloppet beräknat enligt detta stycke får således inte dras av.

Enligt *tredje stycket* ska, vid innehav av ett eller flera investeringssparkonton och en eller flera kapitalförsäkringar eller avtal om sparande i en PEPP-produkt, avdraget i första hand göras för innehav av ett eller flera investeringssparkonton. Detta innebär att schablonintäkten på investeringssparkonto i första hand kommer att kvittas mot det nu införda avdraget vid skatteberäkningen och beräkningen av inkomst av kapital.

Övervägandena finns i avsnitt 12.9.4.

49 §

Paragrafen, som är ny, innehåller bestämmelser om hur underlaget för avdrag för en kapitalförsäkring och ett avtal om sparande i en PEPP-produkt ska bestämmas vid tillämpning av 48 §.

Enligt *första stycket* uppgår underlaget för avdrag för en kapitalförsäkring eller ett avtal om sparande i en PEPP-produkt till summan av två delvärden: värdet av försäkringen eller avtalet vid kalenderårets ingång (första punkten) och premier eller inbetalningar som har betalats under kalenderåret till försäkringen eller PEPP-produkten (andra punkten).

När det gäller premier och inbetalningar ska de, enligt *andra stycket*, beräknas till halva värdet om de betalats under den andra halvan av kalenderåret. Underlaget för avdrag motsvarar kapitalunderlaget för en kapitalförsäkring eller avtal om sparande i en PEPP-produkt enligt 3 a § sjätte respektive elfte styckena lagen (1990:661) om avkastningsskatt på pensionsmedel.

Med värdet av ett avtal om sparande i en PEPP-produkt avses värdet av personens PEPP-konto, inklusive underkonton avseende andra stater än Sverige (prop. 2022/23:7 s. 268).

Av *tredje stycket* framgår vilket värde en kapitalförsäkring ska anses ha vid tillämpningen av första stycket första punkten. Vissa språkliga justeringar har gjorts i förhållande till lagtexten i 3 a § sjunde stycket lagen (1990:661) om avkastningsskatt på pensionsmedel men värdet av kapitalförsäkringen i tredje stycket motsvarar det värde som anges i detta lagrum.

Övervägandena finns i avsnitt 12.9.4.

63 kap.

3 a §

I paragrafen finns bestämmelser om förhöjt grundavdrag för personer som vid årets ingång har fyllt 66 år.

Ändringarna i paragrafen innebär dels att grundavdraget för denna grupp höjs, dels att den avtrappning som görs vid den högsta inkomstnivån tas bort.

Övervägandena finns i avsnitt 12.1.4 och 12.2.3.

67 kap.

7 §

Av paragrafen framgår hur jobbskatteavdraget för personer som inte har fyllt 66 år ska beräknas.

Ändringarna i paragrafen innebär att nuvarande nivåer i jobbskatteavdraget höjs och att den avtrappning som görs vid den högsta inkomstnivån tas bort.

Övervägandena finns i avsnitt 12.1.3 och 12.2.3.

8 §

Av paragrafen framgår hur jobbskatteavdraget för personer som har fyllt 66 år ska beräknas.

Ändringarna i paragrafen innebär att den avtrappning som görs vid den högsta inkomstnivån tas bort.

Övervägandena finns i avsnitt 12.2.3.

10 §

I paragrafen finns bestämmelser om skattereduktion vid underskott i inkomstslaget kapital.

Ändringen i *andra stycket* innebär att möjligheten till utvidgad skattereduktion vid underskott i inkomstslaget kapital när investeraravdrag har gjorts enligt 43 kap. även ska gälla när avdrag har gjorts för innehav av kapitalförsäkring eller avtal om sparande i en PEPP-produkt enligt 42 kap. 45 §. Skatten ska även i dessa fall minskas med 30 procent av underskottet av kapital upp till avdragsbeloppet. Detta gäller oavsett vilka övriga inkomster eller utgifter som personen kan tänkas ha (prop. 2012/13:134 s. 67). Första stycket tillämpas dock på den del av underskottet som överstiger avdragsbeloppet. Om den skattskyldige har gjort både investeraravdrag och avdrag för innehav av kapitalförsäkring eller avtal om sparande i en PEPP-produkt gäller den utvidgade skattereduktionen för båda avdragen.

Övervägandena finns i avsnitt 12.9.4.

37 §

Paragrafen reglerar när begäran om skattereduktion för installation av grön teknik ska göras.

Ändringen i bestämmelsen innebär att en begäran om skattereduktion ska göras i inkomstdeklarationen för det beskattningsår då utgifter för installation av grön teknik har slutbetalats.

Med slutbetalning avses den sista delbetalningen av installationen. Det är således inte möjligt att få skattereduktion för löpande delbetalningar, eftersom skattereduktionen medges när en färdig installation slutbetalats. Med slutbetalning avses även den situationen då köparen betalar hela utgiften för installationen vid ett tillfälle, dvs. när köparen får endast en faktura.

Övervägandena finns i avsnitt 12.4.4.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Av *första punkten* framgår att lagen träder i kraft den 1 januari 2025.

Enligt *andra punkten* tillämpas bestämmelsen i den nya lydelsen första gången på arbete i Sverige som påbörjas efter den 31 december 2024. Det innebär att för arbete som påbörjas dessförinnan kommer en ersättningsnivå på två prisbasbelopp att gälla vid tillämpning av beloppsregeln.

Av *fjärde punkten* framgår de nya bestämmelserna i 40 kap. 12–13, 15 och 15 a §§ ska tillämpas vid ägarförändringar som sker efter den 31 december 2024. Förvärv av andelar i ett underskottsföretags moderföretag som har skett före den 1 januari 2025 ska dock inte beaktas vid tillämpningen av 12 § första stycket. Den nya bestämmelsen i 12 § första stycket som innebär att förvärv av andelar i ett moderföretag till ett underskottsföretag likställs med förvärv av andelar i underskottsföretaget är till nackdel för de skattskyldiga. Ändringen ska därför inte tillämpas på förvärv av andelar som har gjorts före ikraftträdandet. Förvärv av andelar i ett underskottsföretags moderföretag som sker den 1 januari 2025 eller senare ska dock beaktas.

Av *åttonde punkten* framgår att bestämmelserna i den nya lydelsen tillämpas första gången för begäran om skattereduktion för grön teknik som avser sådan installation som har slutbetalats efter den 31 december 2024. Det är alltså köparens slutbetalning till installatören som har betydelse för lagens tillämpning. Lagen är t.ex. tillämplig på begäran om skattereduktion där en installation förskottsbetalats i november 2024 och installerats i december 2024 om köparen har slutbetalat installationen efter den 31 december 2024. Skattereduktionen hänförs då till beskattningsår 2025. Om installationen däremot exempelvis har utförts och betalats i december 2024 är den hänförlig till beskattningsår 2024, eftersom de äldre bestämmelserna tillämpas före den 1 januari 2025. En begäran om skattereduktion för installation av grön teknik ska då göras i inkomstdeklarationen för beskattningsår 2024.

Övervägandena finns i avsnitt 12.1.5, 12.2.4, 12.3.4, 12.4.5, 12.9.7, 12.13.8 och 12.14.4.

12.26.6 Förslaget till lag om ändring i inkomstskattelagen (1999:1229)

42 kap.

48 §

I paragrafen regleras hur avdraget enligt 45 § ska beräknas.

Ändringen i *andra stycket* innebär att den skattefria grundnivån höjs från 150 000 till 300 000 kronor. Avdraget för sparande får därmed högst uppgå till 300 000 kronor multiplicerat med statslåneräntan vid utgången av november närmast före det aktuella kalenderåret ökad med en procentenhet, dock lägst med 1,25 procent. Den del av beloppet beräknat enligt första stycket som överstiger beloppet beräknat enligt detta stycke får således inte dras av.

Övervägandena finns i avsnitt 12.9.4.

12.26.7 Förslaget till lag om ändring i socialavgiftslagen (2000:980)

2 kap.

5 §

Paragrafen reglerar ett godkännandes rättsverkningar på avgiftsområdet, då mottagaren av ersättning är godkänd för F-skatt.

Ändringen i *andra stycket* innebär ingen ändring i sak utan är en följd av att nuvarande 9 kap. 3 § skatteförfarandelagen (2011:1244) ges en ny beteckning.

Övervägandena finns i avsnitt 12.22.7.

7 §

Paragrafen reglerar ett godkännandes rättsverkningar på avgiftsområdet, då ersättning utges av privatpersoner.

Ändringen i *andra stycket* innebär ingen ändring i sak utan är en följd av att nuvarande 9 kap. 3 § skatteförfarandelagen ges en ny beteckning.

Övervägandena finns i avsnitt 12.22.7.

12.26.8 Förslaget till lag om ändring i vägtrafikskattelagen (2006:227)

2 kap.

9 a §

Paragrafen innehåller bestämmelser om det förhöjda koldioxidbeloppet (malus).

Ändringen i *första stycket* innebär att bestämmelserna om malus vad gäller personbilar endast är tillämpliga för personbilar klass I. Personbilar klass II, dvs. husbilar, omfattas därmed inte av malus.

Ändringen i *tredje stycket* innebär att undantaget från malus för nya fordon som är utrustade med teknik för drift med en bränsleblandning som till övervägande del består av alkohol tas bort. Sådana fordon omfattas därmed av malus om övriga förutsättningar är uppfyllda.

Övervägandena finns i avsnitt 12.19.3 och 12.19.4.

13 §

Paragrafen innehåller bestämmelser om hur fordonsskatt ska bestämmas när fordonet är skattepliktigt under en del av ett skatteår eller en skatteperiod.

Ändringen i *andra stycket* innebär att de särskilda reglerna för återbetalning av fordonsskatt vid avställning av personbilar klass II, dvs. husbilar, tas bort. Därmed gäller, liksom för andra fordon, att avställningstiden ska ha omfattat minst 15 dagar (eller att fordonet har gått över till en ny ägare under avställningstiden) för att skatt ska tas ut per dag under den månad då avställningen började eller upphörde.

Övervägandena finns i avsnitt 12.19.3

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Av *första punkten* följer att lagen träder i kraft den 1 februari 2025.

Av *andra punkten* följer att 2 kap. 9 a § första stycket i den äldre lydelsen fortfarande gäller för fordonsskatt som avser tid före ikraftträdandet. Det innebär att förhöjt koldioxidbelopp (malus) ska tas ut för sådan tid även för husbilar.

Av *tredje punkten* följer att 2 kap. 9 a § tredje stycket i den äldre lydelsen fortfarande gäller för fordon som blivit skattepliktiga för första gången före ikraftträdandet. Det innebär att fordon som är utrustade med teknik för drift med en bränsleblandning som till övervägande del består av alkohol omfattas av malus endast om de blivit skattepliktiga för första gången den 1 februari 2025 eller senare.

Av *fjärde punkten* följer att 2 kap. 13 § i den äldre lydelsen fortfarande gäller vid bestämmande av fordonsskatt för fordon som har ställts av före ikraftträdandet. I praktiken har detta endast betydelse för personbilar klass II, dvs. husbilar. För husbilar som ställs av den 1 februari 2025 eller senare gäller en karenstid om 15 dagar för fordonsskatt som avser tid efter den sista januari 2025. Detta gäller även för husbilar som har en skatteperiod som löper över ikraftträdandetidpunkten.

Övervägandena finns i avsnitt och 12.19.4.

12.26.9 Förslaget till lag om ändring i socialförsäkringsbalken

25 kap.

10 §

Paragrafen reglerar sjukpenninggrundande inkomst. Om mottagaren är godkänd för F-skatt med villkor, räknas ersättningen som inkomst av annat förvärvsarbete bara om godkännandet åberopas skriftligen.

Ändringen i *andra stycket* innebär ingen ändring i sak utan är en följd av att nuvarande 9 kap. 3 § skatteförfarandelagen (2011:1244) ges en ny beteckning.

Övervägandena finns i avsnitt 12.22.7.

13 §

Paragrafen reglerar sjukpenninggrundande inkomst, och frågan om inkomst av annat förvärvsarbete när viss ersättning från privatpersoner betalas ut till en mottagare som är godkänd för F-skatt eller F-skatt med villkor.

Ändringen i *första stycket* innebär ingen ändring i sak utan är en följd av att nuvarande 9 kap. 3 § skatteförfarandelagen ges en ny beteckning.

Övervägandena finns i avsnitt 12.22.7.

59 kap.

16 §

Paragrafen reglerar pensionsgrundande inkomst. Om mottagaren hade ett godkännande för F-skatt med villkor räknas ersättningen som inkomst av annat förvärvsarbete bara om godkännandet har åberopats skriftligen.

Ändringen i paragrafen innebär ingen ändring i sak utan är en följd av att nuvarande 9 kap. 3 § skatteförfarandelagen ges en ny beteckning.

Övervägandena finns i avsnitt 12.22.7.

12.26.10 Förslaget till lag om ändring i skatteförfarandelagen (2011:1244)

9 kap.

Allmänt

Bestämmelserna i 9 kap. har såväl strukturerats om som omarbetats. Innehållet motsvarar i stor utsträckning nuvarande bestämmelser.

Regeringens förslag medför att nya bestämmelser införs. I syfte att göra regelverket mer lättillgängligt och möjliggöra ett effektivare arbetssätt har också ett flertal av bestämmelserna omarbetats. Flera rubriker har ändrats eller lagts till. En uppdelning

av vilka omständigheter som kan utgöra hinder för godkännande och vilka som kan utgöra grund för återkallelse har gjorts. Bestämmelserna avseende missförhållanden som kan hänföras till företagsledaren eller den med bestämmande inflytande redovisas dock fortfarande tillsammans. För de bestämmelser som har sin motsvarighet i nuvarande bestämmelser är tidigare rättspraxis och motiv fortfarande relevanta och kan tjäna som vägledning för tillämpningen. Det finns paragrafer som endast har fått ny paragrafnumrering, ändrats språkligt eller så har ändringar av hänvisningar gjorts. I den utsträckning förslaget är avsett att ändra i sak anges det i författningskommentarerna.

Övervägandena finns i avsnitt 12.22.3–12.22.11.

1 §

Paragrafens *första stycke* anger grundförutsättningen för godkännande för F-skatt. Vad som avses med näringsverksamhet framgår av 13 kap. 1 § inkomstskattelagen (1999:1229). I första stycket förtydligas att Skatteverket efter ansökan ska godkänna den som uppger sig bedriva eller ha för avsikt att bedriva näringsverksamhet i Sverige för F-skatt, om det inte finns hinder enligt 3 §.

I *andra stycket*, som är nytt, förtydligas att ett beslut om godkännande gäller tills vidare. Giltighetstiden ska dock begränsas om den sökande begär det och upphöra senast vid den tidpunkt som angetts av den sökande. Någon automatisk förlängning ska inte ske i dessa fall. Den som önskar förlänga sitt godkännande kan på nytt ansöka om att bli godkänd för F-skatt.

När det gäller frågan om rättsverkningarna av ett godkännande som har tidsbegränsats ska samma principer som tillämpas i dag vid en återkallelse av ett godkännande under ett pågående uppdrag tillämpas. Den aktuella tidpunkten när ett godkännande för F-skatt ska finnas för att ge rättsverkningar är antingen när ersättningen bestäms eller när den betalas ut. Om betalningsmottagaren är godkänd för F-skatt vid något av dessa tillfällen ska F-skatten gälla, dvs. utbetalaren ska inte göra skatteavdrag.

Att ett godkännande har tidsbegränsats utgör inte något hinder för att återkalla ett godkännande innan tiden för giltighetstiden löpt ut. Om det finns omständigheter som ger anledning att anta att näringsverksamhet inte bedrivs eller kommer att bedrivas kan Skatteverket utreda förhållanden som tyder på att näringskriterierna inte är uppfyllda och aktivt besluta om en återkallelse. Ett godkännande som tidsbegränsats kan således upphöra på andra grunder även innan tiden för ett godkännande på viss tid går ut.

Övervägandena finns i avsnitt 12.22.4.

2 §

Paragrafen motsvarar nuvarande 3 §. Någon ändring har inte skett, utan bestämmelsen har endast fått en ny beteckning.

Övervägandena finns i avsnitt 12.22.7.

3 §

I paragrafen, som till stora delar motsvarar nuvarande 1 § andra stycket, anges när hinder för godkännande för F-skatt finns.

Av *första stycket*, som motsvarar nuvarande 1 § andra stycket 1 och 2, följer att godkännande inte ska ske om det finns skälig anledning att anta att det vare sig är eller kommer att vara fråga om näringsverksamhet. Här avses bl.a. det fallet att det av sökandes uppgifter framgår att verksamheten inte kan betraktas som närings-

verksamhet eller att sökanden inte lämnat tillräckliga uppgifter som ger Skatteverket möjlighet att bedöma om näringskriterierna är uppfyllda. Även det fall då det av andra omständigheter framgår att sökanden inte kan bedriva verksamhet i Sverige, t.ex. på grund av att sökanden saknar rätt att vistas i landet, omfattas. Inte heller ska en ansökan som bara grundar sig på en delägares intäkter från ett svenskt handelsbolag godkännas. Det ankommer, på samma sätt som i dag, på Skatteverket att fastställa formulär för blanketter som används vid ansökan.

I *andra stycket* anges när det finns andra hinder för ett godkännande. Dessa tar inte bara sikte på den sökande utan, under vissa förutsättningar, även på annan. I vilken utsträckning annans förhållanden är relevanta vid ansökan att bli godkänd framgår av 5–7 §§.

Punkt 1 motsvarar nuvarande 1 § andra stycket 3 d.

Punkt 2 motsvarar nuvarande 1 § andra stycket 3 e.

Punkt 3 motsvarar delvis nuvarande 1 § andra stycket 3 b. Punkten ändras på så sätt att den omfattar endast brister i redovisningen, och inte betalning av skatter eller avgifter. En ansökan ska inte godkännas om den som ska prövas inte har redovisat skatter och avgifter i en utsträckning som inte är obetydlig. Någon ändring i sak är inte avsedd.

Punkt 4 motsvarar delvis nuvarande 1 § andra stycket 3 c. Punkten ändras i förhållande till nuvarande bestämmelse på så sätt att det inte längre finns någon motsvarande skrivning till ”eller har lämnat eller godkänt så bristfälliga uppgifter att de uppenbarligen inte kan läggas till grund för beskattning” då det får anses ligga i ett fullgörande av uppgiftsskyldigheten. Den som har bedrivit näringsverksamhet och förelagts att komma in med inkomstdeklaration har inte uppfyllt sin uppgiftsskyldighet t.ex. om någon näringsbilaga inte har lämnats (jfr RÅ 2003 not. 165). Ändringen är inte avsedd att medföra någon ändring i sak.

Punkt 5 motsvarar delvis nuvarande 1 § andra stycket 3 b. Punkten ändras på så sätt att begreppet obetydligt tas bort. Detta innebär att kraven på skötsamhet för den som ansöker om att bli godkänd för F-skatt skärps i fråga om betalning av skatter och avgifter. En ansökan ska inte godkännas om den som ska prövas inte har betalat skatter eller avgifter enligt skatteförfarandelagen eller motsvarande utländska skatter eller avgifter. Punkten omfattar dock endast brister i betalning av skatter och avgifter som lämnats för indrivning. Att en skuld lämnats för indrivning innebär att Skatteverket, efter skuldens förfallodag, har överlämnat den obetalda fordringen för indrivning (restföring) till Kronofogdemyndigheten. Den som har obetalda skatteskulder som lämnats för indrivning måste enligt punkten betala dessa innan en ansökan kan godkännas såvida det inte finns särskilda skäl enligt tredje stycket. Särskilda skäl kan exempelvis vara att den som ansöker gjort upp en avbetalningsplan och det kan förutsättas att den totala skatteskulden blir betald inom rimlig tid, eller att den som ansöker gjort upp en annan betalningsuppgörelse och att denna följs.

Enligt *punkt 6*, som är ny, finns hinder för godkännande när en sökande har en obetald återbetalningsskuld som uppstått på grund av en felaktig utbetalning i samband med rut- och rotarbeten. Bestämmelsen omfattar även de fall då arbetet har utförts utomlands och utföraren inte har bedrivit någon näringsverksamhet i Sverige och en utbetalning skett till en utförare som inte är godkänd för F-skatt (67 kap. 17 § inkomstskattelagen [1999:1229]). Då beslutet om återbetalning gäller omedelbart ska hinder anses föreligga redan vid beslutstillfället. Beslut om godkännande för F-skatt får emellertid, trots vad som föreskrivs i andra stycket, fattas om det finns särskilda skäl. Detta framgår av tredje stycket. Som särskilda skäl i detta avseende kan exempelvis räknas då utföraren inte förorsakat återbetalningskravet. Skatteverket bör

även ta i beaktande de fall då Skatteverket fattat beslut om anstånd i fråga om beslut om återbetalning enligt 23 a § lagen (2009:194) om förfarandet vid skattereduktion för hushållsarbete.

Enligt *punkt 7*, som är ny, förtydligas vad som gäller för de som tidigare varit godkända för F-skatt men har fått sitt godkännande återkallat. Av punkten framgår att ett nytt godkännande för F-skatt får beslutas endast om de brister som varit grund för återkallelsen har undanröjts. I dessa fall har den som är godkänd möjlighet att själv påverka och avhjälpa att hindret för godkännandet undanröjs. Införandet av punkten medför inte någon ändring i sak eftersom nuvarande koppling mellan förutsättningarna för godkännande och grunder för återkallelse innebär att ett godkännande för F-skatt kan meddelas så snart det missförhållande som hindrar ett godkännande (och varit grund för återkallelse enligt nuvarande 4 § första stycket 2) har undanröjts.

Punkt 8, som är ny, motsvarar delvis nuvarande 1 § andra stycket 3 a. Punkten förtydligar vad som gäller för de som tidigare varit godkända men fått sitt godkännande återkallat på grund av missbruk. En ansökan ska liksom tidigare inte godkännas om den som ansöker fått sitt godkännande återkallat på grund av missbruk förrän två år efter det senaste missbrukstillfället. Ändringen innebär således inte någon ändring i sak.

I *tredje stycket* anges att en ansökan om F-skatt får godkännas, på samma sätt som i dag, trots vad som föreskrivs i andra stycket om det finns särskilda skäl. Förslaget innebär i denna del inte någon ändring i sak.

Övervägandena finns i avsnitt 12.22.7, 12.22.9 och 12.22.10.

4 §

I paragrafen, som delvis motsvarar 1 § andra stycket samt 4 § första stycket 1, anges när grund för att återkalla ett godkännande för F-skatt finns.

Punkt 1 motsvarar nuvarande 4 § första stycket 1 och anger att återkallelse ska ske när den som är godkänd begär det. Någon ändring i sak är inte avsedd.

Punkt 2, som är ny, anger att ett godkännande ska återkallas när näringsverksamhet inte kan antas bedrivas i Sverige. Den nya regleringen innebär inte någon ändring i förhållande till det beviskrav som gäller enligt nuvarande regler. Återkallelse ska således ske i de fall Skatteverket har skälig anledning att anta att näringsverksamhet inte bedrivs i Sverige. För att en fysisk eller en juridisk person ska få vara godkänd för F-skatt ska personen aktivt bedriva näringsverksamhet, dvs. det ska pågå någon form av verksamhet eller aktivitet. Om en fysisk person som är godkänd inte kan antas ha möjlighet att bedriva verksamhet i Sverige, t.ex. genom att den som är godkänd inte längre har rätt att vistas i landet, finns skälig anledning att anta att näringsverksamhet i Sverige inte bedrivs. För att återkallelse ska få ske måste, liksom i dag, utredningsmaterialet ha förändrats, dvs. det måste ha tillkommit någon ny omständighet. Förhållandena behöver dock inte ha förändrats sedan godkännandet utan det är tillräckligt att det kommer fram nya omständigheter, dvs. uppgifter om tidigare okända förhållanden.

Punkt 3 motsvarar nuvarande 1 § andra stycket 3 d.

Punkt 4 motsvarar nuvarande 1 § andra stycket 3 e.

Punkt 5 motsvarar delvis nuvarande 1 § andra stycket 3 b. Punkten ändras så att den omfattar endast brister i redovisning, och inte betalning av skatter eller avgifter. Ett godkännande ska återkallas om den som ska prövas inte har redovisat skatter och

avgifter i en utsträckning som inte är obetydlig. Ändringen medför inte någon ändring i sak.

Punkt 6 motsvarar delvis nuvarande 1 § andra stycket 3 c. Punkten utvidgas i förhållande till nuvarande bestämmelse. Grund för återkallelse finns enligt nuvarande lydelse när den som förelagts att lämna sin inkomstdeklaration eller sådana särskilda uppgifter som avses i 33 kap. 6 §, inte följer Skatteverkets föreläggande. Grund för återkallelse finns också, till skillnad från nuvarande lydelse, när den som är godkänd förelagts att komma in med uppgifter enligt 8 § och inte fullgör sin skyldighet. Grund för återkallelse finns när ett föreläggande om att fullgöra uppgiftsskyldigheten har sänts ut. Detta innebär att det inte ställs krav på att den uppgiftsskyldige ska ha tagit del av föreläggandet. Ett föreläggande som har sänts ut till den bostads- eller postadress som är registrerad i folkbokföringsdatabasen eller, vad gäller juridiska personer till den registrerade postadressen, anses normalt utsänt i paragrafens mening. Om ett föreläggande kommer i retur till Skatteverket kan detta dock tyda på att föreläggandet inte nått adressaten. Detta förhållande kan emellertid t.ex. tyda på att den som är godkänd för F-skatt inte kan antas bedriva näringsverksamhet i Sverige.

När det gäller fysiska personer som inte är folkbokförda i Sverige och vid ansökan lämnat en adress i utlandet finns ingen skyldighet enligt folkbokföringslagen (1991:481) att anmäla nya adressuppgifter till Skatteverket. Detsamma gäller för personer som har en adress i Sverige, t.ex. en gränsgångare, trots att personen inte är eller ska vara folkbokförd i landet. För det fall att ett föreläggande i dessa fall kommer i retur får återkallelse inte ske på den grunden att den som är godkänd inte har svarat på ett föreläggande som sänts ut.

Punkten ändras i förhållande till nuvarande bestämmelse också på så sätt det inte längre finns någon motsvarande skrivning till ”eller har lämnat eller godkänt så bristfälliga uppgifter att de uppenbarligen inte kan läggas till grund för beskattning” då det får anses ligga i ett fullgörande av uppgiftsskyldigheten. Den som bedrivit näringsverksamhet och har förelagts att inkomma med inkomstdeklaration har inte uppfyllt sin uppgiftsskyldighet om t.ex. någon näringsbilaga inte lämnats (jfr RÅ 2003 not. 165).

Punkt 7 motsvarar delvis nuvarande 1 § andra stycket 3 b när det gäller Skatteverkets möjlighet att återkalla ett godkännande för F-skatt vid brister i betalning av skatter och avgifter. Formuleringen ”i en utsträckning som inte är obetydlig” ändras till ”ett halvt prisbasbelopp” (som uppgår till 28 650 kronor år 2024). Beloppsgränsen, med en beräkning utifrån dagens prisbasbelopp, uppgår således till 28 650 kronor år 2024.

Enligt *punkt 8*, som är ny, finns grund för återkallelse när den som är godkänd har en obetald återbetalningsskuld som uppstått på grund av en felaktig utbetalning i samband med rut- och rotarbeten. Eftersom beslutet om återbetalning gäller omedelbart ska hinder anses föreligga redan vid beslutstillfället. Skatteverket får emellertid avstå från beslut om återkallelse om det finns särskilda skäl enligt andra stycket. Som särskilda skäl i detta avseende kan exempelvis räknas då utföraren inte förorsakat återbetalningskravet. Skatteverket bör även ta i beaktande t.ex. de fall då Skatteverket fattat beslut om anstånd i fråga om beslut om återbetalning enligt 23 a § lagen (2009:194) om förfarandet vid skattereduktion för hushållsarbete.

Punkt 9 motsvarar nuvarande 1 § andra stycket 3 a. Bestämmelsen reglerar återkallelse för den som inom de senaste två åren har brutit mot villkor som har meddelats enligt 2 §. Bestämmelsen reglerar även återkallelse när den som är godkänd missbrukat sitt eget godkännande på annat sätt. För att ett missbruk av ett godkännande ska anses föreligga ska det finnas en koppling till godkännandet för F-skatt. Så är t.ex. fallet när ett godkännande utgör en förutsättning för möjligheten att undanhålla skatter och

avgifter. Vidare måste agerandet, exempelvis utfärdande av osanna fakturor, gett upphov till fara för att skatter och avgifter undanhålls. Med fara förstås konkret fara, dvs. en beaktansvärd risk. Återkallelse får endast ske om missbruket inte är obetydligt. Bestämmelsen ska även fortsättningsvis tillämpas restriktivt.

Av *andra stycket* följer att Skatteverket får avstå från återkallelse om det finns särskilda skäl. Något behov av att med stöd av särskilda skäl underlåta återkallelse vid egen begäran eller när näringsverksamhet inte bedrivs finns inte. Bestämmelsen är därför, till skillnad mot nuvarande reglering, begränsad till övriga återkallelsegrunder, dvs. de som regleras i första stycket 3–9.

Övervägandena finns i avsnitt 12.22.7–12.22.11.

5 §

Paragrafen, som är ny, motsvarar delvis nuvarande 2 §. Bestämmelsen anger när även andra än den sökande eller den som är godkänd för F-skatt ska omfattas av prövningen i 3 § respektive 4 §.

I *första stycket* regleras prövningens omfattning när den som ansöker om ett godkännande, respektive den som är godkänd, är ett fåmansföretag. Ändringen innebär att prövningen utöver företagsledare också ska omfatta en fysisk person med bestämmande inflytande över fåmansföretaget, även om den fysiska personen saknar en formell ställning i företaget. Ett företag kan ha flera företagsledare, varför prövningen kan göras avseende var och en av dessa. Även andra fåmansföretag som den fysiska personen har eller inom de senaste två åren har haft bestämmande inflytande över ska omfattas.

I *andra stycket* regleras prövningens omfattning när den som ansöker om ett godkännande, respektive när den som är godkänd, är en fysisk person. Ändringen innebär att prövningen nu, utöver fåmansföretag där den fysiska personen varit företagsledare i, även ska omfatta de fåmansföretag som han eller hon under de senaste två åren har eller har haft ett bestämmande inflytande över.

Närstående till den som har det bestämmande inflytandet ska inte omfattas av prövningen. Sambandet mellan en företagsledare och det fåmansföretag där han eller hon tidigare har varit företagsledare bryts efter två år. Motsvarande gäller för den med ett bestämmande inflytande.

Av *tredje stycket* framgår att bara missförhållanden i fåmansföretaget som kan hänföras till företagsledaren eller till den med ett bestämmande inflytande kan utgöra hinder för godkännande, respektive grund för återkallelse.

Övervägandena finns i avsnitt 12.22.6.

6 §

Av paragrafen, som är ny, framgår att den som genom innehav av aktier, andra andelar eller medlemskap kontrollerar mer än 50 procent av det totala antalet röster ska anses ha bestämmande inflytande. Den som har ett bestämmande inflytande över fåmansföretaget kan t.ex. utse majoriteten i företagets styrelse (se 40 kap. 5 § inkomstskattelagen [1999:1229] och 1 kap. 11 § aktiebolagslagen [2005:551]).

När det gäller ett fåmanshandelsbolag ska delägarna genom andelsinnehavet eller på liknande sätt ha det bestämmande inflytandet. Gällande ett fåmanshandelsbolag så är det i huvudsak bolagsavtalet, och inte antalet röster, som avgör vem som utövar kontrollen.

Övervägandena finns i avsnitt 12.22.6.

7 §

Paragrafen, som är ny, motsvarar nuvarande 2 § tredje stycket.

Av paragrafen framgår att det som sägs om fåmansföretag i 5 och 6 §§ även gäller fåmanshandelsbolag. Någon ändring gentemot nuvarande 2 § tredje stycket är inte avsedd.

Övervägandena finns i avsnitt 12.22.6.

8 §

Paragrafen är ny.

I *första stycket* regleras den godkändes skyldighet att, på begäran av Skatteverket, tillhandahålla handlingar och lämna upplysningar som behövs för att kontrollera att förutsättningar för att vara godkänd för F-skatt finns. Uppgiftsskyldigheten omfattar endast inlämnande av sådana handlingar eller upplysningar som har betydelse för bedömningen av om kraven för att vara godkänd enligt 9 kap. är uppfyllda. Det kan exempelvis handla om uppgift som visar att en utländsk näringsidkare inte har skatteskulder i hemlandet eller att den godkände ska inkomma med uppgifter som visar att den som prövats vid ansökan fortfarande är den som ska prövas.

Av *andra stycket* följer att om den som är godkänd för F-skatt inte fullgör sina skyldigheter enligt första stycket får Skatteverket förelägga denne att fullgöra dem. Ett föreläggande är en formell begäran som innebär att mottagaren uppmanas att göra det som framgår av föreläggandet. Bestämmelsen ska tillämpas när den som är godkänd inte svarar på en förfrågan från Skatteverket eller om det skulle visa sig att lämnade uppgifter innehåller sådana brister eller felaktigheter att det ändå inte går att bedöma om förutsättningar finns för att vara godkänd. Av föreläggandet ska det tydligt framgå vilka uppgifter som behövs för Skatteverkets bedömning. Skatteverket bör normalt inte i första hand använda sig av föreläggandebefogenheten, utan i stället bör Skatteverket inledningsvis ställa frågor till den som är godkänd för F-skatt om förhållanden som har betydelse för godkännandet.

Ett beslut om föreläggande enligt denna paragraf omfattas av samma överklagandeförbud som andra förelägganden utan vite. Detta regleras i 67 kap. 5 § första stycket 2.

Övervägandena finns i avsnitt 12.22.5.

10 kap.

11 §

Paragrafen innehåller ett undantag från skyldigheten att göra skatteavdrag.

Ändringen i *andra stycket* innebär ingen ändring i sak utan är en följd av att nuvarande 9 kap. 3 § ges en ny beteckning.

Övervägandena finns i avsnitt 12.22.7.

22 kap.

1 §

I paragrafen anges innehållet i kapitlet.

Ändringen innebär att en ny strecksats införs som anger att det i 28–30 §§ finns bestämmelser om skyldighet att lämna kontrolluppgift om innehav av kapitalförsäkringar och avtal om sparande i en PEPP-produkt.

Övervägandena finns i avsnitt 12.9.5.1.

28 §

Paragrafen, som är ny, innehåller bestämmelser om kontrolluppgiftsskyldighet för innehav av kapitalförsäkring och avtal om sparande i en PEPP-produkt.

Kontrolluppgift ska enligt *första stycket* lämnas om innehav av kapitalförsäkring och avtal om sparande i en PEPP-produkt. Kontrolluppgiften införs med anledning av den rätt till avdrag för innehav av kapitalförsäkring och avtal om sparande i en PEPP-produkt som införs i 42 kap. 45 § inkomstskattelagen (1999:1229).

Kontrolluppgift ska enligt *andra stycket* lämnas av sådana försäkringsgivare som avses i 2 § första stycket 1 och 2 lagen (1990:661) om avkastningsskatt på pensionsmedel och sådana företag som avses i 2 § första stycket 11 och 12 samma lag. Det är fråga om svenska försäkringsgivare och utländska försäkringsgivare som bedriver försäkringsrörelse från fast driftställe i Sverige samt andra svenska företag som tillhandahåller PEPP-produkter och utländska företag som tillhandahåller PEPP-produkter i en verksamhet som bedrivs från fast driftställe i Sverige.

Övervägandena finns i avsnitt 12.9.5.1.

29 §

Paragrafen, som är ny, innehåller bestämmelser om för vem kontrolluppgift ska lämnas.

I *första stycket* anges att kontrolluppgift ska lämnas för fysiska personer och dödsbon. Det är försäkringstagaren respektive innehavaren av avtalet om sparande i PEPP-produkt, och inte en eventuell förmånstagare, som ska ses som innehavare och som det ska lämnas kontrolluppgift för.

I *andra stycket första meningen* anges att kontrolluppgift ska lämnas för den fysiska person som innehar kapitalförsäkringen eller avtalet om sparande vid årets utgång. Detta innebär att om kapitalförsäkringen eller avtalet om sparande i en PEPP-produkt har överlåtits under året ska kontrolluppgift endast lämnas för den fysiska person som är innehavare vid årets utgång. Med året avses kalenderår. Begränsningen att uppgift endast ska lämnas för den som innehar kapitalförsäkringen eller avtalet om sparande vid årets utgång gäller inte dödsbon. I *andra stycket andra meningen* anges att kontroll-uppgift ska lämnas för dödsbon endast det år då dödsfallet inträffar.

Av *tredje stycket* följer att om kapitalförsäkringen eller avtalet om sparande i en PEPP-produkt har avslutats under året, ska kontrolluppgift i stället lämnas för den fysiska person eller det dödsbo som var innehavare när försäkringen eller avtalet avslutades. En kapitalförsäkring har avslutats om ett helt återköp har genomförts och kontot avslutats.

Övervägandena finns i avsnitt 12.9.5.1.

30 §

I paragrafen, som är ny, anges kontrolluppgiftens innehåll.

I kontrolluppgiften ska uppgift lämnas om underlaget för avdrag för innehav av kapitalförsäkringen respektive avtalet om sparande i en PEPP-produkt beräknat enligt 42 kap. 49 § inkomstskattelagen (1999:1229). Underlaget för avdraget beräknas enligt bestämmelsen i inkomstskattelagen som värdet av försäkringen respektive avtalet vid kalenderårets ingång ökat med värdet av de premier eller inbetalningar som har betalats under kalenderåret. Premier och inbetalningar som har betalats under den

andra halvan av kalenderåret beräknas till halva värdet. Av bestämmelsen i inkomstskattelagen framgår att värdet av en kapitalförsäkring vid årets ingång utgörs av dess återköpsvärde enligt försäkringstekniska beräkningsgrunder med tillägg för beräknad upplupen andel i livförsäkringsrörelsens överskott. Se vidare författningskommentaren till 42 kap. 49 § inkomstskattelagen avseende hur värdet för en kapitalförsäkring eller ett avtal om sparande i en PEPP-produkt beräknas. Av 24 kap. 4 § följer att kontrolluppgiften även ska innehålla nödvändiga identifikationsuppgifter för den uppgiftsskyldige och den som kontrolluppgiften lämnas för. Vilka identifikationsuppgifter som ska lämnas framgår av 5 kap. 11 § skatteförfarandeförordningen (2011:1261).

Övervägandena finns i avsnitt 12.9.5.1.

31 kap.

1 §

I paragrafen anges kapitlets innehåll.

Ändringen i den *femte strecksatsen* innebär att en hänvisning även görs till den nya 19 c § i kapitlet som innehåller en uppgiftsskyldighet i inkomstdeklarationen för den som begär avdrag för innehav av investeringssparkonto, kapitalförsäkring och avtal om sparande i en PEPP-produkt.

Övervägandena finns i avsnitt 12.9.5.2.

19 c §

Paragrafen, som är ny, innehåller bestämmelser om vilka uppgifter som ska lämnas i inkomstdeklarationen av den som gör avdrag för innehav av investeringssparkonto, kapitalförsäkring och avtal om sparande i en PEPP-produkt.

Enligt *första punkten* ska uppgift lämnas om underlaget för avdraget. Det innebär att uppgift ska lämnas om storleken på schablonintäkten för investeringssparkontot samt underlaget för avdrag för innehav av kapitalförsäkringen eller avtalet om sparande i en PEPP-produkt. Hur schablonintäkten respektive underlaget ska beräknas anges i 42 kap. 36 respektive 49 §§ inkomstskattelagen (1999:1229).

Av 31 kap. 3 § framgår att den deklarationsskyldige också ska lämna de övriga uppgifter som Skatteverket behöver för att kunna fatta riktiga beslut om slutlig skatt och beslut om pensionsgrundande inkomst. Det kan i förevarande fall t.ex. vara uppgifter som tydliggör att det är fråga om ett investeringssparkonto, en kapitalförsäkring, eller ett avtal om sparande i en PEPP-produkt eller de omständigheter som ligger till grund för beräkningen av underlaget för avdraget. Det kan t.ex. också när det gäller kapitalförsäkringar och PEPP-produkter vara fråga om underlag som visar att den deklarationsskyldige innehade försäkringen eller produkten vid årets utgång eller vid tidpunkten för avslutet av försäkringen eller avtalet om sparande. Det är alltid den skattskyldiges ansvar att lämnade eller godkända uppgifter i inkomstdeklarationen är korrekta. Det är vidare alltid den skattskyldige som har det slutliga ansvaret för uppgifterna i inkomstdeklarationen. Om det finns anledning att misstänka att något av villkoren inte är uppfyllda ska avdrag för innehav av investeringssparkonto, kapitalförsäkring och avtal om sparande i en PEPP-produkt inte begäras i deklarationen.

Av 22 kap. 12 och 16 §§ samt den föreslagna 22 kap. 28 § framgår att kontrolluppgift ska lämnas om schablonintäkt för investeringssparkonto och kapitalunderlaget eller innehav av kapitalförsäkring och avtal om sparande i en PEPP-produkt. I de fall kontrolluppgift lämnats kommer Skatteverket i regel att underrätta berörda fysiska personer och dödsbon om detta genom att uppgifterna anges i det fastställda formuläret för inkomstdeklarationen (se 31 kap. 4 § samt 6 kap. 6 § skatteförfarande-

förordningen [2011:1261]). Om en uppgift som den deklarationsskyldige har fått underrättelse om är korrekt, ska den deklarationsskyldige godkänna uppgiften. Om en uppgift är felaktig eller saknas, ska den deklarationsskyldige genom ändring eller tillägg lämna de uppgifter som behövs enligt 31 kap. 5 §. I de fall det inte lämnats någon kontrolluppgift behöver den skattskyldige själv fylla i uppgifter om underlaget för avdraget i inkomstdeklarationen.

Av *andra punkten* framgår att den som gör avdrag enligt 42 kap. 45 § inkomstskattelagen ska lämna nödvändiga identifikationsuppgifter för det företag som tillhandahåller investeringssparkontot, kapitalförsäkringen eller PEPP-produkten. Identifikationsuppgifter behöver endast lämnas av den som gör avdrag i de fall kontrolluppgift om underlaget för avdraget inte har lämnats. I de fall kontrolluppgift har lämnats kommer nödvändiga identifikationsuppgifter för uppgiftslämnaren att framgå av kontrolluppgiften.

Övervägandena finns i avsnitt 12.9.5.2.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Av *första punkten* framgår att lagen träder i kraft den 1 januari 2025.

I *andra punkten* anges att 9 kap. 1–3 §§ i den äldre lydelsen gäller för ansökningar som gjorts före ikraftträdandet men ännu inte hunnit prövas vid tidpunkten för ikraftträdandet.

I *tredje punkten* anges att bestämmelsen i 9 kap. 4 § första stycket 8, att den som är godkänd inte har följt ett beslut om återbetalning enligt 14 § lagen (2009:194) om förfarandet vid skattereduktion för hushållsarbete, inte tillämpas när beslutet om återbetalning har meddelats före ikraftträdandet.

I *fjärde punkten* anges att bestämmelserna i 9 kap. 5–7 §§ inte tillämpas vid prövning om grund för återkallelse finns i fråga om missförhållanden som kan hänföras till företagsledaren eller den med bestämmande inflytande har uppkommit före ikraftträdandet.

Övervägandena finns i avsnitt 12.9.7 och 12.22.12.

12.26.11 Förslaget till lag om ändring i skatteförfarandelagen (2011:1244)

3 kap.

15 §

I paragrafen anges vad som avses med punktskatt.

Ändringen innebär att punkt 9 om lagen (2017:1200) om skatt på flygresor tas bort. Efterföljande punkter numreras om.

Övervägandena finns i avsnitt 12.18.3.

7 kap.

1 a §

I paragrafen finns bestämmelser om registrering.

Ändringen i första stycket innebär att lagen om skatt på flygresor tas bort från uppräkningen i andra punkten g. I efterföljande punkter görs följdändringar.

Övervägandena finns i avsnitt 12.18.3.

12.26.12 Förslaget till lag om upphävande av lag (2017:1200) om skatt på flygresor

Lagen innebär att lagen om skatt på flygresor upphör att gälla.

Enligt *första punkten* i ikraftträdande- och övergångsbestämmelserna träder lagen i kraft den 1 juli 2025.

Enligt *andra punkten* gäller den upphävda lagen dock fortfarande för förhållanden som hänför sig till tiden före ikraftträdandet. Det innebär att skatt på flygresor ska redovisas och betalas för skattskyldighet som uppkommit före den 1 juli 2025.

Övervägandena finns i avsnitt 12.18.3.

12.26.13 Förslaget till lag om ändring i lagen (2020:1066) om förfarandet vid skattereduktion för installation av grön teknik

8 §

Paragrafen reglerar när utföraren får begära utbetalning.

Ändringen i *första stycket* innebär att utbetalning får begäras efter det att installationen av grön teknik har utförts och slutbetalats.

Med slutbetalning avses den sista delbetalningen av installationen. Det är således inte möjligt att få skattereduktion för löpande delbetalningar, eftersom skattereduktionen medges när en färdig installation slutbetalats. Med slutbetalning avses även den situationen då köparen betalar hela utgiften för installationen vid ett tillfälle, dvs. när köparen får endast en faktura.

Ändringen i *andra stycket* innebär att begäran ska lämnas elektroniskt och ska ha kommit in till Skatteverket senast den 31 januari året efter det beskattningsår då arbetet slutbetalades (i praktiken kalenderår, eftersom det är köparens beskattningsår som avses och fysiska personers beskattningsår alltid är kalenderår). Detta innebär att i de fallen utföraren har fått en förskottsbetalning från köparen år 1, arbetet har utförts år 2 och slutbetalats år 2 kan utbetalning från Skatteverket senast begäras den 31 januari år 3.

Ett exempel kan belysa utförarens möjlighet att begära utbetalning, när köparen betalat en del av installationen i förskott året innan installationen är färdigställd. A beställer en installation av solceller. Det avtalade fasta priset för installationen är 100 000 kronor. Den inte skattereduktionsgrundande delen för installationen är 3 000 kronor. Resterande del av det avtalade priset om 97 000 kronor ingår i underlaget för skattereduktion. Skattereduktion beräknas till 19 400 kronor (20 procent av 97 000 kronor). A betalar 20 000 kronor i förskott för installationen i november år 1. Installationen är färdigställd i februari år 2 och A betalar därefter resterande del av fakturabeloppet i mars år 2, med avdrag för skattereduktion, med 60 600 kronor (80 000 kronor – 19 400 kronor). Efter det att A slutbetalat installationen i mars år 2 kan utföraren ansöka om utbetalning av resterande belopp om 19 400 kronor senast den 31 januari år 3. Den slutliga skattereduktionen för A om 19 400 kronor kommer att redovisas i inkomstdeklarationen för beskattningsår 2. Skattereduktion kan således medges för hela kostnaden.

Övervägandena finns i avsnitt 12.4.3.

9 §

Paragrafen reglerar vilka uppgifter en begäran om utbetalning ska innehålla.

Ändringen i fjärde punkten innebär att begäran bl.a. ska innehålla uppgift om den dag som slutbetalningen har kommit utföraren tillhanda.

Övervägandena finns i avsnitt 12.4.3.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Av *första punkten* framgår att lagen träder i kraft den 1 januari 2025.

Av *andra punkten* framgår att lagen tillämpas första gången på utbetalning från Skatteverket till utföraren som avser sådan installation som köparen har slutbetalat efter den 31 december 2024. Det är alltså köparens slutbetalning till utföraren som har betydelse för lagens tillämpning. Lagen ska tillämpas på en utbetalning som avser en installation av grön teknik som t.ex. förskottsbetalats i november 2024, utförts i december 2024 och slutbetalats av köparen i februari 2025. Utföraren kan då begära utbetalning från Skatteverket avseende hela installationen senast i januari 2026. Skattereduktionen hänförs då till beskattningsår 2025. Om installationen däremot exempelvis har utförts och betalats i december 2024 är den hänförlig till beskattningsår 2024, eftersom de äldre bestämmelserna tillämpas före den 1 januari 2025. Utföraren måste då begära utbetalning senast den 31 januari 2025.

Övervägandena finns i avsnitt 12.4.5.

12.26.14 Förslaget till lag om ändring i lagen (2023:758) om ändring i lagen (2022:887) om ändring i inkomstskattelagen (1999:1229)

63 kap.

3 a §

I paragrafen finns bestämmelser om förhöjt grundavdrag för personer som vid årets ingång har fyllt 67 år.

Ändringarna i paragrafen motsvarar de ändringar som görs av bestämmelsens äldre lydelse som upphör att gälla 2027. Det innebär att höjningen av grundavdraget och den slopade avtrappning som görs vid den högsta inkomstnivån fr.o.m. den 1 januari 2027, i stället kommer att omfatta personer som vid årets ingång har fyllt 67 år.

Övervägandena finns i avsnitt 12.1.4 och 12.2.3.

12.26.15 Förslaget till lag om ändring i lagen (2023:812) om ändring i lagen (2023:362) om ändring i lagen (1994:1776) om skatt på energi

Förslaget innebär att ordinarie nedsättning av skatten på s.k. jordbruksdiesel åter ska gälla fr.o.m. den 1 januari 2026 i stället för fr.o.m. den 1 januari 2025.

Övervägandena finns i avsnitt 12.17.3.

Bilaga 1

Specifikation av budgetens utgifter och inkomster 2025

Innehållsförteckning

1 Specifikation av budgetens utgifter för 2025 2

2 Specifikation av budgetens inkomster för 2025 15

I denna bilaga sammanställs budgetens utgifter och inkomster för 2025. Utgifterna är uppdelade på 27 utgiftsområden och inkomsterna på inkomsttyper och inkomsttitlar.

1 Specifikation av budgetens utgifter för 2025

Tabell 1.1 Specifikation av budgetens utgifter för 2025

Tusental kronor

Utgiftsområde		
1	**Rikets styrelse**	**20 130 981**
	1 Statschefen	**190 463**
	1 Kungliga hov- och slottsstaten	190 463
	2 Riksdagen och dess myndigheter	**3 079 182**
	1 Riksdagens ledamöter och partier m.m.	1 114 343
	2 Riksdagens förvaltningsanslag	1 100 317
	3 Riksdagens fastighetsanslag	340 000
	4 Riksdagens ombudsmän (JO)	133 625
	5 Riksrevisionen	390 897
	3 Sametinget och samepolitiken	**70 721**
	1 Sametinget	70 721
	4 Regeringskansliet m.m.	**10 431 470**
	1 Regeringskansliet m.m.	10 431 470
	5 Länsstyrelserna	**4 180 845**
	1 Länsstyrelserna m.m.	4 180 845
	6 Demokratipolitik och mänskliga rättigheter	**907 492**
	1 Allmänna val och demokrati	198 640
	2 Justitiekanslern	95 967
	3 Integritetsskyddsmyndigheten	219 119
	4 Valmyndigheten	170 715
	5 Stöd till politiska partier	169 200
	6 Institutet för mänskliga rättigheter	53 851
	7 Nationella minoriteter	**157 771**
	1 Åtgärder för nationella minoriteter	157 771
	8 Medier	**1 079 301**
	1 Mediestöd	991 119
	2 Mediemyndigheten	88 182
	9 Sieps samt insatser för att stärka delaktigheten i EU-arbetet	**33 736**
	1 Svenska institutet för europapolitiska studier samt EU-information	33 736
2	**Samhällsekonomi och finansförvaltning**	**21 734 078**
	1 Statskontoret	113 142
	2 Kammarkollegiet	165 671
	3 Finansinspektionens avgifter till EU:s tillsynsmyndigheter	25 550
	4 Arbetsgivarpolitiska frågor	2 443
	5 Statliga tjänstepensioner m.m.	17 295 000
	6 Finanspolitiska rådet	12 133
	7 Konjunkturinstitutet	74 837
	8 Ekonomistyrningsverket	224 363

Utgiftsområde		
	9 Statistiska centralbyrån	687 238
	10 Bidragsfastigheter	440 000
	11 Finansinspektionen	846 586
	12 Riksgäldskontoret	392 878
	13 Bokföringsnämnden	14 752
	14 Vissa garanti- och medlemsavgifter	170 458
	15 Statens servicecenter	937 147
	16 Finansmarknadsforskning	30 753
	17 Upphandlingsmyndigheten	103 508
	18 Utbetalningsmyndigheten	197 619
3	**Skatt, tull och exekution**	**14 812 398**
	1 Skatteverket	9 184 087
	2 Tullverket	3 174 486
	3 Kronofogdemyndigheten	2 453 825
4	**Rättsväsendet**	**86 791 679**
	1 Polismyndigheten	45 211 735
	2 Säkerhetspolisen	2 757 388
	3 Åklagarmyndigheten	2 788 478
	4 Ekobrottsmyndigheten	1 139 882
	5 Sveriges Domstolar	8 178 880
	6 Kriminalvården	20 432 298
	7 Brottsförebyggande rådet	308 695
	8 Rättsmedicinalverket	664 682
	9 Brottsoffermyndigheten	62 700
	10 Ersättning för skador på grund av brott	221 953
	11 Rättsliga biträden m.m.	4 305 857
	12 Kostnader för vissa skaderegleringar m.m.	90 987
	13 Avgifter till vissa internationella sammanslutningar	19 174
	14 Bidrag till brottsförebyggande arbete	138 157
	15 Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden	42 660
	16 Domarnämnden	12 153
	17 Från EU-budgeten finansierade insatser avseende EU:s inre säkerhet, gränsförvaltning och visering	416 000
5	**Internationell samverkan**	**2 278 371**
	1 Avgifter till internationella organisationer	1 449 774
	2 Freds- och säkerhetsfrämjande verksamhet	185 456
	3 Inspektionen för strategiska produkter	163 083
	4 Svenska institutet	136 287
	5 Utrikes- och säkerhetspolitiskt strategiska insatser	343 771
6	**Försvar och samhällets krisberedskap**	**169 680 344**
	1 Försvar	**160 914 814**
	1 Förbandsverksamhet och beredskap	66 245 663
	2 Försvarsmaktens insatser internationellt	2 799 759
	3 Anskaffning av materiel och anläggningar	59 558 871
	4 Forskning och teknikutveckling	1 251 905
	5 Statens inspektion för försvarsunderrättelseverksamheten	15 522
	6 Totalförsvarets plikt- och prövningsverk	450 310
	7 Officersutbildning m.m.	351 266

Utgiftsområde		
	8 Försvarets radioanstalt	2 859 348
	9 Totalförsvarets forskningsinstitut	572 134
	10 Nämnder m.m.	8 786
	11 Försvarets materielverk	3 963 946
	12 Försvarsunderrättelsedomstolen	11 786
	13 Myndigheten för Totalförsvarsanalys	85 518
	14 Stöd till Ukraina	22 740 000
	2 Samhällets krisberedskap	**8 182 322**
	1 Kustbevakningen	1 890 822
	2 Förebyggande åtgärder mot jordskred och andra naturolyckor	506 850
	3 Ersättning för räddningstjänst m.m.	27 580
	4 Krisberedskap	2 391 608
	5 Ersättning till SOS Alarm Sverige AB för alarmeringstjänst enligt avtal	444 671
	6 Myndigheten för samhällsskydd och beredskap	2 030 260
	7 Statens haverikommission	65 802
	8 Myndigheten för psykologiskt försvar	156 248
	9 Rakel Generation 2	668 481
	3 Strålsäkerhet	**583 208**
	1 Strålsäkerhetsmyndigheten	583 208
7	**Internationellt bistånd**	**44 499 844**
	1 Internationellt utvecklingssamarbete	**44 499 844**
	1 Biståndsverksamhet	42 420 943
	2 Styrelsen för internationellt utvecklingssamarbete (Sida)	1 772 698
	3 Nordiska Afrikainstitutet	18 142
	4 Folke Bernadotteakademin	213 219
	5 Riksrevisionen: Internationellt utvecklingssamarbete	50 000
	6 Utvärdering av internationellt bistånd	24 842
8	**Migration**	**11 937 532**
	1 Migrationsverket	5 298 736
	2 Ersättningar och bostadskostnader	4 133 000
	3 Migrationspolitiska åtgärder	280 013
	4 Domstolsprövning i utlänningsmål	915 179
	5 Rättsliga biträden m.m. vid domstolsprövning i utlänningsmål	170 800
	6 Offentligt biträde i utlänningsärenden	264 602
	7 Utresor för avvisade och utvisade	325 202
	8 Från EU-budgeten finansierade insatser för asylsökande och flyktingar	550 000
9	**Hälsovård, sjukvård och social omsorg**	**120 254 872**
	1 Hälso- och sjukvårdspolitik	**76 976 400**
	1 Socialstyrelsen	880 788
	2 Statens beredning för medicinsk och social utvärdering	97 461
	3 Tandvårds- och läkemedelsförmånsverket	199 704
	4 Tandvårdsförmåner	8 479 684
	5 Bidrag för läkemedelsförmånerna	41 087 000
	6 Bidrag till folkhälsa och sjukvård	11 201 986
	7 Sjukvård i internationella förhållanden	779 592
	8 Bidrag till psykiatri	3 620 393
	9 Läkemedelsverket	203 110
	10 E-hälsomyndigheten	264 925

Utgiftsområde		
	11 Prestationsbundna insatser för att korta vårdköerna	7 480 000
	12 Inspektionen för vård och omsorg	904 853
	13 Myndigheten för vård- och omsorgsanalys	44 404
	14 Civilt försvar inom hälso- och sjukvård	1 732 500
	2 Folkhälsopolitik	**1 841 181**
	1 Folkhälsomyndigheten	561 718
	2 Insatser för vaccinberedskap	120 500
	3 Bidrag till WHO	46 665
	4 Insatser mot hiv/aids och andra smittsamma sjukdomar	127 502
	5 Åtgärder avseende alkohol, narkotika, dopning, tobak samt spel	92 796
	6 Stöd till främjande av en aktiv och meningsfull fritid för barn och unga	792 000
	7 Stöd för att förebygga ohälsa och ensamhet bland äldre	100 000
	3 Funktionshinderspolitik	**280 183**
	1 Myndigheten för delaktighet	71 441
	2 Bidrag till funktionshindersorganisationer	208 742
	4 Politik för sociala tjänster	**40 106 946**
	1 Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd	41 891
	2 Vissa statsbidrag inom funktionshindersområdet	819 714
	3 Bilstöd till personer med funktionsnedsättning	263 237
	4 Kostnader för statlig assistansersättning	26 922 874
	5 Stimulansbidrag och åtgärder inom äldreområdet	6 623 990
	6 Statens institutionsstyrelse	2 391 439
	7 Bidrag till utveckling av socialt arbete m.m.	3 043 801
	5 Barnrättspolitik	**110 721**
	1 Barnombudsmannen	28 460
	2 Barnets rättigheter	82 261
	6 Forskningspolitik	**939 441**
	1 Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd: Förvaltning	57 938
	2 Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd: Forskning	881 503
10	**Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning**	**123 058 927**
	1 Ersättning vid sjukdom och funktionsnedsättning	**112 230 578**
	1 Sjukpenning och rehabilitering m.m.	53 898 438
	2 Aktivitets- och sjukersättningar m.m.	51 651 800
	3 Merkostnadsersättning och handikappersättning	1 471 000
	4 Arbetsskadeersättningar m.m.	2 322 000
	5 Ersättning inom det statliga personskadeskyddet	36 988
	6 Bidrag för sjukskrivningsprocessen	1 436 700
	7 Ersättning för höga sjuklönekostnader	1 413 652
	2 Myndigheter	**10 828 349**
	1 Försäkringskassan	10 750 646
	2 Inspektionen för socialförsäkringen	77 703
11	**Ekonomisk trygghet vid ålderdom**	**62 890 360**
	1 Ersättning vid ålderdom	**62 059 000**
	1 Garantipension till ålderspension	32 273 200
	2 Efterlevandepensioner till vuxna	7 753 500
	3 Bostadstillägg till pensionärer	14 409 300
	4 Äldreförsörjningsstöd	1 530 000
	5 Inkomstpensionstillägg	6 093 000

Utgiftsområde		
	2 Myndigheter	**831 360**
	1 Pensionsmyndigheten	831 360
12	**Ekonomisk trygghet för familjer och barn**	**104 531 449**
	1 Barnbidrag	32 048 147
	2 Föräldraförsäkring	50 765 281
	3 Underhållsstöd	2 753 953
	4 Adoptionsbidrag	14 784
	5 Barnpension och efterlevandestöd	1 123 300
	6 Omvårdnadsbidrag och vårdbidrag	6 637 908
	7 Pensionsrätt för barnår	7 747 900
	8 Bostadsbidrag	3 440 176
13	**Integration och jämställdhet**	**6 265 767**
	1 Integration	**5 063 550**
	1 Integrationsåtgärder	98 925
	2 Kommunersättningar vid flyktingmottagande	4 964 625
	2 Diskriminering	**248 665**
	1 Diskrimineringsombudsmannen	142 746
	2 Åtgärder mot diskriminering och rasism m.m.	105 919
	3 Jämställdhet	**785 552**
	1 Särskilda jämställdhetsåtgärder	571 039
	2 Jämställdhetsmyndigheten	166 350
	3 Bidrag för kvinnors organisering	48 163
	4 Utanförskap	**168 000**
	1 Åtgärder mot utanförskap	168 000
14	**Arbetsmarknad och arbetsliv**	**93 539 399**
	1 Arbetsmarknad	**92 303 175**
	1 Arbetsförmedlingens förvaltningskostnader	7 514 359
	2 Bidrag till arbetslöshetsersättning och aktivitetsstöd	44 161 580
	3 Kostnader för arbetsmarknadspolitiska program och insatser	6 995 286
	4 Lönebidrag och Samhall m.m.	20 822 749
	5 Nystartsjobb och etableringsjobb	4 064 871
	6 Rådet för Europeiska socialfonden i Sverige	129 937
	7 Europeiska socialfonden+ m.m. för perioden 2021–2027	1 584 000
	8 Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering	50 001
	9 Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringen	85 031
	10 Bidrag till administration av grundbeloppet	65 122
	11 Bidrag till Stiftelsen Utbildning Nordkalotten	8 303
	12 Bidrag till lönegarantiersättning	2 250 000
	13 Etableringsersättning till vissa nyanlända invandrare	1 480 936
	14 Grundläggande omställnings- och kompetensstöd	3 091 000
	2 Arbetsliv	**1 236 224**
	1 Arbetsmiljöverket	920 884
	2 Arbetsdomstolen	37 924
	3 Internationella arbetsorganisationen (ILO)	43 722
	4 Medlingsinstitutet	68 110
	5 Myndigheten för arbetsmiljökunskap	53 584
	6 Regional skyddsombudsverksamhet	112 000
15	**Studiestöd**	**33 793 466**

Utgiftsområde		
	1 Studiehjälp	4 544 297
	2 Studiemedel	20 438 576
	3 Omställningsstudiestöd	4 877 000
	4 Statens utgifter för räntor på studielån	2 319 551
	5 Bidrag till kostnader vid viss gymnasieutbildning och vid viss föräldrautbildning i teckenspråk	63 150
	6 Bidrag till vissa studiesociala ändamål	27 000
	7 Studiestartsstöd	300 000
	8 Centrala studiestödsnämnden	1 204 748
	9 Överklagandenämnden för studiestöd	19 144
16	**Utbildning och universitetsforskning**	**103 845 141**
	1 Barn-, ungdoms- och vuxenutbildning	**36 996 224**
	1 Statens skolverk	1 342 316
	2 Statens skolinspektion	629 618
	3 Specialpedagogiska skolmyndigheten	894 119
	4 Sameskolstyrelsen	64 440
	5 Utveckling av skolväsendet och annan pedagogisk verksamhet	6 094 885
	6 Statligt stöd till särskild utbildning i gymnasieskolan	269 837
	7 Maxtaxa i förskola, fritidshem och annan pedagogisk verksamhet samt kvalitetshöjande åtgärder inom förskola	4 560 000
	8 Bidrag till viss verksamhet inom skolväsendet, m.m.	204 720
	9 Bidrag till svensk undervisning i utlandet	118 582
	10 Fortbildning av lärare och förskolepersonal	1 097 526
	11 Skolforskningsinstitutet	47 007
	12 Praktiknära skolforskning	36 043
	13 Bidrag till lärarlöner	4 875 000
	14 Särskilda insatser inom skolområdet	163 418
	15 Statligt stöd för stärkt kunskapsutveckling	8 243 000
	16 Bidrag till vissa studier	17 525
	17 Statligt stöd till vuxenutbildning	4 156 422
	18 Myndigheten för yrkeshögskolan	171 383
	19 Statligt stöd till yrkeshögskoleutbildning	4 010 383
	2 Universitet och högskolor	**55 420 312**
	1 Universitetskanslersämbetet	173 554
	2 Universitets- och högskolerådet	227 348
	3 Uppsala universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	2 182 340
	4 Uppsala universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå	2 535 797
	5 Lunds universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	2 533 879
	6 Lunds universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå	2 642 263
	7 Göteborgs universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	2 510 004
	8 Göteborgs universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå	1 882 329
	9 Stockholms universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	2 069 522
	10 Stockholms universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå	1 920 621
	11 Umeå universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	1 680 969
	12 Umeå universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå	1 329 980
	13 Linköpings universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	1 860 065
	14 Linköpings universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå	1 149 738
	15 Karolinska institutet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	849 860
	16 Karolinska institutet: Forskning och utbildning på forskarnivå	1 888 686

Utgiftsområde	
17 Kungl. Tekniska högskolan: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	1 415 763
18 Kungl. Tekniska högskolan: Forskning och utbildning på forskarnivå	2 011 242
19 Luleå tekniska universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	815 936
20 Luleå tekniska universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå	467 765
21 Karlstads universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	818 759
22 Karlstads universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå	307 884
23 Linnéuniversitetet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	1 274 706
24 Linnéuniversitetet: Forskning och utbildning på forskarnivå	420 989
25 Örebro universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	956 771
26 Örebro universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå	347 661
27 Mittuniversitetet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	671 582
28 Mittuniversitetet: Forskning och utbildning på forskarnivå	309 992
29 Malmö universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	1 139 603
30 Malmö universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå	323 684
31 Mälardalens universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	738 969
32 Mälardalens universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå	304 899
33 Blekinge tekniska högskola: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	310 692
34 Blekinge tekniska högskola: Forskning och utbildning på forskarnivå	118 379
35 Stockholms konstnärliga högskola: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	232 369
36 Stockholms konstnärliga högskola: Forskning och utbildning på forskarnivå	60 094
37 Gymnastik- och idrottshögskolan: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	131 673
38 Gymnastik- och idrottshögskolan: Forskning och utbildning på forskarnivå	37 689
39 Högskolan i Borås: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	605 687
40 Högskolan i Borås: Forskning och utbildning på forskarnivå	114 574
41 Högskolan Dalarna: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	513 824
42 Högskolan Dalarna: Forskning och utbildning på forskarnivå	118 193
43 Högskolan i Gävle: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	560 129
44 Högskolan i Gävle: Forskning och utbildning på forskarnivå	125 498
45 Högskolan i Halmstad: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	493 750
46 Högskolan i Halmstad: Forskning och utbildning på forskarnivå	111 415
47 Högskolan Kristianstad: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	481 860
48 Högskolan Kristianstad: Forskning och utbildning på forskarnivå	107 351
49 Högskolan i Skövde: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	381 919
50 Högskolan i Skövde: Forskning och utbildning på forskarnivå	71 916
51 Högskolan Väst: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	454 954
52 Högskolan Väst: Forskning och utbildning på forskarnivå	101 197
53 Konstfack: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	195 309
54 Konstfack: Forskning och utbildning på forskarnivå	24 000
55 Kungl. Konsthögskolan: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	75 800
56 Kungl. Konsthögskolan: Forskning och utbildning på forskarnivå	14 079
57 Kungl. Musikhögskolan i Stockholm: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	154 795
58 Kungl. Musikhögskolan i Stockholm: Forskning och utbildning på forskarnivå	24 146
59 Södertörns högskola: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	505 232
60 Södertörns högskola: Forskning och utbildning på forskarnivå	135 511

Utgiftsområde		
	61 Försvarshögskolan: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	47 430
	62 Försvarshögskolan: Forskning och utbildning på forskarnivå	46 185
	63 Enskilda utbildningsanordnare på högskoleområdet	4 210 776
	64 Särskilda utgifter inom universitet och högskolor	1 332 722
	65 Särskilda medel till universitet och högskolor	703 061
	66 Ersättningar för klinisk utbildning och forskning	2 983 963
	67 Särskilda bidrag inom högskoleområdet	70 980
	3 Forskning	**11 278 203**
	1 Vetenskapsrådet: Forskning och forskningsinformation	8 439 046
	2 Vetenskapsrådet: Avgifter till internationella organisationer	420 061
	3 Vetenskapsrådet: Förvaltning	209 513
	4 Rymdforskning och rymdverksamhet	1 345 356
	5 Rymdstyrelsen: Förvaltning	54 314
	6 Institutet för rymdfysik	64 659
	7 Kungl. biblioteket	464 751
	8 Polarforskningssekretariatet	70 712
	9 Sunet	49 183
	10 Överklagandenämnden för etikprövning	5 700
	11 Etikprövningsmyndigheten	57 418
	12 Nämnden för prövning av oredlighet i forskning	11 750
	13 Särskilda utgifter för forskningsändamål	80 695
	14 Gentekniknämnden	5 045
	4 Vissa gemensamma ändamål	**150 402**
	1 Internationella program	81 589
	2 Avgift till Unesco och ICCROM	32 186
	3 Kostnader för Svenska Unescorådet	11 684
	4 Utvecklingsarbete inom områdena utbildning och forskning	24 943
17	**Kultur, medier, trossamfund och fritid**	**16 861 894**
	1 Kulturområdesövergripande verksamhet	**2 522 393**
	1 Statens kulturråd	76 668
	2 Bidrag till allmän kulturverksamhet, utveckling samt internationellt kulturutbyte och samarbete	454 582
	3 Skapande skola	226 464
	4 Forsknings- och utvecklingsinsatser inom kulturområdet	45 153
	5 Stöd till icke-statliga kulturlokaler	9 753
	6 Bidrag till regional kulturverksamhet	1 689 455
	7 Myndigheten för kulturanalys	20 318
	2 Teater, dans och musik	**1 488 917**
	1 Bidrag till vissa scenkonstinstitutioner	1 134 044
	2 Bidrag till vissa teater-, dans- och musikändamål	249 098
	3 Statens musikverk	105 775
	3 Litteraturen, läsandet och språket	**431 175**
	1 Bidrag till litteratur och kulturtidskrifter	203 678
	2 Myndigheten för tillgängliga medier	150 931
	3 Institutet för språk och folkminnen	76 566
	4 Bildkonst, arkitektur, form och design	**112 169**
	1 Statens konstråd	12 096
	2 Konstnärlig gestaltning av den gemensamma miljön	42 518

Utgiftsområde		
	3 Nämnden för hemslöjdsfrågor	11 947
	4 Bidrag till bild- och formområdet	45 608
	5 Konstnärernas villkor	**583 359**
	1 Konstnärsnämnden	24 829
	2 Ersättningar och bidrag till konstnärer	558 530
	6 Arkiv	**509 579**
	1 Riksarkivet	509 579
	7 Kulturmiljö	**1 123 566**
	1 Riksantikvarieämbetet	325 784
	2 Bidrag till kulturmiljövård	299 782
	3 Kyrkoantikvarisk ersättning	490 000
	4 Bidrag till arbetslivsmuseer	8 000
	8 Museer och utställningar	**1 975 109**
	1 Centrala museer: Myndigheter	1 556 061
	2 Centrala museer: Stiftelser	275 714
	3 Bidrag till vissa museer	79 218
	4 Forum för levande historia	64 036
	5 Statliga utställningsgarantier och inköp av vissa kulturföremål	80
	9 Trossamfund	**101 732**
	1 Myndigheten för stöd till trossamfund	19 032
	2 Stöd till trossamfund	82 700
	10 Film	**554 444**
	1 Filmstöd	554 444
	11 Medier	**57 244**
	1 Sändningar av TV Finland	9 574
	2 Forskning och dokumentation om medieutvecklingen	3 531
	3 Avgift till europeiska audiovisuella observatoriet	733
	4 Stöd till taltidningar	43 406
	12 Ungdomspolitik	**359 485**
	1 Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor	66 805
	2 Bidrag till nationell och internationell ungdomsverksamhet	290 680
	3 Särskilda insatser inom ungdomspolitiken	2 000
	13 Politik för det civila samhället	**2 572 518**
	1 Stöd till idrotten	2 126 811
	2 Bidrag till allmänna samlingslokaler	52 164
	3 Stöd till friluftsorganisationer	104 785
	4 Bidrag till riksdagspartiers kvinnoorganisationer	15 000
	5 Insatser för den ideella sektorn	273 758
	14 Folkbildning	**4 372 272**
	1 Statsbidrag till studieförbund	1 641 023
	2 Statsbidrag till folkhögskolor	2 446 760
	3 Bidrag till tolkutbildning	57 331
	4 Särskilt utbildningsstöd	227 158
	15 Tillsyn över spelmarknaden	**97 932**
	1 Spelinspektionen	97 932
18	**Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande samt konsumentpolitik**	**3 240 094**
	1 Samhällsplanering, bostadsmarknad, byggande och lantmäteriverksamhet	**2 949 535**

Utgiftsområde		
	1 Bostadspolitisk utveckling	253 000
	2 Omstrukturering av kommunala bostadsföretag	12 500
	3 Stöd för att underlätta för enskilda att ordna bostad	43 000
	4 Boverket	302 277
	5 Statens geotekniska institut	57 752
	6 Lantmäteriet	871 006
	7 Energieffektivisering av flerbostadshus	40 000
	8 Investeringsstöd för anordnande av hyresbostäder och bostäder för studerande	1 370 000
	2 Konsumentpolitik	**290 559**
	1 Konsumentverket	183 226
	2 Allmänna reklamationsnämnden	66 392
	3 Fastighetsmäklarinspektionen	36 258
	4 Åtgärder på konsumentområdet	1 559
	5 Bidrag till miljömärkning av produkter	3 124
19	**Regional utveckling**	**4 294 201**
	1 Regionala utvecklingsåtgärder	2 012 337
	2 Transportbidrag	549 864
	3 Europeiska regionala utvecklingsfonden och Fonden för en rättvis omställning perioden 2021–2027	1 732 000
20	**Klimat, miljö och natur**	**16 438 897**
	1 Miljöpolitik	**15 174 410**
	1 Naturvårdsverket	651 691
	2 Miljöövervakning m.m.	388 714
	3 Åtgärder för värdefull natur	1 352 035
	4 Sanering och återställning av förorenade områden	1 064 318
	5 Miljöforskning	93 825
	6 Kemikalieinspektionen	306 833
	7 Avgifter till Internationella organisationer	337 431
	8 Åtgärder för minskade kväveutsläpp till luft i jordbrukssektorn	100 000
	9 Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut	308 632
	10 Klimatanpassning	89 500
	11 Åtgärder för havs- och vattenmiljö	1 326 565
	12 Insatser för internationella klimatinvesteringar	263 450
	13 Internationellt miljösamarbete	52 400
	14 Skydd av värdefull natur	1 185 500
	15 Havs- och vattenmyndigheten	360 516
	16 Klimatinvesteringar	3 495 000
	17 Klimatpremier	2 313 000
	18 Industriklivet	1 345 000
	19 Åtgärder för ras- och skredsäkring längs Göta älv	115 000
	20 Driftstöd för bio-CCS	15 000
	21 Åtgärder inom ramen för den sociala klimatfonden	10 000
	2 Miljöforskning	**1 264 487**
	1 Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande	137 079
	2 Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Forskning	1 127 408
21	**Energi**	**6 631 297**
	1 Statens energimyndighet	585 557

Utgiftsområde		
	2 Insatser för energieffektivisering	415 000
	3 Energiforskning	1 647 723
	4 Energimarknadsinspektionen	234 039
	5 Energiplanering	790 000
	6 Avgifter till internationella organisationer	33 328
	7 Elsäkerhetsverket	79 650
	8 Laddinfrastruktur	930 000
	9 Biogasstöd	985 000
	10 Energiberedskap	198 000
	11 Elberedskap	733 000
22	**Kommunikationer**	**94 447 432**
	1 Transportpolitik	**92 790 142**
	1 Utveckling av statens transportinfrastruktur	41 028 989
	2 Vidmakthållande av statens transportinfrastruktur	40 302 196
	3 Trafikverket	1 539 222
	4 Ersättning för sjöräddning och fritidsbåtsändamål	194 308
	5 Ersättning för viss kanal- och slussinfrastruktur	62 284
	6 Ersättning avseende flygplatser	296 013
	7 Trafikavtal	1 006 000
	8 Viss internationell verksamhet	30 557
	9 Statens väg- och transportforskningsinstitut	89 741
	10 Från EU-budgeten finansierade stöd till Transeuropeiska nätverk	950 000
	11 Trängselskatt i Stockholm	1 723 381
	12 Transportstyrelsen	2 660 987
	13 Trafikanalys	75 745
	14 Trängselskatt i Göteborg	745 253
	15 Sjöfartsstöd	1 550 000
	16 Internationell tågtrafik	95 000
	17 Infrastruktur för flygtrafiktjänst	379 000
	18 Lån till körkort	31 466
	19 Obemannad luftfart	30 000
	2 Politiken för informationssamhället	**1 657 290**
	1 Post- och telestyrelsen	247 926
	2 Ersättning för särskilda tjänster för personer med funktionsnedsättning	106 278
	3 Grundläggande betaltjänster	25 037
	4 Informationsteknik och telekommunikation	58 844
	5 Driftsäker och tillgänglig elektronisk kommunikation	819 014
	6 Myndigheten för digital förvaltning	270 297
	7 Digital förvaltning	129 894
23	**Areella näringar, landsbygd och livsmedel**	**21 697 804**
	1 Skogsstyrelsen	584 367
	2 Insatser för skogsbruket	594 373
	3 Statens veterinärmedicinska anstalt	227 537
	4 Bidrag till veterinär fältverksamhet	156 088
	5 Djurhälsovård och djurskyddsfrämjande åtgärder	9 933
	6 Bekämpning av smittsamma djursjukdomar	133 349
	7 Ersättningar för viltskador m.m.	67 778
	8 Statens jordbruksverk	860 851

Utgiftsområde		
	9 Bekämpning av växtskadegörare	21 000
	10 Gårdsstöd m.m.	7 661 258
	11 Intervention för jordbruksprodukter m.m.	169 000
	12 Nationell medfinansiering till den gemensamma jordbrukspolitiken 2023–2027	2 230 300
	13 Finansiering från EU-budgeten till den gemensamma jordbrukspolitikens andra pelare 2023–2027	1 942 500
	14 Livsmedelsverket	527 849
	15 Konkurrenskraftig livsmedelssektor	246 160
	16 Bidrag till vissa internationella organisationer m.m.	57 413
	17 Åtgärder för landsbygdens miljö och struktur	1 198 387
	18 Från EU-budgeten finansierade åtgärder för landsbygdens miljö och struktur	773 062
	19 Miljöförbättrande åtgärder i jordbruket	34 830
	20 Stöd till jordbrukets rationalisering m.m.	24 116
	21 Åtgärder på fjällägenheter	1 529
	22 Främjande av rennäringen m.m.	135 915
	23 Sveriges lantbruksuniversitet	2 342 374
	24 Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Forskning och samfinansierad forskning	818 664
	25 Bidrag till Skogs- och lantbruksakademien	1 177
	26 Slakterikontroll	165 137
	27 Åtgärder för beredskap inom livsmedels- och dricksvattenområdet	356 000
	28 Stödåtgärder för fiske och vattenbruk 2021–2027	96 857
	29 Från EU-budgeten finansierade stödåtgärder för fiske och vattenbruk 2021–2027	260 000
24	**Näringsliv**	**8 315 298**
	1 Näringspolitik	**7 406 997**
	1 Verket för innovationssystem	286 870
	2 Verket för innovationssystem: Forskning och utveckling	3 410 855
	3 Institutens strategiska kompetensmedel	881 268
	4 Tillväxtverket	426 447
	5 Näringslivsutveckling	254 042
	6 Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser	75 303
	7 Turismfrämjande	109 613
	8 Sveriges geologiska undersökning	404 039
	9 Geovetenskaplig forskning	5 923
	10 Miljösäkring av oljelagringsanläggningar	14 000
	11 Bolagsverket	152 881
	12 Bidrag till Kungl. Ingenjörsvetenskapsakademien	12 327
	13 Konkurrensverket	216 726
	14 Konkurrensforskning	10 804
	15 Upprustning och drift av Göta kanal	39 910
	16 Omstrukturering och genomlysning av statligt ägda företag	68 850
	17 Kapitalinsatser i statligt ägda företag	11 000
	18 Avgifter till vissa internationella organisationer	16 860
	19 Finansiering av rättegångskostnader	18 000
	20 Bidrag till företagsutveckling och innovation	269 472
	21 Patent- och registreringsverket	356 807

Utgiftsområde		
	22 Stöd vid korttidsarbete	365 000
	2 Utrikeshandel, export- och investeringsfrämjande	**908 301**
	1 Styrelsen för ackreditering och teknisk kontroll: Myndighetsverksamhet	36 259
	2 Kommerskollegium	115 250
	3 Exportfrämjande verksamhet	484 367
	4 Investeringsfrämjande	103 772
	5 Avgifter till internationella handelsorganisationer	23 517
	6 Bidrag till standardiseringen	45 136
	7 AB Svensk Exportkredits statsstödda exportkreditgivning	100 000
25	**Allmänna bidrag till kommuner**	**173 107 254**
	1 Kommunalekonomisk utjämning	166 750 052
	2 Utjämningsbidrag för LSS-kostnader	6 092 052
	3 Bidrag till kommunalekonomiska organisationer	7 150
	4 Tillfälligt stöd till enskilda regioner	250 000
	5 Bidrag för stärkt effektivitet i kommunsektorn	8 000
26	**Statsskuldsräntor m.m.**	**28 755 200**
	1 Räntor på statsskulden	28 600 000
	2 Oförutsedda utgifter	10 000
	3 Riksgäldskontorets provisionsutgifter	145 200
27	**Avgiften till Europeiska unionen**	**47 761 911**
	1 Avgiften till Europeiska unionen	47 761 911
	Summa anslag	**1 441 595 890**

2 Specifikation av budgetens inkomster för 2025

Tabell 2.1 Specifikation av budgetens inkomster för 2025

Tusental kronor

Inkomsttyp			
Skatt på arbete			**1 577 919 776**
1100	**Direkta skatter på arbete**		**786 951 392**
1110	*Inkomstskatter*		*1 033 806 256*
	1111	Statlig inkomstskatt	64 165 361
	1115	Kommunal inkomstskatt	969 640 894
1120	*Allmän pensionsavgift*		*166 628 512*
	1121	Allmän pensionsavgift	166 628 512
1130	*Artistskatt*		*0*
	1131	Artistskatt	0
1140–1160	*Skattereduktioner*		*-413 483 375*
	1141	Allmän pensionsavgift	-166 602 782
	1143	Arbetslöshetskassa	-1 603 040
	1144	Fastighetsavgift	-505 872
	1151	Sjöinkomst	-39 981
	1153	Jobbskatteavdrag	-204 420 941
	1154	Avdrag för hushållsarbete	-19 892 078
	1155	Gåvor till ideell verksamhet	-512 695
	1156	Övriga skattereduktioner	0
	1157	Skattereduktion för boende i vissa områden	-1 366 241
	1158	Skattereduktion sjuk- och aktivitetsersättning	-4 148 217
	1159	Skattereduktion för förnybar el	-710 880
	1161	Skattereduktion för installation av grön teknik	-4 305 778
	1162	Skattereduktion för förvärvsinkomster	-9 374 869
1200	**Indirekta skatter på arbete**		**790 968 384**
1210	*Arbetsgivaravgifter*		*771 132 213*
	1211	Sjukförsäkringsavgift	85 888 246
	1212	Föräldraförsäkringsavgift	62 904 067
	1213	Arbetsskadeavgift	4 838 774
	1214	Ålderspensionsavgift	253 666 407
	1215	Efterlevandepensionsavgift	14 516 323
	1216	Arbetsmarknadsavgift	63 198 854
	1217	Allmän löneavgift	281 132 793
	1218	Ofördelade avgifter	0
	1219	Nedsatta avgifter	4 986 748
1240	*Egenavgifter*		*11 730 609*
	1241	Sjukförsäkringsavgift	135 988
	1242	Föräldraförsäkringsavgift	627 763
	1243	Arbetsskadeavgift	58 566
	1244	Ålderspensionsavgift, netto	4 644 030
	1245	Efterlevandepensionsavgift	181 399
	1246	Arbetsmarknadsavgift	1 656
	1247	Allmän löneavgift	4 267 241

Inkomsttyp			
	1248	Ofördelade avgifter	0
	1249	Nedsatta avgifter	1 813 966
1260	*Avgifter till premiepensionssystemet*		*-53 234 021*
	1261	Avgifter till premiepensionssystemet	-53 234 021
1270	*Särskild löneskatt*		*67 582 104*
	1271	Pensionskostnader, företag	60 732 591
	1272	Pensionskostnader, staten	5 643 340
	1273	Förvärvsinkomster	529 070
	1274	Egenföretagare	677 103
	1275	Övrigt	0
1280	*Nedsättningar*		*-6 800 714*
	1282	Arbetsgivaravgifter	-4 986 748
	1283	Egenavgifter, generell nedsättning	-1 748 323
	1284	Egenavgifter, regional nedsättning	-65 643
1290	*Tjänstegruppliv*		*558 192*
	1291	Tjänstegruppliv	558 192
1300	**Skatt på kapital**		**418 599 454**
1310	*Skatt på kapital, hushåll*		*92 143 300*
	1311	Skatt på kapital	126 695 210
	1312	Skattereduktion kapital	-34 706 103
	1313	Expansionsmedelsskatt	154 193
1320	*Skatt på företagsvinster*		*225 163 204*
	1321	Skatt på företagsvinster	225 169 537
	1322	Skattereduktioner	-6 333
1330	*Kupongskatt*		*9 283 504*
	1331	Kupongskatt	9 283 504
1340	*Avkastningsskatt*		*29 994 198*
	1341	Avkastningsskatt, hushåll	267 665
	1342	Avkastningsskatt, företag	29 589 348
	1343	Avkastningsskatt på individuellt pensionssparande	137 184
1350	*Fastighetsskatt*		*43 127 568*
	1351	Fastighetsskatt, hushåll	949 102
	1352	Fastighetsskatt, företag	19 276 798
	1353	Kommunal fastighetsavgift, hushåll	18 104 629
	1354	Kommunal fastighetsavgift, företag	4 797 038
1360	*Stämpelskatt*		*12 906 739*
	1361	Stämpelskatt	12 906 739
1390	*Riskskatt för kreditinstitut*		*5 980 941*
	1391	Riskskatt för kreditinstitut	5 980 941
1400	**Skatt på konsumtion och insatsvaror**		**728 287 523**
1410	*Mervärdesskatt*		*589 617 623*
	1411	Mervärdesskatt	589 617 623
1420	*Skatt på alkohol och tobak*		*31 797 223*
	1421	Skatt på tobak	12 594 923
	1422	Skatt på etylalkohol	6 182 369
	1423	Skatt på vin	7 163 457
	1424	Skatt på mellanklassprodukter	169 080
	1425	Skatt på öl	5 170 013

Inkomsttyp			
	1426	Privatinförsel av alkohol och tobak	861
	1427	Skatt på vissa nikotinhaltiga produkter	516 521
1430–1460	**Skatt på energi och miljö**		**76 548 562**
1430	*Energiskatt*		*44 545 424*
	1431	Skatt på elektrisk kraft	34 952 665
	1432	Energiskatt bensin	4 384 167
	1433	Energiskatt oljeprodukter	4 929 408
	1434	Energiskatt övrigt	279 184
1440	*Koldioxidskatt*		*24 533 371*
	1441	Koldioxidskatt bensin	8 612 056
	1442	Koldioxidskatt oljeprodukter	15 414 621
	1443	Koldioxidskatt övrigt	506 693
1450–1460	*Övriga skatter på energi och miljö*		*7 469 767*
	1451	Svavelskatt	11 092
	1452	Skatt på råtallolja	0
	1453	Särskild skatt mot försurning	55 938
	1454	Skatt på bekämpningsmedel	158 203
	1456	Avfallsskatt	370 069
	1457	Avgifter till Kemikalieinspektionen	51 700
	1458	Övriga skatter	116 390
	1459	Intäkter från EU:s handel med utsläppsrätter	3 498 030
	1461	Kemikalieskatt	2 283 581
	1462	Skatt på flygresor	774 764
	1463	Skatt på avfallsförbränning	0
	1464	Skatt på plastbärkassar	0
	1465	Intäkter från handel med Elcertifikat	150 000
	1467	Flaskhalsintäkter	0
1470	*Skatt på vägtrafik*		*22 472 719*
	1471	Fordonsskatt	15 408 355
	1472	Vägavgifter	1 603 228
	1473	Trängselskatt	2 632 059
	1474	Skatt på trafikförsäkringspremier	2 829 077
1480	*Övriga skatter*		*7 851 396*
	1481	Systembolaget AB:s överskott	356 300
	1482	Inlevererat överskott från Svenska Spel AB	1 851 300
	1483	Skatt på spel	5 461 275
	1485	Spelavgifter	42 500
	1486	Skatt på annonser och reklam	21
	1491	Avgifter för telekommunikation	140 000
1500	**Skatt på import**		**7 933 347**
	1511	Tullmedel	7 933 347
	1512	Sockeravgifter	0
1600	**Restförda och övriga skatter**		**10 709 602**
1610	*Restförda skatter*		*-12 687 101*
	1611	Restförda skatter, hushåll	-3 769 743
	1612	Restförda skatter, företag	-8 917 357
1620	*Övriga skatter, hushåll*		*6 990 856*
	1621	Omprövningar aktuellt beskattningsår	-577 770

Inkomsttyp			
	1622	Omprövningar äldre beskattningsår	1 912 335
	1623	Anstånd	500 000
	1624	Övriga skatter	4 825 380
	1625	Skattetillägg	144 828
	1626	Förseningsavgifter	186 083
1630	*Övriga skatter företag*		*-380 542*
	1631	Omprövningar aktuellt beskattningsår	-1 739 630
	1632	Omprövningar äldre beskattningsår	0
	1633	Anstånd	-500 000
	1634	Övriga skatter	-10 000
	1635	Skattetillägg	1 455 172
	1636	Förseningsavgifter	413 917
1640	*Intäkter som förs till fonder*		*7 351 649*
	1641	Insättningsgarantiavgifter	2 409 300
	1644	Batteriavgifter	1 700
	1645	Kväveoxidavgifter	612 900
	1647	Resolutionsavgift	4 327 749
1650	*Avgifter till public service*		*9 434 739*
	1651	Avgifter till public service	9 434 739
Totala skatteintäkter			2 743 449 702
1700	**Avgående poster, skatter till EU**		**-7 933 347**
1710	*EU-skatter*		*-7 933 347*
	1711	EU-skatter	-7 933 347
Offentliga sektorns skatteintäkter			**2 735 516 355**
1800	**Avgående poster, skatter till andra sektorer**		**-1 336 433 319**
1810	*Skatter till andra sektorer*		*-1 336 433 319*
	1811	Kommunala skatter	-992 013 514
	1812	Avgifter till AP-fonder	-344 419 804
Statens skatteintäkter			**1 399 083 036**
1900	**Periodiseringar**		**3 062 709**
1910	*Uppbördsförskjutningar*		*12 086 098*
	1911	Uppbördsförskjutningar	12 086 098
1920	*Betalningsförskjutningar*		*-24 423 389*
	1921	Kommuner och regioner	-11 380 309
	1922	Ålderspensionssystemet	1 577 164
	1923	Företag och hushåll	-14 815 654
	1924	Kyrkosamfund	176 245
	1925	EU	19 165
1930	*Anstånd*		*15 400 000*
	1931	Anstånd	15 400 000
1000	**Statens skatteinkomster**		**1 402 145 744**
2100	**Rörelseöverskott**		**628 208**
2110	*Affärsverkens inlevererade överskott*		*261 000*
	2114	Luftfartsverkets inlevererade överskott	0
	2116	Affärsverket svenska kraftnäts inlevererade utdelning och inleverans av motsvarighet till statlig skatt	261 000
	2118	Sjöfartsverkets inlevererade överskott	0
2120	*Övriga myndigheters inlevererade överskott*		*367 208*

Inkomsttyp			
	2124	Inlevererat överskott av Riksgäldskontorets garantiverksamhet	78 840
	2126	Inlevererat överskott av statsstödd exportkredit	0
	2127	Inlevererat överskott av övriga myndigheter	288 368
2130	*Riksbankens inlevererade överskott*		*0*
	2131	Riksbankens inlevererade överskott	0
2200	**Överskott av statens fastighetsförvaltning**		**565 000**
2210	*Överskott av fastighetsförvaltning*		*565 000*
	2215	Inlevererat överskott av statens fastighetsförvaltning	565 000
2300	**Ränteinkomster**		**3 461 930**
2320	*Räntor på näringslån*		*0*
	2314	Ränteinkomster på lån till fiskerinäringen	0
	2322	Räntor på övriga näringslån	0
	2323	Räntor på övriga näringslån	0
	2324	Ränteinkomster på lokaliseringslån	0
2340	*Räntor på studielån*		*34 000*
	2342	Ränteinkomster på allmänna studielån	34 000
2390	*Övriga ränteinkomster*		*3 427 930*
	2391	Ränteinkomster på markförvärv för jordbrukets rationalisering	0
	2394	Övriga ränteinkomster	27 670
	2397	Räntor på skattekonto m.m., netto	3 400 260
2400	**Inkomster av statens aktier**		**24 900 000**
2410	*Inkomster av statens aktier*		*24 900 000*
	2411	Inkomster av statens aktier	24 900 000
2500	**Offentligrättsliga avgifter**		**13 296 954**
	2511	Expeditions- och ansökningsavgifter	1 086 540
	2525	Finansieringsavgift från arbetslöshetskassor	5 118 416
	2527	Avgifter för statskontroll av krigsmaterieltillverkning	48 500
	2528	Avgifter vid bergsstaten	30 900
	2529	Avgifter vid patent- och registreringsväsendet	459 000
	2531	Avgifter för registrering i föreningsregister m.fl.	2 813
	2532	Avgifter vid Kronofogdemyndigheten	1 683 800
	2534	Avgifter vid Transportstyrelsen	1 751 000
	2537	Miljöskyddsavgifter	364 644
	2548	Avgifter för Finansinspektionens verksamhet	852 141
	2551	Avgifter från kärnkraftverken	319 000
	2552	Övriga offentligrättsliga avgifter	570 000
	2553	Registreringsavgift till Fastighetsmäklarinspektionen	33 000
	2558	Avgifter för årlig revision	166 720
	2559	Avgifter för etikprövning av forskning	30 410
	2561	Efterbevaknings- och tillsynsavgifter	21 769
	2562	CSN-avgifter	758 300
2600	**Försäljningsinkomster**		**49 181**
	2624	Inkomster av uppbörd av felparkeringsavgifter	49 181
	2627	Offentlig lagring, försäljningsintäkter	0
2700	**Böter m.m.**		**1 943 680**
	2711	Restavgifter och dröjsmålsavgifter	78 089
	2712	Bötesmedel	1 505 200
	2713	Vattenföroreningsavgift m.m.	0

Inkomsttyp			
	2714	Sanktionsavgifter m.m.	336 314
	2717	Kontrollavgifter vid särskild skattekontroll	24 077
2800	**Övriga inkomster av statens verksamhet**		**2 991 645**
	2811	Övriga inkomster av statens verksamhet	2 991 645
	2812	Ersättning för uppbördskostnader tull PCO	0
2000	**Inkomster av statens verksamhet**		**47 836 597**
3100	**Inkomster av försålda byggnader och maskiner**		**0**
3120	*Statliga myndigheters inkomster av försålda byggnader och maskiner*		*0*
	3125	Fortifikationsverkets försäljning av fastigheter	0
3200	**Övriga inkomster av markförsäljning**		**0**
	3211	Övriga inkomster av markförsäljning	0
3300	**Övriga inkomster av försåld egendom**		**5 000 000**
	3311	Inkomster av statens gruvegendom	0
	3312	Övriga inkomster av försåld egendom	5 000 000
3000	**Inkomster av försåld egendom**		**5 000 000**
4100	**Återbetalning av näringslån**		**800**
4120	*Återbetalning av jordbrukslån*		*0*
	4123	Återbetalning av lån till fiskerinäringen	0
4130	*Återbetalning av övriga näringslån*		*800*
	4136	Återbetalning av övriga näringslån	800
	4137	Återbetalning av övriga näringslån, Statens jordbruksverk	0
	4138	Återbetalning av tidigare infriade statliga garantier	0
	4139	Återbetalning av lokaliseringslån	0
4300	**Återbetalning av studielån**		**384 145**
	4312	Återbetalning av allmänna studielån	145
	4313	Återbetalning av studiemedel	384 000
4500	**Återbetalning av övriga lån**		**177 986**
	4525	Återbetalning av lån för svenska FN-styrkor	48 636
	4526	Återbetalning av övriga lån	129 350
4000	**Återbetalning av lån**		**562 930**
5100	**Avskrivningar och amorteringar**		0
5120	*Avskrivningar på fastigheter*		*0*
	5121	Amortering på statskapital	0
5200	**Statliga pensionsavgifter**		**23 921 000**
	5211	Statliga pensionsavgifter	23 921 000
5000	**Kalkylmässiga inkomster**		**23 921 000**
6100	**Bidrag från EU:s jordbruksfonder**		**10 289 920**
6110	*Bidrag från Europeiska garantifonden för jordbruket*		*7 830 258*
	6111	Gårdsstöd	7 661 258
	6113	Övriga interventioner	169 000
	6114	Exportbidrag	0
	6115	Djurbidrag	0
	6116	Offentlig lagring	0
	6119	Övriga bidrag från Europeiska garantifonden för jordbruket	0
6120	*Bidrag från EU till landsbygdsutvecklingen*		*2 459 662*
	6124	Bidrag från Europeiska jordbruksfonden för landsbygdsutveckling 2007–2013	0
	6125	Bidrag från Europeiska jordbruksfonden för landsbygdsutveckling 2014–2020	773 062

Inkomsttyp			
	6126	Bidrag från Europeiska jordbruksfonden för landsbygdsutveckling 2021–2027	1 686 600
6200	**Bidrag från EU till fiskenäringen**		**217 469**
	6214	Bidrag från Europeiska havs- och fiskerifonden 2014–2020	0
	6215	Bidrag från Europeiska havs- och fiskerifonden 2021–2027	217 469
6300	**Bidrag från Europeiska regionala utvecklingsfonden**		**1 595 000**
	6314	Bidrag från Europeiska regionala utvecklingsfonden 2014–2020	0
	6315	Bidrag från Europeiska regionala utvecklingsfonden 2021–2027	1 595 000
6400	**Bidrag från Europeiska socialfonden**		**1 554 000**
	6414	Bidrag från Europeiska socialfonden 2014–2020	0
	6415	Bidrag från Europeiska socialfonden 2021–2027	1 554 000
6500	**Bidrag till transeuropeiska nätverk**		**533 500**
	6511	Bidrag till transeuropeiska nätverk	533 500
6600	**Bidrag från Europeiska faciliteten för återhämtning och resiliens**		**34 580 356**
	6611	Bidrag från Europeiska faciliteten för återhämtning och resiliens	34 580 356
6900	**Övriga bidrag från EU**		**0**
	6911	Övriga bidrag från EU	0
6000	**Bidrag m.m. från EU**		**48 770 245**
7100	**Tillkommande skatter**		**13 641 450**
7110	*EU-skatter*		*7 914 182*
	7112	Tullmedel	7 914 182
	7113	Jordbrukstullar och sockeravgifter	0
7120	*Kommunala utjämningsavgifter*		*5 727 268*
	7121	Utjämningsavgift för LSS-kostnader	5 727 268
7200	**Avräkningar**		**-168 015 517**
7210	*Intäkter som förs till fonder*		*-7 351 649*
	7211	Intäkter som förs till fonder	-7 351 649
7220	*Kompensation för mervärdesskatt*		*-150 521 245*
	7221	Avräknad mervärdesskatt, statliga myndigheter	-58 302 639
	7222	Kompensation för mervärdesskatt, kommuner	-92 218 606
7230	*Övriga avräkningar*		*-10 142 623*
	7231	Avgifter till public service	-9 992 623
	7232	Intäkter från handel med elcertifikat	-150 000
7000	**Avräkningar m.m. i anslutning till skattesystemet**		**-154 374 067**
8000	**Utgifter som redovisas som krediteringar på skattekonto**		**0**
	8127	Stöd vid korttidsarbete	0
9000	**Löpande redovisade skatter m.m.**		**0**
Summa inkomster			**1 373 862 451**

Bilaga 2

Tabellsamling makroekonomisk utveckling och offentliga finanser

Innehållsförteckning

1 Den makroekonomiska utvecklingen 2

2 Den offentliga sektorns finanser 9

I denna bilaga specificeras prognoserna för den makroekonomiska utvecklingen och den offentliga sektorns finanser. Dessa prognoser beskrivs i avsnitt 3 och 8. Prognoserna är baserade på de regelverk för skatter och transfereringar och de anslagsnivåer som har beslutats av riksdagen och som har föreslagits eller aviserats av regeringen.

1 Den makroekonomiska utvecklingen

Tabell 1.1 Internationella variabler

Procentuell förändring om inte annat anges. Utfall 2018–2023, prognos 2024–2027

	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027
BNP, euroområdet	1,7	1,6	-6,0	6,0	3,4	0,4	0,7	1,3	1,5	1,4
BNP, USA	3,0	2,5	-2,2	5,8	1,9	2,5	2,6	1,6	1,8	2,0
BNP, Kina	6,7	6,0	2,2	8,4	3,0	5,2	4,8	4,5	4,4	4,4
BNP i världen, PPP-vägd[1]	3,6	2,8	-2,7	6,5	3,5	3,2	3,0	3,2	3,2	3,1
BNP i världen, KIX-vägd[2]	2,4	2,2	-4,7	6,4	3,3	1,3	1,5	1,8	2,0	2,0
Inflation, euroområdet[3]	1,8	1,2	0,3	2,6	8,4	5,4	2,4	2,1	2,0	2,0
Inflation, USA[4]	2,4	1,8	1,2	4,7	8,0	4,1	3,0	2,4	2,3	2,3
Dagslåneränta, euroområdet[5]	-0,4	-0,5	-0,5	-0,6	0,0	3,2	3,7	2,5	2,1	2,1
Styrränta, USA[6]	1,9	2,3	0,5	0,3	1,8	5,2	5,4	4,0	3,1	2,8
Råoljepris[7]	71,0	64,3	41,8	70,7	100,8	82,5	82,2	76,7	73,6	71,6

Anm.: Baserad på publicerad statistik t.o.m. 2024-08-05.

[1] BNP sammanviktad med köpkraftsjusterade (PPP) BNP-vikter enligt Internationella valutafonden.

[2] BNP sammanviktad med KIX-vikter, ett mått på respektive lands betydelse för svensk utrikeshandel. De senast beräknade vikterna används för 2024 och därefter skrivs de fram med trenden från de föregående fem åren.

[3] Harmoniserat konsumentprisindex (HIKP).

[4] Konsumentprisindex (KPI).

[5] Procent, årsgenomsnitt. Avser estr, dvs. den referensränta som ska återspegla kostnader mellan banker i euroområdet för osäkrade lån från en bankdag till nästa.

[6] Procent, årsgenomsnitt. Federal funds ränta.

[7] Brent, US-dollar per fat. Prognos avser 10-dagars genomsnitt för terminsprissättningen 2024-07-31.

Källor: Macrobond och egna beräkningar.

Tabell 1.2 Finansiella variabler

Procent, årsgenomsnitt, om inte annat anges. Utfall 2018–2023, prognos 2024–2027

	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027
Styrränta	-0,50	-0,25	0,00	0,00	0,75	3,46	3,66	2,57	2,00	2,00
Statsobligationsränta 10 år	0,7	0,1	0,0	0,3	1,5	2,5	2,3	2,4	2,6	2,6
Statsobligationsränta 5 år	0,1	-0,4	-0,3	0,0	1,6	2,6	2,2	2,3	2,4	2,5
Växelkurs, kronindex KIX[1]	117,6	122,1	118,5	114,3	121,1	127,5	126,0	124,4	122,0	120,0
Växelkurs SEK per EUR	10,3	10,6	10,5	10,1	10,6	11,5	11,4	11,3	11,0	10,8
Växelkurs SEK per USD	8,7	9,5	9,2	8,6	10,1	10,6	10,6	10,2	9,8	9,4

Anm.: Baserad på publicerad statistik t.o.m. 2024-08-05.

[1] 18 november 1992 = 100.

Källor: Riksbanken, Macrobond och egna beräkningar.

Tabell 1.3 Försörjningsbalans, fasta priser

Procentuell förändring i fasta priser om inte annat anges. Utfall 2018–2023, prognos 2024–2027

	2023[1]	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027
BNP	**6 206**	**1,9**	**2,5**	**-2,0**	**5,9**	**1,5**	**-0,2**	**0,8**	**2,5**	**3,2**	**2,4**
Hushållens konsumtion	2 782	1,9	0,8	-3,0	6,0	2,8	-2,3	0,3	2,9	4,1	3,1
Offentlig konsumtion	1 621	0,7	0,0	-1,6	3,4	0,7	1,0	0,7	1,3	0,8	0,0
varav stat	*429*	*0,6*	*-1,1*	*0,4*	*5,6*	*2,3*	*2,1*	*2,1*	*3,8*	*2,3*	*0,5*
varav kommunsektor[2]	*1 192*	*0,8*	*0,4*	*-2,3*	*2,7*	*0,1*	*0,6*	*0,2*	*0,4*	*0,2*	*-0,2*
Fasta bruttoinvesteringar	1 555	1,4	0,1	1,6	7,3	0,3	-1,3	-0,2	3,0	4,2	3,5
varav i näringslivet	*1 243*	*0,6*	*-0,5*	*0,7*	*10,0*	*1,0*	*-2,6*	*-1,3*	*1,8*	*4,2*	*4,3*
– bostadsinvesteringar	*236*	*-6,5*	*-6,6*	*3,1*	*10,6*	*0,6*	*-23,3*	*-17,2*	*5,4*	*7,6*	*7,5*
varav i offentliga myndigheter	*307*	*5,2*	*2,6*	*5,4*	*-3,7*	*-1,9*	*4,7*	*4,2*	*7,8*	*4,0*	*0,3*
– stat	*164*	*1,3*	*3,7*	*15,5*	*-0,1*	*0,8*	*3,8*	*9,8*	*14,0*	*6,6*	*0,9*
– kommunsektor	*143*	*8,9*	*1,6*	*-3,4*	*-7,3*	*-4,9*	*5,7*	*-2,3*	*-0,1*	*0,1*	*-0,8*
Lagerinvesteringar[3]	0	0,2	-0,1	-0,7	0,4	1,2	-1,3	-0,4	0,0	0,0	0,0
Export	3 425	4,4	6,9	-5,5	11,9	6,2	3,3	2,2	2,8	3,8	3,7
Import[4]	3 177	4,1	2,0	-6,3	12,8	9,7	-1,0	0,4	2,8	4,0	3,7
Nettoexport[5]	248	0,2	2,3	0,1	0,1	-1,2	2,3	1,0	0,1	0,1	0,2
BNP per invånare[6]	**0,6**	**0,7**	**1,5**	**-2,7**	**5,3**	**0,8**	**-0,6**	**0,6**	**2,3**	**3,0**	**2,2**

Anm.: Baserad på publicerad statistik t.o.m. 2024-08-05. Med begreppet kommunsektor avses det som i nationalräkenskaperna (NR) benämns kommunala myndigheter. Kommunsektorn innefattar både kommuner och regioner.

[1] Löpande priser, miljarder kronor. År 2023 är referensår för prognosen för försörjningsbalansen i fasta priser.

[2] Konsumtionsvolymen i kommunsektorn mäts till största delen med s.k. volymindex vilka främst påverkas av demografiska faktorer och inte nödvändigtvis är detsamma som hur mycket resurser kommunsektorn lägger på verksamheten.

[3] Bidrag till BNP-tillväxten, förändring i procent av BNP föregående år.

[4] I summering av BNP utgör importen en avdragspost.

[5] Export minus import, uttryckt som bidrag till BNP-tillväxt (procentenheter).

[6] BNP per person i totala befolkningen.

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Tabell 1.4 Försörjningsbalans, fasta priser, kalenderkorrigerad

Procentuell förändring i fasta priser om inte annat anges. Utfall 2018–2023, prognos 2024–2027

	2023[1]	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027
BNP	**6 206**	**2,0**	**2,6**	**-2,3**	**5,8**	**1,5**	**0,1**	**0,9**	**2,8**	**2,9**	**2,2**
Hushållens konsumtion	2 782	2,0	0,8	-3,1	5,9	2,9	-2,2	0,3	3,0	4,0	3,0
Offentlig konsumtion	1 621	0,9	0,0	-1,9	3,3	0,7	1,3	0,7	1,7	0,4	-0,3
varav stat	*429*	*0,7*	*-1,1*	*0,2*	*5,5*	*2,3*	*2,3*	*2,1*	*4,0*	*2,1*	*0,2*
varav kommunsektor[2]	*1 192*	*1,0*	*0,4*	*-2,7*	*2,5*	*0,1*	*0,9*	*0,2*	*0,8*	*-0,2*	*-0,6*
Fasta bruttoinvesteringar	1 555	1,5	0,1	1,4	7,1	0,3	-1,0	-0,2	3,3	3,9	3,2
varav i näringslivet	*1 243*	*0,7*	*-0,5*	*0,3*	*9,8*	*1,0*	*-2,3*	*-1,3*	*2,1*	*3,9*	*4,0*
– bostadsinvesteringar	*236*	*-6,5*	*-6,6*	*3,0*	*10,6*	*0,6*	*-23,3*	*-17,2*	*5,5*	*7,5*	*7,5*
varav i offentliga myndigheter	*307*	*5,2*	*2,6*	*5,4*	*-3,7*	*-1,9*	*4,7*	*4,2*	*7,8*	*4,0*	*0,3*
– stat	*164*	*1,3*	*3,7*	*15,6*	*-0,1*	*0,8*	*3,8*	*9,8*	*14,0*	*6,6*	*1,0*
– kommunsektor	*143*	*8,8*	*1,6*	*-3,3*	*-7,3*	*-4,9*	*5,6*	*-2,3*	*-0,1*	*0,0*	*-0,9*
Lagerinvesteringar[3]	0	0,2	-0,1	-0,7	0,4	1,1	-1,3	-0,4	0,0	0,0	0,0
Export	3 425	4,6	6,9	-5,9	11,7	6,2	3,7	2,2	3,2	3,4	3,3
Import[4]	3 177	4,3	2,0	-6,6	12,6	9,7	-0,7	0,4	3,1	3,6	3,4
Nettoexport[5]	248	0,0	1,9	0,2	0,1	-1,0	1,0	1,0	0,2	0,1	0,1

Anm.: Baserad på publicerad statistik t.o.m. 2024-08-05. Med begreppet kommunsektor avses det som i nationalräkenskaperna (NR) benämns kommunala myndigheter. Kommunsektorn innefattar både kommuner och regioner.

[1] Löpande priser, miljarder kronor. Beloppen är inte kalenderkorrigerade. År 2023 är referensår för prognosen för försörjningsbalansen i fasta priser.

[2] Konsumtionsvolymen i kommunsektorn mäts till största delen med s.k. volymindex vilka främst påverkas av demografiska faktorer och inte nödvändigtvis är detsamma som hur mycket resurser kommunsektorn lägger på verksamheten.

[3] Bidrag till BNP-tillväxten, förändring i procent av BNP föregående år.

[4] I summering av BNP utgör importen en avdragspost.

[5] Export minus import, uttryckt som bidrag till BNP-tillväxt (procentenheter).

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Tabell 1.5 Försörjningsbalans, löpande priser

Procentuell förändring i löpande priser om inte annat anges. Utfall 2018–2023, prognos 2024–2027

	2023[1]	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027
BNP	**6 206**	**4,6**	**5,0**	**-0,2**	**8,8**	**7,3**	**5,8**	**3,6**	**4,0**	**5,2**	**4,6**
Hushållens konsumtion	2 782	4,5	2,8	-2,2	8,3	9,8	3,9	2,2	4,6	6,2	5,2
Offentlig konsumtion	1 621	4,6	3,1	2,6	5,7	6,2	8,3	5,1	3,3	4,1	3,8
varav stat	*429*	*3,8*	*2,9*	*2,1*	*8,1*	*7,8*	*7,7*	*5,8*	*7,3*	*5,8*	*4,1*
varav kommunsektor	*1 192*	*4,8*	*3,2*	*2,8*	*4,9*	*5,6*	*8,5*	*4,9*	*1,8*	*3,4*	*3,7*
Fasta bruttoinvesteringar	1 555	4,7	1,8	2,7	11,2	9,5	3,8	1,4	4,6	5,7	5,0
varav i näringslivet	*1 243*	*3,7*	*1,0*	*1,9*	*13,5*	*9,7*	*2,5*	*0,3*	*3,3*	*5,8*	*5,9*
– bostadsinvesteringar	*236*	*-4,4*	*-6,2*	*6,6*	*15,4*	*5,3*	*-22,5*	*-16,7*	*8,9*	*11,2*	*11,2*
varav i offentliga myndigheter	*307*	*9,2*	*4,8*	*5,4*	*1,9*	*9,4*	*9,7*	*6,5*	*10,7*	*6,8*	*3,1*
– stat	*164*	*5,0*	*5,5*	*15,2*	*5,9*	*11,9*	*8,7*	*12,4*	*16,8*	*9,3*	*3,6*
– kommunsektor	*143*	*13,0*	*4,3*	*-3,1*	*-2,3*	*6,6*	*11,0*	*-0,1*	*2,8*	*3,0*	*2,4*
Export	3 425	9,3	10,4	-8,5	16,3	22,3	8,4	1,2	3,7	4,8	4,7
Import[2]	3 177	10,1	5,1	-9,7	16,7	29,8	4,2	-1,4	4,2	5,3	5,1
BNI	**6 436**	**5,0**	**6,2**	**0,4**	**9,4**	**7,5**	**5,2**	**3,2**	**4,0**	**4,7**	**4,2**
Bytesbalans, procent av BNP[3]		**1,9**	**5,0**	**5,6**	**6,6**	**4,5**	**6,1**	**7,0**	**6,6**	**5,8**	**5,3**

Anm.: Baserad på publicerad statistik t.o.m. 2024-08-05. Med begreppet kommunsektor avses det som i nationalräkenskaperna (NR) benämns kommunala myndigheter. Kommunsektorn innefattar både kommuner och regioner.

[1] Miljarder kronor.

[2] I summering av BNP utgör importen en avdragspost.

[3] Baserat på statistik från NR.

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Tabell 1.6 Hushållens ekonomi

Procentuell förändring för hushållens inkomster. Andel av disponibel inkomst för hushållens sparande. Utfall 2018–2023, prognos 2024–2027

	2023[1]	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027
Hushållens inkomster											
Real disponibel inkomst[2]		1,7	2,4	-0,8	4,2	0,2	-0,6	0,4	3,2	0,9	1,5
Prisindex[3]		2,5	2,1	0,8	2,2	6,7	6,4	1,9	1,7	2,0	2,0
Nominell disponibel inkomst	2 963	4,2	4,5	0,0	6,5	6,9	5,7	2,3	5,0	2,9	3,6
Lönesumma[4]	2 436	4,9	4,0	0,8	5,9	6,8	5,5	4,0	4,6	4,8	4,7
Övriga faktorinkomster[5]	222	4,0	3,6	-8,1	-5,5	6,5	17,8	5,6	4,7	3,9	3,8
Räntor och utdelningar, netto[6]	209	-0,7	0,3	-1,5	2,9	0,0	-0,3	-1,0	0,6	0,1	0,3
Offentliga transfereringar	770	2,8	2,4	5,5	2,1	4,9	1,9	4,0	3,2	1,0	2,1
varav pensioner	*444*	*2,6*	*3,0*	*3,8*	*1,9*	*5,6*	*6,2*	*3,1*	*3,7*	*1,2*	*3,1*
varv sjukdom	*122*	*-0,1*	*-1,2*	*2,0*	*0,1*	*4,2*	*6,0*	*7,2*	*3,3*	*2,6*	*2,6*
varav arbetsmarknad	*35*	*-4,8*	*0,2*	*41,7*	*-0,6*	*-21,6*	*3,1*	*23,3*	*4,2*	*-5,1*	*-4,2*
varav familjer och barn	*83*	*8,6*	*2,7*	*2,3*	*0,9*	*-0,4*	*-0,8*	*1,1*	*0,9*	*1,5*	*0,9*
varav studier	*19*	*11,9*	*11,3*	*10,3*	*5,0*	*-6,0*	*4,0*	*10,2*	*3,2*	*-1,6*	*1,3*
varav övrigt	*68*	*4,7*	*4,9*	*9,0*	*6,4*	*28,2*	*-22,7*	*-3,7*	*2,1*	*1,2*	*0,5*
Privata transfereringar[7]	202	4,8	2,8	5,1	10,6	7,6	3,9	1,1	3,7	1,8	3,2
Skatter och avgifter	-876	1,4	0,7	1,0	6,9	3,0	1,5	5,2	3,2	6,4	5,8
Hushållens sparande[8]											
Nettosparande, exklusive sparande i avtalspensioner	180	4,9	6,4	8,5	7,0	4,5	6,1	6,2	6,5	3,5	2,0
Nettosparande i avtals-pensioner (inklusive pps[9])	308	9,2	10,0	7,9	9,3	8,4	10,4	10,3	10,3	10,4	10,6
Totalt nettosparande[10]	488	12,9	14,9	15,2	14,8	11,9	14,9	14,9	15,2	12,6	11,4
Finansiellt sparande	**394**	**9,9**	**12,6**	**12,2**	**11,5**	**8,4**	**13,3**	**13,6**	**13,9**	**11,0**	**9,5**

Anm.: Baserad på publicerad statistik t.o.m. 2024-08-10. Skillnaden mellan begreppen nettosparande och finansiellt sparande är framför allt att kapitalförslitning på hushållens kapitalstock utgör en avdragspost vid beräkningen av nettosparandet, medan investeringsutgifter är en avdragspost vid beräkning av det finansiella sparandet. Om nettoinvesteringar överstiger kapitalförslitningen blir det finansiella sparandet lägre än nettosparandet.

[1] Löpande priser, miljarder kronor.

[2] Hushållens reala disponibla inkomst beräknas genom att den nominella inkomsten korrigeras för prisförändringar enligt implicitprisindex för hushållens konsumtionsutgifter.

[3] Implicitprisindex för hushållens konsumtionsutgifter.

[4] Totala lönesumman för arbetsgivare i Sverige och i utlandet till svenska hushåll.

[5] Består bl.a. av egenföretagares inkomster.

[6] Vid räntor och utdelningar anges nettobidraget i procentuell volymförändring.

[7] Består främst av utbetalda privatfonderade avtalspensioner.

[8] Procentuell andel av disponibel inkomst.

[9] Premiepensionssparande.

[10] Total sparkvot = nettosparande inklusive sparande i avtalspensioner (inklusive premiepensionssparande) / (disponibel inkomst + nettosparande i avtalspensioner [inklusive premiepensionssparande]).

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Tabell 1.7 Produktivitet och arbetsmarknad

Procentuell förändring om inte annat anges. Utfall 2018–2023, prognos 2024–2027

	2023[1]	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027
Produktivitet[2]	643	0,2	3,0	1,3	3,6	-1,4	-1,2	0,6	1,6	1,9	1,3
i näringslivet[2]	*706*	*0,4*	*3,5*	*2,9*	*4,4*	*-2,1*	*-1,5*	*0,7*	*2,5*	*2,6*	*1,6*
i offentlig sektor[2]	*493*	*-0,8*	*1,0*	*-3,3*	*0,3*	*0,4*	*-0,2*	*0,3*	*-0,8*	*-0,8*	*-0,4*
Arbetade timmar[3]	8 625	1,9	-0,2	-3,8	2,3	3,1	1,4	0,0	0,9	1,0	0,9
varav näringslivet[3]	*6 179*	*2,0*	*0,0*	*-5,0*	*2,4*	*4,1*	*1,4*	*-0,2*	*0,2*	*0,9*	*1,2*
varav offentlig sektor[3]	*2 269*	*1,7*	*-0,8*	*-1,1*	*2,3*	*0,6*	*1,6*	*0,5*	*2,7*	*1,3*	*0,0*
Medelarbetstid[4]	1 637	0,4	-0,9	-2,3	1,6	0,0	0,1	0,2	0,2	0,2	0,1
Sysselsatta, 15–74 år	5 270	1,5	0,7	-1,6	0,7	3,1	1,4	-0,2	0,7	0,8	0,8
Kvinnor	*2 498*	*1,5*	*0,3*	*-2,3*	*0,5*	*3,1*	*2,1*	*0,3*	*0,8*		
Män	*2 772*	*1,5*	*1,0*	*-1,0*	*0,8*	*3,0*	*0,8*	*-0,6*	*0,7*		
Sysselsatta, näringslivet[5]	3 803	2,0	0,6	-1,7	1,4	4,4	1,2	-0,4	0,1	0,8	1,1
Sysselsatta, offentlig sektor[5]	1 538	0,9	0,7	-0,2	1,2	1,4	1,1	0,9	2,2	0,9	-0,1
varav stat[5]	*300*	*1,5*	*1,2*	*1,6*	*2,6*	*3,3*	*2,6*	*1,3*	*4,9*	*2,1*	*0,0*
varav kommunsektor[5]	*1 238*	*0,8*	*0,6*	*-0,6*	*0,8*	*0,9*	*0,7*	*0,7*	*1,6*	*0,6*	*-0,1*
Sysselsättningsgrad 15–74 år[6]		68,1	68,1	66,8	67,1	68,8	69,4	69,3	69,6	69,9	70,2
Kvinnor[6]		*65,9*	*65,7*	*64,0*	*64,2*	*65,9*	*67,0*	*67,1*	*67,4*		
Män[6]		*70,3*	*70,5*	*69,5*	*69,9*	*71,6*	*71,8*	*71,4*	*71,6*		
Sysselsättningsgrad 20–64 år[6]		82,0	81,7	80,2	80,4	82,0	82,6	82,3	82,6	82,9	83,2
Arbetslösa, 15–74 år	440	-3,8	8,1	23,5	5,7	-14,5	4,4	8,8	-0,3	-4,5	-3,2
Arbetslöshet, 15–74 år[7]		6,5	6,9	8,5	8,9	7,5	7,7	8,3	8,3	7,9	7,6
Kvinnor[7]		*6,4*	*7,1*	*8,5*	*9,2*	*7,9*	*7,9*	*8,3*	*8,3*		
Män[7]		*6,5*	*6,7*	*8,5*	*8,6*	*7,1*	*7,5*	*8,3*	*8,3*		
Arbetskraft, 15–74 år	5 710	1,1	1,1	0,1	1,1	1,5	1,6	0,5	0,6	0,4	0,5
Kvinnor	*2 713*	*1,3*	*1,0*	*-0,7*	*1,2*	*1,7*	*2,0*	*0,8*	*0,6*		
Män	*2 997*	*1,0*	*1,2*	*0,9*	*1,0*	*1,3*	*1,2*	*0,3*	*0,6*		
Arbetskraftsdeltagande, 15–74 år[8]		72,8	73,2	73,0	73,6	74,4	75,2	75,6	75,8	75,8	75,9
Kvinnor[8]		*70,4*	*70,7*	*70,0*	*70,7*	*71,6*	*72,8*	*73,2*	*73,5*		
Män[8]		*75,2*	*75,5*	*75,9*	*76,5*	*77,1*	*77,6*	*77,8*	*78,1*		
Befolkning, total[9]	10 537	1,2	1,0	0,7	0,6	0,7	0,5	0,3	0,2	0,2	0,2
Befolkning, 15–74 år[9]	7 589	0,8	0,6	0,3	0,2	0,5	0,5	0,1	0,3	0,4	0,4
Kvinnor[9]	*3 728*	*0,7*	*0,6*	*0,3*	*0,2*	*0,4*	*0,4*	*0,1*	*0,3*		
Män[9]	*3 860*	*0,8*	*0,7*	*0,4*	*0,2*	*0,5*	*0,5*	*0,0*	*0,3*		

Anm.: Baserad på publicerad statistik t.o.m. 2024-08-05.

[1] Nivå, avser tusental om inte annat anges.

[2] Produktivitet mätt som förädlingsvärde till baspris per arbetad timme, kalenderkorrigerat.

[3] Enligt nationalräkenskaperna (NR). Nivå avser miljoner timmar, kalenderkorrigerat.

[4] Avser antal arbetade timmar per år enligt NR (kalenderkorrigerat) dividerat med årsmedeltal för antal sysselsatta enligt arbetskraftsundersökningarna (AKU).

[5] Sysselsättning enligt NR. Näringslivet och offentlig sektor summerar inte till totalt antal sysselsatta enligt AKU. Med begreppet kommunsektor avses det som i NR benämns kommunala myndigheter. Kommunsektorn innefattar både kommuner och regioner.

[6] Sysselsatta som andel av befolkningen i den aktuella åldersgruppen.

[7] Arbetslösa som andel av arbetskraften i den aktuella åldersgruppen.

[8] Arbetskraften som andel av befolkningen i den aktuella åldersgruppen.

[9] Utfall för 2023 är ett beräknat årsmedelvärde.

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Tabell 1.8 Potentiella variabler och resursutnyttjande

Procentuell förändring om inte annat anges

	2023[1]	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027
Potentiell BNP[2]	6 324[3]	2,1	2,1	2,0	2,0	2,0	1,8	1,8	1,7	1,7	1,7
Potentiell produktivitet	734[4]	1,1	1,1	1,1	1,0	0,9	0,8	0,8	0,9	1,1	1,2
Potentiellt arbetade timmar	8 620[5]	1,0	0,9	0,9	1,0	1,1	1,0	1,0	0,8	0,6	0,5
Potentiell sysselsättning	5 259[6]	1,2	1,1	1,1	1,1	1,1	0,9	0,8	0,6	0,5	0,4
Jämviktsarbetslöshet[7]		7,4	7,4	7,4	7,4	7,4	7,4	7,4	7,5	7,5	7,6
Potentiell BNP i löpande pris[8]	6 204[9]	4,5	4,8	5,4	5,7	5,9	5,4	5,1	4,3	4,2	3,9
BNP-gap[10]		0,4	0,9	-3,3	0,3	-0,2	-1,9	-2,7	-1,7	-0,5	0,0
Produktivitetsgap[10]		-1,9	-0,3	0,3	2,7	0,2	-1,9	-1,9	-1,0	-0,1	0,0
Timgap[10]		2,4	1,2	-3,6	-2,3	-0,4	0,1	-0,9	-0,8	-0,4	0,0
Sysselsättningsgap[10]		1,3	0,9	-1,8	-2,2	-0,2	0,2	-0,7	-0,7	-0,4	0,0

Anm.: Fasta priser, referensår 2023, kalenderkorrigerade värden, om inte annat anges. Med potentiell avses den nivå på respektive variabel som skulle uppnås vid ett balanserat konjunkturläge. Potentiella variabler går inte att observera utan bedöms utifrån statistiska modeller och indikatorer.

[1] Nivå.

[2] Potentiell BNP till marknadspris.

[3] Avser miljarder kronor.

[4] Avser förädlingsvärde till marknadspris per timme.

[5] Avser miljoner timmar.

[6] Avser tusental.

[7] Andel av potentiell arbetskraft.

[8] Beräknad som potentiell BNP till marknadspris (fasta priser, referensår 2023, ej kalenderkorrigerade värden) multiplicerad med en filtrerad BNP-deflator, som är ett filtrerat prisindex för producerade varor och tjänster. För en närmare beskrivning av metoden för att beräkna potentiell BNP se Finansdepartementets rapport Metod för beräkning av potentiella variabler november 2022 på regeringen.se.

[9] Avser miljarder kronor.

[10] Skillnaden mellan den faktiska och potentiella nivån i respektive variabel i procent av den potentiella nivån.

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Tabell 1.9 Löner och priser

Procentuell förändring om inte annat anges. Utfall 2018–2023, prognos 2024–2027

	2023[1]	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027
Lönesumma[2]	2 436	4,9	4,0	0,8	5,9	6,8	5,5	4,0	4,6	4,8	4,7
Timlön enligt NR[3]		2,7	4,0	4,7	3,2	3,2	3,8	3,9	3,7	3,8	3,8
Timlön enligt KL[4]		2,6	2,6	2,1	2,6	2,7	3,8	3,9	3,6	3,8	3,8
Reallön[5]		0,6	0,8	1,6	0,5	-5,6	-4,9	1,1	2,7	2,4	1,7
KPI[6]		2,0	1,8	0,5	2,2	8,4	8,5	2,8	0,9	1,4	2,1
KPIF[7]		2,1	1,7	0,5	2,4	7,7	6,0	1,9	1,7	2,0	2,0
KPIF exkl. energi		1,4	1,6	1,3	1,4	5,9	7,5	2,5	1,9	2,0	2,0
KPI-KS[8]		1,9	1,7	0,5	2,2	8,7	8,6	2,8	0,9	1,4	2,1
HIKP[9]		2,0	1,7	0,7	2,7	8,1	5,9	1,9	1,5	1,9	1,9
BNP-deflator		2,6	2,4	1,8	2,7	5,8	6,0	2,8	1,4	1,9	2,1
Prisbasbelopp[10]		45,5	46,5	47,3	47,6	48,3	52,5	57,3	58,8	59,2	60,0

Anm.: Baserad på publicerad statistik t.o.m. 2024-08-05.

[1] Nivå, avser miljarder kronor.

[2] Totala lönesumman för arbetsgivare i Sverige och i utlandet till svenska hushåll.

[3] Nominell löneutveckling enligt nationalräkenskaperna (NR), kalenderkorrigerad. Timlönen enligt NR mäts som lönesumman dividerat med anställdas arbetade timmar.

[4] Nominell löneutveckling enligt konjunkturlönestatistiken (KL). År 2023 avser prognos.

[5] Reallön beräknas som timlön enligt KL korrigerad för prisförändringar enligt konsumentprisindex.

[6] Konsumentprisindex.

[7] KPI med fast ränta.

[8] KPI med konstanta skatter.

[9] Harmoniserat index för konsumentpriser.

[10] Tusental kronor.

Källor: Medlingsinstitutet, Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

2 Den offentliga sektorns finanser

Tabell 2.1 Den konsoliderade offentliga sektorns finanser

Miljarder kronor om inte annat anges. Utfall 2018–2023, prognos 2024–2027

	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027
Inkomster	**2 391**	**2 453**	**2 431**	**2 649**	**2 875**	**2 955**	**3 049**	**3 160**	**3 317**	**3 479**
Procent av BNP	49,9	48,7	48,4	48,5	49,0	47,6	47,4	47,3	47,2	47,3
Skatter och avgifter	2 107	2 156	2 131	2 330	2 484	2 561	2 638	2 736	2 876	3 021
Procent av BNP	44,0	42,8	42,5	42,6	42,4	41,3	41,0	40,9	40,9	41,1
Kapitalinkomster	71	73	64	63	103	85	88	94	99	100
Övriga inkomster[1]	213	224	235	256	287	309	323	330	341	358
Utgifter	**2 358**	**2 430**	**2 588**	**2 654**	**2 814**	**2 992**	**3 158**	**3 249**	**3 361**	**3 448**
Procent av BNP	49,2	48,3	51,5	48,6	48,0	48,2	49,1	48,6	47,8	46,9
Transfereringar och subventioner	826	844	966	958	977	992	1 060	1 061	1 079	1 091
Hushållen	653	670	708	721	758	772	803	830	839	858
Näringslivet m.m.[2]	93	94	165	140	125	125	163	112	113	128
Utlandet	80	81	93	97	94	95	94	119	127	105
Konsumtion	1 261	1 300	1 334	1 410	1 497	1 621	1 704	1 760	1 832	1 901
Investeringar m.m.[3]	240	255	265	262	297	324	339	380	398	404
Ränteutgifter[4]	31	30	24	23	42	54	54	48	51	53
Finansiellt sparande	33	24	-157	-5	61	-37	-109	-89	-45	31
Procent av BNP	0,7	0,5	-3,1	-0,1	1,0	-0,6	-1,7	-1,3	-0,6	0,4
Staten	63	66	-144	-35	23	1	-85	-90	-54	17
Ålderspensionssystemet	6	8	-8	0	21	14	30	32	42	45
Kommunsektorn	-36	-50	-5	31	17	-52	-54	-31	-32	-31
Strukturellt sparande, procent av potentiell BNP	**0,0**	**0,3**	**-0,8**	**0,4**	**1,0**	**0,2**	**-0,2**	**-0,4**	**-0,1**	**0,6**
Finansiell ställning										
Konsoliderad bruttoskuld	**1 892**	**1 797**	**2 024**	**2 013**	**1 980**	**1 966**	**2 121**	**2 206**	**2 287**	**2 306**
Procent av BNP	39,5	35,7	40,3	36,8	33,8	31,7	33,0	33,0	32,5	31,4
Nettoställning	1 084	1 349	1 332	1 792	1 720	1 766	1 708	1 718	1 734	1 821
Procent av BNP	22,6	26,8	26,5	32,8	29,3	28,5	26,6	25,7	24,7	24,8

Anm.: Beräkningarna är baserade på publicerad statistik t.o.m. 2024-08-10.

[1] Utgörs av bl.a. tillräknade inkomster som bruttoförs i NR, t.ex. kapitalförslitningen av investeringar.

[2] Inklusive övriga ofördelade utgifter.

[3] Investeringarna inkluderar även köp av mark och fastigheter, netto.

[4] Inklusive utgifter för kapitalavkastning på pensionsskulden.

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Tabell 2.2 Statens finanser

Miljarder kronor om inte annat anges. Utfall 2018–2023, prognos 2024–2027

	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027
Inkomster	**1 263**	**1 285**	**1 251**	**1 406**	**1 535**	**1 546**	**1 581**	**1 625**	**1 703**	**1 782**
Skatter och avgifter	1 107	1 122	1 076	1 225	1 308	1 332	1 360	1 400	1 474	1 548
Kapitalinkomster	25	26	30	25	52	31	29	33	33	31
Övriga inkomster[1]	131	137	145	156	175	183	193	193	196	203
Utgifter	**1 199**	**1 219**	**1 395**	**1 441**	**1 512**	**1 545**	**1 666**	**1 715**	**1 757**	**1 765**
Transfereringar privat sektor[2]	446	450	550	533	545	545	600	580	588	582
Bidrag till kommunsektorn	277	279	336	363	357	350	376	382	374	368
Ålderspensionsavgifter	24	23	26	27	27	27	28	27	28	29
Konsumtion	322	331	338	366	395	425	449	482	510	531
Investeringar m.m.[3]	106	115	129	137	158	165	182	217	231	232
Ränteutgifter[4]	24	22	16	15	30	33	31	27	26	24
Finansiellt sparande	**63**	**66**	**-144**	**-35**	**23**	**1**	**-85**	**-90**	**-54**	**17**
Procent av BNP	1,3	1,3	-2,9	-0,6	0,4	0,0	-1,3	-1,3	-0,8	0,2
Budgetsaldo	**80**	**112**	**-221**	**78**	**164**	**19**	**-93**	**-55**	**-52**	**7**
Procent av BNP	1,7	2,2	-4,4	1,4	2,8	0,3	-1,4	-0,8	-0,7	0,1
Statsskuld (okonsoliderad)	1 262	1 113	1 280	1 204	1 093	1 028	1 136	1 182	1 227	1 214
Procent av BNP	26,3	22,1	25,5	22,0	18,6	16,6	17,7	17,7	17,4	16,5
Statsskuld (konsoliderad)	**1 197**	**1 054**	**1 218**	**1 145**	**1 031**	**970**	**1 072**	**1 118**	**1 161**	**1 147**
Procent av BNP	25,0	20,9	24,3	20,9	17,6	15,6	16,7	16,7	16,5	15,6

Anm.: Beräkningarna är baserade på publicerad statistik t.o.m. 2024-08-10.

[1] Utgörs av bl.a. tillräknade inkomster som bruttoförs i NR, t.ex. kapitalförslitningen av investeringar.

[2] Inklusive övriga ofördelade utgifter.

[3] Investeringarna inkluderar även köp av mark och fastigheter, netto.

[4] Inklusive utgifter för kapitalavkastning på pensionsskulden.

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Tabell 2.3 Ålderspensionssystemets finanser

Miljarder kronor om inte annat anges. Utfall 2018–2023, prognos 2024–2027

	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027
Inkomster	**317**	**330**	**326**	**339**	**375**	**384**	**403**	**422**	**442**	**461**
Socialförsäkringsavgifter	256	268	270	277	302	314	329	344	362	379
Statliga ålderspensionsavgifter m.m.	24	23	26	27	27	27	28	27	28	29
Räntor, utdelningar m.m.	37	39	29	35	46	42	46	51	52	54
Utgifter	**311**	**322**	**334**	**340**	**354**	**369**	**373**	**390**	**400**	**416**
Pensioner m.m.	307	317	329	335	349	363	367	383	393	408
Övriga utgifter[1]	5	5	5	5	5	7	6	7	7	7
Finansiellt sparande	**6**	**8**	**-8**	**0**	**21**	**14**	**30**	**32**	**42**	**45**
Procent av BNP	0,1	0,2	-0,2	0,0	0,4	0,2	0,5	0,5	0,6	0,6

Anm.: Beräkningarna är baserade på publicerad statistik t.o.m. 2024-08-10.

[1] Inklusive utgifter för kapitalavkastning på pensionsskulden.

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Tabell 2.4 Kommunsektorns finanser

Miljarder kronor om inte annat anges. Utfall 2018–2023, prognos 2024–2027

	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027
Inkomster	**1 121**	**1 150**	**1 226**	**1 304**	**1 360**	**1 414**	**1 480**	**1 533**	**1 586**	**1 644**
Skatter	726	748	766	806	853	893	928	970	1 018	1 070
Kommunal fastighetsavgift	18	19	19	21	21	22	21	22	23	24
Statsbidrag	206	205	260	286	275	262	285	288	277	269
Skatter och statsbidrag, procent av BNP	19,8	19,3	20,8	20,4	19,6	19,0	19,2	19,1	18,8	18,5
Kapitalinkomster	10	10	7	6	10	16	19	16	20	23
Övriga inkomster	161	168	173	184	202	220	227	237	247	258
varav kompensation för mervärdesskatt	*72*	*74*	*76*	*77*	*83*	*88*	*91*	*94*	*97*	*99*
Utgifter	**1 157**	**1 200**	**1 232**	**1 273**	**1 342**	**1 466**	**1 534**	**1 564**	**1 618**	**1 676**
Transfereringar till hushåll	45	48	49	50	44	46	53	56	57	59
Övriga transfereringar	36	39	47	50	49	48	51	52	53	54
Konsumtion	935	965	992	1 041	1 099	1 192	1 250	1 273	1 316	1 364
Investeringar[1]	134	140	136	125	139	159	157	162	167	172
Ränteutgifter[2]	7	8	8	8	11	20	23	21	25	28
Finansiellt sparande	**-36**	**-50**	**-5**	**31**	**17**	**-52**	**-54**	**-31**	**-32**	**-31**
Procent av BNP	-0,8	-1,0	-0,1	0,6	0,3	-0,8	-0,8	-0,5	-0,5	-0,4
Ekonomiskt resultat	**15**	**26**	**55**	**69**	**43**	**13**	**-10**	**21**	**25**	**25**

Anm.: Beräkningarna baseras på publicerad statistik t.o.m. 2024-08-10.

[1] Investeringarna inkluderar även köp och försäljningar av fastigheter, netto.

[2] Inklusive utgifter för kapitalavkastning på pensionsskulden.

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Tabell 2.5 Strukturellt sparande

Procent av potentiell BNP om inte annat anges. Utfall 2018–2023, prognos 2024–2027 för finansiellt sparande

	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027
Finansiellt sparande, miljarder kronor	33	24	-157	-5	61	-37	-109	-89	-45	31
Finansiellt sparande, procent av BNP	**0,7**	**0,5**	**-3,1**	**-0,1**	**1,0**	**-0,6**	**-1,7**	**-1,3**	**-0,6**	**0,4**
Justering för BNP-gap	-0,3	-0,4	2,2	0,8	0,2	0,0	0,6	0,7	0,3	0,0
Justering för arbetslöshetsgap	-0,1	0,0	0,1	0,1	0,0	0,0	0,1	0,1	0,0	0,0
Justering för skattebasernas sammansättning	-0,3	0,3	0,0	-0,5	-0,2	0,6	0,4	0,2	0,2	0,2
Justering för engångseffekter	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,4	0,0	0,0	0,0
Strukturellt sparande	**0,0**	**0,3**	**-0,8**	**0,4**	**1,0**	**0,2**	**-0,2**	**-0,4**	**-0,1**	**0,6**
BNP-gap[1]	0,4	0,9	-3,3	0,3	-0,2	-1,9	-2,7	-1,7	-0,5	0,0
BNP-gap i trendpriser	0,7	0,9	-4,5	-1,7	-0,4	0,0	-1,3	-1,6	-0,6	0,0

Anm.: Beräkningarna är baserade på publicerad statistik t.o.m. 2024-08-10.

[1] Skillnaden mellan faktisk och potentiell BNP i procent av potentiell BNP.

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Tabell 2.6 Den offentliga sektorns okonsoliderade tillgångar och skulder samt nettoförmögenhet, 2023

	Miljarder kronor	Procent av BNP
Tillgångar	**11 791**	**190,0**
Finansiella tillgångar	5 439	87,6
varav aktier	*2 855*	*46,0*
Kapitalstock	6 352	102,4
varav mark	*1 141*	*18,4*
Skulder	**3 673**	**59,2**
varav Maastrichtskuld[1]	*1 966*	*31,7*
varav pensionsskuld	*602*	*9,7*
varav övrigt	*1 105*	*17,8*
Nettoförmögenhet	**8 118**	**130,8**
Staten	2 375	38,3
Ålderspensionssystemet	1 970	31,7
Kommunsektorn	3 773	60,8
Finansiell nettoförmögenhet	**1 766**	**28,5**
Statens nettoförmögenhet inkl. löneskatt på kommunsektorns pensionsskuld[2]	**2 472**	**39,8**

Anm.: Utfall i enlighet med publicerad statistik t.o.m. 2024-08-10.

[1] Maastrichtskulden är redovisad konsoliderad i denna tabell. Posten Övrigt inkluderar konsolideringsfaktorn mellan staten, ålderspensionssystemet och kommunsektorn samt skillnader mellan marknadsvärdet och den nominellt värderade Maastrichtskulden.

[2] Statens nettoförmögenhet redovisad med löneskatt på kommunsektorns pensionsskuld är i enlighet med redovisningen i årsredovisningen för staten.

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Bilaga 3

Ekonomisk jämställdhet

Innehållsförteckning

1 Inledning ... 3
1.1 Mål för jämställdhetspolitiken ... 3
1.2 Data och begrepp ... 4

2 Kvinnors och mäns inkomster ... 4
2.1 Oförändrat gap mellan kvinnors och mäns disponibla inkomst ... 4
2.2 Inkomster i olika inkomstgrupper ... 8
2.3 Disponibel inkomst 2022 ... 9

3 Kvinnors och mäns arbetsinkomster ... 11
3.1 Kvinnors arbetsinkomster är lägre än mäns, men gapet minskar ... 12
3.2 Kvinnors sysselsättningsgrad är lägre än mäns ... 12
3.3 Förvärvsarbetande kvinnor arbetar färre timmar än män ... 14
3.4 Kvinnor har lägre lön än män men lönegapet har minskat ... 18

4 Kvinnors och mäns pensionsinkomster ... 20
4.1 Pensionsgapet har minskat ... 20
4.2 Pensionen påverkas inte enbart av arbetsinkomster ... 21
4.3 Kvinnor tar i högre grad del av grundskyddet ... 23
4.4 Andelen ekonomiskt utsatta pensionärer har sjunkit mer för kvinnor än för män ... 24

5 Inkomster påverkas vid familjebildning ... 26
5.1 Ojämn fördelning av föräldrapenninguttag och obetald föräldraledighet ... 26
5.2 Fördelning av föräldraledighet och deltidsarbete kan få långvariga konsekvenser ... 27
5.3 Den barnrelaterade frånvarons effekt på intjänandet till pensionen ... 29
5.4 Typfall – föräldraskapets effekt på pensionen ... 30

6 Effekter av regeringens politik ... 31
6.1 Effekter på disponibel inkomst och köpkraft ... 32
6.2 Effekter på fördelningen av välfärdstjänster ... 33
6.3 Effekter på ekonomiska drivkrafter till arbete ... 34

Sammanfattning

- Skillnaden i arbetade timmar mellan kvinnor och män var i åldersgruppen 20–64 år 19 procent 2022. Att kvinnor i genomsnitt arbetar färre timmar än män beror på att kvinnor har lägre arbetskraftsdeltagande, arbetar deltid i högre utsträckning och har högre frånvaro än män. Skillnaden i arbetade timmar har dock minskat mellan 2012 och 2022, vilket huvudsakligen beror på att allt färre kvinnor arbetar deltid.
- Skillnaden i arbetsinkomst mellan kvinnor och män i åldersgruppen 20–64 år var större än skillnaden i disponibel inkomst. Det beror på att kvinnor har mer transfereringar och betalar mindre skatt än män. Detta bidrar till att utjämna skillnaden i inkomster. Skillnaden mellan kvinnors och mäns arbetsinkomst i åldersgruppen 20–64 år minskade från 29 procent till 24 procent mellan 2012 och 2022. Det beror på minskande skillnader i både arbetade timmar och lön. Den minskade skillnaden i timlön beror bl.a. på att arbetsmarknaden blivit mindre könssegregerad.
- Skillnaden i disponibel inkomst mellan kvinnor och män var 2022 i genomsnitt 21 procent i åldersgruppen 20–64 år och 28 procent i åldersgruppen 65 år och äldre.
- I båda dessa åldersgrupper har skillnaden i stort sett varit oförändrad de senaste tio åren trots att kvinnors arbetsinkomster och pensionsinkomster har ökat mer än mäns. Att skillnaden är oförändrad beror på att kapitalinkomsterna samtidigt i genomsnitt har ökat mer för män än för kvinnor.
- Ökningen av kapitalinkomster är ojämnt fördelade i inkomstfördelningen. En analys av tio olika inkomstgrupper visar att i inkomstgrupperna 1 och 3–9 har skillnaden i inkomst mellan kvinnor och män minskat de senaste tio åren. I inkomstgrupp 10 har skillnaden ökat till följd av höga kapitalinkomster. En mindre grupp män med mycket höga kapitalinkomster påverkar det genomsnittliga resultatet för hela befolkningen.
- Skillnaden i pension mellan kvinnor och män i gruppen pensionärer har minskat över tid och beräknas vara 26 procent 2024
- Höjningen av garantipensionen och indexeringen har ökat antalet pensionärer med garantipension och har bidragit till att minska skillnaderna i pension mellan kvinnor och män. Samtidigt har drivkrafterna till arbete i pensionssystemet försvagats.
- Inkomsterna minskar i genomsnitt mer för kvinnor än för män i par som skaffar barn. Det beror på att kvinnor tar ut både mer betald och obetald föräldraledighet och i högre grad arbetar deltid i samband med familjebildning.
- Att vara föräldraledig en begränsad tid har förhållandevis liten betydelse för pensionen jämfört med att arbeta deltid under flera år.
- Regeringens föreslagna reformer av skatter och transfereringar samt satsningar på välfärdstjänster under mandatperioden bedöms sammantaget tillföra ekonomiska resurser till kvinnor i högre utsträckning än till män.
- Drivkrafterna till arbete har stärkts för både kvinnor och för män under mandatperioden. Det ekonomiska utbytet av att arbeta mer för de som redan arbetar har ökat, liksom det ekonomiska utbytet av att gå från arbetslöshet till arbete.

1 Inledning

I enlighet med ett beslut i riksdagen har regeringen sedan 1988 redovisat fördelningen av ekonomiska resurser mellan kvinnor och män som en del av budgetpropositionen (prop. 1987/88:105, bet. 1987/88:AU17, rskr. 1987/88:364).

1.1 Mål för jämställdhetspolitiken

Riksdagens övergripande mål för jämställdhetspolitiken är att kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället och sina egna liv. Fördelningen av ekonomiska resurser är en central del av detta mål. Delmålet om ekonomisk jämställdhet innebär att kvinnor och män ska ha samma möjligheter och villkor i fråga om betalt arbete som ger ekonomisk självständighet livet ut.[1] Vidare inbegriper delmålet att kvinnor och män ska ha samma möjligheter och förutsättningar i fråga om tillgång till arbete och samma möjligheter och villkor i fråga om såväl anställnings-, löne- och andra arbetsvillkor som utvecklingsmöjligheter i arbetet. Målet har ett livscykelperspektiv som innebär att det avlönade arbetet ska ge ekonomisk trygghet och självständighet även under pensionsåren.

Kvinnors och mäns ekonomiska välfärd påverkas av de ekonomiska förhållandena i hushållet. Kvinnomaktutredningen menade dock att ekonomisk välfärd inte enbart är en fråga om den konsumtionsnivå som uppnås med hushållets gemensamma inkomster och tillgångar, utan att rätten till egna inkomster är en väsentlig del av den ekonomiska välfärden.[2] Ur ett jämställdhetsperspektiv är det därför relevant att analysera hur stora resurser individen direkt förfogar över. Ekonomisk självständighet är en viktig aspekt av den ekonomiska jämställdheten.

I bilagan beskrivs därför kvinnors och mäns individuella disponibla inkomster, vilket förkortas till disponibel inkomst fortsättningsvis. Den består av summan av inkomst från arbete, kapital och transfereringar minus direkt skatt[3]. Transfereringar som går till hushållet, t.ex. bostadsbidrag, delas vid beräkningen av disponibel inkomst lika mellan sammanboende par. Värdet av offentligt subventionerade välfärdstjänster som t.ex. skola och hälso- och sjukvård ingår inte i den disponibla inkomsten, men är en väsentlig del av de ekonomiska resurser som kvinnor och män kan ta del av. Därför redovisas fördelningen av dessa resurser med viss regelbundenhet i bilagorna, senast i föregående års bilaga. I denna bilaga beräknas effekterna av satsningar på välfärdstjänster i analysen av effekter av regeringens politik.

I bilagans andra avsnitt beskrivs skillnaden i kvinnors och mäns disponibla inkomst. I efterföljande avsnitt beskrivs hur inkomsterna från arbete har utvecklats och hur dessa påverkas av skillnader mellan kvinnor och män på arbetsmarknaden. Därpå följer ett avsnitt om pensionsinkomster och hur de påverkar drivkrafterna till arbete under arbetslivet. I en fördjupning analyseras hur familjebildning påverkar föräldrars arbetsinkomster samt intjänandet till pensionen. Slutligen redovisas en bedömning av hur reformer 2023–2025 påverkar fördelningen av ekonomiska resurser mellan kvinnor och män.

[1] Se skrivelsen Makt, mål och myndighet – feministisk politik för en jämställd framtid (skr. 2016/17:10).

[2] Se betänkandet Kvinnor, män och inkomster – Jämställdhet och oberoende (SOU 1997:87).

[3] Direkt skatt definieras som skatt som utgår på inkomster och förmögenheter.

1.2 Data och begrepp

Analyserna av kvinnors och mäns inkomster grundar sig i huvudsak på Sveriges officiella inkomstfördelningsstatistik som fr.o.m. 2013 baseras på Totalräknad inkomstfördelningsstatistik (TRIF) och innan dess på Hushållens ekonomi (HEK). För 2013–2022 grundas analyserna på ett urval från TRIF, benämnt Statistiskt analysregister (STAR). Datamaterial, modeller, metoder, begrepp och definitioner beskrivs närmare i Finansdepartementets rapport Teknisk bilaga till Ekonomisk jämställdhet september 2024 på regeringen.se. Analyserna av kvinnors och mäns situation på arbetsmarknaden baseras huvudsakligen på Statistiska centralbyråns (SCB) arbetskraftsundersökningar (AKU). Definitioner och förklaringar av begrepp som används i AKU finns på scb.se.

2 Kvinnors och mäns inkomster

I detta avsnitt beskrivs utvecklingen av kvinnors och mäns disponibla inkomst, dvs. summan av arbetsinkomst, kapitalinkomst och olika transfereringar minus direkt skatt. Avsnittet beskriver utvecklingen sedan 1995 med fokus på den senaste tioårsperioden. I avsnittet redogörs också för hur olika inkomstslag har bidragit till inkomstgapet över tid. Eftersom sammansättningen av disponibel inkomst varierar över livet redovisas utvecklingen separat för åldersgrupperna 20–64 år samt 65 år och äldre. I den yngre åldersgruppen är de flesta aktiva på arbetsmarknaden och i den äldre har de flesta lämnat arbetslivet.

2.1 Oförändrat gap mellan kvinnors och mäns disponibla inkomst

År 2022 uppgick den genomsnittliga disponibla inkomsten för kvinnor 20 år och äldre till 292 000 kronor, vilket kan jämföras med 380 000 kronor för män (se diagram 2.1). Den reala disponibla inkomsten sjönk för både kvinnor och män mellan 2021 och 2022 på grund av hög inflation. Den disponibla inkomsten sjönk något mer för män än för kvinnor. Det förklaras dels av svagare kapitalinkomstutveckling, dels av att kvinnors pensioner steg mer än mäns.[4] Inkomstgapet, dvs. skillnaden mellan kvinnors och mäns genomsnittliga disponibla inkomst, var i princip oförändrat då det minskade från 23,3 procent till 23,2 procent av mäns genomsnittliga disponibla inkomst 2022. I åldersgruppen 20–64 år var inkomstgapet 21 procent och i åldersgruppen 65 år och äldre var det högre, 28 procent.

Inkomstgapet i åldersgruppen 20 år och äldre har i princip varit oförändrat de senaste tio åren och minskat med endast 0,4 procentenheter. Jämfört med 1995 har det ökat med 0,2 procentenheter.

[4] För en mer utförlig beskrivning av kapitalinkomsternas utveckling och fördelning bland kvinnor och män, se t.ex. prop.2022/23:1 Förslag till statens budget, finansplan m.m. bilaga 3 avsnitt 3.

Diagram 2.1 Disponibel inkomst och inkomstgap

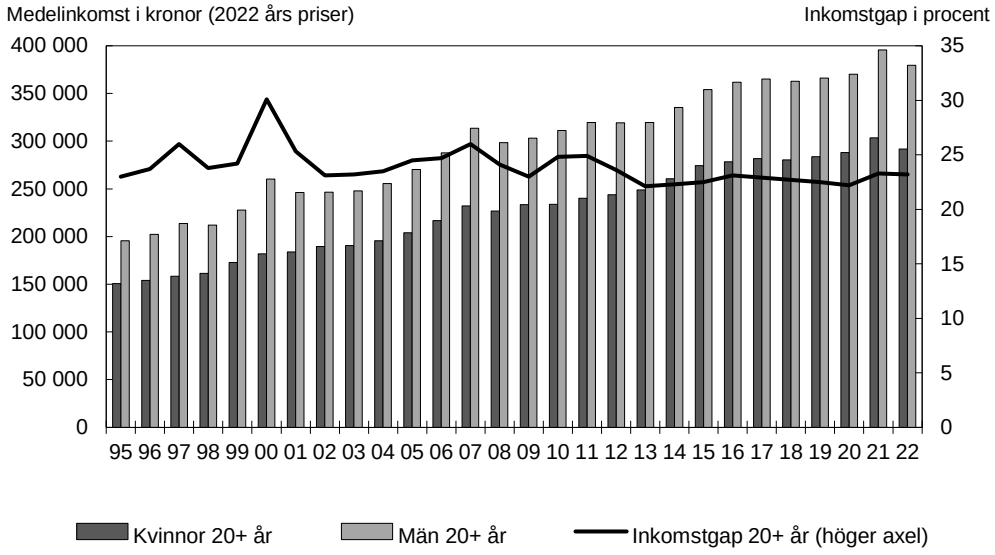

Anm.: Inkomstgapet beräknas som skillnaden mellan kvinnors respektive mäns genomsnittliga disponibla inkomst som andel av mäns genomsnittliga disponibla inkomst.

Källor: Statistiska centralbyrån (HEK och TRIF) och egna beräkningar.

Inkomstgapet varierar över livscykeln

Inkomstgapet mellan kvinnor och män varierar över livscykeln och har en tydlig åldersprofil. Fram till 50 års ålder ökar inkomstgapet. Därefter stabiliseras inkomstgapet mellan kvinnor och män fram till 65-årsåldern. Då fler män än kvinnor fortsätter att arbeta och samtidigt tar ut pension ökar gapet något på nytt för de i 66–77-årsåldern. Inkomstgapet minskar därefter med stigande ålder (se diagram 2.2). En stor del av de som fortsätter att arbeta efter 65 års ålder gör det av andra skäl än ekonomiska.[5]

Diagram 2.2 Inkomstgap och bidrag från olika inkomstslag efter ålder, 2022

Inkomstgap i procent och bidrag från olika inkomstslag i procentenheter

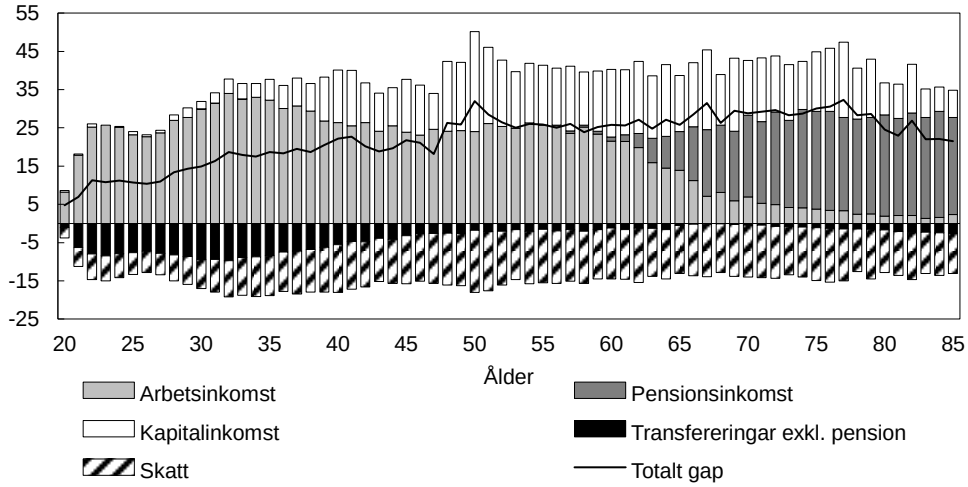

Anm.: Bidraget från ett enskilt inkomstslag till det totala inkomstgapet beräknas som 100 · (mäns genomsnittliga inkomst från inkomstslaget – kvinnors genomsnittliga inkomst från inkomstslaget) / mäns genomsnittliga disponibla inkomst. Bidragen från de olika inkomstslagen summerar till det totala inkomstgapet. Totalt inkomstgap anges i procent och bidragen i procentenheter.

Källor: Statistiska centralbyrån (STAR) och egna beräkningar.

[5] Tidig och sen pensionering (IFS Rapport 2020:7).

Inkomstgapet har olika orsaker i olika åldersgrupper och genom att dela upp inkomstgapet i olika inkomstslag kan varje enskilt inkomstslags bidrag till gapet beräknas. Ett positivt värde innebär att mäns inkomster av inkomstslaget är högre än kvinnors och inkomstslaget bidrar därmed till att öka inkomstgapet, medan ett negativt värde innebär det motsatta.

Fram till omkring 35-årsåldern ökar arbetsinkomsternas betydelse för inkomstgapet successivt. Skatter och transfereringar verkar i motsatt riktning, medan kapitalinkomster spelar en relativt liten roll för gapet för de yngre. Från 35 till 45 års ålder minskar arbetsinkomstens betydelse för inkomstgapet. Samtidigt ökar kapitalinkomsternas betydelse med stigande ålder medan den utjämnande effekten från olika transfereringar avtar. Uppgången i inkomstgapet mellan 45-årsåldern och 55-årsåldern orsakas främst av att kapitalinkomsternas betydelse för det totala gapet ökar. Pensionsinkomsternas betydelse för inkomstgapet ökar i åldrarna 60–75 år. Runt 70 års ålder avtar kapitalinkomsternas betydelse för gapet, vilket får till följd att inkomstgapet minskar i åldersgruppen 70–85 år.

Runt 65-årsåldern minskar arbetsinkomsternas betydelse i genomsnitt och pensionernas betydelse ökar i stället. Därför är det också befogat att analysera åldersgrupperna 20–64 år och 65 år och äldre var för sig.

Arbetsinkomster bidrar mest till inkomstgapet i åldersgruppen 20–64 år, men betydelsen har minskat över tid

I åldersgruppen 20–64 år bidrar skillnaden i arbetsinkomst mellan kvinnor och män mest till det genomsnittliga inkomstgapet (se diagram 2.3). Bidraget från arbetsinkomster har dock minskat över tid samtidigt som kapitalinkomsternas bidrag till gapet har ökat. Sedan 2012 har det sammanlagda bidraget från arbetsinkomster och kapitalinkomster varit i stort sett oförändrat.

Skatternas utjämnande effekt har varit relativt konstant sedan 2012, bl.a. som en följd av att arbetsinkomstgapet har minskat, men också som ett resultat av att inkomsterna har ändrat sammansättning. Eftersom skatteuttaget inte är detsamma för förvärvsinkomster och kapitalinkomster har förskjutningen påverkat det genomsnittliga totala skatteuttaget. Även den utjämnande effekten av transfereringar har varit relativt konstant. Sammantaget innebär utvecklingen att inkomstgapet i åldersgruppen har varit förhållandevis oförändrad de senaste tio åren.

Diagram 2.3 Inkomstgap och bidrag från olika inkomstslag i åldersgrupp 20–64 år

Inkomstgap i procent och bidrag från olika inkomstslag i procentenheter

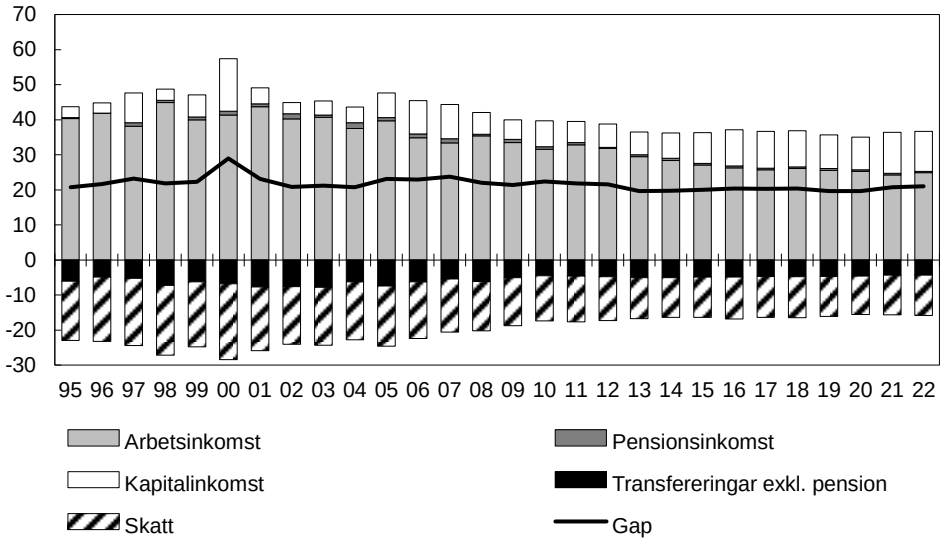

Anm.: Gapet anges i procent och bidragen i procentenheter.

Källor: Statistiska centralbyrån (HEK och TRIF) och egna beräkningar.

Pensionsinkomster bidrar mest till inkomstgapet i åldersgruppen 65+ år, men betydelsen har minskat över tid

I åldersgruppen 65 år och äldre är pensionsinkomster den största inkomstkällan och bidrar mest till inkomstgapet mellan kvinnor och män, även om betydelsen har minskat sedan 2012 (se diagram 2.4). Samtidigt har den utjämnande effekten av skatter och transfereringar minskat sedan 2012. Utvecklingen speglar kvinnors ökade arbetskraftsdeltagande sedan 1970-talet. I gruppen 65 år och äldre har yngre generationer förvärvsarbetat i större utsträckning än äldre, vilket har bidragit till att kvinnors inkomstrelaterade pensioner har ökat över tid. Utvecklingen har minskat behovet av andra transfereringar, och har också minskat skillnaden i skatteinbetalningar mellan kvinnor och män.

Arbetsinkomsternas bidrag till inkomstgapet är relativt litet i åldersgruppen, och bidraget har minskat sedan 2012. Samtidigt har kapitalinkomsternas betydelse ökat. Sammantaget innebär utvecklingen att inkomstgapet i åldersgruppen har varit förhållandevis oförändrat den senaste tioårsperioden och även sedan 1995.

Diagram 2.4 Inkomstgap i åldersgruppen 65 år och äldre

Inkomstgap i procent och bidrag från olika inkomstslag i procentenheter

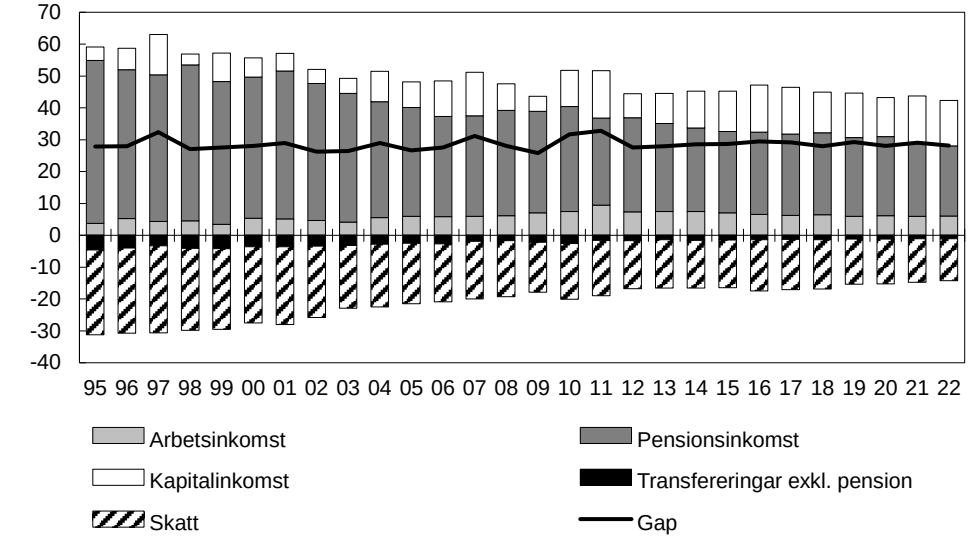

Anm.: Gapet anges i procent och bidragen i procentenheter.

Källor: Statistiska centralbyrån (HEK och TRIF) och egna beräkningar.

2.2 Inkomster i olika inkomstgrupper

Inkomstgapet mellan kvinnor och män varierar beroende på nivån på den disponibla inkomsten. Vid en indelning av kvinnor och män i inkomstgrupper är inkomstgapet minst för kvinnor och män med låg disponibel inkomst och störst för kvinnor och män med hög disponibel inkomst (se diagram 2.5).

Diagram 2.5 Inkomstgap i olika inkomstgrupper 2012 och 2022

Procent

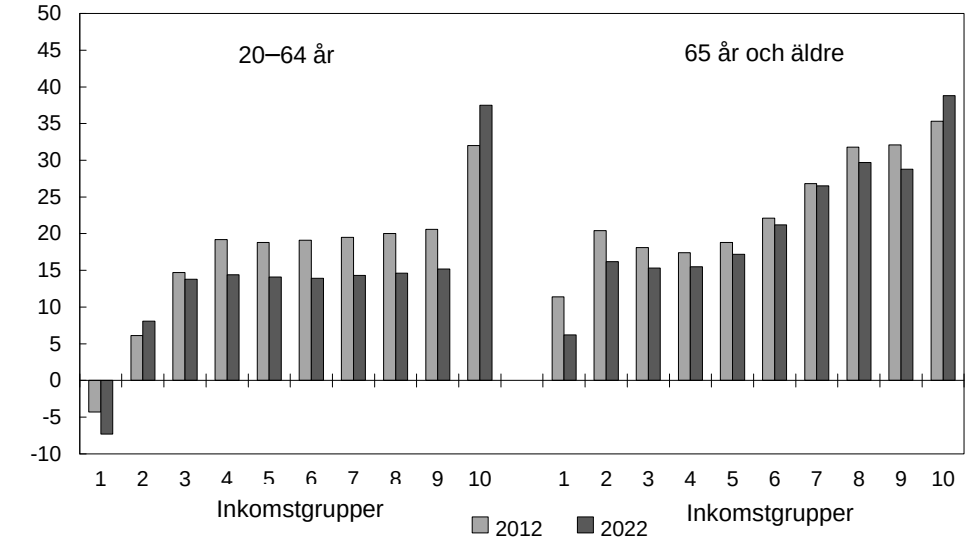

Anm.: Indelningen i inkomstgrupper görs separat för kvinnor respektive män i åldersgrupperna 20–64 år och 65 år och äldre. Inkomstgapet mellan kvinnor och män i inkomstgrupp 1 avser skillnaden mellan de 10 procent kvinnor som har lägst disponibel inkomst och de 10 procent män som har lägst disponibel inkomst. Inkomstgapet mellan kvinnor och män i inkomstgrupp 10 avser skillnaden mellan de 10 procent kvinnor som har högst disponibel inkomst och de 10 procent män som har högst disponibel inkomst.

Källor: Statistiska centralbyrån (STAR) och egna beräkningar.

År 2022 hade kvinnor i åldersgruppen 20–64 år lägre disponibel inkomst än män i samtliga inkomstgrupper förutom i inkomstgrupp 1. Kvinnors högre disponibla inkomst i den lägsta inkomstgruppen berodde i huvudsak på att kvinnors transfereringsinkomster var högre än mäns. I inkomstgrupp 10 var gapet mer än

dubbelt så stort jämfört med det i inkomstgrupperna 3–9. Det större inkomstgapet för de med de högsta inkomsterna förklaras främst av att mäns kapitalinkomster är betydligt högre än kvinnors. I inkomstgrupperna 1–9 är kapitalinkomsternas betydelse för gapet däremot obetydlig i förhållande till övriga inkomster. I inkomstgrupp 2–9 beror gapet i stället främst på mäns högre arbetsinkomster.

Mellan 2012 och 2022 ökade kvinnors disponibla inkomst i åldrarna 20–64 år mer än mäns i inkomstgrupp 1 samt 3–9. I inkomstgrupp 2 och 10 ökade i stället mäns disponibla inkomst mer än kvinnors. Bakom den mindre nedgången i det genomsnittliga inkomstgapet på 0,4 procentenheter de senaste 10 åren döljer sig minskningar i gapet på ca 5 procentenheter för mer än hälften av fördelningen (inkomstgrupp 4–9) samtidigt som män med de högsta inkomsterna dragit ifrån.

Inkomstskillnaden i kronor är betydligt större i inkomstgrupp 10 än i övriga grupper i de två åldersgrupperna, vilket får stort genomslag på det genomsnittliga inkomstgapet. De ökade inkomstskillnaderna mellan kvinnor och män i den högsta inkomstgruppen har till stor del bidragit till att det genomsnittliga inkomstgapet har varit i stort sett oförändrat sedan 2012 samtidigt som skillnaderna i arbetsinkomster har minskat.

I åldersgruppen 65 år och äldre var kvinnors disponibla inkomst lägre än mäns i samtliga inkomstgrupper 2022. Inkomstgapet var större i de högre inkomstgrupperna än i de lägre. Jämfört med 2012 ökade kvinnors disponibla inkomst mer än mäns i samtliga inkomstgrupper förutom inkomstgrupp 10 där mäns disponibla inkomst ökade mer än kvinnors. Utvecklingen i inkomstgrupp 1–9 beror främst på att skillnaden mellan kvinnors och mäns pensionsinkomster har minskat. I inkomstgrupp 10 förklaras det av ökade kapitalinkomster.

2.3 Disponibel inkomst 2022

Män har högre marknadsinkomster än kvinnor men transfereringar och skatter utjämnar inkomstskillnaderna

Marknadsinkomster utgörs av summan av arbetsinkomster och kapitalinkomster. År 2022 uppgick kvinnors genomsnittliga kapitalinkomster till 40 procent av mäns genomsnittliga kapitalinkomster i åldersgruppen 20–64 år (se tabell 2.1). Skillnaden berodde främst på finansiella kapitalvinster, t.ex. vinster vid försäljning av aktier m.m. Att män i högre utsträckning driver företag än kvinnor innebär att de har mer utdelningar från fåmansbolag. Det bidrog också till att mäns kapitalinkomster var högre än kvinnors.[6] Eftersom såväl arbetsinkomster som kapitalinkomster i genomsnitt var högre för män än för kvinnor, var mäns marknadsinkomster i genomsnitt högre än kvinnors 2022.

Skatter och transfereringar bidrar till att minska de ekonomiska skillnaderna mellan kvinnor och män och skillnaden i disponibel inkomst är därför mindre än skillnaden i marknadsinkomster.

Kvinnors lönerelaterade och försörjningsrelaterade transfereringar var högre än mäns 2022.[7] De lönerelaterade transfereringarna som t.ex. sjukpenning och föräldrapenning var i genomsnitt 44 procent större för kvinnor än för män. Skillnaden berodde till stor del på att kvinnor var sjukskrivna i större utsträckning än män samt på att kvinnor tog

[6] Kapitalinkomsterna är mycket ojämnt fördelade i befolkningen. En liten andel kvinnor och män har mycket höga kapitalinkomster, vilket ökar medelvärdet. De allra flesta har kapitalinkomster som är betydligt lägre än genomsnittet.

[7] Lönerelaterade transfereringar såsom sjukpenning och föräldrapenning har till uppgift att ersätta inkomstbortfall under arbetslivet när individen inte kan förvärvsarbeta på sitt ordinarie arbete på grund av t.ex. sjukdom, föräldraledighet eller vård av barn. Även arbetslöshetsersättning ingår i de lönerelaterade transfereringarna. Försörjningsrelaterade transfereringar såsom barnbidrag, bostadsbidrag, underhållsstöd och studiestöd är skattefria transfereringar och har bl.a. till syfte att utjämna skillnader i försörjningsbörda.

ut en större andel av föräldrapenningen än män. Kvinnors försörjningsrelaterade transfereringar såsom barnbidrag och bostadsbidrag var i genomsnitt 70 procent högre än mäns 2022. Fler kvinnor än män har försörjningsrelaterade transfereringar. Det beror främst på att det är vanligare att kvinnor är ensamstående föräldrar med hemmavarande barn och att flera försörjningsrelaterade transfereringar, såsom underhållsstöd och bostadsbidrag till barnfamiljer, i stor utsträckning går till ensamstående föräldrar. Det är också fler kvinnor än män som studerar och får studiestöd.

Eftersom summan av kvinnors arbetsinkomster och lönerelaterade transfereringar i genomsnitt är lägre än mäns och skatten på sådana inkomster är progressiv, betalar kvinnor mindre inkomstskatt än män. Kvinnor betalar också mindre kapitalinkomstskatt eftersom kapitalinkomsterna är lägre. Kvinnors skatteinbetalningar uppgick 2022 i genomsnitt till 67 procent av mäns, vilket bidrog till att minska skillnaden i disponibel inkomst mellan kvinnor och män som uppgick till 79 procent.

Tabell 2.1 Från marknadsinkomst till disponibel inkomst, 20–64 år, 2022

Medelinkomst i kronor (2022 års priser) och andel i procent

	Medelinkomst för samtliga			Andel med inkomst		Medelinkomst för de med inkomster		
	Kvinnor	Män	Kvinnors andel av mäns inkomst	Kvinnor	Män	Kvinnor	Män	Kvinnors andel av mäns inkomst
Arbetsinkomster	314 923	412 293	76	88	90	358 259	459 046	78
Kapitalinkomster	29 350	73 794	40	69	71	42 262	104 150	41
Marknadsinkomster	**344 273**	**486 087**	**71**	**92**	**94**	**374 054**	**519 533**	**72**
Lönerelaterade transfereringar	30 912	21 450	144	55	43	56 138	49 443	114
Försörjningsrelaterade transfereringar	17 793	10 445	170	63	56	28 337	18 805	151
Samtliga inkomster före skatt	**398 657**	**525 264**	**76**	**99**	**98**	**403 676**	**533 933**	**76**
Skatt	90 297	135 044	67	95	95	95 187	141 848	67
Disponibel inkomst	**308 396**	**390 277**	**79**	**99**	**98**	**312 106**	**396 505**	**79**

Källor: Statistiska centralbyrån (STAR) och egna beräkningar.

Inkomstrelaterade pensioner ökar inkomstgapet men grundskydd och transfereringar minskar skillnaderna

I åldersgruppen 65 år och äldre är pensionsinkomster den största inkomstkällan för både kvinnor och män (se tabell 2.2). Både inkomstgrundad allmän pension och tjänstepension är högre för män än för kvinnor. Båda dessa typer av pension baseras till största del på tidigare arbetsinkomster. De pensioner som inte baseras på tidigare arbetsinkomster, såsom garantipension, inkomstpensionstillägg och övriga pensioner (summan av änkepension, efterlevandepension och privat pension), är däremot i genomsnitt högre för kvinnor än för män. Detta beror på att färre kvinnor i de äldre generationerna förvärvsarbetade. Sammanlagt är mäns pensionsinkomster högre än kvinnors. År 2022 uppgick kvinnors pensionsinkomster i snitt till 74 procent av mäns.

Mäns arbetsinkomster är i genomsnitt högre än kvinnors i åldersgruppen 65 år och äldre. Kvinnors arbetsinkomster i denna åldersgrupp uppgick i genomsnitt till 57 procent av mäns 2022, vilket berodde på att fler män än kvinnor förvärvsarbetade och i större omfattning samt på att lönerna var högre för män än för kvinnor. Skillnaden i arbetsinkomst mellan kvinnor och män är högre i åldersgruppen 65 år än i åldersgruppen 20–64 år. Det beror på att skillnaden i hur mycket kvinnor och män arbetar är större i den äldre åldersgruppen.

Mäns kapitalinkomster är även högre än kvinnors – även i åldersgruppen 65 år och äldre. Kvinnors kapitalinkomster uppgick till 53 procent av mäns 2022. Det berodde främst på att mäns finansiella kapitalvinster och utdelningar från fåmansbolag var högre än kvinnors. Eftersom kvinnor i genomsnitt lever längre än män och ofta ärver makens tillgångar bidrar det till att skillnaden i kapitalinkomster mellan kvinnor och män är mindre i åldersgruppen 65 år och äldre än i åldersgruppen 20–64 år.

Kvinnors inkomster från försörjningsrelaterade transfereringar var i genomsnitt drygt dubbelt så höga som mäns 2022. Detta berodde på att fler kvinnor än män fick bostadstillägg och äldreförsörjningsstöd som en följd av att fler kvinnor än män hade låga pensioner. De lönerelaterade transfereringarna var relativt låga och förhållandevis jämnt fördelade mellan kvinnor och män i åldersgruppen.

Även i åldersgruppen 65 år och äldre bidrar den progressiva inkomstskatten och högre kapitalinkomstskatt till följd av högre kapitalinkomster till att jämna ut skillnaderna i inkomst mellan kvinnor och män. Kvinnors genomsnittliga disponibla inkomst uppgick till 72 procent av mäns i åldersgruppen 65 år och äldre 2022.

Tabell 2.2 Från marknadsinkomst till disponibel inkomst, 65 år och äldre, 2022

Medelinkomst i kronor (2022 års priser) och andel i procent

	Medelinkomst för samtliga			Andel med inkomst		Medelinkomst för de med inkomster		
	Kvinnor	Män	Kvinnors andel av mäns inkomst	Kvinnor	Män	Kvinnor	Män	Kvinnors andel av mäns inkomst
Arbetsinkomster	28 065	49 328	57	22	33	126 125	148 858	85
Kapitalinkomster	54 856	104 407	53	77	78	70 961	134 107	53
Pensioner	219 264	295 753	74	98	98	222 803	301 324	74
Varav								
– inkomstgrundad allmän pension	*140 588*	*182 937*	*77*	*95*	*96*	*147 988*	*191 096*	*77*
– tjänstepension	*47 065*	*90 744*	*52*	*87*	*89*	*53 875*	*102 520*	*53*
– garantipension	*10 461*	*3 925*	*267*	*61*	*23*	*17 060*	*17 342*	*98*
– inkomstpensionstillägg	*3 425*	*2 424*	*169*	*66*	*46*	*5 159*	*4 389*	*118*
– övriga pensioner	*17 724*	*16 123*	*110*	*16*	*11*	*36 023*	*32 115*	*112*
Lönerelaterade transfereringar exkl. pensioner	1 137	1 184	96	3	2	44 042	49 055	90
Försörjningsrelaterade transfereringar exkl. pensioner	8 017	3 965	202	20	10	40 250	38 970	103
Samtliga inkomster före skatt	**311 339**	**454 637**	**68**	**100**	**100**	**312 166**	**455 859**	**68**
Skatt	62 468	107 954	58	99	99	63 356	109 272	58
Disponibel inkomst	250 084	348 400	72	100	100	250 515	348 938	72

Källor: Statistiska centralbyrån (STAR) och egna beräkningar.

3 Kvinnors och mäns arbetsinkomster

För de allra flesta i åldrarna 20–64 år utgör inkomster från arbete, dvs. löne- och företagarinkomster, den största inkomstkällan. Arbetsinkomsten är även viktig för andra inkomster eftersom den till stor del ligger till grund för inkomstbaserade transfereringar såsom sjukpenning, föräldrapenning och inkomstgrundade pensioner. En hög arbetsinkomst ökar även möjligheterna till sparande, vilket på sikt kan bidra till kapitalinkomster. I åldrarna 65 år och äldre utgör inkomster från arbete en betydligt mindre del av inkomsterna än för gruppen 20–64 år.

Avsnittet inleds med en beskrivning av utvecklingen av arbetsinkomster bland kvinnor och män sedan 1995, med fokus på den senaste tioårsperioden. Därefter redogörs för några av de faktorer som bidrar till skillnaden i arbetsinkomst mellan kvinnor och män. Först redogörs för skillnader i anknytning till arbetsmarknaden, t.ex. sysselsättning och arbetstid, och därefter för skillnader i timlön.

3.1 Kvinnors arbetsinkomster är lägre än mäns, men gapet minskar

Kvinnors arbetsinkomster är i genomsnitt lägre än mäns, men skillnaden har minskat under en längre period (se diagram 3.1). Under den senaste tioårsperioden har kvinnors arbetsinkomst i åldersgruppen 20–64 år ökat med i genomsnitt 22 procent medan mäns har ökat med 13 procent. Därmed har arbetsinkomstgapet mellan kvinnor och män minskat från 29 procent till 24 procent. Sedan 2019 har dock arbetsinkomstgapet varit närmast oförändrat. År 2022 sjönk den genomsnittliga arbetsinkomsten i reala termer för både kvinnor och män till följd av den höga inflationen men arbetsinkomstgapet förändrades inte.

Arbetsinkomsten beror på kombinationen av lön per timme och arbetad tid. Att kvinnor har lägre arbetsinkomst än män beror både på att de förvärvsarbetar i mindre utsträckning och på att de har lägre timlön än män. Detta kan visas med ett lönegap och ett timgap, dvs. skillnaden mellan män och kvinnors lön per timme och faktiskt arbetade timmar som andel av mäns.[8] Minskningen av arbetsinkomstgapet över tid kan förklaras av att både timgapet och lönegapet har minskat.

Diagram 3.1 Arbetsinkomst, arbetsinkomstgap, lönegap och timgap i åldersgruppen 20–64 år

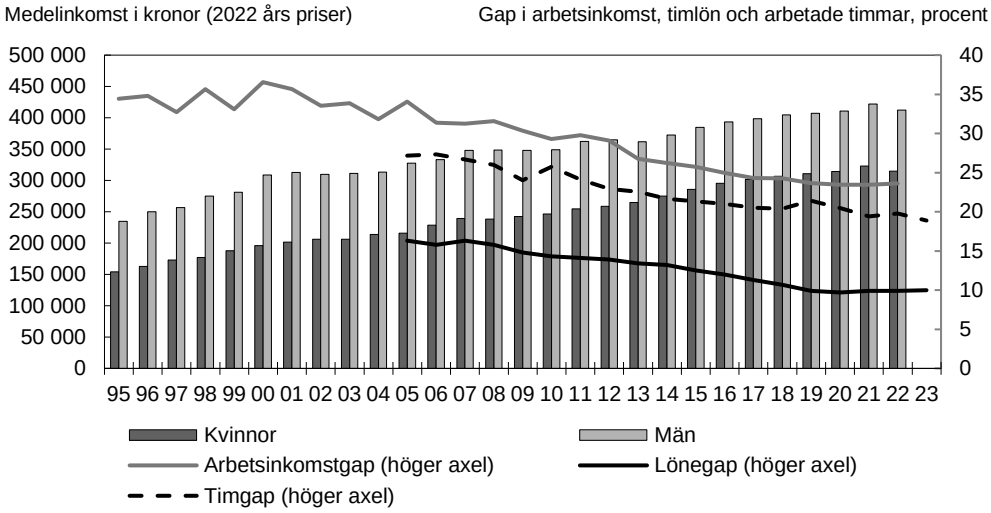

Anm.: Arbetsinkomstgapet beräknas som skillnaden mellan kvinnors respektive mäns genomsnittliga arbetsinkomst som andel av mäns genomsnittliga arbetsinkomst i åldersgruppen 20–64 år oberoende av om de har arbetsinkomst eller inte. Timgapet mäts också i hela befolkningen i åldersgruppen 20–64 år oberoende om de arbetar eller inte. Lönegapet mäts för de som är anställda och näringslivsinkomster ingår därmed inte.

Källor: Statistiska centralbyrån (HEK, TRIF och AKU) och egna beräkningar.

3.2 Kvinnors sysselsättningsgrad är lägre än mäns

En viktig anledning som bidrar till skillnader i arbetsinkomst är att kvinnor i högre grad än män är helt utanför arbetsmarknaden. Det är i stort sett lika vanligt för

[8] Se utförligare definition i Finansdepartementets rapport Teknisk bilaga till Ekonomisk jämställdhet september 2024 på regeringen.se.

kvinnor som för män att vara arbetslösa eller latent arbetssökande[9]. Skillnaden i sysselsättningsgrad, definierad som andelen kvinnor eller män av befolkningen som är sysselsatt i en viss åldersgrupp, beror därmed till största del på att kvinnors arbetskraftsdeltagande är lägre än mäns då fler kvinnor än män är studerande, sjuka eller utför obetalt hemarbete.

Kvinnors sysselsättningsgrad i åldersgruppen 20–64 år har under de senaste tio åren varit 4–6 procentenheter lägre än mäns (se diagram 3.2). Jämfört med andra medlemsstater i EU är Sverige ett av de länder där kvinnor har högst sysselsättningsgrad. Dessutom är skillnaden mellan kvinnors och mäns sysselsättningsgrad liten jämfört med andra medlemsstater.[10]

Diagram 3.2 Sysselsättningsgrad och skillnad i sysselsättningsgrad i åldersgruppen 20–64 år

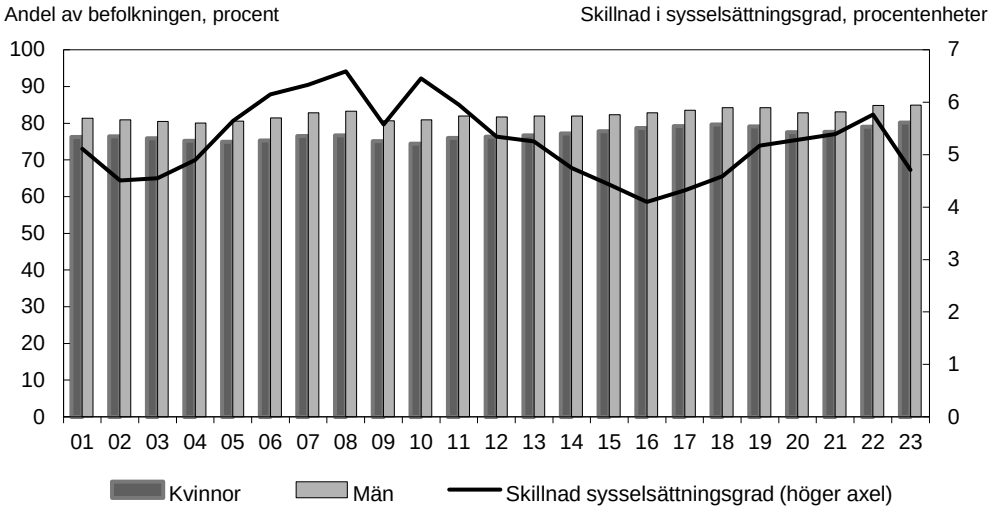

Anm.: Sysselsättningsgrad beräknas som andel kvinnor eller män av befolkningen som är sysselsatt i en viss åldersgrupp.

Källor: Statistiska centralbyrån (AKU) och egna beräkningar.

Sysselsättningsgraden för kvinnor och män varierar mellan olika grupper i befolkningen.[11] Sedan flera decennier är den högst för inrikes födda män. Sysselsättningsgraden är också hög för män födda i övriga Europa och för kvinnor födda i Sverige. Skillnaden i sysselsättningsgrad mellan kvinnor och män födda i Sverige är därför relativt liten. Däremot är skillnaden mellan utrikes födda kvinnor och män stor, både för de födda inom Europa och för de födda utanför Europa. Andelen förvärvsarbetande kvinnor och män varierar även med utbildningsnivå. För kvinnor och män med högst förgymnasial utbildning är sysselsättningsgraden förhållandevis låg. Det gäller särskilt för kvinnor, och skillnaden i sysselsättningsgrad är därför relativt stor i denna grupp. För kvinnor och män med högst gymnasial eller eftergymnasial utbildning är sysselsättningsgraden däremot hög och skillnaden relativt liten.

[9] Latent arbetssökande definieras i AKU som personer som velat och kunnat ta arbete men som inte har sökt arbete.

[10] European Institute for Gender Equality, Gender Equality Index 2023, 2023.

[11] För utförligare beskrivning av sysselsättningsgrad efter härkomst, se prop.2021/22:1 Förslag till statens budget, finansplan m.m. bilaga 3 avsnitt 2.2.

3.3 Förvärvsarbetande kvinnor arbetar färre timmar än män

Utöver att kvinnor förvärvsarbetar i lägre grad än män så arbetar förvärvsarbetande kvinnor också färre timmar än förvärvsarbetande män. Skillnaden beror dels på att kvinnor i större utsträckning än män arbetar deltid, dels på att kvinnor i högre grad än män är frånvarande från arbetet till följd av t.ex. föräldraledighet, vård av barn eller sjukskrivning. Skillnaden beror också på att män arbetar mer övertid/mertid, men detta förklarar endast en liten del av skillnaden i medelarbetstid.

Kvinnors deltidsarbete har minskat

År 2023 arbetade 22 procent av de förvärvsarbetande kvinnorna i åldrarna 20–64 år deltid, jämfört med 10 procent av de förvärvsarbetande männen (se diagram 3.3).

Diagram 3.3 Andel deltidsarbetande i åldersgruppen 20–64 år

Andel av sysselsatta, procent

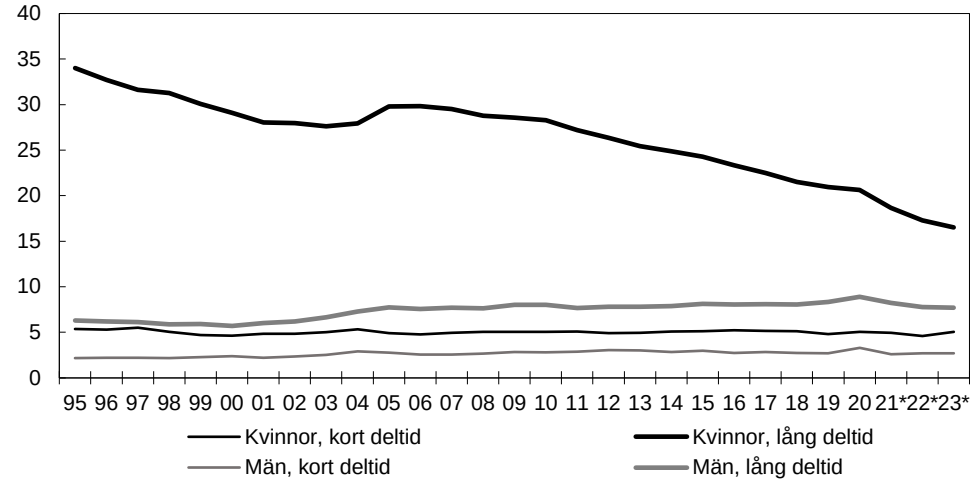

Anm.: För anställda avses med kort deltid en överenskommen arbetstid kortare än 20 timmar per vecka och med lång deltid en överenskommen arbetstid mellan 20 och 34 timmar per vecka. För företagare och medhjälpande hushållsmedlemmar samt anställda utan överenskommen arbetstid avses i stället genomsnittlig arbetstid per vecka.

* I januari 2021 anpassades AKU till Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2019/1700 om fastställande av en gemensam ram för europeisk statistik om personer och hushåll, som grundas på uppgifter på individnivå som samlas in genom urvalsundersökningar, vilket har orsakat tidsseriebrott. Data fr.o.m. 2021 är därför inte helt jämförbara med tidigare år.

Källor: Statistiska centralbyrån (AKU) och egna beräkningar.

De flesta deltidsarbetande kvinnor och män arbetar s.k. lång deltid, dvs. 20–34 timmar per vecka. Andelen kvinnor som arbetar lång deltid har minskat de senaste tio åren och genomsnittlig överenskommen arbetstid har därför ökat. Andelen män som arbetar lång deltid är oförändrad under samma period. Detta är den viktigaste förklaringen till att skillnaden i medelarbetstid bland förvärvsarbetande kvinnor och män har minskat. Deltidsarbetet bland kvinnor har minskat trendmässigt och brett. Andelen som arbetar deltid har minskat i alla åldersgrupper både bland inrikes och utrikes födda kvinnor. Deltidsarbetet har minskat mer i kommunal sektor än andra sektorer. Samtidigt är det en sektor där kvinnor är överrepresenterade.

Andelen som arbetar kort deltid, dvs. kortare än 20 timmar per vecka, har varit i stort sett oförändrad för både kvinnor och män de senaste tio åren. Skillnaden mellan andelen kvinnor och män som arbetar kort och lång deltid är större i grupper där många har en svag anknytning till arbetsmarknaden, t.ex. personer födda utanför Europa och personer med högst förgymnasial utbildning.

Närmare 80 procent av alla som arbetar deltid vill inte öka sin arbetstid. Orsakerna till deltidsarbete har inte förändrats nämnvärt mellan 2022 och 2023. För både kvinnor och män var orsaken i drygt en fjärdedel av fallen ”andra personliga skäl”. Den näst vanligaste orsaken till deltidsarbete var ”inte fått något heltidsarbete/arbetsgivaren erbjuder bara deltidstjänst”. För kvinnor var det knappt en femtedel och för män drygt en femtedel som angav denna orsak. I den sistnämnda gruppen var det dock bara drygt hälften som vill öka sin arbetstid. Tidigare år har orsaken att heltid inte erbjuds varit vanligare än orsaken andra personliga skäl.

En förklaring till att kvinnor oftare än män arbetar deltid är att kvinnor i större utsträckning än män går ned i arbetstid när de får sitt första barn.[12] En annan orsak kan vara att det framför allt i vissa kvinnodominerade sektorer, som t.ex. kommunal sektor, kan finnas en s.k. deltidskultur som påverkar både viljan och möjligheten till heltidsanställning.[13] Arbetsvillkoren kan också begränsa möjligheterna att arbeta heltid.[14]

Kvinnors frånvaro från arbetet är högre än mäns

Kvinnor är i större utsträckning än män frånvarande från arbetet på grund av t.ex. föräldraledighet, vård av barn eller sjukskrivning. År 2023 var kvinnor frånvarande i genomsnitt 9,5 timmar i veckan i åldersgruppen 20–64 år, medan män var frånvarande 7,8 timmar i veckan. Sedan 2013 har skillnaden i kvinnors och mäns frånvaro varierat mellan 1,4 och 2,1 timmar (se diagram 3.4). Den vanligaste orsaken till frånvaro för både kvinnor och män är semester men den bidrar till att minska medelarbetstiden för förvärvsarbetande i ungefär lika stor utsträckning för både kvinnor och män.

Diagram 3.4 Skillnad i frånvaro i åldersgrupp 20–64 år

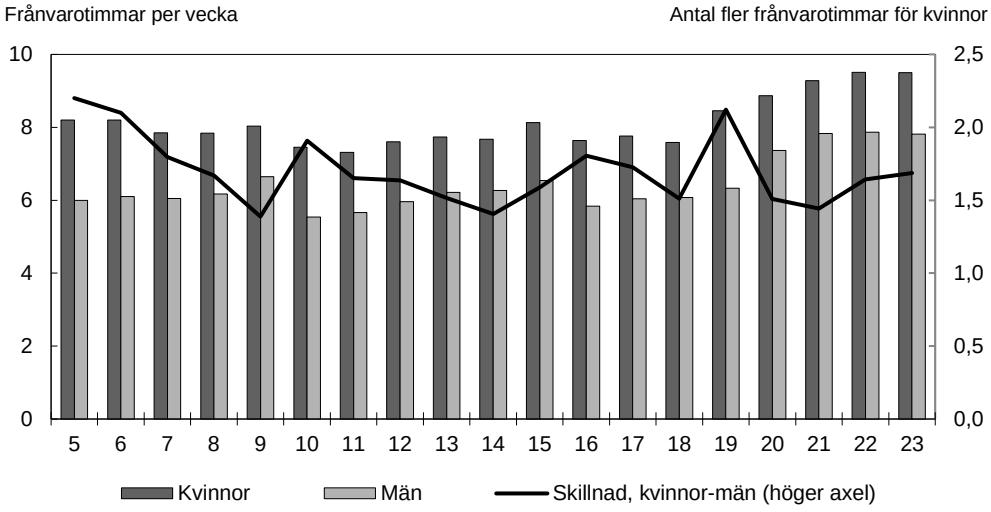

Anm.: Frånvaroorsaker är exempelvis semester, sjukfrånvaro, föräldraledighet eller vård av barn.
Källor: Statistiska centralbyrån (AKU) och egna beräkningar.

Kvinnor tar ut mer föräldraledighet än män

Kvinnor är i högre grad än män frånvarande från arbetet till följd av föräldraledighet. Kvinnor tar i genomsnitt ut en betydligt större andel av föräldrapenningdagarna men även en större del av den obetalda föräldraledigheten vilket gör att skillnaden i

[12] Se bl.a. Angelov m.fl., Parenthood and the Gender Gap in Pay, Journal of Labor Economics 34 (3): 545–79, 2016, Familjepolitik för alla? (Expertgruppen för studier i offentlig ekonomi 2015:5), och prop. 2021/22:1 Förslag till statens budget, finansplan m.m. bilaga 3 avsnitt 2.

[13] Deltidsarbetets betydelse för kvinnors och mäns pensioner – En redovisning av kunskapsläget (ISF, Rapport 2024:3).

[14] Hela lönen, hela tiden – Utmaningar för ett jämställt arbetsliv (SOU 2015:50).

frånvaro på grund av föräldraledighet är större än vad som syns i föräldrapenning-uttaget.[15] I avsnitt 5 finns en fördjupning om hur barns födelse påverkar arbetsinkomst och intjänande till pension.

År 2023 tog kvinnor ut 69 procent av föräldrapenningdagarna (se diagram 3.5). Kvinnors andel av föräldrapenningdagarna har minskat under de senaste decennierna och under de senaste tio åren har andelen minskat med 6 procentenheter. Under de senaste fem åren har dock fördelningen av föräldrapenninguttaget mellan kvinnor och män varit oförändrad.

Uttaget av tillfällig föräldrapenning för vård av sjukt barn, s.k. vab, är jämnare fördelat mellan kvinnor och män än föräldrapenningdagarna. Skillnaden i uttaget av vab-dagar har emellertid inte förändrats lika mycket som skillnaden i uttag av föräldrapenning-dagar. Sedan 2013 har kvinnors andel av vab-dagarna minskat med nästan 2 procentenheter, från 63 till 61 procent. År 2022 och 2023 har dock kvinnors andel av vab-dagarna ökat och mäns minskat något.

Diagram 3.5 Fördelning av dagar med föräldrapenning och tillfällig föräldrapenning vid vård av sjukt barn (vab)

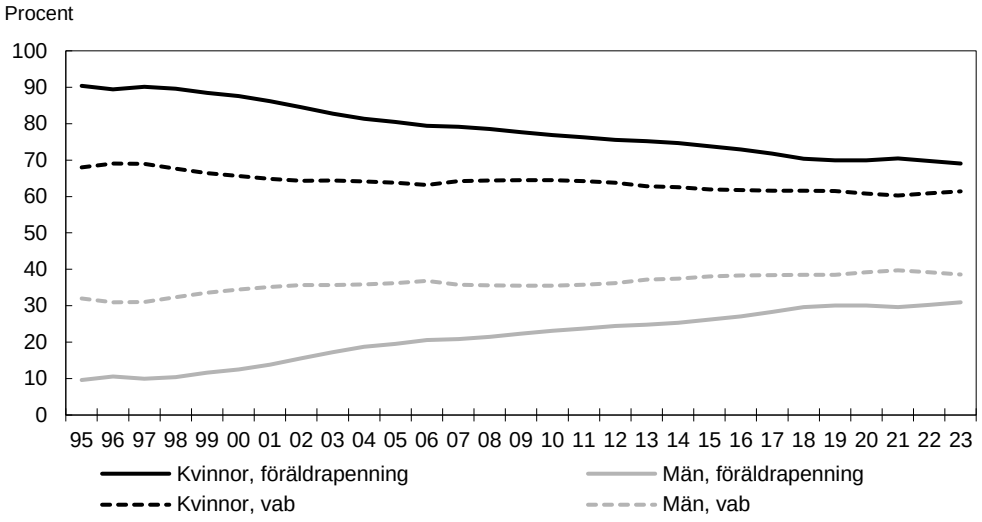

Källa: Försäkringskassan.

Kvinnors sjukfrånvaro är högre än mäns

Sjukpenningtalet[16] är högre för kvinnor än för män. Sjukpenningtalet har varierat kraftigt över tid och variationen har varit större för kvinnor än för män (se diagram 3.6). Svängningarna, som beror på inflödet och sjukskrivningarnas längd, påverkas bl.a. av regeländringar och konjunkturläget.[17]

Sjukpenningtalet ökade för både kvinnor och män mellan 2011 och 2016, men mer för kvinnor. Under perioden 2016–2021 minskade sjukfrånvaron för att återigen öka något från 2022. Pandemin ledde till en temporär ökning av antalet sjukfall, både

[15] Sjukpenningtalet är det genomsnittliga antalet sjukpenningdagar per försäkrad som ersätts av Försäkringskassan. För mer information om uttaget av föräldrapenning ur ett könsperspektiv, se utg.omr. 12 avsnitt 3.6 och Barnhushållens ekonomi – Resultatindikatorer för den ekonomiska familjepolitiken 2023 (Försäkringskassan 2023). Se även Vilka föräldrar använder obetald föräldraledighet? (ISF, Rapport 2023:11).

[16] Sjukpenningtalet är det genomsnittliga antalet sjukpenningdagar per försäkrad som ersätts av Försäkringskassan. Ersättning från Försäkringskassan vid sjukskrivning är en inkomstbortfallsförsäkring för nedsatt arbetsförmåga. Den inkomst man går miste om beräknas enligt reglerna om sjukpenninggrundande inkomst. De första 14 dagarna i sjukperioden får individen sjuklön från arbetsgivaren. Sjukpenningtalet fångar därför inte upp den korta sjukfrånvaron för de som har en anställning. Arbetslösa kan också få sjukpenning.

[17] Exempel på regeländringar som kan påverka sjukfrånvaron är ersättningsgraden, antalet karensdagar, hur länge en sjukskrivning kan fortgå samt längden på sjuklöneperioden som betalas av arbetsgivaren. För vidare läsning se En utvärdering av förändringar i sjukförsäkringens regelverk under 2021 och 2022 (SOU 2024:26).

bland kvinnor och män, men majoriteten av de pandemirelaterade sjukskrivningarna var korta. Pandemins effekt på sjukpenningtalet var därför marginell.[18]

Det finns flera orsaker till skillnaden i sjukfrånvaro mellan kvinnor och män. En orsak kan vara att kvinnor i större utsträckning än män arbetar i yrken och sektorer där den upplevda arbetsmiljön är sämre både organisatoriskt och socialt. Ett större ansvar för hem, barn och föräldrar i kombination med förvärvsarbete kan vara ytterligare en orsak till kvinnors högre sjukfrånvaro.[19] Bland både kvinnor och män är de två vanligaste sjukskrivningsdiagnoserna psykiska sjukdomar och sjukdomar som angriper rörelseorganen (dvs. skelettet, leder och muskler), men psykiska sjukdomar är vanligare för kvinnor.[20] De psykiska sjukdomarna genererar fler långa sjukfall, vilket kan förklara en del av skillnaden mellan kvinnor och män i sjukpenningtalet.[21]

Diagram 3.6 Sjukpenningtalet i åldersgruppen 16–64 år

Antal sjukpenningdagar per försäkrad

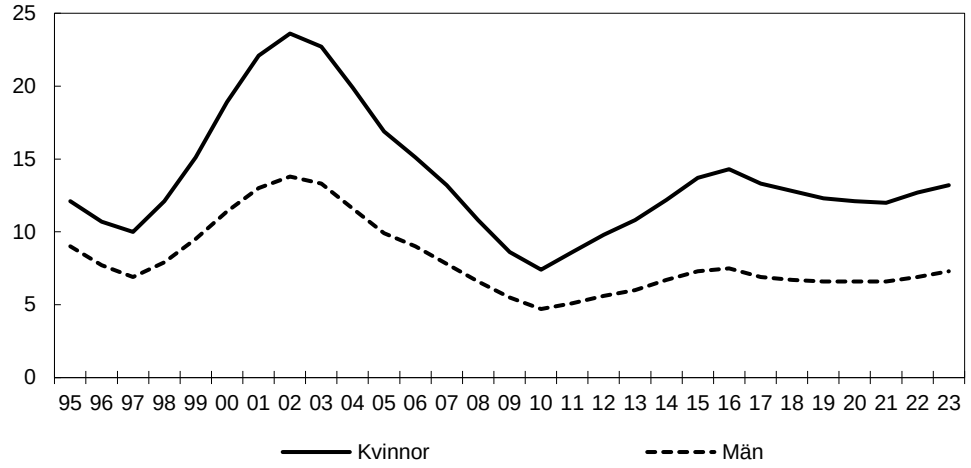

Anm.: Sjukpenningtalet definieras som antalet nettodagar från sjukpenning och rehabiliteringspenning som andel av antalet försäkrade exkl. antalet personer som har aktivitets- eller sjukersättning med hel ersättning. Omräkningen till nettodagar innebär t.ex. att två dagar med halv ersättning blir en nettodag.

Källa: Försäkringskassan.

Timgapet mellan kvinnor och män har minskat

Skillnaderna i sysselsättningsgrad, grad av deltidsarbete och frånvaro summerar till en skillnad i arbetade timmar. Timgapet, som är ett mått på hur många procent färre timmar som kvinnor i genomsnitt arbetar i förhållande till män, har sjunkit över tid till 18 procent 2023 i åldersgruppen 20–64 år (se diagram 3.7).[22]

Timgapet förklaras till största del av att kvinnor i genomsnitt har lägre överenskommen arbetstid än män. Nedgången i timgapet förklaras huvudsakligen av att skillnaden i överenskommen arbetad tid har minskat. Som diagram 3.7 visar är kvinnor utanför arbetskraften i högre grad än män, vilket också bidrar till timgapet. Att kvinnor har högre frånvaro och att män arbetar mer övertid förklarar förhållandevis lite.

[18] Se Aktuellt sjukpenningtal, www.forsakringskassan.se, 2024-04-23.

[19] En kunskapsöversikt av nordisk forskning publicerad under åren 2010–2019 (Jämställdhetsmyndigheten, Rapport 2021:4) visar samband mellan obetalt arbete, familjeliv och sjukfrånvaro med psykiatrisk diagnos. Se även Staland-Nyman m.fl., Gender equality in domestic work and sickness absence – a population-based study on women and men in Sweden, Women & Health No. 4, 2021.

[20] För mer information om diagnoser och sjukskrivning se Socialförsäkringen i siffror 2023 (Försäkringskassan 2023).

[21] En utvärdering av förändringar i sjukförsäkringens regelverk under 2021 och 2022 (SOU 2024:26).

[22] Se Finansdepartementets rapport Teknisk bilaga till Ekonomisk jämställdhet september 2024 för en beskrivning av timgapet dess bidrag.

Diagram 3.7 Timgap och bidrag från olika orsaker i åldersgruppen 20–64 år

Timgap i procent och bidrag från olika orsaker i procentenheter

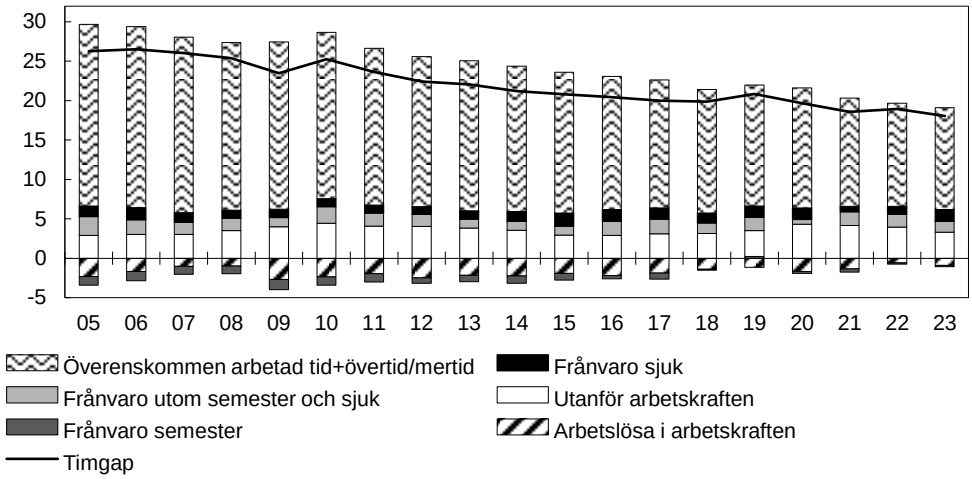

Anm.: Timgapet redovisas i procent och bidragen i procentenheter.

Källor: Statistiska centralbyrån (AKU) och egna beräkningar.

3.4 Kvinnor har lägre lön än män men lönegapet har minskat

Utöver skillnader i faktisk arbetstid påverkas skillnaden i kvinnors och mäns arbetsinkomster av ersättningen per arbetad timme.[23] För att jämföra kvinnors och mäns månadslöner har deltidslöner räknats upp till heltidslöner i detta avsnitt.

Under perioden 2013–2023 minskade skillnaden mellan kvinnors och mäns löner från 13,4 procent till 10,0 procent, men sedan 2019 har skillnaden varit i stort sett oförändrad (se diagram 3.8). I privat sektor minskade skillnaderna mellan 2022 och 2023 bland både arbetare och tjänstemän medan löneskillnaden i offentlig sektor ökade något i regionerna och i staten, men inte i sektorn som helhet.[24]

Könsuppdelningen mellan yrken beror i hög grad på skillnader i kvinnors och mäns utbildningsinriktning, där andelen kvinnor ökar i mansdominerande yrken samt en motsvarande fast svagare utveckling för män. Manligt dominerande yrken har ofta ett högre löneläge och en ökad andel kvinnor i mansdominerade yrken är en av förklaringarna till att den ovägda löneskillnaden mellan kvinnor och män minskat under perioden.[25]

Den kvarstående löneskillnaden mellan kvinnor och män efter att hänsyn har tagits till skillnader vad gäller ålder, utbildning, sektor, yrke och arbetstid kallas för det standardvägda lönegapet. År 2023 uppgick det standardvägda lönegapet till 4,8 procent och sedan 2013 har det minskat med 1 procentenhet. Det standardvägda lönegapet har dock förändrats relativt lite sedan 2015. Att lönegapet har minskat mer än det standardvägda lönegapet den senaste tioårsperioden innebär att den minskade skillnaden mellan kvinnors och mäns löner till stor del, men inte helt, beror på minskade skillnader i ålder, utbildning, sektor, yrke och arbetstid.

Den löneskillnad som kvarstår efter standardvägningen visar att det finns andra faktorer som påverkar löneskillnaderna än de faktorer som det kontrolleras för. Det kan finnas både sakliga och osakliga förklaringar. Orsaker som ofta förs fram som

[23] I detta avsnitt analyseras löneinkomster vilket innebär att inkomster från näringsverksamhet inte ingår, till skillnad från i övriga delar av avsnitt 3.

[24] Löneskillnader mellan kvinnor och män 2023 (Medlingsinstitutet 2024).

[25] Se Löneskillnader mellan kvinnor och män 2023 (Medlingsinstitutet 2024).

förklaringar för löneskillnaden mellan kvinnor och män är skillnader i arbetsuppgifter inom samma yrke, förutsättningar inom olika sektorer, diskriminering, kvinnor och mäns attityder eller val av utbildning.[26]

Diagram 3.8 Lönegap och standardvägt lönegap

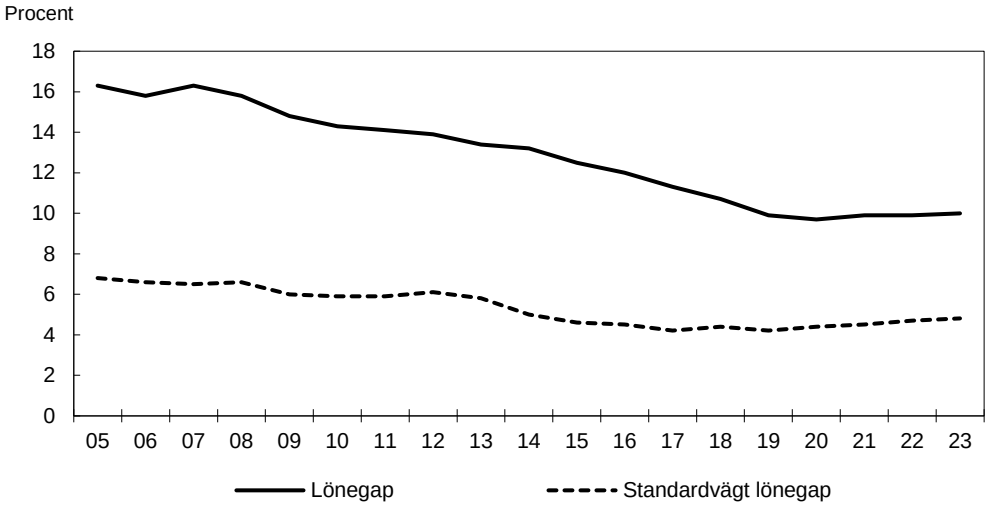

Anm.: Lönegapet mäter procentuell skillnad mellan kvinnors och mäns månadslöner uppräknade till heltid. Det standardvägda lönegapet är det lönegap som kvarstår när hänsyn tagits till att kvinnor och män har olika ålder, utbildning och arbetstid samt arbetar inom olika yrken och sektorer. Det standardvägda lönegapet är beräknat med standard för svensk yrkesklassificering (SSYK12 nivå 4).

Källa: Medlingsinstitutet.

Skillnader i lön inom yrken mellan kvinnor och män påverkar också lönegapet

En viktig förklaring till lönegapet är att kvinnor och män i stor utsträckning arbetar inom olika yrken, där kvinnodominerade yrken i genomsnitt har lägre löner än mansdominerade. Det senaste decenniets forskning har även visat på vikten av löneskillnader inom yrken för att förklara lönegapet mellan kvinnor och män. Claudia Goldin är en av de främsta forskarna inom ekonomisk jämställdhet och tilldelades 2023 Sveriges riksbanks pris i ekonomisk vetenskap. Hennes forskning visar att lönegapet i USA till större del beror på skillnader mellan kvinnor och män inom samma yrke, snarare än att de arbetar i olika yrken.[27]

Motsvarande analys på svenska data visar att andelen av lönegapet, när man kontrollerar för skillnader i observerbara egenskaper som utbildning och ålder, som förklaras av skillnader mellan yrken är ungefär 60 procent och att resterande 40 procent av lönegapet utgörs av löneskillnader inom yrken.[28] Det betyder att löneskillnader mellan och inom yrken båda är viktiga delförklaringar av lönegapet i Sverige. En möjlig delförklaring till skillnaderna inom yrken är att kvinnor och män inom samma yrke arbetar på arbetsplatser med olika egenskaper, samt har olika arbetsuppgifter.

Studier för olika länder, inklusive Sverige, visar på en arbetsplatssortering där kvinnor oftare arbetar i s.k. familjevänliga arbeten jämfört med män inom samma yrkesgrupp.[29] Dessa arbeten erbjuder ofta mer utbytbarhet mellan arbetstagare. Män däremot har i

[26] Se utförligare diskussion om den kvarstående löneskillnaden i Löneskillnader mellan kvinnor och män 2023 (Medlingsinstitutet 2024).

[27] Goldin, A grand gender convergence: Its last chapter, American economic review, 104(4), 1091-1119, 2014.

[28] Se Finansdepartementets rapport Teknisk bilaga till ekonomisk jämställdhet september 2024 för en mer utförlig beskrivning.

[29] Hotz, Johansson och Karimi, Parenthood, family friendly workplaces, and the gender gaps in early work careers, National Bureau of Economic Research, No. w24173, 2018.

större utsträckning än kvinnor arbeten med låg utbytbarhet och med högre krav på tillgänglighet vilket ofta innebär att fler arbetade timmar ökar avkastningen per arbetad timme och i sin tur bidrar till att lönegapet varierar även mellan olika yrken. Den här arbetsplatssorteringen och dess effekter på lönegapet uppstår i stor utsträckning i samband med första barnet.[30] Det finns även forskning som visar på att andra faktorer bidrar till löneskillnader inom yrken, t.ex. att män får högre ersättning än kvinnor för samma observerade egenskaper.[31]

4 Kvinnors och mäns pensionsinkomster

I detta avsnitt analyseras pensioner och grundskyddet för pensionärer. Eftersom det inte finns någon fast pensionsålder definieras pensionärer som de som har tagit ut allmän pension eller har äldreförsörjningsstöd. Lägsta ålder för uttag av allmän pension var tidigare 61 år men höjdes till 62 år 2020 och till 63 år 2023.

I avsnittet analyseras utvecklingen av pensionsgapet, dvs. skillnaden mellan kvinnors och mäns pensionsinkomster i relation till mäns pensionsinkomster. Därefter redogörs för intjänandet till det allmänna pensionssystemet. I avsnittet efter redovisas hur ekonomisk utsatthet bland pensionärer har utvecklats. Avslutningsvis analyseras hur de senaste årens högre grundskydd har påverkat antalet garantipensionärer och drivkrafterna till arbete.

4.1 Pensionsgapet har minskat

Pensionsgapet har minskat från 30 procent 2003 till 26 procent 2024 (se diagram 4.1). Minskningen drivs av att skillnaden i allmän inkomstgrundad pension har minskat betydligt. Bidraget till pensionsgapet har under perioden minskat från 29 till 14 procentenheter. Det beror på att skillnaderna i arbetsinkomst och därmed skillnaden i intjänandet till pension mellan kvinnor och män har minskat över flera decennier. Bidraget till pensionsgapet från tjänstepension har däremot ökat från 10 till 16 procent under samma period. Det beror till stor del på att en större andel män än kvinnor har arbetsinkomster över 7,5 inkomstbasbelopp. Inkomster över denna nivå innebär ofta en tjänstepension som är mer än en kompensation för att dessa individer inte får pensionsrätter över taket i det allmänna pensionssystemet.

De som har inkomstgrundad pension under en viss nivå, eller ingen alls, och är 66 år eller äldre, kan få garantipension. Det är vanligare att kvinnor har garantipension och den bidrar därför till att minska pensionsgapet. I takt med att kvinnor har fått högre inkomstgrundad pension och att garantipensionen därför har minskat i betydelse har den utjämnande effekten av garantipension minskat. År 2020 och 2022 höjdes garantipensionen och inkomstpensionstillägget infördes 2021.[32] Dessa regeländringar har bidragit till att minska pensionsgapet de senaste åren. Därutöver har den höga inflationen de senaste åren också inneburit att garantipensionen har ökat snabbare än inkomstpensionen eftersom garantipensionen är prisindexerad. Även änkepension, som är en förmån under utfasning, bidrar fortfarande till utjämning.

[30] Kleven, Landais, Posch, Steinhauer och Zweimüller, Child penalties across countries: Evidence and explanations, AEA Papers and Proceedings, Vol. 109, pp. 122-126, 2019 samt Azmat, Hensvik och Rosenqvist, Familjebildning och karriär – konsekvenser av oförutsägbar frånvaro, IFAU Rapport 2020:11, 2020.

[31] Karriärutveckling för högutbildade kvinnor och män i Sverige (IFAU Rapport 2018:8, 2018).

[32] Garantipensionen höjdes med 200 kronor per månad i januari 2020 och ytterligare 1 000 kronor per månad i augusti 2022. Inkomstpensionstillägget är en förmån som mest är 600 kronor per månad till de som har en inkomstgrundad allmän pension i intervallet 9 590–18 110 kronor per månad. Inkomstpensionstillägget finansieras av staten i likhet med garantipensionen.

Diagram 4.1 Pensionsgap och bidrag från olika typer av pension

Pensionsgap i procent och bidrag i procentenheter

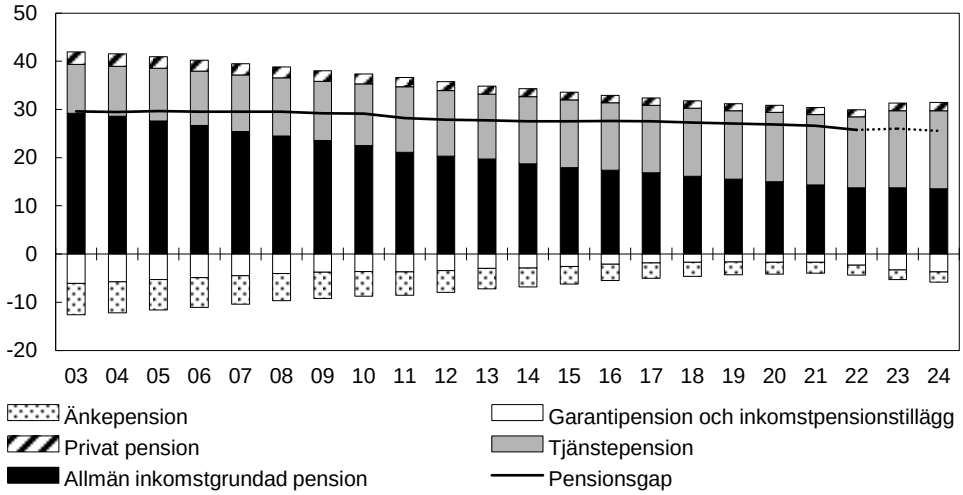

Anm.: I beräkningen ingår endast pensioner. Bostadstillägg för pensionärer och äldreförsörjningsstöd ingår därför inte.

Källor: Statistiska centralbyrån (STAR 2003–2010, TRIF 2011–2022) och modellframskrivning med Fasit och Finansdepartementets makroprognos 2023 och 2024.

4.2 Pensionen påverkas inte enbart av arbetsinkomster

Det allmänna pensionssystemet bygger på en livsinkomstprincip, vilket innebär att intjänandet till pension huvudsakligen grundas på arbetsinkomster under hela arbetslivet, även åren som pensionär. Intjänandet till den allmänna inkomstpensionen påverkas till viss del även av annat än arbetsinkomster. Det finns därutöver ett grundskydd som vid pension kompletterar inkomstpensionen. Att pensionen påverkas av mer än arbetsinkomster gynnar i högre grad kvinnor, som i genomsnitt har lägre arbetsinkomster än män, och verkar utjämnande på pensionsgapet.

Intjänandet till den allmänna inkomstgrundade pensionen beräknas på summan av pensionsgrundande inkomst (PGI) och pensionsgrundande belopp (PGB). Som PGI räknas arbetsinkomster och inkomstersättningar, som t.ex. sjukpenning, föräldrapenning, a-kassa och inkomstrelaterad sjuk- och aktivitetsersättning. PGB är en särskild kompensation för värnplikt, studier, barnår samt sjuk- och aktivitetsersättning på garantinivå.

Stigande antal arbetade timmar bland kvinnor och minskande lönegap har minskat skillnaden i intjänande till det allmänna pensionssystemet mellan kvinnor och män i alla åldrar mellan 2004 och 2022 (se diagram 4.2). År 2022 varierar skillnaden mellan 8–18 procent över de olika åldrarna. För de som är drygt 20 år är skillnaden som störst. Det beror till stor del på att fler kvinnor än män studerar. Ett lågt intjänande i början av yrkeslivet har vanligtvis en större negativ effekt på den framtida pensionen än ett lågt intjänande i slutet.[33]

[33] Se Tumregler för pensionen – För dig som sparar till eller planerar att ta ut pension (Pensionsmyndigheten 2024).

Diagram 4.2 Kvinnors intjänande till allmän inkomstgrundad pension i relation till mäns i olika åldrar 2004 och 2022

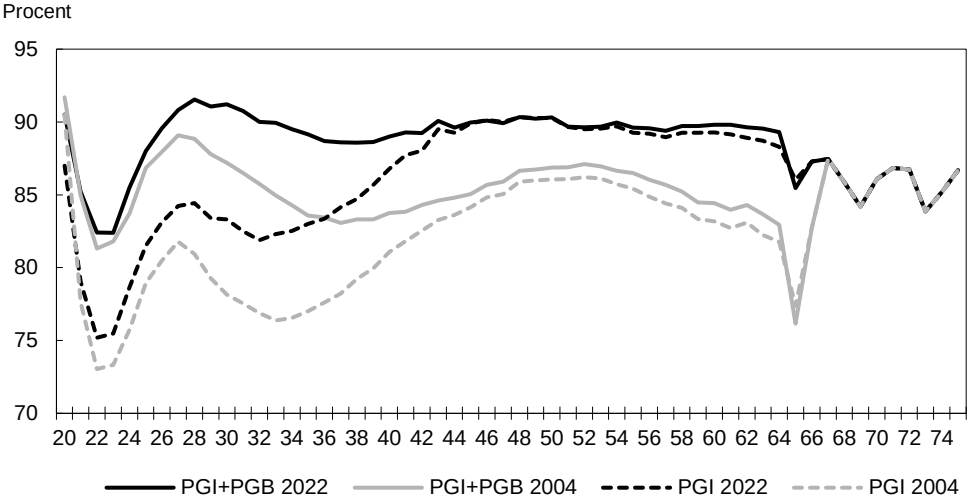

Anm.: Även arbetsinkomster efter att man tagit ut allmän pension bidrar till ökad inkomstgrundad pension.
Källor: Pensionsmyndigheten och egna beräkningar.

Att skillnaden i intjänandet till den allmänna inkomstgrundande pensionen mellan kvinnor och män är mindre än gapet i arbetsinkomster beror på att inkomstersättningarna är pensionsgrundande och på den komplettering som PGB ger. Båda dessa delar av regelverket bidrar i högre grad till att höja kvinnors pensioner än mäns och kan därför sägas verka utjämnande på pensionsgapet. Män har i genomsnitt högre inkomster från a-kassa, men övriga inkomstersättningar tillfaller i högre grad kvinnor som har högre frånvaro av dessa skäl. PGB kompletterar framför allt under den första halvan av yrkeslivet i samband med studier och under småbarnsåren. Kvinnor tilldelas PGB i högre grad än män av dessa skäl, vilket bidrar till att utjämna det totala intjänandet. Under den senare delen av yrkeslivet är det vanligare med sjukersättning bland kvinnor än män och därför kompenseras kvinnor i högre grad än män med PGB även under den senare delen av arbetsför ålder. PGB:s utjämnande effekt har minskat något mellan 2004 och 2022.

Skillnaderna i intjänande mellan kvinnor och män begränsas också av att det finns ett tak i det totala intjänandet på 7,5 inkomstbasbelopp per år. Eftersom andelen män som har ett intjänande över taket är högre än andelen kvinnor verkar taket utjämnande på intjänandet till den allmänna pensionen.

Sammantaget finns det flera delar i det allmänna pensionssystemet som verkar utjämnande på pensionsgapet. En stor del av pensionsgapet förklaras dock av skillnader i tjänstepension. Många avtal betalar in till tjänstepension även när personer är föräldralediga, vilket verkar begränsande på pensionsgapet.

Antalet intjänandeår har också betydelse för pensionsgapets storlek. Mellan 2004 och 2023 har antalet intjänandeår ökat med 12 år respektive 2 år bland svenskfödda kvinnor respektive män som pensionerade sig respektive år. Skillnaden mellan dessa kvinnor och män i antalet intjänandeår var 0,8 år bland de som pensionerade sig 2023.

Skillnaden i allmän inkomstgrundad pension mellan kvinnor och män kommer fortsätta att minska något framöver. Men så länge kvinnors arbetsinkomster är så pass mycket lägre än mäns, till följd av färre arbetade timmar och lägre timlön, kommer det att finnas ett pensionsgap under en överskådlig tid framöver.

4.3 Kvinnor tar i högre grad del av grundskyddet

Att tillämpa en livsinkomstprincip genomgående i ett pensionssystem är inte möjligt om man vill ha någon form av skyddsnät inom ramen för pensionssystemet. Grundskyddet för äldre är ett socialt skyddsnät som syftar till att ge en tillräcklig ekonomisk standard till alla pensionärer oavsett deras tidigare inkomst eller arbetslivets längd.

Både antalet och andelen pensionärer med garantipension har ökat de senaste åren (se diagram 4.3). Andelen kvinnor med garantipension har ökat från 42 procent 2019 till 74 procent 2024. Under samma period har andelen män tredubblats från 12 procent till 36 procent. Det beror dels på regeländringar som höjt garantipensionen, dels på att de senaste årens höga inflation har inneburit stor uppskrivning av förmånen. En högre maximal nivå på garantipension medför att fler får förmånen. Den högre garantipensionen innebär även att kommande pensionärer kommer att ta del av den i både högre grad och i större omfattning. För befintliga pensionärer som inte längre arbetar har skillnaden i disponibel inkomst mellan de som har arbetat och de som inte arbetat minskat.

Diagram 4.3 Antal och andel pensionärer som har garantipension

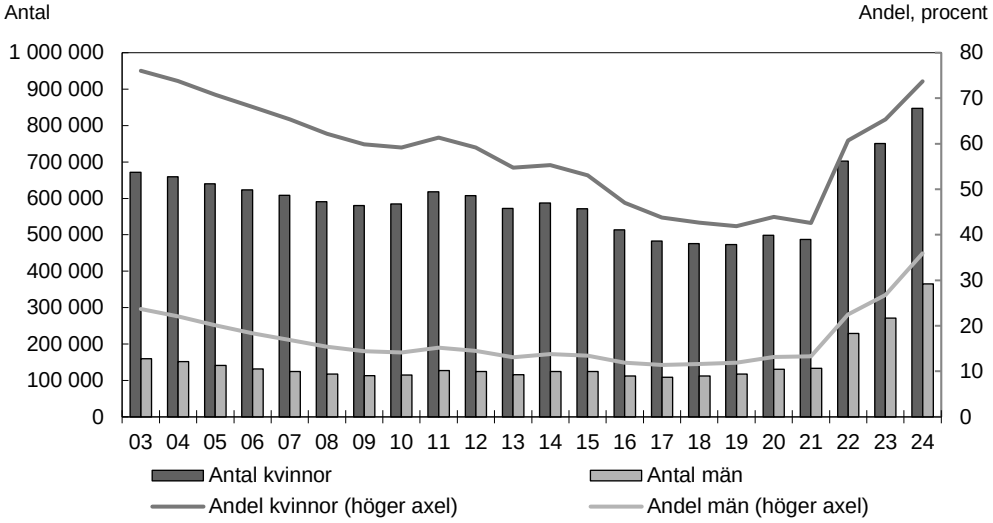

Anm.: I diagrammet redovisas de som har allmän pension i december månad och är folkbokförda. För år 2024 redovisas maj månad.

Källa: Pensionsmyndigheten.

Bostadstillägget för pensionärer är också en del av grundskyddet. Det reduceras i högre grad och för fler inkomstslag än garantipensionen. Andelen kvinnor med bostadstillägg för pensionärer har sjunkit över tid och var 20 procent i maj 2024 (se diagram 4.4). Bland män har andelen med bostadstillägg för pensionärer ökat något sedan 2010 och var 9 procent i maj 2024. Bostadstillägget för pensionärer höjdes 2020 och 2022.[34]

[34] Bostadstillägget för pensionärer höjdes i två steg 2020 och 2022 så att maximalt belopp ökade med 980 kronor per månad respektive 750 kronor per månad. Äldreförsörjningsstödet höjdes med 200 kronor per månad 2022.

Diagram 4.4 Antal och andel pensionärer som har bostadstillägg för pensionärer

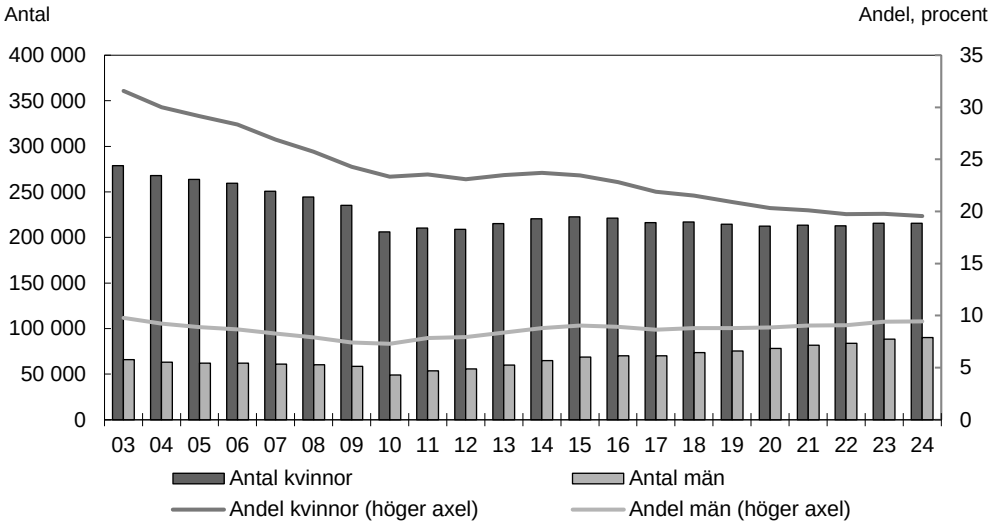

Källor: Pensionsmyndigheten och egna beräkningar.

4.4 Andelen ekonomiskt utsatta pensionärer har sjunkit mer för kvinnor än för män

Andelen med låg relativ ekonomisk standard[35] beräknas ha sjunkit för pensionärer de senaste åren och mer för kvinnor än män (se diagram 4.5). Reformer i grundskyddet och indexeringen av garantipensionen har bidragit och har i högre grad tillfallit kvinnor. Även andelen med låg inkomststandard[36] har sjunkit något för pensionärer och skillnaden mellan kvinnor och män är liten.

Diagram 4.5 Andel pensionärer med låg relativ ekonomisk standard och låg inkomststandard

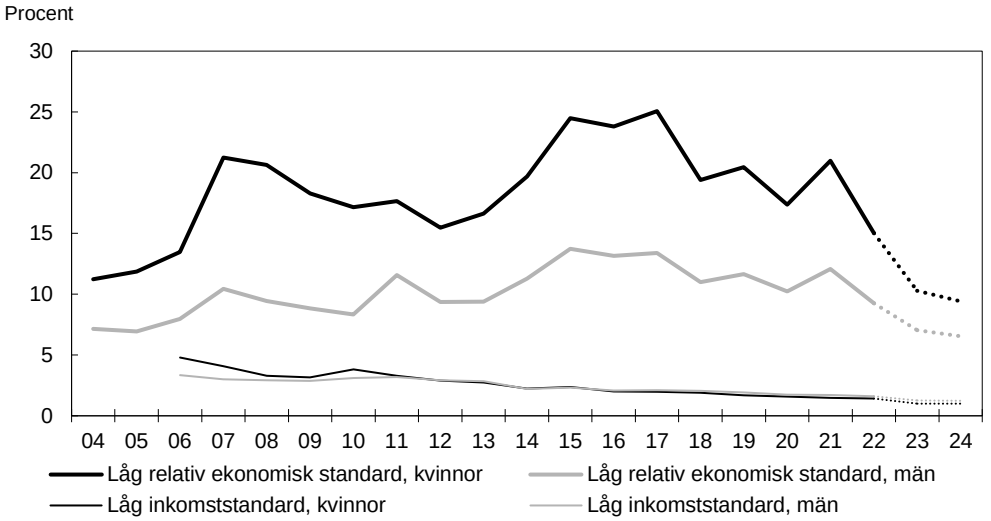

Källor: Statistiska centralbyrån (STAR) 2004–2022, framskrivning i Fasit med utfall och makroprognos 2023 och 2024.

[35] Andel med låg relativ ekonomisk standard är ett relativt mått och mäts som andelen individer som har en ekonomisk standard under 60 procent av medianen. Ekonomisk standard mäts som hushållets totala disponibla inkomst dividerat med en ekvivalensskala. Ett ensamhushåll har värdet ett i ekvivalensskalan. Ett hushåll med två vuxna har värdet 1+0,51=1,51 i ekvivalensskalan. Till skillnad från andra analyser i denna bilaga så är detta ett mått som mäts på hushållet och inte på den enskilda individen.

[36] Andel med låg inkomststandard är ett absolut fattigdomsmått som används för att klassa hushåll och individer med låga inkomster. Måttet beskriver hur väl hushållets inkomster räcker för att betala nödvändiga omkostnader som mat, boende, barnomsorg, lokala resor och så vidare. Låg inkomststandard innebär att inkomsterna inte räcker för att betala för dessa levnadsomkostnader.

Men drivkrafterna till arbete har försvagats

Samtidigt som grundskyddet har förstärkts innebär det också att livsinkomstprincipen och drivkrafterna till arbete i pensionssystemet har försvagats. Drivkrafterna till arbete i pensionssystemet och grundskyddet för pensionärer mäts med marginaleffekter.[37] Marginaleffekterna i pensionssystemet anger hur mycket den disponibla inkomsten reduceras som pensionär till följd av ytterligare en intjänad krona i allmän inkomstgrundad pension.[38]

För de som kommer att ta del av grundskyddet är marginaleffekterna höga, vilket innebär att det i lägre grad lönar sig att gå upp till heltid från deltid eller att anstränga sig för att få en bättre löneökning för att öka sitt intjänande till pension. Det beror på att garantipensionen räknas av från allmän inkomstgrundad pension. För de med lägre allmän inkomstgrundad pension reduceras den med 100 procent, dvs. krona för krona, och för den med lite högre pension med 48 procent.

Bostadstillägget för pensionärer är behovsprövat och reduceras för samtliga inkomster utom inkomstpensionstillägget, vilket innebär mycket höga marginaleffekter. Inkomstpensionstillägget reduceras i intervallet där den allmänna inkomstgrundade pensionen är ca 14 900–18 100 kronor per månad. I detta intervall kan den totala marginaleffekten vara över 100 procent om personen samtidigt har bostadstillägg för pensionärer. Det innebär att disponibel inkomst under åren som pensionär kan bli lägre av att öka sin arbetsinsats under arbetslivet.

Inkomstskatten bidrar också till marginaleffekterna. Mellan 2019 och 2024 har inkomstskatten sänkts och i en stor del av inkomstintervallet är marginalskatten lägre 2024 än 2019.

För att få en bild av hur marginaleffekterna har förändrats de senaste åren och hur vanligt det är med höga marginaleffekter för kommande pensionärer har marginaleffekterna beräknats för befintliga pensionärer 2019 och 2024. Andelen pensionärer med marginaleffekter över 60 procent har ökat bland både kvinnor och män mellan 2019 och 2024 till följd av att fler tar del av grundskyddet (se diagram 4.6). Fler kvinnor än män har höga marginaleffekter som pensionärer eftersom kvinnor i högre grad tar del av grundskyddet. Andelen som har marginaleffekter under 30 procent har också ökat och framför allt för män. Det beror på sänkt inkomstskatt.

Kommande pensionärers arbetsliv är inte detsamma som befintliga pensionärers. Bland dagens pensionärer har kvinnor ofta haft ett lägre arbetskraftsdeltagande än blivande pensionärer, vilket talar för att kommande pensionärer kommer ha lägre marginaleffekter. Men bland kommande pensionärer finns det också en större andel som inte har haft pensionsgrundande inkomster i Sverige hela yrkeslivet och därmed har ett mer begränsat intjänande. Det talar för att den gruppen kommer att ha högre marginaleffekter. En åldersuppdelad analys av de som är pensionärer i dag visar att skillnaderna i marginaleffekter mellan yngre och äldre pensionärer är begränsade.

[37] Se Finansdepartementets rapport Teknisk bilaga för ekonomisk jämställdhet september 2024 för beskrivning.

[38] Beräkningarna utgår från att pensionsåldern är given och visar därför effekterna av att förändra sin arbetstid eller lön. Att senarelägga tidpunkten för uttag av pension beaktas inte.

Diagram 4.6 Marginaleffekter i pensionssystemet och grundskyddet för pensionärer 2019 och 2024

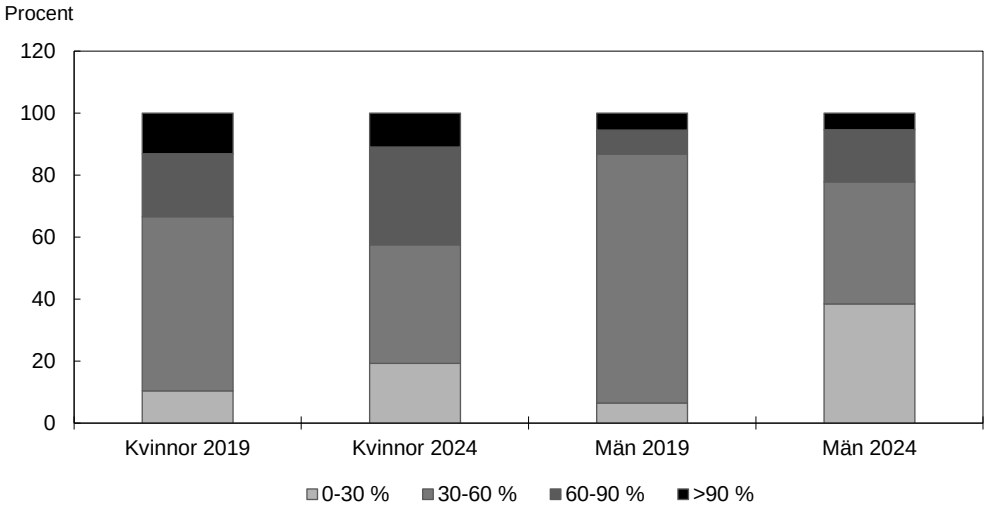

Källor: Pensionsmyndigheten och egna beräkningar.

För de som har haft en låg arbetsinkomst under arbetslivet och ett lågt eller obefintligt sparande är det oftast sent att göra något åt det när man närmar sig pensionen. Det är fler kvinnor än män som är i den situationen. Att förlänga arbetslivet och senarelägga pensionen har i allmänhet större effekt på pensionen än att öka arbetstiden de sista åren innan pension.

5 Inkomster påverkas vid familjebildning

En stor del av skillnaden i arbetstid och arbetsinkomst mellan kvinnor och män uppstår när de får barn, dels för att kvinnor tar ut en större del av föräldraledigheten och fler dagar för vård av barn, dels för att fler kvinnor än män går ned i arbetstid när barnen är yngre. Detta kan också påverka den framtida pensionen.

I detta avsnitt beskrivs hur skillnaden i föräldrars arbetsinkomst, taxerad förvärvsinkomst[39] och intjänande till allmän pension påverkas på kort sikt när de får barn. Avslutningsvis redovisas typfall som visar hur fördelning av föräldraledighet vid barns födelse eller vård av barn samt deltidsarbete kan påverka pensionen.

5.1 Ojämn fördelning av föräldrapenninguttag och obetald föräldraledighet

I avsnitt 3 visades att kvinnor tar ut ungefär 70 procent av föräldrapenningdagarna och att utvecklingen mot ett jämnare uttag har stannat av de senaste åren. Den totala föräldraledigheten är emellertid än mer ojämnt fördelad då kvinnor tar en större del obetald föräldraledighet än män.

Försäkringskassan har gjort en uppskattning av föräldrars totala föräldraledighet under det första barnets första två år.[40] Kvinnor som fick sitt första barn 2021 var i

[39] Taxerad förvärvsinkomst utgör summan av kontant bruttolön, inkomst av aktiv näringsverksamhet samt lönerelaterade ersättningar som sjukpenning, föräldrapenning och tillfällig föräldrapenning före skatt.

[40] Både den totala föräldraledighetens längd och antalet dagar utan föräldrapenning är skattade uppgifter som tagits fram utifrån ett antal antaganden. Se Betald och obetald föräldraledighet – Hur flexibla är föräldrar under barnens två första levnadsår? (Försäkringskassan, Socialförsäkringsrapport 2020:3).

genomsnitt föräldralediga i 12,4 månader, varav 4,1 månader obetald ledighet, medan männen i genomsnitt var föräldralediga 4,4 månader, varav 1,2 obetald ledighet.[41]

Fördelningen mellan betald och obetald ledighet beror bl.a. på föräldrarnas ålder, härkomst, lönenivå innan första barnets ankomst, yrke och arbetsmarknadssektor. Inspektionen för socialförsäkringen (ISF) har analyserat den totala föräldraledigheten för barn födda 2014–2017 och noterar en utveckling mot en större andel obetald föräldraledighet bland båda föräldrarna, men kvinnors obetalda ledighet ökar mer än männens. Dessutom konstaterar ISF stora skillnader i ökningen av obetald föräldraledighet där mer ”resursstarka” föräldrapar (dvs. med hög inkomst, hög utbildning eller där båda är inrikes födda) totalt sett är föräldralediga längre samt att kvinnorna bland dessa par har mer obetald ledighet än i mindre resursstarka familjer. I dessa familjer tar pappan förvisso ut fler dagar med föräldrapenning än pappor i mindre resursstarka familjer, men mammor kompletterar sin och pappans betalda ledighet med att vara mer ledig utan betalning under barnets första två år.

Dessutom spelar normer på arbetsplatsen och i samhället en viktig roll för fördelningen av föräldraledighet och dess längd. I en studie av svenska arbetsplatser problematiserar forskarna pappors längd av föräldraledighet.[42] På stora privata svenska företag tar pappor kort ledighet. I intervjuer anger papporna att längden på ledigheten snarare bestämts av arbetsplatsens förväntningar än utifrån familjens ekonomiska överväganden. Även på arbetsplatser där längre pappaledighet är mer förekommande vittnar intervjuer om att trots att arbetsplatsen uppmuntran till längre pappaledighet, ställer sig arbetsgivare och kollegor oförstående till pappor som begär en lika lång ledighet som den kvinnor på samma arbetsplats brukar ta.

5.2 Fördelning av föräldraledighet och deltidsarbete kan få långvariga konsekvenser

Fram till första barnets födelse följer kvinnors och mäns inkomster nästan samma utveckling men vid första barnets födelse uppstår betydande och ibland varaktiga skillnader.[43] Kvinnors genomsnittliga arbetsinkomst minskar, inte bara under föräldraledigheten utan också för att många mammor går ned i arbetstid efter föräldraledigheten. Både arbetad tid och löneutveckling är viktiga förklaringar till att skillnaden i arbetsinkomst ökar bland föräldrar. Barn kan även påverka karriärmöjligheterna och därutöver är kvinnor mindre benägna att bli chefer efter att ha fått barn vilket är en bidragande orsak till kvinnors underrepresentation på chefspositioner.[44]

De negativa effekterna av familjebildning på kvinnors arbetsinkomster minskade avsevärt under 1960- och 1970-talen och under början av 1980-talet, men minskningstakten avtog från slutet av 1980-talet och framåt. Även mäns arbetsinkomster sjunker i samband med det första barnets födelse, men betydligt mindre.[45]

Det är inte unikt för Sverige att skillnaden mellan kvinnors och mäns arbetsinkomst ökar efter det första barnets födelse. En jämförelse mellan Danmark, Storbritannien, Sverige, Tyskland, USA och Österrike visar att kvinnors arbetsinkomster minskar i

[41] Underlag från Försäkringskassans statistik över föräldrapenning och skattad föräldraledighet, 2024.

[42] Haas och Hwang, Policy is not enough – the influence of the gendered workplace on fathers' use of parental leave in Sweden, Community Work & Family, 2019.

[43] Se IFAU:s forskningssammanfattning om kvinnor och män på arbetsmarknaden (www.ifau.se).

[44] Bygren och Gähler, Kvinnors underrepresentation på chefspositioner - en familjeangelägenhet?, Ekonomisk debatt, 2008.

[45] Sundberg, Arbetsmarknadseffekter av att få barn i Sverige, IFAU Rapport 2024:13, 2024.

samtliga länder, men mindre i Danmark och Sverige än i övriga länder.[46] Familjebildningens olika inverkan på kvinnor och män är i dag den främsta orsaken till det kvarvarande könsgapet i arbetsmarknadsutfall i höginkomstländer.[47]

Diagram 5.1 visar skillnaden i arbetsinkomst bland förvärvsarbetande par (exklusive samkönade par) som fick sitt första barn 2013 och fortfarande levde tillsammans 2022. En skillnad i arbetsinkomst mellan kvinnor och män förekommer redan innan första barnet (år −1 respektive −2). Året innan första barnet föds utgör kvinnornas arbetsinkomst 80 procent av männens. Det kan bl.a. bero på att kvinnor i större utsträckning arbetar i sektorer, yrken och befattningar med lägre löner än män, att förstagångspappor i genomsnitt är två år äldre än förstagångsmammor[48] och därmed kommit längre i karriären och har högre lön eller att en större andel kvinnor deltidsarbetar.

Efter första barnets födelse faller den genomsnittliga arbetsinkomsten markant för mammor till runt 40 procent av pappornas. Pappornas inkomst sjunker också efter första barnet, men betydligt mindre. För par som får flera barn under perioden framkommer två respektive tre tapp i mammornas arbetsinkomst i förhållande till deras mäns – dels i samband med första barnets födelse (år 0), dels när syskon föds några år senare.

Diagram 5.1 Mammors arbetsinkomst resp. förvärvsinkomst som andel av pappors

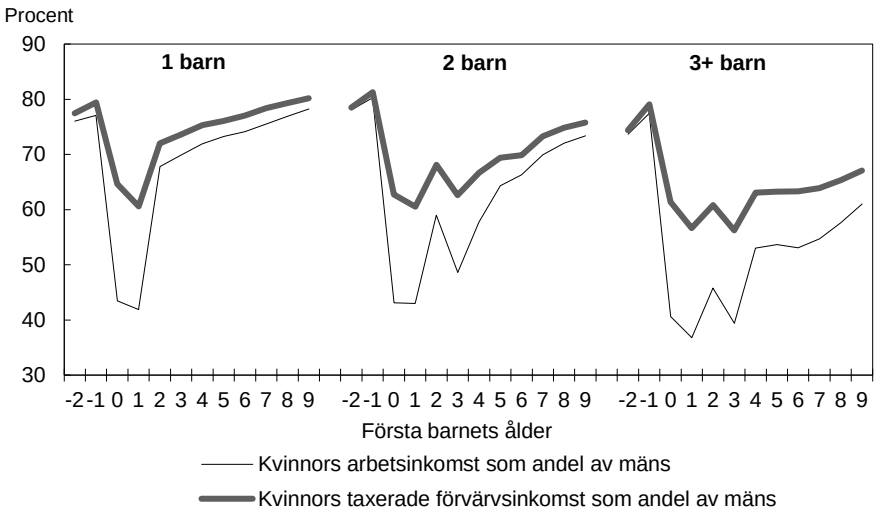

Anm.: Den utvalda föräldragruppen i diagrammet utgör par (exklusive samkönade par) som fick sitt första barn 2013, levde som par under hela undersökningsperioden (2011–2022) och hade arbetsinkomster över tre inkomstbasbelopp 2012 (det motsvarar ett inkomstgolv 2012 på ca 193 900 kronor i 2024 års priser). I beskrivningen ingår drygt 20 500 par varav 15 procent endast hade ett barn under den studerade perioden, 67 procent två barn och 19 procent tre barn eller fler. Diagrammet visar kvinnornas genomsnittliga arbetsinkomst före skatt respektive förvärvsinkomst före skatt som andel av männens inkomster i genomsnitt.

Källor: Statistiska centralbyrån (TRIF) och egna beräkningar.

Bortfallet i arbetsinkomst kompenseras delvis av transfereringar, framför allt i form av föräldrapenning, så att skillnaden mellan föräldrars förvärvsinkomst blir lägre än skillnaden i arbetsinkomst. Beroende på antalet barn utgör mammornas förvärvsinkomst i genomsnitt mellan 57 och 61 procent av pappornas under barnets två första levnadsår.

[46] Aisenbrey m.fl., Is there a career penalty for mothers' time out? A comparison of Germany, Sweden and the United States, Social Forces, Vol. 88, No2, 2009 och Kleven m.fl., Child Penalties across Countries: Evidence and Explanations, AEA Papers and Proceedings, vol. 109, 2019.

[47] Betrand, Gender in the twenty-first century, AEA Papers and Proceedings vol. 110, 2020, Cortes och Pan, Children and the remaining gender gaps in the labor market, Journal of Economic Literature vol 61 No 4, 2023 samt Kleven m.fl., The child penalty atlas, National Bureau of Economic Research, Working Paper 31649, 2023.

[48] Enligt Föräldrars ålder i Sverige (SCB) var förstagångsmammor i snitt 30,3 år 2022 och förstagångspappor 32,3 år.

Skillnaden mellan föräldrarnas arbets- och förvärvsinkomster minskar med barnets ålder. Efter nio år är skillnaden ungefär densamma som innan barnet föddes för par med ett barn.[49] För föräldrar som får fler än ett barn kvarstår däremot en större skillnad i arbets- och förvärvsinkomst än innan första barnet föddes.

Inkomstskillnader oavsett yrke

Tjänstemännens centralorganisation (TCO) har följt utvecklingen av förvärvsinkomst bland kvinnor och män inom samma yrken och som var lika gamla då de fick sitt första barn.[50] Analysen visar att kvinnors inkomster, oavsett yrkesgrupp eller om det är kvinnan eller mannen som tjänar mest, minskar i genomsnitt snabbare och mer än mäns efter första barnet. Det tyder på att kvinnor i högre grad förändrar sitt arbetsliv än män. Skillnader i förvärvsinkomst mellan kvinnor och män är med andra ord inte bara är en fråga om att kvinnor och män arbetar i olika yrken eller att kvinnor i genomsnitt är yngre än män när de får barn.

Förutom de inkomstskillnader som uppstår till följd av att kvinnor i större utsträckning är borta från arbetet har forskningen pekat på skillnader i löneutveckling som beror på att kvinnor och män arbetar på olika arbetsplatser eller har olika arbetsuppgifter. Denna uppdelning sker i stor utsträckning i samband med första barnet. Studier på svenska data visar att mäns jobbmobilitet minskar successivt över livscykeln medan kvinnors är nära kopplad till tidpunkten för föräldraskapet. Övergången till mer flexibla och familjevänliga arbetsplatser gynnar kvinnors inkomster på kort sikt genom möjligheten till fler arbetade timmar men leder till sämre karriär- och löneutveckling på lång sikt. Detta beror delvis på den försämrade möjligheten att utveckla färdigheter inom dessa arbetsplatser.[51] Dessutom minskar sannolikheten kraftigt för kvinnor att ha välavlönade jobb med höga krav på närvaro efter första barnets födelse, relativt män, främst på grund av högre frånvaro under småbarnsåren.[52]

5.3 Den barnrelaterade frånvarons effekt på intjänandet till pensionen

Föräldrarnas förvärvsinkomster i avsnitt 5.2 räknas här om till underlag för allmän inkomstgrundad pension (se diagram 5.2). Innan första barnet utgör kvinnornas pensionsgrundande inkomst (PGI) i genomsnitt mellan 85 och 87 procent av männens. Under barnets två första år sjunker mammornas PGI mer än pappornas och skillnaden mellan föräldrarna ökar. Mammornas PGI som andel av pappornas sjunker då till mellan 61–65 procent beroende på antal barn. Därefter minskar skillnaden mellan föräldrarna med barnets ålder.

Utöver att föräldrapenningen är inkomstgrundande ges ett pensionsgrundande belopp (PGB) för barnår. Dessa är tänkta att kompensera för det inkomstbortfall som uppstår i samband med att man har små barn. PGB för barnår ges de fyra första åren automatiskt till den förälder som har lägst inkomst respektive år om inte föräldrarna

[49] Enligt en studie av Angelov, Johansson och Lindahl, Is the persistent gender gap in income and wages due to unequal family responsibilities?, IZA DP No.7181, 2013, kvarstår skillnaderna i inkomster inom par 15 år efter barnets födelse – inkomstgapet mellan föräldrarna ökade i genomsnitt 35 procentenheter under de 15 åren och gapet i löner med 10 procentenheter. Se även Eriksson och Brandéns rapport Från jämställda par till ojämställda föräldrar, Stockholms universitet, Stockholm Research Reports in Demography 2021:01, där kvinnors och mäns inkomstutveckling i samma yrkesgrupper studeras före och efter första barnets födelse. De noterar att inkomstgapet kvarstår även tio år efter barnets ankomst.

[50] Föräldraförsäkringen fyller 50 – en motor för ökad jämställdhet även kommande år? (TCO 2024).

[51] Hotz, Johansson och Karimi, Parenthood, family friendly workplaces, and the gender gaps in early work careers, National Bureau of Economic Research, No. w24173, 2018.

[52] Azmat, Hensvik och Rosenqvist, Familjebildning och karriär – konsekvenser av oförutsägbar frånvaro, IFAU 2020:11, 2020.

gör ett annat aktivt val. I denna analys har PGB för barnår tilldelats föräldern med lägst inkomst.

Som framgår av diagram 5.2 nedan bidrar PGB för barnår till att skillnaden i intjänande till allmän inkomstgrundad pension (PGI+PGB) mellan föräldrarna minskar avsevärt under en begränsad tid. Skillnaden kan till och med bli mindre än innan paren fick barn. För par som endast fick ett barn under den observerade perioden ökar skillnaden i intjänande till pensionen mellan föräldrarna på nytt efter fyra år med PGB för barnår. Skillnaden blir till och med större än innan de fick barn, men med åren minskar denna skillnad.

Diagram 5.2 Mammors intjänande till allmän pension före och efter barns födelse som andel av pappors

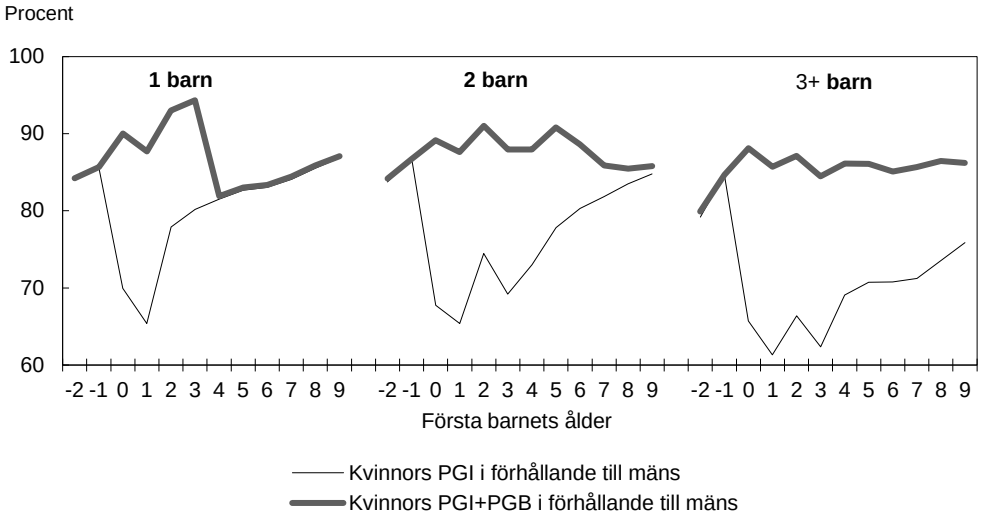

Anm.: Diagrammet visar mammornas genomsnittliga intjänande till allmän pension som andel av pappornas genomsnittliga intjänande. PGI utgör pensionsgrundad inkomst som förutom lön/näringsinkomst även baseras på ersättning från social- och arbetslöshetsförsäkringarna. PGB utgör pensionsgrundande belopp för barnår samt pensionsgrundande belopp vid sjuk- och aktivitetsersättning på garantinivå eller studier givet att dessa inkomster förekommer men att individernas arbetsinkomst 2012 är högre än tre inkomstbasbelopp.

Källor: Statistiska centralbyrån (TRIF) och egna beräkningar.

Sammantaget bidrar PGB för barnaår i hög grad till att jämna ut skillnaderna i intjänande till pension under de undersökta åren. Pensionerna grundas på arbetsinkomsterna under hela livet enligt livsinkomstprincipen. Barnrelaterad frånvaro och deltidsarbete efter barns första fyra år riskerar emellertid att påverka pensionen negativt då individen får en lägre inkomst och eventuell sämre inkomstutveckling under de åren pensionen byggs upp. För att belysa hur föräldraskap och en ojämn fördelning av föräldraledighet och deltidsarbete kan påverka pensionen redovisas i nästa avsnitt några olika typfall.

5.4 Typfall – föräldraskapets effekt på pensionen

För att visa hur längden på föräldraledighet och förekomsten av deltidsarbete kan påverka pensionen redovisas olika typfall och jämförs med pensionen för en individ som inte är föräldraledig och arbetar heltid hela livet.

Effekten på pensionen av att vara föräldraledig och arbeta deltid är olika beroende på lönenivå, men också beroende på kollektivavtal. I tabell 5.1 redovisas typfall för individer födda 1993 som börjar tjäna in till pension vid 25 års ålder och går i pension när de är 69 år. De får två barn när de är 30 respektive 32 år. Effekten av längd på föräldraledighet och deltidsarbete redovisas separat och den totala effekten på pensionen är summan av deleffekterna. Individer med lägre lön (26 000 kronor per månad) som är föräldralediga 9 eller 14 månader får en pension som är högre eller

oförändrad jämfört med de som inte skaffar barn. Det beror på att barnarättsåren överkompenserar för inkomstbortfallet för de med lägre inkomst. För de med högre lön (54 000 kronor per månad) innebär föräldraledighet att pensionen i stället blir lägre än för de som inte skaffar barn. Effekten är mer än dubbelt så stor för de i privat sektor jämför med de i offentlig sektor. Det beror på att arbetsgivare i privat sektor med detta avtal endast betalar in till tjänstepension under den betalda föräldraledigheten. I offentlig sektor är det mer förmånligt.

Att arbeta deltid tills yngsta barnet fyller åtta år sänker pensionen och effekten är större i privat sektor. Det beror på att i offentlig sektor betalar arbetsgivaren in full avgift till tjänstepension även för de som arbetar deltid upp tills att yngsta barnet är åtta år.

Att vara föräldraledig en begränsad tid har förhållandevis liten betydelse för pensionen jämfört med att arbeta deltid under flera år. Offentliganställda har ofta mer förmånliga avtal än privatanställda i samband med familjebildning.

Tabell 5.1 Effekten på pensionen av att vara föräldraledig och arbeta deltid

Kronor per månad, 2023 års lönenivå

	Offentliganställd	Privatanställd
Månadslön 26 000 kronor		
Pension för de utan barn	19 200	18 000
– Föräldraledig 9 mån	200	200
– Föräldraledig 14 mån	100	0
– Deltid 75% (8 år)	-400	-600
Månadslön 54 000 kronor		
Pension för de utan barn	40 400	37 400
– Föräldraledig 9 mån	-300	-900
– Föräldraledig 14 mån	-700	-1 500
– Deltid 75% (8 år)	-700	-2 200

Anm.: Privat sektor är beräknad på SAF-LO:s avtal och offentlig sektor på AKAP-KR. Individerna får barnrättsår. Se Så har vi räknat – Småbarnstiden kan påverka din pension (Pensionsmyndigheten) för mer detaljerade antaganden.

Källa: Pensionsmyndigheten, Hur påverkar småbarnstiden din pension?

ISF har publicerat en rapport som visar att hälften av föräldrarna tänkte på pensionen när de valde att vara borta från arbetet vid föräldraledighet och vård av sjukt barn eller arbetade deltid under småbarnsåren.[53] Mammor tänkte på pensionen i större utsträckning än pappor, liksom yngre i större utsträckning än äldre. Mammor som hade förståelse för sparande och hur pensionen byggs upp tog större hänsyn till pensionen.

6 Effekter till följd av regeringens politik

I detta avsnitt redovisas först hur regeringens reformer i skatte- och transfereringssystemen i denna och tidigare propositioner under mandatperioden bedöms påverka fördelningen av de ekonomiska resurserna mellan kvinnor och män 2025. De reformer som har beaktats finns redovisade i tabellbilagan (se tabell a.1). Effekterna har beräknats med hjälp av mikrosimuleringsmodellen Fasit. Hänsyn har enbart tagits till de åtgärder som är möjliga att beräkna med den använda metodiken. I

[53] Tänker föräldrar på pensionen när de väljer att vara hemma med barnen? (ISF 2024:7).

beräkningarna beaktas dels åtgärder som påverkar individernas disponibla inkomster, dels vissa förslag som påverkar kvinnors och mäns ekonomi genom förändrad köpkraft till följd av förändrade priser. Beräkningarna avser 2025, vilket får till följd att temporära reformer som endast haft verkan på kvinnors och mäns ekonomiska situation under tidigare år inte påverkar resultatet. Detta gäller t.ex. de elstöd som betalades ut under 2023.

En stor del av den offentliga sektorns utgifter består av kostnader för individuella välfärdstjänster som skola, omsorg samt hälso- och sjukvård. Värdet av välfärdstjänster ingår inte i den disponibla inkomsten, men har betydelse för kvinnors och mäns tillgång till ekonomiska resurser. För att ge en mer fullständig bild av hur regeringens reformer påverkar fördelningen av ekonomiska resurser mellan kvinnor och män görs därför också en analys av effekter av välfärdssatsningar. Den totala omfattningen av välfärdssatsningarna, uppdelat på olika områden, redovisas i tabellbilagan (se tabell a.2).

Beräkningarna är statiska i den meningen att de inte beaktar beteendeförändringar som kan uppkomma till följd av förslagen. Det innebär t.ex. att beräkningarna inte tar hänsyn till de förändringar av sysselsättning och arbetade timmar, och de därav följande effekterna på disponibel inkomst, som reformerna kan medföra.

I det avslutande avsnittet beskrivs hur drivkrafterna till arbete har utvecklats för kvinnor respektive män under mandatperioden.

6.1 Effekter på disponibel inkomst och köpkraft

Kvinnors och mäns disponibla inkomster beräknas öka med ca 22 miljarder kronor till följd av regeringens reformer 2023–2025. Av detta belopp står förslagen i denna proposition för drygt 16 miljarder kronor. Reformerna bedöms sammantaget öka kvinnors disponibla inkomst något mer än mäns (se diagram 6.1). Kvinnors disponibla inkomst beräknas i genomsnitt öka med drygt 0,8 procent, medan mäns beräknas öka med knappt 0,8 procent. Skillnaden beror främst på den pausade uppräkningen av skiktgränsen för statlig inkomstskatt 2024, eftersom fler män än kvinnor har inkomster över skiktgränsen.

I beräkningarna har även förslagen om sänkt skatt på bensin och diesel samt sänkt reduktionsplikt under mandatperioden beaktats. Dessa förslag påverkar inte kvinnors och mäns disponibla inkomster, men de förväntas medföra lägre drivmedelspriser. Förslagen påverkar därmed kvinnors och mäns konsumtionsmöjligheter. I beräkningarna antas skatteförändringarna övervältras på priserna fullt ut och öka individernas konsumtionsmöjligheter. Som framgår av diagram 6.1 beräknas kvinnors köpkraft öka med i genomsnitt 0,6 procent till följd av dessa förslag, vilket kan jämföras med 0,5 procent för män.

Diagram 6.1 Effekter på disponibel inkomst och konsumtionsutrymme 2025 till följd av förslag och aviseringar under mandatperioden

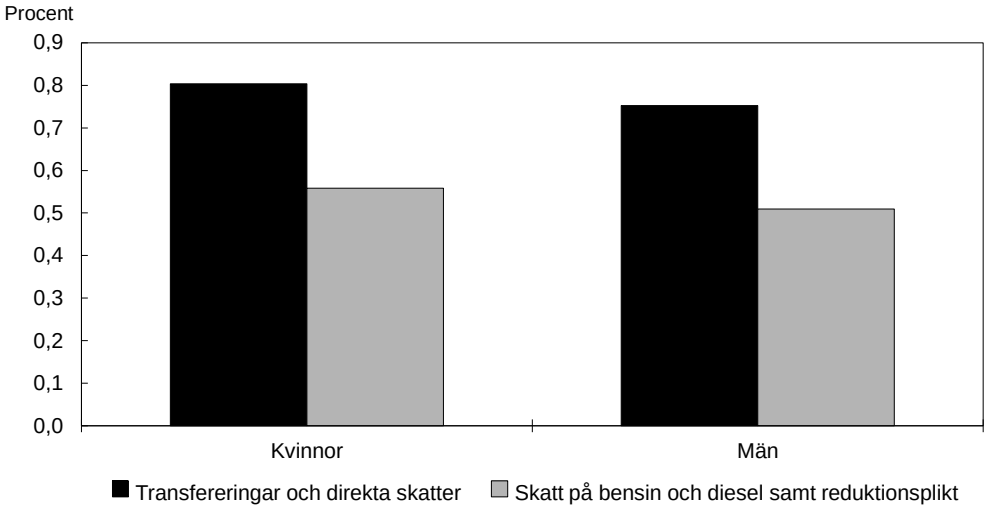

Anm.: Beräkningarna avser åldersgruppen 20 år eller äldre.
Källor: Statistiska centralbyrån (STAR) och egna beräkningar.

6.2 Effekter på fördelningen av välfärdstjänster

Regeringen har under mandatperioden genomfört betydande satsningar på individuella välfärdstjänster. Under 2023–2025 beräknas dessa satsningar ha medfört ökade anslag till välfärdstjänster med 39 miljarder kronor. Av detta belopp står förslagen i denna proposition för drygt 8 miljarder kronor. Satsningarna under mandatperioden bedöms tillfalla kvinnor i högre utsträckning än män. Av satsningarna på välfärdstjänster beräknas 54 procent tillfalla kvinnor och 46 procent män (se diagram 6.2). Att satsningarna bedöms tillföra ekonomiska resurser till kvinnor i högre utsträckning än till män beror främst på höjda anslag till hälso- och sjukvård samt utbildning, eftersom kvinnor nyttjar dessa tjänster i högre utsträckning än män.

Diagram 6.2 Andel av välfärdssatsningar under mandatperioden som tillfaller kvinnor respektive män

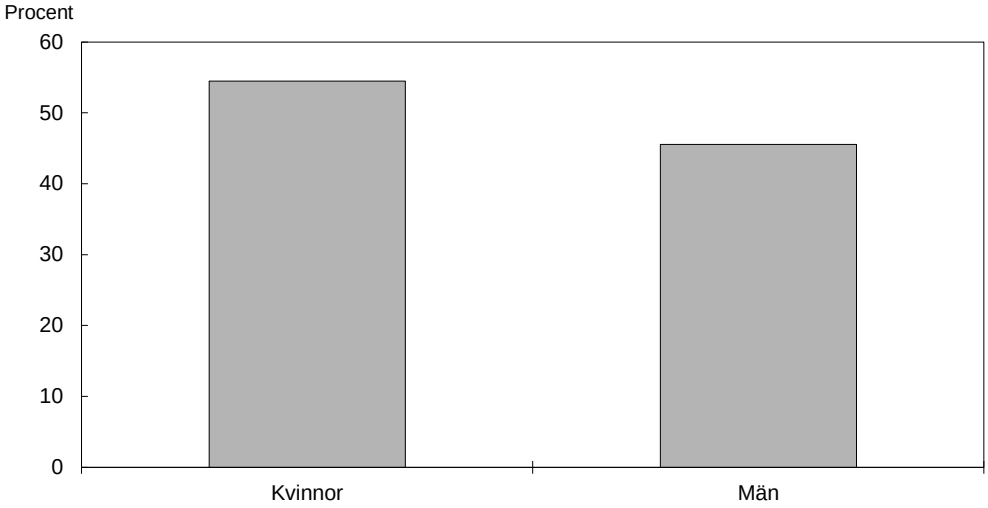

Anm.: Beräkningarna avser åldersgruppen 20 år eller äldre.
Källor: Statistiska centralbyrån (STAR) och egna beräkningar.

6.3 Effekter på ekonomiska drivkrafter till arbete

I detta avsnitt beskrivs först hur det ekonomiska utbytet av att arbeta jämfört med att vara arbetslös har förändrats för kvinnor och män under mandatperioden. Därefter beskrivs förändringen av det ekonomiska utbytet av att öka sitt arbetsutbud för personer som arbetar.

Mer lönsamt att arbeta jämfört med att vara arbetslös

Det ekonomiska utbytet av att arbeta i förhållande till att vara arbetslös brukar ofta mätas med ersättningsgraden. Ersättningsgraden beräknas i detta avsnitt som kvoten mellan hushållets totala disponibla inkomst när individen är arbetslös hela året och hushållets totala disponibla inkomst när individen arbetar heltid hela året.[54] Ju lägre ersättningsgrad, desto större är det ekonomiska utbytet av att gå från arbetslöshet till arbete.

År 2025 bedöms kvinnors genomsnittliga ersättningsgrad vid arbetslöshet uppgå till 73 procent och mäns till drygt 65 procent (se tabell 6.1). Att kvinnor i genomsnitt har en högre ersättningsgrad än män förklaras till största delen av att kvinnor i genomsnitt har lägre inkomster än män och att en mindre andel av kvinnors inkomster därmed överstiger ersättningstaket.[55] Ersättningsgraden bedöms sjunka för både kvinnor och män under innevarande mandatperiod, vilket innebär en förstärkning av det ekonomiska utbytet av att gå från arbetslöshet till arbete.

Tabell 6.1 Genomsnittlig ersättningsgrad vid arbetslöshet

Ersättningsgrader i procent och förändringar i procentenheter

	Kvinnor	Män
Genomsnittlig ersättningsgrad 2022	74,5	67,6
Genomsnittlig ersättningsgrad 2025	73,0	65,2
Total förändring 2022–2025	-1,5	-2,4
Förändring till följd av regeringens reformer	0,6	1,6

Anm.: Ersättningsgrader har beräknats med Fasit-modellen för individer 20–64 år som har varit sysselsatta eller arbetssökande och som varit bosatta i landet under hela analysåret. Ersättningsgrader har inte beräknats för personer med företagarinkomster.

Källor: Statistiska centralbyrån (STAR) och egna beräkningar.

Med hjälp av Fasit-modellen kan ersättningsgradens förändring delas upp i en komponent som visar den förändring som beror på regeländringar i skatte- och transfereringssystemen, och en komponent som beror på andra faktorer (hushållens inkomstutveckling, demografiska förändringar etc.). Av tabell 6.1 framgår att regeringens reformer under mandatperioden bedöms bidra till att den genomsnittliga ersättningsgraden 2025 blir högre för både kvinnor och män än vad den skulle ha blivit utan reformerna. Förstärkningen av jobbskatteavdraget 2024 och den ytterligare förstärkning som föreslås i denna proposition bidrar visserligen till att sänka

[54] Den ersättning som individer får vid arbetslöshet kan omfatta allt från inkomstrelaterad ersättning från arbetslöshetsförsäkringen till behovsprövade ersättningar på hushållsnivå. Utöver ersättning från de offentliga systemen har många som är etablerade på arbetsmarknaden också rätt till kompletterande ersättningar via det kollektivavtal som gäller på arbetsplatsen och från inkomstförsäkringar som ingår i medlemsavgiften till de flesta fackförbund. Dessa ersättningar beaktas i beräkningarna. Den disponibla hushållsinkomsten inkluderar både individens egna inkomster och hushållets alla andra inkomster, t.ex. övriga hushållsmedlemmars arbetsinkomster. Beräkningsmetoden beskrivs närmare i Finansdepartementets rapport Teknisk bilaga till Ekonomisk jämställdhet september 2024 på regeringen.se.

[55] Att ersättningsgraden definieras utifrån hushållets disponibla inkomst bidrar också till att kvinnor i genomsnitt har högre ersättningsgrad än män. Sammanboende har i regel högre ersättningsgrad än ensamstående, då partnerns inkomster fungerar som ett ytterligare försäkringsskydd för sammanboende. Eftersom män i genomsnitt har högre inkomst än kvinnor innebär det att det extra försäkringsskydd som den sammanboende partnern bidrar med är starkare för kvinnor än för män.

ersättningsgraden, men inte tillräckligt för att motverka den ökning som kan kopplas till ändrade ersättningsnivåer i arbetslöshetsförsäkringen under mandatperioden.[56]

Stärkta ekonomiska drivkrafter för personer som arbetar

För personer som har ett arbete mäts ofta de ekonomiska drivkrafterna till ett ökat arbetsutbud med marginaleffekten. Marginaleffekten definieras som den del av en marginell inkomstökning som inte tillfaller hushållet på grund av ökade skatter och avgifter samt minskade transfereringar. Ju högre marginaleffekten är desto mindre blir individens nettobehållning av en extra arbetsinsats. Exempel på skatte-, avgifts- och transfereringssystem som kan ge upphov till marginaleffekter är inkomstskatter, bostadsbidrag, barnomsorgsavgift, ekonomiskt bistånd och återbetalning av studielån.

Den genomsnittliga marginaleffektens utveckling över tid bestäms inte bara av ändrade regler i skatte- och transfereringssystemen. Den påverkas även av den ekonomiska utvecklingen. Exempelvis leder stigande sysselsättning till att antalet personer med inkomstprövade bidrag minskar, vilket i sin tur sänker den genomsnittliga marginaleffekten. Om ökade inkomster leder till att fler betalar statlig inkomstskatt tenderar i stället den genomsnittliga marginaleffekten att öka.

År 2025 bedöms den marginaleffekt som kvinnor i genomsnitt möter uppgå till 29,4 procent och mäns till 32,4 procent, dvs. marginaleffekten väntas bli 3 procentenheter lägre för kvinnor än för män (se tabell 6.2). Att kvinnor i genomsnitt har en lägre marginaleffekt än män förklaras främst av att kvinnor i genomsnitt har lägre löneinkomst än män, och att marginalskatten därmed i genomsnitt är lägre för kvinnor än för män. Marginaleffekten bedöms sjunka betydligt för både kvinnor och för män under innevarande mandatperiod.

Tabell 6.2 Genomsnittlig marginaleffekt

Marginaleffekter i procent och förändringar i procentenheter

	Kvinnor	Män
Genomsnittlig marginaleffekt 2022	31,4	34,7
Genomsnittlig marginaleffekt 2025	29,4	32,4
Total förändring 2022–2025	-2,0	-2,3
Förändring till följd av regeringens reformer	-0,4	0,1

Anm.: Marginaleffekter har beräknats med Fasit-modellen för personer i åldrarna 20–64 år som har haft någon löneinkomst under analysåret. Marginaleffekter har inte beräknats för personer med företagarinkomster eller för personer som inte befunnit sig i Sverige under hela analysåret. Beräkningen görs för varje individ genom att löneinkomsten ökas med 1 000 kronor per år. Därefter beräknas hur mycket hushållets disponibla inkomst förändras efter att skatter, avgifter och transfereringar justerats till följd av den ökade löneinkomsten.

Källor: Statistiska centralbyrån (STAR) och egna beräkningar.

Förstärkningen av jobbskatteavdraget 2024 och förslagen om en ytterligare förstärkning samt slopad avtrappning av jobbskatteavdraget i budgetpropositionen för 2025 bidrar till att sänka marginaleffekten. Den pausade uppräkningen av skiktgränsen för statlig inkomstskatt 2024 verkar i motsatt riktning. Sammantaget bedöms reformerna under mandatperioden bidra till att den genomsnittliga marginaleffekten 2025 blir lägre för kvinnor än vad den skulle ha blivit utan reformerna. För män bedöms reformerna däremot bidra till att öka den genomsnittliga marginaleffekten. Skillnaden i reformeffekt mellan kvinnor och män förklaras främst av att fler män än kvinnor berörs av den pausade uppräkningen av skiktgränsen för statlig inkomstskatt.

[56] Att reformeffekten är större för män än för kvinnor förklaras främst av fler män än kvinnor berörs av regeringens beslut att bibehålla det tillfälligt höjda ersättningstaket i arbetslöshetsförsäkringen som infördes 2020. Övergången till den nya inkomstbaserade arbetslöshetsförsäkringen (prop. 2023/24:128), som träder i kraft den 1 oktober 2025, beaktas inte i beräkningarna. Orsaken är att de nya reglerna kommer att beröra förhållandevis få individer 2025.

Tabellbilaga

Tabell a.1 Reformer som beaktas vid beräkning av politikens effekter på disponibel inkomst och av indirekta skatter

Transfereringar och direkta skatter	Indirekta skatter och reduktionsplikt
Förändringar i reseavdraget	Sänkt skatt på bensin och diesel
Bibehållande av förhöjd nivå på arbetslöshetsersättningen*	Sänkt reduktionsplikt
Förstärkt jobbskatteavdrag för äldre	
Förstärkt jobbskatteavdrag för låg- och medelinkomsttagare	
Höjd åldersgräns för jobbskatteavdrag för äldre från 65 till 66 år	
Förstärkning av det förhöjda grundavdraget (sänkt skatt för pensionärer)	
Pausad uppräkning av skiktgränsen för statlig inkomstskatt	
Skattefri grundnivå för sparande på investeringssparkonto och i kapitalförsäkring	
Avtrappat ränteavdrag för lån utan säkerhet	
Slopad avtrappning i jobbskatteavdraget, jobbskatteavdraget för äldre och i det förhöjda grundavdraget	
Förlängning av det tillfälliga tilläggsbidraget i bostadsbidraget	
Höjd lärlingsersättning	
Borttaget flyktingundantag i sjuk- och aktivitetsersättningen	
Höjd sjuk- och rehabiliteringspenning i särskilda fall samt höjt boendetillägg	

Anm.: I tabellen redovisas de reformer under mandatperioden som beaktas i beräkningen av politikens effekter. Vissa skatter, som t.ex. jobbskatteavdraget för låg- och medelinkomsttagare, och reduktionsplikten har förändrats flera gånger under mandatperioden. I tabellen nämns dessa reformer endast en gång, och beskriver den sammantagna effekten av reformerna.

* Övergången till den nya inkomstbaserade arbetslöshetsförsäkringen (prop. 2023/24:128), som träder i kraft den 1 oktober 2025, beaktas inte i beräkningarna. Orsaken är att de nya reglerna kommer att beröra förhållandevis få individer 2025.

Tabell a.2 Fördelning av välfärdssatsningar på olika verksamhetsområden

Verksamhetsområde	Procent
Fritid och kultur	3
Hälso- och sjukvård	45
Socialt skydd	19
Utbildning	28
Barnomsorg	6
Totalt	**100**

Anm.: De totala satsningarna under mandatperioden på individuella välfärdstjänster 2025 beräknas uppgå till 39 miljarder kronor. Reformer som är av mer generell karaktär, såsom det generella statsbidraget till kommuner, fördelas i enlighet med det konsumtionsmönster som gäller för välfärdstjänsterna totalt.

Bilaga 4

Klimatredovisning

Innehållsförteckning

1 Inledning ... 3

2 Den historiska utsläppsutvecklingen ... 6
2.1 Sveriges territoriella utsläpp ... 6
2.2 Utsläppsutvecklingen inom EU:s utsläppshandelssystem (ETS1) ... 9
2.2.1 Industri ... 10
2.2.2 El- och fjärrvärmeproduktion ... 12
2.2.3 Inrikes flyg ... 14
2.3 Utsläppsutvecklingen under ansvarsfördelningen (ESR) ... 14
2.3.1 Inrikes transporter (exklusive inrikes flyg) ... 15
2.3.2 Jordbruk ... 16
2.3.3 Arbetsmaskiner ... 17
2.3.4 Industri samt el- och fjärrvärmeproduktion utanför ETS1 ... 18
2.3.5 Bostäder och lokaler ... 18
2.3.6 Produktanvändning och övrigt ... 18
2.3.7 Avfall ... 19
2.4 Utsläpp och upptag från markanvändning, förändrad markanvändning och skogsbruk (LULUCF) ... 19
2.5 Utveckling av utsläpp som inte ingår i klimatmålen ... 20
2.5.1 Utsläpp från tankning i Sverige till utrikes flyg och sjöfart ... 20
2.5.2 Konsumtionsbaserade utsläpp ... 21
2.5.3 Exportens klimateffekt ... 22

3 Scenarier och utsläppsgap i förhållande till målen ... 23
3.1 Utsläppsgap till 2045-målet ... 25
3.2 Utsläppsgap till 2030 och 2040 – ESR-sektorn ... 26
3.3 Utsläppsgap till 2030 – LULUCF-sektorn ... 29
3.4 Scenarier för den handlande sektorn ... 31
3.5 Kvantifierade effekter i 2024-scenariot ... 31
3.6 Ej kvantifierade beslut som kan påverka utsläppsutvecklingen framöver ... 33

4 Förutsättningar för klimatomställningen ... 34
4.1 Beslut som påverkar förutsättningarna för omställningen ... 34
4.2 Acceptans är också en förutsättning för klimatomställningen ... 36

5 Ytterligare åtgärder och aviserad politik som har potential att sluta utsläppsgapet ... 40
5.1 Förslag på internationell nivå och EU-nivå ... 41
5.2 Denna proposition ... 42
5.2.1 Förslag med direkta utsläppseffekter ... 43
5.2.2 Förslag som bedöms kunna påverka förutsättningarna för klimatomställningen ... 45
5.3 Utredningar och uppdrag som är relevanta för klimatomställningen ... 46

6 Uppföljning av genomförda åtgärder från klimathandlingsplanen ... 47

7 Klimatpolitiska rådets rapport 48

1 Inledning

Det klimatpolitiska ramverket för Sverige, som beslutades av riksdagen 2017, omfattar klimatmål, klimatlagen (2017:720) och det klimatpolitiska rådet (prop. 2016/17:146, bet. 2016/17:MJU24, rskr. 2016/17:320). Enligt klimatlagen ska regeringen varje år lämna en klimatredovisning till riksdagen i budgetpropositionen. Klimatredovisningens syfte är att underlätta för uppföljning och bedömning av de samlade klimateffekterna av alla politikområden.

Klimatredovisningen ska omfatta:

1. en redovisning av utsläppsutvecklingen,
2. en redovisning av de viktigaste besluten inom klimatpolitiken under året och vad de besluten kan betyda för utvecklingen av växthusgasutsläppen, och
3. en bedömning om det finns behov av ytterligare åtgärder och när och hur beslut om sådana åtgärder i så fall kan fattas.

Strukturen i denna klimatredovisning följer i huvudsak ordningen i klimatlagens krav. I avsnitt 2 redovisas den historiska utsläppsutvecklingen. I avsnitt 3 redovisas de viktigaste besluten under året och vad de kan betyda för utvecklingen av växthusgaser, samt en prognos av gap mot målen och en bedömning av om ytterligare åtgärder kan behövas. I avsnitt 4 redovisas vikten av att förutsättningar för klimatomställningen finns på plats och viktiga beslut under året som påverkar dessa förutsättningar. I avsnitt 5 redovisas förslag på åtgärder på EU-nivå och i denna proposition och en preliminär bedömning av hur dessa kan bidra till målen. Klimatredovisningen har tagits fram med stöd av underlag som Naturvårdsverket har lämnat till regeringen i april 2024.

Sveriges klimatmål och åtaganden

Det svenska klimatarbetet syftar till att nå de mål och åtaganden som fastslagits på EU-nivå för att EU ska nå sina åtaganden under Parisavtalet samt de av riksdagen fastslagna klimatmålen inom det klimatpolitiska ramverket, som också utgör en del av systemet för miljökvalitetsmål. Klimatarbetet bidrar också till att nå generationsmålet inom miljökvalitetsmålssystemet och målen för hållbar utveckling inom Agenda 2030.

I juni 2021 antogs EU:s klimatlag[1] som slår fast att unionen senast 2050 ska vara klimatneutral och till 2030 ska minska sina nettoutsläpp med minst 55 procent jämfört med 1990, vilket är en central del av EU:s s.k. gröna giv. Kommissionen presenterade även i juli 2021 ett paket med lagstiftningsförslag kallat Fit for 55-paketet. I paketet ingår ESR-förordningen[2] och LULUCF-förordningen[3] som antogs i mars 2023.

[1] Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2021/1119 av den 30 juni 2021 om inrättande av en ram för att uppnå klimatneutralitet och om ändring av förordningarna (EG) nr 401/2009 och (EU) 2018/1999 (europeisk klimatlag).

[2] ESR står för Effort Sharing Regulation (förordningen om ansvarsfördelning), Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2023/857 av den 19 april 2023 om ändring av förordning (EU) 2018/842 om medlemsstaternas bindande årliga minskningar av växthusgasutsläpp under perioden 2021–2030 som bidrar till klimatåtgärder för att fullgöra åtagandena enligt Parisavtalet samt om ändring av förordning (EU) 2018/199.

[3] LULUCF står för Land Use, Land-Use Change and Forestry (markanvändningssektorn), Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2023/839 av den 19 april 2023 om ändring av förordning (EU) 2018/841 vad gäller tillämpningsområdet, förenkling av reglerna för rapportering och efterlevnadskontroll och fastställande av medlemsstaternas mål för 2030 och av förordning (EU) 2018/1999 vad gäller förbättrad övervakning, rapportering, uppföljning av framsteg och översyn.

Sveriges EU-åtaganden är följande:

– Sveriges ESR-utsläpp[4] ska minska med 50 procent år 2030 jämfört med 2005 och utsläppen ska följas upp mot en målbana med årliga mål.
– För Sveriges nettoupptag inom LULUCF under perioden 2021–2025 gäller att det svenska redovisade nettoupptaget inte får minska jämfört med perioden 2005–2007 för jordbruksmark, respektive en referensnivå baserad på skogstillståndet 2000–2009 för skogsmark. Dessutom ingår nettoutsläppen från avskogning respektive nettoupptagen för beskogning enligt förordningens bokföringsregler.
– Sveriges nettoupptag inom LULUCF ska under perioden 2026–2029 öka enligt en linjär målbana och 2030 ska nettoupptaget öka med ca 4 miljoner ton jämfört med 2016–2018.

EU-åtagandena tillåter, i begränsad utsträckning, flytt av utsläppsutrymme över tid, mellan åtaganden och mellan medlemsländer.

Målen inom det klimatpolitiska ramverket utgörs av:

– Det långsiktiga klimatmålet som innebär att Sverige senast år 2045 inte ska ha några nettoutsläpp av växthusgaser till atmosfären, för att därefter uppnå negativa utsläpp. Utsläppen av växthusgaser från svenskt territorium exklusive markanvändningssektorn ska vara minst 85 procent lägre senast år 2045 än utsläppen år 1990. Så kallade kompletterande åtgärder[5] kan användas för att få ned utsläppen till nettonoll och kompensera för möjliga kvarvarande utsläpp 2045. Därefter kommer kompletterande åtgärder behöva öka över tid för att uppnå nettonegativa utsläpp.
– Etappmål till 2030 och 2040 som omfattar utsläpp av växthusgaser i den s.k. ESR-sektorn. Målen fastställer att utsläppen bör vara minst 63 respektive 75 procent lägre än utsläppen 1990 senast år 2030 respektive 2040. Av utsläppsminskningen till år 2030 respektive år 2040 kan 8 respektive 2 procentenheter ersättas av s.k. kompletterande åtgärder. Som kompletterande åtgärder ingår ökat upptag i markanvändningssektorn, bio-CCS samt internationella verifierade utsläppsminskningar (s.k. artikel 6-krediter).
– Ett sektorspecifikt etappmål till 2030 som lyder: Utsläppen från inrikes transporter, förutom koldioxidutsläpp från inrikes flyg, ska år 2030 minska med minst 70 procent jämfört med 2010.

Revideringen av Sveriges EU-åtagande i samband med Fit for 55 har ökat kraven. Sverige är ett av de länder som har fått det största betinget med ett utsläppsminskningsmål inom ESR på 50 procent och inom LULUCF på 4 miljoner ton.

[4] ESR-sektorn är de utsläpp som inte ingår i EU:s utsläppshandelssystem (ETS1) eller i markanvändningssektorn (LULUCF). I ESR-sektorn ingår framför allt utsläpp från inrikes transporter, arbetsmaskiner och jordbruket.

[5] Tre typer av kompletterande åtgärder är utpekade i det klimatpolitiska ramverket: ökat nettoupptag av växthusgaser i skog och mark (LULUCF), avskiljning och lagring av koldioxid med biogent ursprung (bio-CCS) samt verifierade utsläppsminskningar utanför Sveriges gränser.

Diagram 1.1 Åtaganden inom ESR-förordningen för olika medlemsstater

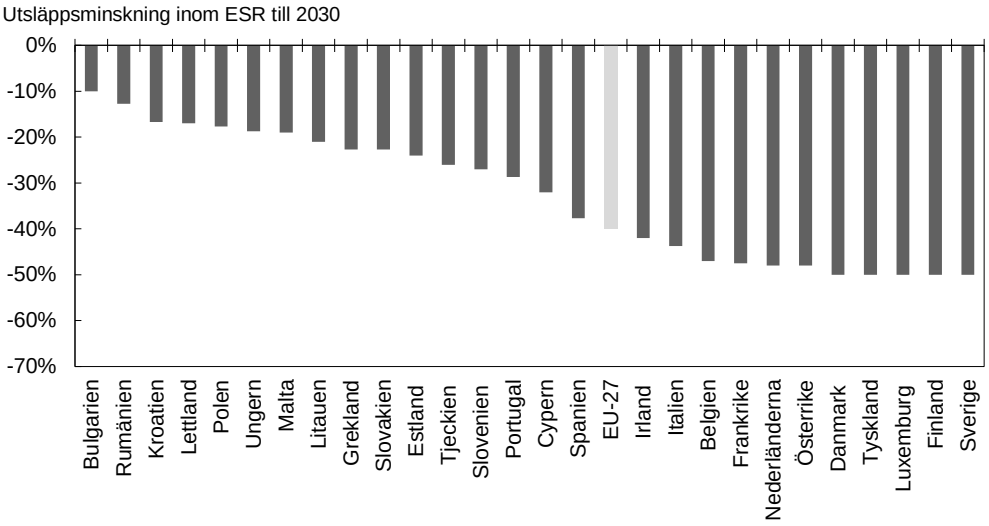

Källa: Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2023/857 av den 19 april 2023 om ändring av förordning (EU) 2018/842 om medlemsstaternas bindande årliga minskningar av växthusgasutsläpp under perioden 2021–2030 som bidrar till klimatåtgärder för att fullgöra åtagandena enligt Parisavtalet samt om ändring av förordning (EU) 2018/199, Bilaga 1.

Regeringen har därför aviserat att miljömålsberedningen ska få i uppdrag att se över utformningen av Sveriges etappmål för ESR till 2030 så att det bättre överensstämmer med Sveriges åtaganden inom EU och styr effektivt mot det långsiktiga målet om nettonollutsläpp senast 2045 och negativa utsläpp därefter. Beredningen bör också se över etappmålet för inrikes transporter till 2030.

Diagram 1.2 Utsläpp av växthusgaser i Sverige 1990–2023, målet om nettonoll utsläpp 2045 samt Sveriges åtagande inom ESR

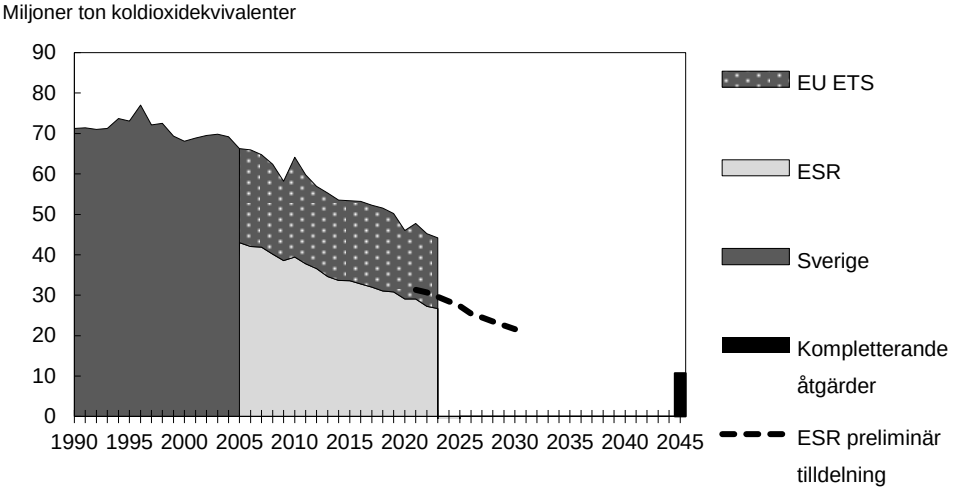

Anm.: Figuren illustrerar den historiska utsläppsutvecklingen i Sverige 1990–2023, det långsiktiga klimatmålet för de territoriella utsläppen till 2045 samt Sveriges åtagande inom ESR. Det långsiktiga klimatmålet kan till viss del uppfyllas genom kompletterande åtgärder. Kompletterande åtgärder får uppgå till högst 15 procentenheter 2045, vilket motsvarar högst ca elva miljoner ton koldioxidekvivalenter och utrymmet år 2045 visas med den svarta stapeln. Det mörkgrå fältet visar Sveriges totala utsläpp från samtliga sektorer innan EU ETS infördes 2005.

Källa: Naturvårdsverket.

2 Den historiska utsläppsutvecklingen

I avsnittet redogörs för den historiska utsläppsutvecklingen i Sverige, inklusive en förklaring av vilka styrmedel och åtgärder som har särskild betydelse för utsläppsutvecklingen samt indikatorer för omställningstakten i industrin och i transportsektorn. Redovisningen har huvudfokus på utvecklingen av de territoriella utsläppen i Sverige och de sektorer som ingår i etappmålen, baserat på officiell slutlig utsläppsstatistik t.o.m. 2022 och preliminär statistik för 2023. Slutlig statistik för 2023 presenteras i december 2024. I avsnittet beskrivs även utvecklingen i LULUCF-sektorn, utsläpp från internationella transporter, konsumtionsbaserade utsläpp och exportens klimatnytta. Denna beskrivning bör ses som ett komplement till den officiella utsläppsstatistiken som används för uppföljning av Sveriges klimatmål för att bättre visa på den fulla vidden av Sveriges klimatpåverkan.

2.1 Sveriges territoriella utsläpp

Sveriges territoriella utsläpp (utsläpp som sker inom Sveriges gränser exklusive LULUCF-sektorn) uppgick 2022 till 45,2 miljoner ton koldioxidekvivalenter, ca 4,5 ton per person. Det är betydligt lägre än genomsnittet i världen som ligger på ca 6 ton per person och bland de lägsta utsläppen i EU.

Diagram 2.1 Territoriella utsläpp per capita 2022 för ett antal utvalda länder

Ton koldioxidekvivalenter per capita

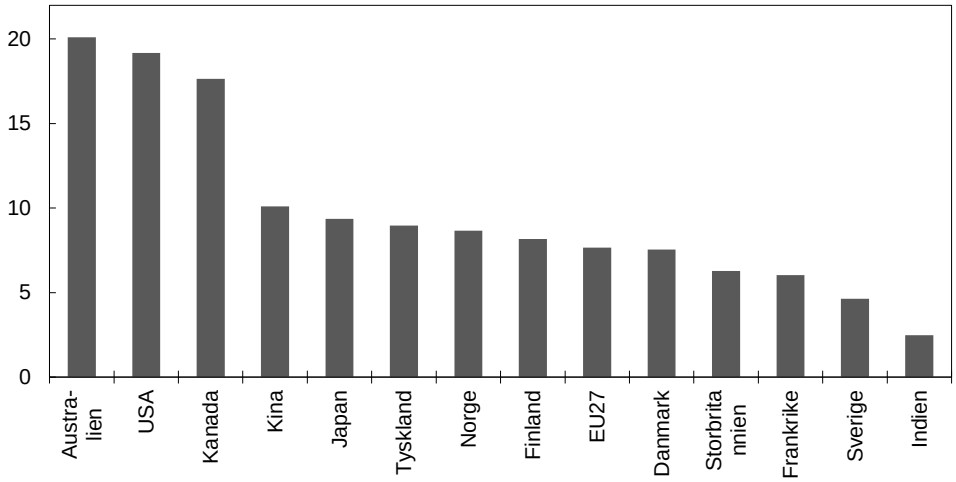

Källor: OECD och Climate Watch.

Ungefär en tredjedel av Sveriges territoriella utsläpp kommer från inrikes transporter, en tredjedel från industrin och en tredjedel från övriga sektorer, framför allt jordbruk, el- och fjärrvärmeproduktion samt arbetsmaskiner.

Diagram 2.2 Sveriges utsläpp fördelat på olika sektorer 2022

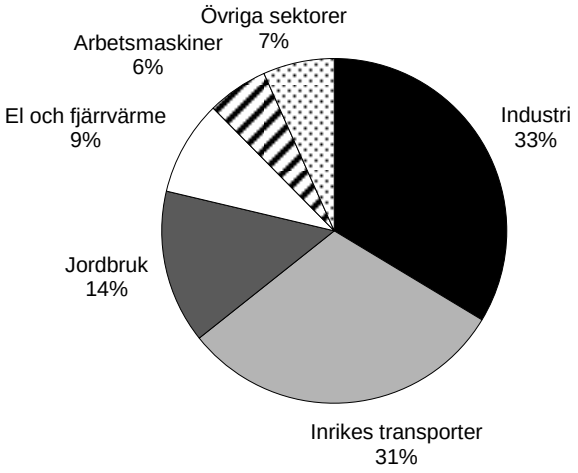

Källa: Naturvårdsverket.

Sveriges utsläpp har kontinuerligt minskat sedan 70-talet

De territoriella utsläppen har minskat med 37 procent mellan 1990 och 2022, vilket är något mer än EU:s genomsnitt som ligger på knappt 31 procent.

Diagram 2.3 Procentuell förändring i utsläpp per medlemsstat sedan 1990

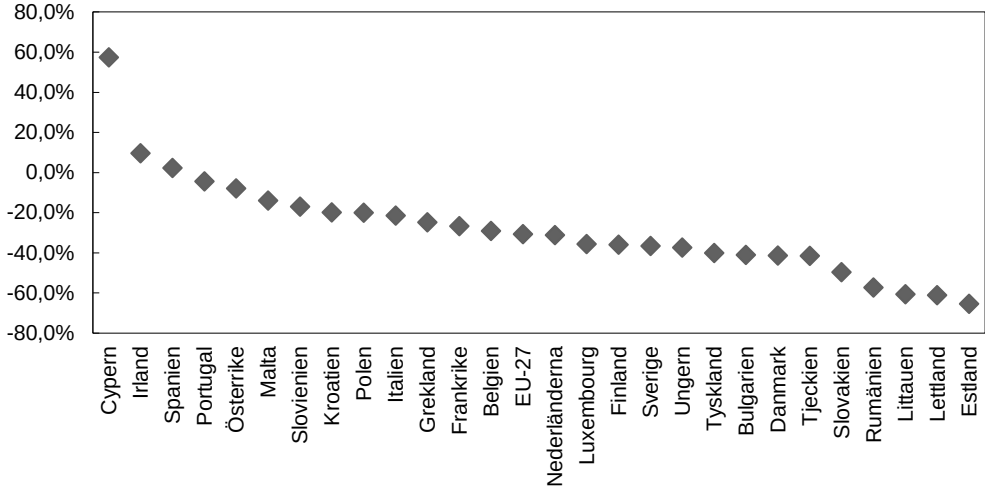

Källa: European Environment Agency.

Minskningstakten i Sverige har under denna period varit på ca 1–1,5 procent per år, vilket är mindre än under den transformativa omställningen av energisystemet under 1970- och 1980-talen. Enligt preliminär statistik från Naturvårdsverket uppskattas utsläppen ha minskat med 2 procent under 2023, vilket beror på minskade utsläpp från industri och el- och fjärrvärmeproduktion.

Diagram 2.4 Statistik över utsläpp och upptag av växthusgaser 1990–2023 fördelat per sektor

Miljoner ton koldioxidekvivalenter

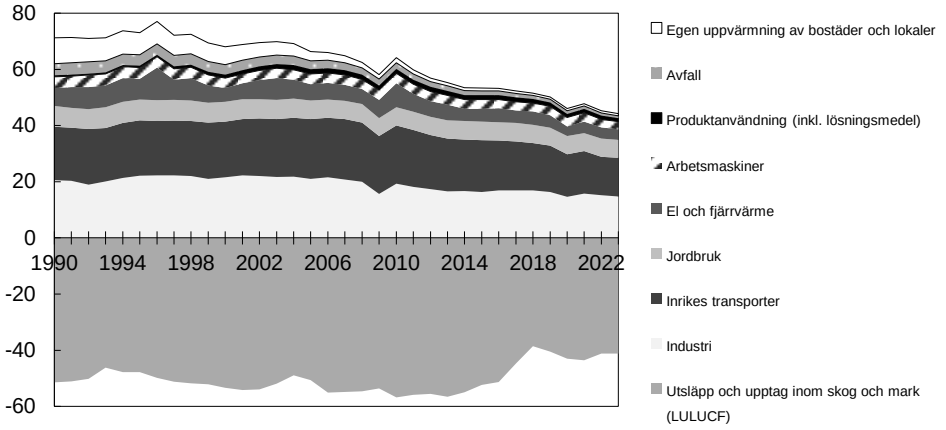

Källa: Naturvårdsverket.

Sveriges utsläpp ökade fram till 1970-talet och utsläppen översteg 100 miljoner ton koldioxidekvivalenter per år. Det berodde framför allt på en ökad industrialisering och ökad bilism, vilket ledde till att kol och sedan olja användes i allt större utsträckning. En annan orsak var att Sveriges energitillförsel 1970 utgjordes till nästan 80 procent av olja.

Sedan oljekriserna på 1970-talet har utsläppen mer än halverats och oljans roll i energisystemet drastiskt minskat, framför allt tack vare utbyggnaden av kärnkraften 1972–1985, men även tack vare en fortsatt utbyggnad av annan fossilfri elproduktion som vattenkraften, en övergång från oljeeldning till biobränslebaserad fjärrvärme och värmepumpar samt omfattande energieffektiviseringsåtgärder. Utbyggnaden av fossilfri elproduktion innebär att den el som produceras i dag i Sverige till 98 procent är fossilfri.

Den ökade tillgången på el ledde till att en lång rad industriprocesser elektrifierades varpå samhällets behov av fossila bränslen minskade. På senare år har mer bränsleeffektiva förbränningsmotorer, ökad elektrifiering och en ökande användning av biobränsle varit viktiga för de fortsätta utsläppsminskningarna. Sverige har nu, jämfört med andra länder, små utsläpp från avfallssektorn, el- och fjärrvärmeproduktion samt från egen uppvärmning.

Diagram 2.5 Sveriges territoriella utsläpp av växthusgaser 1900–2023

Miljoner ton koldioxidekvivalenter

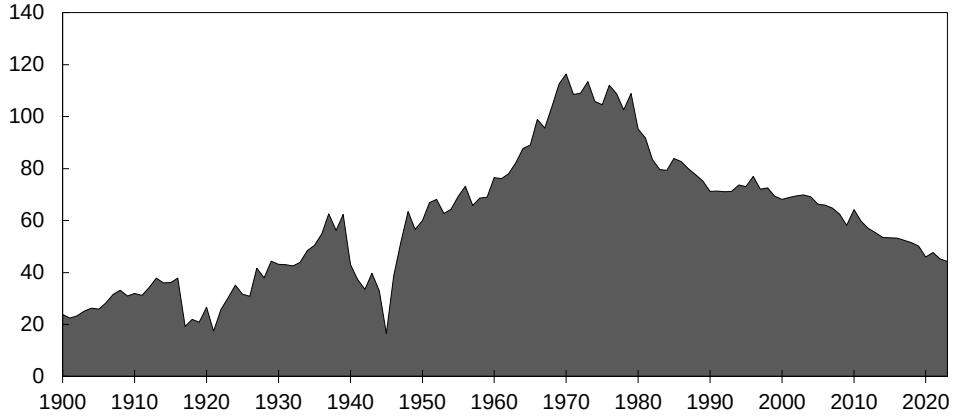

Anm.: Data för åren 1900–1989 är ej officiell statistik. För åren 1990–2023 har Naturvårdsverkets officiella statistik använts.

Källor: Potsdam Institute for Climate Impact Research (PIK) och Naturvårdsverket.

Minskningarna under 1970- och 1980-talen beror huvudsakligen på utfasningen av de fossila bränslena ur elproduktionen och elektrifieringen av industrin, vilket främst möjliggjordes av kärnkraftsutbyggnaden. De största bidragen till utsläppsminskningarna sedan 1990 kommer från uppvärmning av bostäder och lokaler. De främsta åtgärderna som har bidragit till detta är utbyggnaden av fjärrvärmenäten, ökad användning av biobränslen och övergången från oljeeldade värmepannor till både värmepumpar och fjärrvärme. Industrins utsläpp påverkas i större utsträckning av konjunkturen än andra sektorer. Trots en stark konjunkturutveckling mellan 2011 och 2018 har industrins utsläpp minskat sedan 2010, tack vare ökad användning av el och biobränslen i form av restprodukter från skogsindustrin samt energieffektivisering. Kvarvarande utsläpp från industrin består till mer än två tredjedelar av utsläpp relaterade till produktionsprocesser. För att minska den här typen av utsläpp krävs ny processteknik, ofta med el eller vätgas, vilket i sin tur kräver ökad tillförsel av el. Inom elproduktion och fjärrvärme har utsläppen minskat tack vare en snabb övergång till förbränning av biobränslen men även av avfall som har lägre utsläpp än kol och olja. Energieffektivare fordon och en ökad användning av biodrivmedel har historiskt bidragit till minskade utsläpp från inrikes transporter. De senaste åren har försäljningen av laddbara fordon ökat vilket även har minskat utsläppen. Utsläppen från avfallsbehandling har minskat stadigt sedan 1990, vilket framför allt beror på kraftigt minskad deponering till följd av deponeringsförbudet som infördes i början av 2000-talet.

2.2 Utsläppsutvecklingen inom EU:s utsläppshandelssystem (ETS1)

EU:s system för handel med utsläppsrätter för växthusgaser (ETS1) omfattar utsläpp från större industrianläggningar, el- och värmesektorn, och flyg mellan destinationer inom det europeiska ekonomiska samarbetsområdet (EES). Enligt beslut 2023 inkluderas sjöfart gradvis fr.o.m. 2024. Under 2023 togs också beslut om införandet av ett handelssystem för vägtransporter, vissa arbetsmaskiner, uppvärmning av byggnader och mindre industrianläggningar (ETS2) som ska starta 2027. Merparten av de fossila koldioxidutsläppen i ESR-sektorn kommer att omfattas av ETS2. Under denna rubrik beskrivs utsläppsutvecklingen inom ETS1. Utsläppen som ingår i ESR-sektorn beskrivs i avsnitt 2.3.

Cirka 40 procent av Sveriges territoriella utsläpp omfattas av ETS1. Utsläppen från svenska anläggningar inom ETS1 var 17,2 miljoner ton koldioxidekvivalenter 2023. Det innebär en minskning med 2,4 procent jämfört med 2022 och 23 procent sedan 2005. Minskningen berodde delvis på minskad drift i fossila reservkraftsanläggningar jämfört med året innan. Industrins utsläpp minskade även under 2023 jämfört med 2022, vilket främst berodde på konjunkturläget och minskad efterfrågan från byggsektorn.

Priset på utsläppsrätter inom ETS1 skapar incitament för kostnadseffektiva utsläppsminskningar. Utöver ETS1 finns även en rad andra styrmedel, både på nationell nivå och på EU-nivå, som i olika utsträckning påverkar och underlättar för anläggningar som ingår i ETS1 att vidta utsläppsminskande åtgärder. Framför allt handlar det om långsiktig tydlighet som klimatmål, stöd till forskning, utveckling och demonstration, investeringsstödet Industriklivet och EU:s innovationsfond. De under 2023 beslutade skärpningarna av ETS1 innebär att priset på utsläppsrätter bedöms öka över tid.

2.2.1 Industri

Nästan hela den svenska industrisektorns utsläpp, mer än 90 procent, ingår i ETS1. Utsläppen kommer framför allt från ett fåtal större industrianläggningar inom järn- och stålindustri, mineralindustri, kemi- och raffinaderiindustri, gruvor och övrig metallindustri.

Industrisektorns samlade utsläpp uppgick till 15,2 miljoner ton koldioxidekvivalenter 2022, vilket var drygt 26 procent lägre än 1990 och 3,3 procent lägre jämfört med 2021. Enligt preliminär statistik uppgick utsläppen från industrin till 14,7 miljoner ton under 2023. Den långsiktiga trenden mot lägre utsläpp i industrisektorn beror delvis på att användningen av biobränslen har ökat och oljeanvändningen minskat, men minskningen beror även på att ny processteknik införts inom exempelvis kemiindustrin. Raffinaderisektorns utsläpp har däremot ökat sedan 1990, vilket beror på ökad produktion.

Utsläppsminskningen har varit större för industrianläggningar som inte ingår i ETS1 än för anläggningarna som ingår i handelssystemet. En förklaring till det kan vara att priset för utsläppsrätter inom ETS1 är lägre än koldioxidskatten som gäller för industrier utanför ETS1 samt att svenska anläggningar inom ETS1 ofta hör till de mest effektiva inom EU och därmed har lägre möjligheter att ytterligare minska sina utsläpp. Utsläppen i industrin utanför ETS1 har minskat med två tredjedelar sedan 2010 tack vare konverteringar från fossila bränslen till fossilfri energi och värmepumpar samt energieffektiviseringsåtgärder.

Diagram 2.6 Utsläpp av växthusgaser från industrin (inkl. industri utanför ETS1) 1990–2023, fördelat på undersektor

Miljoner ton koldioxidekvivalenter

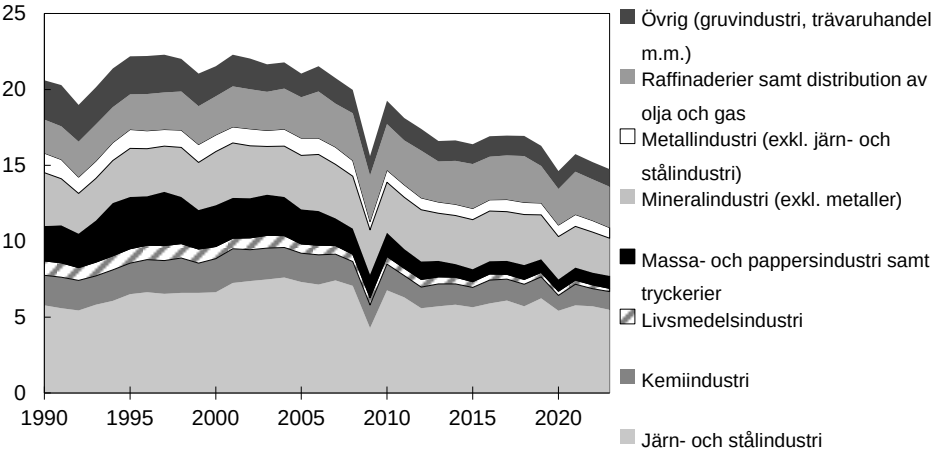

Källa: Naturvårdsverket.

Indikatorer för industrins omställning

Naturvårdsverket genomför sedan några år tillbaka en årlig undersökning med större industriföretag, vilka svarar för en betydande del av industrins totala utsläpp av växthusgaser. Studien som genomfördes hösten 2023 omfattade 13 industriföretag som tillsammans står för drygt 75 procent av de totala utsläppen från industrin. Naturvårdsverket har bl.a. frågat företagen i vilken fas i omställningen verksamheten befinner sig. Årets undersökning tyder på att utvecklingen går framåt, 64 procent av sektorns totala utsläpp ingår i år i kategorin tillståndsprövning, där 53 procent av utsläppen ingick förra året. Samtliga företag i studien uppger att de tagit ytterligare steg på väg mot att uppfylla målen för verksamhetens klimatomställning. Studien visar även att det sker investeringar inom samtliga företag och att efterfrågan på koldioxidfria produkter ökar.

Diagram 2.7 Indikator över industrins omställning, fördelad efter omställningsfas

Miljoner ton koldioxidekvivalenter

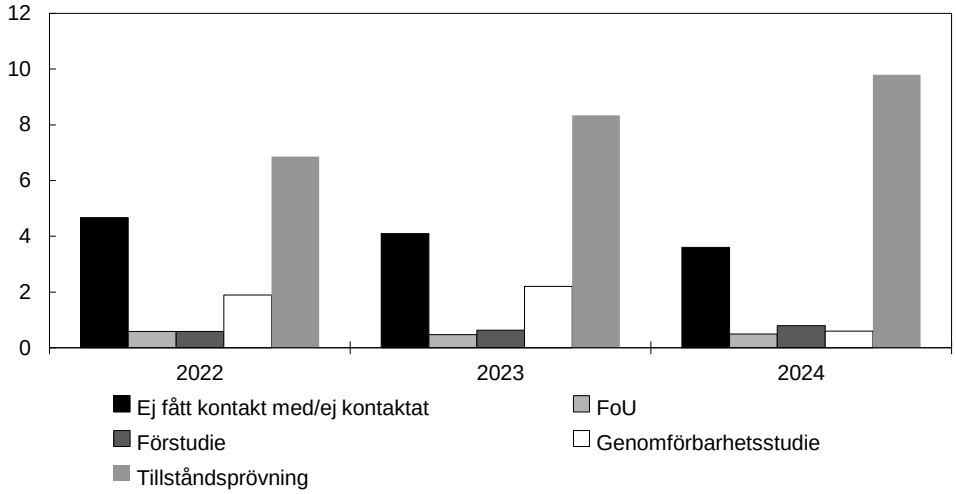

Anm.: Resultat från Naturvårdsverkets intervjustudier i Underlag till klimatredovisning 2022–2024 där de största industrierna (som tillsammans står för 75–80 procent av de totala utsläppen från industrin) varje år har fått frågan i vilken fas det huvudsakliga omställningsalternativet befinner sig. Samtliga utsläpp från verksamheten har kategoriserats i den fas som de huvudsakliga utsläppen befinner sig i, även om verksamheten kan ha flera anläggningar eller processer som befinner sig i olika omställningsfas. Grafen visar hur stor del av industrins totala utsläpp per år som har kategoriserats i respektive kategori. De industrier som inte har inkluderats i intervjustudien ingår i kategorin Ej fått kontakt med/ej kontaktat.

Källa: Naturvårdsverket.

2.2.2 El- och fjärrvärmeproduktion

Utsläppen från el- och fjärrvärmeproduktion ingår nästan uteslutande i EU:s utsläppshandel ETS1. Sveriges elproduktion är redan i dag till 98 procent fossilfri, men fortfarande används en del fossila bränslen, främst i kraft- och fjärrvärme-produktionen. Av de fossila bränslena är förbränning av avfall innehållande plast en betydande källa, som också har ökat kraftigt sedan 1990. Avfallsförbränningen består delvis av importerat avfall. Det innebär att deponi i andra länder kan undvikas, vilket innebär viss klimatnytta globalt. Utsläppen från el- och fjärrvärmeproduktion varierar i allmänhet relativt kraftigt mellan åren, vilket främst beror på variationer i priser, temperatur och nederbörd.

Totalt uppgick utsläppen av växthusgaser från el- och fjärrvärmeproduktion 2022 till 4 miljoner ton koldioxidekvivalenter, vilket motsvarar en minskning med 2 procent jämfört med föregående år och 37 procent sedan 1990. Minskningen förklaras med att 2022 var ett varmare år än 2021, vilket medförde att bränsleanvändningen i sektorn minskade. Utsläppen från förbränning av fossilgas (naturgas) och torv minskade kraftigt under 2022 medan utsläppen från olja ökade och utsläppen från kol var kvar på en låg nivå. En bidragande orsak till den ökade användningen av olja var att det under vintern rådde brist på biobränslen. Minskad användning av torv bedöms bero på höga priser inom utsläppshandeln och branschens fortsatta utfasning av fossila bränslen. Att användningen av fossil gas minskat beror sannolikt främst på höga priser på grund av brist på gas inom EU i spåren av Rysslands fullskaliga invasion av Ukraina. Enligt preliminär statistik uppgick utsläppen från el- och fjärrvärmesektorn till 3,7 miljoner ton under 2023.

Sveriges låga utsläpp från sektorn förklaras i grunden med att vatten-, kärn- och vindkraft dominerar elproduktionen. Den elproduktion som tillkommit under senare år är främst vindkraft. Samtidigt har övergången från fossila bränslen till restprodukter i form av biobränslen och avfall lett till att utsläppen från fjärrvärmeproduktionen minskat sedan 1990. Detta trots att värmeproduktionen ökat under samma tid. Utsläppen från förbränning av avfall har dock en inte försumbar och ökande klimat-påverkan eftersom en ansenlig del av avfallet utgörs av fossilt material. Utsläppen från förbränning av avfall, som i huvudsak kommer från förbränning av fossil plast, har mer än tredubblats sedan 1990. Förbränning av fasta biobränslen i form av rest-produkter från skogsindustrin redovisas i LULUCF-sektorn.

Energibeskattningen har bidragit till utsläppsminskningen. I dag omfattas merparten av sektorns växthusgasutsläpp av EU:s utsläppshandel. På senare år har den kraftiga utbyggnaden av vindkraft, och i viss mån solkraft, i Sverige inneburit ett elöverskott under större del av året. Sverige är trots detta beroende av import av el under vissa perioder, t.ex. vid höglastperioder under kalla vinterdagar då efterfrågan på el är särskilt stor. Den el som importeras kan ha större klimatpåverkan än den el som produceras i Sverige men utsläppen sker i andra länder och ingår därmed inte i den svenska utsläppsstatistiken.

Diagram 2.8 Utsläpp av växthusgaser från el- och fjärrvärmeproduktion 1990–2022, fördelat per undersektor

Miljoner ton koldioxidekvivalenter

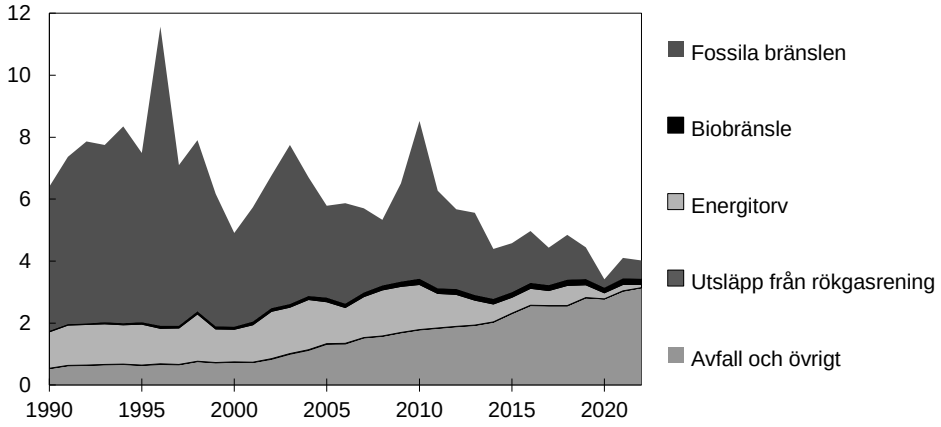

Källa: Naturvårdsverket.

Indikatorer för el- och fjärrvärmeproduktionens omställning

El- och fjärrvärmeproduktionens roll i omställningen i Sverige är, till skillnad från i många andra länder, inte primärt att fasa ut fossila bränslen ur produktionen. Detta är till stor del redan gjort. Trenden vad gäller utsläppsökningen från avfallsförbränning, som främst kommer från förbränning av fossil plast, behöver dock vända. Inom detta område sker en hel del utveckling vad gäller implementeringen av CCS, vilket kan bidra till minskade utsläpp. Implementering av bio-CCS vid biobaserade fjärrvärmeverk har samtidigt potential att skapa stora negativa utsläpp inom sektorn. Statens energimyndighet (Energimyndigheten) har inom Industriklivet beviljat stöd till över 80 innovationsprojekt på flera anläggningar där tekniken för CCS eller bio-CCS används.

Den stora utmaningen för sektorn kopplat till klimatomställningen är dock att säkerställa en tillräcklig expansion av kraftsystemet för att möta en kraftigt ökad efterfrågan på el. Under 2022 och 2023 har produktionen i Sverige legat mellan 160–170 TWh, där runt 30 TWh har exporterats. Regeringen ser för närvarande att Sverige bör planera för att kunna möta ett elbehov om minst 300 TWh år 2045. För att säkerställa en effektiv och ändamålsenlig politik i linje med planeringsmålet kan regeringen behöva ompröva och precisera den kvantitativa bedömningen av målet. Det är viktigt att elbehovet täcks på rätt plats geografiskt. Om utbyggnaden inte går i takt med en ökad elanvändning kan det uppstå begränsningar i elsystemet och omvänt kan en överutbyggnad på fel plats fördyra för konsumenter. Ett planeringsmål ger en gemensam riktning som bidrar till förbättrade förutsättningar för att utbyggnaden ska kunna gå i takt, vilket är samhällsekonomiskt fördelaktigt.

Sverige har sett en betydande ökning av förnybara energislag i såväl el- som fjärrvärmeproduktion sedan 1990, vilket har bidragit till minskade utsläpp i Sverige. Sedan 2010 har vindkraften ökat från ca 3,5 till 34 TWh per år. Vindkraft bidrog till ungefär 21 procent av Sveriges elproduktion under 2023. Utbyggnaden av solkraft har under senare år ökat i Sverige. Mellan 2022 och 2023 ökade installerad solcellseffekt med 1 600 MW i Sverige. Energimyndigheten uppskattar att solcellerna som finns installerade vid utgången av 2023 kommer producera ca 3 TWh årligen. Vattenkraftens produktion har legat på ungefär samma volymer sedan 1990. Då rörde det sig om 71 TWh, 2022 ca 70 TWh och 2023 ca 66 TWh. Även vattenkraftverkens totala installerade effekt är ungefär densamma. Vattenkraften ska förses med moderna

miljövillkor (omprövningarna är dock pausade sedan januari 2023 men ska återupptas den 1 juli 2025) och det kan få viss påverkan på produktionen framöver. Samtidigt förutses produktionen öka något till följd av bl.a. investeringar i befintliga vattenkraftstationer. I början av 2023 fanns sex kärnkraftsreaktorer med en installerad effekt om knappt 6 900 MW i Sverige som ger en produktion på ca 50 TWh/år. Kärnkraften i Sverige har minskat senaste decennierna genom stängningen av Barsebäcks båda reaktorer 1999 respektive 2005, Oskarshamn 1 och 2 som stängdes 2017 respektive 2015 och Ringhals 1 och 2 som togs ur drift 2020 respektive 2019. Regeringen ser för närvarande att ny kärnkraft med total effekt motsvarade minst två storskaliga reaktorer bör finnas på plats senast 2035, och att det till 2045 behövs en kraftfull utbyggnad som exempelvis skulle kunna motsvara minst tio nya storskaliga reaktorer. Den exakta mängden kärnkraft, antalet storskaliga och små modulära reaktorer, som kommer att krävas avgörs av utbyggnadstakten i elsystemet, var ny konsumtion och produktion förläggs i landet samt teknikutvecklingen hos både ny kärnkraft men även möjligheten till drifttidsförlängning hos befintliga kärnkraftsreaktorer.

2.2.3 Inrikes flyg

Koldioxidutsläpp från flyg inom EES-området, inklusive merparten av Sveriges kommersiella inrikesflyg, ingår i EU ETS1 och därmed inte i etappmålet för inrikes transporter till 2030 (se avsnitt 1). Utsläppen från inrikes flyg var under 2022 ca 0,3 miljoner ton koldioxidekvivalenter. Utsläppen har minskat med drygt 55 procent sedan 1990. Jämfört med 2021 har utsläppen ökat med 63 procent som ett resultat av återhämtning efter pandemin, men ligger fortsatt på en lägre nivå än utsläppen 2019, innan pandemin.

Sedan 1990 har flygplanen fått en högre beläggningsgrad och fler flygningar sker med bränslesnåla turbopropellerplan i stället för jetflygplan. EU ETS bedöms ha bidragit till minskade utsläpp. Vissa flygoperatörer är berättigade till fri tilldelning av utsläppsrätter. Den fria tilldelningen kommer att upphöra 2026.

Genom EU:s Fit for 55-paket har ett system med kvotplikt inom flyget införts, ReFuelEU Aviation[6], som gradvis ökar inblandningen av hållbara flygbränslen i fossilt flygbränsle. Från 2025 är minimikvoten 2 procent, från 2030 är kvoten 5 procent och från 2050 är kvoten 63 procent. Den nya EU-lagstiftningen innebär samtidigt att den svenska reduktionsplikten för flygfotogen, som har haft högre krav på inblandningsnivåer, behöver slopas.

2.3 Utsläppsutvecklingen under ansvarsfördelningen (ESR)

Utsläpp från inrikes transporter är den största källan inom ESR-sektorn. Därefter följer jordbruk, arbetsmaskiner, uppvärmning av bostäder och lokaler, avfallsbehandling samt industri- och energianläggningar utanför EU:s utsläppshandelssystem. Utsläppen av växthusgaser i ESR-sektorn var 27,3 miljoner ton koldioxidekvivalenter 2022. Det är en minskning med 5,6 procent jämfört med 2021. Utsläppen har minskat med ca 41 procent jämfört med 1990 och med 35 procent jämfört med 2005. Utsläppsminskningar har skett inom samtliga delsektorer. Enligt preliminär statistik minskade utsläppen inom ESR-sektorn med 0,6 miljoner ton 2023, motsvarande 2,2 procent jämfört med 2022.

[6] Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2023/2405 av den 18 oktober 2023 om säkerställande av lika villkor för hållbar lufttransport.

Det nya utsläppshandelssystemet ETS2 kommer att omfatta fossila utsläpp av växthusgaser i ESR-sektorn från byggnader, vägtransporter och vissa ytterligare sektorer.[7] Regeringen presenterade den 21 maj 2024 propositionen EU:s nya utsläppshandelssystem för fossila bränslen där det föreslås att Sverige bör delta från start i genomförandet av det nya utsläppshandelssystemet och inkludera i princip all förbränning av fossila bränslen i ytterligare sektorer utöver de som obligatoriskt omfattas av ETS2 eller som redan omfattas av ETS1 (prop. 2023/24:142).

Diagram 2.9 Utsläpp av växthusgaser från ESR-sektorn 2005–2023, fördelat per sektor

Miljoner ton koldioxidekvivalenter

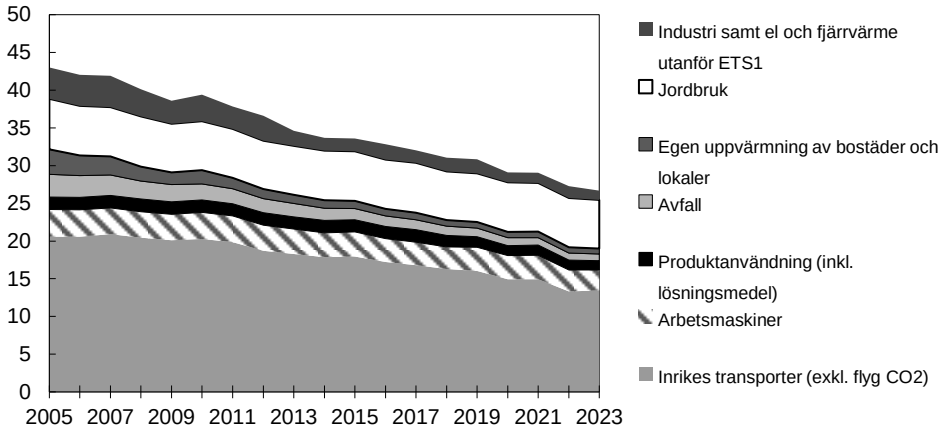

Källa: Naturvårdsverket.

År 2022 låg utsläppen 3,4 miljoner ton koldioxidekvivalenter under Sveriges tilldelade utsläppsutrymme i ESR för året. Preliminär statistik för 2023 indikerar att utsläppen även för 2023 var lägre än det tilldelade utsläppsutrymmet och att Sverige skulle kunna få ett ytterligare överskott på omkring 2,9 miljoner ton. Eftersom även utsläppen 2021 underskred Sveriges ESR-utrymme har Sverige nu ett utsläppsöverskott på sammanlagt omkring 8,6 miljoner ton som kan användas för att kompensera för eventuella överskridanden gentemot ESR-åtagandet senare under perioden.

2.3.1 Inrikes transporter (exklusive inrikes flyg)

Inrikes transporter står för ungefär en tredjedel av Sveriges totala utsläpp av växthusgaser och ungefär hälften av utsläppen i ESR-sektorn.

Vägtrafiken står för den absolut största delen, knappt 95 procent, av utsläppen från inrikes transporter, varav personbilar står för ungefär 66 procent samt lätta och tunga lastbilar tillsammans står för drygt 32 procent av vägtrafikens utsläpp. Utsläppen av växthusgaser från inrikes transporter (exklusive flyg) uppgick 2022 till 13,6 miljoner ton koldioxidekvivalenter, vilket är en minskning med 34 procent jämfört med 2010 och med 28 procent jämfört med 1990. Utsläppen var 10 procent lägre jämfört med 2021. Den långsiktiga trenden är att utsläppen har minskat trots att trafikarbetet och personbilarnas vikt generellt sett har ökat.[8] Mer bränsleeffektiva förbränningsmotorer, en ökad andel förnybart i drivmedelsmixen genom reduktionsplikten och ökad försäljning av laddbara fordon har bidragit till minskade utsläpp. Flera styrmedel som t.ex.

[7] Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2023/959 av den 10 maj 2023 om ändring av direktiv 2003/87/EG om ett system för handel med utsläppsrätter för växthusgaser inom unionen och beslut (EU) 2015/1814 om upprättande och användning av en reserv för marknadsstabilitet för unionens utsläppshandelssystem.

[8] Trafikarbetet har sedan 1990 ökat med 28 procent enligt statistik från Trafikanalys. Den genomsnittliga tjänstevikten har ökat med 7 procent sedan 2014 enligt statistik från Statistiska centralbyrån.

EU:s koldioxidkrav på nya lätta och tunga vägfordon, nedsatt förmånsvärde på elbilar, klimatpremier, skattereduktion för installation av laddningspunkter samt stöd till laddstationer har bidragit till en ökad försäljning av laddbara fordon.

Under 2020 sjönk priserna på bensin och diesel som en effekt av den globala pandemin för att under 2021 stiga på grund av stigande världsmarknadspriser på olja och biodrivmedel och växelkursförändringar, samtidigt som även reduktionspliktskraven skärptes. Under 2022 fortsatte drivmedelspriserna att stiga. Stora prishöjningar på bensin och diesel inträffade under våren 2022 i samband med Rysslands fullskaliga invasion av Ukraina och de sanktioner som EU successivt beslutade. Världsmarknadspriserna på biodrivmedel steg också under samma period. De högre priserna på drivmedel kan ha bidragit till ökat omställningstryck och minskad försäljning av drivmedel och därmed minskade utsläpp under 2022. Under 2023 var drivmedelspriserna lägre än under 2022, främst gällande diesel.

Diagram 2.10 Utsläpp av växthusgaser från inrikes transporter (exklusive utsläpp från inrikes flyg) 1990–2023, fördelat per transportslag

Miljoner ton koldioxidekvivalenter

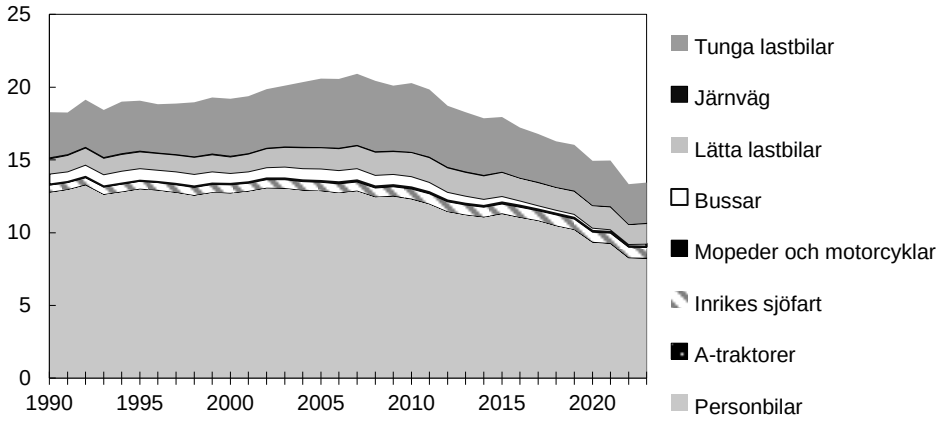

Källa: Naturvårdsverket.

Indikatorer för vägtransportsektorns omställning

Under 2023 har nyregistreringen av laddbara personbilar fortsatt att stiga i Sverige. Totalt utgjorde elbilar och laddhybrider nära 38 procent respektive drygt 20 procent av personbilsförsäljningen. I slutet av 2023 utgjorde de laddbara personbilarna drygt 11 procent av den totala personbilsflottan vilket kan jämföras med knappt 9 procent i slutet av 2022. Detta bidrog till att de genomsnittliga koldioxidutsläppen från personbilsflottan som helhet sjönk från 128 g/km 2022 till 126 g/km 2023. Mellan 2017 och 2023 försvann ca 450 000 konventionella bensin- och dieselbilar från svenska vägar.

Sedan 2020 finns en klimatpremie som bl.a. omfattar miljölastbilar.[9] Antalet ansökningar till Energimyndigheten om stöd för elektriska lastbilar har ökat från 62 stycken under 2020 till 221 under 2021, 400 under 2022 och 395 under 2023. Under samma period har ansökningar för drygt samma antal fordonsgaslastbilar inkommit.

2.3.2 Jordbruk

Jordbrukssektorns utsläpp består främst av metan och lustgas från djurens fodersmältning, gödselhantering och kväveomvandling i mark. År 2022 var utsläppen av

[9] Lastbil driven av el, fordonsgas, bioetanol och hybridlastbil.

växthusgaser från jordbrukssektorn 6,5 miljoner ton koldioxidekvivalenter, vilket innebär en ökning med 1 procent jämfört med 2021. Utsläppen har legat på ungefär samma nivå sedan 2005 men minskat med 12 procent sedan 1990, vilket främst beror på ökad effektivitet i produktionen och minskad djurhållning av främst mjölkkor och grisar. Enligt preliminär statistik minskade sektorns utsläpp med 1 procent 2023 jämfört med 2022 och uppgår till 6,4 miljoner ton. Minskningen beror till stor del på minskade utsläpp av lustgas till följd av låga skördar och lite skörderester.

Utsläpp från användning av fossila drivmedel i traktorer och andra arbetsmaskiner, från fossila bränslen till uppvärmning i lokaler samt kolförrådsförändringar på grund av markanvändning redovisas i andra sektorer.

Diagram 2.11 Utsläpp av växthusgaser från jordbruket 1990–2023, fördelat per utsläppskälla

Miljoner ton koldioxidekvivalenter

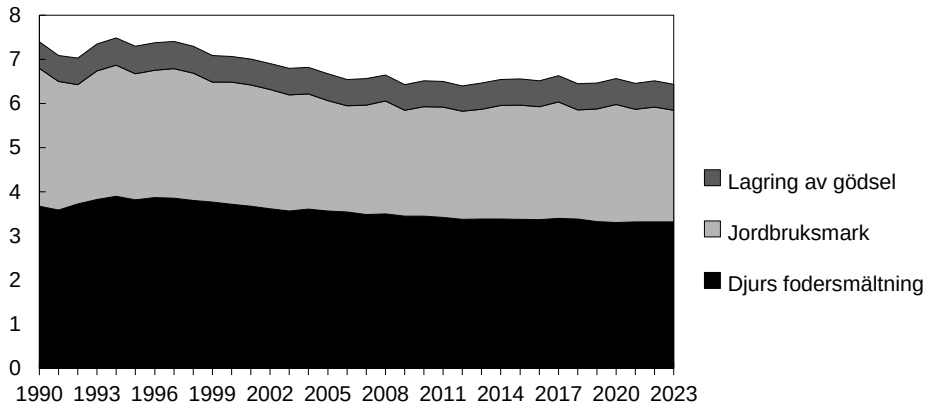

Källa: Naturvårdsverket.

2.3.3 Arbetsmaskiner

Arbetsmaskiner utgörs av arbetsredskap, däribland bygg- och anläggningsfordon, skogsmaskiner, traktorer, kranar, gräsklippare, motorsågar och snöskotrar. Arbetsmaskinerna används bl.a. för bygge och underhåll av vägar, bostäder och lokaler, men även för arbete inom industri, jord- och skogsbruk och fiske. Utsläppen från arbetsmaskiner var 2,8 miljoner koldioxidekvivalenter 2022. Jämfört med 2021 har utsläppen minskat med 10 procent. Merparten av det drivmedel som används i arbetsmaskiner omfattas av energibeskattning och reduktionsplikt. Till viss del kan utsläppsminskningen förklaras av den ökade inblandningen av biobränsle i diesel och bensin jämfört med 2021. En annan del av förklaringen är att de totala volymerna drivmedel som användes i sektorn minskade kraftigt under 2022. Enligt preliminär statistik ökade sektorns utsläpp med 0,1 miljoner ton under 2023, vilket motsvarar en ökning med 5 procent jämfört med 2022.

En viss elektrifiering av arbetsmaskiner har inletts. Sedan 2020 finns en klimatpremie för elektriska arbetsmaskiner som har utvidgats i flera steg till att omfatta även andra miljöarbetsmaskiner. Antalet ansökningar till Energimyndigheten om stöd för elektriska arbetsmaskiner har ökat snabbt, från 10 ansökningar under 2021 till 83 under 2022 och 295 under 2023. De arbetsmaskiner som inte omfattas av klimatpremien kan få stöd från Klimatklivet.

2.3.4 Industri samt el- och fjärrvärmeproduktion utanför ETS1

Utsläpp av växthusgaser från industrin samt från el- och fjärrvärmeproduktion i ESR-sektorn var 2022 ca 1,6 miljoner ton koldioxidekvivalenter, vilket är en minskning med ca 62 procent jämfört med 2005 men en ökning med ca 16 procent jämfört med 2021. Utsläppen är dock fortfarande lägre än 2019, innan pandemin.

Utsläppen från denna del av industrin består framför allt av förbränningsutsläpp vid användning av fossila bränslen som naturgas, gasol och olja. Anledningen till den långsiktiga utsläppsminskningen är konverteringar från fossila bränslen till fossilfri energi och värmepumpar, energieffektiviseringsåtgärder, samt att nedsättningar av koldioxidskatten för dessa verksamheter fasades ut under 2011–2015. Även investeringsstöd från Klimatklivet har bidragit till denna utsläppsminskning.

2.3.5 Bostäder och lokaler

Sektorn omfattar växthusgasutsläpp från egen förbränning av bränslen för uppvärmning och varmvatten i bostäder och lokaler, inklusive lokaler i jordbruk och skogsbruk. Utsläppen av växthusgaser från bostäder och lokaler ökade marginellt jämfört med 2021 och uppgick under 2022 till 0,8 miljoner ton koldioxidekvivalenter, vilket är en minskning med 91 procent jämfört med 1990. Minskningen ägde i huvudsak rum under 1990-talet och beror på att egen uppvärmning med olja nästan helt ersattes av främst fjärrvärme och värmepumpar, bl.a. till följd av energibeskattningen. Även olje- och elprisutvecklingen samt den faktiska tillgången till alternativ i form av framför allt värmepumpar, fjärrvärme och pelletspannor har på ett avgörande sätt bidragit till utvecklingen. Vid sidan av energiskatter påverkas sektorn även av styrmedel för ökad energieffektivitet främst i form av byggregler och produktkrav, vilka utgår framför allt från EU:s direktiv om byggnaders energiprestanda[10], EU:s direktiv om energieffektivitet[11] samt EU:s ekodesigndirektiv[12] och energimärkningsförordning[13]. Teknikupphandling av t.ex. värmepumpar och andra tekniker för ökad energieffektivitet har också haft betydelse. Sedan 2015 har även stöd inom Klimatklivet gått till investeringar i bränslekonverteringar och i viss mån energieffektivisering i sektorn. För jordbrukets lokaler finns även investeringsstöd inom ramen för EU:s gemensamma jordbrukspolitik.

2.3.6 Produktanvändning och övrigt

Användning av att fluorerade gaser, s.k. f-gaser, och andra produkter ledde till utsläpp av växthusgaser motsvarande 1,3 miljoner ton koldioxidekvivalenter 2022. Den största utsläppskällan är läckage av f-gaser i kylsystem, värmepumpar och luftkonditioneringsanläggningar. Dessutom ingår i denna kategori koldioxidutsläpp från användning av smörjmedel, lösningsmedel och paraffin, samt mindre utsläpp av lustgas. Utsläpp av lösningsmedel kommer från t.ex. användning av målarfärg.

Utsläppen från sektorn är mer än dubbelt så stora jämfört med utsläppen 1990, framför allt på grund av att f-gasen HFC ersatt ozonnedbrytande ämnen som började fasas ut efter att Montreal-protokollet trädde i kraft år 1989. Utsläppen av f-gaser har dock planat ut och börjat minska så att de 2022 var ca 25 procent lägre än

[10] Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2024/1275 av den 24 april 2024 om byggnaders energiprestanda (omarbetning).

[11] Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2023/1791 av den 13 september 2023 om energieffektivitet och om ändring av förordning (EU) 2023/955 (omarbetning).

[12] Europaparlamentets och rådets direktiv 2009/125/EG av den 21 oktober 2009 om upprättande av en ram för att fastställa krav på ekodesign för energirelaterade produkter (omarbetning).

[13] Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2017/1369 av den 4 juli 2017 om fastställande av en ram för energimärkning och om upphävande av direktiv 2010/30/EU.

utsläppstoppen som nåddes 2008. Det beror framför allt på EU:s f-gasförordning[14] som infördes 2006 och skärpes 2015 och ytterligare under 2023.

2.3.7 Avfall

Utsläppen från avfallsbehandling, utom förbränning av avfall som redovisas under el- och fjärrvärmesektorn (se diagram 2.6), har minskat med ungefär 77 procent jämfört med 1990 och uppgår år 2022 till drygt 0,9 miljoner ton koldioxidekvivalenter. Det innebär en minskning med ungefär 8 procent jämfört med 2021. Två tredjedelar av utsläppen från avfallsbehandling kommer från avfallsdeponier.

Utsläppsminskningen beror på flera faktorer, framför allt på att metanåtervinning från deponier har ökat samtidigt som deponerat organiskt avfall minskat. Deponiförbuden och beskattning av deponering av avfall som infördes i början av 2000-talet har bidragit till att minska metanutsläppen från deponier samt till att tillgängliggöra avfall för återvinning. Övriga styrmedel har även bidragit till att minska utsläppen så som regler om producentansvar för vissa varor och stöd från Klimat- och Industriklivet för bl.a. omställningen till en cirkulär ekonomi.

2.4 Utsläpp och upptag från markanvändning, förändrad markanvändning och skogsbruk (LULUCF)

Utsläpp och upptag från markanvändning, förändrad markanvändning och skogsbruk (LULUCF) utgörs av skillnaden mellan inlagring av koldioxid (biomassatillväxt) och avgång (vid avverkning för t.ex. produktionen av massa och papper samt vid naturlig avgång). I enlighet med FN:s klimatpanels riktlinjer redovisas således inte koldioxidutsläpp från biomassa vid förbränning, utan i stället vid avverkning i LULUCF-sektorn för att undvika dubbelräkning. Det största nettoupptaget sker genom inlagring av koldioxid i träden på skogsmark och mineraljord samt inlagring av kol i avverkade träprodukter. Storleken på nettoupptaget påverkas framför allt av den årliga tillväxten i skogen och avverkningsvolymen samt den naturliga avgången, vilket inkluderar olika typer av störningar som exempelvis torka, bränder, stormar och insektsangrepp.

Sedan länge uppvisar den svenska skogen ett stort nettoupptag, vilket beror på att tillväxten har varit större än avgången. Under senare år har tillväxttakten minskat medan avverkningen och den naturliga avgången ökat. En del av denna nedgång kompenseras dock av ökad nettoinlagring i avverkade träprodukter och i död ved. Det totala nettoupptaget inom hela markanvändningssektorn var 41 miljoner ton koldioxidekvivalenter år 2022. Den statistiska osäkerheten är större för LULUCF-sektorn jämfört med andra sektorer. I absoluta tal är skattad osäkerhet för förändring av levande biomassa ca 3 miljoner ton koldioxidekvivalenter per år. Det tillkommer en tidsfördröjning innan dataunderlaget för ett enskilt år är fullständigt. Detta till följd av metodiken som innebär att årligen inventera en delmängd av det totala antalet provytor, vilket innebär att data från de senaste åren är osäker. Datat för ett enskilt år kan komma att revideras i takt med att fler provytor inventeras. Det dröjer därmed flera år innan statistiken tydligt kan ge information om de verkliga trenderna i sektorn samt uppvisa effekter från införda åtgärder. Nettoupptaget inom hela markanvändningssektorn är fortsatt på en hög nivå men trenden är ett minskande nettoupptag. För 2022 visar den, än så länge osäkra, redovisade statistiken att nettoupptaget är 10 miljoner ton koldioxidekvivalenter lägre än 1990. Under perioden 1990–2022 har

[14] Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2024/573 av den 7 februari 2024 om fluorerade växthusgaser, om ändring av direktiv (EU) 2019/1937 och om upphävande av förordning (EU) nr 517/2014.

nettoupptaget i genomsnitt uppgått till ungefär 50 miljoner ton koldioxidekvivalenter per år, men variationen mellan åren är relativt stor.

Som nämnts i inledningen har Sverige åtaganden gentemot EU om att öka upptaget i LULUCF-sektorn. Den ingår även som en av flera möjliga kompletterande åtgärder för att nå de nationella klimatmålen.

Nettoutsläppen från kategorin våtmarker[15] har i genomsnitt uppgått till knappt 0,2 miljoner ton koldioxidekvivalenter per år under perioden 1990–2022. Dikade torvmarker på skogs- och jordbruksmark beräknas orsaka årliga nettoutsläpp på drygt 9 miljoner ton koldioxidekvivalenter. Återvätning är en av regeringens prioriterade satsningar, vilken bidrar till att minska nettoutsläppen från kategorin och motverkar den nedåtgående trenden i nettoupptag för sektorn.

Diagram 2.12 Nettoutsläpp och nettoupptag från sektorn markanvändning, förändrad markanvändning och skogsbruk (LULUCF-sektorn) 1990–2022, per markkategori samt från avverkade träprodukter

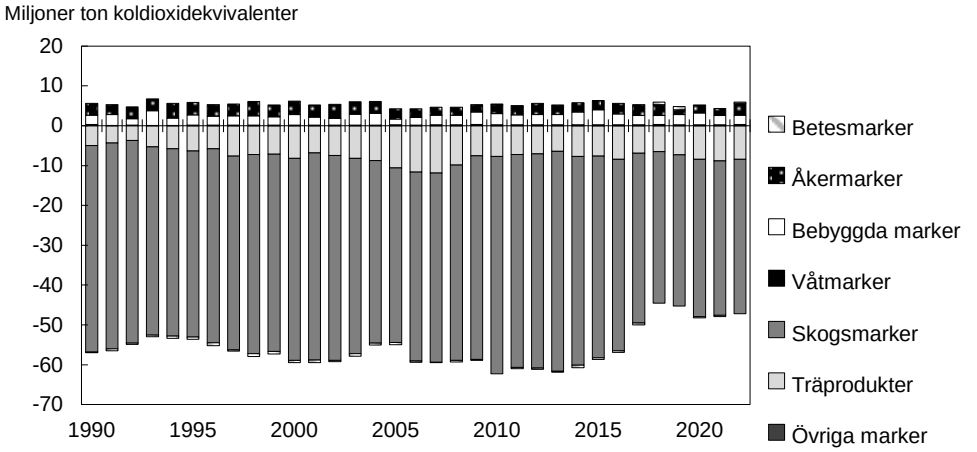

Källa: Naturvårdsverket.

2.5 Utveckling av utsläpp som inte ingår i klimatmålen

Enligt klimatlagen ska regeringen bedriva ett klimatpolitiskt arbete som syftar till att förhindra farlig störning i klimatsystemet. Det innebär att även utsläpp som inte omfattas av klimatmålen men bidrar till Sveriges globala klimatpåverkan bör följas upp. I detta avsnitt redogörs kortfattat för utsläpp från utrikes flyg och sjöfart samt konsumtionsbaserade utsläpp.

2.5.1 Utsläpp från tankning i Sverige till utrikes flyg och sjöfart

Utsläppen från utrikes flyg och sjöfart omfattas inte av nationella åtaganden om utsläppsminskningar, utan omfattas av globala klimatåtaganden inom de internationella flyg- respektive sjöfartsorganisationer under FN:s Internationella civila luftfartsorganisationen (ICAO) och Internationella sjöfartsorganisationen (IMO).

Utsläppen från användning av bränsle som tankats i Sverige av internationellt flyg och internationell sjöfart uppgick till knappt 9 miljoner ton koldioxidekvivalenter 2022,

[15] 16 procent av Sveriges areal består av våtmark (som är ett samlingsnamn för alla olika typer av våtmarker som myr, kärr med flera) och denna mark anses obrukad. I denna kategori redovisas dock mark som tas i anspråk för produktion av energitorv och odlingstorv.

vilket motsvarar en ökning om ungefär 5 procent jämfört med 2021. Utsläppen är två och en halv gånger högre än 1990, vilket delvis beror på att flygresor och godstransporter till sjöss har ökat. Det beror även på att svenska bränsledistributörer har vunnit marknadsandelar, bl.a. då de var tidigt ute med att kunna erbjuda lågsvavelhaltigt bränsle. Utsläpp från internationellt flyg inom EES omfattas även av ETS1 sedan 2012 vilket har begränsat utsläppsökningen inom utrikes flyg. I Fit for 55-paketet ingår en skärpning av ETS1 som också omfattar flyget och den fria tilldelningen av utsläppsrätter kommer upphöra 2026. I ReFuelEU Aviation finns även successivt skärpta krav på inblandning av hållbara flygbränslen. ETS1 omfattar från 2024 större fartyg som används för transporter inom och mellan EU-länder. Transporter med fartyg till och från EU ingår till 50 procent. Sjöfarten kommer också att omfattas av krav på minskad växthusgasintensitet från den energi som används ombord genom FuelEU Maritime[16] och krav på utbyggnad av infrastruktur för alternativa bränslen genom EU-förordningen AFIR[17]. Över tid har både flygplan och fartyg blivit energieffektivare och beläggningsgraden har ökat.

Diagram 2.13 Utsläpp av växthusgaser från tankning i Sverige till utrikes flyg och sjöfart 1990–2022

Miljoner ton koldioxidekvivalenter

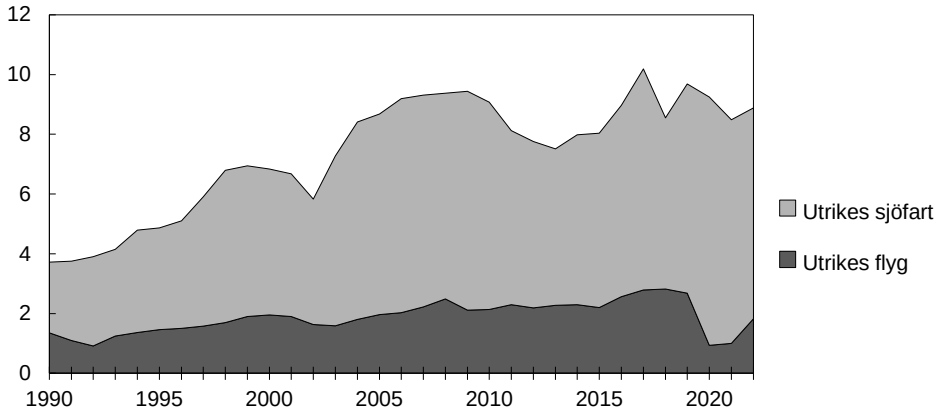

Källa: Naturvårdsverket.

2.5.2 Konsumtionsbaserade utsläpp

I statistiken över de konsumtionsbaserade utsläppen av växthusgaser ingår utsläpp som uppstår både i Sverige och utomlands till följd av svensk konsumtion. Utsläpp och upptag inom LULUCF-sektorn ingår inte. Utsläppsberäkningarna på de konsumtionsbaserade utsläppen är förknippade med större osäkerheter än de territoriella utsläppen.

Sveriges konsumtionsbaserade utsläpp uppgick till 88 miljoner ton koldioxidekvivalenter under 2021, vilket är det senaste året som statistik finns tillgänglig. Det är en ökning med 9 procent jämfört med 2020. Ökningen beror på en återhämtning från lägre utsläpp under 2020 till följd av pandemin, men nivån är fortsatt något lägre än innan pandemin när de uppgick till drygt 90 miljoner ton. Jämfört med 2008 har de konsumtionsbaserade utsläppen minskat med 20 procent trots att konsumtionen har ökat. Ungefär 65 procent av de konsumtionsbaserade utsläppen uppstår utomlands.

[16] Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2023/1805 av den 13 september 2023 om användning av förnybara och koldioxidsnåla bränslen för sjötransport och om ändring av direktiv 2009/16/EG.

[17] Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2023/1804 av den 13 september 2023 om utbyggnad av infrastruktur för alternativa drivmedel och om upphävande av direktiv 2014/94/EU.

Diagram 2.14 Utsläpp av växthusgaser orsakade av svensk konsumtion, fördelat på utsläpp i Sverige och andra länder 2008–2021

Miljoner ton koldioxidekvivalenter

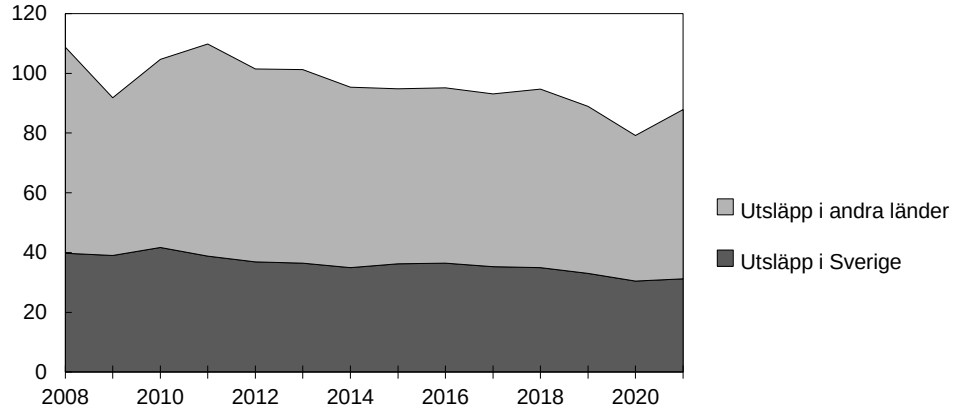

Källa: Naturvårdsverket.

Hushållen stod för 52 miljoner ton av de konsumtionsbaserade utsläppen 2021, vilket motsvarar knappt 60 procent. Utsläppen uppstod till följd av hushållens konsumtion av framför allt livsmedel, transporter och boende. Resterande 36 miljoner ton, motsvarande 40 procent, av de konsumtionsbaserade utsläppen 2021 uppstod till följd av offentlig konsumtion och investeringar. Offentlig konsumtion motsvarar de varor och tjänster som exempelvis skolor, sjukhus och myndigheter köper in för att bedriva sin verksamhet. Utsläppen som härrör från investeringar är framför allt kopplade till uppförandet av byggnader och tillverkningen av maskiner och datorer.

2.5.3 Exportens klimateffekt

De produkter och tjänster som exporteras från Sverige har i snitt ett lägre klimatavtryck än motsvarande produkter i andra länder. Det handlar t.ex. om export av stål, fordon, skogsprodukter och energi. Det beror bl.a. på att Sverige har en mycket låg användning av fossila bränslen i el- och värmeproduktionen. Dessutom kan svenska biobaserade alternativ ersätta fossilbaserade produkter producerade utomlands, t.ex. inom förpackningsområdet. Klimatnytta från export kan därmed uppstå till följd av att svensk export tränger undan annan produktion i andra länder.

I regleringsbrevet för budgetåret 2023 fick Statistiska centralbyrån (SCB) i uppdrag av regeringen att med stöd av Naturvårdsverket och i dialog med andra berörda aktörer ta fram ett mått på klimatavtrycket från exporterade produkter jämfört med andra motsvarande utländska produkter, samt ett vidareutvecklat mått på klimatavtryck av svenska produkter avsedda för inhemsk konsumtion. Statistiken som tagits fram till följd av detta regeringsuppdrag visar att svensk export bidrar till potentiellt undvikna utsläpp i andra länder, givet ett antagande om perfekt substitution. Detta antagande innebär att svensk export helt och hållet antas ersätta produktion av motsvarande utländska produkter till samma värde som den svenska exporten. En följd av detta antagande är att marknadens storlek antas vara oförändrad. Hur stora dessa potentiellt undvikna utsläpp är beror också på antaganden om utsläppsintensitet i den produktion som antas trängas undan av svensk export. Det är viktigt att notera att dessa antaganden är osäkra och att resultaten därmed ska tolkas med försiktighet.

Statistiken som tagits fram visar resultat för tre olika scenarier. Diagram 2.15 visar potentiellt undvikna växthusgasutsläpp till följd av svensk export för de tre olika scenarierna. De kontrafaktiska utsläppen förväntas vara högre när man antar

utsläppsintensiteter enligt världsgenomsnittet (scenario 1) jämfört med de två andra scenarion där utsläppsintensiteter för importerande ländernas produktion (scenario 2) respektive användning (scenario 3) i stället används. Detta talar för att Sveriges stora handelspartners i genomsnitt producerar med en lägre utsläppsintensitet jämfört med länder som har låg eller ingen import av svenska produkter. Scenario 2 är den tidsserie som visar lägst potentiellt undvikna utsläpp jämfört med de andra scenarierna – som mest 46 miljoner ton koldioxidekvivalenter (för referensår 2021) och som minst 22 miljoner ton koldioxidekvivalenter (för referensår 2018). Data för år 2020 och 2021 bör tolkas med extra försiktighet eftersom de bygger på framskrivna data och prognoser i högre utsträckning än tidigare år i tidsserien. Resultaten varierar också mellan olika produktgrupper. I vissa produktgrupper kan svensk export i stället bidra till ökade utsläpp.

Diagram 2.15 Potentiellt undvikna växthusgasutsläpp till följd av svensk export

Miljoner ton koldioxidekvivalenter

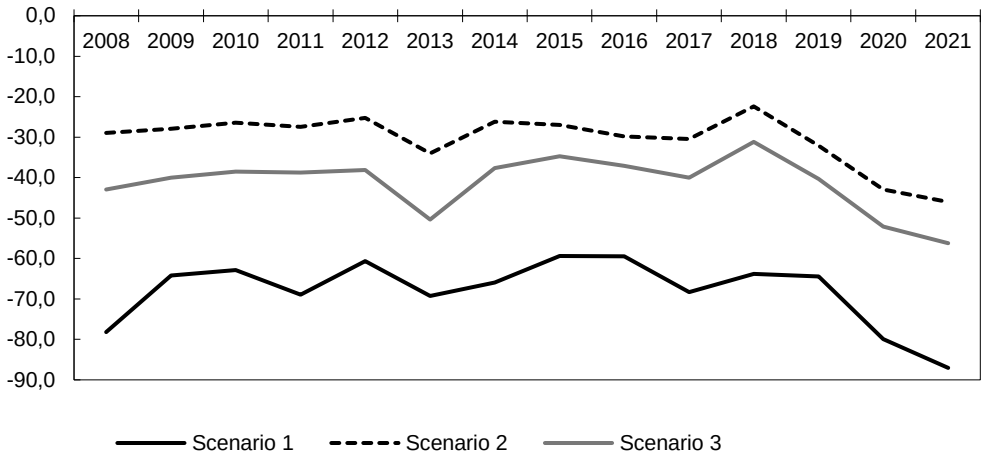

Anm.: Faktiska utsläpp minus kontrafaktiska utsläpp för de tre scenarierna. Negativt tal indikerar potentiellt undvikna utsläpp och positivt tal indikerar potentiellt ökade utsläpp.

Källa: Statistiska centralbyrån.

3 Scenarier och utsläppsgap i förhållande till målen

I detta avsnitt redovisas Sveriges utsläppsgap i förhållande till de klimatpolitiska målen i två scenarier som Naturvårdsverket presenterade i sitt underlag till klimatredovisningen. De åtgärder som föreslås i denna proposition är inte inkluderade i Naturvårdsverkets scenarion. Därför redovisas också ett scenario med preliminära beräkningar av effekter av åtgärderna i denna proposition.

– Ett 2023-scenario (jämförelsescenario), som är det scenario som redovisades i förra årets klimatredovisning.[18] Scenariot inkluderar effekter av relevanta politiska beslut och aviseringar fattade före 1 juli 2023.[19]
– Ett 2024-scenario (beslutsscenario) med beslutade styrmedel som, utöver de beslut som ingår i jämförelsescenariot, även inkluderar effekter av relevanta politiska beslut som tagits mellan 1 juli 2023 och 1 juli 2024. Scenariot innehåller

[18] I budgetpropositionen för 2024 hade detta scenario namnet beslutsscenario.

[19] Beslutet att sänka reduktionsplikten till 6 procent under 2024–2027 aviserades i maj 2023 och ingår därmed i 2023-scenariot.

också uppdaterade omvärldsfaktorer och omställningsplaner inom industrisektorn.
– Ett BP25-scenario (förslagsscenario) som, utöver det som är inkluderat i 2024-scenariot, också inkluderar preliminära beräkningar av effekter av åtgärder i denna proposition för åren fram t.o.m. 2030. Åtgärderna som föreslås i denna proposition redovisas i avsnitt 5.2.1.

Därutöver har Naturvårdsverket tagit fram ett känslighetsscenario med högre drivmedelsanvändning. Scenariot illustrerar en situation där lägre drivmedelspriser leder till en högre drivmedelsanvändning än modellerna skattar i basscenariot. Tillgänglig statistik för 2023 och första halvan av 2024 visar ingen markant ökning av drivmedelsanvändningen trots de skattesänkningar och sänkningen av reduktionsplikten som regeringen genomfört. Detta tyder på att känslighetsscenariot är mindre troligt än övriga scenarion men det finns fortsatt stora osäkerheter kring den framtida utvecklingen i transportsektorn.

Antaganden

Scenarierna bygger på effektbedömningar av nya beslut men också på antaganden som gjorts vad gäller exempelvis konjunkturläge, prisutveckling på fossila bränslen, prisutveckling inom EU ETS etc.

Flera av antagandena är förknippade med betydande osäkerhet. Antagandena beskrivs i Naturvårdsverkets underlag.[20]

Samtliga scenarier utgår ifrån att förutsättningarna för omställningen redan finns på plats, vilket är en begränsning i metoden. Det innebär att man t.ex. antar att det kommer att byggas tillräckligt med fossilfri och leveranssäker elproduktion och elnätskapacitet för att möta den förväntade ökade efterfrågan på el och effekt som behövs, att verksamheterna erhållit erforderliga tillstånd, att det finns tillgång till arbetskraft, inklusive rätt kompetens, och att utbyggnaden av infrastruktur är tillräcklig. Det gäller såväl laddinfrastruktur som infrastruktur för CCS och infrastruktur för drivmedel (både gasformiga och flytande). För att dessa förutsättningar ska komma på plats krävs beslut om förutsättningsskapande åtgärder. Det finns omfattande utmaningar på det här området och regeringen bedriver en lång rad reformer som syftar till just att säkerställa förutsättningar för klimatomställningen. Regeringen avser i kommande budgetpropositioner utveckla klimatredovisningen för att effekten av dessa prioriterade åtgärder också ska kunna framgå (se avsnitt 4).

Beslut som ingår i 2024-scenariot

De politiska beslut som har särskild betydelse för de direkta utsläppen i 2024-scenariot (beslutsscenariot) och som tillkommit under det senaste året är:

– Införande av ETS2 från 2027 samt utvidgning av ETS2 till fler sektorer (prop. 2023/24:142).
– Sänkt skatt på bensin och diesel (prop. 2023/24:24).
– Stöd till marknadsintroduktion för lätta ellastbilar (prop. 2023/24:1).
– Förstärkning av klimatpremien för arbetsmaskiner, tunga fordon och elbusspremien (prop. 2023/24:1).

[20] Naturvårdsverkets underlag till regeringens klimatredovisning 2024.

– Koldioxidkrav för tunga fordon (Europaparlamentets och rådets förordning om ändring av förordning (EU) 2019/1242 vad gäller skärpning av normerna för koldioxidutsläpp från nya tunga fordon och införande av rapporteringsskyldigheter och om ändring av förordning (EU) 2018/858 samt om upphävande av förordning (EU) 2018/95).

EU:s beslut om utsläppshandelssystemen ETS1 och ETS2 innebär att det sätts tak och ett pris på merparten av de utsläpp som behöver minska för att etappmålet till 2040 och nettonollmålet till 2045 ska kunna nås. Utformningen av klimatramverket på EU-nivå efter 2030 kommer vara central för om utsläppshandelssystemen och andra styrmedel på EU-nivå kommer att vara tillräckliga för att styra mot Sveriges nationella mål eller om ytterligare nationella styrmedel behöver införas. När beslut om utformningen av klimatramverket efter 2030 är fattade kommer också de scenarier som presenteras i klimatredovisningen att kunna uppdateras.

I scenarierna redovisas utsläppsutvecklingen i förhållande till etappmålen 2030, 2040 och 2045 såväl som gentemot Sveriges åtaganden inom ESR till 2030. På så sätt blir det tydligt hur stort utsläppsgapet är för respektive etappmål och om det finns ett behov av ytterligare åtgärder. Utvecklingen bedöms mot de indikativa målbanorna. Scenarierna visar även mängden kompletterande åtgärder i form av negativa utsläpp genom bio-CCS och verifierade utsläppsminskningar genom investeringar utomlands (s.k. artikel 6-krediter).

3.1 Utsläppsgap till 2045-målet

År 2022 var utsläppen i Sverige 45,2 miljoner ton koldioxidekvivalenter, vilket är en minskning med 33 procent sedan 1990.

Gapet till 2045-målet utifrån 2024-scenariot beräknas till 20,7 miljoner ton koldioxidekvivalenter utan kompletterande åtgärder. Utsläppen förväntas minska med 47 procent till 2030 och med 71 procent till 2045, jämfört med 1990. Utöver det skulle 1–2 miljoner ton eller 1,4–2,8 procentenheter av 1990 års utsläpp från bio-CCS kunna tillgodoräknas som kompletterande åtgärder fr.o.m. 2030. Därmed återstår enligt 2024-scenariot år 2045 utsläpp om 18,7–19,7 miljoner ton inklusive negativa utsläpp från bio-CCS. En förutsättning för detta är en fortsatt snabb elektrifiering samt ökad elproduktion och distribution och även tillgång till arbetskraft och snabbare processer för miljötillstånd (se avsnitt 4).

Jämfört med förra årets klimatredovisning (2023-scenariot) beräknas utsläppen minska med 0,8 miljoner ton koldioxidekvivalenter till 2030 och med 3 miljoner ton till 2045. Det beror främst på utvecklade omställningsplaner inom raffinaderiindustrin samt på anläggningar inom el- och fjärrvärmesektorn, men även effekter av omvärldsfaktorer, såsom prisutveckling. Både prisutvecklingen och omställningsplanerna påverkas av tidigare styrmedelsbeslut, t.ex. skärpningen av ETS1. Jämfört med förra årets scenario bedöms nya storskaliga investeringar i fossilfri teknik inom både industri och el- och fjärrvärmesektorn bidra med betydande utsläppsminskningar till 2045. Detta illustrerar väl hur gapet till målet minskar. Även effekter av nya och förstärkta styrmedel för minskade utsläpp från fordon (koldioxidkrav för tunga fordon, ETS2, skrotningspremie, förlängd och förstärkt klimatpremie för tunga fordon samt klimatpremie för lätta lastbilar) samt förstärkning av Klimatklivet bidrar med minskade utsläpp.

Regeringen bedömer att större delen av gapet kan slutas till följd av beslutade styrmedel, t.ex. ETS1, i takt med att omställningsplanerna i industrin och avfallsförbränningsanläggningar utvecklas men att ytterligare åtgärder kommer att behövas både nationellt och på EU-nivå för att det långsiktiga målet till 2045 ska kunna nås. Detta

inkluderar både åtgärder med direkta utsläppseffekter, eller kompletterande åtgärder[21], och åtgärder som förbättrar förutsättningarna för klimatomställningen. Ytterligare åtgärder som har potential att bidra till att sluta utsläppsgapet beskrivs i avsnitt 5.

Diagram 3.1 Scenarier över Sveriges territoriella utsläpp till 2045

Miljoner ton koldioxidekvivalenter

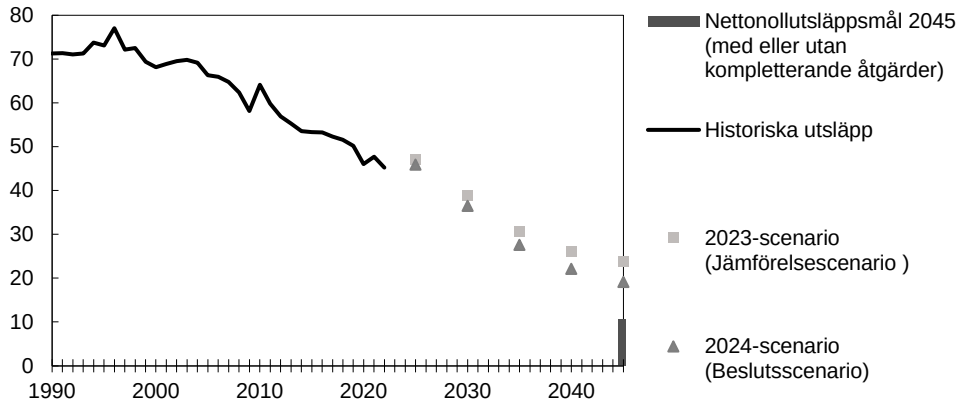

Anm.: BP25-scenariot har inte inkluderats i diagrammet då det inte har varit möjligt att räkna på effekterna efter 2030.
Källa: Naturvårdsverket.

3.2 Utsläppsgap till 2030 och 2040 – ESR-sektorn

Under 2022 uppgick utsläppen i ESR-sektorn till 27,3 miljoner ton koldioxidekvivalenter. Utsläppen var därmed ca 41 procent lägre jämfört med 1990 års nivå och har 2022 minskat med 6,1 procent jämfört med 2021.

EU-åtagandet för ESR-sektorn

Sverige har gentemot sitt åtagande inom EU ett ackumulerat överskott under 2021–2023 som enligt slutlig statistik för 2021 och 2022 och preliminär statistik för 2023 uppgår till ca 8,6 miljoner ton koldioxidekvivalenter[22]. År 2024 förväntas Sverige ha ett underskott.

I 2024-scenariot blir det ackumulerade underskottet för 2021–2030 1 miljon ton koldioxidekvivalenter. I BP25-scenariot beräknas det gap mot ESR-åtagandet som redovisas i 2024-scenariot slutas med viss marginal. Detta illustreras i diagram 3.2, där en negativ siffra innebär att det finns ett ackumulerat underskott jämfört med ESR-åtagandet, medan en positiv siffra innebär att det finns ett ackumulerat överskott jämfört med ESR-åtagandet. Ett ackumulerat överskott innebär att ESR-åtagandet bedöms kunna nås. Det finns osäkerheter i de antaganden som ligger till grund för beräkningarna, bl.a. hur drivmedelsanvändningen kommer att utvecklas och hur utfallet enligt LULUCF-förordningen (markanvändning, förändrad markanvändning och skogsbruk) kan påverka ESR-åtagandet.

[21] Enligt klimatmålet 2045 ska utsläppen minska med minst 85 procent jämfört med 1990, varav de resterande återstående 15 procent av utsläppen kan kompenseras genom kompletterande åtgärder. Detta innebär att ytterligare 8,7–9,7 miljoner ton av de återstående utsläppen kan kompenseras av ytterligare kompletterande åtgärder och att mängden utsläpp som behöver minska för att målet ska kunna nås uppgår till 10 miljoner ton.

[22] Enligt scenarierna är det ackumulerade överskottet 2021-2023 8,8 miljoner ton koldioxidekvivalenter. Scenarierna inkluderar inte preliminär statistik för 2023.

Diagram 3.2 Ackumulerat överskott/underskott jämfört med Sveriges ESR-åtagande till 2030

Miljoner ton koldioxidekvivalenter

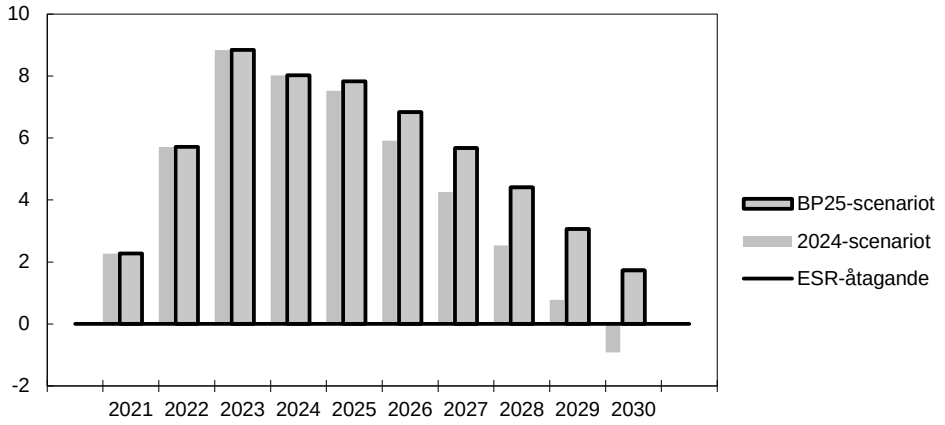

Anm.: En negativ siffra på y-axeln innebär att det finns ett ackumulerat underskott jämfört med ESR-åtagandet, medan en positiv siffra innebär att det finns ett ackumulerat överskott jämfört med ESR-åtagandet. 2024-scenariot beskriver beslutad politik och befintliga omställningsplaner inom industrin t.o.m. 1 juli 2024 samt den s.k. ETS-flexibiliteten. BP25-scenariot innefattar 2024-scenariot samt preliminära beräkningar av effekter av åtgärder i denna proposition för åren fram t.o.m. 2030.

Källor: Naturvårdsverket och egna beräkningar.

Enligt 2023-scenariot bedömdes gapet till 2030 till ca 10 miljoner ton koldioxidekvivalenter jämfört med 1 miljon ton enligt 2024-scenariot. En viktig förklaring till att gapet bedöms vara mindre i 2024-scenariot är att Sverige avser utnyttja den s.k. ETS-flexibiliteten fullt ut, vilket ger ett ökat utsläppsutrymme inom ESR på 5,2 miljoner ton. ETS-flexibiliteten är en mekanism inom ESR-förordningen som möjliggör för vissa medlemsstater, som har åtaganden över EU-snittet och över sin potential för kostnadseffektiva utsläppsminskningar, att föra över ett begränsat utsläppsutrymme från ETS1 till ESR. För Sverige innebär det att ESR-åtagandet blir lägre, samtidigt som utsläppsrätter från Sveriges auktionsvolym inom ETS1 annulleras, vilket innebär att det totala utsläppsutrymmet för alla medlemsländer inom ETS1 minskar. Utöver detta beror den ytterligare prognostiserade utsläppsminskningen enligt 2024-scenariot främst på att prognoserna för den fossila drivmedelsanvändningen har justerats ned jämfört med myndigheternas tidigare bedömning. Till viss del förklaras också den ytterligare prognostiserade utsläppsminskningen av förstärkta styrmedel för minskade utsläpp från fordon, bl.a. koldioxidkraven för tunga fordon och förstärkning av klimatpremien. Regeringens satsningar på att förstärka laddinfrastrukturen ingår redan i scenarierna som en förutsättning (se avsnitt 4) men bidrar också till att realisera denna utsläppsminskning.

Ytterligare åtgärder behövs för att ESR-åtagandet ska kunna nås. Detta inkluderar både åtgärder med direkta utsläppseffekter och åtgärder som förbättrar förutsättningarna för klimatomställningen. Därför föreslår regeringen bl.a. att reduktionsplikten förändras. Med förslagen i denna proposition beräknas ESR-åtagandet nås. Åtgärderna som regeringen föreslår för att sluta utsläppsgapet beskrivs i avsnitt 5.

Diagram 3.3 Scenarier över utsläpp för Sveriges ESR-åtagande till 2030

Miljoner ton koldioxidekvivalenter

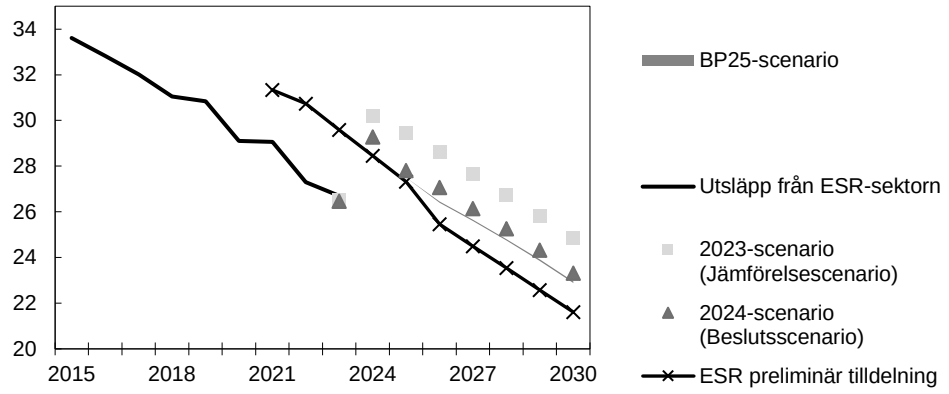

Anm.: Notera att y-axeln är bruten. 2023-scenariot (jämförelsescenariot) beskriver beslutad politik och befintliga investeringsbeslut som gällde 1 juli 2023 och presenterades i förra årets klimatredovisning. 2024-scenariot (beslutsscenariot) beskriver beslutad politik och befintliga omställningsplaner inom industrin t.o.m. 1 juli 2024 samt den s.k. ETS-flexibiliteten. BP25-scenariot innefattar 2024-scenariot samt preliminära beräkningar av effekter av åtgärder i denna proposition för åren fram t.o.m. 2030.

Källor: Naturvårdsverket och egna beräkningar.

De nationella etappmålen för 2030 och 2040

Utsläppen inom ESR-sektorn förväntas enligt 2024-scenariot år 2030 vara 48 procent lägre och år 2040 vara 66 procent lägre, jämfört med 1990 utan kompletterande åtgärder. Utöver det skulle 1–2 miljoner ton koldioxidekvivalenter från bio-CCS kunna tillgodoräknas som kompletterande åtgärder fr.o.m. 2030. Detta motsvarar 2,2–4,3 procentenheter av 1990 års utsläpp. För år 2030 bedöms även upp till 0,7 miljoner ton kunna levereras genom internationella klimatinsatser och tillgodoräknas som kompletterande åtgärder, vilket motsvarar ytterligare 1,5 procentenheter av 1990 års utsläpp. Gapen till de nationella 2030- och 2040-målen enligt 2024-scenariot beräknas därmed till 7,1 respektive 4,0 miljoner ton koldioxidekvivalenter utan kompletterande åtgärder och 4,4–5,4 respektive 3,1 miljoner ton med kompletterande åtgärder. Förslagen i denna proposition bedöms preliminärt minska gapet till 2030-målet med ca 0,4 miljoner ton. BP25-scenariot inkluderar preliminära beräkningar av effekter av åtgärder i denna proposition för åren fram t.o.m. 2030, det går därför inte att säga hur mycket gapet till 2040-målet minskar utifrån BP25-scenariot.

Jämfört med 2023-scenariot beräknas utsläppen i 2024-scenariot minska med ytterligare 0,7 miljoner ton koldioxidekvivalenter till 2030 och med ytterligare 1,6 miljoner ton till 2040. Som ovan nämnt beror det främst på uppdaterade prognoser vad gäller drivmedelsanvändning, där mängden justerats ned jämfört med 2023-scenariot. Till viss del förklaras också den prognostiserade utsläppsminskningen av förstärkta styrmedel för minskade utsläpp från fordon.

Nationellt finns det två indikativa målbanor för ESR-sektorn som används för att utvärdera om Sverige är på väg att nå de nationella klimatmålen, där den ena inkluderar kompletterande åtgärder och den andra inte gör det. Utsläppen från ESR-sektorn har sedan 2015 legat över eller på den indikativa målbana som nyttjar kompletterande åtgärder, med undantag för pandemiåret 2020. Under 2022 minskade utsläppen från ESR-sektorn kraftigt och utsläppen var 0,2 miljoner ton koldioxidekvivalenter lägre än den indikativa bana som nyttjar kompletterande åtgärder fullt ut. Gapet mot den utsläppsbana som inte nyttjar några kompletterande åtgärder alls var drygt 1,5 miljoner ton koldioxidekvivalenter. Under 2023 var utsläppen fortsatt under banan som nyttjar

kompletterande åtgärder och gapet till utsläppsbanan som inte nyttjar kompletterande åtgärder var 1,9 miljoner ton koldioxidekvivalenter. Utsläppen förväntas under 2024 överskrida båda de indikativa målbanorna med anledning av den förväntade utsläppsökningen till följd av sänkningen av reduktionsplikten.

Ytterligare åtgärder behövs för att de nationella målen till 2030 och 2040 ska kunna nås. Förslagen i denna proposition bedöms bidra till att minska gapen, se avsnitt 5. Vidare aviserade regeringen i klimathandlingsplanen att miljömålsberedningen bör få i uppdrag att se över utformningen av de nationella etappmålen till 2030 så att de bättre överensstämmer med Sveriges åtaganden inom EU.

Utsläppsgap för inrikes transporter till 2030

Under 2022 uppgick utsläppen inom inrikes transporter (exkl. koldioxidutsläpp från inrikes flyg) till 13,3 miljoner ton koldioxidekvivalenter, vilket är en minskning med 34 procent jämfört med 2010.

Jämfört med 2023-scenariot beräknas utsläppen i 2024-scenariot minska med ytterligare 0,4 miljoner ton koldioxidekvivalenter till 2030. Som nämnts ovan beror det främst på uppdaterade prognoser vad gäller drivmedelsanvändning, där mängden justerats ned. Till viss del förklaras också den prognostiserade utsläppsminskningen av förstärkta styrmedel för minskade utsläpp från fordon.

Gapet till målet för inrikes transporter är 5,9 miljoner ton koldioxidekvivalenter enligt 2024-scenariot. Ytterligare åtgärder behövs för att målet ska kunna nås. Förslagen i denna proposition bedöms bidra till att minska gapen, se avsnitt 5. Gapet enligt BP25-scenariot till målet för inrikes transporter har inte kunnat beräknas. Vidare aviserade regeringen i klimathandlingsplanen att miljömålsberedningen ska få i uppdrag att se över utformningen av de nationella etappmålen till 2030 så att de bättre överensstämmer med Sveriges åtaganden inom EU.

3.3 Utsläppsgap till 2030 – LULUCF-sektorn

Det finns inget separat nationellt mål för LULUCF-sektorn i Sverige (men åtgärder för ett ökat nettoupptag av växthusgaser i skog och mark ingår i de nationella målen som kompletterande åtgärder). Däremot har Sverige åtaganden inom ramen för EU:s s.k. LULUCF-förordning.

Upptag och utsläpp från markanvändningssektorn innefattar många osäkerheter, både avseende de faktiska kolflödena och hur dessa fångas i statistiken. För LULUCF-sektorn presenteras därför två scenarier med olika antaganden om den framtida skogstillväxten som ger resultat med relativt omfattande spridning. Scenarioalternativen kallas medeltillväxt respektive minskad tillväxt. De senaste årens trend är att nettoupptaget för skogsmark och för det totala nettoupptaget inom LULUCF-sektorn minskar och utvecklingen ligger för närvarande i nivå med de scenarioalternativ som ger ett lägre nettoupptag i framtiden. Utvecklingen pekar mot att trenden inte kommer att vända de närmaste åren.

Diagram 3.4 Scenarier över nettoupptag från LULUCF till 2030

Miljoner ton koldioxidekvivalenter

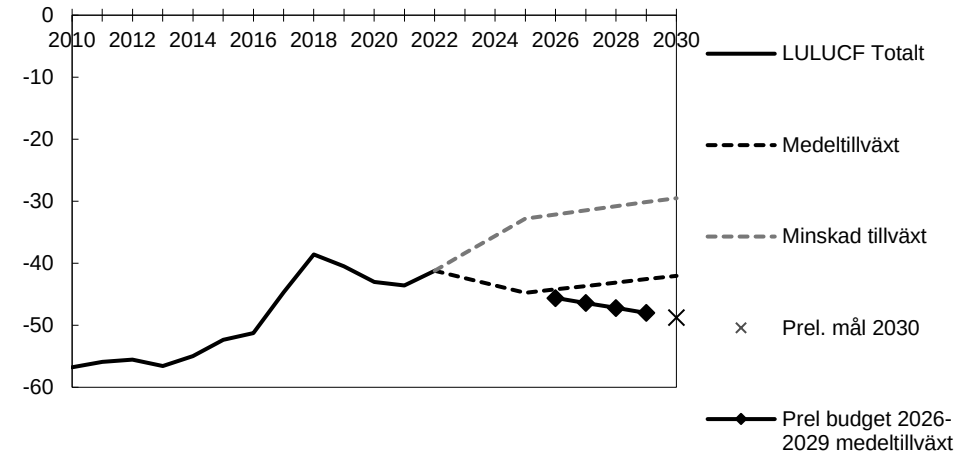

Källa: Naturvårdsverket.

Utsläppsgap för perioden 2021–2025

Sverige beräknas bokföra ett underskott motsvarande 14 miljoner ton koldioxidekvivalenter för avskogad mark och ett överskott motsvarande 3 miljoner ton koldioxidekvivalenter för beskogad mark. De två markbokföringskategorierna tillsammans bedöms därmed hamna på ett sammanlagt underskott gentemot EU-åtagandet om 11 miljoner ton koldioxidekvivalenter under perioden.

För brukad åkermark och brukad betesmark beräknas Sverige bokföra ett underskott på 1,7 respektive 0,7 miljoner ton koldioxidekvivalenter.

Enligt bokföringsreglerna ska nettoutsläppen och nettoupptagen från brukad skogsmark jämföras med medlemsstatens s.k. skogliga referensnivå (FRL). Den brukade skogsmarkens nettoupptag påverkas mycket av antaganden kring utvecklingen av tillväxten. För perioden 2021–2025 finns det ännu ingen klar bild av hur situationen ser ut vad gäller måluppfyllnad då Sverige väntas behöva göra tekniska korrigeringar av den skogliga referensnivån till följd av att metoden för att beräkna nettoupptaget över tid har förfinats och referensnivån därmed är beräknad med en metodik som inte längre är aktuell. Därmed är det ännu inte tydligt hur den samlade måluppfyllelsen för samtliga markkategorier för perioden 2021–2025 ser ut.

Måluppfyllelsen inom LULUCF under perioden 2021–2025 påverkar Sveriges åtagande inom ESR eftersom eventuella underskott i LULUCF 2021–2025 förs över till ESR-sektorn.

Utsläppsgap för perioden efter 2025

Enligt scenariot med medeltillväxt för skogsmark beräknas det totala nettoupptaget från LULUCF-sektorn till ca 42 miljoner ton koldioxidekvivalenter år 2030, vilket innebär att avståndet till åtagandet år 2030 är ca 7 miljoner ton koldioxidekvivalenter. Enligt scenariot med minskad tillväxt blir det totala nettoupptaget ca 29 miljoner ton koldioxidekvivalenter, vilket skulle innebära att avståndet till målet 2030 skulle bli ca 19 miljoner ton koldioxidekvivalenter. Scenarioberäkningarna är osäkra. Den slutgiltiga bedömningen av om åtagandet uppfyllts sker först när 2030 års utsläppsdata finns och har granskats år 2032.

Förutom punktmålet 2030 ska nettoupptaget perioden 2026–2029 understiga en i förväg bestämd budget vars storlek bestäms 2025. Enligt scenariot med medeltillväxt

blir underskottet ca 14 miljoner ton för perioden jämfört med en preliminär budget 2026–2029. I scenariot med minskad tillväxt blir underskottet större. Även här sker det slutliga uppfyllande först år 2032.

3.4 Scenarier för den handlande sektorn

Det finns inget separat mål för de svenska anläggningarna inom ETS1 till 2030 och 2040, men dessa utsläpp ingår som en del i det långsiktiga klimatmålet till 2045. Utsläppen inom ETS1 utgjorde år 2022 ca 40 procent av de territoriella utsläppen i Sverige. Enligt det reviderade regelverket på EU-nivå ska handelssystemet som helhet uppnå utsläppsminskningar om 62 procent år 2030 jämfört med 2005. Sedan utsläppshandelns start 2005 har utsläppen för de stationära anläggningarna i Sverige som ingår i systemet minskat med 22 procent, motsvarande 5 miljoner ton koldioxidekvivalenter.

I 2024-scenariot beräknas utsläppen från svenska aktörer inom ETS1 minska med ca 0,1 miljoner ton koldioxidekvivalenter år 2030 jämfört med 2023-scenariot. Motsvarande minskning till 2045 uppgår till 0,8 miljoner ton. Det beror framför allt på att det förväntas ske ytterligare utfasning av fossila råvaror samt teknikskiften inom både industri och el- och fjärrvärmesektorn. Dessa åtgärder bedöms främst vara en effekt av skärpningen av utsläppshandelssystemet inom fit for 55-paketet. Fler investeringar från näringslivet förväntas tillkomma i scenarierna till följd av beslutade styrmedel, vilket skulle kunna minska utsläppen ytterligare till 2045. Anledningen till att dessa utsläppsminskningar inte har inkluderats tidigare, i samband med de tidigare besluten för de aktuella styrmedlen, är en följd av den metodik som används för sektorerna industri samt el och fjärrvärme i scenarioarbetet. Metodiken är en s.k. bottom-up-metod där industriaktörer intervjuas angående deras planer för omställning och de industriaktörer som anser att det finns tillräckligt styrning på plats för att omställningen ska ske samt har en tydlig plan för omställningen inkluderas i scenariot. Anledningen till att den linjära reduktionsfaktorn i enlighet med ETS1 inte används är på grund av stora osäkerheter kring utvecklingen.

Diagram 3.5 Scenarier över Sveriges utsläpp inom EU ETS1 till 2045

Miljoner ton koldioxidekvivalenter

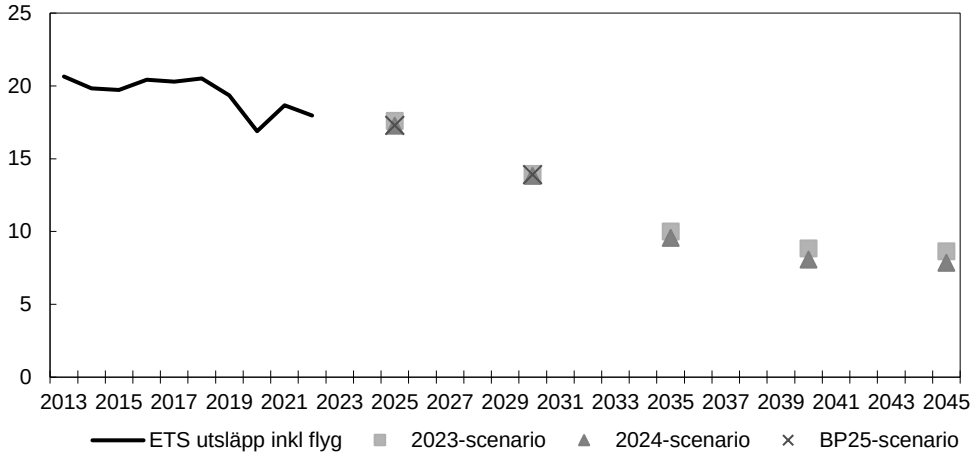

Källor: Naturvårdsverket och egna beräkningar.

3.5 Kvantifierade effekter i 2024-scenariot

I detta avsnitt sammanfattas kvantitativa effektbedömningar av nya och ändrade beslut under perioden 1 juli 2023 till 1 juli 2024, dvs. jämfört med förra årets klimatredovisning. Dessa beslut, tillsammans med förändrade omvärldsfaktorer,

förklarar skillnaden mellan 2023-scenariot (jämförelsescenariot)[23] och 2024-scenariot (beslutsscenariot) ovan. Effekten som redovisas gäller förändringen av beslut, inte styrmedlet som helhet. I vissa fall redovisas effekten av styrmedelspaket i stället för de enskilda styrmedlen när det finns betydande interaktioner mellan dessa styrmedel. Fler antaganden beskrivs i Naturvårdsverkets underlag. Effekten av enskilda beslut beskrivs ytterligare i detalj i Naturvårdsverket underlag. Effekten av förslag och aviseringar som finns med i denna proposition redovisas i avsnitt 5.2.

Jämfört med 2023-scenariot beräknas Sveriges totala utsläpp enligt 2024-scenariot minska med ytterligare 0,8 miljoner ton koldioxidekvivalenter till 2030 och ytterligare 3 miljoner ton koldioxidekvivalenter till 2045.

Nedan redovisas de direkta effekterna av regeringens klimatpolitik under perioden 1 juli 2023–1 juli 2024 när det gäller ESR-sektorn, kompletterande åtgärder respektive EU ETS-sektorn. Notera att effekter vad gäller förutsättningsskapande åtgärder redan är intecknade i scenarierna, se avsnitt 4.

Tabell 3.1 Kvantifierade effektbedömningar[1] för nya och ändrade beslut inom ESR-sektorn från juli 2023 till juli 2024

Effekt av beslut/styrmedelsförändring	Effekt, miljoner ton koldioxidekvivalenter år 2030
Klimatklivet	-0,4
Sammantagen påverkan på drivmedelspriser; Införande av EU ETS2 samt inkludering av fler utsläpp i ETS2 (s.k. opt-in), sänkta bränsleskatter och sänkt reduktionsplikt[2]	+/- 0
Påskynda elektrifiering inom transportsektorn; koldioxidkrav på tunga fordon, förstärkt klimatpremie, skrotningspremie samt stöd till laddinfrastruktur	-0,25
Beslut om förlängning av skattenedsättning på diesel inom jord-, skogs- och vattenbruk under 2024	Beslutet anses leda till en mindre temporär ökning av utsläppen under 2024 och att utfasningen av de fossila bränslena i de aktuella sektorerna försenas. Effekt år 2030 är svårbedömd.
Jordbruk: frivillig avveckling av minkuppfödning, förbättrad kunskap och effektivitet inom jordbruket	<-0,1
Produktanvändning: Förordning om fluorerade växthusgaser	<+0,1
Summa utsläppseffekt inom ESR-sektorn	-0,7 år 2030

[1] Kvantifierade effektbedömningar för ESR-sektorn är i huvudsak framtagna genom jämförelse av scenarierna i förra årets klimatredovisning och denna klimatredovisning. I uppdateringen av scenarierna ingår även uppdatering av omvärldsfaktorer, som förändrade priser. Effekterna ovan inkluderar alltså även effekter från omvärldsfaktorer och speglar inte en isolerad effekt av styrmedlet. Detta görs för att fånga den faktiska förändringen på utsläppen som kan komma att ske.

[2] Avser effekten av sänkt pris på drivmedel till följd av sänkt reduktionsplikt och därmed både högre trafikarbete och lägre elektrifieringstakt, effekten av lägre inblandning finns med i både 2023-scenariot och 2024-scenariot.

Källor: Naturvårdsverket och egna beräkningar.

Under hela perioden 2023–2030 ger 2024-scenariot (beslutsscenariot) totalt 5 miljoner ton koldioxidekvivalenter lägre utsläpp än 2023-scenariot (jämförelsescenariot).

Initiativet FuelEU Martitime bedöms även kunna ge utsläppsminskningar på 0,2 miljoner ton koldioxidekvivalenter år 2040 och 0,3 miljoner ton år 2045.

[23] Jämförelsescenariot i klimatredovisningen i budgetpropositionen för 2025 motsvarar beslutsscenariot i klimatredovisningen i budgetpropositionen för 2024.

Tabell 3.2 Kvantifierade effektbedömningar för nya och ändrade beslut inom kompletterande åtgärder från juli 2023 till juli 2024

Effekt av beslut/styrmedelsförändring	Effekt, miljoner ton koldioxidekvivalenter 2030
Förstärkning av anslagspost 1:12 Insatser för internationella klimatinsatser, inklusive breddning till att medlen även kan användas till förvärv av utsläppsutrymme från andra medlemsstater.	Enligt Energimyndigheten är bedömningen att nuvarande bemyndiganderam för åtgärder under Parisavtalets artikel 6 skulle kunna generera upp till 0,7 miljoner ton år 2030.
Utökade medel till återvätning av dikad torvmark	>0,1 år 2030
Summa negativa utsläpp och möjliga kompletterande åtgärder	Ca 0,8 år 2030

Anm.: Effektberäkningarna för styrmedlen vad gäller kompletterande åtgärder är gjorda isolerat per styrmedel. Effekten inkluderar därmed inte andra omvärldsfaktorer, så som förändrad tillväxt. För en uppskattning av utvecklingen mot målen som även inkluderar omvärldsfaktorer, se avsnitt 3.3.

Källa: Naturvårdsverket.

Tabell 3.3 Kvantifierade effektbedömningar för nya och ändrade beslut inom EU ETS-sektorn från juli 2023 till juli 2024

Effekt av beslut/styrmedelsförändring	Effekt, miljoner ton koldioxidekvivalenter
Tillkomst av nya investeringar i teknikskiften samt ytterligare utfasning av fossila bränslen till följd av tidigare införda styrmedel (främst fit for 55-paketet) och förstärkningar till Industriklivet (+100 miljoner 2024)	-0,2 år 2030 -0,7 år 2045
ReFuel Aviation	+0,1 år 2030 -0,1 år 2045
Summa utsläppseffekt inom EU ETS-sektorn	**-0,1 år 2030** **-0,8 år 2045**

Källa: Naturvårdsverket.

3.6 Ej kvantifierade beslut som kan påverka utsläppsutvecklingen framöver

Tabell 3.4 Beslut som fattats mellan juli 2023 och juli 2024 som kan påverka utsläppsutvecklingen framåt, men som inte varit möjliga att kvantifiera

Beslut	Effekt
ESR-förordningen[1]	Bindande krav på utsläppsminskningar inom EU:s medlemsstater som medför behov av beslut om styrmedel på nationell nivå. I och med att ambitionerna för Sveriges nationella klimatmål är i linje med de nya kraven har förändringarna framför allt ökat ambitionerna för andra EU-länder. Detta bidrar till kostnadseffektivitet och kan öka acceptansen för omställningen i Sverige.
Avskogningsförordningen[2]	Avskogningsförordningen ska förhindra handel med varor som bidrar till avskogning och skogsförstörelse runt om i världen. Förordningen bidrar till att upprätthålla en kolsänka globalt, vilket bidrar till att motverka den globala uppvärmningen.
Naturrestaureringsförordningen[3]	Förordningen innebär att skadad natur ska restaureras i alla medlemsstater och den innehåller bindande mål för restaurering av ekosystem, naturtyper och arter. Förordningen kan påverka storleken på Sveriges nettoupptag. Det är dock osäker på vilket sätt.
Förstärkt stöd till produktion av biogas	Efter förslag från regeringen i budgetpropositionen för 2024 har medel tillförts för att fortsätta stödja biogasproduktion från gödsel baserat på förslaget i Biogasmarknadsutredningen. Stödet bidrar till produktion av fossilfri energi, minskade metangasutsläpp från djurproduktionen och en rötrest med lättillgänglig näring som minskar behovet av mineralgödsel.

[1] Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2018/842 av den 30 maj 2018 om medlemsstaternas bindande årliga minskningar av växthusgasutsläpp under perioden 2021–2030 som bidrar till klimatåtgärder för att fullgöra åtagandena enligt Parisavtalet samt om ändring av förordning (EU) nr 525/2013.

[2] Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2023/1115 av den 31 maj 2023 om tillhandahållande på unionsmarknaden och export från unionen av vissa råvaror och produkter som är förknippade med avskogning och skogsförstörelse och om upphävande av förordning (EU) nr 995/2010.

[3] Europaparlamentet och rådets förordning (EU) 2024/1991 av den 24 juni 2024 om restaurering av natur och om ändring av förordning (EU) 2022/869.

4 Förutsättningar för klimatomställningen

För att åstadkomma utsläppsminskningar har staten en viktig roll i att sätta upp mål och införa övergripande och effektiva styrmedel. Genom utsläppshandel och skatter får samhällets aktörer incitament att minska sin användning av fossila drivmedel och ställa om till mer klimatvänliga tekniker. För att klimatomställningen ska kunna genomföras har staten dock också en helt avgörande roll i att säkerställa att grundläggande förutsättningar finns på plats. Det handlar bl.a. om att säkerställa tillräcklig elproduktion, elnät, infrastruktur för elfordon och koldioxidavskiljning och lagring, effektiva tillståndsprocesser, tydliga regelverk, arbetskraft och kompetens. Utan rätt förutsättningar kan inte företagen och hushållen fatta de beslut som krävs för att genomföra omställningen och de nödvändiga utsläppsminskningarna ska ske. Regeringen prioriterar därför att undanröja de hinder som står i vägen för klimatomställningen, vilket innebär en mer effektiv styrning och att acceptansen för utsläppshandel och andra styrmedel ökar.

Effekten av att skapa rätt förutsättningar för omställningen är svår att mäta i antal miljoner ton. En laddstolpe för ett elfordon ger ingen direkt utsläppsminskning, men utan den kan inte heller transportsektorn ställa om. Om förutsättningarna saknas kommer de beslut som är nödvändiga för faktiska utsläppsminskningar inte att ske, som t.ex. beslut om att välja elfordon eller investera i fossilfri teknik inom industrin.

De scenarier som redovisas i avsnitt 3 bygger på att förutsättningarna för omställningen redan finns på plats och reflekterar därför inte regeringens arbete med att skapa förutsättningar för omställningen då dessa redan är intecknade i scenarioresultaten. Regeringen bedömer dock att det förutsättningsskapande arbetet kommer vara minst lika viktigt för att Sverige ska nå målen och bli konkurrenskraftigt i klimatomställningen. På vissa områden är avsaknaden av förutsättningar för omställningen redan i dag ett skäl till att planerade investeringar med potential att minska utsläppen har försenats. Svårigheterna att ansluta ny el över stora delar av landet är ett tydligt exempel. Detta faktum är i sin tur direkt kopplat till de utmaningar Sveriges elsystem står inför. Även utdragna tillståndsprocesser har orsakat stora förseningar. Regeringen avser utveckla kommande års klimatredovisningar för att på ett bättre och mer transparent sätt kunna beskriva gapen mot målen och vilka åtgärder som krävs för att nå dessa.

4.1 Beslut som påverkar förutsättningarna för omställningen

Nedan beskrivs beslut som tagits mellan 1 juli 2023 och 1 juli 2024 och som inte har effektberäknats eftersom de saknar direkta utsläppseffekter men bidrar positivt till förutsättningarna för klimatomställningen.

Tabell 4.1 Förslag i denna proposition som bedöms kunna påverka förutsättningarna för klimatomställningen

Förslag	Effekt
Internationell nivå	
Energirelaterade målsättningar antagna på COP28[1]	Ökade internationella ambitioner kan bidra till att snabba på den globala utvecklingen och minska kostnaderna för förnybara energikällor, kärnkraft, grön vätgas, CCS m.m., vilket kan minska utsläppen och öka acceptansen för omställningen.
EU-nivå	
Förordningen om nettonollindustri[2]	Förordningen om nettonollindustri ställer krav på tidsfrister för tillståndsprocesser för prioriterade tekniker. Rättsakten reglerar också tillgång till fossilfri el, avskiljning och lagring av koldioxid samt insatsvaror som vätgas och biogas som också är en förutsättning för omställning av industrisektorn.
Förordningen om kritiska råvaror[3]	Förordningen om kritiska råvaror syftar till att säkra tillgången på kritiska råvaror inom EU, stärka cirkulariteten, inbegripet återvinning, och stödja forskning och innovation om resurseffektivitet och utveckling av ersättningsprodukter. Detta stärker tillgång till insatsvaror för omställningen vilket är en viktig förutsättning för flertalet nya gröna tekniker.
Sociala klimatfonden[4]	Den sociala klimatfonden ska stödja sårbara grupper som påverkas mest av införandet av det nya utsläppshandelssystemet ETS2. Fonden kan öka acceptansen för införandet av det nya handelssystemet.
Direktivet om byggnaders energiprestanda[5]	Direktivet om byggnaders energiprestanda innehåller nya regler för att öka energiprestandan hos byggnader. Klimatomställningen innebär ett ökat elbehov och åtgärder för ökad energieffektivitet kan därför tillgängliggöra el till andra sektorer och förbättra förutsättningarna för omställningen.
Direktivet om förnybar energi[6]	Revideringen av förnybartdirektivet påverkar kraven på drivmedel och reduktionsplikten. Förändringarna innebär bl.a. att ytterligare bränslen inkluderas, fler producenter för el, värme och kyla kommer omfattas samt att markkriterier för skogsbiomassa tillkommer, vilket kan påverka förutsättningarna för omställningen såväl positivt som negativt.
Direktivet om energieffektivitet[7]	Direktivet om energieffektivitet innebär ökade ambitioner för energieffektiviteten inom EU. Klimatomställningen innebär ett ökat elbehov och åtgärder för ökad energieffektivitet kan därför tillgängliggöra el till andra sektorer och förbättra förutsättningarna för omställningen. I delar av EU där elen produceras med fossila bränslen har lagstiftningen också en direkt klimateffekt.
Ekodesignkrav för hållbara produkter[8]	Den reviderade förordningen om ekodesign omfattar fler produkter än tidigare. Nya krav och minimistandarder för hållbarhet, reparerbarhet, energieffektivitet och återvinning införs också. Förändringarna kan förbättra resurseffektiviteten, vilket förbättrar förutsättningarna för omställningen eftersom det minskar trycket på utvinning och produktion av nya produkter.
Batteriförordningen[9]	Batteriförordningen syftar bl.a. till att produktionen av batterier ska vara hållbar samt att främja cirkulär ekonomi. Förändringarna kan minska utsläppen från produktionen av batterier och förbättra resurseffektiviteten, vilket förbättrar förutsättningarna för omställningen då det minskar trycket på utvinning och produktion av nya produkter.
Förordning om minskade metanutsläpp i energisektorn[10]	Syftet med förordningen är att minska metanutsläppen från fossila energikällor som produceras eller konsumeras inom EU och att säkerställa försörjningstryggheten inom EU. Genom bättre kontroll över de faktiska utsläppen från användning av fossilgas förbättras förutsättningarna för att korrekt prissätta användningen.
Direktiv om tillbörlig aktsamhet för företag i fråga om hållbarhet[11]	Direktivet fastställer en skyldighet för vissa företag att visa tillbörlig aktsamhet i sin verksamhet och i sina värdekedjor i syfte att motverka negativa effekter för mänskliga rättigheter och miljö.

Förslag	Effekt
Nationell nivå	
Lagförslag Steg på vägen mot en mer effektiv miljöprövning[12]	Lagändringarna syftar till en modernare och mer effektiv miljöprövning. Förslagen ska förenkla regelverket för miljöprövning genom större enhetlighet och tydligare kravnivå. Effektivare tillståndsprocesser är en viktig förutsättning för klimatomställningen.
Lagförslag gällande tydligare process för tillståndsprövning av elnät[13]	Lagändringarna syftar till att skapa en tydligare process för tillståndsprövning av elnät. Klimatomställningen innebär ökat behov av el och upprustning av elnätet. I dag är långsamma tillståndsprocesser för elnät en begränsande faktor. Effektivare tillståndsprocesser och robusta elnät är därför viktiga förutsättningar för omställningen.
Bilaterala överenskommelser om export av koldioxid för permanent lagring[14]	Flera industriaktörers omställningsplaner bygger på införande av CCS-teknik. För att dessa planer ska kunna bli verklighet behöver det vara möjligt att exportera koldioxiden för att kunna lagra den, då Sverige saknar nationella lagringsplatser. Detta möjliggörs genom de bilaterala överenskommelserna.
Accelerationskontor för att underlätta industrins omställning[15]	Syftet med accelerationskontoret är att underlätta industrins omställning till fossilfria produktionsprocesser, t.ex. genom att bidra till en mer effektiv tillståndsprövning, andra åtgärder inom statlig förvaltning samt genom att identifiera och omhänderta investerings- och etableringshinder. Accelerationskontoret kan därmed ha positiva effekter för flera av de förutsättningar som krävs för klimatomställningen.

[1] Under 28:e partsmötet i FN:s klimatkonferens (COP28) togs beslut om nya energirelaterade målsättningar. Beslutet fastställer bl.a. att noll- och lågutsläppstekniker, inklusive bl.a. förnybara energikällor, kärnkraft, reduktions- och upptagstekniker såsom CCS, CCUS och lagring, och grön vätgas ska accelereras, omställning från fossila bränslen i energisystem samt att ineffektiva subventioner som inte adresserar energifattigdom eller rättvis omställning ska fasas ut så snart som möjligt.

[2] Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2024/1735 av den 13 juni 2024 om inrättandet av en åtgärdsram för att stärka Europas ekosystem för tillverkning av nettonollteknik och om ändring av förordning (EU) 2018/1724.

[3] Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2024/1252 av den 11 april 2024 om inrättande av en ram för säkerställande av trygg och hållbar försörjning av kritiska råmaterial och om ändring av förordningarna (EU) nr 168/2013, (EU) 2018/858, (EU) 2018/1724 och (EU) 2019/1020.

[4] Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2023/955 av den 10 maj 2023 om inrättande av en social klimatfond och om ändring av förordning (EU) 2021/1060.

[5] Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2024/1275 av den 24 april 2024 om byggnaders energiprestanda.

[6] Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2023/2413 av den 18 oktober 2023 om ändring av direktiv (EU) 2018/2001, förordning (EU) 2018/1999 och direktiv 98/70/EG vad gäller främjande av energi från förnybara energikällor, och om upphävande av rådets direktiv (EU) 2015/652).

[7] Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2023/1791 av den 13 september 2023 om energieffektivitet och om ändring av förordning (EU) 2023/955.

[8] Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2024/1781 av den 13 juni 2024 om upprättande av en ram för att fastställa ekodesignkrav för hållbara produkter.

[9] Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2023/1542 av den 12 juli 2023 om batterier och förbrukade batterier.

[10] Förordningen om minskade metanutsläpp i energisektorn (COM (2021) 805 final 2021/0423 (COD).

[11] Europaparlamentets och rådets direktiv 2024/1760 av den 13 juni 2024 om tillbörlig aktsamhet för företag i fråga om hållbarhet och om ändring av direktiv (EU) 2019/1937 och förordning (EU) 2023/2859.

[12] Steg på vägen mot en mer effektiv miljöprövning (prop. 2023/24:152).

[13] En tydligare process för tillståndsprövning av elnät (prop. 2023/24:88).

[14] Bilaterala överenskommelser om export av koldioxid för permanent lagring (april 2024).

[15] Inrättande av en kommitté i form av ett accelerationskontor med två industrisamordnare (dir. 2024:57).

4.2 Acceptans är också en förutsättning för klimatomställningen

Utöver att vissa förutsättningar som arbetskraft, elproduktion, elnät och övrig infrastruktur behöver finnas på plats behöver omställningen också ha acceptans hos befolkningen för att kunna genomföras. Forskningen visar att upplevd rättvisa är den viktigaste faktorn för att få allmänhetens acceptans för klimatpolitiska styrmedel. Andra viktiga faktorer är upplevelsen av hur effektiva klimatåtgärderna är och människors oro för klimatförändringarna.[24]

[24] Bergquist et al., Meta-analyses of fifteen determinants of public opinion about climate change taxes and laws, Nature climate change, 2022.

Som ett exempel kan nämnas att reduktionsplikten och dess nivåer inte utformades med tillräcklig hänsyn tagen till den snabba ökningen av elbilar i nybilsförsäljningen och effekterna av andra tänkbara styrmedel. Inte heller beaktades i tillräcklig omfattning de samhällsekonomiska konsekvenserna av att de föreslagna reduktionsnivåerna väntades ge avsevärt högre priser på drivmedel i Sverige jämfört med andra länder och därigenom påverka tillgängligheten och näringslivets konkurrenskraft.

Sveriges generella välfärdspolitik är verktyget för arbetet med fördelning och lika möjligheter. Utöver den generella välfärdspolitiken tar Sverige del av EU:s mekanism för en rättvis omställning, bl.a. Fonden för en rättvis omställning[25] som i Sverige används till investeringar i ny teknik, forskning och utveckling samt kompetensutveckling i industrier med höga koldioxidutsläpp. Sverige kommer också att ta del av den nyligen beslutade sociala klimatfonden[26]. Den sociala klimatfonden syftar till att klimatomställningen ska genomföras på ett sätt som befolkningen upplever som rättvist genom att finansiera åtgärder som riktar sig till grupper som särskilt skulle kunna missgynnas av införandet av det nya utsläppshandelssystemet ETS2. För att bedöma vilka dessa grupper är har EU introducerat två mått: energifattigdom och transportfattigdom. Det första måttet definieras som bristande tillgång till väsentliga energitjänster, dvs. den grundläggande nivå av energi som krävs för en skälig levnadsstandard och hälsa. Det andra måttet definieras som oförmågan eller svårigheten att bära de kostnader för privata transporter eller kollektivtrafik som behövs för att få tillgång till grundläggande socioekonomiska tjänster och verksamheter såsom sysselsättning, utbildning eller hälso- och sjukvård. Ett sätt att mäta detta är genom att titta på hur stor andel av hushållens disponibla inkomst som läggs på energikostnader respektive transportkostnader.

Energifattigdom i Sverige

Svenska hushåll med låg inkomst lägger en relativt liten andel av sin disponibla inkomst på energi, jämfört med motsvarande hushåll i andra EU-länder. En anledning till det är att Sverige sedan 1970-talet har investerat mycket i konverterings- och energieffektiviserande åtgärder som minskat energianvändningen och kostnaderna för el och uppvärmning. Sverige har i princip en fossilfri el- och fjärrvärmesektor tack vare utfasning av olja och kol och utbyggnad av kärnkraft. Det är dock viktigt att poängtera att genomsnittsvärden döljer variationer mellan olika grupper och över tid. Elpriserna är t.ex. mycket högre under kallare perioder än varma, vilket gör att ett årsmedelvärde döljer de toppar som kan uppstå under kalla vinterdagar. Det finns även stora skillnader i elpris mellan olika elprisområden. Norra Sverige har ofta lägre elpriser under kalla vinterdagar tack vare god tillgång till vattenkraft. Under 2022, när Sverige upplevde rekordhöga elpriser, fördubblades andelen individer som inte kunde hålla hemmet tillräckligt varmt, om än från en låg nivå: från 1,7 till 3,3 procent.[27]

[25] Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2021/1056 av den 24 juni 2021 om inrättande av Fonden för en rättvis omställning.

[26] Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2023/955 av den 10 maj 2023 om inrättande av en social klimatfond och om ändring av förordning (EU) 2021/1060.

[27] Energy poverty in the Nordic countries, Nordiska ministerrådet, 2024.

Diagram 4.1 Andel av disponibel inkomst som hushåll med låga inkomster spenderar på energi, gas och övriga uppvärmningsbränslen under 2015, fördelat på befolkningstäthet samt på länder

Andel av disponibel inkomst i procent

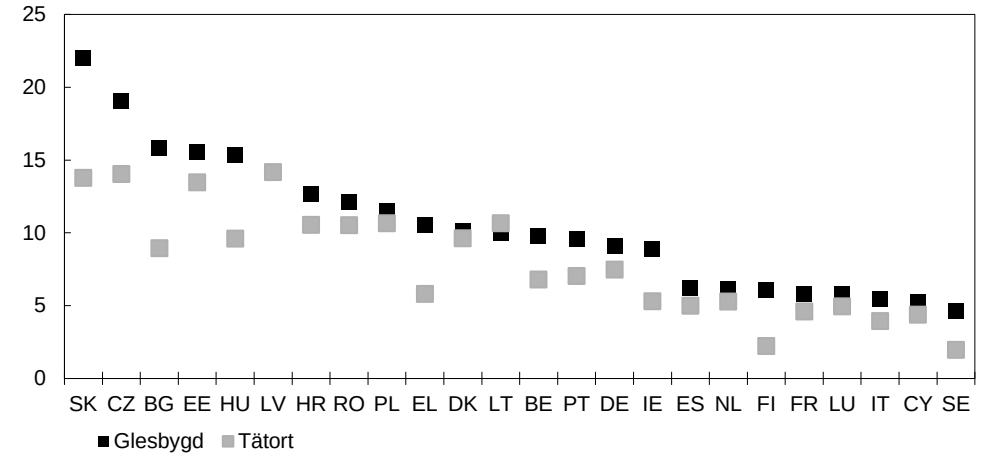

Anm.: Figuren visar andel av disponibel inkomst som hushåll i inkomstkvintil 1 lägger på energi, gas och övriga uppvärmningsbränslen. Inkomstkvintil 1 motsvarar den femtedel av hushållen som har lägst inkomst. Statistiken som presenteras i diagrammet är från 2015, men för Sveriges del har situationen gällande energifattigdom legat på ungefär samma nivå fram till 2022 (Energy poverty in the Nordic countries, Nordic energy research), vilket är senaste tillgängliga data.

Källa: Joint Research Center, baserat på data från Eurostat, HBS. Koukoufikis, G. and Uihlein, A., Energy poverty, transport poverty and living conditions – An analysis of EU data and socioeconomic indicators, 2022.

Enligt de scenarier som presenteras i avsnitt 3 skulle elpriset kunna öka till 2050. Det är därför viktigt att fortsätta följa utvecklingen vad gäller kostnader för energi.

Transportfattigdom i Sverige

Svenska hushåll med en lägre inkomst lägger en större andel av sin disponibla inkomst på persontransporter jämfört med många andra EU-länder, framför allt hushåll i glesbygd (se diagram 4.2). Sverige är ett avlångt och glesbefolkat land. Eftersom kostnadseffektiv kollektivtrafik inte kan göras tillgänglig överallt i landet kommer invånare i delar av landet vara beroende av bilresor för sina grundläggande transportbehov. Diagram 4.2 innehåller inte kostnader för kollektivtrafik, vilket innebär att transportkostnaderna är högre än vad som framgår av diagrammet. Framför allt gäller det för boende i tätort. Kostnaden för kollektivtrafiken har dessutom relativt sett ökat mer i pris än både bensin och diesel de senaste tio åren.

Diagram 4.2 Andel av disponibel inkomst som hushåll med låga inkomster spenderar på personlig transport (exklusive kollektivtrafik) under 2015, fördelat på befolkningstäthet samt på länder

Andel av disponibel inkomst i procent

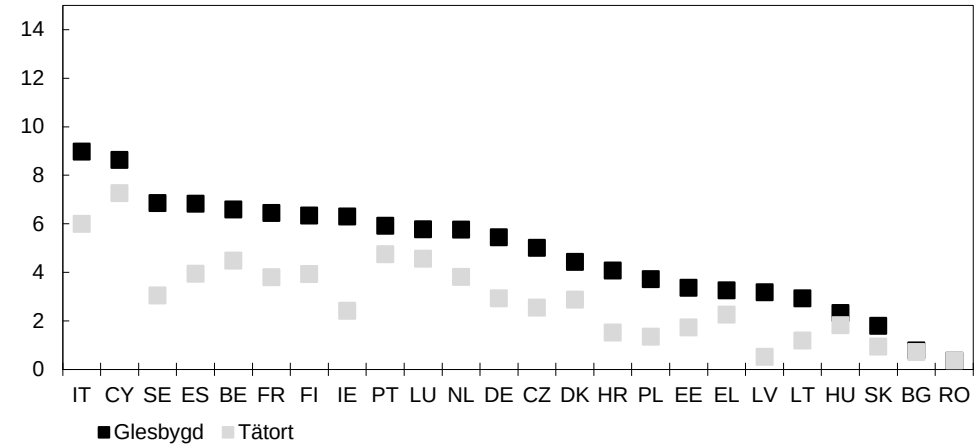

Anm.: Figuren visar andel av disponibel inkomst som hushåll i inkomstkvintil 1 lägger på kostnader för personlig transport (COICOP-kategori 07.2). I begreppet personlig transport ingår kostnader för bränslen men också underhållskostnader som smörjmedel, oljor och reservdelar. Inköp av transportutrustning såsom bilar, motorcykel eller cyklar ingår ej. Kostnader för transporttjänster (t ex kollektivtrafik eller flyg) ingår inte heller. Inkomstkvintil 1 motsvarar den femtedel av hushållen som har lägst inkomst. Statistiken som presenteras i diagrammet är från 2015. Sedan dess har drivmedelspriserna i Sverige ökat se Konjunkturinstitutets regeringsuppdrag Drivmedelsprisernas utveckling gällande mer uppdaterad utveckling för Sverige när det gäller andelen av utgifter som spenderas på bränsle.

Källa: Joint Research Center, baserat på data från Eurostat, HBS. Koukoufikis, G. and Uihlein, A., Energy poverty, transport poverty and living conditions – An analysis of EU data and socioeconomic indicators, 2022.

Det är viktigt att bevaka den effekt som klimatpolitiken får på transportkostnaderna i Sverige. Vid höjda transportpriser finns risk att acceptansen för klimatpolitiken minskar, vilket gör det svårare att genomföra omställningen.

De senaste åren har andelen av hushållens totala utgifter som läggs på bränsle ökat snabbt. Andelen var relativt stabil fram t.o.m. 2021 då andelen började öka. Sänkta drivmedelsskatter och den sänkta reduktionsplikten har det senaste året inneburit att drivmedelspriserna sjunkit markant. Drivmedelspriserna ligger i dagsläget klart under priserna i de flesta västeuropeiska länder. Det finns dock anledning att följa hur kostnaderna utvecklas framöver, inte minst när utsläppshandelssystemet ETS2 införs. Hushåll med låga inkomster påverkas också mer av höjda priser, i termer av andel av disponibel inkomst. Samtidigt är betalningsförmågan för fossilfria alternativ för persontransport (där kollektivtrafik saknas) i form av byte till elbil lägre än i hushåll med höga inkomster.

Energi- och transportfattigdomen i Sverige behöver följas upp

Som en del i att följa upp energi- och transportfattigdomen i Sverige har Konjunkturinstitutet fått i uppdrag att beräkna effekter av den prishöjning som följer av införandet av EU:s utsläppshandelssystem för vägtransport- och byggnadssektorerna samt andra sektorer (ETS2). Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser, Energimyndigheten och Trafikanalys ska bistå i arbetet med underlag inom respektive myndighets ansvarsområde. Uppdraget ska innehålla en beräkning av antalet utsatta hushåll, utsatta mikroföretag och utsatta transportanvändare, en förklaring av hur definitionerna av energifattigdom och transportfattigdom ska tillämpas på nationell nivå, samt en förklaring av hur geografiska särdrag har beaktats i planen. Konjunkturinstitutets redovisning ska utgöra ett underlag till den sociala klimatplan som regeringen ska lämna till Europeiska kommissionen senast den 30 juni 2025. Utifrån Konjunkturinstitutets redovisning kan det också finnas anledning att utveckla detta avsnitt i kommande klimatredovisningar.

För att klara omställningen kan det behövas åtgärder som skapar acceptans för klimatpolitiken. Acceptansskapande åtgärder kan komma i flera olika former. Det första handlar om att säkerställa ett samspel mellan klimat-, skatte- och arbetsmarknadspolitiken som ser till att hushåll och verksamheter fullt ut kompenseras för effekterna av ETS2. Det andra handlar om att genomföra omställningsåtgärder som minskar hushållens och verksamheters sårbarhet gentemot högre drivmedelspriser, exempelvis genom ökad elektrifiering av fordonsflottan. Här har regeringen genomfört flera åtgärder som exempelvis satsningar på laddinfrastruktur, skrotningspremie och klimatpremier. Regeringen avser att återkomma i dessa frågor i den sociala klimatplanen och kommande budgetpropositioner.

5 Ytterligare åtgärder och aviserad politik som har potential att sluta utsläppsgapet

I takt med att styrningen på EU-nivå har ökat och blivit alltmer ambitiös förändras rollen för den nationella politiken. Mer fokus hamnar nationellt på att skapa rätt förutsättningar för omställningen, medan beslut om styrmedel för minskade utsläpp till stor del utvecklas på EU-nivå.

I det 2024-scenario som presenteras i avsnitt 3 framgår att Sverige med beslutade styrmedel förväntas ha ett gap på ca 1 miljon ton koldioxidekvivalenter mot ESR-åtagandet till 2030. Sammantaget beräknas åtgärderna som föreslås i denna proposition leda till att gapet mot ESR-åtagandet sluts med viss marginal i BP25-scenariot (se avsnitt 5.2.1). År 2045 bedöms Sverige enligt scenarierna i avsnitt 3 ha utsläpp som uppgår till drygt 20 miljoner ton koldioxidekvivalenter, exklusive kompletterande åtgärder. Gapet till nettonollmålet, med nyttjande av den största mängden tillåtna kompletterande åtgärder, är ca 10 miljoner ton koldioxidekvivalenter. Regeringen bedömer att större delen av det resterande gapet kan slutas till följd av beslutade styrmedel, t.ex. ETS1, i takt med att omställningsplanerna i industrin och avfallsförbränningsanläggningar utvecklas men att ytterligare åtgärder kommer att behövas både nationellt och på EU-nivå för att det långsiktiga målet till 2045 ska kunna nås. Detta inkluderar både åtgärder med direkta utsläppseffekter, kompletterande åtgärder och åtgärder som förbättrar förutsättningarna för klimatomställningen (se avsnitt 5.2.1 och 5.2.2). Att minska utsläppen av växthusgaser kraftigt från jordbruket på ett kostnadseffektivt och konkurrensneutralt sätt är svårare än inom andra sektorer. Den nuvarande bedömningen är därför att kvarvarande utsläpp från jordbrukssektorn behöver kompenseras genom nyttjande av kompletterande åtgärder och att det framför allt är resterande sektorer vars utsläpp behöver minska för att nettonollmålet ska kunna nås.

Hur utsläppshandelssystemen ETS1 och ETS2 fortsätter utvecklas inom EU efter 2030 är av stor betydelse för Sveriges möjligheter att nå klimatmålet till 2045. När de övergripande styrmedlen finns på plats för kostnadseffektiva utsläppsminskningar i alla utsläppssektorer kommer fokus i klimatpolitiken i allt högre grad att handla om hur en samhällseffektiv strukturomvandling kan skapas inom ramen för ett allt mindre utsläppsutrymme, med ökat eller bibehållet välstånd.

Regeringen redogör i detta avsnitt för ytterligare åtgärder och aviserad politik som har potential att sluta utsläppsgapet till klimatmålen. Regeringen avser återkomma med

bedömningar av aviserade styrmedel och åtgärders klimateffekter när dessa har beslutats.

5.1 Förslag på internationell nivå och EU-nivå

Nedan beskrivs pågående arbete som bedöms påverka förutsättningarna för klimatomställningen.

Tabell 5.1 Förslag på internationell nivå och EU-nivå som bedöms kunna påverka förutsättningarna för klimatomställningen

Förslag	Effekt
Internationell nivå	
Globalt avtal mot plastföroreningar[1]	Avtalet kan leda till ökad materialåtervinning och en minskning av andelen fossil plast som går till förbränning vilket minskar utsläppen. Avtalet kan också förbättra resurseffektiviteten för plastmaterial, vilket förbättrar förutsättningarna för omställningen eftersom det minskar trycket på utvinning och produktion av nya produkter, som i sin tur medför utsläpp.
EU-nivå	
Klimatmål för 2040[2]	En höjd klimatambition inom EU förutsätter skärpta styrmedel, t.ex. ETS1 och ETS2 på EU-nivå. Skärpta styrmedel på EU-nivå förbättrar den svenska konkurrenskraften och förutsättningarna för att det nationella nettonollmålet ska kunna nås på ett samhällsekonomiskt effektivt sätt. Det sätter större tryck på omvärlden att minska utsläppen.
Översyn av energiskattedirektivet[3]	Syftet med översynen av energiskattedirektivet är att anpassa beskattningen av energiprodukter till EU:s nuvarande energi- och klimatpolitik. Förändrade skatteregler kan bl.a. påverka konkurrenskraften på hållbara bränslen och därmed påverka tillgång till insatsvaror för omställningen.
Förordning om förpackningar och förpackningsavfall[4]	Förordningen stärker resurseffektiviteten för plastförpackningar, vilket förbättrar förutsättningarna för omställningen eftersom det minskar trycket på utvinning och produktion av nya, till största del fossila, produkter, som i sin tur medför utsläpp. Förordningen kan också leda till ökad materialåtervinning och en minskning av andelen fossil plast som går till förbränning vilket minskar utsläppen.
Certifieringsramverk för upptag och infångning av koldioxid[5]	Certifieringsramverket är det första EU-gemensamma frivilliga ramverket för att certifiera negativa utsläpp. Ramverket förstärker incitament för investeringar i negativa utsläpp.
Ändring av avfallsdirektivet[6]	Ändringen innebär en revidering av avfallsdirektivet vad gäller livsmedels- och textilavfall. Syftet med förslaget är att minska påverkan på miljö och klimat. Ändringen förbättrar resurseffektiviteten, vilket förbättrar förutsättningarna för omställningen eftersom det minskar trycket på utvinning och produktion av nya produkter, som i sin tur medför utsläpp. Ändringen kan också leda till ökad materialåtervinning och en minskning av andelen fossil plast som går till förbränning, vilket minskar utsläppen.
Cirkulära krav för konstruktion av fordon och för hanteringen av uttjänta fordon[7]	Förslaget syftar till att stärka cirkulariteten av material från uttjänta fordon genom kravställning gällande produktion, konstruktion, insamling, återvinning samt rapporteringsskyldighet. Förslaget förväntas även stärka EU:s motståndskraft mot störningar i leveranskedjan och minska beroendet av import av viktiga råvaror. Resurseffektivitet kan förbättra förutsättningarna för omställningen eftersom det minskar trycket på utvinning och produktion av nya produkter. Tillgång till insatsvaror är också en viktig förutsättning för klimatomställningen.

[1] UNEA Resolution 5/14: “End plastic pollution: Towards an international legally binding instrument”.
[2] COM (2024) 63 final.
[3] COM (2021) 563 final.
[4] COM (2022) 677 final.
[5] COM (2022) 672 final 2022/0394 (COD).
[6] COM (2023) 420 final.
[7] COM (2023) 451 final.

5.2 Denna proposition

Preliminära beräkningar visar att regeringens föreslagna och aviserade reformer sammantaget bedöms minska koldioxidutsläppen inom ESR-sektorn med 2,6–2,9 miljoner ton koldioxidekvivalenter under perioden 2025–2030. Det innebär att Sverige bedöms nå ESR-åtagandet till 2030. Det är framför allt den reformerade reduktionsplikten som bidrar till att minska utsläppen. Förslaget innebär att reduktionsplikten görs mer teknikneutral genom att el från publika laddstationer kan tillgodoräknas, vilket också stimulerar elektrifieringen, och reduktionsnivåerna justeras upp så att utsläppen minskar – i kombination med regeringens övriga åtgärder – tillräckligt mycket för att ESR-åtagandet ska kunna nås. Även förstärkningen och förlängningen av Klimatklivet bedöms bidra till kostnadseffektiva utsläppsminskningar. Även det nya stöd som föreslås finansieras genom medel från EU:s sociala klimatfond, i form av en elbilspremie, bedöms kunna bidra till minskade utsläpp. Den föreslagna långsiktiga förstärkningen av stödet till produktion av biogas, där en stor del utgörs av gödselbaserad biogas, bedöms minska utsläppen från jordbruket. Även det nya tillfälliga investeringsstödet Kväveklivet förutses bidra med minskade växthusgaser, även om dess främsta syfte är minskade utsläpp av ammoniak. Förlängningen av miljökompensationen för godstransporter på järnväg bedöms innebära att ökade utsläpp från godstransporter undviks.

Regeringen avser samtidigt att föreslå att skatten på bensin och diesel sänks för att priset vid pump inte ska öka till följd av förslaget om ändrade reduktionsnivåer. Därtill kommer regeringen att föreslå ytterligare skattesänkningar på bensin och diesel, vilket bedöms innebära ökade utsläpp.

Utanför ESR-sektorn innebär förslaget om att avskaffa flygskatten ökade utsläpp. En stor del av dessa utsläpp regleras av handelssystemet ETS1 vilket innebär att effekten på utsläppen inom EU är begränsad. En del av utsläppsökningen sker utanför EU. De globala koldioxidutsläppen utanför EU regleras i huvudsak genom CORSIA, ett globalt marknadsbaserat styrmedel som beslutats av det internationella FN-organet för flyget, ICAO. Effektiviteten i systemet ska utvärderas senast 1 juli 2026 och om EU bedömer att systemet inte ger väntad klimateffekt kan EU komma att utvidga ETS1 till alla flygningar. EU har också beslutat om krav på inblandning av hållbara flygbränslen samt rapporteringssystem för höghöjdseffekter. När flygets klimateffekter mer och mer hanteras på EU-nivå och på global nivå bedöms behovet av en nationell flygskatt minska.

I takt med att klimatstyrningen på EU-nivå har ökat och blivit alltmer ambitiös förändras rollen för den nationella politiken. På nationell nivå hamnar mer fokus på att skapa rätt förutsättningar för omställningen, medan beslut om styrmedel för minskade utsläpp till stor del utvecklas på EU-nivå. Hur utsläppshandelssystemen ETS1 och ETS2 fortsätter utvecklas inom EU efter 2030 är av stor betydelse för Sveriges möjligheter att nå klimatmålet till 2045.

Ytterligare åtgärder presenteras i denna proposition som förbättrar förutsättningarna för klimatomställningen och möjligheten att nå klimatmålet till 2045. Det handlar inte minst om att förbättra tillgången på fossilfri el för att kunna möta den stora efterfrågan som klimatomställningen kommer att innebära. Regeringen föreslår därför

åtgärder som främjar utbyggnaden av fossilfri elproduktion i form av kärnkraft och vindkraft. Vid sidan av en kraftfull utbyggnad av fossilfri elproduktion behöver elsystemet nyttjas mer effektivt och bli mer leveranssäker. Regeringen föreslår därför att ett nytt investeringsstöd införs som syftar till att öka elsystemets förmågor regionalt och där behoven är som störst. Regeringen föreslår också medel för effektivare tillståndsprövning och för en ökad utbyggnad av laddinfrastruktur.

5.2.1 Förslag med direkta utsläppseffekter

I tabell 5.2 nedan redogörs preliminära beräkningar, i form av ungefärlig storleksordning, av direkta utsläppseffekter av förslag och aviseringar i denna proposition. Några av dessa effekter bedöms redan vara inkluderade i Naturvårdsverkets scenarier och därmed inte vara additionella. I tabell 5.3 redovisas preliminära beräkningar av utsläppseffekter som bedöms vara betydande och additionella mot Naturvårdsverkets scenarier. Beräkningar av enskilda åtgärders effekter och sammanlagda effekter kan skilja sig i det kommande underlaget till nästa års klimatredovisning som tas fram av statistikansvariga myndigheter.

Tabell 5.2 Preliminära beräkningar av storleksordningen på direkta utsläppseffekter av förslag eller aviseringar i denna proposition

Förslag/avisering	Ackumulerad effekt 2025–2030	År 2030	Kommentar
ESR-sektorn			
Förändrad reduktionsplikt	– – – – –	– –	Reduktionsplikten för bensin och diesel höjs till 10 procent fr.o.m. den 1 juli 2025 och ligger kvar på samma nivå t.o.m. 2030. Fossilfri el inkluderas i det nya systemet utan begränsning. Utsläppseffekten uppstår till följd av ökad inblandning av biodrivmedel. Den utsläppseffekt som hade uppstått till följd av priseffekten av förslaget bedöms motverkas av förslaget Sänkt skatt på bensin och diesel för att kompensera för priseffekt av den förändrade reduktionsplikten.
Sänkt skatt på bensin och diesel för att kompensera för priseffekt av den förändrade reduktionsplikten	+/- 0	+/- 0	Priseffekten av skattesänkningen beräknas motverkas av den förändrade reduktionspliktens prishöjande effekt, vilket innebär att förslaget inte bedöms få någon utsläppseffekt.
Ytterligare sänkt skatt på bensin och diesel utöver kompensationen för förändrad reduktionsplikt	+ + +	+ +	
Förstärkning och förlängning av Klimatklivet	– – –	– –	Utsläppseffekten av förstärkningen bedöms till viss del redan vara inkluderad i 2024-scenariot.
Stöd genom sociala klimatfonden, förslagsvis i form av en elbilspremie riktad till grupper i behov av stöd	0 / – –	0 / –	Utsläppseffekten kommer att vara beroende av utformningen av stödet och är därför mycket osäker och anges därför som ett spann.
Kväveklivet	–	–	Främst en åtgärd för att minska luftföroreningar, men som kan få positiva klimateffekter beroende på vilka åtgärder som genomförs.

Förslag/avisering	Ackumulerad effekt 2025–2030	År 2030	Kommentar
Stöd till produktion av biogas av gödsel	– –	–	Utsläppseffekt av minskade metangasutsläpp från jordbruket samt en indirekt utsläppseffekt av minskat behov av inköp av mineralgödsel. Därutöver tillkommer en utsläppseffekt från användningen av biogasen som inte inkluderats (främst som ersättning för drivmedel), denna kan dock uppstå i Sverige såväl som utomlands om biogasen exporteras. Utsläppseffekten bedöms till stor del redan vara inkluderad i 2024-scenariot.
Förlängd miljökompensation för godstransporter på järnväg	– –	–	Utsläppseffekten är redan inkluderad i 2024-scenariot. Om förlängningen inte genomförs hade det motsvarat en utsläppsökning jämfört med scenariot.
Sänkt skatt på diesel inom jord-, skogs- och vattenbruk	+	+/-0	Utsläppseffekt från tillfälligt sänkt skatt på diesel inom jord-, skogs- och vattenbruk under 2025.
Borttagen malus för husbilar	+	+	Små utsläppsökningar.
Malus för vissa alternativbränslefordon	–	–	Utsläppseffekten är redan inkluderad i 2024-scenariot. Om förslaget inte beslutas motsvarar det en utsläppsökning jämfört med scenarierna.
ETS-sektorn			
Avskaffad flygskatt	+ +	+	Effekten inkluderar endast utsläpp inom ETS-sektorn. Utsläpp från resor utanför ETS samt höghöjdseffekter för samtliga resor är inte inkluderade.

Anm.: +/– Innebär följande utsläppsutveckling jämfört med nuvarande politik.
+ Avser en ökning med mellan 0 och 100 tusen ton koldioxidekvivalenter.
+ + Avser en ökning med mellan 100 och 500 tusen ton koldioxidekvivalenter.
+ + + Avser en ökning med mellan 500 tusen och 1,5 miljoner ton koldioxidekvivalenter.
– Avser en minskning med mellan 0 och 100 tusen ton koldioxidekvivalenter.
– – Avser en minskning med mellan 100 och 500 tusen ton koldioxidekvivalenter.
– – – Avser en minskning med mellan 500 tusen och 1,5 miljon ton koldioxidekvivalenter.
– – – – Avser en minskning med mellan 1,5 och 2,5 miljoner ton koldioxidekvivalenter.
– – – – – Avser en minskning med mellan 2,5 och 3,5 miljoner ton koldioxidekvivalenter.
Under hösten 2024 avser regeringen lägga fram en infrastrukturproposition med nya ekonomiska ramar för transportinfrastrukturen för planperioden 2026–2037. Detta kan komma att medföra såväl positiva som negativa utsläppseffekter, dessa kan dock inte beräknas enbart utifrån storleken på den ekonomiska ramen.

Källa: Egna beräkningar.

Tabell 5.3 Preliminära beräkningar av utsläppseffekter som bedöms vara betydande och inte redan inkluderade i 2024-scenariot

Miljoner ton koldioxidekvivalenter

Förslag/avisering	Effekt år 2025	Effekt år 2030	Ackumulerad effekt 2025–2030
ESR-sektorn			
Paket: förändrad reduktionsplikt och sänkt skatt på bensin och diesel	-0,4[1]	-0,5	-3,1
Ytterligare sänkt skatt på bensin och diesel, utöver kompensationen för förändrad reduktionsplikt	0,1	0,2	0,9
Förstärkning och förlängning av Klimatklivet	0	-0,1	-0,4
Stöd genom sociala klimatfonden, förslagsvis i form av en elbilspremie riktad till grupper i behov av stöd	0	0 – -0,1	0 – -0,3
Summa ESR	**-0,3**	**-0,4**	**-2,6 – -2,9**

Förslag/avisering	Effekt år 2025	Effekt år 2030	Ackumulerad effekt 2025–2030
Avskaffad flygskatt	**0,1[1]**	**0,2**	**1,1**
varav inom ETS	*0,0[1]*	*0,1*	*0,5*
varav utom ETS	*0,0[1]*	*0,0*	*0,2*
varav icke-koldioxideffekter (s.k. höghöjdseffekter)	*0,0[1]*	*0,1*	*0,4*
Summa ESR och ETS	**-0,2**	**-0,3**	**-2,2 – -2,5**
Summa samtliga utsläppseffekter	**-0,2**	**-0,2**	**-1,5 – -1,8**

[1] Halvårseffekt.

Anm.: Beräkningarna i tabellen är preliminära. Beräkningar av enskilda åtgärders effekter och sammanlagda effekter kan skilja sig i det kommande underlaget till nästa års klimatredovisning som tas fram av statistikansvariga myndigheter.

Källa: Egna beräkningar.

5.2.2 Förslag som bedöms kunna påverka förutsättningarna för klimatomställningen

Tabell 5.4 Förslag i denna proposition som bedöms kunna påverka förutsättningarna för klimatomställningen

Förslag	Effekt
Effektivare tillståndsprocesser, medel till länsstyrelserna, Naturvårdsverket och domstolarna	Effektivare tillståndsprocesser är en av de viktigaste förutsättningar för omställningen av industrin.
Havsbaserad vindkraft – snabb och effektiv beredning av tillstånd	Eltillförseln är en av de viktigaste förutsättningarna för klimatomställningen. Havsbaserad vindkraft kan vara ett viktigt komplement till annan eltillförsel.
Kontaktpunkter för tillståndsprocesser enligt förordningen om nettonollindustrin och förordningen om kritiska råmaterial	Kontaktpunkterna ska enligt förordningarna underlätta och samordna tillståndsprocesser för projekt inom tillverkning av nettonollteknik, CCS samt utvinning, förädling och återvinning av kritiska råmaterial som behövs för den gröna omställningen.
Åtgärder för utfasning av fossil plast	Genom att fasa ut den fossila plasten, ersätta den med substitutionsmaterial och därefter öka materialåtervinningen i stället för att förbränna det fossila för energiändamål kan utsläppen av växthusgaser minska.
Vindkraft – genomförande av förslag från Värdet av vinden (SOU 2023:18): 1) intäktsdelning för närboende, 2) rätt till inlösen för fastighetsägare intill en ny vindkraftspark och 3) finansieringsvillkor för lokalsamhällets utveckling	Eltillförseln är en av de viktigaste förutsättningarna för klimatomställningen.
Investeringsstöd för att stärka leveranssäkerheten i elsystemet	Att möjliggöra investeringar som bidrar till stärkt förmåga och minskad sårbarhet i de regionala energisystemen.
Insatser för ny kärnkraft	Möjliggöra utbyggnad av ny kärnkraft.
Ökad ambitionsnivå för utbyggnaden av laddinfrastruktur	Möjliggöra en omställning av transportsektorn i hela landet och samtidigt kunna infria de åtagande Sverige har i enlighet med EU-förordningen om utbyggnad av infrastruktur för alternativa bränslen (AFIR).
Incitament till kommunerna för vindkraftsutbyggnad	Förbättra förutsättningarna för en effektiv utbyggnad av vindkraft.
Nya medel till energiforskning inför energiforskningspropositionen	Ökning av medel till forskning och innovation på energiområdet som bidrar till nya satsningar inom strategiska områden för ett fossilfritt energisystem.
Sprida och implementera modell för effektivare samråd	Effektiva tillståndsprocesser är en av de viktigaste förutsättningar för omställningen av industrin.

Förslag	Effekt
Erkännande av strategiska tillverkningsprojekt enligt förordningen om nettonollindustrin	Förordningen om nettonollindustrin syftar bl.a. till att främja tillverkningen och tillgången på nettonolltekniker som är nödvändiga för den gröna omställningen.
Regelutveckling och erkännande av strategiska CCS-projekt enligt förordningen om nettonollindustrin	Förordningen om nettonollindustrin syftar bl.a. till att påskynda framväxandet av en europeisk marknad för koldioxidlagring. CCS är en viktig teknik för att lyckas minska processutsläppen från industrin.

5.3 Utredningar och uppdrag som är relevanta för klimatomställningen

Beslut om uppdrag till myndigheter och direktiv till statliga offentliga utredningar är centrala för att inleda lagstiftningsprocessen, konkretisera aviserad politik och ge viktiga underlag för väl analyserade och konsekvensutredda beslut om åtgärder och styrmedel. Nedan redogörs för ett urval av utredningar som har tillsatts, uppdrag som getts till myndigheter eller förslag som skickats på remiss under perioden 1 juli 2023–1juli 2024 och som väntas bidra med underlag för beslut som ytterligare kan minska utsläppen.

- Bokstavsutredning att föreslå författningsändringar för att öka materialåtervinningen (KN2023/03088).
- Bokstavsutredning med anledning av EU:s batteriförordning (KN2023/03853).
- Utredning om en robust skogspolitik som ser skogen som en resurs (dir. 2024:16).
- Uppdrag till Skogsstyrelsen om underlag för kostnadseffektivt genomförande av förnybartdirektivet (LI2023/03898).
- Uppdrag till Energimyndigheten om ny fordonsmärkning för att konsumenter enklare ska kunna välja klimatsmarta fordon (KN2024/00981).
- Uppdrag till Trafikverket att samordna statliga myndigheters arbete med transportsektorns klimatomställning (LI2024/00171).
- Förlängt uppdrag till Trafikverket att samordna sjöfartens klimatomställning (LI2024/00655).
- Uppdrag till Riksgäldskontoret att vidta förberedande åtgärder för att kunna ställa ut statliga kreditgarantier för investeringar i ny kärnkraft (KN2023/04316).
- Uppdrag till Riksgäldskontoret att bana väg för ny kärnkraft (KN2024/01133).
- Bokstavsutredning om att se över myndigheters uppgifter och ansvar inom energiområdet (KN2023/03329).
- Utveckling av finansieringsmodell för ny kärnkraft (Fi 2023:F), slutredovisades den 12 augusti 2024.
- Elmarknadsutredning för att bl.a. utveckla investeringsförutsättningarna på elmarknaden (dir. 2024:12).
- En nationell samordnare för utbyggnad av kärnkraft (dir. 2024:1).
- Uppdrag till Riksgäldskontoret att vidta förberedande åtgärder för att kunna ställa ut statliga kreditgarantier för investeringar i ny kärnkraft (KN2023/04316).
- Uppdrag till Energimyndigheten att kartlägga områden lämpliga för fossilfri energiproduktion (KN2024/00663).
- Planering för ökad elanvändning, synliggöra plats för anslutning (KN2023/04604, KN2023/04580 (delvis), KN2023/04160 (delvis) med flera).
- Uppdrag till Strålsäkerhetsmyndigheten att ta fram förslag på ny kärntekniklag (M2022/01731).
- Uppdrag till Strålsäkerhetsverket om stärkt kompetens för strålsäker kärnkraft (M2022/02369).

– Uppdrag till Statskontoret om organisering av det tekniska stödet för kärnsäkerhet och strålskydd (KN2023/00022 (delvis) KN2023/02492 (delvis) KN 2024/00621).
– Uppdrag till Finansinspektionen om att förbättra tillsynen av EU:s taxonomiförordning (Fi 2023/03284).

6 Uppföljning av genomförda åtgärder från klimathandlingsplanen

Regeringen presenterade den 21 december 2023 den klimatpolitiska handlingsplanen i enlighet med klimatlagen. Den klimatpolitiska handlingsplanen innehåller ett 70-tal konkreta förslag för utsläppsminskningar inom samtliga sektorer som antingen genomförs eller påbörjas under mandatperioden. Nedan listas de åtgärder som presenterades i klimathandlingsplanen och redan är genomförda:

– En preliminär svensk EU-position till EU:s 2040-mål inklusive en preliminär svensk position om en harmoniserad, träffsäker och kostnadseffektiv styrning inom jordbruket är framtagen.
– En notifiering är inskickad gällande överföring av utsläppsutrymme från EU:s utsläppshandelssystem till ESR.
– Beslut har fattats om tidigt deltagande i det nya utsläppshandelssystemet ETS2 och att förbränning av bränslen i ytterligare sektorer, utöver de som obligatoriskt omfattas, ska inkluderas.
– Förändringar i systemet för miljöprövning för att möjliggöra kortare, mer förutsebara och effektivare tillståndsprocesser har beslutats.
– Lagändringar har beslutats för kortare, effektivare och mer förutsebara tillståndsprocesser för utbyggnad av elnätet.
– Utvecklade metoder för att mäta exportens klimateffekt har tagits fram genom ett uppdrag till SCB.
– Boverket har analyserat hur klimatdeklarationerna av byggnader bör utvidgas.
– Energimyndigheten har analyserat ytterligare styrmedel för CCS samt avskiljning och användning av koldioxid (CCU).
– Sverige har ingått bilaterala överenskommelser om export av koldioxid för permanent lagring med fyra nordeuropeiska länder.
– En strategi för nyindustrialiseringen och samhällsomvandlingen i Norrbottens och Västerbottens län har beslutats.
– Trafikverket har fått i uppdrag att samordna myndigheters arbete för transportsektorns klimatomställning.
– Energimyndigheten har fått i uppdrag att samordna frågor om laddinfrastruktur för transporter.
– En skrotningspremie har införts.
– Ett stöd för marknadsintroduktion av eldrivna lätta lastbilar har införts.
– En fortsatt analys om ändrad viktgräns för körkortsbehörighet B för fordon som drivs på el, biogas eller vätgas har genomförts av Transportstyrelsen.
– Fortsatt arbete för fordonsmärkning utifrån effektivitet och livscykelutsläpp pågår vid Energimyndigheten.
– Transportstyrelsen har fått i uppdrag att analysera hinder för åtkomst till mark för laddstationer med syfte att förbättra förutsättningarna för att få marktillgång.
– Trafikverket har fått i uppdrag att föreslå hur villkoren för statlig medfinansiering av samhällsekonomiskt lönsamma och kostnadseffektiva åtgärder i steg 1 och steg 2 av fyrstegsprincipen kan förtydligas.

- Trafikverkets uppdrag som nationell samordnare för inrikes sjöfart och närsjöfart har förlängts och förtydligats.
- Sverige har verkat för att medlemsstaterna ska kunna tillgodoräkna sig bio-CCS inom EU:s klimatlagstiftning och för att incitament ska skapas för bio-CCS även på EU-nivå.
- Förstärkt satsning på återvätning av utdikade våtmarker i skogs- och jordbruksmark har beslutats.
- Medel har avsatts till metodutveckling för att mäta klimateffekter i praktisk jordbruksproduktion.
- Boverket har fått i uppdrag att analysera nationella åtgärder som bör införas i syfte att främja byggande i trä.
- Naturvårdsverket har fått i uppdrag att analysera behovet av att främja ladd- och tankinfrastruktur för arbetsmaskiner samt underlätta förutsättningarna för byte och transport av batterier till arbetsmaskiner.
- Förutsättningarna för länsstyrelserna att kunna samordna, stödja och vägleda arbetet med energi- och klimatomställningen i kommuner och regioner har förbättrats genom utvecklad energiplanering genom budgetsatsningar och uppdrag till myndigheter inklusive länsstyrelserna.
- En förordning för driftstöd till icke-statliga flygplatser som omfattar klimatkrav vid stödgivning har beslutats.

7 Klimatpolitiska rådets rapport

Det klimatpolitiska rådet ska utvärdera hur regeringens samlade politik är förenlig med klimatmålen. Rådet lämnade i mars 2024 sin årliga rapport. Klimatpolitiska rådet har i årets rapport särskilt fokuserat på regeringens klimathandlingsplan. Därutöver innehåller årets rapport en övergripande bild av utsläppsutvecklingen. I detta avsnitt kommenterar regeringen Klimatpolitiska rådets bedömningar och rekommendationer.

Bedömningar och rekommendationer

Klimatpolitiska rådet gör följande bedömningar:

- Regeringens målbild om en ambitiös och effektiv klimatpolitik speglas inte i handling. Den beslutade politiken under 2023 ökar utsläppen och leder inte i riktning mot att Sveriges klimatmål och EU-åtaganden till 2030 uppnås. Utsläppsgapet till klimatmålet 2045 har minskat under de senaste åren, men det finns ett betydande utsläppsgap kvar för att målet ska kunna nås. Sammantaget avsätter regeringen mer ekonomiska resurser till reformer som motverkar möjligheterna att nå klimatmålen än sådana insatser som bidrar till att klimatmålen uppnås.
- Den klimatpolitiska handlingsplanen leder in på en onödigt riskfylld väg för Sveriges klimatomställning. På kort sikt uppstår riskerna av att utsläppen ökar och nödvändiga beslut skjuts på framtiden, på lång sikt genom att den anvisade vägen mot nettonoll riskerar att vara för smal och innehåller satsningar på för få områden.
- Klimatpolitiska rådet delar regeringens uppfattning att kostnadseffektivitet är ett väsentligt perspektiv när klimatpolitiken utformas. I handlingsplanen används emellertid ordet kostnadseffektivitet främst retoriskt och inte som ett analytiskt begrepp. Regeringen saknar tillräckliga underlag för att säga att den politik som planeras är mer kostnadseffektiv än någon annan politik.

- Det är bra att regeringens handlingsplan befäster och understryker det sedan tidigare beslutade långsiktiga målet om noll nettoutsläpp 2045 och att samtliga partier i riksdagen nu står bakom detta mål. Samtidigt skapar regeringen osäkerhet hos aktörerna om det närliggande etappmålet 2030. Dels genom den förda politiken som ökar utsläppen, dels genom att avisera en ny utredning av de nationellt beslutade 2030-målen. Utredningen kommer att göra liten praktisk skillnad för politik och aktörer.
- Handlingsplanen angriper till stor del klimatomställningen i bakvänd tidsordning. De nödvändiga beslut som behöver fattas under denna mandatperiod skjuts upp till nya utredningar. De stora långsiktiga reformer som behöver utredas påbörjas direkt, bit för bit, med otillräckliga konsekvensbedömningar och riskanalyser av helheten. Det är positivt att handlingsplanen aviserar en tydligare och mer transparent uppföljning av den klimatpolitiska handlingsplanen genom de årliga klimatredovisningarna till riksdagen.
- Handlingsplanen bidrar till ökade skillnader mellan den politik som regeringen har varit med om att besluta i EU och den politik som regeringen planerar att genomföra här hemma. Det kommer att leda till utmaningar för regeringen och risker för svenska aktörer. Det riskerar också att försvaga EU:s möjligheter att fortsatt vara ledande på global nivå. Handlingsplanen identifierar inte på ett tillfredställande sätt synergier, beroendeförhållanden eller konflikter mellan klimatpolitiken och andra olika politikområden. Handlingsplanen anger ingen tydlig strategi eller planerade insatser för att förbättra koordineringen med, och nyttja engagemanget hos, regioner och kommuner i klimatomställningen. Det är positivt att handlingsplanen aviserar en tydligare styrning av relevanta myndigheters uppgifter i klimatomställningen och bygga upp en långsiktig kompetens på området.
- Regeringens klimatpolitiska handlingsplan lever inte upp till klimatlagens krav. Den bortser från de etappmål för 2030 som riksdagen fastställt, samt saknar till stor del utsläppsprognoser och tidsangivelser för politikens genomförande.

Regeringens bedömning är att klimatförändringarna är ett globalt problem och den mest effektiva politiken genomförs bäst där den får störst effekt till lägst kostnad. EU är en central aktör såväl för att påverka utsläppen inom unionen som att driva på omvärlden. I och med Fit-for-55 har EU höjt ambitionen. I Fit-for-55 ingår en skärpning och utvidgning av EU:s utsläppshandelssystem som gör att nästan alla koldioxidutsläpp prissätts. EU:s klimatpolitik bidrar därmed till att minska våra utsläpp på ett kostnadseffektivt sätt. Ur ett kostnadseffektivitetsperspektiv är det inte optimalt att ha två olika målstrukturer som kräver delvis olika åtgärder för att nås. Regeringen avser att ge miljömålsberedningen i uppdrag att se över de svenska nationella etappmålen så att de bättre överensstämmer med Sveriges åtaganden inom EU, inklusive att se över det nationella etappmålet för inrikes transporter till 2030. EU-åtaganden ska nås, och det ska göras på ett kostnadseffektivt sätt.

Klimatpolitiken spänner över flera områden och saknar tydliga gränser. De styrmedel som är mest effektiva för att få ned utsläppen är inte nödvändigtvis de som innebär störst utgifter i statens budget. Ett exempel är det beslut som regeringen tagit om att inkludera ytterligare utsläpp i det kommande utsläppshandelssystemet ETS2.

För att politiken ska kunna vara effektiv måste den också vara genomförbar och mötas av acceptans. Tidigare politik med höga bränslepriser saknade acceptans. Därför har regeringen på kort sikt genomfört förändringar av reduktionsplikten och sänkt skatten på drivmedel, vilket medför att utsläppen ökar. I övrigt har regeringen stärkt en rad klimatstyrmedel, t.ex. stöden till laddinfrastruktur och till fordon och arbetsmaskiner med låga utsläpp av växthusgaser samt satsningarna på återvätning av

dikad torvmark. Klimatpolitiken har också breddats för att säkerställa att förutsättningarna finns på plats för företag och hushåll att genomföra klimatomställningen. Framför allt handlar det om att säkra en leveranssäker tillgång på fossilfri el och att effektivisera tillståndsprocesser. Regeringen har aviserat att nya styrmedel behövs och ska utformas för att säkerställa att Sveriges EU-åtaganden nås. Bland annat föreslås i denna proposition en förändring av reduktionsplikten som enligt regeringens bedömning minskar utsläppen tillräckligt mycket för att nå ESR-åtagandet. Detta bidrar även till att nå etappmålen på vägen mot 2045. För att säkerställa framtagande av styrmedel som både är kostnadseffektiva och kan vinna acceptans från samhället när fossila bränslen fasas ut behövs en noggrann analys. En utredning avses tillsättas med uppdrag att lämna förslag på styrmedel och åtgärder som innebär att Sveriges åtaganden i EU till 2030 nås på ett samhällsekonomiskt effektivt sätt.

Regeringen delar inte Klimatpolitiska rådets bild att handlingsplanen angriper klimatomställningen i bakvänd tidsordning. Tillgång till fossilfri el är central för att klimatomställningen ska kunna genomföras. I dag tvekar företag inför investeringsbeslut i omställningen eftersom de inte får tillgång till fossilfri el i den mån det behövs för omställningen. Snabbare tillståndsprocesser, tillgång till fossilfri el samt tillgång till rätt utbildad arbetskraft är alla frågor som är förutsättningar för industrins omställning. Utbyggnaden av planerbar energi tar tid och behöver därför komma igång snarast för att industrin ska kunna ställa om.

Regeringen bedömer att klimathandlingsplanen är i linje med de krav som ställs i klimatlagen. Ett flertal av de uppgifter som Klimatpolitiska rådet anser saknas finns i den klimatredovisning som lämnades i budgetpropositionen för 2024.

Klimatpolitiska rådet gör följande bedömning:

– Regeringens klimatredovisning uppfyller lagens krav och tjänar som ett underlag för att kunna följa politikens inverkan på möjligheterna att nå klimatmålen.
– Vi välkomnar att regeringen avser att årligen följa upp handlingsplanens genomförande i klimatredovisningen till riksdagen, samt att denna redovisning kommer att ske på övergripande nivå i statsbudgeten.

Regeringen delar Klimatpolitiska rådets bild.

Klimatpolitiska rådet gör följande bedömning:

– Det är positivt att den klimatpolitiska handlingsplanen framhåller det långsiktiga målet om noll nettoutsläpp senast 2045 och att gapet till målet minskat under de senaste åren. Regeringen ger dock en missvisande bild av handlingsplanens förväntade bidrag till att målet uppnås. Påståendet att handlingsplanen leder ”hela vägen till nettonoll” brister i saklighet.
– Den klimatpolitiska handlingsplanen brister i konkretion. Planen innehåller till stora delar allmänna ambitioner och planerade analyser. Utifrån behovet av ytterligare åtgärder för att nå klimatmålen är det anmärkningsvärt att handlingsplanen innehåller få konkreta insatser utöver de som redan sedan tidigare beslutats eller aviserats.

Regeringen delar inte Klimatpolitiska rådets bedömning att klimathandlingsplanen brister i saklighet. Fokus i klimathandlingsplanen ligger på Sveriges långsiktiga klimatmål, nettonollutsläpp till 2045, och på att skapa förutsättningar för att målet ska kunna nås. De utsläpp som fortfarande behöver minska för att nettonollmålet ska kunna nås omfattas till stor del i dag av styrning i de två utsläppshandelssystemen på EU-nivå.

Den nationella politikens roll är inte att dubblera styrningen från EU utan att komplettera den.

Handlingsplanen beskriver insatser som över tid kommer att ge de förutsättningar som behövs för att ställa om och nå klimatmålen. Utgångspunkten är att det är näringslivet och hushållen som utför omställningen men att regeringen aktivt och kontinuerligt behöver skapa och säkerställa att rätt förutsättningar finns på plats för att det ska kunna ske. Klimathandlingsplanen syftar därför till att skapa de nödvändiga förutsättningarna för att omställningen ska kunna genomföras och att det långsiktiga 2045-målet ska nås. För att utsläppsminskningarna ska bli verklighet krävs det bl.a. att elen finns där den behövs, att tillståndsprocesserna kortas, att arbetskraften har den nödvändiga kompetensen och att en växande bioekonomi utvecklas. I handlingsplanen finns både konkreta åtgärder som regeringen tar ställning till nu och åtgärder som kommer vidtas senare under mandatperioden efter noggrannare analys. Se även avsnitt 6 gällande uppföljning av handlingsplanen.

Många av de åtgärder som behöver finnas på plats för att nå hela vägen till nettonollutsläpp behöver förberedas och beslutas under innevarande mandatperiod. Särskilt gäller det expansionen av den planerbara delen av kraftsystemet. Det handlar också om att åtgärda de utdragna tillståndsprocesser som annars riskerar leda till att företag har får revidera sina planer och senarelägga sin omställning. Staten har trots höga ambitioner och målsättningar på en rad områden inte hållit jämna steg med näringslivet genom att skapa de förutsättningar som krävs för att ambitioner och mål ska vara möjliga att uppfylla.

Klimatpolitiska rådet gör följande bedömning och rekommendationer:

- Regeringens klimatpolitiska handlingsplan är inte en plan för hur Sveriges etappmål eller EU-åtaganden till 2030 ska nås. Med beslutad politik väntas i stället utsläppen öka under mandatperioden och ansvaret för att nå mål och åtaganden till 2030 skjuts över till nästa mandatperiod. Det finns stora osäkerheter kring hur Sveriges kolsänka i markanvändningssektorn (LULUCF) kommer att utvecklas. Det går att kompensera ett underskott inom markanvändningssektorn genom att åstadkomma ytterligare utsläppsminskningar inom ESR-sektorn. Men någon sådan strategi aviseras inte i handlingsplanen.
- Handlingsplanen saknar nya insatser för att öka det naturliga upptaget i skog och mark. Handlingsplanen presenterar mer konkret politik för teknisk avskiljning och lagring av koldioxid, både från fossila och biogena källor (CCS och bio-CCS). Det är oklart hur regeringen ska kunna förena de kraftigt försvagade klimatpolitiska styrmedlen på transportområdet med utfästelser om att inte begränsa avverkningsvolymerna i svenskt skogsbruk.
- Ta fram en samlad plan för att öka upptaget av koldioxid i skog och mark, samt skapa en säkerhetsmarginal mot Sveriges EU-åtagande i markanvändningssektorn (LULUCF) genom ytterligare utsläppsminskningar inom ansvarsfördelningsförordningen (ESR).
- Redogör för hur Sveriges EU-åtaganden inom ansvarsfördelningsförordningen (ESR) och markanvändningssektorn (LULUCF) ska nås i den nationella energi- och klimatplan som ska lämnas in till Europeiska kommissionen senast den 30 juni 2024.

Regeringen och dess samarbetsparti är överens om att Sverige ska nå sitt ESR-åtagande inom EU. Det är viktigt att målet nås på ett kostnadseffektivt sätt samt att de styrmedel som tas fram för att nå det kan vinna acceptans från samhället. Genom

förslag i denna proposition beräknas ESR-åtagandet för 2030 nås. Vidare har Miljömålsberedningen redan i uppdrag att föreslå hur Sveriges åtagande inom marksektorn (LULUCF) ska kunna nås.

Inom ramen för EU:s åtaganden att minska nettoutsläppen finns flexibilitetsmekanismer som syftar till att underlätta klimatomställningen och säkerställa ett kostnadseffektivt genomförande. Att minska utsläppen i länder där man inte kommit lika långt i omställningen är sannolikt mer kostnadseffektivt och bidrar också till att underlätta för hela EU att nå sina åtaganden. Utsläppen behöver minska, men så länge ambitionen för EU:s samlade utsläpp upprätthålls spelar det ingen roll för klimatet var utsläppsminskningarna sker.

Klimatpolitiska rådet ger följande rekommendationer:

– Besluta om ett åtgärdspaket för att minska transportsektorns och arbetsmaskinernas utsläpp under innevarande mandatperiod som innefattar såväl elektrifiering av fordonsflottan som ökad inblandning av fossilfria drivmedel och ett mer transporteffektivt samhälle.
– Regeringens klimatpolitiska handlingsplan saknar såväl analys som strategi för hur regeringen avser arbeta för att öka acceptansen för klimatpolitiska styrmedel. Brist på eller rädsla för en låg acceptans får inte bli ett argument för att pausa omställningen. Tvärtom behöver regeringen arbeta för att bygga acceptans och engagemang i klimatpolitiken nu, för att underlätta en rättvis omställning framöver. Regeringen formulerar i handlingsplanen inget eget förhållningsätt, eller konkreta politiska insatser, för rättvis omställning, utan hänvisar till den sociala klimatplan med åtgärder för rättvis omställning som enligt EU:s krav ska presenteras först 2025.
– Kombinera skärpta klimatstyrmedel med riktad fördelningspolitik för att fördela omställningens vinster och kostnader på ett balanserat sätt.

Regeringen delar Klimatpolitiska rådets bedömning att fler insatser behövs för att minska utsläppen. I regeringens klimathandlingsplan finns flera åtgärdspaket för minskad klimatpåverkan från transporter och arbetsmaskiner. I denna proposition aviseras en förändrad reduktionsplikt som enligt regeringens bedömning minskar utsläppen tillräckligt mycket för att nå ESR-åtagandet. Utöver det föreslås medel avsättas för bl.a. förstärkning av Klimatklivet, stöd genom sociala klimatfonden i form av en elbilspremie riktad till grupper i behov av stöd t.ex. i glesbygd, förutsatt kommissionens godkännande, och stärkt stöd till produktion av biogas från gödsel.

Utfasningen av fossila drivmedel är av central betydelse. Regeringen konstaterar att användningen av fossil bensin och diesel i princip behöver fasas ut senast 2045 på ett kostnadseffektivt och samhällsekonomiskt effektivt sätt.

Både företag och hushåll behöver fasa ut de fossila bränslena. Det kan bara uppnås i en ekonomi som växer och där välståndet ökar. Stabila och växande hushållsekonomier och ett gynnsamt företagsklimat är förutsättningar för omställningens effektivitet och breda förankring hos folket. Utan ett brett stöd för klimatpolitiken kommer det inte att kunna genomföras.

Regeringen delar Klimatpolitiska rådets bedömning om att acceptans är ett viktigt område för klimatomställningen. En förutsättning för en framgångsrik klimatpolitik är att den har acceptans bland väljarna. Se avsnitt 4.2 om acceptans för klimatomställningen.

Klimatpolitiska rådet ger följande bedömning och rekommendation:

– Regeringen presenterar ingen strategi för att nå Sveriges nationella etappmål till 2040 för ESR-sektorn i handlingsplanen. Utvecklingen av EU:s klimatramverk förväntas få stor påverkan på Sveriges klimatpolitik till 2040. Vi instämmer därför i regeringens bedömning i handlingsplanen att det kan finnas anledning att se över det nationella etappmålet till 2040 beroende på hur EU:s klimatramverk utvecklas.
– Ta fram en tydlig svensk position för ett vetenskapligt grundat och ambitiöst klimatmål för EU 2040 i god tid innan den nya Europeiska kommissionen tillträder.

Regeringen delar Klimatpolitiska rådets bedömning att utvecklingen av EU:s klimatramverk förväntas få stor påverkan på Sveriges klimatpolitik till 2040. Regeringens preliminära ståndpunkt beskrivs i faktapromemorian Meddelande om EU:s klimatmål för 2040 (2023/24:FPM48).

Där framgår följande:

”Regeringen välkomnar därför ett klimatmål för EU till 2040 som skapar förutsättningar för en samhällsekonomiskt effektiv bana mot klimatneutralitet inom unionen till 2050. Det kommande målet behöver vara baserat på bästa tillgängliga vetenskap och vara i linje med Parisavtalets 1,5-gradersmål. Regeringen bedömer att ett EU-mål och nationellt fastställt bidrag (NDC) till Parisavtalet som ligger i linje med en ambitiös klimatpolitik ökar möjligheterna att påverka andra stora globala utsläppare att ställa om och därmed bidrar till att höja den globala ambitionsnivån. EU är och ska fortsatt vara en central aktör för att påverka såväl utsläppen inom unionen som att driva på omvärlden.”

Klimatpolitiska rådet ger följande rekommendation:

– Bidra till att EU:s två utsläppshandelssystem utvecklas så att aktörer som går före i klimatomställningen gynnas samt att klimatneutralitet nås i hela EU.

Regeringen anser att prissättning av utsläpp av växthusgaser är centralt för en ambitiös och effektiv klimatpolitik och bör harmoniseras på EU-nivå för att säkerställa kostnadseffektivitet och konkurrensneutralitet. Regeringen delar Klimatpolitiska rådets bild av att prissättningen av fossila utsläpp ska fortsätta utvecklas för att säkerställa att Sveriges klimatåtagande i EU nås samt bidra till Sveriges klimatmål och den gröna omställningen med hänsyn tagen till andra samhällsmål, svensk konkurrenskraft och EU-rättsliga förutsättningar samt att förutsättningarna och levnadsstandarden för enskilda, hushåll och företag inte stagnerar. Delar av detta kan ske inom EU:s två utsläppshandelssystem och en del av detta behöver kompletteras genom annan styrning. Regeringen har fattat beslut om att genomföra ETS2 från 2027 och dessutom med större omfattning än vad som är obligatoriskt.

Klimatpolitiska rådet ger följande rekommendation:

– Utveckla en strategi tillsammans med berörda aktörer för jordbrukets klimatpåverkan som innefattar alla växthusgaser och tar sikte mot ett framtida klimatneutralt jordbruk. Dra lärdomar från länder och regioner som redan har tagit steg i detta arbete.

Regeringen bedömer att svenskt jordbruk i internationell jämförelse är klimateffektivt med låga utsläpp per producerad enhet. Regeringen anser att det är väsentligt att undvika att genom nationell styrning snedvrida konkurrensen på livsmedelsmarknaden, skapa läckage av utsläpp eller hämma livsmedelsproduktionen. Fortsatta åtgärder för ökad produktivitet och resurseffektivitet kan ge både lägre växthusgasutsläpp och ökad lönsamhet i jordbruket. Vartefter den tekniska utvecklingen förbättrar möjligheterna att minska utsläppen från jordbrukssektorn bör Sverige verka för att på EU-nivå införa en harmoniserad, träffsäker och kostnadseffektiv styrning mot minskade utsläpp. Regeringen avsatte i budgetpropositionen för 2024 medel för metodutveckling för att mäta klimateffekter i praktisk jordbruksproduktion samt för att testa åtgärder för att minska jordbrukets klimatpåverkan. Regeringen bevakar också vad som händer i andra länder och följer utvecklingen. I denna proposition föreslås stärkt stöd till produktion av biogas från gödsel och ett nytt tillfälligt investeringsstöd, Kväveklivet, som kan bidra till minskade utsläpp.

Klimatpolitiska rådet gör följande bedömning:

– Det är positivt att handlingsplanen framhåller ett budskap om brådska och möjligheter i internationella sammanhang för att kunna ge utväxling för svenskt klimatarbete. För att ge trovärdighet till detta budskap bör det motsvaras av konkreta åtgärder på nationell och europeisk nivå. Det är viktigt att Sverige driver på för en global utfasning av fossila bränslen. Därför är vi kritiska till att handlingsplanen öppnar för att svenska biståndsmedel ska kunna användas för investeringar i fossilgas. Det riskerar bidra till inlåsningseffekter i den fossila ekonomin.

Regeringen delar Klimatpolitiska rådets bild att Sverige bör driva på för en global utfasning av fossila bränslen. Klimatbiståndet ska bidra till begränsad klimatpåverkan och omställning, inklusive genom ökad tillgång till fossilfria och effektiva lösningar. Insatser som främjar energieffektivisering, och på så sätt accelererar utfasningen av fossila bränslen, bör också stödjas.

Klimatpolitiska rådet ger följande bedömning och rekommendation:

– Energi- och resurseffektivisering är lågt prioriterat och den planerade politiken har låg konkretion i regeringens handlingsplan. Den EU-gemensamma principen om ”energieffektivisering först” nämns inte, utan handlingsplanen domineras snarare av ett tillförselperspektiv. Vikten av en generellt sett mer effektiv och cirkulär resursanvändning lyfts fram, men främst i beskrivningar av EU:s omfattande politik på området.
– Gör energi- och resurseffektivisering till en bärande del av Sveriges politik för klimatomställningen och tydliggör hur Sverige ska bidra till att nå EU:s mål om energieffektivisering.

Regeringen delar Klimatpolitiska rådets bild att energieffektivisering och resurseffektivisering är viktigt. Den mest effektiva politiken genomförs bäst där den får störst effekt till lägst kostnad. Som Klimatpolitiska rådet nämner finns en omfattande politik inom EU på området, vilket regeringen ser positivt på. Den nationella politikens roll är inte att dubblera styrningen från EU utan att komplettera den.

För klimatomställningen i Sverige är det viktigt att frigöra energi för att underlätta omställningen och minska trycket på utbyggnaden av elsystemet. Samtidigt skiljer situationen i Sverige sig åt i förhållande till större delen av EU genom att elen och den

mesta av värmen som används i Sverige är fossilfri. Effektiv användning av el och värme blir därmed en fråga om samhällsekonomisk effektivitet snarare än en fråga om utsläppsminskningar som den är i större delen av EU. Den kraftiga expansion av elsystemet som Sverige står inför är en stor utmaning. Produktion av vätgas och elektrobränslen är energikrävande. Det är därför mycket viktigt att energimarknaderna är välfungerande och att utvecklingen mot en mer effektiv användning av energi och andra resurser fortsätter.

Regeringen presenterade den 14 mars 2024 propositionen Energipolitikens långsiktiga inriktning (prop. 2023/24:105). I denna föreslår regeringen att Sveriges mål för energieffektivisering bör ses över i syfte att tydligare främja en samhällsekonomiskt effektiv användning av energi och ett effektivt nyttjande av energisystemet som bidrar till den gröna omställningen.

Klimatpolitiska rådet ger följande bedömning och rekommendation:

– Fossilfri elektrifiering är handlingsplanens högst prioriterade område. De planerade insatserna fokuserar främst på ökad produktion av fossilfri el i form av ny kärnkraft. Den ensidiga betoningen på nya kärnreaktorer riskerar att skymma behovet av annan ny fossilfri elproduktion på kort sikt, samt behovet av åtgärder för att främja energilager, elnät, flexibel elanvändning och elmarknaden. Regeringen saknar till stor del utredningsunderlag för det stora skifte som annonseras i energipolitiken, bl.a. vad gäller konsekvenser för klimatomställningen.
– Utveckla en bredare och mindre sårbar elektrifieringsstrategi, som bl.a. löser frågan om ersättning till kommuner vid vindkraftsetableringar och skapar goda förutsättningar för investeringar i havsbaserad vindkraft, solel, elnät, energilager och flexibel och effektiv energianvändning.

Regeringen anser att propositionen Energipolitikens långsiktiga inriktning utgör ett viktigt komplement till och är samordnad med klimathandlingsplanen. I propositionen redogör regeringen för hur Sveriges konkurrenskraft och välfärd bygger på tillgång till fossilfri energi till konkurrenskraftiga priser och att ytterligare steg behöver tas i elektrifieringen av industrin och transportsektorn för att nå klimatmålen och möjliggöra den gröna omställningen. Med den elektrifiering som samhället står inför väntas elbehovet i Sverige öka kraftigt, och för att möta detta behov och samtidigt säkerställa god försörjningstrygghet krävs en omfattande utbyggnad av elproduktionskapacitet, elnät och lagringsmöjligheter samt förbättrade möjligheter för flexibilitet. Regeringen föreslår i propositionen ett planeringsmål för att det svenska elsystemet ska ge förutsättningar att leverera den el som behövs för en ökad elektrifiering och för att möjliggöra den gröna omställningen. Regeringen föreslår också ett leveranssäkerhetsmål om att det svenska elsystemet ska ha förmågan att leverera el där efterfrågan finns, i rätt tid och i tillräcklig mängd, i den utsträckning det är samhällsekonomiskt effektivt. Propositionen redogör också för inriktningen inom en rad områden som är centrala för energisystemets utveckling, bl.a. en utvecklad energiplanering, elmarknadens utveckling, samt inriktningen på elproduktion inom olika kraftslag, inklusive kärn-, vatten-, vind- och solkraft. Regeringens arbete för att förbättra förutsättningarna för ny kärnkraft fortsätter och går nu in i en mer intensiv fas. Förutsättningarna att genomföra klimatomställningen förbättras när mer planerbar elproduktion kommer på plats.

I denna proposition föreslås särskilt ekonomiskt stöd till kommuner, i syfte att stärka deras incitament att tillstyrka ny vindkraft, investeringsstöd för att stärka

leveranssäkerheten i elsystemet samt genomförande av förslag från betänkandet Värdet av vinden (SOU 2023:18).

Klimatpolitiska rådet gör följande bedömning:

– Handlingsplanen innehåller allmänna skrivningar om jord- och skogsbrukets viktiga roll i klimatomställningen samt ambitioner om en växande bioekonomi. Den innehåller däremot få konkreta insatser på området. På kort sikt innebär den planerade politiken tvärtom att användningen av biodrivmedel i Sverige kraftigt minskar och användningen av fossil bensin och diesel ökar.

Regeringen delar Klimatpolitiska rådets bild att jord- och skogsbruket har en viktig roll i klimatomställningen. Klimatklivet är ett viktigt styrmedel som ger stöd till utsläppsminskande åtgärder i bl.a. jordbrukssektorn och främjande åtgärder vad gäller bioekonomin. Regeringen har även stärkt stödet till produktion av biogas. Inom ramen för den strategiska planen, som är Sveriges genomförande av EU:s gemensamma jordbrukspolitik, avsätts betydande resurser till att stödja investeringar, innovationer, metodutveckling och kompetensutveckling som bidrar till att öka produktiviteten, resurseffektiviteten och minska växthusgasutsläppen från jordbruket. Den 1 december 2023 presenterade Bioekonomiutredningen sitt slutbetänkande En hållbar bioekonomistrategi – för ett välmående fossilfritt samhälle (SOU 2023:84). Betänkandet innehåller förslag till en nationell strategi inklusive uppföljningsbara mål och åtgärder för en hållbar, konkurrenskraftig och växande bioekonomi. Betänkandet bereds inom Regeringskansliet. Regeringen har även tillsatt en särskild utredare med syftet att utveckla en framtida ändamålsenlig skogspolitik som främjar ett långsiktigt hållbart konkurrenskraftigt skogsbruk, ökad skoglig tillväxt och en långsiktigt ökad tillgång till hållbar skoglig biomassa för att fullt ut kunna bidra till klimatomställningen samt jobb och tillväxt i hela landet (dir. 2024:16).

Klimatpolitiska rådet gör följande bedömning:

– Handlingsplanen belyser behovet av kompensutveckling i näringslivet men berör i övrigt få aspekter av kompetens och annan kapacitet hos klimatomställningens aktörer. Politiken behöver stödja fler dimensioner av kompetensutveckling, från avancerad spetsutbildning till folkbildning i sin bredaste mening. Klimatpolitiska rådet bedömer att kapaciteten behöver stärkas i den offentliga förvaltningen för att löpande utveckla, genomföra och utvärdera nationell och europeisk klimatpolitik, och stödja den strukturomvandling den medför, samt för att öka den internationella utväxlingen av svenskt klimatarbete.

Regeringen delar Klimatpolitiska rådets bild att tillgång till arbetskraft med rätt kompetens är en viktig förutsättning för klimatpolitikens genomförande. Klimatomställningen innebär en strukturomvandling i stora delar av det svenska näringslivet. Omställningen förändrar svensk industri genom nya processer, tekniker och behov av kompetens, särskilt vid stora företagsetableringar och expansioner. Det krävs ingenjörer, forskare, installatörer och driftspersonal med expertis i nya tekniker och industriområden, samt förbättrad digital kompetens för teknikutvecklingen och mer hållbara processer. Det är viktigt att utveckla dessa färdigheter över hela arbetsmarknaden, inklusive privat och offentlig sektor, inom tillverkning, transport, bygg m.m.

Som Klimatpolitiska rådet uppmärksammar i sin rapport har regeringen i budgetpropositionen för 2024 avsatt medel för att stärka möjligheten för människor att gå olika typer av tekniska utbildningar, även för redan yrkesverksamma som vill omskola sig. I syfte att möta de fortsatt stora kompetensbehoven, möjliggöra omställning och

främja matchning på arbetsmarknaden har regeringen utökat antalet utbildningsplatsen inom yrkesinriktade vuxenutbildningen och yrkeshögskolan. Enligt Myndigheten för yrkeshögskolan har mer än 40 000 nya utbildningsplatser beviljats på yrkeshögskolans program 2024. Totalt 477 utbildningar, varav 124 inom utbildningsområdet Teknik och tillverkning, har beviljats. I Klimathandlingsplanen aviserar regeringen även att man ska ta fram en s.k. STEM[28]-strategi som spänner över hela utbildningssystemet för att få fler personer med gedigna kunskaper inom naturvetenskap, teknik, ingenjörsvetenskap och matematik. I början av 2024 bjöd regeringen in olika aktörer till ett rundabordssamtal för att få inspel och förslag till den kommande STEM-strategin som kommer att presenteras i slutet av 2024.

Klimatpolitiska rådet lyfter även behovet av att stödja kommuner, regioner och myndigheter i deras arbete med den gröna omställningen, inte minst mindre kommuner i Norrbottens och Västerbottens län som är särskilt påverkade av omställningen. Regeringen har beslutat om en strategi för nyindustrialiseringen och samhällsomvandlingen i Norrbottens och Västerbottens län. Tillväxtverket har också fått ett särskilt uppdrag att samordna arbetet på nationell nivå för att stödja nyindustrialiseringen och samhällsomvandlingen i Norrbottens och Västerbottens län. I budgetpropositionen för 2024 tillförde regeringen 10 miljoner till myndigheten för arbetet och beräknade att anslaget skulle öka med 10 miljoner kronor per år 2025 och 2026 för samma ändamål.

I regeringens klimathandlingsplan lyfts också vikten av engagemang och acceptans för klimatomställningen. Klimatarbetet i Sverige är en framgångssaga för svensk industri och Sveriges BNP-tillväxt är sedan länge frikopplad från fossila utsläpp. Att vara världsledande i omställningen innebär stora möjligheter, men kan också innebära utmaningar och förändringar som slår hårdare mot vissa grupper än andra. Det är därför viktigt att medborgare, civilsamhälle och företag i hela landet har förutsättningar att vara en del av utvecklingen och ta del av fördelarna med klimatomställningen. För att uppnå engagemang och acceptans för klimatpolitiken behöver större hänsyn tas till hur medborgare och företag i olika delar av landet påverkas av klimatomställningen. Hela landet behöver inkluderas i omställningsarbetet. För att ta del av medel från den sociala klimatfonden avser regeringen att ta fram en social klimatplan med åtgärder för en rättvis klimatomställning.

Klimatpolitiska rådet ger följande rekommendation:

– Inkludera klimatperspektivet i den pågående översynen av det finanspolitiska ramverket inklusive de statsfinansiella effekterna av olika vägval i klimatomställningen.

Den pågående översynen av det finanspolitiska ramverket sker inom ramen för en parlamentariskt sammansatt kommitté. Enligt direktivet ska kommittén se över nivån på målet för den offentliga sektorns finansiella sparande och bedöma om det finanspolitiska ramverket behöver anpassas för att möjliggöra en effektivare stabiliseringspolitik och ett bättre samspel mellan finanspolitiken och penningpolitiken (dir. 2023:162). Kommittén ska analysera målnivåns betydelse för möjligheterna att säkerställa långsiktigt hållbara offentliga finanser och för att kunna hantera framtida kraftiga konjunkturnedgångar samt andra samhällsutmaningar. Kommittén ska utifrån direktiven beakta de frågor som den finner lämpligt.

[28] STEM står för Science, Technology, Engineering and Mathematics.

Klimatpolitiska rådet ger följande rekommendation:

– Bygg en mer robust politik genom att koppla samman investeringar i stärkt totalförsvar och ökad självförsörjning med klimatomställning och klimatanpassning.

Regeringen delar Klimatpolitiska rådets bild om vikten av att koppla samman satsningar på ett stärkt totalförsvar och klimatanpassning. Den nationella strategin och regeringens handlingsplan för klimatanpassning understryker att arbetet med klimatanpassning, kris- och försörjningsberedskap är tätt sammankopplade och bör samordnas i högre grad (skr. 2023/24:97). Krisberedskapen stärks av att t.ex. infrastruktur samt energi-, livsmedels- och vattenförsörjning är robusta i ett förändrat klimat. Att ta hänsyn till och minska klimatrelaterade risker behöver vara en integrerad del av krisberedskapsarbetet och samhällsplaneringen. Även Försvarsmaktens verksamhet berörs både direkt och indirekt av konsekvenserna av klimatförändringarna och myndigheten arbetar med klimatanpassning. Likaså behöver arbetet med klimatanpassning beakta beredskapsperspektivet. Därför avser regeringen att verka för att arbetet med klimatanpassning och beredskap samordnas för att använda begränsade resurser effektivt, ta tillvara synergier och hantera målkonflikter och risker. Arbetet för klimatanpassning och beredskap kan förstärka varandra i gemensamma processer för samordning, styrning, uppföljning samt planering och genomförande av åtgärder. Detta kan skapa synergier och leda till effektivare användning av resurser.

Även i ett internationellt perspektiv blir förhållandet mellan klimatpolitiska frågor i vid bemärkelse och säkerhetspolitiken allt viktigare. I sköra stater riskerar klimatförändringarnas effekter, såsom matbrist, torka och andra extrema väderhändelser, skapa eller förvärra konflikter och humanitära behov och driva människor på flykt. Utöver att Sverige och EU genom klimatomställningen kan öka den inhemska säkerheten kan klimatarbetet, rätt genomfört, motverka risken för nya och intensifierade konflikter i utvecklingsländer drabbade av klimatförändringar. För att motverka denna utveckling i drabbade samhällen och områden behöver stöd till klimatanpassning utformas efter behov. Vidare pågår ett arbete inom EU och Nato för att stärka respektive organisations arbete för att hantera klimatförändringarnas påverkan på internationell säkerhet och försvar.

Klimatpolitiska rådet ger följande rekommendation:

– Regeringen skapade tidigt förväntningar på en bred dialog om den klimatpolitiska handlingsplanens utformning. Under själva arbetet med planen tog de dock inte tillvara på möjligheten att involvera olika samhällsaktörer för att säkerställa att olika perspektiv blir belysta, stärka förankringen och därmed kunna öka engagemanget i klimatomställningen. Handlingsplanen innehåller inte någon plan för hur regeringen vill driva fortsatt aktörssamverkan på bred front, exempelvis inom ramen för det nationella initiativet Fossilfritt Sverige.

Regeringen delar Klimatpolitiska rådets bild att aktörssamverkan är viktig. Politiken måste ge näringslivet rätt förutsättningar att ställa om. Regeringen genomförde därför rundabordssamtal med ett antal branscher inför arbetet med klimathandlingsplanen, under ledning av klimat- och miljöministern och med medverkan av flertalet ministrar och representanter för näringsliv, akademi och organisationer. I juni 2023 arrangerades en heldagskonferens, det nationella klimatmötet, med hundratals inbjudna aktörer från näringsliv, akademi och civilsamhälle för att diskutera förutsättningarna för Sveriges klimatomställning. Värdar för mötet var statsministern, energi- och näringsministern och klimat- och miljöministern. Inom initiativet Fossilfritt Sverige

har 22 olika branscher tagit fram färdplaner för att göra Sverige till världens första fossilfria välfärdsland.

Klimatpolitiska rådet ger följande rekommendation:

– Bredda samverkan vid utformningen och genomförandet av klimatpolitiken för att bidra till acceptans och engagemang. Inkludera, vid sidan om näringslivet, även kommuner, regioner och civilsamhällets organisationer.

Regeringen bedömer att klimatpolitiken och behovet av omställning är väl förankrad i det svenska samhället. Klimathandlingsplanen utformades utifrån underlag som remitterats till näringslivet, kommuner, regioner och civilsamhället. Svenska företag har ett djupt engagemang i klimatomställningen och ser stora möjligheter i att växa och ta marknadsandelar genom fossilfri konkurrenskraft. Under beredningen av klimathandlingsplanen hölls också flera branschmöten med näringslivet. Under det närmaste året kommer regeringen ta fram en social klimatplan. Inom ramen för beredningen av denna plan kommer samråd att ske. Den sociala klimatplanen ska lämnas till EU-kommissionen i juni 2025.

Bilaga 5

Förslag om ytterligare sänkt skatt på arbetsinkomster och pension

Innehållsförteckning

1 Sammanfattning av promemorian 2

2 Promemorians lagförslag 3

3 Förteckning över remissinstanserna 10

Bilaga till avsnitt 12.1

1 Sammanfattning av promemorian

I promemorian föreslås att det ordinarie jobbskatteavdraget ska förstärkas med totalt 8,11 miljarder kronor. Skattesänkningen riktas främst till heltidsarbetande med låga och medelhöga inkomster. I genomsnitt minskar skatten med ca 1 900 kronor per person och år för dem som berörs av förslaget om förstärkt jobbskatteavdrag.

I promemorian föreslås vidare att det förhöjda grundavdraget för personer som vid årets ingång har fyllt 66 år förstärks med totalt 1,84 miljarder kronor. I genomsnitt minskar skatten med ca 1 100 kronor per person och år för dem som berörs av förslaget om förstärkning av det förhöjda grundavdraget.

Ändringarna föreslås träda i kraft den 1 januari 2025.

2 Promemorians lagförslag

Förslag till lag om ändring i inkomstskattelagen (1999:1229)

Härigenom föreskrivs att 63 kap. 3 a § och 67 kap. 7 § inkomstskattelagen[1] ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

63 kap.

3 a §

För dem som vid beskattningsårets ingång har fyllt 66 år är grundavdraget beloppet enligt 3 § med tillägg av följande särskilda belopp.

Fastställd förvärvsinkomst	*Särskilt belopp*
överstiger inte 0,91 prisbasbelopp	0,687 prisbasbelopp
överstiger 0,91 men inte 1,11 prisbasbelopp	0,885 prisbasbelopp minskat med 20 procent av den fastställda förvärvsinkomsten
överstiger 1,11 men inte 1,965 prisbasbelopp	0,600 prisbasbelopp ökat med 5,7 procent av den fastställda förvärvsinkomsten
överstiger 1,965 men inte 2,72 prisbasbelopp	0,333 prisbasbelopp ökat med 19,49 procent av den fastställda förvärvsinkomsten
överstiger 2,72 men inte 3,11 prisbasbelopp	39,49 procent av den fastställda förvärvsinkomsten minskat med 0,212 prisbasbelopp
överstiger 3,11 men inte 3,24 prisbasbelopp	49,49 procent av den fastställda förvärvsinkomsten minskat med 0,523 prisbasbelopp
överstiger 3,24 men inte 5,00 prisbasbelopp	*0,208* prisbasbelopp ökat med *26,93* procent av den fastställda förvärvsinkomsten
överstiger 5,00 men inte 7,88 prisbasbelopp	*0,300* prisbasbelopp ökat med *25,13* procent av den fastställda förvärvsinkomsten
överstiger 7,88 men inte 8,08 prisbasbelopp	*0,986* prisbasbelopp ökat med *16,43* procent av den fastställda förvärvsinkomsten
överstiger 8,08 men inte *10,74* prisbasbelopp	*2,313* prisbasbelopp

[1] Lagen omtryckt 2008:803.

överstiger *10,74* men inte *12,16* prisbasbelopp	*8,972* prisbasbelopp minskat med 62 procent av den fastställda förvärvsinkomsten
överstiger *12,16* men inte 13,54 prisbasbelopp	*1,430* prisbasbelopp
överstiger 13,54 men inte *38,42* prisbasbelopp	*2,206* prisbasbelopp minskat med 5,74 procent av den fastställda förvärvsinkomsten

Föreslagen lydelse

63 kap.

3 a §[2]

För dem som vid beskattningsårets ingång har fyllt 66 år är grundavdraget beloppet enligt 3 § med tillägg av följande särskilda belopp.

Fastställd förvärvsinkomst	*Särskilt belopp*
överstiger inte 0,91 prisbasbelopp	0,687 prisbasbelopp
överstiger 0,91 men inte 1,11 prisbasbelopp	0,885 prisbasbelopp minskat med 20 procent av den fastställda förvärvsinkomsten
överstiger 1,11 men inte 1,965 prisbasbelopp	0,600 prisbasbelopp ökat med 5,7 procent av den fastställda förvärvsinkomsten
överstiger 1,965 men inte 2,72 prisbasbelopp	0,333 prisbasbelopp ökat med 19,49 procent av den fastställda förvärvsinkomsten
överstiger 2,72 men inte 3,11 prisbasbelopp	39,49 procent av den fastställda förvärvsinkomsten minskat med 0,212 prisbasbelopp
överstiger 3,11 men inte 3,24 prisbasbelopp	49,49 procent av den fastställda förvärvsinkomsten minskat med 0,523 prisbasbelopp
överstiger 3,24 men inte 5,00 prisbasbelopp	*0,125* prisbasbelopp ökat med *29,50* procent av den fastställda förvärvsinkomsten
överstiger 5,00 men inte 7,88 prisbasbelopp	*0,215* prisbasbelopp ökat med *27,70* procent av den fastställda förvärvsinkomsten
överstiger 7,88 men inte 8,08 prisbasbelopp	*0,9* prisbasbelopp ökat med *19* procent av den fastställda förvärvsinkomsten
överstiger 8,08 men inte *10,93* prisbasbelopp	*2,435* prisbasbelopp

[2] Senaste lydelse 2023:757.

överstiger *10,93* men inte *12,43* prisbasbelopp	*9,212* prisbasbelopp minskat med 62 procent av den fastställda förvärvsinkomsten
överstiger *12,43* men inte 13,54 prisbasbelopp	*1,505* prisbasbelopp
överstiger 13,54 men inte *39,75* prisbasbelopp	*2,282* prisbasbelopp minskat med 5,74 procent av den fastställda förvärvsinkomsten

Nuvarande lydelse

67 kap.

7 §

För dem som vid beskattningsårets ingång inte har fyllt 66 år uppgår skattereduktionen för summan av arbetsinkomster beräknade enligt 6 § till följande belopp.

Arbetsinkomst som beskattas i Sverige	*Skattereduktion*
överstiger inte 0,91 prisbasbelopp	skillnaden mellan arbetsinkomsterna och grundavdraget, multiplicerad med skattesatsen för kommunal inkomstskatt
överstiger 0,91 men inte 3,24 prisbasbelopp	skillnaden mellan å ena sidan summan av 0,91 prisbasbelopp och 8,74 procent av arbetsinkomsterna mellan 0,91 och 3,24 prisbasbelopp och å andra sidan grundavdraget, multiplicerad med skattesatsen för kommunal inkomstskatt
överstiger 3,24 men inte 8,08 prisbasbelopp	skillnaden mellan å ena sidan summan av 1,813 prisbasbelopp och *16,43* procent av arbetsinkomsterna mellan 3,24 och 8,08 prisbasbelopp och å andra sidan grundavdraget, multiplicerad med skattesatsen för kommunal inkomstskatt
överstiger 8,08 men inte 13,54 prisbasbelopp	skillnaden mellan *2,608* prisbasbelopp och grundavdraget, multiplicerad med skattesatsen för kommunal inkomstskatt
överstiger 13,54 prisbasbelopp	skillnaden mellan *2,608* prisbasbelopp och grundavdraget, multiplicerad med skattesatsen för kommunal inkomstskatt, med avdrag för 3 procent av de arbetsinkomster som överstiger 13,54 prisbasbelopp

Föreslagen lydelse

67 kap.

7 §[3]

För dem som vid beskattningsårets ingång inte har fyllt 66 år uppgår skattereduktionen för summan av arbetsinkomster beräknade enligt 6 § till följande belopp.

Arbetsinkomst som beskattas i Sverige	*Skattereduktion*
överstiger inte 0,91 prisbasbelopp	skillnaden mellan arbetsinkomsterna och grundavdraget, multiplicerad med skattesatsen för kommunal inkomstskatt
överstiger 0,91 men inte 3,24 prisbasbelopp	skillnaden mellan å ena sidan summan av 0,91 prisbasbelopp och 38,74 procent av arbetsinkomsterna mellan 0,91 och 3,24 prisbasbelopp och å andra sidan grundavdraget, multiplicerad med skattesatsen för kommunal inkomstskatt
överstiger 3,24 men inte 8,08 prisbasbelopp	skillnaden mellan å ena sidan summan av 1,813 prisbasbelopp och *19* procent av arbetsinkomsterna mellan 3,24 och 8,08 prisbasbelopp och å andra sidan grundavdraget, multiplicerad med skattesatsen för kommunal inkomstskatt
överstiger 8,08 men inte 13,54 prisbasbelopp	skillnaden mellan *2,732* prisbasbelopp och grundavdraget, multiplicerad med skattesatsen för kommunal inkomstskatt
överstiger 13,54 prisbasbelopp	skillnaden mellan *2,732* prisbasbelopp och grundavdraget, multiplicerad med skattesatsen för kommunal inkomstskatt, med avdrag för 3 procent av de arbetsinkomster som överstiger 13,54 prisbasbelopp

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2025.

2. Lagen tillämpas första gången på beskattningsår som börjar efter den 31 december 2024.

[3] Senaste lydelse 2023:757.

Förslag till lag om ändring i lagen (2023:758) om ändring i lagen (2022:887) om ändring i inkomstskattelagen (1999:1229)

Härigenom föreskrivs att 63 kap. 3 a § i inkomstskattelagen (1999:1229) i stället för lydelsen enligt lagen (2023:758) om ändring i lagen (2022:887) om ändring i den lagen ska ha följande lydelse.

Lydelse enligt SFS 2023:758

63 kap.

3 a §

För dem som vid beskattningsårets ingång har fyllt 67 år är grundavdraget beloppet enligt 3 § med tillägg av följande särskilda belopp.

Fastställd förvärvsinkomst	*Särskilt belopp*
överstiger inte 0,91 prisbasbelopp	0,687 prisbasbelopp
överstiger 0,91 men inte 1,11 prisbasbelopp	0,885 prisbasbelopp minskat med 20 procent av den fastställda förvärvsinkomsten
överstiger 1,11 men inte 1,965 prisbasbelopp	0,600 prisbasbelopp ökat med 5,7 procent av den fastställda förvärvsinkomsten
överstiger 1,965 men inte 2,72 prisbasbelopp	0,333 prisbasbelopp ökat med 19,49 procent av den fastställda förvärvsinkomsten
överstiger 2,72 men inte 3,11 prisbasbelopp	39,49 procent av den fastställda förvärvsinkomsten minskat med 0,212 prisbasbelopp
överstiger 3,11 men inte 3,24 prisbasbelopp	49,49 procent av den fastställda förvärvsinkomsten minskat med 0,523 prisbasbelopp
överstiger 3,24 men inte 5,00 prisbasbelopp	*0,208* prisbasbelopp ökat med *26,93* procent av den fastställda förvärvsinkomsten
överstiger 5,00 men inte 7,88 prisbasbelopp	*0,300* prisbasbelopp ökat med *25,13* procent av den fastställda förvärvsinkomsten
överstiger 7,88 men inte 8,08 prisbasbelopp	*0,986* prisbasbelopp ökat med *16,43* procent av den fastställda förvärvsinkomsten
överstiger 8,08 men inte *10,74* prisbasbelopp	*2,313* prisbasbelopp

överstiger *10,74* men inte *12,16* prisbasbelopp	*8,972* prisbasbelopp minskat med 62 procent av den fastställda förvärvsinkomsten
överstiger *12,16* men inte 13,54 prisbasbelopp	*1,430* prisbasbelopp
överstiger 13,54 men inte *38,42* prisbasbelopp	*2,206* prisbasbelopp minskat med 5,74 procent av den fastställda förvärvsinkomsten

Föreslagen lydelse

63 kap.

3 a §

För dem som vid beskattningsårets ingång har fyllt 67 år är grundavdraget beloppet enligt 3 § med tillägg av följande särskilda belopp.

Fastställd förvärvsinkomst	*Särskilt belopp*
överstiger inte 0,91 prisbasbelopp	0,687 prisbasbelopp
överstiger 0,91 men inte 1,11 prisbasbelopp	0,885 prisbasbelopp minskat med 20 procent av den fastställda förvärvsinkomsten
överstiger 1,11 men inte 1,965 prisbasbelopp	0,600 prisbasbelopp ökat med 5,7 procent av den fastställda förvärvsinkomsten
överstiger 1,965 men inte 2,72 prisbasbelopp	0,333 prisbasbelopp ökat med 19,49 procent av den fastställda förvärvsinkomsten
överstiger 2,72 men inte 3,11 prisbasbelopp	39,49 procent av den fastställda förvärvsinkomsten minskat med 0,212 prisbasbelopp
överstiger 3,11 men inte 3,24 prisbasbelopp	49,49 procent av den fastställda förvärvsinkomsten minskat med 0,523 prisbasbelopp
överstiger 3,24 men inte 5,00 prisbasbelopp	*0,125* prisbasbelopp ökat med *29,50* procent av den fastställda förvärvsinkomsten
överstiger 5,00 men inte 7,88 prisbasbelopp	*0,215* prisbasbelopp ökat med *27,70* procent av den fastställda förvärvsinkomsten
överstiger 7,88 men inte 8,08 prisbasbelopp	*0,9* prisbasbelopp ökat med *19* procent av den fastställda förvärvsinkomsten
överstiger 8,08 men inte *10,93* prisbasbelopp	*2,435* prisbasbelopp

överstiger *10,93* men inte *12,43* prisbasbelopp	*9,212* prisbasbelopp minskat med 62 procent av den fastställda förvärvsinkomsten
överstiger *12,43* men inte 13,54 prisbasbelopp	*1,505* prisbasbelopp
överstiger 13,54 men inte *39,75* prisbasbelopp	*2,282* prisbasbelopp minskat med 5,74 procent av den fastställda förvärvsinkomsten

3 Förteckning över remissinstanserna

Efter remiss har yttranden kommit in från Arbetsförmedlingen, Arbetsgivarverket, Ekonomistyrningsverket, Företagarna, Försäkringskassan, Förvaltningsrätten i Växjö, Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering, Konjunkturinstitutet, Landorganisationen i Sverige, Näringslivets Skattedelegation, Pensionsmyndigheten, Skatteverket, Småföretagarnas Riksförbund, SPF Seniorerna, Statens tjänstepensionsverk, Svenska KommunalPensionärernas Förbund, Svenskt Näringsliv, Sveriges akademikers centralorganisation och Tjänstemännens centralorganisation.

Yttranden har dessutom kommit in från Akademikerförbundet SSR, Lantbrukarnas Riksförbund, Riksförbundet PensionärsGemenskap, Skattebetalarnas Förening Sveriges Kvinnoorganisationer och Svenska Transportarbetareförbundet.

Följande remissinstanser har inte svarat eller angett att de avstår från att lämna några synpunkter: Pensionärernas Riksorganisation och Riksrevisionen.

Bilaga 6

Slopad avtrappning i jobbskatteavdraget, jobbskatteavdraget för äldre och det förhöjda grundavdraget

Innehållsförteckning

1 Sammanfattning av promemorian 2

2 Promemorians lagförslag 3

3 Förteckning över remissinstanserna 11

Bilaga till avsnitt 12.2

1 Sammanfattning av promemorian

I promemorian föreslås inledningsvis att det ordinarie jobbskatteavdraget och det s.k. jobbskatteavdraget för äldre ska förstärkas med totalt 8,7 miljarder kronor. Skattesänkningen riktas främst till heltidsarbetande med låga och medelhöga inkomster. I genomsnitt minskar skatten med ca 1 900 kronor per år för dem som omfattas av det ordinarie jobbskatteavdraget och ca 1 000 kronor per år för dem som omfattas av jobbskatteavdraget för äldre.

I promemorian föreslås vidare att en indexering ska införas i beräkningen av jobbskatteavdraget för äldre och att åldersgränsen för att ta del av jobbskatteavdraget för denna grupp höjs från 65 till 66 år. Det föreslås även att jobbskatteavdraget ska förstärkas ytterligare för personer som vid årets ingång har fyllt 69 år.

Dessutom föreslås i promemorian att skatten för pensionärer ska sänkas med totalt 1,82 miljarder kronor. Förslaget innebär att det förhöjda grundavdraget för personer som vid årets ingång har fyllt 66 år förstärks. I genomsnitt innebär förslaget en skattesänkning på ca 1 100 kronor per person och år.

Slutligen föreslås i promemorian att marginalskatten ska sänkas för dem som arbetar eller har uppnått åldern för rådande pensionsnorm. Förslaget innebär att den avtrappning som görs vid högre inkomstnivåer i jobbskatteavdraget, jobbskatteavdraget för äldre och det förhöjda grundavdraget tas bort.

De nya bestämmelserna föreslås träda i kraft den 1 januari 2024.

2 Promemorians lagförslag

Förslag till lag om ändring i inkomstskattelagen (1999:1229)

Härigenom föreskrivs i fråga om inkomstskattelagen[1]

dels att 63 kap. 3 a §, 67 kap. 5 och 7–9 §§ och rubrikerna närmast före 67 kap. 7 och 8 §§ ska ha följande lydelse,

dels att det ska införas en ny paragraf, 67 kap. 8 a §, och närmast före 67 kap. 8 a § en ny rubrik av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

63 kap.

3 a §

För dem som vid beskattningsårets ingång har fyllt 66 år är grundavdraget beloppet enligt 3 § med tillägg av följande särskilda belopp.

Fastställd förvärvsinkomst	*Särskilt belopp*
överstiger inte 0,91 prisbasbelopp	0,687 prisbasbelopp
överstiger 0,91 men inte 1,11 prisbasbelopp	0,885 prisbasbelopp minskat med 20 procent av den fastställda förvärvsinkomsten
överstiger 1,11 men inte 1,965 prisbasbelopp	0,600 prisbasbelopp ökat med 5,7 procent av den fastställda förvärvsinkomsten
överstiger 1,965 men inte 2,72 prisbasbelopp	0,333 prisbasbelopp ökat med 19,49 procent av den fastställda förvärvsinkomsten
överstiger 2,72 men inte 3,11 prisbasbelopp	39,49 procent av den fastställda förvärvsinkomsten minskat med 0,212 prisbasbelopp
överstiger 3,11 men inte 3,24 prisbasbelopp	49,49 procent av den fastställda förvärvsinkomsten minskat med 0,523 prisbasbelopp
överstiger 3,24 men inte *5,53* prisbasbelopp	*0,325* prisbasbelopp ökat med *23,3* procent av den fastställda förvärvsinkomsten
överstiger *5,53* men inte 7,88 prisbasbelopp	*0,441* prisbasbelopp ökat med *21,2* procent av den fastställda förvärvsinkomsten
överstiger 7,88 men inte 8,08 prisbasbelopp	*1,104* prisbasbelopp ökat med *12,8* procent av den fastställda förvärvsinkomsten

[1] Lagen omtryckt 2008:803.

överstiger 8,08 men inte *11,48* prisbasbelopp	*2,139* prisbasbelopp
överstiger *11,48* men inte *12,8* prisbasbelopp	*9,257* prisbasbelopp minskat med 62 procent av den fastställda förvärvsinkomsten
överstiger *12,8 men inte 13,54* prisbasbelopp	*1,32* prisbasbelopp
överstiger 13,54 men inte 36,54 prisbasbelopp	*2,097 prisbasbelopp minskat med 5,74 procent av den fastställda förvärvsinkomsten*

Föreslagen lydelse

63 kap.

3 a §[2]

För dem som vid beskattningsårets ingång har fyllt 66 år är grundavdraget beloppet enligt 3 § med tillägg av följande särskilda belopp.

Fastställd förvärvsinkomst	*Särskilt belopp*
överstiger inte 0,91 prisbasbelopp	0,687 prisbasbelopp
överstiger 0,91 men inte 1,11 prisbasbelopp	0,885 prisbasbelopp minskat med 20 procent av den fastställda förvärvsinkomsten
överstiger 1,11 men inte 1,965 prisbasbelopp	0,600 prisbasbelopp ökat med 5,7 procent av den fastställda förvärvsinkomsten
överstiger 1,965 men inte 2,72 prisbasbelopp	0,333 prisbasbelopp ökat med 19,49 procent av den fastställda förvärvsinkomsten
överstiger 2,72 men inte 3,11 prisbasbelopp	39,49 procent av den fastställda förvärvsinkomsten minskat med 0,212 prisbasbelopp
överstiger 3,11 men inte 3,24 prisbasbelopp	49,49 procent av den fastställda förvärvsinkomsten minskat med 0,523 prisbasbelopp
överstiger 3,24 men inte *5,00* prisbasbelopp	*0,239* prisbasbelopp ökat med *26* procent av den fastställda förvärvsinkomsten
överstiger *5,0* men inte 7,88 prisbasbelopp	*0,33* prisbasbelopp ökat med *24,2* procent av den fastställda förvärvsinkomsten
överstiger 7,88 men inte 8,08 prisbasbelopp	*1,016* prisbasbelopp ökat med *15,5* procent av den fastställda förvärvsinkomsten

[2] Senaste lydelse 2022:886.

överstiger 8,08 men inte *11,87* prisbasbelopp	*2,268* prisbasbelopp
överstiger *11,87* men inte *13,27* prisbasbelopp	*9,628* prisbasbelopp minskat med 62 procent av den fastställda förvärvsinkomsten
överstiger *13,27* prisbasbelopp	*1,40* prisbasbelopp

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
67 kap.	
5 §[3]	
De som är obegränsat skattskyldiga under hela beskattningsåret, har rätt till skattereduktion enligt 7 *eller* 8 § för arbetsinkomster (jobbskatteavdrag). Sådan rätt har också de som är begränsat skattskyldiga enligt 3 kap. 18 § första stycket 1, 2 eller 3, om deras överskott av förvärvs-inkomster i Sverige och i andra länder, uteslutande eller så gott som uteslutande, utgörs av överskott av förvärvsinkomster i Sverige.	De som är obegränsat skattskyldiga under hela beskattningsåret, har rätt till skattereduktion enligt 7, 8 *eller 8 a* § för arbetsinkomster (jobbskatteavdrag). Sådan rätt har också de som är begränsat skattskyldiga enligt 3 kap. 18 § första stycket 1, 2 eller 3, om deras överskott av förvärvsinkomster i Sverige och i andra länder, uteslutande eller så gott som uteslutande, utgörs av överskott av förvärvsinkomster i Sverige.

Nuvarande lydelse

Jobbskatteavdrag för personer som inte har fyllt 65 år

7 §

För dem som vid beskattningsårets ingång inte har fyllt *65* år uppgår skattereduktionen för summan av arbetsinkomster beräknade enligt 6 § till följande belopp.

Arbetsinkomst som beskattas i Sverige	*Skattereduktion*
överstiger inte 0,91 prisbasbelopp	skillnaden mellan arbetsinkomsterna och grundavdraget, multiplicerad med skattesatsen för kommunal inkomstskatt
överstiger 0,91 men inte 3,24 prisbasbelopp	skillnaden mellan å ena sidan summan av 0,91 prisbasbelopp och 38,74 procent av arbetsinkomsterna mellan 0,91 och 3,24 prisbasbelopp och å andra sidan grundavdraget, multiplicerad med skattesatsen för kommunal inkomstskatt
överstiger 3,24 men inte 8,08 prisbasbelopp	skillnaden mellan å ena sidan summan av *1,812* prisbasbelopp och *12,8* procent av arbetsinkomsterna mellan 3,24 och 8,08 prisbasbelopp och å andra sidan grundavdraget, multiplicerad med skattesatsen för kommunal inkomstskatt

[3] Senaste lydelse 2009:1060.

överstiger 8,08 *men inte 13,54* prisbasbelopp	skillnaden mellan *2,432* prisbasbelopp och grundavdraget, multiplicerad med skattesatsen för kommunal inkomstskatt
överstiger 13,54 prisbasbelopp	*skillnaden mellan 2,432 prisbasbelopp och grundavdraget, multiplicerad med skattesatsen för kommunal inkomstskatt, med avdrag för 3 procent av de arbetsinkomster som överstiger 13,54 prisbasbelopp*

Föreslagen lydelse

Jobbskatteavdrag för personer som inte har fyllt 66 år

7 §[4]

För dem som vid beskattningsårets ingång inte har fyllt *66* år uppgår skattereduktionen för summan av arbetsinkomster beräknade enligt 6 § till följande belopp.

Arbetsinkomst som beskattas i Sverige	*Skattereduktion*
överstiger inte 0,91 prisbasbelopp	skillnaden mellan arbetsinkomsterna och grundavdraget, multiplicerad med skattesatsen för kommunal inkomstskatt
överstiger 0,91 men inte 3,24 prisbasbelopp	skillnaden mellan å ena sidan summan av 0,91 prisbasbelopp och 38,74 procent av arbetsinkomsterna mellan 0,91 och 3,24 prisbasbelopp och å andra sidan grundavdraget, multiplicerad med skattesatsen för kommunal inkomstskatt
överstiger 3,24 men inte 8,08 prisbasbelopp	skillnaden mellan å ena sidan summan av *1,813* prisbasbelopp och *15,5* procent av arbetsinkomsterna mellan 3,24 och 8,08 prisbasbelopp och å andra sidan grundavdraget, multiplicerad med skattesatsen för kommunal inkomstskatt
överstiger 8,08 prisbasbelopp	skillnaden mellan *2,563* prisbasbelopp och grundavdraget, multiplicerad med skattesatsen för kommunal inkomstskatt

[4] Senaste lydelse 2021:1160.

Nuvarande lydelse

Jobbskatteavdrag för personer som har fyllt 65 år

8 §

För dem som vid beskattningsårets ingång har fyllt *65* år uppgår skattereduktionen för summan av arbetsinkomster beräknade enligt 6 § till följande belopp.

Arbetsinkomst som beskattas i Sverige	*Skattereduktion*
överstiger inte *100 000 kronor*	*22* procent av arbetsinkomsterna
överstiger *100 000* men inte *300 000 kronor*	summan av *15 000 kronor* och *7* procent av arbetsinkomsterna
överstiger *300 000 men inte 600 000 kronor*	*36 000 kronor*
överstiger 600 000 kronor	*36 000 kronor med avdrag för 3 procent av de arbetsinkomster som överstiger 600 000 kronor*

Föreslagen lydelse

Jobbskatteavdrag för personer som har fyllt 66 men inte 69 år

8 §[5]

För dem som vid beskattningsårets ingång har fyllt *66 men inte 69* år uppgår skattereduktionen för summan av arbetsinkomster beräknade enligt 6 § till följande belopp.

Arbetsinkomst som beskattas i Sverige	*Skattereduktion*
överstiger inte *1,7 prisbasbelopp*	*23* procent av arbetsinkomsterna
överstiger *1,7* men inte *6,5 prisbasbelopp*	summan av *0,2635 prisbasbelopp* och *7,5* procent av arbetsinkomsterna
överstiger *6,5 prisbasbelopp*	*0,751 prisbasbelopp*

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
	Jobbskatteavdrag för personer som har fyllt 69 år
	8 a §
	De som vid beskattningsårets ingång har fyllt 69 år har rätt till skattereduktion enligt 8 § multiplicerat med 1,25.

[5] Senaste lydelse 2022:1807.

9 §[6]

De som är obegränsat skattskyldiga bara under en del av beskattningsåret, har rätt till skattereduktion enligt 5–*8* §§ med en tolftedel av den skattereduktion som skulle ha tillgodoförts dem om de varit obegränsat skattskyldiga under hela beskattningsåret, för varje kalendermånad eller del därav under vilken de är obegränsat skattskyldiga.	De som är obegränsat skattskyldiga bara under en del av beskattningsåret, har rätt till skattereduktion enligt 5–*8 a* §§ med en tolftedel av den skattereduktion som skulle ha tillgodoförts dem om de varit obegränsat skattskyldiga under hela beskattningsåret, för varje kalendermånad eller del därav under vilken de är obegränsat skattskyldiga.
Om de skattskyldigas överskott av förvärvsinkomster i Sverige och i andra länder, uteslutande eller så gott som uteslutande, utgörs av överskott av förvärvsinkomster i Sverige, ska dock bestämmelserna i 5–*8* §§ tillämpas utan de begränsningar som anges i första stycket.	Om de skattskyldigas överskott av förvärvsinkomster i Sverige och i andra länder, uteslutande eller så gott som uteslutande, utgörs av överskott av förvärvsinkomster i Sverige, ska dock bestämmelserna i 5–*8 a* §§ tillämpas utan de begränsningar som anges i första stycket.

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2024.

2. Lagen tillämpas första gången på beskattningsår som börjar efter den 31 december 2023.

[6] Senaste lydelse 2009:197.

Förslag till lag om ändring i lagen (2022:887) om ändring i inkomstskattelagen (1999:1229)

Härigenom föreskrivs att 63 kap. 3 a § inkomstskattelagen (1999:1229) i stället för lydelsen enligt lagen (2022:887) om ändring i den lagen ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

63 kap.

3 a §

För dem som vid beskattningsårets ingång har fyllt 67 år är grundavdraget beloppet enligt 3 § med tillägg av följande särskilda belopp.

Fastställd förvärvsinkomst	*Särskilt belopp*
överstiger inte 0,91 prisbasbelopp	0,687 prisbasbelopp
överstiger 0,91 men inte 1,11 prisbasbelopp	0,885 prisbasbelopp minskat med 20 procent av den fastställda förvärvsinkomsten
överstiger 1,11 men inte 1,965 prisbasbelopp	0,600 prisbasbelopp ökat med 5,7 procent av den fastställda förvärvsinkomsten
överstiger 1,965 men inte 2,72 prisbasbelopp	0,333 prisbasbelopp ökat med 19,49 procent av den fastställda förvärvsinkomsten
överstiger 2,72 men inte 3,11 prisbasbelopp	39,49 procent av den fastställda förvärvsinkomsten minskat med 0,212 prisbasbelopp
överstiger 3,11 men inte 3,24 prisbasbelopp	49,49 procent av den fastställda förvärvsinkomsten minskat med 0,523 prisbasbelopp
överstiger 3,24 men inte *5,53* prisbasbelopp	*0,325* prisbasbelopp ökat med *23,3* procent av den fastställda förvärvsinkomsten
överstiger *5,53* men inte 7,88 prisbasbelopp	*0,441* prisbasbelopp ökat med *21,2* procent av den fastställda förvärvsinkomsten
överstiger 7,88 men inte 8,08 prisbasbelopp	*1,104* prisbasbelopp ökat med *12,8* procent av den fastställda förvärvsinkomsten
överstiger 8,08 men inte *11,48* prisbasbelopp	*2,139* prisbasbelopp
överstiger *11,48* men inte *12,8* prisbasbelopp	*9,257* prisbasbelopp minskat med 62 procent av den fastställda förvärvsinkomsten

överstiger *12,8 men inte 13,54* prisbasbelopp	*1,32* prisbasbelopp
överstiger 13,54 men inte 36,54 prisbasbelopp	*2,097 prisbasbelopp minskat med 5,74 procent av den fastställda förvärvsinkomsten*

Föreslagen lydelse

63 kap.

3 a §

För dem som vid beskattningsårets ingång har fyllt 67 år är grundavdraget beloppet enligt 3 § med tillägg av följande särskilda belopp.

Fastställd förvärvsinkomst	*Särskilt belopp*
överstiger inte 0,91 prisbasbelopp	0,687 prisbasbelopp
överstiger 0,91 men inte 1,11 prisbasbelopp	0,885 prisbasbelopp minskat med 20 procent av den fastställda förvärvsinkomsten
överstiger 1,11 men inte 1,965 prisbasbelopp	0,600 prisbasbelopp ökat med 5,7 procent av den fastställda förvärvsinkomsten
överstiger 1,965 men inte 2,72 prisbasbelopp	0,333 prisbasbelopp ökat med 19,49 procent av den fastställda förvärvsinkomsten
överstiger 2,72 men inte 3,11 prisbasbelopp	39,49 procent av den fastställda förvärvsinkomsten minskat med 0,212 prisbasbelopp
överstiger 3,11 men inte 3,24 prisbasbelopp	49,49 procent av den fastställda förvärvsinkomsten minskat med 0,523 prisbasbelopp
överstiger 3,24 men inte *5,00* prisbasbelopp	*0,239* prisbasbelopp ökat med *26* procent av den fastställda förvärvsinkomsten
överstiger *5,00* men inte 7,88 prisbasbelopp	*0,33* prisbasbelopp ökat med *24,2* procent av den fastställda förvärvsinkomsten
överstiger 7,88 men inte 8,08 prisbasbelopp	*1,016* prisbasbelopp ökat med *15,5* procent av den fastställda förvärvsinkomsten
överstiger 8,08 men inte *11,87* prisbasbelopp	*2,268* prisbasbelopp
överstiger *11,87* men inte *13,27* prisbasbelopp	*9,628* prisbasbelopp minskat med 62 procent av den fastställda förvärvsinkomsten
överstiger *13,27* prisbasbelopp	*1,40* prisbasbelopp

3 Förteckning över remissinstanserna

Efter remiss har yttranden kommit in från Arbetsförmedlingen, Arbetsgivarverket, Ekonomistyrningsverket, Företagarna, Försäkringskassan, Förvaltningsrätten i Växjö, Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering, Konjunkturinstitutet, Landsorganisationen i Sverige, Näringslivets Skattedelegation, Pensionsmyndigheten, Pensionärernas Riksorganisation, Skatteverket, SPF Seniorerna, Svenska KommunalPensionärernas Förbund, Svenskt Näringsliv, Sveriges akademikers centralorganisation, Tillväxtverket och Tjänstemännens centralorganisation.

Yttranden har dessutom kommit in från Riksförbundet Pensionärsgemenskap och Skattebetalarnas förening.

Följande remissinstanser har inte svarat eller angett att de avstår från att yttra sig: Småföretagarnas Riksförbund och Statens tjänstepensionsverk.

Bilaga 7

Sänkt ersättningsnivå för expertskatt

Innehållsförteckning

1 Sammanfattning av promemorian 2

2 Promemorians lagförslag 3

3 Förteckning över remissinstanserna 4

Bilaga till avsnitt 12.3.

1 Sammanfattning av promemorian

I promemorian föreslås att ersättningsnivån per månad för expertskatt i den s.k. beloppsregeln sänks från två gånger prisbasbeloppet till en och en halv gånger prisbasbeloppet för det kalenderår då arbetet påbörjas. Förslaget syftar till att skapa bättre förutsättningar för företag att attrahera och behålla internationell nyckelkompetens och gynna svensk konkurrenskraft.

Den nya bestämmelsen föreslås träda i kraft den 1 januari 2025 och tillämpas första gången för arbete i Sverige som påbörjas efter den 31 december 2024.

2 Promemorians lagförslag

Förslag till lag om ändring i inkomstskattelagen (1999:1229)

Härigenom föreskrivs att 11 kap. 22 § inkomstskattelagen (1999:1229)[1] ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*

11 kap.

22 §[2]

Experter, forskare eller andra nyckelpersoner ska inte ta upp sådan del av lön, arvode eller liknande ersättning eller förmån och sådana ersättningar för utgifter som avses i 23 §, om arbetet avser

1. specialistuppgifter med sådan inriktning eller på sådan kompetensnivå att det innebär betydande svårigheter att rekrytera inom landet,
2. kvalificerade forsknings- eller utvecklingsuppgifter med sådan inriktning eller på sådan kompetensnivå att det innebär betydande svårigheter att rekrytera inom landet, eller
3. företagsledande uppgifter eller andra uppgifter som medför en nyckelposition i ett företag.

Första stycket gäller bara om

– arbetsgivaren hör hemma i Sverige eller är ett utländskt företag med fast driftställe i Sverige,

– arbetstagaren inte är svensk medborgare,

– arbetstagaren inte varit bosatt eller stadigvarande vistats i Sverige någon gång under de fem kalenderår som föregått det kalenderår då arbetet påbörjas, och

– vistelsen i Sverige är avsedd att vara högst sju år.

Vid tillämpning av första stycket ska villkoren anses uppfyllda för en arbetstagare, om lön och annan ersättning för arbetet i Sverige per månad överstiger *två* gånger prisbasbeloppet för det kalenderår då arbetet påbörjas.	Vid tillämpning av första stycket ska villkoren anses uppfyllda för en arbetstagare, om lön och annan ersättning för arbetet i Sverige per månad överstiger *en och en halv* gånger prisbasbeloppet för det kalenderår då arbetet påbörjas.

Denna paragraf tillämpas under högst sju år räknat från den dag vistelsen i Sverige påbörjades.

---

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2025.
2. Lagen tillämpas första gången på arbete i Sverige som påbörjas efter den 31 december 2024.

[1] Lagen omtryckt 2008:803.

[2] Senaste lydelse 2023:799.

3 Förteckning över remissinstanserna

Efter remiss har yttranden kommit in från Arbetsförmedlingen, Arbetsgivarverket, De forskande läkemedelsföretagen, Ekonomistyrningsverket, European Spallation Source ERIC, FAR, Forskarskattenämnden, Företagarna, Försäkringskassan, Förvaltningsrätten i Stockholm, Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering, Karolinska institutet, Konjunkturinstitutet, Konkurrensverket, Linköpings kommun, Lunds kommun, Lunds universitet, Malmö kommun, Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser, Näringslivets skattedelegation, Pensionsmyndigheten, Regelrådet, Region Halland, Region Jämtland Härjedalen, Riksidrottsförbundet, Skellefteå kommun, Sollefteå kommun, Skatteverket, Stockholms universitet, Svenskt Näringsliv, Sveriges Akademikers centralorganisation, Sveriges Kommuner och Regioner, Teknikföretagen, Tillväxtverket, Tjänstemännens centralorganisation, Verket för innovationssystem och Vetenskapsrådet.

Yttranden har även inkommit från Skattebetalarnas Förening och Sveriges Ingenjörer.

Följande remissinstanser har inte svarat eller angett att de avstår från att lämna några synpunkter: Ale kommun, Arvika kommun, Bollnäs kommun, Borlänge kommun, Botkyrka kommun, Business Sweden, Enköpings kommun, Företagarförbundet, Gagnefs kommun, Gislaveds kommun, Gävle kommun, Haninge kommun, Katrineholms kommun, Kungl. IngenjörsVetenskapsAkademien, Kungl. Vetenskapsakademien, Landsorganisationen i Sverige, Lidingö kommun, Mora kommun, Mönsterås kommun, Nykvarn kommun, Näringslivets regelnämnd, Partille kommun, Region Stockholm, Region Sörmland, Region Västerbotten, Sandvikens kommun, Skara kommun, Skurups kommun, Småföretagarnas Riksförbund, Sollentuna kommun, Stockholms Handelskammare, Stockholms kommun, Swedish Incubators & Science Parks, Umeå kommun, Uppsala kommun, Växjö kommun och Östhammars kommun.

Bilaga 8

Underlättande av förskottsbetalning vid skattereduktion för installation av grön teknik

Innehållsförteckning

1 Sammanfattning av promemorian Underlättande av förskottsbetalning vid skattereduktion för installation av grön teknik 2

2 Promemorians lagförslag 3

3 Förteckning över remissinstanserna 5

4 Lagrådsremissens lagförslag 6

5 Lagrådets yttrande 8

Bilaga till avsnitt 12.4

1 Sammanfattning av promemorian Underlättande av förskottsbetalning vid skattereduktion för installation av grön teknik

I promemorian föreslås att reglerna om skattereduktion för installation av grön teknik ändras för att större hänsyn ska kunna tas till förskottsbetalningar. Enligt förslaget ska utförarens begäran om utbetalning ha kommit in till Skatteverket senast den 31 januari året efter det beskattningsår då arbetet slutbetalades. En begäran om skattereduktion för installation av grön teknik ska göras i köparens inkomstdeklaration för det beskattningsår då utgifter för installation av grön teknik har slutbetalats.

De nya bestämmelserna föreslås träda i kraft den 1 januari 2025 och tillämpas på utbetalning som avser sådan installation som har slutbetalats efter den 31 december 2024.

2 Promemorians lagförslag

Förslag till lag om ändring i inkomstskattelagen (1999:1229)

Härigenom föreskrivs att 67 kap. 37 § inkomstskattelagen (1999:1229)[1] ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
	67 kap.
	37 §[2]
En begäran om skattereduktion för installation av grön teknik ska göras i inkomstdeklarationen för det beskattningsår då utgifter för installation av grön teknik har *betalats*.	En begäran om skattereduktion för installation av grön teknik ska göras i inkomstdeklarationen för det beskattningsår då utgifter för installation av grön teknik har *slutbetalats*.

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2025.

2. Lagen tillämpas första gången för begäran om skattereduktion för grön teknik som avser sådan installation som har slutbetalats efter den 31 december 2024.

[1] Lagen omtryckt 2008:803.

[2] Senaste lydelse 2020:1068.

Förslag till lag om ändring i lagen (2020:1066) om förfarandet vid skattereduktion för installation av grön teknik

Härigenom föreskrivs att 8 och 9 §§ lagen (2020:1066) om förfarandet vid skattereduktion för installation av grön teknik ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
8 §	
Utbetalning får begäras efter det att installationen av grön teknik har utförts och *betalats*.	Utbetalning får begäras efter det att installationen av grön teknik har utförts och *slutbetalats*.
Begäran ska lämnas elektroniskt och ska ha kommit in till Skatteverket senast den 31 januari året efter det beskattningsår då arbetet *betalades*.	Begäran ska lämnas elektroniskt och ska ha kommit in till Skatteverket senast den 31 januari året efter det beskattningsår då arbetet *slutbetalades*.

Begäran ska vara undertecknad av utföraren eller av den som är ombud eller annan behörig företrädare för utföraren.

En begäran som lämnats för en utförare som är juridisk person anses ha lämnats av utföraren, om det inte var uppenbart att den som lämnade begäran saknade behörighet att företräda utföraren.

9 §

En begäran om utbetalning ska innehålla uppgifter om

1. namn, adress och, om sådant nummer finns, organisationsnummer, personnummer, samordningsnummer eller motsvarande registrerings-nummer för utföraren,
2. personnummer eller samordningsnummer i de fall sådant nummer finns för köparen,
3. småhusets eller ägarlägenhetens beteckning eller beteckningen på lägenheten som upplåtits med bostadsrätt, samt vad gäller lägenheten som upplåtits med bostadsrätt även föreningens eller bolagets organisationsnummer eller motsvarande,

4. debiterad ersättning för installation av grön teknik, debiterad ersättning för annat än installation av grön teknik, betalt belopp för installation av grön teknik och den dag som *betalningen* för installationen kommit utföraren tillhanda,	4. debiterad ersättning för installation av grön teknik, debiterad ersättning för annat än installation av grön teknik, betalt belopp för installation av grön teknik och den dag som *slutbetalningen* för installationen kommit utföraren tillhanda,

5. vad installationen av grön teknik avsett och antalet arbetade timmar, och
6. det belopp som utföraren begär som utbetalning från Skatteverket.

---

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2025.
2. Lagen tillämpas första gången på utbetalning som avser sådan installation som har slutbetalats efter den 31 december 2024.

3 Förteckning över remissinstanserna

Efter remiss har yttranden kommit in från Boverket, Energimarknadsinspektionen, Företagarna, Förvaltningsrätten i Karlstad, Konkurrensverket, Mobility Sweden, Näringslivets Skattedelegation, Regelrådet, Skatteverket, Statens energimyndighet, Svensk Solenergi, Svenskt Näringsliv och Villaägarnas Riksförbund.

Följande remissinstanser har inte svarat eller angett att de avstår från att yttra sig: Energiföretagen Sverige, Installatörsföretagen, Konsumenternas energimarknadsbyrå, Lantbrukarnas riksförbund, Power Circle AB, Solelkommissionen, Svenska Elektrikerförbundet och Sveriges Energiföreningars Riksorganisation.

4 Lagrådsremissens lagförslag

Förslag till lag om ändring i inkomstskattelagen (1999:1229)

Härigenom föreskrivs att 67 kap. 37 § inkomstskattelagen (1999:1229)[1] ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
67 kap.	
37 §[2]	
En begäran om skattereduktion för installation av grön teknik ska göras i inkomstdeklarationen för det beskattningsår då utgifter för installation av grön teknik har *betalats*.	En begäran om skattereduktion för installation av grön teknik ska göras i inkomstdeklarationen för det beskattningsår då utgifter för installation av grön teknik har *slutbetalats*.

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2025.

2. Lagen tillämpas första gången för begäran om skattereduktion för grön teknik som avser sådan installation som har slutbetalats efter den 31 december 2024.

[1] Lagen omtryckt 2008:803.

[2] Senaste lydelse 2020:1068.

Förslag till lag om ändring i lagen (2020:1066) om förfarandet vid skattereduktion för installation av grön teknik

Härigenom föreskrivs att 8 och 9 §§ lagen (2020:1066) om förfarandet vid skattereduktion för installation av grön teknik ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
8 §	
Utbetalning får begäras efter det att installationen av grön teknik har utförts och *betalats*.	Utbetalning får begäras efter det att installationen av grön teknik har utförts och *slutbetalats*.
Begäran ska lämnas elektroniskt och ska ha kommit in till Skatteverket senast den 31 januari året efter det beskattningsår då arbetet *betalades*.	Begäran ska lämnas elektroniskt och ska ha kommit in till Skatteverket senast den 31 januari året efter det beskattningsår då arbetet *slutbetalades*.

Begäran ska vara undertecknad av utföraren eller av den som är ombud eller annan behörig företrädare för utföraren.

En begäran som lämnats för en utförare som är juridisk person anses ha lämnats av utföraren, om det inte var uppenbart att den som lämnade begäran saknade behörighet att företräda utföraren.

9 §

En begäran om utbetalning ska innehålla uppgifter om

1. namn, adress och, om sådant nummer finns, organisationsnummer, personnummer, samordningsnummer eller motsvarande registreringsnummer för utföraren,
2. personnummer eller samordningsnummer i de fall sådant nummer finns för köparen,
3. småhusets eller ägarlägenhetens beteckning eller beteckningen på lägenheten som upplåtits med bostadsrätt, samt vad gäller lägenheten som upplåtits med bostadsrätt även föreningens eller bolagets organisationsnummer eller motsvarande,
4. debiterad ersättning för installation av grön teknik, debiterad ersättning för annat än installation av grön teknik, betalt belopp för installation av grön teknik och den dag som *betalningen* för installationen kommit utföraren tillhanda,

   4. debiterad ersättning för installation av grön teknik, debiterad ersättning för annat än installation av grön teknik, betalt belopp för installation av grön teknik och den dag som *slutbetalningen* för installationen kommit utföraren tillhanda,
5. vad installationen av grön teknik avsett och antalet arbetade timmar, och
6. det belopp som utföraren begär som utbetalning från Skatteverket.

---

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2025.
2. Lagen tillämpas första gången på utbetalning som avser sådan installation som har slutbetalats efter den 31 december 2024.

5 Lagrådets yttrande

Utdrag ur protokoll vid sammanträde 2024-06-11

Närvarande: F.d. justitieråden Karin Almgren och Ingemar Persson samt justitierådet Cecilia Renfors

Underlättande av förskottsbetalning vid skattereduktion för installation av grön teknik

Enligt en lagrådsremiss den 5 juni 2024 har regeringen (Finansdepartementet) beslutat inhämta Lagrådets yttrande över förslag till

1. lag om ändring i inkomstskattelagen (1999:1229), och

2. lag om ändring i lagen (2020:1066) om förfarandet vid skattereduktion för installation av grön teknik.

Förslagen har inför Lagrådet föredragits av departementssekreterarna Gabriel Cleverdahl och Jonatan Vesterman.

Lagrådet lämnar förslagen utan erinran.

Bilaga 9

En skattefri grundnivå för sparande på investeringssparkonto och i kapitalförsäkring

Innehållsförteckning

1 Sammanfattning av promemorian 2

2 Promemorians lagtext 3

3 Förteckning över remissinstanser 12

4 Lagrådsremissens lagtext 13

5 Lagrådets yttrande 19

Bilaga till avsnitt 12.9

1 Sammanfattning av promemorian

En av reformambitionerna i Tidöavtalet är att sänka skatten på sparande genom att införa en skattefri grundnivå på 300 000 kronor på investeringssparkonto. I promemorian föreslås att det införs en skattefri grundnivå för sparande på investeringssparkonto, i kapitalförsäkring och i PEPP-produkt. Förslaget innebär att fysiska personer som innehar ett investeringssparkonto, en kapitalförsäkring eller ett avtal om sparande i en PEPP-produkt får göra ett avdrag i inkomstslaget kapital som motsvarar skatten på det sammanlagda sparandet i dessa produkter. Avdraget får som mest uppgå till ett belopp som motsvarar skatten på ett sparande om 300 000 kronor. Förslaget innebär även en skyldighet för svenska försäkringsgivare och företag som tillhandahåller PEPP-produkter att lämna kontrolluppgift om innehav av kapitalförsäkring och avtal om sparande i en PEPP-produkt. Dessutom föreslås en uppgiftsskyldighet i inkomstdeklarationen om avdrag för innehav av investeringssparkonto, kapitalförsäkring och avtal om sparande i en PEPP-produkt.

I promemorian föreslås även att den s.k. stoppregeln för ränta på kontanta medel som förvaras på ett investeringssparkonto justeras så att ränta ska beskattas konventionellt först om räntan någon gång överstigit den räntefaktor som ska användas för att beräkna schablonintäkten för det aktuella kalenderåret. Vidare föreslås att regelverket för investeringssparkonto utvidgas på så sätt att investeringstillgångar och finansiella tillgångar får överföras till respektive från ett investeringssparkonto även i de fall de handlas på OTF-plattformar och via andra värdepappersinstitut än det som tillhandahåller det aktuella investeringssparkontot. Utvidgningen omfattar även förvärv från och överlåtelser till utländska värdepappersföretag hemmahörande inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet.

De nya bestämmelserna föreslås träda i kraft den 1 januari 2025.

2 Promemorians lagtext

Förslag till lag om ändring i inkomstskattelagen (1999:1229)

Härigenom föreskrivs i fråga om inkomstskattelagen (1999:1229)[1]

dels att 42 kap. 39 och 42 §§ och 67 kap. 10 § ska ha följande lydelse,

dels att det ska införas fem nya paragrafer, 42 kap. 45–49 §§, och närmast före dessa paragrafer en ny rubrik av följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
42 kap.	
39 §[2]	
Som inbetalning avses vid tillämpning av 37 § första stycket 2 inte inbetalning av	
1. ränta, utdelning och annan avkastning än ersättning vid överlåtelse på tillgångar som förvaras på investeringssparkontot,	
2. ersättning vid sådan överlåtelse som avses i 22 § första stycket 1–*7* lagen (2011:1268) om investeringssparkonto av tillgångar som förvaras på investeringssparkontot,	2. ersättning vid sådan överlåtelse som avses i 22 § första stycket 1–*8* lagen (2011:1268) om investeringssparkonto av tillgångar som förvaras på investeringssparkontot,
3. kontanta medel som överförs från ett annat eget investeringssparkonto, eller	
4. kontanta medel som investeringsföretaget som för investeringssparkontot har växlat mot valuta som har förvarats på kontot.	
42 §[3]	
Utdelning, kapitalvinst och annan avkastning på tillgångar och förpliktelser som förvaras på ett investeringssparkonto ska inte tas upp. Utgifter och kapitalförluster som avser sådana tillgångar och förpliktelser får inte dras av.	
Första stycket gäller inte	
1. tillgångar som avses i 38 §,	
2. kapitalvinster eller kapitalförluster på tillgångar som anses ha avyttrats enligt 44 kap. 8 a eller 8 b §, eller	
3. ränta på kontanta medel som helt eller delvis avser ett kalenderår då räntesatsen som legat till grund för räntans beräkning någon gång överstigit statslåneräntan vid utgången av november närmast före det kalenderåret.	3. ränta på kontanta medel som helt eller delvis avser ett kalenderår då räntesatsen som legat till grund för räntans beräkning någon gång överstigit *det högsta av antingen* statslåneräntan vid utgången av november närmast före det kalenderåret *ökad med en procentenhet eller 1,25 procent*.
	Avdrag för innehav av investeringssparkonto, kapitalförsäkring och avtal om sparande i en PEPP-produkt

[1] Lagen omtryckt 2008:803.

[2] Senaste lydelse 2011:1271.

[3] Senaste lydelse 2012:830.

45 §

Om en fysisk person under kalenderåret innehaft ett eller flera investeringssparkonton, en eller flera kapitalförsäkringar eller ett eller flera avtal om sparande i en PEPP-produkt, ska ett belopp beräknat enligt 46–49 §§ dras av.

46 §

När det gäller kapitalförsäkring och avtal om sparande i en PEPP-produkt är det den fysiska personen som innehaft kapitalförsäkringen eller avtalet vid årets utgång som har rätt till avdrag beräknat enligt 48 § första stycket 2.

Om kapitalförsäkringen eller avtalet om sparande i en PEPP-produkt har avslutats under kalenderåret, är det den fysiska personen som var innehavare när försäkringen eller avtalet avslutades som har rätt till avdrag.

47 §

Om en fysisk person avlider gäller rätten till avdrag enligt 45 och 46 §§ för dödsboet för det år då dödsfallet inträffade.

48 §

Avdraget enligt 45 § uppgår till summan av

1. de sammanlagda schablonintäkterna för det aktuella kalenderåret enligt 36 § för de investeringssparkonton som den fysiska personen innehaft under kalenderåret, och

2. det sammanlagda underlaget för avdrag enligt 49 § för de kapitalförsäkringar och avtal om sparande i en PEPP-produkt som den fysiska personen innehaft under det aktuella kalenderåret multiplicerat med statslåneräntan vid utgången av november närmast före kalenderåret ökad med en procentenhet, dock lägst med 1,25 procent.

Avdraget får dock högst uppgå till 300 000 kronor multiplicerat med statslåneräntan vid utgången av november närmast före det aktuella kalenderåret ökad med en procentenhet, dock lägst med 1,25 procent.

49 §

Underlaget för avdrag för en kapitalförsäkring eller ett avtal om sparande i en PEPP-produkt ska vid tillämpning av 48 § uppgå till summan av

1. värdet av försäkringen eller avtalet vid kalenderårets ingång, och

2. premier eller inbetalningar som har betalats under kalenderåret till försäkringen eller PEPP-produkten.

Premier och inbetalningar som har betalats under den andra halvan av kalenderåret beräknas till halva värdet.

Värdet av kapitalförsäkringen enligt första stycket 1 utgörs av dess återköpsvärde enligt försäkringstekniska beräkningsgrunder med tillägg för beräknad upplupen andel i livförsäkringsrörelsens överskott.

67 kap.

10 §[4]

Om det uppkommer ett underskott av kapital, ska skatten minskas med 30 procent av den del av underskottet som inte överstiger 100 000 kronor och med 21 procent av det återstående underskottet, om inte annat följer av andra stycket.

Om den skattskyldige har gjort investeraravdrag enligt 43 kap. ska skatten minskas med 30 procent av den del av underskottet som motsvarar avdragsbeloppet. På återstående underskott tillämpas första stycket.

Om det uppkommer ett underskott av kapital, ska skatten minskas med 30 procent av den del av underskottet som inte överstiger 100 000 kronor och med 21 procent av det återstående underskottet, om inte annat följer av andra stycket.

Om den skattskyldige har gjort *avdrag för innehav av kapitalförsäkring eller avtal om sparande i en PEPP-produkt enligt 42 kap. 45 § eller* investeraravdrag enligt 43 kap. ska skatten minskas med 30 procent av den del av underskottet som motsvarar avdragsbeloppet. På återstående underskott tillämpas första stycket.

---

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2025.

2. Bestämmelsen i 42 kap. 39 § i den nya lydelsen tillämpas första gången på inbetalningar som görs efter den 31 december 2024.

3. Bestämmelsen i 42 kap. 42 § i den nya lydelsen tillämpas första gången på ränta som helt eller delvis avser ett kalenderår som börjar efter den 31 december 2024.

4. Bestämmelserna i 42 kap. 45–49 §§ och 67 kap. 10 § i den nya lydelsen tillämpas första gången på innehav av investeringssparkonto, kapitalförsäkring eller avtal om sparande i en PEPP-produkt efter den 31 december 2024.

[4] Senaste lydelse 2013:771.

Förslag till lag om ändring i skatteförfarandelagen (2011:1244)

Härigenom föreskrivs i fråga om skatteförfarandelagen (2011:1244)

dels att 22 kap. 1 § och 31 kap. 1 § ska ha följande lydelse,

dels att det ska införas fyra nya paragrafer, 22 kap. 28–30 §§ och 31 kap. 19 c §, och närmast före 22 kap. 28 § och 31 kap. 19 c § nya rubriker av följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
22 kap.	
1 §[1]	
I detta kapitel finns bestämmelser om skyldighet att lämna kontrolluppgift om	
– överlåtelse av privatbostadsrätt och andelar i vissa bostadsföretag (2 och 3 §§),	
– samfällighet (5 och 6 §§),	
– räntebidrag (7 §),	
– pensionsförsäkringar och pensionssparkonton (8 och 9 §§),	
– avskattning av pensionsförsäkring (10 §),	
– tjänstepensionsavtal (11 §),	
– underlag för avkastningsskatt på livförsäkringar och sparande i en PEPP-produkt (12 §),	
– skattereduktion för förmån av hushållsarbete (13 §),	
– elcertifikat (14 §),	
– utsläppsrätter, utsläppsminskningsenheter och certifierade utsläppsminskningar (15 §),	
– schablonintäkt vid innehav av ett investeringssparkonto (16 §),	
– schablonintäkt vid innehav av andelar i värdepappersfonder, fondföretag, specialfonder och utländska specialfonder (17–21 §§),	
– gåva (22 §),	
– investeraravdrag (23 och 24 §§),	
– skattereduktion för mikroproduktion av förnybar el (25 §),	
– utnyttjande av vissa personaloptioner (26 §), *och*	– utnyttjande av vissa personaloptioner (26 §),
– avgift till arbetslöshetskassa (27 §).	– avgift till arbetslöshetskassa (27 §), *och*
	– innehav av kapitalförsäkring och avtal om sparande i en PEPP-produkt (28–30 §§).
	Innehav av kapitalförsäkring och avtal om sparande i en PEPP-produkt
	28 §
	Kontrolluppgift ska lämnas om innehav av kapitalförsäkring och avtal om sparande i en PEPP-produkt.
	Kontrolluppgift ska lämnas av sådana försäkringsgivare som avses i 2 § 1 och 2 lagen (1990:661) om avkastningsskatt på pensionsmedel och sådana företag som avses i 2 § 11 och 12 samma lag.

[1] Senaste lydelse 2022:1760.

29 §

Kontrolluppgift ska lämnas för fysiska personer och dödsbon.

Kontrolluppgift ska lämnas för den fysiska person som innehar kapitalförsäkringen eller avtalet om sparande i en PEPP-produkt vid årets utgång. Kontrolluppgift ska lämnas för dödsbon endast det år dödsfallet inträffar.

Om kapitalförsäkringen eller avtalet om sparande i en PEPP-produkt har avslutats, ska kontrolluppgift lämnas för den som var innehavare när försäkringen eller avtalet avslutades.

30 §

I kontrolluppgiften ska uppgift lämnas om underlaget för avdrag för innehav av kapitalförsäkringen respektive avtalet om sparande i en PEPP-produkt beräknat enligt 42 kap. 49 § inkomstskattelagen (1999:1229).

31 kap.

1 §[2]

I detta kapitel finns bestämmelser om

– uppgifter som ska lämnas i samtliga inkomstdeklarationer (2 och 3 §§),

– uppgifter som fysiska personer och dödsbon ska underrättas om och godkänna eller lämna (4 och 5 §§),

– uppgift som ska lämnas om inkomstslaget tjänst (6 §),

– uppgifter som ska lämnas om inkomstslaget näringsverksamhet (7–15 a §§),

– uppgifter som ska lämnas om inkomstslaget kapital (16–19 *b* §§),

– uppgifter som ska lämnas om inkomstslaget kapital (16–19 *c* §§),

– uppgift om tillkommande belopp (20 §),

– uppgifter om vissa andelsavyttringar m.m. (21–24 §§),

– uppgifter för beräkning av egenavgifter (25 och 26 §§),

– uppgifter som fåmansföretag samt företagsledare och delägare ska lämna (27–29 §§),

– uppgift om tillskott och uttag (30 §),

– uppgift om betalning till utlandet (31 §),

– uppgift som ekonomiska föreningar ska lämna (32 §),

– uppgifter om skattereduktion (33–33 d §§), och

– uppgifter om prissättningsbesked (34 §).

<u>Avdrag för innehav av investeringssparkonto, kapitalförsäkring och avtal om sparande i en PEPP-produkt</u>

19 c §

Den som gör avdrag enligt 42 kap. 45 § inkomstskattelagen (1999:1229) ska lämna

1. uppgift om underlaget för avdraget, och

2. nödvändiga identifikationsuppgifter för det företag som tillhandahåller investerings-

[2] Senaste lydelse 2022:446.

sparkontot, kapitalförsäkringen eller PEPP-produkten.

---

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2025.

2. Bestämmelserna i 22 kap. 28–30 §§ samt 31 kap. 19 c § tillämpas första gången på uppgifter som avser kalenderåret 2025.

Förslag till lag om ändring i lagen (2011:1268) om investeringssparkonto

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (2011:1268) om investeringssparkonto att 2, 13, 22 och 23 §§ ska ha följande lydelse.

2 §[1]

Termer och uttryck som används i denna lag har samma betydelse och tillämpningsområde som i inkomstskattelagen (1999:1229), om inte något annat anges eller framgår av sammanhanget.

De termer och uttryck som används omfattar också motsvarande utländska företeelser om det inte anges eller framgår av sammanhanget att bara svenska företeelser avses. Termen *MTF-plattform* omfattar inte företeelser utanför Europeiska ekonomiska samarbetsområdet.	De termer och uttryck som används omfattar också motsvarande utländska företeelser om det inte anges eller framgår av sammanhanget att bara svenska företeelser avses. Termen *handelsplattform* omfattar inte företeelser utanför Europeiska ekonomiska samarbetsområdet.

13 §[2]

Investeringstillgångar får överföras till ett investeringssparkonto från någon annan än kontoinnehavaren bara om tillgångarna överförs till kontot i samband med kontoinnehavarens förvärv av tillgångarna och om förvärvet har skett

1. på en reglerad marknad eller en motsvarande marknad utanför Europeiska ekonomiska samarbetsområdet eller en *MTF-plattform*,	1. på en reglerad marknad eller en motsvarande marknad utanför Europeiska ekonomiska samarbetsområdet *(EES)* eller en *handelsplattform*,
2. på så sätt att nya fondandelar utfärdats om förvärvet avser andelar i en värdepappersfond eller en specialfond,	
3. från den som har emitterat tillgångarna om förvärvet grundades på tillgångar som vid förvärvet förvarades på kontot,	
4. från investeringsföretaget som vid förvärvet förde investeringssparkontot,	
	5. från ett värdepappersinstitut eller ett utländskt värdepappersföretag hemmahörande inom EES,
5. från övertagande bolag om tillgångarna avsåg ersättning till aktieägarna vid en fusion eller delning av aktiebolag och om tillgångarna förvärvades på grund av aktier som vid förvärvet förvarades på kontot,	*6.* från övertagande bolag om tillgångarna avsåg ersättning till aktieägarna vid en fusion eller delning av aktiebolag och om tillgångarna förvärvades på grund av aktier som vid förvärvet förvarades på kontot,
6. från köpande företag om förvärvet var ett led i ett förfarande om andelsbyte och om tillgångarna förvärvades på grund av andelar som vid förvärvet förvarades på kontot,	*7.* från köpande företag om förvärvet var ett led i ett förfarande om andelsbyte och om tillgångarna förvärvades på grund av andelar som vid förvärvet förvarades på kontot,
7. från en annan kontoinnehavare om tillgångarna vid förvärvet förvarades på dennes investeringssparkonto, eller	*8.* från en annan kontoinnehavare om tillgångarna vid förvärvet förvarades på dennes investeringssparkonto, eller

[1] Senaste lydelse 2017:700.

[2] Senaste lydelse 2017:700.

8. genom utdelning på tillgångar som vid förvärvet förvarades på investeringssparkontot.	*9*. genom utdelning på tillgångar som vid förvärvet förvarades på investeringssparkontot.

Investeringstillgångar som har förvärvats på grund av kontofrämmande tillgångar som avses i 7 § eller kontofrämmande tillgångar som förvaras på ett investeringssparkonto med stöd av 18 § får inte överföras till kontot.

22 §[3]

Finansiella instrument får överföras till någon annan än kontoinnehavaren om kontoinnehavaren har överlåtit tillgångarna genom försäljning, byte eller liknande överlåtelse av tillgångarna

1. på en reglerad marknad eller en motsvarande marknad utanför Europeiska ekonomiska samarbetsområdet eller en *MTF-plattform*,	1. på en reglerad marknad eller en motsvarande marknad utanför Europeiska ekonomiska samarbetsområdet *(EES)* eller en *handelsplattform*,

2. på så sätt att fondandelarna löses in i fonden, om överföringen avser andelar i en värdepappersfond eller en specialfond,

3. till den som har emitterat tillgångarna,

4. till investeringsföretaget som vid överlåtelsen förde investeringssparkontot,

	5. till ett värdepappersinstitut eller ett utländskt värdepappersföretag hemmahörande inom EES,
5. till budgivaren om överlåtelsen var ett led i ett offentligt uppköpserbjudande,	*6*. till budgivaren om överlåtelsen var ett led i ett offentligt uppköpserbjudande,
6. till köpande företag om överlåtelsen var ett led i ett förfarande om andelsbyte,	*7*. till köpande företag om överlåtelsen var ett led i ett förfarande om andelsbyte,
7. till majoritetsaktieägaren i ett bolag om överlåtelsen var ett led i ett förfarande om inlösen av minoritetsaktier i samma bolag, eller	*8*. till majoritetsaktieägaren i ett bolag om överlåtelsen var ett led i ett förfarande om inlösen av minoritetsaktier i samma bolag, eller
8. till en annan kontoinnehavare om tillgångarna förs över till förvärvarens investeringssparkonto.	*9*. till en annan kontoinnehavare om tillgångarna förs över till förvärvarens investeringssparkonto.
Kontofrämmande tillgångar får inte överföras från ett investeringssparkonto med tillämpning av första stycket *8*.	Kontofrämmande tillgångar får inte överföras från ett investeringssparkonto med tillämpning av första stycket *9*.

23 §

Om finansiella instrument som förvaras på ett investeringssparkonto överlåtits på ett sådant sätt som avses i 22 § första stycket 1–*7*, ska ersättning som lämnas i form av kontanta medel överföras direkt till investeringssparkontot.	Om finansiella instrument som förvaras på ett investeringssparkonto överlåtits på ett sådant sätt som avses i 22 § första stycket 1–*8*, ska ersättning som lämnas i form av kontanta medel överföras direkt till investeringssparkontot.

Om finansiella instrument som förvaras på ett investeringssparkonto överlåtits på ett sådant sätt som avses i 22 § första stycket, ska ersättning som lämnas i form av investeringstillgångar överföras direkt till investeringssparkontot. Ersättning i form av kontofrämmande tillgångar får överföras till investeringssparkontot bara om tillgångarna har förvärvats på sådant sätt som avses i 14 §.

[3] Senaste lydelse 2017:700.

Ersättning vid överlåtelse av kontofrämmande tillgångar som avses i 7 § och som förvaras på ett investeringssparkonto eller av kontofrämmande tillgångar som förvaras på ett investeringssparkonto med stöd av 18 § får inte överföras till kontot.

---

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2025.
2. Lagen tillämpas första gången på överföringar av investeringstillgångar och finansiella instrument som görs efter den 31 december 2024.

3 Förteckning över remissinstanser

Efter remiss har yttranden kommit från Aktiespararna, Ekobrottsmyndigheten, Ekonomistyrningsverket, Finansbolagens förening, Finansinspektionen, Fondbolagens förening, Förvaltningsrätten i Stockholm, Integritetsskyddsmyndigheten, Kammarrätten i Stockholm, Konjunkturinstitutet, Konkurrensverket, Konsumentverket, Landsorganisationen i Sverige, Näringslivets skattedelegation, Pensionsmyndigheten, Regelrådet, Skatteverket, Sparbankernas Riksförbund, Svensk Försäkring, Svenskt Näringsliv, Svensk Värdepappersmarknad, Svenska Bankföreningen, Sveriges akademikers centralorganisation och Tjänstemännens centralorganisation.

Därutöver har yttranden kommit in från Avanza Bank AB, Nasdaq Stockholm AB, Nordiq Growth Market NMG, Nordnet Bank AB, Skattebetalarnas Förening, Småsparargruiden och Spotlight Stock Market AB.

Följande remissinstanser har inte svarat eller angett att de avstår från att yttra sig: Swedish Private Equity & Venture Capital Association.

4 Lagrådsremissens lagtext

Förslag till lag om ändring i inkomstskattelagen (1999:1229)

Härigenom föreskrivs i fråga om inkomstskattelagen (1999:1229)[1]

dels att 42 kap. 42 § och 67 kap. 10 § ska ha följande lydelse,

dels att det ska införas fem nya paragrafer, 42 kap. 45–49 §§, och närmast före 42 kap. 45 § en ny rubrik av följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
42 kap.	
42 §[2]	
Utdelning, kapitalvinst och annan avkastning på tillgångar och förpliktelser som förvaras på ett investeringssparkonto ska inte tas upp. Utgifter och kapitalförluster som avser sådana tillgångar och förpliktelser får inte dras av.	
Första stycket gäller inte	
1. tillgångar som avses i 38 §,	
2. kapitalvinster eller kapitalförluster på tillgångar som anses ha avyttrats enligt 44 kap. 8 a eller 8 b §, eller	
3. ränta på kontanta medel som helt eller delvis avser ett kalenderår då räntesatsen som legat till grund för räntans beräkning någon gång överstigit statslåneräntan vid utgången av november närmast före det kalenderåret.	3. ränta på kontanta medel som helt eller delvis avser ett kalenderår då räntesatsen som legat till grund för räntans beräkning någon gång överstigit *det högsta av antingen* statslåneräntan vid utgången av november närmast före det kalenderåret *ökad med en procentenhet eller 1,25 procent.*
	Avdrag för innehav av investeringssparkonto, kapitalförsäkring och avtal om sparande i en PEPP-produkt
	45 §
	Om en fysisk person under kalenderåret innehaft ett eller flera investeringssparkonton, en eller flera kapitalförsäkringar eller ett eller flera avtal om sparande i en PEPP-produkt, ska ett belopp beräknat enligt 48–49 §§ dras av.
	46 §
	När det gäller kapitalförsäkring och avtal om sparande i en PEPP-produkt är det den fysiska person som innehaft kapitalförsäkringen eller avtalet vid årets utgång som har rätt till avdrag beräknat enligt 48 § första stycket 2.
	Om kapitalförsäkringen eller avtalet om sparande i en PEPP-produkt har avslutats under kalenderåret, är det den fysiska person

[1] Lagen omtryckt 2008:803.

[2] Senaste lydelse 2012:830.

som var innehavare när försäkringen eller avtalet avslutades som har rätt till avdrag.

47 §

Om en fysisk person avlider gäller rätten till avdrag enligt 45 och 46 §§ för dödsboet för det år då dödsfallet inträffade.

48 §

Avdraget enligt 45 § uppgår till summan av

1. de sammanlagda schablonintäkterna för det aktuella kalenderåret enligt 36 § för de investeringssparkonton som den fysiska personen innehaft under kalenderåret, och

2. det sammanlagda underlaget för avdrag enligt 49 § för de kapitalförsäkringar och avtal om sparande i en PEPP-produkt som den fysiska personen innehaft under det aktuella kalenderåret multiplicerat med statslåneräntan vid utgången av november närmast före kalenderåret ökad med en procentenhet, dock lägst med 1,25 procent.

Avdraget får dock högst uppgå till 300 000 kronor multiplicerat med statslåneräntan vid utgången av november närmast före det aktuella kalenderåret ökad med en procentenhet, dock lägst med 1,25 procent.

Vid innehav av ett eller flera investeringssparkonton och en eller flera kapitalförsäkringar eller avtal om sparande i en PEPP-produkt ska avdraget i första hand göras för innehav av ett eller flera investeringssparkonton.

49 §

Underlaget för avdrag för en kapitalförsäkring eller ett avtal om sparande i en PEPP-produkt ska vid tillämpning av 48 § uppgå till summan av

1. värdet av försäkringen eller avtalet vid kalenderårets ingång, och

2. premier eller inbetalningar som har betalats under kalenderåret till försäkringen eller PEPP-produkten.

Premier och inbetalningar som har betalats under den andra halvan av kalenderåret beräknas till halva värdet.

Värdet av kapitalförsäkringen enligt första stycket 1 utgörs av dess återköpsvärde enligt försäkringstekniska beräkningsgrunder med tillägg för beräknad upplupen andel i livförsäkringsrörelsens överskott.

67 kap.

10 §[3]

Om det uppkommer ett underskott av kapital, ska skatten minskas med 30 procent av den del av underskottet som inte överstiger 100 000 kronor och med 21 procent av det återstående underskottet, om inte annat följer av andra stycket.

Om den skattskyldige har gjort investeraravdrag enligt 43 kap. ska skatten minskas med 30 procent av den del av underskottet som motsvarar avdragsbeloppet. På återstående underskott tillämpas första stycket.

Om den skattskyldige har gjort *avdrag för innehav av kapitalförsäkring eller avtal om sparande i en PEPP-produkt enligt 42 kap. 45 § eller* investeraravdrag enligt 43 kap. ska skatten minskas med 30 procent av den del av underskottet som motsvarar avdragsbeloppet. På återstående underskott tillämpas första stycket.

---

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2025.

2. Bestämmelsen i 42 kap. 42 § i den nya lydelsen tillämpas första gången på ränta som helt eller delvis avser ett kalenderår som börjar efter den 31 december 2024.

3. Bestämmelserna i 42 kap. 45–49 §§ och 67 kap. 10 § i den nya lydelsen tillämpas första gången på innehav av investeringssparkonto, kapitalförsäkring eller avtal om sparande i en PEPP-produkt efter den 31 december 2024.

[3] Senaste lydelse 2013:771.

Förslag till lag om ändring i skatteförfarandelagen (2011:1244)

Härigenom föreskrivs i fråga om skatteförfarandelagen (2011:1244)

dels att 22 kap. 1 § och 31 kap. 1 § ska ha följande lydelse,

dels att det ska införas fyra nya paragrafer, 22 kap. 28–30 §§ och 31 kap. 19 c §, och närmast före 22 kap. 28 § och 31 kap. 19 c § nya rubriker av följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
22 kap.	
1 §[1]	
I detta kapitel finns bestämmelser om skyldighet att lämna kontrolluppgift om	
– överlåtelse av privatbostadsrätt och andelar i vissa bostadsföretag (2 och 3 §§),	
– samfällighet (5 och 6 §§),	
– räntebidrag (7 §),	
– pensionsförsäkringar och pensionssparkonton (8 och 9 §§),	
– avskattning av pensionsförsäkring (10 §),	
– tjänstepensionsavtal (11 §),	
– underlag för avkastningsskatt på livförsäkringar och sparande i en PEPP-produkt (12 §),	
– skattereduktion för förmån av hushållsarbete (13 §),	
– elcertifikat (14 §),	
– utsläppsrätter, utsläppsminskningsenheter och certifierade utsläppsminskningar (15 §),	
– schablonintäkt vid innehav av ett investeringssparkonto (16 §),	
– schablonintäkt vid innehav av andelar i värdepappersfonder, fondföretag, specialfonder och utländska specialfonder (17–21 §§),	
– gåva (22 §),	
– investeraravdrag (23 och 24 §§),	
– skattereduktion för mikroproduktion av förnybar el (25 §),	
– utnyttjande av vissa personaloptioner (26 §), *och*	– utnyttjande av vissa personaloptioner (26 §),
– avgift till arbetslöshetskassa (27 §).	– avgift till arbetslöshetskassa (27 §)*, och*
	– innehav av kapitalförsäkring och avtal om sparande i en PEPP-produkt (28–30 §§).
	Innehav av kapitalförsäkring och avtal om sparande i en PEPP-produkt
	28 §
	Kontrolluppgift ska lämnas om innehav av kapitalförsäkring och avtal om sparande i en PEPP-produkt.
	Kontrolluppgift ska lämnas av sådana försäkringsgivare som avses i 2 § 1 och 2 lagen (1990:661) om avkastningsskatt på pensionsmedel och sådana företag som avses i 2 § 11 och 12 samma lag.

[1] Senaste lydelse 2022:1760.

29 §

Kontrolluppgift ska lämnas för fysiska personer och dödsbon.

Kontrolluppgift ska lämnas för den fysiska person som innehar kapitalförsäkringen eller avtalet om sparande i en PEPP-produkt vid årets utgång. Kontrolluppgift ska lämnas för dödsbon endast det år dödsfallet inträffar.

Om kapitalförsäkringen eller avtalet om sparande i en PEPP-produkt har avslutats, ska kontrolluppgift lämnas för den som var innehavare när försäkringen eller avtalet avslutades.

30 §

I kontrolluppgiften ska uppgift lämnas om underlaget för avdrag för innehav av kapitalförsäkringen respektive avtalet om sparande i en PEPP-produkt beräknat enligt 42 kap. 49 § inkomstskattelagen (1999:1229).

31 kap.

1 §[2]

I detta kapitel finns bestämmelser om

– uppgifter som ska lämnas i samtliga inkomstdeklarationer (2 och 3 §§),

– uppgifter som fysiska personer och dödsbon ska underrättas om och godkänna eller lämna (4 och 5 §§),

– uppgift som ska lämnas om inkomstslaget tjänst (6 §),

– uppgifter som ska lämnas om inkomstslaget näringsverksamhet (7–15 a §§),

– uppgifter som ska lämnas om inkomstslaget kapital (16–19 *b* §§),

uppgifter som ska lämnas om inkomstslaget kapital (16–19 *c* §§),

– uppgift om tillkommande belopp (20 §),

– uppgifter om vissa andelsavyttringar m.m. (21–24 §§),

– uppgifter för beräkning av egenavgifter (25 och 26 §§),

– uppgifter som fåmansföretag samt företagsledare och delägare ska lämna (27–29 §§),

– uppgift om tillskott och uttag (30 §),

– uppgift om betalning till utlandet (31 §),

– uppgift som ekonomiska föreningar ska lämna (32 §),

– uppgifter om skattereduktion (33–33 d §§), och

– uppgifter om prissättningsbesked (34 §).

Avdrag för innehav av investeringssparkonto, kapitalförsäkring och avtal om sparande i en PEPP-produkt

19 c §

Den som gör avdrag enligt 42 kap. 45 § inkomstskattelagen (1999:1229) ska lämna

1. uppgift om underlaget för avdraget, och

2. nödvändiga identifikationsuppgifter för det företag som tillhandahåller investeringsspar-

[2] Senaste lydelse 2022:446.

kontot, kapitalförsäkringen eller PEPP-produkten.

---

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2025.

2. Bestämmelserna i 22 kap. 28–30 §§ och 31 kap. 19 c § tillämpas första gången på uppgifter som avser kalenderåret 2025.

5 Lagrådets yttrande

Utdrag ur protokoll vid sammanträde 2024-06-14

Närvarande: F.d. justitierådet Mari Andersson samt justitieråden Kristina Svahn Starrsjö och Eric M. Runesson

En skattefri grundnivå för sparande på investeringssparkonto och i kapitalförsäkring

Enligt en lagrådsremiss den 30 maj 2024 har regeringen (Finansdepartementet) beslutat inhämta Lagrådets yttrande över förslag till

1. lag om ändring i inkomstskattelagen (1999:1229),

2. lag om ändring i skatteförfarandelagen (2011:1244).

Förslagen har inför Lagrådet föredragits av rättssakkunniga Sofia Kinnunen Bengtsson och departementssekreteraren Helena Löwdell.

Förslagen föranleder följande yttrande.

Allmänt

Huvudförslaget i lagrådsremissen är att det ska införas en skattefri grundnivå för sparande på investeringssparkonto, i kapitalförsäkring och i en PEPP-produkt. Förslaget innebär att fysiska personer som innehar ett investeringssparkonto, en kapitalförsäkring eller ett avtal om sparande i en PEPP-produkt får göra ett avdrag i inkomstslaget kapital som motsvarar skatten på det sammanlagda sparandet i dessa produkter. Avdraget får som mest uppgå till ett belopp som motsvarar skatten på ett sparande om 300 000 kronor.

I Lagrådets uppgifter ingår att granska bl.a. om förslaget är utformat så att lagen kan antas tillgodose de syften som har angetts samt vilka problem som kan uppstå vid tillämpningen.

Som skäl för regeringens förslag anges att hushåll som har ett sparande lättare kan parera oförutsedda ekonomiska händelser och har större möjligheter att ha makt över sin egen situation. Regeringen framhåller att det är av stor vikt att skapa incitament för att stimulera hushållens sparande och att det bedöms kunna leda till en ökad ekonomisk motståndskraft hos fler hushåll. Vidare anges att sparande i finansiella tillgångar bör uppmuntras och att sparandet på investeringssparkonto är en attraktiv sparform. En skattefri grundnivå för sparande på just investeringssparkonto bedöms därför vara ett lämpligt och naturligt sätt att öka incitamenten till sparande för hushållen. Eftersom sparande i investeringssparkonto har stora likheter med sparande i kapitalförsäkring och PEPP-produkter, föreslår regeringen att motsvarande skattelättnader för dessa båda sparformer ska införas.

Många remissinstanser är positiva till förslaget, men ett antal instanser har väckt frågor om skälen till förslaget och om det är det bästa sättet att uppnå det angivna målet. Konjunkturinstitutet anser exempelvis att sparande inte är ett självändamål och att det inte är uppenbart att sparandet i finansiella tillgångar bör öka. Om så ändå anses vara fallet behövs enligt institutet en analys av vilka grupper som bör öka sitt sparande och hur de bäst kan uppmuntras till det.

Några remissinstanser ifrågasätter om en skattefri grundnivå på investeringssparkonto är den bästa lösningen för att få fler att spara för oförutsedda ekonomiska händelser

och uttalar att investeringssparkontot infördes för att underlätta sparandet i aktier och fonder, dvs. sparande med en förhållandevis hög risk. Det framhålls att sparande för oförutsedda händelser bör ha låg risk. Några remissinstanser ifrågasätter i vilken utsträckning förslaget kommer att leda till att fler börjar spara och om det är lämpligt att sänka skatten på sparande i noterade tillgångar (som på investeringssparkonto) men inte i onoterade tillgångar.

Ytterligare några remissinstanser framhåller att kapitalbeskattningen genom förslagen blir mindre likformig mellan olika sparformer och medför en progressiv kapitalbeskattning, vilket i sin tur sannolikt leder till skatteplanering. Till exempel blir ränteinkomster skattefria medan ränteutgifter är avdragsgilla.

Flera remissinstanser framhåller att det beräknade skattebortfallet om 7 miljarder kr per år (som utgår från nu aktuellt sparande) kommer att bli högre om man uppnår målet att fler ska spara i de nu aktuella sparformerna. De konstaterar också att en stor del av det skattefria sparandet kommer att tillfalla grupper som redan har ett stort sparande, varför förslagets effektivitet kan ifrågasättas.

Lagrådet konstaterar att det i lagstiftningsärendet saknas underlag för att svara på flera av de frågeställningar som tagits upp av remissinstanserna, t.ex. om det finansiella sparandet bör öka, om förslagen kommer att leda till att grupper som har ett behov av ökat sparande kommer att spara mer och hur stort skattebortfallet kan komma att bli om sparandet ökar.

Det har alltså inte gjorts någon analys av om det finns behov av ett ökat sparande. Några alternativa lösningar för att få hushållens sparande att öka har heller inte övervägts. Regelrådet har anfört att sänkt skatt på hushållens sparande rimligen kan införas på fler än ett sätt och att det därmed borde finnas alternativa lösningar som hade kunnat övervägas. Regelrådet anser dock att det är förståeligt att så inte har skett, eftersom förutsättningarna för det förslag som lämnats i den remitterade promemorian är att en specifik åtgärd, enligt redan gjorda överenskommelser (Tidöavtalet), ska genomföras. Regeringen ansluter sig i lagrådsremissen till Regelrådets uttalande och förklaring till varför några alternativa lösningar inte har övervägts.

Enligt 7 kap. 2 § regeringsformen ska vissa krav på beredningen av regeringsärenden uppfyllas. Behövliga upplysningar och yttranden ska inhämtas från berörda myndigheter. Upplysningar och yttranden ska också i den omfattning som behövs inhämtas från kommuner. Även sammanslutningar och enskilda ska i den omfattning som behövs ges möjlighet att yttra sig.

Konstitutionsutskottet har framhållit att ordningen med att låta förslag och pågående ärenden komma myndigheter, organisationer och andra till del leder till att de kan bli allsidigt belysta och konsekvenserna av dem så långt möjligt kända på förhand. Kvaliteten på regeringens och, i förlängningen, i vissa fall även riksdagens beslutsfattande ökar därmed till gagn för demokrati, rättssäkerhet och effektivitet (2008/09:KU10 s. 63).

Lagrådet instämmer i den kritik som flera remissinstanser har fört fram om bristande underlag och bristande övervägande av alternativa lösningar. Att en överenskommelse mellan olika politiska partier har träffats om att en viss lösning ska införas kan inte åberopas som skäl för att inte fullt ut uppfylla beredningskravet i 7 kap. 2 § regeringsformen.

Lagrådet har mot bakgrund av de nämnda bristerna svårt att bedöma om förslaget är så utformat att det kan antas tillgodose de syften som har angetts, om något alternativt förslag mer kostnadseffektivt hade kunnat uppnå syftet liksom vilka problem som kan

uppstå vid tillämpningen, t.ex. hur omfattande skatteplanering förslaget kan medföra och hur man skulle kunna förhindra det. För att få ett väl genomarbetat förslag och för att beredningskravet i 7 kap. 2 § regeringsformen ska bli effektivt borde bristerna ha åtgärdats innan förslaget remitterades.

På grund av det ovan nämnda inger detta ärende betänkligheter. Bristerna är allvarliga, dock inte så påtagliga här att regeringsformens beredningskrav inte kan anses vara uppfyllt.

Lag om ändring i inkomstskattelagen

42 kap. 47 §

I paragrafen föreskrivs att om en fysisk person avlider gäller rätten till avdrag enligt 45 och 46 §§ för dödsboet för det år då dödsfallet inträffade.

I 4 kap. 1 § finns en regel som lyder:

Ett dödsbo är skattskyldigt för den dödes och dödsboets inkomster.

Det som skulle ha gällt för den döde enligt denna lag tillämpas under dödsåret för dödsboet, om det inte finns särskilda bestämmelser för dödsbon.

Det följer alltså redan av denna bestämmelses andra stycke att för dödsboet gäller under dödsåret det som skulle ha gällt för den döde. Det man vill reglera är sannolikt att rätten till avdrag bara gäller under dödsåret. Lagrådet föreslår därför att regeln formuleras om så att detta uttrycks tydligare.

Övriga lagförslag

Lagrådet lämnar övriga förslag utan erinran.

Bilaga 10

Förbättrade och förenklade regler om avdrag för tidigare års underskott

Innehållsförteckning

1 Sammanfattning av promemorian Förbättrade och förenklade regler om avdrag för tidigare års underskott ... 2

2 Promemorians lagförslag ... 3

3 Förteckning över remissinstanserna ... 6

4 Lagrådsremissens lagförslag ... 7

5 Lagrådets yttrande ... 10

Bilaga till avsnitt 12.13

1 Sammanfattning av promemorian Förbättrade och förenklade regler om avdrag för tidigare års underskott

I budgetpropositionen för 2024 (prop. 2023/24:1 Förslag till statens budget, finansplan och skattefrågor, avsnitt 1.4) aviserade regeringen att reglerna om underskott vid ägarförändring inom bolagsbeskattningen behöver förenklas. I promemorian föreslås ändringar av bestämmelserna i inkomstskattelagen (1999:1229) om hur tidigare års underskott får användas efter en ägarförändring. Det huvudsakliga syftet med förslagen är att förbättra bestämmelserna och förenkla tillämpningen.

Det föreslås ändringar i den s.k. beloppsspärren, som är den regel som anger hur stor del av tidigare års underskott som får dras av efter en ägarförändring. Beloppsspärren bestäms som en kvot av utgiften för att förvärva ett underskottsföretag. Förslaget innebär att denna kvot höjs från 200 till 300 procent av köpeskillingen. Höjningen får till följd att en större del av underskottet från tidigare år får behållas efter en ägarförändring och att färre företag kommer att träffas av en avdragsbegränsning avseende sådana underskott.

Det föreslås vidare att det införs en undantagsregel som innebär att beloppsspärren inte ska träda in när en fysisk person eller vissa andra subjekt får ett direkt bestämmande inflytande över ett underskottsföretag, om personen redan före ägarförändringen hade ett sådant inflytande indirekt.

Promemorian innehåller även förslag på ett antal ändringar i syfte att förenkla tillämpningen av regelverket när en grupp, sinsemellan oberoende, fysiska personer under en period förvärvar en viss andel av rösterna i ett underskottsföretag (den s.k. flockregeln). Bestämmelsen föreslås också utvidgas till att även omfatta indirekta förvärv, dvs. när gruppen fysiska personer förvärvar andelar i ett företag som har det bestämmande inflytandet över ett underskottsföretag.

Slutligen föreslås att bestämmelserna om beräkningen av utgiften för förvärvet i vissa fall när det har gjorts ett kapitaltillskott till underskottsföretaget ska kunna tillämpas även när kapitaltillskottet lämnas till ett annat företag som ingår i samma koncern som underskottsföretaget.

De nya bestämmelserna föreslås träda i kraft den 1 januari 2025.

2 Promemorians lagförslag

Förslag till lag om ändring i inkomstskattelagen (1999:1229)

Härigenom föreskrivs i fråga om inkomstskattelagen (1999:1229)[1]

dels att 40 kap. 12, 13, 15 och 15 a §§ ska ha följande lydelse,

dels att det ska införas en ny paragraf, 40 kap. 12 a §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
40 kap.	
12 §	
I andra fall än som avses i 10 § första stycket eller 11 § inträder en beloppsspärr vid ägarförändringar som innebär att, under en period av *fem* beskattningsår *för* ett underskottsföretag, sådana förvärvare som avses i 11 § dels var och en har förvärvat andelar *med* minst *5* procent av samtliga röster i underskottsföretaget, dels tillsammans har förvärvat andelar *med* mer än 50 procent av samtliga röster i underskottsföretaget. *Bestämmelserna i 11 § andra stycket gäller också vid tillämpning av denna paragraf.*	I andra fall än som avses i 10 § första stycket eller 11 § inträder en beloppsspärr vid ägarförändringar som innebär att, under en period av *högst tre på varandra följande* beskattningsår *när ett företag är* ett underskottsföretag, sådana förvärvare som avses i 11 § *1.* var och en har förvärvat andelar*, direkt eller indirekt, som representerar* minst *20* procent av samtliga röster i underskottsföretaget, *och* *2.* tillsammans har förvärvat andelar*, direkt eller indirekt, som representerar* mer än 50 procent av samtliga röster i underskottsföretaget.
Som förvärv *som gjorts av en sådan person som avses i* första stycket räknas också förvärv som gjorts av	Som förvärv *enligt* första stycket räknas också förvärv som gjorts av
1. ett företag i vilket *personen – direkt eller genom förmedling av en annan juridisk person eller av ett svenskt handelsbolag som personen har ett bestämmande inflytande över –* innehar andelar med *minst 5* procent av *röstetalet*, eller	1. ett företag i vilket *en eller flera personer som avses i 11 §* innehar andelar med *mer än 50* procent av *samtliga röster*, eller
2. *en juridisk person* eller ett svenskt handelsbolag som ett sådant företag som avses i 1 har ett bestämmande inflytande över.	2. *ett företag* eller ett svenskt handelsbolag som ett sådant företag som avses i 1 har ett bestämmande inflytande över.
Vid tillämpning av denna paragraf gäller *följande. Förvärv* av andelar i förhållande till tidigare andelsinnehav genom emission med lika rätt för andelsägarna ska *inte* räknas in i antalet förvärvade andelar. *Med förvärv av andel likställs avtal om rätt att förvärva andelar i ett företag och avtal om rätt att besluta i företagets angelägenheter.*	Vid tillämpning av denna paragraf gäller *bestämmelserna i 11 § andra stycket. Vid tillämpningen gäller också att* *1. förvärv* av andelar i förhållande till tidigare andelsinnehav genom emission med lika rätt för andelsägarna *inte* ska räknas in i antalet förvärvade andelar*, och* *2. indirekta förvärv enligt första och andra styckena ska fördelas mellan personerna med utgångspunkt i varje persons andel av samtliga röster i det företag som äger eller förvärvar underskottsföretaget.*

[1] Lagen omtryckt 2008:803.

12 a §

Om en beloppsspärr inträder enligt 12 § ska de förvärv som har medfört ägarförändringen inte räknas med vid en senare bedömning av om en ägarförändring har skett enligt 12 §.

13 §

Bestämmelserna i 11 § gäller inte vid sådana förändringar i det bestämmande inflytandet som uppkommer genom arv, testamente, bodelning eller ändrade familjeförhållanden. *De gäller inte heller* om den som fått det bestämmande inflytandet har haft ställning som företagsledare i underskottsföretaget under de två föregående beskattningsåren *för detta företag.*

Bestämmelserna i 11 § gäller inte

1. vid sådana förändringar i det bestämmande inflytandet som uppkommer genom arv, testamente, bodelning eller ändrade familjeförhållanden*,*

2. om den som fått det bestämmande inflytandet har haft ställning som företagsledare i underskottsföretaget under de två *närmast* föregående beskattningsåren*, eller*

3. om den som fått ett direkt bestämmande inflytande hade ett indirekt bestämmande inflytande i underskottsföretaget före ägarförändringen.

Bestämmelserna i 12 § gäller inte vid sådana förändringar i ägandet som sker på grund av arv, testamente eller bodelning.

15 §

Beloppsspärren innebär att underskottsföretaget inte får dra av underskott som uppkommit före det beskattningsår då spärren inträder till den del underskotten överstiger *200* procent av utgiften för att förvärva

Beloppsspärren innebär att underskottsföretaget inte får dra av underskott som uppkommit före det beskattningsår då spärren inträder till den del underskotten överstiger *300* procent av utgiften för att*, direkt eller indirekt,* förvärva

1. det bestämmande inflytandet över underskottsföretaget i sådana fall som avses i 10 och 11 §§, eller

2. andelar *med* mer än 50 procent av rösterna i underskottsföretaget i sådana fall som avses i 12 §.

2. andelar *som representerar* mer än 50 procent av rösterna i underskottsföretaget i sådana fall som avses i 12 §.

Om förvärvet omfattar flera underskottsföretag i samma koncern, ska avdragsutrymmet fördelas på dessa efter deras andel av koncernens sammanlagda underskott.

15 a §[2]

Om ett kapitaltillskott som helt eller delvis har medfört ägarförändringen har lämnats till underskottsföretaget tidigast två beskattningsår före det beskattningsår då ägarförändringen skedde och förvärvaren genom kapitaltillskottet har fått en tillgång av verkligt och särskilt värde, ska kapitaltillskottet vid beräkningen av utgiften enligt 15 § första stycket bestämmas till ett belopp som motsvarar det lägsta av kapitaltillskottet och det värde av tillgången som belöper sig på den förvärvade andelen i underskottsföretaget. Vid beräkningen av värdet av tillgången ska kapitaltillskottet inte räknas med.

Vid bedömningen enligt första stycket ska hänsyn inte tas till tillgångar som underskottsföretaget kan antas ha förvärvat i samråd med den nya ägaren.

[2] Senaste lydelse 2016:1055.

Vid tillämpningen av *andra stycket* likställs *en juridisk person* eller ett svenskt handelsbolag med underskottsföretaget om de både före och efter ägarförändringen ingick i samma koncern.

Vid tillämpningen av *denna paragraf* likställs *ett företag* eller ett svenskt handelsbolag med underskottsföretaget om de både före och efter ägarförändringen ingick i samma koncern.

---

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2025.

2. De nya bestämmelserna tillämpas vid ägarförändringar som sker efter den 31 december 2024. Vid tillämpningen av 12 § första stycket ska dock inte indirekta förvärv före den 1 januari 2025 beaktas.

3 Förteckning över remissinstanserna

Efter remiss har yttranden över promorian Förbättrade och förenklade regler om avdrag för tidigare års underskott lämnats av Bokföringsnämnden, Ekobrotts-myndigheten, Ekonomistyrningsverket, FAR, Fastighetsägarna Sverige, Finansbolagens förening, Företagarna, Förvaltningsrätten i Stockholm, Kammarrätten i Göteborg, Konjunkturinstitutet, Kronofogdemyndigheten, Näringslivets Skattedelegation, Regelrådet, Skatteverket, Srf konsulternas förbund, Svenskt Näringsliv, Sveriges advokatsamfund, Swedish Private Equity & Venture Capital Association (SVCA), Tillväxtverket och Uppsala universitet (juridiska fakulteten).

Följande remissinstanser har inte svarat eller angett att de avstår från att yttra sig: Förvaltningsrätten i Härnösand, Institutet för näringslivsforskning, Lantbrukarnas Riksförbund, Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser (Tillväxtanalys), Näringslivets Regelnämnd, Svensk Försäkring och Svenska Bankföreningen.

Utöver instanserna på remisslistan har ett yttrande också inkommit från en privatperson.

4 Lagrådsremissens lagförslag

Förslag till lag om ändring i inkomstskattelagen (1999:1229)

Härigenom föreskrivs i fråga om inkomstskattelagen (1999:1229)[1]

dels att 40 kap. 12, 13, 15 och 15 a §§ ska ha följande lydelse,

dels att det ska införas en ny paragraf, 40 kap. 12 a §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
	40 kap.
	12 §
I andra fall än som avses i 10 § första stycket eller 11 § inträder en beloppsspärr vid ägarförändringar som innebär att, under en period av *fem* beskattningsår *för* ett underskottsföretag, sådana förvärvare som avses i 11 § dels var och en har förvärvat andelar *med* minst *5* procent av samtliga röster i underskottsföretaget, dels tillsammans har förvärvat andelar *med* mer än 50 procent av samtliga röster i underskottsföretaget. *Bestämmelserna i 11 § andra stycket gäller också vid tillämpning av denna paragraf.*	I andra fall än som avses i 10 § första stycket eller 11 § inträder en beloppsspärr vid ägarförändringar som innebär att, under en period av *högst tre på varandra följande* beskattningsår *när ett företag är* ett underskottsföretag, sådana förvärvare som avses i 11 § dels var och en har förvärvat andelar *som representerar* minst *20* procent av samtliga röster i underskottsföretaget, dels tillsammans har förvärvat andelar *som representerar* mer än 50 procent av samtliga röster i underskottsföretaget. *Med förvärv av andel i ett underskottsföretag likställs förvärv av andel i ett moderföretag till ett underskottsföretag.*
Som förvärv som gjorts av en sådan person som avses i första stycket räknas också förvärv som gjorts av	Som förvärv som gjorts av en sådan person som avses i första stycket räknas också förvärv som gjorts av *en juridisk person eller ett svenskt handelsbolag som en sådan person har det bestämmande inflytandet över.*
1. *ett företag i vilket personen – direkt eller genom förmedling av en annan juridisk person eller av ett svenskt handelsbolag som personen har ett bestämmande inflytande över – innehar andelar med minst 5 procent av röstetalet, eller*	
2. en juridisk person eller ett svenskt handelsbolag som ett sådant företag som avses i 1 har ett bestämmande inflytande över.	
Vid tillämpning av denna paragraf gäller *följande. Förvärv* av andelar i förhållande till tidigare andelsinnehav genom emission med lika rätt för andelsägarna ska *inte* räknas in i antalet förvärvade andelar. *Med förvärv av andel likställs avtal om rätt att förvärva andelar i ett företag och avtal om rätt att besluta i företagets angelägenheter.*	Vid tillämpning av denna paragraf gäller *bestämmelserna i 11 § andra stycket. Vid tillämpningen gäller också att förvärv* av andelar i förhållande till tidigare andelsinnehav genom emission med lika rätt för andelsägarna *inte* ska räknas in i antalet förvärvade andelar.
	12 a §
	Om en beloppsspärr inträder enligt 12 § ska de förvärv som har medfört ägarförändringen inte

[1] Lagen omtryckt 2008:803.

räknas med vid en senare bedömning av om en ägarförändring har skett enligt 12 §.

13 §

Bestämmelserna i 11 § gäller inte vid sådana förändringar i det bestämmande inflytandet som uppkommer genom arv, testamente, bodelning eller ändrade familjeförhållanden. *De gäller inte heller* om den som fått det bestämmande inflytandet har haft ställning som företagsledare i underskottsföretaget under de två föregående beskattningsåren *för detta företag.*

Bestämmelserna i 11 § gäller inte

1. vid sådana förändringar i det bestämmande inflytandet som uppkommer genom arv, testamente, bodelning eller ändrade familjeförhållanden*,*

2. om den som fått det bestämmande inflytandet har haft ställning som företagsledare i underskottsföretaget under de två *närmast* föregående beskattningsåren*, eller*

3. om den som fått det bestämmande inflytandet redan före ägarförändringen hade ett sådant inflytande över underskottsföretaget enligt 5 § tredje stycket.

Bestämmelserna i 12 § gäller inte vid sådana förändringar i ägandet som sker på grund av arv, testamente eller bodelning.

15 §

Beloppsspärren innebär att underskottsföretaget inte får dra av underskott som uppkommit före det beskattningsår då spärren inträder till den del underskotten överstiger *200* procent av utgiften för att förvärva

Beloppsspärren innebär att underskottsföretaget inte får dra av underskott som uppkommit före det beskattningsår då spärren inträder till den del underskotten överstiger *300* procent av utgiften för att förvärva

1. det bestämmande inflytandet över underskottsföretaget i sådana fall som avses i 10 och 11 §§, eller

2. andelar *med* mer än 50 procent av rösterna i underskottsföretaget i sådana fall som avses i 12 §.

2. andelar *som representerar* mer än 50 procent av rösterna i underskottsföretaget i sådana fall som avses i 12 §.

Om förvärvet omfattar flera underskottsföretag i samma koncern, ska avdragsutrymmet fördelas på dessa efter deras andel av koncernens sammanlagda underskott.

15 a §[2]

Om ett kapitaltillskott som helt eller delvis har medfört ägarförändringen har lämnats till underskottsföretaget tidigast två beskattningsår före det beskattningsår då ägarförändringen skedde och förvärvaren genom kapitaltillskottet har fått en tillgång av verkligt och särskilt värde, ska kapitaltillskottet vid beräkningen av utgiften enligt 15 § första stycket bestämmas till ett belopp som motsvarar det lägsta av kapitaltillskottet och det värde av tillgången som belöper sig på den förvärvade andelen i underskottsföretaget. Vid beräkningen av värdet av tillgången ska kapitaltillskottet inte räknas med.

Vid bedömningen enligt första stycket ska hänsyn inte tas till tillgångar som underskottsföretaget kan antas ha förvärvat i samråd med den nya ägaren.

Vid tillämpningen av *andra stycket* likställs en juridisk person eller ett svenskt handelsbolag med underskottsföretaget om de både före och efter ägarförändringen ingick i samma koncern.

Vid tillämpningen av *denna paragraf* likställs en juridisk person eller ett svenskt handelsbolag med underskottsföretaget om de både före och efter ägarförändringen ingick i samma koncern.

[2] Senaste lydelse 2016:1055.

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2025.

2. De nya bestämmelserna tillämpas vid ägarförändringar som sker efter den 31 december 2024.

3. Vid tillämpningen av 12 § första stycket ska dock inte förvärv av andelar i ett moderföretag till ett underskottsföretag som skett före den 1 januari 2025 beaktas.

5 Lagrådets yttrande

Utdrag ur protokoll vid sammanträde 2024-06-04

Närvarande: F.d. justitieråden Karin Almgren och Ingemar Persson samt justitierådet Cecilia Renfors

Förbättrade och förenklade regler om avdrag för tidigare års underskott

Enligt en lagrådsremiss den 30 maj 2024 har regeringen (Finansdepartementet) beslutat inhämta Lagrådets yttrande över förslag till lag om ändring i inkomstskattelagen (1999:1229).

Förslaget har inför Lagrådet föredragits av departementssekreteraren Eva-Lisa Olsson.

Lagrådet lämnar förslaget utan erinran.

Bilaga 11

Förbättrade skattemässiga villkor för enskilda näringsidkare

Innehållsförteckning

1 Sammanfattning av betänkandet Enklare skatteregler för enskilda näringsidkare (SOU 2020:50) 2

2 Betänkandets lagförslag 7

3 Förteckning över remissinstanserna (betänkandet) 25

4 Sammanfattning av promemorian Enklare skatteregler för enskilda näringsidkare som upprättar förenklat årsbokslut 26

5 Promemorians lagförslag 27

6 Förteckning över remissinstanserna (promemorian) 29

7 Lagrådsremissens lagförslag 30

8 Lagrådets yttrande 32

Bilaga till avsnitt 12.14

1 Sammanfattning av betänkandet Enklare skatteregler för enskilda näringsidkare (SOU 2020:50)

Uppdraget

Mitt uppdrag är att se över beskattningen av enskilda näringsidkare. Syftet med översynen är att göra det mindre komplicerat att starta och driva enskild näringsverksamhet och att underlätta för den enskilde näringsidkaren att göra rätt och undvika oavsiktliga fel. Uppdraget är uppdelat i två delar, varav den ena delen behandlas i detta delbetänkande. Denna del är inriktad på förenklingar för enskilda näringsidkare inom ramen för det befintliga skattesystemet.

I delbetänkandet ska jag

– utvärdera och analysera den grundläggande strukturen för beskattning av enskilda näringsidkare inom det konventionella systemet för inkomstbeskattningen, särskilt ordningen för resultatberäkning och företagssparande, reglerna om kapitalunderlag för expansionsfonder och räntefördelning samt tillämpningsgränsen för räntefördelning,
– baserat på resultatet av den genomförda analysen ta ställning till vilka åtgärder som är mest lämpliga att vidta i syfte att kraftigt förenkla inkomstbeskattningen av enskilda näringsidkare, och
– lämna förslag till ett sådant förenklat skattesystem med de författningsändringar som bedöms nödvändiga inom ramen för inkomstbeskattningen respektive skatteförfarandet.

Som allmänna utgångpunkter för mitt uppdrag gäller också att förslagen så långt det är möjligt ska upprätthålla principen om neutralitet vid beskattningen av olika företagsformer samt att reglerna utformas så att kontrollen av efterlevnaden underlättas och riskerna för kringgående minimeras.

Vidare ska jag beakta de angivna principerna för skattepolitiken, särskilt vad dessa principer anger i fråga om legitimitet och rättvisa samt generella och tydliga regler. För att stärka legitimiteten ska regelverket vara möjligt att förstå och inte leda till onödigt stora administrativa kostnader för dem som tillämpar reglerna. Generella och tydliga regler, utan komplicerade gränsdragningar, bidrar till förståelse och legitimitet för skattesystemet och minskar även utrymmet och riskerna för fel och fusk.

Utvärdering och analys av skattereglerna för enskilda näringsidkare

Jag har studerat förhållandena för enskilda näringsidkare och fysiska personer som är delägare i handelsbolag under perioden 2011–2017. Utvärderingen och analysen avser den allmänna sammansättningen av denna grupp samt i vilken utsträckning och på vilket sätt gruppen generellt använder de aktuella skattereglerna. När det gäller den allmänna utvecklingen kan det konstateras att andelen företag som bedrivs i form av enskild näringsverksamhet minskar. Det har blivit vanligare att antingen starta verksamhet direkt som aktiebolag eller att ombilda till aktiebolag i ett tidigare skede.

Gruppen enskilda näringsidkare kan delas in i två, till antalet ungefär jämnstora grupper: fastighetsanknutna verksamheter och övriga företag.

Generellt har de enskilda näringsidkarna en låg omsättning och små skattemässiga över- eller underskott. En genomsnittlig enskild näringsidkare har inga anställda och ett skattemässigt resultat i intervallet ±50 000 kronor.

Jag har också undersökt i vilken utsträckning och på vilket sätt enskilda näringsidkare använder de skattemässiga justeringar som finns. Det handlar om positiv och negativ räntefördelning, avsättning till periodiseringsfond och till expansionsfond.

Positiv räntefördelning används i stor utsträckning av de näringsidkare som kan sägas tillhöra målgruppen, dvs. av de som har ett positivt resultat i verksamheten och inkomster på en sådan nivå att det är skattemässigt fördelaktigt att räntefördela. Beloppen som räntefördelas är stora i förhållande till överskotten före räntefördelning. Möjligheten att använda positiv räntefördelning har därmed betydande effekter på näringsidkarnas skattemässiga situation. Vissa enskilda näringsidkare verkar dock använda positiv räntefördelning trots att det medför minskade socialförsäkringsförmåner. Detta tyder på att de ingående komponenterna i socialförsäkringarna värderas på olika sätt.

Den negativa räntefördelningen har tillkommit för att motverka att privata skulder hänförs till verksamheten och att ränteutgifterna hänförliga till dessa skulder dras av i inkomstslaget näringsverksamhet i stället för i inkomstslaget kapital. Det saknas omständigheter som indikerar att de som i dag gör negativ räntefördelning gör det för att de har hänfört privata skulder till näringsverksamheten. De som gör negativ räntefördelning har i huvudsak samma fördelning som andra näringsidkare mellan räntor i näringsverksamheten och i inkomstslaget kapital. Flertalet har inte heller inkomster på en sådan nivå att det av skatteskäl är motiverat att dra av räntor i inkomstslaget näringsverksamhet i stället för i kapital. Den negativa räntefördelningen verkar därmed träffa fler än avsett.

Periodiseringsfondens syfte är primärt att under en konjunkturcykel möjliggöra utjämning av skattemässiga över- och underskott mellan olika beskattningsår. Detta regelsystem används i relativt stor utsträckning och verkar fungera väl. Periodiseringsfonden synes därför fylla sitt syfte.

Expansionsfondens huvudsakliga syfte är att ge enskilda näringsidkare en möjlighet att expandera verksamheten med enkelbeskattat kapital, på samma sätt som är möjligt i ett aktiebolag. Av analysen framgår att regelverket om expansionsfond används av få enskilda näringsidkare och fonderna verkar till övervägande del användas för resultatutjämning mellan olika år och som en form av pensionssparande.

Allmänt om förslagen

Jag lämnar i detta betänkande två förslagspaket; ett huvudförslag och ett alternativt förslag. Anledningen till att jag lämnar två förslag är att jag som utgångspunkt och i enlighet med mina direktiv vill lämna ett förslag som innebär kraftiga förenklingar. För att åstadkomma det krävs relativt stora ändringar i den nuvarande beskattningsmodellen för enskilda näringsidkare, vilket också får till följd att neutraliteten i beskattningen av olika företagsformer förändras. Samtidigt vill jag att det ska finnas ett förslag att utgå från även i det fall regeringen inte är beredd att göra stora förändringar i den nuvarande beskattningsmodellen. Därav det alternativa förslagspaketet, som innebär mer begränsade förenklingar inom ramen för nuvarande ordning.

Förslaget om enklare skatteregler för enskilda näringsidkare

Huvudförslaget innehåller relativt omfattande förslag som innebär påtagliga förändringar av beskattningsreglerna för enskilda näringsidkare. Min bedömning är att det krävs ingripande åtgärder för att uppnå en kraftig förenkling av regelverket.

Den genomförda analysen visar att det är få enskilda näringsidkare som använder expansionsfonden och att den främst verkar användas för resultatutjämning mellan beskattningsår under längre tid eller som pensionssparande. Reglerna om expansionsfond är vidare svåra att förstå och att tillämpa. Jag föreslår därför att reglerna om expansionsfond slopas och ersätts av en förstärkt möjlighet till avsättning till periodiseringsfond. Reglerna om periodiseringsfond bedöms vara enklare att förstå och att tillämpa för de enskilda näringsidkarna. Periodiseringsfonden saknar den koppling till kapitalet i verksamheten som expansionsfonden har vilket förenklar tillämpningen. För att de framtida avsättningarna till periodiseringsfond ska motsvara den nuvarande periodiseringsfonden och expansionsfonden sammantaget, föreslår jag att avsättningen till periodiseringsfond höjs från 30 procent av överskottet till 40 procent. Periodiseringsfonderna föreslås kunna behållas i tio år i stället för dagens sex år. I aktiebolag är dock tiden fortsatt sex år vilket får till följd att periodiseringsfonder äldre än sex år inte får föras över till ett aktiebolag vid ombildning.

Jag föreslår övergångsbestämmelser för att hantera befintliga expansionsfonder. Dessa ska återföras till beskattning med minst tio procent per år under högst tio på varandra följande beskattningsår. Återföringen görs före avsättning till den förstärkta periodiseringsfonden och före räntefördelning. Den återförda expansionsfonden kan därmed sättas av till periodiseringsfond eller räntefördelas. Vid återföringen återbetalas den expansionsfondsskatt som betalats på avsättningen.

Jag föreslår även att den negativa räntefördelningen slopas. Negativ räntefördelning infördes för att motverka att en enskild näringsidkare hänför privata skulder till verksamheten och därigenom flyttar sina ränteavdrag från inkomstslaget kapital till inkomstslaget närings-verksamhet. Att bokföra privata skulder i verksamheten är dock inte tillåtet enligt redovisningsreglerna. De genomsnittliga marginalskatterna i inkomstslaget näringsverksamhet har också minskat kraftigt för stora grupper av näringsidkare sedan reglerna infördes. Analysen visar att negativ räntefördelning är vanligast i inkomstskikt där skillnaden mellan beskattning i näringsverksamhet och kapital är mycket liten. Det sagda bör innebära att de flesta som tvingas göra negativ räntefördelning inte har skatteplanerat med ränteavdrag. Den negativa räntefördelningen träffar alltså bredare än som var avsett. Vidare är reglerna tvingande och kan därför ses som det mest administrativt betungande inslaget i de skattemässiga justeringarna för enskilda näringsidkare. Slopandet av den negativa räntefördelningen medför inte någon stor offentligfinansiell kostnad men innebär en betydande minskning av de beräknade administrativa kostnaderna.

Jag föreslår även en ändrad ordning för de skattemässiga justeringarna. Räntefördelningen föreslås flyttas sist, efter avsättning till periodiseringsfond. Därmed blir det tydligare att de reserveringar som är hänförliga till verksamheten och som innebär uppskjuten beskattning görs först, och därefter görs en uppdelning av överskottet mellan inkomstslagen näringsverksamhet och kapital. Beslutet att räntefördela överskott som sätts av till periodiseringsfond skjuts därmed upp, från det beskattningsår då inkomsten uppkommer till det beskattningsår då periodiseringsfonden återförs. Återföring av periodiseringsfond föreslås göras efter avsättning till sådan fond. Årets avsättning kan därmed inte längre beräknas på återförd periodiseringsfond.

Jag har också gått igenom alla poster som ingår i kapitalunderlaget för räntefördelning och övervägt om de bör behållas eller tas bort. För att uppnå en mer exakt beräkning av kapitalunderlaget föreslås att värdet på tillgångar och skulder ska vara det värde som de har vid utgången av det innevarande beskattningsåret i stället för vid ingången av beskattningsåret.

Om hela räntefördelningsbeloppet inte används får överskjutande del sparas till efterföljande år. Det sparade räntefördelningsbeloppet räknas upp med ränta genom att det läggs till kapitalunderlaget varje år. Räntesatsen är statslåneräntan med tillägg av sex procentenheter. Min bedömning är att den nuvarande ränteuppräkningen är högre än vad som är motiverat för att säkra det sparade räntefördelningsbeloppet i förhållande till den allmänna inkomstutvecklingen. Det sparade räntefördelningsbeloppet föreslås därför räknas upp i särskild ordning med en räntesats som motsvarar statslåneräntan.

Justeringarna av kapitalunderlaget för övergångspost och särskild post föreslås slopas.

Jag föreslår även en mer enhetlig behandling av skattefordringar och skatteskulder vid beräkningen av kapitalunderlaget. I dag behandlas dessa på olika sätt trots att de avser samma slags skattefordran eller skatteskuld. Den koppling som i dag finns till debitering av skatt tas bort. Principen föreslås i stället ändras till att alla skatter som är hänförliga till verksamheten ska påverka kapitalunderlaget, skatter som är hänförliga till näringsidkaren som person ska det inte.

Slutligen föreslår jag att tillämpningsgränsen på 50 000 kronor i kapitalunderlag slopas. Räntefördelning får därmed göras även för små positiva kapitalunderlag.

Det alternativa förslagspaketet

Det alternativa förslagspaketet innehåller förslag till förenklingar helt inom ramen för det nuvarande beskattningssystemet för enskilda näringsidkare. Förslagen har begränsats till de områden som särskilt anges i mina direktiv, dvs. ordningen för resultatberäkning och företagssparande, reglerna om kapitalunderlag för expansionsfonder och räntefördelning och tillämpningsgränsen för räntefördelning. I det alternativa förslagspaketet behålls såväl expansionsfonden som den negativa räntefördelningen. Det föreslås inte några utbyggda avsättningsmöjligheter när det gäller periodiseringsfonden.

Av samma skäl som anges i huvudförslaget föreslår jag att räntefördelningen flyttas sist av de skattemässiga justeringarna. Räntefördelning ska därmed göras efter avsättning till periodiseringsfond och expansionsfond.

Jag föreslår även i det alternativa förslagspaket motsvarande förändringar i beräkningen av kapitalunderlagen som i huvudförslaget. I det alternativa förslagspaketet finns dock expansionsfonden kvar, vilket innebär att förändringarna avser båda kapitalunderlagen. Värderingstidpunkten för tillgångar och skulder i kapitalunderlaget för räntefördelning flyttas fram från beskattningsårets ingång till dess utgång. Därmed synkroniseras värderingstidpunkten för de två kapitalunderlagen. Kvarstående sparat räntefördelningsbelopp ska inte längre läggas till kapitalunderlaget för räntefördelning. De sparade räntefördelningsbeloppen ska i stället räknas upp med en lägre räntesats i särskild ordning. Justeringen för övergångspost slopas. Till skillnad mot huvudförslaget behålls dock justeringen för särskild post eftersom den negativa räntefördelningen finns kvar i det alternativa förslagspaketet. Motsvarande förändringar som i huvudförslaget föreslås när det gäller hur skattefordringar och skatteskulder ska påverka kapitalunderlagen.

Tillämpningsgränsen för negativ räntefördelning föreslås ändras med hänsyn till den allmänna inkomstutvecklingen, från ett kapitalunderlag på -50 000 kronor till -100 000 kronor. Tillämpningsgränsen för positiv räntefördelning om 50 000 kronor tas bort. Ett positivt fördelningsbelopp kan därmed beräknas även vid små positiva kapitalunderlag.

Konsekvenser

De offentligfinansiella effekterna för huvudförslaget beräknas bli en ökning av skatteintäkterna för införandeåret 2022 med ungefär 19 miljoner kronor. Den varaktiga effekten beräknas till -60 miljoner kronor. Skillnaden mellan effekten vid ikraftträdandeåret och varaktigt beror på att förslaget om slopad expansionsfond och förstärkt periodiseringsfond medför en tidigarelagd beskattning, där skatteintäkterna ökar vid avsättningstillfället och minskar vid återföringstillfället relativt dagens regler. Varaktigt beräknas det förslaget vara offentligfinansiellt neutralt. Den varaktiga offentligfinansiella kostnaden avser de föreslagna förändringarna av reglerna om räntefördelning. Om regeringen anser att kostnaden bör finansieras är det lämpligt att justera ned räntefördelningsräntan med 0,77 procentenheter, till statslåneräntan ökad med 5,23 procentenheter.

De sammantagna offentligfinansiella konsekvenserna av det alternativa förslaget beräknas bli en minskning av skatteintäkterna med 37 miljoner kronor för införandeåret och varaktigt. Även denna kostnad kan finansieras med en mindre sänkning av räntefördelningsräntan.

Det bör framhållas att endast ungefär en fjärdedel av de företagare som deklarerade för enskild näringsverksamhet 2017 gjorde skattemässiga justeringar i form av räntefördelning, avsättning till periodiseringsfond eller till expansionsfond. För majoriteten av företagarna påverkas därmed inte beskattningen alls av de föreslagna förändringarna. För majoriteten av de som använder systemen är också skatteeffekterna begränsade.

Enskilda näringsidkare som är verksamma i kapitalintensiva branscher (jord- och skogsbruk, tillverkningsindustri, fastigheter, bygg- och transportbranschen) har större kapitalunderlag. Näringsidkare i dessa branscher använder också räntefördelning i högre grad än näringsidkare i andra branscher. Det innebär att företag i dessa branscher påverkas mer av förändringarna av expansionsfond och räntefördelning. Företag i mindre kapitalintensiva tjänstebranscher får ökade möjligheter till räntefördelning genom att tillämpningsgränsen slopas. De får också större avsättningsmöjligheter genom att en större del av årets resultat kan sättas av till periodiseringsfond. Företag inom jordbruk, bygg, fastighetsverksamhet och företagstjänster står för den största andelen av beloppen som fördelas genom negativ räntefördelning. Förslaget att slopa negativ räntefördelning får därför störst effekt för företagare i dessa branscher. De företag som påverkas mest positivt av delar av förslagen är också de som påverkas mest negativt av de delar som innebär försämringar. Sammantaget medför dock förslagen främst omfördelningar av skattebetalningar över tid bland de som berörs.

De administrativa kostnaderna för de enskilda näringsidkarna beräknas minska med sammanlagt 70 miljoner kronor per år till följd av huvudförslaget. Förslagen i det alternativa förslagspaketet beräknas minska de administrativa kostnaderna med 41 miljoner kronor per år.

2 Betänkandets lagförslag

Huvudförslaget

Förslag till lag om ändring i inkomstskattelagen (1999:1229)

Härigenom föreskrivs i fråga om inkomstskattelagen (1999:1229)[1]

dels att 34 kap. och 33 kap. 4, 6, 12, 14–17 och 20 §§ samt 65 kap. 8 § ska upphöra att gälla,

dels att 1 kap. 3 §, 3 kap. 18 och 20 §§, 30 kap. 6, 7 och 11–13 §§, 33 kap. 2, 3, 5, 7–8, 11 och 19 §§, 39 b kap. 16 §, 41 kap. 3 §, 42 kap. 9 §, 48 kap. 12 §, 50 kap. 5 §, 60 kap. 11 § och 66 kap. 21 § samt rubrikerna närmast före 33 kap. 3, 5 och 7 §§ och 60 kap. 11 § ska ha följande lydelse,

dels att det ska införas två nya paragrafer, 13 kap. 6 a § och 30 kap. 14 a §, och närmast före 13 kap. 6 a § och 30 kap. 14 a § nya rubriker av följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
1 kap.	
3 §	
Fysiska personer ska betala	Fysiska personer ska betala
1. kommunal inkomstskatt och statlig inkomstskatt på inkomster i inkomstslagen tjänst och närings-verksamhet (skatt på förvärvsinkomster),	1. kommunal inkomstskatt och statlig inkomstskatt på inkomster i inkomstslagen tjänst och närings-verksamhet (skatt på förvärvsinkomster), *och*
2. statlig inkomstskatt på inkomster i inkomstslaget kapital (skatt på kapitalinkomster), *och*	2. statlig inkomstskatt på inkomster i inkomstslaget kapital (skatt på kapitalinkomster).
3. statlig inkomstskatt på avsättning till expansionsfond (expansionsfondsskatt).	

Juridiska personer ska betala statlig inkomstskatt på inkomster i inkomstslaget näringsverksamhet.

3 kap.

18 §[2]

Den som är begränsat skattskyldig är skattskyldig i

1. inkomstslaget tjänst för inkomster som anges i 5 § lagen (1991:586) om särskild inkomstskatt för utomlands bosatta med undantag för inkomster som anges i 6 § 1, 4 och 5 den lagen, om en begäran har gjorts enligt 4 § den lagen,

2. inkomstslaget tjänst eller näringsverksamhet för inkomster som anges i 7 § första stycket lagen (1991:591) om särskild inkomstskatt för utomlands bosatta artister m.fl., om Skatteverket har meddelat beslut enligt 5 a § tredje stycket den lagen,

3. inkomstslaget näringsverksamhet för inkomst från ett fast driftställe eller en fastighet i Sverige,

[1] Lagen omtryckt 2008:803.
Senaste lydelse av
33 kap. 16 § 2018:1206
34 kap. 6 § 2018:1206
34 kap. 8 § 2018:1206
34 kap. 10 § 2018:1206
34 kap. 16 § 2009:1230
34 kap. 17 § 2009:1230
34 kap. 18 § 2018:1206
34 kap. 20 § 2018:1206
65 kap. 8 § 2018:1206.

[2] Senaste lydelse 2019:1146.

4. inkomstslaget näringsverksamhet för återförda avdrag på grund av att en näringsbostadsrätt som innefattar nyttjanderätt till ett hus eller en del av ett hus i Sverige avyttras eller blir privatbostadsrätt,

5. inkomstslaget näringsverksamhet för återförda avdrag för egenavgifter,

6. inkomstslaget näringsverksamhet för återförda avdrag för periodiseringsfond *och expansionsfond*, samt inkomstslaget näringsverksamhet eller kapital för återförda avdrag för ersättningsfond,

6. inkomstslaget näringsverksamhet för återförda avdrag för *avsättning till* periodiseringsfond, samt inkomstslaget näringsverksamhet eller kapital för återförda avdrag för ersättningsfond,

7. inkomstslaget näringsverksamhet för uttag eller utbetalning från ett skogskonto eller skogsskadekonto som avses i 21 kap.,

8. inkomstslaget kapital för ett *positivt* räntefördelningsbelopp som avser ett fast driftställe, en näringsfastighet i Sverige eller artistisk eller idrottslig verksamhet i Sverige,

8. inkomstslaget kapital för ett räntefördelningsbelopp som avser ett fast driftställe, en näringsfastighet i Sverige eller artistisk eller idrottslig verksamhet i Sverige,

9. inkomstslaget kapital för löpande inkomster av en privatbostadsfastighet eller en privatbostadsrätt i Sverige,

10. inkomstslaget kapital för kapitalvinst på en fastighet i Sverige eller på en privat- eller näringsbostadsrätt som innefattar nyttjanderätt till ett hus eller en del av ett hus i Sverige,

11. inkomstslaget kapital för återfört uppskovsbelopp samt schablonintäkt enligt 47 kap.,

12. inkomstslaget näringsverksamhet eller kapital för utdelning på andelar i svenska ekonomiska föreningar, och

13. inkomstslaget kapital för återfört investeraravdrag enligt 43 kap.

Ersättning i form av sådan royalty eller periodvis utgående avgift för att materiella eller immateriella tillgångar utnyttjas som ska räknas till inkomstslaget näringsverksamhet ska anses som inkomst från ett fast driftställe i Sverige, om ersättningen kommer från en näringsverksamhet med ett fast driftställe här.

Skattskyldighet för inkomster som avses i första stycket 12 gäller inte för sådana begränsat skattskyldiga personer som avses i 17 § 2–4.

20 §

En kapitalförlust *och ett negativt räntefördelningsbelopp* ska dras av, om den som är begränsat skattskyldig skulle ha varit skattskyldig för en motsvarande kapitalvinst *respektive ett positivt räntefördelningsbelopp*.

En kapitalförlust ska dras av, om den som är begränsat skattskyldig skulle ha varit skattskyldig för en motsvarande kapitalvinst.

13 kap.

Tillgångar och skulder

6 a §

Vilka tillgångar och skulder som ska räknas till näringsverksamheten följer av god redovisningssed, om inte något annat är särskilt föreskrivet i denna lag.

30 kap.

6 §[3]

Enskilda näringsidkare och fysiska personer som är delägare i svenska handelsbolag får dra av högst ett belopp som motsvarar *30* procent av ett för periodiseringsfond justerat positivt resultat.

Enskilda näringsidkare och fysiska personer som är delägare i svenska handelsbolag får dra av högst ett belopp som motsvarar *40* procent av ett för periodiseringsfond justerat positivt resultat.

Med *det för periodiseringsfond justerade resultatet* avses resultatet av näringsverksamheten före avdrag för avsättning till periodiseringsfond

ökat med

– avdrag för egenavgifter enligt 16 kap. 29 §,

– avdrag för premie för pensionsförsäkring och inbetalning på pensionssparkonto enligt 16 kap. 32 § samt särskild löneskatt enligt lagen (1991:687) om särskild löneskatt på pensionskostnader avseende dessa poster, och

– avdrag för *avsättning till expansionsfond enligt 34 kap.,*

– avdrag för *räntefördelning enligt 33 kap.,*

minskat med

– sjukpenning och liknande ersättningar som avses i 15 kap. 8 §,

– återfört avdrag för egenavgifter enligt 16 kap. 29 §, och

– återfört avdrag för *avsättning till expansionsfond enligt 34 kap.*

– återfört avdrag för *avsättning till periodiseringsfond enligt 7, 9 och 10 §§.*

7 §[4]

Avdrag för avsättning till en periodiseringsfond *ska återföras* senast det sjätte beskattningsåret efter det beskattningsår då avdraget gjordes.

En juridisk person eller en delägare som har beskattats för en utländsk juridisk persons lågbeskattade inkomster ska återföra sina avdrag för avsättning till periodiseringsfond senast det sjätte beskattningsåret efter det beskattningsår då avdraget gjordes. *En enskild näringsidkare eller en fysisk person som är delägare i ett svenskt handelsbolag ska återföra sina avdrag senast det tionde beskattningsåret efter det beskattningsår då avdraget gjordes.*

När återföring av avdrag för avsättning till periodiseringsfond sker, ska det tidigast gjorda avdraget återföras först.

I 8–*10* §§ finns bestämmelser om att avdragen för avsättningarna i vissa fall ska återföras tidigare och i 11–*14* §§ om att periodiseringsfonderna i vissa fall får föras över till annan näringsverksamhet i stället för att avdragen återförs.

I 8–*10 a* §§ finns bestämmelser om att avdragen för avsättningarna i vissa fall ska återföras tidigare och i 11–*14 a* §§ om att periodiseringsfonderna i vissa fall får föras över till annan näringsverksamhet i stället för att avdragen återförs.

11 §

Om en enskild näringsidkare för över sin näringsverksamhet eller driften av näringsverksamheten till ett aktiebolag får en periodiseringsfond helt eller delvis tas över av aktiebolaget om

1. överföringen inte föranleder uttagsbeskattning enligt bestämmelserna i 22 kap.,

2. den fysiska personen gör ett tillskott som motsvarar överförd periodiseringsfond till aktiebolaget, *och*

2. den fysiska personen gör ett tillskott som motsvarar överförd periodiseringsfond till aktiebolaget,

[3] Senaste lydelse 2020:205.

[4] Senaste lydelse 2011:1256.

3. aktiebolaget gör avsättning i räkenskaperna för övertagen periodiseringsfond.	3. aktiebolaget gör avsättning i räkenskaperna för övertagen periodiseringsfond*, och*
	4. avsättningen till den överförda periodiseringsfonden gjordes senast det sjätte beskattningsåret före det beskattningsår då överföringen görs.

Om en fysisk person har flera periodiseringsfonder och förutsättningarna enligt första stycket 2 och 3 inte är uppfyllda för samtliga fonder, ska senare gjord avsättning till periodiseringsfond anses överförd före tidigare gjord avsättning.

I 48 kap. 12 § finns bestämmelser om beräkningen av omkostnadsbeloppet för aktierna.

12 §

Om näringsverksamheten i ett svenskt handelsbolag förs över till ett aktiebolag får en periodiseringsfond som avser handelsbolaget hos delägarna helt eller delvis tas över av aktiebolaget om

1. överföringen inte föranleder uttagsbeskattning enligt bestämmelserna i 22 kap.,

2. handelsbolaget gör ett tillskott som motsvarar överförd periodiseringsfond till aktiebolaget, *och*	2. handelsbolaget gör ett tillskott som motsvarar överförd periodiseringsfond till aktiebolaget,
3. aktiebolaget gör avsättning i räkenskaperna för övertagen periodiseringsfond.	3. aktiebolaget gör avsättning i räkenskaperna för övertagen periodiseringsfond*, och*
	4. avsättningen till den överförda periodiseringsfonden gjordes senast det sjätte beskattningsåret före det beskattningsår då överföringen görs.

Om en delägare har flera periodiseringsfonder och förutsättningarna enligt första stycket 2 och 3 inte är uppfyllda för samtliga fonder, ska senare gjord avsättning till periodiseringsfond anses överförd före tidigare gjord avsättning.

I 48 kap. 12 § finns bestämmelser om beräkningen av omkostnadsbeloppet för aktierna.

12 a §

Om realtillgångar i en enskild näringsverksamhet övergår till en obegränsat skattskyldig fysisk person genom arv, testamente, gåva eller bodelning och mottagaren tar över hela näringsverksamheten, en verksamhetsgren eller en ideell andel av en verksamhet eller av en verksamhetsgren, får mottagaren helt eller delvis ta över en periodiseringsfond, om

– mottagaren vid arv eller testamente skriftligen förklarar att han tar över fonden eller delen av fonden, eller

– parterna vid gåva eller bodelning träffar skriftligt avtal om övertagandet.

Utöver vad som sägs i första stycket krävs att

1. mottagaren övertar tillgångar vars värde, minskat med övertagna skulder, uppgår till ett belopp som motsvarar minst den övertagna periodiseringsfonden eller delen av fonden, och

2. vad som övertas av fonden uppgår till högst så stor del av hela fonden som de övertagna realtillgångarna utgör av samtliga realtillgångar i näringsverksamheten.

Om det finns flera fonder i näringsverksamheten och villkoren enligt andra stycket inte är uppfyllda för samtliga fonder, ska en senare gjord fondavsättning anses övertagen före en tidigare gjord avsättning.

Vad som är realtillgångar framgår av *34 kap. 23 §*. Värdet av realtillgångarna ska beräknas på det sätt som anges i	Vad som är realtillgångar framgår av *14 a §*. Värdet av realtillgångarna ska beräknas på det sätt som anges i 33 kap.

33 kap. 12 § första stycket och 13 §. Som skuld enligt andra stycket 1 ska räknas också sådana avdrag som avses i 33 kap. 11 §.

12 § första stycket och 13 §. Som skuld enligt andra stycket 1 ska räknas också sådana avdrag som avses i 33 kap. 11 §.

13 §[5]

Om en fysisk person som är delägare i ett svenskt handelsbolag tillskiftas realtillgångar vid bolagets upplösning och överföringen inte föranleder uttagsbeskattning enligt bestämmelserna i 22 kap., får avsättningarna till periodiseringsfonder och de motsvarande avdrag som han gjort för andelen anses ha gjorts i enskild näringsverksamhet för de beskattningsår som avdragen hänför sig till.

Vad som är realtillgångar framgår av *34 kap. 23 §*.

Vad som är realtillgångar framgår av *14 a §*.

Definition av realtillgångar

14 a §

Med realtillgångar avses alla sådana tillgångar som räknas in i kapitalunderlaget för räntefördelning i enskild näringsverksamhet med undantag av kontanter, tillgodohavanden i kreditinstitut eller företag som driver verksamhet enligt lagen (2004:299) om inlåningsverksamhet och liknande tillgångar.

33 kap.

2 §

Ett *positivt* fördelningsbelopp får dras av i inkomstslaget näringsverksamhet (*positiv räntefördelning*). Av 42 kap. 9 § framgår att samma belopp ska tas upp i inkomstslaget kapital.

Ett negativt fördelningsbelopp ska tas upp i inkomstslaget näringsverksamhet (negativ räntefördelning). Av 42 kap. 9 § framgår att samma belopp ska dras av i inkomstslaget kapital.

Ett *ränte*fördelningsbelopp får *helt eller delvis* dras av i inkomstslaget näringsverksamhet. Av 42 kap. 9 § framgår att samma belopp ska tas upp i inkomstslaget kapital.

Positivt och negativt fördelningsbelopp

Räntefördelningsbeloppet

3 §[6]

Ett *positivt fördelningsbelopp* beräknas *genom att ett positivt kapitalunderlag* för räntefördelning *multipliceras* med statslåneräntan vid utgången av november året närmast före det kalenderår under vilket beskattningsåret går ut ökad med sex procentenheter. Statslåneräntan *ska dock* som lägst anses vara 0 procent.

Räntefördelningsbeloppet beräknas *som summan av*

1. kapitalunderlaget för räntefördelning *multiplicerat* med statslåneräntan vid utgången av november året närmast före det kalenderår under vilket beskattningsåret går ut ökad med sex procentenheter, *och*

2. det sparade räntefördelningsbeloppet vid utgången av det närmast föregående beskattningsåret uppräknat med statslåneräntan

[5] Senaste lydelse 2011:1256.

[6] Senaste lydelse 2016:1239.

Ett negativt fördelningsbelopp beräknas genom att ett negativt kapitalunderlag för räntefördelning multipliceras med statslåneräntan vid samma tidpunkt ökad med en procentenhet. Statslåneräntan ska dock som lägst anses vara 0,5 procent.

Om beskattningsåret omfattar längre eller kortare tid än tolv månader, ska *fördelningsbeloppet* justeras i motsvarande mån.

Hur kapitalunderlaget beräknas framgår av *8–20 §§*.

Särskilt om positiv räntefördelning

Positiv räntefördelning får göras med högst ett belopp som motsvarar *ett för räntefördelning justerat resultat.*

Med det för räntefördelning justerade resultatet avses resultatet av näringsverksamheten före räntefördelning

ökat med

– avdrag för egenavgifter enligt 16 kap. 29 §,

– avdrag för premie för pensionsförsäkring och inbetalning på pensionssparkonto enligt 16 kap. 32 § samt särskild löneskatt enligt lagen (1991:687) om särskild löneskatt på pensionskostnader för dessa poster,

– avdrag för avsättning till periodiseringsfond enligt 30 kap., och

– avdrag för avsättning till expansionsfond enligt 34 kap.,

minskat med

– sjukpenning och liknande ersättningar som avses i 15 kap. 8 §,

– återfört avdrag för egenavgifter enligt 16 kap. 29 §,

– återfört avdrag för avsättning till periodiseringsfond enligt 30 kap., och

– återfört avdrag för avsättning till expansionsfond enligt 34 kap.

Om verksamheten upphör, ska resultatet enligt andra stycket

– inte ökas med avdrag för avsättning till periodiseringsfond och expansionsfond, och

– inte minskas med återfört avdrag för avsättning till periodiseringsfond och expansionsfond.

vid utgången av november året närmast före det kalenderår under vilket beskattningsåret går ut.

Vid tillämpning av första stycket ska statslåneräntan som lägst anses vara 0 procent.

Om beskattningsåret omfattar längre eller kortare tid än tolv månader, ska *räntefördelningsbeloppet* justeras i motsvarande mån. *Justeringen av det sparade räntefördelningsbeloppet ska dock bara avse uppräkningen med statslåneräntan.*

Hur kapitalunderlaget beräknas framgår av *8–11, 13, 18 och 19 §§*.

Takbelopp för räntefördelning

5 §

Räntefördelning får göras med högst ett belopp som motsvarar resultatet av näringsverksamheten före räntefördelning

ökat med

– avdrag för egenavgifter enligt 16 kap. 29 §,

minskat med

– sjukpenning och liknande ersättningar som avses i 15 kap. 8 §, *och*

– återfört avdrag för egenavgifter enligt 16 kap. 29 §.

Sparat fördelningsbelopp	*Sparat räntefördelningsbelopp*
7 §	
Om inte hela *det positiva fördelningsbeloppet* dras av på grund av 5 *eller 6* §, ska återstående belopp (sparat *fördelningsbelopp*) föras vidare till följande beskattningsår.	Om inte hela *räntefördelningsbeloppet* dras av på grund av *bestämmelserna i 2 eller* 5 §, ska återstående belopp (sparat *räntefördelningsbelopp*) föras vidare till följande beskattningsår.
Om den skattskyldige då har ett negativt fördelningsbelopp, ska det sparade fördelningsbeloppet kvittas mot detta.	
7 a §	
Om en enskild näringsverksamhet, en verksamhetsgren eller en ideell andel av en verksamhet eller en verksamhetsgren förs över till en obegränsat skattskyldig fysisk person genom arv, testamente, gåva eller bodelning, får förvärvaren helt eller delvis ta över sparat *fördelningsbelopp*.	Om en enskild näringsverksamhet, en verksamhetsgren eller en ideell andel av en verksamhet eller en verksamhetsgren förs över till en obegränsat skattskyldig fysisk person genom arv, testamente, gåva eller bodelning, får förvärvaren helt eller delvis ta över sparat *räntefördelningsbelopp*.
Om inte samtliga realtillgångar i näringsverksamheten övergår, får sparat *fördelningsbelopp* tas över bara till så stor del som de övertagna realtillgångarna utgör av samtliga realtillgångar i näringsverksamheten.	Om inte samtliga realtillgångar i näringsverksamheten övergår, får sparat *räntefördelningsbelopp* tas över bara till så stor del som de övertagna realtillgångarna utgör av samtliga realtillgångar i näringsverksamheten.
Vad som är realtillgångar framgår av *34 kap. 23 §*.	Vad som är realtillgångar framgår av *30 kap. 14 a §*.
8 §[7]	
Med *kapitalunderlaget för räntefördelning* för en enskild näringsidkare avses skillnaden mellan värdet på tillgångarna och *värdet på* skulderna i näringsverksamheten vid *det föregående* beskattningsårets utgång	Med *kapitalunderlaget för räntefördelning* för en enskild näringsidkare avses skillnaden mellan *det skattemässiga* värdet på tillgångarna och skulderna i näringsverksamheten vid beskattningsårets utgång
ökad med	*ökad med*
– underskott av näringsverksamheten *under* det föregående *beskattningsåret* till den del avdrag för underskottet inte har gjorts enligt någon av de bestämmelser som anges i 14 kap. 22 § första och andra styckena,	– underskott av näringsverksamheten *vid* det föregående *beskattningsårets utgång* till den del avdrag för underskottet inte har gjorts enligt någon av de bestämmelser som anges i 14 kap. 22 § första och andra styckena,
– kvarstående sparat fördelningsbelopp,	
– en sådan övergångspost som avses i 14 §, och	
– en sådan särskild post vid arv, gåva m.m. som avses i 15–17 §§,	
minskad med	*minskad med*
– 79,4 procent av expansionsfonden enligt 34 kap. vid det föregående beskattningsårets utgång, och	– sådana tillskott i näringsverksamheten under beskattningsåret som gjorts i annat syfte än att varaktigt öka kapitalet i verksamheten.

[7] Senaste lydelse 2018:1206.

– sådana tillskott i närings-verksamheten under *det föregående* beskattningsåret som gjorts i annat syfte än att varaktigt öka kapitalet i verksamheten.	
11 §	
Till den del avdrag har gjorts vid beskattningen ska som skuld räknas – *avsättningar till periodiseringsfonder,* – *avsättningar till ersättningsfonder, och* – *avsättningar för framtida utgifter.*	Till den del avdrag har gjorts vid beskattningen ska *avsättningar för framtida utgifter räknas* som skuld. *Avsättningar till periodiseringsfonder och ersättningsfonder ska inte räknas som skulder.* *Medel på skogskonto, skogsskadekonto och upphovsmannakonto ska räknas som tillgångar.*
19 §	
Med <u>*kapitalunderlaget för räntefördelning*</u> i fråga om en andel i ett svenskt handelsbolag avses den justerade anskaffningsutgiften för andelen i bolaget beräknad enligt 50 kap. vid *det föregående* beskattningsårets utgång *ökad med* – *kvarstående sparat fördelningsbelopp, och* – *en sådan övergångspost som avses i 20 §,* <u>*minskad med*</u> – sådana tillskott under *det föregående* beskattningsåret som gjorts i annat syfte än att varaktigt öka kapitalet i bolaget, och – lån från bolaget till delägaren eller någon närstående till delägaren under *det aktuella* beskattningsåret, om räntan på lånet inte är marknadsmässig. Med kapitalunderlaget för räntefördelning avses när det gäller en andel som är lagertillgång andelens skattemässiga värde vid *det föregående* beskattningsårets utgång *ökat och* minskat med posterna i första stycket.	Med <u>*kapitalunderlaget för räntefördelning*</u> i fråga om en andel i ett svenskt handelsbolag avses den justerade anskaffningsutgiften för andelen i bolaget beräknad enligt 50 kap. vid beskattningsårets utgång <u>*minskad med*</u> – sådana tillskott under beskattningsåret som gjorts i annat syfte än att varaktigt öka kapitalet i bolaget, och – lån från bolaget till delägaren eller någon närstående till delägaren under beskattningsåret, om räntan på lånet inte är marknadsmässig. Med kapitalunderlaget för räntefördelning avses när det gäller en andel som är lagertillgång andelens skattemässiga värde vid beskattningsårets utgång minskat med posterna i första stycket.
39 b kap.	
16 §[8]	
Tidigare gjorda avdrag för avsättning till periodiseringsfond, ersättningsfond *och expansionsfond* ska hänföras till annan näringsverksamhet.	Tidigare gjorda avdrag för avsättning till periodiseringsfond *och* ersättningsfond ska hänföras till annan näringsverksamhet.
41 kap.	
3 §[9]	
Till inkomstslaget kapital räknas också 1. återfört avdrag för avsättning till ersättningsfond och särskilt tillägg i den omfattning som anges i 31 kap. 21 och 22 §§,	

[8] Senaste lydelse 2016:887.

[9] Senaste lydelse 2013:771.

2. *fördelningsbelopp* vid räntefördelning i enlighet med bestämmelserna i 42 kap. 9 §,	2. *räntefördelningsbelopp* vid räntefördelning i enlighet med bestämmelserna i 42 kap. 9 §,

3. avdrag som motsvarar inkomst av ränteförmån i enlighet med bestämmelserna i 42 kap. 11 §,

4. underskott av näringsverksamhet i den utsträckning som följer av 42 kap. 33 §, 45 kap. 32 § och 46 kap. 17 §,

5. underskott av avslutad näringsverksamhet i den utsträckning som följer av 42 kap. 34 §,

6. avdrag för uppskovsbelopp och återfört uppskovsbelopp enligt 47 kap. i den utsträckning som följer av 45 kap. 33 §, 46 kap. 18 § och 48 kap. samt schablonintäkt enligt 47 kap. 11 b §,

7. premier för pensionsförsäkringar och inbetalningar på pensionssparkonton i den utsträckning som följer av 59 kap. 15 §, och

8. investeraravdrag och återfört investeraravdrag enligt 43 kap.

42 kap.

9 §

Fördelningsbelopp som vid räntefördelning ska dras av i inkomstslaget näringsverksamhet enligt 33 kap., ska tas upp i inkomstslaget kapital. *Fördelningsbelopp som ska tas upp i inkomstslaget näringsverksamhet, ska dras av i inkomstslaget kapital.*	*Räntefördelningsbelopp* som vid räntefördelning ska dras av i inkomstslaget näringsverksamhet enligt 33 kap., ska tas upp i inkomstslaget kapital.

48 kap.

12 §

Om en periodiseringsfond förs över till ett aktiebolag enligt 30 kap. 11 eller 12 §, ska det tillskott som är en förutsättning för överföringen inte räknas med vid beräkning av omkostnadsbeloppet för aktierna i bolaget. *Om en expansionsfond upphör i samband med att tillgångar överlåts till ett aktiebolag och fonden enligt 34 kap. 20 § inte ska återföras, ska det tillskott som är en förutsättning för tillämpningen av bestämmelsen inte räknas med vid beräkning av omkostnadsbeloppet.*	Om en periodiseringsfond förs över till ett aktiebolag enligt 30 kap. 11 eller 12 §, ska det tillskott som är en förutsättning för överföringen inte räknas med vid beräkning av omkostnadsbeloppet för aktierna i bolaget.

50 kap.

5 §[10]

Anskaffningsutgiften ska <u>*ökas*</u> med – den skattskyldiges tillskott till bolaget, – belopp som tagits upp som den skattskyldiges andel av bolagets inkomster, *– 20,6 procent av avdrag för avsättning till expansionsfond enligt 34 kap.,*	Anskaffningsutgiften ska <u>*ökas*</u> med – den skattskyldiges tillskott till bolaget, – belopp som tagits upp som den skattskyldiges andel av bolagets inkomster, *och* – det belopp som framgår vid en tillämpning av bestämmelserna om överlåtelse av privata tillgångar till underpris i 53 kap. 5 §.

[10] Senaste lydelse 2018:1206.

– 79,4 procent av expansionsfond som förs över från andel i handelsbolag till enskild näringsverksamhet enligt 34 kap. 22 §, och	
– det belopp som framgår vid en tillämpning av bestämmelserna om överlåtelse av privata tillgångar till underpris i 53 kap. 5 §.	
Anskaffningsutgiften ska *minskas med*	Anskaffningsutgiften ska *minskas med*
– den skattskyldiges uttag ur bolaget,	– den skattskyldiges uttag ur bolaget, *och*
–belopp som dragits av som den skattskyldiges andel av bolagets underskott,	–belopp som dragits av som den skattskyldiges andel av bolagets underskott.
– negativt fördelningsbelopp till den del räntefördelningen minskat ett underskott i inkomstslaget näringsverksamhet,	
– 20,6 procent av återförda avdrag för avsättning till expansionsfond enligt 34 kap., och	
– 79,4 procent av expansionsfond som förs över från enskild näringsverksamhet till andel i handelsbolag enligt 34 kap. 19 §.	

60 kap.

Expansionsfond och räntefördelning	*Räntefördelning*
11 §	
Deltar makar tillsammans i enskild näringsverksamhet, ska kapitalunderlaget *för expansionsfond och* för räntefördelning delas upp mellan dem på grundval av deras delar av kapitalet i verksamheten.	Deltar makar tillsammans i enskild näringsverksamhet, ska kapitalunderlaget för räntefördelning delas upp mellan dem på grundval av deras delar av kapitalet i verksamheten.

66 kap.

21 §

I inkomstslaget näringsverksamhet får särskild skatteberäkning göras för ackumulerad inkomst i form av

1. avdrag för avsättning till periodiseringsfond som återförs enligt 30 kap. 9 § 1 eller 10 § 1,	1. avdrag för avsättning till periodiseringsfond som återförs enligt 30 kap. 9 § 1 eller 10 § 1, *och*
2. avdrag för avsättning till ersättningsfond som återförs på grund av att näringsverksamheten överlåtits eller lagts ned*, och*	2. avdrag för avsättning till ersättningsfond som återförs på grund av att näringsverksamheten överlåtits eller lagts ned.
3. avdrag för avsättning till expansionsfond som återförs enligt 34 kap. 16 eller 17 §.	

---

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2022. Om inte annat anges i punkterna 2–4 tillämpas bestämmelserna i dess nya lydelse första gången för beskattningsår som börjar efter den 31 december 2021. För beskattningsår som påbörjats tidigare gäller fortfarande bestämmelserna i dess tidigare lydelse, om inte annat följer av punkterna 2–4.

2. För avdrag för avsättning till expansionsfond som inte har återförts vid utgången av beskattningsåret före det beskattningsår då bestämmelserna i dess nya lydelse ska tillämpas första gången, gäller följande. Dessa avdrag ska återföras under högst tio på

varandra följande beskattningsår. Varje beskattningsår ska återföringen uppgå till minst ett belopp som motsvarar en tiondel av expansionsfondens storlek vid utgången av beskattningsåret före det beskattningsår då bestämmelserna i dess nya lydelse ska tillämpas första gången. Den första återföringen ska göras för det beskattningsår som börjar närmast efter den 31 december 2021. Om någon sådan omständighet inträffar som anges i 34 kap. 16 eller 17 §§ i dess tidigare lydelser ska samtliga kvarvarande avdrag för avsättning till expansionsfond återföras omedelbart. När återföring görs ska ett belopp som motsvarar 20,6 procent av återföringen tillgodoräknas vid debiteringen av slutlig skatt. Återföringen ska göras före avdrag för avsättning till periodiseringsfond och räntefördelning. Det återförda beloppet ska därmed öka det för periodiseringsfond justerade resultatet enligt 30 kap. 6 § och den del av det återförda beloppet som inte sätts av till periodiseringsfond ska öka takbeloppet för räntefördelning enligt 33 kap. 5 §. Återföringen ska anses ha gjorts enligt den tidigare lydelsen av bestämmelserna i 34 kap. och föranleder tillämpning av den tidigare lydelsen av 3 kap. 18 § och 66 kap. 21 §.

3. Expansionsfond som ännu inte återförts i sin helhet enligt punkten 2 får efter ikraftträdandet tas över av en annan person enligt 34 kap. 18–23 §§ i deras lydelse före den 1 januari 2022. Om expansionsfonden inte upphör vid överföringen inträder den som tar över fonden i den tidigare innehavarens ställning vid tillämpning av punkten 2. Vid tillämpningen av 34 kap. 18–23 §§ i deras äldre lydelse gäller att hänvisningar till andra paragrafer avser den lydelse dessa paragrafer hade före den 1 januari 2022.

4. Om en fysisk person som är delägare i ett svenskt handelsbolag avyttrar en andel i handelsbolaget efter den 31 december 2021, och gjorda avdrag för avsättning till expansionsfond ännu inte återförts i sin helhet enligt punkten 2, ska 50 kap. 5 § i dess lydelse före den 1 januari 2022 tillämpas vid justering av anskaffningsutgiften för andelen.

Förslag till lag om ändring i skatteförfarandelagen (2011:1244)

Härigenom föreskrivs att 31 kap. 2 § skatteförfarandelagen (2011:1244) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
31 kap.	
2 §	
En inkomstdeklaration ska innehålla	
1. nödvändiga identifikationsuppgifter,	
2. uppgifter om de intäktsposter och kostnadsposter som ska hänföras till respektive inkomstslag,	
3. uppgifter om de allmänna avdrag som den deklarationsskyldige har rätt till,	
4. de uppgifter som behövs för beräkning av skatt eller avgift enligt	
a) lagen (1984:1052) om statlig fastighetsskatt,	
b) 2 § lagen (1990:659) om särskild löneskatt på vissa förvärvsinkomster,	
c) lagen (1990:661) om avkastningsskatt på pensionsmedel,	
d) lagen (1991:687) om särskild löneskatt på pensionskostnader,	
e) 2 § lagen (1994:1920) om allmän löneavgift,	
f) *34 kap. inkomstskattelagen (1999:1229),*	f) 3 kap. socialavgiftslagen (2000:980), och
g) 3 kap. socialavgiftslagen (2000:980), och	g) lagen (2007:1398) om kommunal fastighetsavgift,
h) lagen (2007:1398) om kommunal fastighetsavgift,	
5. de uppgifter som behövs för beräkning av pensionsgrundande inkomst enligt 59 kap. socialförsäkringsbalken, samt	
6. de uppgifter som behövs för att avgöra om en begränsat skattskyldig uppfyller kraven för att få allmänna avdrag enligt 62 kap. 5–8 §§ eller grundavdrag enligt 63 kap. inkomstskattelagen.	

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2022 och tillämpas första gången för deklarationer som avser beskattningsår som börjar efter den 31 december 2021.

Det alternativa förslaget

Förslag till lag om ändring i inkomstskattelagen (1999:1229)

Härigenom föreskrivs i fråga om inkomstskattelagen (1999:1229)[1]

dels att 33 kap. 12, 14 och 20 §§ ska upphöra att gälla,

dels att 30 kap. 6 §, 33 kap. 4, 5, 7, 8, 11, 16 och 19 §§, 34 kap. 5, 7 och 13 §§ samt rubriken närmast före 33 kap. 4 § ska ha följande lydelse,

dels att det i lagen ska införas en ny paragraf, 13 kap. 6 a §, samt närmast före 13 kap. 6 a § en ny rubrik av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

13 kap.

Tillgångar och skulder

6 a §

Vilka tillgångar och skulder som ska räknas till näringsverksamheten följer av god redovisningssed, om inte något annat är särskilt föreskrivet i denna lag.

30 kap.

6 §[2]

Enskilda näringsidkare och fysiska personer som är delägare i svenska handelsbolag får dra av högst ett belopp som motsvarar 30 procent av ett för periodiseringsfond justerat positivt resultat.

Med *det för periodiseringsfond justerade resultatet* avses resultatet av näringsverksamheten före avdrag för avsättning till periodiseringsfond

ökat med

– avdrag för egenavgifter enligt 16 kap. 29 §,

– avdrag för premie för pensionsförsäkring och inbetalning på pensionssparkonto enligt 16 kap. 32 § samt särskild löneskatt enligt lagen (1991:687) om särskild löneskatt på pensionskostnader avseende dessa poster, *och*

– avdrag för avsättning till expansionsfond enligt 34 kap.,

minskat med

– sjukpenning och liknande ersättningar som avses i 15 kap. 8 §,

– återfört avdrag för egenavgifter enligt 16 kap. 29 §, *och*

– återfört avdrag för avsättning till expansionsfond enligt 34 kap.

Föreslagen lydelse

– avdrag för premie för pensionsförsäkring och inbetalning på pensionssparkonto enligt 16 kap. 32 § samt särskild löneskatt enligt lagen (1991:687) om särskild löneskatt på pensionskostnader avseende dessa poster,

– *avdrag för räntefördelning enligt 33 kap.,*

– avdrag för avsättning till expansionsfond enligt 34 kap.,

minskat med

– sjukpenning och liknande ersättningar som avses i 15 kap. 8 §,

– återfört avdrag för egenavgifter enligt 16 kap. 29 §,

– *negativ räntefördelning enligt 33 kap., och*

– *återfört avdrag för avsättning till periodiseringsfond enligt 7, 9 och 10 §§,*

– återfört avdrag för avsättning till expansionsfond enligt 34 kap.

[1] Lagen omtryckt 2008:803.

[2] Senaste lydelse 2020:205.

33 kap.

Undantag från räntefördelning	*Undantag från negativ räntefördelning*
4 §	
Räntefördelning ska inte göras om det *positiva eller* negativa kapitalunderlaget är högst *50 000* kronor. Om den skattskyldige ska beräkna mer än ett kapitalunderlag, gäller detta för summan av kapitalunderlagen.	Räntefördelning ska inte göras om det negativa kapitalunderlaget är högst *100 000* kronor. Om den skattskyldige ska beräkna mer än ett kapitalunderlag, gäller detta för summan av kapitalunderlagen.
5 §	
Positiv räntefördelning får göras med högst ett belopp som motsvarar ett för räntefördelning justerat resultat.	
Med *det för räntefördelning justerade resultatet* avses resultatet av näringsverksamheten före räntefördelning	
ökat med	
– avdrag för egenavgifter enligt 16 kap. 29 §,	
– avdrag för premie för pensionsförsäkring och inbetalning på pensionssparkonto enligt 16 kap. 32 § samt särskild löneskatt enligt lagen (1991:687) om särskild löneskatt på pensionskostnader för dessa poster,	
– avdrag för avsättning till periodiseringsfond enligt 30 kap., och	
– avdrag för avsättning till expansionsfond enligt 34 kap.,	
minskat med	*minskat med*
– sjukpenning och liknande ersättningar som avses i 15 kap. 8 §,	– sjukpenning och liknande ersättningar som avses i 15 kap. 8 §, *och*
– återfört avdrag för egenavgifter enligt 16 kap. 29 §,	– återfört avdrag för egenavgifter enligt 16 kap. 29 §.
– återfört avdrag för avsättning till periodiseringsfond enligt 30 kap., och	
– återfört avdrag för avsättning till expansionsfond enligt 34 kap.	
Om verksamheten upphör, ska resultatet enligt andra stycket	
– inte ökas med avdrag för avsättning till periodiseringsfond och expansionsfond, och	
– inte minskas med återfört avdrag för avsättning till periodiseringsfond och expansionsfond.	
7 §	
Om inte hela det positiva fördelningsbeloppet dras av på grund av 5 eller 6 §, ska återstående belopp (sparat fördelningsbelopp) föras vidare till följande beskattningsår.	
	Sparat fördelningsbelopp som har förts vidare från föregående beskattningsår ska räknas upp med statslåneräntan vid utgången av november året närmast före det kalenderår under vilket beskattningsåret går ut. Statslåneräntan ska som lägst anses vara 0 procent.
Om den skattskyldige *då* har ett negativt fördelningsbelopp, ska det	*Det uppräknade sparade fördelningsbeloppet får läggas till ett positivt fördelningsbelopp.* Om den skattskyldige *i stället* har ett negativt

sparade fördelningsbeloppet kvittas mot detta.

fördelningsbelopp, ska det *uppräknade* sparade fördelningsbeloppet kvittas mot detta.

8 §[3]

Med *kapitalunderlaget för räntefördelning* för en enskild näringsidkare avses skillnaden mellan värdet på tillgångarna och *värdet på* skulderna i näringsverksamheten vid *det föregående* beskattningsårets utgång

ökad med

– underskott av näringsverksamheten under det föregående beskattningsåret till den del avdrag för underskottet inte har gjorts enligt någon av de bestämmelser som anges i 14 kap. 22 § första och andra styckena,

– kvarstående sparat fördelningsbelopp,

– en sådan övergångspost som avses i 14 §, och

– en sådan särskild post vid arv, gåva m.m. som avses i 15–17 §§,

minskad med

– 79,4 procent av expansionsfonden enligt 34 kap. vid det föregående beskattningsårets utgång, och

– sådana tillskott i näringsverksamheten under det föregående beskattningsåret som gjorts i annat syfte än att varaktigt öka kapitalet i verksamheten.

Med *kapitalunderlaget för räntefördelning* för en enskild näringsidkare avses skillnaden mellan värdet på tillgångarna och skulderna i näringsverksamheten vid beskattningsårets utgång

ökad med

– underskott av näringsverksamheten under det föregående beskattningsåret till den del avdrag för underskottet inte har gjorts enligt någon av de bestämmelser som anges i 14 kap. 22 § första och andra styckena, *och*

minskad med

11 §

Till den del avdrag har gjorts vid beskattningen ska som skuld *räknas*

– avsättningar till periodiseringsfonder

– avsättningar till ersättningsfonder, och

– avsättningar för framtida utgifter.

Till den del avdrag har gjorts vid beskattningen ska *avsättningar för framtida utgifter räknas* som skuld. *Avsättningar till periodiseringsfonder och ersättningsfonder ska inte räknas som skulder.*

Medel på skogskonto, skogsskadekonto och upphovsmannakonto ska räknas som tillgångar.

16 §[4]

Den särskilda posten uppgår till ett belopp som motsvarar det negativa kapitalunderlag för räntefördelning som hänför sig till förvärvet, beräknat vid förvärvstidpunkten. Posten får dock inte överstiga ett belopp som motsvarar den ersättning som lämnas för fastigheten minskad med det högsta *värdet för fastigheten vid förvärvstidpunkten enligt 12 § första stycket eller* 13 § och ökad med 79,4 procent av en övertagen expansionsfond till den del den avser fastigheten. Ett åtagande att ta över expansionsfonden räknas inte som ersättning.

Den särskilda posten uppgår till ett belopp som motsvarar det negativa kapitalunderlag för räntefördelning som hänför sig till förvärvet, beräknat vid förvärvstidpunkten. Posten får dock inte överstiga ett belopp som motsvarar den ersättning som lämnas för fastigheten minskad med det högsta *av fastighetens skattemässiga värde och värdet enligt 13 § vid förvärvstidpunkten* och ökad med 79,4 procent av en övertagen expansionsfond till den del den avser fastigheten. Ett åtagande att ta över expansionsfonden räknas inte som ersättning.

[3] Senaste lydelse 2018:1206.

[4] Senaste lydelse 2018:1206.

Om en del av fastigheten övergår till någon annan ägare, ska posten minskas i motsvarande mån.

Om fastigheten och driften av den räknas till olika näringsverksamheter och förvärvaren eller hans närstående inom två år före förvärvet eller efter förvärvet skjutit till kapital i mer än obetydlig omfattning till den näringsverksamhet som driften räknas till, ska posten minskas i motsvarande mån.

19 §

Med *kapitalunderlaget för räntefördelning* i fråga om en andel i ett svenskt handelsbolag avses den justerade anskaffningsutgiften för andelen i bolaget beräknad enligt 50 kap. vid *det föregående* beskattningsårets utgång	Med *kapitalunderlaget för räntefördelning* i fråga om en andel i ett svenskt handelsbolag avses den justerade anskaffningsutgiften för andelen i bolaget beräknad enligt 50 kap. vid beskattningsårets utgång
ökad med	*ökad med*
– kvarstående sparat fördelningsbelopp, och	*– 20,6 procent av återförda avdrag för avsättning till expansionsfond enligt 34 kap., och*
– en sådan övergångspost som avses i 20 §,	*– 79,4 procent av expansionsfond som förs över från enskild näringsverksamhet till andel i handelsbolag enligt 34 kap. 19 §.*
minskad med	*minskad med*
	– 20,6 procent av avdrag för avsättning till expansionsfond enligt 34 kap.,
	– 79,4 procent av expansionsfond som förs över från andel i handelsbolag till enskild näringsverksamhet enligt 34 kap. 22 §,
– sådana tillskott under *det föregående* beskattningsåret som gjorts i annat syfte än att varaktigt öka kapitalet i bolaget, och	– sådana tillskott under beskattningsåret som gjorts i annat syfte än att varaktigt öka kapitalet i bolaget, och
– lån från bolaget till delägaren eller någon närstående till delägaren under *det aktuella* beskattningsåret, om räntan på lånet inte är marknadsmässig.	– lån från bolaget till delägaren eller någon närstående till delägaren under beskattningsåret, om räntan på lånet inte är marknadsmässig.
Med kapitalunderlaget för räntefördelning avses när det gäller en andel som är lagertillgång andelens skattemässiga värde vid *det föregående* beskattningsårets utgång *ökat och* minskat med posterna i första stycket.	Med kapitalunderlaget för räntefördelning avses när det gäller en andel som är lagertillgång andelens skattemässiga värde vid beskattningsårets utgång minskat med posterna i första stycket.

34 kap.

5 §

Med *det för expansionsfond justerade resultatet* avses resultatet av näringsverksamheten före avdrag för avsättning till expansionsfond

ökat med	*ökat med*
– avdrag för egenavgifter enligt 16 kap. 29 §, *och*	– avdrag för egenavgifter enligt 16 kap. 29 §,
– avdrag för premie för pensionsförsäkring och inbetalning på pensionssparkonto enligt 16 kap. 32 § samt särskild löneskatt enligt lagen (1991:687) om särskild löneskatt på pensionskostnader avseende dessa poster,	– avdrag för premie för pensionsförsäkring och inbetalning på pensionssparkonto enligt 16 kap. 32 § samt särskild löneskatt enligt lagen (1991:687) om särskild löneskatt på pensionskostnader avseende dessa poster, *och*

	– avdrag för positiv räntefördelning enligt 33 kap.,
minskat med	*minskat med*
– sjukpenning och liknande ersättningar som avses i 15 kap. 8 §, *och*	– sjukpenning och liknande ersättningar som avses i 15 kap. 8 §,
– återfört avdrag för egenavgifter enligt 16 kap. 29 §.	– återfört avdrag för egenavgifter enligt 16 kap. 29 §, *och*
	– negativ räntefördelning enligt 33 kap.

7 §

Med kapitalunderlaget för expansionsfond avses skillnaden mellan värdet på tillgångarna och *värdet på* skulderna i näringsverksamheten vid beskattningsårets utgång	Med kapitalunderlaget för expansionsfond avses skillnaden mellan *det skattemässiga* värdet på tillgångarna och skulderna i näringsverksamheten vid beskattningsårets utgång
ökad med	*ökad med*
– underskott av näringsverksamheten till den del underskottet inte *dras av* enligt någon av de bestämmelser som anges i 14 kap. 22 § första och andra styckena,	– underskott av näringsverksamheten *under det föregående beskattningsåret* till den del *avdrag för* underskottet inte *har gjorts* enligt någon av de bestämmelser som anges i 14 kap. 22 § första och andra styckena, *och*
– en sådan övergångspost som avses i 33 kap. 14 §, och	
– en sådan särskild post vid arv, gåva m.m. som avses i 8–10 §§,	
minskad med	
– sådana tillskott till verksamheten under beskattningsåret som görs i annat syfte än att varaktigt öka kapitalet i verksamheten.	
Bestämmelserna i 33 kap. 9–*14* §§ om vilka tillgångar och skulder som räknas till näringsverksamheten, om hur tillgångarna värderas *samt om övergångsposten* ska tillämpas också vid beräkning av kapitalunderlaget för expansionsfond.	Bestämmelserna i 33 kap. 9–*11 och 13* §§ om vilka tillgångar och skulder som räknas till näringsverksamheten *och* om hur tillgångarna värderas ska tillämpas också vid beräkning av kapitalunderlaget för expansionsfond.

13 §

Med kapitalunderlaget för expansionsfond avses delägarens justerade anskaffningsutgift för andelen i bolaget vid beskattningsårets utgång,

ökad med	*ökad med*
– en sådan övergångspost som avses i 33 kap. 20 §,	*– 20,6 procent av återförda avdrag för avsättning till expansionsfond, och*
	– 79,4 procent av expansionsfond som förs över från enskild näringsverksamhet till andel i handelsbolag enligt 19 §,
minskad med	*minskad med*
	– 20,6 procent av avdrag för avsättning till expansionsfond,
	– 79,4 procent av expansionsfond som förs över från andel i handelsbolag till enskild näringsverksamhet enligt 22 §,

– sådana tillskott under beskattningsåret som görs i annat syfte än att varaktigt öka kapitalet i bolaget, och

– lån från bolaget till delägaren eller till en närstående till delägaren, om inte räntan på lånet är marknadsmässig.

Vid tillämpning av första stycket beräknas den justerade anskaffningsutgiften enligt 50 kap., dock utan sådan ökning på grund av beskattningsårets avsättning till expansionsfond som avses i 50 kap. 5 §.

Om andelen i handelsbolaget är lagertillgång, avses med kapitalunderlaget för expansionsfond andelens skattemässiga värde vid beskattningsårets utgång ökat och minskat med posterna i första stycket.

Bestämmelserna om övergångsposten i 33 kap. 20 § ska tillämpas också vid beräkning av kapitalunderlaget för expansionsfond.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2022 och tillämpas första gången för beskattningsår som börjar efter den 31 december 2021. För beskattningsår som börjar före den 1 januari 2022 gäller fortfarande bestämmelserna i dess tidigare lydelse.

3 Förteckning över remissinstanserna (betänkandet)

Efter remiss har yttranden kommit in från Bokföringsnämnden, Domstolsverket, Ekobrottsmyndigheten, Ekonomistyrningsverket, FAR, Fastighetsägarna Sverige, Företagarna, Jordbruksverket, Kammarrätten i Stockholm, Konjunkturinstitutet, Konkurrensverket, Konstnärliga och Litterära Yrkesutövares Samarbetsnämnd (KLYS), Lantbrukarnas Riksförbund (LRF), Lunds universitet, Näringslivets regelnämnd (NNR), Näringslivets Skattedelegation (NSD), Regelrådet, Revisorsinspektionen, Skatteverket, Småföretagarnas Riksförbund, Srf konsulternas förbund, Statens jordbruksverk, Statistiska centralbyrån (SCB), Svenskt Näringsliv, Sveriges advokatsamfund, Sveriges Jordägareförbund, Tillväxtverket och Tjänstemännens centralorganisation (TCO)

Yttranden har även inkommit från Adrian & Partners AB, från företrädare för projektet Företagaren Plan B och från Sveriges läkarförbund.

Följande remissinstanser har inte svarat eller angett att de avstår från att lämna några synpunkter: Förvaltningsrätten i Härnösand, Institutet för Näringslivsforskning (IFN), Landsorganisationen i Sverige (LO), Stockholms Handelskammare, Svensk Handel, Sveriges akademikers centralorganisation (SACO) och Sveriges Författarförbund.

4 Sammanfattning av promemorian Enklare skatteregler för enskilda näringsidkare som upprättar förenklat årsbokslut

I budgetpropositionen för 2024 (prop. 2023/24:1 Förslag till statens budget, finansplan och skattefrågor, avsnitt 1.4) aviserade regeringen att villkoren för enskilda näringsidkare behöver förbättras. I denna promemoria föreslås höjningar av vissa beloppsgränser vid beskattningen av enskilda näringsidkare som upprättar förenklat årsbokslut. Det gäller undantaget för värdering av lagertillgångar och möjligheten att göra värdeminskningsavdrag på inventarier med hela avskrivningsunderlaget. De föreslagna ändringarna innebär att beloppsgränserna höjs från 5 000 kronor till ett halvt prisbasbelopp (28 650 kronor för 2024). Ändringarna föreslås träda i kraft den 1 januari 2025.

5 Promemorians lagförslag

Förslag till lag om ändring i inkomstskattelagen (1999:1229)

Härigenom föreskrivs att 17 kap. 4 a § och 18 kap. 13 § inkomstskattelagen (1999:1229)[1] ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
17 kap.	
4 a §[2]	
Om en enskild näringsidkare upprättar ett förenklat årsbokslut enligt 6 kap. 6 § bokföringslagen (1999:1078), behöver något värde på lagertillgångarna inte tas upp om lagrets sammanlagda värde uppgår till högst *5 000 kronor*.	Om en enskild näringsidkare upprättar ett förenklat årsbokslut enligt 6 kap. 6 § bokföringslagen (1999:1078), behöver något värde på lagertillgångarna inte tas upp om lagrets sammanlagda värde uppgår till högst *ett halvt prisbasbelopp*.
18 kap.	
13 §[3]	
Värdeminskningsavdrag får för ett visst beskattningsår göras vid räkenskapsenlig avskrivning med högst 30 procent och vid restvärdesavskrivning med högst 25 procent per år av avskrivningsunderlaget. Om avskrivningsunderlaget uppgår till högst *5 000 kronor*, får en enskild näringsidkare som upprättar ett förenklat årsbokslut enligt 6 kap. 6 § bokföringslagen (1999:1078) i stället göra värdeminskningsavdrag med ett belopp som motsvarar hela avskrivningsunderlaget.	Värdeminskningsavdrag får för ett visst beskattningsår göras vid räkenskapsenlig avskrivning med högst 30 procent och vid restvärdesavskrivning med högst 25 procent per år av avskrivningsunderlaget. Om avskrivningsunderlaget uppgår till högst *ett halvt prisbasbelopp*, får en enskild näringsidkare som upprättar ett förenklat årsbokslut enligt 6 kap. 6 § bokföringslagen (1999:1078) i stället göra värdeminskningsavdrag med ett belopp som motsvarar hela avskrivningsunderlaget.
Avskrivningsunderlaget består av följande:	
1. värdet på inventarierna vid det föregående beskattningsårets utgång	1. värdet på inventarierna vid det föregående beskattningsårets utgång, *vilket är*
– vid räkenskapsenlig avskrivning *värdet enligt balansräkningen, och*	*a) värdet enligt balansräkningen* vid räkenskapsenlig avskrivning, eller
– vid restvärdesavskrivning *det skattemässiga värdet*,	*b) det skattemässiga värdet* vid restvärdesavskrivning,
2. ökat med anskaffningsvärdet på sådana inventarier som anskaffats under beskattningsåret och som vid utgången av detta fortfarande tillhör näringsverksamheten,	
3. minskat med avdrag enligt 15 och 16 §§.	
Om beskattningsåret är längre eller kortare än tolv månader, ska värdeminskningsavdraget justeras i motsvarande mån.	

[1] Lagen omtryckt 2008:803.

[2] Senaste lydelse 2010:1528.

[3] Senaste lydelse 2010:1528.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2025.

6 Förteckning över remissinstanserna (promemorian)

Efter remiss har yttranden kommit in från Bokföringsnämnden, Ekobrottsmyndigheten, FAR, Fastighetsägarna Sverige, Företagarna, Förvaltningsrätten i Malmö, Juridiska fakultetsstyrelsen vid Lunds universitet, Kammarrätten i Sundsvall, Konjunkturinstitutet, Lantbrukarnas Riksförbund, Näringslivets Skattedelegation, Regelrådet, Skatteverket, Småföretagarnas Riksförbund, Srf konsulterna och Svenskt Näringsliv.

Följande remissinstanser har inte svarat eller angett att de avstår från att lämna några synpunkter: Ekonomistyrningsverket, Företagarförbundet, Konstnärliga och Litterära Yrkesutövares Samarbetsnämnd (KLYS), Näringslivets Regelnämnd, Stockholms Handelskammare, Svensk Handel, Sveriges advokatsamfund och Tillväxtverket.

7 Lagrådsremissens lagförslag

Förslag till lag om ändring i inkomstskattelagen (1999:1229)

Härigenom föreskrivs att 17 kap. 4 a §, 18 kap. 13 § och 33 kap. 4 § samt rubriken närmast före 33 kap. 4 § inkomstskattelagen (1999:1229)[1] ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
17 kap.	
4 a §[2]	
Om en enskild näringsidkare upprättar ett förenklat årsbokslut enligt 6 kap. 6 § bokföringslagen (1999:1078), behöver något värde på lagertillgångarna inte tas upp om lagrets sammanlagda värde uppgår till högst *5 000 kronor*.	Om en enskild näringsidkare upprättar ett förenklat årsbokslut enligt 6 kap. 6 § bokföringslagen (1999:1078), behöver något värde på lagertillgångarna inte tas upp om lagrets sammanlagda värde uppgår till högst *ett halvt prisbasbelopp*.
18 kap.	
13 §[3]	
Värdeminskningsavdrag får för ett visst beskattningsår göras vid räkenskapsenlig avskrivning med högst 30 procent och vid restvärdesavskrivning med högst 25 procent per år av avskrivningsunderlaget. Om avskrivningsunderlaget uppgår till högst *5 000 kronor*, får en enskild näringsidkare som upprättar ett förenklat årsbokslut enligt 6 kap. 6 § bokföringslagen (1999:1078) i stället göra värdeminskningsavdrag med ett belopp som motsvarar hela avskrivningsunderlaget.	Värdeminskningsavdrag får för ett visst beskattningsår göras vid räkenskapsenlig avskrivning med högst 30 procent och vid restvärdesavskrivning med högst 25 procent per år av avskrivningsunderlaget. Om avskrivningsunderlaget uppgår till högst *ett halvt prisbasbelopp*, får en enskild näringsidkare som upprättar ett förenklat årsbokslut enligt 6 kap. 6 § bokföringslagen (1999:1078) i stället göra värdeminskningsavdrag med ett belopp som motsvarar hela avskrivningsunderlaget.
Avskrivningsunderlaget består av följande:	
1. värdet på inventarierna vid det föregående beskattningsårets utgång	1. värdet på inventarierna vid det föregående beskattningsårets utgång, *vilket är*
– vid räkenskapsenlig avskrivning *värdet enligt balansräkningen, och*	*a) värdet enligt balansräkningen* vid räkenskapsenlig avskrivning, eller
– vid restvärdesavskrivning *det skattemässiga värdet*,	*b) det skattemässiga värdet* vid restvärdesavskrivning,
2. ökat med anskaffningsvärdet på sådana inventarier som anskaffats under beskattningsåret och som vid utgången av detta fortfarande tillhör näringsverksamheten,	
3. minskat med avdrag enligt 15 och 16 §§.	
Om beskattningsåret är längre eller kortare än tolv månader, ska värdeminskningsavdraget justeras i motsvarande mån.	

[1] Lagen omtryckt 2008:803.

[2] Senaste lydelse 2010:1528.

[3] Senaste lydelse 2010:1528.

33 kap.

Undantag från räntefördelning

Undantag från negativ räntefördelning

4 §

Räntefördelning ska inte göras om det *positiva eller* negativa kapitalunderlaget är högst *50 000* kronor. Om den skattskyldige ska beräkna mer än ett kapitalunderlag, gäller detta för summan av kapitalunderlagen.

Negativ räntefördelning ska inte göras om det negativa kapitalunderlaget är högst *500 000* kronor. Om den skattskyldige ska beräkna mer än ett kapitalunderlag, gäller detta för summan av *de negativa* kapitalunderlagen.

---

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2025.

2. Bestämmelserna i den nya lydelsen tillämpas första gången för beskattningsår som börjar efter den 31 december 2024.

3. Äldre bestämmelser gäller för beskattningsår som börjar före den 1 januari 2025.

8 Lagrådets yttrande

Utdrag ur protokoll vid sammanträde 2024-06-19

Närvarande: F.d. justitierådet Mari Andersson samt justitieråden Kristina Svahn Starrsjö och Eric M. Runesson

Förbättrade skattemässiga villkor för enskilda näringsidkare

Enligt en lagrådsremiss den 13 juni 2024 har regeringen (Finansdepartementet) beslutat inhämta Lagrådets yttrande över förslag till lag om ändring i inkomstskattelagen (1999:1229).

Förslaget har inför Lagrådet föredragits av kanslirådet Niklas Lindeberg.

Lagrådet lämnar förslaget utan erinran.

Bilaga 12

Sänkt skatt på jordbruksdiesel under 2025

Innehållsförteckning

1 Sammanfattning av promemorian Sänkt skatt på jordbruksdiesel 2025 2

2 Promemorians lagförslag 3

3 Förteckning över remissinstanserna 6

Bilaga till avsnitt 12.17

1 Sammanfattning av promemorian Sänkt skatt på jordbruksdiesel 2025

I promemorian föreslås att en utökad skattenedsättning på diesel som används i arbetsmaskiner, skepp och vissa båtar i yrkesmässig jordbruks-, skogsbruks- och vattenbruksverksamhet ska gälla för sådan förbrukning som sker under 2025. Förslaget syftar till att stödja företag inom jordbruks-, skogsbruks- och vattenbruksnäringarna under 2025.

Ändringarna föreslås träda i kraft den 1 januari 2025.

2 Promemorians lagförslag

Förslag till lag om ändring i lagen (1994:1776) om skatt på energi

Härigenom föreskrivs att 6 a kap. 2 a § lagen (1994:1776) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
	6 a kap.
	2 a §[1]
För drift av skepp och båtar utan medgivande enligt 2 kap. 9 § samt andra motordrivna fordon än personbilar, lastbilar och bussar medges befrielse från koldioxid-skatt med *2 456* kronor per kubikmeter bränsle som avses i 2 kap. 1 § första stycket 3 b, om det förbrukas i yrkesmässig	För drift av skepp och båtar utan medgivande enligt 2 kap. 9 § samt andra motordrivna fordon än personbilar, lastbilar och bussar medges befrielse från koldioxid-skatt med *2 461* kronor per kubikmeter bränsle som avses i 2 kap. 1 § första stycket 3 b, om det förbrukas i yrkesmässig
1. jordbruks- eller skogsbruksverksamhet, eller	
2. vattenbruksverksamhet	
För sådan förbrukning som avses i första stycket ska även befrielse från energiskatt medges med *1 470* kronor per kubikmeter.	För sådan förbrukning som avses i första stycket ska även befrielse från energiskatt medges med *1 615* kronor per kubikmeter.

När det gäller skepp och båtar för vilka fiskelicens som inte är begränsad till fiske enbart i enskilt vatten meddelats enligt fiskelagen (1993:787) medges skattebefrielse enligt första stycket också för bränsle som avses i 2 kap. 1 § första stycket 3 a.

Befrielse från skatt enligt denna paragraf får dock högst uppgå till de skattebelopp som gäller vid skattskyldighetens inträde för det förbrukade bränslet.

---

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2025.

2. Äldre bestämmelser gäller fortfarande för förhållanden som hänför sig till tiden före ikraftträdandet.

[1] Senaste lydelse 2023:810.

Förslag till lag om ändring i lagen (2024:000) om ändring i lagen (1994:1776) om skatt på energi

Härigenom föreskrivs att 6 a kap. 2 a § lagen (1994:1776) ska ha följande lydelse.

Lydelse enligt lagförslag 1.1	*Föreslagen lydelse*
6 a kap.	
2 a §	
För drift av skepp och båtar utan medgivande enligt 2 kap. 9 § samt andra motordrivna fordon än personbilar, lastbilar och bussar medges befrielse från koldioxidskatt med *2 461* kronor per kubikmeter bränsle som avses i 2 kap. 1 § första stycket 3 b, om det förbrukas i yrkesmässig	För drift av skepp och båtar utan medgivande enligt 2 kap. 9 § samt andra motordrivna fordon än personbilar, lastbilar och bussar medges befrielse från koldioxidskatt med *2 574* kronor per kubikmeter bränsle som avses i 2 kap. 1 § första stycket 3 b, om det förbrukas i yrkesmässig

1. jordbruks- eller skogsbruksverksamhet, eller
2. vattenbruksverksamhet

För sådan förbrukning som avses i första stycket ska även befrielse från energiskatt medges med 1 615 kronor per kubikmeter.

När det gäller skepp och båtar för vilka fiskelicens som inte är begränsad till fiske enbart i enskilt vatten meddelats enligt fiskelagen (1993:787) medges skattebefrielse enligt första stycket också för bränsle som avses i 2 kap. 1 § första stycket 3 a.

Befrielse från skatt enligt denna paragraf får dock högst uppgå till de skattebelopp som gäller vid skattskyldighetens inträde för det förbrukade bränslet.

---

1. Denna lag träder i kraft den 1 april 2025.
2. Äldre bestämmelser gäller fortfarande för förhållanden som hänför sig till tiden före ikraftträdandet.

Förslag till lag om ändring i lagen (2023:812) om ändring i lagen (2023:362) om ändring i lagen (1994:1776) om skatt på energi

Härigenom föreskrivs att punkt 1 i ikraftträdande- och övergångsbestämmelserna till lagen (2023:362) om ändring i lagen (1994:1776) om skatt på energi ska ha följande lydelse.

Lydelse enligt SFS 2023:812	*Föreslagen lydelse*
1. Denna lag träder i kraft den 1 januari *2025*.	1. Denna lag träder i kraft den 1 januari *2026*.

3 Förteckning över remissinstanserna

Efter remiss har yttrande över promemorian Sänkt skatt på jordbruksdiesel under 2025 kommit in från Drivkraft Sverige, Ekonomistyrningsverket, Energimarknadsinspektionen, Förvaltningsrätten i Falun, Kommerskollegium, Konjunkturinstitutet, Konkurrensverket, Lantbrukarnas riksförbund, Maskinentreprenörerna, Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser, Naturskyddsföreningen, Naturvårdsverket, Norra skog, Regelrådet, Skattebetalarnas förening, Skatteverket, Skogsentreprenörerna, Skogsindustrierna, Skogsstyrelsen, Statens energimyndighet, Statens jordbruksverk, Statskontoret, Svenskt Näringsliv och Sveriges Åkeriföretag.

Därutöver har yttranden inkommit från 2030-sekretariatet, Småföretagarnas riksförbund, Svenska bioenergiföreningen, Sveriges Jordägareförbund och Sveriges Spannmålsodlarförening.

Följande remissinstanser har inte svarat eller angett att de avstår från att lämna synpunkter: Energiföretagen Sverige, Energigas Sverige, Företagarna, Lantmännen, Mellanskog, Sveriges Kommuner och Regioner och Södra Skogsägarna.

Bilaga 13

Sänkt flygskatt

Innehållsförteckning

1 Sammanfattning av promemorian Sänkt flygskatt 2

2 Promemorians lagförslag 3

3 Förteckning över remissinstanserna 4

Bilaga till avsnitt 12.18

1 Sammanfattning av promemorian Sänkt flygskatt

I promemorian föreslås att flygskatten sänks till 39 kronor per passagerare som reser till en slutdestination i ett land som anges i bilaga 1 till lagen (2017:1200) om skatt på flygresor, 162 kronor per passagerare som reser till en slutdestination i ett land som anges i bilaga 2 till samma lag och 259 kronor per passagerare som reser till en annan slutdestination. Förslaget innebär en halvering av de skattebelopp som skulle ha gällt för 2025, beräknade utifrån en prognos över den allmänna prisutvecklingen.

Ändringarna föreslås träda i kraft den 1 januari 2025.

2 Promemorians lagförslag

Förslag till lag om ändring i lagen (2017:1200) om skatt på flygresor

Härigenom föreskrivs att 7 § lagen (2017:1200) om skatt på flygresor ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
7 §	
Skatten ska betalas med	
– *60* kronor per passagerare som reser till en slutdestination i ett land som anges i bilaga 1 till denna lag,	– *39* kronor per passagerare som reser till en slutdestination i ett land som anges i bilaga 1 till denna lag,
– *250* kronor per passagerare som reser till en slutdestination i ett land som anges i bilaga 2 till denna lag, och	– *162* kronor per passagerare som reser till en slutdestination i ett land som anges i bilaga 2 till denna lag, och
– *400* kronor per passagerare som reser till en annan slutdestination.	– *259* kronor per passagerare som reser till en annan slutdestination.
Med slutdestination avses den destination som framgår av resedokumentationen.	

---

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2025.

2. Äldre bestämmelser gäller fortfarande för förhållanden som hänför sig till tiden före ikraftträdandet.

3 Förteckning över remissinstanserna

Efter remiss har yttranden över promemorian Sänkt flygskatt kommit in från Braathens Regional Airlines (BRA) AB, Chalmers tekniska högskola, Ekonomistyrningsverket, Företagarna, Förvaltningsrätten i Falun, International Air Transport Association (IATA), Institutet för Miljömedicin (IMM), Kammarrätten i Sundsvall, Kommerskollegium, Konjunkturinstitutet, Konkurrensverket, Konsumentverket, Luftfartsverket, Naturskyddsföreningen, Naturvårdsverket, Norwegian, Regelrådet, Ryanair, Scandinavian Airlines (SAS), Skatteverket, Statens energimyndighet, Svenska Regionala Flygplatser, Svenskt Näringsliv, Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut (SMHI), Swedavia AB, Tillväxtverket, Trafikanalys, Trafikverket, Transportföretagen Flyg, Transportstyrelsen, Visita och Världsnaturfonden (WWF).

Därutöver har yttranden kommit in från 2030-sekretariatet, Finnair, Föreningen klimatgranskaren, Norrbottens handelskammare, Oxfam Sverige, Region Norrbotten, SFSA Holding AB, Skattebetalarnas förening och Sunclass Airlines.

Följande remissinstanser har inte svarat eller har angett att de avstår från att lämna några synpunkter: Business Sweden, Connect Sweden och Föreningen Svenskt Flyg.

Bilaga 14

Ändrad malus för husbilar och vissa alternativbränslefordon

Innehållsförteckning

1 Sammanfattning av promemorian Ändrad malus för husbilar och vissa alternativbränslefordon ... 2

2 Förteckning över remissinstanserna ... 3

3 Lagrådets yttrande ... 4

Bilaga till avsnitt 12.19

1 Sammanfattning av promemorian Ändrad malus för husbilar och vissa alternativbränslefordon

I promemorian föreslås att malus för husbilar tas bort och att nya fordon som är utrustade med teknik för drift med en bränsleblandning som till övervägande del består av alkohol ska omfattas av malus.

Ändringarna föreslås träda i kraft den 1 februari 2025.

2 Förteckning över remissinstanserna

Efter remiss har yttranden över promemorian Ändrad malus för husbilar och vissa alternativbränslefordon kommit in från 2030-sekretariatet, Drivkraft Sverige, Energigas Sverige, Fordonsbesiktningsbranschen, Företagarna, Gröna Mobilister, Husvagns- och Husbilsbranschens Riksförbund, Kommerskollegium, Konjunkturinstitutet, Konsumentverket, Mobility Sweden, Motorbranschens Riksförbund (MRF), Naturvårdsverket, Riksförbundet M Sverige, SCR Svensk Camping, Skatteverket, Småföretagarnas Riksförbund, Statens väg- och transportforskningsinstitut (VTI), Svenskt Näringsliv, Sveriges Åkeriföretag, Trafikanalys, Trafikverket, Transportföretagen, Transportstyrelsen och Visita.

Därutöver har yttranden kommit in från BioDriv Öst, First Camp Sverige AB och Svenska Fordonsbranschen.

Följande remissinstanser har inte svarat eller har angett att de avstår från att lämna några synpunkter: Föreningen Elbil Sverige, IVL Svenska Miljöinstitutet, Naturskyddsföreningen, Svenska Bioenergiföreningen (SVEBIO), Svenska Turistföreningen (STF), Svensk Turism, Sveriges Kommuner och Regioner samt Vätgas Sverige.

3 Lagrådets yttrande

Utdrag ur protokoll vid sammanträde 2024-08-23

Närvarande: F.d. justitierådet Mari Andersson samt justitieråden Kristina Svahn Starrsjö och Eric M. Runesson

Ändrad malus för husbilar och vissa alternativbränslefordon

Enligt en lagrådsremiss den 20 juni 2024 har regeringen (Finansdepartementet) beslutat inhämta Lagrådets yttrande

över förslag till lag om ändring i vägtrafikskattelagen (2006:227).

Förslaget har inför Lagrådet föredragits av kanslirådet Viktor Berg.

Förslaget föranleder följande yttrande.

Enligt 8 kap. 22 § regeringsformen ska Lagrådets granskning avse hur ett förslag förhåller sig till grundlagarna och rättsordningen i övrigt.

En allmän anmärkning är att förslaget svårligen kan förenas med klimatlagen (2017:720). Enligt 2 § 3 klimatlagen ska regeringens klimatarbete vara inriktat på att minska utsläppen av koldioxid och andra växthusgaser. Regeringen bedömer att ett borttagande av malus för husbilar minskar incitamenten för köpare av husbilar att välja ett fordon med låga koldioxidutsläpp, men att det endast leder till marginella ökningar av utsläpp av växthusgaser. Förslaget saknar en förklaring om hur det förhåller sig till klimatlagen. Detta måste betecknas som en brist och bör hanteras i den fortsatta beredningen.

Lagrådet lämnar förslaget i övrigt utan erinran.

Bilaga 15

Vissa förändringar på F-skattens område

Innehållsförteckning

1 Sammanfattning av delbetänkandet F-skattesystemet – några särskilt utpekade frågor (SOU 2018:49) 2

2 Förteckning över remissinstanserna beträffande delbetänkandet F-skattesystemet – några särskilt utpekade frågor (SOU 2018:49) 3

3 Sammanfattning av slutbetänkandet F-skattesystemet – en översyn (SOU 2019:31) 4

4 Betänkandets lagförslag 7

5 Förteckning över remissinstanserna beträffande slutbetänkandet F-skattesystemet – en översyn (SOU 2019:31) 12

6 Lagrådsremissens lagförslag 13

7 Lagrådets yttrande 19

Bilaga till avsnitt 12.22

1 Sammanfattning av delbetänkandet F-skattesystemet – några särskilt utpekade frågor (SOU 2018:49)

I delbetänkandet F-skattesystemet – några särskilt utpekade frågor (SOU 2018:49) redovisar utredningen en analys av om och i vilken utsträckning F-skattesystemet uppfattas leda till att personer som egentligen är anställda har anlitats som näringsidkare, s.k. falska egenföretagare. Enligt utredningen förekommer falska egenföretagare i vissa branscher, men omfattningen är oviss. Utformningen av F-skattesystemet uppfattas kunna leda till företeelsen falskt egenföretagande. Enligt utredningen finns det även en risk att falskt egenföretagande leder till skattefusk och skatteundandragande.

Utredningen gjorde bedömningen, utifrån analys av falska egenföretagare och med hänsyn till risken att företeelsen falskt egenföretagande leder till skattefusk och skatteundandraganden, att det finns ett behov av åtgärder i syfte att motverka denna risk. Utredningen lämnade inte några förslag i delbetänkandet men konstaterade utifrån sin analys att det finns skäl att överväga ändringar i bestämmelserna om F-skatt i 9 kap. skatteförfarandelagen (2011:1244).

2 Förteckning över remissinstanserna beträffande delbetänkandet F-skattesystemet – några särskilt utpekade frågor (SOU 2018:49)

Efter remiss har yttranden kommit in från Akademikerförbundet SSR, Almega, Arbetsdomstolen, Arbetsförmedlingen, Arbetsmiljöverket, Brottsförebyggande rådet, Coompanion, Egenanställningsföretagens branschorganisation, Ekobrottsmyndigheten, Företagarförbundet fria företagare, Företagarna, Försäkringskassan, Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringen, Inspektionen för socialförsäkringen, Journalistförbundet, Konstnärliga och litterära yrkesutövares samarbetsnämnd, Konstnärsnämnden, Kronofogdemyndigheten, Landsorganisationen i Sverige, Lantbrukarnas riksförbund, Musikarrangörer i samverkan, Näringslivets regelnämnd, Näringslivets skattedelegation, Pensionsmyndigheten, Skatteverket, Småföretagarnas arbetslöshetskassa (SMÅA), Småföretagarnas riksförbund, Stockholms universitet, juridiska fakultetsnämnden, Svensk scenkonst, Svenska musikerförbundet, Svenska transportarbetareförbundet, Svenskt näringsliv, Sveriges akademikers centralorganisation, Sveriges a-kassor, Sveriges byggindustrier, Sveriges ingenjörer, Sveriges kommuner och landsting (numera Sveriges Kommuner och Regioner), Sveriges läkarförbund, Teaterförbundet för scen och film, Tillväxtverket, Tjänstemännens centralorganisation, Transportstyrelsen, Unionen och Åklagarmyndigheten.

Följande remissinstanser har inte svarat eller angett att de avstår från att lämna några synpunkter: Almi AB, Arbetsgivarverket, Bolagsverket, Domstolsverket, Entreprenörskapsforum, FAR, Förvaltningsrätten i Linköping, Institutet för Näringslivsforskning IFN, Institutet för skatter och rättssäkerhet, Kammarrätten i Stockholm, Kommerskollegium, Konjunkturinstitutet, Konkurrensverket, Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser (Tillväxtanalys), Polismyndigheten, Regelrådet, Rättvis skatteprocess, Srf konsulternas förbund, Svensk handel, Svenska byggnadsarbetareförbundet, Sveriges advokatsamfund, Sveriges åkeriföretag och VISITA.

3 Sammanfattning av slutbetänkandet F-skattesystemet – en översyn (SOU 2019:31)

Inledning

Utredningen har i sitt slutbetänkande analyserat om utformningen av bestämmelserna om godkännande för F-skatt i 9 kap. skatteförfarandelagen (2011:1244), möjliggör att F-skattesystemet kan missbrukas för att undgå skatter eller avgifter, om det finns behov av åtgärder för att underlätta och förbättra Skatteverkets uppföljning av företag som är godkända för F-skatt, t.ex. F-skatt på prov eller tidsbegränsade godkännanden för F-skatt och om det finns behov av att införa en möjlighet att vägra eller återkalla ett godkännande för F-skatt vid kriminalitet eller överträdelse av konkurrensbestämmelser som inte lett till näringsförbud. Utredningen har också analyserat om och på vilket sätt utformningen av F-skattesystemet inverkar på villkoren för att starta, driva och utveckla företag samt om det förekommer ett missbruk av F-skattesystemet för att kringgå bestämmelserna om skyddsregler för arbetstagare och i vilken utsträckning systemet uppfattas kunna ge sådan effekter.

Utredningens bedömningar

Det finns enligt utredningen inte något behov att ändra den nuvarande utformningen av näringsbegreppet eller dess koppling till F-skattesystemet. Det finns inte heller skäl att införa en möjlighet att vägra eller återkalla ett godkännande för F-skatt vid överträdelse av konkurrensbestämmelser som inte har lett till näringsförbud.

Några skäl att ändra den nuvarande utformningen av näringsbegreppet i 13 kap. 1 § inkomstskattelagen på grund av arbetsrättsliga överväganden anses inte föreligga, då ett godkännande för F-skatt är en omständighet som beaktas vid en arbetsrättslig prövning men ska inte ensamt ges någon avgörande betydelse. För att motverka att personer som inte uppfyller näringskriterierna är godkända för F-skatt bör emellertid Skatteverkets möjligheter till uppföljning av dem som är godkända underlättas och förbättras.

I syfte att säkerställa att endast den som bedriver eller har för avsikt att bedriva näringsverksamhet är godkänd för F-skatt behöver Skatteverket bättre rättsliga förutsättningar för att effektivt kunna följa upp dem som är godkända för F-skatt. F-skattesystemet kan missbrukas för skattefusk och skatteundandragande av oseriösa personer. I syfte att förebygga att F-skattesystemet missbrukas bör Skatteverkets möjligheter att vägra och återkalla ett godkännande för F-skatt utvidgas.

Utredningens förslag

Ett enklare och mer överskådligt regelverk

Förutsättningarna för att vara godkänd delas upp i två olika paragrafer. En där det framgår vilka omständigheter som utgör hinder för att bli godkänd och en av vilken det framgår på vilka grunder Skatteverket kan återkalla ett godkännande. Utredningen anser att detta ökar tydligheten och förutsebarheten för såväl den som ansöker som den som redan är godkänd. Genom detta kommer också utflöde och inflöde till F-skattesystemet att regleras separat, vilket är bättre anpassat till systemets uppbyggnad och gör det möjligt för Skatteverket att utforma sina kontroller på ett effektivare sätt. Utredningen förslår ändrade rubriker och i vissa avseenden annan ordningsföljd på

paragraferna. Samtliga dessa förslag syftar till att skapa ett tydligare och mer lättillgängligt system.

Ett godkännande får tidsbegränsas i vissa fall

En ny bestämmelse införs som innebär att ett godkännande för F-skatt kan tidsbegränsas. Giltighetstiden av beslut ska begränsas om den sökande begär det, eller ännu inte bedriver men har för avsikt att bedriva näringsverksamhet.

Uppgiftsskyldighet och möjlighet att förelägga den som är godkänd

En ny paragraf införs i 9 kap. skatteförfarandelagen som innebär att den som är godkänd för F-skatt ska, om Skatteverket begär det, tillhandahålla de handlingar och lämna de upplysningar som behövs för att kontrollera om förutsättningarna för att vara godkänd för F-skatt föreligger.

En utvidgad prövning i vissa fall

Bestämmelsen om vem som ska prövas när sökanden är ett fåmansföretag utvidgas. Prövningen ska omfatta företagsledare och annan fysisk person som har det bestämmande inflytandet över företaget. Prövningen ska också omfatta andra fåmansföretag som personen är eller under de senaste två åren har varit företagsledare i eller haft ett bestämmande inflytande över.

Bestämmelsen om vem som ska prövas när en sökande är en fysisk person som under de senaste två åren har varit företagsledare i ett fåmansföretag utvidgas. Prövningen ska utöver fåmansföretag som den som söker är eller har varit företagsledare i även omfatta fåmansföretag som denne haft ett bestämmande inflytande över.

Den som genom innehav av aktier, andra andelar eller medlemskap kontrollerar mer än 50 procent av det totala antalet röster i fåmansföretaget ska anses ha ett bestämmande inflytande.

Den som inte följt föreläggande att fullgöra uppgiftsskyldighet

En ny grund för återkallelse införs när den som är godkänd för F-skatt inte följt ett föreläggande att tillhandahålla de handlingar och lämna de upplysningar som behövs för att kontrollera att förutsättningar för att vara godkänd föreligger.

Den som inte redovisar eller inte betalar sina skatter och avgifter

Bestämmelsen om när hinder vid ansökan föreligger utvidgas så att endast om det föreligger särskilda skäl får den som inte har betalat skatter eller avgifter som lämnats för indrivning enligt skatteförfarandelagen eller motsvarande utländska skatter eller avgifter vid den tidpunkt då prövningen görs, godkännas för F-skatt.

Formuleringen i bestämmelsen om när det föreligger grund att återkalla ett godkännande för F-skatt ändras så att den omfattar den som inte har betalat skatter eller avgifter enligt denna lag eller inte betalat motsvarande utländska skatter eller avgifter, till ett belopp som sammanlagt uppgår till ett halvt prisbasbelopp eller mer vid den tidpunkt då prövningen av F-skatt görs.

Den som inte betalat tillbaka felaktigt utbetalt belopp i samband med rut- och rotarbeten

Ett nytt hinder för godkännande och en ny grund för återkallelse införs för den som inte betalat tillbaka felaktigt utbetalt belopp vid återkrav som beslutats enligt lagen (2009:194) om förfarandet vid skattereduktion för hushållsarbete.

Den som missbrukat sitt godkännande

Bestämmelsen om när återkallelse ska ske på grund av missbruk förtydligas. Av bestämmelsen ska framgå att grund för återkallelse föreligger när missbruket inte är obetydligt och har gett upphov till fara för att skatter eller avgifter undanhålls.

4 Betänkandets lagförslag

Förslag till lag om ändring i skatteförfarandelagen (2011:1244)

Härigenom föreskrivs i fråga om skatteförfarandelagen (2011:1244)

dels att 9 kap. 2 § ska upphöra att gälla,

dels att rubrikerna närmast före 9 kap. 3 och 4 §§ ska utgå,

dels att nuvarande 9 kap. 3 § ska betecknas 9 kap. 2 §,

dels att 9 kap. 1 och 4 §§, 10 kap. 11 § och rubriken närmast före 9 kap. 1 § ska ha följande lydelse,

dels att det ska införas fyra nya paragrafer, 9 kap. 3, 5–7 §§, och närmast före 9 kap. 3, 5 och 7 §§ nya rubriker av följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
	9 kap.
Förutsättningarna för godkännande	*Beslut om* godkännande
	1 §
Skatteverket ska efter ansökan godkänna den som uppger sig bedriva eller ha för avsikt att bedriva näringsverksamhet i Sverige för F-skatt.	Skatteverket ska efter ansökan godkänna den som uppger sig bedriva eller ha för avsikt att bedriva näringsverksamhet i Sverige för F-skatt. *Ett godkännande gäller tills vidare.*
Första stycket gäller dock inte om	*Giltighetstiden av beslut enligt första stycket ska dock begränsas om den sökande*
1. det finns skälig anledning att anta att näringsverksamhet varken bedrivs eller kommer att bedrivas,	*1. begär det, eller*
2. ansökan bara grundar sig på en delägares intäkter från ett svenskt handelsbolag, eller	*2. ännu inte bedriver men har för avsikt att bedriva närings-verksamhet.*
3. den sökande eller någon som ska prövas enligt 2 §	*Om en sökande begär ett godkännande för en begränsad tid ska giltigheten upphöra senast vid den tidpunkt sökanden har angett.*
a. inom de senaste två åren har brutit mot villkor som har meddelats enligt 3 § eller på annat sätt missbrukat ett godkännande för F-skatt och missbruket inte är obetydligt,	*För en sökande som ännu inte bedriver, men har för avsikt att bedriva näringsverksamhet i Sverige ska giltigheten upphöra senast vid beslut om slutlig skatt det andra året efter det beskattningsår under vilket godkännandet har medgetts. Om det vid tidpunkten för giltighetens upphörande framgår att näringsverksamhet bedrivs ska godkännandet i stället förlängas utan ny ansökan.*
b. inte har redovisat eller betalat skatter eller avgifter enligt denna lag eller motsvarande utländska skatter eller avgifter i en utsträckning som inte är obetydlig,	
c. inte har följt ett föreläggande att lämna inkomstdeklaration eller sådana särskilda uppgifter som avses i 33 kap. 6 §, eller har lämnat eller godkänt så bristfälliga uppgifter att de uppenbarligen inte kan läggas till grund för beskattning,	
d. har näringsförbud, eller	
e. är försatt i konkurs.	
Om det finns särskilda skäl, får beslut om godkännande för F-skatt fattas trots vad som föreskrivs i andra stycket 3.	

Hinder för godkännande

3 §

Skatteverket får besluta att ett godkännande för F-skatt för en fysisk person ska förenas med villkoret att det bara får åberopas i hans eller hennes näringsverksamhet.

Skatteverket får besluta att ett godkännande för F-skatt som inte har förenats med ett villkor enligt första stycket ska bytas ut mot ett godkännande med ett sådant villkor.

En ansökan ska inte godkännas om det finns skälig anledning att anta att näringsverksamhet varken bedrivs eller kommer att bedrivas. En ansökan som bara grundar sig på en delägares intäkter från ett svenskt handelsbolag ska inte godkännas.

En ansökan ska inte heller godkännas om den sökande eller någon som ska prövas enligt 4 §

1. har näringsförbud,

2. är försatt i konkurs,

3. inte har redovisat skatter eller avgifter enligt denna lag i en utsträckning som inte är obetydlig,

4. inte har följt ett föreläggande om att lämna inkomstdeklaration eller sådana särskilda uppgifter som avses i 33 kap. 6 §,

5. inte har betalat skatter eller avgifter som lämnats för indrivning enligt denna lag eller inte har betalat motsvarande utländska skatter eller avgifter,

6. inte har följt ett beslut om återbetalning som har beslutats enligt 14 § lagen (2009:194) om förfarandet vid skattereduktion för hushållsarbete,

7. har fått ett godkännande återkallat enligt 5 § första stycket 3–8 så länge grunden för återkallelsen finns kvar, eller

8. har fått ett godkännande återkallat enligt 5 § första stycket 9, förrän två år efter det senaste missbrukstillfället.

Om det finns särskilda skäl, får beslut om godkännande för F-skatt fattas trots vad som föreskrivs i andra stycket.

4 §

Skatteverket ska återkalla ett godkännande för F-skatt om innehavaren begär det, eller förutsättningarna för godkännande för F-skatt inte är uppfyllda enligt 1 § andra stycket.

Om det finns särskilda skäl, får Skatteverket avstå från återkallelse enligt första stycket 2.

Om den sökande är ett fåmansföretag ska prövningen enligt 3 § andra stycket även avse företagsledare och annan fysisk person som har bestämmande inflytande över företaget. Även andra fåmansföretag som han eller hon är eller under de senaste två åren har varit företagsledare i eller haft bestämmande inflytande över ska prövas.

Om den sökande är en fysisk person, som är eller under de senaste två åren har varit företagsledare i eller haft bestämmande inflytande över ett fåmansföretag, ska prövningen enligt 3 § andra stycket även avse det företaget.

Hinder föreligger endast vid sådana missförhållanden som kan hänföras till företagsledaren eller den med bestämmande inflytande.

Den som genom innehav av aktier, andra andelar eller medlemskap kontrollerar mer än 50 procent av det totala antalet röster i fåmansföretaget ska anses ha ett bestämmande inflytande.

Det som sägs i första–fjärde styckena om fåmansföretag gäller även fåmanshandelsbolag.

Grunder för att återkalla godkännande för F-skatt

5 §

Skatteverket ska återkalla ett godkännande för F-skatt om den som är godkänd

1. begär det,

2. inte kan antas bedriva näringsverksamhet i Sverige,

3. har meddelats näringsförbud,

4. har försatts i konkurs,

5. inte har redovisat skatter eller avgifter enligt denna lag i en utsträckning som inte är obetydlig,

6. inte har följt ett föreläggande om att lämna inkomstdeklaration eller sådana särskilda uppgifter som avses i 33 kap. 6 §, eller inte har följt ett föreläggande som sänts ut om att fullgöra sin uppgiftsskyldighet enligt 7 §,

7. inte har betalat skatter eller avgifter enligt denna lag eller motsvarande utländska skatter eller avgifter, till ett belopp som sammanlagt uppgår till ett halvt prisbasbelopp,

8. inte har följt ett beslut om återbetalning som har beslutats enligt 14 § lagen (2009:194) om förfarandet vid skattereduktion för hushållsarbete,

9. inom de senaste två åren har brutit mot villkor som har meddelats enligt 2 § eller på annat sätt har missbrukat ett godkännande och därigenom gett upphov till fara för att skatter eller avgifter undandras och missbruket inte är obetydligt.

Om det finns särskilda skäl, får Skatteverket avstå från återkallelse enligt första stycket 3–9.

6 §

Om den som är godkänd är ett fåmansföretag ska prövningen enligt 5 § första stycket 3–9 även avse företagsledare och annan fysisk person som har bestämmande inflytande över företaget. Även andra fåmansföretag som han eller hon är eller under de senaste två åren har varit företagsledare i eller haft bestämmande inflytande över ska prövas.

Om den som är godkänd är en fysisk person, som är eller under de senaste två åren har varit företagsledare i eller haft bestämmande inflytande

över ett fåmansföretag, ska prövningen enligt 5 § första stycket 3–9 även avse det företaget.

Grund för återkallelse föreligger endast vid sådana missförhållanden som kan hänföras till företagsledaren eller den med ett bestämmande inflytande.

Den som genom innehav av aktier, andra andelar eller medlemskap kontrollerar mer än 50 procent av det totala antalet röster i fåmansföretaget ska anses ha bestämmande inflytande.

Det som sägs i första–fjärde styckena om fåmansföretag gäller även fåmanshandelsbolag.

Uppgiftsskyldighet och föreläggande

7 §

Om Skatteverket begär det, ska den som är godkänd tillhandahålla de handlingar och lämna de upplysningar som behövs för att kontrollera om förutsättningarna för att vara godkänd föreligger.

Skatteverket får förelägga den som inte fullgör sina skyldigheter enligt första stycket att fullgöra dem.

10 kap.

11 §

Skatteavdrag ska inte göras om den som tar emot ersättning för arbete är godkänd för F-skatt antingen när ersättningen bestäms eller när den betalas ut.

Om mottagaren är godkänd för F-skatt med villkor enligt 9 kap. *3* §, gäller första stycket bara om godkännandet åberopas skriftligen.

Om mottagaren är godkänd för F-skatt med villkor enligt 9 kap. *2* §, gäller första stycket bara om godkännandet åberopas skriftligen.

---

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2021.

2. För ansökningar som lämnats före ikraftträdandet gäller 9 kap. 1–3 §§ i den äldre lydelsen.

3. Bestämmelsen i 9 kap. 5 § 8 gäller inte för återkrav som har beslutats före ikraftträdandet.

4. Bestämmelsen i 9 kap. 6 § tillämpas inte på missförhållanden som uppkommit före i ikraftträdandet.

Förslag till lag om ändring i socialavgiftslagen (2000:980)

Härigenom föreskrivs i fråga om socialavgiftslagen (2000:980) att 2 kap. 5 § ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
2 kap.	
5 §[1]	
Arbetsgivaravgifter ska inte betalas om den som tar emot ersättning för arbete är godkänd för F-skatt antingen när ersättningen bestäms eller när den betalas ut. En uppgift om godkännande för F-skatt från mottagaren får godtas om den lämnas i en handling som upprättas i samband med uppdraget och som innehåller nödvändiga identifikationsuppgifter för utbetalaren och mottagaren. Om utbetalaren känner till att en uppgift om godkännande för F-skatt är oriktig, får den inte godtas.	
Om mottagaren är godkänd för F-skatt med villkor enligt 9 kap. *3* § skatteförfarandelagen (2011:1244), gäller första stycket första meningen bara om godkännandet åberopas skriftligen.	Om mottagaren är godkänd för F-skatt med villkor enligt 9 kap. *2* § skatteförfarandelagen (2011:1244), gäller första stycket första meningen bara om godkännandet åberopas skriftligen.
Första och andra styckena gäller inte ersättning från semesterkassa.	

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2021.

[1] Senaste lydelse 2011:1257.

5 Förteckning över remissinstanserna beträffande slutbetänkandet F-skattesystemet – en översyn (SOU 2019:31)

Efter remiss har yttranden kommit in från Akademikerförbundet SSR, Almega, Arbetsdomstolen, Arbetsförmedlingen, Arbetsgivarverket, Arbetsmiljöverket, Bolagsverket, Brottsförebyggande rådet, Coompanion, Domstolsverket, Ekobrottsmyndigheten, FAR, Företagarförbundet fria företagare, Företagarna, Försäkringskassan, Förvaltningsrätten i Linköping, Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringen, Inspektionen för socialförsäkringen, Journalistförbundet, Kammarrätten i Stockholm, Kommerskollegium, Konjunkturinstitutet, Konkurrensverket, Konstnärliga och litterära yrkesutövares samarbetsnämnd, Konstnärsnämnden, Kronofogdemyndigheten, Landsorganisationen i Sverige, Lantbrukarnas riksförbund, Näringslivets regelnämnd, Näringslivets skattedelegation, Polismyndigheten, Pensionsmyndigheten, Regelrådet, Rättvis skatteprocess, Skatteverket, Småföretagarnas arbetslöshetskassa (SMÅA), Småföretagarnas riksförbund, Srf konsulternas förbund, Stockholms universitet, juridiska fakultetsnämnden, Svensk handel, Svensk scenkonst, Svenska musikerförbundet, Svenskt näringsliv, Sveriges akademikers centralorganisation, Sveriges advokatsamfund, Sveriges a-kassor, Sveriges byggindustrier, Sveriges ingenjörer, Sveriges kommuner och landsting (numera Sveriges Kommuner och Regioner), Sveriges läkarförbund, Teaterförbundet för scen och film, Tillväxtverket, Tjänstemännens centralorganisation, Transportstyrelsen, VISITA och Åklagarmyndigheten.

Följande remissinstanser har avstått från att yttra sig över betänkandet: Almi AB och Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser (Tillväxtanalys).

Följande remissinstanser har inte kommit in med något yttrande: Egenanställningsföretagens branschorganisation, Entreprenörskapsforum, Institutet för Näringslivsforskning IFN, Institutet för skatter och rättssäkerhet, Musikarrangörer i samverkan, Svenska byggnadsarbetareförbundet, Svenska transportarbetareförbundet, Sveriges åkeriföretag och Unionen.

Därutöver har yttrande kommit in från DIK.

6 Lagrådsremissens lagförslag

Förslag till lag om ändring i skatteförfarandelagen (2011:1244)

Härigenom föreskrivs i fråga om skatteförfarandelagen (2011:1244)

dels att 9 kap. 2 § ska upphöra att gälla,

dels att rubrikerna närmast före 9 kap. 3 och 4 §§ ska utgå,

dels att nuvarande 9 kap. 3 § ska betecknas som 9 kap. 2 §,

dels att 9 kap. 1 och 4 §§, 10 kap. 11 § och rubrikerna närmast före 9 kap. 1 och 4 §§ ska ha följande lydelse,

dels att det ska införas fem nya paragrafer, 9 kap. 3 och 5–8 §§ och närmast före 9 kap. 3, 5 och 8 §§ nya rubriker av följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
	9 kap.
***Förutsättningarna för* godkännande**	***Beslut om* godkännande**
	1 §
Skatteverket ska efter ansökan godkänna den som uppger sig bedriva eller ha för avsikt att bedriva näringsverksamhet i Sverige för F-skatt.	Skatteverket ska efter ansökan godkänna den som uppger sig bedriva eller ha för avsikt att bedriva näringsverksamhet i Sverige för F-skatt, *om det inte finns hinder enligt 3 §.*
Första stycket gäller dock inte om	*Ett beslut om godkännande enligt första stycket gäller tills vidare. Giltighetstiden ska dock begränsas om den sökande begär det och upphöra senast vid den tidpunkt som angetts av den sökande.*
1. det finns skälig anledning att anta att näringsverksamhet varken bedrivs eller kommer att bedrivas,	
2. ansökan bara grundar sig på en delägares intäkter från ett svenskt handelsbolag, eller	
3. den sökande eller någon som ska prövas enligt 2 §	
a) inom de senaste två åren har brutit mot villkor som har meddelats enligt 3 § eller på annat sätt missbrukat ett godkännande för F-skatt och missbruket inte är obetydligt,	
b) inte har redovisat eller betalat skatter eller avgifter enligt denna lag eller motsvarande utländska skatter eller avgifter i en utsträckning som inte är obetydlig,	
c) inte har följt ett föreläggande att lämna inkomstdeklaration eller sådana särskilda uppgifter som avses i 33 kap. 6 §, eller har lämnat eller godkänt så bristfälliga uppgifter att de uppenbarligen inte kan läggas till grund för beskattning,	
d) har näringsförbud, eller	
e) är försatt i konkurs.	
Om det finns särskilda skäl, får beslut om godkännande för F-skatt fattas trots vad som föreskrivs i andra stycket 3.	

	Hinder för godkännande
	3 §
Skatteverket får besluta att ett godkännande för F-skatt för en fysisk person ska förenas med villkoret att det bara får åberopas i hans eller hennes näringsverksamhet.	*En ansökan om F-skatt ska inte godkännas om det finns skälig anledning att anta att näringsverksamhet varken bedrivs eller kommer att bedrivas. En ansökan som bara grundar sig på en delägares intäkter från ett svenskt handelsbolag ska inte godkännas.*
Skatteverket får besluta att ett godkännande för F-skatt som inte har förenats med ett villkor enligt första stycket ska bytas ut mot ett godkännande med ett sådant villkor.	*En ansökan ska inte heller godkännas om den sökande eller någon som ska prövas enligt 5–7 §§* *1. har näringsförbud,* *2. är försatt i konkurs,* *3. har låtit bli att redovisa skatter eller avgifter enligt denna lag i en utsträckning som inte är obetydlig,* *4. inte har följt ett föreläggande om att lämna inkomstdeklaration eller sådana särskilda uppgifter som avses i 33 kap. 6 §,* *5. har låtit bli att betala skatter eller avgifter som lämnats för indrivning enligt denna lag eller inte har betalat motsvarande utländska skatter eller avgifter,* *6. inte har följt ett beslut om återbetalning enligt 14 § lagen (2009:194) om förfarandet vid skattereduktion för hushållsarbete,* *7. har fått ett godkännande återkallat enligt 4 § första stycket 3–8 så länge grunden för återkallelsen finns kvar, eller* *8. har fått ett godkännande återkallat enligt 4 § första stycket 9, inom två år efter det senaste missbrukstillfället.* *Om det finns särskilda skäl, får beslut om godkännande för F-skatt fattas trots vad som föreskrivs i andra stycket.*
Återkallelse av godkännande för F-skatt	***Grunder för att återkalla godkännande för F-skatt***
	4 §
Skatteverket ska återkalla ett godkännande för F-skatt om *innehavaren begär det, eller förutsättningarna för godkännande för F-skatt inte är uppfyllda enligt 1 § andra stycket.*	Skatteverket ska återkalla ett godkännande för F-skatt om *den som är godkänd* *1. begär det,* *2. inte kan antas bedriva näringsverksamhet i Sverige,* *3. har meddelats näringsförbud,* *4. har försatts i konkurs,* *5. har låtit bli att redovisa skatter eller avgifter enligt denna lag i en utsträckning som inte är obetydlig,* *6. inte har följt ett föreläggande om* *a) att lämna inkomstdeklaration eller sådana särskilda uppgifter som avses i 33 kap. 6 §, eller,*

b) att fullgöra sin uppgiftsskyldighet enligt 8 §,

7. har låtit bli att betala skatter eller avgifter enligt denna lag eller motsvarande utländska skatter eller avgifter, till ett belopp som sammanlagt uppgår till ett halvt prisbasbelopp,

8. inte har följt ett beslut om återbetalning enligt 14 § lagen (2009:194) om förfarandet vid skattereduktion för hushållsarbete, eller

9. inom de senaste två åren har brutit mot villkor som har meddelats enligt 2 § eller på annat sätt har missbrukat ett godkännande och därigenom gett upphov till fara för att skatter eller avgifter undandras och missbruket inte är obetydligt.

Om det finns särskilda skäl, får Skatteverket avstå från återkallelse enligt första stycket *2*.

Om det finns särskilda skäl, får Skatteverket avstå från återkallelse enligt första stycket *3–9*.

Vilka omfattas av prövningen av ansökan eller återkallelse?

5 §

Om det är ett fåmansföretag som ansöker om eller är godkänt för F-skatt ska prövningen enligt 3 § andra stycket respektive 4 § första stycket 3–9 även avse företags-ledaren och andra fysiska personer som har bestämmande inflytande över företaget. Även andra fåmansföretag som företagsledaren är eller under de senaste två åren har varit företagsledare i ska prövas. Detsamma gäller i fråga om fåmansföretag som den fysiska personen har eller under de två senaste åren har haft bestämmande inflytande över.

Om det är en fysisk person som ansöker om eller är godkänd för F-skatt, och denne är eller under de senaste två åren har varit företagsledare i ett fåmansföretag, ska prövningen enligt 3 § andra stycket respektive 4 § första stycket 3–9 även avse det företaget. Detsamma gäller om den fysiska personen har eller under de senaste två åren har haft bestämmande inflytande över ett fåmansföretag.

Hinder mot godkännande av ansökan eller grund för återkallelse finns endast vid sådana missförhållanden som kan hänföras till företagsledaren eller den med ett bestämmande inflytande.

6 §

Den som genom innehav av aktier, andra andelar eller medlemskap kontrollerar mer än 50 procent av det totala antalet röster i fåmansföretaget ska anses ha bestämmande inflytande över företaget.

7 §

Det som sägs om fåmansföretag i 5 och 6 §§ gäller även fåmanshandelsbolag.

Uppgiftsskyldighet och föreläggande

8 §

Om Skatteverket begär det, ska den som är godkänd för F-skatt tillhandahålla de handlingar och lämna de upplysningar som behövs för att kontrollera om förutsättningarna för att vara godkänd är uppfyllda.

Skatteverket får förelägga den som inte fullgör sina skyldigheter enligt första stycket att fullgöra dem.

10 kap.

11 §

Skatteavdrag ska inte göras om den som tar emot ersättning för arbete är godkänd för F-skatt antingen när ersättningen bestäms eller när den betalas ut.

Om mottagaren är godkänd för F-skatt med villkor enligt 9 kap. *3* §, gäller första stycket bara om godkännandet åberopas skriftligen.

Om mottagaren är godkänd för F-skatt med villkor enligt 9 kap. *2* §, gäller första stycket bara om godkännandet åberopas skriftligen.

---

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2025.

2. För ansökningar som lämnats före ikraftträdandet gäller 9 kap. 1–3 §§ i den äldre lydelsen.

3. Bestämmelsen i 9 kap. 4 § 8 tillämpas inte när beslutet om återbetalning har meddelats före ikraftträdandet.

4. Bestämmelserna i 9 kap. 5–7 §§ tillämpas inte vid prövning om grund för återkallelse finns när missförhållanden som kan hänföras till företagsledaren eller den med bestämmande inflytande har uppkommit före ikraftträdandet.

Förslag till lag om ändring i socialavgiftslagen (2000:980)

Härigenom föreskrivs i fråga om socialavgiftslagen (2000:980) att 2 kap. 5 och 7 §§ ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
2 kap.	
5 §[1]	
Arbetsgivaravgifter ska inte betalas om den som tar emot ersättning för arbete är godkänd för F-skatt antingen när ersättningen bestäms eller när den betalas ut. En uppgift om godkännande för F-skatt från mottagaren får godtas om den lämnas i en handling som upprättas i samband med uppdraget och som innehåller nödvändiga identifikationsuppgifter för utbetalaren och mottagaren. Om utbetalaren känner till att en uppgift om godkännande för F-skatt är oriktig, får den inte godtas.	
Om mottagaren är godkänd för F-skatt med villkor enligt 9 kap. *3* § skatteförfarandelagen (2011:1244), gäller första stycket första meningen bara om godkännandet åberopas skriftligen.	Om mottagaren är godkänd för F-skatt med villkor enligt 9 kap. *2* § skatteförfarandelagen (2011:1244), gäller första stycket första meningen bara om godkännandet åberopas skriftligen.
Första och andra styckena gäller inte ersättning från semesterkassa.	
7 §[2]	
Bestämmelserna i 6 § gäller inte om den avgiftspliktiga ersättningen utgör	
1. en utgift i en av utgivaren bedriven näringsverksamhet, eller	
2. sådan ersättning till en förmyndare, god man eller förvaltare som avses i 12 kap. 16 § föräldrabalken.	
Bestämmelserna i 6 § gäller inte heller om utgivaren och mottagaren har kommit överens om att arbetsgivaravgifter ska betalas på ersättningen. En sådan överenskommelse gäller dock inte om mottagaren är godkänd för F-skatt utan sådant villkor som avses i 9 kap. *3* § skatteförfarandelagen (2011:1244).	Bestämmelserna i 6 § gäller inte heller om utgivaren och mottagaren har kommit överens om att arbetsgivaravgifter ska betalas på ersättningen. En sådan överenskommelse gäller dock inte om mottagaren är godkänd för F-skatt utan sådant villkor som avses i 9 kap. *2* § skatteförfarandelagen (2011:1244).

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2025.

[1] Senaste lydelse 2011:1257.

[2] Senaste lydelse 2011:1257.

Förslag till lag om ändring i socialförsäkringsbalken

Härigenom föreskrivs att 25 kap. 10 och 13 §§ och 59 kap. 16 § socialförsäkringsbalken ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
25 kap.	
10 §[1]	
Som inkomst av annat förvärvsarbete räknas ersättning för arbete om ersättningen betalas ut till en mottagare som är godkänd för F-skatt när ersättningen bestäms eller när den betalas ut.	
Om mottagaren är godkänd för F-skatt med villkor enligt 9 kap. *3* § skatteförfarandelagen (2011:1244), räknas ersättningen som inkomst av annat förvärvsarbete bara om godkännandet skriftligen åberopas.	Om mottagaren är godkänd för F-skatt med villkor enligt 9 kap. *2* § skatteförfarandelagen (2011:1244), räknas ersättningen som inkomst av annat förvärvsarbete bara om godkännandet skriftligen åberopas.
13 §[2]	
Som inkomst av annat förvärvsarbete räknas ersättning för arbete om ersättningen betalas ut till en mottagare som inte är godkänd för F-skatt eller är godkänd för F-skatt med villkor enligt 9 kap. *3* § skatteförfarandelagen (2011:1244), om	Som inkomst av annat förvärvs-arbete räknas ersättning för arbete om ersättningen betalas ut till en mottagare som inte är godkänd för F-skatt eller är godkänd för F-skatt med villkor enligt 9 kap. *2* § skatteförfarandelagen (2011:1244), om

1. utbetalaren är en fysisk person eller ett dödsbo,
2. ersättningen inte är en utgift i en näringsverksamhet som bedrivs av utbetalaren,
3. ersättningen tillsammans med annan ersättning för arbete från samma utbetalare under beskattningsåret kan antas bli mindre än 10 000 kronor,
4. utbetalaren och mottagaren inte har träffat en överenskommelse om att ersättningen ska anses som inkomst av anställning, och
5. det inte är fråga om sådan ersättning för arbete som avses i 12 kap. 16 § föräldrabalken.

59 kap.	
16 §[3]	
Om mottagaren hade ett godkännande för F-skatt med villkor enligt 9 kap. *3* § skatteförfarandelagen (2011:1244), räknas ersättningen som inkomst av annat förvärvsarbete bara om godkännandet har åberopats skriftligen.	Om mottagaren hade ett godkännande för F-skatt med villkor enligt 9 kap. *2* § skatteförfarandelagen (2011:1244), räknas ersättningen som inkomst av annat förvärvsarbete bara om godkännandet har åberopats skriftligen.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2025.

[1] Senaste lydelse 2011:1434.

[2] Senaste lydelse 2011:1434.

[3] Senaste lydelse 2011:1434.

7 Lagrådets yttrande

Utdrag ur protokoll vid sammanträde 2024-06-19

Närvarande: F.d. justitieråden Karin Almgren och Ingemar Persson samt justitierådet Cecilia Renfors

Vissa förändringar på F-skattens område

Enligt en lagrådsremiss den 13 juni 2024 har regeringen (Finansdepartementet) beslutat inhämta Lagrådets yttrande över förslag till

1. lag om ändring i skatteförfarandelagen (2011:1244),

2. lag om ändring i socialavgiftslagen (2000:980), och

3. lag om ändring i socialförsäkringsbalken.

Förslagen har inför Lagrådet föredragits av departementssekreteraren Gabriel Cleverdahl.

Lagrådet lämnar förslagen utan erinran.

Finansdepartementet

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 13 september 2024

Närvarande: statsrådet Svantesson, ordförande, och statsråden Edholm, J Pehrson, Forssmed, Slottner, Wykman, Liljestrand, Carlson, Pourmokhtari, Rosencrantz, Dousa

Föredragande: statsråden Svantesson, Edholm, J Pehrson, Forssmed, Slottner, Wykman, Liljestrand, Carlsson, Pourmokhtari, Rosencrantz, Dousa

---

Regeringen beslutar proposition 2024/25:1
Budgetpropositionen för 2025

Utgiftsområde 1

Rikets styrelse

Utgiftsområde 1 – Rikets styrelse

Innehållsförteckning

1 Förslag till riksdagsbeslut 5

2 Utgiftsområde 1 Rikets styrelse 7
2.1 Utgiftsområdets omfattning 7
2.2 Utgiftsutveckling 7
2.3 Mål för utgiftsområdet 8
2.3.1 Sametinget och samepolitiken 8
2.3.2 Demokratipolitik och mänskliga rättigheter 8
2.3.3 Nationella minoriteter 9
2.3.4 Medier 9
2.4 Resultatredovisning 9
2.5 Politikens inriktning 9
2.6 Den årliga revisionens iakttagelser 9

3 Statschefen 11
3.1 Budgetförslag 11
3.1.1 1:1 Kungliga hov- och slottsstaten 11

4 Riksdagsförvaltningen 17
4.1 Utgångspunkter för Riksdagsförvaltningens verksamhet 17
4.1.1 Riksdagsförvaltningens uppgift 17
4.1.2 Riksdagsstyrelsens uppdrag till förvaltningen 17
4.2 Resultatredovisning 18
4.3 Riksdagsstyrelsens bedömning av uppdragsuppfyllelsen 20
4.4 Budgetförslag 20
4.4.1 2:1 Riksdagens ledamöter och partier m.m. 20
4.4.2 2:2 Riksdagens förvaltningsanslag 22
4.4.3 2:3 Riksdagens fastighetsanslag 25

5 Riksdagens ombudsmän 31
5.1 Uppdrag och övergripande mål 31
5.2 Resultatredovisning 31
5.3 Riksdagens ombudsmäns (JO) bedömning av måluppfyllelsen 31
5.4 Budgetförslag 32
5.4.1 2:4 Riksdagens ombudsmän (JO) 32

6 Riksrevisionen 35
6.1 Riksrevisionen 35
6.2 Mål för Riksrevisionen 35
6.3 Resultatredovisning 35
6.4 Budgetförslag 36
6.4.1 2:5 Riksrevisionen 36

7 Sametinget och samepolitiken 41
7.1 Mål för området 41
7.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder 41
7.3 Resultatredovisning 41
7.3.1 Insatser för samiskt inflytande och delaktighet 41
7.3.2 Insatser för utveckling av det samiska språkets användning och ställning 43
7.3.3 Insatser för att ta del av och utöva ett mångfaldigt samiskt kulturliv 43
7.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen 44

7.5 Politikens inriktning ... 44
7.6 Budgetförslag ... 44
7.6.1 3:1 Sametinget ... 44

8 Regeringskansliet m.m. ... 47
8.1 Budgetförslag ... 47
8.1.1 4:1 Regeringskansliet m.m. ... 47

9 Länsstyrelserna ... 51
9.1 Mål för området ... 51
9.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder ... 51
9.3 Resultatredovisning ... 51
9.3.1 Sektorsövergripande, samordnande och samverkande arbete ... 51
9.3.2 Främjande av länets utveckling ... 52
9.3.3 Utveckling och utmaningar inom tillsynsarbetet ... 52
9.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen ... 52
9.5 Den årliga revisionens iakttagelser ... 53
9.6 Politikens inriktning ... 54
9.7 Budgetförslag ... 55
9.7.1 5:1 Länsstyrelserna m.m. ... 55

10 Demokratipolitik och mänskliga rättigheter ... 59
10.1 Mål för demokratipolitiken ... 59
10.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder ... 59
10.3 Resultatredovisning ... 59
10.3.1 Allmänna val ... 59
10.3.2 Stärkta möjligheter till deltagande och delaktighet mellan valen ... 59
10.3.3 En mer motståndskraftig demokrati ... 61
10.3.4 Värna det demokratiska samtalet mot hot och hat ... 62
10.3.5 Förebyggande arbete och åtgärder mot våldsbejakande extremism ... 64
10.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen ... 65
10.5 Politikens inriktning ... 66
10.5.1 Allmänna val ... 66
10.5.2 Främja hågkomst och lärande av Förintelsen ... 66
10.5.3 Värna det demokratiska samtalet och stärka skyddet för journalister ... 66
10.6 Mål för politiken för mänskliga rättigheter ... 67
10.7 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder ... 67
10.8 Resultatredovisning ... 67
10.8.1 Synpunkter och rekommendationer från internationella granskningsorgan ... 68
10.8.2 Ett starkt rättsligt och institutionellt skydd av de mänskliga rättigheterna ... 69
10.8.3 Ett samordnat och systematiskt arbete med mänskliga rättigheter inom offentlig verksamhet ... 70
10.8.4 Ett starkt stöd för arbete med mänskliga rättigheter inom det civila samhället och inom näringslivet ... 72
10.9 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen ... 73
10.10 Politikens inriktning ... 73
10.11 Budgetförslag ... 73
10.11.1 6:1 Allmänna val och demokrati ... 73
10.11.2 6:2 Justitiekanslern ... 75
10.11.3 6:3 Integritetsskyddsmyndigheten ... 76
10.11.4 6:4 Valmyndigheten ... 77
10.11.5 6:5 Stöd till politiska partier ... 78
10.11.6 6:6 Institutet för mänskliga rättigheter ... 79

11 Nationella minoriteter ... 81
11.1 Mål för området ... 81
11.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder ... 81
11.3 Resultatredovisning ... 81
11.3.1 Övergripande arbete inom politikområdet ... 81
11.3.2 Diskriminering och utsatthet ... 82
11.3.3 Inflytande och delaktighet ... 83
11.3.4 Språk och kulturell identitet ... 83
11.3.5 Romsk inkludering ... 85
11.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen ... 85
11.5 Politikens inriktning ... 85
11.6 Budgetförslag ... 87
11.6.1 7:1 Åtgärder för nationella minoriteter ... 87

12 Medier ... 89
12.1 Budgetförslag ... 89
12.1.1 8:1 Mediestöd ... 89
12.1.2 8:2 Mediemyndigheten ... 90

13 Sieps samt insatser för att stärka delaktigheten i EU-arbetet ... 93
13.1 Omfattning ... 93
13.2 Resultatredovisning ... 93
13.2.1 Resultat för Svenska institutet för europapolitiska studier ... 93
13.2.2 Resultat för EU-information ... 94
13.3 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen ... 95
13.3.1 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen för Svenska institutet för europapolitiska studier ... 95
13.3.2 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen för EU-information ... 95
13.4 Politikens inriktning ... 96
13.4.1 Svenska institutet för europapolitiska studier ... 96
13.4.2 Ökad delaktighet i EU-relaterade frågor ... 96
13.4.3 Rekrytering till EU:s institutioner ... 97
13.5 Budgetförslag ... 97
13.5.1 9:1 Svenska institutet för europapolitiska studier samt EU-information ... 97

Bilaga 1 Sveriges utlandsmyndigheter och Stockholmsbaserade sändebud

1 Förslag till riksdagsbeslut

Regeringens förslag:

1. Riksdagen anvisar anslagen för budgetåret 2025 inom utgiftsområde 1 Rikets styrelse enligt tabell 1.1.
2. Riksdagen bemyndigar regeringen att under 2025 ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst de belopp och inom de tidsperioder som anges i tabell 1.2.

Riksdagsstyrelsens förslag:

3. Riksdagen bemyndigar Riksdagsförvaltningen att för 2025 ta upp lån i Riksgäldskontoret för investeringar i anläggningstillgångar som används i myndighetens verksamhet som inklusive tidigare upplåning uppgår till högst 140 000 000 kronor (avsnitt 4.4.2).
4. Riksdagen godkänner investeringsplanen för 2025–2027 för anslaget 2:3 *Riksdagens fastighetsanslag* som en riktlinje för Riksdagsförvaltningens fastighetsinvesteringar (avsnitt 4.4.3).
5. Riksdagen bemyndigar Riksdagsförvaltningen att för 2025 ta upp lån i Riksgäldskontoret för investeringar i fastigheter och tekniska anläggningar som inklusive tidigare upplåning uppgår till högst 2 500 000 000 kronor (avsnitt 4.4.3).
6. Riksdagen anvisar anslagen för budgetåret 2025 inom utgiftsområde 1 Rikets styrelse, när det gäller anslag som står till Riksdagsförvaltningens disposition, enligt tabell 1.1.

Riksdagens ombudsmäns (JO) förslag:

7. Riksdagen beslutar att Riksdagens ombudsmän (JO) för 2025 får anslagsfinansiera anläggningstillgångar som används i myndighetens verksamhet (avsnitt 5.4.1).
8. Riksdagen anvisar ett anslag för budgetåret 2025 inom utgiftsområde 1 Rikets styrelse för Riksdagens ombudsmän (JO) enligt tabell 1.1.

Riksrevisionens förslag:

9. Riksdagen bemyndigar Riksrevisionen att för 2025 ta upp lån i Riksgäldskontoret för investeringar i anläggningstillgångar som används i verksamheten som inklusive tidigare upplåning uppgår till högst 30 000 000 kronor (avsnitt 6.4.1).
10. Riksdagen anvisar ett anslag för budgetåret 2025 inom utgiftsområde 1 Rikets styrelse för Riksrevisionen enligt tabell 1.1.

Tabell 1.1 Anslagsbelopp

Tusental kronor

Anslag	
1:1 Kungliga hov- och slottsstaten	190 463
2:1 Riksdagens ledamöter och partier m.m.	1 114 343
2:2 Riksdagens förvaltningsanslag	1 100 317
2:3 Riksdagens fastighetsanslag	340 000
2:4 Riksdagens ombudsmän (JO)	133 625
2:5 Riksrevisionen	390 897
3:1 Sametinget	70 721
4:1 Regeringskansliet m.m.	10 431 470
5:1 Länsstyrelserna m.m.	4 180 845
6:1 Allmänna val och demokrati	198 640
6:2 Justitiekanslern	95 967
6:3 Integritetsskyddsmyndigheten	219 119
6:4 Valmyndigheten	170 715
6:5 Stöd till politiska partier	169 200
6:6 Institutet för mänskliga rättigheter	53 851
7:1 Åtgärder för nationella minoriteter	157 771
8:1 Mediestöd	991 119
8:2 Mediemyndigheten	88 182
9:1 Svenska institutet för europapolitiska studier samt EU-information	33 736
Summa anslag inom utgiftsområdet	**20 130 981**

Tabell 1.2 Beställningsbemyndiganden

Tusental kronor

Anslag	Beställningsbemyndigande	Tidsperiod
6:5 Stöd till politiska partier	169 200	2026
8:1 Mediestöd	977 119	2026
Summa beställningsbemyndiganden inom utgiftsområdet	**1 146 319**	

2 Utgiftsområde 1 Rikets styrelse

2.1 Utgiftsområdets omfattning

Utgiftsområdet omfattar avsnitten Statschefen, Riksdagsförvaltningen, Riksdagens ombudsmän, Riksrevisionen, Sametinget och samepolitiken, Regeringskansliet m.m., Länsstyrelserna, Demokratipolitik och mänskliga rättigheter, Nationella minoriteter, Medier och Sieps samt insatser för att stärka delaktigheten i EU-arbetet.

2.2 Utgiftsutveckling

Tabell 2.1 Utgiftsutveckling inom utgiftsområde 1 Rikets styrelse

Miljoner kronor

	Utfall 2023	Budget 2024[1]	Prognos 2024	**Förslag 2025**	Beräknat 2026	Beräknat 2027
Statschefen	**176**	**169**	**160**	**190**	**191**	**194**
1:1 Kungliga hov- och slottsstaten	176	169	160	**190**	191	194
Riksdagen och dess myndigheter	**2 767**	**3 219**	**3 233**	**3 079**	**3 125**	**3 166**
2:1 Riksdagens ledamöter och partier m.m.	1 058	1 068	1 086	**1 114**	1 124	1 137
2:2 Riksdagens förvaltningsanslag	979	1 037	1 050	**1 100**	1 125	1 143
2:3 Riksdagens fastighetsanslag	235	614	578	**340**	340	340
2:4 Riksdagens ombudsmän (JO)	121	130	130	**134**	136	139
2:5 Riksrevisionen	375	369	388	**391**	399	407
Sametinget och samepolitiken	**59**	**63**	**62**	**71**	**66**	**67**
3:1 Sametinget	59	63	62	**71**	66	67
Regeringskansliet m.m.	**9 630**	**9 736**	**9 734**	**10 431**	**10 734**	**10 936**
4:1 Regeringskansliet m.m.	9 630	9 736	9 734	**10 431**	10 734	10 936
Länsstyrelserna	**3 718**	**3 868**	**3 897**	**4 181**	**4 186**	**4 224**
5:1 Länsstyrelserna m.m.	3 718	3 868	3 897	**4 181**	4 186	4 224
Demokratipolitik och mänskliga rättigheter	**666**	**1 371**	**1 362**	**907**	**916**	**887**
6:1 Allmänna val och demokrati	154	741	736	**199**	221	182
6:2 Justitiekanslern	86	162	155	**96**	73	74
6:3 Integritetsskyddsmyndigheten	161	185	186	**219**	224	228
6:4 Valmyndigheten	57	61	63	**171**	174	178
6:5 Stöd till politiska partier	168	169	169	**169**	169	169
6:6 Institutet för mänskliga rättigheter	40	52	53	**54**	55	56
Nationella minoriteter	**192**	**208**	**206**	**158**	**159**	**159**
7:1 Åtgärder för nationella minoriteter	192	208	206	**158**	159	159
Medier	**1 047**	**1 092**	**950**	**1 079**	**1 064**	**1 114**
8:1 Mediestöd	999	1 010	869	**991**	977	1 027
8:2 Mediemyndigheten	48	82	81	**88**	87	87
Sieps samt insatser för att stärka delaktigheten i EU-arbetet	**31**	**31**	**32**	**34**	**35**	**35**
9:1 Svenska institutet för europapolitiska studier samt EU-information	31	31	32	**34**	35	35
Äldreanslag	**17**	**20**	**20**			
2024 7:2 Åtgärder för den nationella minoriteten romer	17	20	20			
Totalt för utgiftsområde 1 Rikets styrelse	**18 304**	**19 776**	**19 657**	**20 131**	**20 476**	**20 783**

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Tabell 2.2 Förändringar av utgiftsramen 2025–2027 för utgiftsområde 1 Rikets styrelse

Miljoner kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**19 070**	**19 070**	**19 070**
Pris- och löneomräkning[2]	582	959	1 261
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	501	460	466
varav BP25[3]	*1 329*	*1 335*	*1 388*
Överföring till/från andra utgiftsområden	0	10	10
Övrigt	-22	-23	-23
Ny utgiftsram	**20 131**	**20 476**	**20 783**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2024. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2026–2027 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Tabell 2.3 Utgiftsram 2025 realekonomiskt fördelad för utgiftsområde 1 Rikets styrelse

Miljoner kronor

	2025
Transfereringar[1]	1 940
Verksamhetsutgifter[2]	18 203
Investeringar[3]	-13
Summa utgiftsram	**20 131**

Anm.: Den realekonomiska fördelningen baseras på utfall 2023 samt kända förändringar av anslagens användning.

[1] Med transfereringar avses inkomstöverföringar, dvs. utbetalningar av bidrag från staten till exempelvis hushåll, företag eller kommuner utan att staten får någon direkt motprestation.

[2] Med verksamhetsutgifter avses resurser som statliga myndigheter använder i verksamheten, t.ex. utgifter för löner, hyror och inköp av varor och tjänster.

[3] Med investeringar avses utgifter för anskaffning av varaktiga tillgångar såsom byggnader, maskiner, immateriella tillgångar och finansiella tillgångar.

2.3 Mål för utgiftsområdet

Riksdagen har för utgiftsområdet beslutat om mål inom följande delområden.

2.3.1 Sametinget och samepolitiken

– Samepolitikens övergripande mål är att verka för en levande samisk kultur byggd på en ekologiskt hållbar rennäring och andra samiska näringar (prop. 2000/01:1 utg.omr. 23, bet. 2000/01:MJU2, rskr. 2000/01:86).

2.3.2 Demokratipolitik och mänskliga rättigheter

– Målet för demokratipolitiken är en levande demokrati som är uthållig, kännetecknas av delaktighet och där möjligheterna till inflytande är jämlika (prop. 2017/18:1 utg.omr. 1, bet. 2017/18:KU1, rskr. 2017/18:74).
– Målet för politiken för mänskliga rättigheter är att säkerställa full respekt för Sveriges internationella åtaganden om mänskliga rättigheter (prop. 2015/16:1 utg.omr. 1, bet. 2015/16:KU1, rskr. 2015/16:62).

2.3.3 Nationella minoriteter

– Målet för politiken för nationella minoriteter är att ge skydd för de nationella minoriteterna och stärka deras möjligheter till inflytande samt stödja de historiska minoritetsspråken så att de hålls levande (prop. 2008/09:1 utg.omr. 1, bet. 2008/09:KU1, rskr. 2008/09:83).

2.3.4 Medier

– Målen för medieområdet är att stödja yttrandefrihet, mångfald, massmediernas oberoende och tillgänglighet samt att motverka skadlig mediepåverkan (prop. 2014/15:1 utg.omr. 17, bet. 2014/15:KrU6, rskr. 2014/15:96).

2.4 Resultatredovisning

Resultat för utgiftsområdet redovisas på delområdesnivå (se respektive avsnitt).

För avsnittet Medier redovisas resultat samlat inom utgiftsområde 17 Kultur, medier, trossamfund och fritid.

För avsnittet Sametinget och samepolitiken redovisas resultat om rennäring och andra näringar inom utgiftsområde 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel.

2.5 Politikens inriktning

Politikens inriktning för utgiftsområdet redovisas i förekommande fall på delområdesnivå (se respektive avsnitt).

För avsnittet Medier redovisas politikens inriktning samlat inom utgiftsområde 17 Kultur, medier, trossamfund och fritid.

2.6 Den årliga revisionens iakttagelser

Riksrevisionen har lämnat revisionsberättelser med reservationer för länsstyrelserna i Gävleborgs, Norrbottens, Västernorrlands och Skåne län (se avsnitt 9.5).

3 Statschefen

3.1 Budgetförslag

3.1.1 1:1 Kungliga hov- och slottsstaten

Tabell 3.1 Anslagsutveckling 1:1 Kungliga hov- och slottsstaten

Tusental kronor

2023	Utfall	176 466	Anslagssparande	-8 563
2024	Anslag	169 021[1]	Utgiftsprognos	160 458
2025	**Förslag**	**190 463**		
2026	Beräknat	190 748[2]		
2027	Beräknat	194 173[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 186 550 tkr i 2025 års prisnivå.

[3] Motsvarar 186 551 tkr i 2025 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för att täcka utgifter för statschefens officiella funktioner inklusive utgifter för kungafamiljen samt för Kungliga hovstatens och Kungliga slottsstatens förvaltningsutgifter. Anslaget får även användas för Kungl. Maj:ts Ordens förvaltningsutgifter.

Resultatredovisning

Kungliga hovstaten (Hovstaten) och Kungliga slottsstaten (Slottsstaten) har till uppgift att bistå statschefen och övriga medlemmar av kungafamiljen i deras officiella plikter. I uppgiften ingår även att vårda och att visa det kungliga kulturarvet.

Verksamheten inom Hovstaten

Kungens konstitutionella, statsceremoniella och officiella uppgifter utgör kärnan i Hovstatens årliga verksamhet. I dessa uppgifter ingår bl.a. öppnande av riksmötet, ordförandeskap i Utrikesnämnden, konseljer, audienser, statsbesök, officiella besök, representation samt möten med företrädare för den offentliga och den privata sektorn och med företrädare för det civila samhället. Kungen stöds i sitt uppdrag av kungafamiljen. Till Hovstaten hör Riksmarskalksämbetet, Hovmarskalksämbetet och Informationsavdelningen.

Hovstaten bedrev 2023 en omfattande programverksamhet med anledning av högtidlighållandet av att det har gått 500 år sedan Gustav Vasa valdes till kung och 50 år sedan kungen blev statschef. Kungafamiljen deltog också vid ett flertal programpunkter inom ramen för Sveriges ordförandeskap i EU.

Under 2023 ackrediterades 30 utländska ambassadörer och 11 avtackades vid avskedsaudienser. Under året genomfördes ett statsbesök i Estland och kronprinsessparet genomförde officiella besök i Storbritannien, Australien och Nya Zeeland. Antalet förfrågningar om kungligt deltagande i olika sammanhang uppgick 2023 till knappt 1 800, vilket i princip motsvarar antalet förfrågningar som inkom 2022. Det är en fortsatt hög nivå jämfört med 2021 och 2020, då antalen uppgick till ca 1 600 respektive ca 1 500 förfrågningar. Under 2023 genomförde kungen och kungafamiljen 982 programpunkter, vilket var en ökning med 4 programpunkter jämfört med 2022.

Verksamheten inom Slottsstaten

Slottsstatens verksamhet omfattar huvudsakligen vård och underhåll av det kungliga kulturarvet samt utställnings- och visningsverksamhet. Organisatoriskt ansvarar Ståthållarämbetet för den löpande skötseln och tillsynen av de elva kungliga slotten med tillhörande byggnader och parker. Husgerådskammaren med Bernadottebiblioteket svarar för förvaltning, underhåll och vård av det statliga lösöret på de kungliga slotten. Till Ståthållarämbetet hör även Kungliga Djurgårdens Förvaltning, som finansieras med de intäkter som förvaltningen av Kungliga Djurgården genererar.

I samarbete med Statens fastighetsverk bedrivs fortsatt ett flertal underhålls- och renoveringsprojekt vid de kungliga slotten, bl.a. den omfattande renoveringen av Stockholms slotts fasader. År 2023 togs vidare fler säkerhetsinstallationer i anslutning till slottet i drift och ytterligare investeringar i säkerhetshöjande åtgärder genomfördes i syfte att utveckla en säker och effektiv it-miljö.

Inom ramen för Slottsstatens utställningsverksamhet arrangerades en välbesökt utställning med anledning av jubileumsåret 2023. Antalet besök vid de kungliga besöksmålen utvecklades fortsatt positivt och ökade till knappt 1,3 miljoner besök 2023, vilket kan jämföras med drygt 1 miljon besök 2022 och ca 200 000 besök 2021. Antalet besök motsvarar dock inte antalen åren före pandemin.

Hovstatens ekonomi

I enlighet med den överenskommelse som träffats mellan regeringen och Riksmarskalksämbetet, vars huvudsakliga innehåll återges nedan under Skälen för regeringens förslag, består den ekonomiska redovisningen av Hovstatens verksamhet av resultat- och balansinformation samt kommentarer i form av tilläggsupplysningar och noter. Redovisningen följer vedertagna principer som tillämpas för Slottsstaten. Riksmarskalksämbetet har därutöver åtagit sig att öka öppenheten kring fördelningen av anslaget genom att fr.o.m. 2021 redogöra för hur anslaget fördelas till statschefen och till andra medlemmar av den kungliga familjen som utfört officiella uppdrag som åligger statschefen eller anknyter till statschefsämbetet (prop. 2021/22:232 s. 4).

De anslagsmedel som avsåg Hovstaten uppgick 2023 till 85,6 miljoner kronor. Medlen ska användas för att finansiera kostnader för representation, resor, transporter, personal m.m. samt levnadsomkostnader som är direkt kopplade till statschefens funktion. År 2023 utgjorde anslagsmedlen 88 procent av verksamhetens intäkter. Övriga intäkter, som framför allt utgörs av kostnadsersättningar för tjänster som utförs åt bl.a. Slottsstaten och Kungliga Djurgårdens Förvaltning, uppgick till 11,3 miljoner kronor.

Hovstatens kostnader ökade från 94,2 miljoner kronor 2022 till 105,8 miljoner kronor 2023. Detta var främst en följd av högre personal- och driftskostnader.

Verksamhetsutfallet för Hovstaten var negativt för 2023 och uppgick till -8,9 miljoner kronor, vilket kan jämföras med resultatet för 2022 som uppgick till -6,3 miljoner kronor.

Slottsstatens ekonomi

Slottsstaten har som tidigare år lämnat en årsredovisning enligt gängse utformning. Slottsstatens verksamhet finansieras med anslag, hyres- och arrendeintäkter, intäkter från visningar av de kungliga slotten och intäkter från försäljning i slottsbodarna.

Slottsstatens intäkter från avgifter och andra ersättningar ökade från 92,2 miljoner kronor 2022 till 128,1 miljoner kronor 2023, vilket främst var en följd av ökade entré- och visningsintäkter. Verksamhetens kostnader ökade samtidigt från 197,6 miljoner kronor 2022 till 225,1 miljoner kronor 2023. Såväl kostnader för personal som övriga

driftskostnader ökade. För att hantera den ekonomiska situationen avser Slottsstaten vidta besparingsåtgärder som kan förväntas påverka verksamhetens omfattning.

Verksamhetsutfallet för Slottsstaten var negativt 2023 och uppgick till -10,8 miljoner kronor, vilket kan jämföras med ett positivt resultat om 7,2 miljoner kronor 2022.

Anställda inom Kungliga hov- och slottsstaten

Antalet anställda inom Kungliga hov- och slottsstaten ökade 2023 jämfört med 2022. Det berodde bl.a. på att parkverksamheten återigen hade säsongsanställd personal i samma utsträckning som före pandemin. De visstidsanställda motsvarade 76 årsarbetskrafter, vilket var en ökning jämfört med 2022 då de motsvarade 63 årsarbetskrafter. Omräknat till heltid motsvarade de tillsvidareanställda 279 årsarbetskrafter 2023, vilket var en ökning jämfört med 2022, då antalet anställda motsvarade 271 årsarbetskrafter.

Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Hovstatens programverksamhet var fortsatt omfattande 2023. Antalet representativa uppdrag och programpunkter ökade något jämfört med 2022. Utöver konstitutionella uppdrag genomfördes bl.a. besök i samtliga län för att fira jubileumsåret 2023. Som en följd av den omfattande programverksamheten ökade kostnaderna och kapitalförändringen var negativ. Efterfrågan på kungligt deltagande väntas vara hög även framöver.

Slottsstaten bedrev utställnings- och visningsverksamhet i motsvarande omfattning som före pandemin, och både besöksantalet och avgiftsintäkterna ökade. Intresset för att besöka slottsparkerna, som ökade under pandemin, var stort även 2023 och kan väntas vara fortsatt högt kommande år. Att efterfrågan på Slottsstatens verksamheter fortsatt var omfattande innebar dock även ökade kostnader och sammantaget ett negativt ekonomiskt resultat.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.2 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:1 Kungliga hov- och slottsstaten

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**162 821**	**162 821**	**162 821**
Pris- och löneomräkning[2]	6 142	9 943	13 046
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	21 500	17 984	18 306
varav BP25[3]	*21 500*	*17 500*	*17 500*
– Kungl. Maj:ts Orden	*2 200*	*2 200*	*2 200*
– Säkerhetsinsatser	*14 300*	*10 300*	*10 300*
– Medel för vård och förvaltning av kulturarv och miljö	*5 000*	*5 000*	*5 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**190 463**	**190 748**	**194 173**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2024. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2026–2027 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Kungliga hov- och slottsstaten ska enligt överenskommelse med regeringen årligen lämna en berättelse över den samlade verksamheten (prop. 1996/97:1 utg.omr. 1 avsnitt 4). Verksamhetsberättelsen ligger till grund för regeringens bedömning av medelsbehovet. Av det totala anslaget tillförs Hovstaten 51 procent medan Slottsstaten tillförs 49 procent. Anslagsmedlen som avser Hovstaten disponeras av Kammarkollegiet och betalas ut engångsvis efter rekvisition till H.M. Konungens hovförvaltning. Anslagsmedel som avser Slottsstaten utbetalas månadsvis i lika stora delar. Anslagsfördelningen mellan Hovstaten och Slottsstaten grundar sig på relationen mellan deras faktiska kostnader 1996. Kostnadsfördelningsnyckeln ska gälla långsiktigt och inte justeras till följd av smärre förändringar i organisationen eller verkliga kostnadsutfall.

Regeringen och Riksmarskalksämbetet har sedermera kommit överens om att större organisatoriska förändringar mellan dem ska redovisas i verksamhetsberättelsen för det budgetår då förändringen sker. Redovisningen ska utgöra en grund för en eventuell framtida ändring av anslagsfördelningen mellan Hovstaten och Slottsstaten. Anslagets fördelning på de olika verksamhetsområdena ska dessutom bli föremål för en kontinuerlig diskussion mellan Riksmarskalksämbetet och Regeringskansliet (prop. 2005/06:1 utg.omr. 1 avsnitt 6).

Enligt tidigare överenskommelse har tyngdpunkten i verksamhetsberättelsen legat på en redovisning av hur tilldelade medel använts när det gäller Slottsstaten. Regeringen och Riksmarskalksämbetet enades dock 2013 om att den ekonomiska redogörelsen för Hovstaten ska utgöras av en uppställning som liknar den redogörelse som tidigare lämnats för Slottsstaten. Detta innebär att uppställningen ska bestå av resultat- och balansinformation samt kommentarer i form av tilläggsupplysningar och noter (prop. 2013/14:1 utg.omr. 1 avsnitt 4).

Av förarbetena till regeringsformen framgår att Hovstaten står utanför den statliga förvaltningsorganisationen (prop. 1973:90 s. 176). Den verksamhet som Hovstaten bedriver omfattas inte av lagen (2002:1022) om revision av statlig verksamhet m.m. Hovstaten omfattas inte heller av anslagsförordningens (2011:223) bestämmelser om bl.a. prövning av anslagssparande och indragning av anslag, eller andra delar av det ekonomiadministrativa regelverket för myndigheter under regeringen.

Regeringen har, i enlighet med de riktlinjer som riksdagen har antagit (prop. 2021/22:232, bet. 2021/22:KU39, rskr. 2021/22:393), beslutat förordningen (2022:1800) om Sveriges främsta utmärkelser. Genom förordningen har ett nytt offentligt belöningssystem inrättats i Sverige fr.o.m. den 1 februari 2023. Kungl. Maj:ts Orden, som är en från Kungliga hov- och slottsstaten fristående juridisk person, bereder nomineringar till ordensutmärkelser. Införandet av det nya belöningssystemet har inneburit att Kungl. Maj:ts Orden tillförts en ny förvaltningsuppgift. Anslaget 1:1 *Kungliga hov- och slottsstaten* bör användas för denna uppgift, vilket bör framgå av anslagsändamålet. Anslaget bör vidare ökas med 2 200 000 kronor fr.o.m. 2025 för hanteringen av uppgiften. Anslaget 4:1 *Regeringskansliet m.m.* minskas med motsvarande belopp. Anslagsmedlen som avser Kungl. Maj:ts Orden avses disponeras av Kammarkollegiet och betalas ut engångsvis efter rekvisition till Kungl. Maj:ts Orden. Den befintliga anslagsfördelningen mellan Hovstaten och Slottsstaten ska dock, med beaktande av detta, i övrigt fortsatt gälla.

För att genomföra ytterligare säkerhetsinsatser i Kungliga hov- och slottsstatens verksamhet till följd av det försämrade säkerhetspolitiska läget ökas anslaget med 14 300 000 kronor för 2025. Anslaget beräknas öka med 10 300 000 kronor fr.o.m. 2026.

För att genomföra insatser i syfte att vårda och förvalta kulturarv och miljöer inom Kungliga hov- och slottsstatens verksamhet ökas anslaget med 5 000 000 kronor för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget öka med motsvarande belopp.

Regeringen föreslår att 190 463 000 kronor anvisas under anslaget 1:1 *Kungliga hov- och slottsstaten* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 190 748 000 kronor respektive 194 173 000 kronor.

4 Riksdagsförvaltningen

4.1 Utgångspunkter för Riksdagsförvaltningens verksamhet

Riksdagen har som det främsta demokratiska statsorganet konstitutionellt fastställda uppgifter i det svenska statsskicket. Riksdagen med dess ledamöter har som folkets främsta företrädare också en central roll i opinionsbildningen och en skyldighet att verka för att demokratins idéer blir vägledande inom samhällets alla områden. Riksdagen har även uppgifter som följer av internationella åtaganden och av medlemskapet i Europeiska unionen.

Riksdagens arbete bedrivs i enlighet med bestämmelserna i regeringsformen, riksdagsordningen och särskilda riksdagsbeslut om arbetets inriktning.

4.1.1 Riksdagsförvaltningens uppgift

Riksdagsförvaltningen är riksdagens förvaltningsmyndighet. Förvaltningens verksamhet regleras i riksdagsordningen och i lagen (2011:745) med instruktion för Riksdagsförvaltningen samt i annan lagstiftning och i föreskrifter på riksdagsområdet.

Riksdagsförvaltningen har endast en verksamhetsgren: Stöd till den parlamentariska processen.

Riksdagsförvaltningen har till uppgift att stödja riksdagens arbete. Förvaltningen ska se till att kammaren, utskotten, EU-nämnden, ledamöterna och övriga riksdagsorgan får det stöd och den service de behöver. Förvaltningen ska också informera allmänheten om riksdagens arbete och om EU-frågor samt handlägga ärenden som rör riksdagens internationella kontakter. Dessutom ansvarar förvaltningen för att vårda riksdagens byggnader och samlingar samt för myndighets- och förvaltningsuppgifter.

4.1.2 Riksdagsstyrelsens uppdrag till förvaltningen

Riksdagsförvaltningen ska skapa bästa möjliga förutsättningar för riksdagens och ledamöternas arbete genom att

- svara för ett väl fungerande stöd till arbetet i kammare och utskott m.m.
- svara för ett väl fungerande stöd och service till ledamöter och partikanslier
- främja kunskapen om riksdagen och riksdagens arbete
- vårda och bevara riksdagens byggnader och samlingar
- vara en väl fungerande myndighet och arbetsgivare.

Dessa uppdrag utgör grunden för de fem uppdragsområden som verksamheten bedrivs utifrån:

A. Stöd till arbetet i kammare och utskott m.m.
B. Stöd och service till ledamöter och partikanslier
C. Kunskap om riksdagen och riksdagens arbete
D. Vård och bevarande av byggnader och samlingar
E. Myndighet och arbetsgivare

Med utgångspunkt i uppdraget fastställer riksdagsstyrelsen en strategisk plan för Riksdagsförvaltningen varje valperiod. Den 14 december 2022 beslutade riksdags-

styrelsen om en strategisk plan för Riksdagsförvaltningen för perioden 2023–2027 (dnr 663-2022/23).

4.2 Resultatredovisning

Riksdagsförvaltningen har arbetat för att skapa bästa möjliga förutsättningar för riksdagens och ledamöternas arbete. Nedan följer en sammanfattning av Riksdagsförvaltningens resultat sedan januari 2023.

Riksdagsförvaltningen har

- givit kammare och utskott ett väl fungerande stöd. Huvuddelen av utvecklingsarbetet på uppdragsområde A har gått enligt plan. Riksdagsförvaltningen har fortsatt att genomföra färdplanen för utveckling av beredskap för kriser, krig och krigsfara. En beredskapsplan har beslutats och förvaltningen har fortsatt att stödja krigsdelegationens arbete samt genomfört utbildningar och övningar inom ramen för kontinuitetsarbetet. Uppdraget Teknisk modernisering av kammarsystemet har slutförts. I uppdraget har aktiviteter identifierats där rekommendationen är att arbetet genomförs under en tidsperiod på fem år. Rekommendation är vidare att arbetet med att planera genomförande av prioriterade aktiviteter påbörjas hösten 2024.
- givit ledamöter och partikanslier ett väl fungerande stöd och god service. Huvuddelen av utvecklingsarbetet på uppdragsområde B har gått enligt plan. Utvecklingen av det systematiska säkerhetsarbetet har handlat om att utveckla förvaltningens informations- och it-säkerhet, säkerhetskultur, säkerhetsskydd och det operativa säkerhetsarbetet. Bland annat har förvaltningens säkerhetsskyddsplan reviderats, säkra lokaler har iordningställts och förvaltningen har fått auktorisation för utbildning av skyddsvakter. Ett uppdrag att utreda vilka juridiska förutsättningar som finns för Riksdagsförvaltningen att öka ledamöternas trygghet i övernattningsbostäder och i bostäder på hemorten pågår. Arbetet med att digitalisera blanketter för ledamöter har fortsatt liksom uppgraderingen av Intranätets teknik och plattform. En förstudie har inletts om en ny digital mötestjänst och ett gemensamt system för lokalbokning och besöksanmälan förväntas tas i bruk under sommaren 2024. Riksdagsförvaltningens arbete med att omhänderta resultatet av 2023 års ledamotsundersökning fortsätter.
- givit externa målgrupper möjlighet att få information och kunskap om riksdagens arbete och beslut. Utvecklingsarbetet på uppdragsområde C har mestadels gått enligt plan. Tekniken på riksdagens webbplats har bytts ut, innehållet från de tidigare fyra webbplatserna har bearbetats, fått ny struktur och flyttats över till den nya sammanslagna webbplatsen. Lagkraven om tillgänglighet har varit ett viktigt fokus i arbetet och har varit centrala även i andra delar av utvecklingsarbetet. Dels pågår en förstudie om textning av sändningar och video från riksdagen, dels har genereringen av pdf-dokument uppdaterats enligt lagkraven. Det senare rör bland annat riksdagsskrivelser och motioner. Parallellt med webbprojektet har arbetet med en digital reservkanal för webbplatsen pågått. Riksdagsförvaltningen har också kartlagt och analyserat lämpligt material i syfte att utveckla informationsmaterial om demokratins och riksdagens historia samt producerat en utställning på temat Uppdrag demokrati. En förnyelse av utställningar i de norra övergångsrummen i riksdagshuset har invigts.
- vårdat och bevarat riksdagens byggnader och samlingar på ett systematiskt sätt. Huvuddelen av utvecklingsarbetet på uppdragsområde D har gått enligt plan. Utvecklingsarbetet inom detta område innefattar flera stora byggprojekt såsom renoveringen av Cephalus, en ny godsmottagning, renoveringen av Villa Bonnier

och planering inför renoveringen av Östra riksdagshuset m.m. Renoveringen av kvarteret Cephalus har fortsatt med systemhandlingsarbete och planering inför produktion. Villa Bonniers förstudie och en översyn av underhållsplanerna för övernattningsbostäder pågår. Förvärv av mark för en ny extern godsmottagning är försenat. En utredning om organisation och verksamhetsansvar för den nya godsmottagningen pågår parallellt. En förstudie för ett lokalt varuintag vid Riksplan har färdigställts i början av 2024. Utredningen kring förvaltningens övergripande styrning av fastighetsprojekt pågår enligt plan. Utredningen belyser fastighetsprojektens påverkan på Riksdagsförvaltningen och ska ta fram förslag på förbättringar till styrningen av fastighetsprojekt på övergripande nivå.

– varit en väl fungerande myndighet och arbetsgivare. Huvuddelen av utvecklingsarbetet på uppdragsområde E har gått enligt plan. En process och modell för kompetensförsörjning med tillhörande stöddokument har beslutats. Alla avdelningar har genomfört en kompetensanalys och tagit fram en kompetensplan. Förvaltningen har tagit fram en årsplan för närvaro vid arbetsmarknadsmässor och högskolor samt universitet för att presentera Riksdagsförvaltningen som arbetsgivare. Satsningen på ledarutveckling fortsätter och bland annat har en inventering av befintlig introduktion och verksamhetsutbildning för chefer genomförts. Arbetet med att utveckla medarbetarskapet har återupptagits efter en tids nedprioritering till förmån för satsningen på ledarutveckling. Arbetet med en stärkt modell för systemförvaltning har inriktats på att utveckla formerna för samarbete, prioritering och uppföljning. Förvaltningen har också utrett förutsättningarna för att skaffa ett systemstöd för planering, budgetering, uppföljning och prognos.

I tabellen nedan framgår Riksdagsförvaltningens intäkter, kostnader och transfereringar för verksamhetsgrenen Stöd till den parlamentariska processen.

Tabell 4.1 Intäkter, kostnader och transfereringar

Miljoner kronor

	2021	2022	2023
Intäkter av anslag	1 551	1 700	1 911
Intäkter av avgifter och andra ersättningar	34	41	46
Summa intäkter	1 585	1 741	1 957
Kostnader	-1 719	-2 169	-2 305
Verksamhetsutfall	-134	-428	-348
Medel från statsbudgeten för finansiering av bidrag	521	539	535
Transfereringar	-521	-539	-535
Totalt[1]	**-134**	**-428**	**-348**

[1] Alla belopp i tabellen redovisas i miljoner kronor. Till följd av detta kan summeringsdifferenser förekomma.

De totalt sett ökade kostnaderna jämfört med 2022 beror främst på ökade räntekostnader och avskrivningar, lönekostnader, utbetalda avgångsförmåner, pensioner, EU-ordförandeskapet 2023, resor, lokalhyror och evakueringsomkostnader.

För en mer utförlig redogörelse hänvisas till Riksdagsförvaltningens årsredovisning för verksamhetsåret 2023 (2023/24:RS1) samt utskottens egna verksamhetsberättelser.

Konstitutionsutskottet kommer under hösten 2024 att behandla Riksdagsförvaltningens årsredovisning för 2023. Vid behandlingen av årsredovisningen för 2022 (bet. 2023/24:KU1) hade utskottet inget att invända och riksdagen lade årsredovisningen till handlingarna.

4.3 Riksdagsstyrelsens bedömning av uppdragsuppfyllelsen

Sammanfattningsvis har Riksdagsförvaltningen genomfört sina uppdrag med ett tillfredsställande resultat.

Perioden har präglats av en hög aktivitetsgrad i den parlamentariska processen och i den internationella verksamheten. Det svenska ordförandeskapet i EU satte sin prägel på 2023. Förvaltningen har fått respons på att riksdagens del av ordförandeskapet var väl genomförd. Många säkerhetsrelaterade händelser har också skett sedan januari 2023 både i och kring riksdagens hus. Det har ställt höga krav på planering, samordning och prioriteringar i förvaltningen. Den sammantagna bedömningen är att riksdagen har fått ett fullgott stöd i att utföra sina konstitutionella uppgifter och att servicen till ledamöter och partikanslier huvudsakligen har fungerat väl.

Den strategiska planen för 2023–2027 utgör grunden för det långsiktiga, strategiska utvecklingsarbetet inom Riksdagsförvaltningen. Utvecklingsarbetet har huvudsakligen kunnat bedrivas enligt plan.

Arbetet med färdplanen för utveckling av beredskap för kriser, krig och krigsfara har fortsatt, liksom stödet till krigsdelegationens beredskapsarbete. Vid sidan av detta utvecklas informations- och it-säkerheten, säkerhetskulturen och säkerhetsskyddet.

Arbetet med att ytterligare förbättra rutiner för att möta ledamöternas behov har fortsatt. Under 2023 genomfördes en enkätundersökning för att få ledamöternas synpunkter på det stöd och den service som Riksdagsförvaltningen ska ge. Insatser för att omhänderta resultatet av ledamotsundersökningen har fortsatt.

Flera långsiktiga projekt pågår i arbetet med Framtidens riksdagshus. Projektet Cephalus löper på, även om förberedelser för att kunna starta projekteringen har tagit längre tid än planerat.

I det viktiga arbetet med att utveckla och behålla kompetens i organisationen har en modell för kompetensförsörjning och ett ledarutvecklingsprogram för chefer varit några inslag under 2023 och är nu beslutad.

Under året har Riksdagsförvaltningen också uppmärksammat riksdagens och det svenska styrelseskickets utveckling.

4.4 Budgetförslag

4.4.1 2:1 Riksdagens ledamöter och partier m.m.

Tabell 4.2 Anslagsutveckling 2:1 Riksdagens ledamöter och partier m.m.

Tusental kronor

2023	Utfall	1 057 785	Anslagssparande	39 932
2024	Anslag	1 068 396[1]	Utgiftsprognos	1 085 750
2025	**Förslag**	**1 114 343**		
2026	Beräknat	1 123 861[2]		
2027	Beräknat	1 137 159[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 1 110 942 tkr i 2025 års prisnivå.

[3] Motsvarar 1 110 943 tkr i 2025 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för kostnader för

- ersättningar som riksdagens ledamöter enligt lag har rätt till inom ramen för sitt ledamotsuppdrag
- stöd till riksdagsledamöternas och partigruppernas arbete i riksdagen
- talmannens verksamhet, resor och representation
- utskottens utgående besök samt utrikes och inrikes resor och utfrågningar
- internationellt och interparlamentariskt samarbete samt bidrag till interparlamentariskt samarbete
- bidrag till föreningar i riksdagen
- bidrag till Stiftelsen Sveriges Nationaldag
- språkutbildning till riksdagens ledamöter
- klimatkompensation.

Skälen för riksdagsstyrelsens förslag

Tabell 4.3 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 2:1 Riksdagens ledamöter och partier m.m.

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**1 068 396**	**1 068 396**	**1 068 396**
Pris- och löneomräkning[2]	13 417	25 997	38 946
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	32 530	29 468	29 817
varav BP25[3]	*73 032*	*69 632*	*69 632*
– Stödet till politiska sekreterare	*9 632*	*9 632*	*9 632*
– Förstärkning av anslaget	*60 000*	*60 000*	*60 000*
– Ordförandeskap Nordiska rådet	*3 400*		
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**1 114 343**	**1 123 861**	**1 137 159**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2024. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2026–2027 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Stödet till politiska sekreterare

Stödet till partigrupperna i riksdagen för politiska sekreterare till riksdagens ledamöter regleras i 3 kap. lagen (2016:1109) om stöd till partigrupperna för riksdagsledamöternas arbete i riksdagen och riksdagsstyrelsens föreskrift (RFS 2016:6) om tillämpningen av lagen. Stödet är avsett att täcka kostnaderna för handläggarhjälp åt riksdagens ledamöter och beräknas efter normen en politisk sekreterare per riksdagsledamot. Schablonbeloppet för stödet till politiska sekreterare räknas upp med ca 3,3 procent från nuvarande 71 100 kronor till 73 400 kronor fr.o.m. den 1 januari 2025. Det innebär att anslaget behöver ökas med 9 632 000 kronor fr.o.m. 2025.

Förstärkning av anslaget

Kostnaderna på ledamotsanslaget är svåra att beräkna, dels då kostnaderna varierar över valperioden, dels då det finns flera osäkra faktorer. Kostnaderna för Riksdagsförvaltningen ökar normalt under ett valår och året därefter, för att sedan minska fram till nästa valår. Historiskt har variationer mellan åren kunnat finansieras av upparbetat anslagssparande. Till 2021 ökades anslaget nivåmässigt med 30 000 000 kronor, och för 2024 ökades anslaget med 40 000 000 kronor som en engångshöjning. Sedan 2021

har kostnaderna ökat för främst arvoden och pensioner, men även kostnaderna för avgångsförmåner har varit högre än tidigare. Kostnaderna för 2025 bedöms överstiga beräknad anslagsnivå, och kan inte heller täckas med anslagssparande. Mot denna bakgrund ökas anslaget med 60 000 000 kronor fr.o.m. 2025.

Ordförandeskap Nordiska rådet

Under 2025 kommer Nordiska rådets svenska delegation inneha ordförandeskapet i Nordiska rådet. Med anledning av ordförandeskapet ökas anslaget med 3 400 000 kronor för 2025.

Sammanfattning av riksdagsstyrelsens förslag

Enligt riksdagsstyrelsens överväganden ökas anslaget med 73 032 000 kronor 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget öka med 69 632 000 kronor respektive år.

Tidigare beslutade och aviserade anslagsförändringar innebär samtidigt att anslagsnivån minskas med 40 502 000 kronor 2025.

Riksdagsstyrelsen föreslår att 1 114 343 000 kronor anvisas under anslaget 2:1 *Riksdagens ledamöter och partier m.m.* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 1 123 861 000 kronor respektive 1 137 159 000 kronor.

4.4.2 2:2 Riksdagens förvaltningsanslag

Tabell 4.4 Anslagsutveckling 2:2 Riksdagens förvaltningsanslag

Tusental kronor

2023	Utfall	978 604	Anslagssparande	87 371
2024	Anslag	1 037 024[1]	Utgiftsprognos	1 050 252
2025	**Förslag**	**1 100 317**		
2026	Beräknat	1 125 341[2]		
2027	Beräknat	1 142 948[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 1 100 708 tkr i 2025 års prisnivå.

[3] Motsvarar 1 098 226 tkr i 2025 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Riksdagsförvaltningens förvaltningsutgifter, bidrag till föreningar i riksdagen och resebidrag till skolor. Anslaget får också användas för kostnader för stipendier till skolungdomar och kostnader för nämnder och riksdagsorgan enligt lagen (2011:745) med instruktion för Riksdagsförvaltningen.

Skälen för riksdagsstyrelsens förslag

Tabell 4.5 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 2:2 Riksdagens förvaltningsanslag

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**1 037 024**	**1 037 024**	**1 037 024**
Pris- och löneomräkning[2]	35 951	59 963	79 645
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	27 342	28 354	26 279
varav BP25[3]	*29 300*	*29 700*	*29 700*
– Säkerhet, beredskap och informations- och it-säkerhet	*11 810*	*11 810*	*11 810*
– Digitalt stöd	*4 540*	*4 940*	*4 940*
– Stärkt utredningsförmåga	*3 750*	*3 750*	*3 750*
– Resebidrag till skolor	*2 000*	*2 000*	*2 000*
– Hyresrelaterade kostnader	*5 800*	*5 800*	*5 800*
– Riksdagsnämndernas verksamhet	*1 400*	*1 400*	*1 400*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**1 100 317**	**1 125 341**	**1 142 948**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2024. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2026–2027 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Säkerhet, beredskap och informations- och it-säkerhet

Riksdagsförvaltningen ska skydda och säkerställa det stöd som krävs för att upprätthålla den parlamentariska processen oavsett situation, även vid incidenter, i kris samt i krig och krigsfara. Riskerna för svensk säkerhet har ökat ytterligare och hotbilden mot Sverige är bred och komplex.

Riksdagsförvaltningen har sedan flera år mot denna bakgrund höjt ambitionsnivån för den tekniska bevakningen och fysiska säkerheten. Det finns behov av en resursförstärkning i kammarkansliet för bl.a. det systematiska säkerhetsarbetet och för kontinuitets- och beredskapsplaneringen för kammarprocessen. Vidare behövs en resursförstärkning för bl.a. beredskapsarbetet och fastighetsförvaltning. Utökade resurser krävs för att möta kraven för it-säkerhet, detekteringsförmåga och säkerhet. Bevakningskostnaderna ökar och förvaltningen utökar även ronderingen.

Riksdagsförvaltningen fortsätter att utveckla olika it-miljöer för att skapa förutsättningar för ett effektivt arbetssätt samtidigt som skyddet säkerställs av säkerhetsskyddsklassificerade uppgifter och säkerhetskänslig verksamhet. Många verksamheter berörs, bl.a. de större renoveringsprojekten av riksdagens fastigheter. Det krävs ytterligare resursförstärkningar för att möta kraven på högre tillgänglighet och att sköta drift, underhåll och support. Därutöver tillkommer investeringar.

Mot bakgrund av ovanstående ökas anslaget med 11 810 000 kronor fr.o.m. 2025. Det kan i denna fråga bli aktuellt för riksdagsstyrelsen att återkomma till riksdagen i nästa års budgetproposition.

Digitalt stöd

Uppgradering och modernisering av tjänst för digitala möten och samarbete m.m. fortsätter och det finns därför ett utökat resursbehov för systemplattformen. Det finns också ett behov av att stärka systemförvaltningen inom området beredning och beslutsstöd, något som kräver resursförstärkning för att kunna stötta bl.a. kravledning. Utöver detta behöver servicenivån för e-resurser och nyhetstjänster upprätthållas.

Mot bakgrund av ovanstående ökas anslaget med 4 540 000 kronor för 2025. Fr.o.m. 2026 beräknas anslaget öka med 4 940 000 kronor.

Stärkt utredningsförmåga

Riksdagens utredningstjänst behöver tillföras medel för att stärka utredningsförmågan på områden som inte täcks i dag. Det innebär att anslaget behöver ökas med 3 750 000 kronor fr.o.m. 2025.

Resebidrag till skolor

Resebidraget till skolor infördes 2008 med syftet att öka möjligheterna för gymnasieklasser utanför Stockholmsområdet att besöka riksdagen. Resebidraget har varit oförändrat sedan 2016.

För att fler gymnasieklasser med resekostnader ska kunna göra studiebesök i riksdagen föreslås ytterligare 2 000 000 kronor avsättas under 2025 för resebidrag till skolor. Det innebär att beloppet för resebidrag totalt kommer att uppgå till 5 500 000 kronor. Anslaget ökas mot bakgrund av detta med 2 000 000 kronor fr.o.m. 2025.

Hyresrelaterade kostnader

Det har tillkommit kostnader för förnyade och befintliga hyresavtal. Med anledning av detta ökas anslaget med 5 800 000 kronor fr.o.m. 2025.

Riksdagsnämndernas verksamhet

Nämnderna är egna myndigheter som själva bestämmer över sin verksamhet, en verksamhet som finansieras från Riksdagsförvaltningens förvaltningsanslag. Riksdagsförvaltningens kostnader för nämnderna, främst Valprövningsnämnden, har ökat de senaste åren.

Mot bakgrund av ovanstående ökas anslaget med 1 400 000 kronor fr.o.m. 2025.

Sammanfattning av riksdagsstyrelsens förslag

Enligt riksdagsstyrelsens överväganden ökas anslaget med 29 300 000 kronor 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget öka med 29 700 000 kronor respektive år.

Tidigare beslutade och aviserade anslagsförändringar innebär samtidigt att anslagsnivån minskas med 1 958 000 kronor 2025.

Riksdagsstyrelsen föreslår att 1 100 317 000 kronor anvisas under anslaget 2:2 *Riksdagens förvaltningsanslag* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 1 125 341 000 kronor respektive 1 142 948 000 kronor.

Låneram

Riksdagsstyrelsens förslag: Riksdagsförvaltningen bemyndigas att för 2025 ta upp lån i Riksgäldskontoret för investeringar i anläggningstillgångar som används i myndighetens verksamhet som inklusive tidigare upplåning uppgår till högst 140 000 000 kronor.

Skälen för riksdagsstyrelsens förslag: För 2025 beräknas investeringar i anläggningstillgångar som används i myndighetens verksamhet uppgå till ca 58 000 000 kronor. De investeringar som är planerade för 2025 gällande myndighetens verksamhet ryms inom nuvarande låneram.

4.4.3 2:3 Riksdagens fastighetsanslag

Tabell 4.6 Anslagsutveckling 2:3 Riksdagens fastighetsanslag

Tusental kronor

2023	Utfall	234 887	Anslagssparande	16 803
2024	Anslag	614 000[1]	Utgiftsprognos	578 024
2025	**Förslag**	**340 000**		
2026	Beräknat	340 000		
2027	Beräknat	340 000		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för kostnader för särskilt beslutat underhåll i Riksdagsförvaltningens egna fastigheter och bostadsrätter. Det får också användas för kostnader för renoverings- och underhållsåtgärder, evakueringslokaler i samband med renoveringsarbeten, markskötsel och utemiljö, konst, fast inredning samt kostnader för it-system kopplade till denna verksamhet. Anslaget får även användas för att täcka kostnader för räntor och avskrivningar för ovanstående. Anslaget får också användas för kostnader för stipendier till vetenskaplig forskning om Masreliez-rummen samt sprida kunskap om dessa.

Anslaget får också användas för kostnader för förvärv av mark för framtida byggnation av en extern godsmottagning samt för kostnader för fastighetsförvärv i samband med Framtidens riksdagshus.

Skälen för riksdagsstyrelsens förslag

Tabell 4.7 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 2:3 Riksdagens fastighetsanslag

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**350 000**	**350 000**	**350 000**
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	-10 000	-10 000	-10 000
varav BP25	*40 000*	*40 000*	*40 000*
– Avskrivningar och räntekostnader	*20 000*	*20 000*	*20 000*
– Förstärkning av anslaget	*8 000*	*8 000*	*8 000*
– Projekt Cephalus	*12 000*	*12 000*	*12 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**340 000**	**340 000**	**340 000**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Riksdagsförvaltningen vårdar och bevarar riksdagens byggnader och samlingar. En övergripande långsiktig planering för att förvalta och utveckla fastigheterna som kallas Framtidens riksdagshus togs fram 2020 och utgör grunden till de större fastighetsprojekten. Detta övergripande och strategiska program innehåller planeringen för kommande ombyggnader och utveckling av riksdagens fastigheter och beräknas pågå till 2040-talet. Varje fastighet har dessutom en fastställd underhållsplan som uppdateras löpande.

Vid köpet av fastigheten Cephalus 11 år 2022 ingick även de s.k. Masreliez-rummen. Riksdagsförvaltningen förband sig att arbeta för att Masreliez-rummen bevaras och förvaltas på ett sätt som värnar det kulturintresse de representerar. Dessa rum

förvaltas av Stiftelsen Masreliez-rummen fram t.o.m. december 2025. I samband med stiftelsens planerade upphörande i slutet av 2025 kommer kulturföremålen samt stiftelsens kapital att överlåtas till Riksdagsförvaltningen, jfr 7 kap. 2 § lagen (2016:1091) om budget och ekonomiadministration för riksdagens myndigheter. Kapitalet som överförs avses bl.a. användas till att dela ut stipendier till vetenskaplig forskning om Masreliez-rummen samt sprida kunskap om dessa. Anslagsändamålet föreslås ändras så att det möjliggör utdelning av sådana stipendier.

Som aviserades i propositionen Vårändringsbudget för 2024 planeras ett förvärv av fastigheten Havssvalget 5 under 2024 (prop. 2023/24:99 utg.omr. 1, bet. 2023/24:FiU21, rskr. 2023/24:252). Som ett led i att säkra lokalbehovet kan det bli aktuellt med ytterligare fastighetsförvärv framöver.

Det finns ett stort underhållsbehov i fastighetsbeståndet och omfattande renoveringsarbeten beräknas pågå framöver. Detta påverkar resursbehovet, kostnaderna för avskrivningar och räntor och medför på sikt behov av högre låneram. I väntan på att respektive fastighet ska totalrenoveras hanteras planerat underhåll inom varje byggnad. Cephalus står inför en totalrenovering och arbeten inför renoveringen pågår. Renovering av fastigheter som är skyddsobjekt kräver en särskild hantering, både i form av rutiner, nätverk, programvaror, mötesrum, resurser m.m.

En övergripande renoveringsplan med en höjd ambitionsnivå för renoveringen tas fram för övernattningsbostäderna inklusive dess interiörer. Flera av bostadsfastigheterna har eftersatt underhåll och för vissa fastigheter behöver grundförstärkningen ses över. Exempelvis pågår nu renovering av lägenheter i fastigheterna Ormsaltaren och Aurora. Som en följd av renoveringarna kommer även kostnaderna för evakueringslokaler fortsatt att vara höga. Exempel på kommande renoveringar som planeras är Villa Bonnier och Kungliga trädgården. Förberedelser inför fastighetsutveckling av lokalt varuintag och ny godsmottagning pågår.

Det pågår också ett antal löpande underhållsprojekt och verksamhetsanpassningar av riksdagens byggnader och lokaler.

Avskrivningar och räntekostnader

Avskrivningskostnaderna är fortsatt höga och räntekostnaderna i samband med lånet för investeringar i fastigheter och tekniska anläggningar beräknas öka.

Mot bakgrund av ovanstående ökas anslaget med 20 000 000 kronor fr.o.m. 2025.

Förstärkning av anslaget

Kostnaderna för planerat och löpande underhåll beräknas öka. Bland annat planeras ett antal underhållsåtgärder samt förstudier inför kommande projekt.

Mot bakgrund av ovanstående ökas anslaget med 8 000 000 kronor fr.o.m. 2025.

Projekt ny godsmottagning

Riksdagsstyrelsen fattade beslut om att starta programarbete för ny godsmottagning i maj 2020. Styrelsen beslutade i februari 2022 att undersöka ett förvärv i samband med detta.

Förvärv av mark planerades till 2024 och uppgick uppskattningsvis till ca 50 000 000 kronor. Förvärvet har senarelagts och för närvarande pågår en utredning om organisation och funktion av ny godsmottagning.

Renovering av fogar och fasader, riksbyggnaderna

Renoveringen av fogar och fasader gällande riksbyggnaderna fortsätter. Investeringen pågår under flera år och syftar till att bevara riksbyggnaderna och ska därmed anslagsfinansieras enligt lagen (2016:1091) om budget och ekonomiadministration för riksdagens myndigheter.

Projekt Cephalus

Projektörerna startade systemhandlingen våren 2024. Fördjupad projektering beräknas starta hösten 2024. Under hösten 2024 påbörjas även förberedande arbeten såsom bodetablering och schaktning av innergården och delar av Myntgatan. Driftkostnaderna för projektet beräknas öka bl.a. på grund av ett säkert nätverk och hanteringen av licenserna och programvaror m.m. Mot bakgrund av ovanstående ökas anslaget med 12 000 000 kronor fr.o.m. 2025.

Innan programarbetet genomförts är den totala investeringskostnaden för projektet svår att uppskatta. En tidig uppskattning av slutkostnad för projektet från maj 2022 uppgick till ca 1 500 000 000 kronor. På grund av förseningar i projektet och att prisökningar har skett uppskattas det angivna beloppet att bli högre.

Produktionen beräknas starta under första kvartalet 2025. Produktionen beräknas pågå fram t.o.m. 2028.

Projekt renovering Ormsaltaren

Projekt renovering Ormsaltaren, som påbörjas under 2024, överstiger enligt beräkningarna 20 000 000 kronor. Investeringsprojektet omfattar renovering av lägenheter, inklusive stambyten, fönsterbyten samt brandsäkrande åtgärder. Investeringen beräknas komma att pågå fram t.o.m. 2025 och bedöms uppgå till ca 70 000 000 kronor.

Fysisk säkerhet Västra riksdagshuset

Som ett led i att öka tryggheten för riksdagsledamöter och i riksdagshusen förbättras säkerheten i Västra riksdagshuset (RV). Under 2024 sker planeringen av arbetet och under 2025 förväntas anpassningar och produktionen ske. Beräkningarna överstiger 20 000 000 kronor. Investeringen kommer att pågå under några år och beräknas uppgå till ca 40 000 000 kronor.

Sammanfattning av riksdagsstyrelsens förslag

Riksdagsstyrelsen föreslår att 340 000 000 kronor anvisas under 2:3 *Riksdagens fastighetsanslag* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 340 000 000 kronor för respektive år.

Investeringsplan

Riksdagsstyrelsens förslag: Investeringsplanen för 2025–2027 för anslaget 2:3 *Riksdagens fastighetsanslag* godkänns som en riktlinje för Riksdagsförvaltningens fastighetsinvesteringar (tabell 4.8).

Tabell 4.8 Investeringsplan för Riksdagsförvaltningen

Miljoner kronor

	Utfall 2023	Prognos 2024	Budget 2025	Beräknat 2026	Beräknat 2027	Summa 2025–2027
Anskaffning och utveckling av nya investeringar		**267**	**7**			**7**
Förvärv av fastigheten Havssvalget 5		264				
Projekt ny godsmottagning		3	7			7
varav investeringar i anläggningstillgångar		*267*	*7*			*7*
– byggnader, mark och annan fast egendom		*267*	*7*			*7*
Finansiering av anskaffning och utveckling		**267**	**7**			**7**
Anslag 2:3 Riksdagens fastighetsanslag		264				
Låneram för fastighetsinvesteringar (lån i Riksgäldskontoret)		3	7			7
Vidmakthållande av befintliga investeringar	**62**	**283**	**597**	**580**	**635**	**1 812**
Underhåll och renoveringsplan	16	58	84	80	155	319
Projekt Cephalus	32	171	434	470	470	1 374
Trafikbegränsade åtgärder	7	22				
Fogar och fasader riksbyggnaderna	7	10	10	10	10	30
Projekt renovering Ormsaltaren		16	54			54
Fysisk säkerhet RV		6	15	20		35
varav investeringar i anläggningstillgångar	*62*	*283*	*597*	*580*	*635*	*1 812*
– byggnader, mark och annan fast egendom	*62*	*283*	*597*	*580*	*635*	*1 812*
Finansiering vidmakthållande	**62**	**283**	**597**	**580**	**635**	**1 812**
Anslag 2:3 Riksdagens fastighetsanslag	7	10	10	10	10	30
Låneram för fastighetsinvesteringar (lån i Riksgäldskontoret)	55	273	587	570	625	1 782
Totala utgifter för anskaffning, utveckling och vidmakthållande av investeringar	**62**	**550**	**604**	**580**	**635**	**1 819**
Totalt varav investeringar i anläggnings-tillgångar	**62**	**550**	**604**	**580**	**635**	**1 819**

Nivån på investeringar som föreslås för perioden 2025–2027 baserar sig på nuvarande beslutade och planerade underhålls- och renoveringsåtgärder av Riksdagsförvaltningens fastigheter.

Låneram

Riksdagsstyrelsens förslag: Riksdagsförvaltningen bemyndigas att för 2025 ta upp lån i Riksgäldskontoret för investeringar i fastigheter och tekniska anläggningar som inklusive tidigare upplåning uppgår till högst 2 500 000 000 kronor.

Skälen för riksdagsstyrelsens förslag: De investeringar som är planerade för 2025 ryms inte inom nuvarande låneram. Därför föreslås en ökning av låneramen för 2025 med 300 000 000 kronor till 2 500 000 000 kronor. Ökningen av låneramen beror främst på projekt Cephalus. Då renoveringarna av riksdagens fastigheter kommer att pågå under flera år framöver kommer låneramen att behöva utökas.

Tabell 4.9 Låneram för fastighetsinvesteringar

Tusental kronor

Utgifts-område	Myndighet	Beslutad låneram 2023[1]	Skuld 2023-12-31	Beslutad låneram 2024[1]	Begärd låneram 2025	Beräknad amortering 2025	Beräknad nyupplåning 2025
1	Riksdags-förvaltningen	2 200 000	1 737 704	2 200 000	2 500 000	72 872	594 000
	Summa	**2 200 000**	**1 737 704**	**2 200 000**	**2 500 000**	**72 872**	**594 000**

[1] Av riksdagen beslutad låneram exklusive beslut om ändringar i statens budget.

5 Riksdagens ombudsmän

5.1 Uppdrag och övergripande mål

Riksdagens ombudsmäns (JO) uppgift är att utöva tillsyn över tillämpningen i offentlig verksamhet av lagar och andra författningar. Ombudsmännen ska särskilt se till att domstolar och förvaltningsmyndigheter i sin verksamhet följer regeringsformens föreskrifter om saklighet och opartiskhet och att det inte görs intrång i enskildas grundläggande fri- och rättigheter i den offentliga verksamheten. Ombudsmännen ska också verka för att brister i lagstiftningen avhjälps.

JO fullgör vidare de uppgifter som ett nationellt besöksorgan har enligt det fakultativa protokollet den 18 december 2002 till Förenta nationernas konvention mot tortyr och annan grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning (Opcat).

Närmare bestämmelser om JO:s verksamhet finns i 13 kap. 6 § regeringsformen och lagen (2023:499) med instruktion för Riksdagens ombudsmän (JO).

Ett övergripande syfte med verksamheten är att främja rättssäkerheten och höja den rättsliga kvalitetsnivån i myndighetsutövningen.

Genom internationell samverkan verkar JO för spridning av ombudsmannainstitutet som modell. Samverkan syftar även till utveckling av JO:s egen verksamhet.

5.2 Resultatredovisning

Resultatet av JO:s verksamhet redovisas i myndighetens årsredovisning, i den årliga ämbetsberättelsen, i den årliga Opcat-rapporten samt i temarapporter.

JO bedöms genom sin verksamhet ha bidragit till att främja rättssäkerheten och höja den rättsliga kvalitetsnivån i myndighetsutövningen samt till att förebygga risker för tortyr och annan grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning. JO har belyst viktiga rättssäkerhetsaspekter i besvarandet av lagstiftningsremisser.

JO har under 2023 avgjort ungefär lika många ärenden som under 2022 och har avsevärt lägre balanser än vid utgången av 2022. Tyngdpunkten i verksamheten har fortsatt legat på hanteringen av de klagomålsärenden som kommit in. Inspektioner har genomförts, både genom fysiska besök på plats och på annat sätt. JO har under året fått in fler klagomålsärenden än under 2022. Störst antalsmässig ökning står fortfarande klagomål rörande kriminalvården för.

5.3 Riksdagens ombudsmäns (JO) bedömning av måluppfyllelsen

JO har en i huvudsak mycket god måluppfyllelse när det gäller de övergripande målen för verksamheten. Under 2023 har även de specifika verksamhetsmålen uppnåtts.

5.4 Budgetförslag

5.4.1 2:4 Riksdagens ombudsmän (JO)

Tabell 5.1 Anslagsutveckling 2:4 Riksdagens ombudsmän (JO)

Tusental kronor

2023	Utfall	121 408	Anslagssparande	13 992
2024	Anslag	130 367[1]	Utgiftsprognos	130 367
2025	**Förslag**	**133 625**		
2026	Beräknat	136 475[2]		
2027	Beräknat	139 175[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 133 625 tkr i 2025 års prisnivå.

[3] Motsvarar 133 625 tkr i 2025 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Riksdagens ombudsmäns (JO) förvaltningsutgifter och anskaffningar av anläggningstillgångar.

Skälen för Riksdagens ombudsmäns (JO) förslag

Tabell 5.2 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 2:4 Riksdagens ombudsmän (JO)

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**130 367**	**130 367**	**130 367**
Pris- och löneomräkning[2]	3 258	6 108	8 808
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**133 625**	**136 475**	**139 175**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2024. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2026–2027 är preliminär.

JO har utökat antalet byråchefer i tillsynsverksamheten. JO har vidare inrättat en ny chefstjänst för den nya enheten for administrativt stöd. Ledningen for Opcat-enheten har förstärkts och beslut har fattats om att antalet medarbetare vid enheten ska öka. Såväl kommunikationsenheten som HR-enheten har förstärkts tillfälligt. Nu beskrivna förstärkningar bedöms rymmas inom tilldelat anslag och anslagssparande.

I syfte att säkerställa sin kompetensförsörjning undersöker JO möjligheten att lokalisera viss verksamhet till Göteborg. En sådan partiell utlokalisering bedöms för närvarande inte innebära några väsentliga kostnadsökningar för perioden.

Riksdagens ombudsmän (JO) föreslår att anslaget 2:4 *Riksdagens ombudsmän (JO)* anvisas 133 625 000 kronor för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 136 475 000 kronor respektive 139 175 000 kronor.

Anslagsfinansiering av anläggningstillgångar

Riksdagens ombudsmäns (JO) förslag: Riksdagens ombudsmän (JO) får för 2025 anslagsfinansiera anläggningstillgångar som används i myndighetens verksamhet.

Skälen för Riksdagens ombudsmäns (JO) förslag: Enligt 4 kap. lagen (2016:1091) om budget och ekonomiadministration för riksdagens myndigheter ska anläggningstillgångar – med vissa särskilt angivna undantag – finansieras med lån i Riksgäldskontoret, om inte riksdagen beslutar att finansiering ska ske på annat sätt. JO har hittills fått använda anslagsmedel för att finansiera sina anläggningstillgångar, bl.a. med hänsyn till att dessa investeringar normalt är av ringa omfattning. JO bedömer att denna ordning bör gälla även under 2025.

6 Riksrevisionen

6.1 Riksrevisionen

Riksrevisionen är en myndighet under riksdagen med huvudsaklig uppgift att granska genomförandet och resultatet av det statliga åtagandet, att statliga insatser är effektiva och att god ordning råder i den statliga redovisningen.

Riksrevisionen har även i uppdrag att företräda Sverige som det nationella revisionsorganet samt att bedriva internationellt utvecklingssamarbete.

Närmare bestämmelser om Riksrevisionens verksamhet finns bl.a. i 13 kap. 7–9 §§ regeringsformen, lagen (2002:1022) om revision av statlig verksamhet m.m. och lagen (2002:1023) med instruktion för Riksrevisionen.

6.2 Mål för Riksrevisionen

Riksrevisionens verksamhet ska främja en god förvaltning. Med detta avses att statens verksamhet ska bedrivas med hög effektivitet och enligt gällande regelverk, att den redovisas på ett tillförlitligt sätt samt att god hushållning av statens resurser iakttas.

Riksrevisionens internationella utvecklingssamarbete ska bidra till att stärka de nationella revisionsorganens kapacitet och förmåga att bedriva revision enligt internationella standarder samt till stärkt revision inom multilaterala organisationer.

6.3 Resultatredovisning

Resultatet av Riksrevisionens verksamhet redovisas i myndighetens årsredovisning, i den årliga rapporten och i uppföljningsrapporten. Riksrevisionen rapporterar om resultatet av det internationella utvecklingssamarbetet till riksdagen vart fjärde år. En resultatrapport lämnades till riksdagen i oktober 2022.

Under 2023 slutförde Riksrevisionen granskningen av myndigheternas årsredovisningar för räkenskapsåret 2022. Totalt lämnades 226 revisionsberättelser för myndigheter och andra organisationer som ingår i Riksrevisionens mandat, samtliga i tid. För räkenskapsåret 2022 fick 13 myndigheter eller organisationer en modifierad revisionsberättelse. Skälen till att myndigheterna fick en modifierad revisionsberättelse 2022 varierar. Det vanligaste skälet till modifiering 2022 var att myndigheten hade överskridit en eller flera bemyndiganderamar. Riksrevisionens uppföljning visar att myndigheterna eller regeringen helt eller delvis har vidtagit åtgärder för samtliga modifieringar inom ett år från det att revisionsberättelsen lämnades.

Under 2023 publicerades 27 effektivitetsrevisionsrapporter. De publicerade granskningsrapporterna är väl fördelade över riksdagens utskott. Riksrevisionen har genomfört granskningar inom samtliga utskottsområden utom konstitutionsutskottets och utrikesutskottets områden. Riksrevisionens uppföljning visar att åtgärderna i de flesta fall har lett till förbättringar i den granskade och uppföljda verksamheten, även om det finns brister som inte åtgärdats.

Riksrevisionens internationella verksamhet omfattar två delar, dels internationell samverkan, dels internationellt utvecklingssamarbete.

I den internationella samverkan har Riksrevisionen på ett aktivt sätt genomfört myndighetens obligatoriska åtaganden. Riksrevisionen har varit aktiv medlem i International Organisation of Supreme Audit Institutions (Intosai) och European Organisation of Supreme Audit Institutions (Eurosai). Riksrevisionen har deltagit i Kontaktkommitténs arbete. Riksrevisionens ambition är att bidra till att Kontaktkommitténs arbete fungerar väl så att revisionen av EU-relaterad verksamhet stärks. Riksrevisionen har även deltagit vid Europeiska revisionsrättens granskningsbesök. Myndigheten har även genomfört en kollegial granskning av USA:s högre revisionsorgan. Under 2023 valdes Riksrevisionen att, tillsammans med revisionsmyndigheten i Storbritannien, leda Intosais underkommitté för finansiell revision.

När det gäller det internationella utvecklingssamarbetet bedrev Riksrevisionen verksamhet i fem regionala och åtta bilaterala samarbetsprojekt under 2023. De regionala samarbetsprojekten omfattade insatser riktade till 56 nationella revisionsmyndigheter, exempelvis inom ramen för Riksrevisionens samarbeten med African Organisation of English Supreme Audit Institutions (Afrosai-E) och i västra Balkan. Riksrevisionens uppföljning visar att genomförda aktiviteter har bidragit till ökad kunskap hos deltagarna och att kunskapen kan användas i det dagliga arbetet i den egna organisationen. Riksrevisionen har även varit vice ordförande i Intosais kapacitetsutvecklingskommitté (CBC).

Tabell 6.1 Verksamhetens nettokostnader 2023

Tusental kronor

Verksamhetsgren	Belopp
Årlig revision	180 958
Effektivitetsrevision	180 653
Internationell verksamhet	62 908
Summa	**424 518**

Anm.: Tabellen visar kostnader och lämnade bidrag (transfereringar) minus andra intäkter än av anslag.

6.4 Budgetförslag

6.4.1 2:5 Riksrevisionen

Tabell 6.2 Anslagsutveckling 2:5 Riksrevisionen

Tusental kronor

2023	Utfall	374 534	Anslagssparande	25 567
2024	Anslag	369 317[1]	Utgiftsprognos	388 400
2025	**Förslag**	**390 897**		
2026	Beräknat	399 188[2]		
2027	Beräknat	407 156[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 390 897 tkr i 2025 års prisnivå.

[3] Motsvarar 390 898 tkr i 2025 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Riksrevisionens förvaltningsutgifter utom för Riksrevisionens internationella utvecklingssamarbete som finansieras inom utgiftsområde 7 Internationellt bistånd.

Skälen för Riksrevisionens förslag

Tabell 6.3 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 2:5 Riksrevisionen

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**368 817**	**368 817**	**368 817**
Pris- och löneomräkning[2]	9 080	17 095	24 798
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	13 000	13 276	13 541
varav BP25[3]	*13 000*	*13 000*	*13 000*
– Nivåhöjning av Riksrevisionens förvaltningsanslag	*9 500*	*9 500*	*9 500*
– Finansiering av ledamot i NATO:s revisionsstyrelse (IBAN)	*3 500*	*3 500*	*3 500*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**390 897**	**399 188**	**407 156**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2024. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2026–2027 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Generell nivåhöjning

Riksrevisionen bedriver sedan 2020 ett medvetet arbete för att ställa om verksamheten i riktning mot en mer datadriven verksamhet. Den snabba tekniska utvecklingen och framför allt framväxten av generativ AI ställer allt högre krav vad gäller införande av nya arbetssätt, kompetenser och tekniska lösningar. På sikt kommer omställningen innebära ökad effektivitet och möjligheter att allokera om resurser inom myndigheten.

För att inte riskera att bromsa in nödvändig omställning behöver myndigheten ta höjd för ökade kostnader. Anslaget ökas därför med 9 500 000 kronor fr.om. 2025.

Sveriges Natomedlemskap

I samband med att Sverige är ny Natomedlem förväntas Riksrevisionen tillhandahålla en ledamot i Natos revisionsstyrelse International Board of Auditors for NATO (IBAN). De sex platserna i IBAN roterar mellan medlemsländerna och eftersom Sverige ännu inte har haft någon medlem i IBAN finns det en förväntan att Riksrevisionen ska tillhandhålla en person för den 4-årsperiod som börjar 1 december 2024. Därutöver är Riksrevisionen i Natosammanhang Sveriges Competent National Audit Body (CNAB) och förväntas att i den rollen delta i samarbetet mellan medlemsländernas CNAB. Anslaget ökas därför med 3 500 000 kronor för 2025. För 2026–2028 beräknas anslaget öka med motsvarande belopp.

Riksrevisionen föreslår att 390 897 000 kronor anvisas under anslaget 2:5 *Riksrevisionen* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 399 188 000 kronor respektive 407 156 000 kronor.

Låneram

Riksrevisionens förslag: Riksrevisionen bemyndigas att för 2025 ta upp lån i Riksgäldskontoret för investeringar i anläggningstillgångar som används i verksamheten som inklusive tidigare upplåning uppgår till högst 30 000 000 kronor.

Skälen för Riksrevisionens förslag: Riksrevisionen är i en intensiv utvecklingsfas och behovet av investeringar är högt. Detta särskilt när det gäller myndighetens arbete att genom digitalisering modernisera och effektivisera verksamhetsprocesser.

Tabell 6.4 Låneram och räntor för verksamhetsinvesteringar

Tusental kronor

	Utfall 2023	Prognos 2024	Budget 2025	Beräknat 2026	Beräknat 2027
Lån i Riksgäldskontoret					
IB lån i Riksgäldskontoret	10 220	19 826	23 127	25 286	25 638
Nyupplåning	13 163	8 820	9 950	9 600	11 000
Amorteringar	-3 557	-5 519	-7 791	-9 248	-10 794
UB lån i Riksgäldskontoret	**19 826**	**23 127**	**25 286**	**25 638**	**25 844**
Beslutad/föreslagen låneram	**25 000**	**25 000**	**30 000**	**30 000**	**30 000**
Ränteutgifter	375	966	1 089	764	772
Summa av amorteringar och ränteutgifter	**-3 932**	**-6 485**	**-8 880**	**-10 012**	**-11 566**
Finansiering av räntor och avskrivningar					
Anslag 2:5 Riksrevisionen	3 932	6 485	8 880	10 012	11 566
Summa finansiering	**3 932**	**6 485**	**8 880**	**10 012**	**11 566**

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Riksdagen beslutade den 22 februari 2023 att Riksrevisionen inte längre ska ta ut avgifter för revision av årsredovisningar och delårsrapporter som utförs med stöd av lagen (2002:1022) om revision av statlig verksamhet m.m.

Lagändringen gäller från den 31 december 2023 och tillämpas första gången för revisioner som avser räkenskapsåret 2024.

Tabell 6.5 Avgiftsfinansierad verksamhet vid Riksrevisionen

Tusental kronor

Verksamhet	Ack. resultat t.o.m. 2023	Resultat 2024	Verksamhetens intäkter 2025	Kostnader som ska täckas 2025	Resultat 2025	Ack. resultat utgående 2025
Verksamheter där intäkterna disponeras						
Uppdragsverksamhet						
varav internationella uppdrag	*706*	*0*	*220*	*220*	*0*	*706*

Den internationella uppdragsverksamheten har avsett revision av verksamheten inom Östersjöstaternas råd (Council of the Baltic States, CBSS). Intäkterna disponeras av Riksrevisionen.

Överskott avses fortsatt disponeras av Riksrevisionen för att kunna användas i samband med framtida uppdrag.

Investeringsplan

Tabell 6.6 Verksamhetsinvesteringar

Tusental kronor

	Utfall 2023	Prognos 2024	Budget 2025	Beräknat 2026	Beräknat 2027	Summa 2025–2027
Immateriella investeringar						
Balanserade utgifter för utveckling	9 060	4 060	6 500	6 000	6 000	18 500
Materiella investeringar						
Förbättringsutgifter på annans fastighet	863	550	100	100	100	300
Maskiner, inventarier och installationer m.m.	2 844	3 460	3 350	3 500	3 500	10 350
Övriga verksamhetsinvesteringar	0	750	0	0	1 400	1 400
Summa utgifter för investeringar	**12 767**	**8 820**	**9 950**	**9 600**	**11 000**	**30 550**
Finansiering						
Lån i Riksgäldskontoret (2 kap. 1 § kapitalförsörjningsförordningen)	12 767	8 820	9 950	9 600	11 000	30 550
Summa finansiering	**12 767**	**8 820**	**9 950**	**9 600**	**11 000**	**30 550**

7 Sametinget och samepolitiken

7.1 Mål för området

Det övergripande målet för samepolitiken är att verka för en levande samisk kultur byggd på en ekologiskt hållbar rennäring och andra samiska näringar (prop. 2000/01:1 utg.omr. 23, bet. 2000/01:MJU2, rskr. 2000/01:86).

7.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Resultatredovisningen inom Sametinget och samepolitiken utgår från följande bedömningsgrunder:

- insatser för samiskt inflytande och delaktighet,
- insatser för utveckling av det samiska språkets användning och ställning, och
- insatser för att ta del av och utöva ett mångfaldigt samiskt kulturliv.

7.3 Resultatredovisning

Samepolitiken ingår i flera utgiftsområden: 1 Rikets styrelse, 13 Jämställdhet, 16 Utbildning och universitetsforskning, 17 Kultur, medier, trossamfund och fritid, 20 Allmän miljö- och naturvård och 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel. Det samlade arbetet med mänskliga rättigheter redovisas i avsnitt 10.

Regeringen gav den 28 mars 2023 Statskontoret i uppdrag att analysera Sametingets verksamhet samt att föreslå åtgärder (Ku2023/00440). Statskontoret lämnade den 24 november 2023 rapporten ”Självbestämmande på pappret men inte i praktiken? Analys av ledningen, styrningen och uppföljningen av Sametinget 2023:17” till regeringen (Ku2023/01233).

7.3.1 Insatser för samiskt inflytande och delaktighet

Resultatredovisningen avseende insatser för samiskt inflytande och delaktighet har kompletterats och justerats till följd av en utvecklad resultatredovisning.

Den 1 mars 2024 utökades lagen (2022:66) om konsultation i frågor som rör det samiska folket (prop. 2021/22:19, bet. 2021/22:KU4, rskr. 2021/22:133) till att även omfatta kommuner och regioner. Lagen innebär skyldigheter för regeringen, statliga förvaltningsmyndigheter, regioner och kommuner att konsultera Sametinget innan beslut fattas i ärenden som kan få särskild betydelse för samerna.

Sametinget har en viktig roll som remissinstans i ärenden med koppling till den samiska kulturen, inklusive språk, rennäringen och andra samiska intressen. Myndigheten deltar också i samråd på lokal, regional och nationell nivå.

Tabell 7.1 Genomförda och avböjda konsultationer enligt lagen (2022:66) om konsultation i frågor som rör det samiska folket samt besvarade remisser och genomförda samråd, Sametinget, 2021–2023

Antal

	2021	2022	2023
Konsultationsförfrågningar	-	110	296
Avslutade konsultationer	-	5	9
Avböjda konsultationer	-	77	202
Besvarade remisser	265	264	326
Genomförda samråd	181	169	200

Anm.: Med konsultationsförfrågningar avses förfrågningar till Sametinget om konsultation i enlighet med lagen (2022:66) om konsultation i frågor som rör det samiska folket. Med avslutade konsultationer avses konsultationer som Sametinget deltagit i och som avslutats under respektive år. Observera att konsultationer kan inkomma under ett år men besvaras under nästkommande år vilket försvårar årsvisa jämförelser. Med remisser avses antal remisser som besvarats under respektive år. Med genomförda samråd avses samråd på kommunal, regional och nationell nivå som genomförts under respektive år.

Källa: Sametinget.

Tabell 7.2 Avsändare av konsultationsförfrågningar som inkommit till Sametinget under respektive år, 2022–2023

Antal

	2022	2023
Regeringen	3	2
Övriga förvaltningsmyndigheter	107	294

Anm.: Med konsultationsförfrågningar avses förfrågningar till Sametinget om konsultation i enlighet med lagen (2022:66) om konsultation i frågor som rör det samiska folket.

Källa: Sametinget.

Av tabell 7.1 framgår att antalet konsultationer enligt lagen (2022:66) om konsultation i frågor som rör det samiska folket ökat mellan 2022 och 2023. Utöver de redovisade konsultationsförfrågningarna har Sametinget, i egenskap av företrädare för det samiska folket, själva initierat en konsultationsprocess under 2022 och två konsultationsprocesser under 2023. Sametinget har valt att avstå konsultation i majoriteten av konsultationsförfrågningarna. Anledningen är att det främst rör sig om ärenden av lokal karaktär som i högre grad berör en eller ibland flera samebyar. Antalet remisser som Sametinget besvarat har ökat mellan 2022 och 2023. Även antalet samråd som myndigheten har deltagit i har ökat mellan 2022 och 2023. Av tabell 7.2 framgår att antalet konsultationsförfrågningar till Sametinget från regeringen har varit få under 2022 och 2023. De förvaltningsmyndigheter som inkommit med flesta förfrågningar om konsultation under 2023 är Länsstyrelsen i Norrbottens län (68), Länsstyrelsen i Jämtlands län (52), Skogsstyrelsen (52), Energimarknadsinspektionen (33) och Lantmäteriet (28).

Regeringen har haft samråd med samiska företrädare om genomförandet av minoritetspolitiken (se avsnitt 11).

Sanningskommissionen för det samiska folket (dir. 2021:103) arbetar med att kartlägga och granska den politik som förts gentemot samerna i ett historiskt perspektiv och dess konsekvenser för det samiska folket.

Sverige har följt och aktivt deltagit i arbetet med att främja urfolks rättigheter internationellt, t.ex. i FN:s permanenta forum för ursprungsfolks (UNPFII) 23:e session, som är ett högnivåmöte för världens urfolk och ett rådgivande organ underställt FN:s ekonomiska och sociala råd. Sverige verkar även aktivt för att urfolks traditionella kunskaper och rättigheter respekteras och beaktas i förhandlingarna inom ramen för Klimatkonventionen och Konventionen om biologisk mångfald. Sveriges arbete med de samepolitiska frågorna har uppmärksammats i ett antal internationella granskningar, bl.a. av FN:s kommitté för ekonomiska, sociala och kulturella

rättigheter, FN:s specialrapportör för sanning, rättvisa, gottgörelse och garantier för icke-upprepning, FN:s specialrapportör för religions- och trosfrihet och Europarådets rådgivande kommitté för ramkonventionen om skydd för nationella minoriteter (se avsnitt 10).

7.3.2 Insatser för utveckling av det samiska språkets användning och ställning

Regeringen har under 2023 fortsatt stödja Sámi Giellagáldu som är ett samarbetsorgan inrättat av sametingen i Sverige, Norge och Finland. Vid Sámi Giellagáldu bedrivs verksamhet som syftar till en harmoniserad språkutveckling över landgränserna av de samiska språken. Under 2023 har insatser för att stärka samiska språk genomförts inom ramen för handlingsprogrammet för bevarande och främjande av de nationella minoritetsspråken (Ku2022/00886, se även avsnitt 11). Vidare har ytterligare insatser genomförts för att stimulera en ökad samisk språkanvändning. Insatserna har i stor utsträckning riktat sig mot barn och unga. Sametinget antog 2023 en ny språkpolitisk strategi.

7.3.3 Insatser för att ta del av och utöva ett mångfaldigt samiskt kulturliv

Under 2023 fördelade Sametinget 17,4 miljoner kronor till verksamhetsbidrag och projektbidrag för att stötta samiskt kulturliv genom medel avsatta inom utgiftsområde 17, anslaget 1:2 *Bidrag till allmän kulturverksamhet, utveckling samt internationellt kulturutbyte och samarbete.* Av dessa fördelades 16,4 miljoner kronor som verksamhetsbidrag vars syfte är att bidra till ett livskraftigt samiskt samhälle. Av 62 inkomna ansökningar beviljades 55 bidrag, vilket motsvarar 89 procent. De största enskilda bidragsmottagarna var Giron Sámi Teáhter med 6 miljoner kronor och Sámi Duodji (Sameslöjdstiftelsen) med 1,7 miljoner kronor. Därutöver mottog samiska tidskrifter sammanlagt 2,5 miljoner kronor och samiska organisationer sammanlagt 5,4 miljoner kronor.

Det övergripande syftet för projektbidragen som Sametinget fördelar är att främja ett rikt och varierat konst- och kulturliv. Sametinget fördelade 1 miljon kronor i projektbidrag vilket är mindre än 2022 då 2,5 miljoner kronor fördelades. Anledningen är att Sametinget beslutat fördela mer medel som verksamhetsbidrag. Av 52 inkomna ansökningar beviljades 19 bidrag, vilket motsvarar 36,5 procent. Den största andelen beviljade projekt rör Árbediehtu (projekt med syfte att överföra och bevara traditionell kunskap).

Bidrag till samisk kultur har dessutom kunnat sökas genom Statens kulturråds riktade bidragsgivning till de nationella minoriteternas kultur (utg.omr. 17 avsnitt 4). Regeringen beslutade den 1 februari 2024 att bevilja Giron Sámi Teáhter två miljoner kronor för 2024 för att ge teatern ökade möjligheter att utveckla och bedriva sin rikstäckande verksamhet (Ku2024/00105).

Genom anslaget *7:2 Bidrag till kulturmiljövård* inom utgiftsområde 17 Kultur, medier, trossamfund och fritid har medel tilldelats bl.a. för att vårda, bevara och tillgängliggöra samiska kulturmiljöer (utg.omr. 17 avsnitt 10). Riksantikvarieämbetet slutredovisade den 27 mars 2024 ett uppdrag att analysera och beskriva förutsättningarna för identifiering och återbördande av samiska föremål och mänskliga kvarlevor (Ku2023/01016, utg.omr. 17 avsnitt 11).

7.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Regeringen bedömer att de insatser som genomförts med statliga medel har bidragit till uppfyllelse av målet för politikområdet men att flera utmaningar kvarstår när det gäller att verka för en levande samisk kultur. (Rennäring och andra samiska näringar redovisas inom utg.omr. 23 avsnitt 2).

Lagen (2022:66) om konsultation i frågor som rör det samiska folket bedöms kunna främja det samiska folkets inflytande över sina angelägenheter. Det ökande antalet konsultationsförfrågningar till Sametinget sedan lagen trädde i kraft talar för att kännedomen om lagens innebörd har ökat.

De medel som tillförts inom ramen för handlingsprogrammet för bevarande och främjande av de nationella minoritetsspråken kan bedömas ha förbättrat förutsättningarna för att språkens ställning stärks.

7.5 Politikens inriktning

Den särskilda ställning som det samiska folket har som urfolk ska respekteras och efterlevnaden av de rättigheter som tillkommer dem ska säkerställas. Samiskt kulturliv och de samiska språken ska fortsatt främjas.

Lagen (2022:66) om konsultation i frågor som rör det samiska folket omfattar sedan den 1 mars 2024 regeringen, statliga förvaltningsmyndigheter, regioner och kommuner. Regeringen föreslår att medel tillförs för att ge Sametinget goda förutsättningar att hantera inkommande konsultationsförfrågningar samt delta i konsultationer.

7.6 Budgetförslag

7.6.1 3:1 Sametinget

Tabell 7.3 Anslagsutveckling 3:1 Sametinget

Tusental kronor

2023	Utfall	58 806	Anslagssparande	-711
2024	Anslag	63 000[1]	Utgiftsprognos	61 873
2025	**Förslag**	**70 721**		
2026	Beräknat	66 172[2]		
2027	Beräknat	67 222[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 64 721 tkr i 2025 års prisnivå.

[3] Motsvarar 64 720 tkr i 2025 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Sametingets och Nationellt samiskt informationscentrums förvaltningsutgifter. Anslaget får även användas för utgifter för statsbidrag till Samefonden.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 7.4 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 3:1 Sametinget

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**63 000**	**63 000**	**63 000**
Pris- och löneomräkning[2]	2 638	4 110	5 175
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	5 083	-938	-953
varav BP25[3]	*5 000*	*5 000*	*5 000*
– Tillskott för fortsatt arbete med konsultationsordningen	*5 000*	*5 000*	*5 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**70 721**	**66 172**	**67 222**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2024. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2026–2027 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar innebär att anslaget ökas med 5 000 000 kronor fr.o.m. 2025 för arbete med konsultationer i frågor som rör det samiska folket.

Tidigare beslutade och aviserade anslagsförändringar innebär att anslaget minskas med ca 3 900 000 kronor fr.o.m. 2025 till följd av att tidsbegränsade medel för konsultationsordningen upphör. Därtill ökas anslaget med 4 000 000 kronor för 2025 för att förbereda och genomföra val till Sametinget.

Regeringen föreslår att 70 721 000 kronor anvisas under anslaget 3:1 *Sametinget* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 66 172 000 kronor respektive 67 222 000 kronor.

8 Regeringskansliet m.m.

8.1 Budgetförslag

8.1.1 4:1 Regeringskansliet m.m.

Tabell 8.1 Anslagsutveckling 4:1 Regeringskansliet m.m.

Tusental kronor

2023	Utfall	9 629 592	Anslagssparande	342 756
2024	Anslag	9 736 159[1]	Utgiftsprognos	9 734 457
2025	**Förslag**	**10 431 470**		
2026	Beräknat	10 734 281[2]		
2027	Beräknat	10 935 786[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 10 492 072 tkr i 2025 års prisnivå.

[3] Motsvarar 10 512 258 tkr i 2025 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Regeringskansliets förvaltningsutgifter. Anslaget får även användas för utgifter för utrikesrepresentationen, kommittéväsendet och gemensamma ändamål (hyror, kapitalkostnader m.m.).

Mål

Regeringskansliet ska vara ett effektivt och kompetent instrument för regeringen i dess uppgift att styra riket och förverkliga sin politik.

Skälen för regeringens förslag

Regeringskansliets verksamhet

I följande tabell redovisas viss resultatinformation för Regeringskansliet.

Tabell 8.2 Viss resultatinformation för Regeringskansliet

Antal (om inte annat anges)

	2019	2020	2021	2022	2023
Tjänstgörande (inkl. politiskt tillsatta)	4 564	4 623	4 715	4 782	4 931
varav andel kvinnor/män	*61/39*	*61/39*	*61/39*	*62/38*	*62/38*
Politiskt tillsatta	181	204	193	167	187
varav andel kvinnor/män	*50/50*	*51/49*	*51/49*	*50/50*	*45/55*
Andel kvinnor/män som är chefer	53/47	54/46	53/47	55/45	55/45
Sjukfrånvaro (andel av arbetstid)	2,7	2,5	2,1	2,5	2,3
varav bland kvinnor/män	*3,3/1,8*	*3,0/1,6*	*2,6/1,5*	*3,1/1,5*	*2,8/1,4*
Diarieförda ärenden	53 827	64 882	59 793	50 919	50 087
Regeringsärenden	4 633	5 183	5 313	5 699	4 924
Propositioner och skrivelser	199	210	228	251	159
Författningsärenden	1 314	1 301	1 337	1 867	947
Kommitté- och tilläggsdirektiv	107	143	117	143	182
Regleringsbrev och ändringsbeslut	769	821	847	764	710
SOU-serien	69	83	104	72	103

	2019	2020	2021	2022	2023
Ds-serien	33	30	35	28	34
Interpellationssvar	433	422	673	386	521
Frågesvar till riksdagen	1 580	2 498	3 134	1 450	1 194
Brevsvar till enskilda	8 970	16 322	13 814	7 486	7 890
Resdagar i Sverige (med övernattning)	5 929	1 944	2 149	4 478	6 914
Resdagar utomlands (med övernattning)	32 847	6 999	7 599	23 767	34 038
Faktapromemorior till EU-nämnden	47	121	114	130	126
Registrerade internationella handlingar	16 424	13 152	13 914	16 037	17 335
Utlandsstationerade	593	548	559	590	604
varav andel kvinnor/män	*56/44*	*55/45*	*54/46*	*54/46*	*54/46*

Källa: Regeringskansliets årsböcker.

Regeringskansliet, kommittéerna och utlandsmyndigheterna hade i genomsnitt 4 931 tjänstgörande 2023 (exklusive lokalt anställda vid utlandsmyndigheterna). Av dessa var ca 3,8 procent politiskt tillsatta. Fördelningen av kvinnor och män som tjänstgör i Regeringskansliet är oförändrad jämfört med förra året. Det gäller även bland chefer och utlandsstationerade. Bland politiskt tillsatta ökade andelen män jämfört med 2022. Sjukfrånvaron minskade något för både kvinnor och män och är fortsatt låg i förhållande till staten i övrigt.

Ytterligare redovisning av Regeringskansliets arbete finns i Regeringskansliets årsbok för 2023 och på regeringen.se.

Utrikesrepresentationen

Sverige har diplomatiska förbindelser med i stort sett alla självständiga stater i världen. Utrikesrepresentationen bestod per den 1 augusti 2024 av 107 utlandsmyndigheter (91 beskickningar, 7 delegationer vid internationella organisationer, 9 karriärkonsulat) och 8 Stockholmsbaserade sändebud som täcker 31 länder. Vidare har Sverige ca 300 honorärkonsulat.

Från den 1 januari 2000 till den 1 augusti 2024 har regeringen beslutat att öppna 28 beskickningar, 1 delegation och 7 karriärkonsulat. För samma period har regeringen beslutat att stänga 27 beskickningar och 8 karriärkonsulat.

Anslagsförändringar

Tabell 8.3 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 4:1 Regeringskansliet m.m.

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**9 450 059**	**9 450 059**	**9 450 059**
Pris- och löneomräkning[2]	369 750	596 441	765 380
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	633 705	710 334	743 279
varav BP25[3]	*628 850*	*670 850*	*691 850*
– Biståndspolitik	*8 000*	*8 000*	*8 000*
– Svenska dialoginstitutet	*16 500*	*16 500*	*16 500*
– Kungl. Maj:ts Orden	*-2 200*	*-2 200*	*-2 200*
– Instrumentet för tekniskt stöd (TSI)	*-250*	*-250*	*-250*
– Säkerhetsinsatser	*200 000*	*228 000*	*249 000*
– Ökade utgifter inom utrikesförvaltningen	*66 800*	*66 800*	*66 800*
– Totalförsvarsförberedelser	*40 000*	*54 000*	*54 000*
– Fullfölja reformagendan	*300 000*	*300 000*	*300 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt[4]	-22 044	-22 553	-22 932
Förslag/beräknat anslag	**10 431 470**	**10 734 281**	**10 935 786**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2024. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2026–2027 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

[4] Justeringar till följd av ändrade växelkurser och lokalkostnader utomlands.

Anslaget ökas med 8 000 000 kronor fr.o.m. 2025 för att stärka regeringens politik på biståndsområdet. Finansiering sker genom att anslaget 1:1 *Biståndsverksamhet* inom utgiftsområde 7 Internationellt bistånd minskas med motsvarande belopp.

Anslaget ökas med 16 500 000 kronor fr.o.m. 2025 för att renodla verksamheten vid Svenska dialoginstitutet för Mellanöstern och Nordafrika. Finansiering sker genom att anslaget 1:2 *Freds- och säkerhetsfrämjande verksamhet* inom utgiftsområde 5 Internationell samverkan minskas med 1 600 000 kronor fr.o.m. 2025 och att anslaget 1:1 *Biståndsverksamhet* inom utgiftsområde 7 Internationellt bistånd minskas med 18 600 000 kronor fr.o.m. 2025.

Anslaget minskas med 2 200 000 kronor fr.o.m. 2025 med anledning av de uppgifter och ansvar som Kungl. Maj:ts Orden har i det nya offentliga belöningssystemet. Anslaget 1:1 *Kungliga hov- och slottsstaten* ökas med motsvarande belopp.

Anslaget minskas med 250 000 kronor fr.o.m. 2025 mot bakgrund av Kammarkollegiets utgifter som nationell samordningsmyndighet för EU:s stödprogram Instrumentet för tekniskt stöd (TSI). Anslaget 1:2 *Kammarkollegiet* inom utgiftsområde 2 Samhällsekonomi och finansförvaltning ökas med motsvarande belopp.

Av propositionen Vårändringsbudget för 2024 framgår att regeringen, till följd av det försämrade säkerhetspolitiska läget, genomför nödvändiga säkerhetsinsatser i utrikesförvaltningen och Regeringskansliet (prop. 2023/24:99 utg.omr. 1, bet. 2023/24:FiU21, rskr. 2023/24:242). För detta ökas anslaget med 200 000 000 kronor för 2025. För 2026 beräknas anslaget öka med 228 000 000 kronor och fr.om. 2027 beräknas anslaget öka med 249 000 000 kronor.

Med anledning av ökade utgifter inom utrikesförvaltningen till följd av bl.a. etablering och renovering av utlandsmyndigheter ökas anslaget med 66 800 000 kronor fr.o.m. 2025. Av dessa utgör utgifter för renovering 21 800 000 kronor per år, vilka beräknas belasta anslaget under en period på 20 år.

För att genomföra totalförsvarsförberedelser ökas anslaget med 40 000 000 kronor för 2025. Fr.om. 2026 beräknas anslaget öka med 54 000 000 kronor.

Anslaget ökas med 300 000 000 kronor fr.o.m. 2025 för att Regeringskansliet ska ges förutsättningar att fullfölja regeringens reformagenda. Det handlar bl.a. om att omhänderta en större mängd betänkanden som ska omsättas till lagstiftning. Förstärkningar sker även med anledning av det svenska Natomedlemskapet och mot bakgrund av Rysslands invasion av Ukraina.

Regeringen föreslår att 10 431 470 000 kronor anvisas under anslaget 4:1 *Regeringskansliet m.m.* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 10 734 281 000 kronor respektive 10 935 786 000 kronor.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 8.4 Avgiftsfinansierad verksamhet vid Regeringskansliet

Tusental kronor

Verksamhet	Ack. resultat t.o.m. 2023	Resultat 2024	Verksamhetens intäkter 2025	Kostnader som ska täckas 2025	Resultat 2025	Ack. resultat utgående 2025
Verksamheter där intäkterna inte disponeras	**0**	**0**	**245 000**	**245 000**	**0**	**0**
Offentligrättslig verksamhet	0	0	245 000	245 000	0	0
varav expeditions- och ansökningsavgifter m.m.	*0*	*0*	*245 000*	*245 000*	*0*	*0*
Verksamheter där intäkterna disponeras och redovisas mot anslag	**-**	**-**	**3 600**	**-**	**-**	**-**
Uppdragsverksamhet	-	-	3 600	-	-	-
varav näringslivsfrämjande tjänster	-	-	*3 600*	-	-	-

Inkomsterna från expeditionsavgifter och ansökningsavgifter för viseringar m.m., som redovisas på inkomsttitel, beräknas till 245 000 000 kronor för 2025. Verksamheten utförs i huvudsak vid utlandsmyndigheterna.

Avgifterna för näringslivsfrämjande tjänster, vilka går utöver en utlandsmyndighets grundläggande uppdrag, beräknas till 3 600 000 kronor för 2025. Med näringslivsfrämjande tjänster avses tjänster för främjande av svensk export och främjande av investeringar och turism i Sverige.

9 Länsstyrelserna

9.1 Mål för området

Det saknas ett riksdagsbundet mål för området som helhet. I avsaknaden av ett sådant är regeringens mål för området att nationella mål ska få genomslag i länen, samtidigt som hänsyn tas till regionala förhållanden och förutsättningar. Länsstyrelsen är den myndighet som samlat företräder staten i respektive län.

9.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Varken resultatindikatorer eller bedömningsgrunder används i detta avsnitt. Länsstyrelserna har uppgifter som syftar till att uppfylla många nationella mål, fördelade på ett stort antal utgiftsområden. Flera av dessa mål är riksdagsbundna. Måluppfyllelsen för dessa uppgifter redovisas under respektive utgiftsområde. De resultat som redovisas i detta avsnitt utgår från de uppgifter som länsstyrelserna har enligt 2 § förordningen (2017:868) med länsstyrelseinstruktion, närmare bestämt att arbeta sektorsövergripande, samordna olika samhällsintressen och inom sin verksamhet främja samverkan mellan kommuner, regioner, statliga myndigheter och andra relevanta aktörer i länet samt att främja länets utveckling och ansvara för tillsyn.

9.3 Resultatredovisning

9.3.1 Sektorsövergripande, samordnande och samverkande arbete

Länsstyrelserna fortsatte under 2023 att inom ramen för sitt ansvarsområde samverka med och främja samverkan mellan lokala, regionala och nationella aktörer i syfte att uppnå nationella mål inom en rad utgiftsområden. I frågor om exempelvis krisberedskap, totalförsvar, brottsförebyggande arbete, samhällsplanering, jämställdhet, integration, energi, klimat och miljö samt landsbygdsutveckling har länsstyrelserna utifrån ett statligt helhetsperspektiv samlat representanter från kommuner, regioner, statliga myndigheter, näringsliv och civilsamhälle i olika samverkansgrupper. Flera länsstyrelser genomför insatser i syfte att verka för en tidig dialog med berörda aktörer kring olika intressekonflikter i länet.

Länsstyrelserna fick under 2023 i uppdrag att tillsammans med Brottsförebyggande rådet utveckla ett stöd till kommunerna i deras brottsförebyggande arbete, samt ett uppdrag att tillsammans med ett antal andra statliga myndigheter inrätta en samverkansstruktur för ett sammanhållet arbete med barn och unga som riskerar att begå eller begår grova brott. Länsstyrelserna fortsatte också arbetet med att utveckla samverkan på regional nivå inom krisberedskap och civilt försvar. De civilområdesansvariga länsstyrelserna utvecklade under 2023 strukturer för samverkan mellan civilområden, samverkan med bl.a. Försvarsmakten inom civilområdena och för samverkan mellan civilområden och sektorsansvariga beredskapsmyndigheter. Länsstyrelserna genomförde även samverkande insatser, som konferenser och seminarier med lokala och regionala aktörer, i syfte att vägleda och främja bättre processer inom samhällsplanering.

Utöver arbete för samordning och samverkan inom ramen för specifika verksamhetsområden har länsstyrelserna genomfört mer övergripande insatser. De har exempelvis

etablerat forum för att diskutera regionala utmaningar och intressekonflikter med de statliga myndigheter som finns i respektive län samt hållit regelbundna möten med respektive läns kommuner och region. Länsstyrelserna samverkar också med näringslivet, exempelvis kring aktuella utvecklingsfrågor och om näringslivets roll inom det civila försvaret.

9.3.2 Främjande av länets utveckling

Länsstyrelserna har samverkat och genomfört gemensamma insatser tillsammans med kommuner, regioner, statliga myndigheter och andra aktörer i syfte att främja respektive läns utveckling och hållbara tillväxt inom flera områden. Länsstyrelserna fokuserade under 2023 särskilt på civilt försvar och krisberedskap, energi och klimat, samhällsplanering samt grön omställning. Länsstyrelserna har kontinuerligt samverkat med regionerna i det regionala utvecklingsarbetet och i arbetet med att främja respektive läns utveckling. Samarbetet har skett i strukturerade former och i flera län finns överenskommelser om samverkan mellan länsstyrelsen och regionen.

Några länsstyrelser har utvecklat arbetssätt för tidig dialog med verksamhetsutövare om etableringar eller större omställningar i länet. I december 2023 slutredovisade länsstyrelserna sitt uppdrag att utveckla metoder och samverkansformer för samråd om projekt som syftar till minskad miljö- och klimatpåverkan (N2021/02286). Uppdraget har bl.a. lett till att länsstyrelserna utvecklat nya arbetssätt som kan användas för att effektivisera och förtydliga samrådsprocessen enligt miljöbalken.

Länsstyrelserna har följt tillståndet i sina län, bl.a. genom regionala bostadsmarknadsanalyser samt utvecklingen av den statliga servicen och närvaron i länen.

9.3.3 Utveckling och utmaningar inom tillsynsarbetet

Länsstyrelserna bedrev under 2023 tillsyn inom ett stort antal områden. Tillsynen omfattade bl.a. miljö, djurskydd, livsmedel och foder, jakt och fiske, rennäring, veterinärverksamhet, samhällsplanering, åtgärder mot penningtvätt, kulturmiljö samt kommunernas arbete inom alkohol-, narkotika- och tobaksområdet.

Länsstyrelserna arbetar på flera sätt med att effektivisera tillsynsarbetet. Flera länsstyrelser arbetar tvärsektoriellt för att tillvarata effektiviseringspotential mellan verksamheter, bl.a. genom att samordna tillsynsbesök som berör flera sakområden. Det kan exempelvis handla om att verksamheten på en gård kontrolleras utifrån flera olika tillsynsgrunder vid ett och samma tillfälle. Flera länsstyrelser utvecklar även sitt arbete med information och rådgivning för att effektivisera tillsynen och underlätta för verksamhetsutövare.

Länsstyrelserna fortsätter sitt gemensamma arbete för att utveckla effektivitet och enhetlighet i deras prövnings- och tillsynsverksamhet. Exempelvis har mer enhetliga arbetssätt utvecklas inom områdena samhällsplanering och djurskydd.

Det finns fortsatt utmaningar i länsstyrelsernas tillsynsverksamhet. Länsstyrelserna har inom vissa områden inte utfört tillsyn i den omfattning som förväntats och myndigheterna har behövt prioritera bland olika tillsynsverksamheter. Inom vissa områden har förutsättningarna att bedriva arbetet påverkats av hot, våld och trakasserier mot länsstyrelsernas personal, inte minst inom djurskyddsområdet.

9.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Regeringen bedömer att länsstyrelserna har bidragit till att nationella mål kunnat nås i länen genom att inom sina ansvarsområden ha arbetat sektorsövergripande och utifrån

ett statligt helhetsperspektiv samordnat olika samhällsintressen och statliga myndigheters insatser. Länsstyrelserna har genom samverkan med aktörer i sina respektive län skapat goda förutsättningar för ett utvecklat samarbete i aktuella frågor för att främja länens utveckling. Myndigheterna har genomfört insatser som främjar tillväxt, bl.a. genom utvecklade arbetssätt för tidig dialog med verksamhetsutövare om etableringar eller större omställningar i länet. Regeringen bedömer att länsstyrelserna i sitt arbete har tagit hänsyn till regionala förhållanden och förutsättningar.

Vad gäller tillsyn har länsstyrelserna utmaningar med att nå upp till regeringens förväntningar, främst avseende omfattningen. Regeringen ser dock positivt på att länsstyrelserna arbetar med prioriteringar när resurserna inte räcker till att nå samtliga mål. Även om det pågår ett arbete för att effektivisera tillsynen, behöver arbetet fortsätta att utvecklas för att öka effektiviteten och enhetligheten.

9.5 Den årliga revisionens iakttagelser

Riksrevisionen har för 2023 lämnat revisionsberättelser med reservationer för länsstyrelserna i Gävleborgs, Norrbottens, Västernorrlands och Skåne län.

Reservationerna för Länsstyrelsen i Gävleborgs län och Länsstyrelsen i Norrbottens län lämnades med anledning av att länsstyrelserna felaktigt hade belastat anslaget 5:1 *Länsstyrelserna m.m.*, anslagspost 17 Gävleborgs län respektive anslagspost 21 Norrbottens län, med en utgift för länsstyrelsernas gemensamma it-funktion om 1 200 000 kronor. Riksrevisionen framför att det inte är förenligt med 10 § anslagsförordningen (2011:233) och att den felaktiga anslagsbelastningen har gjorts i syfte att undvika indragning av anslagssparande i enlighet med 7 § anslagsförordningen. Regeringen har följt upp frågan med länsstyrelserna i syfte att säkerställa att de framöver följer gällande regelverk.

Reservationen för Länsstyrelsen i Västernorrlands län lämnades med anledning av att länsstyrelsen hade redovisat felaktiga uppgifter i sammanställningen över väsentliga uppgifter. Sammanställningen saknade även uppgift om anslagssparande för de anslag som länsstyrelsen disponerar. Riksrevisionen framför att detta inte är förenligt med 2 kap. 4 § förordningen (2000:605) om årsredovisning och budgetunderlag. Länsstyrelsen har analyserat orsaken till att redovisningen innehöll felaktiga uppgifter och har vidtagit åtgärder för att redovisningen i fortsättningen ska följa den aktuella bestämmelsen i förordningen om årsredovisning och budgetunderlag. Myndigheten har även lämnat in en rättad sammanställning över väsentliga uppgifter till Regeringskansliet.

Reservationen för Länsstyrelsen i Skåne län lämnades med anledning av att länsstyrelsen redovisat balansposterna upplupna bidragsintäkter och oförbrukade bidrag med ett för högt belopp. Riksrevisionen framför att detta inte är förenligt med 2 kap. 6 § och 4 kap. 2 § förordningen om årsredovisning och budgetunderlag. Regeringen har följt upp frågan i dialog med länsstyrelsen och myndigheten har vidtagit åtgärder för att redovisningen i fortsättningen ska ske i enlighet med kraven i förordningen.

9.6 Politikens inriktning

Länsstyrelserna säkerställer en statlig regional delaktighet i länens utveckling och företräder staten på regional nivå inom flera områden som är av vikt för den regionala utvecklingen. Länsstyrelserna ska verka för att nationella mål ska kunna nås på regional nivå, samtidigt som hänsyn tas till regionala förhållanden och förutsättningar. Regeringen avser att fortsätta utveckla styrningen av länsstyrelserna utifrån följande utvecklingsområden:

- Länsstyrelsernas roll på regional nivå ska vara tydlig och möjliggöra att de i sin verksamhet kan främja tillväxt och balansera olika samhällsintressen.
- Länsstyrelserna ska ha en effektiv och förtroendeingivande handläggning.
- Den samlade styrningen och finansieringen av länsstyrelserna ska skapa förutsättningar för en effektiv och ändamålsenlig verksamhet.

Länsstyrelsernas roll på regional nivå och möjligheterna att balansera olika samhällsintressen

Regeringen avser att fortsatt arbeta för att länsstyrelserna i sin verksamhet har förutsättningar att balansera olika samhällsintressen och därigenom bidra till tillväxt och en hållbar omställning i hela landet. I juli 2024 fick en särskild utredare i uppdrag att lämna förslag på hur den framtida regionala utvecklingspolitiken och landsbygdspolitiken ska inriktas och utformas för att stärka möjligheterna att uppnå målen för dessa områden (dir. 2024:69). Uppdraget ska slutredovisas senast den 1 juni 2026. Utredaren ska bl.a. lämna förlag på hur regeringen kan styra och organisera den regionala utvecklingspolitiken och landsbygdspolitiken på ett sätt som innebär att länsstyrelsernas möjligheter att inom sin verksamhet även beakta ett tillväxtorienterat perspektiv kan stärkas. Länsstyrelserna har en viktig roll i att inom sitt ansvarsområde samordna statliga myndigheters insatser och främja samverkan mellan aktörer på olika förvaltningsnivåer. Regeringen har i propositionen Offentlig förvaltning för demokrati, delaktighet och tillväxt uttalat att länsstyrelserna ska vara statens primära kontaktlänk gentemot kommunerna (prop. 2009/10:175 s. 78). Det är viktigt att länsstyrelsernas samverkan och dialog med kommuner och regioner är väl fungerande och ändamålsenlig. Regeringen ser därför över om länsstyrelsernas förutsättningar att hantera och stödja samverkan, dialog och informationsutbyte mellan förvaltningsnivåerna kan stärkas.

Länsstyrelserna bör inom det geografiska områdesansvaret för det civila försvaret fortsätta att utveckla samarbetet och dialogen med Försvarsmakten, beredskapsmyndigheterna samt kommuner och regioner i syfte att inom ramen för den befintliga beredskapsstrukturen för civilt försvar och samhällets krisberedskap fortsätta arbeta med att öka förmåga inom totalförsvaret. Parallellt behöver samtliga länsstyrelsers förmåga att verka i krigsorganisationen utvecklas, bl.a. genom beredskapsplanering. Ökade resurser till länsstyrelserna ska skapa förutsättningar för ett stärkt civilt försvar.

Länsstyrelserna ska ha en effektiv och förtroendeingivande handläggning

För att upprätthålla allmänhetens förtroende, förenkla för företag och främja tillväxt i hela landet behöver länsstyrelserna utforma sin myndighetsutövning på ett sätt som medför effektiva och smidiga processer för enskilda. För att motverka omotiverade regionala skillnader och utveckla förutsättningarna för en rättssäker myndighetsutövning, samt öka effektiviseringsvinsterna inom verksamheterna, behöver länsstyrelserna fortsatt arbeta för en ökad samverkan sinsemellan. Bland annat bör arbetet med att skapa en mer enhetlig tillsyns- och prövningsverksamhet fortsätta. Den statliga värdegrunden ger förutsättningar för en effektiv och rättssäker stats-

förvaltning. Regeringen kommer därför fortsatt att följa hur länsstyrelserna utvecklar sitt arbete för en god förvaltningskultur.

Regeringen avser att med ledning av de kriterier som redovisades i budgetpropositionen för 2022 (prop. 2021/22:1 utg.omr. 1 avsnitt 9.5) fortsätta att se över möjligheterna att koncentrera vissa verksamheter till ett färre antal länsstyrelser. Syftet är att skapa förutsättningar för en högre effektivitet, en mer rationell användning av ekonomiska och personella resurser samt en väl fungerande rättssäkerhet, samtidigt som hänsyn tas till myndigheternas behov av regional närhet. Regeringen bedömer att en sådan koncentration av verksamheter som huvudregel bör utgå från den geografiska struktur som följer av förordningen (2022:593) om vissa förvaltningsmyndigheters regionala indelning. Koncentration av verksamheter kan därmed bidra till en högre grad av tydlighet och enhetlighet i statens regionala indelning.

Regeringen ser allvarligt på förekomsten av hot, våld och trakasserier mot statsanställda och avser därför att rikta fokus mot och noga följa utvecklingen i frågan.

Regeringens styrning och finansiering ska skapa förutsättningar för en effektiv och ändamålsenlig verksamhet

Finansieringen och styrningen av länsstyrelserna ska kännetecknas av en helhetssyn. För den finansiella styrningen innebär det bl.a. att den bör ge goda förutsättningar för länsstyrelserna att planera sin verksamhet samt fullgöra samtliga uppgifter och uppdrag. En bristande balans mellan finansiering och uppdrag och uppgifter inom ett verksamhetsområde innebär försämrade förutsättningar att fullgöra uppgifter och uppdrag inom andra verksamhetsområden.

Vidare bör länsstyrelsernas samlade uppdrag och roll i förvaltningen vara tydliga. Regeringen ser över om länsstyrelsernas breda uppdrag bör avgränsas och arbetsuppgifter renodlas mellan länsstyrelserna och andra myndigheter. Prövning och omprövning av vilka uppgifter och uppdrag som länsstyrelserna ska ansvara för bör ske med vägledning av de principer som redovisades i budgetpropositionen för 2021 (prop. 2020/21:1 utg.omr. 1 avsnitt 10.5).

Länsstyrelserna lämnade i juni 2021 in skrivelsen Framtidens länsstyrelser (Fi2021/02825). Skrivelsen utgör ett underlag för regeringens fortsatta styrning av länsstyrelserna.

9.7 Budgetförslag

9.7.1 5:1 Länsstyrelserna m.m.

Tabell 9.1 Anslagsutveckling 5:1 Länsstyrelserna m.m.

Tusental kronor

2023	Utfall	3 718 459	Anslagssparande	84 395
2024	Anslag	3 867 590[1]	Utgiftsprognos	3 897 450
2025	**Förslag**	**4 180 845**		
2026	Beräknat	4 186 089[2]		
2027	Beräknat	4 224 367[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 4 098 825 tkr i 2025 års prisnivå.

[3] Motsvarar 4 064 928 tkr i 2025 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för de 21 länsstyrelsernas förvaltningsutgifter samt för ersättningar till regioner och Gotlands kommun för de uppgifter som dessa övertagit från länsstyrelserna. Anslaget får användas för regeringens behov av vissa mindre utvecklingsinsatser och visst europeiskt samarbete. Anslaget får även användas för utgifter för den svenska offentliga medfinansieringen av tekniskt stöd i vissa av de territoriella programmen samt delfinansiering av förvaltningsorganisationen för Laponiatjuottjudus.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 9.2 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 5:1 Länsstyrelserna m.m.

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**3 867 590**	**3 867 590**	**3 867 590**
Pris- och löneomräkning[2]	125 485	212 037	287 838
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	187 769	106 460	68 932
varav BP25[3]	*270 443*	*212 943*	*277 943*
– Utvecklad beredskapsförmåga hos myndigheter inom sektorn	*5 000*	*5 000*	*5 000*
– Minskning av anslag för länsstyrelserna p.g.a. ändring i 31 § länsstyrelsernas instruktion	*-57*	*-57*	*-57*
– Kortare tillståndsprocesser vindkraft till havs	*15 000*	*15 000*	*15 000*
– Bekämpning av översvämningsmygg	*10 000*	*10 000*	*10 000*
– Djurens hälso- och sjukvård	*6 500*	*8 000*	*8 000*
– Effektivare tillståndsprocesser	*30 000*	*30 000*	*95 000*
– Tillsynsansvar för NIS2-direktivet	*8 000*	*8 000*	*8 000*
– Civilt försvar	*121 000*	*117 000*	*117 000*
– Nationell plan för omprövning av vattenkraften	*55 000*		
– Kontaktpunkt för tillståndsprocesser enligt NZIA och CRMA	*20 000*	*20 000*	*20 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**4 180 845**	**4 186 089**	**4 224 367**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2024. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2026–2027 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

För att intensifiera återuppbyggnaden av det civila försvaret i syfte att stärka totalförsvaret så bör medel tillföras för att öka myndigheternas egen förmåga i dess arbete med uppbyggnaden av en livsmedelsberedskap. Anslaget ökas därför med 5 000 000 kronor fr.o.m. 2025. Anslaget 1:27 *Åtgärder för beredskap inom livsmedels- och dricksvattenområdet* inom utgiftsområde 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel minskas med motsvarande belopp.

Länsstyrelserna får sedan 2023 disponera avgiftsintäkter för kontroll enligt livsmedelslagen (2006:804). Anslaget bör därför minskas med en summa som motsvarar det belopp som tidigare i genomsnitt årligen betalades in mot inkomsttitel. Anslaget bör mot denna bakgrund minskas med 57 000 kronor fr.o.m. 2025.

För länsstyrelsernas beredning av ärenden om havsbaserad vindkraft enligt lagen (1992:1140) om Sveriges ekonomiska zon ökas anslaget med 15 000 000 kronor för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget öka med motsvarande belopp.

Anslaget ökas med 10 000 000 kronor fr.o.m. 2025 för bekämpning av översvämningsmygg.

För kostnader med anledning av kommande förslag om bättre förutsättningar för djurens hälso- och sjukvård ökas anslaget med 6 500 000 kronor för 2025. Från och med 2026 beräknas anslaget öka med 8 000 000 kronor.

För att länsstyrelserna fortsatt ska bidra till en effektiv tillståndsprövning och tillsyn enligt miljöbalken och för att förenkla en snabb grön omställning och bidra till ett expansivt näringsliv, ökas anslaget med 30 000 000 kronor för 2025. Anslaget beräknas öka med 30 000 000 kronor för 2026 och med 95 000 000 kronor för 2027.

För att bedriva tillsynsverksamhet till följd av Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2022/2555 av den 14 december 2022 om åtgärder för en hög gemensam cybersäkerhetsnivå i hela unionen, om ändring av förordning (EU) nr 910/2014 och direktiv (EU) 2018/1972 och om upphävande av direktiv (EU) 2016/1148 ökas anslaget med 8 000 000 kronor fr.o.m. 2025.

För att stärka länsstyrelsernas arbete med civilt försvar ökas anslaget med 117 000 000 kronor fr.o.m. 2025. Därutöver ökas anslaget med 4 000 000 kronor 2025 för deras uppdrag att göra en övergripande planering av åtgärder för att stärka skyddet av civilbefolkningen.

Anslaget ökas med 55 000 000 kronor för 2025 för länsstyrelsernas arbete med den nationella planen för omprövning av vattenkraften.

För att förenkla och samordna tillståndsprocesser samt för att möta de krav avseende inrättande av kontaktpunkter för tillståndsprocesser som ställs i Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2024/1735 av den 13 juni 2024 om inrättande av en åtgärdsram för att stärka Europas ekosystem för tillverkning av nettonollteknik och om ändring av förordning (EU) 2018/1724 samt i Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2024/1252 av den 11 april 2024 om inrättande av en ram för säkerställande av trygg och hållbar försörjning av kritiska råmaterial och om ändring av förordningarna (EU) nr 168/2013, (EU) 2018/858, (EU) 2018/1724 och (EU) 2019/1020 ökas anslaget med 20 000 000 kronor för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget öka med motsvarande belopp.

Regeringen föreslår att 4 180 845 000 kronor anvisas under anslaget 5:1 *Länsstyrelserna m.m.* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 4 186 089 000 kronor respektive 4 224 367 000 kronor.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 9.3 Avgiftsfinansierad verksamhet vid länsstyrelserna

Tusental kronor

Verksamhet	Ack. resultat t.o.m. 2023[1]	Resultat 2024	Verksamhetens intäkter 2025	Kostnader som ska täckas 2025	Resultat 2025	Ack. resultat utgående 2025
Verksamheter där intäkterna inte disponeras						
Offentligrättslig verksamhet						
varav 2394 Övriga ränteinkomster	-12	0	0	–	0	-12
varav 2511 Expeditions- och ansökningsavgifter	-17 301	39 070	48 150	–	38 220	69 919
varav 2528 Avgifter vid bergsstaten	-30	0	7	–	0	-23
varav 2537 Miljöskyddsavgift	96 294	192 930	155 050	–	193 800	444 274
varav 2552 Övriga offentligrättsliga avgifter	9 950	17 640	16 970	–	16 820	44 560
varav 2711 Restavgifter och dröjsmålsavgifter[2]	0	0	3 975	–	0	0
varav 2811 Övriga inkomster av statens verksamhet	23 888	14 473	50	–	-100	38 411
varav 4136 Återbetalning av övriga näringslån, Kammarkollegiet	0	5	0	–	0	5
Verksamheter där intäkterna disponeras						
Offentligrättslig verksamhet						
varav registreringsavgifter för jaktområden	-392	2 287	2 510	-223	2 733	4 405
varav djur och lantbruk (avgift för extra kontroller m.m.)	-34 964	12 807	14 012	-1 205	15 217	-8 145
varav delgivning	836	2 929	2 941	-12	2 953	6 706
varav övrig offentligrättslig verksamhet	11 567	17 942	19 683	-1 741	21 424	49 192
Uppdragsverksamhet	103 723	-29 132	658 880	686 790	-27 910	46 681

[1]Ackumulerat resultat för verksamheter där intäkterna inte disponeras avser intäkter fr.o.m. 2023.
[2]Inkluderar nya planerade avgifter som beräknas tas ut med stöd av en ny proposition om bolag och brott.

Källor: Länsstyrelserna och betänkandet Bolag och brott – några åtgärder mot oseriösa företag (SOU 2023:34).

De avgiftsintäkter som disponeras utgörs bl.a. av intäkter från avgifter inom djur- och lantbruksområdet, avgifter för delgivning och registreringsavgifter för jaktområden. Uppdragsverksamheten avser till största delen resurssamordningen med anledning av den länsstyrelsegemensamma it-enhet som är placerad vid Länsstyrelsen i Västra Götalands län (se tabell 9.3).

10 Demokratipolitik och mänskliga rättigheter

10.1 Mål för demokratipolitiken

Målet för demokratipolitiken är en levande demokrati som är uthållig, kännetecknas av delaktighet och där möjligheterna till inflytande är jämlika (prop. 2017/18:1, utg.omr. 1, bet. 2017/18:KU1, rskr. 2017/18:74).

10.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Resultatredovisningen inom demokratipolitiken utgår från följande bedömningsgrunder:

- utvecklingen av valdeltagandet i det senaste allmänna valet,
- omfattningen av medborgerligt engagemang i demokratiska processer, och
- omfattning och konsekvenser av hot, våld och trakasserier mot centrala aktörer i det demokratiska samtalet, t.ex. förtroendevalda och journalister.

10.3 Resultatredovisning

10.3.1 Allmänna val

Valdeltagandet i Europaparlamentsvalet 2024

Den 9 juni 2024 genomfördes val till Europaparlamentet. Valdeltagandet i Sverige uppgick till 53,39 procent, vilket innebär en minskning med 1,88 procentenheter jämfört med 2019 års val.

Biträde åt väljare

Riksdagen har tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om biträde åt väljare (bet. 2021/22:KU6 punkt 7, rskr. 2021/22:114). Av tillkännagivandet följer att det bör införas bestämmelser om att en röstmottagare ska vara närvarande när en väljare får biträde vid röstningen eller med att ta sina valsedlar bakom avskärmningen (bet. 2021/22:KU6 s. 23–25). Inom Justitiedepartementet har en promemoria utarbetats, Biträde åt väljare (Ju2024/00970). I promemorian föreslås ändringar i vallagen som innebär att en röstmottagare alltid ska vara närvarande när en väljare på grund av funktionsnedsättning eller liknande anlitar ett biträde för att göra i ordning sina röster eller ta valsedlar. Promemorian har remitterats och remisstiden gick ut den 22 augusti 2024. Förslagen bereds nu i Regeringskansliet. Tillkännagivandet är inte slutbehandlat.

10.3.2 Stärkta möjligheter till deltagande och delaktighet mellan valen

Befolkningens deltagande och delaktighet i demokratin har följts upp

För att öka kunskapen om hur demokratin mellan valen utvecklas har regeringen gett SOM-institutet vid Göteborgs universitet i uppdrag att redovisa indikatorer som följer utvecklingen över tid (Ku2024/00703). Redovisningen avseende 2023 visar att 63 procent av befolkningen i åldern 16–90 är mycket eller ganska intresserade av politik.

Det politiska intresset i Sverige ligger därmed i princip på samma höga nivå som gällt sedan 2014. En större andel män än kvinnor uppger att de är intresserade av politik, 69 procent jämfört med 57 procent. Intresset för politik är också större i storstäderna än på landsbygden, 71 procent jämfört med 60 procent. Intresset för politik ökar med stigande ålder. I åldersgruppen 16–29 år är 51 procent intresserade av politik jämfört med 71 procent i åldersgruppen 65–85 år. Andelen som är intresserade av politik är också större bland personer med hög utbildning jämfört med personer med lägre utbildning och större bland personer uppvuxna i Sverige jämfört med personer uppvuxna utanför landet.

Enligt rapporten anser 26 procent av den vuxna befolkningen att de har mycket eller ganska goda möjligheter att påverka beslut på kommunal nivå och 22 procent på nationell nivå (tabell 10.1). Sex procent av befolkningen anser att de har mycket eller ganska goda möjligheter att påverka beslut som fattas på EU-nivå. Andelen som upplever att de kan påverka politiska beslut har under 2023 minskat på samtliga nivåer sedan föregående år men innan dess har en uppåtgående trend varit stadig sedan början av 2000-talet. Andelen som anser att de har möjlighet att påverka politiska beslut är genomgående högre bland personer med hög utbildning jämfört med personer med låg utbildning. När det gäller politiska beslut på den nationella nivån är andelen som anser att de har möjlighet att påverka lägre bland personer bosatta på landsbygden än bland den övriga befolkningen. Andelen som ser positivt på sina möjligheter att påverka politiska beslut på EU-nivå är högre bland personer uppvuxna utanför Sverige än bland personer uppvuxna i landet.

Tabell 10.1 Möjligheter att påverka politiska beslut i EU, Sverige och i den egna kommunen, 2000–2022

Andel i befolkningen (procent), 16–90 år, som svarar att de har mycket eller ganska goda möjligheter att påverka beslut

		2000	2005	2010	2015	2019	2020	2021	2022	2023
Goda möjligheter påverka beslut i EU	Kvinnor	2	2	3	4	9	5	7	7	6
	Män	3	3	5	5	9	6	7	7	6
	Totalt	2	2	3	5	9	5	7	7	6
Goda möjligheter påverka beslut i Sverige	Kvinnor	7	10	15	20	24	21	26	28	23
	Män	10	14	17	19	22	22	25	28	21
	Totalt	9	12	15	19	23	22	26	28	22
Goda möjligheter påverka beslut i den egna kommunen	Kvinnor	14	16	23	25	26	25	29	29	25
	Män	18	20	23	26	28	29	29	31	27
	Totalt	17	18	23	26	27	27	29	30	26

Källa: Göteborgs universitet, SOM-institutet 2023.

Insatser för stärkt deltagande och delaktighet

Länsstyrelsen i Jönköpings län har sedan 2020 kartlagt och analyserat regionala utmaningar mot demokratin och sammanställt länsstyrelsernas insatser på demokratiområdet. I redovisningen för 2023 lyfter samtliga län fram socioekonomiska faktorer, födelseland och tillit till institutioner som avgörande faktorer för valdeltagande och delaktighet i demokratin. Bland utmaningar nämns bl.a. desinformation, ökat hot och hat mot aktörer i det demokratiska samtalet – särskilt förtroendevalda och tjänstepersoner samt antidemokratiska aktörers ökade synlighet. Rapporten för 2023 visar att färre länsstyrelser har haft någon medarbetare med ett uttalat ansvar för det demokratifrämjande arbetet jämfört med 2022 (38 procent respektive 48 procent) och att färre länsstyrelser genomfört interna och externa insatser i demokratifrämjande syfte (67 procent och 76 procent jämfört med 90 procent 2022). De insatser som har gjorts har bl.a. handlat om att tillgängliggöra information, öka kunskapen om

demokratin, samråda med grupper av invånare samt förberedelsearbete inför EU-valet 2024 (Ku2024/00429).

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF) har sedan 2020 haft i uppdrag att ta fram och sprida modeller för hur kommuner kan arbeta strategiskt och långsiktigt med att stärka ungas deltagande och delaktighet i demokratin. Under 2023 har myndigheten inom ramen för de femåriga överenskommelser som tecknats med sju kommuner och en region arbetat med att samverka kring tre olika teman som antogs påverka den lokala demokratins utveckling. Regionen valde dock i januari 2023 att avbryta sin samverkan. Under året har unga som står långt ifrån demokratin uppmärksammats särskilt och riktade insatser mot elever både i anpassade grundskolan och anpassade gymnasieskolan har genomförts. MUCF har under året genomfört nätverksträffar och medverkat på kunskapshöjande evenemang samt spridit verktyg för hur kommuner kan arbeta vidare med att främja ungas förutsättningar att delta i demokratin (Ku2024/00478).

Forum för levande historia har under perioden 2021–2023 haft i uppdrag att samordna insatser som stärker demokratin. Detta har primärt skett genom ett nationellt demokratinätverk bestående av två delar, ett större nätverk med myndigheter och organisationer som genomför demokratistärkande insatser och ett något mindre nätverk för aktörer som arbetar riktat mot utbildningssektorn. Syftet är att skapa möjligheter för en bred bevakning av nationella aktörers insatser som främjar demokratin och bidra till informationsdelning, erfarenhetsutbyte och koordinering för att på så sätt effektivisera arbetet. I det större nätverket ingår ca 100 myndigheter varav 15 är universitet och 21 är länsstyrelser. Under 2023 genomfördes 4 nätverksträffar. Myndighetens utvärderingar visar att deltagarna uppger att träffarna bidragit med värdefulla perspektiv och utbyten. Myndigheten har även genomfört spridningsinsatser för att öka kännedomen om nätverket (Ku2024/00476).

Det europeiska medborgarinitiativet för ökat medborgardeltagande

För att öka möjligheten till delaktighet på EU-nivå har EU-medborgare sedan 2012 möjlighet att genom ett s.k. medborgarinitiativ uppmana Europeiska kommissionen att lägga fram lagförslag. Valmyndigheten är nationell kontaktpunkt och behörig myndighet för kontroll och intygande av antalet giltiga stödförklaringar. Under 2023 utfärdade Valmyndigheten intyg till medborgarinitiativet Ett pälsfritt Europa. Initiativet hade samlat in flest underskrifter hittills i Sverige sedan möjligheten till medborgarinitiativ infördes, med 101 645 underskrifter. En uppdatering av it-stödet för medborgarinitiativ har driftsatts under 2023 för att kunna kontrollera underskrifter gjorda med e-legitimation.

10.3.3 En mer motståndskraftig demokrati

Demokratisk medvetenhet bland EU:s medborgare har främjats

Sedan 2021 finns EU-programmet Medborgare, jämlikhet, rättigheter och värden (CERV), som bl.a. har till syfte att främja demokratisk delaktighet bland EU:s medborgare genom bidrag för att genomföra projekt. Programmet ligger i linje med det svenska demokratipolitiska målet om en levande demokrati som är uthållig. MUCF är svensk kontaktpunkt för programmet och har till uppgift att informera och ge stöd i ansökningsprocessen.

Främja hågkomst av Förintelsen och motverka antisemitism, antiziganism och andra former av rasism

Forum för levande historia har genomfört en rad insatser som syftar till att främja hågkomst av Förintelsen samt motverka antisemitism, antiziganism och andra former

av rasism, bl.a. inom ramen för den nationella planen mot rasism, liknande former av fientlighet och hatbrott (utg.omr. 13 avsnitt 4). Forum för levande historia har bl.a. i regleringsbrev fått ett uppdrag att genomföra en nationell studie av förekomsten av antisemitiska attityder och föreställningar i befolkningen, som ska redovisas den 31 mars 2027, samt ett uppdrag att ta fram en kunskapsöversikt över spridning och åtgärder för att motverka spridning av antisemitism på nätet, som ska delredovisas den 30 maj 2025 och slutredovisas den 31 mars 2027 (Ku2024/00063). Tillsammans med Statens skolverk har Forum för levande historia fått i uppdrag att under 2024 och 2025 vidareutveckla och följa upp verktyget Demokratistegen som lanserades i februari 2024. Verktyget ska anpassas till fler skolformer och myndigheterna ska arbeta för att nå fler förskolor och skolor, i synnerhet sådana som är i behov av verktyget. Syftet är att motverka nutida uttryck för antisemitism och andra former av rasism. Uppdraget ska delredovisas senast den 16 oktober 2024 och slutredovisas senast den 15 januari 2026. Regeringen har även förstärkt myndighetens uppdrag om kunskapshöjande insatser mot antisemitism, som genomförs i samverkan med Segerstedtinstitutet vid Göteborgs universitet. Från och med 2024 ska myndigheten även bidra till att fler lärare, rektorer och andra relevanta aktörer som har en viktig roll i att motverka antisemitism bland barn och unga kan nås av insatserna (Ku2024/00063).

Regeringen har avsatt 6 miljoner kronor årligen 2024–2026 för utbildningsinsatser och hågkomstresor till Förintelsens minnesplatser. Regeringen beslutade i samband med Förintelsens minnesdag i januari 2024 om en förstärkning av medlen med 1 miljon kronor. Förstärkningen är öronmärkt för hågkomstresor och utbildningsinsatser för skolor i områden med socioekonomiska utmaningar och syftar till att möjliggöra för fler elever och lärare att delta i en hågkomstresa och att nå skolor och elever som annars tenderar att i lägre uträckning delta i hågkomstresor. Samtidigt beslutade regeringen att ge uppdrag till Forum för levande historia att lämna förslag på fortsatt förvaltning och utveckling av budskapet i boken ”…om detta må ni berätta… En bok om Förintelsen 1933–1945” (Bruchfeld & Levine, 1998). Uppdraget redovisades den 30 april 2024.

10.3.4 Värna det demokratiska samtalet mot hot och hat

De insatser regeringen gör för att förebygga och hantera hot och hat i det offentliga samtalet etablerades genom handlingsplanen Till det fria ordets försvar (Ku2017/02388). Åtgärderna avser ökad kunskap, stöd till dem som utsätts samt ett stärkt rättsväsende.

Hot och hat mot förtroendevalda

Brottsförebyggande rådet (Brå) har sedan 2012 genomfört Politikernas trygghets-undersökning (PTU) vartannat år. PTU beskriver förtroendevaldas utsatthet för trakasserier, hot och våld i deras egenskap av förtroendevalda i kommun- och landstingsfullmäktige samt riksdag. Brå genomförde PTU för valåret 2022 och resultaten visar att 29,5 procent av de förtroendevalda uppgav att de blev utsatta för någon form av hot och trakasserier, våld, skadegörelse eller stöld under 2022. Det är en större andel förtroendevalda som uppger att de utsattes under valår (2022, 2018 och 2014), jämfört med övriga år. Utsattheten valåret 2022 var mindre än vid valåret 2018 men på ungefär samma nivå som valåret 2014. Sedan 2018 har kvinnor uppgett att de blivit mer utsatta än män, den skillnaden har successivt blivit större över tid. Yngre förtroendevalda uppger i störst utsträckning att de blivit utsatta och utsattheten är mindre ju äldre åldersgrupp som tillfrågas.

Regeringen har sedan 2016 beviljat Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) medel för att stödja och utveckla kommuners och regioners systematiska arbete med att förebygga och hantera hot och hat mot förtroendevalda. SKR:s undersökningar visar att ett ökat antal kommuner och regioner har ett uttalat ansvar för förtroendevaldas trygghet även om ansvaret utövas i olika grad. Sedan 2016 har totalt 288 kommuner och 20 regioner tagit del av någon insats från projektet. Av redovisningen framgår att nästan 80 procent av kommunerna genomförde utbildningar för de förtroendevalda i början av 2022. Under 2023 har särskilt fokus legat på jämställdhetsperspektivet och även det nordiska, europeiska och internationella perspektivet. SKR har under 2023 genomfört insatser för att öka kunskapen och medvetenheten hos såväl förtroendevalda som kommuner och regioner, och bl.a. genomfört 5 träffar med kommuner och regioner. Totalt har deltagare från 46 kommuner och 8 regioner deltagit vid träffarna. SKR har under 2023 fortsatt erbjudit telefonstöd till medlemmar och genomfört seminarium och webbinarium. SKR har även publicerat ett stödmaterial för hot, hat och våld med inslag av sexistisk karaktär som både kan ge stöd vid utsatthet och användas för att utbilda personer som arbetar mot förtroendevalda. Totalt har hittills 16 kommuner och 8 regioner tecknat licens för materialet. SKR har under året även fortsatt arbetet med att utveckla ett metodstöd för kommuner och regioner i att utveckla systematik i arbetet med att förebygga och omhänderta hot och hat mot förtroendevalda, med målet att stödet ska publiceras under 2024 (Ku2024/00376).

Förebygga hot och hat mot journalister

Linnéuniversitetet har sedan 2017 genom Medieinstitutet Fojo haft i uppdrag att stärka det förebyggande arbetet mot hat och hot mot journalister.

Sedan 2022 har uppdraget haft ett särskilt fokus på att stärka redaktioners kunskap om skillnader i de former av hot och hat som riktas mot kvinnliga respektive manliga journalister och att särskilt stärka redaktioners förmåga att hantera angrepp och ofredanden av sexuell karaktär. Det har också varit prioriterat att nå mindre redaktioner och frilansjournalister som inte har samma resurser för säkerhetsåtgärder som fast anställda journalister. Fojo har under 2023 hållit föreläsningar och workshoppar vid ett flertal regionala tidningsredaktioner och fortsatt arbetet med en podcast om hot och hat mot journalister och informationspåverkan. Fojo har även fortsatt arbetet med att implementera ett säkerhetsperspektiv i merparten av de kurser som ges i den svenska kursverksamheten. I kursutbudet och vid seminarier och konferenser har perspektiv kring hat, hot och journalistisk säkerhet lyfts och föreläsningar om detta ingår som del även i kurser om vetenskaps-, klimat och miljöjournalistik och på kurser för arbetsledare och chefer.

Fojo arrangerade även tillsammans med Reportrar utan gränser ett större event vid Pressfrihetsdagen med fokus på hot och hat mot journalister. Under året har Fojo även hållit föreläsningar vid polisutbildningar (Ku2024/00503).

Insatser på det rättsliga området för att värna det demokratiska samtalet

Polismyndigheten har i december 2023 slutredovisat sitt uppdrag om hatbrott och andra brott som hotar demokratin. Av redovisningen framgår att myndigheten genomfört ett utvecklingsarbete för att stärka den brottsutredande förmågan gällande demokrati- och hatbrott och för att tidigt kunna identifiera dessa typer av brott och bättre bedöma ärenden. Myndigheten har också genomfört flera kompetens- och kunskapshöjande insatser både internt och tillsammans med andra aktörer. Bland annat har demokrati- och hatbrott integrerats i befintliga utbildningar och myndigheten har anordnat och deltagit vid externa seminarier med syfte att sprida kunskap om demokrati- och hatbrott till relevanta aktörer (Ju2022/00881).

Polismyndigheten har inlett samverkan med Tidningsutgivarna (TU) för att öka kunskapen kring journalisters utsatthet och genomfört ett antal samverkansmöten på regional och lokal nivå mellan Polismyndigheten och TU:s medlemmar. Syftet är att skapa en långsiktig brottsförebyggande samverkan mellan myndigheten och nyhetsredaktioner med fokus på bl.a. att minska journalisters utsatthet.

10.3.5 Förebyggande arbete och åtgärder mot våldsbejakande extremism

Ett förtydligat ansvar för skolhuvudmän och andra som arbetar med barn och unga

Riksdagen har tillkännagett för regeringen att det finns anledning att se över behovet av ett förtydligat ansvar för skolhuvudmän och andra som arbetar med barn och unga för att motverka radikalisering, liksom formerna för ett sådant ansvar (bet. 2015/16:KU4 punkt 4, rskr. 2015/16:137).

Av skollagen (2010:800) framgår att utbildningen ska utformas i överensstämmelse med grundläggande demokratiska värderingar och de mänskliga rättigheterna. Mänskliga rättigheter ska främjas och alla former av kränkande behandling ska motverkas (1 kap 5 §). Det demokratiska uppdraget framgår av läroplanen och olika aspekter av demokrati och mänskliga rättigheter ingår i kurs- och ämnesplaner.

Regeringen har dessutom vidtagit ett flertal omfattande insatser under en längre tid inom området. Statens skolverk har som exempel deltagit i Europarådets projekt Teaching controversial issues som utvecklat vidareutbildningar och stödmaterial för lärare och pedagoger om hur de kan undervisa i kontroversiella ämnen som t.ex. extremism och terrorism. Under 2017 översatte Skolverket stödmaterialet till svenska.

Skolverket fick under 2018 i uppdrag att utreda skolväsendets roll i arbetet mot våldsbejakande extremism. Utredningen tittade på både utbildningens syfte samt ansvar och skyldigheter för skolhuvudmännen när det gäller enskilda barn och elever samt hur skolväsendet ska samverka med aktörer som socialtjänst och polisen i dessa frågor. Skolverket redovisade uppdraget i oktober 2018. I redovisningen förtydligar Skolverket bl.a. att skolan har en viktig roll i arbetet mot våldsbejakande extremism och att det är genom att ge barn och elever en bra utbildning i en trygg miljö som skolan kan förebygga att unga involveras i våldsbejakande extremism. Flera av Skolverkets förslag har på olika sätt tagits vidare i regeringsuppdrag till bl.a. Forum för levande historia, Brottsförebyggande rådet (Brå) och Skolverket. Dessutom har en utredning med uppdrag att lämna förslag till åtgärder för att förbättra arbetet med säkerhet i skolväsendet tillsatts (dir. 2022:86). Vidare har kommunerna fått ett större ansvar för det brottsförebyggande arbetet (SFS 2023:196).

Skolverket har tillsammans med Forum för levande historia under 2022 och 2023 haft i uppdrag att utveckla ett verktyg för systematiskt arbete med demokratistärkande insatser i skolväsendet, folkbildningen och inom andra delar av utbildning för vuxna (U2021/04941). Regeringen har i även i regleringsbrevet för 2024 avseende Statens skolverk samt Forum för levande historia gett myndigheterna i uppdrag att vidareutveckla och följa upp verktyget. Syftet är att motverka nutida uttryck för antisemitism och andra former av rasism (U2023/03701). Skolverket har i samma regleringsbrev fått ett uppdrag om en nationell studie om antisemitism i skolväsendet.

En särskild utredare fick 2022 i uppdrag att utreda och lämna förslag till åtgärder för att förbättra arbetet med säkerhet i skolväsendet (dir. 2022:86). Utredningen fick den 9 februari 2023 ett tilläggsdirektiv (dir. 2023:22) och fick då i uppdrag att bl.a. föreslå hur ett lagstadgat ansvar för det brottsförebyggande arbetet bör utformas för skolväsendet. Utredningen fick även i uppdrag att lämna förslag på hur en skyldighet att

som huvudregel polisanmäla vid kännedom eller misstanke om att en elev har begått ett brott, inom eller i anslutning till skolans eller fritidshemmets verksamhet kan utformas för de obligatoriska skolformerna, fritidshemmet, gymnasieskolan, anpassade gymnasieskolan och den kommunala vuxenutbildningen. Utredningen fick den 14 augusti 2023 respektive den 18 januari 2024 ytterligare tilläggsdirektiv (dir. 2023:120 respektive dir. 2024:7) och fick då bl.a. i uppdrag dels att kartlägga och analysera vilka uppgifter som kan behöva utbytas mellan skola, socialtjänst och brottsbekämpande myndigheter i brottsförebyggande syfte och föreslå författningsändringar som medför att sådana uppgifter kan utbytas, dels att kartlägga och analysera vilka uppgifter som kan behöva utbytas mellan skolor i brottsförebyggande syfte och vid behov lämna förslag som medför att sådana uppgifter kan utbytas.

Brå fick 2022 i uppdrag att genomföra en kartläggning av omfattningen och utvecklingen av grövre våldsbrott i skolan (Ju2022/02223). Regeringen har även lämnat ett uppdrag till Brå om att stärka skolans förebyggande arbete mot våldsbejakande extremism (Ju2022/02222). I uppdraget ingick att ta fram ett metodstöd och ett informationsmaterial som ska vara särskilt anpassat för att kunna användas inom skolväsendet, att genomföra riktade informationsinsatser till bl.a. skolpersonal samt att vid behov stötta lokal samverkan mellan t.ex. skola, socialtjänst och polis. Uppdraget redovisades den 1 december 2023 och genomfördes inom ramen för verksamheten vid Center mot våldsbejakande extremism (CVE) vid Brå.
I redovisningen beskrivs metodstödet som dels består av en kunskapsöversikt, dels ett samtalsstöd. Metodstödet fokuserar på olika delar av skolans förebyggande arbete där stöd kan behövas – från vad skolpersonal kan tänka på vid samtal med elev till vad som gäller vid orosanmälan och polisanmälan.

Den 1 juli 2023 trädde lagen (2023:196) om kommuners ansvar för brottsförebyggande arbete i kraft, vilket innebär att varje kommun ska verka för att strategiska brottsförebyggande frågor hanteras i ett särskilt forum (strategiskt råd) där kommunen och relevanta aktörer ingår. Rådet ska ledas av kommunen och ska utgöra ett forum för dialog mellan de aktörer som är närmast berörda, exempelvis Polismyndigheten, skolväsendet, socialtjänsten och andra offentliga aktörer samt aktörer inom näringslivet och det civila samhällets organisationer.

Regeringen har i regleringsbrevet för 2023 avseende Statens skolinspektion (U2022/04068) gett myndigheten i uppdrag att förstärka sin tillsyn och annan granskning av skolor med konfessionell inriktning och andra skolor där Skolinspektionen bedömer att det finns en riskbild avseende extremism och islamism, eller avseende att elever annars utsätts för påverkan som syftar till att motarbeta grundläggande fri- och rättigheter eller det demokratiska styrelseskicket.

Mot bakgrund av den reglering som redan finns i skollagen och regeringens samlade insatser att förtydliga ansvaret för skolhuvudmän och andra som arbetar med barn och unga för att motverka radikalisering, liksom formerna för ett sådant ansvar, bedömer regeringen att tillkännagivandet är tillgodosett och därmed slutbehandlat.

10.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Andelen röstande minskade i Europaparlamentsvalet 2024 jämfört med 2019 års val.

Regeringen bedömer att de insatser som genomförts för att främja deltagande och medborgerligt engagemang i demokratiska processer har varit ändamålsenliga. Erfarenheterna av insatserna belyser bl.a. regionala utmaningar för engagemang och delaktighet, omfattningen av demokratifrämjande arbete och ungas deltagande samt hur ungas deltagande och delaktighet i demokratin har stärkts. Insatserna har också

skapat möjligheter för nationella aktörer som arbetar demokratifrämjande att utbyta information och erfarenheter vilket bidragit till värdefulla perspektiv för dessa aktörer.

Hågkomstresor har bidragit till att elever och skolpersonal får genomgå utbildningsinsatser och besöka Förintelsens minnesplatser i syfte att nå fördjupad kunskap om Förintelsen, de mekanismer som ledde fram till den och om den nazistiska regimens förbrytelser mot judar, romer och andra grupper.

Regeringen bedömer att de insatser som genomförts för att värna det demokratiska samtalet mot hot och hat har bidragit till att uppfylla målen på området men att det krävs fortsatt arbete för att målet ska uppnås. Redovisningarna visar att utsattheten fortsatt är hög och att kunskapshöjande, stödjande och förebyggande insatser bidrar till att höja kunskapen om omfattning och konsekvenser av hot, hat och trakasserier som riktas mot förtroendevalda, journalister och andra personer i det demokratiska samtalet.

10.5 Politikens inriktning

10.5.1 Allmänna val

Regeringen föreslår att Valmyndigheten tillförs medel för vidareutveckling, färdigställande och förvaltning av it-systemet för valadministrationen. Regeringen föreslår även att Valmyndigheten tillförs medel för genomförandet av Sametingsvalet 2025. Vidare föreslås att medel tillförs för att genomföra åtgärder med anledning av ändringar i vallagen i syfte att stärka säkerheten och tillgängligheten vid allmänna val.

10.5.2 Främja hågkomst och lärande av Förintelsen

Inom ramen för medel avsatta i budgetpropositionen för 2024 fortsätter satsningen att främja arbetet med hågkomstresor till Förintelsens minnesplatser i syfte att ge fördjupad kunskap om Förintelsen och om den nazistiska regimens förbrytelser mot judar, romer och andra grupper.

Inom utgiftsområde 17 finns förslag om en folkbildande insats för att öka kunskaperna om Förintelsen (utg.omr. 17 avsnitt 3.7).

10.5.3 Värna det demokratiska samtalet och stärka skyddet för journalister

En grundförutsättning för ett fritt och välmående demokratiskt samhälle är oberoende medier och fri, granskande journalistik. Det är därför avgörande att det finns förutsättningar för en öppen och inkluderande samhällsdebatt med det fria ordet i centrum. Den vidsträckta yttrande- och informationsfriheten vi har i Sverige ska värnas liksom den fria åsiktsbildningen och granskningen av den politiska och ekonomiska makten. Ytterligare en förutsättning för att värna demokratin är att förtroendet för våra nationella medier och våra samhällsinstitutioner upprätthålls och att medborgare rustas med förmåga att identifiera trovärdiga avsändare i ett alltmer komplext medie- och informationslandskap.

Alla former av hat, hot och brott som riktas mot centrala aktörer i den demokratiska infrastrukturen, såsom journalister och förtroendevalda utgör ett angrepp inte bara mot den enskilda personen utan också mot det demokratiska samhället i stort. Likaså utgör allmänhetens motståndskraft mot påverkansförsök en förutsättning för att upprätthålla demokratiska värden och demokratin som styrelseskick. Befolkningens kunskap och förmåga att förstå informationsflödet när desinformation sprids och AI i högre utsträckning används för att bearbeta och skapa innehåll, är en förutsättning för en motståndskraftig demokrati. Regeringen har därför gett Mediemyndigheten i upp-

drag att under 2024 och 2025 genomföra en nationell satsning för att stärka medie- och informationskunnigheten i befolkningen. Regeringen kommer att löpande följa uppdragets genomförande.

Som ett led i att upprätthålla förtroendet för våra nationella medier behövs kvalitativ journalistik och journalister som har goda förutsättningar att verka. Det är viktigt att det finns skydd för journalister i Sverige som utsätts för hot, hat och trakasserier i sin yrkesutövning och stöd för den som utsätts. De större medieföretagen har ofta upparbetade stödfunktioner men likvärdigt stöd för frilansande journalister har saknats. Brottsofferjouren har därför under 2024 beviljats bidrag för att utgöra kontaktpunkt för journalister med behov av stöd och skydd i Sverige och Mediemyndigheten har under 2024 i uppdrag att följa frågor som rör journalisters säkerhet och att hålla dialog med relevanta aktörer. Stöd åt utsatta journalister kommer fortsatt att vara viktigt, liksom att följa frågan och samla aktörer som kan bidra i arbetet. Regeringen kommer att följa utvecklingen.

10.6 Mål för politiken för mänskliga rättigheter

Målet för politiken för mänskliga rättigheter är att säkerställa full respekt för Sveriges internationella åtaganden om mänskliga rättigheter (prop. 2015/16:1 utg.omr. 1, bet. 2015/16:KU1, rskr. 2015/16:62). Målet är sektorsövergripande och ska genomsyra all politik.

10.7 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Bedömningen av utvecklingen och redovisningen av resultat av arbetet med att uppnå målet om att säkerställa full respekt för Sveriges internationella åtaganden om mänskliga rättigheter görs utifrån strukturen i strategin för det nationella arbetet med mänskliga rättigheter (skr. 2016/17:29) enligt nedan:

- ett starkt rättsligt och institutionellt skydd av de mänskliga rättigheterna
- ett samordnat och systematiskt arbete med mänskliga rättigheter inom offentlig verksamhet
- ett starkt stöd för arbete med mänskliga rättigheter inom det civila samhället och inom näringslivet.

Resultatet redovisas utifrån bedömning av

- synpunkter och rekommendationer som Sverige får i internationella granskningar
- uppdragsredovisningar och utredningsbetänkanden
- Institutet för mänskliga rättigheters årsrapport
- andra rapporter och initiativ.

Dessa utgör viktiga underlag i arbetet med att säkerställa full respekt för Sveriges internationella åtaganden om mänskliga rättigheter. Jämfört med föregående år har Institutet för mänskliga rättigheters årsrapport tillkommit som bedömningsgrund för resultatredovisningen.

10.8 Resultatredovisning

Resultaten redovisas med utgångspunkt i beslutade propositioner, kommittédirektiv, uppdrag och andra insatser. Redovisning sker också i förhållande till de 12,5 miljoner kronor som 2023 fanns på anslaget 6:1 *Allmänna val och demokrati* för insatser för

främjande av de mänskliga rättigheterna på nationell nivå. Resultaten redovisas ibland kortfattat med en hänvisning till ett annat politikområde för närmare detaljer.

10.8.1 Synpunkter och rekommendationer från internationella granskningsorgan

Synpunkter och rekommendationer från internationella granskningsorgan är inte juridiskt bindande men ger en vägledning i arbetet med att säkerställa full respekt för Sveriges internationella åtaganden om mänskliga rättigheter.

FN:s specialrapportör för religions- och övertygelsefrihet genomförde ett officiellt besök i Sverige 11–20 oktober 2023. Besöket omfattade bl.a. möten med talmannen och representanter för berörda riksdagsutskott, regeringen, myndigheter, civilsamhälle och trossamfund. Specialrapportörens besök ägde rum bl.a. mot bakgrund av de koranbränningar som hade ägt rum tidigare under året, och frågan var en av flera som diskuterades under besöket. Specialrapportören presenterade sin rapport i FN:s råd för mänskliga rättigheter i mars 2024. I rapporten gör specialrapportören den övergripande bedömningen att Sverige generellt har ett starkt politiskt och rättsligt ramverk till skydd för religions- och övertygelsefriheten.

Den 1 december 2023 lämnade Sverige in en rapport om implementeringen av de mest brådskande rekommendationer som Europarådets ministerkommitté har lämnat om Sveriges efterlevnad av Europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk (språkstadgan). I mars 2024 publicerade expertkommittén för språkstadgan en utvärdering av Sveriges rapport.

Den 19 februari 2024 lämnade Europarådets rådgivande kommitté för ramkonventionen om skydd för nationella minoriteter sitt femte yttrande om Sveriges efterlevnad av ramkonventionen. Yttrandet innehåller ett antal rekommendationer riktade till Sverige. Rekommendationerna rör bl.a. att stärka de nationella minoriteternas möjlighet till inflytande, att främja interkulturell dialog och att förstärka arbetet mot rasism, hatbrott och hatretorik. Den 5 april 2024 antogs rekommendationerna av Europarådets ministerkommitté. Den 19 april 2024 genomfördes ett uppföljningsbesök om implementeringen av rekommendationerna.

Som en del i granskningen av Sveriges genomförande av konventionen om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter hölls en dialog mellan FN:s kommitté för ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter och Sverige den 21–22 februari 2024 i Genève. I mars 2024 lämnade kommittén sina sammanfattande slutsatser och rekommendationer till Sverige. Rekommendationerna omfattar ett flertal politikområden. Det finns t.ex. rekommendationer om att bekämpa diskriminering av nationella minoriteter, bekämpa hemlöshet, rätten till och tillgång till hälso- och sjukvård, utbildning, migration och klimat.

Som en del i granskningen av Sveriges genomförande av konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning hölls en dialog mellan FN:s kommitté för rättigheter för personer med funktionsnedsättning och Sverige den 11–12 mars 2024 i Genève. Den 22 mars 2024 lämnade kommittén sina sammanfattande slutsatser och rekommendationer till Sverige. Kommittén välkomnade bl.a. att Sverige hade inrättat Institutet för mänskliga rättigheter, inkorporerat barnkonventionen och beslutat om en strategi för systematisk uppföljning av funktionshinderspolitiken. Rekommendationerna omfattar ett flertal politikområden och pekar ut brister vad gäller t.ex. skyddet mot diskriminering, tillgänglighet eller otillräckligt stöd inom exempelvis utbildning, arbetsmarknad, migration, krisberedskap och rättsväsendet (utg.omr. 9 avsnitt 5).

I mars 2024 tog regeringen emot FN:s specialrapportör för sanning, rättvisa, gottgörelse och garantier för icke-upprepning. Specialrapportören träffade under sitt besök i Sverige representanter för regeringen, Regeringskansliet och andra myndigheter samt det civila samhället och besökte Kiruna, Jukkasjärvi och Stockholm. Besöket genomfördes i syfte att undersöka vilka åtgärder Sverige vidtagit för att säkerställa rättvisa och upprättelse för historiska övergrepp begångna mot samer och tornedalingar. Specialrapportörens slutliga rapport presenteras för FN:s råd för mänskliga rättigheter i september 2024.

I april 2024 besökte Europarådets kommission mot rasism och intolerans (ECRI) Sverige som ett led i den sjätte granskningsomgången. Besöket genomfördes i syfte att granska situationen i Sverige särskilt vad gäller effektiv jämlikhet och tillgång till rättigheter, förekomsten av hatpropaganda och hatbrott samt integration och inkludering. Besöket innehöll möten med representanter för regeringen, riksdagen, Regeringskansliet och andra myndigheter samt det civila samhället. ECRI kommer att publicera en rapport om Sverige med rekommendationer under våren 2025.

10.8.2 Ett starkt rättsligt och institutionellt skydd av de mänskliga rättigheterna

Stärkt rättsligt skydd

Sverige har under lång tid fått återkommande internationell och nationell kritik för sina häktningstider och restriktionsanvändning vid häktning. 2021 trädde lagändringar i kraft som bl.a. innebär att en misstänkt som är under 18 år och intagen i häkte ska ha rätt att vistas med personal eller någon annan i minst fyra timmar varje dag. Vidare regleras det att en misstänkt får som utgångspunkt vara häktad i längst nio månader fram till dess att åtal har väckts. Om den misstänkte inte har fyllt 18 år är motsvarande tid tre månader. Tiderna får överskridas om det finns synnerliga skäl, t.ex. när det misstänkta brottet är särskilt svårutrett för att det utgör en del av organiserad eller gängrelaterad brottslighet. Regeringen har beslutat om en ny förordning (2023:797) med instruktion för Kriminalvården där det nu framgår att häktesorganisationen ska vara utformad så att den tillgodoser intagnas rättigheter och olika behov av sysselsättning. Förordningen trädde i kraft den 1 januari 2024.

Den 14 mars 2024 beslutade regeringen propositionen En tydligare bestämmelse om hets mot folkgrupp (prop. 2023/24:93). I propositionen föreslås att bestämmelserna om hets mot folkgrupp i tryckfrihetsförordningen och brottsbalken förtydligas och att tillämpningsområdet utvidgas i viss mån. Ett av förslagen är att förnekelse av Förintelsen och vissa andra internationella brott uttryckligen kriminaliseras. Vidare föreslås att enskilda personer i de skyddade grupperna ges skydd och därigenom målsägandestatus och rätt till skadestånd. Lagändringarna i brottsbalken trädde i kraft den 1 juli 2024. Motsvarande ändringar i tryckfrihetsförordningen föreslås träda i kraft den 1 januari 2027.

Den 18 april 2024 beslutade regeringen propositionen Signalspaning i försvarsunderrättelseverksamhet – åtgärder med anledning av Europadomstolens dom (prop. 2023/24:136). I propositionen föreslog regeringen ändringar i lagen (2008:717) om signalspaning i försvarsunderrättelseverksamhet och lagen (2021:1172) om behandling av personuppgifter vid Försvarets radioanstalt. Lagändringarna syftar till att ta om hand de brister som Europadomstolen funnit i den svenska lagstiftningen om och tillämpningen av signalspaning i försvarsunderrättelseverksamhet. Riksdagen beslutade den 29 maj 2024 att godkänna regeringens förslag (bet. 2023/24:FöU11, rskr. 2023/24:206). Lagändringarna trädde i vissa delar i kraft den 1 juli 2024 och träder i övriga delar i kraft den 1 januari 2025.

Protokoll nr 16 till den europeiska konventionen den 4 november 1950 om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna (tilläggsprotokoll 16 till Europakonventionen) innebär en möjlighet för konventionsstaterna att låta de högsta domstolarna få begära rådgivande yttranden från Europadomstolen i principiella frågor som rör tolkningen eller tillämpningen av de mänskliga fri- och rättigheterna såsom de definieras i Europakonventionen och dess tillhörande protokoll. För att förbättra Sveriges förutsättningar att upprätthålla skyddet för mänskliga rättigheter beslutade regeringen i juni 2024 propositionen Tilläggsprotokoll 16 till Europakonventionen – en möjlighet för de högsta domstolarna att begära rådgivande yttrande från Europadomstolen. I propositionen föreslås att riksdagen godkänner tilläggsprotokoll 16 och antar vissa ändringar i lagen (1994:1219) om den europeiska konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna. Genom ändringarna kommer tilläggsprotokollet att gälla som svensk lag. Det föreslås också att riksdagen antar en ny lag om rådgivande yttrande från Europadomstolen. Den nya lagen innebär att Arbetsdomstolen, Högsta domstolen, Högsta förvaltningsdomstolen, Mark- och miljööverdomstolen och Migrationsöverdomstolen samt Svea hovrätt i hyresmål får rätt att begära rådgivande yttranden från Europadomstolen.

Stärkt institutionellt skydd av de mänskliga rättigheterna

Institutet för mänskliga rättigheter ska i enlighet med lagen (2021:642) om Institutet för mänskliga rättigheter bl.a. följa, undersöka och rapportera om hur de mänskliga rättigheterna respekteras och förverkligas i Sverige. Institutet ska även fullgöra de uppgifter som en oberoende nationell mekanism har enligt artikel 33.2 i FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning.

Den 25 mars 2024 överlämnade Institutet för mänskliga rättigheter sin årsrapport i enlighet med lagen (2021:642) om Institutet för mänskliga rättigheter (A2024/00470). Av årsrapporten framgår bl.a. myndighetens iakttagelser och rekommendationer gällande situationen för mänskliga rättigheter i Sverige. I rapporten lyfter institutet flera positiva förändringar där skyddet av de mänskliga rättigheterna under året har stärkts, exempelvis nya regler om stärkta rättigheter för barn och vuxna i skyddat boende och förslagen om stärkt grundlagsskydd för domstolarna. Samtidigt lämnar institutet ett antal rekommendationer gällande de utmaningar som riskerar att leda till en negativ samhällsutveckling inom området mänskliga rättigheter.

Riksrevisionen har granskat statens insatser för att stärka efterlevnaden av barnkonventionen, med särskilt fokus på skolområdet (RiR 2024:5). Rapporten publicerades i mars 2024 och Riksrevisionens övergripande slutsats är att statens insatser för att stärka efterlevnaden av barnkonventionen inte har varit tillräckligt effektiva (utg.omr. 9 avsnitt 7).

10.8.3 Ett samordnat och systematiskt arbete med mänskliga rättigheter inom offentlig verksamhet

Insatser för att höja kunskapen om mänskliga rättigheter

Uppsala universitet har ett fortsatt uppdrag att bedriva uppdragsutbildning om mänskliga rättigheter för statligt anställda (Ku2017/00254, Ku2017/00961, Ku2021/02357). Sedan juni 2021 har Uppsala universitet även i uppdrag att vända sig till berörd personal i kommuner och regioner med utbildningsinsatserna (Ku2021/01552 [delvis], Ku2021/01558). Av universitetets utvärdering av insatserna framgår att utbildningarna uppfattas som aktuella och relevanta för deltagarnas yrkesutövning. När det gäller de verksamhetsanpassade utbildningsinsatserna

uppskattas möjligheten att arbeta med verksamhetsnära exempel särskilt (A2024/00595).

Av Forum för levande historias rapport om arbetet med att genomföra fortbildningsinsatser om olika former av rasism och likvärdigt bemötande för offentliganställda inom ramen för den nationella planen mot rasism, liknande former av fientlighet och hatbrott framgår att arbetet har nått goda resultat utifrån deltagarnas upplevelser av kunskapsinlärning och relevans för sitt arbete (utg.omr. 13 avsnitt 4).

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF) har under 2023 genomfört insatser för en öppen och inkluderande miljö i skolan för unga hbtqi-personer (A2023/00287) och tagit fram ny kunskap om hbtqi-personers utsatthet för hedersrelaterat våld och förtryck, inklusive omvändelseförsök (Ku2022/01123). Av uppdragsredovisningarna framgår bl.a. att insatser för en öppen och inkluderande miljö i skolan har stärkt skolledningens och personalens förutsättningar att främja en trygg skola och att motverka homofobi, bifobi och transfobi bland unga. Vidare framgår att unga hbtqi-personer som har levt eller lever i familjer med hedersnormer hindras att forma sina liv utifrån sin identitet och sina egna önskemål och lever i otrygghet, är utsatta för psykiskt och fysiskt våld och lider av psykisk ohälsa, samt att det finns utbredda kollektiva påtryckningar om att anpassa sig efter föreskrivna normer (utg.omr. 13 avsnitt 4).

Folkhälsomyndigheten och Socialstyrelsen har redovisat sina uppdrag att kartlägga äldre hbtqi-personers hälsa och levnadsvillkor (A2022/00187) respektive behov av och tillgång till kommunal vård (A2023/00723). Socialstyrelsen redovisar bl.a. att det finns ett behov av att förbättra kunskapen om hbtqi bland vård- och omsorgspersonal för att säkerställa äldre hbtqi-personers rättigheter. Det framgår också att ett fåtal kommuner arbetar för att främja en likvärdig vård och omsorg för äldre hbtqi-personer. Folkhälsomyndighetens resultat visar bl.a. att äldre hbtqi-personer överlag har en god hälsa, men att de har sämre förutsättningar till god hälsa inom en rad områden jämfört med heterosexuella äldre i befolkningen och att hälsa är tätt sammankopplat med livsvillkor och levnadsvanor, såsom tillgång till sociala sammanhang, socialpolitiska förutsättningar samt hbtqi-kompentent vård och omsorg (utg.omr. 13 avsnitt 4).

Statskontoret har haft i uppdrag att analysera och följa upp kunskapslyftet för barnets rättigheter i statliga myndigheter, regioner och kommuner (S2022/03183). Enligt Statskontoret har satsningen varit mer framgångsrik jämfört med flera andra tvärsektoriella satsningar och haft ett ganska stort genomslag i myndigheterna (utg.omr. 9 avsnitt 7).

Integrering av mänskliga rättigheter inom offentlig verksamhet

Av Forum för levande historias redovisning av uppdraget att samordna och följa upp den nationella planen mot rasism, liknande former av fientlighet och hatbrott framgår att fler myndigheter har anslutit sig till det myndighetsnätverk som finns för kunskaps- och erfarenhetsutbyte kring dessa frågor. Vidare har ett ökat fokus på metodfrågor bidragit till att deltagarna har fått en bättre förmåga att integrera arbetet mot rasism, liknande former av fientlighet och hatbrott i sitt arbete (utg.omr. 13 avsnitt 4).

Länsstyrelsen i Dalarnas län har fortsatt sitt uppdrag att samordna och utveckla länsstyrelsernas arbete med mänskliga rättigheter (Fi2023/00435 m.fl.). Under 2023 har myndigheten fortsatt arbetet med att ta fram lägesbilder som används som underlag för att identifiera områden där det finns utmaningar inom mänskliga rättigheter. Lägesbilderna visar att det finns skillnader mellan län och kommuner bl.a. i åtnjutande av rättigheterna i relation till kön, ålder och födelseregion. Tillämpningen

av ett rättighetsbaserat arbetssätt varierar mellan olika länsstyrelser och olika verksamhetsområden även om principerna för det rättighetsbaserade arbetssättet används av samtliga länsstyrelser (A2024/00334).

Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) fortsatte under 2023 arbetet för ökad kunskap om mänskliga rättigheter hos förtroendevalda och anställda i kommuner och regioner och för ökad integrering av mänskliga rättigheter i ordinarie processer (A2023/01529), i enlighet med den överenskommelse som träffades 2017 om att stärka arbetet med mänskliga rättigheter (Ku2017/00256, Ku2017/01466, Ku2019/02002, Ku2021/02357).

10.8.4 Ett starkt stöd för arbete med mänskliga rättigheter inom det civila samhället och inom näringslivet

Dialog med det civila samhället angående hur Sverige följer internationella konventioner

Inför rapportering till och dialogmöten med internationella granskningsorgan hålls regelmässigt sakråd med civilsamhällesorganisationer. Barnrättsdelegationen, som är ett forum för dialog mellan regeringen och civilsamhällesorganisationer i Sverige där även ungdomsorganisationer ingår, bidrar med fördjupad kunskap, erfarenheter och perspektiv i olika frågor som rör barnets rättigheter och barnkonventionen.

Under 2024 hölls bl.a. ett sakråd med civilsamhället om de sammanfattande slutsatserna och rekommendationerna rörande konventionen om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter. Även Institutet för mänskliga rättigheter deltog i mötet.

I 2024 års högnivåmöte i Commission on the Status of Women (CSW68), även kallat FN:s kvinnokommission, ingick företrädare från nio civilsamhällesorganisationer i den svenska delegationen. Temat för CSW68 var fattigdom och finansiering.

Uppföljning av insatser inom ramen för hållbart företagande, företag och mänskliga rättigheter

Genomförandet av handlingsplanen för företagande och mänskliga rättigheter har fortsatt med informations- och kompetenshöjande insatser, bl.a. genom möten och aktiviteter med representanter för näringslivsorganisationer, företag och civilsamhället liksom berörda myndigheter och svenska ambassader. Under 2023 har regeringen bl.a. medverkat till att skyddet för mänskliga rättigheter och utsatta grupper stärkts i OECD:s uppdaterade riktlinjer om ansvarsfullt företagande för multinationella företag. Det har också vidtagits åtgärder för att stärka den svenska nationella kontaktpunkten (NKP) för OECD:s riktlinjer för multinationella företag i enlighet med rekommendationer från OECD:s arbetsgrupp för ansvarsfullt företagande genom en frivillig granskning av NKP i december 2021. NKP har bl.a. infört regelbundna möten med civilsamhälle och akademi samt ökat tillgängligheten på information och vägledningar.

Business Sweden (Sveriges export- och investeringsråd) har under 2023 inrättat och projektlett Team Sweden-regionala hållbarhetscentra för att stärka stödet till företag på svåra marknader, som bl.a. inkluderar företagande och mänskliga rättigheter. Sida har bidragit till måluppfyllelsen och genomförandet i utvecklingssamarbetet, t.ex. genom att stödja partnerländer i Afrika och Asien att implementera FN:s vägledande principer för företagande och mänskliga rättigheter.

10.9 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Institutet för mänskliga rättigheter bidrar till det systematiska arbetet med mänskliga rättigheter bl.a. genom att institutet utifrån ett helhetsperspektiv kan följa, undersöka och rapportera om hur de mänskliga rättigheterna respekteras och förverkligas. Regeringen bedömer att institutet har en central roll för att uppfylla målet om att säkerställa full respekt för Sveriges internationella åtaganden om mänskliga rättigheter.

Regeringens samlade bedömning är att arbetet med att säkerställa full respekt för Sveriges internationella åtaganden om mänskliga rättigheter går framåt. Insatser som har vidtagits inom ramen för strategin för det nationella arbetet med mänskliga rättigheter och insatser inom andra politikområden har bidragit till ökade kunskaper om mänskliga rättigheter och fortsatt integrering av ett rättighetsbaserat arbetssätt inom offentlig verksamhet. Myndighetsrapporter och internationella granskningar påvisar behovet av kontinuerligt arbete för att bl.a. säkerställa att lagstiftning och andra insatser är förenliga med Sveriges internationella åtaganden och för att nå målet om att säkerställa full respekt för Sveriges internationella åtaganden om mänskliga rättigheter.

10.10 Politikens inriktning

Regeringens långsiktiga arbete i enlighet med strukturen i strategin för det nationella arbetet med mänskliga rättigheter (skr. 2016/17:29) ska bidra till att säkerställa full respekt för Sveriges internationella åtaganden om mänskliga rättigheter (prop. 2015/16:1 utg.omr. 1, bet. 2015/16:KU1, rskr. 2015/16:62). Arbetet ska även fortsättningsvis genomsyra olika politikområden. Institutet för mänskliga rättigheter spelar en central roll i arbetet genom att utifrån ett helhetsperspektiv följa, undersöka och rapportera om hur de mänskliga rättigheterna respekteras och förverkligas i Sverige. Regeringen har tagit del av institutets skrivelse från januari 2024 där institutet pekar på olika åtgärder som institutet ser behov av (A2024/00052).

De samlade underlag som regeringen har fått ta del av visar att arbetet har stärkts i vissa delar men att fortsatta och långsiktiga insatser behövs. Ett samordnat och systematiskt arbete för mänskliga rättigheter inom offentlig verksamhet är fortsatt viktigt. Det civila samhället spelar en viktig roll i att öka kunskapen och medvetenheten om mänskliga rättigheter.

10.11 Budgetförslag

10.11.1 6:1 Allmänna val och demokrati

Tabell 10.2 Anslagsutveckling 6:1 Allmänna val och demokrati

Tusental kronor

2023	Utfall	154 316	Anslagssparande	10 990
2024	Anslag	741 040[1]	Utgiftsprognos	736 087
2025	**Förslag**	**198 640**		
2026	Beräknat	220 940		
2027	Beräknat	181 840		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för val, åtgärder för att främja, förankra och försvara demokratin samt åtgärder för främjande av de mänskliga rättigheterna på nationell nivå. Anslaget får användas för administrationskostnader som är en förutsättning för genomförandet av insatser inom området.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 10.3 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 6:1 Allmänna val och demokrati

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**664 640**	**664 640**	**664 640**
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	-466 000	-453 700	-492 800
varav BP25	*64 000*	*91 100*	*58 000*
– It-system valadministration - utvecklingskostnader	*48 000*	*48 000*	*48 000*
– Förstärkt skydd och tillgänglighet vid allmänna val		*39 600*	
– Digitala röstkort		*-6 500*	
– Genomförande av Sametingsvalet 2025	*6 000*		
– Säkerhetshöjande åtgärder till den judiska minoriteten	*10 000*	*10 000*	*10 000*
Överföring till/från andra anslag		10 000	10 000
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**198 640**	**220 940**	**181 840**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar innebär att anslaget ökas med 48 000 000 kronor årligen för 2025–2030 för ökade kostnader för investeringar i it-systemet för valadministrationen, bl.a. p.g.a. ökade säkerhetskrav. Vidare beräknas anslaget ökas med 39 600 000 kronor för 2026 och beräknas ökas med motsvarande belopp vid varje allmänt val till följd av ändringar i vallagen som syftar till stärkt säkerhet och tillgänglighet vid allmänna val. Anslaget ökas även med 6 000 000 kronor för kostnader för genomförande av Sametingsvalet 2025. Anslaget beräknas minskas med 6 500 000 kronor för 2026 och beräknas minskas med motsvarande belopp vid varje allmänt val för minskade tryck- och distributionskostnader som följer av möjligheten att skicka digitala röstkort.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar innebär också att anslaget ökas med 10 000 000 kronor fr.o.m. 2025 för säkerhetshöjande åtgärder för den judiska minoriteten.

Tidigare beslutade och aviserade anslagsförändringar innebär att anslaget minskas med 530 000 000 kronor för 2025 för att tidsbegränsade medel för bl.a. valet till Europaparlamentet 2024 upphör.

Regeringen föreslår att 198 640 000 kronor anvisas under anslaget 6:1 *Allmänna val och demokrati* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 220 940 000 kronor respektive 181 840 000 kronor.

10.11.2 6:2 Justitiekanslern

Tabell 10.4 Anslagsutveckling 6:2 Justitiekanslern

Tusental kronor

2023	Utfall	85 958	Anslagssparande	-6 622
2024	Anslag	162 372[1]	Utgiftsprognos	154 709
2025	**Förslag**	**95 967**		
2026	Beräknat	72 934[2]		
2027	Beräknat	74 181[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 71 292 tkr i 2025 års prisnivå.

[3] Motsvarar 71 291 tkr i 2025 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Justitiekanslerns förvaltningsutgifter.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 10.5 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 6:2 Justitiekanslern

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**86 572**	**86 572**	**86 572**
Pris- och löneomräkning[2]	3 395	5 468	7 042
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	6 000	-19 106	-19 433
varav BP25[3]	*6 000*	*6 000*	*6 000*
– Förstärkning	*6 000*	*6 000*	*6 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**95 967**	**72 934**	**74 181**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2024. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2026–2027 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

För att stärka Justitiekanslerns förmåga att hantera alltmer omfattande och komplicerade rättegångar, där myndigheten företräder staten, ökas anslaget med 6 000 000 kronor fr.o.m. 2025.

Regeringen föreslår att 95 967 000 kronor anvisas under anslaget 6:2 *Justitiekanslern* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 72 934 000 kronor respektive 74 181 000 kronor.

10.11.3 6:3 Integritetsskyddsmyndigheten

Tabell 10.6 Anslagsutveckling 6:3 Integritetsskyddsmyndigheten

Tusental kronor

2023	Utfall	160 530	Anslagssparande	6 279
2024	Anslag	184 976[1]	Utgiftsprognos	185 936
2025	**Förslag**	**219 119**		
2026	Beräknat	223 925[2]		
2027	Beräknat	228 138[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 219 118 tkr i 2025 års prisnivå.

[3] Motsvarar 219 119 tkr i 2025 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Integritetsskyddsmyndighetens förvaltningsutgifter.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 10.7 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 6:3 Integritetsskydds-myndigheten

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**180 976**	**180 976**	**180 976**
Pris- och löneomräkning[2]	5 439	9 528	13 112
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	32 704	33 421	34 050
varav BP25[3]	*34 200*	*34 200*	*34 200*
– EU:s förordning om ett interoperabelt Europa	*4 200*	*4 200*	*4 200*
– Förstärkning	*30 000*	*30 000*	*30 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**219 119**	**223 925**	**228 138**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2024. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2026–2027 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

I syfte att förstärka Integritetsskyddsmyndighetens förutsättningar att anpassa sin verksamhet till ett förändrat rättsläge avseende klagomålshantering, nya uppgifter med anledning av EU-förordningar, utökat behov av tillsyn över kamerabevakning med anledning av ändring i kamerabevakningslagen samt en allt större efterfrågan på vägledning från flera sektorer när det gäller dataskydd kopplad till teknikutveckling och innovation, ökas anslaget med 30 000 000 kronor fr.o.m. 2025.

För att finansiera nya uppgifter för att genomföra Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2024/903 av den 13 mars 2024 om åtgärder för en hög nivå av interoperabilitet inom den offentliga sektorn i hela unionen (förordningen om ett interoperabelt Europa) ökas anslaget med 4 200 000 kronor fr.o.m. 2025.

Regeringen föreslår att 219 119 000 kronor anvisas under anslaget 6:3 *Integritetsskydds-myndigheten* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 223 925 000 kronor respektive 228 138 000 kronor.

10.11.4 6:4 Valmyndigheten

Tabell 10.8 Anslagsutveckling 6:4 Valmyndigheten

Tusental kronor

2023	Utfall	57 397	Anslagssparande	3 877
2024	Anslag	61 405[1]	Utgiftsprognos	62 787
2025	**Förslag**	**170 715**		
2026	Beräknat	174 156[2]		
2027	Beräknat	177 919[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 170 715 tkr i 2025 års prisnivå.

[3] Motsvarar 170 714 tkr i 2025 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för Valmyndighetens verksamhet.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 10.9 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 6:4 Valmyndigheten

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**61 405**	**61 405**	**61 405**
Pris- och löneomräkning[2]	1 110	2 370	3 748
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	108 200	110 381	112 766
varav BP25[3]	*108 200*	*108 200*	*108 200*
– It-system valadministration - drift	*95 000*	*95 000*	*95 000*
– Förstärkt skydd och tillgänglighet vid allmänna val	*13 200*	*13 200*	*13 200*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**170 715**	**174 156**	**177 919**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2024. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2026–2027 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar innebär att anslaget ökas med 95 000 000 kronor fr.o.m. 2025 för förvaltning och drift av valadministrationens it-system, bl.a. mot bakgrund av ökade säkerhetskrav. Tillskottet bedöms kunna medföra en ökning av antalet anställda vid Valmyndigheten. Vidare ökas anslaget med 13 200 000 kronor fr.o.m. 2025 till följd av ändringar i vallagen som syftar till stärkt säkerhet och tillgänglighet vid allmänna val.

Regeringen föreslår att 170 715 000 kronor anvisas under anslaget 6:4 *Valmyndigheten* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 174 156 000 kronor respektive 177 919 000 kronor.

10.11.5 6:5 Stöd till politiska partier

Tabell 10.10 Anslagsutveckling 6:5 Stöd till politiska partier

Tusental kronor

2023	Utfall	167 571	Anslagssparande	1 629
2024	Anslag	169 200[1]	Utgiftsprognos	169 200
2025	**Förslag**	**169 200**		
2026	Beräknat	169 200		
2027	Beräknat	169 200		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för stöd till politiska partier. Enligt lagen (1972:625) om statligt stöd till politiska partier lämnas stöd till politiskt parti som deltagit i val till riksdagen dels som ett partistöd, dels som ett kanslistöd för ett år i taget räknat fr.o.m. den 15 oktober. Partistödet lämnas som ett mandatbidrag.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 10.11 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 6:5 Stöd till politiska partier

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**169 200**	**169 200**	**169 200**
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**169 200**	**169 200**	**169 200**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 169 200 000 kronor anvisas under anslaget 6:5 *Stöd till politiska partier* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 169 200 000 kronor respektive 169 200 000 kronor.

Bemyndiganden om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2025 för anslaget 6:5 *Stöd till politiska partier* besluta om bidrag som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 169 200 000 kronor 2026.

Skälen för regeringens förslag: När Riksdagsförvaltningen beslutar om bidrag till politiska partier medför det utgifter året efter budgetåret. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2025 för anslaget 6:5 *Stöd till politiska partier* besluta om bidrag som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 169 200 000 kronor 2026.

Tabell 10.12 Beställningsbemyndigande för anslaget 6:5 Stöd till politiska partier

Tusental kronor

	Utfall 2023	Prognos 2024	Förslag 2025	Beräknat 2026
Ekonomiska åtaganden vid årets början	125 557	126 044	169 200	
Nya ekonomiska åtaganden	126 044	169 200	169 200	
Utgifter mot anslag till följd av ekonomiska åtaganden	-125 557	-126 044	-169 200	-169 200
Ekonomiska åtaganden vid årets slut	126 044	169 200	169 200	
Beslutat/föreslaget bemyndigande	**169 200**	**169 200**	**169 200**	

10.11.6 6:6 Institutet för mänskliga rättigheter

Tabell 10.13 Anslagsutveckling 6:6 Institutet för mänskliga rättigheter

Tusental kronor

2023	Utfall	40 385	Anslagssparande	11 633
2024	Anslag	51 795[1]	Utgiftsprognos	52 955
2025	**Förslag**	**53 851**		
2026	Beräknat	55 099[2]		
2027	Beräknat	56 029[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 53 850 tkr i 2025 års prisnivå.

[3] Motsvarar 53 851 tkr i 2025 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Institutet för mänskliga rättigheters förvaltningsutgifter.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 10.14 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 6:6 Institutet för mänskliga rättigheter

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**51 795**	**51 795**	**51 795**
Pris- och löneomräkning[2]	2 056	3 304	4 234
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**53 851**	**55 099**	**56 029**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2024. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2026–2027 är preliminär.

Regeringen föreslår att 53 851 000 kronor anvisas under anslaget 6:6 *Institutet för mänskliga rättigheter* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 55 099 000 kronor respektive 56 029 000 kronor.

11 Nationella minoriteter

11.1 Mål för området

Målet för politikområdet är att ge skydd för de nationella minoriteterna och stärka deras möjligheter till inflytande samt stödja de historiska minoritetsspråken så att de hålls levande (prop. 2008/09:1 utg.omr. 1, bet. 2008/09:KU1, rskr. 2008/09:83).

De nationella minoriteterna i Sverige är judar, romer, samer, sverigefinnar och tornedalingar och de nationella minoritetsspråken är jiddisch, romani chib, samiska, finska och meänkieli.

Målet ska följas upp inom följande delområden (prop. 2008/09:158, bet. 2008/09:KU23, rskr. 2008/09:272):

– diskriminering och utsatthet,
– inflytande och delaktighet, och
– språk och kulturell identitet.

Regeringens mål för strategin för romsk inkludering är att den rom som fyller 20 år 2032 ska ha lika möjligheter i livet som den som är icke-rom.

11.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Resultatredovisningen inom området nationella minoriteter utgår från följande indikatorer och bedömningsgrunder:

– kommuner och regioner som antagit mål och riktlinjer
– informations- och kunskapshöjande insatser
– arbete mot diskriminering och utsatthet
– andelen kommuner som uppger att nationella minoriteter haft inflytande över beslut
– språk- och kulturaktiviteter för och av de nationella minoriteterna
– elever som deltar i modersmålsundervisning i nationella minoritetsspråk
– antalet utbildningar som anordnats i minoritetsspråk eller om minoriteters kultur
– andelen kommuner som uppger att de tillhandahåller äldreomsorg på minoritetsspråk.

11.3 Resultatredovisning

11.3.1 Övergripande arbete inom politikområdet

Länsstyrelsen i Stockholms län och Sametinget har i uppgift att följa upp lagen (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk (minoritetslagen) och publicerar årligen en rapport om nationella minoriteter och minoritetsspråk. Av årets rapport, Minoritetspolitikens utveckling år 2023 (Ku2024/00495), som fortsättningsvis benämns Uppföljningsrapport 2023, framgår att myndigheterna under 2022–2023 haft särskilt fokus på utvecklingen inom delområdet diskriminering och utsatthet och på statliga myndigheters insatser under 2022 och 2023. De statliga myndigheternas insatser redovisas inom delområdena.

Försoningsprocess för tornedalingar, kväner och lantalaiset

Den 15 november 2023 överlämnade Sanningskommissionen för tornedalingar, kväner och lantalaiset sitt slutbetänkande Som om vi aldrig funnits – exkludering och assimilering av tornedalingar, kväner och lantalaiset (SOU 2023:68) till regeringen. I betänkandet lämnar kommissionen en rad olika förslag på insatser för en fortsatt försoningsprocess. Betänkandet har remitterats och bereds inom Regeringskansliet.

Nationell strategi för att stärka judiskt liv i Sverige

Den 10 januari 2024 överlämnade Utredningen om en nationell strategi för att stärka judiskt liv i Sverige sitt betänkande Ett starkt judiskt liv för framtida generationer Nationell strategi för att stärka judiskt liv i Sverige 2025–2034 (SOU 2024:3) till regeringen. Utredningen föreslår att en nationell strategi ska genomföras under åren 2025–2034. Betänkandet har remitterats och bereds inom Regeringskansliet.

Informations- och kunskapshöjande insatser stärker medvetenheten om de nationella minoriteternas rättigheter

Länsstyrelsen i Stockholms län och Sametinget tog under 2022 fram webbutbildningen Grundutbildning i minoritetslagstiftningen. Utbildningen, som är efterfrågad, riktar sig till anställda i offentlig sektor. Under 2023 har 542 personer genomfört utbildningen, varav de flesta är tjänstepersoner från kommunerna. Webbplatsen minoritet.se är fortsatt det viktigaste navet för informationsspridning och hade något fler besökare 2023 i jämförelse med 2022.

11.3.2 Diskriminering och utsatthet

Personer som tillhör de nationella minoriteterna utsätts för såväl diskriminering som rasism och hatbrott. Anmälningarna till Diskrimineringsombudsmannen (DO) har minskat från ett redan tidigare lågt antal. Anmälningarna rör främst diskriminering av romer i tillhandahållandet av varor och tjänster, inom utbildning, arbetsliv och socialtjänsten. DO bedömer att mörkertalet är stort när det gäller anmälningar om diskriminering som rör de nationella minoriteterna. DO har under 2023 fattat tillsynsbeslut i fem ärenden som rör någon av de nationella minoriteterna. DO har i ett fall gjort bedömningen att en skola diskriminerat en elev genom att ha nekat eleven kosher mat och har begärt att skolan ska betala diskrimineringsersättning till eleven (utg.omr. 13 avsnitt 4).

Uppföljningsmyndigheternas undersökning tyder på att det brister dels i myndigheters kunskap om diskriminering, dels i styrning av arbetet mot diskriminering av de nationella minoriteterna. Uppföljningsmyndigheterna har påbörjat ett utvecklingsarbete med att ta fram ett målgruppsanpassat kunskaps- och metodstöd om hur kommuner, regioner och statliga myndigheter kan förebygga och motverka diskriminering av nationella minoriteter. Kunskaps- och metodstödet ska lanseras under 2024.

Brottsförebyggande rådet har på uppdrag av regeringen gjort en sammanställning av de hatbrottsmarkerade polisanmälningar med antisemitiska motiv som anmälts efter Hamas terroristattack den 7 oktober 2023 i Israel och jämfört dessa med motsvarande period 2022 (Brå - Polisanmälda hatbrott med antisemitiska motiv under hösten 2023). Sammanställningen visar ett kraftigt ökat antal anmälda hatbrott med antisemitiska motiv jämfört med 2022 (utg.omr. 13 avsnitt 4).

Arbetet inom regeringens arbetsgrupp för samverkan om förutsättningarna för den judiska minoriteten i Sverige, Samling för judiskt liv, fortsätter. I arbetsgruppen förs dialog i frågor som rör trygghet, säkerhet och förebyggande åtgärder samt insatser mot

antisemitism och som stärker förutsättningarna för judiskt liv i Sverige. I arbetsgruppen ingår statssekreterare från sex olika departement, representanter från civilsamhällesorganisationer, myndigheter och organisationer samt andra experter. Under 2023 var temat i arbetsgruppen säkerhetsfrågor. Det huvudsakliga temat för 2024 är utbildning.

11.3.3 Inflytande och delaktighet

I den enkätundersökning som uppföljningsmyndigheterna har gjort framkommer att hälften av de tillfrågade statliga myndigheterna informerar eller utbildar om nationella minoriteters rättigheter inom den egna myndigheten. Bland länsstyrelserna har 15 av 21 genomfört interna utbildningsinsatser om nationella minoriteters rättigheter vilket är en ökning med tre länsstyrelser i jämförelse med 2022. Av de 41 tillfrågade myndigheterna uppger 31 att de har erbjudit de nationella minoriteterna möjlighet till delaktighet och inflytande i frågor som berör dem. Av dessa har 20 myndigheter angett att de nationella minoriteterna har påverkat beslut eller verksamheten i viss eller stor utsträckning. De tillfrågade myndigheterna uppgav främst brist på personella och ekonomiska resurser som ett hinder för att de nationella minoriteterna ska få inflytande i verksamheten. De uppgav även att det är svårt att komma i kontakt med företrädare för nationella minoriteter då allt fler myndigheter bjuder in till samråd, referensgrupper och fokusgrupper och att minoritetsorganisationerna behöver prioritera mellan dessa.

Under 2023 tog uppföljningsmyndigheterna fram ett kunskaps- och metodstöd i syfte att göra det enklare att undanröja strukturella hinder för nationella minoriteter att ha inflytande i frågor som berör dem. Kunskaps- och metodstödet riktar sig till förvaltningsmyndigheterna.

11.3.4 Språk och kulturell identitet

Insatserna för att stärka minoritetsspråken och kultur för och av nationella minoriteter har fortsatt under året. Institutet för språk och folkminnen (Isof) och Sametinget har fortsatt att utveckla språkcentrum för finska, jiddisch, meänkieli, romani chib och samiska. Parallellt med detta arbetar Isof med att ta fram indikatorer för att följa de nationella minoritetsspråkens utveckling över tid. Uppdraget ska slutredovisas 2025 (Ku2023/01407). Övriga insatser för att stärka och främja de nationella minoritetsspråken har också fortsatt. Det gäller exempelvis uppdrag till Folkbildningsrådet, Statens kulturråd, Sametinget, Socialstyrelsen samt några universitet och högskolor.

Minskning av elever som deltar i modersmålsundervisning i nationella minoritetsspråk

Läsåret 2023/24 var knappt 12 000 elever berättigade till modersmålsundervisning i ett av de nationella minoritetsspråken, vilket är en ökning med 140 elever jämfört med föregående läsår. Av eleverna som är berättigade till modersmålsundervisning i ett nationellt minoritetsspråk deltar 47 procent i modersmålsundervisning. Detta är en minskning jämfört med föregående läsår då 48 procent av eleverna som var berättigade till modersmålsundervisning i ett av de nationella minoritetsspråken deltog (Skolverket: Elever och skolenheter i grundskolan Läsåret 2023/24 och diagram 11.1). Andelen berättigade elever som läser minoritetsspråk är fortsatt ungefär 10 procentenheter lägre än motsvarande elever som läser andra modersmål.

Diagram 11.1 Antal elever som deltar i modersmålsundervisning på minoritetsspråk samt andelen av berättigade elever som deltar i undervisning i minoritetsspråk i förhållande till andra modersmål

Antal elever (staplar) Andel av berättigade elever som deltar i undervisning (linjer)

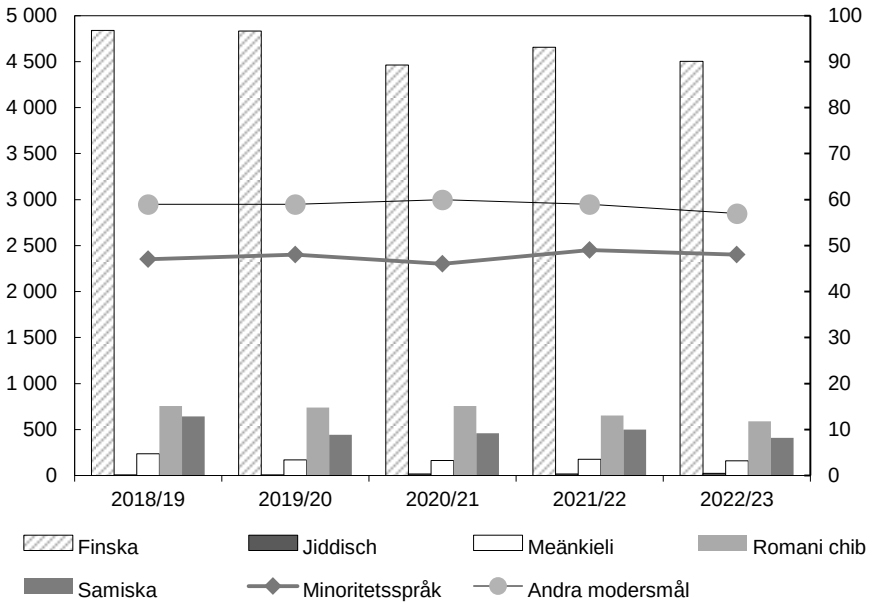

Källa: Länsstyrelsen i Stockholms läns och Sametingets uppföljningsrapport samt Skolverket.

Av diagram 11.2 framgår att antalet högskoleutbildningar med koppling till minoritetsspråken eller minoriteter varierar över terminerna. Antalet utbildningar höstterminen 2023 var något lägre än föregående år. Sammanlagt har 17 475 personer sökt utbildningar i de nationella minoritetsspråken och -kulturerna under perioden 2019–2023. Utbildningar i finska och finsk kultur hade flest sökande med 45 procent. Därefter följde samiska och samisk kultur med 25 procent och jiddisch och judaistik med knappt 17 procent.

Diagram 11.2 Antal utbildningar som anordnats i minoritetsspråk eller om minoriteters kultur 2019–2023

Antal

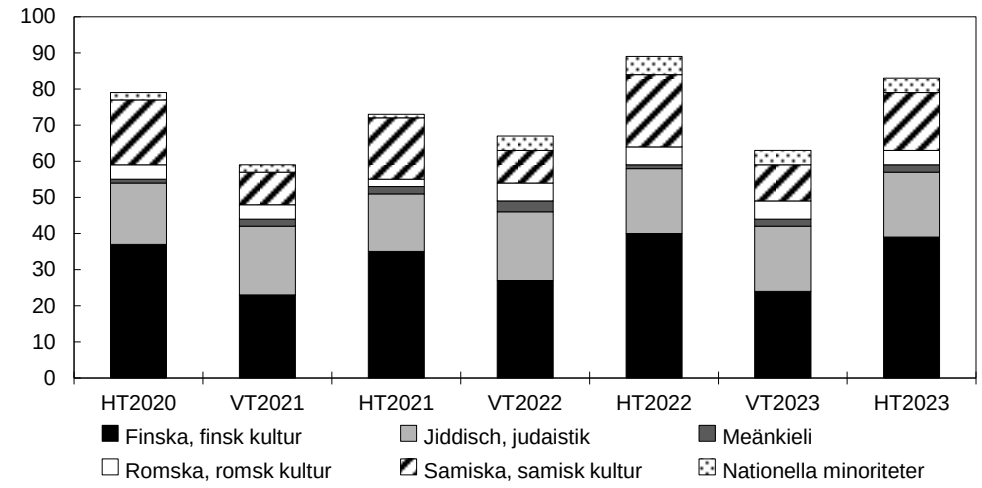

Anm.: Redovisningsprincipen har förändrats och därför skiljer sig siffrorna åt från föregående år.

Källa: Länsstyrelsen i Stockholms läns och Sametingets uppföljningsrapport samt Universitets- och högskolerådet.

11.3.5 Romsk inkludering

Länsstyrelsen i Stockholms län nämner i sin årsrapport för romsk inkludering att de pågående insatserna för att främja romani chib och romsk kultur behöver fortsätta långsiktigt för att nå avsedd effekt. Flera kommuner uppger att arbetet med romsk inkludering har upphört bl.a. på grund av resursbrist samtidigt som många kommuner har visat ett stort intresse av att söka statsbidrag för att främja romsk inkludering. Under 2023 tillgängliggjorde Statens skolverk och Socialstyrelsen utbildningar för brobyggare med romsk språk- och kulturkompetens för arbete inom förskola, förskoleklass, skola, fritidshem, vuxenutbildning och socialtjänst eller hälso- och sjukvård. Arbetsförmedlingen har redovisat sitt uppdrag avseende arbetet med romsk inkludering under 2020–2023 (Ku 2020/01108). År 2023 låg fokus på utveckling av ett uppföljningssystem, samråd och intern kunskapsspridning. I februari 2024 fick Arbetsförmedlingen ett uppdrag att under 2024 vidareutveckla arbetet med romsk inkludering i sin verksamhet. Myndigheten ska bl.a. sprida information och kunskap bland romer om det stöd som myndigheten kan erbjuda samt ta fram indikatorer för att kunna följa utveckling och resultat. Resursbiblioteket för romani chib har fortsatt att bygga upp sin verksamhet. Det är en del av Kungl. bibliotekets arbete med resursbibliotek för de nationella minoritetsspråken (utg.omr. 17, avsnitt 6).

Under 2023 har 15 kommuner tilldelats statsbidrag, bl.a. för kunskapshöjande insatser, kulturaktiviteter och för att anställa brobyggare. Fem organisationer har beviljats statsbidrag för att arbeta med hälsofrämjande åtgärder riktade till romer.

11.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Den samlade bedömningen är att insatserna under året har bidragit till att uppfylla målet för politikområdet men att det krävs fortsatt arbete för att målet ska uppnås. Insatserna för revitalisering och främjande av minoritetsspråken har bidragit till bättre förutsättningar för att bevara minoritetsspråken. Arbetet i Sannings- och försoningskommissionen för tornedalingar, kväner och lantalaiset och kommissionens slutbetänkande har bidragit till ökad spridning och medvetenhet om minoritetetens historiska erfarenheter. Utredningen om en nationell strategi för att stärka judiskt liv i Sverige har bidragit till att öka kunskapen om den judiska minoritetens situation, erfarenheter och behov. Diskriminering och utsatthet är områden som är komplexa och svåra att mäta, delvis på grund av att det inte framställs statistik utifrån minoritetstillhörighet. Det är oroande att mörkertalet gällande diskriminering av de nationella minoriteterna bedöms vara stort. För att ett samhälle ska bli fritt från diskriminering är det viktigt att personer som upplever sig ha blivit diskriminerade också anmäler det till DO. I syfte att minska minoriteternas utsatthet är det centralt att rättsvårdande myndigheter utreder och klarar upp anmälda hatbrott. Frågor om inflytande och delaktighet är centrala för minoritetspolitiken och det är därför oroande att det finns hinder för minoriteterna vad gäller möjlighet till detta. Gällande strategin för romsk inkludering behövs ett fortsatt arbete för att nå målet, men de pågående insatserna och statsbidraget till kommuner bedöms ha bidragit till att skapa bättre förutsättningar för måluppfyllelsen.

11.5 Politikens inriktning

Det behövs fortsatt arbete för att målet för politikområdet ska nås. För detta behövs bl.a. kunskapshöjande insatser och utveckling och implementering av olika metodstöd. Regeringen följer de insatser som pågår vid flera statliga myndigheter i denna del. Insatserna för att främja och bevara de nationella minoritetsspråken och minoriteternas kultur är viktiga. Regeringen följer det arbete som pågår. Regeringen

föreslår att medel avsätts i syfte att säkerställa att verksamheten vid språkcentrum för finska, jiddisch, meänkieli och romani chib kan fortgå samt i syfte att stärka verksamheten vid språkcentrum för samiska. Regeringen föreslår även att medel tillförs för samordning och uppföljning av politikområdet och därför fördelas ytterligare medel till Länsstyrelsen i Stockholms län. Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF) har fått i uppdrag att analysera förutsättningar för myndigheten att inordna de uppgifter som Länsstyrelsen i Stockholms län har inom minoritetspolitiken. Regeringen kommer att ta ställning till en eventuell flytt av länsstyrelsens uppgifter inom minoritetspolitiken efter att MUCF lämnat sin redovisning av uppdraget.

Varje person som tillhör en nationell minoritet i Sverige ska alltid kunna vara öppen med sin identitet. Regeringen bedömer särskilt att förutsättningarna för att leva ett judiskt liv i Sverige fortsatt behöver stärkas, inte minst mot bakgrund av den kraftigt ökande antisemitismen efter Hamas terrorattack mot Israel 7 oktober 2023. Regeringen avser därför med utgångpunkt i betänkandet Nationell strategi för att stärka judiskt liv i Sverige 2025–2034 (SOU 2024:3) presentera en långsiktig strategi med åtgärder för att stärka judiskt liv i Sverige. Medel tillförs för genomförandet av strategin. Regeringen föreslår också i denna proposition att medel tillförs för att stärka säkerheten för den judiska minoriteten och för arbetet mot nutida uttryck för antisemitism samt för att stärka kunskaperna om judisk kultur och judiskt liv (se utg.omr. 1 avsnitt 10, utg.omr. 13 avsnitt 4 och utg.omr. 16 avsnitt 5). Regeringen föreslår även en bred folkbildande insats utifrån budskapet i boken ”…om detta må ni berätta…” (se utg.omr. 17 avsnitt 3). År 2025 inträffar 250-årsjubileet av judiskt liv i Sverige, vilket kommer att vara ett viktigt tillfälle för att uppmärksamma den judiska kulturen och det judiska kulturarvet i hela landet. Regeringens arbetsgrupp Samling för judiskt liv kommer fortsätta samverka och föra dialog.

Sannings- och försoningskommissionens slutbetänkande Som om vi aldrig funnits – exkludering och assimilering av tornedalingar, kväner och lantalaiset (SOU 2023:68) är ett första viktigt steg i en försoningsprocess. Regeringen är mån om att försoningsprocessen sker i nära dialog med minoriteten och medel tillförs därför försoningsarbetet.

Strategin för romsk inkludering har nått mer än halvvägs och arbete kvarstår för att nå målet. Regeringen fortsätter arbetet med strategin och bedömer att arbetsmarknaden, utbildningsområdet och jämställdhet är områden som särskilt bör prioriteras.

11.6 Budgetförslag

11.6.1 7:1 Åtgärder för nationella minoriteter

Tabell 11.1 Anslagsutveckling 7:1 Åtgärder för nationella minoriteter

Tusental kronor

2023	Utfall	192 232	Anslagssparande	15 539
2024	Anslag	207 771[1]	Utgiftsprognos	206 383
2025	**Förslag**	**157 771**		
2026	Beräknat	159 271		
2027	Beräknat	159 271		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för åtgärder för de nationella minoriteterna enligt lagen (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk (minoritetslagen), språklagen (2009:600) samt Sveriges internationella åtaganden inom området. Anslaget får även användas för Länsstyrelsen i Stockholms läns och Sametingets utgifter för det nationella samordningsansvaret för minoritetspolitiken samt för uppföljning enligt minoritetslagen. Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till kommuner och regioner inom förvaltningsområdena för finska, meänkieli och samiska samt för utgifter för statsbidrag för verksamhet som främjar regeringens minoritetspolitik. Anslaget får vidare användas för utgifter för utvecklingsarbete och samordning för att främja den nationella minoriteten romers rättigheter och livsvillkor. Anslaget får även användas för utgifter för utbildnings- och arbetsmarknadsåtgärder för den nationella minoriteten romer samt för statsbidrag för att främja romsk inkludering.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 11.2 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 7:1 Åtgärder för nationella minoriteter

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**207 771**	**207 771**	**207 771**
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	-50 000	-48 500	-48 500
varav BP25	*40 000*	*41 500*	*41 500*
– Fortsatt förstärkning för Isof:s och Sametingets språkcentrum	*8 500*	*8 500*	*8 500*
– Nationell strategi för att stärka judiskt liv	*10 500*	*10 500*	*10 500*
– Fortsatt förstärkning för samordning och uppföljning	*8 000*	*8 000*	*8 000*
– Fortsatt försoningsprocess med tornedalingar	*3 500*	*5 000*	*5 000*
– Sammanslagning av anslag 7:1 och 7:2	*9 500*	*9 500*	*9 500*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**157 771**	**159 271**	**159 271**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar innebär att anslaget ökas med 8 500 000 kronor för 2025 för Institutet för språk och folkminnens och Sametingets språkcentrum. För 2026–2027 beräknas anslaget årligen ökas med motsvarande belopp. Förslaget finansieras genom omprioriteringar på statens budget.

Anslaget ökas också med 10 500 000 kronor för 2025 för en strategi för att stärka judiskt liv i Sverige. För 2026–2027 beräknas anslaget årligen ökas med motsvarande belopp. För 2028–2034 beräknas anslaget årligen ökas med 9 000 000 kronor. Vidare ökas anslaget med 8 000 000 kronor för 2025 för fortsatt förstärkning av arbetet med samordning och uppföljning av minoritetspolitiken. För 2026–2027 beräknas anslaget årligen ökas med motsvarande belopp. Anslaget ökas också med 3 500 000 kronor för 2025 för en fortsatt försoningsprocess med tornedalingar. För åren 2026–2027 beräknas anslaget årligen ökas med 5 000 000 kronor.

Anslaget ökas även med 9 500 000 kronor fr.o.m. 2025 genom att samtliga medel som tidigare beräknats under anslaget 7:2 *Åtgärder för den nationella minoriteten romer* överförs till anslaget 7:1 *Åtgärder för nationella minoriteter*.

Tidigare beslutade och aviserade anslagsförändringar innebär att anslaget minskas med 90 000 000 kronor fr.o.m. 2025 till följd av att tidsbegränsade medel för en förstärkning för att genomföra minoritetspolitiken upphör.

Regeringen föreslår att 157 771 000 kronor anvisas under anslaget 7:1 *Åtgärder för nationella minoriteter* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 159 271 000 kronor respektive 159 271 000 kronor.

12 Medier

12.1 Budgetförslag

12.1.1 8:1 Mediestöd

Tabell 12.1 Anslagsutveckling 8:1 Mediestöd

Tusental kronor

2023	Utfall	998 643	Anslagssparande	11 876
2024	Anslag	1 010 119[1]	Utgiftsprognos	869 119
2025	**Förslag**	**991 119**		
2026	Beräknat	977 119		
2027	Beräknat	1 027 119		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till mediestöd.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 12.2 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 8:1 Mediestöd

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**1 017 119**	**1 017 119**	**1 017 119**
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	-26 000	-40 000	10 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**991 119**	**977 119**	**1 027 119**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Tidigare beslutade och aviserade anslagsförändringar innebär att anslaget minskas med 26 000 000 kronor för 2025 som följd av att tidsbegränsade tillskott för att möjliggöra en fortsatt spridning av tryckta nyhetstidningar i områden där tidningsdistributionen påverkats av varannandagsutdelning av post löper ut. Anslaget beräknas av samma anledning minskas med 90 000 000 kronor fr.o.m. 2026.

Tidigare beslutade och aviserade anslagsförändringar innebär även att anslaget beräknas ökas med 50 000 000 kronor för 2026 till följd av införandet av ett nytt mediestödssystem. Vidare beräknas anslaget ökas med 100 000 000 kronor för 2027 och 50 000 000 kronor för 2028 för samma ändamål.

Regeringen föreslår att 991 119 000 kronor anvisas under anslaget 8:1 *Mediestöd* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 977 119 000 kronor respektive 1 027 119 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2025 för anslaget 8:1 *Mediestöd* besluta om bidrag som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 977 119 000 kronor 2026.

Skälen för regeringens förslag: Med ett beställningsbemyndigande kan mediestödsnämnden besluta om mediestöd före årsskiftet och därmed ge stödmottagarna bättre planeringsförutsättningar. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2025 för anslaget 8:1 *Mediestöd* besluta om bidrag som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 977 119 000 kronor 2026.

Tabell 12.3 Beställningsbemyndigande för anslaget 8:1 Mediestöd

Tusental kronor

	Utfall 2023	Prognos 2024	Förslag 2025	Beräknat 2026
Ekonomiska åtaganden vid årets början	78 082	8 579	991 119	
Nya ekonomiska åtaganden		991 119	977 119	
Utgifter mot anslag till följd av ekonomiska åtaganden	-69 503	-8 579	-991 119	-977 119
Ekonomiska åtaganden vid årets slut	8 579	991 119	977 119	
Beslutat/föreslaget bemyndigande	**150 000**	**991 119**	**977 119**	

12.1.2 8:2 Mediemyndigheten

Tabell 12.4 Anslagsutveckling 8:2 Mediemyndigheten

Tusental kronor

2023	Utfall	48 333	Anslagssparande	-182
2024	Anslag	81 577[1]	Utgiftsprognos	80 836
2025	**Förslag**	**88 182**		
2026	Beräknat	87 122[2]		
2027	Beräknat	86 611[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 85 853 tkr i 2025 års prisnivå.

[3] Motsvarar 84 729 tkr i 2025 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Mediemyndighetens förvaltningsutgifter samt för utgifter för avveckling av Statens medieråd.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 12.5 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 8:2 Mediemyndigheten

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**81 577**	**81 577**	**81 577**
Pris- och löneomräkning[2]	2 910	4 811	6 335
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	4 000	1 046	-984
varav BP25[3]	*4 000*	*4 000*	*4 000*
– Arbete kopplat till Digital Services Act	*4 000*	*4 000*	*4 000*
Överföring till/från andra anslag	-305	-312	-317
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**88 182**	**87 122**	**86 611**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2024. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2026–2027 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar innebär att anslaget ökas med 4 000 000 kronor fr.o.m. 2025 för att finansiera uppgifter till följd av EU:s förordning om digitala tjänster.

Tidigare beslutade och aviserade anslagsförändringar medför att anslaget minskas med 305 000 kronor fr.o.m. 2025 för att tidsbegränsade medel för förberedelser för införandet av ny verksamhet för utgivningsbevis under 2024 löper ut.

Regeringen föreslår att 88 182 000 kronor anvisas under anslaget 8:2 *Mediemyndigheten* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 87 122 000 kronor respektive 86 611 000 kronor.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 12.6 Avgiftsfinansierad verksamhet vid Myndigheten för press, radio och tv (Mediemyndigheten fr.o.m. 2024)

Tusental kronor

Verksamhet	Ack. resultat t.o.m. år 2023	Resultat år 2024	Verksamhetens intäkter 2025	Kostnader som ska täckas 2025	Resultat år 2025	Ack. Resultat utgående år
Verksamhet där intäkterna inte disponeras						
Offentligrättslig verksamhet						
avgifter för analog kommersiell radio (inkomsttitel 2811)	-	-	*163 248*	-	-	-
särskild avgift och viten (inkomsttitel 2712)	-	-	-	-	-	-
Verksamhet där intäkterna disponeras och redovisas mot anslag						
Offentligrättslig verksamhet						
avgifter för ansökan om att sända tv och digital kommersiell radio	*-115*	*0*	*800*	*-800*	*0*	*-115*
utgivningsbevis för webbplatser m.m. [1]	*-1 944*	*0*	*400*	*-400*	*-0*	*-1 944*

[1] Avser 35 procent av kostnaderna, eftersom det ekonomiska målet är 35 procents kostnadstäckning. Ackumulerat resultat är beräknat från 2014.

Källa: Myndigheten för press, radio och tv:s årsredovisning.

Under hösten 2017 beslutade Myndigheten för press, radio och tv om tre nationella och 35 lokala eller regionala tillstånd att bedriva analog kommersiell radio fr.o.m. den

1 augusti 2018. Tillståndshavarna betalade sammanlagt ca 1 306 000 000 kronor engångsvis i förskott för hela tillståndsperioden (2018–2026). De inkomna avgifterna periodiseras i statsredovisningen med lika stora belopp under tillståndsperioden, ca 163 000 000 kronor årligen.

Myndigheten för press, radio och tv ansvarade för inkassering och eventuell indrivning av särskild avgift enligt radio- och tv-lagen (2010:696). Under 2023 inkasserades sammanlagt 305 000 kronor i särskilda avgifter (budget för dessa avgifter redovisas inte i tabell 12.6).

En utlysning av ytterligare tillstånd att sända digital kommersiell radio har gjorts under våren 2023. Cirka 500 000 kronor beräknas betalas in i ansökningsavgifter för nya tillstånd samt överlåtelser av tillstånd under året.

Mediemyndigheten ansvarar för att utfärda utgivningsbevis för webbplatser m.m. Verksamheten är delvis avgiftsfinansierad. Under 2023 betalades 581 000 kronor in i ansökningsavgifter medan kostnaderna var 1 791 000 kronor. Målet att avgifterna ska täcka 35 procent av kostnaderna för verksamheten uppfylldes därmed inte för 2023, då avgifterna täckte ca 32 procent av kostnaderna.

13 Sieps samt insatser för att stärka delaktigheten i EU-arbetet

13.1 Omfattning

Delområdet omfattar myndigheten Svenska institutet för europapolitiska studiers (Sieps) verksamhet samt informations- och kommunikationsinsatser som gäller samarbetet inom EU.

Tabell 13.1 Utgiftsutveckling inom Sieps samt insatser för att stärka delaktigheten i EU-arbetet

Miljoner kronor

	Utfall 2023	Budget 2024[1]	Prognos 2024	**Förslag 2025**	Beräknat 2026	Beräknat 2027
Sieps samt insatser för att stärka delaktigheten i EU-arbetet	**31**	**31**	**32**	**34**	**35**	**35**
9:1 Svenska institutet för europapolitiska studier samt EU-information	31	31	32	**34**	35	35

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

13.2 Resultatredovisning

13.2.1 Resultat för Svenska institutet för europapolitiska studier

Svenska institutet för europapolitiska studier (Sieps) ska bl.a. utarbeta forskningsbaserade analyser och annat underlag i frågor om utvecklingen av Europeiska unionen och Sveriges europapolitik och göra dessa tillgängliga för regeringen och övriga aktörer i den politiska beslutsprocessen i Sverige. Sieps ska även bidra till en allsidig belysning av aktuella europapolitiska frågor och delta i internationellt forskningsutbyte. Myndigheten ska tillhandahålla utbildningar i ämnen som rör EU, som en del av kompetensförsörjningen i offentlig verksamhet. Myndigheten hade 14 årsarbetskrafter under 2023.

Analyser och spridning

Under 2023 gav Sieps ut 30 publikationer (33 procent kvinnliga författare, 67 procent manliga författare) och arrangerade 23 öppna seminarier och webbseminarier (av talarna var 48 procent kvinnor och 52 procent män). Därtill publicerades 19 podcastavsnitt (av podcasttalarna var 61 procent kvinnor och 39 procent män).

Sieps producerade färre publikationer än föregående år, men några publikationer utgjorde större projekt med flera forskare involverade. De två största projekten gällde rättsstatsfrågor som involverade 17 externa författare, respektive olika perspektiv på utvidgningsfrågan där 5 externa författare medverkade. Det förändrade geopolitiska läget togs upp i flera publikationer och hur det påverkade olika områden såsom handelspolitiken och förhållandet mellan EU och Nato. Vidare berörde flera publikationer ekonomiska frågor samt miljö- och klimatfrågor.

Sieps podcast hade mer än 15 000 uppspelningar. Det mest lyssnade avsnittet hade närmare 900 nedladdningar och handlade om rekrytering av svenskar till EU:s institutioner.

Antalet seminarier och webbseminarier ökade något jämfört med året innan och antalet deltagare ökade markant, vilket bl.a. kan härledas till att Sieps började ta upp anmälan till sina webbseminarier.

Sieps deltar aktivt i ett internationellt forskningsutbyte och under 2023 anlitades 24 forskare verksamma utanför Sveriges gränser som författare av publikationer för Sieps. Flertalet medverkade också vid seminarier i regi av Sieps.

EU-relaterad kompetensförsörjning

Under 2023 utbildades ca 1 000 personer vid 42 utbildningstillfällen (av deltagarna var 65 procent kvinnor och 35 procent män och av föreläsarna var 73 procent kvinnor och 27 procent män). Antalet utbildningstillfällen minskade jämfört med 2022 men var ändå fler än under 2021 och 2020. Ökningen av utbildningstillfällen 2022 kan härledas till myndigheternas EU-utbildningsinsatser inför det svenska ordförandeskapet i EU:s ministerråd våren 2023. Antalet visningar av de digitala utbildningarna på webbplatsen minskade något.

I början av 2022 inrättade Sieps ett EU-nätverk för nationella myndigheter. Nätverket är en plattform för myndighetspersonal som arbetar med EU-frågor. Syftet med nätverket är att mötas och diskutera aktuella frågor som rör EU. Sedan starten har nätverket mötts fyra gånger per år och antalet medlemmar ökade från 55 i början av 2023 till 62 i slutet av året.

13.2.2 Resultat för EU-information

Ökad delaktighet i EU-relaterade frågor

Universitets- och högskolerådet (UHR) fick ett förnyat uppdrag till fortbildningen Skolambassadör för EU, vilket resulterade i att lärare och skolledare fick fortbildning i EU-kunskap och en studieresa till Bryssel. Totalt 57 lärare och skolledare utbildades, vilket fördelades på 47 procent kvinnor och 53 procent män.

Regeringens uppdrag till Linnéuniversitetet resulterade i att integrationen av EU-kunskap i samtliga ordinarie kurser vid Medieinstitutet Fojo fortsatte. Föreläsare med hög expertkunskap togs regelbundet in på utbildningarna och webbplatsen EU-kollen med expertinformation om olika EU-frågor fortsatte att utvecklas.

För att genom ungdoms- och fritidsledare höja kunskapen om EU bland unga fortsatte Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF) att vidareutveckla webbutbildningen Prata EU.

Företrädare för regeringen samrådde med civilsamhället, arbetsmarknadens parter och andra samhällsaktörer samt på regional och lokal nivå för att stärka dialogen och få kunskap och perspektiv om olika EU-frågor. Vid sju tillfällen under 2023 samråddes om bl.a. den fleråriga budgetramen, summering efter Sveriges ordförandeskap i EU:s ministerråd och den europeiska terminen.

Rekrytering till EU:s institutioner

UHR har i uppdrag att informera om möjligheter för arbete och praktik i EU:s institutioner, byråer och organ. Myndigheten genomförde informations- och utbildningsinsatser bl.a. som ett led i arbetet med att minska underrepresentationen av anställda svenskar i EU:s institutioner.

UHR ordnade 37 informationsträffar om karriärmöjligheter i EU:s institutioner för anställda på Regeringskansliet, myndigheter och lärosäten. I syfte att stödja svenska sökande i hela urvalsprocessen för fasta tjänster anordnade myndigheten även digitala träningstillfällen inför skriftliga uttagningsprov i EU. Drygt 2 000 personer deltog vid informationsträffarna och närmare 500 personer vid träningstillfällena. Under året ökade antalet följare i myndighetens informationskanaler i sociala medier när det gäller EU-rekrytering från 20 000 till mer än 25 000 följare.

Antalet svenska praktikanter vid EU:s institutioner, byråer och organ ökade från 69 till 74 personer under 2023. UHR bistod Regeringskansliet i arbetet med att tillsammans med Europeiska kommissionen ta fram den nationella handlingsplanen till stöd för att stärka den svenska närvaron i EU:s institutioner, byråer och organ.

13.3 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

13.3.1 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen för Svenska institutet för europapolitiska studier

Analyser och spridning

Regeringen bedömer att Sieps verksamhet fortsatt håller hög kvalitet. Myndigheten har gjort viktiga insatser för att belysa för Sverige viktiga aktuella frågor och teman av mer långsiktig karaktär och bidragit till höjd kunskapsnivå om angelägna EU-frågor. Det är positivt att Sieps fortsätter att utveckla spridningen av och tillgängligheten till myndighetens analyser genom att utnyttja digitala format och att medarbetarna deltar i konferenser och andra uppdrag. Regeringen bedömer att det internationella forskningsutbyte som Sieps deltar i är viktigt och att det har betydelse för Sverige att Sieps regelbundet bjuds in att delta i sammanhang där tankesmedjor, universitet och andra organisationer diskuterar frågor som har med EU:s utveckling att göra.

EU-relaterad kompetensförsörjning

Sieps har bidragit till att höja EU-kompetensen i den statliga förvaltningen. Sieps har breddat utbildningsutbudet och har även kunnat skräddarsy utbildningar utifrån beställarens verksamhetsområde. Likaså har Sieps säkrat kvaliteten på den digitala tekniken och framförandena vilket bl.a. gynnar dynamiken i utbildningarna. Sieps EU-nätverk fyller en viktig funktion för kompetensutveckling och erfarenhetsutbyte inom offentlig förvaltning.

13.3.2 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen för EU-information

Ökad delaktighet i EU-relaterade frågor

Regeringen bedömer att de genomförda åtgärderna har bidragit till ökad kunskap om EU i civilsamhället. UHR har på ett framgångsrikt sätt fortsatt att stärka och utbilda lärare och skolledare i EU-kunskap i fortbildningen Skolambassadör för EU. Regeringen anser att de insatser som Linnéuniversitet genom medieinstitutet Fojo och MUCF har genomfört har bidragit till en ökad kunskap om EU både i allmänhet och hos målanpassade grupper.

Rekrytering till EU:s institutioner

Sverige är fortsatt underrepresenterat när det gäller anställda i EU:s institutioner, byråer och organ. En viktig grund för att fler svenskar ska se EU:s institutioner som en intressant arbetsplats är att nå ut med riktad information till lärosäten och till anställda i Regeringskansliet och myndigheter.

Det krävs ett långsiktigt och målmedvetet arbete för att öka rekryteringen av svenskar till EU:s institutioner. UHR har en viktig roll i detta arbete. Förutsättningarna under 2023 har varit utmanande till följd av inställda uttagningsprov inom EU. Regeringen är medveten om att vägen från att ta del av information till att söka och erbjudas tjänster inom EU kan vara lång och att informationsinsatser som genomförts 2023 därför kan komma att avspeglas i ökad rekrytering först kommande år. Regeringens bedömning är att UHR:s insatser har varit betydelsefulla.

Det är positivt att UHR har utvecklat spridningen av information om möjligheter till arbete och praktik och att myndigheten ökat stödet till svenska sökande i urvalsförfarandet för fasta tjänster inom EU:s institutioner. Det är viktigt att UHR fortsätter att utveckla verksamheten för att kunna utgöra ett effektivt stöd till svenskar som vill arbeta för EU:s institutioner, byråer och organ.

13.4 Politikens inriktning

EU är inte bara Sveriges viktigaste utrikespolitiska plattform, utan också en värdegemenskap förankrad i rättsstatens principer och en betydelsefull säkerhetspolitisk aktör för att värna fred och frihet på vår kontinent. EU-samarbetet spänner över hela samhällsspektrat. Samarbetet har avgörande betydelse för vår ekonomi och konkurrenskraft och är en förutsättning för att kunna hantera gemensamma utmaningar som hoten mot vår säkerhet och klimatförändringarna. Den ryska fullskaliga invasionen av Ukraina har givit frågan om EU:s utvidgning ny dynamik och nu intensifieras diskussionen om formerna för EU:s framtida organisering, politiska inriktning och finansiering. Samtidigt finns det ett fortsatt behov av att bättre förstå utvecklingen i EU:s närområde och inom enskilda politikområden. De närmaste åren står EU inför beslut som kommer att påverka Sveriges utveckling och vårt inflytande i EU. För att Sverige ska kunna agera effektivt och påverka utvecklingen av ett handlingskraftigt EU finns fortsatt behov av att tidigt identifiera och analysera frågor som är centrala för denna utveckling. För att kunna leverera resultat av hög kvalitet är det viktigt att EU:s institutioner har en representativ personalstyrka som speglar den breda bas av kunskap, kompetens och erfarenhet som finns i hela unionen. Sverige är underrepresenterat i institutionerna och nyrekryteringen av svenska medborgare behöver öka.

13.4.1 Svenska institutet för europapolitiska studier

Sieps bör genom sina analyser och rekommendationer fortsatt möta behovet av kunskap och förståelse inom statsförvaltningen och hos övriga aktörer i den politiska beslutsprocessen när det gäller aktuella frågor och frågor som är viktiga för EU-samarbetets långsiktiga utveckling. Sieps insatser ska bl.a. rikta sig till förtroendevalda och anställda i kommuner och regioner. Det internationella forskningsutbytet med andra europeiska tankesmedjor och nätverk är viktigt.

13.4.2 Ökad delaktighet i EU-relaterade frågor

Det finns fortsatt behov av ökad kunskap för att stärka förutsättningarna för medborgarnas delaktighet i beslut som tas i EU-relaterade frågor. Regeringen prioriterar utbildningen Skolambassadör för EU, som tillhandahålls av UHR. Det är en av de

viktiga kunskapshöjande insatser som erbjuds lärare och skolledare. Även myndighetspersonal prioriteras som målgrupp. Utbildning och erfarenhetsutbyte i nätverksform som syftar till att stärka myndigheterna i deras roll i EU-arbetet är angeläget.

13.4.3 Rekrytering till EU:s institutioner

Sverige är ett av de mest underrepresenterade medlemsländerna i EU:s institutioner, särskilt på lägre nivåer och det är en prioritering för regeringen att öka nyrekryteringen av svenska medborgare. Regeringen intensifierar arbetet för att fler svenskar söker till och blir anställda i EU:s institutioner. Unga som är intresserade av att praktisera eller arbeta inom EU:s institutioner är en viktig målgrupp för informations- och stödinsatser och UHR har en viktig uppgift i att möta detta behov. Regeringen intensifierar därför arbetet med att stärka den svenska närvaron i EU:s institutioner.

13.5 Budgetförslag

13.5.1 9:1 Svenska institutet för europapolitiska studier samt EU-information

Tabell 13.2 Anslagsutveckling 9:1 Svenska institutet för europapolitiska studier samt EU-information

Tusental kronor

2023	Utfall	30 776	Anslagssparande	1 234
2024	Anslag	31 234[1]	Utgiftsprognos	31 713
2025	**Förslag**	**33 736**		
2026	Beräknat	34 509[2]		
2027	Beräknat	35 104[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 33 737 tkr i 2025 års prisnivå.

[3] Motsvarar 33 736 tkr i 2025 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för förvaltningsutgifter för Svenska institutet för europapolitiska studier. Anslaget får användas för utbildnings- och kommunikationsinsatser på EU-området. Anslaget får användas för att medfinansiera medel från EU. Vidare får anslaget användas för att främja rekrytering av svenska medborgare till tjänster inom EU:s institutioner, byråer och organ.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 13.3 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 9:1 Svenska institutet för europapolitiska studier samt EU-information

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**31 234**	**31 234**	**31 234**
Pris- och löneomräkning[2]	1 202	1 944	2 518
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	1 300	1 331	1 352
varav BP25[3]	*1 300*	*1 300*	*1 300*
– Stärkt stöd inför uttagningsprov till tjänster inom EU:s institutioner	*1 300*	*1 300*	*1 300*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**33 736**	**34 509**	**35 104**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2024. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2026–2027 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Anslaget ökas med 1 300 000 kronor fr.o.m. 2025 för att stärka den svenska närvaron i EU:s institutioner.

Regeringen föreslår att 33 736 000 kronor anvisas under anslaget 9:1 *Svenska institutet för europapolitiska studier samt EU-information* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 34 509 000 kronor respektive 35 104 000 kronor.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Sieps har möjlighet att ta ut avgifter för utbildningsverksamhet som myndigheten bedriver.

Tabell 13.4 Avgiftsfinansierad verksamhet vid Svenska institutet för europapolitiska studier

Tusental kronor

Verksamhet	Ack. resultat t.o.m. 2023	Resultat 2024	Verksamhetens intäkter 2025	Kostnader som ska täckas 2025	Resultat 2025	Ack. resultat utgående 2025
Verksamheter där intäkterna disponeras						
Uppdragsverksamhet						
varav utbildningsverksamhet	-	-	*1 500*	-	-	-

Sieps får ta ut utgifter upp till full kostnadstäckning för uppdragsverksamheten vid myndigheten samt disponera intäkterna i verksamheten.

Bilaga 1

Sveriges utlandsmyndigheter och Stockholmsbaserade sändebud

Innehållsförteckning

1 Sveriges utlandsmyndigheter och Stockholmsbaserade sändebud 2
1.1 Utlandsmyndigheter 2
1.1.1 Beskickningar 2
1.1.2 Delegationer vid internationella organisationer 4
1.1.3 Karriärkonsulat 4
1.2 Stockholmsbaserade sändebud 4

1 Sveriges utlandsmyndigheter och Stockholmsbaserade sändebud

Förteckning över Sveriges utlandsmyndigheter och Stockholmsbaserade sändebud per den 1 augusti 2024.

1.1 Utlandsmyndigheter

Utlandsmyndigheter är beskickningar, delegationer vid internationella organisationer och karriärkonsulat.

En beskickning benämns ambassad eller legation. En delegation vid en internationell organisation benämns delegation eller representation. Ett karriärkonsulat är ett konsulat som leds av en utsänd tjänsteman. Sidoackrediteringar anges inom parentes.

1.1.1 Beskickningar

- Abu Dhabi (Kuwait, Manama)
- Abuja (Accra, Yaoundé)
- Addis Abeba (Djibouti)
- Alger
- Amman
- Ankara
- Astana
- Athen
- Bagdad
- Baku
- Bamako (Niamey, Nouakchott)
- Bangkok (Phnom Penh, Rangoon, Vientiane)
- Beirut
- Belgrad (Podgorica)
- Berlin
- Bern (Vaduz)
- Bogotá D.C. (Caracas, Quito)
- Brasilia
- Budapest (Ljubljana)
- Buenos Aires (Asunción, Montevideo)
- Bukarest
- Canberra (Apia, Funafuti, Nuku'alofa, Suva, Honiara, Port Vila, Södra Tarawa, Yaren, Wellington)
- Chisinau
- Damaskus
- Dar es Salaam (Bujumbura)
- Dhaka
- Doha
- Dublin
- Guatemala (San Salvador, Tegucigalpa, San José, Managua, Panama City)
- Haag
- Hanoi

- Harare (Lilongwe, Port Louis)
- Havanna (Santo Domingo)
- Helsingfors
- Islamabad
- Jakarta (Dili, Port Moresby)
- Jerevan
- Kabul
- Kairo
- Kampala (Bangui, N'Djamena)
- Khartoum (Juba)
- Kiev
- Kigali
- Kinshasa (Brazzaville, Libreville, Malabo)
- Kuala Lumpur
- Köpenhamn
- La Paz
- Lissabon (Bissau, Praia, São Tomé)
- London
- Lusaka
- Madrid (Andorra la Vella)
- Manila
- Maputo (Antananarivo, Mbabane)
- Mexico
- Minsk
- Monrovia (Freetown)
- Moskva
- Nairobi (Moroni, Victoria)
- New Delhi (Colombo, Katmandu, Thimphu, Male)
- Nicosia
- Oslo
- Ottawa
- Ouagadougou
- Paris (Monaco)
- Peking (Ulan Bator)
- Prag
- Pretoria (Gaborone, Maseru, Windhoek)
- Pristina
- Pyongyang
- Rabat
- Reykjavik
- Riga
- Riyadh (Muskat, Sanaa)
- Rom (San Marino)
- Santiago de Chile (Lima)
- Sarajevo
- Seoul
- Singapore (Bandar Seri Bagawan)
- Skopje
- Tallinn
- Tbilisi
- Teheran
- Tel Aviv

- Tirana
- Tokyo (Ngerulmud, Majuro, Palikir)
- Tunis (Tripoli)
- Vilnius
- Warszawa
- Washington
- Wien (Bratislava)
- Zagreb.

1.1.2 Delegationer vid internationella organisationer

- Sveriges ständiga representation vid Europeiska unionen, EU, i Bryssel
- Sveriges ständiga representation vid Nordatlantiska fördragsorganisationen, i Bryssel
- Sveriges ständiga representation vid Förenta nationerna, FN, i New York
- Sveriges ständiga representation vid de internationella organisationerna i Genève
- Sveriges delegation vid Organisationen för ekonomiskt samarbete och utveckling, OECD, och Förenta nationernas organisation för utbildning, vetenskap och kultur, Unesco, i Paris
- Sveriges ständiga representation vid Europarådet, i Strasbourg
- Sveriges ständiga delegation vid Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa, OSSE, i Wien.

1.1.3 Karriärkonsulat

- Bryssel
- Hongkong
- Istanbul
- Jerusalem
- Mariehamn
- Mumbai
- New York
- San Fransisco
- Shanghai.

1.2 Stockholmsbaserade sändebud

Ett Stockholmsbaserat sändebud fullgör uppgifter som Sveriges beskickning i ett visst land:

- SBS Angola
- SBS Belgien och Luxemburg
- SBS Bulgarien
- SBS Centralasien (Kirgizistan, Tadzjikistan, Turkmenistan, Uzbekistan)
- SBS Eritrea
- SBS Malta och Heliga stolen
- SBS Karibien (Antigua och Barbuda, Bahamas, Barbados, Belize, Dominica, Grenada, Guyana, Haiti, Jamaica, Saint Kitts och Nevis, Saint Lucia, Saint Vincent och Grenadinerna, Surinam, Trinidad och Tobago)
- SBS Västafrika (Benin, Elfenbenskusten, Gambia, Guinea, Senegal, Togo).

Utgiftsområde 2

Samhällsekonomi och finansförvaltning

Utgiftsområde 2 – Samhällsekonomi och finansförvaltning

Innehållsförteckning

1 Förslag till riksdagsbeslut ... 5

2 Utgiftsområde 2 Samhällsekonomi och finansförvaltning ... 7
- 2.1 Utgiftsområdets omfattning ... 7
- 2.2 Utgiftsutveckling ... 8
- 2.3 Mål för utgiftsområdet ... 9
  - 2.3.1 Finansmarknadsområdet ... 9
  - 2.3.2 Statlig förvaltningspolitik ... 10
  - 2.3.3 Sveriges genomförande av Agenda 2030 ... 10
  - 2.3.4 Korrekta utbetalningar från välfärdssystemen ... 10
- 2.4 Resultatredovisning ... 10
- 2.5 Politikens inriktning ... 10
- 2.6 Den årliga revisionens iakttagelser ... 11

3 Finansmarknad och internationella finansiella institutioner ... 13
- 3.1 Mål för området ... 13
- 3.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder ... 13
- 3.3 Resultatredovisning ... 14
  - 3.3.1 Finansiell stabilitet ... 14
  - 3.3.2 Marknadernas funktionssätt ... 16
  - 3.3.3 Konsumentskyddets utveckling ... 19
  - 3.3.4 Hållbarhet ... 21
  - 3.3.5 Statlig finansförvaltning ... 22
  - 3.3.6 Resultat för internationella finansiella institutioner ... 24
- 3.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen ... 25
  - 3.4.1 Finansiell stabilitet ... 25
  - 3.4.2 Väl fungerande marknader och konsumentskydd ... 26
  - 3.4.3 Finansiella systemet bidrar alltmer till hållbar utveckling ... 26
  - 3.4.4 Statens finansförvaltning ska bedrivas effektivt ... 27
- 3.5 Politikens inriktning ... 27
  - 3.5.1 Värna finansiell stabilitet ... 27
  - 3.5.2 Bekämpa brottslighet ... 28
  - 3.5.3 God konkurrens och starkt konsumentskydd ... 28
  - 3.5.4 Medverka till en hållbar utveckling ... 29
- 3.6 Budgetförslag ... 29
  - 3.6.1 1:3 Finansinspektionens avgifter till EU:s tillsynsmyndigheter ... 29
  - 3.6.2 1:11 Finansinspektionen ... 30
  - 3.6.3 1:12 Riksgäldskontoret ... 33
  - 3.6.4 1:14 Vissa garanti- och medlemsavgifter ... 37
  - 3.6.5 1:16 Finansmarknadsforskning ... 39

4 Statlig förvaltningspolitik, statliga arbetsgivarfrågor och Agenda 2030 ... 43
- 4.1 Mål för området ... 43
- 4.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder ... 43
- 4.3 Resultatredovisning ... 44
  - 4.3.1 Statlig förvaltningspolitik ... 44
  - 4.3.2 Statliga arbetsgivarfrågor ... 53
  - 4.3.3 Sveriges genomförande av Agenda 2030 ... 63
- 4.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen ... 64

4.4.1 Statlig förvaltningspolitik ... 64
4.4.2 Statliga arbetsgivarfrågor ... 65
4.4.3 Sveriges genomförande av Agenda 2030 ... 65
4.5 Den årliga revisionens iakttagelser ... 66
4.6 Politikens inriktning ... 66
4.6.1 Statlig förvaltningspolitik och arbetsgivarfrågor ... 66
4.6.2 Sveriges genomförande av Agenda 2030 ... 70
4.7 Budgetförslag ... 71
4.7.1 1:1 Statskontoret ... 71
4.7.2 1:2 Kammarkollegiet ... 72
4.7.3 1:4 Arbetsgivarpolitiska frågor ... 74
4.7.4 1:5 Statliga tjänstepensioner m.m. ... 75
4.7.5 1:15 Statens servicecenter ... 77

5 Fastighetsförvaltning ... 79
5.1 Mål för området ... 79
5.2 Resultatindikationer och andra bedömningsgrunder ... 79
5.3 Resultatredovisning ... 80
5.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen ... 87
5.5 Politikens inriktning ... 88
5.6 Budgetförslag ... 88
5.6.1 Fortifikationsverket ... 88
5.6.2 Statens fastighetsverk ... 90
5.6.3 1:10 Bidragsfastigheter ... 92

6 Prognoser, redovisning, statistik och uppföljning ... 95
6.1 Mål för området ... 95
6.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder ... 95
6.3 Resultatredovisning ... 95
6.3.1 Konjunkturinstitutet ... 95
6.3.2 Ekonomistyrningsverket ... 95
6.3.3 Finanspolitiska rådet ... 96
6.3.4 Statistiska centralbyrån ... 96
6.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen ... 98
6.5 Politikens inriktning ... 99
6.6 Den årliga revisionens iakttagelser ... 99
6.7 Budgetförslag ... 100
6.7.1 1:6 Finanspolitiska rådet ... 100
6.7.2 1:7 Konjunkturinstitutet ... 101
6.7.3 1:8 Ekonomistyrningsverket ... 101
6.7.4 1:9 Statistiska centralbyrån ... 103
6.7.5 1:13 Bokföringsnämnden ... 105

7 Offentlig upphandling ... 107
7.1 Mål för området ... 107
7.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder ... 107
7.3 Resultatredovisning ... 107
7.3.1 Konkurrensen i den offentliga upphandlingen kan förbättras ... 107
7.3.2 Upphandlingsreglerna tillämpas på ett mer rättssäkert sätt ... 108
7.3.3 Åtgärder för att förbättra konkurrensen ... 108
7.3.4 Utveckling av den interna styrningen, digitaliseringen och samordningen av de offentliga inköpen ... 109
7.3.5 Åtgärder för att säkerställa ett enhetligt upphandlingsregelverk ... 110
7.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen ... 110
7.5 Politikens inriktning ... 111
7.6 Budgetförslag ... 112
7.6.1 1:17 Upphandlingsmyndigheten ... 112

8 Korrekta utbetalningar från välfärdssystemen 115
8.1 Mål för området 115
8.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder 115
8.3 Resultatredovisning 116
8.3.1 De upptäckta felaktiga utbetalningarna minskade totalt sett 2023 116
8.3.2 Antalet återkrav minskade 2023 117
8.3.3 Antalet polisanmälningar minskade 2023 119
8.3.4 Andelen av befolkningen som anser att det är lätt att göra rätt är oförändrad 122
8.3.5 Andelen i befolkningen med tillåtande attityder till bidragsbrott är oförändrad 122
8.3.6 Den upplevda upptäcktsrisken vid bidragsbrott är oförändrad 123
8.3.7 Regeringens arbete mot felaktiga utbetalningar och brottslighet riktad mot välfärdssystemen har stärkts 123
8.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen 126
8.5 Politikens inriktning 127
8.5.1 Arbetet mot felaktiga utbetalningar stärks 127
8.6 Budgetförslag 128
8.6.1 1:18 Utbetalningsmyndigheten 128

Bilaga Statsförvaltningens utveckling

1 Förslag till riksdagsbeslut

Regeringens förslag:

1. Riksdagen godkänner målet för området korrekta utbetalningar från välfärdssystemen (avsnitt 2.3.4).
2. Riksdagen bemyndigar regeringen att under 2025 ställa ut statliga garantier för krigsförsäkringar som uppgår till högst 200 000 000 000 kronor (avsnitt 3.6.2).
3. Riksdagen bemyndigar regeringen att för 2025 för stabilitetsfonden besluta om en kreditram på högst 50 000 000 000 kronor och en garantiram på högst 750 000 000 000 kronor (avsnitt 3.6.3).
4. Riksdagen bemyndigar regeringen att för 2025 för resolutionsreserven besluta om en kreditram på högst 100 000 000 000 kronor och en garantiram på högst 200 000 000 000 kronor (avsnitt 3.6.3).
5. Riksdagen bemyndigar regeringen att under 2025–2029 för anslaget 1:1 *Biståndsverksamhet* inom utgiftsområde 7 Internationellt bistånd och anslaget 1:14 *Vissa garanti- och medlemsavgifter* besluta om att Sverige medverkar i kapitalhöjningen till Europeiska banken för återuppbyggnad och utveckling som sker genom teckning av aktier som tilldelas medlemsländerna på högst 1 150 000 000 kronor (avsnitt 3.6.4).
6. Riksdagen godkänner att riksdagens tidigare ställningstagande om inrättandet av Statskontoret inte längre ska gälla (avsnitt 4.7.1).
7. Riksdagen bemyndigar regeringen att för 2025 besluta om en kredit i Riksgäldskontoret för att tillgodose Kammarkollegiets behov av likviditet i samband med inrättandet av nya myndigheter som inklusive tidigare utnyttjad kredit uppgår till högst 250 000 000 kronor (avsnitt 4.7.2).
8. Riksdagen bemyndigar regeringen att för 2025 besluta om en kredit i Riksgäldskontoret för att tillgodose Kammarkollegiets behov av likviditet i det statliga försäkringssystemet som inklusive tidigare utnyttjad kredit uppgår till högst 100 000 000 kronor (avsnitt 4.7.2).
9. Riksdagen bemyndigar regeringen att för 2025 besluta om en kredit i Riksgäldskontoret för att tillgodose Statens tjänstepensionsverks behov av likviditet i pensionshanteringen som inklusive tidigare utnyttjad kredit uppgår till högst 100 000 000 kronor (avsnitt 4.7.4).
10. Riksdagen godkänner investeringsplanen för fastigheter och markanläggningar för 2025–2027 som en riktlinje för Fortifikationsverkets investeringar (avsnitt 5.6.1).
11. Riksdagen bemyndigar regeringen att för 2025 besluta att Fortifikationsverket får ta upp lån i Riksgäldskontoret för investeringar i fastigheter och markanläggningar som inklusive tidigare upplåning uppgår till högst 47 700 000 000 kronor (avsnitt 5.6.1).
12. Riksdagen godkänner investeringsplanen för fastigheter och markanläggningar för 2025–2027 som en riktlinje för Statens fastighetsverks investeringar (avsnitt 5.6.2).
13. Riksdagen bemyndigar regeringen att för 2025 besluta att Statens fastighetsverk får ta upp lån i Riksgäldskontoret för investeringar i fastigheter och markanläggningar som inklusive tidigare upplåning uppgår till högst 15 200 000 000 kronor (avsnitt 5.6.2).
14. Riksdagen anvisar anslagen för budgetåret 2025 inom utgiftsområde 2 Samhällsekonomi och finansförvaltning enligt tabell 1.1.
15. Riksdagen bemyndigar regeringen att under 2025 ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst de belopp och inom de tidsperioder som anges i tabell 1.2.

Tabell 1.1 Anslagsbelopp

Tusental kronor

Anslag	
1:1 Statskontoret	113 142
1:2 Kammarkollegiet	165 671
1:3 Finansinspektionens avgifter till EU:s tillsynsmyndigheter	25 550
1:4 Arbetsgivarpolitiska frågor	2 443
1:5 Statliga tjänstepensioner m.m.	17 295 000
1:6 Finanspolitiska rådet	12 133
1:7 Konjunkturinstitutet	74 837
1:8 Ekonomistyrningsverket	224 363
1:9 Statistiska centralbyrån	687 238
1:10 Bidragsfastigheter	440 000
1:11 Finansinspektionen	846 586
1:12 Riksgäldskontoret	392 878
1:13 Bokföringsnämnden	14 752
1:14 Vissa garanti- och medlemsavgifter	170 458
1:15 Statens servicecenter	937 147
1:16 Finansmarknadsforskning	30 753
1:17 Upphandlingsmyndigheten	103 508
1:18 Utbetalningsmyndigheten	197 619
Summa anslag inom utgiftsområdet	**21 734 078**

Tabell 1.2 Beställningsbemyndiganden

Tusental kronor

Anslag	Beställningsbemyndigande	Tidsperiod
1:10 Bidragsfastigheter	100 000	2026
1:16 Finansmarknadsforskning	174 765	2026–2030
Summa beställningsbemyndiganden inom utgiftsområdet	**274 765**	

2 Utgiftsområde 2 Samhällsekonomi och finansförvaltning

2.1 Utgiftsområdets omfattning

Utgiftsområde 2 Samhällsekonomi och finansförvaltning omfattar den statliga förvaltningspolitiken, politiken för finansmarknaden och arbetet för korrekta utbetalningar från välfärdssystemen. I utgiftsområdet ingår följande områden:

– finansmarknad och internationella finansiella institutioner
– statlig förvaltningspolitik, statliga arbetsgivarfrågor och Agenda 2030
– fastighetsförvaltning
– prognoser, redovisning, statistik och uppföljning
– offentlig upphandling
– korrekta utbetalningar från välfärdssystemen.

Delområdet finansmarknad omfattar åtgärder för ett stabilt finansiellt system som präglas av ett högt förtroende och har förmåga att säkerställa viktiga samhällsfunktioner. Delområdet omfattar även åtgärder för att de finansiella företagen ska tillgodose hushållens och företagens behov av finansiella tjänster och medverka till en hållbar utveckling. Därtill omfattas åtgärder för att de finansiella marknaderna ska vara väl fungerande med konkurrens och ett starkt konsumentskydd, samt en effektiv statlig finansförvaltning. I delområdet ingår Finansinspektionen, Riksgäldskontoret och Krigsförsäkringsnämnden.

Delområdet internationella finansiella institutioner omfattar exempelvis årliga medlemsavgifter till tankesmedjan Bruegel, European Institute of Public Administration och Europarådets utvecklingsbank, samt garantier till sex internationella finansieringsinstitut och ett europeiskt instrument (SURE).

Delområdet statlig förvaltningspolitik omfattar styrning, ledning, organisation och utveckling av de statliga myndigheterna samt vissa övergripande frågor om relationen mellan stat och kommun, inklusive regional ansvarsfördelning. Delområdet omfattar även myndigheterna Kammarkollegiet, Statens servicecenter, Statskontoret samt delar av Ekonomistyrningsverkets (ESV) verksamhet.

Delområdet statliga arbetsgivarfrågor omfattar statliga personal- och lönepolitiska frågor, såsom löneutveckling, pensionsvillkor, arbets- och anställningsvillkor avseende offentliga anställningar, statlig arbetsrätt och kompetensförsörjning inom staten samt frågor om arbetsmiljö och hälsa, jämställdhet, mångfald och värdegrundsarbete inom staten. Delområdet omfattar Arbetsgivarverket, Offentliga sektorns särskilda nämnd, Skiljenämnden i vissa trygghetsfrågor, Statens ansvarsnämnd, Statens tjänstepensionsverk, Statens tjänstepensions- och grupplivnämnd, Statens överklagandenämnd och Trygghetsstiftelsen – en kollektivavtalsstiftelse.

Delområdet Sveriges genomförande av Agenda 2030 omfattar uppföljning av regeringens politik för att genomföra agendan.

Området fastighetsförvaltning omfattar förvaltning av fastigheter som av försvarspolitiska, kulturhistoriska eller andra skäl har ansetts lämpliga att förvaltas av staten. Området omfattar myndigheterna Fortifikationsverket och Statens fastighetsverk.

Området prognoser, redovisning, statistik och uppföljning omfattar myndigheterna Bokföringsnämnden, ESV, Expertgruppen för studier i offentlig ekonomi, Finanspolitiska rådet, Konjunkturinstitutet och Statistiska centralbyrån. Området omfattar vidare verksamhet som ska bidra till att det finanspolitiska ramverket följs, att politiska beslut och prioriteringar är välgrundade samt verksamhet som ska bidra till transparens vid redovisningen av den ekonomiska politiken.

Området offentlig upphandling omfattar flera lagar med bestämmelser som syftar till att upphandlande myndigheter och enheter ska göra effektiva offentliga inköp. Området omfattar Upphandlingsmyndigheten och den del av Konkurrensverkets verksamhet som avser tillsyn över den nämnda lagstiftningen.

Området korrekta utbetalningar från välfärdssystemen omfattar den samlade styrningen och uppföljningen av arbetet mot felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen. Det innefattar bl.a. att samordna och stödja berörda myndigheters arbete inom området och samlat återrapportera detta till regeringen. Området omfattar Utbetalningsmyndigheten.

2.2 Utgiftsutveckling

Tabell 2.1 Utgiftsutveckling inom utgiftsområde 2 Samhällsekonomi och finansförvaltning

Miljoner kronor

	Utfall 2023	Budget 2024[1]	Prognos 2024	**Förslag 2025**	Beräknat 2026	Beräknat 2027
1:1 Statskontoret	104	110	108	**113**		
1:2 Kammarkollegiet	128	167	129	**166**	172	175
1:3 Finansinspektionens avgifter till EU:s tillsynsmyndigheter	23	25	25	**26**	26	26
1:4 Arbetsgivarpolitiska frågor	1	2	2	**2**	2	2
1:5 Statliga tjänstepensioner m.m.	15 134	16 712	16 613	**17 295**	17 366	17 816
1:6 Finanspolitiska rådet	11	12	11	**12**	12	13
1:7 Konjunkturinstitutet	77	78	77	**75**	76	78
1:8 Ekonomistyrningsverket	207	219	222	**224**	341	339
1:9 Statistiska centralbyrån	608	624	626	**687**	707	721
1:10 Bidragsfastigheter	290	365	363	**440**	515	265
1:11 Finansinspektionen	805	808	818	**847**	833	849
1:12 Riksgäldskontoret	356	378	380	**393**	392	401
1:13 Bokföringsnämnden	14	14	15	**15**	15	15
1:14 Vissa garanti- och medlemsavgifter	73	207	169	**170**	169	168
1:15 Statens servicecenter	915	950	944	**937**	908	875
1:16 Finansmarknadsforskning	60	59	59	**31**	33	35
1:17 Upphandlingsmyndigheten	111	100	103	**104**	106	108
1:18 Utbetalningsmyndigheten		161	160	**198**	247	385
Totalt för utgiftsområde 2 Samhällsekonomi och finansförvaltning	**18 919**	**20 993**	**20 825**	**21 734**	**21 921**	**22 271**

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Utgiftsområdets sammanlagda utgifter uppgick 2023 till 18,92 miljarder kronor. Prognosen för utfallet för 2024 är 20,83 miljarder kronor, vilket är 168 miljoner kronor mindre än de anvisade medlen. Den föreslagna anslagsnivån för utgiftsområdet för 2025 uppgår till 21,73 miljarder kronor, vilket är en ökning med totalt 741 miljoner kronor. Anslagsförändringarna redovisas detaljerat under respektive delområde.

Tabell 2.2 Förändringar av utgiftsramen 2025–2027 för utgiftsområde 2 Samhällsekonomi och finansförvaltning

Miljoner kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**20 881**	**20 881**	**20 881**
Pris- och löneomräkning[2]	124	208	277
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	143	173	4
varav BP25[3]	*98*	*49*	*141*
Makroekonomisk utveckling	483	562	755
Volymer	100	92	349
Överföring till/från andra utgiftsområden	2	5	5
Övrigt			
Ny utgiftsram	**21 734**	**21 921**	**22 271**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2024. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2026–2027 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Tabell 2.3 Utgiftsram 2025 realekonomiskt fördelad för utgiftsområde 2 Samhällsekonomi och finansförvaltning

Miljoner kronor

	2025
Transfereringar[1]	17 397
Verksamhetsutgifter[2]	4 320
Investeringar[3]	17
Summa utgiftsram	**21 734**

Anm.: Den realekonomiska fördelningen baseras på utfall 2023 samt kända förändringar av anslagens användning.

[1] Med transfereringar avses inkomstöverföringar, dvs. utbetalningar av bidrag från staten till exempelvis hushåll, företag eller kommuner utan att staten får någon direkt motprestation.

[2] Med verksamhetsutgifter avses resurser som statliga myndigheter använder i verksamheten, t.ex. utgifter för löner, hyror och inköp av varor och tjänster.

[3] Med investeringar avses utgifter för anskaffning av varaktiga tillgångar såsom byggnader, maskiner, immateriella tillgångar och finansiella tillgångar.

Utgifter för transfereringar utgör 80 procent av den anslagsfinansierade verksamheten och utbetalningar sker främst från anslaget 1:5 *Statliga tjänstepensioner m.m.* Verksamhetsutgifter för 12 myndigheter utgör 20 procent av utgiftsområdets anslagsmedel.

2.3 Mål för utgiftsområdet

Nedan redovisas de av riksdagen beslutade målen för vissa verksamheter inom utgiftsområdet.

2.3.1 Finansmarknadsområdet

Målen för finansmarknadsområdet är följande (prop. 2023/24:1 utg.omr. 2, bet. 2023/24:FiU2, rskr. 2023/24:111):

- Det finansiella systemet ska vara stabilt, präglas av ett högt förtroende och ha förmåga att säkerställa viktiga samhällsfunktioner.
- De finansiella företagen ska tillgodose hushållens och företagens behov av finansiella tjänster och medverka till en hållbar utveckling.
- De finansiella marknaderna ska vara väl fungerande med konkurrens och ett starkt skydd för konsumenter.
- Statens finansförvaltning ska bedrivas effektivt.

2.3.2 Statlig förvaltningspolitik

Målet för den statliga förvaltningspolitiken är en innovativ och samverkande statsförvaltning som är rättssäker och effektiv, har väl utvecklad kvalitet, service och tillgänglighet och som därigenom bidrar till Sveriges utveckling och ett effektivt EU-arbete (prop. 2009/10:175, bet. 2009/10:FiU38, rskr. 2009/10:315).

2.3.3 Sveriges genomförande av Agenda 2030

Målet för Sveriges genomförande av Agenda 2030 är att Sverige ska genomföra Agenda 2030 för en ekonomiskt, socialt och miljömässigt hållbar utveckling genom en samstämmig politik nationellt och internationellt. Genomförandet ska präglas av agendans princip att ingen ska lämnas utanför (prop. 2019/20:188, bet. 2020/21:FiU28, rskr. 2020/21:154).

2.3.4 Korrekta utbetalningar från välfärdssystemen

Det övergripande målet för att minska de felaktiga utbetalningarna från välfärdssystemen är att utbetalningarna från dessa system ska vara korrekta, andelen felaktiga utbetalningar ska minska och fel ska motverkas (prop. 2020/21:1 utg.omr. 2, bet. 2020/21:FiU2, rskr. 2020/21:150).

Regeringens förslag: Målet för området korrekta utbetalningar från välfärdssystemen ska vara att de felaktiga utbetalningarna från välfärdssystemen och den brottslighet som riktas mot dessa system ska minska.

Skälen för regeringens förslag: Regeringen anser att det finns anledning att förenkla och komplettera målet för området korrekta utbetalningar från välfärdssystemen. Det nuvarande målet innehåller tre delar: att utbetalningarna ska vara korrekta, att andelen felaktiga utbetalningar ska minska, och att fel ska motverkas. Målet bör i stället ha ett tydligare fokus på att de felaktiga utbetalningarna från välfärdssystemen ska minska. Brottslighet som riktar sig mot välfärdssystemen, t.ex. bidragsbrott, är ett allvarligt samhällsproblem. Det bör därför vara en del av målet att brottslighet som riktar sig mot välfärdssystemen ska minska. Regeringen föreslår mot denna bakgrund att målet för området korrekta utbetalningar från välfärdssystemen ska vara att de felaktiga utbetalningarna från välfärdssystemen och den brottslighet som riktas mot dessa system ska minska.

2.4 Resultatredovisning

Resultat för utgiftsområdet redovisas på delområdesnivå (se respektive avsnitt).

2.5 Politikens inriktning

Politikens inriktning för utgiftsområdet redovisas i förekommande fall på delområdesnivå (se respektive avsnitt).

2.6 Den årliga revisionens iakttagelser

Riksrevisionen har lämnat revisionsberättelser med reservationer för Statskontoret (se avsnitt 4.5) och Statistiska centralbyrån (se avsnitt 6.6).

3 Finansmarknad och internationella finansiella institutioner

3.1 Mål för området

Riksdagen har beslutat om följande mål för finansmarknadsområdet (prop. 2023/24:1 utg.omr. 2, bet. 2023/24:FiU2, rskr. 2023/24:111):

- Det finansiella systemet ska vara stabilt, präglas av ett högt förtroende och ha förmåga att säkerställa viktiga samhällsfunktioner.
- De finansiella företagen ska tillgodose hushållens och företagens behov av finansiella tjänster och medverka till en hållbar utveckling.
- De finansiella marknaderna ska vara väl fungerande med konkurrens och ett starkt skydd för konsumenter.
- Statens finansförvaltning ska bedrivas effektivt.

Resultat för de nya målen redovisas i kommande budgetpropositioner. Resultatredovisningen i denna budgetproposition avser dock främst 2023 och görs därför i förhållande till de tidigare beslutade målen som var (prop. 2015/16:1 utg.omr. 2, bet. 2015/16:FiU2, rskr. 2015/16:118):

- Det finansiella systemet ska vara stabilt och präglas av högt förtroende med väl fungerande marknader som tillgodoser hushållens och företagens behov av finansiella tjänster samtidigt som det finns ett högt skydd för konsumenter.
- Det finansiella systemet ska bidra till en hållbar utveckling.
- Statens finansförvaltning ska bedrivas effektivt.

Statsskuldsförvaltningen, som också är en del av den statliga finansförvaltningen, redovisas inom utgiftsområde 26 Statsskuldsräntor m.m. Arbetet med att uppnå målen delas mellan regeringen, Finansinspektionen och Riksgäldskontoret. Även andra myndigheter, bl.a. Riksbanken och AP-fonderna, har uppgifter inom området, men omfattas formellt inte av målen. Detsamma gäller de internationella finansiella institutioner som Sverige är medlem i. Måluppfyllelsen påverkas dessutom av faktorer i omvärlden, eftersom svenska finansmarknader är integrerade med andra, inte minst de i närområdet. Regelutvecklingen drivs därför i huvudsak i EU och i olika standardsättande organ.

3.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Resultatindikatorerna används som stöd för att visa om målen uppfylls. En helhetsbedömning redovisas utifrån ett flertal indikatorer. De mest centrala indikatorerna är

- storbankernas kapitaltäckning (stabilitet och högt förtroende)
- icke-finansiella företagens skulder (stabilitet och väl fungerande marknader)
- företagens finansieringsmöjligheter (väl fungerande marknader)
- hushållens skulder (stabilitet, väl fungerande marknader och konsumentskydd)
- kundnöjdhet (konsumentskydd och högt förtroende)

– gröna obligationer och gröna lån (hållbar utveckling)
– styckkostnad per statlig betalning (effektiv finansförvaltning).

Indikatorn storbankernas marknadsandelar har ersatts av icke-finansiella företagens skulder som kan återspegla både kreditförsörjningen och risken för stora kreditförluster hos bankerna och är därför en mer direkt indikator för såväl stabilitet som väl fungerande marknader. Hushållens skulder är fortsatt en indikator för stabilitet och konsumentskydd, men visar även hur en viktig del av kreditmarknaden fungerar.

3.3 Resultatredovisning

3.3.1 Finansiell stabilitet

Efter snabbt förändrade ekonomiska förutsättningar med kraftigt ökad inflation och höjda räntor var det ekonomiska läget fortsatt besvärligt under 2023. Inflationen var fortsatt hög under 2023 och Riksbanken höjde styrräntan. Detta ökade kostnaderna för hushållen och företagen, vilket påverkade köpkraften och konsumtionen.

Kapitalkrav bidrar till motståndskraft i banksektorn

I början av 2023 drabbades ett antal regionala amerikanska banker och en schweizisk bank av en förtroendekris. Oron ökade för att ytterligare banker skulle få problem, vilket gav stora rörelser på de finansiella marknaderna. De svenska storbankerna hade dock goda möjligheter att möta en försämrad utveckling eftersom de under lång tid byggt upp kapital- och likviditetsbuffertar, se diagram 3.1 och diagram 3.2. Den 8 februari 2024 lämnade regeringen ett förslag om att Finansinspektionen ska ge Riksbanken tillfälle att yttra sig innan inspektionen fattar beslut om kontracykliska buffertvärden (prop. 2023/24:65). Den 22 maj antog riksdagen förslaget (bet. 2023/24:FiU31, rskr. 2023/24:187). Lagändringarna trädde i kraft den 1 juli 2024.

Diagram 3.1 Svenska storbankers kapitaltäckning

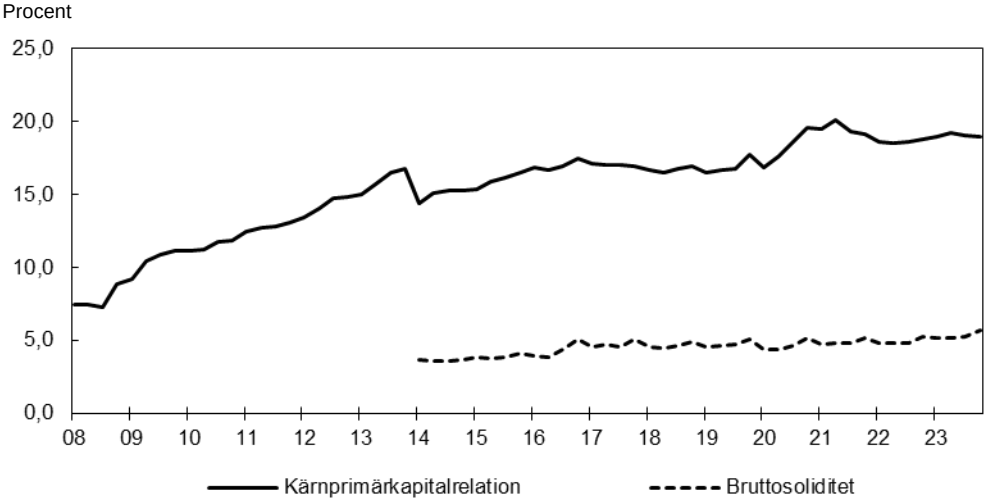

Anm.: Genomsnitt för de tre svenska storbankerna (Handelsbanken, SEB och Swedbank). Kärnprimärkapitalrelationen avser bankernas kapital i förhållande till riskvägda tillgångar. Bruttosoliditeten avser bankernas kapital i förhållande till totala (ej riskvägda) tillgångar. Vilket kapital som får räknas in skiljer sig något i de olika kapitalmåtten. För perioden 2013–2018 har kärnprimärkapitalrelationen räknats om i enlighet med en teknisk justering av metoden för riskviktsgolvet för bolån som trädde i kraft 2018.

Källa: Finansinspektionen.

Diagram 3.2 Svenska storbankers likviditetsreserver

Procent

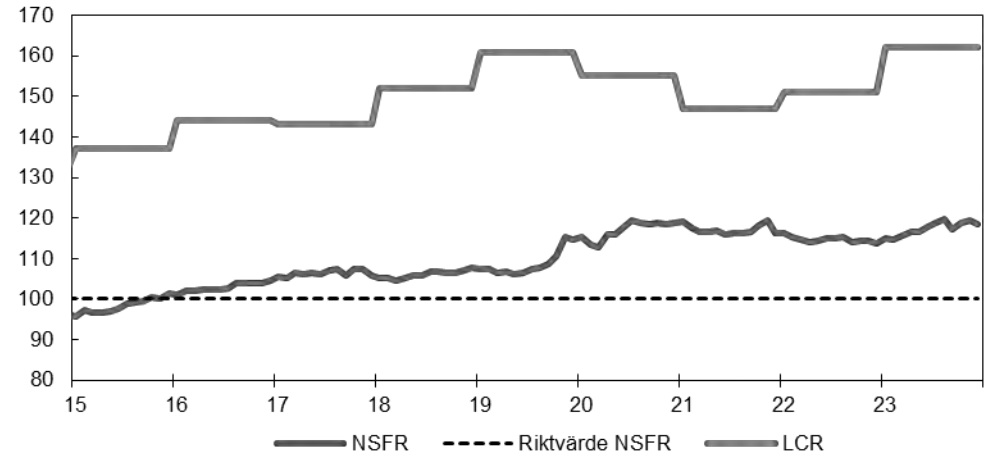

Anm.: LCR (Liquidity Coverage Ratio) avser likviditetstäckningsgraden. Under 2023 var den genomsnittliga likviditetstäckningsgraden 162 procent för de tre svenska storbankerna (Handelsbanken, SEB och Swedbank), vilket är en ökning jämfört med 2022. NSFR (Net Stable Funding Ratio) avser bankernas stabila nettofinansieringskvot, som något förenklat innebär att banker kan finansiera tillgångar vars löptid överstiger ett år med skulder vars löptid också överstiger ett år, eller som av annat skäl bedöms vara stabila. För de tre svenska storbankerna har NSFR ökat över tid och i slutet av 2023 uppgick kvoten till 118 procent, vilket är en liten ökning jämfört med 2022.

Källa: Finansinspektionen.

Finansinspektionen tillämpar ett kapitalpåslag för bankernas ränterisker, för att minska sårbarheten för bl.a. ändrade räntor. Finansinspektionen har också infört krav på att bankerna ska hålla tillräckligt med kapital för att spegla kreditriskerna vid utlåning till kommersiella fastighetsföretag och bolån (tillämpning av riskviktsgolvet). Även det stresstest som Europeiska bankmyndigheten (EBA) genomförde under 2023 visade att bankerna hade god motståndskraft.

De icke-finansiella företagen anpassar sin upplåning

Totalt sett var de icke-finansiella företagens skuldkvot lägre vid utgången av 2023 än tidigare, efter att ha ökat i hög takt fram till september 2022, se diagram 3.3. Bankerna redovisade fortsatt låga kreditförluster och mycket god lönsamhet under 2023.

Diagram 3.3 Icke-finansiella företagens skulder

Procent av BNP

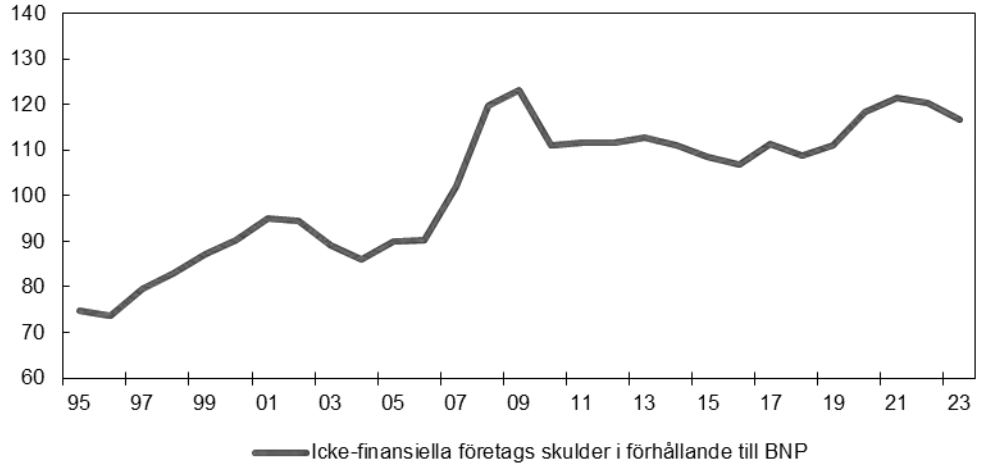

Anm.: Avser skulder (banklån och marknadsfinansiering).

Källa: Statistiska centralbyrån.

Höga räntor fortsätter att pressa fastighetsföretagen

Högre räntor fortsätter att slå igenom på fastighetsföretagens finansieringskostnader, inte minst då många av fastighetsbolagens skulder förfaller de kommande åren. Under 2023 var det främst bolag med höga kreditbetyg som kunde ta upp nya lån på obligationsmarknaden, men mot slutet av året ökade nyupplåningen även för bolag med lägre kreditbetyg i samband med att förväntningar på räntesänkningar från Riksbanken ökade. Fastighetsföretagens intjäning var fortsatt god under början av 2023, vilket i hög grad berodde på att hyror som inte avser bostadsfastigheter höjts med inflationen.

Stabila livförsäkrings- och tjänstepensionsföretag

Försäkrings- och tjänstepensionsföretagens förmåga att fullgöra sina åtaganden mäts genom solvenskvoten, dvs. kapitalbasen i förhållande till kapitalkravet. Företag ska ha en solvenskvot på minst 1,0. För livförsäkringsföretag som tillämpar det s.k. Solvens 2-regelverket sjönk solvenskvoten under 2022 men har under 2023 varit stabil, om än lägre än genomsnittet de senaste åren, se diagram 3.4. För tjänstepensionsföretag var den genomsnittliga solvenskvoten 2023 fortsatt stabil.

Diagram 3.4 Genomsnittlig solvenskvot för livförsäkrings- och tjänstepensionsföretag

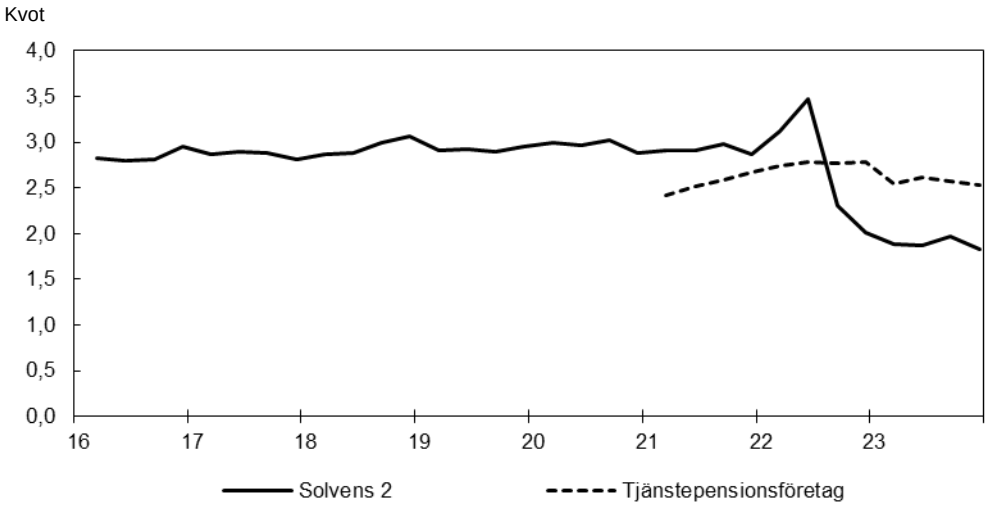

Anm.: Kvoterna beräknas enligt Solvens 2-regelverket som kapitalbas dividerat med solvenskapitalkrav och för tjänstepensionsföretagen som kapitalbas dividerat med riskkänsligt kapitalkrav. Från och med 2023 ingår alla tjänstepensionsföretag i urvalet, men de 5 största utgör i stort sett hela kvoten. Den äldre solvensregleringen, Solvens I, tillämpas inte efter den 31 december 2022. Observera att siffrorna för kvoten enligt Solvens 2 inte är direkt jämförbara med motsvarande diagram i budgetpropositionen för 2024 (prop. 2023/24:1 utg.omr. 2 avsnitt 3.3.1) eftersom även blandade bolag inkluderas i diagrammet ovan.

Källa: Finansinspektionen.

3.3.2 Marknadernas funktionssätt

Kreditmarknaderna har under året påverkats av det höga ränteläget, samtidigt har bankerna haft god förmåga att möta efterfrågan på krediter. När det gäller betalningsinfrastrukturen har den fungerat väl trots ett förändrat omvärldsläge med ökad risk för angrepp. Den systemhotande organiserade brottsligheten och de kriminellas utnyttjande av det finansiella systemet har dock ökat risken för att skada förtroendet.

Fler rapporter om misstänkt penningtvätt och finansiering av terrorism

Av finanspolisens årsrapport för 2023 framgår att antalet rapporter om misstänkta transaktioner har ökat stadigt de senaste åren. Under 2023 nåddes en ny högstanivå med drygt 56 000 rapporter, en ökning med 24 procent jämfört med 2022, se diagram

3.5. Enligt finanspolisens bedömning beror ökningen på att verksamhetsutövare blivit bättre på att upptäcka och stoppa misstänkta transaktioner eller beteenden och att rapporteringsplikten gradvis utökats till att omfatta fler branscher. Finanspolisen bedömer också att ny reglering som möjliggör samverkan mellan brottsbekämpande myndigheter, tillsynsmyndigheter och kreditinstitut kan ha bidragit till ökningen (Polismyndigheten 2024).

Diagram 3.5 Rapporter om misstänkta transaktioner mottagna av finanspolisen

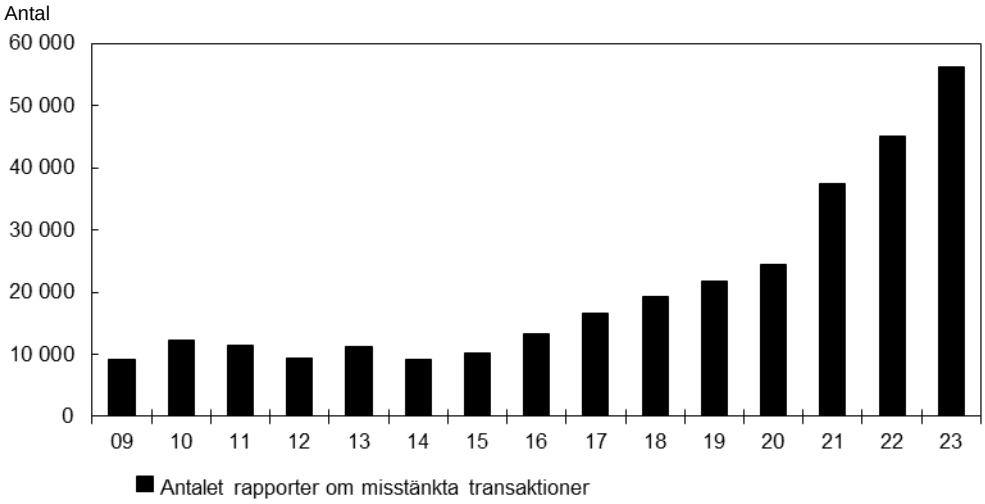

Källa: Polismyndigheten.

Under 2023 tillsattes en interdepartemental arbetsgrupp med representanter från Justitiedepartementet och Finansdepartementet, med uppgift att underlätta och koordinera arbetet med åtgärder mot brottslighet i det finansiella systemet. Vidare föreslogs i promemorian Åtgärder mot missbruk av alternativa betalningssystem bl.a. att valutaväxling och betaltjänster ska omfattas av tillståndsplikt i stället för registreringsplikt (Fi2024/00365). Promemorian har remitterats och bereds i Regeringskansliet.

Fler bör kunna få ett betalkonto

Svenska banker är enligt EU:s regelverk om rätt till betalkonto skyldiga att erbjuda konsumenter ett betalkonto med grundläggande funktioner, under förutsättning att det inte finns särskilda skäl att neka eller om det skulle strida mot EU:s penningtvätts-regelverk. Under 2022 publicerade Finansinspektionen ett rättsligt ställningstagande om asylsökandes tillgång till finansiella tjänster. Av ställningstagandet framgår att banker kan ha möjlighet att minska risken med en viss kundrelation genom att erbjuda den asylsökande som saknar identitetshandlingar ett mer begränsat utbud av tjänster än vad som annars följer av lagen (2010:751) om betaltjänster (Finansinspektionen 2022:1). Finansinspektionen har i enlighet med uppdrag i regleringsbrevet för 2023 lämnat rapporten Rätten till betalkonto – redovisning av Finansinspektionens tillsyn (Finansinspektionen 2024). I rapporten konstateras bl.a. att fler bankkunder bör kunna erbjudas betalkonton, om bankerna prövar alternativa lösningar såsom riskreducerande åtgärder när det finns en förhöjd allmän risk för penningtvätt eller finansiering av terrorism.

Arbete för att stärka svenska finansmarknaders konkurrenskraft

Kapitalmarknader är centrala för jobb, tillväxt och omställning, samtidigt som de ger avkastning till hushållen genom bl.a. privat sparande och pensionssystemet. Finansmarknadsministern tog under 2023 initiativ till informella rundabordssamtal för

att samla berörda aktörer och diskutera frågor som är viktiga för att stärka svensk konkurrenskraft. Två sådana branschråd genomfördes under året. Ett om hur Sveriges långsiktiga konkurrenskraft kan främjas genom EU:s kapitalmarknadsunion (CMU) och ett andra branschråd kring vad som drivit den svenska utvecklingen på riskkapitalmarknaden och vad som kan stärka dess bidrag till svensk konkurrenskraft, inklusive möjliga initiativ inom EU.

Vikande konjunktur försvårar företagens finansieringsmöjligheter

Det osäkra ekonomiska läget under 2023 påverkade obligationsmarknaderna och bankernas utlåning och därmed företagens tillgång till finansiering. I Konjunkturbarometern för fjärde kvartalet 2023 uppgav 70 procent av företagen att finansieringsmöjligheterna var normala, en procent uppgav att de var lättare och 29 procent att de var svårare. Det är en försämring jämfört med samma period 2022 då 73 procent svarade att dessa var normala och 26 procent att det var svårare.

Hushållen är fortsatt högt skuldsatta

Sedan början av 2000-talet har hushållens skulder ökat snabbare än disponibla inkomster (skuldkvot) och BNP. Under 2023 sjönk dock skuldkvoten med nästan 7 procentenheter, se diagram 3.6. Tillväxten bromsade in för såväl bolån som för konsumtionslån. Trots att skuldkvoten har minskat, var skulderna inom hushållssektorn jämförelsevis höga och stigande räntor gör sektorn sårbar för andra kostnadsökningar. Hushållens räntekänslighet understryks av att många äger sitt boende och att en stor andel har bolån med rörlig ränta. Enligt rapporten Stabiliteten i det finansiella systemet uppskattas bolånetagare i genomsnitt ha belånat 53 procent av bostadens värde (Finansinspektionen 2023:1). Hushållens ränteutgifter ökade med 76 procent under 2023 medan hushållens konsumtion minskade med 2,3 procent (fasta priser). I oktober 2023 remitterades promemorian En rättvis ränteskillnadsersättning som minskar hindren mot längre räntebindningstider (Ju2023/02346). I promemorian föreslås en ny schablonregel för beräkning av ränteskillnadsersättning vid förtidsbetalning av bolån med bunden ränta. Syftet med förslaget om en ändrad schablonregel är att stärka konsumentskyddet och bidra till en ökad kundrörlighet på bolånemarknaden. Promemorian bereds i Regeringskansliet.

Diagram 3.6 Hushållens skulder

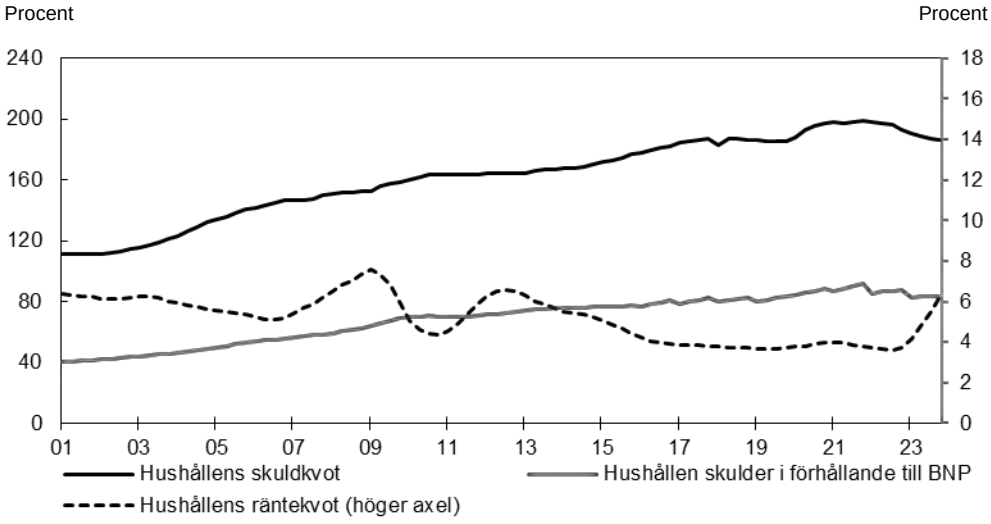

Anm.: Hushållens skuldkvot visar skulder i förhållande till disponibla inkomster. Den märkbara ökningen under 2020 berodde delvis på att skulderna ökade, men också på att hushållens disponibla inkomster minskade. Hushållens räntekvot visar ett glidande medelvärde de fyra senaste kvartalen för räntebetalningar, brutto, i förhållande till disponibla inkomster.

Källa: Statistiska centralbyrån.

Motståndskraft mot allvarliga driftstörningar

Samhällsviktiga finansiella tjänster måste kunna upprätthållas även när de utsätts för allvarliga driftstörningar. I rapporten Stabiliteten i det finansiella systemet lyfts att det försämrade omvärldsläget ökar risken för att bl.a. det finansiella systemet utsätts för olika typer av angrepp (Finansinspektionen 2023:2). Enligt Riksbankens betalningsrapport uppstod det under 2023 störningar som påverkade hela eller delar av betalningsinfrastrukturen under enskilda dagar. Incidenterna hade endast en mindre påverkan på möjligheterna att betala digitalt (Sveriges riksbank 2024). För att stärka förmågan att hantera olika former av driftstörningar föreslogs i februari 2024 i promemorian En ny funktion för krishantering vid allvarliga driftstörningar i den finansiella sektorns digitala infrastruktur att en funktion för operativ krishantering inrättas vid Riksbanken (Fi2024/00185). Promemorian har remitterats och bereds i Regeringskansliet.

Åtgärder för att stärka samhällets krisberedskap och civilt försvar

Finansinspektionen är sektorsansvarig myndighet för beredskapssektorn Finansiella tjänster, där även Riksgäldskontoret ingår. Riksgäldskontoret ingår även i beredskapssektorn Ekonomisk säkerhet. Arbetet inom beredskapssektorerna beskrivs i utgiftsområde 6 Försvar och samhällets krisberedskap avsnitt 5.3.1.

3.3.3 Konsumentskyddets utveckling

Finansiella tjänster är en viktig del av konsumenters vardag, bl.a. dagliga betaltjänster, bostadslån och pensionssparande. Svenska hushåll har en högre andel av sitt sparande i fonder och andra finansiella produkter jämfört med hushåll i andra EU-länder. Statistik från Statistiska centralbyrån för 2023 visar att svenska hushålls finansiella tillgångar består av 38 procent försäkringssparande, 28 procent direkt ägande i aktier och obligationer, 14 procent bankinlåning, 12 procent premiepensionen, 9 procent direkt ägande i fondandelar och 4 procent övrigt.

Åtgärder för att stoppa bedrägerier

I takt med att samhället har blivit alltmer digitaliserat har det på många sätt blivit enklare och smidigare att betala och göra bankärenden. Samtidigt har det lett till att också bedragares verksamhet har underlättats. Det stora flertalet bedrägeriformer förutsätter att kriminella missbrukar produkter och tjänster som tillhandahålls av betaltjänstleverantörer, framför allt banker. Dessa aktörer har därför en nyckelroll för att motverka bedrägerier på betalningsmarknaden. Finansinspektionen har i enlighet med regeringsuppdrag (Fi2023/02625) lämnat rapporten Motverkande av bedrägerier i betaltjänster om bl.a. hur inspektionen bedriver tillsyn över hur banker och andra betaltjänstleverantörer tillämpar bestämmelserna i lagen om betaltjänster om motverkande av bedrägerier (Finansinspektionen 2024).

Åtgärder för stärkt konsumentskydd på konsumtionslånemarknaden

Konsumtionskrediterna har mer än fördubblats de senaste 15 åren, se diagram 3.7Utvecklingen beror bl.a. på kreditgivares och kreditförmedlares intensiva marknadsföring av konsumtionslån och att konsumenter i ökad utsträckning väljer uppskjuten betalning i stället för att betala direkt vid t.ex. onlineköp. Oansvarig kreditgivning kan allvarligt försämra en konsuments situation, med överskuldsättning som följd. Långivare har ett stort ansvar och får inte låna ut pengar till dem som inte har råd att betala tillbaka. I maj 2024 föreslogs i promemorian Stärkt konsumentskydd på kreditmarknaden att lagen (2014:275) om viss verksamhet med konsumentkrediter ska upphävas och att bara banker ska få driva näringsverksamhet som har till ändamål

att lämna eller förmedla krediter till konsumenter (Fi2024/01078). Promemorian har remitterats och bereds i Regeringskansliet.

Diagram 3.7 Hushållens konsumtionslån

Miljarder kronor

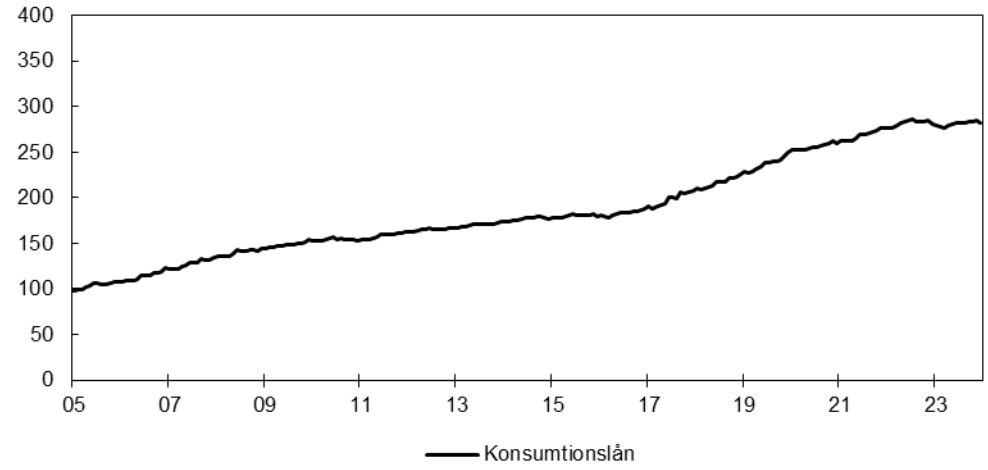

Anm.: Statistiken avser monetära finansinstituts utlåning utan säkerhet till hushåll, exempelvis konto- och kortkrediter, privatlån och handpenningslån, men inte s.k. snabblån eller sms-lån. Anges i löpande priser.

Källa: Statistiska centralbyrån.

För att färre konsumenter ska göra oplanerade kreditköp och för att minska risken att konsumenter hamnar i överskuldsättning infördes 2020 nya regler för marknadsföring av betaltjänster online. I rapporten Marknadsföring av betaltjänster online – en uppföljning granskas effekten och konstateras att andelen kreditköp har sjunkit, efter att ha legat på en relativt jämn nivå innan bestämmelserna trädde i kraft (Finansinspektionen 2023).

Konsumenters ställning på bankmarknaden

Möjligheterna för hushållen att kunna se över sin ekonomi och få ned kostnader har blivit viktigare när kostnaderna stigit, exempelvis att byta bank för att få lägre bolåneräntor. Finansinspektionen har i enlighet med uppdrag i regleringsbrevet för 2023 lämnat rapporten Konsumenternas ställning på bankmarknaden (Finansinspektionen 2024). I rapporten efterfrågar Finansinspektionen tydligare information från bankerna. Finansinspektionen kommer också att på sin webbplats tillhandahålla enkel och tydlig information om bolån och sparkonton. Finansinspektionen har även beslutat om nya föreskrifter som innebär att bolåneföretag ska både kunna ta emot en begäran om amorteringsunderlag och lämna underlaget i elektronisk form. Föreskrifterna började gälla den 1 september 2024.

Kundnöjdheten varierar mellan sektorer

Kundnöjdheten avseende bolåneprodukter har successivt ökat sedan 2016. Sedan toppen 2021 har den dock minskat och 2023 var kundnöjdheten tillbaka på samma nivå som 2016. Även kundnöjdheten för sparandeprodukter i värdepapper sjönk under 2023 medan den ökade något för privata livförsäkringar, se diagram 3.8.

Diagram 3.8 Kundnöjdhet inom olika delar av finansmarknaden för privatkunder

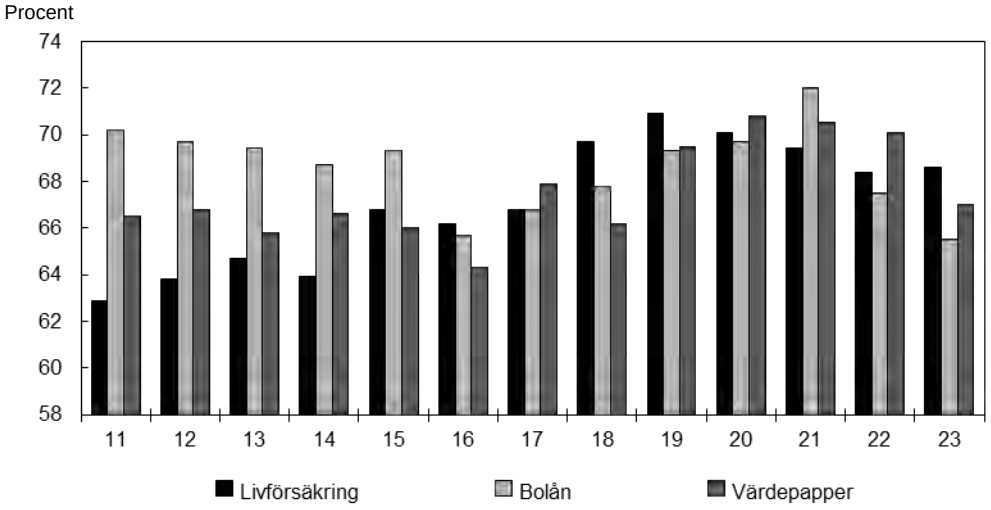

Anm.: Könsuppdelad statistik saknas.
Källa: Svenskt Kvalitetsindex.

3.3.4 Hållbarhet

Enligt Parisavtalet ska finansiella flöden göras förenliga med en väg mot låga växthusgasutsläpp och en klimatmässigt motståndskraftig utveckling. Det finansiella systemet kan bidra till omställningen till en hållbar ekonomi genom att identifiera, mäta och prissätta de möjligheter och risker som omställningen medför. Genom att olika risker och möjligheter återspeglas i räntor, tillgångspriser och försäkringspremier skapas förutsättningar för en allsidig riskhantering och en effektiv kapitalallokering.

Finanssektorns hållbarhetsarbete bidrar till Sveriges omställning

I skrivelsen Regeringens klimathandlingsplan – hela vägen till nettonoll (skr. 2023/24:59) identifierades fyra prioriteringar för finanssektorns klimatomställning: fortsätta integrera hållbarhetsaspekter inom kapitalmarknadsunionen, underlätta informationsspridning om finansieringsformer för klimatinvesteringar, ändra styrningen av statens riskkapital och utveckla de statliga kreditgarantierna. Naturvårdsverket redovisade i december 2023 sitt uppdrag att analysera befintliga och kommande styrmedel samt regleringar på finansmarknadsområdet som ska öka förutsättningarna för att nå klimat- och miljömålen. Under 2023 genomförde Finansinspektionen en kartläggning som visade att inte tillräckligt många av tillfrågade försäkrings- och tjänstepensionsföretag hade en fastställd omställningsplan. Enligt lagen (2022:1568) om Sveriges riksbank, som trädde i kraft den 1 januari 2023, ska Riksbanken främja en hållbar utveckling i sin tillgångsförvaltning och identifiera hot mot en hållbar utveckling i sin omvärldsbevakning. Fler nya regler infördes 2023 för att genomföra EU:s ramverk för hållbar finansiering. Den 29 maj 2024 antog riksdagen regeringens förslag till regler för att genomföra EU-direktivet om företagens hållbarhetsrapportering (prop. 2023/24:124, bet. 2023/24:CU23, rskr. 2023/24:212).

EU:s förordning om hållbarhetsrelaterade upplysningar har börjat tillämpas

Företagen började den 30 juni 2023 rapportera information om hållbarhet till sina investerare och kunder enligt Europarlamentets och rådets förordning (EU) 2019/2088 av den 27 november 2019 om hållbarhetsrelaterade upplysningar som ska lämnas inom den finansiella tjänstesektorn. Andelen svenska fonder som

marknadsförs som hållbara eller beaktar hållbarhetsaspekter i förvaltningen, s.k. Artikel 9- och Artikel 8-fonder, var 86 procent under andra halvåret 2023. Det är högre än snittet i EU där andelen var ca 56 procent 2023 enligt EU:s plattform för hållbar finansiering.

Grön finansiering har ökat men certifieringsandelen har minskat

Färre gröna obligationer och gröna lån certifierades 2023 jämfört med 2022, varför det totala beloppet minskade med ca 39 miljarder kronor till ca 121 miljarder kronor för icke-finansiella företag, se diagram 3.9Även inom kommuner, regioner och staten minskade volymen till 21 miljarder kronor 2023. Den totala volymen av både certifierade och icke-certifierade gröna obligationer och lån har däremot ökat 2023.

Diagram 3.9 Volym gröna obligationer och gröna lån

Miljarder kronor

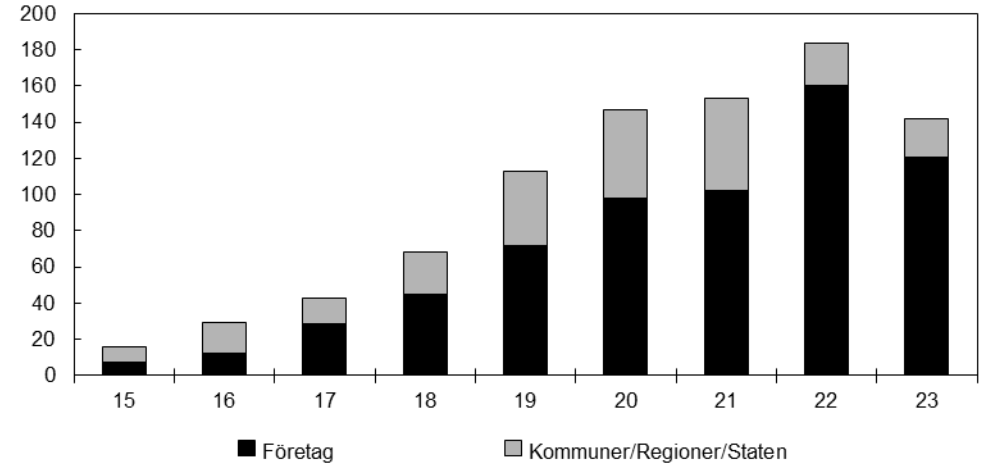

Anm.: Volym av emitterade gröna obligationer som klassas som CBI-aligned eller CBI-certified och gröna lån, omräknat till svenska kronor. Cirka 88 procent av alla gröna obligationer som har emitterats i Sverige sedan 2015 är klassade som CBI-aligned. Observera att siffrorna inte är direkt jämförbara med motsvarande diagram i budgetpropositionen för 2023 (prop. 2022/23:1 utg.omr. 2 avsnitt 3.3.4), på grund av skillnader i klassificeringen av gröna obligationer hos leverantören av underliggande data. CBI: Climate Bond Initiative.

Källa: Finansinspektionen.

3.3.5 Statlig finansförvaltning

För att statens finansförvaltning ska kunna bedrivas på ett effektivt sätt krävs att de regelverk, avtal och kontostrukturer som utgör statens betalningsmodell och modellen för statens garanti- och utlåningsverksamhet är ändamålsenliga. Riksgäldskontoret ansvarar, i sin roll som statens internbank, för att förvalta och utveckla den statliga betalningsmodellen samt för att tillhandahålla den infrastruktur som de statliga myndigheterna behöver för att genomföra sina betalningar och för att de ska få tillgång till anslagsmedel och lån.

Styckkostnaden per statlig betalning har ökat

Under 2023 började Riksgäldskontoret tillämpa nya ramavtal för betalningstjänster och kortinlösen. Föregående ramavtal baserades på priser från 2017. Det innebar att en kostnadsökning slog igenom mellan 2022 och 2023 som bestod av prisstegringar som har skett under en sexårsperiod. Särskilda lösningar för staten som ramavtals-bankerna har behövt utveckla skapar inlåsningseffekter och bidrar till mer begränsad konkurrens och därmed ökade kostnader. Bankernas arbete med förändringar kopplat till ny betalinfrastruktur och regelkrav har troligen också bidragit till de ökade kostnaderna. Styckkostnaden ökade med 63 procent eller 37 öre per betalning jämfört med 2022 och var högre än den genomsnittliga kostnaden för de senaste åren, se

tabell 3.1. Riksgäldskontoret inledde under 2023 en förstudie för att se över bl.a. de betalningstjänster och återrapporteringskrav som Riksgäldskontoret och övriga myndigheter har behov av inför kommande ramavtalsupphandling.

Vid årets slut 2023 var 21 myndigheter anslutna till statens valutakoncernkonto hos Riksgäldskontoret, vilket innebar en kostnadsbesparing jämfört med om myndigheternas valutaväxlingar hade genomförts inom ramavtalen med bankerna.

Tabell 3.1 Styckkostnad per betalning

Kronor

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Styckkostnad	0,56	0,55	0,51	0,59	0,62	0,59	0,56	0,57	0,59	0,96

Källa: Riksgäldskontoret.

Minskade utestående garantier men ökad utlåning till låntagare

De totala utestående garantierna minskade under 2023 med ca 2,8 miljarder kronor jämfört med 2022, se tabell 3.2. Under 2023 uppvisade Riksgäldskontorets garantiverksamhet ett mindre överskott jämfört med föregående år. Det beror på att både reservtillgångarna och den totala nuvärdesberäknade förväntade förlusten minskade. Saldot på reservkontot minskade då inbetalda avgifter understeg utbetalningar för garantiinfrianden under året. Nuvärdet av de förväntade förlusterna i garantiverksamheten minskade främst till följd av att det totala utestående garantiåtagandet minskade. Kreditrisken i portföljen ligger i stort sett i nivå med föregående år. Kreditgarantier för gröna investeringar redovisas närmare inom utgiftsområde 24 Näringsliv avsnitt 3.3.1.

Tabell 3.2 Utestående garantier, reservtillgångar och förväntade förluster

Miljoner kronor

	2019	2020	2021	2022	2023
Utestående garantier	**26 713**	**24 218**	**20 043**	**18 893**	**16 128**[1]
Reservtillgångar	1 157	1 180	1 403	1 497	1 482
Reservkonto	472	470	706	1 429	1 418
Värdering fordringar	608	620	658	12	35
Förväntade framtida avgifter för förväntad förlust	77	90	39	57	29
Förväntade förluster	1 058	1 174	1 123	826	816
Skillnad mellan tillgångar och förväntade förluster	**99**	**5**	**280**	**672**	**666**

[1] Bundna garantiutfästelser uppstår om myndigheten har lämnat en bindande offert om utställande av garanti, där ansvarigheten för garantin uppstår efterföljande år eller för garantiavtal där de finansiella villkoren för garantin fastställs vid ett senare tillfälle. Vid utgången av 2023 uppgick de bundna garantiutfästelserna till 22 702 miljoner kronor.

Källa: Riksgäldskontoret.

Riksgäldskontorets utlåning till låntagare utanför staten (inklusive lån med villkorad återbetalning) uppgick till 8,5 miljarder kronor i slutet av 2023, jämfört med 8,2 miljarder kronor föregående år, se tabell 3.3. Förändringen beror främst på att utlåningen till Svensk-Danska Broförbindelsen Svedab AB ökade under året. I likhet med 2022 förelåg ett underskott i Riksgäldskontorets utlåningsverksamhet som utgörs av skillnaden mellan reservtillgångar och förväntade förluster. Detta beror på att värdet på lånefordran avseende Scandinavian Airlines System Denmark-Norway-Sweden (SAS) har varit mycket osäkert. Liksom 2022 var de förväntade förlusterna 1,4 miljarder kronor även vid utgången av 2023.

Tabell 3.3 Utestående lån till låntagare utanför staten, reservtillgångar och förväntade förluster

Miljoner kronor

	2019	2020	2021	2022	2023
Utestående lån	**5 207**	**15 414**	**15 724**	**7 422**	**7 701**
Reservtillgångar	604	617	579	604	626
Reservkonto	604	614	579	604	626
Förväntade framtida avgifter för förväntad förlust	0	3	0,6	0	0
Förväntade förluster	0	1	0,1	1 350	1 350
Skillnad mellan tillgångar och förväntade förluster	**604**	**604**	**579**	**-746**	**-724**

Anm.: Exklusive lån med villkorad återbetalning.

Källa: Riksgäldskontoret.

3.3.6 Resultat för internationella finansiella institutioner

Regeringen redogör för verksamheten i Asiatiska banken för infrastrukturinvesteringar (AIIB), Europeiska banken för återuppbyggnad och utveckling (EBRD), Europeiska investeringsbanken (EIB), Internationella valutafonden (IMF), Nordiska investeringsbanken (NIB) och Världsbanksgruppen i återkommande skrivelser till riksdagen (se t.ex. skr. 2022/23:51). Verksamheten för Europarådets utvecklingsbank (CEB) redovisas i den återkommande skrivelsen om verksamheten inom Europarådets ministerkommitté m.m. (se t.ex. skr. 2023/24:94).

Tankesmedjan Bruegel

Bruegel är en oberoende europeisk tankesmedja med fokus på internationell ekonomiskpolitisk forskning. Tankesmedjans mål är att bidra till ökad kvalitet inom ekonomisk politik genom faktabaserad analys och diskussion. Genom det svenska medlemskapet finns en möjlighet att lämna synpunkter på tankesmedjans forskningsområden och att delta vid seminarier som anordnas för medlemmar. Under 2023 producerade Bruegel 157 publikationer och arrangerade 81 event om bl.a. världsekonomin, handelspolitik, digitalisering och offentliga finanser i EU.

Garantier till vissa internationella finansiella institutioner

Sverige har medlemsåtaganden i elva internationella finansiella institutioner. Medlemskapen kan likställas med delägande, eftersom varje medlemsland bidrar med en andel av institutionernas egna kapital. Det egna kapitalet består av inbetalt kapital och garantikapital. Genom garantikapitalet förbinder sig medlemsländerna att, utöver det inbetalda kapitalet, under vissa omständigheter tillskjuta ytterligare ett bestämt kapitalbelopp till institutionerna.

Riksdagen har tidigare godkänt att garantikapital till internationella finansiella institutioner inte ska hanteras inom ramen för den statliga garantimodellen, där riskavspeglande avgifter sätts in på ett konto i Riksgäldskontoret (prop. 2001/02:1 Förslag till statsbudget, reviderad finansplan m.m. avsnitt 7.2.3, bet. 2001/02:FiU2, rskr. 2001/02:129). Eventuella infrianden ska i stället belasta anslag. Infrianden av garantikapital till AIIB, CEB, EBRD, EIB, NIB och Världsbanksgruppen ska belasta anslaget 1:14 *Vissa garanti- och medlemsavgifter*. De utestående garantiåtagandena gentemot dessa institutioner, vilka har redovisats i skrivelsen Årsredovisning för staten 2023 (skr. 2023/24:101), uppgick vid utgången av 2023 till ca 155 miljarder kronor.

Riksdagen har vidare godkänt två garantiprogram som inte hanteras inom ramen för den statliga garantimodellen, och där infrianden i stället belastar anslag (prop. 2019/20:181, bet. 2019/20:FiU61, rskr. 2019/20:351). Det är dels fråga om en garanti om högst 863 337 362 euro till en garantifond till EIB för stöd till i första hand

företag i ekonomiska svårigheter orsakade av utbrottet av covid-19, dels en garanti om högst 848 537 250 euro till Europeiska unionen för ett europeiskt instrument för tillfälligt stöd för att minska risken för arbetslöshet i en krissituation till följd av utbrottet av covid-19 (SURE). Vid årsskiftet 2023/24 hade EIB:s garantifond beslutat att ställa ut garantier motsvarande 23,5 miljarder euro. Dessa garantier förväntas möjliggöra 188,5 miljarder euro i investeringar. Den förväntade nettoförlusten är 14,7 procent. Fram t.o.m. den 31 mars 2024 hade garantiinfrianden motsvarande 22,1 miljoner kronor belastat anslaget 1:14 *Vissa garanti- och medlemsavgifter*. I mars 2024 meddelade EIB att den totala garantin för Sverige inte förväntas överstiga 650 834 865 euro, jämfört med det ursprungliga beloppet om 863 337 362 euro. Perioden för det temporära instrumentet SURE löpte ut den 31 december 2022, och det är inte längre möjligt att ansöka om stöd från instrumentet. Stöd från SURE har beviljats till 19 av EU:s medlemsstater till ett belopp om 98,4 miljarder euro. För att finansiera lånen har Europeiska kommissionen emitterat obligationer för motsvarande belopp. Risken för ett garantiinfriande bedöms vara låg, bl.a. eftersom låntagarna är stater och EU-budgeten i första hand ska användas vid en betalningsinställelse.

Under 2022 godkände riksdagen ytterligare två garantiprogram som inte hanteras inom ramen för den statliga garantimodellen, och där infrianden belastar anslag. Programmen avser dels en garanti till Internationella återuppbyggnads- och utvecklingsbanken om högst 44,7 miljoner euro plus ränta för bankens kompletterande lån till Ukraina (prop. 2021/22:152, bet. 2021/22:FiU45, rskr. 2021/22:190), dels en garanti till Europeiska unionen för ett makrofinansiellt stöd till Ukraina om högst ca 136,6 miljoner euro (prop. 2022/23:2, bet. 2022/23:FiU11, rskr. 2022/23:52). Eventuella infrianden av garantierna kommer att kunna klassificeras som internationellt bistånd enligt den definition som används av OECD:s biståndskommitté DAC och avses därmed finansieras från anslaget 1:1 *Biståndsverksamhet* inom utgiftsområde 7 Internationellt bistånd.

Bidrag till EU för räntekostnader för makrofinansiellt stöd till Ukraina

Under 2023 godkände riksdagen ett avtal med Europeiska kommissionen om bidrag till EU för räntekostnader och kostnader för likviditetsförvaltning som avser ett makrofinansiellt stöd i form av lån till Ukraina under 2023 (prop. 2022/23:99, bet. 2022/23:FiU21, rskr. 2022/23:254) och bemyndigade regeringen att under 2024–2027 för anslaget 1:1 *Biståndsverksamhet* inom utgiftsområde 7 Internationellt bistånd besluta om bidrag enligt avtalet på sammanlagt högst ca 1 153,5 miljoner kronor. I maj 2024 hade inga bidrag betalats ut till EU.

3.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Det svenska finansiella systemet fungerade väl under 2023, trots utmaningar med höga räntor och inflation. Såväl banker som låntagare har visat motståndskraft. Även den räntekänsliga fastighetssektorn har hittills hanterat anpassningen till det högre ränteläget.

3.4.1 Finansiell stabilitet

Bankernas lönsamhet var mycket god 2023, trots oro på de finansiella marknaderna och besvärligare ekonomiska förutsättningar för låntagare. Vid utgången av året var bankernas genomsnittliga kapitaltäckning på samma tillfredsställande nivå som tidigare, vilket innebär att deras förmåga att hantera oväntade förluster är fortsatt stark. Bedömningen är därför att målet att det finansiella systemet ska vara stabilt och präglas av högt förtroende är uppfyllt. En av de främsta förklaringarna till bankernas motståndskraft är att regleringen och tillsynen av banker skärptes efter den globala

finanskrisen. Bankerna håller också numera ytterligare kapital för utlåningen till den kommersiella fastighetssektorn, där risker och sårbarheter ökade betydligt under 2023.

Under 2023 var aktiviteten och omsättningen på företagsobligationsmarknaden begränsad. Företag med högre kreditbetyg har dock fortsatt kunna emittera obligationer, om än till högre kostnad än de senaste åren. Högre refinansieringskostnader för företag har lett till att sårbarheterna med hög skuldsättning ökat under året, inte minst för fastighetsföretag, men det svenska finansiella systemet har varit stabilt.

Försäkringssektorns motståndskraft bedöms fortsatt vara god. Försäkrings- och tjänstepensionsföretagen har trots sina stora tillgångar, såsom aktier, fastigheter och olika typer av obligationer, visat sig kunna hantera osäkerheten på de finansiella marknaderna.

3.4.2 Väl fungerande marknader och konsumentskydd

Verksamhetsutövarna inom den finansiella sektorn har ansvar för att motverka att deras verksamhet utnyttjas av kriminella. Det innebär att verksamhetsutövarna har en central roll i det brottsförebyggande arbetet. De senaste åren har antalet rapporter till finanspolisen om misstänkta transaktioner för att motverka penningtvätt och finansiering av terrorism ökat stadigt. Det kan vara ett tecken på att förbättringar har skett i arbetet med att motverka penningtvätt och finansiering av terrorism, men det kan också finnas andra orsaker till den ökade rapporteringen såsom ökad brottslighet.

Höga och stigande privata skulder medför risker både för enskilda och för samhällsekonomin i stort, inte minst i ljuset av stigande inflation och räntor. En förbättring jämfört med tidigare år är att färre konsumenter gör kreditbetalningar vid köp online. Däremot finns det fortfarande tecken på att långivarnas kreditprövning vid kreditgivning alltför ofta är bristfällig. Jämfört med tidigare år har också kundnöjdheten i vissa avseenden minskat. Kundnöjdheten är dock fortsatt förhållandevis hög bland konsumenterna.

3.4.3 Finansiella systemet bidrar alltmer till hållbar utveckling

Det finansiella systemet har en viktig roll i omställningen till en hållbar ekonomi. Sveriges reglering på hållbarhetsområdet är i dag i hög grad baserad på EU:s regelverk. EU är globalt ledande inom hållbar finansiering och den svenska marknaden för grön finansiering är relativt stor i ett internationellt perspektiv, vilket är en möjlig konkurrensfördel för Sverige. De flesta regelverken som ingick i EU:s ramverk för hållbar finansiering från 2019 har nu beslutats. Detta kommer att bidra till transparent, tillförlitlig och jämförbar information om företags hållbarhetsarbete, vilket enligt EU bidrar till att omdirigera kapitalflöden för att nå en hållbar och inkluderande tillväxt, integrera hållbarhet i riskhanteringen och främja transparens och långsiktighet på finansmarknaden och i ekonomin.

De verktyg som tillhandahålls av EU:s regelverk, framför allt EU:s gröna taxonomi och omställningsplaner, börjar bli viktiga strategiska verktyg för företagens gröna finansiering och hållbarhetsarbete. Klimatrelaterade finansiella risker integreras i allt större utsträckning i de finansiella företagens verksamheter. EU:s regelverk ska vara tydligt och användbart. Under de senaste åren har flera nationella åtgärder vidtagits och Finansinspektionen och Naturvårdsverket har fått flera uppdrag på området. Åtgärderna har sammantaget ökat det finansiella systemets bidrag till en hållbar utveckling.

3.4.4 Statens finansförvaltning ska bedrivas effektivt

Styckkostnaden per statlig betalning 2023 har ökat jämfört med föregående år. Samtidigt har myndigheternas fortsatta deltagande i statens valutakoncernkonto medfört en besparing på kostnaden för valutaväxlingar. Regeringen bedömer sammantaget måluppfyllelsen som god utifrån de givna förutsättningarna, men det är viktigt att det kontinuerliga arbetet med att förbättra måluppfyllelsen fortsätter.

3.5 Politikens inriktning

Regeringens arbete på finansmarknadsområdet fokuserar särskilt på att värna finansiell stabilitet, motverka brottslighet, tillse att det råder väl fungerande marknader, med god konkurrens och högt konsumentskydd, samt att de finansiella företagen medverkar till en hållbar utveckling. Finansmarknadsforskningen är viktig för måluppfyllelsen på finansmarknadsområdet och därför föreslår regeringen en förstärkt satsning på finansmarknadsforskning 2025–2028. Satsningen kommer att beskrivas närmare i den forsknings- och innovationspolitiska proposition som regeringen avser att presentera under hösten 2024.

3.5.1 Värna finansiell stabilitet

Det finansiella systemet ska vara stabilt och ha förmåga att säkerställa viktiga samhällsfunktioner. Det politiska arbetet bedrivs för närvarande mot bakgrund av att hushåll, företag och finansiella aktörer de senaste åren har behövt hantera ett ekonomiskt läge med högre räntor och att svensk ekonomi befinner sig i lågkonjunktur. Det kan komma att påverka nivån på bankernas kreditförluster. För att förstärka banktillsynen föreslår regeringen att Finansinspektionen tilldelas medel. För att effektivisera och fördjupa sin tillsyn föreslås även att Finansinspektionens anslag ökas för att få till stånd ett digitaliseringslyft med mer datadriven och automatiserad tillsyn. På EU-nivå pågår en översyn av ramverket för makrotillsyn, som även omfattar risker utanför banksektorn. För svensk del spelar företagsobligationsmarknaden en betydande roll i detta avseende. En översyn av tidigare införda makrotillsynsåtgärder såsom amorteringskrav och bolånetak pågår.

Med ett försämrat säkerhetsläge ökar risken för allvarliga driftstörningar som kan få negativa effekter för den finansiella sektorn, och i förlängningen påverka den finansiella stabiliteten. En uppgift av stor vikt är att säkerställa hög beredskap i betalningssystemet, så att förmågan att utföra betalningar och andra grundläggande finansiella tjänster kan upprätthållas under fredstida kriser, höjd beredskap och ytterst krig. Genom EU:s förordning om digital operativ motståndskraft för finanssektorn införs fr.o.m. 2025 nya krav på företag inom den finansiella sektorn. I Regeringskansliet bereds en ny lag med kompletterande bestämmelser till EU-förordningen. Finansdepartementet har också gett en utredare i uppdrag att se över möjligheterna till att betala med kontanter och tillgången till kontanter (Fi2024/00068).

Det allvarliga säkerhetsläget understryker vikten av att även stärka myndigheternas förmåga. För det förmågehöjande arbetet inom ramen för det civila försvaret föreslås att både Finansinspektionen och Riksgäldskontoret tilldelas ytterligare medel. Krigsförsäkringsnämnden ansvarar för frågor som rör statlig försäkring enligt lagen (1999:890) om försäkringsverksamhet under krig eller krigsfara m.m. I syfte att stärka beredskapen arbetar Krigsförsäkringsnämnden med att ta fram och å statens vägnar ingå nya beredskapsavtal. För dessa avtal och nämndens övriga verksamhet föreslås att en garantiram för krigsförsäkring inrättas som uppgår till 200 miljarder kronor.

I en finansiell kris kommer aktörerna som representeras i det finansiella stabilitetsrådet, dvs. regeringen, Riksbanken, Finansinspektionen och Riksgäldskontoret, att spela en central roll. Förberedelser som ökar tydligheten kring respektive roll kan bidra till en framgångsrik krishantering. Regeringen avser ge Riksgäldskontoret i uppdrag att samordna gemensamma krisövningar för myndigheterna representerade i finansiella stabilitetsrådet, i syfte att stärka krishanteringsförmågan. För uppdraget föreslås att Riksgäldskontorets anslag höjs.

3.5.2 Bekämpa brottslighet

En av regeringens prioriterade frågor handlar om att bekämpa den kriminella ekonomin och den organiserade brottsligheten. Det gäller också brottslighet i det finansiella systemet, såsom bedrägerier, penningtvätt och terrorismfinansiering. Det handlar även om att övervaka efterlevnaden av sanktioner, inte minst de sanktioner som genomförts mot Ryssland med anledning av invasionen av Ukraina.

Det finansiella systemet vilar på allmänhetens förtroende. Sverige har på senare år sett en kraftig ökning av bedrägerier, som är en viktig inkomstkälla för kriminella gäng. Arbetet med att motverka såväl betal- som investeringsbedrägerier fortsätter och ett intensivt arbete pågår bl.a. med att förhandla ändringar i EU:s regelverk för betaltjänster, som innehåller flera nya inslag med syfte att bekämpa bedrägerier på betalningsmarknaden. Regeringen för också löpande dialog med såväl brottsbekämpande myndigheter som banker för att stärka arbetet mot bedrägerier. Under våren 2024 presenterade svenska banker ett antal åtgärder som de avser att vidta i syfte att stärka konsumentskyddet mot bedrägerier, som regeringen följer upp löpande. Det är också viktigt att Finansinspektionen har verktyg för att kunna motverka att det finansiella systemet missbrukas av kriminella.

Samordningen av arbetet mot penningtvätt och finansiering av terrorism behöver stärkas samtidigt som skyldigheten att rapportera misstänka transaktioner bör öka i omfattning och precision. Som ett led i det fortsätter regeringen att verka för skärpta krav för alternativa betalningssystem (Hawala) samt att också clearingbolag ska vara skyldiga att övervaka betalningar och rapportera misstänkt penningtvätt och finansiering av terrorism. Det är också viktigt att fortsätta försvåra för sådan penningtvätt som bygger på in- eller utförsel av stora mängder kontanter. EU:s lagstiftningspaket mot penningtvätt ska genomföras i svensk rätt. En del av detta avser utveckling av registret för verkliga huvudmän och regeringen föreslår därför ökade medel till Bolagsverket för ändamålet, se utgiftsområde 24 Näringsliv avsnitt 3.7.11.

3.5.3 God konkurrens och starkt konsumentskydd

EU:s finansmarknader ska fungera väl och vara konkurrenskraftiga. Den fortsatta utvecklingen av EU:s finansmarknader är en prioriterad fråga på EU-nivå för den nya mandatperioden i Europaparlamentet. I fokus står att fördjupa kapitalmarknadsunionen för att öka deltagandet på EU:s sparandemarknader och därigenom tillgången till privat kapital för att bl.a. finansiera grön och digital omställning. På så vis stärks också Europas samlade konkurrenskraft. Att delta aktivt i detta arbete på EU-nivå är prioriterat för regeringen. Regeringen avser därför att fortsätta verka för en marknadsbaserad utveckling av EU:s finansmarknader som främjar konkurrens mellan finansiella aktörer och tjänster inom EU, att EU förblir öppet mot tredjeland och att begränsa den administrativa bördan.

Initiativ för EU:s finansmarknader bör stärka både EU:s och Sveriges konkurrenskraft. Regeringen arbetar därför med olika former för samråd med näringslivet, arbetsmarknadens parter och andra viktiga aktörer som representerar strategiska svenska intressen, såsom civilsamhället. På finansmarknadsområdet kommer

regeringen att fortsätta bjuda in till informella rundabordssamtal för att samla berörda aktörer och diskutera frågor som är viktiga för att stärka svensk konkurrenskraft. Arbete pågår även nationellt för att stärka svensk konkurrenskraft, genom bl.a. Fondmarknadsutredningen (dir. 2023:163).

Konsumenter bör ha tillgång till lämpliga produkter och tjänster till rimliga kostnader. I ett långsiktigt sparande urholkar höga avgifter värdet på själva sparandet. Ytterst handlar det om konsumenternas förtroende. Ett starkt konsumentskydd ökar förutsättningarna för aktivt konsumentdeltagande och kan därmed bidra till ökad konkurrens på sparandemarknaden. Regeringen fortsätter att arbeta med sparande-frågor både i EU och nationellt.

Hushållens skulder har ökat stadigt under de senaste 20 åren. Stora skulder innebär risker för såväl låntagare som långivare och kan på systemnivå även medföra risker för den finansiella och makroekonomiska stabiliteten. Överskuldsättning är ett samhälls-problem. Arbete pågår bl.a. med att motverka överskuldsättning och att säkerställa ett starkt konsumentskydd genom förslaget att bara banker och andra kreditinstitut ska få lämna eller förmedla krediter till konsumenter. Regeringen kommer även att föreslå att avdragsrätten för ränta på lån utan säkerhet stegvis ska avskaffas och ett skärpt s.k. räntetak samt tillsätta en utredning för att motverka överskuldsättning.

3.5.4 Medverka till en hållbar utveckling

För att Sverige ska kunna uppnå sina klimat- och miljömål behöver de finansiella företagen medverka till en hållbar utveckling och den gröna omställningen i den finansiella sektorn behöver fortsätta. De flesta regelverk som ingår i EU:s ramverk för hållbar finansiering har nu trätt i kraft. Sverige engagerar sig för att påverka EU:s regelutveckling inom hållbarhetsområdet så att regelverket blir ambitiöst, effektivt och ändamålsenligt.

Hittills har fokus inom EU:s arbete för hållbar finansmarknad till stor del legat på finansiering av verksamheter som bedöms vara gröna. Det är viktigt att även fokusera på omställningsprocessen och att verksamheter som ännu inte bedöms som gröna men har potential att ställa om kan få tillgång till finansiering för sin omställning att bli gröna i framtiden. Det är fortsatt viktigt att finansiella aktörer hanterar sina klimatrisker och medverkar till trovärdiga omställningsplaner hos de företag de är exponerade mot.

3.6 Budgetförslag

3.6.1 1:3 Finansinspektionens avgifter till EU:s tillsynsmyndigheter

Tabell 3.4 Anslagsutveckling 1:3 Finansinspektionens avgifter till EU:s tillsynsmyndigheter

Tusental kronor

2023	Utfall	23 190	Anslagssparande	-140
2024	Anslag	25 350[1]	Utgiftsprognos	25 041
2025	**Förslag**	**25 550**		
2026	Beräknat	26 050		
2027	Beräknat	26 050		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för Finansinspektionens avgifter till EU:s tillsynsmyndigheter Europeiska bankmyndigheten, Europeiska försäkrings- och tjänstepensionsmyndigheten samt Europeiska värdepappers- och marknadsmyndigheten.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.5 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:3 Finansinspektionens avgifter till EU:s tillsynsmyndigheter

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**25 350**	**25 350**	**25 350**
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	200	700	700
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**25 550**	**26 050**	**26 050**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 25 550 000 kronor anvisas under anslaget 1:3 *Finansinspektionens avgifter till EU:s tillsynsmyndigheter* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 26 050 000 kronor respektive 26 050 000 kronor.

3.6.2 1:11 Finansinspektionen

Tabell 3.6 Anslagsutveckling 1:11 Finansinspektionen

Tusental kronor

2023	Utfall	804 877	Anslagssparande	5 544
2024	Anslag	808 217[1]	Utgiftsprognos	817 921
2025	**Förslag**	**846 586**		
2026	Beräknat	833 136[2]		
2027	Beräknat	849 496[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 815 482 tkr i 2025 års prisnivå.

[3] Motsvarar 815 767 tkr i 2025 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Finansinspektionens förvaltningsutgifter och för Krigsförsäkringsnämndens verksamhet.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.7 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:11 Finansinspektionen

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**808 217**	**808 217**	**808 217**
Pris- och löneomräkning[2]	24 537	42 564	58 969
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	13 832	-17 645	-17 690
varav BP25[3]	*23 906*	*19 713*	*20 000*
– Höjd medlemsavgift FATF	*-94*	*-287*	
– Analys av register för verkliga huvudmän	*-9 000*		
– Förstärkt banktillsyn	*8 000*	*8 000*	*8 000*
– Digitaliseringslyft	*20 000*	*7 000*	*7 000*
– Civilt försvar: Finansinspektionen	*5 000*	*5 000*	*5 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**846 586**	**833 136**	**849 496**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2024. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2026–2027 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

För höjd avgift till Arbetsgruppen för finansiella åtgärder (FATF) minskas anslaget med 94 000 kronor 2025. Anslaget 1:1 *Avgifter till internationella organisationer* inom utgiftsområde 5 Internationell samverkan ökas med motsvarande belopp. För 2026 beräknas anslaget minska med 287 000 kronor.

För att motverka penningtvätt och genomföra EU:s lagstiftningspaket mot penningtvätt minskas anslaget med 9 000 000 kronor 2025. Anslaget 1:11 *Bolagsverket* inom utgiftsområde 24 Näringsliv ökas med motsvarande belopp.

För att förstärka banktillsynen ökas anslaget med 8 000 000 kronor fr.o.m. 2025.

För att genomföra ett digitaliseringslyft ökas anslaget med 20 000 000 kronor 2025. Anslaget beräknas öka med 7 000 000 kronor fr.o.m. 2026.

För att genomföra en förmågeuppbyggnad inom civilt försvar ökas anslaget med 5 000 000 kronor fr.o.m. 2025.

Regeringen föreslår att 846 586 000 kronor anvisas under anslaget 1:11 *Finansinspektionen* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 833 136 000 kronor respektive 849 496 000 kronor.

Garanti för krigsförsäkring

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2025 ställa ut statliga garantier för krigsförsäkringar som uppgår till högst 200 000 000 000 kronor.

Skälen för regeringens förslag: Krigsförsäkringsnämnden har i fredstid i uppdrag att ta fram och å statens vägnar ingå beredskapsavtal för statlig krigsförsäkring. Dessa avtal innebär ekonomiska åtaganden för staten. Även Krigsförsäkringsnämndens verksamhet om Sverige är i krig eller befinner sig i krigsfara innebär ekonomiska åtaganden för staten. För dessa åtaganden behövs en garantiram.

En garantiram för krigsförsäkring bör omfatta dels ingångna beredskapsavtal (krigsutbrottsavtal och återförsäkringsavtal), dels den försäkringsverksamhet som

Krigsförsäkringsnämnden ska bedriva om Sverige är i krig eller befinner sig i krigsfara. Det maximala försäkringsvärdet för denna samlade verksamhet bedöms uppgå till 200 000 000 000 kronor. Garantiramen för krigsförsäkring föreslås som högst få uppgå till detta belopp.

Tabell 3.8 Ramar för statliga garantier

Tusental kronor

Utgifts-område	Ändamål	Ram 2023[1]	Utestående åtaganden 2023-12-31	Ram 2024[1]	Föreslagen garantiram 2025
2	Krigsförsäkring garantiram				200 000 000
	Summa				**200 000 000**

[1] Ramar för 2023 och 2024 redovisas exklusive beslutade och föreslagna ändringar som lämnats i propositioner om ändringar i statens budget.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 3.9 Avgiftsfinansierad verksamhet vid Finansinspektionen

Tusental kronor

Verksamhet	Ack. resultat t.o.m. 2023	Resultat 2024	Verksam-hetens intäkter 2025	Kostnader som ska täckas 2025	Resultat 2025	Ack. resultat utgående 2025
Verksamheter där intäkterna inte disponeras						
Offentligrättslig verksamhet	-19 562	7 000	1 123 280	823 180	300 100	-12 562
varav årliga avgifter	*-19 562*	*7 000*	*823 180*	*823 180*	*0*	*-12 562*
varav förseningsavgifter och straffavgifter	*0*	*0*	*300 100*	*0*	*300 100*	*0*
Verksamheter där intäkterna disponeras						
Offentligrättslig verksamhet	-28 538	0	111 500	111 500	0	-28 538
varav Bokföringsnämnden	*0*	*0*	*1 200*	*1 200*	*0*	*0*
varav Finansiella företags uppgifter till Riksgäldskontoret	*0*	*0*	*300*	*300*	*0*	*0*
varav tillståndsavgifter (SFS 2001:911)	*-28 538*	*0*	*110 000*	*110 000*	*0*	*-28 538*

Källa: Finansinspektionen.

Finansinspektionen tar i huvudsak ut två slag av avgifter, dels avgifter för tillstånd m.m. som regleras i förordningen (2001:911) om avgifter för prövning av ärenden hos Finansinspektionen, dels avgifter för Finansinspektionens anslagsfinansierade verksamhet enligt förordningen (2007:1135) om årliga avgifter för finansiering av Finansinspektionens verksamhet. Avgifterna fastställs i syfte att uppnå full kostnadstäckning över tid. De årliga avgifterna har en konstruktion som innebär att en höjning av anslaget är saldoneutralt för den avgiftsfinansierade verksamheten, eftersom motsvarande belopp tas upp på inkomstsidan. I beloppen för intäkter till inkomsttitel ingår även sanktionsavgifter som företagen under tillsyn betalar vid överträdelser.

3.6.3 1:12 Riksgäldskontoret

Tabell 3.10 Anslagsutveckling 1:12 Riksgäldskontoret

Tusental kronor

2023	Utfall	355 932	Anslagssparande	14 680
2024	Anslag	378 441[1]	Utgiftsprognos	379 932
2025	**Förslag**	**392 878**		
2026	Beräknat	391 768[2]		
2027	Beräknat	400 804[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 383 150 tkr i 2025 års prisnivå.

[3] Motsvarar 385 072 tkr i 2025 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Riksgäldskontorets förvaltningsutgifter.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.11 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:12 Riksgäldskontoret

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**378 441**	**378 441**	**378 441**
Pris- och löneomräkning[2]	12 873	21 674	28 860
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	1 564	-8 347	-6 497
varav BP25[3]	*5 700*	*6 700*	*8 700*
– Utvärdering av statsskuldens förvaltning	*-300*	*-300*	*-300*
– Samordning av krisövningar	*1 000*	*1 000*	*1 000*
– Civilt försvar: Riksgäldskontoret	*5 000*	*6 000*	*8 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**392 878**	**391 768**	**400 804**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2024. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2026–2027 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

För Ekonomistyrningsverkets uppdrag att utvärdera statsskuldens förvaltning minskas anslaget med 300 000 kronor fr.o.m. 2025. Anslaget 1:8 *Ekonomistyrningsverket* ökas med motsvarande belopp.

För att stärka förmågan inom civilt försvar ökas anslaget med 5 000 000 kronor för 2025. För 2026 beräknas anslaget öka med 6 000 000 kronor och för 2027 beräknas anslaget öka med 8 000 000 kronor. Anslaget beräknas ökas med 10 000 000 kronor fr.o.m. 2028.

Anslaget ökas med 1 000 000 kronor fr.o.m. 2025 för uppdrag att samordna krisövningar för myndigheterna representerade i finansiella stabilitetsrådet.

Regeringen föreslår att 392 878 000 kronor anvisas under anslaget 1:12 *Riksgäldskontoret* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 391 768 000 kronor respektive 400 804 000 kronor.

Ramar till stabilitetsfonden och resolutionsreserven

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att för 2025 för stabilitetsfonden besluta om en kreditram på högst 50 000 000 000 kronor och en garantiram på högst 750 000 000 000 kronor. Regeringen bemyndigas att för 2025 för resolutionsreserven besluta om en kreditram på högst 100 000 000 000 kronor och en garantiram på högst 200 000 000 000 kronor.

Skälen för regeringens förslag: I samband med genomförandet i svensk rätt av EU:s krishanteringsdirektiv, som framför allt avser banker, ändrades reglerna för stabilitetsfonden och en ny fond för finansiering av krishanteringsåtgärder, resolutionsreserven, inrättades. I samband med inrättandet beslutades att riksdagen årligen ska fastställa kredit- och garantiramar för stabilitetsfonden och resolutionsreserven. För ytterligare bakgrundsinformation om stabilitetsfonden och resolutionsreserven, se budgetpropositionen för 2017 (prop. 2016/17:1). Från och med den 12 augusti 2022 kan stabilitetsfonden även användas för finansiering av krishantering av centrala motparter (prop. 2021/22:169 s. 94–97 och s. 100–101).

Stabilitetsfonden kan komma att användas för att finansiera åtgärder enligt lagen (2015:1017) om förebyggande statligt stöd till kreditinstitut och om stabilitetsfonden, EU:s förordning om återhämtning och resolution av centrala motparter och lagen (2022:739) med kompletterande bestämmelser till EU:s förordning om återhämtning och resolution av centrala motparter. Åtgärderna innefattar kapital- eller likviditetsstöd till livskraftiga banker och centrala motparter. Stabilitetsfondens behållning uppgår i dagsläget till ca 40 miljarder kronor. Regeringen bedömer att medlen utgör en betydande resurs för att vidta eventuella krisinsatser, dvs. förebyggande statligt stöd till banker och centrala motparter, statligt stöd under resolution till centrala motparter eller användning av statliga stabiliseringsverktyg i fråga om banker och centrala motparter. Stabilitetsfonden kan också komma att användas till att betala ut kompensation till en central motparts aktieägare, clearingmedlemmar och andra borgenärer i de fall dessa fått ett sämre ekonomiskt utfall vid resolution än vid konkurs eller likvidation. Fonden kan med regeringens godkännande även komma att användas till finansiering av resolutionsåtgärder eller likvärdiga åtgärder som gäller en central motpart i utlandet. Det program som inrättades vid finanskrisen 2008 hade ett fastställt belopp om högst 50 miljarder kronor, vilket var det sammanlagda kapitaltillskott som staten kunde medge. Samma belopp utgör för närvarande utgångspunkt för stabilitetsfondens lånemöjligheter och föreslås gälla även för 2025. Beloppet bedöms även kunna täcka eventuella lånebehov i fråga om centrala motparter. I dag finns det endast en central motpart i Sverige – Nasdaq Clearing Aktiebolag.

Garantiramen för stabilitetsfonden bör bestämmas utifrån det faktum att i första hand generella stödåtgärder i form av garantiprogram till samtliga banker kan komma att bli aktuella vid en allvarlig störning i det finansiella systemet. Garantiramen för stabilitetsfonden bör vara på ett högre belopp än den ram som gäller för resolutionsreserven, eftersom det här blir fråga om generella stödåtgärder till samtliga banker. Den ram som fanns i garantiförordningen från 2008 uppgick inledningsvis till 1 500 miljarder kronor och var baserad på de svenska bankernas upplåning under en viss period. Ramen sänktes senare till 750 miljarder kronor även om utnyttjandet aldrig var över 400 miljarder kronor. Samma belopp utgör för närvarande ramen för stabilitetsfondens möjlighet att medge garantier och föreslås även gälla för 2025. Beloppet bedöms även kunna täcka eventuella behov av att ställa ut garantier i fråga om centrala motparter.

Resolutionsreserven kan komma att användas för att finansiera åtgärder inom ramen för ett resolutionsförfarande i fråga om banker, vilket innefattar åtgärder för att stötta

rekonstruktion av systemviktiga banker som i utgångsläget inte bedöms som livskraftiga. Resolutionsreserven uppgår i dagsläget till ca 61 miljarder kronor. När det gäller resolutionsreservens kreditram bör den främst bli aktuell i fråga om olika återkapitaliseringsåtgärder efter det att nedskrivning av vissa av företagets skulder skett. Därutöver kan resolutionsreservens kreditram komma att användas till att betala ut kompensation till företagets ägare och borgenärer i de fall dessa fått ett sämre ekonomiskt utfall vid resolution än vid konkurs eller likvidation. Kreditramen, som för närvarande uppgår till 100 miljarder kronor, motiveras därför av att den bör ha åtminstone samma förmåga till återkapitaliseringsåtgärder som kreditramen till stabilitetsfonden, dvs. 50 miljarder kronor, samt dessutom innehålla utrymme för att hantera eventuella kompensationsfall. Kreditramen på 100 miljarder kronor föreslås därför även gälla under 2025.

Garantiramen för resolutionsreserven kan användas om banker i resolution initialt behöver stöd för sin finansiering (likviditet). Garantier kan ges till banken själv eller till Riksbanken. Att uppskatta likviditetsbehov i en krissituation är svårt, men bedömningen är att likviditetsstöd till flera av Sveriges storbanker skulle behöva uppgå till minst 100 miljarder kronor. Det kan finnas en negativ signaleffekt i att under ett krisförlopp behöva justera garantiramen. Därför föreslår regeringen att garantiramen för resolutionsreserven även under 2025 sätts till 200 miljarder kronor.

Tabell 3.12 Övriga kontokrediter i statens verksamhet

Tusental kronor

Utgifts-område	Ändamål	Beslutad kreditram 2023[1]	Maximalt nyttjande 2023	Beslutad kreditram 2024[1]	Begärd kreditram 2025
2	Resolutionsreserven	100 000 000		100 000 000	100 000 000
2	Stabilitetsfonden	50 000 000		50 000 000	50 000 000
	Summa	**150 000 000**		**150 000 000**	**150 000 000**

[1] Av riksdagen beslutad kreditram exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Tabell 3.13 Ramar för statliga garantier

Tusental kronor

Utgifts-område	Ändamål	Ram 2023[1]	Utestående åtaganden 2023-12-31	Ram 2024[1]	Föreslagna garantiramar 2025
2	Resolutionsreserven garantiram	200 000 000		200 000 000	200 000 000
2	Stabilitetsfonden garantiram	750 000 000		750 000 000	750 000 000
	Summa	**950 000 000**		**950 000 000**	**950 000 000**

[1] Ramar för 2023 och 2024 redovisas exklusive beslutade och föreslagna ändringar som lämnats i propositioner om ändringar i statens budget.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 3.14 Avgiftsfinansierad verksamhet vid Riksgäldskontoret

Tusental kronor

Verksamhet	Ack. resultat t.o.m. 2023	Resultat 2024	Verksamhetens intäkter 2025	Kostnader som ska täckas 2025	Resultat 2025	Ack. resultat utgående 2025
Verksamheter där intäkterna inte disponeras						
Offentligrättslig verksamhet	-22 381	413	29 069	-29 000	69	-21 899
varav insättningsgaranti och investerarskydd	*-22 214*	*246*	*21 969*	*-21 900*	*69*	*-21 899*
varav prövning och tillsyn över ansvar och ersättning vid radiologiska olyckor	*-167*	*167*	*7 100*	*-7 100*	*0*	*0*
Verksamheter där intäkterna disponeras						
Offentligrättslig verksamhet	5 369	18 400	14 957	-22 457	-7 500	16 269
varav prövning av ansökningar om tillstånd att reducera kvalificerade skuldinstrument	*0*	*0*	*357*	*-357*	*0*	*0*
varav garanti- och utlånings-verksamhet, administration	*5 369*	*18 400*	*14 600*	*-22 100*	*-7 500*	*16 269*

Anm.: Prognostiserade värden för intäkter består av löpande avgiftsintäkter. Tabellen redovisar värden utifrån de objekt som fanns i garantiportföljen per 2024-06-30 – vilka kan variera stort mellan åren p.g.a. oförutsägbara ändringar i omvärlden.

Källa: Riksgäldskontoret.

Garanti- och utlåningsverksamhet

Avgifter tas ut för verksamheterna inom områdena garantier och utlåning, bankstöd, för prövning av ansökningar om tillstånd att reducera kvalificerade skuldinstrument, insättningsgaranti och investerarskydd samt för prövning och tillsyn över ansvar och ersättning vid radiologiska olyckor. De riskavspeglande garanti- och kreditavgifterna finansieras av garanti- respektive låntagarna eller genom anslag via statens budget. I enlighet med budgetlagen (2011:203) ska ränta eller avgift tas ut motsvarande statens förväntade kostnad för lånet eller åtagandet, om inte riksdagen för ett visst lån eller åtagande beslutat annat. Vidare föreskrivs att om lån- eller garantitagaren ska betala en ränta eller avgift som inte täcker kostnaderna ska regeringen föreslå riksdagen hur mellanskillnaden ska finansieras. Dessa avgifter, samt återvinningar från tidigare infrianden, placeras på räntebärande konton hos Riksgäldskontoret och ska finansiera eventuella infrianden i myndighetens garanti- och kreditverksamhet. De administrativa avgifter som tas ut disponeras av Riksgäldskontoret för att täcka de administrativa kostnaderna i verksamheten. Målet är att avgifterna ska täcka infrianden och administrationskostnaderna sett över en längre tid. Modellen ska vara finansiellt självbärande och tydligt visa vad kostnaderna för statens garanti- och kreditgivning uppgår till.

Prövning av ansökningar om tillstånd att reducera kvalificerade skuldinstrument

Vid en kris kan ett finansiellt företag försättas i resolution i stället för i likvidation eller konkurs och det är ägarna och borgenärerna, inte skattebetalarna, som ska bära förlusterna i ett sådant företag. Det sker i huvudsak genom att kapital och skulder får skrivas ned eller konverteras i resolution. Nedskrivning eller konvertering av skulder får också ske utanför resolution. För att det ska finnas kapital och skulder att skriva ned eller konvertera ska företagen uppfylla ett krav på kapitalbas och kvalificerade skulder. Av EU:s tillsynsförordning följer att Riksgäldskontoret, i egenskap av resolutionsmyndighet, ska hantera ansökningar om tillstånd för återköp m.m. av

kvalificerade skuldinstrument. Riksgäldskontoret får ta ut avgifter för prövningen av sådana ansökningar (se lagen [2015:1016] om resolution). Avgifterna disponeras av myndigheten.

Insättningsgaranti och investerarskydd

Verksamheten insättningsgaranti och investerarskydd finansieras genom Riksgäldskontorets förvaltningsanslag. Administrationskostnaden för denna verksamhet avräknas från efterföljande årsavgifter och redovisas mot inkomsttitel 2552 *Övriga offentligrättsliga avgifter*. Resterande avgifter placeras på räntebärande konto i Riksgäldskontoret eller i skuldförbindelser utfärdade av staten. Avgifter för insättningsgaranti och investerarskydd betalas av de institut som är anslutna till garantin respektive skyddet.

Prövning och tillsyn över ansvar och ersättning vid radiologiska olyckor

Riksgäldskontoret har uppgifter inom tillsyn och prövning av ansvar och ersättning vid radiologiska olyckor. Riksgäldskontoret får ta ut avgifter när det gäller prövning och tillsyn över ansvar och ersättning vid radiologiska olyckor.

3.6.4 1:14 Vissa garanti- och medlemsavgifter

Tabell 3.15 Anslagsutveckling 1:14 Vissa garanti- och medlemsavgifter

Tusental kronor

2023	Utfall	73 267	Anslagssparande	36 848
2024	Anslag[1]	207 452[1]	Utgiftsprognos	168 576
2025	**Förslag**	**170 458**		
2026	Beräknat	168 826		
2027	Beräknat	167 619		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget för 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgiften för Sveriges årliga medlemsavgifter, avgifter eller statsbidrag till Bruegel, European Institute of Public Administration (EIPA) samt Europarådets utvecklingsbank (CEB).

Anslaget får även användas för utgifter för infrianden av garantier till vissa internationella finansieringsinstitut.

Anslaget får även användas för infrianden av statens åtaganden i enlighet med avtalen om Europeiska investeringsbankens garantifond för stöd till i första hand företag i ekonomiska svårigheter orsakade av utbrottet av covid-19 och avtalet med Europeiska kommissionen om en garanti för ett europeiskt instrument för tillfälligt stöd för att minska risken för arbetslöshet i en krissituation till följd av utbrottet av covid-19 (SURE).

Anslaget får även användas för förluster som uppkommer i Krigsförsäkringsnämndens verksamhet enligt 4 kap. lagen (1999:890) om försäkringsverksamhet under krig eller krigsfara m.m. i syfte att möjliggöra krigsförsäkringsnämndens verksamhet.

Anslaget får vidare användas för kapitalhöjningar i Europeiska banken för återuppbyggnad och utveckling (EBRD) till den del som inte utgör bistånd.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.16 Förändring av anslagsnivån 2025–2027 för 1:14 Vissa garanti- och medlemsavgifter

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**110 452**	**110 452**	**110 452**
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	60 006	58 374	57 167
varav BP25	*60 170*	*58 596*	*57 503*
–Kapitalhöjning i Europeiska banken för återuppbyggnad och utveckling	*60 170*	*58 596*	*57 503*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**170 458**	**168 826**	**167 619**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Budgetförslaget baseras på antagandet om oförändrade eller svagt nominellt ökande utgifter för Bruegel, EIPA och CEB, motsvarande 154 000 euro, 55 000 euro respektive 30 000 euro 2025–2027.

Inga medel beräknas behövas för infrianden av garantier som är del av ägarkapitalet i de internationella finansiella institutioner som behandlas i detta avsnitt.

Vad gäller de garantiprogram som inte hanteras inom ramen för den statliga garantimodellen beräknas inga utgifter för 2025–2027 för infrianden av statens åtaganden i enlighet med avtalen för SURE.

I denna proposition föreslås regeringen bemyndigas att under 2025–2029 besluta om att Sverige medverkar i kapitalhöjningen till EBRD som sker genom teckning av aktier som tilldelas medlemsländerna på högst 1 150 000 000 kronor. För kapitalhöjningen ökas anslaget med 60 170 000 kronor för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget öka med 58 596 000 kronor respektive 57 503 000 kronor.

Regeringen föreslår att 170 458 000 kronor anvisas under anslaget 1:14 *Vissa garanti- och medlemsavgifter* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 168 826 000 kronor respektive 167 619 000 kronor.

Kapitalhöjning i Europeiska banken för återuppbyggnad och utveckling

Regeringens förslag: Riksdagen bemyndigar regeringen att under 2025–2029 för anslaget 1:1 *Biståndsverksamhet* inom utgiftsområde 7 Internationellt bistånd och anslaget 1:14 *Vissa garanti- och medlemsavgifter* besluta om att Sverige medverkar i kapitalhöjningen till Europeiska banken för återuppbyggnad och utveckling som sker genom teckning av aktier som tilldelas medlemsländerna på högst 1 150 000 000 kronor.

Skälen för regeringens förslag: EBRD:s uppdrag är att främja övergången till välfungerande marknadsekonomier, som karakteriseras av konkurrens, inkludering, integration, respekt för miljö och klimat, goda styrningsprinciper samt motståndskraft, i länder som åtagit sig att tillämpa principer om demokrati, pluralism och marknadsekonomi. Institutionen beviljar lån, kapitalinvesteringar och garantier för projekt inom den privata och den offentliga sektorn i verksamhetsländerna.

EBRD har lång erfarenhet av att verka i Ukraina och är en av de institutioner som har störst investeringar i landet. Sedan Rysslands fullskaliga invasion av Ukraina har institutionen med stöd från medlemsländerna i form av garantier och gåvomedel kunnat investera totalt 3,8 miljarder euro i Ukraina under 2022 och 2023.

Investeringar i Ukraina bedöms medföra betydande risker och institutionen har därför analyserat hur ytterligare medel kan göras tillgängliga. I december 2023 beslutade EBRD:s högsta beslutande organ, guvenörsstyrelsen, om en kapitalhöjning för att institutionen ska kunna fortsätta investera i Ukraina och samtidigt stötta andra verksamhetsländer.

Kapitalhöjningen skulle enligt EBRD:s bedömning möjliggöra fortsatta investeringar i Ukraina, så länge kriget fortgår, om 1,5 miljarder euro per år och, i en efterföljande fas, om 2,5 miljarder euro per år. Beroende på hur situationen utvecklas skulle investeringar om 3 miljarder euro per år vara möjliga i en senare fas fram t.o.m. 2032. EBRD avser fortsatt att arbeta för att stärka den privata sektorn och bl.a. investera i grundläggande infrastruktur, handel och tryggad livsmedelsförsörjning. Investeringarna kommer även att kombineras med tekniskt stöd för att främja Ukrainas närmande till EU.

Genom kapitalhöjningen skulle EBRD:s inbetalda kapital öka med sammanlagt 4 000 000 000 euro. För Sveriges del innebär detta ett tillskott av kapital som sker genom teckning av aktier om 91 970 000 euro, vilket motsvarar ca 1 150 000 000 kronor. Beloppet ska betalas in genom fem lika stora årliga betalningar 2025–2029. Sveriges kapitalandel i banken uppgår till 2,3 procent och skulle förbli oförändrad under förutsättning att samtliga medlemsländer tecknar det erbjudna antalet aktier.

Sverige har ställt sig positivt till att EBRD tillförsäkras resurser för att stötta Ukraina. Institutionen har djupgående kunskaper om den ekonomiska situationen i Ukraina och bedöms ha förmåga att effektivt stödja landet och närliggande drabbade ekonomier.

Enligt 8 kap. 3 § första stycket budgetlagen krävs riksdagens bemyndigande för att regeringen ska kunna tillskjuta kapital till institutionen. Vidare ska enligt 7 kap. 2 § budgetlagen tillskott av kapital finansieras med anslag.

Ukraina är med på OECD:s lista över biståndsmottagarländer och 71 procent av kostnaderna för tecknandet av aktier i EBRD uppfyller kriterierna för internationellt bistånd, enligt den definition som används av OECD:s biståndskommitté DAC. Kostnader om högst 816 500 000 kronor föreslås därför finansieras från anslaget 1:1 *Biståndsverksamhet* inom utgiftsområde 7 Internationellt bistånd och högst 333 500 000 kronor från anslaget 1:14 *Vissa garanti- och medlemsavgifter*.

Mot denna bakgrund föreslås att riksdagen bemyndigar regeringen att under 2025–2029 för anslaget 1:1 *Biståndsverksamhet* inom utgiftsområde 7 Internationellt bistånd och anslaget 1:14 *Vissa garanti- och medlemsavgifter* besluta om att Sverige medverkar i kapitalhöjningen till Europeiska banken för återuppbyggnad och utveckling som sker genom teckning av aktier som tilldelas medlemsländerna på högst 1 150 000 000 kronor.

3.6.5 1:16 Finansmarknadsforskning

Tabell 3.17 Anslagsutveckling 1:16 Finansmarknadsforskning

Tusental kronor

2023	Utfall	59 900	Anslagssparande	104
2024	Anslag	59 353[1]	Utgiftsprognos	59 353
2025	**Förslag**	**30 753**		
2026	Beräknat	33 353		
2027	Beräknat	35 353		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för finansmarknadsforskning och högst 2 procent av anslaget får användas för programanknutna förvaltningsutgifter.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.18 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:16 Finansmarknadsforskning

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**59 353**	**59 353**	**59 353**
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	-28 600	-26 000	-24 000
varav BP25	*1 400*	*4 000*	*6 000*
– Forsknings- och innovationspolitiska propositionen	*1 400*	*4 000*	*6 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**30 753**	**33 353**	**35 353**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Det finansiella systemet har en central betydelse för samhällsekonomin och Sveriges finansiella sektor hör till de största i förhållande till BNP i EU. Därtill lyfts Sverige ofta fram internationellt när det gäller hushållens höga skuldsättning. För att uppmuntra mer forskning för att motverka riskerna på det mest ändamålsenliga sättet ökas anslaget med 1 400 000 kronor för 2025. För 2026 beräknas anslaget öka med 4 000 000 kronor och fr.o.m. 2027 beräknas anslaget öka med 6 000 000 kronor.

Regeringen föreslår att 30 753 000 kronor anvisas under anslaget 1:16 *Finansmarknadsforskning* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 33 353 000 kronor respektive 35 353 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2025 för anslaget 1:16 *Finansmarknadsforskning* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 174 765 000 kronor 2026–2030.

Skälen för regeringens förslag: Forskning bedrivs i regel i fleråriga projekt. För att kunna finansiera sådana projekt behöver beslut kunna fattas som medför behov av medel kommande år.

Regeringen bör därför bemyndigas att under 2025 för anslaget 1:16 *Finansmarknadsforskning* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov om framtida anslag på högst 174 765 000 kronor 2026–2030.

Tabell 3.19 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:16 Finansmarknadsforskning

Tusental kronor

	Utfall 2023	Prognos 2024	Förslag 2025	Beräknat 2026	Beräknat 2027	Beräknat 2028–2030
Ekonomiska åtaganden vid årets början	141 838	85 802	29 400			
Nya ekonomiska åtaganden			174 765			
Utgifter mot anslag till följd av ekonomiska åtaganden	-56 036	-56 402	-29 400	-33 353	-35 353	-106 059
Ekonomiska åtaganden vid årets slut	85 802	29 400	174 765			
Beslutat/föreslaget bemyndigande			**174 765**			

4 Statlig förvaltningspolitik, statliga arbetsgivarfrågor och Agenda 2030

4.1 Mål för området

Målet för den statliga förvaltningspolitiken är en innovativ och samverkande statsförvaltning som är rättssäker och effektiv, har väl utvecklad kvalitet, service och tillgänglighet, och som därigenom bidrar till Sveriges utveckling och ett effektivt EU-arbete (prop. 2009/10:175, bet. 2009/10:FiU38, rskr. 2009/10:315).

Arbetsgivarpolitiken är en del av förvaltningspolitiken. Regeringens mål för arbetsgivarfrågor är en samordnad statlig arbetsgivarpolitik som säkerställer att myndigheterna har kompetens för att fullgöra sina uppgifter. Detta mål utgår från den långtgående delegeringen av arbetsgivarpolitiken i staten som utgör en viktig komponent i regeringens styrning av statsförvaltningen och beslutades av riksdagen 1994 (prop. 1993/94:77, bet. 1993/94:KU19, rskr. 1993/94:264, bet. 1994/95:KU3, rskr. 1994/95:7 och 8). Regeringen har satt upp följande delmål för de statliga arbetsgivarna:

– Den statliga sektorn ska totalt sett inte vara löneledande.
– En jämn könsfördelning på ledande befattningar i staten ska eftersträvas.
– Löneskillnaderna mellan kvinnor och män i staten ska minska.
– Andelen anställda i staten med utländsk bakgrund ska öka på alla nivåer.
– Arbetsmiljön i staten ska vara god.
– De statsanställda ska ha kunskap om och förståelse för grundläggande värden i statsförvaltningen och rollen som statsanställd.

Målet för Sveriges genomförande av Agenda 2030 är att Sverige ska genomföra Agenda 2030 för en ekonomiskt, socialt och miljömässigt hållbar utveckling genom en samstämmig politik nationellt och internationellt. Genomförandet ska präglas av agendans princip att ingen ska lämnas utanför (prop. 2019/20:188, bet. 2020/21:FiU28, rskr. 2020/21:154).

4.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Följande indikatorer används för att redovisa resultaten inom området statlig förvaltningspolitik:

– allmänhetens förtroende för bl.a. regeringen, enligt redovisningen i OECD Trust Survey 2024, och
– organisationen Transparency Internationals jämförelse av världens länder avseende korruption i den offentliga sektorn.

De indikatorer som används för att analysera statsförvaltningen i ett internationellt perspektiv presenteras med olika intervaller. Resultaten redovisas utifrån redovisningen i OECD Trust Survey 2024, eftersom denna innehåller de mest aktuella uppgifterna. I resultatredovisningen beaktas också särskilda åtgärder som vidtagits på området och den generella utvecklingen i statsförvaltningen. Statsförvaltningens

resultat inom enskilda områden redovisas under respektive utgiftsområde. Vissa övergripande frågor om relationen mellan stat och kommun redovisas inom utgiftsområde 25 Allmänna bidrag till kommuner.

För att följa upp utvecklingen inom delområdet arbetsgivarfrågor i förhållande till regeringens mål och delmål används i huvudsak följande indikatorer:

- kompetensförsörjningsläget i staten
- utvecklingen av genomsnittliga löner i olika sektorer på arbetsmarknaden
- andelen kvinnor och män på ledande befattningar i staten
- löneskillnaden mellan kvinnor och män i staten
- andelen anställda med utländsk bakgrund på olika nivåer i staten
- den genomsnittliga sjukfrånvaron i staten
- utvecklingen av nybeviljad sjukersättning och aktivitetsersättning för anställda i staten
- utvecklingen av antalet anmälningar enligt det statliga personskadeavtalet (PSA)
- arbetsmiljöundersökningar (genomförs vartannat år).

I *bilagan* till utgiftsområdet ges en övergripande redovisning av personalstrukturen m.m. inom staten och kompletterande information om uppföljningen av regeringens delmål för de statliga arbetsgivarna.

I regeringens skrivelse till riksdagen om Sveriges genomförande av Agenda 2030 från 2022 (skr. 2021/22:247) redovisas det nationella genomförandet av Agenda 2030.

4.3 Resultatredovisning

4.3.1 Statlig förvaltningspolitik

Uppföljning av det förvaltningspolitiska målet

Redovisningen av den statliga förvaltningspolitiken omfattar dels mått för statsförvaltningens utveckling och resultat som helhet, dels mått som beskriver hur regeringens insatser inom utgiftsområdet har bidragit till att det förvaltningspolitiska målet har uppnåtts.

Statskontoret har, på regeringens uppdrag, redovisat förslag på indikatorer för att följa upp det förvaltningspolitiska målet (Fi2021/03576). Förslagen kommer att beredas vidare inom Regeringskansliet. Den fortsatta beredningen sker tillsammans med beredningen av de organisatoriska förändringarna inom utgiftsområdet.

Allmänhetens förtroende för förvaltningen

Rapporten OECD Trust Survey publicerades den 10 juli 2024. Rapporten bygger på en undersökning av allmänhetens förtroende för offentliga institutioner i 30 av OECD:s medlemsländer under 2023. Undersökningen har tidigare genomförts vid ett tillfälle, 2021. Enligt rapporten har drygt 40 procent av de tillfrågade hög eller mycket hög tillit för den statliga förvaltningen i Sverige. Resultatet är något högre än 2021, men lägre än i t.ex. Danmark, Finland och Norge. Av rapporten framgår att ca 40 procent av de tillfrågade anser att det är troligt att en offentligt anställd skulle vägra att ta emot en muta. Resultatet är något lägre än 2021, och är fortsatt lägre än i övriga nordiska länder.

Transparency International tar fram Corruption Perception Index, som är ett sammansatt index som mäter uppfattningar om korruption i den offentliga sektorn. Ett högt indextal visar på en låg upplevd korruption. Sveriges index uppvisar en

fortsatt fallande trend (se diagram 4.1). År 2023 sjönk Sveriges index jämfört med 2022, och Sverige delade numera sjätteplatsen med Schweiz.

Diagram 4.1 Index och Sveriges placering enligt Corruption Perception Index

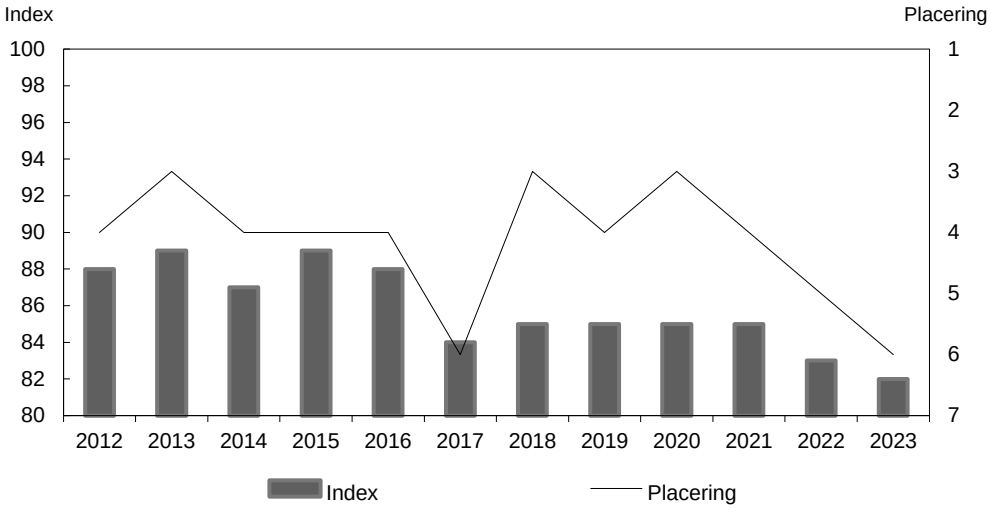

Källa: Transparency International, Corruption Perception Index 2023.

Under 2023 fortsatte arbetet med att främja en god förvaltningskultur och motverka korruption, bl.a. inom ramen för handlingsplanen mot korruption 2021–2023. Handlingsplanen utgjorde en del av ett uppdrag till Statskontoret som beslutades av regeringen i december 2020, om att främja arbetet mot korruption i den offentliga förvaltningen (Fi2020/04961). Handlingsplanen har lagt en grund för arbetet mot korruption och otillåten påverkan. Flera nya stödmaterial har tagits fram, samverkan mellan myndigheterna på området har ökat och en bred regelbunden uppföljning av myndigheternas arbete mot korruption har inletts. Mot bakgrund av bl.a. den uppföljning som gjorts av Statskontoret kan konstateras att mycket är välfungerande i myndigheternas arbete mot korruption, men att flera utmaningar kvarstår. Nya hot kopplade till organiserad brottslighet och otillåten påverkan har också växt fram som ställer nya krav på det förebyggande arbetet.

Statskontoret slutredovisade sitt uppdrag att främja arbetet mot korruption i den offentliga förvaltningen i december 2023. I sin slutrapport gjorde Statskontoret den övergripande bedömningen att de statliga myndigheternas arbete mot korruption går framåt, men att utvecklingen går långsamt. I rapporten jämför Statskontoret myndigheternas arbete mot korruption med den uppföljning från 2021 som utgjorde en delredovisning av uppdraget. Jämförelsen utgår från de utgångspunkter för arbetet mot korruption som redovisades i handlingsplanen mot korruption 2021–2023.

I fråga om kontrollmiljö och ansvarsförhållande har över 80 procent av myndigheterna infört tvåpersonsbeslut, behörighetsspärrar eller utbetalningskontroller. Det är däremot mindre vanligt att myndigheter använder sig av it- och informationskontroller eller inbetalningskontroller, även om användningen av it- och informationskontroller ökade mellan 2021 och 2023. Vidare har många myndigheter rutiner för att anmäla bisysslor och jäv. Det är däremot inte lika vanligt att myndigheter använder sig av arbetsrotation eller har rutiner för karantän- eller karensregler under uppsägningstiden vid anställdas övergång till arbete i den privata sektorn.

När det gäller riskanalyser och riskmedvetenhet var det något fler myndigheter som analyserade risker för korruption 2023 än 2021. Bland myndigheter med mellan 150

och 500 årsarbetskrafter var det samtidigt något färre myndigheter som analyserade riskerna för korruption 2023.

I fråga om kunskaper och etiska förhållningssätt var det fler myndigheter som genomförde dilemmaövningar eller förde strukturerade samtal om korruption internt på myndigheten 2023 än 2021.

Betydligt fler myndigheter hade rutiner för att hantera misstankar om korruption 2023 än 2021. Statskontoret menar att detta är en direkt konsekvens av lagen (2021:890) om skydd för personer som rapporterar om missförhållanden, som trädde i kraft i december 2021. Få ärenden har dock kommit in genom myndigheternas rapporteringskanaler och det är enbart ett fåtal av de inrapporterade ärendena som har rört misstankar om korruption.

Drygt hälften av myndigheterna hade samverkat på något sätt i frågor som rör korruption. Statskontoret bedömer att det forum som inrättats för samverkan mellan expertmyndigheter (Fi2020/04961) har möjliggjort för myndigheterna att få en gemensam syn på arbetet mot korruption. Statskontoret bedömer att denna grupp av myndigheter är central i det fortsatta arbetet mot korruption i den offentliga förvaltningen.

Vissa typer av statliga myndigheter har särskilda utmaningar i det förebyggande arbetet mot korruption. Generellt har t.ex. små myndigheter inte kommit lika långt i sitt förebyggande arbete mot korruption som större myndigheter.

Arbetet med att minska antalet myndigheter pågår

Statskontoret redovisar årligen översiktliga uppgifter om den statliga myndighetsstrukturen i rapporten Statsförvaltningen i korthet 2024. Av den senaste redovisningen framgår att det den 1 januari 2024 fanns 367 myndigheter under regeringen. Under 2023 avvecklades 3 myndigheter: Statens medieråd, den lokala säkerhetsnämnden vid kärntekniska anläggningen Barsebäck och den lokala säkerhetsnämnden vid kärntekniska anläggningen Studsvik. Under samma år inrättade regeringen 1 myndighet, Myndigheten för totalförsvarsanalys. Under 2023 inrättades även en lokal värderingsnämnd. Under 2024 har hittills 1 myndighet, Utbetalningsmyndigheten, inrättats. Statskontoret har uppdaterat sin myndighetsförteckning för att inkludera de 24 övervakningsnämnderna som tidigare inte har tagits med i förteckningen. Antalet myndigheter har sammanfattningsvis varit relativt konstant de senaste åren.

Myndigheternas storlek varierar sett till antal årsarbetskrafter. Över hälften av alla myndigheter har färre än 100 årsarbetskrafter, enligt Statskontorets uppgifter, medan 5 har fler än 10 000 årsarbetskrafter. Statskontorets uppföljning visar att det totala antalet årsarbetskrafter i statsförvaltningen har ökat varje år de senaste tio åren (se diagram 4.2). Myndigheterna under regeringen har i nuläget 257 000 årsarbetskrafter. Det är en ökning med ungefär 9 000 årsarbetskrafter jämfört med förra året. Mellan 2023 och 2024 ökade Polismyndighetens och Kriminalvårdens årsarbetskrafter mest i absoluta tal enligt Statskontoret.

Diagram 4.2 Antal årsarbetskrafter i myndigheter under regeringen

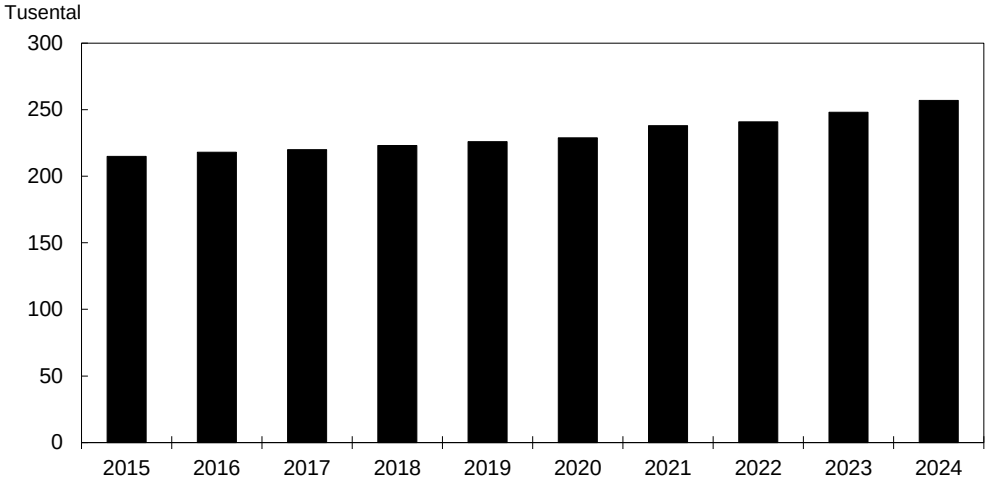

Källa: Statskontoret.

Under 2023 vidtog regeringen flera åtgärder för att se över myndighetsstrukturen och ompröva statlig verksamhet. Åtgärderna syftar till att åstadkomma en mer ändamålsenlig organisering av statliga myndigheter och därmed säkerställa en mer sammanhållen, effektiv och mindre fragmenterad statlig förvaltning. Över 100 myndigheter omfattas sammantaget av de översyner som regeringen har påbörjat.

Regeringen har bl.a. gett en särskild utredare i uppdrag att se över mindre myndigheters uppgifter och organisering (dir. 2023:132). Mindre myndigheter har relativt sett högre kostnader för personal, lokaler och administration (Statskontoret 2017:112). De kan även ha utmaningar med att upprätthålla nödvändig kompetens och följa de regelverk som gäller för alla myndigheter. Regeringen har därför sett behov av en analys av myndigheternas verksamhet, uppgifter och organisering. Utredaren ska även analysera organiseringen av analys- och utvärderingsmyndigheter (dir. 2024:23).

Regeringen har därtill prövat fem möjliga myndighetssammanslagningar, i enlighet med vad som angavs i budgetpropositionen för 2024 (prop. 2023/24:1 Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 1.4). Berörda myndigheter har fått i uppdrag att inkomma med förslag på hur organisationsförändringarna kan genomföras och förslagen har remitterats. En av sammanslagningarna gäller Statskontoret och Ekonomistyrningsverket (ESV). Myndigheterna har på uppdrag av regeringen redovisat hur Statskontorets uppgifter kan överföras till och inordnas i ESV, samt bedömningar av för- och nackdelar med att myndigheternas uppgifter läggs samman (Ekonomistyrningsverket 2024:23, Statskontoret 2024:4). Myndigheterna har bedömt att en sådan organisationsförändring skulle ge förutsättningar att leverera underlag av högre kvalitet i frågor om effektiv och ändamålsenlig statsförvaltning, men har till stor del gjort olika bedömningar av övriga för- och nackdelar. Förslaget har remitterats. De flesta av remissinstanserna har inga synpunkter på förslaget. De remissinstanser som avstyrker förslaget, Fackförbundet ST, Konkurrensverket, Stockholms universitet och Södertörns högskola, framhåller bl.a. att Statskontorets perspektiv på styrning riskerar att försvagas, att det finns en möjlig konflikt i att samma myndighet ska ha en normerande och förvaltande roll respektive en utvärderande roll och att kostnaderna för en organisationsförändring kan vara större än nyttan. De remissinstanser som är positiva till förslaget, Arbetsförmedlingen, Myndigheten för samhällsskydd och beredskap och Skattebetalarnas förening, anser att det finns fördelar med att samla

ESV:s och Statskontorets kompetens i en myndighet, bl.a. för analysarbetet och för stödet till andra myndigheter inom områdena god förvaltning och ekonomisk styrning.

Vidare har Statskontoret på uppdrag av regeringen genomfört en översyn av nämndmyndigheternas uppgifter och organisering samt lämnat förslag på hur regeringens styrning och uppföljning av nämndmyndigheter kan utvecklas (En form för kollektivt beslutsfattande – en kartläggning och prövning av nämndmyndigheter, Statskontoret 2024:11). Flera av nämndmyndigheterna har inte omprövats sedan de inrättades, varken avseende uppgifter eller organisation. Antalet nämndmyndigheter utgör en betydande andel av myndigheterna under regeringen, cirka en femtedel av alla myndigheter 2024. Statskontoret bedömer att 19 av 66 nämndmyndigheter fortsatt bör vara nämndmyndigheter, men att 2 av dessa bör slås ihop. Statskontoret föreslår vidare att regeringen överväger att avveckla flera nämndmyndigheter och överföra deras uppgifter till någon annan myndighet eller annat organ. Statskontoret föreslår också en fortsatt analys av om ett antal nämndmyndigheters verksamheter fortfarande är motiverade statliga åtaganden och fortsatt utredning av en alternativ organisering för ett stort antal nämndmyndigheter.

Även andra initiativ till omprövning av statsförvaltningens uppgifter och organisering har tagits. Två utredningar har exempelvis tillsatts för att se över myndigheter inom såväl energi- som kulturområdet (KN2023/03329 och Ku2024/00723) och ett betänkande som föreslår en ny organisation för förvaltning av EU-medel har remitterats (SOU 2024:22).

Ett effektivt resursutnyttjande i staten

Statskontoret ska på uppdrag av regeringen analysera verksamheter och myndigheter ur ett effektivitetsperspektiv, redovisa effekter av statliga åtgärder samt ta fram underlag för omprövning och effektivisering. Under 2023 redovisade myndigheten 36 sådana uppdrag, bl.a. myndighetsanalyser av Statens centrum för arkitektur och design (Statskontoret 2023:9) och Myndigheten för digital förvaltning (Statskontoret 2023:18), en uppföljning av kunskapslyftet för barnets rättigheter (Statskontoret 2023:16) och en kartläggning och analys av arbetet med att säkerställa korrekta utbetalningar av statliga stöd till företag och andra juridiska personer (Statskontoret 2023:19).

Statskontoret har på uppdrag av regeringen redovisat myndigheters arbete med information och kommunikation som riktas mot allmänheten i påverkande syfte (Statskontoret 2024:5). Uppdraget lämnades mot bakgrund av att Expertgruppen för studier i offentlig ekonomi (ESO) hade konstaterat att myndigheternas arbete med information och kommunikation har ökat över tid, och att regeringen har relativt begränsad information om vad myndigheternas informations- och kommunikationsverksamhet kostar samt vilka resultat den leder till (ESO 2021:3). Enligt statistik från Arbetsgivarverket mer än fördubblades antalet anställda i staten inom arbetsområdet informations- och kommunikationsarbete under perioden 2004–2023. Under samma period ökade det totala antalet anställda i staten med 27 procent. Enligt Statskontorets uppskattning uppgick kostnaderna för de myndigheter som ingick i kartläggningen till ca 1,5 miljarder kronor för påverkande information och kommunikation under 2022, varav 0,5 miljarder kronor avsåg vidareförmedling av medel till andra aktörer. Av rapporten framgår att det finns en stor bredd i valet av kommunikationsmedel. Det framgår vidare att det är vanligt att myndigheter använder egna konton i sociala medier, men det förekommer att myndigheter samarbetar med influerare och har egna podcaster. Ungefär två tredjedelar av myndigheterna uppger att ett syfte med deras arbete med påverkande information och kommunikation är att stärka deras varumärke som arbetsgivare. Statskontoret menar att det föränderliga medielandskapet medför

behov av nya överväganden om saklighet och opartiskhet, samt att såväl regeringens styrning som myndigheternas planering och uppföljning av informations- och kommunikationsverksamheten behöver utvecklas.

Ett sätt att främja effektivitet är att säkerställa att personal inom staten kan användas där behoven är som störst, något som bl.a. Statskontoret har lyft fram i rapporten När myndigheter ställer om – Erfarenheter av snabba omställningar (Statskontoret 2023). Arbetsgivarverket arbetade vidare under 2023 med att stödja in- och utlån av personal mellan myndigheter, främst genom kunskapshöjande insatser och som en del i arbetet med att stödja myndigheternas kompetensförsörjning. Arbetsgivarverket bedömde efter sina insatser att myndigheternas kunskap om, och beredskap att använda sig av, personallån mellan myndigheter är god (Arbetsgivarverkets årsredovisning för 2023).

Staten upphandlar varor och tjänster för mångmiljardbelopp och möjligheten att sänka kostnaderna genom en mer strategisk upphandling bedöms vara stora. En uppföljning av Upphandlingsmyndigheten visar att ca 40 procent av myndigheterna analyserar sina inköp och att en av fem har beslutat om prioriteringar för inköpen (Upphandlingsmyndigheten 2023:1). Vidare saknar 57 procent av fakturorna i staten automatisk digital matchning som gör att det tydligt framgår vilken beställning som gav upphov till fakturan (Myndigheten för digital förvaltning, Enkät digitala inköp 2022). De myndigheter som har ett aktivt upphandlingsarbete och tar hjälp av digitala verktyg sparar stora belopp och stärker kontrollen av användningen av statliga medel så att de inte hamnar hos oseriösa eller kriminella aktörer.

Ett effektivt utnyttjande av lokaler kan också vara resursbesparande. De statliga myndigheternas lokalkostnader utgör en betydande del av myndigheternas förvaltningskostnader. År 2023 ökade myndigheternas lokalkostnader från 24,7 miljarder kronor 2022 till 27,9 miljarder kronor (Årsredovisning för staten 2023, skr. 2023/24:101). Av ESV:s rapport Det nya normala – bestående coronaeffekter i myndigheternas verksamhet framgår att pandemin har påskyndat utvecklingen med distansarbete och digitala arbetssätt, vilket medför att myndigheters behov av lokalyta kan komma att minska (ESV 2022:27). Regeringen har gett ESV i uppdrag att analysera och ta fram underlag för att stärka förutsättningarna för en effektiv lokalanvändning i staten genom att bl.a. lämna förslag på utvecklade nyckeltal (Fi2024/01718).

Den digitala utvecklingen innebär stora möjligheter till effektivisering i den offentliga verksamheten. Myndigheten för digital förvaltnings uppföljning av statliga myndigheters digitalisering visar att den har kommit längre hos större myndigheter och att det finns stora skillnader mellan myndigheter vad gäller den digitala mognaden. Vidare har Statskontoret i rapporten Myndigheterna och AI visat att myndigheterna har kommit olika långt i användningen av artificiell intelligens (AI) och bedömt att det finns en risk för att de missar dess stora potential (Statskontoret 2024). Digitaliseringen av den offentliga förvaltningen redovisas närmare inom utgiftsområde 22 Kommunikationer.

Regeringen har beslutat förordningen (2024:183) om konsekvensutredningar som ställer tydligare krav på konsekvensutredningar, att den åtgärd som övervägs verkligen är motiverad och att konsekvenserna, så långt som möjligt, blir allsidigt belysta. Det nya regelverket innebär förbättrade förutsättningar för myndigheter, kommittéer och särskilda utredare att ta fram kostnadseffektiva och samhällsekonomiskt motiverade förslag. ESV ansvarar för metodutveckling och för att ta fram vägledning och utbildning till de som ska ta fram konsekvensutredningar.

I syfte att förbättra samarbetet mellan statliga myndigheter och mellan stat och kommun prövar regeringen i vilken utsträckning det är möjligt för fler statliga

myndigheter att omfattas av den gemensamma regionala indelning för statliga myndigheter som framgår av förordningen (2022:593) om vissa förvaltningsmyndigheters regionala indelning. Sedan den 1 januari 2024 överensstämmer Trafikverkets regionala organisation med den geografiska indelning som framgår av förordningen. Regeringen har även fattat beslut om att ändra ansvarsfördelningen för vissa koncentrerade verksamheter vid länsstyrelserna för ett ensa statens gemensamma regionala indelning (Fi2023/02517 [delvis]). Indelningen av de sex civilområdena som utgör en del av den nya strukturen för civilt försvar överensstämmer med den gemensamma regionala indelningen för statliga myndigheter. Sedan beslutet om inrättandet av civilområdena fattades den 19 maj 2022 pågår ett arbete för att bygga upp samverkan om civilt försvar. I länsstyrelsernas regeringsbrev för 2024 har regeringen beslutat att de civilområdesansvariga länsstyrelserna ska redovisa arbetet med inrättandet av civilområdena.

Utvecklingen av de samordnade tjänsterna fortsätter

Statens servicecenter har till uppgift att efter överenskommelse med myndigheter under regeringen tillhandahålla administrativt stöd åt myndigheterna. Statens servicecenter tillhandahöll vid utgången av 2023 administrativa tjänster till 167 anslutna myndigheter. Det kan jämföras med 166 anslutna myndigheter 2022. Andelen statligt anställda som omfattas av myndighetens lönetjänster uppgick till 45 procent vid utgången av 2023, vilket var samma andel som 2022.

Kostnadseffektiviteten, mätt som antal lönespecifikationer och leverantörsfakturor per årsarbetare, ligger stabilt på en hög nivå, med en viss ökning 2023 (se diagram 4.3).

Diagram 4.3 Antal leverantörsfakturor och lönespecifikationer per årsarbetare

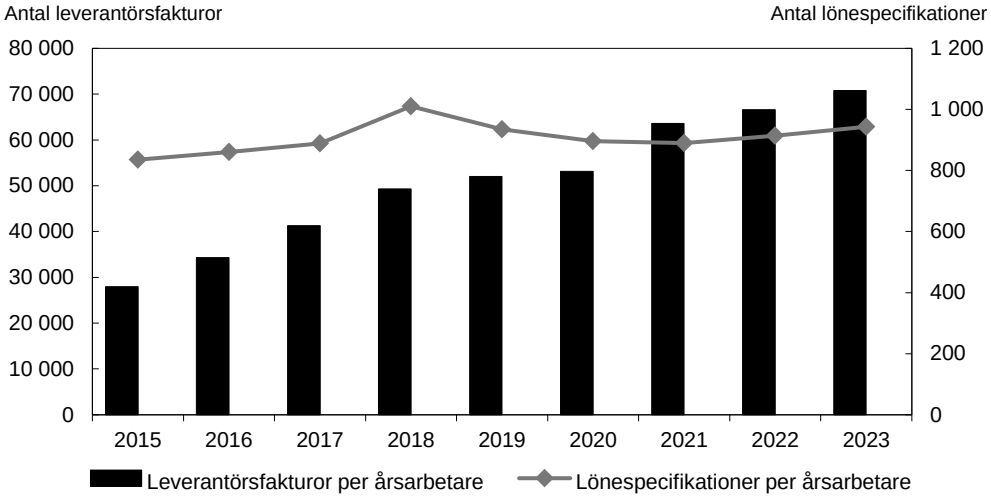

Anm.: Beräkningsgrunden för nyckeltalet för totalt antal leverantörsfakturor per årsarbetare ändrades 2018 i jämförelse med tidigare år.

Källa: Statens servicecenters årsredovisningar.

Statens servicecenter redovisade ett underskott om 3,7 miljoner kronor för 2023 i den avgiftsfinansierade delen för administrativa tjänster. Det ackumulerade utgående resultatet för verksamheten försämrades genom underskottet 2023 och uppgick vid årets slut till -129,4 miljoner kronor. Regeringens mål är sedan tidigare att Statens servicecenter ska uppnå ekonomisk balans 2030. Målet ligger fast och myndigheten har en plan för att uppnå detta.

I september 2023 lämnade en särskild utredare betänkandet Centraliseringen av administrativa tjänster till Statens servicecenter – en utvärdering (SOU 2023:54). Utredningens övergripande bedömning är att centraliseringen av administrativa

tjänster till Statens servicecenter totalt sett har haft en positiv påverkan på statsförvaltningens effektivitet. Samtidigt menar utredningen att det finns starka skäl som talar för att de samlade besparingar som hittills kunnat göras inte har varit av den omfattning som antogs innan reformen genomfördes.

Riksdagen har tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om anslutningen till Statens servicecenter (bet. 2021/22:FiU12 punkt 2, rskr. 2021/22:27). Enligt tillkännagivandet bör regeringen vidta åtgärder för att fler myndigheter ska ansluta sig till Statens servicecenters verksamhet, för att på så sätt främja en kostnadseffektiv administration i den statliga förvaltningen. De myndigheter som väljer egna lösningar bör lämna en redogörelse för orsakerna till detta och de faktiska kostnaderna för de egna lösningarna i jämförelse med vad de hade fått betala för de gemensamma lösningar som finns via Statens servicecenter. Även förutsättningarna för att kommuner och regioner ska kunna ansluta sig till Statens servicecenter bör utredas (bet. 2021/22:FiU12 s. 9). Regeringen gav i juli 2022 en särskild utredare i uppdrag att utreda förutsättningarna för att kommuner och regioner ska kunna ansluta sig till Statens servicecenters administrativa tjänster och ta ställning till om en författningsreglerad skyldighet att redovisa skäl för att inte ansluta sig till Statens servicecenter är ändamålsenlig. I det ovan nämnda betänkandet Centraliseringen av administrativa tjänster till Statens servicecenter – en utvärdering redovisade utredaren sin bedömning att det inte finns skäl för regeringen eller Statens servicecenter att eftersträva en lösning med anslutning av kommuner och regioner, mot bakgrund av bl.a. att intresset är lågt och de rättsliga förutsättningarna inte är gynnsamma. Vidare bedömde utredaren att det inte bör införas någon författningsreglerad skyldighet för myndigheterna att redovisa skäl för att inte ansluta sig till Statens servicecenter. Regeringen delar dessa bedömningar och avser inte införa någon sådan skyldighet som riksdagen efterfrågat eller att vidare utreda frågan om en kommunal och regional anslutning till Statens servicecenter. Regeringen bedömer vidare att frivilliga anslutningar främjar en mer kostnadseffektiv administrativ hantering i statsförvaltningen och avser därför inte vidta några ytterligare åtgärder för att fler myndigheter ska ansluta sig. Regeringen anser därmed att tillkännagivandet är slutbehandlat.

Ställningstagandet innebär att regeringen inte heller avser att införa någon försöksverksamhet med kommunal anslutning till Statens servicecenter, vilket Åre kommun efterfrågat (Fi2016/02945).

Statens servicecenter är en beredskapsmyndighet enligt förordningen (2022:524) om statliga myndigheters beredskap. Under 2023 har myndigheten fortsatt arbetet med att flytta över fler av de myndigheter som är anslutna till Statens servicecenters lönetjänst till ett nytt säkrare personal- och löneadministrativt system. Myndigheten vidtar även åtgärder för att höja verksamhetens förmåga hantera löner och betalningar av fakturor vid fredstida krissituationer och vid höjd beredskap. I januari 2024 skedde en it-incident kopplad till en av Statens servicecenters it-leverantörer, vilket påverkade tillgången till ett lönesystem som används av ett stort antal statliga myndigheter. Systemet används främst av de myndigheter som är anslutna genom Statens servicecenter, men också av ett mindre antal myndigheter som på egen hand har upphandlat systemet. Incidenten kunde dock hanteras utan att löneutbetalningarna för januari och februari 2024 påverkades i någon större utsträckning.

Den utredning som utvärderade centraliseringen av administrativa tjänster till Statens servicecenter hade även i uppdrag att analysera hur Statens servicecenter arbetar med säkerhetsskydd och it- och informationssäkerhet samt hur det påverkar säkerheten i administrationen hos anslutna myndigheter och i statsförvaltningen som helhet. Utredningen bedömde att Statens servicecenter är väl rustat för att bedriva ett

systematiskt arbete med säkerhet och säkerhetsskydd och även gör det i praktiken, vilket bidrar till de anslutna myndigheternas säkerhet (SOU 2023:54).

Utvecklad lokal statlig service åt medborgare och företag

Statens servicecenter har fortsatt att utveckla den lokala statliga servicen åt medborgare och företag. Vid utgången av 2023 omfattade verksamheten 138 servicekontor, med totalt ca 960 medarbetare inom verksamhetsområdet. Under året hade servicekontoren ca 2,6 miljoner besökare, vilket var i nivå med antalet besök 2022. Servicekontoren hanterade under året drygt 3,1 miljoner ärenden för Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan, Migrationsverket, Pensionsmyndigheten och Skatteverket, vilket var en ökning med 3 procent jämfört med 2022. Antalet ärenden var något högre än antalet besök, eftersom en besökare kan ha fler än ett ärende per besök. Enligt Statens servicecenters kundundersökningar under 2023 uppnådde myndigheten ett Nöjd kund-index om 93. Undersökningarna som genomförts på 30 av servicekontoren indikerar att besökarna i något större utsträckning utgörs av män än av kvinnor, 52 procent respektive 48 procent. Enligt undersökningen är vidare 96 procent av kunderna som helhet nöjda med servicekontoren. Kvinnor är något mer nöjda med besöken än män, men skillnaderna är små och undersökningarnas resultat bör tolkas med försiktighet då de genomförts på ett begränsat antal kontor under en avgränsad tidsperiod.

Under 2023 öppnade Statens servicecenter 8 nya servicekontor i enlighet med ett regeringsuppdrag om att öppna minst 27 nya servicekontor (Fi2022/01181). Arbetet med uppdraget fortsätter under 2024 och vid utgången av året förväntas det finnas 148 servicekontor runtom i landet.

Statens servicecenter och Migrationsverket undertecknade den 31 oktober 2022 en avsiktsförklaring om att fördjupa sin samverkan och tillhandahålla Migrationsverkets tjänster på fler servicekontor. I november 2023 avslutades det gemensamma projektet. Numera tillhandahåller 34 servicekontor på 28 orter service för Migrationsverkets räkning. Myndigheternas avsikt är att i nästa steg fördjupa samverkan och skapa förutsättningar för fler tjänster. Sedan slutet av 2023 är det genom ett samarbete mellan Statens servicecenter och Domstolsverket även möjligt att i vissa fall delta vid en domstolsförhandling via länk på ett antal utvalda servicekontor. Under 2023 redovisade Statens servicecenter vidare hur myndigheten arbetar med att säkerställa att skyddade personuppgifter inte röjs och särskilt hur myndigheten arbetar för att säkerställa att personer kan ta del av den service som tillhandahålls från servicekontor utan att deras skyddade personuppgifter röjs (Fi2023/02863).

Kapitalförvaltning och försäkringsverksamhet

Kammarkollegiet har i uppgift att tillhandahålla service inom det statliga området, främst avseende ekonomi, juridik, kapitalförvaltning, riskhantering och administration. Kammarkollegiet tillhandahåller kapitalförvaltning, inklusive redovisning och andra administrativa tjänster, för myndigheter, stiftelser eller fonder inom det statliga eller kyrkliga området. Marknadsvärdet för det kapital som förvaltas av Kammarkollegiet ökade med ca 26 miljarder kronor 2023 jämfört med 2022, och uppgick vid slutet av 2023 till ca 236 miljarder kronor. Intäkterna i verksamheten ökade bl.a. till följd av omförhandlade avtal och en återhämtning på de finansiella marknaderna. Försäkringsverksamheten vid Kammarkollegiet syftar till att tillgodose behovet av försäkringsskydd och stöd i riskhantering för statliga myndigheter och stiftelser med statlig anknytning. Premieintäkterna i verksamheten ökade till 325 miljoner kronor 2023, vilket var en ökning med 11 procent jämfört med 2022. Myndighetens mål att

driftkostnaderna i försäkringsverksamheten i förhållande till premieintäkterna högst ska uppgå till 20 procent uppnåddes 2023, då driftkostnaderna uppgick till 17 procent.

Ramavtal för ökad effektivitet och statsbidrag

Omsättningen av de varor och tjänster som avropades från Kammarkollegiets ramavtal uppgick till ca 18 miljarder kronor 2023, vilket var en ökning med ca 1,5 miljarder kronor jämfört med 2022. Ökningen berodde bl.a. på en ökad användning av ramavtal inom it-varor och it-tjänster samt inom hotell och konferens. Statliga myndigheters avrop stod för 80 procent av den totala omsättningen 2023. Resterande 20 procent utgjordes av avrop från kommuner och regioner. Vid utgången av 2023 fanns 2 340 ramavtal tecknade med 811 unika leverantörer inom 38 ramavtalsområden, uppdelade på 1 341 delområden. De totala utbetalade statsbidragen 2023 från Kammarkollegiet uppgick till 110,9 miljarder kronor, vilket var en minskning med 20,9 miljarder kronor jämfört med 2022. Även antalet utbetalningar minskade från 5 156 utbetalningar 2022 till 3 484 utbetalningar 2023, bl.a. till följd av att utbetalningar relaterade till pandemin upphörde och att betalningar för elpriskompensation upphörde.

Resegarantier

Kammarkollegiet prövar frågor om resegaranti enligt resegarantilagen (2018:1218) och beslutar om ersättning från resegarantin om resan ställs in eller avbryts på grund av att arrangören eller näringsidkaren har blivit insolvent. Av de 1 704 reseföretag som ställt resegaranti försattes 2 i konkurs 2023. Kammarkollegiet fick under 2022 och 2023 in ca 13 600 ärenden avseende fem reseföretag som försattes i konkurs 2022. Ärendetillströmningen innebar en stor påfrestning på myndighetens verksamhet. Merparten av ärendena avgjordes dock under 2023 och resterande ärenden avgjordes under inledningen av 2024.

4.3.2 Statliga arbetsgivarfrågor

En samordnad statlig arbetsgivarpolitik

Arbetsgivarpolitiken utvecklas i samverkan med alla statliga myndigheter som har anställda och samordnas av Arbetsgivarverket. Nedan redovisas hur myndigheterna inom området och Trygghetsstiftelsen har bidragit till regeringens mål att den statliga arbetsgivarpolitiken ska vara samordnad, och hur detta mål förhåller sig till det förvaltningspolitiska målet.

Arbetsgivarverkets samordning av den statliga arbetsgivarpolitiken

Arbetsgivarverkets medlemsaktiviteter är ett viktigt led i arbetet för att samordna den statliga arbetsgivarpolitiken. Aktiviteterna syftar till att förbättra dialogen och erfarenhetsutbytet mellan medlemmarna i arbetsgivarfrågor. År 2023 anordnades 159 medlemsaktiviteter, vilket var en ökning med 12 aktiviteter jämfört med 2022. Vidare ökade deltagarantalet från 5 593 personer 2022 till 5 748 personer 2023, vilket var en ökning med ca 3 procent. Arbetsgivarverkets aktiviteter inkluderar bl.a. medlemsråd, sektormöten, nätverk för arbetsmiljö- och rehabilitering samt för förhandlingschefer och arbetsrätt, möten för medlemschefer och forum för mindre arbetsgivare. År 2023 fokuserade myndigheten särskilt på att stärka arbetet med en effektiv kompetensförsörjning i frågor om säkerhetsskydd, omställning av personal, att motverka hot och våld mot statsanställda, personallån samt distansarbete utomlands.

För att tillgodose medlemmarnas behov av kompetensutveckling tillhandahåller Arbetsgivarverket utbildningar, varav vissa genomförs digitalt. Sammanlagt genomfördes under 2023 20 utbildningar vid 48 tillfällen med totalt 1 082 deltagare.

Arbetsgivarverket erbjuder vidare rådgivning och information till sina medlemmar. Enligt myndigheten var behovet av rådgivning och information stort 2023. Fler medlemmar kontaktade myndigheten jämfört med 2022. Drygt hälften av kontakterna gällde arbetsrättslig rådgivning och kollektivavtalstolkning.

Kompetensförsörjningen i staten

Staten ska vara en attraktiv och föredömlig arbetsgivare. I regeringens mål för arbetsgivarpolitiken ingår att myndigheterna ska ha kompetens att fullgöra sina uppgifter. På uppdrag av Arbetsgivarverket genomför Konjunkturinstitutet två gånger per år en enkätundersökning benämnd Kompetensbarometern för den statliga sektorn. I undersökningen tillfrågas samtliga medlemmar hos Arbetsgivarverket om sin kompetensförsörjning och ekonomi. I maj 2024 svarade 82 procent av medlemmarna på enkäten. Uppföljningen av utvecklingen i staten redovisas enligt den internationella klassifikationen Classification of the Functions of Government, COFOG.

Andelen arbetsgivare i den statliga sektorn som angav att de hade brist på personal uppgick våren 2024 till 75 procent. Det var en minskning jämfört med de två närmast föregående åren, då andelarna uppgick till 88 procent (våren 2023) respektive 82 procent (våren 2022). Liksom tidigare år var personalbristen störst inom it-verksamhet.

I undersökningen från våren 2024 angav 42 procent av de statliga arbetsgivarna att det fanns svårigheter att behålla personal. Det var en minskning med 7 procentenheter jämfört med våren 2023, då andelen uppgick till 49 procent. Svårigheten att behålla personal var fortsatt störst inom arbetsområdet it-verksamhet (20 procent) följt av arbetsområdet polis och brottsutredning (18 procent).

Av de statliga arbetsgivarna i undersökningen angav 16 procent att de hade sagt upp personal. Det var en minskning med 1 procentenhet jämfört med våren 2023. Av arbetsgivarna bedömde 29 procent att de kommer ha övertalighet det kommande året. Andelen har nästan fördubblats jämfört med 2023, då andelen uppgick till 16 procent. Antalet uppsägningar och övertalighet har ökat inom flera arbetsområden, men framför allt inom områdena forsknings- och utvecklingsarbete samt utbildning och forskning.

Statliga tjänstepensioner och andra avtalsförsäkringar

Statens tjänstepensionsverk (SPV) bidrar till en samordnad statlig arbetsgivarpolitik genom att administrera de statliga tjänstepensionerna och andra avtalsförsäkringar och ge service och information till arbetsgivarna, de anställda, före detta anställda och pensionärerna. Myndigheten arbetar för att öka kunskapen om tjänstepensionen. År 2023 fortsatte SPV att arbeta med att sprida information och utveckla den information som ges till kunderna. Myndigheten slutförde även arbetet med anpassningar av bl.a. system, rutiner och information med anledning av ändringarna i kollektivavtalen på det statliga avtalsområdet samt i det statliga tjänstepensionsavtalet, som började gälla den 1 januari 2024. Myndigheten fortsatte vidare arbetet med att effektivisera och automatisera samt säkerställa god kvalitet i systemet för beräkning, finansiering och utbetalningar av pensioner som införts successivt sedan 2019. Arbetet återupptogs 2023 efter en paus 2022, då myndigheten fokuserade på omläggning av sin it-drift. Under 2023 slutförde SPV arbetet med att flytta it-driften till Försäkringskassan.

SPV följer löpande upp hur nöjda de som kontaktar myndigheten eller använder dess tjänster är med informationen och servicen. Uppföljningen 2023 visade att nöjdheten var fortsatt hög och marginellt lägre än föregående år. Skillnaderna i nöjdhet mellan kvinnor och män var fortsatt små.

SPV:s verksamhet finansieras med avgifter. Området Statlig pensionsverksamhet m.m. ska bedrivas med full kostnadstäckning över tid. Området Pensionsverksamhet på uppdrag, där SPV:s administration av premiebestämda pensioner ingår, har ett långsiktigt avkastningskrav på minst 6 procent. Som nyckeltal för att mäta effektiviteten används kostnaden per försäkrad. Resultaten för 2020–2023 redovisas i tabell 4.1.

Tabell 4.1 Effektiviteten i hanteringen av statliga avtalsförsäkringar

Kronor

Kostnad per försäkrad	2020	2021	2022	2023
Förmånsbestämd pension	391,9	406,7	384,5	398,3
Premiebestämd pension	51,2	53,9	50,1	57,8

Källa: Statens tjänstepensionsverk.

Trygghetsstiftelsen

Trygghetsstiftelsen, för vilken regeringen är en av stiftarna, hanterar det statliga avtalet om omställning som gäller för alla statliga myndigheter. Verksamheten finansieras genom avgifter från statliga myndigheter och andra arbetsgivare som kan omfattas av avtalet om omställning. Avgifterna fastställs genom centrala kollektivavtal. De totala avgiftsintäkterna uppgick till sammanlagt 429 miljoner kronor 2023, vilket motsvarade 0,3 procent av arbetsgivarnas lönesummor (samma andel som 2022). År 2023 anmälde arbetsgivarna 2 184 personer till stiftelsen, vilket kan jämföras med 1 840 anmälda 2022. Det var en ökning med närmare 19 procent.

Under 2023 fastställde Trygghetsstiftelsen en ny målmodell med nya målnivåer där utvecklingen för de anmälda personerna i Trygghetsstiftelsen mäts vid tre, sex och tolv månader i stället för som tidigare vid en slutpunkt. Måluppfyllelsen för de som lämnade Trygghetsstiftelsen 2023 låg på en högre nivå än de som lämnade stiftelsen 2022. Trygghetsstiftelsen tillämpar även ett mål om att minst 75 procent av kunderna ska ha upplevt att de haft nytta av stödet för att hitta ett nytt jobb. Under 2023 ansåg 82,4 procent att de haft nytta av stiftelsens stöd, vilket kan jämföras med 78 procent 2022.

Uppföljningen av delmålen för de statliga arbetsgivarna

Nedan redovisas uppfyllelsen av respektive delmål för de statliga arbetsgivarna. Kompletterande information lämnas i bilagan till utgiftsområdet.

Den statliga sektorn ska totalt sett inte vara löneledande

Den svenska lönebildningsmodellen baseras på att den internationellt konkurrensutsatta sektorn är lönenormerande (se även utg.omr. 14 avsnitt 4). Lönekostnadsutvecklingen inom staten som helhet ska på sikt inte överstiga den konkurrensutsatta sektorn. Arbetsgivarverket, som ingår kollektivavtal på statens vägnar, har tolkat detta som att staten inte ska förhandla före den konkurrensutsatta sektorn inför en ny avtalsperiod.

Som underlag för uppföljningen av delmålet används utvecklingen av de genomsnittliga lönerna i olika sektorer.

Diagram 4.4 Utvecklingen av genomsnittliga löner i olika sektorer på arbetsmarknaden

Index 1994 = 100

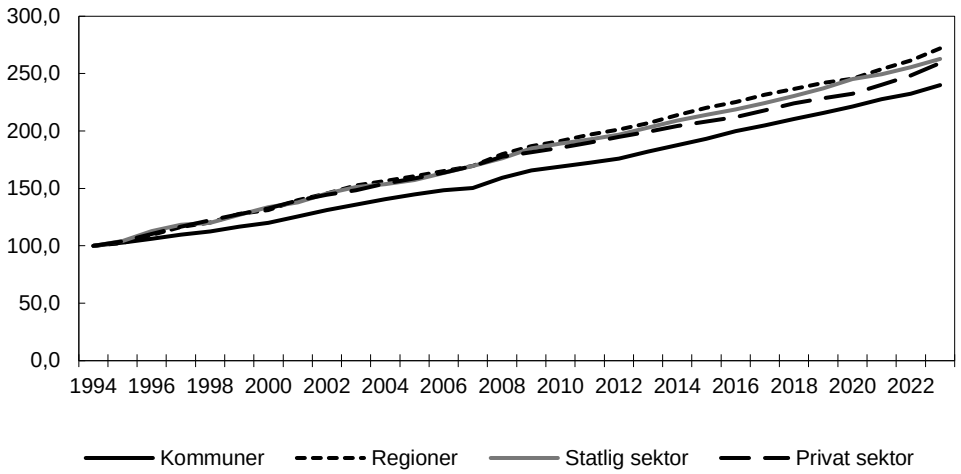

Anm.: Uppgifter avser nominella löner och är rensade med hänsyn till strukturella förändringar i utbildningsnivå, ålder och kön.

Källa: Statistiska centralbyrån.

Sedan ramanslagsreformen 1994 har löneutvecklingen i staten relativt väl följt löneutvecklingen på arbetsmarknaden i stort (se diagram 4.4). Mellan 1994 och 2023 ökade lönerna inom regionerna med 172,1 procent, inom den statliga sektorn med 162,8 procent, inom den privata sektorn med 159,2 procent och inom kommunerna med 140 procent. Inom den privata sektorn ökade lönerna för tjänstemän med 169,6 procent och för arbetare med 138,5 procent.

En jämn könsfördelning på ledande befattningar i staten ska eftersträvas

Som underlag för uppföljningen av delmålet att en jämn könsfördelning på ledande befattningar i staten ska eftersträvas används i första hand statistik över andelen kvinnor respektive män med uppgift att planera och leda myndighetens verksamhet och som har personalansvar (ledningskompetens).

Av diagram 4.5 framgår dels den totala fördelningen av kvinnor och män på ledande befattningar 2014–2023, dels fördelningen exklusive ledningskompetens inom Försvarsmakten.

Andelen kvinnor och män på ledande befattningar i staten är jämn. Sett över en tioårsperiod har andelen kvinnor på sådana befattningar ökat årligen.

Den totala andelen kvinnor på ledande befattningar uppgick till 47,7 procent 2023, vilket kan jämföras med 46,8 procent 2022. Om anställda vid Försvarsmakten exkluderas uppgick andelen kvinnor till 51,9 procent, vilket var en ökning med 1,2 procentenheter jämfört med 2022.

Diagram 4.5 Fördelningen av kvinnor och män med uppgift att planera och leda myndighetens verksamhet på olika nivåer

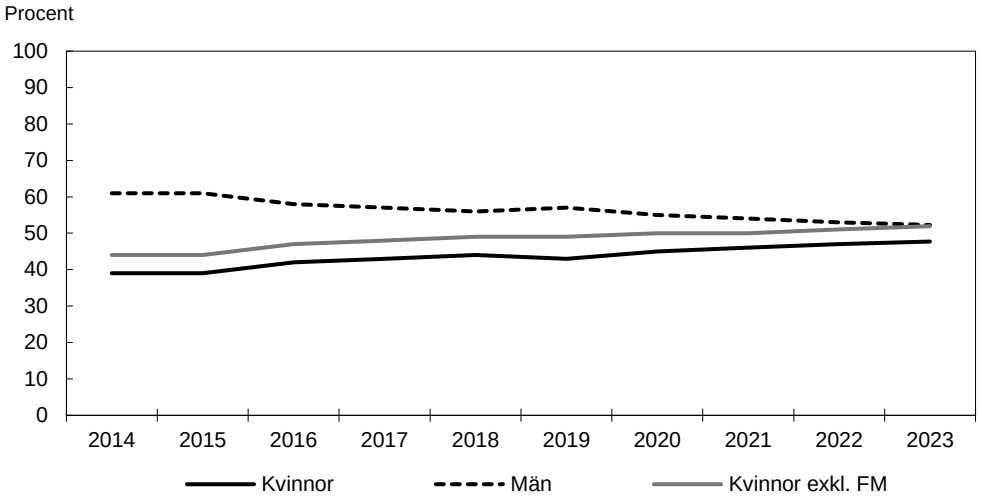

Anm.: Diagrammet visar även fördelningen exklusive Försvarsmakten.
Källa: Arbetsgivarverket.

År 2023 anställde regeringen totalt 30 myndighetschefer, varav 14 (47 procent) var kvinnor och 16 (53 procent) var män. Förändringar i myndighetsstrukturen kan påverka det totala antalet myndighetschefer som regeringen anställer. Av tabell 4.2 framgår fördelningen av kvinnor och män bland de myndighetschefer som anställts av regeringen. Den 30 juni 2024 var könsfördelningen bland myndighetscheferna jämn. Andelen kvinnor bland myndighetscheferna uppgick till 47 procent, vilket var lägre än föregående år då andelen kvinnor uppgick till 52 procent.

Tabell 4.2 Fördelningen av kvinnor och män bland myndighetschefer som anställts av regeringen

Antal

	Kvinnor	Män	Totalt
Generaldirektörer	49	61	110
Landshövdingar	12	9	21
Rektorer[1]	12	19	31
Överintendenter	6	3	9
Övriga titlar[2]	14	15	29
Myndighetschefer totalt[3]	93	107	200

[1]Regeringen anställer rektorer vid statliga universitet och högskolor efter förslag från lärosätets styrelse.
[2] Här ingår myndighetschefer med andra eller unika titlar såsom direktörer, ordförande och rikspolischef.
[3] Inklusive vikarierande myndighetschefer.

Löneskillnaderna mellan kvinnor och män i staten ska minska

Som underlag för uppföljningen av delmålet att löneskillnaderna mellan kvinnor och män ska minska används den partsgemensamma statistiken.

I diagram 4.6 redovisas den genomsnittliga löneskillnaden mellan kvinnor och män i staten och den oförklarade löneskillnaden under de senaste tio åren. Statistiken omfattar myndigheter under regeringen.

Beräknat på månadslön eller faktisk lön hade män inom staten i september 2023 i genomsnitt 4,8 procent högre lön än kvinnor, vilket innebar en marginell ökning med 0,1 procentenhet jämfört med 2022. Ökningen motsvarar ökningen av den genomsnittliga löneskillnaden på arbetsmarknaden i stort 2023. Enligt Arbetsgivarverket kan en förklaring till ökningen av löneskillnaden inom staten vara

de satsningar som gjorts för att stärka kompetensförsörjningen inom polisen och försvaret. Fler anställda inom dessa verksamheter är män än kvinnor. Den genomsnittliga löneskillnaden mellan kvinnor och män i staten minskade mellan 2014 och 2023 med 3 procentenheter från 7,8 procent till 4,8 procent.

Arbetsgivarverket har i sin årliga löneskillnadsrapport till regeringen analyserat löneskillnaden mellan kvinnor och män i staten 2023 (Arbetsgivarverket 2024). Analysen visar att den genomsnittliga löneskillnaden framför allt beror på fyra faktorer. Den faktor som fortsatt har störst påverkan på löneskillnaden är att kvinnor och män inom samma arbetsområde arbetar på olika nivåer i myndigheterna. Övriga faktorer som påverkar löneskillnaden är arbetstidsomfattning, arbetsområde och utbildning. När hänsyn tas till dessa mätbara faktorer kvarstår en skillnad som inte kan förklaras av tillgänglig information i statistiken, den s.k. oförklarade löneskillnaden. Denna skillnad uppgick till 1 procent i september 2023 (se vidare utg.omr. 14 avsnitt 5 för en beskrivning av kvinnors och mäns löner enligt lönestrukturstatistiken).

Diagram 4.6 Genomsnittlig löneskillnad mellan kvinnor och män i staten och den oförklarade löneskillnaden

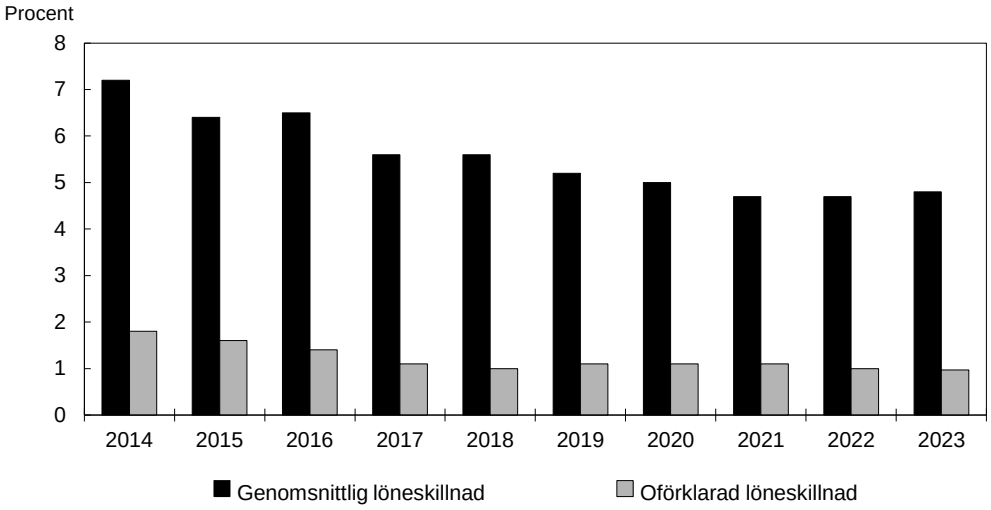

Anm.: Löneskillnaden mellan män och kvinnor låg på en oförändrad nivå 2022. Detta har justerats i diagrammet.
Källa: Arbetsgivarverket.

Andelen anställda i staten med utländsk bakgrund ska öka på alla nivåer

Som underlag för uppföljningen av delmålet att andelen anställda i staten med utländsk bakgrund ska öka på alla nivåer används statistik över hur stor andel av de statsanställda som har utländsk bakgrund. Med utländsk bakgrund avses enligt Statistiska centralbyrån (SCB) personer som är utrikes födda och personer som är födda i Sverige vars båda föräldrar är utrikes födda.

Av diagram 4.7 framgår andelen med utländsk bakgrund bland de anställda i staten totalt, respektive bland nyanställda.

Andelen anställda med utländsk bakgrund i staten fortsätter att öka och uppgick 2023 till 22,7 procent, vilket var en ökning med 0,4 procentenheter jämfört med 2022. Andelen anställda kvinnor i staten med utländsk bakgrund uppgick 2023 till 22,7 procent. Motsvarande andel för männen var 22,6 procent. Det innebar en ökning med 0,3 procentenheter för kvinnor respektive för män jämfört med 2022. Andelen nyanställda med utländsk bakgrund i staten uppgick till 28,6 procent 2023, vilket var en minskning med 1,3 procent jämfört med 2022. Den totala andelen med utländsk bakgrund i befolkningen 20–64 år fortsätter att öka och uppgick 2023 till 31,6 procent. Det var en ökning med 0,4 procent jämfört med 2022. Andelen anställda med utländsk bakgrund ökade inom kompetenskategorierna ledningskompetens och

kärnkompetens mellan 2022 och 2023. Inom kompetenskategorin stödkompetens var andelen med utländsk bakgrund 2023 oförändrad i förhållande till 2022.

Diagram 4.7 Andel med utländsk bakgrund för staten totalt, nyanställda, förvärvsarbetande 20–64 år och för befolkningen i arbetsför ålder

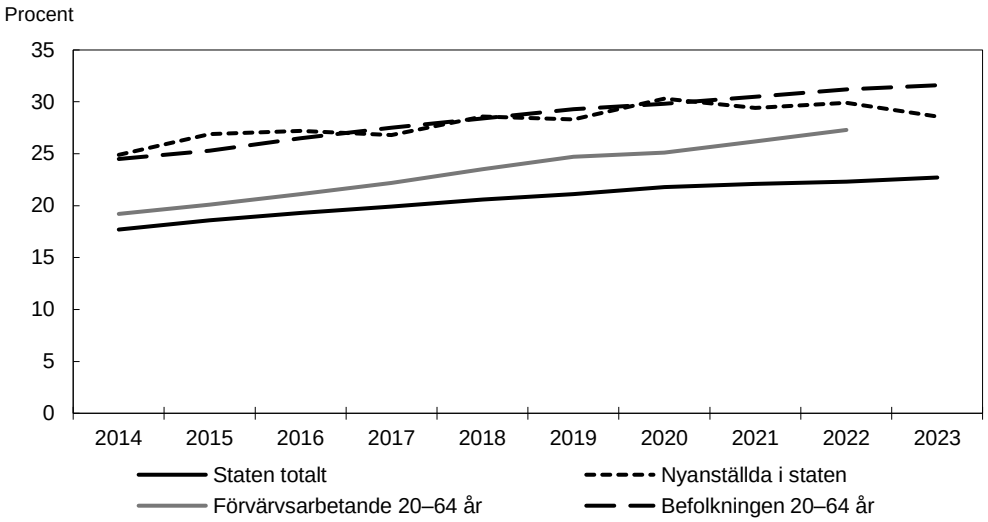

Anm.: Staten totalt avser individer med månadsavlönad anställning hos obligatoriska medlemmar i Arbetsgivarverket, exklusive Polismyndigheten. Timavlönade m.fl. ingår inte. Som nyanställda räknas individer som inte varit anställda i staten föregående år samt individer som bytt anställningsmyndighet sedan föregående år. I statistiken för förvärvsarbetande 20–64 år, ingår egna företagare och personer vars arbetstidsomfattning är minst en timme per vecka. Statistik för 2023 avseende förvärvsarbetande 20–64 år är ännu inte tillgänglig.

Källor: Arbetsgivarverket och Statistiska centralbyrån.

Arbetsmiljön i staten ska vara god

Som underlag för uppföljningen av delmålet att arbetsmiljön i staten ska vara god används uppgifter om sjukfrånvaro, sjukpension enligt det statliga tjänstepensionsavtalet och anmälningar enligt avtal om ersättning vid personskada (PSA).

Sjukfrånvaron i staten uppgick 2023 till 3,7 procent av den ordinarie arbetstiden. Det var en minskning jämfört med 2022, då sjukfrånvaron uppgick till 4,1 procent. Sjukfrånvaron minskade under 2023 både för kvinnor och män samt inom alla åldersgrupper. Bland anställda kvinnor i staten uppgick sjukfrånvaron till 4,7 procent och bland män 2,6 procent. Jämfört med 2022 minskade sjukfrånvaron med 0,4 procentenheter för kvinnor och med 0,3 procentenheter för män. Förändringarna över åren framgår av diagram 4.8.

Diagram 4.8 Sjukfrånvaron totalt och uppdelat på kön

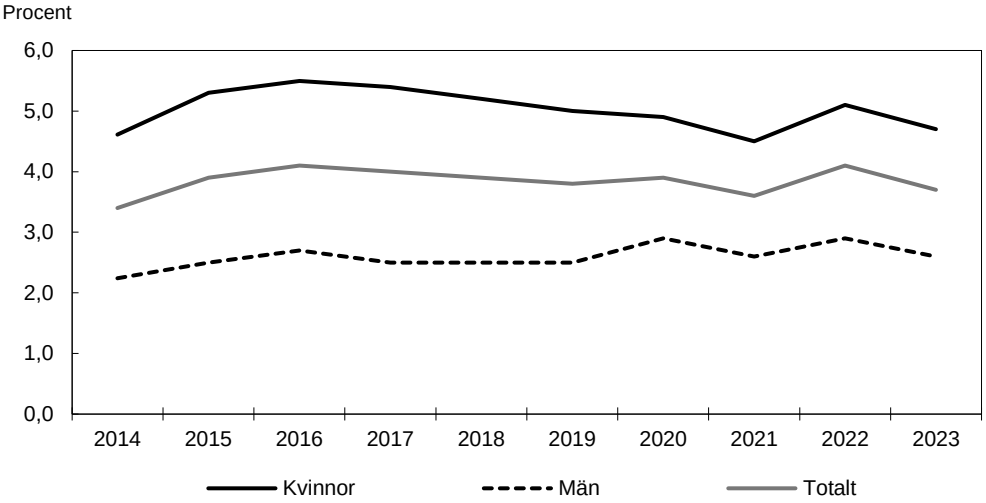

Källa: Arbetsgivarverket.

Statligt anställda som beviljas sjukersättning eller aktivitetsersättning enligt socialförsäkringsbalken har rätt till sjukpension enligt det statliga tjänstepensionsavtalet. År 2022 nybeviljades 108 sjukpensioner, vilket kan jämföras med 93 sjukpensioner 2021 och 101 sjukpensioner 2020. Av de som nybeviljades sjukpension 2022 var 76 procent kvinnor och 24 procent män. Av de som nybeviljades sjukpension under 2021 var 68 procent kvinnor och 32 procent män. År 2020 var motsvarande andelar 73 procent respektive 27 procent.

Om en statligt anställd drabbas av en personskada som bedöms vara en arbetsskada har personen rätt till ersättning enligt PSA. Med arbetsskada avses arbetsolycksfall, färdolycksfall, vålds- eller misshandelsfall, smittskada eller särskild utlandsskada. Antalet anmälningar av arbetsskador har minskat de senaste åren. Under 2023 gjordes 4 671 anmälningar, vilket kan jämföras med 4 498 anmälningar 2022 och 4 713 anmälningar 2021. Av anmälningarna 2023 avsåg 44,8 procent kvinnor och 55,2 procent män. Det innebar en minskning av andelen anmälningar från män jämfört med 2022, då andelen uppgick till 57,6 procent.

Flest arbetsskador 2021–2023 anmäldes vid Polismyndigheten, följt av Försvarsmakten, Kriminalvården, Statens institutionsstyrelse och Trafikverket.

SCB genomför vartannat år på uppdrag av Arbetsmiljöverket en undersökning av hela arbetsmarknaden med utgångspunkt från de anställdas upplevelse av sin arbetsmiljö och vartannat år en undersökning av besvär till följd av arbetet i den sysselsatta befolkningen. Undersökningarna används för att följa upp politiken inom Arbetsliv (se utg.omr. 14 avsnitt 4.3, prop. 2023/24:1 utg.omr. 14 avsnitt 4.3).

Arbetsgivarverket sammanställer ett urval av svaren på frågorna i Arbetsmiljörapporten som belyser arbetsmiljön i den statliga sektorn. De senaste uppgifterna avser arbetsmiljön 2021 och finns publicerade i Arbetsmiljörapporten – en analys på arbetsgivarverket.se. Sammanfattningsvis visar undersökningen att en hög andel av de statligt anställda är nöjda med arbetet i stort (81 procent, jämfört med 76 procent för arbetsmarknaden som helhet). En hög andel av de statligt anställda upplever vidare att det är tydligt vem som har arbetsmiljöansvaret (78 procent, jämfört med 71 procent för arbetsmarknaden som helhet) och att ett systematiskt arbetsmiljöarbete bedrivs på arbetsplatsen (75 procent, jämfört med 62 procent för arbetsmarknaden som helhet). En hög andel av de statligt anställda upplever arbetet som meningsfullt (79 procent, jämfört med 70 procent för arbetsmarknaden som helhet). Jämfört med arbetsmarknaden i stort upplever en lägre andel av de statligt

anställda att de har tydliga mål i arbetet (51 procent, jämfört med 59 procent för arbetsmarknaden som helhet), lagom arbetsbelastning (36 procent, jämfört med 39 procent för arbetsmarknaden som helhet) och tydliga besked från chefen om vad som ska prioriteras (25 procent, jämfört med 29 procent för arbetsmarknaden som helhet). En högre andel av de statligt anställda uppger att de känner sig otillräckliga med sin arbetsinsats (35 procent, jämfört med 26 procent på arbetsmarknaden som helhet).

Av statligt anställda upplever kvinnor i högre grad än män smärta i övre delen av ryggen (kvinnor 41 procent, män 30 procent), trötthet och håglöshet (kvinnor 53 procent, män 32 procent), och att de inte kan koppla bort tankarna på jobbet under fritiden (kvinnor 53 procent, män 43 procent). En högre andel kvinnor än män upplever vidare att de blivit diskriminerade på grund av kön (kvinnor 7 procent, män 3 procent) eller ålder (kvinnor 8 procent, män 5 procent).

Av de statligt anställda uppger 17 procent att de utsatts för våld eller hot om våld de senaste 12 månaderna, jämfört med 13 procent för arbetsmarknaden som helhet. Detta är en minskning jämfört med tidigare undersökningar (20 procent 2017 och 22 procent 2015).

Av den senaste undersökningen Arbetsorsakade besvär 2022, (Arbetsmiljöverket 2023:02) framgår att 26 procent av de anställda som tillfrågats i den statliga sektorn upplever besvär till följd av arbetet (andelen för hela arbetsmarknaden är 25 procent). Andelen besvär orsakade av en olyckshändelse är något lägre för anställda inom staten än för anställda inom alla sektorer på arbetsmarknaden (4 procent jämfört med 5 procent).

Grundläggande värden i statsförvaltningen och rollen som statsanställd

Som underlag för delmålet om grundläggande värden i statsförvaltningen och rollen som statsanställd redovisas nedan utvecklingen av antalet ärenden vid myndigheternas personalansvarsnämnder.

Myndigheternas personalansvarsnämnder handlägger ärenden som rör disciplinansvar, åtalsanmälan, avstängning och skiljande från anställning på grund av personliga förhållanden när det gäller statligt anställda. Nämnderna har viktiga funktioner när det gäller att upprätthålla allmänhetens förtroende för den statliga förvaltningen och tillgodose arbetstagarnas intresse av en korrekt handläggning av ärendena.

De statliga myndigheterna hanterade totalt 353 personalansvarsärenden 2023, vilket var en ökning med 71 ärenden jämfört med 2022. Av diagram 4.9 framgår utvecklingen av antalet ärenden 2014–2023.

Diagram 4.9 Antal personalansvarsärenden och antal ärenden som lett till åtgärd

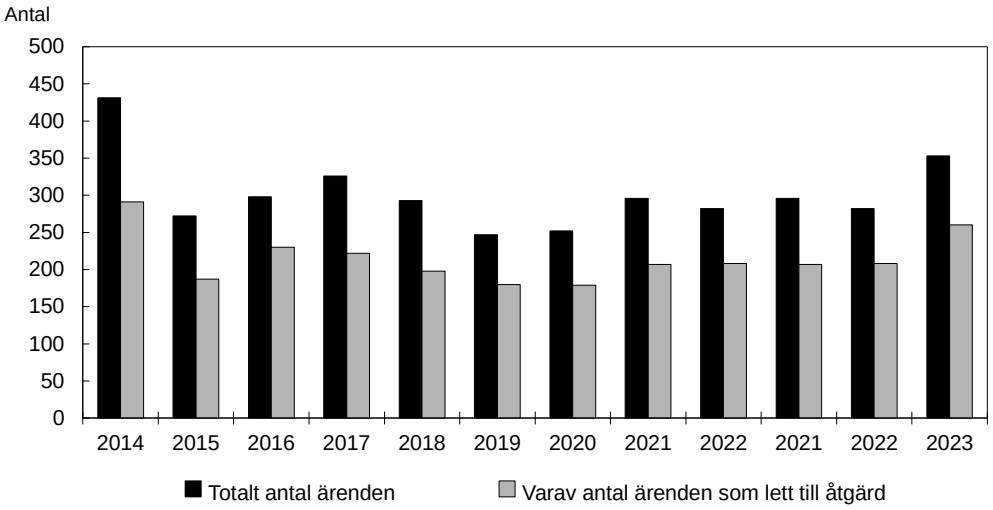

Källa: Arbetsgivarverket.

Tabell 4.3 visar personalansvarsärenden som ledde till någon form av åtgärd 2021–2023. Av tabellen framgår att antalet ärenden har ökat inom flesta åtgärdskategorierna under perioden. Framför allt har antalet ärenden som lett till varningar eller löneavdrag ökat.

Tabell 4.3 Personalansvarsärenden, typ av ärende och utfall

Antal ärenden som lett till åtgärd

Typ av ärende	2021	2022	2023
Uppsägning	24	20	28
Avskedande	37	30	35
Varning	60	73	90
Löneavdrag	47	49	71
Åtalsanmälan	31	36	41
Avstängning	2	0	0
Totalt[1]	207	208	260

[1] Diskrepansen mellan del- och totalsumman i tabellen beror på att vissa ärenden lett till mer än en åtgärd.

Källa: Arbetsgivarverket.

För att främja delmålet om grundläggande värden i statsförvaltningen och rollen som statsanställd gav regeringen i februari 2022 Statskontoret i uppdrag att ta fram och tillhandahålla en webbaserad introduktionsutbildning för statligt anställda (Fi2022/00504). Utbildningen har tillhandahållits av Statskontoret sedan den 1 juli 2023. Utbildningen utgår ifrån den statliga värdegrunden och ger kunskap om de huvudsakliga lagar och regler som styr arbetet inom statsförvaltningen. Syftet med utbildningen är att stärka förmågan att hantera den särskilda roll som statsanställda har.

Övriga aktuella frågor inom den statliga arbetsgivarpolitiken

Regeringen har vidtagit flera åtgärder för att stödja myndigheternas arbete mot hot, våld och trakasserier mot anställda inom staten. Arbetsgivarverket har i sitt regleringsbrev för 2024 fått i uppdrag att verka för att stödja, skapa goda förutsättningar för och främja erfarenhetsutbyte mellan statliga myndigheter i deras arbete mot hot, våld och trakasserier. Statskontoret och Brottsförebyggande rådet har vidare i juni 2024 fått i uppdrag att stödja arbetet mot otillåten påverkan (Fi2024/01456). Uppdraget innefattar att ta fram och sprida stödmaterial som kan

användas för att förebygga och hantera otillåten påverkan i den offentliga förvaltningen.

Regeringen gav i juni 2022 en särskild utredare i uppdrag att lämna förslag om restriktioner vid övergång från offentlig till annan verksamhet, i syfte att stärka förtroendet för det allmänna genom att förebygga att intressekonflikter uppstår. Utredningen överlämnade i augusti 2023 betänkandet Övergångsrestriktioner – ökat förtroende för offentlig verksamhet (SOU 2023:45). I betänkandet konstateras bl.a. att den nuvarande lagen kan anses ha tjänat sina syften. Utredningen föreslår att chefer för förvaltningsmyndigheter under regeringen ska omfattas av en reglering om övergångsrestriktioner. Utredningen föreslår också en reglering som innebär att även andra arbetstagare vid förvaltningsmyndigheter under regeringen kan omfattas av övergångsrestriktioner samt att kommuner, regioner och kommunalförbund ska ges möjlighet att besluta att regleringen ska gälla för hela eller delar av deras verksamhet. Betänkandet har remitterats och bereds i Regeringskansliet.

I promemorian Regler om avstängning av statligt anställda (Fi2024/00814), som har tagits fram inom Regeringskansliet, föreslås att möjligheterna att stänga av statligt anställda ska utökas och att regler om avstängning av statligt anställda ska införas i lagen (1994:260) om offentlig anställning. Reglerna föreslås omfatta anställda hos riksdagen och dess myndigheter samt anställda hos myndigheter under regeringen, med undantag för doktorander som har anställts enligt 5 kap. 1 § högskoleförordningen (1993:100). Förslagen i promemorian utgör kompletteringar och bearbetningar av förslag som lämnats i betänkandet Rätt och rimligt för statligt anställda (SOU 2022:8). Promemorian remitterades i mars 2024.

Regeringen gav i regleringsbreven för 2022 samtliga myndigheter ett uppdrag om minskade utsläpp från tjänsteresor. Myndigheter som omfattas av förordningen (2009:907) om miljöledning i statliga myndigheter har redovisat uppdraget inom ramen för sitt miljöledningsarbete. Naturvårdsverket har sammanställt de redovisningar som lämnats av de myndigheter som inte omfattas av förordningen.

4.3.3 Sveriges genomförande av Agenda 2030

SCB har under 2023 samordnat Sveriges bidrag till den globala uppföljningen av Agenda 2030 och redovisat uppdaterad statistik för de globala indikatorerna på myndighetens webbplats.

Sverige har sedan januari 2024 varit ordförande i den nordiska expertgruppen för hållbar utveckling. Den nordiska visionen Vår vision 2030 utgör ramverket för samarbetet för hållbar utveckling och genomförandet av Agenda 2030 i det nordiska samarbetet. Den nordiska expertgruppen för hållbar utveckling bistår i genomförandet och uppföljningen av visionen samt det tvärgående arbetet med hållbar utveckling inom Nordiska ministerrådet. Expertgruppen har arbetat för att det ska finnas en tydlig koppling mellan arbetet med hållbar utveckling i Norden och Agenda 2030. Två ungdomsrepresentanter från Norden har aktivt deltagit i expertgruppens arbete.

Sverige medverkade med en delegation vid FN:s forum för utvecklingsfinansiering (Financing for Development, FfD) den 22–25 april 2024. Syftet med mötet var att följa upp genomförandet av Addis Ababa Action Agenda med sikte på FN:s fjärde konferens om utvecklingsfinansiering (FfD4) 2025.

Den globala uppföljningen av Agenda 2030 sker årligen vid FN:s politiska högnivåforum för hållbar utveckling (HLPF). Sverige medverkade med en delegation vid HLPF i New York i juli 2024.

Den nationella samordnaren för Agenda 2030 lämnade den 27 mars 2024 sin slutredovisning Omställningen kräver systemförändringar och mobilisering nu! (KN2024/00828). Samordnarens slutsats är att omställningen till hållbar utveckling går för långsamt och att de åtgärder som vidtas är otillräckliga. Utredningen är koncentrerad till fem områden: ledarskap för samhällstransformation, en hållbar ekonomisk utveckling, transformation på lokal och regional nivå, data för hållbar utveckling respektive hållbar konsumtion och produktion.

Regeringen kommer att överlämna en ny skrivelse om Sveriges genomförande av Agenda 2030 till riksdagen under 2024, i linje med riksdagens tillkännagivande (bet. 2020/21:FiU28 punkt 2, rskr. 2020/21:154).

4.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

4.4.1 Statlig förvaltningspolitik

Det förvaltningspolitiska målet är fortsatt en bra utgångspunkt för regeringens styrning av statsförvaltningen, samtidigt som samhällsförändringar och teknikutveckling innebär att nya behov och möjligheter uppstår. Regeringen bedömer att målet i stora delar är uppfyllt, men konstaterar samtidigt att det finns områden som behöver utvecklas.

För att uppnå rättssäkerhet och effektivitet krävs att statsförvaltningen är motståndskraftig mot korruption. Regeringen bedömer utifrån de internationella indikatorerna Transparency International Corruption Perception Index och OECD Trust Survey, och utifrån Statskontorets uppföljning av myndigheternas arbete mot korruption, att utmaningar kvarstår i arbetet mot korruption i den offentliga förvaltningen, men att det i stora delar är välfungerande.

Styrningen av myndigheterna är inte tillräckligt resultatinriktad och för stort fokus läggs på det som inte är myndigheternas kärnuppgifter. Flera åtgärder har vidtagits i syfte att ompröva det statliga åtagandet, myndigheternas uppgifter och statsförvaltningens organisering. Regeringen har ökat takten i omprövningsarbetet genom att initiera en rad översyner och utredningar, som sammantaget förväntas bidra till en mer fokuserad och ändamålsenligt organiserad statsförvaltning med högre kostnadseffektivitet. Regeringen bedömer exempelvis att myndigheternas arbete med information och kommunikation inte är tillräckligt resultatinriktat och att det förekommer brister i myndigheters interna styrning och kontroll av inköpsverksamhet (se även avsnitt 7). Mer sammanhållna analyser av olika delar av den offentliga förvaltningens funktionssätt, effektivitet, organisering och utveckling kan bidra till bättre måluppfyllelse.

Digitaliseringen av den offentliga förvaltningen är fortsatt viktig för att höja effektiviteten i verksamheten, ge enkel och smidig service till medborgare och företag, samt för att stödja innovation och delaktighet. Det är positivt att fler myndigheter omfattas av den gemensamma regionala indelningen för statliga myndigheter. Detta ger bättre förutsättningar för samverkan mellan statliga myndigheter och mellan staten, kommuner och regioner.

Regeringen bedömer att det är positivt att produktiviteten i Statens servicecenters verksamhet fortsätter att öka. Samtidigt finns ett antal utmaningar i verksamheten som behöver hanteras, och det krävs ett fortsatt effektiviserings- och utvecklingsarbete och en ändamålsenlig balans mellan effektivitet, kvalitet och service i verksamheten. Myndighetens arbete med att stärka verksamhetens förmåga att genomföra sina uppgifter vid fredstida krissituationer och vid höjd beredskap bedöms bidra till att även stärka förmågan hos de myndigheter som är anslutna till Statens servicecenters

tjänster. Regeringen bedömer vidare att statsförvaltningen har dragit fördel av Statens servicecenters förmåga att agera som samordnande aktör i samband med den it-incident som skedde vid en stor it-leverantör i januari 2024.

Regeringen bedömer att den pågående utbyggnaden av antalet servicekontor förbättrar tillgången till statlig service. De steg som tagits mot en långsiktig servicesamverkan mellan Statens servicecenter och Migrationsverket ökar möjligheten att utnyttja statens samlade resurser på ett mer effektivt sätt, samtidigt som enskildas kontakter med statliga myndigheter kan underlättas.

4.4.2 Statliga arbetsgivarfrågor

Regeringen noterar att utvecklingen är fortsatt positiv för merparten av de delmål som ställts upp för staten som arbetsgivare och där utvecklingen följs upp med resultatindikatorer. Löneutvecklingen i staten fortsätter i princip att följa löneutvecklingen på arbetsmarknaden i stort. Andelarna män och kvinnor på ledande befattningar är jämna, sjukfrånvaron har minskat och andelen anställda i staten med utländsk bakgrund har ökat. En marginell ökning har skett av den genomsnittliga löneskillnaden mellan män och kvinnor. Ökningen är dock i paritet med utvecklingen av löneskillnaden mellan män och kvinnor på arbetsmarknaden i stort. Regeringen anser att Arbetsgivarverkets verksamhet i hög grad har bidragit till att samordna och utveckla den statliga arbetsgivarpolitiken.

Kompetensförsörjningen i staten bedöms i huvudsak fungera väl. Den statliga sektorn är den sektor som har högst andel högutbildade. Även om något färre arbetsgivare uppger att de har brist på personal är personalbristen fortsatt relativt omfattande i staten och en utmaning för många arbetsgivare. Bristen är fortsatt störst i fråga om personal med it-kompetens. Den statliga sektorn är inte unik i detta avseende, men kompetensbristen försvårar förutsättningarna att utveckla och effektivisera statsförvaltningen.

Regeringen bedömer att SPV:s administration av den statliga tjänstepensionen fungerar väl, och att myndigheten bidrar till målet om en samordnad statlig arbetsgivarpolitik.

4.4.3 Sveriges genomförande av Agenda 2030

Regeringens skrivelse om Sveriges genomförande av Agenda 2030 från 2022 (skr. 2021/22:247) visade att Sverige har goda förutsättningar att nå de globala målen, men att flera utmaningar kvarstår. Bland annat minskar inte den ekonomiska och sociala ojämlikheten, flera nationella miljömål nås inte, våld och kränkningar minskar inte och mobbning ökar bland unga. Genom utrikespolitiken samt biståndS- och handelspolitiken bidrar Sverige aktivt till verksamhet som syftar till att möjliggöra hållbar tillväxt och det internationella genomförandet av Agenda 2030. Detta återspeglas bl.a. i regeringens reformagenda för utvecklingssamarbetet, Bistånd för en ny era – Frihet, egenmakt och hållbar tillväxt.

Regeringen gör bedömningen att den nationella samordnarens uppdrag har skapat nya plattformar för samhällsaktörer och resulterat i tvärsektoriella samarbeten och nya initiativ för att nå agendans mål.

Regeringen bedömer att Rysslands fullskaliga invasion av Ukraina och det säkerhetspolitiska läget i omvärlden, liksom den ansträngda ekonomiska situationen med hög inflation, påverkar måluppfyllelsen negativt för Sveriges genomförande av Agenda 2030.

4.5 Den årliga revisionens iakttagelser

Riksrevisionens uttalande om Statskontorets efterlevnad av tillämpliga föreskrifter för användning av anslag och inkomster innehåller en reservation. I reservationen uttalar Riksrevisionen att Statskontorets lån i Riksgäldskontoret för att finansiera anläggningstillgångar som används i myndighetens verksamhet avviker väsentligt från anläggningstillgångarnas bokförda värde. Det bokförda värdet på dessa tillgångar uppgick till 2 099 000 kronor, medan lånet i Riksgäldskontoret uppgick till 1 185 000 kronor. Avvikelsen är enligt Riksrevisionen inte förenlig med bestämmelsen i 2 kap. 2 § kapitalförsörjningsförordningen (2011:210) om att en myndighets samlade lån inte får väsentligt avvika från motsvarande tillgångars bokförda värden. Regeringen har följt upp frågan i dialog med Statskontoret och myndigheten har vidtagit åtgärder för att redovisningen i fortsättningen ska ske i enlighet med bestämmelsen i kapitalförsörjningsförordningen.

4.6 Politikens inriktning

4.6.1 Statlig förvaltningspolitik och arbetsgivarfrågor

Statsförvaltningen bör effektiviseras och bli mer ändamålsenligt organiserad

Regeringens styrning av statsförvaltningen ska vara resultatinriktad, verksamhetsanpassad, strategisk, sammanhållen och medborgarorienterad (prop. 2009/10:175 s. 72, 96, 98 och 99). Förvaltningspolitiken kommer att behöva utvecklas för att möta nya behov. Regeringen för en löpande dialog med berörda aktörer för att inhämta förslag och synpunkter på hur förvaltningspolitiken kan utvecklas.

Medborgarnytta, effektivitet och förenkling ska fortsatt vara ledord för all statlig verksamhet och regeringen kommer i sin styrning av statsförvaltningen att fokusera på det som är myndigheternas kärnuppgifter. En utgångspunkt är att detaljstyrning och onödig administration fortsatt ska undvikas, att nytillkomna uppgifter i huvudsak ska utföras av befintliga myndigheter samt att ansvars- och uppgiftsfördelningen mellan myndigheter ska vara tydlig. Den statliga förvaltningspolitiken angränsar till den ekonomiska styrningen i staten (se Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 10.4).

Regeringen anser att åtgärder behöver vidtas för att öka effektiviteten i den statligt finansierade verksamheten. Varje skattekrona ska användas klokt och statligt finansierad verksamhet ska ständigt vara föremål för omprövning och prioritering. Detta är inte minst viktigt då resurser behöver omfördelas för att finansiera nya reformer. Statsförvaltningen behöver bli mer ändamålsenligt organiserad och mindre fragmenterad, antalet myndigheter och därmed organisatoriska gränser bör minska och myndigheternas kärnuppgifter behöver prioriteras.

Regeringen anser att förmågan att ompröva befintliga utgifter och verksamheter behöver stärkas och att åtgärder behöver vidtas för att säkerställa att regeringen får det underlag den behöver för att kunna fatta nödvändiga beslut. Det behövs därför en samlad resurs med uppgift att bistå regeringen i arbetet med att ta fram underlag för omprövning och med att analysera olika delar av den offentliga förvaltningens funktionssätt, effektivitet, organisering och utveckling. Den överblick och helhetssyn som detta förutsätter kräver att samspelet mellan den expertis och sakkunskap som finns vid Statskontoret och ESV förstärks. Statskontoret har över tid omvandlats flera gånger för att svara upp mot de behov som regeringen har. Även ESV:s uppgifter har justerats ett flertal gånger sedan inrättandet 1998. Det nödvändiga arbetet för att

ompröva, effektivisera och utveckla statsförvaltningen som regeringen har inlett bör fortsätta. Ett förslag har därför remitterats som innebär att Statskontorets och ESV:s uppgifter läggs samman (Fi2024/00603). Regeringen bedömer att myndigheterna bör slås samman under det gemensamma namnet Statskontoret. Den sammanslagna myndigheten får en stärkt uppgift att ta fram underlag för regeringens omprövning av befintliga utgifter och verksamheter. Detta bör ske genom att Statskontorets befintliga uppgifter överförs till och inordnas i ESV. Utgångspunkten ska vidare vara att organisationsförändringen ska träda i kraft den 1 januari 2026.

Andra myndighetssammanslagningar behöver också göras. Regeringen avser att inordna Myndigheten för stöd till trossamfund i Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor samt Myndigheten för arbetsmiljökunskap i Arbetsmiljöverket (se utg.omr. 14 och 17). Regeringen avser även närmare analysera de förslag om organisationsförändringar avseende nämndmyndigheter som Statskontoret har redovisat i rapporten En form för kollektivt beslutsfattande – en kartläggning och prövning av nämndmyndigheter (Statskontoret 2024:11) som har remitterats (Fi2024/01367). Vidare kommer regeringen att analysera de förslag som utredningen En översyn av mindre myndigheters uppgifter och organisering (dir. 2023:132) lämnar (se Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 1.4). Regeringen anser att myndigheternas informations- och kommunikationsverksamhet bör omprövas. Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2024/1083 av den 11 april 2024 om fastställande av en gemensam ram för medietjänster på den inre marknaden och om ändring av direktiv 2010/13/EU (europeisk mediefrihetsförordning) innebär att myndigheter fr.o.m. den 8 augusti 2025 årligen ska offentliggöra information om utgifter för statlig annonsering. Mot bakgrund av detta avser regeringen att se över vilka åtgärder som kan vidtas för att bl.a. göra det lättare att följa myndigheternas informations- och kommunikationsverksamhet. Regeringen förväntar sig att myndigheterna löpande och kritiskt prövar behovet av informations- och kommunikationsinsatser och kanalval. Det är särskilt viktigt att myndigheterna är transparenta med verksamhetens kostnader och resultat.

Regeringen vidtar åtgärder för att minska utgifterna för statsförvaltningen, bl.a. genom att föreslå minskade anslagsnivåer för ett flertal myndigheter (se Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 1.4).

De brister som finns avseende de statliga myndigheternas styrning av sina inköpsverksamheter innebär att det finns utrymme för effektivisering. Regeringen kommer att noga följa hur myndigheternas inköpsarbete utvecklas och vid behov vidta åtgärder (se vidare avsnitt 7). En betydande del av statens resurser är knutna till lokalförsörjningen för olika statliga myndigheter runt om i landet. Det är därför viktigt att säkerställa att statliga myndigheter använder lokaler på ett effektivt sätt utifrån både sin verksamhet och ekonomi.

Myndigheterna bör utveckla sin samarbets- och innovationsförmåga

Myndigheternas förmåga att vara innovativa och samarbeta för att ta till vara de fördelar som kan vinnas för enskilda och för staten som helhet är avgörande för att myndigheterna ska kunna genomföra sina uppgifter på ett effektivt och ändamålsenligt sätt samt svara upp mot medborgarnas förväntningar. Regeringen förväntar sig att myndigheterna utvecklar sin samarbetsförmåga och samarbetar i den utsträckning som krävs för att hantera de uppgifter och uppdrag som regeringen har beslutat. Myndigheternas arbete för att utveckla sin beredskap att låna in och ut personal behöver fortsätta. Den offentliga förvaltningen bör i större utsträckning utgå från ett helhetsperspektiv även då andra utmaningar ska hanteras. Regeringen följer löpande vilka behov som finns av förvaltningsgemensamma lösningar i den offentliga

förvaltningen, och hur styrningen vid behov kan utformas för att underlätta och möjliggöra sådana lösningar. Regeringen bedömer att ordningen där anslutningen till Statens servicecenters administrativa tjänster regleras genom förordning inte är ändamålsenlig, eftersom den riskerar att försvaga effektiviseringstrycket och minskar myndigheternas möjlighet att välja den mest kostnadseffektiva lösningen för sin verksamhet. Regeringen avser därför att upphäva kravet på myndigheters anslutning till dessa tjänster och kommer att remittera en promemoria med förslag om att upphäva förordningen (2015:665) om statliga myndigheters användning av Statens servicecenters tjänster. Det är därutöver att viktigt att säkerställa Statens servicecenters tjänster uppfyller de högt uppställda kraven på säkerhetsskydd och informationssäkerhet, och att myndigheten kan fullgöra sitt ansvar inom det civila försvaret. Regeringen tillför därför Statens servicecenter, i likhet med övriga beredskapsmyndigheter, en grundläggande finansiering för att säkerställa detta.

I ett förvaltningssystem med många organisatoriska gränser är det särskilt viktigt att det finns goda förutsättningar för samarbete, samordning och samverkan mellan olika förvaltningsnivåer och myndigheter. En gemensam regional indelning för statliga myndigheter i enlighet med förordningen om vissa förvaltningsmyndigheters regionala indelning kan underlätta samordningen inom staten och samverkan mellan staten, kommunerna och regionerna. Regeringen kommer därför att pröva i vilken utsträckning det är möjligt för fler statliga myndigheter att omfattas av den gemensamma regionala indelningen.

Digitaliseringen av den offentliga förvaltningen är viktig för att ge bättre service till medborgarna och öka tillgängligheten i hela landet. Regeringen för en kontinuerlig dialog med olika aktörer om vilka åtgärder som krävs och kommer att använda slutsatserna från dialogerna för att utveckla det strategiska arbetet med digitalisering av den offentliga förvaltningen. Regeringen har också höga förväntningar på att de statliga myndigheterna tar ett stort ansvar för arbetet med digitalisering i sitt utvecklingsarbete. Det gäller särskilt arbetet med att tillvarata möjligheterna att effektivisera verksamheten med hjälp av AI, vilket redovisas inom utgiftsområde 22 Kommunikationer.

En effektiv statlig närvaro och service

Statlig närvaro och service i hela landet är viktigt för att förenkla för enskilda och öka medborgarnyttan. Statlig närvaro upprätthåller statsförvaltningens legitimitet och förtroende. Det är angeläget att följa spridningen av de statliga arbetstillfällena i landet. Regeringen arbetar kontinuerligt med frågan om statlig närvaro i hela landet och bedömer att den har goda förutsättningar att göra bedömningar och avvägningar när lokaliseringsfrågor aktualiseras. Det bedöms därför inte finnas anledning att gå vidare med de skrivelser rörande lokalisering som inkommit från flera kommuner (Fi2016/02121, Fi2018/00166, Fi2019/02960, Fi2019/03878).

Regeringen anser att statsförvaltningen bör effektiviseras och att onödig detaljstyrning bör undvikas. Modellen där regeringen pekar ut var servicekontor ska etableras försvårar för Statens servicecenter att bedriva en kostnadseffektiv verksamhet. Regeringen avser därför att i högre grad ge myndigheten bestämmanderätt över frågan om var servicekontoren ska finnas etablerade. Detta bedöms ge utrymme till ytterligare effektiviseringar och leda till att myndighetens verksamhet kan genomföras till en lägre kostnad. Regeringen föreslår därför en minskning av myndighetens anslag.

En ny handlingsplan mot korruption och otillåten påverkan 2024–2027

I budgetpropositionen för 2024 aviserade regeringen att en ny handlingsplan skulle tas fram som tar ett brett grepp om arbetet mot korruption och otillåten påverkan.

Regeringen har den 4 juli 2024 beslutat om en handlingsplan mot korruption och otillåten påverkan 2024–2027. Syftet med den nya handlingsplanen är att möta flera av de utmaningar som finns när det gäller korruption och otillåten påverkan. Följande områden har i svenska och internationella experters analyser av Sverige identifierats som särskilt viktiga i arbetet: effektiva åtgärder mot otillåten påverkan, en ändamålsenlig straffrättslig lagstiftning, en god förvaltningskultur, ökad transparens när det finns risk för intressekonflikter, förbättrade förutsättningar för korruptionsbekämpning i kommunsektorn samt effektiva verktyg för att motverka korruption i samband med offentliga inköp. Regeringen avser att kontinuerligt följa såväl genomförandet av åtgärderna i den nya handlingsplanen som utvecklingen på området i övrigt. I det arbetet avser regeringen fortsätta att inhämta kunskap från ett brett urval av aktörer.

Ett stärkt arbete mot hot, våld och trakasserier

Det är fortsatt angeläget för regeringen att rikta fokus mot och noga följa utvecklingen i fråga om hot, våld och trakasserier mot anställda i staten. Det är särskilt allvarligt när sådana handlingar begås i syfte att påverka statsanställda att agera osakligt eller partiskt i sin tjänsteutövning. Regeringen avser att främja det förebyggande arbetet, och uppdragen till Arbetsgivarverket samt Statskontoret och Brottsförebyggande rådet att stödja arbetet mot hot, våld, trakasserier och otillåten påverkan är en viktig del i detta. En god och trygg arbetsmiljö är en grundläggande förutsättning för att anställda ska kunna utföra sina uppdrag på rätt sätt samt, i förlängningen, för att statliga arbetsgivare ska kunna attrahera och behålla rätt kompetens.

Utökade möjligheter att stänga av statligt anställda

Den offentliga förvaltningen är en grundsten i det svenska demokratiska samhället. Det är viktigt att det finns ett högt förtroende för och en hög tillit till dem som arbetar inom förvaltningen. Statligt anställda ska i egenskap av företrädare för myndigheterna bl.a. iaktta saklighet och opartiskhet. Om en statligt anställd misstänks för brott eller uppvisar ett beteende som innebär att hans eller hennes saklighet och opartiskhet kan ifrågasättas kan fortsatt arbete innebära en risk för att förtroendet för myndigheten skadas.

För att upprätthålla förtroendet för myndigheternas verksamheter och statsförvaltningen i stort behöver det vara möjligt för en statlig arbetsgivare att i vissa situationer stänga av en anställd. En avstängning bör alltid med hänsyn till intresset av statligt anställdas professionella integritet vara välavvägd och inte mer långtgående än vad som behövs. I promemorian Regler om avstängning av statligt anställda föreslås utökade möjligheter att stänga av statligt anställda. Förslaget bereds för närvarande i Regeringskansliet.

Ökad transparens genom att redovisa socialavgifter för arbetstagare hos myndigheter under regeringen

Att skattesystemet är transparent är viktigt såväl ur ett demokratiskt perspektiv som för legitimiteten i systemet. Skatter och avgifter som en arbetsgivare betalar in för en arbetstagare bör redovisas på ett samlat, tydligt och öppet sätt. Myndigheterna under regeringen är arbetsgivare för ca 285 000 anställda och kan föregå med gott exempel för andra offentliga och privata arbetsgivare. Arbetsgivare redovisar vanligtvis lön och de skatteavdrag som har gjorts i lönespecifikationer till sina arbetstagare. Arbetsgivaravgifter bör också kunna redovisas för arbetstagarna. En utredare fick därför i februari 2024 i uppdrag att bistå Finansdepartementet med att utreda

förutsättningarna för att införa en skyldighet för myndigheter under regeringen att i samband med löneutbetalningar till arbetstagare redovisa inbetalda socialavgifter.

Stöd till regionernas strukturåtgärder för att öka effektiviteten

Regeringen har i propositionen Vårändringsbudget för 2024 (prop. 2023/24:99) aviserat att den avser inrätta en effektivitetsdelegation för hälso- och sjukvården. I departementspromemorian Tillfälligt statsbidrag för åtgärder för en effektiv hälso- och sjukvård (Fi2024/01538) lämnas bl.a. förslag till en ny förordning om tillfälligt statsbidrag. Promemorian har remitterats. Förberedelser för inrättandet av delegationen pågår vid Kammarkollegiet. Syftet är att stärka effektiviteten i hälso- och sjukvården genom omstrukturerings- eller effektiviseringsåtgärder i verksamheten och dess administration (utg.omr. 25 avsnitt 2.7.5).

4.6.2 Sveriges genomförande av Agenda 2030

Sverige har kommit långt i omställningen till ett mer hållbart samhälle och har därmed ett gott utgångsläge för att nå målen i Agenda 2030. Men Sverige har också stora utmaningar. En rad samhällsproblem som hotar möjligheten att nå agendans mål har över tid växt sig starkare. Regeringens inriktning är att hantera dessa genom att prioritera reformer inom följande områden: tillväxt och hushållsekonomi, kriminalitet, migration och integration, klimat, miljö och energi, hälso- och sjukvård samt skola. Samarbetsprojekten är en del i genomförandet av Tidö-avtalet och tar Sverige närmare agendans mål. Regeringen arbetar även för att öka livsmedelstryggheten genom robusta produktionssystem och välfungerande marknader. Regeringen avser att fortsatt stärka synergier mellan utvecklingssamarbete, främjande och handelspolitik. Mobiliseringen av additionella finansiella resurser samt andra aktörers, inklusive den privata sektorns, engagemang, kompetens och investeringar i hållbar tillväxt ska öka.

Regeringens övergripande arbete med Agenda 2030 vägleds av det riksdagsbundna målet för genomförandet av Agenda 2030 (prop. 2019/20:188, bet. 2020/21:FiU28, rskr. 2020/21:154). Sverige ska genomföra Agenda 2030 för en ekonomiskt, socialt och miljömässigt hållbar utveckling genom en samstämmig politik nationellt och internationellt. Genomförandet ska präglas av agendans princip att ingen ska lämnas utanför. Arbetet med att genomföra det riksdagsbundna målet är avgörande för genomförandet av agendan.

Regeringen avser att under 2024 fortsätta arbeta aktivt i det nordiska samarbetet för genomförande av Agenda 2030.

Regeringen gör fortsatt bedömningen att det inte finns förutsättningar för att nå målen i Agenda 2030 globalt utan resursmobilisering som understödjer genomförandet. För att åstadkomma en hållbar utveckling globalt är det helt nödvändigt att handeln stärks, att företag kan växa och att privata investeringar kommer på plats. Regeringen fortsätter arbeta för jämställdhet och för att stärka mänskliga fri- och rättigheter samt för att motverka korruption, och betonar härvidlag varje lands ansvar för sin utveckling, för att skapa förutsättningar för en hållbar utveckling globalt.

4.7 Budgetförslag

4.7.1 1:1 Statskontoret

Tabell 4.4 Anslagsutveckling 1:1 Statskontoret

Tusental kronor

2023	Utfall	104 342	Anslagssparande	5 846
2024	Anslag	109 732[1]	Utgiftsprognos	108 163
2025	**Förslag**	**113 142**		
2026	Beräknat	0[2]		
2027	Beräknat	0[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 0 tkr i 2025 års prisnivå.

[3] Motsvarar 0 tkr i 2025 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Statskontorets förvaltningsutgifter och för regeringens behov av vissa förvaltningspolitiska insatser.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 4.5 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:1 Statskontoret

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**109 732**	**109 732**	**109 732**
Pris- och löneomräkning[2]	3 410	5 894	7 913
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder		-115 626	-117 645
varav BP25[3]		*-115 626*	*-115 626*
– Inordna Statskontorets uppgifter i Ekonomistyrningsverket		*-115 626*	*-115 626*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**113 142**	**0**	**0**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2024. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2026–2027 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

I samband med avvecklingen av Statskontoret och inordnandet av myndighetens uppgifter i ESV i januari 2026 förs anslagsmedlen över till anslaget 1:8 *Ekonomistyrningsverket*. För 2026 och 2027 beräknas anslaget därför till 0 kr.

Regeringen föreslår att 113 142 000 kronor anvisas under anslaget 1:1 *Statskontoret* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 0 kronor per år.

Riksdagens tidigare ställningstagande avseende Statskontoret

Regeringens förslag: Riksdagen godkänner att riksdagens tidigare ställningstagande om inrättandet av Statskontoret inte längre ska gälla.

Skälen för regeringens förslag: Det är regeringens ansvar att organisera statsförvaltningen. Detta var dock tidigare en uppgift för riksdagen. Efter förslag av regeringen beslutade riksdagen att fr.o.m. den 1 juli 1961 inrätta ett statligt centralt rationaliseringsorgan benämnt Statskontoret (prop. 1960:126, SU 1960:107, rskr. 1960:282). Detta innebar bl.a. att riksdagen i detta sammanhang tog bestämd ställning

till vilken verksamhet som ska bedrivas av myndigheten. För att regeringen ska ha möjlighet att i enlighet med vad som anförs i avsnitt 4.6.1 organisera verksamheten utifrån dagens behov, krävs att denna s.k. riksdagsbindning hävs. Regeringen föreslår därför att riksdagen godkänner att riksdagens tidigare ställningstagande rörande inrättandet av Statskontoret inte längre ska gälla.

4.7.2 1:2 Kammarkollegiet

Tabell 4.6 Anslagsutveckling 1:2 Kammarkollegiet

Tusental kronor

2023	Utfall	128 208	Anslagssparande	15 275
2024	Anslag	166 511[1]	Utgiftsprognos	129 330
2025	**Förslag**	**165 671**		
2026	Beräknat	171 916[2]		
2027	Beräknat	174 974[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 168 116 tkr i 2025 års prisnivå.

[3] Motsvarar 168 115 tkr i 2025 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Kammarkollegiets förvaltningsutgifter och för förvaltningsutgifter för vissa nämnder. Anslaget får även användas för att bevaka statens rätt och andra allmänna intressen samt utbetalning av vissa mindre skadeståndsersättningar.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 4.7 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:2 Kammarkollegiet

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**164 511**	**164 511**	**164 511**
Pris- och löneomräkning[2]	5 942	9 795	12 896
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	-7 182	-7 344	-7 475
varav BP25[3]	*250*	*250*	*250*
– Instrumentet för tekniskt stöd (TSI)	*250*	*250*	*250*
Överföring till/från andra anslag	2 400	4 954	5 042
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**165 671**	**171 916**	**174 974**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2024. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2026–2027 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Anslaget ökas med 250 000 kronor fr.o.m. 2025 för Kammarkollegiets utgifter som nationell samordningsmyndighet för det europeiska stödprogrammet Instrumentet för tekniskt stöd. Anslaget 4:1 *Regeringskansliet m.m.* inom utgiftsområde 1 Rikets styrelse minskas med motsvarande belopp.

Regeringen föreslår att 165 671 000 kronor anvisas under anslaget 1:2 *Kammarkollegiet* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 171 916 000 kronor respektive 174 974 000 kronor.

Övrig kontokredit avseende inrättande av nya myndigheter

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att för 2025 besluta om en kredit i Riksgäldskontoret för att tillgodose Kammarkollegiets behov av likviditet i samband med inrättandet av nya myndigheter som inklusive tidigare utnyttjad kredit uppgår till högst 250 000 000 kronor.

Skälen för regeringens förslag: I avvaktan på ett riksdagsbeslut om anslag för ändamålet bör tillgångar och övriga utgifter för nya myndigheters räkning tillfälligt finansieras med en kredit hos Kammarkollegiet. När en myndighet har bildats bör anskaffningen av tillgångar eller övriga utgifter, inklusive ränta, regleras genom betalning av krediten. Under 2023 har 31 033 000 kronor av krediten utnyttjats. För vilka nya myndigheter som krediten behöver utnyttjas 2025, och i vilken utsträckning, är svårt att bedöma. Regeringen bör mot denna bakgrund bemyndigas att för 2025 besluta om en kredit i Riksgäldskontoret för att tillgodose Kammarkollegiets behov av likviditet i samband med inrättandet av nya myndigheter som inklusive tidigare utnyttjad kredit uppgår till högst 250 000 000 kronor.

Tabell 4.8 Övrig kontokredit avseende inrättande av nya myndigheter

Tusental kronor

Utgifts-område	Ändamål	Beslutad kreditram 2023[1]	Maximalt nyttjande 2023	Beslutad kreditram 2024[1]	Begärd kreditram 2025
2	Kammarkollegiets behov av likviditet för inrättande av nya myndigheter	250 000	31 033	250 000	250 000
	Summa	**250 000**	**31 033**	**250 000**	**250 000**

[1] Av riksdagen beslutad övrig kontokredit exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Övrig kontokredit avseende det statliga försäkringssystemet

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att för 2025 besluta om en kredit i Riksgäldskontoret för att tillgodose Kammarkollegiets behov av likviditet i det statliga försäkringssystemet som inklusive tidigare utnyttjad kredit uppgår till högst 100 000 000 kronor.

Skälen för regeringens förslag: Det behövs en kredit för att finansiera enstaka stora skador eller anhopningar av skador som hanteras inom det statliga försäkringssystemet. En utnyttjad kredit ska återbetalas inom ramen för systemet. Om den sammanlagda försäkringsersättningen som Kammarkollegiet ska betala för en enskild skadehändelse överstiger 50 000 000 kronor, ska dock regeringen besluta om hur det överstigande beloppet ska finansieras utanför det statliga försäkringssystemet. Regeringen bör därför bemyndigas att för 2025 besluta om en kredit i Riksgäldskontoret för att tillgodose Kammarkollegiets behov av likviditet i det statliga försäkringssystemet som inklusive tidigare utnyttjad kredit uppgår till högst 100 000 000 kronor.

Tabell 4.9 Övrig kontokredit avseende det statliga försäkringssystemet

Tusental kronor

Utgifts-område	Ändamål	Beslutad kreditram 2023[1]	Maximalt nyttjande 2023	Beslutad kreditram 2024[1]	Begärd kreditram 2025
2	Kammarkollegiets behov av likviditet i det statliga försäkringssystemet	100 000		100 000	100 000
	Summa	**100 000**		**100 000**	**100 000**

[1] Av riksdagen beslutad övrig kontokredit exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 4.10 Avgiftsfinansierad verksamhet vid Kammarkollegiet

Tusental kronor

Verksamhet	Ack. resultat t.o.m. 2023	Resultat 2024	Verksamhetens intäkter 2025	Kostnader som ska täckas 2025	Resultat 2025	Ack. resultat utgående 2025
Verksamheter där intäkterna inte disponeras						
Offentligrättslig verksamhet						
Stiftelserätt, tolkar och översättare	-235 585	-21 526	4 200	25 900	-21 700	-278 811
Verksamheter där intäkterna disponeras						
Uppdragsverksamhet						
Fordringsbevakning, idéburen välfärd, kapitalförvaltning, registrering av trossamfund och samordnade ramavtal[1]	74 672	-7 382	249 236	251 010	-1 774	65 517

[1] Regeringen har i enlighet med förslag i Kammarkollegiets budgetunderlag för 2025–2027 beslutat att endast ackumulerat överskott från 2022 för samordnade ramavtal ska överföras till budgetåret 2024.

Källa: Kammarkollegiet.

4.7.3 1:4 Arbetsgivarpolitiska frågor

Tabell 4.11 Anslagsutveckling 1:4 Arbetsgivarpolitiska frågor

Tusental kronor

2023	Utfall	1 303	Anslagssparande	390
2024	Anslag	2 443[1]	Utgiftsprognos	2 427
2025	**Förslag**	**2 443**		
2026	Beräknat	2 443		
2027	Beräknat	2 443		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för sådana uppgifter som Arbetsgivarverket utfört åt regeringen eller Regeringskansliet och som inte ingår i Arbetsgivarverkets uppgifter som medlemsorganisation, samt för regeringens behov av underlag och biträde inom det arbetsgivarpolitiska området. Anslaget får även användas för förvaltningsuppgifter avseende vissa nämnder inom det arbetsgivarpolitiska området.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 4.12 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:4 Arbetsgivarpolitiska frågor

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**2 443**	**2 443**	**2 443**
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**2 443**	**2 443**	**2 443**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 2 443 000 kronor anvisas under anslaget 1:4 *Arbetsgivarpolitiska frågor* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 2 443 000 kronor per år.

4.7.4 1:5 Statliga tjänstepensioner m.m.

Tabell 4.13 Anslagsutveckling 1:5 Statliga tjänstepensioner m.m.

Tusental kronor

2023	Utfall	15 134 299	Anslagssparande	72 605
2024	Anslag	16 712 000[1]	Utgiftsprognos	16 613 000
2025	**Förslag**	**17 295 000**		
2026	Beräknat	17 366 000		
2027	Beräknat	17 816 000		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statliga tjänstepensionsförmåner, avgångsförmåner, grupplivförmåner och personskadeersättningar samt liknande förmåner som följer av anställningar med statliga villkor. Därtill får anslaget användas för utgifter för räntor avseende sådana förmåner.

Vidare får anslaget användas för utgifter för löneskatt enligt lagen (1990:659) om särskild löneskatt på vissa förvärvsinkomster respektive enligt lagen (1991:687) om särskild löneskatt på pensionskostnader samt för premieskatt enligt lagen (1990:1427) om särskild premieskatt för grupplivförsäkring, m.m. Anslaget får även användas för löneavgifter enligt lagen (1994:1920) om allmän löneavgift och arbetsgivaravgifter enligt socialavgiftslagen (2000:980).

Anslaget får dessutom användas för förvaltningsutgifter vid Statens tjänstepensionsverk för biträde vid handläggningen av pensionsärenden avseende lärare m.fl. som överförts från statligt reglerade anställningar genom riksdagens beslut om kommunalt huvudmannaskap för lärare m.fl.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 4.14 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:5 Statliga tjänstepensioner m.m.

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**16 712 000**	**16 712 000**	**16 712 000**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Makroekonomisk utveckling	482 820	561 820	754 820
Volymer	100 180	92 180	349 180
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**17 295 000**	**17 366 000**	**17 816 000**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

En stor del av de utbetalningar som belastar anslaget är hänförliga till redan beviljade förmåner. I posten Makroekonomisk utveckling i tabell 4.14 ingår bl.a. effekten av att vissa förmåner som belastar anslaget årligen indexeras med prisbasbeloppets förändring. I posten Volymer avspeglas antalet förmåner som nybeviljas under budgetperioden och storleken på dessa förmåner.

Regeringen föreslår att 17 295 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:5 *Statliga tjänstepensioner m.m.* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 17 366 000 000 kronor respektive 17 816 000 000 kronor.

Övrig kontokredit avseende SPV:s pensionshantering

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att för 2025 besluta om en kredit i Riksgäldskontoret för att tillgodose Statens tjänstepensionsverks behov av likviditet i pensionshanteringen som inklusive tidigare utnyttjad kredit uppgår till högst 100 000 000 kronor.

Skälen för regeringens förslag: SPV får bedriva uppdragsverksamhet när det gäller pensionshanteringen. I sådan uppdragsverksamhet hanteras väsentliga penningflöden avseende premiebestämda pensioner och pensionsutbetalningar för uppdragsgivares räkning. Enbart flödet för premiebestämda pensioner enligt det statliga tjänstepensionsavtalet omsätter ca 900 000 000 kronor varje månad och faktureras med kort tid för betalning. Skulle t.ex. betalningen för de två största fakturorna utebli en månad motsvarar det ett belopp och en räntekontobelastning på ca 270 000 000 kronor. SPV har därför ett behov av ett rörelsekapital i form av en kredit i Riksgäldskontoret.

År 2023 utnyttjade SPV ca 44 000 000 kronor av en kredit i Riksgäldskontoret för att tillgodose behovet av likviditet i pensionshanteringen. Under den senaste femårsperioden har krediten utnyttjats med upp till 46 000 000 kronor. För att minimera risken för övertrassering av likvida medel bör därför regeringen bemyndigas att för 2025 besluta om en kredit i Riksgäldskontoret för att tillgodose SPV:s behov av likviditet i pensionshanteringen som inklusive tidigare utnyttjad kredit uppgår till högst 100 000 000 kronor.

Tabell 4.15 Övrig kontokredit avseende SPV:s pensionshantering

Tusental kronor

Utgifts-område	Ändamål	Beslutad kreditram 2023[1]	Maximalt nyttjande 2023	Beslutad kreditram 2024[1]	Begärd kreditram 2025
2	Statens tjänstepensionsverks behov av likviditet i pensionshanteringen	100 000	44 419	100 000	100 000
	Summa	**100 000**	**44 419**	**100 000**	**100 000**

[1] Av riksdagen beslutad övrig kontokredit exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 4.16 Avgiftsfinansierad verksamhet vid Statens tjänstepensionsverk

Tusental kronor

Verksamhet	Ack. resultat t.o.m. 2023	Resultat 2024	Verksamhetens intäkter 2025	Kostnader som ska täckas 2025	Resultat 2025	Ack. resultat utgående 2025
Verksamheter där intäkterna disponeras						
Uppdragsverksamhet	35 267	8 900	296 800	294 790	2 010	46 177

Källa: Statens tjänstepensionsverk.

För området Statlig pensionsverksamhet m.m. disponerar SPV för administrationskostnader det belopp från inkomsttiteln 5211 *Statliga pensionsavgifter* som anges i myndighetens regleringsbrev. För 2023 uppgår detta belopp till 193 200 000 kronor. Därutöver fastställer regeringen årligen de administrationsavgifter som de myndigheterna m.fl. som skuldför sina pensionsåtaganden ska betala till SPV. För 2023 uppgick dessa avgifter till sammanlagt ca 3 900 000 kronor. Resterande intäkter avser främst området Pensionsverksamhet på uppdrag. År 2023 uppgick intäkterna inom det området till ca 105 900 000 kronor.

4.7.5 1:15 Statens servicecenter

Tabell 4.17 Anslagsutveckling 1:15 Statens servicecenter

Tusental kronor

2023	Utfall	915 339	Anslagssparande	22 477
2024	Anslag	950 404[1]	Utgiftsprognos	944 050
2025	**Förslag**	**937 147**		
2026	Beräknat	908 148[2]		
2027	Beräknat	874 992[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 887 274 tkr i 2025 års prisnivå.

[3] Motsvarar 841 131 tkr i 2025 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Statens servicecenters förvaltningsutgifter i den mån de inte finansieras med avgifter.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 4.18 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:15 Statens servicecenter

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**945 404**	**945 404**	**945 404**
Pris- och löneomräkning[2]	38 243	61 385	77 841
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	-46 500	-98 641	-148 253
varav BP25[3]	*-48 500*	*-97 500*	*-145 500*
– Digital identitetsplånbok	*-3 500*	*-3 500*	*-3 500*
– Civilt försvar: Beredskapsmyndighet	*5 000*	*6 000*	*8 000*
– Effektivisera statliga servicekontor	*-50 000*	*-100 000*	*-150 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**937 147**	**908 148**	**874 992**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2024. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2026–2027 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

För att delvis finansiera införandet av en s.k. digital identitetsplånbok, och till följd av regeringens beslut att upphäva det tidigare uppdraget att lokalisera viss verksamhet i Kiruna (Fi2023/01777), minskas anslaget med 3 500 000 kronor fr.o.m. 2025. Anslaget 2:6 *Myndigheten för digital förvaltning* inom utgiftsområde 22 Kommunikationer ökas med motsvarande belopp.

Anslaget minskas med 50 000 000 kronor 2025 till följd av de utökade möjligheter till effektivisering det innebär för myndigheten att i högre grad själv bestämma var den ska lokalisera sin verksamhet. För 2026 beräknas anslaget minska med 100 000 000 kronor och fr.o.m. 2027 med 150 000 000 kronor.

Anslaget ökas med 5 000 000 kronor fr.o.m. 2025 för myndighetens uppgifter som beredskapsmyndighet inom det civila försvaret. För 2026 beräknas anslaget öka med 6 000 000 och för 2027 med 8 000 000 kronor. Anslaget beräknas öka med 10 000 000 kronor fr.o.m. 2028.

Regeringen föreslår att 937 147 000 kronor anvisas under anslaget 1:15 *Statens servicecenter* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 908 148 000 kronor respektive 874 992 000 kronor.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 4.19 Avgiftsfinansierad verksamhet för Statens servicecenter

Tusental kronor

Verksamhet	Ack. resultat t.o.m. 2023	Resultat 2024	Verksamhetens intäkter 2025	Kostnader som ska täckas 2025	Resultat 2025	Ack. resultat utgående 2025
Verksamheter där intäkterna disponeras						
Uppdragsverksamhet						
Varav tillhandahållande av administrativt stöd till andra myndigheter	-129 400	-3 700	631 800	599 500	32 300	-100 800

Anm.: Intäkterna avser avgifter för tillhandahållande av administrativt stöd åt myndigheter. Statens servicecenter disponerar även intäkter i verksamhet avseende lokal statlig service. Intäkterna består främst av ersättning från AP-fonder och premiepensionssystemet samt ersättning från Skatteverket för hantering av id-kort vid servicekontoren. Under 2025 beräknas intäkterna uppgå till 91 145 tkr. Dessa intäkter redovisas inte i tabellen ovan.

Källa: Statens servicecenter.

5 Fastighetsförvaltning

5.1 Mål för området

Med utgångspunkt i de riktlinjer som riksdagen har beslutat inom lokalförsörjnings- och fastighetsområdet (prop. 1991/92:44, bet. 1991/92:FiU8, rskr. 1991/92:107) är regeringens mål för området en kostnadseffektiv statlig fastighetsförvaltning med rimligt risktagande samt med likvärdig avkastning och service i jämförelse med andra alternativ.

Regeringen har preciserat följande delmål för de fastighetsförvaltande myndigheterna Fortifikationsverket (Fortv) och Statens fastighetsverk (SFV) inom ramen för det ovan nämnda målet och de nationella miljökvalitetsmålen:

- Fastigheterna ska förvaltas så att god resurshushållning och hög ekonomisk effektivitet uppnås.
- Fastigheternas värden ska bevaras på en för ägaren och brukaren långsiktigt lämplig nivå.
- Hyresgästerna ska ges ändamålsenliga och konkurrenskraftiga lokaler, markområden och anläggningar.
- Myndigheterna ska uppfattas som kompetenta och serviceinriktade hyresvärdar.
- Myndigheterna ska inom sitt område verka för att uppfylla de nationella miljökvalitetsmålen.
- Hänsynen till miljö- och kulturmiljövärden ska i tillämpliga delar motsvara vad som gäller för andra stora fastighetsförvaltare.

Fortv:s förvaltning av fastigheter avsedda för försvarsändamål och utveckling av detta fastighetsbestånd ska vara ändamålsenlig och stärka den operativa förmågan i Försvarsmakten i enlighet med det försvarspolitiska inriktningsbeslutet 2020 (prop. 2020/21:30, bet. 2020/21:FöU4, rskr. 2020/21:136).

Det finns ett riksdagsbundet mål för arkitektur, form och design. I enlighet med detta ska bl.a. Fortv och SFV, utifrån sina respektive förutsättningar, agera föredömligt för hållbara och tillgängliga gestaltade livsmiljöer inom staten (se utg.omr. 17).

5.2 Resultatindikationer och andra bedömningsgrunder

För att följa upp utvecklingen inom verksamhetsområdet i förhållande till målen används i huvudsak följande indikatorer:

- driftkostnad i kronor per kvadratmeter
- underhållskostnad i kronor per kvadratmeter
- hyresintäkt i kronor per kvadratmeter
- driftnetto i kronor per kvadratmeter
- vakansgrad
- kundnöjdhet
- energianvändning
- myndigheternas miljöledningsarbete.

Såväl Fortv som SFV ska, i enlighet med sina respektive regleringsbrev för 2024, uppnå ett resultat som efter finansiella poster motsvarar en avkastning om

3,62 procent på 30 procent av myndighetens genomsnittliga lån i Riksgäldskontoret för samhällsinvesteringar.

Fastigheterna i SFV:s fastighetsbestånd delas in i tre kategorier: fastigheter med en marknadsmässig hyressättning (marknadshyresfastigheter), fastigheter med en kostnadsbaserad hyressättning (kostnadshyresfastigheter) och fastigheter där hyresintäkterna inte långsiktigt kan täcka kostnaderna (bidragsfastigheter). Regeringens ambition är att intäkterna från bidragsfastigheterna på sikt ska öka och att kostnaderna för dem ska minska. För fastigheter med kostnadshyra gäller att hyresgästen betalar en hyra som över tid motsvarar kostnaderna för drift, underhåll, administration och kapitalkostnader.

5.3 Resultatredovisning

Fortv och SFV är de två största fastighetsförvaltande myndigheterna. De förvaltar bl.a. ett stort antal försvarsanläggningar med tillhörande byggnader samt kulturhistoriskt värdefulla byggnader, stora markområden och skog.

Fastigheternas värde

Tabell 5.1 Myndigheternas byggnader, mark och fast egendom

Bokfört värde i miljoner kronor

	2019	2020	2021	2022	2023
Staten	45 842	47 105	50 156	55 727	59 036
– varav Fortv	11 709	12 563	14 585	18 424	20 300
– varav SFV	16 783	16 720	16 651	16 650	18 033
Fortv:s och SFV:s andel	**62,2%**	**62,2%**	**62,3%**	**62,9%**	**64,9%**

Källor: Årsredovisningar för staten 2019–2023.

I tabell 5.1 redovisas Fortv och SFV:s fastighetsvärden. Uppgifterna bör bedömas med viss försiktighet, bl.a. då vissa tillgångar med kulturhistoriskt värde inte tas upp i balansräkningen. Andra myndigheter som förvaltar fast egendom är bl.a. Affärsverket svenska kraftnät, Kammarkollegiet, Luftfartsverket, Naturvårdsverket, Riksdagsförvaltningen, Sjöfartsverket, Sveriges lantbruksuniversitet och Trafikverket. Värdet av statens innehav av fast egendom och byggnader ökade 2023. Fortv:s och SFV:s investeringstakt bedöms vara fortsatt hög under de kommande åren.

I enlighet med riksdagens beslut förvärvades fastigheten Skövde Kasernen 1 samt fastigheterna Eskilstuna Vapnet 1 och Eskilstuna Vapnet 2 (prop. 2022/23:99, bet. 2022/23:FiU21, rskr. 2022/23:254) under 2023.

Under perioden 2019–2023 minskade den lokalarea som förvaltas av SFV (se tabell 5.2). Minskningen beror på försäljningar av samt överföringar av förvaltningsansvaret för fastigheter under 2023. Uppgifterna om Fortv:s lokalarea i tabellen omfattar enbart uthyrningsbar yta i det öppna beståndet, dvs. objekt som används av fredsorganisationen och som inte är av hemlig natur, såsom garnisoner och skjutfält.

Tabell 5.2 Omfattningen av de fastighetsförvaltande myndigheternas lokalbestånd

Lokalarea (1 000 m^2)

	2019	2020	2021	2022	2023
Fortv[1]	2 755	2 785	2 814	2 867	2 994
SFV	1 632	1 631	1 628	1 628	1 603
– varav marknadshyresfastigheter	1 168	1 167	1 170	1 171	1 146
– varav kostnadshyresfastigheter	98	98	98	98	98
– varav bidragsfastigheter	366	366	360	359	359

[1] Försvarsanläggningar redovisas normalt som bruttoarea. Omräkningsfaktor till lokalarea, som är ett vanligare jämförelsetal, är 0,83. Uppgifterna om Fortv:s lokalarea omfattar enbart uthyrningsbar yta i det öppna beståndet.

Källor: Fortifikationsverkets och Statens fastighetsverks årsredovisningar 2019–2023.

För 2023 uppgick Fortv:s resultat till 103 miljoner kronor (se tabell 5.3), vilket var lägre än vad som hade prognosticerats. Detta berodde på en högre investeringstakt än beräknat. Fortv har, i enlighet med avkastningskravet för 2023 på 2,7 procent på 30 procent av myndighetens genomsnittliga lån för samhällsinvesteringar i Riksgäldskontoret, betalat in 178 miljoner kronor till statens centralkonto.

Tabell 5.3 Uppgifter om det ekonomiska utfallet för Fortv

Miljoner kronor

	Utfall 2020	Utfall 2021	Utfall 2022	Utfall 2023	Prognos 2024	Budget 2025
Totala intäkter	3 942	4 384	4 877	5 937	5 955	7 164
Totala kostnader	3 874	4 291	4 706	5 834	5 773	6 781
Resultat	**68**	**93**	**171**	**103**	**182**	**383**

Källor: Fortifikationsverkets årsredovisningar 2020–2023 och budgetunderlag för 2025–2027.

För 2023 uppgick SFV:s resultat före fastighetsförsäljningar till 762 miljoner kronor (se tabell 5.4), vilket var högre än avkastningskravet. De generellt höga marknadspriserna och indexregleringar av hyresavtal har påverkat resultatet positivt de senaste åren. SFV har, i enlighet med avkastningskravet för 2023 på 2,7 procent på 30 procent av myndighetens genomsnittliga lån för investeringar i fastigheter och anläggningar i Riksgäldskontoret, betalat in 101 miljoner kronor till statens centralkonto.

Tabell 5.4 Uppgifter om det ekonomiska utfallet för SFV

Miljoner kronor

	Utfall 2020	Utfall 2021	Utfall 2022	Utfall 2023	Prognos 2024	Budget 2025
Totala intäkter	3 118	3 313	3 414	3 637	3 264	3 343
Totala kostnader	2 290	2 485	2 839	2 876	2 567	2 668
Resultat	**829**	**828**	**575**	**762**	**697**	**675**

Källor: Statens fastighetsverks årsredovisningar 2020–2023 och budgetunderlag för 2025–2027.

Resultatindikationer

Fortv och SFV förvaltar olika typer av fastighetsbestånd. Fortv:s byggnadsbestånd är till ytan ca 50 procent större än SFV:s, och en betydande del av beståndet utgörs av enklare förrådsytor som ibland är kallförråd. Myndigheterna har inte samma marknadsförutsättningar för sina bestånd. Sammantaget medför detta att det i flera fall är missvisande att jämföra myndigheternas nyckeltal med varandra. Syftet med indikatorerna och nyckeltalen är därför framför allt att redovisa respektive myndighets utveckling över tid.

SFV har utöver de tre verksamhetsgrenar som redovisas i tabellerna nedan även verksamhetsgrenen mark som innefattar jord, skog, kronoholmar och tomträtter.

Hyresintäkt i kronor per kvadratmeter

Fortv:s hyresintäkter per kvadratmeter fortsatte att öka 2023 (se tabell 5.5). Ökningen var en följd av högre marknadsräntor och hyror.

Tabell 5.5 Utveckling av hyresintäkter för Fortv

Kronor per kvadratmeter

	2021	2022	2023
Fortv	660	772	806

Källa: Fortifikationsverkets årsredovisning 2023.

SFV:s totala hyresintäkter per kvadratmeter ökade 2021–2023 (se tabell 5.6). Ökningen berodde främst på indexuppräkningar av hyror samt omförhandlade och tillkommande avtal.

Tabell 5.6 Utveckling av hyresintäkter för SFV

Kronor per kvadratmeter

	2021	2022	2023
Marknadshyresfastigheter	1 892	2 025	2 210
Kostnadshyresfastigheter	1 604	1 545	1 615
Bidragsfastigheter	185	241	252
Totalt	1 605	1 711	1 848

Källor: Statens fastighetsverks årsredovisningar 2021–2023.

Driftkostnad i kronor per kvadratmeter

Fortv:s driftkostnad per kvadratmeter ökade 2023 från 41 kronor till 44 kronor. Det berodde bl.a. på högre kostnader för underhåll och förvärv av fastigheter (se tabell 5.7).

Tabell 5.7 Utveckling av driftkostnader för Fortv

Kronor per kvadratmeter

	2021	2022	2023
Fortv	41	41	44

Källor: Fortifikationsverkets årsredovisningar 2021–2023.

SFV hade högre driftkostnader 2023 jämfört med 2022, vilket bl.a. berodde på ökade kostnader för el och fjärrvärme (se tabell 5.8).

Tabell 5.8 Utveckling av driftkostnader för SFV

Kronor per kvadratmeter

	2021	2022	2023
Marknadshyresfastigheter	346	367	401
Kostnadshyresfastigheter	301	351	386
Bidragsfastigheter	221	248	267
Totalt[1]	337	360	389

[1] Inklusive driftkostnader för verksamhetsgrenen mark som saknar uthyrningsbar area.

Källor: Statens fastighetsverks årsredovisningar 2021–2023.

Underhållskostnad i kronor per kvadratmeter

Fortv:s underhållskostnader minskade 2023 (se tabell 5.9). Den tillfälliga ökningen 2022 berodde på utökad verksamhet hos hyresgästerna, vilket medförde fler underhållsåtgärder.

Tabell 5.9 Utveckling av underhållskostnader för Fortv

Kronor per kvadratmeter

	2021	2022	2023
Fortv	68	90	69

Källa: Fortifikationsverkets årsredovisning 2023.

Även SFV:s underhållskostnader minskade 2023 (se tabell 5.10). Myndighetens underhållskostnader är relativt höga jämfört med branschen i övrigt, vilket beror på att underhållsåtgärder på kulturfastigheter ofta är mer resurskrävande än motsvarade åtgärder på andra fastigheter. Underhållskostnaderna för bidragsfastigheter var lägre 2023 jämfört med 2022, vilket berodde på att färre underhållsåtgärder kunde vidtas till följd av minskade anslagsmedel.

Tabell 5.10 Utveckling av underhållskostnader för SFV

Kronor per kvadratmeter

	2021	2022	2023
Marknadshyresfastigheter	177	214	236
Kostnadshyresfastigheter	279	167	163
Bidragsfastigheter	707	669	566
Totalt	312	326	305

Källor: Statens fastighetsverks årsredovisningar 2021–2023.

Driftnetto i kronor per kvadratmeter

Driftnettot motsvarar intäkter minus kostnader före avskrivningar och räntor. Det redovisade driftnettot beräknas för det öppna beståndet och speglar resultatet i den normala förvaltningsverksamheten.

Driftnettot för Fortv ökade under 2023 jämfört med 2022. Detta berodde på att intäkterna ökade mer än kostnaderna, samtidigt som den totala fastighetsytan ökade (se tabell 5.11).

Tabell 5.11 Utveckling av driftnetto för Fortv

Kronor per kvadratmeter

	2021	2022	2023
Fortv	285	346	414

Källor: Fortifikationsverkets årsredovisningar 2021–2023.

För SFV ökade driftnettot inom verksamhetsområdena marknadshyresfastigheter och kostnadshyresfastigheter 2023 jämfört med 2022 (se tabell 5.12). Det berodde på att intäkterna ökade, bl.a. till följd av indexuppräkningar av hyror samt omförhandlade och tillkommande avtal.

Tabell 5.12 Utveckling av driftnetto för SFV

Kronor per kvadratmeter

	2021	2022	2023
Marknadshyresfastigheter	1 204	1 046	1 284
Kostnadshyresfastigheter	877	858	887
Bidragsfastigheter	93	108	98

Källor: Statens fastighetsverks årsredovisningar 2021–2023.

Förändringarna av lokalytornas vakansgrad varierar

I statens fastighetsbestånd finns vissa lokalytor som inte är uthyrda, vilket brukar beskrivas som en fastighetsförvaltares vakansgrad.

För Fortv var vakansgraden 2,9 procent 2021. Vakansgraden minskade till 2,0 procent 2022 och låg kvar på samma nivå 2023.

Det finns ytor i SFV:s bestånd som är svåra att hyra ut eller som kräver större renoveringar och därför är vakanta. Vakanta ytor i SFV:s bestånd finns inom flera verksamhetsgrenar. Två exempel är Södra Bankohuset i Stockholm och Svartsjö slott på Ekerö. SFV:s vakansgrad ökade från 5,5 procent 2022 till 5,8 procent 2023.

Utvecklingen av energianvändningen varierar

Fortv och SFV har fortsatt fokus på miljö- och kulturmiljövärden och hållbar utveckling. Arbetet med att upprätta vårdprogram för alla statliga byggnadsminnen och vidta åtgärder för ökad energieffektivisering fortsätter.

Under 2023 minskade energianvändningen för de byggnader som SFV förvaltar med ca 4 procent. Detta berodde främst på myndighetens systematiska arbete med energibesparingar.

År 2023 ökade den totala energianvändningen i Fortv:s byggnader jämfört med 2022 (se tabell 5.13). Det var en följd av att lokalbeståndet ökade. Fortv verkar för en effektivare energianvändning genom uppföljning av energistatistik, fortlöpande tillsyn och skötsel. Myndigheten arbetar också med prioriteringar av särskilda åtgärder, t.ex. förbättringar av byggnaders klimatskal, dvs. tak och ytterväggar. Myndigheten genomför även energieffektiviseringsåtgärder som utgår från underhålls- och investeringsplaner. Trots en successivt effektivare energianvändning bedömer Fortv att myndigheten till följd av verksamhetens kraftiga tillväxt behöver vidta ytterligare åtgärder för att energioptimera de byggnader som myndigheten förvaltar.

Tabell 5.13 Utveckling av energianvändningen för Fortv

Energianvändning i GWh

	2021	2022	2023
Fortv	405	409	432

Källor: Fortifikationsverkets årsredovisningar 2021–2023.

SFV minskade sin användning av köpt energi 2021–2023 (se tabell 5.14). Minskningen 2023 jämfört med 2022 berodde på en minskad energianvändning till följd av myndighetens systematiska arbete med energibesparingar.

Tabell 5.14 Utveckling av energianvändningen för SFV

Total energianvändning i GWh

	2021	2022	2023
Sverige	204	198	195
Utrikes	22	20	19
Totalt[1]	226	218	215

[1] Bidragsfastigheter ingår i tabellen ovan men ingår inte i uppdraget att minska energianvändningen.

Källor: Statens fastighetsverks årsredovisningar 2021–2023.

Myndigheternas miljöledningsarbete fortsätter

I Naturvårdsverkets rapport Miljöledning i staten för 2023 hamnar både SFV och Fortv fortsatt på listan över de tio myndigheter som har störst utsläpp av koldioxid från maskiner och övriga fordon. Båda myndigheterna minskade dock utsläppen under året. Fortv finns fortfarande också på listan över de tio myndigheter som redovisar störst utsläpp av koldioxid per årsarbetskraft från bilresor. Detta beror till stor del på den typ av verksamhet myndigheten bedriver. Utsläppen minskade dock med drygt 20 procent under 2023 till följd av användning av biodiesel i stället för fossil diesel. Båda myndigheterna arbetar aktivt med att sänka koldioxidutsläppen från bilresor och flygresor samt med att öka antalet resefria möten och digitala möten. Fortv har dock behov av att använda ett stort antal större arbetsfordon. En del av SFV:s verksamhet bedrivs utomlands och på andra kontinenter, t.ex. vid Sveriges ambassader, varför en del flygresor är nödvändiga.

Fortv och SFV arbetar systematiskt med sitt miljöarbete, är certifierade enligt ISO14001 och har tillhörande miljö- och hållbarhetspolicyer. Av SFV:s upphandlingar 2023 utgjorde andelen upphandlingar med miljökrav 82 procent.

År 2023 fortsatte Fortv och SFV att arbeta med uppdragen om grön infrastruktur inom skogs- och markförvaltning och hållbart skogsbruk på sina fastigheter (Fi2022/03469 [delvis] och Fi2022/03469 [delvis]). Uppdragen redovisades till Regeringskansliet i mars respektive juni 2023. Myndigheterna hade även i uppdrag att bedöma möjligheterna att inom sitt befintliga markinnehav anlägga och restaurera våtmarker.

Myndigheternas större investeringar

Fortv och SFV har i sina respektive regleringsbrev för 2024 fått i uppdrag att redovisa utvecklingen i pågående och nyligen avslutade investeringar som är beslutade av regeringen (se tabell 5.15 och 5.16).

Tabell 5.15 Investeringar i öppna beståndet beslutade av regeringen för Fortv

Miljoner kronor

Investering	Nybyggnad/ Ombyggnad	Beslutsår	Beslutat belopp	Prognos totalt	Utfall t.o.m. 2023	Färdigt år
Boden drivmedelsanläggning	N	2020	220	192	192	2023
Eksjö storkök	O	2023	80	4	67	2025
Eksjö utbildningsanläggning	N	2022	115	110	35	2025
Eskilstuna vapnet 1 och 2 (förvärv)	N	2023	265	266	266	2023
Gotland Tofta etapp 2	N	2022	1 600	1 022	272	2025
Göteborg örlogshamn	O	2022	230	176	8,5	2027
Halmstad hangar luftvärn	N	2022	1 300	1 001	101	2026
Halmstad kasern	O	2022	160	126	47	2025

Investering	Nybyggnad/ Ombyggnad	Beslutsår	Beslutat belopp	Prognos totalt	Utfall t.o.m. 2023	Färdigt år
Kalixfors drivmedelsanläggning	N	2020	220	195	195	2023
Karlberg elevbostäder	N	2017	315	311	311	2023
Karlberg kadettflygel	O	2021	162	143	143	2023
Karlberg Solna Nytomta 3 (förvärv)	N	2022	2 900	2 840	2	2025
Karlsborg hangarer	N	2021	725	718	316	2025
Karlsborg flygplats	N	2023	400	59	338	2025
Karlsborg Vanäs (förvärv)	N	2023	76	70	70	2024
Karlskrona bunkringsanläggning	N	2021	150	132	31	2026
Karlskrona Najaden	O	2023	130	122	115	2023
Karlskrona ubåtskaj	N	2022	222	175	7	2025
Karlskrona kajer	O	2023	1 560	1 074	21	2027
Karlskrona Flottans skeppsbro	O	2023	145	120	10	2026
Kungsängen teknikhall	N	2023	160	133	10	2025
Muskö renovering kanslibyggnad	O	2023	170	145	19	2026
Revingehed kontor	N	2022	150	128	88	2024
Revingehed utbildningscentrum	N	2019	180	128	128	2023
Revingehed Camp Gripen	N	2019	150	95	95	2023
Ronneby platta 3 och 4	O	2023	260	217	5	2025
Skredsvik huvudförläggning	N	2022	95	70	34	2025
Skredsvik infrastruktur	O	2022	250	166	16	2025
Skövde uppställningsplats	O	2022	85	74	15	2025
Solna Skogskarlen	O	2022	500	450	10	2026
Stockholm Färöarna 1 (förvärv)	N	2023	316	316	316	2023
Umeå CBRN träningsanläggning	N	2021	220	248	189	2025

Källa: Fortifikationsverkets avvikelserapport avseende investeringsplan för fastigheter 2024–2027.

Tabell 5.16 Investeringar beslutade av regeringen för SFV

Miljoner kronor

Investering	Nybyggnad/ Ombyggnad	Beslutsår	Beslutat belopp	Prognos totalt	Utfall t.o.m. 2023	Färdigt år
Ambassadbyggnaden, Helsingfors	O	2022	300	216	74	2025
Ambassadbyggnaden, Peking	O	2023	200	169	79	2025
Ambassadbyggnaden, Tokyo	O	2019	75	770	40	2028
Amiralitetshuset, Stockholm	O	2023	49	41	7	2024
Blåsenhus, Trädgårdsvillan, Uppsala	O	2020	47	43	37	2024
Generalkonsulatet, New York	O	2021	96	80	39	2024
Gustavianum, Uppsala	O	2021	110	60	49	2024

Investering	Nybyggnad/ Ombyggnad	Beslutsår	Beslutat belopp	Prognos totalt	Utfall t.o.m. 2023	Färdigt år
Kv. Johannes Större, Stockholm	O	2023	62	52	6	2024
Kv. Lejonet, Stockholm	O	2021	250	1 650	35	2029
Kv. Lejonet, delprojekt byte kylmaskiner[1]	O	2021	40	35	2	2025
Kv. Rosenbad, Stockholm	O	2022	2 350	1 921	1 912	2024
Kungshuset, Lund	O	2022	80	80	78	2024
Lunds universitet, växthus och orangerier	O	2023	70	51	4	2026
Manillaskolan, Stockholm	O	2023	137	114	5	2027
Moderna museet, Stockholm	O	2024	80	66	23	2025
Naturhistoriska riksmuseet, Stockholm	O	2022	180	166	156	2023
Operabyggnaden, Stockholm, fasad och tak	O	2022	133	133	23	2025
Operabyggnaden, Stockholm, förstudie och renovering	O	2023	90	3 100[2]	6	2031
Operabyggnaden, Stockholm, projektering	O	2024	325	325		2027
Skeppsholmen, Stockholm, Kajer och dykdalber	O	2024	376	313	124	2027
Skeppsholmen, Stockholm, Kasern III	O	2024	175	145	18	2025
Universitetshuset, Lund	O	2022	55	322	6	2028
Yttre Riddarholmen, Stockholm	O	2018	165	180	63	2029
Östra och västra gymnasiehusen, Stockholm	O	2022	146	112	28	2025

[1] Ingår i projekt kv. Lejonet, Stockholm

[2] Prognosen bygger på tidigare hemställan från SFV. Regeringen har ännu inte tagit ställning till kostnadsram för en renovering.

Källa: Statens fastighetsverks avvikelserapport avseende investeringsplan för fastigheter 2024–2027.

5.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Regeringen bedömer att Fortv:s och SFV:s fastighetsförvaltning i huvudsak fungerar väl.

Den säkerhetspolitiska och ekonomiska utvecklingen i omvärlden fortsätter att påverka förutsättningarna för Fortv och SFV att utföra sina uppdrag. Utvecklingen har bl.a. lett till ökade kostnader för material, energi och transporter, vilket medfört behov av en ökad flexibilitet och omprioriteringar. Myndigheterna har visat på god förmåga att kunna anpassa sig till den förändrade situationen, med fokus på god resurshushållning och hög ekonomisk effektivitet.

Hyresintäkterna påverkas av hur stor yta som myndigheterna hyr ut och förvaltar. Efterfrågan på ändamålsenliga lokaler ökar kraftigt på grund av omvärldsutvecklingen.

Fortv:s fastighetsbestånd har ökat, samtidigt som antalet genomförda projekt är större än någonsin tidigare.

Fortv och SFV bedriver verksamheter i branscher med stora upphandlingar och omsätter betydande värden, vilket medför en ökad risk för korruption. En god förvaltningskultur är viktig för att uppnå god resurshushållning och hög ekonomisk effektivitet. För Fortv är det av särskild vikt att den interna styrningen och kontrollen säkerställs, då myndigheten befinner sig i en tillväxtfas, med stora fastighetsförvärv och investeringar inom försvarsområdet, som medför betydande risker och har stora finansiella effekter för staten.

Regeringen anser att Fortv och SFV har genomfört sina uppdrag tillfredsställande och att myndigheterna till stora delar uppfyllt sina mål.

5.5 Politikens inriktning

De riktlinjer som beslutats av riksdagen inom lokalförsörjnings- och fastighetsområdet ligger fast. Detta innebär bl.a. att statens fastighetsförvaltning bör vara skild från brukandet av lokaler och mark, att förvaltningen bör bedrivas med ett avkastningskrav som i så stor utsträckning som möjligt är marknadsmässigt, samt att de fastigheter som av historiska eller andra skäl är olämpliga att föra över till bolag bör koncentreras i en samordnad förvaltning som bedrivs i myndighetsform. De fastighetsförvaltande myndigheterna ska bl.a. förvalta fastigheterna så att en god hushållning och en hög ekonomisk effektivitet uppnås. Fastigheternas värden ska bevaras på en för ägaren och brukaren långsiktigt lämplig nivå. Myndigheterna ska också inom sina respektive områden verka för att uppfylla de nationella miljömålen, bl.a. vad gäller energieffektivitet och begränsning av klimatpåverkan, samt att bevara och nyttja biologisk mångfald på ett hållbart sätt.

Tillväxten av det militära försvaret ställer höga krav på att Fortv:s fastighetsbestånd utvecklas för att tillmötesgå Försvarsmaktens och övriga totalförsvarsmyndigheters ökande behov. Den höga investeringstakten behöver fortsätta för att målet om att stärka totalförsvaret ska kunna uppnås.

Regeringen bedömer att kostnadshyresmodellen som tillämpas för huvudbyggnaderna för Kungliga Operan, Kungliga Dramatiska Teatern, Nationalmuseum, Naturhistoriska riksmuseet och Statens historiska museer behöver ses över (se utg.omr. 17 avsnitt 4).

Regeringens ambition för bidragsfastigheterna är att intäkterna ska öka samtidigt som kostnaderna ska minska, för att på sikt minska underskottet. SFV:s utvecklingsarbete med att löpande pröva och anpassa innehavet av bidragsfastigheter samt med myndighetens avyttringsplan bör fortsätta.

5.6 Budgetförslag

5.6.1 Fortifikationsverket

Fortv:s huvuduppgift är att förvalta en viss del av statens fasta egendom, främst fastigheter avsedda för försvarsändamål, s.k. försvarsfastigheter. Myndighetens förvaltning av fastigheter avsedda för försvarsändamål och utvecklingen av detta fastighetsbestånd ska vara ändamålsenlig i förhållande till totalförsvarets (det militära och civila försvarets) behov så att den operativa förmågan i Försvarsmakten kan stärkas. Fastigheterna ska förvaltas så att en god hushållning och en hög ekonomisk effektivitet uppnås, att ändamålsenliga mark-, anläggnings- och lokalresurser kan

tillhandahållas på för brukaren konkurrenskraftiga villkor samt så att fastigheternas värden bevaras på en för ägaren och brukaren långsiktigt lämplig nivå.

Fortv ansvarar också för att etablera, förvalta och avyttra byggnader och anläggningar för försvarets behov i samband med internationella fredsbevarande och humanitära insatser. I myndighetens uppdrag ingår också att bedriva fortifikatoriskt utvecklingsarbete så att den kompetens som behövs för det svenska samhällets behov inom skydds- och anläggningsteknik kan utvecklas och säkerställas. Fortv:s verksamhet finansieras främst genom hyresintäkter samt genom lån i Riksgäldskontoret för investeringar i fastigheter och anläggningstillgångar.

Infrastrukturella frågor och fastighetsförvaltning är centrala förutsättningar för att förstärka det militära försvarets förmåga. Regeringen redogör för den försvarspolitiska inriktningen i utgiftsområde 6 Försvar och samhällets krisberedskap.

Investeringsplan

Regeringens förslag: Investeringsplanen för fastigheter och markanläggningar för 2025–2027 godkänns som en riktlinje för Fortifikationsverkets investeringar (se tabell 5.17).

Tabell 5.17 Investeringsplan för Fortifikationsverket

Miljoner kronor

	Utfall 2023	Prognos 2024	Budget 2025	Beräknat 2026	Beräknat 2027	Summa 2025–2027
Anskaffning och utveckling av nya investeringar	**4 046**	**8 380**	**12 836**	**12 278**	**11 006**	**36 120**
Byggnader och markanläggningar	1 602	2 524	3 994	4 332	4 687	13 013
Fastighetsförvärv	1 600	4 507	6 319	4 786	2 210	13 315
Försvarsanläggningar	845	1 349	2 523	3 160	4 109	9 792
varav investeringar i anläggningstillgångar	*4 046*	*8 380*	*12 836*	*12 278*	*11 006*	*36 120*
– byggnader, mark och annan fast egendom	*4 046*	*8 380*	*12 836*	*12 278*	*11 006*	*36 120*
Finansiering av anskaffning och utveckling	**4 046**	**8 380**	**12 836**	**12 278**	**11 006**	**36 120**
Låneram för samhällsinvesteringar (lån i Riksgäldskontoret)	3 706	7 754	11 879	11 311	10 015	33 205
Övrig finansiering	340	626	957	967	991	2 915
Vidmakthållande av befintliga investeringar	**1 876**	**2 696**	**2 471**	**2 654**	**2 549**	**7 674**
Byggnader och markanläggningar	1 285	2 054	2 079	2 234	2 258	6 571
Försvarsanläggningar	591	642	392	420	291	1 103
varav investeringar i anläggningstillgångar	*1 421*	*2 215*	*1 990*	*2 094*	*1 989*	*6 073*
– byggnader, mark och annan fast egendom	*1 421*	*2 215*	*1 990*	*2 094*	*1 989*	*6 073*
Finansiering vidmakthållande	**1 876**	**2 696**	**2 471**	**2 654**	**2 549**	**7 674**
Låneram för samhällsinvesteringar (lån i Riksgäldskontoret)	1 214	1 736	1 582	1 643	1 634	4 859
Övrig finansiering	662	960	889	1 011	915	2 815
Totala utgifter för anskaffning, utveckling och vidmakthållande av investeringar	**5 922**	**11 076**	**15 307**	**14 932**	**13 555**	**43 794**
Totalt varav investeringar i anläggningstillgångar	**5 467**	**10 595**	**14 826**	**14 372**	**12 995**	**42 193**

Vissa justeringar har gjorts jämfört med föregående års investeringsplan. Det beror t.ex. på tillkommande förvärv och investeringar mot bakgrund av riksdagens beslut med anledning av propositionen Totalförsvaret 2021–2025, ändrade kostnadsbedömningar och tidsförskjutningar (prop. 2020/21:30, bet. 2020/21:FöU4, rskr. 2020/21:135 och 136). Pågående och nyligen avslutade investeringar som är beslutade av regeringen redovisas separat (se tabell 5.15).

Låneram för samhällsinvesteringar

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att för 2025 besluta att Fortifikationsverket får ta upp lån i Riksgäldskontoret för investeringar i fastigheter och markanläggningar som inklusive tidigare upplåning uppgår till högst 47 700 000 000 kronor (se tabell 5.18).

Skälen för regeringens förslag: Fortv disponerar en låneram i Riksgäldskontoret för 2024 om 42 300 000 000 kronor för investeringar i fastigheter och markanläggningar. Den redovisade planen för investeringar bygger på de investeringsbehov som har angetts av brukarna. Låneramen bör, med hänsyn till tidigare upplåning och det behov som brukarna angett, ökas från föregående år. Regeringen bör därför bemyndigas att för 2025 besluta att Fortv får ta upp lån i Riksgäldskontoret för investeringar i fastigheter och markanläggningar som inklusive tidigare upplåning uppgår till högst 47 700 000 000 kronor.

Tabell 5.18 Låneram för samhällsinvesteringar

Tusental kronor

Utgifts-område	Myndighet	Beslutad låneram 2023[1]	Skuld 2023-12-31	Beslutad låneram 2024[1]	Begärd låneram 2025	Beräknad amortering 2025	Beräknad nyupplåning 2025
2	Fortifikations-verket	30 000 000	24 695 123	42 300 000	47 700 000	1 331 000	13 461 000
	Summa	**30 000 000**	**24 695 123**	**42 300 000**	**47 700 000**	**1 331 000**	**13 461 000**

[1] Av riksdagen beslutad låneram exklusive beslut om ändringar i statens budget.

5.6.2 Statens fastighetsverk

SFV ansvarar för att förvalta en viss del av statens fasta egendom. Det övergripande målet för myndigheten är att förvaltningen ska ske på ett sätt som innebär en god resurshushållning och en hög ekonomisk effektivitet, samtidigt som fastigheternas värden i vid mening ska bevaras och utvecklas. Myndigheten ska inom sitt uppdrag bidra till ett hållbart byggande och en hållbar förvaltning. Förvaltningen av fastigheter ska tillgodose hyresgästernas behov av ändamålsenliga och konkurrenskraftiga lokaler.

SFV:s verksamhet finansieras med hyresintäkter samt med lån hos Riksgäldskontoret för investeringar i fastigheter och anläggningstillgångar. SFV disponerar även anslaget 1:10 *Bidragsfastigheter* för att finansiera underhållskostnader och löpande driftunderskott avseende bidragsfastigheterna.

Investeringsplan

Regeringens förslag: Investeringsplanen för fastigheter och markanläggningar för 2025–2027 godkänns som en riktlinje för Statens fastighetsverks investeringar (se tabell 5.19).

Tabell 5.19 Investeringsplan för Statens fastighetsverk

Miljoner kronor

	Utfall 2023	Prognos 2024	Budget 2025	Beräknat 2026	Beräknat 2027	Summa 2025–2027
Anskaffning och utveckling av nya investeringar	**47**	**183**	**261**	**209**	**167**	**637**
Summa marknadshyresfastigheter nyanskaffning	43	96	174	154	104	432
Summa mark nyanskaffning	5	87	87	55	63	205
varav investeringar i anläggningstillgångar	*47*	*183*	*261*	*209*	*167*	*637*
– byggnader, mark och annan fast egendom	*47*	*183*	*261*	*209*	*167*	*637*
Finansiering av anskaffning och utveckling	**47**	**183**	**261**	**209**	**167**	**637**
Låneram för samhällsinvesteringar (lån i Riksgäldskontoret)	47	183	261	209	167	637
Vidmakthållande av befintliga investeringar	**1 433**	**2 232**	**2 684**	**2 740**	**2 197**	**7 621**
Summa marknadshyresfastigheter vidmakthållande	1 049	1 717	2 137	2 049	1 557	5 743
Summa kostnadshyresfastigheter vidmakthållande	136	193	164	253	466	883
Summa bidragsfastigheter vidmakthållande	203	262	320	392	140	852
Summa mark vidmakthållande	44	60	63	46	34	143
varav investeringar i anläggningstillgångar	*920*	*1 607*	*1 985*	*2 022*	*1 784*	*5 791*
– byggnader, mark och annan fast egendom	*920*	*1 607*	*1 985*	*2 022*	*1 784*	*5 791*
Finansiering vidmakthållande	**1 433**	**2 232**	**2 684**	**2 740**	**2 197**	**7 621**
Anslag 1:10 Bidragsfastigheter	203	262	320	392	140	852
Låneram för samhällsinvesteringar (lån i Riksgäldskontoret)	920	1 607	1 985	2 022	1 784	5 791
Övrig finansiering	309	363	379	326	273	978
Totala utgifter för anskaffning, utveckling och vidmakthållande av investeringar	**1 480**	**2 415**	**2 945**	**2 949**	**2 364**	**8 258**
Totalt varav investeringar i anläggningstillgångar	**967**	**1 790**	**2 246**	**2 231**	**1 951**	**6 428**

Investeringsplanen för 2025–2027 omfattar SFV:s planerade investeringar. Exempel på stora projekt i investeringsplanen är renoveringen av växthus och orangerier inom Lunds universitets botaniska trädgård, ombyggnaden av Amiralitetshuset i Stockholm och renoveringen av ambassadanläggningen i Helsingfors. Pågående och nyligen avslutade investeringar som är beslutade av regeringen redovisas separat (se tabell 5.16).

Låneram för samhällsinvesteringar

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att för 2025 besluta att Statens fastighetsverk får ta upp lån i Riksgäldskontoret för investeringar i fastigheter och markanläggningar som inklusive tidigare upplåning uppgår till högst 15 200 000 000 kronor (se tabell 5.20).

Skälen för regeringens förslag: SFV disponerar en låneram i Riksgäldskontoret för 2024 om 15 200 000 000 kronor för investeringar i fastigheter och markanläggningar. Den redovisade planen för investeringar bygger på de investeringsbehov som har angetts av brukarna. Låneramen bör, med hänsyn till tidigare upplåning och det behov

som brukarna har angett, ligga kvar på samma nivå som föregående år. Regeringen bör därför bemyndigas att för 2025 besluta att SFV får ta upp lån i Riksgäldskontoret för investeringar i fastigheter och markanläggningar som inklusive tidigare upplåning uppgår till högst 15 200 000 000 kronor.

Tabell 5.20 Låneram för samhällsinvesteringar

Tusental kronor

Utgifts-område	Myndighet	Beslutad låneram 2023[1]	Skuld 2023-12-31	Beslutad låneram 2024[1]	Begärd låneram 2025	Beräknad amortering 2025	Beräknad nyupplåning 2025
2	Statens fastighetsverk	15 200 000	12 339 156	15 200 000	15 200 000	1 546 000	2 246 000
	Summa	**15 200 000**	**12 339 156**	**15 200 000**	**15 200 000**	**1 546 000**	**2 246 000**

[1] Av riksdagen beslutad låneram exklusive beslut om ändringar i statens budget.

5.6.3 1:10 Bidragsfastigheter

Tabell 5.21 Anslagsutveckling 1:10 Bidragsfastigheter

Tusental kronor

2023	Utfall	290 000	Anslagssparande	
2024	Anslag	365 000[1]	Utgiftsprognos	362 560
2025	**Förslag**	**440 000**		
2026	Beräknat	515 000		
2027	Beräknat	265 000		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för underhåll av och löpande driftsunderskott för de bidragsfastigheter som SFV förvaltar. Anslaget får användas för utgifter för insatser för att utveckla bidragsfastigheter.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 5.22 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:10 Bidragsfastigheter

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**365 000**	**365 000**	**365 000**
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	75 000	150 000	-100 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**440 000**	**515 000**	**265 000**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 440 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:10 *Bidragsfastigheter* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 515 000 000 kronor respektive 265 000 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2025 för anslaget 1:10 *Bidragsfastigheter* ingå avtal för underhåll av bidragsfastigheter som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 100 000 000 kronor 2026.

Skälen för regeringens förslag: Vården och underhållet av de statliga fastigheter som utgör en del av det svenska kulturarvet förutsätter att fleråriga ekonomiska åtaganden kan göras. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2025 för anslaget 1:10 *Bidragsfastigheter* ingå avtal för underhåll av bidragsfastigheter som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 100 000 000 kronor 2026.

Tabell 5.23 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:10 Bidragsfastigheter

Tusental kronor

	Utfall 2023	Prognos 2024	Förslag 2025	Beräknat 2026
Ekonomiska åtaganden vid årets början	11 752	52 303	100 000	
Nya ekonomiska åtaganden	52 185	100 000	100 000	
Utgifter mot anslag till följd av ekonomiska åtaganden	-11 634	-52 239	-100 000	-100 000
Övriga förändringar av ekonomiska åtaganden		-64		
Ekonomiska åtaganden vid årets slut	52 303	100 000	100 000	
Beslutat/föreslaget bemyndigande	**100 000**	**100 000**	**100 000**	

6 Prognoser, redovisning, statistik och uppföljning

6.1 Mål för området

I linje med det riksdagsbundna målet för den statliga förvaltningspolitiken (se avsnitt 2.3) har regeringen beslutat om följande mål för området prognoser, redovisning, statistik och uppföljning:

– Prognoser samt analyser och uppföljningar av den samhällsekonomiska och statsfinansiella utvecklingen ska vara tillförlitliga och väldokumenterade.
– Statistiken ska vara av god kvalitet och tillgänglig för användarna. Kostnaden för uppgiftslämnarna ska minska, statistikproduktionen ska vara effektiv och samordningen av statistiken ska utvecklas.

6.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Målet att producera statistik av god kvalitet mäts bl.a. genom punktlighet i publicering, nöjdkundindex och allmänhetens förtroende. Tillgängligheten till statistiken mäts bl.a. genom antal tabeller i och uttag från Statistiska centralbyråns (SCB) statistikdatabas på myndighetens webbplats samt antalet besök på denna. Kostnaden för uppgiftslämnarna mäts genom uppgiftslämnarnas totala kostnader och kostnadsförändringen jämfört med föregående år. Effektiviteten i statistikproduktionen mäts genom produktivitetsförändringen jämfört med föregående år.

6.3 Resultatredovisning

6.3.1 Konjunkturinstitutet

Konjunkturinstitutet analyserar årligen prognosfel för en rad makroekonomiska variabler, såsom BNP-tillväxt, arbetslöshet, inflation och offentligfinansiellt sparande. Prognosfelen, enligt tre olika mått, för åtta nyckelvariabler jämförs med totalt 17 andra prognosmakares motsvarande fel, däribland regeringens. Jämförelsen av prognoser görs för innevarande och nästkommande års utfall, och för två olika utvärderingsperioder: senaste utfallsåret 2023 respektive utfallsåren 2019–2023.

Konjunkturinstitutets prognoser för 2023 stod sig väl i jämförelse med andra prognosmakares. Konjunkturinstitutet reviderade, i likhet med andra prognosmakare, kraftigt sina prognoser för 2023 under de perioder som följs upp. För samtliga undersökta prognosvariabler hade Konjunkturinstitutet antingen högre eller som lägst lika hög träffsäkerhet som genomsnittet för alla prognosmakare. Jämfört med andra prognosmakare hade Konjunkturinstitutet den sammantaget högst rankade träffsäkerheten för prognoser över innevarande år 2019–2023. För prognoser för nästkommande år rankades Konjunkturinstitutet på plats 3 av 17 granskade prognosmakare.

6.3.2 Ekonomistyrningsverket

Ekonomistyrningsverket (ESV) redovisar varje år en uppföljning av prognoserna för föregående år. Myndigheten analyserar sina egna prognoser för BNP-tillväxt, den

offentliga sektorns finansiella sparande, skatteintäkter, statens inkomster och utgifter samt jämför, så långt det är möjligt, sina prognoser med regeringens och andra prognosmakares. Prognoserna för 2023 justerades kraftigt under den period som följs upp (september 2021–november 2023), både av ESV och av andra prognosmakare, vilket berodde på att effekterna av covid-19-pandemin, energikrisen och den snabbt stigande inflationen var svårbedömda. ESV, och andra prognosmakare, överskattade BNP-tillväxten och den offentliga sektorns finansiella sparande vid de första prognostillfällena, men reviderade därefter ned prognoserna så att de blev lägre än utfallet. Skatteintäkterna underskattades samtidigt, vilket till stor del förklaras av att prognoserna för summan av utbetalda löner var för låga vid samtliga prognostillfällen. Även prognoserna för utgifterna var för låga till en början, men reviderades upp i takt med att utgiftspåverkande beslut fattades av regeringen.

Regeringen vidtog under 2023 flera åtgärder för att se över myndighetsstrukturen och ompröva den statliga verksamheten. En prövning av fem möjliga myndighetssammanslagningar har inletts och berörda myndigheter har fått i uppdrag att inkomma med förslag på hur organisationsförändringarna kan genomföras och förslagen har remitterats. En av sammanslagningarna gäller ESV och Statskontoret. Myndigheterna redovisade i enlighet med ett regeringsuppdrag hur Statskontorets uppgifter skulle kunna överföras till och inordnas i ESV. Redovisningen omfattade även bedömda för- och nackdelar med att myndigheternas uppgifter läggs samman (Ekonomistyrningsverket 2024:23, Statskontoret 2024:4). Myndigheterna bedömde att en sådan organisationsförändring skulle ge förutsättningar att leverera underlag av högre kvalitet i frågor om effektiv och ändamålsenlig statsförvaltning, men gjorde till stor del olika bedömningar av övriga för- och nackdelar.

6.3.3 Finanspolitiska rådet

Finanspolitiska rådet publicerade i maj 2024 sin årliga rapport Svensk finanspolitik. Rapportens huvudsakliga bedömningar och rekommendationer samt regeringens bedömningar av dessa redovisas i Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 10.2.

6.3.4 Statistiska centralbyrån

Statistik av god kvalitet

Punktligheten i SCB:s statistikpublicering enligt den av myndigheten fastställda tidplanen var fortsatt hög och uppgick till 97 procent 2023, vilket var 1 procentenhet lägre jämfört med föregående år (se tabell 6.1). Överensstämmelsen mellan utlovad och faktisk publiceringsdag var under året 100 procent för månadsstatistiken, 98 procent för kvartalsstatistiken och 89 procent för årsstatistiken. Detta innebar en ökning med 1 procentenhet jämfört med 2022 för månadsstatistiken, men minskningar för kvartalsstatistiken och årsstatistiken med 2 respektive 4 procentenheter. Antalet korrigeringar av publicerad statistik var på samma nivå som 2022. Det gjordes 51 korrigeringar, varav en korrigering i nationalräkenskaperna bedömdes som allvarlig. En aktuell kvalitetsdeklaration ska finnas för all officiell statistik, vilket vid 2023 års slut uppfylldes för 92 procent av SCB:s statistikprodukter.

Kundnöjdheten för SCB har undersökts genom webbenkäten Kundernas förtroende. För 2023 uppgick medelbetyget till 4,8 på en femgradig skala avseende faktorerna service och användbarhet, vilken var en ökning med 0,1 procentenhet jämfört med föregående år. SOM-institutet vid Göteborgs universitet undersöker allmänhetens förtroende för SCB. Resultaten från den senaste undersökningen, som redovisades 2023, visade att 50 procent av allmänheten hade mycket stort eller ganska stort förtroende för myndigheten, vilket var en ökning med 4 procentenheter jämfört med

föregående års undersökning. Det är små variationer mellan könen, men vissa skillnader finns. Andelen män med högt förtroende för SCB var högre än för kvinnor. Samtidigt var det en högre andel av männen som hade lågt förtroende för SCB. Resultaten visar på små förändringar över åren.

Tabell 6.1 Resultatindikatorer avseende statistik

Klicka här för att ange enhet.

	2021	2022	2023
Antal tabeller i statistikdatabasen	4 729	4 749	4 898
Antal uttag ur statistikdatabasen (1000-tal)	1 417	1 511	2 144
Antal besök på SCB:s webbplats (1000-tal)	9 698	6 224	4 322
Punktlighet i publicering (procent)	98	98	97
Kundnöjdhet i avgiftsfinansierad verksamhet mätt som kundernas förtroende (5-gradig skala)	4,7	4,7	4,8
Allmänhetens förtroende (procenttalen mycket stort eller ganska stort förtroende)	46	46	50
Kostnad för uppgiftslämnandet[1] (mnkr)	430	472	435
Uppgiftslämnarnas kostnader (förändring jämfört med föregående år, i mnkr)	-24	42	-37
Produktivitetsförändring (procent)	3,9	5,3	-0,8

[1] Förändringen är beräknad på en uppgift från föregående år.

Källa: Statistiska centralbyrån.

Ökad tillgänglighet till statistik

Antalet besök på SCB:s webbplats, där en stor mängd statistik tillgängliggörs avgiftsfritt, uppgick till ca 4,3 miljoner 2023 (se tabell 6.1). Det var färre besök än föregående år, vilket delvis bedöms bero på att besökare på webbplatsen sedan ett par år behöver acceptera s.k. kakor. En annan trolig bidragande orsak till minskningen är att besöken tenderar att bli fler under ett valår i jämförelse med år utan val. Det medför att jämförelser över åren är svåra att göra. Antalet uttag från statistikdatabasen ökade dock med drygt 40 procent 2023 jämfört med 2022.

Under 2023 var intresset stort för bl.a. innehåll om namn, konsumentpriser, löner och befolkningsstatistik. Inom ramen för ett uppdrag från regeringen arrangerade SCB tillsammans med Barnombudsmannen en heldag om datainsamling, analys och tillämpning av statistik för barnets rättigheter. Syftet var bl.a. att sprida kunskap om tillgänglig statistik som är relevant för att följa Sveriges efterlevnad av FN:s konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen).

SCB har talespersoner tillgängliga för media och genomslaget för dessa har ökat. Totalt publicerades 110 artiklar, analyser och pressmeddelanden, utöver de publiceringar som gjorde si samband med offentliggörande av statistik. SCB har under senare år vidtagit åtgärder för att öka tillgängligheten till statistik som t.ex. öppna data i sin statistikdatabas. SCB är den myndighet som har flest antal datamängder i den nationella dataportalen, 4 755 av drygt 16 000 tabeller.

Kostnaden för uppgiftslämnandet minskade

Den totala kostnaden för uppgiftslämnandet uppgick 2023 till 435 miljoner kronor, varav 365 miljoner kronor avsåg kostnaderna för företag och organisationer, 2 miljoner kronor kostnaderna för statliga myndigheter och 69 miljoner kronor kostnaderna för kommuner och regioner. Den totala kostnaden minskade med ca 37 miljoner kronor eller 8 procent jämfört med 2022. SCB arbetar kontinuerligt för att förenkla för uppgiftslämnarna, bl.a. genom förbättringar i mallar, blanketter och instruktioner. Merparten av SCB:s företagsundersökningar genomförs numera med

webbinsamlingsverktyg. Graden av digitalisering ökade även hos uppgiftslämnarna, vilket underlättar uppgiftslämnandet och minskar svarstiden.

Den totala produktiviteten inom SCB beräknas ha minskat med 0,8 procent 2023. Utvecklingen av produktiviteten kan variera mellan enskilda år på grund av kalendereffekter och andra tillfälliga orsaker. Under perioden 2019–2023 ökade produktiviteten med i genomsnitt 2,2 procent per år och för perioden 2014–2023 uppgick ökningen till 2,5 procent per år. För att SCB ska kunna utveckla och anpassa statistiken till nya EU-krav, användarnas behov eller förändrade förutsättningar har vissa besparingar och omprioriteringar gjorts i verksamheten. Under 2023 innebar detta att några produkters publiceringar och rapporter glesades ut och gjordes mindre omfattande. Exempelvis genomfördes den s.k. partisympatiundersökningen endast en gång under året i stället för två och produktionen av namnstatistik upphörde.

SCB samordnar den officiella statistiken

Ansvaret för officiell statistik är gemensamt för de 29 statistikansvariga myndigheterna och systemet samordnas av SCB. Den totala kostnaden för den officiella statistiken beräknas 2023 ha uppgått till 1 145,3 miljoner kronor. Den totala kostnaden för EU-reglerad statistik uppgick till 625,6 miljoner kronor eller ca 55 procent av den totala kostnaden. Det totala antalet årsarbetskrafter som arbetade med officiell statistik under året var drygt 740, vilket var ungefär detsamma som föregående år. Under 2023 tog SCB liksom tidigare fram en publiceringsplan för det kommande året. Planen omfattar all svensk officiell statistik och finns tillgänglig på SCB:s webbplats. SCB ansvarar även för ett register över samtliga statistikprodukter som ingår i den officiella statistiken. Inom ramen för sitt samordningsansvar bistår SCB även med stöd och råd i frågor om den officiella statistikens kvalitet och om uppgiftslämnande.

6.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Regeringen bedömer att de prognoser samt analyser och uppföljningar av den samhällsekonomiska och statsfinansiella utvecklingen som Konjunkturinstitutet, ESV och Finanspolitiska rådet publicerar uppfyller målet om att de ska vara tillförlitliga och väldokumenterade. Prognoserna som Konjunkturinstitutet och ESV gör uppvisar god träffsäkerhet för de flesta variabler och utvärderingsmått. Prognoserna innehåller inte några statistiskt säkerställda systematiska fel. Både Konjunkturinstitutet och ESV beskriver sina prognosmetoder väl och förklarar revideringar av prognoserna och deras analyser är väl förankrade i nationalekonomisk teori och empiri. Analyserna som Konjunkturinstitutet, ESV och Finanspolitiska rådet publicerar håller hög kvalitet och är väl genomarbetade.

Flera åtgärder har vidtagits i syfte att ompröva det statliga åtagandet, myndigheternas uppgifter och statsförvaltningens organisering. Regeringen har ökat takten i omprövningsarbetet genom att ha initierat en rad översyner och utredningar vilka sammantaget förväntas bidra till en mer fokuserad och ändamålsenligt organiserad statsförvaltning, med högre kostnadseffektivitet (se avsnitt 4).

Statistiken som SCB utvecklar, framställer och sprider används som underlag i prognoser, forskning, utredningsverksamhet, samhällsdebatt och beslutsfattande. Genom en fortsatt hög punktlighet i publiceringen och goda resultat vad gäller kundnöjdhet och förtroende bedöms målet att statistiken ska vara av god kvalitet i stor utsträckning ha uppnåtts. Tillgängligheten till statistiken för användarna bedöms ha varit god, och det ökade antalet uttagen från statistikdatabasen visar på ett ökat intresse för statistiskt material under 2023, även om antalet besök på webbplatsen minskade. Kostnaderna för uppgiftslämnarna minskade 2023. Myndighetens

fortlöpande arbete för att förenkla för uppgiftslämnarna är viktigt för en fortsatt god måluppfyllelse. Målet att öka produktiviteten med i genomsnitt 3 procent per år är inte uppfyllt. Sett över en femårsperiod är den genomsnittliga produktivitetsutvecklingen positiv, men resultatet för 2023 visar att det finns behov av fortsatta effektiviseringar. Avslutningsvis bedöms samverkan mellan de statistikansvariga myndigheterna under SCB:s ledning ha bidragit till att samordningen av statistiken utvecklats.

6.5 Politikens inriktning

Den officiella statistiken ska utgöra ett faktabaserat underlag för beslutsfattande och stöd till forskning samt bidra till den allmänna debatten och medborgarnas möjlighet till insyn. För att statistiken ska kunna bidra till samhällsnytta och samhällsekonomisk effektivitet krävs att den är relevant, tillgänglig, opartisk, pålitlig och av god kvalitet. De statistikansvariga myndigheternas arbete med att upprätthålla kvaliteten är avgörande för att säkerställa förtroendet för den officiella statistiken. Det är även centralt att den officiella statistiken fortsatt är lättillgänglig och relevant för medborgarna, samt att arbetsbördan för uppgiftslämnarna inte ökar.

Ökade krav på statistik av hög kvalitet som belyser nya områden behöver främst mötas med löpande omprioriteringar och en ökad effektivitet i produktionen av statistik. Fortsatt digitalisering bedöms kunna möjliggöra såväl minskade kostnader för uppgiftslämnarna som ökad effektivitet i statistikproduktionen. För att skapa bättre förutsättningar för att minska företagens administrativa börda och modernisera datahanteringen i statistikverksamheten stärker regeringen arbetet med data som strategisk resurs och föreslår att medel ska tillföras SCB för att förstärka myndighetens kapacitet inom området.

Från och med 2025 kommer SCB tillhandahålla viss grundläggande företagsinformation avgiftsfritt i enlighet med lagen (2022:818) om den offentliga sektorns tillgängliggörande av data. En förbättrad tillgänglighet till data underlättar för privatpersoner att ta del av efterfrågad information och skapar bättre förutsättningar för företag att skapa nya produkter och tjänster. Regeringen vill bidra till att förbättra företagsklimatet och att fler människor väljer att starta och utveckla företag (se vidare utg.omr. 24 avsnitt 3.6).

Förslaget som innebär att Statskontorets och ESV:s uppgifter läggs samman har remitterats (Fi2024/00603). Regeringen bedömer att myndigheterna bör slås samman under det gemensamma namnet Statskontoret. Detta bör ske genom att Statskontorets befintliga uppgifter överförs till och inordnas i ESV. Utgångspunkten bör vidare vara att organisationsförändringen ska träda i kraft den 1 januari 2026. Den sammanslagna myndigheten får en stärkt uppgift att ta fram underlag för regeringens omprövning av befintliga utgifter och verksamheter (se avsnitt 4.6). I samband med detta bedömer regeringen också att en mindre besparing kan göras.

6.6 Den årliga revisionens iakttagelser

Enligt Riksrevisionens bedömning har SCB i alla väsentliga avseenden använt anslag och inkomster i enlighet med av riksdagen beslutade ändamål och i enlighet med tillämpliga föreskrifter – förutom i ett avseende. SCB har under flera års tid byggt upp ett överskott om 38 931 000 kronor inom avgiftsområdet Övriga uppdragsgivare. Det ackumulerade överskottet i avgiftsområdet avviker från det ekonomiska målet enligt 5 § avgiftsförordningen (1991:191). Avgifter ska beräknas så att intäkterna täcker verksamhetens kostnader på ett eller några års sikt. SCB har i en hemställan till

regeringen lämnat förslag på åtgärder i syfte att komma till rätta med det aktuella avgiftsuttaget (Fi2024/01522). Förslagen bereds i Regeringskansliet.

6.7 Budgetförslag

6.7.1 1:6 Finanspolitiska rådet

Tabell 6.2 Anslagsutveckling 1:6 Finanspolitiska rådet

Tusental kronor

2023	Utfall	11 097	Anslagssparande	266
2024	Anslag	11 704[1]	Utgiftsprognos	11 394
2025	**Förslag**	**12 133**		
2026	Beräknat	12 402[2]		
2027	**Beräknat**	**12 631[3]**		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 12 133 tkr i 2025 års prisnivå.

[3] Motsvarar 12 133 tkr i 2025 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Finanspolitiska rådets förvaltningsutgifter.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 6.3 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:6 Finanspolitiska rådet

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**11 704**	**11 704**	**11 704**
Pris- och löneomräkning[2]	429	698	927
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**12 133**	**12 402**	**12 631**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2024. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2026 och 2027 är preliminär.

Regeringen föreslår att 12 133 000 kronor anvisas under anslaget 1:6 *Finanspolitiska rådet* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 12 402 000 kronor respektive 12 631 000 kronor.

6.7.2 1:7 Konjunkturinstitutet

Tabell 6.4 Anslagsutveckling 1:7 Konjunkturinstitutet

Tusental kronor

2023	Utfall	77 061	Anslagssparande	4 314
2024	Anslag	78 007[1]	Utgiftsprognos	77 125
2025	**Förslag**	**74 837**		
2026	Beräknat	76 457[2]		
2027	**Beräknat**	**77 931[3]**		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 74 837 tkr i 2025 års prisnivå.

[3] Motsvarar 74 838 tkr i 2025 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Konjunkturinstitutets förvaltningsutgifter.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 6.5 Förändring av anslagsnivån 2025–2027 för 1:7 Konjunkturinstitutet

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**78 007**	**78 007**	**78 007**
Pris- och löneomräkning[2]	2 107	3 841	5 419
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	-5 277	-5 391	-5 495
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**74 837**	**76 457**	**77 931**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2024. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2026 och 2027 är preliminär.

Regeringen föreslår att 74 837 000 kronor anvisas under anslaget 1:7 *Konjunkturinstitutet* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 76 457 000 kronor respektive 77 931 000 kronor.

6.7.3 1:8 Ekonomistyrningsverket

Tabell 6.6 Anslagsutveckling 1:8 Ekonomistyrningsverket

Tusental kronor

2023	Utfall	207 036	Anslagssparande	10 669
2024	Anslag	218 950[1]	Utgiftsprognos	222 403
2025	**Förslag**	**224 363**		
2026	Beräknat	340 758[2]		
2027	**Beräknat**	**338 714[3]**		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 333 441 tkr i 2025 års prisnivå.

[3] Motsvarar 325 325 tkr i 2025 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Ekonomistyrningsverkets förvaltningsutgifter och för verksamhetsstöd för den statliga budgetprocessen.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 6.7 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:8 Ekonomistyrningsverket

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**210 120**	**210 120**	**210 120**
Pris- och löneomräkning[2]	7 530	12 316	16 482
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	51 215	183 891	178 922
varav BP25[3]	*13 200*	*127 726*	*128 445*
– Revision av EU-medel	*1 300*	*1 300*	*1 300*
– Förstärkt arbete med Sveriges återhämtningsplan	*7 600*	*6 500*	*8 200*
– Inordna Statskontorets uppgifter i Ekonomistyrningsverket		*115 626*	*114 645*
– Utvärdering av statsskuldens förvaltning	*300*	*300*	*300*
– Inrättandet av en regiongranskningsfunktion	*4 000*	*4 000*	*4 000*
Överföring till/från andra anslag	-44 502	-65 569	-66 810
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**224 363**	**340 758**	**338 714**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2024. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2026 och 2027 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

ESV utför revision av de medel som tilldelas Sverige genom olika EU-fonder. För att möjliggöra detta arbete ökas anslaget med 1 300 000 kronor för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget öka med motsvarande belopp.

ESV har fått utökade arbetsuppgifter inom ramen för EU:s facilitet för återhämtning och resiliens. För att möjliggöra detta arbete ökas anslaget med 7 600 000 kronor för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget öka med 6 500 000 kronor respektive 8 200 000 kronor.

I samband med avvecklingen av Statskontoret och inordnandet av myndighetens uppgifter i Ekonomistyrningsverket i januari 2026 förs anslagsmedlen över till anslaget 1:8 *Ekonomistyrningsverket*. Anslaget beräknas öka med 115 626 000 kronor för 2026 och med 114 645 000 kronor för 2027.

ESV genomför vartannat år en utvärdering av statens upplåning och skuldförvaltning. För detta arbete ökas anslaget med 300 000 kronor fr.o.m. 2025. Anslaget 1:12 *Riksgäldskontoret* minskas med motsvarande belopp.

Regeringen föreslår att en granskningsfunktion för regionerna inrättas vid ESV (se utg.omr. 25 avsnitt 2.7). För detta arbete ökas anslaget med 4 000 000 kronor för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget öka med motsvarande belopp.

Regeringen föreslår att 224 363 000 kronor anvisas under anslaget 1:8 *Ekonomistyrningsverket* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 340 758 000 kronor respektive 338 714 000 kronor.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 6.8 Avgiftsfinansierad verksamhet vid Ekonomistyrningsverket

Tusental kronor

	Ack. resultat t.o.m. 2023	Resultat 2024	Verksamhetens intäkter 2025	Kostnader som ska täckas 2025	Resultat 2025	Ack. resultat utgående 2025
Verksamheter där intäkterna disponeras						
Uppdragsverksamhet						
Ekonomisk styrning	-1 422	0	7 100		0	0
varav avgift för samråd enligt 7 § avgiftsförordningen	*0*	*0*	*1 700*	*1 700*	*0*	*0*
Tjänsteexport	1 307	0	0	0	0	1 307

Uppdragsverksamheten avser områdena ekonomisk styrning och tjänsteexport. Den ekonomiska styrningen är i sin tur uppdelad i uppdrag och utbildningar respektive avgifter för samråd. Från och med 2024 får avgifter för den del av den ekonomiska styrningen som avser uppdrag och utbildningar bestämmas upp till full kostnadstäckning.

6.7.4 1:9 Statistiska centralbyrån

Tabell 6.9 Anslagsutveckling 1:9 Statistiska centralbyrån

Tusental kronor

2023	Utfall	608 130	Anslagssparande	18 209
2024	Anslag	624 174[1]	Utgiftsprognos	625 663
2025	**Förslag**	**687 238**		
2026	Beräknat	706 902[2]		
2027	Beräknat	721 066[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 691 641 tkr i 2025 års prisnivå.

[3] Motsvarar 692 601 tkr i 2025 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Statistiska centralbyråns förvaltningsutgifter.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 6.10 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:9 Statistiska centralbyrån

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**624 174**	**624 174**	**624 174**
Pris- och löneomräkning[2]	19 964	34 177	46 437
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	43 100	48 551	50 455
varav BP25[3]	*42 100*	*45 600*	*48 100*
– Allmänna företagsregistret	*21 100*	*21 100*	*21 100*
– Effektiviserad datainsamling	*20 000*	*23 500*	*26 000*
– Medel för registerdata om integration	*1 000*	*1 000*	*1 000*
Överföring till/från andra anslag			
Förslag/beräknat anslag	**687 238**	**706 902**	**721 066**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2024. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2026–2027 är preliminär.

[3] Exklusive pris-och löneomräkningen.

För att löpande uppdatera och förvalta registerdata om integration på nationell, regional och lokal nivå ökas anslaget med 1 000 000 kronor fr.o.m. 2025. Anslaget 1:1 *Integrationsåtgärder* inom utgiftsområde 13 Integration och jämställdhet minskas med motsvarande belopp.

För att modernisera och effektivisera datahanteringen inom statistikverksamheten ökas anslaget med 20 000 000 kronor för 2025. För 2026 beräknas anslaget öka med 23 500 000 kronor och fr.o.m. 2027 med 26 000 000 kronor.

För att genomföra Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2019/1024 av den 20 juni 2019 om öppna data och vidareutnyttjande av information från den offentliga sektorn och lagen (2022:818) om den offentliga sektorns tillgängliggörande av data ökas anslaget med 21 100 000 kronor fr.o.m. 2025. Anslaget 1:1 *Polismyndigheten* inom utgiftsområde 4 Rättsväsendet minskas med 1 450 000 kronor, anslaget 2:1 *Försäkringskassan* inom utgiftsområde 10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning minskas med 650 000 kronor och anslaget 2:1 *Arbetsmiljöverket* inom utgiftsområde 14 Arbetsmarknad och arbetsliv minskas med 900 000 kronor fr.o.m. 2025.

Regeringen föreslår att 687 238 000 kronor anvisas under anslaget 1:9 *Statistiska centralbyrån* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 706 902 000 kronor respektive 721 066 000 kronor.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 6.11 Avgiftsbelagd verksamhet vid Statistiska centralbyrån

Tusental kronor

Verksamhet	Ack. resultat t.o.m. 2023	Resultat 2024	Verksamhetens intäkter 2025	Kostnader som ska täckas 2025	Resultat 2025	Ack. resultat utgående 2025
Verksamheter där intäkterna disponeras						
Offentligrättslig verksamhet						
Uppdragsverksamhet	36 640	-20 000	457 000	461 000	-4 000	12 640

Källa: Statistiska centralbyrån.

Av uppdragsverksamhetens intäkter avser ca 75 procent statistikproduktion åt främst andra statliga myndigheter. Tjänsteexport står för ca 12 procent och övriga tjänster för ca 13 procent.

6.7.5 1:13 Bokföringsnämnden

Tabell 6.12 Anslagsutveckling 1:13 Bokföringsnämnden

Tusental kronor

2023	Utfall	13 517	Anslagssparande	1 039
2024	Anslag	14 306[1]	Utgiftsprognos	15 242
2025	**Förslag**	**14 752**		
2026	Beräknat	15 073[2]		
2027	Beräknat	15 360[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 14 752 tkr i 2025 års prisnivå.

[3] Motsvarar 14 752 tkr i 2025 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Bokföringsnämndens förvaltningsutgifter.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 6.13 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:13 Bokföringsnämnden

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**14 306**	**14 306**	**14 306**
Pris- och löneomräkning[2]	446	767	1 054
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**14 752**	**15 073**	**15 360**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2024. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2026–2027 är preliminär.

Regeringen föreslår att 14 752 000 kronor anvisas under anslaget 1:13 *Bokföringsnämnden* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 15 073 000 kronor respektive 15 360 000 kronor.

7 Offentlig upphandling

7.1 Mål för området

Utifrån det riksdagsbundna målet för den statliga förvaltningspolitiken har följande mål preciserats för den offentliga upphandlingen: Den offentliga upphandlingen ska vara effektiv, rättssäker och ta tillvara konkurrensen på marknaden, samtidigt som innovativa lösningar främjas samt miljöhänsyn och sociala hänsyn beaktas (prop. 2014/15:1 utg.omr. 2 avsnitt 6).

7.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Följande resultatindikatorer används vid resultatbedömningen mot det förvaltningspolitiska målet:

– antal anbudsgivare eller antal anbud per upphandling
– andel överprövade upphandlingar
– andel överprövningar med helt eller delvis bifall i förvaltningsrätten.

I delar av resultatbedömningen beaktas även vissa andra resultat, exempelvis information i rapporter från Upphandlingsmyndigheten.

7.3 Resultatredovisning

7.3.1 Konkurrensen i den offentliga upphandlingen kan förbättras

Diagram 7.1 Genomsnittligt antal anbudsgivare eller antal anbud per upphandling

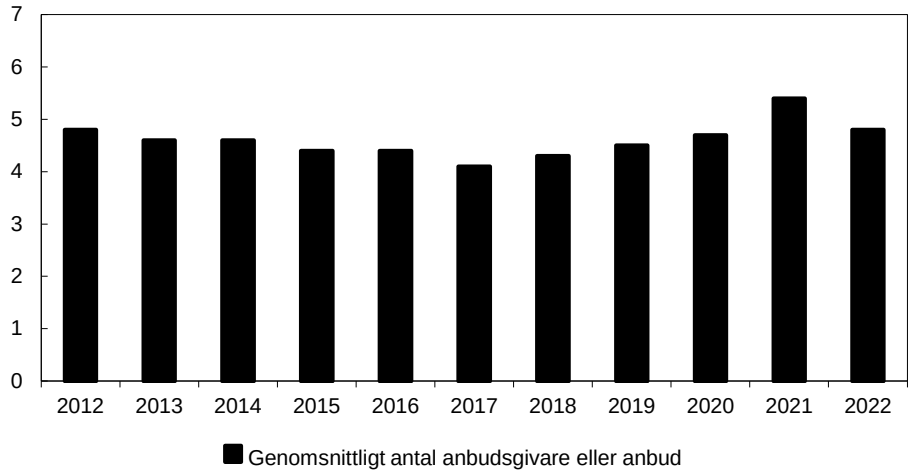

Anm.: Fram t.o.m. 2020 avser statistiken antal anbudsgivare. Från och med 2021 avser den antal anbud per upphandling.

Källa: Upphandlingsmyndigheten.

Det genomsnittliga antalet anbudsgivare eller anbud per upphandling ger en indikation om hur konkurrensen utvecklas inom den offentliga upphandlingen. År 2017–2021 var trenden uppåtgående (se diagram 7.1). År 2022 minskade det genomsnittliga antalet anbud per upphandling till 4,8, vilket innebar en minskning med

0,6 procentenheter jämfört med 2021. År 2022 uppgick andelen upphandlingar med enbart ett eller två anbud till 43 procent.

7.3.2 Upphandlingsreglerna tillämpas på ett mer rättssäkert sätt

Diagram 7.2 Överprövade upphandlingar och bifall i förvaltningsrätten

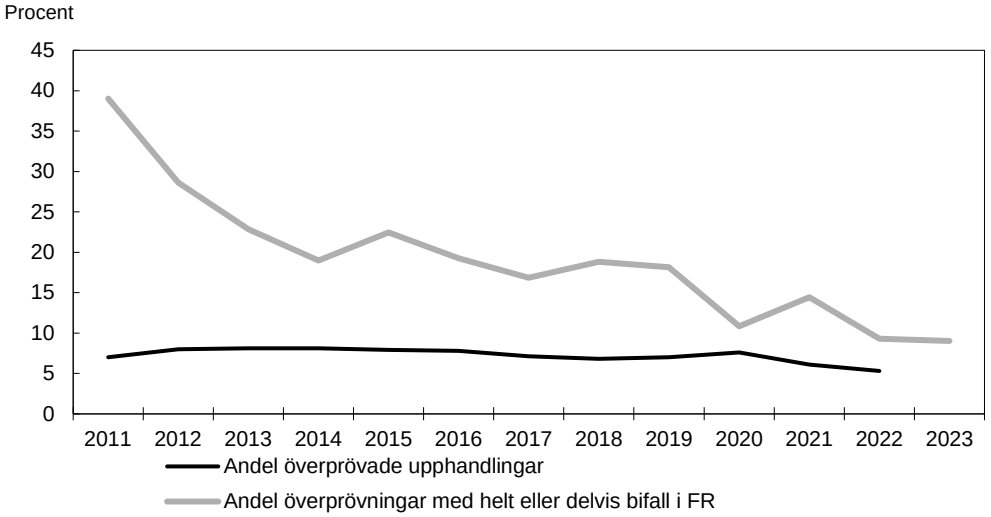

Källor: Upphandlingsmyndigheten och Domstolsverket.

Den nedåtgående trenden för andelen överprövningar som fått bifall i förvaltningsrätten fortsatte 2023. Andelen överprövningar som fick helt eller delvis bifall sjönk från 9,3 procent 2022 till 8,7 procent 2023 (se diagram 7.2).

Andelen upphandlingar som överprövades varierade 2012–2022 mellan 5 och 8 procent. Andelen minskade med 1,1 procentenheter 2022 jämfört med 2021. Möjligheten till överprövningar är en viktig del av rättssäkerheten vid offentliga upphandlingar. Samtidigt kan överprövningar bidra till osäkerhet och förseningar. Det är därför svårt att fastställa en optimal nivå för överprövningarna. En och samma upphandling kan vidare ge upphov till flera mål i domstol. Totalt kom 3 942 mål om överprövning in till förvaltningsrätterna under 2023, vilket var en ökning med 17 procent jämfört med 2022. Även antalet avgjorda överprövningsmål ökade i samtliga instanser mellan 2022 och 2023 (6 procent i förvaltningsrätterna, 35 procent i kammarrätterna och 36 procent i Högsta förvaltningsdomstolen).

7.3.3 Åtgärder för att förbättra konkurrensen

Leverantörskontrollutredningen

Regeringen gav i juni 2022 en särskild utredare i uppdrag att bl.a. föreslå ett effektivt och tillförlitligt system för leverantörskontroll i samband med offentlig upphandling och vid ansökan om att delta i ett valfrihetssystem. Utredningen lämnade i augusti 2023 betänkandet En samordnad registerkontroll för upphandlande myndigheter och enheter (SOU 2023:43). Utredningen föreslår bl.a. att Bolagsverket ska få i uppdrag att utveckla ett system för kontroll av uppgifter hos Bolagsverket, Polismyndigheten, Skatteverket, Kronofogdemyndigheten och länsstyrelserna. Utredningen föreslår även att bestämmelsen om uteslutning av sökande i lagen (2008:962) om valfrihetssystem ska utformas med bestämmelserna i lagen om offentlig upphandling som förebild. Betänkandet har remitterats och förslagen bereds i Regeringskansliet.

Åtgärder för att underlätta för småföretag och idéburna organisationer att delta i offentliga upphandlingar

I sitt regleringsbrev för 2023 fick Upphandlingsmyndigheten i uppdrag att redovisa vilka åtgärder som vidtagits för att underlätta för företag att delta i offentliga upphandlingar, och föreslå ytterligare åtgärder för att underlätta för företag att få stöd vid offentlig upphandling. Myndigheten redovisade uppdraget i rapporten Upphandlingsmyndighetens stöd till företag (Upphandlingsmyndigheten 2023:2). För att det ska bli mer attraktivt för företag att delta i upphandlingar behöver enligt Upphandlingsmyndigheten bättre rutiner för dialog med näringslivet införas. Inom ramen för uppdraget har myndigheten inrättat ett näringslivsråd, som är ett forum för att diskutera hur det går att underlätta för företag att delta i upphandlingar.

I sitt regleringsbrev för 2023 fick Upphandlingsmyndigheten även i uppdrag att följa upp och analysera i vilken utsträckning små företag och idéburna aktörer deltar i offentliga upphandlingar. Myndigheten delredovisade uppdraget i mars 2024 i rapporten Små företag och idéburna aktörers deltagande i offentlig upphandling (Upphandlingsmyndigheten 2024). Av rapporten framgår att en del idéburna aktörer upplever att möjligheten att reservera kontrakt för idéburna aktörer knappt används, samt att fokus på lägst pris kan minska små företags och idéburna aktörers intresse av att delta i offentlig upphandling. Uppdraget ska slutredovisas senast den 31 mars 2025.

7.3.4 Utveckling av den interna styrningen, digitaliseringen och samordningen av de offentliga inköpen

Inköpsanalyser kan effektivisera statlig verksamhet

Ekonomistyrningsverket (ESV) fick i november 2022 i uppdrag att utreda om inköpsanalyser kan påverka effektiviteten i statliga myndigheters inköpsverksamheter (Fi2022/03124). ESV redovisade uppdraget i oktober 2023 i rapporten Inköpsanalyser effektiviserar statlig inköpsverksamhet (ESV 2023:48). ESV bedömer i rapporten att användningen av inköpsanalyser kan effektivisera både inköpsverksamheter och sakverksamheter. ESV framhåller att inköpsanalyser kan ses som en del av myndigheternas interna styrning och kontroll och att praktiskt taget samtliga myndigheter bör bedriva någon typ av inköpsanalysarbete, oavsett storlek och komplexitet i inköpsverksamheten. Myndigheten lyfter fram kategoristyrning som en framgångsrik metod, men framhåller vikten av att ambitionsnivån för arbetet sätts i relation till inköpens omfattning och komplexitet. Av Nationella upphandlingsrapporten 2023 (Upphandlingsmyndigheten 2023:1) framgår att två av fem upphandlande myndigheter och enheter hade gjort en grundläggande inköpsanalys av sina utgifter och att en av sex beslutat om prioriteringar för sina inköpskategorier.

Digitalisering av de offentliga inköpen

Enligt förordningen (2003:770) om statliga myndigheters elektroniska informationsutbyte ska myndigheter med fler än 50 anställda hantera sina utgående beställningar av varor och tjänster elektroniskt. Myndigheten för digital förvaltnings uppföljning av e-handeln i offentlig förvaltning 2022 visar att en fjärdedel av myndigheterna som är skyldiga att följa förordningen inte infört it-system för digital hantering av beställningar, s.k. e-handelssystem, och att hälften av kommunerna har infört sådana system. Vidare visar uppföljningen att ca 3,4 miljoner fakturor, vilket utgjorde 57 procent av fakturorna, till de statliga myndigheterna inte motsvarades av någon digital beställning och därmed behövde hanteras manuellt. Andelen matchade fakturor hade ökat med 5 procentenheter jämfört med 2020. Av ESV:s rapport framgår att handläggningskostnaderna i finska myndigheter minskade med 41 euro per faktura när denna matchades med en digital beställning (ESV 2023:48).

Samordning för att främja innovation

I skrivelsen Regeringens klimathandlingsplan – hela vägen till nettonoll (skr. 2023/24:59) aviserade regeringen avsikten att undersöka möjligheten att samordna kravställningen i de offentliga upphandlingarna. Det behövs för att främja nya lösningar för offentliga behov som bidrar till att uppnå klimat- och miljömålen. I mars 2024 beslutade regeringen att ändra uppdraget till Trafikverket om att inrätta en nationell samordnare för inrikes sjöfart och närsjöfart (LI2024/00655). Ändringen innebär bl.a. att Trafikverket ska etablera en samverkansplattform för att utveckla formerna för att samordna kravställningen vid innovationsupphandlingar för att påskynda sjöfartens omställning till fossilfrihet och elektrifiering. Uppdraget ska redovisas senast den 30 juni 2027.

7.3.5 Åtgärder för att säkerställa ett enhetligt upphandlingsregelverk

De senaste åren har Europeiska kommissionen lämnat flera förslag till ny lagstiftning som inte huvudsakligen reglerar offentlig upphandling, men där rättsakterna innehåller bestämmelser om upphandling. Det svenska ordförandeskapet 2023 bidrog till att skapa en överblick över samtliga föreslagna bestämmelser och belysa särskilt viktiga aspekter. Genom detta arbete etablerades en ordning som gav medlemsstaterna bättre förutsättningar att bidra med sin upphandlingskompetens i förhandlingarna av rättsakterna.

7.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Ökad konkurrens bidrar i förlängningen till lägre priser och en effektivare användning av offentliga medel. Det är viktigt bl.a. för att hantera kommunsektorns kostnadsutmaningar som påverkats av inköpspriser som ökat snabbare än Riksbankens inflationsmål och den svaga växelkursen. Att det endast kom in ett eller två anbud i 43 procent av upphandlingarna 2022 visar att det finns stor potential att förbättra konkurrensen.

För att förbättra konkurrensen och främja näringslivets utveckling behöver det bli enklare för små företag och idéburna organisationer att delta i offentliga upphandlingar. Upphandlingsmyndighetens uppdrag om att förenkla och underlätta för små företag och idéburna organisationer, och Trafikverkets uppdrag att bl.a. inrätta en samverkansplattform för innovationsupphandlingar, bedöms bidra till att förbättra de upphandlande myndigheterna och enheternas förmåga att förenkla upphandlingarna.

Brister i leverantörskontrollen och avtalsuppföljningen möjliggör för oseriösa och kriminella leverantörer att delta i offentliga upphandlingar. Systemet med sanningsförsäkringar i samband med leverantörskontroller bedöms inte vara tillräckligt för att utesluta oseriösa och kriminella företag från offentliga upphandlingar. Detta leder till osund konkurrens, minskat förtroende för den offentliga upphandlingen bland de seriösa leverantörerna och risk för att effekten av ställda krav uteblir.

Att andelen överprövningar som får helt eller delvis bifall i förvaltningsrätten fortsätter att minska talar för att upphandlingsreglerna tillämpas på ett mer rättssäkert sätt. Ytterligare en förklaring till minskningen kan vara de s.k. preklusionsreglerna som trädde i kraft den 1 juli 2022 och som syftar till att effektivisera överprövningarna (prop. 2021/22:120, bet. 2021/22:FiU29, rskr. 2021/22:344). Reglerna innebär att leverantörer som vill åberopa fel och brister måste göra det inom en viss angiven tid.

Ett av de största hindren mot att uppnå målet för den offentliga upphandlingen och att genomföra den nationella upphandlingsstrategin bedöms vara att resurssättningen av de offentliga inköpsverksamheterna inte styrs av strategiska prioriteringar. Ett annat hinder är den låga användningen av e-handelssystem. Att endast två av fem upphandlande myndigheter och enheter har gjort en grundläggande inköpsanalys, att enbart en av sex har beslutat om prioriteringar och att hälften av kommunerna och att en fjärdedel av de statliga myndigheterna inte använder sig av e-handelssystem, innebär att majoriteten av de upphandlande myndigheterna och enheterna inte har tillräcklig styrning för att åstadkomma potentiella kostnadsbesparingar samt hantera korruptions-, försörjnings- och hållbarhetsrisker. Det finns samtidigt exempel på upphandlande myndigheter och enheter med en välutvecklad styrning. Införandet av en kategoristyrd inköpsverksamhet, dvs. gruppering av inköpen i kategorier samt planering, uppföljning och samordning av inköpen på kategorinivå, som anpassats efter inköpens omfattning och komplexitet, bedöms ha varit en framgångsfaktor för dem. ESV:s utredning om inköpsanalyser och Upphandlingsmyndighetens stöd vid inköpsstyrning bedöms kunna användas som kunskapsunderlag för att utveckla den interna styrningen och kontrollen av de offentliga inköpen.

EU-lagstiftningen, där fler rättsakter som inte huvudsakligen reglerar offentlig upphandling innehåller upphandlingsbestämmelser, riskerar att leda till en fragmenterad upphandlingslagstiftning. Regeringens arbete för att få överblick över bestämmelserna under EU-ordförandeskapet bedöms ha bidragit till att motverka dessa risker, men utvecklingen behöver följas noga.

7.5 Politikens inriktning

En översyn av den nationella upphandlingsstrategin genomfördes under 2023. Denna visade bl.a. att inriktningsmålen och åtgärderna i strategin fortfarande är relevanta. Däremot behöver förutsättningarna för att genomföra strategin förbättras genom att utveckla styrningen, samordningen och digitaliseringen av de offentliga affärerna. Det är nödvändigt för att göra de offentliga affärerna mer attraktiva och välkomnande för leverantörer, särskilt för små och medelstora företag, skapa mer värde för pengarna och tydliggöra möjligheterna för idéburna organisationers deltagande i utförandet av offentlig verksamhet. Det behövs även för att motverka kriminaliteten och den osunda konkurrensen på den offentliga marknaden samt för att förbättra försörjningsberedskapen. Upphandlingsmyndigheten har en viktig roll i detta arbete.

Regeringen avser att vidta åtgärder för att stödja utvecklingen av de upphandlande myndigheternas och enheternas arbete med kategoristyrning. Det behövs för att främja beslut om prioriteringar för inköpskategorier för att bl.a. underlätta hantering av målkonflikter i upphandlingar och styra resurssättningen av inköpsverksamheten på ett strategiskt sätt.

Det behövs ytterligare åtgärder för att öka tempot i digitaliseringen av den offentliga sektorns inköpsprocesser. Statens servicecenter, Kammarkollegiet och Myndigheten för digital förvaltning har viktiga roller i detta arbete, som också utgör en del i regeringens handlingsplan mot korruption och otillåten påverkan 2024–2027 (se avsnitt 4.6). Ökad användning av e-handel kan bidra till att minska administrativa kostnader, förebygga korruption och generera data som bl.a. möjliggör analyser av försörjningsberedskap vilket behövs för att förstärka det civila försvaret.

För att motverka att kriminella och oseriösa leverantörer mottar offentliga medel och motverka arbetslivskriminalitet behöver upphandlande myndigheter och enheter i högre utsträckning kunna kontrollera och utesluta sådana leverantörer från offentliga upphandlingar, därutöver följa upp ingångna avtal och förkasta onormalt låga anbud.

Regeringen avser därför att gå vidare med Leverantörskontrollutredningens förslag i betänkandet (SOU 2023:43) om att ge Bolagsverket i uppdrag att utveckla ett system för samordnad registerkontroll av leverantörer (utg.omr. 24 avsnitt 3.7.11), att ändra uteslutningsgrunderna i lagen (2008:962) om valfrihetssystem och att införa ett rättsligt stöd för att behandla känsliga personuppgifter i samband med uppföljning av kontrakt i upphandlingslagarna och lagen om valfrihetssystem. Regeringen avser även att förstärka Konkurrensverkets upphandlingstillsyn och ge myndigheten i uppdrag att bl.a. utreda möjligheten att underlätta för upphandlande myndigheter och enheter att förkasta onormalt låga anbud (utg.omr. 24 avsnitt 3.8.13).

Den offentliga upphandlingen har fått alltmer uppmärksamhet på EU-nivå. Det gäller både hur den offentliga köpkraften kan användas för att uppnå unionens strategiska mål och hur den offentliga upphandlingen på den inre marknaden behöver utvecklas för att bl.a. öka konkurrensen. Det är viktigt att såväl bidra till detta arbete som att dra nytta av initiativen mot bakgrund av de slutsatser som regeringen har dragit från översynen av den nationella upphandlingsstrategin.

7.6 Budgetförslag

7.6.1 1:17 Upphandlingsmyndigheten

Tabell 7.1 Anslagsutveckling 1:17 Upphandlingsmyndigheten

Tusental kronor

2023	Utfall	111 297	Anslagssparande	3 846
2024	Anslag	99 917[1]	Utgiftsprognos	102 594
2025	**Förslag**	**103 508**		
2026	Beräknat	105 826[2]		
2027	Beräknat	107 744[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 103 508 tkr i 2025 års prisnivå.

[3] Motsvarar 103 508 tkr i 2025 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Upphandlingsmyndighetens förvaltningsutgifter.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 7.1 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:17 Upphandlingsmyndigheten

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**99 917**	**99 917**	**99 917**
Pris- och löneomräkning[2]	3 591	5 909	7 827
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**103 508**	**105 826**	**107 744**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2024. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2026–2027 är preliminär.

Regeringen föreslår att 103 508 000 kronor anvisas under anslaget 1:17 *Upphandlingsmyndigheten* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 105 826 000 kronor respektive 107 744 000 kronor.

8 Korrekta utbetalningar från välfärdssystemen

8.1 Mål för området

Det övergripande målet för att minska de felaktiga utbetalningarna från välfärdssystemen är att utbetalningarna från dessa system ska vara korrekta, andelen felaktiga utbetalningar ska minska och fel ska motverkas (prop. 2020/21:1 utg.omr. 2, bet. 2020/21:FiU2, rskr. 2020/21:150).

I denna proposition föreslås ett nytt mål för området korrekta utbetalningar från välfärdssystemen (se avsnitt 2.3.4).

8.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Måluppfyllelsen inom området redovisas efter en helhetsbedömning utifrån följande resultatindikatorer:

- upptäckta felaktigt utbetalda belopp i förhållande till de totala utbetalningarna
- antal återkrav och belopp som återkrävs
- antal polisanmälningar
- andelen i befolkningen som anser att det är lätt att göra rätt vid ansökan om bidrag
- andelen i befolkningen med tillåtande attityder till olika former av bidragsbrott
- andelen i befolkningen som upplever att risken för att bli ertappad med bidragsbrott är låg.

Den första indikatorn syftar till att följa upp de delar av målet som avser att utbetalningarna ska vara korrekta och att andelen felaktiga utbetalningar ska minska. Indikatorerna antal återkrav och belopp som återkrävs samt antal polisanmälningar syftar till att följa upp i vilken omfattning som fel motverkas. För indikatorn antal återkrav redovisas även belopp som återkrävs för att bättre spegla det resultat som redovisas. De tre sista indikatorerna syftar till att följa upp attityder hos befolkningen till bl.a. olika former av bidragsbrott. Attityderna har betydelse för målet att utbetalningar ska vara korrekta och fel ska motverkas.

En grundläggande förutsättning för att förebygga felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen är att det ska vara lätt att göra rätt vid ansökan om bidrag och ersättningar. Allmänhetens attityder till bl.a. bidragsbrott och myndigheternas kontroller har också betydelse för omfattningen av de felaktiga utbetalningarna, bl.a. genom möjligheten att motivera sitt agerande inför sig själv eller andra. Tröskeln för att begå bidragsbrott kan antas vara lägre om omgivningen anser att detta är acceptabelt. Den upplevda upptäcktsrisken vad gäller bidragsbrott kan vidare antas påverka benägenheten att begå bidragsbrott och därigenom omfattningen av felaktiga utbetalningar.

I budgetpropositionen för 2024 användes även andra bedömningsgrunder för att redovisa resultatet inom området. Dessa innebar att betydande risker för felaktiga utbetalningar och utvecklingen av dessa risker samt en bedömning av vilka ersättningssystem som har en särskild risk för felaktiga utbetalningar, skulle redovisas.

Eftersom berörda myndigheter inte längre ska redovisa uppgifter om detta enligt sina regleringsbrev kommer motsvarande bedömningsgrunder inte att redovisas i denna proposition.

Ekonomistyrningsverket (ESV) redovisade i enlighet med 10 § förordningen (2021:663) om arbetet med att säkerställa korrekta utbetalningar från välfärdssystemen den 12 april 2024 en samlad analys av i vilken utsträckning utbetalningarna från välfärdssystemen under 2023 har varit korrekta, andelen felaktiga utbetalningar har minskat och fel har motverkats. Analysen har använts som underlag för resultatredovisningen.

8.3 Resultatredovisning

8.3.1 De upptäckta felaktiga utbetalningarna minskade totalt sett 2023

Enligt förordningen om arbetet med att säkerställa korrekta utbetalningar från välfärdssystemen avses med felaktiga utbetalningar sådana utbetalningar från välfärdssystemen som sker trots att villkoren för att ta del av ersättningen inte är uppfyllda. Felaktiga utbetalningar kan bl.a. upptäckas genom information från den enskilde, vid handläggning av enskilda ärenden, genom kontroller eller genom underrättelser från en annan myndighet eller aktör än den utbetalande.

Tabell 8.1 Upptäckta felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen

Miljoner kronor och procentuell andel av de totala utbetalningarna

	2019	2020	2021	2022	2023
Arbetsförmedlingen	267	63	80	119	107
Arbetslöshetskassorna	132	189	252	212	218
CSN	620	628	727	397	442
Försäkringskassan	1 026	1 720	1 685	1 887	1 549
Migrationsverket	10	6	7	24	15
Pensionsmyndigheten	104	94	130	174	244
Totalt belopp	**2 159**	**2 700**	**2 880**	**2 813**	**2 574**
	2019	2020	2021	2022	2023
Arbetsförmedlingen	-	0,4	0,5	0,8	0,7
Arbetslöshetskassorna	1,0	0,8	1,2	1,5	1,4
CSN	1,7	1,5	1,6	0,9	1,0
Försäkringskassan	0,5	0,7	0,7	0,8	0,6
Migrationsverket	-	1,3	2,2	4,0	2,6
Pensionsmyndigheten	-	0,0	0,0	0,0	0,1
Totalt, procentuell andel	**1,1**	**0,4**	**0,4**	**0,4**	**0,3**

Källor: Rapporten Målet att minska de felaktiga utbetalningarna från välfärdssystemen – en samlad analys av måluppfyllelsen för 2023 (ESV 2024:32). För 2019 är beloppen och de procentuella andelarna hämtade från budgetpropositionen för 2024 (prop. 2023/24:1 utg.omr. 2 avsnitt 8.3.2).

Det sammanlagda beloppet för upptäckta felaktiga utbetalningar var lägre 2023 än 2022 (se tabell 8.1). Minskningen berodde på en minskning av de upptäckta felaktiga utbetalningarna vid framför allt Försäkringskassan, men även vid Arbetsförmedlingen och Migrationsverket. Flera myndigheter, bl.a. Försäkringskassan, uppgav att de stärkte arbetet med att förhindra felaktiga utbetalningar under 2023, vilket också kan vara en förklaring till minskningen av de upptäckta felaktiga utbetalningarna. Det sammanlagda beloppet för upptäckta felaktiga utbetalningar vid Försäkringskassan uppgick 2023 till 1 549 miljoner kronor, vilket var en minskning med ca 340 miljoner kronor jämfört med 2022. Minskningen berodde främst på färre upptäckta felaktiga utbetalningar av ersättningar inom arbetsmarknadsområdet och inom assistans-

ersättningen. De sammanlagt största felaktiga utbetalningarna vid Försäkringskassan 2023 avsåg bl.a. assistansersättning, barnbidrag, föräldrapenning och sjukpenning. Enligt Arbetsförmedlingen berodde minskningen av upptäckta felaktiga utbetalningar i myndighetens verksamhet framför allt på att färre, men mer komplexa, utredningar genomfördes 2023 jämfört med 2022. Vid Centrala studiestödsnämnden (CSN) ökade de upptäckta felaktiga utbetalningarna beloppsmässigt 2023, vilket enligt myndigheten bl.a. berodde på höjda studiemedelsbelopp och på att myndigheten hade återupptagit sådana kontroller av inkomstuppgifter som pausades under pandemin. Vid Pensionsmyndigheten har upptäckta felaktiga utbetalningar beloppsmässigt ökat sedan 2019, vilket enligt myndigheten bl.a. beror på ett utökat kontrollarbete. Inom Migrationsverket har de upptäckta felen minskat. Många upptäckta fel registreras dock i efterhand, vilket innebär att antalet fel under 2023 sannolikt är en underskattning.

De upptäckta felaktiga utbetalningarnas andel av de totalt utbetalda beloppen har minskat. Inom de flesta förmåner som handläggs av Försäkringskassan utgör de upptäckta felaktiga utbetalningarna mindre än 1 procent av de totalt utbetalda beloppen. Andelen är högst inom assistansersättning, bostadsbidrag och underhållsstöd. Vid CSN är andelen upptäckta felaktiga utbetalningar högre för studiemedel som avser studier utomlands än för studiemedel som avser studier i Sverige. För studier utomlands uppgick andelen upptäckta felaktiga utbetalningar till 1,7 procent 2023, jämfört med 1 procent för studier i Sverige samma år. Det sammanlagda beloppet för upptäckta felaktiga utbetalningar vid arbetslöshetskassorna ökade under 2023, men beloppets andel av de totala utbetalningarna minskade. Detta tyder enligt ESV på att det är en ökning av de totala utbetalningarna som är orsaken till att beloppet har ökat, snarare än ett förstärkt kontrollarbete hos arbetslöshetskassorna.

Förmåner vid de berörda myndigheterna där totalt stora belopp upptäcks vara felaktigt utbetalda är, utöver de som redovisats ovan, bl.a. tillfällig föräldrapenning, bostadsbidrag, lönebidrag, nystartsjobb och studiemedel för studier i Sverige. Inom assistansersättning, bostadsbidrag, sjukpenning och lönebidrag minskade andelen upptäckta felaktiga utbetalningar, återkrav och polisanmälningar under 2023. När det gäller studiemedel för studier i Sverige och nystartsjobb ökade i stället andelen.

Myndigheternas kostnader för kontroller utanför ordinarie handläggning kan i viss mån förklara om förändringen av upptäckta felaktiga utbetalningar beror på förändringar i kontrollarbetet eller förändringar i de faktiska felaktiga utbetalningarna. De kontroller som avses syftar till att upptäcka felaktiga utbetalningar, och kostnaderna för dessa kontroller är därför lämpliga att jämföra med förändringen av antalet upptäckta felaktiga utbetalningar. Kostnaden för Försäkringskassans kontroller utanför myndighetens ordinarie handläggning minskade med 5 procent från 200 miljoner kronor 2022 till 190 miljoner kronor 2023. De upptäckta felaktiga utbetalningarna minskade samtidigt mer, med 18 procent samma period. Kostnaderna för kontroller utanför den ordinarie verksamheten vid Arbetsförmedlingen, CSN och Pensionsmyndigheten ökade något 2023 jämfört med 2022. För 2020–2023 följde utvecklingen av kostnaderna för kontrollverksamheten relativt väl utvecklingen av det sammanlagda beloppet för de upptäckta felaktiga utbetalningarna vid CSN och Pensionsmyndigheten.

8.3.2 Antalet återkrav minskade 2023

När en felaktig utbetalning upptäcks utreds om beloppet ska återkrävas. Vid bedömningen tas i många fall hänsyn till det utbetalda beloppet, vem som har orsakat felet och om det finns skäl att efterge kravet. De berörda myndigheterna och arbetslöshetskassorna tillämpar olika regelverk och rutiner för återkrav och eftergifter, vilket påverkar antalet ärenden och storleken på de belopp som återkrävs. De

återkrävda beloppen kan vara större än de upptäckta felaktiga utbetalningarna ett år, vilket bl.a. kan bero på att återkraven och de upptäckta felen inte avser samma period.

Tabell 8.2 Återkrävda belopp och antal återkrav

Miljoner kronor och antal

	2019	2020	2021	2022	2023
Arbetsförmedlingen	267	83	114	161	124
Arbetslöshetskassorna[1]	132	189	252	212	218
CSN[2]	620	628	633	307	336
Försäkringskassan	1 691	1 517	1 483	1 653	1 332[3]
Pensionsmyndigheten	77	73	122	162	197
Totalt belopp	**2 787**	**2 489**	**2 603**	**2 494**	**2 207**
	2019	2020	2021	2022	2023
Arbetsförmedlingen	5 333	4 396	6 090	7 826	4 700
Arbetslöshetskassorna	30 472	36 323	45 048	27 749	28 133
CSN	55 597	69 639	74 352	63 646	66 561
Försäkringskassan	208 266[4]	53 005	65 554	73 171	64 289
Pensionsmyndigheten	5 118	3 578	3 682	4 603	5 583
Totalt antal	**305 100**	**166 941**	**194 726**	**176 995**	**169 266**

Anm.: Migrationsverket saknar möjlighet att återkräva felaktigt utbetalda ersättningar. Antal återkrav kan avse beslut om återkrav eller återkravsärenden.

[1] Avser antalet personer och inte antalet ärenden. För 2019 är antalet beslut och belopp för arbetslöshetskassorna ett genomsnitt för 2017–2019.

[2] Avser antalet personer och inte antalet ärenden.

[3] Belopp enligt Försäkringskassans årsredovisning för 2023. Försäkringskassan redovisade totalt 1 327,5 miljoner kronor i återkrav för 2023 till ESV. Därför skiljer sig redovisningen i ESV:s rapport (ESV 2024:32) från beloppet här.

[4] Avser antal avslutade återkravsärenden.

Källor: Rapporten Målet att minska de felaktiga utbetalningarna från välfärdssystemen – en samlad analys av måluppfyllelsen för 2023 (ESV 2024:32). För 2019 är antalen och beloppen hämtade från budgetpropositionen för 2024 (prop. 2023/24:1 utg.omr. 2 avsnitt 8.3.3).

Det totala antalet beslut om återkrav minskade 2023 jämfört med 2022 (se tabell 8.2). Det var en följd av att antalet beslut om återkrav minskade vid framför allt Försäkringskassan, men även vid Arbetsförmedlingen. Även de återkrävda beloppen minskade vid de båda myndigheterna. Enligt Försäkringskassan berodde minskningen 2023 bl.a. på att färre felaktiga utbetalningar upptäcktes, att färre personer mottagit förmåner inom arbetsmarknadsområdet, samt på att det 2021 och 2022 genomfördes insatser för att korta handläggningstiderna för återkrav för de förmånerna. Det fick till följd att antalet beslut om återkrav under en period ökade för dessa förmåner. Till viss del kan minskningen också bero på att Försäkringskassan inte längre beslutar om förmåner med anledning av pandemin, vilket kan ha bidragit till färre beslut om återkrav inom sjukpenningen. Vid CSN och arbetslöshetskassorna ökade både antalet återkrav och de återkrävda beloppen något 2023 jämfört med 2022. Även vid Pensionsmyndigheten ökade antalet återkrav 2023 jämfört med 2022, men i likhet med tidigare år uppgick andelen återkrav i förhållande till de totala utbetalningarna till mindre än 1 promille. Pensionsmyndigheten har gjort efterkontroller av fastställd inkomst av tjänst, näringsverksamhet och kapital inom bostadstillägget, vilket bl.a. resulterade i återkrav i 68 procent av de kontrollerade ärendena. Felaktiga utbetalningar av bostadstillägg utgör ca 80 procent av det totala antalet återkravs-ärenden vid myndigheten. Arbetslöshetskassorna har utökat kontrollerna av arbetsgivardeklarationer, vilket enligt Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringen kan vara en förklaring till att återkraven har ökat.

Återbetalda medel visar till viss del i vilken grad felaktiga utbetalningar faktiskt återbetalas. En hög andel återbetalda medel har sannolikt en viss betydelse för målet om att de felaktiga utbetalningarna ska minska, eftersom det kan stärka de sökandes

incitament att lämna korrekta uppgifter för att undvika framtida återkrav. Totalt betalades 2,6 miljarder kronor felaktigt utbetalda medel tillbaka under 2023, vilket var en ökning jämfört med 2022 då totalt 2,3 miljarder kronor betalades tillbaka. Det totala återbetalda beloppet till Försäkringskassan ökade med 12 procent 2023. Enligt myndigheten berodde ökningen bl.a. på att fler betalade tillbaka sin skuld inom ett år till följd av en ändrad hantering av avbetalningsplaner. Fordringsstocken, dvs. det totala beloppet som fordringarna uppgår till, vid Försäkringskassan minskade med ca 330 miljoner kronor 2023 jämfört med 2022 till totalt 7,3 miljarder kronor. Vid Arbetsförmedlingen, arbetslöshetskassorna och CSN minskade de återbetalda medlen något 2023 jämfört med 2022.

8.3.3 Antalet polisanmälningar minskade 2023

I de fall felaktiga utbetalningar har upptäckts som misstänks bero på att en enskild person avsiktligt eller av grov oaktsamhet har lämnat felaktiga uppgifter eller inte har anmält ändrade förhållanden, ska enligt bidragsbrottslagen (2007:612) en polisanmälan göras. Myndigheternas polisanmälningar handlar främst om misstänkta bidragsbrott, men anmälningarna kan även avse andra brottsmisstankar, exempelvis misstänkt urkundsförfalskning.

Tabell 8.3 Polisanmälningar

Antal fördelat på kvinnor, män och totalt

	2019	2020	2021	2022	2023
Arbetsförmedlingen	47	83	137	212	132
varav kvinnor	-	-	-	-	-
varav män	-	-	-	-	-
Arbetslöshetskassorna[1]	859	976	1 501	1 539	1 340
varav kvinnor	-	-	-	*284*	*496*
varav män	-	-	-	*581*	*714*
CSN	735	591	390	495	675
varav kvinnor	*323*	*214*	*112*	*136*	*221*
varav män	*374*	*377*	*278*	*359*	*454*
Försäkringskassan	4 248	5 661	5 886	8 100	8 022
varav kvinnor	*2 290*	*2 153*	*2 908*	*4 228*	*4 276*
varav män	*1 953*	*2 281*	*2 934*	*3 840*	*3 731*
Migrationsverket	510	200	97	96	176
varav kvinnor	-	*54*	*47*	*45*	*93*
varav män	-	*146*	*50*	*51*	*83*
Pensionsmyndigheten	51	93	116	139	175
varav kvinnor	-	-	-	-	-
varav män	-	-	-	-	-
Totalt	**6 450**	**7 604**	**8 127**	**10 581**	**10 520**

Anm.: Tecknet ”-” anges då könsuppdelad statistik saknas.

[1] För 2019 redovisas genomsnittet för 2017–2019.

Källor: Rapporten Målet att minska de felaktiga utbetalningarna från välfärdssystemen – en samlad analys av måluppfyllelsen för 2023 (ESV 2024:32). För 2019 är uppgifterna hämtade från budgetpropositionen för 2024 (prop. 2023/24:1 utg.omr. 2 avsnitt 8.3.4).

Det totala antalet polisanmälningar vid myndigheterna och arbetslöshetskassorna ökade kraftigt 2019–2023, men minskade något 2023 jämfört med 2022 (se tabell 8.3). Vid CSN, Migrationsverket och Pensionsmyndigheten ökade dock antalet polisanmälningar under 2023. Under 2023 avsåg sju av tio polisanmälningar om bidragsbrott inom studiemedelssystemet män, trots att bara fyra av tio av de studerande med studiemedel är män. Vid Pensionsmyndigheten ökade antalet polisanmälningar med

26 procent 2023 jämfört med 2022, bl.a. till följd av ett ökat antal underrättelser från andra myndigheter. Vid Försäkringskassan var antalet polisanmälningar 2023 på ungefär samma nivå som 2022. Antalet polisanmälningar inom barnbidrag, föräldrapenning och tillfällig föräldrapenning ökade under 2023 och utgjorde ca 58 procent av det totala antalet polisanmälningar. Enligt myndigheten berodde ökningen av antalet polisanmälningar inom dessa förmåner framför allt på att fler kontrollutredningar gjordes under 2023. Kvinnor är i högre grad mottagare av t.ex. barnbidrag och tillfällig föräldrapenning, vilket möjligen kan vara en förklaring till att det är fler polisanmälningar som avser kvinnor än män. Vid Arbetsförmedlingen och arbetslöshetskassorna minskade antalet polisanmälningar 2023. Vid Arbetsförmedlingen gjordes enligt myndigheten färre men större utredningar 2023 jämfört med 2022, vilket kan ha påverkat antalet polisanmälningar.

Antalet anmälda bidragsbrott ökade 2023

Myndigheternas och arbetslöshetskassornas polisanmälningar utgår från ärenden, inte enskilda utbetalningar. Statistiken över anmälda brott omfattar däremot alla händelser som har anmälts och registrerats som brott enligt bidragsbrottslagen. Det innebär att utvecklingen över antalet polisanmälningar och antalet anmälda brott inte nödvändigtvis behöver följas åt. De anmälda brotten inkluderar även händelser som efter utredning inte bedöms som bidragsbrott. Eftersom varje enskild utbetalning enligt praxis räknas som ett bidragsbrott är det inte ovanligt att ett och samma ärende avser flera brottsmisstankar. Det innebär t.ex. att en enskild person kan ge upphov till ett stort antal anmälda brott.

Diagram 8.1 Anmälda brott enligt bidragsbrottslagen

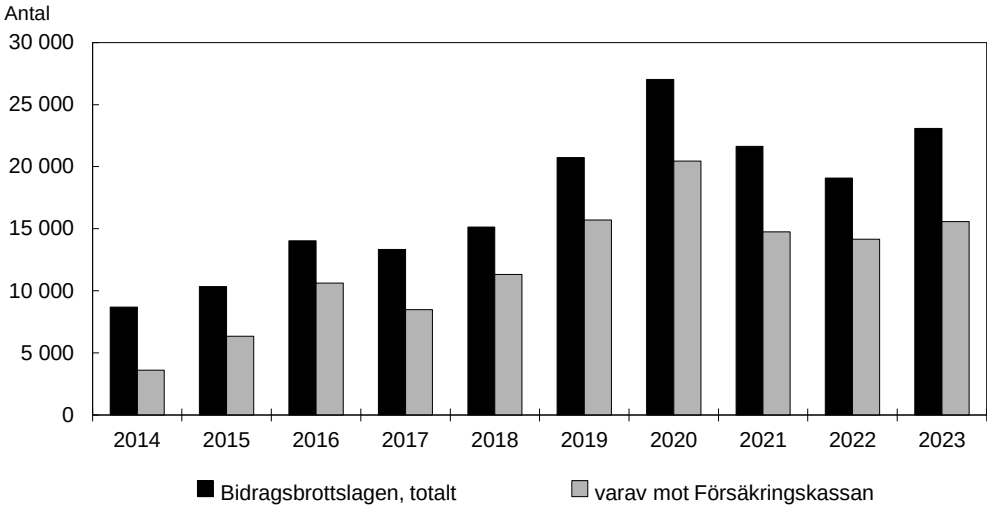

Anm.: Könsuppdelad statistik saknas.
Källa: Brottsförebyggande rådet.

Antalet anmälda bidragsbrott per år var relativt konstant från det att bidragsbrottslagen trädde i kraft 2008 t.o.m. 2015. Från och med 2018 t.o.m. 2020 skedde en stor ökning av antalet anmälda brott. Därefter minskade antalet anmälda brott 2021 och 2022 för att återigen öka 2023 (se diagram 8.1). Ökningen 2018–2020 bestod till stor del av anmälda brott inom bidrags- och ersättningssystem som Försäkringskassan ansvarar för. Dessa utgör alltjämt den största andelen av de anmälda brotten. Under 2023 skedde den procentuellt sett största ökningen av anmälda brott bland brotten som riktade sig mot ersättningssystem som arbetslöshetskassorna och Arbetsförmedlingen ansvarar för.

Antalet personuppklarade brott enligt bidragsbrottslagen ökade 2023 jämfört med 2022

Personuppklarade brott är sådana brott där en misstänkt person har lagförts för brottet genom att åtal har väckts, strafföreläggande har utfärdats eller åtalsunderlåtelse har meddelats. Det innebär att det för alla personuppklarade brott finns minst en registrerad misstänkt person och att det har bedrivits en utredning.

Antalet personuppklarade brott enligt bidragsbrottslagen ökade kontinuerligt fram t.o.m. 2020 (se diagram 8.2). Polismyndigheten och Åklagarmyndigheten hade 2018–2020 i uppdrag att förbättra hanteringen av bidragsbrott (Ju2018/03037). Enligt myndigheternas slutredovisning av uppdraget var ökade resurser, kompetens och samverkan mellan myndigheterna en bidragande orsak till ökningen av antalet personuppklarade brott (Ju2019/03454). Enligt rapporten Pandemins inverkan på flödet i rättskedjan (Brottsförebyggande rådet 2021:4) kan ökningen av antalet personuppklarade bidragsbrott under perioden april–december 2020 även förklaras av att myndigheterna då hade möjlighet att arbeta mer med både äldre och nyinkomna ärenden rörande bidragsbrott på grund av att utbildningar inom myndigheterna ställdes in till följd av pandemin.

Under 2021 och 2022 minskade antalet personuppklarade brott jämfört med 2020. Minskningen bör ses mot bakgrund av den särskilt höga nivån på personuppklarade brott 2020 och att antalet anmälda brott minskade både 2021 och 2022. Under 2023 ökade dock antalet personuppklarade brott igen. Andelen personuppklarade brott låg 2023 på 50 procent av samtliga utredda bidragsbrott. Andelarna var högst avseende brott som riktade sig mot bidrags- och ersättningssystem som Försäkringskassan ansvarade för (54 procent) samt brott som rikta sig mot ersättningssystem som arbetslöshetskassorna och Arbetsförmedlingen ansvarar för (47 procent).

Diagram 8.2 Personuppklarade brott enligt bidragsbrottslagen

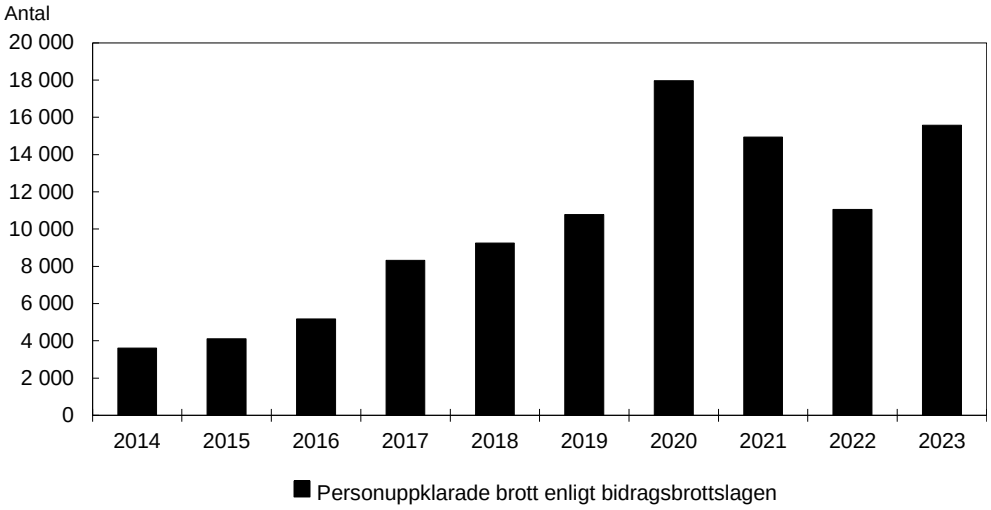

Anm.: Könsuppdelad statistik saknas.
Källa: Brottsförebyggande rådet.

Antalet lagföringsbeslut med bidragsbrott som huvudbrott har ökat under senare år

Antalet lagföringsbeslut, dvs. antalet domslut, strafföreläggande och åtalsunderlåtelser, med bidragsbrott som huvudbrott ökade från 289 beslut 2016 till 1 200 beslut 2023. Av lagföringsbesluten 2023 avsåg 517 beslut kvinnor och 682 beslut män. Det går inte att göra direkta jämförelser mellan lagföringsbesluten och anmälda eller personuppklarade brott, då statistiken bl.a. hämtas från olika system och tas fram på

olika sätt. Under 2023 var villkorlig dom i domslut den vanligaste huvudpåföljden för lagföringsbeslut med bidragsbrott som huvudbrott (917 beslut), följt av strafföreläggande (166 beslut), böter (69 domslut), skyddstillsyn (23 domslut), åtalsunderlåtelse (11 beslut) och fängelse (12 domslut). Den genomsnittliga längden på fängelsestraffet uppgick till 12 månader.

8.3.4 Andelen av befolkningen som anser att det är lätt att göra rätt är oförändrad

ESV genomförde 2022, 2023 och 2024 undersökningar om allmänhetens inställning till bl.a. bidragsbrott. Resultaten från dessa undersökningar redovisas i tabell 8.4, tabell 8.5 och tabell 8.6 och jämförs med en snarlik undersökning som 2018 genomfördes av Delegationen för korrekta utbetalningar från välfärdssystemen (SOU 2019:59).

Av undersökningarna framgår att andelen som instämmer i påståendet att det är lätt att göra rätt var betydligt högre i undersökningarna 2023 och 2024 jämfört med undersökningarna 2018 och 2022. ESV gjorde dock 2023 bedömningen att den högre andelen positiva svar i första hand berodde på förändringar i hur frågorna hade formulerats, snarare än på en förändrad inställning. Kvinnor instämde 2023 och 2024 i högre utsträckning än män i påståendet att det är lätt att göra rätt. Fördelningen mellan könen är densamma båda åren.

Tabell 8.4 Allmänhetens uppfattning om det är ”lätt att göra rätt” vid ansökan om bidrag

Andel i procent som instämmer i påståendet

	2018	2022	2023	2024
Det är lätt att göra rätt	17	16	45	44
varav kvinnor	*17*	*14*	*48*	*48*
varav män	*18*	*17*	*41*	*41*

Anm.: I 2018 och 2022 års undersökningar användes delvis andra metoder än i 2023 och 2024 års undersökningar. Resultaten från de tidigare undersökningarna är inte viktade och därför inte jämförbara. Skillnaden mellan 2023 och 2024 års värden är inte statistiskt säkerställd. I undersökningen 2024 valde 24 procent svarsalternativet ”ingen åsikt”.

Källor: Rapporterna Målet att minska de felaktiga utbetalningarna från välfärdssystemen – en samlad analys av måluppfyllelsen för 2022 (ESV 2023:26) och Målet att minska de felaktiga utbetalningarna från välfärdssystemen – en samlad analys av måluppfyllelsen för 2023 (ESV 2024:32).

8.3.5 Andelen i befolkningen med tillåtande attityder till bidragsbrott är oförändrad

Som framgår av tabell 8.5 har attityderna till olika typer av bidragsbrott varit i huvudsak oförändrade under de år som attityderna undersökts.

Allmänheten såg 2024 något mindre allvarligt än tidigare år på att arbeta svart och samtidigt ta emot ersättning för sjukdom eller arbetslöshet. Att arbeta svart, och samtidigt ta emot studiebidrag eller ta studielån, är en typ av bidragsbrott där attityderna är mer tillåtande jämfört med attityderna till övriga bidragsbrott. En högre andel kvinnor än män anser att de uppräknade bidragsbrotten är allvarliga.

Tabell 8.5 Attityder till olika bidragsbrott

Andelen i procent som tycker att handlingen är allvarlig

	2018	2022	2023	2024
Att arbeta svart och samtidigt få ersättning för sjukdom eller arbetslöshet[1]	90	91	90	87
varav kvinnor	*90*	*92*	*90*	*88*
varav män	*90*	*89*	*90*	*86*
Att arbeta svart och samtidigt ta ut studiebidrag eller studielån	73	78	68	71
varav kvinnor	*75*	*80*	*71*	*74*
varav män	*70*	*76*	*67*	*69*

	2018	2022	2023	2024
Att ta ut tillfällig föräldrapenning (vab) trots friska barn	66	86	84	82
varav kvinnor	*65*	*87*	*86*	*85*
varav män	*68*	*84*	*82*	*80*
Att inte anmäla ändrade förhållanden som skulle minska storleken på bidraget eller ersättningen	80	86	80	78
varav kvinnor	*81*	*89*	*81*	*80*
varav män	*77*	*84*	*78*	*76*
Att inte meddela att man bor ihop med någon för att få ut mer ersättning än man har rätt till	84	85	79	78
varav kvinnor	*86*	*85*	*82*	*81*
varav män	*83*	*84*	*76*	*75*
Att uppge felaktig inkomst för att få ut mer ersättning[2]	-	93	89	88
varav kvinnor	*-*	*94*	*91*	*88*
varav män	*-*	*91*	*87*	*86*

Anm.: Andel i procent som anger 4 eller 5 på en 5-gradig skala, där 5 betyder Mycket allvarligt. För attityderna fr.o.m. 2023 har underrepresenterade svarsgrupper viktats upp i resultatet, för att ge en så rättvisande bild som möjligt. De är därför inte jämförbara med resultaten före 2023. Skillnaderna mellan kvinnor och män som tycker att de uppräknade formerna av bidragsbrott är allvarliga (som svarat 4 eller 5) är statistiskt säkerställda för 2024.

[1]Statistiskt säkerställd förändring från 2023 till 2024.

[2]Attityden till bidragsbrottet *att uppge felaktig inkomst för att få ut mer ersättning* har tidigare inte redovisats.

Källor: Rapporterna Målet att minska de felaktiga utbetalningarna från välfärdssystemen – en samlad analys av måluppfyllelsen för 2022 (ESV 2023:26) och Målet att minska de felaktiga utbetalningarna från välfärdssystemen – en samlad analys av måluppfyllelsen för 2023 (ESV 2024:32).

8.3.6 Den upplevda upptäcktsrisken vid bidragsbrott är oförändrad

Enligt en undersökning som ESV genomförde 2024 (se tabell 8.6) upplevde knappt hälften av de svarande att det var troligt att myndigheterna skulle upptäcka om de fuskade med bidrag. Enkätfrågan ska spegla resultatindikatorn andelen i befolkningen som upplever att risken för att bli ertappad med bidragsbrott är låg. Den upplevda upptäcktsrisken ökade något 2023, men var i huvudsak oförändrad jämfört med 2018 års undersökning. Både metod och frågeställningar har förändrats mellan undersökningarna, varför skillnaderna i resultaten bör tolkas med viss försiktighet. En högre andel kvinnor än män upplevde att upptäcktsrisken var hög. Totalt instämde 9 procent i påståendet att myndigheterna var överdrivet noggranna i sina kontroller.

Tabell 8.6 Risk för att bli upptäckt för bidragsbrott

Andel i procent som anser att påståendet är troligt

	2018	2022	2023	2024
Myndigheterna skulle upptäcka om den svarande eller någon i dess omgivning fuskade med bidrag	43	36	41	43
varav kvinnor	*46*	*40*	*48*	*45*
varav män	*39*	*33*	*37*	*39*

Anm.: Andel i procent som anger 4 eller 5 på en 5-gradig skala, där 5 betyder instämmer helt.

Källa: Rapporterna Målet att minska de felaktiga utbetalningarna från välfärdssystemen – en samlad analys av måluppfyllelsen för 2022 (ESV 2023:26) och Målet att minska de felaktiga utbetalningarna från välfärdssystemen – en samlad analys av måluppfyllelsen för 2023 (ESV 2024:32).

8.3.7 Regeringens arbete mot felaktiga utbetalningar och brottslighet riktad mot välfärdssystemen har stärkts

Som ett led i att motverka felaktiga utbetalningar och brottslighet riktad mot välfärdssystemen inrättade regeringen Utbetalningsmyndigheten den 1 januari 2024. Myndigheten ska förebygga, förhindra och upptäcka felaktiga utbetalningar från

välfärdssystemen. Myndighetens huvudsakliga uppgifter är att genomföra dataanalyser och granskningar samt att administrera ett system med transaktionskonto.

Regeringen har gjort en översyn av förordningen om arbetet med att säkerställa korrekta utbetalningar från välfärdssystemen i syfte att ge myndigheterna bättre förutsättningar att studera omfattningen av felaktiga utbetalningar. Sedan den 1 mars 2024 gäller bl.a. att omfattningsstudier ska genomföras vart fjärde år, i stället för vart tredje år, med start 2025. Detta bedöms möjliggöra ännu högre kvalitet på omfattningsstudierna.

En viktig del i regeringens arbete för att motverka felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen är att underlätta för berörda aktörer att utbyta information med varandra. Lagen (2024:307) om uppgiftsskyldighet för att motverka felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen samt fusk, regelöverträdelser och brottslighet i arbetslivet trädde i kraft den 1 juli 2024 (prop. 2023/24:85, bet. 2023/24:KU27, rskr. 2023/24:195). Lagen syftar bl.a. till att göra det enklare för berörda statliga myndigheter samt kommuner och arbetslöshetskassor att dela uppgifter som behövs för att säkerställa korrekta beslutsunderlag för att motverka felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen. Om en aktör som omfattas av lagen förfogar över sådana uppgifter, och de behövs i en annan aktörs författningsreglerade verksamhet, ska uppgifterna som huvudregel lämnas ut både på begäran och på eget initiativ. Lagen förväntas leda till att de felaktiga utbetalningarna minskar väsentligt samt bidra till att effektivisera arbetet mot arbetslivskriminalitet. På uppdrag av regeringen har nio myndigheter, bl.a. Arbetsförmedlingen och Försäkringskassan, börjat samverka mot arbetslivs-kriminalitet. Av redovisningen av uppdraget framgår att samverkan har bidragit till att minska de felaktiga utbetalningarna (A2024/000272).

Den 15 februari 2024 trädde ändringar i socialförsäkringsbalken i kraft som bl.a. innebär att Försäkringskassan och Pensionsmyndigheten ska kunna använda person-uppgifter vid kontroller, t.ex. vid dataanalyser och urval som syftar till att identifiera ärenden som kräver en utökad kontroll (prop. 2023/24:29, bet. 2023/24:SfU7, rskr. 2023/24:119). Dessutom förbättrades myndigheternas förutsättningar att lämna uppgifter digitalt till andra myndigheter. Syftet med ändringarna är att myndigheterna ska kunna arbeta mer effektivt mot felaktiga utbetalningar och bidragsbrott.

Efter förslag i propositionen En arbetslöshetsförsäkring baserad på inkomster har riksdagen beslutat om lagändring som innebär att arbetslöshetsförsäkringen i högre grad ska baseras på mer tillförlitliga uppgifter (prop. 2023/24:128, bet. 2023/24:AU9, rskr. 2023/24:267). De nya reglerna bedöms innebära större möjligheter att motverka felaktiga utbetalningar. Ändringarna träder i kraft den 1 oktober 2025.

Regeringen har vidare beslutat om uppdrag för att minska de felaktiga utbetalningarna. Särskilda utredare har fått i uppdrag att bl.a. föreslå en ny och ändamålsenlig data-skyddsreglering inom arbetsmarknadsområdet (dir. 2023:65) respektive genomföra en översyn av CSN:s registerförfattning (dir. 2024:36). Dessa uppdrag ska redovisas senast den 13 juni 2025 respektive den 31 december 2024. Socialdepartementet har tillsatt en utredning som ska lämna förslag som leder till en effektivare ordning för att bekämpa bidragsbrott. Utredningen ska bl.a. se över förslagen från 2021 års bidrags-brottsutredning om ett administrativt sanktionssystem och om en bidragsspärr. Uppdraget att se över det föreslagna administrativa sanktionssystemet och förslaget om en bidragsspärr ska redovisas senast den 3 mars 2025 (S2024/00781).

CSN fick i december 2023 i uppdrag att se över vilka åtgärder som kan vidtas inom ramen för gällande bestämmelser för att säkerställa att utbetalningar av studiemedel vid utlandsstudier är korrekta, och därmed minska risken för felaktiga utbetalningar och bidragsbrott (U2023/03473). Enligt redovisningen av uppdraget kommer CSN

bl.a. att fortsätta med att utveckla de olika kontrollsystemen och se över möjligheterna att ytterligare begränsa förskottsutbetalningar.

Den statliga lönegarantin är utsatt för bedrägerier, bl.a. i form av organiserad brottslighet. I syfte att förbättra kontrollen och motverka missbruk har regeringen i en lagrådsremiss föreslagit ändringar i lönegarantilagen (1992:497) och offentlighets- och sekretesslagen (2009:400). Ändringarna innebär bl.a. att den utbetalande myndigheten ska vara skyldig att göra vissa kontroller mot bl.a. uppgifter i Skatteverkets beskattningsverksamhet innan lönegarantiersättning betalas ut. Regeringen avser att ge Skatteverket i uppgift vara utbetalande myndighet (utg.omr. 14 avsnitt 1.3.2). Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 februari 2025. Regeringen har även gett en särskild utredare i uppdrag att göra en översyn av den statliga lönegarantin i syfte att ytterligare minska utrymmet för missbruk och för att motverka felaktiga utbetalningar (dir. 2023:168). Enligt direktiven är utgångspunkten att Skatteverket ska ges huvudansvaret för lönegarantiärenden.

Regeringens åtgärder med anledning av tidigare initiativ på området

I betänkandet Återkrav inom välfärdssystemen – förslag till lagstiftning (SOU 2009:6), som lämnades till regeringen i januari 2009, lämnades förslag om en generell återkravslag som ska omfatta i princip alla förmåner som ingår i välfärdssystemen. Sedan dess har relativt omfattande förändringar genomförts i syfte att skapa ett mer enhetligt regelverk, t.ex. införandet av socialförsäkringsbalken. Vidare har flera av de lagar och förordningar som berörs av utredningens förslag upphävts, samtidigt som nya ekonomiska förmåner och stöd har tillkommit. Mot denna bakgrund anser regeringen att det inte finns anledning att gå vidare med utredningens förslag.

Delegationen för korrekta utbetalningar från välfärdssystemen lämnade i december 2019 sitt betänkande Samlade åtgärder mot felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen (SOU 2019:59). Regeringen har genomfört flera av delegationens förslag. Bland annat har det införts ett övergripande mål om att de felaktiga utbetalningarna från välfärdssystemen ska minska (prop. 2020/21:1 utg.omr. 2, bet. 2020/21:FiU2, rskr. 2020/21:150). Regeringen har också beslutat om förordningen om arbetet med att säkerställa korrekta utbetalningar från välfärdssystemen, i vilken det bl.a. anges att det ska finnas ett råd för korrekta utbetalningar från välfärdssystemen och att berörda myndigheter återkommande ska studera omfattningen av de felaktiga utbetalningarna. Regeringen har inte för avsikt att gå vidare med övriga förslag.

ESV lämnade 2022 och 2023 rapporter med förslag på åtgärder som syftar till att säkerställa korrekta utbetalningar från välfärdssystemen (ESV 2022:26 och ESV 2023:25). Vidare lämnade Försäkringskassan den 31 oktober 2023 en skrivelse till Regeringskansliet med en sammanställning av förslag på åtgärder mot bidragsbrott och missbruk av välfärdssystemen som lämnats från myndigheterna som ingår i det s.k. MUR-samarbetet (Fi2023/02834). Förslagen i rapporterna och i skrivelsen avser bl.a. berörda myndigheters registerförfattningar och möjligheter till informationsutbyte. Regeringen har vidtagit flera åtgärder på dessa områden. Bland annat har utredningar om Arbetsförmedlingens och CSN:s registerförfattningar tillsatts (dir. 2023:65 och dir. 2024:36). Vidare trädde, som ovan anförts, lagen om uppgiftsskyldighet för att motverka felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen samt fusk, regelöverträdelser och brottslighet i arbetslivet i kraft den 1 juli 2024. Regeringen avser inte att vidta några ytterligare åtgärder med anledning av rapporterna och skrivelsen, men de kommer att vara ett värdefullt underlag inför det fortsatta arbetet på området.

8.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Regeringen bedömer att målet om att utbetalningarna från välfärdssystemen ska vara korrekta, att andelen felaktiga utbetalningar ska minska och att fel ska motverkas endast delvis har uppnåtts. I budgetpropositionen för 2024 baserades bedömningen av måluppfyllelsen både på de omfattningsstudier som berörda myndigheter genomförde avseende 2021 och den årliga rapporteringen som myndigheterna gör. I årets budgetproposition baseras bedömningen av måluppfyllelsen endast på den årliga rapporteringen.

Regeringen konstaterar att myndigheterna kontinuerligt arbetar för att motverka felaktiga utbetalningar och bidragsbrott. Antalet anmälda bidragsbrott ökade 2023 jämfört med 2022. Eftersom antalet anmälda bidragsbrott i hög grad är beroende av myndigheters riktlinjer och kontrollsystem bedömer regeringen att det finns anledning att tro att förändringar i antalet anmälda brott i hög grad beror på myndigheternas arbete, snarare än på förändringar i den faktiska brottsligheten. Den totala återbetalda felaktigt utbetalda ersättningen har ökat, och vid flera myndigheter har även återbetalningsgraden och återbetalningstakten ökat. De berörda myndigheterna och arbetslöshetskassorna mottog totalt ca 300 miljoner kronor mer i återbetalningar 2023 än 2022. Regeringen bedömer därför att den del av målet som innebär att fel ska motverkas delvis har uppfyllts.

Andelen felaktiga utbetalningar av de totala utbetalningarna som upptäcktes av myndigheterna minskade totalt sett något mellan 2022 och 2023. Även det totala sammanlagda belopp som de felaktiga utbetalningarna uppgick till minskade, vilket framför allt berodde på en minskning av antalet upptäckta felaktiga utbetalningar vid Försäkringskassan. År 2023 minskade det totala antalet återkrav, vilket var en följd av ett minskat antal återkrav från framför allt Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen. Regeringen bedömer att de felaktiga utbetalningar som myndigheterna och arbetslöshetskassorna tillsammans upptäcker, kräver tillbaka och som återbetalas fortfarande utgör en liten del av det totalt skattade beloppet för felaktiga utbetalningar. Enligt tidigare omfattningsstudier från 2021 sker beloppsmässigt mycket stora felaktiga utbetalningar avseende, bl.a. assistansersättning, sjukpenning, lönebidrag och tillfällig föräldrapenning.

De observerade förändringarna av de upptäckta felaktiga utbetalningarna kan bero på myndigheternas särskilda kontrollinsatser eller på faktiska förändringar av felaktiga utbetalningar. Det är svårt att säkert avgöra orsaken till de observerade förändringarna. Det är också svårt att jämföra kostnaderna för kontroller mellan myndigheter eftersom de redovisar sina kostnader på olika sätt. Det tycks dock för vissa myndigheter finnas ett samband över tid mellan hur stora kostnader respektive myndighet har för kontrollen och de felaktiga utbetalningar som myndigheten upptäcker. Det kan indikera att de upptäckta felaktiga utbetalningarna i dessa fall speglar förändringar i myndigheternas aktiviteter, snarare än förändringar i de faktiska felaktiga utbetalningarna. För CSN och Pensionsmyndigheten finns ett sådant samband under perioden 2020–2023. Försäkringskassan har till skillnad från övriga myndigheter redovisat minskade kontrollkostnader under den aktuella perioden, samtidigt som de upptäckta felaktiga utbetalningarna har minskat i högre grad än kontrollkostnaderna. Det kan tyda på att de faktiska felaktiga utbetalningarna har minskat eller att kontrollerna genomförts mer kostnadseffektivt, men det också bero på andra insatser vid myndigheten än de som ingår i beräkningen av kontrollkostnaderna, t.ex. att myndigheten har arbetat mer med förebyggande kontroller. En förklaring till att Arbetsförmedlingens kostnader för kontroller har stigit, samtidigt som de upptäckta felaktiga utbetalningarna minskat, är att myndigheten 2023 inriktade kontrollverksamheten mot större och mer komplexa betalningar.

Regeringen bedömer dock sammantaget att det är svårt att med säkerhet slå fast att omfattningen av faktiska felaktiga utbetalningar vid de berörda myndigheterna har minskat på ett sätt som skulle förklara den minskade omfattningen upptäckta felaktiga utbetalningar. Regeringens samlade bedömning är därför att de delar av målet som innebär att utbetalningarna från välfärdssystemen ska vara korrekta och att andelen felaktiga utbetalningar ska minska inte har uppfyllts.

Attityderna till bidragsbrott har varit förhållandevis stabila 2018–2024. Acceptansen för att ta emot ekonomiska förmåner eller stöd på felaktiga grunder är relativt låg. Det har dock under samtliga de år som undersökningarna har genomförts varit en högre andel kvinnor än män som ansett att bidragsbrotten är allvarliga. Regeringen noterar att det är en stor andel av de svarande, nästan 30 procent, som har en accepterande attityd till att arbeta svart och samtidigt ta emot studiebidrag eller studielån. En statistiskt säkerställd förändring från 2023 är att allmänheten 2024 ser något mindre allvarligt på att arbeta svart och samtidigt ta emot sjukpenning eller arbetslöshetsersättning. Skillnaden är dock marginell och bör tolkas försiktigt. Det är för tidigt att avgöra om det är en indikation på en mer bestående ändring eller en tillfällig variation. Sammantaget är dessa attitydförändringar begränsade, och regeringen bedömer att förändringarna i attityder sannolikt inte har haft någon större påverkan på omfattningen av de felaktiga utbetalningarna från välfärdssystemen.

8.5 Politikens inriktning

8.5.1 Arbetet mot felaktiga utbetalningar stärks

För att värna legitimiteten i och förtroendet för välfärdssystemen och andra offentliga stödsystem är det avgörande att utbetalningar enbart sker till personer och företag som är berättigade till stöd. Regeringen stärker därför arbetet mot kriminella som mottagare av offentliga medel. För att stoppa den organiserade brottsligheten behöver dess finansiella resurser strypas. En del i detta är att motverka felaktigt nyttjande av offentliga medel.

Utbetalningsmyndigheten har inlett sitt arbete med att förebygga, förhindra och upptäcka felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen. Ambitionen är att myndigheten på sikt ska ansvara för ytterligare statliga utbetalningar, t.ex. stöd till företag, för att minska riskerna för felaktiga utbetalningar även inom dessa stöd- och bidragssystem.

Kunskap om både omfattningen av och orsakerna till felaktiga utbetalningar är nödvändig för att göra samhällets insatser mot bidragsbrott, andra brott och felaktiga utbetalningar mer effektiva. Att genomföra studier av i vilken omfattning det sker felaktiga utbetalningar från välfärdens olika ersättningssystem och vad dessa fel beror på är därför en central del i myndigheternas arbete med att minska felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen. De förbättrade förutsättningar som översynen av förordningen om arbetet med att säkerställa korrekta utbetalningar från välfärdssystemen har medfört, gör det möjligt för berörda myndigheter att utföra omfattningsstudier av högre kvalitet än tidigare.

Ett nytt enhetligt demokrativillkor är ett viktigt verktyg för att statliga stöd till civilsamhället inte betalas ut till mottagare som utövar verksamhet i strid med samhällets grundläggande värderingar (utg.omr. 17 avsnitt 16.3). Regeringen har sedan tidigare inlett ett arbete med att säkerställa att förordningar om bidrag till civilsamhället ska innehålla ett demokrativillkor och att de även i andra avseenden är utformade på ett sätt som minskar risken för felaktiga utbetalningar och brottslighet.

För att effektivt kunna motverka att kriminella utnyttjar offentliga medel behöver berörda myndigheter ha möjligheter att behandla personuppgifter, t.ex. för att genomföra kontroller och utbyta uppgifter digitalt med andra myndigheter. Regeringen avser därför att analysera om fler myndigheter behöver utökade möjligheter att behandla personuppgifter.

Trots att det varje år utbetalas stora belopp i statliga stöd till företag och andra juridiska personer, finns det inte några särskilda straffbestämmelser, motsvarande de i bidragsbrottslagen, som tar sikte på den brottslighet som riktas mot dessa stöd. Regeringen avser att föreslå att kriminaliseringen av missbruk och fusk med statliga stöd till företag och andra juridiska personer ska skärpas genom en ny lagstiftning. Förslagen kommer att innebära ökade kostnader för Ekobrottsmyndigheten, varför myndighetens anslag beräknas öka fr.o.m. 2026 (utg.omr. 4 avsnitt 2.9.4).

Regeringen avser att införa vissa begränsningar i villkoren för stöd för nystartsjobb i syfte att minska risken för missbruk av stödet, t.ex. införs ett förbud mot att anställa anhöriga med nystartsjobb i syfte att minska risken för skenanställningar (utg.omr. 14 avsnitt 3.5).

Det finns i dag inget system för samordnad registerkontroll av leverantörer vid offentliga upphandlingar. För att på ett mer effektivt sätt kunna motverka kriminella och oseriösa leverantörer föreslår regeringen att Bolagsverket tillförs medel för att ansvara för att tillhandahålla ett sådant system (utg.omr. 24 avsnitt 3.7.11).

Inom det statliga tandvårdssystemet förekommer oseriösa och kriminella aktörer. Regeringen avser därför tillföra medel för att öka kontrollen över tandvårdssektorn (utg.omr. 9 avsnitt 3.5).

8.6 Budgetförslag

8.6.1 1:18 Utbetalningsmyndigheten

Tabell 8.7 Anslagsutveckling 1:18 Utbetalningsmyndigheten

Tusental kronor

2023	Utfall		Anslagssparande	
2024	Anslag	161 097[1]	Utgiftsprognos	160 020
2025	**Förslag**	**197 619**		
2026	Beräknat	247 104[2]		
2027	Beräknat	384 648[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 241 733 tkr i 2025 års prisnivå.

[3] Motsvarar 369 492 tkr i 2025 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Utbetalningsmyndighetens förvaltningsutgifter.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 8.8 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:18 Utbetalningsmyndigheten

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**161 927**	**161 927**	**161 927**
Pris- och löneomräkning[2]	5 190	8 903	12 045
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	-14 000	10 689	143 885
varav BP25[3]			*133 000*
– Medel till Utbetalningsmyndigheten för bankavgifter			*86 500*
– Medel till UBM för avgifter till tekniska leverantörer			*46 500*
Överföring till/från andra anslag	44 502	65 585	66 791
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**197 619**	**247 104**	**384 648**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2024. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2026–2027 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Från och med den 1 januari 2027 kommer utbetalningar från Arbetsförmedlingen, CSN, Försäkringskassan och Pensionsmyndigheten samt återbetalningar av överskott på skattekontot hos Skatteverket att administreras via systemet med transaktionskonto. Uppgiften innebär kostnader för bankavgifter och avgifter till tekniska leverantörer. Anslaget beräknas öka med 133 000 000 kronor fr.o.m. 2027. Anslaget 1:1 *Skatteverket* inom utgiftsområde 3 Skatt, tull och exekution beräknas minska med 38 500 000 kronor fr.o.m. 2027. Anslaget 2:1 *Försäkringskassan* inom utgiftsområde 10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning beräknas minska med 72 000 000 kronor fr.o.m. 2027. Anslaget 2:1 *Pensionsmyndigheten* inom utgiftsområde 11 Ekonomisk trygghet vid ålderdom beräknas minska med 13 500 000 kronor fr.o.m. 2027. Anslaget 1:8 *Centrala studiestödsnämnden* inom utgiftsområde 15 Studiestöd beräknas minska med 9 000 000 kronor fr.o.m. 2027.

Regeringen föreslår att 197 619 000 kronor anvisas under anslaget 1:18 *Utbetalningsmyndigheten* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 247 104 000 kronor respektive 384 648 000 kronor.

Utgiftsområde 3

Skatt, tull och exekution

Utgiftsområde 3 – Skatt, tull och exekution

Innehållsförteckning

1 Förslag till riksdagsbeslut ... 3

2 Utgiftsområde 3 Skatt, tull och exekution ... 5
2.1 Utgiftsområdets omfattning ... 5
2.2 Utgiftsutveckling ... 5
2.3 Mål för utgiftsområdet ... 6
2.4 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder ... 6
2.5 Resultatredovisning ... 7
2.5.1 Säkerställa finansieringen av den offentliga sektorn ... 7
2.5.2 Bidra till ett välfungerande samhälle ... 11
2.5.3 Motverka brottslighet ... 15
2.6 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen ... 18
2.6.1 Säkerställa finansieringen av den offentliga sektorn ... 18
2.6.2 Bidra till ett väl fungerande samhälle för allmänhet och företag ... 19
2.6.3 Motverka brottslighet ... 19
2.7 Politikens inriktning ... 20
2.7.1 Säkerställa finansieringen av den offentliga sektorn ... 20
2.7.2 Bidra till ett väl fungerande samhälle för allmänhet och företag ... 20
2.7.3 Motverka brottslighet ... 21
2.8 Budgetförslag ... 21
2.8.1 1:1 Skatteverket ... 21
2.8.2 1:2 Tullverket ... 24
2.8.3 1:3 Kronofogdemyndigheten ... 26

1 Förslag till riksdagsbeslut

Regeringens förslag:

Riksdagen anvisar anslagen för budgetåret 2025 inom utgiftsområde 3 Skatt, tull och exekution enligt tabell 1.1.

Tabell 1.1 Anslagsbelopp

Tusental kronor

Anslag	
1:1 Skatteverket	9 184 087
1:2 Tullverket	3 174 486
1:3 Kronofogdemyndigheten	2 453 825
Summa anslag inom utgiftsområdet	**14 812 398**

2 Utgiftsområde 3 Skatt, tull och exekution

2.1 Utgiftsområdets omfattning

Utgiftsområde 3 Skatt, tull och exekution omfattar huvuduppgifterna att besluta om och ta in skatter, tullar och avgifter. Nära knutet till och starkt integrerat med huvuduppgifterna finns verksamheter som folkbokföring, id-kort, gränsskydd och verkställighet av betalningsanspråk. Inom skatte-, tull- och exekutionsområdet ingår också att förebygga och motverka brott. Skatteverket, Tullverket och Kronofogdemyndigheten är förvaltningsmyndigheter inom respektive område.

2.2 Utgiftsutveckling

Tabell 2.1 Utgiftsutveckling inom utgiftsområde 03 Skatt, tull och exekution

Miljoner kronor

	Utfall 2023	Budget 2024[1]	Prognos 2024	**Förslag 2025**	Beräknat 2026	Beräknat 2027
1:1 Skatteverket	8 597	8 659	8 612	**9 184**	9 295	9 318
1:2 Tullverket	2 640	2 890	2 902	**3 174**	3 301	3 409
1:3 Kronofogdemyndigheten	2 202	2 223	2 245	**2 454**	2 605	2 766
Äldreanslag						
2024 1:4 Kompensation förhöjt grundavdrag födda 1957		3 540	3 516			
Totalt för utgiftsområde 03 Skatt, tull och exekution	**13 438**	**17 311**	**17 275**	**14 812**	**15 201**	**15 493**

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Tabell 2.2 Förändringar av utgiftsramen 2025–2027 för utgiftsområde 03 Skatt, tull och exekution

Miljoner kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**16 854**	**16 854**	**16 854**
Pris- och löneområkning[2]	467	780	1 046
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	-2 509	-2 434	-2 407
varav BP25[3]	*629*	*792*	*917*
Överföring till/från andra utgiftsområden		0	0
Övrigt			
Ny utgiftsram	**14 812**	**15 201**	**15 493**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneområkningen baseras på anvisade medel 2024. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneområkning. Pris- och löneområkningen för 2026–2027 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneområkning.

Utgiftsområdet sammanlagda utgifter uppgick 2023 till ca 13,4 miljarder kronor. Prognosen för utfallet 2024 är ca 3,8 miljarder kronor högre utgifter än föregående år. Ökningen av utgifterna beror på beslutade förstärkningar till Skatteverket, Tullverket och anslaget för kompensation till personer födda 1957 på grund av höjd åldersgräns för rätt att ta del av det förhöjda grundavdraget. Anslaget för det senare blir äldre-

anslag 2025 vilket innebär att föreslagen anslagsnivå för utgiftsområdet 2025 är ca 3,5 miljarder kronor lägre än vad som budgeterades för 2024. Samtidigt föreslås att myndigheternas förvaltningsanslag inom utgiftsområdet ökas med ca 1 miljard kronor jämfört med vad som budgeterats för 2024. Ökningen beror i huvudsak på föreslagna och aviserade åtgärder i denna budgetproposition och pris- och löneomräkning.

2.3 Mål för utgiftsområdet

Målet för utgiftsområdet är att säkerställa finansieringen av den offentliga sektorn och bidra till ett väl fungerande samhälle för allmänhet och företag samt motverka brottslighet (prop. 2017/18:1, bet. 2017/18:SkU1, rskr. 2017/18:78).

2.4 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Till stöd för resultatbedömningen är bl.a. respektive myndighets årsredovisning samt utvärderingar, rapporter och Riksrevisionens iakttagelser. Antalet resultatindikatorer och bedömningsgrunder har begränsats för att det ska bli tydligare vilka som är centrala för resultatbedömningen. Resultatindikatorer och bedömningsgrunder som beskriver resultatet för verksamhet som bidrar till att målet för utgiftsområdet uppnås är

- totalt inbetalda skatter, tullar, avgifter och indrivna belopp,
- uppbördsförlustens storlek,
- analyser inför bedömningen 2025 av skattefelets storlek och utveckling,
- folkbokföringsfelets storlek och utveckling,
- fastställda fordringar och skuldsanering,
- myndigheternas rankning och resultat i kvalitets- och anseendemätningar,
- samhällsnytta beräknad utifrån beslag av narkotika och dopningsmedel, alkohol- och tobaksbeslag,
- vapenbeslag, och
- utmätt belopp i arbetet med att förebygga och motverka brott.

Resultatindikatorn om skattefelet har förändrats eftersom regeringen sedan 2023 har ändrat kravet till att Skatteverket ska bedöma skattefelet vart fjärde år i stället för varje år. Däremellan redovisas resultatet av genomförda analyser för att utöka underlaget för kommande bedömningar av skattefelet i årsredovisningen för 2025. Resultat-indikatorn om vapenbeslag är ny och bedöms vara en central indikator för uppföljningen av Tullverkets verksamhet.

2.5 Resultatredovisning

2.5.1 Säkerställa finansieringen av den offentliga sektorn

Tabell 2.3 Totalt inbetalade skatter, tullar, avgifter och indrivna belopp

Miljarder kronor

	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Inbetalda skatter och avgifter till Skatteverket, brutto	1 936,2	1 992,7	2 089,2	2 116,4	2 073,2	2 264,4	2 409,2	2 489,9
Inbetalda skatter och avgifter till Skatteverket, netto[1]	1 172,9	1 188,7	1 261,4	1 256,3	1 190,0	1 382,5	1 472,2	1 454,2
Inbetalda tullar, skatter och avgifter till Tullverket[2]	6,8	7,0	7,8	7,7	7,1	8,2	10,8	19,3
Indrivet belopp av Kronofogdemyndigheten	10,6	11,6	11,9	12,6	11,8	12,6	14,7	14,9
Totalt inbetalda skatter, tullar, avgifter och indrivet belopp, brutto	1 953,6	2 011,3	2 108,9	2 136,7	2 092,1	2 285,2	2 434,7	2 524,1

[1] I nettot avgår utbetalning av kommunalskattemedel och kompensation för mervärdesskatt till kommuner och regioner.

[2] Inbetald uppbörd som Tullverket redovisar mot inkomsttitel.

Källa: Skatteverket, Tullverket och Kronofogdemyndigheten.

Under 2023 ökade inbetalda skatter och avgifter till Skatteverket med ca 3 procent jämfört med 2022, vilket motsvarar ca 81 miljarder kronor. Fördelningen av inbetalda skatter framgår av diagram 2.1. Efter utbetalningar av kommunalskattemedel m.m. var nettouppbörden dock 1,2 procent lägre än 2022. Förändringen i inbetalda skatter berodde främst på förändringar av skatteregler, löner, priser och konjunkturläge. Alla skatteslag ökade förutom punktskatter där ändrat administrativt förfarande för alkoholskatt vid import av etylalkohol vid Skatteverket och Tullverket förklarar utfallet. Skatteverket har återbetalat alkoholskatt som motsvarar en positiv post i Tullverkets räkenskaper. Alkoholskatten var alltså oförändrad jämfört med föregående år. Vid årsskiftet uppgick de tillfälliga anstånden med skatteinbetalningar till 43,3 miljarder kronor jämfört med 34,1 miljarder kronor vid förra årsskiftet.

Diagram 2.1 Inbetalda skatter fördelat på skatteslag

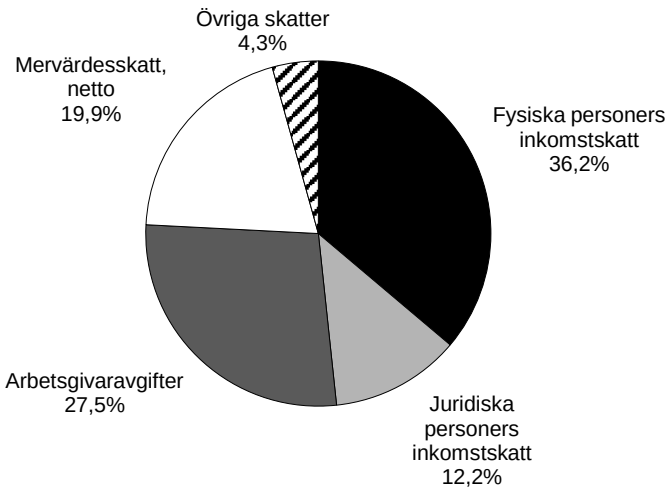

Källa: Skatteverket.

De tullar, skatter och avgifter som betalades in till Tullverket ökade under 2023 med ca 86 procent jämfört med föregående år. Orsaken till ökningen kan hänföras till ovan nämnda inbetalningar av alkoholskatt som var ca 10 miljarder kronor. Tullmedel var det största avgiftsslaget men minskade 2023 beroende på att det totala importvärdet minskade. Minskningen av importvärdet har flera orsaker. Den allmänna prisökningen som var den huvudsakliga orsaken till förra årets ökning har nu börjat stanna av. Samtidigt har den höga inflationen bidragit till minskad köpkraft, och konsumtionen har minskat. Omvärldsläget påverkar också, inte minst Rysslands invasionskrig i Ukraina. I det sammanhanget kan nämnas att importen från Ryssland har minskat med ca 90 procent, vilket är den högsta siffran inom EU. Kina, Norge och USA stod tillsammans för ca 85 procent av det totala importvärdet. De största varugrupperna var textilvaror, animaliska produkter och maskiner och stod tillsammans för drygt hälften av de debiterade tullmedlen.

Tullverket har en viktig roll i arbetet med att säkerställa kontrollen av och efterlevnaden av EU:s sanktioner, framför allt mot Ryssland och Belarus. Under 2023 intensifierades arbetet och exporten till dessa länder minskade drastiskt. Samtidigt ökade exporten till länder i Rysslands närhet, vilket tyder på att det finns aktörer som försöker kringgå sanktionerna. Med anledning av det ökade Tullverkets fysiska kontroller i den utgående trafiken, och över 200 exportsändningar har stoppats sedan sanktionerna infördes. Indrivet belopp av Kronofogdemyndigheten ökade med 1,4 procent jämfört med 2022. Av det indrivna beloppet hänfördes 7,3 miljarder kronor till statliga fordringsägare samt till kommuner och regioner, en minskning med 243 miljoner kronor. Till enskilda borgenärer drevs det in 7,5 miljarder kronor, det högsta beloppet någonsin och en ökning med 386 miljoner kronor jämfört med 2022. Egna inbetalningar från gäldenärer och löneutmätning utgör den största andelen av indrivet belopp. Två av tre skuldsatta var män.

Befarade förluster kopplat till de tillfälliga anstånden med inbetalning av skatt bidrar till uppbördsförlusterna

Uppbördsförlusten är den andel av fastställda skatter respektive tullar och avgifter som inte har betalats till Skatteverket respektive Tullverket.

Tabell 2.4 Uppbördsförluster och preskriberat belopp

Procent

	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Andel fastställda skatter och avgifter som inte betalats till Skatteverket	0,24	0,29	0,23	0,24	0,48	0,71	0,57	0,52
Andel fastställda skatter och avgifter som inte betalats till Tullverket	0,23	0,21	0,18	0,30	0,44	0,20	0,42	0,21
Andel preskriberat belopp till stat, kommuner och regioner	i.u.	11,53	12,27	13,26	8,63	7,69	6,30	5,21

Källa: Skatteverket, Tullverket och Kronofogdemyndigheten.

För Skatteverket var uppbördsförlusterna 13 miljarder kronor 2023 vilket var ungefär oförändrat belopp jämfört med 2022, men fortfarande högre än tidigare normalnivå före 2020. Orsaken till de högre nivåerna var dels några omfattande skatteutredningar avseende gränsöverskridande undandragande av mervärdesskatt, dels höga befarade förluster kopplat till de tillfälliga anstånden med inbetalning av skatt under pandemin. Utan utredningar om gränsöverskridande undandragande av mervärdesskatt hade uppbördsförlusten som andel av totala skatter och avgifter varit 0,47 procent. Tullverkets uppbördsförluster minskade jämfört med 2022. De förluster som ändå uppstod berodde framför allt på åtta obetalda tullräkningar vars värde uppgick till närmare 27 miljoner kronor. Skulder till det allmänna preskriberas efter fem år. Andelen preskriberat belopp har minskat under senare år.

Metodutveckling och genomförda kontroller bidrog till bättre möjligheter för Skatteverket att uppskatta skattefelet

Skattefelet är skillnaden mellan de teoretiskt riktiga och de fastställda beloppen för skatter, tullar och avgifter. Skatteverket har sedan 2017 årligen bedömt olika delar av skattefelets storlek och utveckling i årsredovisningen. Slumpmässiga kontroller av företag och privatpersoner var grunden till många av skattefelsbedömningarna. Sedan 2023 har regeringen ändrat kravet till att myndigheten ska bedöma skattefelet vart fjärde år och däremellan redovisa resultatet av genomförda analyser för att utöka underlaget för kommande bedömningar av skattefelet i årsredovisningen för 2025. Den senaste bedömningen av skattefelet presenterat per skatteslag återfinns i budgetpropositionen för 2024.

Under 2023 inledde Skatteverket ett arbete som kommer pågå till 2025 med att utveckla en makroekonomisk modell för att bedöma storleken på den dolda ekonomin i sin helhet. Arbetet finansieras av EU och görs i samarbete med IMF. Arbete påbörjades vad gäller enskilda bedömningar av oredovisad arbetskraft inom valda branscher och oredovisade inkomster i den digitala ekonomin. Skatteverket inledde även analys av hur förmodad underrapportering av handel med kryptovalutor påverkar de offentliga finanserna. Slumpkontrollerna kommer att avslutas under 2024 och i stället riktas skattefelskontrollerna mot utvalda populationer där befintligt underlag saknas eller är bristfälligt. En slutrapport om skattefelskontrollerna 2015–2023 ska vara klar 2025.

Skatteverkets arbete med vägledning, ärendehantering, kontroll, verksamhetsutveckling och attitydpåverkan resulterade i att skatt och avgifter fastställdes och betalades. Det bidrog till att skattefelet och uppbördsförlusterna begränsades. Trots fortsatt ökade volymer av inkomstdeklarationer, redovisningar av mervärdesskatt och arbetsgivaravgifter ökade inte den manuella hanteringen. Ännu fler privatpersoner tog emot inkomstdeklarationen via digitala brevlådor och totalt deklarerade över 90 procent digitalt, vilket bidrar till att antalet fel minskade. Den digitala hanteringen innebar också att 3,5 miljoner deklaranter fick slutskattebesked i april och ytterligare 4,3 miljoner deklaranter fick slutskattebesked i juni. Användningen av information från det internationella informationsutbytet ökade och exempelvis kunde uppgifter om

pension från Norge, Danmark och Finland visas för nästan dubbelt så många berörda privatpersoner via Mina sidor. Vidare kunde uppgifterna användas som grund för kontrollurval och som kontrollmaterial i skatteutredningar, vilket bidrog till mer kunskap om skattefelet samt bättre möjligheter att upptäcka och åtgärda skattefel.

I kontrollverksamheten har de högst värderade riskerna i huvudsak tagits omhand, men hög personalomsättning, tillkommande arbetsuppgifter (t.ex. anstånd om inbetalning av skatt och elstöd till företag), omställningstid för medarbetare när de byter arbetsuppgifter samt stort inslag av manuell hantering inom vissa områden innebar att kontrollverksamheten inte genomfördes i planerad omfattning. Skatteverket genomförde färre kontroller av privatpersoner jämfört med 2022, men fler av kontrollerna resulterade i beslut om ändring. Automatisering effektiviserade kontrollen, t.ex. i arbetet att skicka ut frågor, att skicka förslag på beslut till fler och att genomföra uppföljningskontroller. Skatteverket kunde med hjälp av uppgifter från uthyrningsförmedlare under 2022 granska personer som haft en omfattande uthyrning av sin privatbostad. Kontrollerna visade att tre av fyra hade redovisat inkomsten fel. Skatteverket har därefter kunnat konstatera att kontrollerna också medförde att fler av de granskade hyresvärdarna åren efter deklarerade rätt.

Senaste årens inriktning på mest allvarligt skatteundandragande innebar att omfattande och komplexa skattefrågor utreddes i kontrollverksamheten riktad mot företag. Antalet kassaregister- och personalliggarbesök ökade med över 17 procent och antalet skrivbordskontroller ökade med nästan en tredjedel medan revisioner genomfördes i något mindre omfattning än 2022. I Skatteverkets årliga riktade kontroller för att stoppa falska inkomstuppgifter upptäckte och avvisade Skatteverket inkomstuppgifter om över 150 miljoner kronor. De falska uppgifterna avser personer som inte har utfört något arbete och där sociala avgifter inte har betalats. Felaktiga löneuppgifter kan ligga till grund för utbetalningar av bidrag, pension, sjuk- och föräldrapenning eller som underlag för rätten att vistas i landet.

Tullverket fortsatte arbetet med att bedöma skattefelet och att genomföra unionstullkodexen

Även Tullverket ska bedöma skattefelets storlek, dvs. i vilken utsträckning varor som ska deklareras faktiskt deklareras, att deklarerade uppgifter är riktiga och att villkor som ställs vid olika förfaranden är uppfyllda. Tullverket avgränsar redovisningen av skattefelet till tullmedel som är den största delen av inbetalda tullar, skatter och avgifter. Tullverkets bedömning av skattefelet 2023 genomfördes med två olika metoder. Metoden baserad på kvalitetsmätning av importdeklarationer visade ett skattefel om ca 107 miljoner kronor. Den andra metoden som är skattning utifrån underrapporterat importvärde uppgick till ca 198 miljoner kronor. Tullverkets två mätningar av skattefelet visar att storleken är 1,0–2,3 procent av uppbörden avseende tull. Det motsvarar cirka 100–200 miljoner kronor i nominellt värde beräknat på det statistiska importvärdet under 2023. Båda metoderna visade på ett minskat skattefel jämfört med föregående år. Tullverket avser att från 2026 att använda sig av en uppdaterad metod för kvalitetsmätning som utgör ett underlag för beräkning av skattefelet (Fi2024/00448).

Under 2023 hanterades ca 15 miljoner tulldeklarationer, vilket var en ökning med ca 7 procent jämfört med 2022. Antalet manuellt kontrollerade tulldeklarationer ökade kraftigt under 2023. Dokumentkontrollerna ökade med 125 procent till ca 106 000 kontroller jämfört med föregående år, vilket främst beror på att EU under året har fattat beslut om ett antal sanktionspaket som gjort att fler deklarationer måste kontrolleras manuellt.

Enligt unionstullkodexen ska EU:s medlemsstater samarbeta med kommissionen för att utveckla, underhålla och använda elektroniska system för utbyte av uppgifter

mellan olika tullmyndigheter och med kommissionen samt för lagring av sådan information. Tullverket har fortsatt arbetet med att utveckla och införa ett antal olika it-system för dessa ändamål.

2.5.2 Bidra till ett välfungerande samhälle

Fler kontroller genomfördes i folkbokföringen

Att uppgifterna i folkbokföringen speglar befolkningens bosättning, identitet och familjerättsliga förhållanden är en förutsättning för att samhällsfunktioner ska ha ett korrekt underlag för beslut och åtgärder. Folkbokföringsfelet är förekomsten av fel i förhållande till lagstiftningens krav. Metodutveckling innebär att Skatteverkets uppskattning av folkbokföringsfelets storlek för 2016 till 2021 inte kan jämföras med tidigare redovisade uppskattningar.

Tabell 2.5 Folkbokföringsfelet 2016–2021

Antal individer och procent

	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Totalt antal individer	**190 900**	**194 300**	**196 800**	**212 900**	**200 100**	**207 000**
- *varav kvinnor*	79 700	80 600	80 100	85 600	80 300	83 200
- *varav män*	111 200	113 700	116 700	127 300	119 800	123 900
Andel av befolkningen	**1,9**	**1,9**	**1,9**	**2,1**	**1,9**	**2,0**
- *varav kvinnor*	1,6	1,6	1,6	1,7	1,6	1,6
- *varav män*	2,2	2,3	2,3	2,5	2,3	2,4

Källa: Skatteverket.

Antalet individer som ingår i folkbokföringsfelet ökade med ca 6 900 personer och som andel av befolkningen har folkbokföringsfelet ökat något. Av dem som var felaktigt folkbokförda var ca 40 procent kvinnor. Det var fortsatt felaktig adress som förklarade största delen av folkbokföringsfelet, men antalet individer med felaktig adress minskade med ca 2 000. Övriga delar av folkbokföringsfelet avsåg 77 000 individer som är folkbokförda men inte ska vara det och nästan 24 000 individer som inte är folkbokförda men ska vara det. I Skatteverkets attitydundersökning 2023 instämde färre privatpersoner i påståendet att det är troligt att Skatteverket skulle upptäcka om någon i min omgivning fuskade med folkbokföringen. Färre än hälften instämde i påståendet jämfört med nästan sex av tio privatpersoner 2022, men svarsfrekvensen var lägre.

Resultatet för ärendehanteringen inom folkbokföringen var positivt och i nivå med 2022 då resultatutveckling gick i positiv riktning för första gången sedan 2016. Nytt it-system och det riskbaserade arbetssättet ledde till en mer effektiv och enhetlig ärendehantering. Kompletta ärenden kunde hanteras skyndsamt och exempelvis avslutades ca 62 procent av ärenden om personnummer vid flytt till Sverige inom två veckor. Under 2022 var färre än hälften av ärendena avslutade inom två veckor och under 2021 gällde detta bara för drygt en tredjedel av ärendena. Ärendebalansen för tilldelning av samordningsnummer ökade till ca 10 200 ärenden under 2023 vilket var mer än en fördubbling jämfört med föregående år. Förklaringen till ökningen var att de nya reglerna för samordningsnummer med en utökad kontroll av personers identitet gjorde ärendehanteringen mer omfattande.

Regeringens styrning och ökat anslag ledde till att Skatteverket genomförde fler bosättningskontroller för att minska folkbokföringsfelet. Skrivbordskontrollerna ökade med över 60 procent till över 148 000 ärenden. Dessutom genomfördes 940 kontrollbesök vilket var 634 fler än 2022. Nya regler för samordningsnummer stärkte också kontrollen av identiteter. Under 2023 genomförde Skatteverket en enkät till

37 myndigheter, kommuner och ett fåtal privata aktörer för att mäta effekterna av att samordningsnummer hade vilandeförklarats. Av resultatet kunde Skatteverket utläsa att kunskapen om vad ett samordningsnummer innebär var låg och flertalet aktörer uppgav att de ännu inte hade förändrat sina verksamhetssystem så att informationen om vilande eller aktivt kan användas.

Skatteverket har i Nationell lägesbild över befolkningen uppskattat den faktiska befolkningen till 10 521 000–10 684 000 personer (Fi2024/01503). Rapporten lämnades till regeringen den 28 juni 2024 och ger den första samlade bilden av hur många personer som faktiskt finns och verkar i Sverige, inte enbart den folkbokförda befolkningen. Övriga personer som finns och verkar i Sverige har Skatteverket tillsammans med Statistiska centralbyrån uppskattat med demografisk metod baserad på antal avlidna. Gruppen har sedan analyserats utifrån olika spår som dessa personer lämnar i andra myndigheters register (t.ex. Polismyndigheten, Migrationsverket och Arbetsmiljöverket). Slutsatserna i rapporten är bl.a. att antalet personer som borde avregistreras från folkbokföringen var större än tidigare antagits. Att personer som är folkbokförda trots att de borde vara avregistrerade (t.ex. utflyttade) utgör den allvarligaste risken. Omfattningen av problemen bedöms vara stor och de finansiella följderna kopplat till utbetalningar från välfärdssystemen, den försvårade samhällsplaneringen och att uppgifterna i folkbokföringen används som brottsverktyg leder till allvarliga konsekvenser. Även felaktiga adressuppgifter för folkbokförda personer förekommer i hög omfattning och leder till allvarliga konsekvenser.

Skatteverket registrerar, förvarar och lämnar ut kopior av boupptecknin gar. Antalet inkomna ärenden om boupptecknin gar var fortsatt högt under året och handläggningstiden var lång även om resultatutvecklingen var positiv jämfört med 2022. Åtgärder vidtogs genom att bl.a. anlita externa konsulter, anställa fler medarbetare och skapa handläggarteam för enklare ärenden. Åtgärderna ledde till att ärendebalansen sjönk mot slutet av året, men sammantaget under året var handläggningstid fortsatt lång och färre än hälften av boupptecknin garna registrerades inom nio veckor.

Den totala skulden fortsatte att öka och handläggningstiden för betalningsföreläggande var fortfarande lång

Tabell 2.6 Den totala skuldens utveckling

Miljarder kronor

	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Total skuld[1]	105,0	106,3	106,6	124,4	144,6	172,6	221,7
- varav kvinnor	19,4	19,9	20,1	21,7	23,0	24,8	30,3
- varav män	59,3	61,6	62,5	65,6	71,5	76,7	88,8
- varav 18–30 år	4,3	5,0	4,9	5,7	6,2	7,3	8,0
Varav skulder till stat, kommun och regioner	40,0	39,1	36,1	41,3	50,7	62,5	78,5
Varav skulder till enskilda	64,4	67,2	70,5	83,1	93,9	110,1	143,3
Privatpersoner skulder totalt	78,7	81,5	82,7	87,3	94,4	101,5	119,1

[1] Inkluderar skulder som juridiska personer har hos Kronofogdemyndigheten. I de fall det finns ett solidariskt betalningsansvar har hela skulder tagits upp för samtliga betalningsansvariga.

Källa: Kronofogdemyndigheten.

Det totala antalet gäldenärer med skulder registrerade i Kronofogdemyndighetens indrivningsdatabas har sjunkit svagt under 2000-talet. Under 2023 ökade antalet fysiska personer med skulder hos Kronofogdemyndigheten med 6 procent till 417 000 varav ca 33 procent var kvinnor och 67 procent var män. Antalet juridiska personer ökade med 19 procent till 70 800. De senaste årens stadiga ökning av den totala skuld

som Kronofogdemyndigheten har att driva in fortsatte. Vid utgången av 2023 hade den totala skulden ökat med 28 procent jämfört med 2022.

Tabell 2.7 Betalningsföreläggande och handräckning

Personer, utslag och dagar

	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Ansökningar mot fysiska personer	426 722	416 534	422 733	390 042	400 642	421 573
- *varav kvinnor*	186 962	182 517	182 854	168 732	170 556	179 205
- *varav män*	239 760	234 071	239 879	221 310	230 086	242 368
Antal beslut om utslag	612 485	529 839	650 191	620 680[2]	592 816[2]	669 590
- *varav kvinnor*	i.u.	i.u.	i.u[1].	249 722[2]	244 636[2]	268 198
- *varav män*	i.u.	i.u.	i.u[1].	320 487[2]	314 961[2]	338 154
Tid från ansökan till utslag	67	74	123	106	96	93

[1] Kronofogdemyndigheten använder en ny metod för att ta fram denna statistik. Den tidigare angivna statistiken för 2020 avseende kvinnor och män har av myndigheten bedömts som missvisande. Eftersom statistik inte kan tas fram med den nya metoden har myndigheten valt att inte längre redovisa den.

[2] Statistiken justeras p.g.a. att Kronofogdemyndigheten har ändrat metod för att ta fram statistiken

Källa: Kronofogdemyndigheten.

Under 2023 inkom ca 1,5 miljoner ansökningar om betalningsföreläggande och handräckning vilket var en ökning med 12 procent jämfört med 2022. Av ansökningarna riktades 85 procent mot fysiska personer, varav ca 42 procent var kvinnor och 58 procent var män. De flesta svarandena var mellan 35–44 år. Den grupp som ökade mest var personer över 65 år. Vid slutet av 2023 bestod gruppen av nästan 53 000 personer, en ökning med 11 procent jämfört med 2022. Av dessa personer var ca 44 procent kvinnor och 56 procent män. Cirka 41 procent av ansökningarna återkallades efter att sökanden fått betalt eller en uppgörelse nåtts. Handläggningstiden minskade något men var fortfarande lång.

Handräckning kan avse vanlig eller särskild handräckning. Det kom in ca 40 000 ansökningar om vanlig handräckning, en ökning med 11 procent jämfört med 2022. Av dessa avsåg 94 procent avhysning. Särskild handräckning kan exempelvis avse att få tillgång till ett utrymme eller upphöra med att göra något olovligt. Dessa handräckningar ökade med ca 150 ansökningar till 1 150.

Tabell 2.8 Ansökningar och beslut om skuldsanering

Antal ansökningar, personer och procent

	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Antal ansökningar om skuldsanering	18 237	21 603	30 555	30 399	27 918	34 015
- *varav kvinnor*	8 266	9 856	13 875	13 653	12 220	14 993
- *varav män*	9 971	11 747	16 680	16 674	15 698	19 022
Andel beslut om skuldsanering[1]	58	52	43	36	35	35
- *varav kvinnor*	63	57	47	40	38	38
- *varav män*	54	48	40	34	33	33

[1] Andel beslut om skuldsanering under året inkluderar ansökningar som inkommit tidigare år

Källa: Kronofogdemyndigheten.

Antalet ansökningar om skuldsanering ökade med 22 procent jämfört med 2022. De flesta ansökningarna kom från personer i åldersgruppen 35–44 år. Andelen som beviljas skuldsanering fortsatte att sjunka något jämfört med de föregående åren. Många unga som använde e-tjänsten för att ansöka om skuldsanering uppfyllde inte kraven för skuldsanering. Av de 6 101 personer under 35 år som ansökte om skuldsanering via e-tjänsten var 44 procent kvinnor och 56 procent män. De personer som beviljades skuldsanering hade sammanlagda skulder på 8,4 miljarder kronor. Genom besluten sanerades 7 miljarder kronor bort vilket var 800 miljoner kronor lägre än

2022. De 1,4 miljarder kronor som återstår ska betalas av under skuldsaneringsperioden. Under 2023 var antalet avslutade ärenden 3 100 färre vilket var en minskning med 11 procent jämfört med 2022. Det berodde på att färre handläggare arbetade med skuldsanering. Beslutens hållbarhet har minskat något över tid; ca 3,5 procent av besluten om skuldsanering upphävdes 2023. Personer med pågående skuldsanering minskade med 900 till 51 000 personer.

Kronofogdemyndigheten har i arbetet med tillsyn över konkursförvaltarna föreslagit nedsättning av förvaltararvodet i 320 av ca 7 570 ärenden som avslutades under året vilket var en liten procentuell ökning jämfört med 2022. Den totala rekommenderade nedsättningen omfattade ca 17 miljoner kronor varav domstolarna beslutade om nedsättning av arvodet med 10,6 miljoner kronor vilket motsvarade 62 procent av beloppet. Myndigheten har förändrat arbetssättet för hantering av inkomna slutbehandlingar i konkurs. Det resulterade i att yttrande över förvaltararvoden till tingsrätt avgavs inom 6 veckor i 97 procent av fallen jämfört med i 81 procent 2022.

Fortsatt stabilt förtroende för myndigheterna

Tabell 2.9 Förtroendet för myndigheterna

Indexvärde

	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Skatteverket	49	50	52	50	53	54
Tullverket	40	35	39	40	39	44
Kronofogdemyndigheten	42	42	42	47	43	50

Källa: Skatteverket, Tullverket och Kronofogdemyndigheten.

Skatteverket, Tullverket och Kronofogdemyndigheten får bra resultat i förtroendeundersökningar. I Verians (f.d. KantarPublic) anseendemätning 2023 – som är ett index från 0 till 100 – fick myndigheterna ett gott resultat. Ett anseendeindex på 50 eller över är ett högt anseende för myndigheter och medelvärdet var 37 för de 50 myndigheter som ingick i mätningen. Kronofogdemyndigheten var en av sex myndigheter som nådde ett signifikant högre anseendeindex än föregående år.

En del i myndigheternas arbete för att bibehålla högt förtroende är att tillhandahålla behovsanpassad, lättillgänglig och kvalificerad information och service till allmänhet och företag. Trots periodvis långa väntetider i skatteupplysningen visade uppföljningen att privatpersoner och företag var nöjda med bemötandet och att svaret gett den information som kunden behövde. Ökningen av väntetiden hänger samman med att den genomsnittliga samtalslängden, över sju minuter, var längre. Ökad samtalslängd följer trenden som har varit de senaste åren med bl.a. alltmer komplexa frågeställningar för skatteupplysningen att besvara.

Tullverket genomförde under 2023 ca 101 500 fysiska kontroller, vilket var en liten ökning jämfört med föregående år. Tullverket använder sig av måttet andel klagomål på bemötande som en indikator på hur företag och allmänhet upplever kontakten med myndigheten, och endast en dryg promille av de fysiska kontrollerna ledde till någon form av klagomål.

Kronofogdemyndigheten fortsatte under 2023 att utveckla digitala självbetjäningstjänster för att underlätta för de som t.ex. behöver lämna uppgifter eller vill följa sitt ärende hos myndigheten. Det blev möjligt för den som företräder en juridisk person att ansöka om betalningsföreläggande via en ny e-tjänst.

Skatteverket betalade ut över 18 miljarder kronor i elstöd till företag

Med kort förberedelsetid utvecklade Skatteverket e-tjänst och handläggningsstöd för att ta emot ansökningar och betala ut elstöd till företag våren 2023. Det var ca 117 000 företag som ansökte om stöd och ca 110 000 företag medgavs stöd om ca 18,2 miljarder kronor. Över 70 procent av ärendena hanterades automatiskt vilket innebar att utbetalning av stöd gjordes inom en arbetsdag. Skatteverket rekvirerade ca 164 miljoner kronor från Svenska kraftnät för verksamhetskostnaderna.

Skatteverket och Tullverket har utvecklat arbetet med samhällets krisberedskap och civilt försvar

Skatteverket och Tullverket har under 2023 utvecklat sin beredskapsförmåga. Skatteverket har lett beredskapssektor Försörjning av grunddata och varit delaktiga i beredskapssektor Ekonomisk säkerhet. Tullverket har varit delaktiga i beredskapssektor Ordning och säkerhet.

2.5.3 Motverka brottslighet

Myndigheterna inom utgiftsområdet har arbetat för att förebygga och motverka brottslighet. Under 2023 tog regeringen tillsammans med myndigheterna fram en gemensam målbild för att intensifiera myndigheternas arbete mot den kriminella ekonomin.

Fördubblad samhällsnytta

Tullverket beräknar samhällsnyttan av beslagtagen narkotika och dopningsmedel respektive beslagtagen och omhändertagen alkohol och tobak. Beslagen av narkotika och dopningsmedel beräknas till ett samhällsekonomiskt värde motsvarande kostnaden för missbruk. Samhällsnyttan varierar över enskilda år bl.a. beroende på vilka preparat som beslagtas. Ju farligare ett preparat är, desto högre samhällsnyttovärde ges ett beslag av just det preparatet. Samhällsnyttan gällande alkohol- och tobaksbeslag motsvaras av skattebortfallet.

Tabell 2.10 Samhällsnytta beräknad på beslag och beslagens storlek

Miljoner kronor

	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Samhällsnytta beräknad på beslag av narkotika och dopningsmedel	3 001	2 655	2 487	3 368	3 528	5 149	10 371
Skattebortfall alkohol- och tobaksbeslag	164	84	123	110	89	36	37

Källa: Tullverket.

Samhällsnyttan beräknad utifrån beslag av narkotika och dopningsmedel dubblerades jämfört med 2022. Huvuddelen, ca 96 procent, kan hänföras till beslagen av cannabis, amfetamin och kokain.

Tabell 2.11 Ett urval av narkotikabeslagens storlek

Kilo där ej annat anges

	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Heroin	37	71	60	22	1	8	11
Opium	4	6	34	10	13	21	11
Amfetamin	368	198	334	221	332	549	1 170
Kokain	97	488	43	216	261	822	1 303
Cannabis	2 396	926	1 115	3 888	3 299	2 304	7 252
Övrig narkotika inkl. narkotiska läkemedel (antal tabletter)	2 197 933	1 167 254	2 815 276	1 869 289	1 805 150	3 739 991	2 129 009

Källa: Tullverket.

Mängden beslagtagen narkotika ökade mycket kraftigt jämfört med 2022. Antalet beslag av cannabis har minskat, men den kraftiga ökningen av mängden, 215 procent, som främst består av cannabisharts berodde på ett antal stora beslag varav det största var närmare 700 kilo. Ökningen av mängden beslagtagen amfetamin berodde också på ett antal större beslag. När det gäller beslagtagen kokain ökade antalet beslag varav de flesta och största beslagen gjordes i containerflödet i Helsingborgs hamn. Sedan maj 2023 har inga ytterligare omfattande beslag gjorts i Helsingborgs hamn vilket kan tyda på att de aktörer som står bakom smugglingen har riktat in sig på någon annan hamn i Sverige eller bytt mottagarland, men det är för tidigt att dra några säkra slutsatser. Med anledning av de många och stora beslagen av kokain i hamnar har Tullverket initierat en myndighetsgemensam insats mot svenska hamnar där fokus ligger på att förhindra smuggling av narkotika och identifiera företag som främjar brottslig verksamhet. Tullverket samverkar i detta arbete med Polismyndigheten, Kustbevakningen och andra aktörer.

När det gäller narkotikaklassade läkemedel minskade både mängden och antalet beslag kraftigt jämfört med föregående år. Beslagen av Tramadol minskade kraftigt, och i stället ökade preparatet Alprazolam. Flest beslag gjordes i post- och kurirflödet. Mängden beslagtagen alkohol och tobak minskade kraftigt under 2023. Troligen berodde det på att den s.k. myrtrafiken från Tyskland minskade för att lönsamheten antagligen har sjunkit på grund av höjda drivmedelspriser och en svag svensk krona. Det kan noteras att antalet beslagtagna cigaretter ökade kraftigt, från 5,6 miljoner cigaretter 2022 till 13,5 miljoner cigaretter 2023, varav ca 11 miljoner togs i två större beslag.

Tabell 2.12 Beslag av vapen

Antal

	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Skjutvapen[1]	61	41	58	142	85	64	41
Start- och gasvapen[2]			23	50	30	23	22
Vapendelar[2]			307	247	165	120	48
Explosiva varor[2]			5 888	10 528	22 138	48 940	42 912

[1] Fr.o.m. 2021 räknas inte hävda beslag (återlämnade vapen) in i antalet beslagtagna vapen. 2021 återlämnades 17 vapen, 2022 återlämnades 21 vapen och 2023 återlämnades 8 vapen.

[2] Före 2021 redovisades start- och gasvapen, vapendelar och explosiva varor tillsammans. En justering har gjorts för 2019 och 2020.

Källa: Tullverket.

Antalet beslagtagna vapen, vapendelar och explosiva varor sjönk jämfört med 2022, medan beslagtagna start- och gasvapen låg kvar på samma nivå. Flest beslag av vapen gjordes vid husrannsakningar i samband med brottsutredningar. Av de vapen som beslagtogs i post- och kurirflödet var majoriteten pistoler med ursprung främst i Europa. Under året utvecklades samverkan med Polismyndigheten inom ramen för

Nationellt skjutvapencenter och genom preventiva internationella insatser för att minska inflödet av vapen.

Tullverkets arbete mot organiserad brottslighet bidrog till att 22 kriminella nätverk slogs ut och 43 kriminella nätverk identifierades under 2023, vilket var i nivå med föregående år. Majoriteten av såväl utslagna som identifierade kriminella nätverk kopplades till narkotikasmuggling, och några få kunde kopplas till alkoholsmuggling. Under 2023 lagfördes 225 personer för grova brott, vilket var en liten minskning jämfört med föregående år. Samtidigt ökade antalet utdömda fängelseår från 794 år 2022 till 824 år 2023.

Utmätt belopp ökade

Genom jourverksamhet säkerställer och utmäter Kronofogdemyndigheten tillgångar som påträffas utanför ordinarie arbetstid bl.a. hos gäldenärer som misstänks för eller har samröre med organiserad brottslighet. Det brottsförebyggande och brottsmotverkande arbetet utförs också i samverkansinsatser inom ramen för den myndighetsgemensamma satsningen mot organiserad brottslighet och i egeninitierade samverkansinsatser.

Tabell 2.13 Utmätt belopp i arbetet med att förebygga och motverka brott

Miljoner kronor

	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Utmätt belopp i jourverksamheten	4,9	5,0	6,7	4,7	6,5	7,4	7,3	32,7[1]	93,0[1]
Utmätt belopp i samverkansinsatser	43,0	51,0	53,0	48,0	44,0	35,0	40,0	73,0	79,0
Säkrat belopp i samverkansinsatser	34,0	24,8	42,0	9,2	18,5	24,4	38,0	36,0	54,0
Utmätt belopp i egeninitierade samverkansinsatser						25,0	25,0	35,0	27,0
Totalt utmätt och säkrat belopp	81,9	80,8	101,7	61,9	69,0	91,4	110,3	176,7	253,0

Källa: Kronofogdemyndigheten och Polismyndigheten.

Den utökade möjligheten till distansutmätning trädde i kraft den 1 augusti 2022 och under de tolv första månaderna hade egendom till ett uppskattat värde av 70 miljoner kronor utmätts på distans. Vid insatser tillsammans med andra myndigheter där Kronofogdemyndigheten är på plats finns, utöver att utmäta påträffad egendom, möjlighet att ställa frågor som kan leda till underrättelser om bidragsutnyttjande och om penningtvätt. Detta har också skett i ökad omfattning 2023 jämfört med 2022. Medarbetarnas kompetens för att upptäcka möjlig penningtvätt har stärkts och 163 underrättelser lämnades till Finanspolisen 2023 jämfört med 52 underrättelser 2022.

Kronofogdemyndigheten arbetar med att motverka fiktiva krav i verksamheten. Inom den summariska processen stoppades ogrundade ansökningar till ett kapitalvärde om 113 miljoner kronor jämfört med 27,4 miljoner kronor föregående år. Kronofogdemyndigheten utövar tillsyn över personer som har dömts till näringsförbud. Under 2023 gjordes anmälan om misstänkt överträdelse av näringsförbud i 59 fall, vilket var en ökning med 28 procent jämfört med 2022.

Utredda brott med koppling till organiserad brottslighet var mer komplexa

Antalet inkommande ärenden till Skatteverkets skattebrottsenhet fortsatte att minska, men noterbart var att antalet anmälningar från beskattningen, folkbokföringen och id-kortsverksamheten ökade. Likt föregående år avslutades färre brottsutredningar

vilket inte behöver betyda ett sämre resultat eftersom de ärenden som avslutades var särskilt krävande med koppling till organiserad och annan allvarlig brottslighet. Av 94 ärenden kopplade till organiserad brottslighet var ca 60 procent särskilt krävande i jämförelse med ca 20 procent 2022. Skatteverket gjorde 645 brottsanmälningar gällande folkbokföringsbrott under året, jämfört med 489 brottsanmälningar under föregående år.

Skatteverkets arbete med att dels motverka att falska eller utnyttjade identiteter, företag och ideella föreningar används som brottsverktyg, dels motverka penningtvätt och internationella skattebrott förstärktes genom omfördelning av resurser inom myndigheten. Skatteverket arbetade fortsatt med att motverka och åtgärda allvarligt skatteundandragande och stoppade fler riskåterbetalningar av mervärdesskatt. Kontrollen av företagsöverlåtelser ökade också och fler företag avregistrerades för att förhindra att dessa användes som brottsverktyg. Stödmaterial, informationsinsatser och it-stöd ledde till ökad användning av uppgiftsskyldigheten mellan Skatteverkets verksamheter som infördes 2020.

Skatteverkets deltagande i den myndighetsgemensamma satsningen mot organiserad brottslighet ökade eftersom kopplingen mellan organiserad och ekonomisk brottslighet har blivit mer styrande för arbetet. Skatteverkets beskattningsverksamhet genomförde fler skrivbordsutredningar inom samverkan mot organiserad brottslighet. I den årliga redovisningen inom ramen för satsningen (Ju2024/00855) anges att utfallet både i monetära termer och i ljuset av verksamhetens bredd var högt för Skatteverket. Beslutade höjningar av skatt inklusive skattetillägg var 241 miljoner kronor och avregistreringar av företag från F-skatt, mervärdesskatt och arbetsgivaravgifter hindrade att företag användes som brottsverktyg. Antalet genomförda bosättningskontroller som resulterade i beslut om ändrad folkbokföring ökade till ca 1 100 kontroller.

I myndighetssamverkan mot arbetslivskriminalitet nästan fördubblades Skatteverkets deltagande. Med stöd av reglerna om personalliggare och kassaregister kontrollerade Skatteverket ca 1 950 företag och beslutade om kontrollavgifter i över 30 procent av fallen. Kontrollerna ledde till fortsatta skatteutredningar och utredningar som berör felaktig folkbokföring. Besöken gav även uppslag för t.ex. fortsatta skatteutredningar, anmälningar om felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen och felaktig folkbokföring.

2.6 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Måluppfyllelsen är god och att myndigheternas insatser bidrar i hög grad till att uppfylla målet för utgiftsområdet.

2.6.1 Säkerställa finansieringen av den offentliga sektorn

Myndigheternas verksamhet och resultat följer samhällsutvecklingen och konjunkturläget vilket t.ex. kan noteras i att skatteintäkterna och det belopp som Kronofogdemyndigheten har drivit in har ökat. Uppbördsförlusterna var fortsatt högre än före 2020, vilket berodde på ett fåtal större ärenden och befarade förluster kopplat till de tillfälliga anstånden med inbetalning av skatt under pandemin.

Regeringen kommer att följa arbetet som Skatteverket har inlett för att utveckla en modell för att bedöma storleken på den dolda ekonomin i sin helhet. Kunskap från arbetet förväntas förbättra nästa bedömning av skattefelet som görs 2025. Det är positivt att användningen av uppgifterna från det internationella informationsutbytet ökade och bidrar till bättre kunskap om skattefelet, rätt beslut om skatt och att uppbördsförlusterna begränsades. Antalet kontroller ökade och de högst värderade

riskerna har i huvudsak tagits omhand, men arbetet behöver förstärkas. Regeringens slutsats är att verksamhetens sammantagna resultat bara är tillfredsställande eftersom kontrollverksamheten inte genomfördes i planerad omfattning. Utifrån den modell för beräkning av skattefelet som Tullverket använder bedöms skattefelets storlek ha minskat. Tullverket avser att använda ny metod för beräkning av skattefelet från 2026. Regeringen bedömer att de informations- och kunskapsinsatser samt kontroller som Skatteverket och Tullverket har genomfört bidrog till att begränsa skattefelet.

2.6.2 Bidra till ett väl fungerande samhälle för allmänhet och företag

Utgiftsområdets myndigheter bidrar i flera fall med information som ligger till grund för andra myndigheters beslut om bidrag och utbetalningar. Folkbokföringsverksamhetens resultat var tillfredsställande och därmed fortsatt bättre än vad som kunnat konstateras 2017–2022. Regelförändringar som har genomförts för att skapa ordning och reda i folkbokföringen ger Skatteverket förutsättningar att förbättra kvaliteten i verksamheten. Ökat anslag till Skatteverket har resulterat i fler bosättningskontroller och ändring i folkbokföringen som förbättrat kvaliteten. Regeringen välkomnar den positiva resultatutvecklingen men konstaterar att arbetet inte är tillfredsställande för att säkerställa att resultatet också används av myndigheter och andra aktörer i samhället. Skatteverkets rapport Nationell lägesbild över befolkningen bekräftar att ytterligare arbete behövs. Rapporten kommer att vara ett viktigt underlag för regeringen och myndigheternas fortsatta åtgärder för att motverka riskerna och konsekvenserna av den felaktiga folkbokföring som redovisas.

Resultatet för Skatteverkets hantering av bouppteckningsärenden var inte tillfredsställande eftersom handläggningstiden var alltför lång. Handläggningstiderna för betalningsföreläggande har visserligen sjunkit men har fortsatt inneburit att borgenärer inte har fått sina fordringar fastställda lika snabbt som tidigare år.

Allmänhetens och företagens förtroende för myndigheterna inom utgiftsområdet har historiskt sett varit högt. Regeringens bedömning utifrån myndigheternas rankning i kvalitets- och anseendemätningar är att förtroendet fortsatt är högt och att samtliga myndigheter bedriver ett positivt och långsiktigt arbete för att behålla och stärka allmänhetens och företagens förtroende. Det är glädjande att Kronofogdemyndigheten är en av sex myndigheter som har ökat förtroendet mest. Regeringen bedömer att myndigheternas insatser för att tillhandahålla behovsanpassad information och service till allmänhet och företag, inte minst genom digitala tjänster, har bidragit till att bibehålla förtroendet.

2.6.3 Motverka brottslighet

Regeringen konstaterar att myndigheternas arbete med att motverka brottslighet har gett tillfredsställande resultat. Den kraftigt ökade samhällsnyttan i form av ökad mängd beslagtagen narkotika har bidragit till att motverka brottslighet. Regeringen bedömer att Tullverkets förändrade och mer underrättelsebaserade arbetssätt var en bidragande orsak. Arbetet med att upptäcka och förhindra brottslighet i ärenden som handläggs av Kronofogdemyndigheten visade fortsatt positivt resultat. Fler utmätningar på distans har minskat möjligheten för den organiserade brottsligheten att återinvestera brottsvinster i ny brottslighet. Även Skatteverkets arbete med att motverka att företag och identiteter används som brottsverktyg och motverka penningtvätt och internationella skattebrott har sammantaget utvecklats fördelaktigt. Regeringen noterar att av de ärenden Skatteverket utredde med koppling till organiserad brottslighet var 6 av 10 särskilt krävande utredningar.

Regeringen konstaterar att myndigheternas resultat har utvecklats positivt men har inte nått tillräckligt långt. För att bekämpa den organiserade brottsligheten krävs insatser för att slå mot den kriminella ekonomin och i det arbetet är Skatteverkets, Tullverkets och Kronofogdemyndighetens uppdrag viktiga. Bidraget från utgiftsområdets myndigheter till arbetet inom den myndighetsgemensamma satsningen mot organiserad brottslighet är positivt och betydelsefullt.

2.7 Politikens inriktning

Allmänhetens och företagens förtroende för Skatteverket, Tullverket och Kronofogdemyndigheten påverkar myndigheternas möjligheter att bidra till målen för utgiftsområdet. Skatteverkets, Tullverkets och Kronofogdemyndighetens verksamheter bidrar till mål inom flera politikområden och det är därför betydelsefullt att samverkan med berörda myndigheter fortsatt vidareutvecklas och förbättras.

2.7.1 Säkerställa finansieringen av den offentliga sektorn

Goda villkor för företagande är centralt för ekonomisk tillväxt. Regelbördan och de administrativa kostnaderna behöver minska för företagen. De regelverk och rutiner som myndigheterna själva förfogar över ska därför vara så enkla som möjligt. Samtidigt behöver de vara utformade så att de hindrar att företag används som brottsverktyg. Skattefusk och skatteundandragande skadar en fri och rättvis konkurrens och samhället går miste om stora inkomster. Det innebär mindre resurser till vår gemensamma välfärd. Därför är myndigheternas arbete med att motverka skattefusk och felaktigt redovisade tullar och avgifter fortsatt viktigt.

2.7.2 Bidra till ett väl fungerande samhälle för allmänhet och företag

Myndigheterna ska bidra till ett väl fungerande samhälle där det är enkelt att göra rätt och arbeta förebyggande i syfte att upprätthålla viljan hos enskilda och företag att göra rätt för sig. Kronofogdemyndighetens arbete mot överskuldsättning är fortsatt viktigt. De digitala tjänsterna för allmänhet och företag ska anpassas till olika behov och förutsättningar så att allmänhet och företag kan lämna uppgifter digitalt i första hand.

Svensk identitetsförvaltning ska vara tillförlitlig och solid, och inte kunna utnyttjas för olika former av missbruk och brottslighet. Folkbokföringen, som ska spegla befolkningens bosättning, identitet och familjerättsliga förhållanden, är en förutsättning för ett väl fungerande samhälle och informationen om dem som är bosatta i Sverige eller har samordningsnummer behöver vara korrekt. Arbetet med folkräkningen pågår och syftar till att dels ta reda på vilka personer som finns och verkar i Sverige, dels ta reda på vem som bor var. Den nationella lägesbilden över befolkningen innehåller flera viktiga resultat och slutsatser. Det är allvarligt att många personer är folkbokförda i Sverige men inte bor här. Skatteverket behöver arbeta vidare med att avregistrera personer från folkbokföringen och vilandeförklara samordningsnummer som inte ska vara aktiva. Det är också viktigt att de aktörer som använder uppgifter från folkbokföringen agerar i enlighet med gällande regler för samordningsnummer och folkbokföring. Vidare behöver samverkan mellan myndigheter öka för att identifiera och motverka identitetsmissbruk och säkerställa god nationell kompetens vad gäller identitetsfrågor.

Det ekonomiska läget i Sverige och i omvärlden är fortsatt oroligt och pressar hushåll med små marginaler. Regeringen bedömer att det medför en ökning av antalet ärenden till Kronofogdemyndigheten. Regeringen förstärker därför Kronofogdemyndigheten för att bibehålla takten i ärendehandläggningen och utveckla digitalt stöd som effektiv-

iserar verksamheten. Regeringen avser att flytta arbetsuppgifter i konkursförfarandet från domstolarna till Kronofogdemyndigheten (utg.omr. 4 avsnitt 2.8.1).

Kraven och ambitionerna inom totalförsvaret har ökat till följd av omvärldsläget och Sveriges medlemskap i Nato. Skatteverket och Tullverket förstärks för att bidra till att höja nivån i det civila försvaret.

2.7.3 Motverka brottslighet

Skatteverkets, Tullverkets och Kronofogdemyndighetens arbete med att förebygga och motverka brottslighet är viktigt och gör skillnad. För att stoppa den organiserade brottsligheten behöver dess finansiella resurser strypas. Regeringen föreslår därför förstärkningar till myndigheterna för att ytterligare förbättra arbetet mot den kriminella ekonomin.

För Skatteverket handlar det bl.a. om att förstärka arbetet med att hindra att företag används som brottsverktyg, förstärka arbetet mot penningtvätt och arbetslivskriminalitet, öka skattekontrollen mot risker kopplade till den dolda ekonomin och till organiserad brottslighet samt utveckla digitala verktyg för att motverka brott.

Tullverkets arbete med att motverka den kriminella ekonomin behöver fortsatt förstärkas. Tullverket behöver bl.a. utöka bemanningen, införskaffa ytterligare teknisk utrustning till kontrollverksamheten (t.ex. scannrar) samt utrustning i syfte att stärka skyddet för tulltjänstemännen. Förstärkningen omfattar också genomförande av förslagen i propositionen Ny tullbefogenhetslag (prop. 2023/24:132) som bl.a. innebär att öka tulltjänstemännens säkerhet samt stärka Tullverkets kontrollverksamhet och brottsbekämpning. Därutöver behöver Tullverket förbereda genomförande av förslag på ny lagstiftning om utförsel av stöldgods (SOU 2023:99) som bereds i Regeringskansliet.

Kronofogdemyndighetens arbete för att förebygga och motverka ekonomisk brottslighet, bl.a. genom utmätning på distans och utveckling av digitalt stöd, behöver öka för att motverka den kriminella ekonomin.

2.8 Budgetförslag

2.8.1 1:1 Skatteverket

Tabell 2.14 Anslagsutveckling 1:1 Skatteverket

Tusental kronor

2023	Utfall	8 596 683	Anslagssparande	-173 174
2024	Anslag	8 658 863[1]	Utgiftsprognos	8 611 615
2025	**Förslag**	**9 184 087**		
2026	Beräknat	9 294 524[2]		
2027	**Beräknat**	**9 317 519[3]**		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 9 095 274 tkr i 2025 års prisnivå.

[3] Motsvarar 8 950 143 tkr i 2025 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Skatteverkets förvaltningsutgifter inklusive vissa nämnder och bidrag till vissa internationella organisationer inom skatteområdet samt maximalt 30 000 000 kronor i ersättningsbelopp enligt vissa lagar.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.15 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:1 Skatteverket

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**8 586 863**	**8 586 863**	**8 586 863**
Pris- och löneomräkning[2]	280 088	474 337	644 049
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	309 136	225 149	78 278
varav BP25[3]	*282 250*	*276 500*	*236 000*
– Uppdrag om e-Codex	*-3 000*	*-1 500*	*-1 500*
– Röstning utlandssvenskar	*5 000*		
– Omfördelning av medel för arbetet mot arbetslivskriminalitet	*6 000*	*6 000*	*6 000*
– Hantering av ärenden maa försvarssamarbete med USA (DCA)	*4 000*	*1 000*	*1 000*
– Medel till Utbetalningsmyndigheten för bankavgifter			*-13 500*
– Medel till UBM för avgifter till tekniska leverantörer			*-25 000*
– Hantering av statlig lönegaranti	*31 000*	*31 000*	*31 000*
– Förstärkt myndighetsgemensam samverkan mot arbetslivskriminalitet	*14 000*	*14 000*	*11 000*
– Samordnad statlig IT-drift	*12 250*	*10 000*	*5 000*
– Finansiellt underrättelsecentrum	*2 000*	*3 000*	*5 000*
– Civilt försvar: Skatteverket	*11 000*	*13 000*	*17 000*
– Motverka den kriminella ekonomin	*200 000*	*200 000*	*200 000*
Överföring till/från andra anslag	8 000	8 175	8 328
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**9 184 087**	**9 294 524**	**9 317 519**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2024. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2026–2027 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar

För att förstärka arbetet med att motverka den kriminella ekonomin ökas anslaget med 200 miljoner kronor fr.o.m. 2025. Anslaget ökas även med 2 miljoner kronor för 2025 för inrättandet av finansiellt underrättelsecentrum (utg.omr. 4 avsnitt 2.8.2). För 2026 beräknas anslaget öka med 3 miljoner kronor och fr.o.m. 2027 beräknas anslaget öka med 5 miljoner kronor. För att förstärka arbetet i myndighetssamverkan mot arbetslivskriminalitet ökas anslaget med 14 miljoner kronor för 2025 (utg.omr. 14 avsnitt 4.6.1). För 2026 beräknas anslaget öka med 14 miljoner kronor och för 2027 beräknas anslaget öka med 11 miljoner kronor. Därtill föreslår regeringen att medel för arbetet mot arbetslivskriminalitet omfördelas till deltagande myndigheters anslag. Anslaget ökas med 6 miljoner kronor fr.o.m. 2025. Anslaget 2:1 *Arbetsmiljöverket* inom utgiftsområde 14 Arbetsmarknad och arbetsliv minskas med motsvarande belopp.

För kostnader för it-systemet för utbetalningar av lönegaranti ökas anslaget med 31 miljoner kronor 2025 och fr.o.m. 2031 beräknas anslaget öka med 24 miljoner kronor.

Till följd av ett avgörande från Högsta förvaltningsdomstolen handlägger Skatteverket fr.o.m. 2024 ärenden om mervärdesskatt vid viss import av varor som tidigare handlagts av Tullverket (HFD 2023 not. 56). För handläggningskostnaderna ökas anslaget med 8 miljoner kronor fr.o.m. 2025 och anslaget 1:2 *Tullverket* minskas med motsvarande belopp.

För att Skatteverket ska kunna fullgöra sitt ansvar inom det civila försvaret som beredskapsmyndighet och sektorsansvarig myndighet för Försörjning av grunddata ökas anslaget med 11 miljoner kronor för 2025. Anslaget beräknas öka med 13 miljoner kronor för 2026 och med 17 miljoner kronor för 2027. Anslaget beräknas öka med 20 miljoner kronor fr.o.m. 2028. För anpassningar och ärendehantering med anledning av avtal om försvarssamarbete med USA ökas anslaget med 4 miljoner kronor för 2025. Anslaget beräknas öka med 1 miljon kronor fr.o.m. 2026. Anslaget 1:2 *Försvarsmaktens insatser internationellt* under utgiftsområde 6 Försvar och samhällets krisberedskap minskas med motsvarande belopp.

För kostnader för att etablera en samordnad statlig it-drift (utg.omr. 22 avsnitt 4.5) ökas anslaget med 12,25 miljoner kronor för 2025. Anslaget beräknas öka med 10 miljoner kronor för 2026 och 5 miljoner kronor för 2027.

För utvecklingskostnader med anledning av förslag som rör utlandssvenskars möjlighet att delta i val (utg.omr.1 avsnitt 10.5.1) ökas anslaget med 5 miljoner kronor för 2025.

Utbetalningsmyndigheten kommer fr.o.m. den 1 januari 2027 att administrera utbetalningar via systemet med transaktionskonto. Anslaget beräknas minska med 38,5 miljoner kronor fr.o.m. 2027 för att finansiera kostnader för bankavgifter och avgifter för tekniska leverantörer. Anslaget 1:18 *Utbetalningsmyndigheten* inom utgiftsområde 2 Samhällsekonomi och finansförvaltning beräknas öka med motsvarande belopp.

För att finansiera uppdraget att utveckla en svensk uppkoppling till det EU-gemensamma it-systemet e-Codex (Ju2024/01093) minskas anslaget med 3 miljoner kronor för 2025. Anslaget beräknas minska med 1,5 miljoner kronor för 2026–2029, med 1,33 miljoner kronor för 2030 och fr.o.m. 2031 beräknas anslaget minska med 1 miljon kronor. Anslaget 2:1 *Försäkringskassan* inom utgiftsområde 10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning ökas med motsvarande belopp.

Tidigare beslutade och aviserade anslagsförändringar

I vårändringsbudgeten för 2024 ökades anslaget för tidigarelagd folkbokföring för personer med tillfälligt skydd. Anslaget ökas planenligt med 6 miljoner kronor för 2025.

I budgetpropositionen för 2023 ökades anslaget för förbättrad folkbokföring genom folkräkning. Satsningen är fortsatt 170 miljoner kronor 2025 och beräknas till 95 miljoner kronor 2026. Vidare ökas anslaget planenligt med 20,2 miljoner kronor fr.o.m. 2025 för handläggningskostnader avseende utbetalning av lönegaranti.

Tidigare beslutade anslagsförändringar för arbete med civilt försvar, inrättandet av utbetalningsmyndigheten och ändrade vägavgifter inom eurovinjett innebär sammantaget att anslaget ökas planenligt med ca 13,3 miljoner kronor för 2025. Samtidigt minskas anslaget planenligt med ca 12,6 miljoner kronor för 2025 för att satsning om att motverka internationellt skattefusk och arbete med kompensation till personer födda 1957 upphör.

Regeringen föreslår att 9 184 087 000 kronor anvisas under anslaget 1:1 *Skatteverket* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 9 294 524 000 kronor respektive 9 317 519 000 kronor.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 2.16 Avgiftsfinansierad verksamhet vid Skatteverket

Tusental kronor

Verksamhet	Ack resultat t.o.m. 2023	Resultat år 2024	Verksamhetens intäkter 2025	Kostnader som ska täckas 2025	Resultat år 2025	Ack. Resultat utgående 2025
Avgiftsbelagda verksamheter där intäkterna inte disponeras av myndigheten						
Offentligrättslig verksamhet						
Meddelat förhandsbesked och låneförbud	0	0	280	280	0	0
Äktenskapsregistret	0	0	5 900	5 900	0	0
Europeiskt arvsintyg	0	0	630	630	0	0
Avgiftsbelagda verksamheter där intäkterna disponeras av myndigheten och bidrar till att finansiera verksamheten						
Offentligrättslig verksamhet						
Namnärenden	-2 006	2 000	17 000	17 000	0	-6
Uppdragsverksamhet						
Samordnad och säker statlig it-drift[1]	-	-	1 000	1 000	0	0
Summa uppdragsverksamhet[2]	10 652	-34 850	878 748	879 742	-994	-25 192
Avgiftsbelagda verksamheter där intäkterna disponeras av myndigheten och bidrar till att finansiera en bestämd del av verksamheten						
Offentligrättslig verksamhet						
ID-kort	0	0	64 000	64 000	0	0
Prissättningsbesked och särskilt uppskattningsvärde på fastighet	0	0	1 950	1 950	0	0
Uppdragsverksamhet						
Summa uppdragsverksamhet						

[1] Uppgiften att vara leverantör av samordnad och säker statlig it-drift och att disponera intäkter för ändamålet bedöms träda i kraft under 2025. Uppgifterna om avgiftsområdet är därför osäkra.

[2] Avser administration av ålderspension med ersättning från AP-fonderna och premiepensionssystemet, ersättning från Kronofogdemyndigheten för verksamhetsstöd, SPAR, tjänsteexport och aviseringssystemet för folkbokföringen.

Källa: Skatteverket.

2.8.2 1:2 Tullverket

Tabell 2.17 Anslagsutveckling 1:2 Tullverket

Tusental kronor

2023	Utfall	2 639 818	Anslagssparande	23 302
2024	Anslag	2 889 961[1]	Utgiftsprognos	2 902 067
2025	**Förslag**	**3 174 486**		
2026	Beräknat	3 300 815[2]		
2027	Beräknat	3 408 938[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 3 228 775 tkr i 2025 års prisnivå.

[3] Motsvarar 3 274 887 tkr i 2025 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Tullverkets förvaltningsutgifter. Anslaget får även användas för utbetalning till annat medlemsland i Europeiska unionen till följd av kostnader för centraliserad tullklarering.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.18 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:2 Tullverket

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**2 874 961**	**2 874 961**	**2 874 961**
Pris- och löneomräkning[2]	100 518	166 907	222 313
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	207 007	267 126	319 991
varav BP25[3]	*205 000*	*260 500*	*308 500*
– Uppdrag om e-Codex	*-3 000*	*-1 500*	*-1 500*
– Civilt försvar: Tullverket	*10 000*	*17 000*	*28 000*
– Motverka den kriminella ekonomin	*198 000*	*245 000*	*282 000*
Överföring till/från andra anslag	-8 000	-8 178	-8 327
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**3 174 486**	**3 300 815**	**3 408 938**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2024. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2026–2027 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar

För att ytterligare öka ambitionen med att motverka den kriminella ekonomin ökas anslaget med 198 miljoner kronor för 2025. Anslaget beräknas öka med 245 miljoner kronor för 2026 och med 282 miljoner kronor fr.o.m. 2027.

För att Tullverket ska kunna fullgöra sitt ansvar inom det civila försvaret och inom beredskapssektor Ordning och säkerhet samt möjlighet att anskaffa utrustning anpassad för krig ökas anslaget med 10 miljoner kronor för 2025. Anslaget beräknas öka med 17 miljoner kronor för 2026 och med 28 miljoner kronor för. 2027. Anslaget beräknas öka med 31 miljoner kronor fr.o.m. 2028.

För att finansiera uppdraget att utveckla en svensk uppkoppling till det EU-gemensamma it-systemet e-Codex (Ju2024/01093) minskas anslaget med 3 miljoner kronor för 2025. Anslaget beräknas minska med 1,5 miljoner kronor för 2026–2029, med 1,33 miljoner kronor för 2030 och fr.o.m. 2031 beräknas anslaget minska med 1 miljon kronor. Anslaget 2:1 *Försäkringskassan* inom utgiftsområde 10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning ökas med motsvarande belopp.

Till följd av ett avgörande från Högsta förvaltningsdomstolen handlägger Skatteverket fr.o.m. 2024 ärenden om mervärdesskatt vid viss import av varor som tidigare handlagts av Tullverket (HFD 2023 not. 56) minskas anslaget med 8 miljoner kronor fr.o.m. 2025. Anslaget 1:1 *Skatteverket* ökas med motsvarande belopp.

Tidigare beslutade och aviserade anslagsförändringar

I budgetpropositionen för 2024 ökades anslaget för att öka ambitionen i det brottsbekämpande och brottsförebyggande arbetet. Anslaget ökas planenligt med 204 miljoner kronor fr.o.m. 2025.

Regeringen föreslår att 3 174 486 000 kronor anvisas under anslaget 1:2 *Tullverket* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 3 300 815 000 kronor respektive 3 408 938 000 kronor.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 2.19 Avgiftsfinansierad verksamhet vid Tullverket

Tusental kronor

Verksamhet	Ack resultat t.o.m. 2023	Resultat år 2024	Verksamhetens intäkter 2025	Kostnader som ska täckas 2025	Resultat år 2025	Ack. Resultat utgående 2025
Avgiftsbelagda verksamheter där intäkterna inte disponeras av myndigheten						
Offentligrättslig verksamhet						
Dröjsmålsränta	7 236	250	250	0	260	74 486
Avgift för tullkontroll eller annan tillämpning av tullagen	34	0	5	5	0	34
Avgiftsbelagda verksamheter där intäkterna disponeras av myndigheten och bidrar till att finansiera verksamheten						
Uppdragsverksamhet						
Summa uppdragsverksamhet	0	0	0	0	0	0
Avgiftsbelagda verksamheter där intäkterna disponeras av myndigheten och bidrar till att finansiera en bestämd del av verksamheten						
Uppdragsverksamhet						
Summa uppdragsverksamhet	-152	0	20	20	10	-152

Källa: Tullverket.

2.8.3 1:3 Kronofogdemyndigheten

Tabell 2.20 Anslagsutveckling 1:3 Kronofogdemyndigheten

Tusental kronor

2023	Utfall	2 201 980	Anslagssparande	-6 550
2024	Anslag	2 222 533[1]	Utgiftsprognos	2 245 321
2025	**Förslag**	**2 453 825**		
2026	Beräknat	2 605 476[2]		
2027	Beräknat	2 766 430[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 2 549 312 tkr i 2025 års prisnivå.

[3] Motsvarar 2 666 048 tkr i 2025 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Kronofogdemyndighetens förvaltningsutgifter samt för forskning inom exekutionsområdet.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.21 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:3 Kronofogdemyndigheten

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**2 192 533**	**2 192 533**	**2 192 533**
Pris- och löneomräkning[2]	86 792	138 950	179 338
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	174 500	273 993	394 559
varav BP25[3]	*142 000*	*255 000*	*372 500*
– Uppdrag om e-Codex	*-3 000*	*-1 500*	*-1 500*
– Motverka den kriminella ekonomin	*140 000*	*140 000*	*140 000*
– En effektivare konkurshantering	*5 000*	*116 500*	*234 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**2 453 825**	**2 605 476**	**2 766 430**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2024. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2026–2027 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar

För att bibehålla takten i ärendehandläggningen, utveckla digitalt stöd och öka arbetet för att förebygga och motverka den kriminella ekonomin ökas anslaget med 140 miljoner kronor fr.o.m. 2025.

För att Kronofogdemyndigheten ska ta över arbetsuppgifter i konkursförfarandet från domstolarna ökas anslaget med 5 miljoner kronor för 2025. Anslaget beräknas öka med 19,5 miljoner kronor för 2026, med 33 miljoner kronor för 2027–2030 och med 30 miljoner kronor för 2031. Anslaget beräknas öka med 27 miljoner kronor fr.o.m. 2032. Förslaget finansieras delvis genom att anslaget 1:5 S*veriges Domstolar* inom utgiftsområde 4 Rättsväsendet beräknas minska (utg.omr. 4 avsnitt 2.9.5). Kronofogdemyndigheten tar över uppgiften att betala ut kostnader som betalas av staten i konkurser fr.o.m. den 1 juli 2026. Anslaget beräknas öka med 97 miljoner kronor för 2026 och med 201 miljoner kronor fr.o.m. 2027. Anslaget 1.11 *Rättsliga biträden m.m.* inom utgiftsområde 4 Rättsväsendet beräknas minska med motsvarande belopp.

För att finansiera uppdraget att utveckla en svensk uppkoppling till det EU-gemensamma it-systemet e-Codex (Ju2024/01093) minskas anslaget med 3 miljoner kronor för 2025. Anslaget beräknas minska med 1,5 miljoner kronor för 2026–2029, med 1,33 miljoner kronor för 2030 och fr.o.m. 2031 beräknas anslaget minska med 1 miljon kronor. Anslaget 2:1 *Försäkringskassan* inom utgiftsområde 10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning ökas med motsvarande belopp.

Tidigare beslutade och aviserade anslagsförändringar

I budgetpropositionen för 2024 ökades anslaget för att ytterligare öka ambitionen i det brottsmotverkande och brottsförebyggande arbetet. Anslaget ökas planenligt med 32,5 miljoner kronor så att satsningen totalt omfattar 100 miljoner kronor 2025. Satsningen beräknas till 82,5 miljoner kronor fr.o.m. 2026.

Regeringen föreslår att 2 453 825 000 kronor anvisas under anslaget 1:3 *Kronofogdemyndigheten* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 2 605 476 000 kronor respektive 2 766 430 000 kronor.

Tabell 2.22 Avgiftsfinansierad verksamhet vid Kronofogdemyndigheten

Tusental kronor

Verksamhet	Ack resultat t.o.m. 2023	Resultat år 2024	Verksamhetens intäkter 2025	Kostnader som ska täckas 2025	Resultat år 2025	Ack. Resultat utgående 2025
Avgiftsbelagda verksamheter där intäkterna inte disponeras av myndigheten						
Offentligrättslig verksamhet						
Kronofogdemyndighetens avgifter	-6 818	0	1 895 966	1 895 966	0	-6 818
Avgiftsbelagda verksamheter där intäkterna disponeras av myndigheten och bidrar till att finansiera verksamheten						
Uppdragsverksamhet						
Summa uppdragsverksamhet[1]	-1 784	-1 000	17 797	15 084	2 712	-71

[1] Avser administration av ålderspension med ersättning från AP-fonderna och premiepensionssystemet samt tjänsteexport.

Källa: Kronofogdemyndigheten.

Utgiftsområde 4

Rättsväsendet

Utgiftsområde 4 – Rättsväsendet

Innehållsförteckning

1 Förslag till riksdagsbeslut ... 3

2 Utgiftsområde 4 Rättsväsendet ... 5
2.1 Utgiftsområdets omfattning ... 5
2.2 Utgiftsutveckling ... 6
2.3 Mål för utgiftsområdet ... 7
2.4 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder ... 7
2.5 Resultatredovisning ... 8
2.5.1 Utvecklingen av brottsligheten, tryggheten och förtroendet för rättsväsendet ... 8
2.5.2 Organiserad brottslighet ... 16
2.5.3 Flödet i brottmålsprocessen ... 19
2.5.4 Dömande verksamhet, exklusive migrationsmål och brottmål ... 28
2.5.5 Hot mot Sveriges säkerhet ... 29
2.5.6 Brottsförebyggande arbete ... 31
2.5.7 Stöd och skydd till brottsoffer ... 34
2.5.8 Utvecklingen av rättsväsendets kostnader ... 37
2.6 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen ... 38
2.6.1 Brottsutvecklingen, organiserad brottslighet och flödet i brottmålsprocessen ... 38
2.6.2 Dömande verksamhet ... 40
2.6.3 Hot mot Sveriges säkerhet ... 40
2.6.4 Brottsförebyggande arbete ... 40
2.6.5 Stöd till brottsoffer ... 41
2.7 Återrapportering av vissa tillkännagivanden som gäller rättsväsendet ... 42
2.8 Politikens inriktning ... 57
2.8.1 Fortsatta förstärkningar till rättsväsendet ... 58
2.8.2 Åtgärder för att stärka det brottsförebyggande arbetet ... 60
2.8.3 Skärpta straff och fokus på brottsoffret ... 60
2.8.4 Effektivare verktyg för det brottsbekämpande arbetet ... 63
2.9 Budgetförslag ... 64
2.9.1 1:1 Polismyndigheten ... 64
2.9.2 1:2 Säkerhetspolisen ... 67
2.9.3 1:3 Åklagarmyndigheten ... 68
2.9.4 1:4 Ekobrottsmyndigheten ... 70
2.9.5 1:5 Sveriges Domstolar ... 71
2.9.6 1:6 Kriminalvården ... 74
2.9.7 1:7 Brottsförebyggande rådet ... 76
2.9.8 1:8 Rättsmedicinalverket ... 77
2.9.9 1:9 Brottsoffermyndigheten ... 79
2.9.10 1:10 Ersättning för skador på grund av brott ... 80
2.9.11 1:11 Rättsliga biträden m.m. ... 80
2.9.12 1:12 Kostnader för vissa skaderegleringar m.m. ... 82
2.9.13 1:13 Avgifter till vissa internationella sammanslutningar ... 82
2.9.14 1:14 Bidrag till brottsförebyggande arbete ... 83
2.9.15 1:15 Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden ... 84
2.9.16 1:16 Domarnämnden ... 85
2.9.17 1:17 Från EU-budgeten finansierade insatser avseende EU:s inre säkerhet, gränsförvaltning och visering ... 86

1 Förslag till riksdagsbeslut

Regeringens förslag:

1. Riksdagen anvisar anslagen för budgetåret 2025 inom utgiftsområde 4 Rättsväsendet enligt tabell 1.1.
2. Riksdagen bemyndigar regeringen att under 2025 ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst de belopp och inom de tidsperioder som anges i tabell 1.2.

Tabell 1.1 Anslagsbelopp

Tusental kronor

Anslag	
1:1 Polismyndigheten	45 211 735
1:2 Säkerhetspolisen	2 757 388
1:3 Åklagarmyndigheten	2 788 478
1:4 Ekobrottsmyndigheten	1 139 882
1:5 Sveriges Domstolar	8 178 880
1:6 Kriminalvården	20 432 298
1:7 Brottsförebyggande rådet	308 695
1:8 Rättsmedicinalverket	664 682
1:9 Brottsoffermyndigheten	62 700
1:10 Ersättning för skador på grund av brott	221 953
1:11 Rättsliga biträden m.m.	4 305 857
1:12 Kostnader för vissa skaderegleringar m.m.	90 987
1:13 Avgifter till vissa internationella sammanslutningar	19 174
1:14 Bidrag till brottsförebyggande arbete	138 157
1:15 Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden	42 660
1:16 Domarnämnden	12 153
1:17 Från EU-budgeten finansierade insatser avseende EU:s inre säkerhet, gränsförvaltning och visering	416 000
Summa anslag inom utgiftsområdet	**86 791 679**

Tabell 1.2 Beställningsbemyndiganden

Tusental kronor

Anslag	Beställningsbemyndigande	Tidsperiod
1:17 Från EU-budgeten finansierade insatser avseende EU:s inre säkerhet, gränsförvaltning och visering	530 000	2026–2029
Summa beställningsbemyndiganden inom utgiftsområdet	**530 000**	

2 Utgiftsområde 4 Rättsväsendet

2.1 Utgiftsområdets omfattning

Huvuddelen av resurserna inom utgiftsområdet avser kriminalpolitiskt inriktad verksamhet. I övrigt är rättsväsendets verksamhet inriktad på att avgöra rättsliga tvister mellan enskilda och mellan enskilda och det allmänna samt att handlägga olika typer av ärenden. Den kriminalpolitiskt inriktade verksamheten syftar till att öka tryggheten, upprätthålla allmän ordning och säkerhet, förebygga brott, utreda brott, se till att den som begått brott lagförs, verkställa påföljder och rättsliga anspråk och ge stöd till dem som drabbats av brott. Utgiftsområdet innefattar myndigheter inom polisen och åklagarväsendet, Sveriges Domstolar samt Kriminalvården. Dessutom ingår Rättsmedicinalverket, Brottsförebyggande rådet (Brå), Brottsoffermyndigheten, Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden och Domarnämnden.

Under 2023 fördelade sig kostnaderna mellan myndigheterna inom rättsväsendet enligt diagram 2.1.

Diagram 2.1 Kostnad per myndighet inom rättsväsendet 2023

Procentuell fördelning

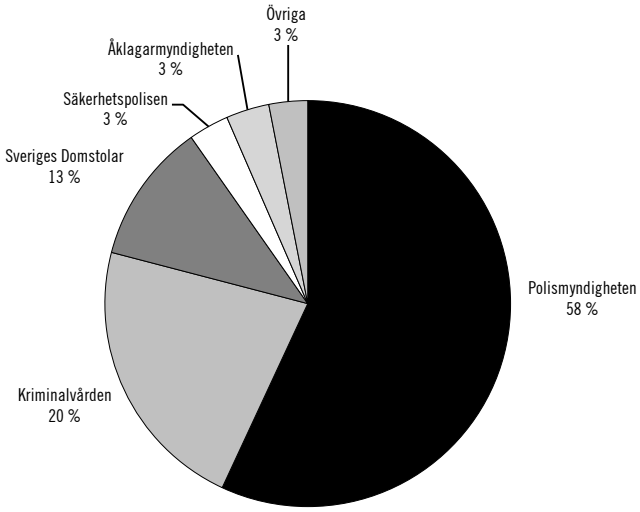

Källa: Årsredovisningar för rättsväsendets myndigheter 2023.

2.2 Utgiftsutveckling

Tabell 2.1 Utgiftsutveckling inom utgiftsområde 04 Rättsväsendet

Miljoner kronor

	Utfall 2023	Budget 2024[1]	Prognos 2024	**Förslag 2025**	Beräknat 2026	Beräknat 2027
1:1 Polismyndigheten	37 427	41 165	42 286	**45 212**	48 136	51 878
1:2 Säkerhetspolisen	2 113	2 450	2 361	**2 757**	2 986	3 108
1:3 Åklagarmyndigheten	2 263	2 633	2 565	**2 788**	2 898	2 997
1:4 Ekobrottsmyndigheten	942	1 079	1 078	**1 140**	1 196	1 229
1:5 Sveriges Domstolar	7 364	7 959	7 932	**8 179**	8 500	8 841
1:6 Kriminalvården	14 550	17 800	18 078	**20 432**	23 468	25 969
1:7 Brottsförebyggande rådet	225	249	259	**309**	312	318
1:8 Rättsmedicinalverket	589	606	609	**665**	680	692
1:9 Brottsoffermyndigheten	55	59	59	**63**	63	65
1:10 Ersättning för skador på grund av brott	151	222	220	**222**	222	222
1:11 Rättsliga biträden m.m.	3 765	3 966	4 041	**4 306**	4 385	4 553
1:12 Kostnader för vissa skaderegleringar m.m.	92	91	90	**91**	91	91
1:13 Avgifter till vissa internationella sammanslutningar	19	21	21	**19**	19	19
1:14 Bidrag till brottsförebyggande arbete	93	121	120	**138**	128	128
1:15 Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden	26	33	36	**43**	45	46
1:16 Domarnämnden	10	12	12	**12**	12	13
1:17 Från EU-budgeten finansierade insatser avseende EU:s inre säkerhet, gränsförvaltning och visering	90	310	250	**416**	320	315
Totalt för utgiftsområde 04 Rättsväsendet	**69 772**	**78 775**	**80 018**	**86 792**	**93 463**	**100 485**

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Tabell 2.2 Förändringar av utgiftsramen 2025–2027 för utgiftsområde 04 Rättsväsendet

Miljoner kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**76 028**	**76 028**	**76 028**
Pris- och löneomräkning[2]	2 287	3 918	5 303
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	8 477	13 527	19 165
varav BP25[3]	*3 459*	*3 739*	*9 034*
Överföring till/från andra utgiftsområden		-10	-10
Övrigt			
Ny utgiftsram	**86 792**	**93 463**	**100 485**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2024. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2026–2027 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Tabell 2.3 Utgiftsram 2025 realekonomiskt fördelad för utgiftsområde 4 Rättsväsendet

Miljoner kronor

	2025
Transfereringar[1]	4 766
Verksamhetsutgifter[2]	80 921
Investeringar[3]	1 105
Summa utgiftsram	**86 792**

Anm.: Den realekonomiska fördelningen baseras på utfall 2023 samt kända förändringar av anslagens användning.

[1] Med transfereringar avses inkomstöverföringar, dvs. utbetalningar av bidrag från staten till exempelvis hushåll, företag eller kommuner utan att staten får någon direkt motprestation.

[2] Med verksamhetsutgifter avses resurser som statliga myndigheter använder i verksamheten, t.ex. utgifter för löner, hyror och inköp av varor och tjänster.

[3] Med investeringar avses utgifter för anskaffning av varaktiga tillgångar såsom byggnader, maskiner, immateriella tillgångar och finansiella tillgångar.

2.3 Mål för utgiftsområdet

Målet för kriminalpolitiken är att minska brottsligheten och att öka människors trygghet. Målet för rättsväsendet är den enskildes rättssäkerhet och rättstrygghet. Rättssäkerhet innebär att rättsskipning och annan myndighetsutövning ska vara förutsebar och enhetlig samt bedrivas med hög kvalitet. Med rättstrygghet avses att enskilda personer och andra rättssubjekt ska vara skyddade mot brottsliga angrepp på liv, hälsa, frihet, integritet och egendom.

Målen är beslutade av riksdagen (prop. 1997/98:1, bet. 1997/98:JuU1, rskr. 1997/98:87).

Regeringens arbete ska även främja målen om jämställda, fredliga och inkluderande samhällen i linje med Agenda 2030 (prop. 2019/2020:188, bet. 2020/21:FiU28, rskr. 2020/21:154).

2.4 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

För att bedöma måluppfyllelsen avseende riksdagens mål för kriminalpolitiken – minskad brottslighet och ökad trygghet – används följande indikatorer:

- upplevelse av trygghet enligt Nationella trygghetsundersökningen
- antal anmälda brott inom olika brottskategorier
- självrapporterad utsatthet för brott enligt Nationella trygghetsundersökningen
- antalet konstaterade fall av dödligt våld, varav antal med skjutvapen.

Rättsväsendets mål, den enskildes rättssäkerhet och rättstrygghet, rör komplexa begrepp som är svåra att fånga i enskilda indikatorer. Såväl rättssäkerheten som rättstryggheten förutsätter dock ett välutvecklat och välfungerande rättsväsende, vilket kan belysas med information som mäter kvaliteten och effektiviteten i rättsväsendet. Sådan information redovisas också i resultatredovisningen. En viktig del av rättsväsendets resultat är att följa upp hur de brott som anmäls hanteras av rättsväsendets myndigheter. Sådan information, tillsammans med information om brottsförebyggande arbete och stöd till brottsoffer, redovisas också. Rättssäkerheten och rättstryggheten är beroende av människors förtroende för rättsväsendet. Förtroendet är en viktig förutsättning för att människor ska anmäla brott, delta i

brottsutredningar och ställa upp som vittnen. För att mäta förtroendet för rättsväsendet används följande indikator:

– förtroende för rättsväsendet enligt Nationella trygghetsundersökningen.

Nationella trygghetsundersökningen (NTU) är en frågeundersökning som sedan 2006 genomförs årligen av Brottsförebyggande rådet (Brå). Undersökningen riktar frågor om utsatthet för brott, upplevelse av trygghet samt förtroende för och erfarenheter av rättsväsendet till ett slumpmässigt urval av personer mellan 16 och 84 år i befolkningen. År 2017 reviderades undersökningens metod, flera nya brottstyper infördes och urvalet utökades från 20 000 till 200 000 personer. För att möjliggöra jämförelser över tid har Brå genomfört nya beräkningar av resultat som publicerats före 2017, utefter en uppskattning av vad resultatet hade fått för nivåer med den nya metoden. För motsvarande resultat före omräkningen, se tidigare NTU-publikationer. Den statistik som är individbaserad redovisas uppdelat på kön när sådan statistik finns och det inte finns särskilda skäl som talar emot det.

2.5 Resultatredovisning

2.5.1 Utvecklingen av brottsligheten, tryggheten och förtroendet för rättsväsendet

Otryggheten är i princip oförändrad medan oron över brottsligheten i samhället har ökat tydligt

Att öka tryggheten är ett kriminalpolitiskt mål som rättsväsendets myndigheter och även andra samhällsaktörer bidrar till. Nationella trygghetsundersökningen (NTU) mäter flera olika aspekter av otrygghet, exempelvis otrygghet vid utevistelse en sen kväll i det egna bostadsområdet, oro över brottsligheten i samhället och om man avstått från någon aktivitet på grund av oro för att utsättas för brott. En majoritet av befolkningen uppger att de är trygga, men sedan 2016 har nivåerna av otrygghet varit något högre än åren dessförinnan. År 2023 uppgav 26 procent av befolkningen att de var otrygga vid utevistelse sent på kvällen, vilket i princip är oförändrat jämfört med 2022. Som framgår av diagram 2.2 upplever kvinnor generellt sett betydligt större otrygghet än män.

Diagram 2.2 Indikatorer på otrygghetens utveckling 2007–2023

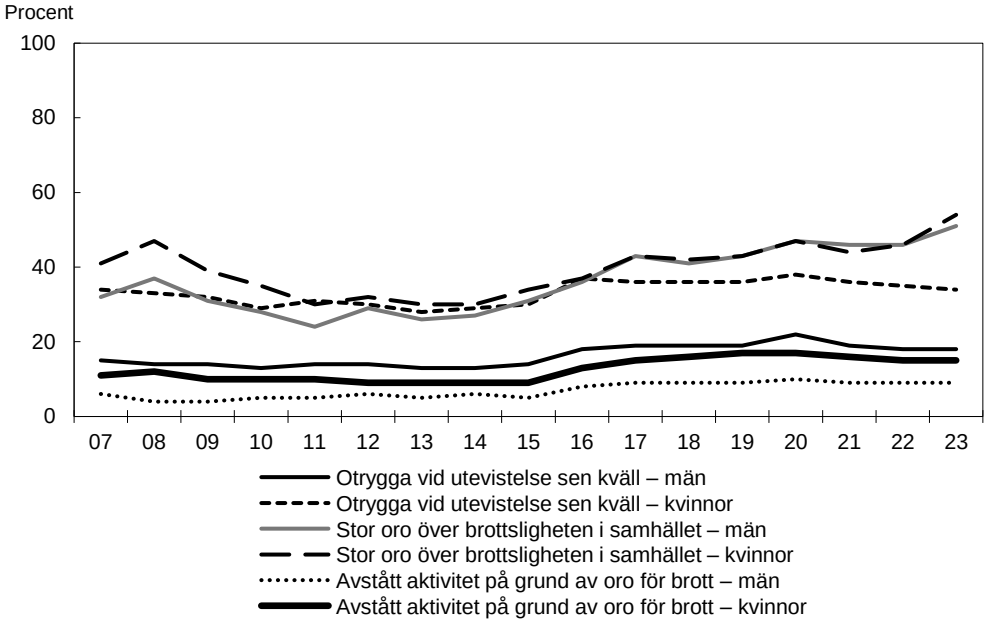

Källa: Nationella trygghetsundersökningen.

År 2023 uppgav 34 procent av kvinnorna att de känner sig otrygga vid utevistelse en sen kväll i det egna bostadsområdet, att jämföra med 18 procent av männen. Oron över brottsligheten i samhället har ökat tydligt 2023 jämfört med 2022. Ökningen är en del av en trend de senaste tio åren. År 2023 uppgav mer än hälften av befolkningen, 53 procent, att de i stor utsträckning oroar sig över brottsligheten i samhället. Som framgår av diagram 2.2 ovan är skillnaden mellan könen relativt liten.

NTU visar även att otryggheten får konsekvenser. Bland kvinnorna upplever 15 procent att oron för att utsättas för brott har påverkat dem att mycket eller ganska ofta avstå från någon aktivitet under det senaste året, exempelvis gå på en promenad eller besöka en restaurang, jämfört med 9 procent av männen (i princip oförändrat för både kvinnor och män jämfört med 2022). Det finns därför skäl att särskilt uppmärksamma kvinnors otrygghet. Otryggheten i samhället är ojämnt fördelad även på andra sätt. Exempelvis visar resultaten att andelen otrygga är högre i de yngsta och äldsta åldersgrupperna jämfört med personer i medelåldern. Även faktorer som utbildningsnivå, familjetyp och bostadstyp påverkar otryggheten och oron över brottsligheten.

Brå har haft i uppdrag att ta fram NTU-statistik för områden med socioekonomiska utmaningar enligt Statistiska centralbyråns definition. Den nya statistiken redovisades för första gången i NTU 2022 och kommer fortsättningsvis att publiceras årligen. I områden med socioekonomiska utmaningar uppgav 43 procent att de känner sig mycket eller ganska otrygga vid utevistelse sent på kvällen i det egna bostadsområdet, vilket är en ökning med en procentenhet jämfört med 2022 (NTU 2023).

Ökning av anmälda brott, i synnerhet bedrägeribrott

År 2023 anmäldes ca 1,51 miljoner brott, vilket är en ökning med ca 64 000 brott eller 4,4 procent jämfört med 2022. Efter att ha ökat från mitten av 00-talet fram till 2020 minskade antalet anmälda brott under 2021 och 2022. Förändringar av antalet anmälda brott över tid behöver inte betyda att det begås fler eller färre faktiska brott, men det ger en bild av vilka volymer som rättsväsendet har att hantera.

De anmälda tillgreppsbrotten (stöld, rån m.m.) utgör en antalsmässigt stor del av samtliga anmälda brott – ca 381 000 av totalt 1,51 miljoner anmälda brott 2023, vilket motsvarar 25 procent. Med undantag för 2022, då tillgreppsbrotten ökade marginellt, har antalet anmälda tillgreppsbrott minskat kontinuerligt under en längre tid. År 2023 minskade antalet anmälda tillgreppsbrott med 3 procent jämfört med 2022, och i ett tioårsperspektiv har de minskat med 29 procent. Personrån mot unga ökade kraftigt mellan 2016 och 2019 men minskade därefter påtagligt tre år i rad. Under 2023 anmäldes 1 452 personrån mot unga, vilket motsvarar en ökning med 2 procent jämfört med 2022. Personrån mot vuxna har minskat kontinuerligt sedan 2019.

Skadegörelsebrotten utgör också en betydande andel av de anmälda brotten, 14 procent 2023 (motsvarande ca 218 800 brott). Mängden skadegörelsebrott som registreras varierar beroende på berörda aktörers rutiner vid rapportering och registrering av brott. Ett exempel är att skadegörelsebrott som har skett vid olika tidpunkter ofta anmäls vid ett och samma tillfälle, vilket innebär att brotten i dessa fall kan härröra från tidigare år. Under de senaste tio åren har antalet anmälda brott varierat men med en uppåtgående trend; jämfört med 2014 har antalet anmälda brott ökat med 45 procent. År 2023 ökade antalet anmälda skadegörelsebrott med 3,5 procent jämfört med 2022.

Utvecklingen av antalet anmälda brott över tid har i hög grad påverkats av att antalet anmälda bedrägerier har ökat kraftigt. Ökningen av anmälda bedrägeribrott beror enligt Brå sannolikt i hög grad på ökad internetanvändning i samhället och den tekniska utvecklingen, som bidrar till nya metoder och möjligheter att begå bedrägeribrott. Antalet anmälda bedrägerier ökade stadigt mellan 2006 och 2018, men minskade därefter 2019–2021. Under 2022 var antalet anmälda bedrägeribrott oförändrat jämfört med 2021 (ca 195 900 brott). Under 2023 ökade antalet anmälda bedrägeribrott återigen, med 22 procent jämfört med 2022. Ökningen beror främst på en ökning av anmälda kortbedrägerier, som utgör en stor del av det totala antalet anmälda bedrägerier (103 330 brott vilket motsvarar 43 procent). Totalt sett ökade antalet anmälda kortbedrägerier med 44 procent 2023 jämfört med 2022. Den absoluta merparten av anmälda kortbedrägerier utgörs av kortbedrägerier utan fysiskt kort (86 procent). Även bedrägerier genom social manipulation ökade kraftigt, med 36 procent eller 12 469 brott jämfört med 2022. En stor del av bedrägerierna genom social manipulation riktar sig mot äldre/personer med funktionsnedsättning (56 procent). Ett vanligt tillvägagångssätt är att en bedragare utger sig för att vara t.ex. en banktjänsteman eller myndighetsperson. I likhet med 2022 var identitetsbedrägeri den brottstyp som minskade mest (-29 procent). Sedan brottskoderna för bedrägeri reviderades 2019 har antalet anmälda identitetsbedrägerier minskat med 61 procent. Även kategorin övriga bedrägerier minskade jämfört med 2022 (-4 procent). Enligt Polismyndighetens beräkningar uppgick brottsvinsterna för bedrägerier till 7,5 miljarder kronor 2023, vilket är en ökning från 5,8 miljarder kronor 2022.

Narkotikabrott är ett ingripandebrott där myndigheternas arbete har stor betydelse för hur många brott som anmäls. Över tid har antalet anmälda narkotikabrott ökat kraftigt. Under 2022 minskade dock antalet anmälda narkotikabrott med knappt 4 procent jämfört med 2021. Även 2023 minskade antalet anmälda narkotikabrott något (-1 procent). I likhet med 2022 utgjordes merparten av de anmälda narkotikabrotten 2023 av innehav (52 procent) och eget bruk (39 procent). Av dessa brottstyper ökade innehav med 3 procent, medan eget bruk minskade med 6 procent jämfört med 2022.

De anmälda sexualbrotten minskade under 2023 med 378 brott, motsvarande 1,5 procent, jämfört med 2022. Det är andra året som anmälningarna sjunker efter att ha ökat kontinuerligt mellan 2016 och 2021. Minskningen 2023 avsåg främst sexuellt

ofredande (-6 procent), men även antalet anmälda våldtäkter mot barn under 15 år minskade (-14 procent). Antalet anmälda våldtäkter mot kvinna 18 år eller äldre ökade med 7 procent. Sett ur ett längre tidsperspektiv har emellertid antalet anmälda sexualbrott ökat kraftigt. Exempelvis anmäldes 54 procent fler våldtäkter mot vuxna 2023 än 2014. Av de anmälda våldtäkterna mot vuxna avsåg 95 procent våldtäkt mot kvinnor. Samtidigt är den faktiska utvecklingen av sexualbrotten svårbedömd. Enligt Brå (2017:5, 2019:5 och 2020:6) kan ökningen av anmälda sexualbrott delvis förklaras av en ökad uppmärksamhet kring sexualbrott, som sannolikt har resulterat i en högre anmälningsbenägenhet. Ökad tillgång till internet och smarta mobiltelefoner kan enligt Brå i viss mån även ha bidragit till att öka förutsättningarna för förövare att begå vissa typer av sexualbrott. Över tid har antalet anmälda våldtäkter också påverkats av lagändringar (2005, 2013 och 2018) som innebär att våldtäktsbegreppet har utvidgats.

Antalet anmälda fall av misshandel ökade med 3 procent jämfört med 2022. Antalet anmälda misshandelsbrott mot kvinnor eller flickor ökade med 4 procent och uppgick till ca 40 300 brott. Misshandelsbrott mot män eller pojkar ökade med 2 procent och uppgick till ca 46 100 brott. De senaste tio åren har antalet anmälda misshandelsbrott varierat mellan drygt 80 000 och drygt 88 000 anmälda brott utan någon tydlig trend.

Tabell 2.4 Anmälda brott 2023 och procentuell utveckling sedan 2014 respektive 2022

	Antal anmälda brott 2023	Procentuell förändring sedan 2014	Procentuell förändring sedan 2022
Misshandel	86 466	3,8	2,9
Sexualbrott	24 278	19,4	-1,5
Tillgrepp	381 041	-29,5	-3,0
Bedrägeri	238 371	52,7	21,7
Skadegörelsebrott	218 768	44,7	3,5
Brott mot trafikbrottslagen	65 535	-20,9	-5,0
Brott mot narkotikastrafflagen	112 297	17,8	-1,0
Samtliga brott	**1 511 882**	**4,7**	**4,4**

Källa: Officiell kriminalstatistik.

Långt ifrån alla brott anmäls och benägenheten att anmäla kan variera över tid och mellan olika brottskategorier. Antalet anmälda brott är följaktligen ingen tillförlitlig indikator på brottslighetens utveckling. Exempelvis är nivån på antalet anmälda trafik- och narkotikabrott i stor utsträckning ett resultat av polisens spanings- och ingripandeverksamhet. Frågeundersökningar som NTU är därför ett viktigt komplement för att kunna bedöma brottsutvecklingen.

Självrapporterad utsatthet för egendomsbrott mot hushåll fortsätter minska medan utsattheten för brott mot person ökade något

Nationella trygghetsundersökningen (NTU) omfattar självrapporterad utsatthet för tretton vanliga brottstyper som drabbar enskilda personer och hushåll. När det gäller jämförelser över tid konstaterar Brå att det inte går att utesluta att resultaten för de frågeområden som inkluderas i NTU påverkades av de förändrade livsstilsmönster som covid-19-pandemin medförde för stora delar av befolkningen under 2020 och 2021.

I NTU 2023, som avser utsatthet för brott under 2022, uppgav 20,1 procent av de svarande att de utsatts för något brott mot enskild person. Det är något högre än 2021, då andelen var 19,5 procent. Det är dock bland den lägsta andelen som uppmätts sedan den sammanslagna kategorin brott mot enskild person började mätas i sin nuvarande sammansättning 2017 (gällande utsatthet 2016). Bland kvinnor är det

21,1 procent som uppger att de utsattes för brott mot enskild person under 2022 jämfört med 20,2 procent 2021, medan motsvarande andelar för män är 19,0 procent 2022 och 18,7 procent 2021. I undersökningen är utsattheten störst för hot, följt av försäljningsbedrägeri och trakasserier. Utsattheten skiljer sig åt mellan kvinnor och män. Män uppger i större utsträckning än kvinnor att de har utsatts för misshandel, personrån, hot, bedrägerier och nätkränkning, medan en betydligt större andel kvinnor än män uppger att de har utsatts för sexualbrott och trakasserier. När det gäller fickstöld är andelen utsatta ungefär lika stor bland män och kvinnor. Det är också vanligare att kvinnor uppger att de har utsatts för brott av en partner eller före detta partner. I uppföljningsintervjuerna för NTU 2023 uppgav de kvinnor som under 2022 utsatts för misshandel att gärningspersonen i 30 procent av fallen var en partner eller före detta partner. Motsvarande andel bland män som utsatts för misshandel under 2022 uppgick till 7 procent. Brå har haft i uppdrag att genomföra en kartläggning av våld i nära relation (Brå 2024:4). Totalt uppgav 13,6 procent av befolkningen i åldrarna 16–84 år att de blivit utsatta för någon form av våld i nära relation under 2022. Det är en större andel kvinnor än män som uppger att de blivit utsatta; 15,2 procent av kvinnorna respektive 11,7 procent av männen. Störst andel utsatta finns i åldersgruppen 20–24 år.

Från och med NTU 2017 redovisas utsattheten för bedrägerier uppdelat på försäljningsbedrägerier och kort- eller kreditbedrägerier. Andelen som utsatts för kort- eller kreditbedrägeri ökade något från 3,5 procent 2021 till 3,7 procent 2022, efter att ha minskat sedan 2019. Även utsattheten för försäljningsbedrägeri ökade, från 5,7 procent 2021 till 6,1 procent 2022. Sedan 2017 mäts även utsatthet för brottstyperna nätkränkning och fickstöld. Utsattheten för de båda brottstyperna var i princip oförändrad mellan 2021 och 2022 (en ökning med 0,1 procentenheter vardera).

Tabell 2.5 Andel utsatta för brott mot enskild person 2022

Procent

	Samtliga	Män	Kvinnor
Misshandel	2,8	3,3	2,3
Hot	7,7	7,8	7,6
Sexualbrott	4,7	1,2	7,8
Personrån	1,0	1,6	0,5
Fickstöld	1,5	1,5	1,4
Försäljningsbedrägeri	6,1	6,8	5,6
Kort-/kreditbedrägeri	3,7	4,0	3,4
Nätkränkning	2,3	2,4	2,1
Något brott mot enskild person	**20,1**	**19,0**	**21,1**

Källa: Nationella trygghetsundersökningen.

Sexualbrott i NTU innefattar ett brett spektrum av brott – från straffrättsligt lindrigare händelser såsom kränkande sexuella kommentarer, till mycket allvarliga brott såsom våldtäkt. Mellan 2014 och 2017 ökade den självrapporterade utsattheten för sexualbrott påtagligt, särskilt bland kvinnor men även bland män. Utsattheten har dock minskat 2018–2021 för att sedan öka något 2022. Andelen utsatta är fortsatt betydligt högre än för tio år sedan. Totalt 4,7 procent uppgav att de utsattes för sexualbrott 2022, en marginell ökning jämfört med 2021 då andelen uppgick till 4,5 procent. Unga kvinnor är markant mer utsatta (se diagram 2.3). Utsattheten för allvarliga sexualbrott är betydligt mindre och har legat på en relativt stabil nivå över tid.

Efter några år på lägre nivåer ökade utsattheten för misshandel i NTU mellan 2015 och 2019, från 2,3 procent till 3,6 procent. År 2020 minskade dock utsattheten för misshandel till 2,8 procent och den har legat kvar på samma nivå 2021 och 2022. Det är unga män som är mest utsatta för misshandel. Andelen utsatta män är högst i åldersgruppen 16–24 år men minskade något 2022 jämfört med 2021, från 9,5 till 8,7 procent och är fortsatt mindre än 2016–2019. Uppgifter från Socialstyrelsens patientregister visar också att allt färre personer det senaste decenniet har intagits i slutenvård och öppen specialistvård på grund av misshandel, en utveckling som är än mer tydlig i relation till den växande befolkningen.

Diagram 2.3 Andel unga kvinnor och män (16–24 år) utsatta för misshandel och sexualbrott 2006–2022

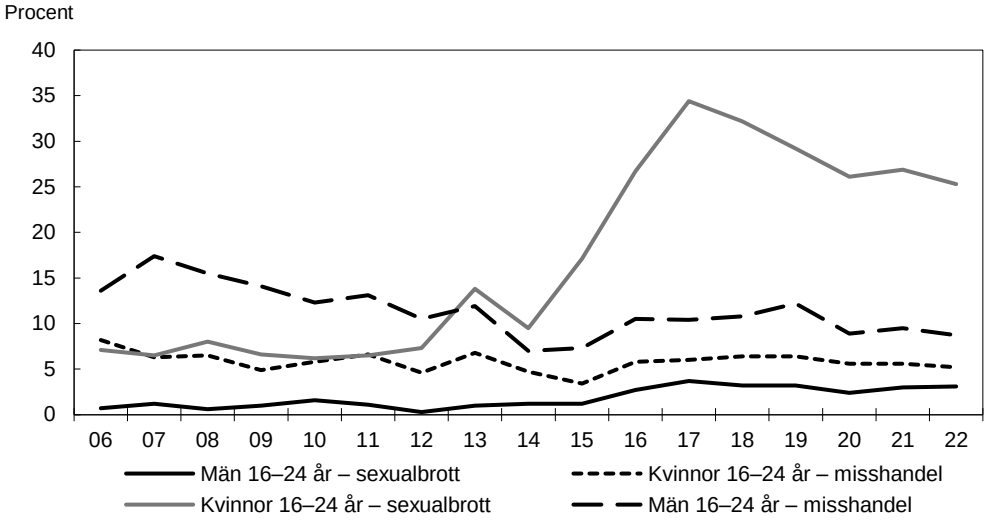

Källa: Nationella trygghetsundersökningen.

NTU mäter också egendomsbrott mot hushåll. Dessa har minskat sedan mätningarna startade 2006, vilket beror på att de fordonsrelaterade brotten har blivit färre över tid. Andelen utsatta för egendomsbrott minskade från 13,1 till 12,7 procent mellan 2021 och 2022. Utsattheten minskade något för samtliga typer av egendomsbrott, med mellan 0,1 och 0,3 procentenheter. Det vanligaste egendomsbrottet mot hushåll är cykelstöld. Under 2022 uppgav 10,0 procent att de utsattes för cykelstöld, en nivå som legat relativt stabilt under hela mätperioden.

Utsattheten för de brott mot enskild person som omfattas av NTU (se tabell 2.5) är generellt störst bland unga. Exempelvis uppger 34,6 procent i åldersgruppen 20–24 år och 30,6 procent i åldersgruppen 16–19 år att de utsatts för brott mot enskild person under 2022. Detta kan jämföras med 7,2 procent i åldersgruppen 75–84 år. Enligt Brå är dock många äldre av åldersrelaterade skäl särskilt sårbara för exempelvis vissa typer av bedrägerier och stölder i hemmet (Brå 2018:7). Därtill visar NTU 2023 att en särskilt utsatt grupp är ensamstående föräldrar, där 30,8 procent uppger att de utsatts för något brott mot enskild person under 2022. Ensamstående kvinnor med barn är utsatta i något större utsträckning än ensamstående män med barn (31,6 procent jämfört med 29,5 procent).

Som tidigare nämnts är otryggheten betydligt högre i områden med socioekonomiska utmaningar än i landet som helhet. Däremot går det inte att skönja några betydande skillnader mellan dessa områden och riket som helhet avseende utsattheten för de brott som omfattas av NTU.

Färre ungdomar uppger att de utsatts för brott

Brå har i uppdrag att minst vart tredje år genomföra Skolundersökningen om brott (SUB), i vilken elever i årskurs nio tillfrågas om utsatthet för och delaktighet i brott. Enligt senaste SUB (2021) uppgav hälften (50,2 procent) av eleverna att de begått något brott (stöldbrott, våldsbrott, skadegörelse eller provat narkotika) vid minst ett tillfälle under de senaste tolv månaderna. Det är något lägre än vid den föregående mätningen 2019, då andelen uppgick till 51,7 procent, men på ungefär samma nivå som mätningarna 2017 och 2015. Andelen är något större bland pojkar än bland flickor. Av de brottstyper som ingår i undersökningen är det bland både pojkar och flickor vanligast med stöldbrott. Även andelen ungdomar som uppger att de utsatts för brott minskade från 47,5 procent 2019 till 44,8 procent 2021 och är nu på den lägsta nivån under hela mätperioden (2015–2021). Det bör noteras att referensperioden för SUB 2021 inföll under covid-19-pandemin, vilket kan ha påverkat resultaten. Totalt sett är utsatthet för brott något högre bland flickor än bland pojkar, och strukturen skiljer sig åt mellan könen. Bland pojkar är stöld den vanligaste brottstypen, följt av misshandel. Bland flickor är det vanligast att ha blivit utsatt för sexualbrott, följt av stöld (se även utg.omr. 13). Brå har även genomfört en kortanalys om hot och våld mot elever i skolmiljö samt en studie om grovt våld i skolan (kortanalys 1/2024 och Brå 2024:3, se utg.omr. 9).

Dödligt våld ökade något under 2023 jämfört med 2022

År 2023 konstaterades enligt Brås officiella kriminalstatistik totalt 121 fall av dödligt våld, varav 33 fall mot flickor eller kvinnor och 88 fall mot pojkar eller män. Det är 5 fall fler än under 2022. Statistiken över dödligt våld har tagits fram sedan 2002. Efter en period av stora svängningar sjönk antalet fall av dödligt våld fram till 2012, för att därefter öka och stabilisera sig på en högre nivå fr.o.m. 2015 och framåt. Över tid har vissa typer av dödligt våld minskat, medan andra har ökat. Det som framför allt har drivit på den totala ökningen är det dödliga skjutvapenvåldet, som mellan 2011 och 2023 mer än trefaldigats från 17 till 53 fall. Samtidigt visar olika studier sammantaget att det dödliga våldet mot barn och unga samt alkoholrelaterat dödligt våld minskat sedan 1990, även om dödligt våld mot tonårspojkar och det alkoholrelaterade dödliga våldet har ökat de senaste åren (Brå 2024:6). Även det dödliga våldet mot kvinnor har minskat under de senaste decennierna. Särskilt tydligt är detta i förhållande till befolkningsutvecklingen. År 2023 ökade dock antalet konstaterade fall av dödligt våld mot kvinnor med tio fall jämfört med 2022, till 33 fall. Även det dödliga våldet mot barn ökade. Enligt Brås pressmeddelande i samband med publiceringen av rapporten är ökningarna till viss del ett resultat av konflikter i kriminella miljöer där även minderåriga och kvinnor drabbas. Antalet konstaterade fall av dödligt våld mot kvinnor där offer och förövare var eller hade varit närstående genom en parrelation var oförändrat jämfört med 2022 (10 fall). Under den senare delen av 00-talet skedde en tydlig minskning av dödligt partnervåld mot kvinnor/flickor både i absoluta tal och i relation till befolkningsstorleken (Brå 2024:6) och nivån idag är lägre än under 1990-talet och början av 00-talet.

Diagram 2.4 Antal konstaterade fall av dödligt våld, totalt och uppdelat på om skjutvapen använts eller inte 2011–2023

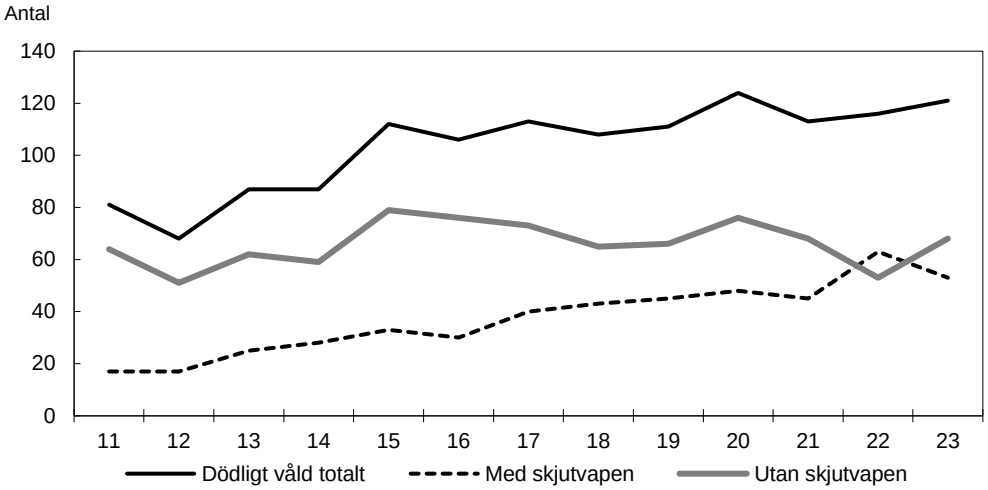

Källa: Officiell kriminalstatistik.

Från och med 2023 redovisar Brå även konstaterade fall av dödligt knivvåld. Uppgiften redovisas retroaktivt fr.o.m. 2019. Under perioden 2019 till 2023 varierade antalet konstaterade fall av dödligt våld med kniv mellan 35 och 52 fall per år, utan någon tydlig trend. År 2023 konstaterades 41 fall av dödligt våld med kniv, varav 28 fall avsåg män och 13 fall kvinnor.

Förtroendet för rättsväsendet minskade under 2023 jämfört med 2022

Efter att ha ökat under flera år minskade förtroendet för rättsväsendet 2023 jämfört med året innan. År 2023 uppgav 49 procent att de hade ganska eller mycket stort förtroende för rättsväsendet som helhet. Motsvarande andel 2022 var 53 procent. Kvinnor har fortsatt något högre förtroende för rättsväsendet än vad män har (se diagram 2.5). Det är också något vanligare att personer i medelåldern och äldre har högt förtroende för rättsväsendet än unga. Personer födda i Sverige med minst en inrikes född förälder har ett högre förtroende för rättsväsendet som helhet än utrikes födda personer, som i sin tur har ett högre förtroende än personer som är inrikes födda med två utrikes födda föräldrar.

Diagram 2.5 Förtroende för rättsväsendet 2007–2023

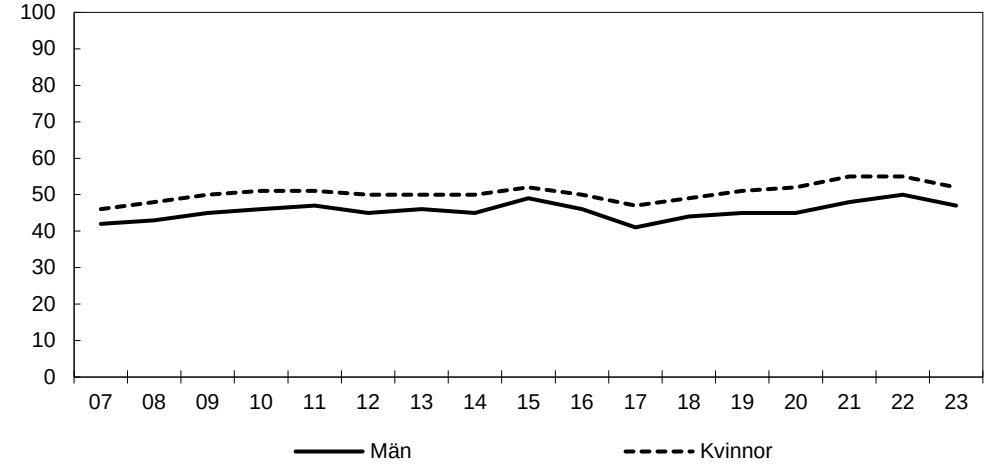

Källa: Nationella trygghetsundersökningen.

Nivån på förtroendet skiljer sig åt mellan olika myndigheter i rättsväsendet, vilket delvis kan bero på deras olika uppgifter och roller. År 2023 minskade förtroendet för samtliga myndigheter som omfattas av NTU jämfört med 2022. Minskningen ska ses mot bakgrund av en ökning de senaste åren, framför allt vad gäller Polismyndigheten (se diagram 2.6 nedan).

De skillnader i förtroende för rättsväsendet som helhet mellan kön, inrikes/utrikes bakgrund och ålder som beskrivits ovan gäller på det stora hela även för de enskilda myndigheterna, med undantaget att förtroendet för Kriminalvården är större i de yngre än i de äldre åldersgrupperna och att det inte finns någon nämnvärd skillnad mellan kvinnor och män avseende domstolarna.

Diagram 2.6 Förtroende för myndigheter i rättsväsendet 2007–2023

Andel med mycket eller ganska stort förtroende

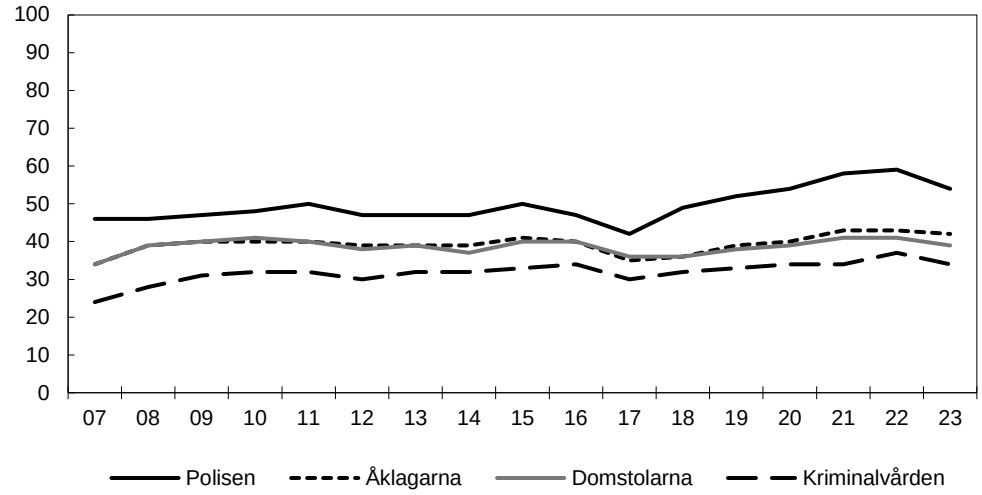

2.5.2 Organiserad brottslighet

Dödligt skjutvapenvåld minskade under 2023 men är kvar på höga nivåer

Antalet fall av dödligt skjutvapenvåld, där gärningspersonen vanligen är del av eller har koppling till kriminella nätverk, har under en längre tid ökat kraftigt. För perioden 2014–2017 låg Sverige tvåa efter Kroatien bland 22 studerade länder i Europa vad gäller dödligt skjutvapenvåld per capita (Brå 2021:8). År 2022 nåddes en ny högstanivå med 63 fall av dödligt skjutvapenvåld. Antalet fall minskade 2023 till 53 men är fortsatt på höga nivåer (se diagram 2.4). Även antalet skjutningar minskade 2023 jämfört med 2022, från 391 till 363, men är högre än 2021 då antalet uppgick till 344 (Polismyndigheten). Enligt uppgifter från Socialstyrelsens patientregister har antalet personer som vårdas i sluten eller specialiserad öppenvård till följd av skottskada ökat de senaste tio åren, från 101 personer 2014 till 133 personer 2023 (preliminär uppgift för 2023), och av dessa är en majoritet män.

Under 2023 drabbade våldet kopplat till kriminella nätverk i högre grad än tidigare utomstående och anhöriga. Polismyndigheten klarade upp både fler skjutningar och fler skjutvapenmord än något tidigare år (Polismyndighetens årsredovisning 2023). En möjliggörande faktor bakom våldet är tillgången till skjutvapen, som inom de kriminella nätverken i Sverige bedöms vara god. Myndigheterna har bedömt att antalet illegala vapen i omlopp i Sverige kan röra sig om 4 000–5 000 (Slutredovisning av regeringsuppdrag att stärka arbetet för att minska illegala vapen och motverka vapensmuggling till Sverige, Ju2023/01560). Samtidigt minskade antalet skjutvapen som beslagtogs av Tullverket under både 2022 och 2023 jämfört med 2021, från 85 till 64 respektive 41 (se vidare utg.omr. 3).

Antalet sprängningar uppgick till högsta noterade nivån men fler fall klarades upp

Antalet sprängningar uppgick under 2023 till den hittills högsta nivån som noterats, med väsentligt fler fullbordade sprängningar och fler anmälda fall av försök och förberedelser än tidigare år (Brå och Polismyndighetens årsredovisning 2023). Sprängningarna är enligt Polismyndigheten ofta avsedda att skapa rädsla och utgöra påtryckningar mot individer med kriminella kopplingar. Under 2023 förändrades mönstret delvis och sprängningarna syftade i högre grad till att döda eller skada personer. Sprängningarna riktades främst mot privatbostäder under tider på dygnet då de kan åsamka mycket skada. Polismyndigheten noterade också en skiftning i tillvägagångssätt under senhösten då mordbränder blev vanligare medan sprängningarna minskade.

Fullbordade sprängningar är svårutredda eftersom teknisk bevisning i hög grad förstörs vid brottstillfället. Samtidigt förbättrades utredningsresultaten för misstänkta fall av allmänfarlig ödeläggelse genom sprängning under förra året. Antalet ärenden redovisade till åklagare ökade (+43 procent vilket motsvarar 18 fler ärenden) jämfört med 2022. Antalet unika misstänkta individer i redovisade ärenden till åklagare fördubblades (+102 procent vilket motsvarar 48 fler unika individer) jämfört med föregående år. Det innebär att fler gärningspersoner i genomsnitt per ärende kan lagföras. Under året gjorde polisen även ett flertal större beslag av sprängmedel (Polismyndighetens årsredovisning 2023).

Under 2023 anmäldes 392 fall av allmänfarlig ödeläggelse genom sprängning, varav 156 avsåg fullbordat brott (se diagram 2.7 nedan). Det är en kraftig ökning jämfört med föregående år och de högsta nivåerna sedan officiell kriminalstatistik över dessa brott började publiceras (2018 för fullbordade och försöksbrott m.m. sammantaget och 2021 för fullbordade brott).

Diagram 2.7 Anmälda sprängningar, totalt 2018–2023 samt varav fullbordade 2021–2023

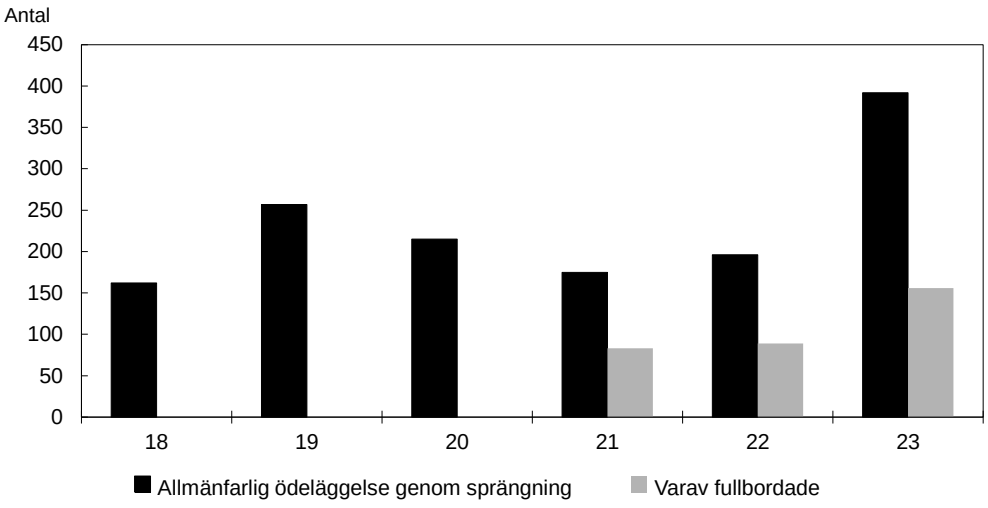

Anm.: Officiell kriminalstatistik för allmänfarlig ödeläggelse genom sprängning finns sedan 2018 och är uppdelad mellan försök och fullbordade brott sedan 2021.

Källa: Officiell kriminalstatistik.

Komplexa brottsupplägg gör brotten svårupptäckta

Det grova våldet i form av skjutningar och sprängningar utgör den mest synliga delen av organiserad brottslighet, men det finns även en bakomliggande kriminell ekonomi (Myndigheter i samverkan mot den organiserade brottsligheten 2022). Företag

används för olika typer av brottsupplägg. Aktörerna inom organiserad brottslighet använder företag bl.a. för att få del av statens och samhällets resurser. Andra brottsupplägg går ut på att undvika skatter och avgifter för att öka vinstmarginaler (Myndigheter i samverkan mot den organiserade brottsligheten 2023). Brottsvinster blandas och döljs i företag, som blir en del av eller en länk till den legala samhällssfären. Detta gör brotten svåra att upptäcka och utreda för myndigheterna och innebär att konkurrensen mellan företag snedvrids. Brotten och transaktionerna rör sig också över både lokala och nationella gränser.

Polismyndigheten ser också en koppling mellan t.ex. bedrägeribrotten och det dödliga skjutvapenvåldet i Sverige. De individer som har varit skäligen misstänkta för skjutvapenvåld och någon form av bedrägeribrott har vanligtvis varit misstänkta för penningtvätt och övriga bedrägerier (Polismyndighetens årsredovisning 2023).

Vidare konstaterar Brå, i en studie om bedrägerier mot privatpersoner, att Polismyndigheten rapporterar om stora brottsvinster för bedrägerier och att dessa ökat över tid och många gånger går till organiserad brottslighet (Brå 2023:11). Enligt de flesta intervjupersoner i studien är telefonbedrägerier, där brottsoffret kontaktas via telefon, den typ av bedrägerier som är mest oroande. Brottsoffret kartläggs inför samtalet och förmås göra banköverföringar av gärningspersonen som utger sig för att ringa från exempelvis Polismyndigheten eller brottsoffrets bank. Pengarna förs ofta över till ett målvaktskonto – många gånger en ungdom – för att till slut hamna hos ett kriminellt nätverk.

En ytterligare födkrok för aktörer inom organiserad brottslighet är arbetslivskriminalitet. De center mot arbetslivskriminalitet som inrättats under 2022 och 2023 (A2022/00333) har samlokaliserats med de sju redan etablerade regionala underrättelsecenter mot organiserad brottslighet, så att synergier mellan de två satsningarna kan uppnås (se vidare utg.omr. 14).

Brå har haft i uppdrag att studera vad möjliggörare har för roll och funktion för brottslig verksamhet som begås av kriminella nätverk (Brå 2024:2). I studien definieras möjliggörare som en person som missbrukar sin anställning eller sitt uppdrag i kommunal, statlig eller privat sektor till förmån för kriminella nätverk. Studien visar att möjliggörare används för att bl.a. underlätta logistik i den kriminella verksamheten, skapa legitima fasader, få gynnsamma tillstånd och beslut och få tillgång till sekretessbelagd information. Inom ramen för studien har bl.a. krypterade chattmeddelanden analyserats, och dessa analyser talar enligt Brå inte bara för att möjliggörarna spelar en viktig roll för de kriminella nätverk som de bistår utan indikerar också att inslaget av mutor och betalning till möjliggörarna är större än vad man tidigare trott.

Myndigheterna bedömer att det hos aktörer inom organiserad brottslighet finns en ökad medvetenhet om möjligheter till brottsupplägg kopplat till verksamhet inom vård och omsorg. Även HVB-verksamhet och skolverksamhet var föremål för myndighetsgemensamma insatser under 2023. Aktörer inom organiserad brottslighet har inflytande över vissa HVB-hem och vården där var heller inte godtagbar, vilket lett till återtagande av tillstånd i vissa fall. Även inom skol- och förskoleverksamhet verkar aktörer inom organiserad brottslighet, med fall där skolpeng har använts till privat konsumtion eller skickats utomlands (Myndigheter i samverkan mot den organiserade brottsligheten 2023).

Fler barn och unga involveras i och utnyttjas av kriminella nätverk

Brå har haft i uppdrag att studera hur barn och unga involveras i och utnyttjas av kriminella nätverk (Brå 2023:13). Studien visar att det framför allt är barn som

rekryterar andra barn till kriminella nätverk, typiskt sett en pojke i övre tonåren (15–20 år) som involverar ett något yngre barn (i åldern 12–15 år). Barn och unga rekryteras för uppgifter inom narkotikahandeln men får även förvara och transportera vapen, genomföra utpressningar, stölder och rån, vara delaktiga i bedrägerier samt utföra grova våldsdåd (däribland skjutningar). Även om merparten inblandade i grova våldsbrott är pojkar eller unga män så förekommer även flickor och unga kvinnor som aktiva i de kriminella miljöerna (Lägesbild över aktiva gängkriminella, Polismyndigheten). Unga flickor och kvinnor kan också utnyttjas av kriminella t.ex. genom sexuell exploatering i syfte att reglera skulder (Jämställdhetsmyndigheten 2024:3).

Delaktigheten i grova brott sker enligt Brå således inte stegvis, utan inleds direkt efter inträdet i ett kriminellt nätverk. Studien visar också att antalet och andelen barn och unga som identifierats av polisen som involverade i lokala kriminella miljöer har ökat. Misstankar mot barn och unga som gäller vissa brott, som exempelvis förutsätter tillgång till narkotika och vapen, har enligt studien ökat påtagligt under det senaste decenniet. Unga står också för en större andel av dessa brott totalt (Brå 2023:13). Under 2023 var också allt fler gärningsmän och offer som var inblandade i det dödliga våldet mycket unga. Antalet fall av dödligt våld mot minderåriga var 17, vilket är en tydlig ökning jämfört med 8 fall 2022 (Konstaterade fall av dödligt våld 2023, Brå). Enligt Brås pressmeddelande är ökningen till viss del ett resultat av konflikter i kriminella miljöer där personer under 18 år drabbas. Enligt Polismyndigheten ökade även antalet unga utförare av grovt våld under 2023 (Polismyndighetens årsredovisning 2023).

Regeringen beslutade i november 2023 att ge Polismyndigheten, Brottsförebyggande rådet, Kriminalvården, länsstyrelserna, Socialstyrelsen, Statens institutionsstyrelse, Statens skolverk och Åklagarmyndigheten i uppdrag att inrätta en samverkansstruktur, för ett sammanhållet arbete med barn och unga som riskerar att begå eller begår grova brott, i miljöer kopplade till organiserad brottslighet (Ju2023/02529).

Höga belopp i höjning av skatt och utmätta tillgångar men lägre utfall av utdömda fängelseår inom satsningen mot organiserad brottslighet

Sedan 2009 samverkar tolv myndigheter på uppdrag av regeringen i en satsning mot organiserad brottslighet. Fokus ligger på allvarlig och samhällshotande organiserad brottslighet, och mot organiserad brottslighet i lokalsamhället med särskilt fokus på utsatta områden. Myndigheterna ska gemensamt bekämpa den organiserade brottsligheten genom brottsförebyggande åtgärder, administrativa åtgärder, exekutiva åtgärder, lagföring och återtagande av brottsvinster.

Under 2023 var beloppen för Skatteverkets höjning av skatt, inklusive skattetillägg, liksom värdet på tillgångar som Kronofogdemyndigheten utmätte, de högsta som noterats under den tid som satsningen har pågått (se vidare utg.omr. 3). Däremot var antalet fängelseår som utdömdes inom ramen för satsningen lägre än föregående år och uppgick 2023 till 461 års fängelsetid. Antalet fällande domar i tingsrätt som gällde ekonomisk brottslighet var färre under 2023 jämfört med föregående år, detsamma gäller utdömda näringsförbud (Myndigheter i samverkan mot den organiserade brottsligheten 2023).

2.5.3 Flödet i brottmålsprocessen

En viktig del i bedömningen av rättsväsendets resultat är att följa upp hur de brott som anmäls hanteras av rättsväsendets myndigheter. I detta avsnitt redovisas statistik över anmälda brott, utredning, lagföring, antalet inkomna, avgjorda och balanserade brottmål till domstolarna samt verkställighet av utdömda påföljder. Verksamhet som

inte rör ärendeflödet i brottmålsprocessen, exempelvis brottsförebyggande arbete och stöd och information till brottsoffer, ingår inte i denna beskrivning utan redogörs för separat.

Ökat inflöde till rättsväsendets myndigheter

Enligt den officiella kriminalstatistiken anmäldes ca 1,51 miljoner brott i Sverige 2023, vilket är ca 4,4 procent eller ca 64 000 brott fler än 2022 (ordningsböter som utfärdas av polis ingår inte i denna statistik). Under 2023 ökade antalet inkomna ärenden till Polismyndigheten, Åklagarmyndigheten och Ekobrottsmyndigheten (ett ärende som inkommer till en brottsbekämpande myndighet innehåller ett eller flera anmälda brott). Störst procentuell ökning uppvisade Ekobrottsmyndigheten (+21 procent jämfört med 2022).

Det finns också tecken på att rättsväsendet i allt större utsträckning hanterar komplex brottslighet som är tidskrävande att utreda och lagföra. Exempelvis ökade under 2023 inflödet av ärenden till Polismyndigheten gällande synnerligen resurskrävande brott såsom mord, dråp, mordförsök och sprängningar. Enligt Polismyndighetens analys utgjorde de mest komplexa och resurskrävande ärendena 0,6 procent av ärendena som myndigheten redovisade till åklagare 2023, samtidigt som dessa ärenden tog 26 procent av resurserna för redovisade ärenden i anspråk. Av Ekobrottsmyndighetens årsredovisning 2023 framgår att de mest komplexa och särskilt krävande ärendena utgjorde 3,6 procent av det totala antalet avslutade ärenden vid myndigheten, samtidigt som dessa ärenden stod för 43 procent av myndighetens samlade kostnader för utredning och lagföring. Antalet brottsmisstankar som inkom till Åklagarmyndigheten som avsåg särskilt resurskrävande brott ökade jämfört med föregående år. Exempelvis ökade antalet inkomna brottsmisstankar avseende mord och dråp (inklusive försöksbrott) med 53 procent mellan 2022 och 2023.

I domstol (tingsrätt och hovrätt) har avgjorda större mål fluktuerat över tid men har totalt sett ökat i både antal och huvudförhandlingstid jämfört med 2014 (se vidare s. 27). Antalet häktningar var ca 6 procent fler än 2022. Antalet långa häktningstider fortsatte också att öka för andra året i rad, nu med 18 procent jämfört med 2022. Den genomsnittliga häktningstiden har också fortsatt att öka och var 91 dagar, en ökning med tio procent. De allt fler mycket omfattande och komplicerade utredningarna kan vara en trolig förklaring.

Antalet personuppklarade brott, misstänkta personer och lagföringsbeslut hos Åklagarmyndigheten och Ekobrottsmyndigheten ökade

I diagram 2.8 nedan illustreras den procentuella utvecklingen av antalet skäligen misstänkta personer, antalet ärenden som Polismyndigheten redovisat till åklagare vid Åklagarmyndigheten, antalet lagföringsbeslut vid Åklagarmyndigheten och Ekobrottsmyndigheten samt antalet personuppklarade brott sedan 2007. Ärenden som Polismyndigheten redovisar till åklagare är färdigutredda ärenden som redovisas till åklagare för beslut i åtalsfrågan. Lagföringsbeslut avser beslut som åklagare har fattat om att åtala eller på annat sätt lagföra en person (en person kan därmed räknas flera gånger i statistiken om den fått fler än ett lagföringsbeslut under ett år). Med personuppklarade brott avses brott för vilka åklagare har beslutat om åtal, meddelat åtalsunderlåtelse eller utfärdat strafföreläggande, dvs. brott till vilka det har knutits en eller flera gärningspersoner.

Det generella mönstret för dessa resultatmått kännetecknas av tydliga ökningar åren efter 2007 följt av markanta minskningar fram t.o.m. 2016. Särskilt tydligt minskade antalet ärenden redovisade från Polismyndigheten till åklagare under den senare delen

av den perioden. Mellan 2017 och 2020 ökade återigen antalet ärenden redovisade till åklagare och antalet personuppklarade brott. Därefter skedde dock en minskning inom samtliga områden 2021, som även fortsatte under 2022. Antalet misstänkta personer och det totala antalet lagföringsbeslut hos åklagare ökade mellan 2022 och 2023 (med 3 respektive 2 procent).

År 2023 personuppklarades ca 183 700 brott, vilket är en ökning med knappt 1 procent i förhållande till 2022. Antalet personuppklarade brott minskade för bl.a. skadegörelsebrott, narkotikabrott och bedrägeribrott och ökade för bl.a. tillgreppsbrott och bidragsbrott. Jämfört med 2014, det första året för vilket det finns jämförbara uppgifter, minskade antalet personuppklarade brott med 14 procent.

Diagram 2.8 **Procentuell utveckling sedan 2007 av antalet skäligen misstänkta personer, ärenden redovisade till åklagare, personuppklarade brott och lagföringsbeslut hos Åklagarmyndigheten och Ekobrottsmyndigheten**

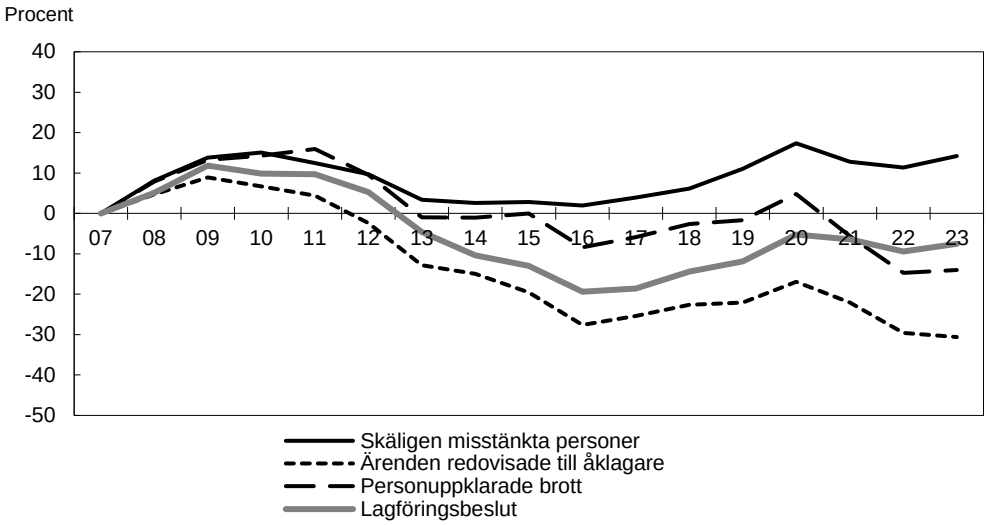

Anm.: Definitionen av personuppklarade brott förändrades något i och med en revidering av statistiken 2014. Detta medförde en generell nivåhöjning av antalet personuppklarade brott. Jämförelser mellan perioden 2007–2013 och perioden 2014–2023 ska därför göras med försiktighet. Observera också att den procentuella förändringen 2014–2023 i diagram 2.8 är i relation till nivån 2007, som är beräknad enligt den tidigare definitionen av personuppklarade brott. Uppgiften lagföringsbeslut hos Åklagarmyndigheten och Ekobrottsmyndigheten benämndes fram t.o.m. BP24 som lagförda personer. Uppgiften har dock även tidigare avsett antalet beslut. En person kan ge upphov till flera beslut.

Källa: Officiell kriminalstatistik samt Polismyndighetens, Ekobrottsmyndighetens och Åklagarmyndighetens årsredovisningar.

Antalet ärenden redovisade till åklagare ökade i vissa brottskategorier och minskade i andra. Att antalet redovisade ärenden totalt sett minskade (-1,5 procent) beror enligt Polismyndigheten på att fler av de mindre allvarliga trafikbrottsärendena i stället lagfördes genom ordningsbot, vilket får ses som en mer effektiv hantering. Om brottskategorin trafik exkluderas syns en svag ökning av antalet redovisade ärenden (+0,5 procent). En kategorisering som Polismyndigheten har gjort av ärendena utifrån parametrar som mäter hur resurskrävande de är att utreda visar att det framför allt är ärenden som inte kräver så många utredningsåtgärder som minskade i antal. Antalet redovisade ärenden minskade med 2,5 procent gällande ärenden av enkel karaktär (exempelvis enklare former av narkotikabrott, olovlig körning och tillgrepp i butik). Denna kategori ärenden motsvarade 76 procent av de redovisade ärendena. För resterande ärenden ökade redovisningen till åklagare med sammantaget 9,4 procent. Bland dessa ärenden ökade redovisningen av de allra mest resurskrävande ärendena med drygt 24 procent.

En faktor som troligtvis har bidragit till den över tid sjunkande ärenderedovisningen är ökad användning av förundersökningsbegränsning (förundersökningsbegränsning innebär att polis eller åklagare begränsar en brottsutredning till att enbart omfatta de

mest väsentliga delarna, eller att vissa brott inte alls utreds). Sedan 2018 har antalet förundersökningsbegränsade ärenden vid Polismyndigheten ökat med 86 procent. Samtidigt visar utvecklingen av lagföringsprocenten, som inte påverkas av förändringar av nivåerna beträffande förundersökningsbegränsning, samma minskande utvecklingstendens som personuppklaringsprocenten. Motivet till förundersökningsbegränsning är vanligtvis att Polismyndigheten prioriterar att utreda de brott som har störst potential att leda till lagföring och som kan förväntas ha betydelse för påföljden för den misstänkte. En grov uppskattning som Brå har gjort är att en ökning av andelen förundersökningsbegränsade ärenden med 3 procentenheter leder till att redovisningsandelen sjunker med 1,5 procentenheter (Brå 2023:2).

Även om antalet ärenden redovisade till åklagare minskade 2023 beslutades om fler lagföringsbeslut hos åklagare. Sammantaget ökade antalet lagföringsbeslut med 2 400 beslut. En stor ökning avsåg mord och dråp där antalet lagföringsbeslut ökade med 43 procent.

Som framgår av diagram 2.9 nedan har andelen personuppklarade brott, av samtliga handlagda brott, minskat över tid. Att andelen ärenden som Polismyndigheten redovisar till åklagare av avslutade ärenden minskade på ett liknande sätt indikerar att minskningarna kan härledas redan till detta led. Minskningen av andelen redovisade ärenden fortsatte under 2023 och uppgick då till den lägsta andelen hittills under den redovisade mätperioden (11,1 procent).

Andelen ärenden som redovisas till åklagare av bearbetade ärenden, dvs. av ärenden där Polismyndigheten inlett förundersökning eller annan utredning, uppvisar en liknande utveckling med en successiv minskning över tid. Andelen är högst i de brottskategorier som helt eller till stor del består av s.k. ingripandebrott – narkotikabrott, trafikbrott och tillgrepp i butik.

Diagram 2.9 Andelen ärenden redovisade till åklagare av avslutade ärenden, andelen ärenden redovisade till åklagare av bearbetade ärenden samt andelen personuppklarade brott av samtliga handlagda brott 2007–2023

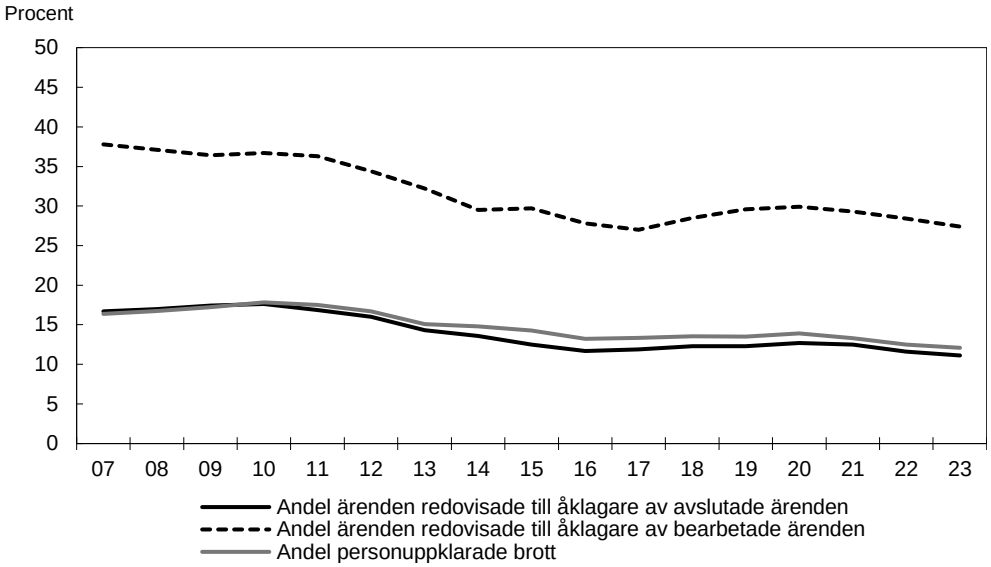

Anm.: Från och med 2014 redovisas en justerad personuppklaringsprocent. Måttet är i princip konstruerat på samma sätt som tidigare, men med den skillnaden att det beräknas på de handlagda brotten i stället för på de anmälda brotten. Justeringen har en marginell påverkan på resultatet. Det är därför möjligt att jämföra den totala personuppklaringsprocenten för att studera utvecklingen över tid. På motsvarande sätt redovisas fr.o.m. 2015 andelen ärenden redovisade till åklagare av avslutade ärenden, i stället för som tidigare andelen ärenden redovisade till åklagare av inkomna ärenden.

Källa: Officiell kriminalstatistik och Polismyndighetens årsredovisningar.

Ordningsbot är en typ av böter som får utfärdas direkt på plats av bl.a. polis. En tydlig ökning av antalet utfärdade ordningsböter syntes 2020 och 2021. Ökningen berodde på att hanteringen effektiviserades genom införande av digital ordningsbot och på att Polismyndigheten till följd av pandemin kunde lägga mer tid på hastighetskontroller. Under 2022 minskade antalet utfärdade ordningsböter för att sedan återigen öka 2023. Sedan 2019 har antalet utfärdade ordningsböter för trafikbrott ökat medan antalet brottmålsärenden avseende trafikbrott har minskat.

Diagram 2.10 Utfärdade ordningsböter 2010–2023

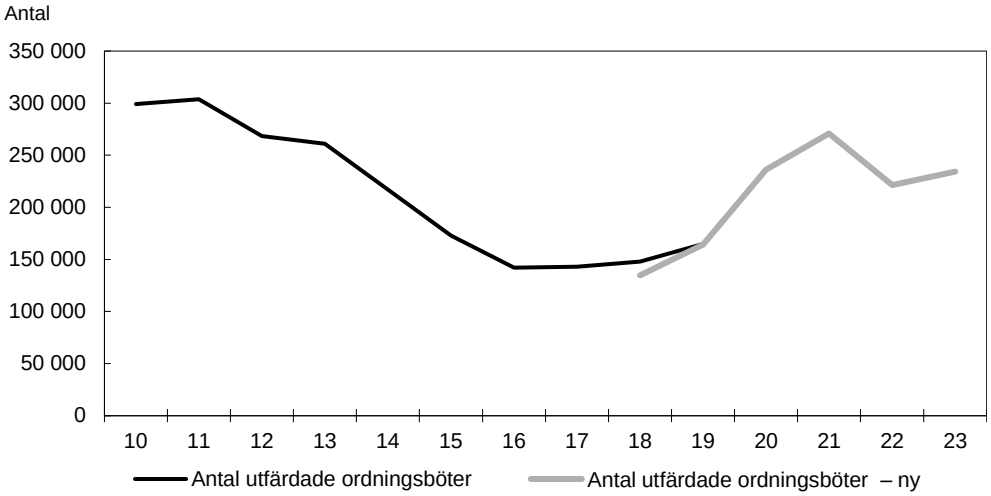

Anm.: Från och med 2020 hämtas statistiken för ordningsbot från en ny statistikkälla där även digitala ordningsböter ingår. Den nya statistikkällan omfattar data fr.o.m. oktober 2017 och redovisas därför fr.o.m. 2018 (se grafen antal utfärdade ordningsböter – ny). En skillnad mellan de två graferna är också att statistiken för 2018–2022 avser antalet unika ordningsböter medan uppgifterna för 2010–2019 återger antalet förseelser som bestraffats med ordningsbot (en ordningsbot kan innehålla flera förseelser).

Källa: Polismyndigheten.

Möjligheten till ekonomisk vinning är en stark drivkraft till brottslighet. Genom att kombinera arbetet med utredning och lagföring med insatser för att ta brottsvinster från kriminella genom förverkande kan rättsväsendet minska incitamenten att begå brott. Under 2023 framställdes 2 222 förverkandeyrkanden genom åklagare till ett belopp om totalt 444 miljoner kronor. Det var en ökning med 132 miljoner kronor jämfört med föregående år. Beloppen kan variera betydligt mellan åren beroende på enskilda ärenden som omfattar stora belopp. Ökningen av de enskilda förverkandeyrkandena var 22 procent jämfört med 2022.

Vidare lagfördes 3 250 personer för penningtvättsbrott, vilket är en ökning med 876 personer jämfört med året innan. Med lagföring avses här beslut om åtal, strafföreläggande, åtalsunderlåtelse och företagsbot.

Det totala antalet lagföringsbeslut och antalet domslut har ökat

I linje med utvecklingen av antalet ärenden redovisade till åklagare och antalet personuppklarade brott ökade antalet lagföringsbeslut fram t.o.m. 2009, varefter utvecklingen vände. Med lagföringsbeslut avses här fällande dom i tingsrätt, godkänt strafföreläggande eller åtalsunderlåtelse. Under perioden 2009–2017 minskade antalet lagföringsbeslut varje år, för att därefter återigen öka år 2018–2021 och minska något 2022. Under 2023 fattades 113 737 lagföringsbeslut, vilket är ca 3 200 fler beslut än 2022. Av samtliga lagföringsbeslut 2023 avsåg ca 18 procent kvinnor och 82 procent män, en fördelning som varit likartad de senaste tio åren.

Antalet sakprövade brottmål i tingsrätt och antalet fällande domslut i sådana mål följer en liknande utveckling. Efter att ha ökat tydligt mellan 2007 och 2010 minskade dessa

fram t.o.m. 2016. Sedan 2017 ökar dock antalet domslut i tingsrätt igen. År 2023 ökade antalet domslut med ca 4 procent jämfört med 2022, till ca 80 000 domslut. Som framgår av diagram 2.11 nedan utgjordes ökningen i antalet domslut fram till början på 2010-talet huvudsakligen av enklare mål där påföljden bestämdes till böter. Under 2023 utgjordes dock ökningen av andra påföljder medan bötespåföljderna minskade.

Diagram 2.11 Domslut i tingsrätt fördelat på påföljderna fängelse, böter och övriga domslut 2007–2023

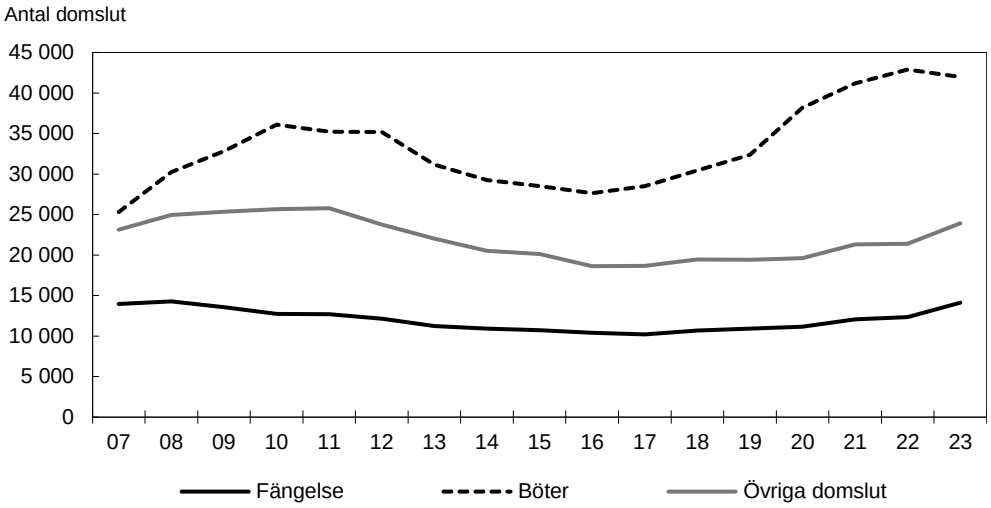

Källa: Officiell kriminalstatistik.

Fler inkomna och avgjorda brottmål

Antalet inkomna brottmål i tingsrätt ökade under 2023 till 126 161, vilket motsvarar en ökning med 3 procent jämfört med föregående år. Bortsett från 2022, då antalet inkomna brottmål minskade något, följer detta en trend som pågått sedan 2016. Antalet avgjorda brottmål vid tingsrätterna ökade till 126 104, vilket motsvarar en lika stor ökning som den för inkomna mål. Antalet balanserade brottmål i tingsrätt var under 2023 totalt 46 491, vilket innebär en marginell minskning från föregående år.

Antalet inkomna och avgjorda brottmål ökade också i hovrätt under 2023. Inkomna mål uppgick till 14 581, vilket innebär en ökning med 10 procent och en fortsättning på den trend som pågått de senaste sex åren. Antalet avgjorda mål ökade till 14 084, vilket innebär en ökning med 9 procent. Antalet balanserade brottmål var 5 951, vilket också innebär en ökning med 9 procent.

I Högsta domstolen ökade antalet inkomna brottmål till 4 295, vilket innebär en ökning med hela 35 procent jämfört med föregående år.

Diagram 2.12 Inkomna, avgjorda och balanserade brottmål i tingsrätt och hovrätt 2014–2023

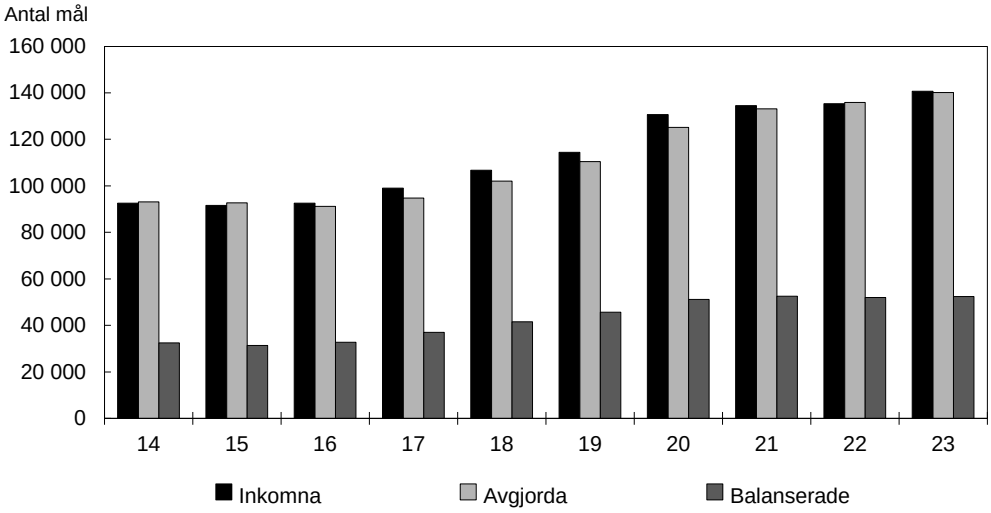

Anm.: I diagrammet exkluderas brottmål från Högsta domstolen.

Källa: Domstolsverket.

Av brottmålen i tingsrätterna 2023 avgjordes ca 44 procent efter huvudförhandling. Dessa mål anses vara mer resurskrävande än de som avgörs utan att någon förhandling ägt rum. Antalet avgjorda brottmål med huvudförhandling i tingsrätterna har ökat med ca 24 procent sedan 2014, samtidigt som andelen sjunkit med 9 procentenheter. Antalet huvudförhandlingstimmar ökade mellan 2022 och 2023 med 4 825 till 104 998, vilket motsvarar ca 5 procent. Med undantag för 2022, då antalet huvudförhandlingstimmar minskade, följer ökningen en trend sedan 2018. Antalet mål med huvudförhandling över 18 timmar minskade under 2022, men ökade under 2023 till det högsta antalet under 2000-talet. Den genomsnittliga tiden för en huvudförhandling var under 2023 knappt två timmar, vilket ungefärligt motsvarar nivån de senaste tio åren.

Diagram 2.13 Antal avgjorda brottmål i tingsrätt med huvudförhandling och antal huvudförhandlingstimmar för dessa mål 2014–2023

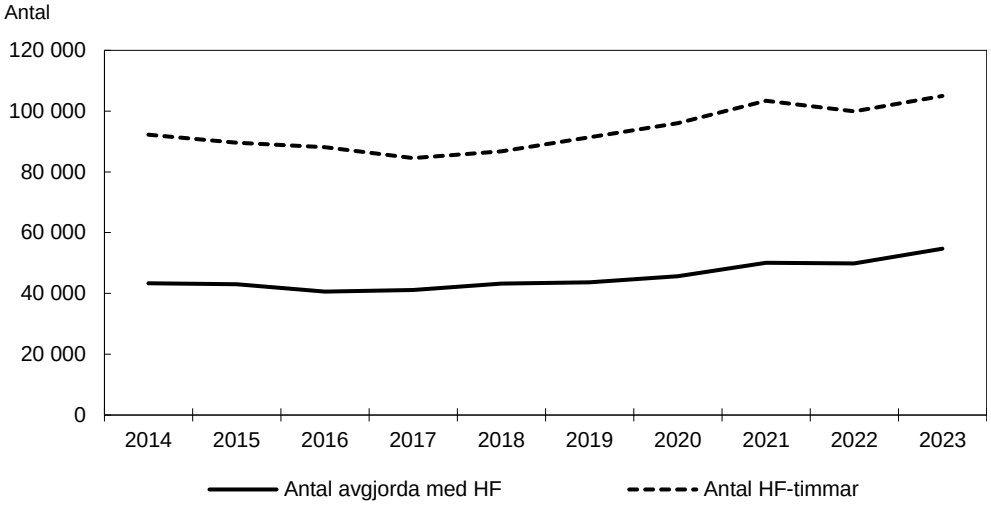

Källa: Domstolsverkets årsredovisning för 2023, rapporten Framtida verksamhetsvolymer i rättskedjan 2024–2027 samt Domstolsverket.

I hovrätt låg den genomsnittliga tiden för huvudförhandling på 4,8 timmar 2014 för att 2023 ha minskat till 3,9 timmar. Den högsta nivån under tioårsperioden, 4,9

timmar, uppnåddes 2018. Mellan 2022 och 2023 ökade den totala huvudförhandlingstiden från 35 352 till 37 479 timmar.

Huvudförhandlingar som pågick över 18 timmar utgjorde ca 15 procent av den totala förhandlingstiden för brottmål i tingsrätt 2014. År 2023 hade denna andel ökat till 18 procent. I hovrätt var samma siffra 31 procent 2014 och 24 procent 2023.[1] Antal avgjorda mål med huvudförhandlingstid över 18 timmar har i tingsrätt och hovrätt fluktuerat under de senaste tio åren, men har totalt sett ökat. Detsamma gäller förhandlingstiden för dessa mål.

Tydlig ökning av utdömda fängelseår och fortsatt ökad beläggning i Kriminalvården

Sett ur ett längre tidsperspektiv har antalet domslut med påföljden fängelse minskat. Antalet domslut med påföljden fängelse ökade 2018 för första gången på tio år, en ökning som fortsatte under 2019–2023. År 2023 utdömdes ca 14 100 påföljder med fängelse som huvudpåföljd, vilket är ca 1 800 fler än året innan men något lägre än i mitten av 00-talet och tydligt lägre än slutet av 1980-talet. De flesta intagna i anstalt är män. Av de som påbörjade en fängelseverkställighet 2023 var 8 procent kvinnor, vilket är en liten ökning i jämförelse med föregående år. Straffmassan, dvs. den totala utdömda fängelsetiden under ett kalenderår, minskade under andra halvan av 00-talet och början av 10-talet men ökade tydligt 2018–2023, särskilt under 2023. Ökningen beror både på en ökning av antalet fängelsedomar och en ökning av den genomsnittliga strafftiden. Mellan 2018–2023 ökade den genomsnittliga strafftiden från 10,6 månader till 14,2 månader. Mellan 2022 och 2023 ökade den genomsnittliga strafftiden från 12,7 månader till 14,2 månader, vilket motsvarar drygt 11 procent.

Diagram 2.14 Utdömd straffmassa i antal fängelseår samt medelbeläggning i anstalt 2007–2023

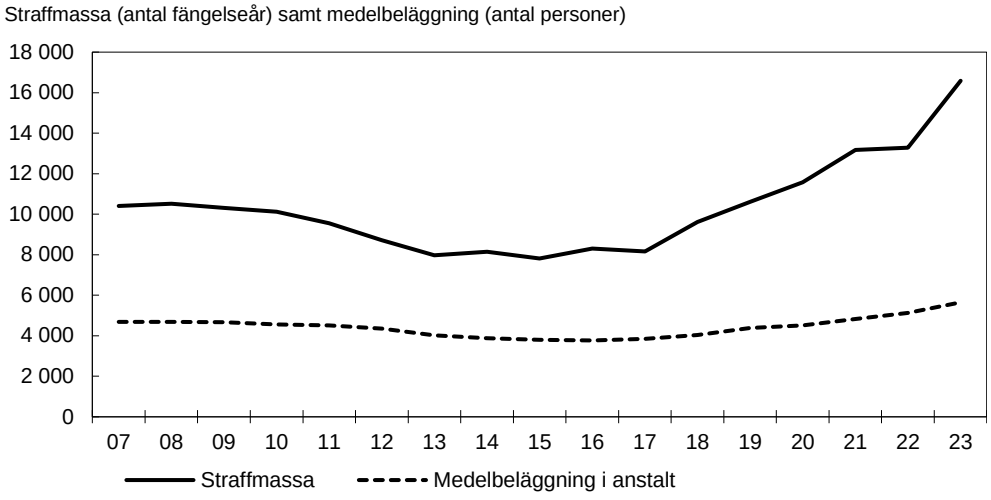

Källa: Officiell kriminalstatistik samt Kriminalvård och statistik/Kriminalvårdens årsredovisning.

Den ökning av medelbeläggningen i anstalt och häkte respektive medelantalet klienter i frivården som skett sedan 2018 fortsatte även under 2023. Mellan 2022 och 2023 var ökningen sammantaget 11 procent i anstalt och häkte och även i frivården. Det är större än tidigare år. Medelbeläggningen har ökat i snabbare takt än vad Kriminalvården har kunnat möta med den pågående utbyggnaden. Under 2023 var

[1] Siffrorna för hovrätterna skiljer sig från tidigare siffror då Domstolsverket numera inkluderar fler förhandlingstyper i begreppet huvudförhandling.

den genomsnittliga beläggningsgraden i anstalt 98 procent. Myndigheten har hanterat det akuta behovet av platser med hjälp av framför allt ytterligare dubbelbeläggningar.

Mellan 2018 och 2023 har medelbeläggningen i anstalt och häkte ökat med ca 2 600 intagna, vilket är en ökning med 43 procent. Medelbeläggningen i anstalt har ökat kraftigare för kvinnor än för män. I frivården har medelantalet klienter ökat med ca 4 800 under samma period, vilket är en ökning med 49 procent. Utvecklingen i frivården förklaras fortsatt av fler villkorligt frigivna och ändrad lagstiftning som bl.a. innebär att fler står under övervakning längre tid än tidigare. Den ökade beläggningen i anstalt beror enligt Kriminalvården på både ett ökat inflöde av klienter och längre strafftider.

Andelen som återfaller i brott har minskat något

Statistiken över återfall i brott visar hur vanligt det är att personer lagförs på nytt efter frigivning eller annan tidigare lagföring. Den senaste slutliga statistik från Brå som finns tillgänglig är från 2017 medan preliminär statistik finns från 2021. Återfallsproblematiken är särskilt tydlig bland män, ca 25 procent av männen återfaller i något nytt brott inom ett år. Motsvarande andel för kvinnor ligger på 16 procent, enligt preliminär statistik från 2021. Störst är risken för återfall bland dem som är mest brottsbelastade sedan tidigare. Bland dem som friges efter en fängelsepåföljd återfaller 41 procent inom ett år, enligt preliminär statistik från 2021. Detta kan jämföras med 44 procent 2020. Över tid är trenden dock positiv. Enligt preliminär statistik återföll 54 procent av dem som frigavs från fängelse 2003 inom ett år, jämfört med 41 procent bland dem som frigavs 2021. En jämförelse av återfallen mellan 2003 och 2021 visar att minskningen är särskilt tydlig bland dem som dömts till fängelsestraff på mellan 6 månader och 2 år (en minskning med ca 16 procentenheter). Enligt både Kriminalvården (2018) och Brå (kortanalys 4/2017) kan den minskande andelen återfall i brott efter frigivning från anstalt delvis förklaras av en förändrad klientsammansättning vad gäller exempelvis ålder, tidigare brottsbelastning och typ av brott.

Diagram 2.15 Andel frigivna från anstalt som återfaller i brott inom ett år 2004–2021

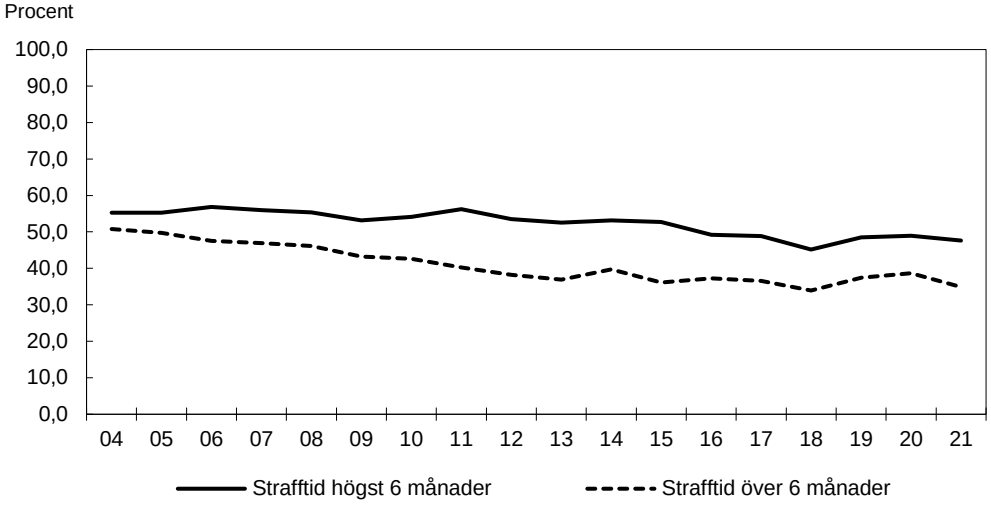

Källa: Officiell kriminalstatistik (preliminära siffror).

Det är svårt att med säkerhet säga i vilken utsträckning Kriminalvårdens återfallsförebyggande insatser har påverkat den över tid positiva utvecklingen av andelen återfall även om den återfallsförebyggande verksamheten inom myndigheten vilar på vetenskaplig grund. Den hårda belastningen och svårigheterna att kompetensförsörja den snabbt växande verksamheten utmanar Kriminalvårdens

möjligheter att möta varje klients behov med insatser i tillräcklig utsträckning. Andelen intagna som har kunnat erbjudas studier under tiden i anstalt har fortsatt att minska. Det förklaras bl.a. av lärarbrist och ökade svårigheter att åtskilja intagna. Samtidigt finns också vissa positiva resultat. Andelen intagna och klienter i frivård som fullföljt ett behandlingsprogram under verkställigheten har ökat trots bl.a. brist på lokaler och programledare. Även andelen intagna som frigavs med någon av de i fängelselagen (2010:610) reglerade särskilda utslussningsåtgärderna ökade under året. Det bedöms av myndigheten vara en effekt av ett särskilt fokus på att prioritera arbetet med just särskilda utslussningsåtgärder. Resultatutvecklingen gäller både män och kvinnor.

Kortare genomströmningstider i brottmålsprocessen

Brå har under senare år utvecklat statistik över genomströmningstider i brottmålsprocessen för handläggningen av skäliga brottsmisstankar från registrering till beslut i åtalsfrågan. Den statistik som finns tillgänglig avser genomströmningstider under 2015–2022. För samtliga brottsmisstankar registrerade under 2022 var mediantiden från registrering till beslut i åtalsfrågan 56 dagar. Det är åtta dagar mindre än mediantiden för de brottsmisstankar som registrerades under 2021, och tio dagar mindre än 2015.

Mediantiderna skiljer sig åt mellan olika brottsmisstankar. Kortast mediantid från registrering till beslut i åtalsfrågan 2022 hade tillgreppsbrott (26 dagar) och längst mediantid hade brott mot liv och hälsa (120 dagar). Genomströmningstiderna 2022 var generellt sett längre för brottsmisstankar mot ungdomar 15–17 år än för personer 21 år och äldre (84 respektive 52 dagar). Mediantiden från registrering till beslut i åtalsfrågan för brottsmisstankar mot ungdomar var oförändrad jämfört med 2021. Jämfört med 2015 har mediantiden dock ökat med 11 dagar.

Nya informationsutbyten inom ramen för Rättsväsendets digitalisering

Rättsväsendets digitalisering är ett samverkansarbete mellan elva myndigheter med huvudsakligt fokus på informationsförsörjning inom brottmålsprocessen. Det gemensamma arbetet strävar mot ett digitaliserat rättsväsende för effektivitet, rättssäkerhet och ökad samhällsnytta. Informationssäkerhet har av myndigheterna identifierats som en av flera kritiska framgångsfaktorer för arbetet. Under 2023 har arbetet bl.a. resulterat i nya informationsutbyten och viktigt förutsättningsskapande arbete för framtida integrationer (Årsredovisning 2023 för Rättsväsendets digitalisering).

2.5.4 Dömande verksamhet, exklusive migrationsmål och brottmål

Fler inkomna tvistemål i tingsrätterna

Mål som inte utgör brottmål och migrationsmål, t.ex. tvistemål, skattemål, socialförsäkringsmål, mål enligt socialtjänstlagen och övriga mål, utgjorde under 2023 ca 70 procent av de inkomna målen i den dömande verksamheten totalt sett. Till skillnad från 2022, då dessa mål minskade, ökade de under 2023 till 327 060, vilket innebär en ökning med ca 4 procent.

När det gäller tvistemålen i tingsrätterna ökade de med 8 procent mellan 2022 och 2023. Enligt Domstolsverkets bedömning beror detta sannolikt på det försämrade ekonomiska läget i landet. Familjemålen fortsatte under 2023 att ligga på en låg nivå. I hovrätterna minskade inkomna tvistemål till 3 095, vilket motsvarar 1 procent. I Högsta domstolen ökade antalet tvistemål till 285, vilket motsvarar en ökning med 11 procent.

Vid förvaltningsrätterna minskade inkomna mål i jämförelse med 2022, till 102 664, en minskning med knappt 1 procent. 2023 års nivå på inkomna mål hos förvaltningsrätterna är den lägsta under de senaste fem åren. Antalet avgjorda mål ökade under 2023 till 110 417, vilket motsvarar en ökning på 2 procent. Att antalet avgjorda mål översteg de inkomna målen bidrog till att balanserna hos förvaltningsrätterna minskade.

Inflödet till kammarrätterna ökade under 2023 till 22 903, vilket motsvarar 5 procent, efter att under 2022 ha minskat kraftigt. De avgjorda målen hos kammarrätterna minskade något. Antalet inkomna mål hos Högsta förvaltningsdomstolen ökade i ungefär samma omfattning som hos kammarrätterna, medan antalet avgjorda mål ökade med knappt 4 procent. Ärendebalanserna hos Högsta förvaltningsdomstolen minskade med ca 2 procent.

Diagram 2.16 Inkomna, avgjorda och balanserade mål 2014–2023

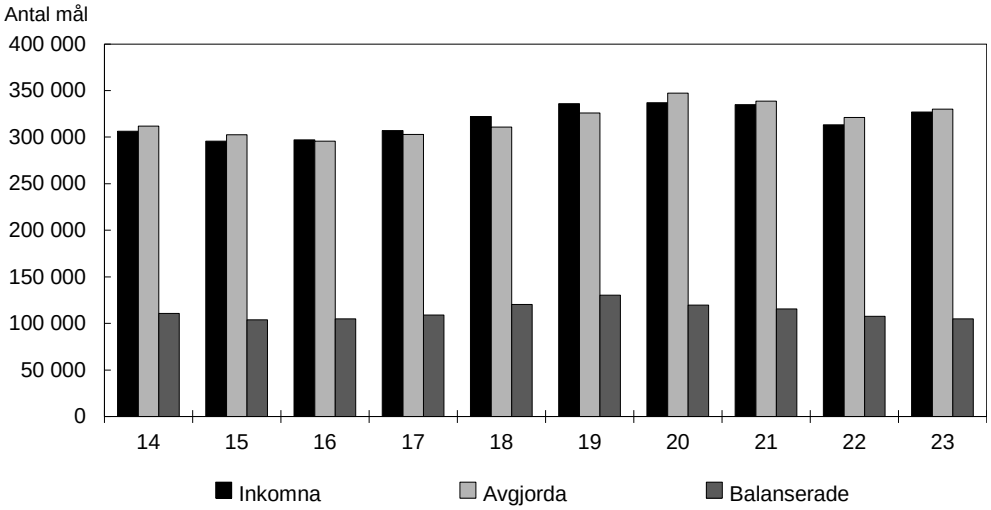

Källa: Domstolsverket.

2.5.5 Hot mot Sveriges säkerhet

Det allvarliga säkerhetspolitiska läget inverkar på hotet från såväl främmande makt som våldsbejakande extremism och terrorism. Sveriges inre säkerhet påverkas i hög grad av vad som sker i andra länder. Säkerhetspolisen har sett säkerhetshotande aktiviteter inom alla myndighetens verksamhetsområden dvs. kontraspionage, säkerhetsskydd, personskydd samt kontraterrorism och författningsskydd.

Förändrad hotbild

Säkerhetspolisen bedömer att främmande makt agerar alltmer offensivt och att tröskeln för att agera har sänkts. Den säkerhetshotande verksamheten mot Sverige bedrivs brett. Det handlar om allt från anskaffning av teknik, cyberangrepp, attentatsplaner mot personer och kartläggning av oppositionella till påverkan mot svenskt beslutsfattande. Säkerhetspolisens hotreducerande åtgärder har inneburit en begränsning av främmande makts handlingsutrymme. Arbetet med att utveckla det civila försvaret inom beredskapssektorn Ordning och säkerhet har fortsatt under året (se utg. omr. 6).

Det allvarliga säkerhetsläget ställer också krav på Sveriges motståndskraft. Säkerhetspolisen bedömer att medvetenheten om vikten av säkerhetsskydd ökar och allt fler verksamheter anmäler att de bedriver säkerhetskänslig verksamhet. Samtidigt kvarstår utmaningar för många verksamhetsutövare i att åstadkomma ett adekvat säkerhetsskydd. Säkerhetsläget innebär dessutom att nya krav ställs på

Säkerhetspolisens personskyddsverksamhet. Under 2023 har exempelvis flera av Säkerhetspolisens skyddspersoner besökt Ukraina. För att säkerställa skyddet av den centrala statsledningen också under väsentligt sämre förhållanden än de som råder i dag har Säkerhetspolisen vidtagit olika typer av åtgärder för att öka den operativa förmågan.

Sverige har under 2023 varit allt tydligare i fokus för aktörer inom våldsbejakande extremism, bl.a. till följd av skändningar av religiösa skrifter och påverkanskampanjen mot svensk socialtjänst. Till följd av den förändrade hotbilden höjde säkerhetspolischefen i augusti 2023 terrorhotnivån till ett högt hot. Säkerhetspolisens kontraterror- och författningsskyddsverksamhet har hanterat stora mängder information kring individer och grupper som på något sätt uttryckt avsikt att begå terrorrelaterad brottslighet eller författningshotande verksamhet och vidtagit en mängd hotreducerande åtgärder.

Ett uthålligt, långsiktigt och strategiskt arbete

Eftersom hotet från våldsbejakande extremism och terrorism har blivit alltmer komplext och svårbekämpat måste arbetet med att skydda samhället vara uthålligt, långsiktigt och strategiskt. Som stöd för denna inriktning beslutade regeringen den 4 januari 2024 om en ny nationell strategi mot våldsbejakande extremism och terrorism – förebygga, förhindra, skydda och hantera (skr. 2023/24:56).

Enligt helårsbedömningen för 2024 från Nationellt centrum för terrorhotbedömning (NCT) måste det strategiska terrorhotet mot Sverige ses i ett brett perspektiv där både långsiktig påverkan och etablering av nya, mer subversiva, metoder som riskerar att underbygga sociala spänningar kan komma att verka polariserande och undergräva förtroendet för staten och samhällets institutioner. Desinformationskampanjerna som har riktats mot Sverige under 2023 har fått ett betydande genomslag bland vissa målgrupper och hotdrivande aktörer utomlands. Sammantaget har denna utveckling potential att bidra till ett mer mångfasetterat terrorhot. Den pågående normaliseringen av extremt tankegods leder till att fler individer exponeras och detta kan i vissa fall vara en inkörsport till mer radikala och våldsbejakande budskap på företrädesvis digitala plattformar. Utvecklingen gynnar våldsbejakande extremistiska aktörers möjligheter att radikalisera och rekrytera.

Polismyndigheten ser två särskilda utmaningar. Dels den starka kopplingen mellan radikalisering, minderåriga och slutna online-forum, dels ökningen av antalet individer i Sverige med avsikt och förmåga att delta i våldsbejakande extremistisk verksamhet och terrorism. Lagen (2023:196) om kommuners ansvar för brottsförebyggande arbete innebär nya möjligheter för samarbetet mellan polis och kommuner för att möta dessa utmaningar. Polismyndigheten deltar sedan 2022 i en aktörsgemensam arbetsgrupp skapad av Center mot våldsbejakande extremism (CVE), som tar fram rekommendationer kring aktörssamverkan vid oro för en elev eller vid en allvarlig händelse som uppstår på en skola. Samarbetet mellan Polismyndigheten och Säkerhetspolisen för att reducera de våldsbejakande extremistmiljöerna fortsatte att fördjupas under 2023 och riktas mot tongivande individer inom miljöerna som är brottsaktiva, rekryterar eller finansierar. Polismyndigheten är behörig myndighet för att hantera ärenden med koppling till EU:s förordning om åtgärder mot spridning av terrorisminnehåll online. Förordningen och lagen (2023:319) med kompletterande bestämmelser till EU:s förordning om åtgärder mot spridning av terrorisminnehåll online innebär att behöriga myndigheter har rättsliga verktyg för att motverka att terrorisminnehåll sprids på internet. Detta görs bl.a. genom att utfärda en order om att terrorisminnehåll ska avlägsnas eller göras oåtkomligt på webbsidor, sociala

medietjänster, videotjänster m.m. Sedan förordningens ikraftträdande 2022 har det inte inkommit något ärende till Polismyndigheten som föranlett en avlägsnandeorder.

Det förebyggande arbetet har utvecklats för att möta nya hot

CVE har i uppgift att främja utvecklingen av det förebyggande arbetet mot våldsbejakande extremism på nationell, regional och lokal nivå. I stödet till kommuner ligger fokus på de som har störst behov. CVE kan snabbt erbjuda kommuner stöd genom ett mobilt stödteam och en stödfunktion i form av en telefon för yrkesverksamma. Under 2023 tog stödtelefonen emot 118 samtal, vilket nästan är en fördubbling av antalet samtal från året innan. CVE:s mobila stödteam har under året varit involverat i flera ärenden som rör ungdomar som på olika sätt, t.ex. via digitala plattformar, uttrycker en vilja att genomföra skolattacker. CVE har sedan tidigare utvecklat ett metodstöd för att hantera och utreda oro för våldsbejakande extremism som framför allt har använts av personal inom socialtjänsten. På uppdrag av regeringen har CVE utvecklat metodstödet så att det även kan användas av personal inom skolväsendet (Ju2023/02708). CVE har tillsammans med Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, Polismyndigheten, Socialstyrelsen, Statens skolverk och Sveriges Kommuner och Regioner utvecklat webbplatsen skolattack.se som samlar kunskap, stöd och vägledning till skolledning, skolpersonal och säkerhetsansvariga. CVE erbjuder även olika forum för kunskaps- och erfarenhetsutbyte och har under 2023 anordnat en grundutbildning för yrkesverksamma inom myndigheter och kommuner, samt webbseminarier på olika teman och större konferenser. Samarbete med andra myndigheter har också resulterat i rapporter. Totalförsvarets forskningsinstitut (FOI) har t.ex. på uppdrag av CVE tagit fram rapporten Myndigheternas förutsättningar att arbeta mot våldsbejakande extremism – en utvärdering med Nordiska motståndsrörelsen som belysande exempel (FOI 2023). Av rapporten framgår att organisationer som står på ideologisk grund utgör en särskild utmaning för myndigheterna begreppsmässigt och rättsligt, och att det särskilt gäller det som rör skiljelinjen mellan legitim och brottslig verksamhet. Efterfrågan av stöd för att förhindra att offentliga medel fördelas till verksamheter med kopplingar till våldsbejakande extremism eller andra antidemokratiska miljöer har ökat de senaste åren. Behovet av stöd handlar om kunskap och utredningskapacitet i ärenden där det kan uppkomma frågor om t.ex. våldsbejakande extremism. Brå har därför fått i uppdrag att vidta förberedelser inför inrättandet av en central stödfunktion vid CVE (Ju2024/00024). Syftet med stödfunktionen är att förhindra att offentliga medel fördelas till våldsbejakande extremism och andra antidemokratiska miljöer.

2.5.6 Brottsförebyggande arbete

Behovsanpassat och praktiknära stöd till kommunerna

Brå publicerar sedan 2017 årligen rapporten Det brottsförebyggande arbetet i Sverige som beskriver hur det brottsförebyggande arbetet har bedrivits på lokal, regional och nationell nivå och vilka utvecklingsbehov som finns. Den senaste rapporten beskriver det brottsförebyggande arbetet innan lagen (2023:196) om kommuners ansvar för brottsförebyggande arbete trädde i kraft den 1 juli 2023 (Ju2024/00787). Enligt rapporten har kommunernas arbete stärkts i vissa avseenden redan innan lagen trädde i kraft. Många kommuner har bättre personella förutsättningar genom att fler har utbildat sig inom brottsförebyggande arbete. Andelen kommunala samordnare som har mer än 50 procent avsatt tid för brottsförebyggande arbete har också ökat något jämfört med tidigare mätningar. Merparten av kommunerna har de organisatoriska förutsättningarna på plats i enlighet med den nya lagen. Drygt 9 av 10 kommuner har en aktuell samverkansöverenskommelse och nästan 9 av 10 kommuner har brottsförebyggande råd.

Enligt lagen ska kommunerna ta fram en lägesbild över den lokala brottsligheten och utifrån lägesbilden ta fram en åtgärdsplan. Lägesbilden ska uppdateras och åtgärdsplanen följas upp minst vartannat år. Innan lagen trädde i kraft hade knappt var fjärde kommun en lägesbild och knappt hälften av kommunerna hade en åtgärdsplan. Däremot uppger betydligt fler kommuner (93 procent) nu än tidigare år att de genomför åtgärder i syfte att förebygga brott. Sammanfattningsvis bedömer Brå att var tionde kommun uppfyllde alla lagparagrafer som efterfrågats i enkäten innan lagen trädde i kraft.

För att lagen om kommuners ansvar för brottsförebyggande arbete ska implementeras effektivt och för att det lokala brottsförebyggande arbetet ska stärkas generellt, fick Brå och länsstyrelserna förra året i uppdrag att utveckla ett mer behovsanpassat och praktiknära stöd till kommunerna (Ju2023/00472, Ju2023/00475). Enligt Brås delredovisning av uppdraget har myndigheten prioriterat olika former av kommunikations- och stödinsatser som har nått 270 av Sveriges kommuner (Ju2023/02301). Brå bedömer att de vidtagna åtgärderna överensstämt med kommunernas behov av stöd, men att en hög efterfrågan på stöd kvarstår. För Brå och länsstyrelserna har 2023 varit ett uppstartsår för att skala upp det praktiknära stödet. Enligt länsstyrelsernas delredovisning av uppdraget kommer 57 kommuner att erbjudas ett fördjupat stöd av Brå och länsstyrelserna gemensamt under 2023–2024 (Ju2023/02344). Sedan 2023 fördelar regeringen statsbidrag via Brå till kommunerna i enlighet med förordningen (2023:442) om statsbidrag till kommuner för brottsförebyggande åtgärder. Syftet är att stärka det brottsförebyggande arbetet på lokal nivå och främja utvecklingen av kunskapsbaserade brottsförebyggande åtgärder. Under 2023 inkom 95 kommuner med en ansökan och 61 kommuner beviljades ekonomiskt stöd.

Under 2023 har två uppdrag avseende det återfallsförebyggande arbetet redovisats till regeringen. Brå, Polismyndigheten och Kriminalvården fick i regleringsbreven för 2022 i uppdrag att fortsätta arbetet med att sprida strategin gruppvåldsintervention (GVI) till fler orter i Sverige. Enligt redovisningen av uppdraget är den samlade bedömningen att införande av GVI-strategin skapar goda förutsättningar för att nå önskad effekt av arbetet mot det grova våldet, men att tillämpningen av GVI-strategin i Sverige behöver fortsätta utvecklas och anpassas till svenska förhållanden (Ju2024/00550). Regeringen har gett myndigheterna i uppdrag att fortsätta stödja befintliga etableringar av strategin (Ju2024/00221). I uppdraget ingår att arbetet ska utvärderas för att få mer kunskap om hur väl GVI fungerar i Sverige. Den 29 januari 2024 slutredovisade Polismyndigheten, Kriminalvården, Statens institutionsstyrelse och Socialstyrelsen uppdraget om att förstärka och utveckla arbetet med stöd till avhoppare från kriminella, våldsbejakande extremistiska och hedersrelaterade miljöer i landet (Ju2024/00195). Resultaten av arbetet ska enligt uppdraget integreras i myndigheternas ordinarie verksamhet. Enligt redovisningen finns det nu en grundläggande nationell struktur för arbetet med stöd till avhoppare. De kunskapsstöd och styrdokument som myndigheterna har tagit fram behöver nu implementeras på alla nivåer och myndigheterna konstaterar att arbetet fortsatt behöver utvecklas i flera avseenden.

Därutöver har en mängd regeringsinitiativ tagits för att främja en god och jämlik hälsa samt förebygga ohälsa och ojämlikheter i befolkningen (utg.omr. 9) samt på det våldsförebyggande området (utg.omr. 13 avsnitt 1.3.6).

Den lokala polisnärvaron fortsatte att öka

Lokal polisnärvaro är en förutsättning för att polisen ska kunna arbeta brottsförebyggande. Antalet polisanställda fortsatte att öka under 2023, vilket har

bidragit till en ökad polisiär närvaro i lokalsamhället. Utvecklingen av den polisiära närvaron beskrivs i Polismyndighetens årsredovisning 2023 dels genom den samlade lokala resursen för brottsförebyggande arbete och ingripandeverksamheten, dels genom områdes- och kommunpolisverksamheten.

Under 2023 ökade antalet anställda i brottsförebyggande arbete och ingripandeverksamheten med 2,8 procent (223 anställda) jämfört med 2022. Ökningen har skett i samtliga polisregioner utom i polisregion Mitt. Polisregion Mitt var emellertid den polisregion som under 2022 procentuellt sett ökade mest. Procentuellt var ökningen 2023 störst i polisregion Nord (+7,1 procent vilket motsvarar 51 personer) och Bergslagen (+5,0 procent vilket motsvarar 34 personer). I polisregion Stockholm ökade antalet anställda i brottsförebyggande arbete och ingripandeverksamheten (+2,7 procent vilket motsvarar 49 personer) jämfört med 2022.

Antalet områdespoliser, vars huvuduppdrag är att bl.a. arbeta brottsförebyggande och trygghetsskapande i ett utpekat geografiskt ansvarsområde, ökade under 2023 marginellt, med 1,3 procent vilket motsvarar 16 anställda, jämfört med 2022. Den tid som områdespoliser arbetade fredat med sitt förebyggande uppdrag minskade under 2023 jämfört med 2022. I genomsnitt arbetade områdespoliser 51 procent av sin arbetstid fredat med uppdraget, en minskning med 7 procentenheter jämfört med 2022. Kommunpolisers huvuduppdrag är att driva och samordna lokalpolisområdenas brottsförebyggande och trygghetsskapande arbete tillsammans med kommunen och andra lokala aktörer. Antalet kommunpoliser har under flera år legat på ungefär samma nivå och under 2023 ökade antalet med 13 anställda totalt jämfört med 2022.

Polismyndigheten bedömer att myndighetens brottsförebyggande arbete har fått stå tillbaka till förmån för annan verksamhet under 2023. Det främsta skälet uppges vara Polismyndighetens arbete med den händelsestyrda verksamheten, i synnerhet kraftsamlingen mot den grova brottsligheten som har medfört att personella resurser, vars uppdrag är att arbeta primärt brottsförebyggande, har tagits i anspråk för annat.

Arbete pågår med att implementera Polismyndighetens strategi för det brottsförebyggande arbetet. Strategin syftar till att ge anställda vid Polismyndigheten en gemensam övergripande inriktning för det brottsförebyggande arbetet och dess effekter. En analysfunktion håller på att inrättas inom myndigheten i syfte att stärka det brottsförebyggande arbetet och det pågår även arbete med att ta fram en nationell mål- och uppföljningsmodell för arbetet. Polismyndigheten bedömer att arbetet med att förebygga brott för att hantera den höga nivån av skjutningar och sprängningar har varit framgångsrikt i den meningen att våldsdåd har kunnat förhindras. Polismyndigheten har också arbetat brottsförebyggande mot bedrägerier, exempelvis genom samverkan med bankerna och Finansinspektionen. Arbetet bedöms ha lett till att sårbarheter minskat och till att fler bedrägliga transaktioner än tidigare kunnat förhindras. Polismyndigheten har även under 2023 genomfört informationskampanjer för att förebygga bedrägeribrott via telefon och på nätet.

Fortsatt utveckling av det förebyggande arbetet mot ekonomisk brottslighet

De senaste åren har Ekobrottsmyndigheten lagt större vikt vid sitt brottsförebyggande uppdrag. Målsättningen är att det brottsförebyggande perspektivet ska genomsyra hela verksamheten. Det brottsförebyggande kansliet som har byggts upp inom myndigheten har förstärkts och efterfrågan på myndighetens brottsförebyggande kompetens och specialistkunskap har ökat kraftigt. Det brottsförebyggande arbetet är i huvudsak inriktat på samverkan med andra myndigheter, kommuner, regioner, näringsliv och organisationer som har möjlighet att vidta brottsförebyggande åtgärder.

Genom kunskapshöjande insatser och stöd för att identifiera sårbarheter i systemen bidrar Ekobrottsmyndigheten till utvecklingen av åtgärder som försvårar och förhindrar brott. Ekobrottsmyndigheten fokuserar även på att identifiera lagstiftningsåtgärder som förhindrar eller försvårar ekonomisk brottslighet.

Myndigheten har under året förstärkt arbetet med att förebygga brottslighet inom olika delar av välfärdssektorn. Ekobrottsmyndigheten har bidragit med kunskap om den organiserade brottslighetens inträde i vårdsektorn dels till den myndighetsgemensamma lägesbilden, dels i flera mediala sammanhang, vilket har gett frågan ett stort genomslag såväl inom landet som internationellt. Myndigheten har intensifierat sitt samarbete med ett antal större regioner som arbetar med fördjupade kontroller för att upptäcka oseriösa aktörer i vården. Syftet är att regionerna ska få ökade möjligheter att upptäcka och förebygga bedrägerier och ekonomisk brottslighet. Myndigheten har också deltagit i samverkansprojekt för att motverka brott i välfärdssystemen, och har tagit fram en handledning som kan användas som stöd för mottagare av personlig assistans när de ska välja assistansanordnare, så att de får kunskap om hur man kan undvika oseriösa aktörer. Ekobrottsmyndigheten har även samarbetat med länsstyrelserna, som fått kunskapshöjande insatser som stöd i sitt arbete med tillsyn av stiftelser. Ekobrottsmyndigheten har vidare deltagit i utbildningar för länsstyrelsernas och kommunernas miljöinspektörer, så att de fått ökad förmåga att förebygga och upptäcka ekonomisk brottslighet inom avfallsområdet. Utbildningarna har lett till att flera verksamheter nu använder Ekobrottsmyndighetens checklista om hur oseriösa aktörer kan upptäckas.

2.5.7 Stöd och skydd till brottsoffer

Brottsutsattas upplevelser av kontakterna med rättsväsendet har försämrats något

Av NTU 2023 framgår att 29 procent av befolkningen har stort förtroende för att rättsväsendet som helhet behandlar brottsutsatta på ett bra sätt, vilket är något lägre jämfört med 2022 (30 procent). Kvinnor har högre förtroende än män (30 respektive 28 procent). Män i den yngsta åldersgruppen (16–19 år) har högre förtroende än kvinnor i samma åldersgrupp, 39 respektive 27 procent.

Diagram 2.17 Brottsutsattas erfarenhet av polisen

Andel mycket eller ganska nöjda (procent)

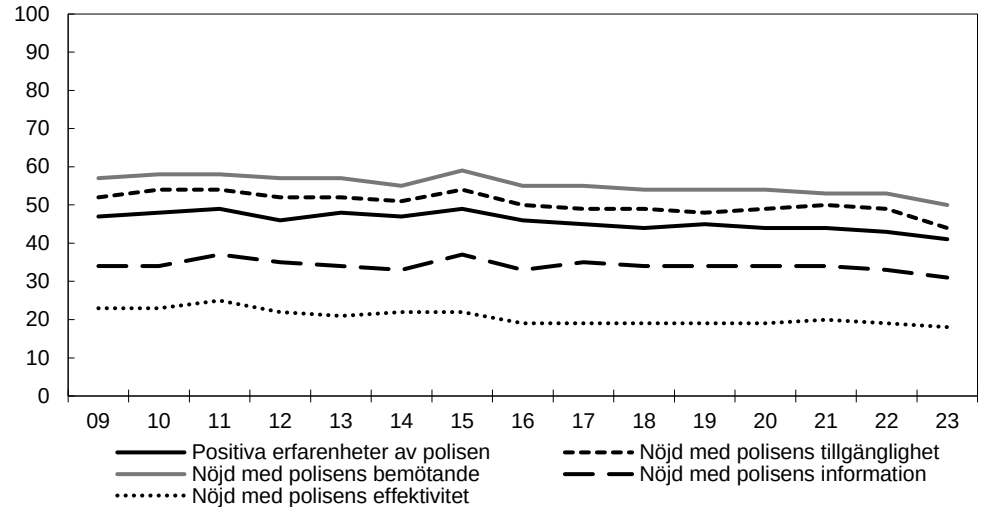

Källa: Nationella trygghetsundersökningen.

Av de personer som har utsatts för brott och anmält brottet till polisen under de senaste tre åren har 41 procent en sammantagen positiv erfarenhet. Det är en

minskning jämfört med 2022 då andelen var 43 procent och den lägsta andelen sedan mätningarna startade 2007. Andelen har gradvis minskat något under en tioårsperiod men legat på en relativt jämn nivå på 43–45 procent mellan 2017 och 2022. En högre andel kvinnor än män har en positiv erfarenhet, 44 jämfört med 38 procent 2023. I den yngsta åldersgruppen, 16–19 år, är dock andelen flickor/kvinnor med positiv erfarenhet av polisen något lägre än andelen pojkar/män (34 respektive 38 procent). Även andelen brottsutsatta som har en positiv upplevelse av polisens tillgänglighet, bemötande, information samt effektivitet och förmåga att utreda och klara upp brott har minskat 2023 jämfört med 2022 efter att ha legat på en i stort sett oförändrad nivå de fem föregående åren (se diagram 2.17). Kvinnor är i större utsträckning än män nöjda med polisens tillgänglighet, bemötande, effektivitet och information.

Resultat för hur brottsutsatta upplever bemötandet av åklagare, domstol och målsägandebiträde finns enbart för 2018–2023. Eftersom mätperioden är relativt kort är det svårt att utläsa en trend. För såväl åklagare som domstol och målsägandebiträde har andelen med positiva erfarenheter varierat under mätperioden. För åklagare och domstol ökade andelen något mellan 2022 och 2023 medan den minskade för målsägandebiträde. Andelen brottsutsatta som under de tre senaste åren har varit i kontakt med en åklagare och som har positiva erfarenheter av kontakten ökade från 40 procent 2022 till 41 procent 2023. Andelen är densamma för kvinnor och män, jämfört med tidigare år då andelen var högre för kvinnor. Även bland de personer som varit i kontakt med domstol de senaste tre åren har andelen som har positiva erfarenheter ökat något jämfört med 2022. Under 2023 var andelen som uppger sig vara nöjda med det bemötande som de fått i domstolen 53 procent, en ökning med 1 procentenhet jämfört med 2022. Kvinnor är mer nöjda med bemötandet i domstol än män, 58 jämfört med 49 procent. Andelen kvinnor som har positiva erfarenheter ökade mellan 2022 och 2023 medan andelen män som är nöjda minskade.

Andelen som har positiva erfarenheter av målsägandebiträde har minskat från 66 procent 2022 till 64 procent 2023. Andelen minskade bland kvinnor och ökade bland män, men i likhet med erfarenheten av polis, åklagare och domstol har kvinnor i högre grad än män positiva erfarenheter av målsägandebiträde, 69 jämfört med 59 procent.

Myndigheternas åtgärder för att öka brottsutsattas rättssäkerhet, stöd och skydd

Brottsoffermyndigheten har tillsammans med Domstolsverket i uppdrag att verka för att det ska finnas tillgång till vittnesstöd i samtliga tingsrätter och hovrätter. Närmare 30 000 personer fick stöd av vittnesstödsverksamheten under året, vilket är detsamma som föregående år. Brottsoffermyndigheten, Brottsofferjouren Sverige och Domstolsverket har under 2023 regelbundet samverkat gällande vittnes- och brottsofferstödsrelaterade frågor. Domstolsverkets arbete med att stötta domstolarna inom vittnesstödsverksamheten fortgick under året, bl.a. genom metodstöd avseende samverkan med lokala vittnesstödsorganisationer och utbildningsinsatser.

Polismyndigheten har under 2023 fortsatt att arbeta med att förbättra informationen till brottsutsatta. Myndigheten har bl.a. utvecklat och anpassat stödet till personal som informerar brottsoffer vid polisens kontaktcenter. Polismyndigheten har också uppdaterat sina checklistor för utredningsåtgärder vid brott mot särskilt utsatta brottsoffer, som inkluderar sexualbrott, brott i parrelation, hedersrelaterad brottslighet och brott där barn är inblandade. Dessutom har myndigheten beslutat om ett uppdaterat metodstöd som är riktat till dem som arbetar med utredning av brott i nära relation med vuxna som målsägande.

Polismyndigheten har också utvecklat arbetet med att förbättra skyddet av barn under 18 år som riskerar att dras in i grov kriminalitet och utsättas för våld kopplat till konflikter mellan olika kriminella nätverk eller grupperingar. Syftet med arbetet är att risker för fortsatt utsatthet för våld mot barn ska kunna identifieras effektivt samt att polisiära skyddsåtgärder anpassas till det enskilda barnets behov.

Åklagarmyndigheten har under året publicerat ett antal rättsliga vägledningar, bl.a. en vägledning avseende kontaktförbud i syfte att öka enhetligheten och öka andelen beviljade kontaktförbud i de ärenden där det är möjligt med gällande lagstiftning. Vidare publicerades en vägledning avseende utredningsmetod för brott mot särskilt utsatta brottsoffer i vilken bl.a. vikten av att förordna målsägandebiträde vid utredning av brott i nära relation betonas. En vägledning avseende brott mot barn publicerades också av myndigheten i vilken frågor tas upp kring handläggning av förundersökningar där brottsoffret är ett barn inklusive frågor om särskild företrädare, som ska ge stöd åt barnet i de fall vårdnadshavaren är misstänkt för brott.

Brottsoffermyndighetens arbete med att främja brottsoffers rättigheter, behov och intressen

Brottsoffermyndighetens kunskapscentrum har genom bl.a. ett antal regeringsuppdrag verkat för att kunskap om brottsofferfrågor sprids och kommer till användning hos myndigheter och andra berörda.

Brottsoffermyndighetens verksamhetsområde innefattar bl.a. utbetalning av brottskadeersättning under anslaget 1:10 *Ersättning för skador på grund av brott*. Myndigheten fördelar även medel ur Brottsofferfonden till bl.a. civilsamhällets organisationer och forskningsprojekt. Brottsofferfondens medel är dock inte uppförda på statens budget utan finansieras huvudsakligen av personer som lagförts för brott, vilka betalar en särskild avgift till fonden.

Transfereringskostnaderna varierar från år till år. Under 2023 uppgick de till ca 201 miljoner kronor, vilket är en ökning med ca 25 procent jämfört med 2022.

Fler brottsskadeansökningar samt ökad utbetald brottsskadeersättning

Den genomsnittliga handläggningstiden vid Brottsoffermyndigheten uppgick 2023 till 69 dagar, vilket är en ökning med ca 11 procent jämfört med 2022. Antalet inkomna brottsskadeärenden 2023 uppgick till drygt 12 200, vilket är ca 20 procent fler än föregående år. Under året avgjordes knappt 12 000 ärenden, vilket är en ökning med ca 15 procent jämfört med 2022. Myndigheten har aldrig tidigare fått in eller avgjort så många ansökningar som 2023. Ärendebalansen uppgår nu till drygt 2 100 ärenden vilket är en ökning med ca 18 procent jämfört med föregående år. Uppgången kan förklaras av ett ökat fokus och intresse för brottsofferfrågor samt den ökade exponeringen i media som detta medfört. Brottsoffermyndighetens arbete med att sprida information om brottsoffers rättigheter, i synnerhet informationskampanjen om brottsskadeersättning gav resultat i form av en kraftig ökning av antalet inkomna ansökningar. Under 2023 utbetalades drygt 151 miljoner kronor i brottsskadeersättning, vilket är en ökning med ca 30 procent jämfört med 2022. En bidragande orsak till ökningen var de ändringar i skadeståndslagen som trädde i kraft den 1 juli 2022 och som först under andra halvåret 2023 fick ett tydligt genomslag i brottsskadeersättningen. Ändringarna har medfört närmast fördubblade ersättningsnivåer för kränkning.

Fortsatt ökade intäkter från regressverksamheten och en ökad registreringsbalans

Intäkterna från regressverksamheten, dvs. den verksamhet där staten kräver gärningspersonen på den brottsskadeersättning som Brottsoffermyndigheten i deras ställe har betalt till brottsoffret, uppgick till närmare 59 miljoner kronor, vilket är ca 18 procent högre än föregående år. Regressintäkterna motsvarade under 2023 drygt 40 procent av statens utgifter för brottskadeersättningen. Balansen av ännu icke inregistrerade ärenden till regressen ökade under året.

Fortsatt ökade intäkter i Brottsofferfonden och fler inkomna ansökningar

Under 2023 uppgick Brottsofferfondens intäkter till drygt 62 miljoner kronor, vilket är en ökning med ca 15 procent jämfört med föregående år. Drygt 58 miljoner kronor fördelades under året ur fonden till olika brottsofferinriktade projekt och verksamheter. En mycket stor del av fondens medel går fortsatt till Brottsofferjouren Sverige och de lokala brottsofferjourerna. Vidare beviljades ca 26 procent av fondens fördelade medel till brottsofferinriktade forskningsprojekt. Antalet inkomna ansökningar till fonden ökade med ca 23 procent jämfört med 2022, vilket sannolikt beror på de stimulansåtgärder som genomfördes under året.

2.5.8 Utvecklingen av rättsväsendets kostnader

Diagram 2.18 Kostnadsutveckling i rättsväsendet

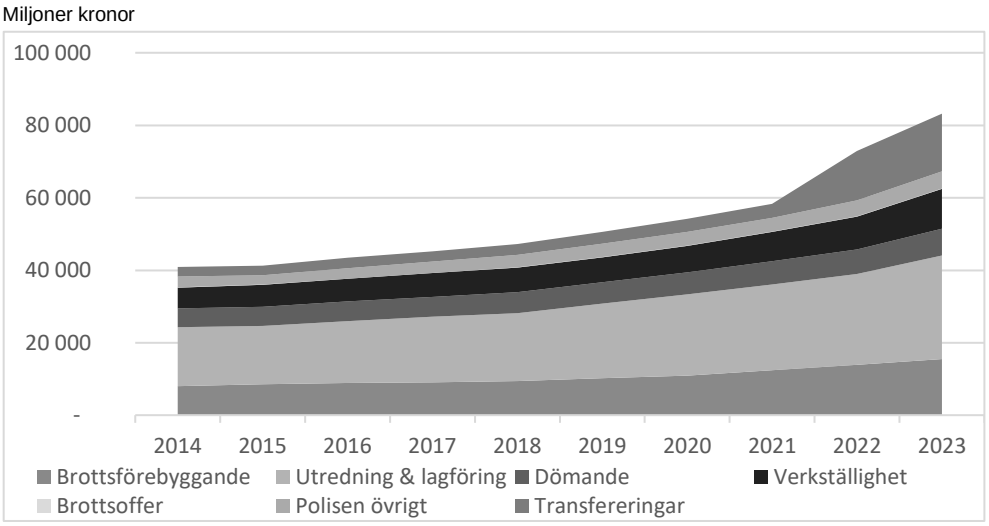

Källa: Årsredovisningar från rättsväsendets myndigheter 2014–2023.

År 2023 uppgick de totala kostnaderna för rättsväsendet till drygt 70 miljarder kronor. Det är en ökning med ca 7 miljarder kronor (11,6 procent) jämfört med 2022.

Myndigheternas kostnader för det brottsförebyggande arbetet uppgick till drygt 15 miljarder kronor 2023. Det är en ökning med ca 1,6 miljarder kronor (11,6 procent) jämfört med föregående år. Merparten av ökningen har sin grund i de ökade resurserna vid Polismyndigheten.

Myndigheternas kostnader för arbete med utredning och lagföring (inkl. häktesverksamheten) uppgick 2023 till nästan 29 miljarder kronor, vilket är ca 3,5 miljarder kronor (14,2 procent) mer än föregående år. Även här förklaras kostnadsökningen huvudsakligen av Polismyndighetens ökade resurser.

Kostnaderna för den dömande verksamheten uppgick till ca 11 miljarder kronor, vilket är en ökning med 834 miljoner kronor (8,1 procent) sedan 2022.

Kostnaderna för arbetet med verkställighet har ökat med 1 863 miljoner kronor (20,5 procent) sedan 2022 och uppgår nu till 11 miljarder kronor. Kostnadsökningen förklaras av fler intagna i anstalt samt fler klienter i frivården.

Verkställighet omfattar verksamhet inom frivården, anstalter och Kriminalvårdens transportverksamhet för såväl nationella som internationella transporter. Internationella transporter inom migrationsområdet redovisas under utgiftsområde 8 Migration.

Merparten av kostnaderna som rör transfereringar avser rättsliga biträden. År 2023 ökade kostnaderna med 239 miljoner kronor (6,8 procent) jämfört med 2022. Förändringen beror bl.a. på utvecklingen av antal förordnanden och debiterad tid per förordnande.

2.6 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

2.6.1 Brottsutvecklingen, organiserad brottslighet och flödet i brottmålsprocessen

Regeringen bedömer att de övergripande målen för kriminalpolitiken och rättsväsendet bara delvis har uppnåtts. Brottslighetens omfattning är svår att beskriva på ett heltäckande sätt och den sammantagna brottsutvecklingen uppvisar två parallella trender som pekar åt olika håll. Dels en negativ och mycket allvarlig utveckling vad gäller organiserad brottslighet, där det dödliga skjutvapenvåldet fortsatt ligger på höga nivåer och fler barn och unga involveras i och utnyttjas av kriminella nätverk. Dels syns samtidigt en positiv utveckling genom att den självrapporterade utsattheten för brott mot person och egendomsbrott har sjunkit över tid och att färre ungdomar uppger att de utsatts för brott.

Brottsutvecklingen när det gäller organiserad brottslighet och det grova våldet har fortsatt att utmana Sverige. Antalet sprängningar har ökat kraftigt och det dödliga skjutvapenvåldet ligger på fortsatt oacceptabla nivåer även om det minskade jämfört med rekordåret 2022. Samtidigt ökade antalet konstaterade fall av dödligt våld mot minderåriga, vilket enligt Brå till viss del är ett resultat av konflikter i kriminella miljöer. De kriminella nätverken påverkar rättsstaten och den offentliga förvaltningen genom bl.a. hot och infiltration och den bakomliggande brottsligheten som nätverken ägnar sig åt har utvecklats och blivit mer komplex. Under 2023 var också allt fler av de gärningsmän och offer som var inblandade i det dödliga våldet mycket unga, vilket är särskilt oroande.

Konflikter inom kriminella nätverk drabbar inte bara de inblandade själva, utan påverkar hela samhället. Det handlar inte enbart om risken för att drabbas av våldet utan också den otrygghet som närvaron av kriminaliteten skapar i det offentliga rummet. En dryg fjärdedel av befolkningen känner sig otrygg vid utevistelse sent på kvällen i det egna bostadsområdet. Regeringen ser allvarligt på detta och på att otryggheten fortsätter vara särskilt utbredd bland kvinnor och i områden med socioekonomiska utmaningar.

De senaste årens negativa utveckling avseende organiserad brottslighet och det grova, dödliga våldet kopplat till den, har inneburit betydande utmaningar för rättsväsendet. Regeringen konstaterar att vidtagna åtgärder inte varit tillräckliga för att vända utvecklingen.

Regeringen noterar de goda resultat som uppnåtts inom den myndighetsgemensamma satsningen mot organiserad brottslighet under 2023, inte minst kopplat till administrativa åtgärder och insatser som stör och motverkar kriminalitet. Exempelvis

har ett stort antal avregistreringar av företag gjorts tack vare myndighetsgemensamma insatser, vilket ytterligare bidrar i kampen mot aktörer i organiserad brottslighet som använder företagsfasader för att begå brott. Samtidigt kan regeringen konstatera att exempelvis antal fällande domar kopplat till ekonomisk brottslighet var färre under 2023 än föregående år, liksom exempelvis utdömda näringsförbud. Detta trots att myndigheterna samtidigt bedömer att företag som används för att begå brott, och den ekonomiska brottsligheten, växer i omfattning. Även om det inte går att bedöma enskilda orsaker till det resultatet visar det ändå på att arbetet som bedrivits för att bekämpa och motverka den kriminella ekonomin i olika former varit viktigt. Till stöd för det myndighetsgemensamma arbetet finns sedan februari 2024 regeringens nationella strategi mot organiserad brottslighet (skr. 2023/24:67), i vilken arbetet mot den kriminella ekonomin är en central del.

Positivt var dock att utsattheten för brott mot egendom i den senaste mätningen minskade inom samtliga brottstyper som omfattas av NTU och att andelen hushåll som utsatts för egendomsbrott 2022 var den lägsta sedan 2014. Utsattheten för brott mot person ökade något 2022 men är fortsatt på en av de lägsta nivåer som uppmätts sedan 2016. I Skolundersökningen om brott (2021) uppger färre ungdomar att de har utsatts för brott.

Allmänhetens förtroende är avgörande för att rättsväsendets myndigheter på ett effektivt sätt ska kunna förebygga, bekämpa och lagföra brott. Under 2023 minskade förtroendet för rättsväsendets myndigheter efter att ha ökat under ett antal år. Minskningen var tydligast beträffande Polismyndigheten, som dock fortsatt har högst förtroende av de myndigheter som ingår i NTU och som också uppvisat tydligast ökning av förtroende t.o.m. 2022.

Brottsligheten och tryggheten påverkas av många faktorer, även sådana som ligger utanför kriminalpolitikens och rättsväsendets räckvidd. Rättsväsendets förutsättningar att hantera brottsligheten påverkas vidare av inflödet av ärenden, vilka resurser som tillförs myndigheterna och hur effektivt dessa resurser används. Antalet ärenden som rättsväsendet myndigheter har att hantera ökade under 2023, samtidigt som det finns indikationer på att utredningarna av de särskilt resurskrävande brotten tar mer resurser i anspråk, även om redovisningen av resursåtgången behöver utvecklas vidare. Antalet personuppklarade brott ökade något jämfört med 2022. Antalet ärenden redovisade till åklagare minskade sammantaget och uppgick 2023 till den lägsta nivån under den redovisade perioden, vilket dock beror på att fler av de mindre allvarliga trafikbrottsärendena i stället lagfördes genom ordningsbot. Redovisningen till åklagare ökade för mer resurskrävande ärenden. Vidare ökade antalet avgjorda brottmål 2023 jämfört med 2022 vilket regeringen ser positivt på, särskilt utifrån de ökade resurser som myndigheterna inom rättsväsendet fått.

Polismyndigheten har tillförts resurser bl.a. för att till 2024 ha ökat antalet anställda med sammantaget 10 000 personer jämfört med hur många anställda som fanns vid ingången av 2016. Den ökning som skett innebär att myndigheten sedan utgången av mars 2024 har mer än 38 000 anställda, vilket ska jämföras med drygt 28 000 anställda vid ingången av 2016. Regeringen anser det vara av stor vikt att antalet redovisade ärenden från polis till åklagare och antalet personuppklarade brott ökar, såväl sammantaget som sett till olika brottstyper, särskilt sett till de ökade resurser myndigheterna inom rättsväsendet har fått. Regeringen bedömer att målsättningen om ökat antal anställda har nåtts. Andelen poliser har dock minskat och uppgår till drygt 61 procent. Mot bakgrund av den över tid negativa resultatutvecklingen inom brottsutredningsverksamheten bedömer regeringen också att Polismyndighetens effektivitet måste öka för att uppnå önskade resultat.

Platsbristen i Kriminalvården är fortsatt påtaglig trots myndighetens åtgärder för att utöka platskapaciteten på såväl kort som lång sikt. Det långvariga höga beläggningsläget har inneburit en stor utmaning för myndigheten. Åtgärderna för att öka kapaciteten har varit nödvändiga men inte fullt ut kunnat möta det faktiska behovet. Det visar på att arbetet som Kriminalvården har bedrivit för att utöka kapaciteten är mycket angeläget.

2.6.2 Dömande verksamhet

Regeringen konstaterar att antalet inkomna mål till domstolarna ökat inom flera kategorier under 2023. När det gäller brottmål ökade antalet i samtliga instanser och regeringen konstaterar också att antalet mål i tingsrätt med huvudförhandlingstid över 18 timmar under 2023 ökade till den högsta nivån under 2000-talet. I tingsrätt har antalet avgjorda mål ökat i samma omfattning som antalet inkomna mål och ärendebalanserna har inte ökat. I hovrätt skedde dock en ökning av ärendebalanserna för brottmål. Regeringens samlade bedömning är att domstolarna arbetat för att avgöra mål och ärenden i rimlig takt och minska målbalanserna, vilket bidragit till målet om den enskildes rättssäkerhet och rättstrygghet, men att situationen för domstolarna är ansträngd.

2.6.3 Hot mot Sveriges säkerhet

Regeringen bedömer att Säkerhetspolisen som nationell säkerhetstjänst tillsammans med andra samverkande myndigheter på ett effektivt sätt har förebyggt och reducerat säkerhetshot mot Sverige och landets mest skyddsvärda verksamheter. Säkerhetspolisens och Polismyndighetens samarbete bidrar till att minska hotdrivande aktörers handlingsutrymme. Center mot våldsbejakande extremism vid Brottsförebyggande rådet (Brå) har på ett effektivt sätt fångat upp kommuners och yrkesverksammas behov av stöd och centrets stöd till dem har utvecklats i relation till nya utmaningar. Regeringen bedömer att myndigheterna har vidtagit åtgärder som innebär att arbetet med att förebygga och avvärja hot mot Sveriges säkerhet, trots det försämrade säkerhetsläget, har utvecklats i positiv riktning. Som stöd för myndigheternas arbete finns nu även en ny strategi mot våldsbejakande extremism och terrorism (skr. 2023/24:56).

2.6.4 Brottsförebyggande arbete

Kommunerna har en central roll i det brottsförebyggande arbetet och fr.o.m. den 1 juli 2023 har kommunerna ett lagstadgat ansvar för det brottsförebyggande arbetet. Regeringen ser positivt på att kommunernas personella resurser har stärkts och att merparten av kommunerna har de organisatoriska förutsättningarna på plats. Samtidigt noterar regeringen att det finns utvecklingsbehov i kommunernas kunskapsbaserade arbete. Regeringen bedömer att det behovsanpassade och praktiknära stödet från Brå och länsstyrelserna i högre grad kan komma kommunerna till del. Det gäller inte minst för de kommuner som har svårt att uppfylla lagens krav och de kommuner som har omfattande eller tilltagande problem med brottslighet. Det återfallsförebyggande arbetet fortsätter att utvecklas, men det behöver bli mer effektivt och kunskapsbaserat samt utvärderas i högre utsträckning för att möjliggöra att fler individer ska upphöra med sin kriminalitet. Regeringen bedömer, utifrån internationella studier, att arbetet med att införa strategin gruppvåldsintervention (GVI) har potential att minska det grövsta våldet. Regeringens nya strategi Barriärer mot brott (skr. 2023/24:68) lägger fast en tydlig riktning för det fortsatta arbetet med sociala brottsförebyggande åtgärder, inte minst vad gäller att bryta rekryteringen till de kriminella nätverken och förebygga att barn och unga involveras i kriminalitet. Sammantaget bedömer regeringen att förutsättningarna för att bedriva ett prioriterat,

effektivt och kunskapsbaserat brottsförebyggande arbete har förbättrats på alla nivåer, men det finns fortfarande stora utvecklingsområden.

Regeringen noterar att Polismyndighetens bedömning är att det brottsförebyggande arbetet som exempelvis områdespoliser bedriver har fått stå tillbaka under 2023. Samtidigt har det förebyggande arbetet för att hantera den höga nivån av skjutningar och sprängningar i landet bidragit till att våldsdåd förhindrats, vilket är positivt. Regeringen bedömer att den fortsatta ökningen av antalet anställda inom Polismyndigheten under 2023 har gett myndigheten bättre förutsättningar att stärka den lokala polisära närvaron och det brottsförebyggande arbetet. Implementering av myndighetens brottsförebyggande strategi pågår alltjämt, en analysfunktion håller på att inrättas och arbetet fortgår med att ta fram en nationell mål- och uppföljningsmodell för det brottsförebyggande arbetet, vilket regeringen välkomnar. Det brottsförebyggande arbetet mot bedrägerier som Polismyndigheten bedrivit ser regeringen positivt på. Samtidigt konstaterar regeringen att trots de åtgärder som vidtagits så ökade antalet anmälda bedrägeribrott liksom brottsvinsterna från bedrägerier markant under 2023.

2.6.5 Stöd till brottsoffer

Brottsskadeersättning är en ersättning från staten som brottsoffer kan ha rätt till om gärningspersonen inte kan betala skadestånd. Antalet ansökningar om brottsskadeersättning samt summan av utbetald brottsskadeersättning har ökat kraftigt bl.a. till följd av informationsinsatser samt ändringar i skadeståndslagen som medfört närmast fördubblade ersättningsbelopp för kränkning. Regeringen bedömer att målen för verksamheten har uppnåtts.

Att staten kräver dömda gärningspersoner på den brottsskadeersättning som Brottsoffermyndigheten, i deras ställe, betalat ut till brottsoffer är en viktig signal från samhället. Intäkterna från regressverksamheten och registreringsbalansen har ökat jämfört med föregående år. Regeringen bedömer att målen för regressverksamheten har uppnåtts.

Intäkterna till Brottsofferfonden har fortsatt öka och har stor betydelse för finansieringen av det brottsofferarbete som utförs av det civila samhällets organisationer samt viktimologisk forskning. Antalet ansökningar till fonden har också ökat och bidragen från Brottsofferfonden når många olika verksamheter som gagnar brottsoffer och regeringen bedömer att målen för Brottsofferfonden har uppnåtts.

Brottsoffermyndighetens kunskapscentrums arbete med information, utbildning och kunskapsspridning har sammantaget bidragit till ökad kunskap och förbättrat samarbete när det gäller brottsofferfrågor. Regeringen följer noga myndighetens pågående utvecklingsarbete på området och bedömer att målen för detta område delvis har uppnåtts.

Regeringen värdesätter det arbete som Polismyndigheten bedriver vad gäller särskilt utsatta brottsoffer och skyddet av barn under 18 år som riskerar att dras in i grov kriminalitet och utsättas för våld kopplat till konflikter mellan olika kriminella nätverk eller grupperingar.

2.7 Återrapportering av vissa tillkännagivanden som gäller rättsväsendet

Lokal polisiär närvaro i hela landet

Riksdagen har tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om att regeringen bör återkomma med en redovisning av vilka åtgärder som vidtagits för att öka antalet lokala poliser (bet. 2014/15:JuU1 punkt 10, rskr. 2014/15:77). Riksdagen har också tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om en lokalt förankrad polis (bet. 2016/17:JuU1 punkt 9, rskr. 2016/17:90). Av tillkännagivandet följer att det måste säkerställas att målet om en lokalt förankrad, närvarande och synlig polis i hela landet uppnås (bet. 2016/17:JuU1 s. 69). Riksdagen har även tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om fler områdespoliser och kommunpoliser (bet. 2016/17:JuU1 punkt 12, rskr. 2016/17:90). Av tillkännagivandet följer att det är av största betydelse att Polismyndigheten skyndsamt skapar full bemanning av områdespoliser (bet. 2016/17:JuU1 s. 69). I skrivelse 2016/17:75 redovisades dessa punkter som slutbehandlade. Riksdagen ansåg dock att regeringen inte hade redovisat tillräckligt med vidtagna åtgärder för att tillkännagivandena skulle kunna anses slutbehandlade (bet. 2016/17:KU21, rskr. 2016/17:296). I budgetpropositionen för 2018 (prop. 2017/18:1 utg.omr. 4 avsnitt 2.6) meddelade regeringen att punkterna därför åter stod som öppna. Därefter har riksdagen tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om en lokalt förankrad, närvarande och synlig polis i hela landet (bet. 2017/18:JuU1 punkt 36, rskr. 2017/18:92). Enligt tillkännagivandet uppmärksammas regeringen återigen på vikten av en lokalt närvarande polis (bet 2017/18:JuU1 s. 90).

Ett av syftena med ombildningen av polisen till en sammanhållen myndighet var att säkerställa en lokalt förankrad och synlig polis i hela landet. Sedan ingången av 2016 då Polismyndighetens nuvarande tillväxtperiod började, har antalet poliser som arbetar i yttre tjänst ökat med 23 procent. Den största andelen poliser i yttre tjänst arbetar i Polismyndighetens brottsförebyggande- och ingripandeverksamhet i lokalpolisområdena. Sedan 2017 har antalet personer som arbetar i brottsförebyggande- och ingripandeverksamhet ökat med 17 procent. Totalt arbetade 8 113 personer i verksamheten 2023. I och med ombildningen etablerades även kommunpoliser och områdespoliser som viktiga polisiära funktioner för en lokalt förankrad polis. Mellan 2016 och 2023 ökade antalet områdespoliser från ca. 400 till 1 268. Antalet kommunpoliser har legat på ungefär samma numerär sedan 2016, runt 200 och har ökat något på senare tid. Antalet kommunpoliser 2023 var 240.

Polismyndigheten har under en rad år tillförts mer resurser för att nå målet om 10 000 fler polisanställda jämfört med ingången av 2016. I mars 2024 nådde Polismyndigheten målet. Genom budgetpropositionen för 2024 tillfördes ytterligare resurser fr.o.m. 2025 för fortsatt tillväxt.

Regeringen gör bedömningen att det finns fortsatt behov av att Polismyndigheten ökar den lokala polisiära närvaron i hela landet. Regeringens styrning av myndigheten genom regleringsbrevet för 2024 innebär att myndigheten ska fortsatt växa med målet att polistätheten minst ska motsvara genomsnittet i EU.

Ett nytt mål har även fastställts om att Polismyndighetens lokala närvaro ska öka i hela landet. Myndigheten ska särskilt redovisa vilka åtgärder avseende verksamhetsstyrning, organisering och resursfördelning som myndigheten har vidtagit för att säkerställa en ökad lokal närvaro i hela landet. Myndigheten ska därtill redovisa lokal polisnärvaro per polisregion, där det ska framgå antalet kommunpoliser, områdespoliser samt anställda totalt som arbetar huvudsakligen med brottsförebyggande arbete och ingripandeverksamhet. Vidare ska Polismyndigheten redovisa vilka åtgärder som myndigheten har vidtagit för att öka antalet poliser i yttre tjänst, i absoluta tal men

även som andel av det totala antalet poliser. Myndigheten ska även redovisa hur myndigheten har förbättrat service och tillgänglighet till medborgarna.

Målsättningen är att Polismyndigheten ska återupprätta en lokalt synlig och trygghetsskapande polis med god service till medborgarna. Mot bakgrund av att den lokala polisresursen i hela landet, inte minst antalet områdespoliser, har ökat och fortsatt ökar samt den höga ambition på området som regeringen har redovisat anser regeringen att de fyra tillkännagivandena är tillgodosedda och därmed slutbehandlade.

Effektivare polis

Riksdagen har tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om effektivare polis (bet. 2015/16:JuU1 punkt 3, rskr. 2015/16:106). Av tillkännagivandet följer bl.a. att en högre grad av effektivitet fordrar att det görs prioriteringar som stärker fokuseringen på polisens kärnuppgifter (bet. 2015/16:JuU1 s. 49).

I skrivelse 2016/17:75 redovisades denna punkt som slutbehandlad. Riksdagen ansåg att de åtgärder som regeringen hade vidtagit var bra men inte tillräckliga för att tillkännagivandet skulle kunna anses slutbehandlat. I budgetpropositionen för 2018 (prop. 2017/18:1 utg.omr. 4 avsnitt 2.6) meddelades att punkten därför åter står som öppen.

Tillkännagivandet ligger i linje med det ambitiösa arbete som regeringen bedriver för att stärka och vidareutveckla polisverksamheten. Centralt i detta är Polismyndighetens effektivitet och förbättrade resultat. Polismyndighetens förmåga att förebygga och bekämpa brott, inte minst organiserad brottslighet, behöver stärkas. Därför ska myndighetens verksamhet renodlas och effektiviseras. Antalet polisanställda ska öka.

För att sätta fokus på ökad effektivitet beslutade regeringen om en ny målstruktur i regleringsbrevet för 2023 avseende Polismyndigheten. Dessa mål åtföljdes av ett antal återrapporteringskrav. Exempel på frågor som särskilt skulle återrapporteras var verksamhetsanpassning av arbetstidsförläggning och administration för poliser i yttre tjänst.

I regleringsbrevet för 2023 fanns också uppdrag att ta fram förslag på utvecklade resultatmått med tillhörande kvantitativa mål för den brottsutredande verksamheten, inklusive den forensiska verksamheten samt vid behov andra relevanta verksamhetsområden. Regeringen uppdrog även åt Polismyndigheten att lämna en redovisning av de medel som tillförs verksamheten för att öka antalet anställda t.o.m. 2024. Redovisningen skulle avse var och enligt vilka kriterier de ökade resurserna hade fördelats, respektive avsågs att fördelas, i verksamheten. Av redovisningen skulle även framgå hur myndigheten arbetade för att säkerställa en ändamålsenlig och effektiv användning av tilldelade och beräknade resurstillskott.

Regeringens fokus på ökad effektivitet har stärkts ytterligare sedan hösten 2023. Regeringen har t.ex. gett Ekonomistyrningsverket i uppdrag att genomföra en fördjupad analys av hur Polismyndigheten styr och fördelar sina resurser samt i vilken utsträckning resursfördelningen möjliggör en ändamålsenlig och effektiv användning av myndighetens samlade resurser.

I samband med att en ny rikspolischef tillsattes i december 2023 gav regeringen den nya polisledningen ett tydligt förändringsuppdrag. I detta ingår att myndigheten ska säkerställa en effektiv styrning, användning och uppföljning av polisens växande resurser.

Regeringens inriktning tydliggörs ytterligare i regleringsbrevet för 2024. Dels inleds regleringsbrevet med en ny portalskrivning om att regeringens styrning av

Polismyndigheten fokuserar på ökad effektivitet och förbättrade resultat, dels finns ett uppdrag om att myndigheten ska säkerställa en effektiv organisering, styrning och uppföljning av verksamheten.

Därtill har regeringen under våren 2024 gett Polismyndigheten i uppdrag att säkerställa kostnadskontroll och effektivitet i den avgiftsfinansierade verksamheten i allmänhet och passverksamheten i synnerhet.

Sedan tidigare har vissa uppgifter, exempelvis en del transporter av frihetsberövade och vissa djurärenden, flyttats till andra myndigheter. Inom Regeringskansliet bedrivs ett arbete med att analysera vilka ytterligare arbetsuppgifter som skulle kunna flyttas till andra verksamheter och på så sätt bidra till ett förbättrat genomförande av Polismyndighetens uppdrag. En utgångspunkt för detta är ett effektivt utnyttjande av resurser, såväl inom Polismyndigheten som i staten och samhället i helhet.

Regeringen anser att insatserna för att säkerställa en effektiv polisverksamhet i Sverige inte har någon given slutpunkt. Det är ett kontinuerligt arbete som huvudsakligen måste bedrivas på myndighetsnivå, men där regeringens allt tydligare styrning sätter ökad uppmärksamhet på dessa frågor. Med grund i ovan redovisade insatser och det allt tydligare fokus på effektivitet som nu finns i myndighetsstyrningen, inte minst genom det tydliga förändringsuppdraget till den nya rikspolischefen men också genom flertalet uppdrag, anser regeringen att tillkännagivandet är slutbehandlat.

Renodling av Polismyndighetens verksamhet

Riksdagen har tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om att utredningen om att renodla polisens verksamhet ska återupptas (bet 2015/16:JuU20 punkt 6, rskr. 2015/16:197). Av tillkännagivandet följer att den utredning om vilka uppgifter som kan överlämnas från polisen till andra myndigheter som lades ner 2015 skyndsamt ska återupptas för att undersöka hur mer resurser kan frigöras för att förstärka den centrala polisverksamheten (bet 2015/16:JuU20 s. 30). Riksdagen har vidare tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om att ytterligare renodla polisens verksamhet och att regeringen senast den 1 mars 2018 ska återuppta Utredningen om renodling av polisens arbetsuppgifter (Ju 2014:07) (bet. 2017/18:JuU6 punkt 2, rskr. 2017/18:145). Av tillkännagivandet följer att utskottet åter föreslår ett tillkännagivande, förenat med en tidsfrist, om att utredningsarbetet måste återupptas (bet. 2017/18:JuU6 s. 13).

Den 29 augusti 2024 beslutade regeringen kommittédirektiven En stärkt tillsyn av tivolin och en översyn av vissa uppgifter som utförs av Polismyndigheten (dir. 2024:75). Enligt direktiven ska en särskild utredare bl.a. ta ställning till i vilken utsträckning vissa uppgifter som i dag utförs av Polismyndigheten kan överföras till en annan huvudman. Det handlar bl.a. om Polismyndighetens ansvar för vissa ärenden enligt ordningslagen, lagen om felparkeringsavgift och delgivningslagen. Syftet är att säkerställa att uppgifterna utförs effektivt och ändamålsenligt, men även att öka Polismyndighetens förutsättningar att fokusera på sitt kärnuppdrag. Utredaren är oförhindrad att ta upp närliggande frågor som har samband med uppdraget, om det bedöms motiverat. Uppdraget ska redovisas senast den 7 oktober 2025.

Genom direktiven har ett brett arbete för att ytterligare renodla Polismyndighetens verksamhet initierats. Det finns därför inte längre behov av att återuppta den tidigare utredningen. Regeringen anser därmed att tillkännagivandena är slutbehandlade.

Kommunikation med brottsutsatta

Riksdagen har tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om utredning av brott, uppföljning och återkoppling till brottsoffer (bet. 2015/16:JuU1 punkt 44, rskr. 2015/16:106). Av tillkännagivandet följer att regeringen ska återkomma med en

redogörelse för vilka åtgärder som vidtagits för att förbättra brottsutredningen, uppföljningen och återkopplingen till brottsoffer (bet. 2015/16:JuU1 s. 77). Riksdagen har också tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om polisens återkoppling till brottsutsatta (bet. 2017/18:JuU1 punkt 73, rskr. 2017/18:92). Av tillkännagivandet följer att ytterligare åtgärder krävs för att förbättra Polismyndighetens återkoppling till brottsutsatta (bet. 2017/18:JuU1 s. 136). Riksdagen har därefter tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om Polismyndighetens information till brottsutsatta (bet. 2021/22:JuU12 punkt 1, rskr. 2021/22:144). Av tillkännagivandet följer att regeringen ska vidta åtgärder för att säkerställa att Polismyndighetens arbete med information till brottsutsatta förbättras i enlighet med rekommendationerna i Riksrevisionens rapport Effektiviteten i Polismyndighetens arbete med information till brottsutsatta (RiR 2021:20) (bet. 2021/22:JuU12 s. 10).

Polismyndigheten har enligt förundersökningskungörelsen skyldighet att informera den som utsatts för brott om vilket stöd och skydd som finns i samhället. Informationen bör förmedlas både muntligt och skriftligt, och den ska lämnas så snart som möjligt i rättsprocessen så att brottsoffret kan erbjudas stöd och hjälp.

I Riksrevisionens granskning av effektiviteten i Polismyndighetens arbete med information till brottsutsatta drogs en samlad slutsats att det fanns flera brister som gjorde att myndighetens arbete på detta område inte var så effektivt som det skulle kunna vara. Bristerna handlade till stor del om att Polismyndigheten hade gett olika kategorier av medarbetare informationsuppgifter som inte var anpassade till dem som skulle utföra uppgifterna och som inte matchades av bra stöd. Härmed såg Riksrevisionen en risk för att brottsutsatta inte skulle få all den information de hade rätt till. Mot bakgrund av granskningens resultat lämnade Riksrevisionen ett antal rekommendationer till Polismyndigheten.

I regleringsbrevet för 2022 ålade regeringen Polismyndigheten att redovisa sitt förbättringsarbete på detta område. Det avsåg åtgärder som hade vidtagits för att förbättra informationen till brottsutsatta under ett ärendes gång och för att säkerställa efterlevnaden av myndighetens rutiner för den fortlöpande informationsförsörjningen till brottsutsatta.

Av den återrapportering som lämnades i årsredovisningen för 2022 framgick att Polismyndigheten arbetade med att införa kvalitetsuppföljning av anmälningsupptagningen för att kunna följa upp hur medarbetarna vid polisens kontaktcenter informerade brottsutsatta. Myndigheten avsåg att årligen följa upp de kvalitetsmål som hade beslutats. Vidare tog myndigheten fram en ny handbok med tillhörande metodstöd för information till brottsutsatta och utbildningen för anmälningsmottagare hade utvecklats. Slutligen pågick arbete med att utveckla förbättrade digitala informationskanaler (Mina sidor) för att ge medborgare som är utsatta för mängdbrott (exempelvis stöld, bedrägeri, skadegörelse eller förlust) möjlighet att på ett enkelt sätt få information om pågående och avslutade ärenden samt brottsofferinformation om det brott man har anmält.

Polismyndigheten har under 2023 fortsatt att arbeta med att förbättra informationen till brottsutsatta. Myndigheten har fattat beslut om handboken för anmälningsupptagare vid polisens kontaktcenter, vilken gäller från 1 mars 2024. Mina sidor driftsattes i juni 2024 där målsägande kan följa status rörande sitt ärende.

I regleringsbrevet för 2024 anger regeringen att Polismyndigheten ska redovisa hur informationen till brottsutsatta har förbättrats. Redovisningen ska särskilt belysa myndighetens arbete för att löpande följa upp informationsgivningen till brottsutsatta samt arbetet med utvecklat och anpassat stöd till berörda medarbetare. Myndigheten

ska dessutom redogöra för tillämpningen av rutiner som säkerställer att brottsutsatta får den information som de behöver under ett ärendes hela gång.

Regeringen kan konstatera att riksdagen sedan lång tid påtalat vikten av att Polismyndigheten har en väl fungerande kommunikation med brottsutsatta. Som framgår av redovisningen under avsnitt 2.5.7 har 41 procent av de personer som har utsatts för brott och anmält brottet till polisen under de senaste tre åren en sammantagen positiv erfarenhet av sina kontakter med myndigheten, dock med en gradvis minskning över en tioårsperiod. Med de åtgärder som nu genomförs vid Polismyndigheten bedömer regeringen att det finns möjlighet för en mer positiv utveckling på detta område.

Denna regering har som ambition att lägga ökad vikt vid brottsutsattas behov och samhällets berättigade intresse av skydd. Med hänsyn till de åtgärder som vidtagits och redovisas anser regeringen att de tre tillkännagivandena är tillgodosedda och därmed slutbehandlade.

Utvärdering av det utvidgade straffansvaret för sjöfylleri

Riksdagen har tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om en utvärdering av det utvidgade straffansvaret för sjöfylleri som infördes 2010 (bet. 2017/18:CU2, rskr. 2017/18:34). Den 30 augusti 2018 fick en utredare i uppdrag att utreda och utvärdera vissa frågor avseende trafikbrott och sjöfylleri. I uppdraget ingick att utvärdera tillämpningen och effekterna av lagstiftningen om ett utvidgat straffansvar för sjöfylleri i form av en fast, nedre promillegräns som infördes i sjölagen år 2010 (Ju 2018:F). Uppdraget redovisades i november 2019 genom promemorian Ett stärkt straffrättsligt skydd mot upprepad trafikbrottslighet och en utvärdering av den nedre promillegränsen för sjöfylleri (Ds 2019:22). I promemorian görs bedömningen att det inte finns behov av att ändra regleringen om sjöfylleri. Promemorian har remitterats och remisstiden gick ut den 20 mars 2020.

Med hänsyn till de åtgärder som vidtagits och redovisas anser regeringen att tillkännagivandet är tillgodosett och slutbehandlat.

Kriminalvårdens arbete med att förebygga återfall i brott

Riksdagen har tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om att Kriminalvårdens arbete med att förebygga återfall bör förstärkas (bet. 2018/19:JuU13 punkt 2, rskr. 2018/19:192). Regeringen beslutade den 28 oktober 2021 att ge Kriminalvården i uppdrag att vidareutveckla sitt återfallsförebyggande arbete (Ju2021/03732). Kriminalvården skulle analysera hur arbetet i högre grad kan anpassas till samtliga dömdas olika behov och förutsättningar med särskilt beaktande av unga dömdas behov. Utifrån analysen skulle Kriminalvården redogöra för hur de identifierade behoven kan omhändertas i verksamheten. Kriminalvården lämnade en delredovisning den 15 september 2022. Av delredovisningen framgår att myndigheten har identifierat att det finns möjligheter att utveckla det återfallsförebyggande arbetet genom att anpassa insatserna i verkställighetsplaneringen i större utsträckning till den dömdes förutsättningar och mottaglighet. Vidare ska Kriminalvården arbeta med att förstärka både det externa och interna samarbetet kring den dömde. Kriminalvården slutredovisade regeringsuppdraget (Ju2021/03732) den 15 september 2023. Av slutredovisningen framgår att myndigheten identifierat att det återfallsförebyggande arbete ska utvecklas genom att bl.a. anpassa insatserna i verkställighetsplaneringen i större utsträckning till den dömdes förutsättningar och mottaglighet genom att bl.a. bedöma risken för återfall i brott utifrån en femgradig skala samt öka antalet som erbjuds vuxenutbildning. Kriminalvården redovisade den 10 september 2021 ett regeringsuppdrag om att förbereda för att fr.o.m. verksamhetsåret 2022 kunna

genomföra systematiska uppföljningar av bakgrundsfaktorer och behovsområden av betydelse för risken att återfalla i brott bland klienter som verkställer påföljd (Ju2021/03205). Syftet är att myndigheten löpande ska kunna få ett bra underlag för att utveckla verksamheten efter behoven.

Med hänsyn till de åtgärder som vidtagits och redovisas anser regeringen att tillkännagivandet är tillgodosett och slutbehandlat.

Förutsättningar för säkerhetskontroller i frivården

Riksdagen har tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om att säkerhetskontroller alltid ska kunna genomföras inom frivården (bet. 2020/21:JuU15 punkt 2, rskr. 2020/21:185). Av tillkännagivandet följer att regeringen ska återkomma med ett nytt lagförslag om säkerhetskontroller i frivården där det inte krävs att en riskbedömning visar att det finns behov av säkerhetskontroller för att sådana ska få införas (bet. 2020/21:JuU15 s. 5, 9 och 10).

Regeringen har i regleringsbrevet för 2022 gett Kriminalvården i uppdrag att redovisa hur den nya lagen om säkerhetskontroll på frivårdskontor har tillämpats samt vilka erfarenheter myndigheten har gjort av tillämpningen. Uppdraget har redovisats i Kriminalvårdens årsredovisning för 2022. Av redovisningen framgår bl.a. att lagen har tillämpats under mycket kort tid och att myndigheten därför kommer återkomma med ytterligare redovisning när lagen hunnit tillämpas ytterligare. Kriminalvården har därefter i årsredovisningen för 2023 redogjort för att säkerhetsarbetet i frivården fortsatte att förstärkas under 2023. Av årsredovisningen framgår att ett särskilt projekt i samverkan mellan frivården och andra myndigheter visade bl.a. att det inte finns någon generell hög risk att enskilda frivårdshandläggare ska utsättas för direkt våld av klienter med koppling till organiserad brottslighet. De största riskerna var i stället otillåten påverkan och självcensur, samt våld mellan klienter i frivårdens lokaler eller i närheten, där fara för frivårdens medarbetare kan uppstå av en slump. Kriminalvårdens bedömning är att frivårdskontoren arbetar bra med säkerhetsfrågor och genomför rekommenderade åtgärder i stor utsträckning.

Regeringen anser att Kriminalvårdens redovisning visar att den gällande regleringen kring säkerhetskontroller i frivården fungerar väl och att det inte finns tillräcklig anledning att vidta de lagstiftningsåtgärder som följer av tillkännagivandet. Regeringen anser därmed att tillkännagivandet är slutbehandlat.

Avtal om rättslig hjälp i brottmål med Hongkong

Riksdagen har vid två tillfällen tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om att avsluta Sveriges rättshjälpsavtal med Hongkong (bet. 2020/21:JuU25 punkt 44, rskr. 2020/21:289 och bet. 2021/22:JuU24 punkt 42, rskr. 2021/22:216).

Regeringen har inhämtat upplysningar från de myndigheter som särskilt berörs, bl.a. Polismyndigheten, Åklagarmyndigheten och Ekobrottsmyndigheten, för att klarlägga konsekvenserna av att Sverige säger upp avtalet om rättslig hjälp med Hongkong. Av utredningen framgår att avtalet används frekvent av svenska myndigheter och att det skulle få negativa konsekvenser för brottsbekämpningen om det sägs upp. Regeringen konstaterar vidare att avtalet möjliggör för Sverige att neka att ge rättslig hjälp i vissa fall, t.ex. om det rör sig om ett politiskt brott eller om hjälpen skulle stå i strid med allmänna svenska rättsprinciper.

Mot denna bakgrund finns det sammantaget inte anledning att vidta den åtgärd som följer av de två tillkännagivandena. Regeringen anser därmed att tillkännagivandena är slutbehandlade.

Kartläggning av sambandet mellan hedersvåld, gängkriminalitet och religiös extremism

Riksdagen har tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om att kartlägga sambandet mellan hedersvåld, gängkriminalitet och religiös extremism (bet. 2020/21:JuU27 punkt 45, rskr. 2020/21:345). Brottsförebyggande rådet (Brå) har under 2021 och 2022 haft ett återrapporteringskrav om att undersöka eventuella samband mellan våldsbejakande extremism och hedersrelaterat våld och förtryck. Totalförsvarets forskningsinstitut (FOI) har, på uppdrag av Center mot våldsbejakande extremism (CVE) vid Brå, gjort en förstudie om skärningspunkten mellan våldsbejakande islamistisk extremism och hedersrelaterat våld och förtryck (FOI-rapport 5143). Rapporten har varit en grund för det fortsatta arbetet inom CVE. Bland annat i form av föreläsningar på temat gender och våldsbejakande extremism, bl.a. hos Säkerhetspolisen och hos Skolinspektionen. Temat har även behandlats inom CVE:s myndighetsnätverk. I december 2022 publicerade CVE, i samverkan med Jämställdhetsmyndigheten och forskare från Stockholms universitet, en rapport som undersöker sambandet mellan maskulinitet, våldsbejakande extremism och hedersförtryck (Gottzén 2022). Forskningsöversikten redogör för forskning kring maskulinitet och våldsbejakande högerextremism, våldsbejakande vänsterextremism och våldsbejakande islamistisk extremism samt våldsbejakande misogyni, vilket inkluderar grupperingar där kvinnohat är drivande i det politiska våldet. Utöver rapporten har CVE publicerat en broschyr och två poddar om ämnet, som tillsammans utgör ett kunskapspaket. Brå har i regleringsbrevet för 2024 fått i uppdrag att ta fram kunskap om flickor och kvinnor i kriminella miljöer. I uppdraget ingår bl.a. att belysa kvinnors och flickors utsatthet för och delaktighet i våld i kriminella miljöer, dvs. både som brottsoffer och gärningspersoner. Uppdraget ska redovisas senast den 23 oktober 2025.

Med hänsyn till de åtgärder som vidtagits och redovisas anser regeringen att tillkännagivandet är tillgodosett och slutbehandlat.

Spårsäkringssatser vid sexualbrott

Riksdagen har tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om hantering av spårsäkringssatser vid sexualbrottsutredningar (bet. 2020/21:JuU23 punkt 20, rskr. 2020/21:395). Av tillkännagivandet framgår att utskottet ser allvarligt på uppgifter i media om brister när det gäller Polismyndighetens hantering av spårsäkringssatser vid sexualbrottsutredningar. Brottsoffer som genomgår undersökning i spårsäkringssyfte – med allt vad detta innebär för personens integritet – måste enligt utskottets mening mötas med största respekt. Utskottet anser att regeringen bör vidta åtgärder för att säkerställa att Polismyndighetens nationella riktlinjer för spårsäkringssatser vid sexualbrottsutredningar följs i hela landet (bet. 2020/21:JuU23 s. 46).

Vid Polismyndigheten finns ett flertal riktlinjer, metodstöd och handböcker till stöd för handläggningen av operativa ärenden. Den här typen av styrande dokument syftar till att säkerställa en enhetlig och ändamålsenlig hantering av ärendena, och det är därför av stor vikt att rutinerna åtföljs och hålls aktuella. Ansvaret för detta ligger i första hand hos Polismyndigheten.

I regleringsbrevet för 2022 gav regeringen Polismyndigheten i uppdrag att redovisa hur myndigheten följer upp och säkerställer att aktuella metodstöd och riktlinjer för utredningsarbetet gällande våldtäkt, brott i parrelation och brott mot barn tillämpas. Av Polismyndighetens återrapportering framgår att myndigheten 2022 påbörjade en uppdatering av metodstödet som ska användas vid utredningar av brott mot barn, våld i nära relation och sexualbrott mot vuxna, i syfte att bl.a. omhänderta lagändringar och förtydliga behovet av brottsplatsundersökningar och annat forensiskt arbete. Fyra

gånger om året genomförs egenkontroller i Polismyndigheten av efterlevnaden av metodstödet. Det görs genom att hanteringen av ett antal ärenden jämförs med de metoder som förespråkas. Resultatet av egenkontrollerna analyseras för att se var det behöver sättas in förbättringsåtgärder. På detta sätt utvecklas utredningsarbetet löpande.

I regleringsbrevet för 2024 gav regeringen Polismyndigheten i uppdrag att redovisa hur det säkerställs att myndighetens riktlinjer för spårsäkringssatser vid sexualbrottsutredningar tillämpas i hela landet.

I och med detta anser regeringen att tillkännagivandet är tillgodosett och slutbehandlat.

Polisens och åklagarnas arbete mot internetrelaterade sexuella övergrepp mot barn

Riksdagen har tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om polisens och åklagarnas arbete mot internetrelaterade sexuella övergrepp mot barn (bet. 2020/21:JuU16 punkt 1, rskr. 2021/22:244). Av tillkännagivandet följer att utskottet ser allvarligt på de effektivitetsbrister som har framkommit i Riksrevisionens rapport Internetrelaterade sexuella övergrepp mot barn – stora utmaningar för polis och åklagare (RiR 2021:25) när det gäller polisens och åklagarnas arbete mot internetrelaterade sexuella övergrepp mot barn och då särskilt myndigheternas styrning och organisering av verksamheten. Utskottet noterar att det i skrivelsen från regeringen inte anges om eller på vilket sätt rekommendationerna kommer att tas om hand av myndigheterna och att regeringen utöver detta hänvisar till att det finns återrapporteringskrav i myndigheternas regleringsbrev om brott mot barn. Utskottets uppfattning är att de redovisade åtgärderna inte är tillräckliga och att regeringen bör säkerställa att Polismyndigheten och Åklagarmyndigheten vidtar åtgärder i enlighet med Riksrevisionens rekommendationer (bet. 2020/21:JuU16 s. 6 och 7).

Polismyndighetens prioritering av bekämpningen av internetrelaterade sexualbrott mot barn framgår bl.a. i Polismyndighetens strategiska verksamhetsplan 2020–2024 samt i den strategiska inriktningen för nationella operativa avdelningen. Brott mot särskilt utsatta brottsoffer innefattar bl.a. brott mot barn, vilka är prioriterade hos Åklagarmyndigheten och ska handläggas med skyndsamhet. Brotten är ofta svåra att utreda och kan trots prioriteten därför leda till långa utredningstider.

Regeringen beslutade att i både Polismyndighetens och Åklagarmyndighetens regleringsbrev för 2023 ange att myndigheterna ska redovisa resultatet av arbetet med de rekommendationer som Riksrevisionen lämnat till myndigheterna i rapporten Internetrelaterade sexuella övergrepp mot barn – stora utmaningar för polis och åklagare (RiR 2021:25).

För att säkerställa tillgången till it-stöd och utbildning för de som arbetar inom området internetrelaterade sexuella övergrepp mot barn (ISÖB) har Polismyndigheten infört ett nationellt it-stöd som samtliga åtta specialiserade ISÖB-grupper har tillgång till. Detta har gjort att myndigheten har effektiviserat flödet av övergreppsmaterial mellan regionerna. En utbildning har tagits fram för att sprida förmågan att hantera övergreppsmaterial och det pågår ett arbete med att inkludera ISÖB i utbildningar för utredningsverksamheten inom ramen för brottsutredarprogrammet.

För att möjliggöra uppföljning och kvalitetssäkrade metoder har Polismyndigheten organiserat sin ISÖB-verksamhet enhetligt över hela landet. Polismyndigheten gör bedömningen att det därmed finns bättre förutsättningar för nationell enhetlighet idag än vid tidpunkten för Riksrevisionens granskning.

Under 2023 har Åklagarmyndigheten i samverkan med Polismyndigheten tagit fram en ny rättslig vägledning om utredningar om barnpornografibrott. Vägledningen innehåller en ny arbetsmetod vars främsta syfte är att skapa en sammantaget större lagföringsförmåga i utredningarna. Nya riktlinjer för hur omfattande mängder av övergreppsmaterial ska granskas ingår i vägledningen.

När det gäller det brottsförebyggande arbetet har Polismyndigheten under 2023 arbetat med att ta fram ett metodstöd för att hitta barn som utnyttjas genom köp av sexuell handling. Polismyndigheten har också genomfört projekt ”Operation Teenwolf” i syfte att identifiera barn som utnyttjas genom köp av sexuell handling samt fortsatt att sprida kampanjen ”Är det delbart?” till lokalpolisområdena som en del av det brottsförebyggande arbetet riktat mot ungdomar.

Eftersom arbete med att genomföra Riksrevisionens rekommendationer har vidtagits anser regeringen att tillkännagivandet är tillgodosett och slutbehandlat.

Biträdande övervakare

Riksdagen har tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om biträdande övervakare (bet. 2021/22:JuU25 punkt 23, rskr. 2021/22:246). Av tillkännagivandet följer att en total översyn av systemet med biträdande övervakare inom Kriminalvården ska ske (bet. 2021/22:JuU25 s. 43). Regeringen beslutade den 22 december 2022 att ge Kriminalvården ett återrapporteringskrav i regleringsbrevet för 2023 att redovisa hur myndigheten arbetar för att säkerställa att personer som förordnas som biträdande övervakare är lämpliga för uppgiften. Kriminalvården har återrapporterat sin redovisning i årsredovisningen för 2023 den 22 februari 2024. Myndigheten redovisar bl.a. att rutinerna har skärpts och rekryteringsförfarandet har gjorts mer enhetligt redan under 2022. Lämplighetsintervju, kontroll av id-handling, utdrag ur misstanke- och belastningsregister samt referenstagning är exempel på åtgärder som vidtas innan någon förordnas som biträdande övervakare. Regeringen bedömer att de åtgärder som Kriminalvården har vidtagit för att säkerställa att biträdande övervakare är lämpliga för sitt uppdrag är tillräckliga.

Med hänsyn till de åtgärder som vidtagits och redovisas anser regeringen att tillkännagivandet är slutbehandlat.

Vård och behandling av skadligt bruk och beroendesjukdom inom Kriminalvården

Riksdagen har tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om vård och behandling av skadligt bruk och beroendesjukdom inom kriminalvården (bet. 2021/22:SoU25 punkt 16, rskr. 2021/22:422). Av tillkännagivandet följer att regeringen bör se över hur vård och behandling av skadligt bruk och beroendesjukdom kan bli mer tillgänglig inom kriminalvården (bet. 2021/22:SoU25 s. 62).

Den av regeringen tillsatta Narkotikautredningen (dir. 2022:24) lämnade i sitt slutbetänkande Vi kan bättre! Kunskapsbaserad narkotikapolitik med liv och hälsa i fokus (SOU 2023:62) förslag på hur en fortsatt restriktiv narkotikapolitik kan kombineras med ett effektivt narkotikaförebyggande arbete, en god missbruks- och beroendevård som innehåller insatser för skademinimering samt insatser för att ingen ska dö till följd av läkemedels- och narkotikaförgiftningar. Betänkandet har remitterats och förslagen bereds för närvarande i Regeringskansliet.

Med hänsyn till de åtgärder som vidtagits och redovisas anser regeringen att tillkännagivandet är tillgodosett och slutbehandlat.

Särskild brottskod och ökad kartläggning av djurrättsrelaterad brottslighet

Riksdagen har tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om att dels vidta åtgärder för att förbättra det statistiska underlaget samt kunskapsunderlaget om brott begångna av djurrättsaktivister, dels säkerställas att landsbygdsbor och lantbrukare omfattas av de trygghetsundersökningar som genomförs på årlig basis av Brottsförebyggande rådet (bet. 2021/22:JuU40 punkt 5, rskr. 2021/22:325).

Tillkännagivandet motsvarar delar av ett tidigare tillkännagivande på området, se bet. 2019/20:JuU25 punkt 37, rskr. 2019/20:256. I propositionen Ett modernare straffrättsligt skydd mot hemfridsbrott och olaga intrång (prop. 2021/22:194) angavs bl.a. att någon klassificering utifrån motivet för brottet inte görs i brottskodsystemet och att systemet med brottskoder är utformat så att det skulle behöva införas en större mängd brottskoder för brott som utförs av djurrättsaktivister, vilket skulle riskera att göra systemet svåröverblickbart och öka risken för felkodning och kvalitetsbrister. Vidare angavs att systemet med brottskoder har skapats och förvaltas av myndigheterna själva och att myndigheterna inte har ansett att det finns skäl att införa särskilda brottskoder för brott begångna av djurrättsaktivister. Genom förslagen i propositionen ansåg regeringen tillkännagivandet tillgodosett. Riksdagen antog lagen den 31 maj 2022. I betänkandet avseende propositionen föreslog utskottet det nu aktuella tillkännagivandet.

Brottsförebyggande rådet genomför årligen Nationella trygghetsundersökningen (NTU), i vilken ca 64 000 personer svarar på frågor om utsatthet för brott, otrygghet och oro för brott, förtroende för rättsväsendet och erfarenheter av kontakter med rättsväsendet. Resultaten redovisas bl.a. uppdelat på boendeort, där boende i mindre städer/tätorter och landsbygdskommuner utgör en grupp. I regleringsbrevet för 2024 har Brottsförebyggande rådet fått i uppdrag att studera brott och otrygghet på landsbygden. Uppdraget ska omfatta en kartläggning av brottslighetens struktur och utveckling över tid samt av otrygghet, förtroende för rättsväsendet och erfarenheter av rättsväsendet bland personer boende på landsbygden. Brottsförebyggande rådet ska inom ramen för uppdraget även belysa hur brottsligheten på landsbygden konkret kan ta sig uttryck och hur otryggheten påverkar personer på landsbygden samt belysa hur den brottslighet som begås av djurrättsaktivister yttrar sig. Uppdraget ska redovisas senast den 13 juni 2025.

Med hänsyn till de åtgärder som vidtagits och redovisas anser regeringen att tillkännagivandet är tillgodosett och slutbehandlat.

Grovt brott för köp av sexuell tjänst och utnyttjande av barn genom köp av sexuell handling

Riksdagen har tillkännagett för regeringen att regeringen bör återkomma med förslag om att införa ett grovt brott för köp av sexuell tjänst och utnyttjande av barn genom köp av sexuell handling (bet. 2021/22:JuU41 punkt 9, rskr. 2021/22:433).

Frågan om att gradindela straffbestämmelserna om köp av sexuell tjänst och utnyttjande av barn genom köp av sexuell handling behandlades av 2014 års människohandelsutredning, som också föreslog att brotten skulle gradindelas (SOU 2016:42). Ett stort antal remissinstanser invände mot en gradindelning av brottet köp av sexuell tjänst och regeringen ansåg sammantaget att en gradindelning skulle vara förenad med flera betydande nackdelar, bl.a. på grund av risken för att rättsväsendets resurser huvudsakligen skulle satsas på de mer straffvärda fallen och att färre brott därmed totalt sett skulle beivras. Enligt regeringen skulle en gradindelning också riskera att minska lagstiftningens attitydpåverkande effekter – genom att sexköp

generellt sett skulle uppfattas som mindre klandervärt än tidigare (Straffrättsliga åtgärder mot utnyttjande av barn genom köp av sexuell handling, prop. 2018/19:157 s. 9). Regeringen ansåg även att det saknades tillräckliga skäl att gradindela brottet utnyttjande av barn genom köp av sexuell handling, bl.a. mot bakgrund av de skäl som anförts i förhållande till straffbestämmelsen om köp av sexuell tjänst, men också på grund av att det enligt praxis inte förelåg likformighet vid påföljdsbestämningen och att en gradindelning skulle kunna signalera att brottet inte alltid var att anse som allvarligt (prop. 2018/19:157, s. 13 och 14).

Frågan om gradindelning av köp av sexuell tjänst respektive utnyttjande av barn genom köp av sexuell handling har således behandlats i närtid och regeringen har kommit fram till att starka skäl talar emot att införa en sådan ordning. Vidare skärptes straffskalorna för båda brotten den 1 augusti 2022, så att de nu motsvarar straffskalorna för de grova brotten som föreslogs av 2014 års människohandelsutredning (Skärpt syn på våldtäkt och andra sexuella kränkningar, prop. 2021/22:231). Det kan därtill noteras att det genom Europaparlamentets och rådets direktiv om ändring av direktiv 2011/36/EU om förebyggande och bekämpande av människohandel och om skydd av dess offer, som antogs den 27 maj 2024, ställs krav på att medlemsstaterna ska vidta de åtgärder som är nödvändiga för att kriminalisera avsiktlig användning av tjänster som tillhandahålls av ett offer för människohandelsbrott. Ändringsdirektivet ska vara genomfört i svensk rätt senast två år efter dess ikraftträdande.

Mot denna bakgrund finns det sammantaget inte anledning att vidta de lagstiftningsåtgärder som följer av tillkännagivandet. Regeringen anser därmed att tillkännagivandet är slutbehandlat.

Påföljd och behandling av personer som begår sexualbrott

Riksdagen har tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om nya behandlingsprogram för personer som begår sexuella övergrepp mot barn (bet. 2020/21:JuU26 punkt 19, rskr. 2020/21:304). Av tillkännagivandet följer att behandlingsprogrammen behöver utvecklas och intensifieras och att regeringen därför bör ge Kriminalvården i uppdrag att inventera forskning på området samt utforma lämpliga program för farmakologisk och annan medicinsk behandling av pedofiler (bet. 2020/21:JuU26 s. 39). Riksdagen har därefter tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om nya behandlingsprogram för personer som begår sexuella övergrepp mot barn (bet. 2021/22:JuU25 punkt 14, rskr. 2021/22:246). Av det tillkännagivandet följer att utskottet fortfarande anser att lämpliga program för farmakologisk och annan medicinsk behandling av pedofiler bör utformas och att möjligheterna att införa vård som påföljd vid sidan av fängelse bör utredas. I en utredning om en utvidgad påföljdsbestämning vid sexualbrott mot barn bör det övervägas i vilken utsträckning regler om tvångsvård ska vara tillämpliga vid påföljdsbestämningen (bet. 2021/22:JuU25 s. 38).

På regeringens uppdrag lämnade Kriminalvården i årsredovisningen för 2023 en sammanfattning av forskningsläget avseende farmakologisk och annan medicinsk behandling för klienter som är dömda för sexualbrott. Av redovisningen framgår att det finns visst vetenskapligt stöd för att läkemedelsbehandling ibland kan minska risken för återfall bland dessa personer och att sådan behandling i vissa fall kan bli aktuell utöver psykosociala insatser som t.ex. behandlingsprogram. Kriminalvården redovisade också vilka övriga insatser som kan erbjudas dessa klienter under verkställigheten samt vilket utvecklingsarbete som bedrivs inom myndigheten när det gäller målgruppen. Kriminalvården och Polismyndigheten har också haft regeringens uppdrag att utveckla informationsutbytet mellan myndigheterna avseende bl.a. personer som har dömts för sexualbrott. Myndigheterna lämnade den 25 maj 2023 en

redovisning av uppdraget och lämnade ett antal förslag. Förslagen omhändertas bl.a. i utredningen Förbättrade möjligheter till informationsutbyte mellan myndigheter (dir. 2023:146) som ska lämna sin redovisning senast den 28 februari 2025.

Regeringen har gett en särskild utredare i uppdrag att göra en omfattande översyn av straffskalorna och reformera påföljdssystemet (dir. 2023:115). Uppdraget ska redovisas senast den 30 maj 2025.

Med hänsyn till de åtgärder som vidtagits och redovisas anser regeringen att tillkännagivandena är tillgodosedda och därmed slutbehandlade.

Riksdagen har tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om hjälplinjen vid oönskad sexualitet (Preventell) (bet. 2020/21:JuU17 punkt 10, rskr. 2020/21:242). Av tillkännagivandet följer att regeringen bör göra en översyn av finansieringen till Preventell samt vidta åtgärder för att säkerställa att information om Preventell lämnas i tillräcklig utsträckning till personer som dömts för brott (bet. 2020/21:JuU17 s. 17). Riksdagen har även tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om hjälplinjen vid oönskad sexualitet (Preventell) (bet. 2021/22:JuU25 punkt 7, rskr. 2021/22:247). Av tillkännagivandet följer att regeringen bör vidta åtgärder för att säkerställa att information om Preventell och möjligheten att kontakta Anova anonymt lämnas i tillräcklig utsträckning till personer som dömts för brott (bet. 2021/22:JuU25 s. 25).

Regeringen har i budgetpropositionen för 2022 (prop. 2021/22:1 utg.omr. 13 avsnitt 5.5 s. 85 och utg.omr. 16 avsnitt 6.6.64 s. 245–246) gett långsiktiga finansiella förutsättningar för ökad kunskap inom området och för verksamheten med Preventell. I regleringsbreven för 2022–2024 har 5 miljoner kronor fördelats från anslag 2:64 Särskilda utgifter inom universitet och högskolor till Karolinska Institutet. Vidare hade Kriminalvården i regleringsbrevet för 2023 ett återrapporteringskrav om myndighetens arbete med sexualbrottsdömda. Av Kriminalvårdens årsredovisning för 2023 framgår att myndigheten har ett etablerat samarbete med ANOVA-kliniken vid Karolinska sjukhuset och att nyinskrivna klienter informeras om verksamheten. Med hänsyn till de åtgärder som vidtagits och redovisas anser regeringen att tillkännagivandena är tillgodosedda och därmed slutbehandlade.

Fler anstaltsplatser

Riksdagen har tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om fler anstaltsplatser (bet. 2020/21:JuU26 punkt 28, rskr. 2020/21:304). Av tillkännagivandet följer att Kriminalvården måste få de resurser som krävs för att kapaciteten ska vara tillräcklig och att regeringen bör upprätta en handlingsplan för hur kapaciteten kraftigt ska utökas på sikt (bet. 2020/21:JuU26 s. 63). Riksdagen har också tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om fler anstalts- och häktesplatser (bet. 2021/22:JuU25 punkt 18, rskr. 2021/22:246). Av tillkännagivandet följer bl.a. att överbelagda anstalter fortfarande är ett stort problem och att regeringen måste ta sitt ansvar för att snabbt komma till rätta med situationen (bet. 2021/22:JuU25 s. 52).

Kriminalvården har sedan 2020 på regeringens uppdrag årligen redovisat en plan för ökad platskapacitet (Ju2020/00799, Ju2021/00955, Ju2022/00818 och Ju2023/00564). Kriminalvården har också haft regeringens uppdrag att ta fram en ny utbyggnadsplan för åren 2024–2033 som inkluderar beräknat kapacitetsbehov med anledning av förslagen i den sakpolitiska överenskommelsen mellan Moderaterna, Kristdemokraterna, Liberalerna och Sverigedemokraterna (Tidöavtalet). Planen redovisades den 15 december 2023 (Ju2023/02786). Regeringen har härutöver uppdragit åt Kriminalvården att den 1 mars 2025 inkomma med en uppdaterad utbyggnadsplan.

Kriminalvårdens anslag har stärkts kraftigt de senaste budgetåren bl.a. för ökad platskapacitet (bl.a. prop. 2019/20:1, prop. 2020/21:1, prop. 2021/22:1 och prop. 2022/23:1) och ytterligare tillskott föreslås i denna budgetproposition. Sedan 2020 har antalet häktes- och anstaltsplatser ökat med ca. 3 000.

Regeringen har härutöver gett en utredare i uppdrag att se över möjligheterna att hyra anstaltsplatser utomlands (Ju2023:E). Uppdraget ska redovisas senast den 16 december 2024. Regeringen har även gett en utredare i uppdrag att lämna förslag på ändringar i plan- och byggregelverket som förbättrar förutsättningarna för att fler häkten och anstalter kan byggas och nya häktes- och anstaltsplatser kan skapas genom en snabbare plan- och byggprocess (LI2024/00694). Uppdraget ska redovisas senast den 31 oktober 2024.

Med hänsyn till de åtgärder som vidtagits och redovisas anser regeringen att tillkännagivandena är tillgodosedda och därmed slutbehandlade.

Utvärdering och vidareutveckling av straffens innehåll och åtgärder för unga kriminella

Riksdagen har tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om brottsförebyggande åtgärder och straffens innehåll för unga kriminella (bet. 2020/21:JuU17 punkt 14, rskr. 2020/21:240). Av tillkännagivandet följer att det förekommer en ny grupp av unga vuxna på fängelserna i Sverige som innebär nya utmaningar för Kriminalvården och att en utredning bör tillsättas med uppdrag att, bl.a. utifrån erfarenheter i andra länder, ta ett samlat grepp om denna grupp individer och lämna förslag om såväl lämpliga brottsförebyggande åtgärder som verkställighetens innehåll särskilt anpassat för denna grupp (bet. 2020/21:JuU17 s. 18). Riksdagen har också tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om utvärdering och vidareutveckling av straffens innehåll (bet. 2020/21:JuU26 punkt 5, rskr. 2020/21:304). Av tillkännagivandet följer att det finns skäl att utvärdera och vidareutveckla verkställighetsinnehållet, inte minst mot bakgrund av den växande grupp unga vuxna som har ett stort våldskapital och ett lågt förtroende för samhället och dess myndigheter och som inte har något egentligt intresse av att lämna kriminaliteten bakom sig (bet. 2020/21:JuU26 s. 23).

Regeringen har gett en särskild utredare i uppdrag att överväga och föreslå ändringar av den straffrättsliga särbehandlingen av unga lagöverträdare (dir. 2023:112). I uppdraget ingår att överväga ytterligare åtgärder för att öka det statliga ansvaret för barn och unga som begår grova brott. Utredningen har i ett delbetänkande bl.a. lämnat förslag om begränsningar av den s.k. ungdomsreduktionen (SOU 2024:39).

Utredningen om frihetsberövande påföljder för unga redovisade sitt uppdrag i augusti 2023 genom betänkandet En översyn av regleringen om frihetsberövande påföljder för unga (SOU 2023:44). Regeringen har till följd av förslagen i betänkandet gett Kriminalvården i uppdrag att förbereda inrättandet av särskilda enheter för unga i åldern 15–17 år (Ju2023/02157). Uppdraget ska redovisas senast den 1 april 2026.

Kriminalvården och Polismyndigheten har haft regeringens uppdrag att utveckla informationsutbytet mellan myndigheterna avseende bl.a. unga dömda. Uppdraget har redovisats och förslagen omhändertas bl.a. i utredningen Förbättrade möjligheter till informationsutbyte mellan myndigheter (dir. 2023:146). Uppdraget ska redovisas senast den 28 februari 2025.

Kriminalvården har haft regeringens uppdrag att vidareutveckla sitt återfallsförebyggande arbete och har redogjort för åtgärder som vidtagits och planeras för att utveckla och anpassa arbetet (Ju2023/02067).

Med hänsyn till de åtgärder som vidtagits och redovisas anser regeringen att tillkännagivandena är tillgodosedda och därmed slutbehandlade.

Åtgärder för att öka antalet överföranden av dömda utländska medborgare till deras respektive hemländer

Riksdagen har tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om åtgärder för att öka antalet överföranden av dömda utländska medborgare till deras respektive hemländer (bet. 2020/21:JuU26 punkt 33, rskr. 2020/21:304). Av tillkännagivandet följer att Sverige bör prioritera arbetet med att skriva avtal med andra länder om överförande av verkställighet, att Kriminalvården bör ges i uppdrag att påtagligt öka antalet överföranden av fångar med utländskt medborgarskap i svenska fängelser till sina respektive hemländer och att Kriminalvården bör fördjupa samarbetet med kriminalvården i de länder vars medborgare är överrepresenterade i de svenska anstalterna för att överföring ska bli möjligt i fler fall (bet. 2020/21:JuU26 s. 68). Riksdagen har också tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om åtgärder för att öka antalet överföranden av dömda utländska medborgare till deras respektive hemländer (bet. 2021/22:JuU25 punkt 24, rskr. 2021/22:246). Av tillkännagivandet följer att Sverige bör prioritera arbetet med att skriva avtal med andra länder om överförande av verkställighet att Kriminalvården bör ges i uppdrag att påtagligt öka antalet överföranden av fångar med utländskt medborgarskap i svenska fängelser till sina respektive hemländer och att Kriminalvården i Sverige bör fördjupa samarbetet med kriminalvården i de länder vars medborgare är överrepresenterade i de svenska anstalterna, för att överföring ska bli möjligt i fler fall (bet. 2021/22:JuU25 s. 58).

Den 1 december 2022 trädde ny lagstiftning i kraft som syftar till en förbättrad hantering av ärenden om överförande av straffverkställighet (SFS 2022:1459). Den 29 maj 2024 remitterades ett utkast till lagrådsremiss i vilket lämnas förslag till en ny lag om överförande av verkställighet från och till Sverige av bl.a. fängelsestraff. Syftet med förslagen är att snabba på processen och att öka antalet dömda som avtjänar fängelsestraff i sina hemländer.

Bilaterala och multilaterala kontakter har genomförts med relevanta länder i syfte att utöka möjligheterna till överföranden. Regeringen avser fortsätta detta arbete. Inriktningen på arbetet är också att bilaterala avtal övervägs i de fall där det anses möjligt, lämpligt och resurseffektivt. Förhandlingar har inletts med Kosovo angående ett avtal om överförande av straffverkställighet.

Kriminalvården har i årsredovisningarna för 2020, 2021 och 2022 på regeringens uppdrag redovisat de åtgärder som myndigheten har vidtagit i syfte kunna öka antalet överföranden. Kriminalvården har också sedan 2022 i uppdrag av regeringen att två gånger per år redovisa statistik över bl.a. genomförda överföranden av straffverkställighet samt löpande redovisa svårigheter i arbetet med specifika länder.

Med hänsyn till de åtgärder som vidtagits och redovisas anser regeringen att tillkännagivandena är tillgodosedda och därmed slutbehandlade.

Stärkt skydd mot utlänningar som utgör kvalificerade hot mot Sveriges säkerhet

Riksdagen har tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om att regeringen bör tillsätta en ny utredning som ska se över vilka ytterligare åtgärder som behöver vidtas för att samhället ska kunna skydda sig mot personer som anses utgöra ett säkerhetshot (bet. 2019/20:JuU16 punkt 5, rskr. 2019/20:255). Riksdagen har därefter tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om att regeringen inom tre månader bör tillsätta den utredning som enligt ett tidigare tillkännagivande ska se över

vilka ytterligare åtgärder som behöver vidtas för att samhället ska kunna skydda sig mot personer som anses utgöra ett säkerhetshot (bet. 2020/21:JuU19 punkt 5, rskr. 2020/21:220). Riksdagen har slutligen tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om att regeringen senast den 31 mars 2022 ska tillsätta den utredning som enligt två tidigare tillkännagivanden ska se över vilka ytterligare åtgärder som behöver vidtas för att samhället ska kunna skydda sig mot personer som anses utgöra ett säkerhetshot (bet. 2021/22:JuU13 punkt 3, rskr. 2021/22:165). Av samtliga tre tillkännagivanden följer att utredningen bl.a. bör se över möjligheterna att hålla utlänningar som bedöms utgöra säkerhetshot i förvar under längre tid än i dag, samt att förstärka möjligheterna till övervakning i de fall utvisning inte kan verkställas. Utredningen bör även analysera vilken ordning som bör gälla för att utan onödiga dröjsmål kunna ompröva frågan om verkställighetshinder när nya uppgifter framkommer om situationen i hemlandet. Vidare bör möjligheterna förbättras när det gäller att skydda samhället mot de personer som konstaterats utgöra säkerhetshot. Därtill bör påföljderna skärpas för överträdelser av beslutad anmälningsplikt och andra begränsningar (bet. 2019/20:JuU16 s. 26, bet. 2020/21:JuU19 s. 14 och bet. 2021/22:JuU13 s. 11).

Den 24 februari 2022 överlämnade regeringen propositionen Nytt regelverk för kvalificerade säkerhetsärenden (prop. 2021/22:131) till riksdagen. I propositionen föreslogs bl.a. utvidgade möjligheter att utvisa utlänningar som utgör kvalificerade hot mot Sveriges säkerhet, att förutsättningarna för att ta en utlänning i förvar förtydligas, att fler tvångsmedel ska få användas och att kraven för att få ett tillstånd till hemliga tvångsmedel sänks och att straffen skärps för flera av brotten i den nya lagen. Riksdagen beslutade i enlighet med förslagen i propositionen och författningsändringarna trädde i kraft den 1 juli 2022.

Den 23 maj 2024 beslutade regeringen kommittédirektiven Stärkt skydd mot utlänningar som utgör kvalificerade säkerhetshot eller som har koppling till kriminella nätverk (dir. 2024:49). Enligt direktiven ska en särskild utredare bl.a. se över lagen (2022:700) om särskild kontroll av vissa utlänningar. När det gäller de utlänningar som utgör kvalificerade hot mot Sveriges säkerhet ska utredaren bl.a. ta ställning till om förutsättningarna för att ta en utlänning i förvar bör utökas och föreslå längre förvarstider, föreslå utökade möjligheter att använda tvångsmedel och lämna nödvändiga författningsförslag. Syftet är att utifrån det försämrade säkerhetsläget säkerställa att skyddet mot utlänningar som utgör kvalificerade hot mot Sveriges säkerhet är effektivt och även i övrigt ändamålsenligt. Uppdraget ska redovisas senast den 21 november 2025. Genom direktiven har en översyn av lagen om särskild kontroll av vissa utlänningar initierats.

Regeringen anser mot bakgrund av genomförda åtgärder att de tre tillkännagivandena är tillgodosedda och därmed slutbehandlade.

En översyn av regelverket för ersättning till rättsliga biträden i brottmål

Riksdagen har tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om en översyn av hela regelverket för ersättning till rättsliga biträden i brottmål (bet. 2021/22:JuU19 punkt 1, rskr. 2021/22:294). Enligt tillkännagivandet bör dessutom ett nytt system för ersättningsanspråken införas och utformas på ett sätt som gör att kontroll och granskning sker rutinmässigt och att det är enkelt att upptäcka fusk och dubbeldebitering (bet. 2021/22:JuU19 s. 10).

Den 11 april 2024 beslutade regeringen att ge en särskild utredare i uppdrag att se över regelverket för ersättning till rättsliga biträden. Enligt direktiven ska utredaren föreslå åtgärder för att skapa en mer ändamålsenlig kostnadskontroll över statens utgifter för rättsliga biträden och bl.a. ta ställning till om det bör införas ett krav på att

kostnadsräkningar ska ges in digitalt. Utredaren ska också ta ställning till om skärpta behörighetskrav, eller andra åtgärder, bör införas för att stärka förtroendet för offentliga försvarare och ta ställning till vissa andra frågor om enskildas rättigheter. Syftet är att, med utgångspunkt i rätten till en rättvis rättegång, säkerställa en god hushållning med allmänna medel, dämpa kostnadsutvecklingen, upprätthålla förtroendet för offentliga försvarare och stärka enskildas möjligheter att ta till vara sin rätt. Uppdraget ska redovisas senast den 1 augusti 2025.

Samma dag beslutade regeringen att ge Domstolsverket i uppdrag att förbereda inrättandet av en digital process för rättsliga biträdens kostnadsräkningar i domstol. Processen ska, genom att underlätta granskningen, förbättra domstolarnas kontroll av kostnadsräkningar och möjliggöra att fel och dubbeldebitering kan motverkas. Systemet ska även underlätta Domstolsverkets och domstolarnas uppföljning av utbetalningarna. Uppdraget ska redovisas senast den 1 augusti 2025.

Genom direktiven och regeringsuppdraget anser regeringen att tillkännagivandet är slutbehandlat.

2.8 Politikens inriktning

Organiserad brottslighet och kriminella nätverk utgör, tillsammans med andra staters alltmer offensiva agerande mot Sverige och den höga terrorhotnivån, allvarliga hot mot det fria och öppna samhället. Samhällets förmåga att bekämpa och motverka organiserad brottslighet behöver stärkas. Det dödliga skjutvapenvåldet har tredubblats sedan början av 2010-talet. Den kriminella ekonomin har av myndigheterna bedömts omsätta ca 100–150 miljarder kronor per år, och allt fler barn och unga rekryteras in i och utnyttjas av de kriminella gängen.

Att öka tryggheten för enskilda och bekämpa den organiserade brottsligheten är en central uppgift för hela samhället. Det handlar om ett perspektivskifte från gärningsman till brottsoffer och samhällets berättigade behov av skydd samt om tidigare och tydligare insatser för barn och unga som begår brott för att hindra att barn och unga utvecklar ett kriminellt beteende. Regeringen har tagit flera initiativ för att snabbt ge de brottsbekämpande myndigheterna effektivare verktyg, t.ex. utökade möjligheter att använda hemliga tvångsmedel, anonyma vittnen, säkerhetszoner och ökade möjligheter att använda kamerabevakning. För att trycka tillbaka brottsligheten är det helt centralt med ett effektivt och kunskapsbaserat brottsförebyggande arbete. Mäns våld mot kvinnor, våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck utgör allvarlig kriminalitet och samhället måste stå upp för dem som utsätts för sådan allvarlig brottslighet. Att öka tryggheten för enskilda och bekämpa den organiserade brottsligheten samt våld mot kvinnor och barn är därför en central uppgift för hela samhället.

När det gäller brottslighet är det drygt dubbelt så vanligt att utrikes födda misstänks för brott jämfört med inrikes födda med två inrikes födda föräldrar. Personer med utländsk bakgrund, både utrikes födda och barn till utrikes födda, är även överrepresenterade bland misstänkta för grövre brottslighet så som dödligt våld och rån. Brå menar att faktorer som förknippas med brottslighet bl.a. är låg utbildningsnivå, inkomst och bostadssegregering. Dock förklaras inte hela överrepresentationen för gruppen med utländsk bakgrund av dessa faktorer. Åtgärder för att bekämpa kriminalitet måste därför ske tillsammans med en fortsatt omläggning av migrationspolitiken och ytterligare åtgärder för att bekämpa utanförskapet.

Regeringen föreslår fortsatta åtgärder som syftar till att stärka rättsväsendets brottsbekämpande förmåga och effektivitet samt att förstärka samhällets reaktion på

brott genom bl.a. mer resurser till rättsväsendet, nya verktyg till brottsbekämpningen och skärpta straff. Också skyddet för den nationella säkerheten behöver stärkas, liksom förmågan hos myndigheterna att hantera sina uppgifter inom samhällets krisberedskap och civilt försvar. Samtidigt intensifieras arbetet med att strypa den kriminella ekonomin, motverka arbetslivskriminalitet, stärka det brottsförebyggande arbetet samt förhindra att unga dras in i kriminalitet.

2.8.1 Fortsatta förstärkningar till rättsväsendet

Att med kraft trycka tillbaka brottsligheten är en av regeringens mest prioriterade uppgifter. Regeringen fortsätter därför att tillföra stora resurser för att stärka förmågan hos rättsväsendets myndigheter att utföra sina uppdrag och för att bekämpa brottsligheten.

Fortsatt förstärkning av Polismyndigheten

Regeringens arbete med att förstärka Polismyndigheten fortsätter. Polismyndigheten tillförs ytterligare medel för att växa, med målet att polistätheten åtminstone ska motsvara genomsnittet i EU. För att öka attraktiviteten till polisyrket behövs incitament för att få fler att söka till och genomföra polisutbildningen. Det sätts därför av medel för att stärka polisaspiranternas villkor. Vidare avser regeringen att föreslå en ordning som innebär att de som studerar vid polisutbildningen höstterminen 2024 eller senare, under vissa förutsättningar och villkor, kommer få sina studielån återbetalda eller avskrivna. En satsning genomförs för att ytterligare utöka och effektivisera Polismyndighetens arbete med inre utlänningskontroller, som utgör ett viktigt verktyg för att kunna ha kontroll över vilka som vistas i landet. Regeringen genomför även en satsning för att ytterligare stärka Polismyndighetens arbete med kamerabevakning, som bl.a. innebär att antalet bevakningskameror ska öka. Polismyndigheten får därtill ansvaret att utveckla och utfärda den statliga e-legitimationen i enlighet med den reviderade eIDAS-förordningen, se vidare utg.omr. 22 avsnitt 4.5.

Med de stora resurstillskott och effektivare verktyg som Polismyndigheten ges följer också berättigade förväntningar om bättre resultat. Det innebär att återupprätta en lokalt synlig och trygghetsskapande polis och en god service till medborgarna, att förbättra resultaten i utredningsverksamheten så att fler brott kan klaras upp samt att säkerställa en effektiv styrning, användning och uppföljning av polisens växande resurser.

Säkerhetspolisens operativa förmåga stärks

Omvärldsutvecklingen innebär att skyddet för den nationella säkerheten fortsatt behöver stärkas. Auktoritära stater agerar alltmer aggressivt och Ryssland utgör ett allvarligt säkerhetshot mot Sverige. Olovlig underrättelseverksamhet och annan säkerhetshotande verksamhet från framför allt Ryssland men också från Kina och Iran har förstärkts och behöver bemötas med verkningsfulla åtgärder. Kriget som följde på Hamas attack mot Israel har lett till en försämrad säkerhetssituation för judar i Sverige. Den våldsbejakande extremismen drivs på av en växande bredare extremism som till stor del sprids via digitala plattformar. I förlängningen hotar detta tilliten mellan människor i vårt samhälle och underminerar samhällsgemenskapen. Det påverkar även såväl det kortsiktiga attentatshotet som det långsiktiga författningshotet. Det försämrade säkerhetsläget ställer också högre krav på Säkerhetspolisens förmåga att skydda den centrala statsledningen. Regeringen tillför därför Säkerhetspolisen medel.

Åklagarmyndigheten stärks

För att bekämpa den allvarliga brottsligheten, men även de brott som påverkar människors vardag, behöver Åklagarmyndighetens resurser fortsätta att öka. Fler brott ska utredas och lagföras, brottsvinster ska återtas och samverkan mellan de brottsbekämpande myndigheterna ska öka. Antalet anställda vid Åklagarmyndigheten behöver ökas ytterligare och fler åklagare behövs när de brottsbekämpande verktygen förbättras. Regeringen tillför därför Åklagarmyndigheten medel.

Ytterligare medel till Sveriges Domstolar

Den komplexa brottsligheten i samhället och det försämrade säkerhetspolitiska omvärldsläget ställer förändrade krav på domstolarnas verksamhet, vilket bl.a. förutsätter fler anställda och säkerhetsåtgärder. Domstolarna ska vara säkra och trygga för alla som vistas där. Att den som är vittne eller målsägande känner sig trygg i rättssalen är avgörande både för att enskilda personer ska våga vittna och för samhällets förmåga att klara upp brott. Regeringen föreslår att Sveriges Domstolar tillförs ytterligare medel för att stärka domstolarnas förmåga att avgöra mål och ärenden inom rimlig tid, säkra personalförsörjningen, öka säkerheten i domstolarna och intensifiera arbetet inom krisberedskap och civilt försvar.

Inom Regeringskansliet bereds förslagen i departementspromemorian Konkursförfarandet (Ds 2019:31) om en ändrad ansvarsfördelning mellan domstolarna, Kronofogdemyndigheten och konkursförvaltarna under konkursförfarandet. Förslagen syftar bl.a. till att renodla domstolarnas verksamhet. Med anledning av kommande lagstiftningsförslag föreslås att medel flyttas från Sveriges Domstolar och från anslaget Rättsliga biträden m.m. till Kronofogdemyndigheten inom utg.omr. 3 Skatt, tull och exekution.

Rättsmedicinalverket stärks

Rättsmedicinalverkets analyser och utlåtanden är av stor vikt för brottsutredningar och kan vara avgörande som bevisning i brottmål. Regeringen förstärker Rättsmedicinalverket för att myndigheten ska kunna göra investeringar i teknik och kunna fortsätta att öka kvaliteten och effektiviteten i sina bidrag till brottmålsprocessen.

Fortsatt förstärkning av Kriminalvårdens kapacitet

Inflödet av klienter till häkte, anstalt och frivård fortsätter samtidigt som häktes- och verkställighetstiderna ökar. Kriminalvården har under senare år tillskapat ett betydande antal platser på anstalt och häkte. Prognoser visar på en fortsatt ökning av antalet klienter i Kriminalvårdens verksamheter. Kriminalvården kommer därmed utmanas ytterligare i sitt uppdrag att ta emot häktade och dömda och att bedriva en säker och kvalitativ verksamhet. Kriminalvårdens pågående och omfattande expansion innebär att myndighetens kostnader kommer att öka kraftigt de kommande åren. I samband med att Kriminalvårdens verksamhet expanderar ska kostnadseffektiviseringar prioriteras inom myndigheten, t.ex. genom en lägre dygnskostnad för intagna. Regeringen har därför beslutat att ge Kriminalvården i uppdrag att föreslå åtgärder för att dämpa kostnadsutvecklingen och minska dygnskostnaden. En översyn av häkteslagen (2010:611) och fängelselagen (2010:610) ska genomföras för att se över frågor som underlättar för Kriminalvården i den pågående expansionen. För att regeringens kriminalpolitik ska kunna förverkligas är det dock av stor vikt att den påbörjade expansionen kan fortsätta. Myndigheten behöver kraftigt öka antalet platser de närmaste åren och vidta åtgärder för en stabil lokalförsörjning över tid. Det är samtidigt angeläget att säkerheten inom myndigheten

kan upprätthållas och att det kan bedrivas en kvalitativ verksamhet som syftar till att minska risken för återfall i brott. I syfte att ge myndigheten förutsättningar för detta föreslår regeringen ökade medel till Kriminalvården.

2.8.2 Åtgärder för att stärka det brottsförebyggande arbetet

Brottsförebyggande insatser är en avgörande del av kampen mot den organiserade brottsligheten. Regeringen föreslår därför att medel ska tillföras för att förstärka myndigheternas kapacitet inom området.

Ett finansiellt underrättelsecentrum inrättas

I arbetet med att slå mot den kriminella ekonomin, bl.a. genom att motverka bedrägerier och penningtvätt, behöver berörda myndigheter utveckla samarbetet med aktörer inom den privata sektorn. Regeringen tillför därför medel till ett finansiellt underrättelsecentrum vid Polismyndigheten, där Polismyndigheten, Skatteverket, Ekobrottsmyndigheten och banker m.fl. ges möjlighet att samverka för att effektivt kunna utbyta operativ information och arbeta förebyggande tillsammans. Finanspolisen ska inneha en central roll i arbetet.

Myndigheter ska stärka sitt brottsförebyggande arbete

När utmaningarna med kriminalitet i samhället förändras måste också det förebyggande arbetet utvecklas. Behoven av att stärka det brottsförebyggande arbetet är därför omfattande. Myndigheter behöver göra mer på området, inte minst vad gäller den sociala preventionen. Regeringen har nyligen beslutat om strategin Barriärer mot brott (skr. 2023/24:68) som särskilt fokuserar på åtgärder för att bryta rekryteringen in i kriminella nätverk, att förebygga att barn och unga involveras och utnyttjas i kriminalitet samt att få individer som begår brott att lämna kriminaliteten bakom sig. Samtidigt som användningen av fungerande arbetssätt behöver öka, finns behov av att pröva och utvärdera nya innovativa metoder. Regeringen föreslår att medel tillförs i detta syfte, se även utg.omr. 9 avsnitt 6.1.5, för fler satsningar på det sociala brottsförebyggande arbetet.

Nytt uppdrag att samordna det regionala arbetet med stöd till avhoppare

Stöd till avhoppare är en viktig del i arbetet mot organiserad brottslighet. I januari 2024 slutredovisade Polismyndigheten, Kriminalvården, Statens institutionsstyrelse och Socialstyrelsen ett uppdrag om att förstärka och utveckla arbetet med stöd till avhoppare (Ju2024/00195). Myndigheterna bedömer att det nu finns en grundläggande nationell struktur för arbetet med avhoppare, samtidigt som det finns fortsatta behov av stöd och samordning i arbetet och av att implementera framtagna kunskapsstöd och riktlinjer. Ett regionalt uppdrag på avhopparområdet kan bidra till att utveckla ett effektivt och likvärdigt stöd till avhoppare över landet. I enlighet med myndigheternas förslag föreslår därför regeringen att länsstyrelserna tillförs medel för att samordna arbetet med stöd till avhoppare på regional nivå, som en länk mellan den nationella och den lokala nivån.

2.8.3 Skärpta straff och fokus på brottsoffret

Regeringen anser att straffrätten tidigare saknat tillräckligt fokus på brottsoffret och samhällsskydd, vilket lett till låga straff även för allvarliga brott. Nu genomför regeringen en omläggning av svensk straffrätt. Detta innebär ett perspektivskifte i hur vi ser på brott och straff. Ett arbete med att reformera det straffrättsliga systemet pågår. Regeringen avser bl.a. att reformera kontaktförbudslagstiftningen, i syfte att

förbättra möjligheterna att förebygga våld och andra kränkningar i nära relationer och ge skydd till främst kvinnor och barn.

Därtill pågår ett arbete med att utreda ytterligare förslag. Regeringen har bl.a. tillsatt en utredning som ska göra en översyn av straffskalorna och reformera påföljdssystemet. Syftet med uppdraget är att straffskalorna på ett bättre sätt än i dag ska återspegla brottens allvar och att påföljderna som döms ut ska framstå som rimliga och rättvisa (dir. 2023:115). Parallellt med detta har en särskild utredare fått i uppdrag att göra en bred översyn av de s.k. osjälvständiga brottsformerna i 23 kap. brottsbalken. Utredaren ska bl.a. analysera och ta ställning till hur straffansvaret för osjälvständiga brott bör utvidgas och förändras för att på ett mer effektivt sätt motverka brott, särskilt brott som begås inom ramen för organiserad brottslighet. Utredaren ska lämna författningsförslag som ger uttryck för en skärpt syn på sådan brottslighet (dir. 2023:85). Regeringen har även tillsatt en utredning med uppdrag att överväga och föreslå ändringar av den straffrättsliga särbehandlingen av unga lagöverträdare. I uppdraget ingår bl.a. att överväga en sänkning av straffmyndighetsåldern (dir. 2023:112). Utredningen har i ett delbetänkande bl.a. lämnat förslag om begränsningar av den s.k. ungdomsreduktionen (SOU 2024:39).

Regeringen ser också över regelverket för rättsliga biträden i syfte att bl.a. stärka enskildas möjligheter att ta tillvara sin rätt i domstol. En särskild utredare ska bl.a. föreslå hur rätten till målsägandebiträde i överrätt kan stärkas.

Mäns våld mot kvinnor och hedersrelaterat våld och förtryck

Mäns våld mot kvinnor och hedersrelaterat våld och förtryck är allvarlig brottslighet som tidigare inte prioriterats tillräckligt högt. Regeringen vill därför skärpa lagstiftningen. Som ett led i det arbetet tillsatte regeringen i januari i år en utredning som bl.a. ska analysera och ta ställning till om straffskalorna för vissa hedersrelaterade brott bör skärpas samt se över reglerna om utländska månggiften och fullmaktsäktenskap (dir. 2024:8). Därutöver har Utredningen om åtgärder mot kontroller av flickors och kvinnors sexualitet föreslagit att s.k. oskuldskontroller och oskuldsingrepp ska kriminaliseras (SOU 2023:37). Utredningen har också lämnat förslag på en kriminalisering av underlåtenhet att anmäla eller på annat sätt avslöja äktenskapstvång och barnäktenskapsbrott. Betänkandet har remitterats och bereds nu inom Regeringskansliet. Regeringen har också tillsatt en utredning om förbud mot kusinäktenskap för att motverka hedersförtryck och äktenskap som ingås till följd av påtryckningar eller annan påverkan.

I uppdraget till den av regeringen tillsatta utredningen om en översyn av straffskalorna samt ett reformerat och mer rättvist påföljdssystem ingår, bl.a. i ljuset av det samhällsproblem som mäns våld mot kvinnor utgör, att lämna förslag till skärpta straff för vålds- och sexualbrott. Uppdraget ska redovisas den 30 maj 2025 (dir. 2023:115 och dir. 2023:181).

I februari 2024 överlämnade Utredningen om en översyn av kontaktförbuds-lagstiftningen ett betänkande med förslag som bl.a. syftar till att fler kontaktförbud ska meddelas samt att mer ingripande kontaktförbud i större utsträckning ska utgöra en förstahandsåtgärd och avse större geografiska områden, i vissa fall en hel kommun (SOU 2024:13). Det föreslås även att det ska införas en presumtion för kontaktförbud efter en fällande dom för exempelvis allvarligare våldsbrott som riktats mot en närstående eller tidigare närstående person. Vidare föreslås att straffskalan för grovt barnfridsbrott skärps. Utredningen lämnar även förslag som syftar till att kontaktförbud ska förenas med andra skyddande åtgärder, bl.a. genom att socialnämnderna alltid ska underrättas när ett beslut om kontaktförbud meddelas. Därutöver föreslås att barnets ställning ska stärkas genom en utvidgning av rätten till

rättsligt biträde. Med anledning av förslagen föreslår regeringen att anslaget Rättsliga biträden m.m. tillförs ökade medel fr.o.m. 2025. Med anledning av förslaget om en utvidgad underrättelseskyldighet till socialnämnderna föreslår regeringen vidare att kommunerna tillförs ökade medel genom de generella statsbidragen fr.o.m. 2025 (se utg.omr. 25 avsnitt 2.8.1).

Stärkt straffrättsligt skydd mot sexuella kränkningar, hatbrott och bedrägerier

I november 2023 överlämnade Utredningen om barns skydd mot sexuella kränkningar samt vissa frågor om brott mot kvinnor och äldre sina förslag till regeringen (SOU 2023:80). Utredningen föreslår bl.a. att fall då någon utnyttjar ett barn under 18 år som lider av t.ex. psykisk ohälsa ska betecknas som våldtäkt mot barn och att det straffrättsliga skyddet för bl.a. äldre på bedrägeriområdet ska stärkas. Betänkandet bereds nu i Regeringskansliet. Med anledning av förslagen föreslår regeringen att Kriminalvården, Sveriges Domstolar, Statens institutionsstyrelse och anslaget Rättsliga biträden m.m. tillförs ökade medel fr.o.m. 2025.

Inrättandet av särskilda ungdomsfängelser

Den grova brottsligheten kryper nedåt i åldrarna samtidigt som regeringen har aviserat flera straffskärpningar. Det är därför sannolikt att fler unga kommer att dömas till längre frihetsberövande påföljder än idag, vilket bl.a. påverkar åldersstrukturen på SiS särskilda ungdomshem. För tilltron till straffsystemet är det också viktigt att den dömde kan hindras från att avvika eller på annat sätt hindra verkställigheten. En trygg och säker miljö under ett frihetsberövande är av grundläggande betydelse för att försäkra barn och unga deras rätt till skydd och stöd. Institutioner där barn befinner sig behöver också vara speciellt anpassade för barn och barnets rättigheter ska tillgodoses enligt barnkonventionen. Genom att låta Kriminalvården ansvara för unga som dömts till en frihetsberövande påföljd kan SiS ha ett ökat fokus på sitt vårdande uppdrag.

Särskilda ungdomsfängelser ska inrättas som Kriminalvården ska vara huvudman för. Regeringen gav den 28 september 2023 Kriminalvården i uppdrag att förbereda inrättandet av särskilda enheter för barn och unga i åldern 15–17 år, med förbehåll för riksdagens ställningstagande, vilka ska vara redo att tas i drift senast den 1 juli 2026 (Ju2023/02157). I förra årets budgetproposition tillfördes Kriminalvården medel med anledning av förslagen. Med anledning av förslagen i SOU 2023:44 om att socialnämnden ska utse en särskild handläggare för det barn som dömts till fängelse föreslår regeringen vidare att kommunerna tillförs ökade medel fr.o.m. 2025 (se utg.omr. 25 avsnitt 2.8.1). Regeringen föreslår även att Kriminalvårdens anslag justeras i förhållande till förra årets budgetproposition.

Ett ändamålsenligt samhällsskydd

Utredningen om påföljder, återfall och verkställighet har haft i uppdrag att lämna förslag som särskilt vid allvarlig och upprepad brottslighet ökar samhällsskyddet, minskar risken för återfall i brott, leder till ökad trygghet för brottsoffer samt medför skärpta reaktioner vid återfall i brott. Utredningen har i sitt betänkande Ett ändamålsenligt samhällsskydd (SOU 2024:48) lämnat ett flertal lagförslag. Förslagen kommer att innebära att Kriminalvårdens utgifter ökar. Regeringen föreslår därför att myndigheten med anledning av detta tillförs ökade medel fr.o.m. 2026 och avser att återkomma i kommande budgetpropositioner i frågan.

Förbättrad upprättelse för brottsoffer

Rätten till brottsskadeersättning är viktig för brottsoffers upprättelse. Att gärningspersonen återbetalar sin skuld till staten kan också ge en upprättelse för den drabbade. Ett kraftigt ökat inflöde av ansökningar om brottsskadeersättning, som i sin tur medfört en ökad mängd regressärenden, har inneburit utmaningar för Brottsoffermyndigheten bl.a. vad gäller ökad handläggningstid och ärendebalans. För att ge myndigheten förutsättningar för en effektiv och skyndsam ärendehandläggning föreslår regeringen ökade medel till Brottsoffermyndigheten.

2.8.4 Effektivare verktyg för det brottsbekämpande arbetet

Samhällsutvecklingen är sådan att en mer effektiv brottsbekämpning är en nödvändighet för att långsiktigt säkra förutsättningarna för ett fritt och öppet samhälle. Regeringen arbetar därför för att ge de brottsbekämpande myndigheterna kraftigt förbättrade möjligheter att förebygga, förhindra och utreda brott. De verktyg som införs behöver följas noga för att säkerställa att de är effektiva samtidigt som de tillgodoser skyddet av enskildas personliga integritet.

Hemlig dataavläsning – ett permanent verktyg

Globaliseringen, den tekniska utvecklingen och förändrade kommunikationsvanor har inneburit att de brottsbekämpande myndigheterna inte längre kan ta del av information som tidigare var tillgänglig genom traditionella tvångsmedel. Särskilt inom den allvarliga och organiserade brottsligheten används ofta elektronisk utrustning för att kommunicera information i krypterad form. Utredningen om utvärdering av hemlig dataavläsning har föreslagit att de brottsbekämpande myndigheternas tidsbegränsade möjlighet att använda hemlig dataavläsning för att kunna ta del av bl.a. krypterad information ska göras permanent (SOU 2023:78). Med anledning av utredningens förslag föreslår regeringen att Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden tillförs ökade medel fr.o.m. 2025.

Ett starkare skydd för offentliganställda mot våld, hot och trakasserier

Regeringskansliet bereder förslagen som har lämnats i betänkandet Ett starkare skydd för offentliganställda mot våld, hot och trakasserier (SOU 2024:1). Förslagen syftar till att stärka skyddet för offentliganställda och omfattar bl.a. straffrättsliga förslag samt förslag för att minska exponeringen av offentliganställdas namn i beslut och andra handlingar som dokumenterar åtgärder. Vidare föreslås en stärkt sekretess i utbildningsverksamhet hos lärosäten som bedriver grundutbildning till polisman. Med anledning av förslagen föreslår regeringen att Kriminalvården tillförs ökade medel fr.o.m. 2025.

2.9 Budgetförslag

2.9.1 1:1 Polismyndigheten

Tabell 2.6 Anslagsutveckling 1:1 Polismyndigheten

Tusental kronor

2023	Utfall	37 426 588	Anslagssparande	195 883
2024	Anslag	41 165 012[1]	Utgiftsprognos	42 286 070
2025	**Förslag**	**45 211 735**		
2026	Beräknat	48 136 250[2]		
2027	Beräknat	51 878 032[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 47 103 920 tkr i 2025 års prisnivå.

[3] Motsvarar 49 843 136 tkr i 2025 års prisnivå.

Anslagsändamål

Anslaget får användas för utgifter avseende Polismyndighetens verksamhet. Anslaget får också användas för bidrag till organisationer som hjälper personer att lämna ett liv i kriminalitet (avhopparverksamhet).

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.7 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:1 Polismyndigheten

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**40 765 012**	**40 765 012**	**40 765 012**
Pris- och löneomräkning[2]	1 281 493	2 203 001	2 998 083
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	3 165 230	5 168 237	8 114 937
varav BP25[3]	*1 384 930*	*1 219 730*	*4 121 730*
– Kansliet för rättsväsendets digitalisering	*-500*	*-500*	*-500*
– Uppdrag om e-Codex	*-3 000*	*-1 500*	*-1 500*
– Justerad prismodell för rättskemiska analyser	*-3 700*	*-3 700*	*-3 700*
– Omfördelning av medel för arbetet mot arbetslivskriminalitet	*6 500*	*6 500*	*6 500*
– Allmänna företagsregistret	*-1 450*	*-1 450*	*-1 450*
– Revision av EU-medel	*-920*	*-920*	*-920*
– Handläggning enligt ny lagstiftning om ett straffrättsligt skydd för statliga stöd till företag		*-2 700*	*-2 700*
– Förstärkt myndighetsgemensam samverkan mot arbetslivskriminalitet	*14 000*	*14 000*	*11 000*
– Fortsatt tillväxt	*1 006 000*	*766 000*	*3 648 000*
– Stärkt kameraförmåga	*200 000*	*200 000*	*200 000*
– Inre utlänningskontroller	*100 000*	*100 000*	
– Finansiellt underrättelsecentrum	*16 000*	*34 000*	*50 000*
– Säkra identitetshandlingar pausas	*-34 000*	*-46 000*	
– Civilt försvar	*86 000*	*156 000*	*217 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**45 211 735**	**48 136 250**	**51 878 032**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2024. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2026–2027 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

För att finansiera en förstärkning av kansliet för Rättsväsendets digitalisering vid Brottsförebyggande rådet minskas anslaget med 500 000 kronor fr.o.m. 2025. Anslaget 1:7 *Brottsförebyggande rådet* ökas med motsvarande belopp.

För att finansiera ett uppdrag till Försäkringskassan om det EU-gemensamma it-systemet e-Codex minskas anslaget med 3 000 000 kronor för 2025. För 2026–2029 beräknas anslaget minska med 1 500 000 kronor. Därefter beräknas anslaget minska fram till 2031 till den permanenta nivån 1 000 000 kronor. Anslaget 2:1 *Försäkringskassan* inom utgiftsområde 10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning ökas med motsvarande belopp.

Till följd av ändrad prismodell med lägre avgifter för rättskemiska analyser hos Rättsmedicinalverket minskas anslaget med 3 700 000 kronor fr.o.m. 2025. Anslaget 1:8 *Rättsmedicinalverket* ökas med motsvarande belopp.

Till följd av att medel för arbetet mot arbetslivskriminalitet omfördelas till de myndigheter som deltar i arbetet ökas anslaget med 6 500 000 kronor fr.o.m. 2025. Anslaget 2:1 *Arbetsmiljöverket* inom utgiftsområde 14 Arbetsmarknad och arbetsliv minskas med motsvarande belopp.

Till följd av ändrad finansieringsmodell för det allmänna företagsregistret, som innebär att registret i vissa delar blir avgiftsfritt för användarna, minskas anslaget med 1 450 000 kronor fr.o.m. 2025. Anslaget 1:9 *Statistiska centralbyrån* inom utgiftsområde 2 Samhällsekonomi och finansförvaltning ökas med motsvarande belopp.

För att finansiera Ekonomistyrningsverkets revision av verksamhet som bedrivs inom ramen för fonden för inre säkerhet och fonden för integrerad gränsförvaltning, instrumentet för gränsförvaltning och visering minskas anslaget med 920 000 kronor för 2025–2029. Anslaget 1:8 *Ekonomistyrningsverket* inom utgiftsområde 2 Samhällsekonomi och finansförvaltning ökas med motsvarande belopp.

För att finansiera ökade kostnader för Ekobrottsmyndigheten med anledning av kommande förslag om ett effektiv straffrättsligt skydd för statliga stöd till företag beräknas anslaget minska med 2 700 000 kronor fr.o.m. 2026. Anslaget 1:4 *Ekobrottsmyndigheten* beräknas öka med motsvarande belopp.

För att förstärka arbetet mot arbetslivskriminalitet ökas anslaget med 14 000 000 kronor för 2025. För 2026 beräknas anslaget öka med 14 000 000 kronor och för 2027 beräknas anslaget öka med 11 000 000 kronor.

För att finansiera Polismyndighetens fortsatta tillväxt ökas anslaget med 1 006 000 000 kronor för 2025. För 2026 beräknas anslaget öka med 766 000 000 kronor och fr.o.m. 2027 beräknas anslaget öka med 3 648 000 000 kronor.

För att stärka Polismyndighetens kameraförmåga ökas anslaget med 200 000 000 kronor för 2025. För 2026–2029 beräknas anslaget öka med motsvarande belopp.

För att ytterligare utöka och effektivisera arbetet med inre utlänningskontroller ökas anslaget med 100 000 000 kronor för 2025. För 2026 beräknas anslaget öka med motsvarande belopp.

För att inrätta ett finansiellt underrättelsecentrum där Polismyndigheten, Skatteverket, Ekobrottsmyndigheten och banker m.fl. ges möjlighet att samverka ökas anslaget med

16 000 000 kronor för 2025. För 2026 beräknas anslaget öka med 34 000 000 kronor och fr.o.m. 2027 beräknas anslaget öka med 50 000 000 kronor.

Till följd av att arbetet med kommande lagstiftningsförslag om säkra identitetshandlingar pausas efter en dom i EU-domstolen som innebär att EU:s id-kortsförordning ogiltigförklaras minskas anslaget med 34 000 000 kronor för 2025. För 2026 beräknas anslaget minska med 46 000 000 kronor.

För att stärka förmågan inom civilt försvar ökas anslaget med 86 000 000 kronor för 2025. För 2026 beräknas anslaget öka med 156 000 000 kronor, för 2027 beräknas anslaget öka med 217 000 000 kronor och fr.o.m. 2028 beräknas anslaget öka med 262 000 000 kronor.

Regeringen avser att lämna ett förslag som innebär att de som studerar vid polisutbildningen höstterminen 2024 eller senare, under vissa förutsättningar och villkor, kommer få sina studielån återbetalda eller avskrivna. Återbetalning eller avskrivning kommer bara kunna erhållas av personer som arbetar som poliser. Med hänsyn till detta förslag beräknas anslaget öka med 100 000 000 kronor 2029. Förslaget beräknas även innebära ett behov av att stegvis öka anslaget under åren som följer därefter fram till 2033 till den permanenta nivån 500 000 000 kronor.

Regeringen föreslår att 45 211 735 000 kronor anvisas under anslaget 1:1 *Polismyndigheten* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 48 136 250 000 kronor respektive 51 878 032 000 kronor.

Budget för avgiftsbestämd verksamhet

Tabell 2.8 Avgiftsfinansierad verksamhet vid Polismyndigheten

Tusental kronor

Verksamhet	Ack. Resultat t.o.m. 2023	Resultat 2024	Verksamhetens intäkter 2025	Kostnader som ska täckas 2025	Resultat 2025	Ack. Resultat utgående 2025
Verksamheter där intäkterna inte disponeras						
Offentligrättslig verksamhet	-	-	87 400	-	-	-
varav tillståndsgivning	-	-	*87 000*	-	-	-
varav bevakning av Riksbankens penningtransporter	-	-	*400*	-	-	-
Verksamheter där intäkterna disponeras						
Offentligrättslig verksamhet	-496 751	65 000	1 266 000	495 000	167 000	-264 751
varav passhantering	*-452 254*	*63 000*	*949 000*	*797 000*	*152 000*	*-237 254*
varav nationella id-kort	*-44 497*	*2 000*	*317 000*	*-302 000*	*15 000*	*-27 497*
Uppdragsverksamhet[1]	-148 969	100	10 200	-10 100	100	1 931
varav utbildning av ordningsvakter	*-150 700*	-	-	-	-	-
varav övrigt	*1 731*	*100*	*10 200*	*-10 100*	*100*	*1 931*
Verksamhet där intäkterna disponeras och redovisas mot anslag						
Offentligrättslig verksamhet	-	-	37 000	-	-	-
varav stämningsmannadelgivning	-	-	*37 000*	-	-	-
Uppdragsverksamhet	-	-	31 600	-	-	-

[1] Avgifterna i verksamheten utbildning av ordningsvakter ska sedan förordningen (2023:422) om ordningsvakter trädde i kraft den 1 januari 2024 bidra till att finansiera verksamheten. Verksamheten har därför övergått till att redovisas som uppdragsverksamhet under rubriken Verksamhet där intäkterna disponeras och redovisas mot anslag.

Källa: Polismyndigheten.

Intäkterna i verksamheten passhantering bedöms öka efter att regeringen beslutat att fr.o.m. den 1 maj 2024 höja ansökningsavgiften för vanliga pass och extra pass från 400 kronor till 500 kronor. Polismyndigheten har samtidigt fått i uppdrag att vidta åtgärder för att öka kostnadskontrollen och effektiviteten i den avgiftsfinansierade verksamheten. Åtgärderna bedöms bidra till att minska det ackumulerade underskottet i verksamheten.

Behovet av säkra identitetshandlingar, bl.a. till följd av krav från bankerna, förväntas medföra en ökning av antalet ansökningar om nationellt id-kort. Intäkterna i verksamheten nationella id-kort bedöms därför öka och bidra till att minska det ackumulerade underskottet i verksamheten.

Avgifterna i verksamheten utbildning av ordningsvakter ska sedan förordningen (2023:422) om ordningsvakter trädde i kraft den 1 januari 2024 bidra till att finansiera verksamheten. Verksamheten har därför övergått till att redovisas som uppdrags-verksamhet under rubriken Verksamhet där intäkterna disponeras och redovisas mot anslag. Ackumulerat resultat t.o.m. 2023 avser underskott från när verksamheten hade full kostnadstäckning som ekonomiskt mål. Underskottet täcks med anslagsmedel under perioden 2024–2034.

2.9.2 1:2 Säkerhetspolisen

Tabell 2.9 Anslagsutveckling 1:2 Säkerhetspolisen

Tusental kronor

2023	Utfall	2 113 483	Anslagssparande	9 003
2024	Anslag	2 449 651[1]	Utgiftsprognos	2 360 810
2025	**Förslag**	**2 757 388**		
2026	Beräknat	2 985 833[2]		
2027	Beräknat	3 108 064[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 2 921 785 tkr i 2025 års prisnivå.

[3] Motsvarar 2 986 157 tkr i 2025 års prisnivå.

Anslagsändamål

Anslaget får användas för Säkerhetspolisens förvaltningsutgifter.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.10 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:2 Säkerhetspolisen

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**2 449 651**	**2 449 651**	**2 449 651**
Pris- och löneomräkning[2]	74 737	130 074	177 793
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	233 000	406 108	480 620
varav BP25[3]	*95 000*	*233 000*	*300 000*
– Förstärkning	*95 000*	*233 000*	*300 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**2 757 388**	**2 985 833**	**3 108 064**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2024. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2026–2027 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

För att stärka den operativa förmågan och för att öka förmågan avseende civilt försvar ökas anslaget med 95 000 000 kronor för 2025. För 2026 beräknas anslaget öka med 233 000 000 kronor och fr.o.m. 2027 beräknas anslaget öka med 300 000 000 kronor.

Regeringen föreslår att 2 757 388 000 kronor anvisas under anslaget 1:2 *Säkerhetspolisen* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 2 985 833 000 kronor respektive 3 108 064 000 kronor.

2.9.3 1:3 Åklagarmyndigheten

Tabell 2.11 Anslagsutveckling 1:3 Åklagarmyndigheten

Tusental kronor

2023	Utfall	2 262 569	Anslagssparande	102 289
2024	Anslag	2 633 393[1]	Utgiftsprognos	2 565 207
2025	**Förslag**	**2 788 478**		
2026	Beräknat	2 898 447[2]		
2027	Beräknat	2 997 459[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 2 837 325 tkr i 2025 års prisnivå.

[3] Motsvarar 2 878 400 tkr i 2025 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Åklagarmyndighetens förvaltningsutgifter.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.12 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:3 Åklagarmyndigheten

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**2 633 893**	**2 633 893**	**2 633 893**
Pris- och löneomräkning[2]	71 485	129 764	183 387
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	83 100	134 790	180 179
varav BP25[3]	*9 800*	*59 700*	*102 700*
– Kansliet för rättsväsendets digitalisering	*-200*	*-200*	*-200*
– Omfördelning av medel för arbetet mot arbetslivskriminalitet	*1 000*	*1 000*	*1 000*
– Handläggning enligt ny lagstiftning om ett straffrättsligt skydd för statliga stöd till företag		*-1 100*	*-1 100*
– Förstärkt myndighetsgemensam samverkan mot arbetslivskriminalitet	*4 000*	*4 000*	*3 000*
– Förstärkning		*50 000*	*100 000*
– Civilt försvar: beredskapsmyndighet	*5 000*	*6 000*	
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**2 788 478**	**2 898 447**	**2 997 459**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2024. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2026–2027 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

För att bekämpa den allvarliga brottsligheten och samtidigt ha möjlighet att fokusera på vardagsbrottsligheten behöver antalet medarbetare fortsatt öka. Anslaget beräknas öka med 50 000 000 kronor 2026 och 100 000 000 kronor fr.o.m. 2027.

För att öka förmågan inom det civila försvaret ökas anslaget med 5 000 000 kronor för 2025. För 2026 beräknas anslaget öka med 6 000 000 kronor.

För att finansiera en förstärkning av kansliet för Rättsväsendets digitalisering vid Brottsförebyggande rådet minskas anslaget med 200 000 kronor fr.o.m. 2025.

Till följd av att medel för arbetet mot arbetslivskriminalitet omfördelas till de myndigheter som deltar i arbetet ökas anslaget med 1 000 000 kronor fr.o.m. 2025. Anslaget 2:1 *Arbetsmiljöverket* inom utgiftsområde 14 Arbetsmarknad och arbetsliv minskas med motsvarande belopp.

För att stärka arbetet mot arbetslivskriminalitet ökas anslaget med 4 000 000 kronor för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget öka med 4 000 000 kronor respektive 3 000 000 kronor.

För att finansiera ökade kostnader för Ekobrottsmyndigheten med anledning av kommande förslag om ett effektivt straffrättsligt skydd för statliga stöd till företag beräknas anslaget minska med 1 100 000 kronor fr.o.m. 2026. Anslaget 1:4 *Ekobrottsmyndigheten* beräknas öka med motsvarande belopp.

Regeringen föreslår att 2 788 478 000 kronor anvisas under anslaget 1:3 *Åklagarmyndigheten* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 2 898 447 000 kronor respektive 2 997 459 000 kronor.

2.9.4 1:4 Ekobrottsmyndigheten

Tabell 2.13 Anslagsutveckling 1:4 Ekobrottsmyndigheten

Tusental kronor

2023	Utfall	941 949	Anslagssparande	36 478
2024	Anslag	1 078 513[1]	Utgiftsprognos	1 077 627
2025	**Förslag**	**1 139 882**		
2026	Beräknat	1 195 999[2]		
2027	Beräknat	1 229 191[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 1 168 308 tkr i 2025 års prisnivå.

[3] Motsvarar 1 181 769 tkr i 2025 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Ekobrottsmyndighetens förvaltningsutgifter.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.14 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:4 Ekobrottsmyndigheten

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**1 078 513**	**1 078 513**	**1 078 513**
Pris- och löneomräkning[2]	48 369	75 078	93 589
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	13 000	42 408	57 089
varav BP25[3]	*13 000*	*42 100*	*56 100*
– Omfördelning av medel för arbetet mot arbetslivskriminalitet	*3 000*	*3 000*	*3 000*
– Handläggning enligt ny lagstiftning om ett straffrättsligt skydd för statliga stöd till företag		*28 100*	*42 100*
– Förstärkt myndighetsgemensam samverkan mot arbetslivskriminalitet	*8 000*	*8 000*	*6 000*
– Finansiellt underrättelsecentrum	*2 000*	*3 000*	*5 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**1 139 882**	**1 195 999**	**1 229 191**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2024. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2026–2027 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

För att inrätta ett finansiellt underrättelsecentrum där Ekobrottsmyndigheten, Polismyndigheten, Skatteverket och banker m.fl. ges möjlighet att samverka ökas anslaget med 2 000 000 kronor för 2025. För 2026 beräknas anslaget öka med 3 000 000 kronor och fr.o.m. 2027 beräknas anslaget öka med 5 000 000 kronor.

Regeringen avser att lämna förslag om ett effektivt straffrättsligt skydd för statliga stöd till företag. Förslagen kommer att innebära ökade kostnader för Ekobrottsmyndigheten varför anslaget beräknas öka med 28 100 000 kronor för 2026. För 2027 beräknas anslaget öka med 42 100 000 kronor och fr.o.m. 2028 med 56 200 000 kronor.

Till följd av att medel för arbetet mot arbetslivskriminalitet omfördelas till de myndigheter som deltar i arbetet ökas anslaget med 3 000 000 kronor fr.o.m. 2025.

Anslaget 2:1 *Arbetsmiljöverket* inom utgiftsområde 14 Arbetsmarknad och arbetsliv minskas med motsvarande belopp.

För att stärka arbetet mot arbetslivskriminalitet ökas anslaget med 8 000 000 kronor för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget öka med 8 000 000 kronor respektive 6 000 000 kronor.

Regeringen föreslår att 1 139 882 000 kronor anvisas under anslaget 1:4 Ekobrottsmyndigheten för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 1 195 999 000 kronor respektive 1 229 191 000 kronor.

2.9.5 1:5 Sveriges Domstolar

Tabell 2.15 Anslagsutveckling 1:5 Sveriges Domstolar

Tusental kronor

2023	Utfall	7 363 791	Anslagssparande	-203 687
2024	Anslag	7 959 106[1]	Utgiftsprognos	7 931 804
2025	**Förslag**	**8 178 880**		
2026	Beräknat	8 500 416[2]		
2027	Beräknat	8 841 474[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 8 318 824 tkr i 2025 års prisnivå.

[3] Motsvarar 8 491 497 tkr i 2025 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter avseende de allmänna domstolarnas, de allmänna förvaltningsdomstolarnas, hyres- och arrendenämndernas, Rättshjälpsmyndighetens, Rättshjälpsnämndens, Notarienämndens, Överklagandenämnden för nämndemannauppdrags samt Domstolsverkets verksamhet. Vidare får anslaget användas för utgifter avseende den regionala avdelningen vid den Enhetliga patentdomstolen.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.16 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:5 Sveriges Domstolar

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**7 559 106**	**7 559 106**	**7 559 106**
Pris- och löneomräkning[2]	217 502	387 257	538 015
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	402 272	554 053	744 353
varav BP25[3]	*288 750*	*347 750*	*538 250*
– Kansliet för rättsväsendets digitalisering	*-250*	*-250*	*-250*
– Uppdrag om e-Codex	*-3 000*	*-1 500*	*-1 500*
– Åtgärder för att stärka samhällsvårdens innehåll	*17 000*	*35 000*	*35 000*
– Förstärkning	*250 000*	*300 000*	*500 000*
– Effektivare miljöprövning	*15 000*	*15 000*	*20 000*
– Civilt försvar: beredskapsmyndighet	*5 000*	*6 000*	*8 000*
– Straffrättsligt skydd: sexuella kränkningar, hatbrott o bedrägerier	*5 000*	*10 000*	*10 000*
– En effektivare konkurshantering		*-16 500*	*-33 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**8 178 880**	**8 500 416**	**8 841 474**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2024. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2026–2027 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

För att stärka domstolarnas verksamhet att hantera inflödet av mål och ärenden med bibehållen rättssäkerhet och vidta säkerhetshöjande åtgärder beräknas anslaget öka med 250 000 000 kronor för 2025. Anslaget beräknas ökas med 300 000 000 kronor för 2026 och fr.o.m. 2027 beräknas anslaget öka med 500 000 000 kronor.

För kostnader med anledning av genomförande av förslag om barn och unga i samhällsvård (utg.omr. 9 avsnitt 6.5) ökas anslaget med 17 000 000 kronor för 2025. Fr.o.m. 2026 beräknas anslaget öka med 35 000 000 kronor.

För att öka förmågan inom det civila försvaret ökas anslaget med 5 000 000 kronor för 2025. För 2026 beräknas anslaget öka med 6 000 000 kronor, för 2027 beräknas anslaget öka med 8 000 000 kronor och fr.o.m. 2028 beräknas anslaget öka med 10 000 000 kronor.

För att domstolarna fortsatt ska bidra till en effektiv tillståndsprövning enligt miljöbalken (utg.omr. 20 avsnitt 3.22) ökas anslaget med 15 000 000 kronor för 2025. Anslaget beräknas ökas med motsvarande belopp 2026 och med 20 000 000 kronor fr.o.m. 2027.

För kostnader med anledning av kommande lagförslag om ett stärkt straffrättsligt skydd mot sexuella kränkningar av barn, hatbrott mot kvinnor och bedrägerier mot äldre ökas anslaget med 5 000 000 kronor för 2025. Anslaget beräknas öka med 10 000 000 kronor fr.o.m. 2026.

Regeringen avser att lämna en proposition om en ändrad ansvarsfördelning mellan domstolarna, Kronofogdemyndigheten och konkursförvaltarna under konkursförfarandet i syfte att bl.a. renodla domstolarnas verksamhet (Ds 2019:31 Konkursförandet). Anslaget beräknas minska med 16 500 000 kronor för 2026. För 2027–2030 beräknas anslaget minska med 33 000 000 kronor. För 2031 beräknas

anslaget minska med 30 000 000 kronor och fr.o.m. 2032 beräknas anslaget minska med 27 000 000 kronor. Anslaget 1.3 *Kronofogdemyndigheten* inom utgiftsområde 3 Skatt, tull och exekution beräknas ökas med motsvarande belopp.

För att finansiera en förstärkning av kansliet för Rättsväsendets digitalisering vid Brottsförebyggande rådet minskas anslaget med 250 000 kronor fr.o.m. 2025.

För att finansiera ett uppdrag till Försäkringskassan om det EU-gemensamma it-systemet e-Codex minskas anslaget med 3 000 000 kronor för 2025. För 2026–2029 beräknas anslaget minska med 1 500 000 kronor. Därefter beräknas anslaget minska fram till 2031 till den permanenta nivån 1 000 000 kronor. Anslaget 2:1 *Försäkringskassan* inom utgiftsområde 10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning ökas med motsvarande belopp.

Regeringen föreslår att 8 178 880 000 kronor anvisas under anslaget 1:5 *Sveriges Domstolar* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 8 500 416 000 kronor respektive 8 841 474 000 kronor.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 2.17 Offentligrättslig verksamhet vid Sveriges Domstolar

Tusental kronor

Verksamhet	Ack. resultat t.o.m. 2023	Resultat 2024	Verksamhetens intäkter 2025	Kostnader som ska täckas 2025	Resultat 2025	Ack. Resultat utgående 2025
Verksamhet där intäkterna inte disponeras						
Offentligrättslig verksamhet						
Ansökningsavgifter m.m.			174 000			
Verksamhet där intäkterna disponeras						
Offentligrättslig verksamhet						
Uthyrning av lokaler m.m.			21 570			

Källa: Domstolsverket.

För 2025 prognosticeras Sveriges Domstolars avgifter, framför allt ansökningsavgifter, medföra intäkter motsvarande 174 000 000 kronor. Avgifterna för bl.a. uthyrning av lokaler prognosticeras till 21 570 000 kronor.

2.9.6 1:6 Kriminalvården

Tabell 2.18 Anslagsutveckling 1:6 Kriminalvården

Tusental kronor

2023	Utfall	14 549 590	Anslagssparande	-104 017
2024	Anslag	17 800 316[1]	Utgiftsprognos	18 078 317
2025	**Förslag**	**20 432 298**		
2026	Beräknat	23 468 147[2]		
2027	Beräknat	25 969 127[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 22 949 511 tkr i 2025 års prisnivå.

[3] Motsvarar 24 956 684 tkr i 2025 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Kriminalvårdens förvaltningsutgifter. Vidare får anslaget användas för utgifter för:

– övervakningsnämnderna,
– övervakare, biträdande övervakare, förtroendemän och
– statsbidrag till organisationer inom kriminalvårdens område.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.19 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:6 Kriminalvården

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**16 145 316**	**16 145 316**	**16 145 316**
Pris- och löneomräkning[2]	559 632	937 147	1 237 318
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	3 727 350	6 385 684	8 586 493
varav BP25[3]	*887 850*	*988 950*	*2 903 550*
– Villkorlig frigivning och vistelseförbud	*-1 200 000*	*-1 200 000*	*-1 200 000*
– Skärpta straff för flerfaldig brottslighet	*-120 000*	*-540 000*	*-714 000*
– Kansliet för rättsväsendets digitalisering	*-250*	*-250*	*-250*
– Uppdrag om e-Codex	*-3 000*	*-1 500*	*-1 500*
– Justerad prismodell för rättskemiska analyser	*-2 700*	*-2 700*	*-2 700*
– Minimi- och maximitid för 28:3-fängelse höjs			*-20 000*
– Skärpt återfallsreglering		*40 000*	*100 000*
– Fortsatt kapacitetsförstärkning	*2 130 000*	*2 639 000*	*4 555 000*
– Starkare skydd för offentliganställda mot våld och hot	*10 000*	*40 000*	*57 000*
– Frihetsberövande påföljder för unga	*10 000*	*-75 600*	*26 000*
– Utökad användning av fotboja		*-184 000*	*-184 000*
– Straffrättsligt skydd: sexuella kränkningar, hatbrott o bedrägerier	*36 800*	*245 000*	*245 000*
– Civilt försvar	*27 000*	*29 000*	*43 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**20 432 298**	**23 468 147**	**25 969 127**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2024. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2026–2027 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

I budgetpropositionen för 2023 föreslogs anslaget tillföras medel för ändrad lagstiftning gällande villkorlig frigivning och vistelseförbud fr.o.m. 2025. Regeringen avser inte att gå vidare med detta förslag. Anslaget minskas därför med 1 200 000 000 kronor fr.o.m. 2025.

I budgetpropositionen för 2024 föreslogs anslaget tillföras medel för ändrad lagstiftning gällande flerfaldig brottslighet. Regeringen avser inte att gå vidare med detta förslag varför anslaget minskas med 120 000 000 kronor för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget minska med 540 000 000 kronor respektive 714 000 000 kronor. Därefter beräknas anslaget minska ytterligare.

För att finansiera en förstärkning av kansliet för Rättsväsendets digitalisering vid Brottsförebyggande rådet minskas anslaget med 250 000 kronor fr.o.m. 2025.

För att finansiera ett uppdrag till Försäkringskassan om det EU-gemensamma it-systemet e-Codex minskas anslaget med 3 000 000 kronor 2025. För 2026–2029 beräknas anslaget minska med 1 500 000 kronor. Därefter beräknas anslaget minska fram till 2031 till den permanenta nivån 1 000 000 kronor. Anslaget 2:1 *Försäkringskassan* inom utgiftsområde 10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning ökas med motsvarande belopp.

Till följd av ändrad prismodell med lägre avgifter för rättskemiska analyser hos Rättsmedicinalverket minskas anslaget med 2 700 000 kronor fr.o.m. 2025. Anslaget 1:8 *Rättsmedicinalverket* ökas med motsvarande belopp.

Regeringen planerar att utöka möjligheterna att använda påföljdskombinationen skyddstillsyn med fängelse, i stället för ett längre fängelsestraff. Med hänsyn till denna förändring beräknas anslaget minska med 20 000 000 kronor fr.o.m. 2027.

Regeringen planerar att skärpa reaktionerna för återfall i brott. Med hänsyn till dessa förändringar beräknas anslaget öka med 40 000 000 kronor 2026, 100 000 000 kronor 2027, 300 000 000 kronor 2028 och med 400 000 000 kronor fr.o.m. 2029.

Kriminalvården bör ges förutsättningar att fortsätta den påbörjade kapacitetsförstärkningen med bibehållen kvalitet, effektivitet och säkerhet. Sammantaget leder detta till ökade kostnader för Kriminalvården, varför anslaget ökas med 2 130 000 000 kronor för 2025. För 2026 beräknas anslaget öka med 2 639 000 000 kronor, för 2027 med 4 555 000 000 kronor och fr.o.m. 2028 med 2 900 000 000 kronor.

För kostnader med anledning av kommande lagstiftningsförslag om ett starkare skydd för offentliganställda mot våld, hot och trakasserier (SOU 2024:1) ökas anslaget med 10 000 000 kronor för 2025. För 2026 beräknas anslaget öka med 40 000 000 kronor och med 57 000 000 kronor fr.o.m. 2027.

I budgetpropositionen för 2024 föreslogs anslaget tillföras medel för införandet av särskilda ungdomsfängelser. Regeringen avser att lämna en proposition med ett sådant förslag till riksdagen. För 2025 ökas anslaget med anledning av reformen med 10 000 000 kronor. För 2026 beräknas anslaget minskas med 75 600 000 kronor och för 2027 beräknas det öka med 26 000 000 kronor. Från och med 2028 beräknas anslaget öka fram till 2031, till den permanenta nivån 35 000 000 kronor.

Regeringen planerar att utvidga möjligheterna att verkställa fängelsestraff med elektronisk övervakning. Med hänsyn till dessa förändringar beräknas anslaget minska med 184 000 000 kronor fr.o.m. 2026.

För kostnader med anledning av kommande lagförslag om ett stärkt straffrättsligt skydd mot sexuella kränkningar av barn, hatbrott mot kvinnor och bedrägerier mot

äldre ökas anslaget med 36 800 000 kronor för 2025. Fr.o.m. 2026 beräknas anslaget öka med 245 000 000 kronor.

För att öka förmågan avseende civilt försvar ökas anslaget med 27 000 000 kronor för 2025. För 2026 beräknas anslaget öka med 29 000 000 kronor, för 2027 med 43 000 000 kronor och fr.o.m. 2028 med 48 000 000 kronor.

Regeringen föreslår att 20 432 298 000 kronor anvisas under anslaget 1:6 *Kriminalvården* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 23 468 147 000 kronor respektive 25 969 127 000 kronor.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 2.20 Avgiftsfinansierad verksamhet vid Kriminalvården

Tusental kronor

Verksamhet	Ack. resultat t.o.m. 2023	Resultat 2024	Verksamhetens intäkter 2025	Kostnader som ska täckas 2025	Resultat 2025	Ack. resultat utgående 2025
Verksamhet där intäkterna inte disponeras						
Offentligrättslig verksamhet	0	0	3 600	3 600	0	0
varav intensivövervakning	0	0	3 600	3 600	0	0
Verksamhet där intäkterna disponeras						
Uppdragsverksamhet	4 360	0	168 000	168 000	0	4 360

Källa: Kriminalvården.

Under 2025 beräknas avgifterna för intensivövervakningen för Kriminalvården medföra intäkter motsvarande 3 600 000 kronor. Klienterna betalar avgiften till Kriminalvården som vidarebefordrar den till Brottsoffermyndigheten.

Därutöver väntas uppdragsverksamheten uppgå till totalt 168 000 000 kronor för 2025.

2.9.7 1:7 Brottsförebyggande rådet

Tabell 2.21 Anslagsutveckling 1:7 Brottsförebyggande rådet

Tusental kronor

2023	Utfall	224 771	Anslagssparande	11 894
2024	Anslag	248 552[1]	Utgiftsprognos	258 896
2025	**Förslag**	**308 695**		
2026	Beräknat	312 451[2]		
2027	Beräknat	317 831[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 305 568 tkr i 2025 års prisnivå.

[3] Motsvarar 305 567 tkr i 2025 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Brottsförebyggande rådets förvaltningsutgifter. Anslaget får även användas för utgifter för verksamheten vid ett nationellt centrum för det förebyggande arbetet mot våldsbejakande extremism och för bidrag till projekt eller verksamhet som bedrivs utanför myndigheten som syftar till att stärka och utveckla det förebyggande arbetet mot våldsbejakande extremism.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.22 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:7 Brottsförebyggande rådet

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**256 552**	**256 552**	**256 552**
Pris- och löneomräkning[2]	10 943	16 969	21 679
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	41 200	38 930	39 600
varav BP25[3]	*1 200*	*1 200*	*1 200*
– Kansliet för rättsväsendets digitalisering	*1 200*	*1 200*	*1 200*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**308 695**	**312 451**	**317 831**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2024. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2026–2027 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

För att kansliet för Rättsväsendets digitalisering ska ge ökat stöd inom it-arkitekturområdet föreslås anslaget ökas med 1 200 000 kronor fr.o.m. 2025.

Regeringen föreslår att 308 695 000 kronor anvisas under anslaget 1:7 *Brottsförebyggande rådet* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 312 451 000 kronor respektive 317 831 000 kronor.

2.9.8 1:8 Rättsmedicinalverket

Tabell 2.23 Anslagsutveckling 1:8 Rättsmedicinalverket

Tusental kronor

2023	Utfall	588 806	Anslagssparande	14 998
2024	Anslag	605 838[1]	Utgiftsprognos	608 902
2025	**Förslag**	**664 682**		
2026	Beräknat	679 510[2]		
2027	Beräknat	691 690[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 664 682 tkr i 2025 års prisnivå.

[3] Motsvarar 664 682 tkr i 2025 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Rättsmedicinalverkets förvaltningsutgifter. Anslaget får även användas för bidrag till forskning av relevans för Rättsmedicinalverkets uppgifter.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.24 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:8 Rättsmedicinalverket

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**605 838**	**605 838**	**605 838**
Pris- och löneomräkning[2]	19 444	33 393	44 851
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	39 400	40 279	41 001
varav BP25[3]	*24 400*	*24 400*	*24 400*
– Justerad prismodell för rättskemiska analyser	*6 400*	*6 400*	*6 400*
– Förstärkning	*18 000*	*18 000*	*18 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**664 682**	**679 510**	**691 690**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2024. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2026–2027 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

För att Rättsmedicinalverket bl.a. ska kunna göra investeringar i verksamheten i syfte att utveckla och effektivisera myndighetens bidrag till brottmålsprocessen ökas anslaget med 18 000 000 kronor fr.o.m. 2025.

Rättsmedicinalverkets prismodell för rättskemiska analyser justerades 2024 vilket innebär att fler ärenden finansieras via anslag. Till följd av ändrad prismodell med lägre avgifter för rättskemiska analyser ökas anslaget med 6 400 000 kronor fr.o.m. 2025. Finansiering sker genom att anslaget 1:1 *Polismyndigheten* minskas med 3 700 000 kronor fr.o.m. 2025 och anslaget 1:6 *Kriminalvården* minskas med 2 700 000 kronor fr.o.m. 2025.

Regeringen föreslår att 664 682 000 kronor anvisas under anslaget 1:8 *Rättsmedicinalverket* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 679 510 000 kronor respektive 691 690 000 kronor.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 2.25 Avgiftsfinansierad verksamhet vid Rättsmedicinalverket

Tusental kronor

Verksamhet	Ack. resultat t.o.m. 2023	Resultat 2024	Verksamhetens intäkter 2025	Kostnader som ska täckas 2025	Resultat 2025	Ack. resultat utgående 2025
Avgiftsbelagda verksamheter där intäkterna disponeras av myndigheten och bidrar till att finansiera verksamheten						
Uppdragsverksamhet						
Summa uppdragsverksamhet	5 761	-1 174	134 837	134 555	282	4 869

Källa: Rättsmedicinalverket.

Rättsmedicinalverket bedriver avgiftsbelagd verksamhet inom rättsgenetik, delar av rättskemin samt inom rättsmedicin vad gäller utfärdande av rättsintyg. Rättsmedicinalverket tar även ut avgifter för rättsmedicinska åldersbedömningar. Rättsmedicinalverket har ett ackumulerat överskott i de avgiftsbelagda verksamheterna, framför allt på grund av ett överskott i den rättskemiska verksamheten. Myndigheten har genomfört åtgärder för att minska överskottet. Inför 2024 sänktes priset på rättskemiska analyser med 10 procent som en följd av en ny

och förbättrad priskalkyl. Myndigheten följer utvecklingen noga för att överskottet ska ligga på en rimlig nivå.

2.9.9 1:9 Brottsoffermyndigheten

Tabell 2.26 Anslagsutveckling 1:9 Brottsoffermyndigheten

Tusental kronor

2023	Utfall	55 436	Anslagssparande	-727
2024	Anslag	58 712[1]	Utgiftsprognos	59 347
2025	**Förslag**	**62 700**		
2026	Beräknat	62 919[2]		
2027	Beräknat	65 062[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 61 544 tkr i 2025 års prisnivå.

[3] Motsvarar 62 503 tkr i 2025 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Brottsoffermyndighetens förvaltningsutgifter.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.27 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:9 Brottsoffermyndigheten

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**58 712**	**58 712**	**58 712**
Pris- och löneomräkning[2]	1 988	3 345	4 473
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	2 000	862	1 877
varav BP25[3]	*4 000*	*5 000*	*6 000*
– Ökad ärendemängd	*4 000*	*5 000*	*6 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**62 700**	**62 919**	**65 062**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2024. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2026–2027 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

För att kunna omhänderta den ökade ärendemängden och motverka längre handläggningstider inom Brottsoffermyndigheten ökas anslaget med 4 000 000 kronor för 2025. För 2026 beräknas anslaget öka med 5 000 000 kronor och fr.o.m. 2027 beräknas anslaget öka med 6 000 000 kronor.

Regeringen föreslår att 62 700 000 kronor anvisas under anslaget 1:9 *Brottsoffermyndigheten* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 62 919 000 kronor respektive 65 062 000 kronor.

2.9.10 1:10 Ersättning för skador på grund av brott

Tabell 2.28 Anslagsutveckling 1:10 Ersättning för skador på grund av brott

Tusental kronor

2023	Utfall	151 387	Anslagssparande	70 566
2024	Anslag	221 953[1]	Utgiftsprognos	220 469
2025	**Förslag**	**221 953**		
2026	Beräknat	221 953[2]		
2027	Beräknat	221 953[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 221 953 tkr i 2025 års prisnivå.

[3] Motsvarar 221 953 tkr i 2025 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för ersättningar för skador på grund av brott i enlighet med bestämmelserna i brottsskadelagen (2014:322).

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.29 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:10 Ersättning för skador på grund av brott

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**221 953**	**221 953**	**221 953**
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**221 953**	**221 953**	**221 953**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 221 953 000 kronor anvisas under anslaget 1:10 *Ersättning för skador på grund av brott* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 221 953 000 kronor respektive 221 953 000 kronor.

2.9.11 1:11 Rättsliga biträden m.m.

Tabell 2.30 Anslagsutveckling 1:11 Rättsliga biträden m.m.

Tusental kronor

2023	Utfall	3 764 730	Anslagssparande	146 627
2024	Anslag	3 966 357[1]	Utgiftsprognos	4 041 157
2025	**Förslag**	**4 305 857**		
2026	Beräknat	4 385 357		
2027	Beräknat	4 553 357		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för rättsliga biträden som enligt 21 kap. 10 § rättegångsbalken, lagen (1988:609) om målsägandebiträde och rättshjälpslagen (1996:1619) ska betalas av allmänna medel. Anslaget får vidare användas för utgifter som enligt lagen (1996:1620) om offentligt biträde ska betalas av allmänna medel, exklusive utgifter som avser offentligt biträde i ärenden enligt utlänningslagen

(2005:716) och lagen (2022:700) om särskild kontroll av vissa utlänningar. Anslaget får även användas för utgifter för medlare enligt 6 kap 18 a § och 21 kap. 13 § andra stycket föräldrabalken samt rättegångsbiträde enligt 20 kap 2 b § föräldrabalken. Anslaget får användas för utgifter för särskilda företrädare för barn enligt 12 § lagen (1999:997) om särskild företrädare för barn samt för utgifter för bevisning, parter, tolk, översättning och god man, förvaltararvoden m.m. i konkurser samt ersättning till likvidatorer och boupptecknings förrättare. Dessutom får anslaget användas för utgifter som hänför sig till internationellt straff- och civilrättsligt samarbete och som inte ska betalas av annan myndighet.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.31 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:11 Rättsliga biträden m.m.

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**3 667 357**	**3 667 357**	**3 667 357**
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	638 500	718 000	886 000
varav BP25	*635 500*	*715 000*	*883 000*
– Förstärkning	*622 000*	*785 000*	*1 057 000*
– En effektivare kontaktförbudslagstiftning	*1 500*	*3 000*	*3 000*
– Straffrättsligt skydd: sexuella kränkningar, hatbrott o bedrägerier	*12 000*	*24 000*	*24 000*
– En effektivare konkurshantering		*-97 000*	*-201 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**4 305 857**	**4 385 357**	**4 553 357**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Statens utgifter för rättsliga biträden påverkas av flera faktorer, bl.a. utvecklingen av antalet förordnanden, debiterad tid per förordnande och uppräkningen av timkostnadsnormen. Anslagets utgifter beräknas öka kommande år och därför ökas anslaget med 622 000 000 kronor för 2025. Anslaget beräknas öka med 785 000 000 kronor för 2026 och 1 057 000 000 kronor fr.o.m. 2027.

För kostnader med anledning av kommande lagförslag om en effektivare kontaktförbudslagstiftning ökas anslaget med 1 500 000 kronor för 2025. Fr.o.m. 2026 beräknas anslaget öka med 3 000 000 kronor.

För kostnader med anledning av kommande lagförslag om ett stärkt straffrättsligt skydd mot sexuella kränkningar av barn, hatbrott mot kvinnor och bedrägerier mot äldre ökas anslaget med 12 000 000 kronor för 2025. Fr.o.m. 2026 beräknas anslaget öka med 24 000 000 kronor.

Regeringen avser att lämna en proposition om en ändrad ansvarsfördelning mellan domstolarna, Kronofogdemyndigheten och konkursförvaltarna under konkursförfarandet (Ds 2019:31 Konkursförandet). Anslaget beräknas minska med 97 000 000 kronor för 2026. Fr.o.m. 2027 beräknas anslaget minska med 201 000 000 kronor. Anslaget 1:3 *Kronofogdemyndigheten* inom utgiftsområde 3 Skatt, tull och exekution ökas med motsvarande belopp.

Regeringen föreslår att 4 305 857 000 kronor anvisas under anslaget 1:11 *Rättsliga biträden m.m.* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 4 385 357 000 kronor respektive 4 553 357 000 kronor.

2.9.12 1:12 Kostnader för vissa skaderegleringar m.m.

Tabell 2.32 Anslagsutveckling 1:12 Kostnader för vissa skaderegleringar m.m.

Tusental kronor

2023	Utfall	91 712	Anslagssparande	3 275
2024	Anslag	90 987[1]	Utgiftsprognos	90 379
2025	**Förslag**	**90 987**		
2026	Beräknat	90 987		
2027	Beräknat	90 987		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter som uppkommer för staten i samband med vissa skaderegleringar samt för utgifter för ersättning till vissa ombuds- och rättegångskostnader. Anslaget får även användas för utgifter i samband med statens skadeståndsansvar om den Enhetliga patentdomstolen överträder EU-rätten.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.33 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:12 Kostnader för vissa skaderegleringar m.m.

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**90 987**	**90 987**	**90 987**
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**90 987**	**90 987**	**90 987**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 90 987 000 kronor anvisas under anslaget 1:12 *Kostnader för vissa skaderegleringar m.m.* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 90 987 000 kronor respektive 90 987 000 kronor.

2.9.13 1:13 Avgifter till vissa internationella sammanslutningar

Tabell 2.34 Anslagsutveckling 1:13 Avgifter till vissa internationella sammanslutningar

Tusental kronor

2023	Utfall	18 503	Anslagssparande	671
2024	Anslag	20 674[1]	Utgiftsprognos	20 535
2025	**Förslag**	**19 174**		
2026	Beräknat	19 174		
2027	Beräknat	19 174		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas till årsavgifter och bidrag till vissa internationella sammanslutningar, internationellt samarbete och forskning med anknytning till rättsväsendets område.

Kompletterande information

Vidare får bidrag till vissa andra internationella sammanslutningar samt internationellt samarbete och forskning med anknytning till Justitiedepartementets område betalas från anslaget.

Skälen för regeringens beslut

Tabell 2.35 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:13 Avgifter till vissa internationella sammanslutningar

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**19 174**	**19 174**	**19 174**
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**19 174**	**19 174**	**19 174**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 19 174 000 kronor anvisas under anslaget 1:13 *Avgifter till vissa internationella sammanslutningar* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 19 174 000 kronor respektive 19 174 000 kronor.

2.9.14 1:14 Bidrag till brottsförebyggande arbete[2]

Tabell 2.36 Anslagsutveckling 1:14 Bidrag till brottsförebyggande arbete

Tusental kronor

2023	Utfall	93 390	Anslagssparande	6 767
2024	Anslag	121 157[1]	Utgiftsprognos	120 347
2025	**Förslag**	**138 157**		
2026	Beräknat	128 157		
2027	Beräknat	128 157		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter i syfte att stärka det brottsförebyggande och brottsofferstödjande arbetet, inklusive det förebyggande arbetet mot våldsbejakande extremism. Anslaget får även användas för utgifter för statsbidrag för brottsförebyggande åtgärder och administration av dessa, för statsbidrag för åtgärder mot våldsbejakande extremism samt för utvärderingar.

[2] Anslagets namn föreslås ändras från Bidrag till lokalt brottsförebyggande arbete till Bidrag till brottsförebyggande arbete.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.37 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:14 Bidrag till brottsförebyggande arbete

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**121 157**	**121 157**	**121 157**
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	17 000	17 000	17 000
varav BP25	*17 000*	*17 000*	*17 000*
– Regional samordning av arbetet med stöd till avhoppare	*12 000*	*12 000*	*12 000*
– Brottsförebyggande och brottsofferstödjande arbete	*5 000*	*5 000*	*5 000*
Överföring till/från andra anslag		-10 000	-10 000
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**138 157**	**128 157**	**128 157**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Som en länk mellan nationell och lokal nivå kan länsstyrelserna bidra till ett effektivt och likvärdigt stöd till avhoppare i hela landet. Anslaget ökas därför med 12 000 000 kronor fr.o.m. 2025.

För att förstärka det brottsförebyggande och brottsofferstödjande arbetet ökas anslaget med 5 000 000 kronor fr.o.m. 2025.

Regeringen föreslår att 138 157 000 kronor anvisas under anslaget 1:14 *Bidrag till brottsförebyggande arbete* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 128 157 000 kronor respektive 128 157 000 kronor.

2.9.15 1:15 Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden

Tabell 2.38 Anslagsutveckling 1:15 Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden

Tusental kronor

2023	Utfall	25 663	Anslagssparande	3 313
2024	Anslag	33 034[1]	Utgiftsprognos	36 104
2025	**Förslag**	**42 660**		
2026	Beräknat	45 098[2]		
2027	Beräknat	45 942[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 44 127 tkr i 2025 års prisnivå.

[3] Motsvarar 44 128 tkr i 2025 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Säkerhets- och integritetsskyddsnämndens förvaltningsutgifter.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.39 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:15 Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**33 034**	**33 034**	**33 034**
Pris- och löneomräkning[2]	1 026	1 775	2 426
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	8 600	10 289	10 482
varav BP25[3]	*3 000*	*3 000*	*3 000*
– Hemlig dataavläsning	*3 000*	*3 000*	*3 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**42 660**	**45 098**	**45 942**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2024. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2026–2027 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

För kostnader med anledning av kommande lagstiftningsförslag om hemlig dataavläsning (SOU 2023:78) ökas anslaget med 3 000 000 kronor fr.o.m. 2025.

Regeringen föreslår att 42 660 000 kronor anvisas under anslaget 1:15 *Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 45 098 000 kronor respektive 45 942 000 kronor.

2.9.16 1:16 Domarnämnden

Tabell 2.40 Anslagsutveckling 1:16 Domarnämnden

Tusental kronor

2023	Utfall	10 025	Anslagssparande	1 703
2024	Anslag	11 758[1]	Utgiftsprognos	12 020
2025	**Förslag**	**12 153**		
2026	Beräknat	12 424[2]		
2027	Beräknat	12 650[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 12 153 tkr i 2025 års prisnivå.

[3] Motsvarar 12 153 tkr i 2025 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Domarnämndens förvaltningsutgifter.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.41 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:16 Domarnämnden

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**11 758**	**11 758**	**11 758**
Pris- och löneomräkning[2]	395	666	892
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**12 153**	**12 424**	**12 650**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2024. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2026–2027 är preliminär.

Regeringen föreslår att 12 153 000 kronor anvisas under anslaget 1:16 *Domarnämnden* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 12 424 000 kronor respektive 12 650 000 kronor.

2.9.17 1:17 Från EU-budgeten finansierade insatser avseende EU:s inre säkerhet, gränsförvaltning och visering

Tabell 2.42 Anslagsutveckling 1:17 Från EU-budgeten finansierade insatser avseende EU:s inre säkerhet, gränsförvaltning och visering

Tusental kronor

2023	Utfall	89 983	Anslagssparande	193 665
2024	Anslag	310 000[1]	Utgiftsprognos	250 315
2025	**Förslag**	**416 000**		
2026	Beräknat	320 000		
2027	Beräknat	315 000		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter avseende verksamhet som bedrivs inom ramen för fonden för inre säkerhet och fonden för integrerad gränsförvaltning, instrumentet för gränsförvaltning och visering, samt för administration av bägge.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.43 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:17 Från EU-budgeten finansierade insatser avseende EU:s inre säkerhet, gränsförvaltning och visering

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**310 000**	**310 000**	**310 000**
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	106 000	10 000	5 000
varav BP25	*95 000*	*82 000*	*77 000*
– Justerad ram		*38 000*	*63 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**416 000**	**320 000**	**315 000**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

För att justera anslagsnivån efter beräknade utbetalningar ökas anslaget med 95 000 000 kronor för 2025. För 2026 beräknas anslaget öka med 82 000 000 kronor och för 2027 beräknas anslaget öka med 63 000 000 kronor.

Regeringen föreslår att 416 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:17 *Från EU-budgeten finansierade insatser avseende EU:s inre säkerhet, gränsförvaltning och visering* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 320 000 000 kronor respektive 315 000 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska antaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2025 för anslaget 1:17 *Från EU-budgeten finansierade insatser avseende EU:s inre säkerhet, gränsförvaltning och visering* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag om högst 530 000 000 kronor 2026–2029.

Skälen för regeringens förslag: Verksamheten inom fonden för inre säkerhet respektive instrumentet för ekonomiskt stöd för gränsförvaltning och viseringspolitik inom fonden för integrerad gränsförvaltning omfattar bl.a. fleråriga projekt som medför utgifter för kommande budgetår. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2025 för anslaget 1:17 *Från EU-budgeten finansierade insatser avseende EU:s inre säkerhet, gränsförvaltning och visering* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 530 000 000 kronor 2026–2029.

Tabell 2.44 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:17 Från EU-budgeten finansierade insatser avseende EU:s inre säkerhet, gränsförvaltning och visering

Tusental kronor

	Utfall 2023	Prognos 2024	Förslag 2025	Beräknat 2026	Beräknat 2027	Beräknat 2028 – 2029
Ekonomiska åtaganden vid årets början	194 045	431 290	487 006			
Nya ekonomiska åtaganden	285 987	263 082	350 835			
Utgifter mot anslag till följd av ekonomiska åtaganden	-48 742	-207 366	-307 841	-237 569	-179 396	-113 035
Ekonomiska åtaganden vid årets slut	431 290	487 006	530 000			
Beslutat/föreslaget bemyndigande	**476 000**	**596 000**	**530 000**			

Utgiftsområde 5

Internationell samverkan

Utgiftsområde 5 – Internationell samverkan

Innehållsförteckning

1 Förslag till riksdagsbeslut ... 3

2 Utgiftsområde 5 Internationell samverkan ... 5
2.1 Mål för utgiftsområdet ... 5
2.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder ... 6
2.3 Resultatredovisning ... 7
2.3.1 Sveriges engagemang i internationella organisationer ... 7
2.3.2 Freds- och säkerhetsfrämjande verksamhet ... 10
2.3.3 Sveriges deltagande i internationell krishantering och fredsfrämjande insatser ... 10
2.3.4 Rustningskontroll, nedrustning och icke-spridning ... 17
2.3.5 Forskning om säkerhetspolitik, rustningskontroll, nedrustning och icke-spridning ... 18
2.3.6 Exportkontroll ... 19
2.3.7 Utvecklat samarbete inom Östersjöregionen ... 19
2.3.8 Det nordiska samarbetet ... 21
2.3.9 Sverige är ett fortsatt starkt varumärke ... 21
2.3.10 Konsulära insatser ... 23
2.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen ... 24
2.5 Politikens inriktning ... 27
2.5.1 Sveriges medlemskap i internationella organisationer ... 27
2.5.2 Fred och säkerhet ... 29
2.5.3 Exportkontroll ... 29
2.5.4 Sverigefrämjande ... 30
2.5.5 Utrikes- och säkerhetspolitiskt strategiska insatser ... 30
2.6 Budgetförslag ... 33
2.6.1 1:1 Avgifter till internationella organisationer ... 33
2.6.2 1:2 Freds- och säkerhetsfrämjande verksamhet ... 34
2.6.3 1:3 Inspektionen för strategiska produkter ... 36
2.6.4 1:4 Svenska institutet ... 38
2.6.5 1:5 Utrikes- och säkerhetspolitiskt strategiska insatser ... 39

1 Förslag till riksdagsbeslut

Regeringens förslag:

1. Riksdagen anvisar anslagen för budgetåret 2025 inom utgiftsområde 5 Internationell samverkan enligt tabell 1.1.
2. Riksdagen bemyndigar regeringen att under 2025 ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst de belopp och inom de tidsperioder som anges i tabell 1.2.

Tabell 1.1 Anslagsbelopp

Tusental kronor

Anslag	
1:1 Avgifter till internationella organisationer	1 449 774
1:2 Freds- och säkerhetsfrämjande verksamhet	185 456
1:3 Inspektionen för strategiska produkter	163 083
1:4 Svenska institutet	136 287
1:5 Utrikes- och säkerhetspolitiskt strategiska insatser	343 771
Summa anslag inom utgiftsområdet	**2 278 371**

Tabell 1.2 Beställningsbemyndiganden

Tusental kronor

Anslag	Beställningsbemyndigande	Tidsperiod
1:2 Freds- och säkerhetsfrämjande verksamhet	58 000	2026–2027
1:5 Utrikes- och säkerhetspolitiskt strategiska insatser	224 500	2026–2030
Summa beställningsbemyndiganden inom utgiftsområdet	**282 500**	

2 Utgiftsområde 5 Internationell samverkan

2.1 Mål för utgiftsområdet

Målet för utgiftsområdet Internationell samverkan är att säkerställa Sveriges intressen i förbindelserna med andra länder (prop. 2008/09:1 utg.omr. 5, bet. 2008/09:UU1, rskr. 2008/09:122).

Tabell 2.1 Utgiftsutveckling inom utgiftsområde 05 Internationell samverkan

Miljoner kronor

	Utfall 2023	Budget 2024[1]	Prognos 2024	**Förslag 2025**	Beräknat 2026	Beräknat 2027
1:1 Avgifter till internationella organisationer	1 472	1 630	1 630	**1 450**	1 457	1 457
1:2 Freds- och säkerhetsfrämjande verksamhet	149	183	186	**185**	188	190
1:3 Inspektionen för strategiska produkter	87	144	147	**163**	168	171
1:4 Svenska institutet	127	135	138	**136**	134	137
1:5 Utrikes- och säkerhetspolitiskt strategiska insatser				**344**	339	339
Äldreanslag						
2024 1:3 Nordiskt samarbete	13	16	16			
2024 1:4 Ekonomiskt bistånd till enskilda utomlands samt diverse kostnader för rättsväsendet	24	5	5			
2024 1:6 Forskning, utredningar och andra insatser rörande säkerhetspolitik, rustningskontroll, nedrustning och icke-spridning	75	83	83			
2024 1:7 Bidrag till Stockholms internationella fredsforskningsinstitut (SIPRI)	28	28	28			
2024 1:8 Bidrag till Utrikespolitiska institutet (UI)	19	19	19			
2024 1:10 Information om Sverige i utlandet	15	15	15			
2024 1:11 Samarbete inom Östersjöregionen	168	170	169			
Totalt för utgiftsområde 05 Internationell samverkan	**2 179**	**2 430**	**2 437**	**2 278**	**2 285**	**2 292**

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Tabell 2.2 Förändringar av utgiftsramen 2025–2027 för utgiftsområde 05 Internationell samverkan

Miljoner kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**2 274**	**2 274**	**2 274**
Pris- och löneomräkning[2]	14	23	30
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	-21	-23	-23
varav BP25[3]	*30*	*26*	*26*
Överföring till/från andra utgiftsområden	11	11	11
Övrigt			
Ny utgiftsram	**2 278**	**2 285**	**2 292**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2024. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2026–2027 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Tabell 2.3 Utgiftsram 2025 realekonomiskt fördelad för utgiftsområde 5 Internationell samverkan

Miljoner kronor

	2025
Transfereringar[1]	1 811
Verksamhetsutgifter[2]	463
Investeringar[3]	5
Summa utgiftsram	**2 278**

Anm.: Den realekonomiska fördelningen baseras på utfall 2023 samt kända förändringar av anslagens användning.

[1] Med transfereringar avses inkomstöverföringar, dvs. utbetalningar av bidrag från staten till exempelvis hushåll, företag eller kommuner utan att staten får någon direkt motprestation.

[2] Med verksamhetsutgifter avses resurser som statliga myndigheter använder i verksamheten, t.ex. utgifter för löner, hyror och inköp av varor och tjänster.

[3] Med investeringar avses utgifter för anskaffning av varaktiga tillgångar såsom byggnader, maskiner, immateriella tillgångar och finansiella tillgångar.

2.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

En rad olika faktorer bidrar till att uppnå målet att säkerställa Sveriges intressen i förbindelserna med andra länder. Insatser som finansieras med medel från utgiftsområdet ska ses i ett sammanhang där även effekterna av andra offentliga insatser eller samverkan med berörda aktörer bidrar till måluppfyllelsen för utgiftsområdet. Det handlar om en bredd av samhälleliga kontakter och relationsskapande på olika nivåer, i olika forum, och med diplomatiska, politiska och ekonomiska medel. Utlandsmyndigheterna spelar här en central roll, inte minst för att bidra till en faktabaserad och positiv bild av Sverige i utlandet. Utrikesförvaltningens förvaltningskostnader redovisas under utgiftsområde 1 Rikets styrelse.

En bärande del av verksamheten inom utgiftsområdet utgörs av de principer och politiska prioriteringar som vägleder den förda politiken. Dessa är bl.a. demokrati och mänskliga rättigheter, rättsstatens principer, det transatlantiska samarbetet, nordiskt samarbete, medlemskapet i Nato, stöd till Ukraina, fred och säkerhet samt jämställdhet, som kommer till uttryck inte minst i regeringens årliga utrikesdeklaration. För utgiftsområdet finns följande indikatorer för utvecklingen på området och verksamhetens resultat:

- Internationell krishantering och fredsfrämjande insatser: Antal utsända i civila och militära krishanterings- och fredsfrämjande insatser
- Forskning om säkerhetspolitik, rustningskontroll, nedrustning och icke-spridning: Stockholms internationella fredsforskningsinstituts och Utrikespolitiska institutets förekomst i medierapportering
- Exportkontroll: Handläggningstider för tillståndsärenden, antal avgjorda ärenden och omfattningen av tillsynsverksamheten
- Nordiskt samarbete: Antal undanröjda hinder för rörlighet över gränserna.
- Sverigefrämjande: Nation Brands index, Svenska institutets stipendier, alumner och alumnverksamhet samt antal institutioner utomlands som undervisar i svenska.

2.3 Resultatredovisning

Den resultatredovisning som lämnas i budgetpropositionen bygger huvudsakligen på resultat som avser 2023.

2.3.1 Sveriges engagemang i internationella organisationer

I syfte att säkerställa Sveriges intressen i förbindelserna med andra länder är Sverige engagerat i ett antal internationella organisationer. Arbetet är inriktat på bred internationell samverkan och samarbete.

Sverige var under 2023 medlem i bl.a. Europeiska unionen (EU), Europarådet (CoE), Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa (OSSE), Nordiska ministerrådet, Förenta nationerna (FN) och Organisationen för ekonomiskt samarbete och utveckling (OECD).

De obligatoriska avgifterna till dessa organisationer finansieras från anslag 1:1 *Avgifter till internationella organisationer,* förutom avgiften till EU som finansieras via utgiftsområde 27. Avgifterna utgjorde 2023 knappt 62 procent av utgiftsområdet. Nivåerna för dessa utgifter är framför allt beroende av förändringar i organisationernas arbete och valutakurser. I tabell 2.4 redovisas andelen kostnader av de totala årliga utbetalningarna till de internationella organisationerna.

Tabell 2.4 Avgifter för respektive organisation som finansieras av anslag 1:1 Avgifter till internationella organisationer

Procent	2023	2022	2021	2020
FN	51	61	36	55
Nordiska ministerrådet	32	24	32	27
Europarådet	6	4	6	5
OSSE	3	4	7	6
OECD	5	3	5	4
Övriga organisationer	3	3	4	3
Total	**100**	**100**	**100**	**100**

Källa: Kammarkollegiet.

EU är Sveriges viktigaste utrikespolitiska plattform

Under första halvåret 2023 var Sverige ordförande i Europeiska unionens råd. Som ordförandeland ledde Sverige arbetet i rådet och var drivande i EU:s lagstiftande och politiska arbete. Sverige verkade under 2023 för en fortsatt utveckling och effektivisering av EU:s gemensamma utrikes- och säkerhetspolitik (GUSP), inklusive inom den gemensamma säkerhets- och försvarspolitiken (GSFP). Svenskt deltagande i GSFP-insatser sker huvudsakligen genom personalbidrag finansierade under utgiftsområdena 5, 6 och 7. Sverige bidrog även med stöd till EU:s institut för säkerhetsstudier (EUISS) och EU:s satellitcentrum (SatCen).

Sedan Rysslands fullskaliga invasion av Ukraina inleddes har den Europeiska fredsfaciliteten (EPF) använts som EU:s huvudsakliga instrument för att kanalisera militärt stöd till Ukraina. EPF finansieras från utgiftsområde 6, Försvar och samhällets krisberedskap. Instrumentet har till stor del använts för leveranser av militär utrustning, dödligt och icke-dödligt, till Ukraina samt utbildning för de ukrainska väpnade styrkorna genom den militära träningsinsatsen EUMAM Ukraina som lanserades i november 2022. Under 2023 utökades EPF-budgeten med totalt 5,5 miljarder euro.

OSSE är vårt säkerhetspolitiska forum för diplomati, dialog och ansvarsutkrävande

Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa (OSSE) är ett säkerhetspolitiskt samarbetsorgan med 57 deltagande stater. Verksamheten omfattar bl.a. konventionell rustningskontroll, mänskliga rättigheter, rättssäkerhet och demokrati. Sedan Rysslands fullskaliga invasion av Ukraina bedrivs inte längre verksamheten i OSSE enligt gängse former.

Regeringens prioriteringar har varit att värna den europeiska säkerhetsordningen som är baserad på folkrätten, Helsingforsslutakten, Parisstadgan och andra OSSE-principer och åtaganden, och OSSE:s breda säkerhetsbegrepp där kopplingen mellan säkerhet inom och mellan stater och respekten för demokrati och mänskliga rättigheter tydliggörs.

Sedan Rysslands fullskaliga invasion av Ukraina har Sverige, genom EU och i nationell kapacitet, bidragit till att utkräva ansvar från Ryssland och Belarus i samtliga OSSE:s regelbundna möten. Vid dessa möten framstår Ryssland allt mer isolerat utan tydligt stöd av forna allierade. Sverige var under 2023 fortsatt drivande i att använda de instrument som finns inom OSSE för att undersöka allvarliga kränkningar av demokratiska principer och mänskliga rättigheter i deltagarstaterna. Som ett resultat aktiverades den s.k. Moskvamekanismen två gånger rörande Rysslands deportation av ukrainska barn respektive repressionen i Belarus, under vilken rapporter har tagits fram av juridiska experter som kan användas vid rättsligt ansvarsutkrävande.

Sverige fortsatte att höra till de stater som bidrog med flest observatörer i OSSE:s valobservationsmissioner som genomförs av kontoret för demokrati och mänskliga rättigheter (ODIHR) och OSSE:s parlamentariska församling. Under 2023 övervakade OSSE val i femtontalet länder, däribland Turkmenistan, Turkiet, Polen, Serbien och Moldavien.

Sverige prioriterade det civila samhällets möjligheter att delta i OSSE:s arbete och stöttade den särskilda frivilligfinansierade konferensen om demokrati och mänskliga rättigheter (WHDC) kunde genomföras trots Rysslands försök att blockera. Konferensen samlade ca 1400 deltagare varav över 600 civilsamhällesrepresentanter och MR-försvarare. Formatet är en unik plattform för civilsamhället att delta på samma villkor som deltagarstaterna och utgör ett viktigt bidrag till ansvarsutkrävandet för staters efterlevnad av sina OSSE-åtaganden, samt är en värdefull plattform för bland annat ukrainskt, ryskt och belarusiskt civilsamhälle.

Europarådet bedriver ett viktigt arbete för att främja mänskliga rättigheter, demokrati och rättsstatens principer

Organisationen höll i maj 2023 sitt fjärde toppmöte vid vilket Reykjavikdeklarationen, inklusive Reykjaviksprinciperna för demokrati, antogs. Ukraina var en central prioritering för Sverige. Särskilt fokus gavs arbetet med ansvarsutkrävande, däribland upprättandet av det register för skador som uppkommit med anledning av Rysslands aggression mot Ukraina. Rysslands uteslutning fortsatte under året att påverka verksamheten, inklusive budgeten, på flera sätt. Prioriteringarna från Reykjavikstoppmötet avspeglades i det fyraåriga arbetsprogram och budget för 2024–2027 som antogs av ministerkommittén i november 2023.

Sverige verkade för att stärka det unika övervakningssystemet enligt Europakonventionen och Europadomstolen. Övervakningen av verkställighet i enskilda högprofilerade domar från Europadomstolen krävde särskilt omfattande hantering. Detta resulterade i att antalet mål i ministerkommitténs övervakning ökade från 6 112 mål under 2022 till 6 386 mål under 2023. Sverige verkade även för EU:s

anslutning till europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna, vilket under våren 2023 resulterade i en överenskommelse om ett nytt utkast till anslutningsavtal. Under svenskt ordförandeskap fattade Europeiska unionens råd beslut om EU:s anslutning till Europarådets konvention om förebyggande och bekämpning av våld mot kvinnor och våld i hemmet (Istanbulkonventionen) från den 1 oktober 2023.

FN-samarbetet främjar svenska utrikes- och biståndspolitiska intressen

FN är en av de främsta förvaltarna av en regelbaserad världsordning, global fred och säkerhet och är en viktig arena för svensk utrikespolitik. FN-samarbetet främjar även biståndspolitiska intressen, framför allt vad gäller att nå resultat på landnivå. FN:s omfattande landnärvaro gör att Sveriges stöd bidrar till stabilisering, fattigdomsbekämpning och ekonomisk tillväxt. FN är även viktigt för att främja svenska prioriteringar såsom mänskliga rättigheter, SRHR, klimat och jämställdhet. Svenska bidrag till FN:s reguljära budget bidrar i detta arbete. Sverige har drivit svenska prioriteringar såsom tydliga krav på resultat, styrning och uppföljning, hållbarhet, transparens, ansvarsutkrävande och nolltolerans mot korruption och andra oegentligheter samt effektivt bidragit till fullt genomförande av pågående FN-reform för att skapa bättre samordning inom FN. Sveriges engagemang i FN främjar vårt intresse av en regelbaserad världsordning och är en plattform för dialog och förhandlingar om prioriterade frågor, däribland det internationella stödet för Ukraina. FN och medlemskretsen har återkommande visat starkt stöd för Ukraina. Under 2023 har FN-reformarbetet inom generalsekreterarens initiativ Our Common Agenda (OCA) och det stundande Framtidstoppmötet i september 2024 varit en prioriterad fråga för Sverige. Sverige har tillsammans med Zambia lett förhandlingar om ett globalt digitalt ramverk (Global Digital Compact, GDC). Ramverket kan sannolikt antas vid Framtidstoppmötet.

Inom ramen för Generalsekreterarens initiativ Our Common Agenda har Sverige och EU bidragit med att anpassa FN:s fredsinsatser till nya utmaningar, såsom exempelvis konflikters komplexa och regionala karaktär, digitalisering och bemötande av desinformation. Sverige har också bidragit till FN:s kapacitetsutveckling när det gäller underrättelser på det fredsbevarande området samt till kursen Senior Mission Leaders (SML) som utbildar insatschefer.

Polismyndigheten har under 2023 bidragit till utveckling av FN:s polisiära utbildningar och genomfört flertal kurser, däribland United Nations Police Integrated Training (UNPIMT) riktad till polischefer på mellannivå i fältinsatser, vilket har bidragit till bättre förberedd personal och mer effektivt genomförande av FN-insatsernas mandat.

Sverige har fortsatt att engagera sig i koalitionen om ekonomisk jämställdhet (Action Coalition on Economic Justice And Rights) inom UN Womens initiativ Generation Equality vilket bidragit till att lyfta vikten av kvinnors ekonomiska egenmakt. I november 2023 antog regeringen en ny nationell handlingsplan för Sveriges genomförande av FN:s agenda för kvinnor, fred och säkerhet vilket ger vägledning till 12 myndigheters arbete på området. Sverige har även deltagit i UN Womens nätverk för nationella kontaktpunkter för genomförandeplaner. Via FN-organ som UN Women och FN:s befolkningsfond (UNFPA) har Sverige fortsatt att stötta flera jämställdhetsinsatser i Ukraina, däribland mot sexuellt och könsbaserat våld.

OECD är en råd- och normgivande analysorganisation till stöd för policyutveckling på flertalet samhällsområden

Sverige fortsatte under 2023 att arbeta för att de internationella konventioner, standarder och rekommendationer som OECD tar fram är i överensstämmelse med

Sveriges OECD-strategi inom områden som ekonomi, handel, arbetsmarknad, utbildning, forskning, innovation, beskattning, hållbart företagande, miljö, klimat, hälsa och sociala frågor. Till de faktabaserade rapporterna och i erfarenhetsutbyte mellan de f.n. 38 medlemsländerna har Sverige verkat för lösningar som kan forma politik för att nå gemensamma mål som en hållbar och inkluderande tillväxt, grön omställning och en fungerande världshandel. OECD:s rapporter, undersökningar, rekommendationer och granskningar fortsatte sammantaget att under 2023 bidra till svensk policyutveckling inom många områden, exempelvis PISA-undersökningen och utvärderingar av svensk ekonomi, grön omställning, utbildning och forskning samt jämställdhet.

I OECD:s analysarbete om effekterna och hanteringen av det ryska anfallskriget mot Ukraina har Sverige prioriterat OECD:s roll i Ukrainas framtida återuppbyggnad. Samarbetet inom Internationella energibyrån (IEA) var fortsatt viktigt för att stärka energisäkerheten och för omställningen till hållbara energisystem globalt.

Sveriges arbete för medlemskapet i Nato

Den 5 juli 2022 och fram till det att Sverige blev medlem i Nato hade Sverige status som *inbjudet* land. Som inbjudet land fördjupade Sverige och Nato sitt samarbete och Sverige deltog i princip i alla Natos kommittéer, men utan beslutsrätt. Sverige deltog som inbjuden i såväl försvars- och utrikesministermöten som toppmötet under 2023.

Under hösten 2023 intensifierades Sveriges deltagande i vissa prioriterade förhandlingar i Nato där Sverige har särskild kunskap och erfarenhet, till exempel i frågor som rör Ryssland, Ukraina, klimat och säkerhet samt kvinnor, fred och säkerhet. Sverige verkade fortsatt för ett fördjupat samarbete mellan EU och Nato på en rad områden såsom cybersäkerhet, civil beredskap och motverkande av hybridhot, samtidigt som Sverige betonat vikten av att undvika onödig duplicering mellan organisationerna.

2.3.2 Freds- och säkerhetsfrämjande verksamhet

Verksamhet för fredsbyggande och säkerhetsfrämjande finansieras från anslaget 1:2 *Freds- och säkerhetsfrämjande verksamhet* inom utgiftsområde 5 och anslaget 1:1 *Biståndsverksamhet* inom utgiftsområde 7 Internationellt bistånd. Genom stöd till multilaterala, mellanstatliga och enskilda organisationer för insatser och projekt bidrog Sverige under 2023 till att främja konfliktförebyggande, freds- och säkerhetsfrämjande, samt hantera grundorsakerna till konflikter, inte minst bristen på demokrati och otillräcklig respekt för folkrätten och de mänskliga rättigheterna.

Under 2023 fortsatte Sverige att bidra med experter i flera freds- och säkerhetsfrämjande insatser Resultatet från denna verksamhet redovisas samlat i avsnitt 1.2.3.

2.3.3 Sveriges deltagande i internationell krishantering och fredsfrämjande insatser

Målet med Sveriges deltagande i internationell civil och militär krishantering och fredsfrämjande insatser har varit att skapa förutsättning för stabilitet och fredlig utveckling.

Verksamheten finansieras från anslaget 1:2 *Freds- och säkerhetsfrämjande verksamhet* inom utgiftsområde 5 Internationell samverkan*,* anslaget 1:2 *Försvarsmaktens insatser internationellt* inom utgiftsområde 6 Försvar och samhällets krisberedskap, samt från anslaget 1:1 *Biståndsverksamhet* inom utgiftsområde 7 Internationellt bistånd för den del

som enligt OECD:s biståndskommitté (DAC) räknas som bistånd. I det följande redogörs övergripande för det svenska deltagandet i internationella fredsfrämjande insatser, finansierade under alla tre utgiftsområden. För mer information om de internationella insatserna som finansieras inom utgiftsområde 6, se avsnitt 4.3.4.

I tabell 2.6 redovisas de svenska bidragen genom utsänd personal 2020–2023. Därefter beskrivs ett urval av sekonderingar och aktiviteter för att ge en bild av de insatser som Sverige gett bidrag till.

Utsänd personal till omkring 30 insatser

Svenska myndigheter bidrog under 2023 med utsänd personal till omkring 30 civila och militära krishanterings- och fredsfrämjande insatser under ledning av EU, FN, OSSE och Nato samt andra internationella koalitioner.

Antalet utsända under 2023 var omkring 438 personer, men antalet tjänstgörande varierade från månad till månad. Utöver de insatser som nämns i tabell 2.5 och 2.6 tillkommer även ett antal utsända vid olika högkvarter genom EU, FN, Nato och OSSE. Det totala civila personalbidraget under 2023 var 192 personer (siffror från Folke Bernadotteakademins, FBA, årliga personalstatistik).

Kvinnors deltagande i internationell krishantering

Under 2023 var andelen kvinnor i det svenska personalbidraget till civila insatser 49 procent, vilket är en ökning med sex procentenheter jämfört med föregående år. För de militära bidragen ökade andelen kvinnor med två procentenheter till 14 procent, se tabell 2.5.

Tabell 2.5 Antal utsända i civila och militära krishanterings- och fredsfrämjande insatser och andra internationella koalitioner samt fördelningen mellan kvinnor och män 2020–2023, fördelat per region

Insats	Totalt antal 2023	Totalt antal 2022	Totalt antal 2021	Totalt antal 2020	Andel kvinnor/män 2023	Andel kvinnor/män 2022	Andel kvinnor/män 2021	Andel kvinnor/män 2020
Afrika söder om Sahara								
Civil	53	70	50	52	49/51	39/61	48/52	38/62
Militär	199	247	250	242	15/85	11/89	9/91	10/90
Mellanöstern och Nordafrika								
Civil	23	26	21	31	48/52	42/58	38/62	48/52
Militär	14	19	22	67	14/86	14/86	14/86	12/88
Europa och Centralasien								
Civil	110	90	60	74	50/50	44/56	38/62	42/58
Militär	5	4	5	4	0/100	9/94	0/100	0/100
Asien								
Civil	0	1	1	2	-	0/100	100/0	0/100
Militär	9	9	26	26	33/66	6/94	15/85	18/82
Nord- och Latinamerika								
Civil	6	8	6	11	50/50	50/50	17/83	27/73
Militär	0	0	0	0	-	0/0	0/0	0/0
Totalt								
Civil	**192**	**195**	**138**	**170**	**49/51**	**43/57**	**41/59**	**41/59**
Militär	**239**	**279**	**303**	**339**	**14/86**	**12/88**	**10/90**	**11/89**

Antal och procent

Källor: Folke Bernadotteakademin, insatsstatistik civila insatser för december 2020, 2021, 2022 och 2023. Årsredovisning för Försvarsmakten 2020, 2021, 2022 och 2023 (antal befattningar eller antal individer om dessa understiger antalet befattningar på grund av personalrotation, andel män och kvinnor i procent).

Tabell 2.6 Utsänd personal i civila och militära krishantering- och fredsfrämjande insatser och andra internationella koalitioner 2020–2023

Land/insats	Organisation	Syfte	Insats	Svensk personal 2023	Svensk personal 2022	Svensk personal 2021	Svensk personal 2020
Afrika söder om Sahara							
Centralafrikanska republiken (CAR)/MINUSCA	FN	Stabilisering och säkerhet	Civil	5	9	4	6
CAR/EUAM	EU	Civil säkerhetssektorsreform	Civil	1	2	2	2
CAR/EUTM	EU	Stabilisering och säkerhetssektorreform (SSR)	Militär	0	8	9	9
Demokratiska republiken Kongo (DRK)/MONUSCO	FN	Stabilisering och säkerhet	Civil	9	8	7	13
DRK/MONUSCO	FN	Stabilisering och säkerhet	Militär	0	0	0	2
Mali/MINUSMA	FN	Stabilisering och säkerhet	Civil	0	0	3	3
Mali/MINUSMA	FN	Stabilisering och säkerhet	Militär	220	220	220	210
Mali/EUCAP SAHEL	EU	Stöd för rättsstatsuppbyggnad och SSR	Civil	2	3	3	1
Mali/EUTM	EU	Utbildning och rådgivning till Malis försvarsmakt	Militär	0	8	8	8

Moçambique/ EUTM Mozambique	EU	Utbildning och rådgivning till Moçambiques försvars- och säkerhetsstyrkor	Militär	0	0	1	x
Moçambique/ EUTM Mozambique	EU	Utbildning och rådgivning till Moçambiques försvars- och säkerhetsstyrkor	Civil	1	1	x	x
Niger/EUCAP SAHEL	EU	Stöd för rättsstatsuppbyggnad och SSR	Civil	1	2	2	1
Somalia/UNSOM	FN	Stabilisering och säkerhet	Civil	5	5	4	4
Somalia/EUCAP	EU	Kapacitetsbyggande säkerhetssektor och maritim sektor	Civil	7	10	8	6
Somalia/EUNAVFOR Atalanta	EU	Marin insats mot sjöröveri och för skydd av humanitära leveranser/HQ	Militär	3	0	3	3
Somalia/EUTM	EU	Utbildning av försvarsmakt	Militär	8	9	10	9
Somalia/ UNODC Somaliland	FN	Stöd för rättsstatsuppbyggnad	Civil	3	4	4	4
Sydsudan/UNMISS	FN	Stabilisering och säkerhet	Civil	15	21	12	10
Sydsudan/UNMISS	FN	Stabilisering och säkerhet	Militär	0	0	0	2
Uganda/UNMAS	FN	Minröjning	Civil	1	1	1	0
Västsahara/MINURSO	FN	Övervakning stillestånd	Militär	2	2	2	2
Mellanöstern och Nordafrika							
Irak/EUAM	EU	Stöd säkerhetssektorreform	Civil	5	5	4	8
Irak/Operation Inherent Resolve (OIR)	Mellanstatlig koalition	Militär utbildningsinsats	Militär	3	5	55	55
Irak/Nato Mission Iraq (NMI)	Nato	Militär utbildningsinsats	Militär	1	5	1	1
Irak/UNITAD	FN	Stöd utreda brott av ISIL	Civil	5	6	3	3
Jemen/Hodeidah/UNMHA	FN	Stödja och övervaka genomförande av stilleståndsavtal	Civil	0	0	0	1
Jemen/Hodeidah/UNMHA	FN	Stödja och övervaka genomförande av stilleståndsavtal	Militär	0	2	2	2
Jemen/UNDP	FN	Global utveckling och mänskliga rättigheter	Civil	0	2	1	0
Jordanien/OPF		Underrättelsesamarbete	Militär	5	3		
Libyen/EUBAM	EU	Stöd för rättstatsuppbyggnad och gränsförvaltning	Civil	1	2	2	4
Mellanöstern/UNTSO	FN	Övervakning av gränser/stilleståndslinjer	Militär	6	7	7	8
Södra centrala Medelhavet/EUNAVFOR MED Operation Irini	EU	Bidra till FN:s vapenembargo mot Libyen följs	Militär/ UO5 och UO6	2	0	2	2
Palestina/EUPOL COPPS	EU	Rättstatsstöd, främst polis	Civil	12	9	11	10
Palestina/EUBAM Rafah	EU	Stöd för gränsförvaltning	Civil	0	0	0	1
Östeuropa, Centralasien och Västra Balkan							
Armenien/EUMA*	EU	Stabilisering och säkerhet	Civil	11	x	x	x

Bosnien och Hercegovina/EUFOR Althea	EU	Övervakning av säkerhetssituationen, militär utbildning	Militär	1	0	0	0
Cypern/UNFICYP	FN	Övervakning stillestånd	Civil	1	3	2	3
Georgien/EUMM	EU	Övervakning av stillestånd och verka för avspänning	Civil	22	20	20	20
Kosovo/EULEX	EU	Rättstödsinsats mot bl.a. org. brottslighet och korruption	Civil	8	9	10	9
Kosovo/KFOR	NATO	Stabilisering och säkerhet	Militär	4	4	5	4
Moldavien/EUPM*	EU	Civil säkerhetsreform	Civil	1	x	x	x
Montenegro/OSSE	OSSE	Rättstatsstöd och säkerhet	Civil	1	1	1	0
Nordmakedonien/OSSE	OSSE	Rättstatsstöd och säkerhet	Civil	0	1	1	1
Tadzjikistan/OSSE	OSSE	Rättsstatsstöd och säkerhet	Civil	0	0	0	1
Ukraina/EUAM	EU	Civil säkerhetsreform. Främst stöd till polis	Civil	12	10	12	15
Ukraina/SMM	OSSE	Observationer av konflikten och säkerhetsläget samt konfliktförebyggande insatser	Civil	0	0	14	13
Asien							
Afghanistan/Resolute Mission Support	NATO	Utbildnings- och rådgivningsinsats	Militär	0	0	16	16
Kashmir/UNMOGIP	FN	Övervakning stilleståndslinje	Militär	2	4	5	5
Koreahalvön/NNSC	Samarbete neutrala stater	Övervakning stilleståndslinje	Militär	5	5	5	5
Myanmar/UNDP	FN	Fredsbyggande	Civil	0	1	1	0
Latinamerika							
Colombiamissionen/UN Mission in Colombia	FN	Övervakning av fredsavtal	Civil	3	4	6	4
UNMAS i Colombia	FN	Stöd till minröjning	Civil	0	0	0	2

Anm.: Insatsen Task force Takuba Mali, som avslutades 2022, utgör inte en del av redovisningen då informationen om hur insatsen bemannas omfattas av sekretess.

* = ny insats 2023.

Källor: Folke Bernadotteakademin, insatsstatistik för december månad 2020, 2021, 2022 respektive 2023 för civila insatser (totalen varierar under året, uppdelning kvinnor/män per insats kan fås av FBA). Årsredovisning för Försvarsmakten 2020, 2021, 2022 och 2023 där max antal befattningar anges, exakt antal varierar något under året. Årsberättelse över GSFP-insatser, European External Action Service, 2020.

Under 2023 uppgick det totala antalet utsända i civila och militära krishanterings- och fredsfrämjande insatser totalt till 431 personer, varav 192 var civilt utsända och 239 militärt utsända, vilket motsvarar en minskning med 44 personer jämfört med 2022

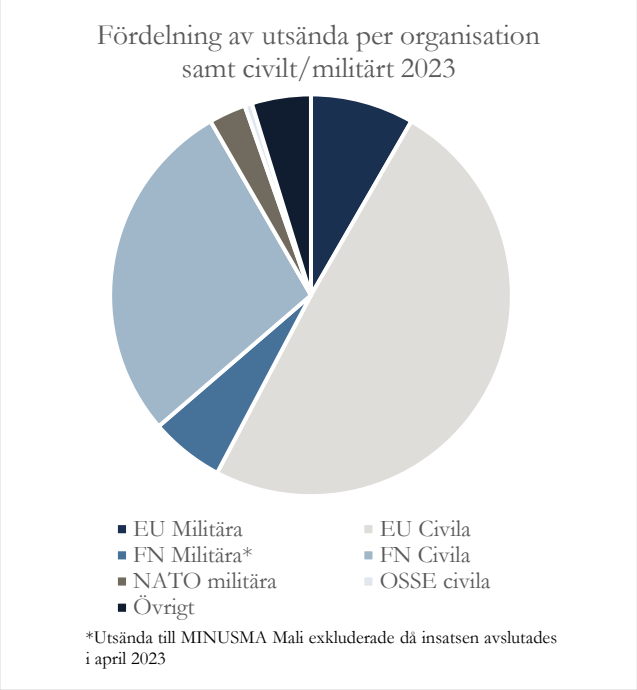

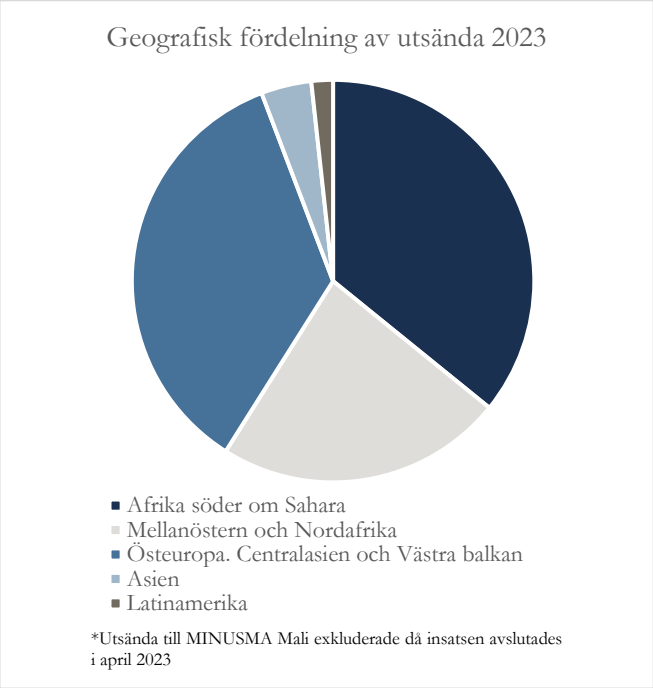

.

Ukraina

Med anledning av Rysslands fullskaliga invasion har stödet till Ukraina varit prioriterat. Sverige fortsatte under 2023 att bidra till EU:s civila rådgivande insats i Ukraina (EUAM) och vid årsskiftet hade svenska myndigheter 12 utsända till insatsen. EUAM stödjer kapacitetsuppbyggnad och reformering av landets civila säkerhetssektor. Mandatet omfattar även stöd till ukrainska myndigheter för att underlätta utredning och lagföring av internationella brott, exempelvis krigsbrott. Sverige har under 2023 även genomfört utbildning för de ukrainska väpnade styrkorna genom den militära träningsinsatsen EUMAM Ukraina som lanserades i november 2022.

Övriga Östeuropa

En ny civil GSFP-insats i Armenien etablerades under det svenska EU-ordförandeskapet i februari 2023. Insatsen syftar till ökad säkerhet vid den armeniska gränsen till Azerbajdzjan. Sverige var stödjande i insatsens uppstartsfas och har under året bidragit med tolv utsända till insatsen, varav en som operativ chef. Sverige har genom MSB utbildat insatspersonalen inom grundläggande sjukvård.

Även EU:s civila krishanteringsinsats i Moldavien inrättades i maj 2023, under det svenska EU-ordförandeskapet. Insatsen syftar till att stärka Moldaviens motståndskraft mot hybridhot, inklusive cybersäkerhet och otillbörlig informationspåverkan. Sverige har under 2023 bidragit med tre utsända till insatsen.

Sverige fortsatte även att bidra till konfliktförebyggande och stabilisering i Georgien genom EU:s civila observatörsinsats EUMM som övervakar avtalet om eldupphör mellan Ryssland och Georgien från 2008.

Västra Balkan

Sverige har under 2023 återupptagit bemanning av EU:s militära insats i Bosnien och Hercegovina, EUFOR Althea, samt fortsatt bidra med personal till EU:s rättsstödsinsats i Kosovo, EULEX Kosovo. Sverige bidrog även med personal till Natos insats Kosovo Force (KFOR), som har till uppgift att bidra till utvecklingen av Kosovos säkerhetsstruktur. Sverige har genom MSB därtill en utsänd expert till OSSE:s insats i Montenegro som syftar till hanteringen av små och lätta vapen (SALW).

Afrika

Den negativa utvecklingen i Sahel fördjupades under 2023, däribland i Mali. Regeringen beslutade mot bakgrund av det att tidigarelägga avvecklingen av det svenska förbandsbidraget till FN:s insats i Mali (MINUSMA). Avvecklingen inleddes den 15 november 2022 och avslutades den 19 april 2023. Under de nio år som Sverige deltog i MINSUSMA tjänstgjorde uppemot 5 500 svenskar i insatsen.

Sverige har under 2023 sekonderat personal till EU:s civila insatser i Mali och Niger.

Genom Polismyndigheten har specialiserade polisteam bidragit till FN-insatserna i MINUSCA (Centralafrikanska republiken) och MONUSCO (Demokratiska republiken Kongo). Teamen bidrog till att stärka ländernas polisstyrkor i att förebygga och motverka könsrelaterat och sexuellt våld liksom till att utveckla förmågan hos kongolesisk polis att bekämpa organiserad brottslighet. Polismyndigheten har också

sekonderat personal till UNMISS Sydsudan, vilka har bidragit med strategisk rådgivning gällande bland annat lednings- och styrningsfrågor, organiserad brottslighet, gränsfrågor och analysverksamhet. FBA har sekonderat personal bl.a. till MONUSCO. Kriminalvården har bidragit till MINUSCA och UNSOM (Somalia).

Sverige har under 2023 även gett stöd till EU:s civila och militära insatser i Somalia. Sverige bidrog till den civila insatsen EUCAP Somalia med sju utsända, och de två militära insatserna EUTM Somalia och Operation Atalanta (som har ett regionalt mandat) med 8 respektive 3 utsända. Insatserna syftar bland annat till att stärka Somalias statsbyggande som del av EU:s långsiktiga engagemang på Afrikas horn. Sverige bidrog även med en civil genderrådgivare till den militära insatsen EUTM Mocambique.

Irak och Palestina

Sverige fortsatte 2023 sitt breda och långsiktiga engagemang i Irak. Sverige deltar sedan 2015 i den militära utbildningsinsats som bedrivs inom ramen för den internationella koalitionen mot Daesh, Operation Inherent Resolve. Sverige bidrog även med personal till EU:s civila rådgivningsinsats i Irak (EUAM Irak) och Natos militära utbildningsinsats Nato Mission in Iraq (NMI). EUAM Irak har sedan tidigare en svensk insatschef.

Sverige bidrog med flera utredare från Polismyndigheten till FN:s bevisinsamlings-mekanism för brott begångna av Daesh i Irak (UNITAD). UNITAD:s uppgift är att verka för ansvarsutkrävande för brott begångna av Daesh genom att samla in och bevara bevis. Sedan 2021 finns ett samarbetsavtal med UNITAD för utökat informationsutbyte mellan mekanismen och svenska myndigheter.

Under 2023 har Sverige bidragit med personal till EU:s civila insats EUPOL COPPS som trots de kraftigt försämrade omständigheterna på Västbanken ändå genom rådgivning och detaljerad vägledning har bistått den civila palestinska polisen och andra brottsbekämpande myndigheter med kapacitetshöjande stöd. EUPOL COPPS är ett konkret verktyg i EU:s fortsatta stöd för en tvåstatslösning på konflikten mellan Israel och Palestina.

2.3.4 Rustningskontroll, nedrustning och icke-spridning

Insatser för rustningskontroll, nedrustning och icke-spridning finansieras från anslagen 1:2 *Freds- och säkerhetsfrämjande verksamhet*, 1:6 *Forskning, utredningar och andra insatser rörande säkerhetspolitik, rustningskontroll, nedrustning och icke-spridning* inom utgiftsområdet och delvis från utgiftsområde 7 Internationellt bistånd för insatser som utgör internationellt bistånd enligt OECD DAC:s kriterier. Sveriges obligatoriska avgift till de internationella konventionerna på området finansieras från anslaget 1:1 *Avgifter till internationella organisationer*. Förtroende- och säkerhetsskapande verksamhet finansieras från utgiftsområde 6 Försvar och samhällets krisberedskap.

Som del av grundläggande värden i svensk utrikes- och säkerhetspolitik syftar Sveriges rustningskontrolls-, nedrustnings- och icke-spridningsarbete till att reducera och eliminera massförstörelsevapen, minska risker och motverka att dessa vapen används och sprids samt kontrollera och i vissa fall även helt förbjuda konventionella vapen. Sverige har genom en aktiv politik och god teknisk expertis fortsatt att arbeta för rustningskontroll, nedrustning och icke-spridning i FN, EU, OSSE och bilateralt.

Arbetet i Stockholmsinitiativet för kärnvapennedrustning fortgick under året. Initiativet samlar ett antal icke-kärnvapenstater, inklusive medlemmar i Nato, för att genom en konstruktiv, pragmatisk ansats verka för att konkreta,

nedrustningsbefrämjande steg kan komma till stånd, stärka Icke-spridningsfördraget för kärnvapen (NPT) och minska polariseringen bland statsparterna.

Sverige verkade under året för att värna det Internationella atomenergiorganets (IAEA) viktiga uppdrag att förhindra spridning av kärnvapen, liksom dess arbete för att stärka kärnsäkerhet och nukleärt säkerhetsskydd, inkl. i Ukraina. Sverige har bidragit till att uppmärksamma och främja IAEA:s arbete kring användning av kärnteknologi för fredliga ändamål inom både NPT och de globala hållbarhetsmålen.

Sverige bidrog 2023 med både tekniskt och finansiellt stöd till det internationella övervakningssystemet, IMS, inom ramen för det Fullständiga provstoppsavtalet (CTBT) vilket understödde att alla övervakningsstationer i IMS ska vara i full drift hela tiden.

I maj 2023 genomfördes den femte översynskonferensen för konventionen mot kemiska vapen (CWC), där förhandlingar lade grund för fortsatt arbete avseende geografisk representation, en mer flexibel anställningspolicy och jämställdhetsarbete inom Organisationen för förbud mot kemiska vapen (OPCW). Som EU-ordförande ledde Sverige, tillsammans med EEAS, EU-samordningen både i det förberedande arbetet i Haag och under konferensen.

Arbetet för jämställdhet, inkl. ökad integrering av jämställdhetsperspektiv och mer jämställd representation, fortsatte 2023, bl.a. genom deltagande i möten och seminarier samt stöd till aktörer som uppmärksammar frågorna däribland IAEA och FN:s institut för nedrustningsforskning (UNIDIR) samt civilsamhällesorganisationer.

2.3.5 Forskning om säkerhetspolitik, rustningskontroll, nedrustning och icke-spridning

Totalförsvarets forskningsinstitut (FOI), Stockholms internationella fredsforskningsinstitut (SIPRI) och Utrikespolitiska institutet (UI) fortsatte 2022 att bedriva forskning om säkerhetspolitik, rustningskontroll, nedrustning och icke-spridning med finansiering från anslagen 1:6 *Forskning, utredningar och andra insatser rörande säkerhetspolitik, nedrustning och icke-spridning*, 1:7 *Bidrag till Stockholms internationella fredsforskningsinstitut* och 1:8 *Bidrag till Utrikespolitiska institutet*.

FOI bidrog under året med underlag till regeringen som avsåg kärnvapen, biologiska och kemiska vapen och rymd- och missilfrågor. Myndigheten deltog också med expertis i internationella förhandlingar på dessa områden, bl.a. vid översynskonferenserna för NPT respektive CWC och vid möten inom de multilaterala exportkontrollregimerna. FOI fortsatte under 2023 inneha rollen som ordförande i en teknisk arbetsgrupp under det internationella partnerskapet för verifikation av kärnvapennedrustning (IPNDV) och medverkade i ett fyrpartssamarbete (Quad) inom samma område. Därutöver försåg FOI regeringen med underlag inför förhandlingar m.m. på området rustningskontroll, nedrustning och icke-spridning.

Till följd av det försämrade globala säkerhetsläget, inkl. Rysslands fullskaliga invasion av Ukraina, ökade efterfrågan på SIPRI:s data, analyser och rekommendationer under 2022 och 2023, något som speglas i en kraftigt ökad förekomst i media (se tabell 2.7). SIPRI:s årsbok fortsätter att utgöra institutets flaggskeppspublikation och en betrodd oberoende källa till information kopplad till rustning, nedrustning och internationell fred och säkerhet.

Genom evenemangsverksamhet, utgivning av tryckta och digitala publikationer och expertmedverkan i medier bidrar UI till förståelse, kunskap och intresse för utrikespolitik och globala frågor hos allmänheten. Under 2023 ökade institutets genomslagskraft, mätt som närvaro i svenska medier, markant. Efterfrågan på UI:s

expertis kan till stor del förklaras av Rysslands fullskaliga invasion av Ukraina såväl som den svenska Nato-anslutningen. Institutets närvaro i svenska medier ökade under 2023 med 1 578 fler artiklar, motsvarande 17 procent, jämfört med 2022, se tabell 2.7.

Tabell 2.7 SIPRI:s och UI:s förekomst i medier

Förekomst i medier, antal

	2023	2022	2021	2020	2019
SIPRI (svenska och internationella medier)	70 000	59 900	30 000	26 000	30 100
UI (svenska medier)	11 018	9 440	6 480	8 760	13 450

Källa: SIPRI årsredovisning 2019–2023, UI:s årsredovisning 2019–2023.

2.3.6 Exportkontroll

Inspektionen för strategiska produkter (ISP) och Strålsäkerhetsmyndigheten (SSM) är ansvariga myndigheter på exportkontrollområdet. Verksamheten vid ISP finansieras från anslag 1:5 *Inspektionen för strategiska produkter*, medan SSM:s verksamhet inom området finansieras inom utgiftsområde 6 Försvar och samhällets krisberedskap.

Regeringen lämnar årligen en skrivelse till riksdagen om resultatet av den svenska exportkontrollen, Strategisk exportkontroll – krigsmateriel och produkter med dubbla användningsområden 2023 (skr. 2023/24:114).

Tillståndsärenden hos ISP har över tid blivit fler och mer komplexa. Det sistnämnda gäller inte minst tillståndsprövning avseende produkter med dubbla användningsområden (PDA). Under 2023 avgjordes 2 256 ärenden om krigsmateriel och 828 ärenden som gällde PDA. Exportkontrollrådet (EKR), som är ett råd för samråd i exportkontrollfrågor bestående av ledamöter från de partier som är representerade i riksdagen, sammanträdde vid sex tillfällen 2023 och behandlade sju ärenden för samråd. EKR-samråden skapar utrymme för bred politisk förankring av exportkontrollens utveckling.

Tillsynsbesök är en viktig del av ISP:s verksamhet för att förebygga och åtgärda brister i företags exporthantering. Under 2023 kunde 22 tillsynsaktiviteter genomföras, varav 15 var platsbesök och sju var digitala möten.

2.3.7 Utvecklat samarbete inom Östersjöregionen

Verksamheten styrs av Strategin för Svenska institutets verksamhet gällande samarbetet inom Östersjöregionen för perioden 2016–2020 (UD2016/11388), som har förlängts och gäller till dess att en ny strategi är beslutad, samt Strategin för stöd till demokrati, mänskliga rättigheter och miljö i Ryssland 2020–2024 (UD2020/01513).

Det övergripande målet med verksamheten är att förbättra relationer och samarbeten inom Östersjöregionen och finansieras från anslaget 1:11 *Samarbete inom Östersjöregionen.* Insatser inom området har syftat till att utveckla Sveriges förbindelser i Östersjöregionen, främja samarbete och mellanfolkliga kontakter i regionen, bidra till att stärka integrationen mellan EU:s Östersjöländer och EU:s östliga partnerskap, värna och sprida kunskap om demokrati, mänskliga rättigheter och rättsstatens principer samt bidra till ökad tillgång till oberoende information.

Rysslands fullskaliga invasion av Ukraina påverkade genomförandet av verksamheten även under 2023. Sedan Rysslands fullskaliga invasion görs inga insatser som innebär resursöverföring till ryska statliga aktörer direkt eller indirekt, eller kapacitetsstärkande verksamhet som involverar ryska statliga aktörer. Detta, i kombination med att Sida och Svenska institutet har förklarats som oönskade i Ryssland av den ryska regeringen, har fortsatt att försvåra möjligheterna att genomföra verksamhet.

Stöd till gemensamma utmaningar i regionen

Svenska institutet har bland annat genomfört ledarskapsprogram och stipendieprogram i Östersjöregionen. Myndigheten har även gett projektstöd, stöd till ömsesidigt kunskaps- och erfarenhetsutbyte mellan opinionsbildare, experter och förändringsaktörer i regionen och stöd till svenskundervisning vid lärosäten. Verksamheten har bidragit till att utveckla Sveriges förbindelser i Östersjöregionen samt till att främja samarbete och mellanfolkliga kontakter. Under 2023 fick både Ukraina och Moldavien status som kandidatländer för medlemskap i EU.

Ryska miljörättsorganisationen upplever kraftigt försvårade omständigheter att verka, men öppningar finns alltjämt för att uppmärksamma lokala och regionala miljöproblem. Svenskt stöd har i flera fall bidragit till att dessa organisationer kunnat fortsätta bedriva verksamhet samt utveckla nätverk med andra civilsamhällesaktörer.

Svenska institutets kommunikationsinsatser riktade till rysktalande målgrupper i regionen har fortsatt, och varit en viktig kanal för att motverka desinformation och man har sammanlagt över 600 000 följare i sina sociala mediekanaler. Ryssland, Ukraina, Belarus, Lettland och Estland har varit fokusländer. Eftersom den digitala kommunikationen i Svenska institutets Sverige-kanaler tydligt visar på Sveriges ställningstagande för Ukraina har kanalerna fortsatt att under 2023 tappa följare från framför allt Ryssland. De länder i vilka kommunikationsinsatserna under året fått störst genomslag är Belarus, Moldavien, Turkiet, Polen, Lettland och Litauen.

Demokrati, mänskliga rättigheter och rättsstatens principer

Utvecklingen i regionen har fortsatt vara negativ under 2023. En stor del av stödet under 2023 inriktades på att säkerställa att det civila samhället samt oberoende media har möjlighet att fortsätta arbeta och nå sina målgrupper både inom och utanför Ryssland. Under 2023 uppgick det samlade svenska stödet avseende Ryssland till knappt 90 miljoner kronor, och hela detta belopp gick till civilsamhället och projekt till stöd för oberoende medier. I ljuset av de allt större svårigheterna för civilsamhälle och oberoende journalistik att verka i Ryssland bedöms det faktum att organisationer som får svenskt stöd lyckats överleva och fortsätta bedriva sitt arbete som ett viktigt resultat i sig.

Regionalt samarbete

Inom Arktiska rådet bidrog Sverige till det fortsatta arbetet inom klimat, miljö och hållbar utveckling men också genom stöd för arbetet med biologisk mångfald och jämställdhetsfrågor. Den 3 mars 2022 gjorde de sju västliga medlemmarna i Arktiska rådet ett gemensamt uttalande om en temporär paus från rådets arbete med anledning av det ryska anfallskriget mot Ukraina. Den 8 juni 2022 kom de sju västliga medlemmarna överens om en återstart av delar av samarbetet, begränsat till de projekt där Ryssland inte deltar. I september 2023 nåddes en överenskommelse mellan Arktiska rådets medlemsstater om att delvis återuppta arbetet begränsat till verksamheten på arbetsgruppsnivån med genomförande på basis av skriftlig procedur. Det skapade möjlighet att fatta nödvändiga beslut kopplat till enskilda projekt men medförde samtidigt stora utmaningar i den praktiska hanteringen, inte minst för urfolksorganisationerna. Samarbete i Barentsrådet, Nordliga Dimensionen (ND) och Östersjöstaternas råd (CBSS) fortsatte under året utan Rysslands medverkan – Barentsrådet i nordisk kontext sedan Ryssland lämnat samarbetet i september, CBSS under året mellan likasinnade medlemmar samt ND, med Ryssland som fortsatt suspenderad från deltagande i samarbetet.

I oktober 2023 inleddes en översyn tillsammans med Finland och Norge, med målsättning att nå konsensus om modaliteterna för fortsatt regionalt samarbete senast under oktober 2024. I ND fortsatte diskussionen om vägen framåt för Kultur- och Hälsopartnertskapen. Sakområden i fokus i båda råden var bland annat fredstida krisberedskap, grön omställning, förbättrad hälsa, unga och jämställdhet, samt inom CBSS även motverkande av människohandel, stöd till utsatta barn samt kunskaps- och erfarenhetsutbyte med Ukraina inom centrala områden.

Mellan den 1 juli 2022 och den 30 juni 2023, innehade Sverige ordförandeskapet i EU:s strategi för Östersjöregionen (EUSBSR), som är en överenskommelse mellan EU:s medlemsstater och EU-kommissionen med syftet att stärka samarbetet mellan länderna vid Östersjön.

Det svenska ordförandeskapet i EU:s Östersjöstrategi ägnade mycket kraft åt att utveckla samarbeten mellan aktörer inom Östersjöstrategin och motsvarande aktörer i Ukraina, med syfte att stödja landet såväl nu som i framtiden. Arbetet har resulterat i flera nya samarbeten. Exempelvis inom utbildning av frivilliga sjukvårdare, inom stöd till lokal demokratiutveckling där Sverige har bistått i uppbyggnaden av folkhögskolor, inom arbetet med vattenrening samt inom utvecklingsarbetet av inlandssjöfarten.

Inom SI Baltic Sea Neighbourhood Programme har Svenska institutet finansierat projekt där svenska organisationer samarbetat med EU-länderna runt Östersjön och länder i EU:s Östliga partnerskap för att möta regionens gemensamma utmaningar. Projekten ligger i linje med och stödjer implementeringen av EU:s strategi för Östersjöregionen.

Under det svenska ordförandeskapet i EU:s strategi för Östersjöregionen stöttade Svenska institutet den svenska nationella koordinatorn vid Statsrådsberedningen i genomförandet av möten för nyckelaktörer inom strategin. Svenska institutet bidrog även till att genomföra en konferens som syftade till att utforska hur makroregionala strategier, såsom EU:s strategi för Östersjöregionen, kan främja nya hållbara samarbeten som inkluderar ukrainska intressenter. Genom konferensen initierades en dialog mellan aktörer inom strategin och motsvarande myndigheter och organisationer i Ukraina. Dialogen fokuserade på teman i linje med Ukrainas behov, där samarbeten skulle kunna utvecklas. Som ett resultat startades även två projekt med finansiering av Svenska institutet, ett inom arbetet med avloppsrening och ett inom arbetet med civilskydd.

2.3.8 Det nordiska samarbetet

Ett allt närmare nordiskt samarbete är angeläget och mer betydelsefullt än någonsin, inte minst i ljuset av Rysslands aggression mot Ukraina och det oroliga omvärldsläget. Det är också avgörande för våra länders gemensamma välstånd och resiliens. Sverige främjar nordiskt samarbete bland annat inom verksamhet som finansieras av utgiftsområde 5 via anslag 1:1 *Avgifter till internationella organisationer* och anslag 1:3 *Nordiskt samarbete*. Regeringen redogör för de resultat som uppnåtts inom samarbetet mellan de nordiska regeringarna under 2023, med huvudsaklig inriktning på verksamheten i Nordiska ministerrådet, i skrivelsen Nordiskt samarbete (skr. 2023/24:90). Under året pågick det ett intensivt arbete inom hela Regeringskansliet för att förbereda Sveriges ordförandeskap i Nordiska ministerrådet 2024.

2.3.9 Sverige är ett fortsatt starkt varumärke

Insatser inom Sverigefrämjande genomförs av utlandsmyndigheterna med finansiering från anslaget 1:10 *Information om Sverige i utlandet* samt av Svenska institutet, vars främjandeverksamhet huvudsakligen finansieras från anslag 1:9 *Svenska institutet*. Detta

avsnitt behandlar även verksamhet utförd av Svenska institutet som finansieras inom utgiftsområde 7 Internationellt bistånd, 16 Utbildning och universitetsforskning och 24 Näringsliv då verksamhet som finansieras inom dessa utgiftsområden är av betydelse för Sverigefrämjandet.

Svenska institutets studier visar att kännedomen om och erfarenheter av ett land påverkar hur mottaglig en individ är för desinformation och vilseledande bilder. Svenska institutets långsiktiga Sverigefrämjande arbete med att sprida information och kunskap om Sverige, främja svenska intressen internationellt och bygga långsiktiga relationer mellan Sverige och andra länder fortsatte under 2023. Sverigefrämjandet skedde i nära samarbete med utlandsmyndigheter och externa aktörer i över 100 länder genom kommunikationsinsatser, utställningar, kulturutbyten, besöksprogram, studentmässor, stipendier samt utvecklings- och ledarskapsprogram. Särskilt fokus har legat på att skapa intresse för Sverige som handels-, investerings- och kunskapsnation. Detta har bl.a. resulterat i att räckvidden för kommunikationskonceptet Pioneer the possible har ökat med 69 procent från 107 miljoner människor till över 180 miljoner människor.

Svenska institutet har infört nya arbetssätt inom handelsfrämjande och jobbat mer strategiskt och målstyrt med tydligare syfte. Websidorna Work in Sweden och Study in Sweden har exempelvis utvecklats genom ökad digital närvaro. Nöjdhetsmätningar bland SI:s intressenter har visat att materialet är uppskattat. Myndigheten har bl.a. jobbat för att attrahera internationella talanger samt för att stärka internationella samarbeten inom kulturella och kreativa branscher. Plattformen Sharing Sweden har byggts om för effektivare användning. De olika Sverigekanalerna, där kommunikationen skedde på engelska, arabiska och ryska, hade drygt 3 miljoner följare och beräknades nå närmare 92 miljoner personer. Yttre händelser som exempelvis koranbränningarna i Sverige och Sveriges Nato-ansökan har påverkat bilden av Sverige som har stärkts i vissa länder och försvagats i andra.

Tabell 2.8 visar utvecklingen för insatser av vikt för det långsiktiga främjandet av Sverige. Ungefär hälften av stipendiaterna studerar på masterprogram inom näringslivsrelaterade ämnen. Antalet stipendier har minskat något över tid. Antalet alumner, d.v.s. personer som studerat i Sverige, är stabilt och uppgår till över 19 000 alumner i 154 länder. Alumnerna utgör en värdefull resurs för utlandsmyndigheternas främjande. Alumnaktiviteter har ofta som syfte att öka kunskapen om och skapa intresse och förtroende för Sverige.

Tabell 2.8 Stipendier, alumner och svenskundervisning

Aktivitet	2023	2022	2021
Antal utländska lärosäten som bedriver svenskundervisning	197	204	223
	299	432	371
Antal beviljade stipendier (antal kvinnor/antal män)	(159/140	(211/221)	(174/197)
Antal alumner i SI:s nätverk*	19 500	18 800	17 400
Antal aktiviteter arrangerade av alumnföreningar	**190**	**142**	**89**

* könsuppdelad statistik finns inte tillgänglig.
Källa: Svenska institutet.

Svenska institutet följer och analyserar också bilden av Sverige utomlands. Myndigheten har under 2023 publicerat 41 lägesrapporter och fem perceptionsstudier om bilden av Sverige i utlandet.

En indikator för effekterna av Sverigefrämjande insatser är oberoende bedömningar av Sveriges varumärke. Sverige har på en global nivå ett starkt och positivt nationsvarumärke. Enligt Nation Brands Index behöll Sverige 2023 en plats bland de

tio högst rankande länderna med plats 10 av de 60 länder som mättes. Utvecklingstrenden kan beskrivas som stabil men varierar mellan länder. Positiv utveckling noteras t.ex. i Storbritannien och Kanada, och en negativ utveckling i Turkiet och Kina.

Tabell 2.9 Sveriges ranking per område i Nation Brands Index 2023

	2010	2011	2014	2017	2019	2020	2021	2022	2023
NBI övergripande	10	10	10	10	9	8	9	9	10
Samhällsstyre	3	4	4	3	3	3	3	4	3
Talang och investeringar	8	8	8	7	6	5	4	4	4
Befolkning	9	9	8	7	5	8	5	5	6
Export	8	8	8	8	8	8	8	8	8
Turism	14	14	13	13	13	14	13	13	13
Kultur	15	15	15	15	14	14	14	13	14

Källa: Nation Brands Index.2023.

2.3.10 Konsulära insatser

Den konsulära verksamheten är en författningsreglerad kärnuppgift för utrikesförvaltningen och finansieras från anslaget 1:4 *Ekonomiskt bistånd till enskilda utomlands samt diverse kostnader för rättsväsendet* och från utgiftsområde 1 Rikets styrelse. En konsulär krisberedskapsorganisation upprätthålls för att vid en större kris eller katastrof utomlands kunna bistå drabbade. Könsuppdelad statistik saknas.

Konsulär krisberedskap och krishantering under 2023 och 2024

Under 2023 uppstod två större kriser där Utrikesdepartementets konsulära krisorganisation aktiverades.

A Sudan

I april 2023 utbröt strider i Sudan vilket föranledde en evakueringsinsats. Resultaten av denna insats har redovisats mer i detalj tidigare i Budgetpropositionen för 2024.

B Israel/Palestina

Den 7 oktober 2023 genomförde Hamas en omfattande terrorattack mot Israel från Gaza. Händelseutvecklingen var snabb och riktades framför allt mot civila i södra och centrala Israel inklusive Tel Aviv och Jerusalem.

Inledningsvis uppskattades ca 4 000 personer med anknytning till Sverige befinna sig i Israel och 800 i Palestina (400 i Gaza och 400 på Västbanken).

På grund av det snabbt försämrade säkerhetsläget och minskad reguljär flygkapacitet anordnade utrikesförvaltningen två assisterade flygresor med chartrade plan från Tel Aviv. Sammanlagt reste cirka 270 personer med de två planen, där majoriteten var svenskar, men även många nordbor. Flera andra länder erbjöd också plats till svenskar på sina plan. För svenskar på Västbanken var det möjligt att via gränsövergångarna ta sig till Jordanien landvägen.

Det enda sättet att lämna Gaza var via gränsövergången vid Rafah till Egypten. På den egyptiska sidan togs svenskar och de med vistelserätt i Sverige emot av ett team från ambassaden i Kairo, som förstärkts med extra personal från bl.a. utrikesförvaltningen, Polismyndigheten och Migrationsverket. Från mitten av november 2023 till början av juni 2024 hade över 580 svenskar och personer med vistelserätt i Sverige kunnat passera gränsen till Egypten. Under en del av denna tid hade ambassaden permanent närvaro vid Rafah. Det konsulära krisarbetet i fält har inbegripit nära samverkan med nordiska länder och med EU-länder.

Konsulära och civilrättsliga ärenden – en ökande trend

Totalt sett har de individkonsulära ärendena ökat under föregående år. De konsulära ärendena vad gäller dödsfall och nödställda har legat på en relativt stabil men hög nivå de senaste åren. Antalet *dödsfallärenden* under 2023 var 1 816 att jämföra med 1 810 under 2022 och 1 870 under 2021. Antalet *nödställda ärenden* under 2023 ökade till 690 att jämföra med 587 under 2022 och 532 under 2021. När det gäller antalet *frihetsberövade* hanterades 456 ärenden under 2023, att jämföra med 325 under 2022 och 281 under 2021. Ett flertal av dessa ärenden gäller mångåriga och komplicerade konsulära individärenden.

I fråga om familjerelaterade tvångsärenden, där personer förs eller kvarhålls utomlands av sina närstående inom ramen för en heders- eller patriarkal kontext inkom 66 nya ärenden under 2023 att jämföra med 65 ärenden under 2022. De vanligaste länderna var Irak, Somalia, Syrien och Egypten. I de ärenden som inkom under 2023 har 33 personer kunnat återvända till Sverige. 33 personer, bland dem flera barn, som befinner sig utomlands i familjerelaterade tvångsärenden från 2023 har inte kunnat återvända till Sverige.

Ärendeinströmningen till centralmyndighetsfunktionen för ett antal internationella regelverk på civilrättens område fortsatte även under 2023. Totalt inkom 363 nya ärenden till centralmyndighetsfunktionen. Framför allt ökade s.k. barnskyddsärenden enligt Bryssel II-förordningen och 1996-års Haagkonvention om skydd för barn. Under 2023 inkom 295 nya ärenden bara enligt dessa två regelverk, att jämföra med 254 stycken under 2022 och 181 stycken under 2021. Ärendehanteringen har inneburit ett nära samarbete med andra länders centralmyndigheter och bidragit till goda förbindelser med andra länder på området.

2.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Regeringen bedömer att den verksamhet som bedrivits inom utgiftsområdet har bidragit till att uppnå målet att säkerställa Sveriges intressen.

Sverige fortsatte att vara en aktiv partner i EU, FN, Nordiska ministerrådet, OSSE, Europarådet, OECD och blev den 7 mars 2024 medlem i Nato. Sveriges samlade internationella engagemang bygger på kontakter mellan stater, med det civila samhället och samverkan i internationella organisationer. Säkerhet byggs i samarbete med andra. Regeringen bedömer att Sveriges engagemang, genom diplomatiskt arbete, medling, fredsfrämjande och förtroendeskapande åtgärder, bidrog till gemensam global säkerhet.

Att värna den europeiska säkerhetsordningen var vägledande för Sveriges prioriteringar i OSSE under 2023, och vikten av respekt för folkrätten och internationella åtaganden betonades. Sverige var under 2023 en aktiv och engagerad medlem i FN, och det vidare arbetet med FN-reformerna och bidrog i genomförandet av generalsekreterarens programförklaring *Our Common Agenda*, särskilt vad gäller

Sveriges roll i förhandlingarna om ett globalt digitalt ramverk (Global Digital Compact). Sverige bidrog genom sitt engagemang i internationella organisationer och i internationella krishanteringsinsatser även till genomförandet av agendan för kvinnor, fred och säkerhet. Sveriges deltagande i UN Womens nätverk för nationella kontaktpunkter för genomförandeplaner av agendan för kvinnor, fred och säkerhet har bidragit till att öka den samlade globala kunskapen på området. Sverige har därvidlag bidragit till ett FN som är bättre rustat för att möta nuvarande och framtida utmaningar.

Regeringen gör bedömningen att sekonderingsverksamheten, samt de kapacitetshöjande insatser som svenska myndigheter genomfört, har skapat bättre förutsättningar för de internationella civila krishanterings- och fredsfrämjandeinsatserna att genomföra sin verksamhet och därmed uppnå sitt mandat. Verksamheten har därmed bidragit till att uppnå målet att skapa förutsättningar för stabilitet och fredlig utveckling.

Ett närmare och starkare nordiskt samarbete är angeläget och mer betydelsefullt än någonsin. Regeringen bedömer att Sveriges engagemang i arbetet för att avlägsna gränshinder i Norden i Nordiska ministerrådet, Gränshinderrådet, bilateralt och nationellt har bidragit till att göra det enklare att flytta, pendla, studera och driva företag över landsgränserna.

Utrikesförvaltningen har inom ramen för sitt konsulära uppdrag lämnat konsulärt stöd till enskilda när dessa råkat i svårigheter utomlands. På detta sätt bedöms den konsulära verksamheten ha bidragit till målet för utgiftsområdet.

Svensk exportkontroll fortsatte att bedrivas strikt och effektivt, i enlighet med gällande nationellt regelverk och Sveriges internationella åtaganden på icke-spridningsområdet. På detta sätt bidrog verksamheten, enligt regeringen, till att säkerställa målsättningen att tillvarata Sveriges intressen i förbindelserna med andra länder.

Enligt regeringens bedömning gav SIPRI värdefulla bidrag till analys samt inhemsk och internationell diskussion om rustningskontroll, nedrustning och icke-spridning, inte minst inom områden som vapenhandel och militärutgifter. Vidare fortsatte Utrikespolitiska institutet och FOI att bidra till att uppnå målet för utgiftsområdet genom att vara viktiga forum för analys och informerad samhällsdiskussion om internationella frågor i det svenska samhället.

Rysslands fullskaliga invasion av Ukraina medföljdes av en dramatisk försämring av den redan mycket allvarliga situationen på människorättsområdet i Ryssland. I juni 2023 förklarades Sida och Svenska institutet som ovälkomna organisationer i Ryssland. Regeringen bedömer dock att Sida och Svenska institutet framgångsrikt anpassat sin verksamhet till de försvårade omständigheterna och bl.a. i högre grad arbetat med organisationer som tvingats fly Ryssland men som fortsatt verka för mänskliga rättigheter och demokrati i Ryssland.

I ljuset av de allt större svårigheterna för civilsamhället och oberoende journalistik i Ryssland bedömer regeringen att det är oerhört viktigt att fortsätta stödja organisationer som verkar för mänskliga rättigheter och demokrati i Ryssland.

Påverkanskampanjer riktade mot Sverige är en ny verklighet med konsekvenser för svenska intressen. Det samlade Sverigefrämjandet bidrog till att bygga vidare på Sveriges i grunden mycket goda relationer med omvärlden och behålla det högt rankade förtroendet för Sverige. Främjandet av Sverige som studienation bidrog till att skapa relationer och nätverk inom nyckelområden, samt underlättade nya samarbeten och utbyten.

2.5 Politikens inriktning

Sverige står inför de största utrikes-, säkerhets- och försvarspolitiska prövningarna i modern tid. Att prioritera Sveriges intressen i förbindelserna med andra länder har därför blivit än mer relevant. Regeringen föreslår en konsolidering och renodling av anslagsstrukturen inom utgiftsområde 5 Internationell samverkan. Målsättningen är att anslag under utgiftsområdet ska kunna användas mer effektivt och att uppföljningen ska stärkas. Som följd av en förändrad anslagsstruktur avser regeringen även att se över befintliga resultatindikatorer och återkomma till riksdagen i kommande års budgetproposition.

2.5.1 Sveriges medlemskap i internationella organisationer

Sveriges medlemskap i internationella organisationer möjliggör genomslag för rikets utrikes- och säkerhetspolitik och utgör en effektiv plattform för sakpolitiska prioriteringar. Sverige ska vara en drivande, konstruktiv och engagerad medlem av dessa organisationer.

Att stärka demokratin, mänskliga rättigheter, jämställdhet, rättsstatens principer samt respekten för folkrätten är centralt i ljuset av Rysslands fullskaliga invasion av Ukraina. Denna invasion visar på ett gränslöst förakt för folkrätten, FN-stadgans mest grundläggande regler och den europeiska säkerhetsordningen. Stödet till Ukraina är Sveriges främsta utrikespolitiska uppgift. Sverige ska även fortsätta att sätta press på Belarus för den inhemska repressionen och för dess stöd till Rysslands invasion.

Nato

Sveriges medlemskap i Nato innebär ett paradigmskifte för utrikes- och säkerhetspolitiken, liksom för försvarspolitiken. Som Natomedlem omfattas Sverige av ömsesidiga försvarsgarantier enligt artikel 5 i nordatlantiska fördraget. Sverige har därmed också åtaganden enligt nordatlantiska fördraget gentemot samtliga övriga allierade. Sverige ska föra en solidarisk allianspolitik och avser att bidra aktivt till samtliga Natos tre kärnuppgifter; avskräckning och kollektivt försvar, krishantering och säkerhetssamarbeten. Genom medlemskapet i Nato avser regeringen att stärka Sveriges säkerhetspolitiska inflytande och sitt bidrag till säkerhet och stabilitet i hela det euroatlantiska området. Regeringen avser även att fördjupa de bilaterala relationerna med andra allierade. Eftersom alla länder i den nordisk-baltiska kretsen nu är medlemmar i samma allians skapar det förutsättningar för ett viktigt och fördjupat samarbete på det säkerhets- och försvarspolitiska området.

FN

Regeringen avser att fortsätta verka för ett än mer effektivt, representativt, resultatorienterat och transparent FN, samt arbeta för att motverka alla kategorier av oegentligheter inom FN-systemet. Regeringen kommer fortsatt att prioritera hanteringen av Rysslands fullskaliga invasion av Ukraina, kris- och konflikthantering i vårt bredare närområde och globalt, upprätthållandet av den regelbaserade världsordningen och främjandet av mänskliga rättigheter, jämställdhet, demokrati samt att möta globala hot och utmaningar. Inom FN blir det allt viktigare att agera strategiskt för att främja folkrätten och respekten för internationella normer, inklusive att bevaka och agera på Kinas och Rysslands ambitioner att försvaga den regelbaserade världsordningen och motverka Rysslands destabiliserande aktiviteter i flertalet länder.

Europarådet

Regeringen avser att prioritera Europarådets kärnområden; mänskliga rättigheter, demokrati och rättsstatens principer, i syfte att bidra till en gemensam värdegrund och till en stark europeisk säkerhetsordning. Regeringen avser att följa upp slutsatserna från Europarådets fjärde toppmöte. Regeringen avser även att verka för att övervakningssystemet enligt Europakonventionen för mänskliga rättigheter och Europadomstolen fungerar väl. Systemet ska prioritera ökad verkställighet, vilket är centralt för konventionssystemets integritet. Som följd av att avgiften för Europarådet ökar inför 2025 föreslår regeringen att permanent tillföra anslaget 1:1 *Avgifter till internationella organisationer* med 15 miljoner kronor från 2025.

OSSE

OSSE:s roll för dialog och ansvarsutkrävande baserat på folkrätten är central i arbetet med att försvara den europeiska säkerhetsordningen. OSSE:s breda säkerhetsbegrepp och kopplingen mellan säkerhet och respekt för demokrati, mänskliga rättigheter, jämställdhet och rättsstatens principer är en utgångspunkt för Sveriges engagemang. Regeringen avser verka för att OSSE förblir ett forum för att hålla Ryssland ansvarigt för aggressionen mot och överträdelser av folkrätten i Ukraina och värnar de autonoma institutionernas mandat och verksamhet. Verksamheten i Ukraina kommer att prioriteras.

EU

EU är inte bara Sveriges viktigaste utrikespolitiska plattform, utan också en värdegemenskap förankrad i rättsstatens principer och en betydelsefull säkerhetspolitisk aktör för att värna fred och frihet på vår kontinent och globalt. Regeringen avser verka för att stärka EU:s roll som en trovärdig global utrikes- och säkerhetspolitisk aktör, utifrån EU:s bredd av instrument under olika politikområden och dess gemensamma värdegrund. Detta görs bland annat genom att vidareutveckla EU:s utrikespolitiska instrument, inklusive de civila och militära krishanteringsinstrumenten samt dess förmåga att bemöta olika säkerhetsutmaningar som hybridhot och desinformation. Regeringen ska fortsatt värna ett starkt och långsiktigt stöd till Ukraina samt stöd till Ukraina och Moldavien i deras EU-närmande.

Nordiska ministerrådet

Regeringen avser att följa upp prioriteringarna under det svenska ordförandeskapet i Nordiska ministerrådet 2024. De nordiska statsministrarnas vision om att Norden ska vara världens mest integrerade och hållbara region 2030 är styrande för arbetet i Nordiska ministerrådet. Norden ska vara konkurrenskraftigt, socialt hållbart och ledande i den gröna omställningen. Det ska vara lätt att flytta, pendla, studera och driva företag över landsgränserna. Regeringen kommer fortsatt verka för att ytterligare konkretisera och effektivisera gränshinderarbetet i Nordiska ministerrådet, Gränshinderrådet, såväl bilateralt som nationellt.

OECD

Regeringen avser att värna OECD:s centrala roll i den regelbaserade multilaterala världsordningen. Organisationen bidrar till att utveckla framtidens utbildning, välfärdssystem, hållbara tillväxt, arbetsmarknad, handel, gröna omställning, jämställdhet, hållbara livsmedelsförsörjning, klimatarbete och utvecklingssamarbete.

Konsulär och civilrättslig verksamhet

Den konsulära och civilrättsliga verksamhetens omfattning har ökat på senare år. Den konsulära förmågan har prövats i samband med flera kriser utomlands, såsom i Israel/Palestina och i Sudan. Regeringen avser upprätthålla konsulärt stöd till enskilda, med fokus på personer i särskilt utsatta grupper. Regeringen avser även upprätthålla och utveckla en god konsulär krisberedskap och avser samtidigt verka för ökad allmän kännedom om UD:s reseinformation och innebörden av en reseavrådan.

2.5.2 Fred och säkerhet

Det pågår ett fullskaligt anfallskrig i Europa. Regeringen kommer att ge mesta möjliga stöd till det krigsdrabbade Ukraina – politiskt, ekonomiskt, humanitärt, militärt, och rättsligt – så länge det behövs. Inget framtida stöd är uteslutet.

Sveriges tydliga röst för mänskliga rättigheter, demokrati, jämställdhet samt kvinnors och flickors rättigheter och deltagande utgör en viktig del för att internationella fredsinsatser ska leda till hållbara resultat.

Det säkerhetspolitiska läget ställer ökade krav på nationell kapacitet för kunskap och analys. Regeringen avser därför att fortsätta ge statligt stöd till Utrikespolitiska institutet (UI) och Stockholm internationella fredsforskningsinstitut (Sipri). UI ska vara en relevant aktör som bistår regeringen med kunskap och analyser utifrån ett Sverigeperspektiv. Sipri ska fortsatt bidra med kunskap om framför allt nedrustning samt klimat och säkerhet.

Sverige kommer fortsatt att bidra till internationell civil och militär krishantering och fredsfrämjande insatser, företrädesvis inom ramen för internationella organisationer som EU, FN, OSSE och Nato. Deltagande i dessa insatser utgör fortsatt en integrerad del av Sveriges solidariska säkerhetspolitik och bidrar till internationell fred och säkerhet. Sveriges bidrag ska primärt utgöras av personalbidrag till internationella krishanterings- och fredsfrämjande insatser, men även av kapacitetshöjande insatser utifrån svensk kompetens och svenska prioriteringar. EU-insatser i EU:s närområde (unionens östra och södra grannskap) kommer att prioriteras inom civil krishantering.

Försvarsindustrin är en tillgång i svensk säkerhets- och försvarspolitik och Sveriges internationella relationer. Exportstöd och främjande ska ske i enlighet med utrikes-, säkerhets- och försvarspolitiken.

2.5.3 Exportkontroll

Sverige ska upprätthålla en strikt, effektiv och modern exportkontroll. Genomförandet av det restriktiva regelverket för export av krigsmateriel ska prioriteras, liksom genomförandet av regelverket om förstärkt kontroll av produkter med dubbla användningsområden. Inspektionen för strategiska produkter (ISP) ska fortsatt ges det huvudsakliga ansvaret för tillämpningen av exportkontrollregelverken. När det gäller exportkontrollen för särskilt känsliga kärntekniska produkter ska även Strålsäkerhetsmyndigheten fortsatt ges ett ansvar. Regeringen kommer att verka för en ökad anslutning till och ett effektivt genomförande av vapenhandelsfördraget ATT. Sverige kommer att verka för att nå ökad samstämmighet mellan medlemsländerna i tillämpningen av EU:s gemensamma ståndpunkt om vapenexport. Utvecklingen inom framväxande känslig teknik påverkar exportkontrollen och ska uppmärksammas. Sveriges Natomedlemskap förändrar förutsättningarna för krigsmaterielexport inom vårt nationella regelverk. Ett system för efterkontroll är under implementering. ISP kommer fortsätta sitt arbete med förstärkta restriktiva åtgärder mot Ryssland och Belarus. Regeringen föreslår att ISP tillförs 12 miljoner kronor för myndighetens

arbete med efterkontroller, arbetet med förstärkta restriktiva åtgärder mot Ryssland och Belarus och ekonomisk säkerhet samt för säkerhetshöjande åtgärder.

2.5.4 Sverigefrämjande

Den Sverigefrämjande verksamheten genom Svenska institutet och svenska utlandsmyndigheter ska öka kännedomen om och skapa intresse och förtroende för Sverige. Syftet är att få genomslag för svenska intressen, stärka svenska företags globala konkurrenskraft och öka motståndskraften i utlandet mot vilseledande information om Sverige.

Regeringen avser att fortsätta arbetet med att modernisera Sverigefrämjandet, med målet att bidra till en mer faktabaserad och positiv Sverigebild. Fler aktörer, inklusive det svenska näringslivet, behöver engageras.

I enlighet med regeringens strategi för utrikeshandel, investeringar och global konkurrenskraft (UD2023/01758) ska Sverigefrämjandet stödja export- och investeringsfrämjandet och utgå från svenska intressen. Synergier mellan utvecklingssamarbetet, handelspolitik och främjandet ska tillvaratas. Satsningar på talangattraktion samt kulturella och kreativa branscher ska stärkas. Sverige är en global kunskapsnation och innovationsledare och ska uppfattas som ett attraktivt land att investera i och som är intressant att besöka och för internationella talanger att arbeta i. Tonvikten ska därför ligga på att positionera Sverige som en partner för grön och digital omställning och ekonomisk och demokratisk utveckling.

Regeringen föreslår att minska anslaget med 5 miljoner kronor under 2025, följd av 10 miljoner kronor per år fr.o.m. 2026 för att finansiera Visit Swedens arbete med att marknadsföra Sverige som besöksmål.

2.5.5 Utrikes- och säkerhetspolitiskt strategiska insatser

I arbetet med att motverka konflikter och bidra till fred och säkerhet i världen ska regeringens utrikes- och säkerhetspolitiska insatser präglas av ett förebyggande perspektiv med fokus på stabilisering och grundorsaker till konflikt. Sveriges och EU:s säkerhetsintressen och värderingar ska värnas.

Sverige ska bidra konstruktivt till det internationella samfundets strävanden för rustningskontroll, nedrustning och icke-spridning. Som medlem av Nato står regeringen bakom Natos politik på området, inklusive Natos strategiska koncept, och kommer fortsätta att verka för rustningskontroll, nedrustning och icke-spridning.

Regeringen kommer att fortsätta värna ickespridningsfördragets (NPT) grundläggande betydelse samt främja staters fulla implementering av skyldigheter och åtaganden som gjorts inom ramen för NPT. Arbetet inom ramen för Stockholmsinitiativet för kärnvapennedrustning kommer att fortsätta. Sverige ska värna det internationella atomenergiorganet IAEA:s uppdrag att motverka spridning av kärnvapen, liksom dess roll att främja strålsäkerhet och nukleärt säkerhetsskydd, inklusive vid Zaporizjzjas kärnkraftverk i Ukraina, som illegalt kontrolleras av Ryssland.

Det globala förbudet mot kemiska vapen står fortfarande inför stora utmaningar efter flera fall av konstaterad kemvapenanvändning. Regeringen avser därför att fortsatt främja kemvapenkonventionens efterlevnad och verka för att säkerställa ansvarsutkrävande. Sverige ska också bidra i arbetet med att stärka konventionen om förbud mot biologiska vapen samt stödja generalsekreterarmekanismen.

Sverige bedriver en aktiv rymddiplomati och fortsätter vårt engagemang för att främja ett ansvarsfullt uppträdande i rymden.

Regeringen avser att fortsätta ge statligt stöd till Totalförsvarets forskningsinstitut (FOI) för myndighetens forskning inom rustningskontroll, nedrustning och icke-spridning. FOI ska bidra med högkvalitativ teknisk sakkunskap och analys om rustningskontroll, nedrustning och icke-spridning, inklusive inom rymd- och missilfrågor. I syfte att stärka FOI:s verksamhet på dessa områden och därigenom säkerställa regeringens tillgång till policyrelevant stöd, föreslår regeringen ett tillskott på anslaget 1:5 *Utrikes- och säkerhetspolitiskt strategiska insatser* om 9,5 miljoner kronor för FOI:s verksamhet.

Rysslands fullskaliga invasion av Ukraina fortsätter att medföra ett kraftigt försämrat säkerhetsläge i Östersjöregionen. Det svenska stödet för en demokratisk utveckling i Ryssland är i hög grad angeläget och relevant, men sker under allt svårare omständigheter. Regeringen bedömer att det ligger i Sveriges intresse att fortsätta stödja arbetet för en demokratisk utveckling, stärkt yttrandefrihet och ökad respekt för mänskliga rättigheter i Ryssland.

Sverige har ett strategiskt intresse av att ha en stark närvaro i Arktis, särskilt i ljuset av ett nytt säkerhetspolitiskt läge och Natomedlemskapet. Sveriges ledande position inom polarforskning och oberoende tillträde till Arktis behöver säkras. Arktiska rådet, Barentsrådet, Östersjöstaternas råd samt Nordliga Dimensionen fortsätter också att påverkas av Rysslands fullskaliga invasion av Ukraina. Regeringen avser att verka för arbetsformer som gör att verksamheten kan fortsätta med bibehållen relevans.

I ljuset av Kinas alltmer framträdande roll som global aktör och dess fördjupade partnerskap med Ryssland kommer regeringens arbete att präglas av en medvetenhet om denna nya geopolitiska kontext och dess påverkan på det multilaterala samarbetet. Kinas totalitära utveckling, geopolitiska ambitioner och strävan efter att omforma den regelbaserade världsordningen innebär ett hot mot Sveriges nationella säkerhet. Kinas fördjupade partnerskap med Ryssland och indirekta stöd till Rysslands anfallskrig mot Ukraina bidrar till det allvarliga säkerhetsläget i Europa. Kinas agerande mot Taiwan inger oro, och hot om militärt våld är oacceptabelt.

Regeringen avser att fortsätta verka för ett närmare och starkare nordiskt och nordisk-baltiskt samarbete genom att bland annat stödja arbete som bidrar till ett integrerat Norden.

2.6 Budgetförslag

2.6.1 1:1 Avgifter till internationella organisationer

Tabell 2.4 Anslagsutveckling 1:1 Avgifter till internationella organisationer

Tusental kronor

2023	Utfall	1 472 201	Anslagssparande	122 353
2024	Anslag	1 629 554[1]	Utgiftsprognos	1 629 554
2025	**Förslag**	**1 449 774**		
2026	Beräknat	1 456 967		
2027	Beräknat	1 456 680		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för avgifterna avseende Sveriges medlemskap i internationella organisationer, främst Förenta nationerna (FN), Europarådet, Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa (OSSE), Nordiska ministerrådet och Organisationen för ekonomiskt samarbete och utveckling (OECD). Anslaget får även användas för utgifter för avgifter till Nordatlantiska fördragsorganisationens (Nato) civila budget.

Anslaget får även användas för utgifter

- enligt lagen (2003:491) om konsulärt ekonomiskt bistånd
- för konsulära insatser vid en kris eller en katastrof utomlands enligt lagen (2010:813) om konsulära katastrofinsatser eller liknande händelser
- för höjd beredskap och initiala åtgärder vid en konsulär kris
- för insatser för bortförda och kvarhållna barn i utlandet samt utgifter för resor och andra utgifter som har till syfte att främja rätten till umgänge mellan barn och föräldrar
- i samband med rättegång inför internationell domstol eller liknande organ där svenska staten är part eller deltar på annat liknande sätt
- för särskilda informationsinsatser riktade till utlandsresenärer
- för ersättning enligt sjöförklaringskungörelsen (1967:294) till person som enligt sjölagen (1994:1009) tillsammans med svensk utlandsmyndighet deltar vid sjöförklaring och enligt sjöförklaringskungörelsen till annan än befälhavaren och medlem av besättningen för inställelse till förhör vid sjöförklaring inför svensk utlandsmyndighet
- för informations- och utbildningsinsatser inom familjekonfliktområdet med fokus på frågor om barn- och tvångsäktenskap
- för specifika tidsbegränsade insatser i enskilda konsulära ärenden avseende barn- och tvångsäktenskap.

Kompletterande information

Belastningen på anslaget påverkas såväl av valutafluktuationer som av antalet freds- och säkerhetsfrämjande insatser.

Regeringens överväganden

Tabell 2.5 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:1 Avgifter till internationella organisationer

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**1 473 554**	**1 473 554**	**1 473 554**
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	-28 906	-21 713	-22 000
varav BP25	*15 094*	*15 287*	*15 000*
– Höjd medlemsavgift FATF	*94*	*287*	
– Höjd avgift till Europarådet	*15 000*	*15 000*	*15 000*
Överföring till/från andra anslag	5 126	5 126	5 126
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**1 449 774**	**1 456 967**	**1 456 680**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Anslaget ökas med 94 000 kronor under 2025 för höjd avgift till Arbetsgruppen för finansiella åtgärder (FATF). Anslaget 1:11 *Finansinspektionen* inom utgiftsområde 2 Samhällsekonomi och finansförvaltning minskas med motsvarande belopp. För 2026 beräknas anslaget öka med 287 000 kronor.

Anslaget ökas även permanent med 15 000 000 kronor från 2025 som följd av att avgiften till Europarådet ökar.

Regeringen föreslår att 1 449 774 000 kronor anvisas under anslaget 1:1 *Avgifter till internationella organisationer* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 1 456 967 kronor respektive 1 466 680 kronor.

2.6.2 1:2 Freds- och säkerhetsfrämjande verksamhet

Tabell 2.6 Anslagsutveckling 1:2 Freds- och säkerhetsfrämjande verksamhet

Tusental kronor

2023	Utfall	149 432	Anslagssparande	32 569
2024	Anslag	183 441[1]	Utgiftsprognos	186 242
2025	**Förslag**	**185 456**		
2026	Beräknat	187 509[2]		
2027	Beräknat	189 605[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 185 439 tkr i 2025 års prisnivå.

[3] Motsvarar 185 616 tkr i 2025 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för att främja fred och säkerhet, demokrati samt förebygga konflikter. Det får ske genom stöd till projekt och andra särskilda insatser, seminarier, konferenser, utbildnings- och utredningsinsatser samt som statsbidrag till mellanstatliga eller enskilda organisationer och institutioner. Anslaget får även användas för utgifter för att ställa svensk personal till förfogande för fredsfrämjande-, säkerhetsfrämjande- och konfliktförebyggande verksamhet inom ramen för Förenta nationerna (FN), Europeiska unionen (EU), Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa (OSSE), Nato eller andra mellanstatliga eller enskilda organisationer.

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till stiftelsen Stockholms internationella fredsforskningsinstitut (SIPRI), Utrikespolitiska institutet, inklusive Nationellt kunskapscentrum för Kina och Centrum för Östeuropastudier.

Regeringens överväganden

Tabell 2.7 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:2 Freds- och säkerhetsfrämjande verksamhet

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**183 441**	**183 441**	**183 441**
Pris- och löneomräkning[2]	3 166	5 372	7 298
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	1 500	1 455	1 440
varav BP25[3]	*-1 600*	*-1 600*	*-1 600*
– Svenska dialoginstitutet för Mellanöstern och Nordafrika	*-1 600*	*-1 600*	*-1 600*
Överföring till/från andra anslag	-2 651	-2 759	-2 574
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**185 456**	**187 509**	**189 605**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2024. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2026–2027 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Anslaget minskas med 1 600 000 kronor från 2025 till följd av överföring av verksamheten för Svenska dialoginstitutet för Mellanöstern och Nordafrika till utgiftsområde 1 Rikets styrelse.

Regeringen föreslår att 185 456 000 kronor anvisas under anslaget 1:2 *Freds- och säkerhetsfrämjande verksamhet* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 187 509 000 kronor respektive 189 605 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2025 för anslaget 1:2 *Freds- och säkerhetsfrämjande verksamhet* besluta om bidrag som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 58 000 000 kronor 2026–2027.

Tabell 2.8 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:2 Freds- och säkerhetsfrämjande verksamhet

Tusental kronor

	Utfall 2023	Prognos 2024	Förslag 2025	Beräknat 2026	Beräknat 2027
Ekonomiska åtaganden vid årets början	17 502		44 000		
Nya ekonomiska åtaganden		44 000	44 000		
Utgifter mot anslag till följd av ekonomiska åtaganden	-17 502		-30 000	-29 000	-29 000
Ekonomiska åtaganden vid årets slut		44 000	58 000		
Beslutat/föreslaget bemyndigande	**50 000**	**44 000**	**58 000**		

Skälen för regeringens förslag: Anslaget används bl.a. för statsbidrag till mellanstatliga eller enskilda organisationer och institutioner. Regeringen behöver i vissa fall ingå fleråriga ekonomiska åtaganden i förhållande till organisationer som får årligen återkommande strategiska stöd. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2025 för anslaget 1:2 *Freds- och säkerhetsfrämjande verksamhet* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 58 000 000 kronor under 2025.

2.6.3 1:3 Inspektionen för strategiska produkter

Tabell 2.9 Anslagsutveckling 1:3 Inspektionen för strategiska produkter

Tusental kronor

2023	Utfall	87 010	Anslagssparande	28 909
2024	Anslag	143 855[1]	Utgiftsprognos	147 287
2025	**Förslag**	**163 083**		
2026	Beräknat	167 827[2]		
2027	Beräknat	170 755[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 164 083 tkr i 2025 års prisnivå.

[3] Motsvarar 164 083 tkr i 2025 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Inspektionen för strategiska produkters (ISP) förvaltningsutgifter.

Regeringens överväganden

Tabell 2.10 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:3 Inspektionen för strategiska produkter

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**143 855**	**143 855**	**143 855**
Pris- och löneomräkning[2]	5 302	8 705	11 367
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	13 926	15 267	15 533

	2025	2026	2027
varav BP25[3]	*12 000*	*13 000*	*13 000*
– Efterkontroller i utlandet	*2 000*	*3 000*	*3 000*
– Ekonomisk säkerhet	*3 000*	*3 000*	*3 000*
– Internationella sanktioner	*3 000*	*3 000*	*3 000*
– Säkerhetshöjande åtgärder	*4 000*	*4 000*	*4 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**163 083**	**167 827**	**170 755**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2024. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2026–2027 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Inspektionen för strategiska produkter tillförs 2 000 000 kronor under 2025, följt av 3 000 000 kronor under 2026 samt 3 000 000 kronor permanent från 2027 för myndighetens kostnader för att genomföra efterkontroller i utlandet. Inspektionen för strategiska produkter tillförs vidare 6 000 000 kronor under 2025–2027 för myndighetens arbete med ekonomisk säkerhet respektive uppdraget att vara behörig myndighet i anslutning till genomförande av sanktioner mot Ryssland och Belarus. Därutöver tillförs myndigheten 4 000 000 kronor permanent från 2025 för säkerhetshöjande åtgärder.

Vissa delar av myndighetens verksamhetskostnader ska inte täckas av avgifter. Det gäller internationell verksamhet som inte är kopplad till tillstånds- och tillsynsarbetet, inklusive exportkontrollstöd utomlands, arbetet som nationell kontaktpunkt gällande utländska direktinvesteringar samt den verksamhet som myndigheten bedriver som behörig myndighet för genomförandet av vissa internationella sanktioner.

Regeringen föreslår att 163 083 000 kronor anvisas under anslaget 1:3 *Inspektionen för strategiska produkter* för 2025. För 2025 och 2026 beräknas anslaget till 167 827 000 kronor respektive 170 755 000 kronor.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Inspektionen för strategiska produkter tar ut avgifter i enlighet med förordning (2013:707) om kontroll av vissa skjutvapen, delar till skjutvapen och ammunition. Dessa intäkter får disponeras av myndigheten. Vidare tas avgifter ut i enlighet med bestämmelserna i förordningen (2008:889) om finansiering av verksamheten vid Inspektionen för strategiska produkter. Dessa intäkter disponeras inte av myndigheten.

Tabell 2.21 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt-kostnad)	Ackumulerat resultat
Utfall 2023	296	-502	-206	-1 636
(varav tjänsteexport)	0	0	0	
Prognos 2024	330	-500	-170	-1 806
(varav tjänsteexport)	0	0	0	
Budget 2025	380	-500	-120	-1 926
(varav tjänsteexport)	0	0	0	

Källa: ISP

Tabell 2.22 Offentligrättslig verksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter till inkomsttitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt-kostnad)
Utfall 2023	47 215	0	47 215	0
Prognos 2024	47 800	0	47 800	0
Budget 2025	48 000	0	48 000	0

Källa: ISP

2.6.4 1:4 Svenska institutet

Tabell 2.11 Anslagsutveckling 1:4 Svenska institutet

Tusental kronor

2023	Utfall	127 435	Anslagssparande	4 362
2024	Anslag	135 328[1]	Utgiftsprognos	138 368
2025	**Förslag**	**136 287**		
2026	Beräknat	134 328[2]		
2027	Beräknat	136 603[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 131 396 tkr i 2025 års prisnivå.

[3] Motsvarar 131 396 tkr i 2025 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Svenska institutets förvaltningsutgifter. Anslaget används även för Svenska institutets Sverigefrämjande uppgifter.

Regeringens överväganden

Tabell 2.12 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:4 Svenska institutet

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**135 328**	**135 328**	**135 328**
Pris- och löneomräkning[2]	5 959	9 112	11 558
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	-5 000	-10 112	-10 283
varav BP25[3]	*-5 000*	*-10 000*	*-10 000*
– Tillskott Visit Sweden	*-5 000*	*-10 000*	*-10 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**136 287**	**134 328**	**136 603**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2024. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2026–2027 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Anslaget minskas med 5 000 000 kronor under 2025, följt av 10 000 000 kronor per år fr.o.m. 2026 för att finansiera Visit Swedens arbete med att marknadsföra Sverige som besöksmål. Anslaget 1:7 *Turismfrämjande* inom utgiftsområde 24 Näringsliv ökas med motsvarande belopp.

Regeringen föreslår att 136 287 000 kronor anvisas under anslaget 1:4 *Svenska institutet* för 2025. För 2026 och 2026 beräknas anslaget till 134 328 000 kronor respektive 136 603 000 kronor.

2.6.5 1:5 Utrikes- och säkerhetspolitiskt strategiska insatser

Tabell 2.13 Anslagsutveckling 1:5 Utrikes- och säkerhetspolitiskt strategiska insatser

Tusental kronor

2023	Utfall		Anslagssparande
2024	Anslag	0[1]	Utgiftsprognos
2025	**Förslag**	**343 771**	
2026	Beräknat	338 771	
2027	Beräknat	338 771	

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för utrikes- och säkerhetspolitiska insatser och analyser, inklusive att genomföra sanktioner, främja respekten för folkrätten och de mänskliga rättigheterna, samt rustningskontroll, nedrustning och icke-spridning, inklusive relevant verksamhet vid Totalförsvarets forskningsinstitut (FOI). Anslaget får dessutom användas för utgifter för nordiskt bilateralt och multilateralt samarbete, för samarbete, samverkan och integration inom Östersjöregionen och för insatser som rör Ryssland avseende mänskliga rättigheter, demokrati samt miljö. Vidare får anslaget användas för utgifter för information om Sverige i utlandet, för det allmänna Sverigefrämjandet samt för bidrag till enskilda organisationer som är verksamma inom familjekonfliktområdet.

Regeringens överväganden

Tabell 2.14 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:5 Utrikes- och säkerhetspolitiskt strategiska insatser

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]			
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	9 500	9 500	9 500
varav BP25	*9 500*	*9 500*	*9 500*
– Tillskott till FOI för att bibehålla nivån på sakkunskap	*9 500*	*9 500*	*9 500*
Överföring till/från andra anslag	334 271	329 271	329 271
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**343 771**	**338 771**	**338 771**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

För att stärka och därmed behålla tillfredsställande nivå på regeringens tillgång till teknisk sakkunskap och policyrelevant stöd ökas anslaget med 9 500 000 kronor permanent från 2025.

Regeringen föreslår att 343 771 000 kronor anvisas under anslaget 1:5 Utrikes- och säkerhetspolitiskt strategiska insatser för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 338 771 000 kronor respektive 338 771 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2025 för anslaget 1:5 *Utrikes- och säkerhetspolitiskt strategiska insatser* besluta om bidrag som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 224 500 000 kronor 2026–2030.

Tabell 2.15 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:5 Utrikes- och säkerhetspolitiskt strategiska insatser

Tusental kronor

	Förslag 2025	Beräknat 2026	Beräknat 2027	Beräknat 2028 – 2030
Ekonomiska åtaganden vid årets början	145 438[1]			
Nya ekonomiska åtaganden	145 562			
Utgifter mot anslag till följd av ekonomiska åtaganden	-66 500	-99 000	-69 990	-55 510
Övriga förändringar av ekonomiska åtaganden				
Ekonomiska åtaganden vid årets slut	224 500			
Beslutat/föreslaget bemyndigande	**224 500**			

[1] Avser åtaganden som har överförts från det avvecklade anslaget 1:11 *Samarbete inom Östersjöregionen*.

Skälen för regeringens förslag: Sida, Svenska institutet och Regeringskansliet behöver besluta om bidrag i form av fleråriga stipendier, långsiktiga insatser på miljöområdet samt insatser inom mänskliga rättigheter och demokrati. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2025 för anslaget 1:5 *Utrikes- och säkerhetspolitiskt strategiska insatser* besluta om bidrag som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 224 500 000 kronor 2026 och 2030.

Utgiftsområde 6

Försvar och samhällets krisberedskap

Utgiftsområde 6 – Försvar och samhällets krisberedskap

Innehållsförteckning

1 Förslag till riksdagsbeslut ... 5

2 Utgiftsområde 6 Försvar och samhällets krisberedskap ... 7
2.1 Utgiftsområdets omfattning ... 7
2.2 Utgiftsutveckling ... 8
2.3 Mål för utgiftsområdet ... 8

3 Totalförsvar ... 9
3.1 Mål för utgiftsområdet ... 9
3.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder ... 9
3.3 Resultatredovisning ... 9
3.3.1 Förmågan inom totalförsvaret har stärkts ... 9
3.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen ... 12
3.5 Politikens inriktning ... 13
3.5.1 En väl fungerande försvarsunderrättelseverksamhet och ökad förmåga att hantera antagonistiska hot ... 13
3.5.2 Utvecklad motståndskraft mot hybridhot ... 14
3.5.3 Stärkt cybersäkerhet ... 14
3.5.4 Folkförankring genom hemvärnet och de frivilliga försvarsorganisationerna ... 14
3.5.5 Rymden som strategisk domän ... 14
3.6 Budgetförslag ... 15
3.6.1 Beredskapskredit för totalförsvaret ... 15

4 Militärt försvar ... 17
4.1 Mål för utgiftsområdet ... 17
4.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder ... 17
4.3 Resultatredovisning ... 17
4.3.1 Säkerhetspolitisk utveckling ... 17
4.3.2 Förändrade förutsättningar och uppgifter för det militära försvaret ... 18
4.3.3 Förändrade förutsättningar påverkar genomförandet av försvarsbeslutet 2020 ... 20
4.3.4 Försvarsmakten har deltagit i internationella insatser ... 25
4.3.5 Personalvolymerna ökar men fortsatt stora utmaningar inom vissa nyckelkompetenser ... 26
4.3.6 Infrastrukturförsörjning ... 29
4.3.7 Materielförsörjning ... 29
4.3.8 Forskning, utveckling och innovation bidrar till stärkt militär förmåga ... 34
4.3.9 Samarbete med andra länder har gett stärkt förmåga ... 34
4.3.10 Fortsatt arbete med hållbarhet i uppbyggnaden av förmåga ... 37
4.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen ... 37
4.4.1 Förmåga att försvara Sverige mot väpnat angrepp ... 37
4.4.2 Förmåga att hävda Sveriges territoriella integritet samt värna suveräna rättigheter och nationella intressen i Sverige och utanför svenskt territorium i enlighet med internationell rätt ... 38
4.4.3 Förmåga att främja vår säkerhet samt förebygga och hantera konflikter och krig genom att i fredstid genomföra operationer på vårt eget territorium och i närområdet samt delta i internationella fredsfrämjande insatser ... 38

4.4.4 Förmåga att skydda samhället och dess funktionalitet genom att med befintlig förmåga och resurser bistå övriga samhället såväl i fred som vid höjd beredskap ... 39
4.5 Politikens inriktning ... 39
4.6 Budgetförslag ... 43
4.6.1 1:1 Förbandsverksamhet och beredskap ... 43
4.6.2 1:2 Försvarsmaktens insatser internationellt ... 47
4.6.3 1:3 Anskaffning av materiel och anläggningar ... 49
4.6.4 1:4 Forskning och teknikutveckling ... 54
4.6.5 1:5 Statens inspektion för försvarsunderrättelseverksamheten ... 55
4.6.6 1:6 Totalförsvarets plikt- och prövningsverk ... 55
4.6.7 1:7 Officersutbildning m.m. ... 57
4.6.8 1:8 Försvarets radioanstalt ... 58
4.6.9 1:9 Totalförsvarets forskningsinstitut ... 59
4.6.10 1:10 Nämnder m.m. ... 61
4.6.11 1:11 Försvarets materielverk ... 62
4.6.12 1:12 Försvarsunderrättelsedomstolen ... 64
4.6.13 1:13 Myndigheten för totalförsvarsanalys ... 65
4.6.14 1:14 Stöd till Ukraina ... 66

5 Civilt försvar och samhällets krisberedskap ... 69
5.1 Mål för utgiftsområdet ... 69
5.1.1 Civilt försvar ... 69
5.1.2 Krisberedskap och skydd mot olyckor ... 69
5.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder ... 70
5.2.1 Bedömningsgrunder ... 70
5.2.2 Resultatindikatorer ... 70
5.2.3 Underlag till grund för resultatredovisningen ... 71
5.3 Resultatredovisning ... 71
5.3.1 Civilt försvar ... 71
5.3.2 Krisberedskap och skydd mot olyckor ... 75
5.3.3 Internationella insatser och samarbeten i EU och Nato ... 80
5.3.4 Samhällets informations- och cybersäkerhet ... 83
5.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen ... 85
5.4.1 Fortsatt utveckling av det civila försvaret ... 85
5.4.2 Stärkt krisberedskap och utvecklat skydd mot olyckor ... 85
5.4.3 Stärkt förmåga genom det internationella arbetet ... 86
5.4.4 Samhällets informations- och cybersäkerhet ... 86
5.5 Politikens inriktning ... 87
5.5.1 Civilt försvar ... 87
5.5.2 Krisberedskap och skydd mot olyckor ... 90
5.5.3 Samhällets informations- och cybersäkerhet ... 91
5.6 Budgetförslag ... 92
5.6.1 2:1 Kustbevakningen ... 92
5.6.2 2:2 Förebyggande åtgärder mot jordskred och andra naturolyckor ... 93
5.6.3 2:3 Ersättning för räddningstjänst m.m. ... 94
5.6.4 2:4 Krisberedskap ... 95
5.6.5 2:5 Ersättning till SOS Alarm Sverige AB för alarmeringstjänst enligt avtal ... 98
5.6.6 2:6 Myndigheten för samhällsskydd och beredskap ... 99
5.6.7 2:7 Statens haverikommission ... 103
5.6.8 2:8 Myndigheten för psykologiskt försvar ... 104
5.6.9 2:9 Rakel Generation 2 ... 105

6 Strålsäkerhet ... 107
6.1 Mål för området ... 107

6.2 Resultatredovisning 107
6.2.1 Nationellt arbete bidrar till ett strålsäkert samhälle 107
6.2.2 Sveriges arbete inom EU och internationellt bidrar till ett strålsäkert samhälle 108
6.2.3 Stärkt arbete med civilt försvar och beredskap för radiologiska nödsituationer 109
6.3 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen 109
6.4 Politikens inriktning 111
6.5 Budgetförslag 113
6.5.1 Strålsäkerhetsmyndigheten 113

1 Förslag till riksdagsbeslut

Regeringens förslag:

1. Riksdagen bemyndigar regeringen att för 2025 utnyttja en kredit i Riksgäldskontoret i händelse av krig, krigsfara eller andra utomordentliga förhållanden som uppgår till högst 40 000 000 000 kronor (avsnitt 3.6.1).
2. Riksdagen godkänner investeringsplanen för vidmakthållande av försvarsmateriel för 2025–2036 som en riktlinje för Försvarsmaktens investeringar (avsnitt 4.6.1).
3. Riksdagen godkänner investeringsplanen för anskaffning av försvarsmateriel för 2025–2036 som en riktlinje för Försvarsmaktens investeringar (avsnitt 4.6.3).
4. Riksdagen bemyndigar regeringen att under 2025 besluta om överlåtelse av pansarvärnsvapen, som kan avvaras under en begränsad tid, genom försäljning till Frankrike (avsnitt 4.6.3).
5. Riksdagen bemyndigar regeringen att ingå avtal med Thailand om försäljning av upp till 12 stycken JAS 39 E/F samt därtill hörande luftförsvarssystem (avsnitt 4.6.3).
6. Riksdagen bemyndigar regeringen att för 2025 besluta om en kredit i Riksgäldskontoret för att tillgodose Försvarets materielverks behov av rörelsekapital som inklusive tidigare utnyttjad kredit uppgår till högst 44 500 000 000 kronor (avsnitt 4.6.11).
7. Riksdagen bemyndigar regeringen att för 2025 besluta att Myndigheten för samhällsskydd och beredskap får ta upp lån i Riksgäldskontoret för samhällsinvesteringar som inklusive tidigare upplåning uppgår till högst 1 300 000 000 kronor (avsnitt 5.6.6).
8. Riksdagen godkänner investeringsplanen för krisberedskap för 2025–2027 som en riktlinje för Myndigheten för samhällsskydd och beredskaps samhällsinvesteringar (avsnitt 5.6.6).
9. Riksdagen anvisar anslagen för budgetåret 2025 inom utgiftsområde 6 Försvar och samhällets krisberedskap enligt tabell 1.1.
10. Riksdagen bemyndigar regeringen att under 2025 ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst de belopp och inom de tidsperioder som anges i tabell 1.2.

Tabell 1.1 Anslagsbelopp

Tusental kronor

Anslag	
1:1 Förbandsverksamhet och beredskap	66 245 663
1:2 Försvarsmaktens insatser internationellt	2 799 759
1:3 Anskaffning av materiel och anläggningar	59 558 871
1:4 Forskning och teknikutveckling	1 251 905
1:5 Statens inspektion för försvarsunderrättelseverksamheten	15 522
1:6 Totalförsvarets plikt- och prövningsverk	450 310
1:7 Officersutbildning m.m.	351 266
1:8 Försvarets radioanstalt	2 859 348
1:9 Totalförsvarets forskningsinstitut	572 134
1:10 Nämnder m.m.	8 786
1:11 Försvarets materielverk	3 963 946
1:12 Försvarsunderrättelsedomstolen	11 786
1:13 Myndigheten för totalförsvarsanalys	85 518
1:14 Stöd till Ukraina	22 740 000
2:1 Kustbevakningen	1 890 822
2:2 Förebyggande åtgärder mot jordskred och andra naturolyckor	506 850
2:3 Ersättning för räddningstjänst m.m.	27 580
2:4 Krisberedskap	2 391 608
2:5 Ersättning till SOS Alarm Sverige AB för alarmeringstjänst enligt avtal	444 671
2:6 Myndigheten för samhällsskydd och beredskap	2 030 260
2:7 Statens haverikommission	65 802
2:8 Myndigheten för psykologiskt försvar	156 248
2:9 Rakel Generation 2	668 481
3:1 Strålsäkerhetsmyndigheten	583 208
Summa anslag inom utgiftsområdet	**169 680 344**

Tabell 1.2 Beställningsbemyndiganden

Tusental kronor

Anslag	Beställningsbemyndigande	Tidsperiod
1:1 Förbandsverksamhet och beredskap	37 500 000	2026–2033
1:3 Anskaffning av materiel och anläggningar	244 200 000	2026–2036
2:2 Förebyggande åtgärder mot jordskred och andra naturolyckor	750 000	2026–2031
2:4 Krisberedskap	3 000 000	2026–2031
2:9 Rakel Generation 2	700 000	2026–2027
3:1 Strålsäkerhetsmyndigheten	300 000	2026–2030
Summa beställningsbemyndiganden inom utgiftsområdet	**286 450 000**	

2 Utgiftsområde 6 Försvar och samhällets krisberedskap

2.1 Utgiftsområdets omfattning

Totalförsvar (avsnitt 3)

Totalförsvaret inkluderar militär verksamhet (militärt försvar) och civil verksamhet (civilt försvar). Utöver myndigheter som tillhör utgiftsområde 6 finns det även myndigheter inom andra utgiftsområden som har uppgifter inom totalförsvaret. Några exempel är länsstyrelserna (utg.omr. 1 Rikets styrelse), Fortifikationsverket (utg.omr. 2 Samhällsekonomi och finansförvaltning), Socialstyrelsen (utg.omr. 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg), Försvarshögskolan (utg.omr. 16 Utbildning och universitetsforskning), Riksantikvarieämbetet (utg.omr. 17 Kultur, medier, trossamfund och fritid), Trafikverket, Luftfartsverket och Sjöfartsverket (utg.omr. 22 Kommunikationer), samt Livsmedelsverket och Jordbruksverket (utg.omr. 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel).

Militärt försvar (avsnitt 4)

- Försvarsmakten inklusive Militära underrättelse- och säkerhetstjänsten
- Försvarets materielverk
- Försvarsunderrättelsedomstolen
- Försvarets radioanstalt
- Myndigheten för totalförsvarsanalys
- Statens inspektion för försvarsunderrättelseverksamheten
- Totalförsvarets forskningsinstitut
- Totalförsvarets plikt- och prövningsverk

Området omfattar även bidrag till Centralförbundet Folk och Försvar, Svenska Röda Korset och vissa mindre nämnder.

Civilt försvar och samhällets krisberedskap (avsnitt 5)

- Myndigheten för psykologiskt försvar
- Myndigheten för samhällsskydd och beredskap
- Kustbevakningen
- Statens haverikommission

Området omfattar också ersättning till SOS Alarm Sverige AB för alarmeringstjänst enligt avtal.

Strålsäkerhet (avsnitt 6)

- Strålsäkerhetsmyndigheten

2.2 Utgiftsutveckling

Tabell 2.1 Utgiftsutveckling inom utgiftsområde 06 Försvar och samhällets krisberedskap

Miljoner kronor

	Utfall 2023	Budget 2024[1]	Prognos 2024	**Förslag 2025**	Beräknat 2026	Beräknat 2027
Försvar	**89 830**	**125 507**	**121 872**	**160 915**	**168 790**	**155 817**
1:1 Förbandsverksamhet och beredskap	51 238	62 989	60 553	**66 246**	72 520	76 964
1:2 Försvarsmaktens insatser internationellt	1 434	4 258	4 193	**2 800**	2 966	3 031
1:3 Anskaffning av materiel och anläggningar	30 298	50 169	49 028	**59 559**	56 476	64 416
1:4 Forskning och teknikutveckling	943	1 075	1 068	**1 252**	1 459	1 635
1:5 Statens inspektion för försvarsunderrättelseverksamheten	11	14	14	**16**	16	16
1:6 Totalförsvarets plikt- och prövningsverk	359	374	372	**450**	504	579
1:7 Officersutbildning m.m.	274	305	304	**351**	373	391
1:8 Försvarets radioanstalt	1 891	2 258	2 304	**2 859**	3 184	3 565
1:9 Totalförsvarets forskningsinstitut	267	388	383	**572**	648	684
1:10 Nämnder m.m.	7	8	8	**9**	9	9
1:11 Försvarets materielverk	3 072	3 591	3 570	**3 964**	4 254	4 418
1:12 Försvarsunderrättelsedomstolen	9	11	12	**12**	12	12
1:13 Myndigheten för totalförsvarsanalys	25	68	64	**86**	94	96
1:14 Stöd till Ukraina				**22 740**	26 276	
Samhällets krisberedskap	**5 721**	**6 777**	**6 727**	**8 182**	**8 938**	**10 424**
2:1 Kustbevakningen	1 514	1 800	1 773	**1 891**	1 902	1 966
2:2 Förebyggande åtgärder mot jordskred och andra naturolyckor	482	507	503	**507**	507	507
2:3 Ersättning för räddningstjänst m.m.	37	129	128	**28**	28	28
2:4 Krisberedskap	1 448	1 875	1 857	**2 392**	2 947	4 245
2:5 Ersättning till SOS Alarm Sverige AB för alarmeringstjänst enligt avtal	464	457	457	**445**	445	447
2:6 Myndigheten för samhällsskydd och beredskap	1 517	1 765	1 748	**2 030**	2 087	2 094
2:7 Statens haverikommission	77	56	70	**66**	67	68
2:8 Myndigheten för psykologiskt försvar	123	153	155	**156**	160	154
2:9 Rakel Generation 2	58	36	37	**668**	796	916
Strålsäkerhet	**436**	**518**	**520**	**583**	**548**	**560**
3:1 Strålsäkerhetsmyndigheten	436	518	520	**583**	548	560
Totalt för utgiftsområde 06 Försvar och samhällets krisberedskap	**95 987**	**132 802**	**129 119**	**169 680**	**178 277**	**166 800**

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

2.3 Mål för utgiftsområdet

Riksdagens beslutade mål för totalförsvaret, det militära försvaret, det civila försvaret och samhällets krisberedskap redovisas under respektive område, för att sedan följas av resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder. Regeringen avser att under hösten 2024 lämna en försvarspolitisk proposition till riksdagen. Propositionen kommer bl.a. innehålla förslag på mål för totalförsvaret, det militära försvaret och det civila försvaret.

3 Totalförsvar

3.1 Mål för utgiftsområdet

Riksdagen har beslutat att det övergripande målet för totalförsvaret är att ha förmåga att försvara Sverige mot väpnat angrepp och värna vår säkerhet, frihet, självständighet och handlingsfrihet. Verksamhet inom totalförsvaret ska kunna bedrivas enskilt och tillsammans med andra, inom och utom landet (prop. 2020/21:30, bet. 2021/21:FöU4, rskr. 2020/21:136).

3.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Regeringens bedömning av resultaten utgår från utvecklingen inom följande områden:

- en sammanhängande planering för totalförsvaret
- informations- och cybersäkerhet
- säker och robust kommunikation inom totalförsvaret
- genomförandet av övningar.

3.3 Resultatredovisning

Totalförsvaret består av det militära och det civila försvaret och är sådan verksamhet som behövs för att förbereda Sverige för krig. I detta avsnitt redovisas hur arbetet med att utveckla totalförsvaret har fortsatt sedan föregående års budgetproposition. Resultatredovisningen omfattar 2023 och i vissa fall berörs även händelser som inträffat under det första kvartalet 2024.

3.3.1 Förmågan inom totalförsvaret har stärkts

Arbetet med att stärka Sveriges totalförsvar i enlighet med propositionen Totalförsvaret 2021–2025 (prop. 2020/21:30) har fortgått.

Rysslands fullskaliga invasion av Ukraina sedan februari 2022 har tydligt påvisat behovet av ett starkt totalförsvar och vikten av att upprätthålla en stark försvarsvilja hos befolkningen. De urskillningslösa attackerna mot Ukrainas befolkning har lett till mycket svåra levnadsförhållanden. Därtill har Ryssland åsamkat den ukrainska ekonomin stor skada.

Fortsatt arbete med en sammanhängande planering av totalförsvaret

Försvarsmakten och Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) har fortsatt sitt arbete med att främja och utveckla en sammanhängande planering för totalförsvaret.

I mars 2024 slutredovisade MSB och Försvarsmakten uppdraget att pröva förmågan avseende rapportering och framtagande av samlade lägesbilder under höjd beredskap (Ju2022/02410). De aktiviteter som genomförts inom ramen för regeringsuppdraget utgör steg för att uppnå en sammanhållen process för fortsatt förmågeutveckling.

Den samlade förmågan inom totalförsvaret har utvecklats

Under året har det skett en positiv utveckling av den samlade förmågan inom totalförsvaret. Läs mer i avsnitt 4.3.3 (militära försvaret) och avsnitt 5.3.1 (civila försvaret).

I oktober 2023 slutredovisade Försvarsmakten och MSB uppdraget om att ta fram en inriktning för en sammanhängande planering för totalförsvaret. I rapporten Krigets krav – En samlad bedömning av förmågan i totalförsvaret redovisade myndigheterna den första samlade bedömningen sedan totalförsvarsplaneringens återupptagande 2015. Bedömningen visar att det finns flertalet ömsesidiga beroenden inom totalförsvaret och att det även finns betydande utvecklingsområden vilka kräver fortsatta satsningar. Samtidigt pågår omfattande arbeten för att stärka totalförsvarsförmågan och det har skett en tydlig positiv utveckling av den samlade förmågan i totalförsvaret jämfört med för bara några år sedan.

Försvarsmakten och MSB har vidare fortsatt att stödja och driva på arbetet för att myndigheter, kommuner, regioner, näringsliv och allmänhet ska stärka förmågan att hantera höjd beredskap och ytterst krig. MSB har under året fortsatt att driva och stödja arbetet med att utveckla det civila försvaret. MSB har bl.a. genomfört ett antal nationella informationssatsningar under året som bl.a. innehåller information om det civila försvaret och totalförsvarspliktigas ansvar vid krig. Myndigheten har också bedrivit arbete med att utveckla och ta fram stöd till aktörer inom det civila försvaret angående samhällsviktig verksamhet, inklusive den samhällsviktiga verksamhet som är nödvändig för totalförsvaret. Försvarsmakten har fortsatt att dela relevanta delar av sin försvarsplanering med aktörer inom det civila försvaret, något som medför krav på bl.a. utveckling av säkerhetsskydd, säkra och robusta kommunikationer. Under 2023 har MSB bedrivit arbete som syftar till att samhällsviktiga aktörer kommunicerar med säkra, tillgängliga och robusta kommunikationslösningar, samt att arbetet med säkra kommunikationer i samhället är samordnat.

Under 2023 har flera utredningar tillsatts för att utveckla totalförsvarsförmågan, t.ex. En långsiktigt hållbar personalförsörjning av det civila försvaret (Fö 2023:03) och En ökad tillgång till personal och en ökad uthållighet inom det militära försvaret (Fö 2024:01). I december 2023 beslutade regeringen att aktivera civilplikten inom den kommunala räddningstjänsten och elförsörjningsområdet, vilket skapar förutsättningar för att stärka Sveriges beredskap inom dessa områden. Ett antal myndigheter har vidare fått i uppdrag att vidta åtgärder i syfte att stärka totalförsvarets förmåga, se exempel i avsnitt 5.3.1.

Förslag på åtgärder för att stärka det civila och militära försvarets förmåga inom ramen för totalförsvaret

MSB redovisade i oktober 2023 förslag på en prioritering av åtgärder för att stärka det civila försvaret under perioden 2025–2030 (Fö2023/01000). MSB betonar vikten av att stärka totalförsvarets samlade förmåga där det civila och militära försvaret är ömsesidigt stärkande (läs mer i avsnitt 5.3.1). Försvarsmakten har tillsammans med aktörer i det civila försvaret fortsatt arbetet med en gemensam totalförsvarsplanering.

Under 2023 har Försvarsmakten vidareutvecklat metoden för att bedöma det civila försvarets förmåga att stödja det militära försvaret, genom att beredskapsmyndigheter och försvarsmyndigheter har delgivits relevanta delar av försvarsplaneringen på militärstrategisk nivå och en övergripande beskrivning av Försvarsmaktens direkta behov av stöd vid höjd beredskap.

Försvarsmakten och MSB har redovisat det gemensamma uppdraget att kartlägga övningar som innehåller större övningsmoment med deltagande av civila och militära

aktörer. Exempel på övningar under 2023 är Kommunikationsdirektörens fältövning (Försvarsmakten), Övningen Bamse 2023 (Forum för beredskapsdiagnostik och Livsmedelsverket), NUSAM (MSB) och FBD signalskyddsövning 2023 (Forum för beredskapsdiagnostik och FOI). Därtill genomfördes Försvarsmaktsövning Aurora med medverkan av MSB och civila aktörer.

Säker och robust kommunikation inom totalförsvaret

Försvarsmakten har under 2023 börjat tillhandahålla ett nytt system för säkra talkommunikationer inom samhällskritisk verksamhet. Systemet kallas MGGI/7411 och är en robust, handhållen kryptotelefon för skydd av säkerhetsskyddsklassificerad information.

Försvarsunderrättelseverksamheten har stärkts

Under 2023 fortsatte försvarsunderrättelseverksamheten att präglas av Rysslands fullskaliga invasion av Ukraina. Försvarsunderrättelsemyndigheterna har delgivit regeringen och berörda myndigheter analyser och bedömningar av den säkerhetspolitiska utvecklingen och den aktuella hotbilden.

Behovet av att följa händelseutvecklingen avseende militär verksamhet och närvaro i Sveriges närområde har fortsatt varit hög. Försvarsmakten och FRA har under 2023 fortsatt att stärka förmågan att följa och analysera situationen i närområdet samt att i övrigt kartlägga yttre hot mot landet.

Militära säkerhetstjänsten har bidragit till ett stärkt säkerhetsskydd

Den militära säkerhetstjänsten har under året bidragit i arbetet med att stärka det militära försvaret och utvecklingen av totalförsvaret. Den fortsatt försämrade säkerhetspolitiska situationen i Europa och Sveriges närområde har inneburit att risken för säkerhetshot riktade mot Sverige har ökat ytterligare. Hotnivån avseende främmande underrättelseverksamhet mot Försvarsmakten har legat på en hög nivå och hotnivån avseende subversion på en förhöjd nivå.

Under 2023 höjde Säkerhetspolisen terrorhotnivån till en fyra på en femgradig skala och Försvarsmakten genomförde en motsvarande höjning av terrorhotnivån avseende Försvarsmaktens verksamhet., bl.a. i syfte att stödja Polismyndigheten och Säkerhetspolisen.

Den 1 december 2023 trädde den nya lagen (2023:560) om granskning av utländska direktinvesteringar i kraft. Lagen innebär en ny uppgift för Försvarsmakten som samverkande myndighet. Under året har den militära säkerhetstjänsten förberett och påbörjat genomförandet av uppgiften.

Under 2023 har den militära säkerhetstjänsten arbetat med förberedelser inför Nato-medlemskapet. På informationssäkerhetsområdet har fokus legat på att skapa förutsättningar för integrering med Natos regelverk för säkerhetsskydd. Arbetet genomförs i nära samarbete med bl.a. Säkerhetspolisen.

Stärkt förmåga att möta hybridhot

Försvarsmyndigheter har under 2023 stärkt förmågan att identifiera och möta hybridhot genom ökad rapportering och samverkan. Myndigheten för psykologiskt försvar (MPF) bidrar till en stärkt förmåga att hantera utländsk otillbörlig informationspåverkan som utgör en av de vanligaste formerna av hybridaktivitet.

Fortsatt fördjupad myndighetssamverkan inom cybersäkerhetsområdet

Försvarets radioanstalt (FRA), Försvarsmakten, MSB och Säkerhetspolisen har under året fortsatt att fördjupa sin samverkan på cybersäkerhetsområdet inom ramen för det nationella cybersäkerhetscentret (NCSC). Arbetet genomförs i nära samverkan med Försvarets materielverk (FMV), Polismyndigheten och Post- och telestyrelsen. Fokus under 2023 har varit att utveckla förmågan att koordinera arbetet med incidenthantering och att skapa lägesbilder på cyberområdet. Den privat-offentliga samverkan har bestått i att utarbeta förslag på aktiviteter utifrån det regeringsuppdrag som myndigheterna fick den 27 april 2023. Behovskartläggningar, föreläsningar, studiebesök, övningar samt etablering av samverkansformer har tagit ytterligare form, där samarbetet i modellen för Finansforum nu har börjat utvecklas även inom andra näringslivsområden, såsom energi- och transportsektorn (Fö2023/01093).

Arbetet med att skapa förutsättningar för NCSC:s verksamhet har fortgått under året. Planeringsarbetet för en permanent lokal har försenats och NCSC använder under tiden en tillfällig lokal hos MSB. Regeringen tillsatte under 2023 en bokstavsutredning med uppdrag att lämna förslag på hur en ändamålsenlig och effektiv ledning, organisering och styrning av NCSC ska utformas. Utredningens förslag inkom delvis under våren 2024 och bereds nu i Regeringskansliet.

Myndigheten för totalförsvarsanalys följer upp, analyserar och utvärderar totalförsvaret

Den nyinrättade Myndigheten för totalförsvarsanalys (MTFA) har en viktig roll i att följa upp och utvärdera utvecklingen inom totalförsvaret. Myndigheten har under sitt första verksamhetsår fokuserat på rekrytering och aktiviteter för att etablera myndigheten. Under mars 2024 inkom myndigheten till regeringen med sin första analysplan.

3.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Regeringens samlade bedömning är att utvecklingen har tagit betydande steg i rätt riktning mot det mål för totalförsvaret som angavs i försvarsbeslutet 2020. Arbetet med en sammanhängande planering för totalförsvaret har utvecklats i samverkan mellan MSB och Försvarsmakten, samt i dialog med ett stort antal aktörer inom beredskapssystemet. Även dialog och samverkan med näringslivet har utvecklats, t.ex. inom ramen för det näringslivsråd som regeringen inrättat.

Utvecklingen inom informations- och cybersäkerhet har gått framåt, t.ex. genom fördjupad samverkan på cybersäkerhetsområdet inom ramen för NCSC som stärkt förmågan att koordinera arbetet med incidenthantering och att skapa lägesbilder på cyberområdet. Inom området säker och robust kommunikation har förutsättningarna för säkra och robusta talkommunikationer inom totalförsvaret stärkts. Totalförsvarets förmåga har även stärkts genom planering och utförande av flera övningar under året.

Regeringen bedömer att försvarsunderrättelsemyndigheterna, genom löpande underrättelseverksamhet, har lämnat relevanta beslutsunderlag som har bidragit till förmågan att försvara Sverige mot ett väpnat angrepp samt bidragit till att värna Sveriges säkerhet, frihet, självständighet och handlingsfrihet. Regeringen gör vidare bedömningen att förmågan att möta ett väpnat angrepp har ökat genom den militära säkerhetstjänstens bidrag till stärkt säkerhetsskydd.

Utvecklingen av totalförsvaret sker dock i relation till ett rörligt mål i en kontext där den säkerhetspolitiska situationen fortsatt har försämrats. Med en försämrad

säkerhetspolitisk situation har det delvis ställts andra krav på Sveriges förmåga att hantera höjd beredskap och ytterst krig.

3.5 Politikens inriktning

Det allvarliga säkerhetsläget tydliggör vikten av att skyndsamt fortsätta stärka såväl det militära som det civila försvaret. Ett väpnat angrepp mot Sverige är dimensionerande för all totalförsvarsplanering. Regeringen kommer att ange inriktningen för totalförsvaret i den kommande försvarspolitiska inriktningspropositionen. En viktig utgångspunkt är att i händelse av krigsfara eller krig kommer totalförsvarets ansträngningar att kraftsamlas till det militära försvaret, samtidigt som de viktigaste samhällsfunktionerna behöver säkerställas och civilbefolkningen skyddas. Sverige är säkrare i Nato och Nato är starkare med Sverige. Att stärka samhällets motståndskraft är i första hand ett nationellt ansvar men också ett kollektivt åtagande inom Nato. Sveriges övriga internationella samarbeten, exempelvis Nordefco, spelar en fortsatt viktig roll för det regionala försvars- och säkerhetsarbetet.

Lärdomar och erfarenheter från kriget i Ukraina bör även fortsättningsvis omhändertas, utifrån Sveriges förutsättningar, i totalförsvarsplaneringen. Detta inkluderar hur de ryska förmågorna kommer att förändras utifrån gjorda erfarenheter.

Statens samarbete med näringslivet är en central del av totalförsvaret och måste utvecklas bl.a. genom stärkt privat-offentlig samverkan inom och mellan beredskapssektorerna samt genom Näringslivsrådet för totalförsvar och krisberedskap. Försörjningsberedskapen måste fortsatt utvecklas i nära samarbete mellan näringslivet och aktörer i totalförsvaret. Vidare stärker regeringen regioners och kommuners förutsättningar att utveckla och förstärka sitt arbete kopplat till totalförsvaret.

Den tillväxt som sker inom totalförsvaret är omfattande och sker inom samtliga myndigheter som är viktiga för totalförsvaret. Regeringen kommer att fortsätta arbetet med att utveckla systemet för styrning och samordning inom totalförsvaret. Den nyinrättade Myndigheten för totalförsvarsanalys spelar här en viktig roll genom att följa upp och utvärdera utvecklingen inom totalförsvaret. Det kan dock konstateras att återuppbyggnaden av totalförsvaret på vissa håll fortfarande går för långsamt.

Regeringen har därtill inlett ett särskilt arbete för att identifiera hinder för tillväxt, bl.a. för att identifiera förslag till regelförändringar. Uppdrag har också givits till flera totalförsvarsmyndigheter att förenkla och effektivisera interna regelverk och processer samt att utveckla myndighetssamverkan. Uppbyggnaden av totalförsvaret brådskar och behöver påskyndas. Styrning och uppföljning behöver utvecklas vidare för att förbättra förutsättningarna för totalförsvarsmyndigheterna att möta dessa krav.

3.5.1 En väl fungerande försvarsunderrättelseverksamhet och ökad förmåga att hantera antagonistiska hot

En god försvarsunderrättelseförmåga är en förutsättning för Sveriges möjligheter att föra en självständig och aktiv utrikes-, säkerhets- och försvarspolitik. Därtill är en god försvarsunderrättelseförmåga avgörande för regeringens möjligheter till tidig förvarning och beslutsfattande. Den är även central för kartläggning av yttre hot mot landet, vilka kan riktas mot alla delar av samhället. Under 2025 ska försvarsunderrättelseförmågan, inklusive Försvarsmaktens och FRA:s förmåga att följa och analysera omvärldsläget och den aktuella situationen i Sveriges närområde, utvecklas och stärkas. Förmågan till förvarning ska stärkas.

Vidare är det angeläget att myndigheternas arbete med säkerhetsskydd fortgår i samhället under 2025 för att öka förmågan att hantera ökad aktivitet och hotbild från

antagonistiska aktörer och minska sårbarheter på alla samhällets nivåer. Effektiv informationsdelning mellan berörda myndigheter och andra berörda aktörer bidrar till att bygga motståndskraft i detta avseende. Regeringen konstaterar därför att Försvarsmakten och övriga berörda myndigheters digitala förmåga behöver utvecklas och att Sverige behöver göra omfattande investeringar för att öka totalförsvarets robusthet, digitala förmåga och motståndskraft.

3.5.2 Utvecklad motståndskraft mot hybridhot

Regeringen anser att Sveriges samlade förmåga att identifiera, förvarna om, motstå och bemöta hybridhot i olika former behöver fortsätta att utvecklas. Den ryska fullskaliga invasionen av Ukraina ger viktiga lärdomar om hur hybridaktiviteter används före och under väpnat angrepp. Den första försvarslinjen mot hybridhot är vår nationella förmåga. Det kräver i sin tur en sammanhållen ansats och utvecklad koordineringsförmåga på alla nivåer och inom alla sektorer i samhället. Den teknologiska utvecklingen har gett antagonistiska aktörer nya verktyg (såsom sociala medier och AI) som kan användas för att försöka påverka Sverige och svenska intressen. Samhällets medvetenhet om hotbilden är av stor betydelse för den samlade motståndskraften mot hybridhot. Regeringen anser att Sveriges internationella samverkan för att bemöta hybridhot behöver stärkas. Sveriges medlemskap i Nato är en viktig plattform för detta, samt samarbetet inom EU.

3.5.3 Stärkt cybersäkerhet

Cyberangrepp från statliga aktörer pågår ständigt mot svenska mål. Hotbilden visar att förmågan att hantera cyberhoten bör ses ur ett brett perspektiv. Det är en fråga om nationell säkerhet, men också en viktig förutsättning för Sveriges konkurrenskraft och i förlängningen vårt ekonomiska välstånd. För att utveckla och upprätthålla en god motståndskraft behöver ett systematiskt informations- och cybersäkerhetsarbete genomföras på alla samhällsnivåer. En utgångpunkt i arbetet kommer vara kommande nationell reglering som införlivar EU-direktivet NIS2 om åtgärder för en hög unionsgemensam cybersäkerhetsnivå. Vidare avser regeringen att inom ramen för NIS2 ta fram och bereda en ny informations- och cybersäkerhetsstrategi samt se över hur dessa frågor organiseras bäst och kan utvecklas i den riktning som är mest effektiv för samhället.

3.5.4 Folkförankring genom hemvärnet och de frivilliga försvarsorganisationerna

Hemvärnet och de frivilliga försvarsorganisationerna (FFO) fyller viktiga funktioner för totalförsvaret genom bl.a. ungdomsverksamhet och utbildning av personal, vilket skapar folkförankring för försvaret och därmed stärker försvarsviljan hos befolkningen.

I takt med att säkerhetsläget har försämrats har intresset från allmänheten ökat för att göra en insats inom organisationerna. Det visar på en stark försvarsvilja hos det svenska folket som behöver tas till vara på alla nivåer. Regeringen konstaterar att det är viktigt att fördelningen av tilldelade medel till FFO tillgodoser såväl organisationernas behov av finansiell stabilitet som myndigheternas behov av att kunna inrikta verksamheten för att svara mot nuvarande behov.

3.5.5 Rymden som strategisk domän

Rymden är en strategisk domän med allt större betydelse för säkerhet och försvar. Likt andra domäner bygger Sverige säkerhet i rymden tillsammans med andra, som solidarisk medlem i Nato och EU, genom samarbete och forskning i Norden och

genom samarbete och forskning med strategiska allierade. En stabil industribas och industriell förmåga till såväl produktion som utveckling är även här avgörande för att säkerställa försörjningssäkerhet. Regeringen har förtydligat detta i sin försvars- och säkerhetsstrategi för rymden vilken primärt pekar på vikten av handlingsfrihet, förmågor och rymdens roll för utvecklingen av krisberedskapen och totalförsvaret.

3.6 Budgetförslag

3.6.1 Beredskapskredit för totalförsvaret

Regeringens förslag: Riksdagen bemyndigar regeringen att för 2025 utnyttja en kredit i Riksgäldskontoret i händelse av krig, krigsfara eller andra utomordentliga förhållanden som uppgår till högst 40 000 000 000 kronor.

Skälen för regeringens förslag: Regeringen får nyttja en kredit i Riksgäldskontoret på högst 40 000 000 000 kronor för 2024. Regeringen anser att motsvarande bemyndigande bör lämnas för 2025. Beredskapskrediten ska säkerställa att en nödvändig beredskapshöjning inte förhindras eller fördröjs därför att regeringen inte disponerar nödvändiga betalningsmedel. Om beredskapskrediten utnyttjas avser regeringen att återkomma till riksdagen med redovisning av behovet av medel för den fortsatta verksamheten. Regeringen bör mot denna bakgrund bemyndigas att för 2025 utnyttja en kredit i Riksgäldskontoret som uppgår till högst 40 000 000 000 kronor i händelse av krig, krigsfara eller andra utomordentliga förhållanden.

Tabell 3.1 Övriga kontokrediter i statens verksamhet

Tusental kronor

Utgifts-område	Ändamål	Beslutad kreditram 2023[1]	Maximalt nyttjande 2023	Beslutad kreditram 2024[1]	Begärd kreditram 2025
6	Krig, krigsfara eller andra utomordentliga förhållanden	40 000 000		40 000 000	40 000 000
	Summa	**40 000 000**		**40 000 000**	**40 000 000**

[1] Av riksdagen beslutad låneram exklusive beslut om ändringar i statens budget.

4 Militärt försvar

4.1 Mål för utgiftsområdet

Riksdagen har beslutat (prop. 2020/21:30, bet. 2021/21:FöU4, rskr. 2020/21:136) att målet för det militära försvaret är att ha förmåga att

- försvara Sverige mot väpnat angrepp,
- hävda Sveriges territoriella integritet samt värna suveräna rättigheter och nationella intressen i Sverige och utanför svenskt territorium i enlighet med internationell rätt,
- främja vår säkerhet samt förebygga och hantera konflikter och krig genom att i fredstid genomföra operationer på vårt eget territorium och i närområdet samt delta i internationella fredsfrämjande insatser, och
- skydda samhället och dess funktionalitet genom att med befintlig förmåga och resurser bistå övriga samhället såväl i fred som vid höjd beredskap.

Regeringen fattade den 17 december 2020 beslut om mål för Försvarsmaktens operativa förmåga, som bl.a. innebär att Försvarsmakten successivt under perioden 2021–2025, respektive 2026–2030, ska öka sin förmåga att omedelbart möta ett väpnat angrepp (Inriktning för Försvarsmakten 2021–2025, Fö nr 30).

4.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

För att bedöma måluppfyllelsen av riksdagens mål för det militära försvaret utgår regeringen från resultatutvecklingen inom följande områden:

- operativ förmåga
- cyberförsvarsförmågan och försvarsunderrättelseverksamheten
- deltagandet i internationella insatser
- personalförsörjning
- materiel- och logistikförsörjning
- forskning och utveckling
- internationella försvarssamarbeten.

4.3 Resultatredovisning

Resultatredovisningen omfattar 2023 och vissa händelser under det första kvartalet 2024.

4.3.1 Säkerhetspolitisk utveckling

Sedan Rysslands fullskaliga invasion av Ukraina i februari 2022 har Ryssland fortsatt sitt krig mot Ukraina och hoten om konfrontation med väst. Rysslands fullskaliga invasion utgör även ett hot mot global fred och säkerhet. Situationen utmärks av en hårdnad och mer allomfattande geopolitisk maktkamp, stor dynamik och svårförutsägbara utfall. Ryssland målsättning om att omforma den internationella regelbaserade världsordningen består. Ryssland vill införa en ny ordning som bygger på den starkes rätt, i syfte att öka stormakters inflytande på mindre staters bekostnad.

Rysslands krig i Ukraina har fundamentalt förändrat inte bara Sveriges, utan hela Europas relation till Ryssland.

Sveriges säkerhetspolitiska läge påverkas av hybridhot, cyberattacker och gränsöverskridande terrorism samt klimatförändringarnas effekter på fred och säkerhet.

Säkerhetsläget i Mellanöstern har försämrats allvarligt sedan Hamas terroristattack mot Israel i oktober 2023. Riskerna för regional upptrappning är betydande. Huthiernas attacker utgör ett allvarligt hot mot internationell sjöfart i Röda havet och närliggande områden. I flera länder i Afrika har närvaron av militärjuntor och utländska militära grupper förvärrat säkerhetssituationen i regionen. Under 2023 har västländerna dragit ner den militära närvaron i Afrika. Bland annat har EU tvingats suspendera sina militära insatser i Mali och Niger. Säkerhetsläget i Asien påverkar alltmer påtagligt det transatlantiska områdets, Europas och Sveriges säkerhet. Kinas agerande i sitt närområde, upprustning och modernisering av militära förmågor och stärkta ekonomiska och teknologiska utveckling utmanar även europeiska och svenska säkerhetsintressen, vilket får konsekvenser för svensk säkerhets- och försvarspolitik. Kina bedriver också säkerhetshotande verksamhet i Sverige. Ryssland och Kina är drivande i att förespråka en multipolär världsordning bestående av flera olika maktcentra och värderingsgrunder och har ambitionen att omforma den regelbaserade världsordningen. Det förändrade säkerhetsläget i Östasien har även medfört ökade förväntningar på att europeiska länder ska bidra i större utsträckning till att stärka säkerheten i den indopacifiska regionen.

4.3.2 Förändrade förutsättningar och uppgifter för det militära försvaret

Sveriges medlemskap i Nato

Den 18 maj 2022 ansökte Sverige om medlemskap i Nato. Den 5 juli 2022 fick Sverige status som inbjudet land till Nato, vilket medförde en gradvis integrering i organisationen inför slutgiltigt medlemskap.

Sedan Sveriges ansökan om medlemskap inlämnades har Sverige ytterligare intensifierat det militära samarbetet inom ramen för Nato samt med de nordiska länderna, USA, Storbritannien och andra allierade länder. Det stärkta samarbetet har bl.a. innefattat ökad militär närvaro i Sveriges närområde, högnivåbesök samt övningsverksamhet med Nato och andra länder.

Den 7 mars 2024 blev Sverige fullvärdig medlem i Nato efter att samtliga medlemsländer ratificerat Sveriges medlemskap.

Försvarsmakten anpassar beredskapen och vidtar åtgärder med anledning av den säkerhetspolitiska utvecklingen

För att värna Sveriges suveränitet och upprätthålla territoriell integritet, har Försvarsmakten en grundläggande beredskap dygnet runt, året om. Med anledning av det ytterligare försämrade säkerhetsläget har Försvarsmakten genomfört en rad aktiviteter inom ramen för avskräckning. Försvarsmakten har kontinuerligt vidtagit åtgärder för att anpassa beredskapen att kunna ingripa eller möta hot genom nationella operationer, självständigt och i samverkan med civila myndigheter, samt genom övningar med internationella allierade och partners.

Övervakning av svenskt territorium har bedrivits kontinuerligt och verksamheten i Sveriges närområde har följts i syfte att upprätthålla Sveriges territoriella integritet:

Försvarsmakten har i huvudsak haft en god förmåga att lösa uppgifterna såväl nationellt som internationellt.

Under 2023 har Försvarsmakten genomfört tre oanmälda beredskapsoperationer i syfte att säkerställa förmågan att utföra Försvarsmaktens huvuduppgift.

Sverige har fortsatt lämnat omfattande stöd till Ukraina

Sedan Rysslands fullskaliga invasion av Ukraina 2022 har Sverige bidragit med olika former av stöd till Ukraina. Sveriges militära stöd har utvecklats från att skänka skyddsutrustning till att skänka stridsvagnar, avancerade vapensystem och ammunition.

I och med det stödpaket 16 som presenterades av regeringen i maj 2024 uppgår det totala värdet av Sveriges militära stöd till Ukraina till över 43 miljarder kronor. Sveriges militära stöd till Ukraina består av flera delar materielöverlåtelser från Försvarsmakten, finansiellt stöd via olika typer av multilaterala initiativ och utbildningsinsatser av olika karaktär samt utvecklingsstöd gällande Ukrainas upphandlingsförmåga avseende försvarsmateriel.

Stödet med militär utrustning har bl.a. innehållit stridsledningss- och luftbevakningsflygplan ASC 890, artilleripjäser (Archer), stridsvagn 122 (Leopard 2), granatgevär (Carl Gustaf) med ammunition, pansarskott (AT4), pansarvärnsrobot 57 (NLAW), automatgevär, minröjningsutrustning och stridsfordon 90 (CV 90), Stridsbåt 90 (CB90), gruppbåtar, hjälmar, avancerad ammunition, sjömålsrobot 17, pansarvärnssystem, personterrängbilar, vinterutrustning, riktmedel, kroppsskydd, tält, maskeringsnät och luftvärnssystem.

Sverige har lämnat finansiella bidrag till fonder till förmån för Ukrainas militära förmågeutveckling, t.ex. Natos stödfond för Ukraina (NATO Ukraine Comprehensive Assistance Package Trust Fund), den ukrainska centralbankens fond för den ukrainska Försvarsmakten och International Fund for Ukraine (IFU). Därutöver har Sverige bidragit till flera multilaterala finansieringsprojekt, bl.a. ett tjeckiskt ammunitionsinitiativ och en upphandling av nya Stridsfordon 90. Försvarsmakten har genomfört och deltagit i militära utbildningar av ukrainska soldater.

Sverige har även bidragit med militärt stöd till Ukraina genom den europeiska fredsfaciliteten (EPF). Efter Rysslands fullskaliga invasion av Ukraina har EPF i huvudsak nyttjats för att finansiera militärt materielstöd till den ukrainska försvarsmakten. Under 2023 utökades EPF-budgeten med totalt 5,5 miljarder euro. En militär träningsinsats EU Military Assistance Mission in support of Ukraine (EUMAM Ukraina) för den ukrainska Försvarsmakten finansieras också via EPF. Svenska militära instruktörer har ingått i EUMAM och Sverige har även bidragit med en förstärkningsofficer vid Military Planning and Conduct Capability (MPCC) i Bryssel i syfte att stödja EUMAM.

Försvarsmakten har deltagit med instruktörer till en grundläggande militär utbildning för ukrainska medborgare inom ramen för den brittiskt ledda utbildningsinsatsen Interflex, som genomförs i Storbritannien, och i den marina utbildningsinsatsen Interforge. Sverige har även varit en del av den multilaterala utbildningsaktiviteten NLETI i Litauen.

Slutligen har Sverige även deltagit i särskilda samarbetsformat som upprättats för det militära stödet till Ukraina, bl.a. i Ukraine Defence Contact Group (UDCG) där ett antal förmågesamarbeten etablerats. Syftet är att kraftsamla och koordinera stödet till Ukraina samt förenkla för Ukraina att ta emot och implementera det internationella

stödet. Sverige har hittills bidragit i fem specifika förmågesamarbeten för stöd; inom marin säkerhet, stridsflyg, mekaniserad strid, minröjning och drönare.

4.3.3 Förändrade förutsättningar påverkar genomförandet av försvarsbeslutet 2020

Att försvara Sverige mot ett väpnat angrepp är det militära försvarets huvuduppgift och den dimensionerande utgångspunkten för uppbyggnaden av krigsorganisationen. Det försämrade omvärldsläget har inneburit både anpassning av pågående verksamhet samt nya uppgifter för Försvarsmakten, t.ex. stöd till Ukraina. Som framgår av övriga avsnitt i resultatredovisningen har övningsverksamheten anpassats, en större andel av Försvarsmaktens resurser har använts för att genomföra nationella operationer och upprätthålla beredskap, ett omfattande materiellt stöd har lämnats till Ukraina och den militära integrationen i Nato har inletts. Detta har påverkat myndighetens förutsättningar att utveckla krigs- och grundorganisationen i enlighet försvarsbeslutet 2020. Som en konsekvens av detta kommer inte samtliga krigsförband och grundorganisationsenheter att vara färdigställda enligt den tidsplan som förutsågs i försvarsbeslutet 2020.

Försvarsmakten har utvecklat sina planer för mobilisering

Försvarsmaktens förmåga att gå från grundorganisation till krigsorganisation genom mobilisering har vidmakthållits under året, bl.a. genom fortsatt arbete med krigsplacering av personal och förnödenheter samt utveckling av planer för mobilisering. För att utveckla mobiliseringsförmågan påbörjades under året en översyn av myndighetens beredskapskoncept från 2017. Konceptet beskriver bl.a. förberedelser och genomförande av mobiliseringen. Mobiliseringsövningar genomfördes under försvarsmaktsövningen Aurora, övningarna har bidragit till att öka kunskapen om planering och genomförande av mobilisering.

Frivilliga försvarsorganisationer en del av arbetet med försvarsvilja

De frivilliga försvarsorganisationerna (FFO) är en viktig del i arbetet med att stärka försvarsviljan. Under året har intresset för att engagera sig i de olika frivilliga försvarsorganisationerna fortsatt varit högt. De frivilliga försvarsorganisationerna har fortsatt sitt arbete med totalförsvarsupplysning, rekrytering och utbildning till såväl det militära försvaret som det civila försvaret. Försvarsmakten har utbetalat organisationsstöd om totalt 73,3 miljoner kronor och 142,7 miljoner kronor i uppdragsersättning till FFO. De frivilliga försvarsorganisationernas arbete har bidragit till att öka folkförankringen och att stärka försvarsviljan i Sverige.

Armén har övat i större förband

Under 2023 upprätthöll armén nationell och internationell beredskap samt deltog i ett antal beredskapsoperationer.

Utvecklingen av arméns brigader fortsatte under 2023 samtidigt som strukturer för divisionsförmåga etablerades. Planerad kärnverksamhet har kunnat genomföras men med fortsatta utmaningar för arméns planerade förmågetillväxt vad gäller materiel och infrastruktur. Detta på grund av avvägningsbehov av resurser för att kunna genomföra grundutbildning, etablering av nya regementen, stöd till Ukraina och genomförande av nationella operationer.

Som ett led i att uppträda i större förband övade armén förmågan till strid i divisions ram under försvarsmaktsövningen Aurora. Försvarsmakten har även övat med brigadstridsgrupp under året. Dessa övningar har bidragit till förmågebyggnad och

ökat kunskaper och färdigheter att verka i större förband. Övningarna har genomförts med andra nationer vilket i sin tur ökat förmågan att samverka och strida tillsammans med andra.

Arméns bilaterala samarbeten har fortsatt att öka i omfattning inför medlemskapet i Nato. Framför allt med Finland, övriga nordiska länder och USA.

Rekryteringen till armén har i stort fungerat väl under 2023. Utmaningar i personalförsörjningen ligger främst inom underrättelsetjänst, ledningssystem, logistik och teknisk tjänst.

Armémateriel

Materielleveranser som har ökat förmågan i krigsförbanden och till krigsförbandsproduktion har under året bl.a. omfattat ledningsstödsystem mark, splitterskyddade bandvagnar, nya last och personbilar, utrustning för maskering och signaturanpassning, soldatburna pansarvärnssystem, nya minsökare och ammunitionsröjningsrobotar samt personlig skyddsutrustning och CBRN-materiel. Stort fokus har lagts på att åtgärda brister avseende personlig utrustning, vilket fortsatt under 2024.

Liksom 2022 präglades 2023 av problem med tillgänglighet av stridsfordon, stridsvagnar och hjulfordon för krigsförbandsproduktionen. Tillgängligheten har påverkats av pågående renoveringar samt ett sedan flera år uppbyggt behov av reparationer samt brist på utbytes- och reservdelar.

Markverkstadskapaciteten åtgick 2023 främst till att hantera uppkomna problem och haverier, vilket gjorde att reparationsskulden inte minskade i planerad omfattning. Ansträngningar har gjorts för att möjliggöra ökad verkstadskapacitet i syfte att bättre kunna möta behovet av underhåll av markmaterielen.

Försvarsmakten har, utöver ovan, skänkt stridsfordon, stridsvagnar och artilleripjäser till Ukraina, vilket minskade tillgängligheten och behovstäckningen för såväl krigsförbandsproduktionen som krigsorganisationen. Denna minskning har en negativ påverkan på planerad förmågeutveckling i förhållande till försvarsbeslutet från 2020.

Marinen har upprätthållit nationell och internationell beredskap

Marinen upprätthöll under 2023 nationell och internationell beredskap och deltog i ett antal beredskapsoperationer. De nationella operationerna ökade i jämförelse med 2022 som en direkt följd av ett försämrat säkerhetsläge. Syftet med den ständigt pågående sjöövervakningsoperationen var att bygga och upprätthålla en sjölägesbild till stöd för Försvarsmaktens behov, upprätthålla territoriell integritet samt att svara på egna underrättelsebehov och för informationsbehov hos andra myndigheter. Trots en ökning av insatsverksamhet och operationer kunde förbandsproduktionen i huvudsak genomföras enligt plan.

Inom ramen för marinens krigsförbandsproduktion fortsatte utvecklingen av första och andra marina basbataljonerna och femte amfibiebataljonen i Göteborg. Marinen lyckades generellt sett väl med rekryteringen inom samtliga personalkategorier men det finns alltjämt ett vakansläge främst avseende tekniska kompetensområden.

Marinen ökade ambitionsnivån i sina samövningar med Nato för att underlätta marinens integrering i Natos styrkestrukturer. Men även för att dra nytta av att Nato stärkte sin närvaro i Östersjön vilket skapade fler möjligheter till samövning.

I samarbete mellan flygvapnet och marinen fortsatte utvecklingen av den sjöoperativa förmågan med fokus på sjöövervakning, ubåtsjakt samt gemensam sjömålsstrid.

Marinmateriel

Sjöstridsflottiljerna påbörjade under 2023 mottagandet av vapensystem Torped 47 till korvetter av Visbyklass, vilket efter hand kommer att säkerställa flottiljernas förmåga till verkan mot kvalificerade mål i undervattensdimensionen. Signalspaningsfartyget HMS Artemis har under året levererats till Försvarsmakten. Vissa kompletterande installationer återstår innan fartyget blir fullt ut operativt och kan ersätta HMS Orion.

Anskaffning av artilleriplattformar till amfibiebataljonerna har påbörjats. Materielinvesteringen omfattar båtplattform med skrov, installationer och framdrivning som är dimensionerat för att bära granatkastare med ammunitionshanteringssystem. Amfibieförbanden kommer ges ny förmåga att skjuta indirekt eld under framryckning till sjöss. Regeringen har därutöver även fattat beslut om anskaffning av nya arbetsfartyg. Fartygen ska ge marinen en förbättrad förmåga att stödja övriga förband med torpedbärgning, logistik och undervattensarbeten samt tillförd dykförmåga.

Därtill påbörjades även anskaffning av luftvärnsrobot till Visbykorvetterna vilket innebär att korvetterna kommer att förses med ett fartygsbaserat korträckviddigt luftvärnsrobotsystem. För att med god uthållighet säkerställa bibehållen förmåga till minröjning och ammunitionsröjning under vattnet påbörjades livstidsförlängning av HMS Spårö, HMS Sturkö samt första fartyget av Kosterklass.

Flygvapnet uppnår i huvudsak sina operativa krav – trots fortsatt brist på personal

Flygvapnet har under det gångna året upprätthållit nationell och internationell beredskap samt över tid anpassat denna utifrån det försämrade säkerhetsläget. Övningsverksamheten har varit fortsatt intensiv och bidragit positivt till flygvapnets mycket goda förmåga att verka tillsammans med andra nationers flygstridskrafter. Exempel på övningar som flygvapnet har deltagit i är Aurora 23 (FMÖ 23), Arctic Challenge Exercise (ACE 23), Air Defender 23, Baltops 23 och Ruska 23 (finsk flygvapenövning). Ett antal mindre samövningar har genomförts inom ramen för Finnish Swedish Training Event (FSTE), parallellt med återkommande samövningar med Norge och Finland som en del av Cross Border Training (CBT) konceptet.

Flygvapnet har fortsatta utmaningar i att behålla och rekrytera personal. Detta innebär fortsatt brist på nyckelkategorier såsom flygstridsledare, flygtekniker, räddningspersonal samt piloter. Personalbristen resulterade i att några av krigsförbanden inte nådde ställda operativa krav. Vakansläget har bl.a. bidragit till att flygtidsproduktionen inom JAS 39 systemet endast till del har återhämtat sig från nedgången 2022. Bristen inom olika personalkategorier har krävt fortsatta prioriteringar vad avser incidentberedskap och utbildning av piloter, före utveckling av krigsförbanden.

De nordiska flygvapencheferna har utvecklat ett gemensamt koncept för fördjupat samarbete i syfte att stärka den gemensamma förmågan till luftoperationer och att skapa förutsättningar för en effektiv samt sömlös övergång till kollektivt försvar.

Flygvapnet har organiserat en avdelning för rymddomänen med inriktning att skapa kompetensuppbyggnad kring operationalisering av satellitförmågor. Flygvapnet har även påbörjat utvecklingen av att producera och distribuera rymdlägesbild till övriga delar av Försvarsmakten.

Flygsystem som har haft fortsatta utmaningar med flygtidsproduktion, vilket leder till direkta effekter på den flygoperativa förmågan, är bl.a. helikopter 14. Även för helikopter 15 har tillgängligheten varit otillräcklig, framförallt på grund av bristen på

flygteknisk personal. Flygtidsproduktionen motsvarar inte helikopterdivisionernas flygtidsbehov. Inom transportflygsystemet har Tp 84 Hercules ökande utmaningar med den tekniska tillgängligheten, vilket även det leder till effekter för flygtransportförmågan. Ombeväpning från flygvapnets skolflygplan SK 60 till dess ersättare SK 40 inleddes under året.

Tabell 4.1 Flygtimmar per flygplans- och helikoptertyp

Antal flygtimmar

	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
JAS 39	10 974	10 622	10 233	9 624	11 308	11 727	10 364	11 092
SK 60	2 242	2 099	2 196	1 952	3 922	5 085	4 770	4 341
Tp 84	2 242	2 099	2 196	1 952	1 447	1 711	1 714	1 627
Fpl 100	1 495	1 647	1 602	1 693	1 304	1 025	864	1 019
Fpl 102	1 809	1 795	1 607	1 596	1 489	1 850	1 947	1 627
Helikopter 14	1 523	1 473	1 454	1 025	1 165	1 170	1 133	1 316
Helikopter 15	3 701	4 057	3 637	3 653	3 772	3 350	3 221	3 364
Helikopter 16	2 531	2 716	2 815	2 449	2 326	2 403	2 293	2 082

Källa: Försvarsmakten.

Flygmateriel

Omförhandling har skett med industrin för att medge vidmakthållande av JAS 39 C/D under hela 2020-talet. Detta har inneburit en förändrad leveransplan för JAS 39 E. Sammantaget bidrar omförhandlingen till bästa möjliga operativa förmåga över tiden för stridsflygsystemet i alla beredskapsnivåer givet förutsättningar. Materiell tillgänglighet för JAS 39 C/D har varit god under året och tillgången på reservmateriel har varit relativt god och utgjorde inte någon begränsning för flygtidsproduktionen. De första två serieflygplanen av JAS 39 E har levererats till Försvarets materielverk (FMV). Flygplanen används i utprovningsverksamheten för att från och med 2025 och framåt kunna levereras till Försvarsmakten.

Därutöver har det levererats kvalificerad ammunition av typ GBU-49 (bomber) och jaktrobotar. Flygvapnet har under året fått leverans av ytterligare tre modifierade helikopter 14, tre markoperativa HKP 14E samt en sjöoperativ HKP 14F. Därtill har kringutrustning till helikoptersystemet levererats.

Under året har regeringen fattat beslut om utökad anskaffning av ytterligare helikopter 16 (UH-60M Black Hawk). Beträffande skolflygplan har Flygvapnet fått leverans av sju flygplan av typen SK 40 inkl. utbildningsmateriel.

Inom flygbasområdet har ett flertal leveranser genomförts av bl.a. flygunderhållsbilar, räddningsbilar, kombispridare, snöslungor, PFAS-fri släckvätska och hjullastare. Arbete med att hitta en lösning för omsättning av TP 84 har genomförts under året. Mer information om materielinvesteringar för flygstridskrafterna återfinns i tabell 4.4.

Specialförbanden fortsätter utvecklingen av en mer robust och interoperabel organisation

Specialförbanden har under 2023 fokuserat på att säkerställa en relevant förmåga inom ramen för nationellt försvar. Detta har skett genom att utveckla organisation och planer för genomförande av specialoperationer och genom att utveckla förmågor inom hela uppgiftsspektrumet av specialoperationer. Specialförbanden har bidragit till Försvarsmaktens gemensamma målsättningar genom nationella operationer. Förmågan till gemensamma operationer och interoperabiliteten med andra länder har ökat genom övningsverksamhet och planering tillsammans med samtliga försvarsgrenar och prioriterade internationella partner. Materielproduktionen var

under året fokuserad på vidmakthållande genom omsättning och uppdatering av befintliga system.

De gemensamma stödfunktionerna fortsätter utvecklas

Ledningsfunktionen upprätthöll under 2023 nationell och internationell beredskap. Förutom planerade operationer, deltog lednings- och underrättelseförbanden i uppkomna nationella operationer. Deltagandet omfattade bidrag med förband och funktioner i syfte att bl.a. möjliggöra ledning, telekrig och motmedel mot obemannade flygande system, (Counter Unmanned Aeriel System, C-UAS). Funktionen har vidare stöttat krigsförband med ledningsträningsövningar och genom deltagande i nationella och internationella övningar har förutsättningarna för att utöva ledning på alla nivåer utvecklats. Vidare har förberedelser avseende kommunikationssystem genomförts inför Nato-medlemskapet.

Krigsförbandsproduktionen har prioriterats ned till förmån för beredskap, operationer och förmågehöjande åtgärder.

Under året genomfördes en utredning av personalförsörjning av civil it-personal, vilken omsattes till attraktions- och rekryteringsfrämjande insatser. Det är dock för tidigt att utvärdera resultaten av insatserna.

Cyberförsvarsförmågan har fortsatt stärkts och utvecklats. Under 2023 fortsatte etableringen av det andra it-försvarsförband (2. ITF). Förbandet stod bl.a. värd för cyberförsvarsdelen i försvarsmaktsövning Aurora 2023 (FMÖ 23). Försvarsmakten genomförde under året cyberoperationer till skydd och försvar av funktioner och system samtidigt som cyberförsvarsförmågan utvecklades. Ett antal nationella och internationella övningar har genomförts under året och interoperabiliteten inom ramen för Nato har stärkts.

Logistikfunktionen upprätthöll under året nationell och internationell beredskap, och deltog i ett antal beredskapsoperationer. Underhåll och transporter är en efterfrågad resurs och funktionens förmåga att stödja pågående operationer och stöd till Ukraina prioriterades framför tillväxt och delar av planerad rekrytering av personal. Funktionen har vidare bidragit till stödet till Ukraina.

Endast en mindre mängd ny materiel har tillförts logistikfunktionen. Detta är till del enligt beslutad planering men även begränsningar i personal och infrastruktur för att kunna ta emot materiel har påverkat. För att komplettera materielen hyrdes lastbilar in. Vidare har en återetablering av förmågan att genomföra förbandstransporter med järnväg påbörjats för att kunna öka transportförmågan och flexibiliteten.

Tillväxten vid markverkstäderna har fortsatt med såväl nya medarbetare samt etablering vid nya garnisonsorter. Antalet verkstadstimmar har ökat men har ännu inte nått upp till efterfrågad kapacitet för att möta behoven (se avsnitt Armémateriel).

Fler hemvärnssoldater har deltagit i beredskapsoperationer, utbildning och övningar

Det finns fortsatt stort intresse för att engagera sig i hemvärnet. Under året inkom 5 788 ansökningar varav 18 procent kvinnor och 82 procent män, vilket medförde att hemvärnets personalstyrka ökat med ca 600 personer. Totalt uppgick hemvärnet till 22 145 personer varav 11 procent kvinnor och 89 procent män. Tidsåtgången mellan det att den enskilde anmäler sitt intresse för tjänstgöring och det att utbildning eller tjänstgöring kan påbörjas är fortfarande lång vilket begränsar rekryteringen till hemvärnet.

Förbandsproduktionen har genomförts enligt plan och krigsdugligheten hos förbanden har vidmakthållits. Hemvärnets utbildningsverksamhet har också genomförts enligt plan och kraftsamlat för att ta igen utbildningsskulden efter pandemin.

Under försvarsmaktsövningen Aurora (FMÖ 23) deltog ca 9 000 hemvärnssoldater fördelade på bl.a. 21 hemvärnsbataljoner, funktionsförband och staber

Under 2023 utbildades drygt 35 000 ukrainska rekryter inom ramen för Interflex och under den perioden deltog 60 instruktörer från Hemvärnet i utbildningen. Dessa erfarenheter kommer att påverka den svenska planeringen för en situation där motsvarande snabbutbildning behöver genomföras i Sverige för svenska medborgare.

Hemvärnsförbanden lämnade stöd till andra myndigheter, primärt till Polismyndigheten för eftersökande av försvunna personer.

Personlig utrustning anpassad för fler kroppstyper, ny hundförarutrustning, uppgraderade versioner av kulspruta m/58 samt automatkarbin 4 började införas under 2023.

Försvarsmakten har lämnat stöd till civil verksamhet

Inom ramen för gällande förordningar har Försvarsmakten lämnat stöd till civil verksamhet vid 59 tillfällen under 2023 (93 tillfällen under 2022), främst med hantering av odetonerad materiel och sprängmedel samt stöd med teknisk kompetens. Myndigheten har också lämnat stöd med räddnings- och sjukvårdspersonal samt flygtransporter till de jordbävningsdrabbade områdena i Turkiet. I oktober lämnades stöd till Utrikesdepartementet, genom ambassaderna i Tel Aviv och Amman, för att hjälpa svenskar och andra medborgare att resa ut ur Israel och Jordanien. Stöd lämnades till Polismyndigheten och Säkerhetspolisen vid 36 tillfällen och till övrig civil verksamhet vid 15 tillfällen.

Polismyndigheten och Försvarsmakten har fått i uppdrag av regeringen (Ju2023/02208) att fördjupa samarbetet inom områden där samarbete mellan myndigheterna kan bidra positivt till att bekämpa den systemhotande brottsligheten och där Försvarsmakten kan lämna stöd till polisen i enlighet med befintligt regelverk och ekonomiska ramar. Av delredovisningen den 2 april 2024 framgår att Polismyndighetens och Försvarsmaktens långa samarbete har fördjupats inom flera områden, t.ex. när det gäller hantering av sprängämnen och it-forensik.

Försvarsunderrättelseverksamheten bidrar till Försvarsmakten

Försvarsunderrättelseverksamheten har fortsatt bidragit med underlag till Försvarsmaktens omvärldsbevakning och insatser samt till utvecklingen av krigsorganisationen.

4.3.4 Försvarsmakten har deltagit i internationella insatser

Försvarsmaktens deltagande i internationella insatser har bidragit till att utveckla och stärka relationerna i internationella organisationer och till partners såsom FN, EU och Nato. Deltagandet har bidragit till att öka försvarsförmågan, vidmakthållande och utveckling av interoperabilitet med andra länder samt utvecklat svensk personals förmåga, bl.a. att verka i multinationella staber och miljöer. Krigsförbandens förmåga att lösa huvuduppgifter har i viss mån påverkats negativt då tillgång och tillgänglighet till materiel och personal begränsats av deltagandet i internationella insatser. För mer information om de internationella insatserna som finansieras inom utgiftsområdet för internationell samverkan, se utgiftsområde 5 avsnitt 2.3.3.

Det svenska deltagandet i insatsen Minusma i Mali avvecklades under våren 2023. Samtlig svensk personal och svensk materiel är hemtagen.

Deltagande i Natos insatser fortsatte under 2023 genom bidrag med personal till rådgivande befattningar i Kosovo (Kosovo force, KFOR) och i Irak (Nato Mission Iraq, NMI).

Försvarsmakten har vidare bidragit i olika befattningar till den militära utbildningsinsatsen Operation Inherent Resolve (OIR) i Irak.

Försvarsmakten fortsatte under 2023 deltagandet i EU:s utbildningsinsatser i Somalia och med stabsbefattningar till EU:s marina insatser Operation Irini och Operation Atalanta. Sedan november 2023 bidrar Försvarsmakten med en stabsofficer till EUFOR Althea.

Som följd av stridigheter som bröt ut i Sudan 2023 genomförde Försvarsmakten en framgångsrik luftevakuering av 170 personer till Djibouti. Insatsen genomfördes för att stödja Sveriges ambassad i Khartoum vid evakuering av personer och materiel från Sudan och i nära samarbete med internationella partners, däribland Frankrike.

Försvarsmakten lämnade under 2023 stöd till arbetet för säkerhetssektorreform (SSR) i Ukraina, Georgien och Moldavien. På grund av omvärldsutvecklingen har begränsad verksamhet kunnat genomföras i Ukraina och Moldavien. I Moldavien har Försvarsmakten lämnat stöd inom områdena jämställdhet samt inom kvinnor, fred och säkerhet. Georgien deltog under 2023 i utbildningar vid det nordiska centret för gender i militära operationer (NCGM). Försvarsmakten lämnade i juni 2023 befattningen vid NATO Core Team i Tbilisi.

4.3.5 Personalvolymerna ökar men fortsatt stora utmaningar inom vissa nyckelkompetenser

Försvarsmaktens personalvolymer fortsatte att öka i enlighet med myndighetens målsättningar. Samtidigt konstaterar myndigheten att kompetent personal är den viktigaste och oftast mest gränssättande resursen. Brister avseende tillgången på kompetenser lyfts fram inom bl.a. marinen och flygvapnet. Trots en viss ökning av tidvis tjänstgörande gruppbefäl, soldater och sjömän (GSS/T) det senaste året bedömer Försvarsmakten att stora rekryteringsinsatser kommer att behövas för att nå målet om 5 000 GSS/T till 2025. Den främsta avgångsorsaken för GSS/T är att den tidsbegränsade anställningen upphör. En rad åtgärder har vidtagits under 2023 och fler planeras i syfte att attrahera, rekrytera, utbilda och behålla personal.

Tabell 4.2 Personalförsörjningens utveckling 2021–2023

	Utfall 2021	Utfall 2022	Utfall 2023
Kontinuerligt anställda i Försvarsmakten	**24 353**	**25 011**	**26 195**
Andel kvinnor	22 %	23 %	24 %
Andel män	78 %	77 %	76 %
Officerare totalt	**9 378**	**9 507**	**9 636**
Andel kvinnor	9 %	9 %	10 %
Andel män	91 %	91 %	90 %
Civilanställd personal i Försvarsmakten	**9 147**	**9 573**	**10 226**
andel kvinnor	39 %	39 %	40 %
andel män	61 %	61 %	60 %

	Utfall 2021	Utfall 2022	Utfall 2023
Antal kontinuerligt anställda gruppbefäl, soldater och sjömän	**5 098**	**5 247**	**5 660**
andel kvinnor	15 %	17 %	19 %
andel män	85 %	83 %	81 %
Antal kontinuerligt anställda gruppbefäl, soldater och sjömän som är tjänstlediga för officersutbildning	**720**	**676**	**672**
Antal reservofficerare	**6 854**	**6 837**	**7 086**
andel kvinnor	4 %	4 %	5 %
andel män	96 %	96 %	95 %
Antal tidvis anställda gruppbefäl, soldater och sjömän	**4 428**	**4 603**	**4 646**
andel kvinnor	12 %	13 %	15 %
andel män	88 %	87 %	85 %
Antal värnpliktiga som påbörjat grundutbildning	**5 873**	**5 475**	**6 320**
andel kvinnor	21 %	24 %	19 %
andel män	79 %	76 %	81 %
Antal värnpliktiga som slutfört grundutbildning	**4 550**	**5 195**	**5 047**
andel kvinnor	17 %	21 %	24 %
andel män	83 %	79 %	76 %
Antal mönstrade/prövade	**19 800**	**21 100**	**27 100**
andel kvinnor	38 %	20%	29 %
andel män	62 %	80 %	71 %
Hemvärns- och frivilligavtal	**20 100**	**21 488**	**22 145**
Andel kvinnor	13 %	12 %	11 %
Andel män	87 %	88 %	89 %

Källa: Försvarsmakten och Totalförsvarets plikt- och prövningsverk.

Antalet kontinuerligt anställda fortsätter att öka

Antalet kontinuerligt anställda i Försvarsmakten har fortsatt att öka. Den största ökningen står civilanställda, gruppbefäl, soldater och sjömän för. Även antalet specialistofficerare ökade under året, samtidigt som antalet officerare (OFF) minskade. Detta förklaras av att omkring 450 officerare bytt personalkategori till specialistofficerare till följd av införandet av trebefälssystemet.

Personalkostnaderna uppgick 2023 till ca 20,7 miljarder kronor vilket är en ökning med ca 1,8 miljarder kronor jämfört med 2022.

Behovet av officerare ökar

Myndighetens målsättning avseende antalet yrkesofficerare år 2025 förväntas nås. Samtidigt konstateras att behovet av yrkesofficerare kommer att öka, varför myndigheten ser ett behov av att öka ambitionen för personalkategorin. Inflödet av yrkesofficerare kommer framför allt från officersutbildningarna. Utflödet bland officerarna (OFF) består i huvudsak av pensionsavgångar. Specialistofficerarna slutar i stället främst på egen begäran.

Trots en liten ökning av antalet personer som påbörjade officersprogrammet (213 elever) jämfört med föregående år (201 elever), nås inte myndighetens mål om 250 personer. Andelen kvinnor ökar med två procentenheter jämfört med föregående år till 24 procent. Antalet studerande vid specialistofficersutbildningen (SOU) fortsätter också att öka. Likaså ökar andelen kvinnor som påbörjade SOU 2023.

Det finns ett ökat numerärt överskott av reservofficerare (RO), vilket medför handlingsfrihet för att kunna bemanna krigsorganisationen. Myndigheten har ännu inte tydliggjort det faktiska behovet av reservofficerare men har utrett frågan.

Värnplikt utgör fortfarande den främsta rekryteringsbasen – grundutbildningskullarna är större än målsättningen

Grundutbildning med värnplikt är fortsatt Försvarsmaktens viktigaste rekryteringsbas. Målsättningen att 6 000 personer skulle påbörja grundutbildningen 2023 överträffades med 320 personer. Av de som påbörjade grundutbildning 2023 tjänstgjorde drygt hälften (57 procent) inom armén. De som slutförde sin grundutbildning 2023 har krigsplacerats i krigsförbanden. Andelen kvinnor som påbörjade grundutbildning 2023 minskade med fem procentenheter jämfört med 2022 men andelen kvinnor som slutförde värnplikten ökade 2023 jämfört med 2022. Andelen avbrott från grundutbildningen ligger fortsatt på en låg nivå jämfört med de sista åren innan värnpliktsutbildningen lades vilande. Till skillnad mot tidigare år kallades även 1 000 individer som var negativt inställda till värnplikt. Utvärderingen efter avslutad mönstring visade att inställningen påverkade mönstringsresultatet.

I januari 2023 skickade Totalförsvarets plikt- och prövningsverk (PPV) mönstringsunderlag till drygt 107 000 totalförsvarspliktiga födda 2005. De som bedömdes ha bäst förutsättningar att klara mönstringen kallades till mönstring. Inför grundutbildningsomgång 24 och 25 kallades 23 procent av årskullen till mönstring, av dessa var 30 procent kvinnor och 70 procent män. Under 2023 mönstrade och prövade PPV drygt 27 000 personer, vilket innebar en ökning med 6 000 personer.

Andelen kvinnor i Försvarsmakten ökar något men minskar bland värnpliktiga

Andelen kvinnor i Försvarsmakten steg något inom de olika personalkategorierna i likhet med föregående år. Andelen kvinnor bland de värnpliktiga sjönk dock och Försvarsmaktens mål för andelen kvinnor som påbörjar Officersprogrammet (OP) nåddes inte i likhet med föregående år. Andelen kvinnor bland de som påbörjat Specialistofficersutbildningen (SOU) fortsätter att ökat och var 6 procentenheter högre än 2022.

Försvarsmakten har fortsatt sitt arbete med utbildning av personal för att utbilda högre chefer, handläggare och stabsmedarbetare om jämställdhet och jämställdhetsanalys. Myndigheten har vidare bidragit till genomförandet av den nationella handlingsplanen för genomförandet av FN:s säkerhetsrådsresolutioner om kvinnor, fred och säkerhet.

Arbetet med ovälkommet beteende fortsätter inom ramen för jämställdhet och likabehandling

Försvarsmakten har fortsatt arbetet mot ovälkommet beteende (samlingsnamn för kränkande särbehandling, trakasserier, sexuella trakasserier och repressalier). Myndighetens medarbetarundersökning visar att arbetsplatsen inte uppfattas som en kvalitativt jämställd organisation. Kvinnliga GSS och värnpliktiga anger i högre grad att de utsatts för ovälkommet beteende än övriga personalkategorier. Det finns

utmaningar i arbetet med att implementera inriktningen avseende jämställdhet och likabehandling i organisationen.

4.3.6 Infrastrukturförsörjning

Under 2023 har en mängd åtgärder avseende infrastrukturförsörjning för det militära försvaret genomförts. Bland annat har ett stort antal objekt, däribland lokaler för värnpliktiga, kadetter och anställda färdigställts och markförvärv med koppling till förrådsuppbyggnad och tillförsel av materiel genomförts. Produktion av infrastruktur för krigsorganisationens behov har skett i enlighet med Försvarsmaktens anläggningsplan.

Försvarsmakten har redovisat att produktionen av infrastruktur för de nya garnisonerna i huvudsak går enligt plan. Försvarsmakten varnar likt föregående år för en försening av den permanenta infrastrukturen för I 13 i Falun, den bedöms färdigställas först i perioden 2030–2032. Försvarsmakten bedömer inte att förseningarna påverkar förbandsproduktionen Under 2023 genomfördes flera interimistiska införhyrningar, bl.a. i Falun för att möjliggöra utbildning av cirka 200–250 värnpliktiga. På flera av de platser där regementen har återetablerats finns det utmaningar med att få till nya och ändrade miljötillstånd. Det innebär begränsningar avseende försvarets möjlighet att snabbt skala upp och bedriva verksamhet i den omfattning som krävs av riksdag och regering.

4.3.7 Materielförsörjning

Under 2023 ökade förmågan att beställa materiel och verksamhet inom myndigheterna. Försvarets Materielverk (FMV) hade en historisk ökning vad gäller både uppdrag från Försvarsmakten och beställningar till industrin. Försvarsmakten har gett nya uppdrag för drygt 58 miljarder kronor och FMV har lagt beställningar till industrin för drygt 52 miljarder kronor. Sett till fattade regeringsbeslut inom ramen för gällande totalförsvarsbeslut från 2020 har Försvarsmakten omsatt 78 procent av regeringens anskaffningsbeslut (57 procent år 2022) och FMV har beställt för 61 procent i förhållande till regeringens anskaffningsbeslut (40 procent år 2022).

Produktionen för anskaffning har under 2023 präglats av en ännu högre produktionstakt än föregående år. Materielanskaffningen har även påverkats av det fortsatta stödet till Ukraina.

Anskaffning av centrala materielobjekt går i huvudsak enligt plan. Förseningar har dock förekommit inom samtliga materielområden. Den globala ekonomiska nedgången och den höga inflationen under 2023 har medfört osäkerheter som påverkat leverantörernas produktions- och leveranskapacitet. Likt föregående år har 2023 präglats av komponent- och halvledarbrist, höga råvarupriser, transportproblematik och ökad konkurrens rörande försvarsmateriel till följd av det osäkra omvärldsläget. Men även regelverk som berör försvarsindustrin, i form av bl.a. tillstånd, begränsar tillgång och kapacitet.

Industrins produktionskapacitet samt en ökad efterfrågan på marknaden påverkar förmågan att leverera materiel till Försvarsmakten. Merparten av årets förseningar kan härledas till dessa faktorer. Förseningar har t.ex. påverkat renovering och modifiering av bandvagn 206 och reservdelar till artillerisystem Archer. För marinen finns det fortsatt vissa begränsningar rörande varvskapacitet, tillgänglighet och leveranstider, vilket påverkat materielproduktionen.

Utfall av ekonomiska åtaganden och riktlinjebeslut

Utfallet för de investeringar som belastar anslaget 1:3 *Anskaffning av materiel och anläggningar* uppgick totalt till ca 31,5 miljarder kronor 2023, jämfört med beräknad ram för 2023 som uppgick till 29,2 miljarder kronor vilket är ca 2,3 miljarder kronor mer än beräknat belopp i riksdagens riktlinjebeslut om investeringsplan (prop. 2022/23:1 utg.omr. 6).

Avvikelser från budgeterade nivåer förekommer inom samtliga objektsgrupper. Det högre utfallet går framför allt att härleda till armémateriel som har tidigarelagt viss produktion. Försvarsmakten har till del erhållit ekonomiska tillägg för att ersättningsanskaffa den materiel som skänkts till Ukraina, framför allt rör detta materiel som belastar arméns ekonomiska ramar. Dessa tillägg erhölls dock enbart för 2023 vilket innebar att endast del av tilläggen kunde nyttjas i detta syfte då det är svårt att under samma år beställa, få leverans och utfall. Försvarsmakten genomförde därför en omfattande omplanering av materielplanen och beställde den ersättningsmateriel som var möjlig att producera vid industrin.

Utfallet för investeringar i vidmakthållande av förmåga, som belastar anslaget 1:1 *Förbandsverksamhet och beredskap*, uppgick till 20,2 miljarder kronor under 2023, vilket låg något under beräknat belopp på 20,5 miljarder. Produktionen inom vidmakthållande har under 2023 haft ett högt tryck och tilldelad ekonomisk ram har nyttjats.

Tabell 4.3 Utfall av investeringar under 2023 (miljoner kronor) och utfall i relation till investeringsplanen för 2023 (procent) fördelat på anskaffning och vidmakthållande

	Anskaffning		Vidmakthållande	
Objektsgrupp	Utfall mnkr	Utfall procent	Utfall mnkr	Utfall procent
Arméstridskrafter	12 288	125	3 705	91
Marinstridskrafter	3 554	104	2 887	97
Flygstridskrafter	9 784	99	4 372	91
Operativ ledning	1 619	115	4 372	98
Logistik	1 422	64	2 223	112
Stödfunktioner	2 858	108	2 661	99
Summa utgifter	**31 525**		**20 221**	

Källa: Försvarsmakten och Försvarsdepartementets beräkningar.

Investeringar i försvarsmateriel

Nedan redovisas status och ekonomiskt utfall för pågående större materielprojekt (se även avsnittet 4.3.3 avseende verksamhet och resultat inom försvarsgrenarna). Redovisningen i tabell 4.4 omfattar större materielobjekt där det finns beställningar till industrin eller leveranser har påbörjats. Beviljade anskaffningar som har påbörjats, men som ännu inte har beställts av industrin, redovisas om de är av större omfattning och sker i internationell samverkan eller i övrigt är av särskilt intresse.

Tabell 4.4 Redovisning av pågående materielinvesteringar

Materielobjekt	Beslutsår	Beställt (J/N)	Planerad slutleverans	Ekonomiskt utfall mnkr[1]	Projekt-/leveransläge
Arméstridskrafter					
Medelräckviddigt luftvärn	2018	J	2025	8 554	Samtliga fyra eldenheter har levererats. Kompletteringsbeställning av robotar genomförd under 2023

Materielobjekt	Beslutsår	Beställt (J/N)	Planerad slutleverans	Ekonomiskt utfall mnkr[1]	Projekt-/leveransläge
Tunga hjulfordon	2013/2021	J	2032	2 987	Löpande leveranser.
Bandvagnar	2021	J	2032	746	Gemensam anskaffning med Storbritannien och Tyskland pågår.
Ledningsstödsystem Mark	2019/2020	J	2026	2 934	Systemet har införts vid två pansarbataljoner. Viss försening.
Pansarvärns-utrustning	2020	J	2028	314	Gemensam anskaffning med Frankrike är påbörjad.
Artillerisystem Archer, divisionsartilleri	2022	J	2031	166	Omfattar även ersättnings-anskaffning för de pjäser som donerats till UA och sålts till UK. Seriebeställning av 48 Archer 8x8 lagd.
Eldhandvapensystem	2021	J	2032	353	Gemensam anskaffning med Finland. En första omgång vapen beställda.
Pansarterrängbil	2021	J	2034	300	Gemensam anskaffning med Finland, Estland, Lettland och Tyskland pågår. Förserie om 20 st pansarterrängbil 300 levererad.
Stridsfordons- och stridsvagns system	2016	J	2032	5 127	Uppgradering av Stridsvagn 122 och Stridsfordon 90. Leveranser pågår.
Marinstridskrafter					
Signalspaningsfartyg	2010	J	2021	897	Levererades till Försvarsmakten under 2023.
Modifiering Ubåt typ Gotland	2022	J	2025	1 018	Modifiering pågår.
Ubåt typ Blekinge	2015	J	2028–2029[2]	11 574	Byggnation pågår.
Livstidsförlängning Minröjningsfartyg typ Koster	2021	J	2029	113	Livstidsförlängning av fem fartyg. Regeringen tillförde ny ekonomi till projektet i slutet på 2023.
Röjdykarfartyg typ Spårö	2020	J	2026 143		Pågående. Förskjutning av leverans från 2025 till 2026 jmfr med regeringens beslut.
Ersättning lätt torped	2016	J	2024	1 675	Påbörjad delleverans under 2022 som fortgått under 2023.
HTM Kv Visby inkl Long lead Items	2022	Delvis	2030	105	Inom ramen för kommande halvtidsmodifiering av Visbyklassens korvetter har anskaffning av korträckviddigt luftvärnssystem påbörjats.
Halvtidsmodifiering korvett typ Gävle	2017	J	2021	1 548	Två halvtidsmodifierade fartyg levererades till Försvarsmakten under 2022 respektive 2023.
Anskaffning Länk 16 och Länk 22	2017	J	2022	186	Pågående. Senareläggning av slutleverans enligt prognos.
Anskaffning av sjömålsrobot	2017	J	2028	1 406	Pågående.
Artilleriplattform Amfibie	2023	J	2032	8	FMV genomförde Industribeställning under 2023.
Flygstridskrafter					
Helikopter 14	2001	J	2024	8 147	18 av 18 beställda helikoptrar är levererade till Försvarsmakten. En HKP 14F återstår att uppgradera till rätt status.

Materielobjekt	Beslutsår	Beställt (J/N)	Planerad slutleverans	Ekonomiskt utfall mnkr[1]	Projekt-/leveransläge
Stridsflygplan JAS 39E	2013	J	2030	41 803	Pågående, omförhandling av tidsplan har genomförts.
Livstidsförlängning Tp84	2016	J	2027	47	Verksamheten avbruten.
Flygande spaningsradar	2021	J	2033	3 556	Beställd.
Operativ ledning och logistikmateriel					
Sensorkedja	2019/2022	J	2033	873	Livstidsförlängande åtgärder under Fas 1 genomförda. Anskaffning under Fas 1 och 2 pågår.
Soldatutrustning	2016/2021	J	2032	783	Anskaffning av mängdmateriel pågår. Gemensam anskaffning med Danmark, Finland och Norge av Markstridsuniform 24 pågår.

[1] Ekonomiskt utfall anges till leverantörskostnader och projektkostnader vid FMV för materielobjektet.

[2] Avser kontrakterad leveranstidpunkt. Leverans till Försvarsmakten bedöms ske tidigast i slutet av nästa försvarsbeslutsperiod.

Källa: Försvarsmakten och Försvarets materielverk.

Investeringsutgifter inom stridsflyg- och undervattensområdena

Regeringen särredovisar objektsramar för stridsflyg- och undervattensområdet för perioden 2025–2036 för att tydliggöra investeringsutgifterna inom stridsflyg- och undervattensområdet.

De beräknade utgifterna för stridsflyg- och undervattenförmågorna framgår av tabell 4.5. Redovisningen baseras på Försvarsmaktens underlag, vilket tagits fram i samverkan med FMV för perioden 2025–2036.

Utgifterna kommer att belasta anslaget 1:3 *Anskaffning av materiel och anläggningar* samt, i mindre omfattning, anslagen 1:1 *Förbandsverksamhet och beredskap*, 1:4 *Forskning och teknikutveckling* och 1:11 *Försvarets materielverk*. Utgifter för personal- och lokalkostnader som belastar anslaget 1:1 *Förbandsverksamhet och beredskap* är inte inkluderade.

Tabell 4.5 Investeringsutgifter inom stridsflyg- och undervattensområdet

Miljoner kronor (prisläge 2024)

	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031–2036
Stridsflyg	14 553	10 752	15 351	15 150	14 186	10 792	46 387
Undervatten	3 227	3 027	2 868	1 090	1 118	1 755	19 009

Källa: Försvarsmakten.

En ökad efterfrågan på försvarsmateriel

Under 2023 har FMV växlat upp takten inom både produktion och leverans i materielförsörjningen, vilket mäts bl.a. genom att analysera förändringar i kund- och leverantörsorderstocken och antal kontrakt med industrin.

Kundorderstocken är summan av värdet för alla uppdrag från Försvarsmakten till FMV. Leverantörsorderstocken är summan av värdet av FMV:s totala beställningar till industrin. I båda avseenden skedde kraftiga ökningar under 2023 som nämndes inledningsvis i avsnitt 4.3.4 med drygt 50 miljarder i nya uppdrag och över 50 miljarder i nybeställningar till försvarsindustrin.

Totala antalet kontrakt ökade med fler än 400 jämfört med 2022, till totalt drygt 2 600 kontrakt år 2023. FMV har de senaste två åren lagt beställningar till ett sammanlagt värde av ca 88 miljarder kronor (ca 107 miljarder de senaste tre åren).

Givet det säkerhetspolitiska läget råder mycket hög efterfrågan och långa leveranstider på försvarsmateriel. Att påskynda materielbeställningar till leverantörer är därför avgörande för fortsatt ökade materielleveranser i takt med ambitionsnivån för försvarsmateriel kommande år. Samtidigt har delar av materielområdet präglats av förseningar.

FMV och Försvarsmakten har genomfört ett gemensamt arbete för att reducera riskerna i materielförsörjningen. Metoderna för överlämning och mottagande av materiel inom FMV och Försvarsmakten har uppdaterats för att klara de växande volymer av materiel som ska levereras framgent.

Materielsamarbeten med andra länder

Internationella materielsamarbeten har under det gångna året stärkt det säkerhets- och försvarspolitiska samarbetet mellan berörda länder och har tillsammans med exportstöd varit viktiga instrument för Sverige som bidragit till att höja det nationella försvarets interoperabilitet.

För att effektivisera materielförsörjningen samarbetade Sverige under det gångna året aktivt med andra länder genom bl.a. gemensamma upphandlingar, gemensamma beställningar och nyttjande av varandras befintliga ramavtal. Vidare har materielsamarbeten med andra länder varit av stor relevans för FMV i dess arbete med att stödja Ukraina. Ett exempel på detta är Sveriges engagemang i att utbilda Ukrainas försvarsmaterielverk DPA, i upphandlingsprocesser och på så vis har Sverige bidragit till att stärka Ukrainas förmåga att genomföra effektiva och transparenta upphandlingar av försvarsmateriel. Dessutom har FMV samarbetat med flera länder för att koordinera insatser och utbyta bästa praxis när det gäller stöd till Ukraina.

Under svensk ledning initierades 2023 ett arbete inom ramen för Nordefco om ammunitionsförsörjning och industrikapacitet (tillsammans med ett antal partnerländer; Nordefco ++). Detta arbete kan ses som ett komplement till arbetet inom EU och Nato och syftade särskilt till att identifiera konkreta åtgärder för fortsatt Ukrainastöd samt stärkt nordisk försörjningstrygghet och industribas.

Som ett led i detta arbete tecknade Sverige under 2023 ett tekniskt avtal med Danmark, Finland och Norge avseende gemensam upphandling av ammunition. I enlighet med avtalet har Sverige, Danmark och Norge lagt en första gemensam beställning på 155 mm artilleriammunition för fortsatt stöd till Ukraina. Beställningen uppgick till ca 604 miljoner kronor varav den svenska beställningen har ett värde på ca 190 miljoner kronor. Även en överenskommelse avseende komponentsamarbete mellan Danmark och Sverige har möjliggjort ytterligare donation av 155 mm-ammunition till Ukraina.

Storbritannien har anskaffat 14 Archer B från Sverige som interimslösning efter att ha donerat befintliga äldre artilleripjäser till Ukraina. Samtliga pjäser var överförda i april 2024. Utbildning av brittisk personal på Archer B har genomförts. Den brittiska anskaffningen är ett lyckat exempel på ett internationellt samarbete som kan leda till ytterligare samarbeten inom artilleriområdet. En annan samarbetspartner under det gångna året har varit Tjeckien som anskaffar 246 stridsfordon (CV 90) från BAE Systems Hägglunds.

Sverige ledde även förhandlingarna om kommissionens förordningsförslag om en akt till stöd för ammunitionsproduktion (Act in Support of Ammunition Production,

ASAP), som syftar till att stödja den europeiska försvarsindustrin genom stöd till åtgärder för utökning av produktionskapaciteten. ASAP lanserades i oktober 2023, och i mars 2024 anslog kommissionen 500 miljoner euro för att öka ammunitionsproduktionen. Två projektansökningar (av totalt 31 utvalda) som har fått tilldelning finns i Sverige; Nammo Sverige (ca 12,2 miljoner euro i stöd mot en totalkostnad på ca 27 miljoner euro) samt Eurenco Bofors (ca 6,9 miljoner euro i stöd mot en totalkostnad på ca 34,3 miljoner euro).

Därtill ledde det svenska ordförandeskapet i EU 2023 även förhandlingarna om inrättandet av ett instrument för förstärkning av den europeiska försvarsindustrin genom gemensam upphandling (European defence industry reinforcement through common procurement act, EDIRPA). Detta har bidragit till en stärkt försvarsindustriell förmåga för både medlemsstaterna och Ukraina.

4.3.8 Forskning, utveckling och innovation bidrar till stärkt militär förmåga

Kriget i Ukraina har visat hur avgörande det är med ett försvar som snabbt kan hitta innovativa lösningar på militära problem, bl.a. med hjälp av civil teknik. Under våren 2023 lanserade regeringen ett försvarsinnovationsinitiativ med efterföljande strategisk inriktning för att öka försvarsinnovationsförmågan i Sverige.

Utgångspunkten för den strategiska inriktningen är att det svenska innovationssystemet ska bli bättre på att hantera och tillvarata civil-militära synergier för att stärka den militära förmågan.

Försvarsmakten och Verket för innovationssystem (Vinnova) har fått i uppdrag att genomföra ett innovationsprogram för civil-militära synergier. Totalförsvarets forskningsinstitut (FOI) har också fått i uppdrag att inrätta en verksamhet för att studera och utveckla framväxande och omvälvande tekniker till nytta för försvar och säkerhet. FMV har fått i uppdrag att utveckla sina upphandlingsmetoder för att göra det möjligt för fler aktörer att delta i försvarsupphandlingar. Som ny Natomedlem bidrar Sverige till innovationsarbetet inom alliansen genom exempelvis samarbetet inom Defence Innovation Accelerator for the North Atlantic (DIANA). Sverige bidrar även finansiellt till Natos innovationsfond (NIF); en riskkapitalfond som gör det möjligt att finansiera utveckling av ny och banbrytande teknik som kan användas för militära ändamål.

4.3.9 Samarbete med andra länder har gett stärkt förmåga

Nato

Under 2023 har Sveriges integrering i Natos strukturer såväl politiskt som militärt fortsatt. Efter Sverige blev medlem i Nato den 7 mars 2024 har samarbetet ytterligare intensifierats. De interimistiska förmågemål som tilldelades 2023, har utgjort underlag för den fortsatta utvecklingen av Sveriges militära förmåga. Efter Sveriges ansökan om medlemskap och sedermera status som inbjuden till Nato har Sverige fortsatt integrerats i Natos strukturer såväl politiskt som militärt. Som inbjudet land till Nato har Sverige deltagit i alla delar av Natos verksamhet, förutom i kärnvapenrelaterade frågor inom ramen för Nuclear Planning Group. Sverige har även deltagit i Natos förmågeplaneringscykel (NDPP). I februari 2023 tilldelades Sverige för första gången s.k. interimistiska förmågemål, vilka har utgjort underlag för den fortsatta utvecklingen av Sveriges militära förmåga.

Hösten 2022 gavs en utredare i uppdrag att analysera vilka eventuella författningsändringar som krävs vid en svensk anslutning till Nato samt att se över

vilka författningsändringar som ett medlemskap i Nato bör medföra för att möjliggöra ett effektivt deltagande från svensk sida och ett ändamålsenligt stöd från Nato och dess medlemsstater. Slutredovisning skedde december 2023.

I mars 2023 antog riksdagen regeringens proposition Sveriges medlemskap i Nato (prop. 2022/23:74). Den 7 mars 2024 blev Sverige medlem i Nato.

Nordiskt försvarssamarbete bidrar till stärkt operativ förmåga

Under 2023 har det nordiska försvarssamarbetet fortsatt fördjupats och kanaliserats huvudsakligen genom det nordiska försvarssamarbetet Nordefco. Detta gäller även aktiviteter inom ramen för avsiktsförklaringen mellan Danmark, Norge och Sverige från 2021 samt samarbetet mellan Sverige, Norge och Finland. Under 2023 fortsatte den gemensamma operationsplaneringen med Finland att utvecklas.

År 2023 var Sverige ordförande i Nordefco. Fokus låg på att utveckla en ny politisk vision för det framtida nordiska försvarssamarbetet (Vision 2030), vilken överenskoms av försvarsministrarna i juni. Därtill utvecklades på militär nivå ett nordiskt försvarskoncept, för att möjliggöra gemensamma operationer i enlighet med nationella och allierade planer.

Samarbetet kring gemensam förmågeutveckling fördjupades, bl.a. rörande militär mobilitet och inom flygområdet. Ett arbete inleddes för att utveckla Nordefcos organisation och arbetsstrukturer.

Tre ministermöten genomfördes under ordförandeskapet varav ett i nordiskt-baltiskt format. Mekanismen för kriskommunikation användes löpande under året för att utbyta information vid olika händelser.

Försvarsmakten deltog i mars 2024 i övningen Nordic Response 2024 som är en vidareutveckling av den norskledda övningen Cold Response med anledning av Sveriges och Finlands ansökan om medlemskap i Nato.

Samarbeten med andra europeiska länder

Under 2023 fördjupades det bilaterala försvarssamarbetet med Storbritannien, bl.a. genom övningsverksamhet och genom den fortsatta utvecklingen av Joint Expeditionary Force (JEF). Under oktober 2023 undertecknades det strategiska partnerskapsavtalet på statsministernivå, i vilket säkerhet och försvar utgör en viktig beståndsdel. Förhandlingar för att uppdatera det bilaterala samarbetsprogrammet för 2024–2025 påbörjades under hösten 2023.

Den bilaterala avsiktsförklaringen om fördjupat försvarssamarbete mellan Sverige och Frankrike har vidare konkretiseras under 2023. Vid det franska statsbesöket i Sverige i januari 2024 undertecknades bl.a. ett förnyat strategiskt innovationspartnerskap samt en avsiktsförklaring rörande potentiella framtida samarbetsmöjligheter inom luftövervakning och luftförsvar. Sverige har en nära dialog med Frankrike om internationella insatser och andra strategiska frågor.

USA

Det bilaterala samarbetet med USA har under 2023 fördjupats. Under året genomfördes ett bilateralt försvarsministermöte med USA i Sverige vilket visade på USA:s starka stöd för Sveriges medlemskap i Nato liksom på det nära bilaterala försvarspolitiska och militära samarbetet mellan Sverige och USA. Under 2023 uppgraderade Sverige och USA formatet för den bilaterala försvarspolitiska dialogen och ett första möte hölls inom ramen för s.k. High Level Defence Talks (HLDT).

I februari 2024 godkändes Sveriges ansökan att ingå i U.S. Department of Defense National Guard State Partnership Program (SPP).

Under 2023 genomfördes förhandlingar om ett avtal om fördjupat försvarssamarbete, ett s.k. Defense Cooperation Agreement (DCA) med USA. Avtalet undertecknades av försvarsministrarna den 5 december 2023 i Washington vartefter arbete med de författningsändringar som avtalet kräver påbörjades. Avtalet möjliggör för ett mer kontinuerligt samarbete genom att reglera förutsättningarna för amerikanska styrkor att verka i Sverige. Avtalet skapar även förutsättningar för amerikanskt militärt stöd om säkerhetsläget så kräver och är således av stor betydelse för Sveriges säkerhet och en tydlig signal om fortsatt amerikanskt engagemang för säkerhet i Europa och i vårt närområde. Utöver försvarsministerns besök till USA under 2023 så har även ministern för civilt försvar besökt USA under 2024.

EU

Den 1 januari–30 juni 2023 var Sverige ordförande i EU:s ministerråd. Inom säkerhet och försvar var Sveriges ordförandeskapsprioriteringar det militära stödet till Ukraina, implementering av den strategiska kompassen och partnerskap. EU:s strategiska kompass ger inriktning och vägledning för EU:s säkerhets- och försvarssamarbete under de närmaste fem till tio åren.

Det svenska ordförandeskapet spelade en avgörande roll för att bidra till överenskommelser om att öka donationerna av försvarsmateriel till Ukraina, bl.a. genom det s.k. ammunitionsinitiativet där medlemsstaterna åtog sig att förse Ukraina med artillerigranater. Sverige har under 2023 verkat för att stärka EU:s internationella partnerskap, däribland samarbetet mellan EU och Nato. Inom ramen för EU-ordförandeskapet arrangerade Sverige ett seminarium om militär rörlighet som bl.a. fokuserade på stärkt samarbete mellan EU och Nato.

Sverige har fortsatt sitt deltagande inom ramen för den europeiska försvarsbyrån (EDA). Inom det permanenta strukturerade samarbetet (Pesco) leder Sverige ett projekt som strävar efter att öka EU:s förmåga genom att identifiera, initiera och främja aktiviteter inom robust kommunikationsinfrastruktur för att möjliggöra rörlighet av utplacerade styrkor (Rocomin). Sverige deltog därutöver i 19 projekt, t.ex. det mellanstatliga samarbetet avseende militär rörlighet samt var observatör i 18 projekt. Regeringen har under 2023 fortsatt att följa utvecklingen av kommissionens arbete med försvarsfrågor. Sedan förordningen om försvarsfonden (EDF) trädde i kraft i maj 2021 har Sverige bidragit till arbetet med att ta fram årliga arbetsprogram.

OSSE

Under 2023 har Försvarsmakten lämnat stöd med en militär rådgivare till Sveriges permanenta delegation vid Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa (OSSE). Verksamheten har präglats av Rysslands krig i Ukraina, men även konflikten mellan Armenien och Azerbajdzjan. Inom ramen för Wiendokumentet och Fördraget om observationsflygningar har Försvarsmakten åter genomfört praktisk verksamhet syftande till transparens, ökad säkerhet och förtroende länder emellan.

Asien

Under 2023 har Sverige strävat efter att ytterligare öka samarbetet med partnerländer i den indopacifiska regionen. Samarbetet syftar till att bidra till fördjupade försvarspolitiska relationer, stärka svensk försvarsinnovation, stärkt säkerhet och ökad stabilitet.

Sydamerika

Baserat på den brasilianska anskaffningen av Gripen E/F pågår ett samarbete inom det flygtekniska området mellan svenska och brasilianska myndigheter och företag. Inom samarbetet studeras teknologier för framtida flygsystem med såväl militär som civil tillämpning. Under 2023 har denna verksamhet fortsatt.

4.3.10 Fortsatt arbete med hållbarhet i uppbyggnaden av förmåga

Den 20 december 2022 antog Försvarsmakten en ny inriktning för Hållbar utveckling. Försvarsmakten har under 2023 arbetat i enlighet med den nya inriktningen med innebörd att den verksamhet som Försvarsmakten genomför inte ska medföra att andra samhällsvärden förstörs eller påverkas negativt mer än nödvändigt. Försvarsmakten har även under året arbetat för en hållbar verksamhet där samtliga hållbarhetsdimensioner (social, miljömässig och ekonomisk) inkluderas i verksamheten. Myndigheten har gjort detta bl.a. genom att bedriva ett systematiskt och integrerat arbete gällande jämställdhet och likabehandling, samt att säkerställa en god och säker arbetsmiljö; ta miljöhänsyn i fred genom att bedriva ett systematiskt miljöarbete som innebär att ha god kunskap om myndighetens påverkan på miljön och vidta åtgärder; samt hushålla väl med statens medel och ställa hållbarhetskrav vid upphandling. Myndighetens uppgifter innebär att verka fredsbevarande och krigsavhållande. Fredliga och inkluderande samhällen utgör en grundförutsättning för att Sverige ska kunna bidra till att nå de nationella miljökvalitetsmålen, en hållbar utveckling och Agenda 2030 (inklusive de globala målen för hållbar utveckling). Militära fördelar behöver kontinuerligt balanseras och bedömas mot den påverkan de kan innebära för bl.a. individer, näringsliv, klimat och miljö.

4.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

4.4.1 Förmåga att försvara Sverige mot väpnat angrepp

Arbetet med att utveckla och stärka Sveriges försvarsförmåga har fortsatt. Arbetet med att utveckla och färdigställa krigsorganisationen har fortsatt vilket är avgörande för att nationella och allierade operationsplaner ska vara möjliga att genomföra. Regeringen bedömer att det finns brister i tillgängligheten avseende personal, materiel och infrastruktur samt i samövningar av krigsförbanden, vilket påverkar måluppfyllnaden. Efter medlemskapet i Nato har Sverige integrerats i Natos operationsplanering, vilket stärker svensk säkerhet.

Under året har övningar som bl.a. försvarsmaktsövning Aurora 2023 bidragit till att utveckla krigsförband och interoperabilitet med internationella partner, vilket bidrar till ökad förmåga. Regeringen bedömer att både föranmälda och oanmälda beredskapsoperationer har bidragit krigsavhållande och till stärkt förmåga. Bemanningen av krigs- och grundorganisationen har i huvudsak fortlöpt enligt plan och antalet anställda har fortsatt att stiga liksom antalet som slutför grundutbildning med värnplikt samt mönstrar. Regeringen bedömer att PPV på ett fullgott vis mönstrar och prövar individer för att öka kapaciteten i försvaret. Materielförsörjningen har anpassats utifrån det försämrade omvärldsläget. Anskaffningar har forcerats och planering tidigarelagts. Regeringen bedömer att de åtgärder Försvarsmakten och FMV har vidtagit i detta avseende bidrar till förmågan vid väpnat angrepp.

Regeringen konstaterar samtidigt att det försämrade omvärldsläget har medfört nya uppgifter för Försvarsmakten och övriga försvarsmyndigheter i form av militärt stöd

till Ukraina samt integration i Nato. Omvärldsutvecklingen innebär också att Försvarsmakten har behövt lägga mer resurser på att upprätthålla territoriell integritet och värna suveräna rättigheter än tidigare. Uppbyggnaden av det svenska försvaret har därför inte utvecklats på det sätt som planerats och regeringen bedömer därmed inte att samtliga förband i krigs- och grundorganisationen kommer att vara fullt färdigställda enligt den tidsplan som förutsågs i försvarsbeslutet 2020.

Regeringen bedömer att det fortsatt finns begränsningar i förmågan att möta ett väpnat angrepp, bl.a. finns det behov av att stärka förmågan att mobilisera krigsorganisationen enligt ställda krav. Det finns personalbrister inom vissa nyckelkategorier t.ex. piloter, tekniker och specialister. Mot bakgrund av det makroekonomiska läget i stort och den stora efterfrågan som råder på försvarsmateriel på grund av kriget i Ukraina, finns risker i materielförsörjningen t.ex. rörande prisutveckling och osäkerheter i leverans. Det makroekonomiska läget och omvärldsutvecklingen innebär även risker avseende infrastrukturförsörjningen bl.a. vad gäller prisutvecklingen och tillgång till byggmaterial.

Beträffande forskning och utveckling bedömer regeringen att FOI har bistått väl i utvecklingen av den samlade förmågan i försvaret och i stärkandet av den operativa förmågan i krigsförbanden.

4.4.2 Förmåga att hävda Sveriges territoriella integritet samt värna suveräna rättigheter och nationella intressen i Sverige och utanför svenskt territorium i enlighet med internationell rätt

Regeringen bedömer att Försvarsmakten, tillsammans med berörda myndigheter inom det militära försvaret, har en god förmåga att hävda Sveriges territoriella integritet och värna suveräna rättigheter. Omvärldsutvecklingen har medfört att Försvarsmakten har fått lägga större fokus på beredskapsåtgärder och de åtgärder som Försvarsmakten har vidtagit visar på myndigheternas förmåga i detta avseende.

4.4.3 Förmåga att främja vår säkerhet samt förebygga och hantera konflikter och krig genom att i fredstid genomföra operationer på vårt eget territorium och i närområdet samt delta i internationella fredsfrämjande insatser

Regeringens bedömning är att de fördjupade internationella samarbetena under året bidragit till att främja Sveriges säkerhet i det försämrade säkerhetspolitiska läget. Internationella försvarssamarbeten bidrar till att höja det nationella försvarets förmåga och interoperabilitet och utgör en viktig del i Sveriges säkerhetspolitik.

I och med Sveriges medlemskap i Nato har samarbetet inom ramen för Nato stärkts och den bi- och multilaterala verksamheten har breddats och fördjupats. Det svensk-finska samarbetet, det nordiska samarbetet och samarbetet med andra europeiska länder samt USA, bedöms ha bidragit till Försvarsmaktens ökade förmåga att agera med andra. Samarbetet har utgjort en central del av Försvarsmaktens förmågeutveckling. Under 2023 har även samarbetet med länderna i den indopacifiska regionen stärkts.

4.4.4 Förmåga att skydda samhället och dess funktionalitet genom att med befintlig förmåga och resurser bistå övriga samhället såväl i fred som vid höjd beredskap

Stödet från Försvarsmakten till samhället har fortsatt varit betydande, även om omfattningen minskat i förhållande till åren med covidpandemin. Stödet har genomförts enligt regeringens bedömning med goda resultat. Regeringen bedömer att Försvarsmakten har en god möjlighet att med befintlig förmåga och resurser bistå övriga samhället. Likaså bedömer regeringen att FOI:s förmåga att lämna stöd till samhället inom myndighetens kompetensområden är god.

4.5 Politikens inriktning

Det säkerhetspolitiska läget i omvärlden kräver ett starkare försvar av Sverige. Rysslands krig mot Ukraina är definierande för säkerheten i Sveriges närområde. Under 2024 kommer regeringen att överlämna en proposition om totalförsvarets utveckling 2025–2030 till riksdagen som bl.a. kommer innehålla förslag på mål och inriktning för det militära försvaret. Regeringen föreslår betydande resursförstärkningar till det militära försvaret 2025–2035 i enlighet med Försvarsberedningens rapport från den 26 april 2024. Sammantaget föreslås tillskott till det militära försvaret enligt nedanstående tabell. Med de tillskotten beräknas försvarsutgifterna redan år 2028 motsvara omkring 2,6 procent av BNP enligt Natos redovisningspraxis.

Tabell 4.6 Föreslagna tillskott till den försvarspolitiska propositionen samt beräknade anslagsnivåer för anslag 1:1–1:13 för 2025–2035 (löpande priser)

Miljarder kronor

	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	2035
Föreslagna tillskott[1]	6,6	10,0	21,8	37,3	45,3	52,8	58,3	62,5	66,4	70,8	76,4
Beräknade anslagsnivåer[2]	138,2	142,5	155,8	172,7	176,1	185,6	191,0	198,9	206,7	215,2	225,1

[1] Avser tillskott kopplat till den försvarspolitiska propositionen. Övriga åtgärder ingår ej.

[2] Utifrån de tillskott som regeringen har föreslaget har det gjorts omräkningar till beräknade anslagsnivåer i löpande priser. För 2026 och framåt baseras dessa på prognoser av pris- och löneomräkning, vilka uppdateras regelbundet.

Uppbyggnaden av det militära försvaret brådskar och krigsorganisationens utveckling behöver påskyndas. Styrningen av försvarsmyndigheterna behöver anpassas för att hantera en omfattande tillväxt i snabb takt. Betydande medel tillförs till det militära försvaret kommande försvarsbeslutsperiod och detta ställer stora krav på utvecklingen av styrning och uppföljning av försvarsmyndigheterna för att förbättra förutsättningar för en tillväxt i snabbare takt och att resurser omsätts i ökad förmåga. Det är även centralt för tillväxten att investeringar i personal, materiel och infrastruktur sker samordnat. Regeringen har t.ex. vidtagit åtgärder i syfte att åstadkomma en ökad finansiell flexibilitet men fler åtgärder behövs. Det finns behov av att fortsatt utveckla beslutsprocesser och metoderna för uppföljning. Närmare redovisning av inriktningen för totalförsvarets utveckling 2025–2030 avser regeringen återkomma med i den försvarspolitiska propositionen som ska lämnas i höst.

Fortsatt stöd till Ukraina

Sverige har sedan den ryska fullskaliga invasionen inleddes fattat beslut om 17 militära stödpaket och skickat kvalificerad materiel såsom luftvärnssystem, artillerisystemet Archer och stridsvagn 122. Därtill har Sverige bl.a. deltagit i utbildnings- och

träningsinsatser, gjort ekonomiska donationer och skickat enklare utrustning. Stödet till Ukraina förväntas skifta genom att mer utrymme ges till upphandling, anskaffning och produktion. Detta kräver mer långsiktiga planeringsförutsättningar då såväl nationella som multinationella materiel- och utbildningsprojekt sträcker sig över längre tidsperioder. Regeringen har därför lagt fast en ekonomisk ram för det militära Ukrainastödet som sammanlagt uppgår till 75 miljarder kronor under perioden 2024–2026. För detta ändamål uppförs ett nytt anslag som tillförs ca 25 miljarder för 2025 respektive 2026. I takt med att nya stödpaket beslutas kommer medel dels att behöva fördelas om till andra anslag, och dels fördelas om mellan åren beroende på vilken typ av stöd som ska ges. Detta innebär att ramen kan komma att belasta de offentliga finanserna flera år och även efter 2026.

Fortsatt militärt stöd kommer dels inriktas på att underhålla redan donerad materiel, dels tillföra nya försvarsförmågor till ukrainska försvarsmakten genom bi- eller multilaterala samarbeten. Det samlade militära stödet till Ukraina är omfattande och kräver samordning för att ge bästa möjliga effekt. Regeringen välkomnar de multinationella förmågekoalitioner som upprättats inom ramen för Ukraine Defence Contact Group samt att Nato avser ta ett större ansvar för den fortsatta koordineringen. För att kunna fortsätta stödja Ukraina med materiel behöver stödet till Ukraina i ökande utsträckning hanteras genom riktad försvarsmaterielproduktion och stöd till upphandling.

Utbildningsinsatser för Ukraina kommer också fortsatt vara av stor vikt. Det gäller allt från grundläggande soldatutbildning till mer specialiserad utbildning, exempelvis för sjukvårdare, fordonsförare och minröjare.

Sverige som medlem av Nato

Sveriges Natomedlemskap är ett paradigmskifte i svensk utrikes-, säkerhets- och försvarspolitik. Det stärker Sveriges säkerhet samtidigt som Sverige bidrar till alliansens samlade försvarsförmåga och säkerhet. Regeringen stödjer fullt ut Natos 360 gradersperspektiv och ställer sig bakom Natos strategiska avskräckning, inklusive dess kärnvapendoktrin.

Som medlem i Nato ska Sverige över tid delta på bredden i aktiviteter och operationer inom ramen för Natos åtgärder för avskräckning och försvar. Regeringen avser föreslå att Sverige från det första halvåret 2025 ska bidra med en reducerad mekaniserad bataljon till Natos framskjutna närvaro i Lettland (Forward Land Forces). Utöver detta kommer regeringen utarbeta förslag för hur Sverige ska bidra till Natos övriga verksamhet som bl.a. Natos incidentberedskap samt till Natos stående maritima styrkor. Regeringen avser återkomma till riksdagen under hösten 2024 med en proposition gällande Sveriges deltagande i Natos åtgärder för avskräckning och försvar.

Natos regionala planer är centrala för alliansens möjligheter att försvara sig vid ett väpnat angrepp. För att planerna ska vara genomförbara krävs att Natos länder ger styrkebidrag som möjliggör ett effektivt försvar med tillräcklig beredskap, numerär och förmågebredd. Sverige har anmält in befintlig krigsorganisation som bidrag till Nato. Den gemensamma förmågeutvecklingen inom Nato är central för att Nato ska kunna uppfylla sin försvarsplanering. Sverige har hittills tilldelats interimistiska förmågemål och kommer under 2025 få permanenta förmågemål.

Krigsorganisationens utveckling

Regeringen bedömer att stödet till Ukraina, behovet av fortsatta beredskapsanpassningar med anledning av det försämrade säkerhetspolitiska läget och

integreringen i Nato kommer fortsätta påverka utvecklingen av krigsorganisationen och den operativa förmågan. Försvarsberedningen har presenterat förslag kring hur den svenska krigsorganisationen kan stärkas och växa. Regeringen kommer att återkomma till riksdagen i en försvarspolitisk inriktningsproposition i höst kring hur dessa förslag kommer att tas vidare.

Några viktiga principiella utgångspunkter i kommande Totalförsvarsproposition kommer att vara:

Sveriges Natointegration

Sveriges roll i Nato kommer att vara avgörande för Sveriges framtida förmågeutveckling. De svenska förmågorna kommer att behöva taktas och delvis anpassas mot Natos behov. Det kan komma att innebära förändringar i den svenska förmågeutvecklingen framgent.

Lärdomar från Ukraina

Relevanta lärdomar måste dras för det svenska försvaret. Det handlar bland annat om avvägningar mellan kvantitet och kvalitet samt om förmågemässiga behov utifrån svenska förhållanden.

Teknikens ökade betydelse påverkan på det moderna slagfältet

Kriget i Ukraina visar på vikten av banbrytande teknik ny och disruptiv teknologi i moderna konflikter. Från kostnadseffektiva drönare som bekämpas av ett betydligt dyrare luftförsvar till satellitbaserade förmågor som ger nya underrättelsemöjligheter och AI som bl.a. kan göra äldre plattformar mer potenta. Kriget i Ukraina visar också på vikten av innovation för att snabbt utveckla den militära förmågan.

Behovet av att snabbt kunna rusta det svenska försvaret

Kriget i Ukraina har på kort sikt minskat Rysslands möjligheter att agera militärt i andra riktningar, men samtidigt har Ryssland utökat sin krigsorganisation och produktionskapacitet i försvarsindustrin. Förmågeökningen i det svenska försvaret brådskar och utvecklingen av krigsdugligheten ska påskyndas, administrativa processer effektiviseras och styrningen utvecklas.

Personalförsörjning

Såväl grundorganisationen som krigsorganisation fortsätter stärkas personellt. Värnplikten är en grundförutsättning för försvarets fortsatta tillväxt och antalet värnpliktiga behöver fortsatt öka. Enligt nuvarande inriktning kommer ca 8 500 totalförsvarspliktiga att grundutbildas årligen fr.o.m. 2025.

Regeringen konstaterar att Försvarsmaktens förmåga att attrahera och behålla personal är avgörande för försvaret av Sverige. Det är därför angeläget att Försvarsmakten arbetar aktivt för att behålla och öka andelen kvinnor på alla nivåer i organisationen. Hotbilden mot Sverige ställer krav på både ökad tillgång till personal och ökad uthållighet inom det militära försvaret. En större krigsorganisation kräver en utökad krigsförbandsproduktion. Regeringen har därför tillsatt en utredning i syfte att se över åtgärder för tillgång till personal och en ökad uthållighet inom det militära försvaret Målet är att skapa bättre beredskap och uthållighet i krigsorganisationen. Uppdraget ska redovisas senast den 1 juli 2025.

Materielförsörjning och innovation

Kriget i Ukraina och nuvarande säkerhetsläge har medfört att den militära upprustningen som flera länder genomför har skapat en efterfrågan som

försvarsindustrin har svårt att möta. Den ökade efterfrågan innebär en ökad risk för kraftiga prisökningar vilket påverkar genomförandet av beslutad inriktning för materielförsörjningen. Materielförsörjningen behöver stärkas och anpassas efter både kvinnor och mäns kroppsbyggnad, för att vara tillräckligt robust och uthållig så att krigsorganisationen ska kunna lösa sina uppgifter under hela konfliktskalan från fred till krig. Det kräver ett helhetsperspektiv på materielen, så att bl.a. reservdelar, tillgång till ammunition och underhåll beaktas från början.

Kriget i Ukraina visar också på vikten av en stark försörjningssäkerhet. Detta är en förmåga som har försummats under lång tid, men som kommer att behöva återtas. För att uppnå målet med materielförsörjningen, att tillgodose krigsorganisationens behov, behövs ett långsiktigt och strategiskt perspektiv på försvarsindustrin. Försvarsindustrin är därtill en tillgång i svensk säkerhets- och försvarspolitik och Sveriges internationella relationer. En Försvarsindustristrategi är därför under beredning i Regeringskansliet. Det är av stor vikt att säkra upp försörjningskedjor för samtliga aktörer för att säkerställa tillgång av de varor och tjänster som behövs även under höjd beredskap.

Det växer ständigt fram nya internationella initiativ inom försvarsinnovationsområdet. Regeringen kommer fortsatt beakta det framväxande samarbetet inom ramen för EU och Nato. Sverige har goda förutsättningar att ligga i framkant när det gäller teknisk utveckling – det finns både en stark försvarsindustri med hög kompetens på flera områden och en högteknologisk civil industriell bas. Dessa två måste samverka i ökad utsträckning. Arbetet med regeringens försvarsinnovationsinitiativ fortsätter. Att omsätta resultat av teknikintensiv innovation i civila sektorn till militär förmåga är fortsatt prioriterat. Initiativet bidrar även till att öka konkurrenskraften i försvarsindustrin och utvecklingsmöjligheter för näringslivet. En stark samverkan mellan näringsliv, stat och akademi är central för att uppnå detta. Sverige ska genom EU verka för ökad produktionskapacitet inom försvarsindustrin. EU har avsatt betydande medel för förmågeutveckling och forskning. EU:s försvarsindustristrategi EDIS och det försvarsindustriella programmet EDIP kommer att vara viktiga verktyg för att stärka den försvarsindustriella basen.

Internationella försvarssamarbeten, exportstöd och främjande

Natomedlemskapet har öppnat upp för möjligheter att fördjupa internationella försvarssamarbeten ytterligare med länder såväl i vårt närområde som strategiska allierade som USA. Det nordiska försvarssamarbetet är nu ett samarbete mellan allierade och ges förutsättningar att fördjupas. Med gemensam operationsplanering och operativ verksamhet i fred, kris och krig stärks Norden och Natos försvarsförmåga. Samarbetet med USA ges möjligheter att utvecklas ytterligare i och med implementeringen av försvarssamarbetsavtalet med USA, Defence Cooperation Agreement, DCA. Säkerheten i den euroatlantiska och den indopacifiska regionen blir även alltmer sammanlänkad varför Sverige behöver ha ett globalt perspektiv vid utvecklingen av bi- och multilaterala samarbeten.

Försvarsmateriel innehåller komponenter och teknik från en mängd olika länder. Väl fungerande internationella samarbeten och handel mellan länder är två grundförutsättningar för materielförsörjningen. Försvarsmaterielmarknaden fungerar inte som andra marknader utan är en del av länders säkerhets- och försvarspolitik. Svenska företag är därför en viktig del i Sveriges försvars- och säkerhetspolitik och bidrar till att Sverige är en attraktiv samarbetspartner, och svenska försvarsföretag är beroende av exportmöjligheter. Exportstöd och främjande på försvarsområdet ska ske i enlighet med utrikes-, säkerhets- och försvarspolitiken.

4.6 Budgetförslag

4.6.1 1:1 Förbandsverksamhet och beredskap

Tabell 4.7 Anslagsutveckling 1:1 Förbandsverksamhet och beredskap

Tusental kronor

2023	Utfall	51 237 595	Anslagssparande	-486 573
2024	Anslag	62 988 599[1]	Utgiftsprognos	60 552 978
2025	**Förslag**	**66 245 663**[4]		
2026	Beräknat	72 519 992[2]		
2027	Beräknat	76 964 471[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 71 170 458 tkr i 2025 års prisnivå.

[3] Motsvarar 74 258 921 tkr i 2025 års prisnivå.

[4] 230 274 tkr avser beräknad statlig ålderspensionsavgift för 2025 sedan hänsyn tagits till regleringsbeloppet för 2022 som uppgick till 34 474 tkr.

Ändamål

Anslaget får användas för att finansiera utbildnings- och övningsverksamhet för utvecklingen av försvarsmaktsorganisationen, planering, nationella operationer och insatser och operationer och insatser under Natos ledning inom Natos eget territorium, under ledning av bilaterala och multilaterala samarbeten samt försvarsunderrättelseverksamhet. Anslaget får vidare användas till att finansiera åtgärder med avsikt att bibehålla materielens eller anläggningens tekniska förmåga eller prestanda samt åtgärder för att upprätthålla minsta bestånd av beredskapsvaror i lager. Anslaget får även användas för stöd till frivilliga försvarsorganisationer, till veteran- och anhörigorganisationer samt till organisationer som bidrar till att öka kunskapen om totalförsvaret. Även fasta kostnader för multinationella samarbeten får finansieras från detta anslag. Anslaget får vidare användas för det säkerhetsfrämjande samarbetet med andra länder samt till exportfrämjande åtgärder inom försvarssektorn.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 4.8 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:1 Förbandsverksamhet och beredskap

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**60 649 599**	**60 649 599**	**60 649 599**
Pris- och löneomräkning[2]	1 121 417	2 290 859	3 371 668
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	4 474 647	9 579 533	12 943 204
varav BP25[3]	*3 409 849*	*5 815 278*	*8 069 838*
– Stödpaket 16 till Ukraina	*20 500*	*16 800*	*16 400*
– Stödpaket 16 till Ukraina	*254 268*	*182 556*	*150 849*
– Försvarspolitisk proposition 2024	*3 126 000*	*5 606 587*	*7 893 095*
– Stödpaket 17 till Ukraina	*9 081*	*9 335*	*9 494*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**66 245 663**	**72 519 992**	**76 964 471**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2024. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2026–2027 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

För utgifter med anledning av stödpaket 16 till Ukraina ökas anslaget med 274 768 000 kronor 2025. För 2026 beräknas anslaget öka med 199 356 000 kronor och för 2027 beräknas anslaget öka med 167 249 000 kronor.

För att stärka det militära försvaret och öka den operativa förmågan i linje med kommande försvarspolitiska proposition ökas anslaget med 3 126 000 000 kronor för 2025. För 2026 beräknas anslaget öka med 5 606 587 000 kronor och för 2027 beräknas anslaget öka med 7 893 095 000 kronor.

För utgifter med anledning av stödpaket 17 till Ukraina ökas anslaget med 9 081 000 kronor 2025. För 2026 beräknas anslaget öka med 9 335 000 kronor och för 2027 beräknas anslaget öka med 9 494 000 kronor.

Regeringen föreslår att 66 245 663 000 kronor anvisas under anslaget 1:1 *Förbandsverksamhet och beredskap* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 72 519 992 000 kronor respektive 76 964 471 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2025 för anslaget 1:1 *Förbandsverksamhet och beredskap* besluta om beställningar av materiel och anläggningar som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 37 500 000 000 kronor 2026–2033.

Skälen för regeringens förslag: I förslaget till bemyndigande för 2025 ingår sedan tidigare beställda objekt som kommer att belasta anslaget fr.o.m. 2026 (utestående åtaganden) och objekt som planeras beställas under 2025 (nya åtaganden). Anskaffningar inom anslaget hänför sig till vidmakthållande av tidigare investeringar i materiel och anläggningar. Bemyndigandet omfattar bl.a. underhåll av Försvarsmaktens materiel och anläggningar som inte är av löpande karaktär eller driftskaraktär. Vidmakthållandet bidrar således till att uppfylla målen för det militära försvaret, och säkerställa krigsförbandens krigsduglighet och genomförandet av försvarsbeslutet. Verksamheten bidrar därmed till att uppfylla målen för det militära försvaret och bibehålla krigsförbandens krigsduglighet. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2025 för anslaget 1:1 *Förbandsverksamhet och beredskap* besluta om beställningar av materiel och anläggningar som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 37 500 000 000 kronor 2026–2033.

Tabell 4.9 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:1 Förbandsverksamhet och beredskap

Tusental kronor

	Utfall 2023	Prognos 2024	Förslag 2025	Beräknat 2026	Beräknat 2027	Beräknat 2028 – 2033
Ekonomiska åtaganden vid årets början	27 338 920	23 396 085	33 062 670			
Nya ekonomiska åtaganden	4 733 862	18 173 273	16 376 000			
Utgifter mot anslag till följd av ekonomiska åtaganden	-8 676 697	-11 909 748	-12 409 081	-12 309 335	-12 309 494	-12 410 760

	Utfall 2023	Prognos 2024	Förslag 2025	Beräknat 2026	Beräknat 2027	Beräknat 2028 – 2033
Övriga förändringar av ekonomiska åtaganden		3 403 060				
Ekonomiska åtaganden vid årets slut	23 396 085	33 062 670	37 029 589			
Beslutat/föreslaget bemyndigande	**29 842 000**	**37 023 689**	**37 500 000**			

Investeringsplan

Regeringens förslag: Riksdagen godkänner investeringsplanen för vidmakthållande av försvarsmateriel för 2025–2036 som en riktlinje för Försvarsmaktens investeringar.

Skälen för regeringens förslag: Investeringsplanen är regeringens förslag till riktlinje för vidmakthållande av befintliga investeringar för åren 2025–2036. Investeringsplanen bygger på regeringens förslag till anslag 2025, beräknade anslag för åren mellan 2026 och 2029 samt för åren 2030–2036. Beloppen per område är regeringens bedömning av investeringarnas omfattning och inriktning för den aktuella perioden.

Regeringen svarar för att riksdagen delges sådan information som är nödvändig för att riksdagen ska kunna utöva sin finansmakt. Osäkerheterna i verksamheten, vad avser bl.a. prissättning, inköp, produktion och leverans, innebär att förändringar av investeringsplanen, inom ramen för beslutat anslag och beställningsbemyndigande, kan förekomma.

Tabell 4.10 Investeringsplan för vidmakthållande av försvarsmateriel

Miljoner kronor

	Utfall 2023	Prognos 2024	Beräknat 2025	Beräknat 2026	Beräknat 2027	Beräknat 2028	Beräknat 2029–36
Befintliga investeringar	**20 221**	**24 963**	**26 528**	**28 283**	**29 379**	**31 582**	**311 009**
Arméstridskrafter	3 705	4 534	4 451	5 117	5 411	5 563	56 823
Marinstridskrafter	2 887	3 466	3 303	3 406	3 429	3 742	37 039
Flygstridskrafter	4 372	5 167	5 065	5 590	6 164	6 756	62 296
Operativ ledning	4 372	5 418	5 697	6 112	6 315	6 832	71 641
Logistik	2 223	3 964	5 225	5 218	5 118	5 393	57 876
Stödfunktioner	2 661	2 413	2 788	2 840	2 941	3 297	25 334
Varav anläggningstillgångar	*4 139*	*4 449*	*5 492*	*5 836*	*6 222*	*6 463*	*68 422*
Finansiering	**20 221**	**24 963**	**26 528**	**28 283**	**29 379**	**31 582**	**311 009**
Varav anslag 1:1 Förbandsverksamhet och beredskap	*18 163*	*22 563*	*23 728*	*24 983*	*25 879*	*27 932*	*278 659*
Varav övrig finansiering	*2 058*	*2 400*	*2 800*	*3 300*	*3 500*	*3 650*	*32 350*

Redovisning av vidmakthållande och avveckling

Förslaget till investeringsplan utgörs av samtliga pågående och planerade investeringar i investeringsplaneringsperioden. För att visa på det närmare innehållet i planen redovisas i tabellen nedan ett urval av de större vidmakthållandeåtgärder som Försvarsmakten har beställt under 2024 eller tidigare, alternativt avser att beställa under den kommande tolvåriga investeringsplaneringsperioden.

Tabell 4.11 Redovisning av vidmakthållande och avveckling

Materielområde	Beställning	Avveckling
Arméstridskrafter		
	Vidmakthållande markstridssystem	-
	Vidmakthållande stridsfordonssystem	-
	Vidmakthållande indirekt eldsystem	-
	Vidmakthållande markbaserade luftvärnssystem	-
Marinstridskrafter		
	Vidmakthållande sensorer	-
	Vidmakthållande undervattens- och ubåtssystem	-
	Vidmakthållande sjöstridssystem	-
Flygstridskrafter		
	Vidmakthållande stridsflygsystem	-
	Vidmakthållande helikoptersystem	-
	Vidmakthållande transportflygsystem	-
	Vidmakthållande flygbassystem	-
	Vidmakthållande ledningssystem flyg	-
	Vidmakthållande RBS 15	-
Operativ ledning		
	Vidmakthållande fast nät, infrastruktur	-
	Vidmakthållande tele-och datakommunikation	-
	Vidmakthållande signalskydd och IT-säkerhet	-
Logistik		
	Vidmakthållande personligt utrustningssystem	-
	Vidmakthållande logistikledningssystem	-

Budget för avgiftsfinansierad verksamhet

Tabell 4.12 Avgiftsfinansierad verksamhet vid Försvarsmakten

Tusental kronor

Verksamhet	Ack. Resultat t.o.m. 2023	Resultat 2024	Verksamhetens intäkter 2025	Kostnader som ska täckas 2025	Resultat 2025	Ack. Resultat utgående 2025
Verksamheter där intäkterna disponeras						
Uppdragsverksamhet			1 428 000			
Varav försvarslogistik och verkstadsverksamhet	-	-	380 000	-	-	-
Varav transportverksamhet	-	-	95 000	-	-	-
Varav statsflyget	-	-	7 000	-	-	-
Varav Övning och utbildning	-	-	910 000	-	-	-
Varav stöd till civil verksamhet	-	-	18 000	-	-	-
Varav övrigt	-	-	18 000	-	-	-

Källa: Försvarsmakten.

4.6.2 1:2 Försvarsmaktens insatser internationellt

Tabell 4.13 Anslagsutveckling 1:2 Försvarsmaktens insatser internationellt

Tusental kronor

2023	Utfall	1 434 260	Anslagssparande	370 347
2024	Anslag	4 257 511[1]	Utgiftsprognos	4 193 093
2025	**Förslag**	**2 799 759**		
2026	Beräknat	2 965 878[2]		
2027	Beräknat	3 031 130[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 2 937 124 tkr i 2025 års prisnivå.

[3] Motsvarar 2 989 684 tkr i 2025 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för särutgifter för den verksamhet med förband utomlands som Försvarsmakten genomför efter beslut av riksdag och regering. Anslaget får även användas för utgifter avseende avgifter och bidrag till Nordatlantiska fördragsorganisationens (Nato) militära verksamhet och andra bilaterala och multilaterala stöd utanför Nato. Vidare får anslaget användas för Sveriges del av de gemensamma kostnader som kan komma att uppstå i samband med EU-ledda insatser internationellt, som finansieras via den s.k. ATHENA-mekanismen. Anslaget får också användas för Sveriges del av de gemensamma kostnaderna för EU:s utombudgetära fond Europeiska fredsfaciliteten (EPF). Vidare får anslaget användas för särutgifter för Försvarsmaktens bidrag till insatser internationellt som inte innebär sändande av väpnad styrka till andra länder, förutom militärobservatörer, samt sekondering av personal till internationella stabsbefattningar kopplade till pågående insatser. Anslaget får även användas till att anskaffa materiel och utrustning i syfte att skänka till Ukraina.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 4.14 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:2 Försvarsmaktens insatser internationellt

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**1 742 019**	**1 742 019**	**1 742 019**
Pris- och löneomräkning[2]	47 740	65 262	72 551
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	1 010 000	2 434 597	1 216 560
varav BP25[3]	*953 000*	*850 950*	*910 000*
– Hantering av ärenden maa försvarssamarbete med USA (DCA)	*-4 000*	*-1 000*	*-1 000*
– Försvarspolitisk proposition 2024		*17 000*	*40 000*
– Europeiska fredsfaciliteten avgift: Stöd till Ukraina	*556 000*	*683 000*	*871 000*
– Stödpaket 17 till Ukraina	*401 000*	*151 950*	
Överföring till/från andra anslag		-1 276 000	
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**2 799 759**	**2 965 878**	**3 031 130**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2024. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2026–2027 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

För att finansiera vissa tillkommande kostnader för Skatteverket med anledning av avtal om försvarssamarbete med USA minskas anslaget med 4 000 000 kronor 2025. Från och med 2026 beräknas anslaget minska med 1 000 000 kronor. Anslaget 1:1 *Skatteverket* under utgiftsområde 3 Skatt, tull och exekution ökas med motsvarande belopp.

För att stärka det militära försvaret och öka den operativa förmågan i linje med kommande försvarspolitiska proposition beräknas anslaget öka med 17 000 000 kronor för 2026. Från och med 2027 beräknas anslaget öka med 40 000 000 kronor.

För att finansiera tillkommande utgifter för den Europeiska fredsfaciliteten ökas anslaget med 556 000 000 kronor för 2025. För 2026 beräknas anslaget öka med 683 000 000 kronor och för 2027 beräknas anslaget öka med 871 000 000 kronor.

För utgifter med anledning av stödpaket 17 till Ukraina ökas anslaget med 401 000 000 kronor 2025. För 2026 beräknas anslaget öka med 151 950 000 kronor.

Med anledning av det nya anslaget för stöd till Ukraina omfördelas 1 276 000 000 kronor till anslag 1:14 *Stöd till Ukraina* 2026. De ekonomiska åtaganden som ingåtts under 2024 om motsvarande belopp med stöd av beställningsbemyndigandet för anslaget kommer i och med flytt av medel att finansieras från anslaget 1:14 *Stöd till Ukraina* 2026.

Regeringen föreslår att 2 799 759 000 kronor anvisas under anslaget 1:2 *Försvarsmaktens insatser internationellt* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 2 965 878 000 kronor respektive 3 031 130 000 kronor.

4.6.3 1:3 Anskaffning av materiel och anläggningar

Tabell 4.15 Anslagsutveckling 1:3 Anskaffning av materiel och anläggningar

Tusental kronor

2023	Utfall	30 298 256	Anslagssparande	-212 126
2024	Anslag	50 168 648[1]	Utgiftsprognos	49 027 885
2025	**Förslag**	**59 558 871**		
2026	Beräknat	56 475 909[2]		
2027	Beräknat	64 416 109[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 55 442 570 tkr i 2025 års prisnivå.

[3] Motsvarar 62 154 254 tkr i 2025 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för att finansiera utveckling, anskaffning, återanskaffning och avveckling av anslagsfinansierad materiel och anläggningar. Anslaget finansierar även åtgärder, avseende anslagsfinansierad materiel och anläggningar, där avsikten är att förändra teknisk förmåga eller prestanda inklusive förlängning av livstiden. Vidare får anslaget användas för finansiering av förstagångsanskaffning av beredskapsvaror samt anskaffning med syfte att öka minsta bestånd av beredskapsvaror i lager. Anslaget finansierar omställnings- och avvecklingskostnader som kan komma att uppstå inom ramen för pågående omstrukturering av logistik- och materielförsörjning samt forskning och utveckling.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 4.16 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:3 Anskaffning av materiel och anläggningar

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**48 627 000**	**48 627 000**	**48 627 000**
Pris- och löneomräkning[2]	1 305 739	2 236 376	3 122 849
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	9 626 132	5 612 533	12 666 260
varav BP25[3]	*4 852 289*	*5 549 845*	*15 733 243*
– Stödpaket 16 till Ukraina	*281 302*	*334 134*	*133 502*
– Stödpaket 16 till Ukraina	*1 397 534*	*1 004 921*	*1 605 271*
– Försvarspolitisk proposition 2024	*3 069 000*	*3 656 757*	*12 499 464*
– Stödpaket 17 till Ukraina	*104 453*	*554 033*	*1 495 006*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**59 558 871**	**56 475 909**	**64 416 109**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2024. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2026–2027 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

För utgifter med anledning av stödpaket 16 till Ukraina ökas anslaget med 1 678 836 kronor för 2025. För 2026 beräknas anslaget öka med 1 339 055 kronor och för 2027 beräknas anslaget öka med 1 738 773 kronor.

För utökad anskaffning av materiel och anläggningar i linje med kommande försvarspolitiska proposition ökas anslaget med 3 069 000 000 kronor för 2025. För

2026 beräknas anslaget öka med 3 656 757 000 kronor och för 2027 beräknas anslaget öka med 12 499 464 000 kronor.

För utgifter med anledning av stödpaket 17 till Ukraina ökas anslaget med 104 453 000 kronor 2025. För 2026 beräknas anslaget öka med 554 033 000 kronor och för 2027 beräknas anslaget öka med 1 495 006 000 kronor.

Regeringen föreslår att 59 558 871 000 kronor anvisas under anslaget 1:3 *Anskaffning av materiel och anläggningar* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 56 475 909 000 kronor respektive 64 416 109 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2025 för anslaget 1:3 *Anskaffning av materiel och anläggningar* besluta om beställningar och avveckling av materiel och anläggningar som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 244 200 000 000 kronor 2026–2036

Skälen för regeringens förslag: I förslaget till bemyndigande för 2025 ingår sedan tidigare beställda objekt och objekt som planeras beställas under 2025 (nya åtaganden). Försvarsmakten och Försvarets materielverk behöver besluta om anskaffning av materiel och anslagsfinansierade anläggningar som sträcker sig över flera år. Ett ökat beställningsbemyndigande möjliggör ökade anskaffningar av materiel och anläggningar. Anskaffningarna bidrar till att uppfylla målen för det militära försvaret och säkerställa krigsförbandens krigsduglighet och genomförandet av försvarsbeslutet. Verksamheten omfattar även avveckling av tidigare investeringar i materiel samt utfasning av förbrukad eller utsliten materiel. Mot bakgrund av den ökade materielanskaffningen i syfte att stärka det militära försvaret och öka försvarsanslagen föreslås en utökad bemyndiganderam för 2025. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2025 för anslaget 1:3 *Anskaffning av materiel och anläggningar* besluta om beställningar och avveckling av materiel och anläggningar som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 244 200 000 000 kronor 2026–2036

Tabell 4.17 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:3 Anskaffning av materiel och anläggningar

Tusental kronor

	Utfall 2023	Prognos 2024	Förslag 2025	Beräknat 2026	Beräknat 2027	Beräknat 2028 – 2036
Ekonomiska åtaganden vid årets början	86 029 896	110 655 290	142 076 330			
Nya ekonomiska åtaganden	49 434 135	61 396 051	146 500 000			
Utgifter mot anslag till följd av ekonomiska åtaganden	-27 573 442	-40 485 497	-44 604 453	-46 554 033	-53 495 006	-143 922 838
Övriga förändringar av ekonomiska åtaganden	2 764 701	10 510 486				
Ekonomiska åtaganden vid årets slut	110 655 290	142 076 330	243 971 877			
Beslutat/föreslaget bemyndigande	**172 689 000**	**195 658 368**	**244 200 000**			

Investeringsplan

Regeringens förslag: Riksdagen godkänner investeringsplanen för anskaffning av försvarsmateriel för 2025–2036 som en riktlinje för Försvarsmaktens investeringar.

Skälen för regeringens förslag: Investeringsplanen är regeringens förslag till riktlinje för anskaffning av materielinvesteringar 2025–2036. Investeringsplanen bygger på regeringens förslag till anslag 2025, beräknade anslag för åren mellan 2026 och 2029 samt totalt för åren 2030–2036. Beloppen per område är regeringens bedömning av investeringarnas omfattning och inriktning för den aktuella perioden.

Regeringen svarar för att riksdagen delges sådan information som är nödvändig för att riksdagen ska kunna utöva sin finansmakt. Osäkerheterna i verksamheten, vad avser bl.a. prissättning, inköp, produktion och leverans, innebär att förändringar av investeringsplanen, inom ramen för beslutat anslag och beställningsbemyndigande, kan förekomma.

Tabell 4.18 Investeringsplan för anskaffning och utveckling av försvarsmateriel

Miljoner kronor

	Utfall 2023	Prognos 2024	Beräknat 2025	Beräknat 2026	Beräknat 2027	Beräknat 2028	Beräknat 2029–36
Nya investeringar	**31 500**	**51 778**	**62 141**	**59 187**	**66 504**	**77 382**	**655 561**
Arméstridskrafter	12 278	16 819	25 265	24 677	26 374	29 522	263 244
Marinstridskrafter	3 551	5 676	7 580	7 715	9 576	8 414	97 794
Flygstridskrafter	9 776	19 554	17 370	14 269	18 013	23 049	138 227
Operativ ledning	1 618	2 510	3 562	3 191	3 281	4 438	65 759
Logistik	1 421	4 803	4 607	4 515	4 812	6 174	42 073
Stödfunktioner	2 856	2 415	3 756	4 820	4 449	5 784	48 464
Varav anläggningstillgångar	*26 741*	*41 792*	*49 712*	*47 350*	*53 204*	*61 905*	*524 449*
Finansiering	**31 500**	**51 778**	**62 141**	**59 187**	**66 504**	**77 382**	**655 561**
Varav anslag 1:3 Anskaffning av materiel och anläggningar	*30 273*	*49 821*	*59 559*	*56 476*	*64 416*	*75 404*	*638 898*
Varav anslag 1:11 Försvarets materielverk	*1 177*	*1 457*	*1 632*	*1 822*	*1 888*	*1 917*	*16 663*
Varav övrig finansiering	*50*	*500*	*950*	*890*	*200*	*60*	*0*

Redovisning av anskaffning och avveckling

Förslaget till investeringsplan utgörs av samtliga pågående och planerade investeringar i investeringsplaneringsperioden. För att visa på det närmare innehållet i planen redovisas i tabellen nedan ett urval av de större anskaffningar som Försvarsmakten har beställt under 2024 eller tidigare, alternativt avser att beställa under det kommande budgetåret eller den närmsta tiden därefter enligt den nuvarande planeringen.

Tabell 4.19 Redovisning av anskaffning och avveckling

Materielområde	Beställning	Avveckling
Arméstridskrafter		
	Anskaffning Archer, pjäser och systemutrustning	-
	Renovering av Stridsfordon 90 och Stridsvagn 122	-
	Anskaffning Stridsvagn och stridsfordon (ersättning för donation)	-
	Anskaffning pansarterrängbil	-
	Uppgradering granatgevär	-
	Anskaffning pansarvärnsutrustning	-
	Anskaffning markstridssensorer, mörkerstridsutrustning	-
	Anskaffning eldhandvapensystem	-
	Anskaffning ammunition indirekt eld och finkaliber	-
	Anskaffning skyddade lastbilar, terrängfordon, tunga lastbilar och standardfordon	-
	Anskaffning bandvagnar	-
	Anskaffning fältarbetsmateriel	-
	Anskaffning medelräckviddigt luftvärn	-
	Anskaffning buret luftvärn	-
Marinstridskrafter		
	Modifiering av korvetter typ Visby	-
	Anskaffning av nytt ytstridsfartyg	-
	Livstidsförlängning minröjningsfartyg	-
	Anskaffning av ubåt typ Blekinge	-
	Modifiering av ubåt typ Gotland	-
	Åtgärder tung torped	-
	Anskaffning av artilleriplattform	-
	Anskaffning sjörörlig logistik	-
Flygstridskrafter		
	Utveckling och anskaffning av JAS 39E	-
	Uppgradering JAS 39C/D	-
	Anskaffning sjömålsrobot	-
	Anskaffning jaktrobotar	-
	Anskaffning långräckviddig bekämpningsförmåga	-
	Anskaffning taktiskt transportflyg	-
	Anskaffning flygande spaningsradar	-

Materielområde	Beställning	Avveckling
	Anskaffning helikopter 14	-
	Utöka helikopter 16	-
	Anskaffning flygbasmateriel	-
Operativ ledning		
	Anskaffning Ledningsstödsystem Mark	-
	Anskaffning sensorkedja	-
	Anskaffning krypto- och radioutrustning	-
Logistik		
	Anskaffning drivmedelsmateriel och tankbilar	-
	Anskaffning soldatutrustning	-
	Anskaffning fältförplägnadssystem	-
	Anskaffning sjukvårdsutrustning	-

Källa: Försvarets materielverk.

Övriga bemyndiganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2025 besluta om överlåtelse av pansarvärnsvapen, som kan avvaras under en begränsad tid, genom försäljning till Frankrike.

Skälen för regeringens förslag: Frankrike och Sverige har ett fördjupat samarbete inom bland annat pansarvärnsvapenområdet. Frankrike har ett omedelbart operativt behov av pansarvärnsvapen av typen NLAW. Regeringen bedömer att sådana kan avvaras under en begränsad tid. Regeringen föreslår därför att riksdagen bemyndigar regeringen att under 2025 besluta om överlåtelse av pansarvärnsvapen, som kan avvaras under en begränsad tid, genom försäljning till Frankrike. Därigenom kan Frankrikes behov tillgodoses och samarbetet på pansarvärnsvapenområdet fördjupas.

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att ingå avtal med Thailand om försäljning av upp till 12 stycken JAS 39 E/F samt därtill hörande luftförsvarssystem.

Skälen för regeringens förslag: Sverige har ett långsiktigt samarbete med Thailand inom luftförsvarsområdet. Thailand opererar bland annat JAS 39 C/D och svenska radarspaningsflygplan. Försäljningen av JAS 39 C/D har skett som en bilateral försäljning av svenska staten. Thailand ska omsätta 12 äldre stridsflygplan av typen F-16. Anskaffningen ska ske som en mellanstatlig affär. För att tillgodose Thailands krav på en mellanstatlig affär föreslås riksdagen bemyndiga regeringen att ingå avtal med Thailand om försäljning av upp till 12 stycken JAS 39 E/F samt därtill hörande luftförsvarssystem. Det innebär att svenska staten ikläder sig åtagandet att beställa och leverera stridsflygplan och övrig offererad utrustning och verksamhet. Intäkterna från försäljningen ska täcka statens kostnader.

4.6.4 1:4 Forskning och teknikutveckling

Tabell 4.20 Anslagsutveckling 1:4 Forskning och teknikutveckling

Tusental kronor

2023	Utfall	943 357	Anslagssparande	8 548
2024	Anslag	1 074 905[1]	Utgiftsprognos	1 067 718
2025	**Förslag**	**1 251 905**		
2026	Beräknat	1 458 905		
2027	Beräknat	1 634 905		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för att finansiera forskning och teknikutveckling. Anslaget får vidare finansiera det nationella flygtekniska forskningsprogrammet (NFFP), verksamhet vid luftstridssimuleringscentrum (FLSC) samt övrig flygteknisk forskning. Anslaget får också finansiera forsknings- och utvecklingsverksamhet som genomförs inom ramen för det svenska deltagandet i den europeiska försvarsbyrån (EDA).

Skälen för regeringens förslag

Tabell 4.21 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:4 Forskning och teknikutveckling

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**1 074 905**	**1 074 905**	**1 074 905**
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	177 000	384 000	560 000
varav BP25	*100 000*	*150 000*	*326 000*
– Försvarspolitisk proposition 2024	*100 000*	*150 000*	*326 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**1 251 905**	**1 458 905**	**1 634 905**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

För att möta ökade krav på hållbar och långsiktig tillgång till forskning och teknikutveckling samt för att stärka innovationen inom försvarssektorn i linje med kommande försvarspolitiska proposition ökas anslaget med 100 000 000 kronor för 2025. För 2026 beräknas anslaget öka med 150 000 000 kronor och för 2027 beräknas anslaget öka med 326 000 000 kronor.

Regeringen föreslår att 1 251 905 000 kronor anvisas under anslaget 1:4 *Forskning och teknikutveckling* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 1 458 905 000 kronor respektive 1 634 905 000 kronor.

4.6.5 1:5 Statens inspektion för försvarsunderrättelseverksamheten

Tabell 4.22 Anslagsutveckling 1:5 Statens inspektion för försvarsunderrättelseverksamheten

Tusental kronor

2023	Utfall	10 831	Anslagssparande	1 151
2024	Anslag	13 926[1]	Utgiftsprognos	14 180
2025	**Förslag**	**15 522**		
2026	Beräknat	15 880[2]		
2027	Beräknat	16 150[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 15 522 tkr i 2025 års prisnivå.

[3] Motsvarar 15 522 tkr i 2025 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för att finansiera den verksamhet som Statens inspektion för försvarsunderrättelseverksamheten bedriver med att kontrollera försvarsunderrättelseverksamheten hos de myndigheter som bedriver sådan verksamhet, samt för att verkställa beslut om tillgång till signalbärare.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 4.23 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:5 Statens inspektion för försvarsunderrättelseverksamheten

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**13 926**	**13 926**	**13 926**
Pris- och löneomräkning[2]	596	931	1 184
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	1 000	1 023	1 040
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**15 522**	**15 880**	**16 150**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2024. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2026–2027 är preliminär.

Regeringen föreslår att 15 522 000 kronor anvisas under anslaget 1:5 *Statens inspektion för försvarsunderrättelseverksamheten* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 15 880 000 kronor respektive 16 150 000 kronor.

4.6.6 1:6 Totalförsvarets plikt- och prövningsverk

Tabell 4.24 Anslagsutveckling 1:6 Totalförsvarets plikt- och prövningsverk

Tusental kronor

2023	Utfall	359 164	Anslagssparande	2 237
2024	Anslag	374 388[1]	Utgiftsprognos	371 885
2025	**Förslag**	**450 310**		
2026	Beräknat	503 543[2]		
2027	Beräknat	579 394[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 492 354 tkr i 2025 års prisnivå.

[3] Motsvarar 556 735 tkr i 2025 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Totalförsvarets plikt- och prövningsverks förvaltningsutgifter. Vidare får anslaget användas för ersättningar för kost, resor och logi till totalförsvarspliktiga.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 4.25 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:6 Totalförsvarets plikt- och prövningsverk

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**374 388**	**374 388**	**374 388**
Pris- och löneomräkning[2]	11 922	20 701	27 645
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	64 000	108 454	177 361
varav BP25[3]	*62 000*	*62 000*	*129 000*
– Försvarspolitisk proposition 2024	*62 000*	*62 000*	*129 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**450 310**	**503 543**	**579 394**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2024. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2026–2027 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

För att möjliggöra en ökad prövningskapacitet hos Totalförsvarets plikt- och prövningsverk i linje med kommande försvarspolitiska proposition ökas anslaget med 62 000 000 kronor för 2025. För 2026 beräknas anslaget öka med motsvarande belopp och för 2027 beräknas anslaget öka med 129 000 000 kronor.

Regeringen föreslår att 450 310 000 kronor anvisas under anslaget 1:6 *Totalförsvarets plikt- och prövningsverk* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 503 543 000 kronor respektive 579 394 000 kronor.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 4.26 Avgiftsbelagd verksamhet vid Totalförsvarets plikt- och prövningsverk

Tusental kronor

Verksamhet	Ack. Resultat t.o.m. 2023	Resultat 2024	Verksamhetens intäkter 2025	Kostnader som ska täckas 2025	Resultat 2025	Ack. Resultat utgående 2025
Verksamheter där intäkterna disponeras						
Uppdragsverksamhet	3 408	-2 100	133 350	133 350	0	1 308
Varav Försvarsmakten	*-3 992*	*100*	*9 000*	*9 000*	*0*	*-3 982*
Varav Försvarshögskolan	*-1 651*	*0*	*5 350*	*5 350*	*0*	*-1 651*
Varav Polismyndigheten	*12 497*	*-2 300*	*115 000*	*115 000*	*0*	*10 197*
Varav övriga civila	*-3 446*	*100*	*4 000*	*4 000*	*0*	*-3 346*

Källa: Totalförsvarets plikt- och prövningsverk.

4.6.7 1:7 Officersutbildning m.m.

Tabell 4.27 Anslagsutveckling 1:7 Officersutbildning m.m.

Tusental kronor

2023	Utfall	274 003	Anslagssparande	1 900
2024	Anslag	304 627[1]	Utgiftsprognos	304 478
2025	**Förslag**	**351 266**		
2026	Beräknat	373 174[2]		
2027	Beräknat	390 942[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 364 575 tkr i 2025 års prisnivå.

[3] Motsvarar 375 824 tkr i 2025 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för att finansiera det treåriga officersprogrammet och annan grundläggande officersutbildning vid Försvarshögskolan. Vidare får anslaget finansiera forskning och utveckling m.m. inom vissa av högskolans kompetensområden. Anslaget får även användas för att finansiera kurser inom ramen för Partnerskap för fred (PFF) samt viss forskning och analysstöd för regeringens behov.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 4.28 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:7 Officersutbildning m.m.

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**304 627**	**304 627**	**304 627**
Pris- och löneomräkning[2]	20 639	28 311	33 723
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	26 000	40 236	52 592
varav BP25[3]	*14 000*	*16 623*	*28 325*
– Försvarspolitisk proposition 2024	*14 000*	*16 623*	*28 325*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**351 266**	**373 174**	**390 942**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2024. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2026–2027 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

För att stärka det militära försvaret i linje med kommande försvarspolitiska proposition, innefattande en permanent satsning om 5 000 000 per år för att stärka Campus totalförsvar, ökas anslaget med 14 000 000 kronor för 2025. För 2026 beräknas anslaget öka med 16 623 000 kronor och för 2027 beräknas anslaget öka med 28 325 000 kronor.

Regeringen föreslår att 351 266 000 kronor anvisas under anslaget 1:7 *Officersutbildning m.m.* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 373 174 000 kronor respektive 390 942 000 kronor.

4.6.8 1:8 Försvarets radioanstalt

Tabell 4.29 Anslagsutveckling 1:8 Försvarets radioanstalt

Tusental kronor

2023	Utfall	1 891 484	Anslagssparande	67 505
2024	Anslag	2 258 397[1]	Utgiftsprognos	2 304 489
2025	**Förslag**	**2 859 348**		
2026	Beräknat	3 184 006[2]		
2027	Beräknat	3 564 714[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 3 096 815 tkr i 2025 års prisnivå.

[3] Motsvarar 3 435 495 tkr i 2025 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Försvarets radioanstalts förvaltningsutgifter.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 4.30 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:8 Försvarets radioanstalt

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**2 258 397**	**2 258 397**	**2 258 397**
Pris- och löneomräkning[2]	107 951	174 576	196 956
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	493 000	751 033	1 109 361
varav BP25[3]	*99 000*	*243 153*	*524 572*
– Försvarspolitisk proposition 2024	*99 000*	*243 153*	*524 572*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**2 859 348**	**3 184 006**	**3 564 714**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2024. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2026–2027 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

För att stärka det militära försvaret i linje med kommande försvarspolitiska proposition ökas anslaget med 99 000 000 kronor för 2025. För 2026 beräknas anslaget öka med 243 153 000 kronor och för 2027 beräknas anslaget öka med 524 572 000 kronor.

Regeringen föreslår att 2 859 348 000 kronor anvisas under anslaget 1:8 *Försvarets radioanstalt* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 3 184 006 000 kronor respektive 3 564 714 000 kronor.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 4.31 Avgiftsfinansierad verksamhet vid Försvarets radioanstalt

Tusental kronor

Verksamhet	Ack. Resultat t.o.m. 2023	Resultat 2024	Verksamhetens intäkter 2025	Kostnader som ska täckas 2025	Resultat 2025	Ack. Resultat utgående 2025
Verksamheter där intäkterna disponeras						
Uppdragsverksamhet	-34	0	3 000	3 000	0	-34

Källa: Försvarets radioanstalt.

4.6.9 1:9 Totalförsvarets forskningsinstitut

Tabell 4.32 Anslagsutveckling 1:9 Totalförsvarets forskningsinstitut

Tusental kronor

2023	Utfall	266 878	Anslagssparande	-2 909
2024	Anslag	388 158[1]	Utgiftsprognos	382 673
2025	**Förslag**	**572 134**		
2026	Beräknat	648 063[2]		
2027	Beräknat	683 642[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 634 334 tkr i 2025 års prisnivå.

[3] Motsvarar 656 521 tkr i 2025 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för att finansiera internationell verksamhet inom försvarsmateriel- och forskningsområdet samt åtgärder för att främja den svenska försvarsindustrins exportverksamhet. Anslaget får också användas för att finansiera viss myndighetsförvaltning som inte kan täckas med avgifter. Anslaget får även finansiera forskning avseende skydd mot kemiska, biologiska, radiologiska och nukleära stridsmedel (CBRN) samt forskning och analysstöd för regeringens behov och till stöd för totalförsvaret. Anslaget får vidare finansiera forskning med inriktning mot Polismyndighetens och Säkerhetspolisens verksamhetsområden.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 4.33 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:9 Totalförsvarets forskningsinstitut

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**379 158**	**379 158**	**379 158**
Pris- och löneomräkning[2]	9 576	17 989	25 635
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	183 400	250 916	278 849
varav BP25[3]	*140 400*	*158 280*	*181 544*
– Utvecklad beredskapsförmåga hos myndigheter inom sektorn	*4 000*	*4 000*	*4 000*
– Stödpaket 16 till Ukraina	*15 400*	*8 400*	
– Försvarspolitisk proposition 2024	*97 000*	*121 880*	*153 544*
– Lagen om utländska direktinvesteringar	*4 000*	*4 000*	*4 000*
– Civilt försvar: forskning civilt försvar	*20 000*	*20 000*	*20 000*

	2025	2026	2027
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**572 134**	**648 063**	**683 642**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2024. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2026–2027 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Anslaget ökas med 4 000 000 kronor fr.o.m. 2025 för återuppbyggnaden av en livsmedelsberedskap i syfte att stärka totalförsvaret. Anslaget 1:27 *Åtgärder för beredskap inom livsmedels- och dricksvattenområdet* inom utgiftsområde 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel minskas med motsvarande belopp.

För utgifter med anledning av stödpaket 16 till Ukraina ökas anslaget med 15 400 000 kronor 2025. För 2026 beräknas anslaget öka med 8 400 000 kronor.

För att stärka forskning och analysstöd för utveckling av den operativa förmågan i totalförsvaret i linje med kommande försvarspolitiska proposition ökas anslaget med 97 000 000 kronor för 2025. För 2026 beräknas anslaget öka med 121 880 000 kronor och fr.o.m. 2027 beräknas anslaget öka med 153 544 000 kronor.

Anslaget ökas med 4 000 000 kronor fr.o.m. 2025 för insatser med anledning av lagen om utländska direktinvesteringar.

Anslaget ökas med 20 000 000 kronor fr.o.m. 2025 för att stärka forskning och analysstöd för det civila försvarets behov.

Regeringen föreslår att 572 134 000 kronor anvisas under anslaget 1:9 *Totalförsvarets forskningsinstitut* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 648 063 000 kronor respektive 683 642 000 kronor.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 4.34 Avgiftsbelagd verksamhet vid Totalförsvarets forskningsinstitut

Tusental kronor

Verksamhet	Ack. Resultat t.o.m. 2023	Resultat 2024	Verksamhetens intäkter 2025	Kostnader som ska täckas 2025	Resultat 2025	Ack. Resultat utgående 2025
Verksamheter där intäkterna disponeras	10 925	-28 000	1 623 514	1 606 439	17 075	0
Uppdragsverksamhet	23 040	-28 000	1 608 514	1 591 439	17 075	12 115
Varav tjänsteexport	*-12 115*	*0*	*15 000*	*15 000*	*0*	*-12 115*

Källa: Totalförsvarets forskningsinstitut.

Utvecklingen i myndighetens avgiftsbelagda verksamhet har präglats av ökad efterfrågan från uppdragsgivare på myndighetens tjänster.

4.6.10 1:10 Nämnder m.m.

Tabell 4.35 Anslagsutveckling 1:10 Nämnder m.m.

Tusental kronor

2023	Utfall	7 163	Anslagssparande	123
2024	Anslag	7 786[1]	Utgiftsprognos	7 734
2025	**Förslag**	**8 786**		
2026	Beräknat	8 786		
2027	Beräknat	8 786		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för att finansiera den verksamhet som bedrivs av vissa mindre nämnder samt bidrag till exempelvis Svenska Röda Korset och Centralförbundet Folk och Försvar.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 4.36 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:10 Nämnder m.m.

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**7 786**	**7 786**	**7 786**
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	1 000	1 000	1 000
varav BP25	*1 000*	*1 000*	*1 000*
– Försvarspolitisk proposition 2024	*1 000*	*1 000*	*1 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**8 786**	**8 786**	**8 786**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Anslaget ökas i linje med kommande försvarspolitiska proposition med 1 000 000 kronor fr.o.m. 2025 för att möjliggöra en ökning av bidragen till vissa organisationer.

Regeringen föreslår att 8 786 000 kronor anvisas under anslaget 1:10 *Nämnder m.m.* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 8 786 000 kronor respektive 8 786 000 kronor.

4.6.11 1:11 Försvarets materielverk

Tabell 4.37 Anslagsutveckling 1:11 Försvarets materielverk

Tusental kronor

2023	Utfall	3 072 093	Anslagssparande	119 966
2024	Anslag	3 591 324[1]	Utgiftsprognos	3 569 806
2025	**Förslag**	**3 963 946**		
2026	Beräknat	4 253 727[2]		
2027	Beräknat	4 417 978[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 4 155 329 tkr i 2025 års prisnivå.

[3] Motsvarar 4 247 386 tkr i 2025 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Försvarets materielverks förvaltningsutgifter. Vidare får anslaget användas för myndighetens samhällsinvesteringar. Anslaget får även användas till utgifter för Sveriges certifieringsorgan för it-säkerhet (CSEC) samt signatärskapet för Common Criteria Recognition Arrangement (CCRA).

Skälen för regeringens förslag

Tabell 4.38 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:11 Försvarets materielverk

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**3 584 324**	**3 584 324**	**3 584 324**
Pris- och löneomräkning[2]	171 418	260 433	322 225
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	208 204	408 970	511 429
varav BP25[3]	*73 000*	*162 276*	*258 209*
– Stödpaket 15 till Ukraina	*8 000*	*7 000*	
– Stödpaket 16 till Ukraina			*16 325*
– Försvarspolitisk proposition 2024	*15 000*	*101 000*	*181 000*
– Stödpaket 17 till Ukraina		*4 276*	*10 884*
– Försvarets materielverk: Stöd till Ukraina	*50 000*	*50 000*	*50 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**3 963 946**	**4 253 727**	**4 417 978**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2024. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2026–2027 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

För utgifter med anledning av stödpaket 15 till Ukraina ökas anslaget med 8 000 000 kronor för 2025. För 2026 beräknas anslaget öka med 7 000 000 kronor.

För utgifter med anledning av stödpaket 16 till Ukraina beräknas anslaget öka med 16 325 000 kronor för 2027.

För att stärka det militära försvaret i linje med kommande försvarspolitiska proposition ökas anslaget med 15 000 000 kronor för 2025. För 2026 beräknas anslaget öka med 101 000 000 kronor och för 2027 beräknas anslaget öka med 181 000 000 kronor.

För utgifter med anledning av stödpaket 17 till Ukraina beräknas anslaget öka med 4 276 000 kronor för 2026 och för 2027 beräknas anslaget öka med 10 883 000 kronor.

För att utveckla stödet till Ukraina ökas anslaget med 50 000 000 kronor för 2025. För 2026–2027 beräknas anslaget öka med motsvarande belopp.

Regeringen föreslår att 3 963 946 000 kronor anvisas under anslaget 1:11 *Försvarets materielverk* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 4 253 727 000 kronor respektive 4 417 978 000 kronor.

Rörelsekapital

Regeringens förslag: Riksdagen bemyndigar regeringen att för 2025 besluta om en kredit i Riksgäldskontoret för att tillgodose Försvarets materielverks behov av rörelsekapital som inklusive tidigare utnyttjad kredit uppgår till högst 44 500 000 000 kronor.

Skälen för regeringens förslag: Försvarets materielverk behöver tillgång till rörelsekapital för att finansiera utestående förskott till industrin och för hantering av avtal inom försvarsexportområdet. Försvarets materielverk behöver även tillgång till rörelsekapital för att hantera övergången till en ändrad finansiell styrmodell inom materielförsörjningen.

Tabell 4.39 Övriga kontokrediter i statens verksamhet

Tusental kronor

Utgifts-område	Ändamål	Beslutad kreditram 2023[1]	Maximalt nyttjande 2023	Beslutad kreditram 2024[1]	Begärd kreditram 2025
6	Försvarets materielverks behov av rörelsekapital	50 500 000	15 310 145	34 500 000	44 500 000
	Summa	**50 500 000**	**15 310 145**	**34 500 000**	**44 500 000**

[1] Av riksdagen beslutad övrig kontokredit exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 4.40 Avgiftsfinansierad verksamhet vid Försvarets materielverk

Tusental kronor

Verksamhet	Ack. Resultat t.o.m. 2023	Resultat 2024	Verksamhetens intäkter 2025	Kostnader som ska täckas 2025	Resultat 2025	Ack. Resultat utgående 2025
Avgiftsbelagda verksamheter där intäkterna disponeras av myndigheten och bidrar till att finansiera verksamheten						
Uppdragsverksamhet						
Försvarsmakten: vidmakthållande	-9	0	3 600 000	3 600 000	0	-9
Försvarsmakten: övrig verksamhet	109 307	-100 000	960 000	960 000	0	9 317
Övriga kunder	-54 854	0	1 600 000	1 600 000	0	-54 854
Evaluering och certifiering av it-produkter	0	0	1 700	1 700	0	0
Tjänsteexport	116 249	0	60 000	60 000	0	116 249
Summa Uppdragsverksamhet	170 693	-100 000	6 221 700	6 221 700	0	70 703
Avgiftsbelagda verksamheter där intäkterna inte disponeras av myndigheten						

Verksamhet	Ack. Resultat t.o.m. 2023	Resultat 2024	Verksamhetens intäkter 2025	Kostnader som ska täckas 2025	Resultat 2025	Ack. Resultat utgående 2025
Offentligrättslig verksamhet						
Nationell tillsyn för cybersäkerhetscertifiering	0	0	600	600	0	0
Summa Offentligrättslig verksamhet	0	0	600	600	0	0

Källa: Försvarets materielverk.

4.6.12 1:12 Försvarsunderrättelsedomstolen

Tabell 4.41 Anslagsutveckling 1:12 Försvarsunderrättelsedomstolen

Tusental kronor

2023	Utfall	9 175	Anslagssparande	2 135
2024	Anslag	11 307[1]	Utgiftsprognos	11 559
2025	**Förslag**	**11 786**		
2026	Beräknat	12 058[2]		
2027	Beräknat	12 263[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 11 786 tkr i 2025 års prisnivå.

[3] Motsvarar 11 786 tkr i 2025 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för att finansiera den verksamhet som Försvarsunderrättelsedomstolen bedriver med att pröva frågor om tillstånd till signalspaning enligt lagen (2008:717) om signalspaning i försvarsunderrättelseverksamhet.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 4.42 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:12 Försvarsunderrättelsedomstolen

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**11 307**	**11 307**	**11 307**
Pris- och löneomräkning[2]	479	751	956
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**11 786**	**12 058**	**12 263**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2024. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2026–2027 är preliminär.

Regeringen föreslår att 11 786 000 kronor anvisas under anslaget 1:12 *Försvarsunderrättelsedomstolen* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 12 058 000 kronor respektive 12 263 000 kronor.

4.6.13 1:13 Myndigheten för totalförsvarsanalys

Tabell 4.43 Anslagsutveckling 1:13 Myndigheten för totalförsvarsanalys

Tusental kronor

2023	Utfall	25 396	Anslagssparande	24 604
2024	Anslag	67 834[1]	Utgiftsprognos	63 572
2025	**Förslag**	**85 518**		
2026	Beräknat	94 493[2]		
2027	Beräknat	96 099[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 92 360 tkr i 2025 års prisnivå.

[3] Motsvarar 92 360 tkr i 2025 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Myndigheten för totalförsvarsanalys förvaltningsutgifter.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 4.44 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:13 Myndigheten för totalförsvarsanalys

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**67 834**	**67 834**	**67 834**
Pris- och löneomräkning[2]	2 784	4 415	5 643
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	14 900	22 244	22 622
varav BP25[3]	*17 000*	*24 000*	*24 000*
– Försvarspolitisk proposition 2024	*17 000*	*24 000*	*24 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**85 518**	**94 493**	**96 099**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2024. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2026–2027 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

För att förstärka verksamheten vid Myndigheten för totalförsvarsanalys ökas anslaget med 17 000 000 kronor för 2025. Från och med 2026 beräknas anslaget öka med 24 000 000 kronor.

Regeringen föreslår att 85 518 000 kronor anvisas under anslaget 1:13 *Myndigheten för totalförsvarsanalys* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 94 493 000 kronor respektive 96 099 000 kronor

4.6.14 1:14 Stöd till Ukraina

Tabell 4.45 Anslagsutveckling 1:14 Stöd till Ukraina

Tusental kronor

2023	Utfall		Anslagssparande
2024	Anslag	0[1]	Utgiftsprognos
2025	**Förslag**	**22 740 000**	
2026	Beräknat	26 276 000	
2027	Beräknat	0	

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för direkt stöd till Ukraina i form av ekonomiska bidrag för att stödja Ukrainas försvarsförmåga.

Skälen för regeringens förslag

För att ytterligare förstärka Sveriges stöd till Ukraina och säkerställa en långsiktighet skapas en treårig ram för det militära stödet till Ukraina på sammanlagt 75 miljarder kronor för 2024–2026. Stödet till Ukraina ska även fortsatt hanteras i huvudsak med stödpaket för att kunna hålla ihop helheten och följa hur stor del av Ukrainaramen som är beslutad och vad som återstår. Medel på anslaget omfördelas till andra anslag när stödåtgärderna är kända och beslutade. Omfördelning sker i kommande budgetpropositioner, ordinarie ändringsbudget eller extra ändringsbudget. Beroende på vilken typ av stöd som kommer att användas kan ramen komma att belasta de offentliga finanserna flera år och även efter 2026.

Tabell 4.46 Hittills beslutat stöd till Ukraina inom Ukrainaramen

Miljoner kronor

	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	Summa
Anslag UO06										
1:1 Förbands-verksamhet och beredskap	1 354	284	209	176	181	245	250	49	0	2 748
1:2 Försvarsmaktens insatser internationellt	2 199	401	1 428	0	0	0	0	0	0	4 028
1: 3 Anskaffning av materiel och anläggningar	1 206	2 197	3 706	4 333	3 436	1 842	1 250	0	0	17 970
1:9 Totalförsvarets forskningsinstitut	9	15	8	0	0	0	0	0	0	32
1:11 Försvarets materielverk	7	0	4	27	19	17	0	14	14	102
2:4 Krisberedskap	0	100	0	0	0	0	0	0	0	100
2:8 Myndigheten för psykologiskt försvar	4	0	0	0	0	0	0	0	0	4
Summa[1]	**4 779**	**2 997**	**5 355**	**4 536**	**3 636**	**2 103**	**1 500**	**63**	**14**	**24 985**

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Tabell 4.47 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:14 Stöd till Ukraina

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]			
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	22 740 000	25 000 000	
varav BP25	*22 740 000*	*25 000 000*	
– Stöd till Ukraina	*22 740 000*	*25 000 000*	
Överföring till/från andra anslag		1 276 000	
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**22 740 000**	**26 276 000**	**0**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

För att finansiera tillkommande avgifter för den Europeiska fredsfaciliteten, stöd till Ukraina, har 2 110 000 000 kronor från ramen för 2025 fördelats till anslag 1:2 *Försvarsmaktens insatser internationellt* för åren 2025–2027.

För att finansiera utvecklat stöd till Ukraina genom Försvarets materielverk har 150 000 000 kronor från ramen för 2025 fördelats till anslag 1:11 *Försvarets materielverk* för åren 2025–2027.

I linje med ändamålet för anslaget omfördelas 1 276 000 000 kronor från anslag 1:2 *Försvarsmaktens insatser internationellt* för 2026. De ekonomiska åtaganden som ingåtts under 2024 med stöd av beställningsbemyndigande för anslaget 1:2 *Försvarsmaktens insatser internationellt* med motsvarande belopp kommer i och med flytt av medel att finansieras från anslaget 1:14 *Stöd till Ukraina.*

Regeringen föreslår att 22 740 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:14 *Stöd till Ukraina* för 2025. För 2026 beräknas anslaget till 25 000 000 000 kronor.

5 Civilt försvar och samhällets krisberedskap

5.1 Mål för utgiftsområdet

5.1.1 Civilt försvar

Det civila försvaret omfattar den verksamhet som civila myndigheter, kommuner och regioner, privata företag och det civila samhället vidtar för att förbereda Sverige för krig. I fredstid utgörs verksamheten av beredskapsplanering och förmågehöjande åtgärder. Under höjd beredskap och ytterst krig utgörs verksamheten av nödvändiga åtgärder för att upprätthålla målet för civilt försvar.

Riksdagen har beslutat (prop. 2020/21:30, bet. 2020/21:FöU4, rskr. 2020/21:135) att målet för det civila försvaret ska vara att ha förmåga att

- värna civilbefolkningen,
- säkerställa de viktigaste samhällsfunktionerna,
- upprätthålla en nödvändig försörjning,
- bidra till det militära försvarets förmåga vid väpnat angrepp eller krig i vår omvärld,
- upprätthålla samhällets motståndskraft mot externa påtryckningar och bidra till att stärka försvarsviljan,
- bidra till att stärka samhällets förmåga att förebygga och hantera svåra påfrestningar på samhället i fred, och
- med tillgängliga resurser bidra till förmågan att delta i internationella fredsfrämjande och humanitära insatser.

5.1.2 Krisberedskap och skydd mot olyckor

Krisberedskap utgörs av samhällets förmåga att förebygga, motstå och hantera krissituationer, inklusive skydd mot olyckor.

Krisberedskap

De av regeringen angivna målen för krisberedskapen, som förtydligades i budgetpropositionen för 2015 (prop. 2014/15:1 utg.omr. 6, bet. 2014/15:FöU1, rskr. 2014/15:63) indelas i ett förebyggande perspektiv och ett hanterande perspektiv. Med dessa utgångspunkter är målen för krisberedskapen att

- minska risken för olyckor och kriser som hotar vår säkerhet,
- värna människors liv och hälsa samt grundläggande värden som demokrati, rättssäkerhet och mänskliga fri- och rättigheter genom att upprätthålla samhällsviktig verksamhet och hindra eller begränsa skador på egendom och miljö då olyckor och krissituationer inträffar.

Krisberedskapen är inte dimensionerad för att hantera krig men utgör en utgångspunkt för det civila försvaret. En ökad förmåga i det civila försvaret bidrar i stor utsträckning till att stärka krisberedskapen.

Arbetet med krisberedskapen bör även bidra till att minska lidande och konsekvenser av allvarliga olyckor och katastrofer i andra länder.

Skydd mot olyckor

Riksdagens mål för skydd mot olyckor är enligt lagen (2003:778) om skydd mot olyckor att i hela landet ge människors liv, hälsa, egendom och miljö ett – med hänsyn till de lokala förhållandena – tillfredsställande och likvärdigt skydd mot olyckor.

5.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Sveriges civila förmåga att förebygga och hantera fredstida kriser, krigsfara och ytterst krig är en gemensam uppgift. Det civila försvaret och krisberedskapen är ett tvärsektoriellt ansvar och en angelägenhet för hela samhället.

Bedömningen av vilka resultat som har uppnåtts i förhållande till målen baseras huvudsakligen på aktiviteter och prestationer inom utgiftsområde 6. Återrapportering för andra utgiftsområden rapporteras under respektive utgiftsområde. Näringslivets privatägda verksamheter är centrala för Sveriges motståndskraft men omfattas inte av rapporteringen.

5.2.1 Bedömningsgrunder

Redovisningen av resultaten inom områdena civilt försvar, samhällets krisberedskap och skydd mot olyckor samt samhällets informations- och cybersäkerhet utgår från följande bedömningsgrunder:

– samhällets förmåga att förebygga olyckor och kriser samt vidta förberedande åtgärder mot krig
– samhällets förmåga att hantera olyckor, kriser och krig.

5.2.2 Resultatindikatorer

För att beskriva utvecklingen används (när så är möjligt) resultatindikatorer enligt nedan. Det pågår ett arbete att identifiera en bredare grupp av indikatorer, särskilt inom området civilt försvar.

Tillsyn och kontroll av skyddsrum

Sveriges 65 000 skyddsrum utgör en viktig del av samhällets förmåga att skydda civilbefolkningen. I händelse av höjd beredskap och ytterst krig är det av stor betydelse att skyddsrummens kvalitet och standard är god, vilket säkerställs genom tillsyn och kontroll av skyddsrum.

Antal aktörer som har registrerat personal i den egna krigsorganisationen

Att aktörer inom det civila försvaret har bemannade krigsorganisationer bidrar till målet för civilt försvar. Aktörernas krigsorganisation ska bygga på en analys av deras uppgifter i krig. Uppgifter om antalet organisationer som med anställningsavtalet som grund har låtit registrera personal som ianspråktagen (för den egna krigsorganisationen) ger en viss indikation i fråga om utvecklingen av personalförsörjningen av det civila försvaret.

Antal omkomna i bränder

Ett målinriktat och samordnat brandförebyggande arbete bör på sikt leda till ett minskat antal personer som omkommer eller skadas allvarligt vid bränder.

Antal utbildade brandmän

Utbildning av hel- och deltidsbrandmän samt brandbefäl är en avgörande förutsättning för förmågan inom området skydd mot olyckor och syftar till att säkerställa en likvärdig och grundläggande kompetens inom den kommunala räddningstjänsten i hela landet.

Medelsvarstid på 112-samtal

Tidsfaktorn vid alarmering är av avgörande betydelse för att nödställda personer snabbt och effektivt ska kunna få den hjälp som de behöver av samhällets hjälporgan.

Antal Rakelabonnemang

Radiokommunikationssystemet Rakel stödjer en skyddad och driftsäker kommunikation mellan samhällsviktiga organisationer vid en kris. Fler Rakelabonnemang är en indikator på att aktörernas möjlighet att kommunicera skyddat och driftsäkert har stärkts, vilket bidrar till en effektivare hantering av en uppkommen kris.

Inrapporterade it-incidenter

Statliga myndigheters rapportering av allvarliga it-incidenter ger information om hoten mot samhällets informations- och cybersäkerhet och underlag för att stärka förmågan att förebygga, upptäcka och hantera it-incidenter.

5.2.3 Underlag till grund för resultatredovisningen

Underlag som ligger till grund för resultatredovisningen är bl.a. årsredovisningar, statistikuppföljningar och andra rapporter från berörda myndigheter. Övriga underlag består bl.a. av utredningar och uppföljningar av inträffade händelser, risk- och sårbarhetsanalyser, Riksrevisionens rapporter och länsstyrelsernas årsredovisningar.

5.3 Resultatredovisning

5.3.1 Civilt försvar

Det civila försvaret omfattar hela samhället och den pågående återuppbyggnaden berör därför flera utgiftsområden.

Stärkt förmåga inom det civila försvaret

MSB och de övriga beredskapsmyndigheterna lämnade i oktober 2023 in uppdaterade redovisningar av arbetet med civilt försvar, vilka ligger till grund för den samlade förmågebedömningen som MSB lämnade in i februari 2024. Sammantaget bedömer MSB att det har skett en positiv utveckling för samtliga delar av målet för det civila försvaret. Förmågan att säkerställa de viktigaste samhällsfunktionerna har utvecklats under året.

I december 2023 redovisade MSB Nationell risk och sårbarhetsbedömning (NRSB) 2023. MSB har lyft fram tre områden som visar på övergripande sårbarheter i flera beredskapssektorer: elavbrott, personalbortfall och it-störningar.

MSB redovisade i oktober 2023 uppdraget att föreslå en prioritering av åtgärder för att stärka det civila försvaret under perioden 2025–2030 (Fö2023/01000). Prioriterade åtgärder föreslås utifrån tre ekonomiska nivåer. MSB bedömer att det krävs en

ambitionshöjning och ökad finansiering för det civila försvaret för att kunna genomföra en förmågehöjning.

Regeringens näringslivsråd för totalförsvar och krisberedskap inrättades och sammanträdde fyra gånger under året. MSB har även startat en arbetsgrupp som består av de aktörer som deltar i näringslivsrådet, i syfte att skapa ytterligare förutsättningar för kunskapshöjning hos näringsliv och myndigheter.

I augusti 2023 redovisade Utredningen om nationell samordning av försörjningsberedskapen sitt betänkande En modell för svensk försörjningsberedskap (SOU 2023:50). Betänkandet bereds inom Regeringskansliet. Den 11 mars 2024 redovisade Utredningen om näringslivets försörjningsberedskap delbetänkandet En ny beredskapssektor – för ökad försörjningsberedskap (SOU 2024:19).

Regeringen har fattat beslut om ett antal uppdrag där regeringen bedömer att det skyndsamt behöver vidtas åtgärder, så kallade snabbspår, där det finns möjlighet att snabbt höja förmågan inom det civila försvaret. Regeringen har bl.a. gett MSB och Tillväxtverket i uppdrag att ta fram en modell för en sammanhållen funktion för information till företag som kan stödja produktionsomställning avseende försörjningsviktiga varor och tjänster inför och vid fredstida krissituationer och höjd beredskap. Regeringen har även gett MSB och Socialstyrelsen i uppdrag att genomföra en försörjningsanalys avseende samhällets behov av och tillgång till sjukvårdsprodukter och övrig utrustning för att god vård ska kunna ges under höjd beredskap och krig.

Kriget i Ukraina har belyst kulturens betydelse för ett land i krig, liksom behovet av att kunna skydda kulturarvet. Verksamheterna räknas nu som samhällsviktiga funktioner. Regeringen beslutade i februari 2024 om ett uppdrag till flera myndigheter att bilda ett råd för skydd av kulturarv (Ku2024/00322), se utgiftsområde 17 Kultur, medier, trossamfund och fritid, avsnitt 10.3.

På grund av det fortsatt mycket allvarliga säkerhetspolitiska läget har MSB lagt större fokus på att stödja samhällsviktiga aktörers tillgång till och utveckling av ledningsplatser, bl.a. genom robusta system för informationsdelning. MSB har arbetat för en nationell samordning av ledningsplatsverksamheten inom det civila försvaret. Myndigheten har också fortsatt arbetet med säkra lokaler och rådgivning kring ändamålet. Konceptet mobil ledningsplats har utvecklats och myndigheten erbjuder hjälp till viktiga aktörer där förmåga behöver stärkas, bl.a. gällande utformning och fortifikatoriskt skydd.

Utveckling av beredskapssektorn Räddningstjänst och skydd av civilbefolkningen

I beredskapssektorn Räddningstjänst och skydd av civilbefolkningen har myndigheterna tagit fram en tioårig plan för att höja förmågan. MSB är sektorsansvarig myndighet. MSB har fortsatt arbetet med att utveckla förmågan att genomföra räddningsinsatser och skydda civilbefolkningen över hela hotskalan. Förberedelser har genomförts inför aktiveringen av civilplikt (se nedan under Personalförsörjning och civilplikt) inom räddningstjänst i form av åtgärder inom kompetensutveckling, rekrytering och repetitionsutbildning.

MSB har genomfört ett 70-tal slutbesiktningar av nyproducerade skyddsrum. Vidare har ca 100 kontroller och 4 600 tillsyner av skyddsrum genomförts. Nästan halva befolkningen uppger i en undersökning att de vet var deras närmaste skyddsrum finns.

MSB har redovisat uppdrag att undersöka vilka lärdomar och erfarenheter det svenska civila försvaret kan tillvarata från kriget i Ukraina. Lärdomar beskrivs från bl.a.

räddningstjänst, skydd av civilbefolkningen och kommunikation. Erfarenheterna visar att kommunal räddningstjänst behöver förstärkas för att kunna möta de utmaningar som krigsfara och ytterst krig kan medföra. Även insatser inom det internationella biståndet bidrar till stärkt civilt försvar (se utg.omr. 7 Internationellt bistånd).

Fortsatt arbete med att utveckla beredskapsstrukturen

Under 2023 har MSB och de övriga beredskapsmyndigheterna samt Riksbanken fortsatt arbetet med att implementera och utveckla den nya beredskapsstrukturen för civilt försvar och krisberedskap som trädde i kraft 2022. Arbetet inom beredskapssektorerna beskrivs även i andra utgiftsområden, se till exempel utgiftsområde 9 Hälsa, vård och omsorg, utgiftsområde 21 Energi, utgiftsområde 22 Politiken för informationssamhället samt Transporter, och utgiftsområde 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel.

Utvecklingen har gått från fokus på det interna arbetet i beredskapssektorerna och civilområdena till ett mer gemensamt utvecklingsarbete. Kunskapen och perspektivförståelsen om andra aktörers verksamheter har ökat. Nätverk för utveckling och hantering av allvarliga händelser har utvecklats och stärkts och samskapande processer med berörda myndigheter har etablerats. Ett civilt beredskapsråd har etablerats på myndighetschefsnivå, som en samlande och drivande kraft i implementering och utveckling av arbetssätt. Arbetet sker också i samverkan med Försvarsmakten.

I beredskapssektorn Ekonomisk säkerhet har myndigheterna vidtagit åtgärder som bland annat syftar till att stärka den egna organisationens möjligheter att verka under höjd beredskap samt dess möjligheter att kunna genomföra planering och analys i fredstid. Myndigheterna i sektorn har bland annat identifierat sårbarheter och stärkt förmågan att upprätthålla funktionerna samt övat och utbildat sin personal.

I beredskapssektorn Elektroniska kommunikationer och post bedrivs verksamheten både av myndigheterna i sektorn och av tillhandahållare av elektroniska kommunikationsnät och tjänster. Merparten av den samhällsviktiga infrastrukturen inom sektorn drivs av aktörer i den privata sektorn. Utvecklingsarbetet i sektorn har bland annat innefattat lagstiftning som möjliggör närmare samverkan mellan staten och näringslivet samt stärkandet av infrastrukturens robusthet och resiliens.

I beredskapssektorn Energiförsörjning bedrivs verksamheten både av myndigheterna i sektorn och av andra aktörer. Kommersiella aktörer står för en stor del av den samhällsviktiga verksamheten. Samverkan och planering inom energiförsörjningssektorn är etablerad och utåtblickande med fokus på robusthetshöjande åtgärder, särskilt inom området elförsörjning.

I beredskapssektorn Finansiella tjänster har myndigheterna arbetat med att stärka sektorns robusthet samt att skapa säkra organisationer. Det handlar exempelvis om genomförda övningar där både myndigheterna och privata aktörer deltar, samarbeten för att utveckla samverkan samt förmågehöjande beredskapsarbete genom kompetenshöjande utbildningar för myndigheternas personal.

I beredskapssektorn Försörjning av grunddata har myndigheterna etablerat formerna för samarbete mellan myndigheterna i sektorn och utveckla respektive myndighets beredskapsförmåga. Tre av fyra myndigheter i sektorn har inte varit beredskapsmyndighet tidigare och grundläggande förutsättningar har därför varit fokus för arbetet. Bland annat har myndigheterna vidtagit och planerat för åtgärder för att verksamheten ska kunna bedrivas oavsett situation, exempelvis genom att säkra

elförsörjning och kontinuitetsplaner. Vidare har möjligheten att hantera skyddsvärd information stärkts och övningsverksamhet har genomförts.

I beredskapssektorn Hälsa, vård och omsorg har myndigheterna arbetat med att stärka samverkan och utveckling av förmågebedömning och planering i sektorn. Fokus för arbetet har även legat på att öka hälso- och sjukvårdens försörjningsberedskap och förmåga att hantera masskadeutfall.

I beredskapssektorn Livsmedelsförsörjning och dricksvatten har myndigheterna fokuserat på åtgärder riktade mot uppbyggnad av interna strukturer och att säkerställa grundläggande förutsättningar som till exempel säkerhetsskydd, samverkan och kommunikation. Myndigheternas arbete har också omfattat förberedelser inför utåtriktade åtgärder som stärker samhällets förmåga.

I beredskapssektorn Ordning och säkerhet har myndigheterna fokuserat på att skapa samverkansstrukturer, gemensamma arbetssätt och kunskapshöjning hos myndigheterna i sektorn. Tre prioriterade arbetsområden är identifierade: bevakning och skydd av samhällsviktig verksamhet, kontroll, skydd och övervakning av Sveriges gränser, samt rättskedjan. En gemensam inriktning och en tioårig plan har tagits fram och olika nätverk har bildats i syfte att skapa en ram för det fortsatta utvecklingsarbetet.

I beredskapssektorn Transporter handlar det förmågehöjande arbetet om att möjliggöra samhällsviktiga transporter även under höjd beredskap. Förmågehöjande åtgärder omfattar exempelvis bemanning, övning och utbildning, säkerhetshöjande åtgärder, reservmaterial, företagsplanläggning och utökade ansvar i underhållskontrakt, krigsorganisation och ledningsplatser, redundans för kritisk verksamhet, samt utveckling av redundans genom reservinfrastruktur för särskilt kritiska anläggningar.

Personalförsörjning, civilplikt och krigsorganisation

I juli 2023 gav regeringen en särskild utredare i uppdrag att analysera och lämna förslag om hur personalbehoven inom det civila försvaret kan tryggas (dir. 2023:116). Syftet med utredningen är att ta ett helhetsgrepp kring frågan om hur personalförsörjningen av det civila försvaret kan stärkas. I oktober gav regeringen Affärsverket svenska kraftnät i uppdrag att analysera behovet av civilplikt inom elförsörjningen och lämna förslag på åtgärder, se utgiftsområde 21 avsnitt 2.6.2.

I december 2023 beslutade regeringen, med hänsyn till Sveriges beredskap, att aktivera civilplikten (Fö2023/00553, Fö2023/01488). Skyldigheten att fullgöra repetitionsutbildning med civilplikt gäller fr.o.m. den 19 januari 2024. I enlighet med ändringar i förordningen (1995:238) om totalförsvarsplikt omfattar civilplikten verksamhetsområdena räddningstjänst som kommunerna ansvarar för samt drift och underhåll inom elproduktion och nätverksamhet. Beslutet innebär att personer som redan har relevant utbildning inom områdena räddningstjänst och elförsörjning kan skrivas in och krigsplaceras med civilplikt. MSB har under 2023 förberett aktiveringen genom att bl.a. ta fram nya föreskrifter för civilplikt.

Totalförsvarets plikt- och prövningsverk redovisar kvartalsvis uppgifter om antalet organisationer som med anställningsavtalet som grund har låtit registrera personal som ianspråktagen (för den egna krigsorganisationen). Antalet organisationer som har gjort sådana registreringar har successivt ökat sedan 2021. Fjärde kvartalet 2023 var antalet organisationer i kategorin myndigheter 56 (43), i kategorin länsstyrelser 21 (21), i kategorin regioner 17 (15) och i kategorin kommuner 131 (105) (Siffrorna inom parentes anger motsvarande uppgifter för fjärde kvartalet 2022).

Ett starkare psykologiskt försvar

Myndigheten för psykologiskt försvar (MPF) har under sitt andra verksamhetsår kontinuerligt bedrivit informationsinhämtning för att upptäcka, analysera och bedöma antagonistiska påverkansaktiviteter.

I den operativa verksamheten har MPF arbetat i enlighet med regeringsuppdrag för att stärka förmågan att identifiera, analysera och bemöta otillbörlig informationspåverkan, bl.a. kopplat till Sveriges EU-ordförandeskap, informationspåverkanskampanjen mot svensk socialtjänst och koranbränningarna. Under 2023 inledde MPF ett samarbete med berörda myndigheter för att stötta förberedelserna inför Europaparlamentsvalet.

Under året har MPF lämnat stöd till ukrainska myndigheter och civilsamhällesaktörer. Myndigheten har bl.a. genomfört utbildningar, träning och övning av ukrainska statstjänstemän och lämnat stöd och rekommendationer avseende Ukrainas strategiska kommunikation till aktörer som verkar i försvaret av Ukraina.

Den förmågehöjande verksamheten hos MPF har bedrivits med föreläsningar, nätverksdagar, seminarier och konferenser samt genom utbildningar och övningar. Myndigheten har fortsatt utveckla arbetet med att beställa och förmedla forskning och annan kunskapsutveckling i frågor med bäring på psykologiskt försvar.

Myndigheten har haft ett uppdrag att utveckla en struktur för effektiv samverkan inom det psykologiska försvaret vilket resulterade i att Samverkansrådet för psykologiskt försvar inrättades och genomförde ett första möte 2023.

5.3.2 Krisberedskap och skydd mot olyckor

Krisberedskapen är inte dimensionerad för att hantera krig men utgör en utgångspunkt för det civila försvaret. Det gör att flera åtgärder som vidtagits stärker både krisberedskapen och det civila försvaret.

Insatser för att stärka allmänhetens kunskap och beredskap

MSB har genomfört flera utbildnings- och informationsinsatser under året för att stärka allmänhetens egenberedskap och försvarsvilja. Särskilt fokus har varit på unga. Årets beredskapsvecka med tema Öva! hade stort deltagande, t.ex. deltog 224 av 290 kommuner, vilket är en ökning med 22 kommuner jämfört med 2022. Till beredskapsveckan tog MSB fram konceptet Sju dagar, vilket bl.a. innehöll ett digitalt utbildnings- och övningsverktyg för privatpersoner. Effektmätningar visade att informationsinsatsen fått stort genomslag – MSB:s bästa hittills om privatpersoners beredskap för kriser och krig.

Övning för samverkan

För att stärka samhällets förmåga att hantera olyckor, kriser och krig är planering och genomförande av olika övningar betydelsefullt. Exempel på samverkansövningar med fokus på krisberedskap under 2023 är att ett 20-tal aktörer genomförde den nationella samverkansövningen SAMÖ. Fokus var på att pröva förmågan till samverkan och ledning, prioriteringar och kommunikation i samband med hantering av storskaliga väderrelaterade händelser. Inom ramen för den EU-finansierade insatsen Prevention, Preparedness and Response to natural and man-made disasters in Eastern Partnership countries – phase 3 (PPRD East 3) genomfördes en omfattande skogsbrandsövning med medverkan från Ukraina, Moldavien, Georgien, Armenien och Azerbajdzjan. Huvudsyftet var att samarbeta över gränser och att agera inom EU:s civilskyddsmekanism. MSB har också övat flygande resurser vid skogsbränder i

samband med en rescEU-övning i Finland samt övat förstärkningsresursen för översvämning i EU Czech Modex 2023.

Finansiering av utvecklingsprojekt för ett robustare samhälle

Av MSB:s redovisning om hur anslag *2:4 Krisberedskap* används framgår att myndigheten har fördelat 1 384 miljoner kronor från anslaget, varav 41 procent till 46 myndigheter (inklusive länsstyrelser), 41 procent till kommunerna och 18 procent till regioner, forskning och frivilliga försvarsorganisationer (Fö2024/00850).

MSB:s samlade bedömning av arbetet som genomförts med stöd av anslaget är att det har stärkt förmågan inom krisberedskap och civilt försvar på flera områden, som t.ex. dricksvattenförsörjning, samverkan och ledning, brandriskprognoser och de frivilliga försvarsorganisationernas arbete med rekrytering och utbildning. Tillsammans med hantering av konsekvenserna av det försämrade säkerhetspolitiska läget har genomförda åtgärder fortsatt utveckla beredskapen och skapat ett allt bredare engagemang hos ansvariga myndigheter och aktörer.

Frivilliga försvarsorganisationer och andra ideella organisationer

MSB har under året betalat ut uppdragsersättning till 17 frivilliga försvarsorganisationer. Medlen har använts för att höja krisberedskapen i samhället och främja totalförsvaret genom totalförsvarsupplysning, rekrytering samt till att utbilda medlemmar inom civilt försvar och krisberedskap. Enligt MSB har uppdragsmedlen till de frivilliga försvarsorganisationerna bidragit till en förmågehöjning i samhället. Samtidigt har en högre inflation än tidigare bidragit till att kostnaderna för utbildningarna har ökat.

MSB har under 2023 fördelat uppdragsersättning till 14 ideella organisationer för utbildningar som syftar till att öka individens förmåga att förebygga och hantera olyckor, allvarliga händelser och kriser samt ytterst krig. På MSB:s uppdrag har organisationerna utbildat allmänheten bl.a. i att utföra första hjälpen och ge hjärt- och lungräddning samt förmedlat kunskap om hur bränder kan förhindras i hem och skola. Utbildningar har även genomförts om hur säkerheten kan ökas i hemmet, i skolan, på fritiden, vid vatten och inom informations- och cybersäkerhet.

Skydd mot olyckor

Utveckling av olycksförebyggande arbete

MSB bedömer att förmågan att förebygga bränder och andra olyckor generellt sett är tillfredsställande. Dock fanns det fortsatt stora variationer mellan kommuner. Kommunal räddningstjänst genomgår en förändringsprocess för anpassning av verksamheten till 2021 års förändringar i lagen (2003:7798) om skydd mot olyckor. Samtidigt har kriget i Ukraina medfört fokus på uppbyggnad av civilt försvar.

MSB har arbetat med att stödja kommunal räddningstjänst med att begränsa miljöpåverkan i samband med räddningsinsatser, särskilt för att minska spridning av PFAS. Arbetet har under 2023 bl.a. fokuserats på att finna metoder för att sanera tankar som har innehållit skumvätska med PFAS. Under året har 226 ton skumvätska destruerats (2022 destruerades ca 191 ton).

Flyg för skogsbrandsbevakning upptäckte 119 bränder i skog och mark vilket kan jämföras med 2022, då 105 bränder upptäcktes.

Det omkom 103 personer i brand varav 39 kvinnor, 62 män och 2 okända, en ökning med 23 personer – mestadels män – på 2 år (diagram 5.1).

Diagram 5.1 Antal omkomna i bränder 2015–2023

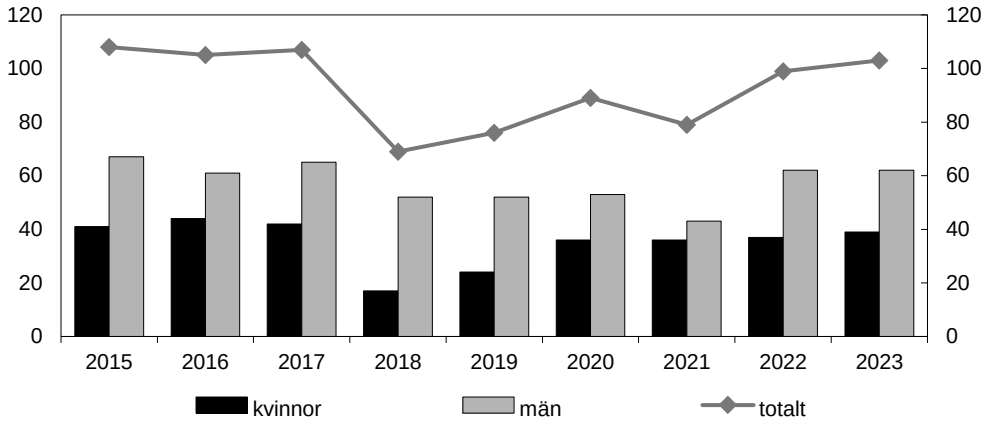

Källa: MSB:s insamling av uppgifter från kommunal räddningstjänst, sjukvård, Polismyndigheten och Trafikverket.

Stärkt operativ samverkan inom räddningstjänstområdet

Kommunala räddningstjänster genomförde under 2023 ca 117 000 räddningsinsatser och statliga myndigheter genomförde ca 1 800 räddningsinsatser.

MSB bedömer att samhällets förmåga att genomföra räddningsinsatser är tillfredsställande men att det fortsatt finns skillnader i landet. Förändringarna i lagen (2003:778) om skydd mot olyckor har ännu inte nått full effekt i de kommunala räddningstjänstorganisationerna. MSB har vidtagit olika åtgärder för att stödja statliga och kommunala räddningstjänster genom att stärka samverkan mellan ansvariga aktörer, bl.a. har möten anordnats genom olika räddningstjänstforum.

Kommunerna har på olika sätt utvecklat sin förmåga att leda och genomföra omfattande räddningsinsatser. Alla kommuner i Sverige är idag anslutna till ett övergripande system för räddningsledning av räddningstjänsten. Kommunerna har bildat ett 15-tal större samverkansregioner för större förmåga att utöva övergripande ledning och snabbt kunna kraftsamla vid omfattande räddningsinsatser. För att stödja kommunerna har MSB tillsammans med kommunernas räddningstjänster och andra berörda räddningsaktörer bedrivit projektet Ett enhetligt ledningssystem. Arbetet har enligt MSB gett kommunerna förutsättningar att stärka förmågan att leda och genomföra omfattande räddningsinsatser. Under året har även statliga myndigheters förmåga att genomföra räddningsinsatser enskilt och i förhållande till andra räddningsaktörer tydliggjorts.

Räddningsvärn kan vara en del av kommunernas organisation för räddningstjänst som kan vara till nytta när det gäller vissa händelser såsom t.ex. skogsbränder och översvämningar. MSB har fortsatt sitt arbete med att stödja kommunerna i arbetet med att införa räddningsvärn.

MSB har med sina stöd- och förstärkningsresurser genomfört 182 nationella insatser till stöd för svenska räddningstjänstaktörer. Flertalet insatser har utgjort stöd till kommunal räddningstjänst vid exempelvis skogsbränder, sök- och räddning samt oljeskyddsinsatser. Det vanligaste stödet har avsett flygande släckresurser. Det är en specialiserad resurs som är avgörande för kommunernas förmåga att hantera omfattande bränder. Andra stöd har bl.a. avsett urban sök- och räddning vid insatser orsakade av sprängningar kopplade till organiserad brottslighet och oljeskadeskydd vid det stora oljeutsläppet utanför Blekinge.

Säkrare hantering av farliga ämnen

Mot bakgrund av att antalet sprängdåd de senaste åren ökat kraftigt i Sverige har arbetet inom ramen för Nationellt forum för sprängämnessäkerhet intensifierats.

Regeringen beslutade i oktober 2023 om uppdrag till det nationella forumet med sikte på att intensifiera arbetet med att förebygga och förhindra illegala sprängningar.

MSB bedömer att det fortsatt finns brister avseende samhällets förmåga och kapacitet att förebygga illegala sprängningar. Kunskap och medvetenhet behöver öka, och kommunernas arbete med tillsyn av explosiva varor behöver förbättras. Utöver det arbete som skett i det nationella forumet för sprängämnessäkerhet har MSB under året bl.a. arbetat med att ta fram webbaserade kurser samt genomfört webbinarier i syfte att tillgodose kommunernas behov av kompetensutveckling.

Med anledning av utökade beredskapszoner vid kärnkraftverken har MSB tillsammans med länsstyrelserna installerat 180 utomhusvarningssystem samt delat ut 56 000 varningsmottagare för inomhusbruk till bl.a. hushåll, fritidsboenden och företag.

Utbildning och personalförsörjning inom räddningstjänstområdet

Utav 700 tillgängliga årsplatser av grundutbildning för räddningstjänstpersonal i beredskap och av förordningsstyrda utbildningar inom skydd mot olyckor, har 88 procent nyttjats. Under året har 2 012 personer examinerats från eller slutfört en utbildning, varav 16 procent kvinnor och 84 procent män.

Ett utvecklingsarbete har genomförts som inneburit förbättrat utbildningsupplägg och en digital fortbildningstjänst finns för att repetitionsutbilda och fortbilda räddningstjänstpersonal. Men trots att antalet utbildningsplatser har ökat bedömer MSB att kapaciteten för ledningsutbildning och grundutbildning inte har nått upp till kommunernas behov. Tillhandahållandet av ledningsutbildning och grundutbildning för hel- och deltidsbrandmän är av stor betydelse för förmågan att kunna utföra räddningstjänst under höjd beredskap och tillkommande uppgifter.

Av tabell 5.1 framgår antal utexaminerade från de tre större utbildningsområdena som tillhandahållits av MSB. Under 2023 har sammanlagt 208 personer (19 procent kvinnor och 81 procent män) examinerats från den tvååriga utbildningen skydd mot olyckor (heltidsbrandman). Motsvarande siffra för 2022 var 192 personer (16 procent kvinnor och 84 procent män).

Tabell 5.1 Genomförd utbildning 2020–2023

	2020	2021	2022	2023
Heltidsbrandman	204	215	192	208
Deltidsbrandman[1]	534	537	484	537
Räddningsledning[2]	341	285	336	341

[1] Grundutbildning moment 1 av 2.

[2] Till exempel gruppledare, styrkeledare, insatsledare, räddningschef samt larm- och ledningsoperatör.

Vid mer än hälften av landets brandstationer bemannade med deltidsbrandmän råder fortsatt bemanningssvårigheter. En strategi och handlingsplan har tagits fram med delmål att den negativa trenden ska ha vänt vid utgången år 2026.

Stöd till kommunernas förebyggande arbete mot naturolyckor

Under 2023 fördelade MSB drygt 476 miljoner kronor i statsbidrag från anslag 2:2 *Förebyggande åtgärder mot jordskred och andra naturolyckor* till 19 kommuner för 24 olika åtgärder. Av bidragen användes 18 miljoner kronor till åtgärder mot ras och skred. Större delen av bidragen användes till åtgärder mot översvämning. Till länsstyrelserna fördelades nästan 5 miljoner kronor för deras arbete enligt förordningen (2009:956) om översvämningsrisker. Under året har även en värmekartering över Sverige lanserats som stöd för kommuners och länsstyrelsers klimatanpassningsarbete.

Förbättrade svarstider för nödnumret 112

SOS Alarm hade under 2023 drygt 4 miljoner inkommande anrop till nödnumret 112 vilket är på ungefär samma höga nivå som föregående år. Av dessa besvarades 3,6 miljoner samtal vilket är ökning med drygt 9 procent jämfört med föregående år. Drygt en tredjedel av samtalen till 112 bedöms vara felringningar som är samtal där antigen ett hjälpbehov inte kan konstateras eller så kallade tysta samtal.

Under året har SOS Alarms förändringsarbete fokuserat på att sänka svarstiderna för det nationella nödnumret 112 i syfte att nå målet på åtta sekunders medelsvarstid. Medelsvarstiden för helåret blev 10,9 sekunder (diagram 5.3) vilket är en förbättring med 57 procent jämfört med 2022 då den låg på 25,6 sekunder. Utöver nyanställningar av larmoperatörer har satsningar på arbetsmiljöfrågor bidragit till de förbättrade svarstiderna. Under året har sjuktalen och personalomsättningen minskat. Personalomsättningen har nästan halverats jämfört med föregående år och låg på ca 16 procent, jämfört med 30 procent året innan.

Diagram 5.2 SOS Alarms medelsvarstider på 112-samtal

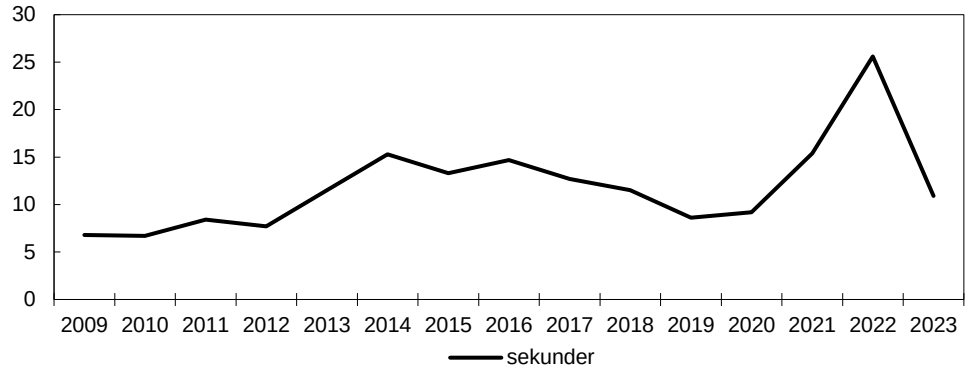

Något färre antal Viktigt meddelande till allmänheten (VMA) skickades ut än föregående år. Under 2023 skickade SOS Alarm VMA vid 28 tillfällen, vilket var åtta färre än året innan. Den vanligaste orsaken till VMA var brand och rök (26).

Stärkt samverkan inom sjöövervakning och räddningstjänst till sjöss

Kustbevakningen har med anledning av det säkerhetspolitiska läget fortsatt att stärka sin samverkan med aktörer inom såväl sjöövervakning som räddningstjänst. Samverkan har förstärkts med bl.a. Polismyndigheten, Tullverket och MSB. Förstärkt samverkan har även skett med Försvarsmakten och myndigheterna har haft ökad informationsdelning för att säkerställa gemensamma lägesbilder till sjöss. I övrigt har Kustbevakningen bedrivit sin ordinarie verksamhet med förhöjd vaksamhet.

Kustbevakningen genomförde 33 miljöräddningsoperationer, vilket var något färre än föregående år. Insatserna gällde oljeutsläpp eller risk för oljeutsläpp. Ett exempel är operationen i samband med fartyget Marco Polos grundstötning utanför Blekinge som utvecklades till en långvarig och komplex miljöräddningsinsats med omfattande samarbete mellan myndigheter och andra aktörer. Därutöver har Kustbevakningen deltagit i 212 sjöräddningsinsatser, vilket var i nivå med föregående år. Kustbevakningen har förbättrat sin beredskap för miljöräddningstjänst men har på grund av fortsatt ansträngt personalläge ändå inte fullt ut kunnat upprätthålla den beslutade beredskapen. Det har påverkat den operativa uthålligheten och förmågan att genomföra omfattande samtidiga insatser. Kustbevakningens anslag för 2022 och 2023 har ökat och rekrytering och utbildning pågår fortsatt för att förbättra personalläget men har ännu inte fått fullt genomslag i den operativa verksamheten.

Kustbevakningen har i samverkan med berörda myndigheter fortsatt stärka miljöräddningstjänstförmågan i Vänern, Vättern och Mälaren, då insjöarna är viktiga råvattentäkter för en stor del av Sveriges befolkning och särskilt känsliga för utsläpp.

Inom området sjöövervakning med brottsbekämpning och ordningshållning till sjöss genomförde Kustbevakningen drygt 48 980 kontroller till sjöss inom områdena fiske, farligt gods, tull, sjötrafik och gräns vilket var i nivå med 2022. Myndigheten genomförde även självständigt drygt 755 brottsutredningar, vilket var något fler än föregående år.

Inom det civila försvaret har Kustbevakningen tillsammans med berörda aktörer etablerat närmare samverkan inom beredskapssektorerna Ordning och säkerhet samt Räddningstjänst och skydd av civilbefolkningen. Inom det militära försvaret har Kustbevakningen och Försvarsmakten etablerat närmare samverkan för att Kustbevakningen bättre ska kunna stödja Försvarsmakten rörande bl.a. sjöövervakning och transporter till sjöss.

Olycksutredningar för ett säkrare samhälle

Statens haverikommission har under 2023 genomfört ett flertal utredningar av olyckor och incidenter som kan bidra till säkerhetshöjande åtgärder i samhället. Flera av utredningarna rör omfattande och komplexa händelser, t.ex. dödsolyckan på Gröna lund, grundstötningen med fartyget Marco Polo i Blekinge, skredet på E6 i Stenungsund och hissolyckan i Sundbyberg. Vidare har tre större tågurspårningar och fyra militära utredningar hanterats.

Utvecklad, robust och säker kommunikation

Diagram 5.3 Antal Rakelabonnemang 2016–2023

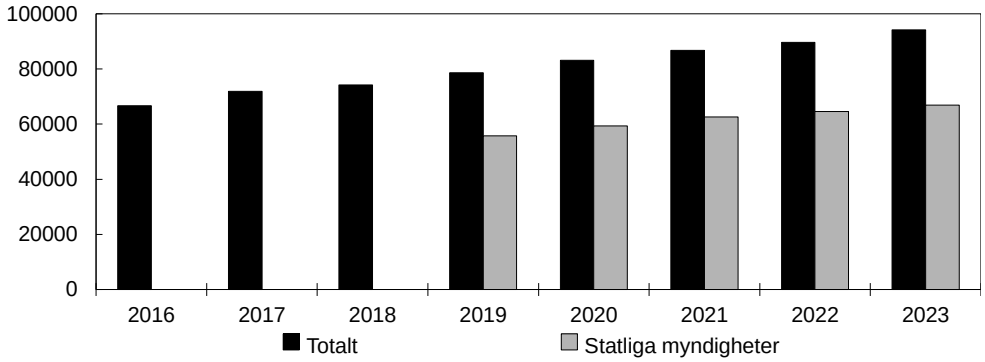

Anm.: Statistik för antal abonnemang hos statliga myndigheter finns från 2019.

Rakel är Sveriges nationella kommunikationssystem för aktörer inom samhällsviktig verksamhet och har ca 600 anslutna organisationer. Användarkretsen har ökat fortsatt under 2023, både genom nya anslutningar och att etablerade aktörer skaffat fler abonnemang. Systemet har nu över 94 000 användare (september 2023). Tillgängligheten är fortsatt väldigt hög och MSB, som förvaltar Rakel, fortsatte att investera i systemet.

5.3.3 Internationella insatser och samarbeten i EU och Nato

Natos civila beredskapsarbete

Sveriges ansökan om Natomedlemskap innebar för MSB:s del fortsatta förberedelser under 2023. Åtgärder har vidtagits för att integrera det civila beredskapssystemet med Natos strukturer och processer, inklusive Natos krishanteringsåtgärder, samt för att möta krav och behov som följer av Natos regelverk (t.ex. anpassning av lokaler).

Myndigheten har även tagit fram en fördjupad webb-utbildning om Natos krishanteringssystem (NATO Crisis Response System) riktad till personer inom beredskaps- och sektorsansvariga myndigheter som arbetar med civilt försvar och krisberedskap. Regeringskansliet har med stöd från MSB deltagit i Natoövningen Crisis Management Exercise CMX som genomförs vartannat år. Bärande inslag i övningen var lägesrapportering och bedömning av krishanteringsåtgärder.

I en rapport om arbetet i planeringsgrupperna under Natos Resilienskommitté och hur det påverkar utvecklingen i Sverige analyseras styrkor och utmaningar med att omsätta och sprida Natoarbetet i det svenska beredskapssystemet. Myndigheterna bedömer att samarbetet i planeringsgrupperna är tillfredsställande och att det finns tydliga kopplingar till det svenska målet för civilt försvar.

EU:s civilskyddssamarbete har stärkts

EU:s civilskyddsmekanism har förstärkt samarbetet mellan unionen och medlemsstaterna och underlättat samordningen på civilskyddsområdet i syfte att förbättra unionens insatser vid naturkatastrofer och katastrofer som har orsakats av människor. Stödet till Ukraina är civilskyddsmekanismens största insats någonsin.

Den europeiska civilskyddsgemenskapen fortsatte att utvecklas under det svenska ordförandeskapet. Mot bakgrund av det försämrade säkerhetsläget utarbetades rådslutsatser för stärkt motståndskraft i hela samhället i samband med civilskydd. De åtgärder som vidtogs för att stärka befolkningens beredskap och näringslivets roll i beredskapsarbetet framhålls särskilt. Mot bakgrund av ökad risk för kemiska, biologiska, radiologiska och nukleära (CBRN) incidenter har medlemsländerna och EU-kommissionen uppmanats att stärka CBRN-beredskapen i EU.

Övergångsbestämmelsen i civilskyddsmekanismen som kallas rescEU-transition har förlängts till 2027, vilket innebär att de stödresurser som utvecklats för bekämpning av skogsbränder fortsatt får användas till dess att den permanenta europeiska luftburna rescEU-flottan för bekämpning av skogsbränder blir tillgänglig fullt ut.

Det svenska ordförandeskapet förde EU-arbetet framåt inom området motståndskraft i kritisk infrastruktur. Fokus låg på uppföljning av delar av rådets rekommendation om en samordnad strategi för att stärka den kritiska infrastrukturen motståndskraft. Bland annat genomfördes en utvärdering av medlemsstaternas genomförande av stresstester med fokus på energisektorn.

Färdplan för Hagasamarbetet i Norden

Under 2023 var Sverige ordförande för Hagasamarbetet om nordisk samverkan på krisberedskapsområdet. Samarbetet har fått en tydlig riktning framåt, där prioriteringarna under ordförandeskapet (värdlandsstöd, CBRN och övningar) varit i linje med Sveriges prioriteringar på nationell nivå, inom EU och Nato.

MSB har ansvarat för att ta fram en gemensam färdplan för det nordiska samarbetet. För att driva arbetet framåt har ett nordiskt sekretariat skapats av den danska myndigheten på området med representation från de operativa myndigheterna inom Hagasamarbetet.

Internationella insatser

Även 2023 präglades MSB:s internationella insatser i stor utsträckning av konsekvenserna av Rysslands fullskaliga invasion av Ukraina samtidigt som det svåra omvärldsläget med flera parallella kriser har bidragit till hög aktivitet för insatsverksamheten. Under 2023 genomfördes sammanlagt 341 insatser i 44 länder – det

högsta antalet insatser som MSB genomfört under ett år. Föregående år genomfördes 265 insatser. Ökningen hänförs mestadels till humanitära insatser.

Brett stöd till Ukraina

Sedan Rysslands fullskaliga invasion av Ukraina har Sverige genom MSB kontinuerligt lämnat stöd till Ukraina på civilskyddsområdet. Stödet har främst förmedlats genom EU:s civilskyddsmekanism, men också bilateralt och genom olika FN-organ. MSB:s insatser hanterar koordinering och transport av inköpt och donerat materiel, luftburen sjuktransport, utsändande av experter samt nödboenden. Sammantaget har närmare 180 insatser kopplat till Ukraina pågått eller genomförts under 2023. Totalt har omkring 100 experter sekonderats, 82 ukrainska patienter evakuerats till Sverige och 4 400 ton donerat materiel kunnat förmedlas till Ukraina. De sektorer som utifrån ukrainska myndigheters uttryckta behov har identifierats som mest prioriterade är minhantering, räddningstjänst, hälso- och sjukvård samt energiförsörjning.

Stöd med skogsbrandflyg till andra EU-länder

Sverige har bidragit till EU:s responskapacitet rescEU sedan 2020. Under 2023 har fyra skopande flygplan stått till förfogande för insatser mot skogsbränder i andra EU-länder. En insats genomfördes i Grekland.

Internationella humanitära biståndsinsatser samt resiliensinsatser

Kriget i Ukraina har präglat MSB:s humanitära biståndsinsatser. Därutöver har myndigheten upprätthållit den humanitära verksamheten i övriga delar av världen. Kostnadsnivån för att bedriva humanitär insatsverksamhet har fortsatt varit hög under året, både på grund av fortsatt hög inflation globalt och på grund av säkerhetsläget i flera mottagarländer. De största insatsländerna sett till antal pågående insatser under året var Ukraina, Etiopien och Somalia. Sett till ekonomisk omfattning har Haiti och Turkiet också utgjort viktiga mottagarländer.

MSB har fortsatt arbetet med långsiktiga insatser som stärker förmågan inom beredskap, risk- och sårbarhetsanalys, strategisk och operativ samverkan och ledning.

MSB har förstärkt sitt arbete med resiliens i EU:s närområde (västra Balkan och Turkiet) och med EU:s civilskyddsmekanism samt med länderna i EU:s östliga partnerskap (Ukraina, Moldavien, Georgien, Armenien och Azerbajdzjan). Därtill har myndigheten drivit EU- och Sida-finansierade insatser i länder i Sydostasien, däribland i Filippinerna, samt i Bangladesh och Nepal. Exempel på resultat under 2023 är att förändringsinitiativ tagits i deltagarländerna inom jämställdhet samt för att bygga ett mer resilient näringsliv.

Internationell civil krishantering

Under året har MSB gett stöd till 12 av 13 civila insatser inom ramen för EU:s gemensamma säkerhets- och försvarspolitik. Myndighetens stöd till uppdraget som EU-länderna har, att tillsammans hantera konflikter och kriser, skydda unionen och dess medborgare samt stärka internationell fred och säkerhet, innefattar främst personalstöd men inbegriper också materiel och utbildningsinsatser. Den fredsfrämjande verksamheten har under 2023 haft fokus på övergripande jämställdhetsintegrering i insatsverksamheten.

Internationella insatser och samarbete inom Kustbevakningens område

Inom gränsförvaltning har Kustbevakningen bidragit till att upprätthålla EU:s sanktionspaket mot Ryssland genom att i sin sjöövervakande uppgift särskilt övervaka och identifiera ryskflaggade fartyg som skulle kunna bryta mot förbudet att tillträda svenska hamnar.

Kustbevakningen har aktivt deltagit i det europeiska gränskontrollsamarbetet inom Frontex med fartyg och personal tillsammans med Polismyndigheten för att bevaka Europas havsområden med gränsövervakning och andra kustbevakningsuppgifter som t.ex. miljöövervakning, fiskeriövervakning och sjöräddning. Kustbevakningen har även bidragit till uppbyggnaden av den stående gränskontrollstyrkan inom Frontex, tillsammans med Polismyndigheten, Tullverket, Migrationsverket och Kriminalvården. Kustbevakningen har vidare deltagit i det multilaterala gränskontrollsamarbetet Baltic Sea Region Border Control Cooperation med Polismyndigheten och Tullverket.

EU:s maritima säkerhetsstrategi (EUMSS) har under 2023 omarbetats. Den nya strategin med handlingsplan utarbetades till större delen under det svenska ordförandeskapet och är en anpassning till det rådande säkerhetsläget. Strategin syftar till att förstärka EU:s roll som maritim säkerhetsaktör i världen.

5.3.4 Samhällets informations- och cybersäkerhet

Fördjupad samverkan inom Nationellt cybersäkerhetscenter NCSC

Inom ramen för den fördjupade samverkan som Nationellt cybersäkerhetscenter (NCSC) utgör har ingående myndigheter fortsatt att utveckla sin verksamhet gällande informationsdelning, kommunikationsinsatser och övningar i privat-offentlig samverkan. Antalet samarbeten har utökats till fler områden såsom energi- och transportsektorn. NCSC har även haft ett arbete tillsammans med bl.a. MPF som handlat om att stötta myndigheter inför Europaparlamentsvalet, exempelvis genomförande av riktade aktiveter delvis på plats hos Skatteverket, där Valmyndigheten har sitt säte. Inom arbetet med incidentkoordinering har det funnits beredskap att koordinera större incidenter inom cyberområdet.

Ökat antal it-incidenter

Antalet it-incidenter orsakade av cyberangrepp ökade under 2023. Det rapporterades totalt 334 it-incidenter till MSB. Färre incidenter från myndigheter rapporterades 2023 än under föregående år, men från NIS-leverantörer, d.v.s. leverantörer av samhällsviktiga tjänster och vissa digitala tjänster, har de däremot ökat. Till skillnad från föregående år utmärker sig 2023 då betydligt fler it-angrepp anges som bakomliggande orsak till incidenter, vilka uppgick till 96 stycken eller 30 procent. Tidigare har systemfel varit den vanligaste orsaken, nu 25 procent, följt av misstag på 19 procent. Ökningen av angrepp härleds till en markant ökning av överbelastningsangrepp, d.v.s. överbelastning av uppkopplingar och webb med trafik så att systemen går i baklås. Det är förhållandevis enkla att genomföra men kan få stora konsekvenser för den drabbade aktören.

Tabell 5.2 Rapporterade it-incidenter

	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Antal rapporter från statliga myndigheter	297	296	286	261	231	189
Andel rapporterande myndigheter (%)	34	40	37	30	27	29
Antal rapporter från NIS-leverantörer	-	66[1]	88	82	99	145

[1] Omräknat till helårssiffra eftersom rapporteringen började först i mars.

Källa: MSB:s årsrapporter om statliga myndigheters och NIS-leverantörers it-incidentrapportering 2023.

Under 2023 har omvärldsläget påverkat hur mycket resurser CERT-SE lagt ned på att stötta i hantering av it-incidenter, och behovet av rådgivning och information har fortsatt att öka. Under året har CERT-SE, bedrivit ett särskilt arbete med att omvärldsbevaka, detektera och verifiera it-incidenter med koppling till det

säkerhetspolitiska läget och lägesuppfattningar kring cyberrelaterade händelser och företeelser som bedöms kunna ha påverkan på samhällets informations- och cybersäkerhet. Informationen har löpande sammanställts och delats med olika målgrupper i olika lägesbilder. Antalet hanterade ärenden hos CERT-SE fortsätter att öka och var 2023 uppe i 14 700, jämfört med 12 000 under föregående år.

Ökat fokus på det systematiska informations- och cybersäkerhetsarbetet

Under 2023 har MSB fortsatt att utveckla möjligheten att få en samlad bedömning av det systematiska informationssäkerhetsarbetet i samhället med hjälp av självskattningsverktyget Infosäkkollen som kompletterats med It-säkkollen. Den samlade bedömningen är att stora delar av den offentliga förvaltningen fortsatt har stora brister i sitt systematiska informationssäkerhetsarbete. Endast 4 av 120 myndigheter som deltog når det samlade resultat som MSB har definierat som en indikation över huruvida en organisation uppfyller MSB:s föreskriftskrav om statliga myndigheters informationssäkerhet. Bristen på bredd i arbetet, vilket mäter hur många delar i det systematiska informations- och cybersäkerhetsarbetet som utveckling har skett, ger genomgående låga resultat i Infosäkkollen. Särskilt låga resultat ses på området kring ledningarnas styrning och kontroll samt på området uppföljning och utvärdering. MSB:s rådgivningstjänst har under året fortsatt att utvecklas för dem som arbetar med systematisk informationssäkerhet. Regeringen gav mot bakgrund av detta ett återrapporteringskrav eller uppdrag att stärka sitt informations- och cybersäkerhetsarbete i över 100 myndigheters regleringsbrev för 2024, inklusive merparten av de sektors- och beredskapsansvariga myndigheterna, och samtliga högskolor och universitet.

Förbättrad kompetensförsörjning

Behovet av ökad cybersäkerhet växte under 2023 och därmed även behovet av rätt kompetens i samhället. För att stärka kompetensförsörjning och forskning inom cybersäkerhet föreslog regeringen i budgetpropositionen för 2024 en satsning under kommande år på ett Cybercampus Sverige som i januari 2024 invigdes på KTH.

Vidare har det nationella samordningscentret för cybersäkerhetsforskning och innovation (NCC-SE) kopplat till EU:s kompetenscentrum för cybersäkerhetsforskning (ECCC) informerat om och gett inspel till EU-utlysningar, gett rådgivning vid ansökningar, deltagit i det europeiska NCC-nätverket samt genom en överenskommelse med Research Institutes of Sweden (RISE) vidareutvecklat Cybernoden, den svenska kompetensgemenskapen för cybersäkerhetsforskning och innovation.

Internationellt arbete och samarbeten

Under det svenska EU-ordförandeskapet anordnades konferensen Digital Assembly 15–16 juni där frågor om digitalisering, cybersäkerhet och konkurrenskraft behandlades.

I mars 2024 överlämnade Utredningen om genomförande av NIS2- och CER-direktiven delbetänkandet Nya regler om cybersäkerhet (SOU 2024:18) till regeringen. Betänkandet har därefter remissbehandlats och förslagen bereds inom Regeringskansliet.

5.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

5.4.1 Fortsatt utveckling av det civila försvaret

Regeringen bedömer att förmågan inom det civila försvaret har fortsatt att utvecklas och vidtagna åtgärder går i rätt riktning. Det kraftigt försämrade säkerhetspolitiska läget har skapat en betydligt större medvetenhet i samhället om behovet av en god beredskap och ett starkt civilt försvar. Ett stort antal myndigheter har utifrån omvärldsutvecklingen fått ökade medel för åtgärder i syfte att stärka det civila försvaret även under 2023.

Statens samarbete med näringslivet har stärkts då formerna för regeringens näringslivsråd för totalförsvar och krisberedskap har utvecklats. Det finns ett stort intresse från näringslivets aktörer att bidra i arbetet med att stärka det civila försvaret. Det finns även intresse från de statliga bolagen att arbeta vidare med frågor kopplat till civilt försvar. Regeringens bedömning är att MSB:s arbete med att stärka försörjningsberedskap och samverkan med näringslivet har bidragit till ett starkare civilt försvar.

Arbetet i beredskapssektorn Räddningstjänst och skydd av civilbefolkningen har fortsatt utvecklats. Särskilt viktigt är att lära av de erfarenheter som redovisats av MSB från kriget i Ukraina med dess verkan på räddningstjänsten och skyddet av civilbefolkningen. Även förberedelserna inför aktiveringen av civilplikt inom räddningstjänst är grundläggande för att snabbt stärka kommunernas räddningstjänst i höjd beredskap. MSB:s arbete inom skyddsrumsområdet skapar förutsättningar för vidmakthållande och nyproduktion av skyddsrum.

Det finns flera exempel på arbete som har bidragit till att utveckla det civila försvarets personalförsörjning. Aktiveringen av civilplikt inom kommunal räddningstjänst och elförsörjningsområdet bidrar till att stärka förmågan inom dessa verksamhetsområden vid höjd beredskap och ytterst krig. Andra åtgärder under året har bidragit till att fler aktörer har sett över sin krigsorganisation och registrerat personal som ianspråktagen hos PPV. Regeringen anser att de vidtagna åtgärderna är en viktig del i arbetet med att stärka Sveriges totalförsvar.

Regeringen bedömer att MPF har uppvisat en god måluppfyllelse. Omvärldsutvecklingen har ställt stora krav på myndighetens operativa verksamhet, och dessa har kunnat mötas med gott resultat. Samtidigt har myndigheten arbetat ambitiöst med förmågehöjande verksamhet och har, både när det gäller forskningsverksamhet och övnings- och utbildningsinsatser bidragit till att stärka det psykologiska försvaret och försvarsviljan. Regeringen konstaterar att myndigheten fortsatt är i en tillväxtfas vilket delvis präglar verksamheten.

5.4.2 Stärkt krisberedskap och utvecklat skydd mot olyckor

Regeringen ser positivt på att det genomförts utbildningar och informationsinsatser riktade till allmänheten om det egna ansvaret och vad man som individ kan bidra med i samhället. Det ökande antalet kommuner som deltar i beredskapsveckan bidrar till en stärkt förmåga på lokal nivå. Även de frivilliga försvarsorganisationerna och ideella organisationer har en viktig roll i arbetet med att utbilda, rekrytera och stärka såväl krisberedskapen som det civila försvaret. Regeringen bedömer att de medel som organisationerna fått under 2023 har bidragit till att höja samhällets beredskap för både kris och krig och till att öka försvarsviljan.

Utvecklat skydd mot olyckor

Under året har kommunerna genom ökad samverkan stärkt förmågan att övergripande leda och genomföra omfattande och komplexa räddningsinsatser. Regeringen anser att samhällets förmåga att genomföra räddningsinsatser under fredstid är tillfredställande, men att det finns skillnader i landet. MSB har genom sitt breda stöd inom området ledning och samverkan samt med nationella förstärkningsresurser bidragit till samhällets ökade förmåga att hantera omfattande bränder och andra olyckor.

Regeringen anser att tillsynen utgör ett viktigt verktyg för säkerheten inom området civil hantering av explosiva varor. Det är därför bekymrande att MSB fortsatt redovisar att kommunerna inte har genomfört tillsynsbesök i tillräcklig omfattning.

SOS Alarms åtgärder för att minska personalomsättningen och sänka svarstiderna har varit effektiva och utvecklingen under 2023 har varit positiv.

Ersättning till kommunerna från anslag 2:2 *Förebyggande åtgärder mot jordskred och andra naturolyckor* har bidragit till fler olycksförebyggande åtgärder vilket också bidrar till arbetet med regeringens klimatanpassningsstrategi.

Kustbevakningens räddningstjänst till sjöss och sjöövervakning har genomförts i god samverkan och har sammantaget bidragit till att såväl rädda liv som att begränsa skador på maritim miljö. Den nära samverkan som myndigheten har med andra aktörer ger ökad samhällsnytta. Regeringen ser positivt på att Kustbevakningens beredskap för miljöräddningstjänst har förbättrats men konstaterar att beredskapen ändå inte fullt ut kunnat upprätthållas vilket är allvarligt och regeringen följer utvecklingen noga.

Statens haverikommissions olycksutredningar har uppfyllt syftet att så långt som möjligt klarlägga händelseförlopp och orsaker samt ge underlag för beslut om åtgärder. På så vis har myndigheten bidragit till att säkerheten i samhället kan öka.

5.4.3 Stärkt förmåga genom det internationella arbetet

Regeringen konstaterar att arbetet i EU om stärkt motståndskraft i hela samhället i samband med civilskydd har utvecklats positivt och bidrar till en förbättrad förmåga i unionen. Regeringens insatser inom området internationell civil krishantering har fortsatt att utvecklas för att förebygga och mildra konflikter i olika delar av världen. Sverige har genom deltagande i olika humanitära och fredsfrämjande insatser bidragit med expertis, fysisk närvaro, materiellt bistånd och stöd till drabbade människor och samhällen, inte minst i Ukraina.

5.4.4 Samhällets informations- och cybersäkerhet

Regeringen bedömer att MSB:s arbete med informations- och cybersäkerhet har bidragit till att uppnå målen för samhällets krisberedskap respektive civilt försvar, som innebär att ha förmåga att säkerställa de viktigaste samhällsfunktionerna. Dock återstår det utvecklingsarbete framför allt när det gäller det systematiska informations- och cybersäkerhetsarbetet. Regeringen ser positivt på verktyg och rådgivningstjänster som kan stödja aktörer i deras utvecklingsarbete.

Regeringen konstaterar att en viss utveckling av verksamheten inom NCSC har skett under 2023 men att den inte fullt ut motsvarar de krav som omvärldsutvecklingen ställer på centrets verksamhet. Att stärka kompetensen inom cybersäkerhetsområdet är angeläget, särskilt med anledning av det försämrade omvärldsläget, och regeringen ser därför positivt på de informationskampanjer, utbildningar och övningar som genomförts under året.

Regeringen välkomnar vidare den utveckling som skett med ökat antal anslutna till såväl Rakel, som till SGSI och WIS, vilket bedöms höja förmågan till säker och robust kommunikation inom krishantering och civilt försvar. Rakel har sedan tidigare ett väldigt stort antal anslutna aktörer inom den civila beredskapen och det är därför särskilt positivt med den ökade efterfrågan även på tjänsterna SGSI och WIS.

5.5 Politikens inriktning

5.5.1 Civilt försvar

Det säkerhetspolitiska läget är det allvarligaste sedan andra världskrigets slut och ett väpnat angrepp mot Sverige kan inte uteslutas. Beredskapen och förmågan inom det civila försvaret måste därför öka skyndsamt för att kunna hantera de krav som ställs vid höjd beredskap och ytterst krig. Regeringen anser att satsningarna för att utveckla och stärka det civila försvaret måste fortsätta att öka. En ekonomisk planeringsram för civilt försvar kommer att införas för kommande försvarsbeslutsperiod 2025–2030.

Det civila försvaret ska verka för samhällets samlade mobilisering i händelse av krig. Inom ramen för det behöver de viktigaste samhällsfunktionerna säkerställas. Ett civilt försvar, organiserat och dimensionerat utifrån krigets krav, bidrar i stor utsträckning även till att stärka samhällets förmåga att förebygga och hantera svåra påfrestningar i fred och att med tillgängliga resurser delta i internationella insatser.

Ekonomisk planeringsram och ökande satsningar på det civila försvaret

En ekonomisk planeringsram för civilt försvar införs i syfte att förbereda Sverige för höjd beredskap och krig. Med en ekonomisk planeringsram skapas förutsägbarhet, långsiktighet och transparens i inriktningen av det civila försvaret. Det ger också en ökad möjlighet att prioritera och följa upp resultatet av de åtgärder som vidtas. För att stärka det civila försvaret föreslår regeringen en stegvis förstärkning som omfattar 2 miljarder kronor 2025, 3,5 miljarder kronor 2026, 6,5 miljarder kronor 2027 och 8,5 miljarder kronor 2028 och framåt. Tillsammans med tidigare tillförda medel uppgår de totala medlen för civilt försvar till 8,5 miljarder kronor 2025 och beräknas till ca 15 miljarder kronor från 2028 och framåt. Regeringen föreslår breda satsningar inom alla beredskapssektorer och inom flera samhällsviktiga funktioner under försvarsbeslutsperioden. Särskilt prioriterade områden är elektroniska kommunikationer och post, energiförsörjning, transporter samt livsmedelsförsörjning och dricksvatten.

Tabell 5.3 Förslag till satsningar inom civilt försvar 2025–2030 samt beräkningar av tidigare beslutade medel 2025

Miljoner kronor

Sektor/område	2025 (beräkningar av tidigare beslutade medel)	2025	2026	2027	2028	2029	2030
Ekonomisk säkerhet (UO2, UO10, UO11, UO14)	27	26	31	41	170	263	261
Elektroniska kommunikationer och post (UO22)	190	320	560	1040	1600	1600	1633
Energiförsörjning (UO6, UO21)	312	293	473	984	1124	1098	1048
Finansiella tjänster (UO2)	8	10	11	13	15	15	15
Försörjning av grunddata (UO3, UO18, UO22, UO24)	25	27	32	42	50	50	50
Hälsa, vård och omsorg (UO9)	2040	26	31	41	413	413	413
Livsmedelsförsörjning och dricksvatten (UO20, UO23)	546	225	406	733	1075	1039	1059
Ordning och säkerhet (UO3, UO4, UO6)	164	211	343	505	590	590	590
Räddningstjänst och skydd av civilbefolkningen (UO6)	510	152	256	561	830	815	815
Transporter (UO6, UO22)	752	298	430	607	820	820	820
Samordning och ledning (UO1, UO6)	1105	307	464	817	617	617	617
Kunskap och forskning (UO6, UO16)	25	28	28	29	30	30	30
Skydd av kulturarv (UO6, UO17)	0	24	32	47	10	10	10
Frivilliga försvarsorg. (UO6)	64	28	48	70	70	70	70
Övrigt (UO1, UO2 UO4, UO6, UO20, UO21, UO22)	689	0	0	0	0	0	0
Kommande satsningar	0	25	355	970	1086	1070	1069
Totalt	**6457**	**2000**	**3500**	**6500**	**8500**	**8500**	**8500**

Fortsatta åtgärder behövs för att stärka samhällets robusthet och för en högre totalförsvarsförmåga

Regeringen konstaterar att den beredskapsstruktur som infördes 2022 innebär att uppgifter, regelverk och ansvar för att bygga upp en högre totalförsvarsförmåga till stor del är på plats. Samtidigt behövs fortsatta åtgärder inom flera områden. Det är viktigt att beredskapshänsyn tas i all samhällsplanering och helst redan i planeringsstadiet för att stärka samhällets robusthet och minimera framtida kostnader. Kunskapen och förståelsen om totalförsvarets behov behöver fördjupas hos alla aktörer för att stärka en kultur och ett förhållningssätt hos alla beslutsfattare i såväl offentlig som privat verksamhet som utgår från de krav som ett krig ställer.

En prioriterad uppgift för det civila försvaret är att bidra till det militära försvarets förmåga vid höjd beredskap och ytterst krig. Verksamheter och resurser inom det civila försvaret bör fokuseras på att stödja det militära försvaret och våra allierade. Sektorsmyndigheterna och beredskapsmyndigheterna är viktiga i den planeringen.

Det finns ett behov av säkra och robusta samband och alternativa ledningsplatser hos aktörer som bedriver samhällsviktig verksamhet. Även förmågan att verka på alternativa sätt och från alternativa platser behöver stärkas. Regeringen föreslår därför att medel tillförs MSB i arbetet med att åstadkomma detta.

Förstärkt skydd av civilbefolkningen

Att värna befolkningen är en central uppgift för det civila försvaret och avgörande för vår samlade försvarsvilja och motståndskraft. Det är därför angeläget att fortsatt upprusta skyddsrummen och planera för utrymning och tillhörande inkvartering av befolkning från områden som kan bli utsatta för krigshandlingar till andra platser. I det arbetet behöver hänsyn tas till människors olika förutsättningar att genomföra utrymning.

Rysslands fullskaliga invasion av Ukraina har visat många exempel på att civilbefolkningen och civila objekt, såsom kritisk civil infrastruktur, avsiktligen attackeras av Ryssland. Ryssland hotar också återkommande att använda kärnvapen. Det är därför viktigt att stärka förmågan inom den kommunala räddningstjänsten att verka under höjd beredskap. Det inkluderar förmåga att upptäcka, utmärka och röja farliga områden samt förmåga att indikera, sanera och vidta andra åtgärder mot kärnvapen och kemiska stridsmedel. Regeringen bedömer att redan påbörjade satsningar för att stärka förmågan inom den kommunala räddningstjänsten under höjd beredskap behöver fortsätta och förstärkas ytterligare. Regeringen föreslår därför att MSB tillförs medel för att stärka verksamheten, både inom MSB och hos kommunernas verksamhet för räddningstjänst.

Försörjningsberedskap och samverkan med näringslivet

För att säkerställa de viktigaste samhällsfunktionerna och en motståndskraftig samhällsekonomi krävs tillgång till nödvändiga varor och tjänster. Möjligheterna att upprätthålla eller ställa om produktion samt skydda och distribuera nödvändiga varor och tjänster måste förbättras. Dagens komplexa transport- och leveranskedjor behöver kunna upprätthållas även under störda förhållanden. Eftersom privata aktörer äger och ansvarar för många av de viktigaste samhällsfunktionerna har näringslivet en nyckelroll. För en fungerande försörjningsberedskap krävs, förutom privat-offentlig samverkan, bibehållna globala handelsflöden, nationell samordning, förutsättningar för produktionsomställning och en ändamålsenlig beredskapslagring. Långsiktig planering måste säkerställas, parallellt med prioriteringar för att snabbt bygga förmåga. Därför föreslår regeringen åtgärder för att stärka Sveriges försörjningsberedskap.

Kommuners och regioners beredskap

Kommuner och regioner är centrala för att förebygga, motstå och hantera händelser, såväl vid fredstida förhållanden som i händelse av krigshandlingar på svenskt territorium. Det är kommuners och regioners ansvar att säkerställa att deras samhällsviktiga uppgifter kan upprätthållas genom hela hotskalan. Regeringen föreslår därför att ytterligare medel tillförs kommuner och regioner för att stärka arbetet med civilt försvar. Därutöver har länsstyrelserna en viktig roll i att stödja den lokala och regionala nivån i deras arbete med att utveckla sin beredskap.

Forskning och utveckling

Forskningen spelar en central roll i att tidigt identifiera och värdera nya hot och framtida angrepp. Forskningen måste inkluderas i den tillväxt- och utvecklingsprocess som just nu pågår i det civila försvaret för att kunskapen ska kunna tillgodogöras.

För att garantera statens behov av integritetskritisk och ändamålsenlig forskning för civilt försvar krävs en långsiktig satsning på en hållbar forskningsmiljö. Regeringen föreslår därför att Totalförsvarets forskningsinstitut tillförs ytterligare medel för att bedriva forskning för det civila försvarets behov.

Vid Försvarshögskolan planeras Campus Totalförsvar att inrättas. För att komplettera den utbildning inom totalförsvar som ska ges där, och för att svara upp mot en ökad efterfrågan på utbildning inom totalförsvar, föreslår regeringen även att det tillförs medel för forskning. På så sätt kan kunskapen i och om totalförsvarssektorn öka samtidigt som utbildningens kvalitet främjas.

5.5.2 Krisberedskap och skydd mot olyckor

Sverige ska ha en robust beredskap i hela hotskalan. Förmågan att förebygga, motstå och hantera kriser och olyckor utgör en bottenplatta för samhällets motståndskraft, och främjar en hög försvarsvilja. Med kriget som det dimensionerande hotet ställs samtidigt högre krav på alla samhällets aktörer, vilket förutsätter en kulturförändring där handlingskraft premieras. Möjligheten att förebygga och hantera fredstida kriser förbättras även av en sammanhållen totalförsvarsplanering.

Starkare beredskap i den maritima miljön

Regeringen anser att det är viktigt att Kustbevakningen kan bibehålla en hög förmåga att hantera fredstida kriser. Samtidigt behöver verksamheten anpassas för att möta ett mer allvarligt scenario, i form av hybridhot eller i händelse av ett väpnat angrepp. Det ställer högre krav på förmågor så som övervakning, informationsdelning, civil-militär samverkan och internationella samarbeten. Regeringen föreslår därför att Kustbevakningen tillförs medel för att ha förmåga att hantera kriser i hela hotskalan.

Stärkt förmåga att utreda olyckor

Samhällets förmåga att utreda olyckor är av stor vikt för ett säkert och tryggt samhälle som lär av erfarenheter och vidtar erforderliga åtgärder. Regeringen bedömer därför att det är angeläget att Statens haverikommission tillförs medel för nödvändig personaluppbyggnad som krävs för att myndigheten fortsatt ska kunna genomföra utredningar med hög kvalitet. Därtill påverkas myndighetens verksamhet av Nato-medlemskapet och uppbyggnaden av totalförsvaret, genom ökade krav på förmåga att utreda militära olyckor och tillbud. Regeringen föreslår därför att Statens haverikommission tillförs medel.

En robust 112-tjänst

SOS Alarms arbete med att nå målet för svarstider på nödnumret 112 och med att minska personalomsättningen måste fortsätta. Bolaget behöver även säkerställa förmågan att verka under höjd beredskap och ytterst krig. Det är särskilt angeläget mot bakgrund av bolagets viktiga roll i VMA-systemet som är en central komponent i ett robust skydd av civilbefolkningen. Regeringen föreslår därför att SOS Alarm tillförs medel i syfte att upprätthålla sin verksamhet och förmåga i hela hotskalan.

Kommunikationssystemet Rakel

För att kunna utföra sina samhällsviktiga uppgifter och samverka på ett effektivt sätt behöver aktörer inom allmän ordning, säkerhet, hälsa och totalförsvar ha tillgång till en säker och robust kommunikationslösning. Det nationella kommunikationssystemet Rakel närmar sig sin tekniska livslängd och behöver ersättas de närmaste åren. I utvecklingen av Rakel generation 2 är det viktigt att befintliga förmågor utnyttjas,

bland annat genom att existerande infrastruktur används samt att kommersiella aktörers förmågor och resurser nyttjas genom upphandling. Regeringen avser därför lämna ett uppdrag till MSB om detta samt föreslår att medel tilldelas myndigheten för att påbörja etableringen av Rakel generation 2. Det är även viktigt att användarorganisationer förbereder sig inför övergången till Rakel generation 2 de närmaste åren.

Förebyggande av naturolyckor

Med ett förändrat klimat följer en ökad risk för naturolyckor. Kommunerna är centrala i det förebyggande arbetet. Regeringen anser därför att ersättningen för deras arbete med förebyggande åtgärder mot naturolyckor bör ligga kvar på en hög nivå. Det möjliggör även samordningsvinster med kommunernas övriga beredskapsarbete.

5.5.3 Samhällets informations- och cybersäkerhet

Cyberhoten mot Sverige och svenska intressen är omfattande och tilltagande. Regeringen genomför därför ett brett omtag på cybersäkerhetsområdet, som utgör en central komponent i det civila försvaret. Förmågan att hantera de allvarligaste riskerna är en förutsättning för Sveriges motståndskraft och konkurrenskraft.

En ny informations- och cybersäkerhetsstrategi kommer ge en tydlig riktning med en konkret handlingsplan, och markerar en omläggning av Sveriges arbete på området. Målbilden är ett motståndskraftigt Sverige där stärkt cybersäkerhet och skydd av samhällsviktig verksamhet prioriteras, samtidigt som samarbetet mellan staten, näringslivet och universitet och högskolor fortsätter främjas. Under 2025 kommer regeringen även fortsätta arbetet med att ombilda Nationellt Cybersäkerhetscenter (NCSC) med FRA som huvudman. Målet är att höja Sveriges förmåga att förebygga, upptäcka och hantera cyberhot och it-incidenter. En central del i detta är effektiv samverkan, i synnerhet mellan privata och offentliga aktörer.

CERT-SE är Sveriges nationella funktion för att stödja samhället i arbetet med att förebygga och hantera it-incidenter. Regeringen bedömer att funktionen behöver stärkas. CERT-SE måste även utveckla förmågan att erbjuda kvalificerat stöd till drabbade aktörer samt fortsätta att bygga förmåga att hantera cyberangrepp. Regeringen bedömer att MSB:s verksamhet med informations- och cybersäkerhet, där CERT-SE ingår, får större operativ effekt på FRA under det nya cybersäkerhetscentret, och har för avsikt att tillsätta en utredning för att verkställa en överflytt.

Under 2025 avser Sverige implementera EU:s direktiv om åtgärder för en hög gemensam cybersäkerhet i hela unionen (NIS2-direktivet), som är en omfattande ambitionshöjning inom cybersäkerhetslagstiftningen. För att berörda tillsynsmyndigheter ska kunna möta de nya kraven kommer resurser avsättas.

Sveriges säkerhet och beredskap förutsätter en grundläggande informations- och cybersäkerhet inom hela den offentliga förvaltningen. Det är angeläget att myndighets- och företagsledningar prioriterar cybersäkerhet. Ett systematiskt och riskbaserat informationssäkerhetsarbete är också nödvändigt för den fortsatta digitaliseringen av den offentliga förvaltningen. För att säkerställa att samhällsviktiga verksamheter når en tillfredställande cybersäkerhetsnivå fortsätter regeringen satsningen på verktyget Cybersäkerhetskollen, som tillhandhåller stöd och vägledning till verksamheter för en stärkt cybersäkerhet. Vidare kommer kampanjen ”Tänk säkert” att utökas, i syfte att främja ett säkrare digitalt beteende bland befolkningen. Regeringen prioriterar även forskning och innovation, och säkerställer därför att det nationella samordningscentret

för cybersäkerhetsforskning och innovation (NCC-SE) kan genomföra utlysningar samt utveckla Cybernoden genom en särskild satsning.

5.6 Budgetförslag

5.6.1 2:1 Kustbevakningen

Tabell 5.4 Anslagsutveckling 2:1 Kustbevakningen

Tusental kronor

2023	Utfall	1 514 134	Anslagssparande	18 038
2024	Anslag	1 800 217[1]	Utgiftsprognos	1 773 066
2025	**Förslag**	**1 890 822**		
2026	Beräknat	1 901 687[2]		
2027	Beräknat	1 966 191[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 1 857 610 tkr i 2025 års prisnivå.

[3] Motsvarar 1 890 297 tkr i 2025 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Kustbevakningens förvaltningsutgifter.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 5.5 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 2:1 Kustbevakningen

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**1 800 217**	**1 800 217**	**1 800 217**
Pris- och löneomräkning[2]	83 105	127 792	158 718
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	7 500	-26 322	7 256
varav BP25[3]	*33 000*	*46 000*	*86 000*
– Civilt försvar: Kustbevakningen	*33 000*	*46 000*	*86 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**1 890 822**	**1 901 687**	**1 966 191**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2024. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2026–2027 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

För att säkerställa myndighetens förmåga inom civilt försvar ökas anslaget med 33 000 000 kronor för 2025. För 2026 beräknas anslaget öka med 46 000 000 kronor och för 2027 beräknas anslaget öka med 86 000 000 kronor.

Regeringen föreslår att 1 890 822 000 kronor anvisas under anslaget 2:1 *Kustbevakningen* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 1 901 687 000 kronor respektive 1 966 191 000 kronor.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 5.6 Avgiftsfinansierad verksamhet vid Kustbevakningen

Tusental kronor

Verksamhet	Ack. Resultat t.o.m. 2023	Resultat 2024	Verksamhetens intäkter 2025	Kostnader som ska täckas 2025	Resultat 2025	Ack. Resultat utgående 2025
Verksamheter där intäkterna inte disponeras						
Offentligrättslig verksamhet	0	0	2 000	2 000	0	0
Varav vattenföroreningsavgift	*0*	*0*	*300*	*300*	*0*	*0*
Varav ersättning för kostnader för räddningstjänst	*0*	*0*	*1 700*	*1 700*	*0*	*0*
Verksamheter där intäkterna disponeras						
Uppdragsverksamhet	11		6 000	6 000	0	11

Källa: Kustbevakningen.

5.6.2 2:2 Förebyggande åtgärder mot jordskred och andra naturolyckor

Tabell 5.7 Anslagsutveckling 2:2 Förebyggande åtgärder mot jordskred och andra naturolyckor

Tusental kronor

2023	Utfall	481 850	Anslagssparande	
2024	Anslag	506 850[1]	Utgiftsprognos	503 461
2025	**Förslag**	**506 850**		
2026	Beräknat	506 850		
2027	Beräknat	506 850		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för att finansiera ersättning till kommuner för åtgärder som vidtas för att förebygga jordskred och andra naturolyckor. Anslaget får även användas för finansiering av vissa åtgärder för att stärka samhällets förmåga att bedöma och hantera översvämningsrisker.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 5.8 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 2:2 Förebyggande åtgärder mot jordskred och andra naturolyckor

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**506 850**	**506 850**	**506 850**
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**506 850**	**506 850**	**506 850**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 506 850 000 kronor anvisas under anslaget 2:2 *Förebyggande åtgärder mot jordskred och andra naturolyckor* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 506 850 000 kronor respektive 506 850 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2025 för anslaget 2:2 *Förebyggande åtgärder mot jordskred och andra naturolyckor* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 750 000 000 kronor 2026–2031.

Skälen för regeringens förslag: Bemyndigandet avser fleråriga beslut om bidrag till kommunernas verksamhet att förebygga jordskred och andra naturolyckor. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2025 för anslaget 2:2 *Förebyggande åtgärder mot jordskred och andra naturolyckor* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 750 000 000 kronor 2026–2031.

Tabell 5.9 Beställningsbemyndigande för anslaget 2:2 Förebyggande åtgärder mot jordskred och andra naturolyckor

Tusental kronor

	Utfall 2023	Prognos 2024	Förslag 2025	Beräknat 2026	Beräknat 2027	Beräknat 2028 – 2031
Ekonomiska åtaganden vid årets början	164 034	528 847	628 000			
Nya ekonomiska åtaganden	404 437	248 153	352 000			
Utgifter mot anslag till följd av ekonomiska åtaganden	-39 624	-149 000	-230 000	-410 000	-280 000	-60 000
Ekonomiska åtaganden vid årets slut	528 847	628 000	750 000			
Beslutat/föreslaget bemyndigande	**540 000**	**700 000**	**750 000**			

5.6.3 2:3 Ersättning för räddningstjänst m.m.

Tabell 5.10 Anslagsutveckling 2:3 Ersättning för räddningstjänst m.m.

Tusental kronor

2023	Utfall	37 070	Anslagssparande	510
2024	Anslag	128 680[1]	Utgiftsprognos	127 820
2025	**Förslag**	**27 580**		
2026	Beräknat	27 580		
2027	Beräknat	27 580		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för att, i enlighet med lagen (2003:778) om skydd mot olyckor, finansiera vissa ersättningar till följd av uppkomna kostnader vid genomförda räddningsinsatser och finansiera insatser för att bekämpa olja m.m. till sjöss. Anslaget får även användas för att finansiera vissa kostnader för stöd från andra länder till Sverige avseende räddningstjänst eller för beredskapsåtgärder för sådant stöd. Anslaget får också användas för bidrag för skogsbrandsbevakning.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 5.11 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 2:3 Ersättning för räddningstjänst m.m.

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**27 580**	**27 580**	**27 580**
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**27 580**	**27 580**	**27 580**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Utfallet på anslaget varierar mellan åren eftersom det varken går att förutsäga antalet eller omfattningen av olyckor som kräver räddningsinsatser samt konsekvenserna av dessa.

Regeringen föreslår att 27 580 000 kronor anvisas under anslaget 2:3 *Ersättning för räddningstjänst m.m.* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 27 580 000 kronor respektive 27 580 000 kronor.

5.6.4 2:4 Krisberedskap

Tabell 5.12 Anslagsutveckling 2:4 Krisberedskap

Tusental kronor

2023	Utfall	1 447 994	Anslagssparande	-2 347
2024	Anslag	1 874 608[1]	Utgiftsprognos	1 856 943
2025	**Förslag**	**2 391 608**		
2026	Beräknat	2 946 608		
2027	Beräknat	4 244 608		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för att finansiera åtgärder som stärker samhällets samlade beredskap och förmåga att hantera allvarliga kriser och deras konsekvenser. Anslaget får också i viss utsträckning finansiera åtgärder för att kunna ge stöd till och ta emot stöd från andra länder vid en allvarlig kris eller inför en möjlig allvarlig kris. Anslaget får även i viss utsträckning finansiera åtgärder som syftar till att skapa eller vidmakthålla förmågan till höjd beredskap för det civila försvaret. Anslaget får även i viss utsträckning användas för att finansiera offentliga aktörers kostnader i samband med extraordinära händelser.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 5.13 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 2:4 Krisberedskap

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**1 734 608**	**1 734 608**	**1 734 608**
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	657 000	1 212 000	2 510 000
varav BP25	*392 000*	*897 000*	*2 195 000*
– Omdisponering återuppbyggnad av varningssystem	*-10 000*	*-15 000*	*-20 000*
– Civilt försvar: Räddningstjänst	*67 000*	*85 000*	*187 000*
– Civilt försvar: Riktade insatser till kommuner	*90 000*		
– Civilt försvar: MSB ledningsplatser	*76 000*	*76 000*	*200 000*
– Civilt försvar: Parkerade medel Räddningstjänst och skydd av civilbefolkningen		*87 000*	*300 000*
– Civilt försvar: Parkerade medel kommuner och regioners beredskap		*271 000*	*500 000*
– Civilt försvar: Parkerade medel	*25 000*	*355 000*	*970 000*
– Stödpaket 17 till Ukraina	*100 000*		
– Civilt försvar: Riktade insatser till regioner	*20 000*		
– Civilt försvar: Parkerade medel kulturarvssektorn	*5 000*	*6 000*	*8 000*
– Civilt försvar: Frivilliga försvarsorganisationer	*19 000*	*32 000*	*50 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**2 391 608**	**2 946 608**	**4 244 608**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

För omdisponering av medel rörande återuppbyggnad av varningssystem minskas anslaget med 10 000 000 kronor 2025. För 2026 beräknas anslaget minska med 15 000 000 kronor och för 2027 beräknas anslaget minska med 20 000 000 kronor. Anslaget 2:6 *Myndigheten för samhällsskydd och beredskap* ökas med motsvarande belopp.

För att höja förmågan inom räddningstjänst avseende civilt försvar ökas anslaget med 67 000 000 kronor för 2025. För 2026 beräknas anslaget öka med 85 000 000 kronor och för 2027 beräknas anslaget öka med 187 000 000 kronor.

Anslaget ökas med 90 000 000 för 2025 för riktade insatser till kommuner avseende civilt försvar.

För att stärka det civila försvaret och möta det ökade behovet av säkra och robusta alternativa ledningsplatser hos aktörer inom samhällsviktig verksamhet ökas anslaget med 76 000 000 kronor för 2025. För 2026 beräknas anslaget öka med motsvarande belopp och för 2027 beräknas anslaget öka med 200 000 000 kronor.

För kommande insatser för räddningstjänst och skydd av civilbefolkningen beräknas anslaget öka med 87 000 000 kronor för 2026 och för 2027 beräknas anslaget öka med 300 000 000 kronor.

För kommande insatser för kommuners och regioners beredskap beräknas anslaget öka med 271 000 000 kronor för 2026. Från och med 2027 beräknas anslaget öka med 500 000 000 kronor.

För kommande insatser för civilt försvar ökas anslaget med 25 000 000 kronor för 2025. För 2026 beräknas anslaget öka med 355 000 000 kronor och för 2027 beräknas anslaget öka med 970 000 000 kronor.

För utgifter med anledning av stödpaket 17 till Ukraina ökas anslaget med 100 000 000 kronor 2025.

För riktade insatser till regioner avseende civilt försvar ökas anslaget med 20 000 000 kronor för 2025.

För kommande insatser inom civilt försvar för kulturarvssektorn ökas anslaget med 5 000 000 kronor för 2025. För 2026 beräknas anslaget öka med 6 000 000 kronor och för 2027 beräknas anslaget öka med 8 000 000 kronor.

För utökat stöd till frivilliga försvarsorganisationer avseende civilt försvar ökas anslaget med 19 000 000 kronor för 2025. För 2026 beräknas anslaget öka med 32 000 000 kronor och fr.o.m. 2027 beräknas anslaget öka med 50 000 000 kronor.

Regeringen föreslår att 2 391 608 000 kronor anvisas under anslaget 2:4 *Krisberedskap* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 2 0946 608 000 kronor respektive 4 244 608 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2025 för anslaget 2:4 *Krisberedskap* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 3 000 000 000 kronor 2026–2031.

Skälen för regeringens förslag: Bemyndigandet avser åtaganden för åtgärder som stärker det civila försvaret och samhällets krisberedskap. Vidare avser bemyndigandet bidrag för åtgärder inför och vid extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap. Bemyndigandet avser också de forskningsmedel som Myndigheten för samhällsskydd och beredskap och Myndigheten för psykologiskt försvar fördelar. För att kunna finansiera åtgärder och forskning avseende det civila försvaret och samhällets krisberedskap behöver beslut kunna fattas som medför behov av medel kommande år. Bemyndigandet avser också åtaganden för att kunna ge stöd till annat land vid en allvarlig kris. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2025 för anslaget 2:4 *Krisberedskap* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 3 000 000 000 kronor 2026–2031

Tabell 5.14 Beställningsbemyndigande för anslaget 2:4 Krisberedskap

Tusental kronor

	Utfall 2023	Prognos 2024	Förslag 2025	Beräknat 2026	Beräknat 2027	Beräknat 2028 – 2031
Ekonomiska åtaganden vid årets början	701 829	814 847	2 675 000			
Nya ekonomiska åtaganden	551 706	2 293 302	1 902 000			
Utgifter mot anslag till följd av ekonomiska åtaganden	-438 856	-433 149	-1 577 000	-2 012 000	-762 000	-226 000
Övriga förändringar av ekonomiska åtaganden	168					
Ekonomiska åtaganden vid årets slut	814 847	2 675 000	3 000 000			
Beslutat/föreslaget bemyndigande	**3 350 000**	**2 750 000**	**3 000 000**			

5.6.5 2:5 Ersättning till SOS Alarm Sverige AB för alarmeringstjänst enligt avtal

Tabell 5.15 Anslagsutveckling 2:5 Ersättning till SOS Alarm Sverige AB för alarmeringstjänst enligt avtal

Tusental kronor

2023	Utfall	464 171	Anslagssparande	
2024	Anslag	456 671[1]	Utgiftsprognos	456 671
2025	**Förslag**	**444 671**		
2026	Beräknat	444 671		
2027	Beräknat	446 671		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för att finansiera ersättning från staten till SOS Alarm Sverige AB enligt avtal.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 5.16 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 2:5 Ersättning till SOS Alarm Sverige AB för alarmeringstjänst enligt avtal

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**426 671**	**426 671**	**426 671**
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	18 000	18 000	20 000
varav BP25	*18 000*	*18 000*	*20 000*
– Civilt försvar: SOS alarm	*18 000*	*18 000*	*20 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**444 671**	**444 671**	**446 671**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

För att SOS Alarm ska kunna höja förmågan avseende civilt försvar ökas anslaget med 18 000 000 kronor för 2025. För 2026 ökas anslaget med motsvarande belopp och fr.o.m. 2027 ökas anslaget med 20 000 000 kronor.

Regeringen föreslår att 444 671 000 kronor anvisas under anslaget 2:5 *Ersättning till SOS Alarm Sverige AB för alarmeringstjänst enligt avtal* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 444 671 000 kronor respektive 446 671 000 kronor.

5.6.6 2:6 Myndigheten för samhällsskydd och beredskap

Tabell 5.17 Anslagsutveckling 2:6 Myndigheten för samhällsskydd och beredskap

Tusental kronor

2023	Utfall	1 517 120	Anslagssparande	-5 483
2024	Anslag	1 764 914[1]	Utgiftsprognos	1 747 668
2025	**Förslag**	**2 030 260**		
2026	Beräknat	2 087 183[2]		
2027	Beräknat	2 094 450[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 2 044 957 tkr i 2025 års prisnivå.

[3] Motsvarar 2 019 442 tkr i 2025 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för att finansiera Myndigheten för samhällsskydd och beredskaps förvaltningsutgifter.

Anslaget får finansiera verksamhet avseende skydd mot olyckor, krisberedskap, civilt försvar samt beredskap och indirekta kostnader för internationella räddnings- och katastrofinsatser samt andra internationella insatser inom ramen för EU-samarbetet och Nato/PFF.

Vidare får anslaget finansiera verksamhet för att upprätthålla beredskap samt indirekta kostnader beträffande Myndigheten för samhällsskydd och beredskaps förmåga att stödja utlandsmyndigheter och nödställda i en situation då många svenska medborgare eller personer med hemvist i Sverige drabbas till följd av allvarlig olycka eller katastrof i utlandet.

Anslaget får även användas för bidrag till främjande av den enskilda människans förmåga. Anslaget får även finansiera utbildningsverksamhet inom området. Anslaget får även finansiera verksamhet med anledning av lagen (1999:381) om åtgärder för att förebygga och begränsa följderna av allvarliga kemikalieolyckor.

Anslaget får även finansiera den verksamhet som Myndigheten för samhällsskydd och beredskap genomför inom områdena massmediernas beredskap, kunskapsspridning och information om säkerhetspolitik, information om försvar, samhällets krisberedskap och totalförsvar samt opinionsundersökningar. Anslaget får även finansiera drift och vidmakthållande av vissa reservfunktioner inom etermedia.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 5.18 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 2:6 Myndigheten för samhällsskydd och beredskap

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**1 714 914**	**1 714 914**	**1 714 914**
Pris- och löneomräkning[2]	59 546	96 187	125 455
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	255 800	276 082	254 081
varav BP25[3]	*191 000*	*201 000*	*196 000*
– Omdisponering återuppbyggnad av varningssystem	*10 000*	*15 000*	*20 000*
– Stärkt informations- och cybersäkerhet i samhället	*8 000*	*8 000*	*8 000*
– Cybersäkerhetskollen	*6 000*	*6 000*	*6 000*
– Stärka den enskildas cybersäkerhet och cybermedvetenhet	*11 000*	*11 000*	*11 000*
– Stärkt forskning och innovation inom cybersäkerhet genom nationellt samordningscenter	*15 000*	*15 000*	*15 000*
– Utveckling av stärkt operativ cybersäkerhetsförmåga	*40 000*	*40 000*	*40 000*
– Nationell kartläggning av teknisk förmåga hos små och medelstora aktörer	*30 000*	*30 000*	*30 000*
– Civilt försvar: MSB räddningstjänst	*62 000*	*60 000*	*46 000*
– Civilt försvar: MSB frivilliga försvarsorganisationer	*9 000*	*16 000*	*20 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**2 030 260**	**2 087 183**	**2 094 450**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2024. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2026–2027 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

För omdisponering av medel rörande återuppbyggnad av varningssystem ökas anslaget med 10 000 000 kronor 2025. För 2026 beräknas anslaget öka med 15 000 000 kronor och för 2027 beräknas anslaget öka med 20 000 000 kronor. Anslaget 2:4 *Krisberedskap* minskas med motsvarande belopp.

Anslaget ökas med 8 000 000 kronor fr.o.m. 2025 för insatser för stärkt informations- och cybersäkerhet i samhället.

Anslaget ökas med 6 000 000 fr.o.m. 2025 för en förstärkning av cybersäkerhetskollen.

För insatser för att stärka enskildas cybersäkerhet och cybermedvetenhet ökas anslaget med 11 000 000 kronor för 2025. För 2026–2027 beräknas anslaget öka med motsvarande belopp.

Anslaget ökas med 15 000 000 konor fr.o.m. 2025 för stärkt forskning och innovation inom cybersäkerhet.

Anslaget ökas med 40 000 000 kronor fr.o.m. 2025 för utveckling av stärkt cybersäkerhetsförmåga.

För nationell kartläggning av teknisk förmåga hos små och stora aktörer ökas anslaget med 30 000 000 kronor för 2025. För 2026–2027 beräknas anslaget öka med motsvarande belopp.

För att stärka förmågan inom räddningstjänst avseende civilt försvar ökas anslaget med 62 000 000 kronor för 2025. För 2026 beräknas anslaget öka med 60 000 000 kronor och för 2027 beräknas anslaget öka med 46 000 000 kronor.

För utökat stöd till frivilliga försvarsorganisationer avseende civilt försvar ökas anslaget med 9 000 000 kronor för 2025. För 2026 beräknas anslaget öka med 16 000 000 kronor. Från och med 2027 beräknas anslaget öka med 20 000 000 kronor.

Regeringen föreslår att 2 030 260 000 kronor anvisas under anslaget 2:6 *Myndigheten för samhällsskydd och beredskap* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 2 087 183 000 kronor respektive 2 094 450 000 kronor.

Samhällsinvesteringar

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att för 2025 besluta att Myndigheten för samhällsskydd och beredskap får ta upp lån i Riksgäldskontoret för samhällsinvesteringar som inklusive tidigare upplåning uppgår till högst 1 300 000 000 kronor.

Skälen för regeringens förslag: Under perioden 2025–2027 kommer investeringar att behöva genomföras i kommunikationssystemet Rakel, bl.a. med anledning av ett ökat antal användare. Vidare kommer befintliga investeringar i beredskapstillgångar att behöva vidmakthållas.

Tabell 5.19 Låneramar för samhällsinvesteringar

Miljoner kronor

Utgifts-område	Myndighet	Beslutad låneram 2023[1]	Skuld 2023-12-31	Beslutad låneram 2024[1]	Begärd låneram 2025	Beräknad amortering 2025	Beräknad nyupplåning 2025
6	Myndigheten för samhällsskydd och beredskap	1 300	1 194	1 300	1 300	227	220
	Summa	**1 300**	**1 194**	**1 300**	**1 300**	**227**	**220**

[1] Av riksdagen beslutad låneram exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Investeringsplan

Regeringens förslag: Investeringsplanen för krisberedskap för 2025–2027 godkänns som en riktlinje för Myndigheten för samhällsskydd och beredskaps samhällsinvesteringar.

Skälen för regeringens förslag: Under perioden 2025–2027 kommer investeringar att behöva genomföras i kommunikationssystemet Rakel, bl.a. med anledning av ett ökat antal användare. Vidare kommer befintliga investeringar i beredskapstillgångar att behöva vidmakthållas.

Tabell 5.20 Investeringsplan för Myndigheten för samhällsskydd och beredskap

Miljoner kronor

	Utfall 2023	Prognos 2024	Budget 2025	Beräknat 2026	Beräknat 2027	Summa 2025–2027
Anskaffning och utveckling av nya investeringar	**229**	**467**	**704**	**729**	**716**	**2 149**
Rakel och Rakel generation 2	229	467	704	729	716	2 149
varav investeringar i anläggningstillgångar	*229*	*467*	*704*	*729*	*716*	*2 149*
– maskiner, inventarier och installationer	*229*	*467*	*704*	*729*	*716*	*2 149*
Finansiering av anskaffning och utveckling	**229**	**467**	**704**	**729**	**716**	**2 149**
Anslag 2:9 Rakel Generation 2			554	584	616	1 754
Låneram för samhällsinvesteringar (lån i Riksgäldskontoret)	225	300	150	145	100	395

	Utfall 2023	Prognos 2024	Budget 2025	Beräknat 2026	Beräknat 2027	Summa 2025–2027
Övrig finansiering	3	167				
Vidmakthållande av befintliga investeringar	**44**	**64**	**136**	**118**	**73**	**326**
Beredskapstillgångar	44	64	136	118	73	326
varav investeringar i anläggningstillgångar	*44*	*64*	*136*	*118*	*73*	*326*
– beredskapstillgångar	*44*	*64*	*136*	*118*	*73*	*326*
Finansiering vidmakthållande	**44**	**64**	**136**	**118**	**73**	**326**
Anslag 2:4 Krisberedskap	34	53	66	48	3	116
Låneram för samhällsinvesteringar (lån i Riksgäldskontoret)	10	11	70	70	70	210
Totala utgifter för anskaffning, utveckling och vidmakthållande av investeringar	**273**	**531**	**840**	**847**	**789**	**2 475**
Totalt varav investeringar i anläggningstillgångar	**273**	**531**	**840**	**847**	**789**	**2 475**

Jämfört med föregående års investeringsplan har investeringarna avseende Rakel och Rakel Generation 2 skrivits upp till följd av bl.a. ökade kostnader för reinvesteringar i befintliga system och kostnad beredskapstillgångar för utomhusvarning och för länsstyrelsernas ledningsplatser.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 5.21 Avgiftsfinansierad verksamhet vid Myndigheten för samhällsskydd och beredskap

Tusental kronor

Verksamhet	Ack. Resultat t.o.m. 2023	Resultat 2024	Verksamhetens intäkter 2025	Kostnader som ska täckas 2025	Resultat 2025	Ack. Resultat utgående 2025
Verksamheter där intäkterna inte disponeras						
Offentligrättslig verksamhet	0	0	0	0	0	0
Varav inkomster från skadestånd för räddningstjänst- och saneringskostnader	0	0	0	0	0	0
Verksamheter där intäkterna disponeras						
Offentligrättslig verksamhet	2 131	-100	8 000	8 400	-400	1 631
Varav intyg förare	*2 131*	*-100*	*8 000*	*8 400*	*-400*	*1 631*
Uppdragsverksamhet med bestämt ekonomiskt mål	*391 536*	*-129 040*	*1 000 000*	*1 116 273*	*-116 273*	*-20 777*
Varav tekniska system	*-16 785*	*-8 020*	*42 000*	*44 456*	*-2 456*	*-27 261*
Varav tjänsteexport	*283*	*0*	*3 000*	*3 000*	*0*	*283*
Varav internationella insatser	*69*	*0*	*190 000*	*190 000*	*0*	*69*
Varav Rakel	*400 746*	*-120 020*	*720 000*	*832 317*	*-112 317*	*1 409*
Varav uppdragsutbildning kost och logi	*7 223*	*-1 000*	*45 000*	*46 500*	*-1 500*	*4 723*
Övrig uppdragsverksamhet	0	0	12 000	0	0	0
Varav uppdragsutbildning utförare Försvarshögskolan	*0*	*0*	*12 000*	*0*	*0*	*0*

Källa: Myndigheten för samhällsskydd och beredskap.

5.6.7 2:7 Statens haverikommission

Tabell 5.22 Anslagsutveckling 2:7 Statens haverikommission

Tusental kronor

2023	Utfall	77 269	Anslagssparande	12 097
2024	Anslag	56 378[1]	Utgiftsprognos	69 548
2025	**Förslag**	**65 802**		
2026	Beräknat	67 370[2]		
2027	Beräknat	68 440[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 65 803 tkr i 2025 års prisnivå.

[3] Motsvarar 65 802 tkr i 2025 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för att finansiera Statens haverikommissions förvaltningsutgifter. Anslaget får även användas för myndighetens verksamhet med undersökningar enligt lagen (1990:712) om undersökning av olyckor och samverkan med berörda myndigheter i deras olycksförebyggande verksamhet.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 5.23 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 2:7 Statens haverikommission

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**51 378**	**51 378**	**51 378**
Pris- och löneomräkning[2]	2 424	3 706	4 581
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	12 000	12 286	12 481
varav BP25[3]	*12 000*	*12 000*	*12 000*
– Förstärkning Statens haverikommission	*12 000*	*12 000*	*12 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**65 802**	**67 370**	**68 440**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2024. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2026–2027 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Anslaget ökas med 12 000 000 kronor fr.o.m. 2025 för förstärkt förmåga hos Statens haverikommission.

Regeringen föreslår att 65 802 000 kronor anvisas under anslaget 2:7 *Statens haverikommission* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 67 370 000 kronor respektive 68 440 000 kronor.

5.6.8 2:8 Myndigheten för psykologiskt försvar

Tabell 5.24 Anslagsutveckling 2:8 Myndigheten för psykologiskt försvar

Tusental kronor

2023	Utfall	123 287	Anslagssparande	2 986
2024	Anslag	152 703[1]	Utgiftsprognos	154 648
2025	**Förslag**	**156 248**		
2026	Beräknat	160 031[2]		
2027	Beräknat	153 736[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 156 248 tkr i 2025 års prisnivå.

[3] Motsvarar 147 842 tkr i 2025 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Myndigheten för psykologiskt försvars förvaltningsutgifter.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 5.25 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 2:8 Myndigheten för psykologiskt försvar

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**148 703**	**148 703**	**148 703**
Pris- och löneomräkning[2]	7 545	11 328	13 774
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder			-8 741
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**156 248**	**160 031**	**153 736**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2024. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2026–2027 är preliminär.

Regeringen föreslår att 156 248 000 kronor anvisas under anslaget 2:8 *Myndigheten för psykologiskt försvar* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 160 031 000 kronor respektive 153 736 000 kronor.

5.6.9 2:9 Rakel Generation 2

Tabell 5.26 Anslagsutveckling 2:9 Rakel Generation 2

Tusental kronor

2023	Utfall	58 388	Anslagssparande	4 120
2024	Anslag	35 799[1]	Utgiftsprognos	37 428
2025	**Förslag**	**668 481**		
2026	Beräknat	796 199[2]		
2027	Beräknat	915 596[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 782 483 tkr i 2025 års prisnivå.

[3] Motsvarar 891 540 tkr i 2025 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för att finansiera förberedelser samt drifts- och investeringskostnader avseende Rakel Generation 2.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 5.27 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 2:9 Rakel Generation 2

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**35 799**	**35 799**	**35 799**
Pris- och löneomräkning[2]	1 545	2 200	2 553
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	631 137	758 200	877 244
varav BP25[3]	*652 000*	*768 000*	*880 000*
– Rakel Generation 2	*652 000*	*768 000*	*880 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**668 481**	**796 199**	**915 596**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2024. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2026–2027 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

För att etablera Rakel Generation 2 ökas anslaget med 652 000 000 kronor för 2025. För 2026 beräknas anslaget öka med 768 000 000 kronor och för 2027 beräknas anslaget öka med 880 000 000 kronor.

Regeringen föreslår att 668 481 000 kronor anvisas under anslaget 2:9 *Rakel generation 2* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 796 199 000 kronor respektive 915 596 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2025 för anslaget 2:9 *Rakel Generation 2* ingå ekonomiska åtaganden som medför behov av framtida anslag på högst 700 000 000 kronor 2026 och 2027.

Skälen för regeringens förslag: Bemyndigandet avser anskaffning, etablering och drift av Rakel generation 2 och objekt som planeras beställas under 2025. Det omfattar bl.a. investeringar som krävs för att anskaffa system och tjänster och

investering i radioaccessnät. Bemyndigandet behövs för att ingå fleråriga åtaganden kopplat till aktuella investeringar. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2025 för anslaget 2:9 *Rakel Generation 2* ingå ekonomiska åtaganden som medför behov av framtida anslag på högst 700 000 000 kronor 2026 och 2027.

Tabell 5.28 Beställningsbemyndigande för anslaget 2:9 Rakel Generation 2

Tusental kronor

	Förslag 2025	Beräknat 2026	Beräknat 2027
Ekonomiska åtaganden vid årets början			
Nya ekonomiska åtaganden	700 000		
Utgifter mot anslag till följd av ekonomiska åtaganden		-400 000	-300 000
Ekonomiska åtaganden vid årets slut	700 000		
Beslutat/föreslaget bemyndigande	**700 000**		

6 Strålsäkerhet

6.1 Mål för området

Målet för strålsäkerhetsområdet ska vara att kärnteknisk verksamhet och annan verksamhet med strålning bedrivs strålsäkert samt att det finns beredskap för olyckor och utsläpp av radioaktiva ämnen för att skydda människors hälsa och miljön mot skadlig verkan av strålning.

Resultatredovisningen för miljökvalitetsmålet Säker strålmiljö finns i avsnitt 3.11 i utgiftsområde 20 Klimat, miljö och natur.

6.2 Resultatredovisning

6.2.1 Nationellt arbete bidrar till ett strålsäkert samhälle

Regeringen har under 2023 beslutat om en färdplan för ny kärnkraft i Sverige, se även utgiftsområde 21 Energi. För att uppnå detta har lagändringar genomförts som gör det tillåtet med nya reaktorer på andra platser än vid kärnkraftverken i Forsmark, Ringhals och Oskarshamn och att en ny reaktor inte behöver ersätta en permanent avstängd reaktor (prop. 2023/24:19, bet. 2023/24:NU5, rskr. 2023/24:45). Lagändringen trädde i kraft den 1 januari 2024. Strålsäkerhetsmyndigheten har under 2023 redovisat (KN2023/02492) förslag till författningsändringar för att skapa förutsättningar för ny reaktorteknik och nya driftsmodeller samt en analys av förutsättningar för tillståndsprövning och hur detta kan påverkas av internationell samverkan och harmonisering. Regeringen har gett en särskild utredare i uppdrag att se över nuvarande regler för att underlätta för ny kärnkraft (dir. 2023:155), den s.k. Kärnkraftsprövningsutredningen. Det har även tillsatts en intern utredning i Regeringskansliet (KN2024/00929) för att modernisera lagen (1984:3) om kärnteknisk verksamhet med tillhörande förordning. I Strålsäkerhetsmyndighetens regleringsbrev för 2024 (KN2023/04586) har myndigheten fått i uppdrag att i nära dialog med Kärnkraftsprövningsutredningen analysera och därefter beskriva hur myndigheten skulle kunna tillhandahålla en bedömning som föregår en tillståndsprövning. Regeringen har beslutat om ett uppdrag (KN2024/01133, 01243) till Riksgäldskontoret att analysera behovet av ändringar i det regelverk som reglerar finansiering av omhändertagande av kärntekniska restprodukter vid etablering av nya kärnkraftsreaktorer. Uppdraget syftar till att säkerställa att det inte finns onödiga hinder mot nyetablering av reaktorer i nuvarande regelverk. Även detta uppdrag ska genomföras i dialog med Kärnkraftsprövningsutredningen. Strålsäkerhetsmyndigheten har även fortsatt med uppdraget att se över och utveckla regelverken och tillståndsprocesserna för befintlig och ny kärnkraft samt stärka sin kompetens genom rekrytering och informationsutbyte med andra länder om tillståndsprövningsprocesser.

I januari 2024 slutrapporterade Riksgäldskontoret det uppdrag om finansieringsformer för omhändertagande av det historiska avfallet som gavs i regleringsbrevet för 2023. Strålsäkerhetsmyndigheten har i en tidigare utredning gjort bedömningen att ett statligt bidrag för hanteringen av detta avfall är motiverat. Riksgäldskontorets uppdrag var i denna del att utreda förutsättningarna för att ge statliga finansiella bidrag för omhändertagandet av det historiska avfallet eller delar av det. Utifrån Strålsäkerhetsmyndighetens och Riksgäldskontorets utredningar föreslog regeringen i propositionen Vårändringsbudget för 2024 (prop. 2023/24:99) att anslag 1:4 *Sanering av förorenade områden* ökas för att ett statligt bidrag ska kunna ges till hanteringen av

historiskt radioaktivt avfall som inkluderar avfall från tidigare kärnvapenprogram, historiskt icke-kärntekniskt radioaktivt avfall och annat däri farligt avfall. I samma proposition föreslog regeringen också en ökad bemyndiganderam för anslaget med 1 500 miljoner kronor över 30 år för att hanteringen av ovan nämnda avfall ska kunna påbörjas redan 2024.

Strålsäkerhetsmyndigheten har under 2023 fortsatt verka för att verksamheterna vid de befintliga kärntekniska anläggningarna bedrivs strålsäkert genom att följa, kontrollera och ställa krav på strålsäkerhetsarbetet. Inga allvarliga tillbud har under året inträffat vid kärntekniska anläggningar i Sverige och dosgränserna vid verksamheter som använder strålning har inte överskridits.

Strålsäkerhetsmyndigheten har bedrivit tillsyn i samma omfattning som under tidigare år, med stöd av ett tillsynsprogram som baseras på gällande författningskrav inom kärnsäkerhet, strålskydd, fysiskt skydd, nukleär icke-spridning och säkerhetsskydd. Samlade strålsäkerhetsvärderingar har genomförts för samtliga kärnkraftverk. Dessa visar att tillståndshavarna bedriver sin verksamhet enligt gällande krav. Myndighetens tillsynsarbete bedöms vidare ha haft kontrollerande och strålsäkerhetsfrämjande effekter på den kärntekniska verksamheten.

Under 2023 ansökte Svensk Kärnbränslehantering AB (SKB) hos Strålsäkerhetsmyndigheten om godkännande av förnyad säkerhetsredovisning enligt tillståndet för att utöka den lagrade mängden använt kärnbränsle i mellanlagringsanläggningen Clab i Oskarshamn. Myndigheten har godkänt ansökan, vilket innebär att SKB får påbörja lagringen av en större mängd använt kärnbränsle. Den stegvisa tillståndsprövningen av den europeiska forskningsanläggningen European Spallation Source i Lund har fortsatt under 2023.

Regeringen har lämnat förslag om att kärnavfallsavgiften ska finansiera flera av kommunernas kostnader för insatser i samband med hantering och slutförvaring av använt kärnbränsle och kärnavfall (prop. 2023/24:41). Riksdagen har godkänt förslaget (bet. 2023/24:FöU8, rskr. 2023/24:182).

Totalt har 135 forskningsprojekt finansierade av Strålsäkerhetsmyndigheten pågått under 2023. Forskningsfinansieringen har bl.a. gått till radioekologi, strålningsbiologi, radiologiska nödsituationer, svåra haverier, kärnbränsle, nukleär icke-spridning, strukturell integritet, människa-teknik-organisation och kärnavfall. Under 2023 har 47 nya forskningsprojekt beviljats totalt 100 miljoner kronor fördelat över åren 2023–2027. Myndigheten har, som en del i uppdraget att samverka med Statens energimyndighet, genomfört en utlysning om strålsäkerhet inom ny reaktorteknik samt kärnkraftens livscykel och förutsättningar, vilken finansierades av Statens energimyndighet. Utöver detta har regeringen gett i uppdrag till Statskontoret att utreda hur en ändamålsenlig och effektiv organisering av det tekniska stödet för kärnsäkerhet och strålskydd kan byggas upp (KN2023/00022 (delvis), KN2023/02492 (delvis), KN 2024/00621).

6.2.2 Sveriges arbete inom EU och internationellt bidrar till ett strålsäkert samhälle

Genom att delta i internationella forum och granskningar har Sverige bidragit till standardisering och harmonisering inom strålsäkerhet och nukleär icke-spridning inom EU och internationellt. Sverige bidrar även till internationella standarder i utveckling av internationell rätt och EU-lagstiftning och andra styrmedel inom strålsäkerhetsområdet. Ett internationellt expertteam, samordnat av IAEA, genomförde våren 2023 en detaljerad granskning av Sveriges system för hantering av radioaktivt avfall och använt kärnbränsle, avveckling och sanering (ARTEMIS).

Sverige fick en s.k. Good Practice för arbetet med att utveckla ett slutförvarskoncept för att ta hand om använt kärnbränsle och ett antal rekommendationer.

Strålsäkerhetsmyndigheten ansvarar för genomförandet av ett stödprogram till IAEA inom området kärnämneskontroll. Stödprogrammet bidrar till att höja kompetensen för IAEA:s inspektörer. Strålsäkerhetsmyndigheten har genomfört ett antal projekt i Ukraina, bland annat inom området fysiskt skydd av radiologiskt material och kärntekniska anläggningar. Strålsäkerhetsmyndigheten stödjer också med finansiering från anslag 1:1 *Biståndsverksamhe*t inom utgiftsområde 7 Internationellt bistånd, den ukrainska strålsäkerhetsmyndigheten State Nuclear Regulatory Inspectorate of Ukraine inom olika områden, bl.a. projekt för medfinansiering av ett mobilt laboratorium. Vidare stödjer myndigheten, tillsammans med sin norska motsvarighet Direktoratet for strålevern og atomsikkerhet, operatören av de ukrainska kärnkraftverken Energoatom med utrustning och kompetensöverföring.

I slutet av 2022 presenterade Ukrainas president en fredsformel med tio punkter för att uppnå en rättvis och hållbar fred. Sverige är medordförande för den arbetsgrupp i fredsformeln som arbetar med frågor gällande kärnsäkerhet, ett uppdrag Sverige delar med Tjeckien, Frankrike och Japan.

6.2.3 Stärkt arbete med civilt försvar och beredskap för radiologiska nödsituationer

Strålsäkerhetsmyndigheten har under 2023 fortsatt bistå regeringen med lägesbilder beträffande Rysslands fullskaliga invasion av Ukraina. Myndigheten har fortsatt genomfört dos- och spridningsberäkningar för olika scenarier vid en eventuell radiologisk nödsituation, både avseende händelse vid de kärntekniska anläggningarna och vid en kärnvapenexplosion i Ukraina.

Strålsäkerhetsmyndigheten har från 2021 fått ökade anslag för arbetet med civilt försvar. Medlen har använts för rekrytering av bl.a. utredare och inspektörer inom myndighetens verksamhetsområden samt åtgärder för att öka krigsorganisationens förmåga att verka under höjd beredskap och krig, t.ex. materielanskaffning av olika slag. Utöver detta har personal kompetensutvecklats inom totalförsvar.

Strålsäkerhetsmyndighetens förmåga att beräkna strålningskonsekvenser av kärnvapenexplosioner har förbättrats. Myndigheten har under 2023 publicerat rapporten Strålskyddskonsekvenser av radioaktivt nedfall från kärnvapenexplosioner, som i huvudsak är tänkt som ett kunskapsunderlag för ansvariga aktörer i beredskapsplaneringen.

Strålsäkerhetsmyndigheten har under 2023 uppdaterat beslutsstödet för skyddsåtgärder för allmänheten i samband med kärnkraftsolyckor. Erfarenheter från övningar och utbildningar som genomförts sedan de nya beredskaps- och planeringszonerna införts har omhändertagits i det uppdaterade beslutsstödet. Myndigheten har vidare utvecklat ett beslutsstöd för skyddsåtgärder för allmänheten i samband med olyckor.

Strålsäkerhetsmyndighetens förmåga att hantera olyckor har under 2023 vidmakthållits genom utbildningar och övningar.

6.3 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Regeringens bedömning är att målet för strålsäkerhetsområdet kommer att nås.

Strålsäkerhetsmyndighetens kompetensuppbyggnad och resursförstärkning har varit central för att myndigheten ska kunna hantera tillståndsansökningar av nya

kärnreaktorer på nya platser. Regeringen bedömer att en effektiv och förutsägbar prövning enligt lagen om kärnteknisk verksamhet och miljöbalken är en förutsättning för att nå målet om fossilfrihet i den gröna omställningen. Parallellt med detta har ett omfattande arbete genomförts med en översyn av flertalet regelverk och processer som tidigare varit anpassade för den befintliga kärnkraften i Sverige.

Strålsäkerhetsmyndighetens arbete att följa, kontrollera och ställa krav på strålsäkerhet har bidragit till att verksamheterna vid kärntekniska anläggningar bedrivs strålsäkert.

Sammantaget har den forskning inom strålsäkerhetsområdet som finansierats från Strålsäkerhetsmyndighetens anslag bidragit till att bevara och stärka den nationella kompetensförsörjningen och kunskapsbasen som ligger till grund för myndigheten att utföra sina uppgifter samt att gradvis minska osäkerheter i samband med strålningsverksamheter. Kompetensförsörjningsbehoven inom strålsäkerhetsområdet överlappar med behoven inom kärnkraftsindustrin, varför även satsningen på kärnkraftsforskning som genomförs inom utgiftsområde 21 Energi med start 2023 kan bidra till detta.

Sveriges arbete inom EU och internationellt bedöms bidra positivt till ett strålsäkert samhälle. Strålsäkerhetsmyndighetens utökade utvecklingssamarbete med stöd till Ukraina inom strålsäkerhetsområdet bedöms ha bidragit positivt till både Ukrainas och Sveriges strålsäkerhet.

Strålsäkerhetsmyndighetens förutsättningar att utföra sina uppgifter inom området civilt försvar har förbättrats genom att myndigheten fått särskilda medel för detta. Myndighetens insatser till följd av den fullskaliga invasionen av Ukraina bedöms också ha stärkt myndighetens och Sveriges förmåga att hantera både fredstida radiologiska nödsituationer samt radiologiska nödsituationer vid höjd beredskap. Sammantaget har insatserna under 2023 lett till en ökad förmåga för Strålsäkerhetsmyndigheten att utföra sina uppgifter under höjd beredskap och krig samt att krigsorganisationen har större förmåga till uthållighet.

6.4 Politikens inriktning

Strålsäkerhetsarbetet syftar till att dra så stor nytta som möjligt av kärnteknik och verksamhet med strålning utan att människor och miljön utsätts för oacceptabla risker samt till att skydda människor från effekterna av naturligt förekommande strålning. Kärnteknik och verksamhet med strålning är av stor betydelse för samhällets välstånd. Ett starkt strålsäkerhetsarbete med effektiv tillsyn och ändamålsenliga regler är en förutsättning för ett strålsäkert samhälle, vare sig det gäller medicinsk diagnostik och behandling, drift av kärnkraftverk eller andra tillämpningar. På detta sätt har strålsäkerhetsarbetet koppling till flera politikområden inklusive sjukvård, industri, energi, miljö och beredskap.

En av regeringens främsta prioriteringar är att arbeta för att säkra ny planerbar elproduktion i Sverige, vilket främst innebär ny kärnkraft. Det behövs för att stärka och expandera kraftsystemet och därmed möjliggöra klimatomställningen och stärka svensk konkurrenskraft och bidrar också till förutsägbarhet och elnätets stabilitet. I färdplanen för ny kärnkraft har regeringen stakat ut vägen för en utbyggnad av kärnkraften, vilken förutsätter att vi har moderna och effektiva regelverk (se även utg.omr. 21). Av färdplanen framgår att givet de långsiktiga behoven av fossilfri el till 2045 behövs en kraftfull utbyggnad av planerbar elproduktion. Regeringen ser för närvarande att ny kärnkraft med total effekt motsvarade minst två storskaliga reaktorer bör finnas på plats senast 2035, och att det till 2045 behövs en kraftfull utbyggnad som exempelvis skulle kunna motsvara minst tio nya storskaliga reaktorer. Den exakta mängden kärnkraft, antalet storskaliga och små modulära reaktorer, som kommer att krävas avgörs av utbyggnadstakten i elsystemet, var ny konsumtion och produktion förläggs i landet samt teknikutvecklingen hos ny kärnkraft och möjligheten till drifttidsförlängning hos befintliga kärnkraftsreaktorer. Detta innebär att det svenska strålsäkerhetsarbetet behöver utvecklas på såväl kort som lång sikt.

Det är av yttersta vikt att både befintlig och ny kärnkraft bidrar till utvecklingen inom energiområdet på ett säkert sätt. Det behöver finnas ändamålsenliga regelverk på plats och myndigheter som har förutsättningar att hantera ansökningar och tillsyn på ett effektivt sätt, med bibehållen integritet. Regeringen arbetar för att sänka trösklar för ny kärnkraft med nya tekniker, platser och aktörer. Regeringen vill att tillståndsprocesserna för kärnkraft ska effektiviseras, så att regelverken anpassas för att också fungera när reaktorer blir mindre och får fler tillämpningsområden samt utifrån att små reaktorer sannolikt kommer att uppföras i serier där ett antal likadana reaktorer byggs på samma plats. Regelverket behöver vara tydligt och enhetligt för alla typer av tillämpningsområden.

Berörda myndigheters kapacitet och förmåga att bidra till utvecklingen av ny kärnkraft har stärkts genom särskilda satsningar under 2023 och 2024. Kärnkraftens regelverk, på såväl svensk som europeisk och internationell nivå, ska ge förutsättningar att effektivt nyttja kärnenergin oavsett reaktorers storlek, teknikval eller användningsområde. Sverige har en betydelsefull roll att bidra till ökat samarbete och utveckling av standardisering och harmoniserade krav inom EU och i internationella forum.

En säker hantering av använt kärnbränsle och radioaktivt avfall är en väsentlig del av en strålsäker kärnkraft. Kärnkraftsprövningsutredningens fortsatta arbete under 2025 kommer att ge viktigt underlag när det kommer till behovet av anpassning och utveckling av regelverket för hantering av avfall från nya reaktorer samt för beredskaps- och planeringszoner för nya reaktorer på befintliga och nya platser.

Ett statligt bidrag kommer att inrättas för vissa kostnader för omhändertagandet av en avgränsad mängd radioaktivt avfall från tidigare verksamhet, inklusive tidigare kärnvapenprogram, historiskt icke-kärntekniskt radioaktivt avfall och annat däri farligt avfall, enligt de riktlinjer som regeringen beslutar. Medel är avsatta för att hantera statens del av kostnader, baserat på de uppskattningar som expertmyndigheterna i dagsläget gör av dessa kostnader. I propositionen Vårändringsbudget för 2024 (prop. 2023/24:99) föreslog regeringen att anslag 1:4 *Sanering av förorenade områden* inom utgiftsområde 20 Klimat, miljö och natur skulle ökas med 35 miljoner kronor till ett statligt finansiellt bidrag samt en ökad bemyndiganderam med 1 500 miljoner kronor över 30 år, för att hanteringen av ovan nämnda avfall ska kunna påbörjas redan 2024. Kostnaderna för omhändertagandet och det kommande slutförvaret av detta avfall är dock förknippade med stora osäkerheter. Regeringen följer arbetet med att säkert ta om hand och slutförvara det historiska radioaktiva avfallet från icke kärnteknisk verksamhet.

Att det långsiktigt finns en stark kompetens inom strålsäkerhetsområdet är en förutsättning för både befintlig och ny kärnkraft samt för ett strålsäkert Sverige.

Rysslands fullskaliga invasion av Ukraina har utöver stort mänskligt lidande, även orsakat omfattande materiella skador, inte minst på civil infrastruktur. Rysslands invasion påverkar strålsäkerheten i Ukraina, bl.a. genom att kärnkraftverk, andra typer av kärntekniska anläggningar och sjukhus med radioaktiva källor har påverkats, vilket riskerar att leda till negativa konsekvenser för människor och miljö. Regeringen avser att fortsätta stödja Ukraina, även inom strålsäkerhetsområdet inom ramen för Strålsäkerhetsmyndighetens tilldelade medel från utgiftsområde 7 Internationellt bistånd.

Den väsentligt försämrade säkerhetspolitiska utvecklingen i Sverige och världen understryker behovet av ett starkt totalförsvar. Arbetet med civilt försvar inom strålsäkerhetsområdet, genom skydd av civilbefolkningen och energiberedskap, är särskilt relevant i ljuset av utvecklingen i Ukraina där kärnkraftverk hamnat i stridszonen. För att stärka Sveriges civila försvar och förmågan att hantera radiologiska nödsituationer föreslår regeringen att utökade medel tillförs Strålsäkerhetsmyndighetens förvaltningsanslag. Kärnkraften har en avgörande roll för Sveriges energiförsörjning. Driften av kärnkraftverken behöver fungera även i tid av kris och under höjd beredskap. Förutsättningarna och ansvarsförhållandena mellan olika aktörer behöver därmed klargöras. Ryssland hotar också återkommande att använda kärnvapen vilket innebär att Strålsäkerhetsmyndigheten behöver kunna stödja Försvarsmakten och andra myndigheter med exempelvis expertis kopplad till mätning av radioaktiva ämnen.

6.5 Budgetförslag

6.5.1 Strålsäkerhetsmyndigheten

Tabell 6.1 Anslagsutveckling 3:1 Strålsäkerhetsmyndigheten

Tusental kronor

2023	Utfall	436 287	Anslagssparande	26 909
2024	Anslag	517 699[1]	Utgiftsprognos	520 081
2025	**Förslag**	**583 208**		
2026	Beräknat	548 405[2]		
2027	Beräknat	559 563[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 537 409 tkr i 2025 års prisnivå.

[3] Motsvarar 540 029 tkr i 2025 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Strålsäkerhetsmyndighetens förvaltningsutgifter. Anslaget får användas för utgifter för grundläggande och tillämpad forskning för att utveckla nationell kompetens inom myndighetens verksamhetsområde och för att stödja och utveckla myndighetens tillsyn. Anslaget får även användas för statsbidrag till Internationella strålskyddskommissionen (ICPR) samt till ideella miljöorganisationer. Anslaget får också användas för bidrag till andra myndigheter som bidrar till arbetet med att utveckla regelverk m.m. för ny kärnkraft.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 6.2 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 3:1 Strålsäkerhetsmyndigheten

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**517 699**	**517 699**	**517 699**
Pris- och löneomräkning[2]	17 509	28 460	36 869
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	48 000	2 246	4 995
varav BP25[3]	*26 000*	*33 000*	*41 000*
– Civilt försvar: Strålsäkerhetsmyndigheten	*26 000*	*33 000*	*41 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**583 208**	**548 405**	**559 563**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2024. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2026–2027 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

För att Sverige ska upprätthålla en förmåga att hantera nukleära och radiologiska nödsituationer har Strålsäkerhetsmyndigheten en viktig roll i totalförsvaret. Regeringen anser därför att Sveriges civila försvar inom strålsäkerhetsområdet behöver stärkas och föreslår att anslaget ökas med 26 000 000 kronor från 2025. För 2026 beräknas anslaget öka med 33 000 000 kronor, för 2027 beräknas anslaget ökas med 41 000 000 kronor, för 2028 beräknas anslaget ökas med 56 000 000 kronor och för 2029 och framåt beräknas anslaget ökas med 60 000 000 kronor för samma ändamål.

Regeringen föreslår att 583 208 000 kronor anvisas under anslaget 3.1 *Strålsäkerhetsmyndigheten* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 548 405 000 kronor respektive 559 563 000 kronor.

Bemyndiganden om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2025 för anslaget 3:1 *Strålsäkerhetsmyndigheten* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 300 000 000 kronor 2026–2030.

Skälen för regeringens förslag: Det behövs ett bemyndigande för myndighetens forskningsverksamhet och för att kunna hantera de utmaningar som myndigheten och industrin står inför när det gäller den långsiktiga kompetensförsörjningen inom området strålsäkerhet. Bemyndigandet för 2025 föreslås öka med 50 000 000 kronor jämfört med 2024 mot bakgrund av behovet av ökade medel för kompetensförsörjningen. Regeringen bör bemyndigas att under 2025 för anslaget 3:1 *Strålsäkerhetsmyndigheten* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 300 000 000 kronor 2026–2030.

Tabell 6.3 Beställningsbemyndigande för anslaget 3:1 Strålsäkerhetsmyndigheten

Tusental kronor

	Utfall 2023	Prognos 2024	Förslag 2025	Beräknat 2026	Beräknat 2027	Beräknat 2028 – 2030
Ekonomiska åtaganden vid årets början	82 176	123 423	250 000			
Nya ekonomiska åtaganden	87 630	175 951	128 873			
Utgifter mot anslag till följd av ekonomiska åtaganden	-46 383	-49 374	-78 873	-122 600	-88 638	-88 762
Ekonomiska åtaganden vid årets slut	123 423	250 000	300 000			
Beslutat/föreslaget bemyndigande	**150 000**	**250 000**	**300 000**			

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 6.4 Avgiftstabell verksamhet vid Strålsäkerhetsmyndigheten

Tusental kronor

Verksamhet	Ack. resultat t.o.m. 2023	Resultat 2024	Verksamhetens intäkter 2025	Kostnader som ska täckas 2025	Resultat 2025	Ack. resultat utgående 2025
Verksamheter där intäkterna inte disponeras						
Offentligrättslig verksamhet						
Kärnteknisk verksamhet	43 336	-9 710	291 679	301 389	-9 710	23 946
Icke- kärnteknisk verksamhet	-42 545	13	23 100	21 000	2 100	-40 432
Verksamheter där intäkterna disponeras						
Offentligrättslig verksamhet						
Anmälningspliktig verksamhet	-20 918	14 900	7 400	-7 500	17 500	-100
Övrig tillståndsprövning	-692	-2 600	15 700	-16 500	-600	-800
Uppdragsverksamhet	-	-	1 100	-	-	-

Strålsäkerhetsmyndighetens verksamhet finansieras delvis via avgifter enligt förordningen (2008:463) om vissa avgifter till Strålsäkerhetsmyndigheten. En del av avgifterna disponeras av myndigheten och rör främst avgifter för anmälningspliktig verksamhet samt ansökningsavgifter för kärnteknisk verksamhet. Resterande avgifter får inte disponeras av myndigheten utan redovisas mot inkomsttitel. Majoriteten av dessa avgiftsintäkter är för kärnteknisk verksamhet inom tillsyn, forskning samt beredskap och en mindre del används en även för beredskapsverksamhet vid länsstyrelser och Myndigheten för samhällsskydd och beredskap.

Regeringen och myndigheten har under en tid arbetat för att komma i en bättre balans i den avgiftsbelagda verksamheten särskilt vad gäller den kärntekniska verksamheten som länge haft ett historiskt ackumulerat överskott. Kostnaderna för den icke-kärntekniska verksamheten har överstigit avgiftsintäkterna de senaste åren vilket byggt upp ett ackumulerat underskott. Det rör avgiftsbelagd verksamhet från tillståndshavare till tillståndspliktig verksamhet enligt strålskyddslagen (2018:396). Regeringen sänkte avgiften för kärnteknisk forskning fr.o.m. 2024 vilket påverkar både kostnader och intäkter framöver.

Strålsäkerhetsmyndigheten bedriver uppdragsverksamhet för radonlaboratorium och mätningar vilket inte kräver full kostnadstäckning. Därför framgår inga kostnader eller resultat. Avgiftsintäkterna täcker endast delar av den direkta arbetskostnaden för mätningar inom de båda verksamheterna. Till största del är riksmätplatsen och radonlaboratoriet anslagsfinansierade.

Volymerna för avgiftsintäkter för anmälningspliktig verksamhet, som myndigheten disponerar, varierar mellan åren eftersom anmälan gäller ett visst antal år, vilket påverkar resultatet negativt och positivt för 2022–2024. Avgifterna inom anmälningsplikten har höjts fr.o.m. 2023 för att en bättre balans ska uppnås mellan intäkter och kostnader. Myndigheten räknar med ett överskott i den anmälningspliktiga verksamheten under 2024. För den kommande tioårsperioden

bedömer myndigheten att intäkterna från anmälningsplikten kommer att variera kraftigt från år till år samtidigt som kostnaderna bedöms vara på en mer konstant nivå.

Strålsäkerhetsmyndigheten har lämnat ett förslag på nödvändiga justeringar av avgiftsnivåer i förordningen (2008:463) om vissa avgifter till Strålsäkerhetsmyndigheten för 2025 som bereds inom Regeringskansliet. Beslut från regeringen kan påverka prognoserna något framöver.

Utgiftsområde 7

Internationellt bistånd

Utgiftsområde 7 – Internationellt bistånd

Innehållsförteckning

1 Förslag till riksdagsbeslut ... 3

2 Utgiftsområde 7 Internationellt bistånd ... 4
2.1 Utgiftsområdets omfattning ... 4
2.1.1 Budgeten för biståndet ... 4
2.2 Utgiftsutveckling ... 9
2.3 Mål för utgiftsområdet ... 10
2.3.1 Upphävande av riksdagsbindningar avseende politiken för global utveckling ... 10
2.4 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder ... 11
2.5 Resultatredovisning ... 13
2.5.1 Fördelning av det svenska utvecklingssamarbetet ... 13
2.5.2 Ökat fokus på Ukraina och närområdet ... 19
2.5.3 Fattigdomsbekämpning genom jobbskapande, handel och utbildning ... 22
2.5.4 Förbättrad hälsa för de allra mest utsatta ... 26
2.5.5 Främja frihet och bekämpa förtryck ... 28
2.5.6 Utökat och effektiviserat klimatbistånd ... 31
2.5.7 Stärka kvinnors och flickors frihet och egenmakt ... 33
2.5.8 Stärkta synergier mellan biståndS- och migrationspolitiken ... 35
2.5.9 Stärkt humanitärt stöd för att rädda liv och lindra nöd ... 37
2.6 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen ... 39
2.6.1 Regeringen anser att genomförandet av utvecklingssamarbetet i huvudsak varit tillfredsställande ... 40
2.6.2 Måluppfyllelsen bedöms kunna öka ytterligare med en reformerad biståndspolitisk inriktning ... 42
2.7 Politikens inriktning ... 43
2.8 Den årliga revisionens iakttagelser ... 49
2.9 Budgetförslag ... 49
2.9.1 1:1 Biståndsverksamhet ... 49
2.9.2 1:2 Styrelsen för internationellt utvecklingssamarbete ... 53
2.9.3 1:3 Nordiska Afrikainstitutet ... 55
2.9.4 1:4 Folke Bernadotteakademin ... 55
2.9.5 1:5 Riksrevisionen: Internationellt utvecklingssamarbete ... 57
2.9.6 1:6 Utvärdering av internationellt bistånd ... 58

Bilaga Samarbetsstrategier

1 Förslag till riksdagsbeslut

Regeringens förslag:

1. Riksdagen godkänner vad regeringen föreslår om upphävande av riksdagsbindningar avseende politiken för global utveckling (avsnitt 2.3).
2. Riksdagen bemyndigar regeringen att under 2025 ställa ut statliga garantier för biståndsverksamhet som inklusive tidigare utfärdade garantier uppgår till högst 30 000 000 000 kronor (avsnitt 2.9.1).
3. Riksdagen bemyndigar regeringen att under 2025 för anslaget 1:1 *Biståndsverksamhet* besluta om kapitaltillskott till Swedfund International AB på högst 1 200 000 000 kronor varav högst 500 000 000 kronor för investeringar i Ukraina (avsnitt 2.9.1).
4. Riksdagen bemyndigar regeringen att under 2025 för anslaget 1:1 *Biståndsverksamhet* besluta om kapitaltillskott till Swedfund International AB på högst 600 000 000 kronor för ökade klimatinvesteringar (avsnitt 2.9.1).
5. Riksdagen anvisar anslagen för budgetåret 2025 inom utgiftsområde 7 Internationellt bistånd enligt tabell 1.1.
6. Riksdagen bemyndigar regeringen att under 2025 ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst de belopp och inom de tidsperioder som anges i tabell 1.2.

Riksrevisionens förslag:

7. Riksdagen anvisar ett anslag för budgetåret 2025 inom utgiftsområde 7 Internationellt bistånd som står till Riksrevisionens disposition enligt tabell 1.1.

Tabell 1.1 Anslagsbelopp

Tusental kronor

Anslag	
1:1 Biståndsverksamhet	42 420 943
1:2 Styrelsen för internationellt utvecklingssamarbete (Sida)	1 772 698
1:3 Nordiska Afrikainstitutet	18 142
1:4 Folke Bernadotteakademin	213 219
1:5 Riksrevisionen: Internationellt utvecklingssamarbete	50 000
1:6 Utvärdering av internationellt bistånd	24 842
Summa anslag inom utgiftsområdet	**44 499 844**

Tabell 1.2 Beställningsbemyndiganden

Tusental kronor

Anslag	Beställningsbemyndigande	Tidsperiod
1:1 Biståndsverksamhet	100 000 000	2026–2041
Summa beställningsbemyndiganden inom utgiftsområdet	**100 000 000**	

2 Utgiftsområde 7 Internationellt bistånd

2.1 Utgiftsområdets omfattning

Inom utgiftsområdet Internationellt bistånd finns sex anslag: biståndsverksamhet, förvaltningsanslagen för Styrelsen för internationellt utvecklingssamarbete (Sida), Nordiska Afrikainstitutet (NAI), Folke Bernadotteakademin (FBA), Riksrevisionens anslag för internationellt utvecklingssamarbete samt anslaget för utvärdering av internationellt bistånd.

2.1.1 Budgeten för biståndet

Biståndsbudgeten för 2025 föreslås uppgå till högst 56 miljarder kronor. Utgångspunkten är att svenskt bistånd klassificeras som Official Development Assistance (ODA) i enlighet med den definition som används av biståndskommittén (DAC) vid Organisationen för ekonomiskt samarbete och utveckling (OECD). Majoriteten av kostnaderna återfinns under anslag inom detta utgiftsområde. Den föreslagna utgiftsramen för utgiftsområde 7 Internationellt bistånd uppgår till 44,5 miljarder kronor 2025.

I utgiftsområde 7 ingår också 5 miljoner kronor som avser förvaltningsutgifter för samarbete inom Östersjöregionen som inte klassificeras som bistånd enligt OECD-DAC. Därtill har regeringen överlämnat en proposition till riksdagen om förbättrade levnadsvillkor för utlänningar med tillfälligt skydd (prop. 2023/24:151). Förslagen som bl.a. innebär förbättrade villkor för personer från Ukraina innebär ökade utgifter t.ex. för statliga ersättningar till kommuner och regioner och för etableringsinsatser och etableringsersättning. Kostnaderna klassificeras inte som bistånd enligt OECD-DAC:s regelverk bl.a. eftersom de personer som omfattas av förslagen har befunnit sig i mottagningssystemet under en längre period än 12 månader.

Kostnader inom andra utgiftsområden som ingår i biståndsbudgeten

Kostnader för mottagandet av asylsökande och skyddsbehövande

Vissa kostnader för Sveriges mottagande av asylsökande och skyddsbehövande från låg- och medelinkomstländer under deras första år i Sverige belastar biståndsbudgeten. OECD-DAC:s riktlinjer anger att kostnaderna räknas som bistånd på humanitära grunder och för att spegla ett gemensamt ansvarstagande med låg- och medelinkomstländer, vilka är värdar för de flesta av världens flyktingar. Biståndskostnaderna omfattar kostnader inom utgiftsområde 8 Migration, utgiftsområde 13 Integration och jämställdhet samt utgiftsområde 14 Arbetsmarknad och arbetsliv.

Inom utgiftsområde 8 används en så kallad kvotmodell. I tabell 2.1 syns de anslag inom utgiftsområde 8 som helt eller delvis räknas som bistånd (första kolumnen). Det prognostiserade utfallet på dessa anslag (andra kolumnen) multipliceras med andelen av det totala antalet inskrivna i mottagningssystemet som beräknas uppfylla OECD-DAC:s kriterier för bistånd (tredje kolumnen), vilket ger det prognostiserade biståndsutfallet (fjärde kolumnen). För att uppfylla OECD-DAC:s kriterier för bistånd ska en person ha en vistelsetid i mottagandesystemet på högst 12 månader, komma från ett låg- eller medelinkomstland, inte ha ansökt om och fått sitt asylärende prövat tidigare, inte ha ett asylärende som handläggs enligt Dublinförordningen och inte ha fått avslag

på asylansökan i Migrationsdomstol. Personer som överklagar avslag i Migrationsdomstol till Migrationsöverdomstolen ingår inte i biståndsutfallet.

Tabell 2.1 Kostnadsprognos asylsökande och skyddsbehövande inom biståndet för utgiftsområde 8 Migration för 2025

Miljoner kronor och procent

Anslag	Prognos totalt	Prognos biståndsandel[1]	Prognos biståndsutfall
1:1 Migrationsverkets kostnader för mottagandet (förvaltningsanslag), exklusive indirekta administrationskostnader[1]	289	66 %	191
1:2 Ersättningar och boendekostnader, exklusive stöd till självmant återvändande[1]	4 020	66 %	2 651
1:2 Ersättningar och boendekostnader, stöd till självmant återvändande[2 4]	10	20 %	2
1:3 Migrationspolitiska åtgärder, återvandringsbidrag[4]	1	25 %	0
1:5 Rättsliga biträden m.m. vid domstolsprövning i utlänningsmål	99	6 %	6
1:6 Offentligt biträde i utlänningsärenden	200	9 %	18
1:7 Utresor för avvisade och utvisade[3 4]	2	60 %	1
Totalt	**4 621**		**2 869**

[1] Kvoten som används för att beräkna biståndskostnaderna på anslag 1:1 Migrationsverket och anslag 1:2 Ersättningar och bostadskostnader beräknas på antalet inskrivna som uppfyller biståndskriterierna och ingår i någon av kategorierna: har ett öppet grundärende hos Migrationsverket; har ett överklagandeärende hos Migrationsverket; har ett öppet mål i migrationsdomstol eller har ett uppehållstillstånd. Kvoten som används för att beräkna biståndskostnaderna på anslag 1:5 Rättsliga biträden m.m. vid domstolsprövning i utlänningsmål beräknas på antalet inskrivna som uppfyller biståndskriterierna och har ett överklagandeärende vid Migrationsverket eller har ett öppet mål i migrationsdomstol. Kvoten som används för att beräkna biståndskostnaderna på anslag 1:6 Offentligt biträde i utlänningsärenden beräknas på antalet inskrivna som uppfyller biståndskriterierna och har ett öppet grundärende hos Migrationsverket.

[2] Kostnaderna avser återetableringsstöd för självmant återvändande personer som ska återvända till ett land där förutsättningarna för att kunna återetablera sig är begränsade på grund av säkerhetsläget.

[3] Omfattar endast kostnader för resor ut ur Sverige för de asylsökande som återtagit sin ansökan.

[4] Kostnader inom utgiftsområde 8 som ingår i biståndet från och med 2025 och totalt beräknas uppgå till cirka 3 miljoner kronor.

Källa: Migrationsverket.

Inom utgiftsområde 13 ingår från och med 2025 i biståndsbudgeten prognostiserade kostnader för schablonersättning till kommuner för mottagandet av nyanlända som befunnit sig färre än 12 månader i Sverige inklusive tiden i Migrationsverkets mottagningssystem. I gruppen nyanlända ingår personer som beviljats uppehållstillstånd efter att ha varit asylsökande, vidarebosatta (kvotflyktingar) samt anhöriga till personer som beviljats asyl. Schablonersättningen avser att täcka kommunernas kostnader för bl.a. mottagande- och praktisk hjälp i samband med bosättning samt grundläggande utbildning, inklusive språkträning och samhällsorientering och tolkning. Även ersättningar till kommuner för mottagandet av ensamkommande barn, inom 12 månader sedan ankomsten till Sverige, räknas med i biståndsbudgeten. Samtliga nyanlända antas komma från låg- och medelinkomstländer. För vuxna antas schablonersättningen inledningsvis främst gå till mottagande och praktisk hjälp med bosättning samt till svenska för invandrare (sfi). För personer under 20 år antas medlen inledningsvis huvudsakligen gå till introduktionsinsatser inom skola och förskola m.m. samt kostnader för mottagandet.

I tabell 2.2 syns antalet personer för vilken respektive typ av ersättning utgår, genomsnittligt återstående tid av 12-månadersperioden och prognosen för biståndsutfallet.

Tabell 2.2 Kostnadsprognos ersättningar till kommuner för mottagande av nyanlända inom utgiftsområde 13 Integration och jämställdhet för 2025

Miljoner kronor och procent

Kostnadstyp	Prognos antal personer	Prognos avräkningsbara månader	Prognos biståndsutfall
Schablonersättning för mottagandet av nyanlända[1]	5 300	9	482
Ersättning för mottagandet av ensamkommande barn[2]	100	6	25
Totalt			**506**

[1] För 2024 uppgår den s.k. mottagandeschablonen till 165 000 kronor per person t.o.m. 65 år och 92 600 kr per person som är 66 år eller äldre. Gruppen nyanlända utgörs av 3 000 personer som beviljats uppehållstillstånd efter att ha varit asylsökande, 900 kvotflyktingar samt 1 400 anhöriga till personer som beviljats asyl.

[2] Ersättningar till kommunerna för ensamkommande barn avser en schablonersättning om 1 000 kronor per barn och dygn, en engångsersättning om 30 000 kr per barn för god man m.m. samt en genomsnittlig ersättning om 3 000 kr per dygn per barn och dygn för vård som ges med stöd av lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga eller med stöd av socialtjänstlagen (2001:453). För mottagandet av ensamkommande barn får kommunerna även den ordinarie s.k. mottagandeschablonen varför antalet ensamkommande barn ingår i de 5 300 personerna som redovisas på raden ovan.

De kostnader inom utgiftsområde 14 som klassas som bistånd uppgår enligt prognos till totalt 157 miljoner kronor för 2025. Etableringsersättning (inklusive etableringstillägg och bostadsersättning) till före detta asylsökande uppgår till 62 miljoner kronor, för kvotflyktingar till 37 miljoner kronor, samt till 58 miljoner kronor för skyddsbehövande som är anhöriga till personer som beviljats asyl. De kostnader som räknas som bistånd avser utgifter under högst 12 månader sedan ankomsten till Sverige. För personer som beviljats uppehållstillstånd efter att ha varit asylsökande ingår tiden i Migrationsverkets mottagandesystem i 12-månadersperioden, vilket innebär att de månader som kvarstår efter att personerna lämnat Migrationsverkets mottagande räknas med. Före detta asylsökande som beviljats asyl, kvotflyktingar samt anhöriga till skyddsbehövande, antas komma från låg- och medelinkomstländer.

Kostnader för asylsökande och skyddsbehövande per år ska inte belasta biståndsbudgeten med mer än åtta procent eller 4,5 miljarder kronor. Totalt beräknas kostnader inom biståndet för asylsökande och skyddsbehövande uppgå till 3 532 miljoner kronor 2025 vilket motsvarar ca 6,3 procent av biståndsbudgeten.

Kostnader för förbättrade levnadsvillkor för utlänningar med tillfälligt skydd, vilka delfinansieras genom minskning av utgiftsområde 7, men inte klassificeras som bistånd enligt OECD-DAC, uppgår därutöver till 893 miljoner kronor för 2025.

Under 2020 verifierade OECD-DAC, efter granskning av alla biståndsgivande länders, modeller för kostnader för mottagande av asylsökande och skyddsbehövande, att den svenska beräkningsmodellen var förenlig med regelverket för bistånd. De ytterligare kostnader inom utgiftsområde 8 och utgiftsområde 13 som föreslås ingå i beräkningsmodellen för 2025, jämfört med föregående år, har förmedlats till OECD-DAC.

EU-bistånd

I biståndsbudgeten ingår även kostnader för det svenska bidraget till den del av EU:s gemensamma internationella bistånd som finansieras genom EU:s reguljära budget. De kostnader inom utgiftsområde 27 Avgiften till Europeiska unionen om ca 4 182 miljoner kronor som ingår i biståndsbudgeten 2025 utgörs av Sveriges del av de faktiska kostnaderna för biståndet inom den totala EU-budgeten 2023.

EU bedriver utvecklingssamarbete med nästan alla låg- och medelinkomstländer och inom ett stort antal sektorer. Allokering av resurser liksom utvecklingssamarbetets inriktning slås fast i s.k. externa finansiella instrument som har varierande geografiskt och tematiskt fokus. I ministerrådets arbetsgrupper utarbetar Sverige tillsammans med övriga medlemsstater, Europeiska kommissionen och Europeiska utrikestjänsten (EEAS) EU:s gemensamma utvecklingspolitik. Sverige bidrar även till att påverka

utformningen av EU:s bistånd i genomförandekommittéerna, expertgrupper och via berörda ambassader.

Med anledning av stöd till Ukraina via EU:s Ukrainafacilitet för åren 2024 till 2027 ingår under 2025 även 1 500 miljoner kronor av EU:s gemensamma bistånd i den svenska biståndsbudgeten. Detta motsvarar Sveriges förväntade bidrag till faciliteten via utgiftsområde 27 Avgiften till Europeiska unionen under 2024. Faciliteten kommer att bidra till Ukrainas ekonomiska utveckling och välfärd genom bl.a. budgetstöd, som behövs för bl.a. finansiering av hälsovård, skolor, statliga löner, pensioner och energisektorn. Faciliteten kommer även att användas för att stimulera ekonomisk utveckling och hållbar sysselsättning i Ukraina, inklusive ökad kapitaltillgång för ukrainska företag samt för grön och digital omställning. Medel från faciliteten kommer också att avsättas för att främja Ukrainas EU-närmande genom att bidra till finansiering av lagstiftning och reformer inom rättsområdet, decentralisering, jordbruksreformer, åtgärder inom miljö och klimat samt för att stärka civilsamhällets roll och möjlighet till ansvarsutkrävande. Utfallet för Ukrainafaciliteten kommer justeras i den svenska biståndsbudgeten för 2026 då den faktiska skillnaden mellan prognos och utfall väntas först 2025.

Utrikesförvaltningens förvaltningskostnader

I budgeten för biståndet ingår biståndsrelaterade förvaltningskostnader för utlandsmyndigheter och enheter i Stockholm. OECD-DAC:s riktlinjer lägger fast ett antal principer för vad som kan räknas som förvaltningsresurser för policyarbete och genomförande av bistånd. OECD-DAC:s regler omfattar lönekostnader för personal med biståndsrelaterat arbete vid huvudkontor och vid utlandsmyndigheter samt drift av berörda myndigheter, inklusive kostnader för lokaler, it, fordon m.m. De kostnader inom utgiftsområde 1 Rikets styrelse om ca 524 miljoner kronor som ingår i biståndsbudgeten 2025 utgörs av 2023 års faktiska utfall för dessa verksamheter. Kostnadsberäkningen grundas på tidsåtgång för biståndsrelaterat arbete på respektive utlandsmyndighet och UD-enhet i Stockholm. Det handlar t.ex. om dialog och rapportering om utvecklingspolitiska frågor och om värdlandets roll i utvecklingspolitiken i multilaterala forum, såsom inom FN och EU.

Övriga kostnader inom andra utgiftsområden som ingår i biståndsbudgeten (organisationsbidrag, stipendiemedel m.m.)

I biståndsbudgeten ingår beredskapskostnader och indirekta kostnader för internationella insatser genom Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB), inom utgiftsområde 6 Försvar och samhällets krisberedskap. De kostnader om ca 113 miljoner kronor som ingår i biståndsbudgeten 2025 utgörs av faktiskt utbetalt belopp 2023.

Vidare ingår i biståndsbudgeten bidrag via Svenska institutet till demokratiinsatser och stöd till högre utbildning i låg- och medelinkomstländer, som uppfyller OECD:s kriterier för officiellt statligt utvecklingsbistånd, om ca 41 miljoner kronor, inom ramen för utgiftsområde 5 Internationell samverkan.

I biståndsbudgeten inkluderas även den del av Sveriges bidrag till vissa FN-organ och andra internationella organisationers reguljära budget som belastar anslag inom andra utgiftsområden men som klassificeras som bistånd. Dessa organisationer är ILO, IOM, CITES, IAEA, IUCN, UNEP, WMU, FAO, UNIDO, WIPO, ITU, UPU, WHO, OSCE, UNDPKO, UNO, WMO, UNIDIR, UNESCO och WOAH. De kostnader om ca 631 miljoner kronor som ingår i biståndsbudgeten 2025 utgörs av faktiskt utbetalt belopp 2023 till dessa organisationer.

Från och med 2011 fördelas stipendiemedel till universitet och högskolor för stipendier för särskilt kvalificerade studieavgiftsskyldiga studenter. Stipendiemedel som avser studenter från länder som enligt OECD-DAC klassificeras som mottagarländer för bistånd inkluderas i biståndsbudgeten, i enlighet med OECD-DAC:s riktlinjer. De kostnader inom utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning om ca 31 miljoner kronor som ingår i biståndsbudgeten 2025, utgörs av 2023 års faktiska utfall.

Från och med 2021 t.o.m. 2025 finns beslut om att Konsumentverket disponerar medel för stöd till Konsumentverkets informationstjänst för remitteringar, Money from Sweden, för att finansiera drift och utveckling av tjänsten och därigenom möjliggöra ytterligare sänkta avgifter för remitteringar, vilket har biståndsändamål. Svårigheter att jämföra tjänster för pengaöverföring och nå ut till målgruppen gör att regeringen anser att tjänsten bör avvecklas ett år tidigare än planerat med slutår 2024. 3,2 miljoner kronor återförs till utgiftsområde 7 Internationellt bistånd från och med 2026 i enlighet med ursprungligt beslut från 2020 (prop. 2020/21:1 utg.omr. 7, bet. 2020/21:UU2, rskr. 2020/21:125).

Från och med 2025 överförs 18,6 miljoner kronor till utgiftsområde 1 Rikets styrelse avseende verksamhet vid Svenska Dialoginstitutet för Mellanöstern och Nordafrika.

Från och med 2025 överförs 2,5 miljoner kronor till utgiftsområde 17 Kultur, medier, trossamfund och fritid till stöd för Fredsarkivet som inordnas i Statens försvarshistoriska museer (se utg.omr. 17 Kultur, medier, trossamfund och fritid, avsnitt 3).

År 2025 överförs 7,5 miljoner kronor till utgiftsområde 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel avseende biståndsdelen av de obligatoriska avgifterna för medlemskap i internationella organisationer, inklusive Sveriges avgift till FAO och till WOAH, till följd av valutakurseffekt.

Från och med 2025 överförs 8 miljoner kronor till utgiftsområde 1 Rikets styrelse för befattningar inom biståndsområdet på Regeringskansliet för att snabbare kunna genomföra regeringens biståndspolitiska reformer.

Från och med 2025 överförs 12 miljoner kronor till utgiftsområde 5 Internationell samverkan till stöd för Centrum för Östeuropastudier (SCEEUS) vid Utrikespolitiska institutet.

Tabell 2.3 Förändringar av utgiftsområde 7 Internationellt bistånd

Miljoner kronor

	2023	2024[1]	**Förslag 2025**	Beräknat 2026	Beräknat 2027
Budgeten för bistånd	56 000	56 000	**56 000**	53 000	53 000
Kostnader inom andra utgiftsområden	8 809	7 380	**10 612**	*9 592*	*9 186*
Varav					
– kostnader för mottagande av asylsökande och skyddsbehövande	*4 169*	*1 609*	***3 532***	*2 327*	*1 978*
– EU-bistånd exkl. EU:s Ukrainafacilitet	*3 416*	*4 409*	***4 182***	*4 182*	*4 182*
– EU-bistånd, EU:s Ukrainafacilitet			***1 500***	*1 700*	*1 700*
– utrikesförvaltningens förvaltningskostnader	*471*	*491*	***524***	*532*	*544*
– övrigt	*754*	*871*	***874***	*851*	*782*
Kostnader inom andra utgiftsområden som ingår i biståndsbudgeten men inte definieras som bistånd enligt OECD-DAC		82[2]	**893[2]**		
Kostnader inom utgiftsområde 7 Internationellt bistånd	47 191	50 010[3]	**44 495[3]**	43 408	43 814
Kostnader inom utgiftsområde 7 som inte finansieras från biståndsbudgeten och inte definieras som bistånd	5	5	**5**	5	5
Totalt för utgiftsområde 7 Internationellt bistånd	47 196	50 015	**44 500**	43 413	43 819

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i denna proposition. Netto tillfördes anslag 1:1 *Biståndsverksamhet* 1 343 miljoner kronor i vår ändringsbudget, 1 472 miljoner kronor ökade anslaget då kostnaderna för att ta emot asylsökande och skyddsbehövande blev lägre 2023 än prognostiserat, därutöver minskades anslaget med 82,1 miljoner kronor avseende kostnader för förbättrade levnadsvillkor för utlänningar med tillfälligt skydd (se not 2), 42,1 miljoner kronor för att finansiera ett ökat förvaltningsanslag för Sida samt med 4,8 miljoner kronor för ökade övriga avräkningar.

[2] 82,1 miljoner kronor 2024 och 893 miljoner kronor 2025 för att finansiera kostnader för förbättrade levnadsvillkor för utlänningar med tillfälligt skydd, som inte klassificeras som bistånd enligt OECD-DAC.

[3] Varav högst 150 miljoner kronor för att finansiera ökad global tillgång till vaccin mot covid-19 under 2024 respektive 2025.

2.2 Utgiftsutveckling

Tabell 2.4 Utgiftsutveckling inom Internationellt utvecklingssamarbete

Miljoner kronor

	Utfall 2023	Budget 2024[1]	Prognos 2024	**Förslag 2025**	Beräknat 2026	Beräknat 2027
Internationellt utvecklingssamarbete	**46 511**	**50 015**	**50 276**	**44 500**	**43 413**	**43 819**
1:1 Biståndsverksamhet	44 559	47 982	48 287	**42 421**	41 286	41 658
1:2 Styrelsen för internationellt utvecklingssamarbete (Sida)	1 659	1 732	1 689	**1 773**	1 814	1 844
1:3 Nordiska Afrikainstitutet	16	17	18	**18**	19	19
1:4 Folke Bernadotteakademin	206	211	208	**213**	218	223
1:5 Riksrevisionen: Internationellt utvecklingssamarbete	50	50	50	**50**	50	50
1:6 Utvärdering av internationellt bistånd	22	23	24	**25**	25	26

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Tabell 2.5 Förändringar av utgiftsramen 2025–2027 för utgiftsområde 7 Internationellt bistånd

Miljoner kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**48 630**	**48 630**	**48 630**
Pris- och löneomräkning[2]	86	133	167
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	-4 636	-6 675	-6 598
varav BP25[3]	*-543*	*-3 478*	*-3 401*
Överföring till/från andra utgiftsområden	-15	-15	-14
Övrigt	435	1 339	1 634
Ny utgiftsram	**44 500**	**43 413**	**43 819**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2024. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2026–2027 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Tabell 2.6 Utgiftsram 2025 realekonomiskt fördelad för utgiftsområde 7 Internationellt bistånd

Miljoner kronor

	2025
Transfereringar[1]	38 392
Verksamhetsutgifter[2]	6 098
Investeringar[3]	9
Summa utgiftsram	**44 500**

Anm.: Den realekonomiska fördelningen baseras på utfall 2023 samt kända förändringar av anslagens användning.

[1] Med transfereringar avses inkomstöverföringar, dvs. utbetalningar av bidrag från staten till exempelvis hushåll, företag eller kommuner utan att staten får någon direkt motprestation.

[2] Med verksamhetsutgifter avses resurser som statliga myndigheter använder i verksamheten, t.ex. utgifter för löner, hyror och inköp av varor och tjänster.

[3] Med investeringar avses utgifter för anskaffning av varaktiga tillgångar såsom byggnader, maskiner, immateriella tillgångar och finansiella tillgångar.

2.3 Mål för utgiftsområdet

Det riksdagsbundna målet för utgiftsområde 7 Internationellt bistånd är att skapa förutsättningar för bättre levnadsvillkor för människor som lever i fattigdom och förtryck (prop. 2013/14:1 utg.omr. 7, bet. 2013/14:UU2, rskr. 2013/14:75).

2.3.1 Upphävande av riksdagsbindningar avseende politiken för global utveckling

Regeringens förslag: Riksdagens tidigare ställningstaganden i frågor om politiken för global utveckling (PGU) från 2003 ska inte längre gälla.

Regeringens bedömning: Regeringens arbete med PGU bedrivs numera huvudsakligen inom ramen för genomförandet av Agenda 2030 och de globala målen för hållbar utveckling.

Skälen för regeringens förslag och bedömning

Sveriges politik för global utveckling (PGU) beslutades år 2003 genom riksdagens beslut om propositionen Gemensamt ansvar: Sveriges politik för global utveckling (prop. 2002/03:122, bet. 2002/03:UU3, rskr. 2003/04:112). Riksdagen har därefter beslutat om propositionen Sveriges genomförande av Agenda 2030 och därmed godkänt regeringens förslag om mål för Sveriges genomförande av Agenda 2030 (prop. 2019/20:188, bet. 2020/21:FiU28, rskr. 2020/21:154)). Som skäl för förslaget

anfördes bl.a. att målsättningarna för PGU överensstämmer i stort med Agenda 2030 och att det finns goda skäl att målet för PGU inkluderas i det mål som föreslås i propositionen. Genom det mål som föreslogs i propositionen skapades ett gemensamt mål för Agenda 2030 och för den samstämmighetspolitik som förts inom ramen för det riksdagsbundna målet för PGU. Regeringen tydliggjorde vidare att övriga delar av PGU fortsatt gäller och att detta framför allt gäller de delar som omfattar mål och inriktning för utvecklingssamarbetet (prop. 2019/20:188 s. 15).

Förutsättningarna för arbetet med att genomföra den politik för global utveckling som beslutades 2003 har således ändrats. De milleniemål som låg till grund för politiken har också ersatts av Agenda 2030 och de globala målen för hållbar utveckling. Enligt regeringen inkluderas numera de mål, perspektiv och riktlinjer för PGU som riksdagen tidigare har godkänt i 2003 års proposition (prop. 2002/03:122 avsnitt 1, punkterna 1 och 2) i allt väsentligt i det mål som riksdagen har godkänt för Agenda 2030. Regeringens arbete med PGU bedrivs således numera huvudsakligen inom ramen för genomförandet av Agenda 2030. Regeringens arbete med att utveckla den samstämmighetspolitik som förts inom ramen för PGU tar vidare sin utgångspunkt i såväl Agenda 2030 som i den reformagenda för biståndet som regeringen beslutade den 14 december 2023 och som anger den nya inriktningen för svenskt bistånd (Bistånd för en ny era – Frihet, egenmakt och hållbar tillväxt, UD2023/17726). När det gäller övriga delar av PGU, däribland mål och riktlinjer för det internationella utvecklingssamarbetet, som riksdagen godkänt i 2003 års proposition (prop. 2002/03:122 avsnitt 1, punkterna 3–7) bedrivs det arbetet i dag inom ramen för det av riksdagen beslutade målet för utgiftsområde 7 Internationellt bistånd. Den resultatredovisning till riksdagen som tidigare gjorts för PGU har ersatts av redovisningen av Agenda 2030 (se prop. 2019/20:188 avsnitt 6).

Mot denna bakgrund och för att skapa en tydlig och effektiv styrning av regeringens politik föreslår regeringen att riksdagens tidigare ställningstaganden i frågor om politiken för global utveckling från 2003 (prop. 2002/03:122) inte längre ska gälla.

2.4 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Resultatredovisningen inleds med en översikt av fördelningen av det svenska utvecklingssamarbetet och humanitära biståndet. Därefter följer en redovisning utifrån följande som speglar prioriteringar för svenskt utvecklingssamarbete och humanitärt bistånd. För varje tematiskt område redovisas ett resonemang om hur förändring kan uppnås, utmaningar för att nå måluppfyllelse samt ett urval av svenskt biståndsresultat:

- Ukraina och närområdet,
- fattigdomsbekämpning genom jobbskapande, handel och utbildning,
- förbättrad hälsa för de allra mest utsatta,
- främja frihet och bekämpa förtryck,
- utökat och effektiviserat klimatbistånd,
- stärka kvinnors och flickors frihet och egenmakt,
- stärkta synergier mellan biståndS- och migrationspolitiken, och
- stärkt humanitärt stöd för att rädda liv och lindra nöd.

Redovisningen baseras främst på årsredovisningar från de genomförande myndigheterna och multilaterala organisationerna, från uppföljningar, utvärderingar och analyser av biståndet, liksom på studier och utvärderingar från Expertgruppen för Biståndsanalys (EBA). Mest centrala är årsredovisningen och strategirapporteringen

från Styrelsen för internationellt utvecklingssamarbete (Sida) respektive Folke Bernadotteakademin (FBA), samt det statliga bolaget Swedfunds årsredovisning. Resultatredovisningen baseras därtill på årsrapporter, uppföljningar, analyser och utvärderingar från EU. För EU-biståndet är den senaste tillgängliga resultatinformationen från 2022.

Regeringen styr stora delar av genomförandet av det svenska utvecklingssamarbetet och humanitära biståndet genom strategier. I linje med riktlinjerna för strategier inom svenskt utvecklingssamarbete och humanitärt bistånd (UD2017/21053) ska utvecklingssamarbetet präglas av analys, lärande och erfarenhetsåterföring. Ett effektivt utvecklingssamarbete och välgrundade beslut kräver kunskap om problem, men också om metoder och arbetssätt som bidrar till verksamhetsresultat och hållbar förbättring för människor som lever i fattigdom.

Inom varje område redovisas resultat från den rapportering som avser 2023 eller inkommit under 2023. Insatserna inom ett område utgör tillsammans en portfölj (se avsnitten 2.5.3–2.5.9).

Just nu sker en omläggning av den biståndspolitiska inriktningen och denna resultatredovisning följer därmed rubriksättningen i regeringens nya strategiska inriktning Bistånd för en ny era – Frihet, egenmakt och hållbar tillväxt (UD2023/17726). Där stapeldiagram återfinns redovisas dels Sidas bedömning av portföljens sammansättning av aktiviteter och insatser för att bidra till förändring i linje med regeringens strategimål, dels Sidas bedömning av globala utvecklingstrender i relation till de strategimål som regeringen beslutat.

Sidas bedömning av portföljens sammansättning av aktiviteter och insatser görs mot bakgrund av mål, utvecklingen i det aktuella sammanhanget i relation till den genomförda verksamhetens kontext och förväntade resultat.

Portföljens sammansättning kan alltså bedömas vara ändamålsenlig också i en försämrad kontext. En förändrad bedömning kan i sin tur bero på att ändamålsenligheten i portföljens sammansättning har ändrats, mot bakgrund av en förändrad kontext. Det kan också bero på insatsrelaterade förändringar som avslutad verksamhet. Det kan också förekomma att när beslut om nya strategier fattas inleds ett arbete att ställa om portföljen. I dessa fall speglar bedömningen att en anpassning sker för tillfället.

Sidas bedömning av globala utvecklingstrender baseras på att myndigheten genom omvärldsbevakning och annan typ av rapportering analyserar om utvecklingen gått bakåt, framåt eller varit utan tydlig riktning för den specifika inriktningen i varje strategi. Globala utvecklingstrender handlar ofta om större komplexa och långsiktiga förändringar på nationell, regional eller global nivå, där ett stort antal faktorer utanför svenska aktörers kontroll inverkar på utvecklingen i den aktuella kontexten. Sidas eller andra aktörers enskilda bidrag går alltså inte alltid att identifiera.

Verksamheten inom utgiftsområdet utmärks i huvudsak av långsiktiga samarbeten, brett ägarskap och genomförs ofta i sammanhang med betydande svårigheter, t.ex. i sviktande stater. Sveriges stöd syftar till att bidra till partnerländernas egna utvecklingsansträngningar tillsammans med lokala aktörer. Resultaten inom det globala utvecklingssamarbetet uppnås genom gemensamma ansträngningar av partner- och givarländer och påverkas av många samverkande faktorer.

Denna redovisning redogör för hur biståndsverksamheten som finansieras av den svenska statsbudgeten har bidragit till det övergripande målet att skapa förutsättningar för bättre levnadsvillkor för människor som lever i fattigdom och förtryck. Begreppet ”stöd” i resultatredovisningen avser finansiellt stöd, om inte annat anges. Resultat

redogörs för även ur ett jämställdhetsperspektiv, och könsuppdelad statistik presenteras där det finns tillgängligt.

Redovisning av internationellt bistånd görs även inom andra utgiftsområden i budgetpropositionen. Inom utgiftsområde 1 redovisas utrikesförvaltningens förvaltningskostnader och Riksrevisionens internationella utvecklingssamarbete, inom utgiftsområde 5 redovisas resultaten av internationella krishanterings- och fredsfrämjande insatser, och inom utgiftsområde 8 och utgiftsområde 14 ingår kostnader för mottagande av asylsökande och skyddsbehövande från låg- och medelinkomstländer som definieras som biståndskostnader. Vissa FN-organ och andra internationella organisationer får bidrag från andra utgiftsområden i tillägg till utgiftsområde 7 och deras resultat redovisas inom dessa utgiftsområden.

2.5 Resultatredovisning

2.5.1 Fördelning av det svenska utvecklingssamarbetet

Riksdagen fastställde Sveriges biståndsbudget för 2023 till 56,0 miljarder kronor. Utfallet av biståndet som redovisades till OECD:s biståndskommitté DAC (OECD-DAC) uppgick till 59,4 miljarder kronor netto motsvarande 0,93 procent av senast tillgängliga BNI-uppgift för 2023. Den svenska biståndsvolymen överstiger därmed Förenta nationernas (FN:s) mål om ett bistånd på 0,7 procent av BNI och gör att Sverige, räknat i procent av BNI, är den tredje största biståndsgivaren bland OECD-DAC:s medlemsländer (enligt preliminära utfall från OECD-DAC för 2023). Att utfallet som rapporterades till OECD-DAC överstiger biståndsbudgeten med 3,4 miljarder kronor beror framför allt på att nya lagda skuldsedlar, till bl.a. Världsbanken, rapporteras i sin helhet till OECD-DAC det år de deponeras, även om utbetalningar från en och samma skuldsedel kan vara fördelade över flera år. Utbetalningar på tidigare lagda skuldsedlar, som ingår i biståndsbudgeten, räknas inte med i utfallet till OECD-DAC för att undvika dubbelräkning. Skuldsedelutfallet blev ca 5,2 miljarder kronor högre än de budgeterade utbetalningarna. Utfallet avseende Europeiska unionens (EU:s) gemensamma bistånd blev 0,7 miljarder kronor högre än budgeterat medan utfallet avseende biståndskostnader för mottagandet av asylsökande och skyddsbehövande från låg- och medelinkomstländer blev lägre än budgeterat, med cirka 1,5 miljarder kronor. En annan faktor som förklarar skillnaden mellan utfall till OECD-DAC och biståndsbudgeten är att utfallet till OECD DAC redovisas netto, det vill säga inklusive återbetalningar under 2023.

Merparten av det utfall som redovisas till OECD-DAC utgörs av verksamhet inom utgiftsområde 7 (51 420 miljoner kronor). Dessutom ingår kostnader inom andra utgiftsområden, s.k. avräkningar, vilka räknas som bistånd enligt OECD-DAC:s regelverk. Dessa omfattar vissa kostnader för mottagande av asylsökande och skyddsbehövande från låg- och medelinkomstländer (2 690 miljoner kronor), EU:s gemensamma bistånd (4 182 miljoner kronor), utrikesförvaltningens förvaltningskostnader (524 miljoner kronor) samt bidrag till vissa FN-organ och andra internationella organisationers reguljära budget och projekt inom andra utgiftsområden än utgiftsområde 7 (631 miljoner kronor), tabell 2.7 visar motsvarande fördelning även tidigare år.

Tabell 2.7 Utfall OECD-DAC: Avräkningar och övrig biståndsverksamhet

Tusental kronor

	2020	2021	2022	2023
Avräkning	**5 690 000**	**5 219 000**	**9 424 609**	**8 028 570**
Asylkostnader	1 375 000	754 000	3 885 000	2 690 000
EU:s gemensamma bistånd	3 035 000	3 416 000	4 408 554	4 181 721
Utrikesförvaltningens förvaltningskostnader	473 000	471 000	490 997	524 100
Internationella organisationer	807 000	578 000	640 059	630 727
Utgiftsområde 7	**52 778 890**	**45 677 780**	**45 744 633**	**51 420 156**
Summa	**58 468 890**	**50 896 780**	**55 169 242**	**59 446 703**

Källa: Sveriges biståndsrapportering till OECD-DAC.

Utvecklingssamarbetet bidrar till att mobilisera finansiering från andra aktörer, inte minst den privata sektorn. Genom att dela risk med långivare och investerare når Sidas garantiverksamhet ut till målgrupper och branscher som marknaden annars bedömer vara för riskfyllda. Garantiverksamheten finansieras med garantiavgifter som betalas av motparten. Vid behov kan Sida subventionera motpartens garantiavgifter och det är bara i dessa fall som biståndsmedel tas i anspråk. Eventuella skadefall finansieras från den garantireserv som byggts upp genom avgifter över tid. Vid utgången av 2023 hade Sida 52 avtalade garantier, som bidrog till att nå målen i 22 bilaterala, regionala och tematiska strategier. Åtagandet inom garantiramen uppgick till 15,7 miljarder kronor vid utgången av 2023. Garantierna beräknas mobilisera ytterligare finansiering om 35,2 miljarder kronor under garantiernas löptid. Det är de resurser som Sidas garantitagare, exempelvis en bank i ett samarbetsland, är villiga att låna ut med hjälp av garantin. Under 2023 beslutade Sida om nya garantier till ett avtalat värde om 3,6 miljarder kronor, som förväntas mobilisera 10,8 miljarder kronor i utlåning från privata aktörer och multilaterala utvecklingsbanker. Subventioner av garantiavgifter och administrativa kostnader uppgick till 18 miljoner kronor från anslag. Skadeutbetalningarna uppgick till 299 miljoner kronor under året.

Även Swedfund har bidragit till att mobilisera privat kapital genom saminvesteringar med privata aktörer. Under 2023 har Swedfund genomfört 14 investeringar till ett avtalat värde om drygt 2,5 miljarder kronor. För 2023 beräknas Swedfund ha bidragit till mobilisering av privat kapital motsvarande 39 procent av under året avtalade investeringar, vilket kan jämföras med utfallet för 2022 om 20 procent och målnivån som är 30 procent. Ökad osäkerhet i den globala ekonomin har dock fortsatt haft en negativ påverkan på möjligheten att attrahera utländska direktinvesteringar, särskilt i Afrika söder om Sahara.

Diagram 2.1 visar det totala biståndets utfall genom Sida respektive UD och övriga myndigheter (särredovisas i tabell 2.8 som disponerar medel under anslaget 1:1 *Biståndsverksamhet*, samt förvaltningsanslag för Sida och UD över tid.

Diagram 2.1 Bistånd genom myndigheter samt förvaltningsanslag för Sida och UD

Miljoner kronor

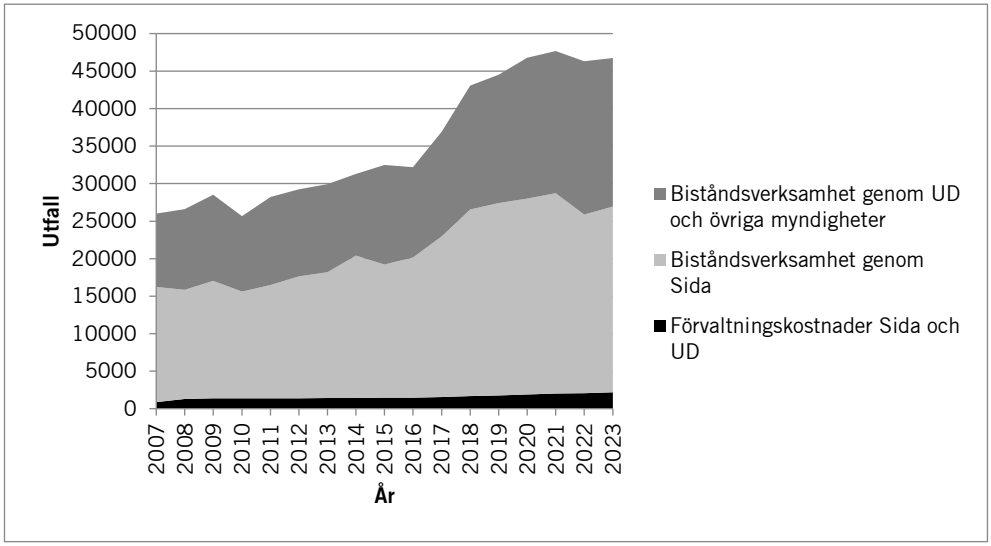

Källa: Respektive myndighets årsredovisningar samt egna beräkningar.

Tabell 2.8 Utfall: Utvecklingssamarbete genom Sida, UD samt myndigheter som disponerar medel under anslaget 1:1 Biståndsverksamhet

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Verksamhet genom Sida	**26 733 323**	**23 817 738**	**24 742 903**
Humanitära insatser	4 765 051	4 991 027	5 202 746
Informations- och kommunikationsverksamhet	152 854	102 049	19 129
Stöd genom svenska organisationer i det civila samhället	1 907 544	1 771 489	1 766 509
Regionala och bilaterala strategier för Asien	1 727 921	1 432 537	1 427 644
Bilaterala strategier för Latinamerika	783 961	569 984	570 096
Regionala och bilaterala strategier för Afrika	7 737 964	6 704 924	6 762 025
Regionala och bilaterala strategier för Mellanöstern och Nordafrika	1 413 821	1 148 717	1 021 364
Reformsamarbete med Östeuropa, Västra Balkan och Turkiet	1 525 094	1 920 323	2 834 312
Mänskliga rättigheter, demokrati och rättsstatens principer	999 757	879 813	999 988
Hållbar utveckling	3 694 973	2 844 572	2 993 465
Hållbar fred	430 545	333 570	259 042
Kapacitetsutveckling och Agenda 2030	679 003	484 158	451 670
Forskningssamarbete	914 834	634 575	434 912
Verksamhet genom UD	**16 974 035**	**18 189 330**	**17 141 145**
Multilaterala utvecklingsbanker, fonder och skuldavskrivningar	4 676 142	4 208 865	4 432 630
Multilaterala och internationella organisationer och fonder	10 467 926	12 871 537	11 187 632
Strategiskt inriktade bidrag	1 808 783	1 084 797	1 493 295
Globalt utvecklingssamarbete	21 184	24 131	27 588
Verksamhet genom övriga myndigheter	**1 947 564**	**2 223 766**	**2 674 713**
Polismyndigheten	145 568	143 387	162 427
Kriminalvården	33 792	36 765	39 753
Åklagarmyndigheten	3 482	6 033	8 899
Myndigheten för samhällsskydd och beredskap	62 327	76 421	150 001
Domstolsverket	7 915	9 414	6 556
Folke Bernadotteakademin	126 368	164 546	162 767
Svenska institutet	250 299	253 142	242 311
Nordiska Afrikainstitutet	15 493	17 399	17 561
Kammarkollegiet	1 079 000	1 294 000	1 645 000
Kommerskollegium	23 307	26 066	34 781
Vetenskapsrådet	188 191	182 485	179 932
Riksgäldskontoret	0	0	0
Strålsäkerhetsmyndigheten	11 821	14 108	24 725
Summa totalt anslag 1:1 Biståndsverksamhet	**45 654 923**	**44 230 834**	**44 558 761**

Källa: Respektive myndighets årsredovisning samt egna beräkningar.

Bilateralt bistånd

Det bilaterala biståndet, exklusive avräkningar, uppgick 2023 till 32,1 miljarder kronor netto. Som bilateralt bistånd räknas enligt OECD-DAC allt bistånd som inte är kärnstöd till multilaterala och internationella organisationer. I det bilaterala biståndet ingår, förutom stöd till länder och regioner, också tematiska och globalt inriktade stöd samt humanitära projektstöd. Merparten av det bilaterala biståndet hanteras av Sida.

En del av det bilaterala biståndet utgörs av öronmärkt stöd via multilaterala organisationer, s.k. multi-bi-stöd, exempelvis till projekt i Sveriges samarbetsländer eller globala insatser inom prioriterade områden. Multi-bi-stöden uppgick 2023 till 12,9 miljarder kronor. En annan del kanaliseras genom organisationer i det civila

samhället, vilka mottog 11,2 miljarder kronor. Övrigt bilateralt bistånd, exklusive avräkningar, såsom universitets och forskningsinstitut, offentlig-privat-samverkan och via offentlig sektor uppgick till 8,0 miljarder kronor. Multi-bi-stöden har ökat något 2023 jämfört med 2022 då nivån var 12,0 miljarder. Stöden via andra genomförandekanaler är jämförbara med föregående år.

Tabell 2.9 visar områden i låg- och medelinkomstländer som mottagit svenskt stöd.

Tabell 2.9 Områdesmässig fördelning av bilateralt bistånd enligt sektorer

Procent

Område	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Demokrati och mänskliga rättigheter, inkl. jämställdhet och förvaltning	23,5	24,4	23,4	21,6	20,2	20,4
Miljö, klimat, energi	8,3	9,0	7,8	7,8	8,6	11,8
Fred och säkerhet	5,7	5,5	5,2	5,9	8,6	5,4
Ekonomisk utveckling[1]	12,8	12,9	11,3	12,6	11,2	9,8
Hälsa[2]	11,8	10,2	12,5	12,6	11,3	10,2
Utbildning och forskning	6,8	6,1	5,6	5,0	4,8	4,7
Humanitärt bistånd	15,0	15,3	16,0	15,6	18,3	21,0
Övrigt[3]	16,1	16,5	18,3	18,9	19,0	16,6
Varav						
– social infrastruktur och tjänster	-	*3,6*	*5,4*	*5,5*	*5,8*	*4,2*
– administrativa kostnader	-	*5,3*	*5,5*	*5,6*	*6,3*	*6,0*
– multi-sektor och ospecificerat	-	*7,7*	*7,4*	*7,7*	*6,9*	*6,4*
Summa	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %
Totalt utbetalat, miljoner kronor	**28 314**	**29 807**	**31 021**	**32 468**	**30 855**	**32 105**

[1] Inkluderar följande DAC-kategorier: “trade”, “industry”, “mineral/mining”, “agriculture”, “forestry”, “fishing”, “banking”, “financial services”, “business”, transport”, och “communications”.

[2] Inkluderar följande DAC-kategorier: ”health”, ”water and sanitation” och ”population policies and programmes”.

[3] Social infrastruktur och tjänster är direktöversättning av DAC-huvudkategori ”Other social infrastructure and services” och inkluderar framför allt utfall inom DAC-kategorier: ”Social protection”, ”Employment creation” och ”Multisector aid for basic social services”. Administrativa kostnader inkluderar ej utrikesförvaltningens förvaltningskostnader för biståndsarbete, som avräknas. Multi-sektor och ospecificerat inkluderar framför allt utfall inom DAC-kategorier: ”Multisector aid”, ”Urban development and management”, ”Rural development”, ”Disaster risk reduction”, ”Sectors not specified” och ”Promotion of development awareness”.

Källa: Sveriges CRS-rapportering till OECD-DAC och enligt UD:s beräkningar. Det bilaterala utfallet är nettoutfall exklusive avräkningar.

Multilateralt bistånd

Det multilaterala biståndet, exklusive avräkningar för bl.a. Sveriges bidrag till EU:s gemensamma bistånd samt annat stöd via EU:s institutioner, uppgick 2023 till 13,5 miljarder kronor. Multilateralt bistånd definieras som det stöd som kanaliseras som kärnstöd till multilaterala och internationella organisationer, som FN:s fonder, program och fackorgan samt Världsbanksgruppen, regionala utvecklingsbanker och utvecklingsfonder. Kärnstöd avser icke öronmärkt stöd direkt till organisationens centrala budget, bidrag som lämnas i samband med utvecklingsbankernas påfyllnadsförhandlingar, betalning av uttaxerat bidrag eller medlemsavgift.

Kärnstöd ges till multilaterala organisationer vars mål ligger i linje med regeringens mål och prioriteringar samt målet för utgiftsområdet, och som vidare bedöms bidra effektivt till dessa mål. Beslut om kärnstöd till multilaterala och internationella organisationer fattas av regeringen. De 15 organisationer som tagit emot mest svenskt kärnstöd 2023 återfinns i tabell 2.10.

Tabell 2.10 De 15 multilaterala organisationer som mottagit mest kärnstöd

Tusental kronor

Organisation[1]	Totalt svenskt kärnstöd	Svenskt multi-bi-stöd	Totalt svenskt stöd	Sveriges procentuella bidrag till organisationens totala kärnstödsinkomster	Sveriges ranking bland kärnstödsgivare
Världsbanksgruppen (VBG)[2]	3 342 120	1 903 519	5 245 639	3,1 %	8
Gröna klimatfonden (GCF)[3]	1 218 400	0	1 218 400	8,5 %	5
Världslivsmedelsprogrammet (WFP)	936 350	862 468	1 798 818	7,7 %	2
Globala fonden mot aids, tuberkulos och malaria (GFATM)[4]	850 000	-	850 000	1,9 %	8
Afrikanska utvecklingsbanken (AfDB)/Afrikanska utvecklingsfonden (AfDF)[5]	763 523	-	763 523	-	-
FN:s flyktingkommissarie (UNHCR)	748 850	486 409	1 235 259	8,7 %	3
FN:s barnfond (Unicef)[6]	711 000	1 553 558	2 264 558	3,8 %	8
FN:s fond för katastrofbistånd (CERF)	688 750	10 000	698 750	11,9 %	3
FN:s befolkningsfond (UNFPA)	460 000	570 813	1 030 813	10,8 %	3
Globala miljöfonden (GEF) [7]	454 120	-	454 120	10,2 %	4
FN:s utvecklingsprogram (UNDP)	413 000	1 310 666	1 723 666	7,0 %	6
FN:s hjälporganisation för palestinska flyktingar (UNRWA) [8]	336 000	174 000	510 000	5,4 %	4
Globala vaccinalliansen (Gavi) [9]	332 500	226 086	558 586	1,9 %	10
Internationella jordbruksutvecklingsfonden (IFAD)[10]	267 000	9 694	276 694	6,8 %	5
Anpassningsfonden (AF)	230 000	-	230 000	12,0 %	2
Summa	**11 751 613**	**7 107 213**	**18 858 826**	**-**	**-**
Övriga organisationer	**1 698 407**	**5 706 744**	**7 405 151**	**-**	**-**
Totalt utbetalt	**13 450 020**	**12 813 957**	**26 263 977**	**-**	**-**

[1] Utbetalningarna i tabellen, som är nettoutbetalningar, skiljer sig från utfallen som redovisas till OECD-DAC. Det beror på att redovisningen till OECD-DAC avser lagda skuldsedlar medan tabellen visar faktiska utbetalningar. Utbetalningarna inkluderar inte bidrag till EU:s institutioner och fonder eller avräkningar.

[2] Världsbanksgruppen inkluderar bidrag till IDA och IBRD. Sveriges procentuella bidrag till VBG avser bördeandel i påfyllnaderna till bankernas respektive fonder för låginkomstländer.

[3] Sveriges procentuella bidrag till GCF samt ranking avser påfyllnaden (GCF-1).

[4] Globala Fonden rankar utifrån kumulativt bidrag (det vill säga totalt sett). Räknat till slutet av 2023 står Sverige som 8:e största givare.

[5] Sverige bidrog under 2023 inte till den senaste, sextonde, påfyllnaden av ADF. I den femtonde påfyllnaden var Sveriges bördeandel 5,1 %, motsvarande 8:e största givare.

[6] Procentsats och rankning är beräknade på Unicefs statliga finansiering. Därtill har organisationen intäkter från nationella kommittéer och skulle dessa medel räknas med skulle Sverige hamna på sjätte plats och stå för en mindre procentandel av totalt kärnstöd.

[7] Sveriges procentuella bidrag till GEF samt ranking avser den åttonde påfyllnaden (GEF-8). Bidraget ovan inkluderar inte stödet till Fonden för de minst utvecklade länderna.

[8] Sveriges procentuella bidrag till UNWRA samt ranking avser den s.k. programbudgeten.

[9] Gäller utfästelser för perioden 2021–2025, inklusive genom finansieringsmekanismen IFFIm. Multi-bi-stöd inkluderar donation av svenska överskott av covid-19-vaccindoser, vilka har en biståndsvärderingen i enlighet med OECD-DAC:s regelverk.

[10] Sveriges procentuella bidrag till IFAD samt ranking avser den tolfte påfyllnaden (IFAD12).

EU-biståndet

Tillsammans är EU och dess medlemsstater världens största biståndsgivare. Genom att göra gemensam sak med EU och dess medlemsstater samt verka för ett effektivt och transparent EU-bistånd ökar Sveriges genomslag och bidrag till stärkta utvecklingseffekter. Sverige är tongivande inom EU:s utvecklingssamarbete och driver svenska prioriteringar på olika nivåer inom EU, tillsammans med övriga medlemsstater och med EU:s delegationer i partnerländer.

Det svenska bidraget till EU:s gemensamma bistånd uppgick 2023 till 4,2 miljarder kronor, vilket motsvarar ca 2,6 procent av EU:s totala gemensamma biståndsbudget. Utöver detta bidrog Sverige med knappt 0,7 miljarder kronor till Europeiska utvecklingsfonden (EDF).

Under första halvåret 2023 var Sverige ordförande i EU:s ministerråd. Sveriges huvudprioriteringar på det utvecklingspolitiska området var stöd till Ukraina och hantering av de globala konsekvenserna av den ryska aggressionen, global hälsa samt antikorruption. Sveriges arbete resulterade bl.a. i att rådslutsatser antogs om korruption som utvecklingshinder.

Sverige deltar aktivt i programmeringsarbetet av instrumentet NDICI/Global Europe som finansierar EU:s utvecklingssamarbete. Sverige medverkar också i över 60 gemensamma biståndsinitiativ, s.k. Team Europa-initiativ, varav flera bidrar till genomförandet av Global Gateway-strategin. Sverige har verkat för att EU:s utvecklingssamarbete ska utgå från principerna om effektivt utvecklingssamarbete, inte minst lokalt ägarskap. Detta för att EU:s utvecklingssamarbete mer effektivt ska bidra till konkreta resultat och långsiktighet.

2.5.2 Ökat fokus på Ukraina och närområdet

Rysslands fullskaliga invasion av Ukraina innebär ett paradigmskifte för Sverige och Europa. Det ryska agerandet bryter mot folkrätten och FN-stadgans mest grundläggande regler och principer. Det är avgörande att i denna tid stödja Ukraina, och biståndet är ett av de viktigaste utrikespolitiska verktygen för detta ändamål.

Det svenska reformsamarbetet med länderna i Östeuropa syftar till att stödja deras reformprocesser för att uppnå ökat EU-närmande, vilket är ett effektivt sätt att bidra till det övergripande målet för svenskt bistånd. Stödet till länderna i Östeuropa (Armenien, Belarus, Georgien och Moldavien) ökade under 2023 och uppgick till 993 miljoner kronor totalt. Svenskt bistånd till Ukraina steg från 289 miljoner kronor 2021 till 2,1 miljarder kronor 2022. Under 2023 uppgick det totala stödet till Ukraina till 2,5 miljarder kronor, inklusive det omfattande svenska humanitära stödet som 2023 uppgick till 483 miljoner kronor för att svara upp mot de mest akuta och allvarliga behoven. Regeringen beslutade den 13 juli 2023 Sveriges största bilaterala biståndsstrategi någonsin: Strategin för Sveriges uppbyggnads- och reformsamarbete med Ukraina 2023–2027 (UD2023/10149) som omfattar 6 miljarder kronor.

Reformsamarbete är centralt i Sveriges stöd för Ukrainas EU-närmande

Rysslands fullskaliga invasion av Ukraina 2022 utgör ett existentiellt hot och Ryssland använder i princip alla tillgängliga medel för att försvaga Ukraina. Trots detta har Ukraina uppvisat en imponerande motståndskraft och fortsatt sin demokratiska utveckling. Rysslands fullskaliga invasion av Ukraina 2022 har lett till omfattande förstörelse och ett behov av att dels anpassa det pågående reformsamarbetet, dels snabbt skala upp verksamheten inom nya områden. Sveriges och EU:s bistånd har stärkt Ukrainas resiliens, bl.a. genom investeringar i landets energisystem och stöd till demokratiska institutioner på lokal nivå. Detta har bidragit till att Ukraina, utifrån förutsättningarna, i hög utsträckning lyckats upprätthålla ekonomisk stabilitet och förmågan att tillhandahålla grundläggande samhällstjänster.

Det övergripande målet för Sveriges bistånd till Ukraina är att bidra till landets fortsatta EU-integration. En huvuddel av detta sker genom reformsamarbete, vilket syftar till att bidra till förändringar i det ukrainska samhället som förbättrar människors levnadsvillkor. Sverige har varit en engagerad partner till Ukraina i reformarbetet sedan 1990-talet och under 2023 togs ett avgörande steg då EU beslutade att inleda medlemskapsförhandlingar med Ukraina. EU-närmandet är en central drivkraft för Ukrainas omfattande reformframsteg. En viktig del av reformsamarbetet fokuserar på den ukrainska decentraliseringsreformen, inte minst genom stöd till lokala självstyren.

En annan betydelsefull del är att stärka transparens och bekämpa korruption i det ukrainska samhället, bl.a. genom stöd till det ukrainska civilsamhället samt fria och oberoende medier. En extern utvärdering bekräftade att det skett en ökning av undersökande journalistik i Ukraina som ett resultat av bl.a. svenskt stöd till public service-bolaget Suspilne. Vidare har Sverige bidragit till att involvera Ukrainas näringsliv i arbetet med att bekämpa korruption genom projektstöd till OECD. Enligt Transparency Internationals korruptionsindex är Ukraina ett av de länder i världen som rör sig snabbast i positiv riktning och flyttade från plats 116 under 2022 till plats 104 under 2023, av totalt 180 länder.

Ukraina gör även framsteg för åtnjutandet av mänskliga fri- och rättigheter. Sverige har bl.a. bidragit till OHCHR:s (Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights) arbete i Ukraina sedan ett flertal år och under 2023 genomförde Ukraina 31 av MR-kontorets rekommendationer fullt ut och 133 rekommendationer delvis.

I enlighet med regeringens prioriteringar har Folke Bernadotteakademin (FBA) under året gjort en ambitionsökning mot närområdet i Östeuropa och Ukraina. FBA har bidragit med stöd till lokal samhällsstyrning för att stärka Ukrainas motståndskraft samt till att förbättra förutsättningarna för landets återuppbyggnad. FBA har varit rådgivande i arbetet med EU-riktlinjer om tillbörlig aktsamhet (Human Rights Due Diligence) som bl.a. syftar till att öka EU:s legitimitet inom fred, säkerhet och försvar. Genom rådgivning har FBA gett stöd till EU:s civila insats (EU Advisory Mission in Ukraine, EUAM).

Svenskt stöd skalas upp till Ukrainas återhämtning och uppbyggnad

Trots den hårt ansatta ekonomin har Ukraina i huvudsak över tid lyckats upprätthålla grundläggande samhällsfunktioner och tjänster. Det internationella stödet har varit avgörande för att möjliggöra detta. Uppbyggnadsbehoven fortsätter dock att öka och uppskattades i december 2023 till 486 miljarder US-dollar. Med bl.a. svensk kärnstödsfinansiering ökade multilaterala organisationer sitt stöd till Ukraina kraftigt och FN har haft en nyckelroll i samordningen av återhämtnings- och återuppbyggnadsarbetet. Stöd till fonden Partnership Fund for a Resilient Ukraine bidrog också till att 91 hälso- och utbildningsfaciliteter renoverades och återställdes under 2023.

Inför vintern 2023 beräknades 1,4 miljoner hem ha förstörts sedan Rysslands fullskaliga invasion av Ukraina. Sveriges stöd genom bl.a. UNHCR, UNDP och MSB har bidragit till att bygga upp bostäder och samhällsviktig infrastruktur, samt till minhantering för att möjliggöra för människor att återvända till sina hem. Sverige är också en stor givare på energiområdet, inklusive genom stöd till Ukraine Energy Support Fund som finansierar de mest akuta behoven hos ukrainska energiföretag. Detta inkluderar utrustning och tjänster som behövs för att reparera infrastruktur och upprätthålla energi- och värmeförsörjningen i Ukraina. Sverige har även, genom myndighetssamarbete, bidragit till att bygga upp och modernisera Ukrainas avfallshantering, vilket både omfattat investeringar i infrastruktur och reformarbete. Stödet har också bidragit till att ett hållbarhetsperspektiv integreras i uppbyggnadsarbetet och beslutsfattandet, inte minst via civilsamhället.

Ett starkt fokus läggs på kopplingen mellan bistånd, företagande och handel, både på att stärka privat sektor och ekonomisk utveckling i Ukraina liksom på att förbättra möjligheterna för svenskt näringsliv att delta i uppbyggnaden. En kontaktgrupp för Team Sweden Ukraina har skapats och särskilda biståndsfinansierade uppdrag rörande Ukraina har givits till bl.a. Business Sweden, Swedfund, Exportkreditnämnden och

Kommerskollegium. Detta har stärkt Ukrainas EU-närmandeprocess och ökat exportmöjligheter för ukrainska företag.

En rapport av EBA från 2023 konstaterade att Sverige kan spela en nyckelroll i stödet till Ukrainas uppbyggnad och att det är rimligt att Ukrainas del av biståndsbudgeten ökar.

Stöd till EU-närmandet bidrar till demokratisering och säkerhet i Sveriges närområde

Det övergripande målet för Sveriges bistånd till Moldavien och Georgien är att bidra till ländernas fortsatta EU-integration, som utgör grunden för ländernas långsiktiga demokratiska och ekonomiska utveckling och stärker deras motståndskraft mot det säkerhetshot som Ryssland utgör. Moldavien och Georgiens kandidatlandsstatus under 2022 och 2023 innebar mycket viktiga steg. Kandidatlandsstatus och EU:s beslut om inledning av anslutningsförhandlingar med Moldavien blev möjligt som en följd av det reformarbete som bedrivits under lång tid.

Stödet till Moldavien ökade under 2023, och uppgick till totalt 522 miljoner kronor. Långsiktigt samarbete mellan svenska och moldaviska myndigheter inom skatte- respektive polisväsendet är goda exempel på svenskt stöd som bidragit till dessa reformer. Moldavien har bl.a. fortsatt klättra i internationella rankningar för rättsstatens principer och antikorruption och är nu rankat 68 av 142 länder.

Stödet till Georgien ökade under 2023, och uppgick till totalt 231 miljoner kronor. Det långsiktiga svenska stödet till det georgiska civilsamhället har inneburit att det står starkare i dagens motsägelsefulla politiska situation i landet. Sverige har även under lång tid spelat en viktig roll i genomförandet av transformativa reformer inom jämställdhetsområdet. Jämställdhet är ett av de områden som EU-kommissionen har bedömt vara adekvat uppfylld för Georgiens kandidatlandsstatus. I Georgien har Sverige också stöttat insatser för hållbar avfallshantering, ett arbete som är resurskrävande och komplext. Inom flera andra områden inom miljöstyrning, t.ex. för skydd av biologisk mångfald, bidrar Sverige till reformer av lagstiftning och utveckling av institutionell kapacitet.

Det svenska biståndet till Armenien syftar till att öka takten i reformer som kan bidra till stärkta band med EU. Under 2023 fördubblades den totala stödvolymen jämfört med 2022, till totalt 149 miljoner kronor. Sveriges snabba humanitära stöd under hösten 2023 till Armeniens responsplan för flyktingmottagandet från Nagorno-Karabach har bidragit till både stabilitet och stärkta relationer mellan Sverige och Armenien.

Den försämrade politiska situationen i Belarus fortsätter att prägla förutsättningarna för Sveriges stöd. Stöd sker utan samarbete med statliga aktörer och inriktas på aktörer som bidrar till en demokratisk utveckling, öppenhet och stärkt respekt för de mänskliga fri- och rättigheterna i Belarus. Sveriges stöd till oberoende aktörer och civilsamhälle i exil har under 2023 varit av central betydelse för dessas överlevnad och fortsatta relevans.

Sveriges reformsamarbete med västra Balkan utgår från ländernas EU-närmande som en central drivkraft för utveckling. Arbetet har bl.a. bidragit till att harmonisera ländernas regler och lagstiftning med EU:s regelverk, öka kapaciteten inom nationell och lokal administration samt stärka civilsamhället. Sveriges stöd har bl.a. stärkt bärigheten i Nordmakedoniens arbete med EU-kommissionens granskningsprocess, möjliggjort civilsamhällets övervakning av valet i Serbien 2023 samt genom

myndighetssamarbete förbättrat effektivitet hos domstolarna i Bosnien och Hercegovina.

Partnerskapet med EU:s södra grannskap fortsätter också att vara ett svenskt intresse. Sverige är en av få biståndsgivare som tillsammans med EU-kommissionen bedriver regional biståndsverksamhet i Mellanöstern och Nordafrika. Verksamheten har bl.a. bidragit till jobbskapande, t.ex. inom textilindustrin för kvinnor och unga, bl.a. med sikte på att motverka irreguljär migration.

2.5.3 Fattigdomsbekämpning genom jobbskapande, handel och utbildning

I detta avsnitt redovisas resultat av verksamhet som styrs av geografiska och tematiska strategier i relation till mål för handelsrelaterat bistånd och ekonomisk utveckling samt utbildning. I avsnittet redovisas även resultat av multilateralt bistånd och EU-bistånd.

Diagrammen avser endast en del av informationen som presenteras i texten nedan. Inom avsnittet redovisas även resultat för utbildning, vilket inte är inkluderat i diagrammen. Från och med BP26 kommer diagrammen att återspegla texten.

Diagram 2.2 Handel och ekonomisk utveckling: Portföljens sammansättning[1]

Andel strategimål

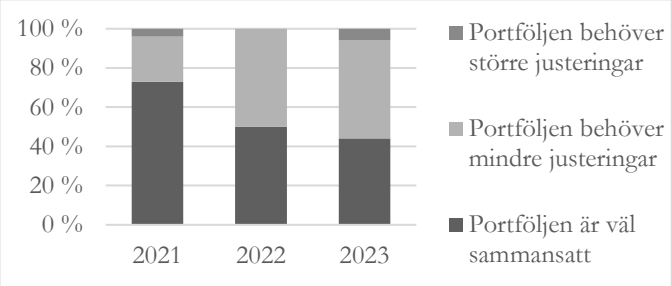

Källa: Sidas årsredovisning 2021–2023.
[1] Området handel och ekonomisk utveckling i diagrammet avser endast en del av informationen som presenteras nedan. Inom avsnittet redovisas även resultat för utbildning, vilket inte är inkluderat i diagrammet. Från och med BP26 kommer diagrammet att återspegla texten.

Diagram 2.3 Handel och ekonomisk utveckling: Utvecklingstrend i relation till strategimål[1]

Andel strategimål

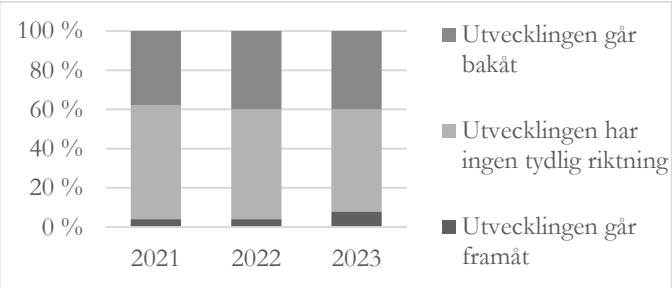

Källa: Sidas årsredovisning 2021–2023.
[1] Området handel och ekonomisk utveckling i diagrammet avser endast en del av informationen som presenteras nedan. Inom avsnittet redovisas även resultat för utbildning, vilket inte är inkluderat i diagrammet. Från och med BP26 kommer diagrammet att återspegla texten.

Sida bedömer att nästan hälften av myndighetens strategiportföljer för område handel och ekonomisk utveckling är väl sammansatta, medan det behövs mindre justeringar för andra hälften av målen. Sidas bedömning av utvecklingen i förhållande till strategimålen inom området är att den till stor del fortsatt har varit negativ eller inte har någon tydlig riktning.

Under 2023 betalade Sida ut 2,6 miljarder kronor inom områdena handel och ekonomisk utveckling, vilket motsvarar ungefär 10 procent av det totala biståndet som Sida förmedlar.

Svenskt bistånd stärker samarbetsländers kapacitet att delta i fri och regelbaserad internationell handel

Ökad geopolitisk osäkerhet och negativ ekonomisk utveckling, på grund av överlappande kriser så som covid 19-pandemin, Rysslands fullskaliga invasion av Ukraina, hög inflation och klimatförändringar, har bidragit till ökade protektionistiska strömningar i det internationella handelssystemet. Detta har resulterat i avbrott i globala värdekedjor, en kraftig ökning av handelshinder och användning av subventioner som påverkar samarbetsländer negativt. Ekonomisk tillväxt genom bl.a. handel, näringslivsutveckling och utbildning, som ökar människors anställningsbarhet och egenmakt, bidrar till att bekämpa fattigdom och skapa social trygghet liksom resilienta och stabila samhällen. Att stimulera ekonomisk tillväxt och jobbskapande i samarbetsländer är därför en betydande del i regeringens arbete med att långsiktigt minska fattigdomen i världen. Att främja en fri och regelbaserad världshandel, samt att förbättra samarbetsländers kapacitet och förutsättningar att delta i internationell handel, ser regeringen även som en viktig motor för fattigdomsminskning.

Sverige har bidragit till att förbättra de minst utvecklade ländernas kapacitet att utforma och genomföra handelsreformer via stöd till Enhanced Integrated Framework, vilket har påvisat positiva effekter på exportvolymer. Sverige har även bidragit med stöd till afrikanska frihandelsavtalet (AfCFTA) och till Världstullorganisationen som bidragit till utvecklad handelskompetens, minskade handelshinder och moderniserat tullväsende. Genom svenskt stöd till Trade Policy Training Centre in Africa och Trade Law Center har 977 statstjänstemän från ett trettiotal afrikanska länder ökat sin kapacitet att förhandla och genomföra handelsavtal på regional och internationell nivå. I Östeuropa är EU:s associeringsavtal en viktig motor för utveckling. Sverige har därför bidragit med stöd till Centre for European Policy Studies som i sin tur ger policystöd och vägledning till Georgien, Moldavien och Ukraina om hur de bättre kan dra nytta av EU:s associeringsavtal.

Genom partnerskap och samarbeten stärker Sverige synergier mellan utvecklingssamarbete, främjande och handelspolitik

Behovet av nya idéer och lösningar för att bidra till en global hållbar utveckling är fortsatt stort och enbart genom utvecklad privat-offentlig samverkan kan tillräckligt med kapital mobiliseras. Rätt använt kan biståndet verka katalytiskt och bidra till att mobilisera ytterligare resurser för att nå de globala målen för hållbar utveckling. Den svenska resursbasen, i form av aktörer inom offentlig och privat sektor samt det civila samhället, kan i högre utsträckning bidra. Många svenska företag ligger i framkant i frågor om hållbarhet och socialt ansvarstagande och kan erbjuda innovativa lösningar på olika samhällsutmaningar.

Sida, Business Sweden, Exportkreditnämnden (EKN) och Svensk Exportkredit (SEK) har fört dialog med Världsbanken i syfte att öka hållbarhetskrav i multilateralt finansierade upphandlingar. Sverige ger även stöd till ökad lokal kapacitet att genomföra hållbara upphandlingar i nio länder i Afrika och Latinamerika. International Trade Centre:s program MENA Textiles har under 2023 bidragit till att 93 företag, som omfattas av programmet i Mellanöstern, har ökat sitt exportvärde med över 48 miljoner US-dollar. 41 av företagen fick sammanlagt tillgång till drygt 70 nya marknader, däribland Sverige. I genomförandet samverkar Sida med bl.a. Business Sweden för att säkerställa dialog med svenska företag inom textilsektorn.

För att öka den svenska resursbasens bidrag till utvecklingssamarbetets mål samverkar Sida även med svenska myndigheter, akademiska institutioner och civilsamhället. Under år 2023 betalade Sida ut 526 miljoner kronor till 28 svenska myndigheter för att genomföra insatser i samarbetsländer. Ett exempel är inom ramen för reform- och uppbyggnadsstödet till Ukraina där Sida har fortlöpande kontakt med andra myndigheter, såsom Svenska institutet (SI) och Folke Bernadotteakademin (FBA). Svenskt näringsliv har deltagit aktivt inom det regionala utvecklingssamarbetet i Asien, bl.a. har IKEA bidragit till International Organization for Migrations arbete med att stärka migrantarbetares mänskliga fri- och rättigheter i värdekedjor. I samarbete med Mbarara University of Science and Technology i Uganda, har Nordiska Afrikainstitutet (NAI) genomfört en serie workshops som har bidragit till bättre förutsättningar för att dela forskningsbaserad kunskap med beslutsfattare i Afrika.

Svenskt stöd bidrar till ekonomisk utveckling

Den globala tillväxten är den svagaste på 30 år och hungern i världen fortsätter att öka. Antalet människor i extrem fattigdom ökade snabbt på grund av covid 19-pandemin och återhämtningen har därefter varit ojämn. Kvinnor och flickor har drabbats särskilt hårt. Rysslands fullskaliga invasion av Ukraina har fortsatt stora ekonomiska konsekvenser, bl.a. ökade mat- och energipriser.

För att bidra till global tillväxt finansierar Sverige insatser som bidrar till systemförändringar liksom ett gynnsamt klimat för handel, hållbart näringsliv och investeringar. Detta främjar i sin tur hållbar och inkluderande ekonomisk utveckling, grön omställning, arbetstillfällen med goda villkor och därmed fattigdomsminskning. Såväl en snabb befolkningsökning som en minskad befolkningstillväxt med en åldrande befolkning kan innebära särskilda utmaningar. Sverige stödjer insatser inom bl.a. allsidig sexualundervisning och ökad tillgång till preventivmedel, som bidrar till att kvinnor och flickor kan fatta informerade beslut om sin reproduktiva hälsa och rättigheter. Sverige stödjer vidare utvecklingen av mer motståndskraftiga livsmedelssystem, säkrade markrättigheter, bevarad biologisk mångfald och tillgång till marknader. Utmaningar är att många utvecklingsländer brottas med svag ekonomisk utveckling, höga och ökande skuldbördor och otillräcklig handelsintegration, negativa trender kring livsmedelsförsörjning, stora utbildningsklyftor, accelererande klimat- och miljökriser och krympande demokratiskt utrymme.

Som exempel har Sida finansierat ett regionalt stöd genom FN:s organisation för industriell utveckling (UNIDO) som bl.a. har stärkt kapaciteten hos 150 små- och medelstora matproducenter i sex länder i Mellanöstern och Nordafrika att uppfylla kvalitetskrav inom matsäkerhet, vilket väntas bidra till ökad regional handel. I Bolivia har Open Trade Gate Sweden bidragit till bättre tillgång till internationella marknader för hållbart producerade produkter. I Bangladesh har Sverige bidragit till den gröna omställningen av textilsektorn som bl.a. lett till bättre avfallshantering och minskning av koldioxidavtrycket. Sidas garantiportfölj i Georgien har gjort lån möjliga till kvinnoledda och mindre företag på landsbygden. I Burkina Faso har svenska insatser stöttat småskaligt jordbruk inom återställning av eroderad jordbruksmark, uppgradering av vattendammar och hållbara odlingsmetoder. Svenskstödda insatser till Mercy Corps i Palestina gjorde att över 15 000 människor, varav hälften kvinnor, deltog i teknologi- och frilansutbildningar, vilket ökade möjligheten till jobb och affärsmöjligheter.

Swedfund investerade totalt 1,4 miljarder kronor i hållbara tillväxtföretag och i den finansiella sektorn för att tillgängliggöra kapital för mikro-, små och medelstora företag för att dessa företag ska kunna växa och skapa arbetstillfällen. Ett exempel är Swedfunds investering i en fond som investerar i små och medelstora företag inom it-

sektorn i Ukraina och Moldavien. Andelen av Swedfunds direktinvesteringar som visar en ökning av både omsättning och resultat i relation till investeringsåret ökade till 67 procent 2022 och en majoritet av portföljbolagen ökade antalet anställda (57 procent) under 2022 jämfört med året före.

Sverige har gett stöd till IMF och OECD vilket har lett till stärkta insatser mot illegala finansiella flöden, genom t.ex. informationsutbyte och minskad banksekretess. Skatteverket har genomfört en rad insatser, främst i Östeuropa och Balkan, för en mer effektiv skatteuppbörd. Sida-stöd till OECD Development Center har resulterat i två rapporter som bidrar till ett evidensbaserat underlag om behovet av att säkerställa social trygghet och förbättrade anställningsvillkor i den informella sektorn.

Svenska institutet (SI) genomförde programmet SHE Entrepreneurs och bidrog därmed till stärkt kapacitet hos kvinnliga entreprenörer från nio länder i Mellanöstern och Turkiet att skala upp företag och driva en ekonomiskt, socialt och miljömässigt hållbar affärsverksamhet.

Sverige bidrar till utbildning, förbättrat livslångt lärande och stärker försörjningsmöjligheter

Världen upplever en global lärandekris där många länders utbildningssystem är för svaga för att hantera stora utmaningar. Konsekvenserna från de omfattande skolstängningarna under covid 19-pandemin har förstärkts, bl.a. med fortsatt brist på nationell finansiering och försämrad rätt till utbildning. Sveriges flexibla utbildningsstöd, med fokus på att stärka länders utbildningssystem, har blivit ännu viktigare. Garantin till International Finance Facility for Education (IFFEd), en av Sidas största, förväntas bli en viktig hävstång för att mobilisera additionella resurser till utbildning.

Sveriges stöd till utbildning har kommit att inriktas alltmer mot konfliktdrabbade och humanitära kontexter. Stödet till Unesco, 100 miljoner kronor 2023, har bidragit till att 170 länder kunnat stärka sina utbildningssystem. Svenskt stöd har också stärkt kapaciteten hos utbildningsministerier i 30 länder för att krisdrabbade barn, inklusive barn på flykt, ska få tillgång till undervisning. Sverige har bl.a. genom Unesco bidragit till stärkt psykosocialt stöd i Ukrainas skolsystem, vilket bl.a. omfattat riktade insatser till 20 000 skolpsykologer och ökat psykosocialt stöd till 160 000 elever.

Unesco har också varit centralt i att utveckla riktlinjer för distansundervisning och metoder för utbildning via radio för ett stort antal länder. Digitala färdigheter som efterfrågas av arbetsmarknaden ger samtidigt ett stort hopp för en växande ung befolkning, inte minst i Afrika.

Med svenskt stöd har Global Partnership for Education (GPE) fortsatt att stärka utbildningssystem och utbildningsplaner i 85 låg- och lägre medelinkomstländer, varav cirka hälften utgörs av sårbara eller konfliktdrabbade länder. Detta har under en tvåårsperiod möjliggjort skolgång för 226 miljoner barn. Totalt har drygt 62 000 barn med funktionsnedsättning fått direkt stöd genom GPE 2023, då nästan alla nationella utbildningsplaner inkluderar stöd till de mest utsatta, inklusive flickor och barn med funktionsnedsättning.

Sveriges stöd till Unicef har bl.a. bidragit till att 98 länder stärkt sin krisberedskap inom utbildning. Unicefs utbildningsinsatser har nått närmare 38 miljoner barn, varav hälften flickor, som tidigare inte gått i skolan. Efter talibanernas maktövertagande i Afghanistan ställde Unicef om, med bidrag från Sverige, för att stärka community-based education (CBE) vilket möjliggjort för etablering av nära 15 000 CBE-skolor med undervisning av 600 000 barn (60 procent flickor).

Förutsättningarna att förbättra utbildning i Sydsudan präglas också av stora utmaningar. Samtidigt har en positiv utveckling skett med fler flickor i skolan än någonsin tidigare. Genom svenskt stöd till bl.a. Rädda Barnen har omkring 13 000 flickor och pojkar fått tillgång till bättre skolor, kompetenta lärare och tryggare utbildning. Sverige ger långsiktigt resultatbaserat stöd till hela utbildningssektorn i Tanzania med utbetalningar utifrån uppnådda resultat. Detta har bidragit till stärkt ägarskap och hållbarhet med ökad statlig finansiering.

Sverige bidrar till att möta en ökad efterfrågan på investeringar i yrkesutbildning i bl.a. Liberia, Tanzania och Sydsudan. Genom Unesco ger Sverige stöd till utveckling av yrkesutbildningsprogram genom vilket tio länder, och närmare 600 000 unga och vuxna, har fått möjligheter till yrkesutbildning.

Under 2023 har Sverige drivit vikten av klimat och miljö i utbildning. Genom globala partners har ett 60-tal länder integrerat miljö- och klimat i läroplaner genom stöd från Unesco. Unesco fortsätter också att spela en viktig roll för frågor om sex- och samlevnad inom vilket 71 länder har fått stöd för att stärka undervisningen.

2.5.4 Förbättrad hälsa för de allra mest utsatta

I detta avsnitt redovisas resultat av verksamhet som styrs av geografiska och tematiska strategier i relation till mål för hälsa. I avsnittet redovisas även resultat av multilateralt bistånd och EU-bistånd.

Diagram 2.4 Global hälsa: Portföljens sammansättning

Andel strategimål

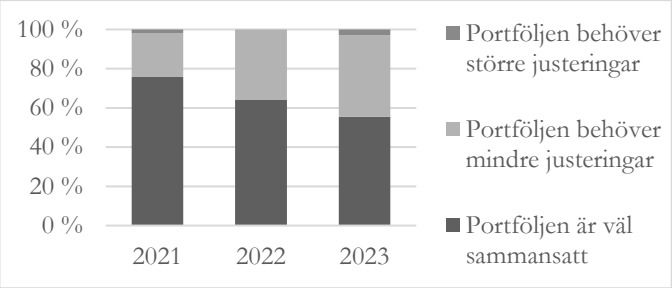

Källa: Sidas årsredovisning 2021–2023.

Diagram 2.5 Global hälsa: Utvecklingstrend i relation till strategimål

Andel strategimål

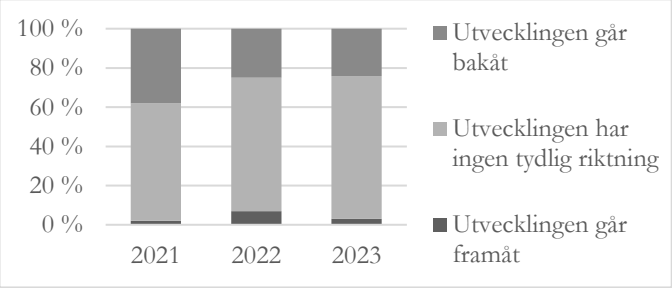

Källa: Sidas årsredovisning 2021–2023.

Sida bedömer att omkring hälften av myndighetens strategimålsportföljer för området global hälsa är väl sammansatta, medan det behövs i huvudsak mindre justeringar för andra hälften. Sidas bedömning av utvecklingen i förhållande till strategimålen inom området är att den till stor del inte haft någon tydlig riktning, och i vissa fall har varit negativ.

Under 2023 betalade Sida ut ca 2 miljarder kronor inom området global hälsa, vilket motsvarar ungefär 8 procent av det totala biståndet som Sida förmedlar.

Svenskt bistånd förbättrar människors förutsättningar för god hälsa och stärker hälso- och sjukvårdssystem

Den globala utvecklingen på hälsoområdet har över de senaste decennierna varit överlag positiv men sviterna av pandemin och de globala konsekvenserna av Rysslands fullskaliga invasion av Ukraina, liksom klimatkrisen, har fortsatt att skapa problem i många länder under 2023. God hälsa och välmående är grundläggande förutsättningar för fattigdomsbekämpning och mänsklig utveckling. Svenskt stöd till hälsoinsatser syftar både till att bidra till att rädda liv och förebygga sjukdom på kort sikt liksom till att stärka hälsosystem på lång sikt. Centrala utmaningar är dock bristande finansiering, hälsoeffekter till följd av klimatkrisen och ökad utbredning av smittsamma sjukdomar.

Genom Globala Fonden mot aids, tuberkulos och malaria (GFATM) har Sverige bidragit till förebyggande och behandling av de tre sjukdomarna i över 120 länder, samt till skapandet av fonder för att accelerera digitalisering inom hälsosektorn i låg- och medelinkomstländer. Sveriges stöd till vaccinalliansen Gavi har bidragit till att över 68 miljoner barn i 57 låginkomstländer har fått grundläggande vaccinationer av organisationen.

I Ukraina har Sverige bidragit till den WHO-ledda hälsoresponsen som försett över 4,6 miljoner invånare med vård och mediciner. Sjukvårdsmateriel och medicinteknisk utrustning donerades samordnat av Socialstyrelsen till ett värde av ca 15,6 miljoner kronor, till bl.a. Ukraina. Sverige har genom WHO också bidragit till miljöanpassade och motståndskraftiga hälsosystem och institutioner. Under 2023 stöttade Sverige Bangladesh i framtagandet av landets första nationella hälsoplan anpassad till klimatförändringar. Sveriges stöd till Unicef bidrog till att ca 11 000 sjukvårds-inrättningar och nästan 33 000 skolor fick tillgång till rent dricksvatten, toaletter och möjlighet till handtvätt, vilket är avgörande för god folkhälsa. Med svenskt stöd genom FN:s hälsofond i Myanmar fick mer än 1,4 miljoner människor i konfliktdrabbade områden tillgång till grundläggande hälsovård. Av dessa var mer än 38 000 akuta insatser för gravida kvinnor och barn.

Betydande svenskt stöd bidrar till att förebygga och bekämpa hälsohot som pandemier och antimikrobiell resistens

Världen står inför betydande hälsohot. Sannolikheten för nya pandemier bedöms som hög, samtidigt som behandlingsresistens blir allt vanligare. För att förebygga, öka beredskap samt bekämpa hälsohot behövs betydande insatser, inte minst i låg- och medelinkomstländer, vilket också stärker Sveriges egen hälsosäkerhet. Utmaningarna är främst bristande kapacitet och tillgång till finansiering.

Genom att främja lokal tillgång till vaccin samt kapacitet för vaccinproduktion ökar Sverige beredskapen och minskar sårbarheten för samhällen och individer. Under 2023 donerade Sverige, genom vaccinsamarbetet Covax, över tre miljoner vaccindoser till ett värde av 226 miljoner kronor till den fortsatta responsen på covid-19. Genom Gavi bidrog Sverige till att kanalisera medel för utbyggnad av vaccintillverkning i Afrika, vilket väntas rädda liv genom ökad tillgång till vaccin och samtidigt skapa möjligheter för lokalt och internationellt näringsliv. I arbetet mot antimikrobiell resistens (AMR) har Sveriges bidrag till International Vaccine Institute lett till utveckling av nationella handlingsplaner mot AMR i flera länder.

Sverige står upp för sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter i en utmanande tid

Sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter (SRHR) utgör en förutsättning för kvinnors och flickors egenmakt och aktiva deltagande i samhället. Svenskt stöd

fokuserar bl.a. på att förändra diskriminerande lagar, förbättra vården och öka tillgången till samt kunskapen om SRHR, inklusive i humanitära situationer.

Sveriges bidrag till UNFPA förhindrade ca 1700 fall av mödradödlighet, 740 000 oavsiktliga graviditeter och 203 000 osäkra aborter (2022). Genom UN Women har Sverige bidragit till ökad tillgång till hälso- och sociala tjänster till kvinnor och flickor. Sverige bidrog genom organisationen Amplify Change till viktiga policy- och lagändringar för en bättre tillgång till SRHR i 24 länder i södra Afrika. Genom stöd till International Planned Parenthood Federation (IPPF) har Sverige medverkat till att förhindra 11,2 miljoner oavsiktliga graviditeter och 3,3 miljoner osäkra aborter globalt. Via stöd till UNFPA har Sverige bidragit till mer jämlik hälsa genom att 5 000 människor med funktionsnedsättning i Sydsudan har fått information om sina sexuella och reproduktiva rättigheter.

Sveriges stöd till Ukraina 2023 genom UN Women har bidragit till att sammanlagt 75 700 kvinnor och flickor fått hjälp bl.a. genom centret Safe Space som erbjuder kvinnor psykologiska, humanitära och sociala tjänster och stöd. I Ukraina har svenskt stöd till IPPF bidragit till att cirka 340 hälsoarbetare erhållit utbildning av klinisk hantering av våldtäkter.

En studie av EBA (2023:03) visar att Sverige har spelat en viktig roll i det internationella arbetet för att bekämpa hiv och aids globalt, inte minst genom att ha förespråkat preventiva åtgärder som har ansetts kontroversiella av andra länder.

Svenskt stöd bidrar också till arbetet för att förebygga och motverka kvinnlig könsstympning, exempelvis via UN Women och ActionAid i Liberia. Sverige har även tillsammans med Unicef arbetat för att stoppa kvinnlig könsstympning. I Mali har 95 600 kvinnor och flickor fått skydd, omsorgstjänster och/eller medicinsk vård för att förebygga och behandla skador i samband med könsstympning. Stöd till Gavi har bidragit till att över 30 låginkomstländer har kunnat skala upp vaccination mot livmoderhalscancer genom upprättandet och genomförandet av nationella vaccinprogram mot HPV-viruset som orsakar livmoderhalscancer.

Sverige har även bidragit till innovativa digitala lösningar som exempelvis en digital lärplattform för SRHR i Myanmar, en app för vårdpersonal utvecklad av WHO som stöd för säker abort; samt chattboten Hyati i Sydsudan, framtagen av ungdomar i samarbete med UNFPA för att motverka myter kring SRHR.

2.5.5 Främja frihet och bekämpa förtryck

Här redovisas resultat av de verksamheter som styrs av geografiska och tematiska strategier i relation till mål för demokrati, mänskliga rättigheter och rättsstatens principer, samt resultat av multilateralt bistånd och EU-bistånd.

Diagram 2.6 Demokrati och mänskliga rättigheter: Portföljens sammansättning

Andel strategimål

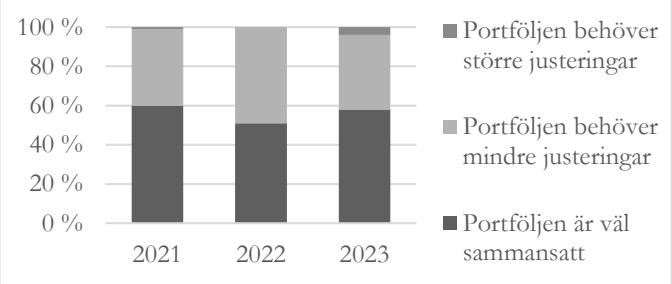

Källa: Sidas årsredovisning 2021–2023.

Diagram 2.7 Demokrati och mänskliga rättigheter: Utvecklingstrend i relation till strategimål

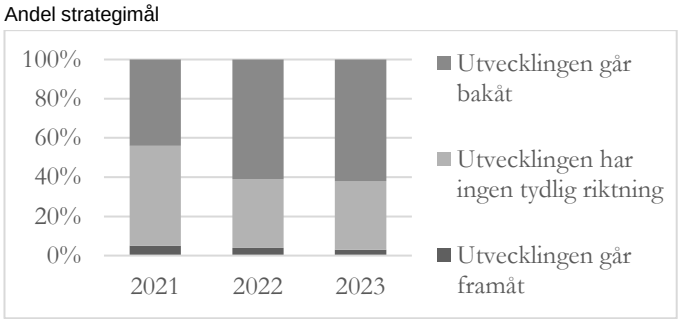

Källa: Sidas årsredovisning 2021–2023.

Sida bedömer att över hälften av myndighetens strategimålsportföljer för området demokrati och mänskliga rättigheter är väl sammansatta, medan det behövs mindre justeringar för resterande del av målen. Sidas bedömning av utvecklingen i förhållande till strategimålen inom området är att den till stor del har varit negativ och till viss del inte har någon tydlig riktning.

Under 2023 betalade Sida ut 5,4 miljarder kronor inom området demokrati och mänskliga rättigheter, vilket motsvarar ungefär 22 procent av det totala biståndet som Sida förmedlar. Detta är Sidas största tematiska område.

Sverige står upp för demokrati och frihet

I dag lever 71 procent av världens befolkning i länder som inte är demokratiska. Utrymmet för civilsamhället minskar och yttrandefriheten begränsas. Människorätts- och demokratiförsvarare – inte minst kvinnor – utsätts i högre grad för repressalier. Hoten mot valintegriteten ökar. Att försvara frihet och demokrati är viktigt för global utveckling men också för fred och säkerhet. Det svenska utvecklingssamarbetet bidrar till att öka människors frihet och att minska förtryck bl.a. genom stöd till demokratiska institutioners kompetensuppbyggnad och oberoende, till civilsamhället, till människorättsförsvarare samt genom att särskilt prioritera stöd till länder som utvecklas i demokratisk riktning. Svenskt stöd till demokratiinstitut som International IDEA och Varieties of Democracy (V-dem) har bidragit till evidensbaserad forskning om demokratins utveckling.

I takt med att det digitala lösningar blir allt viktigare för samhällen och ekonomier världen över växer betydelsen av en digitalisering grundad i rättsstatens principer och mänskliga rättigheter. Digitaliseringen kan bidra till att lyfta länder ur fattigdom men en digital utveckling som inte bygger på demokratiska värderingar kan i stället bidra till mer auktoritära samhällen. Av vikt är att den digitala utvecklingen underbyggs av säker och betrodd digital infrastruktur som inte medför ett beroende av auktoritära regimer.

Svenskt bistånd bidrar till att stärka demokrati och främja fria val

Svenskt stöd har bidragit till fria och rättvisa val med hjälp av valreformer, t.ex. i Kenya, Zambia och Elfenbenskusten, samt främjat transparensen i valprocesser i t.ex. Guatemala och Colombia. Sverige har genom UNDP bidragit till att valkommissioner och civilsamhällesorganisationer fått stöd och kunnat genomföra fria, fredliga och transparenta val, bl.a. i Liberia och Demokratiska republiken Kongo. Genom bl.a. stöd till IDEA har valmyndigheter fått stärkt kapacitet och metodarbetet för fria val har utvecklats. Trots de ökande globala hoten mot valintegriteten kan bistånd till institutioner och aktörer i enskilda länder bidra till att skapa bättre förutsättningar för fria val.

Fler svenska valobservatörer till EU:s och OSSE:s valobservationsinsatser har bidragit till stärkt insyn, möjlighet för civilsamhället att utkräva ansvar, samt minskad risk för våld i samband med valprocessen. FBA har stöttat demokratiska och fria val genom 170 valobservatörer under 2023.

Decentraliseringsreformer har ökat delaktighet och ansvarsutkrävande på lokal nivå i Ukraina, Libanon och Liberia. För Ukrainas motståndskraft har detta varit helt centralt.

Svenskt stöd till anti-korruptionsarbete har bl.a. lett till att antikorruptionsmål inkluderats i Zambias nationella hälsostrategi. Stöd till Transparency International Bangladesh ledde till lag- och policyförändringar. I Liberia har FBA gett stöd till att stärka tillämpningen av rättsstatens principer och stärkta förutsättningar för hållbar fred och social sammanhållning.

Genom de partianknutna organisationerna har det demokratiska partiväsendet stärkts i ett antal länder, vilket har resulterat i att kvinnor och unga har ökat sitt politiska deltagande.

Sverige stärker stöd till civilsamhället och försvarare av mänskliga fri- och rättigheter och demokrati

Civilsamhällesorganisationer utgör Sveriges största partnerkategori med ett totalt stöd om 10,7 miljarder kronor under 2023, motsvarande 43 procent av Sidas totala utbetalningar. Verksamhet sker på såväl global nivå som nationellt i låg- och medelinkomstländer. Stöd genom civilsamhällesorganisationer har bidragit till arbetet för att minska fattigdom och stärka demokrati, exempelvis genom insatser för mänskliga fri- och rättigheter, demokrati och rättsstatens principer och humanitärt bistånd. Under 2023 har 35 procent av det tematiska stödet för mänskliga fri- och rättigheter och demokrati om 5,4 miljarder kronor gått till insatser som syftar till att stärka civilsamhället.

Svenska partnerorganisationer som arbetar kapacitetsstärkande med det lokala civilsamhället har bidragit till reformering av våldtäktslagstiftningen i Bangladesh, förhindrande av civilsamhällesbegränsande lagstiftning i Thailand och stärkande av dataskyddslagstiftningen i Tanzania. Partnerorganisationer i Mellanöstern och Nordafrika har dokumenterat MR-kränkningar och utarbetat lagförslag, och det regionala stödet har bidragit till etablering av det första arabiska nätverket för faktagranskning, i syfte att motverka falska nyheter och desinformation.

Genom stöd till European Endowment for Democracy och Pragcentret har Sverige kunnat göra det möjligt för oberoende medier, människorättsförsvarare och demokratikämpar i Östeuropa och Centralasien att fortsätta verka trots en alltmer repressiv miljö. Svenskt stöd till Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights (OHCHR) samt paraplyorganisationen International Federation for Human Rights (FIDH) har stärkt nationella skyddssystem för utsatta MR-försvarare, ofta med fokus på unga, kvinnor och hbtqi-personer.

Svenskt stöd ökar friheten på nätet och minskar den digitala klyftan

Den ökade digitaliseringen har underlättat för demokratisk, social och ekonomisk utveckling. Den digitala klyftan utgör därför ett utvecklingshinder. Genom stöd till UNDP har Sverige bidragit till att över 30 länder utvecklat nationella strategier för att minska den digitala klyftan. Sverige har genom UNDP i Ukraina bidragit till en ökad tillgång till offentliga tjänster online, såsom pensioner och sociala förmåner till internflyktingar.

Internet har också gett ökat handlingsutrymme för många demokratiaktörer. Samtidigt har metoderna för förtryck online blivit alltmer sofistikerade. Repressiva regimer har kunnat utveckla nya instrument för förtryck och kontroll. Folkvalda, journalister och människorättsförsvarare, särskilt kvinnor, är utsatta för digitala hot och trakasserier i högre utsträckning.

Ett aktivt arbete för att befintliga internationella regelverk, inklusive om mänskliga fri- och rättigheter, ska gälla även i den digitala miljön kan motverka och balansera denna utveckling. Sverige bidrog till detta genom att arrangera Stockholm Internet Forum (SIF) 2023, en viktig plattform för demokratirörelser och MR-försvarare online.

2.5.6 Utökat och effektiviserat klimatbistånd

I detta avsnitt redovisas resultat av verksamhet som styrs av geografiska och tematiska strategier i förhållande till mål för miljö- och klimatmässigt hållbar utveckling och hållbart nyttjande av naturresurser. I avsnittet redovisas även resultat av multilateralt bistånd och EU-bistånd.

Diagram 2.8 Miljö och klimat: Portföljens sammansättning

Andel strategimål

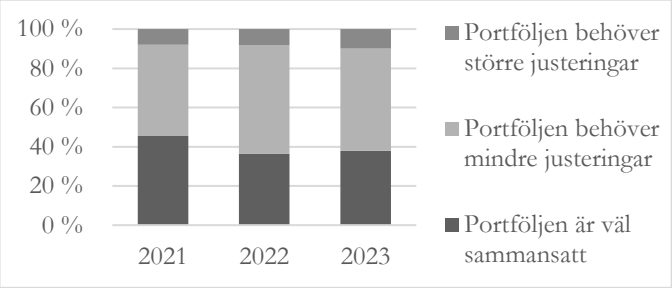

Källa: Sidas årsredovisning 2021–2023.

Diagram 2.9 Miljö och klimat: Utvecklingstrend i relation till strategimål

Andel strategimål

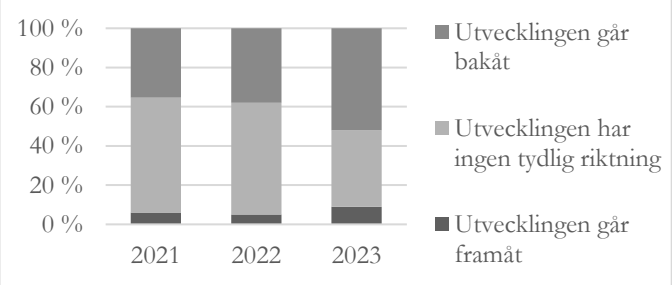

Källa: Sidas årsredovisning 2021–2023.

Sida bedömer att omkring hälften av myndighetens strategimålsportföljer för området miljö och klimat är i behov av mindre justeringar, och strax över en tredjedel är väl sammansatta. Sidas bedömning av utvecklingen i förhållande till strategimålen inom området är att den till stor del har varit negativ eller inte har någon tydlig riktning.

Under 2023 betalade Sida ut ca 4,2 miljarder kronor inom området miljö och klimat, vilket motsvarar 17 procent av det totala biståndet som Sida förmedlar.

Sverige bidrar till den globala klimatomställningen genom ett katalytiskt klimatbistånd

Klimatförändringarnas effekter blir allt allvarligare. Torka, översvämningar och andra extremväder ökar i frekvens och styrka. Förlusten av biologisk mångfald tilltar, påverkat bl.a. av klimatförändringar och ökade föroreningar. Tydligast är de negativa

konsekvenserna i redan utsatta länder och regioner. Här riskerar miljöpåverkan och klimatförändringarna leda till kraftigt ökade humanitära behov och bidra till ofrivillig migration och konflikt. Samtidigt avtar inte utsläppen i den takt som behövs för att stoppa den globala uppvärmningen, hejda förlusten av biologisk mångfald och minska föroreningar. Utmaningarna är betydande, men Sverige kan genom biståndet bidra till viktiga insatser för en påskyndad grön omställning, stärkt klimatanpassning och ekosystembevarande liksom till nya jobb och ekonomisk tillväxt. Därmed skapas bättre förutsättningar och levnadsvillkor för människor som lever i fattigdom. Ökad betoning på mobilisering av privat kapital och engagemang från den privata sektorn kan ytterligare bidra till global klimat- och miljönytta.

Svenskt stöd har genom olika kanaler, inklusive de stora globala klimatfonderna, gått till insatser som syftar till ökad motståndskraft och anpassningsförmåga mot klimatförändringar, miljöpåverkan och naturkatastrofer samt till minskade utsläpp av växthusgaser och luftföroreningar.

Sverige har bidragit till att bygga motståndskraft och anpassa samhällen till klimatförändringarnas effekter bl.a. genom att stärka länders förmåga att nå Parisavtalets globala anpassningsmål liksom Kunming-Montreal ramverket om biologisk mångfald. Synergierna mellan klimatanpassning, utsläppsminskningar och biologisk mångfald är omfattande och ca 90 procent av Sveriges stöd till biologisk mångfald har också bidragit till klimatrelaterade mål. Sveriges bidrag till klimatanpassning på lokal nivå för de allra mest utsatta har resulterat i förbättrad avfallshantering, ökad tillgång till rent vatten genom solkraftdrivna vattensystem och ökad användning av väderleksdata, klimatinformation och klimattjänster samt varningssystem, för att minska sårbarhet och risk för konflikt, humanitära kriser och ofrivillig migration. Sverige stödjer verksamhet som syftar till att utöka användning av digitalisering inom arbetet för miljö och klimat. Genom att integrera digital teknologi har verksamheten bidragit till att skapa bättre förutsättningar för att stärka motståndskraften mot effekterna av klimatförändringar.

Sveriges stöd till Globala miljöfondens (GEF) program för hållbara städer har bidragit till ökad urban hållbarhet. Programmet omfattar arbete med 50 städer i 17 länder, genom 310 miljoner US-dollar i GEF-anslag och 4 miljarder US-dollar i medfinansiering. Programmet bidrar bl.a. till att minska mer än 250 miljoner ton utsläpp av växthusgaser. Gröna klimatfonden (GCF) har under 2023 beviljat 30 projekt som omfattar insatser för skydd av skogar och upprustning av ekosystem över hela världen. I Vietnam har 4 000 hektar mangroveskog återskapats som förbättrar lokal försörjning och stärker motståndskraft mot stormar.

För att stärka motståndskraften mot översvämningar och torka har Sverige stöttat UNDP:s SDG Climate Facility, som verkar genom regionala och nationella aktörer i sex länder i Mellanöstern och Nordafrika. Sverige har bl.a. bidragit till att 18 nya bolag i Jordanien har förbättrat tillgången till rent vatten. Dessa bolag förväntas nå drygt 1 300 direkta förmånstagare (varav 24 procent kvinnor och 63 procent ungdomar).

Genom forskningssamarbete har Sverige bidragit till stärkta synergier mellan forskning, privat sektor och innovation. Ett exempel är BioInnovate Africa som kommersialiserar bioteknik genom att utveckla och omvandla bio-vetenskapliga upptäckter till ny teknik inom områden som hållbar avfallshantering, färskvatten, bioenergi samt tekniker för hållbar jordbruks-, miljö- och industriteknik.

Svenskt stöd bidrar till påskyndad utsläppsminskning, energiomställning och anpassning samt mobiliserar privat kapital

Sveriges arbete med resursmobilisering till klimat och miljö via garantiverksamheten har ökat stadigt de senaste åren. År 2023 ingick Sida nya avtal om garantier för klimat- och miljörelaterade initiativ med en garantivolym på ca 210 miljoner kronor, som mobiliserade ytterligare finansiering om ca 616 miljoner kronor. Vid årets slut hade Sida 30 beslutade och avtalade garantiinsatser inom klimat och miljö till ett värde av 6,2 miljarder kronor. Genom att använda garantier har Sverige katalytiskt främjat investeringar i miljöer, branscher eller produkter som uppfattas som riskfyllda eller osäkra.

Swedfund fortsatte under 2023 att utveckla sin investeringsportfölj inom energi och klimat och investerade sammanlagt 1,1 miljarder kronor i sektorn fördelat på sju investeringar i Afrika söder om Sahara och Sydostasien. Swedfunds investeringar har bl.a. bidragit till hållbar infrastruktur, energieffektivisering samt ökad tillgång till förnybar energi.

Sveriges arbete för hållbara energisystem sker bl.a. i Afrika söder om Sahara och i ökad utsträckning i Östeuropa, inklusive Ukraina. I Afrika har Sverige bidragit till ökad tillgång till energi genom stöd till fossilfria alternativ. Svenskt stöd har bidragit till Gröna klimatfondens portfölj för förnybar energi och energiomställning, vars långivning och bidrag under genomförande uppgår till över 3,2 miljarder US-dollar. Som exempel tillhandahåller programmet för el-transporter för Indien finansiering för att minska kostnaden för köp av elfordon. Verksamheten mobiliserar privat kapital för att stödja laddinfrastruktur och därmed bidra till att öka marknadsandelen för elfordon.

Genom stöd till UN Women och FN:s miljöprograms (UNEP) gemensamma projekt EmPower i Asien och Stilla Havsregionen har Sverige bidragit till att 14 länder har förbättrat sin klimatanpassning och katastrofriskbegränsning samt till minskade utsläpp om 15 000 ton koldioxid, genom att öka tillgången till förnybar energi.

2.5.7 Stärka kvinnors och flickors frihet och egenmakt

I detta avsnitt redovisas resultat av verksamhet som styrs av geografiska och tematiska strategier i relation till mål för jämställdhet och kvinnors och flickors fulla åtnjutande av de mänskliga rättigheterna. I avsnittet redovisas även resultat av multilateralt bistånd och EU-bistånd.

Diagram 2.10 Jämställdhet: Portföljens sammansättning

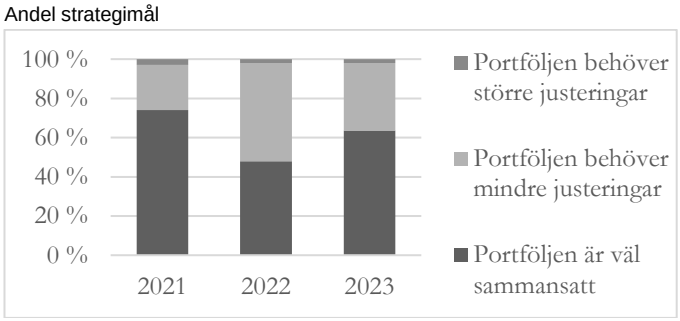

Källa: Sidas årsredovisning 2021–2023.

Diagram 2.11 Jämställdhet: Utvecklingstrend i relation till strategimål

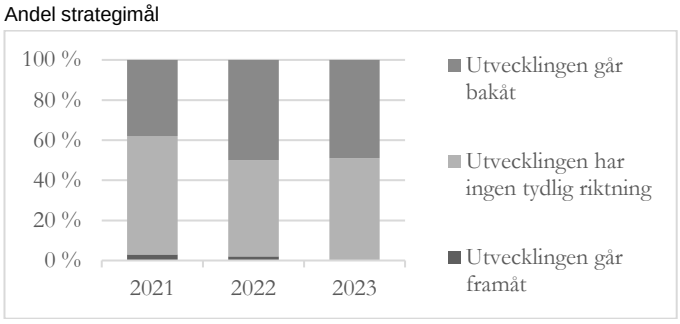

Källa: Sidas årsredovisning 2021–2023.

Sida bedömer att nästan två tredjedelar av myndighetens strategimålsportföljer för området jämställdhet är väl sammansatt, medan omkring en tredjedel behöver mindre justeringar. Sidas bedömning av utvecklingen i förhållande till strategimålen inom området är att den till stor del har varit negativ eller inte har någon tydlig riktning.

Under 2023 betalade Sida ut 1,7 miljarder kronor inom området jämställdhet, vilket motsvarar ungefär 7 procent av det totala biståndet som Sida förmedlar.

Jämställdhet alltmer en motvindsfråga men svenskt bistånd gör skillnad

Jämställdhet är en frihetsfråga och ett svenskt kärnvärde. Det är både ett mål i sig och ett medel för att uppnå andra mål. Försämringen av kvinnors och flickors mänskliga fri- och rättigheter och levnadsvillkor är en följd av ökat förtryck i världen och växande politiska strömningar som motsätter sig jämställdhet, demokrati, SRHR och mänskliga fri- och rättigheter för hbtqi-personer.

Svenskt bistånd utgör en tydlig kraft för jämställdhet med särskilt fokus på att stärka kvinnors och flickors åtnjutande av sina mänskliga fri- och rättigheter, egenmakt och möjligheter. En utmaning är att konflikter, klimatförändringar och svag ekonomisk återhämtning, som leder till humanitära kriser, ekonomisk osäkerhet och ökad migration, drabbar kvinnor och flickor i större utsträckning än män och pojkar och därför förstärker den negativa utvecklingen av jämställdhet i världen.

Svenskt stöd förbättrar kvinnors och flickors möjligheter att bestämma över sina liv och sina kroppar

Våld mot kvinnor och flickor är fortsatt ett stort globalt problem och drabbar kvinnor och flickor i alla åldrar och sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter (SRHR) utgör en förutsättning för kvinnors och flickors egenmakt och aktiva deltagande i samhället. Svenskt bistånd bidrar aktivt för att kvinnor och flickor ska vara fria att själva bestämma över sina liv och kroppar. Genom att arbeta för förändring av sociala normer och ökad sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter stärks kvinnors och flickors möjligheter att själva forma sina liv.

I Uganda har Sverige bidragit till att fyra kulturinstitutioner tagit fram handlingsplaner om sexuell och reproduktiv hälsa, hiv/aids och könsrelaterat våld med stöd från Inter-religious Council Uganda. Detta har bidragit till att öka medvetenheten hos 17 miljoner människor om de rådande lagarna som rör könsrelaterat våld och SRHR.

Genom bidrag till Internationella IDEA har Sverige under 2023 arbetat inom ramen för initiativet Summit for Democracy. Arbetet har bl.a. utmynnat i rekommendationer om kvinnors politiska deltagande. Stödet har bl.a. resulterat i ett större EU-finansierat projekt om sociala normer och kvinnors deltagande i demokratiska processer. Genom tillgång till utbildning ökar kvinnors och flickors möjligheter att själva forma sina liv.

Jämställdhet är huvud- eller delsyfte i nästan 80 procent av Sidas insatser inom forskningsstödet. Sverige ger exempelvis stöd för att stärka kvinnliga forskare via bl.a. Organisation for Women in Science for the Developing World.

FBA:s arbete med Gender-Responsive Leadership (GRL) har fått effekt i EU:s handlingsplan för jämställdhet och i EU:s nya civila pakt. Myndighetens arbete har bl.a. bidragit till tydligare koppling mellan jämställdhet och klimatfrågor samt inkludering av jämställdhet, fred och säkerhet i riktlinjer för medling.

Svenskt bistånd stärker kvinnors ekonomiska egenmakt, vilket stärker ekonomier och samhällen

Globalt utgör kvinnors löner i genomsnitt 77 procent av mäns löner och kvinnors deltagande på arbetsmarknaden är 25 procent lägre än mäns. Samtidigt är kvinnor överrepresenterade inom den informella sektorn. Svenskt bistånd avser stärka kvinnors ekonomiska egenmakt genom främjandet av kvinnligt företagande, inklusive marknadstillgång, mikrolån, utbildning och entreprenörskap i det lokala näringslivet.

Under 2023 har Sverige stärkt arbetet för kvinnors ekonomiska egenmakt. Sida har utvecklat ett omfattande evidensbaserat metodstöd för kvinnors ekonomiska egenmakt samt stärkt samarbetet mellan andra områden, såsom handel och marknadsutveckling. En utmaning är vissa sociala normer och stereotyper om att kvinnors roll är i hemmet snarare än i arbete.

Genom Alliance for Financial Inclusion har Sida bidragit till att 46 länder, via sina centralbanker, har gjort jämställdhetsrelaterade åtaganden inom finansiell inkludering. Ett exempel är att centralbanken i Sierra Leone har utfärdat ett direktiv för att öka kvinnors tillgång till finansiella tjänster.

Sverige främjar även kvinnors lika lagliga rätt till ägande-, arvs- och besittningsrätt i syfte att stärka kvinnors ekonomiska egenmakt. Genom stöd till Världsbankens jämställdhetsfond har Sverige bl.a. medverkat till att ojämlikheter i landrättigheter har identifierats i Rwanda, vilket i sin tur bidragit till att gifta kvinnor blivit godkända som delägare av land.

Som en del av arbetet för att stärka kvinnors ekonomiska egenmakt prioriterar Sverige även insatser och digitala lösningar som stärker kvinnors entreprenörskap. I Guatemala har Sverige, genom organisationen Swisscontacts projekt, bidragit till att kvinnor fått tekniskt stöd och startkapital för att starta egna företag. Projektet har bidragit till en 20-procentig inkomstökning för kvinnorna som deltagit.

2.5.8 Stärkta synergier mellan biståndS- och migrationspolitiken

I detta avsnitt redovisas resultat av verksamhet som styrs av geografiska och tematiska strategier i relation till mål för migration och utveckling. I avsnittet redovisas även resultat av multilateralt bistånd och EU-bistånd.

Diagram 2.12 Migration och utveckling: Portföljens sammansättning

Andel strategimål

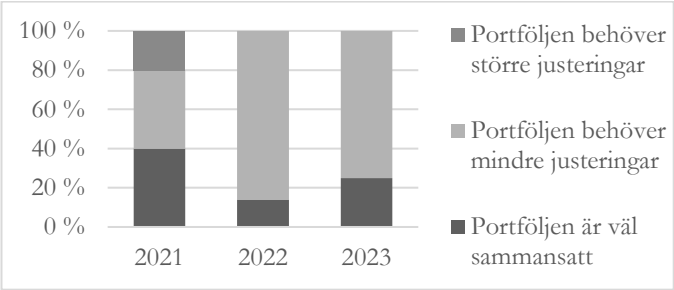

Källa: Sidas årsredovisning 2021–2023.

Diagram 2.13 Migration och utveckling: Utvecklingstrend i relation till strategimål

Andel strategimål

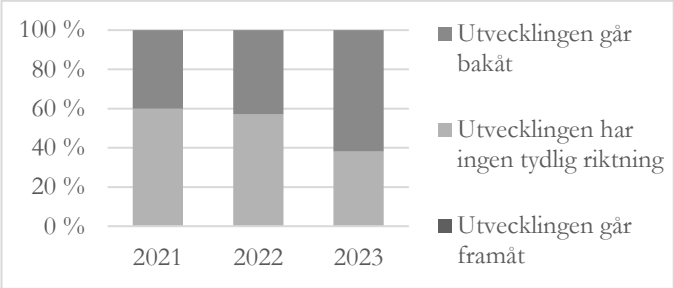

Källa: Sidas årsredovisning 2021–2023.

Sida bedömer att en större del av myndighetens strategimålsportföljer för området migration är i behov av mindre justeringar, och en mindre del bedöms vara väl sammansatta. Sidas bedömning av utvecklingen i förhållande till strategimålen inom området är att den till stor del har varit negativ eller inte har någon tydlig riktning.

Under 2023 betalade Sida ut 376 miljoner kronor inom området migration, vilket motsvarar 2 procent av det totala biståndet som Sida förmedlar.

Genom internationella samarbeten främjar Sverige en ansvarfull migration

Till följd av bl.a. konflikter, klimatpåverkan, livsmedelskris samt ekonomisk och demokratisk tillbakagång fortsätter irreguljär migration och tvångsfördrivning att vara stora globala utmaningar. Den irreguljära migrationen bidrar till svarta marknader för människosmuggling och ökar riskerna för trafficking. När personer som saknar laglig rätt att stanna i ett land inte återvänder undermineras förtroendet för migrations- och asylsystem. En säker, ordnad och reguljär migration kan utgöra en positiv kraft för utveckling. Genom att främja samarbetsländers förmåga att hantera migration samt motverka irreguljär migration och dess risker kan Sverige bidra till stärkta partnerskap och en fungerande, ansvarsfull migration.

I Irak har Sverige exempelvis inlett ett arbete för att stärka irakiska myndigheters kapacitet för migrationshantering. Via International Organization for Migration (IOM) har Sverige stöttat den s.k. Quitoprocessen som samlar värdländer i Latinamerika i syfte att samordna hanteringen av migrations- och flyktingströmmar från Venezuela. Sverige har även bidragit till livräddande insatser för utsatta migranter längs Afrikas östliga migrationsrutt samt till stöd för att underlätta frivilligt återvändande för afrikanska migranter som fastnat i transitländer.

Sverige har också påbörjat arbete för att i ökad utsträckning använda utvecklingssamarbetet som en utrikespolitisk hävstång för att förbättra samarbeten om migration och återvändande.

Grundorsaker till irreguljär migration och tvångsfördrivning motverkas genom svenskt stöd

Genom att stärka motståndskraft mot kriser och konflikter kan svenskt bistånd motverka risken att människor tvingas lämna sina hem. I Etiopien har Sveriges bistånd exempelvis bidragit till att stödja dialog mellan konflikparterna samt till att stödja tryggad livsmedelsförsörjning och ökad motståndskraft mot klimatförändringar. I Afghanistan har Sverige genom EU-delegerade medel bidragit till att stödja projekt för bl.a. fredsbyggande och respekt för mänskliga fri- och rättigheter.

Även det humanitära biståndet spelar en viktig roll i att stötta människor på flykt. I Ukraina har Sverige bidragit till en integrerad respons som täcker boende, mat, hygienkit, kuponger och kontanter samt juridisk rådgivning och assistans för att den drabbade befolkningen ska kunna fatta informerade val och få sina mänskliga fri- och rättigheter tillgodosedda.

Sverige har också bidragit till att stärka förutsättningar för återvändande, återvandring och hållbar återintegrering. I Irak har Sverige genom stöd till UNDP:s stabiliseringsfond bidragit till återuppbyggnad och restaurering av bostäder, skolor, sjukvårdsinrättningar, vatten och elnät i områden varifrån många tvingats fly. Genom fonden har återvändande kvinnor och män fått möjlighet till sysselsättning genom ett mindre startkapital. Totalt har cirka fem av de sex miljoner som tvingades fly undan Daesh kunnat återvända till sina hemtrakter.

Svenskt stöd motverkar risker och sårbarhet för värdsamhällen, migranter och flyktingar

Irreguljär migration och tvångsfördrivning medför oönskade ekonomiska, sociala och humanitära konsekvenser för såväl individen som ursprungs-, transit- och mottagarländer. Genom att motverka risker och sårbarhet för värdsamhällen och flyktingar kan biståndet öka förutsättningarna för utveckling och välfärd, men också bidra till minskad sekundär migration.

Sverige har bidragit till att stärka värdländers kapacitet att ta emot tvångsfördrivna människor och till att främja varaktiga lösningar för flyktingar, inklusive genom inkludering i lokalsamhällen. I Turkiet och Libanon har svenskt bistånd bidragit till att stödja lokala samhällstjänster och samhällsstyrning i regioner med ett högt flyktingmottagande från Syrien. I Uganda har Sverige bidragit till att stödja flyktingars självförsörjning och i Etiopien har Sidas program för kontantstöd utökats för att inkludera internflyktingar som drabbats av konflikten och torkan. I Kenya pågår verksamhet för att skapa anständig sysselsättning för ungdomar, kvinnor och flyktingbefolkningen genom yrkesutbildning, inkluderande finansiering, handel och stöd för att öka produktiviteten i jordbruket.

Sverige har också bidragit till att säkerställa flyktingars och migranters åtnjutande av sina mänskliga fri- och rättigheter. Genom Unicef och det Globala partnerskapet för utbildning har Sverige bidragit till att fler unga på flykt kan få tillgång till utbildning. I Asien har svenskt stöd till IOM bidragit till att stärka migrantarbetares åtnjutande av sina mänskliga fri- och rättigheter. Under perioden 2017–2023 genererades över tio miljoner US-dollar från den privata sektorn för detta ändamål och ca 230 000 migrantarbetare med familjer beräknas ha dragit nytta av insatsen.

2.5.9 Stärkt humanitärt stöd för att rädda liv och lindra nöd

Det humanitära systemet står fortsättningsvis inför betydande utmaningar med stora humanitära behov – orsakade av krig och konflikt, utdragna kriser, katastrofsituationer som uppkommer hastigt och kriser som förvärras, inklusive av klimatförändringarna –

och därtill minskad humanitär finansiering. Samtidigt har kostnaderna för humanitära insatser ökat, särskilt i komplexa säkerhetspolitiska kontexter. Här har Sveriges fortsatt höga nivåer av humanitärt bistånd, inte minst i underfinansierade kontexter som Kamerun, Myanmar, Tchad och Venezuela, bidragit till att situationen inte förvärrats ännu mer.

Det humanitära biståndet skiljer sig från utvecklingssamarbetet genom att det fördelas behovsbaserat till de allra mest utsatta människorna i humanitära kontexter och utgår från de globala humanitära principerna om opartiskhet, neutralitet, oberoende och humanitet.

Under 2023 uppgick det totala svenska humanitära stödet till 9,2 miljarder kronor, varav Sida betalade ut 5,2 miljarder kronor. Området humanitärt bistånd motsvarar därmed ungefär 21 procent av det totala biståndet som Sida förmedlar, vilket är det näst största tematiska området. Sverige bidrog genom detta sammanlagt till att nå över 128 miljoner människor med någon form av akut humanitär assistans. Kvinnor och barn, särskilt flickor, men även personer som tillhör grupper som är särskilt utsatta påverkas oproportionerligt av kris och konflikt.

Det humanitära läget i världen är djupt allvarligt och har avsevärt förvärrats efter Rysslands fullskaliga invasion av Ukraina, särskilt livsmedelskrisen. I slutet av 2023 uppskattade FN:s kontor för samordning av humanitär hjälp (OCHA) att 258 miljoner människor levde i akut matosäkerhet. Sveriges samarbete och stöd till OCHA har bidragit till en positiv utveckling när det gäller att stärka kapaciteten och effektiviteten i det internationella humanitära systemet. Stödet har också inneburit att OCHA snabbt har kunnat justera sina behovsbedömningar och responsplaner mot bakgrund av de ökade humanitära behoven, vars främsta drivkrafter var eskalerande och utdragna konflikter som förvärrades av klimatförändringarnas effekter.

Genom fleråriga och flexibla kärnstöd har Sverige axlat ett humanitärt ledarskap i att fortsättningsvis bidra till snabb och effektiv humanitär respons. Sveriges humanitära stöd till mat, vatten, sanitet, medicin, skydd och andra livsviktiga förnödenheter genom exempelvis FN:s Världslivsmedelprogram (WFP) har bidragit till att rädda liv och lindra nöd i de allra värsta humanitära situationerna i Afghanistan, Etiopien, Gaza, Demokratiska republiken Kongo, Jemen, Somalia, Syrien och Sydsudan, där akut hunger råder och svältutbrott är sannolika. Humanitärt tillträde till sårbara människor i svårtillgängliga områden är fortsatt mycket komplicerat och Sveriges stöd i utvecklandet av lokalanpassade metoder för bättre tillträde har gjort framsteg i Bangladesh, Myanmar och Ukraina.

Svenskt stöd gör skillnad i att minska humanitära behov

Fler länder än någonsin är drabbade av utdragna kriser. I dessa länder bor 80 procent av alla människor med humanitära behov. Sverige har medverkat i olika fora till att utvecklingsaktörer, som Världsbanken och regionala utvecklingsbanker, stärkt sin närvaro och sitt engagemang i upprätthållande av grundläggande samhällstjänster i sköra stater och konfliktområden där humanitära kriser har pågått.

Sverige har genom dialog och påverkansarbete även bidragit till ett utökat fokus på tidiga varningar och insatser, samt till att bygga motståndskraft genom utvecklingsfinansierad klimatanpassning i utsatta samhällen i klimatrelaterade humanitära kriser. Fokus ligger fortsättningsvis på att behålla och öka utvecklingsfinansiering i svåra kontexter, inklusive humanitära kriser.

I syfte att förebygga, föregripa och minska risken för utdragna konflikter och humanitära kriser och inte överbelasta en redan underfinansierad humanitära

verksamhet, har Sverige bidragit till en utökad samverkan, mobilisering av mer samspelta investeringar och synergier mellan humanitärt bistånd, utvecklingssamarbete och freds- och klimatinsatser.

Sverige verkar för att utöka den humanitära givarbasen

Trots att givare kraftigt ökade sin finansiering under 2022, var de globala humanitära appellerna i genomsnitt endast finansierade med 47 procent. Det rekordstora finansieringsgapet låg, enligt OCHA, på över 27 miljarder US-dollar.

Rådslutsatserna som antogs under det svenska EU-ordförandeskapet 2023 är ett direkt resultat av Sveriges arbete med att förmå fler länder, liksom den privata sektorn och internationella finansiella institutioner, att öka sitt humanitära bistånd.

Sveriges bistånd ökar effektiviteten i genomförandet av humanitära insatser

För humanitära organisationer är kärnstöd särskilt viktigt då det ger dem flexibilitet att snabbt kunna agera när nya katastrofer uppstår eller existerande kriser förvärras. Det är en kostnadseffektiv form av finansiering som baseras på tillit och transparens. Flexibel finansiering var extra viktigt 2023 i samband med hastigt uppkomna kriser såsom jordbävningen i Turkiet och Syrien, och kriget i Gaza. Kolerautbrotten begränsades i Libanon, Somalia och Syrien. Den stora mobiliseringen av resurser och respons för att tackla hungerkrisen på Afrikas horn är ett annat exempel, där Sverige har bidragit till att avvärja prognoserna för svältkatastrof av stora proportioner i regionen. Sverige gav därtill 2023 ett särskilt stöd till WFP om 239 miljoner kronor som bidrog till att stävja den globala hungerkrisen.

Via fleråriga direktstöd till civilsamhällsorganisationer har Sverige bidragit till ett bistånd med mer fokus på den lokala kontexten genom ökad kapacitet i fältverksamheter och en mer systematisk kartläggning av och strategier för tillträdesfrågor. På så sätt har Sverige också understött arbetet med att nå ut mer effektivt med hjälpinsatser till människor i svår nöd i svåra miljöer på lokal nivå.

2.6 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Regeringen bedömer att det i en tid av svåra utmaningar och växande behov behövs förändringar av det svenska biståndet för att mer effektivt kunna bidra till utgiftsområdets mål och de prioriterade områdena. Genom att stärka fattiga länders förmåga till egen ekonomisk utveckling ska takten öka i de egna utvecklingsansträngningarna. Inget land har lyfts ur fattigdom endast genom internationellt utvecklingssamarbete utan biståndet behöver i större utsträckning verka katalytiskt och bidra till att mobilisera ytterligare resurser för att nå de globala målen för hållbar utveckling. Regeringen ser därför ett värde i att fördjupa och öka synergierna mellan utvecklingssamarbete, främjande och handelspolitik. Detta bidrar även till att förankra stödet för biståndet och skapar nya partnerskap och innovativa arbetssätt som i längden ökar vårt interna lärande och kontaktskapande. Delar av verksamheten ställs också om för att stärka synergierna mellan biståndS- och migrationspolitiken. Särskilt prioriterat är att värna det svenska intresset i att motverka irreguljär migration och dess risker, främja återvändande, frivillig återvandring och hållbar återintegrering samt att minska grundorsakerna till irreguljär migration och tvångsfördrivning.

Regeringen konstaterar att verksamheten inom utgiftsområdet Internationellt bistånd ofta genomförs i föränderliga och komplexa sammanhang som präglas av konflikt eller andra svårigheter. Detta kräver ett flexibelt genomförande och komplicerar

samtidigt resultatbedömningen. Trots de betydande globala utmaningarna, och behoven av omprioritering, är regeringens bedömning att Sveriges bilaterala och multilaterala bistånd samt EU-biståndet har bidragit till måluppfyllelse, baserat på de mål och prioriteringar som styrde verksamheten vid ingången av 2023 och de resultat som har uppnåtts.

Regeringen konstaterar samtidigt ett behov av att bedriva biståndet på ett sätt som mer effektivt förmår bidra till att uppfylla utgiftsområdets mål. I budgetpropositionen för 2023 initierades ett reformarbete genom ett antal åtgärder som regeringen sedan utvecklade i den strategiska inriktningen Bistånd för en ny era – Frihet, egenmakt och hållbar tillväxt. Svenskt bistånd ska präglas av långsiktighet, transparens och effektivitet. Arbetet som krävs för omställningen och moderniseringen förutsätter bl.a. en reformerad styrning av nyckelaktörer inom både utvecklingssamarbete och främjande, såsom Sida, Business Sweden, EKN, Svensk Exportkredit och Swedfund. Arbete har även påbörjats, i form av nya uppdrag till Sida och Business Sweden, som på sikt väntas leda till nya samarbetsformer i fler länder för att öka möjligheterna för svenska företag att bidra till hållbar utveckling på svåra och komplexa marknader.

2.6.1 Regeringen anser att genomförandet av utvecklingssamarbetet i huvudsak varit tillfredsställande

Utifrån resultatredovisningen i det föregående avsnittet bedömer regeringen att Sveriges internationella bistånd under 2023 har bidragit till att skapa förutsättningar för bättre levnadsvillkor för människor som lever i fattigdom och förtryck. Samtidigt visar resultaten att det fortsatt finns behov av justering och omprioritering av insatser för att öka träffsäkerheten och ändamålsenligheten i relation till målen. Det finns därför goda skäl att fortsätta omställningen av det svenska biståndet med fokus på långsiktighet, transparens och effektivitet.

Ukraina är nu Sveriges enskilt största biståndsmottagarland. Regeringens bedömning är att ett uthålligt stöd till Ukraina är en ödesfråga. Om inte Ukraina vinner kriget mot Ryssland hotas den europeiska säkerhetsordningen. Svenskt stöd har bidragit till att Ukraina, utifrån förutsättningarna, i hög utsträckning lyckats lindra nöd, upprätthålla ekonomisk stabilitet och förmåga att tillhandahålla grundläggande samhällstjänster.

Enbart biståndsmedel kommer aldrig vara tillräckligt. Att mobilisera andra finansiärer är därför avgörande. Regeringen bedömer därför att det är centralt att fortsatt stärka privat sektor och ekonomisk utveckling i Ukraina liksom förbättra möjligheterna för svenskt näringsliv att delta i uppbyggnaden. Swedfund har därför givits medel för förstudier i Ukraina. Flera svenska myndigheter har givits biståndsfinansierade uppdrag som stärkt Ukrainas EU-närmande och exportmöjligheter för ukrainska företag.

Regeringen bedömer att det är väsentligt att stärka det långsiktiga reformsamarbetet i närområdet. Genom att bidra till Ukrainas, Moldaviens och Georgiens EU-närmande uppnår Sverige viktiga biståndspolitiska, utrikes- och säkerhetspolitiska målsättningar såsom ökat välstånd och frihet i regionen, stärkta bilaterala relationer samt stärkt motståndskraft mot Rysslands militära hot, påverkansförsök och destabilisering.

Regeringen bedömer att svenska insatser har bidragit till att främja en fri och regelbaserad världshandel, med färre handelshinder. Behovet av nya och effektiva lösningar för att bidra till en global hållbar utveckling är fortsatt stort.

Regeringen ser med oro på covid-19-pandemins fortsatta negativa konsekvenser för rätten till utbildning. Regeringen bedömer att det, i ljuset av ett ökat antal kriser och konflikter, är fortsatt viktigt att värna utbildning som en mänsklig fri- och rättighet

och grundsten för demokrati och jämställdhet, inte minst med fokus på kvinnor och flickor.

Regeringen konstaterar att forskning och innovation fortsätter att främja entreprenörskap, inom bl.a. global hälsa och grön omställning, liksom att bidra till innovationer, kommersiella produkter och internationell handel.

Regeringen bedömer att svenskt hälsobistånd har utgjort ett värdefullt bidrag till människors liv och välmående, särskilt för kvinnor och flickor. Sverige har bidragit till livräddande och förebyggande insatser, kapacitetsutveckling och till stärkt skydd mot nutida och framtida hälsohot, genom ansvarsfull antibiotikaanvändning och ökad vaccinationstäckning.

Regeringen observerar med oro det fortsatta motståndet mot SRHR. Sverige fortsätter därför att vara en stark röst för kvinnor och flickors fri- och rättigheter, egenmakt och möjligheter. Trots att tillgången till SRHR utmanas av såväl politiska och religiösa strömningar som av kris, krig och fattigdom, och att många länders hälsosystem har försvagats av pandemin, har Sveriges insatser gjort skillnad. Sveriges insatser för SRHR har ökat kvinnors och flickors tillgång till säker vård, kunskap och institutionellt skydd. Regeringen bedömer att svenskt stöd har förbättrat kvinnors och flickors möjligheter att bestämma över sina liv och sina kroppar.

Regeringen ser med oro på den demokratiska tillbakagången i världen. Den tilltagande autokratiseringen innebär ett hot mot demokrati och mänskliga fri- och rättigheter. Den slår mot grundvalarna för global säkerhet och utveckling, vilket Rysslands fullskaliga invasion av Ukraina visar. Regeringen bedömer att de insatser som gjorts, bl.a. för att stötta människorätts- och demokratiförsvarare, stärka förutsättningarna för fria val och för ett stärkt partiväsende samt oberoende journalistik, är värdefulla och av yttersta vikt för att motverka den negativa utvecklingen.

De globala effekterna av klimatförändringar, förlust av biologisk mångfald och föroreningar blir allt allvarligare. Regeringen bedömer att klimatbiståndet har bidragit till ökad motståndskraft och anpassningsförmåga mot klimatförändringar, miljöpåverkan och naturkatastrofer samt till minskade utsläpp av växthusgaser och luftföroreningar.

Utgångspunkten för regeringens arbete med jämställdhet är fortsatt varje individs lika värde och jämställdhet är både ett mål i sig och ett medel för att uppnå andra mål. Regeringen konstaterar att ökat förtryck och växande politiska strömningar, som motsätter sig jämställdhet, demokrati och mänskliga fri- och rättigheter, har försämrat kvinnors och flickors levnadsvillkor samt åtnjutande av sina mänskliga fri- och rättigheter. Svenskt bistånd har trots dessa förutsättningar bidragit till ökad jämställdhet, stärkt tillgång till fri- och rättigheter för kvinnor och flickor, och också stärkt kvinnors ekonomiska egenmakt.

Regeringen konstaterar att irreguljär migration och tvångsfördrivning fortsatt utgör omfattande globala utmaningar. Regeringen anser att svenskt bistånd bidragit till att motverka grundorsaker till irreguljär migration och tvångsfördrivning och att Sverige, genom internationella samarbeten, har främjat en ansvarsfull migration. Regeringen bedömer samtidigt att det finns stora behov att ytterligare stärka synergierna mellan biståndS- och migrationspolitiken för att mer effektivt motverka irreguljär migration och dess risker, främja återvändande, frivillig återvandring och hållbar återintegrering samt minska grundorsakerna till irreguljär migration och tvångsfördrivning.

Regeringen konstaterar att det humanitära systemet står inför mycket stora utmaningar med eskalerande humanitära behov och en humanitär finansiering som stagnerar. Samtidigt har kostnaderna för humanitära insatser ökat markant. Regeringens fokus på

tydlighet i prioriteringar av livräddande insatser, liksom ökat fokus på insatser som långsiktigt syftar till att minska de humanitära behoven globalt, har bidragit till att rädda liv, lindra nöd och skydda investeringar. Regeringen bedömer att Sverige genom sitt omfattande humanitära bistånd har bidragit till en mer effektiv humanitär respons i flera omfattande humanitära kriser.

2.6.2 Måluppfyllelsen bedöms kunna öka ytterligare med en reformerad biståndspolitisk inriktning

Regeringen bedömer att den verksamhet som Sida har genomfört bilateralt, regionalt, humanitärt och inom ramen för tematiska strategier för internationellt utvecklingssamarbete delvis har bidragit till att uppnå det riksdagsbundna målet. Verksamheten bedöms samtidigt ha genomförts på ett adekvat sätt.

Regeringen bedömer att Folke Bernadotteakademin (FBA) har bidragit till stärkt motståndskraft och förbättrade förutsättningar för hållbar fred i en rad konfliktdrabbade länder som Ukraina, Somalia, Colombia och Demokratiska Republiken Kongo (DRK).

Regeringen bedömer att Swedfund har bidragit till att skapa arbetstillfällen, stärka kvinnors ekonomiska egenmakt och främja grön omställning genom ökade investeringar i utvecklingen av hållbara företag i låg- och medelinkomstländer. Detta har möjliggjorts genom kapitaltillskott till Swedfund och återflöden från investeringsverksamheten.

Svenska institutets verksamhet bedöms ha bidragit till ökad kompetensutveckling i Sveriges partnerländer. Expertgruppen för biståndsanalys (EBA) har genomfört utvärdering av biståndet i enlighet med sitt uppdrag. Nordiska Afrikainstitutet (NAI) har bidragit med fristående forskning om Afrika, samt till att stärka samarbetet mellan afrikanska och nordiska forskare.

Stödet till och genom multilaterala organisationer har varit betydelsefullt för resultat på samtliga tematiska områden och har samtidigt skapat förutsättningar att driva svenska prioriteringar internationellt. Sverige har därmed, genom det multilaterala biståndet, kunnat utöva ett inflytande som överstiger de svenska finansiella bidragen.

Sverige har bidragit till att stärka EU som biståndspolitisk aktör och har haft ett stort inflytande, både genom ordförandeskapet i EU:s ministerråd och genom medverkan i EU:s gemensamma Team Europa-initiativ samt genom att vara aktiv i EU:s biståndsprogrammering.

FN har haft en central roll i att förmedla stöd på landnivå, bl.a. i Ukraina, att verka för fred och säkerhet samt främja och försvara normer och värderingar såsom jämställdhet, demokrati och mänskliga fri- och rättigheter, samt formulera och upprätthålla internationella överenskommelser och standards, inklusive på miljö- och klimatområdet. Utvecklingsbankerna, inklusive fonderna för de fattigaste medlemmarna i bankerna, har bidragit till resultat inom fattigdomsbekämpning, inklusive inom hälsa, utbildning, miljö och klimat.

Regeringen ser dock utmaningar vad gäller multilaterala organisationers effektivitet, samordning inom det multilaterala systemet, samt multilateral finansiering där en ständigt krympande andel kärnstöd utgör ett stort problem för många organisationer. Regeringen ser därför behov av fortsatt reformering och bibehållet fokus på effektivisering av de multilaterala organisationerna.

Regeringen har axlat det ansvar som följer av att vara en stor bidragsgivare och har höjt kraven på organisationerna gällande resultat, effektivitet, uppföljning och kontroll.

I ljuset av stora omvärldsförändringar konstaterar regeringen att justeringen och omprioriteringen av svenska biståndsinsatser har varit, och fortsatt är, nödvändig. Omställningen är också nödvändig i syfte att förbättra, förenkla och förtydliga styrningen av biståndet, för att uppnå stärkt genomslag för regeringens prioriteringar och öka måluppfyllelsen. Detta arbete behöver fortsatt präglas av långsiktighet, transparens och effektivitet. Resultatuppfyllnaden kommer att främjas av ökad samordning mellan olika områden såsom utvecklingspolitiken, utrikespolitiken, säkerhetspolitiken, handelspolitiken, klimatpolitiken och migrationspolitiken.

2.7 Politikens inriktning

Globala utmaningar i en ny tid

Den globala utvecklingen präglas i allt högre grad av geopolitiska motsättningar samt komplexa och parallellt pågående kriser. Rysslands fullskaliga invasion av Ukraina bryter mot folkrätten och FN-stadgans mest grundläggande principer och utmanar den regelbaserade världsordning som funnits sedan andra världskriget. Krig och konflikter både i och utanför vårt närområde påverkar såväl humanitära- som utvecklingsbehov i världen, liksom Sveriges säkerhet och välstånd. De hindrar människor från att nå sin fulla potential, orsakar nöd och fattigdom och driver människor på flykt. Samtidigt utgör det en grogrund för kriminalitet, terrorism, våldsbejakande extremism, en oreglerad migration, organiserad brottslighet och ytterst väpnad konflikt.

De humanitära behoven i världen har under de senaste åren fortsatt att öka kraftigt. Den demokratiska tillbakagången är alltjämt en global trend. Den inskränker mänskliga fri- och rättigheter samt utrymmet för civilsamhället att verka. Inte minst har motståndet mot jämställdhet och flickors och kvinnors fri- och rättigheter ökat i många länder. Den globala medeltemperaturen fortsätter att stiga, den biologiska mångfalden och dess ekosystemtjänster fortsätter att minska och föroreningar ökar vilket förorsakar liksom förvärrar svåra humanitära situationer, leder till otrygg livsmedelsförsörjning och kraftigt försvårade levnadsvillkor för människor i djup fattigdom.

De humanitära, politiska och ekonomiska konsekvenserna av Rysslands fullskaliga invasion av Ukraina kräver att Sveriges stöd till Ukraina är långsiktigt och uthålligt. Rysslands anfallskrig har också inneburit en påfrestning för Ukrainas närområde och har förvärrat den globala humanitära situationen.

Inget land har lyfts ur fattigdom endast genom internationellt bistånd. Det globala utvecklingssamarbetet kan bara vara en liten del av ett lands resa från fattigdom till välstånd. Det finns en ökad förståelse för att biståndet kan utgöra ett värdefullt bidrag, men betydligt mer behövs för att minska fattigdomen. Levnadsstandarden i världen har genom marknadsekonomi och handel höjts långt utöver vad biståndsinsatser hade kunnat åstadkomma. Samtidigt får inte befolkningen i alla länder ta del av den höjda levnadsstandarden. Svenskt bistånd ska fokusera på att åstadkomma förändring och verka för fria, välfungerande demokratiska samhällen som genom ekonomisk utveckling och handel själva höjer sin levnadsstandard och därigenom skapar bättre levnadsvillkor för människor som lever i fattigdom och förtryck.

Utvecklingssamarbetet behöver även i större utsträckning fungera som hävstång för att öka den inhemska resursmobiliseringen och mobilisera privata kapitalflöden för hållbara investeringar, inte minst i Afrika.

Prioriteringar för utvecklingssamarbetet

De globala utmaningarna och ökande behoven ställer nya krav på långsiktighet, transparens och effektivitet i svenskt bistånd. Regeringen genomför därför en grundläggande modernisering av svenskt bistånd med utgångspunkt i reformagendan Bistånd för en ny era – Frihet, egenmakt och hållbar tillväxt. Reformagendan anger inriktningen för biståndet under kommande år.

Biståndet är ett av de viktigaste utrikespolitiska verktygen för att möta de komplexa utmaningar som vi och världen står inför samt driva och värna svenska intressen. Svenskt bistånd ska lyfta fler människor ur fattigdom och förtryck och på sikt skapa välstånd. Utvecklingssamarbetet ska i högre grad inriktas mot områden där Sverige kan bidra med tydliga mervärden.

Marknadsekonomisk utveckling och handel skapar förutsättningar för tillväxt, sysselsättning och välstånd för att långsiktigt minska fattigdomen i världen. Regeringen stärker därför synergierna mellan bistånd och handel, ökar fokus på entreprenörskap och innovation samt avser att bättre ta tillvara svenska företag och deras kunnande.

För att åstadkomma en hållbar utveckling ska biståndet, utöver effektiva åtgärder för att minska grundorsakerna till irreguljär migration, också fokuseras för att utgöra ett verktyg för att motverka irreguljär migration, öka återvändandet och bidra till ett effektivt arbete för frivillig återvandring.

Svensk biståndspolitik är fortsatt generös. Med en biståndsbudget för 2023–2025 om 56 miljarder kronor per år och ett tak för migrationsavräkningar för samma period (högst 8 procent av biståndsbudgeten) samt 53 miljarder kronor per år för 2026–2028, har regeringen skapat förutsägbarhet i finansieringen av biståndet. Nivåerna för biståndsbudgeten bedöms vara ändamålsenliga för att genomföra regeringens biståndspolitiska prioriteringar och för att fortsätta stödja Ukraina med betydande medel. Sverige fortsätter att vara en av de mest generösa biståndsgivarna i världen.

Svenskt bistånd ska inte stödja stater eller aktörer som är icke-demokratiska eller motverkar den regelbaserade världsordningen och därmed underminerar svenska intressen. Utvecklingssamarbetet kan aldrig ersätta nödvändiga reformer som säkerställer väl fungerande demokratiska samt inkluderande politiska och ekonomiska institutioner. Saknas reformviljan hos samarbetslandets regering försämras förutsättningarna för ett effektivt utvecklingssamarbete med genomslag bortom den enskilda biståndsinsatsen.

Ett omfattande bistånd kräver en strategisk styrning med tydligt fokus på resultat, effektivitet, långsiktighet och transparens. Biståndet ska vara en del av den samlade svenska utrikespolitiken och stärka genomslaget för regeringens prioriteringar. Regeringen avser därför förenkla, förtydliga och effektivisera styrningen av det internationella biståndet och bl.a. genom att minska antalet bilaterala samarbetsländer samt sätta Sveriges biståndsengagemang i ett bredare sammanhang i varje landkontext. I dagens snabbt föränderliga värld är flexibilitet en förutsättning för att verksamheten kontinuerligt ska kunna anpassas. En mer flexibel styrning ska därför utvecklas. Regeringen avser arbeta för att svenskt bistånd i högre utsträckning når fram till lokala organisationer i partnerländer. Det svenska biståndets resultat ska kunna redovisas

mot tydliga och mätbara mål. Vidare ska transparensen i biståndet fortsätta öka, för att tydligt redogöra vad som spenderas var, av vem, i vilket syfte och med vilka resultat.

I en värld med omfattande behov där finansieringsgapet växer är det nödvändigt att kalibrera det svenska biståndet. Regeringen prioriterar därför följande områden.

Fortsatt fokus på Ukraina och närområdet

Sverige står bakom Ukrainas kamp för att vinna kriget och därefter vinna freden. Den övergripande prioriteringen för Sveriges Ukraina-bistånd är att stödja landets EU-integration, vilket framgår i Strategin för Sveriges uppbyggnads- och reformsamarbete med Ukraina 2023–2027 som antogs i juli 2023 (UD2923/10149). Genom att stötta Ukrainas EU-integration stöttar Sverige också Ukrainas demokrati, samhälleliga och ekonomiska uppbyggnad, inklusive en säker digital och grön omställning.

Regeringen kommer därför att fortsätta att ge omfattande stöd till Ukraina. Biståndet utgör en väsentlig del av detta och regeringen ska även fortsatt genom sin tydliga prioritering av stödet till Ukraina frigöra medel för utökat stöd. Regeringen avser att avsätta minst 5,6 miljarder kronor årligen 2025–2028. Regeringen kommer dessutom att samverka med det svenska näringslivet och dra nytta av mervärdet hos svenska aktörer, såsom myndigheter, företag och civilsamhället inom områden som särskilt efterfrågas av Ukraina.

Genom en ram om 888 miljoner kronor 2025 för särskilda exportkreditgarantier för Ukraina ges svenska företag som avser exportera till Ukraina tryggare möjligheter att exportera samhällsviktiga varor och tjänster till landet och kan därmed bidra till uppbyggnad och hållbar samhälls- och ekonomisk utveckling i Ukraina. För att täcka eventuella förluster under garantiperioden 2025–2028 avsätts 800 miljoner kronor per år från utgiftsområde 7, som inklusive tidigare utfärdade garantier får uppgå till högst 800 miljoner kronor totalt under garantiperioden.

I syfte att stötta grundläggande infrastruktur, handel och tryggad livsmedelsförsörjning i Ukraina medverkar Sverige under 2025 i en kapitalhöjning till Europeiska banken för återuppbyggnad och utveckling (EBRD). Kapitalhöjningen uppgår till högst 1,15 miljarder kronor varav högst 816,5 miljoner kronor finansieras från utgiftsområde 7 under 2025–2029. Regeringen föreslår även kapitaltillskott till Swedfund under 2025 för investeringar i Ukraina.

Regeringen avser också fortsätta att utveckla stödet till Moldavien och Georgien samt länderna på västra Balkan i deras fortsatta EU-närmandeprocesser. På detta sätt stärks så väl dessa länders utveckling och fattigdomsbekämpning som EU:s säkerhet.

Fattigdomsbekämpning genom jobbskapande, handel och utbildning

Regeringen stödjer ett förbättrat näringslivs-, handels- och investeringsklimat i låg- och medelinkomstländer. Av särskild vikt är entreprenörskap och att stärka kapacitet bland partnerländer och företag att delta i en fri, hållbar och regelbaserad världshandel med färre handelshinder. Regeringen avser att under 2025 införa ett nytt finansieringsinstrument för samhällsnyttiga projekt i länder som enligt OECD-DAC är berättigade att ta emot officiellt bistånd (ODA). Projektens huvudsyfte ska vara att bidra till samhällelig och ekonomisk utveckling och välstånd i biståndsmottagarländer och därtill främja svenska intressen, vilket kommer att bidra till höjd standard vad gäller hållbarhet och innovation. Instrumentet innebär att biståndsmedel ska kunna beslutas och utbetalas i kombination med en exportkredit och en exportkreditgaranti. Under 2025 avser regeringen att ingå åtagande om framtida utbetalningar av biståndsmedel till högst 1 232 miljoner kronor under perioden 2026–2041 för

exportaffärer kopplade till finansieringsinstrumentet. Förslaget avser ett pilotprogram som löper under fem år med början 2025. Därutöver stärks Kommerskollegiums arbete med handelsrelaterat bistånd. Regeringen föreslår även en utökning av Sidas garantiram och ytterligare kapitaltillskott till Swedfund 2025.

Regeringen fortsätter arbetet för en god, likvärdig och inkluderande utbildning och livslångt lärande med särskild uppmärksamhet på flickor och kvinnor. Regeringen avser också att skapa vägar in i den formella ekonomin och in på arbetsmarknaden genom egenförsörjning, ökad anställningsbarhet, stödja yrkesutbildning och kapacitetsutveckling inom sektorer som är efterfrågade i den lokala ekonomin.

Förbättrad hälsa för de allra mest utsatta

Regeringen prioriterar arbetet för förbättrad hälsa för de allra mest utsatta, liksom det bredare hälsoarbetet med stärkta hälso- och sjukvårdssystem, att förhindra och bekämpa hälsohot, inklusive pandemier och antimikrobiell resistens, samt alla individers fulla åtnjutande av sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter (SRHR). Arbetet för förbättrad tillgång till diagnostik, vård och vaccination samt motståndskraftig hälso- och sjukvård med starka system för ansvarsutkrävande, transparens och antikorruption ska fortsätta. Sverige ska motverka antibiotikaresistens genom att bl.a. bidra till förbättrad tillgång till vatten, sanitet och hygien och ansvarsfull användning av antibiotika i världen. SRHR ska främjas genom insatser som stärker kvinnors och flickors självbestämmande, ekonomiska egenmakt och utbildningsmöjligheter, ökar tillgången till sexuella och reproduktiva hälsotjänster och motverkar alla former av sexuellt och könsrelaterat våld och skadliga sedvänjor. För att stärka global hälsa samt SRHR ska Sverige bl.a. främja forskning, innovation, digitalisering samt fungerande marknader för säkra och effektiva vaccin, läkemedel och medicintekniska produkter, med beaktande av svensk spetskompetens inom life science.

Främja frihet och bekämpa förtryck

Utvecklingssamarbetet ska stärka demokrati, mänskliga fri- och rättigheter och rättsstatens principer. Det är avgörande för frihet, fred och säkerhet.

Den särskilda satsningen för att stärka förutsättningarna för fria val fortsätter, inklusive i konflikt- och postkonfliktmiljöer, bl.a. med fokus på att stärka valmyndigheters arbete, skydda valprocesser mot otillbörlig informationspåverkan samt främja fri och oberoende media. Demokratiska institutioner och aktörer i partnerländer ska stödjas. Demokratiska aktörer ska stödjas, inklusive lokala valövervakningsinsatser.

Regeringen fortsätter att stödja insatser för minskad korruption, ett oberoende rättsväsende, ett pluralistiskt och livskraftigt civilsamhälle, ökade möjligheter till ansvarsutkrävande samt försvarare av mänskliga fri- och rättigheter. Stödet till människorätts- och demokratiförsvarare ska öka. Demokratiskt deltagande och representation för minoriteter, personer med funktionsnedsättning, kvinnor och unga personer ska främjas. Regeringen avser främja ett öppet, fritt, globalt och säkert internet med respekt för mänskliga fri- och rättigheter, samt bekämpa otillbörlig informationspåverkan genom insatser för stärkt förmåga inom digitaliserings- och cybersäkerhetsområdet.

Utökat och effektiviserat klimatbistånd

Ambitionsnivån måste öka i det bredare globala klimatarbetet, klimatfinansieringen inräknad. Det svenska klimatbiståndet ska utökas och effektiviseras till stöd för

genomförandet av internationella överenskommelser som Parisavtalet och Kunming-Montreal-ramverket för biologisk mångfald. En utgångspunkt är att medel från biståndsbudgeten inte investeras i fossil verksamhet. Klimatbiståndet ska bidra till utsläppsminskningar, fossilfri energiomställning och energieffektivisering, inte minst i det östra grannskapet, samt till klimatanpassning, tryggad livsmedelsförsörjning, värnande av biologisk mångfald och minskade föroreningar. Klimatbiståndets katalytiska effekter ska stärkas genom ökad mobilisering av privat kapital, synergier mellan handel och innovationer, samt främjandet av investeringsklimat och inhemsk resursmobilisering. Regeringen ska bredda samarbetet med länder som har stora utsläpp, inklusive medelinkomstländer. Stöd prioriteras till klimatanpassning i redan utsatta länder, inklusive konfliktdrabbade länder. I internationellt utvecklingssamarbete ska hänsyn till klimat- och miljöpåverkan tas där så är relevant. Den tredubbla planetära krisen gällande klimat, biologisk mångfald och föroreningar bör hanteras samlat i klimatbiståndet.

Stärka kvinnors och flickors frihet och egenmakt

Svenskt bistånd ska vara en tydlig kraft för jämställdhet och för att stärka kvinnors och flickors fri- och rättigheter, egenmakt och möjligheter. Jämställdhet är ett kärnvärde i svensk utrikespolitik, både som ett mål i sig och ett medel för att uppnå andra mål. Utgångspunkten för regeringens arbete med jämställdhet är varje individs lika värde. Jämställdhet ska beaktas i alla relevanta insatser. Genom regeringens fokus på att främja kvinnors och flickors möjlighet att fritt bestämma över sina liv och kroppar och kvinnors och flickors ekonomiska egenmakt ska Sverige bidra till att öka den individuella friheten samtidigt som den bredare samhällsutvecklingen gynnas och biståndsberoendet minskar. Synergier mellan handels- och biståndspolitiken är här ett viktigt verktyg. Svenskt bistånd ska inriktas på att främja flickors utbildning, speciellt i kris och konflikt, samt prioritera arbetet mot barnäktenskap. Det är viktigt att fortsätta arbetet för SRHR, mot alla former av könsbaserat våld inklusive könsstympning, och för kvinnors politiska deltagande. Agendan för kvinnor, fred och säkerhet utgör en fortsatt viktig prioritering givet det växande antal konflikter som särskilt drabbar kvinnor och flickor. Regeringens nationella handlingsplan för FN:s resolution om kvinnor, fred och säkerhet ska här vara vägledande (UD2023/04798). Regeringen ska arbeta för kvinnors och flickors möjligheter att ta del av och forma den digitala utvecklingen i samma utsträckning som män och pojkar.

Stärkta synergier mellan biståndS- och migrationspolitiken

Biståndet ska ytterligare fokuseras för att motverka irreguljär migration och dess risker, främja återvändande, frivillig återvandring och hållbar återintegrering samt minska grundorsakerna till irreguljär migration och tvångsfördrivning. Regeringen kommer fortsätta att använda utvecklingssamarbetet som en utrikespolitisk hävstång för att få till stånd förbättrade samarbeten om migration med partnerländer. Regeringen avser att villkora delar av utvecklingssamarbetet i syfte att mottagarländer ska följa folkrättsliga principer om återtagande av sina medborgare. Genom en ny strategi för migration och återvändande satsar regeringen bl.a. mer resurser på att säkerställa reguljär migration och verka för ett fungerande återvändande som kan bidra till hållbar tillväxt och utveckling i mottagarlandet, samt ett effektivt arbete för frivillig återvandring. Biståndet ska även bidra till effektiva åtgärder för att stärka migranters och flyktingars åtnjutande av rättigheter i partnerländer, stötta värdsamhällen samt stärka asyl- och migrationshantering i partnerländer.

Stärkt humanitärt stöd för att rädda liv och lindra nöd

Målet för svenskt humanitärt bistånd är att rädda liv, lindra nöd och upprätthålla mänsklig värdighet hos människor som har utsatts för, eller står under hot att utsättas för, väpnade konflikter, terrorism, naturkatastrofer eller andra katastrofliknande förhållanden. Det humanitära biståndet ska alltjämt genomföras behovsbaserat och i enlighet med de humanitära principerna om humanitet, neutralitet, oberoende och opartiskhet. Regeringen kommer särskilt fokusera på insatser som bidrar till att utöka den humanitära givarbasen och stärka effektiviteten i genomförandet av det humanitära biståndet, bl.a. genom att verka för flexibel och flerårig finansiering samt ökad kanalisering av humanitärt stöd via civilsamhällets organisationer. Givet utvecklingen med ett ökat antal utdragna humanitära kriser ökar regeringen andelen humanitärt bistånd och prioriterar särskilt insatser som långsiktigt syftar till att minska de humanitära behoven globalt. Sverige ska därför verka för att stärka närvaron av utvecklingsaktörer, som exempelvis Världsbanken och regionala utvecklingsbanker, som kan leverera grundläggande samhällstjänster i sköra stater och konfliktdrabbade områden där humanitära kriser pågår. Regeringen prioriterar vidare att bygga motståndskraft mot kriser genom utvecklingsfinansierad klimatanpassning och utvecklingsfinansierade föregripande åtgärder i klimatsårbara och utsatta samhällen. Sverige kommer också verka för tydligare prioriteringar genom livräddande insatser och bättre samordnande investeringar mellan olika biståndsaktörer för att förebygga och minska risken för utdragna humanitära kriser.

Kanaler och aktörer

Svenskt utvecklingssamarbete genomförs i partnerskap med olika aktörer såsom EU:s institutioner, olika FN-organ, internationella finansiella institutioner och civilsamhällesorganisationer och i förekommande fall med likasinnade regeringar. Stora delar av svenska biståndsmedel kanaliseras genom dessa aktörer. För att få ökad utväxling av svenska biståndsmedel är det avgörande att den svenska biståndspolitikens prioriteringar får genomslag. Regeringen avser därför att utveckla samarbetet med dessa aktörer.

Den geopolitiska utvecklingen gör multilateralt samarbete och det fortsatta försvaret av den regelbaserade världsordningen än viktigare. Multilateralt bistånd ska vara strategiskt fokuserat till de organisationer och verksamheter som verkar inom ramen för regeringens tematiska prioriteringar samt inom humanitär flyktinghjälp och barns rättigheter. Regeringen uppmärksammar särskilt FN:s viktiga roll för stöd på landnivå för att bidra till fred, säkerhet och stabilisering i konfliktländer samt ett effektivt genomförande av Agenda 2030 och Parisavtalet samt som plattform för att driva normativa frågor såsom demokrati, mänskliga fri- och rättigheter och jämställdhet, de multilaterala utvecklingsbankernas förmåga att generera additionell utvecklingsfinansiering och de multilaterala fonderna som kanaler för riktat finansiellt stöd till prioriterade områden. För att öka genomslaget för regeringens prioriteringar fortsätter Sverige verka för reformer av det multilaterala systemet för att stärka dess relevans, effektivitet och finansiella hållbarhet för att möta globala utmaningar med bibehållet fokus på fattigdomsbekämpning i samarbetsländerna. Former för ansvarsutkrävande, insyn och resultatuppföljning behöver förbättras. Sverige ska axla det ansvar som följer av att vara en stor bidragsgivare och ha ett inflytande och politiskt genomslag i paritet med våra ekonomiska bidrag.

EU och dess medlemsstater är världens största biståndsgivare och en central utvecklingspolitisk aktör och kanal för svenska prioriteringar. Sverige ska aktivt delta i Team Europa-arbetet för bättre effektivitet och måluppfyllelse i EU:s samlade bistånd. För att främja handel och utveckling ska Sverige – utifrån EU:s Global Gateway-

strategi – arbeta för att EU och dess näringsliv bidrar till att mobilisera privat kapital för hållbara och strategiska investeringar i låg- och medelinkomstländer.

Regeringen avser öka andelen stöd till civilsamhället för att bidra till att skydda och stärka utrymmet för det civila samhället att verka i partnerländer. För att bidra till ett livskraftigt, pluralistiskt och fristående civilsamhälle ska regeringen arbeta för att svenskt bistånd i högre utsträckning når fram till lokala organisationer i partnerländer. Långsiktigt stöd ges i syfte att främja ett starkt lokalt ägarskap och inflytande i enlighet med subsidiaritetsprincipen. Det är även viktigt att skapa förutsättningar för det civila samhällets aktörer att kunna agera självständigt och finna diversifierad finansiering.

Regeringen stärker samarbetet mellan offentlig och privat sektor, inom ramen för genomförandet av biståndet. Biståndet ska verka katalytiskt och bidra till att mobilisera ytterligare resurser i arbetet. De globala hållbarhetsmålen kan enbart nås genom samverkan mellan offentlig och privat finansiering.

2.8 Den årliga revisionens iakttagelser

Riksrevisionen har i sin revisionsberättelse för Styrelsen för internationellt utvecklingssamarbetes (Sida) årsredovisning 2023 lämnat ett uttalande med reservation. Grund för uttalanden med reservation är att Sida redovisat felaktiga belopp i garantiinstrumentets användning i utvecklingssamarbetet i årsredovisningen. Felen avser mobiliserat kapital Etiopien som är för högt redovisat med 42 345 000 kronor, garantivolym Kenya är för högt redovisat med 188 640 000 kronor, samt garantivolym för Regionalt Asien och Oceanien som är för lågt redovisat med 188 640 000 kronor. Efter Riksrevisionens avgivande av modifierad revisionsberättelse har myndigheten vidtagit åtgärder i kvalitetshöjande syfte. Exempelvis har befintliga kontroller förstärkts med manuell kvalitetssäkring av garantiinformation i årsredovisningen. Därtill har den systemtekniska hanteringen för redovisning av garantier förstärkts på flera områden för att minska sårbarhet och risk för framtida felaktigheter. Arbetsrutiner och processer har sammanfattningsvis förtydligats i syfte att förhindra liknande incidenter i framtiden.

2.9 Budgetförslag

2.9.1 1:1 Biståndsverksamhet

Tabell 2.11 Anslagsutveckling 1:1 Biståndsverksamhet

Tusental kronor

2023	Utfall	44 558 761	Anslagssparande	1 408 289
2024	Anslag	47 982 119[1]	Utgiftsprognos	48 287 105
2025	**Förslag**	**42 420 943**		
2026	Beräknat	41 286 320		
2027	Beräknat	41 658 313		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för internationellt bistånd. Medlen från anslaget får även användas för viss verksamhet vid Sida Partnership forum. Anslaget får även användas för att subventionera avgifter avseende garantigivning inom ramen för internationellt bistånd, till den del avgiften avser förväntad förlust. Anslaget får även användas för

viss metodutveckling, studier, uppföljning, utvärderingar och revisioner samt temporär verksamhet inom avgränsade projekt. Anslaget får även användas för att bevilja gåvomedel till låg- och lägre medelinkomstländer i kombination med exportkrediter, som ges på marknadsmässiga villkor, när huvudsyftet med gåvomedlen är ekonomisk utveckling och välfärd i dessa länder. Anslaget får även användas för förvaltningsutgifter, vilka beräknas uppgå till ca 290 miljoner kronor, vid de svenska myndigheter som genomför internationellt bistånd.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.12 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:1 Biståndsverksamhet

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**46 639 119**	**46 639 119**	**46 639 119**
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	-4 640 771	-6 679 571	-6 602 571
varav BP25	*-550 705*	*-3 485 705*	*-3 408 705*
– Biståndspolitik	*-8 000*	*-8 000*	*-8 000*
– Svenska dialoginstitutet	*-18 600*	*-18 600*	*-18 600*
– Omräkning fastighetskostnader utomlands Sida	*5 800*	*5 800*	*5 800*
– SPO/CSO-uppdrag Sida	*-14 000*	*-14 000*	*-14 000*
– Ökning EBAs anslag	*-900*	*-900*	*-900*
– Bidrag till int. organisation	*-7 500*	*-7 500*	*-7 500*
– Omräkning för valutakompensation	*1 495*	*1 495*	*1 495*
– Nya avräkningar för asylsökande och skyddsbehövande inom UO8 och UO13	*-509 000*	*-444 000*	*-367 000*
– Sänkt biståndsram till 53 mdkr fr.o.m. 2026		*-3 000 000*	*-3 000 000*
Överföring till/från andra anslag	-12 000	-12 000	-12 000
Övrigt	434 595	1 338 772	1 633 765
Förslag/beräknat anslag	**42 420 943**	**41 286 320**	**41 658 313**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 42 420 943 000 kronor anvisas under anslaget 1:1 *Biståndsverksamhet* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 41 286 320 000 kronor respektive 41 658 313 000 kronor.

Bemyndiganden om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2025 för anslaget 1:1 *Biståndsverksamhet* besluta om bidrag som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 100 000 000 000 kronor 2026–2041.

Skälen för regeringens förslag: För att främja en högre grad av förutsägbarhet i biståndsgivningen behöver ekonomiska avtal inom biståndsverksamheten kunna ingås. Nya åtaganden beräknas uppgå till ca 41,1 miljarder kronor. Myndigheter som disponerar bemyndiganden under anslaget är bl.a. Regeringskansliet, Sida, Svenska institutet, Vetenskapsrådet, Nordiska Afrikainstitutet, Folke Bernadotteakademin, Strålsäkerhetsmyndigheten och Exportkreditnämnden. Det nya finansieringsinstrumentet som avses införas under 2025, består av exportkreditgaranti och exportkredit till fast ränta i kombination med beslut om bistånd. Utifrån utvecklingseffektivitet är det angeläget att biståndsmedel kan utbetalas under exportkrediternas hela löptid, därav behov av en utökad period för bemyndigandet till 2041. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2025 för anslaget 1:1

Biståndsverksamhet besluta om bidrag som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 100 000 000 000 kronor 2026–2041.

Tabell 2.13 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:1 Biståndsverksamhet

Tusental kronor

	Utfall 2023	Prognos 2024	Förslag 2025	Beräknat 2026	Beräknat 2027	Beräknat 2028–2041
Ekonomiska åtaganden vid årets början	99 119 826	81 841 173	91 193 829			
Nya ekonomiska åtaganden	14 213 063	38 585 965	41 075 896			
Utgifter mot anslag till följd av ekonomiska åtaganden	-28 512 940	-29 228 509	-32 269 725	-31 834 565	-24 275 231	-43 890 204
Övriga förändringar av ekonomiska åtaganden	-2 978 776	-4 800				
Ekonomiska åtaganden vid årets slut	81 841 173	91 193 829	100 000 000			
Beslutat/föreslaget bemyndigande	**114 825 000**	**105 000 000**	**100 000 000**			

Garantigivning

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2025 ställa ut statliga garantier för biståndsverksamhet som inklusive tidigare utfärdade garantier uppgår till högst 30 000 000 000 kronor.

Skälen för regeringens förslag: Bemyndigandet omfattar ett statligt garantiåtagande avseende Sidas garantigivning. Denna garantigivning innefattar garantier beviljade inom ramen för det nuvarande systemet med garantier för utvecklingssamarbete samt beviljade kreditgarantier kopplade till det tidigare systemet för u-krediter. Regeringen bedömer att garantiinstrumentet på ett kostnadseffektivt och katalytiskt sätt bidrar till att mobilisera andra finansiella resurser, inte minst privat kapital, för hållbar utveckling och fattigdomsminskning. Genom att dela risker med långivare och investerare kan garantier möjliggöra finansiering för målgrupper och sektorer som marknaden annars bedömer för riskfyllda. Verksamheten finansieras med avgifter och användningen av biståndsmedel är begränsad till de fall då subvention av garantitagarens avgifter sker. Garantier utgör ett instrument i utvecklingssamarbetet som har stor potential att bidra till bl.a. hållbar och inkluderande ekonomisk tillväxt, klimatfinansiering och grön omställning, och kvinnors ekonomiska egenmakt. Sida har successivt stärkt och utvecklat garantiverksamheten internt på myndigheten. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2025 ställa ut statliga garantier för biståndsverksamhet som inklusive tidigare utfärdade garantier uppgår till högst 30 000 000 000 kronor.

Tabell 2.14 Ramar för statliga garantier

Belopp angivet i SEK i tkr. Belopp angivet i annan valuta i ental.

Utgifts-område	Ändamål	Ram 2023[1]	Utestående åtaganden 2023-12-31	Ram 2024[1]	Föreslagna garantiramar 2025
7	Garantier inom biståndsverksamheten	20 000 000	8 863 572	26 000 000	30 000 000

[1] Ramar för 2023 och 2024 redovisas exklusive beslutade och föreslagna ändringar som lämnats i propositioner om ändringar i statens budget.

Swedfund International AB

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2025 för anslaget 1:1 *Biståndsverksamhet* besluta om kapitaltillskott till Swedfund International AB på högst 1 200 000 000 kronor varav högst 500 000 000 kronor för investeringar i Ukraina.

Regeringen bemyndigas att under 2025 för anslaget 1:1 *Biståndsverksamhet* besluta om kapitaltillskott till Swedfund International AB på högst 600 000 000 kronor för ökade klimatinvesteringar.

Skälen för regeringens förslag: Swedfund International AB:s (Swedfunds) uppdrag är att bidra till att uppnå det biståndspolitiska målet genom hållbara investeringar i den privata sektorn i låg- och medelinkomstländer. Swedfund medverkar till investeringar som inte kan genomföras med enbart kommersiell finansiering och mobiliserar samtidigt investeringar från privata aktörer. Swedfunds investeringar bidrar till fler arbetstillfällen, ökad tillgång till samhällsviktiga produkter och tjänster och till stärkt ekonomisk egenmakt, inte minst för kvinnliga entreprenörer i låg- och medelinkomstländer. Behovet av investeringar som bidrar till hållbar ekonomisk tillväxt är stort och regeringen bedömer att Swedfund fortsatt har en viktig roll att spela i detta avseende.

Regeringen avser att förtydliga styrningen av Swedfund så att bolagets verksamhet bättre svarar mot regeringens biståndspolitiska reformagenda och skapar förutsättningar för Swedfund att bidra till den biståndspolitiska inriktningen genom ökade investeringar i låg- och medelinkomstländer. Med anledning av vad regeringen föreslår avseende riksdagens tidigare ställningstaganden i frågor om politiken för global utveckling (PGU) i avsnitt 2.3 kommer regeringen inte längre att använda målen för PGU i sin styrning av Swedfunds verksamhet. Swedfunds verksamhet ska fortsatt bidra till målet för Sveriges internationella bistånd. Bolagets verksamhet ska vidare bidra till hållbar utveckling.

För att effektivt kunna bidra till att uppnå det biståndspolitiska målet bör Swedfund kunna investera bredare i olika geografiska kontexter. Regeringen bedömer därför att den tidigare prioriteringen av låginkomstländer och postkonfliktländer bör breddas till låginkomstländer och lägre medelinkomstländer. I enlighet med ägaranvisningen har Swedfund möjlighet att göra vissa investeringar i övre medelinkomstländer, vilket framför allt bör ske i form av klimatinvesteringar. Många övre medelinkomstländer står för betydande koldioxidutsläpp och investeringar i dessa länder bidrar till effektiv global utsläppsminskning. Investeringar i övre medelinkomstländer ökar också Swedfunds möjligheter att mobilisera privat och institutionellt kapital.

Inom ramen för sitt uppdrag bidrar Swedfund till att skapa synergier mellan bistånd, handel och investeringar. Detta sker framför allt genom den projektförberedande och projektunderstödjande verksamhet som Swedfund bedriver i syfte att stödja låg- och medelinkomstländer att utveckla fler hållbara projekt inom samhällskritisk infrastruktur. Inom denna s k projektaccelerator finns goda möjligheter till samarbete med svenska företag som erbjuder hållbara lösningar. Regeringen bedömer att verksamheten har tydliga synergier med och kompletterar Swedfunds investeringsverksamhet.

Det är regeringens uppfattning att ytterligare kapitaltillskott ger Swedfund förutsättningar att öka sina investeringar och sitt bidrag till genomförandet av regeringens biståndspolitik. Regeringen bedömer att Swedfund har goda förutsättningar att öka investeringarna och sitt bidrag till genomförandet av den gröna omställningen i låg- och medelinkomstländer. Regeringen föreslår därför kapitaltillskott specifikt för ökade klimatinvesteringar.

Behovet av investeringar i Ukraina för att stödja uppbyggnaden av landet, människors försörjning och ökad tillgång till samhällsviktiga produkter och tjänster är mycket stort. Regeringen bedömer att Swedfund bör öka sina investeringar i Ukraina. Swedfund har god förmåga och lång erfarenhet av att genomföra investeringar i svåra kontexter och bedöms därmed kunna bidra till landets återuppbyggnad.

Regeringen bör mot denna bakgrund bemyndigas att under 2025 besluta om kapitaltillskott till Swedfund på högst 1 200 000 000 kronor varav högst 500 000 000 kronor för investeringar i Ukraina. Regeringen bör vidare bemyndigas att under 2025 besluta om kapitaltillskott till Swedfund på högst 600 000 000 kronor för ökade klimatinvesteringar. Utgiften belastar anslaget 1:1 *Biståndsverksamhet*.

2.9.2 1:2 Styrelsen för internationellt utvecklingssamarbete

Tabell 2.15 Anslagsutveckling 1:2 Styrelsen för internationellt utvecklingssamarbete (Sida)

Tusental kronor

2023	Utfall	1 658 689	Anslagssparande	-17 484
2024	Anslag	1 732 300[1]	Utgiftsprognos	1 689 230
2025	**Förslag**	**1 772 698**		
2026	Beräknat	1 814 484[2]		
2027	Beräknat	1 843 794[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 1 772 698 tkr i 2025 års prisnivå.

[3] Motsvarar 1 772 698 tkr i 2025 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för förvaltningsutgifter avseende Styrelsen för internationellt utvecklingssamarbete (Sida). Anslaget får även användas för att subventionera avgifter avseende garantigivning inom ramen för internationellt bistånd, till den del avgiften avser Sidas administrativa kostnader. Anslaget får även användas för förvaltningsutgifter för samarbete inom Östersjöregionen som inte klassificeras som bistånd enligt OECD-DAC:s definition.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.16 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:2 Styrelsen för internationellt utvecklingssamarbete (Sida)

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**1 690 200**	**1 690 200**	**1 690 200**
Pris- och löneomräkning[2]	78 595	120 289	149 534
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	3 903	3 995	4 060
varav BP25[3]	*6 705*	*6 705*	*6 705*
– Omräkning fastighetskostnader utomlands Sida	*-5 800*	*-5 800*	*-5 800*
– SPO/CSO-uppdrag Sida	*14 000*	*14 000*	*14 000*
– Omräkning för valutakompensation	*-1 495*	*-1 495*	*-1 495*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**1 772 698**	**1 814 484**	**1 843 794**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2024. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2026–2027 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

För 2025 föreslår regeringen att anslaget 1:2 *Styrelsen för internationellt utvecklingssamarbete* minskas med 5 800 000 kronor för att justera för kostnadsutveckling för lokaler i de länder och orter där Sida har fältnärvaro. Anslaget beräknas minska med motsvarande belopp fr. o. m. 2026. Vidare föreslås anslaget 2025 minskas med 1 495 000 kronor som en justering för valutakursutveckling och beräknas fr. o. m. 2026 minska med motsvarande belopp.

Anslaget föreslås öka med 14 000 000 kronor 2025 till följd av en omläggning av hur Sida arbetar med bistånd som förmedlas genom civilsamhällesorganisationer i enlighet med strategin för Sveriges utvecklingssamarbete med det civila samhället. Förslaget innebär att fler civilsamhällesorganisationer ska kunna ha direktavtal med Sida vilket kräver utökade handläggningsresurser inom Sida. För 2026 och 2027 beräknas anslaget öka med 14 000 000 kronor för respektive år.

Regeringen föreslår att 1 772 698 000 kronor anvisas under anslaget 1:2 *Styrelsen för internationellt utvecklingssamarbete* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 1 814 484 000 kronor respektive 1 843 794 000 kronor.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 2.17 Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tusental kronor

	Intäkter[1]	Kostnader	Resultat (intäkt-kostnader)	Ackumulerat resultat
Utfall 2023	15 613	16 567	-954	-5 562
Prognos 2024	24 000	23 700	300	-5 562
Budget 2025	28 000	26 500	1 500	-3 762

[1] Sida får behålla intäkterna från avgifterna inom garantiverksamheten.

Avgiftsbelagd verksamhet avser i huvudsak avgifter för administration av Sidas garantiverksamhet. Därtill tas utgifter ut enligt 4§ avgiftsförordningen (1992:191) för lokaler och konferenser m.m.

2.9.3 1:3 Nordiska Afrikainstitutet

Tabell 2.18 Anslagsutveckling 1:3 Nordiska Afrikainstitutet

Tusental kronor

2023	Utfall	15 903	Anslagssparande	1 506
2024	Anslag	17 320[1]	Utgiftsprognos	17 708
2025	**Förslag**	**18 142**		
2026	Beräknat	18 592[2]		
2027	Beräknat	18 857[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 18 142 tkr i 2025 års prisnivå.

[3] Motsvarar 18 142 tkr i 2025 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Nordiska Afrikainstitutets förvaltningsutgifter.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.19 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:3 Nordiska Afrikainstitutet

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**17 320**	**17 320**	**17 320**
Pris- och löneomräkning[2]	821	1 271	1 536
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	1	1	1
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**18 142**	**18 592**	**18 857**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2024. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2026–2027 är preliminär.

Regeringen föreslår att 18 142 000 kronor anvisas under anslaget 1:3 *Nordiska Afrikainstitutet* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 18 592 000 kronor respektive 18 857 000 kronor.

2.9.4 1:4 Folke Bernadotteakademin

Tabell 2.20 Anslagsutveckling 1:4 Folke Bernadotteakademin

Tusental kronor

2023	Utfall	205 659	Anslagssparande	-1 083
2024	Anslag	210 633[1]	Utgiftsprognos	208 149
2025	**Förslag**	**213 219**		
2026	Beräknat	217 757[2]		
2027	Beräknat	222 756[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 213 218 tkr i 2025 års prisnivå.

[3] Motsvarar 213 879 tkr i 2025 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas till Folke Bernadotteakademins förvaltningsutgifter.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.21 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:4 Folke Bernadotteakademin

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**210 633**	**210 633**	**210 633**
Pris- och löneomräkning[2]	5 400	9 998	14 367
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	-314	-321	-327
Överföring till/från andra anslag	-2 500	-2 553	-1 917
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**213 219**	**217 757**	**222 756**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2024. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2026–2027 är preliminär.

Anslaget minskas med 2 500 000 kronor 2025 till följd av överföring av Fredsarkivet till Statens försvarshistoriska museer, utgiftsområde 17 Kultur, medier, trossamfund och fritid. För 2026 beräknas anslaget minskas med 2 553 000 samt fr.o.m. 2027 med 1 917 000 kronor.

Regeringen föreslår att 213 219 000 kronor anvisas under anslaget 1:4 *Folke Bernadotteakademin* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 217 757 000 och 222 756 000 kronor.

Tabell 2.22 Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tusental kronor

	Intäkter[1]	Kostnader
Utfall 2023	1 478	-
Prognos 2024	1 500	-
Budget 2025	1 500	-

[1] Folke Bernadotteakademin får disponera intäkterna från avgifter från utbildningsverksamheten.

2.9.5 1:5 Riksrevisionen: Internationellt utvecklingssamarbete

Tabell 2.23 Anslagsutveckling 1:5 Riksrevisionen: Internationellt utvecklingssamarbete

Tusental kronor

2023	Utfall	50 002	Anslagssparande	587
2024	Anslag	50 000[1]	Utgiftsprognos	50 000
2025	**Förslag**	**50 000**		
2026	Beräknat	50 000		
2027	Beräknat	50 000		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för Riksrevisionens internationella utvecklingssamarbete. Medlen används i överensstämmelse med OECD-DAC:s definition av bistånd och inom ramen för målen för svensk biståndspolitik.

Riksrevisionens överväganden

Tabell 2.24 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:5 Riksrevisionen: Internationellt utvecklingssamarbete

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**50 000**	**50 000**	**50 000**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**50 000**	**50 000**	**50 000**

Verksamheten redovisas under avsnittet Riksrevisionen inom utgiftsområde 1 Rikets styrelse. Riksrevisionens internationella utvecklingssamarbete bidrar till att stärka de nationella revisionsorganens kapacitet och förmåga att bedriva revision enligt internationella standarder. Huvudinriktningen ska vara långsiktigt institutionellt samarbete. Utvecklingssamarbetet sker framför allt i globala, regionala och bilaterala program i Afrika, Asien, västra Balkan och Östeuropa samt genom multilateralt samarbete. Riksrevisionen kan även ta uppdrag som extern revisor i multilaterala organisationer. Riksrevisionen använder framför allt egen personal och kompetens i genomförandet av kapacitetsutvecklingsprojekt.

Riksrevisionen föreslår att 50 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:5 *Riksrevisionen: Internationellt utvecklingssamarbete* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 50 000 000 kronor respektive år.

2.9.6 1:6 Utvärdering av internationellt bistånd

Tabell 2.25 Anslagsutveckling 1:6 Utvärdering av internationellt bistånd

Tusental kronor

2023	Utfall	21 807	Anslagssparande	-62
2024	Anslag	22 857[1]	Utgiftsprognos	23 585
2025	**Förslag**	**24 842**		
2026	Beräknat	25 402[2]		
2027	Beräknat	25 750[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 24 842 tkr i 2025 års prisnivå.

[3] Motsvarar 24 842 tkr i 2025 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för den verksamhet som bedrivs av Expertgruppen för biståndsanalys (EBA) och för EBA:s förvaltningsutgifter.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.26 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:6 Utvärdering av internationellt bistånd

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**22 857**	**22 857**	**22 857**
Pris- och löneomräkning[2]	1 083	1 623	1 958
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	902	922	935
varav BP25[3]	*900*	*900*	*900*
– Ökning EBAs anslag	*900*	*900*	*900*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**24 842**	**25 402**	**25 750**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2024. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2026–2027 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Regeringen föreslår att anslaget ökas med 900 000 kronor 2025 för att förstärka utvärderingsverksamheten då uppföljning och utvärdering prioriteras av regeringen. För 2026 och 2027 beräknas anslaget öka med motsvarande belopp.

Regeringen föreslår att 24 842 000 kronor anvisas under anslaget 1:6 *Utvärdering av internationellt bistånd* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 25 402 000 kronor respektive 25 750 000 kronor.

Bilaga

Samarbetsstrategier

Innehållsförteckning

1 Samarbetsstrategier 2

1 Samarbetsstrategier

Tabell 1.1 Geografiska strategier

Miljoner kronor

Strategier	Tidsperiod för gällande strategi	Utbetalat stöd 2023
AFRIKA		
Regional strategi för Afrika	2022–2026	830
Strategi för sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter (SRHR) i Afrika	2022–2026	650
Burkina Faso	2018–2024	228
Demokratiska republiken Kongo	2021–2025	552
Etiopien	2022–2026	300
Kenya	2021–2025	311
Liberia	2021–2025	310
Mali	2021–2024	300
Moçambique	2022–2026	650
Rwanda	2020–2024	225
Somalia	2018–2024	425
Sudan	2018–2024	260
Sydsudan	2018–2024	240
Tanzania	2020–2024	508
Uganda	2018–2024	324
Zambia	2024–2028	350
Zimbabwe	2022–2026	290
ASIEN, MELLANÖSTERN OCH NORDAFRIKA		
Regional strategi för Asien och Oceanien	2022–2026	430
Regional strategi för Mellanöstern och Nordafrika	2024–2027	390
Regional strategi för Syrienkrisen	2024–2026	321
Afghanistan	2022–2024	524
Bangladesh	2021–2025	274
Irak	2022–2025	181
Myanmar	2024–2026	199
Palestina	2020–2024	129

LATINAMERIKA		
Regional strategi för Latinamerika	2021–2025	187
Bolivia	2021–2025	100
Colombia	2021–2025	165
Guatemala	2021–2025	90
Kuba	2021–2025	15
ÖSTEUROPA OCH CENTRALASIEN		
Strategi för Ukraina	2023–2027	1 110
Strategi för Västra Balkan och Turkiet	2021–2027	810
Strategi för Österuropa	2021–2027	911

Tabell 1.2 Tematiska strategier

Miljoner kronor

Tematiska strategier[1Ti]	Tidsperiod för gällande strategi	Utbetalat stöd 2023
Sveriges humanitära bistånd genom Sida	2021–2025	5 203
Informations- och kommunikations verksamhet inom utvecklingssamarbetet	2016–2023	19
Sveriges utvecklingssamarbete med det civila samhället	2024, 1 feb- 31 dec.	1 767
Sveriges globala utvecklingssamarbete för arbetet med de mänskliga fri- och rättigheterna, demokrati och rättsstatens principer	2024–2028	904
Särskilt demokratistöd genom svenska partianknutna organisationer	2024–2027	96
Miljö, klimat, hav och biologisk mångfald r	2022–2026	1 283
Hållbar social utveckling	2018–2024	756
Hållbar ekonomisk utveckling	2022–2026	693
Fred, säkerhet och stabilisering	2024–2028	259
Innovation, partnerskap och kapacitetsutveckling	2024–2028	452
Sveriges utvecklingssamarbete inom forskning för fattigdomsbekämpning och hållbar utveckling	2022–2028	435
Jämställdhet och kvinnors och flickors rättigheter	2022–2026	262

[1] Medel från utgiftsområde 7 finansierar också verksamhet som styrs av resultatstrategin för internationell civil krishantering, under utgiftsområde 5.

Utgiftsområde 8

Migration

Utgiftsområde 8 – Migration

Innehållsförteckning

1 Förslag till riksdagsbeslut 3

2 Utgiftsområde 8 Migration 4
2.1 Utgiftsområdets utformning 4
2.2 Utgiftsutveckling 4
2.3 Mål för utgiftsområdet 5
2.3.1 Det tidigare målet för utgiftsområdet 5
2.4 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder 6
2.5 Resultatredovisning 6
2.5.1 Delmål 1 – En långsiktigt hållbar migrationspolitik som värnar asylrätten 6
2.5.2 Delmål 2 – En långsiktigt hållbar migrationspolitik som inom ramen för den reglerade invandringen underlättar rörlighet över gränser och främjar en behovsstyrd arbetskraftsinvandring 17
2.5.3 Delmål 3 – En långsiktigt hållbar migrationspolitik som tillvaratar och beaktar migrationens utvecklingseffekter 22
2.5.4 Delmål 4 – En långsiktigt hållbar migrationspolitik som fördjupar det europeiska och internationella samarbetet 22
2.6 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen 23
2.7 Politikens inriktning 24
2.8 Budgetförslag 30
2.8.1 1:1 Migrationsverket 30
2.8.2 1:2 Ersättningar och bostadskostnader 32
2.8.3 1:3 Migrationspolitiska åtgärder 33
2.8.4 1:4 Domstolsprövning i utlänningsmål 34
2.8.5 1:5 Rättsliga biträden m.m. vid domstolsprövning i utlänningsmål 35
2.8.6 1:6 Offentligt biträde i utlänningsärenden 36
2.8.7 1:7 Utresor för avvisade och utvisade 37
2.8.8 1:8 Från EU-budgeten finansierade insatser för asylsökande och flyktingar 38

1 Förslag till riksdagsbeslut

Regeringens förslag:

1. Riksdagen anvisar anslagen för budgetåret 2025 inom utgiftsområde 8 Migration enligt tabell 1.1.
2. Riksdagen bemyndigar regeringen att under 2025 ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst de belopp och inom de tidsperioder som anges i tabell 1.2.

Tabell 1.1 Anslagsbelopp

Tusental kronor

Anslag	
1:1 Migrationsverket	5 298 736
1:2 Ersättningar och bostadskostnader	4 133 000
1:3 Migrationspolitiska åtgärder	280 013
1:4 Domstolsprövning i utlänningsmål	915 179
1:5 Rättsliga biträden m.m. vid domstolsprövning i utlänningsmål	170 800
1:6 Offentligt biträde i utlänningsärenden	264 602
1:7 Utresor för avvisade och utvisade	325 202
1:8 Från EU-budgeten finansierade insatser för asylsökande och flyktingar	550 000
Summa anslag inom utgiftsområdet	**11 937 532**

Tabell 1.2 Beställningsbemyndiganden

Tusental kronor

Anslag	Beställningsbemyndigande	Tidsperiod
1:8 Från EU-budgeten finansierade insatser för asylsökande och flyktingar	650 000	2026–2028
Summa beställningsbemyndiganden inom utgiftsområdet	**650 000**	

2 Utgiftsområde 8 Migration

2.1 Utgiftsområdets utformning

Utgiftsområdet omfattar frågor som rör utlänningars rätt att resa in i samt vistas och arbeta i Sverige, mottagandet av asylsökande, svenskt medborgarskap och återvändande av personer som har ett avvisnings- eller utvisningsbeslut. Utgiftsområdet innefattar myndigheterna Migrationsverket, migrationsdomstolarna och Migrationsöverdomstolen. Det innefattar även Kriminalvården när det gäller verksamhet med utresor för personer med ett avlägsnandebeslut.

Inom utgiftsområdet finansieras Migrationsverkets förvaltningsutgifter, utgifter för ersättningar och bostadskostnader, utgifter för offentliga biträden och för utresor för avvisade och utvisade. Vidare finansieras verksamheten vid migrationsdomstolarna och Migrationsöverdomstolen, deltagande i EU-samarbete, migrationspolitiska projekt och stöd till internationella organisationer samt EU-fonder inom området.

2.2 Utgiftsutveckling

Tabell 2.1 Utgiftsutveckling inom utgiftsområde 08 Migration

Miljoner kronor

	Utfall 2023	Budget 2024[1]	Prognos 2024	**Förslag 2025**	Beräknat 2026	Beräknat 2027
1:1 Migrationsverket	4 707	4 735	4 727	**5 299**	5 299	4 890
1:2 Ersättningar och bostadskostnader	5 294	6 837	5 590	**4 133**	4 204	4 244
1:3 Migrationspolitiska åtgärder	136	151	150	**280**	1 600	1 045
1:4 Domstolsprövning i utlänningsmål	816	839	843	**915**	918	876
1:5 Rättsliga biträden m.m. vid domstolsprövning i utlänningsmål	118	201	129	**171**	161	141
1:6 Offentligt biträde i utlänningsärenden	260	265	209	**265**	265	265
1:7 Utresor för avvisade och utvisade	237	325	302	**325**	325	325
1:8 Från EU-budgeten finansierade insatser för asylsökande och flyktingar	430	400	398	**550**	445	590
Totalt för utgiftsområde 08 Migration	**11 999**	**13 753**	**12 348**	**11 938**	**13 216**	**12 376**

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Tabell 2.2 Förändringar av utgiftsramen 2025–2027 för utgiftsområde 08 Migration

Miljoner kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**13 808**	**13 808**	**13 808**
Pris- och löneomräkning[2]	162	287	398
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	372	2 268	1 196
varav BP25[3]	*513*	*2 559*	*1 357*
Volymer	-2 405	-3 147	-3 027
Överföring till/från andra utgiftsområden			
Övrigt			
Ny utgiftsram	**11 938**	**13 216**	**12 376**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2024. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2026–2027 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Tabell 2.3 Utgiftsram 2025 realekonomiskt fördelad för utgiftsområde 8 Migration

Miljoner kronor

	2025
Transfereringar[1]	4 943
Verksamhetsutgifter[2]	6 973
Investeringar[3]	22
Summa utgiftsram	**11 938**

Anm.: Den realekonomiska fördelningen baseras på utfall 2023 samt kända förändringar av anslagens användning.

[1] Med transfereringar avses inkomstöverföringar, dvs. utbetalningar av bidrag från staten till exempelvis hushåll, företag eller kommuner utan att staten får någon direkt motprestation.

[2] Med verksamhetsutgifter avses resurser som statliga myndigheter använder i verksamheten, t.ex. utgifter för löner, hyror och inköp av varor och tjänster.

[3] Med investeringar avses utgifter för anskaffning av varaktiga tillgångar såsom byggnader, maskiner, immateriella tillgångar och finansiella tillgångar.

2.3 Mål för utgiftsområdet

Riksdagen har fastslagit att målet för utgiftsområdet ska ändras i enlighet med regeringens förslag i budgetpropositionen för 2024 (prop. 2023/24:1 utg.omr. 08, bet. 2023/24: SfU4, rskr. 2023/24:83). Det nya målet för utgiftsområdet är en ansvarsfull och restriktiv migrationspolitik som

- ger skydd tillfälligt till människor som har skyddsbehov i enlighet med miniminivån som följer av EU-rätten och de bindande internationella regler som Sverige åtagit sig att följa, bland annat asylrätten, samt upprätthåller en kontrollerad invandring
- minskar den irreguljära migrationen till Sverige och EU
- bidrar till att personer som saknar skyddsskäl eller av andra skäl inte har laglig rätt att vistas i Sverige lämnar landet
- säkerställer en ändamålsenlig arbetskraftsinvandring som bidrar till Sveriges konkurrenskraft
- förhindrar, upptäcker och åtgärdar fusk och missbruk och
- stimulerar frivillig återvandring.

Med anledning av att målet för utgiftsområdet fastslogs för 2024 gäller det tidigare målet resultatet av verksamheten för 2023. Regeringen bedömer därför resultatet av 2023 års verksamhet utifrån det tidigare målet med tillhörande indikatorer. Det nya målet för utgiftsområdet kommer att ligga till grund för resultatredovisningen av 2024 års verksamhet i 2026 års budgetproposition. Då kommer även nya indikatorer, som för närvarande utarbetas på Regeringskansliet, att ingå.

2.3.1 Det tidigare målet för utgiftsområdet

Utgiftsmålet för 2023 var att säkerställa en långsiktigt hållbar migrationspolitik som värnar asylrätten och som inom ramen för den reglerade invandringen underlättar rörlighet över gränser, främjar en behovsstyrd arbetskraftsinvandring och tillvaratar och beaktar migrationens utvecklingseffekter samt fördjupar det europeiska och internationella samarbetet (prop. 2009/10:1 utg.omr. 08, bet. 2009/10: SfU2, rskr. 2009/10:132).

2.4 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Målet för utgiftsområdet för 2023 delas upp i fyra delmål för att säkerställa en långsiktigt hållbar migrationspolitik som

- värnar asylrätten
- inom ramen för den reglerade invandringen underlättar rörlighet över gränser och främjar en behovsstyrd arbetskraftsinvandring
- tillvaratar och beaktar migrationens utvecklingseffekter
- fördjupar det europeiska och internationella samarbetet.

Centrala resultatindikatorer för bedömning av delmål 1 om att värna asylrätten:

- andel avgjorda och öppna asylärenden inom författningsstyrd tid
- vistelsetid från inkommen asylansökan till utskrivning ur Migrationsverkets mottagandesystem
- antal asylsökande som deltar i samhällsintroduktion
- andel mål i migrationsdomstol som avgjorts inom de av regeringen uppställda verksamhetsmålen om en rimlig handläggningstid
- andel mål i migrationsdomstol med ändrad utgång
- antal utresor.

Centrala resultatindikatorer för bedömning av delmål 2 om att inom ramen för den reglerade invandringen underlätta rörlighet över gränser och främja en behovsstyrd arbetskraftsinvandring:

- andel avgjorda och öppna anknytnings-, arbetsmarknads- och studerandeärenden inom författningsstyrd tid
- genomsnittlig handläggningstid för anknytnings-, arbetsmarknads- och studerandeärenden
- andel mål i migrationsdomstol med ändrad utgång.

Det finns inga indikatorer som mäter hur migrationspolitiken har tillvaratagit och beaktat migrationens utvecklingseffekter eller fördjupat det europeiska och internationella samarbetet. Därför görs en kvalitativ bedömning av måluppfyllelsen inom dessa två områden.

Migrationsdomstolarna och Migrationsöverdomstolen omfattas av de övergripande målen för den dömande verksamheten som redovisas under utgiftsområde 4 Rättsväsendet.

2.5 Resultatredovisning

2.5.1 Delmål 1 – En långsiktigt hållbar migrationspolitik som värnar asylrätten

Förutsättningar för god måluppfyllelse

För att uppnå det tidigare riksdagsmålet att migrationspolitiken ska vara långsiktigt hållbar och värna asylrätten ska asylsökande som har skyddsskäl beviljas uppehållstillstånd och bosättas i en kommun. De som saknar skyddsskäl och får avslag på sin asylansökan ska lämna landet. Migrationsverket och andra ansvariga myndigheter måste därför bedriva en effektiv verksamhet där alla asylsökande får en skyndsam och rättssäker prövning. Prövningen och beslutsfattandet ska vara förutsebart och enhetligt.

Långa handläggningstider med långa vistelsetider i Migrationsverkets mottagande medför höga kostnader för staten och motverkar såväl etablering som återvändande. Det är därför viktigt att tiden från ansökan till beslut är så kort som möjlig och att asylsökande tidigt får information om asylprocessen och det svenska samhället. Om de asylsökande i hög utsträckning bor i Migrationsverkets anläggningsboenden i stället för i eget boende kan det underlätta asylutredningen och därmed också bidra till kortare handläggningstider. Det kan i sin tur bidra till en mer långsiktigt hållbar migration.

Asylprövningen påverkas även av en rad faktorer som ligger utom Migrationsverkets och andra myndigheters kontroll, framför allt antalet asylsökande men även vilken nationalitet de asylsökande har och hur stor andel av ärendena som är utredningskrävande. Dessa faktorer varierar över tid, vilket komplicerar jämförelser mellan åren.

Skyddssökande från Ukraina

Med anledning av Rysslands fullskaliga invasion av Ukraina beslutade rådet för rättsliga och inrikesfrågor den 4 mars 2022 att aktivera massflyktsdirektivet som innebär att personer på flykt från Ukraina ges tillfälligt skydd. Under 2023 inkom ca 11 400 nya ansökningar om skydd och något fler ärenden avgjordes (totalt utgjorde kvinnor 40 procent, män 40 procent, flickor 9 procent och pojkar 11 procent). Det är en minskning jämfört med 2022 då ca 50 400 ansökningar inkom. Den stora skillnaden beror på att de flesta som lämnade Ukraina gjorde det i början av invasionen. Antal inkomna förlängningsärenden var 34 000 och ungefär lika många avgjordes. Antal öppna ärenden vid årets slut var ca 700 förstagångsärenden och ca 50 förlängningsärenden.

Den genomsnittliga handläggningstiden för förstagångsärenden för uppehållstillstånd med tillfälligt skydd var ungefär fyra veckor vilket var något längre än 2022. Skillnaden i handläggningstid mellan åren förklaras av ansökningar som avskrivits, t.ex. på grund av att den sökande avvikit eller lämnat landet. Handläggningstiden för kvinnor var 10 dagar kortare än för män. För ensamkommande barn var handläggningstiden 17 dagar och det var inga könsskillnader för denna grupp. Bifallsandelen för förstagångsärenden var 99 procent för hela populationen och 100 procent för ensamkommande barn.

Under 2023 lämnade drygt 8 400 personer som beviljats uppehållstillstånd med tillfälligt skydd Sverige. Det var något fler än 2022. Av de som reste ut under året var knappt 7 400 fortfarande utresta vid årets slut och drygt 1 000 var åter inskrivna i mottagningssystemet. Fler kvinnor än män lämnade landet vilket förklaras av att antalet kvinnor som beviljats tillfälligt skydd är avsevärt fler än antalet män.

Den totala kostnaden under 2023 för mottagande av och stöd till personer med tillfälligt skydd enligt massflyktsdirektivet uppgick till 1,8 miljarder kronor jämfört med ca 1,9 miljarder kronor 2022.

Omfattningen av vilka som är berättigade till skydd enligt massflyktsdirektivet har utökats genom en förordningsändring som trädde i kraft den 22 december 2023. Utvidgningen innebär att ukrainska medborgare och vissa andra som lagligen befann sig i Sverige före den 22 december 2023 har rätt till uppehållstillstånd med tillfälligt skydd. Undantag gäller för den som dömts för brott som har ett maximistraff på fängelse i minst två år på straffskalan.

Regeringen beslutade den 23 maj 2024 att överlämna propositionen Förbättrade levnadsvillkor för utlänningar med tillfälligt skydd till riksdagen.

Riksdagen har tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om ersättning till kommuner (bet. 2021/22:SfU31 punkt 3, rskr. 2021/22:435). Av tillkännagivandet följer att regeringen måste säkerställa att kommunerna får ersättning för sina kostnader för boende, skola, förskola och sociala insatser för att kommunerna ska kunna leva upp till sitt utökade ansvar (bet. 2021/22:SfU31 s. 18 och 19). Dessutom har Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) den 4 april 2022 inkommit med en hemställan gällande behov av nya och förstärkta ersättningar till kommuner och regioner för utbildning, sociala insatser och ensamkommande barn. Ersättningarna gäller inte bara personer med tillfälligt skydd men har enligt SKR fått ökad relevans på grund av mottagandet av sådana personer.

Regeringen beslutade den 22 juni 2022 förordning (2022:1009) om ändring i förordningen (2017:193) om statlig ersättning för asylsökande m.fl. Genom ändringarna ges kommunerna rätt till ersättning för kostnader för anordnande av boenden. Ersättningen betalas ut genom schablonbelopp, där kommunerna ges såväl ersättning för kostnader för beredskap att tillhandahålla och avveckla boenden utifrån fördelningstalen, som ersättning för kostnader för boende för de utlänningar som sedan anvisas till kommunen. Kommunerna tillförsäkras således viss ersättning även om någon anvisning sedan inte skulle ske. Ersättningen för de utlänningar som sedan anvisas kommunen betalas ut i form av en schablonersättning som avser kostnader för drift, underhåll, kost, förbrukningsvaror och vissa särskilda anpassningar av boendet. Det utgår också en särskild ersättning för kostnader för boende för vissa utlänningar som har varit ensamkommande barn (14–14 b §§ förordningen [2017:193] om statlig ersättning för asylsökande m.fl.). Regeringen avser även att höja schablonersättningen till kommunerna för förskole- och skolverksamhet från och med januari 2025, se avsnitt 2.7. Enligt regeringens bedömning har kommunerna i tillräcklig utsträckning fått ersättning för sina kostnader genom de redovisade åtgärderna. Regeringen anser därmed att tillkännagivandet är slutbehandlat.

Antal asylsökande ökade i EU men fortsatte att minska i Sverige

Antalet asylansökningar i EU fortsatte att öka under 2023 och uppgick till 1,1 miljoner, vilket var det högsta sedan 2016. Ansökningarna i Sverige fortsatte däremot att minska. Migrationsverket avgjorde fler ärenden än året innan och antalet öppna ärenden minskade.

Under 2023 uppgick antalet asylsökande i Sverige till 12 498. Av dessa var 4 590 kvinnor och 7 908 män. Det är en minskning sedan 2022 med 4 377 personer varav ca 2 000 var ukrainska asylsökande.

Knappt 3 procent av alla asylsökande, 339 personer, var ensamkommande barn, varav 22 procent var flickor och 78 procent var pojkar. Det var en lägre andel än under 2022 då andelen var 4 procent.

Antalet inkomna förlängningsansökningar var något fler under 2023 jämfört med 2022, ca 33 000 jämfört med ca 29 000. Av dessa avsåg 44 procent kvinnor och 56 procent män. Antalet inkomna förlängningsansökningar för ensamkommande barn ökade från 311 under 2022 till 344 under 2023, varav 36 procent avsåg flickor och 64 procent pojkar.

Diagram 2.1 Antal inkomna förstagångsansökningar och andel efter kön

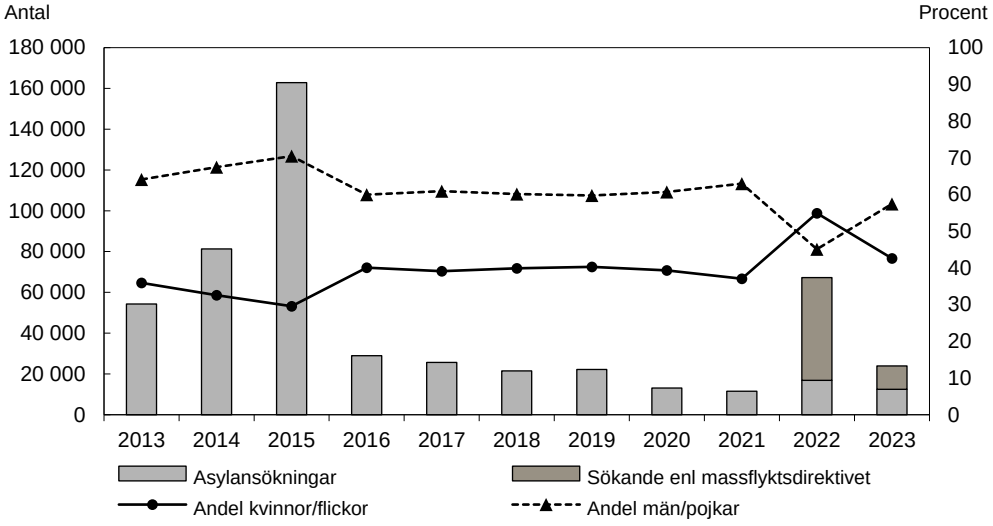

.

Källa: Migrationsverket.

Fler avgjorda asylärenden

Totalt avgjorde Migrationsverket ca 5 500 fler asylärenden under 2023 än under 2022, varav ca 1 600 förstagångsärenden och ca 3 900 förlängningsärenden.

Den genomsnittliga åldern på öppna förstagångsärenden inom asyl har ökat sedan 2021. Under 2022 var det en följd av att resurser för att hantera aktiveringen av massflyktsdirektivet prioriterades. Under 2023 förklaras utvecklingen av att asylansökningar från ukrainska medborgare som inte omfattas av massflyktsdirektivet inte har kunnat avgöras på grund av det osäkra läget i Ukraina. I takt med att antalet öppna asylärenden för andra medborgargrupper har minskat har andelen äldre ansökningar från ukrainare ökat, vilket har påverkat den genomsnittliga kötiden. Migrationsverkets handläggningstider för förstagångsärenden inom asyl, dvs. ansökningar som inte omfattas av massflyktsdirektivet ökade under 2023 jämfört med 2022, från 167 till 198 dagar.

Antalet inkomna förlängningsansökningar ökade, men fler ärenden avgjordes än vad som inkom. Andelen öppna ärenden inom författningsstyrd tid ökade från 65 procent 2022 till 69 procent 2023. När det gäller förlängningsärenden inom asyl ökade handläggningstiden endast marginellt från 201 dagar till 208 dagar och fler förlängningsärenden avgjordes än vad som kom in till myndigheten. Den totala skillnaden i handläggningstid mellan könen var marginell för förstagångsärenden (7 dagar) men var 37 dagar längre för män i förlängningsansökningar. Det finns ingen förklaring till denna tidsskillnad.

Ansökningar för ensamkommande barn utgör en minskande andel av asylärendena och vid slutet av 2023 utgjorde de 3 procent av de öppna ärendena. Den genomsnittliga kötiden var betydligt kortare för ensamkommande barn jämfört med genomsnittet för det totala antalet öppna ärenden, och andelen öppna ärenden inom författningsstyrd tid var också större. Sammantaget visar detta att gruppen prioriterades.

Diagram 2.2 Andel avgjorda och öppna förstagångsärenden asyl inom författningsstyrd tid, och totalt antal avgjorda och öppna förstagångsärenden asyl fördelat på kön

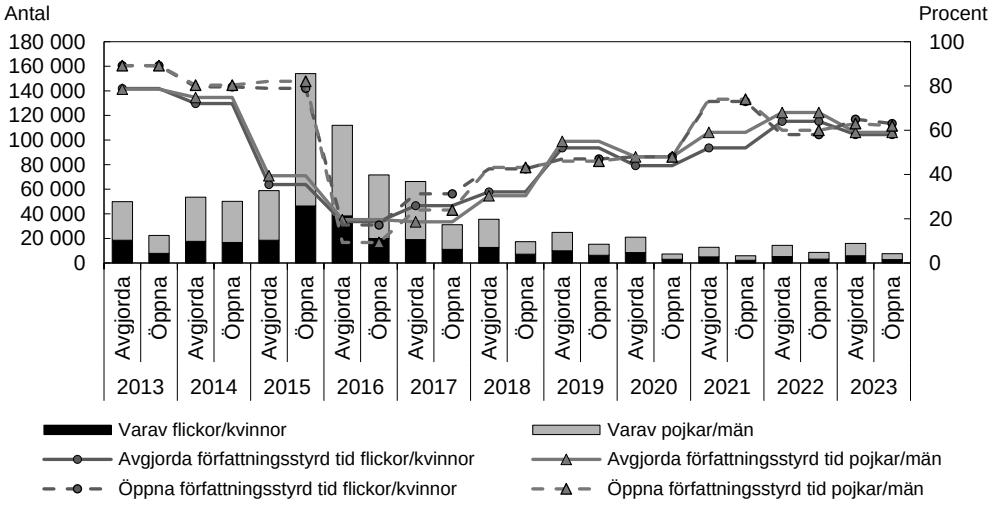

Källa: Migrationsverket.

Diagram 2.3 Andel avgjorda och öppna förlängningsärenden asyl inom författningsstyrd tid, och totalt antal avgjorda och öppna förlängningsärenden asyl fördelat på kön

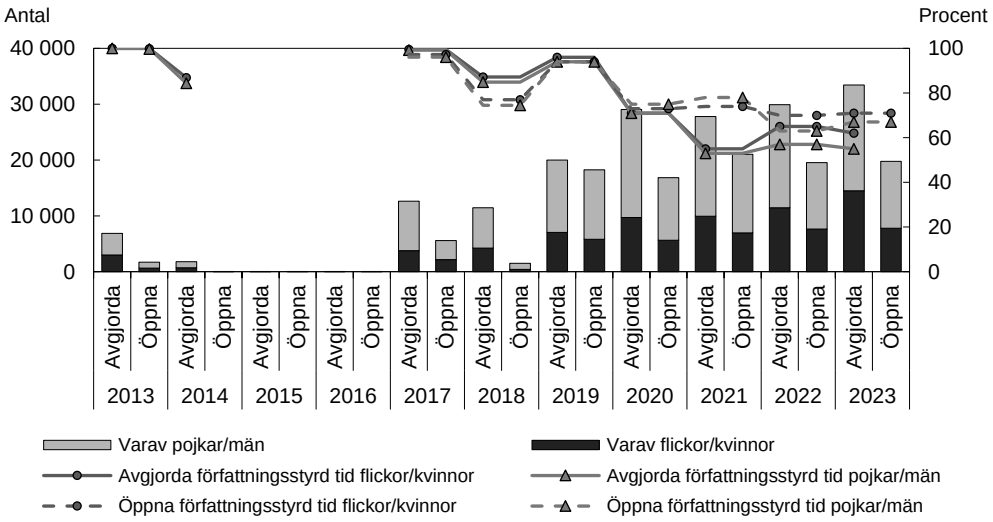

Anm: Andelen avgjorda ärenden inom författningsstyrd tid för 2015–2016 har inte beräknats på grund av lågt antal. Motsvarande för öppna ärenden gäller 2014–2016.

Källa: Migrationsverket.

Färre personer beviljades uppehållstillstånd efter prövning i sak

Andelen av det totala antalet avgjorda ärenden som bifölls låg under 2023 kvar på 26 procent, dvs. samma nivå som föregående år. Andelen förstagångsansökningar som bifölls av Migrationsverket efter prövning i sak minskade från 37 procent 2022 till 34 procent 2023 (se diagram 2.4). Från 2017 och framåt har utvecklingen över tid varit likartad för kvinnor och män, med en större andel bifall för kvinnor. Även för förlängningsärenden har det varit små förändringar i bifallsfrekvensen under de senaste åren. Under 2023 bifölls 97 procent av förlängningsärendena. Det var i princip ingen skillnad mellan kvinnor och män.

Diagram 2.4 Avgjorda förstagångsärenden asyl utifrån utgång i ärendet och bifallsandel fördelat på kön

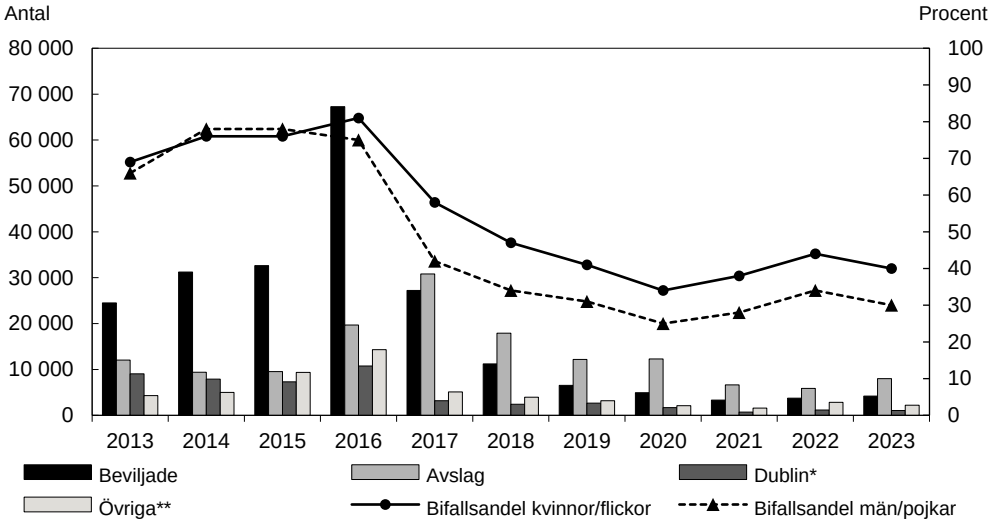

* Asylprövningen ska övertas av annan stat enligt den s.k. Dublinförordningen, dvs. Sverige prövar inte ansökan i sak.

** Övriga består av ansökningar som Migrationsverket inte prövat i sak, t.ex. för att den sökande avvikit eller återtagit sin ansökan.

Källa: Migrationsverket.

Fler avgjorda än inkomna mål hos migrationsdomstolarna

Antalet inkomna mål till migrationsdomstolarna under 2023 ökade med ca 7 800 mål, eller 16 procent jämfört med 2022, till ca 56 800 mål. Ökningen bestod framför allt av avlägsnandemål inom asyl, uppehållstillstånd och mål där sökande begärt att få sin ansökan avgjord efter en viss tid enligt 12 § förvaltningslagen (2017:900), s.k. dröjsmålstalan.

Antalet avgjorda mål ökade med ca 8 100, eller 16 procent till ca 57 400 mål. Antalet öppna mål, även kallade balanserade mål, minskade med 5 procent till ca 10 150 mål. Skillnaden i ärendebalanser var fortsatt stor mellan de fyra migrationsdomstolarna och förklaras till del av olika målstrukturer. Vid Migrationsöverdomstolen ökade antalet inkomna och avgjorda mål liksom antalet öppna mål något.

Kortare handläggningstider hos migrationsdomstolarna

Handläggningstiden kan sträcka sig över olika år. Hela handläggningstiden redovisas det år som ärendet avslutas.

Migrationsdomstolarna har fyra verksamhetsmål vilka är definierade utifrån att 90 procent av ärendena avgörs inom en viss handläggningstid (omloppstid). Under 2023 uppnåddes, i likhet med 2022, ett av fyra verksamhetsmål. Även här var skillnaden stor mellan de olika migrationsdomstolarna. För de andra verksamhetsmålen förbättrades handläggningstiden jämfört med 2022 men inte tillräckligt för att målen skulle uppnås. För kategorin övriga avlägsnandemål halverades omloppstiden från 23 månader till 11,8 månader. För kategorin avlägsnandemål gällande ensamkommande barn minskade handläggningstiden med 1,4 månader, från 5,2 månader 2022 till 3,8 månader 2023.

Under 2023 var den genomsnittliga handläggningstiden i migrationsdomstolarna för avlägsnandemål för asyl ca 5,2 månader vilket kan jämföras med ca 9,5 månader 2022. En något högre produktivitet i kombination med ökade resurser är sannolikt förklaringar till minskningen av handläggningstiderna. Den genomsnittliga handläggningstiden för ärenden gällande ensamkommande barn minskade från 2,5 månader 2022 till 2 månader 2023.

Skillnader mellan kvinnor och män kan inte redovisas för handläggningstiden i domstol eftersom ett mål kan avse en hel familj och således inkludera både kvinnor, män, flickor och pojkar. I diagram 2.5 redovisas andelen asylmål fördelat på olika kategorier som avgjordes inom rimlig handläggningstid (verksamhetsmål).

Migrationsöverdomstolen ökade sina omloppstider under 2023 men klarade fortsatt regeringens verksamhetsmål om att 90 procent av övriga migrationsmål ska hanteras inom två månader. Under 2023 avgjordes merparten (90 procent) av målen inom 1,6 månader mot 1,5 månader under 2022.

Diagram 2.5 Andel mål i migrationsdomstol som avgjorts inom tidsspannet för verksamhetsmålet

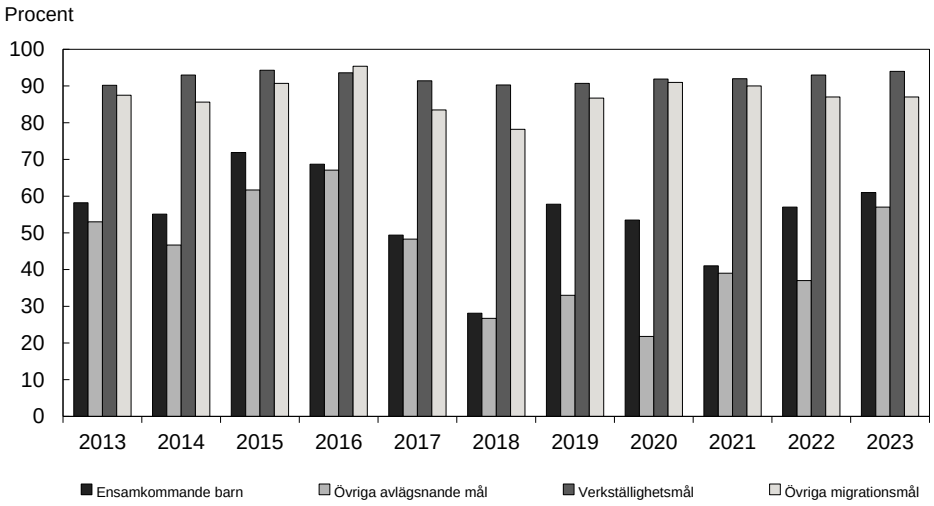

Anm: Regeringen har satt upp verksamhetsmål för de olika domstolsslagen och dessa mål mäts som handläggningstid (omloppstid) för avgjorda mål. Handläggningstiden för mål som avser ensamkommande barn är maximalt två månader, för verkställighetsmål maximalt en månad, för övriga avlägsnande maximalt fyra månader samt för övriga migrationsmål maximalt fem månader. Regeringens mål innebär att 90 procent av målen avgörs inom den angivna handläggningstiden för respektive kategori.

Källa: Domstolsverket.

Rättslig kvalitet i asylprövningen

För att bedöma den rättsliga kvaliteten i asylprövningen används indikatorn andelen mål i migrationsdomstolarna med ändrad utgång. Den indikerar om Migrationsverkets beslut har varit materiellt och formellt riktiga. Det bör dock nämnas att mål med ändrad utgång inte alltid beror på felaktig rättstillämpning eller brister i handläggningen. Det kan i stället handla om att förhållandena i ursprungslandet har förändrats, att ny bevisning har tillkommit i ärendet eller att regelverket har ändrats. Därtill ger indikatorn exempelvis ingen vägledning i fråga om kvaliteten i asylprövningen i ärenden där Migrationsverket beviljar uppehållstillstånd.

Andelen mål med ändrad utgång i domstol uppgick till 8 procent under 2023, vilket är en något lägre andel än under 2022, se diagram 2.6.

Regeringen gav den 21 december 2023 Statskontoret i uppdrag att göra en översyn av asylprocessen i syfte att stärka kvalitet, enhetlighet och rättssäkerhet. I översynen ska Statskontoret bl.a. analysera i vilken mån enhetlighet och rättssäkerhet upprätthålls i bedömningen av asylärenden hos Migrationsverket och även utreda om Migrationsverket har den styrning och de arbetssätt som krävs för att upprätthålla enhetlighet och rättssäkerhet i asylprövningen. Översynen omfattar bl.a. ärenden som avser konvertiter och hbtqi-personer, men även andra asylärenden. Statskontoret ska också utreda behovet av en extern tillsynsfunktion eller inspektion på migrationsområdet. Uppdraget ska redovisas senast den 7 oktober 2024.

Antalet inskrivna i Migrationsverkets mottagningssystem ökade

Under 2023 var antalet inskrivna i Migrationsverkets mottagningssystem i genomsnitt ca 57 700 personer, en ökning med ca 13 procent jämfört med 2022. Ökningen förklaras av att personer med tillfälligt skydd enligt massflyktsdirektivet är inskrivna i mottagningssystemet så länge de är kvar i Sverige och inte är folkbokförda. Personer med tillfälligt skydd utgjorde ca 65 procent av de inskrivna, dvs. ca 37 300 personer.

Av det totala antalet inskrivna bodde ca 60 procent i eget boende, ca 11 procent i Migrationsverkets anläggningsboenden, ca 26 procent var anvisade till kommunalt boende och ca 4 procent bodde i övrigt boende. Av de inskrivna med tillfälligt skydd enligt massflyktsdirektivet bodde ca 59 procent i eget boende, ca 2 procent i Migrationsverkets anläggningsboenden, ca 38 procent var anvisade till kommunalt boende och ca 1 procent bodde i övrigt boende.[1] Könsfördelningen bland inskrivna i mottagningssystemet var i stort sett oförändrad jämfört med 2023, ca 51 procent kvinnor och ca 49 procent män.

Diagram 2.6 Inskrivna i mottagningssystemet, genomsnitt per kalenderår och fördelat på boendeform

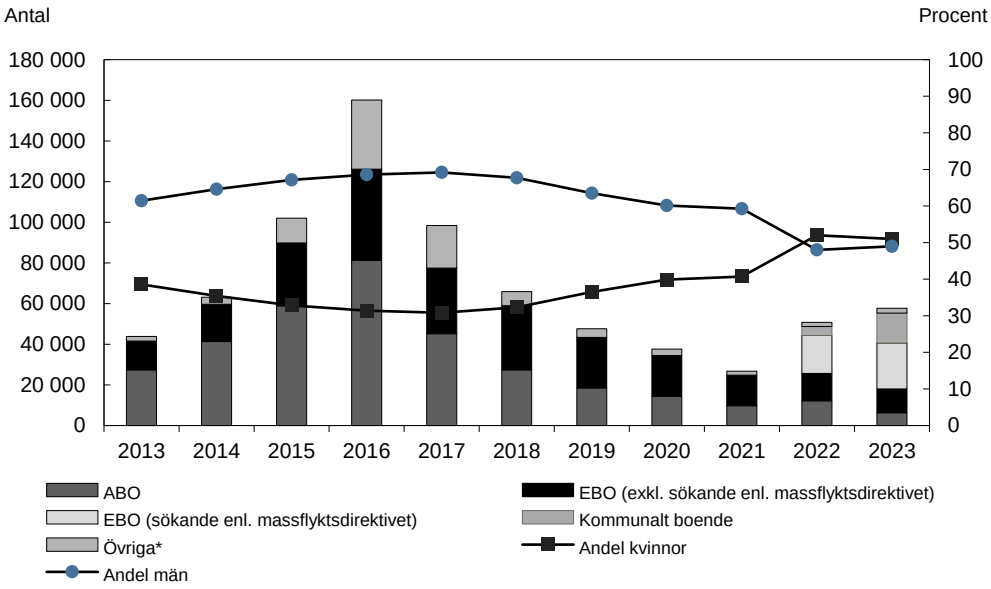

Anm: I årsredovisningen för 2022 exkluderades asylärenden från medborgare i Ukraina inkomna efter den 24 februari 2022. I årsredovisningen för 2023 och i ovan diagram inkluderas dessa ärenden för samtliga år.

Källa: Migrationsverket.

Samhällsintroduktion för asylsökande och skyddsbehövande enligt massflyktsdirektivet

Migrationsverket tillhandahåller samhällsintroduktion för asylsökande och personer som har beviljats tillfälligt skydd enligt massflyktsdirektivet. Under 2023 kallades drygt 7 800 asylsökande till samhällsintroduktion och 61 procent av de kallade deltog, jämfört med 68 procent 2022. Det är svårare för myndigheten att nå ut till de asylsökande som bor i eget boende.

Samhällsintroduktionen för personer som har beviljats tillfälligt skydd enligt massflyktsdirektivet hålls digitalt. Sidorna på Migrationsverkets webbplats har haft totalt drygt 19 900 besökare. Det går för närvarande inte att följa upp det unika antalet besökare men Migrationsverket arbetar på att ta fram en lösning.

[1] Informationen är hämtad från informationssystemet SIMBA och avser personer som var inskrivna i Migrationsverkets mottagningssystem och som har fått bifall på ansökan om tillfälligt skydd enligt massflyktsdirektivet per den 31 december 2023.

Diagram 2.7 Antal asylsökande som har kallats till respektive genomfört samhällsintroduktion

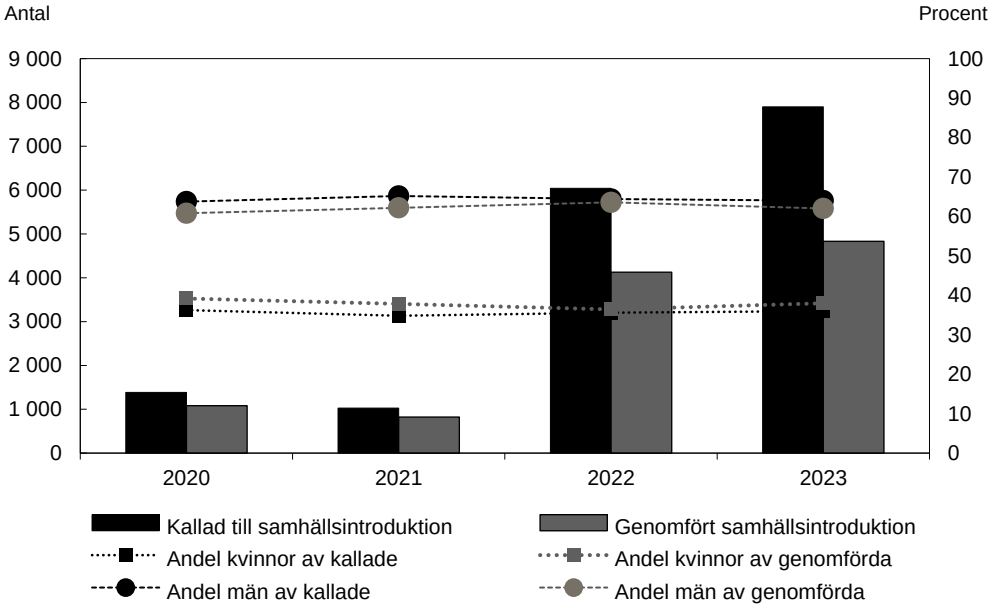

Källa: Migrationsverket.

Vistelsetiderna i mottagningssystemet minskade

Vistelsetiden i Migrationsverkets mottagandesystem är en central indikator för att bedöma effektiviteten i asylprocessen som helhet, medan handläggningstider hos Migrationsverket, migrationsdomstolarna och Migrationsöverdomstolen säger mer om effektiviteten hos respektive instans.

Den sammanlagda vistelsetiden avser tiden från att asylansökan lämnas in till dess att den sökande skrivs ut ur mottagandet. Vistelsetidens längd påverkas, förutom av Migrationsverkets handläggning, av flera andra aktörer och deras insatser, framför allt migrationsdomstolarnas handläggningstider och kommunernas mottagande av nyanlända.

Den totala genomsnittliga vistelsetiden i mottagningssystemet för utskrivna personer blev markant kortare under 2023 (ca 620 dagar jämfört med 740 dagar under 2022). Det berodde främst på kortare handläggningstider i överklagande- och återvändandeprocessen. För kvinnor var vistelsetiden 155 dagar längre än för män. För ensamkommande barn minskade vistelsetiden med 60 dagar till 412 dagar under 2023. Flickor hade ca 220 dagar längre vistelsetid än pojkar. Det finns inte några kända orsaker som kan förklara könsskillnaden.

För de personer som beviljades uppehållstillstånd av Migrationsverket ökade vistelsetiden något, till 360 dagar från 345 dagar 2022, främst på grund av längre handläggningstider i asylärenden där tillstånd beviljades. Även ledtiden från uppehållstillstånd till utskrivning till kommun blev längre under 2023 vilket har bidragit till den längre vistelsetiden. Under utgiftsområde 13 Integration och jämställdhet avsnitt 3.3.2 redovisas uppgifter om anvisningar till kommuner enligt lagen (2016:38) om mottagande av vissa nyanlända invandrare för bosättning och om ledtider för anvisningarna.

Den totala genomsnittliga vistelsetiden för personer vars ansökan om uppehållstillstånd avslagits minskade markant, till ca 680 dagar från ca 840 dagar 2022. Den största minskningen skedde för ärenden inom normalprocessen där vistelsetiden blev ca 200 dagar kortare. Det främsta skälet till den kortare vistelsetiden var den

halverade handläggningstiden i migrationsdomstolarna och den betydligt kortare handläggningstiden i återvändandeprocessen för dessa ärenden.

Diagram 2.8 Genomsnittlig vistelsetid för samtliga personer som lämnat mottagandet, utifrån utgång i ärendet

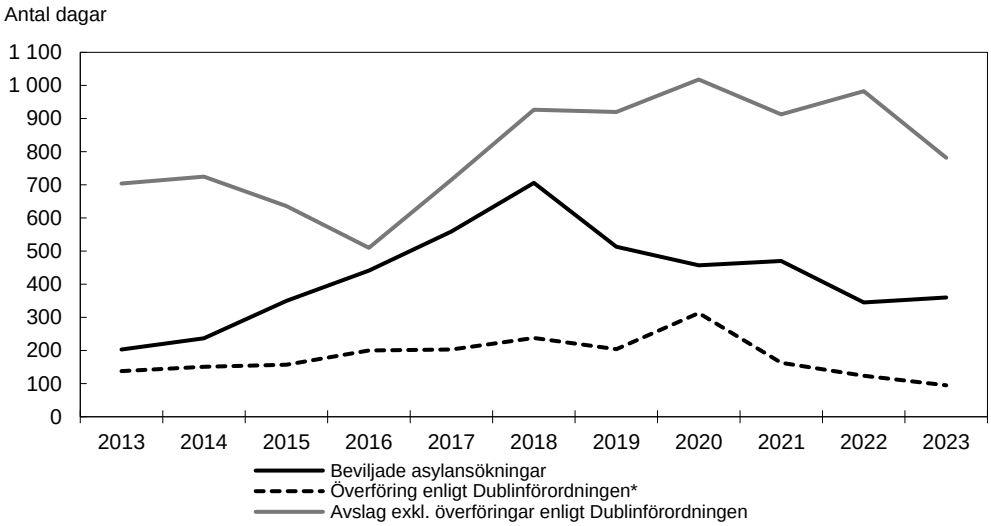

*Asylprövningen ska övertas av annan EU-medlemsstat enligt den s.k. Dublinförordningen, dvs. Sverige prövar inte ansökan i sak.

Källa: Migrationsverket.

En reformering av mottagandet förbereds

Regeringen tilldelade Migrationsverket medel i budgetpropositionen för 2024 för att förbereda för en reformering av mottagandet. Den 7 mars 2024 gav regeringen Migrationsverket i uppdrag att förbereda för ett reformerat mottagningssystem. Regeringen vill avskaffa den nuvarande ordningen med eget boende. Asylsökande ska som utgångspunkt bo i mottagnings- eller återvändandecenter. I stället för lägenhetsboenden ska i huvudsak kollektiva boenden användas. Migrationsverket har bl.a. fått i uppdrag att planera och genomföra anpassningar av myndighetens boendebestånd. Uppdraget ska redovisas till regeringen senast den 31 oktober 2024.

Återvändandecenter inrättades

I juni 2023 fick Migrationsverket i uppdrag av regeringen att inrätta återvändandecenter för asylsökande som har fått ett avlägsnandebeslut. Migrationsverket gavs även i uppdrag att arbeta aktivt med att motivera de personer som är placerade där till att återvända frivilligt, samt ge råd, vägledning och praktiskt stöd. I budgetpropositionen för 2024 tilldelades Migrationsverket medel för inrättande av återvändandecenter. Migrationsverket har inrättat fem återvändandecenter med totalt ca 1 200 platser. Anläggningar finns i Sigtuna, Burlöv, Malmö, Mölndal och Stockholm. Återvändandecentret Sigtuna är det största med drygt 500 platser.

Återvändandet kan fortsatt förbättras

En grundläggande förutsättning för en långsiktigt hållbar migrationspolitik är att personer som saknar skyddsskäl eller av andra skäl inte har laglig rätt att vistas i Sverige lämnar landet.

Den 22 juni 2022 gav den dåvarande regeringen i uppdrag till Migrationsverket, Polismyndigheten och Kriminalvården att effektivisera återvändandeverksamheten. Myndigheterna gavs bl.a. i uppdrag att öka antalet verkställigheter av avvisnings- och utvisningsbeslut med 50 procent under 2023 jämfört med 2021 samt att lämna en

gemensam redovisning av återvändandeverksamhetens resultat. Under 2023 återvände, enligt myndigheternas gemensamma redovisning, sammantaget ca 6 800 personer självmant eller med tvång (exklusive Dublinärenden, utvisning på grund av brott och Polismyndighetens egna beslut om avvisning). Detta är en minskning med 4 procent jämfört med 2021 då ca 7 100 beslut verkställdes. En starkt bidragande orsak till minskningen är att antalet öppna återvändandeärenden rörande personer från länder dit det är förenat med svårigheter att verkställa avlägsnandebeslut har ökat och återvändandeärendena har därmed blivit mer komplexa. I jämförelse med 2022 ses dock en mindre ökning av antalet verkställda beslut som då var ca 6 200.

Den totala genomsnittliga handläggningstiden i återvändandeärenden minskade, så även antalet öppna återvändandeärenden som vid årets slut var 27 procent färre än 2022. Skillnaden i handläggningstid mellan män och kvinnor var marginell. Ungefär 60 procent av dem som återvände 2023 var män. Det var också fler män än kvinnor som fick avslag på sin asylansökan.

Den dåvarande regeringen gav i juni 2022 en särskild utredare i uppdrag att föreslå åtgärder i syfte att stärka återvändandeverksamheten (dir. 2022:91). I augusti 2023 beslutades tilläggsdirektiv till utredningen som nu även ska se över bl.a. regelverket för inre utlänningskontroller (dir. 2023:126).

Riksdagen har tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om åtgärder mot skuggsamhället (bet. 2021/22:SfU16 punkt 1, rskr. 2021/22:196). Av tillkännagivandet följer att regeringen bör återkomma med förslag i enlighet med vad utskottet anger gällande flera frågor, däribland frågan om fler återtagandeavtal och överenskommelser med ursprungsländer (bet. 2021/22:SfU16 s. 14). Regeringen har intensifierat dialogen med flera tredjeländer, dvs. länder utanför EU, som inte samarbetar på återtagandeområdet, vilket i flera fall har lett till ett förbättrat samarbete och ett ökat återvändande. Även på EU-nivå driver Sverige på för EU-gemensamma åtgärder gentemot tredjeländer som inte samarbetar. Tillkännagivandet får därmed anses tillgodosett i denna del. Regeringen avser att återkomma till riksdagen om de övriga punkterna. Tillkännagivandet är inte slutbehandlat.

Antalet förvarsplatser ökade

Förvarstagande används för att säkerställa att en person är tillgänglig så att ett beslut om av- eller utvisning kan verkställas, eller för att utreda identitet eller rätt att vistas i landet. Beslut om förvarstagande fattas av Migrationsverket, Polismyndigheten, Säkerhetspolisen, migrationsdomstolarna eller Migrationsöverdomstolen.

Antalet förvarsplatser uppgick till 567 i slutet av 2023, vilket var i enlighet med uppdraget i regleringsbrevet för 2023. Under 2023 var i genomsnitt 516 platser tillgängliga jämfört med 463 platser under 2022. Beläggningsgraden var i genomsnitt 65 procent, vilket var högre än föregående år då genomsnittet var 59 procent. Den totala kostnaden för förvarsverksamheten var 987 miljoner kronor, vilket är en ökning med 15 procent jämfört med 2022. Kostnadsökningen berodde framför allt på fler boendedygn, högre personalkostnader och högre kostnader för kontorslokaler.

Den genomsnittliga vistelsetiden i förvar var 46 dagar under 2023, vilket var något kortare än föregående år. Männens genomsnittliga vistelsetid var liksom tidigare år längre än kvinnornas, 47 dagar jämfört med 40 dagar för kvinnor. 87 procent av de förvarstagna var män.

Totalt var det nära 3 200 personer som avslutade en vistelse på ett förvar under 2023 jämfört med ca 3 000 under 2022. I augusti 2023 tillsattes en utredning som ska göra en översyn av reglerna om förvar i syfte att skapa ett modernt och ändamålsenligt

regelverk (dir. 2023:119). Regeringen tilldelade även Migrationsverket mer medel i budgetpropositionen för 2024 i syfte att utöka antalet förvarsplatser. Migrationsverket gavs i regleringsbrevet för 2024 i uppdrag att uppdatera myndighetens Plan för utökad förvarskapacitet i enlighet med de tillskott som beslutats samt att ta fram en plan för hur antalet förvarsplatser ska kunna utökas till 1 000 platser.

Fler sökte återvandringsbidrag

Regeringen gav Migrationsverket som mål i regleringsbrevet för 2023 att antalet personer som återvandrar ska öka samt i uppdrag att genomföra informationsinsatser i syfte att öka kunskapen om möjligheten att återvandra. Antalet personer som ansökte om bidrag för att återvandra ökade från 33 till 71, eller med 115 procent. Migrationsverket fick i uppdrag i regleringsbrevet för 2023 att genomföra informationsinsatser i syfte att öka kunskapen om befintliga stödinsatser för återvandring. Endast en person beviljades återvandringsbidrag under 2023.

Den 26 oktober 2023 tillsatte regeringen utredningen Översyn av incitamentsstrukturerna för frivillig återvandring (dir. 2023:151) som hade i uppdrag att se över hur frivillig återvandring kraftigt kan stimuleras.

2.5.2 Delmål 2 – En långsiktigt hållbar migrationspolitik som inom ramen för den reglerade invandringen underlättar rörlighet över gränser och främjar en behovsstyrd arbetskraftsinvandring

Förutsättningar för god måluppfyllelse

För att nå målet om att inom ramen för den reglerade invandringen underlätta rörlighet och främja den behovsstyrda arbetskraftsinvandringen krävs bl.a. att prövningen av ärenden om uppehålls- och arbetstillstånd är effektiv och har en hög rättslig kvalitet.

Nya regler för uppehållstillstånd på grund av anknytning

Den 1 december 2023 trädde lagändringar i kraft som bl.a. innebär att åldersgränsen för när ett uppehållstillstånd på grund av anknytning får nekas höjs från 18 till 21 år. Ändringarna innebär dessutom bl.a. att möjligheterna till undantag från försörjningskravet vid anhöriginvandring när anknytningspersonen är alternativt skyddsbehövande begränsas.

Färre förstagångsansökningar inom anknytningsärenden

Författningsändringar som trädde i kraft i juli 2021 innebär att uppehållstillstånd som beviljas för familjeanknytning tidsbegränsas, till skillnad från tidigare då permanenta uppehållstillstånd som regel beviljades. Effekterna av detta kunde ses i antalet ärenden som inkom till myndigheten 2023 då antalet förstagångsansökningar minskade medan antalet förlängningsansökningar ökade markant.

Antalet avgjorda anknytningsärenden ökade jämfört med föregående år, och antalet öppna förstagångsärenden ökade. Den stora ökningen av förlängningsärenden innebar dock att antalet öppna ärenden inte minskade totalt. Färre inkomna förstagångsärenden innebar i sin tur att det fanns färre nya öppna ärenden vilket påverkade kötiden negativt. Den genomsnittliga kötiden ökade med 37 dagar och andelen öppna ärenden som avgjordes inom författningsstyrd tid minskade för förstagångsansökningar (31 procent för 2023 jämfört med 36 procent för 2022). Däremot förbättrades motsvarande resultat inom förlängningsärenden (66 procent för

2023 jämfört med 58 procent för 2022) och den genomsnittliga kötiden förkortades med 36 dagar, vilket berodde på de många nya ansökningar som inkom i slutet av året. Den genomsnittliga handläggningstiden för förstagångsansökningar för anknytningsärenden ökade med 19 dagar och minskade med 13 dagar för förlängningsärenden.

Diagram 2.9 **Andel avgjorda och öppna anknytningsärenden inom författningsstyrd tid (höger axel) samt totalt antal avgjorda och öppna anknytningsärenden (vänster axel) fördelat på kön**

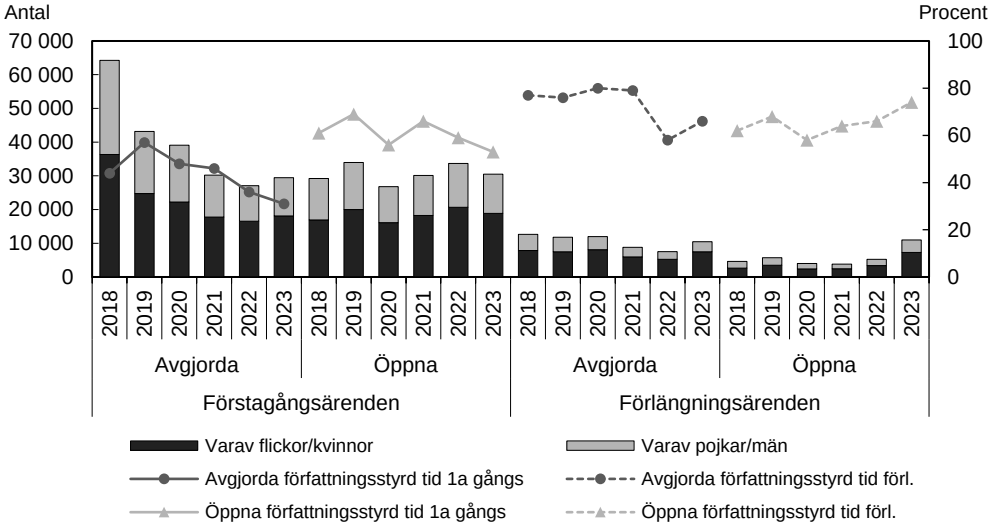

Källa: Migrationsverket.

Stärkt identitetskontroll och ökad rättslig kvalitet i anknytningsärenden

Riksdagen har tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om identitetsfrågor (bet. 2021/22:SfU8 punkt 1, rskr. 2021/22:153). Av tillkännagivandet följer att regeringen genom styrning och resurstilldelning behöver säkerställa att identitetsfrågor får ett större fokus vid Migrationsverkets prövning, bl.a. behövs mer och bättre teknisk utrustning för att granska handlingar (bet. 2021/22:SfU8 s. 14). Migrationsverket har i redovisningen av det uppdrag som lämnades i regleringsbrevet för 2022 uppgett att myndigheten har utvecklat en stärkt ID-kontroll inom tillståndsärenden. Vidare har ett rättsligt ställningstagande, RS/009/2022 angående Uppvisande av pass i original i ärenden om uppehållstillstånd, publicerats av Migrationsverket. Det innebär krav på Migrationsverket och utlandsmyndigheterna att kontrollera pass i original i alla ärenden om tidsbegränsade uppehållstillstånd. Genom de redovisade åtgärderna anser regeringen att tillkännagivandet är slutbehandlat.

Riksdagen har också tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om rättslig kvalitet (bet. 2021/22:SfU8 punkt 2, rskr. 2021/22:153). Av tillkännagivandet följer att regeringen måste tillse att den rättsliga kvaliteten i anknytningsärenden säkerställs och en ordentlig kvalitetssäkring och uppföljning utförs (bet. 2021/22:SfU8 s. 14). Migrationsverket tog med anledning av de påtalade bristerna fram en åtgärdsplan. Flera utbildningsinsatser och åtgärder har vidtagits för att säkerställa att medarbetarna har den kompetens som krävs för att utföra arbetsuppgifterna på ett rättssäkert sätt. Genom de redovisade åtgärderna anser regeringen att tillkännagivandet är slutbehandlat.

Främjande av högkvalificerad arbetskraftsinvandring

Arbetsgivare som efterfrågar kvalificerad arbetskraft måste få den arbetskraft de behöver i tid. Regeringen har därför gett Migrationsverket i uppdrag att främja högkvalificerad arbetskraftsinvandring samt att korta handläggningstider för

uppehållstillstånd som bl.a. söks för arbete och forskning. Under 2023 har Migrationsverket arbetat med sitt uppdrag, bl.a. genom att ta fram en ny modell för hanteringen av ansökningar om arbetstillstånd. Syftet med det nya arbetssättet, som har införts 2024, är att underlätta för företag att snabbt få den högkvalificerade arbetskraft de behöver. Migrationsverket har även förbättrat sin service till arbetsgivare som rekryterar sådan arbetskraft. Myndigheten deltar vidare i det nya myndighetsövergripande uppdraget om att attrahera och behålla högkvalificerad internationell kompetens och annan utländsk arbetskraft som är viktig för Sveriges konkurrenskraft. En utredare har också fått i uppdrag att lämna förslag på åtgärder som förbättrar förutsättningarna för utländska doktorander och forskare att verka i Sverige samt göra en översyn av regelverket när det gäller uppehållstillstånd för studier.

Villkoren för arbetskraftsinvandring har samtidigt skärpts genom ett höjt försörjningskrav som trädde i kraft i november 2023. Det nya kravet har inte påverkat statistiken för 2023 i någon större omfattning eftersom det infördes i slutet av året. Det finns även ett betänkande om nya regler för arbetskraftsinvandring som har remitterats och nu bereds inom Regeringskansliet (SOU 2024:15).

Intensifierat arbete mot arbetslivskriminalitet

Under 2022 fick Migrationsverket och åtta andra myndigheter i uppdrag att inrätta regionala center mot arbetslivkriminalitet och om varaktig myndighetssamverkan (A2022/00333). Migrationsverket har under 2023 fördjupat sitt arbete med att motverka arbetslivskriminalitet, i samverkan med berörda myndigheter, och är representerat i samtliga regionala center. Myndighetssamverkan har under 2023 bl.a. lett till utökade kontroller av arbetstillstånd inom servicebranscher (se utg. omr. 14 avsnitt 4.4).

Under 2023 upptäckte Migrationsverket 576 fall av misstänkt människohandel (360 män, 14 pojkar, 216 kvinnor, 8 flickor). Det var en ökning jämfört med tidigare år (515 respektive 261 misstänkta fall upptäcktes under 2022 och 2021). Ökningen av antalet identifierade fall över tid är en följd av en rad kompetenshöjande insatser vidtagna av Migrationsverket för att bättre kunna identifiera misstänkta fall. Framför allt identifierades fler ärenden inom processen för arbetstillstånd. Av samtliga fall som identifierades under 2023 var nästan 230 fall ärenden där personer utnyttjats inom bärplockarbranschen.

Färre inkomna arbetsmarknadsärenden

Antalet inkomna arbetsmarknadsärenden minskade markant 2023 jämfört med året innan då ett historiskt högt antal personer ansökte om arbetstillstånd i Sverige. Under 2023 inkom ca 91 000 ansökningar (varav ca 37 000 från kvinnor och ca 54 000 från män), vilket kan jämföras med ca 104 000 ansökningar 2022. Antalet avgjorda arbetsmarknadsärenden ökade med ca 20 000 ärenden 2023 jämfört med året innan. Antalet öppna ärenden minskade samtidigt med ca 17 000 och uppgick till ca 43 000 vid årets slut. Handläggningstiderna för arbetsmarknadsärenden ökade 2023. För förstagångsärenden var den genomsnittliga handläggningstiden 180 dagar, vilket kan jämföras med 144 dagar 2022. Antalet förstagångsärenden som avgjordes inom den författningsstyrda tiden på fyra månader var 53 procent och 56 procent för förlängningsärenden. För förlängningsärenden var den genomsnittliga handläggningstiden under året 191 dagar, något kortare än året innan.

Att antalet öppna ärenden minskat markant ger en bra grund för arbetet med den nya modellen för hantering av ansökningar om arbetstillstånd.

Diagram 2.10 Andel avgjorda och öppna arbetsmarknadsärenden inom författningsstyrd tid (höger axel) samt totalt antal avgjorda och öppna arbetsmarknadsärenden (vänster axel) fördelat på kön

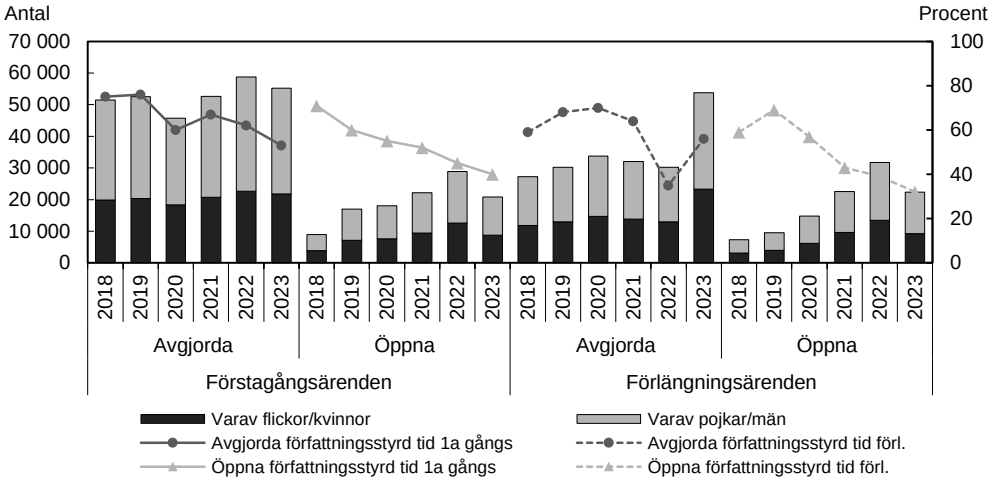

Källa: Migrationsverket.

Ökat fokus på att upptäcka missbruk i studerandeärenden

I regleringsbrevet för 2023 fick Migrationsverket tillsammans med de statliga universiteten och högskolorna i uppdrag att motverka missbruk av uppehållstillstånd för studier, vilket bl.a. kan göras genom studieavsiktsutredningar. Antalet sådana utredningar låg enligt migrationsverket på en fortsatt hög nivå under 2023. De var dock färre än under 2022. Bifallsfrekvensen för förstagångsärenden gällande uppehållstillstånd för studier sjönk marginellt jämfört med 2022, då den låg på en historiskt låg nivå. Enligt Migrationsverket är detta sannolikt en effekt av det utökade arbetet för att upptäcka missbruk.

Antalet nya utländska studenter är fortsatt högt

Under 2023 var det relativt många som ansökte om uppehållstillstånd för studier i Sverige och handläggningstiden för studerandeärenden ökade. Totalt inkom ca 20 000 förstagångsansökningar, vilket är färre än under 2022 men fortsatt högt. Även under 2023 var det relativt många som ansökte om studerandetillstånd i Sverige. Handläggningstiden för studerandeärenden ökade. Myndigheten gick in i 2023 med många öppna ärenden. Dessa har under året avarbetats vilket bidragit till den längre genomsnittliga handläggningstiden.

Sedan 2020 gäller författningsstyrda handläggningstider på maximalt 90 dagar för studerandeärenden.[2] Andelen avgjorda förstagångsansökningar inom författningsstyrd tid uppgick till 62 procent under 2023, vilket är en försämring jämfört med 2022. Den genomsnittliga handläggningstiden för förstagångsärenden var under 2023 17 dagar längre än för föregående år. Som en del i verksamhetsutvecklingen har Migrationsverket bl.a. i uppdrag att förkorta kötiderna för öppna ärenden och öka andelen beslut som fattas inom författningsstyrd tid, särskilt gällande prövningen av ansökningar om uppehållstillstånd för arbete och forskning.

[2] Avser ärenden som prövas enligt bestämmelserna i 5 b kap. utlänningslagen (2005:716). men inte för uppdrags- eller specialiseringsutbildning samt övriga studier.

Diagram 2.11 Andel avgjorda och öppna studerandeärenden inom författningsstyrd tid (höger axel) samt totalt antal avgjorda och öppna studerandeärenden (vänster axel) fördelat på kön

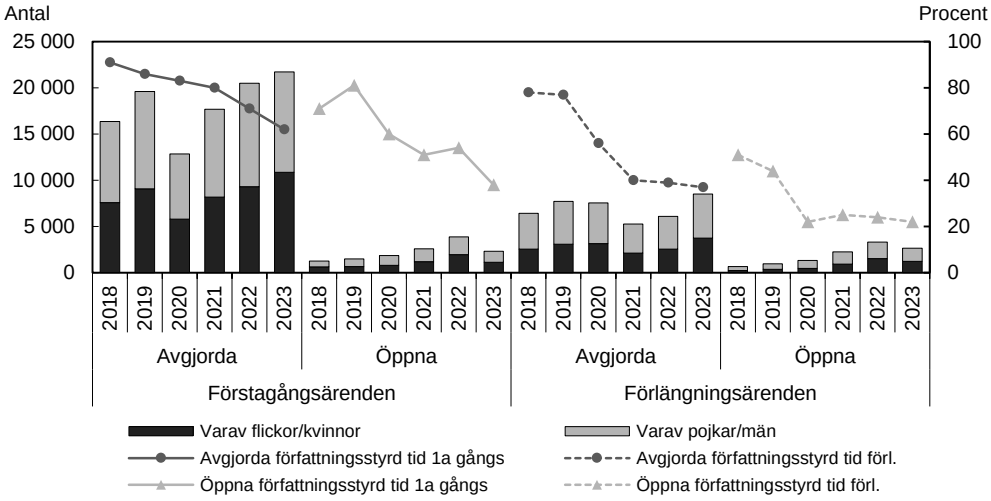

Källa: Migrationsverket.

Tabell 2.4 Genomsnittlig handläggningstid för anknytnings-, arbetsmarknads- och studerandeärenden

	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Anknytning							
Förstagångsansökningar	364	351	285	305	351	382	401
varav flickor/kvinnor	*367*	*356*	*289*	*311*	*357*	*381*	*397*
varav pojkar/män	*360*	*345*	*279*	*297*	*342*	*385*	*406*
Förlängningsansökningar	178	161	152	148	152	209	196
varav flickor/kvinnor	*159*	*141*	*137*	*134*	*131*	*191*	*184*
varav pojkar/män	*205*	*193*	*178*	*176*	*195*	*248*	*227*
Arbetsmarknad*							
Förstagångsansökningar	141	98	82	136	120	144	180
varav flickor/kvinnor	*151*	*105*	*89*	*144*	*129*	*155*	*194*
varav pojkar/män	*134*	*94*	*78*	*130*	*115*	*137*	*170*
Förlängningsansökningar	285	168	105	98	130	224	191
varav flickor/kvinnor	*274*	*164*	*103*	*96*	*126*	*222*	*189*
varav pojkar/män	*294*	*172*	*107*	*100*	*133*	*225*	*193*
Studier*							
Förstagångsansökningar	57	43	50	65	67	77	94
varav flickor/kvinnor	*54*	*42*	*47*	*65*	*65*	*77*	*92*
varav pojkar/män	*58*	*43*	*52*	*65*	*69*	*78*	*95*
Förlängningsansökningar	80	61	63	88	127	134	147
varav flickor/kvinnor	*83*	*61*	*58*	*81*	*119*	*132*	*150*
varav pojkar/män	*78*	*60*	*66*	*94*	*133*	*134*	*145*

* Inkluderar anhöriga till arbetstagare och studerande.

Källa: Migrationsverket.

Antalet återkallade uppehållstillstånd och statusförklaringar ökade stort

I regleringsbrevet för 2023 gav regeringen Migrationsverket som mål att prioritera återkallelser av uppehållstillstånd, vilket resulterade i att antalet återkallelser mer än fördubblades jämfört med 2022, från 4 478 till 10 139. De vanligaste ärendekategorierna för vilka uppehållstillstånden återkallades var arbetsmarknad (5 652), anknytning (2 251), skydd (785) och studier (785).

Rättslig kvalitet i prövningen av arbetsmarknads-, anknytnings- och studerandeärenden

När det gäller andelen ärenden med ändrad utgång i migrationsdomstol var det små förändringar mellan 2022 och 2023 för arbetsmarknads-, anknytnings- och studerandeärenden. Anknytningsärenden fortsätter att ha en låg ändringsfrekvens på 2 procent för förstagångsärenden, vilken har varit oförändrad sedan 2017. För arbetsmarknadsärenden var ändringsfrekvensen 1 procent för förstagångansökningar, vilket innebär en minskning från 2 procent 2022. För studerandeärenden var ändringsfrekvensen 2 procent både under 2022 och 2023 för förstagångsansökningar.

Diagram 2.12 Uppehållstillståndsärenden om anknytning, arbetsmarknad och studier med ändrad utgång. Antal avgjorda ärenden (vänster axel) och andel bifall (höger axel)

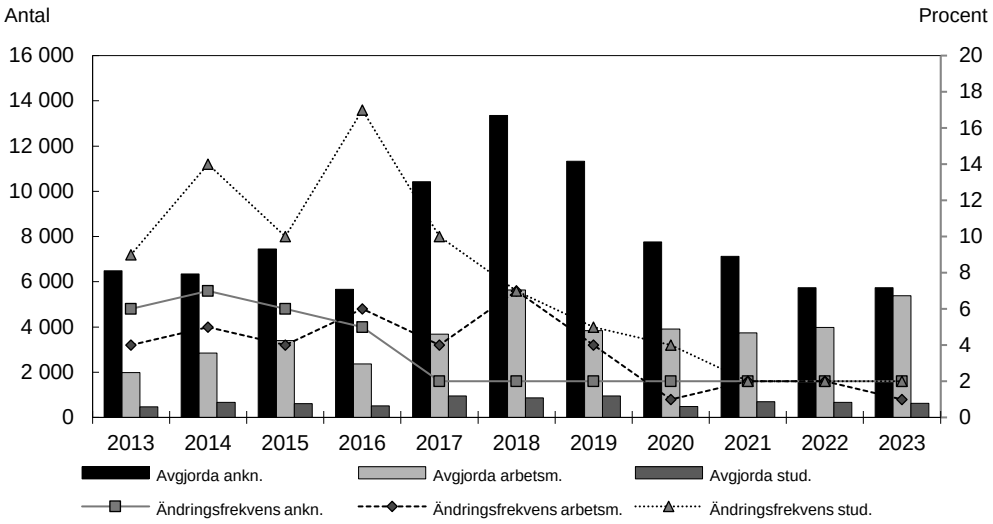

Källa: Migrationsverket.

2.5.3 Delmål 3 – En långsiktigt hållbar migrationspolitik som tillvaratar och beaktar migrationens utvecklingseffekter

Delmål 3 avser bl.a. att bidra till Sveriges genomförande av Agenda 2030 och de globala målen för hållbar utveckling. Migration ingår i flera bilaterala, regionala och tematiska samarbetsstrategier inom Sveriges internationella utvecklingssamarbete. Sverige har bidragit till att främja utvecklingseffekter av migration genom att bl.a. bedriva kapacitetshöjande insatser genom internationella organisationer, partnerländer och civilsamhället i låg- och medelinkomstländer.

2.5.4 Delmål 4 – En långsiktigt hållbar migrationspolitik som fördjupar det europeiska och internationella samarbetet

Under Sveriges EU-ordförandeskap 2023 lades grunden till en överenskommelse om EU:s migrations- och asylpakt, som kommer bidra till stärkt kontroll av EU:s yttre gräns, snabbare asylprocesser och ett effektivare återvändande av de som saknar asylskäl. I samband med ett ökat europeiskt fokus på samarbete med prioriterade tredjeländer och utmed de främsta migrationsrutterna till EU har Sverige också ökat sitt engagemang på området, inklusive i regionala migrationsdialoger. Ett fungerande återvändande har varit fortsatt prioriterat.

På global nivå har regeringen verkat för ett stärkt samarbete och ett gemensamt ansvarstagande i hanteringen av flyktingströmmar. Detta har gjorts bl.a. genom att ge kärnstöd till FN:s migrationsorganisation (IOM) som tilldelats en central koordineringsroll i det gemensamma FN-arbetet kring migrationsutmaningarna.

Under året har regeringen bidragit med projektstöd till IOM:s arbete med frivilligt återvändande och hållbar återintegrering i Somalia, Irak och Libanon. Regeringen har också bidragit med stöd till IOM:s arbete i Ukraina för att förhindra människohandel och ge stöd till människor, i synnerhet kvinnor och barn, som fallit offer för människohandel i skuggan av Rysslands invasion av Ukraina.

Migrationsverket har fortsatt sitt samarbete med tredjeländer genom internationella projekt. Projektverksamheten har haft fokus på stärkt asylhantering i tredje land samt återvändande och återintegrering. Migrationsverket bidrog också till arbetet i EU-byråerna EUAA, Frontex och eu-LISA.

2.6 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Antalet asylansökningar i Sverige fortsatte att minska under 2023 samtidigt som tillståndsprövningen växte som del av Migrationsverkets verksamhet. Det minskade asyltrycket mot Sverige innebär att verksamheten i ökande grad präglas av hantering av den övriga migrationen i form av bl.a. arbetstagare, studerande, anhöriga och personer som vill bli svenska medborgare. Att tidsbegränsade uppehållstillstånd nu är huvudregel har inneburit att andelen förlängningsansökningar har ökat markant de senaste åren. I flera ärendeslag har handläggningstiderna på Migrationsverket ökat och andelen ärenden som hanteras inom författningsstyrd tid är fortsatt för låg. Inom mottagningssystemet ökade antalet inskrivna under året framför allt till följd av Rysslands fullskaliga invasion av Ukraina, men vistelsetiderna gick ner markant.

Antalet inkomna och avgjorda mål till migrationsdomstolarna ökade under 2023, samtidigt är det fortsatt stor skillnad i omloppstider mellan migrationsdomstolarna. Skillnaderna i omloppstider är bekymmersamma. Genom lagändringar som föreslås träda i kraft den 1 november 2024 utökas möjligheterna att lämna över mål mellan de allmänna förvaltningsdomstolarna. Lagändringarna ger de domstolar som under lång tid har haft höga målbalanser, t.ex. vissa förvaltningsdomstolar som även är migrationsdomstolar, ökad möjlighet att nå regeringens mål för omloppstider. Dessutom behöver migrationsdomstolarna fortsätta utveckla sina arbetssätt och Domstolsverket stödja domstolarna i deras effektiviseringsarbete. Regeringen avser också att noga följa utvecklingen gällande domstolarnas omloppstider.

Migrationsverket har under 2023 tagit fram en ny modell för hanteringen av ansökningar om arbetstillstånd med syftet att underlätta för företag att snabbt få den högkvalificerade arbetskraft de behöver. Regeringen kommer att följa resultatet av den nya modellen noga, särskilt som handläggningstiderna för arbetstillstånd i förstagångsärenden ökade under 2023. Inom återvändandet ökade antalet verkställda beslut marginellt jämfört med 2022, men var lägre än under 2021. Migrationsverket har inrättat fem återvändandecenter och antalet förvarsplatser har fortsatt att öka. Migrationsverket har i ökad omfattning även prioriterat återkallelser av uppehållstillstånd, vilket resulterade i att antalet återkallade uppehållstillstånd mer än fördubblades jämfört med 2022. Migrationsverket fortsatte även sitt arbete, tillsammans med de statliga universiteten och högskolorna, med att motverka missbruk i studerandeärenden, bl.a. genom att utveckla arbetet med studieavsiktsutredningar och lärosätenas rapportering av studieavbrott till Migrationsverket.

Utifrån resultatredovisningen i avsnitt 2.5 gör regeringen bedömningen att det övergripande målet för migrationspolitiken delvis har uppnåtts. Bedömningen baseras i huvudsak på att handläggningstiderna vid Migrationsverket fortfarande inte uppfyller de författningsstyrda tiderna inom flera ärendeslag och det gäller för både kvinnor och män. Trots att Migrationsdomstolarnas handläggningstider har förbättrats är de

fortsatt en lång bit ifrån de av regeringen satta verksamhetsmålen. Regeringen konstaterar att långa handläggningstider med långa vistelsetider i Migrationsverkets mottagande medför höga kostnader för staten och motverkar såväl etablering som återvändande. Det är därför viktigt att tiden från ansökan till beslut är så kort som möjlig inom asylprövningen. Långa handläggningstider för arbetstillstånd påverkar också Sveriges konkurrensförmåga och möjligheter att attrahera exempelvis högkvalificerade talanger negativt. Regeringen bedömer att utvecklingen i vissa delar går åt rätt håll. Vad gäller den rättsliga kvaliteten konstaterar regeringen att ändringsfrekvensen är fortsatt låg. Samtidigt ger den nuvarande indikatorn ingen vägledning i fråga om kvaliteten i asylprövningen i ärenden där uppehållstillstånd beviljas. Statskontorets översyn av asylprocessen i syfte att stärka kvalitet, enhetlighet och rättssäkerhet kan bidra med viktiga underlag för det fortsatta arbetet. Regeringen konstaterar att omläggningen av migrationspolitiken har inneburit att verksamheten för framför allt Migrationsverket har skiftat i karaktär. Myndigheten har både påverkats av nya uppdrag och av förändringar i lagstiftning som påverkar verksamheten och har för detta tillförts ökade resurser.

2.7 Politikens inriktning

Det pågår stora migrationsströmmar i omvärlden som också i hög utsträckning påverkar EU. Flera länder i EU, däribland Tyskland, Frankrike, Spanien och Italien hade under 2023 ett mycket högt antal registrerade asylsökande. I Sverige har utvecklingen gått i motsatt riktning. Antalet asylsökande till Sverige både i antal och som andel av det totala antalet sökande i EU minskade under 2023 och fortsätter att minska under 2024. Regeringens genomgripande omläggning till en ansvarsfull och restriktiv migrationspolitik börjar att ge resultat.

Omfattande åtgärder har redan vidtagits bl.a. för att reformera mottagningssystemet och återvändandearbetet. Fler åtgärder behöver dock vidtas för att genomföra paradigmskiftet inom migrationspolitiken. Reformarbetet kommer att intensifieras det närmaste året när flera av de utredningar som regeringen har tillsatt redovisar sina uppdrag och lagstiftningsarbetet fortsätter utifrån redovisade betänkanden. Vidare är det fortfarande en alltför stor andel av de människor som söker sig till Sverige och EU som gör det irreguljärt och alltför många ansöker om skydd trots att de inte når upp till kraven för internationellt skydd. Det är därför fortsatt viktigt att genomföra åtgärder som minskar den irreguljära invandringen till Sverige och EU. Asylrätten ska upprätthållas och skydd ska ges tillfälligt till människor som bedöms ha skyddsbehov i enlighet med de bindande internationella regler som Sverige åtagit sig att följa. För att upprätthålla legitimiteten i migrationssystemet behöver även återvändandet öka.

Sveriges stöd till Ukraina till följd av Rysslands fullskaliga invasion är mycket omfattande. Den 25 juni beslutade EU:s ministerråd att förlänga aktiveringen av massflyktsdirektivet med ytterligare ett år till den 4 mars 2026 (EU 2024/1836). Förlängningen bedöms innebära att omkring 25 000 personer med tillfälligt skydd kan komma att folkbokföras enligt gällande regelverk under 2024 och då bl.a. ges större tillgång till hälso- och sjukvård. En del av dem kommer även att kunna ta del av Arbetsförmedlingens etableringsinsatser och av utbildningar inom komvux. Regeringen föreslår också i propositionen Förbättrade levnadsvillkor för utlänningar med tillfälligt skydd (prop. 2023/24:151) att personer med tillfälligt skydd ska kunna folkbokföras tidigare, efter att ha vistats i Sverige i 12 månader, jämfört med gällande regelverk bl.a. i syfte att underlätta deras möjligheter att etablera sig på arbetsmarknaden. Förlängningen av massflyktsdirektivet väntas tillsammans med regeringens lagförslag innebära att omkring 29 000 personer med tillfälligt skydd kan folkbokföras under 2024 och ytterligare ca 9 000 personer under 2025. Det totala

antalet som bor i Sverige med tillfälligt skydd uppgick i augusti 2024 till ca 42 000 personer. Det är fortsatt osäkert hur Rysslands fullskaliga invasion av Ukraina kommer att påverka migrationsflödena under budgetperioden.

Omläggningen av migrationspolitiken ställer stora krav på Migrationsverket och på migrationsdomstolarna

För att uppnå en effektivare asylprocess och ett effektivare återvändandearbete är det viktigt att tiden från ansökan till beslut och vistelsen i mottagningssystemet är så kort som möjligt. De som uppfyller kriterierna för skydd och beviljas uppehållstillstånd ska tidigt påbörja sin integration i det svenska samhället medan de som saknar skyddsskäl ska förberedas för att återvända. I takt med att antalet asylsökande minskar blir Migrationsverkets prövningsverksamhet mer inriktad på andra ärendeslag och på att pröva förlängningsansökningar. Likaså kan det reformerade mottagningssystemet bidra till en effektivare asylprocess. Migrationsverkets arbete behöver också inriktas mer på att förhindra, upptäcka och åtgärda fusk och missbruk bl.a. genom kontroller för att förhindra fusk med arbetstillstånd och att fortsatt prioritera återkallelseärenden samtidigt som insatser görs för att korta handläggningstider för uppehållstillstånd för arbete och forskning.

Under de närmaste åren kommer Migrationsverket och migrationsdomstolarna i hög utsträckning att påverkas av regeringens intensiva reformagenda på migrationsområdet. För Migrationsverkets del handlar det t.ex. om att ställa om hela mottagningssystemet, att intensifiera återvändandearbetet och att utöka antalet förvarsplatser i skyndsam takt. Myndigheten behöver också ha förutsättningar att hantera den löpande verksamheten och mottagandet av personer med tillfälligt skydd från Ukraina. Regeringen avser därför att tillföra Migrationsverket medel för 2026. Tillskottet till Migrationsverket kommer stegvis att fasas ut men med hänsyn till myndighetens förutsättningar och att de effektiviseringsåtgärder som Migrationsverket förväntas vidta, t.ex. utvecklade arbetssätt och digitalisering, börjar ge resultat. Det är viktigt att även migrationsdomstolarna och Migrationsöverdomstolen ges stabila ekonomiska förutsättningar att utföra sitt uppdrag och att bidra till en effektivare asylprocess så att vistelsen i mottagningssystemet blir så kort som möjligt. Regeringen avser därför att tillföra dessa myndigheter medel för 2025–2027 i syfte att de ska kunna minska sina ärendebalanser och hantera ett fortsatt högt inflöde av mål.

Åtgärderna för att förhindra, upptäcka och åtgärda missbruk stärks

Regeringen genomför ett omfattande arbete för att motverka fusk och missbruk av välfärdssystemen. En del i detta är att förhindra, upptäcka och åtgärda missbruk av systemet med den reglerade invandringen. Migrationsverket har, som ansvarig myndighet för att pröva bl.a. ansökningar om uppehållstillstånd, en nyckelroll i detta arbete. Regeringen har därför gett Migrationsverket flera uppdrag som syftar till att förstärka myndighetens arbete för att förhindra, upptäcka och åtgärda missbruk av systemet med den reglerade invandringen. Exempelvis ska myndigheten stärka sitt ID-arbete för att öka kvaliteten i prövningen och återvändandearbetet, öka kontrollen av vilka som befinner sig i Sverige och motverka att felaktiga identitetsuppgifter registreras. Migrationsverket har sedan 2023 även i uppdrag att prioritera återkallelseärenden så att uppehålls- och arbetstillstånd samt statusförklaringar återkallas när det finns grund för det. Det är viktigt att myndigheten fortsätter sitt arbete med att prioritera återkallelseärenden. Regeringen bedömer att ytterligare steg bör tas för att förstärka det arbetet och avser tillföra Migrationsverket medel för detta fr.o.m. 2025. Medlen kan även till en del användas för anpassningar av it-stöd med fokus på att motverka fusk och missbruk t.ex. i syfte att öka möjligheterna att utbyta information med andra myndigheter.

Migrationsverket har funnit starka indikationer på att det förekommer ett omfattande missbruk av uppehållstillstånd för studier bland vissa grupper. Myndigheten har nyligen redovisat ett uppdrag att gemensamt med universitet och högskolor genomföra åtgärder för att stävja detta missbruk. Det är angeläget att uppehållstillstånd för studier endast beviljas personer som har för avsikt att studera i Sverige och inte personer som avser utnyttja systemet i andra syften t.ex. för att arbeta. En utredare har därför fått i uppdrag att bl.a. se över regelverket för uppehållstillstånd för studier. Uppdraget ska redovisas senast den 9 december 2024.

Migrationsverket behöver utöka sin kapacitet att hantera biometriska uppgifter

Svensk identitetsförvaltning ska vara tillförlitlig och solid, och inte kunna utnyttjas för olika former av missbruk och brottslighet. Migrationsverket är en central aktör i arbetet med att säkerställa detta (skr. 2023/24:67). Biometriska uppgifter som fingeravtryck och fotografier kan bidra till att Migrationsverket får ett mer tillförlitligt underlag för beslut bl.a. genom att det möjliggör en bättre och mer effektiv kontroll av den sökandes identitet. Utöver Migrationsverkets pågående åtgärder för att stärka ID-arbetet bedömer regeringen att myndigheten behöver utöka sin kapacitet att hantera biometriska uppgifter bl.a. som ett led i sitt arbete med att förhindra och upptäcka missbruk. Vidare innehåller regeringens lagrådsremiss om biometri i brottsbekämpningen förslag om att Polismyndigheten under vissa förutsättningar ska få göra biometriska jämförelser med uppgifter i Migrationsverkets register över fingeravtryck och fotografier i syfte att bekämpa allvarlig brottslighet. Det ingår också i uppdraget till Utredningen om stärkt återvändandeverksamhet (dir. 2022:91, dir. 2023:126) att ta ställning till hur biometriska uppgifter ska kunna användas i större utsträckning i utlänningsärenden. Om identitet och vistelserätt kan kontrolleras bättre och mer effektivt, t.ex. vid inre utlänningskontroll, ökar också förmågan att upptäcka potentiella säkerhetshot. Uppdraget ska redovisas senast den 29 november 2024.

Utbyggnaden av Migrationsverkets kapacitet att hantera biometriska data är ett omfattande arbete som behöver påbörjas omgående, både för att myndigheten ska få bättre förutsättningar att genomföra sitt nuvarande uppdrag och för att myndigheten ska hinna förbereda anpassningen till kommande lagstiftning. Regeringen avser därför att tillföra Migrationsverket medel fr.o.m. 2025 för att bl.a. utveckla it-system för att kunna lagra och söka biometriska uppgifter som fingeravtryck och fotografier.

Systemet för arbetskraftsinvandring förbättras

En ändamålsenlig arbetskraftsinvandring är viktigt för att Sverige ska kunna fortsätta hävda sig i den internationella konkurrensen som kunskaps- och innovationsnation. Invandring av högkvalificerad arbetskraft och annan utländsk arbetskraft som är viktig för Sverige ska fortsätta att främjas. Möjligheterna att attrahera och behålla utländska forskare och doktorander ska förbättras. Snabba och smidiga processer för arbetstillstånd och uppehållstillstånd för forskning bidrar till Sveriges möjligheter att attrahera högkvalificerad arbetskraft.

Betänkandet Nya regler för arbetskraftsinvandring m.m. (SOU 2024:15) överlämnades till regeringen i februari 2024 och innehåller såväl förslag på skärpta villkor för arbetskraftsinvandring som förslag på åtgärder för att främja högkvalificerad arbetskraftsinvandring. Utredningens betänkande har remissbehandlats och förslagen bereds inom Regeringskansliet.

Regeringen avser också att återkomma till riksdagen med en proposition som bl.a. innehåller förslag om att Migrationsverket ska få utökade möjligheter till kontroller av arbetsgivare i samband med ansökningar om arbetstillstånd och om nya straffbestämmelser kopplade till utnyttjande av utländsk arbetskraft. Förslagen har sin

grund i betänkandet Ett förbättrat system mot arbetskraftsexploatering (SOU 2021:88). Regeringen avser tillföra Migrationsverket medel för kostnader för utökade kontroller 2025–2027.

Arbetslivskriminaliteten ökar, leder till allvarliga samhällsproblem och är en inkomstkälla för den organiserade brottsligheten. Det myndighetsgemensamma arbetet mot arbetslivskriminalitet där Migrationsverket ingår, behöver fortsatt utvecklas. Medel förs därför över från Arbetsmiljöverket till Migrationsverkets förvaltningsanslag och utökas.

Asylsökande ska som utgångspunkt bo på Migrationsverkets boenden

Regeringen reformerar systemet för mottagandet för att uppnå ett mer ordnat och effektivt mottagande av asylsökande. Regeringens avsikt är att asylsökande som utgångspunkt ska bo på mottagningscenter under tiden deras ansökan prövas och att de som har fått ett verkställbart utvisningsbeslut ska bo på återvändandecenter tills de lämnar landet. Regeringen planerar att under hösten överlämna en proposition till riksdagen om en ny ordning för asylsökandes boende med förslag på bl.a. åtgärder för att fler asylsökande ska bo på Migrationsverkets boenden och en lagreglerad skyldighet att delta i samhällsintroduktion. I budgetpropositionen för 2024 tillförde regeringen medel till Migrationsverket för de kostnader som uppstår med anledning av förslagen. För 2025 uppgår tillskottet till 215 miljoner kronor och från och med 2026 till 275 miljoner kronor per år.

Regeringen gav i juni 2023 Utredningen om ett ordnat initialt mottagande av asylsökande ett utvidgat uppdrag (dir. 2023:93) som bl.a. syftar till att ge myndigheterna de verktyg som behövs för att se till att asylsökande som huvudregel bor på asylboenden och för att veta var asylsökande befinner sig. Utredningen ska redovisa sitt uppdrag den 15 oktober 2024. Att Migrationsverket enklare kan nå de asylsökande förväntas leda till en effektivare asylprocess med snabbare beslut och ett effektivare återvändandearbete. Att asylsökande bor på mottagandecenter i stället för i eget boende under asylprocessen bedöms också förbättra förutsättningarna att erbjuda stöd till de sökande som har behov av det samt kan leda till bättre integration för de personer som får bifall på sin ansökan. Det ska också bli obligatoriskt för asylsökande att delta i samhällsintroduktion, där information ges för att de ska kunna anpassa sig till tillvaron i Sverige samt om rättigheter och skyldigheter under vistelsen i Sverige. De ges också information om bl.a. våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck. Ett viktigt syfte med reformeringen av mottagningssystemet är att det ska bidra till att motverka en utbredning av ett skuggsamhälle. Migrationsverket fick under 2024 i uppdrag av regeringen att vidta åtgärder för att förbereda för det reformerade mottagningssystemet bl.a. genom att genomföra anpassningar av sitt boendebestånd, se avsnitt 2.5.1. I redovisningen av uppdraget ska det ingå en analys av trygghet och säkerhet i det reformerade mottagningssystemet, vilket ska inkludera ett jämställdhetsperspektiv.

Staten ansvarar för mottagande av asylsökande och ersätter kommuner och regioner för kostnader som uppstår inom bl.a. utbildning och hälso- och sjukvård. Kommuner med mottagnings- eller återvändandecenter kan påverkas särskilt av kostnader för förskole- och skolverksamhet bl.a. genom att det kan ske oförutsedda förändringar i elevunderlaget under pågående termin och att de med kort varsel kan behöva ta emot nya elever. Kommunerna behöver ges bättre ekonomiska förutsättningar att tillhandahålla utbildning för asylsökande och skyddsbehövande elever när Migrationsverkets boendebestånd anpassas och centreras. Regeringen avser därför att höja schablonersättningarna till kommunerna för skolväsendet inklusive förskolan

fr.o.m. januari 2025. En väl fungerande samverkan med kommuner är central för inrättandet av mottagnings- och återvändandecenter.

De särskilda satsningarna för att öka återvändandet intensifieras

Ett väl fungerande återvändande är en viktig del i genomförandet av paradigmskiftet inom migrationspolitiken. Det är ett arbete som kräver långsiktighet. Regeringen fortsätter att vidta breda åtgärder på området för att ansvariga myndigheter ska samverka och sträva mot samma mål. Exempelvis har regeringen gett Migrationsverket i uppdrag att i samarbete med Polismyndigheten och Kriminalvården ta fram nya arbetssätt som inkluderar återvändandecentren. Syftet är bl.a. att minska antalet som avviker och att effektivisera användningen av Migrationsverkets förvar.

Målsättningen är att den som inte har rätt att stanna kvar i landet ska återvända självmant men för dem som inte respekterar och följer ett avlägsnandebeslut måste också beslutet kunna verkställas med tvång. Som nämns ovan är det regeringens avsikt att alla asylsökande som har meddelats ett verkställbart avlägsnandebeslut som utgångspunkt ska bo på återvändandecenter tills de lämnar landet. Det ger en tydlig signal till såväl den enskilda individen som till övriga asylsökande att personer som inte beviljas uppehållstillstånd måste lämna landet. Att personer som ska lämna landet bor på återvändandecenter underlättar också för Migrationsverket att förbereda de boende för ett återvändande och ökar möjligheterna att aktivt arbeta med att motivera till ett frivilligt återvändande.

Förvarstagande behöver användas mer strategiskt och antalet förvarsplatser utökas skyndsamt och kostnadseffektivt

För att förbättra förutsättningarna att verkställa avlägsnandebeslut behöver Migrationsverket och Polismyndigheten i större utsträckning kunna ta personer i förvar. Det kan även bidra till att motverka en utbredning av ett skuggsamhälle. Regeringen har gett en särskild utredare i uppdrag att göra en översyn av reglerna om förvar i utlänningslagen i syfte att skapa ett modernt och ändamålsenligt regelverk. I uppdraget ingår bl.a. att se över hur grunderna för förvar bör ändras och att se över tidsfrister och komplement till förvar (dir. 2023:119).

Regeringen angav redan i budgetpropositionen för 2024 målsättningen att så snart som möjligt utöka förvarskapaciteten till 1 000 platser, vilket baseras på Migrationsverkets och Polismyndighetens gemensamma bedömning av behovet. Regeringen avser genom denna proposition att tillföra ytterligare medel fr.o.m. 2025 i syfte att utöka kapaciteten. Regeringen förväntar sig därmed att Migrationsverket omgående ökar takten i utökningen av antalet förvarsplatser för att nå 1000 platser under 2029 och kommer noga att följa upp detta arbete.

Samarbetet med tredjeländer intensifieras ytterligare

Ett väl fungerande samarbete med tredjeländer, dvs. länder utanför EU, är en annan viktig förutsättning för att öka återvändandet. Regeringen fortsätter att intensifiera den politiska dialogen med tredjeländer som inte uppfyller sin folkrättsliga förpliktelse att ta tillbaka sina medborgare eller inte heller i övrigt samarbetar tillräckligt kring återvändandet. I dialogen används även verktyg inom andra relevanta politikområden såsom viserings-, handels-, biståndS- och utrikespolitiken. Regeringen har t.ex. påbörjat ett arbete för att i ökad utsträckning använda utvecklingssamarbetet som en hävstång för att förbättra samarbeten om migration med partnerländer, inklusive när det gäller återvändande (se utgiftsområde 7 Internationellt bistånd avsnitt 2.7).

Regeringens ansträngningar inom ramen för den politiska dialogen har redan resulterat i en större samsyn med flera länder i frågan om återvändande. Parallellt sker det ett

intensivt arbete inom EU med att förstärka samarbetet med tredjeländer, där regeringen fortsätter att vara pådrivande t.ex. när det gäller att använda gemensamma viseringspolitiska åtgärder.

Incitamenten för frivillig återvandring förstärks

Den frivilliga återvandringen bör kraftigt stimuleras och öka. Frivillig återvandring kan bidra till att minska antalet människor som lever i utanförskap och de följder sådant utanförskap får för det svenska samhället och individen. Återvandring skapar möjligheter för individen till en nystart i livet och kan innebära att ekonomin och arbetskraften växer i ett annat land.

Regeringen har mottagit ett betänkande av Utredningen om översyn av incitamentsstrukturerna för frivillig återvandring (SOU 2024:53). Betänkandet bereds i Regeringskansliet. Under tiden vidtar regeringen vissa åtgärder för att nå målsättningen om att öka den frivilliga återvandringen. Regeringen avser att kraftigt höja bidraget för återvandring under 2026. Bidraget ska kunna uppgå till 350 000 kronor. Samtidigt ses regelverket över, bl.a. för att minimera risken för fusk och missbruk. För 2025 avser regeringen bl.a. att tillföra Migrationsverket medel för informationsinsatser och administrativa kostnader i syfte att öka kunskapen om återvandring och om det stöd som finns att tillgå. Det krävs en bred samverkan mellan Migrationsverket, kommuner och andra samhällsaktörer för att nå målet om ökad frivillig återvandring. En nationell samordnare ska därför inrättas, i vars uppdrag det ska ingå att sprida information, ta fram kunskapsunderlag och att samverka med kommunerna i återvandringsarbetet. Relevanta myndigheter ska också få i uppdrag att informera om möjligheten till frivillig återvandring.

Med rätt insatser i form av stöd och information i kombination med kraftigt höjda bidrag är regeringens bedömning att antalet personer som frivilligt återvandrar kan komma att öka kraftigt. Det bedöms främst handla om individer som av olika skäl upplever att de inte integrerats i det svenska samhället, exempelvis i form av bristande egenförsörjning eller språk.

EU:s migrations- och asylpakt genomförs

Under det svenska ordförandeskapet i EU:s ministerråd togs viktiga steg för att reformera det gemensamma europeiska asylsystemet. Genom antagandet av tio rättsakter, den s.k. migrations- och asylpakten, är nu grunden för ett reformerat europeiskt asylsystem på plats. Migrations- och asylpakten utgör ett viktigt verktyg för att åstadkomma ett minskat asylrelaterat migrationstryck på Sverige. Regelverket kommer att innebära stärkt kontroll av EU:s yttre gräns, snabbare asylprocesser och ett effektivare återvändande. Genomförandetiden är två år och ett omfattande arbete pågår. Det är avgörande att pakten genomförs på ett korrekt sätt så att den får avsedd effekt. För att minska den irreguljära migrationen till EU anser regeringen att det också krävs fördjupade samarbeten med prioriterade partnerländer längs med de främsta migrationsrutterna och diskussioner om nya och innovativa verktyg. Regeringen avser att fortsatt vara en aktiv part i diskussioner på EU-nivå.

2.8 Budgetförslag

2.8.1 1:1 Migrationsverket

Tabell 2.5 Anslagsutveckling 1:1 Migrationsverket

Tusental kronor

2023	Utfall	4 707 448	Anslagssparande	23 615
2024	Anslag	4 734 916[1]	Utgiftsprognos	4 726 716
2025	**Förslag**	**5 298 736**		
2026	Beräknat	5 298 703[2]		
2027	Beräknat	4 889 902[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 5 185 473 tkr i 2025 års prisnivå.

[3] Motsvarar 4 696 401 tkr i 2025 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Migrationsverkets förvaltningsutgifter. Anslaget får även användas för utgifter för förvarslokaler.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.6 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:1 Migrationsverket

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**4 734 916**	**4 734 916**	**4 734 916**
Pris- och löneomräkning[2]	140 194	246 647	341 059
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	423 626	317 140	-186 073
varav BP25[3]	*204 620*	*869 620*	*372 620*
– Omfördelning av medel för arbetet mot arbetslivskriminalitet	*3 000*	*3 000*	*3 000*
– Revision av EU-medel	*-380*	*-380*	*-380*
– Effektivare mottagande och återvändandearbete		*645 000*	
– Utökad kapacitet att hantera biometriska uppgifter	*46 000*	*12 000*	*12 000*
– Fler förvarsplatser	*40 000*	*100 000*	*250 000*
– Utökade kontroller mot arbetskraftsexploatering	*5 000*	*2 000*	*2 000*
– Stärkt arbete med återkallelse av uppehållstillstånd	*100 000*	*100 000*	*100 000*
– Förstudie införande av kunskapskrav för medborgarskap	*3 000*		
– Förstärkt myndighetsgemensam samverkan mot arbetslivskriminalitet	*8 000*	*8 000*	*6 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**5 298 736**	**5 298 703**	**4 889 902**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2024. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2026–2027 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Omläggningen av migrationspolitiken ställer stora krav på Migrationsverket. Myndigheten behöver ha förutsättningar både att genomföra regeringens omfattande reformagenda och att hantera den löpande verksamheten, bl.a. mottagandet av personer med tillfälligt skydd från Ukraina. Anslaget bör därför ökas med 645 miljoner

kronor 2026. Med tillskottet förväntas bl.a. vistelsetiderna i mottagningssystemet kunna kortas.

Migrationsverket har en nyckelroll i arbetet med att förhindra, upptäcka och åtgärda missbruk av systemet med den reglerade invandringen. Regeringen bedömer att ytterligare steg bör tas för att förstärka Migrationsverkets arbete med att återkalla uppehålls- och arbetstillstånd samt statusförklaringar när det finns grund för det. Anslaget bör därför ökas med 100 miljoner kronor per år från och med 2025. Vidare behöver Migrationsverket omgående påbörja arbetet med att bygga ut sin kapacitet att hantera biometriska uppgifter i syfte att förbättra kontrollen av de sökandes identitet. För detta ändamål bör anslaget ökas med 46 miljoner kronor 2025 och 12 miljoner kronor per år fr.o.m. 2026.

För att förbättra förutsättningarna att verkställa avlägsnandebeslut behöver Migrationsverket och Polismyndigheten i större utsträckning kunna ta personer i förvar. Regeringen avser genom denna proposition att tillföra ytterligare medel fr.o.m. 2025 i syfte att utöka kapaciteten med ambitionen att nå 1 000 platser under 2029. För att uppnå målsättningen bör anslaget höjas med 40 miljoner kronor 2025, 100 miljoner kronor 2026 och 250 miljoner kronor 2027. Därefter avses anslaget att höjas med 280 miljoner kronor 2028 och 530 miljoner kronor fr.o.m. 2029. Det är angeläget att Migrationsverket omgående ökar utbyggnadstakten för att nå 1 000 platser.

Migrationsverket bör få utökade möjligheter att kontrollera arbetsgivare i samband med ansökningar om arbetstillstånd. Regeringen avser därför återkomma till riksdagen med en proposition som bl.a. innehåller sådana förslag. Anslaget bör ökas med 5 miljoner kronor 2025 och med 2 miljoner kronor för 2026 respektive 2027 för kostnader för utökade kontroller och initiala anpassningar av systemstöd.

För att förstärka arbetet i myndighetssamverkan mot arbetslivskriminalitet bör anslaget till Migrationsverket ökas med 8 miljoner kronor per år 2025 och 2026 och med 6 miljoner kronor 2027 (se även utg.omr. 14 avsnitt 4.5). Därtill föreslår regeringen att medel för arbetet mot arbetslivskriminalitet omfördelas från Arbetsmiljöverket till Migrationsverket. Anslaget bör därmed ökas med 3 miljoner kronor fr.o.m. 2025. Anslaget 2:1 *Arbetsmiljöverket* inom utgiftsområde 14 Arbetsmarknad och arbetsliv minskas med motsvarande belopp.

Anslaget bör minskas med 0,38 miljoner kronor per år 2025–2027 för att finansiera ökade kostnader för Ekonomistyrningsverket för revision av Asyl-, migrations- och integrationsfonden.

Anslaget bör ökas med 3 miljoner kronor 2025 för medel till Statens skolverk och Universitets- och högskolerådet i syfte att genomföra en förstudie av ett medborgarskapsprov. Regeringen återkommer med ett uppdrag till berörda myndigheter.

Regeringen föreslår att 5 298 736 000 kronor anvisas under anslaget 1:1 *Migrationsverket* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 5 298 703 000 kronor respektive 4 889 902 000 kronor.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Intäkterna från den avgiftsbelagda verksamheten består av ansökningsavgifter som betalas av sökande för handläggning av ärenden om uppehålls- och arbetstillstånd, pass och medborgarskap. De offentligrättsliga avgiftsintäkterna får inte disponeras av myndigheten.

Tabell 2.7 Avgiftsfinansierad verksamhet vid Migrationsverket

Tusental kronor

Verksamhet	Ack. resultat t.o.m. 2023	Resultat 2024	Verksamhetens intäkter 2025	Kostnader som ska täckas 2025[1]	Resultat 2025	Ack. resultat utgående 2025
Verksamheter där intäkterna inte disponeras						
Offentligrättslig verksamhet						
varav arbets- och uppehållstillstånd	-5 869 366	-1 180 000	330 000	1 049 000	-719 000	-7 768 366
varav pass	-149 647	-40 000	14 000	46 000	-32 000	-221 647
varav svenskt medborgarskap	-385 867	-130 000	71 000	157 000	-86 000	-601 867
Verksamheter där intäkterna disponeras						
Uppdragsverksamhet	0	0	4 000	4 000	0	0

Uppgifterna avser de totala kostnaderna för de aktuella verksamheterna. Andelen av kostnaderna som ska täckas av intäkterna anges i Migrationsverkets regleringsbrev.

Källa: Ekonomistyrningsverket och Migrationsverket.

2.8.2 1:2 Ersättningar och bostadskostnader

Tabell 2.8 Anslagsutveckling 1:2 Ersättningar och bostadskostnader

Tusental kronor

2023	Utfall	5 293 606	Anslagssparande	3 766 394
2024	Anslag	6 836 500[1]	Utgiftsprognos	5 590 000
2025	**Förslag**	**4 133 000**		
2026	Beräknat	4 204 000		
2027	Beräknat	4 244 000		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas till utgifter för boende och stöd till asylsökande och övriga kategorier som omfattas av lagen (1994:137) om mottagande av asylsökande m.fl. och för statsbidrag till kommuner och regioner.

Anslaget får även användas för resor som möjliggör för asylsökande och övriga kategorier som omfattas av lagen (1994:137) om mottagande av asylsökande m.fl. att delta i tidiga insatser.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.9 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:2 Ersättningar och bostadskostnader

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**6 892 000**	**6 892 000**	**6 892 000**
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	-354 000	459 000	379 000
varav BP25	*103 000*	*244 000*	*164 000*
– Höjd schablonersättning för skolväsendet inkl. förskolan	*103 000*	*244 000*	*164 000*
Makroekonomisk utveckling			
Volymer	-2 405 000	-3 147 000	-3 027 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**4 133 000**	**4 204 000**	**4 244 000**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Kommunerna behöver ges bättre ekonomiska förutsättningar att tillhandahålla utbildning för asylsökande och skyddsbehövande barn och elever när Migrationsverkets boendebestånd anpassas och centreras. Regeringen avser därför att höja schablonersättningen till kommunerna för skolväsendet inklusive förskolan. För detta ändamål bör anslaget ökas med 103 miljoner kronor 2025, 244 miljoner kronor 2026 och 164 miljoner kronor fr.o.m. 2027.

Regeringen föreslår att 4 133 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:2 *Ersättningar och bostadskostnader* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 4 204 000 000 kronor respektive 4 244 000 000 kronor.

2.8.3 1:3 Migrationspolitiska åtgärder

Tabell 2.10 Anslagsutveckling 1:3 Migrationspolitiska åtgärder

Tusental kronor

2023	Utfall	136 070	Anslagssparande	6 943
2024	Anslag	151 013[1]	Utgiftsprognos	150 003
2025	**Förslag**	**280 013**		
2026	Beräknat	1 600 013		
2027	Beräknat	1 045 013		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för:

- migrationspolitiska projekt och analyser,
- statsbidrag till internationella organisationer inom migrationsområdet, bland annat för kapacitetshöjande åtgärder i ursprungs- och transitländer,
- statsbidrag till Svenska Röda Korset för efterforskning av familjemedlemmar och släktingar under fredstid,
- förberedelser för återvandring eller tillfälligt återvändande för deltagande i återuppbyggnad och utveckling av ursprungslandet,
- återvandringsprojekt och bidrag i samband återvandring inklusive administration,
- informationsinsatser för ökad frivillig återvandring,

– anhörigresor.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.11 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:3 Migrationspolitiska åtgärder

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**151 013**	**151 013**	**151 013**
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	129 000	1 449 000	894 000
varav BP25	*105 000*	*1 425 000*	*920 000*
– Ökad frivillig återvandring	*105 000*	*1 425 000*	*920 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**280 013**	**1 600 013**	**1 045 013**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen avser bl.a. att tillföra Migrationsverket medel för informationsinsatser och administrativa kostnader i syfte att öka kunskapen om återvandring och om det stöd som finns att tillgå. Regeringen avser också att kraftigt höja bidraget för återvandring under 2026. Anslaget bör därför ökas med 105 miljoner kronor 2025, 1 425 miljoner kronor 2026 och med 920 miljoner kronor fr.o.m. 2027.

Regeringen föreslår att 280 013 000 kronor anvisas under anslaget 1:3 *Migrationspolitiska åtgärder* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 1 600 013 000 kronor respektive 1 045 013 000 kronor.

2.8.4 1:4 Domstolsprövning i utlänningsmål

Tabell 2.12 Anslagsutveckling 1:4 Domstolsprövning i utlänningsmål

Tusental kronor

2023	Utfall	816 135	Anslagssparande	-14 959
2024	Anslag	839 291[1]	Utgiftsprognos	843 324
2025	**Förslag**	**915 179**		
2026	Beräknat	917 925[2]		
2027	Beräknat	876 212[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 898 298 tkr i 2025 års prisnivå.

[3] Motsvarar 841 539 tkr i 2025 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för:

– migrationsdomstolarnas och Migrationsöverdomstolens förvaltningsutgifter för prövning av utlännings- och medborgarskapsmål,
– utgifter för Högsta förvaltningsdomstolens handläggning av resningsansökningar av utlännings- och medborgarskapsmål samt
– Domstolsverkets förvaltningsutgifter för de aktuella domstolarnas verksamhet med utlännings- och medborgarskapsmål.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.13 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:4 Domstolsprövning i utlänningsmål

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**839 291**	**839 291**	**839 291**
Pris- och löneomräkning[2]	21 897	40 713	57 380
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	53 991	37 921	-20 459
varav BP25[3]	*30 000*	*60 000*	*60 000*
– Förstärkning av migrationsdomstolarna	*30 000*	*60 000*	*60 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**915 179**	**917 925**	**876 212**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2024. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2026–2027 är preliminär.

Omläggningen av migrationspolitiken påverkar i hög utsträckning också migrationsdomstolarna och Migrationsöverdomstolen. Det är viktigt att de ges stabila ekonomiska förutsättningar att utföra sitt uppdrag och att bidra till en effektivare asylprocess så att vistelsen i mottagningssystemet blir så kort som möjligt. Anslaget bör därför ökas med 30 miljoner kronor 2025 och med 60 miljoner kronor per år 2026 och 2027.

Regeringen föreslår att 915 179 000 kronor anvisas under anslaget 1:4 *Domstolsprövning i utlänningsmål* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 917 925 000 kronor respektive 876 212 000 kronor.

2.8.5 1:5 Rättsliga biträden m.m. vid domstolsprövning i utlänningsmål

Tabell 2.14 Anslagsutveckling 1:5 Rättsliga biträden m.m. vid domstolsprövning i utlänningsmål

Tusental kronor

2023	Utfall	118 483	Anslagssparande	82 317
2024	Anslag	200 800[1]	Utgiftsprognos	129 131
2025	**Förslag**	**170 800**		
2026	Beräknat	160 800		
2027	Beräknat	140 800		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för:

– migrationsdomstolarnas och Migrationsöverdomstolens direkta utgifter för nämndemän, sakkunniga och vittnen i utlännings- och medborgarskapsmål,
– utgifter för ersättning till offentligt biträde och tredje man enligt 4 § lagen (1996:1620) om offentligt biträde i mål enligt utlänningslagen (2005:716),
– utgifter för ersättning till tolkar enligt 52 § förvaltningsprocesslagen (1971:291) och ersättning till part och parts ställföreträdare enligt 15 § förvaltningsprocesslagen (1971:291) i mål enligt utlänningslagen (2005:716) och lagen

(2001:82) om svenskt medborgarskap. I kostnaderna för tolkar får även kostnader för tolkförmedlings administrativa avgifter ingå.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.15 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:5 Rättsliga biträden m.m. vid domstolsprövning i utlänningsmål

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**200 800**	**200 800**	**200 800**
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	-30 000	-40 000	-60 000
varav BP25	*-30 000*	*-40 000*	*-60 000*
– Justering av anslagsnivån	*-30 000*	*-40 000*	*-60 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**170 800**	**160 800**	**140 800**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Kostnaderna för rättsliga biträden vid domstolsprövning i utlänningsmål bedöms under kommande år bli lägre än vad som tidigare har prognostiserats. Anslaget bör därför minskas med 30 miljoner kronor 2025, 40 miljoner kronor 2026 och 60 miljoner kronor 2027.

Regeringen föreslår att 170 800 000 kronor anvisas under anslaget 1:5 *Rättsliga biträden m.m. vid domstolsprövning i utlänningsmål* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 160 800 000 kronor respektive 140 800 000 kronor.

2.8.6 1:6 Offentligt biträde i utlänningsärenden

Tabell 2.16 Anslagsutveckling 1:6 Offentligt biträde i utlänningsärenden

Tusental kronor

2023	Utfall	259 545	Anslagssparande	31 613
2024	Anslag	264 602[1]	Utgiftsprognos	208 596
2025	**Förslag**	**264 602**		
2026	Beräknat	264 602		
2027	Beräknat	264 602		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för offentligt biträde och tolk i ärenden enligt utlänningslagen (2005:716) eller enligt lagen (2022:700) om särskild kontroll av vissa utlänningar.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.17 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:6 Offentligt biträde i utlänningsärenden

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**264 602**	**264 602**	**264 602**
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**264 602**	**264 602**	**264 602**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 264 602 000 kronor anvisas under anslaget 1:6 *Offentligt biträde i utlänningsärenden* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 264 602 000 kronor respektive 264 602 000 kronor.

2.8.7 1:7 Utresor för avvisade och utvisade

Tabell 2.18 Anslagsutveckling 1:7 Utresor för avvisade och utvisade

Tusental kronor

2023	Utfall	236 917	Anslagssparande	89 285
2024	Anslag	325 202[1]	Utgiftsprognos	301 967
2025	**Förslag**	**325 202**		
2026	Beräknat	325 202		
2027	Beräknat	325 202		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för resor ut ur landet och andra åtgärder för utlänningar som avvisats eller utvisats med stöd av utlänningslagen (2005:716) eller lagen (1991:572) om särskild utlänningskontroll. Anslaget får vidare användas för kostnader för resor ut ur Sverige för de asylsökande som återkallat sin ansökan, samt för kostnader för Migrationsverkets personal vid övervakning av tvångsvisa resor.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.19 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:7 Utresor för avvisade och utvisade

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**325 202**	**325 202**	**325 202**
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**325 202**	**325 202**	**325 202**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 325 202 000 kronor anvisas under anslaget 1:7 *Utresor för avvisade och utvisade* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 325 202 000 kronor respektive 325 202 000 kronor.

2.8.8 1:8 Från EU-budgeten finansierade insatser för asylsökande och flyktingar

Tabell 2.20 Anslagsutveckling 1:8 Från EU-budgeten finansierade insatser för asylsökande och flyktingar

Tusental kronor

2023	Utfall	430 325	Anslagssparande	70 125
2024	Anslag	400 450[1]	Utgiftsprognos	397 773
2025	**Förslag**	**550 000**		
2026	Beräknat	445 000		
2027	Beräknat	590 450		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för projekt som beviljas medel inom ramen för den Europeiska flyktingfonden III, Europeiska återvändandefonden och Asyl-, migrations- och integrationsfonden, motsvarande EU:s finansiering av dessa program. Vidare får anslaget användas för statlig medfinansiering för projekt inom dessa fonders områden och administration av fonderna.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.21 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:8 Från EU-budgeten finansierade insatser för asylsökande och flyktingar

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**400 450**	**400 450**	**400 450**
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	149 550	44 550	190 000
varav BP25	*100 000*		*-100 000*
– Justering till följd av valutakurs	*100 000*		*-100 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**550 000**	**445 000**	**590 450**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Anslaget bör ökas med 100 miljoner kronor 2025 för att beakta valutakursförändringar som innebär att tilldelningen av EU-medel är större än vad som tidigare har beräknats. Anslaget minskas med motsvarande belopp för 2027.

Regeringen föreslår att 550 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:8 *Från EU-budgeten finansierade insatser för asylsökande och flyktingar* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 445 000 000 kronor respektive 590 450 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2025 för anslaget 1:8 *Från EU-budgeten finansierade insatser för asylsökande och flyktingar* besluta om bidrag som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 650 000 000 kronor 2026–2028.

Skälen för regeringens förslag: Migrationsverket är ansvarig myndighet i Sverige för Asyl-, migrations- och integrationsfonden. För att kunna använda fondmedlen på ett så ändamålsenligt sätt som möjligt behöver medel kunna beviljas till fleråriga projekt som sträcker sig över budgetåret. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2025 för anslaget 1:8 *Från EU-budgeten finansierade insatser för asylsökande och flyktingar* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 650 000 000 kronor 2026–2028.

Tabell 2.22 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:8 Från EU-budgeten finansierade insatser för asylsökande och flyktingar

Tusental kronor

	Utfall 2023	Prognos 2024	Förslag 2025	Beräknat 2026	Beräknat 2027	Beräknat 2028
Ekonomiska åtaganden vid årets början	540 360	813 080	650 000			
Nya ekonomiska åtaganden	567 130	216 960	391 314			
Utgifter mot anslag till följd av ekonomiska åtaganden	-268 694	-331 755	-391 314	-358 369	-252 748	-38 883
Övriga förändringar av ekonomiska åtaganden	-25 716	-48 285				
Ekonomiska åtaganden vid årets slut	813 080	650 000	650 000			
Beslutat/föreslaget bemyndigande	**840 000**	**650 000**	**650 000**			

Utgiftsområde 9

Hälsovård, sjukvård och social omsorg

Utgiftsområde 9 – Hälsovård, sjukvård och social omsorg

Innehållsförteckning

1 Förslag till riksdagsbeslut ... 4

2 Utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg ... 7
- 2.1 Utgiftsområdets omfattning ... 7
- 2.2 Utgiftsutveckling ... 7
- 2.3 Skatteutgifter ... 9
- 2.4 Mål för utgiftsområdet ... 9

3 Hälso- och sjukvårdspolitik ... 11
- 3.1 Mål för området ... 11
- 3.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder ... 11
- 3.3 Resultatredovisning ... 12
- 3.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen ... 36
- 3.5 Politikens inriktning ... 38
- 3.6 Budgetförslag ... 44
  - 3.6.1 1:1 Socialstyrelsen ... 44
  - 3.6.2 1:2 Statens beredning för medicinsk och social utvärdering ... 46
  - 3.6.3 1:3 Tandvårds- och läkemedelsförmånsverket ... 47
  - 3.6.4 1:4 Tandvårdsförmåner ... 48
  - 3.6.5 1:5 Bidrag för läkemedelsförmånerna ... 50
  - 3.6.6 1:6 Bidrag till folkhälsa och sjukvård ... 51
  - 3.6.7 1:7 Sjukvård i internationella förhållanden ... 57
  - 3.6.8 1:8 Bidrag till psykiatri ... 58
  - 3.6.9 1:9 Läkemedelsverket ... 59
  - 3.6.10 1:10 E-hälsomyndigheten ... 61
  - 3.6.11 1:11 Prestationsbundna insatser för att korta vårdköerna ... 63
  - 3.6.12 1:12 Inspektionen för vård och omsorg ... 64
  - 3.6.13 1:13 Myndigheten för vård- och omsorgsanalys ... 66
  - 3.6.14 1:14 Civilt försvar inom hälso- och sjukvård ... 67
  - 3.6.15 Övrig verksamhet ... 68

4 Folkhälsopolitik ... 71
- 4.1 Mål för området ... 71
  - 4.1.1 Förslag på nytt mål för området ... 71
- 4.2 Resultatindikatorer och bedömningsgrunder ... 72
- 4.3 Resultatredovisning ... 73
- 4.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen ... 94
- 4.5 Politikens inriktning ... 95
- 4.6 Budgetförslag ... 99
  - 4.6.1 2:1 Folkhälsomyndigheten ... 99
  - 4.6.2 2:2 Insatser för vaccinberedskap ... 101
  - 4.6.3 2:3 Bidrag till WHO ... 103
  - 4.6.4 2:4 Insatser mot hiv/aids och andra smittsamma sjukdomar ... 104
  - 4.6.5 2:5 Åtgärder avseende alkohol, narkotika, dopning, tobak samt spel ... 106
  - 4.6.6 2:6 Stöd till främjande av en aktiv och meningsfull fritid för barn och unga ... 107
  - 4.6.7 2:7 Stöd för att förebygga ohälsa och ensamhet bland äldre ... 108

5 Funktionshinderspolitik ... 109
- 5.1 Mål för området ... 109

5.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder ... 109
5.3 Resultatredovisning ... 109
5.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen ... 115
5.5 Politikens inriktning ... 116
5.6 Budgetförslag ... 117
5.6.1 3:1 Myndigheten för delaktighet ... 117
5.6.2 3:2 Bidrag till funktionshindersorganisationer ... 118

6 Politik för sociala tjänster ... 119
6.1 Mål för området ... 119
6.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder ... 119
6.3 Resultatredovisning ... 121
6.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen ... 164
6.5 Politikens inriktning ... 169
6.6 Budgetförslag ... 176
6.6.1 4:1 Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd ... 176
6.6.2 4:2 Vissa statsbidrag inom funktionshindersområdet ... 177
6.6.3 4:3 Bilstöd till personer med funktionsnedsättning ... 179
6.6.4 4:4 Kostnader för statlig assistansersättning ... 180
6.6.5 4:5 Stimulansbidrag och åtgärder inom äldreområdet ... 181
6.6.6 4:6 Statens institutionsstyrelse ... 183
6.6.7 4:7 Bidrag till utveckling av socialt arbete m.m. ... 185

7 Barnrättspolitik ... 189
7.1 Mål för området ... 189
7.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder ... 189
7.3 Resultatredovisning ... 190
7.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen ... 197
7.5 Politikens inriktning ... 198
7.6 Budgetförslag ... 200
7.6.1 5:1 Barnombudsmannen ... 200
7.6.2 5:2 Barnets rättigheter ... 200

8 Forskning ... 203
8.1 Mål för området ... 203
8.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder ... 203
8.3 Resultatredovisning ... 203
8.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen ... 206
8.5 Politikens inriktning ... 206
8.6 Budgetförslag ... 206
8.6.1 6:1 Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd: Förvaltning ... 206
8.6.2 6:2 Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd: Forskning ... 207

1 Förslag till riksdagsbeslut

Regeringens förslag:

1. Riksdagen bemyndigar regeringen att under 2025 besluta att till andra stater, den globala vaccinalliansen Gavi eller andra internationella organisationer sälja vaccindoser mot sjukdomen covid-19 som inte längre behövs för att säkerställa det nationella behovet till ett pris som inte uppfyller kravet på affärsmässighet (avsnitt 3.6.6).
2. Riksdagen bemyndigar regeringen att under 2025 besluta att till andra stater, den globala vaccinalliansen Gavi eller andra internationella organisationer skänka överskott av vaccindoser mot sjukdomen covid-19 som inte behövs för att säkerställa det nationella behovet och som inte kan avräknas som bistånd (avsnitt 3.6.6).
3. Riksdagen bemyndigar regeringen att för 2025 besluta att Folkhälsomyndigheten får ta upp lån i Riksgäldskontoret för beredskapsinvesteringar som inklusive tidigare upplåning uppgår till högst 3 000 000 000 kronor (avsnitt 3.6.15).
4. Riksdagen bemyndigar regeringen att för 2025 besluta att Socialstyrelsen får ta upp lån i Riksgäldskontoret för beredskapsinvesteringar som inklusive tidigare upplåning uppgår till högst 2 500 000 000 kronor (avsnitt 3.6.15).
5. Riksdagen godkänner investeringsplanen för beredskapsinvesteringar för 2025–2027 som en riktlinje för Folkhälsomyndighetens investeringar (avsnitt 3.6.15).
6. Riksdagen godkänner målet för folkhälsopolitiken (avsnitt 4.1.1).
7. Riksdagen anvisar anslagen för budgetåret 2025 inom utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg enligt tabell 1.1.
8. Riksdagen bemyndigar regeringen att under 2025 ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst de belopp och inom de tidsperioder som anges i tabell 1.2.

Tabell 1.1 Anslagsbelopp

Tusental kronor

Anslag	
1:1 Socialstyrelsen	880 788
1:2 Statens beredning för medicinsk och social utvärdering	97 461
1:3 Tandvårds- och läkemedelsförmånsverket	199 704
1:4 Tandvårdsförmåner	8 479 684
1:5 Bidrag för läkemedelsförmånerna	41 087 000
1:6 Bidrag till folkhälsa och sjukvård	11 201 986
1:7 Sjukvård i internationella förhållanden	779 592
1:8 Bidrag till psykiatri	3 620 393
1:9 Läkemedelsverket	203 110
1:10 E-hälsomyndigheten	264 925
1:11 Prestationsbundna insatser för att korta vårdköerna	7 480 000
1:12 Inspektionen för vård och omsorg	904 853
1:13 Myndigheten för vård- och omsorgsanalys	44 404
1:14 Civilt försvar inom hälso- och sjukvård	1 732 500
2:1 Folkhälsomyndigheten	561 718
2:2 Insatser för vaccinberedskap	120 500
2:3 Bidrag till WHO	46 665

Anslag	
2:4 Insatser mot hiv/aids och andra smittsamma sjukdomar	127 502
2:5 Åtgärder avseende alkohol, narkotika, dopning, tobak samt spel	92 796
2:6 Stöd till främjande av en aktiv och meningsfull fritid för barn och unga	792 000
2:7 Stöd för att förebygga ohälsa och ensamhet bland äldre	100 000
3:1 Myndigheten för delaktighet	71 441
3:2 Bidrag till funktionshindersorganisationer	208 742
4:1 Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd	41 891
4:2 Vissa statsbidrag inom funktionshindersområdet	819 714
4:3 Bilstöd till personer med funktionsnedsättning	263 237
4:4 Kostnader för statlig assistansersättning	26 922 874
4:5 Stimulansbidrag och åtgärder inom äldreområdet	6 623 990
4:6 Statens institutionsstyrelse	2 391 439
4:7 Bidrag till utveckling av socialt arbete m.m.	3 043 801
5:1 Barnombudsmannen	28 460
5:2 Barnets rättigheter	82 261
6:1 Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd: Förvaltning	57 938
6:2 Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd: Forskning	881 503
Summa anslag inom utgiftsområdet	**120 254 872**

Tabell 1.2 Beställningsbemyndiganden

Tusental kronor

Anslag	Beställningsbemyndigande	Tidsperiod
1:6 Bidrag till folkhälsa och sjukvård	528 000	2026–2030
2:2 Insatser för vaccinberedskap	637 333	2026–2030
4:2 Vissa statsbidrag inom funktionshindersområdet	15 000	2026–2027
4:5 Stimulansbidrag och åtgärder inom äldreområdet	953 155	2026–2031
6:2 Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd: Forskning	2 200 000	2026–2031
Summa beställningsbemyndiganden inom utgiftsområdet	**4 333 488**	

2 Utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg

2.1 Utgiftsområdets omfattning

Utgiftsområdet omfattar områdena Hälso- och sjukvårdspolitik, Folkhälsopolitik, Funktionshinderspolitik, Politik för sociala tjänster, Barnrättspolitik samt verksamhet inom utbildning och universitetsforskning.

Myndigheter som verkar inom utgiftsområdet är Socialstyrelsen, Statens beredning för medicinsk och social utvärdering, Tandvårds- och läkemedelsförmånsverket, Läkemedelsverket, E-hälsomyndigheten, Inspektionen för vård och omsorg, Myndigheten för vård- och omsorgsanalys, Folkhälsomyndigheten, Myndigheten för delaktighet, Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd, Statens institutionsstyrelse, Barnombudsmannen och Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd.

2.2 Utgiftsutveckling

Tabell 2.1 Utgiftsutveckling inom utgiftsområde 09 Hälsovård, sjukvård och social omsorg

Miljoner kronor

	Utfall 2023	Budget 2024[1]	Prognos 2024	**Förslag 2025**	Beräknat 2026	Beräknat 2027
Hälso- och sjukvårdspolitik	**67 877**	**74 800**	**74 983**	**76 976**	**71 445**	**69 446**
1:1 Socialstyrelsen	835	831	838	**881**	913	927
1:2 Statens beredning för medicinsk och social utvärdering	92	94	94	**97**	100	101
1:3 Tandvårds- och läkemedelsförmånsverket	161	165	173	**200**	219	226
1:4 Tandvårdsförmåner	7 298	8 012	7 931	**8 480**	12 553	13 063
1:5 Bidrag för läkemedelsförmånerna	34 295	37 236	37 200	**41 087**	39 467	38 927
1:6 Bidrag till folkhälsa och sjukvård	18 385	17 549	17 850	**11 202**	6 003	5 283
1:7 Sjukvård i internationella förhållanden	660	741	741	**780**	854	869
1:8 Bidrag till psykiatri	2 018	2 221	2 201	**3 620**	3 800	2 230
1:9 Läkemedelsverket	162	159	165	**203**	238	245
1:10 E-hälsomyndigheten	123	209	211	**265**	290	147
1:11 Prestationsbundna insatser för att korta vårdköerna	2 990	4 985	4 985	**7 480**	4 275	4 675
1:12 Inspektionen för vård och omsorg	820	845	853	**905**	955	973
1:13 Myndigheten för vård- och omsorgsanalys	38	39	39	**44**	45	46
1:14 Civilt försvar inom hälso- och sjukvård		1 713	1 701	**1 733**	1 733	1 733
Folkhälsopolitik	**1 140**	**1 810**	**1 810**	**1 841**	**1 860**	**1 871**
2:1 Folkhälsomyndigheten	564	537	549	**562**	548	562
2:2 Insatser för vaccinberedskap	94	121	121	**121**	154	154
2:3 Bidrag till WHO	46	60	55	**47**	47	47
2:4 Insatser mot hiv/aids och andra smittsamma sjukdomar	117	147	146	**128**	125	122
2:5 Åtgärder avseende alkohol, narkotika, dopning, tobak samt spel	141	115	115	**93**	95	95
2:6 Stöd till främjande av en aktiv och meningsfull fritid för barn och unga	35	731	726	**792**	792	792

	Utfall 2023	Budget 2024[1]	Prognos 2024	**Förslag 2025**	Beräknat 2026	Beräknat 2027
2:7 Stöd för att förebygga ohälsa och ensamhet bland äldre	143	100	99	**100**	100	100
Funktionshinderspolitik	**256**	**258**	**257**	**280**	**282**	**283**
3:1 Myndigheten för delaktighet	68	69	68	**71**	73	74
3:2 Bidrag till funktionshindersorganisationer	189	189	189	**209**	209	209
Politik för sociala tjänster	**38 602**	**40 615**	**38 833**	**40 107**	**41 691**	**40 321**
4:1 Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd	36	36	35	**42**	43	44
4:2 Vissa statsbidrag inom funktionshindersområdet	743	779	734	**820**	790	790
4:3 Bilstöd till personer med funktionsnedsättning	145	263	151	**263**	264	266
4:4 Kostnader för statlig assistansersättning	24 554	26 048	25 324	**26 923**	27 823	28 658
4:5 Stimulansbidrag och åtgärder inom äldreområdet	10 115	9 710	8 944	**6 624**	6 184	4 541
4:6 Statens institutionsstyrelse	2 029	2 442	2 373	**2 391**	2 444	2 059
4:7 Bidrag till utveckling av socialt arbete m.m.	981	1 337	1 271	**3 044**	4 144	3 964
Barnrättspolitik	**89**	**94**	**94**	**111**	**111**	**112**
5:1 Barnombudsmannen	27	28	28	**28**	29	30
5:2 Barnets rättigheter	62	66	66	**82**	82	82
Forskningspolitik	**868**	**876**	**871**	**939**	**981**	**1 044**
6:1 Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd: Förvaltning	55	56	57	**58**	59	60
6:2 Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd: Forskning	814	820	814	**882**	922	984
Totalt för utgiftsområde 09 Hälsovård, sjukvård och social omsorg	**108 833**	**118 452**	**116 847**	**120 255**	**116 371**	**113 077**

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Tabell 2.2 Förändringar av utgiftsramen 2025–2027 för utgiftsområde 09 Hälsovård, sjukvård och social omsorg

Miljoner kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**110 258**	**110 258**	**110 258**
Pris- och löneomräkning[2]	145	251	343
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	9 696	4 859	859
varav BP25[3]	*12 125*	*11 840*	*11 467*
Makroekonomisk utveckling	294	384	374
Volymer	-140	618	1 243
Överföring till/från andra utgiftsområden			
Övrigt	0	0	0
Ny utgiftsram	**120 255**	**116 371**	**113 077**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2024. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2026–2027 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Tabell 2.3 Utgiftsram 2025 realekonomiskt fördelad för utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg

Miljoner kronor

	2025
Transfereringar[1]	112 136
Verksamhetsutgifter[2]	8 087
Investeringar[3]	32
Summa utgiftsram	**120 255**

Anm.: Den realekonomiska fördelningen baseras på utfall 2023 samt kända förändringar av anslagens användning.

[1] Med transfereringar avses inkomstöverföringar, dvs. utbetalningar av bidrag från staten till exempelvis hushåll, företag eller kommuner utan att staten får någon direkt motprestation.

[2] Med verksamhetsutgifter avses resurser som statliga myndigheter använder i verksamheten, t.ex. utgifter för löner, hyror och inköp av varor och tjänster.

[3] Med investeringar avses utgifter för anskaffning av varaktiga tillgångar såsom byggnader, maskiner, immateriella tillgångar och finansiella tillgångar.

2.3 Skatteutgifter

Vid sidan av stöd till företag och hushåll på budgetens utgiftssida finns det stöd på budgetens inkomstsida i form av avvikelser från en enhetlig beskattning, s.k. skatteutgifter. Innebörden av skatteutgifter beskrivs i Förslag till statens budget, finansplan m.m., avsnittet om skattefrågor. Den samlade redovisningen finns i regeringens skrivelse Redovisning av skatteutgifter (skr. 2023/24:98). I det följande redovisas de skatteutgifter som är att hänföra till utgiftsområde 9.

Tabell 2.4 Skatteutgifter inom utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg

Miljoner kronor

	2024	2025
Förmån av hälso- och sjukvård vid tjänstgöring utomlands (A30)	-	-
Alkolås i förmånsbil (A33)	0	0
Läkemedel (kvalificerat undantag från skatteplikt) (E5)	2 670	2 850

Anm.: Inom parentes anges den beteckning för respektive skatteutgift som används i regeringens skrivelse. Skatteutgifter som inte har beräknats anges med ”-”.

Källa: Regeringens skrivelse 2023/24:98.

2.4 Mål för utgiftsområdet

I det följande redovisas de mål som gäller för utgiftsområdet Hälsovård, sjukvård och social omsorg och underliggande områden.

Hälso- och sjukvårdspolitik (avsnitt 3)

– Befolkningen ska erbjudas en behovsanpassad och effektiv hälso- och sjukvård av god kvalitet. En sådan vård ska vara jämlik, jämställd och tillgänglig (prop. 2015/16:1, bet. 2015/16:SoU1, rskr. 2015/16:102).

Folkhälsopolitik (avsnitt 4)

– Det övergripande målet för folkhälsopolitiken är att skapa samhälleliga förutsättningar för en god och jämlik hälsa i hela befolkningen och sluta de påverkbara hälsoklyftorna inom en generation (prop. 2017/18:249, bet. 2017/18:SoU26, rskr. 2017/18:406).
– Därtill finns delmålet ett samhälle som främjar ökad fysisk aktivitet och bra matvanor för alla (prop. 2017/18:249, bet. 2017/18:SoU26, rskr. 2017/18:406).

– Målet för alkohol-, narkotika-, dopnings- och tobakspolitiken är ett samhälle fritt från narkotika och dopning, minskade medicinska och sociala skador orsakade av alkohol och ett minskat tobaksbruk (prop. 2010/11:47, bet. 2010/11:SoU8, rskr. 2010/11:203).
– Målet för samhällets insatser mot spelberoende är att minska skadeverkningarna av överdrivet spelande (prop. 2002/03:35, bet. 2002/03:SoU7, rskr. 2002/03:145).

Funktionshinderspolitik (avsnitt 5 och 6)

– Det nationella målet för funktionshinderspolitiken är att, med FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning som utgångspunkt, uppnå jämlikhet i levnadsvillkor och full delaktighet för personer med funktionsnedsättning i ett samhälle med mångfald som grund. Målet ska bidra till ökad jämställdhet och till att barnrättsperspektivet ska beaktas (prop. 2016/17:188, bet. 2017/18:SoU5, rskr. 2017/18:86).

Politiken för sociala tjänster (avsnitt 6)

Omsorg om äldre

Äldre ska

– kunna leva ett aktivt liv och ha inflytande i samhället och över sin vardag,
– kunna åldras i trygghet och med bibehållet oberoende,
– bemötas med respekt,
– ha tillgång till god vård och omsorg (prop. 2008/09:1 utg.omr. 9 avsnitt 3.4, bet. 2008/09:SoU1, rskr. 2008/09:127), och
– erbjudas en jämställd och jämlik vård och omsorg (prop. 2019/20:1 utg.omr. 9 avsnitt 6.4, bet. 2019/20:SoU1, rskr. 2019/20:135).

Individ- och familjeomsorg

Målet är

– att stärka förmågan och möjligheten till social delaktighet för människor i ekonomiskt och socialt utsatta situationer, och
– att stärka skyddet för utsatta barn (prop. 2008/09:1 utg.omr. 9 avsnitt 3.4, bet. 2008/09:SoU1, rskr. 2008/09:127).

Personer med funktionsnedsättning

– Målet är att med FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning som utgångspunkt, uppnå jämlikhet i levnadsvillkor och full delaktighet för personer med funktionsnedsättning i ett samhälle med mångfald som grund. Målet ska bidra till ökad jämställdhet och till att barnrättsperspektivet ska beaktas (prop. 2016/17:188, bet. 2017/18:SoU5, rskr. 2017/18:86).

Barnrättspolitik (avsnitt 7)

– Barn och unga ska respekteras och ges möjlighet till utveckling och trygghet samt delaktighet och inflytande (prop. 2008/09:1 utg.omr. 9 avsnitt 3.4, bet. 2008/09:SoU1, rskr. 2008/09:127).

Forskningspolitik (avsnitt 8)

Målet redovisas inom utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning avsnitt 6.1 Mål för området.

3 Hälso- och sjukvårdspolitik

3.1 Mål för området

Målet för hälso- och sjukvårdspolitiken är att befolkningen ska erbjudas en behovsanpassad och effektiv hälso- och sjukvård av god kvalitet. En sådan vård ska vara jämlik, jämställd och tillgänglig (prop. 2015/16:1, bet. 2015/16:SoU1, rskr. 2015/16:102).

En behovsanpassad hälso- och sjukvård innebär att vården ska ges med hänsyn till den enskilda patientens behov. Vården ska vara samordnad och tillgodose patientens behov av kontinuitet. Behovens storlek ska styra vårdens prioriteringar, i enlighet med den etiska plattform för prioriteringar inom hälso- och sjukvården som riksdagen har ställt sig bakom (prop. 1996/97:60, bet. 1996/97:SoU14, rskr. 1996/97:186). Grunden för en personcentrerad och patientsäker vård är att hälso- och sjukvården så långt som möjligt ska utformas och genomföras i samråd med patienten.

En samhällsekonomiskt effektiv hälso- och sjukvård innebär att tillgängliga resurser används på bästa sätt för att kunna erbjuda bästa möjliga hälso- och sjukvård till befolkningen. Att en hälso- och sjukvård är av god kvalitet innebär bl.a. att den ska baseras på bästa tillgängliga kunskap.

En jämlik vård innebär att alla ska erbjudas vård utifrån behov, på lika villkor och med ett gott bemötande – oavsett kön, könsidentitet, könsuttryck, sexuell läggning, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, ålder, bostadsort, utbildning och ekonomi. Att kvinnor, män, flickor och pojkar ska ha samma förutsättningar för en god hälsa och erbjudas vård och omsorg på lika villkor är ett av de jämställdhetspolitiska delmålen beslutade av regeringen.

Att vården är tillgänglig i alla delar av landet innebär bl.a. att den är lätt att komma i kontakt med och att vården ges i rimlig tid.

3.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Ansvaret för området ligger främst hos regionerna och kommunerna. Hälso- och sjukvård är komplext och en rad olika åtgärder, såväl statliga som regionala och kommunala, påverkar måluppfyllelsen. Måluppfyllelsen inom hälso- och sjukvårdspolitiken bedöms bl.a. utifrån följande indikatorer:

God kvalitet i hälso- och sjukvården

- sjukvårdsrelaterade åtgärdbara dödsfall,
- påverkbar slutenvård, och
- dödlighet efter hjärtinfarkt och förstagångsstroke.

Effektiv hälso- och sjukvård

- kostnader och kvalitet över tid.

Tillgänglighet i vården

- väntetider,
- disponibla vårdplatser, utlokaliseringar och överbeläggningar, och

– personella resurser inom hälso- och sjukvården.

Behovsanpassad hälso- och sjukvård

– patienters delaktighet, och
– personalens kontinuitet.

Indikatorer och bedömningsgrunder som används för att följa upp måluppfyllelsen bygger framför allt på statistik och rapporter från myndigheter och andra organisationer. Där det är möjligt redovisas resultaten uppdelat på kön, ålder, utbildning och socioekonomi.

Inför budgetpropositionen 2025 har en översyn av indikatorer genomförts för att förtydliga vilka indikatorer som återspeglar de olika delarna i målet för området. Med indikatorn sjukvårdsrelaterade åtgärdbara dödsfall avses dödsfall som orsakats av sjukdomar vilka bedöms kunna påverkas genom medicinska insatser, tidig upptäckt och behandling. Indikatorn påverkbar slutenvård mäts som vårdtillfällen inom slutenvården som orsakats av utvalda sjukdomstillstånd och som man bedömer hade kunnat undvikas. Indikatorn dödlighet efter hjärtinfarkt och förstagångsstroke, tidigare benämnd dödlighet efter diagnos i några av de stora sjukdomsgrupperna, syftar till att mäta kvaliteten i hela vårdkedjan från ambulansverksamhet till det akuta omhändertagandet och efterföljande vård. För budgetpropositionen 2025 har ett effektivitetsmått som bygger på total kostnad per invånare och kvalitet över tid tillkommit för att bättre redogöra för hälso- och sjukvårdens effektivitet. Med indikatorn väntetider avses andelen väntande patienter som har väntat inom vårdgarantins gränser på besök och operation/behandling. Indikatorn disponibla vårdplatser syftar till att åskådliggöra tillgänglig kapacitet. Med utlokaliseringar respektive överbeläggningar avses situationer när en inskriven patient vårdas på en annan vårdenhet än den som har specifik kompetens och det medicinska ansvaret för patienten respektive när en inskriven patient vårdas på en vårdplats som inte uppfyller kraven på disponibel vårdplats. Med personella resurser inom hälso- och sjukvården avses antal legitimerade läkare och sjuksköterskor sysselsatta i hälso- och sjukvården per 100 000 invånare. För att redogöra för en behovsanpassad hälso- och sjukvård används patientupplevda mått för huruvida patienten upplever sig delaktig i sin vård och behandling respektive hur väl patienten upplever att personalen varit insatt i patientens tidigare kontakter med vården.

3.3 Resultatredovisning

Hälso- och sjukvårdens utveckling utifrån resultatindikatorerna

God kvalitet i hälso- och sjukvården

För indikatorerna sjukvårdsrelaterade åtgärdbara dödsfall, påverkbar slutenvård och dödlighet efter hjärtinfarkt och förstagångsstroke har en förbättring skett över tid. Generellt vårdas män inom slutenvård i större utsträckning än kvinnor för de diagnoser som ingår i måttet. Likaså har män sämre resultat när det gäller sjukvårdsrelaterade åtgärdbara dödsfall och det är även något vanligare att män som får hjärtinfarkt avlider inom 28 dagar. Dödligheten efter förstagångsstroke har dock varit något högre bland kvinnor än män. För samtliga mått har skillnaderna mellan könen minskat över tid.

Genomgående för samtliga mått är skillnaderna i hälsoutfallet mellan grupper med olika utbildningsnivå, där gruppen med eftergymnasial utbildning har bättre resultat jämfört med gruppen med förgymnasial utbildning. I Socialstyrelsens rapport Tillståndet och utvecklingen inom hälso-, sjuk- och tandvård – Lägesrapport 2024

framgår att det även finns skillnader mellan olika områdestyper, se vidare utg.omr. 13 avsnitt 6.3.

Diagram 3.1 Sjukvårdsrelaterade åtgärdbara dödsfall

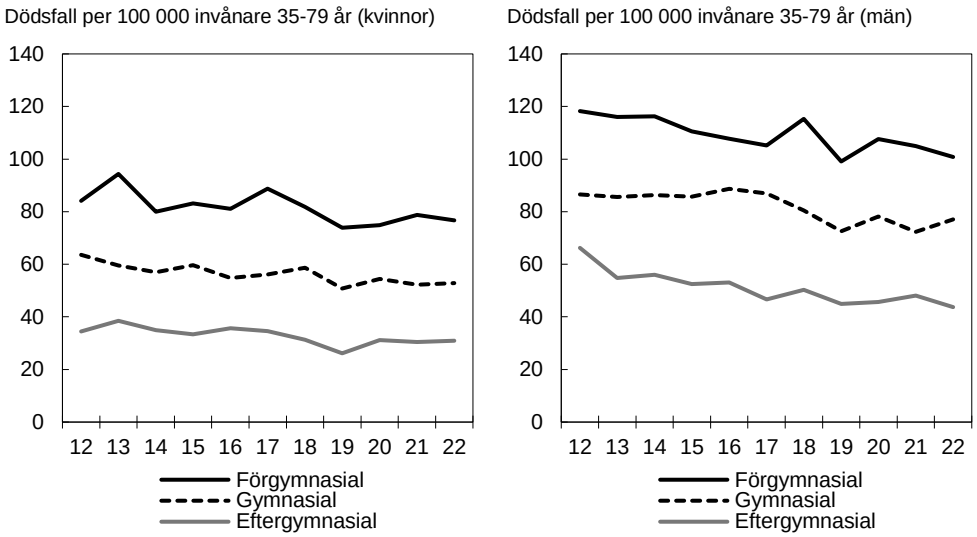

Källa: Dödsorsaksregistret, Socialstyrelsen.

Av diagram 3.1 framgår att dödligheten för kvinnor och män med förgymnasial utbildning under 2022 var 77 respektive 101 per 100 000 invånare, vilket kan jämföras med kvinnor och män med eftergymnasial utbildning där dödligheten var 31 respektive 44.

Diagram 3.2 Påverkbar slutenvård vid hjärtsvikt, diabetes, astma eller KOL

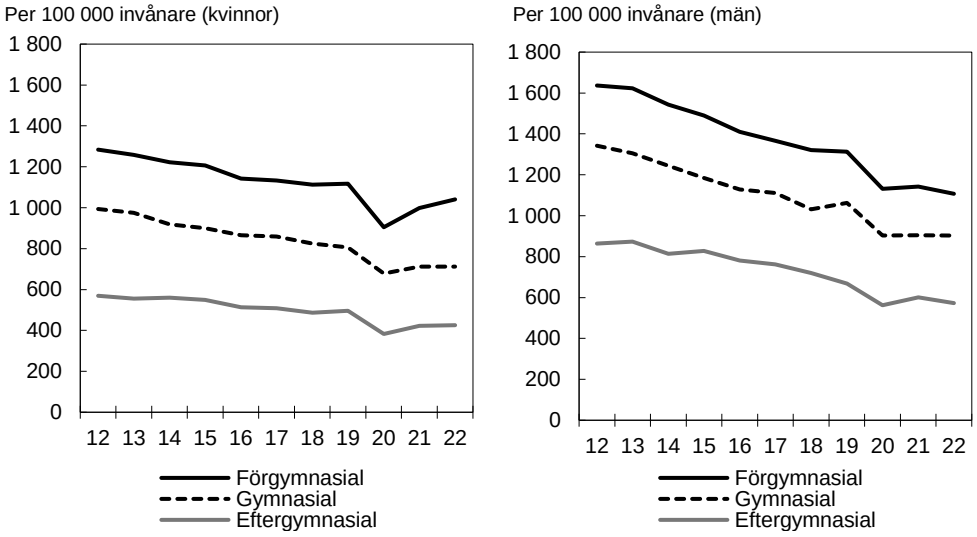

Källa: Patientregistret, Socialstyrelsen.

För kvinnor och män med förgymnasial utbildning låg antalet slutenvårdstillfällen vid hjärtsvikt, diabetes, astma eller KOL per 100 000 invånare på 1 041 respektive 1 107 under 2022. Motsvarande slutenvårdstillfällen för kvinnor och män med eftergymnasial utbildning låg på 426 samt 572, se diagram 3.2.

Diagram 3.3 Dödlighet efter hjärtinfarkt (inom 28 dagar)

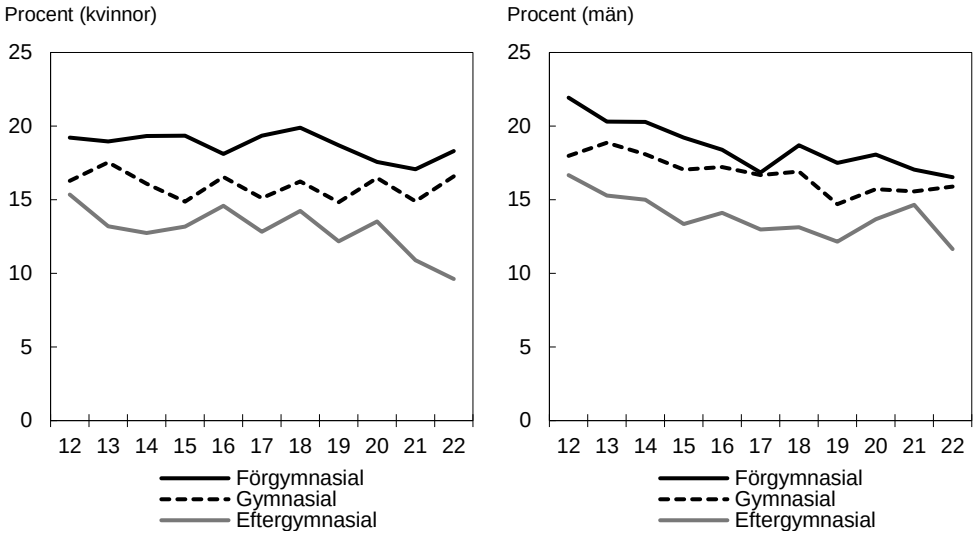

Källa: Patientregistret och dödsorsaksregistret, Socialstyrelsen.

Av diagram 3.3 framgår att för kvinnor med eftergymnasial utbildning har dödligheten efter hjärtinfarkt minskat avsevärt under den senaste tioårsperioden. Samma positiva utveckling har inte skett för kvinnor med gymnasial utbildning respektive förgymnasial utbildning. För män har det skett en positiv utveckling inom samtliga utbildningsgrupper.

Diagram 3.4 Dödlighet efter förstagångsstroke (inom 90 dagar)

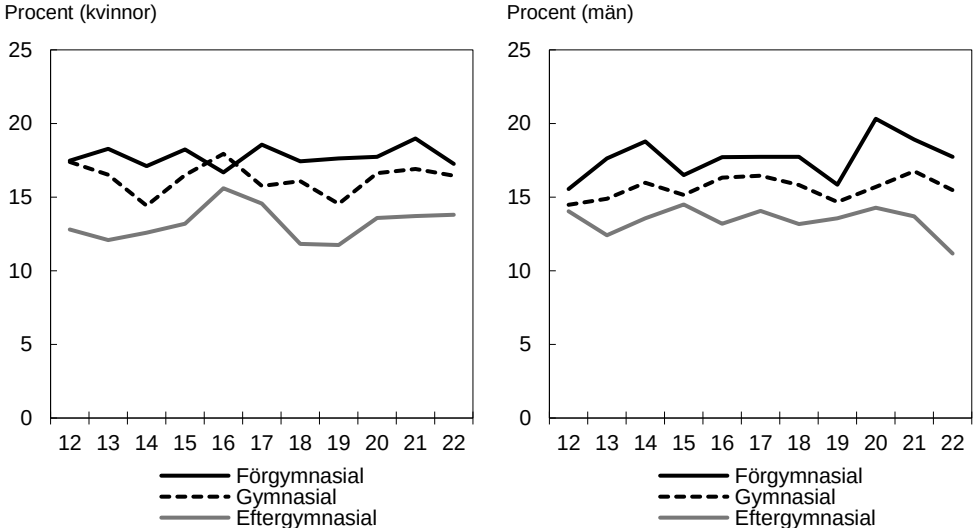

Källa: Patientregistret och dödsorsaksregistret, Socialstyrelsen.

Under den senaste tioårsperioden har det inte skett någon förbättring vad gäller överlevnad efter förstagångsstroke bortsett från för män med eftergymnasial utbildning, se diagram 3.4.

Effektiv hälso- och sjukvård

Diagram 3.5 visar utvecklingen av kvalitet i relation till hälso- och sjukvårdens reala kostnadsökningar. Över tid har kostnaderna ökat samtidigt som det inte har skett en förbättring i kvaliteten för de mått som ingår i indikatorn, vilket indikerar att andra faktorer såsom effektiv resursanvändning är betydelsefulla. Minskningen i kvalitet mellan 2021 och 2022 beror till största delen på ökade överbeläggningar och minskad uppfyllnadsgrad av vårdgarantin, delvis på grund av covid-19-pandemin.

Diagram 3.5 Effektivitet i hälso- och sjukvården

Kronor/invånare

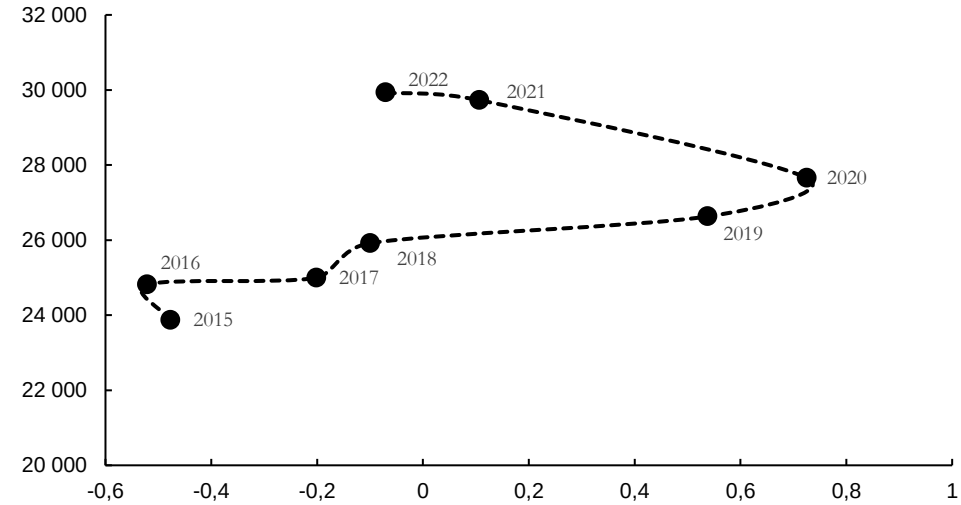

Anm.: Kvalitetsindex (x-axeln) är ett sammanvägt index från indikatorerna för god kvalitet, tillgänglighet (exklusive personella resurser) samt patientens upplevelse av vårdmöte i primärvården avseende delaktighet, information, kontinuitet och samordning.
Källa: Socialstyrelsen, Sveriges Kommuner och Regioner, Nationella patientenkäten och egna beräkningar.

Tillgänglighet i vården

Under 2023 upplevde 84 procent av befolkningen att de hade tillgång till den vård de behöver, enligt den nationella enkätundersökningen Hälso- och sjukvårdsbarometern. I jämförelse med 2022 är andelen dock något lägre. Andelen invånare som ansåg att väntetiden till besök på vård-/hälsocentralen är rimlig låg på 63 procent medan motsvarande andel för besök och behandling på sjukhus låg på 48 procent. Det är resultat som är i nivå med den mätning som gjordes 2022 men en försämring jämfört med 2021 års mätning.

Diagram 3.6 visar andelen patienter som har väntat inom vårdgarantins gränser på besök respektive operation/behandling och hur andelen har minskat över tid. Av de väntande patienterna i januari 2024 hade ca 32 respektive 40 procent väntat längre än vårdgarantins gräns på 90 dagar, vilket motsvarar uppfyllnadsgraden av vårdgarantin i januari 2023. Trots att antalet väntande har minskat något i jämförelse med januari 2023 är uppfyllnadsgraden av vårdgarantin relativt oförändrad över tid.

Diagram 3.6 Andelen besök och operation/behandling som uppfyller vårdgarantin per månad under perioden 2014–2024

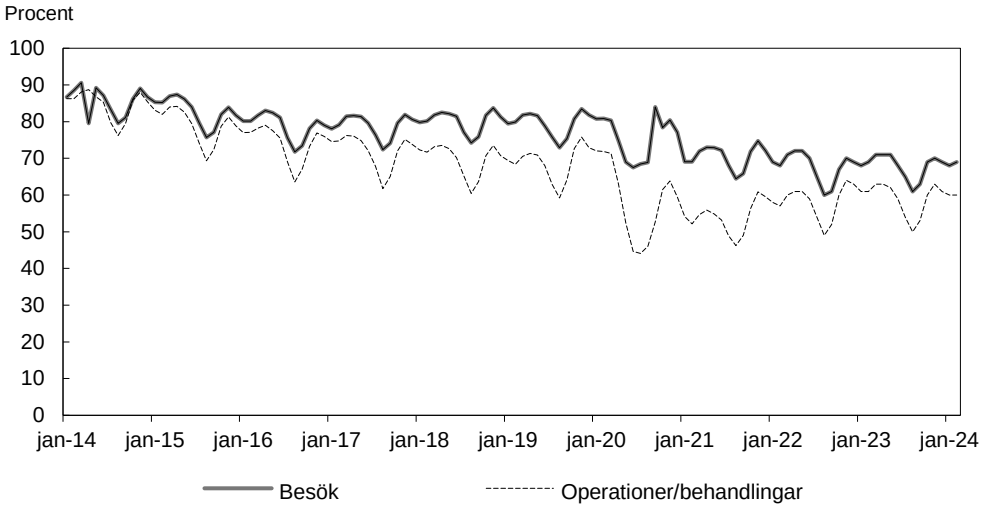

Anm.: En ny uppföljningsmodell infördes i januari 2021.
Källa: Väntetidsdatabasen, Sveriges Kommuner och Regioner.

Uppfyllelsen av vårdgarantins bedömningsgaranti i den regionala primärvården, dvs. att den enskilde ska ha fått en medicinsk bedömning av läkare eller annan legitimerad hälso- och sjukvårdspersonal inom tre dagar från det att den enskilde har sökt kontakt med primärvården, har under 2023 legat relativt konstant mellan 86–90 procent. Det är något bättre än under 2022 då de låg på 81–88 procent. Uppfyllelsen skiljer sig dock väsentligt mellan olika legitimerade professioner. För medicinsk bedömning av läkare eller sjuksköterska ligger måluppfyllelsen generellt runt 90 procent, medan den ofta ligger mellan 50 och 70 procent för t.ex. psykologer, arbetsterapeuter och fysioterapeuter.

Disponibla vårdplatser, utlokaliseringar och överbeläggningar

Antalet vårdplatser per capita har minskat kontinuerligt de senaste decennierna, såväl i Sverige som i övriga höginkomstländer. Antalet disponibla vårdplatser 2010–2022 minskade från 2,7 till 1,9 per 1 000 invånare (SKR). År 2021 fanns i genomsnitt drygt 17 500 disponibla vårdplatser i Sverige, varav 80 procent var inom somatisk sluten specialiserad vård. Samtidigt har antalet överbeläggningar och utlokaliserade patienter inom somatisk vård ökat. I februari 2024 var det i genomsnitt 6,5 överbeläggningar och 2,0 utlokaliseringar per 100 disponibla vårdplatser på landets sjukhus. De regionala skillnaderna är dock stora.

Personella resurser

En tillgänglig vård förutsätter bl.a. en god och fungerade kompetensförsörjning. Av Socialstyrelsens nationella planeringsstöd framgår att hälso- och sjukvården 2021 sysselsatte ca 244 000 legitimerade inom hälso- och sjukvården och tandvården, varav kvinnor utgjorde ca 80 procent. Därutöver jobbar drygt 41 000 personer med hälso- och sjukvårdslegitimation utanför hälso- och sjukvården. I jämförelse mellan OECD-länder över tillgången till läkare per 1 000 invånare placerade sig Sverige på en tionde plats. Motsvarande placering vad gäller tillgången till sjuksköterskor var tolfte plats.

Diagram 3.7 Antal legitimerade läkare och sjuksköterskor sysselsatta i hälso- och sjukvården per år 2011–2021

Antal per 100 000 invånare

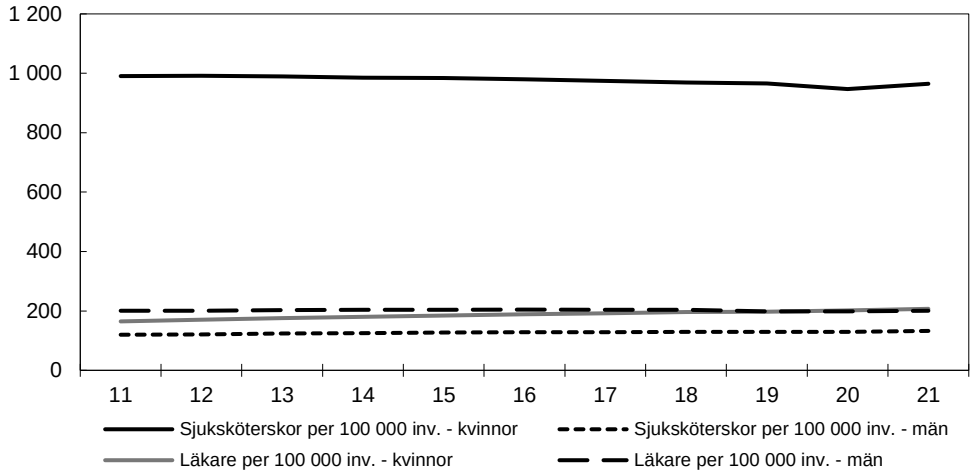

Källa: Statistiskdatabas för hälso- och sjukvårdspersonal, Socialstyrelsen.

Behovsanpassad hälso- och sjukvård

En majoritet av patienter i primärvård respektive öppen specialiserad sjukhusvård 2023 anser att de har varit delaktiga i beslut beträffande sin vård och behandling i den utsträckning som de önskade. Patienter i öppen specialiserad vård svarar mer positivt än patienter i primärvården. Män tenderar även att ha ett något högre värde än kvinnor (se tabell 3.1).

Tabell 3.1 Andelen kvinnor och män som anser att de har varit delaktiga i besluten beträffande sin vård och behandling i den utsträckning som de önskade

Procent

	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Primärvård								
Kvinnor	78,4	77,8	78,8	80	82,4	79,6	78,5	79,1
Män	80,4	80,1	80,5	82	83,8	81,7	81,1	81,3
Öppen specialiserad sjukhusvård								
Kvinnor	-	-	85,7	-	-	86,8	-	86,3
Män	-	-	86,3	-	-	88,2	-	87,8

Källa: Nationella patientenkäten.

En majoritet av patienter i primärvård respektive öppen specialiserad sjukhusvård anser även att personalen var insatt i patientens tidigare kontakter med vården i den utsträckning som patienten önskade. Likt ovan är det en högre andel inom öppen specialiserad vård som svarar positivt på frågan och män tenderar att ha ett något högre värde än kvinnor (se tabell 3.2).

Tabell 3.2 Andelen kvinnor och män som anser att personalen har varit insatt i patientens tidigare kontakter med vården i den utsträckning som patienten önskade

Procent

	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Primärvård							
Kvinnor	63,7	65	67,1	69,6	66,7	64,9	66,4
Män	69,8	70,8	73,2	75	73,2	71,8	72,7
Öppen specialiserad sjukhusvård							
Kvinnor	-	81,2	-	-	84,3	-	83,2
Män	-	85,4	-	-	88,4	-	87,5

Källa: Nationella patientenkäten.

Hälso- och sjukvårdspolitiken på systemnivå

Krisberedskap och civilt försvar

Stärkt förmåga att hantera masskadeutfall och CBRN-händelser

Förmågan att hantera masskadeutfall vidareutvecklades under 2023. Vidareutveckling har skett inom uppdraget att skyndsamt stärka den nationella och regionala förmågan vid masskadehändelser (S2023/01226). Socialstyrelsen har tagit fram förslag om ett nationellt masskadelarm och nationella kriterier för masskadetriage samt utvecklat formulär som ska användas av drabbade respektive stödjande regioner vid begäran och erbjudande om stöd vid en masskadehändelse. Regionerna har genom överenskommelsen mellan staten och Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) om hälso- och sjukvårdens arbete med civilt försvar 2023 fått ekonomiska förutsättningar att arbeta med bl.a. regionala masskadeplaner (S2023/00374).

Socialstyrelsen har på regeringens uppdrag tagit fram underlag om vilken typ och omfattning av utrustning för händelser med kemiska, biologiska, radioaktiva och nukleära ämnen (CBRN) som bör finnas i kommuner och regioner och i lager som staten ansvarar för i syfte att uppnå en grundläggande förmåga att hantera CBRN-händelser (S2023/01047).

För att möjliggöra internationellt samarbete, bl.a. med anledning av det svenska Natomedlemskapet, görs en översyn av regelverket på hälso- och sjukvårdsområdet (S 2023:E). Uppdraget ska redovisas senast den 15 december 2024.

Fortsatt arbete med att stärka försörjningsberedskapen

Tillgången till sjukvårdsprodukter är avgörande för att upprätthålla förmågan inom hälso- och sjukvården i vardag, fredstida krissituationer och i krig. Arbetet med att stärka försörjningsberedskapen genom bl.a. ökad lagerhållning av läkemedel och andra sjukvårdsprodukter har fortsatt. Socialstyrelsen har på regeringens uppdrag påbörjat inköp för att öka den statliga lagerhållningen av sjukvårdsprodukter som behövs för traumavård, och av sådan CBRN-utrustning som bör finnas i lager som staten ansvarar för, till ett värde av högst 500 miljoner kronor under 2024 (S2023/00681 och S2023/03257).

I syfte att ta ytterligare steg i arbetet med att stärka och utveckla hälso- och sjukvårdens försörjningsberedskap avseende sjukvårdsprodukter ingick staten och SKR i december 2023 en överenskommelse om försörjningsberedskap för läkemedel (S2023/03335). Enligt överenskommelsen tilldelas regionerna 100 miljoner kronor för inköp av ett utökat sortiment av prioriterade läkemedel med utgångspunkt i Socialstyrelsens lista över läkemedel för vård som inte kan anstå (S2022/04550).

Socialstyrelsen genomförde under 2023 informationsinsatser med utgångspunkt i en ny rekommendation från myndigheten till patienter med stabil läkemedelsbehandling att ha en månads beredskap i hemmet när det gäller förskrivna läkemedel och förbrukningsartiklar. En enkät visade att 90 procent upplevde att informationen varit positiv och att 98 procent ansåg att budskapen varit tydliga. Efter insatserna kände 44 procent av målgruppen till rekommendationen, vilket innebar en liten ökning jämfört med före insatserna.

Läkemedelsverket och E-hälsomyndigheten redovisade under 2023 ett förslag på ett system för nationell lägesbild över tillgång och behov av läkemedel som ska öka möjligheten att förebygga och hantera brister på läkemedel (S2022/01265). Regeringen gav i december 2023 Läkemedelsverket och E-hälsomyndigheten i uppdrag att förbereda ett sådant system. I mars 2024 fick Läkemedelsverket också i uppdrag att möjliggöra framtagande av en nationell lägesbild över medicintekniska produkter samt produktionskartläggning av medicintekniska produkter i Sverige (S2024/00545).

Sveriges stöd till Ukraina

Socialstyrelsen har i uppdrag att vara kontaktpunkt för regionerna och samordna regionerna i genomförande av medicinska evakueringar från Ukraina till Sverige (Ju2022/02509). Sverige har under 2023 tagit emot 82 ukrainska patienter.

Ukraina har efterfrågat flera typer av förbrukningsmaterial, medicinteknisk utrustning och läkemedel. Under 2023 genomfördes tre donationer från Socialstyrelsen med medicinteknisk utrustning, kirurgiska instrument samt ventilatorer och annan patientvård. Värdet av donerad utrustning till Ukraina under 2023 uppgår till totalt 10,3 miljoner kronor.

Läkemedelsverket har inom ramen för uppdraget att samordna transporter av läkemedel till Ukraina (S2022/01426) analyserat erbjudanden från aktörer villiga att donera läkemedel och undersökt hur dessa motsvarar de förfrågningar som har lämnats via EU:s civilskyddsmekanism.

Socialdepartementet har ingått ett avtal med det ukrainska hälsoministeriet om samarbete inom hälso- och sjukvårdens område med fokus på erfarenhetsutbyte och kunskapsöverföring på områden så som läkemedel, antibiotikaresistens, psykisk hälsa, rehabilitering, traumavård, cancervård och kompetensförsörjning inom hälso- och sjukvården (S2023/03144).

Omställningen till en god och nära vård med primärvården som nav

För att möta befintliga och framtida utmaningar och för att åstadkomma en samhällsekonomiskt effektiv och behovsanpassad hälso- och sjukvård pågår sedan flera år en omställning av hälso- och sjukvården. För att stärka huvudmännens arbete med omställningen till god och nära vård har staten bl.a. ingått överenskommelsen God och nära vård 2024 – En personcentrerad och patientsäker hälso- och sjukvård med primärvården som nav (S2023/03334) med SKR. Inom ramen för överenskommelsen har regioner och kommuner tilldelats totalt ca 3,4 miljarder kronor, varav drygt 3,1 miljarder kronor har avsatts specifikt för utveckling av den nära vården med fokus på primärvård. I överenskommelsen lyfts särskilt att tillgänglighet i socioekonomiskt utsatta områden ska beaktas. Vidare nämns att särskilda insatser kan behövas för grupper som är mindre benägna att söka vård eller av olika skäl, som t.ex. socioekonomi, minoritetsspråk eller funktionsnedsättning, har en sämre tillgänglighet till en nära vård. Vidare har stöd getts till det pågående projektet Utveckling av god och nära vård i glesbygd, där femton kommuner och fyra regioner i norra Sverige ingår. Syftet är att skapa nya arbetssätt och modeller som är

anpassade efter landsbygdernas specifika behov för att säkerställa tillgänglighet och kompetensförsörjning i vården.

Socialstyrelsen har regeringens uppdrag att främja, stödja och följa upp omställningen i hälso- och sjukvården till en god och nära vård (S2023/01930). I en delrapport från mars 2024 framgår att regioner och kommuner har påbörjat en omställning men att mycket återstår innan målen har nåtts. Mycket av arbetet har hittills gjorts inom ramen för avgränsade projekt inom en mindre del av en region. För att uppnå målen med omställningen behöver nya arbetssätt införas brett och gälla invånare i hela regionen eller kommunen. Socialstyrelsen konstaterar vidare att det är viktigt att fortsätta omställningen till en god och nära vård trots utmaningar för huvudmännen med att uppnå en budget i balans. Myndigheten bedömer att en god och nära vård i sig kan skapa kontinuitet, tillgänglighet och personcentrering som ger möjlighet till ett mer effektivt omhändertagande och förutom övriga vinster för invånaren, minskar undvikbar slutenvård vid akutsjukhus. Detta kan enligt Socialstyrelsen samtidigt ge en mer effektiv användning av hälso- och sjukvårdens resurser.

Myndigheten för vård- och omsorgsanalys har ett uppdrag att utvärdera omställningsarbetet (S2020/03320), där det bl.a. ingår att även genomföra kvantitativa kartläggningar av patienters tillgång till fast läkarkontakt. I oktober 2023 publicerades en delrapport där det konstateras att man utifrån journaldata och enkätundersökningar till befolkningen inte ser tecken på ökad kontinuitet eller tillgång till fast läkarkontakt i primärvården. Däremot ökar andelen som har en fast namngiven läkarkontakt i regionernas verksamhetsstatistik. Brist på data gör att det inte går att utvärdera t.ex. hur stor andel av dem som bor på särskilda boenden för äldre som har en fast läkarkontakt.

Inspektionen för vård och omsorg (IVO) har haft regeringens uppdrag att genomföra särskilda tillsynsinsatser som bidrar till omställningen till en god och nära vård (S2019/02870 och S2021/06574). Uppdraget slutrapporterades i december 2023 och IVO konstaterade bl.a. att tillsynen sammantaget indikerar ett flertal hinder för omställningen, såväl grundläggande och systematiska som brister på verksamhetsnivå. IVO bedömer att den kommunala hälso- och sjukvården, vårdcentraler och akutsjukhusvården behöver integreras ytterligare för att hälso- och sjukvården och omsorgen ska kunna möta patienternas vårdbehov på ett sätt som är i linje med intentionerna i pågående omställning.

Primärvården är ett delat ansvar mellan regioner och kommuner. I Socialstyrelsens enkät Vad tycker de äldre om äldreomsorgen? framkommer i 2023 års undersökning att 72 procent av dem som bor på särskilt boende (säbo) tyckte att det var mycket lätt eller ganska lätt att få träffa en sjuksköterska när de behöver det, 17 procent ansåg att det varken var lätt eller svårt och 11 procent ansåg att det var mycket eller ganska svårt. Resultaten visade en liten förbättring från 2022. När det gäller tillgång till läkare för de äldre personer som bor på säbo uppgav 49 procent att de upplever att det var mycket lätt eller ganska lätt att få träffa en läkare vid behov. Det är en ökning med fyra procentenheter jämfört med 2022, men fem procentenheter färre än 2019 och elva procentenheter färre än 2013. Under året har en särskild satsning på uppsökande hälsosamtal med äldre som inte finns i särskilt boende eller hemtjänst genomförts, se vidare avsnitt 4 Folkhälsopolitik.

Patientens inflytande och delaktighet

Riksdagen har tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om brukarinflytande (bet. 2021/22:SoU15 punkt 16, rskr. 2021/22:383). Av tillkännagivandet följer att det är angeläget att kunskapen om den enskilda patientens inflytande och delaktighet, s.k. brukarinflytande, i hälso- och sjukvården fördjupas hos

kommuner, regioner och andra myndigheter. Regeringen bör se över frågan i samverkan med det civila samhällets organisationer inom området (bet. 2021/22:SoU15 s. 42). I april 2018 beslutade regeringen att inrätta ett patientråd inom Regeringskansliet, som forum för dialog mellan regeringen och civilsamhälles-organisationer i Sverige som företräder patienters och deras närståendes intressen. Till Patientrådet förordnas ledamöter från ett tiotal patient- och närståendeorganisationer. Ledamöterna förordnas på två år. Patientrådet leds av sjukvårdsministern. I samband med att regeringen tillträdde 2022 diskuterades arbetsformer i rådet och baserat på det utökades antalet möten i patientrådet till tre per halvår. För att skapa en bredare inkludering infördes även en ordning där ett av de tre mötena även är öppet för andra patient- och närståendeorganisationer än de förordnade ledamöterna. I september 2023 beslutade regeringen vidare att bevilja Funktionsrätt Sverige 1 994 000 kronor för arbetet med att förbättra patientdelaktigheten och hälsan för personer med funktionsnedsättning och kroniska sjukdomar, genom att bl.a. sprida och förankra patientföreträdarutbildningen (som lanserades våren 2023) (S2023/02494). Regeringen anser att tillkännagivandet därmed är tillgodosett och slutbehandlat.

Hälsofrämjande, förebyggande och rehabiliterande arbete i hälso- och sjukvården

Det hälsofrämjande, förebyggande och rehabiliterande arbetet i hälso- och sjukvården är en central del i att uppnå målet om en behovsanpassad hälso- och sjukvård. Den 1 januari 2024 trädde en lagändring i kraft som tydliggör att även rehabiliterande insatser ingår i primärvårdens grunduppdrag. I överenskommelsen om god och nära vård har ökat fokus lagts på preventiva insatser i primärvården, och flera satsningar har gjorts för att stödja förebyggande och hälsofrämjande arbetssätt såsom barnhälsovårdens arbete med hembesöksprogram, fysisk aktivitet på recept samt hälsosamtal för äldre.

Socialstyrelsens uppföljning av primärvårdens stöd till patienter med ohälsosamma levnadsvanor avser regionernas primärvård (hälso- och vårdcentraler) och visar att rådgivningen ökar efter en nedgång under covid-19-pandemin. Det är dock fortsatt stora skillnader mellan regionerna i hur stor andel av patienterna i primärvården som får rådgivning som stöd för att ändra ohälsosamma levnadsvanor. Förutom stora skillnader mellan regionerna i omfattningen av stödet är skillnaderna också stora mellan rådgivningen kring olika levnadsvanor (Primärvårdens stöd till patienter med ohälsosamma levnadsvanor, Socialstyrelsen 2023). Se vidare avsnitt 4 Folkhälsopolitik.

Fortsatt arbete med nationell högspecialiserad vård under 2023

Nationell högspecialiserad vård (NHV) är komplex och sällan förekommande, offentligt finansierad och bedrivs vid som mest fem enheter i Sverige i syfte att upprätthålla god kvalitet, hög patientsäkerhet och effektiv användning av hälso- och sjukvårdens resurser. Under 2023 behandlades totalt 7 503 patienter i den nationella högspecialiserade vården. Detta kan jämföras med 3 348 patienter 2022, 2 772 patienter 2021 och ca 1 850 patienter 2020 respektive 2019. Ökningen av antalet patienter som behandlades 2023 beror på att NHV-enheter för 19 nya tillståndsområden rapporterade sin årsdata för första gången.

Under 2023 beslutade Socialstyrelsen om 13 nya tillståndsområden, t.ex. könsdysfori, svåra hudsymtom samt tarmrehabilitering. Därtill trädde 13 nya tillståndsområden som beslutades tidigare i kraft, bl.a. kroniska lungsjukdomar hos barn, ryggmärgsskador och ätstörningar.

Förbättrad tillgänglighet genom satsningar på kompetensförsörjning och ökad vårdkapacitet

Stöd och utveckling av nya strukturer för att stärka tillgängligheten, öka antalet vårdplatser och korta vårdköerna

Regeringen har vidtagit flera åtgärder i syfte att öka tillgängligheten, stärka vårdkapaciteten och öka antalet disponibla vårdplatser. I 2024 års överenskommelse mellan staten och SKR om ökad tillgänglighet till hälso- och sjukvård fördelas 2,9 miljarder kronor till regionerna. Inom ramen för överenskommelsen ska regionerna vidta ett antal åtgärder för att bidra till att stärka tillgängligheten och minska väntetiderna. Den förstärkta satsningen på ökad tillgänglighet till barn- och ungdomspsykiatrin har bl.a. inneburit att regionerna har kunnat utveckla sina insatser för att barn och unga ska få vård i tid.

Socialstyrelsen har ett uppdrag att under 2024 betala ut närmare 2 000 miljoner kronor till regionerna för att öka antalet vårdplatser (S2024/00483). Av beloppet fördelas 750 miljoner kronor mellan de regioner som uppfyller det grundläggande kravet att rapportera in vårdplatsdata till Socialstyrelsen. Resterande 1 240 miljoner kronor fördelas baserat på regionernas prestationer kopplat till överbeläggningar och utlokaliseringar. Motsvarande uppdrag gavs under 2023 och slutredovisades den 31 mars 2024 (S2023/00680). Av slutredovisningen framgår att samtliga regioner har ansökt om medel och arbetat med att minska antalet överbeläggningar och utlokaliseringar. Medlen är prestationsbaserade och har fördelats till regionerna utefter i vilken utsträckning de lyckats minska antalet överbeläggningar och utlokaliseringar per 100 disponibla vårdplatser. Minskningen av antalet överbeläggningar och utlokaliseringar har varit relativt likartad mellan regionerna, vilket innebär att fördelningen av de prestationsbaserade medlen i stort sett följer befolkningsmängden i respektive region. Utöver ovanstående satsningar för att öka vårdkapaciteten har regeringen under 2024 tillfört totalt 9 000 miljoner kronor genom två sektorsbidrag riktade specifikt till hälso- och sjukvården. Medlen har tillförts mot bakgrund av regionernas utmanande ekonomiska situation.

I Socialstyrelsens rapport från juni 2024 framgår att ytterligare 2 230 disponibla vårdplatser behövs för att möta dagens vårdbehov, utifrån ett föreslaget riktvärde om en 90-procentig beläggningsgrad för den planerade vården (S2022/01373).

Den 23 maj 2024 beslutade regeringen kommittédirektiven Bättre styrning för en tillgänglig och jämlik hälso- och sjukvård med god kontinuitet (dir. 2024:50) av vilka det framgår att en särskild utredare ska analysera och föreslå en ny och stärkt vårdgaranti med väsentligt kortare tidsgränser än i dag inom den specialiserade vården samt för barn och unga med psykisk ohälsa.

Nationell vårdförmedling i syfte att korta vårdköerna

En förutsättning för effektiv nationell vårdförmedling är att det finns ett nationellt digitalt system där det på ett effektivt sätt går att söka efter vårdgivare som kan utföra den vård som patienten är i behov av. E-hälsomyndigheten har regeringens uppdrag att tillhandahålla ett nationellt vårdsöksystem (S2022/01372). I en delredovisning av uppdraget den 31 oktober 2023 presenterades en plan för utveckling av första versionen av ett vårdsöksystem tillsammans med en rättslig analys och förslag till författningsändringar. E-hälsomyndigheten har även i uppdrag att ta fram en nationell katalog över vårdgivare och utförare av socialtjänst (S2023/02118). I delredovisningen från december 2023 presenterade E-hälsomyndigheten en kartläggning över befintliga informationskällor som innehåller uppgifter om vård- och omsorgsgivare. Av kartläggningen framgår att ingen av de befintliga informationsmängderna fullt ut innehåller de uppgifter som katalogen behöver innehålla för att tillgodose de behov

som finns på statlig nivå. I delredovisningen från juni 2024 framkommer att flera intressenter ser behov av en nationell katalog.

Socialstyrelsen och E-hälsomyndigheten har även ett uppdrag att ta fram förslag till en nationell plan för att möjliggöra regeringens initiativ om nationell vårdförmedling (S2023/02117). I delredovisningen som presenterades den 31 mars 2024 konstateras att kvalitetssäkrade informationsmängder för bl.a. kapacitet, väntetider och vårdutbud, en nationell utbudstjänst och kunskapsstöd är grundläggande delar för att skapa nationell vårdförmedling. Myndigheterna kommer därför arbeta vidare med dessa delar för att möjliggöra initiativet om nationell vårdförmedling.

Insatser för att underlätta för patienter att få tillgång till vård

Riksdagen har tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om en nationell plattform för lättillgänglig information om kvalitet, väntetider och utbud av vård (bet. 2021/22:SoU17 punkt 2, rskr. 2021/22:314). Av tillkännagivandet följer att regeringen bör ge lämplig myndighet i uppdrag att ta fram en nationell plattform för lättillgänglig information om kvalitet, väntetider och utbud av vård (bet. 2021/22:SoU17 s. 16). Regeringen har gett E-hälsomyndigheten i uppdrag dels att genomföra en förstudie om hur ett nationellt vårdsöksystem kan utvecklas, organiseras och förvaltas (S2022/01372), dels att ta fram en nationell katalog över vårdgivare och utförare av socialtjänst (S2023/02118). Uppdragen skapar goda förutsättningar för att skapa en nationell plattform i enlighet med det riksdagen anför. Regeringen anser därmed att tillkännagivandet är tillgodosett och slutbehandlat.

Riksdagen har tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om att regeringen bör ge en lämplig myndighet i uppdrag att ta fram förslag på hur de nationella kvalitetsregistren kan bli tillgängliga för den enskilde så att kvaliteten mellan olika vårdmottagningar kan jämföras (bet. 2017/18:SoU9 punkt 10, rskr. 2017/18:293). I november 2023 gav regeringen ett uppdrag till Myndigheten för vård- och omsorgsanalys att genomföra en förstudie för att stärka redovisningen av vårdens effektivitet och kvalitet (S2023/03151). Ett syfte är att underlätta och möjliggöra för medborgarnas val av vård och omsorgsgivare. Uppdraget ska slutredovisas senast den 16 december 2024. Mot bakgrund av det uppdrag som getts till Myndigheten för vård- och omsorgsanalys anser regeringen att tillkännagivandet är slutbehandlat.

Riksdagen har tillkännagett för regeringen det som anförs i reservation 58 under punkt 20 om att regeringen bör skapa förutsättningar för minskade vårdköer genom utökad samverkan mellan sjukvården och Försäkringskassan (bet. 2021/22:SoU15 reservation 58 punkt 20, rskr. 2021/22:383). Regeringen gav i juni 2023 i uppdrag till E-hälsomyndigheten att genomföra en förstudie om en sammanhållen intygshantering inom hälso- och sjukvård och omsorg. I uppdraget ingick bl.a. att beakta hur befintlig funktionalitet för intygsöverföring mellan hälso- och sjukvården och Försäkringskassan kan harmonisera med eller integreras i en sammanhållen intygshantering. Utfärdande av intyg medför ofta en betydande dubbeldokumentation för utfärdare. Genom en sammanhållen intygshantering kan förutsättningar för minskad administration och bättre nyttjande av personalens resurser skapas. Uppdraget slutredovisades den 31 maj 2024 och regeringen tilldelade E-hälsomyndigheten medel att påbörja arbetet med att införa en sammanhållen intygshantering under 2024. Regeringen anser därmed att tillkännagivandet är tillgodosett och slutbehandlat.

Barn och unga med psykisk ohälsa ska få vård i tid

Under 2024 har flera insatser vidtagits för att korta köerna till vård och säkerställa att barn och unga med psykisk ohälsa får vård i tid. Under 2024 fördelas ca 1 600 miljoner kronor genom en överenskommelse mellan staten och SKR inom

området psykisk hälsa och suicidprevention där barn och unga är en prioriterad grupp, se avsnitt 4 Folkhälsopolitik. Vidare har 530 miljoner kronor fördelats till regionerna under 2024 genom en fortsatt förstärkt satsning på ökad tillgänglighet till barn- och ungdomspsykiatrin inom ramen för överenskommelsen mellan staten och SKR om Ökad tillgänglighet i hälso- och sjukvården (S2023/03331).

Regeringen har även beslutat om flera myndighetsuppdrag inom området, däribland ett uppdrag till Socialstyrelsen att kartlägga och lämna förslag på hur nationella utvecklingsteam kan utformas, bl.a. för att stödja regionerna när det gäller tillgängligheten till vård inom barn- och ungdomspsykiatrin (S2024/01463).

Kompetensförsörjning är betydelsefullt för att öka tillgängligheten i hälso- och sjukvården

Tillgången till personal med rätt kompetens är en utmaning för att kunna öka vårdens kapacitet. Socialstyrelsen, genom Nationella vårdkompetensrådet, har därför ett uppdrag att utarbeta förslag till en nationell plan för att förbättra hälso- och sjukvårdens kompetensförsörjning (S2023/00256). Nationella vårdkompetensrådet lämnade den 15 juni 2023 en första delredovisning och rekommenderar regeringen att stärka förutsättningarna för att säkerställa kompetensförsörjningen av disputerade föreläsare inom vissa hälso- och sjukvårdsutbildningar vid universitet och högskolor. Den 7 december 2023 lämnades en andra delredovisning som innehåller preliminära förslag på insatser för att förbättra vårdens kompetensförsörjning. Insatserna handlar bl.a. om stärkt ledarskap, möjlighet till fortbildning, ökad samverkan och främjande av forskning. Rådet aviserade även att det pågår ett arbete med att se över förutsättningarna för att den nationella planen ska kunna utgöra en samlad struktur för systematisk uppföljning och planering av hälso- och sjukvårdens kompetensförsörjning. Av slutredovisningen den 31 maj 2024 framgår att arbetsgivarna behöver arbeta mer med att attrahera, utveckla och behålla vårdpersonal. Förslag till 25 insatser som ska främja kompetensförsörjningen inom hälso- och sjukvården lämnades inom områdena organisation, ledning, personal, universitets och högskolors verksamhet, utbildning och forskning.

Socialstyrelsen har ett uppdrag att årligen redovisa tillgång och efterfrågan på legitimerad personal i hälso- och sjukvården och i tandvården (Nationella planeringsstödet, NPS). Rapporten från 2024 visar bl.a. på stora skillnader över landet. Myndigheten redovisar att tillgången till personal – tillsammans med faktorer som befolkningsutveckling, vårdkonsumtion, befolkningens allmänhälsa, vårdens infrastruktur samt utbildning – är sådant som har betydelse för regionernas förutsättningar att erbjuda vård. Faktorerna, som Socialstyrelsen nu kartlagt, kan utgöra stöd för beräkningar inom regionerna och kommunerna. Rapporten visar t.ex. att det är betydligt högre läkartäthet i Uppsala och Västerbotten än i övriga regioner, medan Norrbotten har lägst andel läkare. Lägst andel sjuksköterskor och vårdbiträden hittar man i Stockholm, medan högst andel finns i Västerbotten respektive Västernorrland. Enligt Socialstyrelsen placerade sig Sverige, i jämförelse mellan OECD-länder, på en 12:e plats över tillgången på sjuksköterskor per 1 000 invånare. Sverige hade ett lägre antal sjuksköterskor per 1 000 invånare (10,9) jämfört med Finland och Norge (18,92 respektive 18,32), men högre än Danmark (10,24).

I dag råder det brist på sjuksköterskor och läkare med specialistkompetens inom samtliga regioner. Regeringen har därför gett Socialstyrelsen i uppdrag att fördela, betala ut och följa upp medel till regioner och kommuner i syfte att stimulera till en utökning av antalet allmäntjänstgöringstjänster och ökat antal veckor för verksamhetsförlagd utbildning (VFU) på sjuksköterskeprogrammen. Resultatet visar att regioner och kommuner utökar med fler allmäntjänstgöringstjänster som bidrar till

att fler läkare uppnår specialistbevis samt ökar antalet veckor för VFU som bidrar till fler legitimerade sjuksköterskor i hälso- och sjukvården.

Digital infrastruktur för hälsodata och förutsättningar för life science

Införandet av en nationell digital infrastruktur för att tillgängliggöra hälsodata

Arbetet med att tillgängliggöra hälsodata för vård och forskning syftar till att öka kvaliteten i vården, förbättra patientsäkerheten och stärka patientens ställning samt minska den administrativa bördan för hälso- och sjukvårdens medarbetare. För att förbättra tillgången till hälsodata har flera initiativ tagits.

E-hälsomyndigheten har fått flera regeringsuppdrag för att vidare utreda nödvändiga komponenter och strukturer i den nationella digitala infrastrukturen, så som exempelvis funktioner som möjliggör automatiskt informationsöverföring och en sökfunktion för att hitta och dela data. I maj 2024 redovisade E-hälsomyndigheten ett förslag till färdplan för genomförandet av en nationell digital infrastruktur för hälso- och sjukvården (S2023/02108) och under 2024 etablerar myndigheten en nationell funktion för interoperabilitet.

Regeringen har även tillsatt en nationell samordnare med uppdrag att bistå regeringen att genomföra en nationell digital infrastruktur för hälso- och sjukvården (S 2023:14). Den nationella samordnaren har enligt en första delredovisning haft samtal med företrädare för regioner, privata utförare av hälso- och sjukvård, fackförbund, Sveriges Kommuner och Regioner inklusive Inera, patientföreträdare, branschföreträdare för näringslivet, myndigheter och statliga utredningar samt företrädare för forskningen (S2024/00938). Ett råd för frågor om den digitala infrastrukturen för hälso- och sjukvården som leds från Regeringskansliet har också tillsatts (S2024/00184). Rådet ska underlätta för samarbete och införande av en nationell infrastruktur och samlar företrädare från både privat och offentlig sektor.

Den digitala infrastrukturen kräver också rättsliga förutsättningar. En utredare med uppdrag att analysera och föreslå åtgärder som möjliggör en nationell digital infrastruktur för hela hälso- och sjukvården har därför tillsatts (S 2024:A).

Utredningen om infrastruktur för hälsodata som nationellt intresse överlämnade den 2 maj 2024 sitt slutbetänkande Delad hälsodata – dubbel nytta (SOU 2024:33). Utredningen bedömer att det finns brister i informationskontinuiteten mellan vårdgivare och att en förutsättning för att förbättra informationsdelningen är användningen av gemensamma standarder. Betänkandet bereds i Regeringskansliet.

Möjliggörande av ökad användning av hälsodata

Under våren 2024 slöts en överenskommelse om Europeiska kommissionens förslag till förordning om det europeiska hälsodataområdet (EHDS), som bl.a. syftar till att möjliggöra ökad användning av hälsodata. Förslaget väntas bli antaget under hösten 2024.

Genomförandet av förordningen kommer att medföra att Sverige bl.a. behöver se över den nationella lagstiftningen på området. Den 3 juli 2024 beslutades om ett ändrat uppdrag till utredaren med uppdrag att möjliggöra en nationell digital infrastruktur för hälsodata (S2024/01340). I uppdraget ingår att lämna nödvändiga och lämpliga författningsändringar för att anpassa svensk rätt till EHDS.

Insatser för att uppdatera nuvarande lagstiftning i syfte att möjliggöra ökad informationsdelning

Riksdagen har tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om en översyn av patientdatalagen (2008:355) (bet 2018/19:SoU8 punkt 58, rskr. 2018/19:233). Av

tillkännagivandet följer att regeringen ska överväga om det finns anledning att göra en översyn av patientdatalagen och annan relevant lagstiftning (bet 2018/19:SoU8 s. 145).

Riksdagen har även tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om en långsiktig patientdatareform (bet. 2021/22:SoU17 punkt 11 rskr. 2021/22:314). Av tillkännagivandet följer att det behöver genomföras en långsiktig patientdatareform som tar ett samlat grepp om patientdatafrågorna (bet. 2021/22:SoU17 s. 27 och 28).

Vidare har riksdagen tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om digitalisering i vården (bet. 2019/20:SoU11 punkt 18, rskr. 2019/20:275). Av tillkännagivandet följer att regeringen bör se över möjligheten att klassificera olika typer av vårdinformation för att kunna väga skyddet av patientens integritet mot vinsterna av att kunna använda patientinformationen för andra ändamål. Av tillkännagivandet följer även att lagstiftningen bör förtydligas så att anhöriga kan vara ombud vid kontakter med vården när det gäller t.ex. tidsbokningar, anmälningar och avbokningar (bet. 2019/20:SoU11 s. 88).

Genom uppdraget att möjliggöra en nationell digital infrastruktur för hälsodata (S2024/00100) och ett ändringsuppdrag till samma utredare att anpassa svensk rätt till EHDS (S2024/01340) har arbetet inletts med en översyn av patientdatalagen som tar ett samlat grepp om patientdatafrågorna. EHDS kommer att skapa ett nytt regelverk för att möjliggöra en utökad sekundäranvändning av hälsodata samt regler för ombudstjänster. Utredningen om sekundäranvändning av hälsodata har också utrett och lämnat förslag på utökade möjligheter för sekundäranvändning av hälsodata i sitt slutbetänkande Vidareanvändning av hälsodata för vård och klinisk forskning (SOU 2023:76). Betänkandet bereds i Regeringskansliet. Regeringen anser att de tre tillkännagivandena därmed är tillgodosedda och slutbehandlade.

Insatser för att ta fram gemensamma standarder

Riksdagen har tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om gemensamma standarder (bet. 2018/19:SoU8 punkt 57, rskr. 2018/19:233). Av tillkännagivandet följer att regeringen på ett lämpligt sätt ska se till att gemensamma standarder tas fram för journalsystem och kvalitetsregister (bet. 2018/19:SoU8 s. 145). Regeringen har genom uppdragen till E-hälsomyndigheten och de utredningar som redogörs för ovan under rubriken Införandet av en nationell digital infrastruktur för att tillgängliggöra hälsodata inlett arbetet med en nationell digital infrastruktur där gemensamma standarder är en del i införandet. Regeringen anser att tillkännagivandet därmed är tillgodosett och slutbehandlat.

Insatser för att underlätta information om väntetider och utvärdering av vårdinsatser

Riksdagen har tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om ett brett nationellt kvalitetsregister för kognitiva sjukdomar (bet. 2021/22:SoU17 punkt 16, rskr. 2021/22:314). Av tillkännagivandet följer att regeringen bör ge lämplig myndighet i uppdrag att utreda behov av ett brett nationellt kvalitetsregister för kognitiva sjukdomar (bet. 2021/22:SoU17 s. 37). Utredningen om hälsodataregister (S 2023:02) ska se över regelverket om hälsodataregister i syfte att möjliggöra insamling av uppgifter från primärvården, av uppgifter om väntetider, av uppgifter om samtliga patienter som behandlas inom den specialiserade öppenvården, samt av uppgifter om rekvisitionsläkemedel. Utredningen innefattar därmed uppgifter om patienter med kognitiva sjukdomar, inbegripet uppgifter om väntetider och vårdinsatser. Regeringen anser att tillkännagivandet därmed är tillgodosett och slutbehandlat.

Fortsatta satsningar på life science under 2023

Under 2023 fortsatte regeringen arbetet för att Sverige ska vara en ledande life science-nation. I mars 2023 redovisade Socialstyrelsen uppdraget att betala ut medel till piloter inom precisionsmedicin (S2023/01611). Av redovisningen framgår att statsbidraget till Genomic Medicine Sweden (GMS) möjliggjort att helgenomsekvensering har kunnat erbjudas samtliga barn som diagnostiserats med cancer 2023. Vidare presenterades de hälsoekonomiska analyser GMS gjort av användningen av helgenomsekvensering vid diagnos och att Svenska Barnläkarföreningen, baserat på dessa analyser, bedömer att det finns evidens för implementering av helgenomsekvensering som klinisk rutin.

Enligt statistik från Läkemedelsverket minskade antalet kliniska läkemedelsprövningar med 21 procent under 2023. Regeringen har vidtagit ett antal åtgärder under året för att främja kliniska prövningar. I september 2023 beslutade regeringen att ge Läkemedelsverket i uppdrag att genomföra kompetenshöjande åtgärder för att främja kliniska prövningar i Sverige (S2023/02689). I februari 2024 beslutade regeringen även ett uppdrag till Läkemedelsverket att på nationell nivå sammanställa och tillhandahålla statistik om kliniska prövningar i Sverige, något som tidigare saknats (S2024/00480).

Läkemedel och apotek

Tillgången till läkemedel är i grunden god, men antalet restsituationer fortsätter att öka

Trenden från tidigare år med bristande tillgänglighet till läkemedel fortsätter. Antalet restsituationer av läkemedel fortsätter att öka, vilket även inbegriper antibiotika där behandlingen ofta behöver påbörjas så snart som möjligt. Av statistik på Läkemedelsverkets webbplats framgår att anmälningar om restsituationer ökade från 1 615 år 2022 till 3 260 år 2023. Regeringen gav därför i maj 2023 ett uppdrag till Läkemedelsverket att förebygga och hantera rest- och bristsituationer av läkemedel (S2023/01609). Uppdraget innebär bl.a. att kartlägga restsituationer i andra länder samt lämna förslag på hur restsituationer kan förebyggas.

Införandet av den nationella läkemedelslistan

För att åstadkomma en ökad effektivitet i hälso- och sjukvården har registret nationella läkemedelslistan tagits fram av E-hälsomyndigheten. Detta kommer i sin färdiga form att kunna innebära bättre information om patientens läkemedelsanvändning till nytta för hälso- och sjukvården och patienterna. Av E-hälsomyndighetens årsredovisning för 2023 framgår att fem system hade blivit godkända för att ansluta till den nationella läkemedelslistan enligt myndighetens nya gränssnitt.

Ökad användning av nya läkemedel påverkar läkemedelskostnaderna

Utvecklingen på läkemedelsområdet går snabbt och samhällets kostnader för läkemedel har genomgått en betydande utveckling under de senaste åren. Denna utveckling har påverkats av en rad faktorer, bl.a. introduktionen av nya innovativa läkemedel, en åldrande befolkning samt utmaningar med rest- och bristsituationer. Samtidigt har viktiga framsteg inom forskning och utveckling gjorts, vilket har lett till nya behandlingsmöjligheter.

Under 2023 fortsatte kostnaderna för läkemedelsförmånerna att öka. Från 31,8 miljarder kronor 2022 till 35,0 miljarder kronor 2023, en ökning om ca 9 procent. Ökningen beror främst på ökade kostnader inom läkemedelsområdena diabetes (icke-insuliner), utvalda, främst biologiska, läkemedel vid inflammatoriska sjukdomar, samt ökad användning av vissa nya läkemedel och att flera läkemedel fått utvidgad subvention.

Diagram 3.8 Kostnader för läkemedelsförmånerna per år 2013–2023

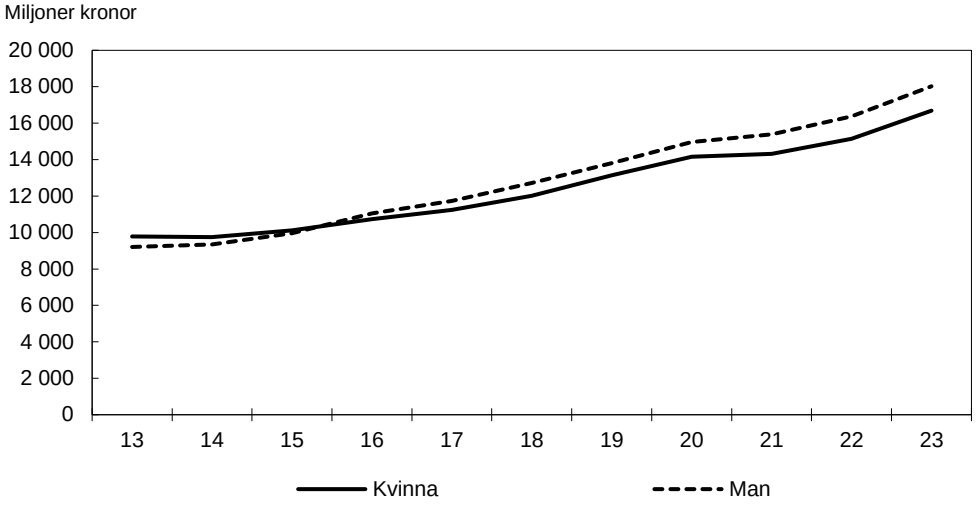

Källa: E-hälsomyndigheten

Insatser för långsiktigt hållbara läkemedelskostnader

För att hantera den ökade kostnaden för läkemedelsförmånerna har flera åtgärder vidtagits över tid på området. Dessa är bl.a. förhandlingar om s.k. återbäringsavtal inom ramen för Tandvårds- och läkemedelsförmånsverkets (TLV) ärendehandläggning för vissa läkemedel, där läkemedelsbolagen betalar tillbaka en del av kostnaden för läkemedlet till regionerna, prissänkningar enligt 15-årsregeln och systemet för periodens vara (PV-systemet). TLV genomför även regelbundet omprövningar av läkemedel som ingår i läkemedelsförmånerna. TLV:s arbete med omprövningar, 15-årsregeln och PV-systemet genererade under 2023 en kostnadsdämpande effekt på ca 47 miljoner kronor. Återbäringar från sidoöverenskommelser uppgick under samma period till ca 3 300 miljoner kronor.

I september 2023 redovisade TLV uppdragen om stärkt tillgång till läkemedel vid sällsynta hälsotillstånd till långsiktigt hållbara läkemedelskostnader (S2022/03077) och om betalningsmodeller för avancerade läkemedelsbehandlingar (S2022/03078). I redovisningen föreslår TLV bl.a. att större hänsyn ska tas till patientantal och volym vid beslut om pris och subvention, att möjligheterna för prisförhandling och återbäringar bör stärkas och att utfallsbaserade betalningsmodeller bör analyseras även i fortsättningen. Detta bedöms vidare skapa möjligheter till långsiktigt hållbara kostnader. TLV bedömde att förslagen kräver ytterligare analys och resurser och regeringen gav därför TLV i uppdrag att fortsätta utveckla förutsättningar och verktyg för att stärka tillgången till läkemedel vid sällsynta hälsotillstånd inom nuvarande system (S2024/00481).

I december 2023 ingick staten och SKR en överenskommelse om statens bidrag till regionerna för läkemedelsförmånerna m.m. för 2024. Inom ramen för överenskommelsen ska Regeringskansliet tillsammans med SKR och TLV analysera förutsättningarna för, och ta fram förslag på hur parterna kan bidra till att tillgången till nya effektiva läkemedel kan stärkas samtidigt som en långsiktig hållbar prissättning och en kostnadseffektiv användning kan säkerställas. Målsättningen med arbetet är att verka för ett system med långsiktigt hållbara kostnader, där effektiva läkemedel är tillgängliga för patienter med såväl vanliga som ovanliga hälsotillstånd, efter behov.

Utfallet av 2023 års överenskommelse om statens bidrag till regionerna för läkemedelsförmånerna m.m.

För år 2023 ersatte staten regionerna med ca 35 486 miljoner kronor för kostnader för läkemedelsförmånerna m.m. Detta inkluderade 381 miljoner kronor för kostnader

som regionerna haft för behandling av patienter med hepatit C. Regionernas kostnader för läkemedelsförmånerna blev högre än överenskommet belopp vilket innebar att staten, i enlighet med överenskommelsens vinst- och förlustdelningsmodell, fick ersätta regionerna med ytterligare 258 miljoner kronor för kostnader för läkemedelsförmånerna. För läkemedel för behandling av hepatit C blev utfallet lägre än överenskommet belopp, vilket innebar att regionerna fick betala tillbaka 5,6 miljoner kronor till staten. Den totala återbäringen från sidoöverenskommelser uppgick 2023 till 3 300 miljoner kronor. Av dessa gick ca 991 miljoner kronor (30 procent) till staten och ca 2 310 miljoner kronor (70 procent) till regionerna.

Överenskommelse om bidrag till regionerna för läkemedelsförmånerna m.m. 2024

Regeringen och SKR enades i december 2023 om en överenskommelse kring formerna för statens bidrag till regionerna avseende läkemedelsförmånerna m.m. Överenskommelsen innebär bl.a. att regionerna får totalt 38 430 miljoner kronor varav 37 918 miljoner kronor avser kostnaderna för läkemedelsförmånerna och 402 miljoner kronor avser kostnader för läkemedel för behandling av hepatit C. Därutöver ingår bidrag för vissa läkemedel som förskrivs enligt smittskyddslagen (2004:168), vissa överföringar av läkemedel till slutenvården, vissa överföringar av förbrukningsartiklar samt visst bidrag för dostjänsten. Bidraget för dessa övriga delar uppgår sammanlagt till 1 620 miljoner kronor för år 2024. Summan av dessa belopp har sedan reducerats med statens del (40 procent) av de prognostiserade återbäringarna för 2024 som uppgår till 1 510 miljoner kronor.

Utvecklingen inom apoteksområdet

Tillgängligheten till apotek är viktig för att säkerställa tillgången till läkemedel och apoteksservice i hela landet. I syfte att förbättra förutsättningarna för apotek med begränsat kundunderlag inrättade regeringen 2013 ett särskilt bidrag för apotek i glesbygd. Bidraget betalas ut till apotek i glesbygd utifrån ett antal parametrar och är ett stöd för att apoteken ska kunna upprätthålla apoteksservice i områden där möjligheten till lönsamhet är begränsad. Verksamhetsåret 2023 fick totalt 55 apotek i 13 län bidraget som uppgick till drygt 16 miljoner kronor.

Farmaceutiska tjänster på apotek

Inom ramen för ett regeringsuppdrag genomförde TLV en försöksverksamhet med en farmaceutisk tjänst kallad Apotekens läkemedelssamtal under hösten 2022 och första halvåret 2023. Tjänsten riktade sig till patienter som skulle påbörja en behandling med statiner mot höga blodfetter och syftade till att förbättra deras läkemedelsanvändning för att behandlingen skulle få önskad effekt. Utvärderingen av försöket fortsätter under 2024. Totalt 141 apotek deltog i försöket och det utfördes totalt 973 fullständiga samtal. Enligt de preliminära slutsatser som redovisas i TLV:s delrapport finns det ett stort intresse hos patienterna för att ta del av tjänsten (S2018/04563). Apoteksbranschens uppföljning tyder också på att apoteken kunnat genomföra tjänsten på ett standardiserat sätt med hög kvalitet.

Andra områden med betydelse för hälso- och sjukvårdspolitiken

Möjlighet till fortbildning i sjukvården och patientsäkerhet

En utredning ser över frågan om kontinuerlig fortbildning

Riksdagen har tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om kontinuerlig fortbildning (bet. 2021/22:SoU14 punkt 3, rskr. 2021/22:241). Av tillkännagivandet följer att regeringen bör se över frågan om ett införande av krav på och rätt till kontinuerlig fortbildning av god kvalitet för personal inom hälso- och sjukvården (bet.

2021/22:SoU14 s. 19). Inom hälso- och sjukvården och tandvården är kontinuerlig fortbildning och ett livslångt lärande i yrkeslivet extra viktigt då daterad kunskap i värsta fall kan leda till att en patient får fel vårdinsats eller skadas. Någon särskild reglering av vårdprofessionernas kontinuerliga fortbildning finns dock inte i dag. Av den anledningen har en särskild utredare fått uppdraget att bl.a. bedöma om det är lämpligt att införa krav på att möjliggöra kontinuerlig fortbildning för vissa legitimerade yrkesutövare inom hälso- och sjukvården och tandvården och föreslå hur sådana krav kan införas, samt överväga hur övrig vårdpersonals behov av fortbildning kan tillgodoses (dir. 2023:148). Uppdraget ska redovisas senast den 30 maj 2025. Regeringen anser att tillkännagivandet därmed är tillgodosett och slutbehandlat.

Patientsäkerhetsarbetet fortsätter

Socialstyrelsen har ett regeringsuppdrag (S2020/0387) att under 2020–2024 ansvara för samordnande insatser för genomförandet av den nationella handlingsplanen för ökad patientsäkerhet samt bidra till att minska vårdskador. Av delredovisningen framgår att handlingsplanen har fått ett brett genomslag och att arbetet i kommuner och regioner med att ta fram egna handlingsplaner går framåt. Det systematiska patientsäkerhetsarbetet har enligt Socialstyrelsen utvecklats och det finns en ökad medvetenhet kring patientsäkerhet. Uppdraget ska slutredovisas senast den 31 december 2024.

Flera insatser har genomförts under 2024 för att utveckla arbetet med patientsäkerhet inom området psykisk hälsa och suicidprevention. För 2024 avsätts t.ex. ca 1,6 miljarder kronor genom en överenskommelse mellan staten och SKR som innehåller satsningar på patientsäkerhet, styrning med kunskap inom vård och omsorg samt suicidprevention, se avsnitt 4 Folkhälsopolitik. Regeringen har även i maj 2024 gett Socialstyrelsen i uppdrag att genomföra insatser för att stärka och utveckla den psykiatriska tvångsvården och den rättspsykiatriska vården (S2024/01004). I uppdraget ingår bl.a. att utveckla uppföljning, kunskapsstyrning och att minska behovet av tvångsvård och tvångsåtgärder samt att stärka frihetsberövade brottsoffers rättigheter i svensk tvångsvård.

Jämställd vård, kvinnors hälsa och förlossningsvård

Arbetet för att förbättra kunskap om och vård för sjukdomar och tillstånd som främst drabbar flickor och kvinnor fortsätter

Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärds (Forte) redovisning av uppdraget att göra en analys av forskningsbehovet inom området kvinnors hälsa och sjukdomar visar att det finns stora kunskapsluckor och forskningsbehov vad gäller sjukdomar och tillstånd som främst drabbar flickor och kvinnor (S2022/04810). Socialstyrelsen presenterar därtill i sin rapport Tillståndet och utvecklingen inom hälso-, sjuk- och tandvård – Lägesrapport 2024 att det finns regionala skillnader samt skillnader mellan befolkningsgrupper när det gäller tillgången till och utbudet av vård som rör sexuell och reproduktiv hälsa. Låg utbildningsnivå, lägre inkomster och utomeuropeisk bakgrund är faktorer som påverkar benägenheten att söka vård när det behövs. Av rapporten framgår det även att hälso- och sjukvårdspersonalens kompetens om sexuell och reproduktiv hälsa behöver stärkas.

Riksdagen har tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om jämställd vård (bet. 2021/22:SoU15 punkt 14, rskr. 2021/22:383). Av tillkännagivandet följer att det är angeläget att beakta skillnader mellan kvinnors och mäns symtom och sjukdomsförlopp vid olika sjukdomstillstånd. Regeringen bör beakta de regionala skillnaderna i kvaliteten i kvinnospecifik vård. Regeringen bör ge en lämplig myndighet i uppdrag att löpande följa upp, analysera och utvärdera arbetet i vården ur ett jämställdhetsperspektiv och att föreslå konkreta rekommendationer och åtgärder

på området samt utreda behovet av nationella riktlinjer för en jämställd vård (bet. 2021/22:SoU15 s. 42). Regionerna har inom ramen för statens överenskommelse med SKR med fokus på förlossningsvård och kvinnors hälsa 2024 (S2023/03333) tilldelats medel för arbete med att anpassa hälso- och sjukvården till kvinnors och flickors olika förutsättningar och behov. Överenskommelsen omfattar totalt ca 1,5 miljarder kronor och medlen får bl.a. användas för att skapa tydliga vårdkedjor och remissvägar för sjukdomar och tillstånd som främst drabbar flickor och kvinnor. För att stödja utvecklingen har regeringen även gett ett uppdrag till Statens beredning för medicinsk och social utvärdering (SBU) att ta fram kunskapsunderlag inom området kvinnohälsa (S2022/04810). Även Folkhälsomyndigheten har fått ett uppdrag att ta fram fördjupade kunskapsunderlag om kvinnors hälsa och förlossningsvården (S2023/02102) som ska kunna användas som ett stöd för hälso- och sjukvårdens och andra berörda aktörers arbete inom området och även bidra till att öka kunskapen i dessa frågor bland kvinnor. Vidare har Socialstyrelsen ett uppdrag att genomföra insatser för en jämlik hälso- och sjukvård med fokus på sjukdomar som främst drabbar kvinnor och flickor (S2023/00969). Av uppdraget framgår att Socialstyrelsen bör följa upp och utvärdera hälso- och sjukvården ur ett jämställdhetsperspektiv, ta fram relevanta kunskapsstöd och genomföra informationsinsatser till hälso- och sjukvården. I detta ingår att överväga behovet av att utarbeta nationella riktlinjer för fler sjukdomar och tillstånd som främst drabbar kvinnor och flickor. Av delredovisningen från den 15 maj 2024 framgår att genomförandet av uppdraget bl.a. fokuserar på kunskapsstöd för vård vid klimakteriebesvär och vid bäckenbottendysfunktion samt stärkt kompetens om sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter i primärvården. Regeringen anser att tillkännagivandet därmed är tillgodosett och slutbehandlat.

Insatser för en mer kunskapsbaserad hälso- och sjukvård för personer som utsatts för sexuella övergrepp och sexuellt våld

Förekomsten av sexuellt våld är fortsatt ett stort samhällsproblem med negativ inverkan på den enskildes fysiska, psykiska samt sexuella och reproduktiva hälsa. I delredovisningen av Socialstyrelsens uppdrag att genomföra insatser för att stödja en jämlik och kunskapsbaserad hälso- och sjukvård för personer som har utsatts för sexuellt våld (S2023/00970) anges att 12 000 till 14 000 kvinnor varje år besöker öppenvården på sjukhus, jourcentraler eller primärvården till följd av att de blivit utsatta för våld i en nära relation.

Riksdagen har tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om könsstympning (bet. 2021/22:SoU14 punkt 20, rskr. 2021/22:241). Av tillkännagivandet följer att regeringen bör se över frågan om könsstympning. Flickor och kvinnor som har besvär kopplade till könsstympning måste få tillgång till behövlig vård, och regeringen bör därför se över frågan om en kunskapshöjning när det gäller könsstympning. Vidare bör regeringen se över frågan om rättsintyg vid misstanke om könsstympning (bet. 2021/22:SoU14 s. 37). Inom ramen för överenskommelsen mellan staten och SKR med fokus på förlossningsvård och kvinnors hälsa 2024 (S2023/03333) har regionerna tilldelats medel för att arbeta för en mer tillgänglig, jämlik och kunskapsbaserad vård för flickor och kvinnor som har utsatts för sexuellt våld och könsstympning. I tilläggsöverenskommelsen för 2021–2022 (S2021/00822) samt överenskommelsen för 2023 (S2023/00371) fick regionerna medel för att arbeta för en god vård för personer som har utsatts för sexuellt våld och könsstympning. I syfte att öka kvaliteten i rättsintygen har förordningen (2005:1063) om rättsintyg i anledning av brott ändrats på så sätt att Rättsmedicinalverket får meddela föreskrifter om ett rättsintygs utformning och innehåll. Förordningsändringen trädde i kraft den 1 mars 2022. I slutredovisningen av uppdraget att förebygga och bekämpa könsstympning av flickor och kvinnor (A2021/01029) anges att Rättsmedicinalverket har vidtagit åtgärder för

att höja läkarnas kompetens inom området genom fortsatt arbete med att ta fram en kunskapsöversikt och kompetensutveckling. Regeringen anser att tillkännagivandet därmed är tillgodosett och slutbehandlat.

Fortsatta utmaningar och satsningar för en förbättrad mödrahälso- och förlossningsvård under 2023

I huvudsak är förlossningsvården trygg och säker med goda medicinska resultat. Det finns dock utmaningar i form av brister inom områdena tillgänglighet (minskat antal vårdplatser), jämlikhet (skillnader mellan låg- och högutbildade och mellan kvinnor födda i Sverige och utanför Europa), personcentrerad vård, eftervård och kompetensförsörjning samt i form av skillnader i processer och resultat mellan olika regioner och mellan olika förlossningskliniker (Myndigheten för vård- och omsorgsanalys 2023:4, Inspektionen för vård och omsorg 2023:12).

Riksdagen har tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om vissa övergripande frågor om mödrahälso- och förlossningsvård (bet. 2021/22:SoU14 punkt 12, rskr. 2021/22:241). Av tillkännagivandet följer att regeringen bör se över hur tillgängligheten i förlossnings- och eftervården kan förbättras inklusive vård och behandling av förlossningsskador. Vidare bör regeringen stärka möjligheterna till kontinuitet, jämlik vård och uppföljning av förlossningsvården samt se över frågan om att tidig och kontinuerlig uppföljning av komplikationer efter födsel ska standardiseras inom svensk förlossningsvård. Regeringen bör också se över frågan om att utöka mödrahälsovårdens ansvar för eftervården samt frågan om att införa tydliga riktlinjer för eftervårdsbesöket. Avslutningsvis bör regeringen ge lämplig myndighet i uppdrag att utreda ett krav på fysioterapeutisk kompetens om kvinnors hälsa vid eftervård efter förlossningsenhet (bet. 2021/22:SoU14 s. 29).

Regeringen har gett Socialstyrelsen ett uppdrag att utveckla nationella riktlinjer för en mer kunskapsbaserad mödrahälso- och förlossningsvård, inklusive eftervård och neonatalvård, ett medicinskt basprogram för mödrahälsovården och ett kunskapsstöd för normalförlossning (S2021/05135). Socialstyrelsen har även haft ett uppdrag att genomföra insatser för en förbättrad förlossningsvård samt för kvinnors hälsa (S2022/01058). Vidare har Socialstyrelsen haft ett uppdrag att föreslå insatser för att stärka kompetensförsörjningen av barnmorskor i förlossningsvården samt yrkets attraktivitet (S2022/00902). Regeringen har även gett IVO ett uppdrag att förstärka den nationella tillsynen inom mödrahälsovård och förlossningsvård (S2023/00971).

För 2024 har regeringen, för statens räkning, ingått en överenskommelse med SKR inom området förlossningsvård och kvinnors hälsa (S2023/03333) där regionerna åtagit sig att genomföra insatser för en mer personcentrerad, tillgänglig och jämlik hälso- och sjukvård under graviditet, förlossning och eftervård och för att stärka tillgängligheten till förlossningsvården på landsbygderna. Regionerna ska även ta fram särskilda kompetensförsörjningsplaner avseende barnmorskor. Socialstyrelsen har ett uppdrag att följa upp de insatser som regionerna vidtar inom de olika insatsområdena i enlighet med överenskommelsen (S2024/00036).

I januari 2024 delredovisade Socialstyrelsen uppdrag att ta fram ett förslag till en nationell plan för förlossningsvården med nationella mål samt mått och indikatorer för uppföljning (S2023/00406). Planen ska enligt uppdraget ange en tydlig inriktning för utvecklingen av förlossningsvården och utgöra ett stöd för ett mer strategiskt och systematiskt förbättringsarbete i regionerna med syfte att bl.a. öka tillgängligheten och minska regionala skillnader. Socialstyrelsens förslag till plan omfattar insatsområden som en sammanhållen vårdkedja, stärkt vård till gravida och nyförlösta med särskilda behov, stärkt kompetensförsörjning, ökad tillgång till aktuell kunskap, mer samordnad och jämlik förlossningsvård samt stärkt och utvecklad eftervård.

Regeringen anser att tillkännagivandet är tillgodosett med ovanstående insatser och därmed slutbehandlat.

Fortsatta satsningar för att stärka och utveckla cancervården

Den nationella cancerstrategin, som regeringen under 2024 tillsatt en utredning för att uppdatera, och EU:s cancerplan utgör ramen för regeringens arbete inom cancervården.

I januari 2023 delredovisade TLV uppdraget att genomföra hälsoekonomiska bedömningar av nya läkemedel med fokus på cancer (S2023/02174). Av redovisningen framgick att TLV under 2023 genomfört nio hälsoekonomiska bedömningar för cancerläkemedel och fem för andra klinikläkemedel. TLV hade inom ramen för uppdraget även uppdaterat sin process för hälsoekonomiska bedömningar av klinikläkemedel för att effektivisera arbetet framåt.

I juni 2023 delredovisade Socialstyrelsen sitt uppdrag att samordna det nationella genomförandet av EU:s cancerplan. Av delredovisningen framgår bl.a. att Socialstyrelsen anordnat workshops på sex teman med syfte att stärka de nationella professionella nätverken på området. Socialstyrelsen har även, tillsammans med Verket för innovationssystem (Vinnova), sammanställt lägesbilder över finansiering från programmen Horizon Europe och EU4Health. Av lägesbilderna framgår att Sverige deltog i 10 av 32 initiativ inom EU4Health och fick 1,5 procent av budget (4,6 procent i deltagande initiativ). Inom Horisontprogrammet deltog Sverige i 11 av 33 projekt och fick 4,3 procent av budget (13 procent i deltagande projekt).

Ett viktigt verktyg för implementeringen av den nationella cancerstrategin och EU:s cancerplan är överenskommelsen mellan staten och SKR om en jämlik och effektiv cancervård med kortare väntetider. Av slutredovisningen av 2023 års överenskommelse framgick bl.a. att en ny nationell cancerpreventionsplan lanserats, att drygt 114 000 kvinnor födda 1994–1999 deltagit i HPV-vaccination och HPV-screening inom ramen för projektet att utrota livmoderhalscancer fram t.o.m. februari 2024, att nationella samordnare tillsatts för att stärka primärvårdens kompetens inom tidig upptäckt samt att utbildningar i cancerrehabilitering tagits fram. Av redovisningen framgick även att 40 procent av patienterna som genomgått ett standardiserat vårdförlopp fått vård inom vårdförloppets angivna ledtider, att jämföra med det nationella målet om 80 procent.

Insatser för att motverka välfärdsbrottslighet samt ett stärkt brottsförebyggande arbete har initierats

Oseriösa och kriminella aktörer inom hälso- och sjukvården är systemhotande på flera sätt och mycket tyder på att dessa angrepp har blivit mer systematiska och avancerade, i vissa fall även systemöverskridande (Välfärdsbrott mot kommuner och regioner, Brottsförebyggande rådet 2022:1 s.17). Inom hälso- och sjukvården och tandvården har det även blivit vanligare med ett hotfullt och våldsamt bemötande gentemot medarbetare (Hot och våld i vården, Sveriges läkarförbund 2022 och Vårdförbundet – Hot och våld, Novus 2022). Mot bakgrund av det har regeringen vidtagit en rad åtgärder i det brottsförebyggande arbetet och mot välfärdsbrottslighet.

Den 30 april 2024 delredovisade Socialstyrelsen uppdraget att kartlägga vilka områden och typer av verksamheter som är särskilt utsatta, samt att stödja kommuner och regioner i arbetet med välfärdsbrottslighet i hälso- och sjukvården och föreslå åtgärder (S2023/03096). Av redovisningen framgår att det pågår varierande insatser för att förebygga, förhindra och upptäcka välfärdsbrottslighet i regionerna och att vissa verksamheter inom hälso- och sjukvården är särskilt utsatta.

Medicinteknik

Ett stort arbete har lagts ner under senare år med att införa de EU-förordningar som beslutades 2017. Införandet har dock i delar skjutits upp för att säkerställa tillgänglighet till de aktuella produkterna då marknaden ännu inte har anpassat sig till det nya regelverket. För att stödja införandet gav regeringen 2023 ett uppdrag till Läkemedelsverket att sprida kunskap om EU-förordningar om medicintekniska produkter samt analysera hur deras införande påverkar tillgången till sådana produkter. Läkemedelsverket är även ansvarigt för tillsyn av medicintekniska produkter. Regeringen lämnade under 2023 ett uppdrag till Läkemedelsverket (S2023/02345) att genomföra en riktad tillsynsinsats av produkter som används vid diagnostik och behandling av cancer.

Fortsatta ojämlikheter i den självskattade tandhälsan

Graden av utbildningsnivå har relativt stor inverkan på den självskattade tandhälsan. Bland kvinnor med endast förgymnasial utbildning skattade 21 procent den egna tandhälsan som dålig 2022. Det kan jämföras med kvinnor med högst gymnasial utbildning där 11 procent skattade den egna tandhälsan som dålig. Lägst andel med självskattad dålig tandhälsa hos kvinnor fanns i gruppen med eftergymnasial utbildning. I den gruppen skattade drygt 6 procent den egna tandhälsan som dålig. Bland män med endast förgymnasial utbildning skattade drygt 16 procent den egna tandhälsan som dålig 2022. Det kan jämföras med män med högst gymnasial utbildning där drygt 13 procent skattade den egna tandhälsan som dålig. Lägst andel med självskattad dålig tandhälsa fanns bland män med eftergymnasial utbildning. I den gruppen skattade drygt 7 procent den egna tandhälsan som dålig.

Regeringen har gett en utredning i uppdrag att föreslå hur tandvårdens högkostnadsskydd kan förstärkas för att mer efterlikna det i övrig vård och där äldre med sämst munhälsa prioriteras (dir. 2023:138). Uppdraget ska slutredovisas senast vid utgången av oktober 2024. Regeringen har också gett Socialstyrelsen, SBU och TLV ett uppdrag att stödja arbetet med att bedöma förutsättningarna för ett införande av en nationell modell för riskbedömning inom tandvården (S2023/01524, S2023/01926, och S2023/01927).

Regelbunden basundersökning är viktigt för bibehållen tandhälsa

Att besöka tandvården för en basundersökning är en viktig del i den förebyggande tandvården. Besöksfrekvensen för basundersökningar skiljer sig åt mellan kvinnor och män, mellan olika åldersgrupper, mellan personer med olika utbildningsbakgrund samt beroende på var i landet personen bor. Av tandhälsoregistret hos Socialstyrelsen framgår det att kvinnor oftare besöker tandvården än män och 2022 hade 60,2 procent av kvinnorna gjort en basundersökning någon gång de senaste två åren. Det kan jämföras med männen där 52 procent gjort en basundersökning någon gång under de senaste två åren, se diagram 3.9. Sedan 2012 har andelen kvinnor och män som besökt tandvården under en tvåårsperiod minskat med 8,5 respektive 10,6 procentenheter. Redovisat på län har det sedan 2012 skett en minskning av andelen som besökt tandvården i samtliga län. Störst minskning har skett i Gävleborg där andelen som besökt tandvården minskat med 22,3 procentenheter mellan 2012 och 2022. Socialstyrelsens rapport Tillståndet och utvecklingen inom hälso-, sjuk- och tandvård – Lägesrapport 2024 visar även på skillnader mellan olika områdestyper. Åren 2020–2022 besökte 73,6 personer per 100 invånare från områden med mycket goda socioekonomiska förutsättningar tandvården för en basundersökning. Endast 43,5 personer per 100 invånare från områden med stora socioekonomiska utmaningar gjorde detsamma.

När personer avstår från regelbundna tandvårdsbesök eller när personer inte kan besöka tandvården på grund av bristande tillgänglighet ökar risken att dessa personer behöver uppsöka tandvården akut. Andelen kvinnor som endast besökt tandvården akut mellan 2021 och 2022 har ökat från 5,6 till 6 procent per år. Andelen akutbesök för män har ökat från 5,7 procent till 6,1 procent.

Diagram 3.9 Antal personer som gjort en basundersökning 2012–2022

Antal per 100 invånare

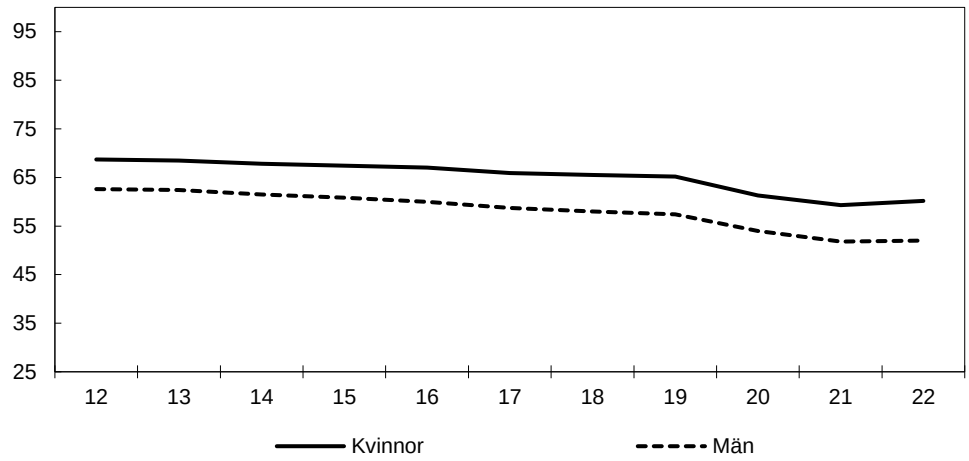

Källa: Tandhälsoregistret, Socialstyrelsen.

Positiv trend för andelen kariesfria 12-åringar

Tandhälsan hos 12-åringar visar en viss positiv trend. Andelen kariesfria 12-åringar är nära oförändrad men genomsnittsantalet karierade eller fyllda tänder per person har minskat mellan 2019 och 2022 från 0,69 till 0,65. Bland den tredjedel av åldersgruppen som är värst drabbad har antalet minskat från 2,08 till 1,84 under samma år. Bland 19-åringar är det fortsatt 46 procent som inte fått några kariesskador, lika stor andel som året innan, men andelen minskar som inte har fått skador på grannytorna. En förbättring visas dock fortsatt i genomsnittsantalet karierade eller fyllda tänder. År 2019 var i genomsnitt 2,1 tänder karierade eller fyllda att jämföra med 1,8 tänder 2022. Bland den tredjedel av åldersgruppen som har flest karierade eller fyllda tänder visas också en förbättring. SiC index för åldersgruppen var 5,39 för 2019 jämfört med 4,65 för 2022. För åldersgruppen 23-åringar visas en tydlig försämring genom att andelen kariesfria minskat med 1,5 procentenheter och genomsnittsantalet karierade och fyllda tänder ökat från 2,8 tänder 2019 till 3,0 tänder 2022.

Tandvårdsutgifterna har fortsatt öka

Tandvårdsutgifterna för 2023 uppgick till 7,3 miljarder kronor, vilket är en ökning med 6,2 procent jämfört med 2022. Högkostnadsskyddet överskred förra årets nivå med 8,3 procent, det särskilda tandvårdsstödet med 10,7 procent och det allmänna tandvårdsbidraget med 1,6 procent. Besöksfrekvensen för vuxentandvård har under en längre tid visat en nedåtgående trend. Trots detta har antalet patienter och besök ökat med ca 54 000 personer och 199 000 besök under 2023 jämfört med 2022.

Kostnaderna för högkostnadsskyddet inom tandvården förväntas att öka även framöver. För det första förväntas fler patienter nå upp till nivån för högkostnadsskydd, vilket är en konsekvens av ökande behandlingskostnader och oförändrade beloppsgränser för ersättningen. Det innebär att fler patienter kommer att behöva ekonomiskt skydd för att täcka kostnaderna för sina tandvårdsbehandlingar. För det andra har referenspriserna höjts. När referenspriserna

ökar påverkar det även högkostnadsskyddet, som beräknas som en fast andel av behandlingskostnaderna.

Tabell 3.3 Utbetald ersättning för statligt tandvårdsstöd 2013–2023

Miljoner kronor

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Allmänt tandvårdsbidrag[1]											
Kvinnor	528	525	535	532	558	965	1 120	998	1 159	1 121	1 135
Män	464	461	469	467	489	845	980	875	1 001	972	984
Särskilt tandvårdsbidrag[2]											
Kvinnor	11	18	24	29	33	36	40	33	42	46	51
Män	5	9	11	13	15	16	18	15	19	21	23
Högkostnadsskydd											
Kvinnor	2 094	2 119	2 123	2 247	2 316	2 252	2 245	2 000	2 276	2 352	2 550
Män	2 075	2 111	2 111	2 251	2 347	2 267	2 243	2 033	2 294	2 389	2 557
Samtliga tre tandvårdsstöd[3]											
Kvinnor	2 633	2 662	2 682	2 807	2 907	3 252	3 405	3 031	3 478	3 519	3 737
Män	2 544	2 581	2 591	2 732	2 851	3 128	3 240	2 923	3 314	3 381	3 564
Totalt	**5 177**	**5 243**	**5 273**	**5 539**	**5 758**	**6 380**	**6 645**	**5 954**	**6 792**	**6 901**	**7 301**

[1] Det allmänna tandvårdsbidraget ska stimulera till regelbundna besök hos tandläkare och är främst tänkt att användas för undersökningar och förebyggande tandvård.

[2] Det särskilda tandvårdsbidraget riktar sig till personer som har sjukdomar eller funktionsnedsättningar som ökar risken för försämrad tandhälsa. Det särskilda tandvårdsbidraget infördes 2013.

[3] Högkostnadsskyddet innebär att den försäkrade vid större behandlingar inte behöver betala hela kostnaden själv.

Källa: Försäkringskassan.

3.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Stärkt beredskap inom hälso- och sjukvården

Arbetet med att stärka och utveckla hälso- och sjukvårdens beredskap och motståndskraft inför och under höjd beredskap och krig fortgår i intensiv takt. Erfarenheterna från Rysslands fullskaliga invasion av Ukraina visar att sjukvården utgör medvetna mål för Rysslands angrepp. Sveriges medlemskap i Nato ställer också krav på Sveriges förmåga att hantera masskadeutfall.

Regeringen bedömer att det pågående arbetet omhändertar såväl det långsiktiga som det kortsiktiga perspektivet parallellt. Den utökade lagerhållningen på statlig och regional nivå ger en ökad motståndskraft redan på kort sikt även om lageruppbyggnaden sker över tid. Sveriges förmåga att hantera masskadeutfall förbättras successivt på längre sikt genom bl.a. implementeringen av nationella och regionala masskadeplaner, införandet av ett enhetligt system för masskadetriage samt investeringar för att höja driftsäkerheten på sjukhusfastigheter.

Behovsanpassad hälso- och sjukvård

Cirka 81 procent av patienter inom primärvård respektive ca 87 procent av patienter inom specialiserad öppen sjukhusvård är nöjda vad gäller delaktighet beträffande vård och behandling. Därtill anser ca 70 procent av patienter inom primärvård samt ca 85 procent av patienter inom öppen specialiserad vård att personalen varit insatt i patientens tidigare kontakter med vården i den utsträckning som patienten önskade. Regeringen bedömer dock att behovsanpassningen inom hälso- och sjukvården har utmaningar. Exempelvis ses ingen förbättring gällande ökad kontinuitet eller tillgång

till fast läkarkontakt i primärvården och därtill bedömer IVO att de olika delarna av hälso- och sjukvårdsystemet behöver bli mer integrerade för att kunna ge patienterna en behovsanpassad och sammanhängande vård. Genom fortsatt stöd för att genomdriva omställningen mot god och nära vård och reformeringen av primärvården har regeringen bidragit till att skapa bättre förutsättningar för huvudmännen att göra vården mer samordnad, effektiv och kontinuerlig, och så långt som möjligt utformad och genomförd i samråd med patienten.

Vidare har Sverige i en internationell jämförelse god tillgång till vissa yrkesgrupper inom hälso- och sjukvården. Tillgången till nödvändig sjukvårdspersonal är emellertid ojämnt fördelad över landet och speglar inte befolkningens behov av hälso- och sjukvård.

Effektiv hälso- och sjukvård

Att patientens hälsouppgifter inte alltid följer med patienten i kontakten med vården riskerar leda till onödigt dubbelarbete för hälso- och sjukvårdens medarbetare genom att de behöver lägga onödig tid på att samla in uppgifter från flera källor, dubbeldokumentera och ta om samma prover. Att patienten förväntas återupprepa sin sjukdomshistoria i olika kontakter med vården innebär också en mindre effektiv vård med risker för patientsäkerheten. Avsaknaden av en gemensam digital infrastruktur hämmar även möjligheterna till uppföljning, forskning, innovation och utveckling på hälso- och sjukvårdens område. Regeringen bedömer att stora steg har tagits genom de satsningar som sker inom ramen för att införa en nationell digital infrastruktur för hälso- och sjukvården, emellertid saknas en nationell digital infrastruktur och därmed återstår ytterligare arbete för att uppnå målet i detta avseende.

Restsituationer av läkemedel har fortsatt vara en belastning för vården och de patienter som drabbas. Att sjukvården behöver använda resurser på att lösa situationer som beror på att läkemedel inte finns tillgängliga skapar ineffektivitet i systemet. Av befintlig statistik om restsituationer på läkemedelsområdet framgår att det under de första kvartalen 2024 inte skett någon ökning jämfört med 2023. Frågor som rör tillgänglighet till läkemedel har också lyfts som ett av fokusområdena i den nationella läkemedelstrategin för 2024–2026, som beslutades i januari 2024. Regeringen har gjort flertalet insatser på området via bl.a. regeringsuppdrag till Läkemedelsverket och Socialstyrelsen.

Den nationella läkemedelslistan är ett viktigt redskap för att säkerställa att hälso- och sjukvården likväl som apoteken kan utföra sitt arbete effektivt. Genom uppdraget till Utredningen om fortsatt utveckling av registret nationell läkemedelslista (dir. 2023:133) har ett viktigt steg tagits på vägen att nå ytterligare effektivitet.

God kvalitet i hälso- och sjukvården

Svensk hälso- och sjukvård kännetecknas av hög kvalitet vilket bl.a. visas genom goda medicinska resultat vad gäller åtgärdbar dödlighet, påverkbar slutenvård samt dödlighet efter förstagångsstroke respektive hjärtinfarkt. Likaså är befolkningens mun- och tandhälsa fortsatt god. Samtidigt finns det fortsatt skillnader i utfallet mellan grupper med olika utbildningsnivå för samtliga av dessa mått. Det finns även utmaningar när det kommer till hälsoutfall mellan män och kvinnor och att kvinnors och flickors vårdbehov inte alltid tillgodoses samt utmaningar gällande bl.a. personcentrerad vård, brister i eftervården och kompetensförsörjning.

Flera åtgärder har vidtagits från statens sida för att förbättra kvaliteten i hälso- och sjukvården. Exempelvis har satsningen på förlossningsvården och kvinnors hälsa bl.a. gett positiva resultat ur ett vårdtagarperspektiv. Regeringen bedömer vidare att

framsteg gjorts genom de satsningar som sker inom ramen för att införa en nationell digital infrastruktur för tillgängliggörande av hälsodata inom bl.a. hälso- och sjukvården. Vidare bedömer regeringen att det är problematiskt att antalet kliniska läkemedelsprövningar minskade med 21 procent under 2023 enligt statistik från Läkemedelsverket. Kliniska prövningar möjliggör bl.a. för svenska patienter att dra nytta av nya läkemedel och behandlingar och bidrar samtidigt till att dessa kommer ut i hälso- och sjukvården. Regeringen har därför vidtagit flera åtgärder för att stärka genomförandet av kliniska prövningar i Sverige. Därtill arbetar regeringen med att upprätthålla både en god läkemedelstillgång och en hållbar kostnadsutveckling.

Tillgänglighet i vården

Vårdens kapacitet räcker i nuläget inte till och därför behöver resurser användas effektivare för att möta de vårdbehov som finns. Bristande tillgänglighet synliggörs t.ex. genom långa väntetider och att vårdgarantins tidsgränser inte uppfylls. Vidare finns det t.ex. utmaningar när det gäller förlossningsvården och primärvården samt regionala ojämlikheter vad gäller tillgången till hälso- och sjukvård för sexuellt våldsutsatta när det kommer till omhändertagande i det akuta skedet och i ett längre perspektiv.

Huvudmannaskapet för hälso- och sjukvården vilar på regionerna och kommunerna. Hälso- och sjukvård är komplext och en rad olika åtgärder, såväl statliga som regionala och kommunala, påverkar måluppfyllelsen. Regeringen har vidtagit flera åtgärder som bl.a. riktade bidrag för ökad tillgänglighet och satsningar på inrättande av nationell vårdförmedling. Regeringen bedömer att åtgärderna har bidragit till målet om tillgänglighet i vården men att målet inte är uppfyllt.

Även om andelen som regelbundet besökt tandvården ökat sedan covid-19-pandemin har det sedan 2012 skett en minskning i samtliga län. Den minskade besöksfrekvensen kan på sikt påverka befolkningens mun- och tandhälsa negativt. Det är främst personer med hög ålder, sämre ekonomiska förutsättningar och personer med vissa psykiatriska diagnoser som inte besöker tandvården tillräckligt ofta.

3.5 Politikens inriktning

Svensk hälso- och sjukvård håller hög kvalitet och uppvisar goda medicinska resultat. Samtidigt står hälso- och sjukvården inför utmaningar i form av bl.a. långa vårdköer och bristande tillgänglighet liksom ojämlik vård mellan olika grupper i samhället och mellan olika delar av landet. Välfärdsbrottslighet och organiserad brottslighet inom hälso- och sjukvården utgör ytterligare en utmaning. Ökningen av grova brott påverkar även hälso- och sjukvården i dess mottagande kapacitet. Den säkerhetspolitiska utvecklingen i Sveriges närområde och Sveriges medlemskap i Nato ställer ytterligare krav på att intensifiera arbetet med att höja förmågan inom hälso- och sjukvården. Därtill har den höga inflationen de senaste åren samt det pensionsavtal regionerna tecknat för sina medarbetare föranlett ett ökat kostnadstryck för regionerna. Hälso- och sjukvårdshuvudmännens ekonomiska förutsättningar behöver därför fortsatt stärkas. Samtidigt är det viktigt att de skattemedel som går till verksamheter inom välfärden används så effektivt som möjligt. Regeringen föreslår därför att medel avsätts för att inrätta en effektivitetsdelegation för hälso- och sjukvården samt för att inrätta en särskild regiongranskningsfunktion, se utgiftsområde 25 Allmänna bidrag till kommuner.

En god, tillgänglig, jämlik och effektiv vård som utgår från behovsprincipen är avgörande för en välfungerande hälso- och sjukvård där patientens bästa står i centrum. För att stärka patientens ställning behöver staten ta ett större ansvar för den

nationella styrningen och utvecklingen av hälso- och sjukvården. Vårdkapaciteten och tillgängligheten behöver öka för att stärka patientens ställning. Ska detta lyckas behöver arbetsmiljön förbättras, så att förutsättningarna för en god kompetensförsörjning ökar. Personalen är hälso- och sjukvårdens viktigaste resurs och en väl fungerande kompetensförsörjning är en förutsättning för ökad vårdkapacitet. Vidare behöver effektiviteten och jämlikheten förbättras och kunskapsstyrningen behöver bli mer ändamålsenlig. En viktig del i detta är att arbeta med prioriteringar och välja vårdåtgärder utifrån evidens och patientnytta. Utvecklingen av en nationell digital infrastruktur för hälso- och sjukvården där staten tar ett större ansvar ska fortsätta. Tillgång till hälsodata på nationell nivå är centralt för att förbättra patientsäkerheten, öka kvaliteten i vården och minska den administrativa bördan för vårdens medarbetare. En digital infrastruktur, liksom förordningen om ett europeiskt hälsodataområde, är därför en viktig del i flera av regeringens satsningar. Av den anledningen bör befintliga och nya satsningar på hälso- och sjukvårdsområdet, där så är ändamålsenligt och kostnadseffektivt, främja utvecklingen av en nationell digital infrastruktur.

Regeringens prioriteringar slås fast i Tidöavtalet. Arbetet fortlöper i hög fart och kommer att fortsätta under 2025. Patientens bästa kommer fortsatt att vara i centrum av reformarbetet. Tidiga och förebyggande insatser är avgörande både för att uppnå förbättrad hälsa och för att uppnå en långsiktigt hållbar hälso- och sjukvård. Med begränsade resurser behövs innovativa och kostnadseffektiva insatser och ökad kunskap om dessa (se vidare avsnitt 4 Folkhälsopolitik).

Sektorsbidrag till regionernas arbete med att förbättra hälso- och sjukvården

Inflationen i kombination med regionernas pensionsavtal som medför stora pensionsavsättningar har slagit hårt mot regionernas ekonomi. Även om inflationstrycket mattats av och det ekonomiska läget har förbättrats förväntas det dröja ytterligare innan den ekonomiska situationen i regionerna har återhämtat sig. För att stärka regionernas förutsättningar att bedriva en god vård föreslår regeringen ett fortsatt stöd till regionerna under 2025. Genom att rikta ett sektorsbidrag till hälso- och sjukvården ges huvudmännen möjlighet att utifrån sina egna förutsättningar fördela resurserna dit nyttan är som störst. Regeringen avsätter därför 2 000 miljoner kronor 2025 i ett sektorsbidrag till hälso- och sjukvården.

Ökad tillgänglighet och vårdkapacitet

Ökad vårdkapacitet är en förutsättning för att upprätthålla tillgängligheten, funktionaliteten och effektiviteten inom hälso- och sjukvården. Samordning och samverkan mellan olika aktörer på olika nivåer är en central del i detta. Regeringen och myndigheterna fokuserar på att öka vårdkapaciteten, där bl.a. disponibla vårdplatser är en viktig del. Det nationella åtagandet för hälso- och sjukvårdens kompetensförsörjning behöver stärkas, vårdkapaciteten behöver öka och vårdköerna kortas. Vidare är en välfungerande nationell digital infrastruktur centralt för att skapa goda förutsättningar för vårdens medarbetare.

Regeringen avsätter 7 480 miljoner kronor 2025 och beräknar avsätta 4 275 miljoner kronor 2026 och 4 675 miljoner kronor 2027 för att stärka tillgängligheten och öka vårdkapaciteten. Från och med 2025 avser regeringen att betala ut statsbidrag till kommunsektorn med stöd av en statsbidragsförordning. Från och med 2026 avsätter regeringen även 50 miljoner kronor per år för specialiseringstjänstgöring för legitimerade sjukhusfysiker. Efter vidareutbildning ska sjukhusfysikern kunna få ett bevis om specialistkompetens. Regeringen genomför också en kraftigt förstärkt

satsning för att öka tillgängligheten till barn- och ungdomspsykiatrin som omfattar delar av de medel som avsätts för att stärka tillgängligheten och öka vårdkapaciteten (se avsnitt 4 Folkhälsopolitik).

Nationell vårdförmedling

Inrättandet av en nationell vårdförmedling syftar till att uppnå målen om en tillgänglig och effektiv vård med kortare väntetider. Regeringen fortsätter och intensifierar därför det pågående arbetet med en nationell vårdförmedling så att den som söker vård ska erbjudas det på annan ort om väntetiden där man bor är för lång. Viktigt för inrättandet av en nationell vårdförmedling är en nationell digital infrastruktur som sätter patienten i fokus och möjliggör att hälsodata blir tillgängliga i hela vårdkedjan oavsett vårdform eller huvudman. Arbetet inbegriper bl.a. framtagandet av en vård- och omsorgsgivarkatalog samt ett nationellt vårdsöksystem. För inrättandet av en nationell vårdförmedling föreslår regeringen 250 miljoner kronor 2025, och beräknar avsätta 150 miljoner kronor 2026 och 2027.

Civilt försvar inom hälso- och sjukvård

Det pågående arbetet med att stärka försörjningsberedskapen inom hälso- och sjukvården fortsätter enligt aktuell inriktning. Det syftar till att skapa ett robust system som säkerställer tillgång till sjukvårdsprodukter även vid fredstida krissituationer, höjd beredskap och ytterst krig genom bl.a. ökad lagerhållning hos regioner och kommuner. Näringslivet har en avgörande betydelse för försörjningsberedskapen och behöver inkluderas i högre grad, exempelvis i de fall där tillverkningsberedskap är en ändamålsenlig lösning för att säkerställa tillgången till kritiska sjukvårdsprodukter. Även handel med omvärlden har en betydande roll att spela i försörjningen av sådana produkter.

Masskadeutfall som resultat av ett väpnat angrepp mot Sverige skulle innebära en mycket stor belastning på hälso- och sjukvården. Det svenska Natomedlemskapet ställer även krav på att svensk sjukvård ska kunna ta hand om skadade soldater från allierade staters förband. Vårdkapaciteten i vardagen måste öka för att det ska finnas förutsättningar för att hantera masskadeutfall i fredstida krissituationer, höjd beredskap och ytterst krig och det pågående arbetet med att stärka förmågan att hantera masskadeutfall måste vidareutvecklas.

Samverkan mellan militär verksamhet och civil sjukvård är central för det fortsatta arbetet med planläggningen för höjd beredskap och ytterst krig. Rutiner behöver etableras för samverkan och ledning mellan berörda myndigheter, militärregioner och civila sjukvårdshuvudmän. Det pågående arbetet med att skapa en nationell samordning av sjuktransportresurser är en förutsättning för ändamålsenliga och effektiva transporter vid fredstida kriser, höjd beredskap och ytterst krig och bör vidareutvecklas under 2025.

Mot bakgrund av ovan och behoven av att förstärka det civila försvaret och hälso- och sjukvårdens beredskap fortsätter regeringen att satsa på detta område. För 2025 avsätter regeringen 1 732 miljoner kronor, samt beräknar att avsätta motsvarande belopp från och med 2026 och framåt.

En viktig pusselbit i arbetet med att stärka det civila försvaret är att ge ansvariga myndigheter möjlighet att utveckla den egna organisationens förmåga att verka vid höjd beredskap. Beredskapssektorn hälsa, vård och omsorg förstärks genom en tilldelning av medel till de fyra beredskapsmyndigheterna Socialstyrelsen, Läkemedelsverket, Folkhälsomyndigheten och E-hälsomyndigheten. Regeringen avsätter 5 miljoner kronor vardera till E-hälsomyndigheten och Läkemedelsverket under 2025 för deras arbete i egenskap av beredskapsmyndigheter inom sektorn hälsa,

vård och omsorg. Vidare beräknar regeringen att avsätta 6 miljoner kronor vardera till E-hälsomyndigheten respektive Läkemedelsverket under 2026 samt 8 miljoner kronor vardera till E-hälsomyndigheten respektive Läkemedelsverket under 2027 för samma ändamål.

Regeringen avsätter vidare 11 miljoner kronor 2025, samt beräknar att avsätta 13 miljoner kronor 2026 samt 17 miljoner kronor 2027 till Socialstyrelsen för myndighetens arbete i egenskap av sektorsansvarig myndighet inom beredskapssektorn hälsa, vård och omsorg.

Omställningen till en god och nära vård med primärvården som nav

För att hälso- och sjukvårdsystemet ska fungera effektivt och vårdkapaciteten öka behövs såväl fler vårdplatser i den specialiserade vården som en utbyggd primärvård. Dessutom krävs en god samverkan mellan såväl kommunal och regional primärvård som mellan primärvård och specialiserad vård och mellan primärvård och socialtjänst.

Omställningen av hälso- och sjukvården mot en god och nära vård där primärvården utgör en större andel av hälso- och sjukvården ska fortsätta. Arbetet behöver fortsätta för att säkra kompetensförsörjningen, öka tillgängligheten till primärvården i hela landet och stärka det hälsofrämjande, förebyggande och rehabiliterande arbetet i hälso- och sjukvården. Primärvården ska erbjuda ett kvalificerat och personcentrerat omhändertagande av såväl fysiska som psykiska vårdbehov genom hela livet, från barn till äldre personer. Med en utbyggd regional och kommunal primärvård med bättre kontinuitet och samverkan med andra delar av systemet kan slutenvård i högre grad undvikas och även sjukhusvården användas mer effektivt.

Omställningen mot en god och nära vård med primärvården som nav syftar till en mer tillgänglig, sammanhållen och effektiv vård, vilket i sin tur främjar både patienternas hälsa och vårdsystemets hållbarhet. Att primärvårdsmottagningar i högre grad är utspridda i samhället kan också förbättra tillgängligheten för enskilda personer.

Säkra och tillgängliga läkemedel till långsiktigt hållbara kostnader

Tillgängliggörande av läkemedel för patienter och vården är ett prioriterat område för regeringen, inte minst vad gäller antibiotika. Frågan är dock komplex och regeringen har gjort ett flertal insatser för att säkerställa en ändamålsenlig tillgång men ytterligare arbete behövs. Det handlar exempelvis om information om tillgång och behov i fråga om läkemedel och medicintekniska produkter. Ytterligare ett område som är prioriterat är ändamålsenliga förskrivningar där det är viktigt att de förskrivningar som inte sker på riktiga grunder motverkas, särskilt om de felaktigt belastar det allmänna.

Viktiga framsteg inom forskning och utveckling leder till nya behandlingsmöjligheter inom hälso- och sjukvården vilket har potentialen att rädda liv, behandla sjukdomar som tidigare saknat behandling, avlasta sjukvården samt förbättra folkhälsan i stort. Att fler behandlingsmöjligheter utvecklas är positivt och angeläget men det medför också utmaningar. Bland annat har kostnaderna för läkemedel inom läkemedelsförmånen ökat kraftigt de senaste åren och prognoser visar på ytterligare snabbt ökande kostnader. Därtill är olika betalande huvudmän också en stor utmaning för systemet, framför allt när det kommer till att göra prioriteringar. Införandet av nya effektiva läkemedel behöver ske på ett jämlikt och kostnadseffektivt sätt så att andra viktiga reformer och investeringar inte riskeras att trängas undan. Regeringen vill verka för ett system med långsiktigt hållbara kostnader, där effektiva läkemedel är tillgängliga för patienter med såväl vanliga som ovanliga hälsotillstånd efter behov. Regeringen avsätter därför 30 miljoner kronor 2025 till Tandvårds- och läkemedelsförmånsverket för myndighetens arbete med kostnadsdämpande åtgärder. Under 2026 och 2027

beräknar regeringen avsätta 45 miljoner kronor respektive 48 miljoner kronor för ändamålet. Regeringen aviserar även en justering av högkostnadsskyddet för läkemedel. Regeringen ser behovet av ett ändamålsenligt system för användning och finansiering av läkemedel där effektiva behandlingar görs tillgängliga efter behov och utifrån ett system som säkerställer en kostnadseffektiv användning och där risker delas mellan staten, regioner, företag och patienter. För att möjliggöra detta avser regeringen tillsätta en utredning som bl.a. ska lämna förslag för att inordna läkemedelsbidraget i det generella statsbidraget till kommuner och regioner. Utredningen kommer även att få i uppdrag att se över apotekens handelsmarginal.

Life science – stärkt arbete med kliniska prövningar

Sverige ska fortsatt ska vara en ledande life science-nation. En viktig del i regeringens arbete med life science är att underlätta och främja klinisk forskning. Kliniska prövningar är ryggraden i medicinsk utveckling och innovation, viktigt för Sveriges konkurrenskraft inom life science samt bidrar till samhällsekonomin och Sveriges position som innovationsland. Regeringen arbetar aktivt med att stimulera fler och mer kvalitativa kliniska prövningar. Minskade antal kliniska prövningar innebär inte bara ett hinder för framsteg inom medicinsk vetenskap utan även en förlust av möjligheter att introducera nya behandlingsmetoder och läkemedel som kan göra verklig skillnad i patienters liv.

Regeringen avser fortsätta arbetet med att främja kliniska prövningar för att verka för att patienter får tillgång till de mest innovativa behandlingarna och att life science-sektorn kan fortsätta att växa i Sverige. En ny struktur för kliniska prövningar, genom bl.a. ett nationellt partnerskap, är en viktig del av detta arbete. Regeringen avsätter därför 30 miljoner kronor 2025 till Läkemedelsverket för att utveckla, förvalta och stödja en sådan struktur och partnerskap. Därefter beräknar regeringen avsätta 60 miljoner kronor årligen till myndigheten för samma ändamål.

Jämlik implementering av precisionshälsa

Den snabba utveckling som sker inom precisionshälsa skapar nya möjligheter för hälso- och sjukvården att säkerställa att varje patient får bästa möjliga vård givet dess individuella förutsättningar. På individnivå kan det innebära skillnaden mellan liv och död. På samhällsnivå skapar det förutsättningarna för ett samhällsekonomiskt mer effektivt nyttjande av hälso- och sjukvårdens resurser. Regeringens mål är att Sverige ska vara ett föregångsland vad gäller implementering av precisionsmedicin i hälso- och sjukvården. För att realisera detta mål behövs långsiktiga investeringar i ändamålsenliga strukturer för en jämlik implementering av precisionsbaserade metoder i hela landet.

Regeringen säkrar därför en långsiktig finansiering för jämlik implementering av precisionshälsa. För 2025 avsätts 50 miljoner kronor för ändamålet. Därefter beräknar regeringen avsätta 100 miljoner kronor årligen.

Fortsatt fokus på cancervården och barncancervården

Svensk cancervård mäter sig väl med andra länder i internationella jämförelser. Sverige är för närvarande ett av de länder i EU som har lägst dödlighet i cancer och trenden är fortsatt nedåtgående. Som ett resultat av att bl.a. befolkningen lever allt längre ökar dock samtidigt antalet fall som diagnostiseras varje år.

För att skapa en gemensam och aktuell riktning för arbetet med att stärka cancervården och barncancervården ska förslaget till den uppdaterade nationella cancerstrategin färdigställas. Det preventiva arbetet ska fortsatt vara i fokus. Arbetet

fortsätter för att alla barn och vuxna med cancer ska få en personcentrerad vård med aktiva överlämningar mellan vårdinstanser och utan onödiga väntetider. För att möjliggöra en så hög livskvalitet som möjligt hos patienter och dess anhöriga är rehabilitering central.

Jämlik och tillgänglig förlossningsvård samt insatser för kvinnors hälsa

Det behövs ett fortsatt fokus på kvinnors hälsa när det gäller en jämlik och tillgänglig hälso- och sjukvård för tillstånd och sjukdomar som främst drabbar kvinnor och flickor samt förlossningsvård och vård för sexuell och reproduktiv hälsa. Ett led i detta handlar om att skapa tydliga vårdkedjor och att säkerställa att rätt kompetens finns tillgänglig utifrån flickors och kvinnors olika behov.

Välfärdsbrottslighet och brottsförebyggande arbete

Den organiserade brottsligheten är systemhotande och oseriösa och kriminella aktörer har brett ut sig inom hälso- och sjukvårdssektorn. En förutsättning för arbetet mot välfärdsbrottslighet inom hälso- och sjukvården och tandvården är en effektiv tillsyn och tillståndsplikt. En förutsättning för detta är att myndigheter ges goda möjligheter att inhämta, dela och hantera information. Det krävs en kombination av förebyggande åtgärder och förstärkt kontroll. Hälso- och sjukvårdens ansvarsnämnds arbete med återkallelse av legitimation eller annan behörighet inom hälso- och sjukvården samt indragning och begränsning av förskrivningsrätt utgör en viktig del i att bekämpa den kriminella ekonomin. Regeringen satsar därför 9 miljoner kronor 2025 och beräknar avsätta 9 miljoner kronor 2026 och 2027 för att stärka Hälso- och sjukvårdens ansvarsnämnd.

Insatser för att utveckla tandvården

Regeringen aviserar i budgetpropositionen för 2025 den första etappen av en tandvårdsreform som syftar till att tandvårdens högkostnadsskydd mer ska efterlikna det som finns i övrig vård. Den första etappen kommer att omfatta personer som är 67 år eller äldre och införs 1 januari 2026. Regeringen avser att återkomma i budgetpropositionen för 2026 med övriga delar i Utredningen om ett förstärkt högkostnadsskydd för tandvård (S 2022:12).

Ett förstärkt högkostnadsskydd innebär lägre tandvårdskostnader för patienterna. Målsättningen, i denna första etapp som prioriterar äldre, är förbättrad munhälsa genom ett förstärkt högkostnadsskydd som möjliggör att patienter i högre grad ska kunna besöka tandvården efter behov. Regeringen avser att från 2026 årligen avsätta cirka 3,4 miljarder kronor för att stärka tandvårdens högkostnadsskydd. För att skapa resurser och kapacitet för en sådan reform kommer åldersgränsen för dubbelt allmänt tandvårdsbidrag att ändras i enlighet med riktåldern för pension.

Regeringen avser även att öka kontrollen över tandvårdssektorn och avsätter för 2025 14 miljoner kronor. Regeringskansliet bereder förslag från betänkandet Ökad kontroll över tandvårdssektorn (SOU 2023:82) som innebär utökad ledningsprövning samt stärkta kontroller vid ansökan om och utbetalning av statligt tandvårdsstöd. Regeringen beräknar att avsätta 60,5 miljoner kronor för ändamålet 2026.

Förstärkta satsningar av informationssäkerhetsarbetet

Med anledning av det försämrade säkerhetsläget, den snabba tekniska utvecklingen och kommande krav i EU:s direktiv om åtgärder för en hög gemensam cybersäkerhet i hela unionen (NIS2-direktivet) som under 2025 kommer att genomföras i Sverige, behöver den generella säkerhetsnivån höjas. Flera sektorer och aktörer kommer att

omfattas, däribland offentlig förvaltning. Det systematiska riskanalys- och säkerhetsarbetet måste stärkas, säkerhetsåtgärder vidtas och följas upp, förutsättningar att hantera incidenter förbättras och kompetensen i organisationerna höjas. För att säkerställa ett framgångsrikt genomförande av NIS2-direktivet behöver även resurser avsättas för att berörda tillsynsmyndigheter ska kunna möta de nya kraven. Regeringen avsätter därför sammantaget 20 miljoner kronor för 2025 och framåt till Läkemedelsverket, Inspektionen för vård och omsorg, Socialstyrelsen och Myndigheten för vård- och omsorgsanalys.

3.6 Budgetförslag

3.6.1 1:1 Socialstyrelsen

Tabell 3.4 Anslagsutveckling 1:1 Socialstyrelsen

Tusental kronor

2023	Utfall	835 402	Anslagssparande	3 034
2024	Anslag	830 880[1]	Utgiftsprognos	838 272
2025	**Förslag**	**880 788**		
2026	Beräknat	912 815[2]		
2027	Beräknat	926 796[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 892 522 tkr i 2025 års prisnivå.

[3] Motsvarar 890 599 tkr i 2025 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Socialstyrelsens förvaltningsutgifter och för förvaltningsutgifter för Hälso- och sjukvårdens ansvarsnämnd.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.5 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:1 Socialstyrelsen

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**825 880**	**825 880**	**825 880**
Pris- och löneomräkning[2]	31 614	51 111	66 465
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	23 294	35 824	34 451
varav BP25[3]	*38 000*	*45 000*	*43 000*
– Åtgärder för att stärka samhällsvårdens innehåll	*12 000*	*17 000*	*11 000*
– Civilt försvar: sektorsansvarig myndighet, Socialstyrelsen	*11 000*	*13 000*	*17 000*
– Civilt försvar: Arbete med informations- och cybersäkerhet	*6 000*	*6 000*	*6 000*
– Förstärkning av Hälso- och sjukvårdens ansvarsnämnd	*9 000*	*9 000*	*9 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**880 788**	**912 815**	**926 796**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2024. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2026–2027 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Anslaget ökades med 15 miljoner kronor 2024 för att utveckla myndighetens tekniska grundplattform med syfte att bl.a. säkerställa dataflödeshantering och informationslagring. För 2025 anvisas 20 miljoner kronor och för 2026 och framåt beräknas 25 miljoner kronor för ändamålet. Finansiering sker genom att anslaget 1:11 Prestationsbundna insatser för att korta vårdköerna minskas med motsvarande medel.

Anslaget ökades med 44 miljoner kronor 2024 för arbetet med att utfärda bevis i enlighet med reformen skyddad yrkestitel för undersköterska. För 2025–2032 beräknas 25,5 miljoner kronor årligen och fr.o.m. 2033 beräknas 12,5 miljoner kronor årligen för ändamålet.

Anslaget ökas med 12 miljoner kronor 2025 för att genomföra förslagen i betänkandet För barn och unga i samhällsvård (SOU 2023:66). För 2026 beräknas 17 miljoner kronor för ändamålet och från 2027 beräknas årligen 11 miljoner kronor.

I samband med att Socialstyrelsen utsågs till sektorsansvarig myndighet inom beredskapssektorn hälsa, vård och omsorg tillfördes myndigheten 7,5 miljoner kronor per år fr.o.m. 2023. Anslaget ökas med ytterligare 11 miljoner kronor för 2025 för arbete i egenskap av sektorsansvarig myndighet. För 2026 beräknas 13 miljoner kronor och för 2027 beräknas 17 miljoner kronor tillföras ändamålet. Från 2028 och framåt beräknas anslaget ökas med 20 miljoner kronor per år.

Anslaget ökas med 6 miljoner kronor 2025 och beräknas öka med motsvarande nivå från och med 2026 och framåt för att höja myndighetens generella säkerhetsnivå och därmed också ges förutsättningar att efterleva nya krav enligt Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2022/2555 av den 14 december 2022 om åtgärder för en hög gemensam cybersäkerhetsnivå i hela unionen (NIS2-direktivet).

Anslaget ökas med 9 miljoner kronor 2025 för att stärka Hälso- och sjukvårdens ansvarsnämnd. För 2026 och för 2027 beräknas 9 miljoner kronor för ändamålet.

Finansiering sker genom att anslaget 1:6 *Bidrag till folkhälsa och sjukvård* minskas med motsvarande medel.

Regeringen föreslår att 880 788 000 kronor anvisas under anslaget 1:1 *Socialstyrelsen* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 912 815 000 kronor respektive 926 796 000 kronor.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 3.6 Avgiftsfinansierad verksamhet vid Socialstyrelsen

Tusental kronor

Verksamhet	Ack. Resultat t.o.m. 2023	Resultat 2024	Verksamhetens intäkter 2025	Kostnader som ska täckas 2025	Resultat 2025	Ack resultat 2025
Verksamheter där intäkterna inte disponeras						
Offentligrättslig verksamhet	-174 457	-52 379	44 788	71 250	-26 462	-253 298
varav utfärdande av legitimationer, intyg m.m.	*-174 457*	*-52 379*	*44 788*	*71 250*	*-26 462*	*-253 298*

Intäkter för offentligrättslig verksamhet avser Socialstyrelsens avgifter för utfärdandet av legitimationer, intyg m.m.

3.6.2 1:2 Statens beredning för medicinsk och social utvärdering

Tabell 3.7 Anslagsutveckling 1:2 Statens beredning för medicinsk och social utvärdering

Tusental kronor

2023	Utfall	92 482	Anslagssparande	2 325
2024	Anslag	94 223[1]	Utgiftsprognos	93 916
2025	**Förslag**	**97 461**		
2026	Beräknat	99 658[2]		
2027	Beräknat	101 441[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 97 461 tkr i 2025 års prisnivå.

[3] Motsvarar 97 461 tkr i 2025 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Statens beredning för medicinsk och social utvärderings (SBU) förvaltningsutgifter.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.8 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:2 Statens beredning för medicinsk och social utvärdering

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**94 223**	**94 223**	**94 223**
Pris- och löneomräkning[2]	3 238	5 435	7 218
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**97 461**	**99 658**	**101 441**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2024. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2026–2027 är preliminär.

Regeringen föreslår att 97 461 000 kronor anvisas under anslaget 1:2 *Statens beredning för medicinsk och social utvärdering* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 99 658 000 kronor respektive 101 441 000 kronor.

3.6.3 1:3 Tandvårds- och läkemedelsförmånsverket

Tabell 3.9 Anslagsutveckling 1:3 Tandvårds- och läkemedelsförmånsverket

Tusental kronor

2023	Utfall	160 729	Anslagssparande	5 863
2024	Anslag	164 580[1]	Utgiftsprognos	173 204
2025	**Förslag**	**199 704**		
2026	Beräknat	219 047[2]		
2027	Beräknat	226 228[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 214 385 tkr i 2025 års prisnivå.

[3] Motsvarar 217 266 tkr i 2025 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Tandvårds- och läkemedelsförmånsverkets (TLV) förvaltningsutgifter.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.10 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:3 Tandvårds- och läkemedelsförmånsverket

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**164 580**	**164 580**	**164 580**
Pris- och löneomräkning[2]	5 124	8 815	12 124
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	30 000	45 652	49 524
varav BP25[3]	*30 000*	*45 000*	*48 000*
– Kostnadsdämpande åtgärder inom läkemedelsförmånen	*30 000*	*45 000*	*48 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**199 704**	**219 047**	**226 228**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2024. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2026–2027 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

För arbete med kostnadsdämpande åtgärder inom läkemedelsförmånen avsätts 30 miljoner kronor 2025. För 2026 beräknar regeringen att avsätta 45 miljoner kronor och för 2027 beräknas 48 miljoner kronor för ändamålet. Finansiering sker genom att anslaget 1:6 *Bidrag till folkhälsa och sjukvård* minskas med motsvarande medel.

Regeringen föreslår att 199 704 000 kronor anvisas under anslaget 1:3 *Tandvårds- och läkemedelsförmånsverket* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 219 047 000 kronor respektive 226 228 000 kronor.

3.6.4 1:4 Tandvårdsförmåner

Tabell 3.11 Anslagsutveckling 1:4 Tandvårdsförmåner

Tusental kronor

2023	Utfall	7 297 749	Anslagssparande	249 392
2024	Anslag	8 011 778[1]	Utgiftsprognos	7 931 109
2025	**Förslag**	**8 479 684**		
2026	Beräknat	12 553 374		
2027	Beräknat	13 063 383		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statliga tandvårdsförmåner enligt lagen (2008:145) om statligt tandvårdsstöd, enligt socialförsäkringsbalken och enligt lagen (2010:111) om införande av socialförsäkringsbalken. En mindre del av anslaget får användas för utgifter för kompetenscentrum på tandvårdsområdet.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.12 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:4 Tandvårdsförmåner

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**8 011 778**	**8 011 778**	**8 011 778**
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	24 000	3 348 000	3 301 000
varav BP25		*3 324 000*	*3 277 000*
– Förstärkt högkostnadsskydd för äldre 67+		*3 406 000*	*3 406 000*
– Indexera beloppsgränsen i högkostnadsskyddet med prisbasbeloppet		*-22 000*	*-69 000*
– Sänkt allmänt tandvårdsbidrag 65–67		*-60 000*	*-60 000*
Makroekonomisk utveckling	243 561	275 922	276 853
Volymer	200 345	917 674	1 473 752
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**8 479 684**	**12 553 374**	**13 063 383**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Anslaget är regelstyrt och nivån anpassas efter utgiftsprognoser för kommande år. Anslaget beräknas öka vilket bl.a. beror på att inflationen ökat, vilket leder till högre referenspris för tandvård, och på att fler söker tandvård.

Anslaget beräknas ökas med 3 406 miljoner kronor fr.o.m. 2026 till följd av ett förstärkt högkostnadsskydd inom tandvård för äldre.

Anslaget beräknas minskas med 60 miljoner kronor fr.o.m. 2026 då den nuvarande ordningen med dubbelt allmänt tandvårdsbidrag för personer mellan 64 och 67 år avses tas bort.

Anslaget beräknas minskas med 22 miljoner kronor 2026 och med 69 miljoner kronor fr.o.m. 2027 då beloppsgränserna för högkostnadsskyddet avses indexeras årligen med prisbasbeloppet.

Regeringen föreslår att 8 479 684 000 kronor anvisas under anslaget 1:4 *Tandvårdsförmåner* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 12 553 374 000 kronor respektive 13 063 383 000 kronor.

3.6.5 1:5 Bidrag för läkemedelsförmånerna

Tabell 3.13 Anslagsutveckling 1:5 Bidrag för läkemedelsförmånerna

Tusental kronor

2023	Utfall	34 295 470	Anslagssparande	59 530
2024	Anslag	37 236 000[1]	Utgiftsprognos	37 200 000
2025	**Förslag**	**41 087 000**		
2026	Beräknat	39 467 000		
2027	Beräknat	38 927 000		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för det särskilda statsbidraget till regioner för deras kostnader för läkemedelsförmånerna. Syftet är att ändamålsenliga och säkra läkemedel ska kunna förskrivas till en rimlig kostnad för den enskilde. Anslaget får även användas för att ersätta regioner och Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) för vissa kostnader inom läkemedelsområdet som inte ingår i läkemedelsförmånerna samt för bidrag till myndigheter för arbete med system för dosdispenserade läkemedel.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.14 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:5 Bidrag för läkemedelsförmånerna

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**35 486 000**	**35 486 000**	**35 486 000**
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	5 601 000	3 981 000	3 441 000
varav BP25	*5 601 000*	*3 981 000*	*3 441 000*
– Medel till läkemedelsförmånerna	*6 141 000*	*6 141 000*	*6 141 000*
– Korrigering av stegen i högkostnadstrappan	*-540 000*	*-2 160 000*	*-2 700 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**41 087 000**	**39 467 000**	**38 927 000**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regionerna erhöll ca 35 500 miljoner kronor i bidrag under 2023 för sina kostnader för läkemedelsförmånerna m.m. I december 2023 ingick regeringen, för statens räkning, en överenskommelse med SKR om statens bidrag till regionerna för kostnaderna för läkemedelsförmånerna m.m. Överenskommelsen innebär att statens bidrag till regionerna för deras kostnader 2024 uppgår till 38 430 miljoner kronor. I detta belopp ingår ett bidrag om 402 miljoner kronor för läkemedel för behandling av hepatit C. Regionerna får även ett bidrag för särskilda kostnadsposter som inte är inkluderade i läkemedelsförmånerna, t.ex. dosdispensering, kompensation för vissa rekvisitionsläkemedel och förbrukningsartiklar. Detta belopp uppgår i överenskommelsen till 1 620 miljoner kronor. Bidraget till regionerna från anslaget utbetalas med två månaders fördröjning, vilket medför att överenskommet belopp och faktisk anslagsbelastning skiljer sig åt. Det finns i nuläget inte någon överenskommelse

för 2025 mellan staten och SKR. För 2025 ökas anslaget med 6 141 miljoner kronor. Fr.o.m. 2026 och framåt beräknas anslaget ökas med motsvarande belopp.

Anslaget minskar med 540 miljoner kronor 2025 då stegen i högkostnadstrappan avses justeras. Motsvarande minskning 2026 beräknas till 2 160 miljoner kronor och fr.o.m. 2027 beräknas minskningen till 2 700 miljoner kronor per år.

Regeringen föreslår att 41 087 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:5 *Bidrag för läkemedelsförmånerna* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 39 467 000 000 kronor respektive 38 927 000 000 kronor.

3.6.6 1:6 Bidrag till folkhälsa och sjukvård

Tabell 3.15 Anslagsutveckling 1:6 Bidrag till folkhälsa och sjukvård

Tusental kronor

2023	Utfall	18 384 554	Anslagssparande	1 200 955
2024	Anslag	17 549 266[1]	Utgiftsprognos	17 849 900
2025	**Förslag**	**11 201 986[2]**		
2026	Beräknat	6 002 889		
2027	Beräknat	5 282 839		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.
[2] Den beräknade statliga ålderspensionsavgiften avseende smittbärarpenning för 2025 uppgår till 41 616 772 kronor. Beloppet består av en preliminär avgift om 465 000 kronor för 2025 samt regleringsbelopp för 2022 om 41 151 772 kronor.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för bidrag och statsbidrag för att genom riktade insatser arbeta för att säkerställa att hälso- och sjukvården håller en god tillgänglighet och kvalitet, baseras på kunskap, är behovsanpassad och effektiv, samt stärker patientens delaktighet i vården. Anslaget får även användas för bidrag och statsbidrag för att förbättra förutsättningarna för ökad bemanning inom vården, för professionen att utföra sitt arbete och för att hälso- och sjukvårdens resultat följs upp på ett öppet och jämförbart sätt. Därtill får anslaget användas för att förbättra förutsättningarna för att kunskap och erfarenheter tas tillvara för att förbättra hälso- och sjukvården liksom för en god och mer jämlik vård. Anslaget får vidare användas till prestationsbundna statsbidrag på cancerområdet, kvinnors hälsa och förlossningsvården samt kompetensförsörjning inom hälso- och sjukvård. Inom ramen för anslaget får medel också användas för utbetalning av ersättning i vissa fall vid ingripanden för att förhindra spridning av en smittsam sjukdom, ersättning till smittbärare samt statlig ålderspensionsavgift kopplad till ersättning till smittbärare. Detta anslag får också användas för utgifter för insatser inom regeringens arbete med hälso- och sjukvård och folkhälsa. Medel inom anslaget får användas för överenskommelser med Sveriges Kommuner och Regioner (SKR). Anslaget får dessutom användas till bidrag till nationella och internationella organisationer inom folkhälso- och sjukvårdsområdet, andra internationella åtaganden på området, samt för forskning inom farmaci. Medel på anslaget får också användas för ersättning till personer som insjuknat i narkolepsi till följd av vaccinering med Pandemrix. Anslaget får även användas till beredskapslager av antivirala läkemedel. Inom ramen för anslaget finns också medel för ersättning till steriliserade i vissa fall, samt till talidomidskadade i vissa fall. Dessa medel får användas för att bevilja medel till personer som ansöker om ersättning för sådana skador eller ingrepp, i enlighet med de riktlinjer som tidigare har använts. Anslaget får användas för statsbidrag till regioner för karriärtjänster för sjuksköterskor. Anslaget får även användas för utgifter för extraordinära smittskyddsåtgärder som kan behöva vidtas i arbetet med utbrottet av coronaviruset som orsakar sjukdomen covid-19. Vidare får anslaget användas till utgifter för Apotek Produktion & Laboratorier

AB:s utgifter för utförandet av sitt samhällsuppdrag. Medel inom anslaget får också användas för ersättning för personskador orsakade av vaccin mot covid-19. Medlen får även användas för utgifter för försöksverksamhet med att införa en miljöpremie i läkemedelsförmånssystemet. Medlen får också användas för utgifter för att donera eller vidareförsälja vaccindoser mot covid-19 inklusive utgifter för vidareförsäljningar som inte uppfyller kravet på affärsmässighet.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.16 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:6 Bidrag till folkhälsa och sjukvård

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**11 528 266**	**11 528 266**	**11 528 266**
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	-256 280	-5 455 377	-6 175 427
varav BP25	*2 567 000*	*51 500*	*-10 000*
– Sjukhusfysiker		*-50 000*	*-50 000*
– Hälsosamma levnadsvanor	*1 000*	*1 000*	*1 000*
– Inköp av vaccin mot covid-19	*436 000*	*60 000*	
– Ökad kontroll över tandvårdssektorn - medel till Socialstyrelsen	*4 000*	*5 000*	*6 500*
– Ökad kontroll över tandvårdssektorn - medel till Försäkringskassan	*5 000*	*6 500*	*6 500*
– Ökad kontroll över tandvårdssektorn - medel till Sveriges domstolar		*4 000*	*4 000*
– Ökad kontroll över tandvårdssektorn - medel till Skatteverket		*2 000*	*2 000*
– Stöd till rörelsefrämjande organisationer	*10 000*	*10 000*	*10 000*
– Utfasning av åtgärder som saknar patientnytta	*6 000*	*3 000*	*3 000*
– Sektorsbidrag hälso- och sjukvården	*2 000 000*		
– Finansiering av reformer i BP25	*-95 000*	*-140 000*	*-143 000*
– Förstärkning av inrättande av nationell vårdförmedling	*150 000*	*50 000*	*50 000*
– Precisionshälsa	*50 000*	*100 000*	*100 000*
Överföring till/från andra anslag	-70 000	-70 000	-70 000
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**11 201 986**	**6 002 889**	**5 282 839**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Anslaget minskades under 2024 i samband med budgetpropositionen för 2024 med ca 3,1 miljoner kronor till följd av en ökad kostnad för Sveriges medlemsavgift till WHO. Anslaget ökas därför med motsvarande belopp 2025.

Från anslaget har det avsatts medel för finansiering av den nya läkarutbildningen. I och med att reformen har senarelagts genom propositionen Senarelagt införande av nationell läkemedelslista och bastjänstgöring för läkare (prop. 2019/20:158) så senareläggs även finansieringen av reformen. Anslaget beräknas därför öka med 110,5 miljoner kronor 2026. Från och med 2027 beräknas en neddragning med 110,5 miljoner kronor.

Anslaget ökades med 39,8 miljoner kronor 2024 för ökade kostnader för statlig ålderspensionsavgift för smittbärarpenning. Under pandemin ökade utfallet på smittbärarpenningen. Regleringen av den statliga ålderspensionsavgiften görs tre år i efterskott, varför medel tillfördes. Anslaget minskas med motsvarande belopp 2025.

Socialstyrelsen har på uppdrag av regeringen genomfört inköp av läkemedel, skyddsutrustning och annan materiel under covid-19-pandemin för att säkra tillgången i de fall kommuners och regioners egen kapacitet inte räcker till. Socialstyrelsens lagerhållning, avskrivningar och nedskrivningar av läkemedel, skyddsutrustning och annan materiel måste möjliggöras. I samband med budgetpropositionen för 2024 tillfördes anslaget 115 miljoner kronor för ändamålet. Anslaget minskas med motsvarande belopp 2025.

Medel från anslaget används bl.a. för att betala ut ersättning till personer som insjuknat i narkolepsi till följd av vaccinering med vaccinet Pandemrix mot svininfluensan 2009–2010 i enlighet med lagen (2016:417) om statlig ersättning till personer som insjuknat i narkolepsi efter pandemivaccinering. Anslaget ökades med 28 miljoner kronor 2024 för detta ändamål. För 2025 minskar anslaget med motsvarande belopp.

För 2024 avsattes 50 miljoner kronor inom anslaget för Apotek Produktion & Laboratorier AB:s (APL:s) samhällsuppdrag, vilket bl.a. innebär ett ansvar för att utveckla och tillhandahålla ett medicinskt ändamålsenligt och kvalitetssäkrat sortiment av extemporeläkemedel. För samma ändamål avsätts 88 miljoner kronor 2025 och 88 miljoner kronor beräknas 2026. För 2027 och framåt beräknas 50 miljoner kronor per år.

Inom anslaget används 3 000 miljoner kronor årligen för åtgärder inom regionernas primärvård och kommunalt finansierad hälso- och sjukvård i syfte att stödja utvecklingen mot en nära och tillgänglig vård med fokus på primärvården. För 2023 och 2024 tillfördes 300 miljoner kronor ytterligare avseende vård på landsbygden. För 2025 avsätts motsvarande belopp. Från och med 2026 beräknas anslaget minska med 300 miljoner kronor då satsningen på vård på landsbygden tar slut. För 2024 ökades anslaget med 43 miljoner kronor för en förstärkt satsning på en utbyggd primärvård. För 2025 ökas anslaget med 544 miljoner kronor för motsvarande insatser. För 2026 beräknas insatserna uppgå till 389 miljoner kronor för samma ändamål. Sammantaget avsätts 3 844 miljoner kronor 2025, samt beräknas 3 389 miljoner kronor 2026 och 3 000 miljoner kronor 2027 för insatser inom god och nära vård.

Anslaget ökade med 500 miljoner kronor 2024 för att genomföra en ambitionshöjning inom cancervården och barncancervården och för att uppdatera den nationella cancerstrategin inklusive barncancer. För 2025 avsätts motsvarande belopp. För 2026 beräknas samma nivå. För 2027 och framåt beräknas anslaget minska med 500 miljoner kronor. Inom anslaget finns sedan tidigare beslutade medel om 500 miljoner kronor avsatta årligen för åtgärder för en bättre cancervård. Totalt avsätts därmed 1 000 miljoner kronor per år 2025 och 2026 och därefter beräknas 500 miljoner kronor per år för att stärka cancervården.

För 2024 avsattes 1 600 miljoner kronor för förlossningsvård och kvinnors hälsa. För 2025 avsätts motsvarande belopp.

Anslaget minskade med 243 miljoner kronor 2024, minskar med 244 miljoner kronor 2025 och beräknas minska med 389 miljoner kronor 2026 eftersom satsningen på personcentrerade och sammanhållna vårdförlopp avslutats.

Anslaget ökar med 25 miljoner kronor fr.o.m. 2025 till följd av förslag i budgetpropositionen för 2023 (prop. 2022/23:1 utg.omr. 9) om arbete med fysisk aktivitet på recept.

Anslaget ökar med 100 miljoner kronor fr.o.m. 2025 till följd av förslag i budgetpropositionen för 2023 (prop. 2022/23:1 utg.omr. 9) om insatser inom barn- och ungdomshälsovården.

För att finansiera en utökning av medel till barn- och ungdomsorganisationer på utgiftsområde 17 Kultur, medier, trossamfund och fritid, anslaget 12:2 *Bidrag till nationell och internationell ungdomsverksamhet* minskades anslaget med 50 miljoner kronor 2023 och 2024. För 2025 minskas anslaget med motsvarande belopp.

I budgetpropositionen för 2021 tillfördes anslaget medel för att inleda en försöksverksamhet för att införa en miljöpremie i läkemedelsförmånssystemet. För 2025 avsätts 25,5 miljoner kronor för detta. För 2026 och 2027 beräknas motsvarande belopp. För 2028 beräknas 4 miljoner kronor.

Anslaget minskade med 2 miljoner kronor per år 2022–2024 för att tillfälligt förstärka Kammarkollegiets handläggning av ärenden som rör ersättning för personskada orsakad av vaccin mot sjukdomen covid-19. Anslaget ökar med 2 miljoner kronor fr.o.m. 2025 då dessa medel återförs till anslaget.

För 2021–2024 har anslaget tillförts 8 miljoner kronor per år för insatser för att åstadkomma en hållbar finansiering av läkemedel. För 2025 minskar anslaget med motsvarande belopp då satsningen tar slut.

Anslaget beräknas minska med 50 miljoner kronor per år från och med 2026 för att finansiera specialiseringstjänstgöring för legitimerade sjukhusfysiker. Anslaget 1:1 *Kommunalekonomisk utjämning* under utgiftsområde 25 Allmänna bidrag till kommuner ökas med motsvarande belopp.

För att främja hälsosamma levnadsvanor, framför allt avseende livsmedelskonsumtion, ökar anslaget med 1 miljon kronor för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget öka med motsvarande belopp. Anslaget 2:4 *Insatser mot hiv/aids och andra smittsamma sjukdomar* minskar med motsvarande belopp.

Under 2025 och 2026 bedöms att vaccinationerna mot covid-19 kommer att fortsätta i Sverige, framför allt på grund av behovet av påfyllnadsdoser för riskgrupper. För detta ändamål ökas anslaget med 436 miljoner kronor 2025. För 2026 beräknas anslaget öka med 60 miljoner kronor. Därutöver avsätts medel under anslaget 1:1 *Biståndsverksamhet* inom utgiftsområde 7 Internationellt bistånd för att finansiera donationer av eventuella vaccinöverskott enligt gällande avräkningsregler från OECD/DAC. För 2025 avsätts högst 150 miljoner kronor för detta ändamål.

För att stärka kontrollen över det statliga tandvårdsstödet tillfördes anslaget 12 miljoner kronor 2023 och 8 miljoner kronor 2024 för detta arbete. Anslaget ökas med 9 miljoner kronor 2025, beräknas ökas med 17,5 miljoner kronor 2026 och med 19 miljoner kronor 2027 för att införa förslag från betänkandet Ökad kontroll över tandvårdssektorn (SOU 2023:82). Av dessa medel omfattas Försäkringskassan av 5 miljoner kronor 2025, 6,5 miljoner kronor 2026 och 6,5 miljoner kronor 2027 för kostnader för utredningsarbete, it-utveckling och informationsinsatser samt handläggning av kontroll- och anslutningsärenden. Socialstyrelsen omfattas av 4 miljoner kronor 2025, 5 miljoner kronor 2026 och 6,5 miljoner kronor 2027 främst för implementering och föreskriftsarbete med anledning av den nya lagstiftningen. Domstolsverket omfattas av 4 miljoner kronor 2026 och 4 miljoner kronor 2027 för prövning av tillstånd. Skatteverket omfattas av 2 miljoner kronor 2026 och 2 miljoner kronor 2027 för olika it-insatser som behövs med ny lagstiftning.

Anslaget ökas med 10 miljoner kronor 2025 och beräknas ökas med 10 miljoner kronor 2026 och 2027 för ett nytt statsbidrag till organisationer inom civila samhället som arbetar med rörelsefrämjande aktiviteter och som inte omfattas av de nuvarande ramarna för idrotts- eller friluftsstöden.

För arbete med prioriteringar och vårdåtgärder utifrån evidens och patientnytta avsätts 6 miljoner kronor 2025 och 3 miljoner kronor för 2026 och 2027.

Anslaget ökades med 3 000 miljoner kronor i budgetpropositionen för 2024 för att stärka den regionala hälso- och sjukvården, I Vårändringsbudgeten för 2024 tillfördes ytterligare 6 000 miljoner kronor. För 2025 avsätts 2 000 miljoner kronor för samma ändamål. Från och med 2026 minskas anslaget med motsvarande belopp.

För att finansiera insatser i budgetpropositionen för 2025 minskas anslaget med 95 miljoner kronor och för 2026 beräknas minskas anslaget med 140 miljoner kronor och fr.o.m. 2027 beräknas minska med 143 miljoner kronor per år.

På anslaget finns 100 miljoner kronor per år för att inrätta en nationell vårdförmedling. För att intensifiera arbetet med inrättandet avsätts ytterligare 150 miljoner kronor 2025. För 2026 och 2027 avsätts totalt 150 miljoner kronor per år och fr.o.m. 2028 beräknas 100 miljoner kronor per år för ändamålet.

För att säkerställa en jämlik implementering av precisionshälsa avsätter regeringen 50 miljoner kronor för 2025. Från 2026 beräknas 100 miljoner kronor per år att avsättas för ändamålet.

Regeringen föreslår att 11 201 986 000 kronor anvisas under anslaget 1:6 *Bidrag till folkhälsa och sjukvård* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 6 002 889 000 kronor respektive 5 282 839 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2025 för anslaget 1:6 *Bidrag till folkhälsa och sjukvård* besluta om bidrag som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 528 000 000 kronor 2026–2030.

Skälen för regeringens förslag: Med utgångspunkt i den enskilda patientens unika förutsättningar möjliggör precisionshälsa skräddarsydd prevention, diagnos, behandling och uppföljning och därmed en mer personcentrerad och effektiv hälso- och sjukvård. För att möjliggöra en jämlik implementering av precisionshälsa i landet krävs långsiktiga och strategiska investeringar på området. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2025 för anslaget 1:6 *Bidrag till folkhälsa och sjukvård* besluta om bidrag som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 528 000 000 kronor 2026–2030.

Tabell 3.17 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:6 Bidrag till folkhälsa och sjukvård

Tusental kronor

	Utfall 2023	Prognos 2024	Förslag 2025	Beräknat 2026	Beräknat 2027	Beräknat 2028 – 2030
Ekonomiska åtaganden vid årets början	405	3 200	53 200			
Nya ekonomiska åtaganden	3 200	52 000	500 000			
Utgifter mot anslag till följd av ekonomiska åtaganden	-405	-2 000	-25 200	-124 000	-104 000	-300 000
Ekonomiska åtaganden vid årets slut	3 200	53 200	528 000			
Beslutat/föreslaget bemyndigande	**114 000**	**53 200**	**528 000**			

Bemyndigande att få sälja eller skänka vaccin mot sjukdomen covid-19

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2025 besluta att till andra stater, den globala vaccinalliansen Gavi eller andra internationella organisationer sälja vaccindoser mot sjukdomen covid-19 som inte längre behövs för att säkerställa det nationella behovet till ett pris som inte uppfyller kravet på affärsmässighet.

Regeringen bemyndigas att under 2025 besluta att till andra stater, den globala vaccinalliansen Gavi eller andra internationella organisationer skänka överskott av vaccindoser mot sjukdomen covid-19 som inte behövs för att säkerställa det nationella behovet och som inte kan avräknas som bistånd

Skälen för regeringens förslag: Global tillgång till vaccin är en prioriterad fråga och vaccin är fortsatt det bästa sättet att skydda sig mot allvarlig sjukdom och död. Sverige har tecknat avtal för mer covid-19-vaccin än vad som behövs för hela den vuxna befolkningen, bl.a. för att ha en marginal för eventuella behov av dels vaccin som är uppdaterade för virusvarianter, dels påfyllnadsdoser. Sverige kan framöver ha ett överskott av vaccin mot sjukdomen covid-19, som är möjligt att vidareförsälja eller donera. EU-medlemsstaternas inköp av vaccin finansieras till viss del av medel från unionens instrument för krisstöd (Emergency Support Instrument, ESI). Medlen från ESI är avsatta för vaccinering inom EU och vid vidareförsäljning till tredjeland måste dessa återbetalas till ESI. Vidareförsäljning av doser sker på en global marknad, men kan komma att ske på ett sådant sätt att försäljningspriset inte uppfyller kravet på affärsmässighet. Vid försäljningarna kommer regeringen att sträva efter att täcka en så stor del som möjligt av det inköpspris som Sverige betalat och att inga vacciner ska behöva kasseras. Försäljning kan komma att ske till andra stater, den globala vaccinalliansen Gavi, eller andra internationella organisationer.

När vaccindoser mot sjukdomen covid-19 skänks bort inom biståndet styr OECD/DAC:s rapporteringsdirektiv vilket belopp per vaccindos som kan rapporteras som bistånd. Det är mycket angeläget att det svenska arbetet med att bidra till global tillgång till vaccin både genom vidareförsäljning och genom att skänka vaccindoser kan fortsätta. Enligt 8 kap. 6 § budgetlagen (2011:203) får regeringen besluta att överlåta denna typ av lös egendom, om egendomen inte längre behövs för statens verksamhet. I 8 kap. 7 § budgetlagen ställs krav på att försäljning ska genomföras affärsmässigt, om inte särskilda skäl talar mot det. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2025 besluta att till andra stater, den globala vaccinalliansen Gavi eller andra internationella organisationer sälja vaccin mot sjukdomen covid-19 som inte längre behövs för att säkerställa det nationella behovet till ett pris som inte uppfyller kravet

på affärsmässighet. Regeringen bör också bemyndigas att under 2025 besluta att till andra stater, den globala vaccinalliansen Gavi eller andra internationella organisationer skänka överskott av vaccindoser mot sjukdomen covid-19 som inte behövs för att säkerställa det nationella behovet och som inte kan avräknas som bistånd.

3.6.7 1:7 Sjukvård i internationella förhållanden

Tabell 3.18 Anslagsutveckling 1:7 Sjukvård i internationella förhållanden

Tusental kronor

2023	Utfall	659 678	Anslagssparande	24 958
2024	Anslag	741 287[1]	Utgiftsprognos	740 955
2025	**Förslag**	**779 592**		
2026	Beräknat	854 149		
2027	Beräknat	869 202		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för vårdförmåner enligt rådets förordning (EEG) nr 1408/71 om tillämpningen av systemen för social trygghet när anställda, egenföretagare eller deras familjemedlemmar flyttar inom gemenskapen, förordning (EG) nr 883/2004 om samordning av de sociala trygghetssystemen, lagen (2013:513) om ersättning för kostnader till följd av vård i ett annat land inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet, gällande internationella överenskommelser om social trygghet som Sverige har ingått samt för sådan övrig vård som Sverige vid tillämpning av EU-rätten är skyldigt att erbjuda. Anslaget får även användas för utgifter för vårdformer enligt avtalet om Förenade konungariket Storbritannien och Nordirlands utträde ur Europeiska unionen och Europeiska atomenergigemenskapen (2019/C 384 I/01) samt avtalet om handel och samarbete mellan Europeiska unionen och Europeiska atomenergigemenskapen, å ena sidan, och Förenade konungariket Storbritannien och Nordirland, å andra sidan.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.19 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:7 Sjukvård i internationella förhållanden

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**690 287**	**690 287**	**690 287**
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder			
Makroekonomisk utveckling	50 907	108 452	96 988
Volymer	38 398	55 410	81 927
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**779 592**	**854 149**	**869 202**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Det finns svårigheter att prognostisera anslaget eftersom utgifterna inom anslaget bestäms av faktorer som till övervägande del är svåra att påverka eller förutse. Utgifterna beror av människors mönster för boende, studier, arbete och resande. Det finns även administrativa förhållanden som bidrar till osäkerhet i prognoserna för vård i internationella förhållanden, som exempelvis eftersläpning i debiteringen från andra

länder för turist- och pensionärsvård. Den svaga kronan i förhållande till bl.a. euron och den under en tid höga inflationen har försvårat prognostisering och påverkar anslaget ytterligare.

Internationell vård har blivit allt dyrare på grund av en kombination av ökad efterfrågan, påverkan från den under 2022 och 2023 höga inflationen och valutakursförändringar. Resandet fortsätter att återhämta sig efter pandemiårens restriktioner, vilket även innebär att nyttjandet av sjuk- och tandvårdstjänster utomlands ökar. Att den svenska kronan varit svag i förhållande till euron har resulterat i ökade kostnader för turist-, pensionärs- samt sjuk- och tandvårdstjänster. Detta beror på att en stor del av dessa kostnader hänför sig till länder där de upptas i euro, och en dyrare euro innebär ökade kostnader för anslaget. Regeringen justerar anslagsnivån utifrån prognostiserade utgifter.

Regeringen föreslår att 779 592 000 kronor anvisas under anslaget 1:7 *Sjukvård i internationella förhållanden* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 854 149 000 kronor respektive 869 202 000 kronor.

3.6.8 1:8 Bidrag till psykiatri

Tabell 3.20 Anslagsutveckling 1:8 Bidrag till psykiatri

Tusental kronor

2023	Utfall	2 017 894	Anslagssparande	74 750
2024	Anslag	2 221 393[1]	Utgiftsprognos	2 200 825
2025	**Förslag**	**3 620 393**		
2026	Beräknat	3 800 393		
2027	Beräknat	2 230 393		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för bidrag och statsbidrag för insatser inom psykiatri och psykisk hälsa. Anslaget får även användas för utgifter för forskning inom psykiatri och psykisk hälsa.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.21 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:8 Bidrag till psykiatri

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**2 250 393**	**2 250 393**	**2 250 393**
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	1 370 000	1 550 000	-20 000
varav BP25	*1 370 000*	*1 550 000*	*1 550 000*
– Korta köerna till barn- och ungdomspsykiatrin	*470 000*	*850 000*	*850 000*
– Suicidpreventivt arbete	*400 000*	*300 000*	*300 000*
– Första linjens psykiatri inom primärvården	*500 000*	*400 000*	*400 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**3 620 393**	**3 800 393**	**2 230 393**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Insatserna består i huvudsak av uppdrag till myndigheter, bidrag till det civila samhällets organisationer och en överenskommelse mellan staten och SKR inom området psykisk hälsa och suicidprevention.

Anslaget ökas med 470 miljoner kronor 2025 och beräknas ökas med 850 miljoner kronor 2026 och 2027 för att förstärka den pågående satsningen för att öka tillgängligheten och korta vårdköerna till barn- och ungdomspsykiatrin.

Anslaget ökas med 400 miljoner kronor 2025 och beräknas ökas med 300 miljoner kronor 2026 och 2027 till följd av en satsning på ett samlat och stärkt suicidpreventivt arbete i syfte att bl.a. förbättra det akuta omhändertagande vid suicidalitet och stärka och utveckla det förebyggande arbetet hos berörda sektorer och aktörer.

Anslaget ökas med 500 miljoner kronor 2025 och beräknas ökas med 400 miljoner kronor 2026 och 2027 till följd av en satsning för att stärka primärvårdens och första linjens vårds arbete med psykisk ohälsa i syfte att skapa förutsättningar för att primärvårdsnivån ska vara första ingången vid psykisk ohälsa.

Regeringen föreslår att 3 620 393 000 kronor anvisas under anslaget 1:8 *Bidrag till psykiatri* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 3 800 393 000 kronor respektive 2 230 393 000 kronor.

3.6.9 1:9 Läkemedelsverket

Tabell 3.22 Anslagsutveckling 1:9 Läkemedelsverket

Tusental kronor

2023	Utfall	162 058	Anslagssparande	2 699
2024	Anslag	159 030[1]	Utgiftsprognos	165 386
2025	**Förslag**	**203 110**		
2026	Beräknat	238 229[2]		
2027	Beräknat	245 311[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 233 494 tkr i 2025 års prisnivå.

[3] Motsvarar 235 412 tkr i 2025 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter vid Läkemedelsverket för:

- tillsyn av medicintekniska produkter,
- producentobunden läkemedelsinformation,
- utökade ansvarsområden till följd av lagen (2006:496) om blodsäkerhet och lagen (2008:286) om kvalitets- och säkerhetsnormer vid hantering av mänskliga vävnader och celler,
- strukturerad uppföljning av nya läkemedel,
- utökade ansvarsområden till följd av ny lagstiftning på EU-nivå inom områden för kosmetika, medicinteknik, och avancerade terapier,
- utökade ansvarsområden som ålagts Läkemedelsverket efter apoteksomregleringen,
- tillsyn av tatueringsfärger,
- centrum för läkemedel och miljö,
- tillsyn enligt förordningen (2012:596) om införsel av och handel med sprutor och kanyler,
- drift av substansregister,
- tillsyn över systemstöd i vården,

– fördjupad säkerhetsövervakning av vacciner mot covid-19,
– säkra tillgången till läkemedel och medicintekniska produkter relaterade till covid-19,
– arbete med att skapa förmåga att upprätthålla verksamhet under störda förhållanden och höjd beredskap,
– arbete med cyber- och informationssäkerhet, samt
– utveckling, stöd och förvaltning av en struktur och partnerskap för kliniska prövningar.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.23 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:9 Läkemedelsverket

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**159 030**	**159 030**	**159 030**
Pris- och löneomräkning[2]	3 080	6 368	9 896
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	41 000	72 831	76 385
varav BP25[3]	*41 000*	*72 000*	*74 000*
– Förbättrade förutsättningar för kliniska studier och prövningar	*30 000*	*60 000*	*60 000*
– Civilt försvar: beredskapsmyndighet, Läkemedelsverket	*5 000*	*6 000*	*8 000*
– Civilt försvar: Arbete med informations- och cybersäkerhet	*6 000*	*6 000*	*6 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**203 110**	**238 229**	**245 311**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2024. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2026–2027 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Anslaget ökas med 30 miljoner kronor 2025 för arbete med en ny struktur, genom bl.a. ett nationellt partnerskap, för kliniska prövningar. Fr.o.m. 2026 och framåt beräknas 60 miljoner kronor per år för ändamålet.

Anslaget ökas med 5 miljoner kronor för 2025 för arbete i egenskap av beredskapsmyndighet inom beredskapssektorn hälsa, vård och omsorg. För 2026 och 2027 beräknas 6 miljoner kronor respektive 8 miljoner kronor för ändamålet. Från 2028 och framåt beräknas anslaget ökas med 10 miljoner kronor per år.

Anslaget ökas med 6 miljoner kronor för 2025 och beräknas öka med motsvarande nivå från och med 2026 för att höja myndighetens generella säkerhetsnivå och därmed också ges förutsättningar att efterleva nya krav enligt Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2022/2555 av den 14 december 2022 om åtgärder för en hög gemensam cybersäkerhetsnivå i hela unionen (NIS2-direktivet), samt för att utveckla tillsynsverksamheten till följd av NIS2.

Regeringen föreslår att 203 110 000 kronor anvisas under anslaget 1:9 *Läkemedelsverket* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 238 229 000 kronor respektive 245 311 000 kronor.

3.6.10 1:10 E-hälsomyndigheten

Tabell 3.24 Anslagsutveckling 1:10 E-hälsomyndigheten

Tusental kronor

2023	Utfall	122 676	Anslagssparande	3 050
2024	Anslag	209 421[1]	Utgiftsprognos	211 050
2025	**Förslag**	**264 925**		
2026	Beräknat	290 216[2]		
2027	Beräknat	146 911[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 283 485 tkr i 2025 års prisnivå.

[3] Motsvarar 141 245 tkr i 2025 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för E-hälsomyndighetens förvaltningsutgifter.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.25 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:10 E-hälsomyndigheten

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**204 421**	**204 421**	**204 421**
Pris- och löneomräkning[2]	9 504	14 584	18 085
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	51 000	71 211	-75 595
varav BP25[3]	*5 000*	*6 000*	*8 000*
– Civilt försvar: beredskapsmyndighet, E-hälsomyndigheten	*5 000*	*6 000*	*8 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**264 925**	**290 216**	**146 911**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2024. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2026–2027 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Anslaget ökade med 77 miljoner kronor 2024 till E-hälsomyndighetens arbete med att genomföra en nationell digital infrastruktur. Under 2025 ökar anslaget med ytterligare 46 miljoner kronor och för 2026 beräknas anslaget öka med ytterligare 18 miljoner kronor till följd av detta arbete. Sammantaget beräknas därmed 141 miljoner kronor för detta arbete under 2026. Under 2027 beräknas anslaget minska med motsvarande nivå.

Anslaget ökas med 5 miljoner kronor för 2025 för arbete i egenskap av beredskapsmyndighet inom beredskapssektorn hälsa, vård och omsorg. För 2026 och

2027 beräknas 6 miljoner kronor respektive 8 miljoner kronor för ändamålet. Från och med 2028 beräknas 10 miljoner kronor per år avsättas.

Regeringen föreslår att 264 925 000 kronor anvisas under anslaget 1:10 *E-hälsomyndigheten* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 290 216 000 kronor respektive 146 911 000 kronor.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 3.26 Avgiftsfinansierad verksamhet vid E-hälsomyndigheten

Tusental kronor

Verksamhet	Ack. Resultat t.o.m. 2023	Resultat 2024	Verksamhetens intäkter 2025	Kostnader som ska täckas 2025	Resultat 2025	Ack resultat 2025
Verksamheter där intäkterna disponeras						
Offentligrättslig verksamhet	-10 833	-4 322	351 005	360 028	-9 023	-24 178
varav avgift human och djur	*-18 836*	*-4 839*	*336 125*	*341 198*	*-5 073*	*-28 748*
varav avgift LiiV	*8 003*	*517*	*14 880*	*18 830*	*-3 950*	*4 570*
Uppdragsverksamhet	-3 519	-1 081	15 908	15 489	419	-4 181

Avgifter inom offentligrättslig verksamhet omfattar avgift human och djur samt avgift LiiV (leverantörernas information i det nationella produkt- och artikelregistret VARA). Intäkterna som avser offentligrättslig verksamhet regleras i förordningen (2013:1031) med instruktion för E-hälsomyndigheten, lagen (2018:1212) om nationell läkemedelslista, förordningen (2010:1167) om avgifter för den statliga kontrollen av läkemedel samt E-hälsomyndighetens föreskrifter om avgifter för den som har tillstånd att driva öppenvårdsapotek (HSLF-FS 2021:28). Myndigheten disponerar över intäkterna från verksamheten.

Avgifter inom uppdragsverksamhet omfattar avgift läkemedelsstatistik samt avgift godkännande, dvs. granskning av elektroniska system som ska ansluta till myndighetens register. Intäkterna som avser uppdragsverksamhet regleras främst i E-hälsomyndighetens instruktion. Avgift Vården (SOL) utgick från avgiftsverksamheten 2023 och är därför exkluderad i ackumulerat resultat.

3.6.11 1:11 Prestationsbundna insatser för att korta vårdköerna

Tabell 3.27 Anslagsutveckling 1:11 Prestationsbundna insatser för att korta vårdköerna

Tusental kronor

2023	Utfall	2 989 806	Anslagssparande	10 194
2024	Anslag	4 985 000[1]	Utgiftsprognos	4 985 000
2025	**Förslag**	**7 480 000**		
2026	Beräknat	4 275 000		
2027	Beräknat	4 675 000		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för prestationsbundna statsbidrag till regionerna för att kontinuerligt arbeta för att förbättra tillgängligheten i hälso- och sjukvården genom att korta vårdköer och väntetider samt öka vårdens kapacitet och antalet disponibla vårdplatser. Medel inom anslaget får också användas för bidrag till Sveriges Kommuner och Regioner och till myndigheter för att stödja och följa upp regionernas arbete.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.28 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:11 Prestationsbundna insatser för att korta vårdköerna

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**4 985 000**	**4 985 000**	**4 985 000**
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	2 495 000	-710 000	-310 000
varav BP25	*1 000 000*	*1 300 000*	*1 700 000*
– Ökad vårdkapacitet	*1 000 000*	*1 300 000*	*1 700 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**7 480 000**	**4 275 000**	**4 675 000**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Anslaget minskas med 5 miljoner kronor 2025 och beräknas minska med ytterligare 5 miljoner kronor 2026 och framåt i syfte att stärka Socialstyrelsens arbete med den tekniska grundplattformen. Anslaget 1:1 *Socialstyrelsen* ökar med motsvarande nivå för detta ändamål.

Anslaget ökas med 2 500 miljoner kronor under 2025 för ett fortsatt arbete med att öka tillgängligheten genom att korta vårdköer och väntetider samt öka vårdens kapacitet och antalet vårdplatser. Anslaget beräknas minska med 1 200 miljoner kronor 2026 och beräknas minska med 700 miljoner kronor för 2027 jämfört med 2025.

Anslaget ökades med 2 000 miljoner kronor 2024 för ett fortsatt arbete med att öka tillgängligheten genom att korta vårdköer och väntetider samt öka vårdens kapacitet och antalet vårdplatser. Anslaget 1:6 *Bidrag till folkhälsa och sjukvård* minskades med

motsvarande belopp för detta ändamål. För 2025 föreslås motsvarande nivå. Anslaget beräknas minska med 2 000 miljoner kronor 2026.

Regeringen föreslår att 7 480 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:11 *Prestationsbundna insatser för att korta vårdköerna* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 4 275 000 000 kronor respektive 4 675 000 000 kronor.

3.6.12 1:12 Inspektionen för vård och omsorg

Tabell 3.29 Anslagsutveckling 1:12 Inspektionen för vård och omsorg

Tusental kronor

2023	Utfall	820 282	Anslagssparande	-6 706
2024	Anslag	845 085[1]	Utgiftsprognos	852 640
2025	**Förslag**	**904 853**		
2026	Beräknat	954 708[2]		
2027	Beräknat	973 128[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 934 512 tkr i 2025 års prisnivå.

[3] Motsvarar 934 512 tkr i 2025 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Inspektionen för vård och omsorgs förvaltningsutgifter.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.30 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:12 Inspektionen för vård och omsorg

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**833 885**	**833 885**	**833 885**
Pris- och löneomräkning[2]	23 768	42 303	59 208
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	47 200	78 520	80 035
varav BP25[3]	*47 200*	*79 500*	*79 500*
– Förstärkning av tillståndsprövningsverksamhet	*28 000*	*28 000*	*28 000*
– Ökad kontroll över tandvårdssektorn - medel till IVO	*5 000*	*43 000*	*43 000*
– Åtgärder för att stärka samhällsvårdens innehåll	*8 200*	*2 500*	*2 500*
– Civilt försvar: Arbete med informations- och cybersäkerhet	*6 000*	*6 000*	*6 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**904 853**	**954 708**	**973 128**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2024. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2026–2027 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

För arbetet med att bl.a. leverera uppgifter till Utbetalningsmyndigheten och hantera underrättelser från Utbetalningsmyndigheten ökades anslaget med 5 miljoner kronor

för 2024. Motsvarande nivå föreslås 2025. Från och med 2026 beräknas 3 miljoner kronor per år för samma ändamål.

Anslaget ökas med 28 miljoner kronor för 2025 och beräknas öka med motsvarande nivå fr.o.m. 2026 och framåt för att stärka myndighetens förutsättningar att bedriva arbetet mot välfärdsbrottslighet. Samtidigt föreslår regeringen att avgiften för att ansöka om tillstånd att bedriva verksamhet enligt socialtjänstlagen (2001:453) eller lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade höjs. Förslaget bedöms ha en avskräckande effekt på oseriösa eller kriminella aktörer inom omsorgen, samtidigt som principen om full kostnadstäckning kan uppnås i enlighet med avgiftsförordningen (1992:191).

Anslaget ökas med 5 miljoner kronor 2025 och beräknas ökas med 43 miljoner kronor 2026, 43 miljoner kronor 2027 och fr.o.m. 2028 med 20 miljoner kronor per år för uppstartskostnader och tillståndsprövningar i samband med införandet av förslag från betänkandet Ökad kontroll över tandvårdssektorn (SOU 2023:82).

Anslaget ökas med 8,2 miljoner kronor 2025 för att genomföra förslagen i betänkandet För barn och unga i samhällsvård (SOU 2023:66). Från 2026 beräknas 2,5 miljoner kronor årligen för ändamålet.

Anslaget ökas med 6 miljoner kronor för 2025 och beräknas öka med motsvarande nivå från och med 2026 för att höja myndighetens generella säkerhetsnivå och därmed också ges förutsättningar att efterleva nya krav enligt Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2022/2555 av den 14 december 2022 om åtgärder för en hög gemensam cybersäkerhetsnivå i hela unionen (NIS2-direktivet) samt för att utveckla tillsynsverksamhet till följd av NIS2-direktivet.

Regeringen föreslår att 904 853 000 kronor anvisas under anslaget 1:12 *Inspektionen för vård och omsorg* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 954 708 000 kronor respektive 973 128 000 kronor.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 3.31 Avgiftsfinansierad verksamhet vid Inspektionen för vård och omsorg

Tusental kronor

Verksamhet	Ack. Resultat t.o.m. 2023	Resultat 2024	Verksamhetens intäkter 2025	Kostnader som ska täckas 2025	Resultat 2025	Ack resultat 2025
Verksamheter där intäkterna inte disponeras						
Offentligrättslig verksamhet	-179 794	-52 960	61 583	116 738	-55 155	-287 909
varav blodverksamhet tillståndsprövning	*8 519*	*1 162*	*1 607*	*387*	*1 220*	*10 901*
varav vävnads- och cellverksamhet tillståndsprövning	*4 541*	*627*	*1 439*	*781*	*658*	*5 826*
varav tillståndsprövning enligt SoL och LSS	*-210 024*	*-43 991*	*83 711*	*83 711*	*0*	*-254 015*
varav tillståndsprövning för skyddade boenden		*-13 541*	*15 248*	*15 248*	*0*	*-13 541*
varav avgift för tillsyn estetiska behandlingar	*17 170*	*2 783*	*18 857*	*16 611*	*2 246*	*22 199*

Intäkter för offentligrättslig verksamhet avser avgifter för tillstånd som rör blodverksamhet och verksamhet som rör insamling, kontroll, framställning, förvaring och distribution av vävnader och celler. För 2019 och framåt avser intäkterna tillståndsprövningar enligt socialtjänstlagen (2001:453) och lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade. Den 1 juli 2021 trädde lagen (2021:363) om estetiska kirurgiska ingrepp och estetiska injektionsbehandlingar i kraft. De verksamheter som omfattas av lagens tillämpningsområde ska betala en tillsynsavgift till Inspektionen för vård och omsorg. Intäkterna för offentligrättslig verksamhet avser därmed även IVO:s avgifter för tillsyn av estetiska verksamheter.

3.6.13 1:13 Myndigheten för vård- och omsorgsanalys

Tabell 3.32 Anslagsutveckling 1:13 Myndigheten för vård- och omsorgsanalys

Tusental kronor

2023	Utfall	38 257	Anslagssparande	264
2024	Anslag	39 279[1]	Utgiftsprognos	39 279
2025	**Förslag**	**44 404**		
2026	Beräknat	45 378[2]		
2027	Beräknat	46 233[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 44 404 tkr i 2025 års prisnivå.

[3] Motsvarar 44 404 tkr i 2025 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Myndigheten för vård- och omsorgsanalys förvaltningsutgifter.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.33 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:13 Myndigheten för vård- och omsorgsanalys

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**39 279**	**39 279**	**39 279**
Pris- och löneomräkning[2]	1 125	2 011	2 789
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	4 000	4 088	4 165
varav BP25[3]	*4 000*	*4 000*	*4 000*
– Civilt försvar: Arbete med informations- och cybersäkerhet	*2 000*	*2 000*	*2 000*
– Inrättandet av en regiongranskningsfunktion	*2 000*	*2 000*	*2 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**44 404**	**45 378**	**46 233**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2024. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2026–2027 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Anslaget ökas med 2 miljoner kronor för 2025 och beräknas öka med motsvarande nivå från och med 2026 för att höja myndighetens generella säkerhetsnivå och därmed också ges förutsättningar att efterleva nya krav enligt Europaparlamentets och rådets

direktiv (EU) 2022/2555 av den 14 december 2022 om åtgärder för en hög gemensam cybersäkerhetsnivå i hela unionen (NIS2-direktivet).

Anslaget ökas med 2 miljoner kronor 2025 och beräknas öka med motsvarande nivå 2026 och 2027 för arbete med inrättande av en regiongranskningsfunktion.

Regeringen föreslår att 44 404 000 kronor anvisas under anslaget 1:13 *Myndigheten för vård- och omsorgsanalys* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 45 378 000 kronor respektive 46 233 000 kronor.

3.6.14 1:14 Civilt försvar inom hälso- och sjukvård

Tabell 3.34 Anslagsutveckling 1:14 Civilt försvar inom hälso- och sjukvård

Tusental kronor

2023	Utfall		Anslagssparande	
2024	Anslag	1 712 500[1]	Utgiftsprognos	1 701 050
2025	**Förslag**	**1 732 500**		
2026	Beräknat	1 732 500		
2027	Beräknat	1 732 500		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för att finansiera åtgärder som stärker hälso- och sjukvårdens beredskap och motståndskraft samt förmåga att hantera höjd beredskap och ytterst krig. Anslaget får även användas för att finansiera myndigheters och statliga bolags verksamhet avseende civilt försvar och beredskap. Anslaget får också användas för bidrag och statsbidrag för att vidareutveckla och stärka hälso- och sjukvårdens beredskap och motståndskraft, inklusive försörjningsberedskap. Anslaget får även användas till kostnader för beredskapslager. Anslaget får användas till att stärka den nationella, regionala och internationella katastrofmedicinska beredskapen. Medel inom anslaget får användas för överenskommelser med Sveriges Kommuner och Regioner (SKR).

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.35 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:14 Civilt försvar inom hälso- och sjukvård

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**1 662 500**	**1 662 500**	**1 662 500**
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder			
Överföring till/från andra anslag	70 000	70 000	70 000
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**1 732 500**	**1 732 500**	**1 732 500**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Det kraftigt försämrade säkerhetsläget har tydliggjort att förstärkningen av totalförsvaret måste öka. Regeringen bedömer i den nationella säkerhetsstrategin att dagens allvarliga säkerhetsläge kommer att bestå under överskådlig tid och att det riskerar att ytterligare förvärras. Hälso- och sjukvården som en samhällsviktig funktion

har en central roll i totalförsvaret. En fungerande sjukvård har avgörande betydelse för att värna befolkningens liv och hälsa, att stödja det militära försvarets förmåga att möta ett väpnat angrepp och att upprätthålla försvarsviljan. Såväl kapaciteten i vården som försörjningsberedskapen inom hälso- och sjukvården måste fortsatt utvecklas och dimensioneras för att möta de krav ett masskadeutfall följt av ett väpnat angrepp ställer.

I enlighet med tidigare aviseringar i budgetpropositionerna för 2021 respektive 2023 (prop. 2020/21:1 och 2022/23:1) ökar anslaget med 70 miljoner kronor 2025 och beräknas öka med motsvarande belopp från 2026 och framåt.

Regeringen föreslår att 1 732 500 000 kronor anvisas under anslaget 1:14 *Civilt försvar inom hälso- och sjukvård* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 1 732 500 000 kronor respektive år.

3.6.15 Övrig verksamhet

Avgiftsfinansierad verksamhet vid Läkemedelsverket

Tabell 3.36 Avgiftsfinansierad verksamhet

Tusental kronor

Verksamhet	Ack. Resultat t.o.m. 2023	Resultat 2024	Verksamhetens intäkter 2025	Kostnader som ska täckas 2025	Resultat 2025	Ack resultat 2025
Verksamheter där intäkterna inte disponeras						
Offentligrättslig verksamhet	-13 704	-1 900	1 800	3 700	-1 900	17 504
varav blod, vävnad och cellverksamhet	*-13 704*	*-1 900*	*1 800*	*3 700*	*-1 900*	*17 504*
Verksamheter där intäkterna disponeras						
Offentligrättslig verksamhet	126 325	-94 000	925 000	1 025 000	-100 000	-67 675
varav tillstånd och tillsyn	*126 325*	*-94 000*	*925 000*	*1 025 000*	*-100 000*	*-67 675*

Läkemedelsverket ansvarar för bl.a. tillstånd, godkännande och kontroll av läkemedel och narkotika. Läkemedelsverket utövar också tillsyn över bl.a. medicintekniska produkter och kosmetiska produkter. Verksamheten finansieras främst genom avgifter, anslag, bidrag och finansiella intäkter. Den största finansieringskällan är avgiftsfinansieringen, som genererade 72 procent av intäkterna 2023. Anslagsintäkten utgjorde 18 procent, bidrag 9 procent och finansiella intäkter 1 procent. Läkemedelsverkets intäkter uppgick under 2023 till 1 210 miljoner kronor, vilket är en ökning med 32 miljoner kronor från föregående år. Verksamhetens kostnader uppgår till 1 224 miljoner kronor, vilket är 167 miljoner kronor högre än föregående år.

Beredskapsinvesteringar

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att för 2025 besluta att Folkhälsomyndigheten får ta upp lån i Riksgäldskontoret för beredskapsinvesteringar som inklusive tidigare upplåning uppgår till högst 3 000 000 000 kronor.

Regeringen bemyndigas att för 2025 besluta att Socialstyrelsen får ta upp lån i Riksgäldskontoret för beredskapsinvesteringar som inklusive tidigare upplåning uppgår till högst 2 500 000 000 kronor.

Skälen för regeringens förslag: Regeringen bedömer att det även fortsättningsvis behövs låneramar för att säkerställa en beredskap och förstärka den nationella förmågan inför fredstida krissituationer och höjd beredskap som medför att sjukvårdsprodukter och annan materiel behöver införskaffas. Det kan t.ex. vara läkemedel för att förhindra utbrott av smittsamma sjukdomar eller medicintekniska produkter. Även utifrån att planeringen för totalförsvaret nu har återupptagits finns ett behov av låneramar för eventuella beredskapsinvesteringar.

Folkhälsomyndigheten behöver utifrån myndighetens ansvarsområde en låneram för att kunna genomföra beredskapsinvesteringar i syfte att hantera utbrott av smittsamma sjukdomar, t.ex. influensapandemier. Regeringen bör därför bemyndigas att för 2025 besluta att Folkhälsomyndigheten får ta upp lån i Riksgäldskontoret för beredskapsinvesteringar som inklusive tidigare upplåning uppgår högst till 3 000 000 000 kronor.

Socialstyrelsen behöver utifrån myndighetens ansvarsområde en låneram för att kunna genomföra beredskapsinvesteringar i syfte att hantera allvarliga händelser som kan medföra konsekvenser för hälso- och sjukvården eller socialtjänsten. Regeringen bör därför bemyndigas att för 2025 besluta att Socialstyrelsen får ta upp lån i Riksgäldskontoret för beredskapsinvesteringar som inklusive tidigare upplåning uppgår högst till 2 500 000 000 kronor.

Tabell 3.37 Låneramar för samhällsinvesteringar

Miljoner kronor

Utgifts-område	Myndighet	Beslutad låneram 2023[1]	Skuld 2023-12-31	Beslutad låneram 2024[1]	Begärd låneram 2025	Beräknad amortering 2025	Beräknad nyupplåning 2025
9	Folkhälsomyndigheten	10 000	429	4 000	3 000	1 011	826
9	Socialstyrelsen	1 600	363	2 500	2 500	163	171
	Summa	**11 600**	**792**	**6 500**	**5 500**	**1 174**	**997**

[1] Av riksdagen beslutad låneram exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Investeringsplan för Folkhälsomyndigheten

Regeringens förslag: Investeringsplanen för beredskapsinvesteringar för 2025–2027 godkänns som en riktlinje för Folkhälsomyndighetens investeringar.

Skälen för regeringens förslag: Investeringsplanen omfattar primärt utestående åtaganden avseende vaccin mot sjukdomen covid-19. Beräkningarna är behäftade med stor osäkerhet.

Tabell 3.38 Investeringsplan för Folkhälsomyndigheten

Miljoner kronor

	Utfall 2023	Prognos 2024	Budget 2025	Beräknat 2026	Beräknat 2027	Summa 2025–2027
Anskaffning och utveckling av nya investeringar	**896**	**696**	**826**			**826**
Läkemedel	896	696	826			826
varav investeringar i anläggningstillgångar	*896*	*696*	*826*			*826*
– beredskapstillgångar	*896*	*696*	*826*			*826*
Finansiering av anskaffning och utveckling	**896**	**696**	**826**			**826**
Låneram för samhällsinvesteringar (lån i Riksgäldskontoret)	896	696	826			826
Totala utgifter för anskaffning, utveckling och vidmakthållande av investeringar	**896**	**696**	**826**			**826**
Totalt varav investeringar i anläggningstillgångar	**896**	**696**	**826**			**826**

4 Folkhälsopolitik

4.1 Mål för området

Målet för folkhälsopolitiken är att skapa samhälleliga förutsättningar för en god och jämlik hälsa i hela befolkningen och sluta de påverkbara hälsoklyftorna inom en generation (till 2048). Därtill finns delmålet Ett samhälle som främjar ökad fysisk aktivitet och bra matvanor för alla (prop. 2017/18:249, bet. 2017/18:SoU26, rskr. 2017/18:406). Riksdagen har även beslutat om en vision för det självmordspreventiva arbetet – att ingen bör hamna i en så utsatt situation att den enda utvägen upplevs vara självmord (prop. 2007/08:110, bet. 2007/08:SoU11, rskr. 2007/08:226).

Målet för alkohol-, narkotika-, dopnings- och tobakspolitiken är ett samhälle fritt från narkotika och dopning, minskade medicinska och sociala skador orsakade av alkohol och ett minskat tobaksbruk (prop. 2010/11:47, bet. 2010/11:SoU8, rskr. 2010/11:203) och målet för samhällets insatser mot spelberoende är att minska skadeverkningarna av överdrivet spelande (prop. 2002/03:35, bet. 2002/03:SoU7, rskr. 2002/03:145).

4.1.1 Förslag på nytt mål för området

Regeringens förslag: Målet för alkohol-, narkotika-, dopnings- och tobakspolitiken är ett samhälle fritt från narkotika och dopning och minskade medicinska och sociala skador orsakade av alkohol samt tobaks- och nikotinprodukter.

Skälen för regeringens förslag: De övergripande alkohol-, narkotika- och dopningspolitiska målen ligger fast, men målet för tobakspolitiken föreslås ändras. I stället för målet ett minskat tobaksbruk, ska målet vara minskade medicinska och sociala skador orsakade av tobak. Vidare föreslås att det sistnämnda målet utvidgas till att omfatta alla nikotinprodukter.

Genom det nya övergripande målet för tobaks- och nikotinprodukter betonas regeringens bedömning att målet för tobakspolitiken ska ta hänsyn till de varierande skadeverkningar som olika tobaks- och nikotinprodukter kan orsaka. Samma övergripande målformulering ska därför gälla för såväl alkohol som tobak och nikotin.

Alla produkter inom ANDT-området är skadliga för hälsan men det är enligt regeringens bedömning viktigt att klargöra de gradskillnader av olika tobaks- och nikotinprodukters skadeverkningar som är vetenskapligt påvisade. Cigaretter och röktobak utgör en större hälsofara än rökfria tobaks- och nikotinprodukter så som t.ex. snus. Detta synsätt återspeglas också i beskattningen av dessa produkter i Sverige och ska även speglas i målet för tobakspolitiken.

Regeringen föreslår att målet för utgiftsområdet ändras och får en annan utformning. I enlighet med budgetlagen (2011:203) kommer regeringen att återkomma till riksdagen med redovisningar i kommande budgetpropositioner av vad som årligen uppnåtts i förhållande till det mål som riksdagen beslutat.

Regeringen bedömer att flera av de resultatindikatorer som har använts för att följa upp det tidigare målet för tobakspolitiken kommer att behöva ändras för att kunna följa upp det nya målet. Regeringen avser att återkomma med nya indikatorer i budgetpropositionen för 2026 under förutsättning att riksdagen ställer sig bakom regeringens förslag.

4.2 Resultatindikatorer och bedömningsgrunder

Folkhälsopolitiken är tvärsektoriell och kräver insatser inom flera olika politikområden samt ett långsiktigt agerande från de flesta sektorer i samhället – från det offentliga, från det privata och från det civila samhället samt från den enskilde. De resultatindikatorer som används för att följa utvecklingen redovisas nedan.

För att följa utvecklingen mot det riksdagsbundna målet om att skapa samhälleliga förutsättningar för en god och jämlik hälsa i hela befolkningen och sluta de påverkbara hälsoklyftorna inom en generation har indikatorerna förekomst av antibiotikaresistenta bakterier och expediering av antibiotika tillkommit under 2024. Antibiotikaresistens innebär att bakterier utvecklar motståndskraft mot antibiotika, vilket är ett växande hot mot människors hälsa i Sverige och globalt. Att minimera antibiotikaresistensen är en viktig förutsättning för en god hälsa i hela befolkningen. De resultatindikatorer som används för att följa utvecklingen är följande:

– medellivslängd,
– självskattad hälsa,
– förekomst av icke smittsamma sjukdomar (inbegripet psykisk ohälsa),
– förekomst av smittsamma sjukdomar,
– förekomst av antibiotikaresistenta bakterier och expediering av antibiotika.

För det riksdagsbundna delmålet om ett samhälle som främjar ökad fysisk aktivitet och bra matvanor för alla, har tre nya indikatorer tillkommit under 2024. Indikatorerna har valts ut för att på ett tydligare sätt kunna redovisa resultat och följa utvecklingen i förhållande till delmålet över tid. Indikatorerna är

– fysisk aktivitet,
– konsumtion av frukt och grönsaker,
– andel som har övervikt eller fetma.

För de riksdagsbundna målen inom ANDTS-området har under 2024 följande fem nya indikatorer tillkommit för att på ett tydligare och mer strukturerat sätt kunna redovisa resultat och följa utvecklingen av måluppfyllelserna inom ANDTS-området:

– bruk av alkohol,
– bruk av narkotika,
– bruk av dopningsmedel,
– bruk av tobak,
– andel i befolkningen med riskabelt spelande.

Under 2024 har den tidigare indikatorn om levnadsvanor tagits bort mot bakgrund av att de resultat som redovisades inom ramen för indikatorn ansågs möjliga att redovisa på ett tydligare sätt som egna indikatorer (t.ex. bruk av tobak och förekomst av fysisk aktivitet, som har lagts till som nya indikatorer under andra riksdagsbundna mål i detta avsnitt).

Indikatorn som tidigare benämndes insjuknande och dödlighet i folksjukdomar har formulerats om till förekomst av icke smittsamma sjukdomar (inbegripet psykisk ohälsa). Detta har gjorts för att på ett tydligare sätt återspegla vilka resultat som redovisas.

De huvudsakliga källorna för uppföljning av indikatorerna är bl.a. Folkhälsomyndigheten, Socialstyrelsen, Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning (CAN) och Statistiska centralbyrån (SCB). En god och jämlik

hälsa förutsätter att alla har samma möjligheter till en god hälsa. I detta avsnitt redovisas statistiken, i möjligaste mån, uppdelat på kön och utbildning.

4.3 Resultatredovisning

Målet om att skapa samhälleliga förutsättningar för en god och jämlik hälsa i hela befolkningen och sluta de påverkbara hälsoklyftorna inom en generation

Medellivslängden ökar fortsatt i merparten av befolkningen men klyftorna mellan olika grupper växer

Den svenska befolkningens medellivslängd har ökat betydligt ur ett historiskt perspektiv, bl.a. till följd av en högre levnadsstandard, bättre utbildning, hälsosammare levnadsvanor och en ökad tillgång till hälso- och sjukvård av god kvalitet. Medellivslängden i Sverige under 2023 var 84,9 år för kvinnor och 81,6 år för män, vilket innebär att män i genomsnitt lever 3,3 år kortare än kvinnor. Mäns medellivslängd har dock ökat mer än kvinnors under perioden 2006–2021. I Sverige var medellivslängden under 2023 högre än genomsnittet för OECD-länderna som var 83 år för kvinnor och 77,6 år för män. Sverige hade även ett mindre gap mellan kvinnors och mäns medellivslängd än OECD-länderna där genomsnittet var 5,4 år.

Även om utvecklingen i befolkningen i stort är positiv finns fortsatt stora, och i vissa fall ökande, skillnader i hälsa och ohälsa mellan olika grupper i befolkningen. Återstående medellivslängd vid 30 års ålder har t.ex. ökat i alla utbildningsgrupper och alla inkomstgrupper, utom bland kvinnor med förgymnasial utbildning, där den istället har sjunkit med drygt ett halvt år. Ojämlikheten i medellivslängd utifrån utbildning ökade under perioden 2006–2021, både mätt som absoluta och som relativa skillnader och både för män och kvinnor. I antal år har skillnaden ökat bland män från 4,5 till 6,3. Motsvarande siffror för kvinnor är från 4,3 år till 6,9. Relativt sett innebär det att personer med högst utbildningsnivå har ca 15 procent fler återstående år än dem med lägst utbildningsnivå. Även den absoluta skillnaden mellan dem i lägsta och högsta inkomstkvintilen ökar, medan den relativa skillnaden är förhållandevis stabil över tid.

Merparten av den svenska befolkningen uppfattar sin hälsa som god men det finns ojämlikheter i hälsa mellan olika grupper

Över 70 procent av de tillfrågade i befolkningen anser att deras hälsa är god. Trots en kortare medellivslängd uppger män i högre uträckning än kvinnor att de har en bra hälsa. Den självskattade hälsan varierar inte bara utifrån kön utan också beroende på utbildningsnivå. Störst variation över tid kan ses bland personer med förgymnasial utbildning där män har en ökande god självskattad hälsa medan trenden för kvinnor är avtagande (se diagram 4.1). Sveriges befolkning har också en god sexuell och reproduktiv hälsa jämfört med andra länder. Enligt Folkhälsomyndigheten behöver dock vissa grupper, bl.a. personer med bristande socioekonomiska förutsättningar, personer med migrationserfarenheter, personer med funktionsnedsättning, äldre, hbtqi-personer och unga samt unga vuxna särskilt stödjas i arbetet för god och jämlik sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter. En god sexuell och reproduktiv hälsa är en förutsättning för människors allmänna hälsa.

Diagram 4.1 Andel som anger att de har en god självskattad hälsa

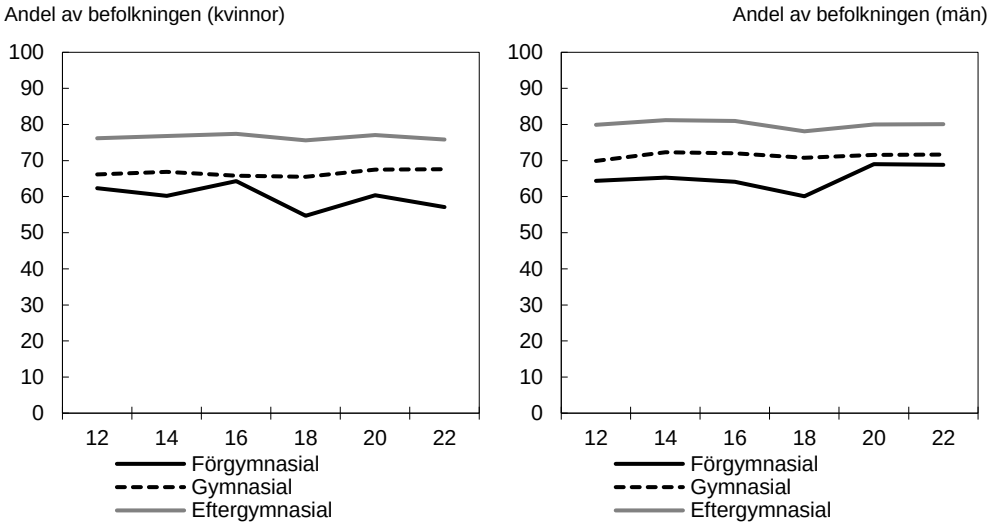

Källa: Folkhälsomyndigheten.

Icke smittsamma sjukdomar är en stor folkhälsoutmaning

Icke smittsamma sjukdomar som hjärt-kärlsjukdomar, diabetes, kroniska luftvägssjukdomar, neurologiska störningar och cancer står för 90 procent av dödsfallen i EU-länderna enligt Världshälsoorganisationen (WHO). Därutöver är psykisk ohälsa en stor folkhälsoutmaning såväl i Sverige som internationellt. De mänskliga och ekonomiska kostnaderna för dessa sjukdomar är höga och förväntas öka, också med beaktande av en åldrande befolkning. Personer som lider av dessa sjukdomar riskerar att dö i förtid och kan dessutom i högre grad drabbas av andra sjukdomar. Insjuknande i icke smittsamma sjukdomar påverkas av våra levnadsvanor, såsom bruk av tobak, alkoholkonsumtion, ohälsosam kost och otillräcklig fysisk aktivitet. En av de levnadsvanor som bidrar mest till sjukdomsbördan i Sverige är rökning. Förekomsten av dessa levnadsvanor redovisas längre fram i detta avsnitt.

Stroke, cancer och hjärtinfarkt är vanligare bland män än bland kvinnor

Insjuknandet i hjärtinfarkt och stroke minskade under perioden 2012–2022 medan insjuknandet i cancer hade en mer varierande trend. Det finns betydande skillnader mellan grupper med olika utbildningsnivåer men också mellan kvinnor och män, 2022 var exempelvis antalet fall av hjärtinfarkt per 100 000 män mer än dubbelt så högt som bland kvinnor (se diagram 4.2).

Diagram 4.2 Insjuknande i hjärtinfarkt, stroke och cancer per år

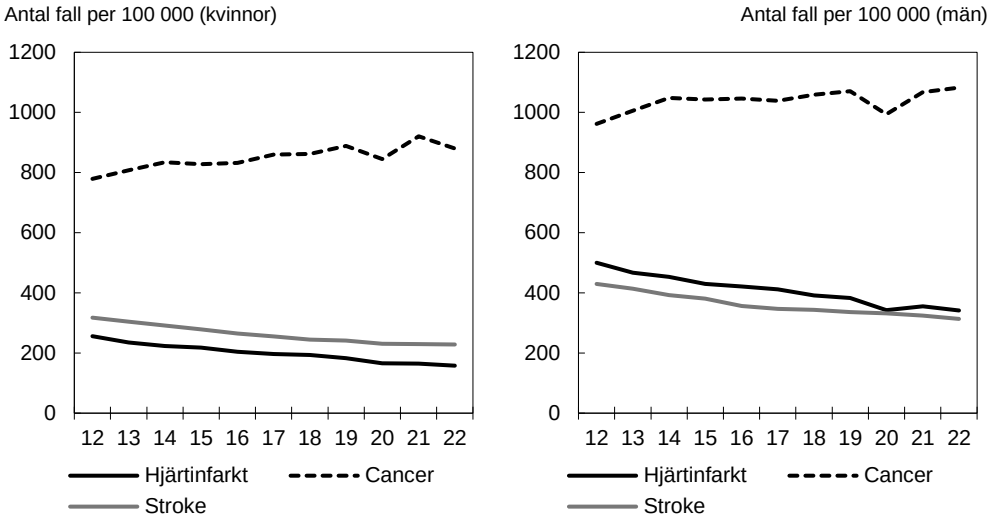

Anm: 2022 års värden är preliminära.

Källa: Patientdataregistret, Cancerregistret och Dödsorsaksregistret, Socialstyrelsen.

Merparten har ett gott psykiskt välbefinnande

De flesta har en god självskattad hälsa och ett gott psykiskt välbefinnande. Psykiskt välbefinnande kan bl.a. handla om hur nöjd man är med livet (livstillfredsställelse). Bland skolbarn i åldern 11, 13 och 15 år fanns en relativt god livstillfredsställelse vid den senaste mätningen 2021/22 och utvecklingen under 2000-talet har varit stabil. Pojkar skattar generellt sin livstillfredsställelse högre än flickor, och 11-åringar gör högre skattningar än 13- och 15-åringar.

Psykiskt välbefinnande kan också handla om hur man klarar av olika saker i vardagen exempelvis att ha bra relationer, kunna lösa utmaningar eller att ha en ljus syn på framtiden. Med detta sätt att mäta svarade 86 procent av befolkningen 16 år eller äldre att de hade ett gott psykiskt välbefinnande under 2022, varav 87 procent bland män och 85 bland kvinnor. Det är en liknande andel som 2018, då psykiskt välbefinnande började mätas i den nationella folkhälsoenkäten. Andelen var högst i åldersgruppen 65–84 år (91 procent) och lägst bland 16–29-åringarna (77 procent). I alla åldrar var andelen med gott psykiskt välbefinnande högre bland män än kvinnor.

När det gäller barn visar data från den senaste mätningen i Folkhälsomyndighetens nationella enkät Skolbarns hälsovanor (2021/2022) att andelen skolbarn i åldern 11, 13 respektive 15 år som uppger att de har psykiska besvär ökat under 2000-talet. Ökningen gäller såväl besvär med att kunna somna, känna irritation/vara på dåligt humör, känna sig nere eller vara nervös, och inbegriper en ökning i både dagliga besvär och besvär mer än en gång i veckan. Ökningen ses i alla tre åldersgrupper och bland både pojkar och flickor, men är dock särskilt vanlig bland flickor, se diagram 4.3.

Diagram 4.3 Andel flickor och pojkar i åldern 15 år som har haft minst två självrapporterade hälsobesvär, mer än en gång i veckan under de senaste sex månaderna

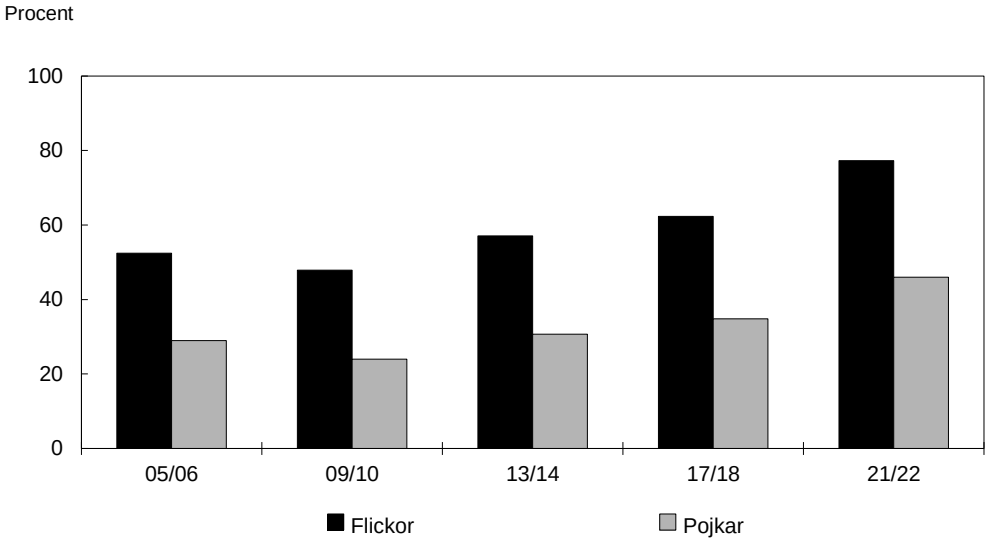

Källa: Folkhälsomyndigheten, Skolbarns hälsovanor.

Även bland vuxna har andelen personer som uppger att de upplever psykiska besvär ökat över tid. För hela befolkningen 16 år och äldre ökade andelen med lätta besvär av ängslan, oro eller ångest med 5 procentenheter mellan 2006 och 2022, bland både kvinnor och män, men med en särskild ökning i åldersgruppen 16–29 år. Bland kvinnor ökade andelen som uppger svåra besvär av ängslan, oro eller ångest från 9 till 23 procent mellan 2006 och 2022 och för män från 4 till 9 procent. Även för kvinnor 30–44 år ökade svåra besvär av ängslan, oro eller ångest mellan 2006 och 2022. Däremot har det inte skett någon säkerställd ökning i de två äldre åldersgrupperna (45–64 år och 65–84 år).

Generellt sett är det psykiska välbefinnandet lägre och psykiska besvär mer vanligt förekommande bland personer med låg utbildningsnivå och svag socioekonomisk ställning. Psykiska besvär är även vanligare bland t.ex. hbtqi-personer, mottagare av ekonomiskt bistånd, arbetslösa unga vuxna, personer med funktionsnedsättning och ensamstående mödrar. När det gäller ungas psykiska hälsa se vidare utgiftsområde 17 Kultur, medier, trossamfund och fritid.

Suicid minskar men i långsammare takt än före 2000-talet

Trots att antalet suicid i relation till befolkningens storlek totalt sett har minskat över tid har det under senare år skett i en långsammare takt än före 2000-talet. Under 2022 avled 1 254 personer av säkert fastställda suicid i Sverige. Av dessa var 897 män och 357 kvinnor och 10 barn under 15 år. Ytterligare 315 fall registrerades under 2022 där det fanns misstanke om suicid, men där avsikten inte kunde styrkas. Suicid, liksom all annan dödlighet, är vanligast i hög ålder och flest suicid inträffar bland män mellan 45 och 64 år. Suicidtalet (antal suicid per 100 000 invånare) är dock högst bland män som är 85 år eller äldre (40 suicid per 100 000 invånare), se diagram 4.4. Det lägsta suicidtalet 2022 fanns bland kvinnor 15–29 år (5 suicid per 100 000 invånare). Samtidigt ökade suicid bland unga i åldern 20–29 år, såväl bland kvinnor som bland män, med i genomsnitt 1,8 procent per år under perioden 2006–2020, enligt analyser som har gjorts av Folkhälsomyndigheten.

Även om suicid är betydligt vanligare bland män än bland kvinnor är självskattade psykiska besvär, suicidtankar och vård för avsiktligt självdestruktiv handling, dvs. självskada eller suicidförsök, vanligare bland kvinnor än bland män. Under 2022

vårdades drygt 11 000 personer i samband med en avsiktligt självdestruktiv handling, varav drygt 60 procent av dem som vårdades var flickor och kvinnor, förutom i de äldre åldersgrupperna där könsskillnaden var betydligt mindre.

Diagram 4.4 Antal suicid år 2022 uppdelat på åldersgrupp och kön

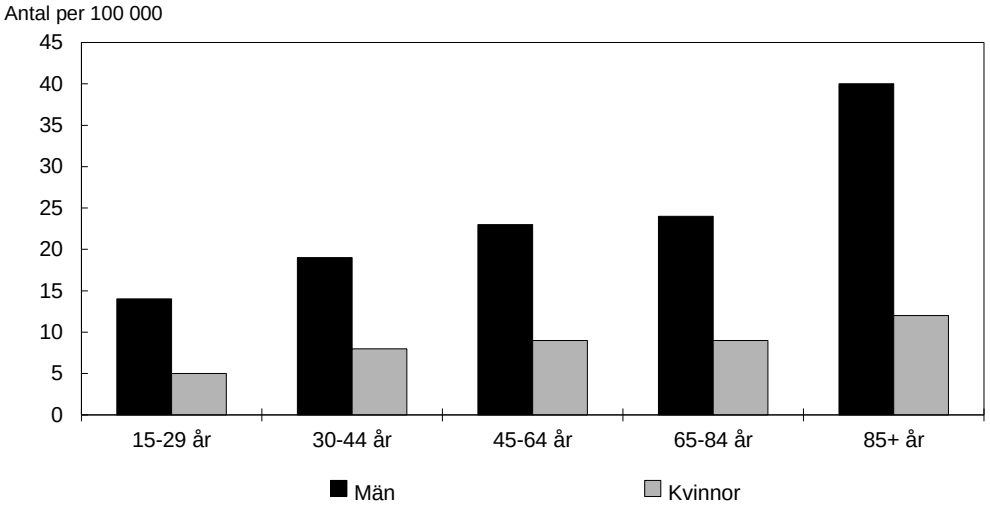

Anm. Enbart säkert fastställda suicid ingår i statistiken.
Källa: Socialstyrelsens dödsorsaksregister.

Förekomsten av smittsamma sjukdomar är fortsatt låg i Sverige men vissa infektioner ökar

Antalet nya fall av hivinfektion 2023 var på den lägsta nivån sedan början av 2000-talet. Antalet rapporterade fall av hiv 2023 var 304, vilket är en minskning med 31 procent jämfört med 2022. De flesta (ca 80 procent) hade smittats utomlands och spridningen av hiv inom Sverige är fortsatt begränsad. Av samtliga fall rapporterades flest fall i åldersgruppen 30–39 år och liksom tidigare år var hivinfektion vanligare bland män (64 procent), se diagram 4.5. Sverige har uppnått UNAIDS s.k. 95-95-95-mål i och med att 96 procent av alla personer som lever med hiv i Sverige beräknas vara diagnostiserade, 99 procent av dem står på behandling och 98 procent har en välinställd behandling.

Diagram 4.5 Antal nya fall av hiv per år

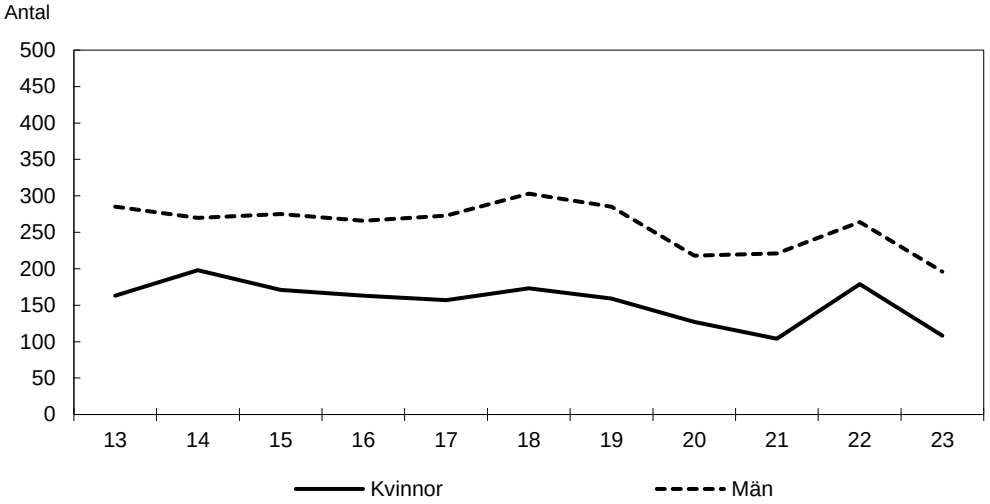

Källa: Folkhälsomyndigheten, SMiNet.

Under 2023 rapporterades 657 fall av hepatit B i Sverige. Under de senaste tio åren har antalet fall av hepatit minskat med två tredjedelar. Även fallen med hepatit C har minskat de senaste tio åren och under 2023 rapporterades 994 fall, vilket är en ytterligare minskning jämfört med 2022 och 2021.

Antalet rapporterade fall av infektioner med gonorré ökade med ca 25 procent under 2023 jämfört med 2022. En lika stor ökning sågs under 2022 jämfört med 2021. Under 2023 rapporterades 4 212 fall av gonorré i Sverige. Antalet fall av klamydia ligger på en stabil nivå med något över 30 000 rapporterade fall per år.

Förekomsten av covid-19 minskade 2023 och vaccinationsinsatserna utgjorde en viktig insats

Under 2023 minskade antalet fall av covid-19, och även om smittspridningen ökade igen under vinterhalvåret 2023/24 var antalet fall mindre än under tidigare vintrar med sjukdomen. Såväl antalet bekräftade fall på särskilda boenden för äldre som antalet inlagda inom slutenvården och på intensivvårdsavdelningar samt antalet avlidna låg på lägre nivåer än under föregående vintersäsonger. Belastningen på hälso- och sjukvården har varit lägre och påverkan på samhället mindre med en mindre intensiv säsong. Inför vintersäsongen 2023/24 rekommenderade Folkhälsomyndigheten vaccination mot covid-19 för personer med ökad risk för svår sjukdom och död. Bland personer 80 år och äldre vaccinerades ca 77 procent inför vintersäsongen 2023/24 och för personer 65 år och äldre var motsvarande siffra 70 procent. Vaccination fortsätter att vara en viktig åtgärd för att skydda personer i riskgrupp mot allvarlig sjukdom och död.

Fortsatt hög vaccinationstäckning i de nationella vaccinationsprogrammen

Liksom föregående år var förekomsten av de sjukdomar som omfattas av det nationella allmänna vaccinationsprogrammet för barn låg under 2023 och mässling, röda hund, polio och difteri cirkulerar inte längre i Sverige. Vaccinationstäckningen är fortsatt hög och alla vacciner som används inom de nationella vaccinations-programmen har en god säkerhet. Det har inte varit några problem med tillgången till de vaccin som ingår i vaccinationsprogrammen i Sverige under det senaste året.

Det nationella särskilda vaccinationsprogrammet för personer som ingår i riskgrupper för att drabbas allvarligt av pneumokockinfektion implementerades den 1 december 2022. Då vaccination mot pneumokocker tidigare har erbjudits i vissa regioner men inte i andra, är det svårt att få en bra överblick över hur vaccinationstäckningen för pneumokockvaccination ser ut i nuläget. Eftersom vaccinationer som endast rekommenderas regionalt inte registreras i vaccinationsregistret saknas det därmed ett fullständigt register över antalet vaccinerade före den 1 december 2022. Över 200 000 pneumokockvaccinationer har dock registrerats i nationella vaccinationsregistret sedan det nationella särskilda vaccinationsprogrammet startade.

Förekomst av antibiotikaresistenta bakterier och antibiotikaförsäljning ökar

Under en lång tid har Sverige haft en gynnsam situation jämfört med många andra länder när det gäller antibiotikaresistens. Det läget kvarstår fortfarande. En av flera anledningar till detta är att Sverige har effektiva strategier för att främja en ansvarsfull användning av antibiotika vilket är ett av flera viktiga bidrag för att begränsa utvecklingen och spridningen av antibiotikaresistens. Trots det goda läget finns det problem med kontinuerligt ökande antibiotikaresistens och smittspridning inom sjukvården. Viktiga exempel är de återkommande utbrotten av vankomycinresistenta enterokocker på sjukhus och ett ökande antal vårdrelaterade kluster av ESBL-CARBA

(Swedressvarm 2022). Detta belyser vikten av det kontinuerliga arbete som bedrivits av myndigheter samt inom det nationella nätverket Samverkan mot antibiotikaresistens (Strama), vårdhygien, patientsäkerhet och smittskydd för att förebygga infektioner och antibiotikaresistens. Samtidigt visar rapportering från Socialstyrelsen att regionerna trots detta har svårt att säkerställa att verksamheter har tillgång till rätt kompetens inom antibiotikaresistensområdet och att det regionala Stramaarbetet ofta behöver bedrivas utanför formellt överenskommen arbetstid. Under våren 2023 deltog 54 svenska akutsjukhus från alla regioner i en europeisk mätning av vårdrelaterade infektioner och antibiotikaanvändning. Flera sjukhus nådde inte upp till rekommenderade personalresurser för vårdhygien (7 av 52 svarande) eller för Stramaarbetet (36 av 52). En av tio patienter i mätningen hade minst en pågående vårdrelaterad infektion. Utifrån mätningen uppskattas att mer än 75 000 patienter per år drabbas av vårdrelaterade infektioner, och den längre vårdtiden för dessa patienter bidrar till hög beläggning och ökade vårdkostnader.

Resistensutvecklingen av meticillinresistenta Staphylococcus Aureus (MRSA) var relativt stabil mellan 2013 och 2023. Resistensutvecklingen av Extended Spectrum Beta-Lactamase (ESBL), som andel av bakterier i blododlingar, har ökat från 4,9 procent 2013 till 7,6 procent 2023 (se diagram 4.6).

Diagram 4.6 Resistensutveckling av MRSA och ESBL per år

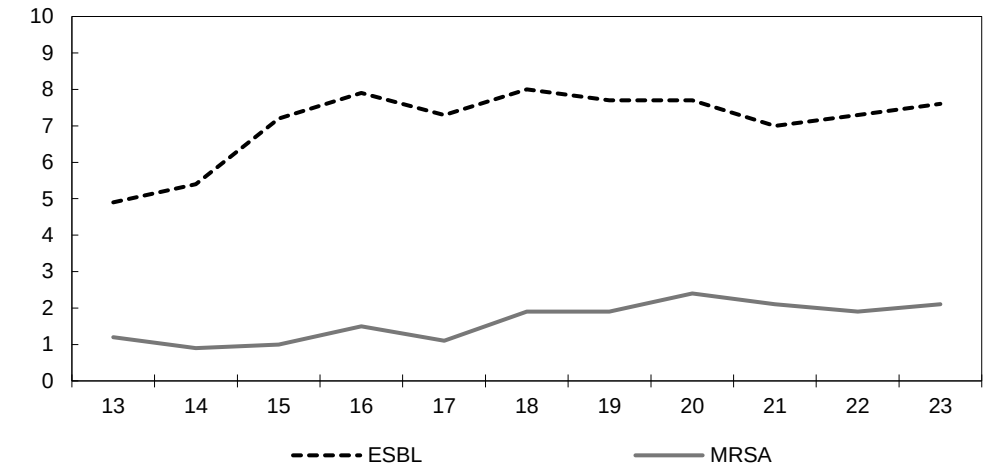

Källa: Folkhälsomyndigheten.

Antibiotikaförsäljningen i Sverige har minskat stadigt, sett i ett tioårsperspektiv. En kraftig nedgång sågs under pandemiåren 2020–2021, bl.a. på grund av att människor gjorde färre besök i hälso- och sjukvården. År 2022 bröts den nedåtgående trenden. Det återspeglas inom både recept (dvs. öppenvården) och rekvisitioner, inklusive för akutsjukhus. Ökningen beror främst på försäljningen av luftvägsantibiotika samt försäljningen som gäller barn i åldersgruppen 0–6 år.

Användningen av antibiotika, mätt som antalet uthämtade antibiotikarecept per invånare, har länge minskat i Sverige. Antalet antibiotikarecept som hämtades ut på apotek under 2022 var 251 recept per 1 000 invånare. Under 2023 var motsvarande siffra 270 recept per 1 000 invånare. Bland landets 21 regioner uppnådde 10 regioner det nationella målet på högst 250 recept per 1 000 invånare år 2022. Av diagram 4.7 framgår att antibiotikaanvändningen är högre bland kvinnor än bland män, vilket bl.a. beror på kvinnors och mäns olika typ av sjuklighet.

Diagram 4.7 Antal expedieringar av antibiotika per år

Antal per 1 000 invånare

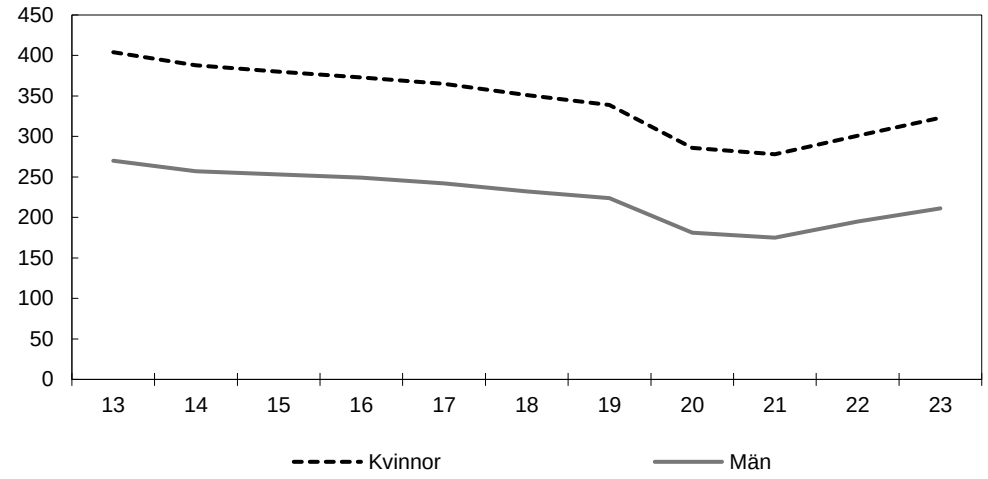

Källa: Läkemedelsregistret, Socialstyrelsen.

Centrala statliga åtgärder som vidtagits för att påverka måluppfyllelsen på området

Hälsoekonomiska analyser ska bidra till effektivare folkhälsoinsatser

För att nå målet att skapa samhälleliga förutsättningar för en god och jämlik hälsa i hela befolkningen och sluta de påverkbara hälsoklyftorna inom en generation konstaterades det i budgetpropositionen för 2024 att kostnadseffektiva folkhälsoinsatser krävs. Regeringen har därför utsett en särskild utredare som ska lämna ändamålsenliga förslag på hur nuvarande uppföljningssystem av folkhälsopolitiken kan vidareutvecklas genom att kompletteras med hälsoekonomiska analyser. Syftet är att kunna följa utvecklingen av samhällets kostnader för påverkbara riskfaktorer för ohälsa samt att kunna utvärdera större satsningar inom folkhälsopolitiken och kunna påvisa nyttan av dessa för både den enskilde och samhället. Vidare omfattar uppdraget att utvärdera alkoholpolitikens olika styrmedel i förhållande till det folkhälsopolitiska målet om att minska alkoholens medicinska och sociala skadeverkningar (dir. 2024:21).

Insatserna inom området psykisk hälsa och suicidprevention har stärkts

Flera insatser har genomförts under året som syftar till att utveckla insatserna inom området psykisk hälsa och suicidprevention, vilket bidrar till att skapa förutsättningar för att uppnå det nationella målet för folkhälsopolitiken. I december 2023 ingick staten och Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) en överenskommelse inom området psykisk hälsa och suicidprevention för 2024 (S2023/03357). Överenskommelsen, som omfattar ca 1,6 miljarder kronor, innehåller riktade medel till kommuner och regioner för att intensifiera arbetet med att främja psykisk hälsa, förebygga psykisk ohälsa och suicid och skapa förutsättningar för en god vård och omsorg för personer med psykisk ohälsa. Enligt den utvärdering av satsningen som presenterades av Folkhälsomyndigheten och Socialstyrelsen under 2023 (S2020/01044) framgår att de statliga satsningarna har bidragit till att möta lokala och regionala utmaningar och skapat förutsättningar för utveckling bl.a. avseende personal- och resursförstärkningar, suicidpreventivt arbete samt patient-, brukar- och anhöriginflytande.

Ett särskilt fokus under 2024 har legat på att utveckla insatserna till barn och unga. I överenskommelsen mellan staten och SKR inom området psykisk hälsa och suicidprevention för 2024 har riktade medel fördelats till insatser för att främja psykisk

hälsa och förebygga psykisk ohälsa och suicid i barn- och ungdomsgruppen samt för att öka tillgängligheten till vård, både inom primärvårdens och första-linjens vård för barn och unga och inom barn- och ungdomspsykiatrin. Flera insatser har också genomförts för att korta köerna inom barn- och ungdomspsykiatrin och stödja regionerna i tillgänglighetsarbetet, se avsnitt 3 Hälso- och sjukvårdspolitik.

Under 2024 har åtgärder även vidtagits för att skapa förutsättningar för ett stärkt hälsofrämjande och förebyggande arbete och tidiga insatser vid psykisk ohälsa. Regeringen gav i mars 2024 Folkhälsomyndigheten i uppdrag att stödja inrättandet av en nationell stödlinje inom området psykisk hälsa och suicidprevention (S2024/00718). Vidare har regeringen stärkt stödet till civilsamhällets organisationer inom området psykisk hälsa och suicidprevention. Under 2024 fördelas t.ex. 100 miljoner kronor för civilsamhällets arbete med att främja psykisk hälsa och förebygga psykisk ohälsa och suicid, vilket har inkluderat insatser för ett utvecklat medmänskligt stöd via telefon och chatt, i enlighet med förordningen (2020:429) om statsbidrag till ideella organisationer inom området för psykisk hälsa och suicidprevention. Tidigare utvärderingar av statsbidraget visar att detta är en viktig del i organisationernas ekonomi och möjliggör för organisationerna att bidra till att främja psykisk hälsa samt förebygga psykisk ohälsa och suicid på olika nivåer och bland olika aktörer. Regeringen har också gett Folkhälsomyndigheten ett uppdrag att utveckla arbetet med existentiell hälsa inom ramen för den nationella folkhälsopolitiken (S2024/00846) i syfte att skapa förutsättningar för ökad livskvalitet och för att stärka människors möjligheter att hantera livets svårigheter.

Under 2024 har flera insatser även genomförts för att utveckla det suicidpreventiva arbetet, bl.a. genom tillsättandet av en samordnare för ett samlat suicidpreventivt arbete som ska bistå regeringen och berörda myndigheter i arbetet med att samordna insatserna inom det suicidpreventiva området (S2024/00816). Syftet med uppdraget är att skapa förutsättningar för ett utvecklat och ändamålsenligt suicidförebyggande arbete som i förlängningen ska stärka samhällets samlade förmåga att förebygga suicid.

Fortsatta insatser för att förebygga och motverka ofrivillig ensamhet

Den gemensamhetssatsning som initierades av regeringen 2023 har fortsatt och under 2024 fördelades ytterligare medel inom ramen för satsningen. Bland annat fördelades 100 miljoner kronor till kommunernas fortsatta arbete med att genomföra hälsosamtal med äldre. Under 2024 har regeringen också fortsatt involverat näringslivet i arbetet med att motverka ofrivillig ensamhet. Folkhälsomyndigheten har under året arbetat vidare med att ta fram en nationell strategi för att motverka ofrivillig ensamhet (S2023/01137).

Regeringen har också under 2024 fortsatt att aktivt bidra i det nordiska, europeiska och globala samarbetet. Under Sveriges ordförandeskap i Nordiska ministerrådet lyftes frågan om ensamhet på en gemensam Nordisk Folkhälskonferens den 7 maj. Sverige är också, via socialministern, utsedd som en av 11 kommissionärer i WHO:s initiativ *Commission on Social Connection* som syftar till att öka det politiska intresset för frågan på internationell nivå och kartlägga och identifiera internationella initiativ och interventioner.

Insatser för att möta utmaningen med ökad användning av skärmar och digitala medier

Under 2024 har regeringen intensifierat arbetet för att möta utmaningarna med en ökad användning av skärmar och digitala medier bland barn och unga. En ökad användning av skärmar och digitala medier riskerar bl.a. att skapa undanträngningseffekter som kan få påverkan på hälsan, framför allt i barn- och ungdomsgruppen, genom att skärmtid och digitala medier konkurrerar ut tid för hälsofrämjande aktiviteter såsom träning, studier, relationer och sömn.

Folkhälsomyndigheten fick i maj 2023 i uppdrag att sammanställa kunskap om sambanden mellan hälsoeffekter och digital medieanvändning bland barn och unga och föreslå åldersanpassade rekommendationer och vägledning för barn och unga i åldrarna 0–18 år (S2023/01669). Kunskapssammanställningen redovisades i juni 2024 och av den framgår att frekvent användning av digitala medier t.ex. kan leda till sämre sömn och depressiva symtom och vidare kan barn som har en hög användning av sociala medier blir mer missnöjda med sina kroppar. Den tekniska och kommersiella utformningen av digitala medier kan också vara skadlig genom att den t.ex. stimulerar till ökad användning, vilket tränger undan bl.a. sömn och fysisk aktivitet. Utifrån resultaten i kunskapssammanställningen har Folkhälsomyndigheten den 1 september presenterat rekommendationer för digital medieanvändning bland barn och unga i åldrarna 0–18 år.

Hanteringen av covid-19 har fortsatt krävt stora resurser

Sverige har genom Europeiska kommissionen ingått EU-gemensamma vaccinavtal som säkrat tillgången av vaccin mot covid-19 under 2024 och 2025. Regeringen avsatte 792 miljoner kronor under 2024 för detta ändamål. De aktuella avtalen löper till och med 2026. Från den 1 juli 2023 fram t.o.m. den 30 juni 2024 har 4 310 080 doser levererats till Sverige. Av dessa har 3 779 988 doser fördelats till regionerna.

Från den 1 juli 2023 fram t.o.m. den 30 juni 2024 har totalt ca 2,5 miljoner doser vaccin mot covid-19 administrerats i Sverige. Könsfördelningen mellan män och kvinnor är ca 1,41 miljoner doser respektive ca 1,4 miljoner doser.

Riksdagen har tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om en översyn av ersättning till barn (bet. 2021/22:SoU5 punkt 6, rskr. 2021/22:29). Av tillkännagivandet följer att en översyn av ersättningen till barn för skador som kan uppstå av vacciner mot covid-19 välkomnas och bör genomföras skyndsamt bet. 2021/22:SoU5 s. 14). I proposition Statlig ersättning för personskada orsakad av vaccin mot sjukdomen covid-19 (prop. 2020/21:221) aviserade regeringen en översyn av ersättningen till barn för skador som kan uppstå av sådana vacciner. Sedan lagen (2021:1070) om statlig ersättning för personskada orsakad av vaccin mot sjukdomen covid-19 trädde i kraft den 1 december 2021 har Kammarkollegiet meddelat 530 avslagsbeslut och godkänt 40 skador. Vid utgången av 2023 fanns det 37 ärenden under utredning. Bestående besvär har fastställts i ett ärende hittills. Under 2023 betalades det ut ca 158 000 kronor till skadelidande. Således har lagen fått begränsad användning i praktiken. I dagsläget omfattas inte heller barn av Folkhälsomyndighetens rekommendationer om vaccination, såvida de inte ingår i någon särskild riskgrupp. Mot denna bakgrund bedömer regeringen att en översyn inte längre är aktuell. Regeringen anser därför att det saknas anledning att göra en sådan översyn som avses i tillkännagivandet. Regeringen anser därmed att tillkännagivandet är slutbehandlat.

Folkhälsomyndigheten har haft i uppdrag att under 2023 fortsatt arbeta samordnande, drivande, stödjande och kunskapsuppbyggande gällande testning och smittspårning för covid-19 (S2022/04841). Då covid-19 ännu är en ny sjukdom krävs fortsatt utökade insatser för att följa utvecklingen och regeringen har därför även gett Folkhälsomyndigheten ett förnyat uppdrag att arbeta med analys, övervakning och sekvensering för att identifiera och kartlägga virusvarianter (S2024/00187). Dessutom utökades uppdraget med att följa och motverka felaktig information och ryktesspridning om covid-19 samt att samla in och delge kunskap om covid-19 till relevanta aktörer.

Vidare har regeringen gett Folkhälsomyndigheten ett uppdrag att utvärdera den storskaliga testningen av covid-19, där syftet var att analysera vilka effekter som testningen och tillhörande smittspårning och övervakning har haft i fråga om att begränsa smittspridningen (S2023/01302). Folkhälsomyndigheten har på regeringens uppdrag även sett över förberedelser för frivillig testning vid inresa till Sverige (S2023/01301). Slutsatserna i dessa uppdrag är att det behövs ett nationellt it-system för prov- och svarshantering för att påskynda en utökning av testning i en pandemisituation samt att alternativa strategier till personbunden testning bör utvecklas, t.ex. utökad avloppsövervakning.

Sverige är fortsatt en drivande aktör i det globala arbetet mot antibiotikaresistens

I december 2023 fattade regeringen beslut om en förlängd svensk strategi för arbetet mot antibiotikaresistens 2024–2025. Vidare har regeringen under 2024 avsatt 3 miljoner kronor för att stödja utvecklingsinsatser inom ramen för Strama, som en del i genomförandet av den nationella strategin. Medel till arbete mot antibiotikaresistens finns också inom regeringens pågående forskningssatsningar. Regeringen har bjudit in Europeiska centrumet för förebyggande och kontroll av sjukdomar (ECDC) samt Europeiska kommissionen att genomföra ett landsbesök i september 2024 för att utvärdera det nationella tvärsektoriella arbetet mot antibiotikaresistens.

Folkhälsomyndigheten har fått i uppdrag att genom en modell för garanterad ersättning för att säkerställa tillgång till nödvändiga antibiotika teckna avtal med företag som tillhandahåller dessa produkter om högst 12 miljoner kronor 2024 och 20 miljoner kronor per år 2025 och 2026 (S2024/00073). Regeringen har under 2024 inom ramen för ordförandeskapet för Nordiska ministerrådet bidragit till att en deklaration inom området ska antas med ett övergripande ”One Health” perspektiv. Vidare arrangeras under året en konferens om formerna för hur länderna i Norden kan samverka för att stärka tillgången till antibiotika. För att stödja det globala arbetet om antibiotika har regeringen fördelat medel till organisationen ReAct i Uppsala liksom till Klinisk mikrobiologi i region Kronoberg som är Collaborating Centre åt WHO. Regeringen har varit värd för ett möte inom Global Leaders Group on Antimicrobial Resistance där ledare inom området samlades i Sigtuna i maj för att diskutera arbetet mot antibiotikaresistens och beslutade om globala rekommendationer och aktiviteter inför höstens högnivåmöte om antibiotikaresistens i FN:s generalförsamling. Även 2024 har regeringen genom uppdrag till Folkhälsomyndigheten avsatt medel för att Sveriges ambassadör för arbetet mot antibiotikaresistens kunnat arbeta med förberedelserna förhögnivåmötet inom FN:s generalförsamling samt med ordförandeskapet inom Nordiska ministerrådet.

Fortsatt arbete för att främja sexuell och reproduktiv hälsa och begränsa spridningen av vissa smittsamma sjukdomar

Regeringen har fortsatt gett Folkhälsomyndigheten i uppdrag att genomföra insatser för att bidra till spridning och implementering av den nationella strategin och handlingsplanen för sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter (S2023/03257).

Folkhälsomyndigheten har under 2024, på uppdrag av regeringen, redovisat en uppdaterad strategi mot hiv/aids och vissa andra överförbara sjukdomar (STI). Den uppdaterade strategin utgår från den aktuella epidemiologiska situationen i Sverige när det gäller hiv och andra sexuellt överförbara sjukdomar. Centralt i strategin är behovet av att arbeta för jämlik hälsa och att möjliggöra synergier i arbetet med hiv, STI och sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter (SRHR). Målet för arbetet mot hiv/aids är att överföring av hiv och STI ska begränsas genom att skapa samhälleliga förutsättningar för en god, jämlik och jämställd sexuell och reproduktiv hälsa för

personer i hela landet samt att personer som lever med hiv ska ha likvärdiga livsvillkor och likvärdig livskvalitet som befolkningen i stort.

Riksdagen har tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om tillgången till hivförebyggande läkemedel och hivtestning samt kunskapshöjande insatser om hiv (bet. 2021/22:SoU16 punkt 6, rskr. 2021/22:313). Av tillkännagivandet följer att regeringen bör ge en lämplig myndighet i uppdrag att se över hur tillgången till hivförebyggande läkemedel (s.k. PrEP) och hivtestning kan utökas i alla regioner. Regeringen bör även ge en lämplig myndighet i uppdrag att genomföra kunskapshöjande insatser om hiv till allmänheten för att minska stigmatiseringen av hivpositiva i samhället (bet. 2021/22:SoU16 s. 21). Regeringen beslutade den 30 juni 2022 om ett uppdrag till Folkhälsomyndigheten att ta fram underlag till en uppdaterad nationell strategi mot hiv/aids och vissa andra smittsamma sjukdomar, specifikt med sikte på sexuellt överförbara infektioner (S2022/02972). I uppdraget ingick att peka ut eventuella förändringar som skett sedan den senaste nationella strategin och lämna förslag på uppdateringar. I uppdraget ingick också att redovisa hur insatserna ska nå samtliga målgrupper som är särskilt viktiga i det preventiva arbetet och att de insatser som genomförs är i enlighet med aktuellt kunskapsläge och anpassat efter den nuvarande epidemiologiska situationen. Regeringen gav den 11 april 2024 Folkhälsomyndigheten i uppdrag att ta fram en uppdaterad strategi för hiv/aids med tillhörande handlingsplan (S2024/00804). Strategin ska vägleda arbetet för att insatser ska nå målgrupper som är särskilt viktiga i det hälsofrämjande och förebyggande arbetet, för att minska spridningen och skadeverkningarna av hiv och vissa andra sexuellt överförbara sjukdomar. Folkhälsomyndigheten har även en instruktionsbunden uppgift att verka för att begränsa spridningen och konsekvenserna av hiv/aids samt verka för att skapa öppenhet om hiv/aids och motverka stigmatisering och diskriminering av personer som lever med hivinfektion, bl.a. genom att främja utvecklingsinsatser och långsiktigt förebyggande arbete. Myndigheten genomför också kunskapshöjande insatser om hiv riktat till allmänheten. Tillgången till förebyggande läkemedel och testning är regionernas ansvar. Regeringen anser därmed att tillkännagivandet är slutbehandlat.

Övriga insatser med betydelse för målet om en god och jämlik hälsa

Det är en bredd av insatser inom ramen för folkhälsopolitiken som har vidtagits för att uppfylla det övergripande folkhälsopolitiska målet. Några av dessa redovisas nedan under målet om fysisk aktivitet och bra matvanor samt i avsnittet för alkohol-, narkotika-, dopnings-, tobaks-, och spelområdet. Även idrott och fruliftsliv ger hälsofrämjande effekter (se utg.omr 17 avsnitt 16.6 respektive utg.omr. 17 avsnitt 16.7)

Delmålet om ett samhälle som främjar fysisk aktivitet och bra matvanor för alla

Hälsosamma levnadsvanor såsom fysisk aktivitet och bra matvanor är viktigt för en god hälsa. Ohälsosamma levnadsvanor är kopplade till några av de främsta orsakerna till sjukdom och förlorade friska levnadsår, bl.a. övervikt, fetma, diabetes typ 2, hjärt-kärlsjukdom och olika cancerformer. Ohälsosamma matvanor ökar även risken för demens, psykisk ohälsa och sämre munhälsa.

En majoritet av befolkningen uppnår tillräckligt mycket pulshöjande fysisk aktivitet

Enligt Folkhälsomyndighetens Riktlinjer för fysisk aktivitet och stillasittande, Kunskapsstöd för främjande av fysisk aktivitet och minskat stillasittande (2021) bör vuxna bl.a. genomföra pulshöjande fysisk aktivitet i minst 150–300 minuter per vecka,

vilket här benämns som tillräcklig fysisk aktivitet. Enligt den senaste statistiken från Folkhälsomyndigheten 2022 uppgav 68 procent av befolkningen i åldrarna 16–84 år att de uppnår minst 150 minuters pulshöjande aktivitet under en vanlig vecka. Under perioden 2016–2022 ökade andelen kvinnor som uppnår tillräcklig fysisk aktivitet, oavsett utbildningsnivå. Bland män har andelen ökat bland män med gymnasial och eftergymnasial utbildning, men minskat bland män med förgymnasial utbildning. Andelen män respektive kvinnor som uppnådde tillräckligt fysisk aktivitet under 2022 uppdelat på utbildningsnivå var: förgymnasial (48 procent och 52 procent), gymnasial (62 procent och 65 procent) och eftergymnasial (74 procent och 76 procent).

Andelen män och kvinnor i åldrarna 25–84 år som anger att de sitter minst 10 timmar per dygn ökade under perioden 2016–2022. Bland männen är det främst män med eftergymnasial utbildning som är stillasittande och bland kvinnor är det främst kvinnor med förgymnasial utbildning.

Befolkningens konsumtion av frukt och grönsaker minskar

Enligt Livsmedelsverkets kostråd ska vuxna och barn över tio år äta minst 500 gram frukt och grönsaker per dag eftersom det minskar risken för bl.a. fetma, hjärt- och kärlsjukdom och vissa typer av cancer. Under 2022 uppgav knappt var femte person i åldrarna 16–84 år att de äter frukt och grönsaker mer än tre gånger per dag. Det var fler kvinnor än män (26 respektive 13 procent) som uppgav att de äter frukt och grönsaker mer än tre gånger per dag. Under perioden 2012–2022 minskade andelen som ätit frukt och grönsaker mer än tre gånger per dag bland både kvinnor (4,7 procentenheter) och män (2,4 procentenheter). Minskningen är således större bland kvinnor. Under 2022 var andelen kvinnor med förgymnasial utbildning som ätit frukt och grönt mer än tre gånger per dag (23 procent) lägre jämfört med andelen kvinnor med eftergymnasial utbildning (30 procent). Samma mönster sågs bland männen där andelen män med förgymnasial utbildning som ätit frukt och grönt mer än tre gånger per dag var 10 procent medan andelen var 16 procent för män med eftergymnasial utbildning, se diagram 4.8.

Diagram 4.8 Intag av frukt och grönt mer än tre gånger per dag

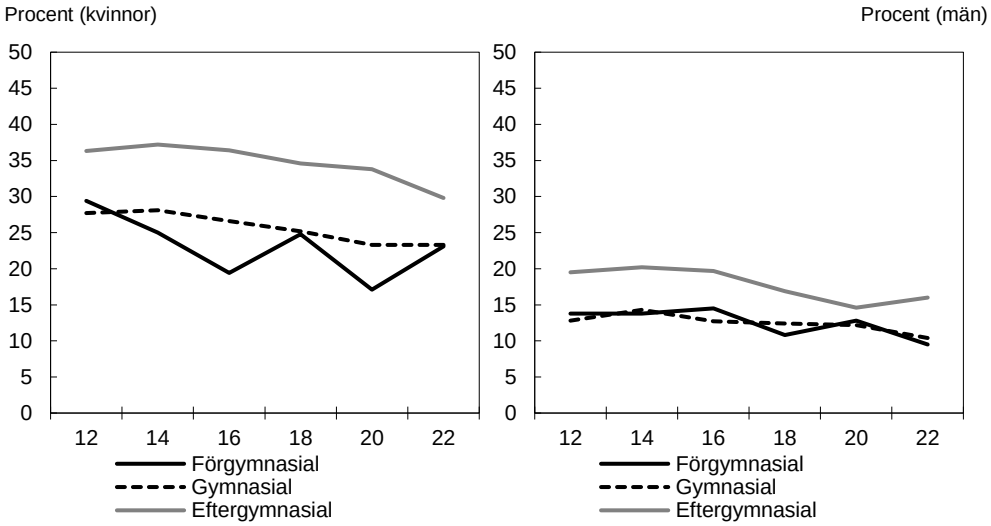

Anm. ”Frukt och grönsaker” inbegriper alla typer av frukter, bär, grönsaker, rotfrukter (utom potatis) och baljväxter.
Källa: Folkhälsomyndigheten.

Trenden är att övervikt och fetma ökar i befolkningen

Under perioden 2012–2022 ökade andelen av befolkningen i åldrarna 16–84 år med en vikt som klassificeras som övervikt (BMI på 25–29,9) eller fetma (BMI 30 eller högre)

från 49 procent till 51 procent. Under perioden ökade förekomsten av övervikt och fetma bland både män och kvinnor, andelen med övervikt och fetma är dock högre bland män (57 procent) än bland kvinnor (45 procent). Utvecklingen ser också olika ut beroende på utbildningsnivå då förekomsten av övervikt och fetma är högre hos dem med lägre utbildningsnivå. Under perioden 2021–2022 ökade andelen med övervikt och fetma bland kvinnor, oavsett utbildningsnivå. Ökningen är störst bland kvinnor med förgymnasial utbildning där andelen med övervikt eller fetma ökat under perioden från 49 procent till 62 procent. Bland män har andelen med övervikt och fetma ökat bland män med gymnasial och eftergymnasial utbildning, samtidigt som andelen minskar bland män med förgymnasial utbildning. Bland män med förgymnasial utbildning har andelen med övervikt eller fetma till och med minskat under tioårsperioden (från 70 procent till 68 procent). Även bland barn i åldrarna 6–9 år syns samma trend. Läsåret 2021/2022 hade ca 23 procent övervikt eller fetma, därav hade 15,6 procent övervikt och 7,2 procent fetma. Det är en ökning med ca 2 procentenheter från läsåret 2018/2019.

Centrala statliga åtgärder som vidtagits för att påverka måluppfyllelsen på området

Stärkt kunskap om effektiva hälsofrämjande insatser

Regeringen har i regleringsbrevet för budgetåret 2024 gett Statens beredning för medicinsk och social utvärdering (SBU) i uppdrag att göra en översyn av områdets metoder för att främja hälsa med särskilt fokus på fysisk aktivitet och identifiera behovet av nya eller uppdaterade kunskapsunderlag (S2023/03257). Vidare har regeringen i regleringsbrevet för budgetåret 2024 gett Folkhälsomyndigheten i uppdrag att sammanställa beräkningar av samhällsekonomiska kostnader för bristande fysisk aktivitet samt potentiella besparingar och vinster av ökad fysisk aktivitet och minskat stillasittande (S2023/03257). I uppdraget ingår att, om möjligt, beskriva hur dessa kostnader fördelas mellan olika samhällssektorer och kostnadstyper samt att sprida kunskapen till beslutsfattare i regioner och kommuner.

Hälsofrämjande och förebyggande insatser för barn och unga

En aktiv och meningsfull fritid i gemenskap med andra bidrar positivt till barns och ungas fysiska och psykiska hälsa. Under 2024 har berörda myndigheter fortsatt arbeta med uppdraget att förbereda och införa ett fritidskort för barn och unga (S2023/01303). Av uppdraget framgår att ett fritidskort ska införas för att ge barn och unga 8–16 år ökad tillgång till idrott, kultur, friluftsliv och annat föreningsliv. Särskilt barn och unga från socioekonomiskt utsatta hushåll ska genom fritidskortet få utökade möjligheter att delta i fritidsaktiviteter. För att identifiera socioekonomiskt utsatta hushåll bedöms det som lämpligt, utifrån både administrativa och kostnadsmässiga skäl, att målgruppen baseras på barn och unga i hushåll som föregående år mottagit bostadsbidrag. Barn och unga med funktionsnedsättning eller andra behov av särskilt stöd ska uppmärksammas så fritidskortet kommer dem till godo i lika stor utsträckning som för andra barn och unga. Regeringen beslutade vidare den 11 januari 2024 att ge Försäkringskassan ett uppdrag att upprätta och förbereda förvaltning av ett utförarregister för fritidskort för barn och unga (S2024/00033).

Parallellt med myndigheternas arbete har ett författningsarbete genomförts i Regeringskansliet (Socialdepartementet). Den 5 juli 2024 remitterades departementspromemorian Ett fritidskort för barn och unga – en aktiv och meningsfull fritid i gemenskap med andra (Ds 2024:16).

De levnadsvanor som grundläggs när man är barn påverkar hälsan såväl tidigt som sent i livet. Tidiga hälsofrämjande och förebyggande insatser kan bidra till en bra start

i livet och minska ojämlikhet i hälsa över tid. Regeringen har därför under 2024 förstärkt den pågående satsningen på barnhälsovårdens förebyggande arbete med hembesöksprogram, där Socialstyrelsen fördelat ytterligare 40 miljoner kronor till regionerna (S2023/01608).

En annan hälsofrämjande och förebyggande insats kan vara att öka barns intag av bra mat som frukt och grönsaker. Det kan bidra till hälsosammare levnadsvanor där intaget av energitäta och näringsfattiga livsmedel minskar. Regeringen beslutade den 15 februari 2024 att ge Statens jordbruksverk ett uppdrag att förbereda införande av stöd från EU:s skolprogram till utdelning av frukt i skolor i Sverige (LI2024/00365).

Ökade möjligheter till fysisk aktivitet i samhället

Regeringen har under 2024 förstärkt pågående satsning på fysisk aktivitet på recept (FaR). Socialstyrelsen har inom ramen för uppdraget att förmedla medel, stödja ökad förskrivning av fysisk aktivitet på recept (FaR) samt främja ökad följsamhet till förskrivna FaR (S2023/01044) bl.a. fördelat ytterligare 22 miljoner kronor till regionerna.

Därtill har regeringen i regleringsbrevet för budgetåret 2024 gett Trafikverket ett uppdrag att samverka med relevanta aktörer kring förutsättningarna för aktiva transporter. Trafikverkets roll är att genom vägledningar och exempel stödja motsvarande arbete i regioner och kommuner (LI2023/03851).

Målen inom ANDTS-området

Alkoholkonsumtionen minskar men många konsumerar alkohol över gränsvärdet för riskbruk

Målet för den svenska alkoholpolitiken är att främja folkhälsan genom att minska medicinska och sociala skador orsakade av alkohol (prop. 2010/11:47, bet. 2010/11:SoU8, rskr. 2010/11:203). Alkoholkonsumtion har samband med flera sjukdomar såsom alkoholberoende, leversjukdomar, cancer, hjärt- och kärlsjukdomar samt psykisk ohälsa. Alkoholkonsumtion kan även ha påverkan på anhöriga och närstående och har kopplingar till våldsutövning och trafikskador. Konsekvenserna kan vara betydande sociala och ekonomiska kostnader för samhället, vilka till stor del kan förebyggas genom att minska alkoholkonsumtionen i samhället.

Den totala alkoholkonsumtionen 2023 uppgick till ca 8,6 liter ren alkohol per invånare 15 år och äldre. Jämfört med 2022 är det en minskning med ca 2,7 procent. Detta är den största minskningen ett enskilt år sedan 2014, bortsett från pandemiåret 2020. Jämfört med 2019 (året före covid-19-pandemin) är minskningen ca 4,5 procent.

En tidig alkoholdebut och hög konsumtion i unga år kan orsaka alkoholrelaterade skador och problem, både i ung ålder och senare i livet. En tidig debut kan också leda till ökad konsumtion. Därför är det viktigt att följa ungdomars alkoholkonsumtion. CAN:s årliga skolundersökningar mäter andelen barn och ungdomar i årskurs 9 och år 2 i gymnasiet som druckit alkohol de senaste 12 månaderna (alkoholkonsumenter). Andelen har sjunkit kraftigt de senaste 20 åren. Den nedåtgående trenden har dock stannat av. Flickor, både i årskurs 9 och år 2 i gymnasiet, dricker mer alkohol än jämnåriga pojkar. Både andelen flickor och pojkar i gymnasiet som dricker alkohol ökade något mellan 2022 och 2023, från 71 till 73 procent för flickor respektive från 64 till 68 procent för pojkar. Andelen barn och ungdomar som under de senaste åren konsumerat alkohol är den lägsta som uppmätts i Sverige.

Andelen skolungdomar som intensivkonsumerat alkohol minst en gång i månaden har fallit kraftigt under 2000-talet. Med intensivkonsumtion avses att vid ett och samma tillfälle dricka minst en flaska vin eller motsvarande alkoholmängd. Måttet avser att

fånga konsumtionstillfällen där berusning antas ha förekommit. För alla grupper, utom pojkar i årskurs 9, har dock intensivkonsumtionen ökat något de senaste åren. Vid mätningen 2023 uppgav 6 procent i årskurs 9 och 22 procent i gymnasiet att de intensivkonsumerat. Intensivkonsumtion har varit vanligare bland pojkar än flickor, men skillnaden mellan könen är numera liten i båda årskurserna (se diagram 4.9). Enligt Folkhälsomyndigheten har den ekonomiska tillgängligheten till alkohol i stort sett varit oförändrad under senare år.

Diagram 4.9 Andel skolelever i årskurs 9 som har intensivkonsumerat alkohol minst en gång per månad under de senaste 12 månaderna

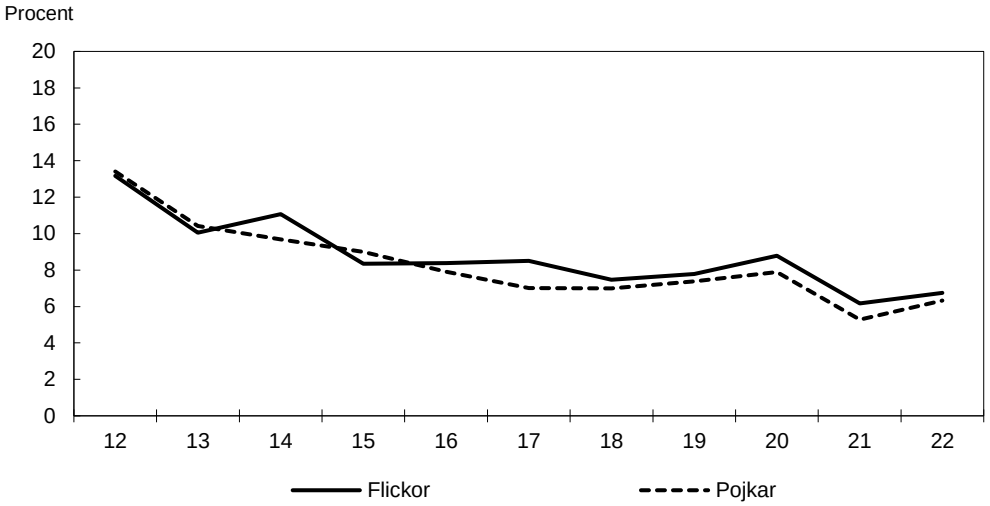

Källa: Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning.

Något ökad användning av och ökad tillgång till narkotika

Målet för den svenska narkotikapolitiken är ett samhälle fritt från narkotika (prop. 2010/11:47, bet. 2010/11:SoU8, rskr. 2010/11:203). Utvecklingen av narkotikaanvändningen är svårbedömd, men det mesta talar för en något ökad användning mellan 2014 och 2022. Framför allt har den självrapporterade användningen ökat i åldersgruppen 30–44 år. Andelen i befolkningen med skadligt bruk eller beroende har varit stabil under 2007–2021 (SOU S2023:62). Skolelevers användning av narkotikaklassade läkemedel utan ordination har ökat något under de senaste 10 åren. Den självrapporterade användningen av narkotika är enligt olika undersökningar högre bland män än kvinnor, men är nu relativt lika för pojkar och flickor. Under 2023 svarade 6 procent av pojkarna och 7 procent av flickorna i årskurs 9 att de använt narkotika någon gång. I gymnasiets år 2 var motsvarande andelar 15 procent för båda könen. Eleverna uppger att det är vanligast att använda cannabis enskilt följt av cannabis tillsammans med annan narkotika.

Cannabis är den vanligaste narkotikatypen i Sverige. I åldersgruppen 16–64 år uppgav 3 procent år 2022 att de använt cannabis någon gång under det senaste året och andelen har ökat svagt under de senaste tio åren. Erfarenheten är högre bland män än kvinnor, och högre bland unga än äldre.

I en ny skattning beräknar Folkhälsomyndigheten att 63 000–83 000 personer i Sverige hade ett problematiskt narkotikabruk under perioden 2007–2020. År 2007 uppskattades antalet till 80 000 personer och 2018–2020 låg det relativt stabilt runt 70 000 personer. Gruppen omfattar genomgående fler män än kvinnor.

EU:s narkotikamyndighet bedömer att tillgången på narkotika ökar i Europa och bedömningen är att den har ökat även i Sverige. Mängden beslagtagen narkotika ökade kraftigt 2023 jämfört med 2022. Tullverket beslagtog 2023 mer än tre gånger så

mycket cannabis som 2022 och mer än dubbelt så mycket amfetamin (utg.omr. 3 avsnitt 2.5). Såväl mängd som antalet beslag beror på Polismyndighetens och Tullverkets prioriteringar och insatser men också på ökad tillgång till narkotika.

Antalet personer som för första gången vårdats på sjukhus för narkotikarelaterade diagnoser har legat relativt stabilt under de senaste åren. Samtidigt är det fler som fått läkemedelsassisterad behandling vid opioidberoende (LARO). Hos Kriminalvården har antalet personer som fått narkotikarelaterad vård bl.a. genom skyddstillsyn med föreskrift om särskild behandlingsplan minskat de senaste fem åren.

Bland de personer som 2022 skrevs in för tvångsvård på institution och uppgav narkotika som primärdrog var substansgruppen opioider vanligast (31 procent). Majoriteten av dem som fick narkotikarelaterad vård 2022 var män. I dag har samtliga regioner sprututbytesverksamheter. Under de senaste tio åren har antalet som smittats av hepatit C via injektion av droger i Sverige minskat. Minskningen kan bl.a. vara en effekt av att det finns fler program för sprututbyten och ökad tillgång till botande behandling.

Enligt Folkhälsomyndighetens nationella statistikregistrerades 860 läkemedels- och narkotikarelaterade dödsfall under 2022, och därmed vände de senaste årens minskning av antalet. Sammantaget ökade antalet dödsfall i stort sett enbart bland män, se diagram 4.10. Oavsiktliga överdoser var den vanligaste dödsorsaken och opioider var involverade i 86 procent av alla fall där man kunde identifiera substansen. Det finns ett tydligt samband mellan utbildning och narkotika- och läkemedelsrelaterad dödlighet. Dödligheten är betydligt högre bland personer med förgymnasial utbildning jämfört med eftergymnasial utbildning.

Diagram 4.10 Antal fall av läkemedels- och narkotikarelaterad dödlighet

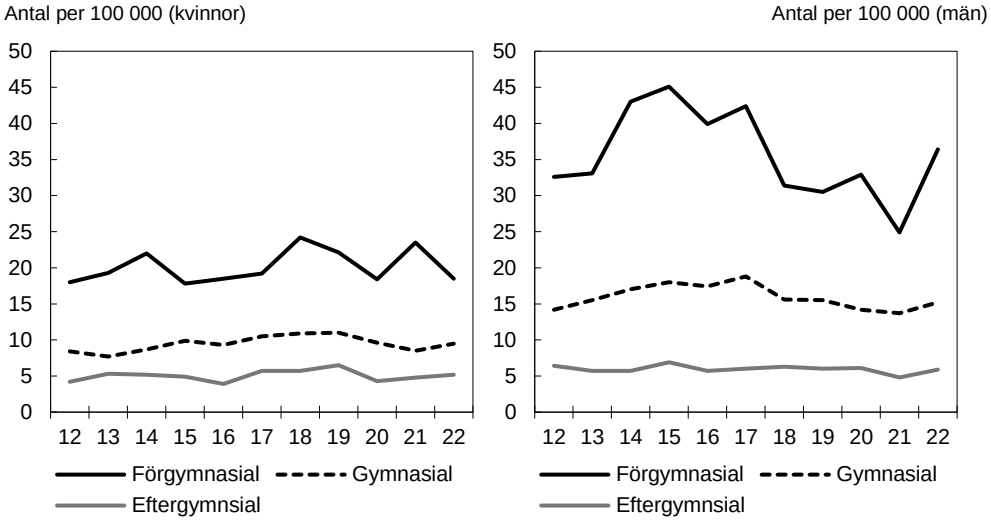

Källa: Dödsorsaksregistret, Socialstyrelsen.

Bruk av dopningsmedel är fortsatt på låga nivåer

Det riksdagsbundna målet om ett samhälle fritt från dopning (prop. 2010/11:47, bet. 2010/11:SoU8, rskr. 2010/11:203) är komplicerat att följa upp då bruket och förekomsten av dopning är svårbedömd. Den typiska användaren är en man mellan 18 och 34 år som regelbundet styrketränar på gym. Dopningsmedel används i hela landet men är vanligare i storstäder än i glesbygd. Användningen av dopningspreparat är fortsatt låg bland elever i årskurs 9 och gymnasiets år 2. Även bland vuxna är andelen som uppger att de använder dopningspreparat låg, prevalensen är ca 0,5 procent bland kvinnor och 1 procent bland män.

Rökningen minskar medan övrigt tobaks- och nikotinbruk ökar

Målet för den svenska tobakspolitiken som varit gällande under 2024 är att minska tobaksbruket (prop. 2010/11:47, bet. 2010/11:SoU8, rskr. 2010/11:203). Tobaksbruket, i vilket användningen av nikotinprodukter ingår, utvecklas i olika riktning för olika produktkategorier. Dagligrökningen har minskat och 2022 rökte omkring 6 procent av befolkningen cigaretter dagligen. En dagligrökare röker även i genomsnitt ca 15 cigaretter färre per vecka jämfört med för 20 år sedan. Omkring 1–2 procent av befolkningen (17–84 år) uppgav före 2022 att de använt e-cigaretter den senaste månaden. Användningen ökade dock kraftigt 2022 till 4 procent. Majoriteten är sporadiska användare. Snus är den nikotinprodukt som flest använder i Sverige och 2022 var det 16 procent som snusade dagligen. De flesta som snusar gör det varje dag.

Bland barn och unga ser utvecklingen av bruket delvis annorlunda ut jämfört med bland vuxna. Rökningen har stadigt minskat bland elever i årskurs 9 och gymnasiets år 2, men bland gymnasieeleverna har rökningen ökat något sedan 2021. År 2023 uppgav 9 procent i årskurs 9 och 21 procent i gymnasiets år 2 att de röker, antingen frekvent eller sporadiskt. Under senare år har användning av snus och e-cigaretter ökat kraftigt bland eleverna och 17 procent i årskurs 9 och 21 procent i gymnasiet uppgav 2023 att de använt e-cigaretter den senaste månaden. Snusningen har ökat både bland pojkar och flickor men ökningen har varit mer påtaglig bland flickorna. Det är dock fortfarande vanligare att pojkar snusar. År 2023 var det 14 procent i årskurs 9 och 26 procent i gymnasiets år 2 som snusade. Bland pojkar som snusar är det vanligare att göra det frekvent (10 procent) än sporadiskt (6 procent). Bland flickorna är användningen mer jämnt fördelad mellan frekvent (6 procent) och sporadisk användning (7 procent). Den totala användningen tobaks- eller nikotinprodukter, antingen frekvent eller sporadiskt, uppgick 2023 till 24 procent av niondeklassarna och 42 procent av gymnasieeleverna. Det var vanligare bland flickorna än pojkarna, framför allt i årskurs 9, se diagram 4.11. Av de elever som använder någon tobaks- eller nikotinprodukt är ungefär hälften frekventa användare av åtminstone en produkt.

Den ekonomiska och fysiska tillgängligheten till tobaks- och nikotinprodukter har betydelse för användningen. Den fysiska tillgängligheten till tobak är fortfarande generellt hög. Antalet försäljningsställen av tobak minskade med drygt en fjärdedel under 2006–2018 och har sedan tillståndsplikten för att sälja tobak infördes 2019 minskat ytterligare men har under de senaste åren ökat marginellt till 7 456 stycken 2023. Från 2021 till 2022 nära dubblerades antalet anmälda försäljningsställen för e-cigaretter och påfyllningsbehållare till 2 541. Anmälningsplikt för att få sälja tobaksfria nikotinprodukter infördes 2022 men det saknas statistik över försäljningsställen. Realpriset för både cigaretter och snus har ökat kraftigt under de senaste 20 åren, vilket talar för en minskad ekonomisk tillgänglighet. År 2022 syntes dock för första gången sedan 2000 en liten nedgång i realpriserna för både cigaretter och snus på grund av hög inflation. Tobaksfritt nikotinsnus beskattas lägre än tobakssnus och kan säljas billigare.

Diagram 4.11 Andel i årskurs 9 som brukar tobak i form av cigaretter eller snus

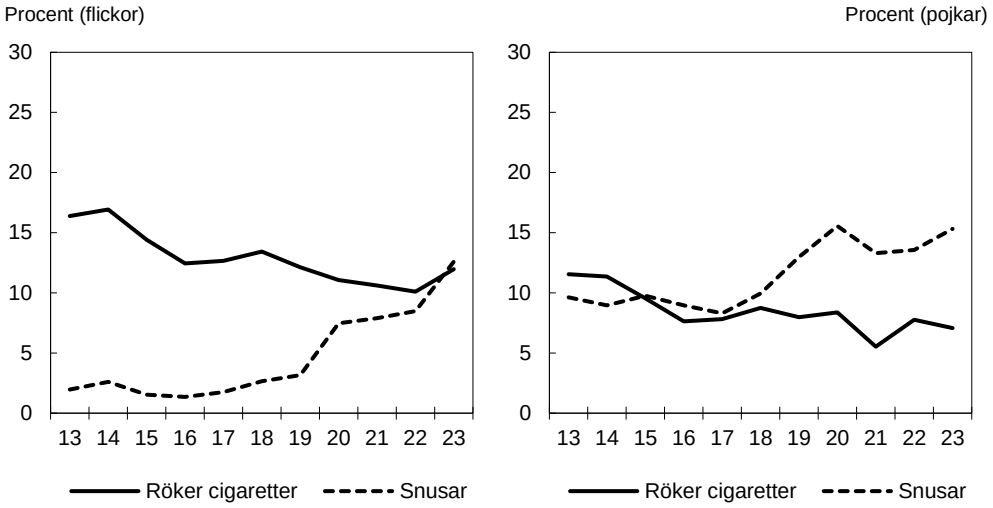

Källa: Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning.

Andel i befolkningen med riskabelt spelande

Målet för samhällets insatser mot spelberoende är att minska skadeverkningarna av överdrivet spelande (prop. 2002/03:35, bet. 2002/03:SoU7, rskr. 2002/03:145). Riskabelt spelande innebär spel om pengar som medför en eller flera negativa konsekvenser, i form av t.ex. fysisk och psykisk ohälsa, sociala problem eller problem med ekonomin. Under 2022 hade ca fyra procent av befolkningen i åldrarna 16–84 år ett riskabelt spelande. Det är på samma nivå som de föregående mätningarna som gjordes 2020 och 2018. Andelen som spelar och har ett riskabelt spelande är fortsatt högre bland män (6 procent) än kvinnor (2 procent). Det riskabla spelandet är vanligast bland unga män i åldern 16–29 år, bland personer med låg utbildningsnivå och bland utrikes födda, särskilt bland dem som fötts utanför Europa. Data från både Folkhälsomyndigheten och Centralförbundet för alkohol och narkotikaupplysning (CAN) visar på högt deltagande i spel om pengar bland unga. Även hos de som inte har åldern inne. Andelen elever i årskurs 9 som spelat om pengar de senaste 12 månaderna har inte förändrats signifikant mellan 2022 och 2023. Bland pojkarna sjönk andelen från 25 procent till 22 procent. Andelen flickor som spelat om pengar har legat på 9 procent sedan 2021. Bland eleverna på gymnasiet har det däremot skett ökningar. Bland pojkarna har andelen som spelat om pengar de senaste 12 månaderna ökat kontinuerligt. Den senaste mätningen visade på en signifikant ökning från 34 procent 2022 till 40 procent 2023. Andelen flickor som spelat om pengar de senaste 12 månaderna har ökat från 10 procent 2022 till 12 procent 2023. Spelinspektionen har i sitt regleringsbrev för 2024 fått i uppdrag att kartlägga de bakomliggande faktorerna till att ungas spelande ökar och hur sådant spelande finansieras samt följa utvecklingen av ungas spelande.

Riksdagen har tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om att utreda möjligheterna att skapa ett nationellt kompetenscentrum för ANDTS-prevention (bet. 2020/21:SoU25 punkt 28, rskr. 2020/21:375). Regeringen gav i april 2021 Folkhälsomyndigheten i uppdrag att lämna förslag på hur en långsiktigt hållbar utveckling, förvaltning och spridning av kunskapsbaserade arbetssätt och metoder bör organiseras för att stödja det lokala och regionala ANDTS-förebyggande arbetet (S2021/03343). Uppdraget redovisades den 1 maj 2022. Regeringen anser att tillkännagivandet därmed är slutbehandlat.

Centrala statliga åtgärder som vidtagits för att påverka måluppfyllelsen på området

Alkoholpolitikens styrmedel ska utvärderas

Riksdagen har tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om en utvärdering av alkoholpolitiken (bet. 2021/22:SoU10 punkt 2, rskr. 2021/22:150).
Av tillkännagivandet följer att regeringen bör genomföra en bred utvärdering av alkoholpolitiken och att det behövs en bred och gedigen utvärdering för att söka svar på hur effektiva politikens olika styrmedel är och hur dessa sammantaget fungerar samt i vilken utsträckning de alkoholpolitiska målen nås (bet. 2021/22:SoU10 s. 20).
Regeringen beslutade den 8 februari 2024 att ge en särskild utredare i uppdrag att bl.a. utvärdera alkoholpolitikens olika styrmedel i förhållande till det folkhälsopolitiska målet om att minska alkoholens medicinska och sociala skadeverkningar (dir. 2024:21). Utredaren ska lämna sitt slutbetänkande senast den 31 oktober 2025. Regeringen anser att tillkännagivandet därmed är tillgodosett och slutbehandlat.

Riksdagen har tillkännagett för regeringen det som anförs i reservation 7 under punkt 5 om serveringstillstånd (bet. 2021/22:SoU10 reservation 7 punkt 5, rskr. 2021/22:150). Av tillkännagivandet följer att regeringen bör se över frågan om serveringstillstånd i alkohollagen i syfte att skapa ett enklare och mindre godtyckligt regelverk. Vidare anförs att ett slopande av dagens krav för att få ett serveringstillstånd som innebär att serveringsställen måste ha eget kök i anslutning till serveringslokalen bör utredas. Även kravet att tillhandahålla lagad eller tillredd mat bör ses över (bet. 2021/22:SoU10 s. 34). Regeringen gav den 7 juli 2022 en särskild utredare i uppdrag att se över vissa frågor inom alkohol- och tobaksområdet, och därtill närliggande frågor, samt analysera behovet av förändringar och förtydliganden av regelverken (dir. 2022:111). Utredningen om lustgas och vissa frågor inom alkohol- och tobaksområdet (S 2022:14) har bl.a. haft i uppgift att bedöma utrymmet för och behovet av lättnader i regelverket för att få serveringstillstånd samt överväga om kraven kan moderniseras, förenklas och förtydligas utan att göra avkall på skyddsintresset. Utredningen lämnade sitt betänkande En trygg uppväxt utan nikotin, alkohol och lustgas (SOU 2024:23) den 25 mars 2024. Utredningen föreslår bl.a. att kravet på eget kök och lagad eller tillredd mat för serveringstillstånd fortsatt bör gälla. Till skillnad från dagens krav på varierat utbud av maträtter ska det i stället krävas att gästerna ska erbjudas flera olika maträtter. Vidare föreslår utredningen att den tidpunkt då matutbudet får begränsas till ett fåtal enklare rätter tidigareläggs från kl. 23.00 till 22.00. Regeringen anser att tillkännagivandet därmed är tillgodosett och slutbehandlat.

Riksdagen har tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om att regeringen, under förutsättning att Systembolagets detaljhandelsmonopol kan upprätthållas, bör verka för en lagstiftning som möjliggör gårdsförsäljning i begränsad utsträckning (bet. 2017/18:SoU8 punkt 4, rskr. 2017/18:260). I december 2021 överlämnade Gårdsförsäljningsutredningen (S 2020:118) sitt betänkande En möjlighet till småskalig gårdsförsäljning av alkoholdrycker (SOU 2021:95). I juli 2024 beslutade regeringen lagrådsremissen Bättre förutsättningar för besöksnäringen i fråga om småskalig produktion av alkoholdrycker (S2022/00562). I lagrådsremissen föreslås att det ska införas en möjlighet till småskalig gårdsförsäljning av alkoholdrycker i syfte att förbättra förutsättningarna för lokal besöksnäring. Notifieringsprocessen med EU inleddes i samband med att lagrådsremissen beslutades. Regeringen anser att tillkännagivandet därmed är tillgodosett och slutbehandlat.

Regeringen har genomfört två höjningar av alkoholskatten, den 1 januari 2023 och den 1 januari 2024. Det saknas ännu uppgifter om deras påverkan på den ekonomiska tillgängligheten av alkoholdrycker.

Ökad tillgång till läkemedel som kan häva en opioidöverdos ska minska den narkotikarelaterade dödligheten

Riksdagen har tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om naloxonläkemedel (bet. 2020/21:SoU20 punkt 4, rskr. 2020/21:245). Av tillkännagivandet följer att regeringen bör följa upp användandet av naloxonläkemedel på nationell nivå, utreda om fler grupper utanför hälso- och sjukvården ska kunna ge naloxon mot opioidöverdoser samt ge i uppdrag åt en lämplig myndighet att vidta åtgärder i enlighet med detta (bet. 2020/21:SoU20 s. 21). Riksdagen har även tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om ökat tillgängliggörande av naloxon (bet. 2021/22:SoU25 punkt 21, rskr. 2021/22:423). Av tillkännagivandet följer att regeringen utan dröjsmål bör vidta nödvändiga åtgärder när det gäller ökat tillgängliggörande av naloxon (bet. 2021/22:SoU25 s. 71 och 72). I slutbetänkandet Vi kan bättre! Kunskapsbaserad narkotikapolitik med liv och hälsa i fokus (SOU 2023:62) lämnas ett antal förslag om hur en fortsatt restriktiv narkotikapolitik kan kombineras med ett effektivt narkotikaförebyggande arbete, en god missbruks- och beroendevård som innehåller insatser för skademinimering samt insatser för att ingen ska dö till följd av läkemedels- och narkotikaförgiftningar. Ett antal förslag inklusive författningsförslag har bäring på naloxon, däribland om hur andra yrkesgrupper än hälso- och sjukvårdspersonal ska kunna ge naloxon mot opioidöverdoser. Slutbetänkandet har remissbehandlats och förslagen bereds i Regeringskansliet. Vidare har Socialstyrelsen haft i uppdrag att stödja en bredare tillgänglighet av naloxon genom att bl.a. få hälso- och sjukvården att arbeta mer aktivt med att sprida läkemedlet, t.ex. information till sjuksköterskor som har förskrivningsrätt och se till att naloxon finns i alla ambulanser (S2021/04973). Tillsammans med Läkemedelsverket har Socialstyrelsen sett över möjligheterna till receptfrihet för naloxon i form av nässpray. I mars 2024 godkände Läkemedelsverket receptfrihet för läkemedel med naloxon i form av nässpray. Det innebär att man kommer att kunna köpa naloxon utan recept på apotek. När naloxon i form av nässpray kommer att kunna finnas tillgängligt på apoteken beror på när företaget och apoteken är klara med den omställning till receptfri försäljning som de behöver genomföra. Regeringen anser att tillkännagivandena därmed är tillgodosedda och slutbehandlade.

Nya krav på upphettade tobaksvaror och vetenskaplig riskbedömning av ANDT-produkters skadeverkningar

Riksdagen har tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om en vetenskaplig riskbedömning av ANDT-produkters skadeverkningar (bet. 2020/21:SoU25 punkt 4, rskr. 2020/21:375). Av tillkännagivandet följer att regeringen bör ge i uppdrag åt Socialstyrelsen att klargöra de gradskillnader av ANDT-produkters skadeverkningar som är vetenskapligt påvisade och tillkännager detta för regeringen (bet. 2020/21:SoU25 s. 13). Regeringen gav i april 2022 Folkhälsomyndigheten, Socialstyrelsen och Statens beredning för medicinsk och social utvärdering i uppdrag att sammanställa och tillgängliggöra kunskap om olika tobaks- och nikotinprodukters skadeverkningar (S2022/01825). Uppdraget ändrades i januari 2023 till att även inbegripa en beskrivning av olika produkters skadeverkningar i relation till varandra, utifrån tillgänglig kunskap som vilar på vetenskaplig grund. Uppdraget redovisades den 30 juni 2023. Regeringen anser att tillkännagivandet därmed är tillgodosett och slutbehandlat.

Den 14 december 2023 beslutade regeringen propositionen Genomförande av nya krav på upphettade tobaksvaror (prop. 2023/24:54). I propositionen föreslås bl.a. ett förbud mot upphettade tobaksvaror med karakteristisk smak. Genom förslagen i propositionen genomfördes Europeiska kommissionens delegerade direktiv (EU) 2022/2100 av den 29 juni 2022 om ändring av Europaparlamentets och rådets direktiv 2014/40/EU vad gäller upphävande av vissa undantag för upphettade tobaksvaror.

Lagändringarna trädde i kraft den 1 maj 2024 (prop. 2023/24:54, bet. 2023/24:SoU9, rskr. 2023/24:150).

4.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Målet om att skapa samhälleliga förutsättningar för en god och jämlik hälsa i hela befolkningen och sluta de påverkbara hälsoklyftorna inom en generation

Hälsan har generellt sett blivit bättre i befolkningen, vi lever längre och färre dör i förtid. Området psykisk hälsa och suicidprevention är en central del av folkhälsopolitiken och regeringen bedömer att vidtagna insatser har, och även fortsättningsvis kommer att bidra till, att skapa stärkta förutsättningar för att nå det nationella folkhälsopolitiska målet samt visionen för det självmordspreventiva arbetet – att ingen bör hamna i en så utsatt situation att den enda utvägen upplevs vara självmord.

I internationell jämförelse har Sveriges befolkning en god hälsa, men det finns fortfarande betydande skillnader i hälsa mellan olika grupper som behöver upphöra för att det övergripande folkhälsopolitiska målet ska uppnås. Det gäller bl.a. skillnader i hälsa mellan personer med olika utbildnings- och inkomstnivåer men också mellan män och kvinnor.

För att målet ska anses uppnått måste möjligheterna för den enskilde att agera stärkas och under perioder eller situationer i livet där de egna resurserna eller handlingsutrymmet inte räcker till behöver det allmänna ha förmåga att bidra med resurser till både enskilda personer och familjer. Regeringens arbete med att främja och stödja insatser för att stimulera sociala relationer och gemenskap och att motverka ofrivillig ensamhet syftar till att människor ska känna sig inkluderade och uppskattade. Samtliga av dessa faktorer är viktiga för människors hälsa och bidrar till att förverkliga det övergripande målet om att skapa samhälleliga förutsättningar för en god och jämlik hälsa i hela befolkningen. Med goda livsvillkor, levnadsvanor, möjlighet till en god uppväxt, en bra utbildning, ett gott arbete, gemenskap och tillgång till försörjning kommer också en god och jämlik hälsa i hela befolkningen utan påverkbara hälsoklyftor.

Delmålet om ett samhälle som främjar ökad fysisk aktivitet och bra matvanor för alla

Regeringen bedömer att flera av de satsningar som beslutats bidrar positivt till delmålet. Det handlar bl.a. om uppdaterade kunskapsunderlag om metoder för att främja hälsa och införandet av ett skolfruktsstöd från och med skolår 2025/2026. Samtidigt bedömer regeringen att fortsatta insatser behövs för en bättre måluppfyllelse och för att vända den negativa trenden i befolkningen gällande intag av frukt och grönsaker, övervikt och fetma samt stillasittande. Det finns skillnader både mellan män och kvinnor och inom olika grupper bl.a. beroende på utbildningsnivå.

Målen inom ANDTS-området

Arbetet med att motverka, skadligt bruk eller beroende av alkohol, narkotika, dopning, tobak och spel om pengar är grundläggande för att främja hälsa och förebygga sjukdomar i befolkningen. Utvecklingen inom ANDTS-området visar under perioden 2013–2023 både positiva och negativa trender i förhållande till ANDTS-politikens intentioner. Sammantaget bedöms utvecklingen av alkoholkonsumtion gå i linje med det riksdagsbundna målet om att minska de sociala och medicinska skadeverkningarna av alkohol. Andelen i befolkningen med skadligt bruk eller beroende av narkotika är

stabil. Samtidigt har narkotikabeslag ökat under det senaste decenniet vilket tillsammans med ökad egenrapporterad användning tyder på en ökad förekomst av narkotika i samhället, vilket inte ligger i linje med målet om ett samhälle fritt från narkotika. Uppfyllelsen av målet om minskad tillgång till dopning är fortsatt svårbedömd. När det gäller målet om minskat tobaksbruk syns en utveckling bland unga där användningen av tobaks- eller nikotinprodukter, antingen frekvent eller sporadiskt, uppgick till 24 procent av niondeklassarna och 42 procent av gymnasieeleverna under 2023. Konsumtionen av cigaretter och röktobak minskar, medan användningen av rökfria tobaks- och nikotinprodukter ökar. Cigaretter och röktobak utgör en större hälsofara än rökfria tobaks- och nikotinprodukter som t.ex. snus. I den mån det senare ersätter konsumtion av cigaretter bedöms det ur ett folkhälsoperspektiv vara en positiv utveckling. Även när det gäller målet om att minska skadeverkningarna av spel om pengar finns en oroande utveckling med anledning av ett ökat spel om pengar bland unga, framför allt bland pojkar i gymnasiets år 2. Flera av regeringens satsningar syftar till att bidra till att stärka måluppfyllelserna på ANDTS-området och årets resultat belyser sammantaget vikten av fortsatt och fördjupad uppföljning och ett förstärkt hälsofrämjande och förebyggande arbete inom ANDTS-området.

4.5 Politikens inriktning

Det folkhälsopolitiska arbetet behöver intensifieras för att sluta de påverkbara hälsoklyftorna och skapa förutsättningar för en god och jämlik hälsa i hela befolkningen

Den svenska befolkningen har generellt en god hälsa, men ojämlikheterna ökar mellan olika grupper. Samhället behöver arbeta för att nå det folkhälsopolitiska målet om att skapa samhälleliga förutsättningar för en god och jämlik hälsa i hela befolkningen och sluta de påverkbara hälsoklyftorna inom en generation (till 2048). Med nuvarande utveckling kommer målet inte att nås. Folkhälsoarbetet är tvärsektoriellt och kräver ett strukturerat, långsiktigt och samordnat arbete med insatser på olika nivåer i samhället. Till exempel barn och unga, äldre samt personer med funktionsnedsättning behöver särskilt uppmärksammas.

Regeringen bedömer att insatser fortsatt behöver riktas särskilt mot de stora folkhälsoutmaningarna. Det handlar t.ex. om insatser för att bemöta den växande psykiska ohälsan, stärka det suicidpreventiva arbetet och motverka ofrivillig ensamhet och fysisk inaktivitet. Historiskt har dock det existentiella perspektivet saknats i arbetet. Folkhälsomyndigheten har därför fått i uppdrag av regeringen att utveckla arbetet med existentiell hälsa inom ramen för den nationella folkhälsopolitiken (S2024/00846).

Regeringen kommer också att lägga fram en ny och långsiktig strategi för psykisk hälsa och suicidprevention. Därmed kommer Sverige att få en strategi för psykisk hälsa och suicidprevention som det finns en bred uppslutning omkring och som engagerar berörda aktörer. Strategin är en viktig del i samhällets gemensamma ansträngningar för att öka det psykiska välbefinnandet. I detta sammanhang kan man även nämna att regeringen har inlett arbetet med att ta fram en ny handlingsplan för hbtqi-personers lika rättigheter och möjligheter.

Kraftfulla insatser ska vidtas för att utveckla arbetet med psykisk hälsa och suicidprevention

Under 2025 avser regeringen att fortsatt vidta kraftfulla insatser för att utveckla arbetet inom området psykisk hälsa och suicidprevention, i enlighet med inriktningen i

Tidöavtalet och regeringsförklaringen. Som ett led i det fortsatta reformarbetet inom området avser regeringen att genomföra en riktad satsning på primärvårdens och första linjens arbete med psykisk hälsa i syfte att skapa förutsättningar för att primärvårdsnivån ska vara första ingång vid psykisk ohälsa, för såväl barn och unga som vuxna. Detta för att säkerställa förebyggande och hälsofrämjande insatser, inbegripet arbetet med suicidprevention, att personer får vård i tid, att köerna till den specialiserade vården kortas och att återgång i arbete efter sjukskrivning i psykiatriska diagnoser främjas. För detta ändamål avsätter regeringen 500 miljoner kronor 2025 och beräknar att avsätta 400 miljoner kronor per år under 2026 och 2027.

Regeringen kommer också att förstärka den pågående satsningen för att öka tillgängligheten och korta köerna till barn- och ungdomspsykiatrin genom en BUP-miljard samt verka för att stödja utvecklingen i barn- och ungdomspsykiatrin. För detta ändamål avsätter regeringen 1 miljard kronor 2025 och beräknar att avsätta 1 miljard kronor per år under 2026 och 2027.

Även förutsättningarna för ett ändamålsenligt och strategiskt arbete för att främja psykisk hälsa och förebygga psykisk ohälsa och suicid kommer att prioriteras. Detta bl.a. genom insatser för att förbättra det akuta omhändertagandet vid suicidalitet och stärka och utveckla det suicidförebyggande arbetet hos berörda sektorer och aktörer, bl.a. utifrån förslagen från Suicidanalysutredningen (S 2023:01) som ska redovisa sitt arbete senast den 1 oktober 2024. För detta ändamål avsätter regeringen 400 miljoner kronor 2025 och beräknar att avsätta 300 miljoner kronor per år under 2026 och 2027. För att utveckla insatserna inom området psykisk hälsa och suicidprevention avsätter regeringen ca 3,6 miljarder kronor 2025 och beräknar att avsätta ca 3,8 miljarder kronor under 2026 och ca 2,2 miljarder kronor under 2027.

Att stärka gemenskap och öka kunskapen om skärmanvändningens påverkan på hälsa ska få ytterligare prioritet i det hälsofrämjande arbetet

Insatser som fokuserar på att motverka ensamhet och stärka gemenskapen i samhället kan bygga motståndskraft och spela en viktig roll för utvecklingen av både den psykiska och fysiska hälsan i befolkningen. Regeringen kommer därför fortsatt att arbeta med att ge dessa frågor en hög prioritet, bl.a. genom att stödja civilsamhällets arbete för att motverka ofrivillig ensamhet.

Det finns ett samband mellan digital medieanvändning och negativa hälsoeffekter hos barn och unga. Denna fråga kommer därför ges fortsatt hög prioritet i regeringens arbete med att stärka folkhälsan, bl.a. genom de rekommendationer som Folkhälsomyndigheten på regeringens uppdrag tagit fram och som kommer att ge vägledning för förändrad skärmanvändning. Regeringen kommer också att följa genomslaget av den nya EU-lagstiftningen på området.

Beroendevården och insatserna till personer med samsjuklighet ska stärkas

Personer med samsjuklighet i form av skadligt bruk eller beroende och annan psykiatrisk diagnos är en särskilt utsatt grupp som behöver samordnade insatser från flera aktörer och som möter den enskildes hela situation. I enlighet med inriktningen i Tidöavtalet ska beroendevården stärkas. Det innefattar en genomgripande reform av samhällets insatser för personer med samsjuklighet, som också förutsätter ett förändrat huvudmannaskap för vård och behandling till personer med skadligt bruk eller beroende. Regeringen avser att gå vidare med ett lagstiftningsarbete för att insatser till personer med samsjuklighet ska stärkas.

Fortsatta insatser krävs för att öka den fysiska aktiviteten och bidra till en hälsosammare livsmedelskonsumtion i befolkningen

Fysisk aktivitet bidrar positivt till den enskilda personens fysiska och psykiska hälsa och till förbättrad hälsa i befolkningen i stort, vilket leder till samhällsekonomiska vinster såsom lägre kostnader för hälso- och sjukvården. Även den psykiska hälsan påverkas positivt av fysisk aktivitet. Under 2025 avser regeringen att fortsatt arbeta med insatser för att främja och utveckla möjligheterna till ökad fysisk aktivitet och rörelse i vardagen. Sådana insatser behöver riktas till personer i alla åldrar, men särskilt till de personer som i dag rör sig allra minst eller där hälsoutvecklingen går åt fel håll, t.ex. barn och unga, äldre och personer med vissa funktionsnedsättningar.

Det behöver vara lätt för personer att få in rörelse i sin vardag eftersom det är en viktig komponent för att uppnå och bibehålla en god hälsa. För att stimulera det behövs insatser som t.ex. ökar kunskapen om vikten av fysisk aktivitet och insatser som skapar bättre förutsättningar för en mer fysiskt aktiv vardag. Det kan t.ex. handla om insatser som främjar aktiva transporter, dvs. vardagstransport genom gång eller cykel. Regeringen ser därför behov av fortsatt och intensifierat tvärsektoriellt arbete – på statlig nivå samt på regional och lokal nivå. För att aktörer från samhällets alla delar ska kraftsamla och strategiskt arbeta tillsammans för bättre hälsa och ökad fysisk aktivitet behövs en samlande aktör som har en kunskapsförmedlande och samordnade roll i arbetet. Regeringen avsätter 2 miljoner kronor årligen fr.o.m. 2025 för att stärka Folkhälsomyndighetens strategiska arbete för att främja fysisk aktivitet i befolkningen genom att ett nationellt kompetenscentrum för fysisk aktivitet inrättas.

Det är viktigt att stärka och skapa ytterligare vägar till ökad rörelse och aktiv fritid för personer, inte minst barn och unga, som inte i tillräcklig utsträckning nås av befintliga aktörer. Det kan t.ex. handla om dans eller idrott utanför den organiserade idrottsrörelsen. Regeringen avsätter därför 10 miljoner kronor årligen 2025–2027 för ett nytt statsbidrag till organisationer inom det civila samhället som arbetar med rörelsefrämjande aktiviteter och som inte omfattas av de nuvarande ramarna för idrotts- eller friluftsstöden.

Även arbetet med hälsosamma levnadsvanor, inte minst gällande livsmedelskonsumtion behöver fortsätta och intensifieras för att motverka den negativa utvecklingen t.ex. gällande övervikt och fetma i befolkningen. Myndigheter, regioner, kommuner, näringslivet och civilsamhället behöver tillsammans mobiliseras i ett målinriktat och långsiktigt arbete att öka konsumtionen av hälsosamma livsmedel. På så sätt kan hälsan i befolkningen stärkas och belastningen på hälso- och sjukvården minska. Regeringen avsätter därför 5 miljoner kronor under 2025, 8 miljoner kronor 2026 och 13 miljoner kronor årligen fr.o.m. 2027 för detta ändamål.

Fortsatt arbete för att skydda barn och unga från lustgas, tobak och nikotin

Berusning genom lustgas har de senaste åren blivit en allt vanligare företeelse. Vid en frekvent och långvarig användning kan allvarliga skador uppkomma, t.ex. nervskador, psykoser, psykiatriska problem och blodproppar. Lustgas har legitima användningsområden inom exempelvis sjukvården, men en avsaknad av reglering av lustgas för icke-medicinsk användning har bidragit till att berusning med lustgas har uppfattats som ofarligt. Betänkandet En trygg uppväxt utan nikotin, alkohol och lustgas (SOU 2024:23) innehåller förslag på en ny skyddslagstiftning avseende lustgas och förslagen bereds inom Regeringskansliet.

Även användningen av tobak och nya nikotinprodukter bland barn och unga fortsätter att öka, vilket är oroande. Ytterligare åtgärder behöver vidtas för att bryta denna utveckling.

Kunskapsbaserade insatser för att minska efterfrågan på narkotika och rädda liv

Personer med skadligt bruk och beroende av narkotika behöver samhällets hjälp. Stigmatisering behöver motverkas och det preventiva arbetet behöver stärkas. Lägre trösklar till behandling av god kvalitet bör säkerställas och tillgången behöver göras mer likvärdig över landet. Insatser för att förebygga läkemedels- och narkotikarelaterade dödsfall, innefattande att ytterligare tillgängliggöra opioidantagonister (naloxon), är fortsatt brådskande. Efterfrågeminimerande och tillgångsreducerande insatser behöver genomföras parallellt. Sådana insatser är även viktiga delar i statens samlade arbete för att öka tryggheten och förebygga organiserad brottslighet.

Narkotikasituationen i Sverige påverkas även av skeenden i omvärlden. Regeringen driver en aktiv narkotikapolitik inom EU, där åtgärder för att minska narkotikarelaterad dödlighet och hanteringen av narkotika i alla led är centrala.

Beredskap inom smittskyddsområdet

Även om det gått mer än fyra år sedan covid-19-pandemin startade kvarstår ett omfattande arbete med att hantera sjukdomen som fortfarande är ny och under förändring. Regeringen följer utvecklingen och står redo att vid en eventuell förändring i det epidemiologiska läget vidta lämpliga åtgärder avseende såväl covid-19 som andra gränsöverskridande hälsohot.

Regeringen avser att fortsatt arbeta för att öka vaccinationsgraden i befolkningen och säkerställa att Sverige har god tillgång till vaccin mot covid-19 då vaccination alltjämt utgör det bästa skyddet mot allvarlig sjukdom och död i covid-19. Till detta avsätter regeringen 865 miljoner kronor 2025 och beräknar avsätta 60 miljoner kronor under 2026.

För att Sverige ska stå bättre rustat inför framtida pandemier och andra större kriser är det viktigt att fortsatt skapa kontinuitet och stabilitet i befintliga beredskapslager av läkemedel och vaccin. Folkhälsomyndigheten har sedan flera år tillbaka i uppdrag att upphandla och teckna avtal med vaccinproducenter avseende tillgång till vaccin vid influensapandemier. För att möta ökade kostnader och säkerställa tillgången till vaccin för hela befolkningen vid en influensapandemi avsätter regeringen 33 miljoner kronor årligen 2026–2030. Arbetet med civilt försvar inom sektorn hälsa, vård och omsorg utvecklas också genom tilldelning av medel till Folkhälsomyndigheten och övriga beredskapsmyndigheter.

En av de enskilt viktigaste insatserna för en förbättrad folkhälsa har varit införandet av vaccinationsprogram på befolkningsnivå. I förlängningen leder vaccinationer till minskade hälso- och sjukvårdskostnader och även minskade indirekta kostnader i form av lägre sjukfrånvaro och produktionsbortfall. Tuberkulos är en av de vanligaste orsakerna till dödsfall i infektionssjukdomar i världen och i Sverige är det främst barn under 18 år med familjeursprung i ett land med ökad förekomst av tuberkulos som riskerar att drabbas. Folkhälsomyndigheten bedömer att tuberkulosvaccination till barn i denna grupp är effektivt för att minska sjukdomsbördan. För att skydda och erbjuda vaccin till denna grupp avsätter regeringen 3 miljoner kronor årligen fr.o.m. 2025.

Effektiva antibiotika är en förutsättning för att kunna behandla sjukdomar

Tillgång till effektiva antibiotika är avgörande för att rädda människoliv. Antibiotikaresistens är både ett nationellt och ett globalt hälsohot och insatser ur ett One Health perspektiv behövs därför i Sverige såväl som globalt.

Regeringen har förlängt den nationella strategin mot antibiotikaresistens till och med 2025 och finansierar fortsatt den nationella arbetsgruppen Strama. Genom att minska vårdrelaterade infektioner och antibiotikaresistens samt ge adekvat behandling vid infektioner kan människor snabbare återgå till arbete och de samhällsekonomiska konsekvenserna minskar. Arbetet mot antibiotikaresistens och tillgången till verkningsfulla antibiotika är fortsatt en prioritering för regeringen.

4.6 Budgetförslag

4.6.1 2:1 Folkhälsomyndigheten

Tabell 4.1 Anslagsutveckling 2:1 Folkhälsomyndigheten

Tusental kronor

2023	Utfall	563 994	Anslagssparande	15 274
2024	Anslag	537 312[1]	Utgiftsprognos	548 892
2025	**Förslag**	**561 718**		
2026	Beräknat	547 946[2]		
2027	Beräknat	561 680[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 536 102 tkr i 2025 års prisnivå.

[3] Motsvarar 539 935 tkr i 2025 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Folkhälsomyndighetens förvaltningsutgifter samt för utgifter för suicidprevention.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 4.2 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 2:1 Folkhälsomyndigheten

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**537 312**	**537 312**	**537 312**
Pris- och löneomräkning[2]	17 979	30 251	40 342
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	6 433	-19 607	-15 960
varav BP25[3]	*9 000*	*12 000*	*16 000*
– Hälsosamma levnadsvanor	*2 000*	*4 000*	*6 000*
– Civilt försvar: beredskapsmyndighet, Folkhälsomyndigheten	*5 000*	*6 000*	*8 000*
– Nationellt kompetenscentrum för främjande av fysisk aktivitet	*2 000*	*2 000*	*2 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt	-6	-10	-14
Förslag/beräknat anslag	**561 718**	**547 946**	**561 680**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2024. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2026–2027 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar

För att främja hälsosamma levnadsvanor, framför allt avseende livsmedelskonsumtion, ökas anslaget med 2 miljoner kronor för 2025. För 2026 beräknas anslaget öka med 4 miljoner kronor, för 2027 beräknas anslaget öka med 6 miljoner kronor och fr.o.m. 2028 beräknas anslaget öka med 7 miljoner kronor.

Anslaget ökas med 5 miljoner kronor 2025 och beräknas ökas med 6 miljoner kronor 2026, 8 miljoner kronor 2027 och 10 miljoner kronor fr.o.m. 2028 för myndighetens arbete inom beredskapssektorn hälsa, vård och omsorg.

Anslaget ökas med 2 miljoner kronor 2025 och beräknas ökas med 2 miljoner kronor fr.o.m. 2026 för att stärka Folkhälsomyndighetens strategiska arbete för att främja fysisk aktivitet i befolkningen genom att ett nationellt kompetenscentrum för fysisk aktivitet inrättas.

Tidigare beslutade och aviserade anslagsförändringar

Anslaget minskas med 2,4 miljoner kronor 2025 och beräknas minskas med 4,9 miljoner kronor 2026 och framåt. Detta är till följd av att den tillfälliga satsningen på att finansiera vissa initiala kostnader med anledning av förslagen i propositionen Hårdare regler för nya nikotinprodukter (prop. 2021/22:200) avslutas. Anslaget 2:5 *Åtgärder avseende alkohol, narkotika, dopning, tobak samt spel* ökas med motsvarande medel för detta ändamål.

Anslaget beräknas minskas med 25 miljoner kronor 2026 och framåt till följd av att den tillfälliga satsningen för att stärka och utveckla arbetet för att bryta och förebygga ofrivillig ensamhet och isolering genom ett förstärkt myndighetsarbete inom området (prop. 2022/23:1 utg.omr. 9 avsnitt 4.6.1) avslutas.

Regeringen föreslår att 561 718 000 kronor anvisas under anslaget 2:1 *Folkhälsomyndigheten* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 547 946 000 kronor respektive 561 680 000 kronor.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 4.3 Avgiftsfinansierad verksamhet vid Folkhälsomyndigheten

Tusental kronor

Verksamhet	Ack. Resultat tom. 2023	Resultat år 2024	Verksamhetens intäkter år 2025	Kostnader som ska täckas år 2025	Resultat år 2025	Ack resultat utgående år
Verksamheter där intäkterna disponeras						
Offentligrättslig verksamhet	52 472	15 847	57 953	33 520	24 433	92 752
varav Tobaksproduktsdirektivet	52 094	13 867	49 180	25 084	24 096	90 057
varav Tobaksfria nikotinprodukter	0	2 000	7 000	6 500	500	2 500
varav Miljöavgifter enligt förordning 2014:425	378	-20	1 773	1 936	-163	195
Uppdragsverksamhet	2 617	617	30 000	30 000	0	3 234

Källa: Folkhälsomyndigheten.

Folkhälsomyndigheten bedriver verksamhet i enlighet med förordningen (2014:425) om bekämpningsmedel. Myndigheten tar ut avgifter för denna verksamhet och inkomsterna ska disponeras av Folkhälsomyndigheten. Folkhälsomyndigheten bedriver även verksamhet kopplad till lagen (2018:2088) om tobak och liknande produkter samt lagen (2022:1257) om tobaksfria nikotinprodukter. Myndigheten ska ta ut avgifter från tillverkare och importörer av tobaksvaror, elektroniska cigaretter, påfyllningsbehållare och tobaksfria nikotinprodukter. Avgifterna regleras i förordning och disponeras av Folkhälsomyndigheten. Det ackumulerade överskottet för den avgiftsfinansierade offentligrättsliga verksamheten avseende tobaksvaror, elektroniska cigaretter och påfyllningsbehållare har trots tidigare justering av avgiftsnivåerna fortsatt att öka. Folkhälsomyndigheten avser därför att inkomma med en hemställan till regeringen om hanteringen av det ackumulerade överskottet.

Myndigheten bedriver uppdragsverksamhet inom speciell diagnostik och inkomsterna för denna diagnostik disponeras av Folkhälsomyndigheten.

4.6.2 2:2 Insatser för vaccinberedskap

Tabell 4.4 Anslagsutveckling 2:2 Insatser för vaccinberedskap

Tusental kronor

2023	Utfall	93 729	Anslagssparande	26 771
2024	Anslag	120 500[1]	Utgiftsprognos	120 500
2025	**Förslag**	**120 500**		
2026	Beräknat	153 500		
2027	Beräknat	153 500		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för insatser för vaccinberedskap för att stärka Sveriges förutsättningar att vid influensapandemier skydda befolkningen med hjälp av vacciner.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 4.5 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 2:2 Insatser för vaccinberedskap

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**120 500**	**120 500**	**120 500**
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder		33 000	33 000
varav BP25		*33 000*	*33 000*
– Medel för vaccinberedskap mot influensapandemier		*33 000*	*33 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**120 500**	**153 500**	**153 500**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Anslaget beräknas ökas med 33 miljoner kronor fr.o.m. 2026 till följd av att Folkhälsomyndigheten behöver teckna ett nytt avtal med vaccinproducenter avseende tillgång till vaccin vid influensapandemier, som väntas bli dyrare än nuvarande avtal.

Regeringen föreslår att 120 500 000 kronor anvisas under anslaget 2:2 *Insatser för vaccinberedskap* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 153 500 000 kronor respektive 153 500 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2025 för anslaget 2:2 *Insatser för vaccinberedskap* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 637 333 000 kronor 2026–2030.

Skälen för regeringens förslag: Folkhälsomyndigheten ingår på regeringens uppdrag avtal med vaccinproducenter avseende tillgång till vaccin vid influensapandemier. Under 2025 behöver ett nytt avtal tecknas. Regeringen har i vårändringsbudgeten för 2024 fått ett bemyndigande för att Folkhälsomyndigheten ska kunna påbörja en ny upphandling. Då det avtal som upphandlingen syftar till kommer att ingås efter årsskiftet bör regeringen ges bemyndigande att under 2025 för anslaget 2:2 *Insatser för vaccinberedskap* ingå avtal om pandemivaccin som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 637 333 000 kronor 2026–2030.

Tabell 4.6 Beställningsbemyndigande för anslaget 2:2 Insatser för vaccinberedskap

Tusental kronor

	Utfall 2023	Prognos 2024	Förslag 2025	Beräknat 2026	Beräknat 2027	Beräknat 2028 – 2030
Ekonomiska åtaganden vid årets början	156 000	156 000	156 000			
Nya ekonomiska åtaganden	117 000	117 000	598 333			
Utgifter mot anslag till följd av ekonomiska åtaganden	-89 346	-89 346	-117 000	-139 000	-149 500	-348 833
Övriga förändringar av ekonomiska åtaganden	-27 654	-27 654				
Ekonomiska åtaganden vid årets slut	156 000	156 000	637 333			
Beslutat/föreslaget bemyndigande	**589 000**	**351 000**	**637 333**			

4.6.3 2:3 Bidrag till WHO

Tabell 4.7 Anslagsutveckling 2:3 Bidrag till WHO

Tusental kronor

2023	Utfall	46 314	Anslagssparande	351
2024	Anslag	59 665[1]	Utgiftsprognos	54 996
2025	**Förslag**	**46 665**		
2026	Beräknat	46 665		
2027	Beräknat	46 665		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för Sveriges medlemsavgift i Världshälsoorganisationen (WHO), utgifter för Sveriges andel av WHO:s ramkonvention om tobakskontroll samt utgifter för Sveriges andel av WHO:s protokoll om eliminering av illegal handel med tobaksprodukter.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 4.8 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 2:3 Bidrag till WHO

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**59 665**	**59 665**	**59 665**
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	-13 000	-13 000	-13 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**46 665**	**46 665**	**46 665**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Anslaget ökades med 13 miljoner kronor 2024 till följd av ökad kostnad för Sveriges medlemsavgift i WHO. Eftersom ökningen av anslaget var tillfällig medför det att anslaget minskas med 13 miljoner kronor 2025 och beräknas minskas med motsvarande belopp fr.o.m. 2026. Anslaget 1:6 *Bidrag till folkhälsa och sjukvård* samt anslaget 1:1 *Biståndsverksamhet* under utgiftsområde 7 Internationellt bistånd ökas med motsvarade medel för detta ändamål.

Regeringen föreslår att 46 665 000 kronor anvisas under anslaget 2:3 *Bidrag till WHO* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 46 665 000 kronor respektive 46 665 000 kronor.

4.6.4 2:4 Insatser mot hiv/aids och andra smittsamma sjukdomar

Tabell 4.9 Anslagsutveckling 2:4 Insatser mot hiv/aids och andra smittsamma sjukdomar

Tusental kronor

2023	Utfall	117 279	Anslagssparande	8 223
2024	Anslag	146 502[1]	Utgiftsprognos	145 523
2025	**Förslag**	**127 502**		
2026	Beräknat	124 502		
2027	Beräknat	121 502		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag för insatser mot hiv/aids och andra smittsamma sjukdomar med koppling till hiv/aids. Anslaget får användas för utgifter för insatser på nationell nivå och övergripande samordning och uppföljning.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 4.10 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 2:4 Insatser mot hiv/aids och andra smittsamma sjukdomar

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**150 502**	**150 502**	**150 502**
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	-23 000	-26 000	-29 000
varav BP25	*-23 000*	*-26 000*	*-29 000*
– Hälsosamma levnadsvanor	*-5 000*	*-8 000*	*-13 000*
– Vaccination avseende tuberkulos	*-3 000*	*-3 000*	*-3 000*
– Ideella föreningars arrangemang på statlig väg	*-8 000*	*-8 000*	*-8 000*
– Stöd och kompetens för bidragsgivande aktörer	*-5 000*	*-5 000*	*-5 000*
– Särskild satsning på försäkringsfrågor	*-2 000*	*-2 000*	
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**127 502**	**124 502**	**121 502**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

För att finansiera satsningen att främja hälsosamma levnadsvanor minskas anlaget med 5 miljoner kronor 2025. För 2026 beräknas anslaget minska med 8 miljoner kronor och fr.o.m. 2027 beräknas anslaget minska med 13 miljoner kronor. Anslaget 2:1 *Folkhälsomyndigheten* ökas med 2 miljoner kronor för 2025, beräknas öka med 4 miljoner kronor för 2026 och beräknas öka med 6 miljoner kronor fr.o.m. 2027. Anslaget 1:6 *Bidrag till folkhälsa och sjukvård* ökas med 1 miljon kronor för 2025 och beräknas öka med motsvarande belopp för 2026 och 2027. Anslaget 1:14 *Livsmedelsverket* inom utgiftsområde 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel ökas med 2 miljoner kronor 2025, beräknas öka med 3 miljoner kronor 2026 och beräknas öka med 6 miljoner kronor fr.o.m. 2027.

Införandet av tuberkulos i nationellt särskilt vaccinationsprogram innebär att regioner och kommuner ska erbjuda riskgrupper kostnadsfri vaccination. För att finansiera genomförandet minskas anslaget med 3 miljoner kronor fr.o.m. 2025. Anslaget 1:1 *Kommunalekonomisk utjämning* inom utgiftsområde 25 Allmänna bidrag till kommuner ökas med motsvarande belopp.

För att finansiera satsningen att underlätta för ideella föreningar och organisationer att anordna arrangemang på statliga vägar minskas anslaget med 8 miljoner kronor fr.o.m. 2025. Anslaget 1:2 *Vidmakthållande av statens transportinfrastruktur* inom utgiftsområde 22 Kommunikationer ökas med motsvarande belopp.

För att finansiera satsningen på stöd och kompetens för bidragsgivande aktörer minskas anslaget med 5 miljoner kronor fr.o.m. 2025. Anslaget 12:1 *Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor* inom utgiftsområde 17 Kultur, medier, trossamfund och fritid ökas med 4 miljoner kronor fr.o.m. 2025.

För att finansiera satsningen på försäkringsfrågor gentemot trossamfunden minskas anslaget med 2 miljoner kronor 2025. För 2026 beräknas anslaget minska med motsvarande belopp. Anslaget 9:1 *Myndigheten för stöd till trossamfund* inom utgiftsområde 17 Kultur, medier, trossamfund och fritid ökas med 1,6 miljoner kronor för 2025 och beräknas öka med 1,6 miljoner kronor för 2026.

Regeringen föreslår att 127 502 000 kronor anvisas under anslaget 2:4 *Insatser mot hiv/aids och andra smittsamma sjukdomar* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 124 502 000 kronor respektive 121 502 000 kronor.

4.6.5 2:5 Åtgärder avseende alkohol, narkotika, dopning, tobak samt spel

Tabell 4.11 Anslagsutveckling 2:5 Åtgärder avseende alkohol, narkotika, dopning, tobak samt spel

Tusental kronor

2023	Utfall	140 976	Anslagssparande	2 328
2024	Anslag	115 396[1]	Utgiftsprognos	114 624
2025	**Förslag**	**92 796**		
2026	Beräknat	95 316		
2027	Beräknat	95 316		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för särskilda åtgärder avseende alkohol, narkotika, dopning, tobak samt spel. Anslaget får även användas för utgifter för statsbidrag till Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 4.12 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 2:5 Åtgärder avseende alkohol, narkotika, dopning, tobak samt spel

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**90 396**	**90 396**	**90 396**
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	2 400	4 920	4 920
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**92 796**	**95 316**	**95 316**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Anslaget ökas med 2,4 miljoner kronor 2025 och beräknas ökas med 4,9 miljoner kronor fr.o.m. 2026 då den tillfälliga finansieringen av vissa initiala kostnader med anledning av förslagen i propositionen Hårdare regler för nya nikotinprodukter (prop. 2021/22:200) avslutas. Anslaget 2:1 *Folkhälsomyndigheten* minskas med motsvarande medel för detta ändamål.

Regeringen föreslår att 92 796 000 kronor anvisas under anslaget 2:5 *Åtgärder avseende alkohol, narkotika, dopning, tobak samt spel* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 95 316 000 kronor respektive 95 316 000 kronor.

4.6.6 2:6 Stöd till främjande av en aktiv och meningsfull fritid för barn och unga

Tabell 4.13 Anslagsutveckling 2:6 Stöd till främjande av en aktiv och meningsfull fritid för barn och unga

Tusental kronor

2023	Utfall	35 000	Anslagssparande	15 000
2024	Anslag	731 000[1]	Utgiftsprognos	726 113
2025	**Förslag**	**792 000**		
2026	Beräknat	792 000		
2027	Beräknat	792 000		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för bidrag och statsbidrag till insatser som främjar en aktiv och meningsfull fritid för barn och unga. Anslaget får även användas för myndighetsuppdrag och kunskapsstöd.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 4.14 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 2:6 Stöd till främjande av en aktiv och meningsfull fritid för barn och unga

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**731 000**	**731 000**	**731 000**
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	61 000	61 000	61 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**792 000**	**792 000**	**792 000**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Anslaget ökas med 61 miljoner kronor 2025 och beräknas ökas med motsvarande belopp fr.o.m. 2026 för insatser i syfte att främja en aktiv och meningsfull fritid för barn och unga (prop. 2022/23:1 utg.omr. 9 avsnitt 4.6.6).

Regeringen föreslår att 792 000 000 kronor anvisas under anslaget 2:6 *Stöd till främjande av en aktiv och meningsfull fritid för barn och unga* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 792 000 000 kronor respektive 792 000 000 kronor.

4.6.7 2:7 Stöd för att förebygga ohälsa och ensamhet bland äldre

Tabell 4.15 Anslagsutveckling 2:7 Stöd för att förebygga ohälsa och ensamhet bland äldre

Tusental kronor

2023	Utfall	143 169	Anslagssparande	1 831
2024	Anslag	100 000[1]	Utgiftsprognos	99 025
2025	**Förslag**	**100 000**		
2026	Beräknat	100 000		
2027	Beräknat	100 000		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för bidrag och statsbidrag som syftar till att stärka och utveckla arbetet med att förebygga ohälsa och ofrivillig ensamhet bland äldre. Anslaget får användas för statsbidrag till kommuner, regioner och andra berörda aktörer samt för bidrag till myndigheter för detta ändamål.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 4.16 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 2:7 Stöd för att förebygga ohälsa och ensamhet bland äldre

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**100 000**	**100 000**	**100 000**
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**100 000**	**100 000**	**100 000**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 100 000 000 kronor anvisas under anslaget 2:7 *Stöd för att förebygga ohälsa och ensamhet bland äldre* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 100 000 000 kronor respektive år.

5 Funktionshinderspolitik

5.1 Mål för området

Funktionshinderspolitiken omfattar det mål för och inriktning av funktionshinderspolitiken som anges i propositionen Nationellt mål och inriktning för funktionshinderspolitiken (prop. 2016/17:188, bet. 2017/18:SoU5, rskr. 2017/18:86).

Det nationella målet för funktionshinderspolitiken är att, med FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning som utgångspunkt, uppnå jämlikhet i levnadsvillkor och full delaktighet för personer med funktionsnedsättning i ett samhälle med mångfald som grund. Målet ska bidra till ökad jämställdhet och till att barnrättsperspektivet ska beaktas.

Genomförandet av det nationella målet för funktionshinderspolitiken ska inriktas mot följande fyra områden:

– principen om universell utformning,
– befintliga brister i tillgängligheten,
– individuella stöd och lösningar för individens självständighet, och
– att förebygga och motverka diskriminering.

5.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

I resultatredovisningen återges utvecklingen inom områdena arbetsmarknadssituation, utbildningsnivå och diskriminering.

De centrala indikatorerna är

– sysselsättningsgrad,
– utbildningsnivå, och
– antalet anmälningar hos Diskrimineringsombudsmannen (DO).

Myndigheten för delaktighet (MFD) har lämnat rapporten Uppföljning av funktionshinderspolitiken – Strategi för systematisk uppföljning av funktionshinderspolitiken 2023 (MFD 2024:10) med anledning av myndighetens uppdrag inom ramen för den strategi för systematisk uppföljning av funktionshinderspolitiken som regeringen beslutade i september 2021. De bedömningsgrunder som redovisas från detta uppdrag gäller bl.a. utveckling inom prioriterade samhällsområden, uppföljning av det nationella målet för funktionshinderspolitiken och utvecklingen av barnrättsperspektivet, jämställdhet och integrering av andra rättighetsperspektiv.

5.3 Resultatredovisning

Lägre sysselsättningsgrad för personer med funktionsnedsättning

Av tabell 5.1 framgår det att sysselsättningsgraden är lägre i åldersgruppen 16–64 år bland personer med funktionsnedsättning jämfört med befolkningen i övrigt. Bland personer med en funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga är sysselsättningsgraden liksom tidigare lägre än för samtliga andra grupper.

Tabell 5.1 Andelen sysselsatta bland personer med funktionsnedsättning och övriga befolkningen 2022 och 2023

Procent, åldersgrupp 16–65 år (för 2022 var åldersgruppen 16–64 år)

	Personer med funktionsnedsättning			Övriga i befolkningen	Befolkningen totalt
	Samtliga	Med nedsatt arbetsförmåga	Utan nedsatt arbetsförmåga		
2022	52	44	73	81	78
2023	52	45	75	81	78

Anm.: Skillnaderna i sysselsättningsgrad mellan kvinnor och män är inte statistiskt säkerställd för personer med funktionsnedsättning och redovisas därför inte efter kön.

Källa: Statistiska centralbyrån, Situationen på arbetsmarknaden för personer med funktionsnedsättning 2023.

Utbildningsnivån är lägre hos personer med funktionsnedsättning

Personer med funktionsnedsättning har i genomsnitt lägre utbildningsnivå än befolkningen i övrigt (se tabell 5.2). Andelen med eftergymnasial utbildning är t.ex. betydligt lägre bland personer med funktionsnedsättning än bland personer utan funktionsnedsättning. Vidare har liksom tidigare personer med funktionsnedsättning med nedsatt arbetsförmåga en lägre utbildningsnivå än personer med funktionsnedsättning utan nedsatt arbetsförmåga.

Tabell 5.2 Högsta utbildningsnivå 2023

Procent, åldersgrupp 16–65 år

	Personer med funktionsnedsättning med nedsatt arbetsförmåga	Personer med funktionsnedsättning utan nedsatt arbetsförmåga	Övriga i befolkningen
Förgymnasial nivå	28	26	18
Gymnasial nivå	47	44	39
Eftergymnasial nivå[1]	25	30	42

[1] Eftergymnasial utbildning kan t.ex. vara yrkeshögskoleutbildning, högskoleutbildning eller viss folkhögskoleutbildning.

Anm.: Statistiken är inte tillräcklig för samtliga delgrupper för att kunna delredovisas efter kön. Summorna inom delgrupperna blir inte alltid 100 eftersom viss andel saknar utbildningskod.

Källa: Statistiska centralbyrån, Situationen på arbetsmarknaden för personer med funktionsnedsättning 2023.

Fortsatt ökning av antalet anmälningar avseende diskrimineringsgrunden funktionsnedsättning

Funktionsnedsättning är en av de diskrimineringsgrunder som förekommer oftast i anmälningar till DO. Anmälningar som rör funktionsnedsättning har ökat sedan 2017 (se tabell 5.3). Anmälningarna har främst handlat om utbildning, arbetsliv, tillgång till varor, tjänster och bostäder samt hälso- och sjukvård. Flertalet anmälningar om diskriminering under 2023 avsåg diskrimineringsgrunderna etnisk tillhörighet och funktionsnedsättning. Jämfört med 2022 står anmälningar om diskriminering som har samband med funktionsnedsättning för den största ökningen, både vad gäller antal och procentuellt (DO, Årsredovisning 2023). År 2023 inkom 1 818 anmälningar om diskriminering som har samband med funktionsnedsättning, vilket motsvarar 46 procent av alla anmälningar om diskriminering (Statistik 2015–2023 Statistik över anmälningar som inkom till Diskrimineringsombudsmannen 2015–2023).

Tabell 5.3 Inkomna anmälningar avseende diskrimineringsgrunden funktionsnedsättning 2017–2023

Samhällsområde	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Arbetslivet	116	145	136	145	190	265	339
Arbetsförmedling m.m.	24	19	22	32	25	31	48
Medlemskap i arbetstagar- och arbetsgivarorganisationer m.m.	3	0	5	2	4	8	7
Näringsverksamhet samt yrkesbehörighet	0	1	3	2	3	2	3
Utbildning	129	192	219	254	313	362	505
Hälso- och sjukvård	84	75	67	88	163	183	246
Socialtjänst	76	95	92	121	122	155	192
Varor, tjänster och bostäder	185	165	201	190	249	299	383
Socialförsäkring m.m.	27	29	34	46	28	38	67
Bemötande i offentlig verksamhet	35	52	59	41	46	78	95
Värnplikt	2	5	4	4	36	23	29
Totalt[1]	**681**	**778**	**842**	**925**	**1 179**	**1 444**	**1 914**

[1] En anmälan kan avse fler samhällsområden.

Anm.: Någon könsuppdelad statistik utifrån respektive diskrimineringsgrund och samhällsområde finns inte att tillgå.

Anmälningar som avser kategorin ”Övriga samhällsområden” redovisas inte i tabellen.

Källa: DO, Årsredovisning 2017–2023.

Redovisning av övriga bedömningsgrunder för funktionshinderspolitiken

Utveckling inom prioriterade samhällsområden

Enligt MFD:s uppföljning av levnadsvillkoren 2023 syns fortsatta skillnader mellan personer med funktionsnedsättning och övrig befolkning inom flera prioriterade samhällsområden. Statistiska centralbyråns (SCB) årliga uppföljning av levnadsförhållanden Undersökningarna av levnadsförhållanden, (Statistiska centralbyrån SCB 2024) visar att personer med funktionsnedsättning i högre uträckning skattar att de har svårt eller mycket svårt att få ekonomin att gå ihop. Bland personer med funktionsnedsättning svarade 16,2 procent att de har svårt eller mycket svårt att få ekonomin att gå ihop, vilket kan jämföras med 7 procent för den övriga befolkningen. Andelen kvinnor med funktionsnedsättning som skattar att de har svårt eller mycket svårt att få ekonomin att gå ihop är 16,5 procent jämfört med 6,7 procent av kvinnorna i den övriga befolkningen. För män med funktionsnedsättning och i övriga befolkningen är andelen 15,8 procent respektive 7,2 procent.

Vidare visar undersökningen på en marginell förbättring av självskattad hälsa för personer med funktionsnedsättning men också på att det fortsatt är stora skillnader jämfört med befolkningen i övrigt. Av personer med funktionsnedsättning skattade 32,2 procent sin hälsa som god jämfört med 74,7 procent av den övriga befolkningen. Andelen kvinnor och män med funktionsnedsättning som skattade sin hälsa som god låg på 30,4 procent respektive 34,1 procent. I MFD:s kartläggning om våldsutsatthet bland personer med funktionsnedsättning från 2023 (Våld mot personer med funktionsnedsättning – Om utsatthet och förekomst av våld, MFD 2023) framgår att gruppen i alla åldrar är väsentligt mer utsatt för våld jämfört med befolkningen i övrigt. I kartläggningen finns det flest exempel på våld där kvinnor med

funktionsnedsättning är mer utsatta än män med funktionsnedsättning t.ex. uppger dubbelt så stor andel kvinnor med funktionsnedsättning, 36 procent att de har blivit utsatta för psykiskt våld i vuxen ålder jämfört med 18 procent av män med funktionsnedsättning. Personer med funktionsnedsättning deltar i lägre utsträckning än andra i organiserad idrott, men den senaste uppföljningen har dock påvisat en ökning av aktivitetsnivåerna även om den inte är på samma nivå som innan covid-19-pandemin.

Transportstyrelsen har återupptagit tillsynen över regionala kollektivtrafikmyndigheter och passagerarrättigheter. Syftet är att säkerställa att regionala kollektivtrafik-myndigheter tillhandahåller ett trafikförsörjningsprogram som uppfyller reglerna och möjliggör att personer med särskilda behov får den hjälp de har rätt till. Genom tillsynen har myndigheten bl.a. konstaterat en avsaknad av rutiner för att identifiera grupper med särskilda behov.

Utvecklingen inom funktionshinderspolitiken utifrån de fyra prioriterade inriktningarna för genomförande av funktionshinderspolitiken

Utgångspunkten för nedanstående redovisning är de fyra områden som genomförandet av det nationella målet för funktionshinderspolitik ska inriktas mot

– principen om universell utformning,
– befintliga brister i tillgängligheten,
– individuella stöd och lösningar för individens självständighet, och
– att förebygga och motverka diskriminering.

Dessa fyra områden är ömsesidigt beroende av varandra. Syftet är att de tillsammans ska bidra till ett tillgängligt och jämlikt samhälle oavsett funktionsförmåga.

Uppföljningen av funktionshinderspolitiken ska genomföras av ett antal angivna myndigheter och Myndigheten för delaktighet ska ge dessa myndigheter stöd i uppföljningsarbetet (Strategi för systematisk uppföljning av funktionshinderspolitiken under 2021–2031 [S2021/06595]).

Tillämpning av universell utformning inom både fysisk miljö och utbildning

Flera av de myndigheter som pekas ut i strategin för systematisk uppföljning av funktionshinderspolitiken tillämpar principen om universell utformning vid byggandet av nya lokaler. Andra myndigheter i strategin har tidigare anpassat och långsiktigt arbetat med att åtgärda brister vilket resulterat i fler tillgängliga lokaler. Flera myndigheter på utbildningsområdet har också arbetat för att exempelvis utbildningar, nationella prov och kurslitteratur ska vara tillgängliga för att alla ska kunna tillgodogöra sig sina utbildningar. Det är dock endast hälften av de berörda myndigheterna som redovisar något arbete med universell utformning.

Resultatet i Bostadsmarknadsenkäten från 2024, som Boverket genomfört, visar att 137 kommuner uppger ett underskott av någon form av bostäder med särskild service för personer med funktionsnedsättning. Den vanligaste boendetypen som det är brist på är gruppbostäder. För sådana bostäder uppger 122 kommuner ett underskott medan 134 kommuner uppger att de ligger i balans. När det gäller servicebostäder uppger 170 kommuner att man har balans medan 69 kommuner svarat att de upplever ett underskott. Boendeformen särskilt anpassad bostad saknas helt i 174 kommuner medan 15 kommuner upplever att de har för få och 81 kommuner svarar att de befinner sig i balans (Boverket 2024). Boverkets bedömning är att behovet av bostäder med särskild service fortsatt är stort i landet. Enligt enkäten förväntas 94 kommuner påbörja byggnation av sammanlagt 1 190 bostäder med särskild service för personer med funktionsnedsättning under åren 2024–2025 (Boverket 2024).

Fortsatta brister i tillgängligheten

I Sverige har Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2019/882 av den 17 april 2019 om tillgänglighetskrav för produkter och tjänster (tillgänglighetsdirektivet) genomförts genom lagen (2023:254) om vissa produkters och tjänsters tillgänglighet. Lagen kräver bl.a. att datorer, smarttelefoner, bankomater, e-post, banktjänster och e-böcker ska uppfylla vissa krav på tillgänglighet.

Av årsredovisningar från de myndigheter som ingår i strategin för systematisk uppföljning av funktionshinderspolitiken framgår att många av dem arbetat med att inventera och åtgärda bristande tillgänglighet inom information och kommunikation. Enligt Upphandlingsmyndighetens uppföljning är det de statliga myndigheterna som i högst utsträckning analyserar tillgänglighetsaspekter inför upphandling. Regionerna är dock de som i högst utsträckning ställer krav på tillgänglighet i upphandling och som även följer upp kraven. Kommunerna gör samtliga dessa åtgärder i lägst utsträckning. Det är också en mindre andel kommuner, regioner och statliga myndigheter som i MFD:s uppföljning 2023 svarar att de har rutiner eller arbetssätt för att säkerställa att produkter eller tjänster som de upphandlar är tillgängliga för olika målgrupper.

Vidare redovisar MFD att graden av tillgänglighet i de offentliga aktörernas digitala system och tjänster varierar beroende av typ av plattform. Det är vanligast att offentliga aktörer uppger att de har utformat sina externa webbplatser på ett tillgängligt sätt. Därefter kommer digitala tjänster och sedan interna arbets- och kommunikationsplattformar. Vad gäller digitala informationsmaterial så har 94 procent av regionerna, 70 procent av kommunerna och 62 procent av de statliga myndigheterna rutiner eller arbetssätt för att ta fram alternativa format tillgängliga för olika målgrupper. Vad gäller tryckt informationsmaterial så har 59 procent av regionerna, 38 procent av kommunerna och 27 procent av de statliga myndigheterna rutiner och arbetssätt för att ta fram alternativa format tillgängliga för olika målgrupper.

I sin bidragsgivning till det fria kulturlivet ställer också Statens kulturråd fortsatt krav på att verksamheten genomförs i lokaler där enkelt avhjälpta hinder är undanröjda.

Vad gäller rutiner för tillgänglighetsanpassningar av individärenden har hälften av kommunerna, knappt hälften av de statliga myndigheterna och en tredjedel av regionerna rutiner för att deras beslut i individärenden ska vara tillgängligt utformade. När det gäller andra övergripande myndighetsbeslut har drygt hälften av såväl regionerna som de statliga myndigheterna, och knappt hälften av kommunerna, rutiner för att se till att de är tillgängligt utformade.

Stora skillnader i vilka individuella stöd och lösningar som erbjuds

Enligt MFD:s rapport ser tillgången till individuella stöd olika ut beroende på var i landet man bor. En stor anledning till skillnaderna är att flertalet kommuner har utformat lokala riktlinjer för insatser enligt lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade, respektive socialtjänstlagen (2001:453). Det begränsar enligt MFD hur ofta en insats kan ges, vilka som kan ta del av insatserna, vilka aktiviteter som kan ingå och vilka åldersgrupper som kan få ta del av stödet. Exempel på detta är möjligheten att få bostad med särskild service, färdtjänst eller ledsagning. Enligt Socialstyrelsen har det under de senaste 15 åren skett en generell minskning av ledsagarservice enligt lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade. Särskilt kraftig har minskningen varit för personer som är exempelvis blinda, har en grav synnedsättning eller dövblindhet. Samtidigt har det inte heller skett någon motsvarande ökning av ledsagning beviljad enligt socialtjänstlagen. Störst är minskningen av ledsagarbeslut för unga under 22 år.

Enligt MFD kan en majoritet av kommunerna erbjuda ledsagning, tolktjänst, information i alternativ text eller alternativa kontaktvägar till kommunen. Var fjärde kommun kan även erbjuda andra former av individuella stöd och lösningar. Något som dock bara två femtedelar av kommunerna kan erbjuda är material på teckenspråk. Vidare anger samtliga regioner att de kan erbjuda olika former av individanpassade stöd och lösningar till personer med funktionsnedsättning. Resultatet skiljer sig dock åt beroende på typ av stöd eller lösning. Samtliga regioner kan erbjuda tolktjänst, medan det bara är 13 regioner som svarar att de kan erbjuda material på teckenspråk eller ledsagning.

Myndigheter som ingår i strategin för systematisk uppföljning av funktionshinderspolitiken kan i större utsträckning än övriga myndigheter erbjuda individuella stöd och lösningar. Motsvarande tre femtedelar av samtliga myndigheter kan erbjuda en eller fler individuella stöd och lösningar. Vanligast är tillgång till alternativa kontaktvägar, tolktjänst och information i alternativ text. Myndigheternas arbete med individuella stöd och lösningar skiljer sig dock åt. Vissa myndigheter arbetar med ett riktat stöd och lösning gentemot individer medan andra arbetar med mer generella kompetensinsatser.

Statliga aktörers arbete för att förebygga och motverka diskriminering

I MFD:s årliga enkätuppföljning av kommuner, regioner och statliga myndigheter från 2023 (Uppföljning av funktionshinderspolitiken 2023, MFD 2024) framgår att 46 procent av kommunerna har kompetenshöjande insatser om diskriminering på grund av funktionsnedsättning i sina planer för aktiva åtgärder och 11 av 17 svarande regioner inkluderar detta i regionens plan för aktiva åtgärder. Bland statliga myndigheter, inklusive de myndigheter som ingår i strategin för systematisk uppföljning av funktionshinderspolitiken, är det 45 procent som har kompetenshöjande insatser om diskriminering på grund av funktionsnedsättning i sina planer för aktiva åtgärder. MFD:s rapport visar att myndigheterna som ingår i strategin för systematisk uppföljning av funktionshinderspolitiken arbetar olika med att förebygga och motverka diskriminering. En del myndigheter beskriver arbetet med frågorna som mer generella insatser kopplade till deras grunduppdrag medan andra har beskrivit arbetet med området som riktat eller del av en särskild satsning.

Polismyndigheten, Myndigheten för tillgängliga medier och Myndigheten för samhällsskydd och beredskap har alla utfört insatser inom rekrytering i syfte att minska diskriminering. Andra myndigheter har arbetat med kompetenshöjande insatser för medarbetare. Exempelvis har Skolinspektionen särskilt lyft frågan om tillgänglighet. Polismyndigheten har arbetat med frågan om att förebygga och motverka diskriminering genom bl.a. olika interna utbildningar.

Myndigheternas åtgärder för ökad jämställdhet och beaktande av barnrättsperspektivet

I MFD:s årliga enkätuppföljning av kommuner, regioner och statliga myndigheter från 2023 framgår att myndigheterna som ingår i strategin för systematisk uppföljning av funktionshinderspolitiken i högre grad än andra myndigheter arbetar med att integrera funktionshindersperspektivet inom områden som jämställdhet, barnrätt, Agenda 2030 och antidiskriminering. Upphandlingsmyndigheten har exempelvis som ambition att främja ett helhetsperspektiv på hållbarhetsfrågorna när de tar fram upphandlingsstöd. Likaså rapporterar Myndigheten för yrkeshögskolan att deras arbete med funktionshinderspolitiken sker samordnat med jämställdhetsintegrering. Det innebär att båda perspektiven finns med när de granskar och främjar utbildningsanordnarnas arbete med breddad rekrytering och breddat deltagande i utbildningarna.

Migrationsverket och Boverket rapporterar att de har inrättat en funktion för att samordna arbetet med funktionshindersfrågor som innefattar att samordna med andra rättighets- och tvärperspektiv. Migrationsverkets funktion finns representerad i myndighetens nätverk för likvärdig behandling. Boverket beskriver att flera olika funktioner deltar i strategiarbetet, däribland arbetsgruppen för mänskliga rättigheter och universell utformning samt grupperna för barnens rätt och jämställdhet.

Transportstyrelsen rapporterar att funktionsnedsättning, jämställdhet och barnrättsperspektivet finns integrerat i deras arbete med regelgivning, tillståndsprövning och tillsyn inom transportområdet. På liknande sätt beskriver Svenska ESF-rådet att deras arbete med förvaltandet av Europeiska socialfonden har bäring både på funktionshindersarbetet och jämställdhet i och med att det utgår från de tre horisontella principerna jämställdhet, tillgänglighet och icke-diskriminering.

Av myndigheterna som ingår i strategin för systematisk uppföljning av funktionshinderspolitiken har 86 procent svarat att de integrerar funktionshindersperspektivet inom jämställdhetsområdet och 52 procent svarat att de integrerar funktionshindersperspektivet inom barnrättsområdet.

Observationer och rekommendationer från kommittén för rättigheter för personer med funktionsnedsättning

Konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning (CRPD) och dess fakultativa protokoll trädde för Sveriges del i kraft 2009. Av konventionen följer att varje konventionsstat återkommande ska lämna en rapport till kommittén för rättigheter för personer med funktionsnedsättning om de åtgärder som den vidtagit för att uppfylla sina skyldigheter enligt konventionen. Sverige lämnade sin kombinerade andra och tredje rapport till kommittén i november 2019. Den 22 mars 2024 lämnade kommittén sina sammanfattande slutsatser och rekommendationer till Sverige (United Nations Convention on the Rights of Persons with Disabilities, CRPD/C/SWE/CO/2–3). Kommittén välkomnade bl.a. att Sverige inrättat en interdepartemental arbetsgrupp med uppgift att bistå i genomförandet av funktionshinderspolitiken och beslutat om en strategi för systematisk uppföljning av funktionshinderspolitiken. Rekommendationerna omfattar ett flertal politikområden och pekar ut brister vad gäller t.ex. diskriminering, tillgänglighet eller otillräckligt stöd inom exempelvis utbildning, arbetsmarknad, krisberedskap och rättsväsendet.

5.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Resultatredovisningen visar att det fortsatt finns stora skillnader i levnadsvillkor för personer med funktionsnedsättning jämfört med den övriga befolkningen, exempelvis inom de prioriterade samhällsområdena arbete och försörjning, utbildning och livslångt lärande samt hälsa, folkhälsa och social välfärd.

Arbetet inom myndigheterna som ingår i strategin för systematisk uppföljning av funktionshinderspolitiken indikerar en mer positiv utveckling med ökat engagemang och ansvarstagande som skapar bättre förutsättningar för genomförandet av funktionshinderspolitiken på sikt. Det gäller bl.a. kompetenshöjande åtgärder för ökad kunskap om diskriminering, större möjlighet att erbjuda individuella stöd och lösningar, integrering av funktionshindersperspektivet inom andra tvärsektoriella perspektiv och andra insatser som stärker genomförandet av funktionshinderspolitiken.

Regeringens samlade bedömning av måluppfyllelsen när det gäller det nationella målet för funktionshinderspolitiken är att levnadsförhållandena för personer med funktionsnedsättning totalt sett är sämre än för övriga befolkningen även om

förhållandena skiljer sig åt beroende på kön, ålder och mellan olika grupper av personer med funktionsnedsättning. Det går fortfarande inte att dra några långtgående slutsatser av den beskrivna utvecklingen i relation till funktionshinderspolitikens mål, eftersom det bl.a. fortsatt saknas jämförbara indikatorer över tid. Regeringen bedömer att strategin för systematisk uppföljning av funktionshinderspolitiken kommer att utgöra ett viktigt verktyg för att skapa förbättrade möjligheter att följa upp målet över tid. Regeringen noterar den generella minskningen av ledsagarservice enligt lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade som identifierats av Socialstyrelsen och avser att följa frågan.

5.5 Politikens inriktning

En funktionshinderspolitik som utgår från mänskliga rättigheter

Regeringens funktionshinderspolitik tar sin utgångspunkt i Sveriges internationella åtaganden om mänskliga rättigheter, bl.a. FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning. Regeringen avser att påbörja beredningen av en ny nationell handlingsplan för funktionshinderspolitiken som bl.a. grundar sig på resultat från arbetet inom ramen för strategin för systematisk uppföljning av funktionshinderspolitiken. Handlingsplanen bedöms kunna beslutas under 2026.

Under 2024 mottog Sverige sammanfattande slutsatser och rekommendationer från FN:s kommitté för rättigheter för personer med funktionsnedsättning. I samband med detta gav regeringen ett uppdrag till MFD där myndigheten ska inhämta berörda aktörers bedömning i fråga om vad rekommendationerna kan innebära för respektive aktör utifrån en nationell kontext. Regeringen bereder de slutsatser och rekommendationer som kommittén lämnat och följer MFD:s arbete med uppdraget. Regeringen avser också fortsätta den dialog med civilsamhället som påbörjats.

Åtgärder för att utveckla tolktjänsten

2020 års tolktjänstutredning (S 2020:11) har överlämnat sitt betänkande Handlingsplan för en långsiktig utveckling av tolktjänsten för döva, hörselskadade och personer med dövblindhet (SOU 2022:11). Regeringen avser att vidta åtgärder för att förbättra tolktjänsten för personer med dövhet, hörselskada och dövblindhet. Regionerna tillförs därför 41 miljoner kronor per år för att utöka samordningen av tolktjänsten som aviserades i budgetpropositionen för 2024. Vidare avser regeringen att avsätta 5 miljoner kronor för inrättandet av en nationell funktion för tolktjänsten i enlighet med förslag från tolktjänstutredningen.

Förstärkt statsbidrag till funktionshindersorganisationerna

Regeringen har för avsikt att öka statsbidraget till funktionshinderorganisationerna enligt förordningen (2000:7) om statsbidrag till handikapporganisationer med 20 miljoner kronor fram till 2027. Regeringen anser att funktionshinders-organisationerna har en betydande roll för genomförandet av funktionshinders-politiken. Genom att öka statsbidraget skapas bättre förutsättningar för organisationerna att fortsätta arbeta för full delaktighet och jämlikhet i samhället för personer med funktionsnedsättning.

5.6 Budgetförslag

5.6.1 3:1 Myndigheten för delaktighet

Tabell 5.3 Anslagsutveckling 3:1 Myndigheten för delaktighet

Tusental kronor

2023	Utfall	67 599	Anslagssparande	
2024	Anslag	68 904[1]	Utgiftsprognos	68 443
2025	**Förslag**	**71 441**		
2026	Beräknat	73 122[2]		
2027	Beräknat	74 317[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 71 441 tkr i 2025 års prisnivå.

[3] Motsvarar 71 441 tkr i 2025 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Myndigheten för delaktighets (MFD) förvaltningsutgifter.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 5.4 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 3:1 Myndigheten för delaktighet

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**68 904**	**68 904**	**68 904**
Pris- och löneomräkning[2]	2 537	4 218	5 413
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**71 441**	**73 122**	**74 317**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2024. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2026–2027 är preliminär.

Regeringen föreslår att 71 441 000 kronor anvisas under anslaget 3:1 *Myndigheten för delaktighet* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 73 122 000 kronor respektive 74 317 000 kronor.

5.6.2 3:2 Bidrag till funktionshindersorganisationer

Tabell 5.5 Anslagsutveckling 3:2 Bidrag till funktionshindersorganisationer

Tusental kronor

2023	Utfall	188 742	Anslagssparande	
2024	Anslag	188 742[1]	Utgiftsprognos	188 742
2025	**Förslag**	**208 742**		
2026	Beräknat	208 742		
2027	Beräknat	208 742		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till funktionshindersorganisationer för att stödja organisationerna i deras arbete för att personer med funktionsnedsättning ska uppnå full delaktighet och jämlikhet i samhället.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 5.6 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 3:2 Bidrag till funktionshindersorganisationer

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**188 742**	**188 742**	**188 742**
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	20 000	20 000	20 000
varav BP25	*20 000*	*20 000*	*20 000*
– Ökade bidrag till funktionshindersorganisationer	*20 000*	*20 000*	*20 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**208 742**	**208 742**	**208 742**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Statsbidraget till funktionshindersorganisationerna ökas med 20 miljoner kronor 2025. Anslaget beräknas ökas med 20 miljoner kronor 2026 och 2027 för samma ändamål.

Regeringen föreslår att 208 742 000 kronor anvisas under anslaget 3:2 *Bidrag till funktionshindersorganisationer* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 208 742 000 kronor respektive 208 742 000 kronor.

6 Politik för sociala tjänster

6.1 Mål för området

Politiken för sociala tjänster omfattar följande övergripande av riksdagen beslutade mål:

Omsorg om äldre

Äldre ska

- kunna leva ett aktivt liv och ha inflytande i samhället och över sin vardag,
- kunna åldras i trygghet och med bibehållet oberoende,
- bemötas med respekt,
- ha tillgång till god vård och omsorg (prop. 2008/09:1 utg.omr. 9 avsnitt 3.4, bet. 2008/09:SoU1, rskr. 2008/09:127), och
- erbjudas en jämställd och jämlik vård och omsorg (prop. 2019/20:1 utg.omr. 9 avsnitt 6.4, bet. 2019/20:SoU1, rskr. 2019/20:135).

Individ- och familjeomsorg

- ska stärka förmågan och möjligheten till social delaktighet för människor i ekonomiskt och socialt utsatta situationer, och
- stärka skyddet för utsatta barn (prop. 2008/09:1 utg.omr. 9 avsnitt 3.4, bet. 2008/09:SoU1, rskr. 2008/09:127).

Personer med funktionsnedsättning

- Det nationella målet för funktionshinderspolitiken är att, med FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning som utgångspunkt, uppnå jämlikhet i levnadsvillkor och full delaktighet för personer med funktionsnedsättning i ett samhälle med mångfald som grund. Målet ska bidra till ökad jämställdhet och till att barnrättsperspektivet beaktas (prop. 2016/17:188, bet. 2017/18:SoU5, rskr. 2017/18:86).

6.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

För att bedöma utveckling och resultat inom områdena används ett antal resultat- och bakgrundsindikatorer. För mer information om bakgrunden till respektive indikator och hur den tagits fram hänvisas till den ursprungliga källan som redovisas i anslutning till tabeller och diagram. Ansvaret för verksamhetsområdena ligger främst hos kommunerna. Områdena omsorg om äldre, individ- och familjeomsorg samt personer med funktionsnedsättning är komplexa och en rad olika åtgärder, såväl statliga som kommunala, påverkar måluppfyllelsen.

Omsorg om äldre

De resultatindikatorer som används för att följa utvecklingen är följande:

- antal återstående år med god hälsa vid 65 års ålder,
- andel äldre som upplever att det är mycket tryggt eller ganska tryggt att bo hemma med stöd från personal eller i särskilt boende,

- andel äldre som uppger att personalen brukar ha tillräckligt med tid för att kunna utföra sitt arbete i hemtjänst eller särskilt boende,
- väntetid till särskilt boende,
- andel äldre som upplever att de bemöts på ett bra sätt i hemtjänst eller särskilt boende,
- andel äldre som efter bedömning erhållit riskförebyggande åtgärder i särskilt boende,
- antal fallskador bland personer 80 år och äldre,
- skillnader mellan kvinnor och män för olika indikatorer,
- spridning mellan kommuner för olika indikatorer.

Individ- och familjeomsorg

Följande indikatorer och mått används för att följa utvecklingen:

Den sociala barn- och ungdomsvården

- antal öppenvårdsinsatser och öppenvårdsformer,
- antal placerade barn och unga samt placeringsform,
- andel som har treårig gymnasieutbildning vid 20 års ålder bland personer som var placerade under hela årskurs nio,
- andel anställda handläggare med socionomexamen med minst tre års erfarenhet av barnutredningar respektive minst fem års erfarenhet av barnutredningar inom social barn- och ungdomsvård samt andel konsulthandläggare (årsarbete) inom social barn- och ungdomsvård.

Ekonomiskt bistånd

- antal mottagare och utbetalning av ekonomiskt bistånd,
- andel biståndsmottagare som är långvariga mottagare (10–12 månader under ett kalenderår),
- andel kommuner som har en aktuell överenskommelse om samverkan med Arbetsförmedlingen,
- andel kommuner som genomfört individuella möten för utredning och planering med sammanboende vuxna i biståndshushållet.

Missbruks- och beroendevården

- tillgängligheten till socialtjänstens missbruks- och beroendevård utifrån väntetider.

Hemlöshet

- antal personer i olika typer av hemlöshet.

Brottsutsatta

- andel kommuner som inom olika verksamhetsområden har en rutin för hur handläggare ska agera vid indikation på vuxnas utsatthet för våld av närstående,
- andel kommuner som har rutiner för att säkra rätten till utbildning för barn i skyddat boende.

Under 2023 reviderade Socialstyrelsen indikatorn andel kommuner som gör systematiska uppföljningar av insatser för brottsoffer. Den utgår då det inte längre går att göra jämförelser över tid.

Familjerätt

– antal barn som är föremål för familjerättsliga insatser inom socialtjänsten.

Föräldraskapsstöd

– andel kommuner eller stadsdelar som erbjuder minst ett manualbaserat föräldrastöd i grupp för barn med bråkigt/normbrytande beteende.

Personer med funktionsnedsättning

Inom avsnittet Funktionshinderspolitik (avsnitt 5) redovisas främst det sektorsövergripande arbetet för att genomföra och följa upp funktionshinderspolitiken.

I resultatavsnittet som följer redovisas stödinsatser till personer med funktionsnedsättning.

För att bedöma och redovisa utvecklingen och resultaten inom området används ett antal resultatindikatorer. Dessa indikatorer är nedbrutna på kvinnor och män respektive flickor och pojkar enligt följande:

– antal personer med funktionsnedsättning med insatser enligt lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade, förkortad LSS, och socialtjänstlagen (2001:453), förkortad SoL, och kostnader för detta,
– andel personer som uppger att de får bestämma över saker som är viktiga och som känner trivsel och trygghet i gruppbostad och servicebostad enligt LSS,
– antal anmälningar enligt SoL och LSS,
– antal personer och antal beviljade timmar med assistansersättning och kostnader för assistansersättning, och
– antal personer som beviljats bilstöd och kostnader för bilstöd.

6.3 Resultatredovisning

Övergripande socialtjänst

Förberedelser inför en ny socialtjänstlag

I budgetpropositionen för budgetåret 2024 aviserade regeringen att under 2024 presentera en ny socialtjänstlag. Regeringen föreslog även ett långsiktigt stöd till kommunerna för omställning och en överenskommelse med Sveriges Kommuner och Regioner (SKR).

Regeringen beslutade den 1 februari 2024 om ett uppdrag till Socialstyrelsen att fördela statsbidrag till kommunerna för omställningen till en långsiktigt hållbar, förebyggande och kunskapsbaserad socialtjänst (S2024/00196). Kommunernas förutsättningar och behov inför omställningen skiljer sig åt. Under det förberedande året 2024 har varje kommun fått 650 000 kronor till att genomföra läges- och behovsanalyser inför den nya socialtjänstlagen, vilket är en viktig utgångspunkt i planeringen av socialtjänstens verksamhet inför den nya lagen. En viktig del av uppdraget till Socialstyrelsen handlar också om att myndigheten ska planera för nationella kompetenshöjande insatser för att stödja kommunerna i omställningen och genomförandet av den nya socialtjänstlagen. Sammanlagt 200 miljoner kronor avsattes för ändamålet under 2024. Regeringen räknar med en kostnad på 8 miljarder kronor fram t.o.m. 2028 för att stödja omställningen till en långsiktigt hållbar socialtjänst.

Den 1 februari 2024 ingick regeringen och SKR en första överenskommelse för en hållbar socialtjänst (S2024/00192). Inför att den nya socialtjänstlagen träder i kraft har

regeringen och SKR enats om att inriktningen för överenskommelsen det förberedande året 2024 är att stödja kommunerna i omställningen till en mer förebyggande, lätt tillgänglig och kunskapsbaserad socialtjänst. Inom ramen för arbetet ska SKR stödja kommunernas strategiska arbete för omställningen, stödja kommuners erfarenhetsutbyte och gemensamma lärande samt stimulera samverkan mellan kommuner. SKR ska även stödja kommuners arbete med att utveckla ledning, styrning och uppföljning inför omställningen, stödja utvecklingen av lätt tillgängliga och förebyggande arbetssätt, stödja kommuner i läges- och behovsanalyser inför en ny socialtjänstlag, verka för stöd till uppföljning och analyser som kan vara av intresse för flera kommuner och bidra till spridning av metoder och arbetssätt som bygger på bästa tillgängliga kunskap. Överenskommelsen för 2024 omfattar totalt 20 miljoner kronor.

Bättre förutsättningar för en kunskapsbaserad socialtjänst genom att utveckla statistiken på nationell nivå

För att skapa långsiktiga och stabila förutsättningar för utvecklingen av en kunskapsbaserad socialtjänst är det viktigt att stärka och utveckla statistiken inom socialtjänsten på nationell nivå. Utredningen Framtidens socialtjänst bedömer att den nationella statistiken inom socialtjänsten behöver stärkas och Socialstyrelsens möjligheter att behandla personuppgifter för nationell statistik utökas och föreslår en ny lag om socialtjänstdataregister (SOU 2020:47 s. 608). En utredare har haft i uppdrag att genomföra en fördjupad analys av förslaget och lämna förslag om ett samlat regelverk för socialtjänstdataregister, som är förenligt med bestämmelserna om skydd för den personliga integriteten i regeringsformen liksom dataskyddsregleringen (S 2023:B). Utredaren redovisade sitt uppdrag den 1 juli 2024.

Regeringen har därutöver gett Socialstyrelsen i uppdrag att analysera kommunernas förutsättningar och behov inför införandet av en socialtjänstdataregisterlag (S2023/02123). Uppdraget redovisades den 19 april 2024. Socialstyrelsens analys visar att utmaningarna ser olika ut i kommunerna. I flertalet kommuner finns behov av både utvecklad dokumentation och bättre systemstöd. Sammantaget har kommunerna begränsade förutsättningar att rapportera andra uppgifter än vad som rapporteras i dag. Av Socialstyrelsens analys framkommer vidare att kommunerna har svårt att estimera kostnader, arbetstid och behov av utbildningsinsatser kopplade till förslaget om en socialtjänstdataregisterlag. Med anledning av detta har specifika kostnader för införandet av den nya lagen varit svåra att förutsäga.

Regeringen gav den 13 juni 2024 Socialstyrelsen i uppdrag att bl.a. förbereda för införandet av socialtjänstdataregisterlagen genom att ta fram en beskrivning av tänkbara informationsmängder som kan vara en del av det kommande registret och hur dessa ska dokumenteras (S2024/01209). Socialstyrelsen ska även under 2024 fördela statsbidrag till kommunerna för kostnader som avser förberedelser vid införande av socialtjänstdataregister.

Omsorg om äldre

Resultatindikatorer för omsorg om äldre

Tabell 6.1 Riksdagsbundna mål och huvudsakliga indikatorer

Resultatindikatorer för området Omsorg om äldre

Mål	Resultatindikatorer	Andra bedömningsgrunder
Äldre ska kunna leva ett aktivt liv och ha inflytande i samhället och över sin vardag	Antal återstående år med god hälsa vid 65 års ålder	Antalet 65 år och äldre med hemtjänst och boende i särskilt boende Andelen av befolkningen 65 år och äldre med hemtjänst och boende i särskilt boende Andel personer 65 år och äldre som uppger att de kan påverka tider i hemtjänst och särskilt boende
Äldre ska kunna åldras i trygghet och med bibehållet oberoende	Andel äldre som upplever att det är mycket tryggt eller ganska tryggt att bo hemma med stöd från personal eller i särskilt boende Andel äldre som uppger att personalen brukar ha tillräckligt med tid för att kunna utföra sitt arbete i hemtjänst eller särskilt boende Väntetid till särskilt boende	Läget på bostadsmarknaden gällande särskilda boendeformer Antalet hemtjänstpersonal som den enskilde möter under en 14-dagarsperiod
Äldre ska bemötas med respekt	Andel äldre som upplever att de bemöts på ett bra sätt i hemtjänst eller särskilt boende	
Äldre ska ha tillgång till god vård och omsorg	Andel äldre som uppger att de är ganska eller mycket nöjda med hemtjänst eller särskilt boende Andel äldre som efter bedömd risk erhållit riskförebyggande åtgärder i särskilt boende Antal fallskador bland personer 80 år och äldre	Antal kvinnor och män som arbetar inom äldreomsorgen Antal fallskador bland personer 65 år och äldre
Äldre ska erbjudas en jämställd och jämlik vård och omsorg	Skillnader mellan kvinnor och män för olika indikatorer och mål Spridning mellan kommuner för olika indikatorer	

Äldre ska kunna leva ett aktivt liv, ha inflytande i samhället och över sin vardag

God hälsa är viktigt för att äldre personer ska ha möjlighet att leva ett aktivt liv och ha inflytande. Antalet återstående år med god hälsa vid 65 års ålder (Healthy life years, HLY) var 13,9 år 2022, vilket kan jämföras med 14,6 år för år 2021. För kvinnor var antalet återstående år med god hälsa vid 65 års ålder 14,3 år 2022 och för män 13,5 år. Motsvarande siffror för 2020 var 16,4 år för kvinnor och 15,4 år för män (se diagram 6.1). Den negativa utvecklingen är sannolikt en följd av covid-19-pandemin. Kvinnornas medellivslängd var 84,9 år 2023 och motsvarande siffra för männen var 81,6 år (Statistiska centralbyrån, 2024). Medellivslängden har ökat stadigt för svenskar födda under 1900-talet och förbättringarna kan hänföras till en rad faktorer som stigande levnadsstandard, bättre utbildning, hälsosammare levnadsvanor och ökad tillgång till hälso- och sjukvård av god kvalitet (Folkhälsan i Sverige 2024: ökar eller minskar ojämlikheten?, Folkhälsomyndigheten 2024).

Diagram 6.1 Antal återstående år med god hälsa vid 65 års ålder

Antal år

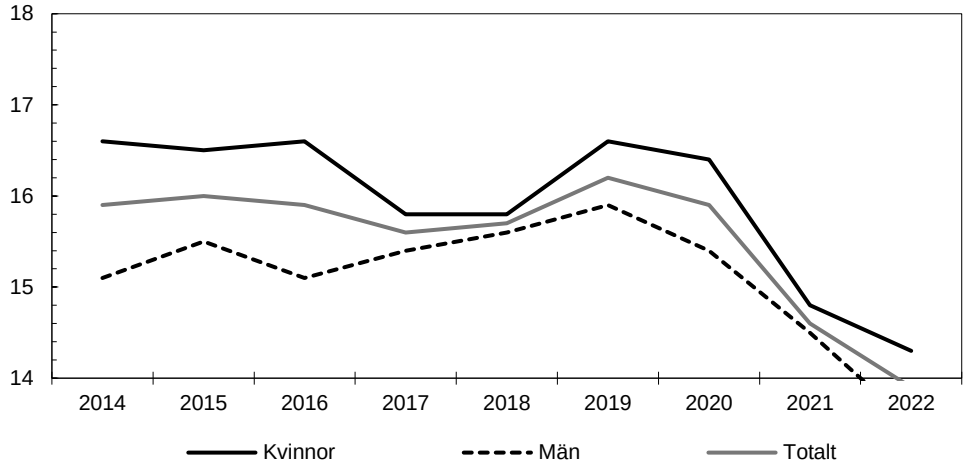

Anm.: 1 Eftersom indikatorn har ändrats redovisas inte statistik före 2014.

Anm.: 2 Y-axeln börjar inte från 0.

Källa: EUROSTAT, Healthy life years, 2014–2021.

Mellan 2022 och 2023 ökade antalet personer över 65 år med nästan 28 000, från 2 132 955 till 2 160 948. Även antalet personer över 65 år med hemtjänst har ökat, medan antalet personer över 65 år boende i särskilt boende har minskat jämfört med 2022. Den långsiktiga trenden är dock att en mindre andel av både äldre män och kvinnor är i behov av äldreomsorg (se tabell 6.2 och tabell 6.3). En förklaring är att det stora flertalet äldre är allt friskare högre upp i åldrarna. En större andel kvinnor än män har hemtjänst och bor i särskilt boende, vilket bl.a. kan förklaras av att kvinnor lever längre än män.

Tabell 6.2 Antalet 65 år och äldre med hemtjänst och boende i särskilt boende

Antal kvinnor och män

Hemtjänst	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Kvinnor	139 631	140 193	140 012	140 477	136 159	135 534	136 949	137 411
Män	77 098	78 570	80 217	81 931	80 883	81 358	84 116	85 797
Totalt	**216 729**	**218 763**	**220 229**	**222 408**	**217 042**	**216 892**	**221 065**	**223 208**
Särskilt boende	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Kvinnor	73 875	73 488	73 160	71 726	70 717	68 439	71 463	70 085
Män	36 473	36 997	37 650	37 646	37 739	36 493	38 978	38 677
Totalt	**110 348**	**110 485**	**110 810**	**109 372**	**108 456**	**104 932**	**110 441**	**108 762**

Anm.: Antal med pågående beslut om insats under året (sista dagen någon månad under året). Hemtjänst i ordinärt boende definieras såsom personer med hemtjänstbeslut som inte exklusivt består av en eller flera av följande insatser: Trygghetslarm; Matdistribution; Avlösning; Ledsagning. Med andra ord består hemtjänst av de som har hemtjänstbeslut som innehåller personlig omvårdnad (ej enbart trygghetslarm) eller service (ej enbart matdistribution) samt ospecificerade hemtjänstbeslut (insats ej specificerad). Denna avgränsning har gjorts för att göra hemtjänsten jämförbar mellan kommuner.

Källa: Socialstyrelsen, Registret över insatser enligt socialtjänstlagen till äldre personer med funktionsnedsättning.

Tabell 6.3 Andel av befolkningen 65 år och äldre med hemtjänst och boende i särskilt boende

Procent

Hemtjänst	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Kvinnor	13,2	13,1	12,9	12,8	12,3	12,1	12,1	12,0
Män	8,5	8,5	8,6	8,6	8,4	8,3	8,4	8,5
Totalt	**11,0**	**11,0**	**10,9**	**10,8**	**10,5**	**10,3**	**10,4**	**10,3**
Särskilt boende	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Kvinnor	7,0	6,9	6,8	6,5	6,4	6,1	6,3	6,1
Män	4,0	4,0	4,0	3,9	3,9	3,7	3,9	3,8
Totalt	**5,6**	**5,5**	**5,5**	**5,3**	**5,2**	**5,0**	**5,2**	**5,0**

Anm.: Antal 65 år och äldre med pågående beslut under någon av årets 12 mät-dagar (sista dagen varje månad) delat med befolkningen i samma åldersgrupp den sista december respektive år.

Källa: Socialstyrelsen, Registret över insatser enligt socialtjänstlagen till äldre och personer med funktionsnedsättning.

Ett sätt att belysa aspekten av äldre personers inflytande över sin vardag är att fråga äldre om de själva kan påverka tider när personalen inom äldreomsorgen kommer. Skillnader mellan könen finns vissa år, men de är små. Totalt 52 procent av kvinnorna och 55 procent av männen uppger att de kan påverka tider i hemtjänsten. Motsvarande siffra för särskilt boende är 57 procent för kvinnor och 58 procent för män (se tabell 6.4). Resultatet för 2022 och inom framför allt hemtjänsten är sämre än tidigare år och kan ha påverkats av covid-19-pandemin, som bl.a. innebar hög sjukfrånvaro bland personalen. Resultatet för 2023 indikerar att en återhämtning inte skett då siffrorna är ungefär desamma som året innan.

Tabell 6.4 Andel personer 65 år och äldre som uppger att de kan påverka tider

Procent

Hemtjänst	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Kvinnor	60	61	60	60	59	59	58	-	52	52
Män	63	63	63	62	61	62	60	-	54	55
Totalt	**61**	**61**	**61**	**61**	**60**	**60**	**59**	**-**	**52**	**53**
Särskilt boende	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Kvinnor	59	60	61	61	60	60	60	-	57	57
Män	61	61	61	61	61	60	60	-	57	58
Totalt	**60**	**60**	**61**	**61**	**61**	**60**	**60**	**-**	**57**	**57**

Anm.: Uppgifter saknas för 2021, då Socialstyrelsen inte gjorde någon undersökning.
Källa: Socialstyrelsen, Enkätundersökningen vad tycker de äldre om äldreomsorgen, 2014–2023.

Välfärdsteknik kan stödja äldre personer att leva ett aktivt liv och ha inflytande

Regeringen stöder kommunernas arbete med digitalisering och med att stärka kunskapsutvecklingen på området. Sedan den 1 mars 2024 gäller nya regler i socialtjänstlagen som syftar till att förtydliga möjligheten att använda digital teknik när insatser ges vid hemtjänst eller boende i särskilda boendeformer för äldre. Regeringen uppdrog åt en särskild utredare i oktober 2023 att föreslå en reglering av användningen av välfärdsteknik vid utförande av insatser enligt socialtjänstlagen, förkortad SoL, och insatser enligt lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade, förkortad LSS (dir. 2023:147). Utredaren ska bl.a. föreslå en reglering av användningen av välfärdsteknik när insatser enligt SoL och insatser enligt LSS ges till personer med nedsatt beslutsförmåga. Meningen är att fler av dem som vill ska kunna ta del av insatser med stöd av välfärdsteknik och att personer med nedsatt beslutsförmåga ska erbjudas insatser med välfärdsteknik på lika villkor som andra.

Regeringen har även beviljat SKR 20 miljoner kronor för 2024 till Kompetenscenter Välfärdsteknik. Genom att stödja kommunerna i utvecklingen av digitalisering och välfärdsteknik vill regeringen stärka förutsättningarna att tillhandahålla äldreomsorg av god kvalitet.

Regeringen har under 2023 fortsatt satsningen på idrott för äldre som syftar till att skapa bättre förutsättningar för äldre att idrotta (se vidare i avsnitt 16.6 Idrottspolitiken inom utgiftsområde 17 Kultur, medier, trossamfund och fritid.

Äldre ska kunna åldras i trygghet och med bibehållet oberoende

Ett mål för äldrepolitiken är att äldre ska kunna åldras i trygghet. Sammanlagt uppger 84 procent av kvinnorna och 86 procent av männen att de upplever att det är mycket tryggt eller ganska tryggt att bo hemma (ordinärt boende) med stöd från personal. I särskilt boende är motsvarande siffra 87 procent för kvinnorna och 86 procent för männen. Resultatet har inte förändrats i någon större omfattning över tid och det är små skillnader mellan könen (se tabell 6.5).

Tabell 6.5 Andel äldre som upplever att det är mycket tryggt eller ganska tryggt att bo med stöd från personal

Procent

Ordinärt boende	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Kvinnor	85	85	84	85	84	85	85	-	84	84
Män	87	87	87	87	86	87	87	-	86	86
Totalt	**86**	**86**	**85**	**86**	**85**	**86**	**86**	**-**	**85**	**85**
Särskilt boende	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Kvinnor	89	89	88	88	88	88	88	-	86	87
Män	89	89	89	88	88	88	87	-	86	86
Totalt	**89**	**89**	**89**	**88**	**88**	**88**	**87**	**-**	**86**	**86**

Anm.: Uppgifter saknas för 2021, då Socialstyrelsen inte gjorde någon undersökning.
Källa: Socialstyrelsen, Enkätundersökningen vad tycker de äldre om äldreomsorgen, 2014–2023.

Ett sätt att få en indikation på om äldreomsorgen bidrar till trygghet och bibehållet oberoende är att fråga om äldre personers upplevelse av om personalen i hemtjänst och särskilt boende har tillräckligt med tid för att kunna utföra sitt arbete. Totalt 79 procent av kvinnorna och 82 procent av männen uppger att personalen i hemtjänsten har det. 70 procent av både kvinnor och män uppger detta i fråga om personalen i särskilt boende (se tabell 6.6). En förklaring till de sämre resultaten mellan 2020 och 2022 kan vara covid-19-pandemin. En liten förbättring skedde dock 2023. Det finns inte några signifikanta skillnader mellan könen.

Tabell 6.6 Andelen äldre som uppger att personalen alltid eller oftast brukar ha tillräckligt med tid för att kunna utföra sitt arbete

Procent

Hemtjänst	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Kvinnor	81	81	81	82	81	81	81	-	78	79
Män	83	84	84	84	84	84	83	-	81	82
Totalt	**82**	**82**	**82**	**82**	**82**	**82**	**82**	**-**	**79**	**80**
Särskilt boende	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Kvinnor	72	72	72	73	72	72	74	-	68	70
Män	74	74	75	74	74	74	76	-	70	70
Totalt	**72**	**72**	**73**	**73**	**72**	**72**	**74**	**-**	**69**	**71**

Anm.: Uppgifter saknas för 2021, då Socialstyrelsen inte gjorde någon undersökning.
Källa: Socialstyrelsen, Enkätundersökningen vad tycker de äldre om äldreomsorgen, 2014–2023.

Ökad väntetid till särskilt boende

En plats i ett särskilt boende kan bidra till ökad trygghet för äldre kvinnor och män. Den genomsnittliga väntetiden till särskilt boende ökade stort mellan åren 2022 och 2023, från 53 till 64 dagar. Detta kan jämföras med den kraftiga minskning som skedde mellan åren 2020 och 2021 från 63 dagar till 44 dagar, vilket sannolikt påverkades av covid-19-pandemin eftersom färre äldre personer ansökte om särskilt boende och fler tackade nej till insatser i början av pandemin. Resultatet för 2023 är något lägre än för 2019 som var året före covid-19-pandemin. Det finns fortsatt skillnader mellan könen, då kvinnor får vänta längre på en plats i särskilt boende än män (se tabell 6.7).

Tabell 6.7 Väntetid till särskilt boende

Antal dagar

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Kvinnor	-	60	59	59	54	70	67	44	57	68
Män	-	58	56	56	50	63	58	42	49	61
Totalt	**52**	**57**	**57**	**57**	**52**	**67**	**63**	**44**	**53**	**64**

Anm.: Könsuppdelad statistik saknas för året 2014.

Källa: Kommun- och landstingsdatabasen (Kolada), Sveriges Kommuner och Regioner.

Boverket gör årligen en nationell undersökning för att få en bild av bostadsmarknaden i Sverige. Av tabell 6.8 framgår att 112 kommuner bedömer att de har ett underskott på särskilda boendeformer för äldre, vilket är en ökning med 3 kommuner jämfört med året innan (Boverket, 2024 års bostadsmarknadsenkät). Stödet till äldrebostäder lämnas genom förordningen (2016:848) om statligt stöd för att anordna och tillhandahålla bostäder för äldre personer. Under 2023 kom 518 ansökningar in motsvarande 367,8 miljoner kronor. Detta är en minskning jämfört med föregående år då det kom in 540 ansökningar motsvarande 570 miljoner kronor. Minskningen kan antas ha en koppling till den allmänna nedgången i bostadsbyggandet. Däremot ökade ansökningarna för anpassning av gemensamma utrymmen från 67,7 miljoner kronor 2022 till 74,2 miljoner kronor 2023. Ökningen kan bero på att bostadsrättsföreningar och andra fastighetsägare har blivit mer medvetna om stödet och därmed ansöker i större utsträckning. Under året beviljades sammanlagt 565 miljoner kronor och vid årsskiftet 2023/2024 fanns det inte några färdighandlagda ansökningar i kö. Detta har varit möjligt då bemyndiganderamen för 2023 höjdes från 800 miljoner kronor till 990 miljoner kronor (Rapport 2024:2, Årsredovisning 2023, Boverket 2024).

Tabell 6.8 Läget på bostadsmarknaden gällande särskilda boendeformer (SÄBO) för äldre personer

Utbud av särskilda bostäder för äldre. Antal kommuner

	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Underskott	122	109	125	116	127	109	68	83	109	112
Ej svarat	9	11	7	19	10	13	18	16	10	8

Källa: Boverket, bostadsmarknadsenkät 2015–2024.

Personalkontinuitet kan bidra till trygghet och oberoende

Under 2023 mötte en hemtjänstmottagare i genomsnitt 16 olika anställda under en tvåveckorsperiod vilket är samma antal sedan 2021. Det finns inte några skillnader mellan kvinnor och män (se tabell 6.9). Att en omsorgsmottagare i största möjliga mån får vård och omsorg av samma personal kan bidra till att äldre kan åldras i trygghet och med bibehållet oberoende.

Tabell 6.9 Antalet hemtjänstpersonal som den enskilde möter under en 14-dagarsperiod

Antal

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Kvinnor	-	-	-	-	-	-	-	15	16	16	16
Män	-	-	-	-	-	-	-	15	16	16	16
Totalt	**14**	**15**	**15**	**15**	**15**	**15**	**16**	**15**	**16**	**16**	**16**

Anm.: Könsuppdelad statistik saknas för åren 2013 till 2019.

Källa: Rådet för främjande av kommunala analyser, Kolada.

Äldre ska bemötas med respekt

Ytterligare ett mål för äldrepolitiken är att äldre ska bemötas med respekt. De flesta kvinnor och män med äldreomsorg upplever att de blir bemötta på ett bra sätt av personalen. Totalt 96 procent av både kvinnorna och männen med hemtjänst upplever att de alltid eller oftast bemöts på ett bra sätt. Motsvarande siffra i särskilt boende är 92 för både kvinnor och män. Det finns inte några signifikanta skillnader mellan könen (se tabell 6.10).

Tabell 6.10 Andel äldre som upplever att de alltid eller oftast bemöts på ett bra sätt

Procent

Hemtjänst	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Kvinnor	97	97	97	97	97	96	97	-	96	96
Män	97	97	97	97	98	97	97	-	96	96
Totalt	**97**	**97**	**97**	**97**	**97**	**97**	**97**	**-**	**96**	**96**
Särskilt boende	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Kvinnor	94	94	94	94	94	93	94	-	92	92
Män	94	94	94	94	93	93	93	-	91	92
Totalt	**94**	**94**	**94**	**94**	**93**	**93**	**94**	**-**	**92**	**92**

Anm.: Uppgifter saknas för 2021, då Socialstyrelsen inte gjorde någon undersökning.
Källa: Socialstyrelsen, Enkätundersökningen vad tycker de äldre om äldreomsorgen, 2014–2023.

Äldre ska ha tillgång till god vård och omsorg

En grundförutsättning för att äldre ska ha tillgång till en god vård och omsorg är att det finns tillgång till personal som har rätt kompetens för uppgifterna. Antalet kvinnor och män som arbetar som undersköterskor i äldreomsorgen ökade något mellan 2021 och 2022, men samtidigt har antalet undersköterskor i sektorn minskat sedan 2014. Samma utveckling gäller för det totala antalet anställda i äldreomsorgen (se tabell 6.11). Kompetensförsörjningen är en utmaning, inte minst mot bakgrund av att fler

äldre förväntas behöva insatser i framtiden som en följd av den demografiska utvecklingen. Över tid har antalet män som arbetar i äldreomsorgen nästan fördubblats och ökat från 25 198 år 2014 till 43 943 år 2022. Under samma period har antalet kvinnor minskat med knappt 15 000. Riksdagen antog i juni 2021 regeringens förslag att undersköterska ska bli en skyddad yrkestitel och reformen trädde i kraft den 1 juli 2023 (prop. 2020/21:175, bet. 2020/21:SoU30, rskr. 2020/21:376). Det innebär att det behövs ett bevis från Socialstyrelsen för att få använda titeln undersköterska inom vård och omsorg. Myndigheten har fram till den 2 augusti 2024 utfärdat 83 314 bevis.

Tabell 6.11 Antal kvinnor och män i olika yrkesgrupper som arbetar inom äldreomsorgen

Antal

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Undersköterskor, hemtjänst, hemsjukvård och äldreboende	**135 970**	**137 663**	**138 161**	**136 405**	**135 263**	**132 307**	**128 985**	**129 349**	**129 634**
Kvinnor	126 107	127 105	127 554	125 255	123 371	119 901	116 040	114 815	113 906
Män	9 863	10 558	10 607	11 150	11 892	12 406	12 945	14 534	15 728
Vårdbiträden	**76 879**	**79 786**	**76 546**	**78 083**	**76 698**	**78 582**	**77 003**	**79 030**	**79 395**
Kvinnor	63 391	65 040	61 930	61 269	58 362	58 164	55 706	56 293	56 156
Män	13 488	14 746	14 616	16 814	18 336	20 418	21 297	22 737	23 239
Övrig vård- och omsorgspersonal	**6 978**	**7 743**	**10 681**	**10 538**	**10 276**	**11 380**	**12 573**	**13 458**	**14 763**
Kvinnor	5 131	5 613	7 293	7 050	6 797	7 619	8 367	8 960	9 787
Män	1 847	2 130	3 388	3 488	3 479	3 761	4 206	4 498	4 976
Antal anställda inom äldreomsorgen	**219 827**	**225 192**	**225 388**	**225 026**	**222 237**	**222 269**	**218 561**	**221 837**	**223 792**
Kvinnor	194 629	197 758	196 777	193 574	188 530	185 684	180 113	180 068	179 849
Män	25 198	27 434	28 611	31 452	33 707	36 585	38 448	41 769	43 943

Källa: Statistiska centralbyrån (SCB), Yrkesregister, enligt SSYK4 kod.

Språkkrav för personal i äldreomsorgen

Äldre ska känna sig trygga med att personalen har goda språkkunskaper i svenska och genom det möjlighet att utföra det arbete som det innebär att ge vård och omsorg under dygnets alla timmar. Att personalen har goda språkkunskaper i svenska ökar även möjligheten för många äldre att ha inflytande över omsorgens utförande. Regeringen har gett en särskild utredare i uppdrag att analysera och ta fram förslag på hur krav på kunskaper i svenska språket för personal i äldreomsorgen kan regleras – Språkkrav för personal i äldreomsorgen (dir. 2023:44). Utredningstiden har förlängts och uppdraget ska redovisas senast den 29 november 2024 (dir. 2024:66).

Utredning om stärkt medicinsk kompetens i kommunal hälso- och sjukvård

Den kommunala hälso- och sjukvården möter många äldre patienter med sammansatta behov, och det krävs medicinsk kompetens för att de ska kunna erbjudas en god, säker och nära vård. Flera utredningar och uppföljningar har visat på brister i tillgången till och medverkan av läkare. Regeringen tillsatte därför i juni 2023 en utredning som ska lämna förslag som stärker kommunernas möjlighet att säkra tillgången till läkare i den kommunala hälso- och sjukvården (dir. 2023:98). Uppdraget ska redovisas senast den 1 november 2024.

Nöjdhet i hemtjänst och särskilt boende

Ett sätt att få en indikation på om äldre upplever att de har tillgång till en god vård och omsorg kan vara att fråga dem om de är nöjda med den vård och omsorg som ges. Totalt 85 procent av kvinnorna och 87 procent av männen med hemtjänst uppger

att de är ganska eller mycket nöjda med hemtjänsten. Motsvarande siffra för särskilda boenden är 78 procent för kvinnor och 77 procent för männen (se tabell 6.12). Det finns inte några signifikanta skillnader mellan kvinnor och män. En förklaring till den negativa utvecklingen mellan 2020 och 2022 inom framför allt särskilt boende kan vara effekter av covid-19-pandemin. Resultaten för 2023 är inte uppe på samma nivå som före pandemin, men steg ändå något jämfört med 2022.

Tabell 6.12 Andel äldre som uppger att de är ganska eller mycket nöjda med hemtjänst och särskilt boende

Procent

Hemtjänst	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Kvinnor	89	89	89	89	88	87	88	-	85	85
Män	89	89	90	90	89	89	89	-	87	87
Totalt	**89**	**89**	**89**	**89**	**88**	**88**	**88**	**-**	**86**	**86**
Särskilt boende	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Kvinnor	83	82	83	83	82	81	82	-	77	78
Män	82	81	82	82	81	80	80	-	76	77
Totalt	**83**	**83**	**83**	**82**	**81**	**81**	**81**	**-**	**77**	**78**

Anm.: Uppgifter saknas för 2021, då Socialstyrelsen inte gjorde någon undersökning.
Källa: Socialstyrelsen, Enkätundersökningen vad tycker de äldre om äldreomsorgen, 2014–2023.

Riskförebyggande åtgärder

Riskförebyggande åtgärder är viktiga för att det ska vara möjligt att erbjuda en god vård och omsorg. Andelen personer över 65 år som efter bedömd risk för exempelvis fall, trycksår och undernäring fått riskförebyggande åtgärder i särskilt boende har ökat sedan 2015 (se tabell 6.13). Det som beskrivs i indikatorn är andelen personer i särskilt boende som först har bedömts ha en risk och där sedan minst en åtgärd har utförts. Det innebär att 34 procent av de personer som bedömdes ha en risk 2023 inte har fått någon åtgärd registrerad. Detta är en förbättring jämfört med 2014 då motsvarande siffra var 45 procent.

Mat är grundläggande för det fysiska och psykiska välbefinnandet, men mat och måltider har också betydelse för människors sociala välbefinnande. Regeringen gav därför i uppdrag till Livsmedelsverket att sammanställa och sprida kunskap om mat och måltiders betydelse för att motverka ohälsa hos äldre personer. Uppdraget ska redovisas senast den 15 juni 2026 (S2024/01012).

Tabell 6.13 Andel personer 65 år och äldre som efter bedömd risk erhållit riskförebyggande åtgärder i särskilt boende

Procent

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Kvinnor	55	55	63	56	61	62	60	65	65	67
Män	55	54	60	56	61	62	60	64	64	65
Totalt	**55**	**55**	**62**	**56**	**61**	**62**	**60**	**64**	**65**	**66**

Källa: Socialstyrelsen.

Fallskador bland äldre

Fallolyckor är den vanligaste orsaken till att äldre skadar sig och det är också en vanlig dödsorsak bland äldre. Orsaker till att fallrisken ökar med stigande ålder är bl.a. muskelsvaghet, syn- och hörselnedsättning, försämrad balans och gångförmåga samt sjukdom och medicinering. Antalet personer per 1 000 invånare i åldersgruppen 80 år och äldre som drabbas av en fallolycka har minskat något de senaste åren. Över tid har antalet fall inom gruppen män legat på jämn nivå, medan de minskat under samma

period för gruppen kvinnor, från 69 till 64. Men det finns fortsatt en skillnad mellan kvinnor och män (se tabell 6.14).

Tabell 6.14 Antal fallskador bland personer 80 år och äldre

Antal per 1000 invånare

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Kvinnor	69	69	68	67	66	67	66	65	64	64
Män	48	48	47	47	47	48	49	49	48	49
Totalt	**61**	**61**	**60**	**60**	**58**	**59**	**59**	**59**	**58**	**57**

Källa: Socialstyrelsen, Patientregistret.

En förklaring till skillnaden är bl.a. olika åldersfördelning och att det finns fler kvinnor än män i åldersgruppen 65 år och äldre liksom i åldersgruppen 80 år och äldre. När det gäller gruppen äldre som vårdas inom slutenvård och specialiserad öppenvård efter ett fall har antalet fallskador i åldersgruppen personer 65 år och äldre per 1 000 invånare ökat mellan 2022 och 2023 (se tabell 6.15). Samtidigt finns det även i denna grupp en liknande skillnad mellan kvinnor och män.

Tabell 6.15 Antal fallskador bland personer 65 år och äldre (Sluten vård och specialiserad öppen vård)

Antal personer per 1000 invånare

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Kvinnor	62	64	64	64	66	65	58	63	66	67
Män	40	42	42	42	44	44	40	43	46	48
Totalt	**52**	**54**	**54**	**54**	**56**	**55**	**50**	**53**	**57**	**58**

Källa: Socialstyrelsen, Patientregistret.

Insatser i syfte att utveckla kvaliteten i vården och omsorgen för personer med demenssjukdom

Regeringen har höjt statsbidraget för 2024 till Svenskt Demenscentrum med 3 miljoner kronor, från 12,7 till 15,7 miljoner kronor, och dessutom beviljat kompetenscentrumet medel för att starta ett projekt om ökad kvalitet samt mer jämlik vård och omsorg avseende personer med kognitiv sjukdom som demens (S2023/03347). Vidare har Nationellt kompetenscentrum anhöriga beviljats 3 miljoner kronor för att genomföra ett projekt avseende stöd till anhöriga till personer med demenssjukdom (S2023/03383). Kvalitetsregistren BPSD-registret (beteendemässiga störningar och psykologiska symtom vid demenssjukdom) och svenska registret för kognitiva sjukdomar/demenssjukdomar beviljades medel 2023 vilket har bidragit till förbättringsarbeten i ett flertal kommuner. Under våren 2024 har regeringen även påbörjat arbetet med att ta fram en utvecklad nationell demensstrategi.

Statsbidrag bidrar till en god vård och omsorg för äldre

Regeringen har för 2024 avsatt 4 miljarder kronor och gett Socialstyrelsen i uppdrag att under året fördela medlen till kommuner för att säkerställa en god vård och omsorg av äldre personer. Myndighetens uppföljning av 2022 års medel visade att 98,7 procent av medlen förbrukades. Under 2022 använde 196 kommuner statsbidraget till att finansiera kompetensutveckling för personal. (Redovisning av 2022 års statsbidrag till kommuner för att säkerställa en god vård och omsorg av äldre personer S2021/08111, Socialstyrelsen 2024).

Stärkt kompetens genom Äldreomsorgslyftet

Regeringen har i enlighet med budgetpropositionen för 2024 (prop. 2023/24:1) fortsatt att finansiera det s.k. Äldreomsorgslyftet med 1,7 miljarder under 2024. Äldreomsorgslyftet har även utvecklats och medlen kan nu användas till validering av

kunskap till undersköterska i enlighet med Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om skyddad yrkestitel för undersköterskor (HSLFS 2023:14) och ytterligare möjligheter till språkutbildning för personal inom äldreomsorgen. Socialstyrelsen fördelade under 2022 ca 1,68 miljarder kronor till 287 kommuner och ca 1,3 miljarder kronor förbrukades. Socialstyrelsens uppföljning av 2022 års medel visar bl.a. att ca 5 800 anställda inom kommunalt finansierad äldreomsorg påbörjade studier till vårdbiträde eller undersköterska under 2022 samt att 13 900 personer gick kurs för att utveckla sina kunskaper och förmågor. (Redovisning av Äldreomsorgslyftet 2022, Socialstyrelsen 2023).

Äldre ska erbjudas en jämställd och jämlik vård och omsorg

Det femte målet för äldrepolitiken är att äldre ska erbjudas en jämställd och jämlik vård och omsorg. För att få en indikation om detta presenteras här resultaten för de föregående målen och indikatorerna med redovisning efter kön för perioden 2018–2023 för att mäta utvecklingen i jämställdhet, och efter spridning mellan kommuner för att mäta utvecklingen i jämlikhet.

Jämställdhet

Indikatorn för jämställdhet avser den årliga procentuella skillnaden mellan resultaten för kvinnor och män. Av diagram 6.2 framgår att dessa skillnader varierar för de olika indikatorerna. Under 2023 drabbades kvinnor fortfarande i större utsträckning av fallskador, och hade längre väntetider till särskilt boende jämfört med män. I områden som handlar om brukarens egna upplevelser av trygghet, bemötande och av personalens tidsutrymme var skillnaderna i resultaten mellan kvinnor och män fortfarande mycket små. Skillnaden var också liten i fråga om riskförebyggande åtgärder, dock något ökande till kvinnors fördel.

Resultaten för 2023 följer i stort samma mönster som för 2022, 2020 och 2018, men vissa förändringar har skett. Skillnaden i ”friska år” minskade mellan 2020 och 2022. En möjlig förklaring är att män drabbades av covid i större uträckning än kvinnor under 2020. Skillnaden mellan kvinnor och män i fallskador har fortsatt minska, dock drabbas kvinnor fortfarande mycket oftare. En bidragande orsak kan vara att kvinnor lever längre, men även oftare drabbas av benskörhet än män. Skillnaden i väntetider till särskilt boende har också minskat jämfört med tidigare år, till kvinnors fördel. En större andel kvinnor har fått riskförebyggande åtgärder på särskilt boende under 2023 än män jämfört med tidigare år. Skillnader i uppfattningen om personalens tidsutrymme, trygghet och nöjdhet är små.

Diagram 6.2 Skillnaden mellan kvinnor och män för olika indikatorer och mål, 2023, 2022, 2020 och 2018

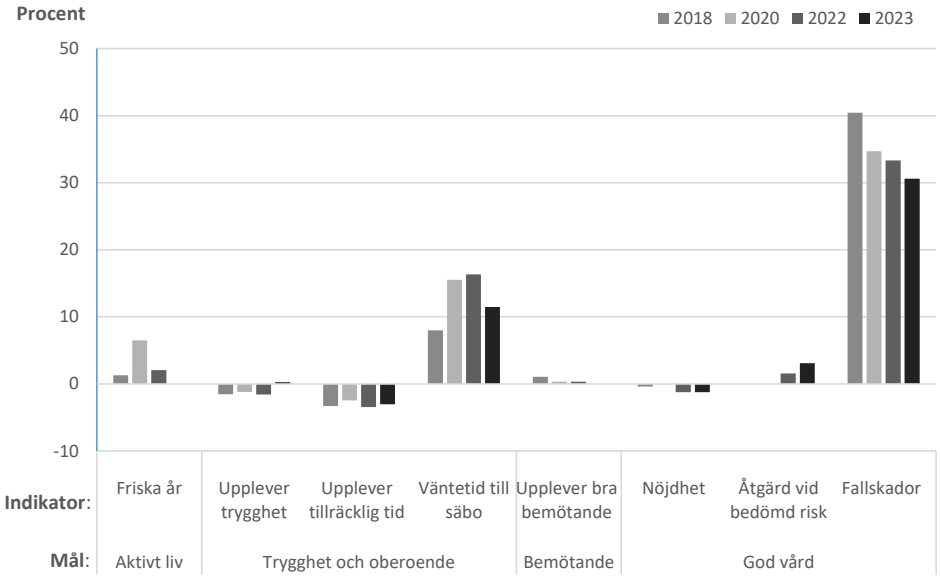

Anm.: 1 Värdena har beräknats genom att dividera kvinnors resultat med mäns. Värden som är lika med noll innebär att det inte finns några skillnader mellan resultaten för kvinnor och män. Positiva värden innebär att kvinnors resultat överstiger mäns, negativa resultat innebär att kvinnors resultat understiger mäns.

Anm.: 2 Fullständig redovisning av mål och indikatorer sker i tabell 6.1.

Anm.: 3 För indikatorn om ”friska år” saknas uppgifter för 2023.

Källa: Socialstyrelsen, Senior alert, Eurostat samt bearbetningar av Socialdepartementets analysenhet.

Jämlikhet

Jämlikhet i äldreomsorgen redovisas i diagram 6.3. Spridningen av resultat per indikator mellan kommuner redovisas över perioden 2018–2023. Resultatet ska tolkas så att ju mer spridning det finns i en vald indikator, desto större är ojämlikheten mellan kommuner. En ökning i jämlikhet motsvarar en minskning i spridningen mellan kommunerna, möjligtvis runt ett högre medianvärde (eller lägre medianvärde om indikatorn fångar något som inte är önskvärt), då flera kommuner också har nått ett bättre resultat.

Förändringarna i spridning över tid är små för samtliga indikatorer. Med andra ord finns det inte stora förändringar när det gäller ojämlikhet. Medianvärdet för indikatorn ”åtgärd vid bedömd risk” ökade från 59 till 63 procent mellan 2018 och 2023. Medianvärdet för indikatorn ”nöjdhet” minskade från 88 till 86 procent, medan skillnaden mellan kommunerna med högst och lägst värde ökade något, vilket är något negativt. Värdena för indikatorn ”fallskador” är i stort sett desamma för 2018 som 2023.

För indikatorerna ”trygghet”, ”tillräcklig tid” och ”bemötande” finns data endast för 2022 och 2023. Under dessa år ökade skillnaden något mellan de lägsta och högsta värdena (p5 och p95) för ”trygghet” och ”bemötande”. Skillnaden minskade något för indikatorn ”tid”. Det är svårt att dra några slutsatser då förändringarna är små och uppföljningen endast omfattar ett fåtal år.

Diagram 6.3 Spridning mellan kommuner för olika indikatorer, 2023, 2022, 2020 och 2018

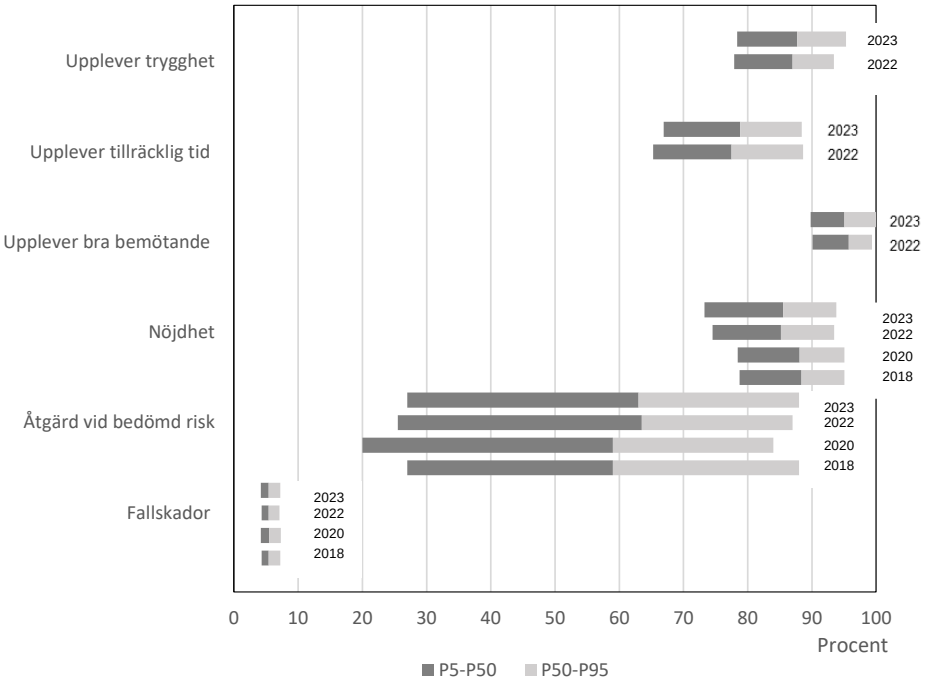

Anm.: 1 Spridningsmåtten avser percentil 5, percentil 50 och percentil 95 (P5, P50=median, P95).

Anm.: 2 Fullständig redovisning av mål och indikatorer sker i tabell 6.1.

Anm.: 3 För indikatorerna om trygghet, tid och bemötande är statistiken för 2018 och 2020 inte jämförbar med statistiken för 2022 och redovisas därför inte.

Anm.: 4 Uppgifter för indikatorn om ”friska år” finns endast totalt för riket. Indikatorn för väntetid till särskilt boende mäts i dagar och redovisas därför inte i diagrammet. För 2023 var skillnaden mellan p5 och p95 totalt 109 dagar och medianen uppgick 45.Under 2022 uppgick skillnaden mellan p5 och p95 till 95 dagar och medianen till 46 dagar. För 2020 var antalet dagar 114 och 53. Motsvarande tal för 2018 var 92 respektive 47 dagar.

Källa: Socialstyrelsen, Senior alert samt bearbetningar som gjorts av Socialdepartementets analysenhet.

Individ- och familjeomsorg

Resultatindikatorer för Individ- och familjeomsorg

Tabell 6.16 Riksdagsbundna mål och centrala indikatorer

Resultatindikatorer för området Individ- och familjeomsorg

Mål	Resultatindikatorer	Andra bedömningsgrunder
Individ- och familjeomsorgen ska stärka skyddet för utsatta barn	Antal öppenvårdsinsatser och öppenvårdsform.	Avslutad vård vid SiS ungdomshem
	Antal placerade barn samt placeringsform.	
	Andel som har treårig gymnasieutbildning vid 20 års ålder bland personer som var placerade under hela årskurs nio	
	Andel anställda handläggare med socionomexamen och minst tre års erfarenhet av barnutredningar, mer än fem års erfarenhet av barnutredningar samt andel konsulthandläggare (årsarbete) inom social barn- och ungdomsvård	

Mål	Resultatindikatorer	Andra bedömningsgrunder
Individ- och familjeomsorgen ska stärka förmågan och möjligheten till social delaktighet för människor i ekonomiskt och socialt utsatta situationer	Antal mottagare och utbetalning av ekonomiskt bistånd. Andel biståndsmottagare som är långvariga mottagare (10–12 månader under ett kalenderår). Andel kommuner som har en aktuell överenskommelse om samverkan med Arbetsförmedlingen. Andel kommuner som genomfört individuella möten för utredning och planering med sammanboende vuxna i biståndshushållet. Tillgängligheten till socialtjänstens missbruks- och beroendevård utifrån väntetider. Antal personer i olika typer av hemlöshet. Andel kommuner som inom olika verksamhetsområden har en rutin för hur handläggare ska agera vid indikation på vuxnas utsatthet för våld av närstående. Andel kommuner som har rutiner för att säkra rätten till utbildning (skolgången) för barn i skyddat boende. Antal barn som är föremål för familjerättsliga insatser inom socialtjänsten. Andel kommuner/stadsdelar som erbjuder minst ett manualbaserat föräldrastöd i grupp för barn med bråkigt/normbrytande beteende.	Andel biståndsmottagare i befolkningen, inom respektive grupp Antal personer som fått heldygnsvård för missbruk och beroende Antal personer som fått individuellt behovsprövande insatser för missbruk och beroende Antal personer med missbruks- och beroende som fått boendeinsatser enligt SoL Avslutad vård vid SiS LVM-hem

Den sociala barn- och ungdomsvården

Öppna insatser till barn och unga har ökat

I detta avsnitt redogör regeringen för hur arbetet med att stärka kvaliteten, barnrättsperspektivet och rättssäkerheten för barn och unga fortlöper inom den sociala barn- och ungdomsvården i enlighet med riksdagens tillkännagivande om att regeringen årligen ska rapportera detta till riksdagen (bet. 2022/23:SoU9, rskr. 2022/23:114).

Den 1 november 2023 hade 34 863 barn och unga (varav 16 509 flickor och 18 354 pojkar) minst en behovsprövad öppenvårdsinsats, vilket är en ökning med ca 1 725 individer sedan 2022 (se tabell 6.17). Antalet barn och unga som fick insatser i form av personligt stöd eller strukturerade öppenvårdsprogram ökade något mellan 2021 och 2022. Andelen barn och unga med kontaktperson eller kontaktfamilj är fortsatt en halv procent under samma period (Statistik om socialtjänstinsatser till barn och unga 2022, Socialstyrelsen 2023 och Individ- och familjeomsorg – Lägesrapport 2024).

Tabell 6.17 Antal barn och unga med behovsprövade öppenvårdsinsatser

Antal

	2013	2014	2015	2016	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Flickor	12 846	13 676	14 275	13 865	14 954	15 602	16 325	15 329	15 590	16 509
Pojkar	16 240	17 372	18 299	17 827	18 814	18 978	18 936	17 155	17 548	18 354
Totalt	**29 086**	**31 048**	**32 574**	**31 692**	**33 768**	**34 580**	**35 261**	**32 484**	**33 138**	**34 863**

Anm.: Avser barn och unga 0-20 år. Uppgifter för 2017 saknas.

Källa: Mängdstatistik om insatser till barn och unga, Socialstyrelsen.

Barn och unga i heldygnsvård har minskat

År 2023 fick 25 748 barn och unga någon gång under året vård i form av en heldygnsinsats enligt SoL, eller insatser enligt lagen (1990:52) med särskilda

bestämmelser om vård av unga, förkortad LVU (se tabell 6.18). Det är en något lägre nivå än året innan. Av dem som fick en heldygnsinsats 2023 var 52 procent pojkar och 48 procent flickor. Under ett givet år är drygt 1 procent av alla barn och unga placerade i heldygnsvård. Omkring 5 procent av befolkningen har någon gång under uppväxten (0–20 år) varit placerade i vård utanför det egna hemmet enligt SoL eller LVU (Instabilitet bland barn och unga placerade i heldygnsvård enligt SoL och LVU, Socialstyrelsen 2023).

Den vanligaste placeringsformen för barn och unga är familjehem. År 2022 var 18 777 barn och unga placerade i familjehem, vilket är ungefär i nivå med 2021. Drygt 50 procent av dem som placerades i familjehem var pojkar och knapps 50 procent var flickor. Motsvarande andelar var 51 procent respektive 49 procent 2021. Den näst vanligaste placeringsformen var HVB (hem för vård eller boende). Av de 7 279 som var placerade på HVB under 2022, en ökning med 1 279 individer sedan året innan, varav 57 procent pojkar och 43 procent flickor. Motsvarande andel var 59 procent respektive 41 procent år 2021 (Statistik om socialtjänstinsatser till barn och unga 2022, Socialstyrelsen 2023).

Tabell 6.18 Antal barn och unga som varit placerade (enligt SoL eller LVU) i heldygnsvård någon gång under året

Antal

	2013	2014	2015	2016	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Flickor	12 308	11 913	12 437	12 336	12 496	11 646	11 541	11 970	12 471	12 293
Pojkar	20 254	16 796	17 511	18 174	26 329	19 411	15 754	14 245	14 086	13 455
Totalt	**32 562**	**28 709**	**29 948**	**30 510**	**38 825**	**31 057**	**27 295**	**26 213**	**26 557**	**25 748**

Anm.: Avser barn och unga 0–20 år. Uppgifter för 2017 saknas.

Källa: Registret över insatser till barn och unga, Socialstyrelsen.

Platsbrist och utvecklingsarbete inom den statligt bedrivna ungdomsvården

Inför 2024 beslutade Statens institutionsstyrelse (SiS) om totalt 628 platser (208 flickor, 401 pojkar och 19 flickor/pojkar) vid 21 särskilda ungdomshem, vilket var en minskning med 19 platser jämfört med 2023. Platserna omfördelades även så att antalet platser för flickor minskade med 30 och antalet platser för pojkar ökade med 11. Platsreduktionerna beror huvudsakligen på att SiS ställt om platser för den slutna ungdomsvården. Regeringen avsatte 484 miljoner kronor under 2024 för subventionering av kommunernas LVU-placeringar vid SiS. Subventionen motsvarar en minskning med i genomsnitt 25 procent av vårdavgifterna som gäller för 2024.

Inom den slutna ungdomsvården (LSU) ökade antalet vårddygn jämfört med tidigare år. Antalet vårddygn ökade från 23 500 dygn 2022 till 27 200 dygn 2023.

SiS hade under 2023 en hög efterfrågan på platser och vårdtiderna har förlängts. SiS har inte kunnat möta efterfrågan och behovet av omedelbara placeringar enligt LVU. Svårigheterna beror enligt SiS på en kraftigt ökad efterfrågan på platser, utmaningar inom kompetensförsörjningen och en otillfredsställande lokalsituation. SiS redovisade i mars 2024 en kapacitetsrapport, med anledning av ett regeringsuppdrag som lämnades i november 2023 (S2023/03077). Kapacitetsrapporten innehåller en redogörelse av orsaker till platsbristen och prognoser när det gäller behovet av platser på kort, medellång och lång sikt. SiS uppger att den enskilt viktigaste åtgärden för att komma till rätta med platsbristen är en kraftig upprustning av myndighetens lokalbestånd.

SiS har fått kritik av JO, Riksrevisionen, IVO och Barnrättsbyrån under det senaste året (S2023/03380, S2023/03379, S2024/00106, S2024/00512, S2024/01023, S2024/00106). Kritiken avser bl.a. lokaler som inte är ändamålsenliga för målgruppen, en felaktig användning av vissa särskilda befogenheter, bristande följsamhet avseende

kontroll av misstanke- och belastningsregister innan personal anställs och brister i den interna styrningen och kontrollen. Riksrevisionen har också kritiserat vården och behandlingen vid de särskilda ungdomshemmen (RiR 2024:7). Behandlingen anses otillräcklig och brista i kvalitet, vilket Riksrevisionen bedömer beror bl.a. på otillräckligt utbildad personal, en ostrukturerad behandlingsverksamhet och bristande förutsättningar.

SiS slutredovisade ett flerårigt regeringsuppdrag om att utveckla sitt våldsförebyggande arbete med målet att motverka konflikter som leder till hot och våld i mötet med särskilt utsatta barn och ungdomar i april 2024 (S2023/01238). SiS har bl.a. arbetat med att förebygga konflikter genom att utveckla grundutbildningen avseende konflikthantering, arbeta med omsorg och stabilisering samt individanpassat vården ytterligare. SiS redovisade också uppdraget om satsning på kvalitativ vård för flickor. I redovisningen beskrivs att platsbristen är en stor utmaning för arbetet med differentierad vård, liksom tillgången till psykiatrisk specialistvård. En majoritet av ungdomarna (75 procent) som vårdades enligt LVU skrevs efter avslutad placering ut till en vårdinsats i öppen form. Under året frigavs 61 ungdomar från sluten ungdomsvård. Den genomsnittliga strafftiden har ökat från 14,6 månader 2022 till 17,7 månader 2023 (se tabell 6.19). Drygt hälften av de frigivna ungdomarna fick fortsatt vård inom SiS eller hos en annan huvudman efter verkställigheten (SiS i korthet 2023).

Tabell 6.19 Avslutad vård enligt LVU och SoL vid SiS särskilda ungdomshem

Antal utskrivningar efter vård enligt LVU och SoL	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Flickor	387	413	411	439	449	346	294
Pojkar	743	747	853	845	766	632	653
Totalt	**1 130**	**1 160**	**1 264**	**1 284**	**1 215**	**978**	**947**
Genomsnittligt antal vårddygn vid utskrivning LVU och SoL	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Flickor	164	161	135	141	154	188	228
Pojkar	195	191	177	152	151	169	208
Samtliga	**184**	**180**	**163**	**148**	**152**	**176**	**214**
Antal utskrivningar och genomsnittlig strafftid, LSU	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Antal frigivningar efter vård enligt LSU	69	77	59	67	55	59	61
Genomsnittlig strafftid vid intagning, månader	10,6	10,4	12,2	11,9	15,3	14,6	17,7

Anm.: 2021 genomfördes systembyte från Klient- och institutionsadministrativa system, KIA, till klientadministrativt journalsystem, KAJ för LVU, vilket medförde justeringar i beräkningsgrunderna för vårddygn. Övergången till KIA skedde 2022 för LSU.
Källa: Statens institutionsstyrelse, Klient- och institutionsadministrativa system, KIA.

Regeringen har gett en särskild utredare i uppdrag att se över den statliga barn- och ungdomsvårdens uppdrag och organisation (dir 2024:13). Syftet är att stärka den statliga barn- och ungdomsvårdens vårdande uppdrag och del i vårdkedjan för att säkerställa att barn och unga ges en trygg och kvalitativ vård, skola och behandling. Översynen är ett led i en reformering av den statliga barn- och ungdomsvården och ska redovisas senast den 25 april 2025.

Placerade barns och ungas skolgång en fortsatt utmaning

En lyckad skolgång är en av de viktigaste skyddsfaktorerna för barns och ungas utveckling och hur det går för dem senare i livet. Socialstyrelsens siffror visar stora skillnader mellan unga som varit placerade och deras jämnåriga när det gäller skolgång. Unga som varit placerade i samhällsvård fullgör gymnasieutbildning i betydligt lägre utsträckning jämfört med andra unga. Vid 20 års ålder hade 43,6 procent av unga kvinnor och 43,5 procent av unga män som var placerade hela årskurs 9 avslutat treårigt program i gymnasieskolan (se tabell 6.20). Uppgången bland pojkar förklaras

troligtvis av att det var många ensamkommande pojkar som placerades tidigare år. Många av dessa unga pojkar hade inte varit i svenska skolsystemet tillräckligt lång tid för att få slutbetyg och det tycks ha påverkat statistiken för gruppen placerade pojkar fram till och med 2021. Detta kan jämföras med jämnåriga som inte var placerade, där andelen var 84 procent respektive cirka 80 procent.

Tabell 6.20 Andel som har treårig gymnasieutbildning vid 20 års ålder bland personer som var placerade under hela årskurs nio

Procent

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Flickor	47,9	42,6	40,4	42,6	44,0	42,8	39,4	40,4	44,6	43,6
Pojkar	33,5	34,7	34,8	34,1	32,0	34,3	32,3	31.5	30,7	43,5
Totalt	**40,6**	**38,2**	**37,4**	**37,6**	**36,6**	**37,9**	**35,2**	**34,9**	**33,4**	**43,6**

Källa: Registret över insatser till barn och unga, Socialstyrelsen och Utbildningsregistret, SCB.

Tillkännagivande om socialtjänst och barnfrågor

Riksdagen har tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om samarbete mellan vården, elevhälsan och socialtjänsten (bet. 2020/21:SoU24 punkt 32, rskr. 2020/21:368). Av tillkännagivandet följer att frågan om samarbete kring placerade barn och unga som behöver mycket hjälp under lång tid behöver belysas ytterligare. Hinder som i dag försvårar sådana samarbeten och informationsutbyten måste ses över till förmån för lagstiftning och riktlinjer som främjar samverkan (bet. 2020/21:SoU24 s. 71).

Regeringen har genomfört flera åtgärder som svarar mot tillkännagivandet, t.ex. har Socialstyrelsen och Statens skolverk haft i uppdrag att genomföra ett utvecklingsarbete för tidiga och samordnade insatser för barn och unga (U2017/01236, U2020/00363, U2023/01937). Uppdraget slutredovisades den 18 december 2023. Socialstyrelsen har också i uppdrag att genomföra utvecklingsinsatser för att stärka förutsättningarna för att placerade barn och unga ska få tillgång till en god hälso- och sjukvård och en obruten skolgång (S2020/07505, S2023/03257). Uppdraget ska slutredovisas senast den 30 april 2027. Vidare har Socialstyrelsen och Statens skolverk, tillsammans med flera andra berörda myndigheter, fått i uppdrag att ta fram ett nationellt hälsoprogram för barn och unga (S2023/02379). Uppdraget ska slutredovisas den 31 oktober 2026.

Regeringen har också gett en särskild utredare i uppdrag att se över och föreslå åtgärder för hur kvaliteten i vården kan öka när barn och unga placeras i familjehem, jourhem, stödboende och hem för vård eller boende med mera. I uppdraget ingick att analysera vad som krävs för att placerade barn och unga ska få en väl fungerande skolgång. Utredningens förslag har remissbehandlats och bereds nu i Regeringskansliet (SOU 2023:66). Därutöver har regeringen tillsatt en nationell samordnare för den sociala barn- och ungdomsvården (S2023/03211). I samordnarens uppdrag ingår bl.a. att sprida goda exempel om effektiva metoder och arbetssätt för en god vård i hela vårdkedjan. Regeringen har även beslutat att en särskild utredare ska analysera och föreslå hur elevhälsan kan stärkas i syfte att bättre tillgodose elevernas behov. I uppdraget ingår även att analysera och föreslå hur samverkan mellan elevhälsan, skolan i övrigt, hälso- och sjukvården och socialtjänsten kan förbättras (dir. 2024:30). Regeringen anser därmed att tillkännagivandet är tillgodosett och slutbehandlat.

Kompetensförsörjningen i socialtjänstens barn- och ungdomsvård är stabil

Socialstyrelsen gör bedömningen att prognosen för kompetensförsörjningen inom individ- och familjeomsorgen är relativt god, men att det fortsatt finns generella utmaningar med att behålla och rekrytera personal. Det finns också problem med arbetsmiljön för socionomer enligt socialchefer (Individ- och familjeomsorg – Lägesrapport 2024, Socialstyrelsen 2024 [S2024/00728]).

Andelen arbetsgivare som svarade att det råder balans i tillgången på nyexaminerade med socionomutbildning uppgick till 50 procent 2023, vilket är en kraftig ökning från föregående år då andelen uppgick till 35 procent (Arbetskraftsbarometern 2023, Statistikmyndigheten SCB 2023). Tillgången på socionomer med yrkeserfarenhet är mer bristfällig: under 2023 svarade 62 procent av arbetsgivarna att det var brist på arbetssökande med yrkeserfarenhet, vilket ändå var en förbättring jämfört med 77 procent föregående år.

Andelen handläggare som har socionomutbildning och minst ett års erfarenhet av barnutredningar ligger kvar på samma nivå som 2022 och uppgick till 83 procent. År 2023 var andelen handläggare med socionomutbildning och minst 3 års erfarenhet av barnutredningar 68 procent vilket är en minskning jämfört med 2022. Andelen med socionomutbildning och mer än fem års erfarenhet av barnutredningar har minskat med en procentenhet, från 48 procent 2022 till 47 procent 2023 (se tabell 6.21). Ur ett längre perspektiv har det dock de senaste åren blivit högre andel handläggare med socionomutbildning och erfarenhet av barnutredningar. Andelen konsulthandläggare, det vill säga inhyrd personal inom social barn- och ungdomsvård, ökade från 2,6 procent 2021 till 4 procent 2022. För 2023 var siffran 5,2 procent.

Tabell 6.21 Andel handläggare med socionomutbildning och minst 3 eller 5 års erfarenhet av barnutredningar

Procent

	2015	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Minst 3 års erfarenhet	70	75	59	64	69	71	68
Minst 5 års erfarenhet	49	34	36	38	44	48	47

Anm.: 1 Könsuppdelad statistik saknas.

Anm.: 2 Uppgifter för 2016 och 2017 saknas.

Källa: Socialstyrelsen, Öppna jämförelser.

Ökad säkerhet på SiS särskilda ungdomshem

Regeringskansliet (Socialdepartementet) beslutade i juni 2023 att ge utredningen om vissa särskilda befogenheter vid Statens institutionsstyrelses särskilda ungdomshem (S 2022:C) ett tilläggsuppdrag om rumsvisitationer, kroppsvisitationer och ytlig kroppsbesiktning samt allmän inpasseringskontroll (S2023/02093). Uppdraget ska redovisas senast den 15 oktober 2024. Regeringskansliet (Socialdepartementet) beslutade i november 2023 ytterligare ett tilläggsuppdrag om Statens institutionsstyrelses möjligheter att besluta om att barn och unga ska kunna hållas i avskildhet under vissa särskilda förutsättningar (S2023/03069). En departementspromemoria om avskildhet i anslutning till dygnsvila på SiS (Ds 2024:7) lämnades den 29 april 2024.

Regeringen beslutade i mars 2024 propositionen Begränsningar och kontroll i fråga om elektroniska kommunikationstjänster och besök på särskilda ungdomshem (prop. 2023/24:81). Regeringen föreslog att Statens institutionsstyrelses särskilda ungdomshem ska vara indelade i säkerhetsnivåer. De som vårdas med stöd av lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga på ett särskilt ungdomshem med förhöjd säkerhetsnivå eller de som avtjänar sluten ungdomsvård enligt lagen (1998:603) om verkställighet av sluten ungdomsvård ska få använda elektroniska kommunikationstjänster endast för att stå i förbindelse med en annan person. Sådan kommunikation föreslås bara få ske med utrustning som tillhandahålls eller godkänns av SiS och i den utsträckning det är lämpligt. Riksdagen beslutade den 2 maj 2024 att anta regeringens lagförslag (bet. 2023/24:25, rskr. 2023/24:172). Lagändringarna i lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga och lagen om verkställighet av

sluten ungdomsvård trädde i kraft den 15 maj 2024. SiS slutredovisade ett uppdrag om att utveckla myndighetens normeringsarbete i syfte att säkerställa en rättssäker och enhetlig tillämpning av SiS särskilda befogenheter den 6 maj 2024 (S2024/00957).

Tillkännagivande om alternativa placeringsformer för flickor

Riksdagen har tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om alternativa placeringsformer för flickor (bet. 2021/22:SoU6 punkt 6, rskr. 2021/22:64). Av tillkännagivandet följer att regeringen bör ge lämplig myndighet i uppdrag att utreda möjligheten till fler alternativa placeringsformer, särskilt utifrån flickors behov (bet. 2021/22:6:SoU6 s. 18).

Regeringen beslutade den 1 februari 2024 att tillsätta en utredning om en reform av den statliga barn- och ungdomsvården. Utredaren ska bl.a. föreslå hur den statliga barn- och ungdomsvården kan uppnå en mer ändamålsenlig differentiering när det gäller t.ex. boendemiljö, vårdinnehåll, gruppstorlekar, säkerhet och ålder (dir. 2024:13). Utredaren har även i uppdrag att stärka barnrätts- och rättssäkerhetsperspektivet inom den statliga barn- och ungdomsvården. Uppdraget ska redovisas senast den 25 april 2025. Regeringen anser att tillkännagivandet därmed är tillgodosett och slutbehandlat.

Tillkännagivande om sammanhållna vårdinsatser

Riksdagen har tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om sammanhållna vårdinsatser (bet. 2021/22:SoU37 punkt 3, rskr. 2021/22:418). Av tillkännagivandet följer bl.a. att regeringen ska vidta åtgärder för att prioritera tillgången till psykiatrisk vård och verka för att SiS ska rekrytera personal med psykologisk behandlingskompetens eller terapeutisk utbildning. Vidare framförs vikten av att regionerna samverkar med SiS och bistår med nödvändig hälso- och sjukvård samt tandvård och vid behov skyndsamt initierar eventuella lagändringar för att åstadkomma detta (bet. 2021/22:SoU37 s. 15 och 16).

Utredningen om barn och unga i samhällets vård (S 2021:06) lämnade i oktober 2023 betänkandet För barn och unga i samhällsvård (SOU 2023:66). Utredningen har lämnat flera förslag som syftar till att stärka tillgången till hälso- och sjukvård för barn och unga som placeras på hem för vård eller boende (HVB) och hos SiS. Betänkandet har remissbehandlats och förslagen bereds för närvarande i Regeringskansliet. Socialstyrelsens uppdrag om ett pilotprojekt om integrerad vårdform har inneburit att samverkan mellan SiS och psykiatrin har utvecklats för de barn och unga med allra störst behov (S2019/03898). Regeringen har förlängt ett uppdrag till Socialstyrelsen att genomföra utvecklingsinsatser för att stärka förutsättningarna för att placerade barn och unga får tillgång till en god hälso- och sjukvård, tandvård och en obruten skolgång. Regeringen har också tillsatt utredningen En reform av den statliga barn- och ungdomsvården för en trygg och kvalitativ vård (dir. 2024:13) med uppdrag att bl.a. analysera och föreslå hur tillgången och rätten till hälso- och sjukvård och tandvård för barn och unga placerade i den statliga barn- och ungdomsvården kan säkerställas samt hur samverkan mellan den statliga barn- och ungdomsvården och andra berörda aktörer kan stärkas. Utredaren ska göra detta med utgångspunkt i de förslag som lämnats i betänkandet För barn och unga i samhällsvård (SOU 2023:66) samt lämna nödvändiga författningsförslag. Regeringen anser att tillkännagivandet därmed är slutbehandlat.

Tillkännagivande om samverkan med kommunerna

Riksdagen har tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om samverkan med kommunerna (bet. 2021/22:SoU37 punkt 4, rskr. 2021/22:418). Av tillkännagivandet följer att regeringen bör analysera och överväga om möjligheterna för SiS att samverka

med kommunen kan öka i samband med att kommunen avser att avsluta en placering (bet. 2021/22:SoU37 s. 16).

Regeringen beslutade i december 2023 att tillsätta en nationell samordnare för den sociala barn- och ungdomsvården som syftar till att skapa fler kvalitativa vårdplatser inom hela vårdkedjan (S 2023/03211). Ett ytterligare syfte är att samordnaren genom utåtriktat arbete ska bidra till att kvaliteten i vården av barn och unga säkerställs i hela vårdkedjan. Samordnaren ska slutredovisa uppdraget senast den 31 december 2025. Regeringen beslutade den 1 februari 2024 att tillsätta en utredning om reform av den statliga barn- och ungdomsvården. Utredaren ska analysera en mer ändamålsenlig utslussning och eftervård efter en placering inom den statliga barn- och ungdomsvården (dir. 2024:13). Uppdraget ska redovisas senast den 25 april 2025. Regeringen anser att tillkännagivandet därmed är tillgodosett och slutbehandlat.

Tillkännagivande om placering av unga på SiS-hem

Riksdagen har tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om placering av ungdomar på SiS-hem (bet. 2021/22:JuU27 punkt 25, rskr. 2021/22:274). Av tillkännagivandet följer att regeringen bör se över om de som dömts till sluten ungdomsvård och de som är omhändertagna enligt LVU bör placeras på olika SiS-institutioner och att det bl.a. är olämpligt att självdestruktiva flickor är placerade med stöd av LVU på samma SiS-hem som grovt kriminella unga killar som avtjänar straff (bet. 2021/22:JuU27 s. 59).

Flickor och pojkar differentieras inom SiS verksamhet och placeras inte på samma avdelningar på särskilda ungdomshem. Behandlingsavdelningarna på de särskilda ungdomshemmen differentieras för specifika målgrupper. Regeringen beslutade den 1 februari 2024 att tillsätta en utredning om en reform av den statliga barn- och ungdomsvården. Utredaren ska bl.a. föreslå hur den statliga barn- och ungdomsvården kan uppnå en mer ändamålsenlig differentiering när det gäller t.ex. boendemiljö, vårdinnehåll, gruppstorlekar, säkerhet och ålder (dir. 2024:13). Utredaren har även i uppdrag att stärka barnrätts- och rättssäkerhetsperspektivet inom den statliga barn- och ungdomsvården. Uppdraget ska redovisas senast den 25 april 2025.

Regeringen har vidare gett Kriminalvården i uppdrag att förbereda inrättandet av särskilda enheter för barn och unga i åldern 15–17 år, med förbehåll för riksdagens ställningstagande, vilka ska vara redo att tas i drift senast den 1 juli 2026 (Ju2023/02157). Regeringen anser att tillkännagivandet därmed är tillgodosett och slutbehandlat.

Flera insatser för att säkerställa trygghet för barn som placeras utanför hemmet

Regeringen beslutade den 1 december 2023 att uppdra åt en särskild utredare att föreslå åtgärder i syfte att stärka barnrättsperspektivet vid vård enligt LVU. I uppdraget ingår att se över grunderna för vård enligt LVU samt lämna förslag för att stärka skyddet och rättssäkerheten i samband med umgängessituationer och vårdens upphörande. Uppdraget ska redovisas senast den 28 augusti 2025.

Socialstyrelsen har redovisat uppdraget att ta fram stöd till kommunerna om tillämpningen av LVU och även socialtjänstlagen i viss mån (S2022/03181). Inom ramen för uppdraget har myndigheten tagit fram stöd bl.a. när det gäller de så kallade lex lilla hjärtat-bestämmelserna i LVU. Myndigheten har också redovisat hur stödet kan spridas till den aktuella målgruppen och tagit fram verktyg för att implementera och följa upp att kunskapen har nått ut i verksamheten.

Socialstyrelsen har genomfört en nationell kartläggning av hälsoundersökningar av placerade barn och unga (S2020/07505). Socialnämnden ska, om det inte är

obehövligt, underrätta regionen om att ett barn eller en ung person i åldern 18–20 år ska erbjudas en hälsoundersökning i anslutning till att vård utanför det egna hemmet inleds. Socialstyrelsens kartläggning 2023 visade att endast 34 procent av de barn och unga som enligt kommunernas uppgift var placerade under den undersökta tidsperioden hade genomgått en hälsoundersökning av den fysiska och psykiska hälsan.

Det råder i dag brist på kvalitativa vårdplatser inom barn- och ungdomsvården. Regeringen har tillsatt en nationell samordnare som har fått i uppdrag att bl.a. föreslå hur det kan skapas fler platser i familjehem, hem för vård eller boende (HVB), stödboende och i Statens institutionsstyrelses (SiS) särskilda ungdomshem. Samordnaren ska sprida goda exempel om effektiva metoder och arbetssätt för en god vård i hela vårdkedjan. I uppdraget ingår också att göra en genomlysning av omfattningen av platsbristen och vilka faktorer som ligger bakom den, och lämna förslag på åtgärder som bedöms lämpliga.

Regeringen beslutade i februari 2024 att till riksdagen lämna propositionen Ett utvidgat utreseförbud för barn (prop. 2023/24:77). Regeringen föreslår att utreseförbud ska kunna beslutas om ett barn riskerar att föras utomlands eller lämnar Sverige och barnets hälsa eller utveckling skadas under utlandsvistelsen på grund av omständigheter som kan föranleda vård enligt LVU. Det kan röra sig om fysisk eller psykisk misshandel, otillbörligt utnyttjande, brister i omsorgen eller något annat förhållande i boendemiljön. Det kan också handla om den unges missbruk av beroendeframkallande medel, brottslig verksamhet eller annat socialt nedbrytande beteende. Regeringen föreslår även att straffansvaret för egenmäktighet med barn utvidgas till att även omfatta gärningar där ett barn under 15 år förs bort eller annars undanhålls, om gärningen är ägnad att hindra att vård enligt LVU påbörjas. Riksdagen beslutade den 2 maj 2024 att anta regeringens lagförslag (bet. 2023/24:24, rskr. 2023/24:173). Lagändringarna i trädde i kraft den 1 juni 2024.

Tillkännagivande om nationella adoptioner och vårdnadsöverflyttning

Riksdagen har tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om nationella adoptioner och vårdnadsöverflyttning (bet. 2020/21:SoU24 punkt 43, rskr. 2020/21:368). Av tillkännagivandet följer att det är av största vikt att barnperspektivet är vägledande och att socialnämnden oftare aktualiserar frågan om nationell adoption eller överväger vårdnadsöverflyttning som ett alternativ vid långvariga placeringar i familjehem för att möjliggöra fler nationella adoptioner och vårdnadsöverflyttningar (bet. 2020/21:SoU24 s. 104). Regeringen har gett Socialstyrelsen ett uppdrag att under perioden 2020–2022 genomföra kunskapshöjande insatser inom familjehemsvården om bl.a. nationella adoptioner, för att stärka tryggheten och stabiliteten för familjehemsplacerade barn. Uppdraget slutredovisades den 31 mars 2023. Socialstyrelsen har inom ramen för uppdraget spridit kunskap till såväl yrkesverksamma inom socialtjänsten, som familjehem och tilltänkta familjehem. Genom kunskap har socialtjänsten möjlighet att oftare aktualisera frågan om nationell adoption eller överväga vårdnadsöverflyttning som ett alternativ vid långsiktiga familjehemsplaceringar. Regeringen anser att tillkännagivandet därmed är tillgodosett och slutbehandlat.

Ökad kunskap om barn och unga i riskzon att begå brott

Statens beredning för medicinsk och social utvärdering (SBU) har redovisat ett uppdrag om nationella kunskapssammanställningar om metoder och insatser för att förebygga ungdomskriminalitet i de nordiska länderna (S2022/04810). Utifrån skillnader och likheter mellan de nordiska länderna har SBU identifierat ett antal områden för nordiskt erfarenhetsutbyte kring nationell kunskapsstyrning för barn och unga som riskerar att bli kriminella.

SBU slutredovisade ett regeringsuppdrag om psykosociala insatser för att förebygga och minska gängkriminalitet bland barn och unga vuxna (S2023/03172). Redovisningen visar att det finns insatser som involverar socialtjänst eller motsvarande som kan minska skjutvapenvåld, medlemskap i gäng och fortsatt kriminalitet bland unga personer. Insatserna handlar bl.a. om färdighetsträning i skolan, fokuserad avskräckning bland gängkriminella och psykosociala insatser till gängkriminella under frivård.

Fler satsningar på insatser för barn och unga i riskzon att begå brott

En delegation för brottsförebyggande åtgärder inom socialtjänstens område (S 2023:C) har inrättats inom Regeringskansliet (S2023/02342). Delegationen, som biträder Socialdepartementet med att utreda vissa brottförebyggande frågor som faller under socialtjänstens ansvar, ska bl.a. utreda frågan om s.k. förstärkningsteam inom socialtjänsten. Sex kommuner deltar i pilotverksamhet för att stärka och utveckla det brottsförebyggande arbetet och motverka att fler barn och unga dras in i kriminalitet.

Regeringen beslutade den 8 februari 2024 att ge en särskild utredare i uppdrag att utreda en ökad differentiering av vården vid hem för vård eller boende (HVB) samt införandet av vissa särskilda befogenheter vid HVB för barn och unga. Syftet är att säkerställa en trygg och säker vårdmiljö vid HVB och därigenom stärka HVB som en del av vårdkedjan. Uppdraget ska redovisas senast den 9 maj 2025.

Regeringen gav i november 2023 bl.a. Polismyndigheten, Socialstyrelsen och Statens institutionsstyrelse i uppdrag att inrätta en samverkansstruktur, för ett sammanhållet arbete med barn och unga som riskerar att begå eller begår grova brott, i miljöer kopplade till organiserad brottslighet (Ju2023/02529).

I januari 2024 redovisade Polismyndigheten, Socialstyrelsen, SiS och Kriminalvården ett uppdrag om att förstärka och utveckla arbetet med stöd till avhoppare. Myndigheterna bedömer att det nu finns en grundläggande nationell struktur för arbetet med avhoppare men ser behov av fortsatt samordning och stöd till arbetet samt implementering av de metodstöd som tagits fram. Förbättrad samverkan med regionerna och möjlighet till kontroll av enskilda utförare av avhopparinsatser är exempel på utvecklingsområden som lyfts i redovisningen.

Utöver satsningen i budgetpropositionen 2024 där 20 miljoner kronor per år avsattes till Bris avsattes ytterligare 1 miljon kronor under 2023 till en riktad kampanj för att nå ut till fler barn och unga som befinner sig i otrygga miljöer eller riskerar att dras in i kriminalitet. I propositionen Vårändringsbudget för 2024 föreslog regeringen ytterligare 4 miljoner kronor för att stärka Bris nationella stödlinje. Syftet är att nå ut med information så att fler barn och unga som vill lämna kriminalitet eller riskerar att dras in i kriminella miljöer kan vända sig dit för professionellt stöd och råd.

Socialstyrelsen har haft i uppdrag att 2021–2023 fördela medel för sociala insatser i utsatta områden. Uppdraget slutredovisades i juni 2024, se vidare utg.omr. 13 avsnitt 6.3.2.

Ekonomiskt bistånd

Antalet mottagare och utbetalningar av ekonomiskt bistånd minskar

Ekonomiskt bistånd är det yttersta skyddsnätet inom det sociala trygghetssystemet och är avsett att vara ett tillfälligt stöd vid försörjningsproblem som inte kan tillgodoses på annat sätt. Under de senaste åtta åren har antalet biståndshushåll och biståndsmottagare minskat. Under 2023 betalade kommunerna ut 10,4 miljarder kronor i ekonomiskt bistånd, vilket är en minskning med 11 procent i fasta priser jämfört med 2022.

Tabell 6.22 Utbetalt ekonomiskt bistånd i fasta priser, efter inrikes/utrikes födda, 2014–2023*

År	Utbetalt belopp för samtliga biståndshushåll, 2023 års priser	Inrikes födda hushåll**	Utrikes födda hushåll***
2014	13 550	5 722	7 828
2015	13 646	5 479	8 167
2016	13 490	5 135	8 355
2017	13 399	4 833	8 567
2018	13 746	4 863	8 883
2019	14 049	5 054	8 996
2020	14 371	5 348	9 023
2021	13 697	5 107	8 590
2022	11 682	4 434	7 248
2023	10 387	4 167	6 220

*Belopp 2014–2022 har räknats om till s.k. fasta priser för att motsvara 2023 års prisnivå (enligt KPI)
*Samtliga uppgifter för statistikåren 2014–2022 är uppdaterade från registret, därför kan uppgifter skilja mot tidigare års publiceringar.
**Hushåll där både sökande och ev. medsökande är födda i Sverige.
***Hushåll där någon av sökande eller ev. medsökande är födda utomlands, inklusive okänt födelseland.

Källa: registret över ekonomiskt bistånd, Socialstyrelsen.

Antalet biståndshushåll minskade mellan 2022 och 2023 från drygt 161 000 till 146 000. Antalet personer som någon gång under året tagit emot ekonomiskt bistånd uppgick 2023 till närmare 262 300 jämfört med ca 300 000 2022. (3,0 procent av befolkningen jämfört med 3,3 procent 2022). Fördelningen mellan kvinnor och män är relativt jämn (86 700 kvinnor och 90 400 män). Antalet barn som lever i hushåll med ekonomiskt bistånd uppgick till 85 200 (2,5 procent av alla barn i riket), vilket är en minskning med nästan 17 procent jämfört med föregående år. Andelen biståndsmottagare i befolkningen varierar mellan kommunerna, mellan mindre än 1 procent till ca 8 procent under 2023 (Socialstyrelsen, Ekonomiskt bistånd årsstatistik 2023).

Under 2023 minskade antalet vuxna biståndsmottagare med långvarigt ekonomiskt bistånd, dvs. bistånd i 10 månader eller längre, jämfört med föregående år. Den största minskningen finns bland män i åldersgruppen 20–24 år, där biståndsmottagande minskat med 20 procent. Omkring 44 procent av de vuxna biståndshushållen har fått långvarigt bistånd. Ungefär 57 procent av dessa utgjordes av hushåll där någon av de sökande alternativt medsökande var utrikes född. När det gäller barn i hushåll som fått långvarigt bistånd har nivån varit relativt konstant under en följd av med en nedgång som påbörjades 2020 (Socialstyrelsen Ekonomiskt bistånd årsstatistik 2023).

Andelen biståndsmottagare i befolkningen är större bland utrikes födda. Av det totala antalet biståndstagare var omkring 60 procent utrikes födda.

Tabell 6.23 Andel biståndsmottagare i befolkningen, inom respektive grupp

Procent

	Biståndsmottagare i befolkningen				Unga vuxna 18–24 år med ekonomiskt bistånd			
År	Inrikes födda kvinnor	Inrikes födda män	Utrikes födda kvinnor	Utrikes födda män	Inrikes födda kvinnor	Inrikes födda män	Utrikes födda kvinnor	Utrikes födda män
2016	1,4	1,8	10,6	11,2	3,6	4,0	21,9	25,3
2017	1,3	1,7	10,4	11,0	3,1	3,4	20,8	25,5
2018	1,3	1,7	10,0	10,5	3,2	3,5	19,9	23,3
2019	1,2	1,5	8,8	9,3	2,7	3,1	17,4	26,2
2020	1,2	1,6	8,5	8,6	2,8	3,1	17,0	22,2
2021	1,1	1,5	7,7	7,4	2,4	2,7	15,1	18,0
2022	0,8	1,0	6,1	5,4	2,0	2,1	12,7	13,5
2023	0,7	1,0	5,2	4,5	1,8	2,0	10,5	11,2

Källa: Socialstyrelsen, ekonomiskt bistånd (registerdata).

Samverkan med Arbetsförmedlingen är viktig

Av Socialstyrelsens öppna jämförelser 2023 framgår att andelen kommuner som har en aktuell och beslutad överenskommelse med Arbetsförmedlingen har ökat kraftigt, från 37 procent 2022 till 70 procent 2023. Vad gäller tillgängligheten till kommunala arbetsmarknadsinsatser framgår att 37 procent av kommunerna har gett alla arbetslösa i åldern 18–24 år som ansöker om försörjningsstöd på grund av arbetslöshet ett erbjudande om att delta i en sådan insats. För personer över 24 år är motsvarande andel 34 procent för 2023, vilket är en ökning jämfört med 2022 då 27 procent erbjöds en insats.

Antal individuella möten för utredning och planering ökar

I öppna jämförelser (Öppna jämförelser 2023 – Ekonomiskt bistånd, Socialstyrelsen) tillfrågas kommunerna om de har genomfört separata möten med sammanboende vuxna i hushåll som får ekonomiskt bistånd, för en individuell utredning och planering mot egen försörjning. Andelen kommuner som uppger att de har genomfört sådana möten i hushåll som består av både en kvinna och en man har ökat från 17 procent 2022 till 21 procent 2023 (se tabell 6.24).

Resultaten för de indikatorer som belyser den enskildes delaktighet i planeringen för självförsörjning har ökat. Bland annat har 50 procent av kommunerna upprättat en plan för självförsörjning för alla enskilda inom tre månader från första kontakt. Det kan jämföras med 40 procent 2022.

Tabell 6.24 Andel kommuner som erbjuder individuella möten för utredning och planering

Procent

	2020	2021	2022	2023
Totalt	11	11	17	21

Källa: Öppna jämförelser 2023 – Ekonomiskt bistånd.

Aktivitetskrav för att motverka långvarigt biståndsmottagande

I promemorian Aktivitetskrav inom försörjningsstödet – för arbete, egenförsörjning och nationell likformighet (S 2022:E) lämnas förslag om införande av ett tydligt och anpassat aktivitetskrav, där samhällsnyttiga insatser kan ingå, för vuxna män och kvinnor som har försörjningsstöd. Syftet med det föreslagna aktivitetskravet är att motverka långvarigt bidragsberoende. Promemorian bereds i Regeringskansliet.

Behov av ökade drivkrafter till arbete

Regeringen ser behov av att mottagare av ekonomiskt bistånd kan få ökade drivkrafter till arbete och av att identifiera metoder i syfte att bryta långvarigt bidragsberoende. Utredningen om drivkrafter och möjligheter i försörjningsstödet (S 2022:16) har därför bl.a. i uppdrag att analysera ekonomiska drivkrafter till arbete inom försörjningsstödet och lämna förslag på en modell för ett bidragstak som begränsar den sammantagna nivån på bidrag och ersättningar för hushåll i syfte att öka incitamenten till arbete. Uppdraget ska redovisas den 1 december 2024.

Missbruks- och beroendevården

Tillgängligheten till socialtjänstens missbruks- och beroendevård har förbättrats något

Socialstyrelsen följer upp tillgängligheten i kommunernas missbruks- och beroendevård genom att redovisa den genomsnittliga väntetiden för personligt besök (nybesök) hos socialtjänsten. För ca 20 procent av kommunerna tog det under 2023 endast tre dagar att erbjuda ett nybesök, vilket är en större andel kommuner jämfört med 2022 då motsvarande siffra var 18 procent. För ca 61 procent av kommunerna tog det 4–7 dagar, vilket är en större andel kommuner jämfört med 2022 då motsvarande siffra var 56 procent. För ca 19 procent av kommunerna tog det 8–14 dagar vilket är en större andel kommuner jämfört med 2022 då motsvarande siffra var 17 procent. Se vidare avsnitt 4 Folkhälsan.

Utvecklingen av missbruks- och beroendevården är relativt konstant

Det totala antalet beviljade insatser till vård och stöd inom socialtjänsten för personer med missbruk och beroende har varit relativt konstant de senaste åren. Heldygnsvård gavs 2023 till 6 348 personer, vilket är en ökning jämfört med 2022. Antalet män inom heldygnsvården minskade medan antalet kvinnor inom heldygnsvården ökade (se tabell 6.25). Antalet öppna insatser ökade något jämfört med föregående år (se tabell 6.26). Den näst vanligaste insatsen efter öppna insatser till personer i missbruk och beroende är boendeinsatser. År 2023 fick 6 315 personer denna insats, varav 1 623 kvinnor och 4 692 män, vilket var en minskning jämfört med året innan i linje med senare års variationer (se tabell 6.27).

Tabell 6.25 Antal personer som beviljats frivillig institutionsvård för missbruk och beroende enligt SoL

Antal

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Kvinnor	1 874	2 017	1 887	1 845	1 765	1 732	2 048	1 725	1 607	2 130
Män	5 247	5 532	5 260	5 137	5 229	4 836	4 542	4 629	4 445	4 218
Totalt	**7 121**	**7 549**	**7 147**	**7 225**	**6 994**	**6 568**	**6 590**	**6 354**	**6 052**	**6 348**

Källa: Socialstyrelsen, Missbruk – SoL, **enbart** socialtjänstinsatser efterfrågas.

Tabell 6.26 Antal personer som fått individuellt behovsprövade öppenvårdsinsatser för missbruk och beroende

Antal

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Kvinnor	3 426	3 325	3 346	2 971	3 665	3 722	3 885	3 962	3 747	3 780
Män	7 460	7 298	7 281	6 306	7 667	8 037	7 971	7 902	7 613	7 721
Totalt	**10 886**	**10 623**	**10 627**	**9 649**	**11 332**	**11 759**	**11 856**	**11 864**	**11 360**	**11 501**

Källa: Socialstyrelsen, Missbruk – SoL, mätdag 1 nov.

Tabell 6.27 Antal personer med missbruk och beroende som fått boendeinsatser enligt SoL

Antal

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Kvinnor	1 426	1 365	1 542	1 472	1 545	1 516	1 546	1 725	1 692	1 623
Män	4 651	4 528	4 705	4 583	4 652	4 798	4 679	4 629	4 711	4 692
Totalt	**6 077**	**5 893**	**6 247**	**6 055**	**6 197**	**6 314**	**6 225**	**6 340**	**6 403**	**6 315**

Källa: Socialstyrelsen, Missbruk – SoL, antal respektive år mätdag 1 nov.

Socialtjänstens insatser mot spelmissbruk

År 2018 förtydligades socialnämndens ansvar för insatser mot spelmissbruk genom en ändring i socialtjänstlagen. Samma år fick knappt 500 personer insatser för ett spelmissbruk. År 2023 fick 860 personer insatser som handlade om spel om pengar varav 194 kvinnor och 666 män, vilket motsvarar en andel om 23 procent respektive 77 procent (Statistik om insatser till vuxna personer med missbruk och beroende 2023, Socialstyrelsen). Se vidare avsnitt 4 Folkhälsa.

Minskad efterfrågan inom statligt bedriven missbruks- och beroendevård

Inför 2023 beslutade SiS att minska antalet platser från 359 till 353 vid 11 s.k. LVM-hem. Till följd av en minskad efterfrågan på platser för kvinnor beslutade SiS att göra en omställning av platser för kvinnor till platser för män. År 2023 minskade därmed platserna för kvinnor med 17 platser medan platserna för män ökade med 11 platser. Antalet fakturerade vårddygn inom missbruksvården minskade med ca 3 000 vårddygn mellan 2022 och 2023, vilket innebär en minskning med 2 procent. Den genomsnittliga vårdtiden ökade dock med i genomsnitt tre dygn per placering.

Av tabell 6.28 framgår att genomsnittligt antal vårddygn enligt LVM har ökat för både kvinnor och män från 2022 till 2023. Antal utskrivningar efter vård enligt LVM har ökat för kvinnor och minskat för män jämfört med 2022.

Tabell 6.28 Avslutad vård vid SiS LVM-hem

Antal

Genomsnittligt antal vårddygn LVM	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Kvinnor	158	157	158	151	151	160	168	171
Män	157	159	161	151	149	156	157	159
Antal utskrivningar efter vård enligt LVM								
Kvinnor	353	351	344	345	317	352	310	343
Män	660	745	666	698	691	567	567	549
Totala antalet utskrivningar vårdade enligt LVM	1 013	1 096	1 010	1 043	1 008	919	877	892
Genomsnittligt antal vårddygn samtliga vårdade enligt LVM	158	158	160	151	150	158	161	164
Genomsnittligt antal vårddygn samtliga vårdade enligt 4 § LVM	176	177	180	179	180	166	188	188

Anm.: Från år 2020 redovisas LVM och SoL sammanslaget. 2021 genomfördes systembyte från Klient- och institutionsadministrativa system, KIA, till klientadministrativt journalsystem, KAJ, vilket medförde justeringar i beräkningsgrunderna för vårddygn.

Källa: Statens institutionsstyrelse, Klient- och institutionsadministrativa system, KIA.

Fortsatt låg andel kommuner med samverkansöverenskommelser

Regioner och kommuner ska sedan 2013 ingå överenskommelser med varandra om samarbete när det gäller vård och behandling för personer med missbruk av alkohol, narkotika, läkemedel och dopning samt spel. Andelen kommuner som i öppna jämförelser uppger att de har en aktuell sådan överenskommelse med regionen om

samverkan i enskilda ärenden minskade under åren 2018 (64 procent) till 2022 (41 procent) och förändrades inte under 2023 (41 procent).

Hemlöshet och svårigheter att etablera sig på bostadsmarknaden

Den nationella kartläggningen visar ingen uppenbar ökning av hemlösa i kontakt med socialtjänsten

Inom den nationella strategin för att förebygga och motverka hemlöshet 2022–2026 har Socialstyrelsen kartlagt problemets omfattning i landet under en mätvecka 2023. Sammanlagt befann sig minst 27 380 personer som hade kontakt med socialtjänsten i hemlöshet, varav uppskattningsvis 63 procent var män och 27 procent kvinnor. Detta är ca 2 700 färre individer än det antal hemlösa som ingick i den förra undersökningen (2017). Nästan 25 procent av männen och 16 procent av kvinnorna hade varit hemlösa i mer än 4 år. Hemlösheten är mer utbredd i de folkrikaste kommunerna. Cirka 4 400 vuxna befann sig i akut eller tillfällig hemlöshet, varav en dryg tredjedel, 34 procent, är utrikes födda. Totalt 745 personer, de flesta män, saknade tak över huvudet dvs. sov utomhus, på offentliga platser, i garage, i källare, i bil och motsvarande. Vidare berördes minst 9 400 barn av en förälders hemlöshet varav 5 300 barn med en förälder som var i akut eller tillfällig hemlöshet. Barn som bodde med en förälder i sådan hemlöshet heltid eller växelvis var oftast barn som vistades på ett skyddat boende eller akutboende tillsammans med sin mamma. Beroende, psykisk ohälsa och brist på stadigvarande inkomst var de faktorer som oftast uppgavs ligga bakom både hemlösheten och kvarstående behov av stöd och hjälp hos hemlösa. För mer än 900 kvinnor uppgavs dessutom utsatthet för våld i nära relation ha bidragit till situationen.

Brottsutsatta

Särskilda utredningar visar att risken för allvarligt våld hade kunnat minskas

I syfte att identifiera brister i samhällets skyddsnät genomför Socialstyrelsen regelbundet sektorsövergripande utredningar när ett barn utsatts för dödligt våld eller försök till dödligt våld eller när en närstående eller tidigare närstående har utsatt ett barn för grov eller synnerligen grov misshandel. Motsvarande utredningar avseende vuxna genomförs när en person har utsatts för dödligt våld eller försök till dödligt våld av en närstående eller tidigare närstående. Den senaste redovisningen rör omständigheter kring brott som begicks 2017–2022 med 69 brottsoffer, varav 26 barn, och 63 gärningspersoner (Socialstyrelsens utredningar av vissa skador och dödsfall 2022–2023). I ärenden om vuxna brottsutsatta berördes därtill 44 barn som bodde med den vuxne eller gärningspersonen och som i flera fall befann sig i närheten vid brottstillfället. Av analysen framgår att samhällsaktörerna, genom att agera annorlunda, hade kunnat minska risken för brotten. De flesta av brottsoffren och gärningspersonerna hade haft många kontakter med olika samhällsaktörer året före brottet. Aktörerna hade ofta kännedom om risk- och sårbarhetsfaktorer hos båda parterna. I flera fall fanns uppgifter om att brottsoffret var utsatt för våld eller befann sig i en utsatt situation. I andra fall fanns information om psykisk ohälsa, skadligt bruk/beroende eller kriminalitet hos gärningspersonen. En majoritet av gärningspersonerna hade psykisk ohälsa och flera hade försökt att ta sitt liv eller hade haft självmordstankar före brottet. Bristerna inom socialtjänsten handlar om att rutiner för att fråga om våld saknas, att man inte genomför riskbedömningar och säkerhetsplanering. Psykiskt våld och våldsutövande får generellt sett otillräcklig uppmärksamhet, våldsutsatta erbjuds få insatser och görs alltför sällan delaktiga i arbetet. Vidare finns det brister i informationen om kontaktförbud och i samverkan med andra aktörer för att förebygga våld. Utredningarna visar också brister i andra myndigheters verksamhet, däribland hälso- och sjukvården och polisen.

Framgångar i socialtjänstens arbete för våldsutsatta vuxna blir tydliga genom systematisk uppföljning

Med stöd av regeringen har Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) arbetat med individbaserad systematisk tvåårig uppföljning av socialtjänstens insatser till vuxna våldsutsatta i nära relationer i 47 kommuner. En stor majoritet av de stödsökande (94 procent) är kvinnor i åldrarna 25–44 år och i 90 procent av ärendena är våldsutövaren en partner eller f.d. partner. Cirka en tiondel av ärendena rör hedersrelaterat våld och förtryck. Över hälften (57 procent) av de stödsökande är födda i Sverige med minst en svenskfödd förälder. De flesta (59 procent) sökte stödet på egen hand medan andra verksamheter inom socialtjänsten initierade kontakten i en fjärdedel av ärendena. En femtedel har utsatts för mycket grovt våld. De vanligaste insatserna är stödsamtal, rådgivning och genomgång av säkerhet. Målet med den insats som planeras uppnås helt eller delvis i 57 procent av ärendena. Hälften av de stödsökande rapporterar en mycket förbättrad situation vad gäller våldsutsattheten. Sex av tio uppger att socialtjänstens insatser har haft stor eller helt avgörande betydelse. Kunskapen från uppföljningen har gett kommunerna bättre förutsättningar för verksamhetsutveckling.

Kommuner har en rutin för hur handläggare ska agera vid utsatthet för våld av närstående

Enligt Socialstyrelsens allmänna råd om våld i nära relationer (HSLF-FS 2022:39) ska socialnämnden fastställa rutiner för när och hur socialtjänstpersonal ska ställa frågor om våld för att kunna upptäcka bl.a. våldsutsatta. Socialstyrelsens öppna jämförelser socialtjänst 2023 – Våld i nära relationer visar att sett över flera år uppger allt fler kommuner att de har en rutin för hur handläggare ska gå till väga vid indikation på att en vuxen har utsatts för våld av närstående. Mellan 2021 och 2022 var trenden positiv för samtliga områden med undantag för våld i nära relationer. År 2023 rapporteras att andelen kommuner som har en rutin för handläggning av våldsärenden sedan 2022 har minskat inom samtliga undersökta områden med undantag för LSS-verksamhet och äldreomsorg (se tabell 6.29).

Tabell 6.29 Andel kommuner med rutin för handläggning av våldsärenden

Procent

Områden inom socialtjänsten	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Ekonomiskt bistånd	59	59	58	55	63	58
Missbruks- och beroendevården	55	55	60	52	63	59
Socialpsykiatri	48	47	52	43	51	49
Barn och unga	53	58	59	53	61	59
LSS-barn	43	46	47	38	45	46
LSS-vuxen	43	46	48	38	44	46
Äldreomsorg	43	44	50	40	44	45
Hemlöshet[1]	41	-	42	56	-	-
Våld i nära relationer, vuxna	57	57	63	74	68	62

[1] Mäts vartannat år

Anm.: Frågan om rutin för handläggning ställdes första gången i Öppna jämförelser 2017.

Källa: Socialstyrelsen, Öppna jämförelser, Våld i nära relationer.

Rätten till utbildning (skolgång) för barn i skyddat boende säkras genom rutiner

Barn som följer med en våldsutsatt vårdnadshavare i skyddat boende befinner sig i en sårbar situation. Andelen kommuner som 2023 uppgav att de har rutiner för att säkra utbildning (skolgång) för dessa barn har ökat något jämfört med föregående år (se tabell 6.30). En stor majoritet av kommunerna uppger dock att de saknar sådana rutiner.

Tabell 6.30 Andel kommuner som har rutiner för att säkra rätten till utbildning (skolgång) för barn i skyddat boende

Procent

	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Totalt	18	22	21	24	28	28

Källa: Socialstyrelsen, Öppna jämförelser, Våld i nära relationer.

Stärkta rättigheter för barn och vuxna i skyddat boende

I enlighet med regeringens proposition Stärkta rättigheter för barn och vuxna i skyddat boende (prop. 2023/24:31, bet. 2023/24:SoU6, rskr. 2023/24:130) trädde ett nytt regelverk för skyddat boende till våldsutsatta i kraft den 1 april 2024. För att stödja genomförandet av reformen har Linköpings universitet (Barnafrid – Nationellt centrum för kunskap om våld mot barn) fått i uppdrag att stödja barnrättsperspektivet i arbetet med barn som vistas på skyddade boenden. Socialstyrelsen har fått i uppdrag att se över myndighetens kvalitetsindikatorer för skyddade boenden och på nationell nivå följa upp verksamheten vid sådana boenden med särskilt fokus på behov hos barn, våldsutsatta med funktionsnedsättningar samt våldsutsatta i hederskontext. Myndigheten för delaktighet har i uppdrag att bistå Socialstyrelsen som dessutom fått i uppdrag att med stöd av Försäkringskassan ta fram och sprida målgruppsanpassad information till kommuner och enskilda om hur socialförsäkringsförmåner påverkas vid en vistelse i skyddat boende.

Familjerätt

Det familjerättsliga området avser socialnämndernas familjerättsliga ärenden om bl.a. fastställande av faderskap och föräldraskap, vårdnad, boende och umgänge, informations- och samarbetssamtal samt familjerådgivning. Det ingår även föräldraförberedelse, medgivandeutredning och stöd till barn och föräldrar i samband med adoption.

Tabell 6.31 Antal barn som varit föremål för familjerättsliga insatser och antal avtal som föräldrar ingått inom socialtjänsten

Antal

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Antal barn som det lämnas snabbupplysningar för	10 283	10 938	11 325	11 494	11 323	12 193	12 258	13 014	12 612	10 215	9 979
Antal barn som är föremål för utredning om vårdnad, boende och umgänge	7 157	6 912	6 187	6 006	6 163	6 243	6 637	6 969	6 973	6 393	5 607
Antal barn vars föräldrar deltar i samarbetssamtal	19 647	21 265	21 188	21 356	21 622	22 783	22 290	20 886	20 931	20 922	21 894
Antal avtal om vårdnad, boende och umgänge som socialtjänsten utrett	3 719	3 461	3 396	3 410	3 266	3 363	3 546	3 308	3 047	3 414	3 579
Antal utfärdare samtalsintyg vid föräldrars deltagande i informationssamtal											10 861

Anm.: Könsuppdelad statistik saknas.

Källa: 2013–2016 Mängdstatistik familjerätt Socialstyrelsen, 2017–2023 Mängdstatistik familjerätt Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd.

Innan en domstol fattar ett interimistiskt beslut i ett mål om vårdnad, boende eller umgänge kan rätten inhämta upplysningar, även kallade snabbupplysningar, från socialnämnden. Statistiken visar en minskning av antal barn aktuella i snabbupplysningar sedan 2021. Antal barn aktuella i upplysningar har fortsatt att minska och 2023 års siffra är den lägsta under de senaste 10 åren. Under 2023 har även en fortsatt minskning av barn aktuella i utredningar om vårdnad, boende och umgänge skett och är det lägsta antalet på 10 år (se tabell 6.31).

Sedan 2022 är socialnämnden enligt lagen (2021:53) om informationssamtal skyldig att erbjuda informationssamtal till föräldrar som överväger att inleda en tvist i domstol i

frågor om vårdnad, boende och umgänge. Det är även krav på att den förälder som vill inleda en tvist först ska ha deltagit på ett sådant samtal. Socialnämnden utfärdar även ett samtalsintyg till de föräldrar som deltagit vid informationssamtal.

Den 13 juni 2024 gav regeringen Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd (MFoF) och Socialstyrelsen i uppdrag att stärka stödet till socialtjänsten i arbetet med riskbedömningar samt i frågor om vårdnad, boende och umgänge (S2024/01210). Uppdraget ska delredovisas senast den 9 november 2026 och slutredovisas senast den 15 december 2027.

Internationella adoptioner fortsätter att minska

Under 2023 anlände 73 barn i adoptionssyfte till Sverige via de svenska adoptionsorganisationerna. Detta kan jämföras med 336 barn under 2015, 655 barn under 2010 och 941 barn under 2005 (MFoF:s statistik, Anlända barn genom auktoriserade adoptionsorganisationer 2023). Trenden är densamma över hela världen – antalet internationella adoptioner minskar.

Regeringen har vidtagit flera åtgärder för att möta behoven av stöd till internationellt adopterade och adoptivföräldrar. MFoF har i uppdrag att tillhandahålla adoptionsspecifikt samtalsstöd till adopterade och adoptivföräldrar (S2021/08111). MFoF tillhandahåller också stöd till internationellt adopterade vid ursprungssökning. Vidare har MFoF i uppdrag att vara nationell kontaktpunkt för frågor som rör oegentligheter inom internationella adoptioner (S2021/08111).

Den 21 december 2022 redovisade MFoF uppdraget att stärka rättssäkerheten och säkerställa barnets bästa i adoptionsprocessen (S2021/08111). Den 22 juni 2023 fick MFoF i uppdrag att ytterligare stärka rättssäkerheten och säkerställa barnets bästa i adoptionsprocessen genom att fördjupa delar av översynen (S2023/02122). Uppdraget redovisades den 28 mars 2024. MFoF anser att nuvarande regelverk som styr auktorisation och tillsyn i stort ger myndigheten bra förutsättningar att utföra sitt uppdrag. För att ytterligare stärka rättssäkerheten och säkerställa barnets bästa lyfter MFoF flera utvecklingsområden inom det internationella adoptionsområdet.

Sveriges internationella adoptionsverksamhet ses över

Adoptionskommissionen (S 2021:08) har i uppdrag att bl.a. kartlägga och analysera hur regelverk, organisering och processer inom Sveriges internationella adoptionsverksamhet har fungerat tillbaka i tiden fram till i dag samt klargöra förekomsten av eventuella oegentligheter inom Sveriges internationella adoptionsverksamhet. Vidare ska utredningen utreda behov av adoptionsspecifikt stöd och föreslå vilka hjälp- och stödinsatser som bör erbjudas samt föreslå hur nuvarande regelverk, organisering och processer kan förändras och förstärkas i syfte att ytterligare stärka barnrättsperspektivet och rättssäkerheten (dir. 2021:95). Uppdraget ska redovisas senast den 16 december 2024.

Regeringen anser att Adoptionskommissionen har behov av att få del av de uppgifter som den behöver för att kunna genomföra sitt uppdrag på ett tillfredsställande sätt. Den 1 mars 2024 trädde den nya lagen (2024:31) om skyldighet att lämna uppgifter till Adoptionskommissionen i kraft. Den nya lagen innebär en uppgiftsskyldighet för myndigheter och sådana sammanslutningar som är auktoriserade för förmedling av barn från utlandet för adoption att på begäran av Adoptionskommissionen lämna uppgifter som de förfogar över, om kommissionen behöver uppgifterna för att fullgöra sitt utredningsuppdrag i den del som rör kartläggning och analys av Sveriges internationella adoptionsverksamhet.

Genomförda satsningar på stärkt föräldraskapsstöd

Regeringen gav den 22 juni 2023 i uppdrag till MFoF att betala ut och följa upp statsbidrag om 375 miljoner kronor till kommuner och regioner för förstärkta föräldraskapsstödjande insatser. MFoF slutredovisade uppdraget den 28 mars 2024 (S2023/02124). Av redovisningen framgår att 100 procent av regionerna och 99 procent av kommunerna rekvirerade de medel som fördelningsnycklar berättigat dem till. Totalt 30 miljoner kronor har senare kommit att återbetalas, med anledning av att de inte förbrukats till följd av bl.a. tidsbrist, personalbrist eller bristande intern samordning.

I återrapporteringen till MFoF anger kommuner och regioner att medlen under 2023 främst använts till kartläggning av befintliga insatser, kompetenshöjande insatser för yrkesverksamma och stärkt samordning. MFoF anger i redovisningen av uppdraget att det krävs långsiktighet i arbetet, för att kunna se resultat och effekter (S2023/02124). I regleringsbrevet för 2024 fick MFoF i fortsatt uppdrag att under året betala ut och följa upp statsbidrag för förstärkta föräldraskapsstödjande insatser i samma omfattning till kommuner och regioner (S2024/00195).

Länsstyrelserna i län med utsatta områden, särskilt utsatta områden och riskområden som har identifierats av Polismyndigheten, har i uppdrag att under 2023–2026 erbjuda stöd till kommuner, regioner och andra relevanta aktörer i att utveckla ett kunskapsbaserat, samordnat och långsiktigt stöd i föräldraskapet till föräldrar (Fi2021/02746). Länsstyrelserna redovisar att de under det inledande året av uppdragsperioden har initierat samverkan, genomfört kartläggningar och fört dialoger för att kunna bedöma behoven i de områden uppdraget omfattar (S2024/00477).

MFoF har under 2023 också haft i uppdrag att genomföra handlingsplanen för brottsförebyggande föräldraskapsstöd (S2023/00698). Utvecklingsområden för det fortsatta arbetet är enligt MFoF:s och länsstyrelsernas ovan redovisningar bl.a. utökad målgruppsanpassning, utökad, samverkan med civil sektor samt utökad samverkan mellan myndigheter och kommuner.

Andel kommuner som erbjuder minst ett manualbaserat föräldrastöd i grupp för barn med normbrytande beteende

Socialstyrelsen har utvecklat en ny modell för öppna jämförelser, som inkluderar nya indikatorer och nyckeltal. Vidare har Socialstyrelsen beslutat att mäta indikatorer med olika frekvens för att minska uppgiftslämnarbördan för kommunerna. Socialstyrelsen har förmedlat att indikatorn Andel kommuner/stadsdelar som erbjuder minst ett manualbaserat föräldrastöd i grupp för barn med bråkigt/normbrytande beteende är pausad för 2023, och därmed saknas i detta avseende underlag att bedöma resultatet utifrån 2023 (se tabell 6.32).

Tabell 6.32 Andel kommuner/stadsdelar som erbjuder minst ett manualbaserat föräldrastöd i grupp för barn med bråkigt/normbrytande beteende

Procent

	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Totalt	62	60	59	56	53	56

Källa: Socialstyrelsen, Öppna jämförelser.

Insatser för personer med funktionsnedsättning

Mål och resultatindikatorer för personer med funktionsnedsättning

Genomförandet av det nationella målet för funktionshinderspolitiken inriktas bl.a. mot individuella stöd och lösningar för individens självständighet. De kan vara avgörande för individens möjlighet till delaktighet och bör ses som ett komplement i

förhållande till den generella tillgängligheten i samhället (prop. 2016/17:188, bet. 2017/18:SoU5, rskr. 2017/18:86). Indikatorerna är ett mått på måluppfyllelsen av de individuella stöden.

Tabell 6.33 Riksdagsbundet mål och indikatorer

Mål	Resultatindikatorer
Det nationella målet för funktionshinderspolitiken är att, med FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning som utgångspunkt, uppnå jämlikhet i levnadsvillkor och full delaktighet för personer med funktionsnedsättning i ett samhälle med mångfald som grund. Målet ska bidra till ökad jämställdhet och till att barnrättsperspektivet beaktas.	Antal personer med funktionsnedsättning med insatser enligt LSS och SoL och kostnader för detta.
	Andel personer som uppger att de får bestämma över saker som är viktiga och som känner trivsel och trygghet i gruppbostad och servicebostad enligt LSS.
	Antal anmälningar enligt SoL och LSS.
	Antal personer och antal beviljade timmar med assistansersättning och kostnader för assistansersättning.
	Antal personer som beviljats bilstöd och kostnader för bilstöd.

Antalet personer som får LSS insatser ökar

Insatser enligt lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade, förkortad LSS, ska främja jämlikhet i levnadsvillkor och full delaktighet i samhällslivet. I oktober 2023 hade 79 100 personer en eller flera LSS-insatser varav 41 procent lämnats till kvinnor och 59 procent till män (se tabell 6.34). Det är en ökning med 1 400 personer jämfört med 2022. I genomsnitt är det 1,5 insatser per person. Sedan 2010 har antalet personer som får stöd enligt LSS ökat med 27 procent. Antalet män med LSS-insatser har ökat med 31 procent sedan 2010. Motsvarande siffra bland kvinnor är 22 procent. Vissa insatser som exempelvis personlig assistans, korttidsvistelse och kontaktperson minskade medan korttidstillsyn, daglig verksamhet och boende för vuxna ökade. Antalet barn och ungdomar som hade insatsen boende för barn och ungdomar minskade något under 2023 jämfört med 2022. I åldersgruppen 0–12 år var det 49 pojkar och 12 flickor som hade den insatsen. För barn och ungdomar i åldern 0–20 år med intellektuell funktionsnedsättning och autism i personkrets 1 är den vanligaste insatsen korttidsvistelse, fyra av tio har den insatsen.

Tabell 6.34 Kvinnor och män med insats enligt LSS

Antal personer

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
1. Råd och stöd	4 300	4 400	4 100	3 000	2 100	1 400	900	800	600	600
Kvinnor	*1 905*	*1 961*	*1 825*	*1 339*	*978*	*662*	*461*	*417*	*330*	*316*
Män	*2 439*	*2 390*	*2 290*	*1 617*	*1 117*	*713*	*413*	*352*	*268*	*248*
2. Personlig assistans	4 100	4 300	4 600	4 900	5 100	5 200	5 300	5 800	4 800	4 700
Kvinnor	*1 950*	*1 996*	*2 099*	*2 226*	*2 288*	*2 344*	*2 410*	*2 214*	*2 151*	*2 071*
Män	*2 144*	*2 299*	*2 476*	*2 679*	*2 829*	*2 861*	*2 969*	*2 768*	*2 659*	*2 630*
3. Ledsagarservice	8 400	8 300	8 000	7 700	7 600	7 300	7 100	6 700	6 400	6 400
Kvinnor	3 626	3 600	3 457	3 333	3 248	3 135	2 996	2 835	2 659	2 695
Män	4 801	4 706	4 581	4 368	4 298	4 147	4 050	3 835	3 735	3 665
4. Kontaktperson	19 500	19 500	19 400	19 300	19 100	18 700	18 100	17 600	17 100	16 800
Kvinnor	8 861	8 777	8 756	8 636	8 580	8 381	8 094	7 866	7 615	7 600
Män	10 654	10 717	10 665	10 662	10 509	10 318	9 952	9 758	9 442	9 245
5. Avlösarservice	3 600	3 800	3 800	3 900	4 000	4 000	4 000	4 100	4000	4 000
Kvinnor	1 183	1 210	1 206	1 226	1 192	1190	1 179	1 195	1 144	1 156
Män	2 464	2 552	2 585	2 646	2 790	2 792	2 826	2 918	2 858	2 806
6.Korttidsvistelse	9 600	9 700	9 600	9 400	9 400	9 100	8 800	8 800	8 700	8 500
Flickor	3 499	3 525	3 412	3 324	3 273	3 221	3 158	3 146	3 076	2 977
Pojkar	6 141	6 170	6 181	6 123	6 049	5 891	5 670	5 696	5 609	5 539
7. Korttidstillsyn	4 600	4 400	4 400	4 400	4 500	4 600	4 500	4 600	4 800	5 000
Flickor	1 672	1 634	1 644	1 649	1 661	1 694	1 668	1 675	1 741	1 805
Pojkar	2 829	2 743	2 778	2 740	2 827	2 872	2 829	2 901	3 031	3 157
8. Boende, barn	1 000	1 000	1 000	1 000	900	900	900	900	800	800
Flickor	375	382	364	356	330	339	311	304	318	306
Pojkar	657	666	622	612	612	585	563	569	531	517
9. Boende, vuxna	25 800	26 500	27 100	27 800	28 300	28 800	29 200	29 700	29 900	30 100
Kvinnor	10 926	11 164	11 411	11 668	11 802	11 912	12 110	12 254	12 291	12 388
Män	14 916	15 320	15 687	16 164	16 444	16 774	17 116	17 417	17 606	17 745
10. Daglig verksamhet	33 800	35 300	36 600	37 400	37 800	38 400	39 000	40 200	41 000	42 500
Kvinnor	14 457	15 004	15 520	15 780	15 935	16 047	16 307	16 802	17 108	17 745
Män	19 343	20 336	21 078	21 700	21 878	22 246	22 712	23 400	23 880	24 799
Totalt antal personer	**67 400**	**69 500**	**71 400**	**72 900**	**74 100**	**75 100**	**75 800**	**77 100**	**77 500**	**79 100**
Totalt antal insatser	**114 800**	**117 200**	**118 600**	**118 900**	**118 800**	**118 500**	**117 700**	**118 400**	**118 000**	**119 400**

Anm.: Kvinnor och män redovisas utan avrundning.

Källa: Socialstyrelsen, Register över insatser enligt lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade.

Antalet personer med insatser enligt LSS har ökat, även sett till befolkningen, från 73 till 75 personer per 10 000 invånare jämfört med 2022. De insatser som ökar mest är boende för vuxna och daglig verksamhet. Ungdomar i åldersgruppen 20–24 står för den högsta andelen som beviljas dessa insatser. Antalet personer som är beviljade personlig assistans har minskat men mediantiden för dem som är beviljade stödet ökade från 217 till 224 timmar per månad mellan 2022–2023. Socialstyrelsen anger att den ökningen skulle kunna förklaras av ökat omvårdnadsbehov och stöd vid egenvård. Mediantiden för ledsagarservice och avlösarservice har länge legat på 20 timmar per månad men har sedan 2021 minskat till 16 timmar (Lägesrapport Stöd och insatser för personer med funktionsnedsättning, Socialstyrelsen, 2023).

Kunskapsstöd till kommunerna för att stimulera fler att bli kontaktpersoner

Myndigheten för delaktighet har haft i uppdrag att ta fram ett kunskapsstöd för kommunernas arbete med insatsen kontaktperson enligt LSS. Bakgrunden till uppdraget var att färre beviljas insatsen därför att kommunerna under flera år haft svårigheter att rekrytera och behålla kontaktpersoner. MFD har genomfört uppdraget tillsammans med Socialstyrelsen, SKR, kommuner och funktionshinders-organisationerna. Kunskapsstödet som MFD tagit fram består av pedagogiska filmer och ett kunskapsmaterial som riktar sig till handläggare och chefer inom socialtjänsten och till personer som vill bli kontaktpersoner (Myndigheten för delaktighet, Ett kunskapsstöd för kommunernas arbete med insatsen kontaktperson enligt LSS, 2023).

Tillkännagivande om koordinatorstöd och fast myndighetskontakt

Riksdagen har tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om fast myndighetskontakt och koordinatorstöd för anhöriga (bet. 2021/22:SoU19 punkt 3, rskr. 2021/22:264). Av tillkännagivandet följer att regeringen bör ge en lämplig myndighet i uppdrag att se över förutsättningarna för att erbjuda koordinatorstöd och en fast myndighetskontakt till familjer och andra anhöriga till barn med funktionsnedsättning (bet. 2021/22:SoU19 s. 24). Regeringen gav den 8 juni 2023 en särskild utredare i uppdrag att analysera behovet av och lämna förslag i syfte att stärka stödet till anhöriga, såväl vuxna som barn (dir. 2023:77). Uppdraget redovisades den 28 augusti 2024 i betänkandet Ett stärkt stöd för anhöriga (SOU:2024:60). Ett av utredarens förslag är att kommuner med stöd av socialtjänstlagen ska erbjuda en anhörigkontakt till personer som har ett särskilt behov av stöd och som vårdar eller stödjer en närstående som är långvarigt sjuk, äldre eller som har en funktionsnedsättning. Anhöriga ska även erbjudas information och vägledning utöver annat stöd. Regeringen bedömer att utredningens förslag i allt väsentligt tillgodoser det som riksdagen anför i tillkännagivandet. Regeringen anser därmed att tillkännagivandet är slutbehandlat.

Många är nöjda i sitt LSS-boende och med den dagliga verksamheten

Den enskildes möjligheter till självbestämmande och till att trivas och känna sig trygg där han eller hon bor och i den dagliga verksamheten är centralt och anges därför i målen för verksamheterna inom LSS. Det är även en indikator för resultatutvecklingen för det nationella målet för funktionshinderspolitiken.

Självbestämmande och trygghet i LSS-boenden

Tabell Självbestämmande och inflytande i gruppboende, servicebostad och daglig verksamhet

Tabell 6.35 Självbestämmande och inflytande i gruppboende, servicebostad och daglig verksamhet

Procent

Gruppbostad	2019	2020	2021	2022	2023
Kvinnor	79	74	77	73	77
Män	80	81	81	76	80
Servicebostad					
Kvinnor	81	79	80	72	82
Män	84	82	85	82	86
Daglig verksamhet					
Kvinnor		75	76	76	77
Män		75	76	75	75

Anm.: Fråga som ställts i undersökningen: Får du bestämma över saker som är viktiga?

Källa: Rådet för främjandet av kommunala analyser, Kolada.

Av den brukarundersökning som genomförs av Sveriges Kommuner och Regioner framgår att många (se tabell 6.35) personer med funktionsnedsättning som bor i gruppbostad eller i servicebostad och i den dagliga verksamheten upplever att de får bestämma över saker som är viktiga för dem. Det har legat på ungefär samma nivå mellan 2019–2022 men ökade något 2023 jämfört med den perioden. Det finns vissa skillnader mellan män och kvinnor där männen skattar självbestämmande och inflytande något högre.

Tabell 6.36 Bedömning av trivsel och trygghet i gruppbostad och servicebostad

Procent

	2019	2020	2021	2022	2023
Gruppbostad[1]					
Kvinnor	81	81	80	76	82
Män	84	86	85	80	85
Servicebostad[1]					
Kvinnor	74	75	75	65	76
Män	79	78	82	78	81
Gruppbostad[2]	2019	2020	2021	2022	2023
Kvinnor	75	75	76	71	78
Män	78	80	80	76	79
Servicebostad[2]					
Kvinnor	71	68	69	59	70
Män	77	77	77	74	76
Daglig verksamhet [2]					
Kvinnor		83	83	83	83
Män		85	85	87	86

Anm.: 1: Frågan som ställs i undersökningen: Trivs du med personalen/hemma?

Anm.: 2: Frågan som ställs i undersökningen: Känner du dig trygg med personalen?

Källa: Rådet för främjandet av kommunala analyser, Kolada.

Av tabellen framgår (se tabell 6.36) att andelen som känner trivsel och trygghet i sitt boende på en gruppbostad eller servicebostad och i den dagliga verksamheten är på ungefär samma nivåer jämfört med tidigare år.

Många är nöjda med sitt LSS-boenden, men begränsningsåtgärder förekommer.

Brukarundersökningar visar att många personer är nöjda med den personal som ger dem stöd och service i LSS-boenden, men det gäller inte alla. Inspektionen för vård och omsorg (IVO) genomför återkommande tillsyn av gruppbostäder enligt LSS och den senaste riktade tillsynen, i ett urval av 90 gruppbostäder, visar att tvångs- och begränsningsåtgärder förekommer i 64 procent av de boenden som IVO tillsynade (Att inte få rätten att leva som andra, IVO 2023). I ett fåtal fall handlar det om inlåsning, i andra fall om övervakning genom titthål till den enskildes lägenhet eller låsta gemensamhetsutrymmen som begränsar rörelsefriheten i det egna boendet. Det är åtgärder som IVO ser kan verka mindre ingripande men som förekommer kontinuerligt i den enskildes hem, och något som den enskilde inte kan välja bort. IVO tillsynar årligen LSS-boenden i s.k. frekvenstillsyn för barn och unga.

Dessa tillsyner visar enligt IVO att den vanligaste bristen är olika former av begränsningsåtgärder. År 2023 fattade myndigheten 31 beslut om sådana brister vilket motsvarar 31 procent av alla tillsynsbeslut som rör LSS. IVO har tidigare uppmärksammat att barn och unga med funktionsnedsättningar utsätts för otillåtna tvångs- och begränsningsåtgärder i sina boenden. LSS bygger på frivillighet och IVO

ser därför att brister som rör begränsningsåtgärder i olika former är en inskränkning i den enskildes integritet och rättigheter (Vad har IVO sett, 2023). IVO:s slutsats är att om ledning och personal saknar kompetens att förebygga och undvika situationer där det uppstår frustration för den enskilde, ökar risken för att oproportionerliga och eskalerande begränsningsåtgärder används, som inte svarar mot individuella behov (Att inte få rätten att leva som andra 2023, Inspektionen för vård och omsorg).

Kompetens hos LSS-personal varierar mellan stora och små kommuner.

För att belysa utbildningsnivån för tillsvidare- och visstidsanställd personal inom vissa verksamheter enligt LSS bostad har Socialstyrelsen initierat årliga enkätundersökningar inom ramen för öppna jämförelser. Eftersom det är första gången denna undersökning genomförs finns inga jämförelsemått. I statistiken saknas uppgifter om utbildningsnivå fördelat på kvinnor och män.

Tabell 6.37 Personalens utbildningsnivå LSS

Procent	Bostad enligt LSS		Daglig verksamhet	
Utbildning	Tillsvidareanställda	Visstidsanställda	Tillsvidareanställa	Visstidsanställda
Adekvat utbildning på gymnasienivå	73	46	69	47
Stödpedagog	6	2	7	5
Annan relevant högskoleutbildning	6	5	14	13
Saknar relevant utbildning	15	47	10	35

Anm.: Med adekvat utbildning på gymnasienivå avses utbildningar som rekommenderas i Socialstyrelsens allmänna råd (SOSFS 2014:2).

Källa: Enkät Enhetsundersökning LSS 2023, Socialstyrelsen.

Resultatet visar att 82 procent av personalen inom bostad med särskild service respektive 89 procent inom daglig verksamhet har adekvat utbildning på gymnasienivå, utbildning till stödpedagog eller annan yrkeshögskoleutbildning eller högskoleutbildning som bedöms vara relevant för verksamheten. Det är vanligare att den tillsvidareanställda personalen har någon av de efterfrågade utbildningarna jämfört med visstidsanställd personal. Det är dock stora variationer mellan stora och små kommuner. I små kommuner med upp till 15 000 invånare är det vanligt att personalen inte har någon av utbildningarna. Den undersökning som Socialstyrelsen genomfört årligen sedan 2018 visar att den vanligaste fortbildningen bland boendepersonal handlar om bemötandefrågor. Under en femårsperiod hade 43 procent av personalen deltagit i en sådan fortbildning. Något färre hade deltagit i fortbildning om kommunikation (20 procent), arbetsmetoder (17 procent) och om olika funktionsnedsättningar (28 procent). Undersökningen från 2023 visar att 65 procent av personalen som varit anställd mer än ett år inom boende för vuxna enligt LSS har en kompetensutvecklingsplan och 55 procent av personalen erbjuds handledning. Inom daglig verksamhet har 77 procent av personalen en kompetensutvecklingsplan och 37 procent erbjuds kontinuerlig handledning (Lägesrapport Insatser och stöd till personer med funktionsnedsättning, Socialstyrelsen 2024).

Boendestöd enligt SoL ökar

Personer med funktionsnedsättning kan även få insatser enligt SoL. Under 2023 hade 61 000 personer med funktionsnedsättning i ålder 0–64 år, varav 31 000 kvinnor och 30 000 män, en pågående insats enligt SoL. Jämfört med 2022 är det en ökning med 500 personer. Det är framför allt insatsen boendestöd som har ökat, mellan 2014 och 2023 har den nästan dubblats och 2023 var det 40 800 personer som hade insatsen

varav 21 200 kvinnor och 19 600 män. Med boendestöd avses bistånd i form av stöd i den dagliga livsföringen riktat till personer med intellektuell eller psykisk funktionsnedsättning i eget boende. Insatsen ges ofta till personer med psykisk funktionsnedsättning. Andra insatser som ges till personer med funktionsnedsättning är hemtjänst, trygghetslarm och ledsagning. Insatsen ledsagning gavs 2023 till 4 400 personer varav 2 500 kvinnor och 1 900 män vilket är en minskning med 1 900 personer sedan 2019. Flest personer som beviljas ledsagning är i åldersgruppen 55–64 år (Socialstyrelsen, Meddelandeblad 2024-5-9107).

Hälso- och sjukvård på lika villkor

Socialstyrelsens analyser visar att det är omkring hälften så vanligt att personer med LSS-insatser och som har diabetes får behandling med blodfettssänkande läkemedel jämfört med motsvarande grupp i övriga befolkningen. Socialstyrelsens analyser visar också en högre dödlighet för bröstcancer för personer med insatser enligt LSS eller SoL, jämfört med motsvarande grupp i övriga befolkningen. Enligt Socialstyrelsen är bidragande orsaker att de får sin cancerdiagnos i ett sent skede och att det skiljer sig i bemötande och tillgänglighet till vården (Vårdkontakter i LSS-boende, Socialstyrelsen 2023).

Kommunernas kostnader för LSS- och SoL-insatser

Kommunernas kostnader för stöd till personer med funktionsnedsättning består främst av kostnader för boende och personlig assistans enligt LSS samt särskilt boende och hemtjänst eller boendestöd enligt SoL (se tabell 6.38). Jämfört med 2022 har kommunernas sammanlagda kostnader ökat med drygt 6 miljarder kronor, vilket är en större ökning jämfört med åren 2019–2022. Det förklaras främst av ökade kostnader för LSS-boende.

Tabell 6.38 Kommunernas kostnader för insatser till personer med funktionsnedsättning

Löpande priser miljarder kronor	2019	2020	2021	2022	2023
Summa insatser enligt LSS	57,8	60,3	62,7	66,0	71,2
Boende enligt LSS	31,7	33,8	35,5	37,6	41,1
varav boende vuxna	*29,7*	*31,6*	*33,3*	*35,4*	*38,7*
varav boende barn	*2,0*	*2,1*	*2,2*	*2,2*	*2,4*
Personlig assistans[1]	12,1	12,6	12,6	12,8	13,2
Daglig verksamhet	8,8	9,0	9,4	10,2	11,0
Övriga insatser enligt LSS	5,1	5,0	5,1	5,3	5,8
Summa insatser enligt SoL	14,8	15,1	15,4	16,1	17,2
Kommunens totala kostnad för stöd till personer med funktionsnedsättning	**72,7**	**75,4**	**78,1**	**82,1**	**88,4**

[1] Inkluderar kommunernas kostnader för de första 20 timmarna för personlig assistans enligt socialförsäkringsbalken.

Källa: Statistiska centralbyrån, Kommunernas räkenskapssammandrag.

Antalet mottagare av assistansersättning fortsätter minska

Assistansersättning lämnas till personer som ingår i någon av personkretsarna enligt LSS och som har behov av personlig assistans med fler än i genomsnitt 20 timmar per vecka. Assistansersättning betalas ut av Försäkringskassan.

Antalet mottagare av assistansersättning fortsatte minska under 2023 och uppgick i genomsnitt till drygt 13 250, varav 45 procent kvinnor och flickor och 55 procent män och pojkar. Antalet mottagare minskade därmed med ca 130 personer under 2023, motsvarande 0,9 procent. De totala utgifterna för statlig assistansersättning uppgick

2023 till knappt 29 miljarder kronor vilket var en ökning med knappt 415 miljoner kronor jämfört med 2022, motsvarande 1,5 procent (se diagram 6.4). Att utgifterna inte minskat i samma utsträckning som antalet mottagare beror enligt Försäkringskassan på att det genomsnittliga antalet timmar per mottagare har ökat, att schablonersättningen har höjts och att de utbetalda medlen i relation till beviljade medel var något högre än föregående år (S2024/01019).

Diagram 6.4 Mottagare av personlig assistans och utgifter för assistansersättning

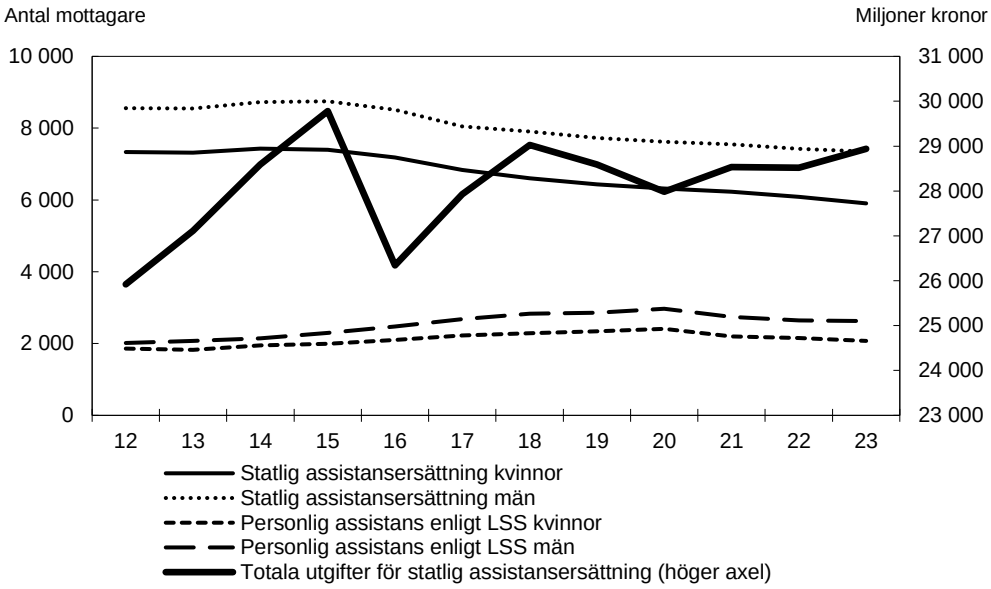

Antalet beslut om rätten till assistansersättning ökade 2023 och uppgick till 2 508 jämfört med 1 950 föregående år. Andelen bifall ökade under 2023 och låg på 26,5 procent, jämfört med 23 procent under 2022. Anledningen till ökningen av antalet beslut och den ökade bifallsfrekvensen var de lagändringar som trädde i kraft 1 januari 2023 och innebär att rätten till personlig assistans stärktes. Den vanligaste orsaken till avslag för både barn och vuxna var, liksom föregående år, att den sökandes grundläggande hjälpbehov inte bedömdes överstiga i genomsnitt 20 timmar per vecka. Andelen bifall 2023 ökade för både flickor och pojkar samt kvinnor och män. Antalet förstagångsbeviljade ökade för samtliga grupper i LSS personkrets 2023 och ökade särskilt mycket för grupp 1 där 1 400 personer fick beslut om assistansersättning 2023, vilket kan jämföras med knappt 900 personer 2022. Att antalet förstagångsbeviljade har ökat särskilt för grupp 1 i LSS personkrets beror enligt Försäkringskassan på att de lagändringar som trädde i kraft 1 januari 2023 inneburit en utvidgning av vad som ger rätt till personlig assistans för personer med psykisk funktionsnedsättning.

Fler män än kvinnor beviljas assistansersättning. Könsskillnaden är större bland barn än bland vuxna. Andelen avslag är högre för vuxna än för barn. Fler pojkar än flickor och fler män än kvinnor har fått avslag på sin ansökan om assistansersättning. Det beror delvis på att det är fler pojkar och män som ansöker, men det saknas analys avseende andra eventuella orsaker. Skillnader i bifallsandel mellan flickor och pojkar är svåra att analysera eftersom antalet personer i varje grupp är relativt litet. I tidigare studier där det tagits hänsyn till flera bakgrundsfaktorer, har resultaten visat att flickor fortsatt haft högre bifallsandel än pojkar medan det inte kvarstår några skillnader mellan kvinnor och män.

Under 2023 var personer med assistansersättning beviljade i genomsnitt 134 timmar per vecka vilket innebär en procentuell ökning med ungefär en procent jämfört med 2022. Kvinnor var beviljade i genomsnitt 132 timmar per vecka och män 139 timmar. Försäkringskassan anger att det är svårt att veta vad skillnaden i beviljade timmar

beror på. Bland flickor och pojkar är mönstret ett annat och skillnader i vilka som har beviljats flest timmar har varierat över tid. Under 2023 var flickor beviljade 124 timmar och pojkar beviljade 123 timmar i veckan (S2024/01019).

Förändringar i rätten till personlig assistans har gett effekt

I juni 2022 biföll riksdagen förslagen i propositionerna Stärkt rätt till personlig assistans – grundläggande behov för personer som har en psykisk funktionsnedsättning och ökad rättssäkerhet för barn (prop. 2021/22:214, bet. 2021/22:SoU34, rskr. 2021/22:416) och Stärkt rätt till personlig assistans vid egenvård (prop. 2021/22:244, bet. 2021/22:SoU35, rskr. 2021/22:428). Lagändringarna trädde i kraft den 1 januari 2023 och innebar att rätten till personlig assistans utvidgades samtidigt som rättssäkerheten, förutsägbarheten och patientsäkerheten inom den personliga assistansen stärktes.

Försäkringskassan och Inspektionen för socialförsäkringen (ISF) har fått i uppdrag av regeringen att utvärdera den stärkta rätten till personlig assistans. Försäkringskassan konstaterade i sin redovisning av uppdraget (S2023/01507) att antalet inkomna ansökningar och anmälningar ökade under de första månaderna 2023, troligen till följd av lagändringarna. Inspektionen kom i en delredovisning av uppdraget bl.a. fram till att implementeringen hos Försäkringskassan fungerat väl, att antalet nyansökningar från enskilda och nyanmälningar från kommunen ökat och fler personer beviljats assistansersättning men att kraven för att kunna beviljas tid för de nya grundläggande behoven är högt ställda i lagtext och förarbeten (S2024/00102).

Inflödet av nya assistansmottagare 2023 var det största sett till antal sedan 2015, vilket enligt Försäkringskassan är en följd av lagändringarna. År 2023 var det drygt 610 personer som beviljades assistansersättning för första gången, vilket var 180 fler än antalet förstagångsbeviljade 2022. Att antalet har ökat beror både på att fler har ansökt och fått beslut på ansökan om assistansersättning och att en större andel har fått bifall efter lagändringarna. Ökningen av antalet förstagångsbeviljade gäller både barn och vuxna. Trots detta har det totala antalet mottagare av assistansersättning minskat eftersom utflödet varit högre än inflödet (S2024/01019).

Lagändringarna innebar bl.a. att ett schabloniserat avdrag för föräldraansvar inom personlig assistans infördes. Syftet med att införa det schabloniserade föräldraavdraget var att öka rättssäkerheten och förutsägbarheten inom den personliga assistansen. Föräldraavdraget förväntades också leda till att barn med stora och varaktiga funktionsnedsättningar i högre utsträckning skulle få tillgång till personlig assistans. Antalet barn med assistansersättning minskade, trots lagändringarna, under 2023 men inte i alla åldersgrupper. Den yngsta åldersgruppen, barn 0–6 år, fortsätter att öka i antal. Ökningen i den här gruppen har pågått sedan 2020 och förklaras delvis av förändringar i lagstiftningen gällande hjälp med andning samt måltider i form av sondmatning. Minskningen av det totala antalet barn 2023 förklaras av att antalet barn som fyllt 18 år och därmed räknades som vuxna var högre än antalet barn som nybeviljats ersättningen.

Antalet personer som själva anställer sina assistenter har ökat

Antalet personer som själva anställer sina assistenter har ökat efter 2018 och uppgick i december 2022 till nästan 600 personer, motsvarande en andel på 4,4 procent. Ökningen sammanfaller tidsmässigt med den lagändring som trädde i kraft den 1 november 2022 och innebär att assistansersättning inte kan betalas ut för assistans som utförs av en anordnare som saknar tillstånd från IVO. Många av dem som själva anställer assistenter kan behöva hjälp för att kunna göra det. Det är då vårdnadshavare eller ställföreträdare som hjälper mottagaren att själv anställa assistenter. Det är också

vanligt att anlita ombud. Att det är många som anlitar ombud och att många redovisar kostnader för administration tyder på att det är vanligt att köpa administrativ hjälp av ett företag. Om företag säljer omfattande administrativa tjänster med ett innehåll som liknar en assistansanordnares verksamhet, men utan att ha tillstånd från IVO, kan det enligt Försäkringskassan uppfattas som ett kringgående av kravet på tillstånd för att bedriva verksamhet med personlig assistans (Analys av utvecklingen av egna arbetsgivare inom assistansersättningen, Försäkringskassan 2023).

Försäkringskassans administration av assistansersättningen har påverkats av den nya lagstiftningen

Regeringens mål för Försäkringskassans verksamhet är att myndighetens arbete med assistansersättning ska bidra till det nationella målet för funktionshinderspolitiken. Handläggning av assistansersättning ska präglas av hög kvalitet och rättssäkerhet så att den som är berättigad till ersättning får det, samtidigt som den som inte har rätt till ersättning inte får det. Besluten ska vara likvärdiga över hela landet, för såväl flickor och pojkar som kvinnor och män. Försäkringskassan ska även säkerställa en god kontroll för ett effektivt och rättssäkert nyttjande av gemensamma resurser och därigenom förebygga och förhindra felaktiga utbetalningar och bidragsbrott.

Försäkringskassans bedömning (Årsredovisning 2023) är att målet för assistansersättningen uppfylldes 2023. Myndigheten bedömer att handläggningen i huvudsak präglades av hög kvalitet och rättssäkerhet. Andelen ansökningar som beviljas och antalet beviljade timmar är relativt lika över landet vilket indikerar att besluten är likvärdiga.

Den nya lagstiftning som trädde i kraft 1 januari 2023 har påverkat skyndsamheten negativt. Den genomsnittliga handläggningstiden har ökat från 108 dagar 2022 till 118 dagar 2023. Handläggningstiden är längre för män och har ökat mer för män. Analys av könsskillnaderna saknas.

Antalet begäranden om omprövning av beslut om rätten till assistansersättning har ökat jämfört med 2022 medan andelen beslut som ändras efter omprövning har minskat. Den vanligaste orsaken till ändring är att det tillkommit nya underlag i samband med omprövningen.

Antalet beslut som överklagas har ökat jämfört med 2022 men ligger lägre än 2021 och andelen beslut som ändras av förvaltningsrätten har ökat. Försäkringskassan kan inte förklara vad det beror på. Den vanligaste orsaken till ändring är, enligt Försäkringskassan, precis som föregående år att förvaltningsrätten gör en annan värdering av befintliga underlag.

Kontrollen av assistansersättningen har fortsatt utvecklas

Försäkringskassans bedömning (Årsredovisning 2023) är att kontrollen är god med hänsyn till de möjligheter som nuvarande regelverk ger. Försäkringskassan bedömer dock att det nuvarande regelverket inte ger de kontrollmöjligheter som är nödvändiga för att effektivt motarbeta risken för brottslighet och oegentligheter.

Försäkringskassan avslutade under året 400 kontrollutredningar inom assistansersättning. Antalet avslutade kontrollutredningar har minskat jämfört med 2022 och 2021. Minskningen kan till stor del förklaras med att antalet kontrollutredningar som är resultatet av samverkan mot den organiserade brottsligheten har minskat. Samverkan mot den organiserade brottsligheten arbetar med olika typer av ärenden och brott vilket gör att antalet kontrollutredningar inom t.ex. assistansersättning varierar över tid. Av de avslutade kontrollutredningarna under 2023 har 204 gällt män och 180 har gällt kvinnor. Övriga kontrollutredningar avser

t.ex. anordnare. Andelen kontrollutredningar är i stort sett jämnt fördelade mellan könen.

Antalet upptäckta felaktiga utbetalningar inom assistansersättningen ökade under 2023 jämfört med 2021 och 2022. Detta gäller både kvinnor och män. Försäkringskassan kan inte förklara orsaken. Andelen felaktiga utbetalningar orsakade av Försäkringskassan har också ökat. Orsaken kan vara att andelen försäkrade som själva anställer sina assistenter har ökat då dessa får ersättningen utbetalad i förskott. De felaktiga utbetalningarna är då en konsekvens av systemet med förskottsbetalning och inte av att någon gjort fel.

Försäkringskassans samarbete med andra myndigheter i syfte att förhindra och upptäcka brottslighet har fortsatt. Under året har Försäkringskassan tillsammans med IVO inlett en översyn av beskrivningen i Försäkringskassans styrande dokument om när en anmälan till IVO ska göras. Syftet är att se om det är möjligt att förtydliga i vilka situationer en anmälan ska göras när det finns anledning att anta att någon bedriver yrkesmässig verksamhet med personlig assistans utan tillstånd.

Många tillstånd dras in för personlig assistans

IVO utfärdar tillstånd för de verksamheter som bedrivs enligt LSS. Personlig assistans är den verksamhetstyp där IVO återkallar flest tillstånd. Under 2023 fattade IVO efter genomförd ägar- och ledningsprövning tio beslut att återkalla tillstånden för verksamheter som utför personlig assistans, jämfört med 16 beslut 2022 och 34 beslut 2021. En anledning till skillnaden mellan 2023 och föregående år är enligt IVO att det på grund av komplexa företagsstrukturer och ibland avancerade brottsupplägg nu krävs mer omfattande utredningar. Orsakerna till återkallelse, likt tidigare år, är huvudsakligen ekonomisk misskötsamhet (Vad har IVO sett, 2023).

Av de aktörer som ansökte om tillstånd om att bedriva personlig assistans fick 53 procent avslag under 2023, jämfört med 59 procent 2022 och 51 procent 2021 (Vad har IVO sett, 2023).

Användningen av bilstöd fortsatt låg

Bilstöd beviljas personer som, på grund av sitt eget eller sitt barns varaktiga funktionsnedsättning, har väsentliga svårigheter att förflytta sig på egen hand eller att använda allmänna kommunikationer.

År 2017 trädde nya bestämmelser för bilstöd i kraft (prop. 2016/17:4, bet. 2016/17:SoU3, rskr. 2016/17:44). De nya bestämmelserna syftade bl.a. till att åstadkomma en mer ändamålsenlig och effektiv styrning av bilstödet. Sedan dess har såväl antalet mottagare av bilstöd som andelen av anslagna medel som utnyttjats minskat. Samtidigt innebar lagändringen att handläggningsprocessen blivit mer omfattande.

Utgifterna 2023 uppgick till 145 miljoner kronor, en minskning med 2 miljoner kronor jämfört med 2022. Utgifterna var ca 120 miljoner kronor lägre än anslaget belopp, vilket innebär att bara 55 procent av det anslagna beloppet nyttjades. Antalet mottagare 2023 uppgick till drygt 1 000 vilket var något färre än 2022. Av dessa var 43 procent kvinnor och 57 procent män (se diagram 6.5).

Diagram 6.5 Mottagare av och utgifter för bilstöd

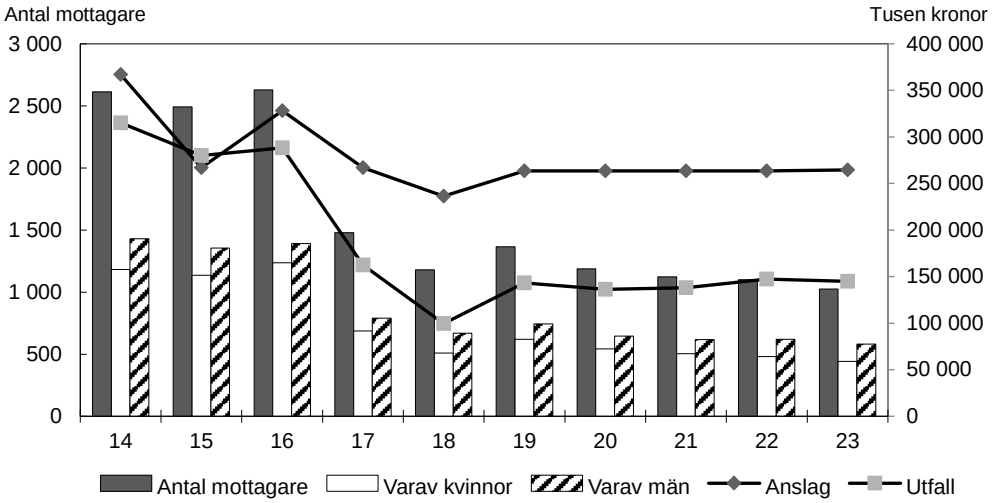

Källa: Försäkringskassan.

Fler kommuner erbjuder personligt ombud

Under 2023 hade 249 kommuner verksamhet med personligt ombud, vilket är en ökning med 3 kommuner jämfört med föregående år. År 2023 fanns 342 personliga ombud i landet, vilket var en ökning med 6 ombud jämfört med 2022. Sammanlagt arbetade ombuden med 10 122 klienter, varav 4 263 män och 5 855 kvinnor, vilket var en ökning med 722 klienter jämfört med 2022. I 19 av 20 län har kommunerna rapporterat att de ser tendenser till förändringar av vilka grupper som söker stöd av personligt ombud (Lägesrapport om verksamhet med personligt ombud 2022). Några grupper som ökade är personer med samsjuklighet, personer som har intellektuella eller neuropsykiatriska funktionsnedsättningar, personer som saknar myndighetskontakt och personer som är hemlösa eller riskerar att bli bostadslösa. Kommunerna uppger att de främsta orsakerna till att klienter söker stöd av personligt ombud fortsatt är att de upplever behov av stöd i kontakt med myndigheter samt att de har svårigheter med ekonomin. En annan vanlig orsak till kontakt är stöd i kontakt med hälso- och sjukvården. Under 2023 redovisades en ökning av andelen verksamheter med kö- och väntetider för att få kontakt med ett personligt ombud. Kö- och väntetider rapporteras från 70 procent av verksamheterna jämfört med drygt 65 procent av verksamheterna 2022. Skillnaderna i fråga om väntetider mellan verksamheterna är stor och varierar från ett par dagar upp till över ett år. Väntetiderna uppges bero på flera sökande än vad det finns tillgängliga ombud. Socialstyrelsen slutredovisade den 30 september 2023 ett uppdrag att se över systemet med personligt ombud (S2022/03075). Rapporten bereds för närvarande inom Regeringskansliet.

Övergripande insatser

Så ska stödet till anhöriga förbättras

Utredningen om ett stärkt stöd till anhöriga till långvarigt eller allvarligt sjuka (S 2023:05) har haft i uppdrag att analysera och lämna effektiva förslag som säkerställer ett ändamålsenligt och individanpassat stöd till anhöriga till personer som är långvarigt sjuka, till anhöriga till personer som är kortvarigt allvarligt sjuka och till anhöriga som är barn (dir. 2023:77). Syftet är att stödet till anhöriga, såväl vuxna som barn, ska förbättras, vidareutvecklas och stärkas. Uppdraget redovisades den 28 augusti 2024. Socialstyrelsen har inom ramen för den nationella anhörigstrategin (S2022/02134) haft tre uppdrag, bl.a. uppdraget att följa upp anhörigperspektivet och stödet till anhöriga (S2022/02130). Det redovisades den 29 september 2023 och Socialstyrelsen lämnade i

sin rapport förslag på ett antal uppföljningsområden och lämpliga datakällor. Rapporten är tänkt att utgöra en utgångspunkt för det fortsatta arbetet med att nationellt följa anhörigperspektivet och stödet till anhöriga i kommuner och regioner

Satsningar för att motverka ofrivillig ensamhet och isolering

Regeringen fortsatte under 2023 arbetet för att stärka stödet till kommuner och regioner för att bryta och förebygga ofrivillig ensamhet och isolering bland äldre och 50 miljoner kronor har avsatts för detta ändamål. Ofrivillig ensamhet och isolering är ett folkhälsoproblem och satsningen är en del i regeringens omfattande arbete för att bryta och förebygga ofrivillig ensamhet och isolering (se vidare utg.omr. 17).

Krisberedskapen inom socialtjänsten stärks

Länsstyrelserna har ett uppdrag att utgöra ett regionalt stöd till kommunerna i deras arbete med den kommunala hälso- och sjukvården och socialtjänst och civilt försvar (S2022/03174). Uppdraget ska slutredovisas i juni 2025. Den 18 april 2024 uppdrog regeringen åt Socialstyrelsen att stödja socialtjänstens och den kommunala hälso- och sjukvårdens arbete med krisberedskap och civilt försvar. Uppdraget ska slutredovisas den 1 oktober 2026. Från 2024 och framåt är 300 miljoner kronor årligen avsatta för att stärka och utveckla kommunernas arbete med civilt försvar inom socialtjänsten och den kommunala hälso- och sjukvården.

Styrning med kunskap

Rådet för styrning med kunskap beslutade i maj 2023 att tillsätta en myndighetsgemensam arbetsgrupp för att stärka det hälsofrämjande och förebyggande arbetet inom hälso- och sjukvården samt socialtjänsten. Uppdraget löper till och med 2025. Arbetet syftar till att bidra till en sammanhållen och utvecklad kunskapsstyrning till stöd för den politiska ledningen och högre tjänstemän inom hälso- och sjukvård samt socialtjänst inom det hälsofrämjande och förebyggande området. Socialstyrelsen ansvarar för Kunskapsguiden vars syfte är att bidra till kunskapsutveckling inom socialtjänsten och kommunal hälso- och sjukvård. Under 2023 utökades Kunskapsguiden med nio nya teman, bl.a. krisberedskap och civilt försvar inom kommunal hälso- och sjukvård och socialtjänst, kontaktperson enligt LSS, ofrivillig ensamhet bland äldre personer, äldre personer och alkohol och anhörigperspektiv i socialtjänsten och hälso- och sjukvården (Redogörelse för arbetet inom Rådet för styrning med kunskap och Huvudmannagruppen under 2023, Socialstyrelsen 2024).

Svenskt ordförandeskap i Nordiska ministerrådet 2024

Under 2024 är Sverige ordförande i Nordiska ministerrådet. Ett särskilt fokus ligger på förebyggande insatser och digitala lösningar inom social- och hälsopolitiken. I mars arrangerade SBU tillsammans med det svenska ordförandeskapet en konferens i Stockholm på temat förebygga och förhindra ungdomskriminalitet. Samma dag träffades flera nordiska ministrar för att samtala om barn och unga som är eller riskerar att hamna i kriminalitet.

6.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

I detta avsnitt presenterar regeringen sin samlade bedömning av uppfyllelsen av de riksdagsbundna målen inom respektive område. Bedömningen bygger på de uppgifter som presenterats i avsnitt 6.3 Resultatredovisning. För mer information om bakgrunden till de indikatorer, de fakta och de uppdrag som omnämns hänvisas till respektive källa som anges i resultatredovisningen.

Övergripande socialtjänst

Förberedelser inför den nya socialtjänstlagen

Den nya socialtjänstlagen planeras träda i kraft den 1 juli 2025. Regeringen bedömer att den nya lagen kommer att innebära en aktiv omställning av kommunerna till en mer förebyggande och lätt tillgänglig socialtjänst. För att skapa långsiktighet, förutsägbarhet och goda planeringsförutsättningar för kommunerna inför en ny socialtjänstlag har regeringen beslutat om ekonomiskt stöd till kommunerna för att möjliggöra lokala analyser och planering inför att den nya lagen träder i kraft. Därutöver förbereder Socialstyrelsen nationellt framtagna utbildningsinsatser inför att den nya lagen träder i kraft. Regeringen har även ingått en första överenskommelse med SKR för att stödja kommunerna inför ikraftträdandet av den nya lagen. Regeringen bedömer att åtgärderna sammantaget bidrar till att stödja förberedelserna och omställningen till en långsiktigt hållbar socialtjänst och därmed till alla mål inom socialtjänstområdet.

Behov av utökad nationell statistik för en kunskapsbaserad socialtjänst

Regeringen bedömer att en ny lag om socialtjänstdataregister, som ska ge förutsättningar för utökad nationell statistik inom socialtjänstens område, är en förutsättning för en fortsatt utveckling mot en kunskapsbaserad socialtjänst och för att kunna bedöma måluppfyllelse inom socialtjänstområdet. Fortsatta utmaningar handlar om kommunernas olika förutsättningar, tekniska plattform samt en mer strukturerad och enhetlig dokumentation.

Omsorg om äldre

Fortsatta utmaningar inom området välfärdsteknik

Enligt regeringens bedömning bidrar de initiativ som tagits till måluppfyllelse. Hit hör t.ex. det förtydligande som har gjorts i socialtjänstlagen samt fortsatt stöd till Kompetenscenter Välfärdsteknik. Det återstår dock en rad utmaningar inom området, t.ex. saknas fortfarande i många fall tillräcklig kompetens i kommunerna om hur välfärdteknik bäst kan införas och användas i verksamheterna på ett säkert sätt, och kunskap om välfärdsteknikens effekter för verksamheter. Det finns också utmaningar i hur välfärdsteknik kan bidra till en bättre arbetsmiljö för dem som arbetar inom verksamheterna.

Bemanning och kompetens är fortsatt viktiga områden

Regeringen bedömer att det fortsatt är viktigt med satsningar för att stärka bemanningen och kompetensen inom äldreomsorgen. Reformen Äldreomsorgslyftet bidrar enligt regeringens bedömning till att stärka kompetensen inom kommunalt finansierad vård och omsorg om äldre genom att ge ny och befintlig personal möjlighet att utbilda sig på arbetstid. Därutöver har införandet av en skyddad yrkestitel för yrket undersköterska bidragit till att säkerställa kompetensen hos dem som arbetar i äldreomsorgen.

Utmaningar inom demensområdet kvarstår

Regeringen bedömer att genomförda insatser inom demensområdet har bidragit till måluppfyllelse. Exempel på sådana satsningar är att det årliga statsbidraget till Svenskt Demenscentrum höjts samt att regeringen beviljat projektmedel till bl.a. detta kompetenscentrum och de två kvalitetsregister som finns inom demensområdet. Regeringen bedömer att dessa satsningar även bidragit till att ge kommunerna förutsättningar att exempelvis öka kunskapen om demenssjukdom bland personal,

anhöriga och beslutsfattare samt använda kvalitetsregister för förbättringsarbeten. Det finns dock fortsatt brister i vården och omsorgen för personer med demenssjukdom.

Statsbidrag bidrar till måluppfyllelse

Regeringen bedömer att de statsbidrag som avsatts inom äldreområdet har bidragit till att uppfylla de äldrepolitiska målen. Hit hör det s.k. Äldreomsorgslyftet och statsbidraget för att säkerställa en god vård och omsorg av äldre personer. Regeringen bedömer att dessa statsbidrag har bidragit till att kommunerna utifrån lokala förutsättningar har kunnat utveckla och förbättra verksamheterna inom vård och omsorg om äldre, vilket bekräftas av Socialstyrelsens uppföljning och utvärdering av de två statsbidragen.

Utmaningar för att nå en jämställd och jämlik omsorg för äldre kvarstår

Enligt regeringens bedömning finns det fortsatta utmaningar när det gäller att uppfylla målet om att äldre ska erbjudas en jämställd omsorg, då det finns skillnader mellan könen. Regeringen bedömer att det även finns fortsatta utmaningar när det gäller att nå en jämlik äldreomsorg, då det förekommer stora variationer mellan kommunerna. Vissa strukturella problem i äldreomsorgen som framkom under covid-19-pandemin behöver åtgärdas såsom exempelvis omsorgskontinuitet och kvalitetsutveckling med syfte att stärka det förebyggande arbetet.

Individ- och familjeomsorg

Skyddet för utsatta barn har förstärkts

Regeringen har genomfört ett flertal åtgärder för att stärka skyddet för utsatta barn inom den sociala barn- och ungdomsvården. Det kan dock vara svårt att mäta effekterna av dessa åtgärder, eftersom det tar tid för satsningar att ge tydliga och mätbara resultat. Skolgången för utsatta barn, både för placerade barn och barn på skyddat boende, säkerställs inte i tillräcklig utsträckning enligt regeringens bedömning. De satsningar som genomförs på området trygghetsskapande åtgärder för placerade barn och unga bedöms skapa förutsättningar för en trygg och säker vård. Regeringens bedömning är att de insatser som görs sammantaget bidrar till måluppfyllelsen om att stärka skyddet för utsatta barn.

Statens institutionsstyrelse bedriver ett utvecklingsarbete men har utmaningar med bl.a. vårdkvalitet, platsbrist, trygghet och säkerhet

Regeringen har under de senaste åren förstärkt SiS förvaltningsanslag bl.a. i syfte att myndigheten ska kunna differentiera och anpassa vården så att individuellt anpassad vård ska kunna erbjudas alla målgrupper. Regeringen bedömer att SiS fortsatt har flera utmaningar när det gäller t.ex. vårdkvalitet, kompetensförsörjning, säkerhet och trygghet. SiS bedriver ett utvecklings- och förändringsarbete inom dessa områden och har t.ex. utvecklat behandlingsmetoder och arbetssätt som visar på resultat. SiS har dock inte kunnat möta efterfrågan och behovet av omedelbara placeringar enligt LVU. Sammanfattningsvis bedömer regeringen att vidtagna åtgärder delvis har bidragit till ökad måluppfyllelse om att stärka skyddet för utsatta barn men att det fortsatt finns stora utmaningar, särskilt med vårdkvaliteten.

Satsningar på brottsförebyggande arbete inom socialtjänsten

Regeringen har tagit flera initiativ för att stärka det brottsförebyggande arbetet. Åtgärder för att skydda barn och unga som riskerar att fara illa och att förhindra att barn och unga börjar begå brott har prioriterats. Regeringen bedömer att samverkan

mellan olika berörda myndigheter både på nationell, regional och lokal nivå har utvecklats positivt genom flera regeringsuppdrag och utvecklingsprojekt, vilket bedöms ha bidragit till måluppfyllelsen om att stärka skyddet för utsatta barn.

Ekonomiskt bistånd har minskat

Samtidigt som antalet biståndsmottagare har minskat tenderar biståndstiden att bli längre. Regeringens bedömning är att det är positivt att antalet personer med ekonomiskt bistånd minskar och att det är ett led i att uppfylla målet om stärkt förmåga och möjlighet till social delaktighet för människor i ekonomiskt och socialt utsatta situationer.

Motverka hemlöshet

Regeringen bedömer, likt den nationella hemlöshetskarläggningen, att individanpassade tillsvidareboenden såsom Bostad först har bidragit till att stärka förmågan och möjligheten till social delaktighet men att målet ännu inte är uppfyllt.

Allvarliga brister i socialtjänstens arbete för de mest våldsutsatta

I en granskning av hur bl.a. socialtjänsten följer Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om våld i nära relationer (HSLF-FS 2022:39) bekräftar Inspektionen för vård och omsorg de brister i socialtjänstens arbete på området som identifieras i Socialstyrelsens skade- och dödsfallsutredningar (se även utg.omr. 13 Jämställdhet). Mot denna bakgrund bedömer regeringen att det fortsatt finns brister i socialtjänstens insatser mot dödligt och annat grovt våld i nära relationer.

Satsningarna på familjerätten bidrar till att stärka skyddet för utsatta barn

Regeringen bedömer att uppdraget om att stärka socialtjänstens arbete med riskbedömningar samt i frågor om vårdnad, boende och umgänge (S2024/01210) som getts till MFoF och Socialstyrelsen bidrar till måluppfyllelsen om att stärka skyddet för utsatta barn.

Satsningar på stöd till internationellt adopterade

Regeringen har vidtagit flera åtgärder för att förbättra och tillgängliggöra stöd till internationellt adopterade och adoptivföräldrar och bedömer att dessa åtgärder bidrar till måluppfyllelserna om att stärka skyddet för utsatta barn och stärka förmågan och möjligheten till social delaktighet för människor i socialt utsatta situationer.

Förstärkt föräldraskapsstöd

Regeringen bedömer att MFoF:s och länsstyrelsernas arbete med föräldraskapsstöd bidragit till att öka måluppfyllelsen om att stärka skyddet för utsatta barn. Det nya statsbidraget till kommuner och regioner bedöms ytterligare ha ökat måluppfyllelsen, genom ökad och mer jämlik tillgång till föräldraskapsstöd i hela landet, samt förebyggande av kriminalitet bland barn och unga.

Insatser för personer med funktionsnedsättning

Regeringen har fyra prioriterade områden för genomförandet av funktionshinderspolitiken. Det är bl.a. individuella stöd och lösningar som kan vara avgörande för individens möjlighet till delaktighet och ska ses som ett komplement i förhållande till den generella tillgängligheten i samhället. Regeringens bedömning är att de individuella stöden som ges till personer med funktionsnedsättning i form av insatser inom LSS och SoL bidrar till måluppfyllelsen men att flera utmaningar kvarstår.

Antalet personer som får insatser har ökat jämfört med tidigare år men betydelsefulla insatser som korttidstillsyn för barn och ungdomar och kontaktperson minskar. Regeringen bedömer att det kunskapsstöd som Myndigheten för delaktighet tagit fram för att användas av kommunerna bör bidra till måluppfyllelsen. Det är dock för tidigt att utvärdera. Kontaktperson är en insats som kan vara en förutsättning för att få hjälp att komma ut i samhället, bryta isolering och genomföra de aktiviteter man önskar. Regeringen bedömer att utvecklingen av korttidstillsyn för barn och ungdomar behöver följas.

Många som bor i LSS-boende är nöjda men det finns fortfarande brister

Regeringens bedömer att det är positivt att Socialstyrelsen har initierat ett arbete med att årligen följa upp personalens kompetens i LSS-boende eftersom det fortfarande finns brister när det gäller den enskildes rätt till självbestämmande och att känna trygghet i sitt boende. Sveriges Kommuner och Regioners (SKR) brukarundersökning visar att majoriteten trivs och känner trygghet där de bor men det gäller inte alla, något som Inspektionen för vård och omsorgs tillsyn visar. Regeringen bedömer att Socialstyrelsens arbete med att följa upp personalens kunskap och kompetens bör kunna bidra till måluppfyllelsen men det finns fortsatta utmaningar när det gäller förekomsten av tvångs- och begränsningsåtgärder på LSS-boenden. Socialstyrelsens undersökningar som att fortbildningsinsatser i bemötande och alternativ kommunikation och att kompetensplaner finns för personal är positivt men man behöver nå fler.

Utmaningar återstår för att få en jämlik hälso- och sjukvård

Enligt regeringens bedömning återstår utmaningar när det gäller att nå en jämlik hälso- och sjukvård. Det visar Socialstyrelsens resultat när det gäller förhöjd dödlighet i cancer bland kvinnor med intellektuell funktionsnedsättning och att personer med funktionsnedsättning som har diabetes får behandling med blodfettssänkande läkemedel i lägre grad jämfört med motsvarande grupp i övriga befolkningen.

Antalet mottagare av assistansersättning minskar trots högt inflöde

Rätten till personlig assistans stärktes den 1 januari 2023 genom de lagändringar som då trädde i kraft. Lagändringarna syftar till att ge fler personer rätt till personlig assistans, öka rättssäkerheten och förutsägbarheten i bedömningen av rätten till personlig assistans och att stärka patientsäkerheten vid egenvårdsinsatser. Under 2023 så var antalet ansökningar och anmälningar högre än tidigare år och beviljandegraden ökade vilket ledde till ett högre inflöde än tidigare år, vilket regeringen bedömer som positivt. Trots detta minskade antalet mottagare av assistansersättning under 2023 till följd av att utflödet var högre än inflödet. Minskningen gäller även antalet barn i assistansersättningen som minskade i alla åldersgrupper utom 0–6 år. Regeringen bedömer att det är bekymmersamt att lagändringarna i syfte att stärka rätten till personlig assistans inte gett förväntad effekt avseende antalet mottagare av ersättningen och att det är viktigt att fortsatt följa utvecklingen inom assistans-ersättningen och den fortsatta effekten av lagändringarna i syfte att stärka rätten till personlig assistans.

Regeringens bedömning är att det arbete som gjorts för att motverka felaktiga utbetalningar och bidragsbrott inom assistansersättningen har varit viktigt men att det är nödvändigt att fortsätta att utveckla arbetet i syfte att värna förtroendet för ersättningen och för att enskilda ska kunna anlita seriösa utförare som ger insatser av god kvalitet.

Utmaningar kvarstår för bilstödet

För personer med funktionsnedsättning är bilen ett viktigt transportmedel även om allmänna kommunikationer har blivit mer tillgängliga. Regeringen bedömer att bilstödet bidrar till att uppnå målet om jämlikhet i levnadsvillkor och full delaktighet för personer med funktionsnedsättning men att det är bekymmersamt att bilstödet fortfarande ligger på en låg nivå i förhållande till anslagna medel och att handläggningen av stödet samtidigt är omfattande.

6.5 Politikens inriktning

Övergripande socialtjänst

Ny socialtjänstlag med större fokus på förebyggande och kunskapsbaserade insatser i socialtjänsten

Omställningen till en långsiktigt hållbar, mer förebyggande och kunskapsbaserad socialtjänst har påbörjats. Regeringen har den 4 juli 2024 beslutat lagrådsremissen En förebyggande socialtjänstlag – för ökade rättigheter, skyldigheter och möjligheter. Regeringen aviserade i budgetpropositionen för 2024 (prop. 2023/24:1 utg.omr. 9 s. 173) 1 200 miljoner kronor för omställningen under 2025. Regeringen föreslår att merparten av medlen fördelas till kommunerna samt att viss del används till myndighetsuppdrag för genomförandet av reformen, stöd till kommunerna i omställningen, informationsinsatser till allmänheten samt för uppföljning av den nya lagen och omställningen. För att öka förutsättningarna för kunskapsutveckling kring socialtjänsten avser regeringen att återkomma i frågan om en ny lag om socialtjänstdataregister.

Förskola och skola är viktiga arenor för att tidigt nå barn och unga innan deras behov av stöd från samhället blir alltför stora. En bra skolgång stärker barn och ungas framtidsutsikter och är en av de viktigaste skyddsfaktorerna för att förebygga utanförskap, kriminalitet, missbruk och ohälsa. Förebyggande arbete stärker möjligheterna för enskilda och deras familjer att få stöd från olika verksamheter och att sådant stöd i sin tur gynnar förutsättningarna för att utvecklas väl och nå kunskaper i skolan. Det är extra viktigt att barn som far illa eller riskerar en ogynnsam utveckling får en chans att lyckas i skolan och att skolan är en trygg plats för dem. Socialtjänsten behöver därmed i sitt förebyggande arbete också arbeta med målgruppens skolrelaterade problem och stödja en positiv utveckling.

Förtydligat brottsförebyggande ansvar i den nya socialtjänstlagen

De brottsförebyggande insatserna behöver göras lika systematiskt som de brottsbekämpande insatserna. Inte minst handlar det om att förebygga att fler unga dras in i kriminalitet. Skiftet till ett mer förebyggande arbete och tidiga insatser behöver därför även omfatta ett förtydligande av socialtjänstens brottsförebyggande ansvar i enlighet med förslaget i promemorian Ett förtydligat brottsförebyggande ansvar för socialnämnden (S2023/03181). Bestämmelserna om att socialtjänsten ska arbeta för att förebygga och motverka brottslighet innebär på kort sikt ett omställningsarbete och på längre sikt en viss ambitionshöjning för kommunerna. Regeringen föreslår därför att 200 miljoner kronor fördelas till kommunerna 2025, 300 miljoner för 2026 samt därefter 600 miljoner kronor årligen för 2027 och 2028 för omställningsarbetet. Regeringen avser att återkomma om hur medlen till kommunerna ska fördelas. Dessutom tillförs 30 miljoner kronor till de allmänna statsbidragen till kommunerna 2025 (under utgiftsområde 25 Allmänna bidrag till kommuner) och därefter 60 miljoner kronor årligen. Samverkan mellan socialtjänsten, skolan, polisen och andra aktörer är enligt regeringen grundläggande för att kunna bedriva ett

effektivt brottsförebyggande arbete och förebygga t.ex. gängkriminalitet, våldsbejakande extremism och återfall i brott.

Strukturella brister i äldreomsorgen ska åtgärdas i den nya socialtjänstlagen

Socialtjänsten står inför utmaningen att möta behoven hos ett ökat antal äldre personer, många med komplexa behov, där det finns behov av ökad samverkan med hälso- och sjukvården för att säkerställa kontinuitet i hela vård- och omsorgskedjan. Till exempel förväntas antalet personer med demenssjukdom öka. Som en del i att åtgärda strukturella brister, som bl.a. Coronakommissionen pekade på, avser regeringen föreslå att även de som bor i särskilda boenden ska ha rätt till en fast omsorgskontakt. Genom förslaget stärks förutsättningarna att komma till rätta med brister i samordning, omsorgskontinuitet och samverkan med hälso- och sjukvården liksom brister i kvaliteten i genomförande av äldreomsorgsinsatser och därmed öka möjligheten till tryggt boende för äldre. Medicinsk kompetens krävs för att erbjuda äldre en god, säker och nära vård. Därför har regeringen tillsatt utredningen Stärkt medicinsk kompetens i kommunal hälso- och sjukvård som ska lämna förslag som stärker kommunernas möjlighet att säkra tillgången till läkare i den kommunala hälso- och sjukvården. Regeringen beräknar att det generella statsbidraget inom utgiftsområde 25 Allmänna bidrag till kommuner, anslaget 1:1 *Kommunalekonomisk utjämning* ökas med 244 miljoner kronor för 2026 och med 487 miljoner kronor för 2027 och framåt.

Åtgärder och stärkt arbete mot välfärdsbrottslighet

Oseriösa eller kriminella aktörer förekommer inom allt fler branscher inom välfärdssektorn. I den kommunala sektorn kan det handla om personlig assistans, hem för vård eller boende (HVB) och hemtjänst. Förutom att våra välfärdssystem utnyttjas och offentliga resurser betalas ut felaktigt riskerar välfärdsbrottslighet att leda till att personer inte får den vård och omsorg de har behov av och har rätt till, exempelvis att äldres hemtjänstinsatser uteblir eller att de får bristfällig omsorg. Enligt den senaste myndighetsgemensamma lägesbilden avseende organiserad brottslighet gäller problematiken även skyddade boenden, en verksamhet som tidigare inte var närmare reglerad. Sedan den 1 april 2024 fordras dock även för de som tillhandahåller skyddat boende tillstånd från Inspektionen för vård och omsorg som i egenskap av statens tillsyns- och tillståndprövningsmyndighet inom omsorgen har en viktig roll med möjlighet att förhindra att oseriösa aktörer utnyttjar välfärdens resurser. I syfte att ytterligare motverka välfärdsbrottslighet föreslår regeringen att avgiften för att ansöka om nytt tillstånd att bedriva tillståndspliktig verksamhet enligt socialtjänstlagen eller lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade höjs. Förslaget bedöms ha en avskräckande effekt på oseriösa eller kriminella aktörer inom omsorgen, samtidigt som principen om full kostnadstäckning kan uppnås i enlighet med avgiftsförordningen (1992:191). Samtidigt föreslår regeringen att myndighetens förutsättningar att bedriva arbetet mot välfärdsbrottslighet stärks ytterligare genom att myndighetens anslag höjs med 28 miljoner kronor från 2025. Vidare avser regeringen att gå vidare med förslag i betänkandet En mer effektiv tillsyn över socialtjänsten (SOU 2024:25).

Åtgärder mot skuggsamhället

Regeringen ser det som prioriterat att vidta åtgärder mot skuggsamhället och motverka att människor kan uppehålla sig i landet olovligen. Det är både en fråga om Sveriges säkerhet såväl som att upprätthålla legitimiteten i migrationsprocesserna. Samarbetspartierna är överens om att begränsa rätten till försörjningsstöd. Den som vistas olovligen i landet ska inte ha rätt till ekonomiskt bistånd. Det bör därför genom

lagstiftning införas ett förbud mot att kommuner ger ekonomiskt stöd i dessa situationer. Ett sådant lagförbud ska inte hindra andra aktörer (t.ex. civilsamhället) att erbjuda stöd. Ett begränsat utrymme ska finnas för nödbistånd, t.ex. mat och hjälp med transport till hemlandet. Regeringen avser att under mandatperioden begränsa rätten till försörjningsstöd för personer som befinner sig i landet olovligen. Den s.k. Drivkraftsutredningen kommer snarast ges ett tilläggsdirektiv som innebär att utredaren, oavsett ställningstagande i sak, ska lämna nödvändiga författningsförslag som innebär att den som olovligen vistas i landet inte har rätt till ekonomiskt bistånd.

Aktivitetskrav för den som lever på bidrag

Drivkrafter för att komma i arbete är av stor betydelse. Regeringen arbetar med reformer som ökar aktivitetskraven för den som kan arbeta men ändå lever på bidrag. Regeringen arbetar med ett bidragstak så att det alltid ska löna sig att ta ett jobb. Om fler kan försörja sig själva, i stället för att bli försörjda av det gemensamma, blir individen liksom Sverige som land, rikare.

Satsning på stärkt stöd till anhöriga

Regeringen fattade den 8 juni 2023 beslut om kommittédirektiven Ett stärkt stöd till anhöriga till långvarigt eller allvarligt sjuka (dir. 2023:77). En särskild utredare fick då i uppdrag att analysera och lämna effektiva förslag som säkerställer ett ändamålsenligt och individanpassat stöd till anhöriga till personer som är långvarigt sjuka, till anhöriga till personer som är kortvarigt allvarligt sjuka och till anhöriga som är barn. Syftet var att stödet till anhöriga, såväl vuxna som barn, ska förbättras, vidareutvecklas och stärkas. Den 28 augusti 2024 överlämnade Utredningen om ett stärkt stöd till anhöriga (S 2023:05) sitt slutbetänkande Stärkt stöd till anhöriga – Ett mer ändamålsenligt stöd till barn och vuxna som är anhöriga (SOU 2024:60) med flertalet förslag för att stärka stödet till anhöriga. Regeringen bedömer att det är angeläget att stödet till anhöriga, såväl vuxna som barn, stärks. Regeringen föreslår därför att stödet till anhöriga förstärks genom att inrätta en anhörigkontakt. Stöd ska även ges till syskon och en portal för anhöriglinjer ska tas fram. Regeringen beräknar att det generella statsbidraget inom utgiftsområde 25 Allmänna bidrag till kommuner, anslaget 1:1 *Kommunal ekonomisk utjämning* ökas med 150 miljoner kronor för 2026 och med 300 miljoner kronor för 2027 och framåt.

Omsorg om äldre

Satsning på kommunernas krisberedskap

Kommuner behöver kunna förebygga, stå emot och hantera kriser och olyckor av varierande art och omfattning. Sådana kriser och olyckor uppstår ofrånkomligen och påverkar socialtjänsten, inte minst äldreomsorgen. Det finns exempel på strömavbrott och störningar i mobilnätet som fått stora konsekvenser för kommunernas möjlighet att genomföra hemtjänstinsatser och upprätthålla funktionaliteten i välfärdsteknik, såsom trygghetslarm, vilket drabbat äldre med dessa insatser. Bristande beredskap kan påverka äldres trygghet och tillgång till god vård och omsorg. Regeringen avser därför att tillfälligt öka sektorsbidraget till äldreomsorgen för att möjliggöra för kommuner att vidta åtgärder inom området.

Medel för att stödja utveckling av välfärdsteknik under 2025

Digital teknik kan bidra till att öka trygghet, delaktighet och självständighet för äldre kvinnor och män. Regeringen avser att under 2025 fortsätta stärka kunskaps-utvecklingen på området. För att stödja kommunernas utveckling av digitala arbetssätt och införande av välfärdsteknik inom äldreomsorgen avsätter regeringen 20 miljoner

kronor till Sveriges Kommuner och Regioner för arbetet inom Kompetenscenter Välfärdsteknik.

Fortsatt satsning på att höja kompetensen i äldreomsorgen

Det är avgörande för kvaliteten och säkerheten i äldreomsorgen att personalen har rätt kompetens för att utföra arbetsuppgifterna. Regeringen avser därför att, och i enlighet med budgetpropositionen för 2024 (prop. 2023/24:1), finansiera kompetenssatsningen Äldreomsorgslyftet med 1,7 miljarder kronor under 2025. Därefter beräknas samma summa att avsättas för ändamålet 2026. En fortsatt satsning på kompetensstärkande insatser för personalen inom äldreomsorgen innebär i förlängningen att äldre kan ges en god omsorg och bidrar till ökad trygghet för anhöriga och närstående.

Språkkrav för personal i äldreomsorgen

Regeringen vill framhålla att det är viktigt att äldre personer kan känna sig trygga med att personalen inom äldreomsorgen alltid har goda språkkunskaper i svenska och genom det har möjlighet att utföra det arbete som det innebär att ge vård och omsorg under dygnets alla timmar. Regeringen har därför gett en särskild utredare i uppdrag att analysera och ta fram förslag på hur krav på kunskaper i svenska språket för personal i äldreomsorgen kan regleras (dir. 2023:44). Uppdraget ska redovisas senast den 29 november 2024. Därefter avser regeringen att återkomma i frågan om språkkrav inom äldreomsorgen.

Kunskapshöjande åtgärder inom demensområdet under 2025

Demens är en stor och växande folksjukdom som orsakar stort lidande för den som drabbas. Sjukdomen påverkar även anhöriga och närstående i stor omfattning. Samtidigt sker stora framsteg inom forskningen på området. Regeringen arbetar under 2024 med att ta fram en utvecklad nationell demensstrategi och vill även fortsätta att stärka kommunernas förutsättningar för att kunna ge en god vård och omsorg om personer med demenssjukdom och ta del av de framsteg som sker. Därför avser regeringen att fortsatt stödja Svenskt Demenscentrum och de två kvalitetsregister som finns inom demensområdet för att på så sätt att öka förutsättningarna för kommunerna att öka kunskapen om demens bland personal och beslutsfattare inom äldreomsorgen.

Satsning för att motverka ensamhet bland äldre

Ensamhet kan ha stor inverkan på enskilda personers livskvalitet och det finns idag äldre som lever i ofrivillig ensamhet och isolering. I enlighet med budgetpropositionen för 2023 (prop. 2022/23:1) avser regeringen att under 2025 avsätta 50 miljoner kronor i en kommunal satsning för att motverka ensamhet bland äldre. Regeringen avser att för 2025 även avsätta 70 miljoner kronor till äldres idrottande, vilket bl.a. syftar till att främja gemenskap som bidrar till ett aktivt liv och ett friskt åldrande. Regeringen avsätter även 7 miljoner kronor per år 2025–2027 till friluftsorganisationer för att genomföra frilutslivsverksamhet för äldre (se vidare utg.omr. 17).

Satsning för att stärka kunskapsstyrningen för äldreomsorgen

Kunskapsstyrningsstrukturen har en viktig roll i att verksamheterna arbetar kunskapsbaserat. De regionala samverkans- och stödstrukturerna (RSS) verkar på länsnivå och för ut praktiskt verksamhetsstöd för kunskapsutveckling och är även en dialogpartner mellan kommunal och nationell nivå. Såväl Sveriges Kommuner och Regioner som Socialstyrelsen genom Nationellt kompetenscentrum för äldreomsorg har påtalat att det finns behov av att stödja kommunerna för en äldreomsorg baserad

på vetenskap och beprövad erfarenhet. Den nya socialtjänstlagen kommer också att innebära att kunskapsstyrningen inom socialtjänsten får en än mer viktig roll. Det finns därför behov av att stödja det verksamhetsnära arbetet genom att stärka länken mellan den nationella och den regionala respektive lokala nivån när det gäller evidensbaserad praktik och bästa tillgängliga kunskap. Det är till exempel viktigt när det gäller vård och omsorg om personer med demenssjukdom, där kunskapsläget snabbt utvecklas. Satsningen föreslås omfatta totalt 100 miljoner kronor årligen och pågå under åren 2025–2027.

Investeringsstödet för bostäder för äldre avslutas 2026

Regeringen angav sin inriktning för statsbidragen inom äldreområdet i budgetpropositionen för 2024 (prop. 2023/24:1 utg.omr. 9 avsnitt 6.5). Inriktningen är att samla bidragen inom äldreområdet för att minska den administrativa bördan för kommunerna och ge kommunerna bättre förutsättningar att själva styra hur medlen används. Regeringen avser att fortsätta att reducera antalet riktade statsbidrag inom äldreområdet genom att avsluta investeringsstödet till äldrebostäder. I Riksrevisionens granskning av investeringsstödet (RiR 2018:24) drogs slutsatsen att stödet inte var ändamålsenligt utformat och att inget pekar på att det är investeringskostnaderna som hållit tillbaka byggande av särskilt boende för äldre. Riksrevisionens rekommenderar regeringen att låta investeringsstödet bli ett mer generellt bidrag, fördelat utifrån antalet äldre i kommunerna. Ett bidrag med den konstruktionen finns sedan 2021 i form av sektorsbidraget inom äldreområdet. Investeringsstödet kommer avvecklas successivt genom att medel avsätts för att finansiera ingångna åtaganden som beslutats före den 31 december 2025. De medel som frigörs genom avvecklingen av stödet används fortsatt för att finansiera en stärkt äldreomsorg genom ovan nämnda insatser.

Individ- och familjeomsorg

Bättre förutsättningar för vården på SiS

Statens institutionsstyrelse (SiS) är i behov av fortsatt resursförstärkning för att kunna ge barn, unga och vuxna som vårdas vid myndigheten bättre förutsättningar för ett socialt fungerande liv utan missbruk och kriminalitet. Resursförstärkningen är en förutsättning för att bl.a. klara uppdraget att anvisa plats omedelbart, differentiera och förbättra vården, förbättra boendemiljön och föryngra och anpassa lokalerna. Det är även av stor vikt att SiS har tillräckligt med resurser för att säkerställa trygghet och säkerhet samt en rättssäker tillämpning i ärenden om avskildhet i anslutning till dygnsvilan (se Ds 2024:7). Regeringen föreslår därför att 664 miljoner kronor avsätts för ändamålen 2025 och beräknar att 649 miljoner kronor avsätts för 2026 och 577 miljoner kronor för 2027.

För kostnader med anledning av kommande lagförslag om ett stärkt straffrättsligt skydd mot sexuella kränkningar av barn, hatbrott mot kvinnor och bedrägerier mot äldre föreslår regeringen att 20 miljoner kronor avsätts för ändamålen 2025 och beräknar att 40 miljoner kronor avsätts för 2026 och 2027, 20 miljoner kronor för 2028 och 10 miljoner kronor för 2029.

Regeringen föreslår att medel avsätts för SiS deltagande i uppdraget om att inrätta en samverkansstruktur för ett sammanhållet arbete med barn och unga som riskerar att begå eller begår grova brott, det s.k. BoB-uppdraget (Ju2023/02529). Regeringen föreslår att 10 miljoner kronor avsätts för ändamålet 2025 och därefter beräknas 10 miljoner kronor för 2026 och 2027.

Åtgärder för att stärka kvaliteten i samhällsvården

I betänkandet För barn och unga i samhällsvård (SOU 2023:66) lämnas ett stort antal förslag som syftar till att säkerställa kvaliteten i vården av barn och unga som placeras utanför det egna hemmet. Regeringen avser att gå vidare med många av utredningens förslag på åtgärder för att stärka samhällsvårdens innehåll och kvalitet, t.ex. när det gäller. vårdkedjan för placerade barn och unga och stärka kvaliteten i familjehemsvården. Regeringen föreslår därför att 221,2 miljoner kronor avsätts för ändamålet 2025 och beräknar att 428 miljoner kronor avsätts för 2026, 425 miljoner kronor för 2027. Därefter beräknar regeringen att 412,5 miljoner kronor avsätts årligen (utg.omr. 25). Förutom kommuner och regioner så kommer ovan nämnda medel att fördelas till berörda myndigheter för ändamålen: Inspektionen för vård och omsorg, Socialstyrelsen, Sveriges Domstolar, Statens institutionsstyrelse och Statens skolverk. Vidare föreslår regeringen att anslaget 1:2 *Föräldraförsäkring* inom utgiftsområde 12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn ökas.

Socialtjänsten ska få fler verktyg i sitt arbete för att förebygga brott och stärka skyddet för barn

Regeringen avser att ge socialtjänsten fler verktyg för att förebygga brott och stärka skyddet för utsatta barn genom att exempelvis utöka möjligheten till informationsdelningen mellan socialtjänster i brottsförebyggande syfte (Ds 2023:15 Fler verktyg i socialtjänstens arbete för att förebygga brott och stärka skyddet för barn). I promemorian lämnas bl.a. förslag om att fler myndigheter och aktörer ska vara anmälningsskyldiga vid kännedom eller misstanke om att ett barn far illa och att den som ska få återkoppling efter en anmälan om oro ska få det skriftligen och inom viss tid. Regeringen föreslår att 31 miljoner kronor avsätts för genomförandet av förslagen under 2025 och beräknar att 62 miljoner kronor därefter avsätts årligen för nämnda ändamål (utg.omr 25).

Satsningarna på socialtjänsternas familjerätter bidrar till att stärka skyddet för utsatta barn

Alla barn som blir aktuella för frågor som rör deras vårdnad, boende eller umgänge har rätt att få ett likvärdigt bemötande och en likvärdig handläggning hos familjerätten – oavsett var i landet de bor. Det är även viktigt att barnrättsperspektivet och barnets bästa alltid får genomslag i varje enskilt fall. Regeringen anser att det finns behov av långsiktigt kunskapshöjande insatser för yrkesverksamma inom socialtjänsten i frågor och ärenden som rör vårdnad, boende och umgänge – ett uppdrag som Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd och Socialstyrelsen har (S2024/01210). Regeringen satsar nu ytterligare på att förstärka landets familjerätter. Regeringen föreslår även satsningar för att förstärka den våldsförebyggande familjerådgivningen. Regeringen föreslår därför att 50 miljoner kronor avsätts för ändamålen för 2025 och beräknar att avsätta 50 miljoner kronor årligen t.o.m. 2028.

Ett mer tillgängligt och målgruppsanpassat föräldraskapsstöd

Regeringen avsätter sedan 2023 totalt 400 miljoner kronor till föräldraskapsstöd. Regeringen bedömer att föräldraskapsstödet i högre utsträckning behöver nå fram till de målgrupper som är i störst behov av stöd i sitt föräldraskap. Det kräver att föräldraskapsstödet är behovsanpassat och erbjuds på ett sätt som gör det möjligt för föräldrarna att tillgodogöra sig stödet. Regeringen avsätter därför ytterligare 5 miljoner kronor under 2025 för att i högre utsträckning tillgängliggöra och målgruppsanpassa föräldraskapsstödet. Därefter beräknas samma belopp att avsättas för ändamålet under 2026–2028.

Förstärkt och förlängd satsning på skolsociala team

Regeringen gör sedan 2023 en satsning på skolsociala team. Regeringen föreslår att satsningen på skolsociala team, där skolan och socialtjänsten samverkar, förlängs och förstärks i syfte att öka elevers närvaro i skolan och förebygga utanförskap och kriminalitet. I skolsociala team arbetar personal från skola och socialtjänst tillsammans för att öka tryggheten och studieron i skolan, öka skolnärvaron och ge stöd i ett tidigt skede. Att skola och socialtjänst arbetar tillsammans är ett långsiktigt arbete som behöver ges tid och resurser. Regeringen anser därför att statsbidraget för personalkostnader för skolsociala team ska förlängas och förstärkas. Regeringen avsätter totalt 300 miljoner kronor för satsningen på skolsociala team under 2025. Beloppet fördelas lika mellan utgiftsområde 9 och 16. Samma belopp beräknas avsättas för ändamålet under 2026 och 2027.

Insatser för personer med funktionsnedsättning

Höjd schablon i assistansersättningen

Timbeloppet för assistansersättning, det s.k. schablonbeloppet, räknades upp med 2,5 procent för 2024. Som en del i arbetet med att förbättra förutsättningarna för den personliga assistansen avser regeringen att räkna upp timbeloppet med 3 procent för 2025. Schablonbeloppet för assistansersättningen blir därmed 342,60 kronor, en höjning med 10 kronor.

Regeringen avser också att undersöka införandet av en indexering av schablonbeloppet i syfte att öka förutsägbarheten för assistansmottagare och assistansanordnare.

Halverad schablon för föräldraavdrag inom personlig assistans

Sedan 2023 beaktas föräldraansvaret vid bedömningen av rätten till personlig assistans för barn genom ett schabloniserat föräldraavdrag. En förväntad konsekvens av införandet av det schabloniserade föräldraavdraget var att antalet barn med personlig assistans skulle öka. Eftersom denna ökning uteblivit avser regeringen att som en åtgärd halvera schablonen för föräldraavdraget i syfte att fler barn ska få rätt till assistans.

Staten avser att ta över huvudmannaskapet för personlig assistans

Regeringen anser att personlig assistans är en frihetsreform som ska värnas. Det förutsätter samtidigt att systemet skyddas mot brottsligt utnyttjande. Huvudmannaskapsutredningen (S 2021:05) överlämnade sitt slutbetänkande Ett statligt huvudmannaskap för personlig assistans (SOU 2023:9) i mars 2023. Ett statligt huvudmannaskap skapar enligt betänkandet förutsättningar för ökad likvärdighet och rättssäkerhet i bedömningar av rätten till personlig assistans. Ett statligt huvudmannaskap skapar även bättre förutsättningar för arbetet mot felaktiga utbetalningar och välfärdskriminalitet samtidigt som det innebär effektivare administration jämfört med dagens system med dubbla huvudmän. Därför avser regeringen att under mandatperioden introducera åtgärder med målsättningen om ett statligt huvudmannaskap för den personliga assistansen. Regeringen avser samtidigt att vidta åtgärder för att förhindra en oskälig kostnadsutveckling, välfärdsbrottslighet och felaktiga utbetalningar inom ersättningen. Den personliga assistansen behöver vara utformad på ett sådant sätt att den motstår välfärdsbrottslighet, är förutsägbar för den assistansberättigade samt säkerställer att den assistansberättigade får sina behov tillgodosedda.

Nationellt kompetenscentrum för Intellektuell funktionsnedsättning och autism

För att säkerställa den enskildes möjlighet till självbestämmande och trygghet och kvaliteten inom verksamheter enligt lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade är det avgörande att personalen har rätt kompetens för att utföra arbetsuppgifterna. Regeringen avser därför att inrätta ett nationellt kunskapscentrum för frågor om intellektuell funktionsnedsättning och autism i syfte att höja kompetensen hos personal som arbetar företrädesvis i LSS-boenden och öka förståelsen och kunskap om funktionsnedsättningar för att kunna bemöta de boende på ett bra sätt och därmed förebygga att otillåtna tvångs- och begränsningsåtgärder används. Kompetenscentrumet ska även ge kommuner och regioner värdefull kunskap som kan användas i det fortlöpande fortbildningsarbetet på arbetsplatser. Regeringen avser att 2025 avsätta 7 miljoner kronor årligen till Socialstyrelsen för ändamålet.

6.6 Budgetförslag

6.6.1 4:1 Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd

Tabell 6.39 Anslagsutveckling 4:1 Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd

Tusental kronor

2023	Utfall	35 678	Anslagssparande	-261
2024	Anslag	35 964[1]	Utgiftsprognos	35 464
2025	**Förslag**	**41 891**		
2026	Beräknat	42 753[2]		
2027	Beräknat	43 563[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 41 891 tkr i 2025 års prisnivå.

[3] Motsvarar 41 891 tkr i 2025 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för förvaltningsutgifter för Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd (MFoF). Anslaget får även användas för utbetalning av statsbidrag till auktoriserade adoptionssammanslutningar och till de adopterades organisationer.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 6.40 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 4:1 Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**35 964**	**35 964**	**35 964**
Pris- och löneomräkning[2]	927	1 686	2 399
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	5 000	5 103	5 200
varav BP25[3]	*5 000*	*5 000*	*5 000*
– Tillgängligt och målgruppsanpassat föräldraskapsstöd	*5 000*	*5 000*	*5 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**41 891**	**42 753**	**43 563**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2024. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2026–2027 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Anslaget ökas med 5 miljoner kronor 2025 för en tidsbegränsad satsning under åren 2025–2028 på ett tillgängligt och målgruppsanpassat föräldraskapsstöd. Anslaget beräknas öka med 5 miljoner under åren 2026–2028 för samma ändamål.

Regeringen föreslår att 41 891 000 kronor anvisas under anslaget 4:1 *Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 42 753 000 kronor respektive 43 563 000 kronor.

6.6.2 4:2 Vissa statsbidrag inom funktionshindersområdet

Tabell 6.41 Anslagsutveckling 4:2 Vissa statsbidrag inom funktionshindersområdet

Tusental kronor

2023	Utfall	742 692	Anslagssparande	36 022
2024	Anslag	778 714[1]	Utgiftsprognos	734 161
2025	**Förslag**	**819 714**		
2026	Beräknat	789 714		
2027	Beräknat	789 714		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för bidrag för insatser inom funktionshinders-området och för vissa administrativa utgifter kopplade till bidragsgivningen. Kostnaderna för de administrativa utgifterna får utgöra högst 1,5 procent av anslaget.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 6.42 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 4:2 Vissa statsbidrag inom funktionshindersområdet

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**778 714**	**778 714**	**778 714**
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	41 000	11 000	11 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**819 714**	**789 714**	**789 714**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Från anslaget finansieras bl.a.

- rådgivning och annat personligt stöd enligt lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade,
- statsbidrag till tolktjänst,
- bidrag till utrustning för elektronisk kommunikation,
- bidrag till nationellt kunskapscenter för dövblindfrågor,
- verksamhet med service- och signalhundar,
- granskning av hur Sverige lever upp till Förenta nationernas konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning,
- anskaffning och placering av ledarhundar för synskadade och därmed sammanhängande åtgärder,
- statsbidrag för viss verksamhet inom funktionshindersområdet,
- bidrag till kommuner som bedriver verksamhet med personligt ombud för personer med psykisk funktionsnedsättning,
- statsbidrag för habiliteringsersättning,
- insatser för att stimulera universell utformning,
- stödstrukturen för genomförande av funktionshinderspolitik.

I budgetpropositionen för 2024 aviserades att anslaget ökas med 41 miljoner kronor från och med 2025 för att utveckla tolktjänsten.

Den tidsbegränsade förstärkningen av personligt ombud pågår till 2025. Från 2026 beräknas anslaget minska med 30 miljoner kronor.

Regeringen föreslår att 819 714 000 kronor anvisas under anslaget 4:2 *Vissa statsbidrag inom funktionshindersområdet* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 789 714 000 kronor respektive 789 714 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2025 för anslaget 4:2 *Vissa statsbidrag inom funktionshindersområdet* ingå ekonomiska åtaganden som medför behov av framtida anslag på högst 15 000 000 kronor 2026 och 2027.

Skälen för regeringens förslag: Regeringen avser att besluta om bidrag för anskaffning och placering av ledarhundar för synskadade och därmed sammanhängande åtgärder. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2025 för anslaget 4:2 *Vissa statsbidrag inom funktionshindersområdet* ingå ekonomiska åtaganden som medför behov av framtida anslag på högst 15 000 000 kronor 2026 och 2027.

Tabell 6.43 Beställningsbemyndigande för anslaget 4:2 Vissa statsbidrag inom funktionshindersområdet

Tusental kronor

	Förslag 2025	Beräknat 2026	Beräknat 2027
Ekonomiska åtaganden vid årets början			
Nya ekonomiska åtaganden	15 000		
Utgifter mot anslag till följd av ekonomiska åtaganden		-10 200	-4 800
Ekonomiska åtaganden vid årets slut	15 000		
Beslutat/föreslaget bemyndigande	**15 000**		

6.6.3 4:3 Bilstöd till personer med funktionsnedsättning

Tabell 6.44 Anslagsutveckling 4:3 Bilstöd till personer med funktionsnedsättning

Tusental kronor

2023	Utfall	144 741	Anslagssparande	119 654
2024	Anslag	263 237[1]	Utgiftsprognos	150 918
2025	**Förslag**	**263 237**		
2026	Beräknat	264 237		
2027	Beräknat	266 237		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för att finansiera utgifter för bilstöd till personer med funktionsnedsättning enligt socialförsäkringsbalken och lagen (2010:111) om införande av socialförsäkringsbalken.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 6.45 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 4:3 Bilstöd till personer med funktionsnedsättning

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**263 237**	**263 237**	**263 237**
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder		1 000	3 000
Makroekonomisk utveckling			
Volymer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**263 237**	**264 237**	**266 237**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 263 237 000 kronor anvisas under anslaget 4:3 *Bilstöd till personer med funktionsnedsättning* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 264 237 000 kronor respektive 266 237 000 kronor.

6.6.4 4:4 Kostnader för statlig assistansersättning

Tabell 6.46 Anslagsutveckling 4:4 Kostnader för statlig assistansersättning

Tusental kronor

2023	Utfall	24 553 659	Anslagssparande	36 868
2024	Anslag	26 048 418[1]	Utgiftsprognos	25 323 745
2025	**Förslag**	**26 922 874**		
2026	Beräknat	27 822 787		
2027	Beräknat	28 657 917		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statlig assistansersättning till personer med funktionsnedsättningar enligt socialförsäkringsbalken och lagen (2010:111) om införande av socialförsäkringsbalken.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 6.47 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 4:4 Kostnader för statlig assistansersättning

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**26 048 418**	**26 048 418**	**26 048 418**
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	1 252 800	2 129 600	2 922 400
varav BP25	*485 000*	*580 000*	*580 000*
– Halverad schablon för föräldraavdraget	*95 000*	*190 000*	*190 000*
– Höjd schablonersättning	*390 000*	*390 000*	*390 000*
Makroekonomisk utveckling			
Volymer	-378 344	-355 231	-312 901
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**26 922 874**	**27 822 787**	**28 657 917**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Enligt socialförsäkringsbalken ska varje år ett schablonbelopp för assistansersättning bestämmas och beräknas med ledning av de uppskattade kostnaderna för att få assistans. Regeringen meddelar föreskrifter om schablonbeloppet i förordningen (1993:1091) om assistansersättning. Regeringen avser att räkna upp schablonbeloppet med 3 procent jämfört med 2024. Schablonbeloppet för assistansersättningen blir därmed 342,60 kronor, en höjning med 10 kronor.

Regeringen föreslår att schablonen för föräldraavdraget halveras från 2025 vilket beräknas innebära ökade utgifter med 95 miljoner 2025 och därefter 190 miljoner per år.

Regeringen föreslår att 26 922 874 000 kronor anvisas under anslaget 4:4 *Kostnader för statlig assistansersättning* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 27 822 787 000 kronor respektive 28 657 917 000 kronor.

6.6.5 4:5 Stimulansbidrag och åtgärder inom äldreområdet

Tabell 6.48 Anslagsutveckling 4:5 Stimulansbidrag och åtgärder inom äldreområdet

Tusental kronor

2023	Utfall	10 114 755	Anslagssparande	1 405 736
2024	Anslag	9 709 790[1]	Utgiftsprognos	8 943 840
2025	**Förslag**	**6 623 990**		
2026	Beräknat	6 183 740		
2027	Beräknat	4 540 740		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för att

- genom riktade insatser ge bättre förutsättningar för en ökad bemanning och kvalitet i omsorgen,
- främja ett hållbart arbetsliv inom vård och omsorg,
- främja kunskaps- och erfarenhetsutbyte inom äldreområdet,
- öka kunskap och kompetens inom äldreområdet,
- öka antalet platser i särskilt boende samt öka antalet bostäder för äldre personer på den ordinarie bostadsmarknaden,
- stödja och utveckla anhörigas och närståendes insatser,
- fördela statsbidrag till pensionärsorganisationer, samt
- fördela statsbidrag till organisationer för dem som vårdar och hjälper närstående.

Anslaget får även användas för utgifter för forskning och för utgifter för medlemskap i internationella organisationer inom äldreområdet och för vissa administrativa utgifter kopplade till bidragsgivningen. Kostnaderna för de administrativa utgifterna får utgöra högst en procent av anslaget.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 6.49 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 4:5 Stimulansbidrag och åtgärder inom äldreområdet

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**9 709 790**	**9 709 790**	**9 709 790**
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	-3 085 800	-3 526 050	-5 169 050
varav BP25		*-394 000*	*-787 000*
– Utökat anhörigstöd		*-150 000*	*-300 000*
– Fast omsorgskontakt i SÄBO		*-244 000*	*-487 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**6 623 990**	**6 183 740**	**4 540 740**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Under 2024 har 3 000 miljoner kronor betalats ut till de kommuner som under 2023 uppnått målen i de prestationsbaserade statsbidragen om att minska andelen timanställda och att öka den medicinska kompetensen. Dessa tidsbegränsade satsningar upphör och därför minskas detta anslag med 3 000 miljoner kronor från 2025.

Från 2025 finansieras genomförandet av tillgänglighetsdirektivet (prop. 2022/23:42) från detta anslag som därmed minskas med 87,5 miljoner kronor 2025 och beräknas minska med 83,75 miljoner kronor 2026 och framåt.

Den tidsbegränsade satsningen för att bryta ensamheten bland äldre pågår till 2025 och från 2026 beräknas anslaget minska med 50 miljoner kronor.

Den tidsbegränsade satsningen på ökad kompetens i äldreomsorgen pågår till 2026 och från 2027 beräknas anslaget minska med 1 250 miljoner kronor.

Anslaget beräknas minska med 150 miljoner kronor 2026 för att finansiera en motsvarande ökning av anslaget 1:1 *Kommunalekonomisk utjämning* under utgiftsområde 25 för förslagen i en kommande proposition om anhörigstöd. Från 2027 och framåt beräknas anslaget minska med 300 miljoner kronor för samma ändamål.

Anslaget beräknas minska med 244 miljoner kronor 2026 för att finansiera en motsvarande ökning av anslaget 1:1 *Kommunalekonomisk utjämning* under utgiftsområde 25 för förslagen i en kommande proposition om införandet av fast omsorgskontakt i särskilt boende. Från 2027 och framåt beräknas anslaget minska med 487 miljoner kronor för samma ändamål.

Regeringen föreslår att 6 623 990 000 kronor anvisas under anslaget 4:5 *Stimulansbidrag och åtgärder inom äldreområdet* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 6 183 740 000 kronor respektive 4 540 740 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2025 för anslaget 4:5 *Stimulansbidrag och åtgärder inom äldreområdet* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 953 155 000 kronor 2026–2031.

Skälen för regeringens förslag: Regeringen avser att besluta om bidrag till forskning om äldre som ska utlysas av Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd. Vidare avser regeringen att besluta om investeringsstöd för att stimulera ombyggnation och nybyggnation av särskilt boende samt bostäder på den ordinarie bostadsmarknaden som riktar sig till personer över 65 år. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2025 för anslaget 4:5 *Stimulansbidrag och åtgärder inom äldreområdet* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 953 155 000 kronor 2026–2031.

Tabell 6.50 Beställningsbemyndigande för anslaget 4:5 Stimulansbidrag och åtgärder inom äldreområdet

Tusental kronor

	Utfall 2023	Prognos 2024	Förslag 2025	Beräknat 2026	Beräknat 2027	Beräknat 2028 – 2031
Ekonomiska åtaganden vid årets början	939 037	956 387	890 341			
Nya ekonomiska åtaganden	555 335	457 726	528 500			
Utgifter mot anslag till följd av ekonomiska åtaganden	-537 985	-469 354	-465 686	-388 067	-209 500	-355 588
Övriga förändringar av ekonomiska åtaganden		-54 418				
Ekonomiska åtaganden vid årets slut	956 387	890 341	953 155			
Beslutat/föreslaget bemyndigande	**4 203 000**	**2 178 000**	**953 155**			

6.6.6 4:6 Statens institutionsstyrelse

Tabell 6.51 Anslagsutveckling 4:6 Statens institutionsstyrelse

Tusental kronor

2023	Utfall	2 028 605	Anslagssparande	-91 640
2024	Anslag	2 441 676[1]	Utgiftsprognos	2 373 180
2025	**Förslag**	**2 391 439**		
2026	Beräknat	2 444 409[2]		
2027	Beräknat	2 059 002[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 2 404 693 tkr i 2025 års prisnivå.

[3] Motsvarar 1 996 244 tkr i 2025 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Statens institutionsstyrelses förvaltningsutgifter. Anslaget får även användas för utgifter för Statens institutionsstyrelses uppgift att initiera och stödja forsknings- och utvecklingsverksamhet inom myndighetens verksamhetsområde.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 6.52 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 4:6 Statens institutionsstyrelse

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**2 137 276**	**2 137 276**	**2 137 276**
Pris- och löneomräkning[2]	43 937	79 962	112 510
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	210 226	227 171	-190 784
varav BP25[3]	*696 000*	*720 000*	*536 000*
– Medel för medverkan i BOB-strukturen	*10 000*	*10 000*	*10 000*
– Åtgärder för att stärka samhällsvårdens innehåll	*2 000*	*10 000*	*13 000*
– Förstärkning till ungdomsvården: platskapacitet, vårdkvalitet m.m.	*664 000*	*649 000*	*577 000*
– Frihetsberövande påföljder för unga		*11 000*	*-104 000*
– Straffrättsligt skydd: sexuella kränkningar, hatbrott o bedrägerier	*20 000*	*40 000*	*40 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**2 391 439**	**2 444 409**	**2 059 002**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2024. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2026–2027 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Statens institutionsstyrelse (SiS) är förvaltningsmyndighet för de hem som avses i 12 § lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga (särskilda ungdomshem) och lagen (1998:603) om verkställighet av sluten ungdomsvård samt 22 och 23 §§ lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall (LVM-hem). Verksamheten är indelad i ungdomsvård, sluten ungdomsvård och missbruksvård. Ungdomsvården och missbrukarvården finansieras till omkring två tredjedelar med avgifter medan sluten ungdomsvård finansieras helt via myndighetens anslag.

Anslaget minskas med 484 miljoner kronor från 2025 som en konsekvens av att subventioneringen av de kommunala avgifterna vid SiS upphör.

I budgetpropositionen för 2024 minskades anslaget med 11 miljoner kronor som en konsekvens av förslag som lämnats av Utredningen om frihetsberövande påföljder för unga (SOU 2023:44). Regeringen avser att lämna en proposition med ett förslag om införande av särskilda ungdomsfängelser till riksdagen. För 2026 beräknas anslaget ökas med 11 miljoner kronor. För 2027 beräknas anslaget minskas med 104 miljoner kronor med anledning av förslagen.

Anslaget ökas med 664 miljoner kronor 2025 i syfte att stärka myndighetens förutsättningar att bl.a. klara uppdraget att anvisa plats omedelbart, differentiera vården, förbättra boendemiljön och föryngra och anpassa lokalerna samt säkerställa trygghet och säkerhet.

Anslaget ökas med 10 miljoner kronor 2025 för SiS medverkan i det s.k. BoB-uppdraget.

Anslaget ökas med 2 miljoner kronor 2025 för åtgärder att stärka samhällsvårdens innehåll.

Anslaget ökas med 20 miljoner kronor 2025 för straffrättsligt skydd avseende sexuella kränkningar, hatbrott och bedrägerier.

Regeringen föreslår att 2 391 439 000 kronor anvisas under anslaget 4:6 *Statens institutionsstyrelse* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 2 444 409 000 kronor respektive 2 059 002 000 kronor.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 6.53 Avgiftsfinansierad verksamhet vid statens institutionsstyrelse

Tusen kronor

Verksamhet	Ack. Resultat t.o.m. 2023	Resultat 2024	Intäkter 2025	Kostnader 2025	Resultat 2025	Ack. Resultat Utgående 2025
Avgiftsbelagd verksamhet där intäkterna disponeras						
Ungdomsvård	212 100	-20 000	2 136 000	-2 136 000	0	192 100
Missbruksvård	-297 000	-100 000	614 000	-520 000	94 000	-303 000
Summa	-84 900	-120 000	2 750 000	-2 656 000	94 000	-110 900

Källa: Statens institutionsstyrelse.

6.6.7 4:7 Bidrag till utveckling av socialt arbete m.m.

Tabell 6.54 Anslagsutveckling 4:7 Bidrag till utveckling av socialt arbete m.m.

Tusental kronor

2023	Utfall	981 418	Anslagssparande	326 033
2024	Anslag	1 336 801[1]	Utgiftsprognos	1 271 404
2025	**Förslag**	**3 043 801**		
2026	Beräknat	4 143 801		
2027	Beräknat	3 963 801		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för bidrag för att stimulera utvecklingen av socialt arbete samt för utgifter för socialtjänst och kommunal hälso- och sjukvård med syftet att stärka det civila försvaret. Anslaget får även användas för vissa administrativa utgifter kopplade till bidragsgivning. De administrativa utgifterna får utgöra högst 1 procent av anslaget. Anslaget får även användas för att medfinansiera programmet för fonden för europeiskt bistånd till dem som har det sämst ställt.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 6.55 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 4:7 Bidrag till utveckling av socialt arbete m.m.

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**1 336 801**	**1 336 801**	**1 336 801**
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	1 707 000	2 807 000	2 627 000
varav BP25	*128 000*	*290 000*	*674 000*
– Ny socialtjänstlag	*-63 000*	*-126 000*	*-126 000*
– Brottsförebyggande skrivelse i socialtjänstlagen	*200 000*	*300 000*	*600 000*
– Förstärkta familjerätter och våldsförebyggande familjerådgivning	*50 000*	*50 000*	*50 000*
– Minskad placeringsneutral subvention	*-84 000*	*-84 000*	
– Förlängning och förstärkning av satsning på skolsociala team	*25 000*	*150 000*	*150 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**3 043 801**	**4 143 801**	**3 963 801**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Anslaget ökas med 1 000 miljoner kronor 2025 som en förstärkning av den pågående tidsbegränsade bemanningssatsningen i socialtjänsten. Anslaget beräknas öka med 2 000 miljoner kronor under åren 2026–2028 för samma ändamål.

Anslaget minskar med 63 miljoner kronor 2025 för att finansiera en motsvarande ökning av anslaget 1:1 *Kommunalekonomisk utjämning* under utgiftsområde 25 för förslagen i en kommande proposition om en ny socialtjänstlag. Från 2026 och framåt beräknas anslaget minska med 126 miljoner kronor för samma ändamål.

Den tidsbegränsade satsningen för att motverka hemlöshet pågår till och med 2026. Anslaget beräknas minska med 80 miljoner kronor från 2027 till en följd av att satsningen upphör.

I budgetpropositionen för 2024 aviserade regeringen en tidsbegränsad satsning på en placeringsneutral subvention av placeringar i den sociala barn- och ungdomsvården under åren 2025 och 2026. Regeringen beräknade att anslaget skulle ökas med 484 miljoner kronor 2025 för ändamålet men bedömer i denna proposition att satsningen bör vara 400 miljoner kronor. Anslaget minskar därför med 84 miljoner kronor 2025 och beräknas minska med motsvarande belopp 2026. Därefter upphör satsningen och anslaget beräknas minska med 484 miljoner kronor från och med 2027.

Anslaget ökas med 200 miljoner kronor 2025 för en tidsbegränsad riktad satsning till socialtjänsten att förebygga och motverka brott. För 2026 beräknas anslaget öka med 300 miljoner kronor och för 2027 och 2028 beräknas anslaget öka med 600 miljoner kronor.

Anslaget ökas 2025 med 50 miljoner kronor för en tidsbegränsad satsning 2025–2028 att stärka familjerätterna och våldsförbyggande familjerådgivning. För åren 2026–2028 beräknas anslaget öka med motsvarande belopp.

Anslaget ökas 2025 med 25 miljoner kronor för att förstärka den pågående tidsbegränsade satsningen på skolsociala team. Regeringen avser att förlänga satsningen och beräknar att anslaget ökas med 150 miljoner kronor 2026 och 2027.

Regeringen föreslår att 3 043 801 000 kronor anvisas under anslaget 4:7 *Bidrag till utveckling av socialt arbete m.m.* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 4 143 801 000 kronor respektive 3 963 801 000 kronor.

7 Barnrättspolitik

7.1 Mål för området

Målet för barnrättspolitiken är att barn och unga ska respekteras och ges möjlighet till utveckling och trygghet samt delaktighet och inflytande (prop. 2008/09:1 utg.omr. 9 avsnitt 3.4, bet. 2008/09:SoU1, rskr. 2008/09:127). Målet grundar sig bl.a. på de åtaganden som Sverige gjort genom att ratificera FN:s konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen) och syftar till att främja och skydda barnets rättigheter och intressen i samhället. Målet innebär att alla barn, oavsett bl.a. ålder, kön, ursprung och funktionsnedsättning, ska få sina rättigheter tillgodosedda.

7.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Barnrättspolitiken är sektorsövergripande. Det innebär att barnets rättigheter och intressen ska genomsyra all politik, liksom alla verksamheter som rör barn. Resultat av genomförda insatser kopplade till barnrättspolitikens mål redovisas inom respektive utgiftsområde, se exempelvis barns rätt till trygg uppväxt och stöd i avsnitt 6 Politik för sociala tjänster, barns rätt till hälsa i avsnitt 4 Folkhälsopolitik, barns rätt till utbildning i utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning avsnitt 3, barns rätt till skälig levnadsstandard i utgiftsområde 12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn samt utgiftsområde 13 Integration och jämställdhet. Det samlade nationella arbetet med mänskliga rättigheter redovisas under utgiftsområde 1 Rikets styrelse avsnitt 10.

I detta avsnitt redovisas resultat samt åtgärder som vidtagits för att säkerställa tillämpningen av barnets rättigheter och för att uppnå målet med barnrättspolitiken, såväl strategiskt och systematiskt arbete som särskilda insatser riktade mot barn i olika situationer av utsatthet. Följande resultatindikatorer och bedömningsgrunder används för att redovisa och beskriva barnrättspolitiken:

- barns delaktighet och inflytande hemma och upplevelse av trygghet, uppgifter från Statistiska centralbyråns (SCB) undersökning av barns levnadsförhållanden (Barn-ULF) och från Barnombudsmannen,
- barns utsatthet för våld och brott, uppgifter från Brottsförebyggande rådets (Brå) skolundersökning om brott och från Stiftelsen Allmänna Barnhuset,
- slutsatser och rekommendationer som FN:s kommitté för barnets rättigheter (FN:s barnrättskommitté) regelbundet tar fram om genomförandet av barnets rättigheter i Sverige,
- resultat från Barnombudsmannens, andra myndigheters och barnrättsorganisationers redovisningar och rapporter.

SCB har genomfört Barn-ULF sedan 2001. Från och med 2023 gäller en ny design för undersökningarna, vilket gör det möjligt att presentera statistiken på fler nivåer än tidigare. Detta möjliggör att jämförelser till exempel kan göras för barn som har respektive inte har funktionsnedsättning i större utsträckning än tidigare och utifrån barns bakgrund. Barns upplevelse av trygghet är tillagd som en ny indikator för att bättre kunna följa målet med barnrättspolitiken. Denna statistik kommer att tas fram vart tredje år.

7.3 Resultatredovisning

Det strategiska och systematiska arbetet för att tillförsäkra barn deras rättigheter fortsätter

För att barn ska tillförsäkras sina rättigheter krävs bl.a. ett strategiskt och systematiskt arbete och åtgärder för att fortsatt främja genomslaget av barnkonventionen. Lagen (2018:1197) om Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter innebär bl.a. ett förtydligande av att domstolar och rättstillämpare ska beakta de rättigheter som följer av barnkonventionen. I strategin för att stärka barnets rättigheter i Sverige (prop. 2009/10:232) betonas bl.a. att all lagstiftning som rör barn ska utformas i överensstämmelse med barnkonventionen. Kunskapsutveckling och kunskapsspridning är centrala delar i strategin, bl.a. i den bemärkelsen att barn ska få kunskap om sina rättigheter och att beslutsfattare och relevanta yrkesgrupper ska ha kunskap om barnets rättigheter och omsätta denna kunskap i berörda verksamheter.

FN:s barnrättskommitté har i sina senaste rekommendationer till Sverige bl.a. uttryckt en fortsatt oro över de skillnader som kvarstår när det gäller genomförandet av barnkonventionen i olika kommuner, vilket leder till att barns tillgång till stöd och tjänster inte är likvärdig (Sammanfattande slutsatser och rekommendationer om Sveriges sjätte och sjunde rapport, CRC/C/SWE/CO/6–7).

Riksrevisionen har granskat statens insatser för att stärka efterlevnaden av barnkonventionen, med särskilt fokus på skolområdet (RiR 2024:5). Rapporten publicerades i mars 2024. Riksrevisionens övergripande slutsats är att statens insatser för att stärka efterlevnaden av barnkonventionen inte har varit tillräckligt effektiva.

Regeringen har under året haft löpande dialoger med Barnrättsdelegationen, som är ett forum för dialog mellan regeringen och civilsamhällesorganisationer i Sverige där även ungdomsorganisationer ingår. Barnrättsdelegationen bidrar med fördjupad kunskap, erfarenheter och perspektiv i frågor som rör barnets rättigheter och barnkonventionen.

Barns möjligheter till delaktighet och inflytande ser olika ut

Barns delaktighet är avgörande för att vid beslut, processer och åtgärder som rör barn kunna beakta barnets bästa.

Under 2023 träffade Barnombudsmannen barn och unga och inhämtade deras erfarenheter och åsikter om bl.a. psykisk ohälsa. Barnen lyfte bl.a. behov av större kunskap bland barn och vuxna om psykisk ohälsa samt att det borde vara enklare att få stöd snabbt och under längre tid, samt att de borde få vara mer delaktiga i vården de får. Barnombudsmannen har också inhämtat flickors åsikter och egna erfarenheter om hur de kan skyddas från att påverkas och utnyttjas i kriminella aktiviteter (se avsnitt 6). Resultaten av samtalen har legat till grund för flera redovisningar till regeringen, exempelvis årsrapporten 2024 Hur dåligt måste man må egentligen – Samhällets insatser för att främja barns psykiska hälsa. Även regeringen har träffat och inhämtat åsikter från barn och unga, bl.a. i samband med mottagande och uppföljning av Barnombudsmannens årsrapporter för 2023 och 2024.

Resultaten från Barn-ULF 2023 visar att barns och ungas inflytande hemma fortsatt är högt, 89 procent uppger att de har stort inflytande hemma, och det är lika mellan könen. Det är ett något lägre resultat än tidigare mätning. En förändrad insamlingsmetod ger dock ett brott i tidsserien, vilket gör det svårt att säkerställa om det är ett trendbrott eller inte.

Diagram 7.1 Barn som uppger att de alltid eller ofta får vara med och bestämma hemma om saker som rör dem

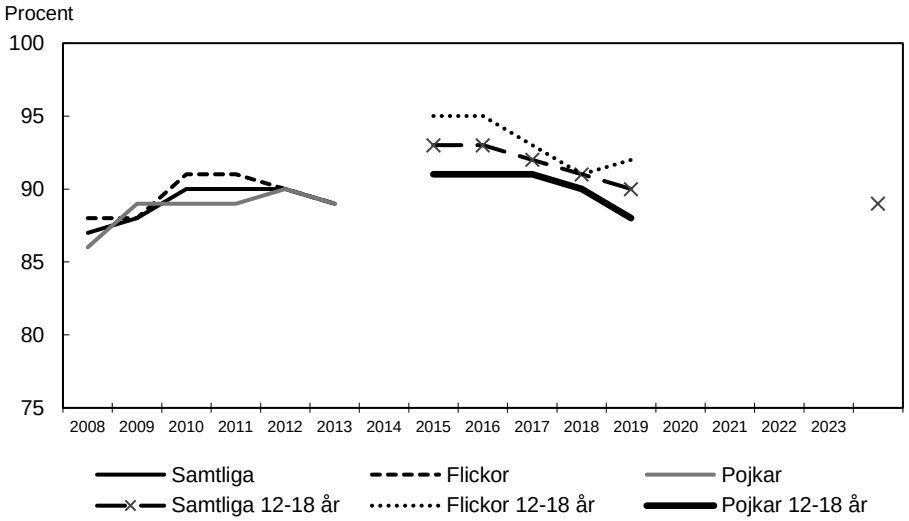

Anm.: År 2014 gjordes en förändring i åldersgrupperna, från 10–18 år till 12–18 år och 2023 ändrades insamlingsmetod, vilket ger brott i tidsserien.

Källa: SCB Barn-ULF 2023.

Många kommuner arbetar för att ge barn och unga inflytande lokalt, men det finns stora skillnader i hur arbetet bedrivs och hur många unga som nås av befintliga insatser. För att stärka ungas deltagande och delaktighet i demokratin har Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF) samverkat med sju kommuner och en region för att sprida modeller för strategiskt och sektorsövergripande arbete, med fokus på unga med sämre förutsättningar att delta och vara delaktiga. Samverkan har ökat kunskapen och synliggjort behoven av ungas delaktighet på strategisk nivå i kommunerna (Ku2022/01857, Ku2022/01930 och Ku2020/00497, se utg.omr. 1 avsnitt 10).

Barnombudsmannen har på uppdrag av regeringen tagit fram en barnvänlig version av FN:s barnrättskommittés sammanfattande slutsatser och rekommendationer om Sveriges sjätte och sjunde rapport och bl.a. publicerat på webbplatsen Mina rättigheter.

Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) har inom ramen för kunskapslyftet för barnets rättigheter lanserat webbplatsen Lilla krisinfo med anpassad krisinformation till barn.

Utredningen om barns möjligheter att utkräva sina rättigheter överlämnade sitt betänkande Förbättrade möjligheter för barn att utkräva sina rättigheter enligt barnkonventionen (SOU 2023:40) till regeringen i augusti 2023. Utredningen föreslår bl.a. att barn ska ges utökade möjligheter att få ett offentligt biträde och att barns rätt till information om beslut och överklaganden förtydligas. Utredningen lämnar även förslag för att förbättra barns tillgång till information och ett bra bemötande i kontakt med myndigheter och domstolar och en försöksverksamhet med ideella föreningar som bedriver verksamhet med oberoende barnombud. Betänkandet har remissbehandlats och bereds för närvarande inom Regeringskansliet.

Offentliga aktörer har fått kunskap om hur man tillämpar barnets rättigheter i praktiken

För att öka kunskapen och stärka kompetensen om barnkonventionen i kommuner, regioner och statliga myndigheter har det under 2017–2023 pågått ett särskilt kunskapslyft för barnets rättigheter. Målet har varit att utveckla den praktiska

tillämpningen av barnkonventionen hos offentliga aktörer. Inom ramen för kunskapslyftet har Barnombudsmannen haft i uppdrag att utveckla och sprida metoder, arbetsformer och material om hur barn kan göras delaktiga och komma till tals samt om tolkning och tillämpning av barnkonventionen i praktiken. I uppdraget har det även ingått att lämna anpassat stöd till Folkhälsomyndigheten, SCB, MSB och Statens institutionsstyrelse (SiS), som haft i uppdrag att utveckla den praktiska tillämpningen av barnkonventionen inom sina respektive verksamhetsområden. Vidare har Barnombudsmannen fortsatt arbetet med att samla in rättspraxis. Barnombudsmannen har även samverkat med och gett stöd till länsstyrelserna i deras uppdrag att utveckla sin tillämpning av barnets rättigheter samt stödja kommuner och regioner i arbetet med att säkerställa den praktiska tillämpningen av barnets rättigheter. I 2023 års regleringsbrev avseende länsstyrelserna framgår att stödet till kommuner och regioner ska beakta såväl barns och ungas rätt till delaktighet och inflytande som barns lika tillgång till rättigheter oavsett var de bor. Under 2023 ingick 208 kommuner i något av länsstyrelsernas regionala nätverk för barnrättsfrågorna vilket är en ökning från föregående år.

Statskontoret har haft i uppdrag att analysera och följa upp kunskapslyftet för barnets rättigheter i statliga myndigheter, regioner och kommuner (S2022/03183). I sin redovisning av uppdraget lyfter de att satsningen har varit mer framgångsrik jämfört med flera andra tvärsektoriella satsningar och att satsningen har haft ett ganska stort genomslag hos myndigheterna. Resultaten visar bl.a. att barns delaktighet i myndigheternas verksamheter har ökat och att myndigheternas information till barn har blivit mer anpassad. Statskontoret bedömde att Barnombudsmannens stöd till myndigheterna har varit ändamålsenligt i flera avseenden men att ett verksamhetsanpassat stöd hade kunnat prioriteras högre. Statskontoret konstaterade också bl.a. att stödet till länsstyrelserna borde haft en tydligare inriktning och att statliga myndigheter, kommuner och regioner har ett fortsatt behov av kunskapsstöd, men att behovet är störst i kommunerna.

Tillkännagivande om att följa upp och vid behov vidta åtgärder som syftar till att säkerställa att de grundläggande principerna i barnkonventionen efterlevs och tillämpas i enlighet med svensk rätt

Riksdagen har tillkännagett för regeringen att regeringen bör följa upp och vid behov vidta åtgärder som syftar till att säkerställa att de grundläggande principerna i barnkonventionen efterlevs och tillämpas i enlighet med svensk rätt (bet. 2017/18:SoU25 punkt 3, rskr. 2017/18:389). Lagen (2018:1197) om Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter trädde i kraft den 1 januari 2020. Barnkonventionsutredningen (S 2018:03), som har haft i uppdrag att genomföra en kartläggning för att belysa hur svensk lagstiftning och praxis överensstämmer med barnkonventionen, överlämnade sitt betänkande Barnkonventionen och svensk rätt (SOU 2020:63) i november 2020. Kunskapslyftet för barnets rättigheter har pågått sedan 2017 och slutredovisades i mars 2024. Syftet har varit att höja kunskapen och stärka kompetensen om barnkonventionen i statliga myndigheter, kommuner och regioner för att säkerställa tillämpningen av barnets rättigheter i verksamheterna. Sedan 2017 har 27 myndigheter deltagit i kunskapslyftet. Promemorian Vägledning vid tolkning och tillämpning av FN:s konvention om barnets rättigheter (Ds 2019:23) har publicerats och Barnombudsmannen har haft i uppdrag att genomföra utbildnings- och spridningsinsatser om vägledningen. Statskontoret redovisade sitt uppdrag att följa upp och analysera kunskapslyftet för barnets rättigheter i statliga myndigheter, kommuner och regioner i oktober 2023 (S2022/03183–3). Riksrevisionen publicerade sin granskning av statens insatser för att stärka efterlevnaden av barnkonventionen (RiR 2024:5) i mars 2024. Regeringen överlämnar en skrivelse till riksdagen i

september 2024 med anledning av rapporten. Mot bakgrund av de redovisade åtgärderna anser regeringen att tillkännagivandet är slutbehandlat.

Sveriges internationella engagemang för att skydda och främja barnets rättigheter fortsätter

Sverige har deltagit i arbetet med att skydda och främja barnets rättigheter inom EU, FN och Europarådet. Bland annat är Sverige genom det bibehållna kärnstödet en av FN:s barnfonds, Unicefs, största bilaterala givare. Stödet har gått både till Unicefs viktiga arbete att tillgodose barns behov i humanitära kriser och deras normativa arbete för barnets rättigheter i över 190 länder. Sverige har under lång tid tagit en aktiv roll i det internationella arbetet för ett fullständigt förbud mot barnaga, bl.a. i form av fortsatt engagemang och arbete som det första vägvisarlandet i det globala partnerskapet mot våld mot barn. I 65 av FN:s 193 medlemsstater finns i nuläget ett fullständigt förbud mot barnaga. Sverige deltar aktivt i arbetet med att lägga fram EU:s omnibusresolutioner om barnets rättigheter i FN:s råd för mänskliga rättigheter i Genève och i FN:s generalförsamling i New York. Sverige deltar även bl.a. i EU Network on Children's Rights som utgår från EU:s strategi för barnets rättigheter (COM (2021) 142) och har under året även lämnat sin första rapport om uppföljning av Sveriges nationella handlingsplan för genomförande av den europeiska barngarantin. I Europarådet har Sverige deltagit i arbetet med att genomföra Europarådets strategi för barnets rättigheter samt Europarådets konvention om skydd för barn mot sexuell exploatering och sexuella övergrepp (Lanzarotekonventionen).

Samarbete med Ukraina, fokus på stödinsatser riktade till barn

Socialdepartementet har undertecknat ett samarbetsavtal med det ukrainska socialministeriet om samarbete inom det sociala området med fokus på uppbyggandet och stärkandet av Ukrainas sociala tjänster och stödinsatser riktade till barn och deras familjer. Regeringen gav Nationellt kunskapscentrum för våld och andra övergrepp mot barn (Barnafrid) uppdrag att genomföra en förstudie av behov och förutsättningar för att ta fram en kapacitetsuppbyggandeplan för traumamedveten omsorg och stöd till traumatiserade barn i Ukraina (UD2023/07746). I mars 2024 redovisade uppdraget bl.a. hur eventuella kunskaps- och kompetenshöjande insatser kan genomföras.

Stärkt stöd till barn och dialog med barn i särskilt utsatta situationer fortsätter

Alla barn ska få sina rättigheter tillgodosedda och inget barn får diskrimineras. Regeringen får kunskap om vilka grupper av barn som är särskilt utsatta för rättighetskränkningar och övergrepp genom bl.a. Barnombudsmannens, Bris och andra aktörers rapporter, FN:s barnrättskommittés granskningar och dialogen med Barnrättsdelegationen. FN:s barnrättskommitté påpekar i den senaste rekommendationen att Sverige bör fokusera mer på att arbeta förebyggande mot diskriminering och vidta åtgärder för att skydda barn i missgynnade situationer (Sammanfattande slutsatser och rekommendationer avseende Sveriges sjätte och sjunde periodiska rapport 2023 punkt 17). Rekommendationerna omfattar ett flertal politikområden. Det finns t.ex. rekommendationer om våld mot barn, barns levnadsförhållanden, hälso- och sjukvård, utbildning, barn i migration och barn som misstänks för brott.

Tydliga skillnader i uppväxtvillkor

Alla barn ska ges möjlighet till trygghet och utveckling, men barns förutsättningar ser olika ut och påverkas av skillnader i uppväxtvillkor. Socioekonomisk utsatthet, osäkra

boendeförhållanden och utanförskap är faktorer som påverkar barns uppväxtvillkor. Även funktionsnedsättning och placering utanför det egna hemmet kan påverka exempelvis barnets hälsa och skolresultat och därmed förutsättningar. Under året har flera åtgärder vidtagits för att stärka och utveckla insatser till barn och unga i utsatta situationer inom flera politikområden, bl.a. har Socialstyrelsen under 2022–2024 fått extra medel att fördela till barnrättsorganisationer som arbetar med stöd till barn i utsatta situationer (se även bl.a. avsnitt 6, utg.omr. 13 avsnitt 3, 4, 5 och 6, utg.omr. 16 avsnitt 3 och utg.omr. 17 avsnitt 15).

Diagram 7.2 Barns upplevda trygghet dagtid respektive kvällstid

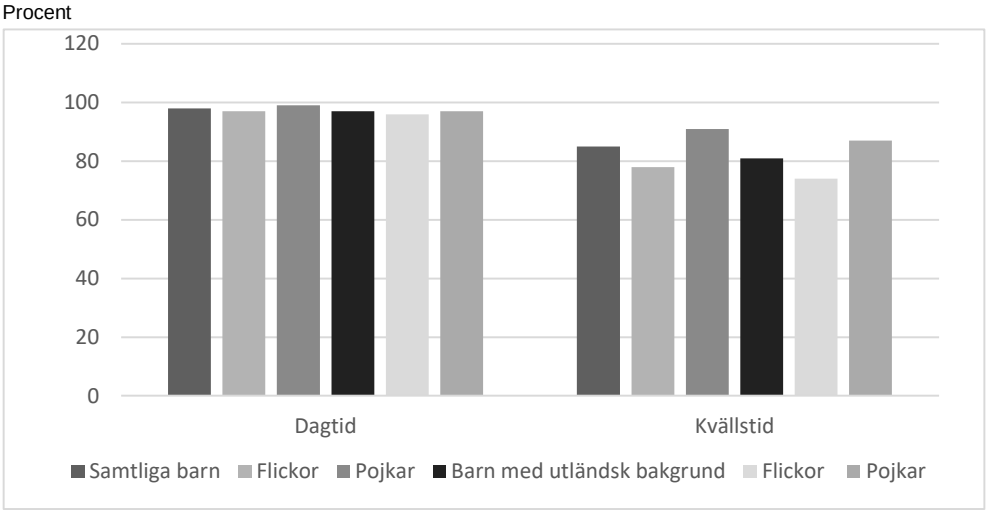

Källa: SCB Barn-Ulf 2023.

Enligt Barn-ULF 2023 känner sig 98 procent av samtliga barn mycket eller ganska trygga på dagtid där de bor, varav 97 procent av flickorna och 99 procent av pojkarna. Resultatet är snarlikt för barn med utländsk bakgrund, 97 procent av samtliga varav 96 procent av flickorna och 97 procent av pojkarna. Av samtliga barn är det 85 procent som känner sig mycket eller ganska trygga på kvällstid där de bor och det är en tydlig skillnad mellan könen, 78 procent av flickorna och 91 procent av pojkarna. Bland barn med utländsk bakgrund är det 81 procent som känner sig trygga på kvällstid, medan andelen är 74 procent för flickorna och 87 procent för pojkarna.

Trivsel i skolan kan påverka barns upplevelse av trygghet. Enligt Barn-ULF trivs 92 procent av barnen mycket bra eller ganska bra i sin klass, varav 89 procent av flickorna och 95 procent av pojkarna. Bland barn med funktionsnedsättning är siffran lägre, 89 procent trivs, varav 86 procent av flickorna och 92 procent av pojkarna. Fler barn med funktionsnedsättning upplever att de har blivit illa behandlade av andra elever, 37 procent av flickorna, jämfört mot 28 procent av flickor i övriga befolkningen. Motsvarande andel för pojkar är lägre, 33 respektive 18 procent (se vidare utg.omr. 16 avsnitt 3). Levnadsförhållandena för barn med funktionsnedsättning påverkas av flera faktorer, se vidare kring arbetet med Strategin för systematisk uppföljning av funktionshinderspolitiken 2021–2031 som redovisas i avsnitt 5. I myndigheternas uppföljning av strategin ska de bl.a. lämna en redogörelse för åtgärder som har vidtagits för att barnrättsperspektivet ska beaktas.

Barnets rätt till en god levnadsstandard är grundläggande för att barn ska kunna utvecklas på ett gynnsamt sätt. Av alla barn levde 17 procent i hushåll med låg ekonomisk standard under 2022. Andelen barn 0–19 år som 2022 levde i hushåll med varaktigt låg ekonomisk standard är lägre, 11,2 procent, och det har skett en svag minskning mellan 2021 och 2022. Med varaktigt låg ekonomisk standard avses en disponibel inkomst per konsumtionsenhet som är mindre än 60 procent av

medianvärdet för samtliga individer under 2022 samt under två av de tre föregående åren (SCB). Det finns stora skillnader, i hur många barn som lever med låg ekonomisk standard, mellan kommuner och mellan olika stadsdelar inom storstadsområdena. Koppling mellan skillnader och föräldrars utbildningsnivå är också tydlig (Barnombudsmannens årsredovisning 2023). Statistik från Kronofogdemyndigheten visar att antalet barn som berördes av vräkning ökade med 17 procent 2023 jämfört med 2022, totalt 674 barn, vilket är den högsta siffran sedan 2008 (könsuppdelad statistik saknas). Flera insatser har vidtagits för att bidra till en god ekonomisk levnadsstandard för alla barnfamiljer, se vidare utgiftsområde 12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn.

Fortsatta satsningar för att främja barns fysiska och psykiska hälsa

Alla barn har rätt till liv och utveckling och bästa möjliga hälsa. Av redovisningen av Barn-ULF 2023 framkommer att de flesta barn mår bra och ofta känner sig nöjda med sig själva, men det finns en skillnad mellan pojkar och flickor. Det är 93 procent bland pojkarna som mår ganska eller mycket bra, vilket kan jämföras med 80 procent bland flickorna. Det är inte riktigt lika många barn som känner sig nöjda med sig själva (ganska ofta/för det mesta), nämligen 80 procent bland pojkarna och 70 procent bland flickorna. Flera satsningar har gjorts som syftar till att främja psykisk hälsa, förebygga psykisk ohälsa och suicid hos barn och unga samt skapa förutsättningar för en god och tillgänglig vård och omsorg för målgruppen. Flera insatser inom området har vidtagits bland annat för att öka tillgängligheten till barn- och ungdomspsykiatrin (se avsnitt 3 och 4).Sveriges nationella stödlinje för barn och unga som drivs av Bris finansieras delvis av regeringen. Under 2023 besvarade Bris 72 942 samtal varav 51 587 kurativa kontakter med barn. Av de kurativa kontakterna var det 77 procent som identifierade sig som flickor, 15 procent som pojkar, 2 procent som icke-binära och 6 procent ville inte välja. Psykisk ohälsa var den vanligaste kontaktorsaken till Bris under 2023 (49 procent), följt av familj och familjekonflikter (22 procent), våld, övergrepp och kränkningar (20 procent), att vara ung (19 procent) och skolan (16 procent). Enligt Bris ökade antalet kurativa kontakter med 13 procent under 2023 jämfört med 2022. Under 2023 finansierade regeringen även en riktad kampanj för att nå ut till fler barn och unga som befinner sig i otrygga miljöer eller riskerar att dras in i kriminalitet. Samtalen om kriminalitet ökade med 60 procent under 2023 jämför med 2022. En gemensam tråd i barns samtal är en mörkare syn på framtiden, vilket påverkar deras välmående, skolgång och känsla av mening i tillvaron. Samtal med barn som är involverade i kriminalitet visar att många är både offer och förövare, och de kan uppleva att de förtjänar det våld de utsätts för baserat på sina handlingar (Bris, Barnrapport 2024).

Barn har rätt till en uppväxt fri från våld men utsätts fortsatt för olika former av våld

Arbetet för att motverka våld mot barn berör flera politikområden och redovisas inom respektive utgiftsområde (se framför allt avsnitt 6, utg.omr. 4 och 13 avsnitt 4 och 5). Mycket har gjorts för att säkerställa barnets rätt till skydd mot våld men fortfarande utsätts många barn i vårt land för våld och det finns ett stort mörkertal (Brå 2011:16). Det handlar t.ex. om föräldrars våld mot barn vid umgänge, barns våld mot andra barn t.ex. vid gängkriminalitet, hedersrelaterat våld och förtryck, våld och sexuella övergrepp mot barn vid vård utanför hemmet, försummelse, mobbning och kränkningar i skolan, psykisk misshandel samt barn i multipel utsatthet för våld.

Antalet barn som dör på grund av dödligt våld i Sverige har ökat. Under 2023 avled 17 barn till följd av dödligt våld varav 4 flickor och 13 pojkar, vilket var 9 fler barn än 2022 (Konstaterade fall av dödligt våld 2023 Brå). Det faktum att fler barn fallit offer för dödligt våld är enligt Brå till viss del ett resultat av konflikter i kriminella miljöer med dödlig utgång. Socialstyrelsens senaste utredningar av fall där barn utsatts för dödligt våld eller försök till dödligt våld visar på mycket allvarliga brister i hela samhällets insatser på området, t.ex. att rutiner för upptäckt av våld saknas, att riskbedömningar inte genomförs och att myndigheter inte samverkar i enskilda ärenden (Socialstyrelsens utredningar av vissa skador och dödsfall 2022–2023).

Sedan 2000 har Stiftelsen Allmänna Barnhuset i samarbete med Karlstads universitet vart femte år, med medel från regeringen, genomfört en nationell kartläggning av våld mot barn. I kartläggningen från 2022 svarar 57 procent av de tillfrågade eleverna från årskurs 9 i grundskolan (drygt 5 800 elever) att de har varit utsatta för någon form av våld under uppväxten, varav 65 procent av flickorna och 48 procent av pojkarna. Resultaten från Brås skolundersökning om brott visar att skolan är den vanligaste platsen att utsättas för våld bland 15-åringar (Brå 2024:3). Av kortanalyser från Brå framkommer att det finns systematiska skillnader i risken att utsättas för hot eller våld beroende på vilken skola barnet går i. Elever som går i skolor i områden med mycket goda socioekonomiska förutsättningar löper mindre risk att utsättas för våld och hot än övriga. I skolor som ligger på landsbygden är risken för utsatthet större liksom i skolor med en högre andel elever med utländsk bakgrund. Dessa faktorer har också betydelse för risken att utsättas för sexualbrott men här har även lärartäthet betydelse för risken på så sätt att en lägre lärartäthet innebär en högre risk (Brå kortanalys 1/2023, Skolfaktorers betydelse för elevers utsatthet för hot och våld i skolmiljö). Utsatthet för hot eller våld i skolan är betydligt vanligare bland elever som på olika sätt bryter mot regler. Elever som har mobbat, skolkat, provat droger, druckit sig berusade, röker eller snusar samt elever med en positiv inställning till våld, som har kriminella vänner eller låg självkontroll är mer utsatta för hot eller våld i skolan. Det är mindre vanligt med utsatthet bland elever med bättre relationer till vänner eller föräldrar och elever som tycker att de flesta av deras lärare är bra (Brå kortanalys 1/2024, Hot och våld mot elever i skolmiljö). Det grova våldet i skolan sker dock i begränsad utsträckning. De grövsta fallen, där det är fara för liv och hälsa, är mycket få (Brå 2024:3).

Fridskränkningsbrottet tillkom för att stärka det straffrättsliga skyddet för dem som lever i en relation med upprepat våld, däribland barn. Brå har haft regeringens uppdrag att närmare studera karaktären på de anmälningar som rör barn och hur de hanteras av rättsväsendet. I rapporten Grov fridskränkning mot barn (Brå 2023:6) gör Brå bedömningen att bestämmelsen inte är anpassad till barns förutsättningar och perspektiv samt att det behöver ses över om nuvarande reglering tillvaratar barnets rättigheter i tillräcklig grad.

Betänkandet En uppväxt fri från våld – En nationell strategi för att förebygga och bekämpa våld mot barn (SOU 2022:70) överlämnades till regeringen i januari 2023. Betänkandet innehåller förslag till en nationell strategi för att förebygga och bekämpa våld mot barn. Det övergripande målet med strategin är att varje barn ska ha en uppväxt fri från våld. Strategin har fem långsiktiga mål som anger inriktningen för arbetet med det övergripande målet. För att nå framgång med strategin föreslås en struktur och organisation för strategins genomförande. Betänkandet har remissbehandlats och bereds för närvarande inom Regeringskansliet.

Barn inom den sociala barn- och ungdomsvården är särskilt utsatta

Barn och unga i samhällsvård är en särskilt utsatt grupp med varierande behov och förutsättningar. Antalet barn och unga som någon gång under 2022 fick heldygnsinsats i form av vård utanför det egna hemmet var 26 500, vilket var något högre än 2021 (26 200). Av dessa var 53 procent pojkar och 47 procent flickor. I 2023 års frekvenstillsyn av boenden för barn och unga konstaterade IVO brister i nästan hälften av verksamheterna. IVO konstaterade även att det fanns brister i samtliga granskade ärenden av socialnämndernas myndighetsutövning avseende beaktandet av barnets bästa vid placering vid SiS ungdomshem. Vid tillsyn av socialnämndens omplaceringar av barn framkom att barn inte gjorts delaktiga vid beslut om omplacering eller hemflytt (Vad har IVO sett 2023? Se vidare avsnitt 6).

Brottsförebyggande åtgärder för att skydda barn från att involveras och utnyttjas i kriminalitet

Brå redovisade 2023 uppdraget att studera hur barn och unga involveras i och utnyttjas av kriminella nätverk (Ju2022/01405). Rapporten visar att barns och ungas delaktighet i kriminella nätverk är en utmaning för rättsväsendets arbete mot organiserad brottslighet, och att barns utsatthet inom de kriminella nätverken är ett betydande samhällsproblem (Brå 2023:13). Bristande kunskap och förståelse för barn och ungas dubbla roller – både som offer och förövare – riskerar att leda till att barn inte får tillgång till rätt insatser i rätt tid från myndigheter. Detta gäller såväl flickor som pojkar. Barnombudsmannen lyfter i sin forskningsöversikt om flickor och unga kvinnor i kriminella gäng och sin rapport om flickors röster om brott och brottsliga miljöer att kunskap kring flickors utsatthet och involvering i kriminalitet brister (S2024/00470).

Regeringen beslutade i november 2023 att ge Polismyndigheten, Brå, Kriminalvården, länsstyrelserna, Socialstyrelsen, SiS, Statens skolverk och Åklagarmyndigheten i uppdrag att inrätta en samverkansstruktur, för ett sammanhållet arbete med barn och unga som riskerar att begå eller begår grova brott, i miljöer kopplade till organiserad brottslighet (Ju2023/02529). Se även utg.omr. 4 och 16 avsnitt 3.

7.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Barnrättspolitiken ska genomsyra all politik som rör barn och bedömningar görs inom ett flertal olika utgiftsområden. Regeringens samlade bedömning är att de insatser som vidtagits inom ramen för barnrättspolitiken bidrar till utveckling men att barns möjligheter till att få sina rättigheter tillgodosedda fortfarande ser olika ut.

Barn har rätt till och ska ges möjlighet till delaktighet och inflytande. För att barn ska kunna få sina rättigheter tillgodosedda måste de dels ha kännedom om dem, dels kunna utkräva dem. Kunskapslyftet för barnets rättigheter bedöms ha bidragit till att statliga myndigheter har fått anpassat stöd för att kunna utveckla den praktiska tillämpningen av barnets rättigheter. I detta arbete har Barnombudsmannen varit en

central aktör för att öka kunskapen och stärka kompetensen om barnets rättigheter i statliga myndigheter, särskilt avseende tolkning och tillämpning av barnkonventionen. Länsstyrelserna har också varit en viktig aktör i arbetet med att nå ut med kunskap på lokal och regional nivå, även om regeringen bedömer att arbetet kan bli mer träffsäkert.

Alla barn har rätt till en trygg uppväxt och ska ges bästa möjliga förutsättningar att utvecklas. Vårt samhälle ska präglas av respekt för alla barns lika och okränkbara värde. Att barn utsätts för våld är oacceptabelt, och att barn och unga involveras och utnyttjas av kriminella nätverk är en stor utmaning. Trots målmedvetet arbete och en tydlig målsättning om att inget barn ska utsättas för våld, drabbas barn och unga av våld i Sverige under sin uppväxt. Regeringen bedömer att rätten till utveckling och trygghet, trots genomförda insatser, fortfarande inte är fullt tillgodosedd för alla barn, och barn i utsatta situationer är särskilt utsatta för rättighetskränkningar och övergrepp.

7.5 Politikens inriktning

Alla barn ska få sina rättigheter tillgodosedda och åtnjuta det skydd och det stöd som lagstiftningen garanterar. Inom barnrättspolitiken initieras och samordnas processer i syfte att främja och skydda barnets intressen och rättigheter i samhället, samtidigt som särskilda insatser ofta sker inom andra utgiftsområden.

Fortsatt behov av ett strategiskt och systematiskt arbete för att tillförsäkra barn deras rättigheter

Ett tydligt barnrättsperspektiv ska genomsyra all verksamhet som rör barn och i Sverige gäller barnkonventionen som lag. Regeringen anser att det behövs fortsatta åtgärder för att synliggöra barnets rättigheter och skapa förutsättningar för ett barnrättsbaserat synsätt i all offentlig verksamhet. I detta arbete har Barnombudsmannen en central roll och länsstyrelserna är en viktig aktör. Regeringen avser att bl.a. analysera, följa upp och utvärdera den nationella strategin om barnets rättigheter (prop. 2009/10:232, bet. 2010/11:SoU3, rskr. 2010/11:35) och att kartlägga och analysera behoven av ytterligare vägledning för offentliga aktörers arbete med tolkning och tillämpning av barnets rättigheter och barnkonventionen.

För att kunna utkräva sina rättigheter behöver även barn ha kännedom om sina rättigheter och kunskap om vart de ska vända sig när de behöver stöd eller vill klaga på rättighetskränkningar. Initiativ ska därför särskilt bidra till att barn ges möjlighet till delaktighet och att myndigheter och deras verksamheter ska vara tillgängliga och anpassade för barn. Regeringen anser att arbetet med barns möjligheter till delaktighet och inflytande måste fortsätta. Det finns behov av en fristående aktör som ger stöd till barn med omfattande behov av stöd och hjälp och som saknar tillräckligt stöd från sina vårdnadshavare eller andra vuxna (se Förbättrade möjligheter för barn att utkräva sina rättigheter enligt barnkonventionen [SOU 2023:40]). Regeringen initierar därför en satsning med en försöksverksamhet med oberoende barnombud som arbetar på enskilda barns uppdrag och avser tillföra 20 miljoner kronor per år fram till och med 2028 (till anslaget 5:2 *Barnets rättigheter*). Medel fördelas genom statsbidrag till ideella föreningar.

I arbetet med att barnets rättigheter ska få genomslag är det civila samhällets organisationer viktiga samarbetsparter. Regeringen för en systematisk dialog med organisationer inom ramen för Barnrättsdelegationen och är medveten om vikten av kontinuerligt stöd för att organisationerna ska kunna bedriva en verksamhet med kvalitet för barn. Regeringen avser därför att förlänga den tillfälliga satsningen och

tillför 20 miljoner kronor i tre år till barnrättsorganisationer inom det sociala området – utsatta barn och deras familjer. Regeringen anser att det är ett svenskt kärnintresse att skydda och bidra till barns fri- och rättigheter globalt. Sverige kommer att stå som medarrangör för en global ministerkonferens i Colombia den 7–8 november 2024 med tema att bekämpa våld mot barn.

Fortsatt stort behov av insatser för barn i utsatta situationer

Det är angeläget att arbetet med att uppmärksamma de barn som löper förhöjd risk att utsättas för rättighetskränkningar fortsätter. För att säkerställa barns rättigheter och förbättra barns uppväxtvillkor krävs en rad insatser, både riktade och generella, inom olika utgiftsområden (se avsnitt 6, utg.omr. 12, utg.omr. 13 avsnitt 3, 4, 5 och 6, utg.omr. 16 avsnitt 3, utg.omr. 17 avsnitt 5 och utg.omr. 18 avsnitt 3).

Psykisk ohälsa, i form av t.ex. psykiska besvär, ökar bland barn och unga. Regeringen kommer fortsatt satsa på att stärka arbetet med att främja en god psykisk hälsa och förebygga ohälsa hos barn och unga, bl.a. genom genomförandet av den nya nationella strategin för psykisk hälsa och suicidprevention (se avsnitt 3 och 4 samt utg.omr. 17 avsnitt 15).

Regeringen fortsätter arbetet med att stärka barnets rättigheter och introducerar reformer där barnets bästa ska väga tyngst. Regeringen arbetar kontinuerligt för att stärka barnrättsperspektivet i bl.a. frågor om vårdnad, boende och umgänge. Regeringen har beslutat om propositionen Tryggare hem för barn (prop. 2024/25:10). Där finns förslag på lagändringar för att stärka skyddet för barn bl.a. när det uppkommer en fråga om barnet ska ha umgänge med en förälder som utövat våld eller gjort sig skyldig till någon annan allvarlig kränkning. Vidare avser regeringen att fortsatt prioritera det förebyggande arbetet. Föräldrar eller i förekommande fall andra vårdnadshavare och barn ska kunna få stöd i tid om föräldraskapet brister. Regeringen avser även stärka samhällsvården för de barn och unga i behov av mer omfattande stöd. Omställningen till en långsiktigt hållbar, mer förebyggande, kunskapsbaserad och lätt tillgänglig socialtjänst har påbörjats och barns rättigheter stärks genom att socialtjänstlagen anpassas till barnkonventionen. Regeringen har beslutat lagrådsremissen En förebyggande socialtjänstlag – för ökade rättigheter, skyldigheter (se avsnitt 6 och utg.omr. 4).

Barnkonventionen ställer långtgående krav på att skydda barn mot alla former av våld och övergrepp. Regeringen anser att skyddet behöver säkerställas för barn som utsätts för eller riskerar att bli utsatta för t.ex. våld, hedersrelaterat våld och förtryck eller kriminella miljöer. Det strategiska arbetet för att förebygga och bekämpa våld mot barn ska fortsätta och direkta insatser mot barns utsatthet för våld behöver utvecklas och främjas (se avsnitt 6, utg.omr. 4, utg.omr. 13 avsnitt 4 och 5).

7.6 Budgetförslag

7.6.1 5:1 Barnombudsmannen

Tabell 7.1 Anslagsutveckling 5:1 Barnombudsmannen

Tusental kronor

2023	Utfall	27 288	Anslagssparande	701
2024	Anslag	27 501[1]	Utgiftsprognos	28 013
2025	**Förslag**	**28 460**		
2026	Beräknat	29 099[2]		
2027	Beräknat	29 622[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 28 460 tkr i 2025 års prisnivå.

[3] Motsvarar 28 460 tkr i 2025 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Barnombudsmannens förvaltningsutgifter.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 7.2 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 5:1 Barnombudsmannen

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**27 501**	**27 501**	**27 501**
Pris- och löneomräkning[2]	959	1 598	2 121
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**28 460**	**29 099**	**29 622**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2024. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2026–2027 är preliminär.

Regeringen föreslår att 28 460 000 kronor anvisas under anslaget 5:1 *Barnombudsmannen* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 29 099 000 kronor respektive 29 622 000 kronor.

7.6.2 5:2 Barnets rättigheter

Tabell 7.3 Anslagsutveckling 5:2 Barnets rättigheter

Tusental kronor

2023	Utfall	62 122	Anslagssparande	139
2024	Anslag	66 261[1]	Utgiftsprognos	65 818
2025	**Förslag**	**82 261**		
2026	Beräknat	82 261		
2027	Beräknat	82 261		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget används för utgifter för att förverkliga barnets rättigheter i Sverige med utgångspunkt i barnkonventionen.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 7.4 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 5:2 Barnets rättigheter

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**62 261**	**62 261**	**62 261**
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	20 000	20 000	20 000
varav BP25	*40 000*	*40 000*	*40 000*
– Stärkt stöd till barnrättsorganisationer	*20 000*	*20 000*	*20 000*
– Oberoende barnombud	*20 000*	*20 000*	*20 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**82 261**	**82 261**	**82 261**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Anslaget ökas med 20 miljoner kronor 2025 för att förstärka statsbidragen till barnrättsorganisationer inom det sociala området. För 2026 och 2027 beräknas anslaget öka med samma belopp.

Anslaget ökas med 20 miljoner kronor 2025 för att påbörja en försöksverksamhet med oberoende barnombud. För 2026–2028 beräknas anslaget öka med samma belopp.

Regeringen föreslår att 82 261 000 kronor anvisas under anslaget 5:2 *Barnets rättigheter* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 82 261 000 kronor respektive 82 261 000 kronor.

8 Forskning

8.1 Mål för området

I den forsknings- och innovationspolitiska propositionen Forskning, frihet, framtid – kunskap och innovation för Sverige (prop. 2020/21:60) presenterades mål och delmål för forskningspolitiken. Målet för forskningspolitiken är att Sverige ska vara ett av världens främsta forsknings- och innovationsländer och en ledande kunskapsnation, där högkvalitativ forskning, högre utbildning och innovation leder till samhällets utveckling och välfärd, näringslivets konkurrenskraft och svarar mot de samhällsutmaningar vi står inför, både i Sverige och globalt.

8.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Den samlade forskningspolitiken redovisas i utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning, under avsnitt 6 Forskning. I detta avsnitt redovisas resultat relaterade till anslagen 6:1 F*orskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd: Förvaltning* och 6:2 *Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd: Forskning*. Bedömningsgrunder i detta avsnitt rör kvalitetsförstärkning av forskningen samt ökad jämställdhet, samverkan och samhällspåverkan. Underlag för bedömningen av hur verksamheten vid Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd (Forte) bidrar till att nå forskningspolitikens mål är myndighetens resultatredovisning i årsredovisningen samt övriga rapporter som myndigheten lämnat under 2023 och första halvåret 2024.

8.3 Resultatredovisning

Mer medel har beviljats genom fler utlysningar

Under 2023 betalade Forte ut drygt 871 miljoner kronor i forskningsmedel, vilket är en ökning med ca 45 miljoner kronor jämfört med föregående år. Av utbetalda medel gick ungefär 45 procent till forskning inom hälsoområdet, 33 procent till forskning inom arbetslivsområdet och 20 procent till forskning inom välfärdsområdet (se diagram 8.1). En mindre andel utbetalda medel har gått till forskning som inte går att kategorisera inom ett enskilt område. Fördelningen mellan områdena korrelerar med de riktade satsningar som regeringen har gjort inom hälsoområdet i samband med den forsknings- och innovationspolitiska propositionen (prop. 2020/21:60).

Diagram 8.1 Beviljade medel per huvudområde

Miljoner kronor

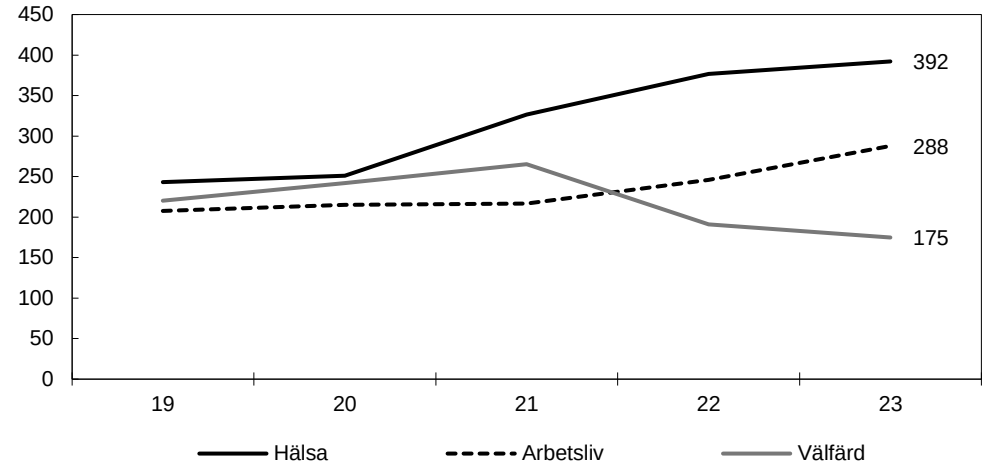

Källa: Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd, Årsredovisning 2023.

Av utbetalda medel under året gick 93 procent (809 miljoner kronor) till universitet och högskolor. Övriga 7 procent gick till andra forskningsutförande organisationer, framför allt till regioner. Den största enskilda mottagaren under 2023, liksom de senaste fem åren, var Karolinska institutet som tog emot 20 procent (187 miljoner kronor) av utbetalda medel under året.

Under 2023 prövade Forte 1 525 ansökningar om bidrag genom 12 utlysningar. Av inkomna ansökningar beviljades 221 finansiering, vilket ger en beviljandegrad på ca 14,5 procent. Beviljandegraden har varit relativt jämn över den senaste treårsperioden (se tabell 8.1).

Tabell 8.1 Antal inkomna respektive beviljade ansökningar

	2021	2022	2023
Antal beviljade ansökningar	238	197	221
Antal inkomna ansökningar	1 753	1 271	1 525
Beviljandegrad	13,6	15,5	14,5

Källa: Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd, Årsredovisning 2023.

Totalt beviljades 1,13 miljarder kronor genom Fortes egna utlysningar, vilket är en ökning jämfört med 2022, då beslut om nya bidrag inom egna utlysningar uppgick till 567 miljoner kronor. Skillnaderna i omfattning av beviljade medel mellan åren beror till största del på periodisering av utlysningar i de riktade programmen. Beviljandegraden för både kvinnor och män var ca 13 procent 2023. Fördelat över myndighetens huvudområden beviljades 54 procent (609 miljoner kronor) till hälsoområdet, 35 procent (393 miljoner kronor) till arbetslivsområdet och 11 procent (122 miljoner kronor) till välfärdsområdet. Det genomsnittliga bidragsbeloppet för projektbidrag som beviljades för 2023 var 1,58 miljoner kronor. Beviljandebeloppet var 1,59 miljoner kronor för kvinnor och 1,55 miljoner kronor för män. Cirka 39 procent av de medel som beviljades 2023 fördelades genom utlysning utan inriktning, där de sökande formulerar sina egna frågeställningar utifrån forskningsbehov som de identifierat. Av inkomna ansökningar i utlysningar utan inriktning fördelades 44 procent inom området hälsa, 35 procent inom arbetsliv och 20 procent inom välfärd. Forte beviljar även finansiering till utlysningar som inte handläggs av myndigheten själv, vilka inte ingår i redovisning ovan. Dessa uppgår till ca 20 miljoner kronor för 2023.

Särskilda forskningssatsningar

Inom det nationella forskningsprogrammet (NFP) för arbetsliv uppdaterades under året den strategiska agendan till följd av rekommendationer i den halvtidsutvärdering av programmet som genomfördes 2022. Forte beviljade bidrag i två utlysningar om ca 206 miljoner kronor. Genom utlysningen Arbetslivets utmaningar fördelades sju sexåriga programbidrag om sammanlagt 167 miljoner kronor. I utlysningen Samskapande för hållbar arbetslivsutveckling beviljades finansiering om totalt 39 miljoner kronor till åtta treåriga projekt med syfte att öka implementering och lärande.

Under 2023 genomförde Forte inom NFP tillämpad välfärdsforskning en utlysning med en budget på 190 miljoner kronor. Inom programmet finns även en forskarskola för yrkesverksamma i socialtjänsten (FYS). Under 2023 genomförde forskarskolan kursverksamhet i samarbete med Nationella forskarskolan i socialt arbete (RSSW).

Under 2023 genomfördes två utlysningar inom NFP psykisk hälsa. Tillsammans med Försäkringskassan utlyste och beviljade Forte 42 miljoner kronor till forskning om sjukfrånvaro och psykisk ohälsa. Försäkringskassan stod för hälften av beviljade medel. Forte utlyste och beviljade även 4 miljoner kronor till fyra forskningsöversikter som systematiskt ska söka, sammanställa och värdera forskning om hur organisation, struktur och samverkan inom välfärdssektorn är kopplade till den psykiska hälsan bland klienter och medborgare. Forte har under året även publicerat en skrift som sammanställer kunskapsläget om förskolans roll för att främja psykisk hälsa.

Inom satsningen prevention och folkhälsa har Forte genomfört en utlysning med syfte att bygga upp nya eller stärka befintliga forskningsmiljöer. Totalt inkom 84 ansökningar varav 11 beviljades programbidrag om sammanlagt 250 miljoner kronor fördelade på sex år.

Under 2023 tog Forte fram en inriktningsförklaring inom äldreområdet som beskriver aktuella forsknings- och kunskapsbehov inom området. En utlysning genomfördes om forskning som kan bidra till att förbättra vården och omsorgen för äldre personer i det svenska välfärdssystemet. Forte beviljade sammanlagt 161 miljoner kronor till tre forskningsprogram och 19 forskningsprojekt i utlysningen.

Forte genomförde under året ett regeringsuppdrag att kartlägga och analysera forskningsbehoven inom området kvinnors hälsa och sjukdomar (S2022/04810). Förutom att peka ut viktiga kunskapsluckor innehåller slutrapporten också förslag på hur en forskningssatsning på området kan utformas. Kartläggningen genomfördes i samarbete med Vetenskapsrådet.

Forte har även utvecklat den nya bidragsformen samverkansbidrag, som syftar till att stärka förutsättningarna för praktiknära forskning och öka samverkan.

Beredningsarbete

Inom ramen för de utlysningar som genomfördes under 2023 har 21 beredningsgrupper arbetat med att bedöma de inkomna ansökningarna. Totalt deltog 202 personer i beredningsgrupperna under året. Sammansättningen består av erfarna forskare och företrädare för myndighetens huvudområden. I varje grupp ingår även representanter för att bevaka samhällsrelevansen och att det som finansieras är genomförbart i en svensk kontext. Under året var ca 35 procent av ledamöterna rekryterade från andra länder än Sverige, i huvudsak från Danmark, Finland, Norge och Storbritannien. Fördelningen mellan kvinnor och män i beredningsgrupperna är relativt jämn med 58 procent kvinnor och 42 procent män.

8.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Forte har under året utbetalat forskningsmedel samt genomfört utlysningar med ett brett utbud av inriktningar och bl.a. bidragit till uppbyggnad av nya forskningsmiljöer och nätverkande. Forte har även utvecklat en ny bidragsform för praktiknära forskning och tagit fram kunskapsöversikter inom angelägna områden. Regeringen bedömer att Forte genom sitt arbete har bidragit till regeringens mål om ökad samverkan och samhällspåverkan. Myndighetens beredningsprocess säkerställer en hög vetenskaplig kvalitet i den forskning som finansieras och en jämställd fördelning av forskningsmedel mellan kvinnor och män. Regeringen bedömer därmed att Forte bidrar till målet om kvalitetsförstärkning av forskningen och att jämställdheten ska öka.

8.5 Politikens inriktning

Politikens inriktning för forskning redovisas inom utgiftsområde 16 avsnitt 6 Forskning. Regeringen bedömer att det finns behov av forskningssatsningar inom Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärds ansvarsområden. I den forsknings- och innovationspolitiska proposition som planeras att presenteras under hösten 2024 kommer satsningarna och inriktningen för politiken att presenteras närmare.

8.6 Budgetförslag

8.6.1 6:1 Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd: Förvaltning

Tabell 8.2 Anslagsutveckling 6:1 Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd: Förvaltning

Tusental kronor

2023	Utfall	54 809	Anslagssparande	1 372
2024	Anslag	56 256[1]	Utgiftsprognos	56 746
2025	**Förslag**	**57 938**		
2026	Beräknat	59 210[2]		
2027	Beräknat	60 322[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 57 938 tkr i 2025 års prisnivå.

[3] Motsvarar 57 938 tkr i 2025 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärds förvaltningsutgifter.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 8.3 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 6:1 Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd: Förvaltning

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**56 256**	**56 256**	**56 256**
Pris- och löneomräkning[2]	1 682	2 954	4 066
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**57 938**	**59 210**	**60 322**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2024. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2026–2027 är preliminär.

Regeringen föreslår att 57 938 000 kronor anvisas under anslaget 6:1 *Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd: Förvaltning* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 59 210 000 kronor respektive 60 322 000 kronor.

8.6.2 6:2 Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd: Forskning

Tabell 8.4 Anslagsutveckling 6:2 Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd: Forskning

Tusental kronor

2023	Utfall	813 540	Anslagssparande	5 963
2024	Anslag	819 503[1]	Utgiftsprognos	814 024
2025	**Förslag**	**881 503**		
2026	Beräknat	921 503		
2027	Beräknat	983 503		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för att finansiera forskning om arbetsliv, socialvetenskap och folkhälsovetenskap samt kostnader för utvärderingar, beredningsarbete, kommunikationsinsatser, konferenser, vissa resor och seminarier som är kopplade till forskningsstödet.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 8.5 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 6:2 Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd: Forskning

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**819 503**	**819 503**	**819 503**
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	62 000	102 000	164 000
varav BP25	*62 000*	*102 000*	*164 000*
– Forsknings- och innovationspolitiska propositionen	*62 000*	*102 000*	*164 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**881 503**	**921 503**	**983 503**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Anslaget ökas med 62 000 000 kronor 2025 till följd av satsningar i den kommande forsknings- och innovationspolitiska propositionen.

Regeringen föreslår att 881 503 000 kronor anvisas under anslaget 6:2 *Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd: Forskning* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 921 503 000 kronor respektive 983 503 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2025 för anslaget 6:2 *Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd: Forskning* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 2 200 000 000 kronor 2026–2031.

Skälen för regeringens förslag: Den forskning som Forte finansierar ges vanligen i form av flerårigt stöd. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2025 för anslaget 6:2 *Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd: Forskning* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 2 200 000 000 kronor 2026–2031.

Tabell 8.6 Beställningsbemyndigande för anslaget 6:2 Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd: Forskning

Tusental kronor

	Utfall 2023	Prognos 2024	Förslag 2025	Beräknat 2026	Beräknat 2027	Beräknat 2028 – 2031
Ekonomiska åtaganden vid årets början	1 357 199	1 542 040	1 713 389			
Nya ekonomiska åtaganden	925 322	873 966	1 218 119			
Utgifter mot anslag till följd av ekonomiska åtaganden	-696 267	-687 901	-731 508	-731 245	-499 529	-969 226
Övriga förändringar av ekonomiska åtaganden	-44 214	-14 716				
Ekonomiska åtaganden vid årets slut	1 542 040	1 713 389	2 200 000			
Beslutat/föreslaget bemyndigande	**2 200 000**	**2 200 000**	**2 200 000**			

Utgiftsområde 10

Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning

Utgiftsområde 10 – Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning

Innehållsförteckning

1 Förslag till riksdagsbeslut ... 4

2 Lagförslag ... 5
- 2.1 Förslag till lag om ändring i socialförsäkringsbalken ... 5
- 2.2 Förslag till lag om ändring i socialförsäkringsbalken ... 9
- 2.3 Förslag till lag om ändring i lagen (2010:111) om införande av socialförsäkringsbalken ... 11
- 2.4 Förslag till lag om ändring i lagen (2022:879) om ändring i socialförsäkringsbalken ... 12

3 Utgiftsområde 10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning ... 13
- 3.1 Utgiftsområdets omfattning ... 13
- 3.2 Utgiftsutveckling ... 13
- 3.3 Skatteutgifter ... 14
- 3.4 Mål för utgiftsområdet ... 15
- 3.5 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder ... 15
- 3.6 Resultatredovisning ... 15
  - 3.6.1 Sjukfrånvarons utveckling ... 15
  - 3.6.2 Aktörer i sjukskrivningsprocessen ... 26
- 3.7 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen ... 29
- 3.8 Politikens inriktning ... 30
- 3.9 Höjda ersättningar till personer med sjuk- eller rehabiliteringspenning i särskilda fall ... 34
  - 3.9.1 Ärendet och dess beredning ... 34
  - 3.9.2 Sjukpenning i särskilda fall och rehabiliteringspenning i särskilda fall bör höjas ... 34
  - 3.9.3 Boendetillägget bör höjas ... 36
  - 3.9.4 Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser ... 37
  - 3.9.5 Konsekvenser ... 37
- 3.10 Åldersgränsen för byte till kortare karenstid tas bort ... 38
  - 3.10.1 Ärendet och dess beredning ... 38
  - 3.10.2 Bakgrund ... 38
  - 3.10.3 Borttagande av 55 år som övre gräns för byte till kortare karenstid ... 39
  - 3.10.4 Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser ... 40
  - 3.10.5 Konsekvenser ... 40
- 3.11 Regeln om tillgodoräknande av hemlandstid för sjukersättning och aktivitetsersättning i form av garantiersättning tas bort ... 41
  - 3.11.1 Ärendet och dess beredning ... 41
  - 3.11.2 Borttagande av regeln om tillgodoräknande av hemlandstid ... 42
  - 3.11.3 Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser ... 45
  - 3.11.4 Konsekvenser ... 46
- 3.12 En lagteknisk ändring ... 48
- 3.13 Författningskommentar ... 49
  - 3.13.1 Förslaget till lag om ändring i socialförsäkringsbalken ... 49
  - 3.13.2 Förslaget till lag om ändring i lagen (2010:111) om införande av socialförsäkringsbalken ... 51
- 3.14 Budgetförslag ... 51
  - 3.14.1 1:1 Sjukpenning och rehabilitering m.m. ... 51
  - 3.14.2 1:2 Aktivitets-och sjukersättningar m.m. ... 55
  - 3.14.3 1:3 Merkostnadsersättning och handikappersättning ... 56

3.14.4 1:4 Arbetsskadeersättningar m.m. ... 58
3.14.5 1:5 Ersättning inom det statliga personskadeskyddet ... 59
3.14.6 1:6 Bidrag för sjukskrivningsprocessen ... 60
3.14.7 1:7 Ersättning för höga sjuklönekostnader ... 62
3.14.8 2:1 Försäkringskassan ... 63
3.14.9 2:2 Inspektionen för socialförsäkringen ... 67

Bilaga 1 Höjda ersättningar till personer med sjuk- eller rehabiliteringspenning i särskilda fall
Bilaga 2 Åldersgränsen för byte till kortare karenstid tas bort
Bilaga 3 Regeln om tillgodoräknande av hemlandstid för sjukersättning och aktivitetsersättning i form av garantiersättning tas bort

1 Förslag till riksdagsbeslut

Regeringens förslag:

1. Riksdagen antar förslaget till lag om ändring i socialförsäkringsbalken (avsnitt 2.1, 3.9 och 3.10).
2. Riksdagen antar förslaget till lag om ändring i socialförsäkringsbalken (avsnitt 2.2 och 3.11).
3. Riksdagen antar förslaget till lag om ändring i lagen (2010:111) om införande av socialförsäkringsbalken (avsnitt 2.3 och 3.11).
4. Riksdagen antar förslaget till lag om ändring i lagen (2022:879) om ändring i socialförsäkringsbalken (avsnitt 2.4, 3.11 och 3.12).
5. Riksdagen bemyndigar regeringen att för 2025 besluta om en kredit i Riksgäldskontoret för att tillgodose Försäkringskassans behov av likviditet vid utbetalning av ersättning för vård i andra länder som inklusive tidigare utnyttjad kredit uppgår till högst 170 000 000 kronor (avsnitt 3.14.8).
6. Riksdagen anvisar anslagen för budgetåret 2025 inom utgiftsområde 10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning enligt tabell 1.1.

Tabell 1.1 Anslagsbelopp

Tusental kronor

Anslag	
1:1 Sjukpenning och rehabilitering m.m.	53 898 438
1:2 Aktivitets- och sjukersättningar m.m.	51 651 800
1:3 Merkostnadsersättning och handikappersättning	1 471 000
1:4 Arbetsskadeersättningar m.m.	2 322 000
1:5 Ersättning inom det statliga personskadeskyddet	36 988
1:6 Bidrag för sjukskrivningsprocessen	1 436 700
1:7 Ersättning för höga sjuklönekostnader	1 413 652
2:1 Försäkringskassan	10 750 646
2:2 Inspektionen för socialförsäkringen	77 703
Summa anslag inom utgiftsområdet	**123 058 927**

2 Lagförslag

Regeringen har följande förslag till lagtext.

2.1 Förslag till lag om ändring i socialförsäkringsbalken

Härigenom föreskrivs att 27 kap. 31 §, 28 a kap. 4, 9, 13 och 19 §§, 31 a kap. 4, 7, 10 och 14 §§ och 103 d kap. 2, 3 och 7 §§ socialförsäkringsbalken ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
27 kap.	
31 §[1]	
Den som betalar egenavgift och som gjort anmälan om karenstid enligt 29 § får efter uppsägningstid övergå till sjukpenning med kortare eller ingen karenstid*, om han eller hon inte har fyllt 55 år vid anmälan till Försäkringskassan om ändrad karenstid*. Uppsägningstiden är det antal dagar med vilka karenstiden förkortas.	Den som betalar egenavgift och som gjort anmälan om karenstid enligt 29 § får efter uppsägningstid övergå till sjukpenning med kortare eller ingen karenstid. Uppsägningstiden är det antal dagar med vilka karenstiden förkortas.

Uppsägningstid enligt första stycket gäller även för en försäkrad som omfattas av bestämmelserna i 27 a § och som gör anmälan om karenstid på 1 dag enligt 29 §.

Ändringen börjar gälla efter det att uppsägningstiden löpt ut. Ändringen får dock inte tillämpas vid sjukdom som inträffat innan ändringen har börjat gälla.

28 a kap.	
4 §[2]	
En försäkrad som omfattas av 3 § och som på grund av bestämmelserna om sjukpenninggrundande inkomst i denna balk inte skulle ha rätt till hel sjukpenning som på fortsättningsnivån medför en sjukpenning om minst *160* kronor per kalenderdag, har rätt till sjukpenning i särskilda fall vid sjukdom som sätter ned hans eller hennes arbetsförmåga.	En försäkrad som omfattas av 3 § och som på grund av bestämmelserna om sjukpenninggrundande inkomst i denna balk inte skulle ha rätt till hel sjukpenning som på fortsättningsnivån medför en sjukpenning om minst *230* kronor per kalenderdag, har rätt till sjukpenning i särskilda fall vid sjukdom som sätter ned hans eller hennes arbetsförmåga.

Med sjukdom likställs, förutom vad som föreskrivs i 27 kap. 2 § andra stycket, även annan nedsättning av den fysiska eller psykiska prestationsförmågan.

9 §[3]	
Sjukpenning i särskilda fall lämnas med högst	
– *160* kronor per dag vid hel förmån,	– *230* kronor per dag vid hel förmån,
– *120* kronor per dag vid tre fjärdedels förmån,	– *173* kronor per dag vid tre fjärdedels förmån,
– *80* kronor per dag vid halv förmån, och	– *115* kronor per dag vid halv förmån, och

[1] Senaste lydelse 2018:647.

[2] Senaste lydelse 2011:1513.

[3] Senaste lydelse 2011:1513.

– *40* kronor per dag vid en fjärdedels förmån.	– *58* kronor per dag vid en fjärdedels förmån.

13 §[4]

I det fall en försäkrad får sjukersättning lämnas hel sjukpenning i särskilda fall med högst

– *120* kronor per dag när sjukersättning lämnas som en fjärdedels förmån,	– *173* kronor per dag när sjukersättning lämnas som en fjärdedels förmån,
– *80* kronor per dag när sjukersättning lämnas som en halv förmån, och	– *115* kronor per dag när sjukersättning lämnas som en halv förmån, och
– *40* kronor per dag när sjukersättning lämnas som tre fjärdedels förmån.	– *58* kronor per dag när sjukersättning lämnas som tre fjärdedels förmån.

När sjukpenning i särskilda fall ska lämnas som partiell förmån, lämnas ersättning med högst tre fjärdedelar, hälften eller en fjärdedel av beloppen i första stycket.

För en försäkrad för vilken en sjukpenninggrundande inkomst kan fastställas, motsvarar sjukpenning i särskilda fall per dag differensen mellan

– de belopp som framgår av första eller andra styckena och

– den sjukpenning som lämnas per dag enligt 27 och 28 kap.

19 §[5]

Rätten till sjukpenning i särskilda fall upphör när det för den försäkrade har bestämts eller skulle ha kunnat bestämmas en sjukpenninggrundande inkomst som uppgår till minst *80 300* kronor.	Rätten till sjukpenning i särskilda fall upphör när det för den försäkrade har bestämts eller skulle ha kunnat bestämmas en sjukpenninggrundande inkomst som uppgår till minst *115 400* kronor.

31 a kap.

4 §[6]

En försäkrad som omfattas av 3 § och som på grund av bestämmelserna om sjukpenninggrundande inkomst i denna balk inte skulle ha rätt till hel rehabiliteringspenning motsvarande vad som för sjukpenning på fortsättningsnivån medför en sjukpenning om minst *160* kronor per kalenderdag, har rätt till rehabiliteringspenning i särskilda fall vid sjukdom som sätter ned hans eller hennes arbetsförmåga under tid som anges i 31 kap. 3 §.	En försäkrad som omfattas av 3 § och som på grund av bestämmelserna om sjukpenninggrundande inkomst i denna balk inte skulle ha rätt till hel rehabiliteringspenning motsvarande vad som för sjukpenning på fortsättningsnivån medför en sjukpenning om minst *230* kronor per kalenderdag, har rätt till rehabiliteringspenning i särskilda fall vid sjukdom som sätter ned hans eller hennes arbetsförmåga under tid som anges i 31 kap. 3 §.

Med sjukdom likställs, förutom vad som föreskrivs i 27 kap. 2 § andra stycket, även annan nedsättning av den fysiska eller psykiska prestationsförmågan.

7 §[7]

Rehabiliteringspenning i särskilda fall lämnas med högst

– *160* kronor per dag vid hel förmån,	– *230* kronor per dag vid hel förmån,
– *120* kronor per dag vid tre fjärdedels förmån,	– *173* kronor per dag vid tre fjärdedels förmån,
– *80* kronor per dag vid halv förmån, och	– *115* kronor per dag vid halv förmån, och

[4] Senaste lydelse 2011:1513.

[5] Senaste lydelse 2011:1513.

[6] Senaste lydelse 2011:1513.

[7] Senaste lydelse 2011:1513.

– *40* kronor per dag vid en fjärdedels förmån.	– *58* kronor per dag vid en fjärdedels förmån.

10 §[8]

I det fall en försäkrad får sjukersättning lämnas hel rehabiliteringspenning i särskilda fall med högst

– *120* kronor per dag när sjukersättning lämnas som en fjärdedels förmån,	– *173* kronor per dag när sjukersättning lämnas som en fjärdedels förmån,
– *80* kronor per dag när sjukersättning lämnas som en halv förmån, och	– *115* kronor per dag när sjukersättning lämnas som en halv förmån, och
– *40* kronor per dag när sjukersättning lämnas som tre fjärdedels förmån.	– *58* kronor per dag när sjukersättning lämnas som tre fjärdedels förmån.

När rehabiliteringspenning i särskilda fall ska lämnas som partiell förmån, lämnas ersättning med högst tre fjärdedelar, hälften eller en fjärdedel av beloppen i första stycket.

För en försäkrad för vilken en sjukpenninggrundande inkomst kan fastställas, motsvarar rehabiliteringspenning i särskilda fall per dag differensen mellan

– de belopp som framgår av första eller andra styckena och

– den rehabiliteringspenning som lämnas per dag enligt 31 kap.

14 §[9]

Rätten till rehabiliteringspenning i särskilda fall upphör när det för den försäkrade har bestämts eller skulle ha kunnat bestämmas en sjukpenninggrundande inkomst som uppgår till minst *80 300* kronor.	Rätten till rehabiliteringspenning i särskilda fall upphör när det för den försäkrade har bestämts eller skulle ha kunnat bestämmas en sjukpenninggrundande inkomst som uppgår till minst *115 400* kronor.

103 d kap.

2 §[10]

Helt boendetillägg lämnas för år räknat med högst	
– *84 000* kronor till en ogift försäkrad, och	– *104 400* kronor till en ogift försäkrad, och
– *42 000* kronor till en gift försäkrad.	– *52 200* kronor till en gift försäkrad.

3 §[11]

Beloppen enligt 2 § ska höjas med	
– *12 000* kronor till hushåll med ett barn,	– *18 000* kronor till hushåll med ett barn,
– *18 000* kronor till hushåll med två barn, och	– *30 000* kronor till hushåll med två barn, och
– *24 000* kronor till hushåll med tre eller flera barn.	– *42 000* kronor till hushåll med tre eller flera barn.

Med barn avses sådana barn som enligt 96 kap. berättigar till bostadsbidrag.

7 §[12]

Boendetillägget enligt 2–4 §§ ska minskas med 70 procent av den bidragsgrundande inkomsten enligt 5 och 6 §§ som överstiger *58 400* kronor.	Boendetillägget enligt 2–4 §§ ska minskas med 70 procent av den bidragsgrundande inkomsten enligt 5 och 6 §§ som överstiger *83 950* kronor.

[8] Senaste lydelse 2011:1513.

[9] Senaste lydelse 2011:1513.

[10] Senaste lydelse 2011:1513.

[11] Senaste lydelse 2011:1513.

[12] Senaste lydelse 2011:1513.

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2025.

2. Äldre bestämmelser gäller fortfarande i fråga om sjukpenning i särskilda fall, rehabiliteringspenning i särskilda fall och boendetillägg som avser tid före ikraftträdandet.

2.2 Förslag till lag om ändring i socialförsäkringsbalken

Härigenom föreskrivs i fråga om socialförsäkringsbalken[1]

dels att 35 kap. 8–10 §§ ska upphöra att gälla,

dels att rubriken närmast före 35 kap. 8 § ska utgå,

dels att 26 kap. 8 §, 27 kap. 35 och 54 §§ och 35 kap. 1, 4, 12 och 15 §§ ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
26 kap.	
8 §[2]	
Bestämmelsen i 7 § 1 ska tillämpas även när den försäkrade skulle ha fått sådan ersättning som avses där i form av garantiersättning om han eller hon hade haft rätt till sådan ersättning enligt bestämmelserna i 35 kap. 4–15 §§ om försäkringstid.	Bestämmelsen i 7 § 1 ska tillämpas även när den försäkrade skulle ha fått sådan ersättning som avses där i form av garantiersättning om han eller hon hade haft rätt till sådan ersättning enligt bestämmelserna i 35 kap. 4–*7 och 11*–15 §§ om försäkringstid.
27 kap.	
35 §[3]	
Bestämmelserna i 34 § om sjukersättning och aktivitetsersättning ska tillämpas även när den försäkrade skulle ha haft sådan ersättning i form av garantiersättning om han eller hon hade haft rätt till sådan ersättning enligt bestämmelserna i 35 kap. 4–15 §§ om försäkringstid.	Bestämmelserna i 34 § om sjukersättning och aktivitetsersättning ska tillämpas även när den försäkrade skulle ha haft sådan ersättning i form av garantiersättning om han eller hon hade haft rätt till sådan ersättning enligt bestämmelserna i 35 kap. 4–*7 och 11*–15 §§ om försäkringstid.
54 §[4]	
Bestämmelsen i 53 § 1 ska tillämpas även när den försäkrade skulle ha haft sjukersättning eller aktivitetsersättning i form av garantiersättning om han eller hon hade haft rätt till sådan ersättning enligt bestämmelserna i 35 kap. 4–15 §§ om försäkringstid.	Bestämmelsen i 53 § 1 ska tillämpas även när den försäkrade skulle ha haft sjukersättning eller aktivitetsersättning i form av garantiersättning om han eller hon hade haft rätt till sådan ersättning enligt bestämmelserna i 35 kap. 4–*7 och 11*–15 §§ om försäkringstid.
35 kap.	
1 §[5]	
I detta kapitel finns bestämmelser om – rätten till garantiersättning i 2 och 3 §§, – försäkringstiden i 4–15 §§, – ersättningsnivåer i 18–20 §§, – beräkningsunderlag för garantiersättning i 21 och 22 §§, och – beräkning av garantiersättning i 23–25 §§.	– försäkringstiden i 4–*7 och 11*–15 §§,

[1] Senaste lydelse av 35 kap. 8 § 2021:767.

[2] Senaste lydelse 2014:239.

[3] Senaste lydelse 2014:239.

[4] Senaste lydelse 2014:239.

[5] Senaste lydelse 2014:239.

4 §[6]

Försäkringstid för rätt till garantiersättning tillgodoräknas en försäkrad

1. enligt 6–11 §§ under tiden från och med det år då han eller hon fyllde 16 år till och med året före försäkringsfallet (faktisk försäkringstid),

1. enligt 6, *7 och* 11 §§ under tiden från och med det år då han eller hon fyllde 16 år till och med året före försäkringsfallet (faktisk försäkringstid),

2. enligt 12 och 13 §§ för tiden därefter till och med det år då han eller hon fyller 65 år (framtida försäkringstid), och

3. enligt 14 och 15 §§ om försäkringsfallet har inträffat före 18 års ålder.

12 §[7]

Om den faktiska försäkringstiden enligt 6–11 §§ utgör minst fyra femtedelar av tiden från och med det år då den försäkrade fyllde 16 år till och med året före försäkringsfallet räknas hela tiden därefter till och med det år då den försäkrade fyller 65 år som framtida försäkringstid.

Om den faktiska försäkringstiden enligt 6, *7 och* 11 §§ utgör minst fyra femtedelar av tiden från och med det år då den försäkrade fyllde 16 år till och med året före försäkringsfallet, räknas hela tiden därefter till och med det år då den försäkrade fyller 65 år som framtida försäkringstid.

15 §[8]

För en försäkrad som avses i 14 § ska som försäkringstid räknas tiden från och med det år då han eller hon fyllde 16 år till och med det år då han eller hon fyller 65 år. Hänsyn ska dock bara tas till tid då den försäkrade efter fyllda 16 år har uppfyllt förutsättningarna för tillgodoräknande av försäkringstid enligt 6–11 §§.

För en försäkrad som avses i 14 § ska som försäkringstid räknas tiden från och med det år då han eller hon fyllde 16 år till och med det år då han eller hon fyller 65 år. Hänsyn ska dock bara tas till tid då den försäkrade efter fyllda 16 år har uppfyllt förutsättningarna för tillgodoräknande av försäkringstid enligt 6, *7 och* 11 §§.

---

1. Denna lag träder i kraft den 1 juni 2025.

2. Lagen tillämpas första gången för tid från och med den 1 juli 2025.

3. För en försäkrad som har rätt till sjukersättning eller aktivitetsersättning från och med juli 2025 eller från och med en senare tidpunkt och som oavbrutet haft rätt till sjukersättning eller aktivitetsersättning sedan före den 1 juli 2025 gäller de upphävda paragraferna och bestämmelserna i 35 kap. 4, 12 och 15 §§ i den äldre lydelsen fortfarande för beräkning av försäkringstid för tid från och med 2003 till och med juni 2025.

4. Bestämmelserna i 26 kap. 8 § och 27 kap. 35 och 54 §§ i den äldre lydelsen gäller fortfarande för den som har rätt till sjukersättning eller aktivitetsersättning för tid före den 1 juli 2025.

[6] Senaste lydelse 2022:878.

[7] Senaste lydelse 2022:878.

[8] Senaste lydelse 2022:878.

2.3 Förslag till lag om ändring i lagen (2010:111) om införande av socialförsäkringsbalken

Härigenom föreskrivs att 4 kap. 23 § lagen (2010:111) om införande av socialförsäkringsbalken ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*

4 kap.

23 §

Med försäkringstid för garantiersättning enligt 35 kap. 4 § socialförsäkringsbalken ska för tid före 2003 avses bosättningstid enligt 5 kap. i den upphävda lagen (1962:381) om allmän försäkring i dess lydelse före den 1 januari 2003.

För en försäkrad som före den 1 januari 2003 hade folkpension i form av förtidspension i förhållande till det antal år för vilka tillgodoräknats pensionspoäng för tilläggspension ska försäkringstid för garantiersättning beräknas med samma kvotdel av 40 års försäkringstid som svarar mot den kvotdel av 30 års tillgodoräknade pensionspoäng som folkpensionen beräknats på.

För en försäkrad som beviljas sjukersättning eller aktivitetsersättning för tid från och med den 1 juli 2025 eller från och med en senare tidpunkt ska det vid tillämpning av första stycket dock inte tillgodoräknas sådan tid som avses i 5 kap. 7 § i den upphävda lagen (1962:381) om allmän försäkring i dess lydelse före den 1 januari 2003, om den försäkrade inte oavbrutet haft rätt till sjukersättning eller aktivitetsersättning sedan före den 1 juli 2025.

Denna lag träder i kraft den 1 juni 2025.

2.4 Förslag till lag om ändring i lagen (2022:879) om ändring i socialförsäkringsbalken

Härigenom föreskrivs i fråga om socialförsäkringsbalken

dels att 67 kap. 8 och 13 §§ i lydelsen enligt lagen (2022:879) om ändring i den balken ska utgå,

dels att 35 kap. 4, 12 och 15 §§ i stället för lydelsen enligt lagen (2022:879) om ändring i den balken ska ha följande lydelse.

Lydelse enligt SFS 2022:879	*Föreslagen lydelse*
35 kap.	
4 §	
Försäkringstid för rätt till garantiersättning tillgodoräknas en försäkrad	
1. enligt 6–11 §§ under tiden från och med det år då han eller hon fyllde 16 år till och med året före försäkringsfallet (faktisk försäkringstid),	1. enligt 6*, 7 och* 11 §§ under tiden från och med det år då han eller hon fyllde 16 år till och med året före försäkringsfallet (faktisk försäkringstid),
2. enligt 12 och 13 §§ för tiden därefter till och med året före det år då han eller hon uppnår den vid försäkringsfallet gällande riktåldern för pension (framtida försäkringstid), och	
3. enligt 14 och 15 §§ om försäkringsfallet har inträffat före 18 års ålder.	
12 §	
Om den faktiska försäkringstiden enligt 6–11 §§ utgör minst fyra femtedelar av tiden från och med det år då den försäkrade fyllde 16 år till och med året före försäkringsfallet, räknas hela tiden därefter till och med året före det år då den försäkrade uppnår den vid försäkringsfallet gällande riktåldern för pension som framtida försäkringstid.	Om den faktiska försäkringstiden enligt 6*, 7 och* 11 §§ utgör minst fyra femtedelar av tiden från och med det år då den försäkrade fyllde 16 år till och med året före försäkringsfallet, räknas hela tiden därefter till och med året före det år då den försäkrade uppnår den vid försäkringsfallet gällande riktåldern för pension som framtida försäkringstid.
15 §	
För en försäkrad som avses i 14 § ska som försäkringstid räknas tiden från och med det år då han eller hon fyllde 16 år till och med året före det år då han eller hon uppnår den riktålder för pension som gällde när han eller hon fyllde 17 år. Hänsyn ska dock bara tas till tid då den försäkrade efter fyllda 16 år har uppfyllt förutsättningarna för tillgodoräknande av försäkringstid enligt 6–11 §§.	För en försäkrad som avses i 14 § ska som försäkringstid räknas tiden från och med det år då han eller hon fyllde 16 år till och med året före det år då han eller hon uppnår den riktålder för pension som gällde när han eller hon fyllde 17 år. Hänsyn ska dock bara tas till tid då den försäkrade efter fyllda 16 år har uppfyllt förutsättningarna för tillgodoräknande av försäkringstid enligt 6*, 7 och* 11 §§.

3 Utgiftsområde 10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning

3.1 Utgiftsområdets omfattning

Utgiftsområdet omfattar sjukpenning, sjukersättning, merkostnadsersättning och andra ersättningar på sjukförsäkringsområdet. I utgiftsområdet ingår myndigheterna Försäkringskassan och Inspektionen för socialförsäkringen.

3.2 Utgiftsutveckling

Tabell 3.1 Utgiftsutveckling inom utgiftsområde 10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning

Miljoner kronor

	Utfall 2023	Budget 2024[1]	Prognos 2024	**Förslag 2025**	Beräknat 2026	Beräknat 2027
Ersättning vid sjukdom och funktionsnedsättning	**100 717**	**115 206**	**110 821**	**112 231**	**113 548**	**116 329**
1:1 Sjukpenning och rehabilitering m.m.	47 475	54 011	51 782	**53 898**	55 905	57 568
1:2 Aktivitets- och sjukersättningar m.m.	46 605	53 644	51 567	**51 652**	52 415	53 567
1:3 Merkostnadsersättning och handikappersättning	1 350	1 414	1 451	**1 471**	1 444	1 409
1:4 Arbetsskadeersättningar m.m.	2 326	2 375	2 400	**2 322**	2 311	2 312
1:5 Ersättning inom det statliga personskadeskyddet	36	36	37	**37**	37	36
1:6 Bidrag för sjukskrivningsprocessen	1 396	1 417	1 461	**1 437**	1 437	1 437
1:7 Ersättning för höga sjuklönekostnader	1 528	2 308	2 123	**1 414**		
Myndigheter	**9 901**	**10 545**	**10 134**	**10 828**	**11 114**	**11 256**
2:1 Försäkringskassan	9 830	10 471	10 059	**10 751**	11 035	11 176
2:2 Inspektionen för socialförsäkringen	71	74	75	**78**	79	81
Totalt för utgiftsområde 10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning	**110 618**	**125 751**	**120 955**	**123 059**	**124 663**	**127 585**

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Tabell 3.2 Förändringar av utgiftsramen 2025–2027 för utgiftsområde 10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning

Miljoner kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**116 907**	**116 907**	**116 907**
Pris- och löneomräkning[2]	289	506	699
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	-181	-136	1 375
varav BP25[3]	*1 000*	*967*	*884*
Makroekonomisk utveckling	2 048	3 325	4 738
Volymer	3 995	4 061	3 866
Överföring till/från andra utgiftsområden			
Övrigt			
Ny utgiftsram	**123 059**	**124 663**	**127 585**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2024. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2026–2027 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Tabell 3.3 Utgiftsram 2025 realekonomiskt fördelad för utgiftsområde 10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning

Miljoner kronor

	2025
Transfereringar[1]	111 582
Verksamhetsutgifter[2]	11 473
Investeringar[3]	4
Summa utgiftsram	**123 059**

Anm.: Den realekonomiska fördelningen baseras på utfall 2023 samt kända förändringar av anslagens användning.

[1] Med transfereringar avses inkomstöverföringar, dvs. utbetalningar av bidrag från staten till exempelvis hushåll, företag eller kommuner utan att staten får någon direkt motprestation.

[2] Med verksamhetsutgifter avses resurser som statliga myndigheter använder i verksamheten, t.ex. utgifter för löner, hyror och inköp av varor och tjänster.

[3] Med investeringar avses utgifter för anskaffning av varaktiga tillgångar såsom byggnader, maskiner, immateriella tillgångar och finansiella tillgångar.

3.3 Skatteutgifter

Vid sidan av stöd till företag och hushåll på budgetens utgiftssida finns det även stöd på budgetens inkomstsida i form av avvikelser från en enhetlig beskattning, s.k. skatteutgifter. Innebörden av skatteutgifter beskrivs närmare i Förslag till statens budget, finansplan m.m., avsnittet om skattefrågor. Den samlade redovisningen finns i regeringens skrivelse Redovisning av skatteutgifter 2024 (skr. 2023/2024:98). Nedan redovisas de skatteutgifter som är att hänföra till utgiftsområde 10.

Tabell 3.4 Skatteutgifter inom utgiftsområde 10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning

Miljoner kronor

	2024	2025
Skattereduktion för personer med sjuk- och aktivitetsersättning (G2)	4 040	4 010

Anm.: Inom parentes anges den beteckning för respektive skatteutgift som används i regeringens skrivelse.

Källa: Regeringens skrivelse 2023/24:98.

3.4 Mål för utgiftsområdet

Målet för utgiftsområdet är att frånvaron från arbete på grund av sjukdom ska ligga på en långsiktigt stabil och låg nivå (prop. 2008/09:1 utg.omr. 10 avsnitt 2.3, bet. 2008/09:SfU1, rskr. 2008/09:138). Målet innebär mer specifikt följande:

- Sjukfrånvaron ska inte variera mer än inom ramen för normala säsongsvariationer.
- Osakliga regionala skillnader i sjukfrånvaron ska inte förekomma.
- Skillnaden i sjukfrånvaron mellan kvinnor och män ska minska.

3.5 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

De centrala indikatorer som används för att redovisa resultaten inom utgiftsområdet är följande:

- Ohälsotalet – antal nettodagar per år som personer 16–64 år i genomsnitt har sjukpenning, rehabiliteringspenning, sjukersättning eller aktivitetsersättning.
- Sjukpenningtalet – antal nettodagar per år som personer 16–64 år i genomsnitt har sjuk- eller rehabiliteringspenning.
- Antal pågående sjukfall.
- Antal nybeviljade sjuk- och aktivitetsersättningar.
- Observerat och standardiserat medelantal sjukpenningdagar per person 16–64 år i respektive län.

3.6 Resultatredovisning

3.6.1 Sjukfrånvarons utveckling

Den sammantagna sjukfrånvaron på oförändrad nivå

Den totala sjukfrånvaron mäts med måttet ohälsotalet och uppgick till 22,2 dagar i december 2023. Ohälsotalets nivå var därmed närmast densamma som för 2022. Ohälsotalet består av frånvaro genom sjuk- och aktivitetsersättning (SA) samt sjukfrånvaro i form av sjukpenning. Under 2023 har frånvaron i form av SA minskat svagt (0,2 dagar), samtidigt som frånvaro i form av sjukpenning ökat med 0,4 dagar. För kvinnor uppgick ohälsotalet till 26,6 dagar och för män till 18,0 dagar under 2023. Kvinnor står således för en betydligt större del av sjukfrånvaron än män. Såväl kvinnors som mäns ohälsotal har ökat med 0,2 dagar under 2023. Ohälsotalets nuvarande nivå är relativt låg sett ur ett längre tidsperspektiv, och beror framför allt på ett minskat antal personer med sjukersättning. En allt lägre andel av befolkningen försörjs alltså genom sjukförsäkringen och nuvarande nivå är i princip halverad jämfört med nivån för 20 år sedan. Bakgrunden till den minskande andelen med sjukersättningar är att utflödet varit högre än nybeviljandet. I början av 2000-talet var nybeviljandet av sjukersättning högt vilket gav upphov till ett stort antal personer med sjukersättning. Dessa personer har successivt lämnat ersättningen för ålderspension.

Diagram 3.1 Ohälsotalet per år fördelat på sjukpenning respektive sjuk- och aktivitetsersättning

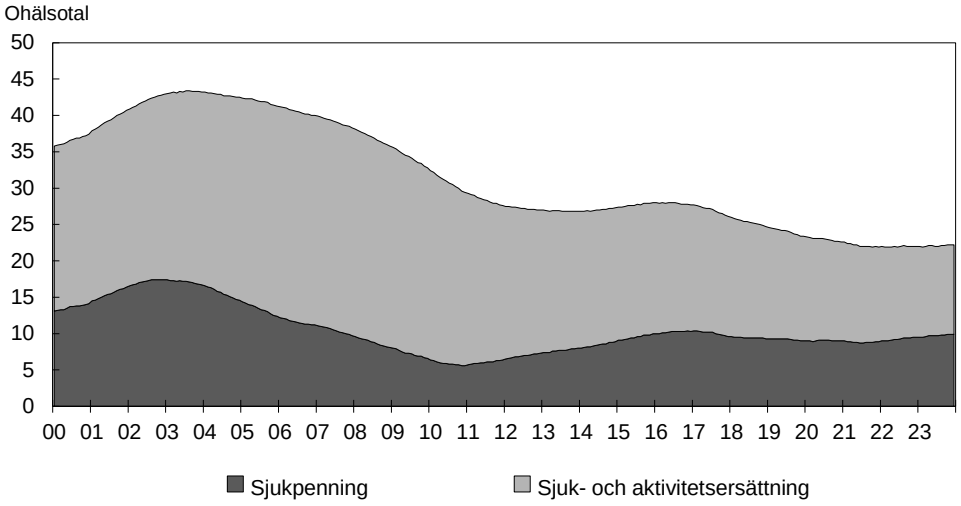

Källa: Försäkringskassan.

Stigande sjukpenningtal och fortsatt stora skillnader mellan kvinnor och män

Sjukpenningtalet ökade med 5 procent 2023. I december 2023 uppgick sjukpenningtalet till 10,2 dagar. Sjukpenningtalets ökning under 2023 beror framför allt på att långa sjukfall blivit fler. Skillnaden mellan kvinnor och män i sjukpenningtalet är stor. I december 2023 uppvisade kvinnor ett 80 procent högre sjukpenningtal än män. Att sjukpenningtalet har ökat under 2023 kan framför allt förklaras av att en allt större mängd av sjukfallen kvarstår längre, och att sjukfrånvarons totala volym därigenom fått en högre koncentration av längre sjukfall.

Diagram 3.2 Sjukpenningtalets utveckling per år fördelat efter kön

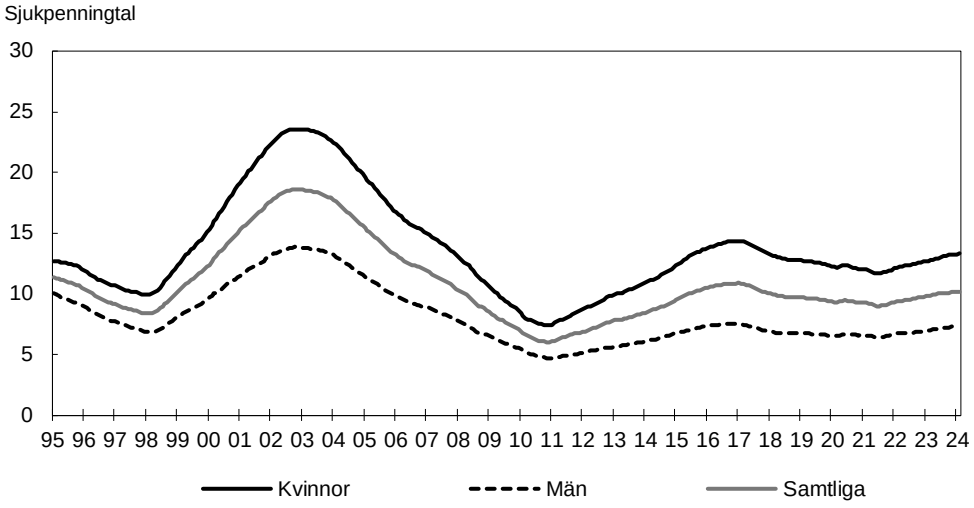

Källa: Försäkringskassan.

Försäkringskassan har tagit fram ett nytt mått som kallas Sjukpenningtalet 2.0. Den stora skillnaden mot det sjukpenningtal som redovisas ovan är att nämnaren i måttet är fastställd utifrån en skattning av antalet försäkrade i åldrarna 15–69 år. Som sjukpenningförsäkrad räknas de som enligt rapporten Befolkningens arbetsmarknadsstatus (SCB/BAS) varit sysselsatta eller inskrivna som arbetssökande hos Arbetsförmedlingen minst 4 månader i följd, samt individer med utbetald sjukpenning eller rehabiliteringspenning under referensperioden. Sammantaget innebär detta att

nämnaren antalsmässigt blir lägre än nämnaren i det ursprungliga sjukpenningtalet. Sjukpenningtalet 2.0 uppgick till 12,16 i december 2023 (kvinnor 15,8, män 8,71), och hade därmed ökat med 0,49 dagar jämfört med december 2022.

Inflödet av sjukfall med psykiatriska diagnoser

Diagram 3.3 Antalet påbörjade sjukfall som blivit minst 30 dagar, rullande 12-månadersvärde 2006–2023

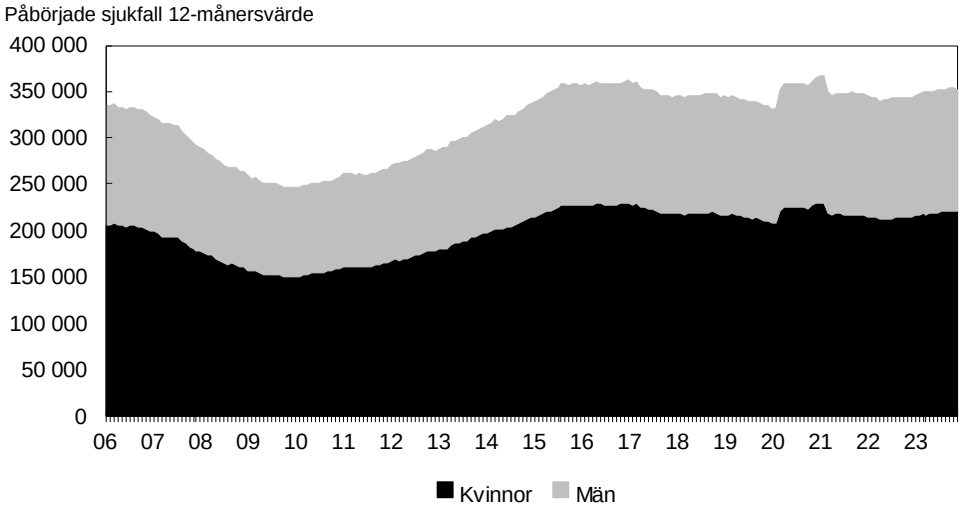

Källa: Försäkringskassan.

Inflödet (här påbörjade sjukfall som blivit minst 30 dagar långa) uppgick under 2023 till 352 000 (220 000 kvinnor, 132 000 män). Jämfört med 2022 innebar detta en ökning med ca 8 000 påbörjade sjukfall. Covid-19-pandemin innebar en stor ökning av antalet påbörjade sjukfall, och även om många av dessa inte kom att överstiga 30 dagar framgår det av diagram 2.3 att inflödet var högre, särskilt under 2020. Utvecklingen av antalet påbörjade sjukfall har stor betydelse för sjukfrånvarons utveckling. En ytterligare komponent av betydelse i detta sammanhang är inflödets diagnosmässiga sammansättning, eftersom t.ex. psykiatriska diagnoser innebär längre förväntade sjukskrivningstider. Åren 2020 och 2021 minskade antalet sjukskrivningar med psykiatriska diagnoser men därefter har antalet ökat till motsvarande nivåer som gällde innan pandemin. Drygt var tredje påbörjat sjukfall som blir minst 30 dagar har en psykiatrisk diagnos. Under 2023 uppgick antalet psykiatriska diagnoser till 121 000 av påbörjade sjukfall som blev minst 30 dagar långa (85 000 kvinnor, 36 000 män). Jämfört med 2022 var det en ökning med 4 000 påbörjade sjukfall med psykiatrisk diagnos.

Sjukfallens varaktighet stabil sedan 2021

I detta avsnitt redovisas hur sjukfallens varaktighet har förändrats mellan åren. Här jämförs i vilken utsträckning sjukfall som blivit minst 30 dagar kvarstår i sjukskrivning över tid. Resultatåret 2023 jämförs med 2022 och 2021 vad avser sjukfall som startat under första kvartalet respektive år. Sjukfallen är uppdelade på psykiatriska diagnoser och övriga diagnoser. Dessa sjukfall följs fram till dag 395, och i diagrammen 2.4 och 2.5 visas hur stor andel som kvarstår vid varje tidpunkt.

Det kan konstateras dels att psykiatriska diagnoser innebär en klart högre varaktighet än övriga diagnoser, dels att sjukfallslängderna inte förändrats på ett avgörande sätt mellan 2021 och 2023. Vid en given sjukfallslängd och diagnos finns ungefär samma andel av sjukfallen kvar, oberoende av vilket år som studeras 2021–2023.

Om man exempelvis studerar sjukfall med psykiatrisk diagnos för kvinnor så kan det konstateras att ungefär var tredje sjukfall blev minst 200 dagar långa. Vid dag 395 kvarstod ca 15 procent av sjukfallen som påbörjades 2023. Eftersom respektive års kurva ligger väldigt nära varandra åskådliggör detta att sjukfallens varaktighet inte förändrats på ett stort sätt. Ett skifte utåt av varaktighetskurvorna innebär att sjukfallens varaktighet har ökat. År 2020 och tidigare var sannolikheten för att ett sjukfall skulle avslutas högre kring rehabiliteringskedjans tidpunkter, såsom dag 180. För närvarande finns inte någon sådan ökad sannolikhet. Den huvudsakliga förklaringen till den förhöjda varaktigheten är de regelförändringar som har införts vad gäller bedömningen av arbetsförmågan efter dag 180 i rehabiliteringskedjan.

Vad gäller skillnader mellan kvinnor och män i varaktighet kan det konstateras att det finns en något högre risk för sjukskrivna kvinnor med psykiatrisk diagnos att kvarstå längre. I kategorin övriga diagnoser finns inga skillnader.

Den ökade varaktigheten efter 2020 är den faktor som lett till att allt fler långa sjukfall ackumuleras.

Diagram 3.4 Kvinnor: Andelen sjukfall som kvarstår vid olika sjukfallslängder

Andel kvarvarande

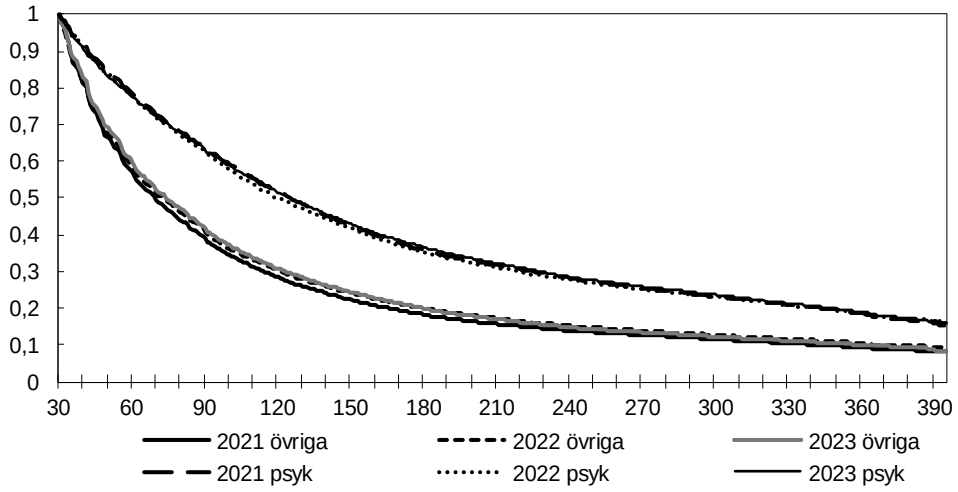

Anm.: Sjukfall startade under kvartal 1 respektive år, som blivit minst 30 dagar långa.

Källa: Försäkringskassan.

Diagram 3.5 Män: Andelen sjukfall som kvarstår vid olika sjukfallslängder

Andel kvarvarande

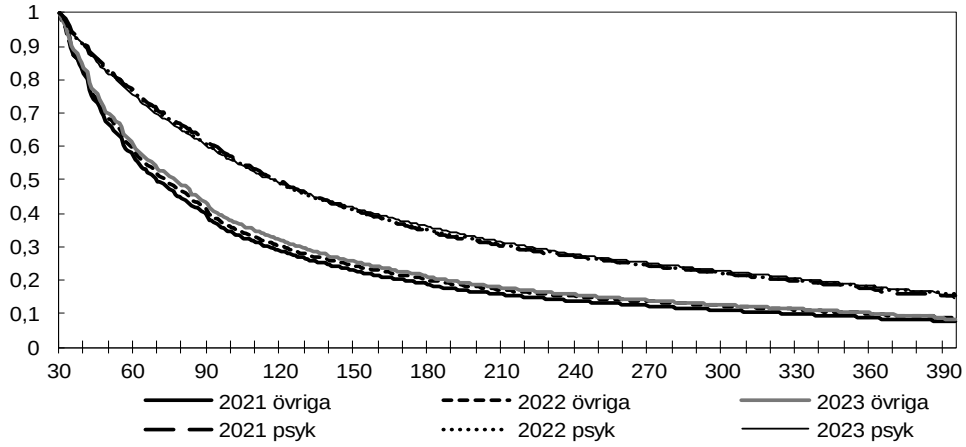

Anm.: Sjukfall startade under kvartal 1 respektive år, som blivit minst 30 dagar långa.

Källa: Försäkringskassan.

Ökat antal långa sjukfall

I december 2023 fanns det 203 000 pågående sjukfall. Totalt sett hade antalet pågående sjukfall ökat med ca 5 100 (2,6 procent) vid utgången av december 2023 jämfört med december 2022. Den antalsmässiga förändringen av pågående sjukfall består i princip helt av sjukfall som pågått över 365 dagar – och i synnerhet sjukfall som pågått över 2 år. Antalet sjukfall som pågått över två år har ökat med 3 400 under året, vilket motsvarar 66 procent av hela ökningen under 2023. Under 2023 har alltså sjukfallsbeståndets sammansättning förskjutits något till en längre genomsnittlig sjukfallslängd. Detta är en följd av den utveckling som beskrevs i budgetpropositionen för 2024, där det konstaterades att antalet långa sjukfall överstigande 365 dagar ökade huvudsakligen till följd av regeländringar som genomfördes i sjukpenningen 2021 och 2022. Många av dessa sjukfall har fortlöpt och beståndet av långa sjukfall har därför ökat. Enligt Försäkringskassans årsredovisning 2022 är en delförklaring till det ökade antalet långa sjukfall att myndigheten fokuserat mer på att göra helhetsbedömningar och tydliggjort beviskravet för sjukpenning. Ökningen av långa sjukfall har motverkats något av de s.k. äldrereglerna i sjukersättningen som infördes den 1 september 2022 (prop. 2021/2022:220, bet. 2021/22:SfU29, rskr. 2021/22:424). Dessa regler har inneburit att personer med sjukpenning har beviljats sjukersättning i ökad utsträckning.

Diagram 3.6 Antalet pågående sjukfall efter sjukfallslängd

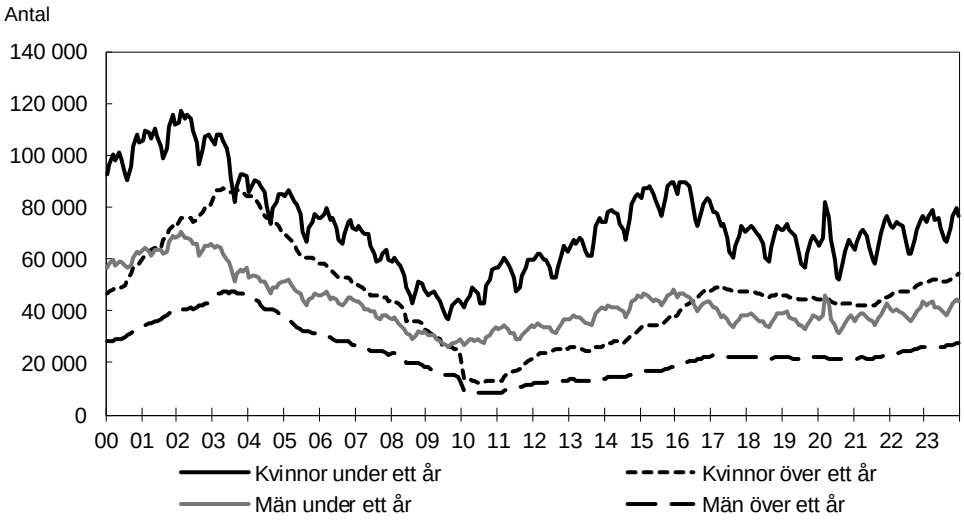

Källa: Försäkringskassan.

Av de pågående sjukfallen i december 2023 var 65 procent kvinnor och 35 procent män. Denna fördelning av sjukfallen mellan könen har varit stabil de senaste tio åren. Vid utgången av december 2023 hade antalet sjukfall bland kvinnor ökat med ca 5 100 (3 procent). Bland män hade antalet sjukfall ökat med 1 600 (2 procent).

En särskild utredare har haft i uppdrag att utvärdera de senaste årens genomförda förändringar i sjukförsäkringen. Utredaren redovisar sina analyser i betänkandet En utvärdering av förändringar i sjukförsäkringen regelverk under 2021 och 2022 (SOU 2024:26). Av redovisningen framgår bl.a. att de lättnader som har gjorts vid dag 180 och 365 i rehabiliteringskedjan har inneburit att sjukskrivningarna har blivit längre. Resultaten visar också att återgången till den egna arbetsgivaren har minskat. Ett antal remissinstanser framför dock att utvärderingsperioden för flera av reformerna har varit för kort. Utvärderingen som analyserat tiden efter reformerna utgår även från en period då covid-19-pandemin tydligt påverkade förutsättningarna för hälso- och sjukvården samt för arbetsgivare att ge stöd och rehabilitering på väg tillbaka till arbete för sjukskrivna medarbetare.

Försäkringskassan har haft i uppdrag att analysera konsekvenserna av bestämmelsen ”övervägande skäl” som trädde i kraft under 2021. Bestämmelsen innebär ett undantag från huvudregeln att den försäkrades arbetsförmåga efter dag 180 i rehabiliteringskedjan ska bedömas mot arbete som är normalt förekommande på arbetsmarknaden. Detta undantag gör det möjligt att bevilja sjukpenning om det finns övervägande skäl som talar för att den försäkrade kan återgå till sitt tidigare arbete i samma omfattning som innan sjukfallet senast dag 365 i rehabiliteringskedjan. Försäkringskassan redovisar att i omkring hälften av alla sjukfall som blir längre än 180 dagar beviljas sjukpenning med stöd av övervägande skäl. Omkring hälften av dessa har en psykiatrisk diagnos. 6 av 10 sjukfall där den försäkrade någon gång beviljats sjukpenning med stöd av övervägande skäl avslutas som arbetsför innan dag 365. Återinsjuknandet, det vill säga i vilken utsträckning försäkrade avslutar ett sjukfall mellan dag 181 och 365 i rehabiliteringskedjan och sedan påbörjar en ny sjukskrivningsperiod inom ett år, har inte förändrats efter införandet av övervägande skäl 2021 (S2024/01119).

Riksrevisionen har granskat Försäkringskassans användning av undantaget övervägande skäl i sjukförsäkringen samt om intentionen med undantaget har uppnåtts, Undantaget som blev regel – Försäkringskassans användning av övervägande skäl vid 180 dagars sjukskrivning (RiR 2024:14). Granskningen visar att nästan två tredjedelar av dem som är sjukskrivna längre än 180 dagar får sin arbetsförmåga bedömd med stöd av övervägande skäl. Något mindre än hälften av de som får sin arbetsförmåga bedömd med stöd av övervägande skäl återgår till arbete hos arbetsgivaren i samma omfattning som innan sjukskrivningen inom 365 dagar. Enligt Riksrevisionen har bedömningen av arbetsförmåga med stöd av övervägande skäl en positiv effekt. Riksrevisionen bedömer att Försäkringskassan inte har gjort tillräckligt för att åstadkomma en likformig och träffsäker tillämpning av bestämmelsen bl.a. för att handläggarna inte haft tillgång till ett tydligt och enhetligt beslutsstöd. Riksrevisionen finner vidare att Försäkringskassans uppföljningar inte används för att utveckla möjligheterna att identifiera försäkrade som har goda möjligheter att återgå i sitt ordinarie arbete. Sammantaget har detta enligt Riksrevisionen bidragit till att undantaget används som huvudregel och därmed påverkar den grundläggande strukturen i rehabiliteringskedjan mer än avsett. Riksrevisionen anser att Försäkringskassan brister i sitt samordningsansvar då det endast i hälften av de granskade ärendena har tagits kontakt med den försäkrades arbetsgivare innan övervägande skäl tillämpas för första gången i ärendet. Riksrevisionen rekommenderar regeringen att se över bestämmelsen övervägande skäl i syfte att öka likformigheten och träffsäkerheten i tillämpningen.

Riksrevisionen rekommenderar Försäkringskassan att utveckla beslutsstöd i syfte att stärka handläggare i tjänstemannarollen vad gäller krav på likabehandling i prövningen av rätten till sjukpenning. Riksrevisionen rekommenderar också att Försäkringskassan säkerställer att uppföljningar och utvärderingar används för att utveckla kvaliteten i handläggningen, samt att Försäkringskassan kontaktar arbetsgivare avseende information om plan för återgång i arbete i merparten av ärenden där övervägande skäl tillämpas.

Försäkringskassan har på regeringens uppdrag analyserat konsekvenserna av undantaget i rehabiliteringskedjan för äldre i sjukpenningen som trädde i kraft under 2022. Bestämmelsen innebär att äldre personer som har ett förvärvsarbete undantas från bedömningen mot normalt förekommande arbete, och deras arbetsförmåga bedöms i stället fortsatt mot arbete hos den befintliga arbetsgivaren. Av analysen framgår att antal sjukfall över 180 dagar ökade i stort sett i samma takt i åldrarna 61, 62 och 63 under perioden december 2022 och december 2023. Försäkringskassan bedömer att merparten av den förändring som de nya reglerna för äldre medfört

således tycks ha inträffat redan under 2022. Den ytterligare ökningen som skedde under 2022 drivs av vårdyrken och fysiskt krävande yrken, och det är sjukdomar i rörelseorganen som ökar mest i både relativa och absoluta termer. Män står för merparten av den ytterligare ökningen. Den relativa risken att sjukfall blir längre än 365 dagar är omkring 25 procent högre i gruppen som berörs av äldreregeln. Förlängningen av det första sjukfallet som äldreregeln medför har inte bidragit till ett minskat återinsjuknande inom ett år.

Antalet avslag fortsatt på låga nivåer

Under 2023 avslutades ca 538 000 sjukfall, vilket är samma antal som föregående år. En delmängd av sjukfallen avslutas genom avslag, dvs. den försäkrade har ansökt om fortsatt ersättning men Försäkringskassan har avslagit ansökan. Antalet sjukfall som avslutades genom ett avslag 2023 uppgick till 13 000 (7 800 kvinnor, 5 200 män). Detta motsvarade ca 2,4 procent av samtliga avslutade sjukfall, vilket var samma avslagsandel som 2022.

Antal sjukfall som avslutas genom avslag fr.o.m. dag 181 t.o.m. dag 365 i rehabiliteringskedjan har sedan 2021 minskat på ett betydande sätt jämfört med åren innan. Under 2023 var antalet avslag 3 800 för dag 181–365, vilket är ca 500 fler jämfört med 2022

När antalet avslag relateras till summan av samtliga avslutade sjukfall mellan dag 181 och 365 i rehabiliteringskedjan och antalet sjukfall som passerat dag 365, framgår det att avslagsandelen uppgick till 5,5 procent 2023 (4,6 procent för kvinnor, 7 procent för män, analys saknar om vad skillnaderna beror på). År 2022 var motsvarande andel 4,7 procent.

Diagram 3.7 Andel avslag vid dag 181–365 i rehabiliteringskedjan

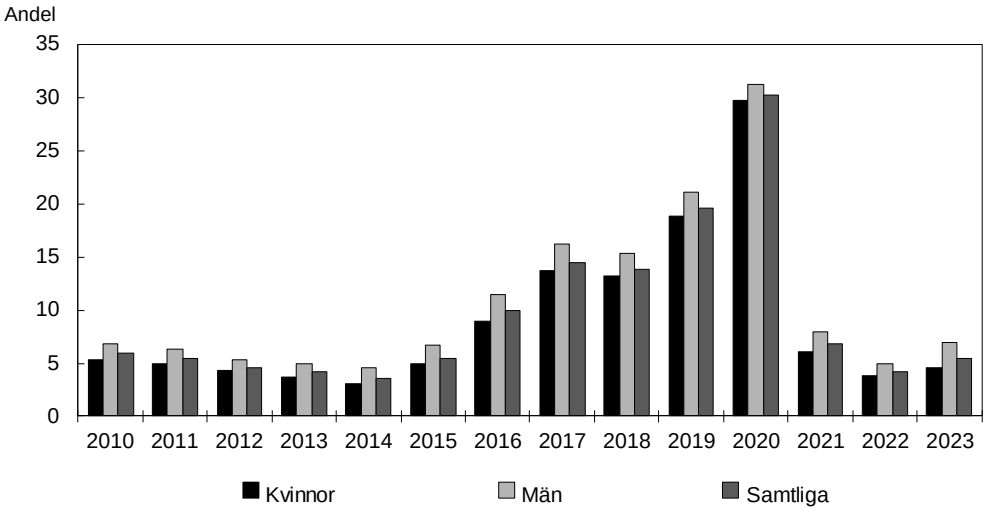

Källa: Försäkringskassan.

Psykisk ohälsa vanligaste sjukskrivningsorsaken

Psykisk ohälsa, i form av bl.a. ångest och depressioner, är den vanligaste sjukskrivningsorsaken för både kvinnor och män. Vid utgången av 2023 hade ca 95 000 av dem som då var sjukskrivna en psykiatrisk diagnos (67 000 kvinnor och 28 000 män). Det är en ökning jämfört med året innan med ca 3 000 personer. Av antalet sjukskrivna kvinnor hade ca 51 procent en psykiatrisk diagnos och motsvarande andel för män var ca 39 procent.

Enligt de analyser som redovisas i betänkandet En utvärdering av förändringar i sjukförsäkringens regelverk under 2021 och 2022 är den negativa effekten på sjukfallens längd mer påtaglig för psykiatriska diagnoser än övriga diagnoser (muskuloskeletala diagnoser ingår inte i jämförelsen)

Sammantaget hade därmed 47 procent av de pågående sjukfallen vid utgången av 2023 en psykiatrisk diagnos, vilket är en ökning med en procenthetenhet jämfört med 2022. Covid-19-pandemin innebar initialt en minskad förekomst av sjukpenning kopplad till dessa diagnoser, men över tid har antalet sjukfall med psykiatriska diagnoser ökat till motsvarande nivåer som före pandemins utbrott. En delförklaring till detta är ökningen av antalet långa sjukfall. Ju längre sjukfall desto högre är andelen psykiatriska diagnoser. Exempelvis uppgår andelen psykiatriska diagnoser till 55 procent (kvinnor 57 procent, män 51 procent) bland sjukfall som pågått över två år.

Diagram 3.8 Antal och andel pågående sjukfall med psykiatrisk diagnos, december respektive år

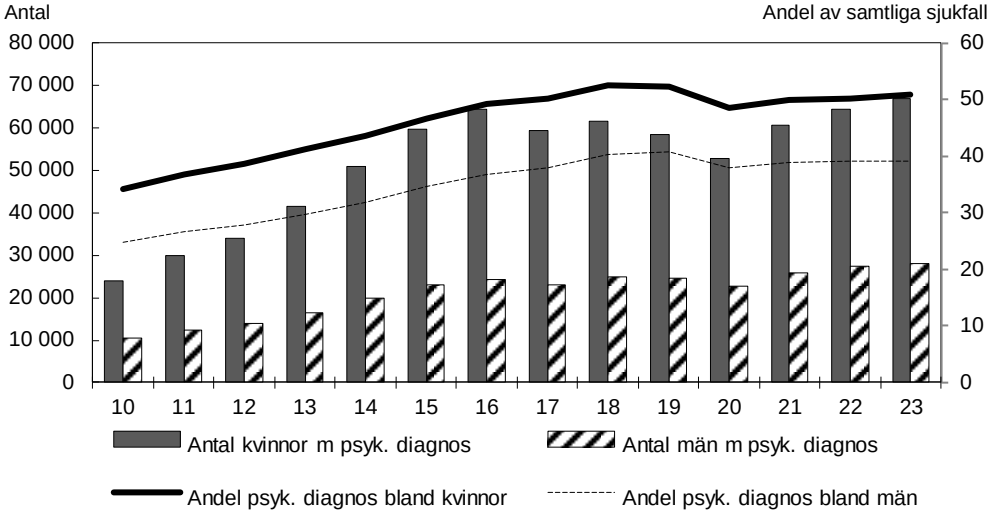

Källa: Försäkringskassan.

Regionala skillnader i sjukfrånvaron

Vid en jämförelse av länens genomsnittliga sjukfrånvaro (observerad sjukfrånvaro, antal nettosjukpenningdagar per person 16–64 år), där hänsyn tas till hur befolkningssammansättningen med avseende på kön, ålder och utbildningsnivå är i respektive län (standardiserad sjukfrånvaro), framgår det att det finns en regional variation mellan faktisk sjukfrånvaro och den förväntade givet befolkningssammansättningen. Som framgår av diagram 3.9 är kvinnors sjukfrånvaro som lägst i relation till den förväntade i Gotlands län, där den genomsnittliga sjukfrånvaron 2022 var 2,1 dagar lägre än den befolkningsmässigt förväntade. Motsatt förhållande gäller i Värmlands län, som har en sjukskrivningsgrad som är 2,7 dagar högre än förväntat.

Diagram 3.9 Observerad och standardiserad sjukfrånvaro för kvinnor per län 2022

Genomsnittligt antal sjukpenningdagar

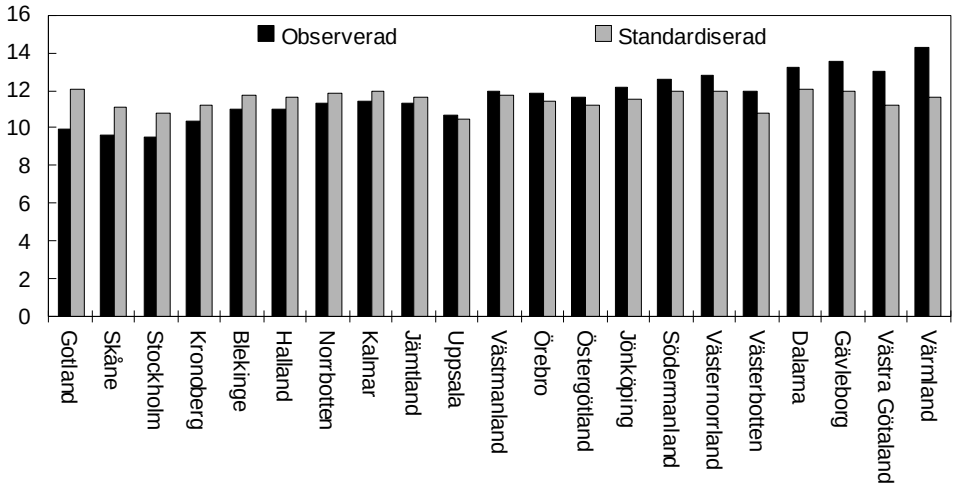

Anm.: Sorterat efter differens mellan standardiserad och observerad sjukfrånvaro.
Källa: Socialdepartementets beräkningar i LISA, SCB.

Även för män uppvisar Gotlands län den största differensen, där den observerade sjukfrånvaron understiger den förväntade med 1,4 dagar. För Västra Götalands län gäller att den observerade sjukfrånvaron motsatt är 1,2 dagar högre än den förväntade.

Diagram 3.10 Observerad och standardiserad sjukfrånvaro för män per län 2022

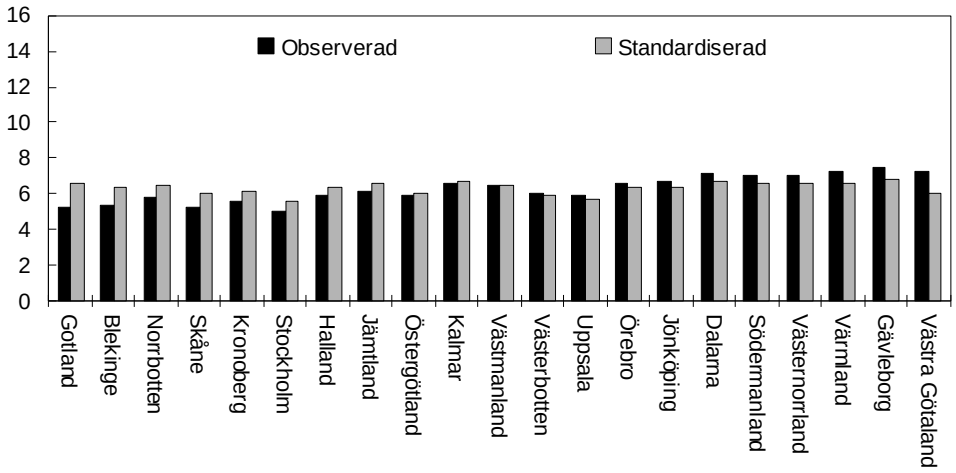

Anm.: Sorterat efter differens mellan standardiserad och observerad sjukfrånvaro.
Källa: Socialdepartementets beräkningar i LISA, SCB.

Den regionala variationen är mer uttalad för kvinnor än för män. Generellt sett är de regionala avvikelserna mellan observerad och förväntad sjukfrånvaro lägre för män än för kvinnor. Männens sjukfrånvaro är på en absolut lägre nivå, men avvikelserna är också lägre relativt sett (dvs. procentuell avvikelse mellan observerad och standardiserad sjukfrånvaro). Det län där överensstämmelsen mellan den observerade sjukfrånvaron och den förväntade är som störst är Västmanlands län.

Sjukfrånvaron är högst för kvinnor anställda i kommuner och regioner

Sjukfrånvaron – här mätt som andel sjukfrånvarande i procent av anställda – skiljer sig åt mellan olika sektorer. Högst är sjukfrånvaron för kvinnor och män anställda i kommuner och regioner. Under det fjärde kvartalet 2023 uppgick sjukfrånvaron till 6,4 för kvinnor och 4,2 för män i kommunsektorn. Sett till samtliga sektorer uppgick

sjukfrånvaron till 5,1 procent för kvinnor och 3,4 procent för män sista kvartalet 2023. Kvinnors sjukfrånvaro har ökat med 0,2 procentenheter jämfört med motsvarande kvartal 2022 medan mäns sjukfrånvaro uppvisar samma nivå 2023 som 2022. Sett till enskilda sektorer har små förändringar skett på årsbasis.

Diagram 3.11 Sjukfrånvaro per sektor fjärde kvartalet 2023

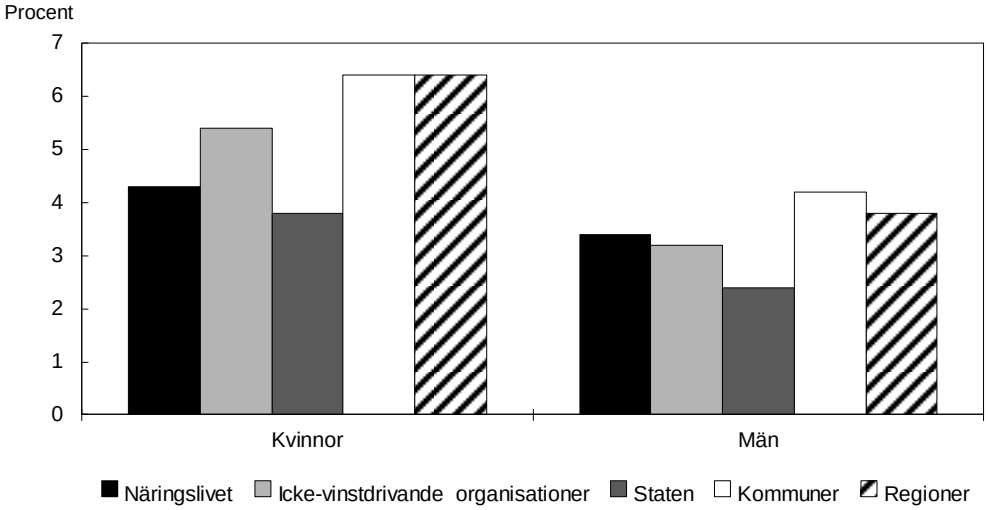

Källa: SCB, kortperiodisk sysselsättningsstatistik.

Antalet personer med sjukersättning ökar något

Det totala antalet personer med sjukersättning ökade något under 2023. Vid utgången av 2023 hade 223 700 personer (129 500 kvinnor och 94 200 män) sjukersättning, vilket var ca 11 000 fler än i december 2022. En delförklaring till ökningen av antalet med sjukersättning 2023 är att den övre åldersgränsen har höjts så att man kan få sjukersättning till och med månaden innan man fyller 66 år. Antalet med sjukersättning är dock lägre än 2020. Fram till 2023 hade antalet personer med sjukersättning minskat kontinuerligt sedan 2008, då bestämmelserna gällande rätten till ersättningen skärptes.

Under 2023 nybeviljades ca 11 900 personer sjukersättning (6 600 kvinnor och 5 300 män), vilket var 5 200 personer fler än 2022. Under 2023 var antalet nybeviljade 2,7 sjukersättningar per 1 000 försäkrade, vilket är en ökning från 2022 då antalet var 1,5. De s.k. äldrereglerna som infördes den 1 september 2022 (prop. 2021/22:220, bet. 2021/22:SfU29, rskr. 2021/22:424) har inneburit fler nybeviljanden av sjukersättning. Enligt dessa regler ska arbetsförmågan hos försäkrade som har som mest fem år kvar tills de uppnår den ålder då de inte längre kan få sjukersättning och som har erfarenhet av sådant arbete som är normalt förekommande på arbetsmarknaden bedömas i förhållande till dessa arbeten. Är annat lämpligt arbete tillgängligt för den försäkrade ska arbetsförmågan bedömas mot det. Försäkringskassan har på regeringens uppdrag utvärderat de s.k. äldrereglerna i sjukersättningen. Under perioden september 2022 till och med augusti 2023 nybeviljades ca 4 700 personer i åldern 60–64 år sjukersättning. Det kan jämföras med 1 600 personer motsvarande period ett år tidigare, dvs. ungefär en trefaldig ökning. I åldersgruppen 58–59 år var motsvarande ökning 33 procent. Effekten på nybeviljandet av sjukersättning under 2023 beräknas av myndigheten till omkring 2 400 personer. Utgifterna för sjukersättning under 2023 bedöms ha ökat med 300 miljoner kronor till följd av reformen. Utgiftsökningen för sjukersättning motsvaras dock ofta av en utgiftsminskning för sjukpenning, när beviljandet av sjukersättning föregås av ett längre sjukfall. Från och med september 2023 började nybeviljandet avta för åldersgruppen 61–64 år, som är den grupp som har omfattats av

äldrereglerna både under 2022 och 2023. Det är enligt Försäkringskassan en förväntad utveckling, eftersom reformen omfattade en så stor grupp när den trädde i kraft (S2023/01785). När reformen trädde i kraft omfattades försäkrade fr.o.m. månaden före den månad de fyllde 60 år t.o.m. månaden före månaden de fyllde 65 år. Från och med den 1 januari 2023 omfattas försäkrade av äldrereglerna fr.o.m. månaden före den månad de fyller 61 år t.o.m. månaden före månaden de fyller 66 år.

Inspektionen för socialförsäkringen (ISF) har undersökt hur Försäkringskassan har implementerat de s.k. äldrereglerna i sjukersättningen och vilka eventuella tillämpningssvårigheter som finns. ISF bedömer att Försäkringskassan har implementerat reformen på ett ändamålsenligt sätt. Otydligheter i lagtext och förarbeten kan enligt ISF leda till tillämpningssvårigheter. Det kan enligt ISF förväntas ta ett antal år innan reformen har fått fullt genomslag. Därmed är det för tidigt att dra mer långtgående slutsatser (S2023/02926).

En särskild utredare har haft i uppdrag att utvärdera de senaste årens genomförda förändringar i sjukförsäkringen. Utredaren redovisar sina analyser i betänkandet En utvärdering av förändringar i sjukförsäkringen regelverk under 2021 och 2022 (SOU 2024:26). Gällande de s.k. äldrereglerna i sjukersättningen bedömer utredaren att bestämmelserna bör behållas, samt att utvecklingen bör följas noggrant framöver.

Att Försäkringskassan har arbetat av ärendeköer har också bidragit till det ökade nybeviljandet, enligt myndighetens årsredovisning. Ökningen av antalet beviljade sjukersättningar 2023 har skett för alla åldrar, men är som högst för de äldre. Av ökningen i nybeviljade sjukersättningar mellan 2022 och 2023 står de äldre för mer än hälften. Under 2023 avslogs fler ansökningar om sjukersättning än under 2022. Andelen avslag har dock minskat. Andelen avslag för kvinnor var 50 procent 2023 jämfört med 53 procent 2022. Motsvarande siffror för män var 44 procent 2023 jämfört med 47 procent 2022.

Diagram 3.12 Antal personer med nybeviljad sjukersättning per år, samt antal personer med sjukersättning i december månad

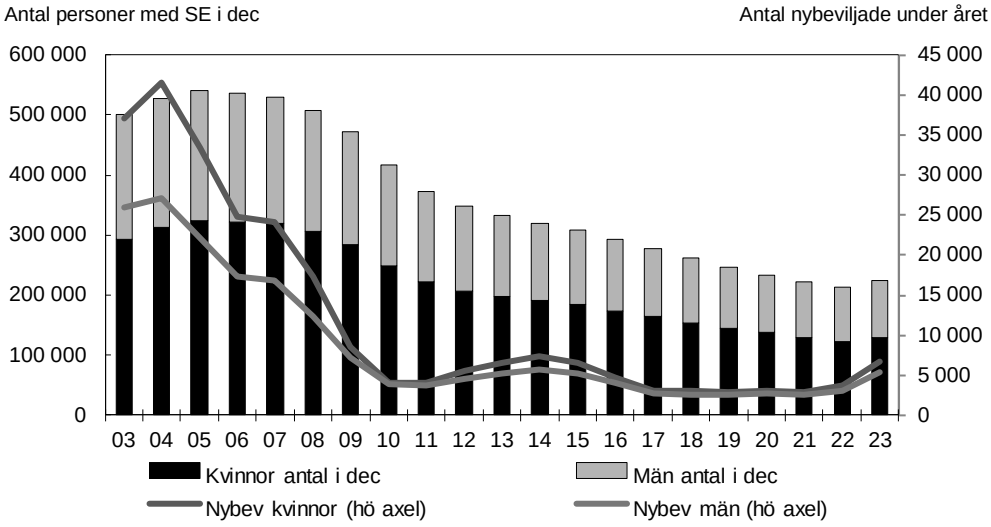

Källa: Försäkringskassan.

Antal personer med aktivitetsersättning

I december 2023 hade 31 000 personer aktivitetsersättning (14 500 kvinnor och 16 600 män), vilket var 1 400 fler än ett år tidigare. Under 2023 nybeviljades 7 800 personer aktivitetsersättning (3 900 män, 3 600 kvinnor), vilket var en ökning med 3 procent jämfört med 2022. Den numerärt största beslutsvolymen avsåg

ärenden om förlängning av aktivitetsersättningen. Under 2023 avslogs 391 förlängningsansökningar, vilket är färre än under 2022 då 426 ansökningar avslogs.

Diagram 3.13 Antal personer med aktivitetsersättning i december respektive år, samt antal nybeviljade per 1 000 försäkrade

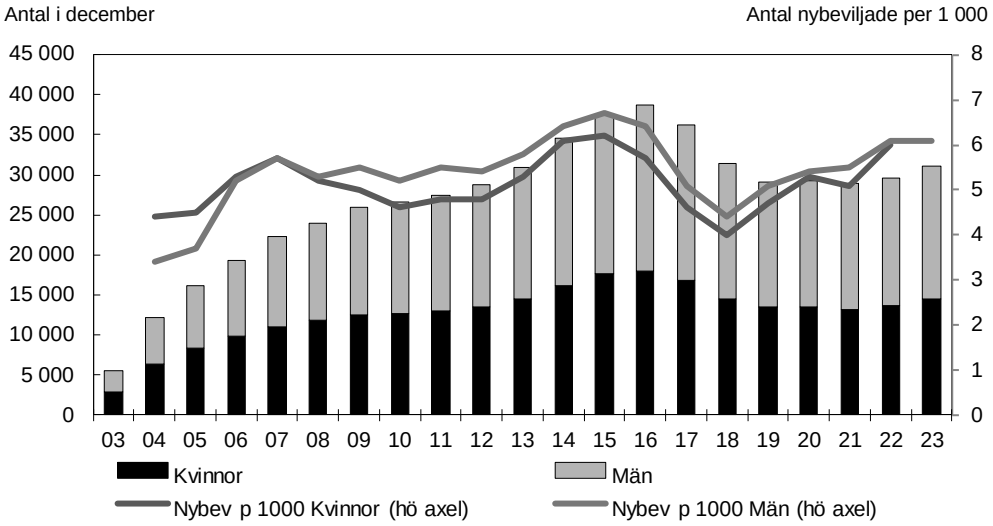

Källa: Försäkringskassan.

Under 2023 lämnade 5 300 personer aktivitetsersättningen, vilket kan jämföras med 4 900 personer under 2022. Av dem som lämnade ersättningen var 49 procent kvinnor och 51 procent män. En stor andel av dem som lämnar aktivitetsersättning vid 30 års ålder får ersättning från andra delar av sjukförsäkringen tiden efter det att aktivitetsersättningen upphört. Baserat på uppgifter för perioden juli 2021–mars 2022 hade 53 procent inom ett halvår ansökt om och beviljats sjukersättning. Andelen som fick sjukpenning i särskilda fall var totalt 30 procent och andelen som fick sjukpenning baserad på en tidigare inkomst var 6 procent totalt. Sammantaget kan konstateras att merparten (ca 90 procent) av personerna som fyllt 30 år fortsatte uppbära ersättning inom sjukförsäkringen tiden efter det att aktivitetsersättningen upphört.

3.6.2 Aktörer i sjukskrivningsprocessen

Sjukfrånvarons utveckling påverkas både av de åtgärder som ansvariga aktörer vidtar och individens deltagande i sjukskrivningsprocessen. Försäkringskassans handläggning har också betydelse för måluppfyllelsen. Andra viktiga aktörer som genom insatser eller genom frånvaro av sådana insatser kan påverka sjukfrånvarons utveckling och därigenom måluppfyllelsen är arbetsgivare, hälso- och sjukvården och Arbetsförmedlingen. Det stöd som Socialstyrelsen ger har betydelse för hälso- och sjukvårdens arbete med sjukskrivningar och i förlängningen för sjukfrånvarons utveckling.

Åtgärder på arbetsplatsen

Arbetsgivaren har en skyldighet att inom 30 dagar upprätta en plan för återgång i arbete för arbetstagare som kan förväntas vara sjukskrivna i minst 60 dagar. Försäkringskassan kan hämta in planen eller fråga arbetsgivaren om innehållet när det behövs ytterligare information om vilka förutsättningar som finns för att arbetstagaren ska kunna återgå i arbete hos arbetsgivaren. Informationen i planen kan också användas för att avgöra om det är aktuellt med arbetslivsinriktad rehabilitering hos arbetsgivaren, Arbetsförmedlingen eller med insatser via samordningsförbund.

Antalet planer för återgång i arbete från arbetsgivaren som har kommit in till Försäkringskassan har ökat från ca 36 200 under 2022 till ca 49 300 under 2023, vilket motsvarar en ökning med 36 procent (uppgifter om hur vanligt det är att upprätta

planer för kvinnor respektive män saknas). Enligt Försäkringskassan beror ökningen sannolikt på att arbetsgivarna nu har en större kunskap om skyldigheten att upprätta en plan för återgång i arbete. Även lagändringarna som syftar till att individer i första hand ska få möjlighet att återgå i arbete hos sin ordinarie arbetsgivare bedöms ha kunnat påverka utvecklingen.

De åtgärder som har vidtagits inom arbetsmiljöområdet redovisas inom utgiftsområde 14 Arbetsmarknad och arbetsliv.

Försäkringskassans samordning av sjukförsäkringsärenden

Försäkringskassan påverkar sjukfrånvarons utveckling genom den samordning och det stöd för återgång i arbete som myndigheten står för.

Under 2023 har Försäkringskassan kontaktat 20 600 sjukskrivna personer via telefon före dag 30 i sjukperioden i syfte att informera om reglerna i sjukförsäkringen och för att utreda deras förutsättningar för att komma tillbaka i arbete. Detta är en ökning med 47 procent jämfört med 2022. Kvinnor och män har kontaktats i stort sett vid samma tidpunkt i sjukfallet. Kvinnor har varit något överrepresenterade i förhållande till fördelningen av pågående sjukfall. Enligt Försäkringskassan kan en anledning till detta vara att fler kvinnor än män är sjukskrivna för stressrelaterad psykisk ohälsa, vilket ofta gör det angeläget med personlig kontakt för att kartlägga behovet av hjälp med exempelvis arbetslivsinriktad rehabilitering.

Försäkringskassan konstaterar i årsredovisningen för 2023 att även om samordnande insatser vidtas oftare och tidigare i sjukfallen, krävs fortsatt utveckling. Som ett led i att arbeta mer aktivt för att klarlägga behov och säkerställa ett effektivt stöd har Försäkringskassan tagit fram en ny standardiserad metod för att tidigt kartlägga behov av rehabilitering, Inledande kartläggning av rehabiliteringsbehov. Efter att ha testats på några platser har metoden införts i handläggningen.

Inom aktivitetsersättning har antalet samordnande insatser under tid med förmån i stället minskat under 2023. Av Försäkringskassans årsredovisning för 2023 framgår att möten med aktörer som ansvarar för rehabiliteringsinsatser, i likhet med tidigare år, genomförs sent i ärendena. För personer med aktivitetsersättning genomförs exempelvis gemensamma kartläggningar med Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen i genomsnitt först efter ca 4 år.

Försäkringskassan påverkar sjukfrånvaron även genom sin prövning av rätten till ersättning. Försäkringskassan har under 2023 fortsatt arbetet med att förbättra kvaliteten i utredningar, bedömningar och beslut. Myndigheten arbetar med att stärka det rättsliga stödet i syfte att bl.a. uppnå enhetlig tillämpning och minska lokala variationer. Detta sker bl.a. genom nationell kvalitetssäkring av ärenden som innefattar avslag på sjukpenning samt beviljanden och avslag av sjukpenning på normalnivå. För att stärka verksamheten i enhetlig rättstillämpning har alla specialister utbildats i juridisk metod, bevisvärdering och förvaltningsrätt för att kunna ge handläggare ett bättre stöd.

Europeiska Socialfonden+ (ESF+) ger Försäkringskassan möjlighet att bedriva och delta i projekt som syftar till att fler personer närmar sig eller etablerar sig på arbetsmarknaden, eller återgår i arbete. De målgrupper hos Försäkringskassan som fonden riktar sig till är de som är, har varit eller riskerar att bli sjukskrivna samt de som har sjuk- eller aktivitetsersättning. Under 2023 har Försäkringskassan deltagit i tio projekt som samverkanspart och tagit del av stödet från ESF+ (S2024/00323).

Samverkan mellan Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen för personers återgång i arbete

Samverkan mellan Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen syftar till att öka kvinnors och mäns förutsättningar att utveckla eller återfå arbetsförmåga och därmed kunna komma i arbete eller studier. Samarbetet bedrivs enligt gemensamma regleringsbrevsuppdrag och finansieras med medel inom anslaget 1:6 Bidrag för sjukskrivningsprocessen. Samarbetet består dels av förstärkta insatser i form av gemensam kartläggning och aktiva insatser för personer som är i sjukförsäkringen, dels av stöd till personer i övergången från sjukförsäkringen till arbetsmarknaden.

Under 2023 genomfördes 8 463 gemensamma kartläggningar, jämfört med 9 181 gemensamma kartläggningar 2022. Av kartläggningarna 2023 avsåg 62 procent kvinnor och 38 procent män. Andelen gemensamma kartläggningar för individer med aktivitetsersättning har minskat, men ökat något för individer med sjukpenning. Andelen som efter gemensam kartläggning påbörjade rehabiliteringsinsatser hos Arbetsförmedlingen uppgick till 72 procent under 2023, jämfört med 71 procent 2022. Av de 3 654 personer som avslutade sina rehabiliteringsinsatser under 2023 har 49 procent fått eller återfått sin arbetsförmåga och lämnat sjukförsäkringen, jämfört med 50 procent 2022.

Genom omställningsmöte ger myndigheterna information och stöd när det inte finns grund för ersättning från sjukförsäkringen och den enskilde därför behöver ställa om till ett annat arbete. Under 2023 var det 10 procent av de som inte längre fick sjukpenning och 8 procent av de som fick avslag på ansökan om aktivitetsersättning som deltog i ett omställningsmöte. Cirka 80 procent av de som fick avslag på ansökan om aktivitetsersättning eller sjukpenning och tackade ja till ett omställningsmöte, skrev in sig på Arbetsförmedlingen. Motsvarande siffra för samtliga avslag, oavsett om omställningsmöte hade ägt rum eller inte, var ca 50 procent. Enligt myndigheterna visar det att det överenskomna arbetssättet för omställningsmöten leder det till en bättre övergång från sjukförsäkringen till arbetslivet.

Under 2023 har Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen implementerat ett reviderat arbetssätt som syftar till att öka enhetlighet, effektivitet och individfokus i myndigheternas samverkan (Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen, Insatser för personer som är sjukskrivna och för unga med aktivitetsersättning, S2024/00832).

Samordnade rehabiliteringsinsatser genom samordningsförbund

För personer som har behov av samordnade rehabiliteringsinsatser är det möjligt för Försäkringskassan, Arbetsförmedlingen, regioner och kommuner att genom samordningsförbund finansiera sådana insatser. Vid utgången av 2023 fanns det 72 samordningsförbund som innefattade 274 av Sveriges 290 kommuner och samtliga regioner.

Under 2023 har samordningsförbunden finansierat totalt 571 insatser, varav 52 procent var individinriktade och 48 procent var strukturövergripande insatser. Totalt har 20 553 individer deltagit i de individinriktade insatserna under 2023, varav 55 procent var kvinnor och 45 procent var män. Den vanligaste insatsen är arbetslivsinriktade insatser och den näst vanligast är förberedande insatser. De strukturövergripande insatserna avser framför allt insatser för att utveckla myndigheternas samverkan. Den nationella uppföljningen av samordningsförbundsfinansierade insatser sker av Försäkringskassan genom uppföljningssystemet ”Uppföljning Finsam” som driftsattes under 2023. Med hänvisning till bristfälligt lagstöd när det gäller registrering och hantering av personuppgifter i uppföljningssystem för flera parter är det enligt Försäkringskassan inte möjligt att följa deltagare på

individnivå. Det innebär att det inte längre är möjligt att följa uppgifter om exempelvis försörjning och sysselsättning för deltagare före och efter en insats. (Försäkringskassan, Redovisning av målgrupper och insatser som finansieras av samordningsförbund 2023, S20243/00779).

Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen har ett uppdrag att arbeta för att samordningsförbunden ska prioritera att finansiera insatser för långtidssjukskrivna, unga med funktionsnedsättning och unga med aktivitetsersättning. Samordningsförbunden har under 2023 finansierat 254 insatser vars preciserade inriktning omfattar de prioriterade målgrupperna, vilket var 44 procent av alla insatser som samordningsförbunden totalt finansierade 2023. (Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen, Återrapportering för uppdrag om prioriterade målgrupper samt myndigheternas ansvar i samverkan genom samordningsförbund, S2024/00793).

Socialstyrelsen tillgängliggör kunskap och stöd till hälso- och sjukvården

Socialstyrelsen bidrar genom kunskapsstöd och föreskrifter till att hälso- och sjukvården och socialtjänsten bedrivs enligt vetenskap och beprövad erfarenhet. I myndighetens uppdrag ingår att stödja hälso- och sjukvårdens arbete med försäkringsmedicin och bidra till kvalitetsutvecklingen på området.

Socialstyrelsen ansvarar för det försäkringsmedicinska beslutsstödet med diagnosspecifika rekommendationer om sjukskrivningstider. Socialstyrelsen har under 2023 uppdaterat sex av de 120 diagnosspecifika rekommendationerna.

I juni 2023 publicerade Socialstyrelsen rapporten Hälso- och sjukvårdens arbete med sjukskrivning och rehabilitering – En lägesbeskrivning baserad på enkäter till läkare och regionledning hösten 2022. Det framkommer att grundläggande strukturer för ett systematiskt arbete med försäkringsmedicin i sjukskrivnings- och rehabiliteringsprocessen behöver förbättras. Av Socialstyrelsens årsredovisning för 2023 framgår att resultaten i lägesbeskrivningen är ett underlag till ett pågående arbete hos myndigheten att ta fram mått för uppföljningar inom området.

Socialstyrelsen har under 2023 tagit fram ett nytt kunskapsstöd för hälso- och sjukvårdens arbete med sjukskrivningar och relaterad rehabilitering. Kunskapsstödet, som är baserat på bästa tillgängliga kunskap, syftar till att stödja hälso- och sjukvården att uppnå god kvalitet, patientsäkerhet och jämlikhet genom ett systematiskt arbetssätt.

3.7 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Den sammantagna sjukfrånvaron, mätt som ohälsotal, är i ett historiskt perspektiv låg, men uppvisade en svag ökning under 2023. Även om ohälsotalet, vilket relaterar till befolkningens storlek, är relativt stabilt kan konstateras att den totala mängden personer som uppbär ersättning från sjukförsäkringen har ökat under 2023.

Antalet sjukfall och sjukpenningtalet har ökat under 2023. Ökningen av antalet sjukfall återfinns i princip helt i längdklassen längre än ett år och är delvis en konsekvens av ändringarna i sjukförsäkringens regelverk 2021 och 2022. Sannolikt beror ökningen delvis också på att Försäkringskassan har fokuserat mer på att göra helhetsbedömningar och tydliggjort beviskravet för sjukpenning, vilket medfört att fler personer bedöms ha rätt till sjukpenning efter dag 180 i rehabiliteringskedjan. Denna utveckling innebär att allt fler långa sjukfall kan komma att ackumuleras under de kommande åren. Vid utgången av 2023 hade över 51 000 sjukfall, vart fjärde pågående sjukfall, pågått längre än två år. Inte sedan 2005 har antalet sjukfall som är längre än två år varit lika stort.

Antalet personer med sjukersättning har ökat under 2023. Att antalet i sjukersättning ökar har inte skett sedan 2005. Ökningen beror huvudsakligen på tre faktorer: En faktor är införandet av de s.k. äldrereglerna i sjukersättningen innebärande att arbetsförmågan för dem som omfattas av äldrereglerna endast prövas mot arbeten i yrken som de har erfarenhet av samt andra lämpliga arbeten som är tillgängliga för personen. Den andra faktorn är att balanser i handläggningen har arbetats ned i en högre omfattning än tidigare. Den tredje faktorn som har påverkat utvecklingen av sjukersättningar är att den högsta åldern att uppbära sjukersättning har höjts från 64 till 65 år under 2023, vilket minskat utflödet från sjukersättningen.

Det kan konstateras att kvinnors sjukfrånvaro på grund av psykisk ohälsa är fortsatt hög. Yrken med krav på högt emotionellt och psykologiskt engagemang, vilket kännetecknar de s.k. kontaktyrken där många kvinnor arbetar, bidrar till att kvinnor sammantaget har en högre risk än vad män har för sjukskrivning med psykiatriska diagnoser.

Det är positivt att arbetsgivares kunskap om skyldigheten att upprätta en plan för återgång i arbete bedöms öka och att antalet planer som inkommit från arbetsgivare till Försäkringskassan har fortsatt att öka under 2023. Det är även positivt att Socialstyrelsen har utvecklat kunskapsstödet för att stödja hälso- och sjukvården att arbeta systematiskt med sjukskrivning och rehabilitering. Försäkringskassan utvecklar sin handläggning i syfte att säkerställa att de insatser som behövs för återgång i arbete vidtas tidigt i sjukfallet. Exempelvis har Försäkringskassan infört en ny handläggningsmetod i syfte att kartlägga rehabiliteringsbehov tidigt i ett sjukfall. Åtgärder vidtas således för att förebygga och förkorta sjukfall. Men det finns behov av fortsatta förbättringar inom samtliga områden.

Insatser sätts in sent och i få ärenden om aktivitetsersättning. Det är inte tillfredsställande. Få unga med aktivitetsersättning har en arbetsgivare, vilket betyder att det primärt är insatser inom ramen för det förstärkta samarbetet mellan Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen eller insatser finansierade av samordningsförbund som finns att tillgå för att dessa individer ska återfå eller få arbetsförmåga. Mot bakgrund av att merparten av personerna som fyllt 30 år under 2023 fortsatte att uppbära ersättning inom sjukförsäkringen tiden efter det att aktivitetsersättningen upphört, är det otillfredsställande att Försäkringskassan ger få personer med aktivitetsersättning möjlighet att ta del av insatser som syftar till att de ska få eller återfå arbetsförmåga.

Regeringens sammantagna bedömning är att målet om en långsiktigt stabil och låg sjukfrånvaro delvis har uppfyllts under resultatåret. Antalet personer som uppbär ersättning från sjukförsäkringen har ökat under året, såväl antalet personer med sjukpenning som antalet personer med aktivitets- och sjukersättning. Sjukfrånvaron är låg, men bedöms inte vara långsiktigt stabil med hänsyn till den ökande sjukfrånvaron samt kvinnors fortsatt höga sjukfrånvaro i psykiatriska diagnoser.

3.8 Politikens inriktning

Sjukförsäkringens syfte är att ge ersättning för inkomstbortfall vid sjukdom och rehabilitering. Människor ska känna sig trygga med att det finns en sjukförsäkring som ger ekonomisk ersättning om de blir sjuka och inte kan arbeta. Samtidigt är det viktigt att regelverket inte bidrar till inlåsningseffekter, utan att utformningen motverkar onödigt många och långa sjukskrivningar. Det behöver finnas incitament både för individen och andra berörda aktörer för snabb återgång i arbete. Fokus ska vara på rehabilitering med tydligt definierade avstämningstillfällen.

Den nuvarande ökningen av sjukfrånvaron är oroande. Det gäller särskilt ökningen av långtidssjukfrånvaron. Bland de sjukskrivna har en fjärdedel varit sjukskrivna i mer än två år. Den höga sjukfrånvaron på grund av psykisk ohälsa är också oroande. De psykiatriska diagnoserna står för närmare hälften av all sjukfrånvaro och är de vanligaste diagnoserna vid långvarig sjukfrånvaro. Sjukfrånvaron är särskilt hög bland kvinnor som arbetar inom vård, skola och omsorg. Detta är allvarligt både för de anställda som är eller riskerar att bli sjukskrivna och för samhället.

Sjukförsäkringen ska ge ekonomisk trygghet för dem som inte kan arbeta på grund av nedsatt arbetsförmåga, samtidigt som den behöver vara utformad så att arbetsförmåga tas tillvara i så stor utsträckning som möjligt. Det är viktigt ur såväl ett mänskligt som ett samhälleligt perspektiv.

Det ska finnas förutsättningar för ett hållbart arbetsliv. Här är det centralt att verka för en god arbetsmiljö samt rehabiliterings- och anpassningsåtgärder med fokus på att motverka många och särskilt långa sjukskrivningar. Liksom att utveckla samarbetet mellan de olika aktörerna i sjukskrivningsprocessen.

Individen har, utifrån sin arbetsförmåga, ansvar för att arbeta och försörja sig själv. Den som saknar arbetsförmåga i ett visst arbete behöver efter en tid vara beredd på att ställa om till ett annat arbete där arbetsförmågan kan tas tillvara.

Mot denna bakgrund kommer regeringen att vidta åtgärder inom flera områden för att uppnå en väl fungerande sjukförsäkring som bidrar till riksdagens mål om en långsiktigt stabil och låg sjukfrånvaro. Regeringen genomför i denna proposition ett paket av åtgärder för att förbättra stödet för återgång i arbete. Sammantaget syftar dessa åtgärder till att underlätta för personer att återgå till arbetsmarknaden tidigare, vilket stärker arbetslinjen, möjliggör en egen försörjning och bidrar till att främja Sveriges tillväxt. Regeringen förbättrar också den ekonomiska tryggheten för de sjukskrivna som har små ekonomiska marginaler. Regeringen vidtar även åtgärder för att uppnå ett mer rättvist försäkringsskydd för olika grupper av försäkrade.

Ökat stöd för återgång i arbete

Det är viktigt, inte minst för den enskilde, att den som är sjukskriven snabbt kan återgå i arbete. Det är särskilt angeläget att främja åtgärder som arbetsgivare behöver vidta i anknytning till arbetsplatsen. För att kunna sätta in rätt stöd till individen vid sjukskrivning krävs god kunskap om effektiva och beprövade insatser. Särskilt för personer med psykiatriska diagnoser finns ett behov av ny och ökad kunskap.

För att underlätta för arbetsgivare att ta sitt rehabiliteringsansvar och ta tillvara företagshälsovårdens expertresurser utvecklas bidraget för arbetsplatsinriktat rehabiliteringsstöd. De anslagna medlen ökas med 20 miljoner kronor. Regeringen kommer att se över beloppsgränserna i förordningen (2014:67) om bidrag till arbetsgivare för köp av arbetsplatsinriktat rehabiliteringsstöd för återgång i arbete.

Regeringen kommer att ge Försäkringskassan i uppdrag att stärka myndighetens arbete med att följa upp arbetsgivares planer för återgång i arbete samt samordna rehabiliteringen för framför allt långtidssjukskrivna. Försäkringskassan tillförs 50 miljoner kronor fr.o.m. 2025 för en sådan ambitionshöjning. Försäkringskassan tillförs även medel för att hantera det ökade antalet ärenden, bl.a. för att utveckla handläggningsprocesser.

Försäkringskassan och Arbetsmiljöverket kommer att ges i uppdrag att utveckla sin samverkan och tillsyn av arbetsgivares arbetsmiljö- och rehabiliteringsansvar. Det är särskilt viktigt att främja arbetsgivares arbete med rehabilitering och arbetsanpassning samt att vidta åtgärder mot de arbetsgivare som brister i sitt rehabiliterings- eller

arbetsanpassningsansvar. För arbetet med uppdraget tillförs myndigheterna 5 miljoner kronor fr.o.m. 2025.

Regeringen kommer även att se över hur återgång i arbete kan främjas genom arbetsprövning med bibehållen sjukpenning under en kortare period och genom en administrativt förenklad och flexibel process för arbetsträning.

Mot bakgrund av att få personer med aktivitetsersättning ges möjlighet att ta del av insatser som syftar till att de ska få eller återfå arbetsförmåga kommer regeringen att ge Försäkringskassan i uppdrag att utveckla arbetet med att löpande utreda förutsättningarna för arbetsförberedande eller arbetslivsinriktade insatser för dessa personer och då sådana förutsättningar finns initiera insatser. För detta tillförs Försäkringskassan 28 miljoner kronor fr.o.m. 2025 samt 3,1 miljoner kronor för införandekostnader 2025. Det behöver även underlättas för personer med sjuk- eller aktivitetsersättning att studera och därmed närma sig arbete och självförsörjning. Regeringen kommer att se över möjligheten till partiellt vilande sjuk- och aktivitetsersättning vid studier.

Bättre stöd vid långa sjukskrivningar

Åtgärder behöver vidtas för att motverka att långtidssjukskrivna som bedöms ha stadigvarande nedsatt arbetsförmåga i normalt förekommande arbeten passivt kvarstår i sjukpenningsystemet. För att undvika inlåsningseffekter är det viktigt att stödet till individen utvecklas så att arbetsförmåga, i de fall det är möjligt, kan tillvaratas i alla förvärvsarbeten på arbetsmarknaden, exempelvis i lönebidragsanställningar. Regeringen avser därför att ge Försäkringskassan i uppdrag att tillsammans med Arbetsförmedlingen vidareutveckla arbetssätt för att pröva och ta tillvara arbetsförmåga i förvärvsarbete på arbetsmarknaden.

Hälso- och sjukvårdens arbete med sjukskrivning och rehabilitering stärks

Grundläggande strukturer för ett systematiskt arbete med försäkringsmedicin inom hälso- och sjukvården behöver förbättras i regionernas arbete. Det är viktigt att kunskap om sjukskrivning och rehabilitering utvecklas och används inom hälso-och sjukvården. Det bidrar till att människor återgår till arbete och att långa sjukskrivningar motverkas. Regeringen avser därför att vidta åtgärder för att stödja och utveckla hälso- och sjukvårdens arbete med sjukskrivning och rehabilitering.

Regeringen avser att genomföra en riktad satsning på primärvårdens och första linjens arbete med psykisk hälsa. Detta för att säkerställa förebyggande insatser, att personer får vård i tid, att köerna till den specialiserade vården kortas och att återgång i arbete efter sjukskrivning i psykiatriska diagnoser främjas. För detta ändamål avsätter regeringen 500 miljoner kronor 2025 och beräknar 400 miljoner kronor per år under 2026–2027, se utgiftsområde 9 avsnitt 4 Folkhälsopolitik.

Sjuk- och rehabiliteringspenning i särskilda fall och boendetillägget höjs

Personer som uppbär sjuk- eller rehabiliteringspenning i särskilda fall utgör en ekonomiskt utsatt grupp. Ersättningen har inte höjts sedan införandet av förmånerna 2012 och har således urholkats av prisstegringar. I denna proposition föreslås att sjuk- och rehabiliteringspenning i särskilda fall samt boendetillägget höjs. De höjda beloppen innebär att bidragen anpassas till nuvarande prisutveckling. Sjuk- och rehabiliteringspenning i särskilda fall höjs med 70 kronor per dag. Boendetillägget höjs med 1 700 kronor per månad. Tillägget som betalas till barnfamiljer höjs med 500 kronor per barn och månad (se avsnitt 3.9).

Åldersgränsen för byte till kortare karenstid för egenföretagare tas bort

Att starta och bedriva näringsverksamhet högre upp i åldrarna bör uppmuntras. Försäkrade med inkomst av annat förvärvsarbete och som betalar egenavgift (s.k. egenföretagare) kan anmäla till Försäkringskassan att de vill ha sjukpenning med en karenstid på 1 dag, eller 14, 30, 60 eller 90 dagar. Grundkarensen är sju dagar. Den som inte gör något val får grundkarensen på sju dagar. Den som har fyllt 55 år får inte välja en kortare karenstid. Åldersgränsen är svår att motivera med hänsyn till hur medellivslängden och hälsan har utvecklats. Regeringen föreslår därför i denna proposition att åldern 55 år som övre gräns för egenföretagare att kunna välja kortare karenstid i sjukförsäkringen tas bort (se avsnitt 3.10).

Regeln om tillgodoräknande av hemlandstid för sjukersättning och aktivitetsersättning i form av garantiersättning tas bort

En person som vid ankomsten till Sverige fått flyktingstatus tillgodoräknas bosättningstid i ett tidigare hemland som försäkringstid för sjukersättning och aktivitetsersättning i form av garantiersättning. Denna regel ger upphov till orättvisa skillnader i grundskyddet för olika grupper. Motsvarande regel i garantipension och garantipension till omställningspension avskaffades fr.o.m. 2023. Regeringen föreslår därför i denna proposition att den s.k. hemlandstidsregeln tas bort (se avsnitt 3.11).

Socialförsäkringsförmåner för häktade och dömda

Socialförsäkringsförmåner ska inte underlätta för en person som är misstänkt eller dömd för ett allvarligt brott att hålla sig undan utredning, lagföring eller straffverkställighet. Socialdepartementet har remitterat promemorian Indragna eller minskade socialförsäkringsförmåner för den som undanhåller sig häktning eller verkställighet av frihetsberövande straff (S2024/01410). I promemorian föreslås att den som har häktats i utevaro, eller inte har inställt sig för att verkställa en frihetsberövande påföljd på kriminalvårdsanstalt eller särskilt ungdomshem, ska omfattas av socialförsäkringsbalkens bestämmelser om indragen eller minskad ersättning vid intagning på sådana institutioner. Regeringen avser att säkerställa att socialförsäkringsförmåner inte kan underlätta eller möjliggöra ekonomiskt för den som är misstänkt eller dömd för ett allvarligt brott att hålla sig undan utredning, lagföring eller straffverkställighet.

Ändrad prövningsordning för ärenden i det statliga personskadeskyddet

Dagens prövningsordning i ärenden som rör skador som inträffat i verksamhet som tillhör det statliga personskadeskyddet innebär onödiga administrativa kostnader som kan undvikas genom en lagändring som föreskriver en ny prövningsordning. I dag prövar Försäkringskassan alla skador som anmäls till Försäkringskassan, oavsett om ersättning kan beviljas för skadan eller inte. Regeringen avser att under hösten lämna förslag om ändrad prövningsordning i syfte att effektivisera handläggningen av dessa ärenden.

Kraftsamling i kärnverksamheten genom stärkt ärendehandläggning och ökat fokus på att motverka felaktiga utbetalningar och bidragsbrott

För att socialförsäkringssystemet ska uppfattas som trovärdigt krävs att ersättningar som betalas ut kommer rätt person eller rätt företag till del i rätt tid. Handläggningstider är långa och ärendebalanser är höga i flera förmåner och Försäkringskassan behöver prioritera kärnverksamheten så att väntetiderna för enskilda förkortas i såväl handläggning som telefoni utan att rättssäkerheten riskeras.

Det är därför angeläget att Försäkringskassan kan fortsätta sitt arbete med förebyggande kontroller i ärendehandläggningen för att säkerställa att besluten blir rätt

från början. Vidare behöver arbetet med omprövningar, efterkontroller, samt förmågan att återkräva och driva in felaktiga utbetalningar säkerställas. För att värna legitimiteten i välfärdssystemen behöver förutsättningarna för att effektivt kunna fortsätta motverka felaktiga utbetalningar och bidragsbrott förstärkas. En åtgärd i syfte att minska felaktiga utbetalningar är en satsning på stärkt kontroll av bl.a. tillfällig föräldrapenning. Ett särskilt angeläget område är att motverka organiserad brottlighet och den kriminella ekonomin. För att stoppa den organiserade brottsligheten behöver dess finansiella resurser strypas. Regeringen föreslår därför att medel tillförs Försäkringskassan för att förstärka deras arbete för att strypa den kriminella ekonomin.

Arbetet att motverka arbetslivskriminalitet behöver fortsätta

För att förstärka arbetet mot arbetslivskriminalitet tillförs medel för myndighetssamverkan. I syfte att möjliggöra en ambitionshöjning i arbetet och ett effektivare genomförande av regeringens prioriteringar för att myndigheternas arbete ska slå hårdare mot den kriminella ekonomin, organiserad brottslighet och människoexploatering i arbete föreslår regeringen ytterligare medel till de myndigheter som deltar i arbetet mot arbetslivskriminalitet.

Stärkt civilt försvar i sektorn Ekonomisk säkerhet

Det civila försvaret behöver stärkas och utvecklas för att bidra till en högre samlad förmåga inom totalförsvaret. Försäkringskassan är sektorsansvarig för sektorn Ekonomisk säkerhet. Statliga utbetalningar utgör samhällsviktig verksamhet som alltid måste kunna upprätthållas, även i händelse av höjd beredskap och ytterst krig. Arbetet inom sektorn förstärks genom en tilldelning av medel till beredskapsmyndigheterna för att utveckla arbetet med civilt försvar samt för att öka motståndskraften i säkra it-utrymmen.

3.9 Höjda ersättningar till personer med sjuk- eller rehabiliteringspenning i särskilda fall

3.9.1 Ärendet och dess beredning

Inom Socialdepartementet har promemorian Höjda ersättningar till personer med sjukpenning i särskilda fall eller rehabiliteringspenning i särskilda fall tagits fram (S2024/01511). I promemorian föreslås att ersättningsnivåerna för sjukpenning i särskilda fall, rehabiliteringspenning i särskilda fall och boendetillägg ska höjas från och med den 1 januari 2025. En sammanfattning av promemorian finns i *bilaga 1*, *avsnitt 1*. Promemorians lagförslag finns i *bilaga 1*, *avsnitt 2*. Promemorian har remissbehandlats. En förteckning över remissinstanserna finns i *bilaga 1*, *avsnitt 3*. Remissvaren finns tillgängliga i Socialdepartementet (S2024/01511).

3.9.2 Sjukpenning i särskilda fall och rehabiliteringspenning i särskilda fall bör höjas

Regeringens förslag: Ersättningsnivåerna för förmånerna sjukpenning i särskilda fall och rehabiliteringspenning i särskilda fall ska höjas. Förmånerna ska lämnas med högst 230 kronor per dag vid hel förmån, 173 kronor per dag vid tre fjärdedels förmån, 115 kronor per dag vid halv förmån och 58 kronor per dag vid en fjärdedels förmån. Om den försäkrade får partiell sjukersättning, ska det högsta beloppet för sjukpenning i särskilda fall och rehabiliteringspenning i särskilda fall vara en fjärdedel, hälften respektive tre fjärdedelar av 230 kronor per dag, beroende på sjukersättningens omfattning.

En förutsättning för rätt till sjukpenning i särskilda fall ska vara att den försäkrade inte skulle ha rätt till hel sjukpenning som på fortsättningsnivån medför en sjukpenning om minst 230 kronor per kalenderdag. För rätt till rehabiliteringspenning i särskilda fall ska gälla att den försäkrade inte skulle ha rätt till hel rehabiliteringspenning motsvarande vad som för sjukpenning på fortsättningsnivån medför en sjukpenning om minst 230 kronor per kalenderdag.

Den inkomstnivå som medför att rätten till sjukpenning i särskilda fall och rehabiliteringspenning i särskilda fall upphör, ska höjas till 115 400 kronor per år.

Promemorians förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: *Socialstyrelsen* och *Inspektionen för socialförsäkringen (ISF)* tillstyrker förslaget. ISF framför att det kan finnas anledning att överväga mer regelbundna justeringar av ersättningsnivåerna för att undvika att ersättningarna återigen urholkas. *Försäkringskassan* har inga synpunkter på förslaget.

Skälen för regeringens förslag: I vissa fall kan försäkrade med låg eller ingen sjukpenninggrundande inkomst ha rätt till ersättning från sjukförsäkringen i form av sjukpenning i särskilda fall. Detta gäller försäkrade som tidigare har haft aktivitetsersättning och som fr.o.m. den månad de fyller 30 år inte längre kan få den ersättningen och inte heller kan få sjukersättning men fortfarande har nedsatt arbetsförmåga på grund av sjukdom. Sjukpenning i särskilda fall kan även lämnas till försäkrade som hade tidsbegränsad sjukersättning, en förmån som upphörde helt 2012. Om en försäkrad med rätt till sjukpenning i särskilda fall deltar i arbetslivsinriktad rehabilitering lämnas i stället rehabiliteringspenning i särskilda fall.

Sjukpenning i särskilda fall och rehabiliteringspenning i särskilda fall kan lämnas som en hel, tre fjärdedels, halv eller en fjärdedels förmån. Ersättningen vid hel förmån uppgår till högst 160 kronor per dag. Vid tre fjärdedels förmån lämnas ersättning med högst 120 kronor per dag, vid halv förmån med högst 80 kronor per dag och vid en fjärdedels förmån med högst 40 kronor per dag. Förmånen kan kompletteras med ett boendetillägg, se vidare avsnitt 3.9.3.

Ersättningsnivåerna för sjukpenning i särskilda fall och rehabiliteringspenning i särskilda fall har inte höjts sedan införandet av förmånerna 2012 och har således urholkats av prisstegringar. Detta har varit särskilt påtagligt under de senaste åren. Personer med sjukpenning i särskilda fall eller rehabiliteringspenning i särskilda fall är en ekonomiskt utsatt grupp. För många försäkrade i denna grupp uppgår inte de sammantagna inkomsterna efter boendekostnader till den nivå som gäller för försörjningsstöd enligt socialtjänstlagen (2001:453). Det är inte rimligt att människor som är sjuka och saknar arbetsförmåga ska behöva komplettera sin försörjning med försörjningsstöd enbart på grund av att deras sjukförmån, tidsbegränsade sjukersättning eller aktivitetsersättning, har upphört att existera eller har upphört för att den försäkrade uppnått en viss ålder. *Socialstyrelsen* ser positivt på att de föreslagna höjningarna förväntas leda till att dessa personer inte behöver komplettera sin försörjning med försörjningsstöd, vilket sannolikt resulterar i att denna grupp kan leva ett mer självständigt liv. *ISF* anser att det är bra att ersättningar till personer med sjukpenning i särskilda fall eller rehabiliteringspenning i särskilda fall höjs. Att ersättningarna inte har ändrats sedan införandet 2012 har lett till en urholkning av ersättningarna och att den ekonomiska tryggheten blivit lidande för de som försörjer sig genom dessa ersättningar.

Regeringen föreslår därför att ersättningsnivåerna för förmånerna sjukpenning i särskilda fall och rehabiliteringspenning i särskilda fall ska höjas och lämnas enligt följande:

– 230 kronor per dag vid hel förmån,
– 173 kronor per dag vid tre fjärdedels förmån,
– 115 kronor per dag vid halv förmån, och
– 58 kronor per dag vid en fjärdedels förmån.

Om den försäkrade samtidigt får partiell sjukersättning ska det högsta beloppet för sjukpenning i särskilda fall och rehabiliteringspenning i särskilda fall vara en fjärdedel, hälften respektive tre fjärdedelar av 230 kronor per dag, beroende på sjukersättningens omfattning.

Regeringen är inte i nuläget beredd att införa någon automatisk justering av ersättningsnivåerna så som ISF framför.

Tillsammans med den höjning av boendetillägget som föreslås i avsnitt 3.9.3 innebär de föreslagna nivåerna att en försäkrad med sjukpenning i särskilda fall eller rehabiliteringspenning i särskilda fall i normalfallet får en rimlig möjlighet att försörja sig genom den förmån som betalas ut från sjukförsäkringen.

En förutsättning för rätt till sjukpenning respektive rehabiliteringspenning i särskilda fall är i dag att den försäkrade inte skulle ha rätt till hel sjukpenning som på fortsättningsnivån uppgår till minst 160 kronor per kalenderdag. Som en följd av de föreslagna höjningarna bör detta belopp höjas till 230 kronor.

Rätten till sjukpenning i särskilda fall och rehabiliteringspenning i särskilda fall upphör när den försäkrade har en inkomst som kan ligga till grund för en sjukpenninggrundande inkomst på minst 80 300 kronor. Som en följd av de föreslagna höjningarna bör detta belopp höjas till 115 400 kronor.

3.9.3 Boendetillägget bör höjas

Regeringens förslag: Boendetillägget per år ska höjas till högst 104 400 kronor för en ogift försäkrad och till högst 52 200 kronor för en gift försäkrad. Det kompletterande tillägget för hushåll med barn ska höjas till 18 000 kronor för hushåll med ett barn, till 30 000 kronor för hushåll med två barn och till 42 000 kronor för hushåll med tre eller flera barn. Boendetillägget ska minskas med 70 procent av den bidragsgrundande inkomst som överstiger 83 950 kronor.

Promemorians förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: *Inspektionen för socialförsäkringen* och *Socialstyrelsen* tillstyrker förslaget. *Försäkringskassan* har inga synpunkter på förslaget.

Skälen för regeringens förslag: Försäkrade som uppbär sjukpenning i särskilda fall och försäkrade som deltar i arbetslivsinriktad rehabilitering och får rehabiliteringspenning i särskilda fall har rätt till ett boendetillägg. Boendetillägget lämnas med högst 84 000 kronor till en ogift försäkrad och med högst 42 000 kronor till en gift försäkrad per år. Hushåll med ett barn får dessutom ett tillägg om 12 000 kronor. Tillägget är 18 000 kronor till hushåll med två barn och 24 000 kronor till hushåll med tre eller flera barn.

Ambitionen med regeringens förslag är att ge kompensation för prisstegringar så att personer med sjukpenning i särskilda fall eller rehabiliteringspenning i särskilda fall i normalfallet får en rimlig möjlighet att försörja sig genom den förmån som utbetalas

från sjukförsäkringen. Det föreslås därför att boendetillägget per år höjs till 104 400 kronor för en ogift försäkrad och till 52 200 kronor för en gift försäkrad. Tillägget för hushåll med barn höjs till 18 000 kronor för ett barn, 30 000 kronor för två barn och 42 000 kronor för tre eller flera barn.

Boendetillägget minskas när den bidragsgrundande inkomsten överstiger 58 400 kronor. Som en följd av de föreslagna höjningarna bör även denna gräns höjas. Det föreslås således att boendetillägget ska minskas med 70 procent av den bidragsgrundande inkomst som överstiger 83 950 kronor.

3.9.4 Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Regeringens förslag: Lagändringarna ska träda i kraft den 1 januari 2025.

Äldre bestämmelser ska fortfarande gälla i fråga om sjukpenning i särskilda fall, rehabiliteringspenning i särskilda fall och boendetillägg som avser tid före ikraftträdandet.

Promemorians förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Ingen av remissinstanserna kommenterar ikraftträdande- eller övergångsbestämmelserna.

Skälen för regeringens förslag: Höjningarna bör träda i kraft så snart som möjligt, vilket bedöms vara den 1 januari 2025. Dessa ändringar är av sådan enkel beskaffenhet att Försäkringskassan bedöms kunna hantera detta trots ett snart ikraftträdande. Äldre bestämmelser om sjukpenning i särskilda fall, rehabiliteringspenning i särskilda fall och boendetillägg bör dock gälla när dessa förmåner avser tid före ikraftträdandet.

3.9.5 Konsekvenser

Konsekvenser för de försäkrade

Personer med sjukpenning respektive rehabiliteringspenning i särskilda fall är en ekonomiskt utsatt grupp. För många försäkrade i gruppen uppgår inte de sammantagna inkomsterna efter boendekostnader till den nivå som gäller för försörjningsstöd enligt socialtjänstlagen (2001:453). Förslagen innebär att sjukpenningen respektive rehabiliteringspenningen i särskilda fall höjs med motsvarande ca 2 100 kronor per månad. Boendetillägget höjs med motsvarande 1 700 kronor per månad för en ensamstående försäkrad och 850 kronor per månad för den som är gift eller samman boende. Därtill höjs de tillägg som lämnas till försäkrade med barn. Med dessa höjningar bedöms den person som uppbär sjukpenning i särskilda fall eller rehabiliteringspenning i särskilda fall i normalfallet inte behöva komplettera sin försörjning med försörjningsstöd.

Konsekvenser för barn

Förslagen förbättrar den ekonomiska situationen för barn i hushåll där någon av föräldrarna uppbär sjukpenning i särskilda fall eller rehabiliteringspenning i särskilda fall. De föreslagna höjningarna är särskilt betydelsefulla för barn till ensamstående föräldrar i hushåll med en ansträngd ekonomisk situation.

Konsekvenser för statens budget

Statens utgifter för sjukpenning i särskilda fall, rehabiliteringspenning i särskilda fall och boendetillägg beräknas öka med 160 miljoner kronor per år till följd av förslagen.

Konsekvenser för kommuner och statliga myndigheter

Kommuner

Förslagen innebär att en person med sjukpenning i särskilda fall eller rehabiliteringspenning i särskilda fall i normalfallet inte behöver komplettera sin försörjning med försörjningsstöd. Detta innebär en mindre besparing för kommuner.

Försäkringskassan

Förslagen innebär att ersättningsnivåerna för sjukpenning i särskilda fall, rehabiliteringspenning i särskilda fall och boendetillägg höjs. Vissa beloppsgränser i den aktuella lagstiftningen anpassas till de nya ersättningsnivåerna. Dessa förändringar bedöms vara av enklare slag. Kostnaderna för Försäkringskassans handläggning och nödvändiga förändringar i it-systemen bedöms vara marginella och rymmas inom befintliga ekonomiska ramar.

Jämställdhet

Något fler kvinnor än män uppbär förmånerna sjukpenning i särskilda fall, rehabiliteringspenning i särskilda och boendetillägg. Det innebär att något fler kvinnor gynnas av förslagen. Med hänsyn till att höjningarna endast gäller ett begränsat antal personer bedöms förslagen dock inte påverka de jämställdhetspolitiska målen.

Övriga konsekvenser

Förslagen bedöms inte ha några konsekvenser för de allmänna förvaltningsdomstolarna, företagen, Sveriges internationella åtaganden, de integrationspolitiska målen, brottsligheten eller miljön.

3.10 Åldersgränsen för byte till kortare karenstid tas bort

3.10.1 Ärendet och dess beredning

Regeringen beslutade i juni 2020 att ge en särskild utredare i uppdrag att lämna förslag på hur företagares trygghetssystem kan bli tydligare, enklare och mer förutsägbart (dir. 2020:71). Utredningen, som antog namnet Utredningen om ett förbättrat trygghetssystem för företagare, föreslår i delbetänkandet 55 år och karensval (SOU 2020:65) att åldersgränsen 55 år som bortre gräns för möjligheten att kunna välja kortare karenstid i sjukförsäkringen ska tas bort. En sammanfattning av delbetänkandet finns i *bilaga 2, avsnitt 1*. Betänkandets lagförslag finns i *bilaga 2, avsnitt 2*. Betänkandet har remissbehandlats. En förteckning över remissinstanserna finns i *bilaga 2, avsnitt 3*. Remissyttrandena finns tillgängliga i Klimat- och näringslivsdepartementet (N2020/02936).

I denna proposition behandlas delbetänkandets förslag.

3.10.2 Bakgrund

Företagare som är anställda i eget aktiebolag omfattas av reglerna om sjuklön och har som andra anställda ett karensavdrag, vilket innebär att sjukpenning från Försäkringskassan kan utgå först efter sjuklöneperioden. Aktiebolaget är i sådana fall arbetsgivare och betalar därför arbetsgivaravgifter, varav sjukförsäkringsavgiften är en. Försäkrade som har inkomst av annat förvärvsarbete än anställning och som betalar egenavgift, så som enskilda näringsidkare, kallas ofta egenföretagare. De har en grundläggande karenstid på 7 dagar i sjukförsäkringen men kan välja en karenstid på 1, 14, 30, 60 eller 90 dagar. Den egenföretagare som har fyllt 55 år kan i dag inte byta till en kortare

karenstid. Bestämmelserna om grundkarens och karenstid finns i 27 kap. 27 a § respektive 29–31 §§ socialförsäkringsbalken, förkortad SFB. Val av karenstid påverkar sjukförsäkringsavgiften eftersom avgiften ska betalas efter en procentsats som beräknas med hänsyn till hur karenstiden bedöms påverka försäkringens utgifter (3 kap. 17 § socialavgiftslagen [2000:980]). Eftersom egenavgifterna bl.a. utgörs av sjukförsäkringsavgiften innebär det att nivån på sjukförsäkringsavgiften i sin tur kommer att påverka storleken på egenavgifterna.

3.10.3 Borttagande av 55 år som övre gräns för byte till kortare karenstid

Regeringens förslag: Den övre åldersgränsen 55 år för egenföretagare att kunna välja kortare karenstid i sjukförsäkringen ska tas bort.

Utredningens förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: *Arbetsförmedlingen*, *Domstolsverket*, *Företagarförbundet*, *Företagarna*, *Försäkringskassan*, *Hovrätten över Skåne och Blekinge*, *Inspektionen för socialförsäkringen (ISF)*, *Landsorganisationen i Sverige (LO)*, *Lantbrukarnas riksförbund (LRF)*, *Småföretagarnas Riksförbund*, *Svenskt Näringsliv*, *Tjänstemännens centralorganisation (TCO)*, *Unionen* och *Uppsala universitet* tillstyrker förslaget. Enligt *Arbetsförmedlingen* ger förslaget ökad valfrihet och förutsägbarhet även för dem som vid högre ålder överväger att starta och driva företag. Ingen remissinstans avstyrker förslaget.

Skälen för regeringens förslag: Försäkrade med inkomst av annat förvärvsarbete och som betalar egenavgift (s.k. egenföretagare) kan anmäla till Försäkringskassan att de vill ha sjukpenning med en karenstid på 1 dag, eller 14, 30, 60 eller 90 dagar. Grundkarensen är sju dagar. Den som inte gör något val får grundkarensen på sju dagar. Den som har fyllt 55 år får inte välja en kortare karenstid.

När den allmänna sjukförsäkringen infördes 1955 bestod försäkringen av en grundsjukpenning som omfattade anställda och företagare och en inkomstrelaterad tilläggssjukpenningförsäkring för anställda med inkomst av tjänst. Egenföretagare gavs möjlighet att frivilligt ansluta sig till den inkomstrelaterade tilläggssjukpenningen. För att få teckna den frivilliga försäkringen fanns två villkor, nämligen att den försäkrade hade god hälsa och inte hade fyllt 55 år. Motiveringen till åldersgränsen 55 år och hälsovillkoret var att det för en frivillig försäkring var nödvändigt att förhindra ett dåligt medlemsurval och för att undvika spekulation från medlemmarnas sida (prop. 1946:312 s. 257 och prop. 1953:178 s. 199). I den frivilliga försäkringen fanns möjlighet att välja efter hur många dagar med grundsjukpenning som tilläggssjukpenningen skulle betalas ut, dvs. omfattningen av försäkringen. Den allmänna karenstiden uppgick till 3 dagar (samma som för anställda). Samma villkor infördes enligt huvudregeln för att öka den frivilliga sjukförsäkringens omfattning som för att ansluta sig till den, dvs. att den försäkrade hade god hälsa och inte hade fyllt 55 år.

En åldersgräns på 55 år för byte till kortare karenstid är enligt regeringens mening svår att motivera, med tanke på hur medellivslängden och hälsan har förändrats sedan 1950-talet. Den enklaste lösningen är att ta bort åldersgränsen. Därigenom blir regelverket enklare och förutsebarheten ökar för egenföretagare. En sådan förändring ligger också i linje med regeringens strävan att förlänga arbetslivet. Att starta och bedriva näringsverksamhet högre upp i åldrarna bör uppmuntras. Regeringen föreslår därför att åldern 55 år som övre gräns för egenföretagare att kunna välja kortare karenstid i sjukförsäkringen tas bort.

I likhet med utredningen anser regeringen att det inte vore lämpligt att höja åldersgränsen i stället för att ta bort den. Valet av en viss åldersgräns skulle vara i det

närmaste godtyckligt. Risken att egenföretagare tvingas ha en karenstid som de inte vill ha och inte kan justera skulle kvarstå. Valfriheten skulle vara mindre än utan en åldersgräns liksom förutsebarheten för den enskilde företagaren. Utredningen nämner att det inte kan uteslutas att egenföretagare som valt en lång karenstid vid sjukdom vid ett borttagande av åldersgränsen önskar anmäla byte till en kortare karenstid och på så sätt dra nytta av en högre ersättning från försäkringen än vad som motsvarar vad egenföretagaren betalat in i egenavgifter. Regeringen instämmer i att en sådan risk inte kan uteslutas men kan samtidigt konstatera att det vid en sådan anmälan löper en uppsägningstid som motsvarar det antal dagar med vilken karenstiden förkortas. Den kortare karenstiden gäller inte heller för sjukdom som den försäkrade drabbats av innan den anmälda ändringen har börjat gälla (27 kap. 31 § tredje stycket SFB). För förmånerna sjukpenning och rehabiliteringspenning finns också bestämmelser som begränsar omfattningen på försäkringsskyddet beroende på ålder. Har den försäkrade fått sjukpenning för 180 dagar efter ingången av den månad när han eller hon fyllde 66 år, får Försäkringskassan besluta att sjukpenning inte längre ska lämnas till den försäkrade. Vidare får sjukpenning lämnas under högst 180 dagar för tid efter ingången av den månad när den försäkrade fyller 71 år (27 kap. 36 och 37 §§ SFB). Bestämmelserna om sjukpenninggrundande inkomst, beräkningsunderlaget för bl.a. sjukpenning, innehåller liknande åldersgränser. Exempelvis gäller s.k. SGI-skydd vid arbetsoförmåga som ger rätt till sjukpenning bara för tid före 66 års ålder (26 kap. 17 § SFB). Från och med den 1 januari 2026 blir motsvarande åldersgräns riktåldern för pension, vilken för 2026 är 67 år. Vad gäller egenavgifter kan också nämnas att den som vid ingången av beskattningsåret har fyllt 66 år bara ska betala ålderspensionsavgiften. Från och med den 1 januari 2026 blir motsvarande åldersgräns 67 år (3 kap. 15 § socialavgiftslagen).

3.10.4 Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Regeringens förslag: Ändringarna ska träda i kraft den 1 januari 2025.

Regeringens bedömning: Det bör inte införas några övergångsbestämmelser.

Utredningens förslag och bedömning överensstämmer delvis med regeringens. Utredningen föreslår ett ikraftträdandedatum som redan har passerat.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans kommenterar förslaget eller bedömningen.

Skälen för regeringens förslag och bedömning: Den övre åldersgränsen 55 år för egenföretagare att kunna välja en kortare karenstid i sjukförsäkringen bör tas bort vid tidigast lämpliga tillfälle. Regeringen bedömer att den föreslagna lagändringen lämpligen kan träda i kraft den 1 januari 2025. I likhet med utredningen anser regeringen att några övergångsbestämmelser inte bör införas. Förslaget innebär att företagare som har fyllt 55 år kan säga upp sin valda karenstid med verkan tidigast fr.o.m. den 1 januari 2025 och att uppsägningstiden inte kan börja löpa förrän tidigast fr.o.m. detta datum.

3.10.5 Konsekvenser

Den enskilde

De flesta egenföretagare gör inget aktivt val av karenstidens längd utan har en grundkarens om 7 dagar. För de företagare som önskar välja karens innebär förslaget en förbättring. Särskilt för de något äldre egenföretagarna eller för dem som önskar starta företag lite senare i livet kan förslaget vara av betydelse. Företagarklimatet förbättras när alla egenföretagare kan välja den karens som de önskar. Det blir också enklare för egenföretagare då de inte längre behöver förhålla sig till en åldersgräns. En hög grad

av valfrihet och flexibilitet ger goda förutsättningar för företagande samtidigt som egenföretagare har tillgång till sjukförsäkringen utifrån vald karenstid.

Myndigheter

Med anledning av förslaget kommer Försäkringskassan att behöva uppdatera sin information till egenföretagare. Vidare kommer myndigheten att behöva administrera ett antal ärenden där företagare önskar byta till kortare karens. Som en följd av förslaget bedöms det uppstå något fler korta sjukfall. Enligt utredningens konsekvensanalys beräknas ca 4 000 personer som har fyllt 55 år byta till en karenstid på en dag till följd av förändringen. Det något högre antalet korta sjukfall som blir följden av denna förändring är dock så begränsat att konsekvenserna för Försäkringskassan bedöms vara marginella och därmed rymmas inom ram. Detsamma gäller för domstolarna.

Jämställdhet

Förslaget är könsneutralt utformat. I den bemärkelsen påverkas kvinnor och män likadant. Fler män än kvinnor är egenföretagare, vilket innebär att fler män än kvinnor gynnas av förslaget. Å andra sidan kan förslaget ha större betydelse för kvinnor, med tanke på att de i genomsnitt är sjukskrivna i högre utsträckning än män.

Konsekvenser för statsbudgeten

Utgifterna för sjukpenning beräknas öka med 9 miljoner kronor per år. Samtidigt gäller att sjukförsäkringsavgifterna bör öka i och med att fler bedöms välja en kortare karenstid och därigenom får en högre sjukförsäkringsavgift. På sikt bör förändringarna vara offentligfinansiellt neutrala då dessa avgifters nivå beräknas utifrån att inkomster och utgifter ska vara i balans.

Övriga konsekvenser

Förslaget bedöms inte ha några konsekvenser för arbetsgivare, kommuner, regioner, barnens situation, de integrationspolitiska målen, Sveriges internationella åtaganden, brottsligheten eller miljön.

3.11 Regeln om tillgodoräknande av hemlandstid för sjukersättning och aktivitetsersättning i form av garantiersättning tas bort

3.11.1 Ärendet och dess beredning

Regeringen beslutade i oktober 2018 att ge en särskild utredare i uppdrag att analysera och lämna förslag på hur garantipension och garantipension till omställningspension bör konstrueras och regleras i socialförsäkringsbalken (dir. 2018:106). Utredningen antog namnet Garantipensionsutredningen. I oktober 2019 beslutade regeringen om tilläggsdirektiv till utredningen med ett utvidgat uppdrag (dir. 2019:75). Det utvidgade uppdraget innebar bl.a. att överväga att avskaffa eller förändra den särregel som gör det möjligt för vissa försäkrade att tillgodoräkna sig bosättningstid i tidigare hemland vid beräkning av garantipension, garantipension till omställningspension samt sjukersättning och aktivitetsersättning i form av garantiersättning. Utredningen skulle också överväga om det fortfarande är motiverat att ha ett undantag som gör att försäkringstid som legat till grund för sjukersättning kan användas för att beräkna försäkringstid för garantipension. I maj 2020 lämnade utredningen sitt slutbetänkande Grundpension – Några anslutande frågor (SOU 2020:32). Utredningen föreslog bl.a.

att bosättningstid i ett tidigare hemland inte ska få tillgodoräknas som försäkringstid, men bedömde att regeringen borde överväga att utreda hur försörjningen bör lösas för dem som har en långvarigt nedsatt arbetsförmåga men som inte kan få sitt försörjningsbehov tillgodosett genom sjukersättningens och aktivitetsersättningens grundskydd. Utredningen föreslog också att det inte ska vara möjligt att som försäkringstid för grundpension räkna den försäkringstid som har legat till grund för hel sjukersättning. En sammanfattning av betänkandet finns i *bilaga 3*, *avsnitt 1*. Lagförslagen i betänkandet i nu relevanta delar finns i *bilaga 3*, *avsnitt 2*. Betänkandet har remissbehandlats. En förteckning över remissinstanserna finns i *bilaga 3*, *avsnitt 3*. Remissyttrandena finns tillgängliga i Socialdepartementet (S2020/05113).

Vid behandlingen av förslagen i budgetpropositionen för 2022 (prop. 2021/22:1 utg.omr. 10) angav socialförsäkringsutskottet att de särskilda undantag som gäller för flyktinginvandrare när det gäller kvalificeringen till sjuk- och aktivitetsersättning borde avskaffas från 2023. Anslaget 1:2 Aktivitets- och sjukersättningar m.m. kunde därmed enligt utskottet beräknas minska med 300 miljoner kronor fr.o.m. 2023 i förhållande till vad som angavs i budgetpropositionen (bet. 2021/22:SfU1 s. 29 och 30).

Den förra regeringen föreslog i propositionen Borttagande av regler för tillgodoräknande av försäkringstid i vissa situationer (prop. 2021/22:237) att bosättningstid i ett tidigare hemland inte ska få tillgodoräknas som försäkringstid för garantipension och garantipension till omställningspension och att det inte ska vara möjligt att som försäkringstid för garantipension räkna den försäkringstid som legat till grund för sjukersättning i form av garantiersättning. I fråga om sjukersättning och aktivitetsersättning i form av garantiersättning bedömde regeringen i samma proposition att bosättningstid i ett tidigare hemland även fortsättningsvis bör tillgodoräknas som försäkringstid för dessa förmåner. Riksdagen antog regeringens lagförslag (bet. 2021/22:SfU30, rskr. 2021/22:425).

I denna proposition behandlas Garantipensionsutredningens förslag att ta bort regeln om tillgodoräknande av bosättningstid i ett tidigare hemland som försäkringstid för sjukersättning och aktivitetsersättning i form av garantiersättning.

3.11.2 Borttagande av regeln om tillgodoräknande av hemlandstid

Regeringens förslag: Bosättningstid i ett tidigare hemland ska inte få tillgodoräknas som försäkringstid för sjukersättning och aktivitetsersättning i form av garantiersättning.

Utredningens förslag överensstämmer i sak med regeringens. Utredningens förslag har en annan författningsteknisk utformning med anledning av att utredningen föreslår att garantiersättningen ska ersättas av en ny förmån benämnd grundersättning. Utredningen gör även bedömningen att regeringen bör överväga att utreda hur försörjningen bör lösas för dem som har en långvarigt nedsatt arbetsförmåga men som inte kan få sitt försörjningsbehov tillgodosett genom sjukersättningens och aktivitetsersättningens grundskydd.

Remissinstanserna: De flesta remissinstanser har antingen inga synpunkter på förslaget, eller tillstyrker det, däribland *Offentliganställdas förhandlingsråd (OFR)*, *Förvaltningsrätten i Malmö*, *Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd (MFOF)*, *Tjänstemännens centralorganisation (TCO)*, *Stockholms universitet*, *Svenskt Näringsliv*, *Kungsbacka kommun* och *Uppsala kommun*.

Inspektionen för socialförsäkringen (ISF), *Landsorganisationen i Sverige (LO)*, *LO-TCO Rättskydd AB*, *Pensionärsförbunden*, *Pensionsrättvisa*, *Personskadeförbundet RTP*, *SIOS*, *Sveriges*

Kommuner och Regioner (SKR) och *Umeå universitet* avstyrker förslaget med hänvisning till konsekvenserna för enskilda.

ISF, *Örebro universitet*, *Umeå universitet*, *Norrköpings kommun*, *Mora kommun*, *Umeå kommun*, *Ekerö kommun*, *Uppsala kommun*, *Malmö stad*, *SKR* och *OFR* instämmer i utredningens bedömning om behovet av utredning.

Skälen för regeringens förslag: Sjukersättning och aktivitetsersättning i form av garantiersättning är bosättningsbaserade förmåner som säkerställer en viss garantinivå vid långvarigt nedsatt arbetsförmåga för försäkrade med låg eller obefintlig inkomstrelaterad ersättning. Storleken på garantiersättningen beror på hur lång försäkringstid den försäkrade kan tillgodoräknas. För full garantiersättning krävs 40 års försäkringstid. För varje år som försäkringstiden understiger 40 år minskas garantiersättningen med en fyrtiondel. Garantipension och garantipension till omställningspension är utformade enligt samma anknytningsprincip som innebär att det bör krävas en lång tids anknytning till Sverige för att få rätt till socialförsäkringens grundskydd. Den s.k. hemlandstidsregeln innebär att flyktingar och andra skyddsbehövande som kommer till Sverige får tillgodoräkna sig tiden i det tidigare hemlandet som försäkringstid.

Regler om tillgodoräknande av hemlandstid infördes ursprungligen för folkpensionen 1993 (prop. 1992/93:7). Förtidspensionen och sjukbidraget som utgjorde föregångarna till sjukersättningen och aktivitetsersättningen var då en del av folkpensionen. Motivet till hemlandstidsregeln var att flyktingar och andra som kommer till Sverige under liknande former kunde antas gå miste om pensionsrättigheter när de flydde från hemlandet. De personkategorier som då omfattades av hemlandstidsregeln har därefter kommit att vidgas väsentligt i samband med lagändringar 1997 och 2006 (prop. 1996/97:25 och prop. 2004/05:170). Några egentliga skäl för utvidgningen av hemlandstidsregelns personkrets redovisas inte i förarbetena och det saknas redogörelser för vilka konsekvenserna skulle bli för statens kostnader för de berörda förmånerna. Grupper som – enligt den bedömning som gjordes vid införandet av regeln – inte borde omfattas av bestämmelsen, har med tiden utan närmare överväganden kommit att omfattas av den. Den utvidgning av kretsen som omfattas av hemlandstidsregeln som har skett över tid har också lett till svårmotiverade skillnader när det gäller vem som omfattas av den. Under början av 1990-talet kom många personer från före detta Jugoslavien till Sverige. Dessa fick uppehållstillstånd av humanitära skäl och omfattas därför inte av hemlandstidsregeln. Om personerna hade kommit till Sverige några år senare hade de däremot omfattats av hemlandstidsregeln.

Hemlandstidsregeln är enligt regeringens mening ineffektiv i relation till syftet att kompensera för intjänade rättigheter som går förlorade. Som nämnts ovan var motivet för hemlandstidsregeln att flyktingar kunde antas gå miste om pensionsrättigheter när de flydde från hemlandet. Eftersom hemlandstidsregeln inte tar hänsyn till om personen faktiskt gått miste om någon förmån när han eller hon lämnat sitt hemland kan regeln i stället kompensera för att en del länder varken har något fungerande pensionssystem eller någon fungerande sjukförsäkring. Samtidigt går en person som flyr landet i sådana fall inte miste om några intjänade rättigheter. En annan aspekt är tidsutdräkten från det att personen får uppehållstillstånd i Sverige till försäkringsfallet. Under den tiden kan förhållandena ha ändrats så pass mycket att personen vid försäkringsfallet ändå får tillgodogöra sig intjänade rättigheter från hemlandet. Under andra halvan av 1900-talet anlände t.ex. flyktingar till Sverige från andra länder i Europa t.ex. från Ungern, Tjeckoslovakien, Rumänien och Polen, vilka numera är EU-medlemmar och har ett adekvat försäkringsskydd.

Hemlandstidsregeln ger enligt regeringens mening upphov till orättvisa skillnader i grundskyddet för olika grupper. Det är svårt att motivera att just denna grupp ska

behandlas mer förmånligt än de som får uppehållstillstånd i Sverige av andra skäl. Det är också svårt att motivera att denna grupp ska behandlas mer förmånligt än de som av andra skäl tillbringar en tid utanför Sverige och därför får lägre sjukersättning eller aktivitetsersättning i form av garantiersättning. Motsvarande regler för beräkning av försäkringstid för garantipension och garantipension till omställningspension avskaffades fr.o.m. 2023 (prop. 2021/22:237, bet. 2021/22:SfU30, rskr. 2021/22:425). Genom ett borttagande av hemlandstidsregeln även för sjukersättning och aktivitetsersättning i form av garantiersättning blir regelverket mer konsekvent och begripligt, samtidigt som anknytningsprincipen om försäkringstid genom lång tids bosättning i Sverige stärks.

En förutsättning för rätt till sjukersättning eller aktivitetsersättning är att personen var försäkrad vid tidpunkten för försäkringsfallet. Försäkringsfallet är för sjukersättning den tidpunkt när arbetsförmågan blev stadigvarande nedsatt. För aktivitetsersättning vid nedsatt arbetsförmåga är försäkringsfallet den tidpunkt när arbetsförmågan blev nedsatt i minst ett år. Personer som inte var försäkrade vid tidpunkten för försäkringsfallet har, såvida det inte skedde före året de fyllde 18 år, inte rätt till någon sjukersättning eller aktivitetsersättning. Att den som omfattas av hemlandstidsregeln därigenom ändå kan sakna rätt till ersättning bidrar till att regelverket framstår som svårbegripligt och inkonsekvent.

Inspektionen för socialförsäkringen (ISF), *Umeå universitet* m.fl., avstyrker förslaget med hänvisning till konsekvenserna för enskilda. Regeringen anser å sin sida att det inte går att motivera en ordning där den som omfattas av hemlandstidsregeln får ett bättre grundskydd än den som får uppehållstillstånd i Sverige av andra skäl. Detsamma gäller i relation till den som får kortare försäkringstid på grund av att han eller hon av något annat skäl har varit bosatt utanför Sverige. Som nämnts så förekommer det också personer som inte var försäkrade vid tidpunkten för försäkringsfallet och som av den anledningen inte har rätt till någon sjukersättning eller aktivitetsersättning. Dessa grupper är redan i dag hänvisade till kommunalt försörjningsstöd i den mån de inte klarar sin försörjning. Garantipensionsutredningen beräknar i sitt slutbetänkande (SOU 2020:32) att ca 150 personer som nybeviljas sjukersättning eller aktivitetsersättning per år berörs av hemlandstidsregeln. Av dessa beräknas knappt 40 procent ha en så kort försäkringstid att de utöver sjukersättningen eller aktivitetsersättningen redan i dag också får försörjningsstöd. Det innebär att resterande drygt 90 personer per år som nybeviljas sjukersättning eller aktivitetsersättning får en totalt sett lägre disponibel inkomst jämfört med om förslaget inte genomförs.

ISF, *Umeå universitet*, *Sveriges Kommuner och Regioner* (*SKR)* m.fl. instämmer i utredningens bedömning att det finns skäl att utreda hur försörjningen bör lösas för dem som har en långvarig nedsättning av arbetsförmågan men som inte kan få sitt försörjningsbehov tillgodosett genom sjuk- och aktivitetsersättningens grundskydd. Bland andra ISF anser att en sådan utredning ska göras innan förslaget genomförs. Regeringen anser att det inte behövs någon sådan utredning för att förslaget ska kunna genomföras. I den mån den som har långvarigt nedsatt arbetsförmåga inte kan försörja sig själv är han eller hon i sista hand hänvisad till det kommunala försörjningsstödet. Det går inte att med exakthet beräkna förslagets konsekvenser på sikt gällande ekonomiskt bistånd. De långsiktiga effekterna beror bl.a. på storleken och sammansättningen av den framtida invandringen samt hur dessa invandrare kommer in på arbetsmarknaden. Regeringen bedömer dock att konsekvenserna för kommunerna blir begränsade, se vidare avsnitt 3.11.4.

Regeringen anser sammanfattningsvis att bosättningstid i ett tidigare hemland inte ska få tillgodoräknas som försäkringstid för sjukersättning och aktivitetsersättning i form av garantiersättning. Hemlandstidsregeln är ineffektiv i relation till syftet och ger

upphov till orättvisa skillnader i grundskyddet för olika grupper. Det är inkonsekvent att behålla en hemlandstidsregel i fråga om sjukersättning och aktivitetsersättning när motsvarande regel i fråga om garantipension och garantipension till omställningspension avskaffades fr.o.m. 2023. Regeringen föreslår övergångsbestämmelser som innebär att redan utgående förmåner dock inte påverkas av förslaget. Se vidare avsnitt 3.11.3.

Riksdagen har genom lagen (2022:879) om ändring i socialförsäkringsbalken beslutat att vissa åldersgränser i socialförsäkringssystemet fr.o.m. 2026 ska knytas till riktåldern för pension (prop. 2021/22:181, bet. 2021/22:SfU25, rskr. 2021/22:331). Den lagen träder i kraft den 1 december 2025. Den redan beslutade lagändringen omfattar bl.a. 35 kap. 4, 12 och 15 §§ socialförsäkringsbalken, förkortad SFB. Eftersom dessa paragrafer nu föreslås ändras, bör 35 kap. 4, 12 och 15 §§ lagen (2022:879) om ändring i socialförsäkringsbalken ändras på motsvarande sätt.

3.11.3 Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Regeringens förslag: Lagändringarna ska träda i kraft den 1 juni 2025 och tillämpas för tid fr.o.m. den 1 juli 2025.

Bosättningstid i tidigare hemland ska fortfarande tillgodoräknas för en försäkrad som har rätt till sjukersättning eller aktivitetsersättning för tid fr.o.m. den 1 juli 2025 eller fr.o.m. en senare tidpunkt om han eller hon oavbrutet haft rätt till någon av dessa förmåner sedan före den 1 juli 2025.

Vid tillämpning av bestämmelserna om sjukpenninggrundade inkomst i 26 kap. 8 § och om sjukpenning i 27 kap. 35 och 54 §§ socialförsäkringsbalken ska bosättningstid i tidigare hemland fortfarande tillgodoräknas för den som har rätt till sjukersättning eller aktivitetsersättning för tid före den 1 juli 2025.

Utredningens förslag överensstämmer i sak med regeringens. Utredningen föreslår ett ikraftträdandedatum som redan har passerat.

Remissinstanserna: Ett mindre antal remissinstanser kommenterar ikraftträdande- och övergångsbestämmelserna.

Några remissinstanser, däribland *Kommerskollegium* och *Sveriges Kommuner och Regioner (SKR)*, är positiva till att förslaget avser framtida förmåner och att redan existerande förmåner inte påverkas. *Tjänstemännens centralorganisation (TCO*) förutsätter att införandet av ett nytt regelverk inte kommer att innebära försämrade förmåner för dem som får dessa i dag.

Skälen för regeringens förslag: Enligt regeringens mening är det angeläget att de förslagna ändringarna börjar tillämpas så snart som möjligt med beaktande av förutsättningarna för Försäkringskassan att förbereda reformen. Regeringen gör bedömningen att detta lämpligen kan ske till halvårsskiftet 2025. Försäkringskassan har i vissa fall behov av att kunna fatta beslut om ersättning en tid före den period som ersättningen avser. Exempelvis lämnas sjukersättning och aktivitetsersättning, i de fall Försäkringskassan beslutar om förmånerna utan att ansökan har gjorts, tidigast fr.o.m. månaden efter beslutet om förmånen har fattats. De föreslagna ändringarna bör därför, för att få effekt fr.o.m. den 1 juli 2025, träda i kraft redan den 1 juni 2025 men tillämpas för tid fr.o.m. den 1 juli 2025.

För dem som vid ikraftträdandet av ändringarna i socialförsäkringsbalken får sjukersättning eller aktivitetsersättning i form av garantiersättning skulle ett borttagande av möjligheten att tillgodoräkna hemlandstidstid medföra en ekonomisk försämring för dem som omfattas av regeln. I vissa fall skulle ersättningen helt

upphöra. Det rör sig om personer som har inrättat sig efter en viss nivå på ersättningen och som beroende på graden av sin nedsatta arbetsförmåga inte förväntas kunna kompensera inkomstbortfallet med en förvärvsinkomst. Enligt regeringens mening är det varken rimligt eller lämpligt att dessa personers försäkringstid räknas om med anledning av att hemlandstidsregeln tas bort. Det bör därför införas övergångsbestämmelser. Dessa bör utformas så att endast personer som beviljas förmånerna efter ikraftträdandet berörs av ändringarna. I fråga om den som har rätt till sjukersättning eller aktivitetsersättning för juni 2025 eller tidigare bör alltjämt bosättningstid i tidigare hemland tillgodoräknas som försäkringstid. Detsamma bör gälla den som har rätt till sjukersättning eller aktivitetsersättning för tid fr.o.m. juli 2025 och som oavbrutet har haft rätt till sjukersättning eller aktivitetsersättning sedan före den 1 juli 2025.

Vidare bör vid tillämpning av bestämmelserna om sjukpenninggrundade inkomst i 26 kap. 8 § och om sjukpenning i 27 kap. 35 och 54 §§ socialförsäkringsbalken bosättningstid i tidigare hemland alltjämt beaktas för den som har rätt till sjukersättning eller aktivitetsersättning för tid före den 1 juli 2025.

I 4 kap. 23 § lagen (2010:111) om införande av socialförsäkringsbalken finns en bestämmelse som bl.a. anger att med försäkringstid för garantiersättning ska för tid före 2003 avses bosättningstid enligt 5 kap. i den upphävda lagen (1962:381) om allmän försäkring i kapitlets lydelse före den 1 januari 2003. I 5 kap. 7 § nyss nämnda lag finns bestämmelser om att bosättningstid i tidigare hemland beaktas som försäkringstid. Eftersom regeringen föreslår att hemlandstid inte bör få tillgodoräknas för den som beviljas sjukersättning eller aktivitetsersättning för tid fr.o.m. den 1 juli 2025 bör det införas bestämmelser med innebörden att hemlandstid alltjämt får tillgodoräknas som försäkringstid för den som har rätt till sjukersättning eller aktivitetsersättning för juni 2025.

3.11.4 Konsekvenser

Metod

Utredningen simulerade förslagets konsekvenser i mikrosimuleringsmodellen FASIT med framskrivning till 2023, baserat på nybeviljanden 2018. Regeringen bedömer att dessa beräkningar är tillräckliga för att bedöma konsekvenserna av förslaget.

Den enskilde

De personer som kan beviljas sjukersättning eller aktivitetsersättning har en sjukdom eller en funktionsnedsättning som innebär nedsatt arbetsförmåga. Förslaget betyder att personer som första gången beviljas sjukersättning och aktivitetsersättning i form av garantiersättning för tid fr.o.m. den 1 juli 2025 inte får tillgodoräknas hemlandstid. Nuvarande regler gäller för personer som beviljats förmånerna för tid före den 1 juli 2025. Personer som vid ikraftträdandet redan har beviljats sjukersättning och aktivitetsersättning i form av garantiersättning påverkas alltså inte. Enligt utredningens beräkningar kommer ca 150 personer som nybeviljas sjukersättning eller aktivitetsersättning per år att få lägre ersättning genom förslaget i denna proposition. Av dessa är hälften kvinnor och hälften män. Den individuella disponibla inkomsten beräknas i genomsnitt bli ca 1 900 kronor i månaden lägre för kvinnor och 2 900 kronor i månaden lägre för män. Den disponibla inkomsten minskar alltså betydligt mer för männen än för kvinnorna. Det beror på att kvinnorna i högre grad kompenseras med höjt bostadstillägg. De långsiktiga effekterna beror bl.a. på storleken och sammansättningen av den framtida invandringen samt hur dessa invandrare kommer in på arbetsmarknaden.

Barnens situation

Barnens situation bedöms påverkas marginellt. Gruppen försäkrade som nybeviljas sjukersättning och aktivitetsersättning och som genom förslaget får lägre disponibel inkomst är relativt liten. De långsiktiga effekterna beror bl.a. på hur barnafödandet utvecklas hos dem som påverkas av förslaget, storleken och sammansättningen av den framtida invandringen samt hur dessa invandrare kommer in på arbetsmarknaden.

Integrationen

Hemlandstidsregeln innebär att försäkringstiden beräknas särskilt gynnsamt för invandrare som får uppehållstillstånd i Sverige på vissa grunder, medan invandrare som får uppehållstillstånd av andra skäl inte omfattas av regeln. Ett borttagande av regeln innebär att alla invandrare behandlas lika, oavsett grunden för uppehållstillstånd. Dessutom behandlas invandrare på samma sätt som personer som inte är invandrare. Redan utgående förmåner påverkas inte. Borttagandet av regleringen bedöms inte ha någon större påverkan på integrationen.

Myndigheter

Konsekvenserna för Försäkringskassan bedöms vara marginella. Införandekostnaderna är små och bedöms rymmas inom ram. Förslaget innebär en viss förenkling för myndigheten eftersom ett utrednings- och bedömningsmoment försvinner. Det rör sig dock om en liten grupp. Förslaget bedöms inte ha några konsekvenser för domstolarna, eftersom regelverket blir enklare.

Kommuner

Utgifterna för ekonomiskt bistånd ökar enligt utredningen med 0,1 miljoner kronor det första året (halvårseffekt). Det går inte att med exakthet beräkna förslagets konsekvenser på sikt gällande ekonomiskt bistånd. De långsiktiga effekterna beror bl.a. på storleken och sammansättningen av den framtida invandringen samt hur dessa invandrare kommer in på arbetsmarknaden. Även om man beaktar de långsiktiga effekterna av nybeviljad sjukersättning och aktivitetsersättning i form av garantiersättning bedöms effekterna av ett borttagande av hemlandstidsregeln bli begränsade för kommunernas utgifter för ekonomiskt bistånd. Även de kommunala skatteintäkterna beräknas minska. Utredningen beräknar att skatteintäkterna minskar med ca 1,5 miljoner kronor införandeåret (halvårseffekt).

Utrikes födda är redan under nuvarande förhållanden överrepresenterade bland mottagare av ekonomiskt bistånd, på grund av att de i större utsträckning än inrikes födda inte kvalificerat sig för ersättning från andra trygghetssystem. Enligt Socialstyrelsens rapport Försörjningshinder och ändamål med ekonomiskt bistånd år 2022 (publicerad 2023), var 61 procent av samtliga vuxna biståndsmottagare som 2022 mottagit ekonomiskt bistånd utrikes födda, samtidigt som andelen utrikes födda motsvarar 20 procent av landets totala befolkning. Det beror enligt myndigheten till stor del på att dessa, i större utsträckning än inrikes födda, inte kvalificerat sig för ersättning från andra trygghetssystem. År 2022 hade 5 356 vuxna ekonomiskt bistånd med försörjningshindret sjuk- och aktivitetsersättning. De hade alltså rätt till sjuk- eller aktivitetsersättning men behövde ekonomiskt bistånd för sin försörjning. Av dessa var 51 procent kvinnor och 49 procent män.

Förslaget bedöms inte ha några påtagliga konsekvenser för regionerna.

Jämställdhet

Regelverket innehåller inga skillnader mellan kvinnor och män. Som framgår ovan kommer förslaget dock att påverka den individuella disponibla inkomsten olika mycket för kvinnor och män. Förslaget bedöms dock inte ha några konsekvenser för jämställdheten.

Konsekvenser för statens budget

Utgifterna för sjukersättning och aktivitetsersättning beräknas minska med 5 miljoner kronor 2025. Eftersom allt fler personer kommer att omfattas av de nya bestämmelserna kommer utgiftspåverkan att öka över tid. År 2026 väntas utgifterna för sjukersättning och aktivitetsersättning bli 15 miljoner kronor lägre till följd av förslagen. År 2027 beräknas utgifterna minska med 25 miljoner. Kostnaderna för bostadstillägg väntas samtidigt öka med 2 respektive 4 miljoner kronor för åren 2026 och 2027. De långsiktiga effekterna beror bl.a. på storleken och sammansättningen av den framtida invandringen, samt hur dessa invandrare kommer in på arbetsmarknaden.

EU-rätten och internationella åtaganden

Regeringen bedömer att förslaget inte strider mot EU-rätten och att det är förenligt med Sveriges internationella åtaganden i övrigt. I FN:s konvention från 1951 angående flyktingars rättsliga ställning (flyktingkonventionen) framgår att flyktingar ska tillerkännas samma behandling som statens egna medborgare beträffande social-försäkring. Denna rätt gäller dock med förbehåll för förmåner som uteslutande bekostas av allmänna medel (artikel 24.1 b ii). Därmed är förslagen förenliga med konventionen redan av det skälet att dessa förmåner bekostas av allmänna medel och därför inte träffas av rätten till likabehandling enligt bestämmelsen i artikel 24 i flyktingkonventionen. Vidare innebär förslaget att flyktingar tillerkänns samma behandling som svenska medborgare beträffande rätten till dessa förmåner. Förslagen är alltså även av detta skäl förenliga med rätten till likabehandling i flykting-konventionen. Av samma skäl är förslagen också förenliga med de åtaganden Sverige har enligt Europaparlamentets och rådets direktiv 2011/95/EU av den 13 december 2011 om normer för när tredjelandsmedborgare eller statslösa personer ska anses berättigade till internationellt skydd, för en enhetlig status för flyktingar eller personer som uppfyller kraven för att betecknas som subsidiärt skyddsbehövande, och för innehållet i det beviljade skyddet (skyddsgrundsdirektivet). Förslaget är även i övrigt förenligt med EU-rätten. Detsamma gäller den nordiska konventionen om social trygghet.

Övriga konsekvenser

Förslaget bedöms inte ha några konsekvenser för företagen, arbetsgivare, brottsligheten eller miljön.

3.12 En lagteknisk ändring

Regeringens förslag: 67 kap. 8 och 13 §§ lagen (2022:879) om ändring i socialförsäkringsbalken ska utgå.

Skälen för regeringens förslag: Riksdagen har genom lagen (2022:879) om ändring i socialförsäkringsbalken beslutat om ändringar i 67 kap. 8 och 13 §§ i nämnda balk. Ändringarna träder i kraft den 1 december 2025 (prop. 2021/22:181, bet. 2021/22:SfU25, rskr. 2021/22:331). Riksdagen beslutade genom en senare lag (SFS 2022:1266) att dessa båda paragrafer skulle upphöra att gälla fr.o.m. med den

2 december 2022 (prop. 2021/22:237, bet. 2021/22: SfU30, rskr. 2021/22:425). Av lagtekniska skäl bör därför 67 kap. 8 och 13 §§ lagen (2022:879) om ändring i socialförsäkringsbalken utgå.

3.13 Författningskommentar

3.13.1 Förslaget till lag om ändring i socialförsäkringsbalken

26 kap.

8 §

Av paragrafen följer att den sjukpenninggrundande inkomsten ska ändras utan den begränsning som följer av 26 kap. 6 § andra stycket även för en person som inte kan beviljas sjukersättning eller aktivitetsersättning i form av garantiersättning, om det beror på att han eller hon inte uppfyller villkoret för försäkringstid. Övervägandena finns i avsnitt 3.11.2.

Ändringen innebär att hänvisningen till 35 kap. 8–10 §§ tas bort eftersom dessa paragrafer upphävs.

27 kap.

35 §

Av paragrafen framgår att en försäkrad inte har rätt till sjukpenning, om han eller hon uppfyller de medicinska villkoren för hel sjukersättning eller aktivitetsersättning i form av garantiersättning men inte kan få sådan ersättning på grund av att han eller hon inte har tillräckligt lång försäkringstid. Övervägandena finns i avsnitt 3.11.2.

Ändringen innebär att hänvisningen till 35 kap. 8–10 §§ tas bort eftersom dessa paragrafer upphävs.

54 §

I paragrafen regleras att en försäkrad som uppfyller de medicinska villkoren för sjukersättning eller aktivitetsersättning i form av garantisättning, men som inte kan få sådan ersättning på grund av att han eller hon inte har tillräckligt lång försäkringstid, inte har rätt till sjukpenning för samma arbetsoförmåga som kunde ha gett rätt till sjukersättning eller aktivitetsersättning. Övervägandena finns i avsnitt 3.11.2.

Ändringen innebär att hänvisningen till 35 kap. 8–10 §§ tas bort eftersom dessa paragrafer upphävs.

35 kap.

1 §

Paragrafen upplyser om innehållet i 35 kap. *Andra strecksatsen* ändras med anledning av att 8–10 §§ upphävs.

4 §

Paragrafen anger de grundläggande principerna för beräkning av försäkringstid för sjukersättning och aktivitetsersättning i form av garantiersättning. Övervägandena finns i avsnitt 3.11.2.

Första punkten ändras med anledning av att 8–10 §§ upphävs.

12 §
Paragrafen innehåller närmare bestämmelser om beräkning av framtida försäkringstid. Enligt paragrafen så bestäms den framtida försäkringstiden med visst beaktande av den faktiska försäkringstiden i 6–11 §§. Övervägandena finns i avsnitt 3.11.2.

Ändringen innebär att hänvisningen till 8–10 §§ tas bort eftersom dessa paragrafer upphävs.

15 §
I paragrafen finns bestämmelser om beräkning av försäkringstiden om ett försäkringsfall har inträffat året före det år som den försäkrade fyllde 18 år. I paragrafen anges att hänsyn inte ska tas till tid då den försäkrade efter fyllda 16 år inte har uppfyllt förutsättningarna för tillgodoräknande av försäkringstid enligt 6–11 §§. Övervägandena finns i avsnitt 3.11.2.

Ändringen innebär att hänvisningen till 8–10 §§ tas bort eftersom dessa paragrafer upphävs.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Övervägandena finns i avsnitt 3.11.3.

Enligt *första punkten* träder lagen i kraft den 1 juni 2025.

Av *andra punkten* följer att ändringarna tillämpas för tid fr.o.m. den 1 juli 2025.

I *tredje punkten* anges att för en försäkrad som har rätt till sjukersättning eller aktivitetsersättning från och med juli 2025 eller från och med en senare tidpunkt och som oavbrutet haft rätt till sjukersättning eller aktivitetsersättning sedan före den 1 juli 2025 gäller de upphävda paragraferna och bestämmelserna i 35 kap. 4, 12 och 15 §§ i den äldre lydelsen fortfarande för beräkning av försäkringstid för tid från och med 2003 till och med juni 2025. Det vill säga i fråga om den som beviljas sjukersättning eller aktivitetsersättning med begynnelsemånad juli 2025 eller med en senare begynnelsemånad som i direkt anslutning dessförinnan inte haft rätt till sjukersättning eller aktivitetsersättning ska inte bosättning i tidigare hemland tillgodoräknas som försäkringstid. Om däremot exempelvis en person beviljas sjukersättning från augusti 2026 och dessförinnan haft aktivitetsersättning till och med juli 2026 som grundats på bosättningstid i tidigare hemland får sådan bosättningstid tillgodoräknas som försäkringstid även för sjukersättningen. I fråga om den som efter den 30 juni 2025 beviljas sjukersättning eller aktivitetsersättning som avser juni 2025 eller tid dessförinnan gäller att bosättningstid i tidigare hemland får tillgodoräknas vid beräkning av försäkringstiden. Detsamma gäller vid beräkning av försäkringstid i samband med att ett nytt försäkringsfall fastställs för den som i juni 2025 fick sjukersättning eller aktivitetsersättning och därefter oavbrutet har haft rätt till någon av dessa förmåner.

Av *fjärde punkten* framgår att bestämmelserna i 26 kap. 8 § och 27 kap. 35 och 54 §§ i den äldre lydelsen fortfarande gäller för den för den som har rätt till sjukersättning eller aktivitetsersättning för tid före den 1 juli 2025. Det innebär att vid tillämpning av föreskrifterna om sjukpenninggrundade inkomst i 26 kap. 8 § och om sjukpenning i 27 kap. 35 och 54 §§ ska bosättningstid i tidigare hemland alltjämt tillgodoräknas för den som har rätt till sjukersättning eller aktivitetsersättning i juni 2025 eller tidigare. Det gäller även den som efter den 30 juni 2025 beviljas sjukersättning eller aktivitetsersättning som betalas ut retroaktivt för tid före den 1 juli 2025.

3.13.2 Förslaget till lag om ändring i lagen (2010:111) om införande av socialförsäkringsbalken

4 kap.

23 §

Paragrafen reglerar hur försäkringstid för garantiersättning ska beräknas dels för tid före den 1 januari 2003, dels för den som före nämnda datum hade folkpension i form av förtidspension i förhållande till det antal år för vilka tillgodoräknats pensionspoäng för tilläggspension. Övervägandena finns i avsnitt 3.11.3.

I det nya *tredje stycket* anges att för den som beviljas sjukersättning eller aktivitetsersättning för tid från och med den 1 juli 2025 eller fr.o.m. en senare tidpunkt ska vid tillämpningen av första stycket inte tillgodoräknas sådan tid som avses i 5 kap. 7 § den upphävda lagen om allmän försäkring i dess lydelse före den 1 januari 2003, om den försäkrade inte oavbrutet haft rätt till någon av dessa förmåner sedan före den 1 juli 2025. Det betyder att i fråga om den som beviljas sjukersättning eller aktivitetsersättning med begynnelsemånad juli 2025 eller med en senare begynnelsemånad och som i direkt anslutning dessförinnan inte haft rätt till sjukersättning eller aktivitetsersättning ska bosättning i tidigare hemland inte tillgodoräknas som försäkringstid. Om däremot exempelvis en försäkrad beviljas sjukersättning från augusti 2026 och dessförinnan haft aktivitetsersättning t.o.m. juli 2026 så ska bosättningstid i tidigare hemland tillgodoräknas om han eller hon haft rätt till aktivitetsersättning oavbrutet sedan före den 1 juli 2025.

3.14 Budgetförslag

3.14.1 1:1 Sjukpenning och rehabilitering m.m.

Tabell 3.5 Anslagsutveckling 1:1 Sjukpenning och rehabilitering m.m.

Tusental kronor

2023	Utfall	47 475 124	Anslagssparande	-2 117 583
2024	Anslag	54 011 487[1]	Utgiftsprognos	51 782 212
2025	**Förslag**	**53 898 438**[2]		
2026	Beräknat	55 904 735		
2027	Beräknat	57 568 123		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] 4 728 000 tkr avser beräknad statlig ålderspensionsavgift för 2025 sedan hänsyn tagits till regleringsbeloppet för 2022 som uppgick till -60 602 tkr.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för sjukpenning, rehabiliteringspenning, närståendepenning och arbetshjälpmedel enligt socialförsäkringsbalken och lagen (2010:111) om införande av socialförsäkringsbalken. Anslaget får vidare användas för utgifter för boendetillägg och sjukpenning respektive rehabiliteringspenning i särskilda fall enligt socialförsäkringsbalken. Anslaget får dessutom användas för utgifter som kan uppkomma med anledning av vissa bestämmelser i sjuklönesystemet, nämligen den s.k. sjuklönegarantin och det särskilda högriskskyddet enligt lagen (1991:1047) om sjuklön. Anslaget får även användas för utgifter för återbetalningspliktiga studiemedel avseende studerandes sjukperioder enligt studiestödslagen (1999:1395). Därtill får anslaget användas för utgifter för ersättning för skada orsakad av deltagare i arbetslivsinriktad rehabilitering, arbetshjälpmedel m.m. Anslaget får också användas för utgifter

för statliga ålderspensionsavgifter enligt lagen (1998:676) om statlig ålderspensionsavgift.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.6 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:1 Sjukpenning och rehabilitering m.m.

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**49 575 487**	**49 575 487**	**49 575 487**
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	169 000	400 000	630 000
varav BP25	*167 000*	*165 000*	*165 000*
– Indragen eller vilande ersättning för häktade och dömda i utevaro	*-2 000*	*-4 000*	*-4 000*
– Slopad åldersgräns för byte till kortare karenstid för s.k. egenföretagare	*9 000*	*9 000*	*9 000*
– Höjd sjuk- och rehabiliteringspenning i särskilda fall samt höjt boendetillägg	*160 000*	*160 000*	*160 000*
Makroekonomisk utveckling	680 000	1 410 000	2 217 000
Volymer	3 473 951	4 519 248	5 145 636
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**53 898 438**	**55 904 735**	**57 568 123**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Sjukpenning

Utgiftsutvecklingen för sjukpenningen styrs dels av antalet ersatta dagar, dels av medelersättningen. Antalet dagar påverkas av ändringar i regelverk och regelverkens tillämpning och administration. Utöver detta har framför allt demografiska förändringar, utvecklingen på arbetsmarknaden samt frånvaroförändringar på individnivå betydelse för utvecklingen. Medelersättningen påverkas framför allt av ersättningsnivån samt löneutvecklingen.

Nedan redogörs för regeringens bedömning av utvecklingen framöver som i sin tur ligger till grund för utgiftsprognoserna. Antalet nettodagar beräknas öka under prognosperioden. Detta beror på att inflödet ökar i svag takt, men även på att antalet sjukfall med lång varaktighet ökar i antal.

En central bestämningsfaktor för den framtida volymutvecklingen är antalet sjukfall som påbörjas. Antalet påbörjade sjukfall som blir minst 30 dagar långa väntas bli ca 350 000 år 2025. De närmaste åren antas antalet påbörjade sjukfall öka svagt, och uppgå till ca 356 000 år 2027. De regeländringar som sedan tidigare har gjorts vad gäller rätten till sjukpenning efter dag 180 i sjukperioden leder till ett gradvis ökande bestånd av långa sjukfall. Inga stora förändringar i sjukfallens genomsnittslängder förväntas de kommande åren, varför varaktigheten under prognosperioden kan sägas antas bibehållas på dagens nivå. Sammantaget medför utvecklingen av antalet påbörjade sjukfall och deras varaktighet att antalet pågående sjukfall beräknas öka något under hela prognosperioden. Den svaga ökningen innebär att antalet pågående sjukfall i genomsnitt väntas bli 210 000 år 2025, för att öka till 217 000 år 2027. Antalet nettodagar beräknas öka med knappt 2 procent per år fram till 2027.

Antalet sjukpenningdagar beräknas uppgå till 62,5 miljoner nettodagar under 2024 och ca 63,7 miljoner nettodagar 2025. Medelersättningen per nettodag 2024 prognostiseras till 743 kronor, medelersättningen 2025 prognostiseras till 755 kronor.

För 2024 beräknas utgifterna, inklusive statlig ålderspensionsavgift, uppgå till 53 023 miljoner kronor. Utgifterna för sjukpenningen inklusive statlig ålderspensionsavgift för 2025 beräknas till 52 797 miljoner kronor. För 2026 och 2027 beräknas utgifterna till 54 799 respektive 56 456 miljoner kronor.

Rehabiliteringspenning

Om en försäkrad påbörjar arbetslivsinriktad rehabilitering i form av arbetsträning, kan Försäkringskassan bevilja rehabiliteringspenning. Utgiftsutvecklingen för rehabiliteringspenning styrs till stor del av samma faktorer som sjukpenningutgifterna. Utgiftsutvecklingen påverkas också av i vilken mån Försäkringskassan bedömer behovet av rehabilitering och påbörjar samordnade rehabiliteringsinsatser. Utgifterna för rehabiliteringspenning relativt sjukpenning minskade kontinuerligt 2013–2020. Försäkringskassan ändrade 2023 sin tolkning av regelverket för samordning mellan sjukpenning och rehabiliteringspenning vid utbetalning. Den försäkrade kan uppfylla kraven för både rehabiliteringspenning och sjukpenning samtidigt och exempelvis ha rätt till hel sjukpenning och halv rehabiliteringspenning för samma period. Tidigare betalades då rehabiliteringspenning ut i hela den omfattning som arbetsförmågan var nedsatt på grund av sjukdom, oavsett om rehabiliteringsåtgärden endast pågick en del av tiden. Nu minskas i stället rehabiliteringspenningen vid utbetalningen med det belopp den försäkrade för samma tid har nedsatt arbetsförmåga med rätt till sjukpenning. En försäkrad som har rätt till hel sjukpenning och halv rehabiliteringspenning får därmed endast sjukpenning utbetald. Den nya tolkningen innebär att andelen sjukfall som får rehabiliteringspenning har minskat i en betydande omfattning. Andelen bedöms ligga kvar på en närmast obefintlig nivå för hela prognosperioden, vilket innebär väldigt låga utgifter för rehabiliteringspenning jämfört med tidigare.

Antalet rehabiliteringsdagar beräknas uppgå till ca 53 000 nettodagar under 2024 och 51 000 nettodagar 2025. Medelersättningen per nettodag 2024 prognostiseras till 630 kronor, för 2025 är prognosen 645 kronor.

För 2024 beräknas utgifterna, inklusive statlig ålderspensionsavgift, uppgå till 114 miljoner kronor. Utgifterna för rehabiliteringspenningen inklusive statlig ålderspensionsavgift för 2025 beräknas till 36 miljoner kronor. För 2026 och 2027 beräknas utgifterna till 34 respektive 35 miljoner kronor.

Arbetshjälpmedel

Försäkringskassan har särskilda medel för köp av arbetstekniska hjälpmedel, läkarutlåtanden och läkarundersökningar samt för särskilt bidrag och för ersättning för resor till och från arbetet. Försäkringskassan har främst använt medlen för köp av arbetstekniska hjälpmedel. I övrigt har medlen använts för bl.a. utgifter för läkarutlåtanden samt för bidrag till resor.

För 2024 beräknas utgifterna uppgå till 129 miljoner kronor. Utgifterna för arbetshjälpmedel m.m. beräknas till 114 miljoner kronor för 2025. För 2026 och 2027 beräknas utgifterna till 118 respektive 122 miljoner kronor.

Sjuk- och rehabiliteringspenning i särskilda fall

Förmånerna kan lämnas till en försäkrad som helt eller delvis har fått tidsbegränsad sjukersättning under det högsta antal månader som sådan ersättning kan betalas ut. Ersättningarna kan också lämnas till försäkrade vars rätt till aktivitetsersättning upphör till följd av att de fyller 30 år.

Sjukpenning respektive rehabiliteringspenning i särskilda fall kan lämnas till en försäkrad person som saknar sjukpenninggrundande inkomst (SGI), eller till en försäkrad som har en låg SGI. Sjukpenning i särskilda fall uppgår till högst 160 kronor per dag.

Utgifterna för 2024 beräknas uppgå till 219 miljoner kronor. Utgifterna för sjukpenning respektive rehabiliteringspenning i särskilda fall beräknas till 333 miljoner kronor för 2025. För 2026 och 2027 beräknas utgifterna till 331 respektive 328 miljoner kronor.

Boendetillägg

Boendetillägg kan lämnas till en försäkrad som har fått tidsbegränsad sjukersättning under det högsta antal månader som sådan ersättning kan lämnas, och som får sjukpenning, rehabiliteringspenning, sjukpenning i särskilda fall eller rehabiliteringspenning i särskilda fall. Boendetillägg kan också lämnas till en försäkrad som får nämnda ersättningar och vars aktivitetsersättning upphör till följd av att han eller hon fyller 30 år. Den som har rätt till bostadstillägg har inte rätt till boendetillägg.

Utgifterna för 2024 beräknas uppgå till 290 miljoner kronor. Utgifterna för boendetillägg beräknas till 358 miljoner kronor för 2025. För 2026 och 2027 beräknas utgifterna till 356 respektive 353 miljoner kronor.

Närståendepenning

Närståendepenning kan lämnas till den som avstår från förvärvsarbete för att vårda en närstående svårt sjuk person. Utgiftsutvecklingen för närståendepenning styrs av antal ersatta dagar samt medelersättningen per dag. Volymen prognostiseras bli stabil från 2025 och framåt. Antalet nettodagar beräknas uppgå till 174 000 under 2024 och 178 000 nettodagar 2025. Medelersättningen per nettodag prognostiseras till 1 335 kronor för 2025.

För 2024 beräknas utgifterna, inklusive statlig ålderspensionsavgift, uppgå till 236 miljoner kronor. Utgifterna för närståendepenningen inklusive statlig ålderspensionsavgift för 2025 beräknas till 261 miljoner kronor. För 2026 och 2027 beräknas utgifterna till 266 respektive 275 miljoner kronor.

Anslaget 1:1 Sjukpenning och rehabiliteringspenning m.m. 2025–2027

Anslaget beräknas minska med 2 miljoner kronor för 2025 och 4 miljoner kronor fr.o.m. 2026 till följd av förslag i promemorian Indragna eller minskade socialförsäkringsförmåner för den som undanhåller sig häktning eller verkställighet av frihetsberövande straff (S2024/01410) som föreslås träda i kraft 1 juli 2025.

Anslaget beräknas öka med 160 miljoner kronor fr.o.m. 2025 till följd av höjd sjukpenning och rehabiliteringspenning i särskilda fall och höjt boendetillägg.

Regeringen föreslår i denna proposition att åldern 55 år som bortre gräns för egenföretagare att kunna välja kortare karenstid i sjukförsäkringen tas bort. Anslagets utgifter för 2025 beräknas öka med 9 miljoner kronor till följd av detta förslag.

Regeringen föreslår att 53 898 438 000 kronor anvisas under anslaget 1:1 *Sjukpenning och rehabilitering m.m.* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 55 904 735 000 kronor respektive 57 568 123 000 kronor.

3.14.2 1:2 Aktivitets-och sjukersättningar m.m.

Tabell 3.7 Anslagsutveckling 1:2 Aktivitets- och sjukersättningar m.m.

Tusental kronor

2023	Utfall	46 605 174	Anslagssparande	-2 060 107
2024	Anslag	53 644 000[1]	Utgiftsprognos	51 567 000
2025	**Förslag**	**51 651 800**[2]		
2026	Beräknat	52 415 400		
2027	Beräknat	53 566 800		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] 5 533 000 tkr avser beräknad statlig ålderspensionsavgift för 2025 sedan hänsyn tagits till regleringsbeloppet för 2022 som uppgick till 38 354 tkr.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för aktivitets- och sjukersättning och bostadstillägg till personer med aktivitets- och sjukersättning enligt socialförsäkringsbalken och lagen (2010:111) om införande av socialförsäkringsbalken. Anslaget får dessutom användas för utgifter för statlig ålderspensionsavgift enligt lagen (1998:676) om statlig ålderspensionsavgift.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.8 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:2 Aktivitets- och sjukersättningar m.m.

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**50 131 000**	**50 131 000**	**50 131 000**
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	-32 200	1 031 400	2 269 800
varav BP25	*-7 200*	*-18 600*	*-27 200*
– Ta bort flyktingundantag i aktivitets- och sjukersättning	*-4 300*	*-12 900*	*-21 500*
– Indragen eller vilande ersättning för häktade och dömda i utevaro	*-2 900*	*-5 700*	*-5 700*
Makroekonomisk utveckling	1 283 939	1 778 781	2 346 781
Volymer	269 061	-525 781	-1 180 781
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**51 651 800**	**52 415 400**	**53 566 800**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Aktivitetsersättning betalas ut till personer i åldrarna 19–29 år och sjukersättning till personer i åldrarna 19–65 år. I åldrarna 19–29 år lämnas sjukersättning endast i hel omfattning. Utgiftsutvecklingen för aktivitetsersättning och sjukersättning är framför allt beroende av utvecklingen av antalet sjukskrivningar, den demografiska utvecklingen samt utvecklingen av prisbasbeloppet.

Nuvarande utgiftsutveckling påverkas i hög grad av att många inte längre kommer att få sjukersättning på grund av att de når den högsta ålder då förmånen lämnas, i kombination med att nybeviljandet är lägre än utflödet. Utflödet från sjukersättning begränsas dock under 2026 i och med att riktåldern i ålderspensionssystemet då höjs med ett år. Riktåldershöjningen medför att sjukersättning kan ges till och med

månaden före man fyller 67 år. Införandet av särskilda regler för att beviljas sjukersättning för äldre i förvärvsarbetande ålder, vilka trädde i kraft den 1 september 2022, innebär ett något högre inflöde än tidigare. Det årliga inflödet till sjukersättning beräknas vara ca 14 000 de kommande åren. Sammantaget medför detta att sjukersättningsbeståndet väntas minska svagt under 2025–2027. Medelantalet 2027 beräknas vara ca 4 000 lägre jämfört med 2024. Antalet personer med aktivitetsersättning väntas däremot öka med ca 2 500 personer under samma tidsperiod. Inflödet till aktivitetsersättning beräknas ligga på ca 10 000 personer årligen 2025–2027. Det totala antalet personer med sjuk- eller aktivitetsersättning väntas därmed minska marginellt under prognosperioden. År 2024 prognostiseras medelantalet vara 260 000 för att därefter minska till 259 000 år 2027. Ersättningen är värdesäkrad på så vis att förmånerna är kopplade till prisbasbeloppet. Prisbasbeloppet väntas öka med knappt 5 procent mellan 2024 och 2027 och bidrar till ökade utgifter över tid.

Bostadstillägg till personer med aktivitets- och sjukersättning

Syftet med bostadstillägg till personer med aktivitets- eller sjukersättning är att förbättra förutsättningarna för skälig bostadsstandard för dem med låg ersättning. Utgiftsutvecklingen för bostadstillägget styrs av antalet personer med aktivitets- respektive sjukersättning. Utöver detta styrs den av utvecklingen för prisbasbeloppet, boendekostnaderna och av ersättningsnivån.

Utgifterna för bostadstillägg 2024 beräknas uppgå till 6 529 miljoner kronor. Utgifterna beräknas till 6 865 miljoner kronor för 2025. För 2026 och 2027 beräknas utgifterna till 7 014 respektive 7 265 miljoner kronor.

Anslaget 1:2 Aktivitets- och sjukersättningar m.m. 2025–2027

Anslaget beräknas minska med 2,9 miljoner kronor för 2025 och 5,7 miljoner kronor fr.o.m. 2026 till följd av förslag i promemorian Indragna eller minskade socialförsäkringsförmåner för den som undanhåller sig häktning eller verkställighet av frihetsberövande straff (S2024/01410) som föreslås träda i kraft 1 juli 2025.

Regeringen föreslår i denna proposition att regeln om tillgodoräknande av hemlandstid för sjukersättning och aktivitetsersättning i form av garantiersättning ska tas bort. Anslagets utgifter för 2025 beräknas minska med 4,3 miljoner kronor till följd av detta förslag.

Regeringen föreslår att 51 651 800 000 kronor anvisas under anslaget 1:2 *Aktivitets- och sjukersättningar m.m.* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 52 415 400 000 kronor respektive 53 566 800 000 kronor.

3.14.3 1:3 Merkostnadsersättning och handikappersättning

Tabell 3.9 Anslagsutveckling 1:3 Merkostnadsersättning och handikappersättning

Tusental kronor

2023	Utfall	1 350 433	Anslagssparande	6 567
2024	Anslag	1 414 000[1]	Utgiftsprognos	1 451 000
2025	**Förslag**	**1 471 000**		
2026	Beräknat	1 444 000		
2027	Beräknat	1 409 000		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för merkostnadsersättning och handikappersättningar enligt socialförsäkringsbalken och lagen (2010:111) om införande av socialförsäkringsbalken.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.10 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:3 Merkostnadsersättning och handikappersättning

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**1 414 000**	**1 414 000**	**1 414 000**
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder		1 000	3 000
Makroekonomisk utveckling	43 000	61 000	89 000
Volymer	14 000	-32 000	-97 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**1 471 000**	**1 444 000**	**1 409 000**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Den 1 januari 2019 infördes den nya förmånen merkostnadsersättning. Anslaget omfattar med anledning av detta utgifter för merkostnadsersättning och handikappersättning (se vidare prop. 2017/18:190, bet. 2017/18:SfU23, rskr. 2017/18:388). Övergångsbestämmelserna till regleringen innebär att det kommer att ske en successiv överföring av utgifter mellan anslagsdelen Handikappersättning och anslagsdelen Merkostnadsersättning under de kommande åren. Ersättning för merkostnader inom vårdbidraget (utg. omr. 12 anslaget 1:6 *Omvårdnadsbidrag och vårdbidrag*) avskaffades den 1 januari 2019 och därför belastar merkostnader för barn med funktionsnedsättning anslaget 1:3 Merkostnadsersättning och handikappersättning inom utgiftsområde 10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning.

Till följd av regeländringarna kommer antalet personer med handikappersättning att minska och antalet personer med merkostnadsersättning att öka. Årsgenomsnittet vad gäller antalet personer med handikappersättning väntas minska från 37 500 personer 2024 till 28 000 personer 2027.

Anslaget 1:3 Merkostnadsersättning och handikappersättning 2025–2027

Regeringen föreslår att 1 471 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:3 *Merkostnadsersättning och handikappersättning* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 1 444 000 000 kronor respektive 1 409 000 000 kronor.

3.14.4 1:4 Arbetsskadeersättningar m.m.

Tabell 3.11 Anslagsutveckling 1:4 Arbetsskadeersättningar m.m.

Tusental kronor

2023	Utfall	2 326 199	Anslagssparande	-10 199
2024	Anslag	2 375 000[1]	Utgiftsprognos	2 400 000
2025	**Förslag**	**2 322 000**[2]		
2026	Beräknat	2 311 000		
2027	Beräknat	2 312 000		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] 176 000 tkr avser beräknad statlig ålderspensionsavgift för 2025 sedan hänsyn tagits till regleringsbeloppet för 2022 som uppgick till -3 772 tkr.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för arbetsskadeersättning enligt 40, 41, 87 och 88 kap. socialförsäkringsbalken samt motsvarande äldre lagstiftning. Arbetsskadeersättning kan lämnas i form av bl.a. livränta till den skadade, ersättning för tandvård samt begravningshjälp och livränta till efterlevande. Anslaget får dessutom användas för utgifter för statlig ålderspensionsavgift enligt lagen (1998:676) om statlig ålderspensionsavgift.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.12 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:4 Arbetsskadeersättningar m.m.

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**2 375 000**	**2 375 000**	**2 375 000**
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	4 000	92 000	184 000
Makroekonomisk utveckling	41 000	75 000	85 299
Volymer	-98 000	-231 000	-332 299
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**2 322 000**	**2 311 000**	**2 312 000**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Under en längre period har utgifterna för arbetsskador minskat i takt med att beståndet minskat då antalet nya skador inte väger upp för bortfallet av äldre skador. Trenden bromsas bl.a. av att de övre åldersgränserna för rätten till arbetsskadelivränta höjs 2026 med hänsyn till de justerade åldersgränserna i pensionssystemet. Förutom beståndet påverkar även förmånernas indexering utgiftsutvecklingen.

Anslaget 1:4 Arbetsskadeersättningar m.m. 2025–2026

Regeringen föreslår att 2 322 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:4 *Arbetsskadeersättningar m.m.* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 2 311 000 000 kronor respektive 2 312 000 000 kronor.

3.14.5 1:5 Ersättning inom det statliga personskadeskyddet

Tabell 3.13 Anslagsutveckling 1:5 Ersättning inom det statliga personskadeskyddet

Tusental kronor

2023	Utfall	35 886	Anslagssparande	-94
2024	Anslag	36 289[1]	Utgiftsprognos	37 027
2025	**Förslag**	**36 988**[2]		
2026	Beräknat	36 634		
2027	Beräknat	36 270		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] 1 573 tkr avser beräknad statlig ålderspensionsavgift för 2025 sedan hänsyn tagits till regleringsbeloppet för 2022 som uppgick till 289 tkr.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för ersättningar inom det statliga personskadeskyddet enligt 7, 43, 87 och 88 kap. socialförsäkringsbalken samt motsvarande äldre lagstiftning. Anslaget får också användas för utgifter för krigsskadeersättning till sjömän enligt 7, 44, 87 och 88 kap. socialförsäkringsbalken samt motsvarande äldre lagstiftning. Anslaget får dessutom användas för utgifter för statlig ålderspensionsavgift enligt lagen (1998:676) om statlig ålderspensionsavgift.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.14 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:5 Ersättning inom det statliga personskadeskyddet

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**36 289**	**36 289**	**36 289**
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder			
Makroekonomisk utveckling			
Volymer	699	345	-19
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**36 988**	**36 634**	**36 270**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Utgifterna för ersättning inom det statliga personskadeskyddet domineras av utgifterna för äldre skador, vilka står för ca två tredjedelar av de totala utgifterna. De sammanlagda anslagsutgifterna väntas minska över tid, vilket främst drivs av att ersättningar enligt äldre regler fasas ut. Det skärpta säkerhetsläget och beslut om en utbyggnad av kriminalvården innebär en osäkerhetsfaktor för prognosen. En höjd beredskap i form av ökad försvarsförmåga och en utbyggnad av kriminalvården väntas ha en höjande effekt på anslagets utgifter, vilken dock blir marginell på kortare sikt.

I ärenden som rör skador som inträffat i verksamhet som tillhör det statliga personskadeskyddet prövas det i dag för alla skador som anmäls till Försäkringskassan om det rör sig om en skada som är förutsättning för rätt till ersättning. Därefter beslutar Pensionsmyndigheten eller Försäkringskassan om skadan kan godkännas. Detta görs även i de fall där det genom mindre kvalificerade prövningar av andra förmånsvillkor går att bedöma att ersättning inte kan beviljas. Detta innebär onödiga administrativa kostnader som kan undvikas genom en lagändring som föreskriver en ny prövnings-

ordning. Regeringen har därför påbörjat ett arbete för att ändra prövningsordningen i ärenden om ersättningar från det statliga personskadeskyddet.

Anslaget 1:5 Ersättning inom det statliga personskadeskyddet 2025–2027

Regeringen föreslår att 36 988 000 kronor anvisas under anslaget 1:5 *Ersättning inom det statliga personskadeskyddet* för 2025. För 2025 och 2026 beräknas anslaget till 36 634 000 kronor respektive 36 270 000 kronor.

3.14.6 1:6 Bidrag för sjukskrivningsprocessen

Tabell 3.15 Anslagsutveckling 1:6 Bidrag för sjukskrivningsprocessen

Tusental kronor

2023	Utfall	1 396 032	Anslagssparande	95 668
2024	Anslag	1 416 700[1]	Utgiftsprognos	1 461 059
2025	**Förslag**	**1 436 700**		
2026	Beräknat	1 436 700		
2027	Beräknat	1 436 700		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag och bidrag till berörda aktörer i sjukskrivningsprocessen. Medlen avser bidrag till hälso- och sjukvården för arbetet med sjukskrivningsprocessen och bidrag till arbetsgivare för arbetsplatsinriktat rehabiliteringsstöd. Medlen avser även kostnader för rehabiliteringsinsatser i samarbete mellan Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen, försäkringsmedicinska utredningar enligt lagen (2018:744) om försäkringsmedicinska utredningar, finansiell samordning genom samordningsförbund samt vissa förvaltningsutgifter. Därtill avser medlen utgifter för kunskapsutveckling för sjukskrivningsprocessen och åtgärder för en effektiv sjukskrivningsprocess.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.16 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:6 Bidrag för sjukskrivningsprocessen

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**1 416 700**	**1 416 700**	**1 416 700**
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	20 000	20 000	20 000
varav BP25	*20 000*	*20 000*	*20 000*
– Utvecklat bidrag för arbetslivsinriktat rehabiliteringsstöd	*20 000*	*20 000*	*20 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**1 436 700**	**1 436 700**	**1 436 700**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Rehabiliteringsinsatser i samarbete mellan Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen

Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen samarbetar i syfte att vidta insatser som bidrar till att den som är sjukskriven återfår arbetsförmågan och kan återgå i arbete. Insatserna ska bidra till att skapa goda förutsättningar för övergång till arbetsmark-

naden och förkorta tiden i sjukförsäkringen. För 2024 avsattes 700 miljoner kronor till detta samarbete och dessa medel bedöms förbrukas i sin helhet.

Utgifterna för 2025 beräknas till 700 miljoner kronor.

Finansiell samordning genom samordningsförbund

Finansiell samordning genom samordningsförbund syftar till att ge personer som är i behov av samordnade rehabiliteringsinsatser stöd så att de uppnår eller förbättrar sin förmåga att utföra förvärvsarbete. Finansiell samordning genom samordningsförbund är en frivillig samverkan mellan Försäkringskassan, Arbetsförmedlingen, regioner samt en eller flera kommuner.

Av resurserna till samordningsförbunden ska Försäkringskassan bidra med statens andel motsvarande hälften av medlen. Regioner och kommuner ska bidra med varsin fjärdedel. För 2024 avsattes 339 miljoner kronor i statliga medel och dessa bedöms förbrukas i sin helhet.

Utgifterna för 2025 beräknas till 339 miljoner kronor.

Försäkringsmedicinska utredningar

Enligt lagen (2018:744) om försäkringsmedicinska utredningar ska en region tillhandahålla försäkringsmedicinska utredningar på begäran av Försäkringskassan. Regionen har rätt till ersättning från staten för sina kostnader. Syftet med utredningarna är att tillgodose Försäkringskassans behov av att i rätt tid få tillgång till kvalificerade medicinska underlag för beslut i vissa mer svårbedömda ärenden. För 2024 avsattes 244 miljoner kronor och dessa medel bedöms förbrukas i sin helhet.

Utgifterna för 2025 beräknas till 244 miljoner kronor.

Arbetsplatsinriktat rehabiliteringsstöd

Arbetsgivare kan få statligt bidrag för arbetsplatsinriktade rehabiliteringsinsatser. Sådant bidrag regleras i förordningen (2014:67) om bidrag till arbetsgivare för köp av arbetsplatsinriktat rehabiliteringsstöd för återgång i arbete. Bidraget täcker halva kostnaden upp till 10 000 kronor per arbetstagare och år, men högst med 200 000 kronor per arbetsgivare och år. För 2024 avsattes 114 miljoner kronor och dessa medel bedöms förbrukas i sin helhet.

För att underlätta för arbetsgivare att ta sitt rehabiliteringsansvar och ta tillvara företagshälsovårdens expertresurser utvecklas bidraget för arbetsplatsinriktat rehabiliteringsstöd. De anslagna medlen ökas med 20 miljoner kronor.

Utgifterna för 2025 beräknas till 134 miljoner kronor.

Bidrag till hälso- och sjukvården

Regeringen har för statens räkning ingått en överenskommelse med Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) för åren 2023–2025 för att bibehålla och utveckla den digitala överföringen av läkarintyg mellan regionerna och Försäkringskassan i avvaktan på en långsiktig lösning för sammanhållen intygshantering i hälso- och sjukvården. För 2024 har 16 miljoner kronor avsatts och dessa medel bedöms förbrukas i sin helhet.

Utgifterna för 2025 beräknas till 16 miljoner kronor.

Anslaget 1:6 Bidrag för sjukskrivningsprocessen 2025–2027

Regeringen föreslår att 1 436 700 000 kronor anvisas under anslaget 1:6 *Bidrag för sjukskrivningsprocessen* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 1 436 700 000 kronor respektive 1 436 700 000 kronor.

3.14.7 1:7 Ersättning för höga sjuklönekostnader

Tabell 3.17 Anslagsutveckling 1:7 Ersättning för höga sjuklönekostnader

Tusental kronor

2023	Utfall	1 527 844	Anslagssparande	81 760
2024	Anslag	2 308 180[1]	Utgiftsprognos	2 123 000
2025	**Förslag**	**1 413 652**		
2026	Beräknat	0		
2027	Beräknat	0		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för sjuklönekostnader enligt lagen (1991:1047) om sjuklön.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.18 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:7 Ersättning för höga sjuklönekostnader

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**2 308 180**	**2 308 180**	**2 308 180**
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	-1 230 069	-2 638 209	-2 638 209
Makroekonomisk utveckling			
Volymer	335 541	330 029	330 029
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**1 413 652**	**0**	**0**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Riksdagen har beslutat att ersättning för höga sjuklönekostnader ska upphöra fr.o.m. juli 2024 (prop. 2023/24:83, bet. 2023/24:SfU16, rskr. 2023/24:208). Eftersom arbetsgivare ersätts med viss eftersläpning uppstår utgifter på anslaget 2025, och upphör fr.o.m. 2026. Det bör noteras att det finns en risk för eventuella fördröjningar i utbetalningar samt att återkrav eller retroaktiva utbetalningar kan uppstå upp till sex år efter att förmånen upphört. Uppgifter i en arbetsgivardeklaration kan nämligen ändras upp till sex år efter det kalenderår som uppgiften hänför sig till. Detta innebär att ersättning kan komma att betalas ut och återkrävas fram och med 2031. Emellertid bör sådana utbetalningar kunna ske inom ramen för ett annat anslag fr.o.m. 2026.

Anslaget 1:7 Ersättning för höga sjuklönekostnader 2025–2027

Regeringen föreslår att 1 413 652 000 kronor anvisas under anslaget 1:7 *Ersättning för höga sjuklönekostnader* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 0 kronor respektive 0 kronor.

3.14.8 2:1 Försäkringskassan

Tabell 3.19 Anslagsutveckling 2:1 Försäkringskassan

Tusental kronor

2023	Utfall	9 830 246	Anslagssparande	-473 429
2024	Anslag	10 470 682	Utgiftsprognos	10 059 122
2025	**Förslag**	**10 750 646**		
2026	Beräknat	11 035 023[2]		
2027	Beräknat	11 175 558[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 10 799 602 tkr i 2025 års prisnivå.

[3] Motsvarar 10 733 179 tkr i 2025 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Försäkringskassans förvaltningsutgifter. Anslaget får även användas för forskning inom socialförsäkringens område.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.20 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 2:1 Försäkringskassan

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**9 576 282**	**9 576 282**	**9 576 282**
Pris- och löneomräkning[2]	286 064	501 053	692 550
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	888 300	957 688	906 726
varav BP25[3]	*820 200*	*800 950*	*726 450*
– Uppdrag om e-Codex	*18 000*	*9 000*	*9 000*
– Omfördelning av medel för arbetet mot arbetslivskriminalitet	*2 000*	*2 000*	*2 000*
– Allmänna företagsregistret	*-650*	*-650*	*-650*
– Medel till Utbetalningsmyndigheten för bankavgifter			*-51 000*
– Medel till Utbetalningsmyndigheten för avgifter till tekniska leverantörer			*-21 000*
– Förstärkt myndighetsgemensam samverkan mot arbetslivskriminalitet	*5 000*	*5 000*	*4 000*
– Samordnad statlig IT-drift	*24 250*	*22 000*	*17 000*
– Medel till Försäkringskassan	*490 000*	*490 000*	*490 000*
– Civilt försvar: Försäkringskassan	*11 000*	*13 000*	*17 000*
– Förstärkning av arbete mot kriminell ekonomi	*130 000*	*130 000*	*130 000*
– Medel till Försäkringskassan för att minska felaktiga utbetalningar i föräldraförsäkringen	*53 500*	*53 500*	*53 000*
– Ändrad prövningsordning för ärenden i det statliga personskadeskyddet	*-4 000*	*-5 900*	*-5 900*
– Uppdrag att stärka arbetet med rehabilitering	*50 000*	*50 000*	*50 000*
– Samverkan och tillsyn av arbetsgivares arbetsmiljö- och rehabansvar	*5 000*	*5 000*	*5 000*

	2025	2026	2027
– Uppdrag till Försäkringskassan om unga med aktivitetsersättning	*31 100*	*28 000*	*28 000*
– Indragen eller vilande ersättning för häktade och dömda i utevaro	*5 000*		
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**10 750 646**	**11 035 023**	**11 175 558**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2024. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2026–2027 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

För att finansiera uppdraget att utveckla en svensk uppkoppling till EU-gemensamma it-systemet e-Codex (Ju2024/01093) ökas anslaget med 18 000 000 kronor för 2025. För 2026–2029 beräknas anslaget öka med 9 000 000 kronor årligen. För 2030 beräknas anslaget öka med 8 000 000 kronor. Anslaget beräknas öka med 6 000 000 kronor fr.o.m. 2031. Anslaget 1:1 *Skatteverket*, anslaget 1:2 *Tullverket* och anslaget 1:3 *Kronofogdemyndigheten* inom utgiftsområde 3 Skatt, tull och exekution, samt anslaget 1:1 *Polismyndigheten*, anslaget 1:5 *Sveriges Domstolar* och anslaget 1:6 *Kriminalvården* inom utgiftsområde 4 Rättsväsendet minskas med motsvarande belopp.

För att förstärka arbetet i myndighetssamverkan mot arbetslivskriminalitet ökas anslaget med 5 000 000 kronor 2025. För 2026 beräknas anslaget öka med 5 000 000 kronor och för 2027 beräknas anslaget öka med 4 000 000 kronor. Därtill föreslår regeringen att medel för arbetet mot arbetslivskriminalitet omfördelas till deltagande myndigheters anslag. Anslaget ökas med 2 000 000 kronor fr.o.m. 2025. Anslaget 2:1 *Arbetsmiljöverket* inom utgiftsområde 14 Arbetsmarknad och arbetsliv minskas med 2 000 000 kronor fr.o.m. 2025.

Till följd av ändrad finansieringsmodell för det allmänna företagsregistret, som innebär att registret i vissa delar blir avgiftsfritt för användarna, minskas anslaget med 650 000 kronor fr.o.m. 2025. Anslaget 1.9 *Statistiska centralbyrån* inom utgiftsområde 2 Samhällsekonomi och finansförvaltning ökas med motsvarande belopp.

Från och med den 1 januari 2027 kommer Utbetalningsmyndigheten att administrera utbetalningar via systemet med transaktionskonto. Anslaget beräknas minska med 72 000 000 kronor fr.o.m. 2027 för att finansiera kostnader för bankavgifter och avgifter till tekniska leverantörer. Anslaget 1:18 *Utbetalningsmyndigheten* inom utgiftsområde 2 Samhällsekonomi och finansförvaltning beräknas ökas med motsvarande belopp.

För kostnader för att etablera en samordnad och säker statlig it-drift ökas anslaget med 12 250 000 kronor för 2025. För 2026 beräknas anslaget öka med 10 000 000 kronor och för 2027 beräknas anslaget öka med 5 000 000 kronor. För kostnader för att samordna arbetet med den statliga it-driften ökas anslaget med 12 000 000 kronor fr.o.m. 2025 (utg.omr. 22 avsnitt 4.5).

För att förstärka kärnverksamheten ökas anslaget med 490 000 000 kronor 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget öka med motsvarande belopp. Anslaget beräknas öka med 390 000 000 kronor fr.o.m. 2028.

För att stärka arbetet med civilt försvar ökas anslaget med 11 000 000 kronor för 2025. För 2026 beräknas anslaget öka med 13 000 000 kronor och för 2027 beräknas anslaget öka med 17 000 000 kronor. Anslaget beräknas öka med 20 000 000 kronor

fr.o.m. 2028. Försäkringskassans verksamhet är beroende av en säker it-drift. En förutsättning för säker it-drift är skyddade it-utrymmen. Därför beräknas anslaget därtill öka med 120 000 000 kronor för 2028, 213 000 000 kronor för 2029, 211 000 000 kronor för 2030 och 209 000 000 kronor fr.o.m 2031.

Anslaget ökas med 130 000 000 kronor fr.o.m. 2025 för att förstärka arbetet mot den kriminella ekonomin.

För att minska felaktiga utbetalningar inom föräldraförsäkringen ökas anslaget med 53 500 000 kronor 2025. För 2026 beräknas anslaget öka med 53 500 000 kronor och fr.o.m. 2027 beräknas anslaget öka med 53 000 000 kronor.

Till följd av minskade administrationskostnader för skadeprövningar inom det statliga personskadeskyddet minskas anslaget med 4 000 000 kronor för 2025. Anslaget beräknas minska med 5 900 000 kronor fr.o.m. 2026.

Anslaget ökas med 50 000 000 kronor fr.o.m. 2025 för att stärka arbetet med att följa upp arbetsgivares planer för återgång i arbete samt samordna rehabiliteringen för framför allt långtidssjukskrivna.

Anslaget ökas med 5 000 000 kronor fr.o.m. 2025 för att utveckla samverkan med Arbetsmiljöverket och tillsynen av arbetsgivares arbetsmiljö-, rehabiliterings- och arbetsanpassningsansvar.

För att löpande utreda förutsättningarna för arbetsförberedande eller arbetslivsinriktade insatser för personer med aktivitetsersättning samt initiera insatser ökas anslaget med 31 100 000 kronor 2025. Anslaget beräknas öka med 28 000 000 kronor fr.o.m. 2026.

För att arbetet med indragen eller vilande ersättning för häktade och dömda i utevaro ökas anslaget med 5 000 000 kronor för 2025.

Anslaget 2:1 Försäkringskassan 2025–2027

Regeringen föreslår att 10 750 646 000 kronor anvisas under anslaget 2:1 *Försäkringskassan* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 11 035 023 000 respektive 11 175 558 000 kronor.

Bemyndigande om särskild kredit

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att för 2025 besluta om en kredit i Riksgäldskontoret för att tillgodose Försäkringskassans behov av likviditet vid utbetalning av ersättning för vård i andra länder som inklusive tidigare utnyttjad kredit uppgår till högst 170 000 000 kronor.

Skälen för regeringens förslag: Krediten behövs för att finansiera Försäkringskassans betalning av utländska vårdfakturor. Sedan 2013 har regionerna och kommunerna kostnadsansvaret för vissa ersättningar vid vård utomlands genom lagen (2013:514) om regionernas och kommunernas kostnadsansvar för viss vård i utlandet. Försäkringskassan betalar de utländska vårdfakturorna och kräver i efterhand ersättning från berörd region, på grund av att en viss utredning bör göras innan utbetalning sker. Krediten ges med stöd av 7 kap. 6 § budgetlagen (2011:203). Den räntekostnad som uppstår ska betalas av regionerna. Regeringen bör bemyndigas att för 2025 besluta om en kredit i Riksgäldskontoret för att tillgodose Försäkringskassans behov av likviditet vid utbetalning av ersättning för vård i andra länder som uppgår till högst 170 000 000 kronor.

Tabell 3.21 Övriga kontokrediter i statens verksamhet

Miljoner kronor

Utgifts-område	Ändamål	Beslutad kreditram 2023[1]	Maximalt nyttjande 2023	Beslutad kreditram 2024[1]	Begärd kreditram 2025
10	Försäkringskassans behov av likviditet i utbetalning av ersättning för vård i andra länder	170	146	170	170
	Summa	**170**	**146**	**170**	**170**

[1] Av riksdagen beslutad övrig kontokredit exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

För administration av vissa resultatområden disponerar Försäkringskassan avgiftsinkomster. Dessa områden avser i huvudsak administration av familjebidrag och dagpenning till totalförsvarspliktiga, ersättning från affärsdrivande verk samt avgifter för tjänster som tillhandahålls åt Pensionsmyndigheten. Försäkringskassans uppdrag att administrera den svenska kontaktpunkten för EESSI (Electronic Exchange of Social Security Information), genom regeringsuppdragen S2009/02024 och S2011/02476, är också avgiftsfinansierat. Myndigheten har även i uppdrag att erbjuda samordnad och säker statlig it-drift (SSSID) genom regeringsuppdragen Fi2017/03257, I2019/02515 och I2022/02320. Uppdragen är avgiftsfinansierade. Försäkringskassan har även andra avgiftsintäkter från bl.a. administration av statlig fordran samt intäkter enligt 4 § avgiftsförordningen (1992:191) och övriga ersättningar. Försäkringskassan får, utöver vad som anges i avgiftsförordningen, utföra datorbearbetningar och tillhandahålla tjänster inom systemutveckling, statistik m.m. mot ersättning. Avgifterna disponeras av myndigheten.

Tabell 3.22 Uppdragsverksamhet Avgiftsfinansierad verksamhet vid Försäkringskassan

Tusental kronor

Verksamhet	Ackumulerat resultat tom. 2023	Resultat 2024	Verksamhetens intäkter 2025	Kostnader som ska täckas 2025	Resultat 2025	Ackumulerat resultat utgående 2025
Verksamheter där intäkterna disponeras						
Uppdragsverksamhet	6 490	-7 200	517 000	522 600	-5 600	-6 310
varav intäkter från Pensionsmyndigheten	*12 490*	*-7 600*	*252 200*	*263 200*	*-11 000*	*-6 110*
varav intäkter från Samordnad och säker statlig it-drift (SSSID)	*-5 221*	*0*	*215 000*	*210 000*	*5 000*	*-221*
varav övrigt [1]	*-779*	*400*	*49 800*	*49 400*	*400*	*21*
Verksamheter där intäkterna disponeras och redovisas mot anslag						
Uppdragsverksamhet			12 300			

[1] Övriga intäkter från EESSI, ersättning för administration av försvarets förmåner samt intäkter från datorbearbetningar, systemutveckling statistik m.m.

3.14.9 2:2 Inspektionen för socialförsäkringen

Tabell 3.23 Anslagsutveckling 2:2 Inspektionen för socialförsäkringen

Tusental kronor

2023	Utfall	70 722	Anslagssparande	4 424
2024	Anslag	74 270[1]	Utgiftsprognos	74 767
2025	**Förslag**	**77 703**		
2026	Beräknat	79 405[2]		
2027	Beräknat	80 903[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 77 703 tkr i 2025 års prisnivå.

[3] Motsvarar 77 703 tkr i 2025 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Inspektionen för socialförsäkringens förvaltningsutgifter.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.24 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 2:2 Inspektionen för socialförsäkringen

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**74 270**	**74 270**	**74 270**
Pris- och löneomräkning[2]	3 433	5 135	6 633
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**77 703**	**79 405**	**80 903**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2024. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2026–2027 är preliminär.

Inspektionen för socialförsäkringen bidrar genom sina granskningar till att värna rättssäkerhet och effektivitet inom socialförsäkringsområdet.

Anslaget 2:2 Inspektionen för socialförsäkringen 2025–2027

Regeringen föreslår att 77 703 000 kronor anvisas under anslaget 2:2 *Inspektionen för socialförsäkringen* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 79 405 000 kronor respektive 80 903 000 kronor.

Bilaga 1

Höjda ersättningar till personer med sjuk- eller rehabiliteringspenning i särskilda fall

1 Sammanfattning av promemorian Höjda ersättningar till personer med sjukpenning i särskilda fall eller rehabiliteringspenning i särskilda fall

I promemorian föreslås att ersättningsnivåerna för sjukpenning i särskilda fall, rehabiliteringspenning i särskilda fall och boendetillägg ska höjas från och med den 1 januari 2025. Syftet är att ge kompensation för prisstegringar så att personer med dessa förmåner i normalfallet får en rimlig möjlighet att försörja sig genom den förmån som betalas ut från sjukförsäkringen.

2 Promemorians lagförslag

Förslag till lag om ändring i socialförsäkringsbalken

Härigenom föreskrivs att 28 a kap. 4, 9, 13 och 19 §§, 31 a kap. 4, 7, 10 och 14 §§ och 103 d kap. 2, 3 och 7 §§ socialförsäkringsbalken ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
28 a kap.	
4 §[1]	
En försäkrad som omfattas av 3 § och som på grund av bestämmelserna om sjuk-penninggrundande inkomst i denna balk inte skulle ha rätt till hel sjukpenning som på fortsättningsnivån medför en sjukpenning om minst *160* kronor per kalenderdag, har rätt till sjukpenning i särskilda fall vid sjukdom som sätter ned hans eller hennes arbetsförmåga.	En försäkrad som omfattas av 3 § och som på grund av bestämmelserna om sjuk-penninggrundande inkomst i denna balk inte skulle ha rätt till hel sjukpenning som på fortsättningsnivån medför en sjukpenning om minst 230 kronor per kalenderdag, har rätt till sjukpenning i särskilda fall vid sjukdom som sätter ned hans eller hennes arbetsförmåga.
Med sjukdom likställs, förutom vad som föreskrivs i 27 kap. 2 § andra stycket, även annan nedsättning av den fysiska eller psykiska prestationsförmågan.	
9 §[2]	
Sjukpenning i särskilda fall lämnas med högst	
– *160* kronor per dag vid hel förmån,	– *230* kronor per dag vid hel förmån,
– *120* kronor per dag vid tre fjärdedels förmån,	– *173* kronor per dag vid tre fjärdedels förmån,
– *80* kronor per dag vid halv förmån, och	– *115* kronor per dag vid halv förmån, och
– *40* kronor per dag vid en fjärdedels förmån.	– *58* kronor per dag vid en fjärdedels förmån.
13 §[3]	
I det fall en försäkrad får sjukersättning lämnas hel sjukpenning i särskilda fall med högst	
– *120* kronor per dag när sjukersättning lämnas som en fjärdedels förmån,	– *173* kronor per dag när sjukersättning lämnas som en fjärdedels förmån,
– *80* kronor per dag när sjukersättning lämnas som en halv förmån, och	– *115* kronor per dag när sjukersättning lämnas som en halv förmån, och
– *40* kronor per dag när sjukersättning lämnas som tre fjärdedels förmån.	– *58* kronor per dag när sjukersättning lämnas som tre fjärdedels förmån.
När sjukpenning i särskilda fall ska lämnas som partiell förmån, lämnas ersättning med högst tre fjärdedelar, hälften eller en fjärdedel av beloppen i första stycket.	

[1] Senaste lydelse 2011:1513.

[2] Senaste lydelse 2011:1513.

[3] Senaste lydelse 2011:1513.

För en försäkrad för vilken en sjukpenninggrundande inkomst kan fastställas, motsvarar sjukpenning i särskilda fall per dag differensen mellan

– de belopp som framgår av första eller andra styckena och

– den sjukpenning som lämnas per dag enligt 27 och 28 kap.

19 §[4]

Rätten till sjukpenning i särskilda fall upphör när det för den försäkrade har bestämts eller skulle ha kunnat bestämmas en sjukpenninggrundande inkomst som uppgår till minst *80 300* kronor.	Rätten till sjukpenning i särskilda fall upphör när det för den försäkrade har bestämts eller skulle ha kunnat bestämmas en sjukpenninggrundande inkomst som uppgår till minst *115 400* kronor.

31 a kap.

4 §[5]

En försäkrad som omfattas av 3 § och som på grund av bestämmelserna om sjuk-penninggrundande inkomst i denna balk inte skulle ha rätt till hel rehabiliteringspenning motsvarande vad som för sjukpenning på fortsättnings-nivån medför en sjukpenning om minst *160* kronor per kalenderdag, har rätt till rehabiliteringspenning i särskilda fall vid sjukdom som sätter ned hans eller hennes arbetsförmåga under tid som anges i 31 kap. 3 §.	En försäkrad som omfattas av 3 § och som på grund av bestämmelserna om sjuk-penninggrundande inkomst i denna balk inte skulle ha rätt till hel rehabiliteringspenning motsvarande vad som för sjukpenning på fortsättnings-nivån medför en sjukpenning om minst *230* kronor per kalenderdag, har rätt till rehabiliteringspenning i särskilda fall vid sjukdom som sätter ned hans eller hennes arbetsförmåga under tid som anges i 31 kap. 3 §.

Med sjukdom likställs, förutom vad som föreskrivs i 27 kap. 2 § andra stycket, även annan nedsättning av den fysiska eller psykiska prestationsförmågan.

7 §[6]

Rehabiliteringspenning i särskilda fall lämnas med högst	
– *160* kronor per dag vid hel förmån,	– *230* kronor per dag vid hel förmån,
– *120* kronor per dag vid tre fjärdedels förmån,	– *173* kronor per dag vid tre fjärdedels förmån,
– *80* kronor per dag vid halv förmån, och	– *115* kronor per dag vid halv förmån, och
– *40* kronor per dag vid en fjärdedels förmån.	– *58* kronor per dag vid en fjärdedels förmån.

10 §[7]

I det fall en försäkrad får sjukersättning lämnas hel rehabiliteringspenning i särskilda fall med högst	
– *120* kronor per dag när sjukersättning lämnas som en fjärdedels förmån,	– *173* kronor per dag när sjukersättning lämnas som en fjärdedels förmån,
– *80* kronor per dag när sjukersättning lämnas som en halv förmån, och	– *115* kronor per dag när sjukersättning lämnas som en halv förmån, och
– *40* kronor per dag när sjukersättning lämnas som tre fjärdedels förmån.	– *58* kronor per dag när sjukersättning lämnas som tre fjärdedels förmån.

[4] Senaste lydelse 2011:1513.

[5] Senaste lydelse 2011:1513.

[6] Senaste lydelse 2011:1513.

[7] Senaste lydelse 2011:1513.

När rehabiliteringspenning i särskilda fall ska lämnas som partiell förmån, lämnas ersättning med högst tre fjärdedelar, hälften eller en fjärdedel av beloppen i första stycket.

För en försäkrad för vilken en sjukpenninggrundande inkomst kan fastställas, motsvarar rehabiliteringspenning i särskilda fall per dag differensen mellan

– de belopp som framgår av första eller andra styckena och

– den rehabiliteringspenning som lämnas per dag enligt 31 kap.

14 §[8]

Rätten till rehabiliterings-penning i särskilda fall upphör när det för den försäkrade har bestämts eller skulle ha kunnat bestämmas en sjukpenning-grundande inkomst som uppgår till minst *80 300* kronor.	Rätten till rehabiliterings-penning i särskilda fall upphör när det för den försäkrade har bestämts eller skulle ha kunnat bestämmas en sjukpenning-grundande inkomst som uppgår till minst *115 400* kronor.

103 d kap.

2 §[9]

Helt boendetillägg lämnas för år räknat med högst

– *84* 000 kronor till en ogift försäkrad, och	– *104 400* kronor till en ogift försäkrad, och
– *42 000* kronor till en gift försäkrad.	– *52 200* kronor till en gift försäkrad.

3 §[10]

Beloppen enligt 2 § ska höjas med

– *12 000* kronor till hushåll med ett barn,	– *18 000* kronor till hushåll med ett barn,
– *18 000* kronor till hushåll med två barn, och	– *30 000* kronor till hushåll med två barn, och
– *24 000* kronor till hushåll med tre eller flera barn.	– *42 000* kronor till hushåll med tre eller flera barn.

Med barn avses sådana barn som enligt 96 kap. berättigar till bostadsbidrag.

7 §[11]

Boendetillägget enligt 2–4 §§ ska minskas med 70 procent av den bidragsgrundande inkomsten enligt 5 och 6 §§ som överstiger *58 400* kronor.	Boendetillägget enligt 2–4 §§ ska minskas med 70 procent av den bidragsgrundande inkomsten enligt 5 och 6 §§ som överstiger *83 950* kronor.

---

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2025.

2. Äldre bestämmelser gäller fortfarande i fråga om förmåner som avser tid före ikraftträdandet.

[8] Senaste lydelse 2011:1513.

[9] Senaste lydelse 2011:1513.

[10] Senaste lydelse 2011:1513.

[11] Senaste lydelse 2011:1513.

3 Förteckning över remissinstanserna

Efter remiss har yttranden kommit in från Försäkringskassan, Inspektionen för socialförsäkringen (ISF) och Socialstyrelsen.

Funktionsrätt Sverige och Makalösa Föräldrar har inte svarat.

Bilaga 2

Åldersgränsen för byte till kortare karenstid tas bort

1 Sammanfattning av betänkandet 55 år och karensval (SOU 2020:65)

Utredningens analys och slutsats

Utredningen konstaterar att åldersgränsen om 55 år vid byte till kortare karenstid inte vid något tillfälle sedan den infördes självständigt har omprövats, samt att den kom till under en tid då försäkringssystemet för egenföretagare var uppbyggt i en obligatorisk försäkring och en frivillig tilläggsförsäkring. Dagens system med en obligatorisk försäkring som beräknas på egenföretagares inkomst och den ringa differentieringen av egenavgifter beroende på val av antal karensdagar gör enligt utredningen att bedömningarna om ”dåligt medlemsurval” och ”spekulationer” som motiverade åldersgränsen är obsoleta. Utredningen finner inga tungt vägande skäl för att inte föreslå att åldersgränsen 55 år vid byte till kortare karenstid avskaffas. Vikten av valfrihet och att man startar och bedriver näringsverksamhet högre upp i åldrarna talar för att åldersgränsen avskaffas. Ett avskaffande av åldersgränsen innebär också ökad tydlighet, enkelhet och förutsägbarhet.

Utredningens förslag

Utredningen föreslår att åldersgränsen 55 år som bortre gräns för möjligheten att kunna välja kortare karenstid i sjukförsäkringen ska tas bort för en försäkrad med inkomst av annat förvärvsarbete som betalar egenavgift. Utredningen föreslår inga övergångsbestämmelser.

2 Betänkandets lagförslag

Förslag till lag om ändring i socialförsäkringsbalken (2010:110)

Härigenom föreskrivs att 27 kap. 31 § socialförsäkringsbalken (2010:110) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
	27 kap.
	31 §[1]
Den som betalar egenavgift och som gjort anmälan om karenstid enligt 29 § får efter uppsägningstid övergå till sjukpenning med kortare eller ingen karenstid, *om han eller hon inte har fyllt 55 år vid anmälan till Försäkringskassan om ändrad karenstid*. Uppsägningstiden är det antal dagar med vilka karenstiden förkortas.	Den som betalar egenavgift och som gjort anmälan om karenstid enligt 29 § får efter uppsägningstid övergå till sjukpenning med kortare eller ingen karenstid. Uppsägningstiden är det antal dagar med vilka karenstiden förkortas.

Uppsägningstid enligt första stycket gäller även för en försäkrad som omfattas av bestämmelserna i 27 a § och som gör anmälan om karenstid på 1 dag enligt 29 §.

Ändringen börjar gälla efter det att uppsägningstiden löpt ut. Ändringen får dock inte tillämpas vid sjukdom som inträffat innan ändringen har börjat gälla.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2022.

[1] Senaste lydelse 2018:647.

3 Förteckning över remissinstanserna

Efter remiss har yttranden inkommit från Arbetsdomstolen, Arbetsförmedlingen, Arbetsmiljöverket, Domstolsverket, Företagarförbundet, Företagarna, Förvaltningsrätten i Stockholm, Försäkringskassan, Göteborgs tingsrätt, Hovrätten över Skåne och Blekinge, Inspektionen för socialförsäkringen, Institutet för arbetsmarknadspolitisk utvärdering, Kammarrätten i Jönköping, Lantbrukarnas Riksförbund (LRF), Landsorganisationen i Sverige (LO), Regelrådet, Sveriges Akademikers Centralorganisation (SACO), Skatteverket, Småföretagarnas riksförbund, Svenskt Näringsliv, Statistiska centralbyrån, Tjänstemännens centralorganisation (TCO), Unionen och Juridiska fakulteten vid Uppsala universitet.

Därutöver har yttrande inkommit från Lärarnas Riksförbund och Ludvig & Co.

Följande remissinstanser har inte svarat eller angett att de avstår från att lämna ett yttrande: Entreprenörskapsforum, Institutet för näringslivsforskning (IFN), KLYS (Konstnärliga och Litterära Yrkesutövares Samarbetsnämnd), Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser (Tillväxtanalys), Näringslivets regelnämnd och Swedbank.

Bilaga 3

Regeln om tillgodoräknande av hemlandstid för sjukersättning och aktivitetsersättning i form av garantiersättning tas bort

1 Sammanfattning av betänkandet Grundpension Några anslutande frågor (SOU 2020:32), i nu relevanta delar

Utredningens analys och slutsatser

Utredningen anser att hemlandstidsregeln för sjukersättning och aktivitetsersättning i form av garantiersättning ger upphov till svårmotiverade skillnader och att den för många torde framstå som orättvis och inkonsekvent. Regeln omfattar endast en mindre del av dem som inte har 40 års försäkringstid i Sverige och som drabbats av långvarigt nedsatt arbetsförmåga. Den träffar inte alla utan endast vissa av dem som har fått uppehållstillstånd i Sverige. Regeln har också med tiden fått en vidare omfattning än vad som ursprungligen avsågs, vilket har medfört att personer som har kommit till Sverige under identiska omständigheter kan omfattas av regeln eller inte omfattas av den beroende på vid vilken tidpunkt de beviljades uppehållstillstånd. Regeln ger inte heller något skydd till andra personer som varit bosatta utomlands under en tid och som därför inte når upp till 40 års försäkringstid. Sammanfattningsvis anser utredningen att skälen för att ta bort möjligheten att tillgodoräkna sig hemlandstid för grundskyddet inom sjukersättning och aktivitetsersättning överväger skälen emot ett sådant borttagande.

Utredningen anser att det kan finnas anledning att utreda hur försörjningen bör lösas för dem som har långvarigt nedsatt arbetsförmåga men som inte har tillräckligt lång försäkringstid för att få sitt försörjningsbehov tillgodosett genom sjukersättningen och aktivitetsersättningens grundskydd. Detsamma gäller dem som har en långvarigt nedsatt arbetsförmåga men som inte uppfyller kravet att genom bosättning i Sverige ha varit försäkrade för förmånen vid försäkringsfallet.

Utredningens förslag och bedömning

Utredningen föreslår att bosättningstid i ett tidigare hemland inte ska få tillgodoräknas som försäkringstid för grundskyddet inom sjukersättning och aktivitetsersättning. Utredningen bedömer att regeringen bör överväga att utreda hur försörjningen bör lösas för dem som har en långvarigt nedsatt arbetsförmåga men som inte kan få sitt försörjningsbehov tillgodosett genom sjukersättningens och aktivitetsersättningens grundskydd, antingen för att de inte genom bosättning i Sverige var försäkrade för förmånen vid försäkringsfallet eller för att de inte har en tillräckligt lång försäkringstid.

2 Betänkandets lagförslag, i nu relevanta delar

2.1 Förslag till lag om ändring i socialförsäkringsbalken

Härigenom föreskrivs i fråga om socialförsäkringsbalken

dels att 35 kap., 67 kap. 8–10 och 15 §§ samt 81 kap. 6 § ska upphöra att gälla,

dels att 5 kap. 9 §, 26 kap. 8 §, 27 kap. 35 och 54 §§, 32 kap. 1 §, 33 kap. 3 §, 36 kap. 2, 3, 6 och 30 §§, 37 kap. 11 §, 67 kap. 1, 2, 12, 14 och 23 §§, 79 kap. 7 § samt 81 kap. 5 § ska ha följande lydelse,

dels att det ska införas ett nytt kapitel, 35 kap., av följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
26 kap.	
8 §[1]	
Bestämmelsen i 7 § 1 ska tillämpas även när den försäkrade skulle ha fått sådan ersättning som avses där i form av *garantiersättning* om han eller hon hade haft rätt till sådan ersättning enligt bestämmelserna i 35 kap. 4–15 §§ om försäkringstid.	Bestämmelsen i 7 § 1 ska tillämpas även när den försäkrade skulle ha fått sådan ersättning som avses där i form av *grundersättning* om han eller hon hade haft rätt till sådan ersättning enligt bestämmelserna i 35 kap. 4–*14* §§.
27 kap.	
35 §[2]	
Bestämmelserna i 34 § om sjukersättning och aktivitetsersättning ska tillämpas även när den försäkrade skulle ha haft sådan ersättning i form av *garantiersättning* om han eller hon hade haft rätt till sådan ersättning enligt bestämmelserna i 35 kap. 4–*15* §§ om försäkringstid.	Bestämmelserna i 34 § om sjukersättning och aktivitetsersättning ska tillämpas även när den försäkrade skulle ha haft sådan ersättning i form av *grundersättning* om han eller hon hade haft rätt till sådan ersättning enligt bestämmelserna i 35 kap. 4–*14* §§ om försäkringstid.
54 §[3]	
Bestämmelsen i 53 § 1 ska tillämpas även när den försäkrade skulle ha haft sjukersättning eller aktivitetsersättning i form av *garantiersättning* om han eller hon hade haft rätt till sådan ersättning enligt bestämmelserna i 35 kap. 4–*15* §§ om försäkringstid.	Bestämmelsen i 53 § 1 ska tillämpas även när den försäkrade skulle ha haft sjukersättning eller aktivitetsersättning i form av *grundersättning* om han eller hon hade haft rätt till sådan ersättning enligt bestämmelserna i 35 kap. 4–*14* §§ om försäkringstid.

[1] Senaste lydelse 2014:239.

[2] Senaste lydelse 2014:239.

[3] Senaste lydelse 2014:239.

35 kap. Sjukersättning och aktivitetsersättning i form av grundersättning

Innehåll

1 § I detta kapitel finns bestämmelser om
– rätten till grundersättning i 2 och 3 §§,
– försäkringstiden i 4–14 §§,
– ersättningsnivåer i 15–17 §§, och
– beräkning av grundersättning i 18 och 19 §§.

Rätten till grundersättning

2 § En försäkrad som avses i 33 kap. har rätt till sjukersättning och aktivitetsersättning i form av grundersättning.

Grundersättningen är beroende av en särskilt beräknad försäkringstid.

3 § Grundersättning lämnas endast till den som kan tillgodoräknas en försäkringstid om minst tre år.

Försäkringstiden

Inledande bestämmelser

4 § Försäkringstid för rätt till grundersättning tillgodoräknas en försäkrad

1. enligt 6–10 §§ under tiden från och med det år då han eller hon fyllde 16 år till och med året före försäkringsfallet (faktisk försäkringstid)
2. enligt 11 och 12 §§ för tiden därefter till och med det år då han eller hon fyller 64 år (framtida försäkringstid), och
3. enligt 13 och 14 §§ om försäkringsfallet har inträffat före 18 års ålder.

5 § Faktisk försäkringstid och framtida försäkringstid sätts ned var för sig till närmaste antal hela månader.

Den sammanlagda försäkringstiden utgör summan av faktisk försäkringstid och framtida försäkringstid. Den sammanlagda försäkringstiden ska sättas ned till närmaste antal hela år.

Arbete i Sverige

6 § Som faktisk försäkringstid räknas kalenderår för vilka det för en person har fastställts pensionsgrundande inkomst eller pensionsgrundande belopp för sjukersättning eller aktivitetsersättning som för kalenderåret uppgår till lägst ett inkomstbasbelopp enligt 58 kap. 26 och 27 §§.

Bosättning i Sverige

7 § Som faktisk försäkringstid räknas också tid när en person har varit försäkrad på grund av bosättning i Sverige enligt 5 kap.

Vistelse i Sverige

8 § Som faktisk försäkringstid räknas även tid när en person före tidpunkten för bosättning i Sverige oavbrutet har vistats här i landet efter att ha ansökt om uppehållstillstånd.

Biståndsarbetare m.fl.

9 § När faktisk försäkringstid beräknas för en person som enligt 5 kap. 6 § anses bosatt i Sverige även under vistelse utomlands ska det bortses från tid för vilken den utsände, vid bosättning i Sverige, har rätt till sådan ersättning från det andra landet som inte enligt 18 § tredje stycket ska ligga till grund för beräkning av grundersättning.

Sammanfallande tid

10 § Samma tid får inte tillgodoräknas som faktisk försäkringstid enligt både 6 § och 7–9 §§.

Framtida försäkringstid

11 § Om den faktiska försäkringstiden enligt 6–10 §§ utgör minst fyra femtedelar av tiden från och med det år då den försäkrade fyllde 16 år till och med året före försäkringsfallet räknas hela tiden därefter till och med det år då den försäkrade fyller 64 år som framtida försäkringstid.

12 § Om den faktiska försäkringstiden motsvarar mindre än fyra femtedelar av tiden från och med det år då den försäkrade fyllde 16 år till och med året före försäkringsfallet gäller följande.

Som framtida försäkringstid räknas en så stor andel av tiden från och med året för försäkringsfallet, till och med det år då den försäkrade fyller 64 år, som motsvarar kvoten mellan den faktiska försäkringstiden och fyra femtedelar av tiden från och med det år då den försäkrade fyllde 16 år till och med året före försäkringsfallet.

Försäkringsfall före 18 års ålder

13 § Om ett försäkringsfall har inträffat före det år då den försäkrade fyllde 18 år, får försäkringstiden i stället för vad som följer av 11 och 12 §§ beräknas enligt 14 §.

14 § För en försäkrad som avses i 13 § ska som försäkringstid räknas tiden från och med det år då han eller hon fyllde 16 år till och med det år då han eller hon fyller 64 år. Hänsyn ska dock bara tas till tid då den försäkrade efter fyllda 16 år har uppfyllt förutsättningarna för tillgodoräknande av försäkringstid enligt 6–10 §§.

Ersättningsnivåer

Maximal nivå för sjukersättning i form av grundersättning från och med den månad då den försäkrade fyller 30 år

15 § Den maximala nivån för hel sjukersättning i form av grundersättning från och med den månad då den försäkrade fyller 30 år motsvarar för år räknat 2,53 prisbasbelopp.

Maximal nivå för sjukersättning i form av grundersättning till och med månaden före den månad då den försäkrade fyller 30 år samt för aktivitetsersättning i form av grundersättning

16 § Den maximala nivån för hel sjukersättning i form av grundersättning till och med månaden före den månad då den försäkrade fyller 30 år samt för hel aktivitetsersättning i form av grundersättning motsvarar för år räknat

– 2,23 prisbasbelopp till och med månaden före den månad då den försäkrade fyller 21 år,

– 2,28 prisbasbelopp från och med den månad då den försäkrade fyller 21 år till och med månaden före den månad då han eller hon fyller 23 år,

– 2,33 prisbasbelopp från och med den månad då den försäkrade fyller 23 år till och med månaden före den månad då han eller hon fyller 25 år,

– 2,38 prisbasbelopp från och med den månad då den försäkrade fyller 25 år till och med månaden före den månad då han eller hon fyller 27 år,

– 2,43 prisbasbelopp från och med den månad då den försäkrade fyller 27 år till och med månaden före den månad då han eller hon fyller 29 år, samt

– 2,48 prisbasbelopp från och med den månad då den försäkrade fyller 29 år till och med månaden före den månad då han eller hon fyller 30 år.

Grundnivån

17 § Nivån för den försäkrades grundersättning (grundnivån) är lika med den maximala nivån enligt 15 och 16 §§ multiplicerad med kvoten av försäkringstiden, dock högst 40 år, och talet 40.

Beräkning av grundersättning

Huvudregler

18 § Den årliga grundersättningen är lika med grundnivån minskad med den årliga inkomstrelaterade sjukersättning eller aktivitetsersättning som den försäkrade har rätt till för det år som grundersättningen avser.

Vid beräkningen i första stycket ska den inkomstrelaterade sjukersättningen eller aktivitetsersättningen tas upp till det värde den har före minskning med livränta enligt 36 kap. 3–8 §§.

Med inkomstrelaterad sjukersättning och aktivitetsersättning avses i första stycket även sådana utländska förmåner som

– ska avräknas från inkomstrelaterad ersättning enligt 34 kap. 14 §, och

– inte är att likställa med grundersättning enligt detta kapitel.

Partiell ersättning

19 § Partiell grundersättning lämnas för år räknat med så stor andel av hel sådan ersättning enligt 18 § som motsvarar den andel av sjukersättning eller aktivitetsersättning som den försäkrade har rätt till enligt 33 kap. 9 §.

– – – –

5. Föreskrifterna i 26 kap. 8 § och 27 kap. 35 och 54 §§ i den äldre lydelsen gäller fortfarande för den som har rätt till sjukersättning eller aktivitetsersättning för tid före den 1 januari 2022.

6. Äldre bestämmelser i 67 kap. gäller fortfarande för den som är född år 1956 eller tidigare.

7. Äldre bestämmelser i 81 kap. gäller fortfarande i fråga om dödsfall som inträffade före den 1 januari 2022.

8. Äldre bestämmelser gäller fortfarande för förmåner som avser tid före ikraftträdandet.

2.2 Förslag till lag om ändring i lagen (2010:111) om införande av socialförsäkringsbalken

Härigenom föreskrivs att 4 kap. 9, 23, 27, 33 och 41 §§, 6 kap. 26 § och 7 kap. 19 och 33 § lagen (2010:111) om införande av socialför-säkringsbalken ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
4 kap.	
23 §	
Med försäkringstid för *garantiersättning* enligt 35 kap. 4 § socialförsäkringsbalken ska för tid före 2003 avses bosättningstid enligt 5 kap. i den upphävda lagen (1962:381) om allmän försäkring i dess lydelse före den 1 januari 2003.	Med försäkringstid för *grundersättning* enligt 35 kap. 4 § socialförsäkringsbalken ska för tid före 2003 avses bosättningstid enligt 5 kap. i den upphävda lagen (1962:381) om allmän försäkring i dess lydelse före den 1 januari 2003.
För en försäkrad som före den 1 januari 2003 hade folkpension i form av förtidspension i förhållande till det antal år för vilka tillgodoräknats pensionspoäng för tilläggspension ska försäkringstid för *garantiersättning* beräknas med samma kvotdel av 40 års försäkringstid som svarar mot den kvotdel av 30 års tillgodoräknade pensionspoäng som folkpensionen beräknats på.	För en försäkrad som före den 1 januari 2003 hade folkpension i form av förtidspension i förhållande till det antal år för vilka tillgodoräknats pensionspoäng för tilläggspension ska försäkringstid för *grundersättning* beräknas med samma kvotdel av 40 års försäkringstid som svarar mot den kvotdel av 30 års tillgodoräknade pensionspoäng som folkpensionen beräknats på.
	I fråga om den som beviljas sjukersättning eller aktivitetsersättning för tid från och med den 1 januari 2022 eller senare och som i direkt anslutning dessförinnan inte haft rätt till sjukersättning eller aktivitetsersättning ska vid tillämpningen av första stycket dock inte tillgodoräknas sådan tid som avses i 5 kap. 7 § den upphävda lagen (1962:381) om allmän försäkring i lydelsen före den 1 januari 2003.

1. Denna lag träder i kraft den 1 december 2021.
2. Lagen tillämpas dock för tid från och med den 1 januari 2022.
3. Äldre bestämmelser gäller fortfarande för tid före utgången av år 2021.

3 Förteckning över remissinstanserna

Efter remiss har yttranden inkommit från Asylrättscentrum, Delegationen mot segregation, Diskrimineringsombudsmannen, Domstolsverket, Ekerö kommun, Funktionsrätt Sverige, Försäkringskassan, Förvaltningsrätten Linköping, Förvaltningsrätten Malmö, Förvaltningsrätten Växjö, Göteborgs kommun, Inspektionen för socialförsäkringen (ISF), Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering (IFAU), Justitiekanslern, Jämställdhetsmyndigheten, Kammarrätten Jönköping, Kommerskollegium, Kungsbacka kommun, Landsorganisationen i Sverige (LO), LO-TCO rättsskydd, Malmö kommun, Migrationsverket, Mora kommun, Myndigheten för delaktighet, Norrköpings kommun, Norrtälje kommun, Offentliganställdas förhandlingsråd (OFR), Pensionsmyndigheten, Pensionsrättvisa, Pensionärernas riksorganisation (PRO), Riksdagens ombudsmän, Riksförbundet PensionärsGemenskap (RPG), Samarbetsorgan för etniska organisationer i Sverige (SIOS), Skatteverket, SPF seniorerna, Stockholms universitet (Juridiska institutionen), Svenska ILO-kommittén, Svenska institutet för europapolitiska studier (SIEPS), Svenska KommunalPensionärernas Förbund (SKPF), Svenskar i Världen, Svenskt Näringsliv, Sveriges Kommuner och Regioner (SKR), Tjänstemännens centralorganisation (TCO), Uddevalla kommun, Umeå kommun, Umeå universitet (Juridiska institutionen), Uppsala kommun, Varbergs kommun, Örebro universitet (Institutionen för juridik, psykologi och socialt arbete).

Därutöver har yttrande inkommit från Personskadeförbundet RTP.

Följande remissinstanser har inte svarat eller angett att de avstår från att lämna synpunkter: Degerfors kommun, Enköpings kommun, Filipstads kommun, Finska Pensionärernas Riksförbund i Sverige, Flyktinggruppernas riksråd (FARR), Halmstads kommun, Herrljunga kommun, Hörby kommun, Kalix kommun, Karlshamns kommun, Karlstads kommun, Köpings kommun, Landskrona kommun, Lerums kommun, Lomma kommun, Lunds universitet (Juridiska fakulteten), Nationell Samverkan för Psykisk Ohälsa (NSPH), Nätverket Unga för Tillgänglighet (NUFT), Riksrevisionen, Sollefteå kommun, Sundsvalls kommun, Svensk försäkring, Svenska röda korset, Sverigefinska Pensionärer (RSE), Sverige för UNHCR, Sveriges akademikers centralorganisation (SACO), Söderköpings kommun, Trelleborgs kommun, Åre kommun, Östersunds kommun.

Utgiftsområde 11

Ekonomisk trygghet vid ålderdom

Utgiftsområde 11 – Ekonomisk trygghet vid ålderdom

Innehållsförteckning

1 Förslag till riksdagsbeslut ... 3

2 Utgiftsområde 11 Ekonomisk trygghet vid ålderdom ... 5
2.1 Utgiftsområdets omfattning ... 5
2.2 Utgiftsutveckling ... 5
2.3 Skatteutgifter ... 6
2.4 Mål för utgiftsområdet ... 6
2.5 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder ... 6
2.6 Resultatredovisning ... 7
2.6.1 Fler kvinnor än män tar del av utgiftsområdets förmåner ... 7
2.6.2 Grundskyddsförmånerna höjer den ekonomiska standarden för pensionärer med låg eller ingen allmän inkomstgrundad pension. 10
2.6.3 Det finns en målkonflikt mellan grundskydd och höga marginaleffekter ... 15
2.7 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen ... 17
2.8 Politikens inriktning ... 18
2.9 Budgetförslag ... 19
2.9.1 1:1 Garantipension till ålderspension ... 19
2.9.2 1:2 Efterlevandepensioner till vuxna ... 21
2.9.3 1:3 Bostadstillägg till pensionärer ... 22
2.9.4 1:4 Äldreförsörjningsstöd ... 23
2.9.5 1:5 Inkomstpensionstillägg ... 24
2.9.6 2:1 Pensionsmyndigheten ... 25

1 Förslag till riksdagsbeslut

Regeringens förslag:

1. Riksdagen bemyndigar regeringen att för 2025 besluta om en kredit i Riksgäldskontoret för att tillgodose Pensionsmyndighetens behov av likviditet vid handel med fondandelar som inklusive tidigare utnyttjad kredit uppgår till högst 20 000 000 000 kronor (avsnitt 2.9.6).
2. Riksdagen anvisar anslagen för budgetåret 2025 inom utgiftsområde 11 Ekonomisk trygghet vid ålderdom enligt tabell 1.1.

Tabell 1.1 Anslagsbelopp

Tusental kronor

Anslag	
1:1 Garantipension till ålderspension	32 273 200
1:2 Efterlevandepensioner till vuxna	7 753 500
1:3 Bostadstillägg till pensionärer	14 409 300
1:4 Äldreförsörjningsstöd	1 530 000
1:5 Inkomstpensionstillägg	6 093 000
2:1 Pensionsmyndigheten	831 360
Summa anslag inom utgiftsområdet	**62 890 360**

2 Utgiftsområde 11 Ekonomisk trygghet vid ålderdom

2.1 Utgiftsområdets omfattning

Redovisningen av den allmänna pensionen är uppdelad i två avsnitt. Den allmänna inkomstgrundade pensionen redovisas under avsnittet Ålderspensionssystemet vid sidan av statens budget. I utgiftsområde 11 Ekonomisk trygghet vid ålderdom redovisas de skattefinansierade förmånerna för pensionärer och förmåner till efterlevande. Utgiftsområdet omfattar garantipension, bostadstillägg till pensionärer, äldreförsörjningsstöd, inkomstpensionstillägg och efterlevandepensioner till vuxna. Utgiftsområdet omfattar även Pensionsmyndigheten.

2.2 Utgiftsutveckling

Tabell 2.1 Utgiftsutveckling inom utgiftsområde 11 Ekonomisk trygghet vid ålderdom

Miljoner kronor

	Utfall 2023	Budget 2024[1]	Prognos 2024	**Förslag 2025**	Beräknat 2026	Beräknat 2027
Ersättning vid ålderdom	**55 663**	**63 531**	**62 983**	**62 059**	**58 008**	**56 936**
1:1 Garantipension till ålderspension	26 150	34 060	33 253	**32 273**	28 770	28 009
1:2 Efterlevandepensioner till vuxna	8 597	8 175	8 134	**7 754**	7 315	6 875
1:3 Bostadstillägg till pensionärer	13 628	13 809	14 147	**14 409**	14 481	14 549
1:4 Äldreförsörjningsstöd	1 237	1 408	1 400	**1 530**	1 558	1 584
1:5 Inkomstpensionstillägg	6 051	6 079	6 050	**6 093**	5 884	5 919
Myndigheter	**764**	**722**	**724**	**831**	**827**	**774**
2:1 Pensionsmyndigheten	764	722	724	**831**	827	774
Totalt för utgiftsområde 11 Ekonomisk trygghet vid ålderdom	**56 427**	**64 253**	**63 707**	**62 890**	**58 835**	**57 710**

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Tabell 2.2 Förändringar av utgiftsramen 2025–2027 för utgiftsområde 11 Ekonomisk trygghet vid ålderdom

Miljoner kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**60 310**	**60 310**	**60 310**
Pris- och löneomräkning[2]	29	47	60
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	615	78	-566
varav BP25[3]	*61*	*62*	*15*
Makroekonomisk utveckling	626	-555	-1 713
Volymer	1 310	-1 044	-381
Överföring till/från andra utgiftsområden			
Övrigt			
Ny utgiftsram	**62 890**	**58 835**	**57 710**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2024. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2026–2027 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Tabell 2.3 Utgiftsram 2025 realekonomiskt fördelad för utgiftsområde 11 Ekonomisk trygghet vid ålderdom

Miljoner kronor

	2025
Transfereringar[1]	62 059
Verksamhetsutgifter[2]	798
Investeringar[3]	34
Summa utgiftsram	**62 890**

Anm.: Den realekonomiska fördelningen baseras på utfall 2023 samt kända förändringar av anslagens användning.

[1] Med transfereringar avses inkomstöverföringar, dvs. utbetalningar av bidrag från staten till exempelvis hushåll, företag eller kommuner utan att staten får någon direkt motprestation.

[2] Med verksamhetsutgifter avses resurser som statliga myndigheter använder i verksamheten, t.ex. utgifter för löner, hyror och inköp av varor och tjänster.

[3] Med investeringar avses utgifter för anskaffning av varaktiga tillgångar såsom byggnader, maskiner, immateriella tillgångar och finansiella tillgångar.

2.3 Skatteutgifter

Vid sidan av stöd till företag och hushåll på budgetens utgiftssida finns det även stöd på budgetens inkomstsida i form av avvikelser från en enhetlig beskattning, s.k. skatteutgifter. Innebörden av skatteutgifter beskrivs närmare i Förslag till statens budget, finansplan m.m., avsnittet om skattefrågor. Den samlade redovisningen finns i regeringens skrivelse Redovisning av skatteutgifter 2024 (skr. 2023/24:98). Nedan redovisas de skatteutgifter som är att hänföra till utgiftsområde 11.

Tabell 2.4 Skatteutgifter inom utgiftsområde 11 Ekonomisk trygghet vid ålderdom

Miljoner kronor

	2024	2025
Beskattning av tjänstepensionsinkomst (A5)	-	-
Beskattning av privat pensionsförsäkring och individuellt pensionssparande (A7)	-	-
Förhöjt grundavdrag för äldre (A43)	55 680	58 240
Nedsatt avkastningsskatt på pensionsmedel (C8)	19 030	19 980

Anm.: Inom parentes anges den beteckning för respektive skatteutgift som används i regeringens skrivelse.

Skatteutgifter som inte har beräknats anges med ”-”.

Källa: Regeringens skrivelse Redovisning av skatteutgifter 2024 (skr. 2023/24:98).

2.4 Mål för utgiftsområdet

Målet för utgiftsområdet är att förmånerna ska bidra till en god ekonomisk standard för kvinnor och män, såväl ensamstående som sammanboende, med låg eller ingen inkomstgrundad pension (prop. 2022/23:1 utg.omr. 11, bet. 2022/23:SfU2, rskr. 2022/23:92).

2.5 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

De centrala indikatorer som används för att redovisa resultaten inom utgiftsområdet är följande:

- Ekonomisk standard och låg ekonomisk standard för pensionärer, fördelat på allmän inkomstgrundad pension.
- Andelen pensionärer med låg ekonomisk standard.
- Andelen kvinnor och män 65 år eller äldre som lever i materiell och social fattigdom.

– Andelen pensionärer med låg ekonomisk standard med och utan förmåner.
– Ekonomisk standard för kvinnor med änkepension i förhållande till andra kvinnor.

2.6 Resultatredovisning

I dag får ca 2,3 miljoner personer allmän pension utbetalad. Av dessa är det ca 71 procent som får någon av utgiftsområdets förmåner. För de flesta av förmånerna gäller att en person behöver vara 66 år eller äldre för att kunna ha rätt till förmånen. Omställningspension och viss del av änkepension kan dock endast ges till personer som är yngre än 66 år, och förmånstagarna är få till antal.

I redovisningen definieras en pensionär som någon som har tagit ut allmän pension till någon del eller som får äldreförsörjningsstöd. Att begreppet pensionär definieras på detta sätt och inte utifrån en viss ålder beror främst på att det inte finns någon specifik pensionsålder i det allmänna pensionssystemet, dvs. det finns ingen åldersgräns för när en person måste ta ut sin allmänna pension. Därtill har också spridningen i fråga om när personer väljer att ta ut sin pension ökat.

Utgångspunkt för analysen av utgiftsområdet är den ekonomiska standarden bland pensionärerna. Efterlevandepension för personer som inte har tagit ut allmän pension ingår inte i analysen förutom i de fall analysen berör just efterlevandepension. Med ekonomisk standard avses hushållets sammanlagda disponibla inkomst, korrigerat för hushållets sammansättning. I analysen beräknas även andelen personer med låg ekonomisk standard, dvs. den andel av befolkningen vars ekonomiska standard understiger 60 procent av medianinkomsten för hela befolkningen.

2.6.1 Fler kvinnor än män tar del av utgiftsområdets förmåner

Tabell 2.5 Antal personer som får utgiftsområdets förmåner samt genomsnittliga belopp

Antal personer och genomsnittliga belopp 2023

	Antal personer			Medelbelopp per månad		
Förmån	Kvinnor	Män	Samtliga	Kvinnor	Män	Samtliga
Garantipension	759 214	278 020	1 037 234	2 091	1 930	2 048
Bostadstillägg	215 705	88 439	304 144	3 635	3 533	3 605
Äldreförsörjningsstöd	13 674	10 586	24 260	4 433	3 562	4 053
Inkomstpensionstillägg	757 233	461 685	1 218 918	434	364	407
Änkepension	187 060			3 411		
Omställningspension	4 171	1 683	5 854	9 121	9 085	9 111

Anm.: Omställningspension redovisas inklusive förlängd omställningspension. Antal personer och genomsnittliga belopp avser december 2023. Eftersom samma person kan ha flera förmåner blir summan av antalet med förmåner inte detsamma som summan av antalet personer med någon förmån.

Källa: Pensionsmyndigheten.

Utgiftsområdet består av de s.k. grundskyddsförmånerna garantipension, bostadstillägg och äldreförsörjningsstöd samt inkomstpensionstillägg, som är ett tillägg till den allmänna inkomstgrundade pensionen. Därutöver ingår också förmåner till vuxna efterlevande i form av änkepension och omställningspension. Som tabell 2.5 visar var det drygt 1 miljon pensionärer som fick garantipension 2023 och drygt 1,2 miljoner pensionärer som fick inkomstpensionstillägg. Drygt 300 000 pensionärer fick bostadstillägg och drygt 185 000 pensionärer fick änkepension. Det är vanligt att en pensionär får fler än en förmån, exempelvis garantipension och bostadstillägg. Majoriteten av pensionärerna hade även allmän inkomstgrundad pension. Som

framgår av tabellen var det genomgående fler kvinnor än män som fick del av såväl grundskyddsförmånerna som efterlevandeförmåner och inkomstpensionstillägg.

Diagram 2.1 Antal och andel pensionärer med allmän inkomstgrundad pension eller garantipension eller båda

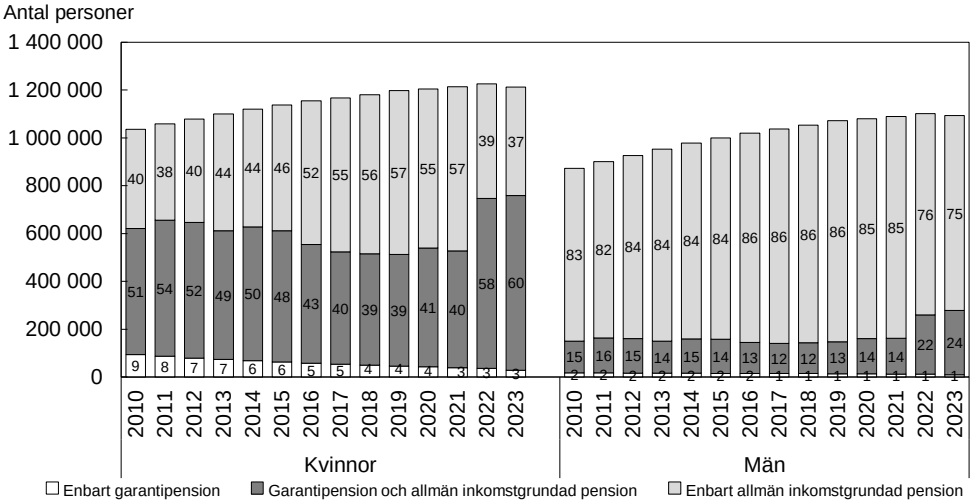

Anm.: Siffrorna i staplarna avser andelen av pensionärerna i procent. Diagrammet visar data för december månad för vart och ett av åren.

Källa: Pensionsmyndigheten.

Garantipension är ett komplement för personer som saknar eller har en låg allmän inkomstgrundad pension. Som framgår av diagram 2.1 har andelen personer som får garantipension ökat under de två senaste åren för både kvinnor och män. Att garantipensionen har ökat de senaste åren har medfört att även pensionärer med medelhög allmän inkomstgrundad pension får del av garantipensionen. Sammantaget fick 45 procent av pensionärerna garantipension 2023. Bland kvinnorna fick 60 procent garantipension kombinerat med allmän inkomstgrundad pension 2023, vilket var en ökning med 20 procentenheter sedan 2021. Motsvarande andel för männen var 24 procent vilket var en ökning med 10 procentenheter sedan 2021. Det är fler kvinnor än män som enbart får garantipension och inte får någon allmän inkomstgrundad pension, men andelen har minskat över tid för både kvinnor och män.

Den påtagliga ökningen av andelen pensionärer som får garantipension beror främst på två faktorer. Den första är att garantipensionens grundnivå höjdes med 1 000 kronor per månad från augusti 2022 (prop. 2021/22:269, bet. 2021/22:FiU49, rskr. 2021/22:463). Den andra faktorn är de förhållandevis höga uppskrivningarna av prisbasbeloppet till följd av den kraftiga inflationsutvecklingen i samhället. Det har sammantaget inneburit att ca 350 000 fler personer fick garantipension 2023 jämfört med 2021. Årsskiftet 2023/24 ökade prisbasbeloppet med 9,1 procent, vilket har medfört att antalet personer som får garantipension ökade ytterligare.

Andelen pensionärer med garantipension har tidigare successivt minskat över tid. En förklaring till minskningen är att den allmänna inkomstgrundade pensionen generellt sett är högre för yngre pensionärer än äldre pensionärer, vilket innebär att yngre pensionärer har fått mindre grundskydd. Denna utveckling har hängt samman med ett längre yrkesliv och därmed ett högre intjänande till den allmänna inkomstgrundade pensionen. En annan förklaring har varit att de pensionsgrundande inkomsterna ökade i reala termer, vilket innebar att nybeviljade garantipensionärer fick en allt lägre garantipensionsnivå i förhållande till intjänad allmän inkomstgrundad pension. Det beror på att garantipension reduceras av allmän inkomstgrundad pension.

Tabell 2.6 Andelen personer, inrikes respektive utrikes födda, med garantipension

Procent

		2022	2023
Kvinnor	Inrikes födda	61	68
	Utrikes födda	74	79
Män	Inrikes födda	19	25
	Utrikes födda	52	57

Anm.: Siffrorna i tabellen avser folkbokförda i Sverige.
Källa: Pensionsmyndigheten.

Tabell 2.6 visar att andelen pensionärer med garantipension är högre bland utrikes födda personer än bland inrikes födda personer. Det beror bl.a. på att utrikes födda personer i genomsnitt har arbetat färre år i Sverige, vilket medför en lägre intjänad allmän inkomstgrundad pension. Skillnaden är större mellan utrikes och inrikes födda män än mellan utrikes och inrikes födda kvinnor. Av tabellen framgår att bland utrikes födda män hade 57 procent garantipension 2023 jämfört med 25 procent bland inrikes födda män. För utrikes och inrikes födda kvinnor var andelen högre än för männen – 79 procent respektive 68 procent.

2.6.2 Grundskyddsförmånerna höjer den ekonomiska standarden för pensionärer med låg eller ingen allmän inkomstgrundad pension

Diagram 2.2 Ekonomisk standard för pensionärer samt gränsen för låg ekonomisk standard, fördelat på allmän inkomstgrundad pension, prognos 2023

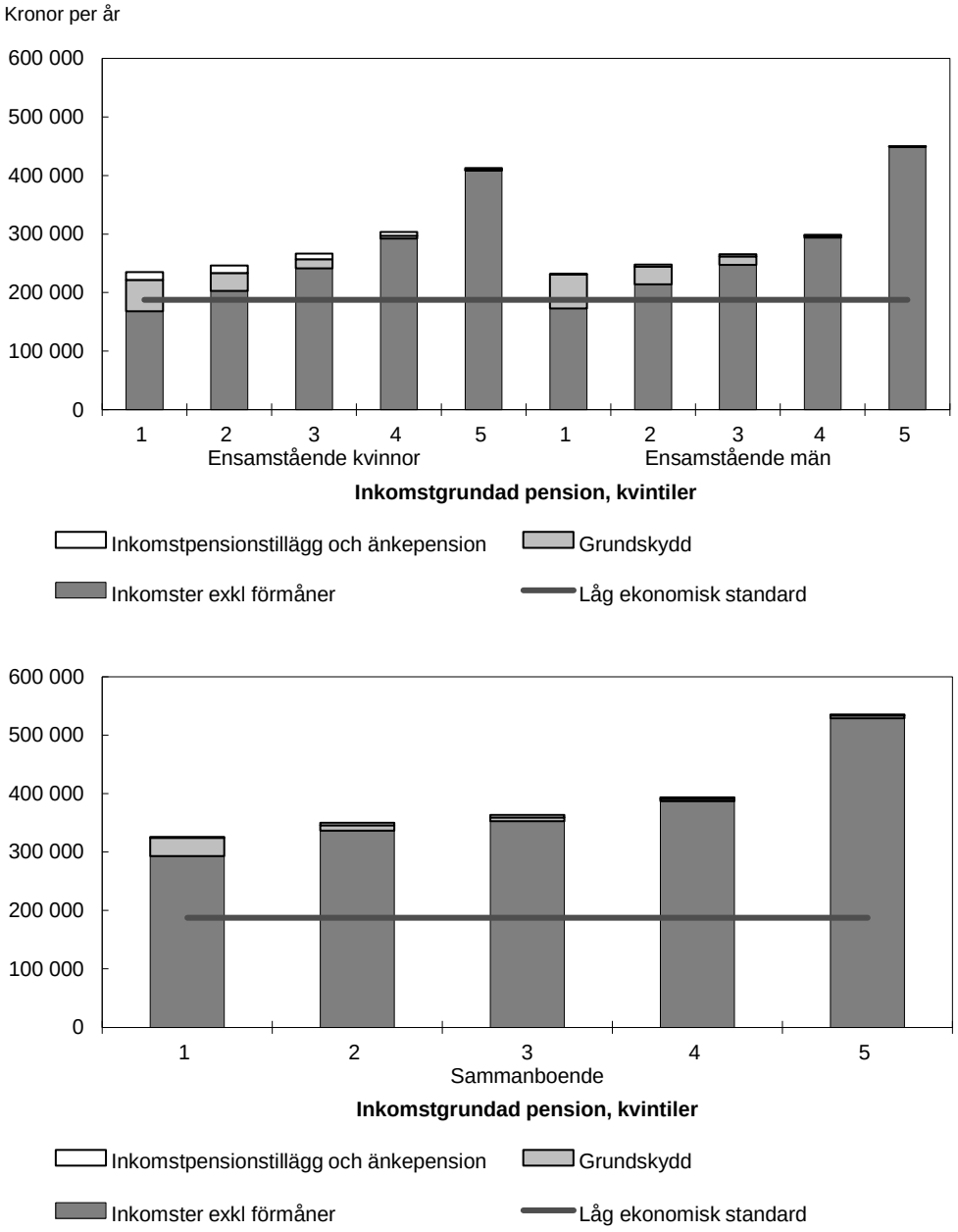

Anm.: Alla inkomster är nettoinkomster, dvs. beräknade efter skatt. I inkomster exkl. förmåner ingår inkomster som inte utbetalas från utgiftsområdet såsom inkomstgrundad pension, såväl allmän inkomstgrundad pension som tjänstepension liksom kapitalinkomster och arbetsinkomster m.m. Individerna är rangordnade efter inkomstgrundad pension och därefter grupperade i fem kvintiler, där kvintil 1 innehåller de 20 procent av individerna med lägst inkomstgrundad pension och kvintil 5 består av de 20 procent med högst inkomstgrundad pension osv.

Källa: Socialdepartementets beräkningar i STAR 2022.

Diagram 2.2 visar hur mycket utgiftsområdets förmåner för pensionärer under 2023 bidrog till en genomsnittlig förbättring av den ekonomiska standarden för olika kvintiler, fördelade utifrån nivån på den allmänna inkomstgrundade pensionen. Sett till den kvintil av pensionärerna med lägst allmän inkomstgrundad pension (kvintil 1) framgår att utgiftsområdets förmåner 2023 bidrog till att i genomsnitt öka den ekonomiska standarden med ca 67 000 kronor per år för ensamstående kvinnor och ca 59 000 kronor för ensamstående män. För ensamstående kvinnor och män var det

framför allt grundskyddsförmånerna som bidrog till att öka den genomsnittliga ekonomiska standarden. Grundskyddet bidrog till att den genomsnittliga ensamstående pensionären i kvintil 1 fick en ekonomisk standard som var över gränsen för låg ekonomisk standard. För ensamstående kvinnor bidrog också änkepensionen, men även inkomstpensionstillägget, till att förbättra den ekonomiska standarden. Även i kvintil 2, med något högre allmän inkomstgrundad pension, var grundskyddsförmånernas bidrag betydande för att öka den genomsnittliga ekonomiska standarden bland ensamstående kvinnor och män.

Sammanboende hade generellt sett en högre ekonomisk standard än ensamstående. Genomsnittet i ekonomisk standard för gruppen med den lägsta allmänna inkomstgrundade pensionen (kvintil 1) låg relativt sett högt över gränsen för låg ekonomisk standard även utan utgiftsområdets förmåner. Samtidigt bidrog framför allt grundskyddet till att det, sett till kronor per år, inte var särskilt stor skillnad mellan de två kvintilerna med lägst allmän inkomstgrundad pension, dvs. kvintil 1 och kvintil 2.

Diagram 2.3 Andel kvinnor och män samt samtliga 65 år eller äldre som lever i materiell och social fattigdom i Sverige och i EU-27

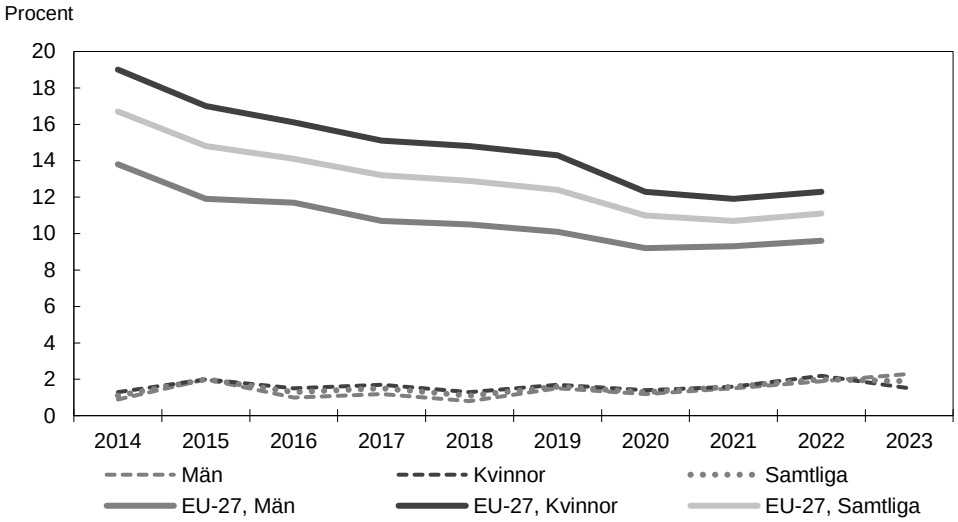

Anm.: Indikatorn materiell och social fattigdom ersätter den i tidigare budgetpropositioner använda indikatorn materiell fattigdom. Risk för materiell och social fattigdom definieras som att inte ha råd med ett antal varor, tjänster eller sociala aktiviteter. Avsaknad av sju av tretton kategorier på hushållsnivå, eller sex av tretton på individnivå, definieras som risk för materiell och social fattigdom. På hushållsnivå är definitionen möjligheten att: möta oväntade utgifter, betala en veckas semester per år, amortera på skulder, äta kött, kyckling, fisk eller vegetarisk motsvarighet varannan dag, ha tillräcklig uppvärmning i bostaden, ha tillgång till bil, kunna byta ut utnötta möbler. På individnivå är definitionen att: ha en internetuppkoppling, kunna byta ut utslitna kläder, inneha två par ordentligt passande skor (allvädersskor), spendera en mindre mängd pengar på sig själv varje vecka, ha regelbundna fritidsaktiviteter, träffa vänner eller familjemedlemmar för dryck eller ett mål mat minst en gång per månad. För EU-27 finns det ingen data för 2023.

Källa: Eurostat, EU-SILC.

Andelen personer som lever i, eller som riskerar att leva i, materiell och social fattigdom är låg i Sverige. Diagram 2.3 visar att 1,5 procent av kvinnorna och 2,3 procent av männen med allmän pension levde i materiell och social fattigdom 2023. Jämfört med övriga medlemsstater i EU är andelen kvinnor och män som lever i materiell och social fattigdom generellt sett mycket låg i Sverige, och 2022 var det endast Luxemburg som hade en lägre andel. År 2022 var det 12,3 procent av kvinnorna och 9,6 procent av männen i EU-27 som levde i materiell och social fattigdom. Skillnaden mellan kvinnor och män är även mindre i Sverige, medan det i övriga EU är en betydligt större andel bland kvinnorna än bland männen som lever i materiell och social fattigdom.

Diagram 2.4 Andelen pensionärer med låg ekonomisk standard

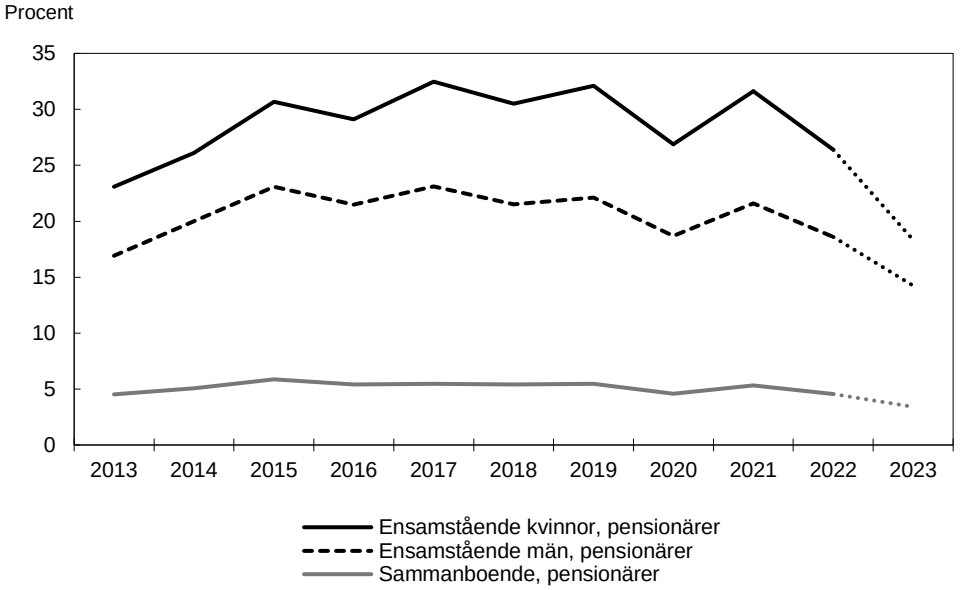

Anm.: Prognos 2023.
Källa: Socialdepartementets beräkningar i STAR 2022.

Diagram 2.4 visar andelen pensionärer med låg ekonomisk standard. Sett över hela den redovisade tidsperioden 2013–2023 har denna andel, sett till samtliga pensionärer, legat stabilt mellan 11 och 15 procent. Det är dock stora skillnader mellan sammanboende och ensamstående, där ensamstående oftare har haft en lägre ekonomisk standard än sammanboende, och i synnerhet ensamstående kvinnor. Andelen med låg ekonomisk standard bland ensamstående kvinnor respektive män beräknas vara 18 procent respektive 14 procent 2023. För sammanboende är motsvarande andel 3 procent. Sett till samtliga pensionärer beräknas andelen bli 9 procent.

Som framgår av diagrammet har andelen med låg ekonomisk standard sjunkit påtagligt sedan 2021. Mellan 2021 och 2022 minskade andelen med låg ekonomisk standard från 14 procent till 12 procent. Minskningen var större bland ensamstående kvinnor och män, 6 procentenheter respektive 3 procentenheter. Att andelen pensionärer med låg ekonomisk standard minskade 2022 beror till stor del på att garantipensionen och bostadstillägget höjdes i augusti 2022. Effekten 2022 var dock endast en delårseffekt. Under 2023 beräknas andelen ensamstående kvinnor med låg ekonomisk standard ha minskat med ytterligare åtta procentenheter på grund av höjningen av garantipensionen i kombination med den relativt höga uppräkningen av garantipensionen. Bland ensamstående män beräknas motsvarande andel ha minskat med 5 procentenheter. Uppräkningen av prisbasbeloppet innebär en relativt stor höjning av bl.a. garantipension jämfört med den allmänna löneutvecklingen, och därmed medianinkomsten, som styr gränsen för låg ekonomisk standard. Detta leder till att andelen pensionärer med låg ekonomisk standard minskar. Eftersom måttet låg ekonomisk standard är ett relativt mått som innebär att pensionärernas ekonomi relateras till hela befolkningen påverkas andelen pensionärer med låg ekonomisk standard också av inkomstutvecklingen för andra grupper i samhället. Eftersom inkomstutvecklingen i andra grupper har varit lägre än inkomstutvecklingen för framför allt pensionärer med grundskydd har även det bidragit till att andelen med låg ekonomisk standard bland pensionärerna har minskat.

Att fler pensionärer med låg ekonomisk standard är kvinnor är delvis en konsekvens av att kvinnor i genomsnitt har en lägre allmän inkomstgrundad pension än vad män har. Det beror på att kvinnor tidigare förvärvsarbetade i en mindre utsträckning och i

genomsnitt hade en lägre lön, både jämfört med kvinnor i dag och jämfört med män. Ytterligare en orsak är att kvinnor i genomsnitt lever längre än vad män gör och därmed i större utsträckning blir ensamstående. Se vidare avsnitt 2.6.1.

Diagram 2.5 Andelen med låg ekonomisk standard bland pensionärer jämfört med icke-pensionärer, prognos 2023

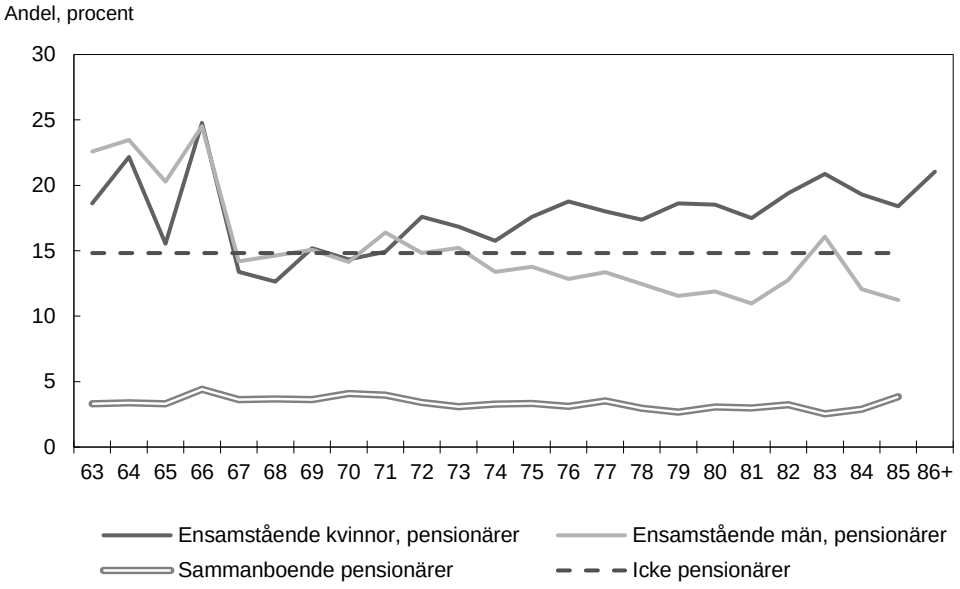

Källa: Socialdepartementets beräkningar i STAR 2022.

Andelen med låg ekonomisk standard bland pensionärerna är lägre än bland icke-pensionärerna. Snittet för icke-pensionärer beräknas vara 15 procent medan snittet för pensionärerna beräknas till 9 procent 2023. Som visas i diagram 2.5 är det sammanboende pensionärer som har en lägre andel med låg ekonomisk standard i alla åldrar. Risken för låg ekonomisk standard är högst för de ensamstående som tar ut allmän pension före den ålder som de har rätt till pensionssystemets grundskydd.

Andelen med låg ekonomisk standard är högre för ensamstående äldre kvinnor än icke-pensionärer, samtidigt som det motsatta gäller för ensamstående män. Även om andelen med låg ekonomisk standard är högre för kvinnor i högre ålder är antalet betydligt lägre eftersom det är färre personer som lever vid högre åldrar.

Diagram 2.6 Andelen pensionärer med låg ekonomisk standard med och utan utgiftsområdets förmåner, prognos 2023

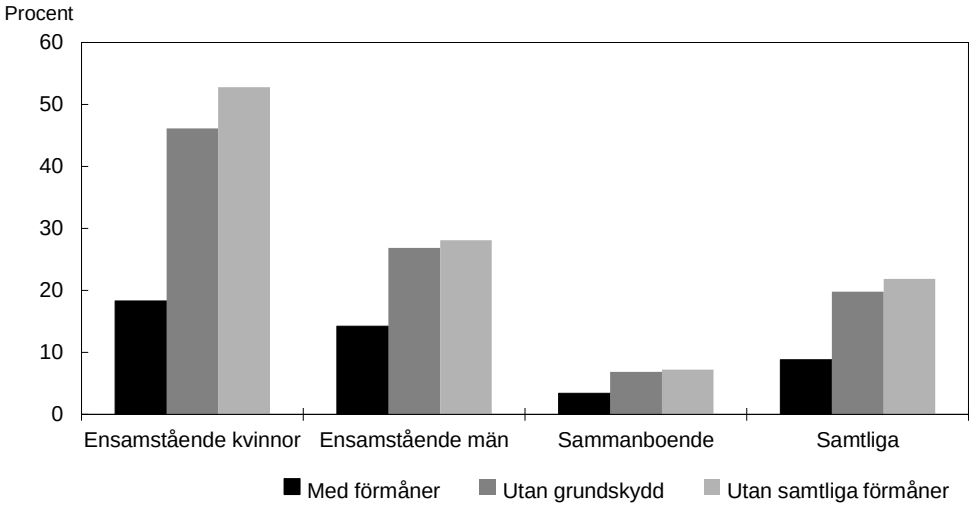

Anm.: Till grundskyddsförmånerna hör garantipension, bostadstillägg och äldreförsörjningsstöd. Med samtliga förmåner avses grundskyddsförmånerna, inkomstpensionstillägg, omställningspension och änkepension.

Källa: Socialdepartementets beräkningar i STAR 2022.

Diagram 2.6 visar hur stor andelen pensionärer med låg ekonomisk standard hade varit om pensionärerna inte hade fått del av utgiftsområdets förmåner (uppdelat på grundskyddets olika förmåner och samtliga förmåner). Det framgår av diagrammet att utgiftsområdet i stor utsträckning bidrar till att minska andelen pensionärer med låg ekonomisk standard, i synnerhet för ensamstående pensionärer. Bland ensamstående kvinnor med allmän pension hade andelen med låg ekonomisk standard varit 53 procent om de inte hade fått del av utgiftsområdets förmåner, och 46 procent om de inte hade fått grundskyddsförmånerna. Motsvarande andel för ensamstående män beräknas att bli 28 procent respektive 27 procent. Med hela utgiftsområdets förmåner beräknas andelen med låg ekonomisk standard bland ensamstående kvinnor bli 18 procent 2023, vilket kan jämföras med 14 procent för ensamstående män.

Utgiftsområdets förmåner bidrar även till att hålla nere andelen med låg ekonomisk standard bland gruppen sammanboende pensionärer, om än i en mindre utsträckning. Utan att få ta del av förmånerna skulle andelen ha uppgått till 7 procent i stället för 3 procent. Om hela pensionärskollektivet betraktas hade andelen pensionärer med låg ekonomisk standard varit mer än dubbelt så stor utan utgiftsområdets förmåner – 22 procent jämfört med 9 procent.

Diagram 2.7 Ekonomisk standard för kvinnor med änkepension jämfört med övriga kvinnor, median 2022

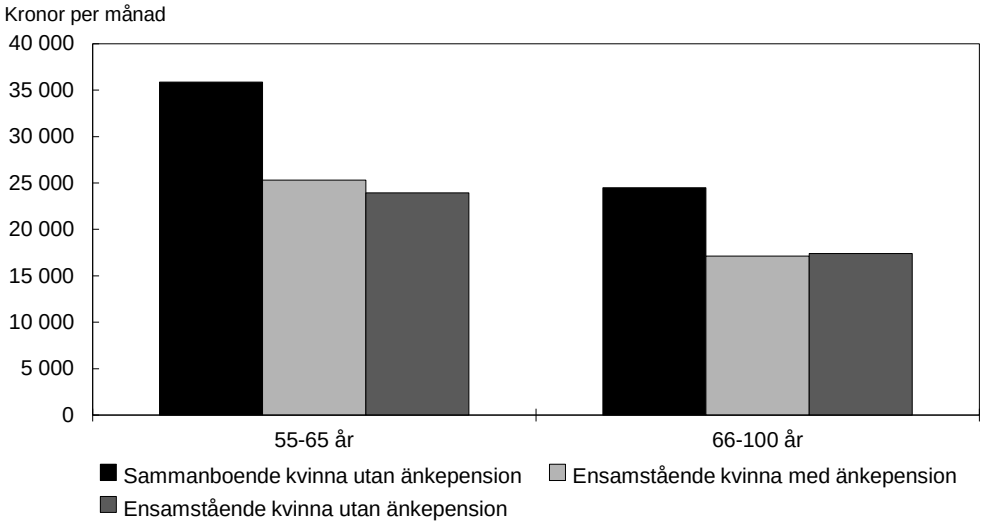

Anm.: Beräkningen är åldersstandardiserad eftersom änkorna har en annan åldersstruktur än övriga kvinnor.
Källa: Socialdepartementets beräkningar i STAR 2022.

Diagram 2.7 visar den ekonomiska standarden i olika åldersgrupper för sammanboende kvinnor jämfört med ensamstående kvinnor som får änkepension respektive inte får änkepension. Sammanboende kvinnor har en högre ekonomisk standard än ensamstående kvinnor, oavsett om den ensamstående kvinnan får änkepension. I åldersgruppen 55–65 år har ensamstående kvinnor med änkepension en högre ekonomisk standard än andra ensamstående kvinnor, men i den äldre åldersgruppen har ensamstående kvinnor med änkepension en lägre ekonomisk standard.

Kvinnor med änkepension som är födda 1953 eller tidigare har i regel haft högre ekonomisk standard än ensamstående kvinnor utan änkepension. Änkepension för kvinnor som är födda 1954 eller senare är generellt sett lägre. Det beror på att yngre änkor ofta har ett större intjänande av allmän inkomstgrundad pension, vilket sänker eller helt reducerar eventuell änkepension vid uttag av ålderspension.

2.6.3 Det finns en målkonflikt mellan grundskydd och höga marginaleffekter

Tabell 2.7 Disponibel inkomst och respektavstånd för några olika typfall födda 1957 med rätt till bostadstillägg, 2024

Kronor per månad

Jämförelse med	Lön	Kollektivavtalad tjänstepension	Disponibel inkomst	Respektavstånd
Maximalt grundskydd	0	-	17 420	
Undersköterska	27 600	KAP-KL	20 232	2 812
Medianlön kvinnor	34 200	IPT 2	20 366	2 942
Medianlön män	36 800	SAF-LO	20 257	2 837
Högavlönad	50 000	PA16 (Avd 2)	29 748	12 328

Anm.: Personer som är födda 1957 var den sista årskullen som kunde få pensionssystemets grundskydd vid 65 år.
Källa: Pensionärernas levnadsstandard då och nu (Ds 2024:12).

I det allmänna pensionssystemet finns en inneboende målkonflikt mellan principen att den allmänna pensionen ska grunda sig på förvärvsinkomster under livet och grundskyddet. Det ska med andra ord finnas en tydlig koppling mellan livsinkomsten och den allmänna inkomstgrundade pensionen, samtidigt som det är nödvändigt att skydda äldre från ekonomisk utsatthet vid ålderdom. Ett sätt att bedöma hur

skillnader i inkomster under arbetslivet även ger motsvarande skillnader i pensioner är att studera det s.k. respektavståndet. Respektavståndet mäter skillnaden i disponibel inkomst mellan en person som får fullt grundskydd och som inte har arbetat och en person som har arbetat heltid under ett helt arbetsliv.

I tabell 2.7 visas fyra typfall, födda 1957, som började arbeta vid 20 års ålder och som pensionerade sig vid 65 år, vilka jämförs med ett typfall som inte har arbetat. Tabellen visar att det är relativt små skillnader i disponibel inkomst vid pensionstillfället i förhållande till tidigare skillnad i lön mellan typfallet som inte har arbetat och typfallen för kvinnor och män med medianlön. Detta är resultatet av att grundskyddsförmånerna och inkomstpensionstillägget på olika sätt reduceras av inkomster i form av allmän inkomstgrundad pension och tjänstepension upp till relativt höga nivåer, vilket påverkar lönsamheten av förvärvsarbete i pensionshänseende. Skillnaden i disponibel inkomst efter pensionsinträdet är också relativt liten även för två personer som båda har jobbat heltid men som har haft relativt stora skillnader i inkomst under yrkeslivet. Typfallet man med medianlön har en månadslön som är drygt 9 000 kronor högre än typfallet undersköterskans månadslön. Skillnaden i disponibel månadsinkomst mellan typfallen vid pensioneringstillfället är 25 kronor. Den huvudsakliga förklaringen till att skillnaden är liten i disponibel inkomst efter pensioneringen för dessa typfall är att de i beräkningen får bostadstillägg, vilket jämnar ut inkomstskillnaderna.

Ett annat sätt att studera hur den disponibla inkomsten efter pensionering påverkas av förändringar i inkomster är att beräkna marginaleffekter. Med marginaleffekter avses här hur stor andel av en ökad inkomstgrundad pension som faller bort i ökad skatt och minskat grundskydd. I förlängningen visar alltså marginaleffekter i det här fallet hur lönsamt det har varit att arbeta ur ett pensionsperspektiv. En marginaleffekt på 70 procent innebär i det här fallet att om den inkomstgrundade pensionen ökar med en krona så ökar den disponibla inkomsten med 30 öre, medan 70 öre går till skatt och minskat grundskydd.

Diagram 2.8 Marginaleffekter i procent för samtliga pensionärer samt per förmån, 2022

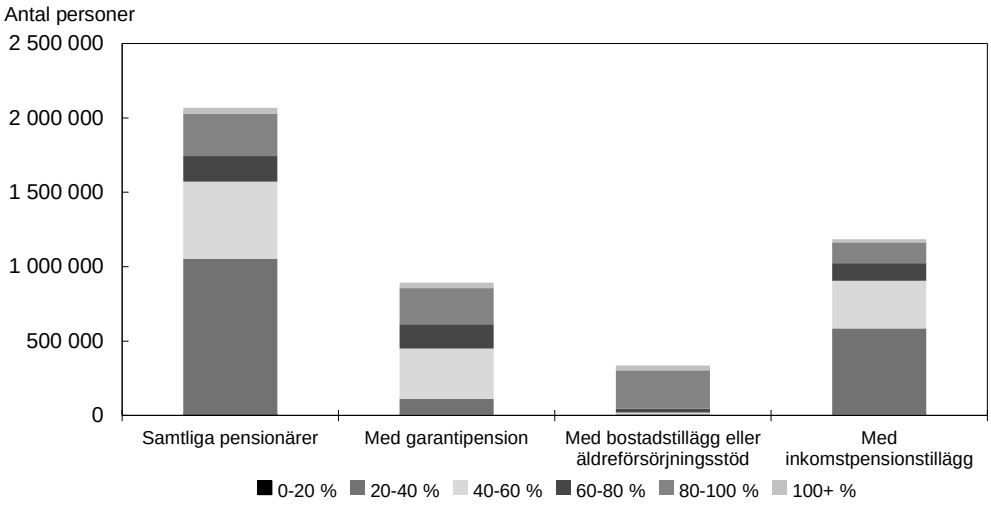

Källa: Pensionärernas levnadsstandard då och nu (Ds 2024:12).

Diagram 2.8 visar hur olika nivåer på marginaleffekter fördelar sig på olika grupper av pensionärer. Pensionärerna är indelade i olika grupper utifrån vilka förmåner de har. Eftersom det är möjligt att ha flera förmåner förekommer vissa personer i flera grupper. Som framgår av diagrammet är den vanligaste marginaleffekten för pensionärer mellan 20 och 40 procent. Bland samtliga pensionärer har 24 procent

marginaleffekter på 60 procent eller mer. Bland samtliga pensionärer är det ca 5 procent vars disponibla inkomst inte ökar, eller till och med minskar, av en extra krona intjänad inkomstgrundad pension (allmän inkomstgrundad pension och tjänstepension). Det är grundskyddet och inkomstpensionstillägget som ger upphov till de högre marginaleffekterna. Hälften av dem som får garantipension har marginaleffekter som är 60 procent eller mer. Motsvarande andel bland dem som får bostadstillägg och äldreförsörjningsstöd är 94 procent.

För pensionärer som får grundskydd innebär högre inkomstgrundad pension att garantipension och bostadstillägg minskar, vilket i sin tur innebär att det i mindre utsträckning har lönat sig att arbeta. Utöver grundskyddet bidrar såväl nedtrappningen i inkomstpensionstillägget som inkomstskatt till ökade marginaleffekter. I diagram 2.8 framgår det att när marginaleffekten från de olika förmånerna och systemen läggs samman ger det i många fall höga marginaleffekter, som ibland når över 100 procent. Det innebär således att vissa personer får en lägre disponibel inkomst vid pensionering på grund av att den har arbetat mer. Detta är en konsekvens av hur de olika delarna av grundskyddet och inkomstpensionstillägget i pensionssystemet är konstruerade.

2.7 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Målet för utgiftsområdet är att förmånerna ska bidra till en god ekonomisk standard för kvinnor och män, såväl ensamstående som sammanboende, med låg eller ingen inkomstgrundad pension. Sett till den ekonomiska standarden för gruppen pensionärer visar resultatredovisningen att förmånerna bidrar till att förbättra den ekonomiska situationen för pensionärer med låg eller ingen allmän inkomstgrundad pension. Andelen pensionärer med låg ekonomisk standard hade varit mer än dubbelt så stor som i dag om dessa pensionärer inte hade fått del av utgiftsområdets förmåner. Bland ensamstående kvinnor och män med de lägsta allmänna inkomstgrundade pensionerna utgörs den totala inkomsten till relativt stor del av förmånerna inom utgiftsområdet. Sett även till inkomstsammansättningen för sammanboende med de lägsta allmänna inkomstgrundade pensionerna utgör förmånerna en inte oväsentlig del, om än i mindre utsträckning, än för ensamstående pensionärer.

Resultatredovisningen ger också vid handen att den materiella och sociala fattigdomen bland svenska pensionärer är mycket låg och, följaktligen, att pensionärer i Sverige relativt sett lever under goda ekonomiska förhållanden jämfört med pensionärer i andra medlemsstater i EU. I EU har Sverige således näst efter Luxemburg lägst andel pensionärer som lever i materiell och social fattigdom.

Resultatredovisningen visar även genomgående att gruppen ensamstående kvinnor i genomsnitt har lägst ekonomisk standard, och att denna grupp även är störst sett till andelen med låg ekonomisk standard samt i störst utsträckning tar del av grundskyddet. Sett över tid och även till pensionärskollektivet som helhet befinner sig dock andelen pensionärer med låg ekonomisk standard på en förhållandevis låg och stabil nivå. Under 2020–2023 var andelen pensionärer med låg ekonomisk standard till och med lägre än bland befolkningen i övrigt, vilket bl.a. beror på att grundskyddet har förstärkts under den perioden.

Regeringen är medveten om att den ekonomiska situationen skiljer sig åt mellan olika grupper av pensionärer, samt mellan kvinnor och män, och att det finns pensionärer som av olika anledningar lever under knappa ekonomiska förhållanden. Regeringen konstaterar dock att utgiftsområdets förmåner på ett påtagligt sätt bidrar till att minska andelen pensionärer som är ekonomiskt utsatta. Sammantaget kan regeringen också konstatera att förmånerna som omfattas av utgiftsområdet tydligt bidrar till en ökad

och god ekonomisk standard för pensionärer med små marginaler. Regeringens samlade bedömning är därför att målet för utgiftsområdet är uppfyllt.

2.8 Politikens inriktning

Regeringen värnar livsinkomstprincipen

Alla pensionärer, såväl kvinnor som män, ska kunna känna en ekonomisk trygghet när de lämnar arbetslivet och se fram emot en ekonomiskt trygg ålderdom. För att dagens och framtidens pensionärer ska få en god ekonomisk tillvaro även på sikt är det avgörande att alla som kan arbeta också gör det, och de som har arbetat ett helt arbetsliv bör få pensioner som återspeglar detta. Likaså är det viktigt att det finns en grundnivå som möjliggör en god ekonomisk standard även för dem som av olika anledningar inte har kunnat arbeta alls eller inte har kunnat arbeta i tillräcklig omfattning för att tjäna in till en tillräcklig inkomstgrundad pension. Den bärande principen i det allmänna pensionssystemet, livsinkomstprincipen, grundar sig på arbete och att det ska finnas en tydlig koppling mellan förvärvsinkomster under livet och den allmänna inkomstgrundade pensionen. Det ska löna sig att arbeta och att ha arbetat. Att personer som kan arbeta faktiskt arbetar är även centralt för att klara finansieringen av den allmänna välfärden, särskilt i ljuset av en åldrande befolkning.

För att de allmänna inkomstgrundade pensionerna ska bli mer jämställda är det viktigt att kvinnor ökar sitt arbetskraftsdeltagande och därmed sin livsinkomst. Såväl en mer jämställd arbetsmarknad med exempelvis mindre skillnader mellan kvinnors och mäns löner som ett mer jämställt samhälle i stort är en förutsättning för mer jämställda pensioner. En anledning till att kvinnor i genomsnitt har lägre pensioner än vad män har och i större utsträckning tar del av grundskyddet är att kvinnors arbetskraftsdeltagande har varit lägre än mäns under arbetslivet. En förklaring till det är att kvinnors inträde och utträde på arbetsmarknaden sker senare respektive tidigare än mäns. Kvinnor har även i genomsnitt lägre lön än vad män har och arbetar i större utsträckning deltid. Dessa skillnader förklaras till del av olikheter i yrkesval mellan kvinnor och män, samtidigt som den så kallade oförklarade löneskillnaden alltjämt är en faktor. Ett ojämställt arbetsliv återspeglas senare i en ojämställd pension eftersom pensionen i hög grad grundar sig på inkomsterna under arbetslivet. Regeringen har ett särskilt fokus på att följa och analysera hur skillnaden i kvinnors och mäns pension utvecklas och kommer långsiktigt att arbeta vidare för mer jämställda pensioner.

Förstärkning av kontroll och civilt försvar

Pensionsmyndighetens arbete med att stärka kontrollverksamheten och arbeta ned ärendebalanserna av ansöknings- och ändringsärenden i bostadstillägget har fått till följd att antalet återkravsärenden ökat. Stora ärendebalanser av återkravsärenden innebär både längre handläggningstider som drabbar enskilda, och att felaktigt utbetalda ersättningar inte återförs till statens budget. Regeringen tillför därför Pensionsmyndigheten tillfälliga medel för att arbeta av ärendebalanser inom återkrav av bostadstillägg och allmän pension. Sektorn Ekonomisk säkerhet förstärks också genom en tilldelning av medel till beredskapsmyndigheterna för att kunna fullgöra sitt ansvar inom civilt försvar.

En del i regeringens arbete med att förhindra bidragsbrott och stoppa felaktiga utbetalningar är att ge välfärdsmyndigheterna förutsättningar att förhindra att förmåner och ersättningar betalas ut till andra än dem som har rätt till ersättning. En betydande risk för felaktiga utbetalningar kan kopplas till felaktiga uppgifter om bosättning. Därför avser regeringen att stärka Pensionsmyndighetens

kontrollverksamhet och ge myndigheten ett uppdrag om att särskilt granska att äldreförsörjningsstödet inte betalas ut till personer som bor utomlands.

Ett längre arbetsliv ger högre pensioner

Välfärdssystem bör vara utformade med tydliga drivkrafter till arbete eftersom det bidrar till det gemensamma välståndet. De reformer som genomfördes under 2022, vid sidan av Pensionsgruppens överenskommelse, har tillsammans med relativt höga uppräkningar av garantipensionen medfört att antalet garantipensionärer har ökat kraftigt. Detta har inneburit att livsinkomstprincipen urholkats och att kopplingen mellan arbete och pensionsnivå har blivit mindre tydlig. Det är problematiskt både för dagens och framtida pensionärer eftersom det inkomstgrundade pensionssystemet och utbetalningarna bygger på att alla som kan också arbetar och betalar in till systemet. För de flesta pensionärer utgör den inkomstgrundade pensionen den huvudsakliga delen av den allmänna pensionen och det som främst kan leda till en högre pension är ett större intjänande till pensionen genom ett längre arbetsliv kombinerat med ett senare uttag av pension. Inriktningen för regeringens arbete framöver kommer därför att vara att stärka kopplingen mellan arbete och pension och öka det s.k. respektavståndet. Individen bör också ha en större möjlighet att påverka sin egen pension. För att stärka pensionärernas ekonomi sänkte regeringen skatten för pensionärer 2024 genom en förstärkning av det förhöjda grundavdraget. För att fortsätta stärka pensionärernas ekonomi lämnar regeringen nu förslag om att ytterligare förstärka det förhöjda grundavdraget, samtidigt som avtrappningen i jobbskatteavdraget för äldre föreslås att slopas och avtrappningen i det förhöjda grundavdraget tas bort. Regeringen har även föreslagit flexiblare regler för uttag av tjänstepension (prop. 2023/24:159), vilket ger individen möjlighet att under de första fem utbetalningsåren av tjänstepensionen pausa utbetalningar och förlänga utbetalningstiden.

2.9 Budgetförslag

2.9.1 1:1 Garantipension till ålderspension

Tabell 2.8 Anslagsutveckling 1:1 Garantipension till ålderspension

Tusental kronor

2023	Utfall	26 149 931	Anslagssparande	-807 605
2024	Anslag	34 059 900[1]	Utgiftsprognos	33 252 700
2025	**Förslag**	**32 273 200**		
2026	Beräknat	28 769 700		
2027	Beräknat	28 009 100		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för garantipension till ålderspension samt särskilt pensionstillägg enligt socialförsäkringsbalken och lagen (2010:111) om införande av socialförsäkringsbalken.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.9 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:1 Garantipension till ålderspension

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**30 228 900**	**30 228 900**	**30 228 900**
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	446 000	147 000	-153 000
Makroekonomisk utveckling	-181 900	-1 558 800	-2 878 800
Volymer	1 780 200	-47 400	812 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**32 273 200**	**28 769 700**	**28 009 100**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Jämfört med 2024 beräknas utgifterna för garantipension minska varje år till 2027. Anledningen till att utgifterna beräknas sjunka är att antalet personer med garantipension förväntas minska och att följsamhetsindexeringen beräknas öka mer än prisindexeringen under perioden.

Nya ålderspensionärer har allmän inkomstgrundad pension i högre utsträckning än äldre pensionärer, vilket gör att en lägre andel av de nya ålderspensionärerna har garantipension. Samtidigt höjs 2026 den lägsta åldersgränsen för att få garantipension från 66 till 67 år vilket har en sänkande effekt på antalet personer med garantipension. I december 2023 hade 1 037 200 personer garantipension, varav 759 200 kvinnor och 278 000 män. Antalet garantipensionärer ökar 2024 men därefter förväntas antalet minska fram till 2027. År 2027 beräknas antalet personer med garantipension uppgå till 1 055 900.

Anledningen till att antalet personer med garantipension minskar när följsamhets-indexeringen ökar i snabbare takt än prisindexeringen är att inkomstgränsen för att kunna få garantipension ökar långsammare än inkomstpensionerna. Det är alltså färre personer som får garantipension då uppräkningen av inkomstpensionen är högre än prisutvecklingen.

Regeringen föreslår att 32 273 200 000 kronor anvisas under anslaget 1:1 *Garantipension till ålderspension* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 28 769 700 000 kronor respektive 28 009 100 000 kronor.

2.9.2 1:2 Efterlevandepensioner till vuxna

Tabell 2.10 Anslagsutveckling 1:2 Efterlevandepensioner till vuxna

Tusental kronor

2023	Utfall	8 596 605	Anslagssparande	-346 715
2024	Anslag	8 175 200[1]	Utgiftsprognos	8 134 300
2025	**Förslag**	**7 753 500**		
2026	Beräknat	7 315 300		
2027	Beräknat	6 875 400		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för omställningspension, förlängd omställningspension, särskild efterlevandepension och änkepension samt för utgifter för garantipension till dessa förmåner enligt socialförsäkringsbalken och lagen (2010:111) om införande av socialförsäkringsbalken.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.11 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:2 Efterlevandepensioner till vuxna

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**8 175 200**	**8 175 200**	**8 175 200**
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	3 000	98 000	149 000
Makroekonomisk utveckling	231 300	419 400	592 000
Volymer	-656 000	-1 377 300	-2 040 800
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**7 753 500**	**7 315 300**	**6 875 400**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Änkepension är dominerande vad gäller antal förmånstagare i förhållande till omställningspension, och svarar för ungefär 91 procent av de totala utgifterna inom anslaget. Änkepensionen avskaffades 1990 och ersattes då av den tidsbegränsade och könsneutrala omställningspensionen. Övergångsbestämmelserna till reformen innebär dock att änkepensionen kommer att finnas kvar under decennier, och nya änkepensioner beviljas fortfarande enligt det äldre systemet. Omställningspensionen är tidsbegränsad till i normalfallet ett år och betalas endast ut till efterlevande som är yngre än 66 år medan änkepensionen ofta är livsvarig, varför utgifterna för förmånen är avsevärt lägre än för änkepension.

Antalet kvinnor med änkepension var ca 187 100 i december 2023. För 2024–2027 beräknas antalet kvinnor med änkepension att minska med knappt 11 000 personer per år. Antalet kvinnor och män med omställningspension var ca 4 200 respektive 1 700 i december 2023. Prognosen för åren framöver är att antalet kvinnor och män med omställningspension kommer att öka något eftersom åldersgränsen för hur länge omställningspension kan fås höjs 2026. Sammantaget innebär detta att utgifterna på anslaget beräknas minska med mellan 5 och 6 procent per år.

Regeringen föreslår att 7 753 500 000 kronor anvisas under anslaget 1:2 *Efterlevandepensioner till vuxna* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 7 315 300 000 kronor respektive 6 875 400 000 kronor.

2.9.3 1:3 Bostadstillägg till pensionärer

Tabell 2.12 Anslagsutveckling 1:3 Bostadstillägg till pensionärer

Tusental kronor

2023	Utfall	13 627 955	Anslagssparande	-179 855
2024	Anslag	13 809 000[1]	Utgiftsprognos	14 146 700
2025	**Förslag**	**14 409 300**		
2026	Beräknat	14 480 700		
2027	Beräknat	14 549 200		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för bostadstillägg till pensionärer och särskilt bostadstillägg till pensionärer enligt socialförsäkringsbalken och lagen (2010:111) om införande av socialförsäkringsbalken.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.13 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:3 Bostadstillägg till pensionärer

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**13 809 000**	**13 809 000**	**13 809 000**
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	35 000	-230 000	-509 000
Makroekonomisk utveckling	514 300	498 600	458 900
Volymer	51 000	403 100	790 300
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**14 409 300**	**14 480 700**	**14 549 200**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Utgifterna för anslaget beräknas öka 2025–2027 jämfört med 2024. De huvudsakliga förklaringarna till att utgifterna ökar är att bostadskostnaderna väntas att stiga, vilket bl.a. ökar de utbetalda beloppen för bostadstillägg, samt medför att fler personer får bostadstillägg. Boendekostnaderna förväntas öka med 5,1 procent 2024 och knappt 4 procent 2025. Pensionärers benägenhet att ansöka om förmånen påverkar även anslagets kostnadsutveckling. Även pensionärernas inkomster och förmögenheter påverkar statens utgifter för bostadstillägg.

En generell trend under de senaste åren har varit att antalet ålderspensionärer har ökat, vilket har inneburit att antalet pensionärer som får bostadstillägg också har ökat. Andelen av pensionärerna som får bostadstillägg har dock minskat under en tid. Det var drygt 304 100 pensionärer som fick bostadstillägg i december 2023, 215 700 kvinnor och 88 400 män. Antalet pensionärer som får bostadstillägg förväntas öka något till 2025 för att därefter minska 2026 och 2027 då det beräknas vara ca 307 900 pensionärer som får bostadstillägg.

Regeringen föreslår att 14 409 300 000 kronor anvisas under anslaget 1:3 *Bostadstillägg till pensionärer* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 14 480 700 000 kronor respektive 14 549 200 000 kronor.

2.9.4 1:4 Äldreförsörjningsstöd

Tabell 2.14 Anslagsutveckling 1:4 Äldreförsörjningsstöd

Tusental kronor

2023	Utfall	1 236 839	Anslagssparande	-8 494
2024	Anslag	1 408 200[1]	Utgiftsprognos	1 399 500
2025	**Förslag**	**1 530 000**		
2026	Beräknat	1 558 200		
2027	Beräknat	1 583 500		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för äldreförsörjningsstöd enligt socialförsäkringsbalken.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.15 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:4 Äldreförsörjningsstöd

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**1 298 200**	**1 298 200**	**1 298 200**
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	49 000	2 000	-47 000
Makroekonomisk utveckling	62 400	85 600	114 600
Volymer	120 400	172 400	217 700
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**1 530 000**	**1 558 200**	**1 583 500**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Anslaget beräknas öka 2025–2027 jämfört med 2024. Äldreförsörjningsstöd garanterar en lägsta ekonomisk standard för personer som är 66 år eller äldre. Stödet är inkomstprövat och avräknas mot alla andra inkomster. I praktiken innebär det att äldreförsörjningsstöd lämnas till personer som är över 66 år och som inte har en tillräcklig pension, vilket oftast är personer som har bosatt sig i Sverige i ett relativt sent skede i livet.

I december 2023 fick knappt 24 300 personer äldreförsörjningsstöd, varav 13 700 kvinnor och 10 600 män. Antalet pensionärer som får äldreförsörjningsstöd beräknas öka 2024 – 2027. Det beräknas vara 28 000 personer som får äldreförsörjningsstöd 2027.

Anledningen till den långsiktiga trenden att antalet personer som får äldreförsörjningsstöd ökar är att en större andel av dem som är födda 1938 eller senare är berättigade till förmånen jämfört med dem som är födda 1937 eller tidigare. Den 25 juni 2024 beslutade EU:s ministerråd att förlänga aktiveringen av massflyktsdirektivet med ytterligare ett år t.o.m. den 4 mars 2026 (EU 2024/1836). Beslutet medför att en stor andel av de personer som har uppehållstillstånd med

tillfälligt skydd enligt massflyktsdirektivet kan komma att folkbokföras i Sverige och få rätt till bl.a. äldreförsörjningsstöd.

Regeringen föreslår att 1 530 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:4 *Äldreförsörjningsstöd* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 1 558 200 000 kronor respektive 1 583 500 000 kronor.

2.9.5 1:5 Inkomstpensionstillägg

Tabell 2.16 Anslagsutveckling 1:5 Inkomstpensionstillägg

Tusental kronor

2023	Utfall	6 051 342	Anslagssparande	-182 608
2024	Anslag	6 079 000[1]	Utgiftsprognos	6 050 000
2025	**Förslag**	**6 093 000**		
2026	Beräknat	5 884 000		
2027	Beräknat	5 919 000		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för inkomstpensionstillägg enligt socialförsäkringsbalken.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.17 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:5 Inkomstpensionstillägg

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**6 079 000**	**6 079 000**	**6 079 000**
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder			
Makroekonomisk utveckling			
Volymer	14 000	-195 000	-160 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**6 093 000**	**5 884 000**	**5 919 000**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Inkomstpensionstillägg påverkas av storleken på ålderspensionärernas allmänna inkomstgrundade ålderspension och antalet år med pensionsgrundande inkomst. Eftersom förmånsbeloppet inte indexeras så påverkas anslaget över tid av volymutvecklingen. Reformen om justerade åldersgränser i pensionssystemet har en dämpande effekt på volymen.

I december 2023 fick drygt 1 218 900 personer inkomstpensionstillägg, varav 757 200 kvinnor och 461 700 män. Antalet personer som får inkomstpensionstillägg beräknas öka 2024 och 2025. Antalet beräknas minska 2026 på grund av att åldersgränsen för att få inkomstpensionstillägg höjs från 66 till 67 år. För 2027 beräknas antalet åter öka något. Eftersom inkomstpensionstillägget inte indexeras så påverkas utgiftsutvecklingen främst av antalet pensionärer som är berättigade till förmånen. Det medför att utgiftsutvecklingen fram till 2027 följer samma utveckling som antalet pensionärer som får inkomstpensionstillägg.

Regeringen föreslår att 6 093 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:5 *Inkomstpensionstillägg* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 5 884 000 000 kronor respektive 5 919 000 000 kronor.

2.9.6 2:1 Pensionsmyndigheten

Tabell 2.18 Anslagsutveckling 2:1 Pensionsmyndigheten

Tusental kronor

2023	Utfall	764 474	Anslagssparande	7 198
2024	Anslag	721 783[1]	Utgiftsprognos	724 126
2025	**Förslag**	**831 360**		
2026	Beräknat	827 457[2]		
2027	Beräknat	774 049[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 808 871 tkr i 2025 års prisnivå.

[3] Motsvarar 743 861 tkr i 2025 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Pensionsmyndighetens förvaltningsutgifter. Anslaget får även användas för utgifter för den verksamhet som bedrivs av Min Pension i Sverige AB.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.19 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 2:1 Pensionsmyndigheten

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**720 183**	**720 183**	**720 183**
Pris- och löneomräkning[2]	29 477	46 703	59 901
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	81 700	60 571	-6 035
varav BP25[3]	*60 700*	*61 700*	*14 500*
– Medel till Utbetalningsmyndigheten för bankavgifter			*-13 000*
– Medel till UBM för avgifter till tekniska leverantörer			*-500*
– Återkrav bostadstillägg till pensionärer och allmän pension	*35 700*	*35 700*	
– Civilt försvar: beredskapsmyndighet, Pensionsmyndigheten	*5 000*	*6 000*	*8 000*
– Stärkt kontroll äldreförsörjningsstöd	*20 000*	*20 000*	*20 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**831 360**	**827 457**	**774 049**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2024. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2026–2027 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Fr.o.m. den 1 januari 2027 kommer Utbetalningsmyndigheten att administrera utbetalningar via systemet med transaktionskonto. Anslaget beräknas minska med 13 500 000 kronor fr.o.m. 2027 för att finansiera kostnader för bankavgifter och avgifter för tekniska leverantörer. Anslaget 1:18 *Utbetalningsmyndigheten* inom utgiftsområde 2 Samhällsekonomi och finansförvaltning ökas med motsvarande belopp.

För att stärka Pensionsmyndighetens handläggning av återkravsärenden och därigenom minska ärendebalanserna föreslår regeringen att myndigheten tilldelas mer resurser under två år. Anslaget föreslås därför att öka med 35,7 miljoner kronor per år 2025 och 2026, varav 34 miljoner kronor avser återkrav av bostadstillägg till pensionärer och 1,7 miljoner kronor avser återkrav av allmän pension.

Sektorn Ekonomisk säkerhet förstärks genom en tilldelning av medel till beredskapsmyndigheterna för att kunna fullgöra sitt ansvar inom civilt försvar. Regeringen föreslår därför att anslaget ökar med 5 miljoner kronor 2025, 6 miljoner kronor 2026 och 8 miljoner kronor 2027. Fr.o.m. 2028 föreslår regeringen att anslaget permanent höjs med 10 miljoner kronor för detta ändamål.

För att stärka Pensionsmyndighetens arbete med att förhindra bidragsbrott och stoppa felaktiga utbetalningar inom äldreförsörjningsstöd föreslår regeringen att myndigheten tilldelas mer resurser. Regeringen förslår därför att anslaget permanent ökar med 20 miljoner kronor fr.o.m. 2025.

Regeringen föreslår att 831 360 000 kronor anvisas under anslaget 2:1 *Pensionsmyndigeten* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 827 457 000 kronor respektive 774 049 000 kronor.

Bemyndigande om särskild kredit

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att för 2025 besluta om en kredit i Riksgäldskontoret för att tillgodose Pensionsmyndighetens behov av likviditet vid handel med fondandelar som inklusive tidigare utnyttjad kredit uppgår till högst 20 000 000 000 kronor.

Skälen för regeringens förslag: Pensionsmyndigheten har en särskild kredit som ska användas för att finansiera likviditetsbehov i samband med fondhandel inom ramen för premiepensionssystemet. Behovet av krediten föranleds främst av det underskott som uppstår på grund av samtida köp- och säljtransaktioner med olika likviddagar för fonder samt behovet av ett handelslager i syfte att effektivisera handeln. De faktorer som framför allt har betydelse för utvecklingen av behovet av krediten är antalet fondbyten, värdet av pensionsspararnas konton och tidsmässig koncentration av fondbyten. Under 2024 har Fondtorgsnämnden genomfört den första upphandlingen av fonder till premiepensionens fondtorg. Det innebär att en omfattande förflyttning av kapital kan antas ske fr.o.m. 2024, vilket föranleder ett behov av en hög kredit. Regeringen bör därför bemyndigas att för 2025 besluta om en kredit i Riksgäldskontoret för att tillgodose Pensionsmyndighetens behov av likviditet vid handel med fondandelar som inklusive tidigare utnyttjad kredit uppgår till högst 20 000 000 000 kronor. En sådan kredit kan beslutas med stöd av 7 kap. 6 § budgetlagen (2011:203).

Tabell 2.20 Övriga kontokrediter i statens verksamhet

Tusental kronor

Utgifts-område	Ändamål	Beslutad kreditram 2023[1]	Maximalt nyttjande 2023	Beslutad kreditram 2024[1]	Begärd kreditram 2025
11	Pensionsmyndighetens behov av likviditet vid handel med fondandelar	12 000 000	7 150 904	20 000 000	20 000 000
	Summa	**12 000 000**	**7 150 904**	**20 000 000**	**20 000 000**

[1] Av riksdagen beslutad övrig kontokredit exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Utgifterna för Pensionsmyndighetens administration av den inkomstgrundade ålderspensionen täcks av avgifter som tas från de allmänna pensionsfonderna (AP-fonderna) och premiepensionssystemet. Även kostnader för administrationen av ålderspensionssystemet vid Kronofogdemyndigheten, Skatteverket, Statens servicecenter och Fondtorgsnämnden hanteras inom detta avgiftsuttag. Några kostnader för administration av ålderspensionssystemet avseende Fondtorgsnämndens verksamhet har dock ännu inte uppkommit.

Pensionsmyndigheten är värdmyndighet för Fondtorgsnämnden. Fondtorgsnämnden inledde sin verksamhet den 20 juni 2022 och övertog då ansvaret för förvaltningen av premiepensionens fondtorg. Fondtorgsnämnden ska enligt lagen (2022:759) om Fondtorgsnämnden ta ut en avgift från de fondförvaltare som ger in en anbudsansökan eller ett anbud i en upphandling för att täcka myndighetens kostnader för att granska och pröva anbudsansökan eller anbudet. Vidare ska Fondtorgsnämnden ta ut årliga avgifter från de fondförvaltare som Fondtorgsnämnden har ingått fondavtal med för att täcka sina kostnader. Därutöver tar Fondtorgsnämnden under en övergångsperiod ut fondavgifter från nuvarande anslutna fonder.

Tabell 2.21 Avgiftsfinansierad verksamhet vid Pensionsmyndigheten och Fondtorgsnämnden

Tusental kronor, 2024 års priser

Verksamhet	Ack. Resultat t.o.m. 2023	Resultat 2024	Verksamhetens intäkter 2025 (prognos)	Kostnader som ska täckas 2025 (prognos)	Resultat 2025 (prognos)	Ack. Resultat utgående 2024 (prognos)
Verksamhet där intäkterna disponeras						
Offentligrättslig verksamhet						
Avgiftsuttag AP-fonderna	-26 574	36 942	641 632	652 000	-10 368	0
Avgiftsuttag premiepensionssystemet	58 754	-50 048	500 294	509 000	-8 706	0
- varav Pensionsmyndigheten	*58 754*	*-50 048*	*500 294*	*509 000*	*-8 706*	*0*
- varav Fondtorgsnämnden	*0*	*0*	*0*	*0*	*0*	*0*
Anbudsavgift	-353	-1 300	1 800	3 500	-1 700	-3 353
Årlig avgift	-98 780	-66 000	19 000	72 500	-53 500	-218 280
Administration av ansökan från fondförvaltare, samt granskning av fondförvaltare och fonder	6 921	1 200	7 600	9 400	-1 800	6 321
- varav Pensionsmyndigheten	*0*	-	-	-	-	-
- varav Fondtorgsnämnden	*6 921*	*1 200*	*7 600*	*9 400*	*-1 800*	*6 321*
Totalt	**-92 212**	**-79 206**	**1 170 326**	**1 246 400**	**-76 074**	**-21 531**

Källa: Pensionsmyndigheten.

Totala förvaltningsmedel

Pensionsmyndighetens verksamhet finansieras av anslag på statens budget, av AP-fonderna och av premiepensionssystemet. Förvaltningsanslaget används för administration av garantipension, efterlevandepension till vuxna, bostadstillägg till pensionärer, äldreförsörjningsstöd och inkomstpensionstillägg.

Tabell 2.22 Finansiering av Pensionsmyndighetens administration

Tusental kronor

	2024	2025	2026	2027
Förvaltningsanslag (förslag/beräknat)	720 183	831 360	827 457	774 049
Avgiftsinkomster AP-fonderna	688 942	667 894[1]	683 241[1]	694 999[1]
Avgiftsinkomster premiepensionssystemet	458 952	520 771[1]	532 737[1]	541 905[1]
Summa	**1 867 627**	**2 020 025**	**2 043 435**	**2 010 953**

[1]Prognos.

Källa: Pensionsmyndigheten.

Utgiftsområde 12

Ekonomisk trygghet för familjer och barn

Utgiftsområde 12 – Ekonomisk trygghet för familjer och barn

Innehållsförteckning

1 Förslag till riksdagsbeslut ... 4

2 Lagförslag ... 5
2.1 Förslag till lag om ändring i socialförsäkringsbalken ... 5
2.2 Förslag till lag om ändring i lagen (2024:471) om ändring i lagen (2023:907) om ändring i lagen (2023:440) om ändring i lagen (2022:1857) om ändring i lagen (2022:1042) om ändring i socialförsäkringsbalken ... 7

3 Utgiftsområde 12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn ... 9
3.1 Utgiftsområdets omfattning ... 9
3.2 Utgiftsutveckling ... 9
3.3 Skatteutgifter ... 10
3.4 Mål för utgiftsområdet ... 10
3.5 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder ... 11
3.6 Resultatredovisning ... 11
3.6.1 Familjepolitiken bidrar till en god ekonomisk levnadsstandard ... 13
3.6.2 Familjepolitiken minskar de ekonomiska skillnaderna mellan hushåll med och utan barn ... 20
3.6.3 Familjepolitiken bidrar till ett jämställt föräldraskap ... 23
3.7 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen ... 25
3.8 Politikens inriktning ... 26
3.9 Förslag om ett mer enhetligt regelverk för föräldrapenningen ... 27
3.9.1 Ärendet och dess beredning ... 27
3.9.2 Föräldrapenning och arbetsfri tid ... 28
3.9.3 Hur föräldrar använder lägstanivådagar och grundnivådagar ... 29
3.9.4 Möjligheten att använda föräldrapenning på arbetsfri tid ska begränsas ... 31
3.9.5 Begränsning av möjligheten att använda föräldrapenning när föräldern förvärvsarbetar ... 36
3.9.6 Alternativ till nu aktuellt förslag ... 37
3.9.7 Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser ... 38
3.9.8 Konsekvenser ... 38
3.10 Förslag om förlängning och nedtrappning av det tillfälliga tilläggsbidraget till barnfamiljer inom bostadsbidraget ... 42
3.10.1 Ärendet och dess beredning ... 42
3.10.2 Bestämmelser om bostadsbidrag ... 43
3.10.3 Det tillfälliga tilläggsbidraget till barnfamiljer inom bostadsbidraget förlängs och trappas ned ... 43
3.10.4 Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser ... 46
3.10.5 Konsekvenser ... 46
3.11 Författningskommentar ... 51
3.11.1 Förslaget till lag om ändring i socialförsäkringsbalken ... 51
3.12 Budgetförslag ... 52
3.12.1 1:1 Barnbidrag ... 52
3.12.2 1:2 Föräldraförsäkring ... 53
3.12.3 1:3 Underhållsstöd ... 56
3.12.4 1:4 Adoptionsbidrag ... 57
3.12.5 1:5 Barnpension och efterlevandestöd ... 58
3.12.6 1:6 Omvårdnadsbidrag och vårdbidrag ... 59
3.12.7 1:7 Pensionsrätt för barnår ... 60
3.12.8 1:8 Bostadsbidrag ... 61

Bilaga 1 Ett mer enhetligt regelverk för föräldrapenningen
Bilaga 2 Förlängning och nedtrappning av det tillfälliga tilläggsbidraget till barnfamiljer inom bostadsbidraget

1 Förslag till riksdagsbeslut

Regeringens förslag:

1. Riksdagen antar förslaget till lag om ändring i socialförsäkringsbalken (avsnitt 2.1, 3.9 och 3.10).
2. Riksdagen antar förslaget till lag om ändring i lagen (2024:471) om ändring i lagen (2023:907) om ändring i lagen (2023:440) om ändring i lagen (2022:1857) om ändring i lagen (2022:1042) om ändring i socialförsäkringsbalken (avsnitt 2.2 och 3.10).
3. Riksdagen anvisar anslagen för budgetåret 2025 inom utgiftsområde 12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn enligt tabell 1.1.

Tabell 1.1 Anslagsbelopp

Tusental kronor

Anslag	
1:1 Barnbidrag	32 048 147
1:2 Föräldraförsäkring	50 765 281
1:3 Underhållsstöd	2 753 953
1:4 Adoptionsbidrag	14 784
1:5 Barnpension och efterlevandestöd	1 123 300
1:6 Omvårdnadsbidrag och vårdbidrag	6 637 908
1:7 Pensionsrätt för barnår	7 747 900
1:8 Bostadsbidrag	3 440 176
Summa anslag inom utgiftsområdet	**104 531 449**

2 Lagförslag

Regeringen har följande förslag till lagtext.

2.1 Förslag till lag om ändring i socialförsäkringsbalken

Härigenom föreskrivs att 12 kap. 9 och 11 §§ och 97 kap. 23 a § socialförsäkringsbalken ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
12 kap.	
9 §[1]	
Föräldrapenning lämnas enligt följande förmånsnivåer:	
1. Hel föräldrapenning lämnas för dag när föräldern inte förvärvsarbetar.	
2. Tre fjärdedels föräldrapenning lämnas när föräldern förvärvsarbetar högst en fjärdedel av normal arbetstid.	
3. Halv föräldrapenning lämnas när föräldern förvärvsarbetar högst hälften av normal arbetstid.	
4. En fjärdedels föräldrapenning lämnas när föräldern förvärvsarbetar högst tre fjärdedelar av normal arbetstid.	
5. En åttondels föräldrapenning lämnas när föräldern förvärvsarbetar högst sju åttondelar av normal arbetstid.	
Föräldrapenning får dock lämnas som hel, tre fjärdedels, halv, en fjärdedels eller en åttondels föräldrapenning på grundnivå enligt 23 § eller på lägstanivå enligt 24 § när föräldern arbetar högst sju åttondelar av normal arbetstid.	
11 §	
Föräldrapenning *på sjukpenningnivå enligt 21 och 22 §§* lämnas för tid som normalt är arbetsfri för föräldern endast om han eller hon i direkt anslutning till den arbetsfria tiden får föräldrapenning på motsvarande eller högre förmånsnivå. Detta gäller dock endast för perioder av arbetsfri tid om högst fyra dagar.	Föräldrapenning lämnas för tid som normalt är arbetsfri för föräldern endast om han eller hon i direkt anslutning till den arbetsfria tiden får föräldrapenning på motsvarande eller högre förmånsnivå *och ersättningsnivå*. Detta gäller dock endast för perioder av arbetsfri tid om högst fyra dagar.
97 kap.	
23 a §[2]	
Bostadsbidrag lämnas månadsvis som tilläggsbidrag till barnfamiljer med ett belopp som motsvarar *40* procent av det preliminära bostadsbidrag som lämnas enligt 95 kap. 2 § första stycket 1–4 för samma månad.	Bostadsbidrag lämnas månadsvis som tilläggsbidrag till barnfamiljer med ett belopp som motsvarar *25* procent av det preliminära bostadsbidrag som lämnas enligt 95 kap. 2 § första stycket 1–4 för samma månad.

[1] Ändringen innebär att andra stycket tas bort.

[2] Senaste lydelse 2023:441.

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2025 i fråga om 97 kap. 23 a § och i övrigt den 1 april 2025.

2. Äldre föreskrifter gäller fortfarande för bostadsbidrag som avser tid före den 1 januari 2025 och för föräldrapenning som avser tid före den 1 april 2025.

2.2 Förslag till lag om ändring i lagen (2024:471) om ändring i lagen (2023:907) om ändring i lagen (2023:440) om ändring i lagen (2022:1857) om ändring i lagen (2022:1042) om ändring i socialförsäkringsbalken

Härigenom föreskrivs att punkt 1 i ikraftträdande- och övergångsbestämmelserna till lagen (2024:471) om ändring i lagen (2023:907) om ändring i lagen (2023:440) om ändring i lagen (2022:1857) om ändring i lagen (2022:1042) om ändring i socialförsäkringsbalken ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
1. Denna lag träder i kraft den 1 *januari* 2025.	1. Denna lag träder i kraft den 1 *juli* 2025.

3 Utgiftsområde 12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn

3.1 Utgiftsområdets omfattning

Utgiftsområde 12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn omfattar tre typer av förmåner: generella bidrag, försäkringar och behovsprövade bidrag. De generella bidragen är barnbidrag och adoptionsbidrag. Försäkringar är föräldraförsäkring, barnpension och efterlevandestöd samt pensionsrätt för barnår. De behovsprövade bidragen är bostadsbidrag, underhållsstöd och omvårdnadsbidrag. Förmånerna finansieras genom en kombination av arbetsgivaravgifter, egenavgifter och skattemedel. Betalningar från bidragsskyldiga föräldrar återförs till anslaget underhållsstöd.

3.2 Utgiftsutveckling

Utgifterna inom utgiftsområdet uppgick till 101,6 miljarder kronor 2023 och var därmed 4 miljarder kronor lägre än vad som anvisades i statens budget. Försäkringsförmånerna utgjorde 56 procent av de totala utgifterna för de familjepolitiska stöden 2023 med totalt ca 57 miljarder kronor, varav föräldraförsäkring utgjorde 82 procent. Utgifterna för de generella bidragen var ca 33 miljarder kronor, vilket motsvarar ca 32 procent av de totala utgifterna 2023. De behovsprövade bidragen uppgick sammantaget till 11,6 miljarder kronor, vilket motsvarar ca 11 procent av de totala utgifterna. För 2024 beräknas utgifterna bli 103,8 miljarder kronor. Det är ca 3,5 miljarder kronor lägre än budgeterat. I förhållande till 2023 beräknas utgifterna för 2024 bli 2,13 miljarder kronor högre.

Tabell 3.1 Utgiftsutveckling inom utgiftsområde 12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn

Miljoner kronor

	Utfall 2023	Budget 2024[1]	Prognos 2024	**Förslag 2025**	Beräknat 2026	Beräknat 2027
1:1 Barnbidrag	32 972	33 075	32 515	**32 048**	31 612	31 085
1:2 Föräldraförsäkring	46 939	50 530	48 450	**50 765**	52 332	53 797
1:3 Underhållsstöd	2 703	2 798	2 701	**2 754**	2 805	2 889
1:4 Adoptionsbidrag	6	15	6	**15**	15	15
1:5 Barnpension och efterlevandestöd	1 079	1 098	1 100	**1 123**	1 136	1 148
1:6 Omvårdnadsbidrag och vårdbidrag	4 648	5 840	5 663	**6 638**	7 092	7 396
1:7 Pensionsrätt för barnår	9 063	8 972	8 972	**7 748**	7 448	7 123
1:8 Bostadsbidrag	4 255	5 007	4 385	**3 440**	3 232	3 253
Totalt för utgiftsområde 12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn	**101 665**	**107 335**	**103 791**	**104 531**	**105 672**	**106 706**

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Tabell 3.2 Förändringar av utgiftsramen 2025–2027 för utgiftsområde 12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn

Miljoner kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**106 071**	**106 071**	**106 071**
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	-889	-1 441	-1 132
varav BP25	*416*	*8*	*8*
Makroekonomisk utveckling	1 892	3 330	5 048
Volymer	-2 542	-2 288	-3 281
Överföring till/från andra utgiftsområden			
Övrigt			
Ny utgiftsram	**104 531**	**105 672**	**106 706**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Tabell 3.3 Utgiftsram 2025 realekonomiskt fördelad för utgiftsområde 12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn

Miljoner kronor

	2025
Transfereringar[1]	104 531
Summa utgiftsram	**104 531**

Anm.: Den realekonomiska fördelningen baseras på utfall 2023 samt kända förändringar av anslagens användning.

[1] Med transfereringar avses inkomstöverföringar, dvs. utbetalningar av bidrag från staten till exempelvis hushåll, företag eller kommuner utan att staten får någon direkt motprestation.

3.3 Skatteutgifter

Vid sidan av stöd till företag och hushåll på budgetens utgiftssida finns det även stöd på budgetens inkomstsida i form av avvikelser från en enhetlig beskattning, s.k. skatteutgifter. Innebörden av skatteutgifter beskrivs i Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnittet om skattefrågor. Den samlade redovisningen finns i regeringens skrivelse Redovisning av skatteutgifter 2024 (skr. 2023/24:98). I det följande redovisas de skatteutgifter som är att hänföra till utgiftsområde 12. Utgiften avser den nedsatta mervärdesskatten för livsmedel, där familjer och barn är en viktig målgrupp.

Tabell 3.4 Skatteutgifter inom utgiftsområde 12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn

Miljoner kronor

	2024	2025
Nedsatt mervärdesskatt på livsmedel till 12 % (E14)	39 070	41 040

Anm.: Inom parentes anges den beteckning för skatteutgiften som används i regeringens skrivelse.

Källa: Regeringens skrivelse Redovisning av skatteutgifter 2024 (skr. 2023/24:98).

3.4 Mål för utgiftsområdet

Målet för utgiftsområdet är att den ekonomiska familjepolitiken ska bidra till en god ekonomisk levnadsstandard för alla barnfamiljer samt minska skillnaderna i de ekonomiska villkoren mellan hushåll med och utan barn. Den ekonomiska familjepolitiken ska även bidra till ett jämställt föräldraskap (prop. 2015/16:1 utg.omr. 12, bet. 2015/16:SfU3, rskr. 2015/16:88).

3.5 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

De centrala indikatorerna som används för att redovisa resultaten inom utgiftsområdet är följande:

- barnfamiljernas inkomstutveckling,
- andelen barnhushåll med låg ekonomisk standard och med låg inkomststandard,
- de familjepolitiska stödens betydelse för hushållens inkomster och för den utjämnande effekten mellan hushåll med och utan barn, och
- föräldrarnas användning av föräldraförsäkringen och föräldraledighet.

Försäkringskassan har på regeringens uppdrag tagit fram ett antal indikatorer som beskriver hur de olika familjepolitiska stöden bidrar till måluppfyllelsen (S2024/00861), hädanefter benämnt Försäkringskassan, delrapportering 2024. Som underlag för Försäkringskassans beräkningar om hushållens ekonomi har utfall för 2022 använts, framskrivet till 2023 års värden enligt de ekonomiska och demografiska uppgifter som finns tillgängliga. Värdena för 2023 är därmed en prognos. Populationen för indikatorer avseende inkomstutveckling, familjepolitiska stöd, ekonomisk standard[3] och inkomststandard består av personer i åldrarna 0–64 år fram till 2022. Från 2023 när pensionsåldrarna höjdes ändras gränsen till 66 år. Det bör noteras att det sker förändringar i hushållens sammansättning mellan de olika mättidpunkterna, vilket kan påverka mätresultatet när det görs jämförelser över tid för samtliga individer i barnhushåll.

Andra bedömningsgrunder för resultatutvecklingen är resultat från rapporter och undersökningar från t.ex. Försäkringskassan, Statistiska centralbyrån (SCB), Inspektionen för socialförsäkringen (ISF) och Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering (IFAU).

3.6 Resultatredovisning

Resultatredovisningen inleds med en presentation av barnhushållens sammansättning och barnafödandet i Sverige, se tabell 3.5. Kunskap om hushållens sammansättning är viktig för att kunna tolka resultatredovisningen och indikatorerna. I Sverige finns det drygt 1,3 miljoner hushåll med barn som berörs av den ekonomiska familjepolitiken. I tabell 3.5 visas antalet personer i olika typer av barnhushåll 2023. En knapp fjärdedel, ca 23 procent, av befolkningen består av barn och unga i åldrarna 0–19 år.

De flesta barn bor tillsammans med båda föräldrarna. Den vanligaste hushållsformen är sammanboende föräldrar med två barn. Det är ca 83 procent av samtliga personer boende i barnhushåll som bor i hushåll där de vuxna är sammanboende. Många barn bor även med föräldrar som är ensamstående eller i ombildade familjer. Barn till föräldrar som inte bor tillsammans bor i stor utsträckning växelvis hos föräldrarna. Uppskattningsvis är det 199 000 barn som bor växelvis, vilket utgör ca 8 procent av samtliga barn. Av samtliga barn som har särlevande föräldrar och där båda föräldrarna bor i Sverige, uppgav 46 procent av föräldrarna att barnen bodde växelvis, enligt en undersökning av SCB från 2022. När hänsyn tas till växelvist boende ökar antalet personer i barnhushåll eftersom enbart hushållet där barnet är folkbokfört räknas som barnhushåll i den officiella statistiken. Störst effekt har det för ensamståendehushållen eftersom främst fler hushåll med ensamstående män då räknas som barnhushåll. Detta

[3] Ekonomisk standard definieras som den disponibla inkomsten justerat för försörjningsbörda. Detta innebär att alla personer i hushållet tilldelas samma ekonomiska standard, vilken beräknas som hushållets disponibla inkomst justerat för hushållets sammansättning. Justeringen görs för att kunna jämföra disponibla inkomster mellan hushåll med olika sammansättning, dvs. hur många vuxna och barn som ska försörjas av inkomsten.

då barnen oftast är folkbokförda hos mamman. I ensamståendehushåll med barn är det 68 procent av individerna som bor i ett hushåll med en ensamstående kvinna och 32 procent med en ensamstående man.

Tabell 3.5 Antalet personer i barnhushåll 2023

Hushållstyp	Antal	Procentuell fördelning
Ensamstående kvinnor 1 barn	234 000	4,6
Ensamstående män 1 barn	122 000	2,4
Ensamstående kvinnor 2 barn	227 000	4,5
Ensamstående män 2 barn	113 000	2,2
Ensamstående kvinnor 3+ barn	127 000	2,5
Ensamstående män 3+ barn	44 000	0,9
Sammanboende 1 barn	1 132 000	22,5
Sammanboende 2 barn	1 919 000	38,1
Sammanboende 3+ barn	1 116 000	22,2
Totalt	5 034 000	100

Anm.: Hänsyn tagen till växelvist boende.
Källa: Försäkringskassan, delrapportering 2024.

Antalet födda barn påverkar utgifterna för den ekonomiska familjepolitiken. Under 2023 fortsatte antalet födda barn minska. Enligt SCB föddes 100 051 barn (48 802 flickor och 51 249 pojkar), vilket var 4 683 färre barn än föregående år. Inte sedan 2003 har så få barn fötts i Sverige. Mellan 2022 och 2023 minskade det summerade fruktsamhetstalet från 1,52 till 1,45 per kvinna, se diagram 3.1. Antalet födda barn per kvinna var 2023 det lägsta som någonsin uppmätts sedan mätningarnas början 1749.

Diagram 3.1 Summerad fruktsamhet, prognos från 2024

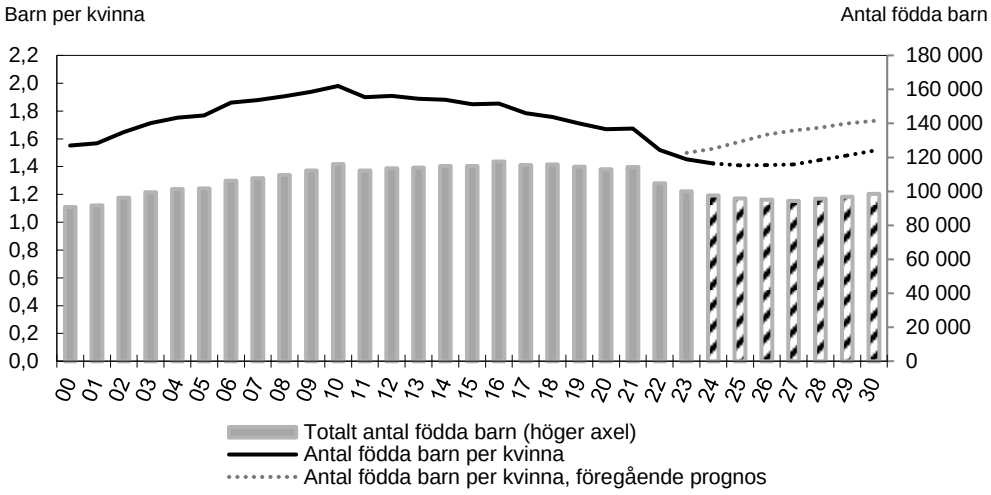

Källa: SCB:s befolkningsframskrivningar, 2023 samt 2024.

Det summerade fruktsamhetstalet har minskat sedan 2010. Antalet födda barn förväntas enligt befolkningsprognosen att vara ännu färre de närmast kommande åren och 2031 åter vara omkring 100 000. Fruktsamhetstalet beräknas öka över tid och på längre sikt, i slutet av framskrivningsperioden, komma upp i en långsiktig nivå på 1,73 barn per kvinna. Utgifterna för barnbidrag och föräldrapenning påverkas direkt vid förändringar i antalet födda medan övriga anslag påverkas med viss tidsförskjutning. Antalet barn i åldern 1–5 år förväntas minska under de kommande åren. Det påverkar kostnaderna för exempelvis tillfällig föräldrapenning eftersom den förmånen nyttjas

mycket under de år barn deltar i förskola (SCB, Sveriges framtida befolkning 2024–2070). Även om färre födda barn innebär mindre kostnadsökningar för familjepolitiken kan ett lågt barnafödande leda till samhällsekonomiska utmaningar. I ett längre tidsperspektiv innebär det att färre i förvärvsaktiv ålder måste finansiera välfärden i ett land med en åldrande befolkning.

3.6.1 Familjepolitiken bidrar till en god ekonomisk levnadsstandard

En god levnadsstandard, här definierat som barnhushållens ekonomiska villkor, kan mätas på olika sätt och kan även variera mycket över tid, exempelvis när en förälder är föräldraledig, går från sammanboende till ensamstående m.m. I avsnittet beskrivs barnhushållens ekonomiska standard, skillnader mellan olika typer av barnhushåll och på vilket sätt de familjepolitiska stöden påverkar de ekonomiska villkoren.

Medianen av barnhushållens ekonomiska standard (disponibel hushållsinkomst per konsumtionsenhet) ökade för samtliga typer av barnhushåll under perioden 2014–2021, men uppvisar en nedgång sedan 2021, se diagram 3.2. Värdena för 2023 är en prognos och nedgången i ekonomisk standard ses för samtliga hushållstyper. Medianen beräknas för de flesta hushållstyper vara på samma nivå som den var 2018. Inkomsterna har inte minskat nominellt, utan det är den höga inflationen som har lett till minskningen.

Det finns stora skillnader i ekonomisk standard mellan olika typer av barnhushåll och dessa skillnader är även bestående över tid. Om barnet eller barnen bor heltid, deltid eller växelvis hos föräldern påverkar utfallet. Vid beräkningen av ekonomisk standard tas fr.o.m. 2019 hänsyn till att vissa barn bor växelvis. Ett hushålls försörjningsbörda för barn som bor växelvis är lägre, vilket innebär att sådan hänsyn medför att den disponibla inkomsten för ensamståendehushållen blir högre. Ensamstående kvinnor med flera barn har lägst ekonomisk standard av de olika hushållstyperna.

Diagram 3.2 Medianen av barnhushållens ekonomiska standard per hushållstyp, 2023 års priser

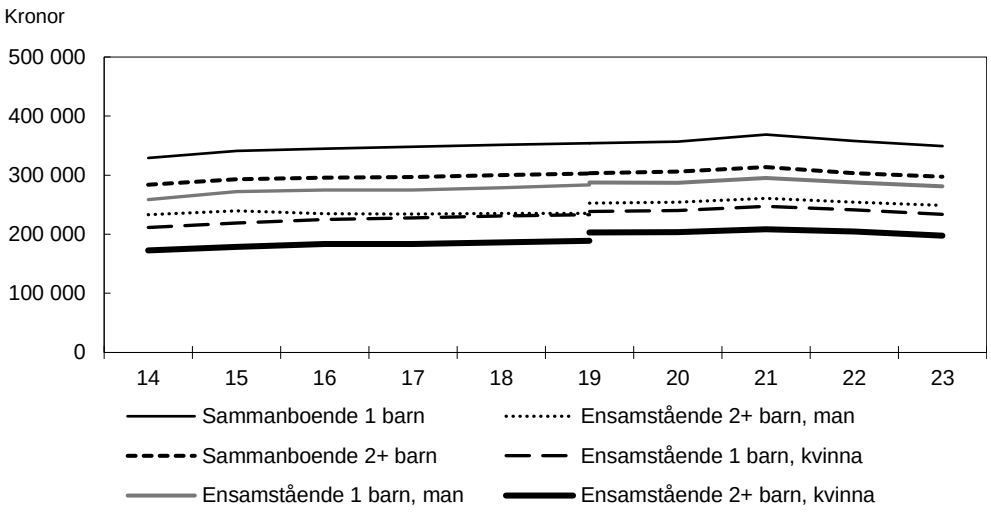

Anm.: Uppgifterna för 2023 är en prognos. Från och med 2019 används en ny beräkningsmetod som tar hänsyn till växelvist boende.

Källa: Försäkringskassan, delrapportering 2024.

Mellan 2022 och 2023 beräknas den ekonomiska standarden minska, minst för barnhushåll tillhörandes den 10:e percentilen och mest för den 90:e percentilen. Nedgången beror på att den ekonomiska standarden är beräknad i fasta priser och att

inflationen var hög 2023. I nominella termer, ekonomisk standard i löpande priser, har samtliga hushållstyper fått en högre ekonomisk standard mellan 2022 och 2023. Den genomsnittliga årliga ökningen av den ekonomiska standarden i löpande priser under perioden 2021–2023 har varit något högre i hushåll med barn (mellan 5,3 och 5,6 procent) än i hushåll utan barn (mellan 4,7 och 5,1 procent).

En viktig förklaring till skillnaderna i ekonomisk standard mellan olika typer av barnhushåll är att sysselsättningsgraden skiljer sig åt. Ensamstående kvinnor med barn har en lägre sysselsättningsgrad än ensamstående män med barn. Ensamstående kvinnor och män har även lägre sysselsättningsgrad än sammanboende kvinnor och män. Under 2023 var sysselsättningsgraden bland ensamstående kvinnor med barn (barn 0–19 år) 80 procent, en ökning från 76 procent 2021. Motsvarande siffra för män var 88 procent, en minskning från 90 procent. Bland sammanboende var sysselsättningsgraden för kvinnor 86 procent och för män 93 procent 2023. För sammanboende kvinnor sågs en ökning i sysselsättningsgrad, från 83 procent under 2021. Sammanboende män har den högsta sysselsättningsgraden, andelen ligger fast mellan 2021 och 2023. Deltidsarbete är vanligare bland kvinnor än bland män. Under 2023 var det nästan 29 procent av kvinnor med barn under sju år som arbetade deltid. Motsvarande andel för män var knappt 9 procent (SCB, Arbetskraftsundersökningarna).

Diagram 3.3 Medianen av ekonomisk standard per hushållstyp, förvärvsarbetande och icke-förvärvsarbetande barnhushåll, 2023 års värden

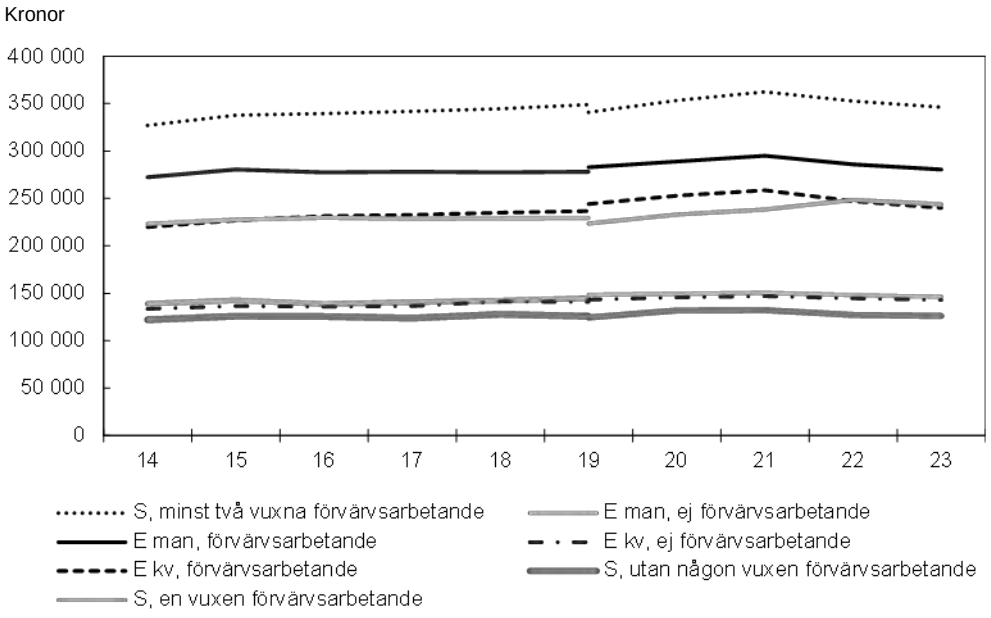

Anm.: Uppgifterna för 2023 är en prognos. Från och med 2019 används en ny beräkningsmetod som tar hänsyn till växelvist boende. E avser ensamstående med barn. S avser sammanboende med barn. kv avser kvinna.

Källa: Försäkringskassan, delrapportering 2024.

Diagram 3.3 visar betydelsen av förvärvsarbete för hushållens ekonomiska standard. Förvärvsarbetande avser personer som arbetar, och som inte är klassade som studerande, vars löne- och företagarinkomst överstiger två inkomstbasbelopp samt är större än hälften av den sammanräknade förvärvsinkomsten. Under hela den studerade perioden (2014–2023) har sammanboende barnhushåll med två förvärvsinkomster den högsta ekonomiska standarden, nästan tre gånger så hög (2,7) som för sammanboendehushåll där ingen av föräldrarna har inkomster av förvärvsarbete. Skillnader i antalet arbetade timmar, andelen som arbetar deltid och den genomsnittligt lägre lön per arbetad timme som kvinnor har, förklarar en del av skillnaderna i ekonomisk standard mellan barnhushåll med ensamstående, förvärvsarbetande kvinnor och män. De barnhushåll som inte har inkomster av

förvärvsarbete har ungefär samma ekonomiska standard eftersom många av dessa hushåll har ekonomiskt bistånd utöver familjepolitiska stöd. Skillnaderna i sysselsättningsgrad är även en central förklaring till att den ekonomiska standarden i genomsnitt är lägre i hushåll där föräldrarna är utrikes födda än i hushåll där föräldrarna är inrikes födda. Den ekonomiska standarden för inrikes födda ensamstående kvinnor är ca 33 procent högre än för utrikes födda ensamstående kvinnor. För ensamstående män är skillnaderna något mindre, de som är inrikes födda har ca 26 procent högre ekonomisk standard än utrikes födda. För sammanboende där båda är inrikes födda är den ekonomiska standarden 52 procent högre än för sammanboende där båda är utrikes födda.

Familjepolitiken stärker barnhushållens inkomster

De familjepolitiska stöden stärker barnhushållens ekonomiska standard, men effekten har minskat över tid. Minskningen gäller särskilt ensamståendehushållen, se diagram 3.4. Variationen mellan olika hushållstyper är stor och familjepolitiken har störst betydelse för hushåll med en ensamstående kvinna med tre eller flera barn. I genomsnitt väntas de familjepolitiska stöden höja barnhushållens ekonomiska standard med 8 procent, vilket är samma nivå som 2021 och 2022. För 2023 beräknas familjepolitikens betydelse att vara oförändrad för de flesta hushållstyper. För ensamstående kvinnor med tre eller fler barn väntas en marginell minskning, från 32 till 31 procent.

Diagram 3.4 De familjepolitiska stödens andel av ekonomisk standard per hushållstyp och år

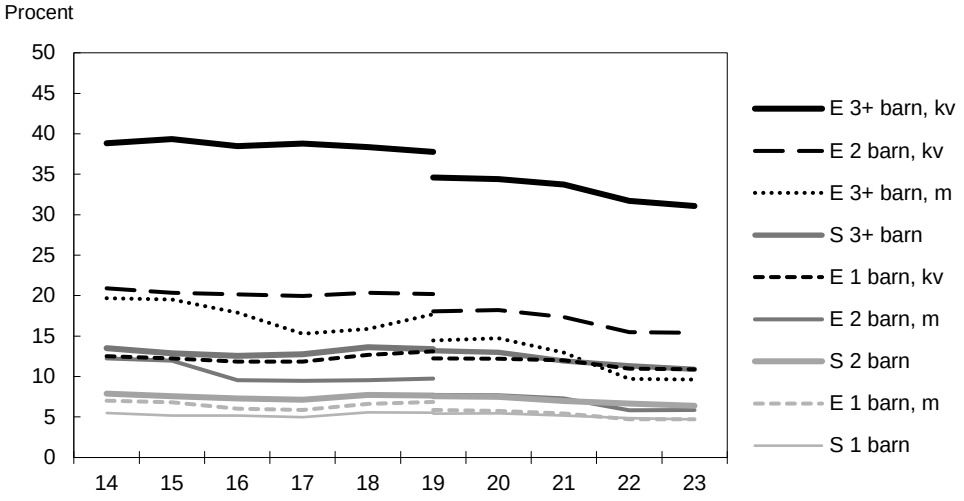

Anm.: Uppgifterna för 2023 är en prognos. Från och med 2019 används en ny beräkningsmetod som tar hänsyn till växelvist boende. E avser ensamstående. S avser sammanboende. kv avser kvinna och m man.

Källa: Försäkringskassan, delrapportering 2024.

Under den studerade perioden (2014–2023) har de behovsprövade bidragen som underhållsstöd och bostadsbidrag höjts vid flera tillfällen och under juli t.o.m. december 2020–2022 har barnhushåll som tagit emot bostadsbidrag även fått ett tillfälligt tilläggsbidrag. Under 2023 betalades tilläggsbidraget ut hela året och under perioden juli–december med en förhöjd faktor som ytterligare stärkte hushållens ekonomi. Det innebar en ökning av tilläggsbidragets maximala belopp till 2 100 kronor per månad jämfört med det tidigare maximala beloppet som var 1 325 kronor. Även under 2024 betalas bidraget hela året med den förhöjda faktorn i syfte att särskilt skydda hushåll med svag ekonomi mot de ökade levnadsomkostnaderna.

I diagram 3.5 visas de olika familjepolitiska stödens betydelse för barnhushållens ekonomiska standard 2023 (se avsnitt 3.1 för en beskrivning av indelningen av stöden i generella bidrag, behovsprövade bidrag och försäkring). För ensamstående kvinnor med tre eller fler barn bestod i genomsnitt 31 procent av den ekonomiska standarden av familjepolitiska stöd, till största delen behovsprövade stöd som bostadsbidrag och underhållsstöd. Även de generella bidragen, framför allt barnbidraget, hade stor betydelse. För ensamstående män med tre eller fler barn var de familjepolitiska stödens andel av den ekonomiska standarden i genomsnitt 10 procent, dvs. betydligt lägre än för ensamstående kvinnor med flera barn. Att det finns skillnader i sysselsättningsgrad och arbetade timmar mellan kvinnor och män är en förklaring. Bland sammanboende föräldrar är det framför allt de generella bidragen och i andra hand försäkringar som har stor betydelse. I hushåll med två arbetsinkomster finns sällan rätt till bostadsbidrag.

Diagram 3.5 Generella bidrag, försäkringar och behovsprövade bidrag – andel av ekonomisk standard per hushållstyp, prognos 2023

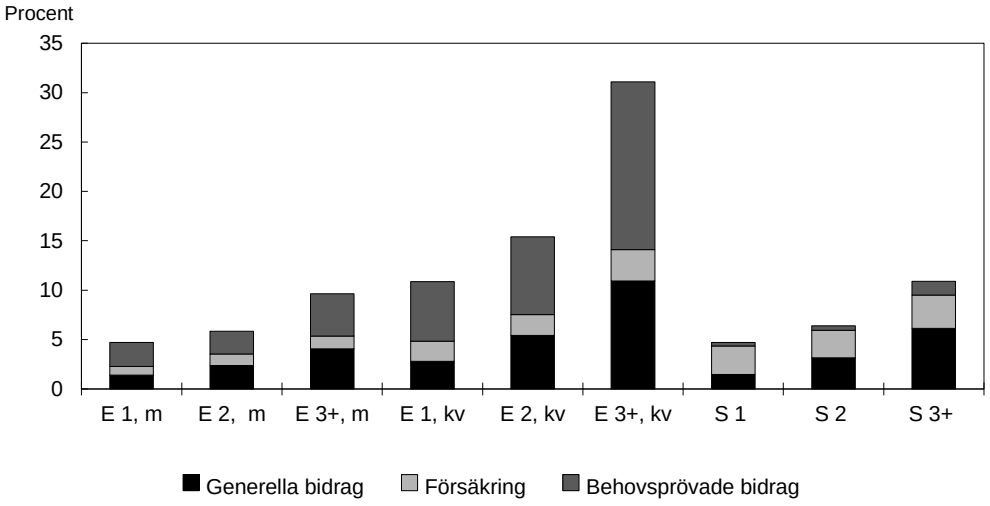

Anm.: Från och med 2019 används en ny beräkningsmetod som tar hänsyn till växelvist boende. E avser ensamstående med barn. S avser sammanboende med barn. kv avser kvinna och m man. Siffrorna längs x-axeln avser antalet barn.

Källa: Försäkringskassan, delrapportering 2024.

Av utbetalningarna inom den ekonomiska familjepolitiken går 27 procent (26 procent 2022) till de individer i barnhushåll som har de lägsta inkomsterna (då individerna delas in i fem inkomstgrupper rangordnade efter nivå av ekonomisk standard). Av de behovsprövade stöden går 54 procent (52 procent 2022) till individer i barnhushåll i den lägsta inkomstgruppen. De generella bidragen är mer jämnt fördelade, men får större betydelse för hushåll med de allra lägsta inkomsterna.

Ensamståendehushåll med barn har oftare en låg ekonomisk standard

Barnhushållens inkomstnivåer och inkomstutveckling skiljer sig åt bl.a. beroende på om föräldern är ensamstående, kvinna eller man, utrikes eller inrikes född. De skattningar av låg ekonomisk standard som redovisas i detta avsnitt är baserade på beräkningar av hushållens inkomster. Låg ekonomisk standard är ett mått som avser en ekonomisk standard som är lägre än 60 procent av medianen av ekonomisk standard för samtliga personer i befolkningen det aktuella året. Eftersom måttet låg ekonomisk standard är ett relativt mått, som innebär att barnhushållens ekonomi relateras till hela befolkningen, påverkas andelen personer i barnhushåll med låg ekonomisk standard också av inkomstutvecklingen för medianen i hela befolkningen.

Tabell 3.6 Andel med låg ekonomisk standard, prognos 2023

Procent

Hushållstyp	2023
Sammanboende 1 barn	7,3
Sammanboende 2 barn	7,7
Sammanboende 3+ barn	24,2
Ensamstående 1 barn, man	16,0
Ensamstående 1 barn, kvinna	29,0
Ensamstående 2 barn, man	16,8
Ensamstående 2 barn, kvinna	34,2
Ensamstående 3+ barn, man	34,9
Ensamstående 3+ barn, kvinna	61,2
Samtliga individer i barnhushåll	15,5

Källa: Försäkringskassan, delrapportering 2024.

Det finns stora skillnader i andelen med låg ekonomisk standard mellan olika typer av barnhushåll, se tabell 3.6. Ensamstående kvinnor med tre eller fler barn är den hushållstyp som har högst andel med låg ekonomisk standard, nivån är nästan dubbelt så hög som för ensamstående män med tre eller fler barn och åtta gånger så hög som för sammanboende med ett barn. Med fler barn i hushållet ökar andelen med låg ekonomisk standard, det gäller även sammanboendehushållen.

Sammansättningen av gruppen barnhushåll har förändrats över tid. Antalet individer i barnhushåll med utrikes födda vuxna har ökat de senaste åren. Inom dessa grupper har andelen med låg ekonomisk standard minskat under flera år. För sammanboende som är utrikes födda med barn är andelen med låg ekonomisk standard 36 procent, jämfört med 39 procent 2021. Även för ensamstående män som är utrikes födda är andelen med låg ekonomisk standard 36 procent, en minskning med fyra procentenheter på två år. Också för ensamstående kvinnor som är utrikes födda har andelen med låg ekonomisk standard minskat, från 60 procent 2021 till 58 procent 2023. Förekomsten av låg ekonomisk standard är dock generellt högre i barnhushåll med utrikes födda vuxna än i barnhushåll med inrikes födda vuxna och förändringen i sammansättningen innebär att förekomsten av låg ekonomisk standard för hela gruppen barnhushåll inte minskar då andelen barnhushåll med utrikes födda föräldrar ökar.

Om barnet bor på heltid i hushållet är andelen med låg ekonomisk standard betydligt högre än när barnet bor växelvis. För hushåll med en ensamstående kvinna med ett barn, som har barnet boende växelvis, är andelen med låg ekonomisk standard hälften så hög (16 procent) som om barnet bor i hushållet på heltid (33 procent). För ensamstående män är skillnaderna betydligt mindre, 12 procent av de som har barn boende växelvis har låg ekonomisk standard, medan andelen är 19 procent om barnet bor i hushållet på heltid. Med växelvist boende minskar försörjningsbördan i hushållet jämfört med om barnet bor där på heltid. Tidigare undersökningar har visat att det är vanligare med växelvist boende om föräldrarna är födda i Sverige och om föräldrarna har högre inkomster (SCB, Barns boende och försörjning när föräldrarna inte bor ihop, Demografiska rapporter 2023:4).

Förvärvsarbete har en avgörande roll för den ekonomiska standarden

Om föräldern eller föräldrarna i barnhushållet inte förvärvsarbetar är andelen med låg ekonomisk standard mycket hög, se diagram 3.6.

Diagram 3.6 Andel med låg ekonomisk standard över tid, barnhushåll där föräldrarna är förvärvsarbetande respektive ej förvärvsarbetande

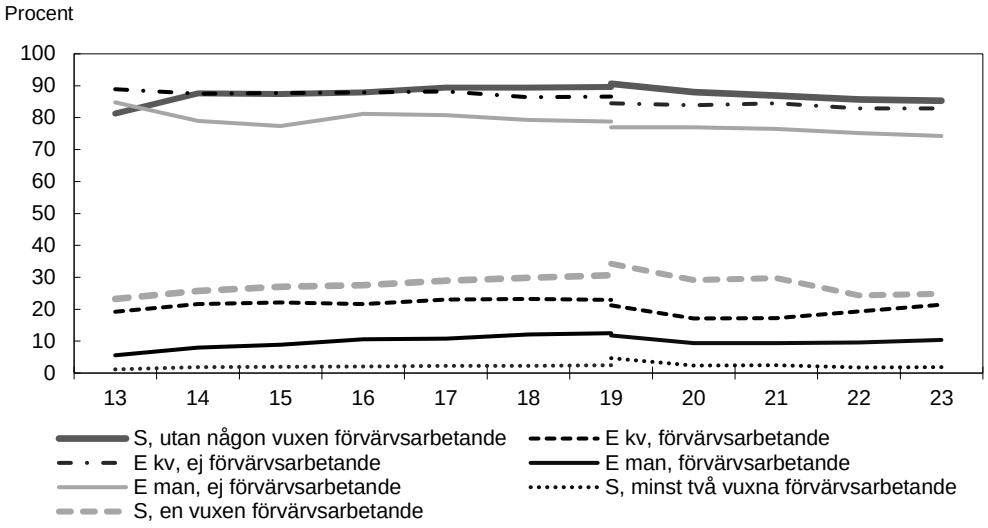

Anm.: Uppgifterna för 2023 är en prognos. Från och med 2019 används en ny beräkningsmetod som tar hänsyn till växelvist boende. E avser ensamstående med barn. S avser sammanboende med barn. kv avser kvinna.

Källa: Försäkringskassan, delrapportering 2024.

Det är ovanligt med låg ekonomisk standard i hushåll där föräldrarna förvärvsarbetar. Enbart ca 2 procent av sammanboendehushåll med två förvärvsarbetande föräldrar har en låg ekonomisk standard. Bland hushåll där föräldrarna inte förvärvsarbetar är däremot andelen med låg ekonomisk standard mycket hög, bland ensamstående kvinnor med barn förväntas andelen vara hela 83 procent 2023. Sysselsättningsgraden har dock ökat något bland ensamstående kvinnor med barn sedan 2021. Den ökning av andelen med låg ekonomisk standard bland ensamstående förvärvsarbetande kvinnor som ses i diagram 3.6 de senaste åren kan bero på att sammansättningen av gruppen har förändrats. Eftersom sysselsättningsgraden bland ensamstående kvinnor har ökat kan en förklaring vara att de personer som gått från gruppen ej förvärvsarbetande till gruppen förvärvsarbetande har relativt låga inkomster, vilket kan leda till att andelen med låg ekonomisk standard bland förvärvsarbetande ensamstående kvinnor har ökat på grund av dessa nytillkommande. Att det kan handla om en förändring i sammansättningen framgår av att andelen med låg ekonomisk standard för hela gruppen ensamstående kvinnor i princip är oförändrad. Bland sammanboendehushåll där båda föräldrarna saknar förvärvsarbete är andelen med låg ekonomisk standard något lägre än för ensamstående, men skillnaden mot när båda föräldrarna arbetar är mycket stor.

För hushåll som får inkomstprövade bidrag såsom bostadsbidrag uppkommer marginaleffekter, dvs. när en förälder börjar att arbeta eller ökar sin arbetstid minskar bidragen. Marginaleffekterna kan medföra att de ekonomiska drivkrafterna till arbete minskar, vilket kan påverka arbetsutbudet negativt för vissa hushåll. Svaga incitament till arbete kan leda till lägre arbetskraftsdeltagande, vilket i sin tur kan bidra till att vissa hushåll med barn får en låg ekonomisk standard. För de hushåll där ingen förälder arbetar är det vanligt med ekonomiskt bistånd som också har stora marginaleffekter.

Fortsatt minskning av andelen barnhushåll med låg inkomststandard

Ett kompletterande mått för att mäta ekonomisk utsatthet är låg inkomststandard som är ett s.k. absolut mått. Ett hushåll har låg inkomststandard om hushållets disponibla inkomst är mindre än dess beräknade baskonsumtion (nödvändiga utgifter som exempelvis mat, boende, hemförsäkring och barnomsorg). Jämfört med låg ekonomisk standard är andelen barnhushåll som har låg inkomststandard lägre.

Samma mönster avseende olika grupper barnhushåll kvarstår dock som för det första måttet. I diagram 3.7 visas att andelen personer i barnhushåll som har en låg inkomststandard har sjunkit över tid.

Diagram 3.7 Andel personer i barnhushåll med låg inkomststandard, 0–64 år, över tid

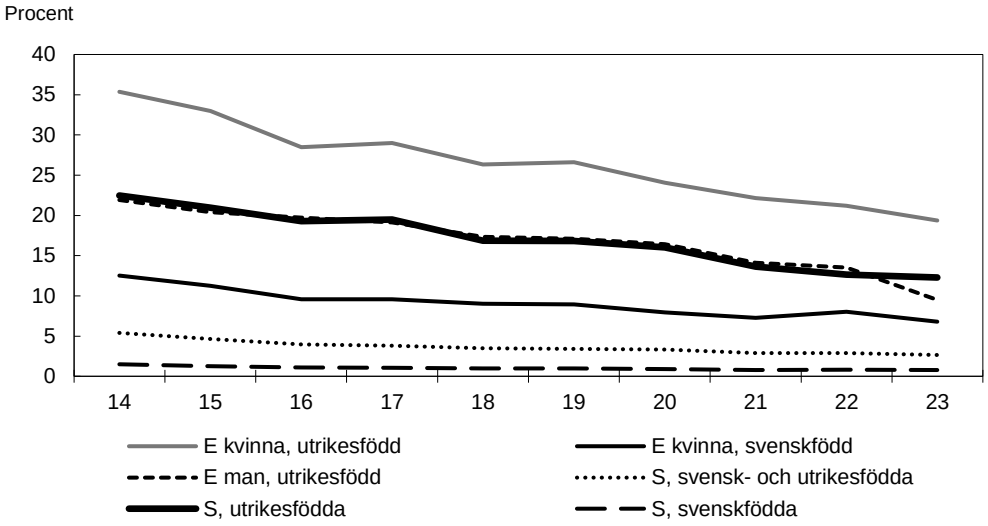

Anm.: Uppgifterna för 2023 är en prognos. Från och med 2019 används en ny beräkningsmetod som tar hänsyn till växelvist boende. E avser ensamstående med barn. S avser sammanboende med barn. Från 2023 avses personer 0–66 år.

Källa: Försäkringskassan, delrapportering 2024.

Av diagram 3.7 framgår att andelen med låg inkomststandard beräknas minska för samtliga hushållstyper mellan 2022 och 2023. I jämförelse med hushåll utan barn har barnhushåll en marginellt högre andel med låg inkomststandard, 4,6 procent jämfört med 4,4 procent. Under perioden 2019–2023 har andelen med låg inkomststandard minskat med närmare en och en halv procentenhet bland barnhushåll. För hushåll utan barn har andelen minskat med knappt en halv procentenhet. Det är ensamstående kvinnor och män med barn som har haft den största förbättringen bland barnhushållen.

En del av hushållen med låg inkomststandard har ekonomiskt bistånd. Under 2023 levde ca 1,6 procent av samtliga barn 0–17 år (37 343 barn, könsuppdelad statistik saknas) i ett hushåll som mottagit ekonomiskt bistånd under minst 10 månader av kalenderåret, s.k. långvarigt ekonomiskt bistånd (Socialstyrelsen, tabellbilagan till Statistik om ekonomiskt bistånd 2023).

Andelen barnhushåll med varaktigt låg inkomststandard har minskat över tid men är högre i vissa grupper

Att leva i ett hushåll med låg ekonomisk standard eller låg inkomststandard ett enskilt år kan vara problematiskt, men att leva med det under en sammanhängande tid av uppväxten är förknippat med än fler risker. Därför är det av vikt att även studera varaktighet i låg ekonomisk standard och låg inkomststandard. Definitionen för dessa indikatorer skiljer sig delvis från övriga uppgifter i avsnittet eftersom personer följs över tid, i det här fallet fyra år. Med varaktighet avses personer som lever i ett hushåll som har låg ekonomisk standard eller låg inkomststandard under periodens avslutande år samt under två av de tre föregående åren. Andelen av de olika grupperna med låg ekonomisk standard som dessutom hade varaktigt låg ekonomisk standard var något mer än hälften, mellan 54 och 64 procent. Andelen av de med låg inkomststandard

2022 som hade varaktigt låg inkomststandard var något mindre än hälften, mellan 38 och 47 procent.

Diagram 3.8 visar att andelen personer som har varaktigt låg ekonomisk standard inte har förändrats nämnvärt de senaste nio åren. Däremot syns en betydande minskning av andelen hushåll med varaktigt låg inkomststandard, dvs. de hushåll som varaktigt saknar en disponibel inkomst som motsvarar baskonsumtionen. Bland samtliga ensamstående kvinnor med barn har andelen med varaktigt låg inkomstandard nästan halverats från 9,4 procent till 4,9 procent under perioden 2014–2022. Andelen personer i barnhushåll totalt sett med varaktigt låg inkomststandard har legat under fem procent under hela perioden.

Diagram 3.8 Andelen personer i barnhushåll med varaktigt låg ekonomisk standard samt varaktigt låg inkomststandard över tid

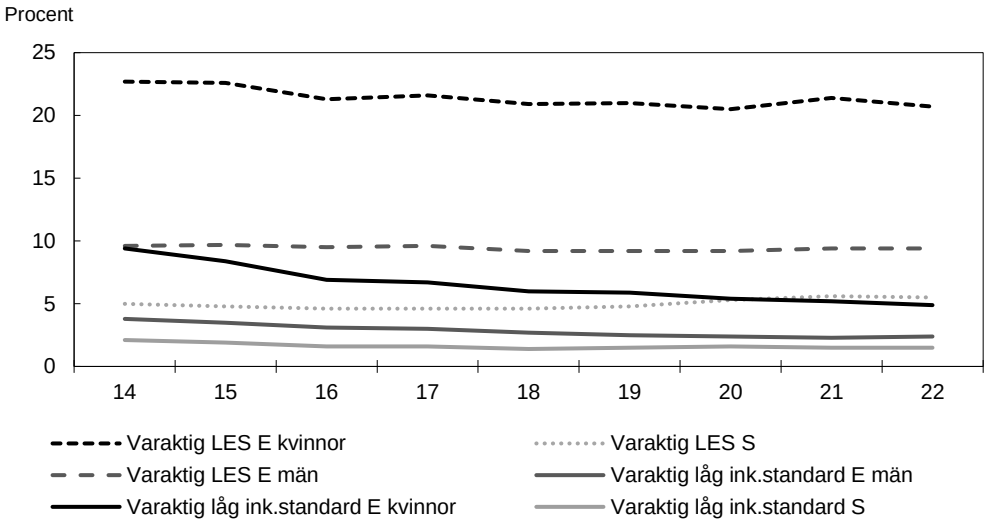

Anm.: LES betyder låg ekonomisk standard. Ink.standard betyder låg inkomststandard. E avser ensamstående med barn. S avser sammanboende med barn. Samtliga personer 20 år och äldre i barnhushåll ingår.

Källa: SCB officiell statistik, inkomster och skatter 2022.

Hushåll som har en svag anknytning till arbetsmarknaden riskerar att ha en låg ekonomisk standard samt en låg inkomststandard flera år i rad, oavsett familjepolitiska stöd. Risken kan vara särskilt stor för grupper som i genomsnitt har en svagare förankring på arbetsmarknaden, t.ex. utrikes födda. Samma grupper som är ekonomiskt utsatta ett enskilt år är det också varaktigt. Bland barnhushåll med två inrikes födda föräldrar var andelen med varaktigt låg inkomststandard under 1 procent jämfört med 12 procent i barnhushåll där båda föräldrarna var utrikes födda.

3.6.2 Familjepolitiken minskar de ekonomiska skillnaderna mellan hushåll med och utan barn

Barnfamiljernas ekonomiska standard är lägre än för hushåll utan barn. Den högsta ekonomiska standarden har sammanboende utan barn. Vid sidan av att hushåll utan barn har lägre försörjningsbörda kan en förklaring till gruppens höga ekonomiska standard vara att personerna är något äldre än vad som är fallet för hushåll med barn. Medianinkomsten är betydligt lägre för ensamståendehushåll än för sammanboende och inkomsten sjunker med antalet barn. Skillnaderna mellan sammanboendehushåll med och utan barn är större än mellan ensamståendehushåll med och utan barn.

Diagram 3.9 Ekonomisk standard (median), prognos 2023, med respektive utan de familjepolitiska stöden, fördelat efter hushållstyp

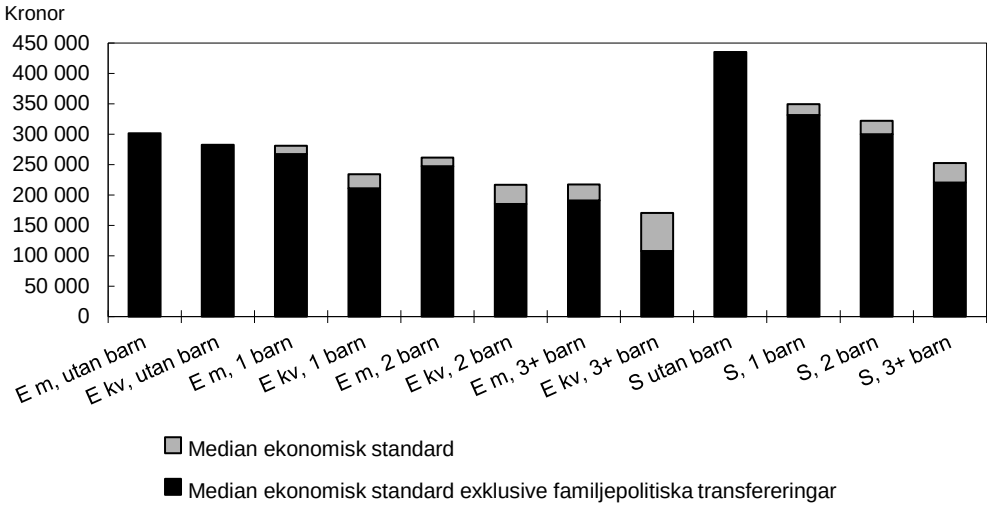

Anm.: E avser ensamstående. S avser sammanboende. kv avser kvinna och m man.
Källa: Försäkringskassan, delrapportering 2024.

Familjepolitiken utjämnar inkomstskillnader mellan hushåll med och utan barn, vilket visas i diagram 3.9. Den grå ytan i diagrammet visar den ekonomiska familjepolitikens reducering av andelen barnhushåll med låg ekonomisk standard. Utan den ekonomiska familjepolitiken hade barnhushållen haft en ekonomisk standard som motsvarade 74 procent av den för hushåll utan barn. Med familjepolitiken är andelen i stället 81 procent. Familjepolitiken har en stabiliserande roll vid förändringar i ekonomiska förutsättningar i samband med familjebildning, i form av barnbidrag och föräldraförsäkring som kan kompensera en högre försörjningsbörda och föräldraledighet. Antalet mottagare av bostadsbidrag har minskat över tid och sedan 2020 har även det utbetalda genomsnittliga beloppet minskat (bortsett från det tillfälliga tilläggsbidraget). Även antalet mottagare av underhållsstöd minskar över tid. En viktig förklaring till minskningen är att allt fler föräldrar väljer att själva reglera underhåll för barnen genom överenskommelser om underhållsbidrag eller genom att barnen bor växelvis. Detta gäller särskilt hushåll med högre inkomster. Barnhushållens ekonomiska standard har ökat över tid och familjepolitikens betydelse för att utjämna ekonomiska skillnader mellan hushåll med och utan barn har varit ungefär densamma de senaste åren.

Diagram 3.10 Hushåll med låg ekonomisk standard med och utan ekonomisk familjepolitik, prognos 2023, fördelat på hushållstyp

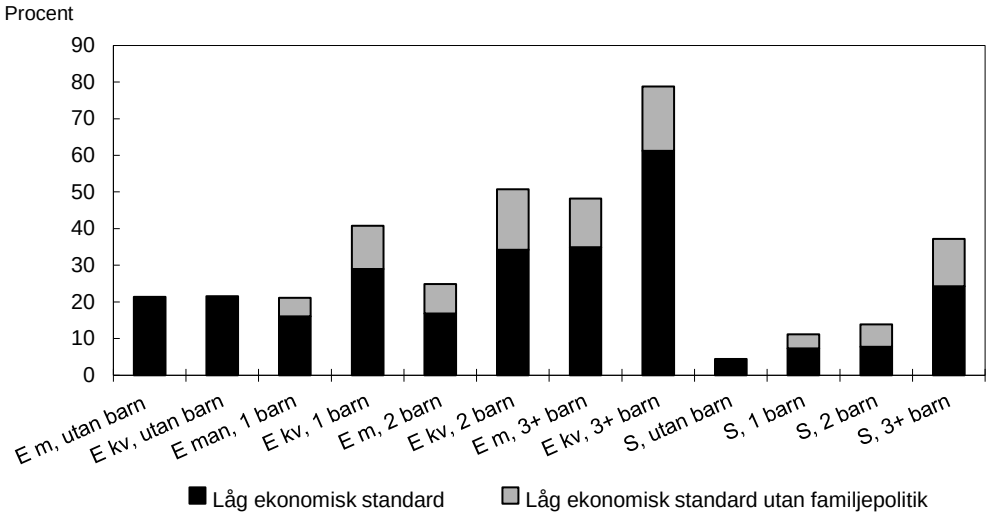

Anm.: E avser ensamstående. S avser sammanboende. kv avser kvinna och m man.
Källa: Försäkringskassan, delrapportering 2024.

Familjepolitikens bidrag för att barnhushållen ska nå en god ekonomisk levnadsstandard, i meningen en inkomst som överstiger gränsen för låg ekonomisk standard, har varit i stort sett oförändrat de senaste åren. Om de familjepolitiska stöden räknas bort från ekonomisk standard, skulle 24 procent av barnhushållen ha haft en låg ekonomisk standard 2023. Med stöden minskade den andelen till 15 procent. Familjepolitiken har särskilt stor betydelse för ensamstående kvinnor med flera barn. Andelen med låg ekonomisk standard bland ensamstående kvinnor med tre eller fler barn är 61 procent. Om de ekonomiska stöden inom familjepolitiken räknas bort skulle andelen varit betydligt högre, 79 procent. För ensamstående män med tre eller fler barn minskar andelen med låg ekonomisk standard från 48 till 35 procent som en följd av de familjepolitiska stöden. Även bland sammanboende med tre eller fler barn har familjepolitiken en stark inverkan på ekonomisk levnadsstandard. Andelen med låg ekonomisk standard sjunker med 13 procentenheter för gruppen, från 37 till 24 procent. Störst betydelse för att begränsa andelen barnhushåll med låg ekonomisk standard har de behovsprövade bidragen. Inkomstprövade bidrag kan dock medföra att incitamenten till arbete påverkas negativt.

Familjepolitiken begränsar andelen barnhushåll med låg ekonomisk standard oavsett hushållstyp, men har störst betydelse för ensamstående kvinnor med flera barn. Trots utjämningen består stora skillnader mellan t.ex. sammanboende utan barn och ensamstående som har tre eller fler barn. Förklaringar till skillnaderna kan som ovan redovisats finnas i föräldrarnas förankring på arbetsmarknaden samt den högre försörjningsbörda som barn innebär. För barnhushållen som helhet är det framför allt försäkringar och generella bidrag som bidrar till utjämningen av ekonomisk standard i förhållande till hushåll utan barn. Vid en jämförelse mellan ensamståendehushåll med och utan barn spelar framför allt behovsprövade familjepolitiska stöd en viktig roll för att utjämna skillnader och bidra till en god ekonomisk levnadsstandard. Familjepolitiken minskar inkomstskillnaden mellan kvinnor och män genom att en större andel av stöden går till kvinnor och bidrar därför till målet om ekonomisk jämställdhet (se vidare utg.omr. 13 avsnitt 5). En god ekonomisk levnadsstandard är även betydelsefull för det övergripande folkhälsopolitiska målet om en god och jämlik hälsa i befolkningen (se vidare utg.omr. 9 avsnitt 4).

3.6.3 Familjepolitiken bidrar till ett jämställt föräldraskap

Av de stöd som omfattas av den ekonomiska familjepolitiken är det främst föräldraförsäkringen som underlättar för föräldrar att kombinera familjeliv och arbetsliv. Föräldrapenningen är delad lika mellan föräldrar med gemensam vårdnad och ger därmed förutsättningar för att dela på föräldraledigheten. Utöver föräldrapenning kan flera av de familjepolitiska stöden delas mellan föräldrarna, det gäller tillfällig föräldrapenning, barnbidrag och omvårdnadsbidrag.

En större andel av föräldrarna delar föräldrapenningen jämställt men stora skillnader i föräldraledighetslängd består

Kön är den mest avgörande förklaringsvariabeln för hur föräldrapenningdagar fördelas mellan föräldrarna, men det finns variationer även i förhållande till föräldrarnas utbildningsnivå, födelseland, inkomstnivå, yrke m.m. Föräldrapenninguttaget är som mest intensivt under barnets två första levnadsår. För barn födda 2015 användes i genomsnitt 337 av de totalt 480 dagarna fram till barnets åttaårsdag under de två första levnadsåren. Det motsvarar 79 procent av den totala föräldrapenning som användes fram till barnets åttaårsdag. Kvinnor nyttjade i genomsnitt 315 dagar fram till åttaårsdagen, varav 85 procent användes under barnets två första levnadsår. Män använde i genomsnitt 111 dagar totalt, varav 61 procent togs ut de två första levnadsåren. För barn födda 2014 eller senare kan föräldrapenning dock tas ut fram till dess att barnet har fyllt tolv år. För barn födda eller adopterade efter den 1 januari 2014 kan sammanlagt 96 av föräldrapenningdagarna tas ut efter barnets fjärde levnadsår. Uppföljningar visar att uttag av föräldrapenning i större utsträckning har koncentrerats till tiden före barnets fyraårsdag, vilket är i enlighet med lagstiftarens intention.

Sett över tid använder män en allt större andel av den föräldrapenning som tas ut under barnets två första år. För barn födda 2021 använde män i genomsnitt 27 procent av dagarna och kvinnor 73 procent. Det innebär att mäns andel av den nyttjade föräldrapenningen ökade för första gången sedan årskullen född 2018, när den var 26 procent. Motsvarande andel för barn födda 2005 var 18 respektive 82 procent. Andelen män som har tagit ut mer tid än 90 dagar med föräldrapenning innan barnets tvåårsdag har också ökat över tid, från 27 procent 2005 till 47 procent 2021. Det är 61 procent av barnen födda 2021 som har en pappa som tagit ut minst 60 dagar. Andelen mammor som använder mer än 90 procent av de uttagna föräldrapenningdagarna de första två åren har minskat från 43 procent till 25 procent mellan barnkullen född 2005 och barnkullen född 2021.

Det är ungefär vart femte föräldrapar som delar föräldrapenningen jämställt (med jämställt avses att båda föräldrarna tar ut minst 40 procent av föräldrapenningen) under barnets två första levnadsår. Andelen har ökat över tid, men takten i ökningen har minskat på senare år. Andelen har ökat svagt (två procentenheter) vid en jämförelse mellan barn födda 2020 respektive 2021. Ju högre utbildningsnivå bland föräldrarna, desto högre är andelen som delar jämställt på föräldrapenninguttaget. Andelen föräldrar som delar jämställt på föräldrapenningen är dubbelt så hög bland föräldrapar där båda är inrikes födda jämfört med föräldrapar som består av två utrikes födda personer. Bland föräldrapar där mamman är utrikes född och pappan inrikes född är andelen densamma som bland svenskfödda föräldrapar. Bland par där pappan är utrikes född och mamman svenskfödd är andelen som delar föräldrapenninguttaget jämställt mitt emellan andelarna bland svenskfödda föräldrapar och utrikes födda föräldrapar.

Det är vanligt att föräldrar inte använder föräldrapenning för samtliga dagar under ledighetsperioden, för att på så sätt sträcka ut föräldraledighetens totala längd. I

diagram 3.11 visas män och kvinnors totala föräldraledighet. Den totala ledigheten innehåller dels betald föräldraledighet, mätt i antalet uttagna dagar med föräldrapenning, dels obetald föräldraledighet, där längden är skattad.

Diagram 3.11 Kvinnors och mäns föräldraledighet under barnets två första levnadsår, barn födda 2014–2021

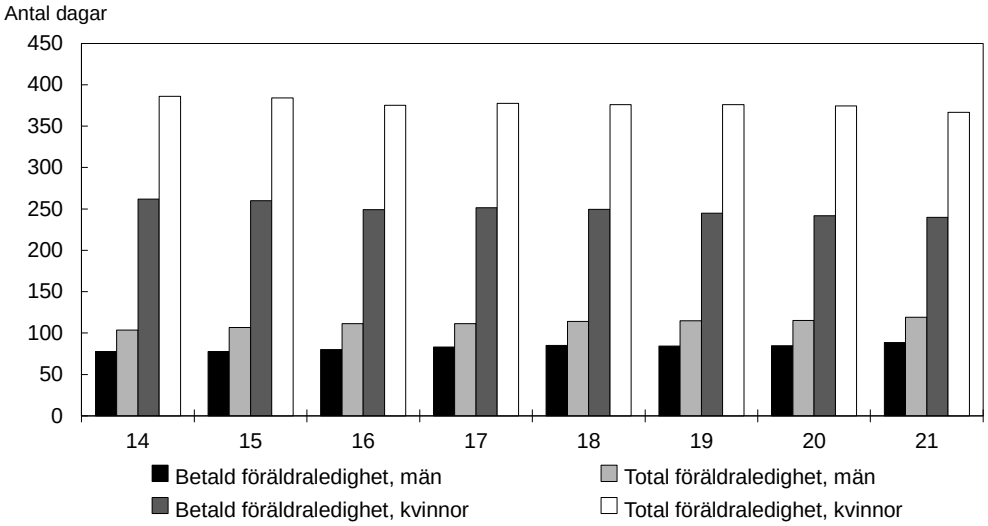

Anm.: Ett urval av föräldrapar ingår i statistiken. Exempelvis ingår enbart barn födda i Sverige och som är parets första barn för vilket föräldrarna har haft gemensam vårdnad under hela perioden.

Källa: Försäkringskassan, delrapportering 2024.

Föräldraledighetslängden, dvs. den skattade tidsperiod där både obetald och betald föräldraledighet (uttag av föräldrapenning) ingår, är ojämställt fördelad. ISF visar i en rapport att den totala föräldraledigheten är mindre jämställt fördelad än uttaget av föräldrapenning. Andelen föräldrar som delar lika på den totala föräldraledigheten är mindre än andelen föräldrar som delar lika på den betalda ledigheten (ISF 2023:11). I en annan rapport visar ISF även att föräldrars användning av betald, obetald och total föräldraledighet varierar mellan län och kommuner (ISF 2024:5). För barn födda 2021 är kvinnors genomsnittliga totala föräldraledighet under barnets två första levnadsår mer än tre gånger så omfattande än vad den är för män. Kvinnor har en total föräldraledighet på 367 dagar jämfört med mäns 119 dagar, en skillnad på 248 dagar. Kvinnors nyttjande av föräldrapenning, dvs. betald föräldraledighet, uppgick till 240 dagar, medan uttaget för män var 88 dagar, en skillnad på 152 dagar. En viss utjämning av längden på föräldraledigheten mellan könen kan ses över tid. Kvinnor minskar sin genomsnittliga totala föräldraledighetslängd med 19 dagar under perioden (jämförelsen avser barn födda 2014 och 2021), varav en minskning med 7 dagar ses mellan barn födda 2020 och 2021. Män ökar i stället sin totala föräldraledighetslängd med 15 dagar, varav en ökning med 4 dagar ses mellan barn födda 2020 och 2021. Kvinnors minskade föräldraledighet utgörs nästan uteslutande av ett minskat uttag av betald föräldraledighet, medan mäns ökning både består av en ökning av betald och obetald ledighet. Barn födda 2021 var den första barnkull sedan 2014 där män ökade sitt uttag av betald föräldraledighet utan att kvinnor samtidigt ökade sitt uttag av obetald ledighet. Cirka 14 procent av föräldraparen delar jämställt på den totala föräldraledigheten.

Tillfällig föräldrapenning för vård av sjukt barn har använts i mycket hög utsträckning de senaste åren, inte minst till följd av covid-19-pandemin. Under 2023 ses jämfört med föregående år en nedgång i användandet av tillfällig föräldrapenning, men nyttjandet är fortsatt på en högre nivå jämfört med före 2020. I Folkhälsomyndighetens kunskapsöversikt Smitta i förskolan, som myndigheten har reviderat på uppdrag av regeringen, lämnar myndigheten ett antal rekommendationer. Bland annat

fastställs att barn med lindrig snuva eller hosta kan vara på förskolan om allmäntillståndet är gott.

Den tillfälliga föräldrapenningen är mer jämnt fördelad mellan män och kvinnor än föräldrapenningen, men även när det gäller vård av sjukt barn tar kvinnor ut en större andel av dagarna. Under 2023 var 39 procent av dagarna för vård av sjukt barn uttagna av män, 61 procent togs ut av kvinnor. Under 2023 minskade männens andel av tillfällig föräldrapenning jämfört med föregående år.

Barnbidraget delas lika mellan föräldrar med gemensam vårdnad, om föräldrarna inte i efterhand anmäler att bara en av dem ska ha bidraget. Under 2023 var 65 procent av mottagarna av barnbidrag kvinnor, 35 procent var män. Andelen män som är mottagare av barnbidrag har ökat marginellt mellan 2021 och 2023.

3.7 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Regeringen bedömer sammantaget att målen för den ekonomiska familjepolitiken är delvis uppfyllda.

Familjepolitikens bidrag till en god levnadsstandard för barnfamiljerna har varit på samma nivå under de senaste åren. Stora skillnader mellan olika barnhushåll består dock när det gäller nivå och utveckling av ekonomisk standard över tid. Även när det gäller hur stor andel som har en låg ekonomisk standard syns stora skillnader mellan olika barnhushåll. En större andel ensamstående kvinnor med barn har en låg ekonomisk standard, än vad som är fallet för ensamstående män. Utan den ekonomiska familjepolitiken hade andelen barnhushåll med låg ekonomisk standard varit betydligt högre. Familjepolitiken kan dock inte ensamt bidra till en god ekonomisk levnadsstandard, att föräldrarna förvärvsarbetar spelar en avgörande roll för att undvika ekonomisk utsatthet. De grupper som i genomsnitt har en sämre arbetsmarknadsanknytning, t.ex. utrikes födda kvinnor, lever därför i högre utsträckning i varaktigt låg ekonomisk standard. Långvarig ekonomisk utsatthet under uppväxten kan ha negativa effekter för barns levnadsförhållanden. Därtill är den sociala rörligheten begränsad.

Familjen har en roll i överföringen av kunskap mellan generationer och därmed var barnen i framtiden kommer befinna sig i inkomstfördelningen (IFAU, Working paper 2016:19). Även SCB visar i en analys från 2017 att ekonomisk inaktivitet på arbetsmarknaden verkar gå i arv. Att föräldrarna arbetar är därför viktigt inte bara för barns ekonomiska situation under uppväxten, utan även för barns ekonomiska situation i vuxen ålder. Samtidigt kan konstateras att det är en relativt liten andel – 4,6 procent – av individerna i barnhushåll vars inkomst är mindre än dess beräknade baskonsumtion, det som kallas låg inkomststandard. Detta är en minskning med 0,5 procentenheter sedan föregående år. Under 2023 minskade andelen barnhushåll med låg inkomststandard för samtliga hushållstyper. Detta innebär en förbättring jämfört med 2022 då det var en ökning. För att minska förekomsten av ekonomisk utsatthet bland barnfamiljer, och särskilt de långvarigt låga inkomsterna, är det viktigt att både kvinnor och män har ett fortsatt högt arbetskraftsdeltagande även efter att de blivit föräldrar och att arbetsutbudet utjämnas mellan män och kvinnor genom att kvinnor kan öka sin arbetstid.

Familjepolitiken minskar skillnaderna i ekonomiska villkor mellan hushåll med och utan barn genom att utjämna inkomstskillnaderna till följd av en förhöjd försörjningsbörda. Vid tillfälliga kriser såsom covid-19-pandemin och de senaste årens ekonomiska läge med hög inflation kan särskilda insatser riktade till utsatta barnfamiljer vara motiverade. Exempel på detta är det tillfälliga tilläggsbidraget som bl.a. under delar av

2022 samt hela 2023 och 2024 betalas ut till barnfamiljer med bostadsbidrag. Sedan den 1 juli 2023 är tilläggsbidraget även på en högre nivå än tidigare. Bidraget är ett träffsäkert sätt att förstärka barnhushållens ekonomi. Familjepolitiska stöd kompenserar även för inkomstförlust under tid med föräldraledighet eller frånvaro från arbetet för vård av sjukt barn. Om de familjepolitiska stöden räknas bort är andelen ensamstående kvinnor med tre eller fler barn med låg ekonomisk standard 3,5 gånger så hög som för ensamstående kvinnor utan barn. Med stöden minskar andelen från 79 till 61 procent. De behovsprövade bidragen har även relativt god träffsäkerhet, mer än hälften betalas ut till den femtedel av individerna i hushåll som har de lägsta inkomsterna. Det ska dock tilläggas att de behovsprövade bidragen har olika syften och prövas mot olika behov som inte enbart är ekonomiska. Bostadsbidraget är det bidrag som är behovsprövat mot hushållets inkomster och har därmed en bättre träffsäkerhet än övriga behovsprövade bidrag. För att de familjepolitiska stöden ska fortsätta att utgöra ett viktigt bidrag till goda uppväxtvillkor för barn och minska skillnaderna i ekonomisk standard är det av stor vikt att de barnhushåll som har lägst inkomster får fortsatt stöd. Samtidigt har behovsprövade bidrag som t.ex. bostadsbidraget marginaleffekter, vilket kan påverka hushållens incitament till förvärvsarbete negativt. Svaga incitament till arbete kan leda till lägre arbetskraftsdeltagande, vilket i sin tur långsiktigt kan bidra till att vissa hushåll med barn får en låg ekonomisk standard.

Regeringen bedömer att den ekonomiska familjepolitiken bidrar till utvecklingen mot ett jämställt föräldraskap. Det finns dock fortsatta utmaningar. Kvinnor tar ett betydligt större ansvar än män för vård av barn under de längre föräldraledigheter som är förknippade med ett barns födelse eller adoption och vid barns sjukdom. Liksom är kvinnors obetalda föräldraledighet betydligt längre än mäns. Det är indikationer på att föräldraskapet fortfarande inte är jämställt. Andelen par som delar föräldrapenningen jämställt under barnets två första levnadsår har dock ökat något mellan 2022 och 2023. Det är små förändringar och andelen dagar som tas ut av män är i stort oförändrad. Trots att fler män tar ut allt fler dagar finns det en betydande grupp av män som fortfarande tar ut få eller inga dagar. Det finns även stora skillnader mellan olika grupper av föräldrar vad gäller jämställt föräldraskap. Exempelvis delar föräldrar med hög utbildningsnivå mer lika på föräldrapenningen än vad föräldrar med lägre utbildningsnivå gör. Andelen föräldrar som delar föräldrapenningen jämställt är även högre bland inrikes födda föräldrapar jämfört med föräldrapar där båda är utrikes födda. Takten i utvecklingen mot ett mer jämställt uttag av föräldrapenning har minskat sedan 2018. En viktig faktor för den ekonomiska jämställdheten, och därmed för det jämställdhetspolitiska målet om ekonomisk jämställdhet, är att alla föräldrar ges goda förutsättningar att göra informerade val om hur föräldraledighet, föräldrapenning och tillfällig föräldrapenning kan fördelas mellan dem.

3.8 Politikens inriktning

Familjepolitiken ska bidra till att barn får växa upp under trygga och goda förhållanden. Den ska stärka barnhushållens ekonomi med god träffsäkerhet, ge goda förutsättningar för ett jämställt föräldraskap och ge barnet mer tid med båda föräldrarna. Familjepolitiken ska även bidra till ökad flexibilitet i föräldraskapet som stärker möjligheterna för föräldrar att kombinera ett högt arbetsmarknadsdeltagande med familjeliv.

Familjepolitiken har stor betydelse för barnhushållens ekonomi och verkar utjämnande under föräldraledighet eller när föräldern går ned i arbetstid, och stärkande när barnhushållet har låga inkomster. Familjepolitiken minskar även skillnaderna i ekonomisk levnadsstandard mellan hushåll med och utan barn och har

god träffsäkerhet, som dock kan förbättras ytterligare. Även drivkrafter för att komma i arbete är av stor betydelse. Regeringen arbetar med ett bidragstak så att det alltid ska löna sig att ta ett jobb. Regeringen avser också höja kraven för kvalificering till den svenska välfärden för dem som inte är svenska medborgare.

Regeringen har genomfört reformer som har ökat flexibiliteten i föräldraförsäkringen. Sedan den 1 juli 2024 kan föräldrar med gemensam vårdnad om ett barn överlåta 45 dagar med föräldrapenning vardera till någon annan som är försäkrad för föräldrapenning. En förälder med ensam vårdnad om ett barn kan överlåta 90 dagar med föräldrapenning till en annan försäkrad. Reformen underlättar för olika familjekonstellationer att använda föräldrapenning. Sedan den 1 juli 2024 har även antalet dagar som föräldrar kan använda för samma barn och tid, s.k. dubbeldagar, utökats från 30 till 60 dagar. För att ytterligare öka flexibiliteten kan dubbeldagarna användas fram till dess att barnet är 15 månader, i stället för 12 månader som gällde tidigare. Undersökningar av hur dubbeldagar har använts visar på vissa positiva effekter för kvinnors hälsa och att möjligheten till en samtidig ledighet tidigt i barnets liv kan bidra till en mer jämställd fördelning av föräldrapenning.

Samtidigt konstaterar regeringen att regelverket för föräldraförsäkringen i vissa delar saknar enhetlighet. I syfte att tydliggöra sambandet mellan användandet av föräldrapenning med utebliven arbetsinkomst och vård av barn föreslår regeringen i denna proposition att samtliga ersättningsnivåer i föräldrapenningen behandlas lika i förhållande till arbetsfri tid och omfattning av förvärvsarbete (se avsnitt 3.9).

Regeringens arbete med att sätta stopp för bidragsbrott och felaktiga utbetalningar inom föräldraförsäkringen fortsätter, bl.a. genom att göra det möjligt för Försäkringskassan att använda inkomstuppgifter från arbetsgivardeklarationerna för kontroll av föräldrapenning och tillfällig föräldrapenning. I kontrollhänseende avser regeringen även lämna förslag om att Försäkringskassan ska få tillgång till vissa frånvarouppgifter som ska lämnas i samband med arbetsgivardeklarationerna samt att återkomma med förslag om en förkortad tid för ansökan om tillfällig föräldrapenning. Regeringen föreslår att Försäkringskassan tillförs medel för kontrollarbetet (se vidare utg.omr. 10 avsnitt 3.14.8).

Den högre allmänna prisnivån har gjort att många hushåll har fått ökade levnadsomkostnader. Barnhushåll med låg inkomst och små ekonomiska marginaler är särskilt påverkade. I syfte att stärka köpkraften för barnhushåll med låga inkomster föreslår regeringen att det för perioden januari–juni 2025 fortsatt ska betalas ut ett tillfälligt tilläggsbidrag till barnfamiljer inom bostadsbidraget. Tilläggsbidraget är en tillfällig åtgärd. Det är fortsatt lågkonjunktur i svensk ekonomi men en konjunkturåterhämtning bedöms inledas mot slutet av 2024 och hushållens köpkraft väntas stärkas. Mot bakgrund av detta föreslås därför att tilläggsbidraget lämnas med 25 procent av det preliminära bostadsbidraget (se avsnitt 3.10).

3.9 Förslag om ett mer enhetligt regelverk för föräldrapenningen

3.9.1 Ärendet och dess beredning

I budgetpropositionen för 2024 (prop. 2023/24:1 utg.omr. 12 avsnitt 3.14.2) aviserades en översyn av möjligheten att använda föräldrapenning på arbetsfri tid. Inom Socialdepartementet har promemorian Ett mer enhetligt regelverk för föräldraförsäkringen (S2024/00857) tagits fram. I promemorian föreslås en begränsning av möjligheten att på arbetsfri tid använda lägstanivådagar och grundnivådagar inom föräldrapenningen. Dessutom föreslås att möjligheten att

använda lägstanivådagar och grundnivådagar och samtidigt förvärvsarbeta ska begränsas.

En sammanfattning av promemorian finns i *bilaga 1*, *avsnitt 1* och promemorians lagförslag finns i *bilaga 1*, *avsnitt 2*. Promemorian har remissbehandlats och en förteckning över remissinstanserna finns i *bilaga 1*, *avsnitt 3*. Remissyttrandena finns tillgängliga i Socialdepartementet (S2024/00857).

3.9.2 Föräldrapenning och arbetsfri tid

En försäkrad förälder som vårdar barn under tid när han eller hon inte förvärvsarbetar eller avstår från förvärvsarbete har rätt till föräldrapenning (12 kap. 2 § socialförsäkringsbalken, förkortad SFB). För rätt till föräldrapenning gäller även att föräldern till huvudsaklig del faktiskt ska vårda barnet på det sätt som krävs med hänsyn till barnets ålder (12 kap. 3 § SFB).

Förmånsnivåerna i föräldrapenningen är hel, tre fjärdedels, halv, fjärdedels eller åttondels nivå (12 kap. 9 § SFB). Föräldrapenning kan lämnas på tre ersättningsnivåer: sjukpenningnivå, grundnivå och lägstanivå (12 kap. 18 § samma balk).

Sjukpenningnivån innebär att förälderns sjukpenninggrundande inkomst ligger till grund för beräkning av föräldrapenningen. Föräldrapenning på grundnivå lämnas om en förälder saknar en sjukpenninggrundande inkomst eller inte uppfyller vissa kvalificeringsvillkor för ersättning på sjukpenningnivå. Hel föräldrapenning på grundnivå är 250 kronor per dag. Hel föräldrapenning på lägstanivå är 180 kronor per dag. Av de 480 dagarna med föräldrapenning som kan lämnas i samband med ett barns födelse eller adoption är 390 dagar på sjukpenningnivå eller grundnivå. För resterande 90 dagar lämnas föräldrapenning på lägstanivå (12 kap. 19 § SFB).

Föräldrapenning på sjukpenningnivå lämnas för tid som normalt är arbetsfri för föräldern endast om han eller hon i direkt anslutning till den arbetsfria tiden får föräldrapenning på motsvarande eller högre förmånsnivå. Begränsningen gäller dock endast för perioder av arbetsfri tid om högst fyra dagar (12 kap. 11 § SFB).

När begränsningsregeln för uttag av föräldrapenning på arbetsfri tid infördes var motivet i första hand att motverka att föräldrar tar ut föräldrapenning under veckoslut och helger i syfte att förstärka familjens ekonomi.

För att inte i onödan begränsa föräldrarnas möjligheter att nyttja föräldrapenningen gäller begränsningen för uttag under arbetsfri tid bara för kortare ledighetsperioder, nämligen perioder om högst fyra dagar i följd.

Med arbetsfri dag avses en dag som är arbetsfri inom den bransch eller på den arbetsplats där föräldern är anställd, oavsett om föräldern är tjänstledig eller inte. Det är framför allt fråga om dagar för veckovila (vanligtvis lördagar och söndagar) samt helgdagar och vissa helgaftnar (prop. 1994/95:42 s. 17).

Föräldrapenning får lämnas på olika förmånsnivåer. I vilken omfattning som föräldern har rätt till föräldrapenning beror på hur stor andel av normalarbetstiden som föräldern arbetar. Normal arbetstid utgår från arbetstiden i en heltidstjänst. Arbetstiden bestäms i kollektivavtal inom respektive bransch. Kollektivavtalet bestämmer också antalet arbetsfria dagar samt om det finns specifika arbetsfria dagar i branschen eller på arbetsplatsen. När någon normal arbetstid inte är bestämd för vare sig branschen eller arbetsplatsen antas normal veckoarbetstid vara 40 timmar (5 § arbetstidslagen [1982:673]).

Under den tid då en förälder får tre fjärdedels, halv, en fjärdedels eller en åttondels föräldrapenning enligt 12 kap. SFB har föräldern rätt till förkortning av normal

arbetstid i motsvarande omfattning (6 § föräldraledighetslagen [1995:584]). För en heltidsarbetande förälder finns därmed möjligheten att förkorta sin arbetstid med exempelvis en åttondel genom att använda en åttondels föräldrapenning.

Hel föräldrapenning lämnas normalt för dag när föräldern inte förvärvsarbetar. Det är dock möjligt att använda föräldrapenning utan att reducera arbetstiden, t.ex. när någon arbetar mindre än normal arbetstid. Halv föräldrapenning kan exempelvis lämnas när föräldern förvärvsarbetar högst hälften av normal arbetstid. Den flexibiliteten behövs för att en förälder ska kunna skydda sin sjukpenninggrundande inkomst i de fall den är baserad på heltidsarbete och föräldern har gått ned i arbetstid under en period. Det finns även en möjlighet att använda föräldrapenning och enbart partiellt reducera sitt arbete, och arbeta under tiden man får föräldrapenning, när en förälder tar ut föräldrapenning på lägstanivå eller grundnivå. Om föräldern förvärvsarbetar högst sju åttondelar av normal arbetstid kan exempelvis hel föräldrapenning på lägstanivå eller grundnivå betalas ut den aktuella dagen. Bestämmelserna om föräldrapenning i förhållande till normal arbetstid infördes för att föräldrar som inte arbetade alls eller arbetade deltid skulle kunna få föräldrapenning för den tid de inte arbetade. Av förarbetena framgår att ersättningen även bör betalas till föräldrar som redan har minskat sin arbetstid för vård av barn och för hemarbetande föräldrar som börjar arbeta deltid (prop. 1976/77:117 s. 42).

För en förälder som arbetar oregelbundet eller har ett skiftarbete fastställs den arbetsfria tiden utifrån hur föräldern normalt arbetar. Det innebär att en förälder som arbetar i en bransch där alla dagar kan vara arbetsdagar och som inte har ett fast schema utan en tim- eller behovsanställning kan ta ut föräldrapenning på sjukpenningnivå oavsett dag.

Någon som tar ut hel föräldrapenning kan inte samtidigt ta ut arbetslöshetsersättning (20 § lagen [1997:238] om arbetslöshetsförsäkring). För rätt till arbetslöshetsersättning krävs att man står till arbetsmarknadens förfogande. Någon som får arbetslöshetsersättning fem dagar en vecka, vilket är det maximala antalet dagar, kan även ta ut föräldrapenning lördag och söndag, utan att ta ut föräldrapenning fredag eller måndag. Det beror på att alla dagar är arbetsfria för en förälder som är arbetslös.

3.9.3 Hur föräldrar använder lägstanivådagar och grundnivådagar

Föräldrar har stor flexibilitet i hur de kan använda föräldrapenningen. Majoriteten av föräldrapenningdagarna används när barnet är litet, det årliga uttaget är inte särskilt högt när barnet är äldre. För barn födda 2014 och framåt kan högst 96 av de 480 dagarna sparas efter det att barnet fyllt fyra år. De dagar som sparas kan användas fram tills barnet är 12 år eller den senare tidpunkt då barnet avslutat femte klass.

För barn födda 2014 hade i genomsnitt 426 dagar med föräldrapenning använts när barnet var nio år gammalt. Närmare tre fjärdedelar av dagarna användes av en kvinna (74 procent). Av det totala antalet dagar som nyttjats var 64 dagar, eller ca 15 procent, på lägstanivå.

I diagram 3.12 kan utläsas att kvinnors uttag av lägstanivådagar är betydligt större än mäns. Av det totala antalet nyttjade dagar, 64, var det 48 dagar som användes av kvinnor, 15 av män. Huvuddelen av uttaget sker de första levnadsåren. Det finns en begränsning i regelverket som innebär att lägstanivådagar kan användas först när det tagits ut 180 dagar på sjukpenningnivå eller grundnivå för barnet. När barnet är äldre är användningen av lägstanivådagar begränsad och i genomsnitt används enbart ca 2–3 dagar med lägstanivå per år. Även när barnet är äldre är kvinnors uttag större än männens. I diagrammet kan även ses en uppgång i uttaget under barnets fjärde

levnadsår. När barnet fyller fyra år reduceras antalet föräldrapenningdagar om föräldrarna gemensamt har kvar fler än 96 outnyttjade dagar. De föräldrar som inte önskar en sådan reducering kan därför intensifiera sitt uttag av dagar under perioden som leder fram till den gränsen.

Diagram 3.12 Genomsnittligt antal använda lägstanivådagar (netto) i förhållande till barnets uppnådda ålder, barn födda 2014

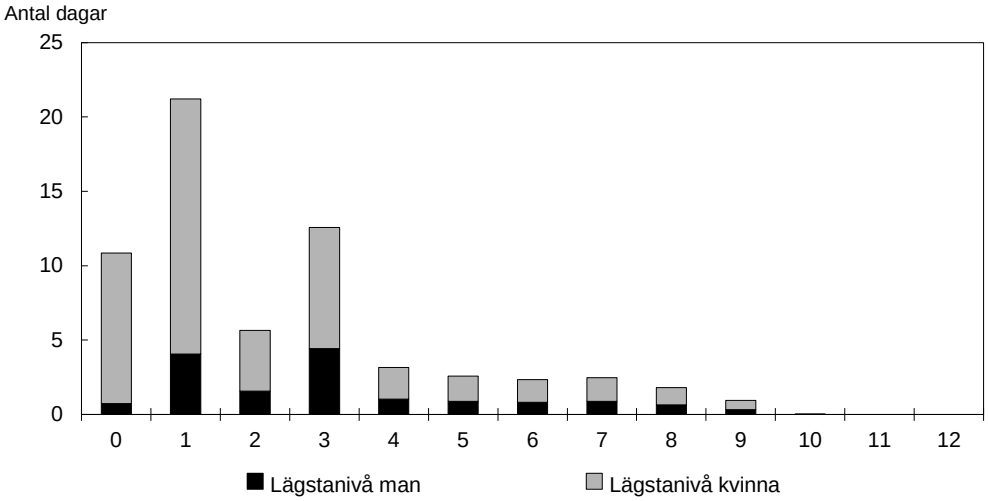

Anm. Nettodagar, föräldrapenning på lägre förmånsnivå än hel summeras. Föräldrapenning kan fortsatt tas ut för barnen, först 2026 kommer barnen att uppnå 12 års ålder.
Källa: STORE, Försäkringskassan.

Föräldrapenning på grundnivå betalades under 2023 ut till ca 29 000 kvinnor och 10 000 män. Föräldrarna kan även nyttja dagar på sjukpenningnivå och lägstanivå under året om de har sådana dagar. Antalet dagar som betalades ut på grundnivå är litet sett till det totala antalet utbetalade dagar under året. För kvinnor var andelen dagar som betalades ut på grundnivå 12 procent, för män enbart 3 procent. Eftersom föräldrapenningen kan tas ut under lång tid kan föräldrar som till en början får ersättning på grundnivå senare i barnets liv kvalificera sig för ersättning på sjukpenningnivå. Grundnivå kan även betalas ut till en förälder som har en sjukpenninggrundande inkomst, men som inte uppfyller det kvalificeringsvillkor som gäller för de 180 första föräldrapenningdagarna som används för barnet. Det innebär att kvinnor, som oftast startar föräldraledigheten, möter kvalificeringsvillkoret i högre utsträckning än vad män gör.

Intensiteten i uttaget, dvs. hur många nettodagar med föräldrapenning som föräldrarna använder under en tidsperiod, påverkar föräldraledighetens längd, kompensationsnivån och även hur många dagar som föräldrar har kvar att använda när barnet är äldre. Det finns stora variationer mellan olika föräldrapar och mellan föräldrar som har ensam och gemensam vårdnad om barnet. Föräldrarnas möjlighet att spara föräldrapenning till dess att barnet är äldre kan ibland resultera i att dagar glöms bort, eller inte används av andra skäl och därmed förblir outnyttjade när rätten till dem upphör. Eftersom det för barn födda fr.o.m. 2014 ännu inte är möjligt att studera hela uttagsperioden av föräldrapenning, så redovisas nedan uppgifter för barn födda 2012, för vilka möjligheten att nyttja föräldrapenning upphörde när barnet var åtta år (eller den senare tidpunkt då barnet avslutat första klass).

Alla föräldrapenningdagar används inte

I genomsnitt var 18,8 lägstanivådagar och 13,3 sjukpenningnivådagar outnyttjade när rätten till föräldrapenning för barn födda 2012 upphörde. För 31 procent av barnen togs samtliga dagar med föräldrapenning ut. Av de barn för vilka det fanns lägstanivå-

dagar kvar vid åttaårsdagen så var det för huvuddelen (55 procent) maximalt 29 dagar som inte använts. För fyra procent av samtliga barn användes inte någon lägstanivådag alls under de åtta åren. Föräldrar med ensam vårdnad tar ut fler dagar än de med gemensam vårdnad. Alla dagar nyttjades för 54 procent av de barn som har en förälder med ensam vårdnad. För barn med föräldrar med gemensam vårdnad var motsvarande siffra 30 procent. På grund av databortfall under delar av 2013 är uppgifterna för barn födda 2012 förenade med viss osäkerhet (Försäkringskassan, STORE).

Som tidigare nämnts innebär reglerna om koncentration av föräldrapenningen till barnets yngre åldrar att om föräldrarna har fler än 96 dagar kvar att nyttja vid barnets fyraårsdag så sker en reducering av dagantalet. För barn födda 2016 skedde en sådan reducering för 27 procent av barnen (ca 30 300 barn). I genomsnitt kunde 15 dagar inte längre användas, varav 10 var föräldrapenning på lägstanivå. Vid reduceringen av dagar sparas i första hand dagar på sjukpenningnivå, vilket innebär att det ofta är dagar på lägstanivå som försvinner vid 4-årsdagen. Introduktionen av fyraårsregeln har haft den effekt som önskades, dvs. att uttaget av föräldrapenning har tidigarelagts. Om fyraårsgränsen skulle tillämpas på barn födda 2012 hade en högre andel barn fått en reducering av antalet dagar vid fyraårsdagen (46 procent) och fler dagar hade inte längre kunnat användas (i genomsnitt 31 dagar, varav 22 på lägstanivå). Föräldrarna som har träffats av fyraårsgränsen har således ett annat uttagsmönster, med ett tidigarelagt uttag.

Givet antalet barn födda 2014 som omfattades av en reducering, och det genomsnittliga antalet reducerade dagar, uppskattas beloppet för lägstanivådagar som inte nyttjades till ca 53 miljoner kronor.

3.9.4 Möjligheten att använda föräldrapenning på arbetsfri tid ska begränsas

Regeringens förslag: För att få föräldrapenning på grundnivå och lägstanivå på arbetsfri tid ska föräldern ta ut föräldrapenning på motsvarande eller högre förmånsnivå och ersättningsnivå i direkt anslutning till den arbetsfria tiden. Detta ska dock endast gälla för perioder av arbetsfri tid om högst fyra dagar.

Promemorians förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Majoriteten av remissinstanserna tillstyrker eller har inga invändningar mot förslaget, däribland *Arbetsgivarverket*, *Sveriges Kommuner och Regioner (SKR)*, *Inspektionen för socialförsäkringen (ISF)*, *Jämställdhetsmyndigheten*, *Saco* och *Tjänstemännens centralorganisation (TCO)*. *Försäkringskassan* har inga synpunkter på förslaget men framhåller att för vissa deltidarbetande föräldrar kan det krävas förändringar i arbetstiden för att med föräldrapenning kunna skydda sin sjukpenninggrundande inkomst. *Svenskt Näringsliv* tillstyrker förslaget men förordar ett avskaffande av lägstanivådagarna. ISF, *Landsorganisationen i Sverige (LO)*, TCO och Arbetsgivarverket tar också upp frågan om alternativa lösningar som innebär att lägstanivådagarna tas bort.

Skälen för regeringens förslag

En begränsning finns redan för ersättning på sjukpenningnivå

Föräldraförsäkringen är ett viktigt verktyg för att stärka möjligheterna för män och kvinnor att kombinera familjeliv och arbetsliv. Föräldrapenningen ger möjlighet för föräldrar att få ekonomisk kompensation under den tid de vårdar barn och avstår från arbete eller inte arbetar. Valfriheten och flexibiliteten är stor, föräldrarna kan i hög

grad på egen hand bestämma hur föräldrapenningen ska användas. Föräldrapenning ger även föräldrar rätt till ledighet från arbetet, med de begränsningar som följer av föräldraledighetslagen (1995:584). I dag behöver det dock inte alltid finnas en direkt koppling mellan förlorad arbetsinkomst och ersättning från föräldrapenningen. Ett exempel på detta är att dagar på lägstanivå och grundnivå kan användas även för kortare tid som normalt är arbetsfri för föräldern, dvs. utan att någon inkomstförlust uppstår. En förälder som arbetar heltid med arbetstid förlagd måndag–fredag kan ta ut föräldrapenning på lägstanivå eller grundnivå under lördag och söndag utan att reducera sin arbetstid eller ha någon inkomstförlust. Föräldrapenningen förstärker vid sådan användning enbart hushållets ekonomi och används inte för att kompensera för inkomstförlust till följd av föräldraledighet.

Det är inte möjligt att nyttja de arbetsfria dagarna på motsvarande sätt när det gäller sjukpenningnivån, dvs. då ersättningen baserar sig på förälderns sjukpenninggrundande inkomst. Föräldrapenning på sjukpenningnivå lämnas för tid som normalt är arbetsfri för föräldern endast om han eller hon i direkt anslutning till den arbetsfria tiden får föräldrapenning på motsvarande eller högre förmånsnivå. Detta gäller för perioder av arbetsfri tid om högst fyra dagar. Möjligheten att använda föräldrapenning på sjukpenningnivå under arbetsfri tid har varit begränsad sedan 1995 (prop. 1994/95:42).

Begränsningen bör även gälla för ersättning på lägstanivå

Regeringen anser att möjligheten att använda lägstanivådagar på arbetsfri tid bör begränsas på motsvarande sätt som för dagar på sjukpenningnivå. För att kunna använda hel föräldrapenning på lägstanivå under t.ex. lördag och söndag när de dagarna normalt är arbetsfria för föräldern behöver föräldern således använda hel föräldrapenning också på fredagen eller måndagen. Genom en sådan begränsning stärks kopplingen mellan föräldrapenning, avstående av arbete och ersättning för vård av barn, som är grundbulten i föräldraförsäkringen. I denna bedömning instämmer exempelvis *Arbetsgivarverket* och *Jämställdhetsmyndigheten*. En sådan förändring ökar även likformigheten i hanteringen av olika ersättningsnivåer inom föräldrapenningen, vilket flera remissinstanser ser som positivt, exempelvis *Svenskt Näringsliv* och *SKR*.

Det som kan tala emot en begränsning av hur lägstanivådagar på arbetsfri tid ska kunna användas är att ersättningen för lägstanivådagar är förhållandevis låg. Trots den lägre nivån på ersättning kan det dock ifrågasättas varför en försäkringsförmån som föräldrapenningen ska kunna användas som ett rent bidrag till föräldrar. Om en förälder väljer att ta ut alla sina lägstanivådagar på arbetsfri tid uppgår en sådan samlad utbetalning till 16 200 kronor före skatt. Regeringen anser att en begränsning av användningen av dagarna på arbetsfri tid därför bör gälla även om ersättningens storlek är betydligt lägre än vad som är fallet för dagar på sjukpenningnivå. Syftet att knyta ersättningsnivån närmare principen om en ersättning för inkomstbortfall bör väga tyngre.

Begränsningen bör gälla även för ersättning på grundnivå

Även föräldrapenning på grundnivå kan i dag användas på arbetsfri tid. Grundnivån gäller när föräldern saknar sjukpenninggrundande inkomst eller inte uppfyller vissa kvalificeringsvillkor för ersättning på sjukpenningnivå. Det är en begränsad krets av arbetande föräldrar som har ersättning på grundnivå och därmed kan träffas av en begränsning av användning på arbetsfri tid.

Regeringen anser att det av samma skäl som i fråga om lägstanivådagarna finns anledning att begränsa möjligheten att använda grundnivådagar på arbetsfri tid. En sådan ordning innebär också att regelverket blir mer överskådligt och enhetligt. Det underlättar för Försäkringskassans handläggning och information liksom ger föräldrar

ett tydligare regelverk att förhålla sig till där alla nivåer av föräldrapenning behandlas på liknande sätt. *ISF* är en av flera remissinstanser som är positiva till ökad enhetlighet som leder till mer förutsägbara regler.

Föräldrar som är egenföretagare har i något högre utsträckning än anställda föräldrar ersättning på grundnivå. Eftersom många egenföretagare inte på samma sätt som anställda har en normal arbetstid som är reglerad i arbetstidslagstiftningen eller kollektivavtal berörs de dock inte på samma sätt av en begränsning av möjligheten att använda föräldrapenning på arbetsfri tid. Svenskt Näringsliv instämmer i den bedömningen.

Användningen av dagar på grundnivå bör således begränsas på motsvarande sätt som för lägstanivådagar.

Ett krav på ersättning på motsvarande eller högre förmånsnivå och ersättningsnivå

När nuvarande begränsningsregel för uttag av föräldrapenning på arbetsfri tid infördes var motivet i första hand att motverka att föräldrar tar ut föräldrapenning under veckoslut och helger i syfte att förstärka familjens ekonomi. Det motivet är giltigt även i dag. Vid denna tidpunkt var de s.k. garantidagarna (dagar med fast ersättning som nu kallas lägstanivådagar) på väg att återinföras och i propositionen föreslogs att det för uttag av föräldrapenning på sjukpenningnivå för arbetsfri tid skulle krävas uttag av föräldrapenning på sjukpenningnivå i direkt anslutning till den arbetsfria tiden. Detta skulle förhindra situationen att en förälder enbart förkortar sin arbetstid t.ex. en fredag eftermiddag och samtidigt tar ut en hel garantidag och ändå får hel föräldrapenning på sjukpenningnivå för lördag och söndag (prop. 1994/95:42 s. 16 och 17). I propositionen berördes inte frågan om begränsningar av uttag av de s.k. garantidagarna på arbetsfri tid.

I samband med införandet av socialförsäkringsbalken, förkortad SFB, ändrades en formulering i bestämmelsen från ”motsvarande eller högre föräldrapenning” till ”motsvarande eller högre förmånsnivå”. Förmånsnivåerna i föräldrapenningen är hel, tre fjärdedels, halv, fjärdedels och åttondels nivå (12 kap. 9 § SFB). Det som avsågs vid införandet var, sett utifrån den terminologi som används i SFB, att den ersättning som tas ut i anslutning till den arbetsfria tiden ska vara på motsvarande eller högre förmånsnivå och ersättningsnivå. Föräldrapenning kan lämnas på ersättningsnivåerna sjukpenningnivå, grundnivå eller lägstanivå (12 kap. 18 § SFB). Det finns skäl att förtydliga bestämmelsen genom att ordet ersättningsnivå läggs till i paragrafen. En motsvarande eller högre ersättningsnivå blir i fallet med lägstanivådagar antingen föräldrapenning på lägstanivå, på grundnivå eller på sjukpenningnivå. I fallet med grundnivådagar blir den högre ersättningsnivån sjukpenningnivå.

Det innebär att en förälder som vill använda en hel dag på sjukpenningnivå under lördag och söndag, som för föräldern är arbetsfri tid, behöver använda hel sjukpenningnivå även på fredagen eller måndagen. Om en förälder vill använda hel lägstanivå under helgen kan föräldern, beroende på vilken typ av ersättning som föräldern kvalificerat sig för, välja att använda hel lägstanivå, hel grundnivå eller hel sjukpenningnivå på fredagen eller måndagen. Om föräldern enbart vill använda halv lägstanivå på fredagen kan föräldern följaktligen enbart använda halv lägstanivå även lördag och söndag.

Situationer som inte omfattas av förslaget

Liksom för dagar på sjukpenningnivå bör lägstanivådagar och grundnivådagar fortsatt kunna användas på arbetsfri tid som överstiger fyra dagar. En sådan period kan exempelvis infalla under vissa s.k. storhelger eller vara beroende av en förälders individuella arbetsschema (prop. 1994/95:42 s. 15–17). På så sätt begränsas inte

föräldrarnas möjligheter att nyttja föräldrapenningen i onödan och ersättningsnivåerna behandlas på samma sätt.

Möjligheten att kunna använda föräldrapenning på arbetsfri tid är inte begränsad till dagar som normalt är arbetsfria för föräldern. Hur stor omfattning av föräldrapenning som kan användas en specifik dag bestäms av normalarbetstiden. Det finns t.ex. möjligheter för den förälder som gått ned i arbetstid att fylla ut en deltidstjänst med föräldrapenning. Det innebär exempelvis att föräldern kan använda halv föräldrapenning för en dag när han eller hon arbetar högst hälften av normal arbetstid. Föräldrapenningen kompenserar i det fallet för det inkomstbortfall som uppstår när föräldern reducerat sin ordinarie arbetstid. Om den möjligheten tas bort skulle förälderns möjlighet att anpassa arbetstider och arbetsomfattning under den tid barnen är små begränsas. Någon ändring bör därför inte göras för den situationen, även om den också skulle kunna ses som användning av föräldrapenning på arbetsfri tid.

Även föräldrar som har ett deltidsarbete och som inte reducerar sin arbetstid kan ”fylla på” med föräldrapenning på lämplig förmånsnivå upp t.o.m. normal arbetstid. I den situationen kan föräldrapenningen fungera som en utfyllnad till en permanent deltidslön (se prop. 1976/77:117 s. 42 och 43). Det är emellertid oklart i vilken utsträckning den möjligheten används i dag. En begränsning bör inte heller göras för den situationen.

För de föräldrar som är arbetslösa är alla dagar arbetsfria och de berörs därmed inte av förslaget till begränsning.

Föräldrar kommer fortfarande att ha stora möjligheter att använda lägstanivådagar och dagar på grundnivå

Begränsningen av möjligheten att använda föräldrapenning på arbetsfri tid innebär inte någon begränsning av möjligheten till föräldraledighet i stort eller någon begränsning av det totala antalet dagar som är möjliga att nyttja. Stor flexibilitet finns kvar. Lägstanivådagar ger rätt till ledighet från arbetet och kan, trots ett relativt sett lågt monetärt värde, ha stort värde för möjligheten att vara föräldraledig för vissa föräldrar, exempelvis under skollov och studiedagar.

Eftersom det saknas information om hur vanligt det är att föräldrarna i dag använder lägstanivådagar och grundnivådagar på arbetsfri tid är det svårt att förutse hur regeländringen kan komma att påverka det samlade uttaget av föräldrapenning. Eftersom föräldrapenningen kan användas under en lång period av barnets liv är det även svårt att förutse när i tiden som en sådan förändring i uttagsmönstret skulle kunna ske.

För vissa föräldrar kan nyttjandet komma att öka något för att dagarna tas ut mer koncentrerat, i mindre utsträckning glöms bort och därmed inte blir outnyttjade när rätten till dem upphör. De föräldrar som i dag systematiskt använder föräldrapenning på arbetsfri tid kan dock ha mindre intresse av att nyttja föräldrapenning för dagar då det uppstår ett inkomstbortfall. Om så är fallet kommer samtliga av dessa föräldrars lägstanivådagar, och till viss del även grundnivådagar för de föräldrar som har sådan ersättningsnivå, att bli outnyttjade som ett resultat av förslagen. Samtidigt kan de föräldrar som i dag känner till möjligheten att använda upp sina lägstanivådagar utan att få ett inkomstbortfall även tillhöra den grupp av föräldrar som är vana att planera och därför kommer att ändra sitt beteende så att dagarna ändå används. Mer information om förväntade effekter finns i avsnitt 3.9.8.

Vid barnets fyraårsdag kan en reducering av antalet föräldrapenningdagar komma att ske. Maximalt 96 föräldrapenningdagar får sparas till efter den tidpunkten. Det

hittillsvarande uttaget, fördelningen mellan ersättningsnivåer och hur uttaget har fördelats mellan föräldrarna påverkar hur många dagar som kan sparas, vilken ersättningsnivå som sparas och även hur fördelningen av dagar mellan föräldrarna ser ut. Inför fyraårsdagen får föräldrarna information från Försäkringskassan om hur många dagar som finns kvar att använda och hur många dagar som riskerar att försvinna. På så sätt ges föräldrarna förutsättningar att planera för hur föräldrapenningen kan användas längre fram i barnets liv. En begränsning av möjligheten att använda föräldrapenning på arbetsfri tid kan påverka planeringsförutsättningarna något, men med tillräcklig planeringshorisont kan det problemet begränsas, se vidare avsnitt 3.9.5.

Vid planering av föräldraledighet och nyttjandet av föräldrapenning behöver föräldern ta hänsyn till en rad faktorer, exempelvis hur många dagar med föräldrapenning som återstår för barnet, hur de dagarna är fördelade mellan föräldrarna, barnets och föräldrarnas behov, skydd för den sjukpenninggrundande inkomsten och om föräldern är anställd även föräldraledighetslagens bestämmelser.

För att skydda sin sjukpenninggrundande inkomst (SGI) efter barnets ettårsdag behöver en förälder som inte återgått till arbete i samma omfattning som innan föräldraledigheten ta ut föräldrapenning i s.k. oavbruten följd. Det innebär att föräldern behöver fylla upp med föräldrapenning motsvarande arbetstidsminskningen (i förhållande till den arbetstid som gällde för fastställande av SGI). Om SGI:n är baserad på en heltidstjänst och föräldern är helt föräldraledig så behöver föräldern använda hel föräldrapenning fem dagar i veckan, och om föräldern arbetar halvtid behöver han eller hon använda 2,5 nettodagar på en vecka. Samtliga ersättningsnivåer kan användas. Genom att ta ut lägstanivådagar på arbetsfri tid kan någon som arbetar deltid i en sådan omfattning som inte är förenlig med de olika förmånsnivåerna inom föräldrapenningen skydda sin sjukpenninggrundande inkomst. Det är inte känt hur vanligt det är att föräldrar använder föräldrapenning på det sättet. Tiden när en förälder vårdar barn på deltid är en skyddsvärd situation, på så sätt att det bör finnas möjlighet till att skydda sin sjukpenninggrundande inkomst. *LO* anger att det är viktigt att möjligheten för en förälder att skydda sin SGI kvarstår. Förslagen innebär att möjligheten att fylla ut deltidsarbete med föräldrapenninguttag enbart på arbetsfri tid begränsas. För vissa föräldrar kan förslaget därmed innebära lägre flexibilitet för att skydda sin SGI än tidigare. Försäkringskassan beskriver att föräldrar som gått ner i arbetstid i en sådan omfattning som det inte går att söka föräldrapenning för inte längre kommer kunna ta ett s.k. samlat uttag av föräldrapenning på arbetsfri tid, t.ex. på helgen, för att på så sätt skydda sin SGI. Förslaget innebär att möjligheten att enbart använda föräldrapenning på arbetsfri tid begränsas, men det kommer fortsatt att finnas goda möjligheter att skydda sin SGI. I vissa fall kan det dock komma att krävas att föräldern planerar om, exempelvis när det gäller uttaget av föräldrapenning, omfattningen på deltidsarbetet eller dess förläggning över veckans dagar.

Föräldraledighetslagen reglerar bl.a. hur många perioder en förälder kan vara ledig från arbetet under ett kalenderår och när den anställde ska anmäla föräldraledighet till arbetsgivaren. Nuvarande uttag av lägstanivådagar under kortare perioder av arbetsfri tid kräver inte någon anmälan om föräldraledighet till arbetsgivaren eftersom föräldern fortsätter att arbeta som vanligt. Regeländringen kan innebära att föräldern vid fortsatt nyttjande på arbetsfri tid kommer att behöva anmäla föräldraledighet till arbetsgivaren, eftersom det då krävs att föräldern använder föräldrapenning och är föräldraledig en angränsande arbetsdag, exempelvis en fredag eller en måndag. Anmälan ska normalt ske två månader före ledighetens start. Det innebär även att en av de tre möjliga föräldraledighetsperioderna per år kan behöva tas i anspråk. I sammanhanget kan nämnas att en ansökan om föräldraledighet som avser en längre period av delledighet, exempelvis att föräldern är ledig på fredagar under en längre period, ska räknas som

en (1) sådan ledighetsperiod. Eftersom föräldrar såväl som arbetsgivare är vana vid reglerna om anmälan och föräldraledighetsperioder bör de nya reglerna inte vara svåra att tillämpa. Som nämnts ovan är det dock svårt att förutse vilken beteendeförändring som uppstår hos föräldrarna.

3.9.5 Begränsning av möjligheten att använda föräldrapenning när föräldern förvärvsarbetar

Regeringens förslag: När en förälder arbetar högst sju åttondelar av normal arbetstid ska han eller hon inte kunna välja på vilken förmånsnivå som ersättning på grundnivå eller lägstanivå ska tas ut.

Promemorians förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Majoriteten av remissinstanserna tillstyrker eller har inget att invända mot förslaget, däribland *Arbetsgivarverket*, *Försäkringskassan*, *Inspektionen för socialförsäkringen (ISF)*, *Landsorganisationen i Sverige (LO)*, *Saco* och *Tjänstemännens centralorganisation (TCO)*. *Jämställdhetsmyndigheten* framför att även om förslaget ligger i linje med försäkringens syfte kan det ha negativ effekt på vissa kvinnors ekonomi.

Skälen för regeringens förslag: I dag kan föräldrapenning på grundnivå eller på lägstanivå lämnas på förmånsnivåerna hel, tre fjärdedels, halv, en fjärdedels eller en åttondels föräldrapenning när föräldern arbetar högst sju åttondelar av normal arbetstid (12 kap. 9 § andra stycket SFB). Föräldern kan själv välja på vilken förmånsnivå som ersättningen ska tas ut. Denna möjlighet för föräldern att välja är ett undantag i förhållande till det som gäller för ersättning på sjukpenningnivå. För ersättning på sjukpenningnivå gäller att förmånsnivån på föräldrapenningen är beroende av i vilken omfattning föräldern förvärvsarbetar i förhållande till normal arbetstid (se 12 kap. 9 § första stycket SFB). De särskilda regler som gäller för föräldrapenning på grundnivå och lägstanivå enligt ovan innebär att även om det enligt förslaget i avsnitt 3.9.4 ställs krav på att ta ut hel föräldrapenning på lägstanivå respektive grundnivå på fredagen eller måndagen för att föräldern ska kunna ta ut hel lägstanivå eller grundnivå på helgdagar som är arbetsfria, så kan vissa deltidsarbetande föräldrar ta ut hel föräldrapenning på fredagen eller måndagen och samtidigt fortsätta att arbeta som vanligt den dagen. Det gäller deltidsarbetande föräldrar som arbetar högst sju åttondelar av normal arbetstid. Förslaget i avsnitt 3.9.4 om en begränsning av föräldrapenning på arbetsfri tid får därmed inte så stor praktisk betydelse för en deltidsarbetande förälder som i huvudsak bara vill använda lägstanivådagar eller grundnivådagar på arbetsfri tid. Den önskvärda effekten av förslaget, att knyta nyttjandet av föräldrapenning starkare till ett inkomstbortfall och till att föräldern vårdar barn, begränsas därmed.

Möjligheten att kombinera uttaget av föräldrapenning på lägstanivå och grundnivå med en hög grad av förvärvsarbete får till följd att kravet på att vårda barn inte är lika starkt som vid nyttjande av föräldrapenning på sjukpenningnivå. Eftersom föräldrapenningen är en förmån som betalas ut för vård av barn anser regeringen att det även av den anledningen finns skäl att behandla föräldrapenning på lägstanivå och grundnivå på samma sätt som föräldrapenning på sjukpenningnivå. Samtliga ersättningsnivåer bör behandlas på samma sätt i förhållande till utfört förvärvsarbete då det ökar enhetligheten och därmed förutsägbarheten. Den särskilda regeln om möjligheten att lämna föräldrapenning på grundnivå eller på lägstanivå som hel, tre fjärdedels, halv och en fjärdedels föräldrapenning när föräldern arbetar högst sju åttondelar av normal arbetstid (12 kap. 9 § andra stycket SFB) bör därför slopas.

Jämställdhetsmyndigheten anger att möjligheten för kvinnor med små barn och liten inkomst att dryga ut sin ekonomi genom uttag av föräldrapenning begränsas. För vissa deltidsarbetande föräldrar, där många är kvinnor, kan förslaget innebära en lägre inkomst av föräldrapenning. Möjligheten att fylla ut sin deltidslön med föräldrapenning kvarstår, även om ersättningens storlek kan påverkas. På samma sätt som med föräldrapenning på sjukpenningnivå ska en åttondels föräldrapenning på grundnivå och lägstanivå även i fortsättningen kunna lämnas när föräldern förvärvsarbetar högst sju åttondelar av normal arbetstid. Det innebär att föräldern kan ta ut en åttondels föräldrapenning sju dagar i veckan. För den förälder som exempelvis arbetar 75 procent av en heltid kommer det liksom i dag vara möjligt att använda en fjärdedels föräldrapenning per dag utan att föräldern reducerar sin arbetstid (12 kap. 9 § första stycket 4 och 5 SFB). Det som inte blir möjligt med förslaget är att använda föräldrapenning på högre nivå än så, exempelvis halv lägstanivå, utan att föräldern dessutom avstår arbete, dvs. arbetar högst hälften av normal arbetstid (t.ex. fyra timmar). Med beaktande av det som Jämställdhetsmyndigheten för fram konstaterar regeringen att för många föräldrar som har ersättning på grundnivå är antalet kvarvarande dagar med föräldrapenning oftast litet och nyttjandet lågt när barnet är äldre. Det är därför troligen inte är särskilt vanligt att en förälder systematiskt använder ersättning på grundnivå eller lägstanivå i syfte att dryga ut ekonomin samtidigt som föräldern förvärvsarbetar i hög utsträckning.

En förälder som arbetar deltid i en sådan omfattning som inte direkt kan kombineras med någon förmånsnivå i föräldrapenningen för en arbetsdag kan ha vissa svårigheter att fylla ut med föräldrapenning i oavbruten följd i syfte att skydda sin sjukpenninggrundande inkomst. En lösning kan då i vissa fall i dag vara att föräldern använder föräldrapenning på lägstanivå eller grundnivå, eftersom den ersättningsnivån i hög grad medger arbete under tiden den används. Det finns inga uppgifter om hur vanligt det är att föräldrar använder exempelvis hel lägstanivå och ändå fortsätter att arbeta i hög utsträckning den aktuella dagen i syfte att skydda sin SGI. Givet hur lägstanivådagar används i dag, dvs. att mycket få dagar används per år när barnet fyllt ett år, så är det för de allra flesta föräldrar inte fråga om något systematiskt användande av lägstanivådagar på det sättet. Uppgiften om uttag är ett medelvärde och för vissa föräldrar och under viss tid är det möjligt att det är vanligare med en sådan användning.

Trots att lägstanivådagar och grundnivådagar har ett relativt sett lågt monetärt värde kan föräldrar välja att inte använda dem under tiden de arbetar utan i stället prioritera att få en rätt till ledighet från arbetet senare i barnets liv. Föräldrarna kan vid en regeländring komma att behöva mer vägledning i hur uttaget av föräldrapenning bör planeras. Vid en begränsning av hur föräldrapenning på lägstanivå kan användas kan planeringen för föräldrarna bli mer komplex. I vissa fall kan det komma att krävas anpassningar i graden av förvärvsarbete eller i schemaläggningen av arbetet. Även om förslaget kan leda till att planeringen kan kompliceras för vissa föräldrar så kommer föräldrarna även i fortsättningen att kunna använda föräldrapenning flexibelt. Försäkringskassan erbjuder planeringsverktyg och rådgivning på sin webbplats och även information på andra sätt, exempelvis via Facebook. Möjligheten till flexibilitet och till att skydda sin SGI kommer därför att finnas kvar.

3.9.6 Alternativ till nu aktuellt förslag

Flera remissinstanser, däribland *Arbetsgivarverket*, *ISF*, *LO* och *TCO* framför att ett alternativ till de ovanstående förslagen, och som skulle uppnå liknande syften, vore att helt avskaffa lägstanivådagarna och ersätta dem med dagar på sjukpenningnivå, i enlighet med förslag som lämnades i betänkandet Jämställt föräldraskap och goda uppväxtvillkor för barn – en ny modell för föräldrapenningen (SOU 2017:101). *Svenskt*

Näringsliv framför att ett avskaffande är positivt även utifrån aspekten att det begränsar föräldraledighetslängden. *ISF* vill se ett resonemang om ett avskaffande av lägstanivådagarna eller om andra alternativa lösningar. Även om ett sådant förslag skulle öka likformigheten och stärka kopplingen mellan inkomstförlust och föräldrapenninguttag finns det inte i betänkandet några förslag om att begränsa möjligheten att använda grundnivå på arbetsfri tid eller under tid då föräldern förvärvsarbetar. Det innebär att om förslaget i SOU 2017:101 genomfördes skulle det ändå finnas kvar en olikartad hantering av ersättningsnivåerna i föräldrapenningen. Förslaget om avskaffande av lägstanivådagarna i SOU 2017:101 är en del av flera förslag som syftar till en större omvandling av nuvarande modell för föräldrapenningen, med bl.a. nya åldersgränser och ett nytt sätt att fördela föräldrapenning över tid. Förslagen bereds i Regeringskansliet.

3.9.7 Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Regeringens förslag: Lagändringarna ska träda i kraft den 1 april 2025. Äldre föreskrifter ska fortfarande gälla för föräldrapenning som avser tid före ikraftträdandet.

Promemorians förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Ett fåtal instanser kommenterar förslaget. *Tjänstemännens centralorganisation (TCO)* tillstyrker men anser att de föräldrar som redan kan ha planerat föräldraledigheten utifrån rådande förutsättningar bör ges mer tid för att justera planer för föräldraledigheten och omfattning av deltidsanställning.

Skälen för regeringens förslag: Lagändringarna bör träda i kraft så snart som möjligt. Försäkringskassan måste dock ges tid för det utvecklingsarbete som behövs för att bibehålla en hög grad av automatisering av handläggningen samt för att kunna tillhandahålla goda planeringsinstrument och ansökningsförfaranden för föräldrar. Föräldrar bör även ges förutsättningar att planera sitt uttag av föräldrapenning. Lagändringarna bör därför träda i kraft den 1 april 2025. Regeringen bedömer att ett ikraftträdande den 1 april 2025 ger föräldrar tillräcklig tid för att justera planer för tex. uttag av föräldrapenning och föräldraledighet. Regeländringen föreslås gälla all föräldrapenning som avser tid fr.o.m. ikraftträdandet. Vid införandet av den begränsning som redan finns för föräldrapenning på arbetsfri tid (föräldrapenning på sjukpenningnivå) fanns det inte några övergångsbestämmelser för barn födda före ikraftträdandet. Fördelen med att regeländringen gäller all föräldrapenning som avser tid fr.o.m. ikraftträdandet är att regelverket blir tydligt att tillämpa. Försäkringskassan behöver inte hantera två parallella regelverk under lång tid. Föräldrar som redan är inne i föräldrapenningsystemet kan under en övergångsperiod få något svårare att planera hur de ska ta ut sin föräldrapenning och eventuellt hur de ska kombinera det med deltidsarbete, något som *TCO* påpekar. Fördelarna med ett tydligt regelverk överväger dock denna nackdel. Äldre föreskrifter bör således fortfarande gälla för föräldrapenning som avser tid före ikraftträdandet.

3.9.8 Konsekvenser

Konsekvenser för statens budget

Utgifter för föräldraförsäkringen beräknas minska

Under 2023 användes 6,5 miljoner nettodagar föräldrapenning på lägstanivå till en kostnad av 1 165 miljoner kronor. Kvinnor använde 72 procent av dagarna och män 28 procent. Cirka 4,2 miljoner nettodagar med grundnivå användes 2023, varav

kvinnor använde 91 procent och män 9 procent. Utgiften för dagar med grundnivå var totalt 1 047 miljoner kronor 2023.

Beroende på vilken förändring i uttagsmönstret som förslagen leder till kan det totala uttaget av föräldrapenning komma att förändras. Nyttjandet kan komma att förflyttas i tiden men vara oförändrat sett över hela den tid i barnets liv då det är möjligt att använda dagar. För de föräldrar som även i fortsättningen önskar använda lägstanivådagar på arbetsfri tid behöver ytterligare föräldraledighet och föräldrapenning tas under anslutande tid. Det kan komma att innebära att föräldern totalt sett nyttjar fler dagar med föräldrapenning än tidigare. Det gäller dock bara om föräldern nyttjar en dag som annars inte hade använts. Alla föräldrapenningdagar används inte. Det gäller särskilt lägstanivådagar. För barn födda 2011 återstod i genomsnitt 18 av totalt 90 möjliga dagar på lägstanivå för barnet när det inte längre gick att nyttja föräldrapenning. Motsvarande uppgift för föräldrapenning på sjukpenningnivå var 13 av totalt 390 dagar (Försäkringskassan, STORE).

Om ingen beteendeförändring sker, och föräldern därmed upphör med uttag av föräldrapenning på lägstanivå eller grundnivå under kortare arbetsfria perioder, så kan fler lägstanivådagar än i dag komma att lämnas outnyttjade.

En begränsning av möjligheten att använda grundnivådagar på arbetsfri tid kan förväntas ha mindre effekter jämfört med förslaget om begränsning för lägstanivådagar eftersom de föräldrar som arbetar och har ersättning på grundnivå är relativt få.

För de föräldrar som planerat att använda lägstanivådagar eller grundnivådagar samtidigt som de arbetar högst sju åttondelar av en dag kan ett antal olika beteendeförändringar, inklusive att föräldern väljer att inte använda dagarna, förväntas.

Eftersom förslagen sammantaget innebär en begränsning av hur föräldrapenningen kan nyttjas jämfört med i dag görs antagandet att nettoeffekten kommer att innebära att utgifterna för föräldraförsäkringen minskar något från 2025 och framåt. Den samlade effekten är svår att uppskatta eftersom det saknas uppgifter om hur vanligt det är att använda föräldrapenning på lägstanivå och grundnivå på arbetsfri tid. Det saknas även uppgift om hur vanligt det är att föräldern använder sådan föräldrapenning på en högre förmånsnivå än en åttondel under tid han eller hon arbetar högst sju åttondelar av normal arbetstid.

Konsekvenser för Försäkringskassan

Försäkringskassan ansvarar för information, handläggning och utbetalning av föräldrapenning. Som en följd av förslagen behöver vissa justeringar av befintliga system för bl.a. ärendehantering och ansökan göras. Försäkringskassan uppger att de även har vissa begränsade kostnader förknippade med utbildning och information.

Antalet föräldrapenningärenden bedöms minska något som en följd av förslagen. En stor andel av ärendena handläggs maskinellt. En volymminskning får därför begränsad effekt på administrationskostnaderna. Föräldrar kan med anledning av reformen, under en övergångsperiod, få ett större behov av vägledning kring föräldrapenninguttaget. Totalt förväntas administrationskostnaderna för föräldrapenningen vara oförändrade.

Konsekvenser för allmänna förvaltningsdomstolar och staten som arbetsgivare

Av de 8,1 miljoner beslut som fattades i ärenden om föräldrapenning och tillfällig föräldrapenning 2022 var det endast 270 som överklagades till förvaltningsrätten (Försäkringskassans årsredovisning 2022). Statistiken över överklagade ärenden är inte fördelad efter kvinnor och män. Föräldrapenning som målkategori förekommer alltså

endast i mycket begränsad omfattning. De allmänna förvaltningsdomstolarna bedöms därmed inte påverkas av förslagen.

Förslagen bedöms enbart ha marginella effekter för statliga myndigheter i deras roll som arbetsgivare.

Marginella konsekvenser för företag

Små och stora företag i olika branscher som har anställda som är föräldrar med möjlighet att ta ut föräldrapenning kan komma att påverkas av förslagen. Hur många av de anställda som använder föräldrapenning på arbetsfri tid är inte känt. En mindre andel av de föräldrar som i dag använder föräldrapenning på det sättet kan med förslagen komma att utöka sin ledighetstid något, genom att föräldrarna tar ut ersättning på en angränsande dag till den arbetsfria tiden. Andra föräldrar kan komma att använda dagarna på ett delvis annat sätt än tidigare, men inte förändra sin sammanlagda tid med frånvaro från arbetet. En grupp kan förväntas välja att inte nyttja de aktuella dagarna alls. Inte heller då påverkas den totala frånvaron från arbetet. Det är inte möjligt att göra en närmare uppskattning av hur ett eventuellt förändrat uttagsmönster och därmed frånvaro från arbetet kan komma att fördelas mellan branscher och hur det kan komma att variera beroende på företagets storlek.

Det är heller inte känt hur vanligt det är att föräldrar använder sig av möjligheten att fortsätta arbeta i hög utsträckning, och i så fall i vilken omfattning, samtidigt som de tar ut föräldrapenning på lägstanivå eller grundnivå. De föräldrar som i dag har ett sådant nyttjande behöver med förslaget avstå från arbete i högre omfattning än tidigare om de önskar nyttja lägstanivådagar och grundnivådagar med t.ex. hel förmånsnivå. Förslagen förväntas ha marginell påverkan på förälderns totala ledighet.

Förslagen innebär inte någon utökad ledighetsrätt eller någon förlängd rätt till ersättning jämfört med dagens situation. Förslagen bedöms därmed inte ha någon större påverkan på arbetsutbudet, även om effekten som tidigare nämnts är svår att bedöma. Påverkan på företagens kostnader, planeringsförutsättningar och kompetensförsörjning förväntas därför att bli marginell. Det bedöms därmed inte finnas någon anledning att särskilt anpassa informationsinsatser och ikraftträdande till små företag. *Regelrådet* instämmer i bedömningen.

Eftersom många egenföretagare inte har någon fastställd normalarbetstid och normalt inte i kollektivavtal har några utpekade arbetsfria dagar kommer förslaget om begränsning av uttag av lägstanivådagar och grundnivådagar på arbetsfri tid inte att ha någon större påverkan på egenföretagare, något som *Svenskt Näringsliv* instämmer i. Generellt kan sägas att manliga företagare har lägre nyttjande av föräldrapenning än kvinnliga. Framför allt har män med eget företag ett lågt nyttjande, i förhållande till hur mäns uttag av föräldrapenning ser ut i andra sektorer på arbetsmarknaden. Företagare anför ofta att möjligheten att använda föräldrapenning flexibelt är en viktig aspekt för att kunna nyttja föräldrapenning. Med nuvarande regelverk kan företagaren exempelvis arbeta del av dag och vara ledig med barnet del av dag och detta är en möjlighet som kommer att kvarstå. Det är vanligare att egenföretagare har ersättning på grundnivå än vad som är fallet för anställda.

Konsekvenser för jämställdheten

Målet för jämställdhetspolitiken är att kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället och sina egna liv. Utifrån detta mål har sex delmål satts upp (prop. 2005/06:155 och skr. 2016/17:10). Följande delmål har en koppling till förslagen:

– Ekonomisk jämställdhet. Kvinnor och män ska ha samma möjligheter och villkor i fråga om betalt arbete som ger ekonomisk självständighet livet ut.
– En jämn fördelning av det obetalda hem- och omsorgsarbetet. Kvinnor och män ska ta samma ansvar för hemarbetet och ha möjligheter att ge och få omsorg på lika villkor.

Omsorgsarbetet om barn, mätt som uttagna föräldrapenningdagar och sammantagen skattad föräldraledighetslängd, är ojämnt fördelat mellan män och kvinnor. Det gäller särskilt när barnet är litet. En ojämn fördelning av föräldraledighet och föräldrapenning innebär ofta att kvinnor är borta från arbetsmarknaden längre tid än män för att ge omsorg till barn. Längre föräldraledigheter och deltidsarbete har en stark samvariation med negativa arbetsmarknadseffekter för exempelvis kvinnors löner och i förlängningen deras livsinkomster. Kvinnor använder lägstanivådagar och grundnivådagar i betydligt högre grad än män. Det innebär att de utifrån nuvarande uttagsmönster kan komma att påverkas mer än män av förslagen, även om lägstanivådagarna som utgångspunkt är delade lika mellan föräldrarna. Det är okänt om fler män än kvinnor använder lägstanivådagar på arbetsfri tid och i så fall i vilken omfattning. En begränsning kan få till följd såväl att färre dagar på lägstanivå tas ut av män än vad som är fallet i dag, som att män väljer att använda föräldrapenning även på en angränsande dag och att män som en följd av detta tar ut fler dagar. Även begränsningen av möjligheten att arbeta samtidigt som föräldern har ersättning på grundnivå eller lägstanivå kan få olika utfall och konsekvenser för fördelningen av uttagna föräldrapenningdagar mellan kvinnor och män. Sammantaget görs antagandet att något färre dagar med lägstanivå och grundnivå kommer att användas som en följd av reformen.

Jämställdhetsmyndigheten vill se en tydligare analys av förslagets effekter på de som har ersättning på grundnivå och har låga inkomster. Av de föräldrar som använder föräldrapenning på grundnivå är huvuddelen kvinnor och ofta har de lägre inkomster än föräldrar som kvalificerat sig för ersättning på sjukpenningnivå. Förslagets ekonomiska konsekvenser för denna grupp bedöms sammantaget som liten. För föräldrar med lägre inkomster är uttagsmönstret oftast mer sammanpressat, med ett mer intensivt uttag när barnet är litet och med färre dagar som sparas till dess att barnet är äldre, jämfört med föräldrar med högre inkomster. Möjligheterna att spara och därmed använda föräldrapenning på lägstanivå eller grundnivå på arbetsfri tid när föräldern återgått i arbete är därmed begränsade. Om föräldrarna dessutom har ersättning på grundnivå på grund av svag arbetsmarknadsanknytning och är arbetslösa är samtliga dagar arbetsfria och den gruppen föräldrar berörs därmed inte av begränsningen. De föräldrar som har anställning och har planerat uttag av föräldrapenning på grundnivå på arbetsfri tid behöver planera om sitt uttag av föräldrapenning, liksom övriga som berörs av förslaget.

Förslagen bedöms inte på något väsentligt sätt påverka måluppfyllelsen för de nämnda delmålen.

Konsekvenser för barn

I FN:s konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen) tydliggörs att det är föräldrarna, eller i förekommande fall andra vårdnadshavare, som har det huvudsakliga och även gemensamma ansvaret för barnets uppfostran och utveckling (artikel 18). Ett barn har även rätt att bli omvårdat av sina föräldrar (artikel 7). För att garantera och främja de rättigheter som anges i konventionen åläggs en stat att ge lämpligt stöd till föräldrar och vårdnadshavare då de fullgör sitt ansvar för barnets uppfostran och utveckling (bl.a. artikel 18.2 och artikel 26).

Föräldraförsäkringen ger i dag goda förutsättningar för föräldrar att ta ett gemensamt ansvar för barnets uppfostran och utveckling. Samtliga barn vars föräldrar är försäkrade för föräldrapenning i Sverige kan komma att omfattas av förslaget om begränsningar i möjligheten att nyttja föräldrapenning på lägstanivå. Ett mindre antal barn berörs av förslaget om att begränsa möjligheten att nyttja grundnivådagar.

Begränsningen av möjligheten att använda föräldrapenning på arbetsfri tid innebär inte någon inskränkning av möjligheten till föräldraledighet i stort eller någon förkortning av det totala antalet dagar som är möjliga att nyttja. Föräldrarna kan som en följd av förslaget välja att koncentrera föräldrapenninguttaget ytterligare till den ofta längre sammanlagda föräldraledighet som är vanlig när barnet är litet. Det skulle innebära en viss förstärkning av hushållets ekonomi under den tiden. För de föräldrar som fortsatt önskar använda lägstanivådagar på arbetsfri tid behöver ytterligare föräldraledighet tas ut under anslutande tid. Om dagarna omfördelas från en arbetsfri dag till en arbetsdag förändras inte den totala föräldraledighetstiden, men om dagen annars inte hade använts kan föräldraledigheten med barnet komma att öka. För de föräldrar som sparat lägstanivådagar och eventuellt grundnivådagar för att enbart ta ut dem på arbetsfri tid, och inte önskar ändra sitt uttag trots förslagen, minskar utbetalningarna från föräldrapenningen då de sparade dagarna inte kommer att kunna nyttjas på det sättet med de förslag som nu lämnas. Effekten på förälderns tid med barnet bedöms vara av begränsad omfattning och betydelse. Sammanfattningsvis bedöms förslagen inte ha någon betydande påverkan på barns uppväxtvillkor.

Övriga konsekvenser

Förslagen bedöms enbart ha marginella effekter för kommuner och regioner, och då i deras roll som arbetsgivare. Förslagen påverkar inte den kommunala självstyrelsen. Förslagen bedöms inte heller påverka den fria rörligheten inom EU och medför inte i övrigt några särskilda konsekvenser för EU- eller EES-medborgare. Förslagen bedöms vara förenliga med EU-rätten.

Om förslagen skulle innebära att totalt sett fler föräldrapenningdagar används för dagar då föräldern annars hade arbetat skulle det kunna medföra en något högre total frånvaro från arbetsmarknaden. Effekten på antalet arbetade timmar bedöms dock vara försumbar.

Förslagen bedöms inte ha några effekter på sysselsättningen eller ha några konsekvenser när det gäller brottslighet, miljö eller för målet för integrationspolitiken.

3.10 Förslag om förlängning och nedtrappning av det tillfälliga tilläggsbidraget till barnfamiljer inom bostadsbidraget

3.10.1 Ärendet och dess beredning

Inom Socialdepartementet har promemorian Förlängning och nedtrappning av det tillfälliga tilläggsbidraget till barnfamiljer inom bostadsbidraget tagits fram (S2024/01510). I promemorian föreslås att tilläggsbidraget förlängs t.o.m. juni 2025 och att det förlängs på en nivå om 25 procent av det preliminära bostadsbidraget. En sammanfattning av promemorian finns i *bilaga 2, avsnitt 1*. Promemorians lagförslag finns i *bilaga 2, avsnitt 2*. Promemorian har remissbehandlats och en förteckning över remissinstanserna finns i *bilaga 2*, *avsnitt 3*. Remissyttrandena finns tillgängliga i Socialdepartementet (S2024/01510).

3.10.2 Bestämmelser om bostadsbidrag

Bostadsbidraget är en inkomstprövad socialförsäkringsförmån som har såväl bostadspolitiska som familjepolitiska syften. Bidraget lämnas dels till barnfamiljer, dels till ungdomar som fyllt 18 men inte 29 år och som inte har barn. Bestämmelser om bostadsbidrag finns i 95–98 kap. socialförsäkringsbalken, förkortad SFB.

Bostadsbidrag till barnfamiljer lämnas till hushåll med barn som är yngre än 18 år eller som får förlängt barnbidrag eller studiehjälp. Rätt till bostadsbidrag som barnfamilj gäller för den som har vårdnaden om barn och varaktigt bor tillsammans med barnet, på heltid eller växelvis ungefär halva tiden, och för den som med anledning av vårdnad eller umgänge tidvis har barn boende i sitt hem.

Barnfamiljer kan dels få ett bidrag till bostadskostnader, dels ett bidrag för att barn stadigvarande bor eller tidvis vistas i hushållet. Det senare lämnas som särskilt bidrag för hemmavarande barn, som särskilt bidrag för barn som bor växelvis och som bidrag för umgängesbarn.

Bostadsbidragets storlek bestäms av hushållets sammansättning, den bidragsgrundande bostadskostnaden, bostadens storlek och den bidragsgrundande inkomsten.

3.10.3 Det tillfälliga tilläggsbidraget till barnfamiljer inom bostadsbidraget förlängs och trappas ned

Regeringens förslag: Bostadsbidrag i form av tilläggsbidrag till barnfamiljer ska fortsätta att lämnas t.o.m. den 30 juni 2025.

Bostadsbidrag i form av tilläggsbidrag till barnfamiljer ska lämnas månadsvis med ett belopp som motsvarar 25 procent av det preliminära bostadsbidraget för samma månad.

Promemorians förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: *Kronofogdemyndigheten*, *Pensionsmyndigheten* och *Socialstyrelsen* tillstyrker eller har inget att invända mot förslaget. *Hyresgästföreningen, Landsorganisationen (LO), Sveriges Kommuner och Regioner (SKR)* och *Sveriges Makalösa Föräldrar* tillstyrker förslaget om en förlängning av tilläggsbidraget men avstyrker eller är negativa till en nedtrappning av det. Även *Sveriges Stadsmissioner* avstyrker förslaget om en nedtrappning. *Inspektionen för socialförsäkringen (ISF)* avstyrker utformningen av tilläggsbidraget.

Hyresgästföreningen, SKR och Sveriges Makalösa Föräldrar för fram att situationen för ekonomiskt utsatta barnfamiljer är fortsatt svår, med bl.a. höjda hyror, fler vräkningar och ökad matfattigdom. Även Sveriges Stadsmissioner för fram att den ekonomiska krisen fortfarande pågår för barnfamiljer i ekonomisk utsatthet. Hyresgästföreningen, LO och SKR framhåller att kostnaderna ligger kvar på en högre nivå trots att inflationen minskar. Hyresgästföreningen, SKR och Sveriges Makalösa Föräldrar anser att bostadsbidraget behöver höjas permanent och anpassas till den ekonomiska utvecklingen, bl.a. genom höjda beloppsgränser för hyror och inkomster. Hyresgästföreningen anser att det tillfälliga tilläggsbidraget behövs till dess att sådana permanenta förbättringar har genomförts. Även Sveriges Stadsmissioner för fram liknande synpunkter. LO anser också att det behövs en övergripande reformering av bostadsbidraget för att det bättre ska motsvara fördelningspolitiska syften och behov. SKR anser att det krävs långsiktiga lösningar för att skapa en förutsägbarhet för enskilda hushåll och den kommunala ekonomin vid handläggning av ekonomiskt bistånd och framhåller att det saknas en analys av vad nedtrappningen innebär för enskilda och kommuner. Sveriges Makalösa Föräldrar anser att försörjningsstödet inte

ska påverkas negativt när bostadsbidraget höjs. Hyresgästföreningen, Sveriges Makalösa Föräldrar och Sveriges Stadsmissioner framhåller bl.a. behovet av att införa månadsuppgifter för att minska återbetalningskraven. LO anser att barnbidraget bör höjas.

ISF saknar en utredning av alternativa sätt att uppnå det angivna målet, en tillfredsställande beredning av ärendet samt en utförlig uppföljning av hur det tillfälliga tilläggsbidraget hittills har fungerat. ISF anser att det behöver analyseras vad en nedtrappning, och ett eventuellt avskaffande av tilläggsbidraget, skulle få för konsekvenser för utsatta barnfamiljers ekonomi. ISF för fram att prisnivån och kostnaderna inte kommer att sjunka samt att det inte är säkert att mottagare av bostadsbidrag kommer att få del av löneökningar på samma sätt som majoriteten av befolkningen.

Försäkringskassan lyfter fram att mer långsiktiga och hållbara lösningar är bättre för såväl mottagarna som Försäkringskassan. Försäkringskassan påpekar också att utformningen av tilläggsbidraget medför en viss risk för felaktiga utbetalningar, vilket beror på att tilläggsbidraget inte omfattas av reglerna om avstämning och slutligt bostadsbidrag.

Konjunkturinstitutet efterfrågar en tydligare problematisering kring grupper med låga inkomster som inte kompenseras för den senaste tidens prishöjningar, bl.a. barnfamiljer med försörjningsstöd. Vidare anser institutet att tilläggsbidraget försvårar hushållens planering, att reallönerna inte kommer att återhämta sig under första halvåret 2025 utan först 2027 och att förslaget inte fullt ut uppnår sitt syfte att stötta barnfamiljer med små ekonomiska marginaler eftersom bostadsbidrag inte alltid söks av de som har rätt till det. Därtill framförs att prisnivån fortsatt kommer att vara hög och att reallöneökningarna inte berör de som saknar löneinkomster.

Skälen för regeringens förslag: De senaste årens höga inflation har inneburit en tung ekonomisk börda för hushållen. Nu har inflationen fallit tydligt och väntas hamna strax under inflationsmålet på 2 procent 2024 (mätt med KPIF). Även om inflationsbekämpningen varit framgångsrik återstår fortfarande utmaningar för den svenska ekonomin. De kvardröjande effekterna av den höga inflationen är fortsatt påtagliga, särskilt för barnfamiljer. Köpkraften har inte återställts till den nivå som rådde innan inflationen började stiga kraftigt. Regeringen vill därför stötta återhämtningen genom att stärka hushållens köpkraft.

Många förmåner och bidrag följer prisutvecklingen genom att de är knutna till prisbasbeloppet, exempelvis garantipension för pensionärer med låg eller ingen inkomstpension och omvårdnadsbidraget som lämnas till familjer med barn med funktionsnedsättning. Bostadsbidraget däremot, liksom andra förmåner som lämnas till barnfamiljer som barnbidrag (inkl. flerbarnstillägg) och underhållsstöd, följer inte kostnadsutvecklingen utan lämnas med nominellt fastställda belopp.

Kostnader för boende är den största enskilda utgiftsposten för många barnfamiljer. Bostadsbidraget är en inkomstprövad förmån som betalas ut till barnfamiljer med svag ekonomi. Av den anledningen är bostadsbidraget en lämplig förmån att använda för att ge ett extra ekonomiskt stöd till barnfamiljer med låga inkomster. För att minska risken att barnfamiljer inte kan betala sina boendekostnader till följd av en extraordinär situation har bostadsbidraget till barnfamiljer förstärkts med ett tilläggsbidrag. Det tillfälliga tilläggsbidraget lämnas i en följd under perioden 1 juli 2022–31 december 2024.

Tilläggsbidraget lämnades under delar av 2020 och 2021 samt för perioden 1 juli 2022–30 juni 2023 med 25 procent av det preliminära bostadsbidraget och lämnas

sedan den 1 juli 2023 med ett belopp som motsvarar 40 procent av det preliminära bostadsbidraget för samma månad.

Det är fortsatt lågkonjunktur i svensk ekonomi men en konjunkturåterhämtning bedöms inledas mot slutet av 2024 och hushållens köpkraft väntas stärkas. Tilläggsbidraget är ett stöd av extraordinär karaktär som lämnas under en begränsad tidsperiod, först under en period med covid-19-pandemin följt av en period med hög inflation. Nu när den ekonomiska utvecklingen har vänt och framtiden ser ljusare ut minskar behovet av detta extraordinära bidrag.

Mot denna bakgrund bör det tillfälliga tilläggsbidraget till barnfamiljer med bostadsbidrag förlängas en period och samtidigt trappas ned. Tilläggsbidraget bör därför förlängas till och med den 30 juni 2025 och lämnas med ett belopp som motsvarar 25 procent av det preliminära bostadsbidraget för samma månad. Nedtrappningen till 25 procent av det preliminära bostadsbidraget innebär att tilläggsbidraget kommer att lämnas på samma nivå som gällde under delar av 2020 och 2021 samt för perioden 1 juli 2022–30 juni 2023.

Flera remissinstanser, bl.a. *Hyresgästföreningen, ISF, Konjunkturinstitutet* och *LO,* för fram att prisnivån kommer att vara fortsatt hög. Konjunkturinstitutet och LO framhåller även att det kommer att dröja innan reallönerna och hushållens köpkraft kommer att ha återhämtat sig. Konjunkturinstitutet och även ISF för fram att ökade reallöner inte kommer att beröra alla hushåll med bostadsbidrag. Flera remissinstanser, bl.a. Hyresgästföreningen, *Sveriges Makalösa Föräldrar* och *SKR,* framhåller att den ekonomiska situationen är fortsatt svår för många barnfamiljer med små ekonomiska marginaler.

Regeringen vill i detta sammanhang nämna att bostadsbidraget till sin konstruktion består av fasta nominella belopp och att det därför inte räknas upp med inflationen eller pris- och löneutvecklingen. Det ekonomiska läget har dock varit extraordinärt under de senaste åren, vilket har motiverat en tillfällig åtgärd i form av ett tilläggsbidrag. En konjunkturåterhämtning bedöms inledas mot slutet av 2024 och hushållens köpkraft väntas stärkas. Det innebär att behovet av ett extraordinärt stöd som det tillfälliga tilläggsbidraget minskar. Bostadsbidraget är en inkomstprövad förmån och har därmed marginaleffekter. För grupper som har en svag förankring på arbetsmarknaden kan inkomstprövade bidrag i ett längre perspektiv minska drivkrafterna till egen försörjning. Det är betydelsefullt att fler personer kommer i arbete och klarar sin försörjning på det sättet. Personer som har ett arbete har också en betydligt lägre risk för låg ekonomisk standard. Mot denna bakgrund bedömer regeringen att en förlängning av tilläggsbidraget för att fortsätta stödja ekonomiskt utsatta hushåll, samtidigt som det trappas ned från 40 till 25 procent av det preliminära bostadsbidraget, får anses vara en väl avvägd åtgärd.

Några remissinstanser, bl.a. *Försäkringskassan* och Konjunkturinstitutet, för fram att det kan finnas vissa risker med det tillfälliga tilläggsbidraget, bl.a. att de tillfälliga förlängningarna gör att hushållen får svårare att planera sin ekonomi och att utformningen av tilläggsbidraget medför en viss risk för felaktiga utbetalningar eftersom tilläggsbidraget inte omfattas av reglerna om avstämning och slutligt bostadsbidrag. Även SKR anser att de tillfälliga förlängningarna skapar en ekonomisk osäkerhet för enskilda och kommuner. Regeringen anser att fördelarna med att kunna ge barnfamiljer med låga inkomster ett tillfälligt ekonomiskt stöd, men nu åter på den lägre nivån, i en extraordinär situation och under en begränsad tid, överväger de risker som remissinstanserna för fram.

Flera remissinstanser, bl.a. Konjunkturinstitutet och Sveriges Makalösa Föräldrar, framhåller att tilläggsbidraget inte påverkar den ekonomiska situationen för vissa

grupper, t.ex. hushåll med försörjningsstöd. Regeringen konstaterar att förslaget utgår från bostadsbidraget och att frågor om försörjningsstöd inte omfattas av detta lagstiftningsärende.

Flera remissinstanser, bl.a. LO, SKR och Sveriges Makalösa Föräldrar, anser att bostadsbidraget behöver förstärkas permanent. Även Sveriges Stadsmissioner för fram liknande synpunkter. Försäkringskassan anser att mer långsiktiga lösningar är att föredra framför återkommande tillfälliga förlängningar. Som framgår ovan är tilläggsbidraget en tillfällig åtgärd i en extraordinär situation. Denna situation har dock pågått under en längre tid än som varit möjligt att förutse, där en pandemi följdes av en period med hög inflation. Frågan om permanenta förändringar av bostadsbidraget omfattas inte av detta lagstiftningsärende. Regeringen har i budgetpropositionen för 2024 (prop. 2023/24:1 utg.omr. 12 avsnitt 3.8) aviserat sin avsikt att återkomma med förslag om att använda uppgifter i arbetsgivardeklarationerna på individnivå hos Skatteverket som inkomstunderlag vid beräkning av bostadsbidrag, vilket innebär en minskad risk för återkrav och en bättre överensstämmelse mellan bostadsbidraget och den aktuella ekonomiska situationen för hushåll med bostadsbidrag.

Flera remissinstanser, bl.a. Hyresgästföreningen och Konjunkturinstitutet, lyfter återkravproblematiken inom bostadsbidraget och att många hushåll av den anledningen sannolikt avstår från att ansöka om bostadsbidrag. Som framgår ovan har regeringen för avsikt att återkomma med förslag om att bostadsbidrag ska baseras på mer aktuella inkomstuppgifter i syfte att minska risken för felaktiga utbetalningar, återkrav och skuldsättning.

3.10.4 Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Regeringens förslag: Lagändringen i fråga om tilläggsbidragets storlek ska träda i kraft den 1 januari 2025. Äldre bestämmelser ska fortfarande gälla för bostadsbidrag som avser tid före ikraftträdandet.

Promemorians förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans yttrar sig särskilt över förslaget.

Skälen för regeringens förslag: Lagändringen i fråga om tilläggsbidragets storlek bör träda i kraft så snart som möjligt, vilket bedöms vara den 1 januari 2025. Äldre bestämmelser bör fortfarande gälla för bostadsbidrag som avser tid före ikraftträdandet.

3.10.5 Konsekvenser

Barnfamiljer med bostadsbidrag

Enligt statistik från Försäkringskassan var det 126 000 hushåll som tog emot bostadsbidrag i december 2023. Av dessa var den dominerande delen, 106 100 hushåll, barnhushåll, vilket motsvarar knappt 84 procent, se tabell 3.7.

Den övervägande delen av barnhushållen, knappt 86 300, utgörs av hushåll med minst ett hemmavarande barn. Den vanligaste förekommande mottagaren av bostadsbidrag för barnhushåll är gruppen ensamstående kvinnor som står för 65 procent av barnhushållen. Andelen ensamstående män var 11 procent. Cirka 76 procent av barnhushållen som tar emot bostadsbidrag består således av ensamstående med barn. Knappt en fjärdedel av de barnfamiljshushåll som fick bostadsbidrag bestod av sammanboende sökande.

Tabell 3.7 Antal och andel barnhushåll med bostadsbidrag i december 2023

Hushållstyp	Antal hushåll	Andel
Hemmavarande barn	86 300	81 %
Växelvist boende barn	16 200	15 %
Umgängesbarn	3 700	3 %
Sammanboende sökande	25 600	24 %
Ensamstående sökande	80 500	76 %

Källa: Försäkringskassan.

De barnfamiljer som tar emot bostadsbidrag har som grupp en annan försörjningsprofil än övriga barnfamiljer. För 84 procent av de hushåll som inte tar emot bostadsbidrag är löneinkomster den huvudsakliga försörjningen. Motsvarande siffra för hushåll med bostadsbidrag är 53 procent. Bland barnfamiljer som tar emot bostadsbidrag är det 27 procent av de ensamstående som även får ekonomiskt bistånd. För sammanboende mottagare är siffran 33 procent. Beräkningarna är gjorda i FASIT och är en prognos för 2024. FASIT är en mikrosimuleringsmodell som beräknar effekterna av förändringar i skatte-, avgifts- och transfereringssystemen för individer och hushåll.

För hushåll som får inkomstprövade bidrag såsom bostadsbidrag uppkommer marginaleffekter, t.ex. när en förälder börjar arbeta eller ökar sin arbetstid. Marginaleffekterna medför att de ekonomiska drivkrafterna till arbete minskar, vilket kan påverka arbetsutbudet negativt. Tilläggsbidraget ökar marginaleffekterna något. I och med att tilläggsbidraget i allmänhet tillkommit efter det att individerna har sökt bostadsbidrag och det enbart varit tillfälligt, är sannolikheten att tilläggsbidraget kommer att påverka arbetsutbudet i någon större omfattning liten. Många mottagare av bostadsbidrag är ensamstående kvinnor med barn. Svaga incitament till arbete kan leda till lägre arbetskraftsdeltagande, vilket i sin tur kan bidra till att vissa hushåll med barn får en långvarigt låg ekonomisk standard. Risken kan vara särskilt stor för grupper som i genomsnitt har en svagare förankring på arbetsmarknaden, t.ex. utrikes födda kvinnor. I ett kort perspektiv är det sannolikt mindre problematiskt, men i ett längre perspektiv riskerar hushåll som uppbär bostadsbidrag större risker än andra hushåll att inte komma i arbete, till följd av marginaleffekterna. Det är betydelsefullt att fler personer kommer i arbete och klarar sin försörjning på det sättet. Personer som har ett arbete har en betydligt lägre risk för låg ekonomisk standard.

Bostadsbidrag betalas i större utsträckning ut till barnhushåll med låga inkomster, bland vilka andelen ensamstående föräldrar och utrikes födda föräldrar är relativt hög.

Att den övervägande andelen barnhushåll är ensamförälderhushåll beror inte enbart på att ensamstående ofta har låg ekonomisk standard – även om det är vanligare i den gruppen – utan även på att de individuella inkomstgränserna inom bostadsbidraget för makar eller sambor är bestämda till en nivå som motsvarar hälften av inkomstgränsen för en ensamstående förälder.

Såväl inkomster och boendekostnader som storleken på hushållet påverkar hur mycket som lämnas i preliminärt bostadsbidrag. I tabell 3.8 visas genomsnittlig månadsinkomst och genomsnittligt bostadsbidrag per månad för olika hushållstyper.

Den genomsnittliga bidragsgrundande inkomsten i december 2023 för samtliga barnhushåll var 16 300 kronor per månad. I genomsnitt utbetalades 2 400 kronor per månad i bostadsbidrag till barnhushåll med bostadsbidrag. Den genomsnittliga bostadskostnaden för barnhushåll med bostadsbidrag var 7 600 kronor i månaden i december 2023. Notera att bostadsbidragets inkomstgränser leder till att inkomsten per person är lägre i sammanboende hushåll än för ensamstående.

Tabell 3.8 Bidragsgrundande inkomst och bidragsbelopp per barnhushållstyp i kronor inom bostadsbidraget, december 2023

Hushållstyp	Månadsinkomst	Bostadsbidrag
Samtliga barnhushåll	16 300	2 400
Hemmavarande barn	16 000	2 500
Växelvist boende barn	18 800	1 900
Umgängesbarn	12 700	1 900
Sammanboendehushåll	18 400	2 300
Ensamstående hushåll	15 700	2 500

Källa: Försäkringskassan.

Konsekvenser för statens budget

Den förlängning av tilläggsbidraget som föreslås innebär att Försäkringskassan ska fortsätta att lämna tilläggsbidrag till de barnhushåll som får bostadsbidrag under perioden januari–juni 2025, men på en lägre nivå. Tilläggsbidraget föreslås beräknas för varje månad med en omräkningsfaktor på 25 procent, dvs. 0,25 av det beräknade och utbetalade ordinarie preliminära bostadsbidraget. Det vill säga på samma nivå som gällde under delar av 2020 och 2021 samt för perioden 1 juli 2022–30 juni 2023, i stället för den omräkningsfaktor på 40 procent som använts sedan den 1 juli 2023. De hushåll som nås beskrivs närmare ovan. Kostnaden har beräknats med hjälp av mikrosimuleringsmodellen FASIT till att bli ca 412 miljoner kronor för anslaget bostadsbidrag. Tilläggsbidraget finansieras från samma anslag som det ordinarie bostadsbidraget.

Tilläggsbidraget har, som tidigare nämnts, lämnats under flera perioder sedan 2020. Kostnaden för tilläggsbidraget har minskat från 585 miljoner kronor 2020 till 463 miljoner kronor under motsvarande period 2022. Minskningen beror på ett sjunkande antal barnhushåll som tar emot bostadsbidrag. För 2023 blev beloppet högre, 1 124 miljoner kronor, både med anledning av att tilläggsbidraget betalades ut hela kalenderåret och eftersom det betalades ut med ett högre belopp under perioden juli–december 2023 genom en högre omräkningsfaktor än vid föregående perioder. Under perioden januari–december 2024 beräknas kostnaden enligt Försäkringskassans senaste prognos bli 1 360 miljoner kronor.

Konsekvenser för statliga myndigheter

Försäkringskassan

Den föreslagna förlängningen av tilläggsbidraget bedöms innebära vissa administrativa och ekonomiska konsekvenser för Försäkringskassan. Försäkringskassan ska fortsätta att beräkna och betala ut tilläggsbidraget i ett stort antal ärenden. Eftersom det inte krävs en ansökan för att få tilläggsbidraget bedöms inte förslaget leda till en mer omfattande handläggning hos Försäkringskassan. Förlängningen bedöms inte kräva några omfattande åtgärder avseende myndighetens it-system, utan tidigare utvecklade system kan användas även fortsatt. Sammantaget bedöms Försäkringskassans ökade administrationskostnader med anledning av förslaget som mycket begränsade och därmed rymmas inom myndighetens ekonomiska ram.

De allmänna förvaltningsdomstolarna

Beslut om tilläggsbidrag inom bostadsbidraget kan i försumbar omfattning antas komma att överklagas till de allmänna förvaltningsdomstolarna. Beslut om tilläggsbidrag är gynnande. Det kan inte uteslutas att hushåll utan barn i något fall ansöker om tilläggsbidrag eller att Försäkringskassans beräkning av tilläggsbidraget till barnfamiljer överklagas i enstaka fall. Det har inte framkommit att antalet begäran om

omprövning eller överklaganden har ökat till följd av införandet av tilläggsbidraget. Förslaget torde således komma att medföra mycket få tillkommande mål hos domstolarna. Förslaget bedöms därmed inte ge upphov till kostnadsökningar för de allmänna förvaltningsdomstolarna.

Konsekvenser för jämställdheten

Förslaget förväntas påverka jämställdheten i mindre utsträckning. Tilläggsbidraget gäller under en begränsad period. Det är fler kvinnor än män som är mottagare av bostadsbidrag i dag och därmed kommer även tilläggsbidraget i större utsträckning att nå hushåll med kvinnor med försörjningsansvar än hushåll med män med försörjningsansvar. Av de ensamstående hushållen står kvinnorna för 85 procent. Tilläggsbidraget innebär därför att fler kvinnor än män med försörjningsansvar får en något förbättrad ekonomisk situation.

Sveriges Stadsmissioner framför att nedtrappningen av tilläggsbidraget kommer att drabba ensamstående kvinnor med barn i ekonomisk utsatthet och förorsaka ytterligare ekonomisk ojämställdhet. Regeringen vill även i detta sammanhang framhålla att tilläggsbidraget är en tillfällig åtgärd i en extraordinär situation och som lämnas under en begränsad tid.

Konsekvenser för barn

Enligt FN:s konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen) ska barnet ses som en individ med egna rättigheter. Barnkonventionen har fyra grundprinciper: skydd mot diskriminering (artikel 2), barnets bästa (artikel 3), rätten till liv, överlevnad och utveckling (artikel 6), samt åsiktsfrihet, delaktighet och rätten att bli hörd (artikel 12). Principerna ska vara vägledande vid tolkningen och tillämpningen av övriga bestämmelser i konventionen, men har också en självständig betydelse. Tilläggs-bidraget innebär att vissa föräldrar får en förbättrad ekonomisk situation på kort sikt, vilket också bör innebära en förbättring för berörda barn på kort sikt.

Sveriges Makalösa Föräldrar saknar resonemang kring konsekvenserna av en nedtrappning av tilläggsbidraget, bl.a. vad gäller konsekvenser för barn. *Socialstyrelsen* efterfrågar en mer utförlig analys kring barn i familjer som är beroende av försörjningsstöd.

Regeringen konstaterar att förslaget gäller bostadsbidraget och utformningen av det tillfälliga tilläggsbidraget till barnfamiljer. Regeringen konstaterar också att det tydligt har framgått att tilläggsbidraget är en tillfällig åtgärd som lämnas i en extraordinär situation och under en begränsad period.

Konsekvenser för enskilda

Tilläggsbidraget för barnhushåll som tar emot bostadsbidrag innebär positiva eller inga konsekvenser för olika typer av hushåll med bostadsbidrag på kort sikt. Samtliga barnhushåll med bostadsbidrag kommer att få ett tilläggsbidrag och därmed ett högre totalt bidrag med förslaget. Detta kan exempelvis innebära ett minskat behov av ekonomiskt bistånd från kommunen. När det gäller hushåll med försörjningsstöd kan den ekonomiska situationen förbli oförändrad eftersom det ekonomiska biståndet minskas i samma utsträckning som tilläggsbidraget höjer bostadsbidraget. Tilläggsbidraget kan dock bidra till att fler familjer kan klara sin försörjning utan ekonomiskt bistånd från kommunen.

Ekonomiskt bistånd i form av försörjningsstöd består av riksnormen, som är en miniminivå för de behov som normen ska täcka samt faktiska skäliga kostnader för

bl.a. boende och hushållsel. Hushåll med ekonomiskt bistånd får därmed sina faktiska skäliga kostnader för bl.a. boende och hushållsel täckta av biståndet. Riksnormen inom försörjningsstödet fastställs årligen och grundar sig på Konsumentverkets senaste pris- och konsumtionsundersökningar samt på regeringens prognos för konsumentprisindex (KPI) för innevarande år. För 2024 har regeringen fastställt riksnormen till 8,7 procent högre än 2023 års riksnorm. År 2023 höjdes riksnormen med 8,6 procent. Det kan jämföras med höjningen av riksnormen mellan exempelvis 2021 och 2022 då höjningen var 1,6 procent.

Under 2023 betalades tilläggsbidrag ut till 141 100 hushåll, vilket är 12 800 fler än 2022. Under 2023 var det 7 761 mottagare som efter avstämning fick betala tillbaka bostadsbidraget i sin helhet utan att behöva betala tillbaka det tillfälliga tilläggs-bidraget. Inte heller de som fick för mycket i preliminärt bostadsbidrag blev återbetalningsskyldiga för tilläggsbidraget. Motsvarande gällde de som fick för lite i bostadsbidrag. De fick inte någon tilläggsutbetalning för tilläggsbidraget.

För 2025 beräknas det genomsnittliga preliminära månadsbeloppet för barnhushåll bli 2 700 kronor i månaden. Det skulle ge ett snittbelopp för tilläggsbidraget på 680 kronor per månad under perioden januari–juni 2025. I Försäkringskassans prognos från juli 2024 antas cirka 100 000 barnhushåll, i genomsnitt få bostadsbidrag under 2025. I tabell 3.9 visas hur olika typfall av hushåll påverkas av tilläggsbidraget.

Tabell 3.9 Effekt av tilläggsbidraget för olika typfallshushåll, ensamstående, kronor per månad

Antal barn	Boendekostnad	Bostadsbidrag idag	Bostadsbidrag inkl. tillägg	Summa tilläggsbidrag/höjd disponibel inkomst[1]
1	5 500	3 400	4 300	900/0
2	6 800	4 200	5 300	1 100/0
3	7 700	5 200	6 500	1 300/0

[1] Tilläggsbidraget för ett hushåll utan inkomst fastställs enligt tabellen ovan, men för denna grupp med ekonomiskt bistånd blir det inte någon skillnad i disponibel inkomst. För de andra typfallen är tilläggsbidraget samma som ökningen av den disponibla inkomsten.

Källa: Socialdepartementets beräkningar.

ISF saknar en utredning av alternativa sätt att uppnå det angivna målet och en utförlig uppföljning av hur det tillfälliga tilläggsbidraget hittills har fungerat. ISF konstaterar även att promemorian saknar en konsekvensbeskrivning när det gäller påverkan på felaktiga utbetalningar samt en utförlig genomgång av nedtrappningens inverkan på ekonomiskt utsatta barnfamiljers ekonomi. Även *Sveriges Makalösa Föräldrar* för fram liknande synpunkter vad gäller konsekvenser av en nedtrappning av tilläggsbidraget. *SKR* saknar en analys av vad nedtrappningen innebär för enskilda. Regeringen konstaterar att bostadsbidraget är en träffsäker förmån för att nå barnfamiljer med låga inkomster. Regeringen har varit tydlig med att tilläggsbidraget är en tillfällig åtgärd som lämnas i en extraordinär situation och under en begränsad period. Det har därtill varit en relativt enkel och snabb åtgärd att genomföra när det visat sig att den extraordinära situationen kvarstått under en längre tid än som varit möjligt att förutse.

De individer som bor i hushåll som berörs av förslaget om förlängt tilläggsbidrag tillhör dem med allra lägst inkomst, se diagram 3.13. Av de som omfattas kommer 75 procent av individerna finnas bland den tiondel som har lägst ekonomisk standard. Sammanlagt kommer 93 procent av de berörda återfinnas i de två lägsta inkomst-grupperna. Av det sammanlagt utbetalda tilläggsbidraget kommer 80 procent tillfalla individer i den lägsta inkomstgruppen och 97 procent kommer tillfalla individer i de två lägsta inkomstgrupperna.

Diagram 3.13 Andel av berörda samt antal berörda i respektive inkomstgrupp, 2024

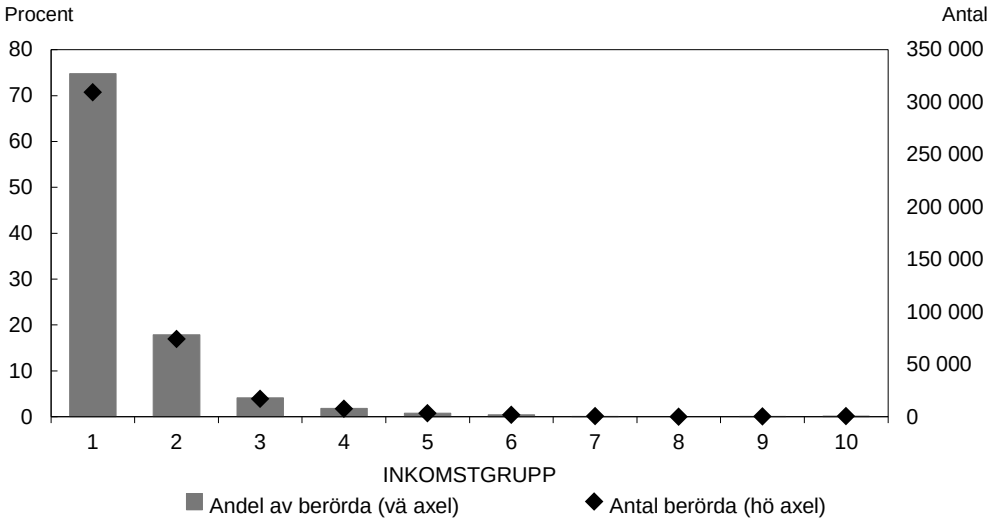

Källa: Socialdepartementets beräkningar i FASIT, prognos 2024, MSTAR 2022 SCB.

Konsekvenser för kommunerna

En förlängning av tilläggsbidraget till barnhushåll med bostadsbidrag enligt förslaget beräknas uppgå till 412 miljoner kronor. För hushåll som samtidigt får ekonomiskt bistånd från sin kommun kommer ett höjt bostadsbidrag att leda till att det ekonomiska biståndet sänks i motsvarande grad.

Kostnaden för ekonomiskt bistånd beräknas bli 113 miljoner kronor lägre under 2025. I övrigt förväntas inte förslaget innebära några konsekvenser för kommunernas handläggning av ekonomiskt bistånd eftersom uppgift om att bostadsbidrag har lämnats redan finns tillgänglig via en digital tjänst och där ingår tilläggsbidraget i posten för bostadsbidrag.

SKR saknar en analys av vad nedtrappningen innebär för kommuner. Regeringen konstaterar att det tydligt har framgått att tilläggsbidraget är en tillfällig åtgärd som lämnas i en extraordinär situation och under en begränsad period. Det har därtill varit en relativt enkel och snabb åtgärd att genomföra när det visat sig att den extraordinära situationen kvarstått under en längre tid än som varit möjligt att förutse.

Konsekvenser för Sveriges internationella åtaganden

Förslagen bedöms vara förenliga med EU-rätten och med Sveriges övriga internationella åtaganden.

3.11 Författningskommentar

3.11.1 Förslaget till lag om ändring i socialförsäkringsbalken

12 kap.

9 §

Paragrafen innehåller bestämmelser om förmånsnivåer och förvärvsarbete. Övervägandena finns i avsnitt 3.9.5.

Andra stycket tas bort. Det innebär att bestämmelserna i första stycket om i vilken omfattning en förälder kan förvärvsarbeta för att få föräldrapenning på en viss förmånsnivå även gäller för föräldrapenning på grundnivå och lägstanivå.

11 §

Paragrafen innehåller bestämmelser om föräldrapenning under arbetsfri tid. Övervägandena finns i avsnitt 3.9.4.

Ändringen innebär att begränsningen som gäller för ersättning på sjukpenningnivå (se prop. 1994/95:42 s. 25 och 26) utökas till att också gälla för ersättning på grundnivå och lägstanivå, dvs. begränsningen gäller nu för samtliga ersättningsnivåer. Det förtydligas även att den föräldrapenning som tas ut i anslutning till den arbetsfria tiden ska vara på motsvarande eller högre ersättningsnivå som föräldrapenningen på den arbetsfria tiden genom att ”ersättningsnivå” läggs till i bestämmelsen. Vad som avses med förmånsnivå respektive ersättningsnivå framgår av 12 kap. 9 respektive 18 §.

En förälder som vill ta ut hel ersättning på sjukpenningnivå under lördag och söndag, som för föräldern är arbetsfri tid, behöver exempelvis ta ut hel ersättning på sjukpenningnivå även under fredagen eller måndagen. Om föräldern vill ta ut hel ersättning på lägstanivå under en arbetsfri helg kan han eller hon, beroende på vilken typ av ersättning som föräldern kvalificerat sig för, välja att ta ut hel ersättning på lägstanivå, grundnivå eller sjukpenningnivå under den anslutande tiden. Om föräldern enbart tar ut halv ersättning på lägstanivå på t.ex. fredagen kan han eller hon enbart ta ut halv ersättning på lägstanivå under lördag och söndag.

97 kap.

23 a §

Paragrafen reglerar storleken på bostadsbidrag i form av tilläggsbidrag till barnfamiljer. Övervägandena finns i avsnitt 3.10.3.

Ändringen innebär att beloppet med vilket bostadsbidrag i form av tilläggsbidrag till barnfamiljer lämnas sänks från 40 till 25 procent av det preliminära bostadsbidraget för samma månad.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Av *första punkten* följer att de nya bestämmelserna träder i kraft den 1 januari 2025 när det gäller bostadsbidrag och den 1 april 2025 när det gäller föräldrapenning. Enligt *andra punkten* gäller äldre bestämmelser fortfarande för bostadsbidrag som avser tid före den 1 januari 2025 och för föräldrapenning som avser tid för den 1 april 2025.

Övervägandena finns i avsnitten 3.9.7 och 3.10.4.

3.12 Budgetförslag

3.12.1 1:1 Barnbidrag

Tabell 3.10 Anslagsutveckling 1:1 Barnbidrag

Tusental kronor

2023	Utfall	32 971 585	Anslagssparande	417 671
2024	Anslag	33 074 824[1]	Utgiftsprognos	32 514 598
2025	**Förslag**	**32 048 147**		
2026	Beräknat	31 612 232		
2027	Beräknat	31 085 292		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för allmänna barnbidrag, flerbarnstillägg och förlängt barnbidrag enligt socialförsäkringsbalken och lagen (2010:111) om införande av socialförsäkringsbalken. Anslaget får även användas för utgifter för tilläggsbelopp vid familjeförmåner enligt Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 883/2004 om samordning av de sociala trygghetssystemen.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.11 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:1 Barnbidrag

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**33 074 824**	**33 074 824**	**33 074 824**
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder			
Makroekonomisk utveckling			
Volymer	-1 026 677	-1 462 592	-1 989 532
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**32 048 147**	**31 612 232**	**31 085 292**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Barnbidraget är ett generellt bidrag och kompenserar för den ökade försörjningsbörda som barn medför för en familj. Allmänt barnbidrag står för ca 88 procent av utgifterna för hela anslaget. Bedömningen av anslagsbehovet görs utifrån SCB:s befolkningsprognoser. Antalet barn i åldern 0–16 år förväntas minska under prognosperioden, vilket innebär att utgifterna blir lägre för allmänt barnbidrag och flerbarnstillägg. Det genomsnittliga antalet utbetalda barnbidrag per månad förväntas minska från 1 911 861 år 2024 till 1 822 068 år 2027. Utgifterna för förlängt barnbidrag ökar svagt under perioden. Utgifterna för tilläggsbelopp beräknas ligga stabilt under prognosperioden men är på längre sikt osäkra. Sammantaget innebär detta att utgifterna för anslaget förväntas minska under perioden.

Regeringen föreslår att 32 048 147 000 kronor anvisas under anslaget 1:1 *Barnbidrag* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 31 612 232 000 kronor respektive 31 085 292 000 kronor.

3.12.2 1:2 Föräldraförsäkring

Tabell 3.12 Anslagsutveckling 1:2 Föräldraförsäkring

Tusental kronor

2023	Utfall	46 939 079	Anslagssparande	2 320 871
2024	Anslag	50 530 038[1]	Utgiftsprognos	48 449 533
2025	**Förslag**	**50 765 281**[2]		
2026	Beräknat	52 331 932		
2027	Beräknat	53 796 618		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] 4 678 353 avser beräknad statlig ålderspensionsavgift för 2025 sedan hänsyn tagits till regleringsbeloppet för 2022 som uppgick till 115 434 tkr.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för:

– föräldrapenning, tillfällig föräldrapenning och graviditetspenning enligt socialförsäkringsbalken och lagen (2010:111) om införande av socialförsäkringsbalken,
– statlig ålderspensionsavgift för föräldrapenning, tillfällig föräldrapenning och graviditetspenning enlig lagen (1998:676) om statlig ålderspensionsavgift.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.13 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:2 Föräldraförsäkring

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**50 521 438**	**50 521 438**	**50 521 438**
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	-478 200	-508 400	-509 400
varav BP25	*3 500*	*7 600*	*7 600*
– Åtgärder för att stärka samhällsvårdens innehåll	*6 000*	*12 500*	*12 500*
– Indragen eller vilande ersättning för häktade och dömda i utevaro	*-2 500*	*-4 900*	*-4 900*
Makroekonomisk utveckling	1 395 690	2 492 251	3 809 263
Volymer	-673 647	-173 357	-24 683
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**50 765 281**	**52 331 932**	**53 796 618**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Utgifterna inom föräldraförsäkringen påverkas framför allt av fem faktorer: antalet barn som föds, antalet barn i befolkningen i åldern 0–12 år, ersättningsnivåer, antalet använda dagar samt fördelningen av ersättningsdagarna mellan föräldrarna. Förändringar i födelsetalen påverkar redan på kort sikt användningen av såväl graviditetspenning och föräldrapenning som de tio dagarna i samband med ett barns födelse inom den tillfälliga föräldrapenningen. Under prognosperioden förväntas antalet födda barn att minska något, liksom antalet barn i åldrarna 0–12 år. Det har en sänkande effekt på utgifterna. Samtidigt förväntas prisbasbelopp och timersättning öka över tid, vilket innebär att medelersättningen höjs för förmånerna, vilket ökar utgifterna.

Tabell 3.14 Medelersättning för förmåner inom föräldraförsäkringen

Kronor

	2024	2025	2026	2027
Föräldrapenning, kvinnor	706	744	769	803
Föräldrapenning, män	860	891	914	947
Tillfällig föräldrapenning	1 123	1 179	1 223	1 269
Graviditetspenning	729	755	784	815

Anm. Ingen uppdelning på kön görs för prognosen för tillfällig föräldrapenning.
Källa: Försäkringskassan, anslagsuppföljning juli 2024 samt egna beräkningar.

För barn födda fr.o.m. 2014 har åldersgränserna i föräldrapenning ändrats, vilket har haft en sänkande effekt på utgifterna under de senaste åren. Under perioden 2023–2025 tillkommer åldersgrupper för vilka föräldrapenning kan tas ut, eftersom det för barn födda 2014 och framåt finns möjlighet att få föräldrapenning upp till barnet är 12 år eller den senare tidpunkt då barnet har avslutat det femte skolåret. Det förväntas

ha en höjande effekt på utgifterna. Under 2023 var antalet födda barn mycket lågt, vilket innebär minskade utgifter för föräldrapenningen. Under de inledande månaderna av 2024 har antalet födda barn fortsatt att minska. Antalet födda barn förväntas enligt SCB fortsätta minska under prognosperioden. Sammantaget prognosticeras antalet utbetalda dagar med föräldrapenning att ligga runt 45,3 miljoner dagar under perioden 2024–2027 (ca 14 miljoner dagar eller 31 procent förväntas betalas ut till män, 31 miljoner eller 69 procent till kvinnor). Inflationen påverkar prisbasbeloppet som bestämmer den högsta ersättningsnivån i föräldrapenningen. Höjt prisbasbelopp och ökande timlöner innebär att medelersättningen för föräldrapenning ökar.

Utgifterna för vård av sjukt barn utgör ca 90 procent av de totala utgifterna för tillfällig föräldrapenning. Nyttjandet av tillfällig föräldrapenning för vård av sjukt barn har under 2024 fortsatt att vara på den förhöjda nivå som uppstod under pandemin. Antalet ersättningstillfällen har ökat något, medan ersättningslängden har minskat jämfört med 2020 och 2021. Antalet utbetalda dagar för vård av sjukt barn förväntas minska något under perioden, men ligga kvar på en högre nivå än vad som var fallet innan pandemin. Till följd av färre födda barn beräknas antalet utbetalda dagar med tillfällig föräldrapenning minska från 8,6 miljoner dagar 2024 till 8 miljoner dagar 2027 (ingen fördelning på kön görs för prognosen av tillfällig föräldrapenning). Liksom för föräldrapenningen påverkar prisbasbeloppet och ökande timlöner ersättningsnivån för tillfällig föräldrapenning och medelersättningen ökar därför över tid. Utgifterna för tillfällig föräldrapenning förväntas därför öka under perioden.

Utgifterna för graviditetspenning förväntas minska svagt de kommande åren, som en följd av att färre barn förväntas födas. Det totala antalet utbetalda dagar med graviditetspenning beräknas minska från 731 000 dagar 2024 till 710 000 dagar 2027.

I budgetpropositionen för 2024 (prop. 2023/24:1 utg.omr. 12 avsnitt 3.14.2) aviserade regeringen en översyn av möjligheten att använda föräldrapenning på arbetsfri tid. I denna proposition lämnas förslag om en begränsning av möjligheten att använda lägstanivådagar och grundnivådagar på arbetsfri tid. Dessutom föreslås att möjligheten att använda lägstanivådagar och grundnivådagar och samtidigt förvärvsarbeta ska begränsas. Som en följd av förslagen minskar utgifterna något från 2025 och framåt.

Anslaget beräknas minska med 2,5 miljoner kronor för 2025 och 4,9 miljoner kronor fr.o.m. 2026 till följd av förslag i promemorian Indragna eller minskade socialförsäkringsförmåner för den som undanhåller sig häktning eller verkställighet av frihetsberövande straff (S2024/01410) som föreslås träda i kraft 1 juli 2025 (se vidare utg.omr. 10 avsnitt 3.8).

Regeringen avser att vidta åtgärder för att stärka samhällsvården genom att genomföra förslag från betänkandet Barn och unga i samhällets vård (SOU 2023:66), vilket ökar utgifterna för anslaget (se vidare utg.omr. 9 avsnitt 6.5).

Tabell 3.15 Delposter 1:2 Föräldraförsäkring

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Föräldrapenning	35 764 559	37 417 566	38 454 085
Statlig ålderspensionsavgift föräldrapenning	3 552 209	3 389 810	3 612 731
Tillfällig föräldrapenning	9 757 471	9 938 617	10 126 456
Statlig ålderspensionsavgift tillfällig föräldrapenning	1 033 551	972 268	981 048
Graviditetspenning	564 898	571 925	578 684
Statlig ålderspensionsavgift graviditetspenning	92 593	41 746	43 614

Regeringen föreslår att 50 765 281 000 kronor anvisas under anslaget 1:2 *Föräldraförsäkring* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 52 331 932 000 kronor respektive 53 796 618 000 kronor.

3.12.3 1:3 Underhållsstöd

Tabell 3.16 Anslagsutveckling 1:3 Underhållsstöd

Tusental kronor

2023	Utfall	2 702 790	Anslagssparande	195 048
2024	Anslag	2 798 382[1]	Utgiftsprognos	2 700 538
2025	**Förslag**	**2 753 953**		
2026	Beräknat	2 804 598		
2027	Beräknat	2 888 906		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för underhållsstöd enligt socialförsäkringsbalken och lagen (2010:111) om införande av socialförsäkringsbalken. Betalningar från bidragsskyldiga föräldrar ska återföras till anslaget.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.17 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:3 Underhållsstöd

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**2 798 382**	**2 798 382**	**2 798 382**
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder		-20 000	-20 000
Makroekonomisk utveckling			
Volymer	-44 429	26 216	110 524
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**2 753 953**	**2 804 598**	**2 888 906**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Genom underhållsstödet garanterar samhället att barn med särlevande föräldrar får ett visst underhåll även när den bidragsskyldiga föräldern inte betalar något underhåll eller betalar ett underhåll som är lägre än underhållsstödsbeloppet. Inom underhållsstödet finns det dels en bidragsmottagande förälder, eller en bidragsmottagande ungdom över 18 år om det är fråga om ett s.k. förlängt underhållsstöd, dels en bidragsskyldig förälder.

Utgiftsutvecklingen för underhållsstödet är beroende av exempelvis antalet separationer, antalet barn i åldern 0–18 år och löneutvecklingen. Utgiftsstyrande faktorer som staten kan påverka är bl.a. stödets nivå, procentsatserna som bestämmer den bidragsskyldiga förälderns betalningsskyldighet samt storleken på grundavdraget för egna levnadskostnader som får göras innan betalningsskyldigheten beräknas.

Under prognosperioden förväntas antalet barn med underhållsstöd att fortsätta att minska svagt. Det totala antalet barn med underhållsstöd förväntas vara 164 000 år 2024 och därefter gradvis minska till 162 000 år 2027. Minskningen beror huvudsakligen på att fler föräldrar reglerar underhållet för barn direkt mellan sig, exempelvis

via växelvist boende. Det genomsnittliga utbetalningsbeloppet per barn och månad har historiskt ökat på grund av en ökande andel barn med fullt underhållsstöd och höjda ersättningsnivåer. Det genomsnittliga utbetalningsbeloppet förväntas fortsätta att öka svagt samtidigt som direkta inbetalningar från bidragsskyldiga beräknas att öka något. Sammantaget innebär det att utgifterna för underhållsstöd förväntas att öka under prognosperioden.

Regeringen föreslår att 2 753 953 000 kronor anvisas under anslaget 1:3 *Underhållsstöd* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 2 804 598 000 kronor respektive 2 888 906 000 kronor.

3.12.4 1:4 Adoptionsbidrag

Tabell 3.18 Anslagsutveckling 1:4 Adoptionsbidrag

Tusental kronor

2023	Utfall	5 700	Anslagssparande	9 084
2024	Anslag	14 784[1]	Utgiftsprognos	5 620
2025	**Förslag**	**14 784**		
2026	Beräknat	14 784		
2027	Beräknat	14 784		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för bidrag till kostnader för internationella adoptioner enligt socialförsäkringsbalken. Bidrag lämnas för adoptioner som förmedlas av en sammanslutning som är auktoriserad enligt lagen (1997:192) om internationell adoptionsförmedling.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.19 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:4 Adoptionsbidrag

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**14 784**	**14 784**	**14 784**
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**14 784**	**14 784**	**14 784**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Utgifterna för anslaget är beroende av bidragets nivå och antalet barn som kommer till Sverige genom adoption som har förmedlats av auktoriserade adoptionssammanslutningar. Sett över en längre period har antalet adoptioner minskat och pandemin innebar en än längre nivå av ansökningar om adoptionsbidrag. Ansökningarna förväntas minska från 75 bidrag 2024 till 60 år 2027.

Regeringen föreslår att 14 784 000 kronor anvisas under anslaget 1:4 *Adoptionsbidrag* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 14 784 000 kronor respektive 14 784 000 kronor.

3.12.5 1:5 Barnpension och efterlevandestöd

Tabell 3.20 Anslagsutveckling 1:5 Barnpension och efterlevandestöd

Tusental kronor

2023	Utfall	1 079 461	Anslagssparande	-10 452
2024	Anslag	1 097 900[1]	Utgiftsprognos	1 100 000
2025	**Förslag**	**1 123 300**		
2026	Beräknat	1 135 800		
2027	Beräknat	1 147 600		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för barnpension och efterlevandestöd enligt socialförsäkringsbalken och lagen (2010:111) om införande av socialförsäkringsbalken.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.21 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:5 Barnpension och efterlevandestöd

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**1 097 900**	**1 097 900**	**1 097 900**
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	7 000	17 000	27 000
Makroekonomisk utveckling	33 800	62 900	96 200
Volymer	-15 400	-42 000	-73 500
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**1 123 300**	**1 135 800**	**1 147 600**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Barnpension är grundad på den avlidna förälderns inkomst medan efterlevandestödet är ett grundskydd för barn som får låg eller ingen barnpension. Utgifterna för anslaget är beroende av antalet barn vars föräldrar avlider, inkomstnivån hos den avlidna föräldern samt antalet barn under 18 år som har invandrat till Sverige vars ena eller båda föräldrar har avlidit.

Antalet barnpensioner beräknas minska något under prognosperioden mot bakgrund av relativt låg dödlighet och invandring, från i genomsnitt 22 200 år 2024 till 21 600 år 2027. Även antalet mottagare av efterlevandestöd förväntas minska, från 11 800 i genomsnitt 2024 till 10 700 år 2027. En minskad invandring är en förklaring till färre ansökningar om efterlevandestöd. Samtidigt ökar medelbeloppet för efterlevandestöd som en följd av höjt prisbasbelopp. Sammantaget väntas utgifterna för anslaget öka något under prognosperioden.

Regeringen föreslår att 1 123 300 000 kronor anvisas under anslaget 1:5 *Barnpension och efterlevandestöd* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 1 135 800 000 kronor respektive 1 147 600 000 kronor.

3.12.6 1:6 Omvårdnadsbidrag och vårdbidrag

Tabell 3.22 Anslagsutveckling 1:6 Omvårdnadsbidrag och vårdbidrag

Tusental kronor

2023	Utfall	4 648 175	Anslagssparande	-162 794
2024	Anslag	5 840 340[1]	Utgiftsprognos	5 663 441
2025	**Förslag**	**6 637 908**[2]		
2026	Beräknat	7 091 778		
2027	Beräknat	7 396 026		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] 544 171 avser beräknad statlig ålderspensionsavgift för 2025 sedan hänsyn tagits till regleringsbeloppet för 2022 som uppgick till -72 766 tkr.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för:

– omvårdnadsbidrag och vårdbidrag enligt socialförsäkringsbalken.
– statlig ålderspensionsavgift för omvårdnadsbidrag och vårdbidrag enligt lagen (1998:676) om statlig ålderspensionsavgift.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.23 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:6 Omvårdnadsbidrag och vårdbidrag

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**5 234 340**	**5 234 340**	**5 234 340**
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder			
Makroekonomisk utveckling	129 152	166 546	232 372
Volymer	1 274 416	1 690 892	1 929 314
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**6 637 908**	**7 091 778**	**7 396 026**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Utgifterna för anslaget styrs av antalet barn i åldersgruppen 0–19 år, andelen barn som det betalas vårdbidrag eller omvårdnadsbidrag för samt storleken på bidraget. Från och med den 1 januari 2019 har omvårdnadsbidrag ersatt den del av vårdbidraget som ger ersättning för barnets tillsyns- och vårdbehov. Det har skett en successiv överföring av utgifter mellan anslagsdelen vårdbidrag och anslagsdelen omvårdnadsbidraget och antalet mottagare av vårdbidrag är litet. Antalet mottagare av omvårdnadsbidrag förväntas öka över tid. Även prisbasbeloppet beräknas öka, vilket påverkar förmånsnivån. Utgifterna för anslaget förväntas därför sammantaget att öka under prognosperioden.

Regeringen föreslår att 6 637 908 000 kronor anvisas under anslaget 1:6 *Omvårdnadsbidrag och vårdbidrag* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 7 091 778 000 kronor respektive 7 396 026 000 kronor.

3.12.7 1:7 Pensionsrätt för barnår

Tabell 3.24 Anslagsutveckling 1:7 Pensionsrätt för barnår

Tusental kronor

2023	Utfall	9 063 100	Anslagssparande	
2024	Anslag	8 971 900[1]	Utgiftsprognos	8 971 900
2025	**Förslag**	**7 747 900**[2]		
2026	Beräknat	7 448 400		
2027	Beräknat	7 123 200		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] 7 747 900 avser beräknad statlig ålderspensionsavgift för 2025 sedan hänsyn tagits till regleringsbeloppet för 2022 som uppgick till -351 138 tkr.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statlig ålderspensionsavgift för pensionsrätt för barnår enligt lagen (1998:676) om statlig ålderspensionsavgift.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.25 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:7 Pensionsrätt för barnår

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**8 971 900**	**8 971 900**	**8 971 900**
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder			
Makroekonomisk utveckling	207 400	494 700	824 800
Volymer	-1 431 400	-2 018 200	-2 673 500
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**7 747 900**	**7 448 400**	**7 123 200**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Pensionsrätt för barnår kan tillgodoräknas föräldrar med barn i åldern 0–4 år och utgifterna påverkas därmed av hur många barn som föds. Pensionsgrundande belopp för barnår fastställs utifrån det för föräldern förmånligaste av tre olika beräknings-alternativ. Beloppen som beräknas i de olika beräkningsalternativen påverkas av timlöneutvecklingen, inkomstbasbeloppets utveckling och utvecklingen av den pensionsgrundande inkomsten.

Antalet barn i de yngre åldrarna förväntas minska de kommande åren, vilket innebär lägre utgifter. Samtidigt påverkar ökande timlöner och inkomstbasbelopp samt sysselsättningen utgifterna. Även regleringsbelopp som avser avvikelsen mellan det preliminära belopp som har tagits ut och faktisk avgift påverkar utgifterna. Sammantaget väntas utgifterna för anslaget sjunka under prognosperioden.

Regeringen föreslår att 7 747 900 000 kronor anvisas under anslaget 1:7 *Pensionsrätt för barnår* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 7 448 400 000 kronor respektive 7 123 200 000 kronor.

3.12.8 1:8 Bostadsbidrag

Tabell 3.26 Anslagsutveckling 1:8 Bostadsbidrag

Tusental kronor

2023	Utfall	4 255 207	Anslagssparande	1 029 426
2024	Anslag	5 007 164[1]	Utgiftsprognos	4 384 890
2025	**Förslag**	**3 440 176**		
2026	Beräknat	3 232 324		
2027	Beräknat	3 253 270		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för bostadsbidrag enligt socialförsäkringsbalken.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.27 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:8 Bostadsbidrag

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**4 357 164**	**4 357 164**	**4 357 164**
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	-417 900	-929 700	-629 500
varav BP25	*412 100*	*300*	*500*
– Ta bort flyktingundantag i aktivitets- och sjukersättning	*100*	*300*	*500*
– Förlängning av höjt bostadsbidrag	*412 000*		
Makroekonomisk utveckling	125 540	114 037	85 065
Volymer	-624 628	-309 177	-559 459
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**3 440 176**	**3 232 324**	**3 253 270**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Bostadsbidraget för barnfamiljer består av ett bidrag till bostadskostnader, särskilda bidrag för hemmavarande barn och för barn som bor växelvis samt umgängesbidrag. Därutöver kan bostadsbidrag betalas ut till ungdomshushåll. Bostadsbidragets storlek bestäms av hushållets sammansättning, bostadskostnaden, bostadens storlek och den bidragsgrundande inkomsten. De särskilda bidragen och umgängesbidraget är konsumtionsstöd för barnfamiljer med låga inkomster. Utgifterna för bostadsbidraget styrs i huvudsak av utvecklingen på arbetsmarknaden och sysselsättningen. Det innebär att det framför allt är konjunkturutvecklingen som med viss eftersläpning påverkar utgifterna. Även demografiska förändringar påverkar utgifterna, t.ex. antalet födda barn.

Den största delen av bostadsbidraget betalas ut till barnfamiljer. Antalet hushåll med bostadsbidrag beräknas enligt Försäkringskassan vara ca 121 000 i genomsnitt under 2024, fördelat på ca 104 000 barnhushåll och ca 18 000 ungdomshushåll. Antalet barnhushåll med bostadsbidrag förväntas minska de kommande åren, till ca 90 000 år 2027. Antalet ungdomshushåll förväntas minska till ca 14 000. Medelersättningen för barnhushåll och ungdomshushåll förväntas öka något under perioden 2025–2027. Utgifterna för bostadsbidrag beräknas efter 2025 vara relativt stabila. Det finns dock en osäkerhetsfaktor som är relaterad till det makroekonomiska läget.

Regeringen föreslår att det tillfälliga tilläggsbidraget för barnfamiljer med bostadsbidrag ska förlängas och betalas ut under perioden januari t.o.m. juni 2025. Med anledning av förslaget ökar utgifterna med 412 miljoner kronor 2025.

Regeringen föreslår i denna proposition att regeln om tillgodoräknande av hemlandstid för sjukersättning och aktivitetsersättning i form av garantiersättning ska tas bort. Med anledning av förslaget minskar utgifterna för bostadsbidrag från 2025 (se vidare utg.omr. 10 avsnitt 3.11).

Regeringen föreslår att 3 440 176 000 kronor anvisas under anslaget 1:8 *Bostadsbidrag* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 3 232 324 000 kronor respektive 3 253 270 000 kronor.

Bilaga 1

Förslag om ett mer enhetligt regelverk för föräldrapenningen

Innehållsförteckning

1. Sammanfattning av promemorian Ett mer enhetligt regelverk för föräldraförsäkringen……2

2. Promemorians lagförslag…….3

3. Förteckning över remissinstanserna…….4

1 Sammanfattning av promemorian Ett mer enhetligt regelverk för föräldraförsäkringen

I budgetpropositionen för 2024 (prop. 2023/24:1 utg.omr. 12 avsnitt 3.14.2) aviserade regeringen en översyn av möjligheten att använda lägstanivådagar på arbetsfri tid.

I promemorian, som tagits fram inom Socialdepartementet, föreslås en begränsning av möjligheten att använda lägstanivådagar. Även möjligheten att använda grundnivådagar på arbetsfri tid föreslås begränsas. Dessutom föreslås att möjligheten att använda lägstanivådagar och grundnivådagar och samtidigt förvärvsarbeta begränsas.

Genom förslagen knyts användandet av föräldrapenning starkare till ett inkomstbortfall och till att föräldern vårdar barn. Förslagen innebär att samtliga ersättningsnivåer i föräldrapenningen behandlas lika i förhållande till arbetsfri tid och omfattning av förvärvsarbete.

Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 april 2025.

2 Promemorians lagförslag

Förslag till lag om ändring i socialförsäkringsbalken

Härigenom föreskrivs att 12 kap. 9 och 11 §§ socialförsäkringsbalken ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
12 kap.	
9 §	
Föräldrapenning lämnas enligt följande förmånsnivåer:	
1. Hel föräldrapenning lämnas för dag när föräldern inte förvärvsarbetar.	
2. Tre fjärdedels föräldrapenning lämnas när föräldern förvärvsarbetar högst en fjärdedel av normal arbetstid.	
3. Halv föräldrapenning lämnas när föräldern förvärvsarbetar högst hälften av normal arbetstid.	
4. En fjärdedels föräldrapenning lämnas när föräldern förvärvsarbetar högst tre fjärdedelar av normal arbetstid.	
5. En åttondels föräldrapenning lämnas när föräldern förvärvsarbetar högst sju åttondelar av normal arbetstid.	
Föräldrapenning får dock lämnas som hel, tre fjärdedels, halv, en fjärdedels eller en åttondels föräldrapenning på grundnivå enligt 23 § eller på lägstanivå enligt 24 § när föräldern arbetar högst sju åttondelar av normal arbetstid.	
11 §	
Föräldrapenning *på sjukpenningnivå enligt 21 och 22 §§* lämnas för tid som normalt är arbetsfri för föräldern endast om han eller hon i direkt anslutning till den arbetsfria tiden får föräldrapenning på motsvarande eller högre förmånsnivå. Detta gäller dock endast för perioder av arbetsfri tid om högst fyra dagar.	Föräldrapenning lämnas för tid som normalt är arbetsfri för föräldern endast om han eller hon i direkt anslutning till den arbetsfria tiden får föräldrapenning på motsvarande eller högre förmånsnivå *och ersättningsnivå*. Detta gäller dock endast för perioder av arbetsfri tid om högst fyra dagar.

---

1. Denna lag träder i kraft den 1 april 2025.

2. Äldre föreskrifter gäller fortfarande för föräldrapenning som avser tid före ikraftträdandet.

3 Förteckning över remissinstanserna

Efter remiss har yttranden kommit in från Arbetsgivarverket, Försäkringskassan, Förvaltningsrätten i Karlstad, Jämställdhetsmyndigheten, Landsorganisationen i Sverige (LO), Regelrådet, Saco, Svenskt Näringsliv, Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) och Tjänstemännens centralorganisation (TCO).

Barnombudsmannen, Företagarförbundet, Företagarna, Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering (IFAU) och Inspektionen för socialförsäkringen (ISF) har inte svarat.

Bilaga 2

Förslag om förlängning och nedtrappning av det tillfälliga tilläggsbidraget till barnfamiljer inom bostadsbidraget

Innehållsförteckning

1. Sammanfattning av promemorian Förlängning och nedtrappning av det tillfälliga tilläggsbidraget till barnfamiljer inom bostadsbidraget……2

2. Promemorians lagförslag……3

3. Förteckning över remissinstanserna……5

1 Sammanfattning av promemorian Förlängning och nedtrappning av det tillfälliga tilläggsbidraget till barnfamiljer inom bostadsbidraget

Den stigande allmänna prisnivån har gjort att många hushåll har fått kraftigt ökade levnadsomkostnader. Inflationen har dock minskat och beräknas vara på en fortsatt låg nivå. Återhämtningen av den svenska ekonomin förväntas fortsätta under 2025. Det innebär att det svåra ekonomiska läget har mildrats och att utsikten för hushållen framöver ser ljusare ut.

Ett tillfälligt tilläggsbidrag lämnas till barnfamiljer med bostadsbidrag t.o.m. den 31 december 2024. Tilläggsbidraget lämnas månadsvis med ett belopp om 40 procent av det preliminära bostadsbidraget, dvs. som mest 2 100 kronor per månad. Tilläggsbidraget är ett stöd av extraordinär karaktär som lämnas under en begränsad tidsperiod. Bidraget ingår inte i den slutliga avstämningen av bostadsbidraget som görs efter det att beslut om slutlig skatt har meddelats för kalenderåret.

I promemorian föreslås en förlängning av tilläggsbidraget t.o.m. den 30 juni 2025. Tilläggsbidraget föreslås förlängas på en nivå om 25 procent av det preliminära bostadsbidraget, dvs. tilläggsbidragets maximala belopp blir 1 325 kronor per månad. Det innebär att tilläggsbidraget kommer att trappas ned och lämnas på samma nivå som gällde under delar av 2020 och 2021 samt under perioden 1 juli 2022–30 juni 2023.

2 Promemorians lagförslag

Förslag till lag om ändring i lagen (2024:471) om ändring i lagen (2023:907) om ändring i lagen (2023:440) om ändring i lagen (2022:1857) om ändring i lagen (2022:1042) om ändring i socialförsäkringsbalken

Härigenom föreskrivs att punkt 1 i ikraftträdande- och övergångsbestämmelserna till lagen (2024:471) om ändring i lagen (2023:907) om ändring i lagen (2023:440) om ändring i lagen (2022:1857) om ändring i lagen (2022:1042) om ändring i socialförsäkringsbalken ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
1. Denna lag träder i kraft den 1 *januari* 2025.	1. Denna lag träder i kraft den 1 *juli* 2025.

Förslag till lag om ändring i socialförsäkringsbalken

Härigenom föreskrivs att 97 kap. 23 a § socialförsäkringsbalken ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
97 kap.	
23 a §[1]	
Bostadsbidrag lämnas månadsvis som tilläggsbidrag till barnfamiljer med ett belopp som motsvarar *40* procent av det preliminära bostadsbidrag som lämnas enligt 95 kap. 2 § första stycket 1–4 för samma månad.	Bostadsbidrag lämnas månadsvis som tilläggsbidrag till barnfamiljer med ett belopp som motsvarar *25* procent av det preliminära bostadsbidrag som lämnas enligt 95 kap. 2 § första stycket 1–4 för samma månad.

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2025.

2. Äldre bestämmelser gäller fortfarande för bostadsbidrag som avser tid före ikraftträdandet.

[1] Senaste lydelse 2023:441.

3 Förteckning över remissinstanserna

Efter remiss har yttranden kommit in från Försäkringskassan, Hyresgästföreningen, Inspektionen för socialförsäkringen (ISF), Konjunkturinstitutet, Kronofogdemyndigheten, Landsorganisationen i Sverige (LO), Pensionsmyndigheten, Socialstyrelsen, Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) och Sveriges Makalösa Föräldrar. Därtill har Sveriges Stadsmissioner lämnat in ett yttrande.

Boverket, Domstolsverket och Rädda Barnen har inte svarat.

Ålderspensionssystemet vid sidan av statens budget

Ålderspensionssystemet vid sidan av statens budget

Innehållsförteckning

1 Ålderspensionssystemet vid sidan av statens budget 3
1.1 Omfattning 3
1.2 Resultatredovisning 3
1.2.1 Pensionernas tillräcklighet 4
1.2.2 Uttag av allmän pension och arbetslivets längd 10
1.2.3 Inkomstpensionssystemet 13
1.2.4 Premiepensionssystemet 15
1.2.5 Administrations- och förvaltningskostnader 18
1.3 Ålderspensionssystemet – nu och i framtiden 19

1 Ålderspensionssystemet vid sidan av statens budget

1.1 Omfattning

Redovisningen av den allmänna pensionen är uppdelad i två avsnitt. Utgiftsområde 11 Ekonomisk trygghet vid ålderdom innehåller en redovisning av de skattefinansierade grundskyddsförmånerna till pensionärer, förmåner till vuxna efterlevande samt inkomstpensionstillägg. I detta avsnitt redovisas den allmänna inkomstgrundade pensionen, som omfattar de avgiftsfinansierade inkomst- och premiepensionssystemen. Dessa två system är finansiellt skilda från statens budget och bär därmed sina egna inkomster och utgifter. Det innebär att även vissa administrationskostnader hos ett antal myndigheter finansieras inom respektive system.

Tabell 1.1 Utgiftsutveckling för ålderspensionssystemet vid sidan av statens budget

Miljoner kronor

	Utfall 2023	Beräknat 2024	Beräknat 2025	Beräknat 2026	Beräknat 2027
AP-fonderna, pensionsutgifter	358 209	363 543	380 057	389 116	403 918
Administrationskostnader	2 650	2 838	2 910	3 019	3 111
Totalt	360 859	366 381	382 967	392 135	407 029

Anm.: Ålderspensionssystemet vid sidan av statens budget avser i denna redovisning utgifter och administrationskostnader för inkomst- och tilläggspension. Denna del av den inkomstgrundade ålderspensionen ingår i utgifterna under utgiftstaket.

Tabell 1.2 Utgiftsutveckling för premiepensionssystemet

Miljoner kronor

	Utfall 2023	Beräknat 2024	Beräknat 2025	Beräknat 2026	Beräknat 2027
Premiepensionssystemet	23 388	27 426	32 172	35 330	39 380

1.2 Resultatredovisning

Avgiften till den allmänna inkomstgrundade pensionen är 18,5 procent av den pensionsgrundande inkomsten. Av den totala avgiften går 16 procentenheter till inkomstpensionssystemet och 2,5 procentenheter till premiepensionssystemet.

Inkomstpensionssystemet är ett fördelningssystem, vilket innebär att de pensionsavgifter som betalas in av de förvärvsarbetande under ett år används för att betala de utgående allmänna inkomstpensionerna under samma år. När inbetalningarna till inkomstpensionssystemet är större än vad utbetalningarna är, sparas överskottet i de allmänna pensionsfonderna (AP-fonderna). På motsvarande sätt används medel i AP-fonderna för att täcka eventuella underskott för det fall att utbetalningarna ett år är större än vad inbetalningarna är under det året. AP-fondernas främsta syfte är således att vara en buffert i inkomstpensionssystemet, samt att bidra med kapitalavkastning till inkomstpensionssystemets långsiktiga finansiering.

Premiepensionssystemet är ett helt fonderat system, vilket innebär att de pensionsavgifter som betalas in placeras i fonder för varje pensionssparares räkning. Premiepensionssystemet är utformat som en fondförsäkring, där varje pensionssparare har möjlighet att själv välja i vilka fonder premierna ska placeras. Premierna för de

pensionssparare som inte gör något eget fondval placeras i den åldersanpassade fondportföljen AP7 Såfa, som förvaltas av Sjunde AP-fonden.

Det allmänna inkomstgrundade pensionssystemet är finansiellt hållbart och rustat för att kunna ta höjd för såväl ekonomiska som demografiska förändringar i samhället. Det har sin grund i att utbetalningen av allmän inkomstpension är bunden till utvecklingen av både den genomsnittliga livslängden och samhällsekonomin. Att systemet är konstruerat på detta sätt är en garanti för att eventuella underskott som uppstår i systemet inte skjuts på framtida generationer, utan hanteras inom systemet. Systemets finansiella ställning och värdeutveckling redovisas i resultatredovisningen.

Att det allmänna inkomstgrundade pensionssystemet är konstruerat för att vara finansiellt hållbart innebär att pensionernas tillräcklighet inte är garanterad. De utgående allmänna inkomstgrundade pensionerna kan t.ex. påverkas negativt vid ekonomiska kriser. Att nivån på de utgående pensionerna är tillräckliga är dock ett grundläggande och självklart syfte för ett pensionssystem och dess legitimitet. Resultatredovisningen innehåller därför beskrivningar av pensionärers ekonomiska situation. Andra inkomster än allmän pension ingår också i resultatredovisningen eftersom de flesta pensionärer har sådana inkomster. Tjänstepension är oftast den viktigaste inkomstkällan vid sidan av den allmänna pensionen, men även andra inkomster såsom privat pension, lön och kapitalinkomster beaktas i resultatredovisningen eftersom dessa har betydelse för pensionärers ekonomiska situation.

1.2.1 Pensionernas tillräcklighet

I dag får ca 2,3 miljoner personer allmän pension utbetalad. För att kunna få en heltäckande bild av pensionärers ekonomiska situation behöver pensionernas tillräcklighet analyseras ur flera perspektiv. Ett sätt är att analysera den ekonomiska standarden bland olika grupper av pensionärer.[1] Ett annat sätt är att undersöka kompensationsgraden, dvs. pensionsnivån i förhållande till inkomsten precis före pensioneringstidpunkten.

I analysen och beräkningarna definieras en pensionär som någon som har tagit ut allmän pension till någon del eller som får äldreförsörjningsstöd. Att begreppet pensionär definieras på detta sätt och inte utifrån en specifik ålder beror främst på att det inte finns någon fast pensionsålder i pensionssystemet, dvs. det finns ingen åldersgräns för när en person måste ta ut sin allmänna pension. De åldersgränser som finns styr endast när den inkomstgrundade pensionen respektive grundskyddsförmånerna tidigast kan tas ut. Därtill har även spridningen om när personer väljer att ta ut sin allmänna pension ökat över tid. Samtidigt pågår sedan 2020 en reform att höja alla pensionsrelaterade åldersgränser. Det innebär att det är bättre att göra analyser om pensionärer utifrån när pensionen tas ut snarare än en specifik ålder.

Stora skillnader i ekonomisk standard mellan olika pensionärer

Pensionernas tillräcklighet kan analyseras genom att mäta den ekonomiska standarden bland pensionärer. Diagram 1.1 visar den genomsnittliga ekonomiska standarden hos olika grupper av pensionärer och den övriga befolkningen. Med gruppen övriga befolkningen avses alla i befolkningen, oavsett ålder, som ännu inte har tagit ut någon allmän pension. Den genomsnittliga reala ekonomiska standarden i den övriga befolkningen sjönk 2022 och beräknas att fortsätta sjunka 2023. Det medför att sammanboende pensionärer, som är den grupp bland pensionärerna som generellt sett

[1] Ekonomisk standard definieras som den disponibla inkomsten justerat för försörjningsbörda. Detta innebär att alla personer i hushållet tilldelas samma ekonomiska standard, vilken beräknas som hushållets disponibla inkomst justerat för hushållets sammansättning. Justeringen görs för att kunna jämföra disponibla inkomster mellan hushåll med olika sammansättning, dvs. hur många vuxna och barn som ska försörjas av inkomsten.

har högst ekonomisk standard, beräknas ha en högre ekonomisk standard än den övriga befolkningen 2023.

Diagram 1.1 Pensionärernas och övriga befolkningens genomsnittliga reala ekonomiska standard (median) i 2023 års priser

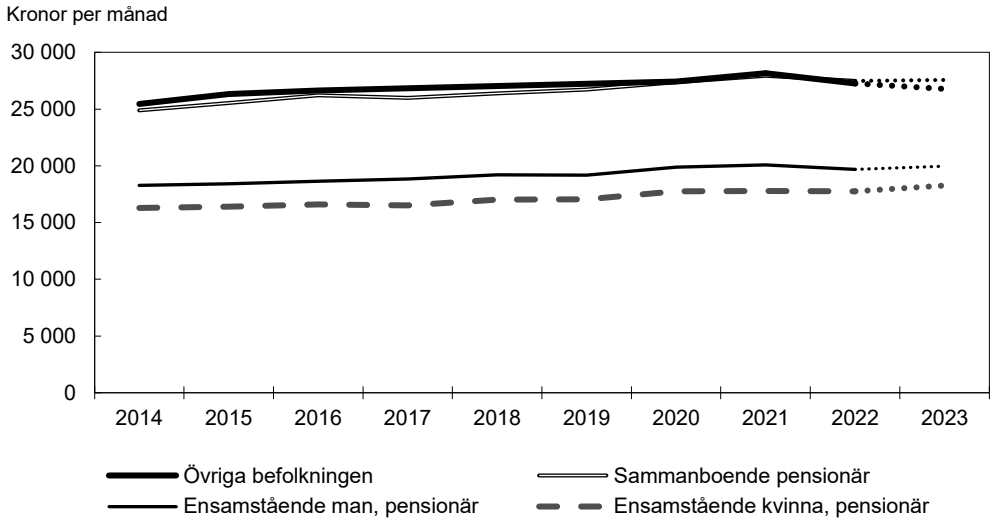

Anm.: Prognos 2023.

Källa: STAR-materialet, SCB.

Den ekonomiska standarden är lägre bland ensamstående pensionärer och som lägst för ensamstående kvinnor. Den sistnämnda gruppen beräknas 2023 ha en ekonomisk standard som motsvarar 68 procent av den övriga befolkningens ekonomiska standard. Motsvarande andel för ensamstående män med allmän pension beräknas vara 74 procent. Den ekonomiska standarden för ensamstående pensionärer beräknas dock öka i förhållande till den övriga befolkningen. Ökningen bland ensamstående är högre för kvinnor än för män. Anledningen till att den ekonomiska standarden beräknas öka realt för alla grupperna av pensionärer men inte i den övriga befolkningen, är att grundskyddsförmånerna har höjts både genom reformer och hög inflation. Det påverkar ensamstående kvinnor med pension mest eftersom de i högre grad har både garantipension och bostadstillägg, men det påverkar även andra grupper av pensionärer.

Under de senaste tio åren har den ekonomiska standarden för alla grupper pensionärer ökat realt med undantag för 2022. Nominellt sett har den ekonomiska standarden ökat varje år och den har varit som störst de senaste två åren.

Diagram 1.2 Inrikes och utrikes födda pensionärers ekonomiska standard (median) i förhållande till övriga befolkningen (=100 procent)

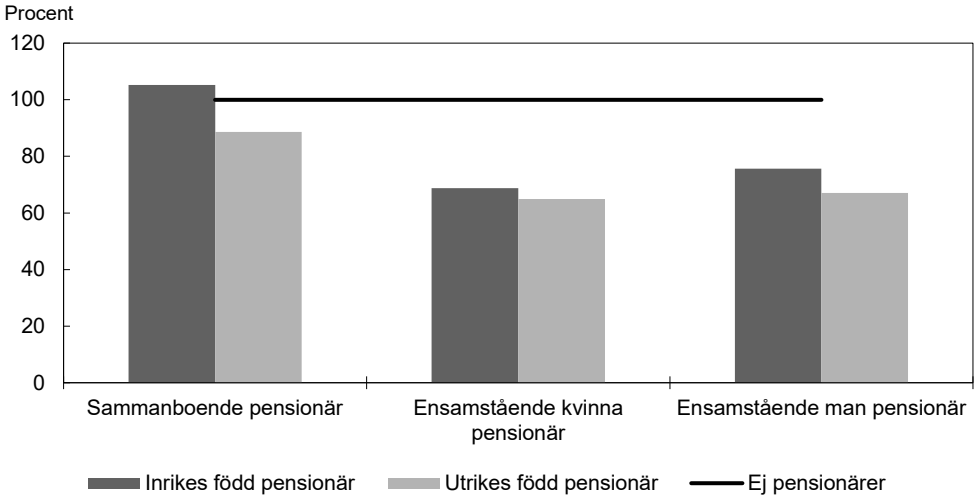

Anm.: Prognos 2023.
Källa: STAR-materialet, SCB.

Av diagram 1.2 framgår att det finns skillnader i ekonomisk standard mellan inrikes och utrikes födda pensionärer. De som är utrikes födda har en lägre ekonomisk standard än de som är inrikes födda. Sammanboende pensionärer har den högsta ekonomiska standarden, men det är också för sammanboende som det är störst skillnad mellan inrikes och utrikes födda. Minst skillnad mellan inrikes och utrikes födda pensionärer är det i gruppen ensamstående kvinnor. Men det är samtidigt gruppen utrikes födda ensamstående kvinnor som har lägst ekonomisk standard – 65 procent av övriga befolkningens ekonomiska standard. Av diagrammet framgår även att det är större skillnad mellan inrikes födda ensamstående kvinnor och män än mellan utrikes födda kvinnor och män. Gruppen inrikes födda sammanboende pensionärer beräknas 2023 ha en ekonomisk standard som är högre än den ekonomiska standarden i den övriga befolkningen.

Diagram 1.3 Olika inkomstkällor och genomsnittliga månadsbelopp för pensionärer

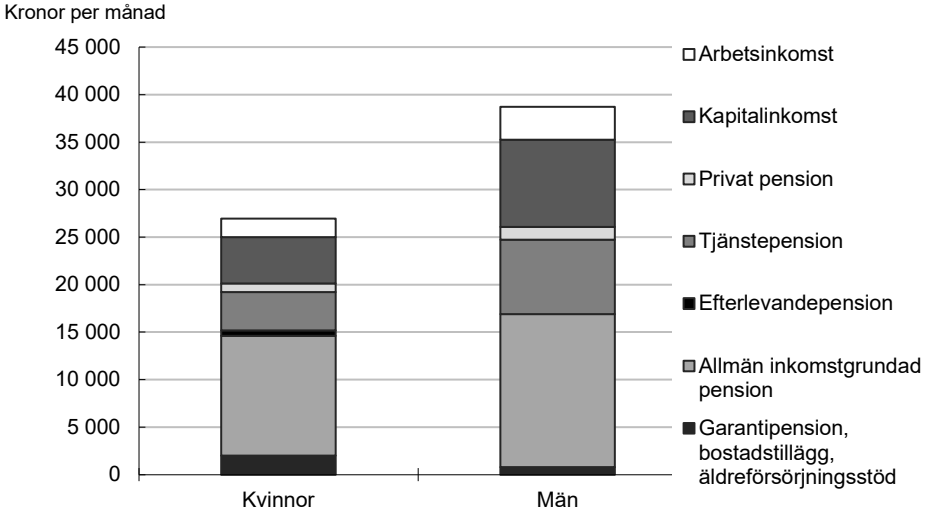

Anm.: Inkomstpensionstillägget ingår i diagrammet i allmän inkomstgrundad pension.
Källa: Socialdepartementets beräkningar i STAR 2023.

Den ekonomiska standarden bland pensionärer påverkas inte enbart av den allmänna pensionen. Omkring 90 procent av dem som är pensionärer har även tjänstepension,

vilken utgör en betydande andel av de genomsnittliga månadsbeloppen. Utöver pensionsinkomster från den allmänna pensionen och tjänstepension har många pensionärer även förvärvs- och kapitalinkomster. Diagram 1.3 visar den genomsnittliga inkomstsammansättningen för kvinnor och män 2023. Som framgår av diagrammet har kvinnor i genomsnitt betydligt lägre inkomster än vad män har och inkomsten består till större del av garantipension och bostadstillägg. Den allmänna pensionen och tillhörande pensionsförmåner utgör i genomsnitt en större andel av inkomsten för kvinnor än för män. Män har i genomsnitt högre övriga inkomster i form av tjänstepension, arbetsinkomst och kapitalinkomst. För att kunna visa inkomstsammansättningen redovisas bruttoinkomster i diagrammet. Skillnaden i inkomst mellan kvinnor och män minskar när hänsyn tas till skatt.

Diagram 1.4 Olika inkomstkällor och genomsnittliga belopp för pensionärer, fördelat på olika inkomstgrupper

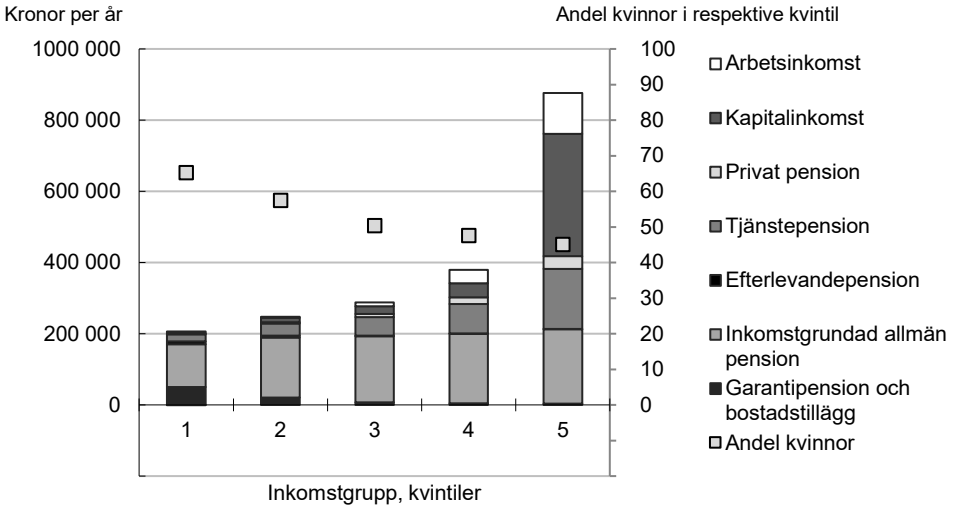

Anm.: Staplarna i diagrammet är inte fördelade på kön eftersom kvintilindelningen grundar sig på inkomstens storlek, vilket innebär att kvinnor och män inom respektive kvintil har liknande inkomster. Kvintilindelningen grundar sig enbart på pensionärernas ekonomiska standard, och inte på hela befolkningens ekonomiska standard.
I diagrammet ingår inkomstpensionstillägg i kategorin allmän inkomstgrundad pension och äldreförsörjningsstöd ingår i kategorin garantipension och bostadstillägg.

Källa: FASIT; STAR-materialet, SCB; Prognos 2023.

Inkomstsammansättning och inkomstnivå skiljer sig inte enbart mellan kvinnor och män, utan även mellan inkomstgrupper. I diagram 1.4 har gruppen pensionärer först sorterats efter ekonomisk standard, och därefter fördelats i fem lika stora inkomstgrupper (kvintiler). Diagrammet visar inkomstsammansättningen i de olika inkomstgrupperna och även andelen kvinnor i respektive grupp. Inkomstspridningen är stor och de 20 procent som har de högsta inkomsterna (grupp 5) har mer än fyra gånger så stora inkomster som de 20 procent som har de lägsta inkomsterna (grupp 1). Nivån på den allmänna pensionen är relativt lika i alla inkomstgrupper och det är främst övriga inkomstkällor som bidrar till olika totala inkomstnivåer. Kapitalinkomsterna är särskilt ojämnt fördelade. I den högsta inkomstgruppen är de 15 gånger så höga som kapitalinkomsterna i den näst högsta inkomstgruppen, och det är därmed dessa inkomster som skapar den största skillnaden i inkomstnivå. Utöver kapitalinkomster bidrar även arbetsinkomster och tjänstepension till inkomstskillnaderna.

Av diagram 1.4 framgår att andelen kvinnor är störst i gruppen med lägst inkomster, medan andelen kvinnor är lägst i gruppen med högst inkomster: 65 procent, respektive 45 procent. Den genomsnittliga åldern skiljer sig åt i de olika inkomstgrupperna. Åldern är högre i grupper med lägre inkomst och lägre i grupper med högre inkomst.

Stora skillnader i kompensationsgrad för olika inkomstnivåer

Pensionernas tillräcklighet kan också analyseras genom att mäta kompensationsgrader. Med kompensationsgrad avses här hur mycket en person får i pension jämfört med slutlön. I diagram 1.5 presenteras kompensationsgraden för kvinnor och män som är födda 1957 och som har tagit ut allmän pension vid 65 år för tre olika inkomstgrupper (för definition av kompensationsgrader, se rapporten Nyblivna pensionärers kompensationsgrad, Pensionsmyndigheten 2024). I diagrammet visas såväl faktiska kompensationsgrader, dvs. det verkliga pensionsutfallet jämfört med tidigare lön, som teoretiskt beräknade kompensationsgrader för standardtypfallet, dvs. kompensationsgrader som har beräknats med hjälp av Pensionsmyndighetens typfallsmodell. Den teoretiskt beräknade kompensationsgraden för standardtypfallet används för att ta reda på vilken kompensationsgrad framtida pensionärer beräknas få utifrån en jämn löneutveckling som motsvarar genomsnittet under hela livet. Standardtypfallet lämpar sig bra för att exempelvis analysera hur regeländringar och händelser i en persons liv (såsom föräldraledighet eller tidigt pensionsuttag) eller i samhället kommer att påverka kompensationsgraden.

Diagram 1.5 Kompensationsgrader män och kvinnor 2022 för låg inkomst, medelinkomst och hög inkomst, samt för standardtypfallet

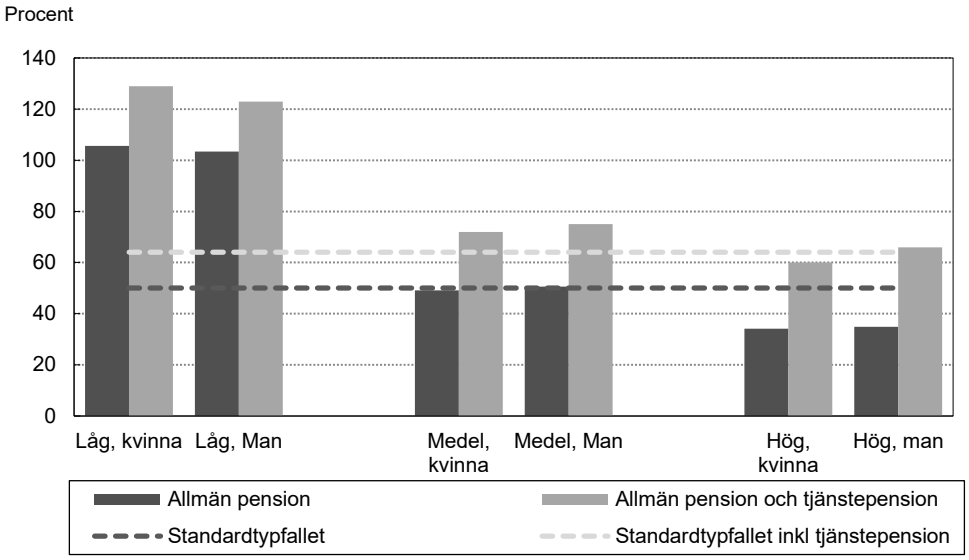

Källa: Rapporten Nyblivna pensionärers kompensationsgrader, Pensionsmyndigheten 2024.

I diagrammet visas kompensationsgraderna för allmän pension och för total pension, dvs. allmän pension och tjänstepension. Den genomsnittliga faktiska kompensationsgraden för allmän pension varierar mellan 34 och 106 procent. Den är lägst för kvinnor med hög inkomst och högst för kvinnor med låg inkomst. För kvinnor och män med medelinkomst är den faktiska kompensationsgraden 49 respektive 51 procent, vilket är i nivå med standardtypfallets kompensationsgrad på 50 procent. Sett till kompensationsgraderna för den totala pensionen varierar den mellan 60 och 129 procent. Även här är den som lägst för kvinnor med hög inkomst och som högst för kvinnor med låg inkomst.

Kompensationsgraden för standardtypfallet och den faktiska kompensationsgraden för medelinkomsttagaren med allmän pension är på ungefär samma nivå. Däremot ligger den faktiska kompensationsgraden när tjänstepensionen inkluderas betydligt över standardtypfallets kompensationsgrad för såväl kvinnor som män. Skillnaden är dock större för män. En förklaring till att de faktiska kompensationsgraderna är högre än standardtypfallets är att nivån på den faktiska tjänstepensionen skiljer sig från den

uppskattade. Det beror bl.a. på att många väljer tidsbestämt uttag av tjänstepensionen, vilket ger högre månadsbelopp men under en kortare tidsperiod. Även extra avsättningar till tjänstepensionen kan bidra till att den faktiska tjänstepensionen är betydligt högre än vad den skattas till i typfallsmodellen.

Att mäta kompensationsgraden som andel av slutlönen kan vara ett användbart sätt att bedöma pensionernas tillräcklighet i relation till tidigare lön. Det är dock inte möjligt att dra några slutsatser om pensionsnivån eller övriga inkomster utifrån kompensationsgraden. En person med mycket låga eller inga inkomster innan den börjar ta ut pension kan få en mycket låg pension men ändå ha en hög kompensationsgrad. Att spridningen i kompensationsgrad är så pass stor är naturligt i ett pensionssystem som baseras på livsinkomsten. Slutlönen beräknas utifrån lönen de sista åren innan pension, medan pensionen beräknas på hela livsinkomsten och påverkas av pensionsåldern.

Skillnader i inkomst mellan kvinnor och män som pensionärer

Tabell 1.3 Olika inkomstslags respektive skatters bidrag till inkomstgapet 2023 samt gap i kronor per månad 2014 och 2023

	Gap i procent 2023	Gap i kronor 2023	Gap i kronor 2014
Total inkomstskillnad	27	-7 984	-5 785
Allmän inkomstgrundad pension och inkomstpensionstillägg	12	-3 514	-4 170
Garantipension	-3	776	840
Änkepension	-2	571	878
Bostadstillägg och äldreförsörjningsstöd	-1	431	383
Tjänstepension	13	-3 780	-2 803
Privat pension m.m.	1	-414	-377
Lön m.m.	5	-1 529	-1 302
Kapitalinkomster m.m.	15	-4 297	-2 323
Skatt	-13	- 3 772	-3 088

Anm.: Både 2014 och 2023 är beräknade i löpande priser.

Källa: STAR-materialet, SCB.

Skillnaden mellan kvinnors och mäns pensioner benämns ofta pensionsgapet. I denna analys är dock begreppet utvidgat till att det är skillnaden mellan kvinnors och mäns disponibla inkomst som mäts. Det innebär att pensionärernas samtliga inkomster med avdrag för skatt ingår i analysen. Inkomstgapet kan delas upp i de olika inkomsternas bidrag till det totala inkomstgapet. Summan av alla inkomsters bidrag till inkomstgapet motsvarar det totala gapet. I tabell 1.3 visas skillnaden i inkomst mellan kvinnor och män, relaterat till mäns genomsnittliga inkomster. Inkomstgapet var 27 procent 2023. Det är kapitalinkomster, tjänstepension och allmän inkomstgrundad pension som bidrar mest till de icke jämställda inkomsterna bland pensionärerna. Mest utjämnande är skatterna, men även grundskyddet och änkepensionen minskar gapet.

Det framgår även av tabellen hur stort de olika inkomstslagens bidrag till inkomstskillnaden var 2014 och 2023. Skillnaden i disponibel inkomst mellan kvinnor och män mätt i kronor har ökat de senaste tio åren, vilket beror på att inkomsterna har ökat. Det procentuella gapet i disponibel inkomst har däremot varit i stort sett oförändrat de senaste tio åren. Detta är fallet trots att förvärvslivet, och därmed den allmänna inkomstgrundade pensionen, har blivit mer jämställt under tidsperioden. Att den totala inkomstskillnaden i princip inte har minskat beror på att andra inkomster än allmän inkomstgrundad pension har ökat i betydelse för pensionärernas disponibla

inkomster och att dessa inkomster i sin tur är relativt ojämnt fördelade mellan kvinnor och män. Det gäller framför allt tjänstepensioner och kapitalinkomster, men även arbetsinkomster. I takt med att gapet i allmän inkomstgrundad pension har minskat har även grundskyddets, änkepensionens och skattesystemets omfördelande effekter minskat. Det medför att det totala inkomstgapet mellan kvinnor och män som är pensionärer fortfarande i princip är oförändrat och har varit det sedan 1995 (det första tillgängliga året i beräkningsunderlaget). Inkomstgapet är större för pensionärer jämfört med personer som är 18 år eller äldre utan pension, 27 procent jämfört med 20 procent.

Den allmänna pensionen speglar inkomsterna under yrkeslivet. Skillnader i förvärvsinkomst mellan kvinnor och män slår därför igenom som skillnader i allmän pension. För att få en bild av hur skillnaden i pension kommer att se ut i framtiden har därför intjänandet av pension också analyserats.

Diagram 1.6 Skillnaden mellan kvinnors och mäns pensionsbehållning i olika åldersgrupper 2014–2023

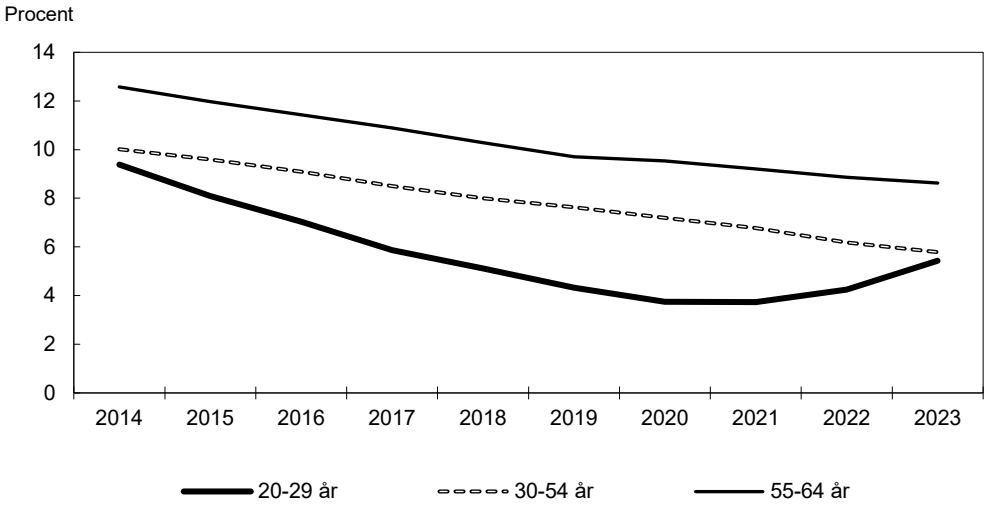

Anm.: Pensionsbehållningen 2023 grundar sig på intjänade pensionsrätter och deras förräntning fram till 2022.
Källa: Pensionsmyndigheten.

I diagram 1.6 visas skillnaden i pensionsbehållning i olika åldersgrupper 2014–2023. Den procentuella skillnaden mellan kvinnor och män har minskat över tid i alla åldersgrupper. År 2023 var skillnaden mellan kvinnor och män i åldern 55–64 år knappt 9 procent, 6 procent i åldern 30–54 år och drygt 5 procent i åldern 20–29 år. Skillnaden i intjänad pensionsbehållning har ökat under de senaste åren i den yngsta åldersgruppen. Det beror till stor del på att utvecklingen på arbetsmarknaden sedan pandemin har varit svagare för denna grupp och främst för unga kvinnor.

Skillnaden mellan kvinnors och mäns pensionsbehållning har minskat över tid, men trots detta är mäns intjänande fortfarande betydligt högre än kvinnors även i unga åldrar. Det innebär att om inget sker kommer pensionerna fortfarande inte att vara jämställda om 40 år när de som är unga i dag går i pension.

1.2.2 Uttag av allmän pension och arbetslivets längd

Pensionssystemets regelverk skapades utifrån den medellivslängd som rådde i mitten av 1990-talet och en då antagen pensionsålder på 65 år. Sedan dess har medellivslängden ökat med ca tre år. En följd av att medellivslängden ökar samtidigt som tidpunkten för uttag av pension inte ökar i samma takt är att tiden som pensionär blir allt längre. Nivån på den allmänna inkomstgrundade pensionen bestäms, utöver vald tidpunkt för uttag, av individens intjänade pensionsrätter (pensionsbehållningen),

deras förräntning samt hur länge individens kohort (årskull) förväntas att leva i genomsnitt. En ökande medellivslängd leder därmed per automatik till sjunkande pensionsnivåer om arbetslivet inte förlängs och uttaget av pension senareläggs. För pensionens tillräcklighet är det således viktigt med ett längre arbetsliv och ett senarelagt pensionsuttag för att kunna upprätthålla pensionsnivåerna. Ett längre arbetsliv och fler arbetade timmar stärker även samhällsekonomin i stort och är således också viktigt för att finansiera en god välfärd.

Åldersgränserna för uttag av allmän pension har höjts

Uttag av pension är inte nödvändigtvis samma sak som att en person lämnar arbetslivet, men uttagsåldern har en stor påverkan på hur stor den framtida pensionen blir oavsett om en person fortsätter att arbeta eller inte. Den lägsta åldern för uttag av allmän inkomstgrundad pension höjdes 2020 från 61 till 62 år och 2023 till 63 år. I diagram 1.7 visas andelen kvinnor och män som är födda olika år och som har tagit ut allmän pension vid 61, 62 eller 63 års ålder, dvs. de åldrar som för olika årskullar har varit den tidigaste åldern för att ta ut allmän inkomstgrundad pension. Som framgår av diagrammet har andelen som har tagit ut pension vid någon av dessa åldrar tidigare ökat över tid. Men andelen som har tagit pension vid 62 år för första gången för dem som är födda 1959 och 1960 var betydligt lägre än de som var födda åren innan och som tagit ut pension före 62 års ålder. Den totala andelen som tagit ut pension vid 63 år eller tidigare sjönk för dem som är födda 1959 och har sjunkit ytterligare för dem som är födda 1960. Det är en något större andel män som tar ut pension vid 63 års ålder eller tidigare, men skillnaden mellan kvinnors och mäns uttag har minskat över tid. Personer som är födda 1961 har inte kunnat ta ut pension under 2023 eftersom åldersgränsen då höjdes till 63 år. De kommer i stället att ha möjlighet att göra sitt första uttag av allmän inkomstgrundad pension under 2024.

Diagram 1.7 Andelen pensionärer som gjort ett första uttag vid 61, 62 eller 63 års ålder

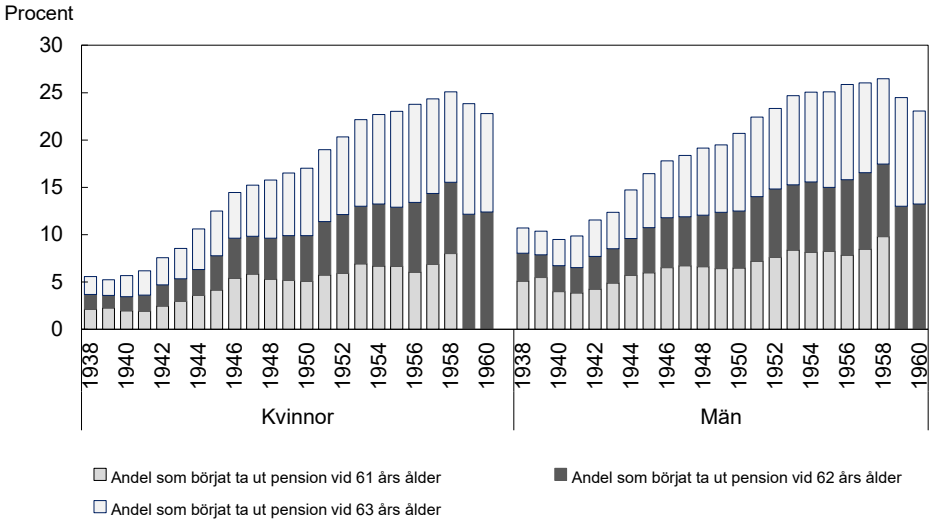

Källa: Pensionsmyndigheten.

År 2023 höjdes också åldersgränsen för när garantipension tidigast kan tas ut och övriga delar av pensionssystemets grundskydd. Denna höjning påverkar personer som är födda 1958 eller senare. Som visas i diagram 1.8 har andelen som tar ut pension vid 65 år minskat över tid för både kvinnor och män, men män har i större utsträckning tagit ut allmän pension både före och efter 65 år. Kvinnor har i större utsträckning tagit ut sin pension vid 65 år, vilket till stor del förklaras av att fler kvinnor över 60 år har sjukersättning och att fler kvinnor än män har garantipension. Före 2023 övergick sjukersättning ofta per automatik till allmän pension vid 65 år, och 65 år var också den

ålder då garantipension tidigast kunde tas ut. Båda dessa åldersgränser höjdes 2023 till 66 år. Det har också medfört att för kvinnor och män som är födda 1958 har andelen som har tagit ut pension vid 65 år sjunkit relativt kraftigt. Ungefär 22 procent av kvinnorna och 21 procent av männen började under 2023 ta ut sin pension vid 65 år.

Diagram 1.8 Andelen pensionärer som gjort ett första uttag vid ålder 64 eller tidigare, 65 eller 66 och senare

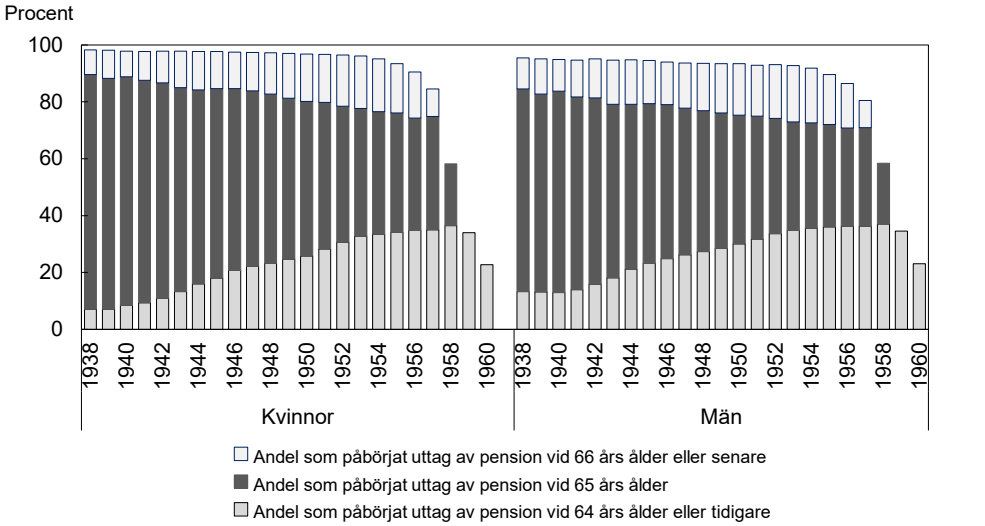

Källa: Pensionsmyndigheten.

Utöver de höjningar som gjordes av åldersgränserna för tidigast uttag av allmän inkomstgrundad pension respektive garantipension 2023 höjdes också den s.k. las-åldern med ett år till 69 år. Las-åldern är den ålder till vilken en person har rätt att kvarstå i anställning enligt lagen (1982:80) om anställningsskydd. I diagram 1.9 visas utvecklingen av medelpensionsåldern för allmän pension. Medelpensionsåldern mäter den genomsnittliga ålder bland kvinnor och män som förändrar sitt uttag av allmän pension under ett givet år. Höjningarna av de olika åldersgränserna i pensionssystemet och i kringliggande trygghetssystem tillsammans med höjningen av las-åldern har medfört att medelpensionsåldern har ökat kraftigt 2023, en ökning med 1,2 år till 66,0 år. Ökningen avviker stort från tidigare år då medelpensionsåldern har varierat mellan 64,6 och 65,0 år. Skillnaderna mellan kvinnor och män är liten –2023 var medelpensionsåldern 65,9 år för kvinnor och 66,0 år för män.

Diagram 1.9 Medelpensionsålder

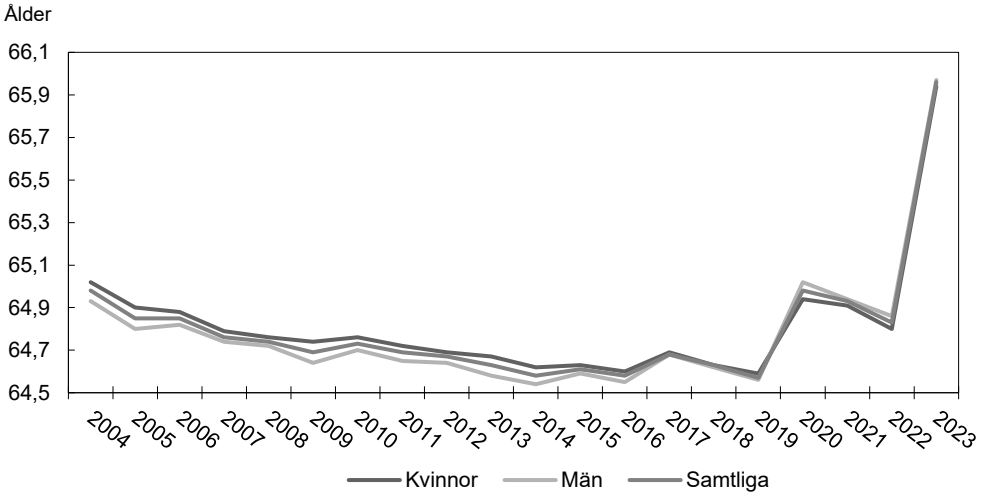

Anm.: Observera skalan i diagrammet, variationen över tid kan se större ut än vad den egentligen är.
Källa: Pensionsåldrar och arbetslivets längd, Pensionsmyndigheten, 2024.

Både inträdes- och utträdesålder i arbetskraften har betydelse för arbetslivets längd

Att fler tar ut pension tidigt behöver inte betyda att de lämnar arbetslivet tidigare. Det kan också bero på att fler tar ut pension samtidigt som de fortsätter arbeta, s.k. jobbonärer. Förändringen av arbetslivets längd kräver därför kännedom om både in- och utträdesåldrar i arbetskraften (för definition av in- och utträdesålder se rapporten Pensionsåldrar och arbetslivets längd, Pensionsmyndigheten 2024).

Den genomsnittliga inträdesåldern i arbetskraften ökade för både kvinnor och män från mitten av 1970-talet till mitten av 1990-talet, vilket främst beror på att fler utbildade sig längre. Efter 1990-talet har inträdesåldern varit relativt stabil. Den genomsnittliga inträdesåldern har varit runt 23 år för kvinnor och 22 år för män.

Den genomsnittliga utträdesåldern har ökat under 2000-talet. Ökningen är likvärdig för kvinnor och män, men kvinnornas utträdesålder är omkring ett år lägre än männens. Utträdesåldern för män är fortfarande lägre än vad den var i början av 1970-talet, då pensionsåldern var 67 år, trots att medellivslängden i dag är ca fem år högre.

1.2.3 Inkomstpensionssystemet

Följsamhetsindexeringen styr utvecklingen av inkomstpensionerna

Inkomstpensionen beräknas vid pensioneringstillfället genom att en persons pensionsbehållning (dvs. värdet av intjänade pensionsrätter) i princip divideras med antalet återstående år som pensionären i genomsnitt förväntas leva. För att mildra övergången från arbete till pension får pensionären vid pensioneringstidpunkten ett förskott på den förväntade förräntningen. Detta förskott kallas förskottsränta och är en uppskattning av den framtida realinkomstutvecklingen. Förskottsräntan i inkomstpensionssystemet är fastställd till 1,6 procent. De årliga omräkningarna av pensionerna beräknas utifrån förändringen av inkomstindex minskat med förskottsräntan om 1,6 procent. Indexeringen efter avdrag för förskottsränta kallas följsamhetsindexering och har tillämpats sedan 2002. Syftet med konstruktionen är att inkomstpensionens värde ska vara relativt jämnt under utbetalningstiden.

Diagram 1.10 Följsamhetsindexering och inflationsutveckling

Procent

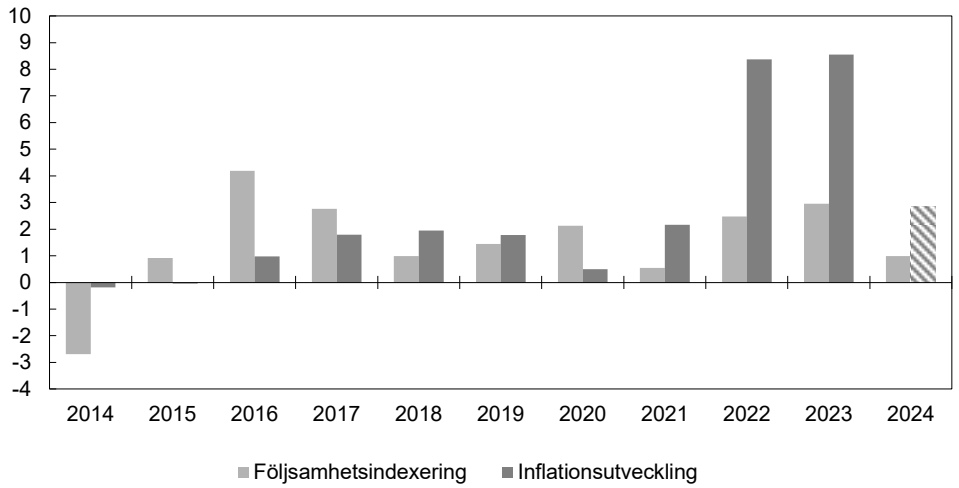

Anm.: Inflationsutvecklingen för 2024 är en prognos.

Källa: Pensionsmyndigheten och SCB.

Diagram 1.10 visar utvecklingen av följsamhetsindexeringen jämfört med prisutvecklingen sedan 2014. Som framgår av diagrammet har följsamhetsindexeringen vissa år överstigit inflationen och andra år har inflationen varit högre. Den kraftiga inflationsutvecklingen under 2022 och 2023 har medfört att inkomstpensionen har minskat realt, dvs. att köpkraften har minskat. Utvecklingen 2024 är densamma, men den reala minskningen av inkomstpensionen blir något lägre än de två föregående åren.

Inkomstindex för 2025 fastställs i oktober 2024, vilket innebär att den exakta indexeringen av inkomstpensionerna 2025 ännu inte är beräknad. Den senaste prognosen visar en förändring i inkomstindex på 4,7 procent. Utifrån den prognosen blir följsamhetsindexeringen 3,1 procent 2025, vilket innebär att inkomstpensionerna förväntas öka både nominellt och realt 2025.

Inkomstpensionssystemets finansiella styrka är god

Pensionssystemets finansiella ställning redovisas varje år i Pensionsmyndighetens rapport Orange rapport – Pensionssystemets årsredovisning. Inkomstpensionssystemets finansiella hållbarhet mäts med balanstalet. Balanstalet är kvoten mellan systemets tillgångar och dess skulder. Balanstalet för 2025 är 1,1206. Under 2023 försvagades inkomstpensionssystemets finansiella ställning något jämfört med 2022, vilket beror på att tillgångarna ökade mindre än vad skulden gjorde. Tillgångarna i pensionssystemet består av avgiftstillgången och den s.k. buffertfonden (Första – Fjärde och Sjätte AP-fonden). Under 2023 ökade avgiftstillgången med 335 miljarder kronor (3,4 procent) och fondtillgångarna med 145 miljarder kronor (8,0 procent), vilket bidrar positivt till balanstalet. Pensionsskulden ökade med 492 miljarder kronor (4,7 procent). Anledningen till att balanstalet har minskat jämfört med föregående år är att pensionsskulden ökade mer än tillgångarna.

Diagram 1.11 Balanstalets utveckling

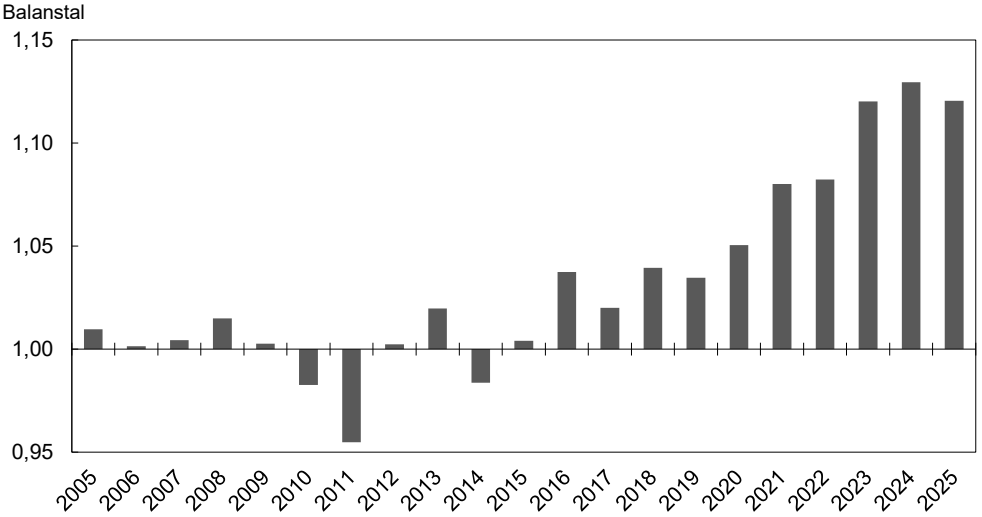

Balanstalet baseras på den finansiella ställningen två år tidigare.
Källa: Pensionsmyndigheten.

Pensionssystemets finansiella ställning har alltså försvagats något sedan föregående år, men den finansiella ställningen i inkomstpensionssystemet är fortsatt stark. Ett balanstal för 2025 på 1,1206 innebär att tillgångarna var 12 procent större än pensionsskulden per den 31 december 2023. När balanstalet är över 1 och det inte är en balanseringsperiod påverkas inte indexeringen av pensionerna av balanstalets storlek. Som framgår av diagram 1.11 har balanstalet varierat under perioden. Inledningsvis var balanstalet relativt lågt och 2010, 2011 och 2014 var det under 1.

Balanstalet har dock förstärkts under senare år, framför allt till följd av stärkta avgiftsintäkter tack vare ökad sysselsättning, men även hög avkastning på de finansiella marknaderna. Men balanstalet för 2025 har alltså minskat något jämfört med föregående år efter att tidigare ha ökat fem år i följd.

1.2.4 Premiepensionssystemet

Premiepensionssystemet ska erbjuda ett pensionssparande av hög kvalitet som ger en trygg pension. Det innebär dels att de fonderade medlen bör ge en avkastning som är tydligt högre än förändringen av inkomstindex, dels att utbetalningarna av pension så långt som möjligt bör vara förutsägbara och stabila när de väl har påbörjats. Därtill ska pensionssystemet erbjuda valfrihet i bemärkelsen att pensionssparare ska kunna påverka risknivå och placeringsinriktning för förvaltningen av de medel som fonderas för deras räkning. I juni 2024 stod premiepensionssystemet för 13,3 procent av den allmänna inkomstgrundade pensionen för både kvinnor och män födda 1957 som tagit ut allmän pension. Premiepensionssystemet är dock fortfarande under infasning, och när systemet är utbyggt beräknas premiepensionens andel av utbetalad allmän inkomstgrundad pension uppgå till ca 20 procent.

Kraftig återhämtning för premiepensionssystemets fonder efter ett dåligt börsår 2022

Premiepensionskapitalet är i huvudsak placerat i aktiefonder och följer därför i stor utsträckning börsutvecklingen. Värdet på inkomstpensionen följer däremot den genomsnittliga inkomstutvecklingen i Sverige. Det främsta skälet till att det finns en fonderad del vid sidan av fördelningssystemet är att sprida risken inom den allmänna pensionen. Utan den fonderade premiepensionen hade den allmänna pensionens avkastning enbart berott på inkomstutvecklingen i Sverige. Premiepensionssystemet möjliggör en högre förväntad avkastning, och därigenom högre pensioner, genom att de avsatta pensionsmedlen investeras på kapitalmarknaden. Tabell 1.4 visar den årliga värdeförändringen av inkomst- respektive premiepensionen sedan 2014. Efter en mycket svag utveckling under 2022 återhämtade sig de finansiella marknaderna under 2023. Värdet i premiepensionsfonderna ökade med i genomsnitt 17,6 procent under 2023. Värdeutvecklingen för förvalsalternativet AP7 Såfa uppgick till 18,4 procent och var således något högre än för hela fondrörelsen (dvs. samtliga fonder i premiepensionssystemet).

Tabell 1.4 Årlig värdeförändring av inkomst- respektive premiepension sedan 2014

År	Inkomst-/balansindex	Premiepensionsindex	AP7 Såfa
2014	2,5	20,7	29,1
2015	5,9	6,4	6,2
2016	4,4	10,9	15,1
2017	2,6	12,6	16,4
2018	3,1	-3,4	-2,7
2019	3,8	29,5	32,2
2020	2,2	6,4	4,4
2021	4,1	29,1	31,5
2022	4,6	-12,4	-9,5
2023	2,6	17,6	18,4

Anm.: Premiepensionsindex mäter den tidsviktade avkastningen för hela fondrörelsen (dvs. samtliga valbara fonder i premiepensionssystemet inklusive Sjunde AP-fondens produkter).

Källa: Pensionsmyndigheten.

Som framgår av tabell 1.4 varierar börsutvecklingen betydligt mer än inkomstutvecklingen. Diagram 1.12 visar den genomsnittliga årliga värdeutvecklingen för premiepensionskapitalet sedan systemets start 2000, jämfört med utvecklingen om kapitalet i stället hade avsatts till inkomstpensionssystemet. Per den 31 december 2023 var den genomsnittliga årliga värdeutvecklingen 8 procent för premiepensionen, jämfört med 3,2 procent för inkomstpensionen.

Diagram 1.12 Genomsnittlig årlig värdeutveckling av premiepension jämfört med om den i stället hade avsatts till inkomstpension

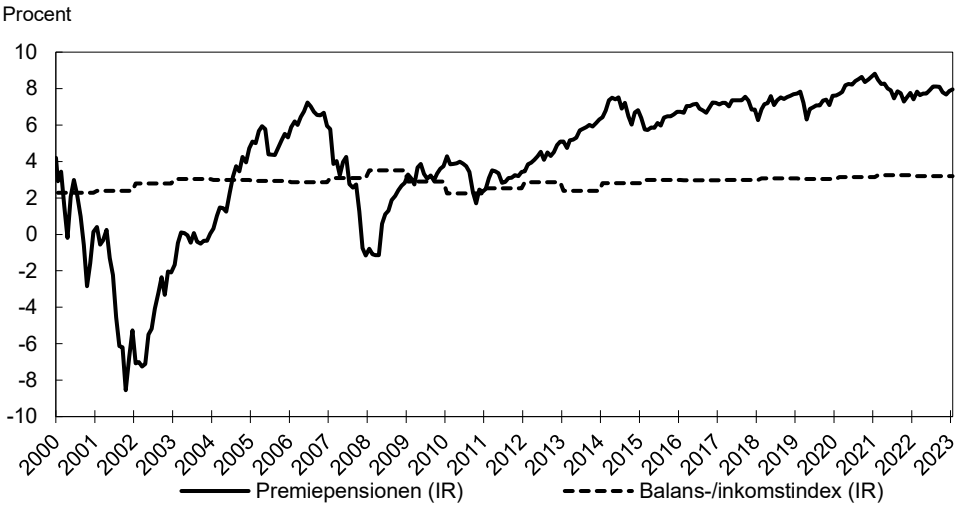

Anm.: Värdeutvecklingen är beräknad som internränta (IR). Det innebär att man vid beräkningen tar hänsyn till alla flöden in och ut ur systemet och vid de olika tidpunkter som flödena har skett, samt det totala marknadsvärdet i fonderna vid tidpunkten för beräkningen.

Källa: Pensionsmyndigheten.

Premiepensionsbeloppen ökade i genomsnitt mellan 2022 och 2023

Placeringar på kapitalmarknaden är förenat med risk, men ger samtidigt möjlighet till högre avkastning. Det kan dock också innebära det omvända. Diagram 1.13 visar den genomsnittliga förändringen av de utbetalade premiepensionsbeloppen för kvinnor och män sedan 2022. Som framgår av diagrammet har beloppen ökat de flesta år, men även sänkningar har förekommit. Vid omräkningen inför 2024 ökade beloppen med i genomsnitt 6 procent för kvinnor och 6,5 procent för män. Av diagrammet framgår också att under de år som premiepensionsbeloppen har ökat, har männens ökning varit något högre än kvinnornas. På motsvarande sätt har även sänkningarna varit större för männen. Detta beror troligen på att männen har valt en något högre risknivå i sina placeringar.

Diagram 1.13 Genomsnittlig förändring av utbetalda premiepensionsbelopp, per kön och år

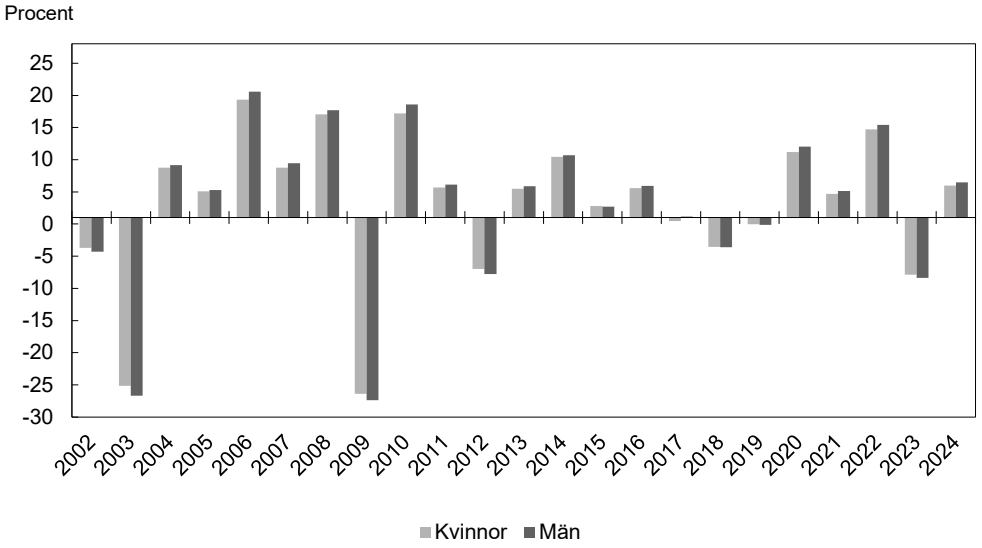

Källa: Pensionsmyndigheten.

Fortsatt stort utbud av fonder på premiepensionens fondtorg

Premiepensionens fondtorg ska erbjuda sparare en bredd av fonder med olika placeringsinriktning och risknivå. Vid utgången av 2023 fanns det 448 valbara fonder på fondtorget. Tabell 1.5 visar fördelningen av dessa fonder mellan de fyra huvudkategorierna aktiefonder, räntefonder, generationsfonder och blandfonder. Av tabellen framgår även vilken risknivå som fonderna i de olika kategorierna har samt hur många av dem som klassas som hållbara.

Tabell 1.5 Antalet fonder på premiepensionens fondtorg per den 31 december 2023, uppdelat på fondkategori och risknivå

	Antal	Varav hög till mycket hög risk	Varav medelhög risk	Varav låg till mycket låg risk
Aktiefonder	**313 (321)**	307 (315)	5 (0)	0 (0)
– Varav hållbara	22 (23)			
Räntefonder	**75 (76)**	2 (7)	29 (28)	44 (39)
– Varav hållbara	5 (5)			
Blandfonder	**32 (32)**	12 (17)	19 (13)	1 (1)
– Varav hållbara	2 (2)			
Generationsfonder	**28 (28)**	14 (18)	10 (6)	4 (4)
– Varav hållbara	0 (0)			
Totalt antal	**448 (457)**	**335 (357)**	**63 (47)**	**49 (44)**

Anm.: I tabellen är antalet fonder per risknivå lägre än det totala antalet fonder för att vissa av fonderna inte har funnits så pass länge att risknivån kan definieras.

Anm.: Förra årets siffror inom parentes.

Källa: Utvärdering av mål för premiepensionssystemet, Pensionsmyndigheten, 2024.

För att avgöra om utbudet av fonder är tillräckligt stort för att säkerställa en reell valfrihet är spararnas uppfattning i frågan central. Pensionsmyndigheten har under 2023 genomfört en enkätundersökning av spararnas uppfattning om valfriheten på premiepensionens fondtorg. I undersökningen uppgav endast 7 procent av aktiva sparare att de inte tycker att utbudet av fonder är tillräckligt brett. Under 2023 påbörjades de första upphandlingarna av fonder till premiepensionens fondtorg.

Kommande år väntas antalet fonder på fondtorget att minska i takt med att fler fondkategorier upphandlas.

1.2.5 Administrations- och förvaltningskostnader

Ålderspensionssystemet är avgiftsfinansierat och administrationen finansieras genom en avgift på pensionsbehållningen. Administrationskostnadernas storlek har därför betydelse för de framtida pensionerna. De sammanlagda administrations- och förvaltningskostnaderna för ålderspensionssystemet uppgick 2023 till drygt 6,2 miljarder kronor, vilket är en minskning med ca 140 miljoner kronor jämfört med 2022. Av diagram 1.14 framgår att premiepensionssystemet stod för en något större andel (53 procent) av de totala kostnaderna 2023.

Diagram 1.14 Utvecklingen av administrations- och förvaltningskostnader för ålderspensionssystemet, fördelat på inkomstpension och premiepension

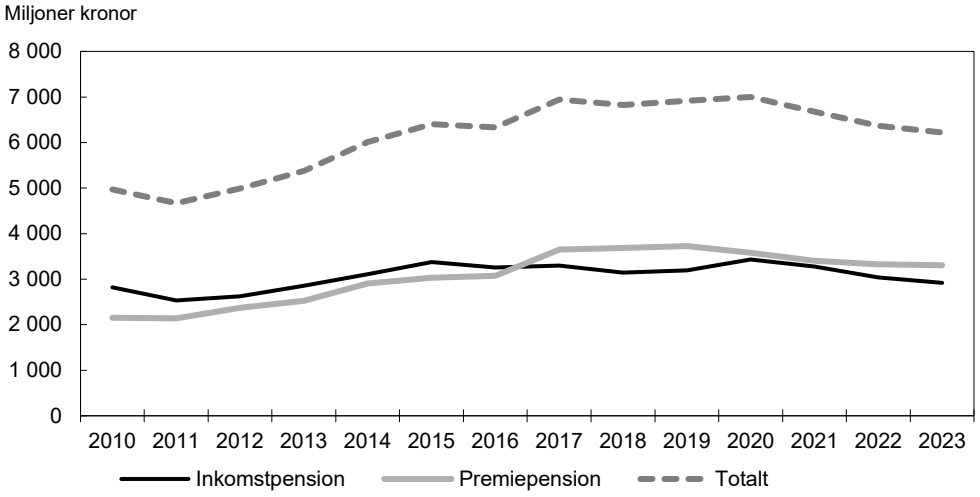

Källa: Pensionsmyndigheten.

Diagram 1.15 visar fördelningen av inkomst- respektive premiepensionssystemens kostnader under 2023. Den allra största delen utgörs av kapitalförvaltningskostnader. För inkomstpensionssystemet utgjorde dessa 63 procent av de totala kostnaderna och för premiepensionen utgjorde de 87 procent.

Diagram 1.15 Fördelningen av kostnader i inkomst- och premiepensionssystemet 2023

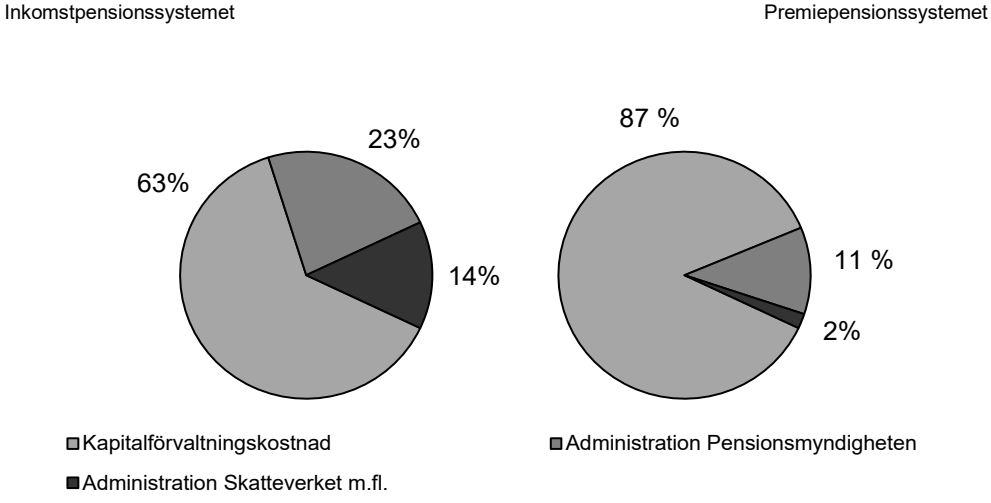

Källa: Pensionsmyndigheten.

1.3 Ålderspensionssystemet – nu och i framtiden

Den bärande principen i pensionssystemet, livsinkomstprincipen, innebär att den allmänna pensionen grundar sig på arbete genom att det ska finnas en tydlig koppling mellan förvärvsinkomster under livet och den allmänna inkomstgrundade pensionen. Att personer som kan arbeta faktiskt gör det är centralt för att säkerställa finansieringen av den generella välfärden, särskilt i ljuset av en åldrande befolkning. För att dagens pensionärer, och även framtidens pensionärer, ska få en god ekonomisk tillvaro är det således avgörande att alla som kan arbeta också gör det. Det som främst kan leda till en högre pension är ett större intjänande till pensionen genom ett längre arbetsliv kombinerat med ett senare uttag av pensionen.

Utformningen av det allmänna pensionssystemet berör alla som är bosatta och arbetar i Sverige och är därför ett politiskt åtagande som bör präglas av långsiktighet och hållbarhet. Sverige har nu i över 30 år haft ett hållbart pensionssystem som vilar på principen att det ska löna sig för den enskilde att arbeta och som är finansiellt hållbart i bemärkelsen att det inte vältrar över någon skuld på framtida generationer.

Det allmänna pensionssystemet är grundat på en överenskommelse som ursprungligen slöts mellan fem av de politiska partier som då var representerade i riksdagen. Som ett steg i regeringens ambition att etablera en större samsyn kring framtida ställningstaganden om pensionerna har numera samtliga av riksdagens åtta partier ställt sig bakom pensionsöverenskommelsen och är representerade i den s.k. Pensionsgruppen. Den utvidgade Pensionsgruppen har återupptagit arbetet med den överenskommelse som träffades 2017 om att genomföra ett antal nödvändiga reformer i syfte att förbättra pensionssystemet.

Som ett resultat av regeringens och Pensionsgruppens arbete med att genomföra de förändringar som står i överenskommelsen höjdes 2023 åldersgränserna i pensionssystemet och de kringliggande trygghetssystemen. Det innebär bl.a. att åldersgränserna för när inkomstgrundad pension och garantipension tidigast kan ges höjdes till 63 respektive 66 år. Under 2023 påbörjade Fondtorgsnämnden även den första upphandlingen av fonder till premiepensionens fondtorg. Regeringen kommer noga att följa de genomförda reformernas effekt. Regeringen har också tillsatt en utredning för att analysera pensionsavgiftens nivå (dir. 2024:29). Utifrån Pensionsgruppens ställningstagande i februari 2024 har en arbetsgrupp tillsatts för att se över hur överskottet i inkomstpensionssystemet kan hanteras.

Arbetet för ett längre arbetsliv stannar inte vid de höjda åldersgränserna i pensionssystemet och de kringliggande trygghetssystemen. Arbetslinjen ska värnas och alla som kan arbeta ska ges goda förutsättningar att göra det. I fråga om förändringarna av premiepensionssystemet är regeringens förväntningar fortsatt höga på att pensionssparare framgent ska erbjudas ett brett urval av högkvalitativa fonder som ger dem valfrihet i fråga om hur deras intjänande premiepension ska förvaltas.

Vid sidan av de reformer som Pensionsgruppen kom överens om 2017 har även andra förändringar av pensionssystemet genomförts de senaste åren. Det har fått den negativa effekten att skillnaden i pension har blivit mindre mellan en person som har arbetat i större utsträckning och en person som inte har gjort det. Inriktningen för regeringens arbete framöver kommer därför att vara att stärka kopplingen mellan arbete och pension och att öka det s.k. respektavståndet. Det är av vikt att alla som kan arbeta också gör det. För att stärka pensionärernas ekonomi sänkte regeringen skatten för pensionärer 2024 genom en förstärkning av det förhöjda grundavdraget. För att fortsätta stärka pensionärernas ekonomi lämnar regeringen nu förslag om att ytterligare förstärka det förhöjda grundavdraget, samtidigt som avtrappningen i

jobbskatteavdraget för äldre föreslås att slopas och avtrappningen i det förhöjda grundavdraget tas bort.

Utgiftsområde 13

Integration och jämställdhet

Utgiftsområde 13 – Integration och jämställdhet

Innehållsförteckning

1 Förslag till riksdagsbeslut ... 4

2 Utgiftsområde 13 Integration och jämställdhet ... 5
2.1 Utgiftsområdets omfattning ... 5
2.2 Utgiftsutveckling ... 5
2.3 Mål för utgiftsområdet ... 6

3 Integration ... 9
3.1 Mål för området ... 9
3.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder ... 9
3.3 Resultatredovisning ... 10
3.3.1 Resultat utifrån indikatorer kopplat till målet för integrationspolitiken ... 10
3.3.2 Resultat utifrån andra bedömningsgrunder ... 20
3.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen ... 25
3.5 Politikens inriktning ... 26
3.6 Budgetförslag ... 28
3.6.1 1:1 Integrationsåtgärder ... 28
3.6.2 1:2 Kommunersättningar vid flyktingmottagande ... 29

4 Diskriminering ... 31
4.1 Mål för området ... 31
4.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder ... 31
4.3 Resultatredovisning ... 31
4.3.1 Arbetet för att motverka diskriminering och på andra sätt främja lika rättigheter och möjligheter ... 31
4.3.2 Den nationella planen mot rasism, liknande former av fientlighet och hatbrott ... 34
4.3.3 Handlingsplanen för hbtqi-personers lika rättigheter och möjligheter ... 37
4.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen ... 38
4.5 Politikens inriktning ... 39
4.6 Budgetförslag ... 40
4.6.1 2:1 Diskrimineringsombudsmannen ... 40
4.6.2 2:2 Åtgärder mot diskriminering och rasism m.m. ... 41

5 Jämställdhet ... 43
5.1 Mål för området ... 43
5.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder ... 43
5.3 Resultatredovisning ... 44
5.3.1 Jämn fördelning av makt och inflytande ... 44
5.3.2 Ekonomisk jämställdhet ... 45
5.3.3 Jämställd utbildning ... 47
5.3.4 Jämn fördelning av det obetalda hem- och omsorgsarbetet ... 50
5.3.5 Jämställd hälsa ... 52
5.3.6 Mäns våld mot kvinnor, våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck ska upphöra ... 55
5.3.7 EU och internationellt samarbete ... 64
5.3.8 Jämställdhetsintegrering – strategin för att uppnå målen ... 65
5.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen ... 67
5.5 Politikens inriktning ... 68
5.6 Budgetförslag ... 71
5.6.1 3:1 Särskilda jämställdhetsåtgärder ... 71

5.6.2 3:2 Jämställdhetsmyndigheten 73
5.6.3 3:3 Bidrag för kvinnors organisering 74

6 Utanförskap 75
6.1 Mål för området 75
6.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder 75
6.3 Resultatredovisning 76
6.3.1 Utveckling av utanförskap i Sverige 76
6.3.2 Övergripande åtgärder för att motverka utanförskap 80
6.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen 81
6.5 Politikens inriktning 81
6.6 Budgetförslag 82
6.6.1 4:1 Åtgärder mot utanförskap 82

1 Förslag till riksdagsbeslut

Regeringens förslag:

1. Riksdagen anvisar anslagen för budgetåret 2025 inom utgiftsområde 13 Integration och jämställdhet enligt tabell 1.1.
2. Riksdagen bemyndigar regeringen att under 2025 ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst de belopp och inom de tidsperioder som anges i tabell 1.2.

Tabell 1.1 Anslagsbelopp

Tusental kronor

Anslag	
1:1 Integrationsåtgärder	98 925
1:2 Kommunersättningar vid flyktingmottagande	4 964 625
2:1 Diskrimineringsombudsmannen	142 746
2:2 Åtgärder mot diskriminering och rasism m.m.	105 919
3:1 Särskilda jämställdhetsåtgärder	571 039
3:2 Jämställdhetsmyndigheten	166 350
3:3 Bidrag för kvinnors organisering	48 163
4:1 Åtgärder mot utanförskap	168 000
Summa anslag inom utgiftsområdet	**6 265 767**

Tabell 1.2 Beställningsbemyndiganden

Tusental kronor

Anslag	Beställningsbemyndigande	Tidsperiod
2:2 Åtgärder mot diskriminering och rasism m.m.	39 300	2026
3:1 Särskilda jämställdhetsåtgärder	40 000	2026
Summa beställningsbemyndiganden inom utgiftsområdet	**79 300**	

2 Utgiftsområde 13 Integration och jämställdhet

2.1 Utgiftsområdets omfattning

Utgiftsområdet omfattar områdena Integration, Diskriminering, Jämställdhet och Utanförskap samt myndigheterna Diskrimineringsombudsmannen, Institutet för mänskliga rättigheter, Nämnden mot diskriminering och Jämställdhetsmyndigheten.

2.2 Utgiftsutveckling

Utgifterna för 2023 uppgick till 4 490 miljoner kronor och är därmed 1 075 miljoner kronor (19,3 procent) lägre än vad som anvisades i budget för 2023. Skillnaden beror främst på att kostnaderna för ersättningar till kommunerna för mottagandet av ensamkommande barn och unga blev lägre än vad som antogs i statens budget. Jämfört med 2022 minskade utgifterna med 954 miljoner kronor (17,5 procent). Utgifterna för 2025 bedöms öka till följd av ökade kostnader för flyktingmottagandet. Därefter bedöms utgifterna minska 2026 och 2027 när kostnaderna för flyktingmottagandet i stället minskar.

Jämfört med ursprungligt beslutad budget för 2024 beräknas utgifterna bli 53 miljoner kronor lägre. För 2025 föreslår regeringen att 6 266 miljoner kronor anvisas inom området. För 2026 beräknas utgifterna till 4 426 miljoner kronor och 2 787 miljoner kronor för 2025.

Tabell 2.1 Utgiftsutveckling inom utgiftsområde 13 Integration och jämställdhet

Miljoner kronor

	Utfall 2023	Budget 2024[1]	Prognos 2024	**Förslag 2025**	Beräknat 2026	Beräknat 2027
Integration	**3 305**	**3 820**	**3 821**	**5 064**	**3 252**	**1 785**
1:1 Integrationsåtgärder	109	103	105	**99**	99	97
1:2 Kommunersättningar vid flyktingmottagande	3 196	3 717	3 716	**4 965**	3 153	1 688
Diskriminering	**238**	**249**	**246**	**249**	**257**	**250**
2:1 Diskrimineringsombudsmannen	139	139	136	**143**	146	149
2:2 Åtgärder mot diskriminering och rasism m.m.	99	111	110	**106**	111	101
Jämställdhet	**735**	**797**	**742**	**786**	**749**	**694**
3:1 Särskilda jämställdhetsåtgärder	620	675	619	**571**	531	476
3:2 Jämställdhetsmyndigheten	72	73	75	**166**	170	170
3:3 Bidrag för kvinnors organisering	43	48	48	**48**	48	48
Utanförskap	**212**	**93**	**97**	**168**	**168**	**18**
4:1 Åtgärder mot utanförskap	212	93	97	**168**	168	18
Totalt för utgiftsområde 13 Integration och jämställdhet	**4 490**	**4 959**	**4 906**	**6 266**	**4 426**	**2 747**

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Tabell 2.2 Förändringar av utgiftsramen 2025–2027 för utgiftsområde 13 Integration och jämställdhet

Miljoner kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**4 018**	**4 018**	**4 018**
Pris- och löneomräkning[2]	6	11	15
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	1 004	-282	-469
varav BP25[3]	*-17*	*14*	*44*
Makroekonomisk utveckling	49	67	66
Volymer	1 189	537	-958
Överföring till/från andra utgiftsområden			
Övrigt		75	75
Ny utgiftsram	**6 266**	**4 426**	**2 747**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2024. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2026–2027 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Tabell 2.3 Utgiftsram 2025 realekonomiskt fördelad för utgiftsområde 13 Integration och jämställdhet

Miljoner kronor

	2025
Transfereringar[1]	5 617
Verksamhetsutgifter[2]	647
Investeringar[3]	1
Summa utgiftsram	**6 266**

Anm.: Den realekonomiska fördelningen baseras på utfall 2023 samt kända förändringar av anslagens användning.

[1] Med transfereringar avses inkomstöverföringar, dvs. utbetalningar av bidrag från staten till exempelvis hushåll, företag eller kommuner utan att staten får någon direkt motprestation.

[2] Med verksamhetsutgifter avses resurser som statliga myndigheter använder i verksamheten, t.ex. utgifter för löner, hyror och inköp av varor och tjänster.

[3] Med investeringar avses utgifter för anskaffning av varaktiga tillgångar såsom byggnader, maskiner, immateriella tillgångar och finansiella tillgångar.

2.3 Mål för utgiftsområdet

De nuvarande målen för utgiftsområdet är:

Integrationspolitik

– Utrikes födda kvinnor och män ska ha samma skyldigheter, rättigheter och möjligheter som den övriga befolkningen att leva ett fritt, värdigt och självständigt liv inom samhällsgemenskapen. Detta förutsätter att den som långvarigt befinner sig i Sverige anstränger sig för att bli en del av det svenska samhället och att samhället både ställer krav och ger möjligheter till integration. Integrationspolitiken ska bidra till social och kulturell, ekonomisk, språklig och demokratisk integration samt att genom utbildning förbättra förutsättningarna för flickor och pojkar med utländsk bakgrund (prop. 2023/24:99, bet. 2023/24:FiU21, rskr. 2023/24:250).

Politik mot diskriminering

– Ett samhälle fritt från diskriminering (prop. 2008/09:1 utg.omr. 13, bet. 2008/09:AU1, rskr. 2008/09:115).

Jämställdhetspolitik

– Att kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället och sina egna liv (prop. 2008/09:1, bet. 2008/09:AU1, rskr. 2008/09:115).

Utanförskap

– Att antalet människor som lever i utanförskap ska minska, att parallella samhällsstrukturer ska bekämpas, att det egna ansvaret att bli en del av samhället ska uppmuntras samt att människors trygghet och livschanser ska öka (prop. 2023/24:1 utg.omr. 13, bet. 2023/24:AU1, rskr. 2023/24:102).

3 Integration

3.1 Mål för området

Riksdagen har beslutat om ett nytt mål för integrationspolitiken: utrikes födda kvinnor och män ska ha samma skyldigheter, rättigheter och möjligheter som den övriga befolkningen att leva ett fritt, värdigt och självständigt liv inom samhällsgemenskapen. Detta förutsätter att den som långvarigt befinner sig i Sverige anstränger sig för att bli en del av det svenska samhället och att samhället både ställer krav och ger möjligheter till integration. Integrationspolitiken ska bidra till social och kulturell, ekonomisk, språklig och demokratisk integration samt att genom utbildning förbättra förutsättningarna för flickor och pojkar med utländsk bakgrund (prop. 2023/24:99, bet. 2023/24:FiU21, rskr. 2023/24:250).

Resultatredovisningen i denna proposition avser huvudsakligen budgetåret 2023. Därför sker redovisning och bedömning i förhållande till det tidigare målet för integrationspolitiken: lika rättigheter, skyldigheter och möjligheter för alla oavsett etnisk och kulturell bakgrund (prop. 2008/09:1 utg.omr. 13, bet. 2008/09:AU1, rskr. 2008/09:115).

3.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Målet för integrationspolitiken är bredare än de insatser som finansieras inom utgiftsområdet. För att nå målet krävs generella åtgärder inom många olika områden, bl.a. arbetsmarknad och utbildning, som kompletteras med riktade åtgärder som bl.a. finansieras inom utgiftsområde 13 Integration och jämställdhet. Integrationen påverkas av en rad olika faktorer, och resultat är ofta svåra att avgränsa från effekterna av åtgärder inom andra politikområden och av konjunkturutvecklingen.

Den första delen av redovisningen beskriver den generella utvecklingen för utrikes födda, i synnerhet utomeuropeiskt födda, på olika områden. I de fall uppgifter redovisas för gruppen europeiskt födda avses födda i Europa exklusive Sverige. Resultatredovisningen i denna del utgår ifrån nedanstående urval av indikatorer:

- Arbetsmarknad: arbetskraftsdeltagande, sysselsättningsgrad, arbetslöshet, mottagare av långvarigt ekonomiskt bistånd, etableringsgrad för nyanlända och självförsörjningsgrad
- Utbildning: andel inskrivna i förskola, kunskapsresultat i grundskolan, genomströmning i gymnasieskolan, deltagande i kommunal vuxenutbildning och deltagande utbildning i svenska för invandrare (sfi)
- Hälsa: det allmänna hälsotillståndet.

Jämfört med föregående års resultatredovisning har tidsbegränsade anställningar, undersysselsatta och inkomst från arbete utgått medan självförsörjningsgrad har tillkommit som central indikator. Förändringarna återspeglar integrationspolitikens ökade fokus på självförsörjning. Valdeltagande utgår tillfälligt i avsaknad av nya uppgifter jämfört med föregående år. Även trångboddhet i kombination med ansträngd boendeekonomi utgår tillfälligt på grund av att statistik inte finns tillgänglig. Utöver de centrala indikatorerna finns kompletterande indikatorer. I vissa delar baseras redovisningen även på bedömningsgrunder i form av återrapporteringar och andra

underlag från myndigheter, främst Statens skolverk, Boverket och Folkhälsomyndigheten.

Den andra delen av redovisningen följer anslagsstrukturen inom utgiftsområdet. Bedömningsgrunder för resultatredovisningen i denna del baseras i huvudsak på återrapporteringar från myndigheter, främst länsstyrelserna och Migrationsverket.

3.3 Resultatredovisning

3.3.1 Resultat utifrån indikatorer kopplat till målet för integrationspolitiken

Arbetsmarknad

Arbetskraftsdeltagandet har fortsatt att öka under den senaste fjortonårsperioden, särskilt bland europeiskt födda, men även bland utomeuropeiskt födda (se diagram 3.1). Under 2023 uppgick arbetskraftsdeltagandet bland utomeuropeiskt födda till 74 procent för kvinnor och 85 procent för män, vilket för kvinnor utgör en ökning med 4 procentenheter jämfört med föregående år. Bland inrikes födda har arbetskraftsdeltagandet varit relativt stabilt över tid, med 72 procent för kvinnor och 76 procent för män under 2023. Generellt sett har män ett högre arbetskraftsdeltagande än kvinnor.

Diagram 3.1 Arbetskraftsdeltagande bland inrikes födda, europeiskt födda och utomeuropeiskt födda i åldern 15–74 år

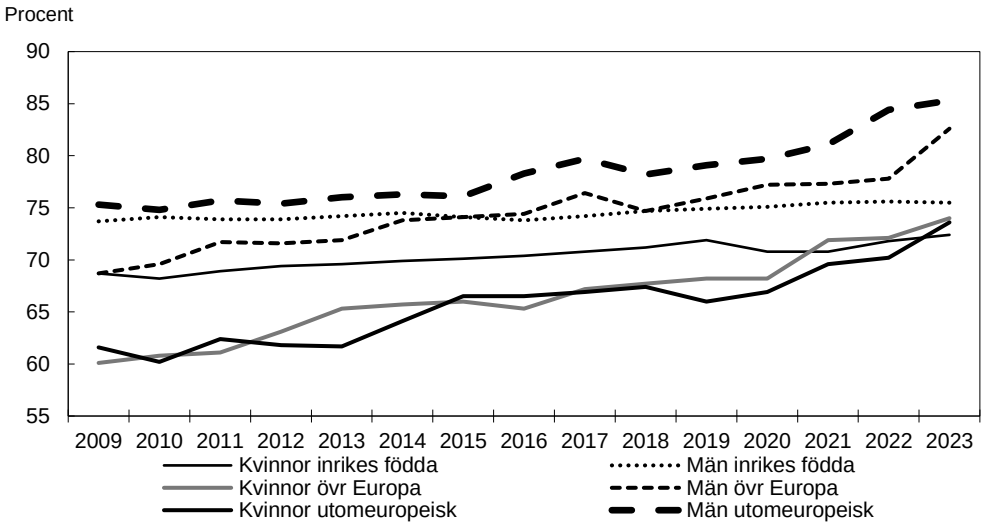

Källa: Egna bearbetningar av data från Statistiska centralbyrån, Arbetskraftsundersökningarna (AKU). Årsmedeltal 2009–2023.

I jämförelse med övriga EU-länder hade Sverige det högsta arbetskraftsdeltagandet och den näst högsta sysselsättningsgraden (20–64 år) 2023. Utrikes födda har dock oftare en svagare anknytning till arbetsmarknaden än inrikes födda. Generellt gäller att med längre vistelsetid minskar skillnaderna i arbetsmarknadsetablering mellan inrikes och utrikes födda. Andra faktorer som påverkar utrikes födda kvinnors och mäns etablering på arbetsmarknaden är bl.a. konjunkturläge, tidigare arbetslivserfarenhet, utbildningsnivå, språkkunskaper, hälsa, nätverk, tillgång till etableringsinsatser och diskriminering på arbetsmarknaden. Utrikes födda kvinnor har en svagare anknytning än både inrikes födda kvinnor och utrikes födda män. Det bekräftas i Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärderings (IFAU) studie Arbetsmarknadsetablering bland flyktingar och deras anhöriga i Sverige, Norge och Danmark

(2023:18). Utomeuropeiskt födda kvinnor är sysselsatta i lägre utsträckning även på längre sikt och har lägre inkomster. En orsak till detta kan enligt studien vara att kvinnor oftare arbetar deltid och tar större ansvar för hemmavarande barn.

Under de senaste fjorton åren har sysselsättningsgraden ökat betydligt för både kvinnor och män födda i Europa, medan utvecklingen har varit svagare bland både de födda utanför Europa och inrikes födda (se diagram 3.2). Sysselsättningsgraden för utomeuropeiskt födda kvinnor och män har dock ökat väsentligt sedan nedgången som orsakades av pandemin. År 2023 var sysselsättningsgraden 64 procent för utomeuropeiskt födda och 70 procent för inrikes födda, att jämföra med 61 respektive 71 procent under föregående år. Även om sysselsättningsgapet mellan inrikes och utrikes födda har minskat är det fortsatt bland de högsta i EU, vilket till stor del förklaras av att Sverige har en låg sysselsättningsgrad bland utomeuropeiskt födda kvinnor och en relativt hög sysselsättningsgrad bland inrikes födda kvinnor jämfört med flera andra EU-länder. Skillnaden i sysselsättningsgrad mellan könen var störst bland utomeuropeiskt födda, där skillnaden uppgick till 13 procentenheter. Skillnaden har dock minskat med 3 procentenheter jämfört med föregående år.

Diagram 3.2 Sysselsättningsgraden bland inrikes födda, europeiskt födda och utomeuropeiskt födda i åldern 15–74 år

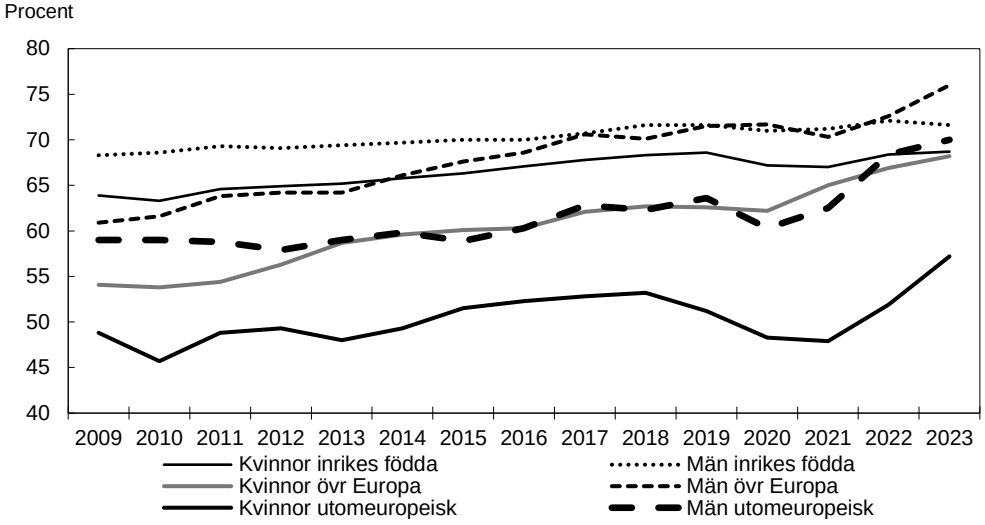

Källa: Egna bearbetningar av data från Statistiska centralbyrån, Arbetskraftsundersökningarna (AKU). Årsmedeltal 2009–2023.

Arbetslösheten minskade 2023 bland utrikes födda, men ökade bland inrikes födda (se diagram 3.3. Minskningen var särskilt tydlig bland utrikes födda kvinnor. År 2023 var andelen arbetslösa 20 procent bland utomeuropeiskt födda, 8 procent bland europeiskt födda och 5 procent bland inrikes födda. Skillnaden mellan kvinnor och män är större bland utomeuropeiskt födda än bland europeiskt och inrikes födda. Jämfört med föregående år har arbetslösheten bland utomeuropeiskt födda minskat med 2 procentenheter medan arbetslösheten bland europeiskt födda har ökat med en procentenhet. Utomeuropeiskt födda kvinnor hade den högsta arbetslösheten med närmare 22 procent, vilket är en minskning med 4 procentenheter jämfört med föregående år.

Antalet inskrivna på Arbetsförmedlingen som har varit arbetslösa minst 12 månader är högre bland utomeuropeiskt födda än bland inrikes födda. Under 2023 uppgick antalet långtidsarbetslösa till närmare 73 000 utomeuropeiskt födda, jämfört med drygt 51 000 inrikes födda. Antalet långtidsarbetslösa har minskat för båda grupperna jämfört med föregående år.

Diagram 3.3 Arbetslösheten bland inrikes födda, europeiskt födda och utomeuropeiskt födda i åldern 15–74 år

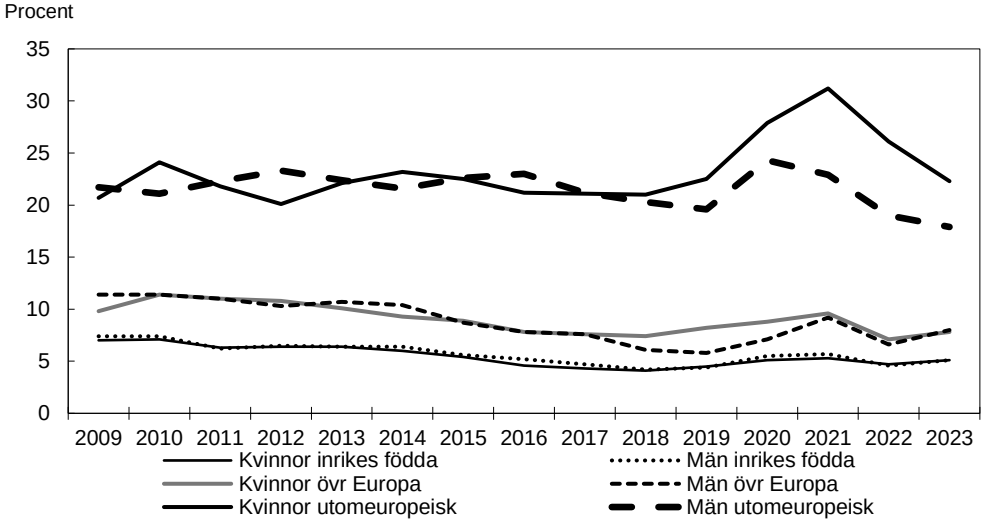

Källa: Egna bearbetningar av data från Statistiska centralbyrån, Arbetskraftsundersökningarna (AKU). Årsmedeltal 2009–2023.

Andelen självförsörjande har ökat

Regeringen har tagit fram ett självförsörjningsmått som beaktar inkomstnivå och som ska betraktas som ett komplement till sysselsättningsmåttet enligt AKU. Självförsörjningsmåttet avser att mäta hur stor andel av individer i förvärvsaktiv ålder (20–64 år) som under ett år arbetar, alternativt erhåller annan egen inkomst, i sådan omfattning att de antas vara självförsörjande.

Andelen självförsörjande har ökat sett över de senaste tio åren, med en kortvarig nedgång i samband med covid-19-pandemin (se diagram 3.4). Flera faktorer ligger bakom ökningen, främst en ökande sysselsättningsgrad mellan 2013 och 2022 för såväl inrikes som utrikes födda liksom en ökad andel heltidsarbetande bland kvinnor. Båda dessa faktorer har bidragit till att fler individer har kommit över inkomstgränsen för att klassificeras som självförsörjande.

Självförsörjningsgraden uppgick 2022 till 79 procent för inrikes födda, 69 procent för födda i övriga Europa och 57 procent för utomeuropeiskt födda. Under den senaste tioårsperioden har andelen självförsörjande ökat med 7 procentenheter för inrikes födda, 12 procentenheter bland födda i övriga Europa och 13 procentenheter för utomeuropeiskt födda. Ökningen för den senare gruppen kan delvis förklaras av att arbetsmarknadsinträdet har gynnats av att den genomsnittliga vistelsetiden har stigit i takt med att färre har invandrat under senare år.

Individer vars självförsörjningsgrundande inkomst understiger tre inkomstbasbelopp under ett år klassificeras som ej självförsörjande. Heltidsstuderande utgör dock en egen kategori. Andelen heltidsstuderande uppgick 2022 till knappt 6 procent bland såväl inrikes som utomeuropeiskt födda.

År 2022 var ca 20 procent av befolkningen i åldern 20–64 år, knappt 1,2 miljoner individer, ej självförsörjande. Av gruppen utrikes födda i åldern 20–64 år var 34 procent, eller knappt 500 000 personer, ej självförsörjande.

Diagram 3.4 Andel självförsörjande bland inrikes födda, europeiskt födda och utomeuropeiskt födda i åldern 20–64 år

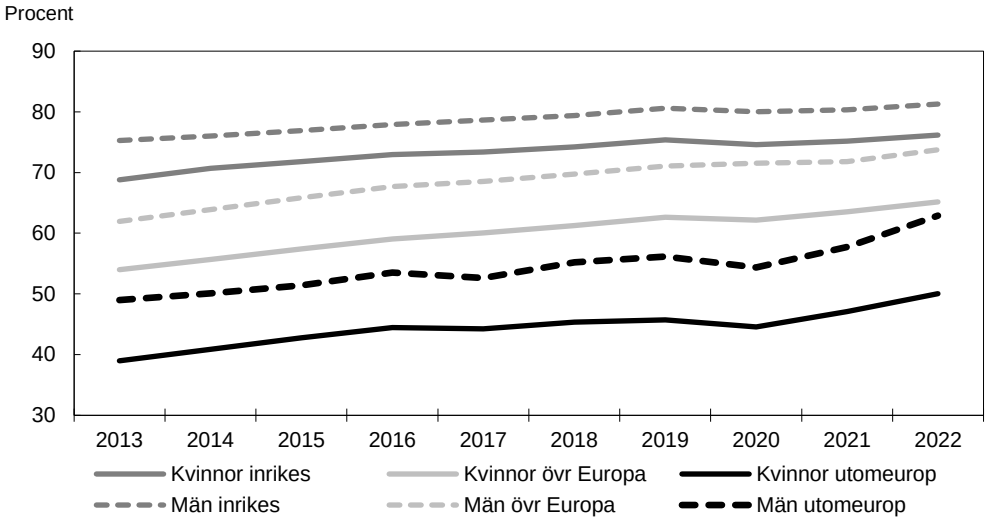

Anm.: Beräkningarna avser individer 20–64 år som är bosatta i Sverige hela året. Som självförsörjningsgrundande inkomst räknas bruttolön, inkomst av aktiv näringsverksamhet, inkomst av kapital, vissa arbetsrelaterade transfereringar samt inkomstrelaterad pension. Inkomstgränsen för självförsörjning har satts till tre inkomstbasbelopp, vilket 2022 motsvarade en årsinkomst på 213 000 kronor.

Källa: Statistiska centralbyrån (STAR) och egna beräkningar.

Nyanländas etablering stiger med vistelsetiden

Sysselsättningen för personer som har invandrat till Sverige som flyktingar eller anhöriga till dessa ökar generellt med vistelsetiden. Nyanländas etablering på arbetsmarknaden har successivt förbättrats sedan etableringsreformen infördes i december 2010. Kohorter som mottagits från 2011 och framåt har haft en snabbare progression än tidigare kohorter (se diagram 3.5). År 2022 var 54 procent etablerade bland de nyanlända som togs emot i en kommun 2019. Tre år efter kommunmottagandet var 59 procent av männen etablerade medan motsvarande andel bland kvinnor uppgick till 30 procent.

Nyanlända kvinnor etableras i en betydligt långsammare takt än nyanlända män, men även bland kvinnor stiger etableringsgraden med vistelsetiden. Bland dem med en vistelsetid på minst 15 år uppgick andelen etablerade kvinnor med anställning till 64 procent 2022 medan motsvarande andel var 60 procent bland män. Ytterligare 4 procent av kvinnorna och 12 procent av männen arbetade som aktiva företagare, vilka dock inte ingår i etableringsmåttet.

Diagram 3.5 Etableringsgrad nyanlända mottagna 2005–2022 fördelat efter vistelsetid i Sverige

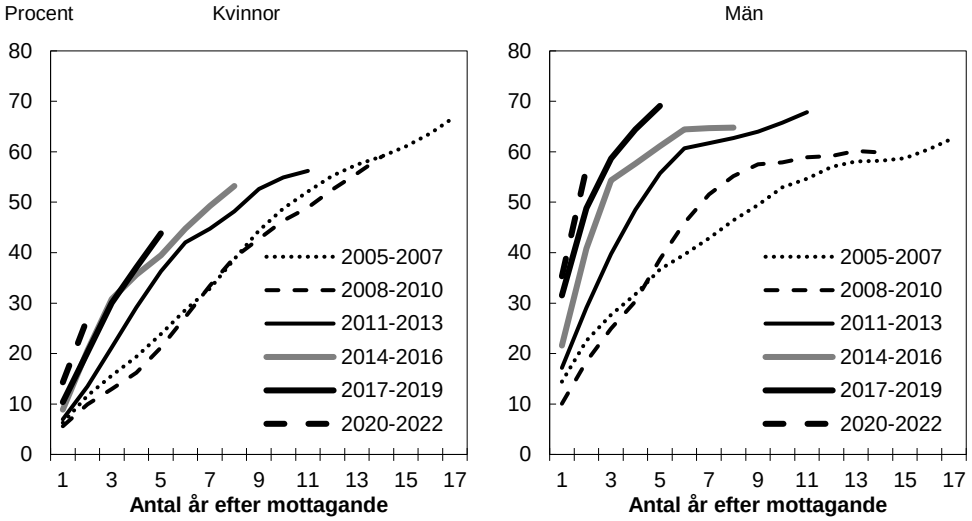

Anm.: Med nyanlända avses kommunmottagna flyktingar och deras anhöriga i åldersgruppen 20–64 år respektive referensår. Senaste referensår är 2022. De mottagna har i diagrammet klustrats i grupper med treårsintervall. Som etablerade räknas individer som har varit anställda under varje enskilt referensår och haft en löneinkomst som uppgår till minst 60 procent av medianinkomsten för individer som har förgymnasial utbildning. Individer som har deklarerat för aktiv näringsverksamhet ingår inte bland de etablerade. Statistiken baseras fr.o.m. 2019 på arbetsgivardeklarationer på individnivå (AGI). Tidsseriebrottet innebär att statistiken ska tolkas med försiktighet vid jämförelser mellan åren.

Källa: Statistiska centralbyrån, särskild beställning, egna beräkningar.

Andelen som är mottagare av ekonomiskt bistånd i åldrarna 20–64 år är högre bland utrikes födda än bland inrikes födda. Samtidigt minskar andelen utrikes födda som erhåller långvarigt ekonomiskt bistånd och gapet mellan inrikes och utrikes födda har minskat över tid. Under år 2022 var andelen långvariga biståndsmottagare bland utrikes födda kvinnor 4 procent och bland utrikes födda män närmare 3 procent. För såväl inrikes födda kvinnor som män var andelen mindre än 1 procent. Av diagram 3.6 framgår även att utrikes födda kvinnor i högre utsträckning än utrikes födda män erhåller långvarigt ekonomiskt bistånd och att utrikes födda kvinnor är den grupp där störst andel erhåller långvarigt ekonomiskt bistånd. Se vidare utgiftsområde 9.

Diagram 3.6 Mottagande av ekonomiskt bistånd i minst 10 månader, fördelat på bakgrund och kön

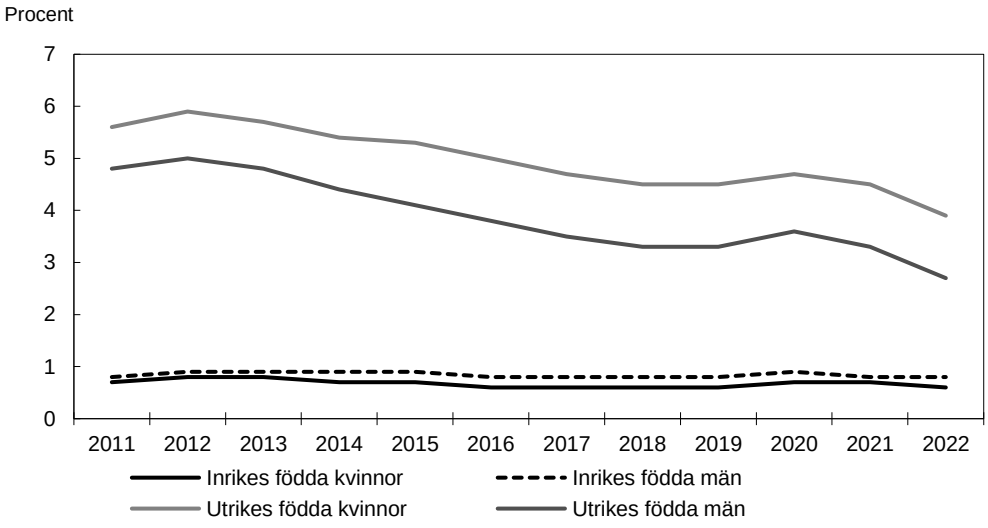

Källa: SCB, särskild beställning från databasen STATIV.

Utbildning

Genom utbildning läggs en viktig grund för barns framtida möjligheter att etablera sig på arbetsmarknaden. Utrikes födda elever och elever med utländsk bakgrund har sämre förutsättningar än elever med svensk bakgrund och presterar därför ofta sämre i skolan än svenskfödda elever. Situationen förtydligas i en rapport från Expertgruppen för studier i offentlig ekonomi (ESO), som konstaterar att unga med utländsk bakgrund är överrepresenterade både i den lägre delen av utbildningsfördelningen (lägre meritvärden, fler obehöriga, fler icke-examinerade på gymnasiet) och i den högre delen (övergång till och examination från högskola) (ESO 2023:8).

Högt deltagande i förskolan men lägre för utrikes födda barn

Förskolan kan stimulera språkutveckling och bidra till bättre förutsättningar i grundskolan. Som visas i diagram 3.7 är deltagandet i förskolan generellt sett högt, särskilt bland barn 3–5 år, men det finns betydande skillnader beroende på bakgrund. Bland barn födda i Sverige med minst en inrikes född förälder deltog 96 procent i åldern 3–5 år och 74 procent i åldern 1–2 år 2023. Bland inrikes födda barn med två utrikes födda föräldrar deltog 92 procent i åldern 3–5 år och 69 procent i åldern 1–2 år. Deltagandet är avsevärt lägre bland utrikes födda barn, oavsett föräldrarnas bakgrund, där 79 procent av barnen i åldern 3–5 år deltog och 52 procent av barnen i åldern 1–2 år 2023. Skillnaderna i deltagande utifrån bakgrund har varit stora under hela perioden 2014–2023, med små skillnader mellan könen.

Diagram 3.7 Deltagande i förskolan utifrån svensk och utländsk bakgrund samt utrikes födda, 2014–2023

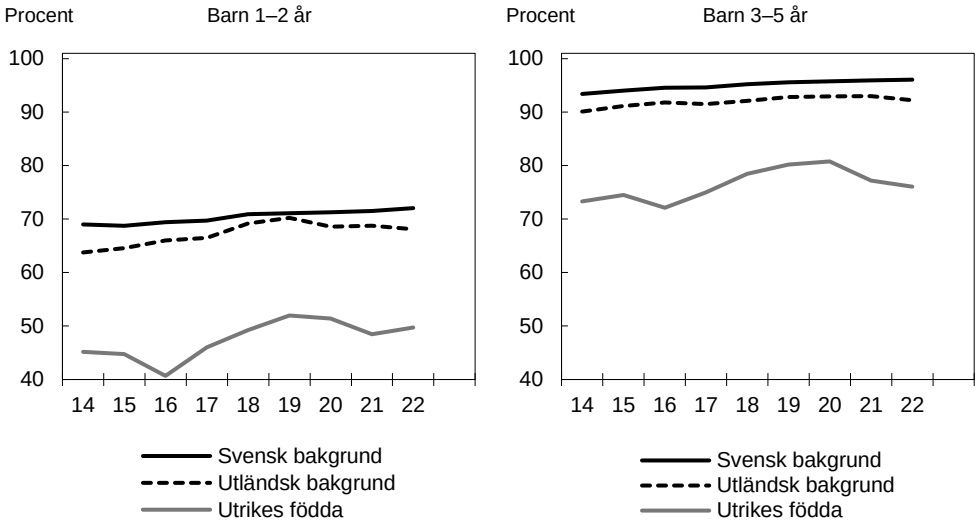

Anm.: Gruppen Svensk bakgrund avser barn som är födda i Sverige med minst en inrikes född förälder. Gruppen Utländsk bakgrund avser barn som är födda i Sverige och har två utrikes födda föräldrar. Gruppen Utrikes födda avser barn som är utrikes födda oavsett om föräldrarna är inrikes eller utrikes födda.

Källa: SCB, särskild beställning.

Andel behöriga till gymnasieskolan efter grundskolan lägst för nyinvandrade elever

Av samtliga elever som gick ut årskurs 9 i grundskolan 2023 var 15 procent utrikes födda medan 11 procent hade utländsk bakgrund och var födda i Sverige. Andelen elever med svensk bakgrund, dvs. elever födda i Sverige med minst en inrikes född förälder var 73 procent. Av samtliga elever hade 5 procent invandrat före ordinarie skolstart, 7 procent under årskurs 1–5 och 2 procent under årskurs 6–9. Det finns i samtliga grupper inga större skillnader mellan andelen flickor och pojkar.

Det finns skillnader i andelen elever som efter avslutad grundskola är behöriga till gymnasieskolans yrkesprogram beroende på bakgrund och när eleven börjat i svensk skola (se diagram 3.8). Vårterminen 2023 uppgick andelen behöriga till 84 procent

bland såväl elever med utländsk bakgrund som utrikes födda elever som invandrat före skolstart, jämfört med 89 procent för elever med svensk bakgrund. Sammantaget var 85 procent av alla elever som slutade årkurs 9 vårterminen 2023 behöriga till ett nationellt program i gymnasieskolan, medan ca 18 000 elever saknade behörighet. Bland elever som har invandrat i årskurs 1–5 var 68 procent behöriga, jämfört med 34 procent bland elever som invandrat i årskurs 6–9. Skillnaderna i behörighet mellan de olika grupperna visar att tiden i svensk skola har stor betydelse för behörighet till gymnasieskolan. Även föräldrarnas utbildningsnivå har större betydelse för elever som har varit kortare tid i Sverige jämfört med andra elever. Flickor var i högre grad behöriga till gymnasieskolans nationella program 2023, oavsett bakgrund och föräldrarnas utbildningsnivå. (Skolverket, Slutbetyg i grundskolan, våren 2023) Se vidare utgiftsområde 16 avsnitt 3.3.

Diagram 3.8 Behörighet till gymnasieskolans yrkesprogram, utifrån bakgrund

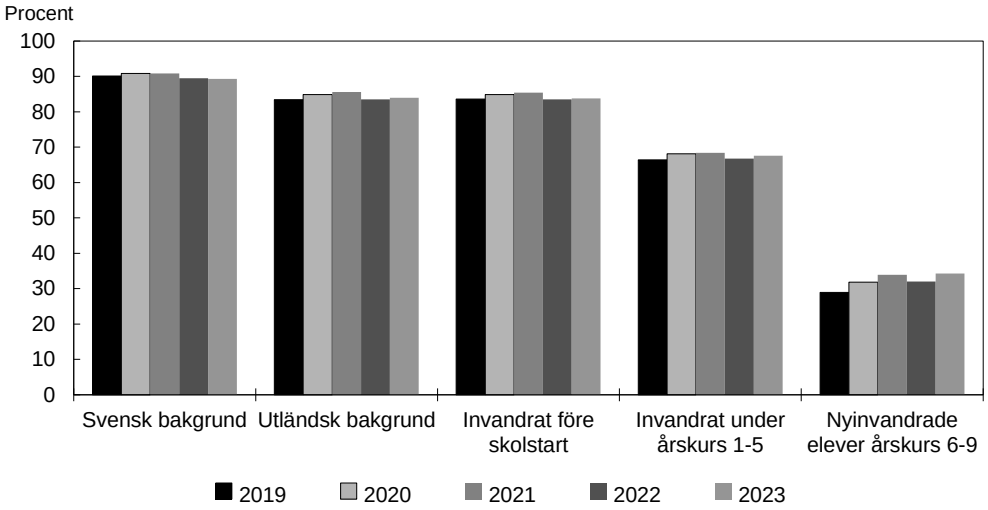

Anm.: Gruppen Svensk bakgrund avser elever som är födda i Sverige med minst en inrikes född förälder. Gruppen Utländsk bakgrund avser elever som är födda i Sverige och har två utrikes födda föräldrar. Gruppen Invandrat före skolstart avser utrikes födda elever som har invandrat före ordinarie skolstartsålder oavsett var föräldrarna är födda. Gruppen Invandrat under årskurs 1–5 avser utrikes födda elever som har invandrat under årskurs 1–5, oavsett var föräldrarna är födda. Gruppen Nyinvandrade elever årskurs 6–9 avser utrikes födda elever som har utrikes födda föräldrar och har kommit till Sverige under de senaste fyra åren, dvs. under årskurs 6–9.

För ytterligare könsuppdelad statistik, se utgiftsområde 16 avsnitt 3.3.

Källa: Skolverket.

Hösten 2019 började 113 700 ungdomar gymnasieskolan i år 1. Av elevkullen som då påbörjade ett nationellt program hade 74 procent tagit gymnasieexamen 2023. Den totala andelen som har tagit examen eller fått studiebevis utfärdat är lägre bland utrikes födda elever och elever med utländsk bakgrund än bland elever med svensk bakgrund. Studiebevis utfärdas för de elever som har slutfört ett nationellt program men inte uppfyller kraven för gymnasieexamen. Av nyinvandrade elever som påbörjade gymnasieskolan höstterminen 2019 var det 29 procent av kvinnorna och 24 procent av männen som 2023 hade en gymnasieexamen, vilket är oförändrat för kvinnor men en minskning för män med 3 procentenheter jämfört med föregående år. Bland elever med utländsk bakgrund hade 60 procent av kvinnorna respektive 49 procent av männen uppnått gymnasieexamen 2023.

PISA visar att tid i landet har betydelse för kunskapsresultatet

Under 2022 genomfördes för åttonde gången OECD:s internationella kunskapsundersökning PISA, som undersöker 15-åriga elevers kunskaper i matematik, läsförståelse och naturvetenskap (se vidare utg.omr. 16 avsnitt 3.3). I både Sverige och OECD som helhet presterar elever med utländsk bakgrund, dvs. elever som är utrikes födda eller har två utrikes födda föräldrar, på en lägre genomsnittlig nivå jämfört med

elever med inhemsk bakgrund dvs. elever som har minst en förälder som är född i Sverige. I Sverige är dessa skillnader i resultat större än OECD-genomsnittet.

Elever födda i Sverige med utländsk bakgrund har högre resultat än elever som är födda utomlands. Elever som invandrat före skolstart presterar i genomsnitt bättre resultat än elever som invandrat efter skolstart. Elever som invandrat före skolstart presterar på samma nivå som elever som är födda i landet med utländsk bakgrund i såväl Sverige som flertalet OECD-länder. Tiden i landet har alltså betydelse för att fullt ut kunna tillgodogöra sig undervisningen. I Sverige uppgår andelen elever som invandrat efter skolstart till 58 procent av samtliga utrikes födda elever med utländsk bakgrund, vilket är ungefär 10–20 procentenheter högre än i övriga nordiska länder. Motsvarande andel för OECD i genomsnitt är 53 procent.

Kunskaper i svenska språket en central faktor

Goda kunskaper i det svenska språket är en viktig förutsättning för att etablera sig i samhället och på arbetsmarknaden. I en rapport från SCB som baseras på självupplevda hinder till arbete bland utrikes födda i Sverige och EU, framgår att andelen utrikes födda som har deltagit i någon form av språkkurs i boendelandets huvudspråk är betydligt högre i Sverige än i övriga EU (Arbetsmarknaden för utrikes födda, 2023). Trots detta var andelen utrikes födda som upplevde någon form av hinder för att få ett lämpligt arbete högre i Sverige än i övriga EU. I Sverige var det vidare en högre andel utrikes födda som uppgav språket som ett hinder för att få arbete jämfört med EU. För utrikes födda kvinnor i Sverige uppgavs språket utgöra det största hindret.

Under 2023 deltog 123 000 elever i sfi med kommunal huvudman varav 63 procent kvinnor och 37 procent män. Antalet elever är i stort sett oförändrat jämfört med föregående år, men har minskat sedan 2018 parallellt med ett minskat antal nyanlända. Av kursdeltagarna läste 19 procent inom studieväg 1, 40 procent inom studieväg 2 och 41 procent inom studieväg 3. Vilken studieväg som är aktuell styrs huvudsakligen av elevens utbildningsbakgrund. Likt tidigare år var det 2023 vanligare bland kvinnor än män att avsluta kursen med godkänt betyg, 56 respektive 43 procent.

Inom sfi finns sedan länge problem med låg genomströmning och studieavbrott. I en rapport konstaterar Skolverket (Studieavbrott och genomströmning i sfi, 2024) en minskad genomströmning mellan 2018–2022 och att mer än var tredje elev inte har avslutat någon kurs inom fem år. Både antalet studieveckor och närvarotimmar är högre för elever med kort studiebakgrund. Rapporten visar vidare att genomströmningen är låg vid arbete parallellt med studier och att ålder har en negativ påverkan på om eleverna avslutar kurs D. Studieavbrott i sfi sker ofta på grund av anställning, övergång till studier i övriga komvux, flytt, familje- och hälsoskäl eller längre ledigheter från studierna.

Andelen avbrott minskade totalt sett i de flesta studievägar och kurser mellan 2022 och 2023. Andelen som gjorde avbrott totalt sett var dock högre jämfört med 2021. Av de kursdeltagare som avslutade eller avbröt en kurs i sfi under 2023 var det 51 procent som avslutade kursen med godkänt betyg och 3 procent som avslutade kursen utan godkänt betyg, medan 46 procent avbröt kursen. Andelen som avbröt studierna var högre bland män än bland kvinnor, 54 respektive 40 procent. (Skolverket 2024, Elever och studieresultat i kommunal vuxenutbildning 2023).

Genomströmning och progression i sfi kan även åskådliggöras genom att följa hur stor andel av sfi-elever som är kvar i sfi-studier under åren efter första kursstart. Av de som påbörjade sina sfi-studier år 2017 var 76 procent bland kvinnorna och 72 procent bland männen kvar nästföljande år. Därefter har andelen avtagit ju längre tid som förflutit efter att eleverna påbörjat sina studier. Cirka 15 procent bland kvinnorna och

10 procent bland männen som påbörjade sfi år 2017 var fortfarande kvar i sfi fyra år senare. Andelen som är kvar i sfi minskar gradvis för varje efterföljande studiekohort.

Bland elever som avslutade sfi år 2019 hade den grupp som avslutat utan godkänd kurs i högre utsträckning än övriga en etablerad ställning på arbetsmarknaden efter två år, men även en högre andel som varken arbetade eller studerade. Bland elever som fått godkänt i sfi kurs D 2019 ägnade sig 47 procent åt vidare studier två år senare, och andelen i denna grupp som varken arbetade eller studerade var 9 procent.

Kommunal vuxenutbildning är en viktig väg till arbete

Kommunal vuxenutbildning (komvux) är en viktig väg till arbete för många nyanlända vuxna och för de nyanlända som antingen inte uppnått behörighet till gymnasieskolans nationella program före 20 års ålder eller som inte uppnått examen eller studiebevis för nationellt program. Diagram 3.9 visar att antalet utrikes födda elever inom komvux på grundläggande och gymnasial nivå har ökat kraftigt sedan 2008. År 2022 utgjorde utrikes födda drygt hälften av eleverna inom komvux på grundläggande och gymnasial nivå, såväl totalt (55 procent) som bland kvinnor respektive män (57 respektive 51 procent). Utrikes födda kvinnor var fortsatt den största gruppen inom komvux medan inrikes födda män var den minsta.

Andelen utrikes födda inom komvux på grundläggande respektive gymnasial nivå har ökat markant sedan 2008, men var 2023 i stort sett oförändrad jämfört med föregående år (94 respektive 47 procent). Inom komvux på grundläggande nivå minskade antalet utrikes födda elever med drygt 1 procent jämfört med föregående år till närmare 62 300 elever 2023, medan antalet utrikes födda på gymnasial nivå minskade med 4 800 personer till 103 000 elever.

Diagram 3.9 Antal elever i kommunal vuxenutbildning, inrikes och utrikes födda

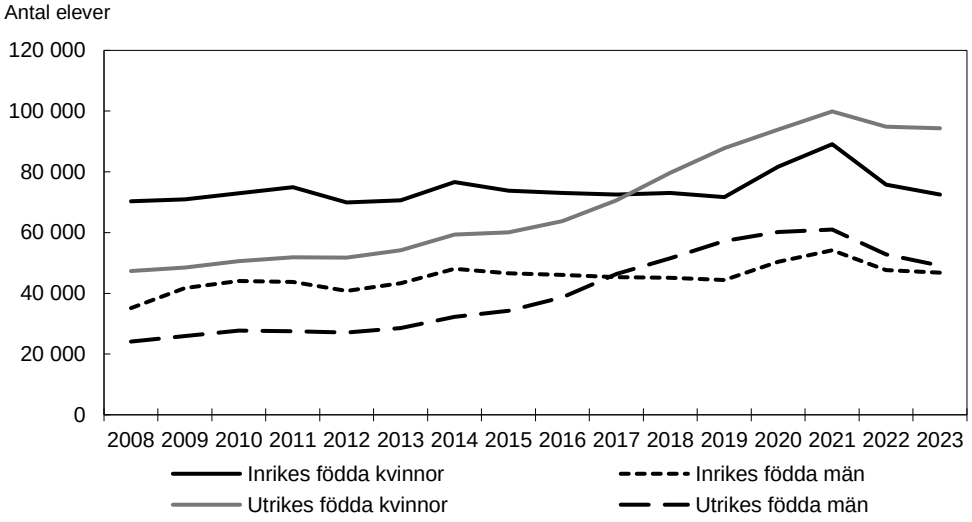

Källa: Skolverket.

Det är inga större skillnader i utbildningsbakgrund mellan könen bland elever inom komvux. Andelen med gymnasial utbildning var dock mer än dubbelt så hög bland inrikes födda elever jämfört med utrikes födda elever (74 respektive 34 procent). Andelen med eftergymnasial utbildning var i stället mer än dubbelt så stor bland utrikes födda jämfört med inrikes födda elever (35 respektive 14 procent).

Bland de utrikes födda som avslutat studier inom komvux under 2019 var totalt 41 procent etablerade på arbetsmarknaden två år senare (se tabell 3.1). Det är en minskning med 2 procentenheter jämfört med året innan. Motsvarande etablerings-

grad för inrikes födda var 44 procent. Utrikes födda kvinnor är i något lägre grad etablerade efter utbildningen jämfört med utrikes födda män.

Tabell 3.1 Etableringsstatus bland utrikes födda två år efter avslutad kommunal vuxenutbildning under 2019

	Totalt	Kvinnor	Män
Etablerad ställning på arbetsmarknaden	41	39	44
Osäker ställning på arbetsmarknaden	13	12	15
Svag ställning på arbetsmarknaden	14	14	13
Studier på högskola	10	11	8
Övriga studier	4	4	4
Varken arbete eller studier	18	20	15

Källa: Skolverket.

Regional yrkesvuxenutbildning och yrkeshögskolan ökar möjligheterna till etablering på arbetsmarknaden

Yrkesvuxenutbildning (yrkesvux) och yrkeshögskola är viktiga vägar för att fler vuxna ska komma i arbete och egenförsörjning. Ungefär hälften av de som går en utbildning inom ramen för regionalt yrkesvux är utrikes födda. Bland elever som avslutade regionalt yrkesvux 2020 hade 76 procent av både utrikes och inrikes födda elever någon grad av anknytning till arbetsmarknaden året efter att de avslutat sina studier. Andelen med etablerad ställning på arbetsmarknaden året efter studierna var dock högre bland inrikes födda än bland utrikes födda elever, 45 respektive 36 procent.

Bland annat i syfte att stärka integrationen finns en särskild satsning på kombinationsutbildningar inom regionalt yrkesvux, där yrkesutbildning kombineras med sfi eller svenska som andraspråk. Andelen som efter avslutad utbildning 2020 har någon grad av anknytning till arbetsmarknaden året efter är avsevärt högre för elever som avslutat en kombinationsutbildning än för elever som enbart har läst sfi (68 respektive 52 procent). Det finns dock inga större skillnader vad gäller andelen med etablerad ställning på arbetsmarknaden.

Andelen utrikes födda bland de som påbörjat studier inom yrkeshögskolan har ökat mellan 2007 och 2023, från 15 till 27 procent. Av de som examinerades 2022 hade inrikes födda arbete året efter examen i högre utsträckning än utrikes födda, 90 respektive 83 procent. Samtidigt var skillnaden mellan andelen i arbete före och efter utbildningen större bland utrikes födda än inrikes födda, 17 respektive 14 procent. Det var inte någon större skillnad i andel kvinnor respektive män bland utrikes födda eller inrikes födda. Se vidare utgiftsområde 16 avsnitt 4.3.2.

Hälsa

Statistiska centralbyrån (SCB) mäter självskattad hälsa i undersökningar av levnadsförhållanden (ULF/SILC). För 2023 finns ingen statistiskt säkerställd skillnad i självskattad hälsa mellan inrikes och utrikes födda. Däremot uppger män i högre grad än kvinnor att de har bra hälsa, såväl bland inrikes som utrikes födda.

Friluftsliv, kultur och idrott kan bidra till att upprätthålla och förbättra folkhälsan (se vidare utg.omr. 17 avsnitt 16.7 respektive utg.omr. 17 avsnitt 16.6). Den senaste uppföljningen av de friluftspolitiska målen visar att personer med funktionsnedsättning, utländsk bakgrund liksom med lägre utbildning eller inkomst utövar friluftsliv i lägre grad än andra (Uppföljning av målen för friluftslivspolitiken 2023, Naturvårdsverket).

3.3.2 Resultat utifrån andra bedömningsgrunder

Insatser för främjande av integration

Detta avsnitt avser verksamhet och insatser som finansieras via anslaget 1:1 *Integrationsåtgärder*.

Statsbidraget till organisationer bildade på etnisk grund har avvecklats

I enlighet med riksdagens beslut om budgetpropositionen för 2024 har statsbidraget till organisationer bildade på etnisk grund avvecklats. Under 2023 beviljade Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF) stöd om totalt 18,9 miljoner kronor till 42 organisationer.

Många aktörer vill erbjuda tidiga insatser för personer med tillfälligt skydd enligt massflyktsdirektivet samt asylsökande

Under 2023 fördelade länsstyrelserna 58 miljoner kronor i statsbidrag enligt förordningen (2016:1364) om statsbidrag till verksamheter för asylsökande m.fl., varav 20 miljoner kronor avsåg samhällsinformation och insatser som främjar hälsa. Medlen får lämnas till civilsamhällets organisationer samt till kommuner eller kommunalförbund och syftar till att motverka passivisering under asyltiden, att underlätta kontakter med den svenska arbetsmarknaden och att främja en framtida etablering för dem som beviljas uppehållstillstånd. Insatserna kan även rikta sig till personer med tillfälligt skydd enligt massflyktsdirektivet. Under 2023 inkom sammanlagt 270 ansökningar om totalt 187 miljoner kronor till länsstyrelserna, varav 145 ansökningar beviljades. Länsstyrelserna bedömer att det finns en god kapacitet i länen att tillgodose behovet av insatser.

Medel för insatser tillgängliga för asylsökande och personer med tillfälligt skydd enligt massflyktsdirektivet fördelades även av Folkbildningsrådet (se vidare utg.omr. 17 avsnitt 17).

Lokala insatser för att främja etablering är ett komplement

Enligt länsstyrelsernas redovisning i enlighet med uppdraget i regleringsbrevet för budgetåret 2023 fördelades sammanlagt 35 miljoner kronor till kommuner enligt 37 a § förordningen (2010:1122) om statlig ersättning för insatser för vissa utlänningar under 2023, varav 4 miljoner utgjordes av återbetalda medel från tidigare §37a-insatser. Medlen syftar till att underlätta etableringen i samhället, skapa nätverk, stödja språkinlärning eller ge socialt stöd till ensamkommande barn. Under 2023 inkom 92 ansökningar motsvarande 60 miljoner kronor, varav 72 ansökningar beviljades. Av de beviljade insatserna riktade sig 56 till föräldralediga och andra personer med små barn, varav ett stort antal insatser fokuserade på språkinlärning. Andelen insatser som genomförs i samverkan med civilsamhället har minskat något under 2023.

Regeringen beslutade i mars 2023 om en treårig satsning på öppen förskola för att öka utrikes födda kvinnors inträde på arbetsmarknaden tillsammans med Sveriges Kommuner och Regioner, SKR (A2023/00122).

Uppföljning och utvärdering av integrationen

Under 2023 användes ca 1,1 miljoner kronor för uppföljning och utvärdering av integrationen. Av dessa medel fick Statistiska centralbyrån (SCB), liksom föregående år, 900 000 kronor för att fortsätta redovisa registerstatistik om integration på nationell, regional och lokal nivå på sin webbplats. Därtill fick SCB 200 000 kronor under 2023 för genomförandet av uppdraget att genomföra en fördjupad analys om utanförskap (A2023/01649).

Hemutrustningslån

Förordningen (1990:1361) om lån till hemutrustning för flyktingar och vissa andra utlänningar upphävdes 2022 men bestämmelserna gäller fortfarande för beslutade lån. Hemutrustningslån hanteras av Centrala studiestödsnämnden (CSN). Inga utbetalningar har gjorts under 2023.

Vid utgången av 2023 hade 44 800 låntagare en skuld till CSN, jämfört med 55 000 låntagare 2022. Den utestående fordran uppgick 2023 till 757 miljoner kronor, vilket är en minskning med 107 miljoner kronor jämfört med föregående år. Det totala inbetalda beloppet för 2023 minskade jämfört med 2022 med 24 procent till 95 miljoner kronor. Den minskade återbetalningen förklaras av att andelen låntagare med betalningssvårigheter ökar efterhand som lån till personer med betalningsförmåga slutregleras.

Statlig ersättning vid mottagande av nyanlända i kommunerna

Staten har ett ekonomiskt ansvar för flyktingmottagandet och ersätter kommuner och regioner för kostnader relaterade till mottagandet av nyanlända inklusive ensamkommande barn och unga med uppehållstillstånd. Statlig ersättning vid flyktingmottagande finansieras via anslaget 1:2 *Kommunersättningar vid flyktingmottagande*.

För ersättningar avseende personer som omfattas av lagen (1994:137) om mottagande av asylsökande m.fl. (LMA), se utgiftsområde 8. Även personer från Ukraina med tillfälligt skydd enligt massflyktsdirektivet omfattas av LMA. Den 25 juni 2024 beslutade Europeiska unionens råd att förlänga det tillfälliga skyddet för personer som flytt kriget i Ukraina till den 4 mars 2026. Beslutet medför att en stor andel av de personer som har uppehållstillstånd med tillfälligt skydd enlig massflyktsdirektivet kan folkbokföras i Sverige. I samband med folkbokföring upphör personerna att omfattas av LMA. Regeringen har den 23 maj 2024 beslutat att överlämna propositionen Förbättrade levnadsvillkor för utlänningar med tillfälligt skydd till riksdagen (se utg.omr. 8 avsnitt 2.7).

Det sammantagna mottagandet av nyanlända i kommunerna fortsatte att minska

Antalet nyanlända som har tagits emot i landets kommuner har minskat kraftigt sedan 2017 till följd av att färre personer beviljats uppehållstillstånd av skyddsskäl i Sverige eller som anhöriga till dessa. Under 2023 togs 7 716 nyanlända emot i landets kommuner, jämfört med 11 721 nyanlända 2022 (se tabell 3.2). Andelen kvinnor och flickor var 52 procent, vilket utgör en liten ökning jämfört med 50 procent 2022. Andelen barn var 36 procent, jämfört med 42 procent året innan.

Tabell 3.2 Antalet nyanlända mottagna i en kommun

Antal mottagna enligt bestämmelser i förordning (2010:1122) om statlig ersättning för insatser för vissa utlänningar (ersättningsförordningen), grupperade efter ankomstsätt till kommunen

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Från anläggningsboende	6 742	6 848	18 847	27 952	11 068	4 318	2 678	1 979	2 015	2 400
Från eget boende	25 812	26 036	33 231	19 133	7 859	6 947	3 136	2 193	2 189	2 543
Anhöriga till skyddsbehövande	11 378	15 837	13 775	16 942	16 562	7 814	3 634	2 337	1 738	1 444
Vidarebosatta (kvotflyktingar)	1 977	1 897	1 892	3 419	5 028	5 025	3 549	6 287	5 009	549
Övriga	595	579	1 016	1 305	3 699	1 811	1 109	752	770	780
Summa	**46 504**	**51 197**	**68 761**	**68 751**	**44 216**	**25 915**	**14 106**	**13 548**	**11 721**	**7 716**
Varav ensamkommande barn	***3 396***	***3 794***	***6 971***	***8 625***	***6 635***	***4 772***	***1 578***	***606***	***739***	***264***

Källa: Migrationsverket.

Minskningen av antalet kommunmottagna under 2023 beror främst på att färre kvotflyktingar togs emot. Sverige har minskat flyktingkvoten från 5 000 till 900 personer

per år fr.o.m. 2023. Därtill fullföljdes inte Migrationsverkets uppdrag om att ta ut och överföra 900 kvotflyktingar under året, vilket bland annat berodde på det försämrade säkerhetsläget i uttagsregionerna som ledde till inställda delegationsuttag.

Under året togs 549 kvotflyktingar emot i landets kommuner. Mottagandet av kvotflyktingar utgjorde därmed 7 procent av det totala mottagandet 2023, jämfört med 43 procent året innan. Kvotflyktingar och personer som vistas i Migrationsverkets anläggningsboenden under asyltiden kan omfattas av anvisning enligt lagen (2016:38) om mottagande av vissa nyanlända invandrare för bosättning (bosättningslagen) och tillhörande förordningar. Till följd av att andelen kvotflyktingar minskade, så minskade även andelen nyanlända som togs emot efter anvisning från 60 procent 2022 till 38 procent 2023. Övriga nyanlända, inklusive anhöriga, bosatte sig på egen hand i en kommun.

Under 2023 togs 264 ensamkommande barn och unga emot i kommunerna, jämfört med 739 barn och unga året innan. Andelen flickor var 25 procent och andelen pojkar 75 procent. Av de ensamkommande barnen togs 6 barn emot inom ramen för flyktingkvoten, jämfört med 107 barn 2022. Ensamkommande barn inom flyktingkvoten omfattas av anvisning enligt bosättningslagen, medan asylsökande ensamkommande barn tas emot i en kommun efter anvisning enligt lagen (1994:137) om mottagande av asylsökande m.fl.

Nästan alla landets kommuner tog emot nyanlända 2023. Det genomsnittliga mottagandet i riket var 0,7 nyanlända per 1 000 invånare, jämfört med 1,1 nyanlända 2022. Västmanlands län och Gotlands län hade det högsta respektive lägsta mottagandet (0,94 respektive 0,48 nyanlända per 1 000 invånare).

Anvisningar enligt bosättningslagen färre än förväntat

Migrationsverket beslutade under 2023 om anvisningar i enlighet med bosättningsregelverket för 2 418 nyanlända, varav 1 236 flickor och kvinnor och 1 182 pojkar och män. Av de anvisade var 88 procent nyanlända som bott i anläggningsboende under asyltiden och 12 procent kvotflyktingar. Enligt förordningen (2016:40) om fördelning av anvisningar till kommuner skulle 3 300 nyanlända omfattas av anvisningar till kommuner (s.k. länstal) under 2023. Länstalet uppnåddes inte, främst p.g.a. färre anvisningar från anläggningsboende än vad som prognosticerats.

Ledtiderna i Migrationsverkets arbete med anvisningar ökade kraftigt under 2023. Genomsnittligt antal dagar från beviljat uppehållstillstånd till beslut om anvisning var 76 dagar 2023, jämfört med 38 dagar 2022. Tiden var något längre för kvinnor än för män, 78 respektive 74 dagar. Ledtiden ökade både för personer som bott i anläggningsboende under asyltiden och för kvotflyktingar. Enligt Migrationsverket beror ökningen på att myndigheten under närmare tre månaders tid pausade anvisningsarbetet för att säkerställa korrekta anvisningar i samband med ett problem med avräkningen av kommuntalen. För kvotflyktingar förklaras ökningen främst av ett fåtal ärenden där beslut om anvisning fattats över två år efter beslutet om uppehållstillstånd på grund av utresesvårigheter.

Av de nyanlända som under 2023 anvisats från anläggningsboende togs 69 procent emot i en kommun inom tidsfristen på två månader, vilket är samma andel som förra året.

Enligt Boverkets analys av 2024 års bostadsmarknadsenkät är kommunernas kapacitet att ta emot nyanlända efter anvisning enligt bosättningsregelverket fortsatt god. Det beror främst på ett lågt mottagande av nyanlända i många kommuner samt att kommunerna har en god dialog och samverkan med både kommunala och privata hyresvärdar. Trots att de flesta kommuner inte upplever några större svårigheter att

erbjuda boenden finns det utmaningar med att skaffa fram ändamålsenliga bostäder, då det ofta saknas antingen små lägenheter eller riktigt stora lägenheter.

Minskade utgifter för ersättningar till kommuner och regioner för flyktingmottagande

De senaste årens utgiftsminskning vad gäller statliga ersättningar till kommuner och regioner för flyktingmottagande fortsatte under 2023. Utgifterna 2023 uppgick till 3 196 miljoner kronor, vilket var en minskning med 20 procent jämfört med 2022 (se tabell 3.3). Knappt 80 procent av utgifterna bestod av automatiskt utbetalade ersättningar till kommuner, som i huvudsak beror på hur många nyanlända som tagits emot i kommunerna under de föregående två åren. Den resterande delen bestod främst av ersättningar för faktiska kostnader som betalas till kommuner och regioner efter ansökan.

Till följd av det lägre mottagandet de senaste åren har utgifterna för schablonersättning för mottagandet av nyanlända, den s.k. mottagandeschablonen, och ersättningarna för ensamkommande barn och unga minskat. Mellan 2022 och 2023 har även utgifterna för de eftersökta ersättningarna minskat.

Ett tillfälligt statsbidrag till kommuner med tidigare högt flyktingmottagande infördes 2020 för att kompensera de kommuner som tagit emot flest nyanlända i förhållande till sin befolkning och därmed påverkas särskilt när ersättningen minskar på grund av minskat mottagande. Statsbidraget fasades ut under 2023, då 100 miljoner kronor utbetalades till 41 kommuner.

Tabell 3.3 Utbetalade ersättningar för flyktingmottagande 2019–2023

Miljoner kronor

	2019	2020	2021	2022	2023	Andel av utgifter 2023
Schablonersättning för mottagandet av nyanlända	6 309	3 765	2 439	2 014	1 861	58 %
Bidrag till kommuner med högt flyktingmottagande		80	200	200	100	3 %
Ersättning för initialt ekonomiskt bistånd	114	59	64	56	36	1 %
Ersättning för ensamkommande barn och unga	4 241	2 004	971	638	507	16 %
Resor och informationsinsatser vid vidarebosättning	67	41	103	73	30	1 %
Hyreskostnader	42	44	33	80	62	2 %
Grundersättning	67					
Beredskap, mottagningskapacitet och samverkan	60	70	40	40	40	1 %
Ersättning för ekonomiskt bistånd m.m.	211	198	171	162	107	3 %
Ersättning för vissa särskilda kostnader	200	229	175	175	60	2 %
Ersättning för stöd och service och hälso- och sjukvård	573	553	479	559	392	12 %
Summa	**11 884**	**7 042**	**4 676**	**3 998**	**3 196**	

Källa: Hermes.

Fortsatt utvecklingsbehov inom samhällsorienteringen

Enligt uppgifter från kommunerna i länsstyrelsernas årliga enkät för uppföljning av samhällsorienteringen har 6 520 personer påbörjat samhällsorientering under mätperioden 1 oktober 2022 till och med 30 september 2023 (59 procent kvinnor och 41 procent män), vilket är en minskning med 17 procent jämfört med samma period ett år tidigare. Arbetsförmedlingens statistik för perioden visar att 4 505 personer haft samhällsorientering som registrerad aktivitet inom etableringsprogrammet (56 procent kvinnor och 44 procent män), vilket är en ökning från 3 951 personer 2022.

Sedan föregående uppföljning syns en markant ökning av andelen kommuner som erbjuder samhällsorientering via fjärrundervisning (från 43 till 69 procent) eller en kombination av fjärr- och klassrumsundervisning (från 29 till 69 procent). Ökningen

medför att väntetider kan kortas, men innebär enligt länsstyrelserna även en risk för en mindre stödjande lärmiljö med sämre möjligheter till dialog och lokal förankring.

Var fjärde kommun uppgav väntetider på fyra månader eller längre för att påbörja samhällsorientering. Otillräckligt deltagarunderlag var den vanligaste orsaken, både för kvinnor och män. Föräldraledighet och kö till barnomsorg var därefter de vanligaste orsakerna för kvinnor, men de minst vanliga orsakerna för män.

Webbportalen informationsverige.se är länsstyrelsernas gemensamma webbplats med bl.a. information om Sverige på elva språk, primärt riktad till asylsökande, nyanlända och ensamkommande barn samt personer som jobbar i verksamheter som riktar sig till dessa grupper. Webbplatsen är känd i 98 procent av kommunerna, och 86 procent av kommunerna uppger att materialet Om Sverige används i samhällsorienteringen.

Regeringen har i december 2023 beslutat att en särskild utredare ska föreslå en ny ordning för en förbättrad samhällsorientering för nyanlända som en del av kommunal vuxenutbildning (dir. 2023:169). Syftet är att stärka kunskaperna om det svenska samhället hos personer som bor i Sverige och att tydliggöra samhällets förväntningar på att den enskilde tar eget ansvar. Utredaren ska även föreslå hur utbildningen kan bli obligatorisk och kopplas till relevanta ersättningssystem. Uppdraget ska redovisas senast den 21 februari 2025.

Ett minskat mottagande påverkar kommunernas beredskap och kapacitet

Länsstyrelserna har i uppdrag att verka för, stödja och följa upp kommunernas arbete med beredskap och kapacitet i mottagandet av nyanlända och ensamkommande barn och unga. Av länsstyrelsernas återrapporter enligt regleringsbrevet för budgetåret 2023 framgår att det finns en förhållandevis god beredskap i landets kommuner för mottagande av nyanlända och ensamkommande barn, men att det kan påverkas om mottagandet minskar ytterligare eller om det sker en oförutsedd ökning. Det pågår en fortsatt anpassning av kommunernas verksamhet till ett lägre mottagande av nyanlända och ensamkommande barn, vilket kan innebära såväl organisatoriska som ekonomiska utmaningar.

Enlig länsstyrelsernas återrapportering fördelades sammanlagt 44 miljoner kronor till kommuner under 2023 enligt 37 § förordningen (2010:1122) om statlig ersättning för insatser för vissa utlänningar. Av dessa medel utgjordes 4 miljoner av återbetalda medel från tidigare §37-insatser. Insatserna syftar till att skapa beredskap och kapacitet i mottagandet och att utveckla samverkan mellan kommunerna i syfte att underlätta nyanländas etablering. Av 75 ansökningar om knappt 59 miljoner kronor beviljades 63 ansökningar. De senaste årens förskjutning av fokus från insatser för att hantera det initiala mottagandet till mer långsiktigt integrationsstärkande insatser har fortsatt. Enligt länsstyrelserna är medlen viktiga för att stärka kommunernas strategiska insatser för att utveckla och bibehålla beredskap och kapacitet för mottagandet, vilket är särskilt viktigt när kommunerna behöver anpassa verksamhet till ett lägre mottagande.

Det nuvarande systemet för bosättning av nyanlända ger kommunerna små möjligheter att påverka omfattningen på mottagandet efter anvisning, oavsett om det innebär att kommunerna vill ta emot fler eller färre nyanlända än de tilldelas. Regeringen beslutade den 15 februari 2024 att en särskild utredare ska föreslå ett nytt system för bosättning för vissa nyanlända som ersätter det nuvarande systemet (dir. 2024:22). Syftet är att öka kommunernas inflytande över mottagandet av nyanlända och skapa goda förutsättningar för ett likvärdigt, enhetligt och flexibelt mottagande i kommunerna.

Auktorisation av tolkar och översättare

Under 2023 genomförde Kammarkollegiet auktorisationsprov för tolkar i 35 språk och för översättare i 25 språk. Kammarkollegiet, som förutom auktorisation även ansvarar för tillsyn av och för ett register över utbildade tolkar, har under 2023 hållit ansökan om auktorisation öppen för samtliga språk för att möta efterfrågan.

Antalet nya auktorisationer uppgick 2023 till 67, en ökning från 48 under 2022. Antalet nya auktorisationer för översättare minskade dock från 2022 till 2023, från 11 till 4. Det totala antalet auktoriserade tolkar ökade från 1 104 under 2022 till 1 127 under 2023. Antalet auktorisationer som rättstolk ökade från 2022 till 2023 från 260 till 274, samt som sjukvårdstolk från 195 till 214. Antalet auktorisationer för översättare uppgick under 2023 till 421, en minskning från 438 under 2022. De fem språk där efterfrågan varit störst bland användare av tolktjänster 2023 var arabiska, polska, persiska, engelska och somaliska.

Regeringen gav den 8 maj 2024 Kammarkollegiet uppdrag om att lämna förslag på hur den statliga kontrollen och kvalitetsbedömningen av tolkar som arbetar för det offentliga kan öka (A2024/00693). Syftet med att öka den statliga kontrollen och kvalitetssäkringen av tolkar som arbetar för det offentliga är att säkerställa att de har rätt kompetens för att kunna utföra sina uppdrag. Uppdraget ska redovisas senast den 15 december 2024.

3.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Integrationsproblemen i Sverige är fortsatt betydande. Vidtagna åtgärder för att främja integrationen genom bl.a. stärkta drivkrafter för att snabbt lära sig svenska, komma i arbete och bli självförsörjande har inte varit tillräckliga, och målet om lika rättigheter, skyldigheter och möjligheter för alla oavsett etnisk och kulturell bakgrund är inte uppnått. Utrikes födda är i lägre utsträckning självförsörjande och i högre utsträckning arbetslösa än inrikes födda. Det finns fortsatt stora skillnader i kunskapsresultat beroende på bakgrund. Även om uppföljningen av dessa och andra viktiga aspekter av integrationen länge har varit bristfällig är det tydligt att måluppfyllelsen är låg.

Regeringen bedömer att tidigare åtgärder för att förbättra och påskynda etableringen i arbetslivet inte har löst integrationsproblemen. Drivkrafterna att ta ett arbete är för svaga samtidigt som det ställs för låga krav på att delta i aktiviteter som leder till jobb. Det är positivt att sysselsättningsgraden bland utrikes födda i Sverige har ökat över tid, men fortfarande har utrikes födda, särskilt utomeuropeiskt födda, en svagare förankring på arbetsmarknaden än inrikes födda. Regeringen bedömer att utrikes födda kvinnor inte i tillräcklig omfattning tar del av insatser inom arbetsmarknadspolitiken för att komma in på arbetsmarknaden. Detta gäller särskilt nyanlända kvinnor som inte deltar i etableringsinsatser.

Regeringen bedömer även att andelen utrikes födda elever och elever med utländsk bakgrund som efter grundskolan är behöriga till gymnasieskolans nationella program är alltför låg, liksom genomströmningen i gymnasieskolan. Goda kunskaper i svenska språket är centralt för möjligheterna att få ett arbete.

Regeringens bedömning är att tidiga insatser för asylsökande m.fl. och lokala insatser som främjar delaktighet och påskyndar etablering har varit viktiga inte minst för mottagandet av personer från Ukraina med tillfälligt skydd enligt massflyktsdirektivet.

3.5 Politikens inriktning

Regeringen lägger om inriktningen för integrationspolitiken. Personer som kommer till Sverige ska så fort som möjligt etablera sig på arbetsmarknaden och bli självförsörjande, i stället för att fastna i långvarigt beroende av försörjningsstöd eller andra bidrag. Regeringen fortsätter därför arbetet för att återupprätta arbetslinjen. Arbetslinjen handlar om att öppna dörrar i stället för att låsa in personer i utanförskap. Såväl transfererings- som skattesystemen måste vara utformade så att det är lönsamt att gå från bidrag till arbete. Därtill läggs arbetsmarknadspolitiken om för att fler ska komma i arbete. Höga krav ska ställas på den som söker jobb kombinerat med att arbetslösa erbjuds rätt stöd och insatser. Även pågående utredning om en förbättrad samhällsorientering för nyanlända utgör en viktig del i detta (dir. 2023:169). Vidare behöver systemet för bosättning för vissa nyanlända förändras. Frågan utreds i pågående uppdrag till Utredningen om ett nytt system för bosättning för vissa nyanlända (dir. 2024:22). Bosättningsregelverket behöver i högre utsträckning än i dag skapa goda förutsättningar för ett likvärdigt, enhetligt och flexibelt mottagande i kommunerna och ge kommunerna ett större inflytande över mottagandet.

För att komma till rätta med integrationsproblemen krävs en större tydlighet från det offentliga om de krav som ställs och förväntningar som finns på den enskilde vad gäller självförsörjning, språkkunskaper och kunskaper om grundläggande lagar, regler och värderingar i samhället. Det är regeringens ambition att antalet självförsörjande ska öka, särskilt viktigt är detta bland utrikes födda där antalet ej självförsörjande i dag uppgår till 500 000 personer. Med ett nytt övergripande mål för integrationspolitiken ökar denna tydlighet. Av målet framgår att den som långvarigt befinner sig i Sverige ska anstränga sig för att bli en del av det svenska samhället och att samhället både ställer krav och ger möjligheter till integration. I syfte att öka genomslaget för det nya integrationspolitiska målet har regeringen som komplement formulerat fem delmål.

- Ekonomisk integration. Andelen utrikes födda kvinnor och män som arbetar och försörjer sig själva ska öka.
- Språklig integration. Kunskaperna i svenska språket ska öka hos utrikes födda kvinnor och män samt flickor och pojkar med utländsk bakgrund.
- Utbildning. Andelen flickor och pojkar med utländsk bakgrund som uppnår gymnasiebehörighet, fullföljer en utbildning på gymnasial nivå och tar gymnasieexamen ska öka.
- Demokratisk integration. Kunskaperna om hur den svenska demokratin fungerar ska öka hos utrikes födda kvinnor och män, med ökat deltagande i demokratin som följd. Förtroendet för de demokratiska processerna och samhällets institutioner ska öka.
- Social och kulturell integration. Andelen utrikes födda kvinnor och män samt flickor och pojkar med utländsk bakgrund som upplever tillhörighet och delaktighet i samhället ska öka. Samhällets grundläggande normer och värderingar ska förankras hos och efterlevas av var och en som lever och bor i Sverige, med minskade risker för utanförskap och kriminalitet som följd. Förekomsten av företeelser som begränsar utrikes födda kvinnor och mäns samt flickor och pojkars möjligheter att leva ett fritt, värdigt och självständigt liv inom samhällsgemenskapen ska minska.

För att bättre kunna följa utvecklingen vad gäller integration föreslås medel avsättas för att utveckla och genomföra en mer ändamålsenlig uppföljning av integrationen. Med ett mer relevant kunskapsunderlag om integrationens utveckling i förhållande till mål och delmål skapas bättre förutsättningar för träffsäkra åtgärder.

Att kunna tala, förstå, läsa och skriva på svenska är i många fall centralt för den enskildes möjligheter att etablera sig på den svenska arbetsmarknaden men även för den svenska kompetensförsörjningen. Uppgifter om utrikes föddas kunskaper i svenska, såväl läsförståelse som hörförståelse och muntlig förmåga, är därmed viktigt för att åstadkomma en förbättrad uppföljning av integrationen och en ökad träffsäkerhet i de insatser som erbjuds. I detta syfte föreslås medel avsättas för att åstadkomma en ändamålsenlig uppföljning av vuxna utrikes föddas kunskaper i svenska språket.

Regeringen bedömer att nyanlända personer som är föräldralediga eller är hemma med små barn i högre utsträckning än i dag behöver ta del av insatser som främjar integrationen – framför allt insatser som syftar till att öka kunskaperna i svenska språket. Det gäller inte minst kvinnor, vars etablering ofta fördröjs på grund av föräldraledighet. För att nyanlända föräldrar med små barn snabbare ska etablera sig på arbetsmarknaden avser regeringen förbättra möjligheterna till att i vissa fall vara frånvarande från etableringsprogrammet under föräldraledighet utan att förlora tid med insatser (se vidare utg.omr. 14 avsnitt 3.5). Integrationsfrämjande insatser i kombination med exempelvis öppna förskolan kan vidga deltagarnas nätverk samt bygga tillit och förtrogenhet med förskolan, sfi och andra verksamheter som är viktiga för etableringen i arbets- och samhällslivet. I detta syfte föreslås medel avsättas för exempelvis språkträning i svenska, läsfrämjande insatser eller studie- och yrkesvägledning.

Dessutom krävs fortsatta satsningar på utbildning för att skapa fler vägar till arbete. Regeringen lämnar i budgetpropositionen förslag på ökade möjligheter att komma i arbete genom satsningar på bland annat regionalt yrkesvux (se vidare utg.omr. 16 avsnitt 4.5.2). Även yrkesutbildning, som vid behov kan kombineras med sfi, är en viktig väg till arbete för utrikes födda genom att det stärker möjligheten att etablera sig på arbetsmarknaden och till självförsörjning.

För barns och ungas integration lägger förskola och skola en grund för framtidsutsikter i vuxen ålder. Det är därför viktigt att alla elever ges förutsättningar för att nå målen i skolan. Regeringen föreslår satsningar inom förskolan och skolan i syfte att stärka barns och elevers språk-, läs- och skrivutveckling och förbättra kunskapsresultaten. Bland annat föreslås en försöksverksamhet med intensivträning i svenska för elever som behöver det och en särskild språksatsning på fritidshem (se vidare utg.omr. 16 avsnitt 3.5). Att utveckla goda kunskaper i svenska är även grundläggande för en lyckad integration.

Vidare kan socialtjänsten spela en viktig roll i en fungerande integrationspolitik. Omställningen till en mer långsiktigt hållbar, mer förebyggande och kunskapsbaserad socialtjänst har påbörjats (se vidare utg.omr. 9 avsnitt 6.1.5).

Även åtgärder som förebygger att individer dras in eller återfaller i kriminalitet kan bidra till bättre integration (se vidare utg.omr. 4 avsnitt 2.8.2). Samtidigt som användningen av fungerande arbetssätt behöver öka, finns behov av att pröva och utvärdera nya innovativa preventiva metoder. Regeringen föreslår att medel tillförs i detta syfte (se vidare utg.omr. 9 avsnitt 6.1.5).

Därutöver är en ansvarsfull och restriktiv migrationspolitik viktig för en bättre fungerande integrationspolitik och regeringen genomför fortsatta reformer på området, exempelvis genom frivillig återvandring (se vidare utg.omr. 8 avsnitt 2.7).

3.6 Budgetförslag

3.6.1 1:1 Integrationsåtgärder

Tabell 3.4 Anslagsutveckling 1:1 Integrationsåtgärder

Tusental kronor

2023	Utfall	109 130	Anslagssparande	2 900
2024	Anslag	103 125[1]	Utgiftsprognos	104 521
2025	**Förslag**	**98 925**		
2026	Beräknat	98 925		
2027	Beräknat	96 925		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för åtgärder i syfte att främja integration samt för statsbidrag som har detta syfte. Vidare får anslaget även användas för utgifter för tidigare beviljade lån till nyanlända invandrare för inköp av hemutrustning. Anslaget får även användas för uppföljning och utvärdering av integrationen.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.5 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:1 Integrationsåtgärder

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**103 125**	**103 125**	**103 125**
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	-4 200	-4 200	-6 200
varav BP25	*35 800*	*45 800*	*43 800*
– Integrationsinsatser för utrikes födda som är hemma med små barn	*31 000*	*28 000*	*28 000*
– Uppdrag om uppföljning av läsförståelse	*2 000*	*17 000*	*17 000*
– Uppföljning av hörförståelse och muntlig förmåga	*2 000*		
– Bättre uppföljning av integrationen	*2 000*	*2 000*	
– Medel för registerdata om integration	*-1 200*	*-1 200*	*-1 200*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**98 925**	**98 925**	**96 925**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Anslaget ökas med totalt 6 miljoner kronor 2025 för utveckling av en mer ändamålsenlig uppföljning av integrationen och de integrationspolitiska delmålen, bl.a. vuxna utrikes föddas kunskaper i svenska språket. För 2026 och 2027 beräknas anslaget öka med 19 miljoner kronor respektive 17 miljoner kronor. Anslaget ökas vidare med 31 miljoner kronor 2025 för integrationsinsatser för utrikes födda som är hemma med små barn. Fr.o.m. 2026 beräknas anslaget öka med 28 miljoner kronor. Anslaget minskas med 1,2 miljoner kronor fr.o.m. 2025 till följd av att medel för uppdatering av statistik på integrationsområdet förs över till utgiftsområde 2 anslag 1:9 *Statistiska centralbyrån*.

Regeringen föreslår att 98 925 000 kronor anvisas under anslaget 1:1 *Integrationsåtgärder* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 98 925 000 kronor respektive 96 925 000 kronor.

3.6.2 1:2 Kommunersättningar vid flyktingmottagande

Tabell 3.6 Anslagsutveckling 1:2 Kommunersättningar vid flyktingmottagande

Tusental kronor

2023	Utfall	3 195 657	Anslagssparande	836 426
2024	Anslag	3 716 575[1]	Utgiftsprognos	3 716 437
2025	**Förslag**	**4 964 625**		
2026	Beräknat	3 153 263		
2027	**Beräknat**	**1 688 041**		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till kommuner och regioner för utgifter i samband med mottagandet av nyanlända invandrare. Anslaget får även användas för utgifter för uttagning av personer som ska vidarebosättas, för resor för dessa personer vid vidarebosättning, samt för statsbidrag till internationella organisationer för arbete med vidarebosättning till Sverige.

Kompletterande information

Ersättning betalas ut med stöd av förordningen (1990:927) om statlig ersättning för flyktingmottagande och förordningen (2010:1122) om statlig ersättning för insatser för vissa utlänningar.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.7 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:2 Kommunersättningar vid flyktingmottagande

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**2 776 226**	**2 776 226**	**2 776 226**
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	951 095	-226 905	-195 905
varav BP25	*-88 000*	*-67 000*	*-37 000*
– Slopad indexering av schablonersättningen	*-88 000*	*-67 000*	*-37 000*
Makroekonomisk utveckling	48 646	66 627	65 787
Volymer	1 188 658	537 315	-958 067
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**4 964 625**	**3 153 263**	**1 688 041**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Antalet kommunmottagna beräknas bli högre än vad som antogs i prognosen som låg till grund för statsbudgeten för 2024, vilket medför högre utgifter. Utgifterna på anslag 1:2 *Kommunersättningar vid flyktingmottagande* beräknas under 2024 bli 940 miljoner kronor högre än vad som anvisats för 2024.

Anslaget minskas med 88 miljoner kronor 2025 till följd av slopad indexering av schablonersättning för mottagandet av nyanlända. För 2026 beräknas anslaget minska med 67 miljoner kronor. För 2027 beräknas anslaget minska med 37 miljoner kronor.

Regeringen föreslår att 4 964 625 000 kronor anvisas under anslaget 1:2 *Kommunersättningar vid flyktingmottagande* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 3 153 263 000 kronor respektive 1 688 041 000 kronor.

4 Diskriminering

4.1 Mål för området

Målet för politiken mot diskriminering är ett samhälle fritt från diskriminering (prop. 2008/09:1 utg.omr. 13, bet. 2008/09:AU1, rskr. 2008/09:115). Det övergripande målet för den nationella planen mot rasism är ett strategiskt, effektivt och samlat arbete mot rasism, liknande former av fientlighet och hatbrott i Sverige. Det övergripande målet för strategin för lika rättigheter och möjligheter oavsett sexuell läggning, könsidentitet eller könsuttryck (hbtqi-strategin) är lika rättigheter och möjligheter oavsett sexuell läggning, könsidentitet eller könsuttryck.

4.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Arbetet för ett samhälle fritt från diskriminering är ett långsiktigt och komplext förändringsarbete där utvecklingen av resultatet och effekter är svåra att mäta och påverkas i hög grad av insatser och reformer inom andra politikområden. Den nationella planen mot rasism, liknande former av fientlighet och hatbrott samt hbtqi-strategin ingår i arbetet för ett samhälle fritt från diskriminering.

Grunden för resultatredovisningen utgörs av indikatorn Antal inkomna anmälningar om diskriminering. De centrala bedömningsgrunderna för redovisning av utvecklingen och bedömningen av resultat är Diskrimineringsombudsmannens (DO) årsredovisning för verksamhetsåret 2023, Forum för levande historias samlade redovisning av arbetet 2023 och Folkhälsomyndighetens samlade delredovisning av regeringens uppdrag om att stödja, samordna och följa upp arbetet för hbtqi-personers lika rättigheter och möjligheter. Även andra rapporter och redovisningar från berörda myndigheter och antidiskrimineringsbyråerna är viktiga underlag för resultatredovisningen.

4.3 Resultatredovisning

Resultatredovisningen är indelad i tre delområden:

1. arbetet mot diskriminering utifrån diskrimineringslagen (2008:567), lagen om Diskrimineringsombudsmannen (2008:568) och annat regelverk inom området
2. den nationella planen mot rasism, liknande former av fientlighet och hatbrott
3. hbtqi-strategin och handlingsplanen för hbtqi-personers lika rättigheter och möjligheter.

4.3.1 Arbetet för att motverka diskriminering och på andra sätt främja lika rättigheter och möjligheter

Från anslaget 2:1 *Diskrimineringsombudsmannen* avsattes drygt 134 miljoner kronor till DO under 2023. Motsvarande belopp för 2022 var drygt 129 miljoner kronor. Från anslaget 2:2 *Åtgärder mot diskriminering och rasism m.m.* avsattes sammantaget 29 miljoner kronor för de fristående antidiskrimineringsbyråernas verksamhet.

Antalet anmälningar om diskriminering fortsätter att öka

Under 2023 inkom totalt 4 607 anmälningar till DO varav 1 587 från kvinnor (55 procent) och 1 288 från män (45 procent). Även tidigare år har fler kvinnor än

män lämnat in anmälningar till DO. Dessutom inkom anmälningar från 49 personer med annan könsidentitet eller ej definierad. För 1 710 anmälningar saknas uppgift om kön. Antalet anmälningar ökade med 3,3 procent jämfört med 2022 då antalet uppgick till 4 458.

Av de totalt 4 607 anmälningar som inkom 2023 var 3 930 kopplade till en eller flera av lagens diskrimineringsgrunder. Motsvarande siffra för 2022 var 3 594. Det motsvarade en ökning med 9 procent jämfört med 2022. Sett till hela perioden 2015–2023 har antalet anmälningar om diskriminering ökat från 1 843 till 3 930, vilket motsvarar en ökning med 113 procent, se diagram 4.1. Enligt DO har möjligheten att lämna in sin anmälan på webben, som infördes i september 2020, bidragit till att fler anmälningar kommit in.

Diagram 4.1 Antal anmälningar om diskriminering inkomna till DO

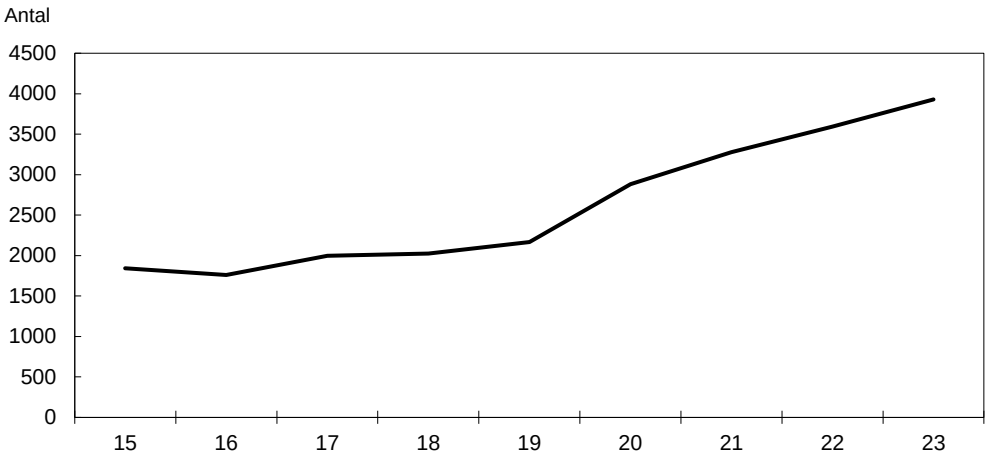

Anm.: fördelning på kön ges inte för antalet anmälningar som handlar om diskriminering.
Källa: Diskrimineringsombudsmannen, rapport 2024:1.

De flesta anmälningarna rör diskriminering som har samband med antingen funktionsnedsättning eller etnisk tillhörighet, se diagram 4.2. Anmälningar som rör diskriminering som har samband med antingen funktionsnedsättning eller ålder ökade mest både i antal och relativt sett från 2022 till 2023. Den procentuella ökningen uppgår till 30 respektive 21 procent.

Diagram 4.2 Anmälningar per diskrimineringsgrund samt sexuella trakasserier

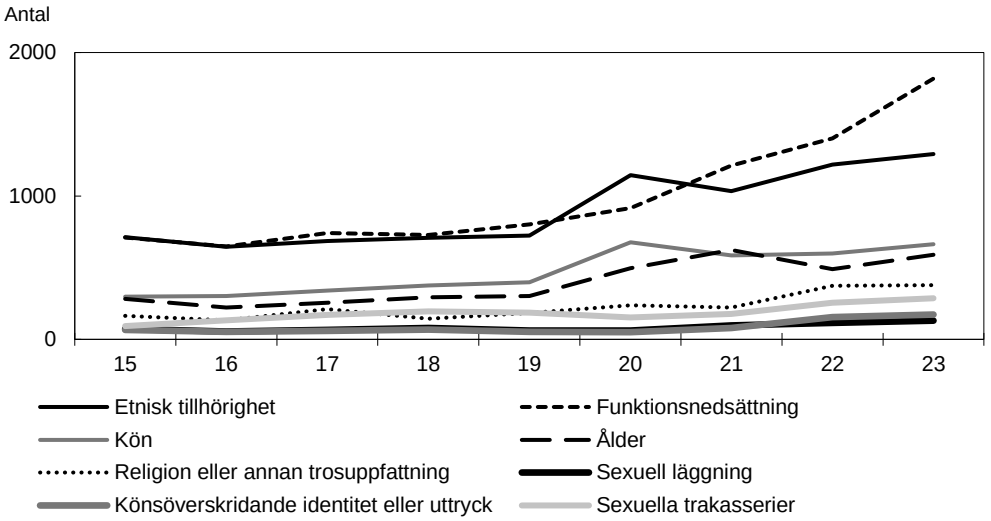

Anm.: Sexuella trakasserier redovisas enskilt då de inte kräver samband med någon diskrimineringsgrund. En anmälan om diskriminering kan ha samband med flera diskrimineringsgrunder.

Källa: Diskrimineringsombudsmannen, rapport 2024:1.

Arbetslivet är fortsatt det samhällsområde där DO tar emot flest anmälningar om diskriminering, följt av samhällsområdena utbildning respektive varor och tjänster. Sammantaget är anmälningar om diskriminering som har samband med funktionsnedsättning eller etnisk tillhörighet vanligast inom alla de samhällsområden som diskrimineringslagen omfattar. När det gäller de anmälningar som rör utbildning, varor och tjänster, hälso- och sjukvård samt socialtjänst handlar de flesta anmälningarna om diskriminering som har samband med funktionsnedsättning. I anmälningar som rör samhällsområdena arbetsliv och bemötande inom offentlig verksamhet är etnisk tillhörighet den vanligaste diskrimineringsgrunden.

Individärenden fortsatt i fokus i Diskrimineringsombudsmannens tillsynsarbete och främjande arbete

Insatser för att bidra till upprättelse för fler individer som utsatts för diskriminering fortsatte under 2023. Inkomna anmälningar leder till utredningar som avslutas med ett beslut där DO konstaterar om diskriminering förekommit eller inte. Nästan tre gånger fler utredningar av anmälningar avslutades 2023 jämfört med 2022. Utredningar kan också leda till att DO begär diskrimineringsersättning, dvs. inleder en process. Fem gånger fler processer inleddes under 2023 jämfört med föregående år. 23 av processerna avslutades genom en frivillig uppgörelse, dvs. medgivna krav eller förlikningar med DO. År 2023 betalades 2,4 miljoner kronor ut i diskrimineringsersättning.

I tabell 4.1 redovisas årligt utfall för DO:s processverksamhet. Notera att ett ärende kan ha inletts tidigare än utfallsåret.

Tabell 4.1 Processer med begäran om diskrimineringsersättning

Antal

	2022	2023
Ingående balans	**3**	**1**
Inledda processer	7	37
Avslutade processer	9	23
–varav medgivna krav och förlikningar	*8*	*23*
–varav beviljad ersättning efter dom	*0*	*0*
–varav förlorade rättegångar	*1*	*0*
Utgående balans	**1**	**15**

Anm.: Redovisning görs fr.o.m. 2022. DO:s ändrade inriktning gör att det inte finns jämförbar statistik för tidigare år.
Källa: Diskrimineringsombudsmannens årsredovisning 2023.

Under 2022 påbörjades tillsyn av tio statliga myndigheters arbete med lönekartläggningar utifrån lagkraven på att varje år göra en lönekartläggning. Under 2023 avslutades åtta utredningar. Av totalt nio utredningar som avslutades under 2022–2023 var det endast en myndighet som levde upp till lagens krav på lönekartläggning. DO har påbörjat uppföljande tillsyn för att kontrollera att myndigheterna rättar sig efter diskrimineringslagens krav.

Under året fortsatte DO dialogen med både myndigheter och civilsamhällsorganisationer, i syfte att bl.a. öka kunskapen om skyddet mot diskriminering. Dialogen bedöms vara en central källa till kunskap om upplevelser av diskriminering. Kunskapen bidrar bl.a. till att olika aktörers arbete för att motverka diskriminering stärks. DO ser de lokala antidiskrimineringsbyråerna som särskilt viktiga i detta arbete eftersom byråerna fungerar som lokala stödstrukturer som arbetar med att motverka och förebygga diskriminering (Diskrimineringsombudsmannens årsredovisning, [A2024/00248.]).

Antidiskrimineringsbyråernas arbete bidrar till att förebygga och motverka diskriminering

Under 2023 avsattes sammantaget 28 miljoner kronor från anslaget 2:2 *Åtgärder mot diskriminering och rasism m.m.* för arbete med att förebygga och motverka diskriminering på lokal och regional nivå. Antidiskrimineringsbyråernas arbete omfattar bl.a. kostnadsfri rådgivning och informationsinsatser om rättigheter och skyldigheter kopplade till diskrimineringslagen. Det juridiska arbetet är resurskrävande och en stor del av bidragen (ca 75 procent) används för finansiering av antidiskrimineringsbyråernas personalkostnader.

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF) granskar användningen av statsbidrag som betalas ut till antidiskrimineringsbyråerna från anslaget 2:2 *Åtgärder mot diskriminering och rasism m.m.* Av myndighetens rapport Antidiskrimineringsverksamheter 2024 framgår att antidiskrimineringsverksamheterna oftare kontaktades av individer, att de hanterat fler ärenden och drivit processer i domstol med ett framgångsrikt resultat. Vidare har antidiskrimineringsverksamheterna utbildat fler med relevant och kvalitativ utbildning som uppskattats av mottagarna.

4.3.2 Den nationella planen mot rasism, liknande former av fientlighet och hatbrott

Under 2023 avsattes sammantaget drygt 48 miljoner kronor från anslaget 2:2 *Åtgärder mot diskriminering och rasism m.m.* för åtgärder inom ramen för den nationella planen mot rasism, liknande former av fientlighet och hatbrott.

Insatser ger ökat genomslag och kunskap bland statliga myndigheter

Av den samlade redovisningen av arbetet 2023 som Forum för levande historia publicerar framgår att de myndigheter som genomfört insatser under året har stärkt sitt arbete i relation till den nationella planen. Arbetet har också i flera fall nått ökat genomslag och stärkt kunskapsgenerering. Redovisningen visar att myndigheterna har gjort en tydlig och stärkt prioritering av riktade och verksamhetsnära insatser, men också att arbetet mot rasism inte har integrerats i myndigheternas kärnverksamhet. Forum för levande historia lyfter även fram behovet av att uppmuntra och utveckla samarbetet mellan berörda aktörer på nationell, regional och kommunal nivå och att den kompetens som länsstyrelserna har utifrån bl.a. sitt arbete med mänskliga rättigheter bör användas i detta.

Av den samlade redovisningen framgår vidare att arbetet med att samordna och följa upp arbetet inom ramen för planen har utvecklats och uppnått tydliga resultat. Fler myndigheter har anslutit sig till myndighetsnätverket inom området: 380 myndighetsrepresentanter fördelade på drygt 100 myndigheter har varit anslutna till nätverket under året. Forum för levande historia bedömer att ett ökat fokus på metodfrågor har bidragit till att deltagarna har fått en bättre förmåga att integrera arbetet mot rasism, liknande former av fientlighet och hatbrott i sitt arbete.

Utbildningar ger bättre verktyg för arbete mot rasism i skolan

Forum för levande historias utvärderingar av utbildningsinsatserna för att öka kunskapen om olika former av rasism i historien och i dag visar bl.a. på att ca 90 procent av deltagande lärare och andra skolanställda uppfattar att utbildningarna varit relevanta och gett dem verktyg för att arbeta mot rasism i skolan.

En kartläggning som myndigheten gjort inom ramen för uppdraget att kartlägga kunskapen om antiziganism i grundskolan och gymnasieskolan visar att kunskapsnivån om romers historia i Sverige och utsattheten för antiziganism är låg bland elever och lärare.

Forum för levande historia har även fortsatt att genomföra kunskapshöjande insatser mot antisemitism, bland annat i samverkan med Segerstedtinstitutet vid Göteborgs universitet. Under hösten 2023 genomfördes en kurs på högskolenivå med syftet att ge fördjupade kunskaper om antisemitism samt pedagogiska verktyg som kan användas i undervisningen. Kursen hade 17 deltagare och kursutvärderingen visar att kursens mål har uppfyllts. Därutöver har myndigheten genomfört insatser för att fler anställda inom skolan och andra aktörer som har en viktig roll i att motverka antisemitism bland barn och unga ska få aktuell kunskap på området.

Kunskapshöjande insatser riktade till hälso- och sjukvården och andra offentliga verksamheter

Forum för levande historia har under året genomfört fortbildningar till offentliganställda, däribland jurister inom rättsväsendet, polisanställda samt yrkesgrupper som når barn och unga utanför skolan. Cirka 80 procent av de som tagit del av myndighetens fortbildningar riktade till offentliganställda tror att utbildningarna kommer att leda till ytterligare aktiviteter som bidrar till arbetet mot rasism, liknande former av fientlighet och hatbrott i verksamheten.

Socialstyrelsen har i arbetet med att ta fram ett kunskapsstöd sammanställt svenska och nordiska studier efter 2021 om erfarenheter av rasism inom hälso- och sjukvården. Studierna beskriver bl.a. patienters upplevelser och erfarenheter av negativa stereotyper, bristande kulturell förståelse och hinder såsom begränsad tillgång till hälsoinformation och vård, samt hur det påverkar hälsan och benägenheten att söka

vård. Socialstyrelsen har under året tagit fram utbildningsmaterialet ”Rasism och bemötande i vården” som nu sprids till olika delar av hälso- och sjukvården.

MUCF har genomfört insatser som ska bidra till att förebygga och motverka rasism mot romer respektive samer. Av myndighetens uppdragsredovisningar framgår att insatserna har bidragit till att öka kunskapen om antiziganism och rasism mot samer, stärkt arbetet med ett bättre bemötande av unga romer och samer i kommunernas och regionernas verksamheter, samt lett till ökad samordning och samverkan på nationell, regional och lokal nivå i frågor som rör unga nationella minoriteter och urfolk.

Av Polismyndighetens slutredovisning av uppdrag om att fortsätta utveckla och förbättra arbetet för att bekämpa hatbrott och andra brott som hotar demokratin framgår att insatserna har resulterat i ökad kunskap inom området, vilket bidrar till ökade möjligheter att identifiera, förebygga och utreda dessa brott. Myndigheten konstaterar samtidigt att det finns behov av ett fortsatt och långsiktigt arbete på området och planerar därför att fortsätta med liknande insatser.

Studier ger fördjupad kunskap om hatbrott

Brottsförebyggande rådet (Brå) har under året redovisat sitt uppdrag att genomföra en fördjupad studie av hatbrott mot samer. Av myndighetens redovisning framgår att hatbrott mot samer förekommer i olika sammanhang och tar sig olika uttryck, bland annat i skolan, på arbetsplatser eller på nätet. Renskötande samer är potentiellt särskilt utsatta för hatbrott. Utmärkande är att många brott sker i en lokal kontext samtidigt som anmälningsbenägenheten är låg. Myndigheten konstaterar att det behövs fortsatta insatser för att synliggöra, motverka och öka kunskapen om hatbrott mot samer.

Brå har på uppdrag av regeringen gjort en sammanställning av de hatbrottsmarkerade polisanmälningar med antisemitiska motiv som anmälts efter Hamas terroristattack på Israel den 7 oktober fram till och med 31 december 2023 och gjort en jämförelse med motsvarande period under 2022. Sammanställningen visar ett kraftigt ökat antal anmälda hatbrott med antisemitiska motiv, närmare fem gånger fler jämfört med samma period 2022. Brå har även gjort motsvarande sammanställning gällande anmälningar om hatbrott med islamofobiska motiv som visar på en ökning med 24 procent under samma period.

Brå har ett instruktionsbundet uppdrag att ta fram kunskap om hatbrott. I rapporten Polisanmälda hatbrott 2022 (rapport 2023:16) redovisas statistik över polisanmälda brott från 2022. Brå definierar hatbrott som brott motiverade av gärningspersonens fördomar eller föreställningar om ras, hudfärg, nationalitet, etnisk bakgrund, trosbekännelse, sexuell läggning samt könsöverskridande identitet eller uttryck. Av hatbrottsmotiven var det på en övergripande nivå vanligast med främlingsfientliga och rasistiska hatbrott, följt av hatbrott mot religiösa grupper. Främlingsfientliga och rasistiska hatbrott omfattar hatbrott med afrofobiska motiv, hatbrott med antiziganistiska motiv, hatbrott mot samer och övriga främlingsfientliga och rasistiska hatbrottsmotiv, vilket inkluderar dels anmälda brott med generella och ospecificerade främlingsfientliga och rasistiska hatbrottsmotiv, dels hatbrott riktade mot specifika etniciteter och nationaliteter som var för få för att särredovisas. I den sistnämnda kategorin ingår hatbrott mot svenskar, det vill säga polisanmälda hatbrott vars motiv kopplas till att den utsatta är eller uppfattas vara av svensk härkomst. Av den tekniska rapporten (rapport 2023:17) framgår att hatbrott med främlingsfientliga och rasistiska motiv kan begås mot både minoritetsgrupper och majoritetsgruppen (det vill säga där gärningspersonen uppfattar att den utsatta är av svensk härkomst).

Civilsamhällets insatser mot olika former av rasism och intolerans

MUCF fördelade under 2023 ca 14 miljoner kronor enligt förordningen (2008:62) om statsbidrag till verksamheter mot rasism och liknande former av intolerans. Myndigheten tog emot 63 ansökningar varav 13 resulterade i bidrag.

4.3.3 Handlingsplanen för hbtqi-personers lika rättigheter och möjligheter

Från anslaget 2:2 *Åtgärder mot diskriminering och rasism m.m.* avsattes 33,3 miljoner kronor 2023 till insatser inom ramen för handlingsplanen för hbtqi-personers lika rättigheter och möjligheter. 11,3 miljoner kronor av dessa avsåg statsbidrag till hbtqi-organisationer. Motsvarande siffror gällde även 2022.

Folkhälsomyndigheten följer upp arbetet för hbtqi-personers lika rättigheter och möjligheter

Folkhälsomyndigheten har delredovisat uppdraget att stödja, samordna och följa upp arbetet för hbtqi-personers lika rättigheter och möjligheter (A2023/00372). Myndigheten har delat upp arbetet i fem övergripande aktivitetsområden: de hbtqi-strategiska myndigheternas verksamhet, stöd till de hbtqi-strategiska myndigheterna, samordning av det hbtqi-strategiska arbetet, kunskapsframtagning och uppföljning samt påbörjad analys av den långsiktiga planen.

Vad gäller de hbtqi-strategiska myndigheternas verksamhet framgår det i Folkhälsomyndighetens redovisning att flertalet myndigheter har stärkt sina förutsättningar som hbtqi-strategiska myndigheter under året, särskilt när det gäller intern organisering och kunskapsframtagning. Det finns däremot ett större gap än tidigare år mellan de myndigheter som har en hög respektive låg aktivitetsnivå. För att stödja myndigheterna har Folkhälsomyndigheten bl.a. utvecklat nya former för omvärldsbevakning och tagit fram en lathund som syftar till att stödja myndigheterna i arbetet med mer träffsäkra analyser och kunskapsunderlag och kartlagt uppföljningsmodeller.

I redovisningen lyfts också flera framgångsfaktorer för de hbtqi-strategiska myndigheternas arbete. Några exempel är en arbetsgrupp för samorganisering av hbtqi-frågor med andra tvärperspektiv, det gemensamma nätverket för de hbtqi-strategiska myndigheterna som Folkhälsomyndigheten håller i liksom en kontinuerlig dialog med civilsamhällets hbtqi-organisationer.

Av Folkhälsomyndighetens samlade redovisning framgår även förslag om vad den kommande handlingsplanen bör innehålla i syfte att förstärka själva arbetet och förutsättningarna för det. Som exempel kan nämnas mätbara mål och delmål med tillhörande åtgärder, förutsättningar gällande struktur och resurser för det hbtqi-strategiska arbetet och utpekade myndigheter för de olika fokusområdena.

Ökad kunskap om och insatser för unga hbtqi-personer

MUCF har under 2023 genomfört flera insatser för en öppen och inkluderande miljö i skolan för unga hbtqi-personer (A2023/00287). Myndigheten har tagit fram webbaserade utbildningar, vilket innebär att utbildningspaketet Öppna skolan nu består av webbaserade utbildningar som riktar sig till skolpersonal, elever och vårdnadshavare. Myndigheten har arbetat med en långsiktig samverkan med olika lärosäten i syfte att öka kunskapsnivån om hbtqi-perspektiv i skolans verksamhet på rektorsutbildningar. Av myndighetens redovisning framgår att arbetet har stärkt skolledningarnas och personalens förutsättningar att främja en trygg skola och att motverka homofobi, bifobi och transfobi bland unga.

MUCF har redovisat uppdraget att ta fram ny kunskap om hbtqi-personers utsatthet för hedersrelaterat våld och förtryck, inklusive omvändelseförsök (Ku2022/01123). Utifrån intervjuer med yrkesverksamma och hbtqi-personer som har levt eller lever i familjer med hedersnormer samt skriftliga berättelser från unga hbtq-personer pekar resultatet på att unga hbtqi-personer hindras från att forma sina liv utifrån sin identitet och sina egna önskemål, lever i otrygghet, är utsatta för psykiskt och fysiskt våld och lider av psykisk ohälsa, samt att det finns utbredda kollektiva påtryckningar att anpassa sig efter föreskrivna normer. En gemensam faktor för dem som intervjuats är upplevd ensamhet.

Kunskap om äldre hbtqi-personers hälsa och levnadsvillkor har stärkts

Folkhälsomyndigheten och Socialstyrelsen har redovisat sina uppdrag att kartlägga äldre hbtqi-personers hälsa och levnadsvillkor (A2022/00187), respektive behov av och tillgång till kommunal vård (A2023/00723). Socialstyrelsen redovisar bl.a. att det finns ett behov av att förbättra kunskapen om hbtqi bland vård- och omsorgspersonal för att säkerställa äldre hbtqi-personers rättigheter. Det framgår också att få kommuner arbetar för att främja en likvärdig vård och omsorg för äldre hbtqi-personer. Ungefär hälften av de 65 kommunerna som svarat på enkäten har generella skrivningar om likabehandling oavsett sexuell läggning, könsidentitet och könsuttryck i sina styrdokument för vården och omsorgen. Folkhälsomyndighetens resultat pekar bl.a. på att äldre hbtqi-personer överlag upplever en god hälsa, men att gruppens upplevda hälsa är tätt sammankopplat med livsvillkor och levnadsförhållanden, såsom tillgång till sociala sammanhang, socialpolitiska förutsättningar samt hbtqi-kompentent vård och omsorg.

Insatser för hbtqi-personers situation i kommuner och regioner

Under 2023 var det färre kommuner och regioner som ansökte om och beviljades bidrag enligt förordningen (2014:1542) om statsbidrag till kommuner och regioner för att främja hbtqi-personers situation. Stödet för 2023 utökades med 1,5 miljoner kronor och uppgick totalt till 6,1 miljoner kronor. Totalt inkom 58 ansökningar om totalt ca 13,4 miljoner kronor 2023 jämfört med 66 ansökningar om totalt ca 12,5 miljoner kronor 2022. Att färre mottagare fick del av statsbidraget under 2023 beror på att Socialstyrelsen gjorde en hårdare prioritering utifrån statsbidragets villkor. Avslagen beror framför allt på svagare beskrivningar från de sökande av syfte och mål med insatserna, plan för integrering i den ordinarie verksamheten eller hur de riktar sig till hbtqi-personer. En majoritet av ansökningarna avsåg insatser för att öka kunskapen om hbtqi-personers situation. Några ansökningar avsåg insatser för att främja mötesplatser för hbtqi-personer, framför allt fysiska mötesplatser.

4.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Regeringens samlade bedömning är att målet om ett samhälle fritt från diskriminering inte är uppnått. Myndighetsrapporter visar på bl.a. behov av kunskapshöjande insatser inom offentliga verksamheter. Anmälningar om diskriminering fortsätter att öka. Anmälningarna indikerar att diskriminering drabbar olika grupper och förekommer inom skilda samhällsområden, men det är svårt att få en heltäckande bild. Den oroande utvecklingen globalt, bl.a. med anledning av Rysslands fullskaliga invasion av Ukraina samt Hamas terroristattack den 7 oktober 2023 och det efterföljande kriget mellan Israel och Hamas, har bidragit till ökad risk för diskriminering i samhället. Regeringens bedömning är att DO:s tillsyn och främjande arbete bidrar till ökad kunskap om förekomsten av diskriminering och bestämmelserna i diskrimineringslagen samtidigt som rättsläget klargörs.

Antidiskrimineringsbyråernas förebyggande arbete och stöd och hjälp till individer på lokal nivå är en viktig förutsättning för att nå målet om ett samhälle fritt från diskriminering.

Arbetet inom ramen för den nationella planen mot rasism, liknande former av fientlighet och hatbrott har bidragit till att fler myndigheter har fått ökad kunskap om olika former av rasism. Viktiga steg har också tagits för att olika offentliga verksamheter ska få en bättre förmåga att integrera arbetet mot rasism i den egna verksamheten. Samtidigt har insatserna för att tillgängliggöra kunskap och mer praktiskt stöd eller verktyg för anställda inom skolan, hälso- och sjukvården och andra offentliga verksamheter inte varit tillräckliga. För att arbetet ska skapa mervärde, vara effektivt och nå ut till berörda aktörer behövs en god samverkan mellan såväl myndigheter på statlig nivå som mellan dessa och verksamheter på regional och lokal nivå. Det är vidare viktigt att uppföljningen av arbetet mot rasism och hatbrott, oavsett vem sådana uttryck eller brott riktas mot, och dess resultat förbättras, bl.a. vad gäller inriktningen om att framtagen kunskap ska användas av berörda aktörer.

Insatserna för hbtqi-personers lika rättigheter och möjligheter har fokuserat på att fortsätta genomföra handlingsplanen och på så vis lägga grunden för nästa steg i arbetet. Den ökade graden av samordning och stöd som Folkhälsomyndigheten bidragit med i arbetet har bidragit positivt till myndigheters arbete för lika rättigheter och möjligheter oavsett sexuell läggning, könsidentitet eller könsuttryck. Sammantaget bedöms att insatserna har bidragit till ökad kunskap och synlighet om hbtqi-personers situation, samtidigt som utmaningar kvarstår för att nå målet om lika rättigheter och möjligheter.

4.5 Politikens inriktning

Diskriminering, rasism och andra hinder som står i vägen för människors lika rättigheter och möjligheter i livet är ett allvarligt samhällsproblem och måste fortsätta att bekämpas. Diskrimineringslagen är ett viktigt verktyg i detta arbete. Regeringen kommer fortsätta arbetet med att stärka skyddet mot diskriminering. Tillsyn och främjande åtgärder är grundläggande i arbetet mot diskriminering. I detta har Diskrimineringsombudsmannen och antidiskrimineringsbyråerna en fortsatt viktig roll. Arbetet med genomförandet av EU:s direktiv om transparens i lönesättningen samt direktiven om standarder för likabehandlingsorgan fortsätter.

Oavsett vem det riktas mot är rasism eller liknande fientlighet aldrig acceptabelt. Regeringen avser att ta fram en ny handlingsplan mot rasism och hatbrott för att skapa förutsättningar för att arbetet på området blir träffsäkert, utvärderingsbart och långsiktigt. En viktig utgångspunkt för arbetet är att i enlighet med Statskontorets tidigare rekommendationer ta fram tydliga mål för arbetet och ge myndigheterna bättre förutsättningar för att kunna uppnå dessa. Inriktningen är att skapa en struktur för det nationella arbetet mot rasism och hatbrott som också kan bidra till arbetet på lokal och regional nivå, t.ex. genom att möjliggöra att kunskap och verktyg som tas fram når ut och kan användas inom kommunala och regionala verksamheter. Med en ny handlingsplan läggs grunden för ett brett och samlat arbete mot rasism och hatbrott.

Händelseutvecklingen i omvärlden sedan Hamas terroristattack mot Israel den 7 oktober 2023, det efterföljande kriget och ökningen av antisemitism i kölvattnet av detta medför ett fortsatt stort behov av insatser för att förebygga och motverka antisemitismen i samhället. Som en förstärkning till det generella arbetet mot rasism, och som ett led i regeringens arbete för att stärka judiskt liv i Sverige, avser regeringen

tillföra 5 miljoner kronor för år 2025 och därefter 10 miljoner kronor fr.o.m. 2026 för förstärkt arbete mot antisemitism.

I Sverige ska alla ha rätt att vara den man är och älska vem man vill, och det ska gälla oavsett sammanhang. Arbetet för att hbtqi-personer ska kunna leva ett liv där deras rättigheter och identitet fullt ut respekteras måste fortsätta. Med hbtqi-strategin som grund har den senaste handlingsplanen ytterligare stärkt förutsättningarna för ett långsiktigt arbete inom de befintliga fokusområdena och en tydligare funktion för samordning och uppföljning. Även om framsteg gjorts kvarstår betydande utmaningar för att nå målet om lika rättigheter och möjligheter. Regeringen har därför inlett arbetet med att ta fram en ny handlingsplan som syftar till att konsolidera, komplettera och kraftsamla arbetet 2024–2027. Handlingsplanen kommer att fokusera på aktuella utmaningar och konkreta åtgärder. Dialog med berörda myndigheter och det civila samhället är en viktig del i denna process.

4.6 Budgetförslag

4.6.1 2:1 Diskrimineringsombudsmannen

Tabell 4.2 Anslagsutveckling 2:1 Diskrimineringsombudsmannen

Tusental kronor

2023	Utfall	139 474	Anslagssparande	-1 324
2024	Anslag	138 507[1]	Utgiftsprognos	135 935
2025	**Förslag**	**142 746**		
2026	Beräknat	145 907[2]		
2027	Beräknat	148 599[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 142 746 tkr i 2025 års prisnivå.

[3] Motsvarar 142 746 tkr i 2025 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Diskrimineringsombudsmannens förvaltningsutgifter. Anslaget får även användas för förvaltningsutgifter för Nämnden mot diskriminering.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 4.3 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 2:1 Diskrimineringsombudsmannen

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**138 507**	**138 507**	**138 507**
Pris- och löneomräkning[2]	4 239	7 400	10 092
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**142 746**	**145 907**	**148 599**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2024. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2026–2027 är preliminär.

Regeringen föreslår att 142 746 000 kronor anvisas under anslaget 2:1 *Diskrimineringsombudsmannen* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 145 907 000 kronor respektive 148 599 000 kronor.

4.6.2 2:2 Åtgärder mot diskriminering och rasism m.m.

Tabell 4.4 Anslagsutveckling 2:2 Åtgärder mot diskriminering och rasism m.m.

Tusental kronor

2023	Utfall	98 516	Anslagssparande	2 402
2024	Anslag	110 919[1]	Utgiftsprognos	110 178
2025	**Förslag**	**105 919**		
2026	Beräknat	110 919		
2027	Beräknat	100 919		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för insatser mot diskriminering, rasism, främlingsfientlighet, homofobi och liknande former av intolerans samt för att främja lika rättigheter och möjligheter för hbtqi-personer. Anslaget får även användas för utgifter för statsbidrag som syftar till att säkerställa hbtqi-personers lika rättigheter och möjligheter samt till verksamheter som förebygger och motverkar diskriminering och verksamheter som arbetar för att motverka rasism och liknande former av intolerans. Anslaget får användas för administrativa kostnader som är en förutsättning för genomförandet av insatser inom området.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 4.5 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 2:2 Åtgärder mot diskriminering och rasism m.m.

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**110 919**	**110 919**	**110 919**
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	-5 000		-10 000
varav BP25	*5 000*	*10 000*	*20 000*
– Förstärkt arbete mot antisemitism	*5 000*	*10 000*	*10 000*
– Tillskott för hbtqi-strategin			*10 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**105 919**	**110 919**	**100 919**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Tidigare beslutade och aviserade anslagsförändringar innebär att anslaget minskas med 10 miljoner kronor år 2025 till följd av tidsbegränsade medel för arbetet mot rasism och annan främlingsfientlighet samt diskriminering.

Anslaget ökas med 5 miljoner kronor 2025 och beräknas öka med 10 miljoner kronor fr.o.m. 2026 för förstärkt arbete mot antisemitism.

För att kunna fortsätta och förstärka arbetet för hbtqi-personers rättigheter ökas anslaget med 10 miljoner kronor 2027.

Regeringen föreslår att 105 919 000 kronor anvisas under anslaget 2:2 *Åtgärder mot diskriminering och rasism m.m.* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 110 919 000 kronor respektive 100 919 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2025 för anslaget 2:2 *Åtgärder mot diskriminering och rasism m.m.* besluta om bidrag som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 39 300 000 kronor 2026.

Skälen för regeringens förslag: Inom anslaget beviljas bl.a. statsbidrag till verksamheter som förebygger och motverkar diskriminering och till organisationer för homosexuella, bisexuella, transsexuella eller personer med könsöverskridande identitet eller uttryck. För organisationerna är det av stor betydelse att få en ökad förutsägbarhet när det gäller vilka bidrag de kan räkna med nästkommande år. Det gör det möjligt att planera verksamheten mer effektivt. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2025 för anslaget 2:2 *Åtgärder mot diskriminering och rasism m.m.* besluta om bidrag som, inklusive tidigare åtaganden, medför behov av framtida anslag på högst 39 300 000 kronor 2026.

Tabell 4.6 Beställningsbemyndigande för anslaget 2:2 Åtgärder mot diskriminering och rasism m.m.

Tusental kronor

	Utfall 2023	Prognos 2024	Förslag 2025	Beräknat 2026
Ekonomiska åtaganden vid årets början	39 298	39 298	39 300	
Nya ekonomiska åtaganden	39 298	39 300	39 300	
Utgifter mot anslag till följd av ekonomiska åtaganden	-39 298	-39 298	-39 300	-39 300
Ekonomiska åtaganden vid årets slut	39 298	39 300	39 300	
Beslutat/föreslaget bemyndigande	**39 300**	**39 300**	**39 300**	

5 Jämställdhet

5.1 Mål för området

Målet för jämställdhetspolitiken är att kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället och sina egna liv (prop. 2008/09:1, bet. 2008/09:AU1, rskr. 2008/09:115).

Det finns sex jämställdhetspolitiska delmål:

- En jämn fördelning av makt och inflytande. Kvinnor och män ska ha samma rätt och möjlighet att vara aktiva samhällsmedborgare och att forma villkoren för beslutsfattandet i samhällets alla sektorer.
- Ekonomisk jämställdhet. Kvinnor och män ska ha samma möjligheter och villkor i fråga om betalt arbete som ger ekonomisk självständighet livet ut.
- Jämställd utbildning. Kvinnor och män, flickor och pojkar, ska ha samma möjligheter och villkor när det gäller utbildning, studieval och personlig utveckling.
- Jämn fördelning av det obetalda hem- och omsorgsarbetet. Kvinnor och män ska ta samma ansvar för hemarbetet och ha möjligheter att ge och få omsorg på lika villkor.
- Jämställd hälsa. Kvinnor och män, flickor och pojkar, ska ha samma förutsättningar för en god hälsa samt erbjudas vård och omsorg på lika villkor.
- Mäns våld mot kvinnor ska upphöra. Kvinnor och män, flickor och pojkar, ska ha samma rätt och möjlighet till kroppslig integritet.

5.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Jämställdhetspolitiken är bred och ska integreras i regeringens samlade arbete. Jämställdhetsintegrering är regeringens huvudsakliga strategi, i kombination med särskilda åtgärder, för att uppnå de jämställdhetspolitiska målen. Grunden för resultatredovisningen utgörs av flera olika indikatorer för respektive delmål, vilka sammanfattas i tabell 5.1. En del av indikatorerna redovisas i andra utgiftsområden.

Tabell 5.1 Mål, delmål och resultatindikatorer

Mål	Kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället och sina egna liv		
Delmål	**1. Jämn fördelning av makt och inflytande**	**2. Ekonomisk jämställdhet**	**3. Jämställd utbildning**
Indikatorer	– Sammansättning i politiska församlingar – Representation i styrelse och ledning i offentlig och privat sektor	– Kvinnors och mäns lön och disponibla inkomst – Deltagande och sammansättning på arbetsmarknaden	– Genomsnittligt meritvärde – Könsskillnader studieval, valda utbildningar – Utbildningsnivå
Delmål	**4. Jämn fördelning av det obetalda hem- och omsorgsarbetet**	**5. Jämställd hälsa**	**6. Mäns våld mot kvinnor ska upphöra**
Indikatorer	– Ersättning för vård av barn och föräldraledighet – Tidsanvändning obetalt hem- och omsorgsarbete – Orsak till deltidsarbete	- Självupplevd hälsa – Besvär av ängslan, oro och ångest – Sjukpenningtal – Personer med LSS efter insatstyp – Dödsorsaker	– Självupplevd utsatthet för misshandel och sexualbrott – Dödligt våld i parrelation – Anmälda och lagförda brott, valda brottstyper

5.3 Resultatredovisning

Under 2018–2023 har ca 90 procent av medlen på anslaget 3:1 *Särskilda jämställdhetsåtgärder* fördelats till insatser för att nå resultat inom delmålet Mäns våld mot kvinnor ska upphöra. Övriga medel på anslaget har finansierat insatser för att nå de fem andra delmålen, bl.a. genom stärkt arbete med jämställdhetsintegrering.

5.3.1 Jämn fördelning av makt och inflytande

Ojämn könsfördelning vid politiskt beslutsfattande kvarstår

Resultatet vad gäller könsfördelning uppdateras efter valen 2025 (Sametingets politiska organ) och 2026 (riksdag, kommun och region). Se budgetpropositionen för 2023 (utg.omr. 13 avsnitt 5.3.1) för resultat efter de senaste valen.

Totalt valdes 21 svenska ledamöter in i Europaparlamentet i valet 2024. Av dessa var 13 kvinnor och 8 män.

Något jämnare könsfördelning på ledande nivå

Jämfört med föregående år har endast marginella förändringar skett avseende könsfördelningen på ledande positioner, se tabell 5.2. Mest jämn är könsfördelningen i statliga verksamheter. I kommuner och regioner finns en övervikt av kvinnor som chefer och i den privata sektorn finns en övervikt av män i ledande positioner. Andelen kvinnor som är chefer i regioner har varit 74 procent sedan 2018 och framåt. Andelen män som är styrelseordföranden i börsbolag har legat på i genomsnitt 91 procent sedan 2019. Andelen kvinnor på VD-poster i börsbolag har ökat något, från 9 procent 2019 till 12 procent 2024.

Tabell 5.2 Andel kvinnor/män i olika typer av ledande positioner

Procent

	2019		2020		2021		2022		2023		2024	
	K	M	K	M	K	M	K	M	K	M	K	M
Chef i regioner	74	26	74	26	74	26	74	26	74	26	-	-
Chef i kommuner	71	29	71	29	72	28	72	28	72	28	-	-
Ordförande i styrelse & insynsråd för statlig myndighet	52	48	-	-	52	48	-	-	49	51	-	-
Ledamot i styrelse & insynsråd för statlig myndighet	51	49	-	-	51	49	-	-	51	49	-	-
Chef i staten	50	50	50	50	51	49	51	49	52	48	-	-
VD, statligt företag	42	58	49	51	49	51	50	50	50	50	-	-
Styrelseledamot, statligt företag	47	53	48	52	47	53	48	52	50	50	49	51
Styrelseordförande, statligt företag	54	46	51	49	51	49	49	51	45	55	45	55
Styrelseledamot, börsbolag	34	66	34	66	34	66	35	65	36	64	36	64
Chef i privat sektor	33	67	33	67	34	66	34	66	35	65	-	-
VD, börsbolag	9	91	10	90	13	87	12	88	12	88	12	88
Styrelseordförande, börsbolag	10	90	9	91	9	91	8	92	9	91	9	91

Anm.: De olika kategorierna är inte varandra uteslutande. Ett och samma ledningsuppdrag kan ingå i mer än en av kategorierna. Till statliga företag räknas hel- och delägda företag. Uppgifterna för 2024 gäller per 1 maj. Statliga myndigheters styrelser och insynsråd följs upp vartannat år.

Källa: Regeringskansliet, Statistiska centralbyrån, Andra AP-fondens kvinnoindex.

Åtgärder för att nå en jämnare könsfördelning av makt och inflytande

För att främja kvinnors organisering, kvinnors deltagande i den demokratiska processen och i samhällslivet samt för att kvinnor ska kunna bevaka och driva sina rättigheter och krav fördelade Jämställdhetsmyndigheten 48 miljoner kronor under 2023 i enlighet med statsbidraget för kvinnors och flickors organisering. Totalt beviljades 107 ansökningar om medel för perioden 2023–2024.

Många invånare är aktiva i föreningslivet, men det råder skillnader utifrån faktorer såsom kön, ålder och utbildningsnivå (Jämställdhetsmyndigheten 2023:13). Tidsbrist och familjeansvar påverkar förtroendevalda, och det finns könsskillnader i upplevelsen av att bli lyssnad på. Av de intervjuade kvinnorna svarar ca 17 procent jämfört med ca 10 procent av männen att de har avstått från att delta i politiska aktiviteter och från att uttrycka sina ståndpunkter på grund av rädsla för trakasserier, hot eller våld. För fler resultat från åtgärder i syfte att motverka hot och hat, se utgiftsområde 1 avsnitt 10.3.4.

5.3.2 Ekonomisk jämställdhet

Kvinnors och mäns anknytningsgrad till arbetsmarknaden samt löneskillnader redovisas utförligt i bilaga 3 Ekonomisk jämställdhet.

Andelen kvinnor som arbetar heltid fortsätter att öka

Sysselsättningsgraden för kvinnor i åldern 20–64 år steg med drygt en procentenhet mellan 2022 och 2023 till 80 procent. För män var sysselsättningsgraden oförändrad, 85 procent. Av de sysselsatta hade 82 procent av kvinnorna en tillsvidareanställning och 12 procent en tidsbegränsad anställning. För män var motsvarande andelar 79 respektive 9 procent. Därtill arbetade knappt 6 procent av kvinnorna som egenföretagare medan motsvarande andel för män var 12 procent. Andelen heltidsarbetande kvinnor ökade med 1 procentenhet till 79 procent, medan den var oförändrad, 90 procent, för män. Under det senaste decenniet har andelen deltidsanställda sjunkit med drygt 10 procentenheter bland kvinnor och med ca 1 procentenhet bland män.

Sysselsättningsgraden för utrikes födda i åldern 20–64 uppgick till 80,1 procent för män och 71,1 procent för kvinnor. Skillnaden i sysselsättningsgrad bidrar till att arbetsinkomstgapet är relativt stort för kvinnor och män som har varit i Sverige en kortare tid, för att därefter minska med vistelsetiden i Sverige.

Utvecklingen av löne- och inkomstskillnader mellan kvinnor och män

Den genomsnittliga löneskillnaden mellan kvinnor och män var 10,0 procent under 2023, vilket är en ökning med 0,1 procentenheter jämfört med föregående år. I ett längre tidsperspektiv har löneskillnaderna minskat med 6,3 procentenheter mellan 2005 och 2023, men under de senaste fyra åren har minskningen avstannat (utg.omr. 14 avsnitt 4.3.3). Att löneskillnaden har ökat marginellt beror dels på att löneökningstakten var högre i privat sektor än i offentlig sektor under 2023, dels på att antalet anställda har ökat mer i branscher där löneskillnaderna är relativt stora jämfört med branscher där löneskillnaderna är mindre.

Den standardvägda löneskillnaden mellan kvinnor och män med hänsyn till skillnader vad gäller ålder, utbildning, sektor, yrke och arbetstid, den s.k. oförklarade löneskillnaden, uppgick 2023 till 4,8 procent. Den enskilt viktigaste variabeln som förklarar löneskillnaden mellan kvinnor och män är yrke. Yrkessegregeringen kan mätas i form av Statistiska centralbyråns segregeringsindex, som har ett värde mellan 0 (fullständigt jämn könsfördelning) och 100 (alla anställda kvinnor och män arbetar i

helt olika yrken). Mellan 2005 och 2022 har indexet kontinuerligt minskat från 57,9 till 49,9, vilket betyder att arbetsmarknaden under dessa år gradvis har blivit mindre könssegregerad.

Jämför man kvinnor och mäns genomsnittliga arbetsinkomster var skillnaden 19,4 procent år 2022. Samma år var löneskillnaden mellan kvinnor och män 9,9 procent. Den huvudsakliga orsaken till skillnaden är att inkomsten beror på hur mycket man arbetar medan den överenskomna lönen inte påverkas av detta. Eftersom kvinnor arbetade färre timmar än män blir skillnaden större i arbetsinkomst än i lön. Att kvinnors arbetade timmar är lägre än mäns förklaras framför allt av mer deltidsarbete och större frånvaro (Medlingsinstitutet, Löneskillnaden mellan kvinnor och män 2023).

I maj 2022 gav regeringen Jämställdhetsmyndigheten i uppdrag att i dialog med relevanta myndigheter och aktörer genomföra en kvalitativ studie om utrikes födda kvinnor utanför arbetsmarknaden. Arbetet fortskrider inom de olika utvecklingsområdena som det myndighetsgemensamma uppdraget utgår ifrån. Inom utvecklingsområdet likvärdigt bemötande har Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan och Migrationsverket inventerat vilka aktiviteter för kompetensutveckling som finns inom myndigheterna och som kan bidra till likvärdigt bemötande. Inom utvecklingsområdet likvärdig tillgång till insatser har arbete påbörjats med att kartlägga vilka insatser, åtgärder eller stöd som finns på respektive myndighet samt att konkretisera hur uppföljning av tillgången till insatser ska ske. Inom utvecklingsområdet information och kommunikation har gemensamma budskap att använda i kommunikationen med målgruppen formulerats.

Förändringar har gjorts i pensionssystemet

Pensioner är ett viktigt område att analysera när det gäller ekonomisk jämställdhet mellan kvinnor och män. Under senare år har flera förändringar genomförts i det allmänna pensionssystemet. Grundskyddet har höjts, ett inkomstpensionstillägg har införts och pensionsåldrarna har höjts. Dessa förändringar har sammantaget bidragit till att minska det s.k. pensionsgapet (Jämställdhetsmyndigheten 2024:10).

Ojämställt företagande och ägande

Män är företagare i större utsträckning än kvinnor, och det är särskilt stora skillnader i jämställdheten mellan kvinnor och män när det gäller inkomster av närings-verksamhet. Kvinnors inkomster från näringsverksamhet är knappt 50 procent av männens inkomster. Dessutom finns stora skillnader i kvinnors och mäns företagande när det gäller ägande, kapital, företagsformer och branschfördelning (Jämställdhetsmyndigheten 2024:10). Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser (Tillväxtanalys) har publicerat en sammanställning av kunskap om hur företags internationalisering påverkar jämställdhet mellan kvinnor och män (Tillväxtanalys 2023:12). Rapporten visar att lönegapet mellan kvinnor och män ökar inom företag där exporten ökar.

Under 2023 gav regeringen i uppdrag till Tillväxtverket att ta fram en sammanställning om statliga åtgärder kopplat till kvinnors företagande, samt att genomföra främjande insatser för kvinnors företagande och ägande (dnr KN2024/02624). För fler resultat från åtgärder för att främja kvinnors företagande, se även utgiftsområde 24 avsnitt 3.6.

Jämställdhetsmyndigheten har analyserat kvinnors företagande ur ett regionalt perspektiv inklusive fördelningen av regionala företagsstöd (investeringsstöd och främjandestöd) (Jämställdhetsmyndigheten 2024:10). Rapporten visar att regionerna och Tillväxtverket 2016–2022 fördelade ca 700 miljoner kronor per år i form av

investerings- och främjandestöd till företag. Analysen av regionernas fördelning av företagsstöd visar att stöden i större utsträckning tillfaller företag med män som företagsledare samt mansdominerade branscher. Företag ledda av kvinnor tog del av ca 24 procent av de beviljade beloppen 2022. Se även utgiftsområde 19.

5.3.3 Jämställd utbildning

Målet om jämställd utbildning omfattar hela det formella utbildningssystemet från förskola till universitet och högskola, inklusive vuxenutbildning och yrkeshögskola. Även bildning och utbildning utanför det formella utbildningssystemet omfattas, t.ex. i folkhögskola och studieförbund.

Jämställdhetsmyndigheten har redovisat en uppföljning av delmålet om en jämställd utbildning (Jämställdhetsmyndigheten 2023:16). Rapportens slutsats är att flickor och pojkar fortsatt har skilda möjligheter och villkor i skolan.

Skillnaderna i meritvärde i årskurs 9 är stora men minskande

Bland flickor med svensk bakgrund minskade det genomsnittliga meritvärdet läsåret 2022/2023, samtidigt som övriga gruppers genomsnittliga meritvärde ökade. Särskilt stor var ökningen bland elever med utländsk bakgrund och allra störst bland pojkar med utländsk bakgrund. Sammantaget minskade skillnaderna mellan flickor och pojkar för tredje året i rad, både bland flickor och pojkar med svensk bakgrund och flickor och pojkar med utländsk bakgrund. Förändringarna till trots finns fortsatt stora skillnader mellan flickor och pojkar i uppnått meritvärde. Vidare är skillnaderna stora mellan elever med svensk respektive utländsk bakgrund, se diagram 5.1.

Diagram 5.1 Genomsnittligt meritvärde i årskurs 9

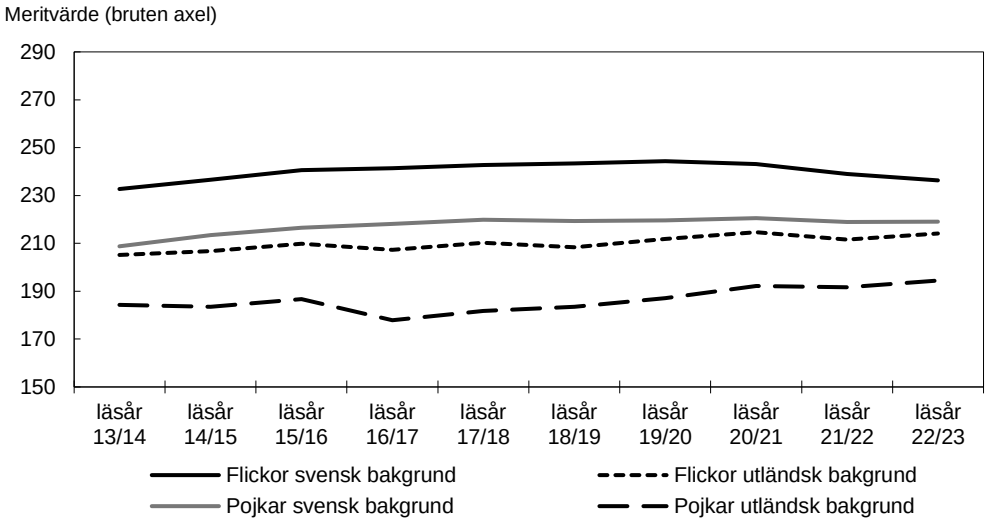

Anm.: Genomsnittligt meritvärde beräknas på 16 ämnen. Med svensk bakgrund avses inrikes födda elever med minst en inrikes född förälder. Med utländsk bakgrund avses utrikes födda elever och elever födda i Sverige med två utrikes födda föräldrar.

Källa: Statens skolverk.

Fortsatt stora könsskillnader i studievalen till gymnasieskolan

Det är fortsatt stora skillnader mellan flickors och pojkars val av gymnasieutbildning, se tabell 5.3. Fyra av totalt arton program hade en relativt jämn könsfördelning (inom intervallet 40–60 procent) läsåret 2023/24. Det gällde Naturvetenskap, Handel och administration (som från och med detta läsår har blivit Försäljning och service), Restaurang och livsmedel samt Ekonomi.

Generellt är könsskillnaderna i studieval likartade oavsett om eleverna har svensk eller utländsk bakgrund. I vissa fall syns dock skillnader mellan grupperna. Bland inrikes födda med två utrikes födda föräldrar samt utrikes födda är könsfördelningen jämn på Barn- och fritidsprogrammet. Bland inrikes födda är könsfördelningen jämn inom Handel och administration/Försäljning och service.

Tabell 5.3 Gymnasieelever per program läsåret 2023/24

Procent

	Inrikes född med minst en inrikes född förälder		Inrikes född med två utrikes födda föräldrar		Utrikes född		Könsfördelning
	Kvinnor	Män	Kvinnor	Män	Kvinnor	Män	Kvinnor/män
Hantverk	4	0	2	0	2	0	94/06
Vård och omsorg	4	0	5	1	11	3	85/15
Humanistiska	1	0	1	0	1	0	81/19
Hotell och turism	1	0	1	0	1	0	80/20
Naturbruk	6	3	1	0	1	0	70/30
Estetiska	10	5	4	2	6	3	66/34
Barn och fritid	5	2	3	3	4	3	65/35
Samhällsvetenskap	26	13	33	17	23	12	65/35
Naturvetenskap	**12**	**10**	**22**	**17**	**26**	**16**	**55/45**
Restaurang och livsmedel	**2**	**2**	**1**	**1**	**1**	**1**	**52/48**
Försäljning och service/Handel och administration	**3**	**3**	**3**	**5**	**3**	**5**	**49/51**
Ekonomi	**18**	**18**	**22**	**24**	**15**	**16**	**48/52**
Fordon och transport	3	7	0	3	0	5	24/76
Teknik	3	14	3	13	5	17	18/82
Bygg och anläggning	1	8	0	3	0	4	12/88
Industritekniska	0	3	0	1	0	2	11/89
El och energi	0	9	0	8	0	9	04/96
VVS och fastighet	0	2	0	2	0	1	04/96
Andel totalt	**100**	**100**	**100**	**100**	**100**	**100**	**49/51**
Antal elever	**119 432**	**124 971**	**17 438**	**18 082**	**22 190**	**22 796**	

Anm.: Avser 15 oktober eller näraliggande vardag. Handels- och administrationsprogrammet blev försäljnings- och serviceprogrammet till läsår 2022/23. Uppgift om eleven är inrikes eller utrikes född samt om eleven har inrikes eller utrikes födda föräldrar saknas för knappt 3 600 elever.

Källa: Statens skolverk.

Män som går på en utbildning där de tillhör det underrepresenterade könet tar inte examen i lika hög grad som män som går på en utbildning där könsfördelningen är mer jämn eller där de är i majoritet, se diagram 5.2. På ett program där männen är i minoritet (andelen män är lägre än 40 procent) är medianvärdet för andelen män som tar gymnasieexamen efter tre år 67 procent. På program där män utgör 40 procent eller mer av studenterna är medianvärdet för andelen män som tar gymnasieexamen efter tre år närmare 80 procent. För kvinnor syns inget tydligt mönster av det här slaget, utan de tar gymnasieexamen i ungefär samma utsträckning oavsett programmets könsfördelning.

Diagram 5.2 Studenter 2020 med gymnasieexamen efter 3 år

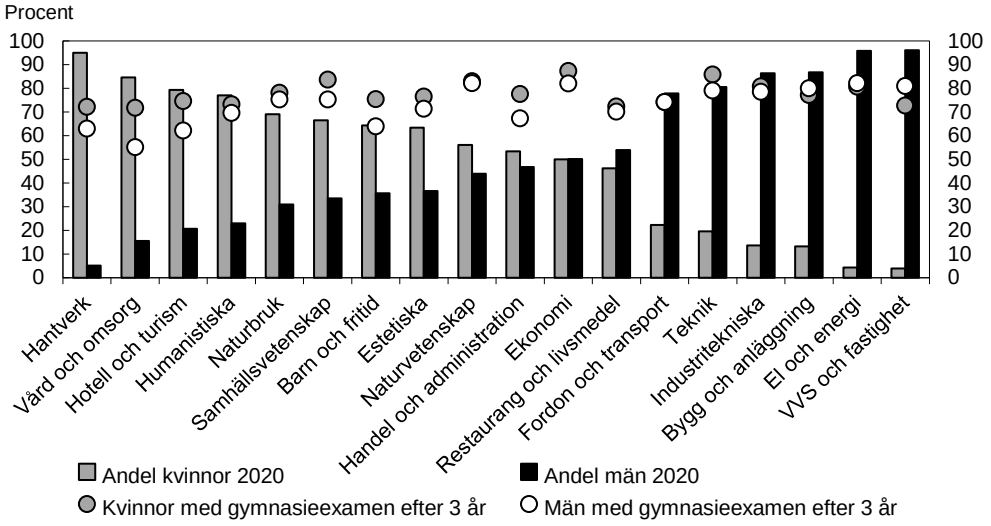

Källa: Statens skolverk.

En större andel kvinnor än män har en eftergymnasial utbildning

Utbildningsnivån har under längre tid ökat bland både kvinnor och män, men mer för kvinnorna än för männen. År 2023 hade 54 procent av kvinnorna och 40 procent av männen i åldern 25–64 år en eftergymnasial utbildning. Av kvinnorna hade 38 procent en minst treårig eftergymnasial utbildning och motsvarande andel av männen var 24 procent.

Bland inrikes födda kvinnor hade 56 procent en eftergymnasial utbildning. Motsvarande siffra för utrikesfödda kvinnor var 48 procent. Bland män uppgick andelen med eftergymnasial utbildning till 40 procent bland både inrikes födda och utrikes födda män (Statistiska centralbyrån).

Fler kvinnor än män studerar vid högskolan

Höstterminen 2023 utgjorde kvinnor 62 procent och män 38 procent av de studerande i högskolan. Av de utfärdade examina läsåret 2022/23 på grundnivå och avancerad nivå vid universitet och högskolor var 65 procent till kvinnor och 35 procent till män (Universitetskanslersämbetet och Statistiska centralbyrån). Se vidare utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning, avsnitt 1 Universitet och högskolor.

Skillnaden mellan andelen kvinnor och andelen män som deltar i folkhögskolornas och studieförbundens verksamhet ökar

På folkhögskolans allmänna kurs, vilken motsvarar utbildning inom grundskolan eller gymnasieskolan, var andelen kvinnor 60 procent och andelen män 40 procent 2023. Skillnaden mellan andelen kvinnor och andelen män har ökat en aning för varje år de senaste åren. Andelen inrikes födda kvinnor var 29 procent av det totala antalet deltagare, andelen utrikes födda kvinnor utgjorde 29 procent, andelen inrikes födda män utgjorde 25 procent och andelen utrikes födda män utgjorde 14 procent. För 4 procent av deltagarna saknades uppgift om bakgrund (Statistiska centralbyrån).

När det gäller folkhögskolans särskilda kurs, som bl.a. består av yrkesinriktade utbildningar, var andelen kvinnor 69 procent och andelen män 31 procent 2023. Andelen inrikes födda kvinnor uppgick till 53 procent, andelen utrikes födda kvinnor till 13 procent, andelen inrikes födda män till 24 procent och andelen utrikes födda män till 6 procent. För 4 procent av deltagarna saknades uppgift (Statistiska centralbyrån).

De ökade skillnaderna över tid har sin grund i att andelen utrikes födda kvinnor från 2017 och framåt har ökat med 5 procentenheter i både allmän och särskild kurs samtidigt som andelen inrikes födda män har minskat nästan lika mycket. Förändringarna har under samma period varit små gällande utrikes födda män i både allmän och särskild kurs. Andelen inrikes födda kvinnor har minskat med några procentenheter i särskild kurs, men har varit oförändrad i allmän kurs (Statistiska centralbyrån).

Av studieförbundens studiecirkeldeltagare 2023 var 65 procent kvinnor och 35 procent män. Bland utrikes födda var 63 procent av deltagarna kvinnor och 37 procent män, se vidare utgiftsområde 17 Kultur, medier, trossamfund och fritid, kapitel 17 Folkbildning.

5.3.4 Jämn fördelning av det obetalda hem- och omsorgsarbetet

Ansvaret för det obetalda hem- och omsorgsarbetet är ojämställt

Genomsnittlig tidsanvändning används för att följa upp fördelningen av det obetalda hem- och omsorgsarbetet. Resultatet av mätningen (TID 2021, Statistiska centralbyrån) visade att fördelningen av obetalt arbete, där kvinnor generellt sett gör mer än män, kvarstår. Se vidare i budgetpropositionen för 2023, utgiftsområde 13, avsnitt 5 Jämställdhet för en mer utförlig redovisning av resultatet. Både kvinnor och män ger obetald omsorg till äldre, men omsorgen ser ofta olika ut. Kvinnor tillbringar mer tid med att umgås och utöva personlig omsorg medan män i huvudsak ger praktisk hjälp men även ekonomiskt stöd. När omsorgsbehoven blir mer omfattande ökar kvinnors insatser mer än mäns (Jämställdhetsmyndigheten 2024:10).

Fördelning av föräldrapenningdagarna är ojämn men gapet minskar något

Kvinnor har sedan föräldrapenningen infördes 1974 tagit ut majoriteten av föräldrapenningdagarna. Under 2023 skedde dock en liten förändring mot ett jämnare uttag mellan kvinnor och män efter flera års stagnation. Under 2023 ökade männen sitt uttag av föräldrapenningdagarna med 0,7 procentenheter jämfört med 2022. Sammantaget råder det dock fortfarande stora skillnader mellan kvinnors och mäns uttag av föräldrapenningdagarna; män tog ut 30,9 procent medan kvinnor tog ut 69,1 procent av föräldrapenningdagarna under 2023 (Försäkringskassans årsredovisning 2023).

Förutom att föräldrar tar ut föräldrapenning kan de också vara obetalt föräldralediga för att ge omsorg till sina barn. Inspektionen för socialförsäkringen (ISF) har analyserat den totala föräldraledigheten, det vill säga kombinationen av föräldrapenning och obetald föräldraledighet under barnets två första levnadsår. Analysen visar att den totala föräldraledigheten är mindre jämställt fördelad än fördelningen av enbart föräldrapenningen, det vill säga andelen föräldrar som delar lika på den totala föräldraledigheten är mindre än andelen föräldrar som delar lika på den betalda ledigheten (Inspektionen för socialförsäkringen 2023:11), se vidare utgiftsområde12 avsnitt 3.6.3.

En analys av Försäkringskassan visar att det tycks finnas en norm bland kvinnor att vara föräldralediga med sitt barn i ett år. Normen påverkar mammor dels genom att brott mot normen uppfattas vara negativt av omgivningen, dels genom att den påverkar och inverkar på pappornas möjlighet att förlägga ledigheten utifrån sina önskemål (Jämställdhetsmyndigheten 2023:17).

Försäkringskassan har under 2023 fortsatt arbetat med det i regleringsbrevet fastställda målet att stärka förutsättningarna för en jämställd användning av föräldrapenningen och den tillfälliga föräldrapenningen (Försäkringskassans årsredovisning 2023).

Könsskillnader vid tillfällig föräldrapenning för vård av sjukt barn – andelen utbetalade dagar till män minskar

Nyttjandet av tillfällig föräldrapenning för vård av sjukt barn (VAB) är mer jämnt fördelat mellan kvinnor och män än föräldrapenningsuttaget, men kvinnor tar ut en större andel av dagarna. Under 2023 minskade männens andel av tillfällig föräldrapenning jämfört med föregående år till 38,6 procent (Försäkringskassans årsredovisning 2023). Kvinnor tog ut 61,4 procent av tillfällig föräldrapenning för vård av sjukt barn under 2023, vilket är en ökning från 2022 då motsvarande siffra var 60,9 procent. Under covid-19-pandemin ökade mäns uttag av föräldrapenning tillfälligt för vård av sjukt barn och männens andel nådde 39,3 procent 2021. Sedan dess har männens andel av VAB-dagarna återigen minskat. Se vidare utgiftsområde 12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn.

Ojämställdhet ligger bakom skillnader mellan kvinnors och mäns deltidsarbete

Under det senaste decenniet har andelen deltidsanställda kvinnor sjunkit med drygt 10 procentenheter och med ca 1 procentenhet för män. (utg.omr. 14 avsnitt 4.3.2). Den enskilt vanligaste orsaken till att kvinnor och män arbetade deltid 2023 är personliga skäl, vilket i de flesta fall innebär att de inte vill öka sin arbetstid, se diagram 5.3. Personliga skäl har ökat stadigt bland män under de senaste åren. De största relativa skillnaderna mellan kvinnor och män kan hittas i orsakerna ”andra familjeskäl”, ”tar hand om barn” och ”fysiskt/psykiskt krävande arbete” där ca fem gånger fler kvinnor än män anger dessa skäl. Kvinnor utgör också 70 procent av de som vårdar en nära anhörig med närståendepenning från Försäkringskassan (Jämställdhetsmyndigheten 2024:10). Omsorgsansvaret för både barn och vuxna anhöriga är en faktor som inverkar i större utsträckning på kvinnors möjligheter att arbeta heltid än på mäns.

Antalet som anger att de inte har erbjudits heltidsarbete har minskat under flera år. Detta gäller särskilt bland kvinnor, vilket överensstämmer väl med att antalet deltidsarbetande kvinnor har minskat. Se vidare bilaga 3 Ekonomisk jämställdhet om hur deltidsarbete påverkar den ekonomiska jämställdheten.

Diagram 5.3 Orsak till deltidsarbete

Antal i 1 000-tal

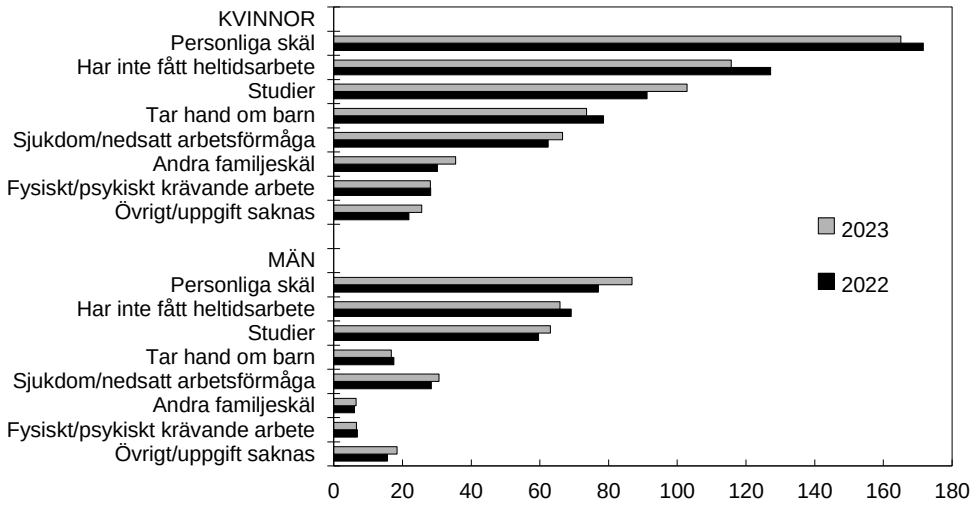

Anm.: Avser åldersgruppen 20–64 år. Alternativet ”Tar hand om närstående” ingår inte i redovisningen på grund av. statistisk osäkerhet, vilket i praktiken innebär att få deltidsarbetande har angett det som orsak till deltid.

Källa: Statistiska centralbyrån (AKU).

5.3.5 Jämställd hälsa

Skillnaderna mellan kvinnors och mäns hälsa kvarstår. Som framgår av nedan redovisning har dock skillnaderna mellan könen i vissa avseenden minskat, exempelvis gällande medellivslängd, men samtidigt ökar i stället skillnaderna, exempelvis gällande självskattad hälsa, inom respektive grupp. Särskilt stora är skillnaderna mellan lågutbildade och utrikesfödda kvinnor och män jämfört med kvinnor och män generellt (Jämställdhetsmyndigheten 2024:10).

Kvinnors självupplevda hälsa är sämre än mäns

Merparten av kvinnor och män upplever att de har en bra hälsa, men kvinnors och mäns fysiska och psykiska hälsa skiljer sig åt. Hälsan påverkas även bl.a. av utbildningsnivå och socioekonomisk position (utg.omr. 9 avsnitt 4.3). Män upplever genomgående en bättre hälsa än kvinnor med samma utbildningsnivå. Lägst andel som upplever sin hälsa som bra återfanns 2023 bland kvinnor med högst förgymnasial respektive högst gymnasial utbildning, se diagram 5.4.

Diagram 5.4 Andel som uppger att de har en bra hälsa

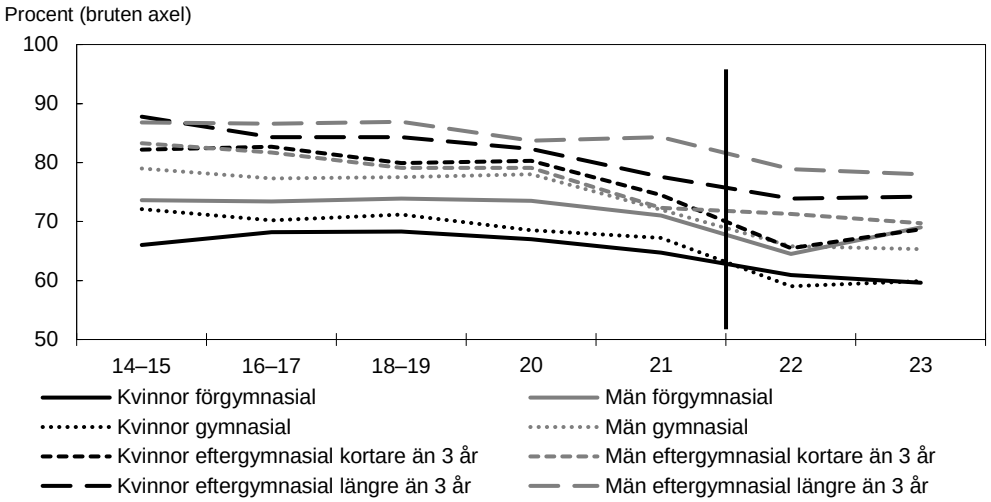

Anm.: För 2014–2019 visas ett genomsnitt för två år. Y-axeln startar vid värde 50. År 2022 byttes insamlingsmetod för undersökningen, vilket ger ett tidsseriebrott. Jämförelser bör inte göras mellan 2022–2023 och tidigare år.
Källa: Undersökningarna av levnadsförhållanden (ULF), Statistiska centralbyrån.

Män upplever en bättre hälsa än kvinnor såväl bland utrikes födda som bland inrikes födda. Bland personer som har en funktionsnedsättning skiljer sig svaren åt beroende på definition av funktionsnedsättning. Oavsett definition är skillnaderna mellan kvinnor och män inom delgrupperna inte statistiskt säkerställda (ULF 2023).

Besvär av ängslan, oro och ångest: Psykisk ohälsa tar sig olika uttryck hos kvinnor och män

Andelen kvinnor som uppger att de har besvär av ängslan, oro eller ångest är högre än andelen män. Unga kvinnor är mer utsatta än äldre, se diagram 5.5.

En så hög andel som 71 procent av de unga kvinnorna 16–24 år uppgav 2023 att de hade besvär av ängslan, oro eller ångest. Skillnaden mellan kvinnor och män kvarstår vid nedbrytning på delgrupper och återfinns både bland utrikes och inrikes födda, samt bland personer med funktionsnedsättning, liksom bland personer som inte har någon funktionsnedsättning. Suicidtankar och vård för avsiktligt självdestruktiv handling, det vill säga självskada eller suicidförsök, är också vanligare bland kvinnor, dock är män överrepresenterade när det gäller antal suicid.

Diagram 5.5 Andel som uppger sig ha besvär med ängslan, oro och ångest

Procent

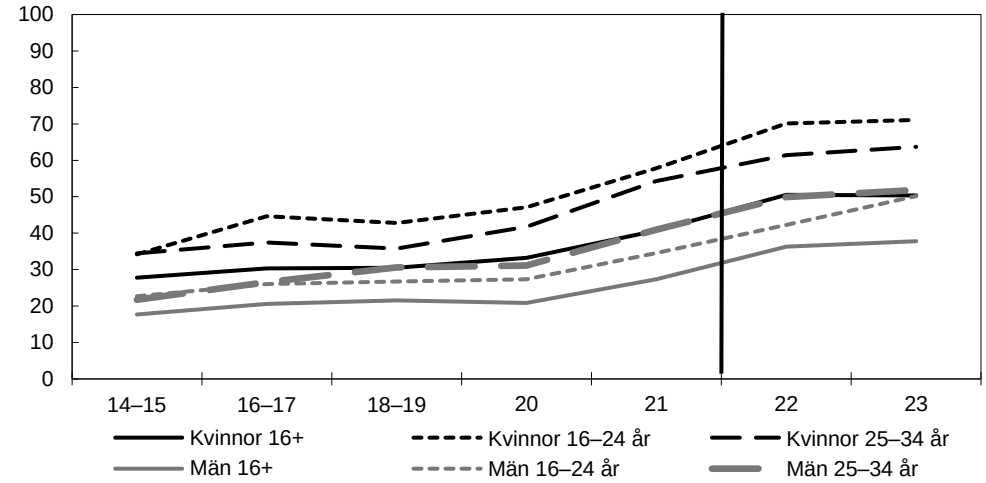

Anm.: Med 16+ avses alla svarande 16 år och uppåt. För 2014–2019 visas ett genomsnitt för två år. År 2022 byttes insamlingsmetoden för undersökningen, vilket ger ett tidsseriebrott mellan 2021 och 2022. Jämförelser bör inte göras mellan 2022 och tidigare år.

Källa: Undersökningarna av levnadsförhållanden (ULF), Statistiska centralbyrån.

Stora skillnader mellan kvinnors och mäns sjukpenningtal

Kvinnors sjukpenningtal är högre än mäns, se tabell 5.4. Från och med i år redovisas ett nytt mått för sjukpenningtalet, där sjukfrånvaron relateras till sysselsatta samt arbetssökande 15–69 år. Det förra måttet relaterade till hela befolkningen i arbetsför ålder, vilket innebar en underskattning av sjukfrånvaron.

Tabell 5.4 Sjukpenningtalet

Nettodagar

	2021		2022		2023	
Ålder	Kvinnor	Män	Kvinnor	Män	Kvinnor	Män
15–19 år	0,9	1,1	0,9	0,9	1,0	1,1
20–24 år	5,3	3,2	5,5	3,3	6,2	3,5
25–29 år	9,3	4,8	9,4	4,8	10,0	5,0
30–34 år	14,7	7,6	14,8	7,8	15,5	8,1
35–39 år	14,6	6,6	15,1	6,9	15,7	7,2
40–44 år	15,0	6,8	15,7	7,1	16,1	7,3
45–49 år	15,9	7,5	16,7	7,8	16,9	8,2
50–54 år	17,4	9,1	18,3	9,4	18,6	9,8
55–59 år	19,0	12,1	20,3	12,8	20,9	13,0
60–64 år	20,9	15,7	23,4	17,2	24,4	18,0
65–69 år	5,6	5,1	5,6	5,4	7,9	7,3
Samtliga 15–69 år	**14,5**	**7,9**	**15,2**	**8,3**	**15,8**	**8,7**

Källa: Försäkringskassan.

Skillnader mellan kvinnor och män med LSS efter insatstyp

Fler män än kvinnor har insatser enligt lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS). Under 2023 hade 24 799 män respektive 17 745 kvinnor daglig verksamhet (vilket var den vanligaste insatsen) och 3 665 män och 2 665 kvinnor var beviljade ledsagarservice. Skillnader mellan kvinnor och män med LSS är relativt konstant jämfört med tidigare år. En av förklaringarna till könsskillnaderna är skillnader i förekomst av diagnoser (utg.omr. 9 avsnitt 6).

Dödsorsaker och skillnader i livslängd

Medellivslängden fortsätter att öka och kvinnor lever längre än män, men skillnaden mellan könen har minskat, då männens medellivslängd har ökat mer än kvinnornas. Även om utvecklingen i befolkningen i stort är positiv finns fortsatt stora, och i vissa fall ökande, skillnader i hälsa och ohälsa mellan olika grupper i befolkningen. Återstående medellivslängd vid 30 års ålder har t.ex. ökat i alla utbildningsgrupper och alla inkomstgrupper, utom bland kvinnor med förgymnasial utbildning, där den i stället har sjunkit med drygt ett halvt år (utg.omr. 9 avsnitt 4).

Män avlider i större utsträckning än kvinnor innan de har fyllt 80 år men skillnaderna i dödlighet och medellivslängd har minskat. De vanligaste dödsorsakerna 2023 var de som rör cirkulationsorganens sjukdomar, följt av tumörer, för både kvinnor och män. Dödligheten är högre i områden med sämre socioekonomiska förutsättningar för både kvinnor och män men mer uttalad bland män. Dödstalen till följd av suicid är betydligt högre för män än för kvinnor. Även när det gäller dödsolyckor i arbetslivet är män överrepresenterade, se vidare utgiftsområde 14 Arbetsmarknad och arbetsliv, avsnitt 4 Arbetsliv.

5.3.6 Mäns våld mot kvinnor, våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck ska upphöra

Det sjätte jämställdhetspolitiska delmålet – att mäns våld mot kvinnor ska upphöra – är brett. I delmålet ingår att kvinnor och män, flickor och pojkar ska ha samma rätt och möjlighet till kroppslig integritet. I delmålet ingår också arbetet mot prostitution och människohandel för sexuella ändamål, samt hbtqi-personers och mäns och pojkars utsatthet för våld i nära relationer och kvinnors och flickors utövande av våld. Det saknas fortsatt tillräckliga underlag för att tillförlitligt bedöma den årliga omfattningen av alla former av mäns våld mot kvinnor och våld i nära relationer i befolkningen. Avsaknaden av tillräckliga underlag för att bedöma omfattningen gäller i synnerhet hedersrelaterat våld och förtryck.

Inledningsvis redovisas ett urval av den data som finns inom området. Därefter följer en redogörelse av resultat och insatser utifrån den nationella strategin för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor (skr. 2016/17:10). Till den nationella strategin finns ett riktat åtgärdsprogram för perioden 2024–2026 (A2024/00869). Åtgärderna utgår från strategins målsättningar och Istanbulkonventionen.

Mäns våld mot kvinnor – statistik och undersökningar

Kvinnor oftare utsatta för våld i nära relation

I Brottsförebyggande rådets nationella kartläggning av våld i nära relation som publicerades 2024 (Brå 2024:4) uppgav 13,6 procent av befolkningen (16–84 år) att de hade blivit utsatta för någon typ av våld i nära relation under 2022 (ekonomiskt, materiellt, psykiskt, fysiskt eller sexuellt våld av nuvarande eller tidigare partner). En större andel kvinnor än män uppgav att de hade blivit utsatta (15,2 respektive 11,7 procent). Psykiskt våld var den vanligaste typen av våld (12,9 procent för kvinnor och 10,7 procent för män). Andelen som uppgav utsatthet för fysiskt våld under 2022 var 2,6 procent för kvinnor och 2,0 procent för män. Andelen som uppgav utsatthet för sexuellt våld under 2022 var 4,4 procent för kvinnor och 0,9 procent för män.

Bland inrikes födda kvinnor med minst en inrikes född förälder uppgav en större andel, 16,0 procent, att de hade utsatts för någon typ av våld jämfört med 14,0 procent bland inrikes födda kvinnor med två utrikesfödda föräldrar och 12,9 procent bland utrikes födda kvinnor. För män syns dock ett något annorlunda mönster. Högst andel som uppgav att de hade utsatts för någon typ av våld,

12,5 procent, återfinns bland utrikes födda män. Motsvarande andelar för inrikes födda män med minst en svenskfödd förälder var 11,5 procent och för inrikes födda män med två utrikes födda föräldrar 9,1 procent.

Av de som utsattes för våld i nära relation under 2022 uppgav 2,7 procent att händelsen, eller någon av händelserna under året, polisanmäldes. Det är en större andel utsatta kvinnor än män som uppger detta (3,5 respektive 1,4 procent). Det främsta skälet att inte polisanmäla, bland både utsatta män och kvinnor, är att man inte tycker att det som hänt kändes som tillräckligt allvarligt för att göra en polisanmälan (40,6 respektive 33,9 procent). Statistik om anmälningsbenägenhet finns inte uppdelad på inrikes respektive utrikes födda, eftersom redovisningsgrupperna är för små.

Nästan var tredje ung person som dejtat eller haft en relation har varit utsatt för någon form av våld i nära relation. Flickor och personer som identifierar sig som icke-binära var utsatta för alla former av våld i större utsträckning än pojkar. De största könsskillnaderna fanns vid utsatthet för sexuellt våld, som var fyra gånger så vanligt bland flickor och icke-binära jämfört med pojkar. Det var också dubbelt så vanligt att flickor var utsatta för fysiskt våld i nära relation jämfört med pojkar. Det digitala, psykiska våldet var vanligast, oavsett kön (Stiftelsen Allmänna Barnhuset och Jämställdhetsmyndigheten, 2024).

Mellan 2017 och 2021 minskade andelen personer, både kvinnor och män, som uppger att de har utsatts för ett sexualbrott under det senaste året. År 2022 har den dock ökat något jämfört med 2021. År 2022 uppgav 7,8 procent av kvinnor och 1,2 procent av män att de hade blivit utsatta för sexualbrott. Andelen utsatta är störst bland i kvinnor i åldern 20–24 år, 29,2 procent i denna grupp uppgav att de hade utsatts för sexualbrott 2022 (Nationella trygghetsundersökningen, Brå 2023:9). Se vidare utgiftsområde 4.

Det är 2,8 procent av befolkningen (16–84 år) som uppger att de utsattes för misshandel 2022, vilket är på samma nivå som 2021 (Brå 2023:9). Utsatthet för misshandel är vanligare bland män än bland kvinnor (3,3 procent jämfört med 2,3 procent). Bland dem som hade utsatts för misshandel är det enligt Brå vanligare bland kvinnor än bland män att uppge upprepad utsatthet, särskilt när det gäller andelen som hade utsatts fyra gånger eller fler. I rapporten understryker Brå att kvinnors utsatthet för misshandel sannolikt underskattas i högre grad och att det beror på att det är vanligare att kvinnor utsätts för misshandel vid upprepade tillfällen av en närstående, vilket är en typ av utsatthet som är särskilt svår att fånga upp i frågeundersökningar.

I Statens medieråds rapport Ungar & medier 2023 – *En statistisk undersökning av ungas medievanor och attityder till medieanvändning* framkommer att av de svarande hösten 2022 i åldern 13–16 år var det 4 procent av pojkarna och 20 procent av flickorna som hade varit med om att någon okänd hade bett dem skicka bilder där de var lättklädda eller nakna. Bland de svarande i åldern 17–18 år var det 4 procent av pojkarna och 18 procent av flickorna. Unga med en psykisk funktionsnedsättning var mer utsatta.

Dödligt våld i parrelation

Kvinnor är de vanligaste offren för dödligt våld i nära relationer och gärningspersonen är oftast en man som har eller tidigare har haft en parrelation med kvinnan. Antalet konstaterade fall av dödligt våld mot kvinnor där offret och förövaren var eller hade varit i en parrelation uppgick till 10 fall 2023, vilket är lika många fall som 2022. Inga fall av dödligt våld mot män i en parrelation konstaterades 2023. Antalet fall av dödligt våld i parrelation har varierat mellan 10 och 26 per år sedan 2017, med ett medelvärde

om 16 fall per år, hela tiden med en tydlig övervikt för kvinnorna (medelvärdet för antal fall där dödsoffret är en kvinna är 14).

Arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck

Enligt redovisning från Nationellt centrum mot hedersrelaterat våld och förtryck (NCH) vid Länsstyrelsen i Östergötlands län inkom 395 samtal till stödtelefonen för yrkesverksamma i frågor om hedersrelaterat våld och förtryck, vilket är det lägsta antalet sedan 2015 (298 samtal). Bortförande av barn och unga är den typ av utsatthet som oftast nämns vid inkomna samtal, följt av barnäktenskap, tvångsäktenskap och könsstympning. Det gäller för både 2022 och 2023. En av förklaringarna till minskningen av antalet ärenden till stödtelefonen kan vara att fler regionala resurscentra har inrättats och att yrkesverksamma får stöd därigenom. Se vidare under rubriken Förbättrad upptäckt och bättre skydd och stöd.

Under 2023 var det 2 163 kvinnor eller flickor som vårdades med någon av de tre diagnoskoderna som indikerar att en hon har utsatts för könsstympning, jämfört med 2 219 föregående år. Detta är en ökning från 1 344 kvinnor eller flickor sedan 2015 då diagnoskoden kvinnlig könsstympning i den egna sjukhistorien togs i bruk. Antalet registrerade vårdkontakter med anledning av könsstympning är dock inte ett mått på antalet utsatta personer. (Preliminär statistik från Socialstyrelsen juni 2024)

Månggifte är inte tillåtet enligt svensk rätt och s.k. tvegifte är straffbart (7 kap. 1 § brottsbalken). Däremot är månggifte tillåtet i ett antal länder, varav vissa är ursprungsland för migration till Sverige. Sedan den 1 juli 2021 gäller att ett utländskt månggifte inte erkänns i Sverige oavsett parternas anknytning till Sverige; undantag kan endast göras om det finns synnerliga skäl. En annan närliggande fråga där det saknas fördjupad kunskap rör s.k. religiösa skilsmässor. I svensk rätt har makar en absolut rätt till skilsmässa utan att behöva ange skäl. En person som är skild enligt svensk rätt, kan dock fortfarande betraktas som gift enligt ett religiöst synsätt. I syfte att öka kunskapen om dessa områden har regeringen gett Jämställdhetsmyndigheten i uppdrag att kartlägga och analysera förekomsten av barnäktenskap, tvångsäktenskap och månggifte i Sverige. Uppdraget syftar också till att ge ökad kunskap om de problem som enskilda kan möta till följd av svårigheter att få till stånd s.k. religiösa skilsmässor.

Människohandel, koppleri och sexköp

Tabell 5.5 anger antal anmälda och lagförda brott rörande köp av sexuell tjänst, koppleri, människohandel och människoexploatering. För flera av brottstyperna syns ingen tydlig trend, utan antalet har fluktuerat över tid. Den officiella kriminalstatistiken över anmälda brott belyser bara det som kommer till rättsväsendets kännedom, vilket inte nödvändigtvis är den totala omfattningen av brottsligheten. Statistiken omfattar även händelser som inte utgör brott. För spanings- och ingripandebrott, som det handlar om här, är dessutom enligt Polismyndigheten antalet anmälda brott till stor del beroende av vilka förutsättningar som finns i polisregionerna för att upptäcka denna brottslighet. Det kan t.ex. handla om regionernas resurser, kompetens samt antalet inkomna tips. Anmälda brott beträffande utnyttjande av barn genom köp av sexuell handling har minskat från 132 brott 2022 till 104 brott 2023.

Tabell 5.5 Anmälda och lagförda brott som rör köp av sexuell tjänst, koppleri, människohandel och människoexploatering

Antal

Typ av anmälda och lagförda brott	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Anmälda brott, köp av sexuell tjänst	848	764	1 055	1 886	1 263	1 513
Lagförda brott, köp av sexuell tjänst (kvinnor/män)	0/329	0/346	0/528	0/831	0/726	0/622
Anmälda brott, koppleri, inkl. grovt	182	133	191	178	184	204
Lagförda brott, koppleri, inkl. grovt (kvinnor/män)	11/24	7/18	5/30	12/31	8/32	4/14
Anmälda brott, människohandel för sexuella ändamål	93	106	110	66	87	110
Anmälda brott, människohandel för tvångsarbete	29	49	24	24	37	48
Anmälda brott, människohandel för övriga ändamål	92	121	62	50	72	70
Lagförda brott människohandel, samtliga ändamål (kvinnor/män)	2/13	0/3	5/5	2/0	0/1	2/0
Anmälda brott, människoexploatering, inkl. grovt	*	48	79	78	87	127
Lagförda brott, människoexploatering, inkl. grovt (kvinnor/män)	*	0/0	0/0	3/2	0/0	1/2

Anm.: Könsuppdelad statistik över anmälda brott saknas. Kön som anges för lagförda brott avser den lagförda personen. Statistik över anmälda brott omfattar alla händelser som anmälts och registrerats hos Polismyndigheten, Åklagarmyndigheten, Tullverket och Ekobrottsmyndigheten. De anmälda brotten inkluderar även händelser som efter utredning visar sig vara annat än brott. Statistik över lagförda brott innefattar samtliga brott för vilka en enskild person befunnits skyldig genom ett lagföringsbeslut (fällande dom i tingsrätt, strafföreläggande eller åtalsunderlåtelse). Det är av flera skäl inte lämpligt att jämföra anmälda brott med lagförda brott. Ett brott som begås av flera personer kan exempelvis redovisas som flera lagförda brott. Människohandel för övriga ändamål omfattar brottskoderna övriga ändamål, organhandel, tiggeri och krigstjänst sammantaget.

Anm.: * Brottet infördes 1 juli 2018.

Källa: Officiell kriminalstatistik, Brottsförebyggande rådet.

Regionkoordinatorerna är anställda hos socialtjänsten och bistår myndigheter med stöd vid människohandelsärenden. De fungerar som en regional aktör med spetskompetens gällande prostitution och människohandel. Under 2023 identifierade regionkoordinatorerna 414 personer som utsatta för människohandel eller människoexploatering, vilket ligger i linje med de senaste sex åren då antalet har varierat mellan cirka 300 och 500 årligen. Av dessa exploaterades 189 personer (55 kvinnor, 128 män, 2 flickor, 2 pojkar) som arbetskraft och 182 personer (157 kvinnor, 3 män, 4 okänt kön vuxna, 2 annat kön, 5 kvinnor okänd ålder, 7 flickor, 3 pojkar, 1 barn okänt kön) för sexuella ändamål. Det totala antalet barn som identifierades minskade under 2023 jämfört med tidigare år (Jämställdhetsmyndigheten: Regionkoordinatorernas statistik om människohandel och människoexploatering 2023).

Ett utökat och verkningsfullt förebyggande arbete mot våld

Jämställdhetsmyndigheten gör i sin uppföljning av det sjätte delmålet (A2024/00628) bedömningen att arbetet med den nationella strategin har bidragit till att skapa strukturer för arbetet mot mäns våld mot kvinnor. Många kommuner har byggt upp

en grundstruktur bestående av mål, styrdokument och rutiner samt har personal med samordnande eller strategisk funktion. Länsstyrelsernas redovisningar av det regionala arbetet med delmål sex visar att kommunerna efterfrågar mer stöd från nationella och regionala myndigheter för att öka likvärdigheten i hela landet och i högre grad inkludera arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck, prostitution och människohandel och särskilt utsatta grupper (A2024/00160).

Sedan 2023 har Socialstyrelsen i uppdrag att utveckla en nationell samordning och kunskapsutveckling gällande återfallsförebyggande arbete med våldsutövare, vilket fortsätter 2024. Socialstyrelsen har även i uppdrag att driva Välj att sluta, en nationell telefonlinje för icke frihetsberövade personer som har utövat eller riskerar att utöva våld mot närstående samt för yrkesverksamma som arbetar med dessa personer. Stödtelefonen tog 2023 emot 858 samtal. vilket är en ökning från 718 samtal föregående år. 81 procent av de som uppgav att de har utövat våld var män och 19 procent var kvinnor. Av de 858 samtalen till stödlinjen under 2023 kunde 65 procent hänvisas vidare, varav merparten till specialiserade verksamheter (A2024/00279).

Länsstyrelserna fick i juni 2023 uppdrag att fram till 2028 stödja kommuners arbete med att den som utsätter eller har utsatt närstående för våld eller andra övergrepp ska ändra sitt beteende (5 kap. 11 a § socialtjänstlagen (2001:453)) (Fi2023/02050). Länsstyrelserna har påbörjat en kartläggning av vilka behov yrkesverksamma har i arbetet med våldsutövare vilken visar behov av mer kunskap för att upptäcka våldsutövare, att motivera dem till stödinsatser och behandling, evidensbaserade behandlingsmetoder, samverkansmodeller mellan socialtjänst, polis, hälso- och sjukvård samt stöd i utredning, riskbedömning och handläggning. Länsstyrelserna lyfter kommunernas bristande mottagarkapacitet och avsaknaden av evidensbaserade behandlingsmetoder som särskilt komplicerande faktorer. För att bedöma arbetets resultat och effekter kommer länsstyrelserna att ta stöd av Ekonomistyrningsverkets verksamhetslogik (ESV 2016, A2024/00639, A2023/00244).

Kriminalvården redovisade i mars 2023 en plan för hur behandlingsprogrammet Predov (Preventing Domestic Violence) för våldsutövare ska kunna spridas till kommuner (A2023/00381). Regeringen gav i oktober 2023 Kriminalvården i uppdrag att fram till 2028 stödja ett antal kommuner i implementeringen av Predov. Socialstyrelsen fick samtidigt i uppdrag att bistå Kriminalvården i dess stöd till kommuner samt att genomföra en vetenskaplig uppföljning som innebär att behandlingseffekterna av Predov i frivilliga verksamheter utvärderas (A2023/01448). Polismyndigheten har under 2023 arbetat mer förebyggande för att stoppa mäns våld mot kvinnor i ett tidigt skede, framför allt där våldet är grovt, systematiskt eller riskerar att leda till dödlig utgång. Polismyndigheten har samtidigt gett uttryck för att det förebyggande arbetet avseende våld mot kvinnor behöver utvecklas ytterligare.

Förbättrad upptäckt och bättre skydd och stöd

Allt fler yrkesverksamma ställer frågor om våld. Det har skett en ökning av användningen av bedömningsverktyg som FREDA och PATRIARK (A2024/00628), vilket även länsstyrelsernas redovisningar visar (A2024/00160). Intresset har även ökat för verktyget SEXIT, som syftar till att identifiera barn och unga med erfarenheter av våld och sexuellt risktagande. Metoder och arbetssätt behöver fortsatt utvecklas för att fler ska få frågan och stöd när det behövs.

Det finns stora brister i samhällets skyddsnät när det gäller att upptäcka såväl potentiella brottsoffer som gärningspersoner, vilket framkommer i Socialstyrelsens utredningar av vissa skador och dödsfall 2022–2023. Resultaten ligger i linje med Inspektionen för vård och omsorgs (IVO) förstärkta tillsyn av socialtjänstens och

hälso- och sjukvårdens arbete mot mäns våld mot kvinnor, våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck som redovisades den 30 april 2024 (A2024/00668). Se vidare nedan under Förbättrad kunskap och metodutveckling.

Jämställdhetsmyndigheten redovisade under 2023 uppdraget om att höja kunskapen om våldsutsatta personer som lever med skyddade personuppgifter, med fokus på kvinnor och barn (A2023/00519). Uppdraget bidrog till att flera myndigheter utvecklade sin hantering kring skyddade personuppgifter, men att det fanns fortsatta utmaningar och behov av att utveckla det långsiktiga stödet. Regeringen har därför gett Jämställdhetsmyndigheten i uppdrag att samordna och följa upp myndigheters arbete kopplat till skyddade personuppgifter.

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF) fick 2022 i uppdrag att ta fram ny kunskap om unga hbtqi-personers utsatthet för hedersrelaterat våld och förtryck, inklusive omvändelseförsök. Resultaten redovisas under avsnittet Diskriminering.

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF) har haft fortsatta uppdrag som bl.a. avsett informationsinsatser och kunskapsunderlag med fokus på våldsförebyggande arbete och hedersrelaterat våld och förtryck, riktade till fritidsledare och andra yrkesverksamma som arbetar med ungas fritid samt yrkesverksamma och andra vuxna som möter nyanlända och unga asylsökande i sitt arbete eller inom ideella engagemang. Webbutbildningen ”Rätt att veta! – Hedersrelaterat våld och förtryck” är en del av metodstödet som har utvecklats inom ramen för dessa uppdrag. Utvärderingar visar att metodstödet och övriga insatser har varit eftertraktade och att insatserna sammantaget har haft goda effekter i det våldsförebyggande arbetet för berörda målgrupper och att fler unga som är nya i Sverige har fått den information och kunskap de har rätt till (A2024/00258).

Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan, Jämställdhetsmyndigheten, Migrationsverket och Socialstyrelsen har sedan 2019 i uppdrag att utveckla arbetet för ökad upptäckt av våld (A2022/00842, A2023/00509). Dessa myndigheter har, tillsammans med Konsumentverket, Pensionsmyndigheten och Statens servicecenter även fått i uppdrag att sprida och utveckla information om ekonomiskt våld till sina målgrupper (A2024/00777). Som ett led i att utveckla arbetet för ökad upptäckt av våld har Socialstyrelsen under 2024 även fått i uppdrag att stödja socialtjänstens och hälso- och sjukvårdens arbete att upptäcka och åtgärda våld mot barn och unga. I uppdraget ingår att förstärka arbetet för att socialtjänsten och hälso- och sjukvården ska upptäcka våld mot barn och unga genom att kartlägga hur dessa verksamheter verkar för att upptäcka våldsutsatthet och våldsutövande samt att tillhandahålla utbildningsinsatser (S2024/01110).

Uppsala universitet (Nationellt centrum för kvinnofrid) har tillhandahållit nationella stödlinjer som riktar sig till män samt till icke-binära personer och personer med transerfarenhet som har utsatts för den typ av våld som omfattas av den nationella strategin för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor (A2021/02054). Uppdraget slutredovisades den 28 mars 2024 (A2024/00492). Av slutredovisningen framgår att stödlinjerna var öppna 320 dagar under 2023, från den 15 februari till 31 december. Stödlinjen för män besvarade under 2023 totalt 2 774 samtal vilket motsvarade ett genomsnitt på 8,7 samtal per dag. Stödlinjen för transpersoner besvarade totalt 446 samtal motsvarande ett genomsnitt på 1,4 samtal per dag. Båda stödlinjerna besvarade fler samtal än förväntat utifrån uppskattningen i den utredning som föregick inrättandet.

Regeringen har även beslutat att inrätta en nationell funktion dit enskilda som är utsatta eller riskerar att utsättas för hedersrelaterat våld och förtryck samt deras

närstående kan vända sig för råd och vägledning i enlighet med 5 § förordningen (2022:1345) om nationellt centrum mot hedersrelaterat våld och förtryck. Stödfunktionen togs i bruk i juni 2024 och drivs av Nationellt centrum för kvinnofrid vid Uppsala universitet.

Socialstyrelsen och Statens beredning för medicinsk och social utvärdering har ett pågående uppdrag att stödja genomförandet inom vård och omsorg av den nationella strategin för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor (A2022/01028). I regleringsbrevet för 2024 utökades uppdraget genom att Socialstyrelsen ska främja systematisk uppföljning i socialtjänsten av insatser till individer utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck. Myndigheten ska även se över, anpassa och komplettera kunskapsstöd för arbetet mot våld i nära relationer så att de fullt ut kan användas i arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck (S2024/01110). Jämställdhetsmyndigheten har, utifrån slutredovisning av tidigare uppdrag på området (A2022/01528), fått i uppdrag att, i samverkan med Socialstyrelsen, lämna förslag på hur ett nationellt inrapporterings- och uppföljningssystem av ärenden där ett barn eller en vuxen har blivit bortförd utomlands kan utformas (A2024/00485).

Statens institutionsstyrelse (SiS) har sedan 2021 haft i uppdrag att utveckla kompetensen och kunskaperna hos myndighetens medarbetare om hedersrelaterat våld och förtryck och våldsförebyggande arbete. Insatserna har även omfattat ämnen såsom återfallsförebyggande arbete bland pojkar och unga män, ungas partnerrelationer inklusive kunskap om förebyggandet av destruktiva maskulinitetsnormer, samt prostitution och människohandel. Slutrapporteringen visar att kompetens- och kunskapshöjande insatser har bidragit till ökad medvetenhet bland myndighetens medarbetare men att mer fördjupad utbildning skulle behövas för att nå resultat avseende kunskaper som personalen kan omsätta i praktiken (A2022/00533).

Regeringen har de senaste åren ingått överenskommelser med Sveriges Kommuner och Regioner inom området förlossningsvård och kvinnors hälsa. I enlighet med överenskommelserna för 2023 (S2023/00371) och 2024 (S2023/03333) ska regionerna bl.a. genomföra insatser för en god vård för personer som utsatts för sexuellt våld eller könsstympning. (utg.omr. 9 avsnitt 3.3 och 3.4).

Flera centrala myndigheter fick 2021 ett gemensamt uppdrag att genomföra insatser för att förebygga och bekämpa könsstympning av flickor och kvinnor (A2021/01029). Uppdraget slutredovisades i september 2023 (A2023/01324, A2023/01331). Av redovisningen framgår bl.a. att informationsinsatser har riktats mot allmänheten och yrkesverksamma exempelvis har sidan könsstympning.se lanserats. Detta bedöms innebära att fler personer kommer att kunna ta del av stöd och vård. Det finns dock ett behov av fortsatt utvecklat och stärkt arbete mellan de samverkande myndigheterna. Regeringen har därför gett Jämställdhetsmyndigheten, Socialstyrelsen, Migrationsverket, Myndigheten för delaktighet och Myndigheten för stöd till trossamfund i fortsatt uppdrag att förebygga och bekämpa könsstympning av flickor och kvinnor (A2024/00628).

Mellan juni 2021 och mars 2024 har Jämställdhetsmyndigheten haft i uppdrag i regleringsbrevet att stärka sitt arbete mot sexuell exploatering av barn, prostitution och människohandel. Arbetet har skett inom ramen för den nationella samordningen mot prostitution och människohandel (NSPM) vid Jämställdhetsmyndigheten. Uppdraget slutrapporterades i mars 2023 (A2024/00407) och har lett till en tydlig förstärkning av den nationella samordningsfunktionen samt bidragit till kunskaps- och metodutveckling på området.

Statsbidrag till kvinno- och tjejjourer och vissa andra ideella organisationer inom brottsofferområdet

Socialstyrelsen har fördelat statsbidrag till kvinno- och tjejjourer vars verksamhet riktar sig till våldsutsatta kvinnor och deras barn samt våldsutsatta flickor för att erbjuda dem stöd och skydd mot mäns våld. Socialstyrelsens sammanställning visar att de 144 jourerna som erhöll bidrag under 2022 har tillhandahållit verksamhet inom flera områden, men att statsbidraget framför allt har använts till att ge samtalsstöd enskilt eller i grupp samt till rådgivning (A2023/01271). Från och med den 1 januari 2023 gäller en ny förordning om statsbidrag till kvinno- och tjejjourer och vissa andra ideella organisationer inom brottsofferområdet. I den nya förordningen har fyra tidigare statsbidrag till kvinno- och tjejjourer och andra ideella organisationer inom brottsofferområdet sammanförts. Därmed förtydligas förutsättningarna för organisationerna, en större andel av bidraget fördelas som organisationsbidrag och bidraget är tvåårigt.

Fler regionala resurscentrum för personer som har utsatts för hedersrelaterat våld och förtryck

Länsstyrelsen i Östergötlands län (NCH) fick 2023 i uppdrag att fortsatt samordna arbetet med att utveckla regionala, kommun- och myndighetsgemensamma resurscentra för att motverka hedersrelaterat våld och förtryck. Under 2023 har sex nya län ansökt om och beviljats medel för att upprätta resurscentra: Jämtland, Jönköping, Uppsala, Västra Götaland (verksamhet i Skaraborg och Älvsborg), Örebro och Östergötland. De ansökande länen har möjlighet att ansöka om medel under som högst fyra år. NCH har under 2023 fördelat medel till tio län med elva resurscentra-verksamheter, totalt 15 miljoner kronor (A2024/00329). Regeringen har fram till juni 2024 finansierat inrättande av resurscentra i 13 län i landet, vilket är en ökning med 5 resurscentra sedan 2022.

Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) avslutade under 2023 den treåriga satsning som de erhållit bidrag från regeringen för att genomföra. Satsningen har bidragit till ökat utvecklingssamarbete och stöd till kommuner och regioner om att förebygga våld, förbättra stödet för våldsutsatta och erbjuda en likvärdig service, vård och omsorg för kvinnor och män respektive flickor och pojkar. Satsningen har haft ett särskilt fokus på att förebygga och motverka hedersrelaterat våld och förtryck. Satsningen har även bidragit till ökad samverkan med nationella myndigheter (A2024/00317).

Effektivare brottsbekämpning

Polismyndigheten har under de senaste åren haft ett stort fokus på att bekämpa gängkriminaliteten. Detta är viktigt även utifrån målet om att mäns våld mot kvinnor ska upphöra, då våld mot kvinnor, sexualbrott samt prostitution och människohandel förekommer i dessa miljöer. Av Polismyndighetens strategiska verksamhetsplan 2020–2024 framgår att mäns grova våld mot kvinnor är ett prioriterat område. För att förstärka bekämpningen av mäns våld mot kvinnor har Polismyndigheten under 2023 arbetat med att utveckla både det förebyggande och det brottsutredande arbetet. Det har bl.a. gjorts genom ett ökat fokus på kartläggning av och insatser riktade mot våldsutövare samt genom åtgärder för att bredda bevisinhämtningen i brottsutredningar och därmed minska beroendet av att målsägandena deltar.

Polismyndigheten har under 2023 beslutat ett nytt metodstöd för utredningar rörande våld i nära relationer, vilket inkluderar sexualbrott, brott i parrelation, hedersrelaterad brottslighet och brott där barn är involverade. Myndigheten fokuserar även på att stärka uppklaringen av brott för att bekämpa mäns våld mot kvinnor genom ett ökat fokus på våldsutövare, att stärka utredningsresultaten kopplat till det grova och

systematiska våldet mot kvinnor samt att skapa robustare utredningar i syfte att öka uppklaringen.

Åklagarmyndigheten har under 2023 haft ett särskilt fokus på att bekämpa brott mot särskilt utsatta brottsoffer, vilket inkluderar mäns våld mot kvinnor. En del av detta arbete består i arbetet med kontaktförbud. Mediantiden för Åklagarmyndighetens handläggning av kontaktförbud har gått upp från fem till sju dagar på två år, med variation över landet, vilket framgår av Jämställdhetsmyndighetens uppföljning (A2024/00628). Handläggningstiden är fortfarande inom den av Åklagarmyndigheten utsatta handläggningstiden, vilket är två veckor. Åklagarmyndigheten använder sig vidare av den metod som de skapat för särskilt utsatta brottsoffer: SUB-metoden. Inom alla åklagarområden finns åklagare med särskild utbildning och erfarenhet inom området. Myndigheten har även prioriterat arbetet mot bl.a. mäns våld mot kvinnor i myndighetens verksamhetsplan.

Förbättrad kunskap och metodutveckling

Mycket kunskap har tagits fram och utvecklats inom ramen för den nationella strategin. Av Jämställdhetsmyndighetens uppföljning av det sjätte delmålet (A2024/00628) framgår att kunskapen nu behöver implementeras, att utvecklingen av verkningsfulla metoder kraftigt måste öka och att behovet av evidensbaserade metoder och arbetssätt är fortsatt stort.

Nationellt centrum mot hedersrelaterat våld och förtryck vid Länsstyrelsen i Östergötlands län har genomfört en kartläggning av bortförda personer i en hederskontext under 2022 (NCH 2023:17). Där framgår bl.a. att av de kommuner som har svarat (55 procents svarsfrekvens) hade en dryg femtedel kännedom om bortförda personer under 2022. Att en så liten andel av de kommuner som har besvarat enkäterna har kännedom om misstänkt eller konstaterat bortförda personer tyder enligt NCH på ett betydande mörkertal. Nio av tio kända fall under 2022 rörde barn. Av dessa kände socialtjänsten till den utsattas situation innan bortförandet i sex av tio fall. Av de fall som rör barn som var kända innan bortförandet, hade socialtjänsten ansökt om utreseförbud i knappt vart fjärde fall.

Regeringen har utvidgat utreseförbudet för barn och unga för att skydda dem som riskerar att utsättas för hedersrelaterat våld och förtryck. Socialstyrelsen har i uppdrag att ta fram och sprida kunskap om det nya regelverket om utreseförbud till de yrkesverksamma som möter personer som utsätts eller riskerar att utsättas för hedersrelaterat våld och förtryck (S2024/00721).

I rapporten Utbildning leder till ökad upptäckt av våld (2024:5) konstaterar Jämställdhetsmyndigheten att de program som har tilldelats examensmålet om mäns våld mot kvinnor och våld i nära relation också har implementerat det och att flera har övergått till att arbeta med progression kopplat till lärandet. Det finns dock ett behov av fortsatt stöd. Enligt Jämställdhetsmyndighetens förslag kan det handla om utveckling och administration av det webbaserade stödet som har utvecklats vid Nationellt centrum för kvinnofrid vid Uppsala universitet, en utökning av utbildningar som har examensmålet samt forskning och uppföljning.

Kunskapen om brister, kunskapsluckor och utvecklingsbehov i arbetet mot mäns våld mot kvinnor och våld i nära relationer har blivit tydliga genom rapporter från flera myndigheter. Bl.a. i Jämställdhetsmyndigheten redovisning av uppdraget att identifiera kunskapsluckor och kartlägga utbildningsbehov om mäns våld mot kvinnor och våld i nära relationer hos yrkesgrupper som möter våldsutsatta (A2023/01605) och i Inspektionen för vård och omsorgs (IVO) rapport utifrån deras uppdrag att genomföra en förstärkt och utvecklad tillsyn av socialtjänstens och hälso- och sjukvårdens

arbete mot mäns våld mot kvinnor, våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck. IVO har genomfört en omfattande tillsyn av det arbete som bedrivs i kommuner och regioner relaterat till våldsutsatthet och våldsutövning. Den samlade tillsynen visar att brister i regelefterlevnad och handläggning försvårar upptäckten av våld och kan även dölja pågående våld (A2024/00668).

Flera myndigheter har under 2023 fått nya uppdrag som fokuserar på grupper som på olika sätt kan vara särskilt sårbara när det gäller våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck. Det handlar bl.a. om att stödja kunskapsutvecklingen, ta fram stödmaterial till yrkesverksamma och sprida information om våld i ungas relationer, äldres våldsutsatthet, hbtqi-personers våldsutsatthet inklusive omvändelseförsök och personer med funktionsnedsättning, i synnerhet barn och unga med vissa funktionsnedsättningar.

5.3.7 EU och internationellt samarbete

Regeringen arbetar med jämställdhet inom EU, FN, Europarådet, Nordiska Ministerrådet, OECD, Nato och i andra internationella finansiella institutioner och internationella organisationer. Regeringen arbetar också för att på nationell nivå uppfylla Sveriges internationella åtaganden och förpliktelser avseende jämställdhet.

I september 2023 inledde Sverige ett långsiktigt samarbete med EU-kommissionens Task Force for Equality. En workshop hölls i Stockholm, vid vilken även representanter från Finland deltog.

Under 2023 och våren 2024 har Sverige arbetat aktivt för att främja jämställdhetsintegrering i FN:s verksamhet, ekonomisk jämställdhet och för mäns och pojkars roll och ansvar i arbetet för jämställdhet. Vidare har Sverige varit aktivt i FN:s olika forum för mänskliga rättigheter för att befästa och, där så är möjligt, förstärka framsteg som har gjorts när det gäller kvinnors och flickors åtnjutande av de mänskliga rättigheterna, inte minst när det gäller SRHR. Sverige fortsätter även verka för att jämställdhet och kvinnors fulla åtnjutande av mänskliga rättigheter beaktas i FN:s klimatförhandlingar, exempelvis genom att aktivt verka för ett jämställt deltagande i beslutsprocesser, samt för ett stärkt jämställdhetsperspektiv i alla delar av de förhandlingar som sker inom ramen för Parisavtalet.

FN:s kvinnokommissions (CSW) årliga möte ägde rum i mars 2024. Huvudtemat var på jämställdhet kopplat till fattigdom och finansiering. Förhandlingarna resulterade i att globala slutsatser på huvudtemat kunde antas av världens länder. Bland framstegen i slutsatserna finns språk om ekonomiskt våld, kvinnor som ekonomiska aktörer och rättighetsbärare, omsorg och effekten av obetald omsorg samt nya kopplingar till årets tema och belysandet av unga kvinnors situation. Under ordförandeskapet av Nordiska ministerrådet arrangerade Sverige ett antal event som bidrog till att uppmärksamma ekonomisk jämställdhet.

Under 2023 och våren 2024 har OECD:s Working Party on Gender Mainstreaming and Governance (WP GMG), där Sverige ingår i byrån, vidtagit åtgärder för att fortsatt främja att konsekvenser för jämställdheten och kvinnors och flickors rättigheter analyseras och omhändertas i OECD:s analyser och hos medlemsländerna.

Sverige är fortsatt en av ledarna för en koalition om ekonomisk jämställdhet inom initiativet Generation Equality och prioriterar även fortsatt frågor om kvinnors deltagande på arbetsmarknaden, jämnare fördelning av obetalt hemarbete och jämställdhetsintegrering.

Under Sveriges ordförandeskap i Nordiska ministerrådet 2024 verkar Sverige för att Norden fortsatt är en stark röst för att försvara jämställdhet, kvinnors och flickors rättigheter och lika rättigheter för LGBTI-personer i och utanför Norden. På

jämställdhetsområdet inriktas det nordiska arbetet på ekonomisk jämställdhet och på hedersrelaterat våld och förtryck. Det svenska ordförandeskapet har initierat en tvåårig nordisk studie, för att kartlägga de nordiska ländernas och självstyrande områdenas arbete med frågor som rör hedersrelaterat våld och förtryck. Studien ska ge ökad kunskap samt stärka och utveckla det nordiska samarbetet mot hedersrelaterat våld förtryck.

5.3.8 Jämställdhetsintegrering – strategin för att uppnå målen

Jämställdhetsintegrering är, i kombination med särskilda åtgärder, regeringens huvudsakliga strategi för att uppnå de jämställdhetspolitiska målen och genomförs på internationell, nationell, regional och lokal nivå.

Jämställdhetspolitikens genomslag i centrala beslutsprocesser och produkter

En kvantitativ uppföljning av Regeringskansliets arbete med jämställdhetsintegrering (A2021/01442) som genomförts av Statistiska centralbyrån (SCB) visar att andelen skrivningar om jämställdhet i relevanta direktiv, utredningar inom departementsserien (Ds), skrivelser och fakta-pm minskade något jämfört med 2022, se tabell 5.6. Samtliga relevanta propositioner och statliga utredningar (SOU) innehöll skrivningar om jämställdhet, varav merparten återfanns i konsekvensanalysen.

Tabell 5.6 Jämställdhetsintegrerade produkter

Procent

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Statliga utredningar	95	97	87	99	95	100	100	100	97	100
Propositioner	92	95	89	94	99	97	96	97	97	100
Fakta-pm	–	–	20	51	77	88	96	86	96	89
Skrivelser	–	–	87	100	96	100	100	94	88	87
Departements-serien	89	100	88	82	82	96	100	96	92	85
Direktiv	84	67	78	81	82	83	82	68	72	64

Anm.: Andel av det totala antalet publikationer inom lagstiftningsprocessen och EU-arbetet där skrivningar om jämställdhet är relevanta att redovisa. På grund av ändrade riktlinjer är resultaten fr.o.m. 2016 ej helt jämförbara med tidigare år.

Källa: Statistiska centralbyrån.

Vidare visar SCB:s uppföljning att det 2023 fanns skrivningar om jämställdhet i instruktionen för 118 myndigheter vilket motsvarar 61 procent av alla instruktioner. I myndigheternas regleringsbrev 2023 återfinns skrivningar om jämställdhet i 101 fall. Det motsvarar 55 procent av alla regleringsbrev.

Jämställdhetsbudgetering

Jämställdhetsbudgetering är en tillämpning av jämställdhetsintegrering i budgetprocessen vilken innebär att prioriteringar, vägval och tilldelning av resurser i budgeten i största möjliga mån ska främja jämställdhet. SCB:s uppföljning visar att 70 procent av tabellerna och diagrammen i budgetpropositionen för 2024 har kön som övergripande indelningsgrund och är kommenterade efter kön. Det är en ökning med 2 procentenheter jämfört med budgetpropositionen för 2023.

Myndigheter bidrar till att nå de jämställdhetspolitiska målen

Utvecklingsprogrammet för jämställdhetsintegrering i myndigheter (JiM) omfattar 2020–2025 ett femtiotal statliga myndigheter samt Folkbildningsrådet. Myndigheterna

ska både åtgärda jämställdhetsproblem i den egna verksamheten och, i samverkan med relevanta aktörer, bidra till att öka jämställdheten i samhället.

Jämställdhetsmyndigheten har i uppdrag att stödja myndigheterna (A2020/02041) och har under 2023 utvecklat befintliga stödformer i syfte att JiM-myndigheterna ska kunna förbättra sina egna förutsättningar att arbeta med jämställdhetsintegrering. Jämställdhetsmyndighetens uppföljning visar att myndigheterna upplever stödformerna inom JiM som användbara och att de bidrar till att stärka förutsättningarna i myndigheternas arbete. Likt föregående år uppger en hög andel JiM-myndigheter att de har nått resultat i sitt arbete (92 procent). Kunskapshöjande insatser, kunskapsunderlag och rapporter, rutiner och nya arbetssätt är några exempel på resultat som myndigheterna uppger.

Resultat som har lett till direkt effekt för myndighetens målgrupp kan främst kopplas till delmålen ekonomisk jämställdhet, jämställd utbildning, jämställd hälsa och mäns våld mot kvinnor ska upphöra. Enligt Jämställdhetsmyndigheten krävs en fortsatt utveckling av myndigheternas uppföljning, för att myndigheterna i större utsträckning ska kunna bedöma vilka effekter resultaten bidrar till (Jämställdhetsmyndigheten, 2024: 8).

Nedan följer exempel på myndigheternas arbete:

- Kronofogdemyndigheten har genomfört insatser som bidrar till att personer som är utsatta för ekonomiskt våld hänvisas till rätt instans i samhället samt förändrat rutiner för att personer som är skuldsatta och är föremål för löneutmätning kan få ökade levnadsomkostnader beaktade för att kunna lämna en våldsam relation.
- Flera myndigheter genomför insatser för att öka utrikes födda kvinnors etablering på arbetsmarknaden. Arbetsförmedlingen insatser har lett till att utrikes födda kvinnors tillgång till subventionerade anställningar har ökat under 2023 i jämförelse med 2022.
- Barnombudsmannens insatser har lett till en ökad kunskap hos samhällsaktörer om hur flickor påverkas av eller själva deltar i kriminella aktiviteter.
- Försäkringskassan har genomfört flera aktiviteter för att stärka förutsättningarna för ett jämställt användande av föräldrapenning och tillfällig föräldrapenning och genom information bidra till att föräldrar får bättre kunskap om bl.a. de långsiktiga effekterna av fördelningen av föräldraledigheten. Budskapet att dela lika genomsyrar hur myndigheten i dialog med föräldrar talar, skriver och informerar om föräldraförsäkringen för att uppmuntra till ett mer jämställt uttag.
- Försvarsmakten har ökat andelen antagna kvinnor till grundutbildning och officersutbildning jämfört med tidigare år.

Jämställdhetsmyndighetens stödjande arbete inkluderar även ett uppdrag, via regleringsbrev, att 2023–2024 fortsätta tillämpa, samt inkludera fler myndigheter, i JiM+ modellen för systematiskt erfarenhetsutbyte om jämställdhetsintegrering. Under 2023 har två grupper deltagit i JiM +. En grupp bestod av Länsstyrelserna i Skåne, Kronoberg och Västmanlands län samt Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) som har fördjupat sig i hur samhällets krisberedskap kan bli mer träffsäkert genom att ta hänsyn till olika behov hos flickor och pojkar, kvinnor och män. Den andra gruppen bestod av Folkhälsomyndigheten, Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor, Myndigheten för delaktighet och Specialpedagogiska skolmyndigheten som har delat erfarenheter om hur myndigheter kan arbeta på ett sammanhållet och träffsäkert sätt med olika rättighetsområden, såsom jämställdhet, funktionshinder och hbtqi-frågor (Jämställdhetsmyndigheten 2024: 5).

Könsuppdelad statistik – ett område under utveckling

Könsuppdelad statistik är nödvändig för att kunna urskilja hur exempelvis inkomster, upplevelse av trygghet, utsatthet för våld, skolresultat och hälsa ser ut för kvinnor och män, flickor och pojkar. Många myndigheter brister i hur könsuppdelad statistik redovisas och analyseras i bl.a. resultatredovisningar (SOU 2022:4). Statistiska centralbyrån har på regeringens uppdrag utvecklat en digital plattform som ger ett praktiskt stöd i arbete med att använda könsuppdelad statistik ihop med andra relevanta variabler. Den digitala plattformen är en utveckling av handledningen Statistik i arbete med jämställdhetsintegrering som togs fram av SCB på uppdrag av regeringen och publicerades 2023 (Könsuppdelad statistik, SCB 2023).

Stärkt arbete med jämställdhetsintegrering vid universitet och högskolor

Under 2023 har universitet och högskolor påbörjat implementeringen av sina respektive inriktningar för arbetet med jämställdhetsintegrering 2023–2025.

Jämställdhetsmyndighetens uppföljning för 2023 visar att lärosätenas redogörelser av sina resultat indikerar att de i större utsträckning än vid tidigare uppföljningar främjar jämställda villkor för lärosätenas målgrupper – dvs. studenter, anställda och samhället i stort. Uppföljningen visar även att resultatet av arbetet med jämställdhetsintegrering i högre grad än tidigare är integrerat i organisationernas verksamheter. Resultatet bedöms därför vara mer beständigt över tid, i jämförelse med resultat i form av enskilda aktiviteter.

Länsstrategier för att uppnå de jämställdhetspolitiska målen har sjösatts

Länsstyrelserna har under 2023 utvecklat ett funktionsstöd Rätt att försvara och övningsmaterial som bedöms stärka arbetet med mänskliga rättigheter och jämställdhet i det operativa krisledningsarbetet inom det civila försvaret (Länsstyrelserna 2023).

Länsstyrelserna har i enlighet med det gemensamma regleringsbrevet för länsstyrelserna redovisat länsstrategier för 2024–2027 i syfte att bidra till de jämställdhetspolitiska målen samt fokusområdena ekonomisk jämställdhet, utrikes födda kvinnors etablering på arbetsmarknaden och civil beredskap. Inom området mäns våld mot kvinnor finns en tydlig koppling till regionala strategier eller handlingsplaner om förebyggande arbete mot mäns våld mot kvinnor, maskulinitet och destruktiva normer, hedersrelaterat våld och förtryck, prostitution och människohandel samt våld i ungas partnerrelationer.

5.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Sverige står sig väl i internationella mätningar avseende jämställdhet, bl.a. som nummer ett i Europeiska jämställdhetsinstitutets (EIGE) jämställdhetsindex för 2023. Trots det är det övergripande målet om att kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället och sina egna liv ännu inte uppnått.

Gällande det första jämställdhetspolitiska delmålet, om att kvinnor och män ska ha samma rätt och möjlighet att vara aktiva samhällsmedborgare, är fördelningen av makt och inflytande ännu inte jämn mellan kvinnor och män. Detta trots vidtagna åtgärder att främja kvinnors organisering och deltagande i samhällslivet, samt motverka kvinnors förhöjda utsatthet gällande hot och hat kopplat till politiskt deltagande.

Den ekonomiska ojämställdheten är fortfarande ett faktum: kvinnor har lägre sysselsättningsgrad än män och gapet mellan kvinnors och mäns lön kvarstår. Regeringen har tagit ett helhetsgrepp om begreppet ekonomisk jämställdhet och

verkar för mer jämställda livsinkomster. Flera steg i denna riktning har tagits, bland annat genom att kvinnors arbetstid fortsätter att öka och att förändringar i det allmänna pensionssystemet och särskilda insatser för att öka utrikes födda kvinnors arbetsmarknadsetablering har gjorts. Inte minst bedöms de angelägna initiativ som har tagits för att öka kvinnors företagande och ägande vara viktiga för att öka den ekonomiska jämställdheten framöver.

Målet om en jämställd utbildning är inte uppnått. Även om skillnaderna mellan flickors och pojkars studieresultat minskade för tredje året i rad har pojkar alltjämt sämre kunskapsresultat än flickor, mätt som genomsnittliga meritvärden i årskurs 9. Skillnaderna i studieresultat mellan flickor och pojkar har visat sig vara särskilt stora i ämnen som kräver goda läs- och skrivkunskaper, till exempel i svenska och samhällskunskap, men läs- och skrivkunskaper påverkar samtliga ämnen i skolan. Det är färre män än kvinnor som studerar vidare efter gymnasieskolan. Könsskillnaderna i studieval bidrar till en könsuppdelad arbetsmarknad. Att kvinnor och män arbetar i olika yrken och sektorer är även en förklaring till den genomsnittliga löneskillnaden mellan könen och ett hinder för ekonomisk jämställdhet.

Det obetalda hem- och omsorgsarbetet är inte jämnt fördelat mellan kvinnor och män. Kvinnor tar ut en betydligt större andel av föräldrapenning och tillfällig föräldrapenning än vad män gör. Kvinnor tar även ut mer obetald föräldraledighet än män under barnens första två levnadsår. Detta innebär svårigheter att nå det riksdagsbundna målet om ett jämställt föräldraskap. Utöver omsorg om egna barn utför kvinnor även mer obetalt dagligt hemarbete än män. Stereotypa normer kring kvinnors och mäns ansvar för obetalt hem- och omsorgsarbete kvarstår. Regeringen konstaterar att förändringstakten mot en mer jämställd fördelning av det obetalda arbetet är låg, vilket också påverkar målet om ekonomisk jämställdhet.

Målet om jämställd hälsa är inte uppnått då det fortfarande finns omotiverade skillnader mellan kvinnor och män när det gäller hälsa, t.ex. avseende psykisk hälsa och livslängd. Inom SRHR börjar positiva resultat att märkas av när det gäller sjukdomar som drabbar kvinnor och förlossningsvården men det finns återstående utmaningar i synnerhet när det gäller vissa gruppers tillgång till sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter.

Arbetet utifrån den nationella strategin för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor fortsätter att utvecklas och flera aktörer bidrar till ett verkningsfullt arbete. Det har gjorts framsteg genom att många myndigheter har förstärkt sitt arbete mot mäns våld mot kvinnor, våld i nära relationer, hedersrelaterat våld och förtryck samt prostitution och människohandel. Målet om att mäns våld mot kvinnor ska upphöra är dock inte nått. Regeringens sammantagna bedömning är att arbetet inom hela delmål sex går framåt men behöver vara långsiktigt och uthålligt.

Regeringen bedömer att myndigheternas, inklusive universitet och högskolors samt länsstyrelsernas utvecklingsarbete enligt strategin jämställdhetsintegrering bidrar till att uppnå de jämställdhetspolitiska målen.

Det internationella jämställdhetsarbete som Sverige bedriver i Norden, EU och FN har bidragit till det övergripande jämställdhetspolitiska målet att kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället och sina egna liv.

5.5 Politikens inriktning

Att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor, våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck samt prostitution och människohandel är högt prioriterat utifrån det jämställdhetspolitiska målet. Arbetet fortsätter långsiktigt och

uthålligt och med en ökad ambitionsnivå. För att arbetet med att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor, det sjätte delmålet, ska vara framgångsrikt, krävs ett systematiskt arbetssätt även inom övriga jämställdhetspolitiska delmål.

Mer behöver göras för att driva på utvecklingen mot en jämn fördelning av makt och inflytande. Till exempel behöver kvinnors och mäns förutsättningar och möjligheter att vara delaktiga och delta i den lokala demokratin i områden där utanförskapet är stort fortsätta att utvecklas. Ett led i detta arbete är regeringens nya delmål inom integrationspolitiken om demokratisk integration. Se vidare utgiftsområde 13 Integration och jämställdhet, avsnitt 3.5.

Den ekonomiska jämställdheten är en förutsättning för kvinnors och mäns möjligheter att fatta självständiga ekonomiska beslut. Arbetslinjen och vikten av egen försörjning genom arbete eller företagande är avgörande. Eftersom arbets- och näringsinkomster är grunden för livsinkomster behöver den ekonomiska jämställdheten ses i ett brett perspektiv. Som del av detta fortsätter arbetet med att främja att fler kvinnor startar, äger och driver livskraftiga företag och att fler utrikes födda kvinnor etablerar sig på arbetsmarknaden.

Den yrkessegregerade arbetsmarknaden, som framför allt beror på flickors och pojkars, kvinnors och mäns olika studieval, påverkar den ekonomiska jämställdheten negativt. Alla barn och unga ska få det stöd och den stimulans de behöver för att utvecklas i skolan och nå kunskapsmålen, oberoende av kön eller bakgrund. Skillnaderna i kunskapsresultaten mellan flickor och pojkar, där pojkar som grupp har lägre resultat, behöver minska.

Både kvinnor och män ska ha goda förutsättningar att dela lika på det obetalda hem- och omsorgsarbetet och på föräldraledigheten. Arbetet med att främja ett jämställt föräldraskap fortsätter (utg.omr. 12).

Kunskapen om orsakerna till skillnaderna i hälsa mellan flickor respektive pojkar och kvinnor respektive män behöver fortsatt öka. Tillgången till vård ska vara jämställd och jämlik. Regeringen avser därför att bland annat främja sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter (SRHR), en jämlik och tillgänglig förlossningsvård och fortsatt arbete med sjukdomar som främst drabbar kvinnor och flickor. Arbetet för ökad psykisk hälsa och suicidprevention fortsätter och utvecklas. Se vidare utgiftsområde 9 avsnitt 3 och 4.

Arbetet för att nå delmålet om att mäns våld mot kvinnor ska upphöra har hög prioritet och behöver fortsatt kontinuerligt utvärderas, utvecklas och förstärkas.

Som ett led i detta tillförs medel till Jämställdhetsmyndighetens förvaltningsanslag huvudsakligen för att fortsätta arbetet mot mäns våld mot kvinnor och hedersrelaterat våld och förtryck. Myndigheten bedriver till stor del arbetet inom området med tillfällig finansiering från sakanslaget inom jämställdhetspolitiken. Pengarna flyttas från sakanslaget till Jämställdhetsmyndighetens förvaltningsanslag vilket möjliggör ett långsiktigt och uthålligt arbete med bättre planeringsförutsättningar och högre effektivitet.

I regeringens åtgärdsprogram för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor, våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck samt prostitution och människohandel 2024–2026 lyfts fyra områden som regeringen kommer att öka fokus på för att säkerställa ett kraftfullt och effektivt arbete: ett lämnaprogram för att lämna destruktiva relationer, kraftsamling mot hedersrelaterat våld och förtryck, stärkt stöd till barn och unga som upplever våld, inklusive barn som förs utomlands i hederskontexter samt ökad kunskap om digitala dimensioner av mäns våld mot kvinnor, våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck. Regeringen avser även att

säkerställa stödet till Kvinnofridslinjen och de andra stödlinjerna för våldsutsatta som drivs av Nationellt centrum för kvinnofrid vid Uppsala universitet.

Hedersrelaterat våld och förtryck strider mot samhällets grundläggande värderingar och är i dag ett allvarligt samhällsproblem. Det är också en mycket allvarlig kränkning av människors grundläggande fri- och rättigheter. Socialtjänsten har ett viktigt uppdrag i att arbeta för att stärka barns möjligheter till skydd och stöd, vilket också omfattar arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck. Kraftsamlingen mot hedersrelaterat våld och förtryck fortsätter och förstärks genom det nya åtgärdsprogrammet 2024–2026. Programmet innehåller en rad åtgärder för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor och hedersrelaterat våld och förtryck i hela landet. Åtgärderna rör skärpt lagstiftning (utg.omr. 4 avsnitt 4.1.3), stärkt långsiktig styrning av området, förbättrat stöd och skydd till utsatta, effektivare arbete hos myndigheterna och ökad beprövad kunskap om effekter av metoder och arbetssätt. Skyddet mot hedersrelaterat våld och förtryck kommer i och med detta stärkas och breddas samtidigt som stödet till utsatta förbättras under mandatperioden.

Sammantaget bedömer regeringen att det inom de våldsområden som omfattas av åtgärdsprogrammet behövs mer kunskap om effekterna av olika insatser, metoder och arbetssätt. Även det förebyggande arbetet behöver fortsatt utvecklas liksom det återfallsförebyggande arbetet med våldsutövare liksom arbetet med att erbjuda rätt skydd, stöd och vård. Regeringen kommer arbeta systematiskt och intensivt med att säkerställa att våldsutsatta ska få det stöd och skydd de behöver innan, under och efter uppbrottsprocesser vid våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck liksom processen att komma ur prostitution och människohandel.

Regeringen avser att stärka stödet till de som är utsatta för prostitution med utgångspunkt i förslagen i betänkandet Ut ur utsatthet (SOU 2023:97).

Arbetskraftsexploateringen och arbetslivskriminaliteten, där olika former av människohandel ingår, ökar, och leder till allvarliga samhällsproblem och är en inkomstkälla för den organiserade brottsligheten. Det myndighetsgemensamma arbetet mot arbetslivskriminalitet där Jämställdhetsmyndigheten ingår, behöver därför fortsatt utvecklas. Regeringen ökar därför resurserna till samtliga deltagande myndigheter inklusive regionkoordinatorerna. Regionkoordinatorerna är anställda hos socialtjänsten och bistår myndigheter med stöd vid människohandelsärenden.

I omvärlden ska Sverige fortsatt vara en tydlig förespråkare av jämställdhet som en grundläggande förutsättning för demokrati och mänskliga rättigheter.

Arbetet med jämställdhetsintegrering, som sedan 1990-talet är regeringens strategi för att uppnå de jämställdhetspolitiska målen, fortsätter.

5.6 Budgetförslag

5.6.1 3:1 Särskilda jämställdhetsåtgärder

Tabell 5.7 Anslagsutveckling 3:1 Särskilda jämställdhetsåtgärder

Tusental kronor

2023	Utfall	620 032	Anslagssparande	85 007
2024	Anslag	675 039[1]	Utgiftsprognos	618 735
2025	**Förslag**	**571 039**		
2026	Beräknat	531 039		
2027	**Beräknat**	**476 039**		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för särskilda jämställdhetsåtgärder och för utgifter för statsbidrag för att stödja projekt och insatser som främjar jämställdhet mellan kvinnor och män. Anslaget får även användas för administrativa utgifter som är en förutsättning för genomförandet hos berörda myndigheter.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 5.8 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 3:1 Särskilda jämställdhetsåtgärder

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**675 039**	**675 039**	**675 039**
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	-104 000	-144 000	-199 000
varav BP25	*-61 000*	*-66 000*	*-71 000*
– Effektivisering av jämställdhetspolitiken	*-90 000*	*-90 000*	*-90 000*
– Myndighetsgemensamt uppdrag att stärka SRHR	*12 000*	*12 000*	*12 000*
– Kvinnofridslinjen och de andra stödlinjerna för våldsutsatta	*7 000*	*7 000*	*7 000*
– Stärkt stöd till utsatta för prostitution	*10 000*	*5 000*	
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**571 039**	**531 039**	**476 039**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

För att stärka sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter (SRHR) ökas anslaget med 12 miljoner kronor för 2025. För 2026–2027 beräknas anslaget öka med motsvarande belopp.

För att säkerställa stödet till Kvinnofridslinjen och de andra nationella stödlinjerna för våldsutsatta vid Nationellt centrum för kvinnofrid vid Uppsala universitet ökas anslaget med 7 miljoner kronor. För 2026–2027 beräknas anslaget öka med motsvarande belopp.

För att stärka stödet till utsatta för prostitution ökas anslaget med 10 miljoner kronor för 2025. För 2026 beräknas anslaget öka med 5 miljoner kronor.

Som ett led i effektiviseringen av jämställdhetspolitiken skapas möjligheter för Jämställdhetsmyndigheten att arbeta mer långsiktigt. Anslaget minskas därför med

90 miljoner kronor fr.o.m. 2025. Anslaget 3:2 *Jämställdhetsmyndigheten* ökas med 72 miljoner kronor fr.o.m. 2025.

Regeringen föreslår att 571 039 000 kronor anvisas under anslaget 3:1 *Särskilda jämställdhetsåtgärder* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 531 039 000 kronor respektive 476 039 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2025 för anslaget 3:1 *Särskilda jämställdhetsåtgärder* besluta om bidrag som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 40 000 000 kronor 2026.

Skälen för regeringens bedömning: Regeringen har avsatt 40 000 000 kronor årligen för ett statsbidrag för förebyggande arbete mot mäns våld mot kvinnor, våld i nära relationer, sexuellt våld, hedersrelaterat våld och förtryck, och prostitution och människohandel för sexuella ändamål. Bidraget ska fördelas enligt förordningen (2022:722) om statsbidrag för visst våldsförebyggande arbete, efter ansökan till Jämställdhetsmyndigheten. Målgruppen är kommuner, regioner och ideella organisationer. Medlen får fördelas som fleråriga bidrag. Bemyndigandet behövs för att möjliggöra tvååriga bidrag och bidrar till ökad långsiktighet och bättre planeringsförutsättningar för den verksamhet som berörs. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2025 för anslaget 3:1 *Särskilda jämställdhetsåtgärder* besluta om bidrag som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 40 000 000 kronor 2026.

Tabell 5.9 Beställningsbemyndigande för anslaget 3:1 Särskilda jämställdhetsåtgärder

Tusental kronor

	Utfall 2023	Prognos 2024	Förslag 2025	Beräknat 2026
Ekonomiska åtaganden vid årets början	98 500	42 603	150 000	
Nya ekonomiska åtaganden	42 603	150 000	40 000	
Utgifter mot anslag till följd av ekonomiska åtaganden	-98 500	-42 603	-150 000	-40 000
Ekonomiska åtaganden vid årets slut	42 603	150 000	40 000	
Beslutat/föreslaget bemyndigande	**40 000**	**150 000**	**40 000**	

5.6.2 3:2 Jämställdhetsmyndigheten

Tabell 5.10 Anslagsutveckling 3:2 Jämställdhetsmyndigheten

Tusental kronor

2023	Utfall	72 473	Anslagssparande	2 075
2024	Anslag	73 409[1]	Utgiftsprognos	74 979
2025	**Förslag**	**166 350**		
2026	Beräknat	169 867[2]		
2027	**Beräknat**	**170 100[3]**		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 166 350 tkr i 2025 års prisnivå.

[3] Motsvarar 163 467 tkr i 2025 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Jämställdhetsmyndighetens förvaltningsutgifter.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 5.11 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 3:2 Jämställdhetsmyndigheten

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**73 409**	**73 409**	**73 409**
Pris- och löneomräkning[2]	1 941	3 534	4 999
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	91 000	92 924	91 692
varav BP25[3]	*91 000*	*91 000*	*88 000*
– Omfördelning av medel för arbetet mot arbetslivskriminalitet	*2 000*	*2 000*	*2 000*
– Effektivisering av jämställdhetspolitiken	*72 000*	*72 000*	*72 000*
– Förstärkt myndighetsgemensam samverkan mot arbetslivskriminalitet	*17 000*	*17 000*	*14 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**166 350**	**169 867**	**170 100**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2024. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2026–2027 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

För att skapa bättre möjligheter till långsiktighet och högre effektivitet i myndighetens arbete ökas anslaget med 72 miljoner kronor fr.o.m. 2025. Anslaget 3:1 *Särskilda jämställdhetsåtgärder* minskas med 90 miljoner kronor.

Arbetet mot arbetslivskriminalitet behöver förstärkas och därför ökas anslaget med 17 miljoner kronor 2025. Anslaget beräknas öka med 17 miljoner kronor 2026 och 14 miljoner kronor 2027.

Befintliga medel för arbetet mot arbetslivskriminalitet omfördelas till de myndigheter som deltar i arbetet. Anslaget ökas därför även med 2 miljoner kronor fr.o.m. 2025. Anslaget 2:1 Arbetsmiljöverket inom utgiftsområde 14 Arbetsmarknad och arbetsliv minskas med motsvarande belopp.

Regeringen föreslår att 166 350 000 kronor anvisas under anslaget 3:2 *Jämställdhetsmyndigheten* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 169 867 000 kronor respektive 170 100 000 kronor.

5.6.3 3:3 Bidrag för kvinnors organisering

Tabell 5.12 Anslagsutveckling 3:3 Bidrag för kvinnors organisering

Tusental kronor

2023	Utfall	42 598	Anslagssparande	5 565
2024	Anslag	48 163[1]	Utgiftsprognos	47 817
2025	**Förslag**	**48 163**		
2026	Beräknat	48 163		
2027	**Beräknat**	**48 163**		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 5.13 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 3:3 Bidrag för kvinnors organisering

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**48 163**	**48 163**	**48 163**
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**48 163**	**48 163**	**48 163**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Civilsamhällets aktörer får fortsatt möjlighet till offentligt stöd för kvinnors och flickors organisering, med särskilt fokus på områden med socioekonomiska utmaningar.

Regeringen föreslår att 48 163 000 kronor anvisas under anslaget 3:3 *Bidrag för kvinnors organisering* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 48 163 000 kronor respektive 48 163 000 kronor.

6 Utanförskap

6.1 Mål för området

Riksdagen har beslutat om ett nytt mål för området: att antalet människor som lever i utanförskap ska minska, att parallella samhällsstrukturer ska bekämpas, att det egna ansvaret att bli en del av samhället ska uppmuntras samt att människors trygghet och livschanser ska öka (prop. 2023/24:1 utg.omr. 13, bet. 2023/24:AU1, rskr. 2023/24:102).

Resultatredovisningen i denna proposition avser huvudsakligen budgetåret 2023. Därför sker redovisning och bedömning i förhållande till det tidigare målet för området: minskad segregation, jämlika och jämställda uppväxt- och levnadsvillkor samt goda livschanser för alla (prop. 2019/20:1 utg.omr. 13, bet. 2019/20:AU1, rskr. 2019/20:114).

6.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Resultat för arbetet inom området påverkas av faktorer inom flera olika områden, exempelvis boende, arbetsmarknad, utbildning, språk, demokrati och civilsamhälle samt brottslighet. Även hälsa och folkhälsa är viktiga faktorer i arbetet för att minska och motverka utanförskapet, liksom frågor som rör socialtjänst och socialförsäkringar.

Målet är bredare än de insatser som finansieras inom utgiftsområdet och uppnås främst genom generella åtgärder. För att nå målet behöver de generella åtgärderna kompletteras med riktade åtgärder som bl.a. finansieras inom utgiftsområde 13 Integration och jämställdhet.

Redovisningen tar sin huvudsakliga utgångspunkt i områdestyperna 1 och 2 enligt Statistiska centralbyråns (SCB) definition, i jämförelse med riksgenomsnittet.

- Områdestyp 1: områden med stora socioekonomiska utmaningar
- Områdestyp 2: områden med socioekonomiska utmaningar.

Eftersom områdestyperna bl.a. bygger på inkomststatistik avser senast tillgängliga resultat 2022. Resultatredovisningen omfattar följande centrala indikatorer:

- Arbete och försörjning: andel förvärvsarbetande, andel med låg ekonomisk standard och andel mottagare av långvarigt ekonomiskt bistånd
- Utbildning: andel inskrivna i förskola, andel behöriga till gymnasieskolans nationella yrkesprogram och andel unga som varken arbetar eller studerar
- Hälsa: andel med bra hälsotillstånd.

Jämfört med centrala indikatorer i föregående årsredovisning har demokratiskt deltagande mätt som valdeltagande, liksom trångboddhet i kombination med ansträngd boendeekonomi, utgått i avsaknad av nya uppgifter. Utöver de centrala indikatorerna finns kompletterande indikatorer. I vissa delar baseras redovisningen även på andra bedömningsgrunder i form av återrapporteringar och andra underlag.

Den andra delen av redovisningen följer anslagsstrukturen inom utgiftsområdet. Bedömningsgrunder för resultatredovisningen i denna del baseras i huvudsak på återrapporteringar från myndigheter, främst Boverket och Socialstyrelsen.

6.3 Resultatredovisning

6.3.1 Utveckling av utanförskap i Sverige

I Boverkets redovisning av uppdraget att beskriva utvecklingen i områden där utanförskapet är stort framgår att majoriteten av Sveriges invånare 2022 bodde i områden med goda eller mycket goda socioekonomiska förutsättningar. Samtidigt har antalet områden av områdestyp 1 eller 2 ökat sedan 2011. År 2022 bodde ca 13,4 procent av rikets befolkning i områdestyp 1 eller 2, vilket är i stort sett oförändrat jämfört med föregående år. I dessa områden är utbildningsnivån lägre än genomsnittet i riket, den ekonomiska standarden lägre, fler är arbetslösa och fler erhåller långvarigt ekonomiskt bistånd än genomsnittet i riket. Andelen utrikes födda är betydligt högre i områdestyp 1 och 2 (53 respektive 39 procent) jämfört med riket där ungefär 20 procent av befolkningen är utrikes född. (Boendesegregationens utveckling – årsrapport om den socioekonomiska boendesegregationens utveckling i Sverige, Boverket 2024:18).

Arbete och försörjning

I områdestyp 1 och 2 är andelen som förvärvsarbetar betydligt lägre och skillnaderna mellan kvinnor och män större än i landet som helhet (se diagram 6.1). År 2022 var den genomsnittliga förvärvsfrekvensen i områdestyp 1 drygt 54 procent bland kvinnor och 64 procent bland män, medan motsvarande andelar för hela riket var 79 procent bland kvinnor och 81 procent bland män.

Diagram 6.1 Andel förvärvsarbetande i åldern 20–64 år

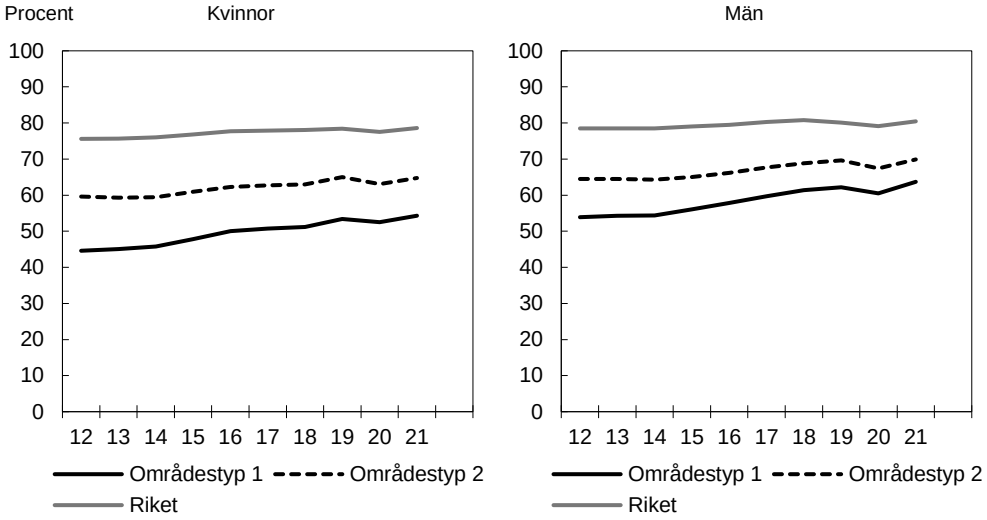

Anm.: Från och med referensår 2020 hämtas uppgifter som sysselsättning från Befolkningens arbetsmarknadsstatus (BAS). Ny datakälla och metod innebär ett tidseriebrott. Tolkningen av förändringar i statistiken för 2020 och senare i jämförelse med tidigare år bör därför ske med stor försiktighet.

Källa: SCB, särskild beställning RAMS, Befolkningens arbetsmarknadsstatus (BAS) och Registerdata för integration.

Närmare hälften av boende i områdestyp 1 levde 2022 i hushåll med låg ekonomisk standard (se diagram 6.2). Bland kvinnor och flickor var andelen 44 procent, medan den bland män och pojkar var 40 procent. Låg ekonomisk standard innebär att hushållets disponibla inkomst, justerad efter hushållets sammansättning, är lägre än 60 procent av medianvärdet för hela riket. I hela riket levde 14 procent av kvinnor och flickor, liksom 13 procent av män och pojkar, med låg ekonomisk standard.

Diagram 6.2 Andel med låg ekonomisk standard

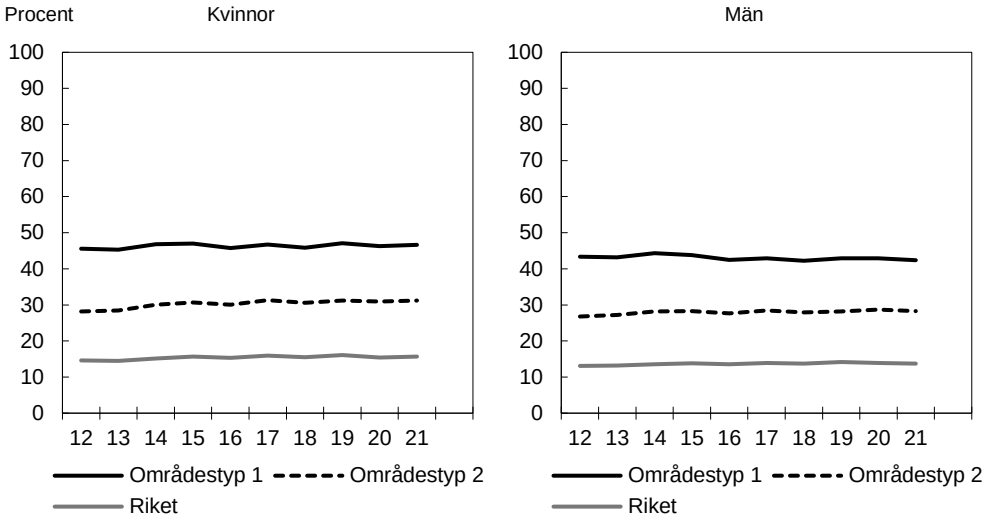

Källa: SCB, särskild beställning (Inkomst- och taxeringsregistret).

Diagram 6.3 visar en minskande trend vad gäller andelen mottagare av långvarigt ekonomiskt bistånd i områdestyperna 1 och 2, för såväl kvinnor som män. I områdestyp 1 erhöll 8 procent bland kvinnor och 5 procent bland män långvarigt ekonomiskt bistånd år 2022, jämfört med knappt 2 procent bland såväl kvinnor som män i hela landet. Motsvarande andel i områdestyp 2 var 4 procent bland kvinnor och 3 procent bland män.

Diagram 6.3 Andel personer i åldern 20–64 år med ekonomiskt bistånd i minst 10 månader

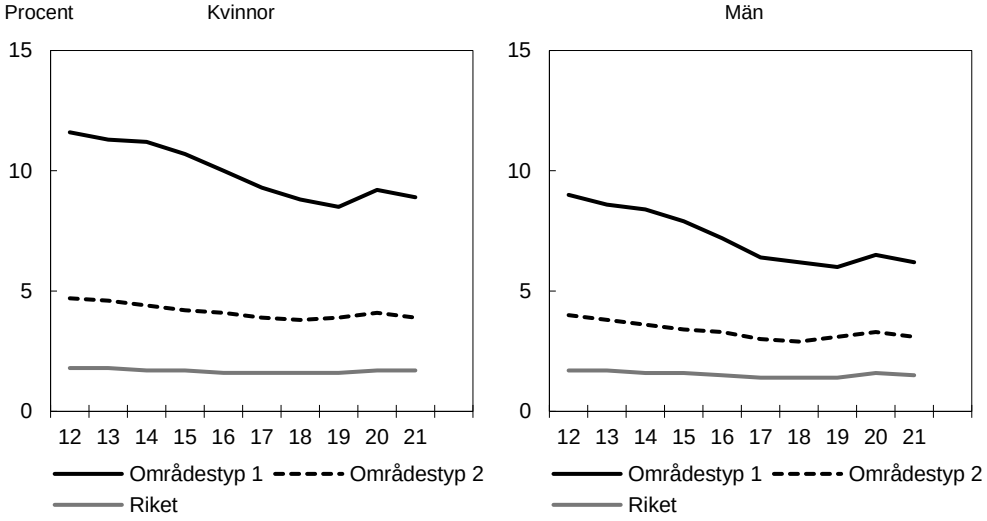

Källa: SCB, särskild beställning från databasen STATIV.

Utbildning

Deltagandet i förskola är generellt sett högt i Sverige. Hösten 2022 var drygt 509 000 barn inskrivna i förskolan, vilket motsvarar nästan 86 procent av samtliga barn i åldern 1–5 år. Förskolan är viktig för deltagande barns hälsa, språkutveckling och förutsättningar att klara skolan. Förskolan har med sitt kompensatoriska uppdrag särskilt stor betydelse för barn i familjer med svag socioekonomi. I en rapport från Skolinspektionen granskas förskolor i områden där utanförskapet är stort. I fler än hälften av förskolorna, 17 av de 30 som granskades, konstaterade Skolinspektionen att rektorer och huvudmän behöver utveckla arbetet med att ge dessa förskolor goda

förutsättningar (Huvudmäns och rektorers arbete för kvalitet i undervisning på förskolor i socioekonomiskt svagare områden, 2023).

Även om de flesta barn går i förskolan finns det skillnader mellan områdestyperna 1 och 2 jämfört med riket som helhet (se diagram 6.4). Bland barn 1–2 år som bor i områdestyp 1 var 68 procent inskrivna i förskolan, jämfört med 71 procent i hela riket. För barn 3–5 år som bor i områdestyp 1 var inskrivningsgraden 90 procent, jämfört med 94 procent i hela landet. Det finns inga skillnader i deltagandet mellan flickor och pojkar på områdestypsnivå.

Diagram 6.4 Andel inskrivna barn i förskolan

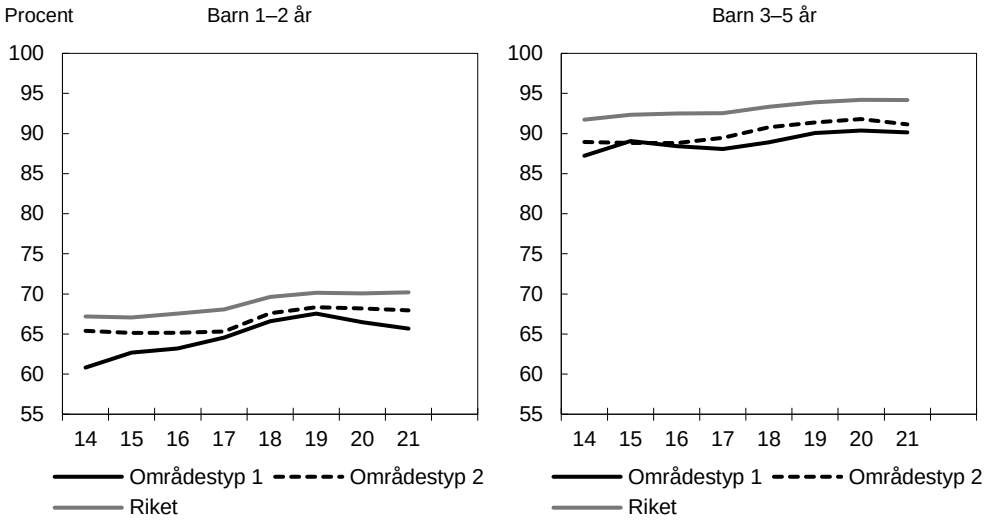

Källa: SCB, särskild beställning.

Fullföljd skolgång med godkända betyg och behörighet till gymnasieskolan är en central faktor för att minska utanförskapet. Efter läsåret 2022/23 var 85 procent av eleverna som gick ut årskurs nio behöriga till ett nationellt program i gymnasieskolan. Andelen behöriga varierar dock mycket (se diagram 5.5). I områdestyp 1 var andelen behöriga till gymnasieskolans nationella program 70 procent bland flickor och 67 procent bland pojkar, jämfört med 86 respektive 85 procent i riket som helhet.

Diagram 6.5 Andel elever som är behöriga till gymnasieskolans yrkesprogram efter läsåret 2022/23

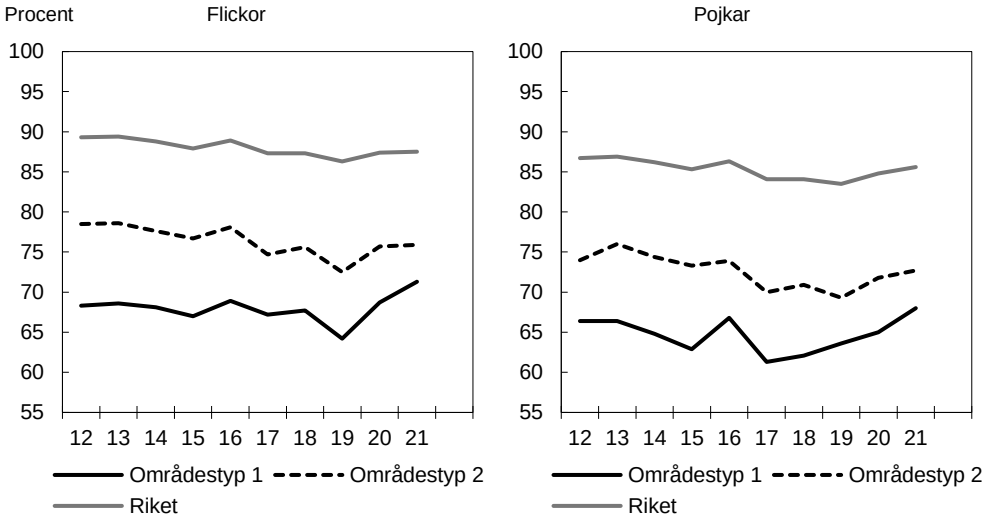

Anm.: Uppgifter avser genomgående genomsnittet för de regionala statistikområden (RegSO) som ingår i respektive områdestyp. Index uppdateras årligen, vilket innebär att tidsserierna för respektive områdestyp visar utvecklingen för de områden som ingår för respektive år.

Källa: Statistiska centralbyrån, särskild beställning från databasen STATIV.

Andelen kvinnor och män i åldern 20–25 år som 2022 varken förvärvsarbetar eller studerar har minskat jämfört med föregående år, såväl i riket som helhet som i områdestyperna 1 och 2 (se diagram 6.6). Andelen är dock avsevärt mycket högre i områdestyperna 1 och 2 än riksgenomsnittet. År 2022 var det 17 procent bland unga kvinnor och 19 procent bland unga män i områdestyp 1 som varken arbetade eller studerade, jämfört med 11 respektive 13 procent i riket.

Diagram 6.6 Andel personer i åldern 20–25 år som varken arbetar eller studerar

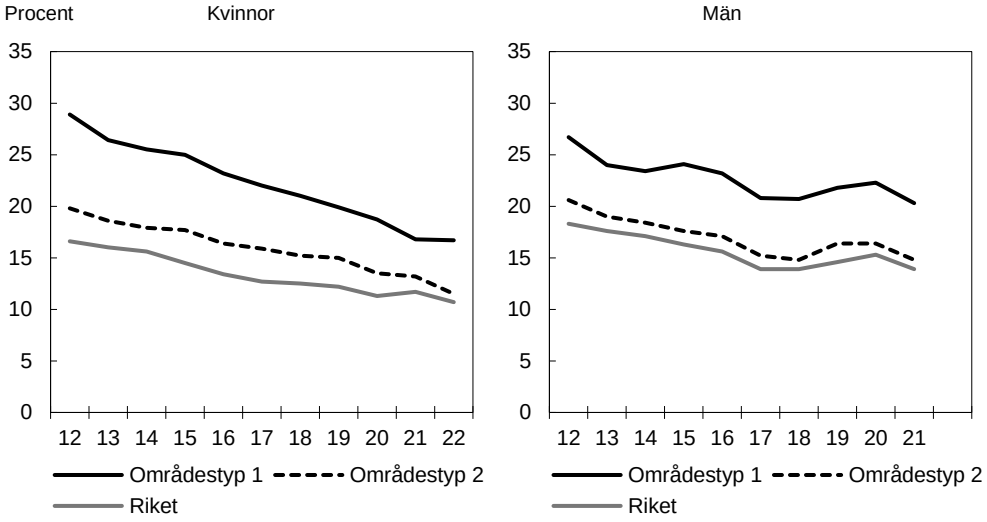

Anm.: Från och med referensår 2020 hämtas uppgifter som sysselsättning från Befolkningens arbetsmarknadsstatus (BAS). Ny datakälla och metod innebär ett tidseriebrott. Tolkningen av förändringar i statistiken för 2020 och senare i jämförelse med tidigare år bör därför ske med stor försiktighet.

Källa: SCB, särskild beställning från RAMS, Befolkningens arbetsmarknadsstatus (BAS) och Befolkningens studiedeltagande.

Hälsa

Självskattad hälsa mäts i undersökningarna av levnadsförhållanden (ULF/SILC). I befolkningen 16 år eller äldre som bodde i områdestyp 1 och 2 under 2022 angav ca 64 procent att de hade ett bra hälsotillstånd. Det fanns inga statistiskt signifikanta skillnader i självskattad hälsa vare sig mellan kvinnor och män eller för områdestyp 1 och 2 jämfört med riket som helhet.

Den faktiska hälsan verkar dock skilja sig åt mellan boende i olika områdestyper. Enligt Socialstyrelsens rapport Tillståndet och utvecklingen inom hälso-, sjuk- och tandvård − Lägesrapport 2024 finns det stora skillnader i hälsa och tillgänglighet mellan boende i områden med olika socioekonomiska förutsättningar, t.ex. dödlighet efter hjärtinfarkt respektive stroke samt överlevnad fem år efter diagnostiserad cancersjukdom. Områdestyp 1 och 2 har sämre utfall än övriga områdestyper, både för kvinnor och män.

Det finns stora skillnader i deltagande i idrottsaktiviteter i en förening eller klubb mellan barn som bor i olika områden. I områden med stora socioekonomiska utmaningar deltog 48 procent i idrottsaktiviteter jämfört med 67 procent i områden med mycket goda socioekonomiska förutsättningar. Skillnaden mellan flickor och pojkar är dessutom större i områden med stora socioekonomiska utmaningar, 35 procent för flickor och 63 procent för pojkar, jämfört med andra områden. I områden med mycket goda socioekonomiska förutsättningar deltar 66 procent av flickorna och 69 procent av pojkarna i idrottsaktiviteter i förening eller klubb (SCB, Barn-ULF 2024).

Otrygghet

Brottslighet drabbar hela vårt samhälle, men särskilt drabbade är de områden som bl.a. Polismyndigheten beskriver som utsatta. Sådana områden präglas bl.a. av ekonomisk utsatthet, trångboddhet, hög arbetslöshet, låg utbildningsnivå, hög andel invånare med utländsk bakgrund och utbredd kriminalitet. Regeringen har nyligen presenterat tre nationella strategier för ökad trygghet och säkerhet i Sverige. Det handlar om en strategi för ett stärkt arbete mot våldsbejakande extremism och terrorism (skr. 2023/24:56), en strategi mot organiserad brottslighet (skr. 2023/24:67) och en strategi med fokus på sociala brottsförebyggande åtgärder (skr. 2023/24:68).

Det saknas i dag registerbaserad statistik om brottslighet som kan analyseras på regionala statistikområden (RegSO) eller områdestyper. Sedan 2022 redovisar emellertid Brottsförebyggande rådet (Brå) resultaten från den nationella trygghets-undersökningen (NTU) för olika områdestyper. Undersökningen från 2023 visar bl.a. att boende i områden med socioekonomiska utmaningar i större utsträckning än boende i andra områden känner otrygghet vid utevistelse samt upplever att oron för att utsättas för brott påverkar livskvaliteten. Redovisningen visar också, för flertalet brottskategorier, att boende i områden med socioekonomiska utmaningar i något högre utsträckning uppger att de har blivit utsatta för brott än boende i andra områden. Samtidigt är förtroendet för rättsväsendet lägre bland boende i områden med socioekonomiska utmaningar och i socioekonomiskt blandade områden (45 respektive 46 procent) än bland boende i områden med goda socioekonomiska förutsättningar (51 procent).

6.3.2 Övergripande åtgärder för att motverka utanförskap

Övergripande åtgärder för att minska och motverka utanförskap avser verksamhet och insatser som finansieras via anslag 4:1 *Åtgärder mot utanförskap*.

Boverket har i regleringsbrev fått i uppdrag att fortsatt förvalta och utveckla verktyg med platsdata, ge stöd till användare av verktyget samt att föreslå de förändringar i sin instruktion som bedöms lämpliga för att myndigheten ska få en varaktig uppgift om verktyg för statistik och analys på områdesnivå.

För att bidra till effektivare integration och minskat utanförskap har Boverket och Statistiska centralbyrån gemensamt fått i uppdrag att genomföra en fördjupad analys av olika områdens förutsättningar, behov och problem kopplat till utanförskap (A2023/01649). Myndigheterna ska dels identifiera områden där utanförskapet är särskilt stort genom att göra en sammanvägd bedömning av olika områdens förutsättningar, behov och problem, dels identifiera områden som har specifika behov utifrån enskilda faktorer. Uppdraget redovisas i oktober 2024.

Inom den treåriga satsningen på förebyggande insatser mot gängkriminalitet beslutade regeringen under våren 2024 om ett nytt statsbidrag som hanteras av Socialstyrelsen enligt förordningen (2024:158) om statsbidrag till kommuner för insatser som avser barn som löper risk att begå brott i miljöer kopplade till organiserad brottslighet. Utlysningen av medel 2024 omfattade 76 miljoner kronor som enligt beviljade ansökningar fördelats mellan 70 kommuner.

Socialstyrelsens uppdrag att under 2021 – 2023 fördela och följa upp statsbidrag till kommuner för sociala insatser i utsatta områden slutredovisades i juni 2024 (Uppdrag om sociala insatser i utsatta områden – Slutredovisning och analys av statsbidragets användning 2021–2023) (A2020/02651). Av 28 deltagande kommuner bedömer 90 procent att de har kunnat nå fler barn och unga och kunnat öka socialtjänstens närvaro i skolan. Statsbidraget har huvudsakligen använts till att anställa fältarbetare men även till fritidsaktiviteter, föräldraskapsstöd samt stöd i skolan. Av de

28 kommunerna har alla utom en även använt statsbidraget för att stärka den strukturerade samverkan mellan socialtjänst, skola, fritidsförvaltning och polis. Enligt Socialstyrelsen har statsbidraget både skapat möjlighet för socialtjänsten att förstärka sina insatser och stimulerat till långsiktiga insatser. Satsningen bedöms ha bidragit till en positiv utveckling i kommunernas utsatta områden och till att minska risken att barn och unga dras in i eller på annat sätt drabbas av kriminalitet. Det är dock svårt att bedöma effekter av satsningen utifrån statistik över anmälda brott eller Polismyndighetens s.k. cylindermodell.

Kammarkollegiet har i uppdrag att ansvara för kvarvarande avvecklingsfrågor rörande Delegationen mot segregation (Ju2022/02228). Under 2023 betalade Kammarkollegiet ut 4,5 miljoner kronor i statsbidrag enligt samma beslut. Kammarkollegiet har vidare hanterat uppdraget enligt den arbetsplan som redovisades i december 2022 (Ju2022/03805).

6.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Problemen med utanförskap har vuxit under lång tid, och målet om jämlika och jämställda uppväxt- och levnadsvillkor samt goda livschanser för alla är inte uppnått. Det finns fortfarande stora skillnader mellan områden vad gäller bl.a. arbetslöshet, mottagande av ekonomiskt bistånd och skolresultat. Även om skillnaden i flera avseenden har minskat något under den senaste tioårsperioden behöver fler vuxna gå från utanförskap till att försörja sig själva och sina familjer för att uppnå målet för området.

För barn och unga som växer upp i områden som karakteriseras av utanförskap och misslyckad integration är skolan särskilt viktig. Regeringens bedömning är att förskolan och skolan inte i tillräcklig utsträckning lyckas med sitt kompensatoriska uppdrag, som innebär en strävan mot att uppväga skillnader i elevernas förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen. Detta påverkar på sikt andelen behöriga till gymnasieskolans nationella program och andelen unga som arbetar eller studerar.

Trygghet är en viktig del i målet om goda livschanser för alla. Regeringens åtgärder för att bekämpa kriminalitet och organiserad brottslighet, inte minst genom tidiga och mer samordnade insatser för unga, har ännu inte uppnått tillräckliga resultat. Åtgärder för ökad trygghet, inte minst det förebyggande arbetet i form av fler verktyg till socialtjänsten, åtgärder på skolans område, stärkt föräldraansvar och stöd till vårdnadshavare, visar dock ofta resultat först på längre sikt.

Arbetet mot utanförskap måste bedrivas inom ordinarie strukturer inom olika politikområden samt på nationell, regional och lokal nivå. Det saknas i dag en sammanhängande bild av vilket arbete som bedrivs och vilka metoder som har goda effekter på kommunal nivå.

6.5 Politikens inriktning

Utanförskapet i Sverige innebär att alldeles för många barn och unga riskerar att växa upp i otrygghet och ges sämre livschanser. Skolmisslyckanden och svag etablering på arbetsmarknaden är kända riskfaktorer för problem senare i livet t.ex. långvarig arbetslöshet, långvarigt ekonomiskt bistånd och brottslighet. Situationen är särskilt bekymmersam i områden där utanförskapet är stort. Regeringen behöver fortsatt arbeta för att nå det nya målet om att antalet människor som lever i utanförskap ska minska, att parallella samhällsstrukturer ska bekämpas, att det egna ansvaret att bli en del av samhället ska uppmuntras samt att människors trygghet och livschanser ska

öka. För 2025 ökar medlen på anslaget 4:1 Åtgärder mot utanförskap och regeringen fullföljer satsningen på förebyggande arbete i kommunerna.

I oktober 2024 tar regeringen emot den fördjupade analysen av områden där utanförskapet är särskilt stort i och kommer att fortsätta arbetet med att göra arbetet mot utanförskap mer träffsäkert.

Förskolan och skolan har stor betydelse för barns och ungas framtidsutsikter. Ökat deltagande i förskolan för barn som inte i tillräcklig utsträckning exponeras för svenska i sin hemmiljö ger mer jämlika förutsättningar inför skolstarten och elever som får en undervisning av god kvalitet får förutsättningar att lyckas med sin utbildning och på så vis rustas inför framtiden. Förskolan har även betydelse för att fler utrikes födda kvinnor ska komma i arbete och bli självförsörjande.

Även en ny socialtjänstlag och omställning till ett mer förebyggande arbete inom socialtjänsten är viktigt i arbetet mot utanförskap, liksom de omfattande satsningar på rättsväsendets område som förstärks genom denna proposition för att bekämpa den systemhotande organiserade brottsligheten. Brottsligheten drabbar hela vårt samhälle, men särskilt drabbade är de områden som bland annat Polismyndigheten beskriver som utsatta i olika grad. Förutsättningarna för ett tryggt liv, en god utbildning för barnen och möjlighet att genom arbete och företagsamhet bidra till den egna framtiden och till samhället påverkas emellertid av kriminella individer och grupperingar som skapar rädsla genom hot, öppen narkotikahandel och hänsynslöst våld i den offentliga miljön.

Sedan regeringen tillträdde har arbetet mot utanförskap fått en ny inriktning, med fokus på riktade insatser där utanförskapet är som störst och därmed ett mer träffsäkert och effektivt arbete. Alla människor som befinner sig i utanförskap behöver ta ett stort eget ansvar för att göra sig anställningsbara, t.ex. genom att lära sig svenska, utbilda sig och skaffa sig kunskap om hur det svenska samhället fungerar. Arbetslinjen handlar om att öppna dörrar i stället för att låsa in personer i utanförskap. Regeringens arbete för att förstärka incitamenten till arbete och för att färre personer ska fastna i långvarigt beroende av ekonomiskt bistånd eller andra bidrag fortsätter.

6.6 Budgetförslag

6.6.1 4:1 Åtgärder mot utanförskap

Tabell 6.1 Anslagsutveckling 4:1 Åtgärder mot utanförskap

Tusental kronor

2023	Utfall	212 311	Anslagssparande	67 689
2024	Anslag	93 000[1]	Utgiftsprognos	97 344
2025	**Förslag**	**168 000**		
2026	Beräknat	168 000		
2027	**Beräknat**	**18 000**		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för att minska och motverka utanförskap och för utgifter för statsbidrag som har detta syfte. Vidare får anslaget användas för viss administration samt uppföljning och utvärdering. Anslaget får även användas för kvarvarande kostnader för avveckling av Delegationen mot segregation.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 6.2 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 4:1 Åtgärder mot utanförskap

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**93 000**	**93 000**	**93 000**
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	75 000		-150 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt		75 000	75 000
Förslag/beräknat anslag	**168 000**	**168 000**	**18 000**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Tidigare beslutade anslagsförändringar innebär att anslaget ökas med 75 miljoner kronor för 2025.

Regeringen föreslår att 168 000 000 kronor anvisas under anslaget 4:1 *Åtgärder mot utanförskap* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 168 000 000 kronor respektive 18 000 000 kronor.

Utgiftsområde 14

Arbetsmarknad och arbetsliv

Utgiftsområde 14 – Arbetsmarknad och arbetsliv

Innehållsförteckning

1 Förslag till riksdagsbeslut ... 4

2 Utgiftsområde 14 Arbetsmarknad och arbetsliv ... 6
2.1 Utgiftsområdets omfattning ... 6
2.2 Utgiftsutveckling ... 6
2.3 Skatteutgifter ... 8

3 Arbetsmarknad ... 11
3.1 Mål för området ... 11
3.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder ... 11
3.3 Resultatredovisning ... 11
3.3.1 Utvecklingen på arbetsmarknaden ... 11
3.3.2 Medel inom arbetsmarknadspolitiken ... 19
3.3.3 Arbetsmarknadspolitiska program och insatser ... 20
3.3.4 Särskilda insatser för personer med funktionsnedsättning ... 26
3.3.5 Europeiska socialfonden ... 29
3.3.6 Arbetslöshetsersättning, aktivitetsstöd, utvecklingsersättning och etableringsersättning ... 30
3.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen ... 33
3.5 Politikens inriktning ... 35
3.6 Budgetförslag ... 38
3.6.1 1:1 Arbetsförmedlingens förvaltningskostnader ... 38
3.6.2 1:2 Bidrag till arbetslöshetsersättning och aktivitetsstöd ... 40
3.6.3 1:3 Kostnader för arbetsmarknadspolitiska program och insatser 42
3.6.4 1:4 Lönebidrag och Samhall m.m. ... 46
3.6.5 1:5 Nystartsjobb och etableringsjobb ... 48
3.6.6 1:6 Rådet för Europeiska socialfonden i Sverige ... 50
3.6.7 1:7 Europeiska socialfonden+ m.m. för perioden 2021–2027 ... 51
3.6.8 1:8 Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering ... 53
3.6.9 1:9 Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringen ... 54
3.6.10 1:10 Bidrag till administration av grundbeloppet ... 55
3.6.11 1:11 Bidrag till Stiftelsen Utbildning Nordkalotten ... 55
3.6.12 1:12 Bidrag till lönegarantiersättning ... 56
3.6.13 1:13 Etableringsersättning till vissa nyanlända invandrare ... 57
3.6.14 1:14 Grundläggande omställnings- och kompetensstöd ... 59

4 Arbetsliv ... 61
4.1 Mål för området ... 61
4.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder ... 61
4.3 Resultatredovisning ... 62
4.3.1 Arbetsmiljö ... 62
4.3.2 Arbetsrätt ... 69
4.3.3 Lönebildning ... 72
4.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen ... 75
4.5 Politikens inriktning ... 76
4.6 Budgetförslag ... 78
4.6.1 2:1 Arbetsmiljöverket ... 78
4.6.2 2:2 Arbetsdomstolen ... 80
4.6.3 2:3 Internationella arbetsorganisationen (ILO) ... 81
4.6.4 2:4 Medlingsinstitutet ... 82
4.6.5 2:5 Myndigheten för arbetsmiljökunskap ... 83
4.6.6 2:6 Regional skyddsombudsverksamhet ... 84

1 Förslag till riksdagsbeslut

Regeringens förslag:

1. Riksdagen anvisar anslagen för budgetåret 2025 inom utgiftsområde 14 Arbetsmarknad och arbetsliv enligt tabell 1.1.
2. Riksdagen bemyndigar regeringen att under 2025 ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst de belopp och inom de tidsperioder som anges i tabell 1.2.

Tabell 1.1 Anslagsbelopp

Tusental kronor

Anslag	
1:1 Arbetsförmedlingens förvaltningskostnader	7 514 359
1:2 Bidrag till arbetslöshetsersättning och aktivitetsstöd	44 161 580
1:3 Kostnader för arbetsmarknadspolitiska program och insatser	6 995 286
1:4 Lönebidrag och Samhall m.m.	20 822 749
1:5 Nystartsjobb och etableringsjobb	4 064 871
1:6 Rådet för Europeiska socialfonden i Sverige	129 937
1:7 Europeiska socialfonden+ m.m. för perioden 2021–2027	1 584 000
1:8 Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering	50 001
1:9 Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringen	85 031
1:10 Bidrag till administration av grundbeloppet	65 122
1:11 Bidrag till Stiftelsen Utbildning Nordkalotten	8 303
1:12 Bidrag till lönegarantiersättning	2 250 000
1:13 Etableringsersättning till vissa nyanlända invandrare	1 480 936
1:14 Grundläggande omställnings- och kompetensstöd	3 091 000
2:1 Arbetsmiljöverket	920 884
2:2 Arbetsdomstolen	37 924
2:3 Internationella arbetsorganisationen (ILO)	43 722
2:4 Medlingsinstitutet	68 110
2:5 Myndigheten för arbetsmiljökunskap	53 584
2:6 Regional skyddsombudsverksamhet	112 000
Summa anslag inom utgiftsområdet	**93 539 399**

Källa: Hermes

Tabell 1.2 Beställningsbemyndiganden

Tusental kronor

Anslag	Beställningsbemyndigande	Tidsperiod
1:3 Kostnader för arbetsmarknadspolitiska program och insatser	4 800 000	2026–2034
1:4 Lönebidrag och Samhall m.m.	17 000 000	2026–2029
1:7 Europeiska socialfonden+ m.m. för perioden 2021–2027	3 759 000	2026–2030
1:8 Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering	9 000	2026–2027
1:14 Grundläggande omställnings- och kompetensstöd	22 100	2026
2:6 Regional skyddsombudsverksamhet	20 000	2026
Summa beställningsbemyndiganden inom utgiftsområdet	**25 610 100**	

2 Utgiftsområde 14 Arbetsmarknad och arbetsliv

2.1 Utgiftsområdets omfattning

Utgiftsområdet omfattar områdena Arbetsmarknad och Arbetsliv samt myndigheterna Arbetsförmedlingen, Rådet för Europeiska socialfonden i Sverige, Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringen, Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering, Arbetsmiljöverket, Arbetsdomstolen, ILO-kommittén, Medlingsinstitutet och Myndigheten för arbetsmiljökunskap.

2.2 Utgiftsutveckling

Utgifterna för 2023 uppgick till 79 842 miljoner kronor, vilket är 10 243 miljoner kronor (11,4 procent) lägre än vad som anvisades i statens budget. Jämfört med 2022 blev utfallet 1 466 miljoner kronor (1,9 procent) högre.

Jämfört med ursprungligt beslutad budget för 2024 beräknas utgifterna bli 3 881 miljoner kronor lägre 2024 främst till följd av lägre utgifter inom arbetsmarknadsområdet, bland annat lägre kostnader för nystartsjobb och etableringsjobb.

Utgifterna väntas 2025 öka till samma nivå som budget för 2024, för att därefter sjunka de närmaste åren till följd av en minskad arbetslöshet. Utifrån detta väntas utgifterna öka 3 880 miljoner kronor 2025, minska med 711 miljoner kronor 2026 samt minska med 1 780 miljoner kronor till 2027.

Tabell 2.1 Utgiftsutveckling inom utgiftsområde 14 Arbetsmarknad och arbetsliv

Miljoner kronor

	Utfall 2023	Budget 2024[1]	Prognos 2024	**Förslag 2025**	Beräknat 2026	Beräknat 2027
Arbetsmarknad	**76 484**	**92 255**	**88 478**	**92 303**	**91 544**	**89 731**
1:1 Arbetsförmedlingens förvaltningskostnader	7 675	7 415	7 536	**7 514**	7 710	7 929
1:2 Bidrag till arbetslöshetsersättning och aktivitetsstöd	35 331	42 526	42 052	**44 162**	43 265	42 035
1:3 Kostnader för arbetsmarknadspolitiska program och insatser	6 057	7 158	6 524	**6 995**	6 640	6 299
1:4 Lönebidrag och Samhall m.m.	18 527	20 586	19 649	**20 823**	20 925	20 998
1:5 Nystartsjobb och etableringsjobb	4 811	5 342	3 922	**4 065**	4 436	4 437
1:6 Rådet för Europeiska socialfonden i Sverige	133	133	133	**130**	133	135
1:7 Europeiska socialfonden+ m.m. för perioden 2021–2027	342	1 387	1 345	**1 584**	1 835	1 983
1:8 Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering	44	47	47	**50**	53	54
1:9 Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringen	83	83	83	**85**	87	89
1:10 Bidrag till administration av grundbeloppet	60	62	62	**65**	67	68
1:11 Bidrag till Stiftelsen Utbildning Nordkalotten	8	8	8	**8**	8	8
1:12 Bidrag till lönegarantiersättning	1 915	3 503	3 335	**2 250**	1 900	1 875
1:13 Etableringsersättning till vissa nyanlända invandrare	905	874	919	**1 481**	1 258	587
1:14 Grundläggande omställnings- och kompetensstöd	592	3 131	2 862	**3 091**	3 228	3 234
Arbetsliv	**1 099**	**1 185**	**1 179**	**1 236**	**1 284**	**1 317**
2:1 Arbetsmiljöverket	810	880	881	**921**	1 020	1 051
2:2 Arbetsdomstolen	35	37	36	**38**	39	39
2:3 Internationella arbetsorganisationen (ILO)	39	44	44	**44**	44	44
2:4 Medlingsinstitutet	52	61	56	**68**	70	71
2:5 Myndigheten för arbetsmiljökunskap	51	51	51	**54**		
2:6 Regional skyddsombudsverksamhet	111	112	111	**112**	112	112
Äldreanslag	**2 260**	**100**	**3**			
2024 1:6 Europeiska socialfonden m.m. för perioden 2014–2020	2 260	100	3			
Totalt för utgiftsområde 14 Arbetsmarknad och arbetsliv	**79 842**	**93 540**	**89 659**	**93 539**	**92 828**	**91 048**

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Tabell 2.2 Förändringar av utgiftsramen 2025–2027 för utgiftsområde 14 Arbetsmarknad och arbetsliv

Miljoner kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**92 059**	**92 059**	**92 059**
Pris- och löneomräkning[2]	248	442	618
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	-2 260	-2 329	-2 216
varav BP25[3]	*59*	*213*	*825*
Makroekonomisk utveckling	2 986	2 228	836
Volymer	509	433	-245
Överföring till/från andra utgiftsområden	-2	-5	-5
Övrigt			
Ny utgiftsram	**93 539**	**92 828**	**91 048**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2024. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2026–2027 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Tabell 2.3 Utgiftsram 2025 realekonomiskt fördelad för utgiftsområde 14 Arbetsmarknad och arbetsliv

Miljoner kronor

	2025
Transfereringar[1]	83 488
Verksamhetsutgifter[2]	10 044
Investeringar[3]	7
Summa utgiftsram	**93 539**

Anm.: Den realekonomiska fördelningen baseras på utfall 2023 samt kända förändringar av anslagens användning.

[1] Med transfereringar avses inkomstöverföringar, dvs. utbetalningar av bidrag från staten till exempelvis hushåll, företag eller kommuner utan att staten får någon direkt motprestation.

[2] Med verksamhetsutgifter avses resurser som statliga myndigheter använder i verksamheten, t.ex. utgifter för löner, hyror och inköp av varor och tjänster.

[3] Med investeringar avses utgifter för anskaffning av varaktiga tillgångar såsom byggnader, maskiner, immateriella tillgångar och finansiella tillgångar.

2.3 Skatteutgifter

Vid sidan av stöd till företag och hushåll på budgetens utgiftssida finns det även stöd på budgetens inkomstsida i form av avvikelser från en enhetlig beskattning, s.k. skatteutgifter. Innebörden av skatteutgifter beskrivs närmare i Förslag till statens budget, finansplan m.m., avsnittet om skattefrågor. Den samlade redovisningen finns i regeringens skrivelse Redovisning av skatteutgifter (skr. 2023/24:98). Nedan redovisas de skatteutgifter som är att hänföra till utgiftsområde 14.

Tabell 2.4 Skatteutgifter inom utgiftsområde 14 Arbetsmarknad och arbetsliv

	2024	2025
Avdrag för ökade levnadskostnader vid tillfälligt arbete, dubbel bosättning och hemresor (A10)	810	820
Avdrag för resor till och från arbetet (A11)	7 820	7 940
Avdrag för inställelseresor (A12)	-	-
Förmån av resa vid anställningsintervju (A14)	-	-
Förmån av utbildning vid omstrukturering m.m (A15)	-	-
Friskvårdsbidrag (A29)	-	-
Flyttersättningar från arbetsgivare (A32)	-	-
Avdrag för resor till och från arbetet (B5)	200	200
Generell nedsättning av egenavgifter (D2)	1 840	1 900
Nedsättning av arbetsgivaravgifter för personer som arbetar med FoU (D4)	3 420	3 580
Nedsättning av arbetsgivaravgifter för den först anställda (D5)	300	300
Nedsättning av arbetsgivaravgifter för unga (D6)	u	u
Tillfälligt nedsatta arbetsgivaravgifter för personer mellan 19 och 23 år (D7)	u	u
Skattereduktion för ruttjänster (G3)	7 190	7 260
Skattereduktion för rotarbeten (G4)	12 120	11 250
Skattereduktion för avgift till arbetslöshetskassa (G10)	1 570	1 580
Jobbskatteavdrag (G11)	176 630	183 610
Jobbskatteavdrag för äldre (G12)	5 240	5 420

Anm.: Inom parentes anges den beteckning för respektive skatteutgift som används i regeringens skrivelse. Skatteutgifter som inte har beräknats anges med ”-”. Skatteutgifter som upphör eller har upphört anges med ”u”.

Källa: Regeringens skrivelse 2023/24:98.

3 Arbetsmarknad

3.1 Mål för området

Målet för arbetsmarknadspolitiken är att insatserna ska bidra till en väl fungerande arbetsmarknad (prop. 2011/12:1 utg.omr. 14 avsnitt 3.3, bet. 2011/12:AU2, rskr. 2011/12:88).

3.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Utvecklingen på arbetsmarknaden påverkas av en rad olika faktorer. Arbetsmarknadspolitikens bidrag är ofta svårt att mäta och avgränsa från effekterna av åtgärder inom andra utgiftsområden, konjunkturutveckling och insatser av andra aktörer på arbetsmarknaden.

Grunden för resultatredovisningen utgörs av flera olika indikatorer. Sysselsättningsgrad och arbetslöshet är viktiga mått på hur arbetsmarknaden utvecklas. Eftersom arbetsmarknadspolitiken i stor utsträckning genomförs av Arbetsförmedlingen analyseras även indikatorer som mer direkt kan kopplas till Arbetsförmedlingens verksamhet. Här utgörs huvudindikatorerna av övergångarna till arbete och i vissa fall även till reguljära studier.

Arbetsmarknadspolitiken påverkar dock inte bara övergångarna till arbete och studier direkt, utan även indirekt genom olika insatser som stärker de arbetssökandes ställning på arbetsmarknaden, vilket i sin tur påverkar arbetskraftsdeltagandet och möjligheten att få ett arbete. Därför beskrivs även omfattningen av de arbetsmarknadspolitiska insatserna och deras resultat.

Följande centrala indikatorer redovisas inom området:

1 sysselsättning och arbetslöshet
2 andel övergångar till arbete och studier för personer inskrivna vid Arbetsförmedlingen
3 antal personer i Arbetsförmedlingens insatser och resultat 90 dagar efter avslutat arbetsmarknadspolitiskt program
4 antal personer med arbetslöshetsersättning och aktivitetsstöd.

Indikatorerna redovisas för relevanta undergrupper och enskilda insatser. I resultatredovisningen används även rapporter och undersökningar från t.ex. Arbetsförmedlingen och Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering (IFAU).

3.3 Resultatredovisning

3.3.1 Utvecklingen på arbetsmarknaden

Sysselsättningsgraden har vänt ned

Antalet sysselsatta i åldern 15–74 år ökade under 2023 och sysselsättningsgraden planade ut på en rekordhög nivå. Jämfört med 2022 ökade sysselsättningsgraden med 0,6 procentenheter till 69,4 procent (se diagram 3.1). Ökningen var tydligare bland

kvinnor än bland män. Sysselsättningsgraden var dock fortsatt högre för män (71,8 procent) än för kvinnor (67,0 procent). Sysselsättningsgapet mellan kvinnor och män har varit i stort sett konstant sedan 1990-talet. Under det andra halvåret 2023 försämrades situationen på arbetsmarknaden och sysselsättningsgraden började att minska. Den negativa trenden fortsatte under det första kvartalet 2024 men vände upp under det andra kvartalet till 69,3 procent. I jämförelse med övriga EU-länder hade Sverige det högsta arbetskraftsdeltagandet och den näst högsta sysselsättningsgraden i EU (20–64 år) 2023.

Diagram 3.1 Sysselsättningsgrad

Procent av befolkningen 15–74 år, säsongsrensade kvartalsvärden

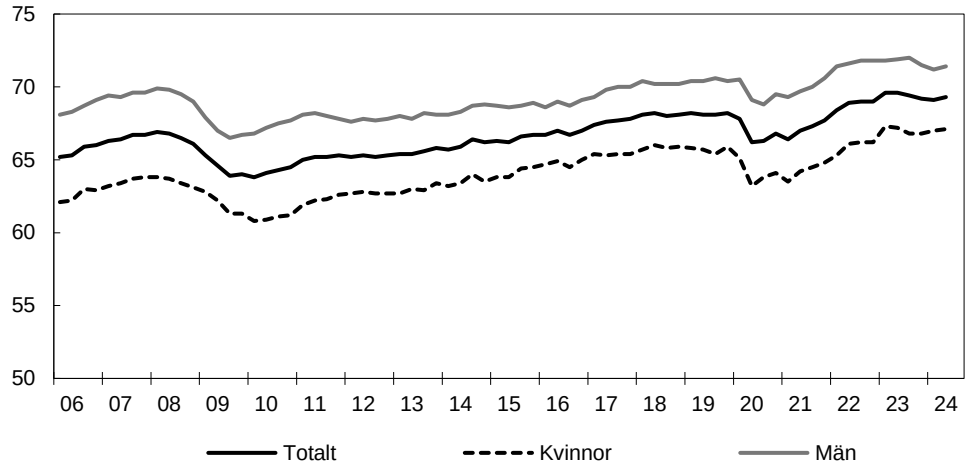

Anm: Sysselsättningsgraden definieras som andel sysselsatta av befolkningen. En sysselsatt person är en person som under en viss vecka (referensveckan) utfört något arbete i minst en timme som anställd, egen företagare eller medhjälpare i företag tillhörande en familjemedlem.

Källa: Statistiska centralbyrån.

Sysselsättningsgraden minskade svagt bland inrikes födda men ökade tydligt bland utrikes födda under 2023. Bland inrikes födda uppgick sysselsättningsgraden till 70,2 procent och bland utrikes födda till 67,1 procent. Sysselsättningsgapet mellan inrikes och utrikes födda minskade tydligt och uppgick till 3,1 procentenheter 2023, jämfört med 6,1 procentenheter 2022. Detta efter att även ha minskat kraftigt 2022 och efter att ha varierat runt ca 10 procentenheter 2005–2020. Ökningen i sysselsättningsgrad bland utrikes födda var särskilt tydlig bland kvinnor, men sysselsättningsgraden är fortsatt tydligt lägre bland utrikes födda kvinnor jämfört med utrikes födda män. Sysselsättningsgapet mellan utrikes födda kvinnor och utrikes födda män är stort, 10,7 procentenheter, och tydligt större än sysselsättningsgapet mellan inrikes födda kvinnor och män på 4,8 procentenheter. Bland inrikes födda ökade sysselsättningsgraden bland kvinnor, men minskade bland män. I åldern 20–64 år är skillnaden i sysselsättningsgrad mellan inrikes och utrikes födda betydligt större, 10,6 procentenheter, än i åldersgruppen 15–74 år. Det beror delvis på att andelen sysselsatta äldre personer, över 64 år, är högre bland inrikes födda jämfört med utrikes födda. Om de äldre räknas bort ökar sysselsättningsgraden mer bland inrikes födda än bland utrikes födda. Under första halvåret 2024 ökade sysselsättningsgraden, 15–74 år, bland inrikes födda och nådde 70,6 procent det andra kvartalet men minskade samtidigt bland de utrikes födda till 65,3 procent.

Sysselsättningsgraden bland unga (15–24 år) ökade med 0,3 procentenheter jämfört med 2022 till 44,8 procent. Ökningen var mindre än i den arbetsföra befolkningen i stort. Sysselsättningsgraden ökade tydligt bland unga kvinnor men minskade bland unga män.

Bland personer med förgymnasial utbildning (15–74 år) ökade sysselsättningsgraden med 0,3 procentenheter, jämfört med 2022, till 36,0 procent 2023. I den gruppen var sysselsättningsgraden dock betydligt lägre än bland gymnasialt och eftergymnasialt utbildade under 2023, likt den varit sedan 2005 då SCB inledde mätningar på utbildningsnivå. Jämfört med gymnasialt utbildade var sysselsättningsgraden bland personer med förgymnasial utbildning nästan hälften så hög, och skillnaden var ännu större jämfört med eftergymnasialt utbildade. Bland kvinnor med endast förgymnasial utbildning var sysselsättningsgraden särskilt låg, 31,1 procent jämfört med 39,9 procent bland män. Bland eftergymnasialt utbildade var sysselsättningsgraden 80,2 procent, vilket var tydligt högre än bland de gymnasialt utbildade på 69,8 procent. Sysselsättningsgraden ökade i samtliga utbildningsnivåer och mest bland de gymnasialt utbildade. Ökningen var högre bland kvinnor än bland män i alla utbildningsnivåer.

Personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga (16–65 år) har generellt sett betydligt lägre sysselsättningsgrad och arbetskraftsdeltagande än övriga befolkningen (16–65 år). Statistiska centralbyrån, SCB, redovisar i rapporten Situationen på arbetsmarknaden för personer med funktionsnedsättning 2023 att sysselsättningsgraden bland personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga var 45 procent, vilket kan jämföras med 81 procent i den övriga befolkningen. Sysselsättningsgraden var lika hög bland kvinnor och män med nedsatt arbetsförmåga. I föregående års rapport redovisades att andelen sysselsatta personer med nedsatt arbetsförmåga 2022 var 44 procent. Ökningen mellan 2022 och 2023 är inte statistiskt signifikant.

Arbetslösheten ökade 2023

Arbetslösheten vände upp i inledningen av 2023 efter en tydlig nedgång efter covid-19-pandemin. För helåret 2023 uppgick arbetslösheten till 7,7 procent, en ökning med 0,2 procentenheter jämfört med 2022. Arbetslösheten ökade bland män men var oförändrad bland kvinnor. Bland kvinnor uppgick arbetslösheten till 7,9 procent och bland män till 7,5 procent (se diagram 3.2). Under det första halvåret 2024 har arbetslösheten fortsatt att öka och uppgick till 8,3 procent det andra kvartalet.

Den ökade arbetslösheten 2023 bedöms främst bero på konjunkturella orsaker som låg efterfrågan på arbetskraft. Den totala arbetslösheten är dock i huvudsak strukturell och har varit hög även i perioder av gynnsam konjunktur. De strukturella utmaningarna på arbetsmarknaden kan främst kopplas till att många arbetssökande inte har de kvalifikationer som efterfrågas av arbetsgivare, vilket också leder till långa arbetslöshetstider. Arbetsförmedlingen lyfter fram fyra grupper av individer som benämns som arbetssökande med svag konkurrensförmåga på arbetsmarknaden. De utgörs av utomeuropeiskt födda, personer med högst förgymnasial utbildning, personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga och arbetssökande som är 55 år eller äldre.

Arbetslösheten i åldersgruppen 15–74 år är hög i Sverige jämfört med andra länder i Europa. I Sverige är det dock, till skillnad från många andra EU-länder, relativt många heltidsstuderande som söker arbete och som därmed klassificeras som arbetslösa. Exkluderas den gruppen sjunker arbetslösheten från 7,7 procent till 5,0 procent. Den höga arbetslösheten i Sverige kan också delvis förklaras av ett högt arbetskrafts-deltagande jämfört med andra länder i EU. Det höga arbetskraftsdeltagandet i Sverige kan bl.a. förklaras av den generösa tillgången till barnomsorg och att ersättnings-systemen är kopplade till att individer ingår i arbetskraften. Samtidigt har arbetslösheten minskat kraftigt i många länder i EU de senaste åren, vilket inte har varit fallet i Sverige. Detta har medfört att skillnaden mellan Sverige och andra EU-länder har ökat över tid.

Diagram 3.2 Arbetslöshet

Procent av arbetskraften 15–74 år, säsongsrensade kvartalsvärden

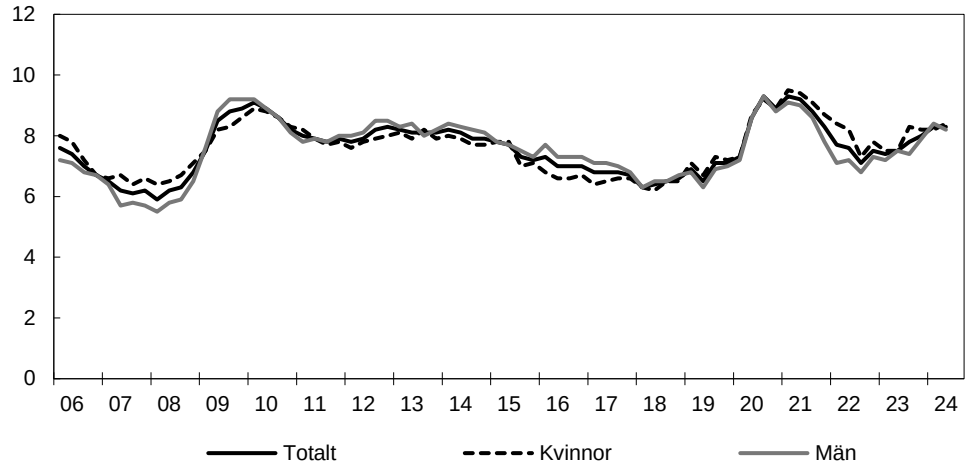

Källa: Statistiska centralbyrån.

Arbetslösheten bland utrikes födda minskade med 1,0 procentenhet mellan 2022 och 2023 till 15,1 procent. Minskningen var särskilt tydlig bland utrikes födda kvinnor. Arbetslösheten var dock 2,4 procentenheter högre bland utrikes födda kvinnor jämfört med utrikes födda män. Bland inrikes födda ökade arbetslösheten samtidigt med 0,4 procentenheter till 5,1 procent. Arbetslösheten var lika hög bland inrikes födda kvinnor och bland inrikes födda män och ökningen jämfört med 2022 var ungefär lika stor i de två grupperna.

Arbetslösheten bland unga (15–24 år) uppgick 2023 till 22,1 procent. Det var en ökning med 0,3 procentenheter jämfört med 2022 och en högre ökning än i den arbetsföra befolkningen i stort. Arbetslösheten bland unga män ökade, samtidigt som den minskade bland unga kvinnor (se diagram 3.3). Arbetslösheten bland unga är bland de fyra högsta jämfört med andra länder i EU. Under det andra kvartalet 2024 var arbetslösheten bland de unga 23,6 procent. Om de heltidsstuderande som söker arbete exkluderas sjunker dock arbetslöshetsnivån under 2023 till 10,0 procent, vilket är mindre än hälften av den redovisade ungdomsarbetslösheten. Andelen unga som varken arbetar eller studerar, s.k. UVAS, kan ge en mer rättvisande bild av utmaningarna för unga på arbetsmarknaden. År 2023 ökade andelen unga i åldern 15–24 år som varken arbetade eller studerade från 4,9 procent 2022 till 5,1 procent, se vidare utgiftsområde 17 Kultur, medier, trossamfund och fritid, avsnitt 15 Ungdomspolitik. Det var den näst lägsta nivån i EU och kan jämföras med genomsnittet för UVAS i EU-länderna som uppgick till 9,2 procent.

Diagram 3.3 Ungdomsarbetslöshet

Procent av arbetskraften 15–24 år, säsongsrensade kvartalsvärden

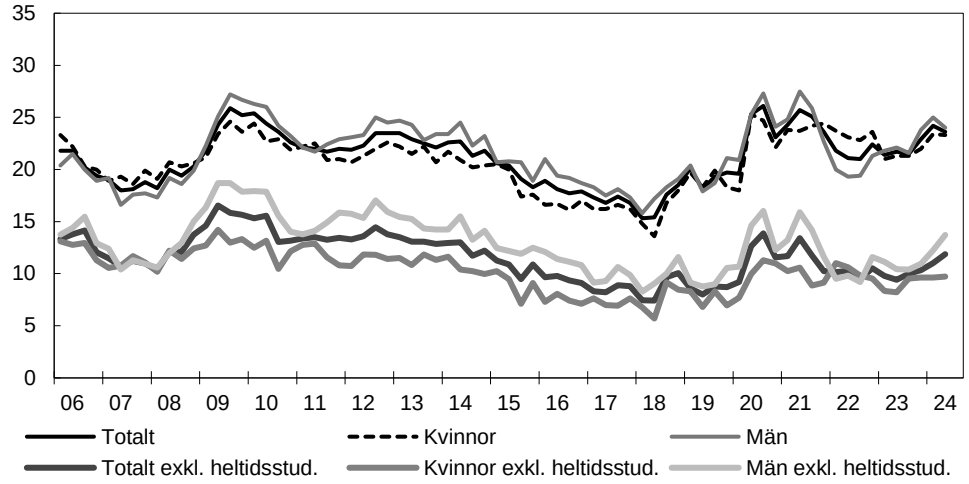

Källa: Statistiska centralbyrån.

Arbetslösheten bland äldre (55–74 år) minskade från 5,2 procent 2022 till 5,1 procent 2023. Arbetslösheten minskade bland personer i åldersgruppen 55–64 år och ökade i åldersgruppen 65–74 år. Minskningen var större bland äldre män än bland äldre kvinnor.

Arbetslösheten bland personer med förgymnasial utbildning (15–74 år) var 2023 nästan fyra gånger så hög som bland de med gymnasial utbildning och nästan sex gånger så hög som bland dem med eftergymnasial utbildning (se diagram 3.4). Arbetslösheten var högre bland kvinnor än bland män i respektive utbildningsnivå. Skillnaden mellan könen var särskilt stor bland de med förgymnasial utbildning. Arbetslösheten ökade bland de med eftergymnasial utbildning, ungefär lika mycket bland kvinnor och män. Bland de med förgymnasial utbildning minskade arbetslösheten, minskningen var tydligast bland kvinnor. Bland de gymnasialt utbildade var arbetslösheten oförändrad. I den gruppen minskade dock arbetslösheten tydligt bland kvinnor samtidigt som den ökade bland män.

Diagram 3.4 Arbetslöshet efter utbildningsnivå

Procent av arbetskraften 15–74 år

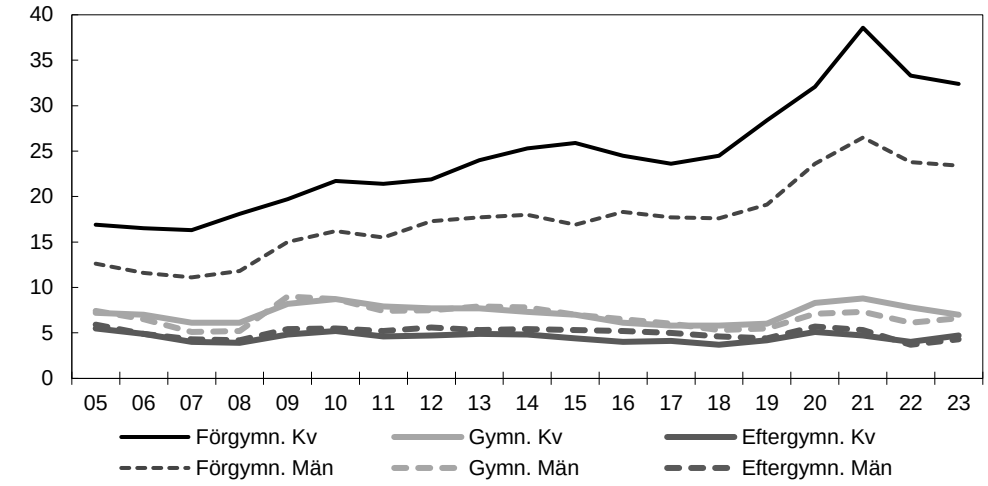

Källa: Statistiska centralbyrån.

Personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga (16–65 år) är generellt sett arbetslösa i betydligt större utsträckning än övriga befolkningen. Bland personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga var

arbetslösheten 19 procent 2023. Motsvarande andel i den övriga befolkningen (16–65 år) var 8 procent. Arbetslösheten var lika hög bland kvinnor och män med nedsatt arbetsförmåga. I föregående årsrapport om funktionsnedsattas situation på arbetsmarknaden redovisade SCB att arbetslösheten 2022 bland personer med nedsatt arbetsförmåga var 20 procent. Minskningen 2023 är inte signifikant.

Dämpade anställningsplaner inom näringslivet

Efterfrågan på arbetskraft var enligt flera indikatorer svag under 2023. Näringslivets anställningsplaner föll under 2022 och var under 2023 alltjämt dämpade (se diagram 3.5). Det har också blivit allt mindre vanligt att företag behåller arbetskraft för att undvika framtida rekryteringsproblem enligt Konjunkturinstitutets indikator för övervintring av arbetskraft. Under 2023 minskade antalet nya lediga jobb vid Arbetsförmedlingen kraftigt samtidigt som antalet varsel om uppsägningar och antalet konkurser i näringslivet ökade. Den minskade efterfrågan på arbetskraft har drabbat både tillverkningsindustrin, förutom elektronikindustrin, och den privata tjänste- och servicesektorn, förutom konsultbyråer. Särskilt drabbad är byggsektorn, där många anställda har varslats och anställningsplanerna under våren 2024 har varit kraftigt negativa. Samtidigt rapporterar näringslivet om fortsatta utmaningar att hitta rätt kompetens och tillsätta tjänster.

Diagram 3.5 Anställningsplaner i näringslivet och nya lediga jobb

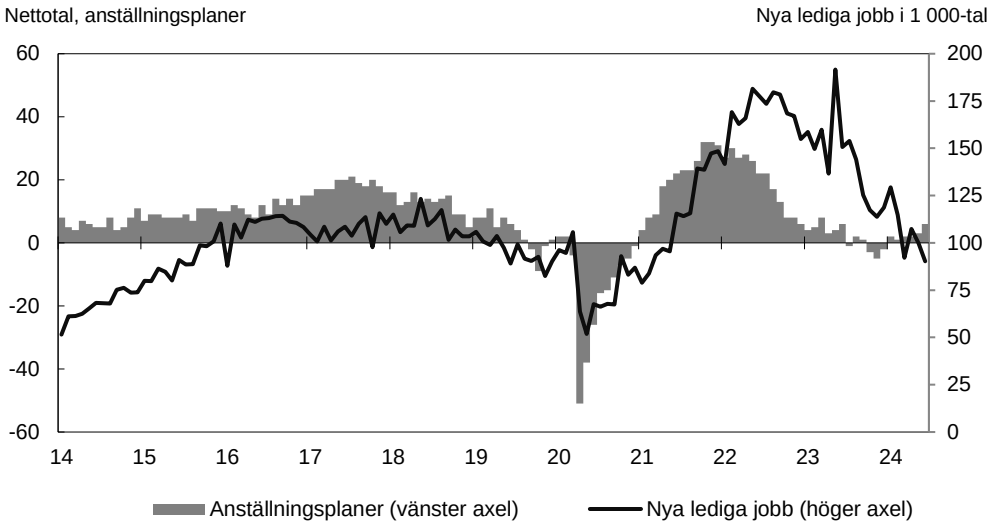

Anm.: Säsongsrensade månadsvärden. Uppgifterna om Arbetsförmedlingens nya lediga jobb ska tolkas med försiktighet.

Källa: Konjunkturinstitutet och Arbetsförmedlingen.

Inskrivna arbetslösa vid Arbetsförmedlingen har ökat

Antalet inskrivna arbetslösa vid Arbetsförmedlingen uppgick till i genomsnitt 333 000 personer 2023, vilket är 9 000 personer färre jämfört med 2022. Det svaga konjunkturläget har dock medfört att antalet inskrivna arbetslösa har ökat sedan sommaren 2023. Nästan hela ökningen fram till sommaren 2024 avser personer som varit arbetslösa kortare tid än tolv månader, varav majoriteten är män (se diagram 3.6). Sedan hösten 2023 har det även skett en svag ökning av antalet inskrivna arbetslösa som varit utan arbete mer än 12 månader (långtidsarbetslösa). I juni 2024 uppgick antalet långtidsarbetslösa vid Arbetsförmedlingen till ca 140 000 personer, vilket är drygt 2 000 fler än samma månad 2023. Personer som varit utan arbete mer än två år har däremot minskat med ca 5 000 personer under det senaste året och uppgick till knappt 79 000 personer i juni 2024. Av de som är långtidsarbetslösa har andelen

personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga samt arbetssökande som är 55 år och äldre ökat under de senaste två åren.

Diagram 3.6 Antal inskrivna arbetslösa vid Arbetsförmedlingen (16–65 år) fördelat på arbetslöshetstid (upp till 12 månader och mer än 12 månader)

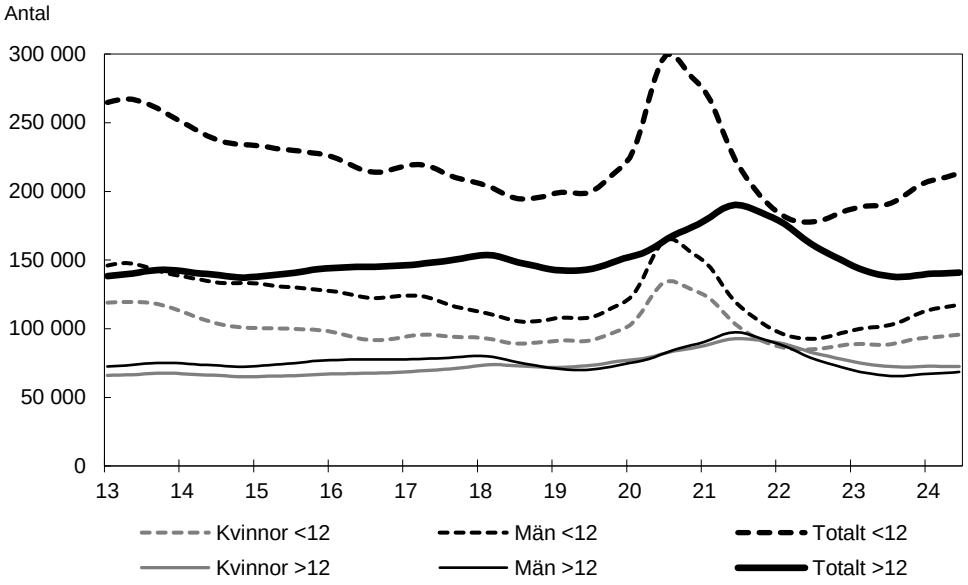

Anm.: Säsongsrensade och utjämnade månadsvärden. Tidsserierna avser 16–64 år t.o.m. 2020. Fr.o.m. 2021 gäller tidsserien 16–65 år.

Källa: Arbetsförmedlingen och egna bearbetningar.

Andelen övergångar till arbete minskade 2023

Antalet unika individer som vid något tillfälle var inskrivna vid Arbetsförmedlingen under 2023 uppgick till totalt 849 000 personer, vilket var en minskning med 17 000 personer jämfört med 2022. Av de inskrivna övergick 283 000 personer till arbete vid minst ett tillfälle under året, motsvarande 32 procent bland kvinnor och 34 procent bland män. För såväl kvinnor som män innebar det en minskning av övergångar till arbete för alla grupper som redovisas i tabell 3.1 jämfört med 2022. Minskningen var generellt sett något större bland män och särskilt i gruppen långtidsarbetslösa.

Den negativa utvecklingen kan förklaras av det försämrade arbetsmarknadsläget 2023. Trots detta var övergångarna till arbete 2023 överlag högre än 2019, dvs. året innan pandemin. En förklaring till det kan vara att sammansättningen av inskrivna arbetslösa vid Arbetsförmedlingen fortfarande består av individer som i genomsnitt står närmare arbetsmarknaden än före pandemin, samtidigt som det alltjämt råder brist på arbetskraft inom vissa sektorer. En grupp som avviker från det mönstret är dock personer med funktionsnedsättning som hade betydligt lägre andel övergångar till arbete 2023 än före pandemin.

Tabell 3.1 Andel övergångar till arbete eller studier fördelat på olika grupper av inskrivna personer vid Arbetsförmedlingen

Procent

Målgrupp	Arbete 2021	Studier 2021	Arbete 2022	Studier 2022	Arbete 2023	Studier 2023
Totalt	**36,4**	**5,9**	**36,1**	**5,1**	**33,4**	**5,1**
varav kvinnor	34,7	7,3	34,4	6,4	32,3	6,4
varav män	38,1	4,7	37,7	3,8	34,4	3,8
Personer med högst förgymnasial utbildning	**25,9**	**5,8**	**28,1**	**5,7**	**26,1**	**5,5**
varav kvinnor	20,9	7,4	23,4	7,8	22,4	7,6
varav män	30,1	4,4	32,1	3,9	29,3	3,8
Utomeuropeiskt födda	**29,3**	**7,6**	**31,4**	**7,1**	**29,1**	**6,9**
varav kvinnor	24,0	9,6	26,4	9,3	25,1	9,2
varav män	34,4	5,7	36,6	4,7	33,4	4,6
Personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga	**23,5**	**2,1**	**25,2**	**1,9**	**22,1**	**1,9**
varav kvinnor	21,9	2,7	23,5	2,3	20,4	2,3
varav män	24,8	1,6	26,7	1,5	23,4	1,5
Äldre ≥ 55 år	**28,1**	**1,1**	**28,5**	**1,3**	**26,1**	**1,3**
varav kvinnor	28,4	1,4	28,3	1,6	25,9	1,6
varav män	27,8	0,8	28,6	1,0	26,2	1,0
Unga 16–24 år	**36,5**	**11,3**	**35,6**	**9,3**	**33,2**	**9,1**
varav kvinnor	35,4	13,1	34,1	11,0	32,2	11,0
varav män	37,3	9,9	36,6	8,1	33,9	7,8
Långtidsarbetslösa	**23,9**	**5,8**	**26,0**	**6,0**	**22,1**	**6,1**
varav kvinnor	20,3	7,4	22,3	7,9	19,9	7,8
varav män	27,3	4,4	29,8	4,1	24,5	4,2

Anm.: Övergångsmåttet är beräknat som antalet unika individer 16-64 år som har övergått till arbete eller studier dividerat med antalet unika personer som har varit inskrivna vid Arbetsförmedlingen (oavsett orsak). De olika grupperna kan överlappa varandra. Långtidsarbetslösa avser inskrivna vid Arbetsförmedlingen som har varit utan arbete i 12 månader eller mer.

Källa: Arbetsförmedlingen.

Antalet inskrivna som övergick till reguljära studier uppgick till 43 000 personer, vilket motsvarar 5 procent av alla inskrivna. Av de inskrivna kvinnorna övergick 6,4 procent till studier och motsvarande andel för män var 3,8 procent. Övergångarna till studier var i stort sett oförändrade för såväl kvinnor som män i alla grupper jämfört med 2022. Totalt övergick 14 500 unika personer med högst förgymnasial utbildning till någon form av reguljär utbildning under 2023.

Tabell 3.2 Andel övergångar till studier för personer med högst förgymnasial utbildning

Antal unika individer (avrundat till 100-tal) samt andel kvinnor och män

		2021	2022	2023
Avaktualiserade från Arbetsförmedlingen till reguljära studier	Totalt	12 400	10 100	9 300
	Kvinnor andel	56	61	60
	Män andel	44	39	40
Studier inom etableringsprogrammet	Totalt	1 300	1 600	1 600
	Kvinnor andel	58	59	59
	Män andel	42	41	41
Studier med aktivitetsstöd, förberedande insats	Totalt	2 500	1 900	1 700
	Kvinnor andel	64	64	64
	Män andel	36	36	36
Deltidsstudier i kombination med jobb- och utvecklingsgarantin	Totalt	1 000	2 300	2 300
	Kvinnor andel	71	75	77
	Män andel	29	25	23

Anm.: Det går inte att summera de olika studievägarna då en individ kan ha gått flera olika studievägar under ett år. Med studier avses utbildning inom komvux, folkhögskola, yrkeshögskola samt universitet och högskola.

Källa: Arbetsförmedlingen.

Av tabell 3.2 framgår att antalet arbetssökande med högst förgymnasial utbildning som lämnat Arbetsförmedlingen för reguljära studier minskade 2023 jämfört med föregående år. Även antalet arbetssökande som påbörjat studier med aktivitetsstöd som en förberedande insats minskade. Minskningen var lika stor för män som för kvinnor. Antalet arbetssökande som bedrivit deltidsstudier i kombination med jobb- och utvecklingsgarantin, samt antalet personer som studerar inom ramen för etableringsprogrammet låg fortsatt på samma nivå 2023 som under 2022.

3.3.2 Medel inom arbetsmarknadspolitiken

Diagram 3.7 Utgifter inom utgiftsområde 14 Arbetsmarknad

Miljoner kronor

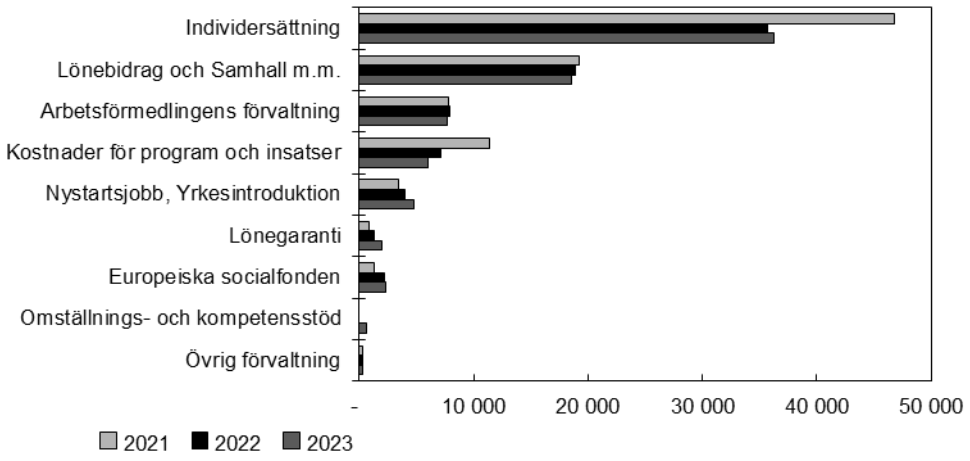

Anm:. Diagrammet visar utgifter under anslag inom området Arbetsmarknad de aktuella åren. Lönebidrag och Samhall m.m. avser de särskilda insatserna för personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga. I utgifterna för Europeiska socialfonden ingår för 2022 React-EU som finansierat kostnader för program och insatser med 866 miljoner kronor och Arbetsförmedlingens förvaltning med 75 miljoner kronor. Detta har i motsvarande grad minskat anslagsbelastningen under anslagen för Arbetsförmedlingens förvaltning och kostnader för program och insatser. För 2023 var beloppen 945 miljoner kronor respektive 368 miljoner kronor.

Källa: Egna beräkningar.

Utgifterna för individersättning, som till stor del följer utvecklingen av antalet arbetslösa, minskade kraftigt mellan 2021 och 2022, men ökade något 2023 till följd av

en högre arbetslöshet. Utgifterna avseende arbetsmarknadspolitiska insatser minskade mellan 2022 och 2023 (se diagram 3.7). Samtidigt har det funnits ett ekonomiskt utrymme för fler insatser. Att medlen inte användes i större utsträckning beror delvis på att långtidsarbetslösheten och antalet personer inom jobb- och utvecklingsgarantin samt jobbgarantin för ungdomar varit lägre än beräknat. Arbetsförmedlingen använde inte heller resurserna för särskilda insatser till personer med funktionsnedsättning eller till insatser utanför ramprogrammen i den omfattning det fanns utrymme för.

Arbetet med korrekta utbetalningar från välfärdsystemen redovisas samlat inom utgiftsområde 2 Samhällsekonomi och finansförvaltning.

3.3.3 Arbetsmarknadspolitiska program och insatser

I detta avsnitt redovisas arbetsmarknadspolitiska insatser som huvudsakligen finansieras under anslaget 1:3 *Kostnader för arbetsmarknadspolitiska program och insatser* och anslaget 1:5 *Nystartsjobb och etableringsjobb*.

I avsnitt 3.3.4 och 3.3.5 redogörs för resultat i förhållande till insatser som finansieras via andra anslag inom utgiftsområdet. I avsnitt 3.3.6 redogörs för resultat kopplade till individersättningar.

Tabell 3.3 Antalet pågående beslut per månad om arbetsmarknadspolitiska program (inkl. ramprogram särredovisade) och subventionerade anställningar

Genomsnittligt antal pågående beslut per månad (avrundat till 100-tal) och procent

Arbetsmarknadspolitiska program med aktivitetsstöd eller etableringsersättning	2021 Totalt antal	2021 Andel kvinnor	2021 Andel män	2022 Totalt antal	2022 Andel kvinnor	2022 Andel män	2023 Totalt antal	2023 Andel kvinnor	2023 Andel män
Arbetsmarknadsutbildning	7 900	30	70	6 400	31	69	6 200	31	69
Arbetspraktik	3 500	45	55	3 000	49	51	3 100	52	48
Förberedande insatser	43 600	53	47	29 300	54	46	26 900	54	46
varav Förberedande utbildning	*9 800*	*56*	*44*	*5 000*	*54*	*46*	*3 600*	*53*	*47*
varav Kartläggning, vägledning och rehabilitering	*33 900*	*52*	*48*	*24 400*	*54*	*46*	*23 400*	*55*	*45*
Förmedlingsinsatser							23 200	44	56
Projekt med arbetsmarknadspolitisk inriktning	1 900	54	46	1 300	60	40	500	59	41
Stöd till start av näringsverksamhet	4 300	46	54	2 300	46	54	900	48	52
Ramprogram									
Etableringsprogrammet	13 600	58	42	10 700	56	44	10 400	56	44
Jobbgarantin för ungdomar	21 500	40	60	13 400	41	59	12 100	39	61
Jobb- och utvecklingsgarantin	128 000	49	51	124 500	51	49	109 400	51	49
Subventionerade anställningar									
Extratjänster	11 500	60	40	3 800	61	39	-	-	-
Introduktionsjobb	5 200	39	61	6 000	47	53	7 600	55	45
Nystartsjobb	26 200	33	67	29 500	36	64	27 700	39	61
Yrkesintroduktionsanställningar	300	10	90	400	15	85	400	13	87

Anm.: Avser personer 16–65 år vilket skiljer mot redovisningar i tidigare års Budgetpropositioner då åldersgruppen var 16–64 år. Antalet beslut i tabellen bör inte summeras eftersom en individ kan ha flera parallella beslut.

Källa: Arbetsförmedlingen och egna bearbetningar.

Tabell 3.4 Andel i arbete 90 dagar efter avslutat arbetsmarknadspolitiskt program eller subventionerad anställning (ej ramprogram)

Procent

Arbetsmarknadspolitiska program med aktivitetsstöd eller etableringsersättning	2022 Totalt	2022 Kvinnor	2022 Män	2023 Totalt	varav utan stöd	varav med stöd	2023 Kvinnor	varav utan stöd	varav med stöd	2023 Män	varav utan stöd	varav med stöd
Arbetsmarknadsutbildning	39	33	41	33	25	8	28	22	6	35	26	9
Arbetspraktik	41	38	44	38	12	27	35	12	23	42	12	30
Förberedande insatser	22	21	24	24	17	7	23	18	5	25	17	8
varav Förberedande utbildning	*12*	*11*	*13*	*11*	*8*	*3*	*10*	*7*	*3*	*12*	*8*	*3*
varav Kartläggning, vägledning & rehabilitering	*29*	*26*	*33*	*28*	*21*	*8*	*26*	*21*	*6*	*31*	*21*	*10*
Projekt med arbetsmarknadspolitisk inriktning	29	25	34	23	6	17	19	5	14	30	8	22
Stöd till start av näringsverksamhet	82	82	82	79	79	0	80	80	0	78	78	1
Subventionerade anställningar												
Extratjänster[1]	40	35	46	48	4	44	47	4	43	51	4	47
Introduktionsjobb	47	41	51	41	10	30	37	9	29	43	11	32
Nystartsjobb	32	29	33	27	20	7	25	19	6	28	21	8
Yrkesintroduktionsanställningar	67	59	68	65	64	1	58	58	0	66	65	1

Anm.: Statistiken avser samtliga personer som avslutat program i åldern 16–65 år. Arbete med stöd inkluderar alla former av subventionerade anställningar beslutade av Arbetsförmedlingen.

[1]Extratjänster fasades ut under 2022. Resultat för extratjänster redovisas för 2023 eftersom andelen till arbete beräknas på dem som lämnat programmet under perioden oktober 2022 till september 2023, vilket var ca 2 000 personer.

Källa: Arbetsförmedlingen och egna beräkningar.

Resultaten för kvinnor respektive män inom Arbetsförmedlingens program och insatser beskrivs huvudsakligen genom antalet deltagare i de olika insatserna och utfallet i form av deltagarnas arbetsmarknadsstatus 90 dagar efter insatsernas slut. En översiktlig redovisning framgår av tabell 3.3 och tabell 3.4. Vissa av insatserna har inte som primärt syfte att direkt leda till arbete, utan är snarare förberedande inför andra insatser. Huvuddelen av insatserna riktas till personer som står relativt långt från arbetsmarknaden och som ingår i något av ramprogrammen jobb- och utvecklingsgarantin, jobbgarantin för ungdomar eller etableringsprogrammet (se tabell 3.3). Ett ramprogram kan innefatta olika insatser, t.ex. arbetsmarknadsutbildning, stöd till start av näringsverksamhet eller arbetsplatsförlagda aktiviteter såsom arbetspraktik, arbetsträning eller förstärkt arbetsträning. Inom ramprogrammen kan även utbildning ske inom kommunal vuxenutbildning, folkhögskola, yrkeshögskola samt i vissa fall på universitet och högskolor.

Könsfördelningen avseende deltagare inom de arbetsmarknadspolitiska insatserna har utjämnats i vissa avseenden. Andelen kvinnor har ökat inom subventionerade anställningarna nystartsjobb och introduktionsjobb de senaste åren (se tabell 3.3). Däremot har skillnaderna mellan könen inte minskat när det gäller subventionerade anställningar för personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga. Det har inte heller skett någon utjämning avseende deltagare i arbetsmarknadsutbildning.

Avseende könsskillnader i andelen personer som var i arbete 90 dagar så har skillnaden utjämnats mellan 2022 och 2023 eftersom andelen kvinnor som var i arbete inte minskat i samma utsträckning som för män. Kvinnor har en lägre andel i arbete än män för nästan alla insatser, vilket förstärks av fördelningen av arbete med stöd.

Antalet i jobb- och utvecklingsgarantin minskade när långtidsarbetslösheten sjönk

Tabell 3.5 Andel övergångar till arbete eller studier från jobb- och utvecklingsgarantin och jobbgarantin för ungdomar

Procent

Jobb- och utvecklingsgarantin	2021 Arbete	*varav utan stöd*	*varav med stöd*	2021 Studier	2022 Arbete	*varav utan stöd*	*varav med stöd*	2022 Studier	2023 Arbete	*varav utan stöd*	*varav med stöd*	2023 Studier
Totalt	21,5	10,4	11,1	6,5	25,3	13,6	11,9	6,8	22,1	11,5	10,8	6,7
Kvinnor	17,1	8,5	8,7	8,6	20,9	11,7	9,3	9,3	19,2	10,5	8,9	9,2
Män	25,6	12,1	13,4	4,5	29,6	15,4	14,5	4,3	24,9	12,5	12,7	4,3
Jobbgarantin för ungdomar												
Totalt	33,8	28,7	5,1	10,8	28,9	23,8	5,3	8,2	25,1	20,3	4,9	7,3
Kvinnor	30,1	26,8	3,2	13,1	25,1	21,3	3,9	10,0	22,6	19,0	3,7	9,4
Män	36,2	30,0	6,3	9,4	31,5	25,5	6,2	7,0	26,7	21,2	5,7	5,9

Anm.: Arbete med stöd inkluderar alla former av subventionerade anställningar, inklusive nystartsjobb och yrkesintroduktionsanställningar.
Källa: Arbetsförmedlingen, särskild beställning.

Det genomsnittliga antalet deltagare i jobb- och utvecklingsgarantin per månad minskade med drygt 15 000 personer till i genomsnitt 109 400 under 2023 jämfört med 2022. Samtidigt minskade också andelen som övergick till arbete eller studier. Det minskade antalet deltagare kan huvudsakligen förklaras av att långtidsarbetslösheten sjönk under 2023, vilket minskade inflödet till programmet. Precis som föregående år var 51 procent av deltagarna kvinnor och 49 procent män. Den minskade andelen övergångar till arbete kan delvis förklaras av att det var en större andel med svagare förankring till arbetsmarknaden som var kvar i programmet.

Arbetsförmedlingen delrapporterade i mars 2024 det fleråriga uppdraget om att minska långtidsarbetslösheten (A2024/00405). Myndighetens arbete för att förbättra kvalitén i arbetssökandes handlingsplaner har under året fokuserats på att förnya handlingsplaner för långtidsarbetslösa inskrivna i jobb- och utvecklingsgarantin. Enligt myndigheten har betydligt fler i målgruppen en aktuell handlingsplan och under hösten 2023 såg myndigheten tendenser till att aktivitetsnivåerna i målgruppen ökade i samband med att fler handlingsplaner förnyades. Även antalet fysiska möten med långtidsarbetslösa har enligt Arbetsförmedlingen ökat under året.

Färre deltagare i jobbgarantin för ungdomar

Under 2023 var det genomsnittliga antalet deltagare i jobbgarantin för ungdomar ca 12 100 per månad, varav 39 procent kvinnor och 61 procent män. Det var något färre deltagare än 2022 (se tabell 3.3). Det minskande antalet deltagare berodde på att färre ungdomar påbörjade insatsen. Samtidigt fortsatte andelen som gick till arbete eller till studier från jobbgarantin för ungdomar att minska.

Över 9 000 unga fick arbete i kommuner

Arbetsförmedlingen hade under 2023 i uppdrag att via kommunerna skapa jobb för ungdomar och sommarjobb för ungdomar. Totalt har 138 kommuner redovisat och begärt medel för jobb för ungdomar respektive sommarjobb för ungdomar. Satsningen gav 9 400 ungdomar sysselsättning, med en relativt jämn ålders- och könsfördelning.

Andelen i arbete ökade inom etableringsprogrammet

Tabell 3.6 Andel i arbete eller studier 90 dagar efter avslutat etableringsprogram

Procent

	2021 Arbete	*varav utan stöd*	*varav med stöd*	2021 Studier	2022 Arbete	*varav utan stöd*	*varav med stöd*	2022 Studier	2023 Arbete	*varav utan stöd*	*varav med stöd*	2023 Studier
Totalt	23,4	4,7	18,6	10,1	27,7	9,6	18,1	9,5	30,4	11,4	19,0	7,2
Kvinnor	15,0	1,9	13,2	10,8	15,5	4,6	10,9	11,0	17,5	6,6	10,9	7,8
Män	35,5	8,9	26,6	9,0	44,5	16,6	27,9	7,4	46,7	17,5	29,2	6,5

Anm.: Arbete med stöd inkluderar alla former av subventionerade anställningar, inklusive nystartsjobb och yrkesintroduktionsanställningar.
Källa: Arbetsförmedlingen, särskild beställning.

Antalet deltagare i etableringsprogrammet fortsatte att minska, men i lägre takt än föregående år. Minskningen förklaras av att flykting- och anhöriginvandringen till Sverige fortsatte att minska under 2023. Könsfördelningen var oförändrad jämfört med tidigare år, 56 procent kvinnor och 44 procent män (se tabell 3.3).

Andelen i arbete eller studier 90 dagar efter avslutat etableringsprogam var sammantaget något högre under 2023 jämfört med föregående år. Övergångarna till arbete har ökat för både kvinnor och män. För män skedde en ökning både till arbete med och utan stöd, medan det för kvinnor enbart skedde en ökning till arbete utan stöd. Andelen personer i studier har dock åter minskat för båda könen (se tabell 3.6).

Antalet i utbildningsplikt ökade något under 2023 jämfört med 2022. Antalet deltagare som omfattades av utbildningsplikt 2023 uppgick till ca 4 900 personer i genomsnitt, jämfört med 4 700 personer 2022 respektive 6 300 personer 2021. Att antalet deltagare som omfattas av utbildningsplikt var lägre under 2022 och 2023 än tidigare år kan i hög grad förklaras med att antalet deltagare i etableringsprogrammet har minskat.

Antalet subventionerade anställningar minskade

Nystartsjobb, etableringsjobb och yrkesintroduktionsanställningar är rättighetsstyrda insatser och utgör inte arbetsmarknadspolitiska program. Dessa insatser är subventionerade anställningar och finansieras under anslaget 1:5 *Nystartsjobb och etableringsjobb*. Därutöver finns den subventionerade anställningsformen introduktionsjobb som finansieras under anslaget 1:3 *Kostnader för arbetsmarknadspolitiska program och insatser*. I enlighet med vad regeringen tidigare aviserat avvecklas stöd för yrkesintroduktionsanställningar under 2024.

Färre personer tog del av subventionerade anställningar under 2023 jämfört med 2022 (se tabell 3.3). Det kan delvis förklaras med att extratjänsterna fasades ut under 2022 samtidigt som antalet pågående nystartsjobb minskade något i omfattning och introduktionsjobben ökade. Att antalet beslutade introduktionsjobb ökade berodde till viss del på en växling från extratjänster, framför allt inom offentlig sektor. Ökningen bestod delvis av personer från Ukraina.

Nystartsjobb är, trots minskningen, den form av subventionerad anställning som näst efter lönebidragen har flest antal deltagare. Nystartsjobb är den subventionerade anställning som oftast leder direkt vidare till osubventionerat arbete, samtidigt som en större andel i introduktionsjobb är i arbete 90 dagar efter avslutad insats (se tabell 3.4). Det handlar då oftast om arbete med stöd, vilket tyder på att introduktionsjobb, som generellt riktar sig till personer längre ifrån arbetsmarknaden än nystartsjobb, fungerar som en länk i en kedja av insatser. Män är överrepresenterade i subventionerade anställningar. Det gäller dock inte för introduktionsjobb där andelen kvinnor har ökat från 47 till 55 procent mellan 2022 och 2023. I nystartsjobb, som har betydligt större

volymer än introduktionsjobb, är andelen män 61 procent och andelen kvinnor 39 procent.

Andelen i arbete 90 dagar efter avslutad subventionerad anställning minskade 2023 för samtliga former av subventionerad anställning. Detta kan sannolikt förklaras av en försvagad utveckling på arbetsmarknaden. Män var i högre utsträckning i arbete efter subventionerad anställning än kvinnor, även om skillnaderna minskade något jämfört med föregående år.

En relativt omfattande forskningslitteratur som studerar effekterna av subventionerade anställningar visar genomgående på positiva effekter (se t.ex. Finanspolitiska rådets rapport för 2024). Flödet från arbetslöshet till sysselsättning ökar tydligt och företag som använder stöden tenderar att ha en mer positiv sysselsättningsutveckling än andra företag som rekryterar långtidsarbetslösa. Detta bidrar positivt till en väl fungerande arbetsmarknad. En ökad sysselsättning kan också ge upphov till ökade skatteintäkter och minskat beroende av ekonomiska transfereringssystem.

Regeringen har beslutat ändringar i förordningen (2022:807) om statlig ersättning för arbete i etableringsjobb som trädde i kraft den 1 januari 2024 och som gör att etableringsjobb nu har kommit på plats. Flera avtal mellan fackförbund och arbetsgivarorganisationer om etableringsjobb har slutits. I slutet av juni uppgick antalet deltagare till 7 personer.

Färre deltagare i arbetsmarknadsutbildning

Antalet deltagare i arbetsmarknadsutbildning i genomsnitt per månad minskade något jämfört med tidigare år (se tabell 3.3). Minskningen kan, enligt Arbetsförmedlingen, dels förklaras av svårigheter att hitta kandidater med intresse av att delta i utbildningarna, dels uppsägningar av avtal. Även andelen i arbete inom 90 dagar från avslutad utbildning minskade under 2023 jämfört med 2022. Enligt myndigheten kan detta troligen förklaras av att bristen på arbetskraft minskade och att konjunkturläget försvagades under året.

Andelen kvinnor bland deltagarna i arbetsmarknadsutbildning uppgick till 31 procent 2023 och andelen män till 69 procent, vilket är samma nivå som föregående år (se tabell 3.3).

Ny matchningstjänst infördes

Tabell 3.7 Deltagande och resultat för tjänsterna Rusta och matcha respektive Stöd och matchning

Genomsnittligt antal pågående beslut per månad samt andel i arbete (utan och med stöd) eller reguljära studier 90 dagar efter avslutad tjänst

Deltagare i tjänsterna (avrundat till 100-tal)	2021 Totalt antal	Andel Kvinnor	Andel Män	2022 Totalt antal	Andel Kvinnor	Andel Män	2023 Totalt antal	Andel Kvinnor	Andel Män
Rusta och matcha (infördes 2020)	14 000	44	56	65 200	47	53	56 500	47	53
Stöd och matchning (upphörde 2022)	50 000	46	54	800	46	54	-	-	-
Övergångar till arbete 90 dagar efter avslutad insats (procent)									
Rusta och matcha	41	35	45	43	38	46	28	25	30
Stöd och matchning	28	26	30	18	16	20	-	-	-
Övergångar till reguljära studier 90 dagar efter avslutad insats (procent)									
Rusta och matcha	10	12	8	5	7	4	3	4	2
Stöd och matchning	4	5	3	2	3	2	-	-	-
Uppnått resultat i form av arbete inom 6 månader (procent)									
Rusta och matcha	26	24	28	30	27	32	26	25	27
Uppnått resultat i form av utbildning inom 6 månader (procent)									
Rusta och matcha	6	7	5	6	7	5	7	8	5

Anm.: Måttet uppnått resultat inom 6 månader avser andelen deltagare som efter påbörjat deltagande i tjänsten uppnått ett sådant resultat som ligger till grund för resultatersättning i tjänsten inom 6 månader. Måttet används enbart för tjänsten Rusta och matcha och möjliggör mer rättvisande jämförelser över tid, eftersom resultatmåttet 90 dagar efter avslutad insats påverkas av förändringar i antalet deltagare (perioder med volymökningar tenderar att överskatta resultatutvecklingen och vice versa). De båda måtten är dock inte jämförbara i nivå.

Källa: Arbetsförmedlingen, särskild beställning.

De matchningstjänster som Arbetsförmedlingen anskaffar med grund i det arbetsmarknadspolitiska programmet förmedlingsinsats syftar till att arbetssökande ska komma i arbete eller utbildning på kortast möjliga tid. Under våren 2023 införde Arbetsförmedlingen en utvecklad matchningstjänst, Rusta och matcha 2, som ersätter den tidigare tjänsten Rusta och matcha. Den nya tjänsten innebär bl.a. ett tydligare fokus på varaktiga resultat och mer intensivt stöd till deltagare som står längre ifrån arbetsmarknaden. Antalet deltagare i matchningstjänster minskade något under 2023 jämfört med 2022, bl.a. till följd av en tillfällig minskning i samband med övergången mellan de två tjänsterna. Andelen kvinnor bland deltagarna var 47 procent 2023, vilket är oförändrat jämfört med 2022.

Resultaten i form av övergång till arbete eller utbildning 90 dagar efter avslutad insats har minskat mellan 2022 och 2023. Den svagare resultatutvecklingen när det gäller övergångar till arbete sammanfaller med en försvagning av konjunkturen under 2023. Andelen deltagare som uppnår ett resultat enligt ersättningsmodellen inom 6 månader möjliggör en mer rättvisande jämförelse av resultatutvecklingen över tid. Det måttet visar en viss minskning av övergångarna till arbete och en viss ökning av övergångarna till utbildning mellan 2022 och 2023 (se tabell 3.7). Arbetsförmedlingen har tidigare analyserat resultatutvecklingen i Rusta och matcha med en längre uppföljningshorisont och utifrån det mått som används för att fastställa resultatersättning till leverantörer. Analysen visar att resultaten i form av övergångar till arbete eller studier har varit ca 35 procent sedan tjänsten infördes (Af-2023/0081 0110).

I stort oförändrat deltagande i anskaffade rehabiliteringstjänster samt för specialistinsatser inom arbetslivsinriktad rehabilitering

Tabell 3.8 Deltagande och resultat för tjänsterna Introduktion till arbete samt Steg till arbete

Genomsnittligt antal pågående beslut per månad samt andel i arbete (utan och med stöd) eller reguljära studier 90 dagar efter avslutad tjänst

Deltagare i tjänsterna (avrundat till 100-tal)	2021 Totalt antal	Andel Kvinnor	Andel Män	2022 Totalt antal	Andel Kvinnor	Andel Män	2023 Totalt antal	Andel Kvinnor	Andel Män
Introduktion till arbete	7 400	61	39	6 400	59	41	6 000	58	42
Steg till arbete (infördes 2023)							500	56	44
Specialistinsats	3 700	53	47	3 700	54	46	3 700	52	48
Övergångar till arbete (procent)									
Introduktion till arbete	10	10	11	12	11	12	10	9	12
Övergångar till reguljära studier (procent)									
Introduktion till arbete	2	2	2	2	2	2	2	2	2

Källa: Arbetsförmedlingen, särskild beställning.

Antalet deltagare i den anskaffade tjänsten Introduktion till arbete, som syftar till att förbereda deltagaren att börja arbeta, studera eller delta i annat arbetsmarknadspolitiskt program, minskade jämfört med föregående år (se tabell 3.8). Könsfördelningen var i stort oförändrad. Minskningen kan delvis förklaras av att en ny tjänst för arbetslivsinriktad rehabilitering, Steg till arbete, infördes under hösten 2023. Under det första halvåret 2024 deltog i genomsnitt 4 300 personer i tjänsten. I samband med införandet av Steg till arbete fasas Introduktion till arbete ut.

Andelen övergångar till studier efter deltagande i Introduktion till arbete var oförändrad för både kvinnor och män jämfört med tidigare år, medan andelen övergångar till arbete minskade något bland kvinnor.

Arbetsförmedlingen kan vid behov även tillhandahålla arbetslivsinriktad rehabilitering i form av specialistinsatser, dvs. stöd från personalgrupper med särskild kompetens inom arbetslivsinriktad rehabilitering såsom arbetsterapeuter, sjukgymnaster, psykologer, audionomer, synspecialister och dövkonsulenter. Antalet personer i genomsnitt per månad som fick del av en specialistinsats var oförändrad jämfört med föregående år. Könsfördelningen var fortsatt jämn.

Samverkan om rehabilitering för återgång i arbete i form av det förstärkta samarbetet mellan Arbetsförmedlingen och Försäkringskassan samt arbetet med samordningsförbunden bedrivs enligt ett gemensamt uppdrag och finansieras med medel från anslaget 1:6 *Bidrag för sjukskrivningsprocessen* inom utgiftsområde 10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning. Resultaten för myndigheternas samarbete redogörs för i avsnitt 3.6.2 inom utgiftsområde 10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning.

3.3.4 Särskilda insatser för personer med funktionsnedsättning

Personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga har tillgång till Arbetsförmedlingens hela utbud av insatser. Det finns också särskilda insatser för personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga, vilka finansieras under anslaget 1:4 *Lönebidrag och Samhall m.m.*

Lönebidrag och skyddat arbete hos offentlig arbetsgivare

Tabell 3.9 Subventionerade anställningar för personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga

Antal (avrundat till 100-tal) pågående beslut i genomsnitt per månad samt procent per kön

	2021 Totalt antal	Andel kvinnor	Andel män	2022 Totalt antal	Andel kvinnor	Andel män	2023 Totalt antal	Andel kvinnor	Andel män
Lönebidrag för anställning	24 600	41	59	25 300	41	59	25 600	41	59
Lönebidrag för trygghet i anställning	31 300	41	59	29 600	41	59	28 400	41	59
Lönebidrag för utveckling i anställning, inkl. hos Samhall	9 600	40	60	9 600	40	60	9 300	40	60
Skyddat arbete hos offentlig arbetsgivare	1 600	31	69	1 500	32	68	1 400	31	69
Totalt	**67 100**	**40**	**60**	**66 000**	**40**	**60**	**64 600**	**40**	**60**

Anm.: Uppgifter avseende skyddat arbete hos Samhall Aktiebolag avser det genomsnittliga antalet anställda under året. Antalet med skyddat arbete hos Samhall inkluderar även personer med 75 procent sjukersättning för samtligt år. Därmed skiljer sig antalet från tidigare budgetpropositioner.

Källa: Arbetsförmedlingen och Samhall Aktiebolag.

Under 2023 var ca 162 700 unika individer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga inskrivna på Arbetsförmedlingen. Det var ca 5 000 färre än 2022. Av dessa var 40 procent kvinnor och 60 procent män.

Under 2023 hade i genomsnitt 64 600 personer per månad ett beslut om antingen någon form av anställning med lönebidrag, inkl. lönebidrag för utveckling hos Samhall, eller skyddat arbete hos offentlig arbetsgivare (OSA). Det motsvarar en minskning med 1 300 personer jämfört med 2022.

Övriga särskilda insatser för personer med funktionsnedsättning

Tabell 3.10 Övriga insatser för sökande med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga

Antal (avrundat till 100-tal) kvarstående i genomsnitt per månad

		2021	2022	2023
Bidrag till personligt biträde	Totalt	5 900	5 400	4 400
	varav kvinnor	*2 600*	*2 400*	*1 800*
	varav män	*3 300*	*3 000*	*2 600*
Bidrag till hjälpmedel på arbetsplatsen	Totalt	3 000	3 400	4 300
	varav kvinnor	*1 700*	*2 000*	*2 400*
	varav män	*1 300*	*1 400*	*1 900*
Bidrag till uppstartskostnader vid start av näringsverksamhet	Totalt	300	200	100
	varav kvinnor	*200*	*100*	*100*
	varav män	*100*	*100*	*100*
Särskild stödperson för introduktions- och uppföljningsstöd (SIUS)	Totalt	9 300	11 700	13 600
	varav kvinnor	*3 900*	*5 000*	*5 900*
	varav män	*5 300*	*6 700*	*7 700*

Anm.: Avrundningar till 100-tal innebär att summan av kvinnor och män inte alltid överensstämmer med totalen.

Källa: Arbetsförmedlingen.

Det har skett en ökning vad gäller användandet av särskild stödperson för introduktions- och uppföljningsstöd (SIUS). Arbetsförmedlingen har prioriterat insatsen genom att anställa fler SIUS-konsulenter. Det har bidragit till en ökning av antalet deltagare i insatsen. Även antalet som fick ta del av hjälpmedel på arbetsplatsen ökade under 2023. Däremot minskade antalet personer som fick ta del av uppstartskostnader vid start av näringsverksamhet och bidrag för personligt biträde.

Övergångarna från Samhall till andra arbetsgivare minskade

Tabell 3.11 Samhall Aktiebolag

	2021	2022	2023
Skyddat arbete			
Antal lönetimmar (miljoner)	33,19	32,66	32,98
Uppdrag om minsta antal lönetimmar (miljoner)	32,84	32,84	32,84
Antal anställda i genomsnitt exkl. 75 procent sjukersättning	20 576	20 314	20 598
Antal anställda i genomsnitt med 75 procent sjukersättning	344	314	290
Andel anställda under året från prioriterade grupper (procent)	61	62	57
Lönebidrag för utveckling i anställning			
Antal lönetimmar (miljoner)	3,24	2,97	2,84
Uppdrag om minsta antal lönetimmar (miljoner)	3,26	3,26	2,99
Antal anställda i genomsnitt	1 950	1 788	1 762
Andel under 30 år (procent)	64	66	68
Övergångar till andra arbetsgivare			
Antal övergångar	1 452	1 483	1 166
Antal återgångar till Samhall	346	453	449

Källa: Samhall Aktiebolag.

Som framgår av tabell 3.11 översteg antalet lönetimmar för skyddat arbete vid Samhall Aktiebolag kravet för 2023. Antalet anställda i skyddat arbete, exkl. personer med 75 procents sjukersättning, ökade jämfört med 2022. Av de anställda var 44 procent kvinnor och 56 procent män, vilket var oförändrat jämfört med de senaste åren. Antalet anställda med skyddat arbete och 75 procents sjukersättning minskade. Av dessa var 71 procent kvinnor och 29 procent män. Andelen med skyddat arbete från s.k. prioriterade grupper var fortsatt över målet på 50 procent.

För anställda med lönebidrag för utveckling i anställning var antalet lönetimmar lägre än kravet för 2023. Underskottet bedöms bero på ett minskat inflöde från Arbetsförmedlingen. Samtidigt var antalet anställda nästan i nivå med ambitionen om minst 1 800 personer i genomsnitt under året. Andelen kvinnor uppgick till 34 procent och 66 procent män, vilket var närmast oförändrat jämfört med föregående år. Andelen personer under 30 år ökade och utfallet bedöms vara i linje med ambitionen om att unga ska prioriteras till insatsen.

Antalet personer som övergick till en anställning utanför Samhall minskade och underskred målsättningen om 1 500 övergångar per år. Huvudsakligen minskade övergångarna från lönebidrag för utveckling i anställning. Kvinnor stod för 30 procent av övergångarna och män för 70 procent. Antalet personer som återgick till en skyddad anställning inom Samhall var i princip oförändrat under 2023 jämfört med 2022.

Termen ”nedsatt arbetsförmåga” avseende personer med funktionsnedsättning

Regeringen bedömde i proposition Nationellt mål och inriktning för funktionshinderpolitiken (2016/17:188) att en översyn av termen ”nedsatt arbetsförmåga” bör göras. Arbetsförmedlingen fick i 2018 års regleringsbrev i uppdrag att utreda termen nedsatt arbetsförmåga, så som den används inom arbetsmarknadspolitiken, och vid behov lämna förslag på ett alternativt språkbruk. Arbetsförmedlingen föreslog i återrapporten (A2018/01877) att termen ”nedsatt arbetsförmåga” avskaffas, men

föreslog ingen alternativ term. Regeringen konstaterar att Arbetsförmedlingens återrapport visar att det inte finns en entydigt negativ uppfattning av termen ”nedsatt arbetsförmåga”. Regeringen anser vidare att ett avskaffande eller en mindre specifik term kan leda till minskad legitimitet för stödordningen. Nuvarande term identifierar och avgränsar en viktig målgrupp som har behov av särskilda insatser från staten för att stärka sina möjligheter att få eller behålla ett arbete. Det är en viktig avgränsning eftersom många personer med funktionsnedsättning utan nedsatt arbetsförmåga inte har behov av särskilda arbetsmarknadspolitiska insatser. Nuvarande term bidrar därmed till att säkerställa resursanvändningen till avsedd grupp inom de nuvarande insatserna. Regeringen bedömer mot den bakgrunden att nuvarande term bör kvarstå.

3.3.5 Europeiska socialfonden

Insatserna inom Europeiska socialfonden för programperioden 2014–2020 har huvudsakligen finansierats under det fram t.o.m. 2024 uppförda anslaget 1:6 *Europeiska socialfonden m.m. för perioden 2014–2020*.

Programmet för det nationella socialfondsprogrammet för investering för tillväxt och sysselsättning 2014–2020 har omfattat totalt 587 000 deltagare, varav 57 procent kvinnor och 43 procent män. Insatserna inom programmet avslutades under 2023.

Den del av programmet som har avsett kompetensutveckling för sysselsatta har omfattat 278 000 deltagare. Av dessa har totalt 43 procent 6 månader efter insatsen uppgett att deras arbetsmarknadssituation har förbättrats, vilket är högre än målet på 28 procent. Resultatet för kvinnor är 38 procent och för män 51 procent.

För den del som avsett insatser för personer som står långt från arbetsmarknaden (exkl. sysselsättningsinitiativet för unga) redovisas 116 000 deltagare. Totalt 22 procent (19 procent av kvinnorna och 24 procent av männen) var i arbete 6 månader efter insatsen, vilket är lägre än uppsatta mål. Totalt 15 procent (kvinnorna och männen i ungefär samma grad) var i utbildning efter 6 månader, vilket är högre än målen.

Insatserna som syftade till krisreparation i samband med pandemin (React-EU) har främst utgjorts av rustande och matchande insatser för personer som blev arbetslösa under pandemin. Insatserna har omfattat totalt 135 000 deltagare. Av deltagarna var 95 procent arbetslösa. Av dessa var totalt 31 procent (28 procent av kvinnorna och 32 procent av männen) i arbete efter 6 månader, vilket är högre än målet på 25 procent. Totalt 8 procent var i utbildning efter 6 månader, vilket är nära målet på 9 procent. Kvinnorna var i utbildning i högre grad än männen. I delrapporten Utvärdering av React-EU (Strategirådet, februari 2024) bedöms bl.a. att inriktningen på krisreparation var relevant när initiativet till React-EU togs, men att relevansen hann försvagas innan insatserna kom igång då behovet av krisreparation blev lägre än förväntat. Insatserna bedöms ändå ha skapat ett värde för deltagarna och ur ett bredare arbetsmarknads-perspektiv än krisreparation genom sitt fokus på arbetslösa. Medel för React-EU har på relativt kort tid kunnat användas till insatser på arbetsmarknaden.

Med anledning av EU:s initiativ Care har insatser även gjorts för personer som omfattades av EU:s massflyktsdirektiv till följd av Rysslands aggression mot Ukraina. Syftet var att dessa personer skulle komma i arbete och bli socialt delaktiga. Antalet deltagare uppgick till totalt 20 000. Av dessa var totalt 20 procent (19 procent av kvinnorna och 25 procent av männen) i arbete direkt vid avslutat deltagande, vilket är lägre än målet på 23 procent. Deltagarna i Care har till stor del ingått i flera projekt (antalet unika deltagare var 11 200). I rapporten Utvärdering av Care (Strategirådet, februari 2024) bedöms att Care i socialfondsprogrammet har haft en relevant inriktning och omfattat insatser som det inte var möjligt för målgruppen att ta del av i ordinarie system. Detta har mött behov ur ett såväl samhälls- som individperspektiv.

Enligt utvärderingen har genomförandet av Care på en övergripande nivå och under förutsättningarna varit effektivt.

Insatserna inom Europeiska socialfonden+ har till stor del finansierats under anslaget 1:7 *Europeiska socialfonden+ m.m. för perioden 2021–2027*. Insatserna inom det nationella programmet för Europeiska socialfonden+ 2021–2027 påbörjades vid årsskiftet 2022/23. Till och med april 2024 redovisas totalt 90 000 deltagare, varav 53 procent kvinnor och 47 procent män. Med anledning av EU:s initiativ Fast-Care har insatser för personer som omfattades av EU:s massflyktsdirektiv till följd av Rysslands aggression mot Ukraina ingått i programmet. Insatserna avslutades i mars 2024 och har haft totalt 11 500 deltagare (varav 8 000 unika deltagare). Av dessa var 23 procent (21 procent av kvinnorna och 27 procent av männen) i arbete direkt vid avslutat deltagande, vilket är lägre än målet på 26 procent.

3.3.6 Arbetslöshetsersättning, aktivitetsstöd, utvecklingsersättning och etableringsersättning

Arbetslöshetsersättning, aktivitetsstöd och utvecklingsersättning finansieras under anslaget 1:2 *Bidrag till arbetslöshetsersättning och aktivitetsstöd*. Etableringsersättning, bostadsersättning och etableringstillägg finansieras under anslaget 1:13 *Etableringsersättning till vissa nyanlända invandrare*.

Fler fick arbetslöshetsersättning samtidigt som antalet ersättningstagare i övrigt minskade

Antalet personer med arbetslöshetsersättning ökade något mellan 2022 och 2023 som en följd av ett sämre arbetsmarknadsläge under senare delen av 2023 (se tabell 3.12). Av heltidsarbetslösa (mätt som helårsekvivalenter) utgör män en majoritet. Ökningen kan främst hänföras till män inom Byggnadsarbetarnas, Unionens och Akademikernas arbetslöshetskassor. Antalet heltidsarbetslösa kvinnor var oförändrat jämfört med 2022, då ett ökat antal inom Akademikernas och Unionens arbetslöshetskassor balanseras av ett minskat antal inom Kommunalarbetarnas arbetslöshetskassa. Bland deltidsarbetslösa utgör i stället kvinnor en majoritet. Antalet är dock oförändrat jämfört med 2022.

Medeldagpenningen för arbetslöshetsersättning ökade under 2023 för både kvinnor och män. Under perioden januari 2023 t.o.m. januari 2024 ökade antalet medlemmar i arbetslöshetskassorna med drygt 41 000 personer till 3 953 000 personer, vilket motsvarar drygt 69 procent av arbetskraften.

Antalet personer med aktivitetsstöd och utvecklingsersättning minskade mellan 2022 och 2023, bland både kvinnor och män, huvudsakligen eftersom långtids-arbetslösheten minskade. Det var också färre personer som fick etableringsersättning, framför allt på grund av ett minskat flyktingmottagande över tid och därmed färre deltagare i etableringsprogrammet.

Tabell 3.12 Antal personer med arbetslöshetsersättning, aktivitetsstöd, utvecklingsersättning och etableringsersättning samt medeldagpenning

Antal (avrundat till 1000-tal)

		2021	2022	2023
Antal personer med arbetslöshetsersättning, heltidsarbetslösa, helårsekvivalenter	Totalt	92 000	61 000	63 000
	Kvinnor	39 000	27 000	27 000
	Män	52 000	34 000	36 000
Antal personer med arbetslöshetsersättning, deltidsarbetslösa, helårsekvivalenter	Totalt	9 000	6 000	6 000
	Kvinnor	6 000	4 000	4 000
	Män	4 000	2 000	2 000
Medeldagpenning	Totalt	843	858	900
	Kvinnor	814	829	869
	Män	869	885	928
Antal personer som har fått aktivitetsstöd, unika individer	Totalt	265 000	220 000	213 000
	Kvinnor	130 000	110 000	105 000
	Män	136 000	110 000	108 000
Antal personer som har fått utvecklingsersättning, unika individer	Totalt	38 000	25 000	22 000
	Kvinnor	15 000	10 000	9 000
	Män	23 000	15 000	13 000
Antal personer som har fått etableringsersättning, unika individer	Totalt	25 000	19 000	16 000
	Kvinnor	15 000	11 000	9 000
	Män	10 000	8 000	7 000
Antal personer som har fått etableringstillägg, unika individer	Totalt	11 000	7 000	6 000
	Kvinnor	8 000	5 000	4 000
	Män	3 000	2 000	2 000
Antal personer som har fått bostadsersättning, unika individer	Totalt	4 000	3 000	3 000
	Kvinnor	1 000	1 000	1 000
	Män	3 000	2 000	2 000

Källa: Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringen, Försäkringskassan.

Underrättelser och sanktioner

Som framgår av tabell 3.13 mottog arbetslöshetskassorna under 2023 fler underrättelser från Arbetsförmedlingen än föregående år och har även fattat fler sanktionsbeslut. Sanktionsgraden, dvs. hur stor andel av de prövade underrättelserna som resulterat i beslut om sanktion, har fortsatt minska jämfört med tidigare år. Precis som under tidigare år är det fler män än kvinnor som får beslut om sanktion.

Tabell 3.13 Underrättelser hos arbetslöshetskassorna för dem som uppbär arbetslöshetsersättning

Antal underrättelser och personer (avrundat till 100-tal). Sanktionsgraden anges i procent.

		2021	2022	2023
Antal underrättelser mottagna av arbetslöshetskassorna	Totalt	407 000	277 200	298 600
	varav kvinnor	183 600	126 000	130 700
	varav män	223 500	151 200	167 900
Antal underrättelser som arbetslöshetskassorna prövade	Totalt	170 800	105 400	114 600
	varav kvinnor	74 800	46 000	48 200
	varav män	96 000	59 500	66 400
Antal underrättelser där arbetslöshetskassan fattat beslut om sanktion	Totalt	154 900	91 400	95 600
	varav kvinnor	66 800	39 100	38 900
	varav män	88 100	52 300	56 700
Sanktionsgraden för arbetslöshetsförsäkringen (procent)	Totalt	90	88	83
	Kvinnor	89	87	81
	Män	91	90	85

Källa: Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringen.

Av tabell 3.14 nedan framgår att antalet mottagna underrättelser för arbetssökande inom arbetsmarknadspolitiska program minskade ytterligare mellan 2022 och 2023. I de fall där underrättelsen avser programdeltagare är det Arbetsförmedlingen som både skickar underrättelser och beslutar om sanktioner. Sanktionsgraden är oförändrad jämfört med föregående år. Det är fortsatt en övervägande del män som är föremål för underrättelse och för beslut om sanktion.

Tabell 3.14 Underrättelser hos Arbetsförmedlingen för dem som uppbär aktivitetsstöd, etableringsersättning eller utvecklingsersättning

Antal underrättelser och personer (avrundat till 100-tal). Sanktionsgraden anges i procent.

		2021	2022	2023
Antal underrättelser mottagna av Arbetsförmedlingen	Totalt	595 300	435 200	408 400
	varav kvinnor	243 200	180 800	165 600
	varav män	352 100	254 400	242 700
Antal underrättelser som Arbetsförmedlingen prövade	Totalt	307 700	249 800	231 500
	varav kvinnor	130 300	108 300	99 500
	varav män	177 400	141 500	132 000
Antal underrättelser där Arbetsförmedlingen fattat beslut om sanktion	Totalt	297 400	240 300	221 300
	varav kvinnor	125 200	103 400	94 500
	varav män	172 200	136 800	126 700
Sanktionsgraden för aktivitetsstöd, etableringsersättning och utvecklingsersättning (procent)	Totalt	96	96	96
	Kvinnor	96	95	95
	Män	97	96	96

Källa: Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringen.

Sökaktiviteten ökade bland personer i arbetsmarknadspolitiska program

Sökaktiviteten hos arbetssökande som kan vara berättigade till arbetslöshetsersättning ligger på samma nivå 2023 som föregående år (se tabell 3.15). Kvinnor rapporterade något färre aktiviteter medan män rapporterade något fler jämfört med föregående år. Den positiva utvecklingen i sökaktiviteten för personer som deltagit i arbetsmarknadspolitiska program med ersättning i form av aktivitetsstöd, etableringsersättning eller utvecklingsersättning fortsatte även under 2023. Sökaktiviteten för män är fortsatt något högre än för kvinnor.

I Arbetsförmedlingens årsredovisning redovisas en fortsatt ökning av det genomsnittliga antalet sökta arbeten i aktivitetsrapporten för både personer med arbetslöshetsersättning och för de med aktivitetsstöd eller utvecklingsersättning. Ökningen av sökta arbeten förklaras bl.a. av att allt fler arbetssökande har ett sökintervall i sin handlingsplan. Sökintervallet tydliggör bl.a. hur många arbeten det är lämpligt för individen att söka per månad för att ha en god sökaktivitet. I början av 2023 blev det obligatoriskt att ange ett sökintervall vid upprättade eller förnyade handlingsplaner för arbetssökande inom arbetsmarknadspolitiska program.

Tabell 3.15 Sökaktivitet

Genomsnittligt antal aktiviteter enligt uppgifter i aktivitetsrapporter samt andel som ägnat tid åt arbetssökande

		2021	2022	2023
Arbetslöshetsersättning[1] (antal aktiviteter per person och månad)	Totalt	8,7	8,9	8,9
	Kvinnor	8,9	9,0	8,9
	Män	8,5	8,8	8,9
Aktivitetsstöd[2] (antal aktiviteter per person och månad)	Totalt	7,3	8,0	8,1
	Kvinnor	7,2	7,9	8,0
	Män	7,4	8,1	8,2
Ägnat tid åt arbetssökande, öppet arbetslösa och programdeltagare[3] (procent)	Totalt	92	91	92
	Kvinnor	91	89	91
	Män	93	92	93

[1] Avser personer som tillhör sökandekategorier som innebär att de kan ha rätt till arbetslöshetsersättning.

[2] Avser deltagare i arbetsmarknadspolitiska program med aktivitetsstöd, utvecklingsersättning eller etableringsersättning.

[3] Baserat på uppgifter från Arbetsförmedlingens intervjuundersökningar. Avser personer som ägnat minst en timme åt att söka arbete under den senaste veckan.

Källa: Arbetsförmedlingen.

3.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Regeringen bedömer att insatserna inom arbetsmarknadspolitiken har bidragit till en väl fungerande arbetsmarknad genom att insatser och ersättningar mildrat de negativa konsekvenserna av det försämrade arbetsmarknadsläget under 2023. Regeringen bedömer dock att resultaten inom vissa områden kunde varit bättre.

Såväl sysselsättningen som arbetslösheten ökade under 2023. Samtidigt var efterfrågan på arbetskraft enligt flera indikatorer svag, vilket medförde att sysselsättningen minskade under andra halvåret 2023. Det svaga konjunkturläget har medfört att antalet arbetslösa som varit inskrivna kortare tid än ett år vid Arbetsförmedlingen har ökat under 2023. Sedan mitten på 2023 har även antalet som varit inskrivna längre tid än ett år ökat något. Ökningarna har skett från redan höga nivåer. Trots den dämpade efterfrågan på arbetskraft har arbetsgivare inom en rad yrken svårt att hitta lämpliga sökanden till de lediga jobben. Bedömningen är att den strukturella obalansen mellan kompetensnivån hos de arbetssökande och den kompetens som arbetsgivarna efterfrågar kvarstår.

Utvecklingen på arbetsmarknaden har försämrat förutsättningarna för övergångar till arbete efter arbetsmarknadspolitiska insatser. Generellt uppvisar utfallen för 2023 försämrade resultat avseende övergångar till arbete. Regeringen konstaterar att övergångarna för utomeuropeiskt födda kvinnor och kvinnor med högst förgymnasial utbildning minskade mindre än för arbetslösa generellt. Samtidigt är det problematiskt att utrikes födda, trots stora integrations- och arbetsmarknadsinsatser, fortsatt är arbetslösa i betydligt högre utsträckning än inrikes födda. Vidare är det problematiskt att det för personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga och långtidsarbetslösa, särskilt män, skett en tämligen stor minskning i övergångar till

arbete. Regeringen noterar att resultatförsämringen för arbetsmarknadsutbildning var särskilt stor, trots bristsituationer inom flera yrken.

Att övergångarna till utbildning inte var fler är problematiskt då det finns stora behov av att stärka färdigheterna bland de arbetssökande. Övergångarna till studier för arbetssökande med högst förgymnasial utbildning har också minskat. Det är angeläget med fortsatta ansträngningar och tydliga krav för att fler arbetssökande ska påbörja studier eftersom utbildning i många fall är en förutsättning för att kunna etablera sig på arbetsmarknaden.

Utflödet till arbete eller studier från jobb- och utvecklingsgarantin och från jobbgarantin för ungdomar har fortsatt att minska. Utflödet till arbete behöver öka, särskilt för grupper som står långt ifrån arbetsmarknaden. Det är dock positivt att andelen som har fått ett arbete efter att de avslutat etableringsprogrammet har ökat. Regeringen konstaterar dock att färre har påbörjat studier efter etableringsprogrammet.

Regeringen konstaterar att volymerna i flera insatser har minskat. Samtidigt har Arbetsförmedlingen haft ekonomiska förutsättningar att ge fler personer insatser, såväl innanför som utanför ramprogrammen. Det gäller bl.a. arbetsmarknads-utbildning, arbetspraktik, nystartsjobb och särskilda insatser för personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga.

Det är positivt att andelen kvinnor som fått del av generella subventionerade anställningar har ökat och att skillnaderna mellan kvinnor och män därmed minskat. Samtidigt kvarstår tydliga skillnader mellan kvinnor och män inom insatser som exempelvis arbetsmarknadsutbildning och lönebidrag för personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga. Att resultaten för övergångarna till arbete generellt har utjämnats mellan könen är positivt, dock är skillnaderna fortsatt betydande.

Avseende utvecklingen för inrikes respektive utrikes födda är det positivt att arbetslösheten bland utrikes födda minskade och sysselsättningsgraden ökade. För inrikes födda var utvecklingen för dessa indikatorer dock svagt negativ. Samtidigt är utrikes födda fortsatt arbetslösa i större utsträckning än inrikes födda.

Införandet av den nya matchningstjänsten Rusta och matcha 2 har generellt fungerat väl. Det är viktigt att det finns förutsättningar för kontinuerlig utveckling och förbättring av de matchningstjänster som Arbetsförmedlingen anskaffar. Resultaten i form av övergångar till arbete eller utbildning har minskat något under 2023, vilket sammanfaller med en försvagning av konjunkturen. Regeringen anser att det inte är möjligt att bedöma hur väl förmedlingsinsatserna bidrar till målet för arbets-marknadspolitiken enbart utifrån resultatmåttet, utan att det behövs en utvärdering av insatsens effekter.

Regeringen bedömer att Samhalls verksamhet bidrog till att ge personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga arbete i en omfattning som i huvudsak var i linje med uppdraget, även om målet om lönetimmar för lönebidrag för utveckling inte nåddes fullt ut till följd av för få anvisningar till insatsen. Att antalet övergångar till andra arbetsgivare minskade och var under målet bedöms vara negativt. Konjunkturen samt ett för lågt antal anställda med lönebidrag hos Samhall både 2022 och 2023 bedöms ha försvårat möjligheten till måluppfyllelse.

Insatserna i det nationella socialfondsprogrammet 2014–2020 har avslutats under 2023. Resultaten i fråga om övergångar till arbete ligger både under och över målen. Regeringen bedömer att programmet har varit relevant och kompletterat den nationella arbetsmarknadspolitiken. Regeringen bedömer vidare att insatserna inom

det nationella socialfondsprogrammet med anledning av pandemin respektive Rysslands aggression mot Ukraina i stort har varit ändamålsenliga.

3.5 Politikens inriktning

Alla som kan arbeta ska arbeta. Det är en förutsättning för det svenska välfärdssamhället. Sysselsättningsgraden är hög i Sverige. De främsta utmaningarna på arbetsmarknaden kan kopplas till den höga arbetslösheten. Regeringens strategi för att få fler i sysselsättning och en välfungerande arbetsmarknad är inriktad på att återupprätta arbetslinjen, aktivera arbetslösa samt prioritera kostnadseffektiva åtgärder och utbildningar som gynnar kompetensförsörjningen.

Arbetsmarknadspolitiken behöver bli mer effektiv. Arbetslösa har varierande kunskap, kompetens och förutsättningar i övrigt. Många klarar av att söka jobb på egen hand. Arbetslösheten är dock till stor del strukturell. En stor andel av de arbetslösa har begränsade färdigheter och står långt ifrån arbetsmarknaden. För dessa finns det ett större behov av stöd och åtgärder som bör vara kostnadseffektiva och anpassas till de arbetslösas olika förutsättningar och behov. För att underlätta inträdet på arbetsmarknaden behövs bl.a. insatser som ger kunskaper i svenska språket eller arbetsplatsnära erfarenhet.

Inom många branscher har arbetsgivare svårt att hitta arbetskraft med rätt utbildning och kompetens. Arbetsmarknadsutbildning, yrkeshögskola och regionalt yrkesinriktad vuxenutbildning (regionalt yrkesvux) kan öka arbetslösas anställningsbarhet. Regeringen har därför gjort omfattande satsningar inom utbildningspolitiken och föreslår även i denna proposition ytterligare medel för fler platser inom regionalt yrkesvux. Fler arbetslösa behöver i större utsträckning ta del av utbildningsinsatser för att få ett arbete. Såväl antalet deltagare inom arbetsmarknadsutbildning som övergångarna till reguljär utbildning behöver öka, inte minst bland arbetslösa med kort utbildning.

Effektiv matchning är nödvändig för att förkorta arbetssökandes tid i arbetslöshet och för att bättre tillgodose arbetsgivares efterfrågan på arbetskraft och kompetensbehoven på arbetsmarknaden. Vid sidan om stöd och utbildning för arbetslösa, är det därför viktigt med hög sökaktivitet bland dessa och ett aktivt arbetsgivararbete, med utgångspunkt i arbetsgivarnas behov.

Förstärkt stöd till personer som står långt ifrån arbetsmarknaden

Det finns en betydande grupp av inskrivna arbetslösa som står långt ifrån arbetsmarknaden och som har stora behov av stöd. Arbetsförmedlingen ska därför i högre utsträckning tillhandahålla förstärkt stöd med egen personal till arbetssökande med stora stödbehov, som ett komplement till matchningstjänster. Det är en viktig åtgärd bl.a. för att stärka möjligheterna till arbete för utrikes födda, och därmed förbättra integrationen, och för personer med en funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga. Samtidigt minskas medlen för matchningstjänster.

Ökat informationsutbyte mellan Arbetsförmedlingen och kommuner

Arbetsförmedlingen saknar tillräckliga förutsättningar att följa upp arbetssökande som tar del av studier vid komvux inom arbetsmarknadspolitiska program. Det försvårar samverkan och möjligheten att ge ändamålsenligt stöd till den arbetssökande. Det försvårar också kontrollen av arbetssökandes rätt till ersättning och innebär därmed en högre risk för felaktiga utbetalningar. Mot denna bakgrund behövs ett utökat

informationsutbyte mellan Arbetsförmedlingen och kommuner för att fler arbetslösa ska kunna ta del av studier inom komvux och för att stärka Arbetsförmedlingens kontrollförutsättningar. Regeringen avser att återkomma med lagförslag i detta syfte.

Stärkta insatser för personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga

Personer med syn- eller hörselnedsättning behöver inkluderas i arbetslivet i större utsträckning än idag. Regeringen avser att förtydliga Arbetsförmedlingens bidrag för personer med behov av tolkning, t.ex. teckenspråkstolkning, samt vidga stödet avseende hur bidraget till litteratur och tolkstöd kan användas.

Regeringen fortsätter arbetet med att förenkla det arbetsmarknadspolitiska insatsutbudet. För personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga finns idag möjligheten till bidrag för uppstartskostnader vid start av näringsverksamhet. För att förenkla administrationen av stödet avser regeringen att avskaffa bidraget för uppstartskostnader och i stället förlänga tiden inom programmet stöd till start av näringsverksamhet för dessa personer. Syftet är att det ska medföra en tydligare och enklare hantering såväl för stödmottagare som för Arbetsförmedlingen.

Förändringar inom subventionerade anställningar

Regeringen avser att göra vissa begränsningar för nystartsjobben i syfte att minska risken för missbruk av stödet. Begränsningarna rör t.ex. möjligheten att anställa anhöriga med nystartsjobb och möjligheten för arbetsgivare som nyligen sagt upp personal på grund av arbetsbrist att nyanställa med nystartsjobb.

I syfte att förenkla insatsfloran avser regeringen att avskaffa handledarstödet i introduktionsjobben.

Förenklingar av insatserna inom etableringsprogrammet

Regeringen avser att avskaffa intensiv praktik och kunskapscertifikat mot bakgrund av det låga deltagarantalet i intensivåret. Av samma skäl avser regeringen även att avsluta intensivåret. Förändringen innebär en förenkling av det arbetsmarknadspolitiska insatsutbudet. Arbetsförmedlingen behöver samtidigt förbättra genomförandet av etableringsprogrammet i stort, bl.a. genom att ta tillvara erfarenheter från arbetet med intensivåret.

I syfte att öka möjligheterna för nyanlända som är föräldrar med små barn att snabbare etablera sig på arbetsmarknaden avser regeringen att införa en möjlighet att vara frånvarande från etableringsprogrammet under föräldraledighet med barn upp till 12 månader utan att förlora tid med etableringsinsatser. Detta bedöms främst ha en positiv påverkan på nyanlända kvinnors förutsättningar att få stöd till egen försörjning.

Arbetsförmedlingens beredskapsarbete förstärks

Det kraftigt försämrade säkerhetsläget har tydliggjort att takten i förstärkningen av det civila försvaret behöver öka. Arbetsförmedlingen behöver därför stärka sitt arbete inför höjd beredskap och krig eller fara för krig. Det avser exempelvis förmågan att säkerställa möjligheten till utbetalningar av ersättning till enskilda och att kunna anvisa individer till arbete under allmän tjänsteplikt.

Europeiska socialfonden+

Regeringen avser att genom en ändring av förordningen (1999:710) om valutakurs vid stöd från EU-budgeten justera den valutakurs som ska tillämpas för programperioden

2021–2027, från 9,30 till 10,50 kronor per euro. Syftet är att valutakursen ska komma närmare den faktiska kursen och på så sätt möjliggöra ett högre utnyttjande av EU-medlen. Ytterligare insatser kan därmed göras inom det nationella programmet för Europeiska socialfonden+. Regeringen föreslår även en omfördelning över tid av medel inom programmet. Omfördelningen innebär i huvudsak en tidigareläggning av användandet av medlen för att anpassa det till genomförandet av programmet.

Ökad samverkan mot arbetslivskriminalitet

Arbetslivskriminaliteten ökar, den leder till allvarliga samhällsproblem och är en inkomstkälla för den organiserade brottsligheten. Det myndighetsgemensamma arbetet mot arbetslivskriminalitet där Arbetsförmedlingen ingår, behöver fortsatt utvecklas och förstärkas. Se även avsnitt 4.5.

Tabell 3.16 Reformer inom området Arbetsmarknad

Miljoner kronor

	2025	2026	2027
Förstärkt stöd till personer som står långt ifrån arbetsmarknaden[1]	10	10	10
Ökat informationsutbyte mellan Arbetsförmedlingen och kommuner[2]	29	-11	-20
Bidrag till tolk för personer med syn- eller hörselnedsättning förtydligas och vidgas	0	0	0
Förenklat stöd till start av näringsverksamhet för personer med funktionsnedsättning	0	0	0
Begränsningar av nystartsjobb för att minska felaktiga utbetalningar	-26	-28	-32
Handledarstöd för introduktionsjobb avskaffas	-23	-23	-23
Insatsen intensiv praktik avskaffas	-2	-2	-2
Överhoppningsbar tid för föräldralediga inom etableringsprogrammet	5	0	0
Medel för Arbetsförmedlingens arbete inom det civila försvaret	5	6	8
Valutakursjustering för Europeiska socialfonden+	30	155	263
Omfördelning av medel mellan år inom Europeiska socialfonden+	-11	40	545
Medel för Arbetsförmedlingens arbete mot arbetslivskriminalitet	7	7	6
Medel för försöksverksamhet med sysselsättningsskapande åtgärder avskaffas	-21	-21	-21
Delfinansiering av Jobbsprånget	-3	-3	-3
Summa området Arbetsmarknad	**1**	**130**	**731**

Anm.: Beloppen är avrundade och överensstämmer därför inte alltid med summan.

[1] Anslaget 1:1 *Arbetsförmedlingens förvaltningskostnader* ökas med 79 mnkr kronor 2025, 158 mnkr 2026 och med 238 mnkr fr.o.m. 2027. Samtidigt minskas anslaget 1:3 *Arbetsmarknadspolitiska program och insatser* med 69 mnkr 2025, 148 mnkr 2026 och med 228 mnkr fr.o.m. 2027 (se avsnitt 3.6.1 och 3.6.3).

[2] Samtidigt föreslås anslaget 1:1 *Kommunalekonomisk utjämning* inom utg.omr. 25 Allmänna bidrag till kommuner ökas med 3 mnkr 2025 och beräknas öka med 10 mnkr fr.o.m. 2026 (se utg.omr. 25 avsnitt 2.8.1).

Tabell 3.17 Reformeffekter per anslag inom området Arbetsmarknad

Miljoner kronor

	2025	2026	2027
1:1 Arbetsförmedlingens förvaltningskostnader	131	191	263
1:2 Bidrag till arbetslöshetsersättning och aktivitetsstöd	34	40	47
1:3 Kostnader för arbetsmarknadspolitiska program och insatser	-113	-189	-267
1:4 Lönebidrag och Samhall m.m.	-13	-10	-10
1:5 Nystartsjobb och etableringsjobb	-56	-85	-96
1:7 Europeiska socialfonden+ m.m. för perioden 2021–2027	19	195	808
1:13 Etableringsersättning för vissa nyanlända invandrare	0	-13	-13
Summa område Arbetsmarknad	**1**	**130**	**731**

Anm.: Beloppen är avrundade och överensstämmer därför inte alltid med summan.

3.6 Budgetförslag

3.6.1 1:1 Arbetsförmedlingens förvaltningskostnader

Tabell 3.18 Anslagsutveckling 1:1 Arbetsförmedlingens förvaltningskostnader

Tusental kronor

2023	Utfall	7 675 173	Anslagssparande	171 722
2024	Anslag	7 414 656[1]	Utgiftsprognos	7 535 657
2025	**Förslag**	**7 514 359**		
2026	Beräknat	7 709 876[2]		
2027	Beräknat	7 928 870[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 7 547 071 tkr i 2025 års prisnivå.

[3] Motsvarar 7 613 840 tkr i 2025 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Arbetsförmedlingens förvaltningsutgifter. Anslaget får även användas för utgifter för del av den nationella medfinansieringen av det nationella programmet för Europeiska socialfonden+ 2021–2027. Anslaget får därutöver användas för nationell medfinansiering av projekt inom program för Europeiska regionala utvecklingsfonden 2021–2027, som ligger i linje med målen för den svenska arbetsmarknadspolitiken.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.19 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:1 Arbetsförmedlingens förvaltningskostnader

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**7 392 656**	**7 392 656**	**7 392 656**
Pris- och löneomräkning[2]	207 891	371 850	522 371
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	-86 188	-54 630	13 843
varav BP25[3]	*131 000*	*191 000*	*263 000*
– Förstärkt myndighetsgemensam samverkan mot arbetslivskriminalitet	*5 000*	*5 000*	*4 000*
– Omfördelning av medel för arbetet mot arbetslivskriminalitet	*2 000*	*2 000*	*2 000*
– Ökat informationsutbyte mellan Arbetsförmedlingen och kommuner	*32 000*	*20 000*	*11 000*
– Överhoppningsbar tid för föräldralediga inom etableringsprogrammet	*5 000*		
– Förstärkt stöd till personer som står långt ifrån arbetsmarknaden	*79 000*	*158 000*	*238 000*
– Civilt försvar: Arbetsförmedlingen	*5 000*	*6 000*	*8 000*
– Bidrag till tolk för personer med syn- eller hörselnedsättning förtydligas och vidgas	*3 000*		
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**7 514 359**	**7 709 876**	**7 928 870**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2024. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2026–2027 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Arbetet mot arbetslivskriminalitet behöver förstärkas och därför ökas anslaget med 5 miljoner kronor 2025. Anslaget beräknas öka med 5 miljoner kronor 2026 och med 4 miljoner kronor 2027.

Befintliga medel för arbetet mot arbetslivskriminalitet omfördelas till de myndigheter som deltar i arbetet. Anslaget ökas därför med 2 miljoner kronor fr.o.m. 2025. Anslaget 2:1 *Arbetsmiljöverket* minskas med motsvarande belopp.

För att genomföra ett ökat informationsutbyte mellan Arbetsförmedlingen och kommuner avseende komvux ökas anslaget med 32 miljoner kronor 2025. Anslaget beräknas öka med 20 miljoner kronor 2026, 11 miljoner kronor per år 2027–2029 och med 4 miljoner kronor fr.o.m. 2030.

Med anledning av förändringar avseende överhoppningsbar tid för föräldralediga inom etableringsprogrammet ökas anslaget med 5 miljoner kronor 2025. Anslaget beräknas öka med 1 miljon kronor fr.o.m. 2029.

För att ge förstärkt stöd till personer som står långt ifrån arbetsmarknaden ökas anslaget med 79 miljoner kronor 2025. Anslaget beräknas öka med 158 miljoner kronor 2026 och med 238 miljoner kronor fr.o.m. 2027. Anslaget 1:3 *Kostnader för arbetsmarknadspolitiska program och insatser* minskas med 69 miljoner kronor 2025. Anslaget beräknas minska med 148 miljoner kronor 2026 och med 228 miljoner kronor fr.o.m. 2027.

Arbetsförmedlingens arbete inom det civila försvaret förstärks och anslaget ökas med 5 miljoner kronor 2025. Anslaget beräknas öka med 6 miljoner kronor 2026, 8 miljoner kronor 2027 och med 10 miljoner kronor fr.o.m. 2028.

För att möjliggöra ett förtydligat och vidgat bidrag till tolk för personer med syn- eller hörselnedsättning ökas anslaget med 3 miljoner kronor 2025. Anslaget 1:4 *Lönebidrag och Samhall m.m.* minskas med motsvarande belopp.

Regeringen föreslår att 7 514 359 000 kronor anvisas under anslaget 1:1 *Arbetsförmedlingens förvaltningskostnader* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 7 709 876 000 kronor respektive 7 928 870 000 kronor.

3.6.2 1:2 Bidrag till arbetslöshetsersättning och aktivitetsstöd

Tabell 3.20 Anslagsutveckling 1:2 Bidrag till arbetslöshetsersättning och aktivitetsstöd

Tusental kronor

2023	Utfall	35 331 235	Anslagssparande	3 101 156
2024	Anslag	42 525 610[1]	Utgiftsprognos	42 052 410
2025	**Förslag**	**44 161 580**[2]		
2026	Beräknat	43 264 654		
2027	Beräknat	42 034 634		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] 3 061 050 tkr avser beräknad statlig ålderspensionsavgift för 2025 sedan hänsyn tagits till regleringsbeloppet för 2022 som uppgick till -949 517 tkr.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för aktivitetsstöd, utvecklingsersättning samt statsbidrag till arbetslöshetskassor enligt lagen (1997:239) om arbetslöshetskassor. Anslaget får också användas för utgifter för statliga ålderspensionsavgifter enligt lagen (1998:676) om statlig ålderspensionsavgift. Anslaget får även användas för utgifter avseende aktivitetsstöd för del av den nationella medfinansieringen av det nationella programmet för Europeiska socialfonden+ 2021–2027. Anslaget får därutöver användas för nationell medfinansiering av projekt inom program för Europeiska regionala utvecklingsfonden 2021–2027, som ligger i linje med målen för den svenska arbetsmarknadspolitiken.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.21 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:2 Bidrag till arbetslöshetsersättning och aktivitetsstöd

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**42 525 610**	**42 525 610**	**42 525 610**
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	549 499	434 399	434 899
varav BP25	*33 500*	*40 400*	*46 900*
– Förenklat stöd till start av näringsverksamhet för personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga	*10 000*	*10 000*	*10 000*
– Ökat informationsutbyte mellan Arbetsförmedlingen och kommuner	*-1 300*	*-15 900*	*-16 000*
– Begränsningar av nystartsjobb för att minska felaktiga utbetalningar	*24 800*	*46 300*	*52 900*
Makroekonomisk utveckling	1 086 471	304 645	-925 875
Volymer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**44 161 580**	**43 264 654**	**42 034 634**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Tabell 3.22 Utgifter för arbetslöshetsersättning, aktivitetsstöd, utvecklingsersättning och statlig ålderspensionsavgift (Ståp)

Miljoner kronor

		Arbetslöshets-ersättning	Aktivitetsstöd och utvecklingsersättning	Ståp	Totalt
Utfall	2022	14 356	16 459	3 827	34 642
	2023	15 276	16 558	3 497	35 331
Beräknat	2024	21 382	17 379	3 291	42 052
	2025	21 867	19 234	3 061	44 162
	2026	20 201	19 198	3 866	43 265
	2027	19 610	18 706	3 718	42 035

Anm.: Beloppen är avrundade och överensstämmer därför inte alltid med summan.

Med anledning av förändringarna avseende start av näringsverksamhet för personer med funktionsnedsättning ökas anslaget med 10 miljoner kronor fr.om. 2025. Anslaget 1:4 *Lönebidrag och Samhall m.m.* minskas med motsvarande belopp.

Genomförandet av ett ökat informationsutbyte mellan Arbetsförmedlingen och kommuner avseende komvux medför att anslaget minskas med 1 miljon kronor 2025. Anslaget beräknas minska med 16 miljoner kronor fr.o.m. 2026.

Med anledning av att vissa begränsningar avses göras för nystartsjobb ökas anslaget med 25 miljoner kronor 2025. Anslaget beräknas öka med 46 miljoner kronor 2026 och med 53 miljoner kronor fr.o.m. 2027.

Med anledning av förändringar avseende överhoppningsbar tid för föräldralediga inom etableringsprogrammet beräknas anslaget minska med 18 miljoner kronor fr.o.m. 2029.

Enligt regeringens makroekonomiska bedömning antas arbetslösheten minska vilket innebär lägre utgifter för arbetslöshetsersättning och aktivitetsstöd över tid.

Regeringen bedömer vidare att det inte finns behov av ett särskilt bemyndigande om ekonomiska åtaganden i enlighet med budgetpropositionen för 2008 (prop. 2007/08:1, utg.omr. 13, bet. 2007/08:AU1, rskr. 2007/08:73).

Regeringen föreslår att 44 161 580 000 kronor anvisas under anslaget 1:2 *Bidrag till arbetslöshetsersättning och aktivitetsstöd* för 2025. Av detta belopp beräknas 21 866 606 000 kronor för bidrag till arbetslöshetsersättning, 19 233 924 000 kronor för aktivitetsstöd och utvecklingsersättning och 3 061 050 000 kronor för statliga ålderspensionsavgifter. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 43 264 654 000 kronor respektive 42 034 634 000 kronor.

3.6.3 1:3 Kostnader för arbetsmarknadspolitiska program och insatser

Tabell 3.23 Anslagsutveckling 1:3 Kostnader för arbetsmarknadspolitiska program och insatser

Tusental kronor

2023	Utfall	6 057 079	Anslagssparande	609 858
2024	Anslag	7 158 352[1]	Utgiftsprognos	6 523 869
2025	**Förslag**	**6 995 286**		
2026	Beräknat	6 640 094		
2027	Beräknat	6 299 406		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för arbetsmarknadspolitiska program och insatser. Anslaget får även användas för utgifter för del av den nationella medfinansieringen av det nationella programmet för Europeiska socialfonden+ 2021–2027. Anslaget får därutöver användas för nationell medfinansiering av projekt inom program för Europeiska regionala utvecklingsfonden 2021–2027, som ligger i linje med målen för den svenska arbetsmarknadspolitiken. Anslaget får även användas för utgifter för program och insatser för kvinnor och män som omfattas av lagen (2017:584) om ansvar för etableringsinsatser för vissa nyanlända invandrare.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.24 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:3 Kostnader för arbetsmarknadspolitiska program och insatser

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**7 225 952**	**7 225 952**	**7 225 952**
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	-107 000	-261 600	-306 500
varav BP25	*-113 000*	*-188 600*	*-267 500*
– Finansiering av förstärkt stöd till personer som står långt ifrån arbetsmarknaden	*-69 000*	*-148 000*	*-228 000*
– Insatsen intensiv praktik avskaffas	*-2 000*	*-2 000*	*-2 000*
– Handledarstöd för introduktionsjobb avskaffas	*-23 000*	*-23 000*	*-23 000*
– Försöksverksamhet med sysselsättningsskapande åtgärder	*-20 600*	*-20 600*	*-20 600*
– Begränsningar av nystartsjobb för att minska felaktiga utbetalningar	*4 600*	*8 000*	*9 100*
– Delfinansiering av Jobbsprånget	*-3 000*	*-3 000*	*-3 000*
Makroekonomisk utveckling	-123 666	-324 258	-620 046
Volymer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**6 995 286**	**6 640 094**	**6 299 406**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

I tabell 3.25 redovisas volymer och utgifter för perioden 2022–2027. Beräknade belopp och volymer indikerar resursutrymmet för arbetsmarknadspolitiska insatser vid Arbetsförmedlingen.

Tabell 3.25 Beräknat antal personer i program och utgifter för arbetsmarknadspolitiska program

Volymer anges som genomsnittligt antal kvarstående per månad

	Utfall 2022	2023	Beräknat 2024	2025	2026	2027
Volymer (tusental)						
Jobb- och utvecklings-garantin och jobbgarantin för ungdomar	138	121	121	129	130	127
Etableringsprogrammet	11	10	11	16	13	6
Anställningsstöd	10	7	6	4	4	4
Övriga program med aktivitetsstöd	28	36	39	42	42	42
Programsamverkan AF och FK	6	6	7	7	7	7
Summa	**192**	**181**	**184**	**198**	**196**	**185**
Utgifter (mnkr)						
Jobb- och utvecklings-garantin och jobbgarantin för ungdomar	3 013	2 469	2 149	3 116	2 868	2 708
Etableringsprogrammet	202	110	115	419	340	159
Anställningsstöd	2 944	1 778	1 633	1 023	999	999
Övriga program med aktivitetsstöd	1 462	2 136	2 303	2 185	2 185	2 185
Övriga utgifter	383	508	532	394	391	391
Summa	**8 004**	**7 002**	**6 732**	**7 138**	**6 782**	**6 442**

Anm.: Beloppen är avrundade och överensstämmer därför inte alltid med summan. Insatserna finansieras huvudsakligen under anslag 1:3 *Kostnader för arbetsmarknadspolitiska program och insatser*. Insatser finansieras även med medel under anslag 1:7 *Europeiska socialfonden+ m.m. för perioden 2021–2027*. Samverkansinsatser mellan Arbetsförmedlingen och Försäkringskassan finansieras under anslag 1:6 *Bidrag för sjukskrivningsprocessen* inom utg.omr. 10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning. Under 2022 och 2023 finansierades insatserna även med medel från React-EU under anslag 1:6 *Europeiska socialfonden m.m. för perioden 2014–2020*.

För att ge förstärkt stöd till personer som står långt ifrån arbetsmarknaden minskas anslaget med 69 miljoner kronor 2025. Anslaget beräknas minska med 148 miljoner kronor 2026 och med 228 miljoner kronor fr.o.m. 2027.

Med anledning av att insatsen intensiv praktik avses avskaffas minskas anslaget med 2 miljoner kronor fr.o.m. 2025.

Med anledning av att handledarstödet i introduktionsjobben avses avskaffas minskas anslaget med 23 miljoner kronor fr.o.m. 2025.

Medlen för försöksverksamhet med sysselsättningsskapande åtgärder avses avskaffas. Därmed minskas anslaget med 21 miljoner kronor fr.o.m. 2025.

Med anledning av att vissa begräsningar avses göras för nystartsjobb ökas anslaget med 5 miljoner kronor 2025. Anslaget beräknas ökas med 8 miljoner kronor 2026 och med 9 miljoner kronor fr.o.m. 2027.

För att delfinansiera satsningen på Jobbsprånget (se utg.omr. 24 avsnitt 3.6) minskas anslaget med 3 miljoner kronor 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget minska med motsvarande belopp.

Med anledning av förändringarna avseende överhoppningsbar tid för föräldralediga inom etableringsprogrammet beräknas anslaget öka med 1 miljon kronor fr.o.m. 2029.

Enligt regeringens makroekonomiska bedömning antas arbetslösheten minska vilket innebär färre deltagare i arbetsmarknadspoliska program på sikt och därmed även lägre utgifter för program under 2027. Därtill medför minskade volymer i etableringsprogrammet under 2026 och 2027 lägre utgifter under dessa år.

Regeringen föreslår att 6 995 286 000 kronor anvisas under anslaget 1:3 *Kostnader för arbetsmarknadspolitiska program och insatser* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 6 640 094 000 kronor respektive 6 299 406 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2025 för anslaget 1:3 *Kostnader för arbetsmarknadspolitiska program och insatser* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 4 800 000 000 kronor 2026–2034.

Skälen för regeringens förslag: Arbetsmarknadspolitiska program och insatser där det lämnas ersättning för kringkostnader pågår normalt ca 6 månader men kan pågå längre, vilket medför utgifter kommande budgetår. De beräknade ingångna, infriade och utestående åtagandena för de upphandlade matchningstjänsterna baseras på en prognos medan ekonomiska åtaganden kopplade till övriga insatser redovisas enligt gängse redovisningsprinciper med de faktiska åtagandena. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2025 för anslaget 1:3 *Kostnader för arbetsmarknadspolitiska program och insatser* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 4 800 000 000 kronor 2026–2034.

Tabell 3.26 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:3 Kostnader för arbetsmarknadspolitiska program och insatser

Tusental kronor

	Utfall 2023	Prognos 2024	Förslag 2025	Beräknat 2026	Beräknat 2027	Beräknat 2028 – 2034
Ekonomiska åtaganden vid årets början	5 098 136	4 262 416	4 054 483			
Nya ekonomiska åtaganden	3 992 713	3 648 502	4 385 567			
Utgifter mot anslag till följd av ekonomiska åtaganden	-4 605 576	-3 651 130	-3 640 050	-4 398 158	-302 108	-99 734
Övriga förändringar av ekonomiska åtaganden	-222 857	-205 305				
Ekonomiska åtaganden vid årets slut	4 262 416	4 054 483	4 800 000			
Beslutat/föreslaget bemyndigande	**7 000 000**	**5 500 000**	**4 800 000**			

3.6.4 1:4 Lönebidrag och Samhall m.m.

Tabell 3.27 Anslagsutveckling 1:4 Lönebidrag och Samhall m.m.

Tusental kronor

2023	Utfall	18 526 928	Anslagssparande	2 303 439
2024	Anslag	20 586 041[1]	Utgiftsprognos	19 649 324
2025	**Förslag**	**20 822 749**		
2026	Beräknat	20 924 758		
2027	Beräknat	20 998 003		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag för särskilda arbetsmarknadspolitiska insatser för personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga och statsbidrag till Samhall AB. Anslaget får även användas för särskilt introduktions- och uppföljningsstöd (SIUS), projektmedel för personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga, stöd till hjälpmedel och personligt biträde på arbetsplatsen, särskilda insatser för syn- och hörselskadade, särskilt stöd till start av näringsverksamhet samt för att utveckla ny arbetsförmåga.

Anslaget får även användas för utgifter för del av den nationella medfinansieringen av det nationella programmet för Europeiska socialfonden+ 2021–2027. Anslaget får därutöver användas för nationell medfinansiering av projekt inom program för Europeiska regionala utvecklingsfonden 2021–2027, som ligger i linje med målen för den svenska arbetsmarknadspolitiken.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.28 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:4 Lönebidrag och Samhall m.m.

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**20 806 041**	**20 806 041**	**20 806 041**
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	-13 000	-10 000	-10 000
varav BP25	*-13 000*	*-10 000*	*-10 000*
– Förenklat stöd till start av näringsverksamhet för personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga	*-10 000*	*-10 000*	*-10 000*
– Bidrag till tolk för personer med syn- eller hörselnedsättning förtydligas och vidgas	*30 000*	*30 000*	*30 000*
– Finansiering av att bidrag till tolk för personer med syn- eller hörselnedsättning förtydligas och vidgas	*-33 000*	*-30 000*	*-30 000*
Makroekonomisk utveckling	29 708	128 717	201 962
Volymer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**20 822 749**	**20 924 758**	**20 998 003**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

För att genomföra förändringar avseende start av näringsverksamhet för personer med funktionsnedsättning minskas anslaget med 10 miljoner kronor fr.om. 2025.

För att möjliggöra ett förtydligat och vidgat bidrag till tolk för personer med syn- eller hörselnedsättning ökas anslaget med 30 miljoner kronor fr.o.m. 2025. För att finansiera åtgärden minskas samtidigt anslaget med 33 miljoner kronor 2025. Anslaget beräknas minskas med 30 miljoner kronor fr.o.m. 2026. Anslag 1:1 *Arbetsförmedlingens förvaltningskostnader* ökas med 3 miljoner kronor för 2025.

I tabell 3.29 redovisas volymer och utgifter avseende särskilda insatser för personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga för 2022–2027. Inom ramen för resurserna finns en flexibilitet för Arbetsförmedlingen att utifrån enskilda arbetssökandes behov välja olika typer av insatser. Tabellen ska tolkas som en beräkning av de resurser som regeringen föreslår.

Tabell 3.29 Beräknad omfattning av särskilda insatser för personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga

Antalet personer per månad och utgifter per år

	Utfall 2022	2023	Beräknat 2024	2025	2026	2027
Antal	84 100	83 600	83 100	88 400	88 800	89 000
varav Samhall Aktiebolag	*22 400*	*22 700*	*22 800*	*22 800*	*22 800*	*22 800*
Utgifter (mnkr)	18 908	18 527	19 649	20 823	20 925	20 998
varav Samhall Aktiebolag	*6 626*	*6 535*	*7 614*	*7 614*	*7 614*	*7 614*

Regeringen föreslår att 20 822 749 000 kronor anvisas under anslaget 1:4 *Lönebidrag och Samhall m.m.* för 2025. Av dessa medel beräknas 7 614 214 000 kronor användas för att sysselsätta personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga inom ramen för Samhall Aktiebolags verksamhet. I detta ingår både personer med skyddat arbete och personer med lönebidrag för utveckling i anställning. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 20 924 758 000 kronor respektive 20 998 003 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2025 för anslaget 1:4 *Lönebidrag och Samhall m.m.* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 17 000 000 000 kronor 2026–2029.

Skälen för regeringens förslag: Beslut om insatser under anslaget omfattar normalt mer än ett år vilket medför utgifter för kommande budgetår. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2025 för anslaget 1:4 *Lönebidrag och Samhall m.m.* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 17 000 000 000 kronor 2026–2029.

Tabell 3.30 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:4 Lönebidrag och Samhall m.m.

Tusental kronor

	Utfall 2023	Prognos 2024	Förslag 2025	Beräknat 2026	Beräknat 2027	Beräknat 2028 – 2029
Ekonomiska åtaganden vid årets början	14 926 135	14 649 297	14 896 375			
Nya ekonomiska åtaganden	9 626 135	10 223 728	11 903 268			
Utgifter mot anslag till följd av ekonomiska åtaganden	-8 698 195	-8 763 659	-9 799 643	-11 006 153	-5 024 886	-968 961
Övriga förändringar av ekonomiska åtaganden	-1 204 778	-1 212 991				
Ekonomiska åtaganden vid årets slut	14 649 297	14 896 375	17 000 000			
Beslutat/föreslaget bemyndigande	**18 000 000**	**19 500 000**	**17 000 000**			

3.6.5 1:5 Nystartsjobb och etableringsjobb

Tabell 3.31 Anslagsutveckling 1:5 Nystartsjobb och etableringsjobb[1]

Tusental kronor

2023	Utfall	4 811 063	Anslagssparande	3 318 248
2024	Anslag	5 342 163[2]	Utgiftsprognos	3 921 862
2025	**Förslag**	**4 064 871**		
2026	Beräknat	4 435 568		
2027	Beräknat	4 437 054		

[1] Anslagsnamnet föreslås ändras från Nystartsjobb, etableringsjobb och stöd för yrkesintroduktionsanställningar till Nystartsjobb och etableringsjobb.

[2] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för stöd till arbetsgivare för nystartsjobb, etableringsjobb och för utgifter för statliga ålderspensionsavgifter enligt lagen (1998:676) om statlig ålderspensionsavgift.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.32 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:5 Nystartsjobb och etableringsjobb

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**5 342 163**	**5 342 163**	**5 342 163**
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	-2 948 300	-3 022 800	-3 101 300
varav BP25	*-56 300*	*-84 800*	*-96 300*
– Begränsningar av nystartsjobb för att minska felaktiga utbetalningar	*-56 300*	*-84 800*	*-96 300*
Makroekonomisk utveckling	1 671 008	2 116 205	2 196 191
Volymer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**4 064 871**	**4 435 568**	**4 437 054**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Tabell 3.33 Utgifter för Nystartsjobb, etableringsjobb och stöd för yrkesintroduktionsanställningar

Miljoner kronor

		Nystartsjobb	Etableringsjobb	Ålderspensionsavgift etableringsjobb	Yrkesintroduktions-anställningar	Totalt
Utfall	2022	3 978		8	16	4 002
	2023	4 730		60	21	4 811
Beräknat	2024	3 895	14	1	12	3 922
	2025	3 505	510	50	0	4 065
	2026	3 304	1 031	101	0	4 436
	2027	3 847	537	53	0	4 437

Anm.: Beloppen är avrundade och överensstämmer därför inte alltid med summan.

Med anledning av att vissa begränsningar avses göras för nystartsjobb minskas anslaget med 56 miljoner kronor 2025. Anslaget beräknas minska med 85 miljoner kronor 2026 och med 96 miljoner kronor fr.o.m. 2027.

Utgifterna beräknas öka fr.o.m. 2025 med anledning av framför allt ökade volymer i etableringsjobb.

Utgifterna för nystartsjobb avser stöd till arbetsgivare för att anställa personer som har varit utan arbete en längre tid, personer som har deltagit i program en längre tid och personer som saknar en fast anknytning till arbetsmarknaden. Frågor om stöd för nystartsjobb prövas av Arbetsförmedlingen. För beviljande av stöd görs ingen arbetsmarknadspolitisk bedömning, vilket normalt görs vid anvisning till ett arbetsmarknadspolitiskt program. Om den arbetssökande uppfyller villkoren att omfattas av ett nystartsjobb anvisas personen till stödet. Stödet kan därigenom betraktas som rättighetsstyrt. Stödet lämnas under högst 24 månader. För den som fyllt 55 år lämnas dock stöd under längst 48 månader. Beslut om nystartsjobb fattas för den tid som anställningen med nystartsjobb pågår, dock för högst 12 månader i taget. Beroende på när beslutet fattas medför det ekonomiska åtaganden under en del av följande budgetår. Storleken på dessa åtaganden uppskattas till sammanlagt en halvårseffekt. Dessa åtaganden är således inte av långsiktig karaktär utan snarare av löpande karaktär.

Utgifterna för etableringsjobb avser ersättning till arbetsgivare som anställer vissa nyanlända invandrare och vissa långtidsarbetslösa. Ersättningen lämnas som längst

under totalt 24 månader. Etableringsjobb bygger på ett avtal mellan arbetsmarknadens parter. Avtalet gäller t.o.m. 2027. Arbetsförmedlingen gör ingen arbetsmarknadspolitisk bedömning i samband med att stöd beviljas. Arbetsförmedlingen prövar om villkoren för rätt till ersättning är uppfyllda och beslutar därefter om att bevilja ersättningen. Stödet kan därmed betraktas som en rättighetsstyrd ersättning av löpande karaktär. Regeringen gör mot bakgrund av detta samma bedömning som tidigare och avstår även fortsättningsvis från att begära ett särskilt bemyndigande för anslaget.

Regeringen föreslår att 4 064 871 000 kronor anvisas under anslaget 1:5 *Nystartsjobb och etableringsjobb* för 2025. Av detta belopp beräknas 3 504 807 000 kronor för bidrag till nystartsjobb, 510 086 000 kronor för etableringsjobb och 49 978 000 kronor för statliga ålderspensionsavgifter för etableringsjobb. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 4 435 568 000 kronor respektive 4 437 054 000 kronor.

3.6.6 1:6 Rådet för Europeiska socialfonden i Sverige

Tabell 3.34 Anslagsutveckling 1:6 Rådet för Europeiska socialfonden i Sverige

Tusental kronor

2023	Utfall	133 142	Anslagssparande	748
2024	Anslag	133 466[1]	Utgiftsprognos	133 317
2025	**Förslag**	**129 937**		
2026	Beräknat	132 930[2]		
2027	Beräknat	135 204[2]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 129 937 tkr i 2025 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för förvaltningsutgifter vid Rådet för Europeiska socialfonden i Sverige (Svenska ESF-rådet). Anslaget får även användas för utgifter för nationell medfinansiering av s.k. tekniskt stöd inom Europeiska socialfonden+.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.35 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:6 Rådet för Europeiska socialfonden i Sverige

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**133 466**	**133 466**	**133 466**
Pris- och löneomräkning[2]	5 243	8 438	10 866
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	-8 772	-8 974	-9 128
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**129 937**	**132 930**	**135 204**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2024. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2026–2027 är preliminär.

I beräkningarna av anslaget har hänsyn tagits till tekniskt stöd inom det nationella programmet för Europeiska socialfonden+ 2021–2027, vilket får användas för vissa administrativa kostnader.

Regeringen föreslår att 129 937 000 kronor anvisas under anslaget 1:6 *Rådet för Europeiska socialfonden i Sverige* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 132 930 000 kronor respektive 135 204 000 kronor.

3.6.7 1:7 Europeiska socialfonden+ m.m. för perioden 2021–2027

Tabell 3.36 Anslagsutveckling 1:7 Europeiska socialfonden+ m.m. för perioden 2021–2027

Tusental kronor

2023	Utfall	341 951	Anslagssparande	208 049
2024	Anslag	1 387 000[1]	Utgiftsprognos	1 344 947
2025	**Förslag**	**1 584 000**		
2026	Beräknat	1 835 000		
2027	Beräknat	1 983 000		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för utbetalningar av stöd från Europeiska socialfonden+ för programperioden 2021–2027. Utbetalningarna avser delfinansiering av det nationella programmet för Europeiska socialfonden+ 2021–2027. Anslaget får även användas för viss nationell medfinansiering av det nationella programmet för Europeiska socialfonden+. Anslaget får därutöver användas för eventuella slutregleringar för det nationella socialfondsprogrammet 2014–2020.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.37 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:7 Europeiska socialfonden+ m.m. för perioden 2021–2027

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**1 387 000**	**1 387 000**	**1 387 000**
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	197 000	448 000	596 000
varav BP25	*19 000*	*195 000*	*808 000*
– Justering med anledning av ändrad valutakurs	*30 000*	*155 000*	*263 000*
– Omfördelning mellan år inom anslaget	*-11 000*	*40 000*	*545 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**1 584 000**	**1 835 000**	**1 983 000**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Med anledning av att regeringen avser att, genom en ändring av förordningen (1999:710) om valutakurs vid stöd från EU-budgeten, justera den valutakurs som ska tillämpas för det nationella programmet för Europeiska socialfonden+ ökas anslaget med 30 miljoner kronor 2025. Anslaget beräknas öka med 155 miljoner kronor 2026, 263 miljoner kronor 2027, 252 miljoner kronor 2028 och med 105 miljoner kronor 2029.

För att göra en omfördelning över tid av medel inom det nationella programmet för Europeiska socialfonden+ minskas anslaget med 11 miljoner kronor 2025. Anslaget beräknas öka med 40 miljoner kronor 2026 och med 545 miljoner kronor 2027.

Anslaget beräknas därefter minska med 204 miljoner kronor 2028, 126 miljoner kronor 2029 och med 36 miljoner kronor 2030.

Vissa smärre utbetalningar för slutregleringar för det nationella socialfondsprogrammet 2014–2020 kan komma att ske från anslaget med anledning av revisionsresultat.

Regeringen föreslår att 1 584 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:7 *Europeiska socialfonden+ m.m. för perioden 2021–2027* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 1 835 000 000 kronor respektive 1 983 000 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2025 för anslaget 1:7 *Europeiska socialfonden+ m.m. för perioden 2021–2027* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 3 759 000 000 kronor 2026–2030.

Skälen för regeringens förslag: Verksamheten inom det nationella programmet för Europeiska socialfonden+ 2021–2027 omfattar bl.a. fleråriga projekt som medför utgifter för kommande år. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2025 för anslaget 1:7 *Europeiska socialfonden+ m.m. för perioden 2021–2027* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 3 759 000 000 kronor 2026–2030.

Tabell 3.38 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:7 Europeiska socialfonden+ m.m. för perioden 2021–2027

Tusental kronor

	Utfall 2023	Prognos 2024	Förslag 2025	Beräknat 2026	Beräknat 2027	Beräknat 2028 – 2030
Ekonomiska åtaganden vid årets början	1 351 800	2 629 883	2 975 883			
Nya ekonomiska åtaganden	1 626 817	1 700 000	2 283 117			
Utgifter mot anslag till följd av ekonomiska åtaganden	-341 923	-1 312 000	-1 500 000	-1 811 000	-1 290 000	-658 000
Övriga förändringar av ekonomiska åtaganden	-6 811	-42 000				
Ekonomiska åtaganden vid årets slut	2 629 883	2 975 883	3 759 000			
Beslutat/föreslaget bemyndigande	**2 705 000**	**3 013 000**	**3 759 000**			

3.6.8 1:8 Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering

Tabell 3.39 Anslagsutveckling 1:8 Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering

Tusental kronor

2023	Utfall	43 552	Anslagssparande	937
2024	Anslag	46 953[1]	Utgiftsprognos	46 639
2025	**Förslag**	**50 001**		
2026	Beräknat	52 928[2]		
2027	Beräknat	53 843[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 51 964 tkr i 2025 års prisnivå.

[3] Motsvarar 51 965 tkr i 2025 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärderings (IFAU) förvaltningsutgifter och forskningsbidrag.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.40 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:8 Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**46 953**	**46 953**	**46 953**
Pris- och löneomräkning[2]	1 048	1 938	2 783
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	2 000	4 037	4 107
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**50 001**	**52 928**	**53 843**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2024. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2026–2027 är preliminär.

Regeringen föreslår att 50 001 000 kronor för 2025 anvisas under anslaget 1:8 *Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering*. För 2025 och 2026 beräknas anslaget till 52 928 000 kronor respektive 53 843 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2025 för anslaget 1:8 *Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 9 000 000 kronor 2026 och 2027.

Skälen för regeringens förslag: IFAU beviljar bidrag för externa projekt som kan pågå längre än ett år, vilket medför utgifter för kommande budgetår. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2025 för anslaget 1:8 *Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 9 000 000 kronor 2026 och 2027.

Tabell 3.41 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:8 Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering

Tusental kronor

	Utfall 2023	Prognos 2024	Förslag 2025	Beräknat 2026	Beräknat 2027
Ekonomiska åtaganden vid årets början	6 511	7 125	7 520		
Nya ekonomiska åtaganden	6 368	6 000	5 480		
Utgifter mot anslag till följd av ekonomiska åtaganden	-5 754	-5 605	-4 000	-6 000	-3 000
Ekonomiska åtaganden vid årets slut	7 125	7 520	9 000		
Beslutat/föreslaget bemyndigande	**9 000**	**9 000**	**9 000**		

3.6.9 1:9 Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringen

Tabell 3.42 Anslagsutveckling 1:9 Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringen

Tusental kronor

2023	Utfall	83 037	Anslagssparande	697
2024	Anslag	82 557[1]	Utgiftsprognos	82 697
2025	**Förslag**	**85 031**		
2026	Beräknat	86 877[2]		
2027	Beräknat	88 531[2]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 85 031 tkr i 2025 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringens förvaltningsutgifter.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.43 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:9 Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringen

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**82 557**	**82 557**	**82 557**
Pris- och löneomräkning[2]	2 474	4 320	5 974
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**85 031**	**86 877**	**88 531**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2024. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2026–2027 är preliminär.

Regeringen föreslår att 85 031 000 kronor anvisas under anslaget 1:9 *Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringen* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 86 877 000 kronor respektive 88 531 000 kronor.

3.6.10 1:10 Bidrag till administration av grundbeloppet

Tabell 3.44 Anslagsutveckling 1:10 Bidrag till administration av grundbeloppet

Tusental kronor

2023	Utfall	59 956	Anslagssparande	
2024	Anslag	62 184[1]	Utgiftsprognos	62 184
2025	**Förslag**	**65 122**		
2026	Beräknat	66 675[2]		
2027	Beräknat	67 732[2]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 65 122 tkr i 2025 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till administration av grundbeloppet enligt lagen (1997:238) om arbetslöshetsförsäkring och lagen (1997:239) om arbetslöshetskassor för dem som inte är anslutna till någon arbetslöshetskassa.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.45 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:10 Bidrag till administration av grundbeloppet

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**62 184**	**62 184**	**62 184**
Pris- och löneomräkning[2]	2 938	4 491	5 548
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**65 122**	**66 675**	**67 732**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2024. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2026–2027 är preliminär.

Regeringen föreslår att 65 122 000 kronor anvisas under anslaget 1:10 *Bidrag till administration av grundbeloppet* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 66 675 000 kronor respektive 67 732 000 kronor.

3.6.11 1:11 Bidrag till Stiftelsen Utbildning Nordkalotten

Tabell 3.46 Anslagsutveckling 1:11 Bidrag till Stiftelsen Utbildning Nordkalotten

Tusental kronor

2023	Utfall	8 303	Anslagssparande	
2024	Anslag	8 303[1]	Utgiftsprognos	8 303
2025	**Förslag**	**8 303**		
2026	Beräknat	8 303		
2027	Beräknat	8 303		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till Stiftelsen Utbildning Nordkalotten för verksamheten enligt den överenskommelse svenska staten har med Finland och Norge om anordnande av utbildningar samt kompensation för de ökade kostnader som uppstår för dessa länder till följd av att utbildningstjänsterna är mervärdesskattepliktiga i Sverige.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.47 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:11 Bidrag till Stiftelsen Utbildning Nordkalotten

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**8 303**	**8 303**	**8 303**
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**8 303**	**8 303**	**8 303**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Överenskommelsen om stiftelsens verksamhet omförhandlas vart fjärde år. Riksdagen bemyndigade regeringen att under 2023 ingå ekonomiska åtaganden för att träffa en ny överenskommelse för perioden 2024–2027 (prop. 2022:/23:1, bet. 2022/23:AU2, rskr. 2022/23:90). Regeringen har med riksdagens godkännande tecknat en ny överenskommelse för perioden 2024–2027 (prop. 2023/24:38, bet. 2023/24:AU2, rskr. 2023/24:90).

Regeringen föreslår att 8 303 000 kronor anvisas under anslaget 1:11 *Bidrag till Stiftelsen Utbildning Nordkalotten* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 8 303 000 kronor respektive år.

3.6.12 1:12 Bidrag till lönegarantiersättning

Tabell 3.48 Anslagsutveckling 1:12 Bidrag till lönegarantiersättning

Tusental kronor

2023	Utfall	1 915 130	Anslagssparande	-167 800
2024	Anslag	3 502 800[1]	Utgiftsprognos	3 335 000
2025	**Förslag**	**2 250 000**		
2026	Beräknat	1 900 000		
2027	Beräknat	1 875 000		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till lönegarantiersättning enligt lönegarantilagen (1992:497) och de sociala avgifter som ska betalas i samband med lönegarantiutbetalningen enligt socialavgiftslagen (2000:980). Anslaget får användas för utgifter för arbetet med handläggning av lönegarantiärenden.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.49 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:12 Bidrag till lönegarantiersättning

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**1 800 000**	**1 800 000**	**1 800 000**
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	-11 600	-9 600	-9 600
Makroekonomisk utveckling	461 600	109 600	84 600
Volymer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**2 250 000**	**1 900 000**	**1 875 000**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Utgifterna beräknas minska fr.o.m. 2025 med anledning av att aktiviteten i ekonomin ökar, vilket medför att antalet konkurser minskar kommande år.

Regeringen föreslår att 2 250 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:12 *Bidrag till lönegarantiersättning* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 1 900 000 000 kronor respektive 1 875 000 000 kronor.

3.6.13 1:13 Etableringsersättning till vissa nyanlända invandrare

Tabell 3.50 Anslagsutveckling 1:13 Etableringsersättning till vissa nyanlända invandrare

Tusental kronor

2023	Utfall	904 986	Anslagssparande	214 827
2024	Anslag	873 970[1]	Utgiftsprognos	919 404
2025	**Förslag**	**1 480 936**		
2026	Beräknat	1 258 496		
2027	Beräknat	586 961		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för etableringsersättning till deltagare i arbetsmarknadspolitiska insatser. Anslaget får även användas för utgifter för del av den nationella medfinansieringen av det nationella programmet för Europeiska socialfonden+ 2021–2027. Anslaget får därutöver användas för nationell medfinansiering av projekt inom program för Europeiska regionala utvecklingsfonden 2021–2027, som ligger i linje med målen för den svenska arbetsmarknadspolitiken.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.51 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:13 Etableringsersättning till vissa nyanlända invandrare

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**865 470**	**865 470**	**865 470**
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	106 900	-40 100	-33 900
varav BP25	*-100*	*-13 100*	*-12 900*
– Ökat informationsutbyte mellan Arbetsförmedlingen och kommuner	*-1 300*	*-15 300*	*-15 400*
– Begränsningar av nystartsjobb för att minska felaktiga utbetalningar	*1 200*	*2 200*	*2 500*
Makroekonomisk utveckling			
Volymer	508 566	433 126	-244 609
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**1 480 936**	**1 258 496**	**586 961**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Genomförandet av ett ökat informationsutbyte mellan Arbetsförmedlingen och kommuner avseende komvux medför att anslaget minskas med 1 miljon kronor 2025. Anslaget beräknas minska med 15 miljoner kronor fr.o.m. 2026.

Med anledning av att vissa begränsningar avses göras för nystartsjobb ökas anslaget med 1 miljon kronor 2025. Anslaget beräknas öka med 2 miljoner kronor 2026 och med 3 miljoner kronor fr.o.m. 2027.

Med anledning av förändringarna avseende överhoppningsbar tid för föräldralediga inom etableringsprogrammet beräknas anslaget öka med 27 miljoner kronor fr.o.m. 2029.

Utgifterna förväntas öka 2025 och 2026 till följd av volymförändringar med anledning av att EU:s massflyktsdirektiv har förlängts. Personer som har uppehållstillstånd med tillfälligt skydd har en möjlighet att folkbokföra sig i Sverige och vissa av dem kan då även ta del av Arbetsförmedlingens etableringsprogram. Det väntas medföra fler deltagare i programmet, vilket leder till ökade utgifter för etableringsersättning.

Utgifterna för etableringsersättning avser försörjning för dem som deltar i etableringsprogrammet. Etableringsprogrammet regleras i lagen (2017:584) om ansvar för etableringsinsatser för vissa nyanlända invandrare och förordningen (2017:820) om etableringsinsatser för vissa nyanlända invandrare. Utöver deltagande i kartläggning och medverkan till upprättandet av en individuell handlingsplan får insatserna i programmet omfatta motsvarande 24 månader på heltid. Den nyanlände får ta del av programmet som längst till och med 36 månader från det att han eller hon första gången folkbokfördes i en kommun. Beslutslängden för anvisning till programmet är normalt 24 månader. Enligt lagen (2017:584) har Arbetsförmedlingen ansvar för att erbjuda den målgrupp som definieras i lagen insatser som syftar till att underlätta och påskynda deras etablering i arbets- och samhällslivet. Även om Arbetsförmedlingen formellt sett även ska göra en arbetsmarknadspolitisk bedömning är programmet att betrakta som en rättighetsstyrd ersättning och att utgifterna är av löpande karaktär. Regeringen gör mot bakgrund av detta samma bedömning som tidigare och avstår även fortsättningsvis från att begära ett särskilt bemyndigande för anslaget.

Regeringen föreslår att 1 480 936 000 kronor anvisas under anslaget 1:13 *Etableringsersättning till vissa nyanlända invandrare* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 1 258 496 000 kronor respektive 586 961 000 kronor.

3.6.14 1:14 Grundläggande omställnings- och kompetensstöd

Tabell 3.52 Anslagsutveckling 1:14 Grundläggande omställnings- och kompetensstöd[1]

Tusental kronor

2023	Utfall	592 089	Anslagssparande	386 312
2024	Anslag	3 131 000[2]	Utgiftsprognos	2 862 200
2025	**Förslag**	**3 091 000**		
2026	Beräknat	3 228 100		
2027	Beräknat	3 234 202		

[1] Anslagsnamnet föreslås ändras från Omställnings- och kompetensstöd genom den offentliga omställningsorganisationen till Grundläggande omställnings- och kompetensstöd.

[2] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för offentligt grundläggande omställnings- och kompetensstöd till enskilda personer, ersättning till arbetsgivare som finansierar registrerade omställningsorganisationer och yttranden till de som ansöker om omställningsstudiestöd enligt lag (2022:850) om grundläggande omställnings- och kompetensstöd.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.53 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:14 Grundläggande omställnings- och kompetensstöd

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**3 131 000**	**3 131 000**	**3 131 000**
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	102 000	209 000	209 000
Makroekonomisk utveckling	-139 600	-107 000	-100 898
Volymer			
Överföring till/från andra anslag	-2 400	-4 900	-4 900
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**3 091 000**	**3 228 100**	**3 234 202**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Tabell 3.54 Utgifter för grundläggande tjänster för arbetstagare utan kollektivavtal samt ersättning till arbetsgivare

Miljoner kronor

		Grundläggande tjänster för arbetstagare utan kollektivavtal	Ersättning till arbetsgivare	Totalt
Utfall	2023	2	591	592
Beräknat	2024	6	2 856	2 862
	2025	150	2 941	3 091
	2026	305	2 923	3 228
	2027	311	2 923	3 234

Anm.: Beloppen är avrundade och överensstämmer därför inte alltid med summan.

Regeringen föreslår att 3 091 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:14 *Grundläggande omställnings- och kompetensstöd* för 2025. Av detta beräknas 150 000 000 kronor för grundläggande tjänster som tillhandahålls av den offentliga omställningsorganisationen för arbetstagare som inte omfattas av kollektivavtal. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 3 228 100 000 kronor respektive 3 234 202 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2025 för anslaget 1:14 *Grundläggande omställnings- och kompetensstöd* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 22 100 000 kronor 2026.

Skälen för regeringens förslag: Beslut om stöd för grundläggande tjänster under anslaget som den offentliga omställningsorganisationen tillhandahåller medför utgifter för kommande budgetår. Regeringen bedömer att övriga beslut om stöd under anslaget inte medför utgifter kommande budgetår som innebär ett behov av ett särskilt bemyndigande om ekonomiska åtaganden. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2025 för anslaget 1:14 *Grundläggande omställnings- och kompetensstöd* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 22 100 000 kronor 2026.

Tabell 3.55 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:14 Grundläggande omställnings- och kompetensstöd

Tusental kronor

	Utfall 2023	Prognos 2024	Förslag 2025	Beräknat 2026
Ekonomiska åtaganden vid årets början		466	13 400	
Nya ekonomiska åtaganden	466	13 400	22 100	
Utgifter mot anslag till följd av ekonomiska åtaganden		-466	-13 400	-22 100
Ekonomiska åtaganden vid årets slut	466	13 400	22 100	
Beslutat/föreslaget bemyndigande	**64 000**	**64 000**	**22 100**	

4 Arbetsliv

4.1 Mål för området

Målet för arbetslivspolitiken är goda arbetsvillkor och möjlighet till utveckling i arbetet för både kvinnor och män (prop. 2011/12:1 utg.omr. 14 avsnitt 4.3, bet. 2011/12:AU2, rskr. 2011/12:88).

Målet för arbetslivspolitiken är uppdelat på tre delområden:

– Arbetsmiljö: En arbetsmiljö som förebygger ohälsa, olycksfall och motverkar att människor utestängs från arbetet och tar hänsyn till människors olika förutsättningar och bidrar till utvecklingen av både individer och verksamhet.
– Arbetsrätt: En arbetsrätt som skapar förutsättningar för ett arbetsliv som tillgodoser både arbetstagarnas och arbetsgivarnas behov av flexibilitet, trygghet och inflytande.
– Lönebildning: En lönebildning i samhällsekonomisk balans och arbetsfred.

4.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Utvecklingen inom arbetslivsområdet påverkas av en rad olika faktorer. Arbetslivspolitikens bidrag är ofta svårt att mäta och avgränsa från effekterna av såväl bidrag från andra utgiftsområden som samhällsutvecklingen och insatser av andra aktörer på arbetsmarknaden.

Följande huvudsakliga indikatorer redovisas inom området:

1. dödsolyckor och anmälda arbetsolyckor i arbetslivet
2. anmälda arbetssjukdomar
3. arbetsorsakade besvär
4. antal förrättningar
5. anställningsförhållanden enligt arbetskraftsundersökningarna (AKU)
6. kollektivavtalstäckning och organisationsgrad
7. antal medlingsärenden och antal förlorade arbetsdagar
8. löneutvecklingen på arbetsmarknaden.

Jämfört med budgetpropositionen för 2024 har indikatorer om arbetsorsakade besvär lagts till. Skälet är att de redovisas i Arbetsmiljöverkets undersökning om arbetsorsakade besvär som genomförs vartannat år. Indikatorerna om möjlighet till lärande och utveckling i yrket respektive systematiskt arbetsmiljöarbete på arbetsplatser har tagits bort. Dessa indikator redovisas i Arbetsmiljöverkets undersökning om arbetsmiljön som genomförs vartannat år.

4.3 Resultatredovisning

4.3.1 Arbetsmiljö

Antalet dödsolyckor ökade under 2023

Under 2023 omkom totalt 63 personer till följd av arbetsolyckor. Av dem ingick 55 personer i den svenska arbetskraften, jämfört med 40 under 2022.[1] Övriga 8 dödsfall drabbade personer som inte ingår i den svenska arbetskraften, t.ex. personer som är anställda i utländska företag. Antalet dödsfall i den kategorin var oförändrat jämfört med året innan. Dödsolyckor i arbetet är fortsatt betydligt vanligare bland män än bland kvinnor, 2023 omkom 50 män och 5 kvinnor. Dödsolyckor i arbetet sker främst i mansdominerade branscher. Kvinnor och män arbetar i stor utsträckning inom olika branscher på arbetsmarknaden med olika villkor och risker i arbetsmiljön.

Av de 55 personer som ingick i den svenska arbetskraften var 52 arbetstagare (5 av dessa var kvinnor) och 3 egenföretagare (samtliga män). Jämfört med 2022 var det en ökning med 17 arbetstagare och en minskning med 2 egenföretagare.

Diagram 4.1 Antal dödsfall i arbete för arbetstagare och egenföretagare

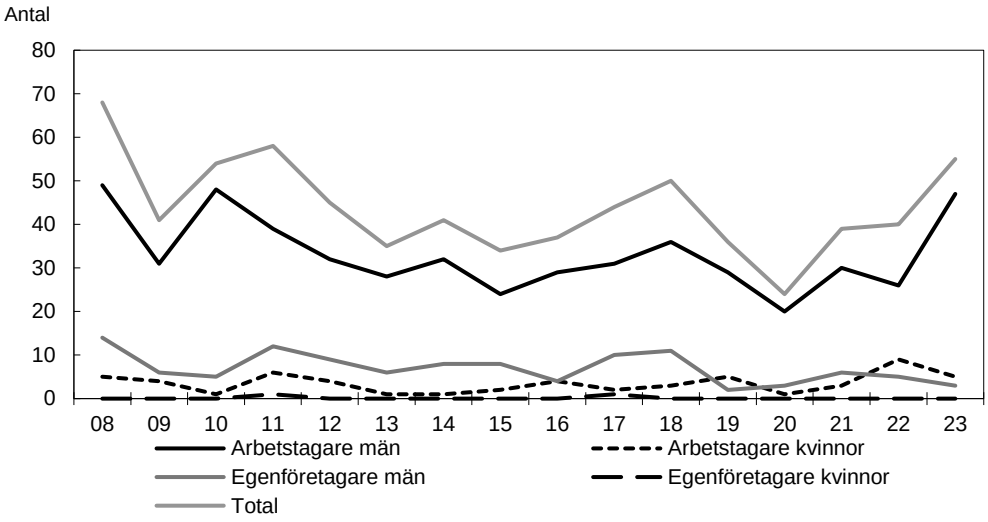

Källa: Arbetsmiljöverket, Arbetsskador 2023.

Under perioden 2014–2023 inträffade flest dödsfall i branscherna byggverksamhet (99 dödsfall), transport och magasinering (81 dödsfall), jordbruk, skogsbruk och fiske (66 dödsfall) samt tillverkning (44 dödsfall). En majoritet av de omkomna egenföretagarna under perioden var verksamma inom jord- och skogsbruk. Under 2023 ökade antalet dödsfall med 12 personer inom byggbranschen jämfört med året innan. Även inom transport och magasinering skedde en ökning medan antalet låg på samma nivå som 2022 inom jordbruk, skogsbruk och fiske. Sett till antalet dödsfall i förhållande till antal sysselsatta i respektive branschgrupp inträffade flest dödsolyckor i arbetet inom jordbruk, skogsbruk och fiske med 6,5 dödsfall i arbete per 100 000 sysselsatta. Därefter följer transport och magasinering med 3,4 per 100 000 sysselsatta.

Anmälda arbetsolyckor både med och utan sjukfrånvaro har ökat

Antalet anmälda arbetsolyckor som ledde till frånvaro från arbetet var 39 400 bland arbetstagare och egenföretagare under 2023, vilket är ca 4 000 (11 procent) fler än året

[1] Allvarliga arbetsolyckor och arbetsolyckor med dödlig utgång rubriceras som arbetsmiljöbrott enligt brottsbalken. Vidare kan olyckor också rubriceras enligt andra bestämmelser i brottsbalken.

innan. Ökningen gäller såväl kvinnor som män. Antalet anmälda arbetsolyckor med sjukfrånvaro bland män var ca 22 100 och bland kvinnor ca 17 300.

Under 2023 anmäldes totalt 7,3 arbetsolyckor med frånvaro per 1 000 sysselsatta, Antalet anmälda arbetsolyckor med frånvaro per 1 000 anställda var högre bland män än kvinnor med 7,9 per 1 000 sysselsatta män och 6,7 per 1 000 sysselsatta kvinnor (se diagram 4.2). Antalet anmälda arbetsolyckor per 1 000 sysselsatta minskade bland både kvinnor och män i alla åldersgrupper jämfört med 2022. Under 2023 var antalet anmälningar högst i den yngsta åldersgruppen (16–24 år) och främst bland unga män. Arbetsmiljöverket visar i rapporten Fokus på ungas arbetsmiljö 2023 att unga löper högre risk att råka ut för arbetsolyckor som leder till sjukfrånvaro. När det gäller risker i arbetsmiljön visar rapporten att fysiskt krävande arbete är mer vanligt bland unga män och att unga kvinnor oftare utsätts för sexuella trakasserier. Bristande introduktion och okunskap om arbetsmiljöns betydelse kan vara några förklaringar till att unga löper större risk att råka ut för olyckor. Enligt Europeiska arbetsmiljöbyrån kan orsakerna vara att 18–24-åringar många gånger saknar tillräckligt med färdigheter och utbildning och att de inte känner till sina rättigheter som arbetstagare och vilka arbetsgivarens skyldigheter är.

Flest anmälda arbetsolyckor bland kvinnor under 2023 skedde inom den kommunala sektorn med 10,0 anmälningar per 1 000 sysselsatta, en ökning jämfört med 2022. Därefter följde den privata sektorn med 5,9 anmälningar vilket är i nivå med 2022. Flest anmälda arbetsolyckor bland män under 2023 skedde inom den privata sektorn med 8,2 anmälningar per 1 000 sysselsatta, vilket är oförändrat jämfört med 2022. Antal anmälningar per 1 000 sysselsatta inom den kommunala sektorn var lika många bland män som inom den privata sektorn (8,1 anmälningar), vilket är en ökning jämfört med 2022. De vanligaste orsakerna var oförändrade 2023 jämfört med 2022, dvs. fallolyckor för kvinnor och förlorad kontroll över maskin, handverktyg eller transportutrustning för män.

Diagram 4.2 Antal anmälda arbetsolyckor med och utan sjukfrånvaro

Antal per 1 000 sysselsatta

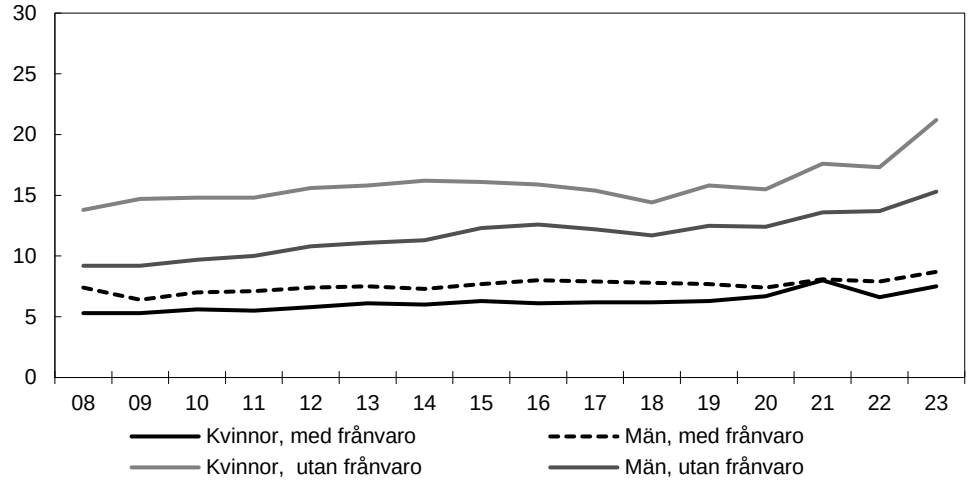

Källa: Arbetsmiljöverket, Arbetsskador 2023.

Antalet anmälda arbetsolyckor som inte lett till frånvaro från arbetet var ca 83 000 under 2023, vilket innebär en ökning med 20 procent jämför med 2022. Sett till antal anmälningar i förhållande till antal sysselsatta anmäldes 16,1 fall per 1 000 sysselsatta. Det är dubbelt så många jämfört med de anmälda arbetsolyckorna med sjukfrånvaro, 15,3 fall per 1 000 sysselsatta män och 21,2 fall per sysselsatta kvinnor. Det innebär en ökning bland både män och kvinnor jämfört med 2022. Till skillnad från när det gäller arbetsolyckor med sjukfrånvaro anmäldes fler arbetsolyckor utan sjukfrånvaro av

kvinnor än av män. Liksom för arbetsolyckor med sjukfrånvaro var antalet anmälningar per 1 000 sysselsatta högst i den yngsta åldersgruppen 16–24 år, främst bland kvinnor.

Anmälda arbetssjukdomar har minskat

Under 2023 anmälde arbetsgivare drygt 11 900 arbetssjukdomar till Försäkringskassan. Antalet anmälda arbetssjukdomar minskade med ca 28 procent, vilket motsvarar 4 700 anmälningar jämfört med 2022. Förändringen beror till stor del på att anmälningar på grund av pandemin nästan helt upphörde under 2023. Liksom tidigare avsåg majoriteten av anmälningarna 2023 kvinnor. Antalet anmälda arbetssjukdomar 2023 motsvarar ca 3,2 fall per 1 000 sysselsatta kvinnor och ca 1,3 fall per 1 000 sysselsatta män. Minskningen jämfört med 2022 var något större bland kvinnor än bland män.

Diagram 4.3 Antal anmälda arbetssjukdomar

Antal per 1 000 sysselsatta

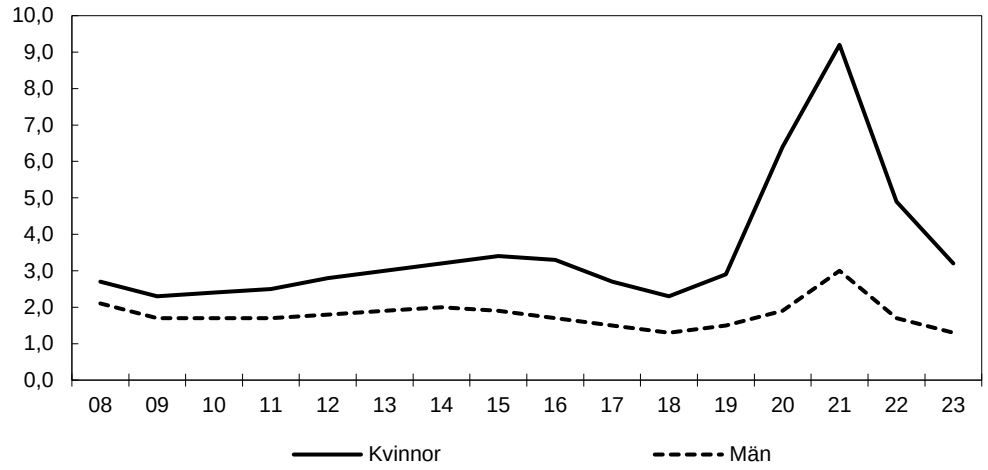

Källa: Arbetsmiljöverket, Arbetsskador 2023.

För kvinnor anmäldes under 2023 flest arbetssjukdomar per 1 000 sysselsatta inom den kommunala sektorn med 7,6 anmälningar, följt av den statliga sektorn med 2,6 anmälningar per 1 000 sysselsatta. För män var antalet anmälda arbetssjukdomar under 2023 högst inom den kommunala sektorn med 3,6 anmälningar följt av den statliga sektorn med 2,1 anmälningar per 1 000 sysselsatta. I jämförelse med 2022 har anmälda arbetssjukdomar minskat i både den regionala och kommunala sektorn 2023, för både kvinnor och män. Minskningen av antalet anmälda arbetssjukdomar inom regional och kommunal sektor under 2023 jämfört med 2022 kan förklaras av att anmälningar som rör pandemin minskat kraftigt.

De vanligaste orsakerna till anmälda arbetssjukdomar under 2023 var organisatoriska och sociala faktorer (44 procent) följt av ergonomiska belastningsfaktorer (26 procent) Organisatoriska och sociala faktorer var vanligast bland kvinnor (51 procent) medan ergonomiska belastningsfaktorer var vanligast bland män (37 procent). Antalet anmälningar per 1 000 sysselsatta ökade med stigande ålder både för kvinnor och män.

Arbetsorsakade besvär har minskat

I Arbetsmiljöverkets undersökning om arbetsorsakade besvär 2022 uppgav 25 procent av sysselsatta personer i åldern 16–74 år att de haft besvär till följd av arbetet under den senaste 12-månadersperioden. Detta motsvarar drygt 1,3 miljoner sysselsatta. Det är en minskning jämfört med det förra undersökningstillfället 2020, då motsvarande andel var 32 procent. Andelen ligger nu även under nivån för 2018 då 28 procent

angav att de hade arbetsorsakade besvär. Minskningen mellan 2020 och 2022 beror på att färre drabbats av pandemirelaterade besvär som smitta på jobbet.

Diagram 4.4 Andel sysselsatta 16–74 år med arbetsorsakade besvär

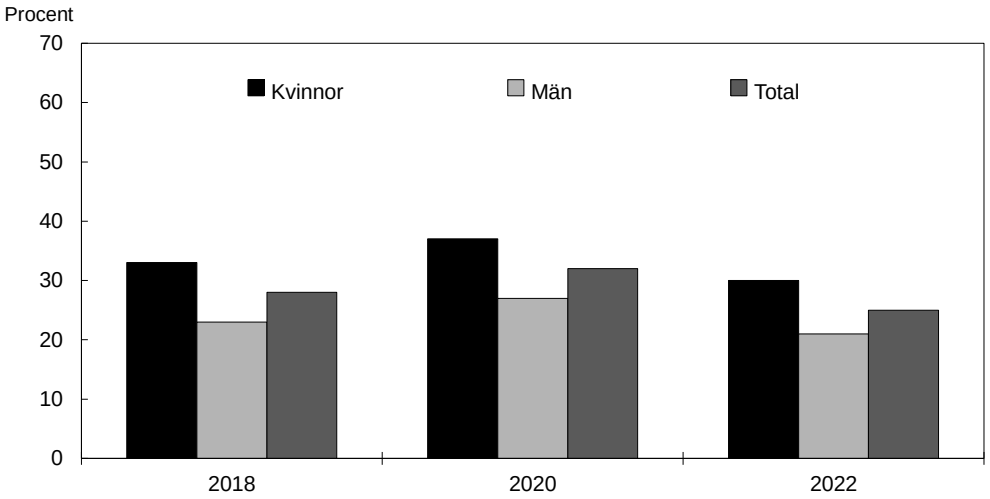

Källa: Arbetsmiljöverket, Arbetsorsakade besvär 2022.

Besvär till följd av arbetet är vanligare bland kvinnor (30 procent) än bland män (21 procent). Nära en av fyra sysselsatta (23 procent) hade besvär till följd av andra förhållanden i arbetet än olyckshändelse. Det är en minskning med 6 procentenheter jämfört med mätningen som gjordes 2020. Fler kvinnor (28 procent) än män (18 procent) uppger att de har arbetsorsakade besvär som beror på andra förhållanden än olyckor. Högst andel som anger att de har besvär som beror på andra förhållanden än olyckor finns i gruppen inrikes födda kvinnor (31 procent) följt av utrikes födda kvinnor (26 procent). Den lägsta andelen finns bland inrikes födda män (17 procent) (se diagram 4.5). Andra förhållanden i arbetet än olyckshändelse kan vara organisatoriska eller sociala faktorer som hög arbetsbelastning, otydliga eller motstridiga krav, bristande stöd och uppskattning från chefen eller mobbning. Det kan också vara fysiska faktorer i arbetsmiljön eller arbetsuppgifterna i sig som är orsak till besvären. Kvinnodominerade yrken som undersköterskor och lärare har fortsatt hög andel sysselsatta med arbetsorsakade besvär.

Diagram 4.5 Andel sysselsatta 16–74 år med besvär på grund av olyckshändelse eller andra förhållanden i arbetet.

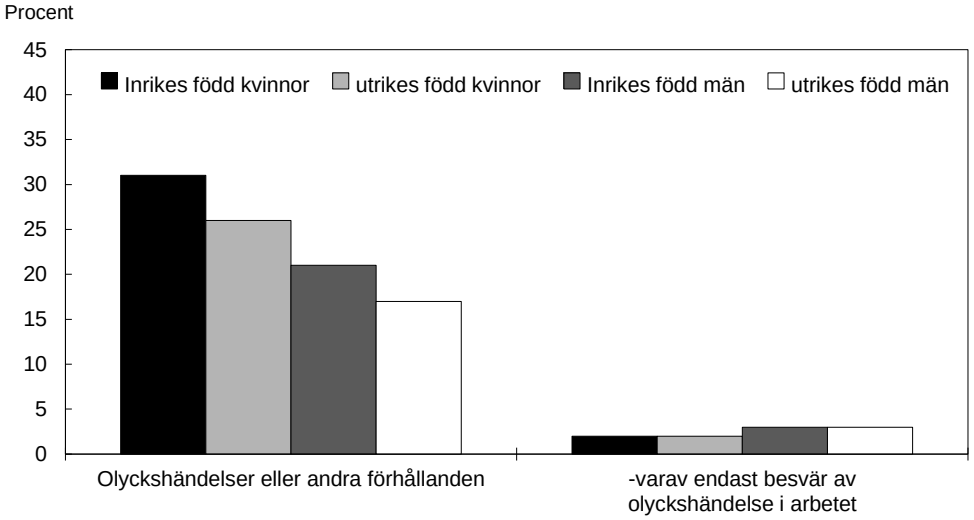

Källa: Statistiska centralbyrån.

De som arbetar helt eller delvis hemifrån uppger i mindre utsträckning att de har arbetsorsakade besvär. Andelen med besvär är högre bland personer som inte alls eller knappt alls arbetar hemifrån, 28 respektive 27 procent. Motsvarande andelar för personer som arbetar hemifrån helt eller delvis är 15 respektive 19 procent.

Andelen sysselsatta med besvär till följd av arbetet skiljer sig mellan anställda inom olika sektorer. Bland anställda inom kommunal och regional sektor har 34 respektive 33 procent besvär av arbetet. Motsvarande andel bland anställda inom statlig och privat sektorn är omkring 26 respektive 22 procent. Särskilt vanligt är det med besvär till följd av arbetet bland kvinnor inom kommunal och regional sektor, där andelen med besvär är 40 respektive 36 procent. Sett till yrke och näringsgren är sysselsatta inom vård och utbildning särskilt utsatta för besvär till följd av arbetet. Bland undersköterskor har nära varannan (48 procent) besvär till följd av arbetet.

Hög arbetsbelastning är den vanligaste orsaken till arbetsorsakade besvär

Den vanligaste orsaken till besvär av andra förhållanden i arbetet än olyckshändelse är för hög arbetsbelastning. Detta gäller alla grupper oavsett kön, ålder, inkomst, sektor, utbildning, anställningsförhållande eller om personen var inrikes- eller utrikes född. Hög arbetsbelastning är orsak till besvär hos 66 procent av de sysselsatta med besvär till följd av andra förhållanden i arbetet än olyckshändelse. Besvär till följd av hög arbetsbelastning är vanligare bland kvinnor (67 procent) än bland män (60 procent). Det är också vanligare bland utrikes födda (72 procent) än bland inrikes födda (64 procent).

Diagram 4.6 Orsaker till besvär till följd av arbete, andel av sysselsatta med arbetsorsakade besvär

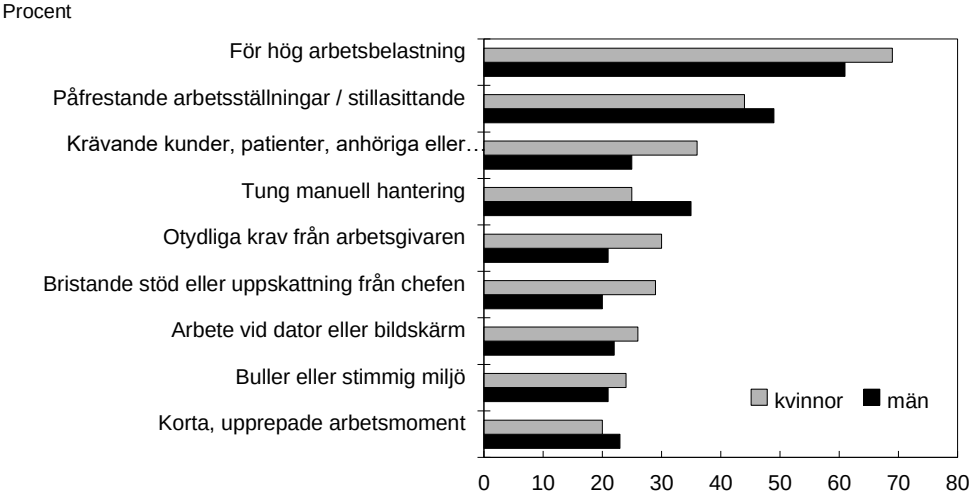

Källa: Arbetsmiljöverket, arbetsorsakade besvär 2022.

Trötthet och fysisk smärta eller värk är vanliga besvär till följd av arbete

De vanligaste typerna av besvär till följd av arbete oavsett kön, ålder eller inkomst är trötthet, fysisk smärta eller värk. Av sysselsatta med besvär till följd av arbete hade 75 procent besvär av trötthet. Motsvarande andel för fysisk smärta eller värk är 65 procent och för problem med nacke, axel och arm 55 procent. Generellt har kvinnor i högre grad besvär av huvudvärk, problem med minne, koncentration eller tankeförmåga, oro eller ångest, trötthet och sömnstörningar jämfört med män. Trötthet är också det vanligaste besväret till följd av arbete bland utrikes födda. En grupp som sticker ut särskilt vad gäller besvär av trötthet är kvinnor anställda i regional sektor. Nära nio av tio kvinnor anställda i regioner som har besvär till följd av arbete besväras av trötthet. Den yngsta åldersgruppen (16–29 år) har mer oro och ångest på grund av arbete jämfört med åldersgruppen 50–64 år.

Diagram 4.7 Typ av besvär till följd av arbete, andel av sysselsatta med arbetsorsakade besvär

Procent

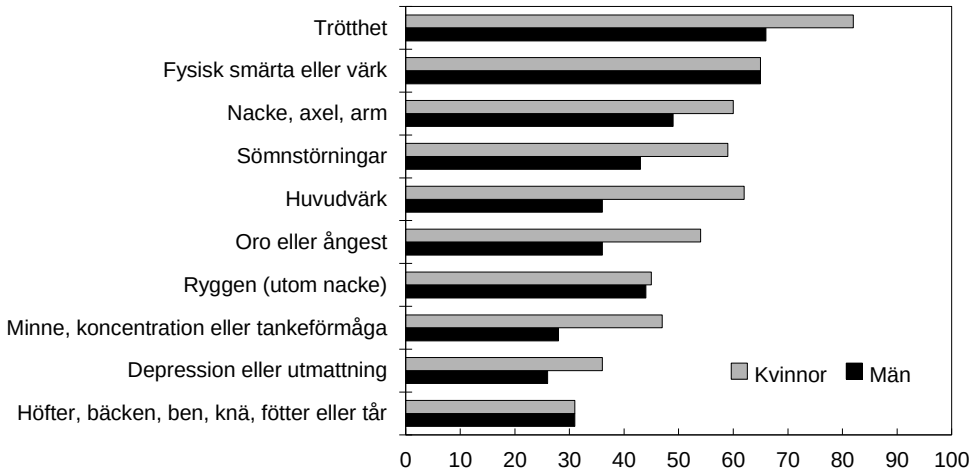

Källa: Arbetsmiljöverket, arbetsorsakade besvär 2022.

Antal förrättningar ökade jämfört med året innan

Av Arbetsmiljöverkets förrättningar är nästan alla inspektioner. Det totala antalet förrättningar ökade med ca 12 procent 2023 jämfört med 2022. Ökningen berodde bl.a. på minskade ledtider och effektivisering av inspektionsmetoderna. En ökning skedde både när det gäller antalet inspektioner och myndighetsgemensamma kontroller mot arbetslivskriminalitet, som utgör en del av det totala antalet inspektioner. Av det totala antalet inspektioner 2023 genomfördes knappt 20 procent på distans (5 134) jämfört med 32 procent 2022 (7 602). Antalet förrättningar per heltidsarbetande inspektör ökade 2023 till 103 jämfört med 98 året innan, men är fortsatt lägre än före pandemin.

Tabell 4.1 Antal förrättningar, förelägganden, förbud, åtalsanmälningar, sanktionsavgifter och viten utförda av Arbetsmiljöverket

Antal

År	2019	2020	2021	2022	2023
Förrättningar utförda av Arbetsmiljöverket	28 429	17 730	17 877	23 981	26 762
Varav inspektioner	27 715	17 602	17 755	23 803	26 685
Varav myndighetsgemensamma kontroller mot arbetslivskriminalitet	1 833	1 274	2 007	2 651	3 090
Förrättningar per inspektör	107	69	67	98	103
Förelägganden, förbud, åtalsanmälningar, sanktionsavgifter och viten	3 645	2 663	2 636	2 959	3 195

Anm.: I kategorin inspektioner ingår även uppföljningsinspektioner.

Källa: Arbetsmiljöverket.

Under 2023 utfärdades 1 636 förelägganden och förbud samt 1 273 sanktionsavgifter om sammanlagt knappt 12 miljoner kronor, vilket i båda fallen innebär en ökning jämfört med 2022. Antalet förelägganden och förbud på grund av brister i arbetsmiljön ökade 2023 jämfört med 2022. Det beror till stor del på att antalet förrättningar ökade 2023. De branscher som fick flest förelägganden om sanktionsavgifter 2023 var bygg, handel och tillverkning.

Den regionala skyddsombudsverksamheten

Staten ger årligen bidrag om ca 112 miljoner till de centrala arbetstagar-organisationerna och Svenska Hamnarbetarförbundet för deras arbete med den

regionala skyddsombudsverksamheten. För 2023 redovisades 1 620 regionala skyddsombud, vilket motsvarar 282 årsarbetskrafter. Det är något fler regionala skyddsombud jämfört med 2022 räknat i såväl antal som i årsarbetskrafter. Under 2023 besöktes 502 933 arbetsställen jämfört med 451 289 arbetsställen 2022. Den huvudsakliga inriktningen för den regionala skyddsombudsverksamheten var 2023, liksom 2022, systematiskt arbetsmiljöarbete, följt av medicinska och sociala frågor. Regeringen lämnade i april 2024 ett uppdrag till Arbetsmiljöverket att i samråd med de centrala arbetstagarorganisationerna och Svenska Hamnarbetarförbundet ta fram en ny modell för redovisning av den regionala skyddsombudsverksamheten (A2024/00531).

Myndighetsöversyn inom arbetsmiljöpolitiken

Under 2023 har regeringen vidtagit flera åtgärder för att se över myndighetsstrukturen och ompröva statlig verksamhet. Regeringen har bl.a. prövat fem möjliga myndighetssammanslagningar, i enlighet med vad som framgår av budgetpropositionen för 2024 (prop. 2023/24:1 Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 1.4). En av sammanslagningarna gäller Arbetsmiljöverket och Myndigheten för arbetsmiljökunskap. Myndigheterna har till regeringen redovisat hur Myndigheten för arbetsmiljökunskaps uppgifter kan överföras till och inordnas i Arbetsmiljöverket samt bedömningar av för- och nackdelar med att myndigheternas uppgifter läggs samman (A2024/00321). Myndigheterna bedömde att en inordning av Myndigheten för arbetsmiljökunskap i Arbetsmiljöverket är det alternativ som bäst uppfyller regeringens intentioner med prövningen. Rapporten har remitterats. En majoritet av remissinstanserna är positiva till förslaget, men poängterar att det är av stor vikt att en organisationsförändring inte innebär en nedprioritering av arbetsmiljöfrågorna och att behovet av fördjupad och forskningsbaserad kunskap inom arbetsmiljöområdet är fortsatt stort.

Åtgärder inom ramen för nuvarande arbetsmiljöstrategi genomförs

Regeringens skrivelse En god arbetsmiljö för framtiden – regeringens arbetsmiljöstrategi 2021–2025 (skr. 2020/21:92) bygger på de fyra delmålen ett hållbart arbetsliv, ett hälsosamt arbetsliv, ett tryggt arbetsliv samt en arbetsmarknad utan brott och fusk. Arbetsmiljöverket och Myndigheten för arbetsmiljökunskap har i uppdrag att ta fram åtgärdsplaner som ska tydliggöra åtgärder som genomförs för att nå strategins uppsatta mål och prioriteringar (A2021/00338). Arbetsmiljöverket bedriver bl.a ett fortsatt arbete med tillsyn och föreskriftsarbete inom de prioriterade områdena. Myndigheten för arbetsmiljökunskap har under 2023 fortsatt bedriva arbetet med kunskapssammanställningar, analyser och utvärderingar respektive riktlinjer för ett evidensbaserat arbetsmiljöarbete inom olika områden.

Arbetsgivares samverkan med skyddsombud är viktigt för att minska risken för dödsolyckor och andra allvarliga olyckor. Regeringen gav den 14 september 2023 Arbetsmiljöverket i uppdrag att lämna förslag på åtgärder, tillvägagångssätt, initiativ eller liknande som kan leda till att fler arbetstagare vill engagera sig i rollen som skyddsombud (A2023/01237). Arbetsmiljöverket har redovisat uppdraget och redovisningen bereds i Regeringskansliet (A2024/00661).

Utökad samverkan mot arbetslivskriminalitet

Arbetslivskriminalitet är ett allvarligt och omfattande samhällsproblem. Bland annat har en ökning skett i byggsektorn (Riksrevisionen 2023:26). Arbetsmiljöverket arbetar tillsammans med åtta andra myndigheter enligt regeringsuppdraget om att inrätta center mot arbetslivskriminalitet och om varaktig myndighetssamverkan

(A2022/00333, A2023/01693). I redovisningen för 2023 konstateras att arbetslivskriminalitet skapar stort lidande för den enskilde, snedvrider konkurrensen, omsätter stora summor pengar och är en inkomstkälla för den organiserade brottsligheten. Särskilt arbetskraftsexploatering och människohandel för tvångsarbete uppges vara ett allvarligt och omfattande samhällsproblem som förväntas öka. Myndigheterna har utökat samverkan mot arbetslivskriminalitet när det gäller myndighetsgemensamma kontroller. Fler företag har fått beslut om höjda skatter och avgifter, fler ansökningar om bidrag och subventioner har avslagits, återkraven från olika transfereringar har ökat och fler arbetsgivare har fått inspektionsmeddelanden. Under 2023 etablerades de återstående fem regionala arbetslivskriminalitetscentren, samtliga sju center är nu etablerade. Centren är samlokaliserade med befintliga regionala underrättelsecenter mot organiserad brottslighet, så att synergier mellan de två satsningarna kan uppnås.

I arbetet mot arbetslivskriminalitet är också samråd mellan myndigheter och arbetsmarknadens parter av central betydelse. Under 2023 har myndigheterna tagit fram en myndighetsgemensam strategi för partssamråd med fokus på att vidga partssamråden till fler branscher. Arbetet mot arbetslivskriminalitet redovisas även i andra utgiftsområden (t.ex. utg.omr. 3, utg.omr. 8 och utg.omr. 10).

Regeringen har beslutat om tilläggsdirektiv till Delegationen mot arbetslivskriminalitet att bl.a. närmare analysera och konkret beskriva vilka specifika arbetslivskriminella upplägg som används i vissa näringsgrenar samt vissa reglerade yrken där arbetslivskriminaliteten bedöms förorsaka samhället de högsta samhällsekonomiska kostnaderna (dir. 2024:26).

4.3.2 Arbetsrätt

Rekordlåg andel med tidsbegränsad anställning

Antalet tillsvidareanställda i åldrarna 20–64 år ökade med drygt 90 000 personer mellan 2022 och 2023, samtidigt som antalet tidsbegränsat anställda minskade med närmare 30 000 personer. Det medför att andelen tidsbegränsat anställda av alla anställda minskade till 11,8 procent 2023. Det är den lägsta andelen tidsbegränsat anställda som har uppmätts så långt jämförbar statistik finns tillhanda (2001). En förklaring till utvecklingen är att antalet tidsbegränsat anställda har minskat i takt med att läget på arbetsmarknaden har försämrats, samtidigt som den ihållande bristen på arbetskraft i många yrken har lett arbetsgivare till att erbjuda tillsvidareanställningar för att kunna rekrytera eller behålla kompetent personal.

Fler kvinnor än män har en tidsbegränsad anställning. Av anställda kvinnor hade 13,1 procent en tidsbegränsad anställning 2023, jämfört med 10,6 procent av anställda män. Skillnaderna mellan könen minskade något 2023 beroende på att antalet tillsvidareanställda kvinnor ökade med drygt 60 000, vilket kan jämföras med en ökning på 30 000 bland män. Dessutom minskade antalet tidsbegränsat anställda något mer bland kvinnor än bland män. Andelen anställda som har en tidsbegränsad anställning sjunker med stigande ålder. År 2023 hade 44 procent av anställda i åldersgruppen 20–24 en tidsbegränsad anställning medan motsvarande andel för anställda i åldersgruppen 45–64 år uppgick till knappt 6 procent. Andelen utrikes födda med tidsbegränsad anställning uppgick till 18,1 procent medan motsvarande andel för inrikes födda uppgick till 9,7 procent.

Andelen deltidsanställda fortsätter att minska

Den vanligen arbetade tiden för anställda 20–64 år uppgick 2023 till i genomsnitt 38 timmar i veckan för kvinnor och 40 timmar i veckan för män. Den faktiskt arbetade tiden per vecka var i genomsnitt 28 timmar för kvinnor och 32 timmar för män. Skillnaden mellan den vanligen arbetade tiden och den faktiskt arbetade tiden var således större för kvinnor än för män. Det beror bl.a. på att kvinnor i större utsträckning än män är frånvarande från arbetet på grund av sjukskrivning och vård av barn. Det finns inga skillnader i genomsnittlig veckoarbetstid mellan inrikes och utrikes födda.

Totalt uppgick andelen deltidsanställda till 18,0 procent av alla anställda 2023 (se diagram 4.8). Av samtliga anställda kvinnor i åldern 20–64 år arbetade 25,9 procent deltid under 2023, jämfört med 10,4 procent av samtliga anställda män. Under det senaste decenniet har andelen deltidsanställda kvinnor sjunkit med drygt 10 procentenheter och med ca 1 procentenhet för män. Minskningen av andelen deltidsanställda har varit påtaglig i alla sektorer, men har fått störst genomslag i primärkommuner.

Diagram 4.8 Andel deltidsanställda

Andel av samtliga anställda

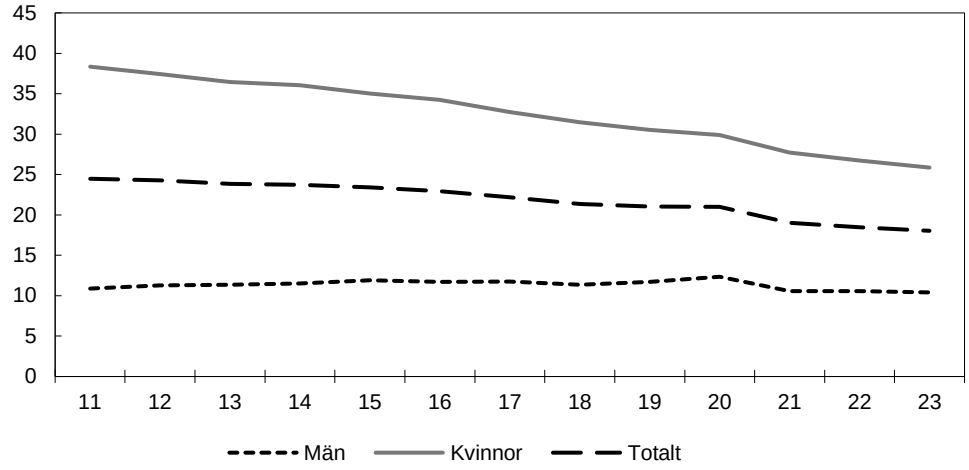

Anm.: Uppgifterna avser personer 20–64 år som i AKU har svarat att de arbetar deltid i huvudsysslan.
Källor: Statistiska centralbyrån (AKU) och egna beräkningar.

Flest utstationerade inom bygg- och tillverkningsbranscherna

Under 2023 gjordes drygt 164 000 anmälningar om utstationering till Arbetsmiljöverkets register över utstationerade arbetstagare. Det är en liten ökning jämfört med 2022, då det gjordes drygt 163 000 anmälningar. På grund av att samma arbetstagare kan förekomma i flera anmälningar gör Arbetsmiljöverket en uppskattning av det totala antalet utstationerade arbetstagare i landet. År 2023 uppskattades antalet utstationerade arbetstagare till drygt 74 000 personer, jämfört med drygt 70 000 utstationerade arbetstagare 2022. Statistiken omfattar inte yrkesförare som är anmälda via en inlämnad utstationeringsdeklaration genom det offentliga gränssnitt som är anslutet till informationssystemet för den inre marknaden (IMI). Ökningen skedde främst inom tillverkningsbranschen och jordbruk, skogsbruk och fiske där bärplockare stod för den största ökningen. Inom bygg minskade antalet jämfört med året innan, sannolikt för att byggandet avtog till följd av det ekonomiska läget. Det är dock fortfarande flest utstationerade arbetstagare inom byggverksamhet.

Kollektivavtalstäckningen är stabil, men organisationsgraden bland arbetare sjunker

Kollektivavtalstäckningen, dvs. hur många anställda i åldersgruppen 18–66 år som omfattas av kollektivavtal på sin arbetsplats, uppgick till 88 procent år 2023. I offentlig sektor omfattas alla anställda av kollektivavtal. I privat sektor var täckningsgraden 83 procent. Det innebär att drygt 550 000 anställda inte omfattades av kollektivavtal, varav knappt hälften arbetar i företag med 1–9 anställda. Kollektivavtalstäckningen har legat stabilt mellan 88 och 90 procent sedan mitten av 1990-talet.

Den fackliga organisationsgraden har minskat under de senaste två åren och uppgick 2023 till 68 procent. I arbetarkollektivet sjönk organisationsgraden från 62 till 58 procent och i tjänstemannakollektivet från 74 till 73 procent under samma period (se diagram 4.9). År 2023 var 73 procent av kvinnorna och 64 procent av männen fackligt organiserade. Bland inrikes födda var 71 procent medlemmar i en facklig organisation medan motsvarande för utrikes födda uppgick till 59 procent.

Sedan 2006 har minskningen i den fackliga organisationsgraden varit mest markant bland arbetare, tidsbegränsat anställda och utrikes födda och betydligt mindre bland tjänstemän, tillsvidareanställda och inrikes födda. Även om den fackliga organisationsgraden i Sverige trendmässigt har sjunkit under många år är den i ett internationellt perspektiv mycket hög.

Diagram 4.9 Facklig organisationsgrad

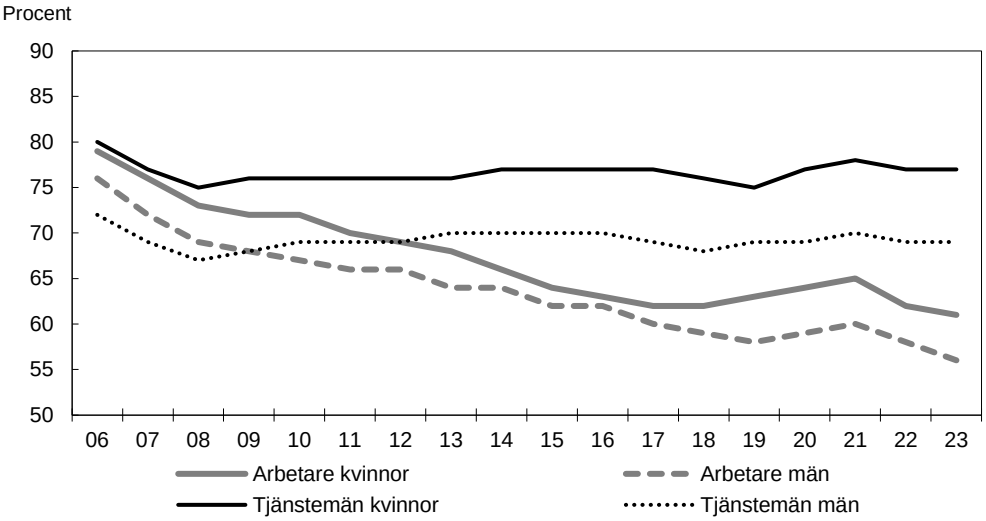

Anm.: Facklig organisationsgrad är andel anställda 16–64 år som är medlem i en arbetstagarorganisation.
Källor: Kjellberg (2024) och Medlingsinstitutet.

Antalet mål i Arbetsdomstolen ökade

Arbetstvister är tvister som rör förhållandet mellan arbetsgivare och arbetstagare. Arbetsdomstolen prövar tvister som ska handläggas enligt lagen (1974:371) om rättegången i arbetstvister. Målen i Arbetsdomstolen delas in i A-mål och B-mål. A-mål är mål som prövas i Arbetsdomstolen som första och enda instans medan B-mål är mål som först har prövats i tingsrätt och överklagats till Arbetsdomstolen. Under 2023 kom det totalt in 327 mål till Arbetsdomstolen, jämfört med 311 mål under 2022 och 305 mål under 2021. Ökningen mellan 2022 och 2023 är det enda fallet där antalet mål ökat från ett år till ett annat sedan 2013. Under 2023 minskade antalet B-mål medan antalet A-mål ökade jämfört med 2022. Antalet avgjorda mål ökade något, med två mål, 2023 jämfört med 2022 och uppgick totalt till 301 mål.

Genomströmningstiden för målen i Arbetsdomstolen, vilken mäts som medianen för antalet månader det tar att avgöra ett mål, har varit relativt stabil de senaste åren. För

2023 var A-målens mediantid 5 månader och B-målens mediantid 1 månad. För mål avgjorda efter dom eller särskilt uppsatt beslut var mediantiden för A-mål 7 månader och B-mål 9 månader, vilket innebär en minskning för A-målen och en ökning för B-målen. Ett annat sätt att bedöma Arbetsdomstolens prestationer är styckkostnaden för avgjorda mål. Styckkostnaden var 111 799 kronor 2023, vilket är 11 800 kronor högre jämfört med 2022.

Las-åldern höjs för att möjliggöra ett längre arbetsliv

Till följd av Pensionsgruppens överenskommelse för att utveckla pensionssystemet – i syfte att säkra långsiktigt höjda och trygga pensioner – blir de pensionsrelaterade åldersgränserna i pensionssystemet och vissa andra trygghetssystem fr.o.m. den 1 januari 2026 knutna till en riktålder för pension som följer medellivslängdens utveckling. Regeringen bedömer att även las-åldern, dvs. åldersgränsen för att kvarstå i anställning enligt lagen (1982:80) om anställningsskydd, bör knytas till riktåldern för pension. En särskild utredare har fått i uppdrag att analysera och ta ställning till den närmare utformningen av en anpassning av las-åldern till riktåldern för pension (dir. 2024:53).

Reformering av den statliga lönegarantin

Den statliga lönegarantin bedöms vara föremål för omfattande missbruk. Regeringen gav den 7 december 2023 en särskild utredare i uppdrag att föreslå ett nytt, ändamålsenligt och rättssäkert regelverk för den statliga lönegarantin (dir. 2023:168). Uppdraget ska redovisas senast den 30 april 2025. Regeringen har vidare gett Skatteverket och länsstyrelserna i uppdrag att förbereda inordningen respektive avvecklingen av vissa länsstyrelsers uppgifter att vara utbetalande myndighet enligt lönegarantilagen och lönegarantiförordningen (1992:501) så att Skatteverket kan överta uppgiften den 1 februari 2025. Skatteverket ska även göra de förberedelser som behövs för att myndigheten fr.o.m. samma dag ska kunna kontrollera beslut och underrättelser om lönegaranti.

4.3.3 Lönebildning

Få medlingsärenden och begränsat antal förlorade arbetsdagar trots omfattande avtalsår

Medlingsinstitutet ansvarar för medling i arbetstvister, i förbundsförhandlingar om kollektivavtal (central nivå) och i lokala tvister då fackförbund kräver kollektivavtal med enskilda arbetsgivare. Avtalsrörelsen 2023 var omfattande och genomfördes i en ekonomiskt utmanande situation med hög inflation. Under 2023 utsåg Medlingsinstitutet medlare i 14 medlingsärenden på förbundsnivå, jämfört med tio medlingsärenden under 2020/2021 då den förra större avtalsrörelsen ägde rum. Stridsåtgärder vidtogs i ett fall, i konflikten mellan Svenska Målareförbundet och Måleriföretagen i Sverige, med 1 530 förlorade arbetsdagar som följd. I lokala förhandlingar bröt stridsåtgärder ut i fyra tvister med totalt 1 965 förlorade arbetsdagar som följd.

Tabell 4.2 Antal medlingsärenden och förlorade arbetsdagar på grund av konflikt

Antal

	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Medlingsärenden på central nivå	15	0	2	8	2	3	14
Lokala medlingsärenden	4	11	12	11	10	10	20
Antal förlorade arbetsdagar	2 570	50	7 577	0	11	5 240	3 909

Anm.: Medlingsärenden på lokal nivå leder nödvändigtvis inte till medlingsinsatser från Medlingsinstitutet.

Källa: Medlingsinstitutet.

Reallönerna föll för andra året i rad

Enligt preliminära utfall uppgick löneökningarna till 3,7 procent för ekonomin som helhet 2023. Det är en avsevärd ökning jämfört med 2022 då löneökningstakten var 2,7 procent. De avtalsmässiga löneökningarna i de centrala avtalen beräknades till 3,4 procent för hela ekonomin, vilket är en fördubbling jämfört med föregående år. Efter en inledningsvis långsam ökning av lönerna 2023 steg löneökningstakten i och med att lönerevisionerna genomfördes senvåren 2023. Skillnaden mellan de faktiska löneökningarna och de avtalsmässiga löneökningarna (den s.k. restposten) uppgick till 0,4 procentenheter, vilket är lägre än föregående år. Det kan förklaras av att de avtalade löneökningarna anpassades till förväntningar om betydande lönehöjningar för att delvis kompensera för den höga inflationen, men även av minskad efterfrågan på arbetskraft under 2023. Löneökningstakten i näringslivet var enligt preliminära utfall 4,0 procent 2023, vilket är markant högre än 2022. Sedan 2020 har lönerna ökat snabbare i privat sektor jämfört med offentlig sektor.

Inflationen steg till mycket höga nivåer 2022 men föll gradvis tillbaka under 2023. För helåret 2023 uppgick KPIF-inflationen till 6,0 procent (se diagram 4.10). Det innebar att reallönerna sjönk med 2,3 procent under 2023. De sammanlagda reallöne-minskningarna under 2022 och 2023 innebär att reallönerna 2023 är tillbaka på motsvarande 2014 års nivå.

Diagram 4.10 Nominell löneutveckling och reallöneutveckling 1993–2023

Årlig procentuell förändring

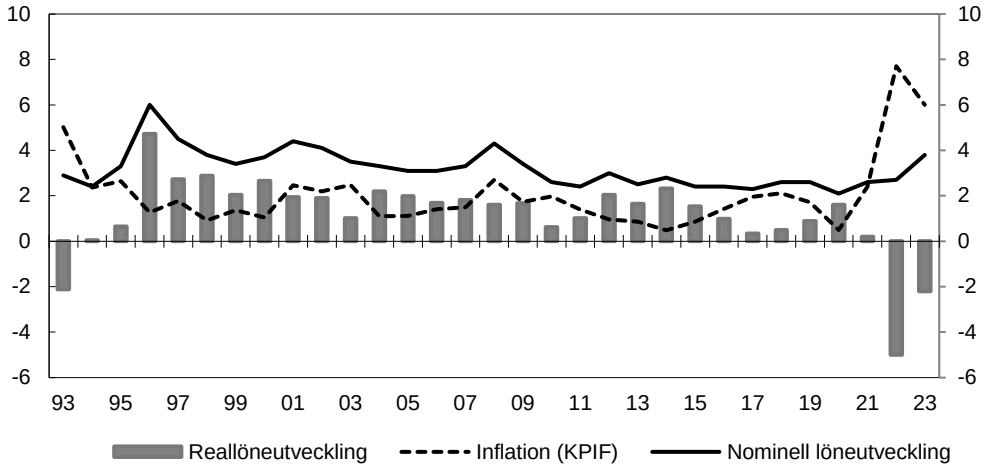

Anm.: Reallön är nominell timlöneutveckling enligt Konjunkturlönestatistiken deflaterad med konsumentprisindex md fast ränta (KPIF).

Källor: Medlingsinstitutet och Statistiska centralbyrån.

Enligt preliminära utfall ökade arbetskostnaderna per timme i näringslivet i Sverige 2023 med 4,0 procent enligt Labour Cost Index, vilket kan jämföras med 3,5 procent 2022. I USA var ökningen 4,4 procent och i euroområdet var ökningen 5,0 procent. Sedan 2020 har de genomsnittliga arbetskostnaderna i Sverige ökat något långsammare

än i euroområdet och USA. I den exportorienterade tillverkningsindustrin har sjunkande produktivitet och löneökningar medfört snabbare ökning av svenska enhetsarbetskostnader än i euroområdet. Men till följd av kronans långsiktiga försvagning har euroområdets enhetskostnader stigit nästan dubbelt så snabbt räknat i gemensam valuta.

Löneskillnaden mellan kvinnor och män har ökat något – trots minskningar på sektornivå

År 2023 hade kvinnor 90,0 procent av mäns lön vid en jämförelse mellan kvinnors och mäns genomsnittliga löner på hela arbetsmarknaden. Löneskillnaden var därmed 10,0 procent, vilket innebar en ökning med 0,1 procentenheter jämfört med 2022. Sett i ett längre tidsperspektiv har löneskillnaderna minskat med 6,3 procentenheter mellan 2005 och 2023, men under de senaste fyra åren har minskningen avstannat (se diagram 4.11).

På sektornivå innebär utfallet för 2023 en minskning av löneskillnaden i privat sektor bland såväl arbetare som tjänstemän jämfört med 2022. Inom offentlig sektor som helhet var skillnaden oförändrad eftersom något minskade löneskillnader i kommunerna vägdes upp av ökade löneskillnader i regioner och staten. En förklaring till att löneskillnaden i hela ekonomin ändå har ökat något är att genomsnittslönerna påverkas av att sammansättningen av löntagarna förändras vid kraftiga störningar i ekonomin. Pandemin ledde inledningsvis till uppsägningar som särskilt drabbade anställda med relativt låga löner. Under 2021–2023 har antalet anställda återigen ökat i hela ekonomin, men storleken på ökningarna har varierat på bransch- och sektornivå. I branscher där löneskillnaderna är relativt stora har antalet anställda ökat i omfattning jämfört med branscher där löneskillnaderna är relativt små. Därtill har löne-ökningstakten varit högre i privat sektor än i offentlig sektor under de senaste åren. Sammantaget har dessa faktorer bidragit till att den genomsnittliga löneskillnaden mellan kvinnor och män har ökat något i hela ekonomin, trots att löneskillnaderna har minskat inom de sektorer som har flest löntagare.

Diagram 4.11 Ovägd och standardvägd löneskillnad mellan kvinnor och män

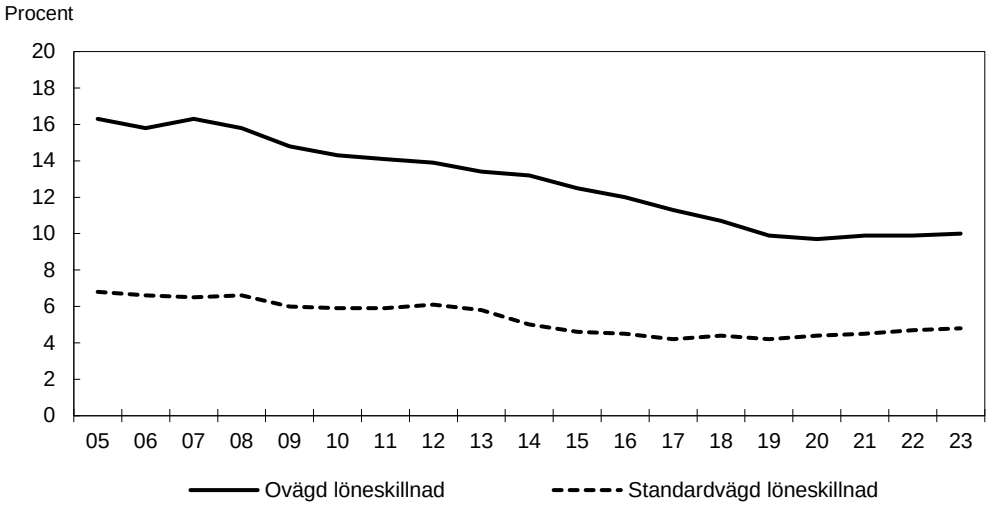

Källor: Medlingsinstitutet och Statistiska centralbyrån.

En metod för att jämföra kvinnors och mäns löner är att med standardvägning beräkna hur löneskillnaden skulle se ut med hänsyn till skillnader i yrke, sektor, ålder, utbildning och arbetstid. Med standardvägning var kvinnors lön i genomsnitt 95,2 procent av mäns lön 2023. Den återstående löneskillnaden, den s.k. oförklarade löneskillnaden, var 4,8 procent 2023, vilket är 0,1 procentenheter mer än 2022. Den

största oförklarade löneskillnaden fanns bland tjänstemän i privat sektor med 7,2 procent och den minsta i den kommunala sektorn med 0,6 procent. Mellan 2005 och 2023 har den oförklarade löneskillnaden totalt sett minskat med 2,0 procentenheter.

4.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Regeringen bedömer att det övergripande målet för arbetslivspolitiken om goda arbetsvillkor och möjlighet till utveckling i arbetet för både kvinnor och män delvis har uppnåtts. Samtidigt finns det flera utmaningar och ett behov av fortsatta insatser för att uppnå målet.

Ett mörkt år när det gäller dödsolyckor i arbetet

Betydligt fler jämfört med föregående år omkom i olyckor på arbetsplatser under 2023. Anmälda arbetsolyckor både med och utan sjukfrånvaro ökade också under 2023. Inget annat än en nollvision kan gälla för dödsfall till följd av arbete – ingen ska behöva dö på sitt arbete, men ingen ska heller behöva dö av sitt arbete. Det är positivt att antalet anmälda arbetssjukdomar minskade under 2023. Minskningen beror till stor del på att anmälningar som följd av pandemin nästan helt upphörde. Det totala antalet sysselsatta som uppgav att de haft besvär till följd av arbetet minskade under 2022 jämfört med 2020. Det finns dock stora skillnader mellan olika grupper. Särskilt vanligt är det med arbetsorsakade besvär bland kvinnor som arbetar inom kommunal och regional sektor. För hög arbetsbelastning är den vanligaste orsaken till arbetsorsakade besvär. De vanligaste typer av besvär till följd av arbete är trötthet, fysisk smärta. Besvär av trötthet är mycket vanligt bland kvinnor som arbetar i regional sektor.

Tillsyn är en central del av att kontrollera att arbetsmiljöreglerna följs och för förbättringar av arbetsmiljön. Tillsynen är också viktig för att upprätthålla skyddet för arbetstagarna och för rättvisa konkurrensförhållanden på arbetsmarknaden. Det är därför positivt att antalet förrättningar, främst inspektioner, fortsatte att öka under 2023. Ett systematiskt arbetsmiljöarbete är också en viktig del för att förebygga dödsolyckor, arbetsolyckor och arbetssjukdomar. Regeringen bedömer att tillsynsverksamheten har bidragit till förbättrad säkerhet för människor i arbetslivet och därigenom också till att uppfylla det övergripande målet för arbetslivspolitiken.

Flera åtgärder har vidtagits i syfte att ompröva det statliga åtagandet, myndigheternas uppgifter och statsförvaltningens organisering. Regeringen har ökat takten i omprövningsarbetet genom att initiera en rad översyner och utredningar vilka sammantaget förväntas bidra till en mer fokuserad och ändamålsenligt organiserad statsförvaltning med högre kostnadseffektivitet (se utg.omr. 2 avsnitt 4.6).

Arbetet mot arbetslivskriminalitet bidrar till ökad trygghet på arbetsmarknaden

Regeringens bedömning är att arbetet mot arbetslivskriminalitet är fortsatt viktigt då arbetslivskriminaliteten skapar stor otrygghet på arbetsmarknaden, snedvrider konkurrensen och bidrar till att finansiera den kriminella ekonomin. Det är därför betydelsefullt att myndighetssamverkan mot arbetslivskriminalitet har fortsatt att utvecklas parallellt med Arbetsmiljöverkets övriga tillsynsverksamhet och att antalet myndighetsgemensamma kontroller fortsatte att öka under 2023. Regeringen bedömer att den utökade samverkan mot arbetslivskriminalitet, ökningen av antalet myndighetsgemensamma kontroller och utvecklingen av samverkan med arbetsmarknadens parter bidrar till uppfyllelse av det övergripande målet för arbetslivspolitiken.

Det finns förutsättningar för ökad flexibilitet, trygghet och inflytande

Under 2023 var andelen tidsbegränsat anställda den lägsta som har uppmätts så långt jämförbar statistik finns tillhanda. Kvinnor har dock, i högre grad än män, tidsbegränsade anställningar och fler kvinnor än män arbetar deltid vilket påverkar den ekonomiska jämställdheten mellan kvinnor och män, även om skillnaderna har minskat under 2023 (se även utg.omr. 14 avsnitt 1.3.2).

Regeringen bedömer att utvecklingen inom området skapar förutsättningar för ett arbetsliv som tillgodoser både arbetstagarnas och arbetsgivarnas behov av flexibilitet, trygghet och inflytande och bidrar till uppfyllelse av det övergripande målet för arbetslivspolitiken.

En väl fungerande lönebildning

Under 2023 uppnåddes flera av de kriterier som används vid bedömning avseende lönebildningen. Det fortsatt låga antalet medlingsärenden och få förlorade arbetsdagar till följd av vidtagna stridsåtgärder vittnar om en fredlig arbetsmarknad. Även i en internationell jämförelse framstår den svenska arbetsmarknaden som mycket fredlig. Även om trenden med minskade löneskillnader mellan kvinnor och män tycks ha avstannat under senare år har löneskillnaderna minskat i ett längre tidsperspektiv, vilket bidragit till ökad ekonomisk jämställdhet. Regeringen bedömer att lönebildningen under året skedde i samhällsekonomisk balans och arbetsfred vilket bidrar till att nå det övergripande målet för arbetslivspolitiken.

4.5 Politikens inriktning

Att delta i arbetslivet är för de flesta människor, såväl kvinnor som män, den viktigaste källan till försörjning och har stor betydelse för individens möjlighet till delaktighet och inflytande i samhället. Förändringarna i arbetslivet påverkar hur vi arbetar, var vi arbetar och när vi arbetar. För utrikes födda har ett aktivt deltagande i arbetslivet stor betydelse för möjligheten till integrering i samhället.

Den svenska arbetsmarknadsmodellen bygger på en ansvarsfördelning mellan staten och arbetsmarknadens parter. En väl fungerande politik på arbetslivsområdet bygger på en god dialog mellan staten och arbetsmarknadens parter.

En god arbetsmiljö är viktig för ett tryggare och mer hållbart Sverige

En arbetsmiljö som är säker och utvecklande är central för medborgarnas välfärd och bidrar på ett avgörande sätt till ett tryggare Sverige. God arbetsmiljö har betydelse för såväl tillväxt som sysselsättning, liksom för en god, jämlik och jämställd hälsa. Arbetsmiljön har stor betydelse för hur länge människor kan, orkar och vill arbeta. Regeringen och myndigheterna på arbetsmiljöområdet arbetar tillsammans med arbetsmarknadens parter för att skapa ramarna för en god arbetsmiljö. Det är arbetsgivarna, arbetstagarna och deras representanter som tillsammans bedriver det dagliga arbetsmiljöarbetet på de enskilda arbetsplatserna. Det systematiska och förebyggande arbetsmiljöarbetet är grunden till en god arbetsmiljö. Män och kvinnor är generellt sett utsatta för olika risker i arbetslivet, och en god arbetsmiljö är en viktig jämställdhetsfråga.

Ingen ska dö eller skadas till följd av sitt arbete. Arbetet med att förebygga dödsolyckor i arbetslivet och med tillsyn av arbetsmiljön är avgörande för att upprätthålla skyddet för arbetstagarna och för att rättvisa konkurrensförhållanden ska

kunna råda på arbetsmarknaden. Det behövs en fortsatt hög ambitionsnivå för arbetsmiljöpolitiken för att möta olika utmaningar i arbetslivet. Medel avsätts för en skärpt och effektivare tillsyn mot dödsolyckor och andra allvarliga arbetsmiljörisker. Där ingår att utveckla hur urvalet av vilka arbetsplatser som ska inspekteras görs för att tillsynen i större utsträckning ska riktas mot de arbetsplatser där riskerna är som störst. Arbetet för en förbättrad arbetsmiljö går hand i hand med arbetstagares arbetsvillkor och trygghet i stort. Genomförandet av arbetsmiljöstrategin 2021–2025 och arbetet med att ta fram en ny strategi för 2026 och framåt är en viktig del i att stärka arbetet med att uppnå målet för arbetslivspolitiken.

Regeringen fortsätter arbetet för att öka effektiviteten i den offentligt finansierade verksamheten. Varje skattekrona ska användas klokt och statligt finansierad verksamhet ska ständigt vara föremål för omprövning och prioritering. Detta är inte minst viktigt då resurser behöver omfördelas för att hantera nya utmaningar i samhället. Statsförvaltningen behöver bli mer ändamålsenligt organiserad och antalet myndigheter bör minska (se utg.omr. 2 avsnitt 4.6 och Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 1.2). Regeringen anser att arbetsmiljöpolitiken kan stärkas genom en ökad närhet mellan forskningsbaserad kunskap och praktik i form av regler och tillsyn. I samband med detta bedömer regeringen också att en besparing kan göras. Regeringen avser att inordna uppgifter från Myndigheten för arbetsmiljökunskap i Arbetsmiljöverket. Utgångspunkten ska vidare vara att organisationsförändringen ska träda i kraft senast den 1 januari 2026.

Brott och fusk i arbetslivet ska bekämpas

Arbetslivskriminaliteten ökar, leder till allvarliga samhällsproblem och är en inkomstkälla för den organiserade brottsligheten. Den leder till att konkurrensen snedvrids och att seriösa företagare konkurreras ut av oseriösa företag. Arbetslivskriminalitet orsakar också otrygghet på arbetsmarknaden, att arbetskraft utnyttjas och att offentliga medel riskerar att gå till kriminella. Det är viktigt att bekämpa brott, fusk och missbruk kopplat till arbetsmarknaden och att sanktioner är träffsäkra och effektiva. Det myndighetsgemensamma arbetet mot arbetslivskriminalitet med bl.a. gemensamma kontroller behöver därför fortsatt utvecklas. För att förstärka arbetet mot arbetslivskriminalitet och för ett effektivare genomförande av regeringens prioriteringar för att arbetet ska slå hårdare mot den kriminella ekonomin, organiserad brottslighet och människoexploatering i arbete tillförs medel för myndighetssamverkan, bl.a. för gemensamma kontroller där myndigheter med viktiga brottsbekämpande uppgifter medverkar.

För att motverka missbruk av den statliga lönegarantin avser regeringen att genomföra nödvändiga förändringar för ett nytt, ändamålsenligt och rättssäkert regelverk.

Arbetsvillkoren på svensk arbetsmarknad ska vara goda

Sverige har en stark och välfungerande arbetsmarknadsmodell. Förutsättningarna för omställning på arbetsmarknaden har förbättrats genom införandet av omställningspaketet för ökad flexibilitet, omställningsförmåga och trygghet på arbetsmarknaden, bl.a. genom den reformerade arbetsrätten. Regeringen anser att det är fortsatt viktigt att följa utvecklingen till följd av förändringarna inom området.

En arbetsmarknad där kvinnor och män, med både svensk och utländsk bakgrund, kan delta på samma villkor blir mindre könsuppdelad är bra för samhället, ger en starkare ekonomi, bidrar till målet om ekonomisk jämställdhet och leder till bättre integration. Genom reformeringen av arbetsrätten har heltidsnormen stärkts för både kvinnor och män. Regeringen ser samtidigt behov av fler verktyg och utrymme för flexibilitet för att kombinera ett högt arbetsmarknadsdeltagande med familjeliv.

Kollektivavtal mellan arbetsmarknadens parter möjliggör branschanpassade lösningar avseende villkor, arbetstider och förmåner, något som är till fördel för arbetstagare och arbetsgivare. En förutsättning för att parterna ska kunna ta ett stort ansvar för regleringen är att deras autonomi och självständighet värnas. Det är viktigt med en fortsatt hög anslutningsgrad bland arbetsgivare och arbetstagare.

Den svenska arbetsmarknadsmodellen ska värnas

En grundläggande del i den svenska arbetsmarknadsmodellen är att arbetsmarknadens parter har huvudansvaret för lönebildningen. I den svenska lönebildningen är det den internationellt konkurrensutsatta sektorn som är lönenormerande. Sverige har under lång tid haft en väl fungerande lönebildning med få konfliktdagar, långsiktig reallönetillväxt och hög sysselsättningsgrad.

Regeringen värnar den svenska arbetsmarknadsmodellen både i Sverige och inom EU och agerar för att initiativ på EU-nivå ska respektera nationella system och arbetsmarknadens parters autonomi.

Osakliga löneskillnader mellan kvinnor och män ska inte förekomma. Möjligheterna till ekonomisk självständighet och trygghet ska vara desamma för kvinnor och män, genom hela livet. Löneskillnaderna mellan kvinnor och män minskar över tid men det går långsamt. Det finns flera orsaker till att kvinnor, utöver lägre lönenivåer, har lägre arbetsinkomster än män. För att nå jämställda arbetsinkomster behöver arbetsmarknaden bli mindre könsuppdelad och den sammanlagda arbetstiden för kvinnor öka.

4.6 Budgetförslag

4.6.1 2:1 Arbetsmiljöverket

Tabell 4.3 Anslagsutveckling 2:1 Arbetsmiljöverket

Tusental kronor

2023	Utfall	810 083	Anslagssparande	28 483
2024	Anslag	880 447[1]	Utgiftsprognos	880 821
2025	**Förslag**	**920 884**		
2026	Beräknat	1 019 850[2]		
2027	**Beräknat**	**1 051 215[3]**		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 999 118 tkr i 2025 års prisnivå.

[3] Motsvarar 1 010 535 tkr i 2025 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Arbetsmiljöverkets förvaltningsutgifter. Anslaget får även användas för utgifter för bidrag till myndigheter samt statsbidrag till arbetsmarknadens parter för arbete mot arbetslivskriminalitet.

Anslaget får även användas för utgifter för statsbidrag till arbetsmarknadens parter och till ideella organisationer för att lämna information och rådgivning till personer som omfattas av lagen (2021:890) om skydd för personer som rapporterar om missförhållanden.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 4.4 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 2:1 Arbetsmiljöverket

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	855 697	855 697	855 697
Pris- och löneomräkning[2]	21 587	39 790	56 903
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	43 600	124 363	138 615
varav BP25[3]	*43 600*	*123 458*	*135 334*
– Omfördelning av medel för arbetet mot arbetslivskriminalitet	*-25 500*	*-25 500*	*-25 500*
– Allmänna företagsregistret	*-900*	*-900*	*-900*
– Tillsyn mot dödsolyckor och andra allvarliga arbetsmiljörisker	*50 000*	*75 000*	*100 000*
– Förstärkt myndighetsgemensam samverkan mot arbetslivskriminalitet	*25 000*	*25 000*	*21 000*
– Inordna Myndigheten för arbetsmiljökunskap i Arbetsmiljöverket		*54 858*	*45 734*
– Medlemsavgift till ILO	*-5 000*	*-5 000*	*-5 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**920 884**	**1 019 850**	**1 051 215**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2024. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2026–2027 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Medel för arbetet mot arbetslivskriminalitet omfördelas till de myndigheter som deltar i arbetet. Anslaget minskas därför med 25 500 000 kronor.

Arbetet mot arbetslivskriminalitet förstärks och anslaget ökas därför med 25 000 000 kronor för 2025. För 2026 beräknas anslaget öka med 25 000 000 kronor och för 2027 beräknas anslaget öka med 21 000 000.

Kontroll av arbetsmiljön för att förebygga dödsolyckor och andra allvarliga arbetsmiljörisker skärps och effektiviseras. Anslaget ökas därför med 50 000 000 kronor för 2025. För 2026 beräknas anslaget öka med 75 000 000 kronor och fr.o.m. 2027 beräknas anslaget öka med 100 000 000 kronor.

Uppgifter från Myndigheten för arbetsmiljökunskap inordnas i Arbetsmiljöverket fr. o.m. den 1 januari 2026. Anslaget beräknas därför öka med 54 858 000 kronor för 2026 och för 2027 beräknas anslaget öka med 45 734 000 kronor. För 2026 beräknas anslaget 2:5 *Myndigheten för arbetsmiljökunskap* minska med 54 858 000 kronor och för 2027 med 55 734 000 kronor.

Till följd av ändrad finansieringsmodell för det allmänna företagsregistret, som innebär lägre avgifter för användarna, minskas anslaget med 900 000 kronor fr.o.m. 2025. Anslaget 1:9 *Statistiska centralbyrån* inom utgiftsområde 2 Samhällsekonomi och finansförvaltning ökas med motsvarande belopp.

Anslaget minskas med 5 000 000 kronor fr.o.m. 2025 för att bidra till Sveriges avgift till Internationella arbetsorganisationen (ILO). Anslaget 2:3 *Internationella samarbetsorganisationen (ILO)* ökas med motsvarande belopp.

Regeringen föreslår att 920 884 000 kronor anvisas under anslag 2:1 *Arbetsmiljöverket* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 1 019 850 kronor respektive 1 051 215 kronor.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 4.5 Avgiftsfinansierad verksamhet vid Arbetsmiljöverket

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Resultat från föregående år	Intäkter	Kostnader	Ackumulerat resultat
Utfall 2023	0	526	526	0
Prognos 2024	0	1 000	1 000	0
Budget 2025	0	1 000	1 000	0

Uppdragsverksamheten omfattar huvudsakligen den särskilda informationsverksamheten, men även försäljning från informationssystemet om arbetsskador (ISA). Den särskilda informationsverksamheten består främst av försäljning av verkets föreskrifter. Det ackumulerade resultatet för 2023 var 0 kronor.

4.6.2 2:2 Arbetsdomstolen

Tabell 4.6 Anslagsutveckling 2:2 Arbetsdomstolen

Tusental kronor

2023	Utfall	34 988	Anslagssparande	1 873
2024	Anslag	36 798[1]	Utgiftsprognos	35 632
2025	**Förslag**	**37 924**		
2026	Beräknat	38 766[2]		
2027	**Beräknat**	**39 479[3]**		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 37 924 tkr i 2025 års prisnivå.

[3] Motsvarar 37 924 tkr i 2025 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Arbetsdomstolens förvaltningsutgifter.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 4.7 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 2:2 Arbetsdomstolen

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	36 798	36 798	36 798
Pris- och löneomräkning[2]	1 126	1 968	2 681
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**37 924**	**38 766**	**39 479**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2024. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2026–2027 är preliminär.

Regeringen föreslår att 37 924 000 kronor anvisas under anslag 2:2 *Arbetsdomstolen* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 38 766 000 kronor respektive 39 479 000 kronor.

4.6.3 2:3 Internationella arbetsorganisationen (ILO)

Tabell 4.8 Anslagsutveckling 2:3 Internationella arbetsorganisationen (ILO)

Tusental kronor

2023	Utfall	39 165	Anslagssparande	228
2024	Anslag	44 222[1]	Utgiftsprognos	44 222
2025	**Förslag**	**43 722**		
2026	Beräknat	43 722		
2027	**Beräknat**	**43 722**		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för Sveriges medlemsavgift till Internationella arbetsorganisationen (ILO). Högst 1 100 000 kronor får användas för utgifter för deltagande i ILO:s verksamhet och för ILO-kommittén. Medlemsavgiften i svenska kronor bestäms av den svenska kronans växelkurs mot schweizerfrancen vid utbetalningsdagen.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 4.9 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 2:3 Internationella arbetsorganisationen (ILO)

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	33 722	33 722	33 722
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	10 000	10 000	10 000
varav BP25	*10 000*	*10 000*	*10 000*
– Medlemsavgift till ILO	*10 000*	*10 000*	*10 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**43 722**	**43 722**	**43 722**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Sveriges årliga medlemsavgift betalas i schweiziska franc. På grund av den försvagade svenska kronkursen har utgifterna för Sveriges medlemsavgift till ILO blivit högre än vad som tidigare beräknats. Anslaget ökas därför med 10 000 000 kronor fr.o.m. 2025. Finansiering sker delvis genom att anslaget 2:1 *Arbetsmiljöverket* minskas med 5 000 000 kronor.

Regeringen föreslår att 43 722 000 kronor anvisas under anslag 2:3 *Internationella arbetsorganisationen (ILO)* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 43 722 000 kronor respektive 43 722 000 kronor.

4.6.4 2:4 Medlingsinstitutet

Tabell 4.10 Anslagsutveckling 2:4 Medlingsinstitutet

Tusental kronor

2023	Utfall	52 124	Anslagssparande	7 261
2024	Anslag	60 571[1]	Utgiftsprognos	55 924
2025	**Förslag**	**68 110**		
2026	Beräknat	69 815[2]		
2027	**Beräknat**	**70 793[3]**		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 68 110 tkr i 2025 års prisnivå.

[3] Motsvarar 68 110 tkr i 2025 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Medlingsinstitutets förvaltningsutgifter.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 4.11 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 2:4 Medlingsinstitutet

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	60 571	60 571	60 571
Pris- och löneomräkning[2]	3 539	5 144	6 064
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	4 000	4 100	4 158
varav BP25[3]	*4 000*	*4 000*	*4 000*
– Genomförande av minimilönedirektivet	*4 000*	*4 000*	*4 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**68 110**	**69 815**	**70 793**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2024. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2026–2027 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Anslaget ökas med 4 000 000 kronor fr.o.m.2025 för genomförandet av Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2022/2041 om tillräckliga minimilöner i Europeiska unionen.

Regeringen föreslår att 68 110 000 kronor anvisas under anslag 2:4 *Medlingsinstitutet* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 69 815 000 kronor respektive 70 793 000 kronor.

4.6.5 2:5 Myndigheten för arbetsmiljökunskap

Tabell 4.12 Anslagsutveckling 2:5 Myndigheten för arbetsmiljökunskap

Tusental kronor

2023	Utfall	51 136	Anslagssparande	195
2024	Anslag	51 156[1]	Utgiftsprognos	50 964
2025	**Förslag**	**53 584**		
2026	Beräknat	0[2]		
2027	**Beräknat**	**0[3]**		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 0 tkr i 2025 års prisnivå.

[3] Motsvarar 0 tkr i 2025 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Myndigheten för arbetsmiljökunskaps förvaltningsutgifter.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 4.13 Förändring av anslagsnivån 2025–2027 för Myndigheten för arbetsmiljökunskap

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**51 156**	**51 156**	**51 156**
Pris- och löneomräkning[2]	2 428	3 702	4 578
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder		-54 858	-55 734
varav BP25[3]		*-54 858*	*-55 734*
– Inordna Myndigheten för arbetsmiljökunskap i Arbetsmiljöverket		*-54 858*	*-55 734*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**53 584**	**0**	**0**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2024. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2026–2027 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Myndigheten för arbetsmiljökunskap inordnas i Arbetsmiljöverket fr.o.m. den 1 januari 2026. Anslaget beräknas därför minska med 54 858 000 kronor för 2026 och beräknas minska med 55 734 000 kronor för 2027. Anslaget 2:1 *Arbetsmiljöverket* beräknas öka med 54 858 000 kronor för 2026 och 45 734 000 kronor för 2027.

Regeringen föreslår att 53 584 000 kronor anvisas under anslag 2:5 *Myndigheten för arbetsmiljökunskap* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 0 kronor respektive 0 kronor.

4.6.6 2:6 Regional skyddsombudsverksamhet

Tabell 4.14 Anslagsutveckling 2:6 Regional skyddsombudsverksamhet

Tusental kronor

2023	Utfall	111 468	Anslagssparande	532
2024	Anslag	112 000[1]	Utgiftsprognos	110 977
2025	**Förslag**	**112 000**		
2026	Beräknat	112 000		
2027	**Beräknat**	**112 000**		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till de centrala arbetstagarorganisationerna för den regionala skyddsombudsverksamheten.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 4.15 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 2:6 Regional skyddsombudsverksamhet

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**112 000**	**112 000**	**112 000**
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**112 000**	**112 000**	**112 000**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 112 000 000 kronor anvisas under anslag 2:6 *Regional skyddsombudsverksamhet* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 112 000 000 kronor respektive 112 000 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2025 för anslaget 2:6 *Regional skyddsombudsverksamhet* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 20 000 000 kronor 2026.

Skälen för regeringens förslag: Arbetsmiljöverket beslutar om bidrag för den regionala skyddsombudsverksamheten som medför utgifter kommande budgetår. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2025 för anslaget 2:6 *Regional skyddsombudsverksamhet* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 20 000 000 kronor 2026.

Tabell 4.16 Beställningsbemyndigande för anslaget 2.6 Regional skyddsombudsverksamhet

Tusental kronor

	Utfall 2023	Prognos 2024	Förslag 2025	Beräknat 2026
Ekonomiska åtaganden vid årets början	19 597	19 597	19 597	
Nya ekonomiska åtaganden	19 597	19 597	20 000	
Utgifter mot anslag till följd av ekonomiska åtaganden	-19 597	-19 597	-19 597	-20 000
Ekonomiska åtaganden vid årets slut	19 597	19 597	20 000	
Beslutat/föreslaget bemyndigande	**20 000**	**20 000**	**20 000**	

Utgiftsområde 15

Studiestöd

Utgiftsområde 15 – Studiestöd

Innehållsförteckning

1 Förslag till riksdagsbeslut ... 3

2 Utgiftsområde 15 Studiestöd ... 5
2.1 Utgiftsområdets omfattning ... 5
2.2 Utgiftsutveckling ... 5
2.3 Mål för utgiftsområdet ... 6
2.4 Kort beskrivning av studiestödet ... 6
2.5 Kort beskrivning av lånesystemet ... 8
2.6 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder ... 9
2.7 Resultatredovisning ... 11
2.7.1 Studiestödets rekryterande effekt ... 12
2.7.2 Studiestödets utjämnande effekt ... 16
2.7.3 Studiestödets effekt på samhällsekonomin ... 18
2.8 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen ... 20
2.8.1 Studiestödets rekryterande effekt ... 20
2.8.2 Studiestödets utjämnande effekt ... 22
2.8.3 Studiestödets effekt på samhällsekonomin ... 24
2.8.4 Sammanfattande kommentar över måluppfyllelsen ... 25
2.9 Politikens inriktning ... 26
2.10 Höjd kostnadsersättning för lärlingar i den gymnasiala lärlingsutbildningen ... 27
2.11 Budgetförslag ... 28
2.11.1 1:1 Studiehjälp ... 28
2.11.2 1:2 Studiemedel ... 30
2.11.3 1:3 Omställningsstudiestöd ... 31
2.11.4 1:4 Statens utgifter för räntor på studielån ... 32
2.11.5 1:5 Bidrag till kostnader vid viss gymnasieutbildning och vid viss föräldrautbildning i teckenspråk ... 33
2.11.6 1:6 Bidrag till vissa studiesociala ändamål ... 34
2.11.7 1:7 Studiestartsstöd ... 35
2.11.8 1:8 Centrala studiestödsnämnden ... 36
2.11.9 Lån i Riksgäldskontoret ... 37
2.11.10 1:9 Överklagandenämnden för studiestöd ... 37

1 Förslag till riksdagsbeslut

Regeringens förslag:

1. Riksdagen bemyndigar regeringen att under 2025 ta upp lån i Riksgäldskontoret för studielån som inklusive tidigare upplåning uppgår till högst 309 500 000 000 kronor (avsnitt 2.11.9).
2. Riksdagen anvisar anslagen för budgetåret 2025 inom utgiftsområde 15 Studiestöd enligt tabell 1.1.
3. Riksdagen bemyndigar regeringen att under 2025 ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst de belopp och inom de tidsperioder som anges i tabell 1.2.

Tabell 1.1 Anslagsbelopp

Tusental kronor

Anslag	
1:1 Studiehjälp	4 544 297
1:2 Studiemedel	20 438 576
1:3 Omställningsstudiestöd	4 877 000
1:4 Statens utgifter för räntor på studielån	2 319 551
1:5 Bidrag till kostnader vid viss gymnasieutbildning och vid viss föräldrautbildning i teckenspråk	63 150
1:6 Bidrag till vissa studiesociala ändamål	27 000
1:7 Studiestartsstöd	300 000
1:8 Centrala studiestödsnämnden	1 204 748
1:9 Överklagandenämnden för studiestöd	19 144
Summa anslag inom utgiftsområdet	**33 793 466**

Tabell 1.2 Beställningsbemyndiganden

Tusental kronor

Anslag	Beställningsbemyndigande	Tidsperiod
1:6 Bidrag till vissa studiesociala ändamål	4 000	2026
Summa beställningsbemyndiganden inom utgiftsområdet	**4 000**	

2 Utgiftsområde 15 Studiestöd

2.1 Utgiftsområdets omfattning

Utgiftsområdet omfattar utgifter för ekonomiskt stöd till enskilda under studier och utgifter för vissa studiesociala insatser. Även utgifter för hanteringen av studiestöden, som huvudsakligen sköts av Centrala studiestödsnämnden (CSN), och ärende-hantering inom Överklagandenämnden för studiestöd (ÖKS) hör till utgiftsområdet.

2.2 Utgiftsutveckling

Tabell 2.1 Utgiftsutveckling inom utgiftsområde 15 Studiestöd

Miljoner kronor

	Utfall 2023	Budget 2024[1]	Prognos 2024	**Förslag 2025**	Beräknat 2026	Beräknat 2027
1:1 Studiehjälp	4 316	4 518	4 518	**4 544**	4 604	4 657
1:2 Studiemedel	18 238	20 264	19 749	**20 439**	20 098	20 574
1:3 Omställningsstudiestöd	625	2 836	1 380	**4 877**	7 339	7 751
1:4 Statens utgifter för räntor på studielån	681	1 307	1 227	**2 320**	2 956	3 132
1:5 Bidrag till kostnader vid viss gymnasieutbildning och vid viss föräldrautbildning i teckenspråk	52	62	55	**63**	63	63
1:6 Bidrag till vissa studiesociala ändamål	24	27	27	**27**	27	27
1:7 Studiestartsstöd	263	400	359	**300**		
1:8 Centrala studiestödsnämnden	1 118	1 171	1 169	**1 205**	1 160	1 169
1:9 Överklagandenämnden för studiestöd	18	19	19	**19**	20	20
Äldreanslag						
2023 1:3 Avsättning för kreditförluster						
Totalt för utgiftsområde 15 Studiestöd	**25 335**	**30 604**	**28 504**	**33 793**	**36 267**	**37 393**

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Tabell 2.2 Förändringar av utgiftsramen 2025–2027 för utgiftsområde 15 Studiestöd

Miljoner kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**30 545**	**30 545**	**30 545**
Pris- och löneområkning[2]	38	65	88
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	1 522	3 225	3 236
varav BP25[3]	*141*	*-715*	*-707*
Makroekonomisk utveckling	2 007	2 788	3 500
Volymer	-276	-434	-255
Överföring till/från andra utgiftsområden			
Övrigt	-42	79	279
Ny utgiftsram	**33 793**	**36 267**	**37 393**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneområkningen baseras på anvisade medel 2024. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneområkning. Pris- och löneområkningen för 2026–2027 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneområkning.

Tabell 2.3 Utgiftsram 2025 realekonomiskt fördelad för utgiftsområde 15 Studiestöd

Miljoner kronor

	2025
Transfereringar[1]	30 215
Verksamhetsutgifter[2]	3 578
Investeringar[3]	0
Summa utgiftsram	**33 793**

Anm.: Den realekonomiska fördelningen baseras på utfall 2023 samt kända förändringar av anslagens användning.

[1] Med transfereringar avses inkomstöverföringar, dvs. utbetalningar av bidrag från staten till exempelvis hushåll, företag eller kommuner utan att staten får någon direkt motprestation.

[2] Med verksamhetsutgifter avses resurser som statliga myndigheter använder i verksamheten, t.ex. utgifter för löner, hyror och inköp av varor och tjänster.

[3] Med investeringar avses utgifter för anskaffning av varaktiga tillgångar såsom byggnader, maskiner, immateriella tillgångar och finansiella tillgångar.

2.3 Mål för utgiftsområdet

Målen för utgiftsområdet är att studiestödet i form av bidrag och lån är en del av utbildningspolitiken. Studiestödet ska verka rekryterande för kvinnor och män oavsett bakgrund och bidra till ett högt deltagande i utbildning. Studiestödet ska även ha en god effekt på samhällsekonomin över tid.

Målen för studiestödet slogs fast i samband med studiestödsreformen 2001, se propositionen Ett reformerat studiestödssystem (prop. 1999/2000:10, bet. 1999/2000:UbU7, rskr. 1999/2000:96), förtydligades i budgetpropositionen för 2016 (prop. 2015/16:1, bet. 2015/16:UbU2, rskr. 2015/2016:58) och moderniserades i budgetpropositionen för 2024 (prop. 2023/24:1, 2023/24:UbU2, rskr. 2023/24:96).

2.4 Kort beskrivning av studiestödet

Studiehjälp

Studiehjälp består i huvudsak av studiebidrag som lämnas till heltidsstuderande i gymnasieskolan, extra tillägg som kan lämnas till studerande från inkomstsvaga hushåll och inackorderingstillägg som kan lämnas till vissa studerande på fristående skolor som måste bo inackorderade på skolorten. Studiebidrag lämnas med 1 250 kronor per månad under tio månader per år. Storleken på det extra tillägget är beroende av elevens och föräldrarnas sammanlagda inkomster och förmögenhet. Inackorderingstillägget lämnas med ett belopp som är beroende av avståndet mellan föräldrahemmet och skolan.

Bidrag till vissa elever med funktionsnedsättning i gymnasieskolan (Rg-bidrag)

Rg-bidrag lämnas för kostnader för mat, boende och hemresor vid viss gymnasieutbildning för döva och hörselskadade elever vid riksgymnasierna i Örebro samt till svårt rörelsehindrade elever i särskilt anpassad utbildning. Inom Rg-bidraget finns ett tilläggsbidrag som kan lämnas till elever som förutom Rg-bidrag får aktivitetsersättning och som därför inte har rätt till studiemedel.

Lärlingsersättning

Elever i gymnasial lärlingsutbildning kan få en kostnadsersättning, s.k. lärlingsersättning. Lärlingsersättning lämnas med 1 000 kronor per månad.

Studiemedel

Studerande som uppfyller vissa grundvillkor har rätt till studiemedel. Studiemedel består av studiebidrag och studielån. Totalbeloppet (bidrag och lån) per studiemånad uppgår till 14 252 kronor för heltidsstudier 2024. Det finns två olika nivåer på bidraget, en generell och en högre nivå. Den generella bidragsnivån utgör 30,3 procent av totalbeloppet medan den högre nivån utgör 67,1 procent. Studiemedel med den högre bidragsnivån kan lämnas för studier på grundläggande och gymnasial nivå till vuxna studerande som saknar sådan utbildning, men även under vissa förutsättningar till studerande under 25 år. Studiebidraget är skattefritt och pensionsgrundande. I vissa fall kan den studerande även få tilläggsbidrag, tilläggslån och merkostnadslån. Tilläggsbidraget lämnas till studerande med barn och utgör ett differentierat kompletterande stöd vars storlek beror på antalet barn. Tilläggslån kan lämnas till studerande över 25 år som har haft en viss arbetsinkomst före studiestarten. Lån kan även lämnas för vissa merkostnader som den studerande har i samband med sina studier.

Studiestartsstöd

Studiestartsstödet består av bidrag utan inslag av lån och utgör ett komplement till studiemedelssystemet. Studerande med barn kan få ett tilläggsbidrag. Studiestartsstöd får lämnas med 11 791 kronor per studiemånad för heltidsstudier 2024 till den som har kort tidigare utbildning och ett stort behov av utbildning på grundläggande och gymnasial nivå för att kunna etablera sig på arbetsmarknaden. Stödet får under vissa förutsättningar lämnas till den som är arbetssökande fr.o.m. det kalenderår den studerande fyller 25 år.

Omställningsstudiestöd

Sedan den 30 juni 2022 finns ett nytt omställningsstudiestöd. Syftet med det nya omställningsstudiestödet är att förbättra förutsättningarna för vuxna att finansiera studier som stärker deras framtida ställning på arbetsmarknaden. Omställningsstudiestödet, som består av bidrag och lån, innebär att de allra flesta kan studera med minst 80 procent av lönen i upp till ett år.

Återbetalning av studielån

Det finns för närvarande fyra olika återbetalningssystem. I varje system finns det särskilda återbetalnings- och trygghetsregler som under vissa förutsättningar kan ge möjlighet till bl.a. nedsättning av årsbeloppet och avskrivning av studielån.

Bidrag vid viss föräldrautbildning i teckenspråk (s.k. TUFF-ersättning)

Föräldrar till barn som använder teckenspråk, och vissa personer som likställs med föräldrar, kan få ersättning när de deltar i utbildning i teckenspråk.

Studielitteratur till vissa högskolestuderande

Högskolestuderande som har en funktionsnedsättning i form av läsnedsättning kan få låna tillgänglighetsanpassad studielitteratur genom Myndigheten för tillgängliga medier.

Utländska medborgare

En studerande som inte är svensk medborgare kan under vissa förutsättningar få studiestöd för studier i Sverige. Det gäller utländska medborgare med permanent uppehållstillstånd i Sverige och utländska medborgare med uppehållsrätt som bedöms

ha en varaktig anknytning till Sverige. Det gäller också i vissa fall utländska medborgare som har beviljats ett tidsbegränsat uppehållstånd. Vidare ska vissa utländska medborgare i studiestödshänseende jämställas med svenska medborgare. Det rör sig främst om migrerande arbetstagare och egenföretagare som är medborgare i en stat inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet (EES) eller i Schweiz och deras familjemedlemmar samt personer med permanent uppehållsrätt i Sverige. När det gäller rätt till studiehjälp jämställs vissa familjemedlemmar till gästforskare med svenska medborgare.

2.5 Kort beskrivning av lånesystemet

Fyra olika system

Det finns för närvarande fyra olika lånesystem. De fyra olika återbetalningssystemen avser återbetalningspliktiga studiemedel tagna före 1989, studielån tagna under perioden 1 januari 1989–30 juni 2001, studielån tagna under perioden 1 juli 2001–31 december 2021 och studielån tagna efter den 31 december 2021. Lån som har tagits för studier som påbörjats efter den 30 juni 2001 är s.k. annuitetslån.

Det totala antalet låntagare i återbetalningssystemen uppgick den 31 december 2023 till ca 1,76 miljoner. Låntagarnas skuld består av lån och kapitaliserade räntor samt administrativa avgifter. Låntagarnas totala skuld uppgick vid utgången av 2023 till 275 miljarder kronor.

Den 1 januari 2024 var den genomsnittliga skulden för de låntagare som blev återbetalningsskyldiga 2024 ca 201 700 kronor. Den genomsnittliga skulden var 205 200 kronor för kvinnor och 196 700 kronor för män. Historiskt sett har män haft högre studieskulder än kvinnor, men sedan 2008 har kvinnor högre skulder på sina annuitetslån. Denna förändring beror troligtvis på att kvinnor i genomsnitt har studiemedel under en något längre tid än män.

Lån i Riksgäldskontoret

CSN finansierar sedan 1989 studielånen genom upplåning i Riksgäldskontoret. Sedan den 1 januari 2014 gäller budgetlagens (2011:203) bestämmelser om statlig utlåning som finansieras med lån i Riksgäldskontoret för all nyutlåning av studielån. Befintliga lån hanteras dock som tidigare med finansiering av konstaterad förlust.

Sedan den 1 januari 2023 gäller en ny modell för beräkning av räntan på studielån. Modellen innebär att räntan bestäms utifrån statens upplåningskostnad för studielånen med ett påslag som över tid motsvarar de beräknade framtida kreditförlusterna på studielån finansierade genom upplåning i Riksgäldskontoret och kreditförluster på återkrav hänförliga till sådana lån inklusive nyutlåning.

CSN disponerar mottagna räntor från låntagarna för att finansiera räntan på studielånen i Riksgäldskontoret. Låntagarna betalar en nedsatt ränta på sina studielån och annuitetslån till CSN motsvarande 70 procent av upplåningskostnaden för studielånen samt det påslag som motsvarar framtida kreditförluster. Den 30-procentiga nedsättningen av räntan finansieras genom medel på anslag. Låntagarnas ränta för 2024 är 1,23 procent.

Amorteringar från låntagarna som motsvarar upplånade medel minskar CSN:s låneskuld i Riksgäldskontoret. De räntor som påförs låntagarna och som är obetalda vid årsskiftet kapitaliseras och ökar den enskildes skuld. Den del av den enskildes skuld som utgörs av kapitaliserade räntor lånas upp i Riksgäldskontoret. Samtliga amorteringar av kapitaliserade räntor från låntagare minskar låneskulden i Riksgäldskontoret.

2.6 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Tidigare gällde som mål för utgiftsområdet att studiestödet skulle verka rekryterande för både kvinnor och män och därmed bidra till ett högt deltagande i utbildning (det rekryterande målet). Det skulle vidare utjämna skillnader mellan individer och grupper i befolkningen och i och med det bidra till ökad social rättvisa (det utjämnande målet). Dessa mål har moderniserats genom att det bl.a. har förtydligats att det rekryterande målet ska gälla lika för alla. Detta har gjorts genom att de tidigare rekryterande och utjämnande målen har slagits ihop till ett nytt mål som innebär att studiestödet ska verka rekryterande för kvinnor och män oavsett bakgrund och bidra till ett högt deltagande i utbildning.

Enligt både de nya och de gamla målen är studiestödet i form av bidrag och lån en del av utbildningspolitiken. Studiestödet ska även ha en god effekt på samhällsekonomin över tid. De nya målen gäller sedan den 1 januari 2024 (prop. 2023/24:1, bet. 2023/24:UbU2, rskr. 2023/24:96). De resultat som redovisas i denna proposition avser emellertid 2023 och därför redovisas resultaten mot de äldre målen. I budgetpropositionen för 2026 kommer en reviderad resultatredovisning och indikatorer utifrån de nya målen presenteras och därför genomförs inte några förändringar av indikatorerna nu utan allt görs samlat i budgetpropositionen för 2026.

Ambitionen är att redovisa indikatorerna i så långa tidsserier som möjligt och i de flesta fall är också tidsserierna ett år längre jämfört med förra årets resultatredovisning. Statistik över de indikatorer som redovisas kommer primärt från CSN:s databas med officiell statistik inom studiestödsområdet. Tidsseriernas början utgår därför i många fall från det startår som finns tillgängligt i databasen.

Indikatorer som används för att mäta den rekryterande effekten

Studiestödet ska bidra till ett högt deltagande i utbildning. Följande indikatorer används därför för att mäta den rekryterande effekten:

- Andel vuxna studerande på grundläggande och gymnasial nivå med studiemedel av det totala antalet studerande på dessa nivåer, även fördelat efter kön.
- Andel studerande med studiemedel av det totala antalet studerande på eftergymnasial nivå, även fördelat efter kön.
- Andel studerande utomlands med studiemedel på gymnasial och eftergymnasial nivå av samtliga studerande med studiemedel på dessa nivåer, även fördelat efter kön.

Den studerandes ekonomi under studietiden kan vara avgörande för om en person rekryteras till studier. Ett studiestödssystem som uppfattas som omfattande och rättvist har en rekryterande effekt för individerna. Effekten beror dels på behovet av stöd, dels på om stödet är tillräckligt för att möjliggöra studier. Följande indikatorer används för att mäta detta.

- Studiemedlens allmänna köpkraft i en jämförelse med konsumentprisindex.
- Antal studerande som tog studielån i förhållande till antal studerande med studiebidrag (s.k. lånebenägenhet) på grundläggande, gymnasial och eftergymnasial nivå, även fördelat efter kön.
- Andel studerande med tilläggslån av det totala antalet studerande med studiemedel på grundläggande, gymnasial och eftergymnasial nivå.

Indikatorer som används för att mäta den utjämnande effekten

Indikatorerna har valts med utgångspunkt att det utjämnande målet har definierats som att det ska vara selektivt rekryterande, dvs. studiestödet bör vara utformat på ett sådant sätt att det i vissa fall specifikt ska rekrytera särskilda grupper till studier.

Inackorderingstillägget syftar till att undanröja geografiska hinder för gymnasieutbildning och till att minska de merkostnader som uppstår för familjer där barnen måste inackorderas på skolorten för att genomgå sin utbildning. Det extra tillägget syftar till att förbättra möjligheterna för ungdomar från inkomstsvaga hushåll att kunna bedriva studier. De båda stöden hjälper därför till att rekrytera dessa grupper till studier. Indikatorn som används är:

– Andel studerande med inackorderingstillägg och extra tillägg.

Studiestartsstödet syftar till att rekrytera personer med kort tidigare utbildning och stort utbildningsbehov som annars inte hade valt att studera, i syfte att stärka deras möjligheter att etablera sig på arbetsmarknaden. Stödet har således en rekryterande effekt för den speciella målgruppen. Indikatorn som används är:

– Antal vuxna studerande på grundläggande och gymnasial nivå med studiestartsstöd, även fördelat efter kön.

Den högre bidragsnivån riktar sig till vissa grupper med stort utbildningsbehov. Stödet har således en rekryterande effekt för dessa målgrupper. Indikatorn som används är:

– Andel studerande med den högre bidragsnivån av det totala antalet studerande med studiemedel på grundläggande och gymnasial nivå.

Tilläggsbidraget syftar till att underlätta för föräldrar att studera samt till att hjälpa barn i ekonomiskt utsatta familjer. Stödet har således en rekryterande effekt för studerande föräldrar. Indikatorn som används är:

– Andelen studerande med tilläggsbidrag på grundläggande, gymnasial och eftergymnasial nivå av det totala antalet studerande med studiemedel på dessa nivåer.

Indikatorer som används för att mäta den goda effekten på samhällsekonomin

För att mäta effekten på samhällsekonomin har indikatorerna sin utgångspunkt i att studiestödssystemet ska säkerställa att lån ska återbetalas i sin helhet. Utgångspunkten tar sikte på att systemet ska vara hållbart dels ur ett samhällsekonomiskt perspektiv, dels ur den enskildes perspektiv. Följande indikatorer används därför för att mäta den rekryterande effekten:

– Andel reserveringar för låneförluster, tidigare kallade förväntade förluster och osäkra fordringar, av den totala studieskulden.
– Andel inbetalt årsbelopp för samtliga låntagare, fördelat efter bosättning.
– Andel av låntagarna som har beviljats nedsättning av årsbeloppet vid årets slut av samtliga återbetalningsskyldiga låntagare och totalt värde på nedsättningen.
– Antal beviljade avskrivningsärenden fördelat på skäl och totalt avskrivet belopp.
– Total fordran på återbetalare bosatta utomlands, varav andel reserveringar för låneförluster, tidigare kallade osäkra fordringar.

2.7 Resultatredovisning

I avsnittet redovisas resultatet av statens insatser inom studiestödsverksamheten. Resultaten redovisas uppdelat på de olika målen för studiestödet och presenteras genomgående efter kön.

Tabell 2.4 Antal studiestödstagare och utbetalda belopp

Miljoner kronor

	2021			2022			2023				
	Antal	Kvinnor (%)	Män (%)	Antal	Kvinnor (%)	Män (%)	Antal	Kvinnor (%)	Män (%)	Utb. bidrag	Utb. lån
Studiehjälp	**441 081**	**48**	**52**	**446 199**	**49**	**51**	**449 281**	**49**	**51**	**4 180**	
varav											
– utland	1 121	63	37	1 099	64	36	1 085	62	38	11	
Studiestartsstöd	**7 873**	**69**	**31**	**6 074**	**73**	**27**	**4 705**	**75**	**25**	**244**	
Studiemedel	**588 707**			**550 518**			**517 947**			**13 720**	**25 290**
varav											
– grundläggande nivå	32 710	65	35	27 629	70	30	23 982	75	25	578	
– gymnasial nivå	155 306	58	42	131 598	61	39	116 099	62	38	2791	
– eftergymnasial nivå	416 632	60	40	400 083	60	40	384 858	60	40	9 829	
– utlandsstudier	21 630	59	41	25 173	59	41	25 038	59	41	518	
Bidrag till vissa med funktionsnedsättning i gymnasieskolan	**305**	**44**	**56**	**289**	**44**	**56**	**280**	**46**	**54**	**37**	
Lärlingsersättning	**20 445**	**39**	**61**	**21 600**	**39**	**61**	**22 309**	**40**	**60**	**132**	
Bidrag vid viss föräldrautbildning i teckenspråk	**91**	**62**	**38**	**121**	**55**	**45**	**135**	**54**	**46**	**0,5**	
Tillgänglighets-anpassad studie-litteratur, antal lån[1]	**409 270**	**76**	**24**	**435 400**	**78**	**22**	**490 495**	**79**	**21**		
Totalt antal studiestödstagare	**1 058 502**			**1 018 272**			**994 657**				

[1] Medräknas inte i det totala antalet studiestödstagare.
Källor: Centrala studiestödsnämnden, Specialpedagogiska skolmyndigheten och Myndigheten för tillgängliga medier.

2.7.1 Studiestödets rekryterande effekt

Vuxna studerande på grundläggande, gymnasial och eftergymnasial nivå

Diagram 2.1 Andel vuxna studerande med studiemedel på grundläggande, gymnasial och eftergymnasial nivå av det totala antalet studerande

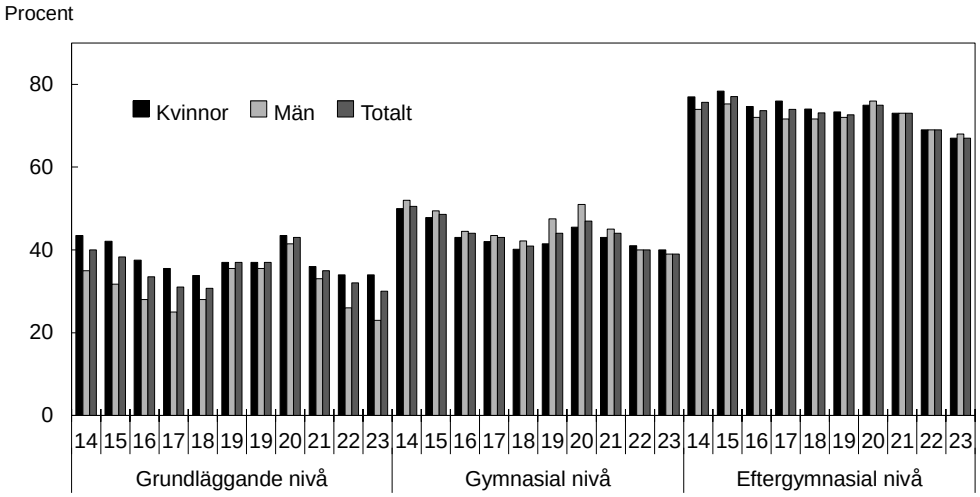

Anm: Från och med 2022 används ny statistik som inte är jämförbar med tidigare års statistik.
Källa: Centrala studiestödsnämnden.

Under 2023 fick ca 24 000 studerande studiemedel för studier på grundläggande nivå, vilket är ca 30 procent av det totala antalet studerande på den nivån. Av dessa var 91 procent utrikes födda, varav 70 procent kvinnor och 30 procent män. Antalet studerande med studiemedel på grundläggande nivå minskade med 13 procent jämfört med 2022. Andelen kvinnor med studiemedel på grundläggande nivå var 76 procent och andelen män 24 procent.

Antalet personer med studiemedel för studier på gymnasial nivå uppgick 2023 till ca 116 100, vilket är ca 39 procent av det totala antalet studerande på den nivån, se diagram 2.1. Av dessa var 43 procent utrikes födda, varav 68 procent kvinnor och 32 procent män. Antalet studerande med studiemedel på gymnasial nivå minskade med ca 12 procent jämfört med 2022. Andelen kvinnor med studiemedel på gymnasial nivå var 62 procent och andelen män 38 procent.

Under 2023 studerade ca 384 900 personer på eftergymnasial nivå i Sverige med studiemedel, vilket motsvarar ca 67 procent av det totala antalet studerande på den nivån. Av dessa var 28 procent utrikes födda, varav 65 procent kvinnor och 35 procent män. Antalet studerande med studiemedel på eftergymnasial nivå minskade med ca 4 procent jämfört med 2022. Andelen kvinnor med studiemedel på eftergymnasial nivå var 60 procent och andelen män 40 procent.

Studerande med studiemedel för studier utomlands

Diagram 2.2 Antal studerande med studiemedel vid utlandsstudier på olika utbildningsnivåer

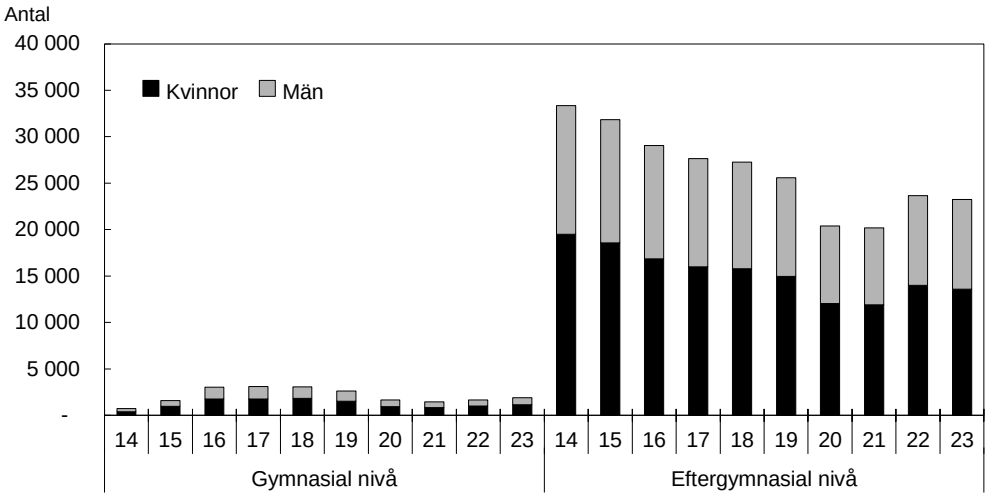

Källa: Centrala studiestödsnämnden.

Totalt uppgick antalet utlandsstuderande med studiemedel till 25 900 under 2023, vilket är i princip oförändrat jämfört med 2022. Av diagram 2.2 framgår att både antalet män och kvinnor var oförändrat sedan föregående år. Könsfördelningen bland de utlandsstuderande var därmed oförändrad jämfört med 2022. Andelen kvinnor var 59 procent medan andelen män var 41 procent.

Antalet utlandsstuderande på gymnasial nivå med studiemedel uppgick 2023 till ca 1 900, vilket är en ökning med ca 200 personer jämfört med året innan. Antalet motsvarar ca 1,6 procent av samtliga studerande med studiemedel på gymnasial nivå, vilket var en mindre ökning jämfört med året innan. Av de utlandsstuderande på gymnasial nivå var 61 procent kvinnor och 39 procent män.

Antalet utlandsstuderande på eftergymnasial nivå med studiemedel uppgick 2023 till 23 200, vilket är en minskning med 600 personer jämfört med 2022. Av de utlandsstuderande på eftergymnasial nivå var 58 procent kvinnor och 42 procent män. Cirka 6 procent av samtliga studerande med studiemedel för eftergymnasiala studier studerade utomlands under 2023, vilket är oförändrat jämfört med året innan.

Studiemedlens allmänna köpkraft i en jämförelse med konsumentprisindex (KPI)

Diagram 2.3 Jämförelse mellan utveckling av studiemedelsbeloppen och KPI

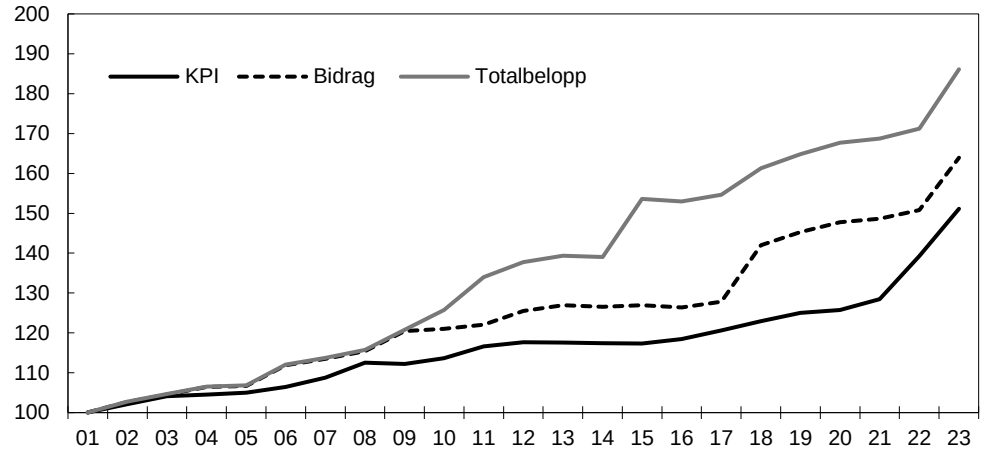

Källa: Centrala studiestödsnämnden och Statistiska centralbyrån.

En jämförelse med konsumentprisindex (KPI) visar att studiemedlens allmänna köpkraft har följt kostnadsutvecklingen väl under senare år, se diagram 2.3. Under 2022 ökade priserna mer än studiemedelsbeloppen och studiemedlens köpkraft minskade men under 2023 ökade studiemedlens köpkraft något.

Studerande med studielån respektive tilläggslån på grundläggande, gymnasial och eftergymnasial nivå

Av totalt ca 517 900 studiemedelstagare var det 390 700 som utöver studiebidrag sökte och beviljades studielån, s.k. lånebenägenhet. Det är en minskning av antalet låntagare med 4 procent jämfört med 2022.

Diagram 2.4 Studerandes lånebenägenhet fördelat på kön

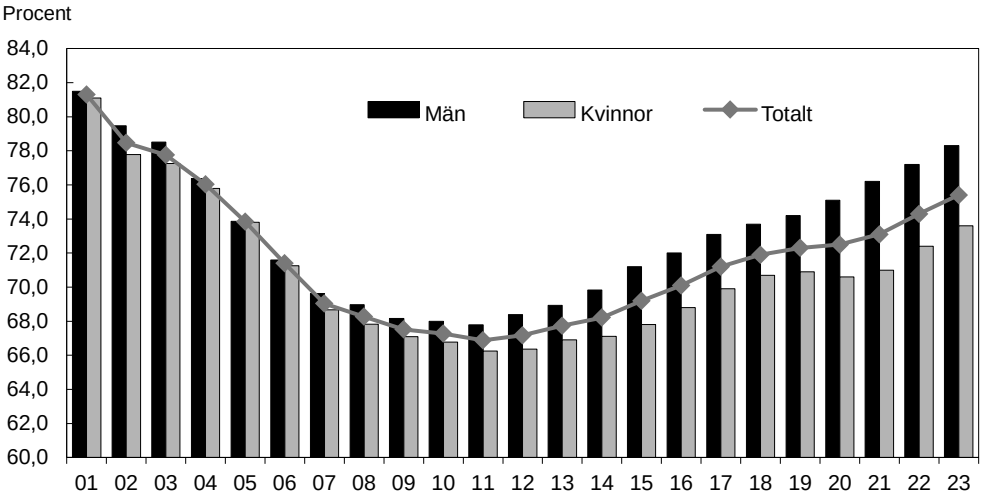

Källa: Centrala studiestödsnämnden.

Lånebenägenheten för samtliga utbildningsnivåer var 75,4 procent under 2023, vilket är en ökning med 1,1 procentenheter jämfört med 2022 och med 8,3 procentenheter sedan 2011, när den var som lägst. Av diagram 2.4 framgår att män oftare tar studielån jämfört med kvinnor. Under 2023 tog 78,3 procent av männen lån jämfört med 73,6 procent av kvinnorna.

Lånebenägenheten vid studier på grundläggande nivå var 38,1 procent under 2023, vilket är oförändrat jämfört med föregående år. Lånebenägenheten vid studier på gymnasial nivå minskade något jämfört med föregående år och uppgick till 54,9 procent. Lånebenägenheten bland de som studerar på eftergymnasial nivå ökade dock jämfört med 2022 och uppgick till 82 procent under 2022.

Tabell 2.5 Studerandes lånebenägenhet på olika utbildningsnivåer i Sverige

Andel av samtliga låntagare

	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Grundläggande nivå	35,0	34,8	33,6	36,4	40,5	40,0	38,1	38,1
Kvinnor	30,2	29,9	29,2	29,3	32,2	33,9	34,6	34,6
Män	45,6	45,2	42,8	48,7	54,5	51,3	46,6	48,7
Gymnasial nivå	52,5	51,6	51,5	53,4	55,6	56,0	55,6	54,9
Kvinnor	51,3	50,0	49,9	50,4	51,0	51,7	52,4	52,2
Män	54,5	53,9	53,9	57,3	61,5	62,1	60,6	58,9
Eftergymnasial nivå	76,5	77,4	78,7	80,0	79,6	80,0	81,1	82,0
Kvinnor	75,7	76,6	77,9	79,2	78,6	78,7	79,9	81,1
Män	77,6	78,4	79,8	81,0	80,9	81,8	82,8	83,4

Källa: Centrala studiestödsnämnden.

Antalet studerande med tilläggslån under 2023 var 71 200, vilket är en minskning med 5 procent jämfört med 2022. Andelen studiemedelstagare med tilläggslån är oförändrat sedan 2022, se diagram 2.5. Det innebär att det fortfarande är 14 procent av samtliga studiemedelstagare som har tilläggslån. Andelen studerande med tilläggslån totalt sett är högre bland kvinnor än bland män.

Diagram 2.5 Andel studerande med tilläggslån på olika utbildningsnivåer

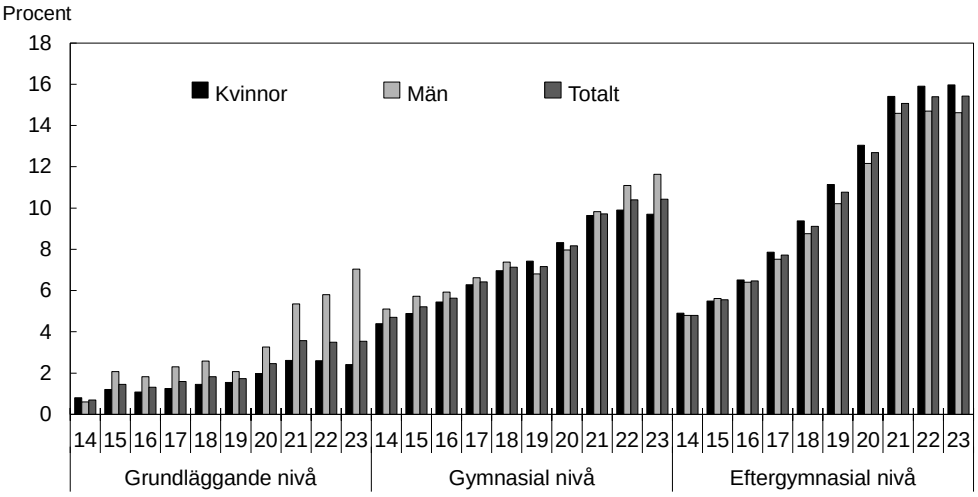

Källa: Centrala studiestödsnämnden.

2.7.2 Studiestödets utjämnande effekt

Unga studerande på gymnasial nivå

Diagram 2.6 Antal studerande med inackorderingstillägg och extra tillägg

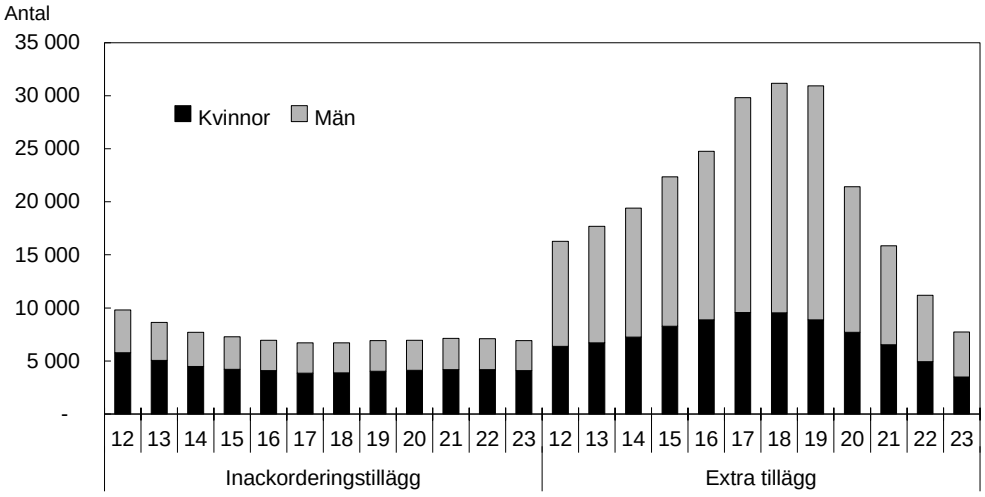

Källa: Centrala studiestödsnämnden.

Knappt 2 procent av de totalt 448 300 studerande med studiehjälp fick inackorderingstillägg under 2023 och denna andel är oförändrad jämförd med föregående år. Antalet studerande med inackorderingstillägg uppgick till 6 900 under 2023, vilket är en mindre minskning jämfört med 2022, se diagram 2.6. Kvinnor är överrepresenterade när det gäller att studera på en annan ort än hemorten.

Andelen som fick extra tillägg i förhållande till det totala antalet som fick studiehjälp understeg 2 procent 2023. Andelen är oförändrad sedan 2022. Under 2023 lämnades extra tillägg till 7 700 studerande, en minskning med 31 procent jämfört med föregående år. Andelen kvinnor som får extra tillägg var 48 procent och andelen män 52 procent.

Vuxna studerande på grundläggande, gymnasial och eftergymnasial nivå

Diagram 2.7 Antal studerande med studiestartsstöd på grundläggande och gymnasial nivå

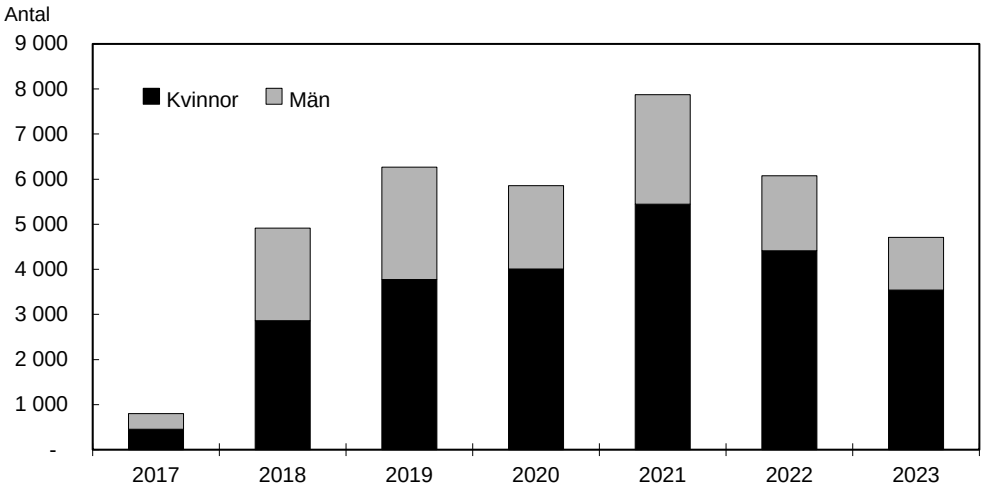

Källa: Centrala studiestödsnämnden.

Under 2023 lämnades studiestartsstöd till 4 700 studerande vilket är en minskning med 1 400 personer sedan 2022, se diagram 2.7. Av dessa var 75 procent kvinnor och 25 procent män. Andelen kvinnor har ökat varje år sedan stödet infördes.

Antalet studerande på grundläggande nivå var 2 100 personer, vilket motsvarar 44 procent. Antalet studerande på gymnasial nivå var ca 3 400 personer, vilket motsvarar 71 procent. Det är därmed relativt vanligt att personer under samma period studerar på både grundläggande och gymnasial nivå. Andelen studerande på gymnasial nivå har ökat med 5 procentenheter sedan 2018, medan andelen studerande på grundskolenivå har minskat med 10 procentenheter under samma period. På grundläggande nivå var 79 procent av de studerande kvinnor och 21 procent män. Av de studerande på gymnasial nivå var 69 procent kvinnor och 31 procent män.

Andelen utländska medborgare med sådana uppehållstillstånd som ger rätt till svenskt studiestöd, uppgick till 46 procent av de studerande under 2023, vilket är en minskning med 6 procentenheter jämfört med 2022.

Många av dem som studerar med studiestartsstöd har barn och kan därmed få tilläggsbidrag. Under 2023 var det 66 procent av de studerande som fick tilläggsbidrag. En stor majoritet, 84 procent, var kvinnor.

Diagram 2.8 Andel studerande med den högre bidragsnivån på grundläggande och gymnasial nivå

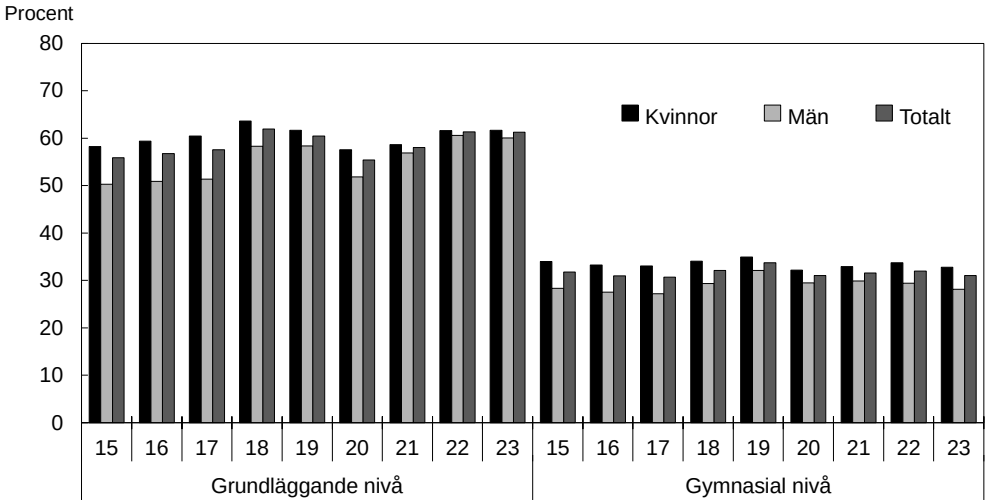

Källa: Centrala studiestödsnämnden.

Den högre bidragsnivån inom studiemedlen riktar sig primärt till personer med stora utbildningsbehov. Det högre bidraget kan även lämnas till vissa ungdomar i åldern 20–24 år för studier på grundläggande eller gymnasial nivå inom kommunal vuxenutbildning eller folkhögskola. Under 2023 fick 46 400 personer studiemedel med det högre bidraget. Jämfört med föregående år är det en minskning med nästan 15 procent.

Under 2023 fick ca 24 000 studerande studiemedel för studier på grundläggande nivå. Av dessa studerande fick 61 procent studiemedel med den högre bidragsnivån, vilket är oförändrat jämfört med 2022, se diagram 2.8.

Antalet personer med studiemedel för studier på gymnasial nivå uppgick 2023 till ca 116 100. Av dessa fick 31 procent studiemedel med den högre bidragsnivån, vilket är en mindre minskning jämfört med föregående år.

Diagram 2.9 Andel studerande med tilläggsbidrag på olika utbildningsnivåer

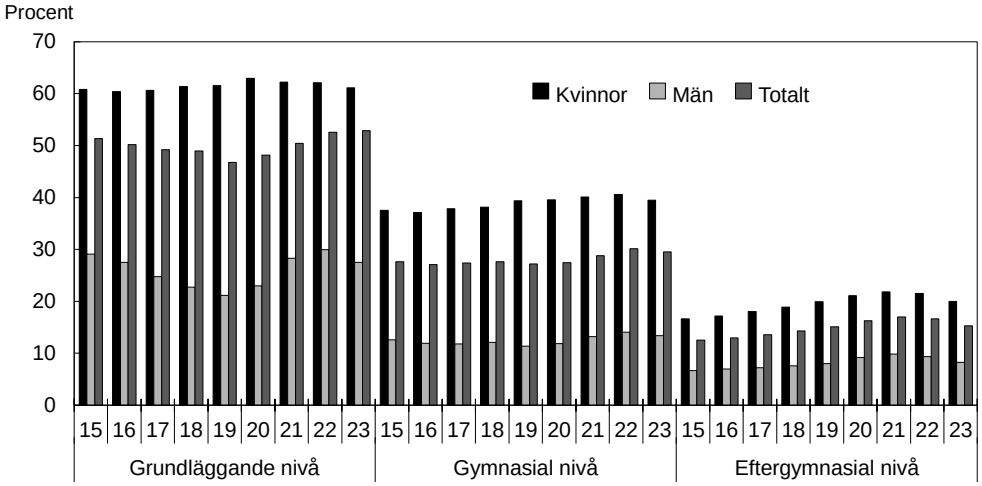

Källa: Centrala studiestödsnämnden.

Under 2023 fick ca 100 500 studerande med studiemedel tilläggsbidrag för barn, vilket är en minskning med 13 procent sedan 2022. Andelen studerande med tilläggsbidrag av samtliga studerande med studiemedel var 20 procent, vilket är oförändrat jämfört med 2022. Som framgår av diagram 2.9 var 79 procent kvinnor och 21 procent män. Av de som studerade på grundläggande nivå under 2023 hade 53 procent tilläggsbidrag. Motsvarande andelar på gymnasial nivå och eftergymnasial nivå var 29 respektive 17 procent.

2.7.3 Studiestödets effekt på samhällsekonomin

Reserveringar för låneförluster

Det totala antalet låntagare i de fyra återbetalningssystemen uppgick till ca 1,76 miljoner vid utgången av 2023. Vilket återbetalningssystem en låntagare omfattas av beror på när studielånen togs. Av alla låntagare var 58 procent kvinnor och 42 procent män. Den totala studieskulden när det gäller studielån ökade med 12 miljarder kronor under 2023 till 275 miljarder kronor.

Inom samtliga lånetyper finns trygghetsregler som gör det möjligt att få den årliga återbetalningen nedsatt till ett lägre belopp. Trygghetsreglerna kan medföra att återbetalningstiden förlängs och att hela skulden inte hinner betalas tillbaka innan låntagaren når åldern för rätt till avskrivning. En annan orsak till att hela skulden inte hinner betalas tillbaka kan vara att låntagaren missköter sin betalning.

CSN värderar vid varje årsskifte samtliga lånefordringar med avdrag för reserveringar på grund av förväntade framtida förluster. Av den totala studieskulden har CSN reserverat 25,6 miljarder kronor för låneförluster. Detta är en ökning med 0,9 miljarder kronor jämfört med föregående år. Hur stor andel av fordringarna som har reserverats varierar mycket mellan de olika lånetyperna. CSN beräknar att 8,2 miljarder kronor av förlusterna beror på personer som missköter eller bedöms komma att missköta sina betalningar. Förluster som kan härledas till de trygghetsregler som finns för återbetalning beräknas uppgå till 15 miljarder kronor. Förluster som orsakas av beräknade framtida dödsfall bedöms uppgå till 2,4 miljarder kronor.

Andelen av lånefordran som har reserverats har minskat kraftigt sedan det första annuitetslånet infördes i juli 2001. Då reserverades ca 14 procent av lånefordran jämfört med ca 9 procent idag. Minskningen har dock varit liten de senaste åren. Av den totala fordran för lån har 9,1 procent reserverats för förluster, vilket är en minskning

med 0,1 procentenhet jämfört med 2022. För låntagare bosatta utomlands reserverades 22,2 procent av lånefordran för låneförluster, jämfört med 23,1 procent året innan.

Den utestående fordran på återkrav var 1,1 miljarder kronor den 31 december 2023 varav 638 miljoner kronor har reserverats för förluster för återkrav. Det belopp som har reserverats utgör 58 procent av den totala fordran för återkrav, vilket är en ökning med 2 procentenheter jämfört med 2022.

Antalet låntagare som CSN saknade adresser till uppgick vid slutet av 2023 till ca 23 800, vilket är en ökning med ca 2 900 personer jämfört med 2022. Liksom föregående år motsvarar antalet 1 procent av samtliga låntagare. Andelen män utgör 66 procent. Den totala utestående fordran på dessa låntagare uppgick vid utgången av 2023 till 2,6 miljarder kronor, vilket är en mindre ökning jämfört med föregående år.

Inbetalt årsbelopp

Tabell 2.6 Andel inbetalt av debiterat belopp under det första betalningsåret fördelat på bosättning

Andel av belopp efter nedsättningar (%)

Bosättning	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Sverige	93,6	93,8	93,8	92,2	94,0	94,3	94,4	94,4	94,1
Utomlands	70,3	71,3	71,2	72,2	75,2	78,2	80	80,9	81,4
Totalt	**91,5**	**91,6**	**91,7**	**90,2**	**92,1**	**92,4**	**92,6**	**92,6**	**92,4**

Källa: Centrala studiestödsnämnden.

Inbetalningarna till CSN uppgick under 2023 till 14,7 miljarder kronor, inklusive räntor och avgifter. Kvinnor betalar in en högre andel av det debiterade årsbeloppet än män. Betalningsgraden är högst bland kvinnor med lånetyperna annuitetslån, medan män med den äldsta lånetypen studiemedel betalar in klart lägst andel av det debiterade årsbeloppet.

Utlandsbosatta låntagare

Under 2023 var 69 500 låntagare bosatta utomlands, vilket är en mindre ökning jämfört med 2022. Av dessa var liksom föregående år 56 procent kvinnor och 44 procent män. Den totala fordran uppgick vid slutet av 2023 till 15,2 miljarder kronor, vilket är något högre än 2022.

Nedsättning av årsbeloppet

En person kan ansöka om att få det belopp som han eller hon ska betala tillbaka under året nedsatt. Det finns tre huvudsakliga skäl till att en återbetalare får nedsatt årsbelopp: låg inkomst, studier och synnerliga skäl. Vid utgången av 2023 hade 161 000 personer ett beslut om nedsättning, vilket är en minskning med 17 000 personer jämfört med 2022. Andelen uppgick till 11 procent av samtliga återbetalningsskyldiga låntagare, vilket är en minskning med 1,5 procentenhet.

Nedsättning av årsbelopp är något vanligare bland kvinnor än bland män. Det var 12 procent av de återbetalningsskyldiga kvinnorna som hade nedsättning av årsbeloppen för 2023, medan 10 procent av männen hade det. Studier är den vanligaste orsaken till nedsättning bland både kvinnor och män, men det är en något högre andel av kvinnorna än av männen som har nedsättning med hänsyn till studier. Däremot är det ingen skillnad mellan könen när det gäller andelen låntagare som har nedsättning med hänsyn till inkomst eller synnerliga skäl.

Avskrivningar

Avskrivning av lån kan ske främst på grund av åldersregler, dödsfall, behörighetsgivande studier, sjukdom eller synnerliga skäl. Dessutom skriver CSN av skulder som vid ett årsskifte är 100 kronor eller lägre.

Diagram 2.10 Antal beviljade avskrivningsärenden fördelat på skäl

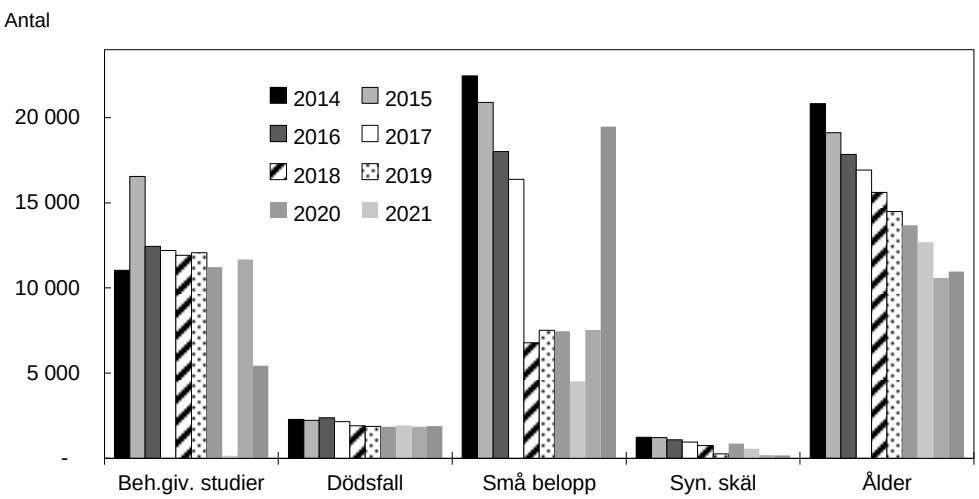

Källa: Centrala studiestödsnämnden.

Under 2023 fick 33 100 låntagare sina skulder helt eller delvis avskrivna, vilket är en ökning med 16 procent jämfört med 2022. Antalet beviljade avskrivningsärenden uppgick till 34 100, se diagram 2.10. Av dem som fick avskrivning var 57 procent kvinnor och 43 procent män.

Det totala avskrivna beloppet under 2023 var 717 miljoner kronor, vilket är en minskning med 16 procent jämfört med föregående år.

2.8 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

2.8.1 Studiestödets rekryterande effekt

Minskat antal studerande med studiemedel i Sverige …

Antalet studerande med studiemedel fortsatte att minska under 2023. Den stora ökningen av antalet studiemedelstagare de senaste åren kan bl.a. förklaras av covid-19-pandemin så minskningen har varit väntad. Men fortfarande är antalet studiemedelstagare högre än före covid-19-pandemin. Studerande med studiemedel på grundskole- och gymnasial nivå har minskat mest, vilket kan förklaras med att många utländska medborgare studerar på dessa nivåer och antalet som söker asyl i Sverige har minskat de senaste åren. Minskningen kan även förklaras av att 2023 var första hela året med inkomstprövning efter pandemin. En studie har visat att andelen som inte skulle ha haft rätt till studiemedel med bibehållen inkomstprövning var högst bland studerande på grundskolenivå.

Majoriteten av de studerande med studiemedel är kvinnor. Det gäller för samtliga utbildningsnivåer, vilket speglar deltagandet i utbildning generellt (utg.omr. 16 avsnitt 2.5).

… medan antalet studerande med studiemedel för utlandsstudier är oförändrat

Sverige har i jämförelse med de flesta andra länder ett generöst system för finansiering av studier utomlands. Efter en mångårig nedgång sågs förra året en ökning som nu har stabiliserat sig. Studerande med studiemedel på gymnasial nivå ökar något medan studerande med studiemedel på eftergymnasial nivå minskar något. Andelen studerande utomlands på dessa nivåer med studiemedel av det totala antalet studerande med studiemedel är ca 6 procent., vilket är oförändrat från 2022. Minskningen av antalet studerande stod i huvudsak de s.k. freemovers för, dvs. de som studerar utanför ett utbytesprogram, medan utbytesstuderande fortsätter att öka och har nu återhämtat sig till nivåer före covid-19-pandemin.

Andelen med studiemedel på samtliga nivåer

Efter många års minskning av andelarna inom de flesta skolformer, ökade andelen av de som studerar med studiemedel igen under covid-19-pandemin. Det tillfälliga avskaffandet av fribeloppet spelade en viktig roll och bidrog till att andelen som studerade med studiemedel ökade eftersom fler gavs rätt till studiemedel. Under 2022 och 2023 minskade dock andelen igen. Sannolikt för att fribeloppet återinfördes fr.o.m. andra halvåret 2022.

Andelen som tar studiemedel kan bero på olika bakgrundsfaktorer, till exempel på de studerandes ålder, andelen som studerar på deltid eller distans, samt på arbetsmarknadsläget. Även den utbildningsnivå de studerande läser på påverkar andelen. Studiestödsutnyttjandet är som lägst för de som studerar på grundläggande och gymnasial nivå och det kan delvis förklaras av att många studerar på deltid och sannolikt har andra försörjningskällor.

Lånebenägenheten ökar totalt sett …

Lånebenägenheten har fortsatt att öka totalt sett under 2023 och har ökat kontinuerligt sedan 2012. Särskilt under 2022 och 2023 har ökningen varit stor. Ökningen kan delvis förklaras av att andelen studerande på eftergymnasial nivå ökar, men den kan också bero på prisökningar i samhället.

Lånebenägenheten från föregående år har ökat något för studiemedelstagare på eftergymnasial nivå. Lånebenägenheten har dock minskat något på gymnasial nivå och är oförändrad på grundskolenivå. En förklaring till detta är att många studerande på grundskole- och gymnasial nivå får det högre bidraget, vilket minskar behovet av grundlån.

… medan andelen med tilläggslån är oförändrad

Antalet och andelen studiemedelstagare med tilläggslån har ökat under många år och nådde historiskt höga nivåer under covid-19-pandemin. Sedan dess har antalet, men inte andelen, studiemedelstagare med tilläggslån minskat. Andelen studerande med tilläggslån varierar mellan de olika utbildningsnivåerna. Sammantaget är andelen med tilläggslån på samtliga nivåer oförändrad. Detta visar lånets värde för de studerande.

Studiemedlens allmänna köpkraft ökar igen

Studiemedlen är indexerade för att följa kostnadsutvecklingen i samhället. Studiemedlens allmänna köpkraft har följt kostnadsutvecklingen väl under senare år. Under 2022 ökade priserna mer än studiemedelsbeloppen och studiemedlens köpkraft minskade. Den minskade köpkraften var dock temporär eftersom studiemedels-

beloppet är knutet till prisbasbeloppet. Under 2023 ökade därför studiemedlens köpkraft något igen, jämfört med 2022.

Måluppfyllelse

Många personer väljer fortfarande att påbörja studier i Sverige med studiemedel, särskilt studerande på eftergymnasial nivå. Detta innebär att studiemedlen är attraktiva och rekryterande till studier. Studiemedlens allmänna köpkraft jämfört med KPI ökade även något jämfört med föregående år. Lånebenägenheten har ökat totalt sett vilket visar att studiestödet är en betydelsefull inkomstkälla för de studerande särskilt i ekonomisk svåra tider. Att andelen med tilläggslån är oförändrad och inte minskat visar att personer med tidigare förvärvsinkomster rekryteras till studier.

En samlad bedömning av de indikatorer som redovisas ovan är att måluppfyllelsen i fråga om studiestödets rekryterande effekt är oförändrad och fortsatt hög.

2.8.2 Studiestödets utjämnande effekt

Andelen med extra tillägg fortsätter att minska …

Sedan 2018 har antalet studerande som fick det extra tillägget inom studiehjälpen minskat och under 2022 och 2023 minskade antalet dessutom kraftigt. Utvecklingen för det extra tillägget följer utvecklingen för antalet barn som söker asyl till Sverige. De senaste åren har antalet asylsökande barn minskat, vilket påverkat antalet som får extra tillägg. Jämfört med svenska medborgare är det fortfarande en hög andel utländska medborgare som får extra tillägg. Den höga andelen visar att många av dem lever i hushåll med mycket låga inkomster.

En annan orsak till att antalet studerande med extra tillägg minskat, sett över en längre tidsperiod, är att inkomstgränserna för att få tillägget inte har förändrats sedan mitten av 1990-talet. Detta medför att betydligt färre studerande nu är berättigade till denna form av stöd.

Eftersom antalet studerande med studiehjälp samtidigt har ökat innebär det att även andelen som får extra tillägg i förhållande till det totala antalet som får studiehjälp minskade i förhållande till året innan. Andelen är nu den lägsta sedan stödet infördes 1984. Den tidigare ojämna könsfördelningen bland dem som får extra tillägg är på väg att jämnas ut.

… medan andelen med inackorderingstillägg är i princip oförändrad

Inackorderingstillägg kan som regel lämnas till studerande i fristående gymnasieskolor, folkhögskolor och tidigare s.k. riksinternatskolor. Antalet studerande med inackorderingstillägg har varit relativt konstant de senaste åren precis som andelen studerande med inackorderingstillägg. Andelen har varit densamma de senaste fem åren. Det är en högre andel kvinnor som får inackorderingstillägg, vilket beror på att kvinnor i större utsträckning är benägna att flytta för studier på gymnasial nivå än män.

Minskat antal studerande med studiestartsstöd

Studiestartsstödet syftar till att öka rekryteringen till studier bland personer med kort utbildning och stort utbildningsbehov för att stärka deras möjligheter att etablera sig på arbetsmarknaden. Antalet studerande med studiestartsstöd minskade 2022 jämfört med föregående år. Minskningen skedde på både grundskole- och gymnasial nivå och bland både kvinnor och män.

Minskningen av antalet studerande med studiestartsstöd kan ha flera orsaker. Färre kommuner utnyttjade sina tilldelade medel under 2023, vilket kan vara ett tecken på att det har blivit svårare att identifiera och rekrytera personer som tillhör målgruppen för stödet. Att andelen studerande på grundskolenivå fortsätter att minska kan även förklara detta. Mot bakgrund av att det finns ett förhållandevis stort antal arbetslösa med kort utbildning i landet som har stora behov av utbildning är det svårt att veta exakt vad nedgången i övrigt beror på.

Högre andel studerande med det högre bidraget

Den högre bidragsnivån inom studiemedlen syftar framför allt till att rekrytera studerande med kort utbildningsbakgrund till studier. Andelen av studiemedelstagarna som fick högre bidrag under 2023 var oförändrad (grundskolenivå) eller marginellt minskande (gymnasial nivå). Utvecklingen var likartad för både kvinnor och män.

Högre andel med tilläggsbidrag

Inom studiemedlen och studiestartsstödet finns tilläggsbidraget till studerande med barn som syftar till att hjälpa barn i ekonomiskt utsatta familjer och underlätta för föräldrar att studera. Antalet som fick tilläggsbidrag under 2022 minskade med 13 procent under 2023, vilket kan förklaras av nedgången i antalet studerande på de lägre utbildningsnivåerna, där tilläggsbidrag är vanligare. Skillnaderna mellan utbildningsnivåerna kan förklaras av att studerande på grundskole- och gymnasial nivå generellt är äldre än studerande på eftergymnasial nivå.

Andelen studerande med tilläggsbidrag av det totala antalet studerande med studiemedel var dock oförändrad jämfört med föregående år. Könsfördelningen bland dem som får tilläggsbidrag har bara förändrats marginellt under de år som tilläggsbidraget har funnits.

Många av dem som studerar med studiestartsstöd har barn och andelen med tilläggsbidrag är betydligt högre än inom studiemedlen. Under 2023 var den stora majoriteten av dem som fick tilläggsbidrag inom studiemedlen och studiestartsstödet kvinnor. Att kvinnliga föräldrar studerar i högre utsträckning än manliga är noterbart, vilket tyder på att tilläggsbidraget främst undanröjer hinder för kvinnliga föräldrar att studera.

Ett nytt omställningsstudiestöd har börjat beviljats

Sedan den 1 januari 2023 beviljas det nya studiestödet omställningsstudiestöd. Eftersom stödet är nytt finns inte tillräckligt med resultat för att på ett ändamålsenligt sätt kunna mäta stödets påverkan på måluppfyllelsen. Någon indikator har därför inte ännu tagits fram. Omställningsstudiestödet är dock ett mycket förmånligt studiestöd som sannolikt kommer att öka studiestödets rekryterande effekt, åtminstone bland de förvärvsarbetande som ingår i målgruppen. Nedan redovisas några centrala slutsatser och resultat från statistik och analyser som CSN har tagit fram.

Under 2023 studerade 5 200 personer med omställningsstudiestöd. Av dessa var 63 procent kvinnor, vilket innebär att könsfördelningen bland dem med omställningsstudiestöd är i princip densamma som bland dem med studiemedel. Sju av tio var 40 år eller äldre vilket kan förklaras med att stödet riktar sig till dem som har en långvarig och aktuell etablering på arbetsmarknaden. Andelen som har arbetat inom den offentliga sektorn var högre än bland samtliga förvärvsarbetande.

De flesta med omställningsstudiestöd, nio av tio studerande, läser på eftergymnasial nivå. Studier på yrkeshögskola är ungefär lika vanliga som studier på högskola eller

universitet. Däremot studerar män oftare än kvinnor på yrkeshögskola, medan kvinnor oftare studerar på högskola och universitet.

Det är vanligt att studerande med omställningsstudiestöd studerar deltid, något som 38 procent gjorde under 2023. Det kan jämföras med att 19 procent av studiemedelstagarna i Sverige. Den höga andelen deltidsstuderande beror troligen på att omställningsstudiestödstagarna är äldre och mer etablerade på arbetsmarknaden, och därför i högre utsträckning arbetar vid sidan om studierna.

Under 2023 betalades ca 46 procent av de anslagna medlen ut.

Måluppfyllelse

Studiestödet ska ha en utjämnande effekt vilket innebär att det ska fungera selektivt rekryterande för särskilda grupper. Studiestartsstödet, det högre bidraget inom studiemedlen och omställningsstudiestödet är exempel på delar inom studiestödet som ska fungera selektivt rekryterande.

Trots att andelen som studerar med extra tillägg och antalet studerande med studiestartsstöd har minskat anser regeringen att måluppfyllelsen i fråga om studiestödets utjämnande effekt totalt sett är på en oförändrad nivå och därmed fortsatt hög.

2.8.3 Studiestödets effekt på samhällsekonomin

Andelen reserveringar för låneförluster ökade

Den totala sammanlagda studieskulden ökade under 2023, vilket främst beror på att utbetalningarna av lån under året var större än inbetalningarna. Under 2023 har reserveringar för låneförluster när det gäller den totala studieskulden ökat jämfört med föregående år men andelen som reserveras har minskat.

De framtida kostnaderna varierar mycket mellan lånetyperna. Reserveringar för låneförluster görs som högst för den äldsta lånetypen och som lägst för annuitetslån, vilket också var ett mål när det lånet infördes 2001.

Inbetalningsgraden ökade för bosatta utomlands

Det inbetalda beloppet för avgiftsåret 2023 minskade något bland samtliga låntagare, dvs. låntagare bosatta både i Sverige och utomlands. Andelen inbetalt av debiterat årsbelopp har dock fortsatt öka bland utlandsbosatta låntagare under 2023, medan den minskat bland låntagare i Sverige. Betalningsgraden för utlandsbosatta har ökat sedan 2016 och det bedöms till stor del bero på insatser från CSN för att öka betalningsgraden från denna grupp. Även om återbetalningsgraden bland låntagare bosatta utomlands har ökat under senare år så är den fortfarande väsentligt lägre jämfört med låntagare bosatta i Sverige.

Minskning av andelen som beviljas nedsättning

Andelen låntagare som får nedsättning av sitt årsbelopp minskade 2023 jämfört med föregående år och det är den lägsta andelen på många år. Att andelen låntagare med nedsättning och värdet på nedsättningarna minskar är positivt för samhällsekonomin och för låntagarna, eftersom det minskar risken för framtida låneavskrivningar och kostnader för låntagarna genom höjda räntor.

Värdet av avskrivningar ökade

Antalet beviljade avskrivningsärenden ökade kraftigt under 2023. Ökningen består främst av avskrivningar på grund av små belopp, vilket inte har någon effekt på samhällsekonomin.

Det totala avskrivna beloppet minskade med 31 miljoner kronor. Minskningen beror dock främst på att CSN flyttade fram prövningen av avskrivning med hänsyn till behörighetsgivande studier under 2021 och på att dessa avskrivningar i stället skedde under 2022. Det medförde att de avskrivna beloppen var ovanligt höga under 2022. Minskningen under 2023 är därför väntad.

Låntagare som saknar giltig adress ökar

CSN delar in återbetalningsskyldiga låntagare i grupperna bosatta i Sverige, bosatta utomlands och låntagare som saknar giltig adress. Låntagare som saknar giltig adress betalar generellt sett in en lägre andel av det debiterade beloppet. Många som CSN saknar adress till antas vara bosatta utomlands.

Under 2023 ökade den totala fordran på låntagare som CSN saknar giltig adress till. Samtidigt har den andel av fordran som reserverats för framtida förluster minskat med en procentenhet, vilket kan anses ha en positiv effekt på samhällsekonomin.

Måluppfyllelse

Studiestödet ska ha en god effekt på samhällsekonomin över tid, vilket innebär att systemet ska vara hållbart både ur ett samhällsekonomiskt perspektiv och ur den enskildes perspektiv. Trygghetsreglerna i lånesystemet ska bidra till att alla vågar påbörja studier med studielån. Samtidigt är det också av stor vikt, ur både samhällets och den enskildes perspektiv, att studielån betalas tillbaka i sin helhet. Om så inte sker kan studielåneräntan på sikt behöva höjas. Det kan dock konstateras att studielånens kreditförluster inte längre har en lika direkt påverkan på samhällsekonomin som tidigare. Sedan den 1 januari 2023 finansieras kreditförluster på studielån utbetalda fr.o.m. den 1 januari 1989 av låntagarna genom räntan på studielån.

Andelen inbetalt årsbelopp för samtliga låntagare har ökat och ökningen är som störst bland utomlands bosatta. Det betyder att studielån i allt högre utsträckning återbetalas fullt ut. Den totala fordran för utomlands bosatta har ökat, men det reserverade beloppet har återigen minskat. Det indikerar att systemet fortsätter att bli mer samhällsekonomiskt hållbart i dessa avseenden.

Sammantaget tyder resultatet av de indikatorer som redovisas ovan på att studiestödets effekt på samhällsekonomin har förbättrats något jämfört med föregående år och är fortsatt god.

2.8.4 Sammanfattande kommentar över måluppfyllelsen

Antalet studerande med studiemedel i Sverige fortsätter ligga på en hög nivå. Studiemedlens allmänna köpkraft har även ökat så den rekryterande effekten bedöms vara oförändrad och fortsatt hög för kvinnor och män. Den utjämnande effekten är också fortsatt hög, vilket innebär att studiestödet i enlighet med de tidigare målen i stor utsträckning utjämnar skillnader mellan individer och grupper i befolkningen. Studiestödets effekt på samhällsekonomin har också förbättrats något jämfört med föregående år. De redovisade indikatorerna visar därmed att måluppfyllelsen inom utgiftsområdet sammanvägt har ökat något och är fortsatt hög.

Ett mer övergripande mål är att studiestödet i form av bidrag och lån är en del av utbildningspolitiken. Detta mål är svårare att mäta. Sammantaget visar dock ovanstående resultatanalys att studiestödet bidrar till ett högt deltagande i utbildning och att det är en viktig och välfungerande del av utbildningspolitiken.

2.9 Politikens inriktning

Studiestödet möjliggör studier

Det svenska studiestödet är, och ska fortsätta att vara, ett av världens mest generösa studiestödssystem. Ett väl avvägt studiestödssystem skapar förutsättningar för såväl enskilda som för Sverige som nation att växa med kunskap och bidrar till samhällets utveckling. Studiestödet är grundläggande för en jämlik utbildning och ger alla oavsett kön och bakgrund möjlighet att studera.

Flexibla och väl anpassade beloppsnivåer möjliggör komplettering av tidigare studier eller vidare studier på en högre nivå oavsett ekonomiska förutsättningar. På så sätt slår studiestödssystemet vakt om ett bildningsideal samtidigt som det bidrar till en bättre kompetensförsörjning.

Regelförenklingar och mer resurser för administration leder till en effektivare handläggning av omställningsstudiestödet

Omställningen på arbetsmarknaden ska förbättras genom att vuxna som är etablerade på arbetsmarknaden ska kunna finansiera studier som kan stärka deras framtida ställning på arbetsmarknaden med beaktande av arbetsmarknadens behov. Därför finns sedan den 1 januari 2023 ett nytt omställningsstudiestöd som kompenserar för inkomstbortfall. Intresset för stödet har initialt varit större än vad som tidigare beräknats. Det stora intresset och en kort tid för införande av reformen samt ett komplext regelverk har sammantaget skapat långa handläggningstider hos Centrala studiestödsnämnden (CSN) som är ansvarig myndighet.

Regeringen har tidigare beslutat om regelförenklingar som trädde i kraft den 1 april 2024. Regeringen vidtar också ytterligare åtgärder för att komma till rätta med de långa handläggningstiderna. Regeringen lämnade den 9 september 2024 propositionen Ett effektivare omställningsstudiestöd (prop. 2024/25:168) till riksdagen. Propositionen innehåller bl.a. förslag till regelförenklingar som kommer leda till en effektivare och mer automatiserad handläggningsprocess. Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 januari 2025. Propositionen innehåller också förslag om förbättrade möjligheter att få omställningsstudiestöd för dem som arbetar inom ett bristyrke och det föreslås också att det efter en viss tid ska vara möjligt att på nytt kvalificera sig för att kunna få omställningsstudiestöd. Tillsammans syftar förslagen till att skapa ett mer effektivt och ändamålsenligt omställningsstudiestöd för att ytterligare förbättra förutsättningarna för vuxna att finansiera studier som stärker deras framtida ställning på arbetsmarknaden.

De stora ärendebalanserna kräver även att resurserna för administration av stödet behöver öka under 2025. Regeringen har därför föreslagit att ytterligare 50 miljoner kronor anvisas till CSN för 2025. Ökade resurser till CSN tillsammans med de regelförenklingar som regeringen föreslagit kommer öka sannolikheten för studerande att få ett beslut om omställningsstudiestöd i tid inför sina planerade studier.

Höjd kostnadsersättning för lärlingar i den gymnasiala lärlingsutbildningen

Den 1 januari 2014 infördes en kostnadsersättning till lärlingar i den gymnasiala lärlingsutbildningen, s.k. lärlingsersättning. Lärlingsersättningen ska öka utbildningarnas

attraktionskraft genom att ge ett ekonomiskt bidrag för att täcka de extra kostnader i form av mat och resor som en lärlingsutbildning kan medföra. Kostnaderna i samhället har öka och till skillnad mot studiemedlen följer inte lärlingsersättningen kostnadsutvecklingen och räknas därför inte upp med prisbasbeloppet. För att ingen ska behöva välja bort en lärlingsutbildning av ekonomiska skäl bör ersättningsnivån fr.o.m. den 1 januari 2025 öka med 500 kronor till 1 500 kronor per studiemånad.

Studiestödssystemet ses över

Grunderna i dagens studiestödssystem har funnits sedan 2001. Det har sedan dess inte genomförts någon större översyn av systemet. Förändringar har dock gjorts och nya stöd har kommit till. Regeringen anser att det nu finns behov av en översyn av studiestödssystemets samtliga beståndsdelar förutom omställningsstudiestöd, studiehjälp, dvs. bidrag till gymnasieelever, och vissa andra mindre stöd under utgiftsområdet. De mindre stöden är bidrag vid viss föräldrautbildning i teckenspråk, bidrag till vissa elever med funktionsnedsättning i gymnasieskolan (Rg-bidrag) och stöd i form av inläst studielitteratur till vissa högskolestuderande. Utgångspunkterna för översynen bör vara ett studiestödssystem som är följsamt mot dagens och framtida utbildningssystem och arbetsmarknadens behov. Effektiviteten i rekryteringen till studier ska öka och utgångspunkterna för när nya utbildningar ska ge rätt till studiestöd bör ses över. Studiestödet ska också bidra till en ökad genomströmning vid högre utbildning samtidigt som tryggheten för de studerande värnas och de studerandes skuldsättning beaktas.

Studiestartstödet avvecklas från 2026

Studiestartsstödet har funnits sedan den 1 juni 2017 och volymerna har från start varit låga och även minskat över tid. Studiestartsstödet är avsett för personer med kort tidigare utbildning och en person som har en gymnasieexamen bör endast i undantagsfall kunna komma i fråga för stödet (prop. 2016/17:158 s. 35 och 36). Det finns dock tydliga indikationer på att stödet inte går till avsedd målgrupp. Riksrevisionen har i en granskningsrapport (RiR 2024:3) funnit att omkring hälften av de studerande med studiestartsstöd hade en färdigställd gymnasieutbildning sedan tidigare och närmare 30 procent hade dessutom en eftergymnasial utbildning. Riksrevisionen konstaterar att det således finns indikationer på att studiestartsstödet har hanterats på ett sätt som inte är i linje med stödets syfte. Att stödet inte går till rätt målgrupp innebär enligt regeringen att det finns en överhängande risk för felaktiga utbetalningar. Det finns därför starka skäl till att avveckla studiestartsstödet. Studiestartsstödet regleras i lagen (2017:527) om studiestartsstöd och ges i mån av tillgång på medel. Regeringen anser att det är angeläget att stödet fasas ut och föreslår därför att medlen minskas redan för 2025 och att stödet ska vara helt avvecklat till den 1 januari 2026. Regeringen avser återkomma till riksdagen med en proposition om avvecklande av studiestartsstödet.

2.10 Höjd kostnadsersättning för lärlingar i den gymnasiala lärlingsutbildningen

Ärendet och dess beredning

Bedömningen om höjd kostnadsersättning för lärlingar i den gymnasiala lärlingsutbildningen har beretts med CSN.

Regeringens bedömning: Kostnadsersättning till lärlingar i den gymnasiala lärlingsutbildningen och lärlingsliknande utbildning inom introduktionsprogram bör höjas med 500 kronor per månad för att därefter uppgå till 1 500 kronor per månad. Den nya beloppsnivån bör tillämpas för studier som bedrivs från och med den 1 januari 2025.

Skälen för regeringens bedömning

Elever i gymnasial lärlingsutbildning och elever i lärlingsliknande utbildning inom introduktionsprogram kan få en kostnadsersättning, s.k. lärlingsersättning. Lärlingsersättningen syftar till att öka attraktionskraften för berörda utbildningar genom att ge ett ekonomiskt bidrag för att täcka extra kostnader i form av mat och resor som en lärlingsutbildning kan medföra. Lärlingsersättning lämnas med 1 000 kronor per studiemånad. Beloppet är dock inte indexerat för att följa kostnadsutvecklingen i samhället på samma sätt som beloppen inom studiemedlen. Det innebär att samhällets kostnadsökningar inte tas om hand genom att lärlingsersättningen räknas upp med prisbasbeloppet. Kostnaderna i samhället har ökat och regeringen bedömer därför att det finns behov av att höja lärlingsersättningen med 500 kronor per månad för att därefter uppgå till 1 500 kronor per månad. Den nya beloppsnivån bör tillämpas för studier som bedrivs från och med den 1 januari 2025. Förordningen (2013:1121) om kostnadsersättning till elever i gymnasial lärlingsutbildning och lärlingsliknande utbildning inom introduktionsprogram bör ändras i enlighet med detta.

Att lärlingsersättningen höjs bedöms inte påverka målet om en jämställd utbildning. Studiestödssystemet är i sin utformning könsneutralt och ändringen kommer att gälla lika för kvinnor och män.

Statens budget påverkas genom ökade utgifter för lärlingsersättning. De årliga utgifterna på anslaget 1:1 *Studiehjälp* inom utgiftsområde 15 Studiestöd kommer att öka med 70 miljoner kronor för 2025, 70 miljoner kronor för 2026 och därefter med 70 miljoner kronor årligen.

2.11 Budgetförslag

2.11.1 1:1 Studiehjälp

Tabell 2.7 Anslagsutveckling 1:1 Studiehjälp

Tusental kronor

2023	Utfall	4 316 356	Anslagssparande	183 539
2024	Anslag	4 518 262[1]	Utgiftsprognos	4 518 262
2025	**Förslag**	**4 544 297**		
2026	Beräknat	4 604 217		
2027	Beräknat	4 657 307		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för studiehjälp i form av studiebidrag, extra tillägg och inackorderingstillägg enligt studiestödslagen (1999:1395). Anslaget får användas för utgifter för ersättning till svenska elever utomlands för vissa resor. Anslaget får användas för utgifter för kostnadsersättning till elever i gymnasial lärlingsutbildning och annan lärlingsliknande utbildning.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.8 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:1 Studiehjälp

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**4 518 262**	**4 518 262**	**4 518 262**
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	70 000	70 000	70 000
varav BP25	*70 000*	*70 000*	*70 000*
– Höjd lärlingsersättning	*70 000*	*70 000*	*70 000*
Makroekonomisk utveckling			
Volymer	-43 965	15 955	69 045
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**4 544 297**	**4 604 217**	**4 657 307**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Drygt 98 procent av de elever som avslutar grundskolans årskurs 9 påbörjar gymnasieskolan samma år. Andelen är ungefär lika stor för kvinnor som för män. Ytterligare ett antal påbörjar gymnasiestudier nästföljande år. Utgifterna för studiehjälp är därför främst beroende av utvecklingen av befolkningen i åldern 16–20 år. Befolkningsframskrivningar från Statistiska centralbyrån visar att antalet ungdomar i aktuella åldrar kommer att öka kommande år.

Diagram 2.11 Folkmängd 16–20 år

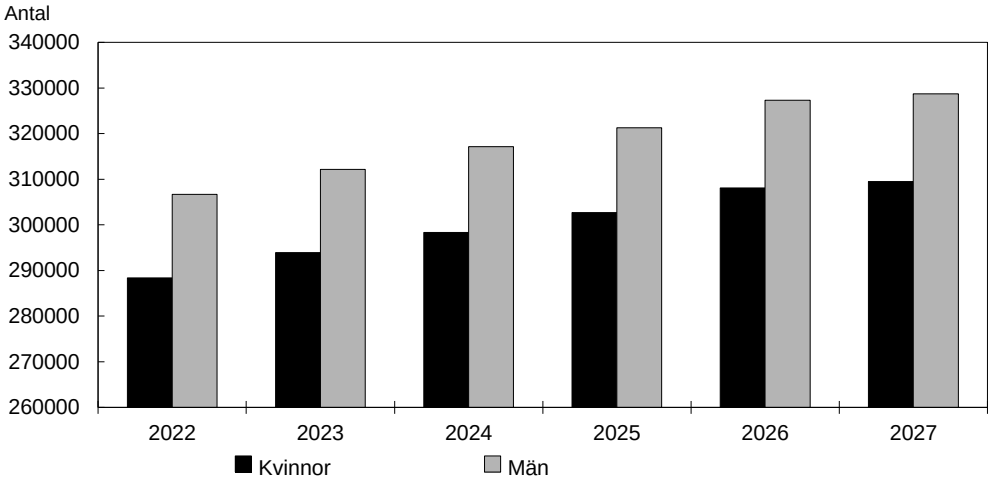

Källa: Statistiska centralbyrån.

Mot denna bakgrund bedöms utgifterna för studiebidraget, inackorderingstillägget, och det extra tillägget minska med 43 965 000 kronor under 2025. Åren 2026 och 2027 beräknas utgifterna öka med 15 955 000 kronor respektive 69 045 000 kronor jämfört med vad som har anvisats för 2024.

Regeringen gör i denna proposition bedömningen att den s.k. lärlingsersättningen bör höjas med 500 kronor per månad till 1 500 kronor per månad. Anslaget ökas därför med 70 000 000 kronor 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget öka med motsvarande belopp.

Regeringen föreslår att 4 544 297 000 kronor anvisas under anslaget 1:1 *Studiehjälp* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 4 604 217 000 kronor respektive 4 657 307 000 kronor.

2.11.2 1:2 Studiemedel

Tabell 2.9 Anslagsutveckling 1:2 Studiemedel

Tusental kronor

2023	Utfall	18 237 933	Anslagssparande	1 747 674
2024	Anslag	20 263 617[1]	Utgiftsprognos	19 749 465
2025	**Förslag**	**20 438 576**[2]		
2026	Beräknat	20 098 089		
2027	Beräknat	20 573 514		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

2 Varav 3 655 759 tkr avser beräknad statlig ålderspensionsavgift för 2025 sedan hänsyn tagits till regleringsbeloppet för 2022 som uppgick till -496 417 tkr.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för studiemedel i form av studiebidrag och tilläggsbidrag enligt studiestödslagen (1999:1395). Anslaget får användas för utgifter för statlig ålderspensionsavgift för studiebidrag enligt lagen (1998:676) om statlig ålderspensionsavgift. Anslaget får användas för utgifter för retroaktiva utbetalningar av vissa former av studiestöd som upphört.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.10 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:2 Studiemedel

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**20 207 017**	**20 207 017**	**20 207 017**
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	1 486 068	3 561 388	3 585 767
varav BP25	*119 860*	*-386 140*	*-370 140*
– T12 i läkarutbildningen			*16 000*
– Fler platser på regionalt yrkesvux	*306 000*		
– Effektivisering av det högre bidraget	*-200 000*	*-400 000*	*-400 000*
– Utökad satsning kort KPU inkl. kvalitetssatsning	*13 860*	*13 860*	*13 860*
Makroekonomisk utveckling	1 070 188	1 367 570	1 610 447
Volymer	-238 308	-602 914	-594 745
Överföring till/från andra anslag	-3 521 000	-5 987 000	-5 987 000
Övrigt	1 434 611	1 552 028	1 752 028
Förslag/beräknat anslag	**20 438 576**	**20 098 089**	**20 573 514**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår i denna proposition ökade medel för fler utbildningsplatser på regional yrkesinriktad vuxenutbildning (regionalt yrkesvux) vilket leder till ökad efterfrågan på studiemedel (se närmare utg.omr. 16 avsnitt 4.5.2). Anslaget ökas därför med 306 000 000 kronor 2025.

Regeringen föreslår i denna proposition ökade medel för fler utbildningsplatser inom universitet och högskola vilket leder till ökad efterfrågan på studiemedel (se närmare utg.omr. 16 avsnitt 5.6.5). Anslaget ökas därför med 13 860 000 kronor 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget öka med motsvarande belopp.

Läkarutbildningen har förlängts med en termin vilket leder till ökad efterfrågan på studiemedel (se närmare utg.omr. 16 avsnitt 5.6.6). Anslaget beräknas därför öka med 16 000 000 kronor 2027.

För att finansiera andra prioriterade reformer föreslås att medel avseende det högre bidraget inom studiemedlen minskas. Anslaget minskas därför med 200 000 000 kronor 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget minska med 400 000 000 kronor.

Regeringen föreslår att 20 438 576 000 kronor anvisas under anslaget 1:2 *Studiemedel* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 20 098 089 000 kronor respektive 20 573 514 000 kronor.

2.11.3 1:3 Omställningsstudiestöd

Tabell 2.11 Anslagsutveckling 1:3 Omställningsstudiestöd

Tusental kronor

2023	Utfall	624 628	Anslagssparande	735 372
2024	Anslag	2 836 000[1]	Utgiftsprognos	1 380 000
2025	**Förslag**	**4 877 000**[2]		
2026	Beräknat	7 339 000		
2027	Beräknat	7 751 045		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Vara 447 000 tkr avser beräknad statlig ålderspensionsavgift för 2025.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för omställningsstudiebidrag enligt lagen (2022:000) om omställningsstudiestöd. Anslaget får användas för utgifter för statlig ålderspensionsavgift för omställningsstudiebidrag enligt lagen (1998:676) om statlig ålderspensionsavgift.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.12 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:3 Omställningsstudiestöd

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**2 836 000**	**2 836 000**	**2 836 000**
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder			
Makroekonomisk utveckling			412 045
Volymer			
Överföring till/från andra anslag	3 517 000	5 979 000	5 979 000
Övrigt	-1 476 000	-1 476 000	-1 476 000
Förslag/beräknat anslag	**4 877 000**	**7 339 000**	**7 751 045**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 4 877 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:3 *Omställningsstudiestöd* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 7 339 000 000 kronor respektive 7 751 045 000 kronor.

2.11.4 1:4 Statens utgifter för räntor på studielån

Tabell 2.13 Anslagsutveckling 1:4 Statens utgifter för räntor på studielån

Tusental kronor

2023	Utfall	680 967	Anslagssparande	54 039
2024	Anslag	1 307 129[1]	Utgiftsprognos	1 227 231
2025	**Förslag**	**2 319 551**		
2026	Beräknat	2 956 188		
2027	Beräknat	3 131 774		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för statens utgifter avseende nedsättning av räntor på studielån, för ränteutgifter på lån för återkrav av studiemedel och för avgifter till Riksgäldskontoret för studielån upplånade efter 1988 enligt studiestödslagen (1973:349), studiestödslagen (1999:1395) och lagen (1983:1030) om särskilt vuxenstudiestöd för arbetslösa.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.14 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:4 Statens utgifter för räntor på studielån

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**1 307 129**	**1 307 129**	**1 307 129**
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	-4 268	-1 918	-1 637
varav BP25	*140*	*540*	*740*
– Förenklad beräkning av omställningsstudielånets storlek		*400*	*600*
– Utökad satsning kort KPU inkl. kvalitetssatsning	*140*	*140*	*140*
Makroekonomisk utveckling	1 025 804	1 508 786	1 566 506
Volymer	-12 114	135 191	252 776
Överföring till/från andra anslag	4 000	8 000	8 000
Övrigt	-1 000	-1 000	-1 000
Förslag/beräknat anslag	**2 319 551**	**2 956 188**	**3 131 774**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen har lämnat förslag om att beräkning av omställningsstudielånets storlek ska förenklas (prop. 2023/24:168 s. 35–38). Detta leder till ökad utlåning av studielån och ökade utgifter för räntor på studielån. Anslaget beräknas öka med 400 000 kronor 2026 och för 2027 beräknas anslaget öka med 600 000 kronor.

Regeringen föreslår i denna proposition ökade medel för fler utbildningsplatser inom universitet och högskola vilket leder till ökad efterfrågan på studiemedel (se närmare utg.omr. 16 avsnitt 5.6.5). Anslaget ökas därför med 140 000 kronor 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget öka med motsvarande belopp.

Regeringen föreslår att 2 319 551 000 kronor anvisas under anslaget 1:3 *Statens utgifter för räntor på studielån* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 2 956 188 000 kronor respektive 3 131 774 000 kronor.

2.11.5 1:5 Bidrag till kostnader vid viss gymnasieutbildning och vid viss föräldrautbildning i teckenspråk

Tabell 2.15 Anslagsutveckling 1:5 Bidrag till kostnader vid viss gymnasieutbildning och vid viss föräldrautbildning i teckenspråk

Tusental kronor

2023	Utfall	52 105	Anslagssparande	10 045
2024	Anslag	62 150[1]	Utgiftsprognos	55 212
2025	**Förslag**	**63 150**		
2026	Beräknat	63 150		
2027	Beräknat	63 150		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för bidrag till vissa funktionshindrade elever i gymnasieskolan (Rg-bidrag). Anslaget får även användas för utgifter för bidrag till kursdeltagare i teckenspråksutbildning för föräldrar till barn som för kommunikation är beroende av teckenspråk (TUFF). Anslaget får användas för utgifter för statlig ålderspensionsavgift enligt lagen (1998:676) om statlig ålderspensionsavgift för bidrag till kursdeltagare i TUFF-utbildning. Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till anordnare av TUFF-utbildning.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.16 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:5 Bidrag till kostnader vid viss gymnasieutbildning och vid viss föräldrautbildning i teckenspråk

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**62 150**	**62 150**	**62 150**
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	1 000	1 000	1 000
varav BP25	*1 000*	*1 000*	*1 000*
– Förlängd teckenspråksutbildning för föräldrar	*1 000*	*1 000*	*1 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**63 150**	**63 150**	**63 150**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Antalet undervisningstimmar i teckenspråksutbildning för vissa föräldrar bör öka. Anslaget ökas därför med 1 000 000 kronor 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget öka med motsvarande belopp.

Regeringen föreslår att 63 150 000 kronor anvisas under anslaget 1:5 *Bidrag till kostnader vid viss gymnasieutbildning och vid viss föräldrautbildning i teckenspråk* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 63 150 000 kronor respektive 63 150 000 kronor.

2.11.6 1:6 Bidrag till vissa studiesociala ändamål

Tabell 2.17 Anslagsutveckling 1:6 Bidrag till vissa studiesociala ändamål

Tusental kronor

2023	Utfall	24 068	Anslagssparande	2 932
2024	Anslag	27 000[1]	Utgiftsprognos	27 000
2025	**Förslag**	**27 000**		
2026	Beräknat	27 000		
2027	Beräknat	27 000		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för produktion och distribution av kurslitteratur för högskolestuderande personer som har en funktionsnedsättning i form av läsnedsättning och för utvecklingsprojekt i syfte att effektivisera verksamheten.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.18 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:6 Bidrag till vissa studiesociala ändamål

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**27 000**	**27 000**	**27 000**
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder			
Makroekonomisk utveckling			
Volymer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**27 000**	**27 000**	**27 000**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 27 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:6 *Bidrag till vissa studiesociala ändamål* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 27 000 000 kronor respektive 27 000 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2025 för anslaget 1:6 *Bidrag till vissa studiesociala ändamål* beställa produktion av studielitteratur som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 4 000 000 kronor 2026.

Skälen för regeringens förslag: Myndigheten för tillgängliga medier ansvarar för produktion av studielitteratur för högskolestuderande personer som har en funktionsnedsättning i form av läsnedsättning. Produktionen sker i form av beställningar under 2025 som innebär utgifter följande budgetår. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2025 för anslaget 1:6 *Bidrag till vissa studiesociala ändamål* beställa produktion av studielitteratur som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 4 000 000 kronor 2026.

Tabell 2.19 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:6 Bidrag till vissa studiesociala ändamål

Tusental kronor

	Utfall 2023	Prognos 2024	Förslag 2025	Beräknat 2026
Ekonomiska åtaganden vid årets början	891	1 267	4 000	
Nya ekonomiska åtaganden	1 267	4 000	4 000	
Utgifter mot anslag till följd av ekonomiska åtaganden	-891	-1 267	-4 000	-4 000
Ekonomiska åtaganden vid årets slut	1 267	4 000	4 000	
Beslutat/föreslaget bemyndigande	**4 000**	**4 000**	**4 000**	

2.11.7 1:7 Studiestartsstöd

Tabell 2.20 Anslagsutveckling 1:7 Studiestartsstöd

Tusental kronor

2023	Utfall	262 836	Anslagssparande	137 164
2024	Anslag	400 000[1]	Utgiftsprognos	359 000
2025	**Förslag**	**300 000**		
2026	Beräknat	0		
2027	Beräknat	0		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för studiestartsstöd och tilläggsbidrag.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.21 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:7 Studiestartsstöd

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**400 000**	**400 000**	**400 000**
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	-100 000	-400 000	-400 000
varav BP25	*-100 000*	*-400 000*	*-400 000*
– Studiestartsstödet avvecklas	*-100 000*	*-400 000*	*-400 000*
Makroekonomisk utveckling			
Volymer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**300 000**	**0**	**0**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Studiestartsstödet bör avvecklas. Anslaget minskas därför med 100 000 000 kronor 2025. Från och med 2026 beräknas anslaget minska med 400 000 000 kronor.

Regeringen föreslår att 300 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:7 *Studiestartsstöd* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 0 kronor respektive 0 kronor.

2.11.8 1:8 Centrala studiestödsnämnden

Tabell 2.22 Anslagsutveckling 1:8 Centrala studiestödsnämnden

Tusental kronor

2023	Utfall	1 118 420	Anslagssparande	-4 327
2024	Anslag	1 170 916[1]	Utgiftsprognos	1 168 650
2025	**Förslag**	**1 204 748**		
2026	Beräknat	1 159 901[2]		
2027	Beräknat	1 169 419[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 1 134 942 tkr i 2025 års prisnivå.

[3] Motsvarar 1 123 223 tkr i 2025 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Centrala studiestödsnämndens förvaltningsutgifter.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.23 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:8 Centrala studiestödsnämnden

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**1 168 916**	**1 168 916**	**1 168 916**
Pris- och löneomräkning[2]	37 332	63 859	86 942
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	-1 500	-72 874	-86 439
varav BP25[3]	*50 000*		*-9 000*
– Ökade resurser för att handlägga OSS	*50 000*		
– Medel till Utbetalningsmyndigheten för bankavgifter			*-9 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**1 204 748**	**1 159 901**	**1 169 419**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2024. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2026–2027 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

För att ge CSN ekonomiska förutsättningar att klara av den stora ärendemängden vad gäller det nya omställningsstudiestödet ökas anslaget med 50 000 000 kronor 2025.

Från och med den 1 januari 2027 kommer utbetalningar från CSN att administreras av Utbetalningsmyndigheten via systemet med transaktionskonto. Detta innebär att kostnader för bankavgifter minskar för CSN. Anslaget beräknas därför minska med 9 000 000 kronor fr.o.m. 2027.

Regeringen föreslår att 1 204 748 000 kronor anvisas under anslaget 1:8 *Centrala studiestödsnämnden* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 1 159 901 000 kronor respektive 1 169 419 000 kronor.

2.11.9 Lån i Riksgäldskontoret

Den samlade utestående skulden för studielån tagna mellan 1989 och 2023 i Riksgäldskontoret var ca 273 324 000 000 kronor vid utgången av 2023. Under 2024 bedöms nettoupplåningen bli 14 964 000 000 kronor. Beslut om återkravskapital, avskrivningar och konvertering av äldre lån till lån upptagna i Riksgäldskontoret bedöms uppgå till 250 000 000 kronor, 672 000 000 kronor respektive 600 000 kronor.

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2025 ta upp lån i Riksgäldskontoret för studielån som inklusive tidigare upplåning uppgår till högst 309 500 000 000 kronor.

Skälen för regeringens förslag: Den totala skulden för studielån i Riksgäldskontoret beräknas uppgå till ca 288 249 000 000 kronor vid utgången av 2024. Nettoupplåningen för 2025 beräknas till omkring 17 348 000 000 kronor, beslut om återkravskapital till 380 000 000 kronor, avskrivningar till 680 000 000 kronor och konvertering av äldre lån till lån upptagna i Riksgäldskontoret till ca 500 000 kronor. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2025 ta upp lån i Riksgäldskontoret för studielån som inklusive tidigare upplåning uppgår till högst 309 500 000 000 kronor.

Tabell 2.24 Ramar för statlig utlåning

Tusental kronor

Utgifts-område	Ändamål	Ram 2023[1]	Utlåning 2023-12-31	Ram 2024[1]	Förslag 2025
15	Studielån	276 000 000	273 323 381	292 000 000	309 500 000
	Summa	**276 000 000**	**273 323 381**	**292 000 000**	**309 500 000**

[1] Ramar för 2023 och 2024 redovisas exklusive beslutade och föreslagna ändringar som lämnats i propositioner om ändringar i statens budget.

2.11.10 1:9 Överklagandenämnden för studiestöd

Tabell 2.25 Anslagsutveckling 1:9 Överklagandenämnden för studiestöd

Tusental kronor

2023	Utfall	18 062	Anslagssparande	933
2024	Anslag	18 696[1]	Utgiftsprognos	19 121
2025	**Förslag**	**19 144**		
2026	Beräknat	19 548[2]		
2027	Beräknat	19 941[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 19 144 tkr i 2025 års prisnivå.

[3] Motsvarar 19 144 tkr i 2025 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Överklagandenämnden för studiestöds förvaltningsutgifter.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.26 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:9 Överklagandenämnden för studiestöd

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**18 696**	**18 696**	**18 696**
Pris- och löneomräkning[2]	448	852	1 245
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**19 144**	**19 548**	**19 941**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2024. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2026–2027 är preliminär.

Regeringen föreslår att 19 144 000 kronor anvisas under anslaget 1:9 *Överklagandenämnden för studiestöd* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 19 548 000 kronor respektive 19 941 000 kronor.

Utgiftsområde 16

Utbildning och universitetsforskning

Utgiftsområde 16 – Utbildning och universitetsforskning

Innehållsförteckning

1 Förslag till riksdagsbeslut ... 8

2 Utbildning och universitetsforskning ... 13
2.1 Utgiftsområdets omfattning ... 13
2.1.1 Totala kostnader för utbildningsväsendet ... 14
2.2 Utgiftsutveckling ... 15
2.3 Mål för utgiftsområdet ... 18
2.4 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder övergripande för hela utgiftsområdet ... 18
2.5 Övergripande resultatredovisning för hela utgiftsområdet ... 19
2.6 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder för lärar- och förskollärarsituationen i skolväsendet ... 28
2.7 Resultatredovisning för lärar- och förskollärarsituationen i skolväsendet ... 28
2.8 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen ... 39
2.9 Politikens inriktning ... 40
2.9.1 Stärkt kompetensförsörjning ... 40
2.9.2 En strategi för fler STEM-utbildade (Science, Technology, Engineering and Mathematics) ... 41
2.9.3 Stärk lärarna och förskollärarna ... 41
2.9.4 Fortsatt internationellt engagemang ... 42

3 Barn- och ungdomsutbildning ... 43
3.1 Mål för området ... 43
3.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder ... 43
3.3 Resultatredovisning ... 44
3.3.1 Förskolan ... 44
3.3.2 Annan pedagogisk verksamhet ... 45
3.3.3 Förskoleklassen ... 46
3.3.4 Grundskolan ... 46
3.3.5 Anpassade grundskolan ... 55
3.3.6 Specialskolan ... 56
3.3.7 Sameskolan ... 56
3.3.8 Fritidshemmet ... 56
3.3.9 Gymnasieskolan ... 57
3.3.10 Anpassade gymnasieskolan ... 64
3.3.11 Kostnader för området Barn- och ungdomsutbildning ... 65
3.3.12 Andra bedömningsgrunder ... 66
3.3.13 Tillkännagivanden ... 66
3.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen ... 69
3.5 Politikens inriktning ... 70
3.5.1 En skola som ger alla barn och elever förutsättningar att lyckas med sin utbildning ... 70
3.5.2 Insatser för ökad läsförståelse ... 70
3.5.3 Insatser för ökad kompetens hos förskollärare och lärare ... 71
3.5.4 En trygg skolmiljö för alla barn och elever ... 72
3.5.5 Ökad likvärdighet och förstärkt kunskapsutveckling över hela landet ... 73
3.5.6 Kompetensförsörjningen behöver stärkas för att utveckla Sveriges konkurrenskraft ... 74
3.6 Den årliga revisionens iakttagelser ... 75
3.7 Budgetförslag ... 75

3.7.1 1:1 Statens skolverk ... 75
3.7.2 1:2 Statens skolinspektion ... 77
3.7.3 1:3 Specialpedagogiska skolmyndigheten ... 78
3.7.4 1:4 Sameskolstyrelsen ... 80
3.7.5 1:5 Utveckling av skolväsendet och annan pedagogisk verksamhet ... 81
3.7.6 1:6 Statligt stöd till särskild utbildning i gymnasieskolan ... 83
3.7.7 1:7 Maxtaxa i förskola, fritidshem och annan pedagogisk verksamhet samt kvalitetshöjande åtgärder inom förskola ... 84
3.7.8 1:8 Bidrag till viss verksamhet inom skolväsendet, m.m. ... 86
3.7.9 1:9 Bidrag till svensk undervisning i utlandet ... 87
3.7.10 1:10 Fortbildning av lärare och förskolepersonal ... 88
3.7.11 1:11 Skolforskningsinstitutet ... 89
3.7.12 1:12 Praktiknära skolforskning ... 90
3.7.13 1:13 Bidrag till lärarlöner ... 91
3.7.14 1:14 Särskilda insatser inom skolområdet ... 92
3.7.15 1:15 Statligt stöd för stärkt kunskapsutveckling ... 93

4 Kommunal vuxenutbildning och yrkeshögskola ... 95
4.1 Mål för området ... 95
4.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder ... 95
4.3 Resultatredovisning ... 96
4.3.1 Resultat för komvux ... 96
4.3.2 Resultat för yrkeshögskolan ... 100
4.3.3 Övriga insatser ... 106
4.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen ... 107
4.5 Politikens inriktning ... 109
4.5.1 Vuxenutbildning för att komma i arbete ... 109
4.5.2 Yrkesutbildningarna behöver förstärkas ... 109
4.5.3 Språkträning i välfärden ... 110
4.6 Budgetförslag ... 110
4.6.1 1:16 Bidrag till vissa studier ... 110
4.6.2 1:17 Statligt stöd till vuxenutbildning ... 111
4.6.3 1:18 Myndigheten för yrkeshögskolan ... 112
4.6.4 1:19 Statligt stöd till yrkeshögskoleutbildning ... 114

5 Universitet och högskolor ... 117
5.1 Mål för området ... 117
5.2 Kort beskrivning av verksamhetsområdet ... 117
5.3 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder ... 117
5.4 Resultatredovisning ... 118
5.5 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen ... 130
5.6 Politikens inriktning ... 131
5.6.1 Utbildning och forskning för stärkt konkurrenskraft ... 131
5.6.2 Stärkt akademisk frihet ... 133
5.6.3 Samhällets och näringslivets kompetensförsörjning ... 133
5.6.4 Starka och robusta samhällen ... 135
5.6.5 Utbildning för att höja kvaliteten i skolan ... 135
5.6.6 Utbildning för att höja kvaliteten genom fler anställda i hälso- och sjukvården ... 135
5.7 Den årliga revisionens iakttagelser ... 136
5.8 Budgetförslag ... 137
5.8.1 2:1 Universitetskanslersämbetet ... 139
5.8.2 2:2 Universitets- och högskolerådet ... 140
5.8.3 2:3 Uppsala universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå ... 141

5.8.4 2:4 Uppsala universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå ... 142
5.8.5 2:5 Lunds universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå ... 143
5.8.6 2:6 Lunds universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå ... 144
5.8.7 2:7 Göteborgs universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå ... 145
5.8.8 2:8 Göteborgs universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå ... 146
5.8.9 2:9 Stockholms universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå ... 147
5.8.10 2:10 Stockholms universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå ... 148
5.8.11 2:11 Umeå universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå ... 148
5.8.12 2:12 Umeå universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå ... 149
5.8.13 2:13 Linköpings universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå ... 150
5.8.14 2:14 Linköpings universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå ... 151
5.8.15 2:15 Karolinska institutet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå ... 152
5.8.16 2:16 Karolinska institutet: Forskning och utbildning på forskarnivå ... 153
5.8.17 2:17 Kungl. Tekniska högskolan: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå ... 154
5.8.18 2:18 Kungl. Tekniska högskolan: Forskning och utbildning på forskarnivå ... 155
5.8.19 2:19 Luleå tekniska universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå ... 156
5.8.20 2:20 Luleå tekniska universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå ... 157
5.8.21 2:21 Karlstads universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå ... 158
5.8.22 2:22 Karlstads universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå ... 159
5.8.23 2:23 Linnéuniversitetet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå ... 160
5.8.24 2:24 Linnéuniversitetet: Forskning och utbildning på forskarnivå ... 161
5.8.25 2:25 Örebro universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå ... 161
5.8.26 2:26 Örebro universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå ... 162
5.8.27 2:27 Mittuniversitetet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå ... 163
5.8.28 2:28 Mittuniversitetet: Forskning och utbildning på forskarnivå ... 164
5.8.29 2:29 Malmö universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå ... 165
5.8.30 2:30 Malmö universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå ... 166
5.8.31 2:31 Mälardalens universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå ... 167
5.8.32 2:32 Mälardalens universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå ... 168

5.8.33 2:33 Blekinge tekniska högskola: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå ... 168
5.8.34 2:34 Blekinge tekniska högskola: Forskning och utbildning på forskarnivå ... 169
5.8.35 2:35 Stockholms konstnärliga högskola: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå ... 170
5.8.36 2:36 Stockholms konstnärliga högskola: Forskning och utbildning på forskarnivå ... 171
5.8.37 2:37 Gymnastik- och idrottshögskolan: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå ... 172
5.8.38 2:38 Gymnastik- och idrottshögskolan: Forskning och utbildning på forskarnivå ... 172
5.8.39 2:39 Högskolan i Borås: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå ... 173
5.8.40 2:40 Högskolan i Borås: Forskning och utbildning på forskarnivå ... 174
5.8.41 2:41 Högskolan Dalarna: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå ... 175
5.8.42 2:42 Högskolan Dalarna: Forskning och utbildning på forskarnivå ... 176
5.8.43 2:43 Högskolan i Gävle: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå ... 177
5.8.44 2:44 Högskolan i Gävle: Forskning och utbildning på forskarnivå ... 178
5.8.45 2:45 Högskolan i Halmstad: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå ... 178
5.8.46 2:46 Högskolan i Halmstad: Forskning och utbildning på forskarnivå ... 179
5.8.47 2:47 Högskolan Kristianstad: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå ... 180
5.8.48 2:48 Högskolan Kristianstad: Forskning och utbildning på forskarnivå ... 181
5.8.49 2:49 Högskolan i Skövde: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå ... 182
5.8.50 2:50 Högskolan i Skövde: Forskning och utbildning på forskarnivå ... 183
5.8.51 2:51 Högskolan Väst: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå ... 184
5.8.52 2:52 Högskolan Väst: Forskning och utbildning på forskarnivå ... 185
5.8.53 2:53 Konstfack: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå ... 185
5.8.54 2:54 Konstfack: Forskning och utbildning på forskarnivå ... 186
5.8.55 2:55 Kungl. Konsthögskolan: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå ... 187
5.8.56 2:56 Kungl. Konsthögskolan: Forskning och utbildning på forskarnivå ... 188
5.8.57 2:57 Kungl. Musikhögskolan i Stockholm: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå ... 189
5.8.58 2:58 Kungl. Musikhögskolan i Stockholm: Forskning och utbildning på forskarnivå ... 189
5.8.59 2:59 Södertörns högskola: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå ... 190
5.8.60 2:60 Södertörns högskola: Forskning och utbildning på forskarnivå ... 191
5.8.61 2:61 Försvarshögskolan: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå ... 192

5.8.62 2:62 Försvarshögskolan: Forskning och utbildning på forskarnivå ... 193
5.8.63 2:63 Enskilda utbildningsanordnare på högskoleområdet ... 194
5.8.64 2:64 Särskilda utgifter inom universitet och högskolor ... 196
5.8.65 2:65 Särskilda medel till universitet och högskolor ... 197
5.8.66 2:66 Ersättningar för klinisk utbildning och forskning ... 198
5.8.67 2:67 Särskilda bidrag inom högskoleområdet ... 201

6 Forskning ... 203
6.1 Mål för området ... 203
6.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder ... 203
6.3 Resultatredovisning ... 204
6.3.1 Finansiering av forskning och utveckling ökar något i Sverige ... 204
6.3.2 Fördelning av statliga medel till forskning ... 205
6.3.3 Förutsättningar för svensk forskning i internationell jämförelse ... 205
6.3.4 Den svenska forskningens vetenskapliga genomslag har sjunkit något det senaste decenniet ... 206
6.3.5 Jämställdhet inom forskningen ... 207
6.3.6 Forskning för att möta samhällets utmaningar ... 208
6.3.7 Forskningssamarbete inom EU ... 209
6.3.8 Rymdforskning och rymdverksamhet ... 209
6.3.9 Forskningens infrastruktur ... 210
6.3.10 Ett öppet vetenskapssystem ... 212
6.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen ... 213
6.4.1 Svensk forskning i internationell jämförelse ... 213
6.4.2 Jämställdhet ... 214
6.4.3 Forskning för att möta samhällets utmaningar ... 214
6.4.4 Rymdforskning och rymdverksamhet ... 214
6.4.5 Forskningens infrastruktur ... 214
6.4.6 Ett öppet vetenskapssystem ... 215
6.5 Politikens inriktning ... 215
6.5.1 Sverige ska vara en ledande forskningsnation ... 215
6.5.2 Satsningar på forskning av högsta kvalitet ... 216
6.5.3 Forskning som grund för innovation och konkurrenskraft ... 217
6.5.4 Framväxande och banbrytande tekniker ... 217
6.5.5 Forskning och innovation för utveckling och välfärd i Sverige och globalt ... 217
6.5.6 Forskningsinfrastruktur – en förutsättning för excellent forskning ... 217
6.5.7 Sveriges position som framstående rymdnation stärks ... 218
6.6 Den årliga revisionens iakttagelser ... 218
6.7 Budgetförslag ... 218
6.7.1 3.1 Vetenskapsrådet: Forskning och forskningsinformation ... 218
6.7.2 3:2 Vetenskapsrådet: Avgifter till internationella organisationer ... 222
6.7.3 3:3 Vetenskapsrådet: Förvaltning ... 224
6.7.4 3:4 Rymdforskning och rymdverksamhet ... 225
6.7.5 3:5 Rymdstyrelsen: Förvaltning ... 226
6.7.6 3:6 Institutet för rymdfysik ... 227
6.7.7 3:7 Kungl. biblioteket ... 228
6.7.8 3:8 Polarforskningssekretariatet ... 228
6.7.9 3:9 Sunet ... 230
6.7.10 3:10 Överklagandenämnden för etikprövning ... 230
6.7.11 3:11 Etikprövningsmyndigheten ... 231
6.7.12 3:12 Nämnden för prövning av oredlighet i forskning ... 232
6.7.13 3:13 Särskilda utgifter för forskningsändamål ... 233
6.7.14 3:14 Gentekniknämnden ... 234

7 Anslag för gemensamma ändamål 237
7.1 Anslag för gemensamma ändamål 237
7.1.1 4:1 Internationella program 237
7.1.2 4:2 Avgift till Unesco och ICCROM 238
7.1.3 4:3 Kostnader för Svenska Unescorådet 239
7.1.4 4:4 Utvecklingsarbete inom områdena utbildning och forskning 240

1 Förslag till riksdagsbeslut

Regeringens förslag:

1. Riksdagen bemyndigar regeringen att under 2025–2035 göra sådana utfästelser som krävs för att Lunds universitet och Uppsala universitet ska kunna administrera och utbetala studiemedel till amerikanska studenter för amerikanska statens (Amerikas förenta staters) räkning inom ramen för Free Application for Federal Student Aid (FAFSA) (avsnitt 5.8).
2. Riksdagen bemyndigar regeringen att under 2025 för anslaget 2:6 *Lunds universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå* besluta om en årlig medlemsavgift till en kunskaps- och innovationsplattform inom klimatområdet under Europeiska institutet för innovation och teknik (EIT Climate-KIC) på högst 350 000 kronor (avsnitt 5.8.6).
3. Riksdagen bemyndigar regeringen att under 2025–2027 för anslaget 2:16 *Karolinska institutet: Forskning och utbildning på forskarnivå* besluta om en årlig medlemsavgift till Cancer Core Europe på högst 800 000 kronor (avsnitt 5.8.16).
4. Riksdagen bemyndigar regeringen att under 2025–2027 för anslaget 2:16 *Karolinska institutet: Forskning och utbildning på forskarnivå* besluta om en årlig medlemsavgift till den ideella föreningen Ebrains på högst 350 000 kronor (avsnitt 5.8.16).
5. Riksdagen bemyndigar regeringen att under 2025–2027 för anslaget 2:16 *Karolinska institutet: Forskning och utbildning på forskarnivå* besluta om en årlig medlemsavgift till en kunskaps- och innovationsplattform inom hälsa under Europeiska institutet för innovation och teknik (EIT Health) på högst 900 000 kronor (avsnitt 5.8.16).
6. Riksdagen bemyndigar regeringen att under 2025 för anslaget 2:65 *Särskilda medel till universitet och högskolor* besluta om kapitaltillskott till holdingbolag knutna till universitet för finansiering av idébanksmedel på högst 11 000 000 kronor (avsnitt 5.8.65).
7. Riksdagen bemyndigar regeringen att under 2025 för anslaget 3:1 *Vetenskapsrådet: Forskning och forskningsinformation* besluta om bidrag till European Spallation Source ERIC (ESS) på högst 1 176 000 000 kronor (avsnitt 6.7.1).
8. Riksdagen godkänner att regeringen under 2025 beslutar om medlemskap i European Solar Telescope (EST-ERIC) och bemyndigar regeringen att under 2025 och 2026 för anslaget 3:1 *Vetenskapsrådet: Forskning och forskningsinformation* besluta om en årlig medlemsavgift på högst 6 000 000 kronor (avsnitt 6.7.1).
9. Riksdagen godkänner att regeringen under 2025 beslutar om medlemskap i Low Frequency Array (LOFAR ERIC) och bemyndigar regeringen att under 2025 och 2026 för anslaget 3:1 *Vetenskapsrådet: Forskning och forskningsinformation* besluta om en årlig medlemsavgift på högst 1 500 000 kronor (avsnitt 6.7.1).
10. Riksdagen bemyndigar regeringen att under 2025 och 2026 för anslaget 3:1 *Vetenskapsrådet: Forskning och forskningsinformation* besluta om årliga medlemsavgifter i följande ERIC-konsortier: European Plate Observing System (EPOS-ERIC) med en medlemsavgift på högst 2 000 000 kronor och Joint Institute for VLBI in Europe (JIV-ERIC) med en medlemsavgift på högst 2 700 000 kronor (avsnitt 6.7.1).
11. Riksdagen bemyndigar regeringen att under 2025 för anslaget 3:1 *Vetenskapsrådet: Forskning och forskningsinformation* besluta om medlemsavgift till det gemensamma företaget för ett europeiskt högpresterande datorsystem (Euro-HPC) på högst 25 000 000 kronor (avsnitt 6.7.1).
12. Riksdagen bemyndigar regeringen, eller den myndighet som regeringen bestämmer, att under 2025 för anslaget 3:1 *Vetenskapsrådet: Forskning och*

forskningsinformation för statens räkning förvärva aktier till ett belopp om högst 10 000 000 kronor i samband med att aktier tecknas i det bolag som övertar verksamheten i den ideella föreningen EISCAT Scientific Association (EISCAT) (avsnitt 6.7.1).

13. Riksdagen bemyndigar regeringen, eller den myndighet som regeringen bestämmer, att under 2025 tillse att tillgångar och skulder i EISCAT överförs till det bolag som övertar verksamheten (avsnitt 6.7.1).
14. Riksdagen anvisar anslagen för budgetåret 2025 inom utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning enligt tabell 1.1.
15. Riksdagen bemyndigar regeringen att under 2025 ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst de belopp och inom de tidsperioder som anges i tabell 1.2.

Tabell 1.1 Anslagsbelopp

Tusental kronor

Anslag	
1:1 Statens skolverk	1 342 316
1:2 Statens skolinspektion	629 618
1:3 Specialpedagogiska skolmyndigheten	894 119
1:4 Sameskolstyrelsen	64 440
1:5 Utveckling av skolväsendet och annan pedagogisk verksamhet	6 094 885
1:6 Statligt stöd till särskild utbildning i gymnasieskolan	269 837
1:7 Maxtaxa i förskola, fritidshem och annan pedagogisk verksamhet samt kvalitetshöjande åtgärder inom förskola	4 560 000
1:8 Bidrag till viss verksamhet inom skolväsendet, m.m.	204 720
1:9 Bidrag till svensk undervisning i utlandet	118 582
1:10 Fortbildning av lärare och förskolepersonal	1 097 526
1:11 Skolforskningsinstitutet	47 007
1:12 Praktiknära skolforskning	36 043
1:13 Bidrag till lärarlöner	4 875 000
1:14 Särskilda insatser inom skolområdet	163 418
1:15 Statligt stöd för stärkt kunskapsutveckling	8 243 000
1:16 Bidrag till vissa studier	17 525
1:17 Statligt stöd till vuxenutbildning	4 156 422
1:18 Myndigheten för yrkeshögskolan	171 383
1:19 Statligt stöd till yrkeshögskoleutbildning	4 010 383
2:1 Universitetskanslersämbetet	173 554
2:2 Universitets- och högskolerådet	227 348
2:3 Uppsala universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	2 182 340
2:4 Uppsala universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå	2 535 797
2:5 Lunds universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	2 533 879
2:6 Lunds universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå	2 642 263
2:7 Göteborgs universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	2 510 004
2:8 Göteborgs universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå	1 882 329
2:9 Stockholms universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	2 069 522
2:10 Stockholms universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå	1 920 621
2:11 Umeå universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	1 680 969
2:12 Umeå universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå	1 329 980
2:13 Linköpings universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	1 860 065
2:14 Linköpings universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå	1 149 738
2:15 Karolinska institutet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	849 860

Anslag	
2:16 Karolinska institutet: Forskning och utbildning på forskarnivå	1 888 686
2:17 Kungl. Tekniska högskolan: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	1 415 763
2:18 Kungl. Tekniska högskolan: Forskning och utbildning på forskarnivå	2 011 242
2:19 Luleå tekniska universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	815 936
2:20 Luleå tekniska universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå	467 765
2:21 Karlstads universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	818 759
2:22 Karlstads universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå	307 884
2:23 Linnéuniversitetet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	1 274 706
2:24 Linnéuniversitetet: Forskning och utbildning på forskarnivå	420 989
2:25 Örebro universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	956 771
2:26 Örebro universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå	347 661
2:27 Mittuniversitetet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	671 582
2:28 Mittuniversitetet: Forskning och utbildning på forskarnivå	309 992
2:29 Malmö universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	1 139 603
2:30 Malmö universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå	323 684
2:31 Mälardalens universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	738 969
2:32 Mälardalens universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå	304 899
2:33 Blekinge tekniska högskola: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	310 692
2:34 Blekinge tekniska högskola: Forskning och utbildning på forskarnivå	118 379
2:35 Stockholms konstnärliga högskola: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	232 369
2:36 Stockholms konstnärliga högskola: Forskning och utbildning på forskarnivå	60 094
2:37 Gymnastik- och idrottshögskolan: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	131 673
2:38 Gymnastik- och idrottshögskolan: Forskning och utbildning på forskarnivå	37 689
2:39 Högskolan i Borås: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	605 687
2:40 Högskolan i Borås: Forskning och utbildning på forskarnivå	114 574
2:41 Högskolan Dalarna: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	513 824
2:42 Högskolan Dalarna: Forskning och utbildning på forskarnivå	118 193
2:43 Högskolan i Gävle: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	560 129
2:44 Högskolan i Gävle: Forskning och utbildning på forskarnivå	125 498
2:45 Högskolan i Halmstad: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	493 750
2:46 Högskolan i Halmstad: Forskning och utbildning på forskarnivå	111 415
2:47 Högskolan Kristianstad: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	481 860
2:48 Högskolan Kristianstad: Forskning och utbildning på forskarnivå	107 351
2:49 Högskolan i Skövde: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	381 919
2:50 Högskolan i Skövde: Forskning och utbildning på forskarnivå	71 916
2:51 Högskolan Väst: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	454 954
2:52 Högskolan Väst: Forskning och utbildning på forskarnivå	101 197
2:53 Konstfack: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	195 309
2:54 Konstfack: Forskning och utbildning på forskarnivå	24 000
2:55 Kungl. Konsthögskolan: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	75 800
2:56 Kungl. Konsthögskolan: Forskning och utbildning på forskarnivå	14 079
2:57 Kungl. Musikhögskolan i Stockholm: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	154 795
2:58 Kungl. Musikhögskolan i Stockholm: Forskning och utbildning på forskarnivå	24 146
2:59 Södertörns högskola: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	505 232
2:60 Södertörns högskola: Forskning och utbildning på forskarnivå	135 511
2:61 Försvarshögskolan: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	47 430

Anslag	
2:62 Försvarshögskolan: Forskning och utbildning på forskarnivå	46 185
2:63 Enskilda utbildningsanordnare på högskoleområdet	4 210 776
2:64 Särskilda utgifter inom universitet och högskolor	1 332 722
2:65 Särskilda medel till universitet och högskolor	703 061
2:66 Ersättningar för klinisk utbildning och forskning	2 983 963
2:67 Särskilda bidrag inom högskoleområdet	70 980
3:1 Vetenskapsrådet: Forskning och forskningsinformation	8 439 046
3:2 Vetenskapsrådet: Avgifter till internationella organisationer	420 061
3:3 Vetenskapsrådet: Förvaltning	209 513
3:4 Rymdforskning och rymdverksamhet	1 345 356
3:5 Rymdstyrelsen: Förvaltning	54 314
3:6 Institutet för rymdfysik	64 659
3:7 Kungl. Biblioteket	464 751
3:8 Polarforskningssekretariatet	70 712
3:9 Sunet	49 183
3:10 Överklagandenämnden för etikprövning	5 700
3:11 Etikprövningsmyndigheten	57 418
3:12 Nämnden för prövning av oredlighet i forskning	11 750
3:13 Särskilda utgifter för forskningsändamål	80 695
3:14 Gentekniknämnden	5 045
4:1 Internationella program	81 589
4:2 Avgift till Unesco och ICCROM	32 186
4:3 Kostnader för Svenska Unescorådet	11 684
4:4 Utvecklingsarbete inom områdena utbildning och forskning	24 943
Summa anslag inom utgiftsområdet	**103 845 141**

Tabell 1.2 Beställningsbemyndiganden

Tusental kronor

Anslag	Beställningsbemyndigande	Tidsperiod
1:5 Utveckling av skolväsendet och annan pedagogisk verksamhet	1 625 780	2026–2029
1:6 Statligt stöd till särskild utbildning i gymnasieskolan	35 000	2026
1:7 Maxtaxa i förskola, fritidshem och annan pedagogisk verksamhet samt kvalitetshöjande åtgärder inom förskola	2 586 000	2026
1:10 Fortbildning av lärare och förskolepersonal	576 333	2026–2028
1:12 Praktiknära skolforskning	72 100	2026–2028
1:13 Bidrag till lärarlöner	2 426 000	2026
1:15 Statligt stöd för stärkt kunskapsutveckling	7 563 000	2026
1:17 Statligt stöd till vuxenutbildning	6 100 000	2026–2027
1:19 Statligt stöd till yrkeshögskoleutbildning	11 300 000	2026–2031
3:1 Vetenskapsrådet: Forskning och forskningsinformation	24 327 000	2026–2035
3:2 Vetenskapsrådet: Avgifter till internationella organisationer	2 690 000	2026–2030
3:4 Rymdforskning och rymdverksamhet	8 500 000	2026–2035
4:1 Internationella program	90 412	2026–2027
Summa beställningsbemyndiganden inom utgiftsområdet	**67 891 625**	

2 Utbildning och universitetsforskning

2.1 Utgiftsområdets omfattning

I det här avsnittet presenteras utgiftsområdets omfattning, det övergripande målet för utgiftsområdet och indikatorer för att följa upp målet. Den därpå följande resultatredovisningen är uppdelad på resultat för hela utgiftsområdet inklusive internationella frågor och resultat för lärar- och förskollärarsituationen i skolväsendet. Avsnittet avslutas med politikens inriktning för utgiftsområdets övergripande frågor. Utgiftsområdet omfattar 104 anslag. Den resultatredovisning som lämnas i budgetpropositionen bygger huvudsakligen på resultat från 2023.

Utgiftsområdet omfattar följande områden:

Barn- och ungdomsutbildning

- förskola
- annan pedagogisk verksamhet
- förskoleklass
- grundskola
- anpassad grundskola
- specialskola
- sameskola
- fritidshem
- gymnasieskola
- anpassad gymnasieskola.

Kommunal vuxenutbildning och yrkeshögskola

- kommunal vuxenutbildning
- utbildning inom yrkeshögskolan
- vissa andra utbildningar med enskilda huvudmän.

Universitet och högskolor

- högskoleutbildning på grundnivå, avancerad nivå och forskarnivå vid universitet och högskolor med staten som huvudman
- forskning vid universitet och högskolor med staten som huvudman
- bidrag till högskoleutbildning på grundnivå, avancerad nivå och forskarnivå vid enskilda utbildningsanordnare inom högskoleområdet
- bidrag till forskning vid enskilda utbildningsanordnare inom högskoleområdet.

Utgiftsområdet omfattar inte Sveriges lantbruksuniversitet som ingår i utgiftsområde 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel och delar av utbildning och forskning vid Försvarshögskolan som ingår i utgiftsområde 6 Försvar och samhällets krisberedskap.

Forskning

- statlig finansiering av forskning och forskningsmyndigheter samt forskningsetik.

I utgiftsområdet ingår även myndigheter inom ovan nämnda områden. Vidare ingår medlemsavgifter till Unesco, verksamheten vid Kommittén Svenska Unescorådet och finansieringen av internationella kunskapsmätningar och utbildningsstatistik. Den verksamhet som bedrivs inom utgiftsområdet har flera huvudmän. Både kommuner och enskilda kan vara huvudmän för förskolan, fritidshemmet, annan pedagogisk verksamhet, förskoleklassen, grundskolan, anpassade grundskolan, gymnasieskolan, anpassade gymnasieskolan och yrkeshögskolan. Kommuner kan vara huvudmän för kommunal vuxenutbildning (komvux). Regioner får vara huvudmän för gymnasieskola, anpassad gymnasieskola och komvux. Staten är huvudman för specialskolan och sameskolan. Staten är också huvudman för universitet och högskolor, men det finns även ett antal enskilda utbildningsanordnare inom högskoleområdet.

2.1.1 Totala kostnader för utbildningsväsendet

De totala kostnaderna för utbildningsväsendet uppgick 2023 till 476 miljarder kronor, vilket utgör 7,7 procent av bruttonationalprodukten (BNP). Jämfört med 2022 har de totala kostnaderna för utbildningsväsendet ökat med drygt 20 miljarder kronor, medan andelen av BNP är på samma nivå. Den enskilt största verksamheten inom utbildningsväsendet är grundskolan, inklusive sameskolan, som stod för 32 procent av de totala kostnaderna 2023. Därefter följer förskola samt universitet och högskolor som svarade för 19 procent vardera av kostnaderna samma år. Se tabell 2.1.

Tabell 2.1 Totala kostnader för utbildningsväsendet

Miljarder kronor

	2018	2019	2020[10]	2021	2022	2023
Förskola[1]	78,6	81,2	82,1	83,9	86,5	91,7
Pedagogisk omsorg[1]	1,4	1,3	1,2	1,1	1	1
Förskoleklass	7,5	7,9	8,3	8,3	8,8	9,2
Grundskola[2]	121,8	127,4	130,8	135,8	143	152,3
Anpassad grundskola	5,4	5,8	6,2	6,7	7,2	8,1
Specialskola	0,6	0,6	0,6	0,7	0,7	0,7
Svenska utlandsskolor[4]	0,2	0,2	0,1	0,1	0,1	0,2
Fritidshem[1]	18,9	19,6	19,9	20,3	21,1	22,2
Öppen verksamhet	0,8	0,8	0,8	0,8	0,8	0,9
Gymnasieskola[3]	43,8	44,5	45,2	46,5	48,9	51
Anpassad gymnasieskola	2,9	3	3,1	3,2	3,4	3,8
Kommunal vuxenutbildning[5]	9,6	10,1	10,3	10,7	10,5	10,8
Studieförbund	4	3,9	3,5	3,4	3,5	3,5
Folkhögskolor[6]	3,7	3,9	3,7	4	4,4	4,3
Yrkeshögskolan	2	2,3	2,7	3,3	3,4	3,4
Universitet och högskolor[7]	73,6	77	78	80,3	84,2	89,0
Studiestöd[8]	20,1	22,2	24,5	25,5	24,0	23,7
Summa	394,9	411,7	421,1	434,7	452	476
Andel av BNP (%)[9]	**8,2**	**8,2**	**8,4**	**8,0**	**7,7**	**7,7**

Anm.: Redovisningen omfattar inte polisutbildningen, Försvarsmaktens utbildningar, arbetsmarknads- och personalutbildning eller övrig utbildning hos privata utbildningsanordnare. Uppgifterna redovisas i löpande priser.

1 Nettokostnad exklusive avgifter.

2 Inklusive sameskola.

3 Inklusive skolskjuts, reseersättning och inackordering.

4 Omräknade kostnader baserat på antalet elever i reguljär utbildning.

5 Inkluderar kommunal vuxenutbildning på grundläggande och gymnasial nivå, kommunal vuxenutbildning som anpassad utbildning på grundläggande och gymnasial nivå och kommunal vuxenutbildning i svenska för invandrare.

6 Resultatredovisning för folkhögskolorna återfinns inom utgiftsområde 17 Kultur, medier, trossamfund och fritid, avsnitt 17 Folkbildning.

7 Inkluderar forskning och utbildning på forskarnivå.

8 Inkluderar studiebidrag och studiemedlens bidragsdel samt kostnaderna för räntesubventioner, avskrivningar och statlig ålderspensionsavgift. Beräkningen av statens kostnader avseende avskrivningar/kreditförluster har ändrats fr.o.m. år 2023. Det finns inte längre någon anslagspost i statsbudgeten för avsättning för kreditförluster Resultatredovisning för studiestöd återfinns under utgiftsområde 15 Studiestöd.

9 Uppgifterna avseende BNP för 2018–2022 har reviderats i och med Statistiska centralbyråns allmänna översyn av tidsserien.

10 Uppgifterna avseende 2020 har reviderats utifrån justerade underlag från Statistiska centralbyrån.

Källa: Statistiska centralbyrån.

2.2 Utgiftsutveckling

Tabell 2.2 Utgiftsutveckling inom utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning

Miljoner kronor

	Utfall 2023	Budget 2024[1]	Prognos 2024	**Förslag 2025**	Beräknat 2026	Beräknat 2027
Barn-, ungdoms- och vuxenutbildning	**31 395**	**35 882**	**33 926**	**36 996**	**34 578**	**33 576**
1:1 Statens skolverk	1 280	1 348	1 371	**1 342**	1 339	1 360
1:2 Statens skolinspektion	553	582	573	**630**	666	681
1:3 Specialpedagogiska skolmyndigheten	818	840	829	**894**	914	931
1:4 Sameskolstyrelsen	60	61	62	**64**	69	70
1:5 Utveckling av skolväsendet och annan pedagogisk verksamhet	3 307	4 917	4 599	**6 095**	4 856	4 627
1:6 Statligt stöd till särskild utbildning i gymnasieskolan	224	270	253	**270**	270	325
1:7 Maxtaxa i förskola, fritidshem och annan pedagogisk verksamhet samt kvalitetshöjande åtgärder inom förskola	4 979	4 960	4 922	**4 560**	4 260	4 260
1:8 Bidrag till viss verksamhet inom skolväsendet, m.m.	205	206	200	**205**	205	205
1:9 Bidrag till svensk undervisning i utlandet	107	112	111	**119**	119	119
1:10 Fortbildning av lärare och förskolepersonal	647	1 079	702	**1 098**	1 110	1 145
1:11 Skolforskningsinstitutet	26	36	35	**47**	48	28
1:12 Praktiknära skolforskning	36	36	36	**36**	36	36
1:13 Bidrag till lärarlöner	4 191	4 875	4 207	**4 875**	4 875	4 859
1:14 Särskilda insatser inom skolområdet	219	203	201	**163**	163	163
1:15 Statligt stöd för stärkt kunskapsutveckling	6 608	7 478	7 347	**8 243**	7 563	6 743
1:16 Bidrag till vissa studier	11	18	12	**18**	18	18
1:17 Statligt stöd till vuxenutbildning	4 155	4 699	4 309	**4 156**	3 562	3 522
1:18 Myndigheten för yrkeshögskolan	142	152	150	**171**	203	182
1:19 Statligt stöd till yrkeshögskoleutbildning	3 828	4 010	4 006	**4 010**	4 303	4 303
Universitet och högskolor	**51 165**	**53 396**	**53 144**	**55 420**	**56 567**	**57 857**
2:1 Universitetskanslersämbetet	178	176	181	**174**	167	169
2:2 Universitets- och högskolerådet	236	220	226	**227**	232	236
2:3 Uppsala universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	2 028	2 118	2 118	**2 182**	2 210	2 268
2:4 Uppsala universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå	2 367	2 451	2 451	**2 536**	2 585	2 626
2:5 Lunds universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	2 350	2 458	2 458	**2 534**	2 575	2 643
2:6 Lunds universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå	2 466	2 554	2 554	**2 642**	2 694	2 737

	Utfall 2023	Budget 2024[1]	Prognos 2024	**Förslag 2025**	Beräknat 2026	Beräknat 2027
2:7 Göteborgs universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	2 380	2 455	2 435	**2 510**	2 546	2 603
2:8 Göteborgs universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå	1 768	1 820	1 820	**1 882**	1 919	1 949
2:9 Stockholms universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	1 937	2 032	2 028	**2 070**	2 094	2 120
2:10 Stockholms universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå	1 804	1 857	1 857	**1 921**	1 958	1 989
2:11 Umeå universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	1 533	1 647	1 607	**1 681**	1 696	1 735
2:12 Umeå universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå	1 249	1 286	1 286	**1 330**	1 356	1 377
2:13 Linköpings universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	1 726	1 812	1 778	**1 860**	1 897	1 943
2:14 Linköpings universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå	1 082	1 114	1 114	**1 150**	1 172	1 191
2:15 Karolinska institutet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	790	827	814	**850**	861	902
2:16 Karolinska institutet: Forskning och utbildning på forskarnivå	1 774	1 826	1 826	**1 889**	1 925	1 956
2:17 Kungl. Tekniska högskolan: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	1 291	1 385	1 397	**1 416**	1 437	1 455
2:18 Kungl. Tekniska högskolan: Forskning och utbildning på forskarnivå	1 879	1 944	1 944	**2 011**	2 050	2 083
2:19 Luleå tekniska universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	709	791	718	**816**	833	847
2:20 Luleå tekniska universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå	440	452	452	**468**	477	484
2:21 Karlstads universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	775	801	801	**819**	825	838
2:22 Karlstads universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå	289	298	298	**308**	314	319
2:23 Linnéuniversitetet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	1 205	1 246	1 238	**1 275**	1 285	1 300
2:24 Linnéuniversitetet: Forskning och utbildning på forskarnivå	396	407	407	**421**	429	436
2:25 Örebro universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	883	932	949	**957**	967	992
2:26 Örebro universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå	327	336	336	**348**	354	360
2:27 Mittuniversitetet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	638	661	661	**672**	673	681
2:28 Mittuniversitetet: Forskning och utbildning på forskarnivå	291	300	300	**310**	316	321
2:29 Malmö universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	1 051	1 114	1 109	**1 140**	1 149	1 165
2:30 Malmö universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå	304	313	313	**324**	330	335
2:31 Mälardalens universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	696	723	698	**739**	747	758
2:32 Mälardalens universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå	287	295	295	**305**	311	316
2:33 Blekinge tekniska högskola: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	293	301	307	**311**	318	323
2:34 Blekinge tekniska högskola: Forskning och utbildning på forskarnivå	111	114	114	**118**	121	123
2:35 Stockholms konstnärliga högskola: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	219	225	224	**232**	236	240
2:36 Stockholms konstnärliga högskola: Forskning och utbildning på forskarnivå	56	58	58	**60**	61	62
2:37 Gymnastik- och idrottshögskolan: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	125	128	128	**132**	132	134
2:38 Gymnastik- och idrottshögskolan: Forskning och utbildning på forskarnivå	35	36	36	**38**	38	39
2:39 Högskolan i Borås: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	570	590	590	**606**	612	621
2:40 Högskolan i Borås: Forskning och utbildning på forskarnivå	108	111	111	**115**	117	119
2:41 Högskolan Dalarna: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	480	506	492	**514**	514	520
2:42 Högskolan Dalarna: Forskning och utbildning på forskarnivå	111	114	114	**118**	120	122
2:43 Högskolan i Gävle: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	528	548	539	**560**	565	573
2:44 Högskolan i Gävle: Forskning och utbildning på forskarnivå	118	121	121	**125**	128	130
2:45 Högskolan i Halmstad: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	462	481	481	**494**	498	505
2:46 Högskolan i Halmstad: Forskning och utbildning på forskarnivå	105	108	108	**111**	114	115
2:47 Högskolan Kristianstad: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	456	472	472	**482**	484	491
2:48 Högskolan Kristianstad: Forskning och utbildning på forskarnivå	101	104	104	**107**	109	111

	Utfall 2023	Budget 2024[1]	Prognos 2024	**Förslag 2025**	Beräknat 2026	Beräknat 2027
2:49 Högskolan i Skövde: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	354	371	371	**382**	386	392
2:50 Högskolan i Skövde: Forskning och utbildning på forskarnivå	68	70	70	**72**	73	74
2:51 Högskolan Väst: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	426	445	445	**455**	457	464
2:52 Högskolan Väst: Forskning och utbildning på forskarnivå	95	98	98	**101**	103	105
2:53 Konstfack: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	183	189	189	**195**	197	200
2:54 Konstfack: Forskning och utbildning på forskarnivå	23	23	23	**24**	24	25
2:55 Kungl. Konsthögskolan: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	71	73	73	**76**	77	78
2:56 Kungl. Konsthögskolan: Forskning och utbildning på forskarnivå	13	14	14	**14**	14	15
2:57 Kungl. Musikhögskolan i Stockholm: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	144	151	154	**155**	157	159
2:58 Kungl. Musikhögskolan i Stockholm: Forskning och utbildning på forskarnivå	23	23	23	**24**	25	25
2:59 Södertörns högskola: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	481	495	495	**505**	510	517
2:60 Södertörns högskola: Forskning och utbildning på forskarnivå	127	131	131	**136**	138	140
2:61 Försvarshögskolan: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	40	41	41	**47**	47	48
2:62 Försvarshögskolan: Forskning och utbildning på forskarnivå	40	45	44	**46**	47	48
2:63 Enskilda utbildningsanordnare på högskoleområdet	3 852	4 041	4 005	**4 211**	4 336	4 412
2:64 Särskilda utgifter inom universitet och högskolor	775	929	910	**1 333**	1 669	1 907
2:65 Särskilda medel till universitet och högskolor	566	636	636	**703**	660	669
2:66 Ersättningar för klinisk utbildning och forskning	2 815	2 885	2 885	**2 984**	3 042	3 162
2:67 Särskilda bidrag inom högskoleområdet	68	68	68	**71**	51	51
Forskning	**10 250**	**10 694**	**10 794**	**11 278**	**10 997**	**11 491**
3:1 Vetenskapsrådet: Forskning och forskningsinformation	7 410	7 864	7 898	**8 439**	8 096	8 585
3:2 Vetenskapsrådet: Avgifter till internationella organisationer	448	480	486	**420**	420	420
3:3 Vetenskapsrådet: Förvaltning	196	203	208	**210**	213	217
3:4 Rymdforskning och rymdverksamhet	1 379	1 297	1 324	**1 345**	1 377	1 365
3:5 Rymdstyrelsen: Förvaltning	47	53	55	**54**	56	57
3:6 Institutet för rymdfysik	63	64	64	**65**	66	67
3:7 Kungl. Biblioteket	436	448	453	**465**	475	483
3:8 Polarforskningssekretariatet	62	69	91	**71**	72	74
3:9 Sunet	49	49	50	**49**	49	49
3:10 Överklagandenämnden för etikprövning	5	6	5	**6**	6	6
3:11 Etikprövningsmyndigheten	53	53	52	**57**	59	60
3:12 Nämnden för prövning av oredlighet i forskning	9	10	10	**12**	13	13
3:13 Särskilda utgifter för forskningsändamål	88	94	93	**81**	89	89
3:14 Gentekniknämnden	3	5	4	**5**	5	5
Vissa gemensamma ändamål	**157**	**148**	**147**	**150**	**146**	**143**
4:1 Internationella program	81	82	81	**82**	82	82
4:2 Avgift till Unesco och ICCROM	32	32	32	**32**	32	32
4:3 Kostnader för Svenska Unescorådet	11	11	11	**12**	12	12
4:4 Utvecklingsarbete inom områdena utbildning och forskning	32	23	23	**25**	20	17
Totalt för utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning	**92 967**	**100 121**	**98 011**	**103 845**	**102 288**	**103 067**

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Tabell 2.3 Förändringar av utgiftsramen 2025–2027 för utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning

Miljoner kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**99 461**	**99 461**	**99 461**
Pris- och löneomräkning[2]	1 953	3 101	4 056
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	2 391	-274	-450
varav BP25[3]	*4 630*	*3 608*	*4 600*
Överföring till/från andra utgiftsområden			
Övrigt	40		
Ny utgiftsram	**103 845**	**102 288**	**103 067**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2024. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2026–2027 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Tabell 2.4 Utgiftsram 2025 realekonomiskt fördelad för utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning

Miljoner kronor

	2025
Transfereringar[1]	37 704
Verksamhetsutgifter[2]	65 810
Investeringar[3]	331
Summa utgiftsram	**103 845**

Anm.: Den realekonomiska fördelningen baseras på utfall 2023 och kända förändringar av anslagens användning.

[1] Med transfereringar avses inkomstöverföringar, dvs. utbetalningar av bidrag från staten till exempelvis hushåll, företag eller kommuner utan att staten får någon direkt motprestation.

[2] Med verksamhetsutgifter avses resurser som statliga myndigheter använder i verksamheten, t.ex. utgifter för löner, hyror och inköp av varor och tjänster.

[3] Med investeringar avses utgifter för anskaffning av varaktiga tillgångar såsom byggnader, maskiner, immateriella tillgångar och finansiella tillgångar.

2.3 Mål för utgiftsområdet

Målet för utgiftsområdet är att Sverige ska vara en framstående kunskaps- och forskningsnation som präglas av hög kvalitet (prop. 2011/12:1 utg.omr. 16 avsnitt 2.3, bet. 2011/12:UbU1, rskr. 2011/12:98).

2.4 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder övergripande för hela utgiftsområdet

För att följa upp målet för utgiftsområdet används följande indikatorer där jämförelser görs med andra länder:

- andel barn i förskola jämfört med OECD-länder
- resultat i de internationella undersökningarna PIRLS, TIMSS och PISA
- likvärdighet i svensk skola utifrån de internationella undersökningarna
- befolkningens uppnådda utbildningsnivå
- vuxnas deltagande i utbildning
- andel unga som varken arbetar eller studerar
- utbildningsinriktning bland kvinnor och män med eftergymnasial utbildning
- sysselsättning efter avslutad utbildning
- antal vetenskapliga artiklar per miljon invånare.

En förutsättning för att Sverige ska vara en framstående kunskaps- och forskningsnation är en väl fungerande och hållbar kompetensförsörjning. Utvecklingen av kompetensförsörjningen följs upp med följande indikatorer:

– sambandet mellan andelen arbetslösa och andelen lediga jobb
– förvärvsgrad och matchad förvärvsgrad efter utbildningsnivå
– arbetsgivarens bedömning av kompetensförsörjningen och framtida kompetensförsörjning.

2.5 Övergripande resultatredovisning för hela utgiftsområdet

Indikator: Andel barn i förskola

I Sverige är andelen barn i förskola stor redan från tre års ålder, se diagram 2.1, och andelen är högre än för OECD, där i genomsnitt 76 procent av alla treåringar och 89 procent av alla fyraåringar var inskrivna i förskolan 2021. Det finns däremot ingen större skillnad i andelen femåringar i förskola mellan Sverige och OECD-snittet. Jämfört med 2015 har andelen barn i förskolan ökat något i alla åldrar. Det gäller både i Sverige och i OECD som helhet. Andelen i förskola bland pojkarna respektive flickorna är och har generellt varit jämn under hela mätperioden i samtliga åldersgrupper. Barn med svensk bakgrund är i högre utsträckning inskrivna i förskolan än barn med utländsk bakgrund, 87,3 procent respektive 81,6 procent av barnen i åldrarna 1–5 år 2023.

Diagram 2.1 Andel barn i förskola jämfört med OECD-länder

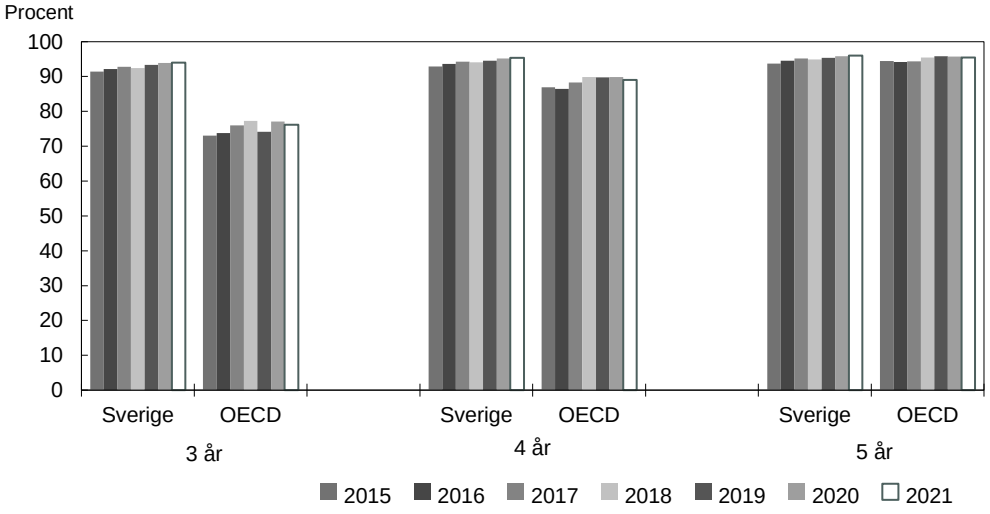

Källa: OECD.

Indikator: Resultat i de internationella undersökningarna

Sverige deltar i flera olika internationella kunskapsmätningar såsom PISA, PIRLS och TIMSS vilka ger en god indikation på hur svenska elevers kunskaper i läsning, matematik och naturvetenskap står sig internationellt. I december 2023 presenterades resultaten för PISA 2022. Den övergripande bilden är att elever i Sverige har försämrat sina resultat i både matematik och läsförståelse, men däremot har resultaten inte försämrats i naturvetenskap jämfört med PISA 2018. Resultaten från PISA 2022 redovisas närmare i avsnitt 4 Barn- och ungdomsutbildning. Även resultat från ICCS som undersöker elevers kunskaper, attityder och engagemang i medborgar-, demokrati- och samhällsfrågor, redovisas i avsnitt 4 Barn- och ungdomsutbildning.

Indikator: Likvärdighet i svensk skola utifrån de internationella undersökningarna

En likvärdig skola karaktäriseras av att alla elever, oavsett bakgrund eller vilken skola de går i, ges möjlighet och stöd att nå så långt som möjligt i sin egen kunskapsutveckling. I PISA 2022 finns det flera olika likvärdighetsindikatorer. Jämfört med 2018 visar studien en ökning i elevers resultatspridning och en växande resultatskillnad mellan de med högst respektive lägst socioekonomisk bakgrund. Vad gäller skillnader mellan skolor ses inga förändringar jämfört med 2018. Sammantaget är bedömningen att likvärdigheten i Sverige försämrats i absoluta mått. Samma tendenser syns även i övriga OECD, vilket sammantaget innebär att Sverige fortsätter att vara ett genomsnittligt land vad gäller likvärdigheten i grundskolan.

Resultaten i PISA bekräftar till stor del resultaten i PIRLS 2021 som visade på att skillnader i läsförståelse i årskurs fyra ökat både mellan elevgrupper och mellan skolor.

Indikator: Befolkningens uppnådda utbildningsnivå

I såväl Sverige som i OECD-länderna har andelen högutbildade personer i befolkningen ökat över tid, se diagram 2.2. I Sverige hade 56 procent av kvinnorna och 41 procent av männen i åldrarna 25–64 år en eftergymnasial utbildning 2022. Motsvarande andelar i OECD-länderna var 45 procent av kvinnorna och 37 procent av männen. Kvinnor i Sverige har en högre utbildningsnivå än kvinnor i OECD i stort. Detsamma gäller för män, men i betydligt mindre utsträckning.

Diagram 2.2 Uppnådd utbildningsnivå bland kvinnor och män 25–64 år i Sverige och genomsnittet för OECD

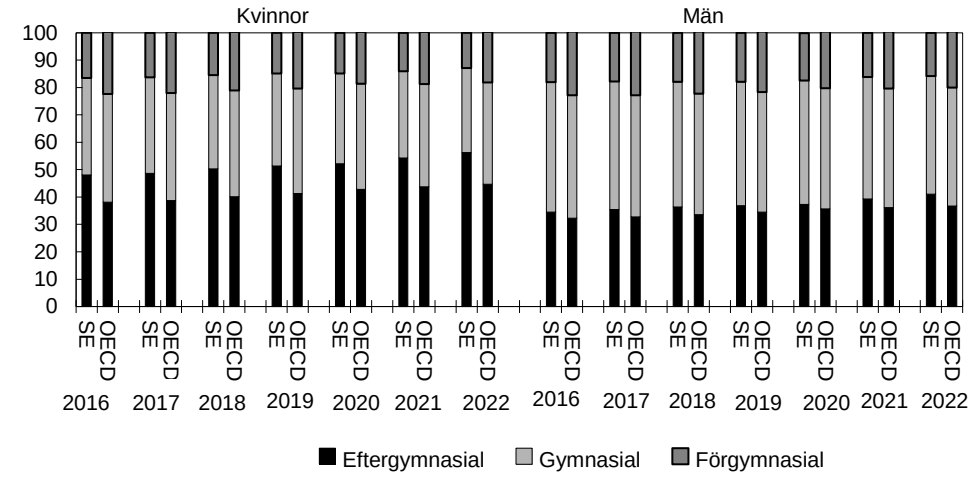

Anm.: Eftergymnasial utbildning avser minst 2 års eftergymnasial utbildning, gymnasial utbildning avser minst 2 års gymnasiala studier eller 1 års eftergymnasial utbildning, förgymnasial utbildning avser grundskoleutbildning eller 1-årig gymnasial utbildning.

Källa: OECD.

I diagram 2.3 visas andelen kvinnor respektive män med en eftergymnasial utbildning i Sverige och OECD i genomsnitt för perioden 2016–2022. Genomgående har en större andel av kvinnorna en eftergymnasial utbildning jämfört med männen. Skillnaderna i andel mellan kvinnor och män är större i Sverige än genomsnittligt i OECD. Ett av skälen till att fler kvinnor än män går vidare till högre utbildning i Sverige är att de yrken som domineras av kvinnor ofta kräver högskoleutbildning. Dock har en något större andel män än kvinnor en forskarutbildning. Det gäller både i Sverige och i OECD i stort.

Diagram 2.3 Kvinnor och män 25–64 år med en eftergymnasial utbildning efter nivå på eftergymnasial utbildning

Procentuell fördelning

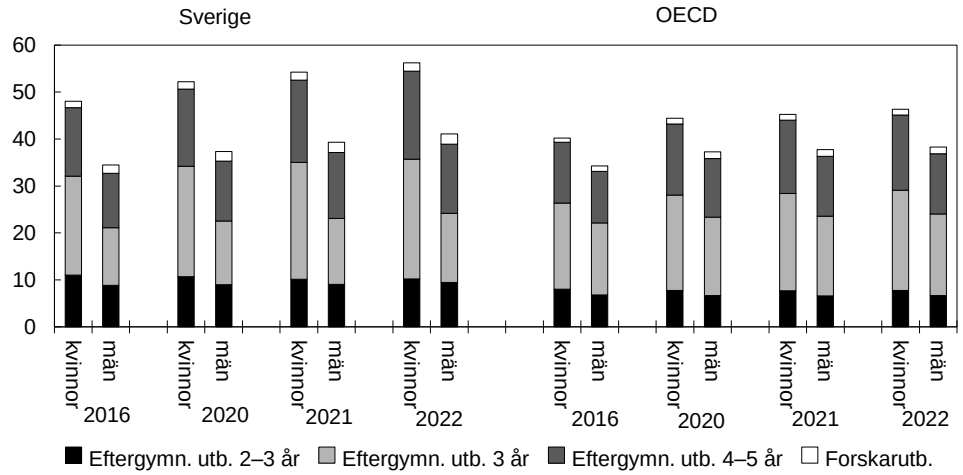

Källa: OECD.

Utbildningsnivån bland unga i åldrarna 25–34 år är högre än utbildningsnivån i befolkningen i stort, se diagram 2.4. Det gäller i något högre utsträckning bland kvinnor, både i Sverige och i OECD som helhet. Det är något fler unga i Sverige som har eftergymnasial utbildning än i OECD i stort, men skillnaderna är relativt små. I Sverige hade 61 procent av kvinnorna och 44 procent av männen i dessa åldrar en eftergymnasial utbildning 2022. Motsvarande andel i OECD var 54 procent respektive 41 procent.

Diagram 2.4 Uppnådd utbildningsnivå bland unga kvinnor och män 25–34 år i Sverige och genomsnittet för OECD

Procentuell fördelning

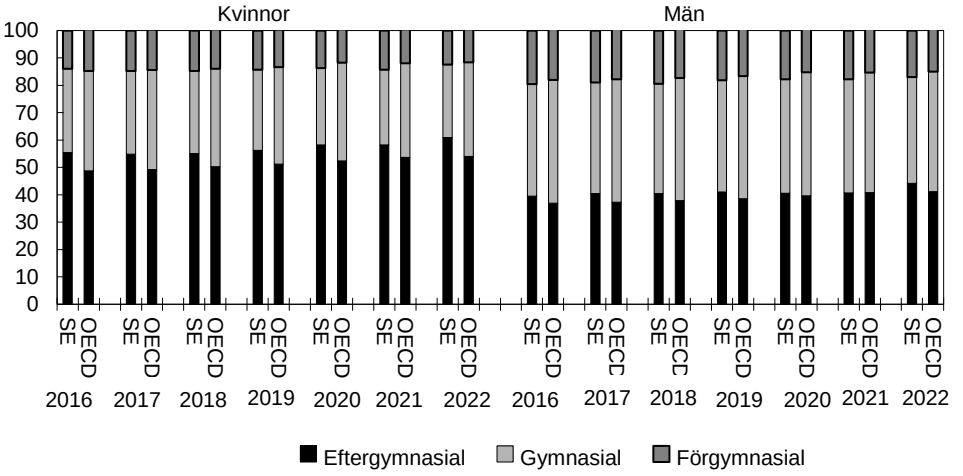

Anm.: Eftergymnasial utbildning avser minst 2 års eftergymnasial utbildning, gymnasial utbildning avser minst 2 års gymnasiala studier eller 1 års eftergymnasial utbildning, förgymnasial utbildning avser grundskoleutbildning eller 1-årig gymnasial utbildning.

Källa: OECD.

Indikator: Vuxnas deltagande i utbildning

En framstående utbildningsnation bör erbjuda god tillgång till utbildning för att stärka kompetensförsörjningen, underlätta livslångt lärande och ge möjlighet för individer att bredda sin kompetens för att stärka sin ställning på arbetsmarknaden. I Sverige är det fler som deltar i utbildning jämfört med genomsnittet i OECD, se diagram 2.5. Det gäller för både kvinnor och män. Kvinnor i alla åldersgrupper deltar i utbildning i

högre utsträckning än män. Det gäller för både Sverige och OECD, men skillnaderna mellan kvinnor och män vad gäller deltagande i utbildning är större i Sverige än i OECD.

Diagram 2.5 Andel kvinnor och män i Sverige och OECD som deltar i någon form av utbildning

Procent

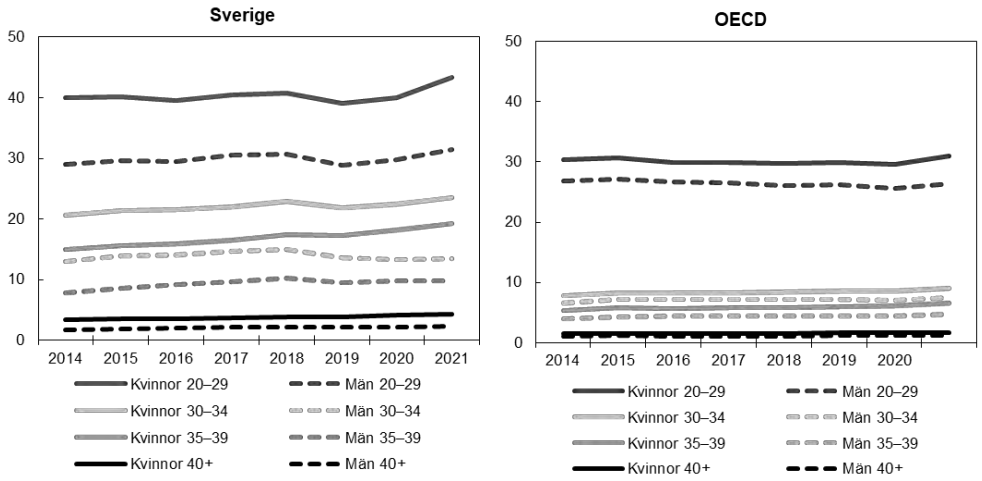

Anm.: Avser formell utbildning heltid och deltid på alla nivåer.
Källa: OECD.

Indikator: Andel unga som varken arbetar eller studerar

I Sverige är andelen 20–24-åringar som varken arbetar eller studerar lägre än genomsnittet i OECD och så har det varit under hela den undersökta perioden, se diagram 2.6. Det finns ingen stor skillnad mellan könen i Sverige. Inom OECD är skillnaderna mellan könen i genomsnitt något större där kvinnor i högre utsträckning än män varken arbetar eller studerar. (Se även utg.omr. 17 avsnitt 15).

Diagram 2.6 Andel 20–24-åringar som varken arbetar eller studerar

Procent

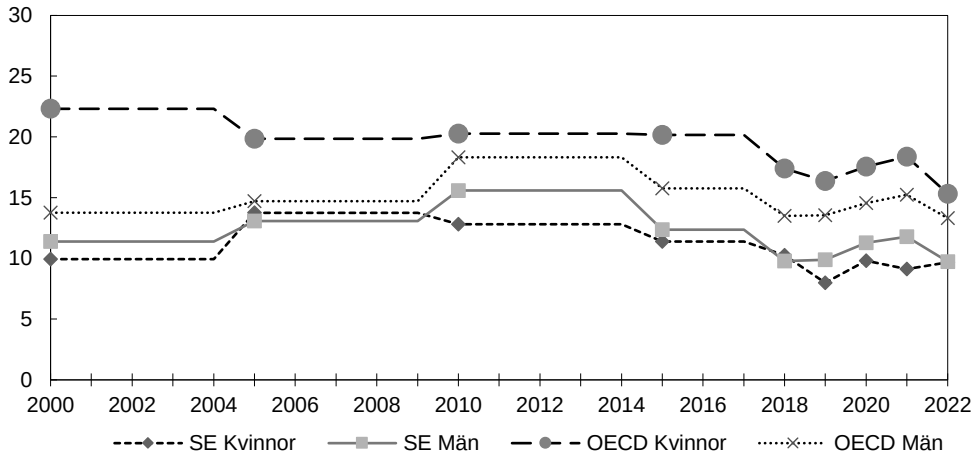

Källa: OECD.

Indikator: Utbildningsinriktning bland examinerade, kvinnor och män med eftergymnasial utbildning

I Sverige såväl som i OECD som helhet finns det stora skillnader mellan mäns och kvinnors val av utbildningsinriktning, se diagram 2.7. Av de examinerade männen i Sverige 2021 med minst en tvåårig eftergymnasial examen var den vanligaste

inriktningen teknik och tillverkning (32 procent) följd av handel, juridik och administration (16 procent). Av de examinerade kvinnorna var det i stället vanligast med utbildning inom hälsa och välfärd (26 procent) och inom inriktningen utbildning (17 procent). I OECD i genomsnitt är det vanligare än i Sverige med en inriktning mot handel, juridik och administration.

Diagram 2.7 Andel med olika utbildningsinriktningar bland eftergymnasialt examinerade 2021

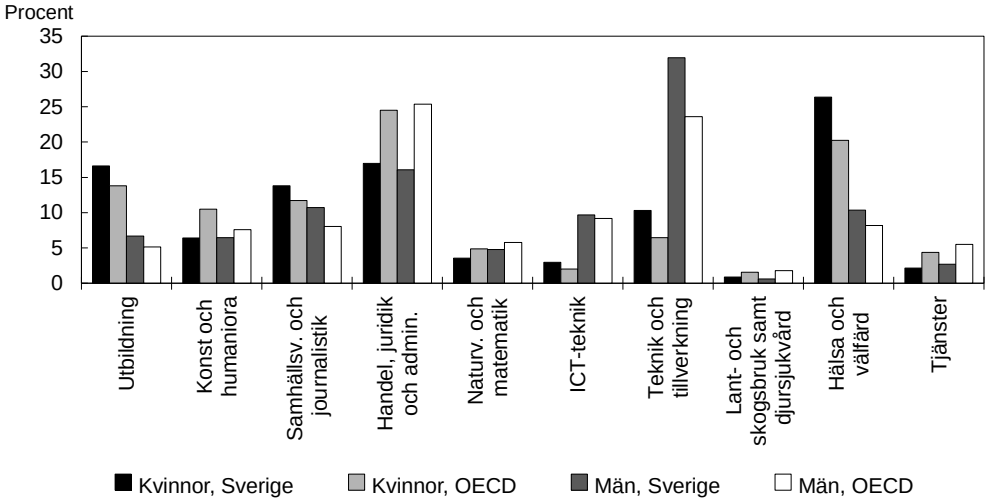

Anm.: Avser personer med minst 2 års eftergymnasial utbildning. En person kan ha flera examina, men räknas bara en gång. Inriktningen avser då den högsta examen.

Källa: OECD.

Indikator: Sysselsättning efter avslutad utbildning

I Sverige är andelen sysselsatta efter avslutad utbildning större än i Europeiska unionen (EU) i snitt. Det gäller både efter avslutad gymnasial utbildning, se diagram 2.8, och efter avslutad eftergymnasial utbildning, se diagram 2.9. Sysselsättningsgraden 2023 efter avslutad gymnasial och eftergymnasial utbildning bland kvinnor och män i Sverige har förändrats marginellt jämfört med 2022.

Diagram 2.8 Andel kvinnor och män 15–34 år som är sysselsatta 1–3 år efter avslutad gymnasial utbildning

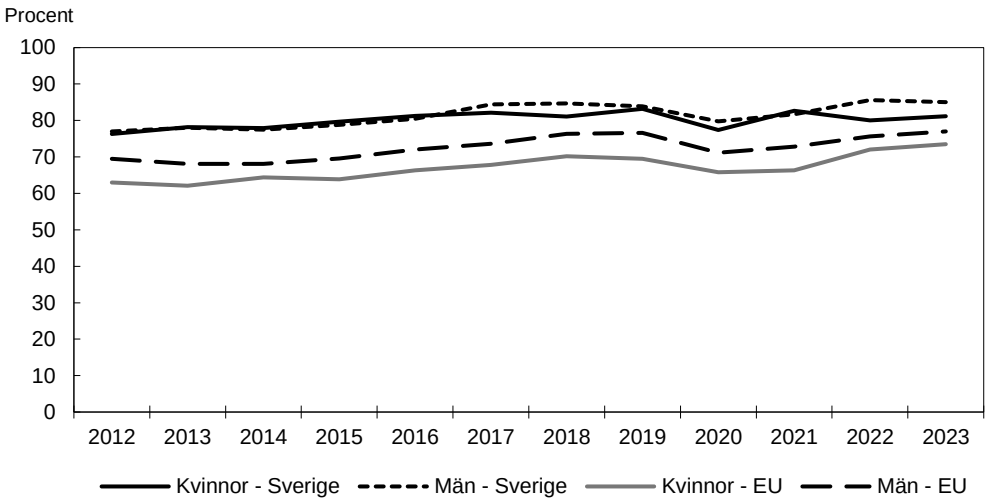

Anm.: Med gymnasial utbildning avses minst 2 års gymnasiala studier eller 1 års eftergymnasial utbildning. Från och med 2020 ingår enbart 27 länder i EU-genomsnittet.

Källa: Eurostat.

Diagram 2.9 Andel kvinnor och män 15–34 år som är sysselsatta 1–3 år efter avslutad eftergymnasial utbildning

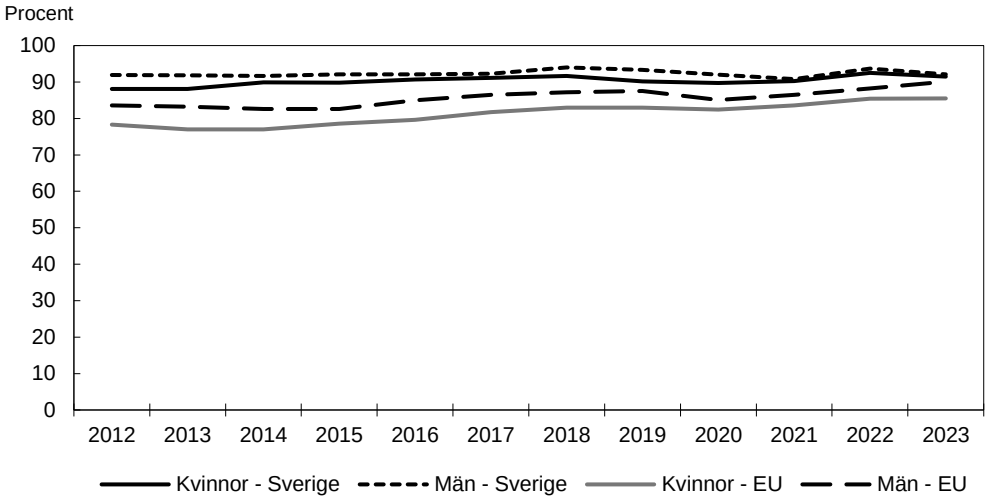

Anm.: Med eftergymnasial utbildning avses minst 2 års eftergymnasial utbildning.
Från och med 2020 ingår enbart 27 länder i EU-genomsnittet.
Källa: Eurostat.

Indikator: Antal vetenskapliga artiklar per miljon invånare

Antal vetenskapliga artiklar per miljon invånare visar på vetenskaplig produktivitet i Sverige och i jämförbara länder, se diagram 6.2 i avsnitt 6. Svenska forskare publicerade 1 715 artiklar per miljon invånare 2023. Över tid har det skett en svag ökning av den vetenskapliga produktionen, se vidare avsnitt 6.

Indikator: Sambandet mellan andelen arbetslösa och andelen lediga jobb

Den s.k. Beveridgekurvan visar relationen mellan lediga jobb som andel av arbetskraften (vakansgraden) och arbetslöshet. Den ger en indikation på utvecklingen av matchningen på arbetsmarknaden, se diagram 2.10 för utvecklingen kvartal 1 2006–kvartal 4 2023. En kombination av hög vakansgrad och hög arbetslöshet tyder på att de arbetslösa inte helt matchar de krav som ställs på arbetsmarknaden. Detta kan ha flera förklaringar, men en förklaring kan vara att de arbetslösa inte har den utbildning som krävs. Under 2023 ökade arbetslösheten något samtidigt som andelen lediga jobb som procent av arbetskraften minskade något.

Diagram 2.10 Sambandet mellan andelen arbetslösa och andelen lediga jobb, kvartalsvärden

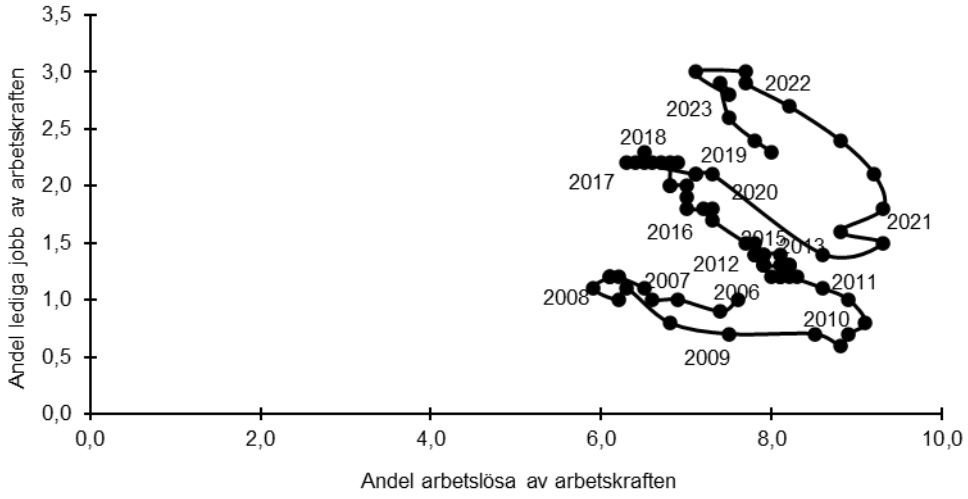

Källa: Konjunkturinstitutet.

Indikator: Förvärvsgrad och matchad förvärvsgrad efter utbildningsnivå

Den matchade förvärvsgraden belyser hur pass väl arbetskraftens utbildningar stämmer överens med arbetsmarknadens utbildningskrav eller efterfrågan. En hög matchad förvärvsgrad innebär att en stor andel av alla med en viss utbildning också jobbar inom ett yrke eller en profession som matchar utbildningen. Av diagram 2.11 framgår att både kvinnor och män med minst tre års eftergymnasial utbildning i högre utsträckning jobbar inom ett yrke eller en profession som matchar deras utbildning än kvinnor och män med en kortare utbildning. Detta förhållande har varit stabilt de senaste åren, dvs. matchningen mellan arbetskraftens utbildningar och arbetsmarknadens utbildningskrav eller efterfrågan har varken förbättrats eller försämrats. Kvinnor med minst tre års eftergymnasial utbildning har en högre matchad förvärvsgrad än män med en sådan utbildning, men kvinnor med en gymnasial utbildning har en lägre matchad förvärvsgrad än män med en sådan utbildning. Att den matchade förvärvsgraden är högre bland kvinnor med minst tre års eftergymnasial utbildning än bland män med motsvarande utbildning kan bero på att det är fler kvinnor än män som arbetar i legitimationsyrken. Inrikes födda har generellt en högre matchad förvärvsgrad än utrikes födda, 57,3 procent respektive 37,5 procent 2022. Skillnaderna är större mellan inrikes födda och utrikes födda som har en eftergymnasial utbildning än bland dem som har en gymnasial utbildning.

Diagram 2.11 Andelen utbildade som förvärvsarbetar och andel som förvärvsarbetar inom yrke/profession som matchar utbildningen efter utbildningsnivå

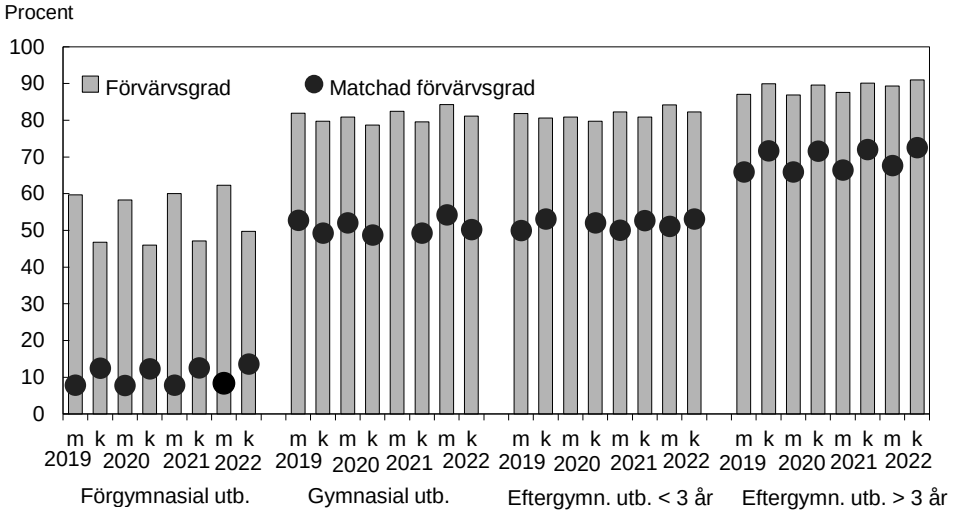

Anm.: Tidsseriebrott, fr.o.m. 2022 används en ny källa, BAS, för anställda.

Källa: Statistiska centralbyrån.

Indikator: Arbetsgivarens bedömning av kompetensförsörjningen och framtida kompetensförsörjning

Målet för utgiftsområdet förutsätter en välfungerande och hållbar kompetensförsörjning. Detta innebär bl.a. att den arbetsföra befolkningens utbildning och kompetens svarar mot arbetsgivarnas behov på arbetsmarknaden. Den tidigare redovisade Beveridgekurvan indikerar att kompetensen bland de arbetslösa inte helt matchar de lediga jobben. Denna indikator ger en bild av vilka kompetenser det råder brist på.

Statistiska centralbyråns (SCB) undersökning Arbetskraftsbarometern 2023 visar att det fortfarande råder brist på utbildningsgrupper inom vården. Bristen är stor på bl.a. nyutexaminerade specialistsjuksköterskor inom psykiatri samt inom anestesi-, intensiv- och operationssjukvård och på nyutexaminerade med utbildning till röntgensjuksköterska. Det råder också fortsatt brist på utbildade från flera av gymnasieskolans yrkesprogram. Det gäller exempelvis inom områdena teknik och tillverkning. Exempelvis signalerar arbetsgivarna brist på nyutexaminerade med gymnasieutbildning i automation, fordon samt dator- och kommunikationsteknik. Inom området pedagogik råder fortsatt brist på yrkeslärare, 85 procent av arbetsgivarna uppger brist på nyutexaminerade sökande med en yrkeslärarutbildning. Många arbetsgivare rapporterar även brist på nyutexaminerade med speciallärar- och specialpedagogutbildning, ämneslärarutbildade för årskurserna 7–9 i matematik och naturorienterande ämnen (NO) samt grundlärarutbildade med inriktning fritidshem.

Vart tredje år publicerar SCB rapporten Trender och Prognoser om utbildning och arbetsmarknad som visar tillgång och efterfrågan på arbetskraft för olika utbildningsgrupper på längre sikt. Den senaste rapporten Trender och Prognoser 2023 med prognoshorisonten 2040 visar bl.a. på fortsatt brist på personer med gymnasial yrkesutbildning. Det väntas även fortsatt vara en brist på flera utbildningsgrupper inom hälso- och sjukvård, exempelvis grundutbildade och specialistutbildade sjuksköterskor, barnmorskor, biomedicinska analytiker, arbetsterapeuter och fysioterapeuter. Inom det tekniska området finns det risk för fortsatt brist på civilingenjörer inom teknisk fysik, elektro- och datateknik. En viss fortsatt brist väntas

även på flertalet lärarkategorier 2040. När det gäller yrkeslärarutbildade väntas en stor brist på utbildade 2040.

Internationell verksamhet

Inom utgiftsområdet bedrivs en omfattande internationell verksamhet. Genom dialog och erfarenhetsutbyte skapas bättre förutsättningar för att möta gemensamma utmaningar. Det internationella samarbetet inom utgiftsområdet sker framför allt inom EU, Bolognaprocessen, OECD, Nordiska ministerrådet, Unesco och Europarådet.

EU-samarbetet inom utbildningsområdet utgår ifrån ett samarbetsramverk som antogs 2021, Ett strategiskt ramverk för europeiskt samarbete inom utbildning för ett europeiskt utbildningsområde 2021–2030. Programmet Erasmus+ bidrar till att uppfylla målen i ramverket. Förutsättningarna för forskning och innovation har sin grund i Lissabonfördraget artikel 179, samt ramprogrammet för forskning och innovation, Horisont Europa.

Under våren 2023 var Sverige ordförande i EU. Under det svenska ordförandeskapet godkände UUKI-rådet (Ministerrådet för utbildning, ungdom, kultur och idrott) två rådsslutsatser och en rådsresolution med koppling till utgiftsområdet. Inom det forskningspolitiska området godkände Konkurrenskraftsrådet (forskning och rymd) tre rådslutsatser med koppling till utgiftsområdet. Se vidare i budgetpropositionen för 2024 (prop. 2023/24:1 utg.omr. 16 avsnitt 2.5).

Inom ramen för Nordiska ministerrådet för utbildning och forskning (MR-U) styrs arbetet på en övergripande nivå av ländernas gemensamma vision Vår vision 2030, som slår fast att Norden ska vara världens mest hållbara och integrerade region 2030. Arbete med att ta fram ett nytt samarbetsprogram för hur sektorn ska arbeta under perioden 2025–2030 påbörjades under 2023. Under 2023 påbörjades även arbetet med att förbereda det svenska ordförandeskapet i MR-U som pågår under 2024.

Genom svenskt deltagande i OECD:s internationella storskaliga studier, såsom PISA och PIAAC, kan regeringen följa kunskapsutvecklingen över tid bland svenska 15-åringar och den vuxna befolkningen. Analyser av datamaterialet från internationella storskaliga studier och OECD:s insamling av utbildningsstatistik från medlemsländerna bidrar till en större förståelse av vilken politik som leder till ett framgångsrikt utbildningssystem. Vägledande för OECD:s verksamhet inom utbildningsområdet är bl.a. den ministerdeklaration som antogs 2022 med likvärdighet, hållbar utveckling och livslångt lärande som några av fokusområdena.

Sveriges engagemang i Unesco tar sin utgångspunkt i strategin för Sveriges samarbete med Unesco 2022–2025 (U2022/01450). För strategiperioden gäller två fokusområden – allas rätt till utbildning och allas rätt till yttrandefrihet. Vid generalkonferensen 2023 antogs bl.a. en rekommendation om utbildning för fred, mänskliga rättigheter och hållbar utveckling. Vid en extrainsatt generalkonferens valdes USA åter in som medlem i organisationen.

Inom ramen för Europarådets verksamhet bidrar Sverige till att säkerställa rätten till utbildning av god kvalitet för alla.

2.6 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder för lärar- och förskollärarsituationen i skolväsendet

Utbildningsutskottet har framhållit att det är angeläget att få en samlad redovisning av skolans personalsituation (bet. 2014/15:UbU1). Följande indikatorer används för att mäta lärar- och förskollärarsituationen.

Indikatorer för personalens utbildning och behörighet

- andel av personalen/lärarna som har pedagogisk högskoleexamen inom skolväsendet
- andel lärare och förskollärare med legitimation och behörighet i skolväsendet.

Indikatorer för lärar- och förskollärarutbildning

- söktryck till yrkesexamensprogrammen
- antal nybörjarstudenter på yrkesexamensprogrammen
- antal examinerade från yrkesexamensprogrammen.

Indikatorer för lärar- och förskollärarförsörjning

- framtida examinationsbehov samt beräknad examination av lärare och förskollärare
- andel arbetsgivare som uppger brist på personal inom pedagogik och med lärarutbildning.

2.7 Resultatredovisning för lärar- och förskollärarsituationen i skolväsendet

Personalens utbildning och behörighet

Nedan redovisas personalens utbildning och behörighet i de olika skolformerna som ingår i skolväsendet inklusive fritidshemmet samt behörigheten för ett urval av ämnen i grundskolan och gymnasieskolan. När det gäller komvux så redovisas komvux som anpassad utbildning, komvux i svenska för invandrare (sfi) och övriga komvux-utbildningar var för sig.

Indikator: Andel av personalen/lärarna som har pedagogisk högskoleexamen inom skolväsendet

Tabell 2.5 visar andelen anställda som har en pedagogisk högskoleexamen. Andelen varierar i skolväsendet. Den största andelen lärare med en pedagogisk examen återfinns inom komvux som anpassad utbildning och sfi, anpassad grundskola, specialskola och grundskola. Minst andel anställda med en pedagogisk examen finns inom förskola och fritidshem. Andelen med en pedagogisk examen har ökat något i exempelvis grundskolan och gymnasieskolan 2023 jämfört med 2022. Andelen lärare med en pedagogisk högskoleexamen är i allmänhet större bland kvinnor än bland män. Bland lärarna i grundskolan läsåret 2023/24 hade 87 procent av kvinnorna och 75 procent av männen en pedagogisk högskoleexamen.

Tabell 2.5 Andelen anställda (omräknat till heltidstjänster) med en pedagogisk högskoleexamen

Procent

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Förskola	53	53	45	44	42	42	42	42	43	42	42	43
Förskoleklass	83	83	83	82	79	77	76	75	77	77	77	77
Grundskola	86	86	86	85	82	81	81	81	82	82	83	84
Anpassad grundskola	81	88	88	88	85	84	83	83	83	84	84	85
Specialskola	85	81	82	83	83	76	78	81	82	86	84	84
Sameskola	73	58	51	64	62	73	73	68	76	72	79	80
Fritidshem	54	53	51	47	42	39	37	37	37	36	35	35
Gymnasieskola	78	79	79	80	79	78	79	80	80	81	82	83
Anpassad gymnasieskola	79	84	84	84	84	83	81	81	81	80	81	82
Komvux[1]	83	85	84	84	85	83	81	83	81	80	80	81
Sfi	76	75	76	73	71	71	72	76	80	81	83	84
Komvux som anpassad utbildning[2]	91	90	90	90	88	89	89	90	90	89	89	89

[1] Avser komvux på grundläggande och gymnasial nivå.

[2] Avser komvux som anpassad utbildning på grundläggande och gymnasial nivå.

Källa: Statens skolverk.

Indikator: Andel lärare och förskollärare med legitimation och behörighet i skolväsendet

I tabell 2.6 visas andelen lärare och förskollärare med legitimation och behörighet. När det gäller förskolan visas den andel av personalen som arbetar med barn och som är förskollärare med legitimation och behörighet. Tabellen visar att det finns stora skillnader inom skolväsendet. Andelen lärare och förskollärare med legitimation och behörighet är störst i förskoleklassen, där 87 procent av alla lärare och förskollärare hade legitimation och behörighet hösten 2023. Andelen lärare med legitimation och behörighet är minst i anpassade grundskolan, där endast 12 procent av alla lärare hade legitimation och behörighet. Det krävs som huvudregel dels en behörighetsgivande lärar- eller förskollärarexamen, dels en speciallärarexamen för att vara behörig att bedriva undervisning i anpassade grundskolan. Den låga behörigheten hänger troligen samman med att de anställda lärarna saknar en speciallärarutbildning, men kan även bero på att ämnesbehörighet saknas.

Tabell 2.6 Andelen lärare och förskollärare (omräknat till heltidstjänster) med legitimation och behörighet

Procent

	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Förskola	41	40	40	40	41	41	41	41
Förskoleklass		84	85	84	86	86	86	87
Grundskola	71	71	71	70	71	71	71	72
Anpassad grundskola	21	20	18	17	16	14	12	12
Specialskola	36	30	33	34	37	39	43	44
Gymnasieskola	80	81	81	82	82	84	83	84
Anpassad gymnasieskola	20	21	19	18	19	19	17	16
Komvux grundläggande nivå[1]	78	76	74	76	78	78	79	80
Komvux gymnasial nivå[1]	80	77	75	75	75	75	75	74
Sfi	37	37	41	45	51	53	55	57
Komvux som anpassad utbildning[2]	32	38	39	37	37	35	34	33

Anm.: Könsuppdelad statistik publiceras inte.

[1] Uppgifterna för komvux på grundläggande och gymnasial nivå är exklusive lärare hos extern utbildningsanordnare.

[2] Omfattar komvux som anpassad utbildning på grundläggande och gymnasial nivå.

Källa: Statens skolverk.

I tabell 2.7 sammanfattas andelen legitimerade och behöriga lärare för ett urval av ämnen. Det finns skillnader i andelen legitimerade och behöriga lärare mellan olika ämnen. Bland ämnena i urvalet är andelen lärare med legitimation och behörighet störst i svenska, medan den är minst i svenska som andraspråk. En jämförelse mellan 2022 och 2023 visar för de flesta ämnen på små skillnader mellan åren, men i det fall det skett förändringar är det oftast en högre andel legitimerade och behöriga lärare 2023. När det gäller svenska som andraspråk har det skett en viss minskning av andelen legitimerade och behöriga lärare i grundskolans årskurs 1–3 och 4–6, medan det skett en viss ökning i årskurs 7–9 och i gymnasieskolan. Även inom komvux på gymnasial nivå är andelen legitimerade och behöriga lärare mindre i svenska som andraspråk. Inom komvux på grundläggande nivå är andelen behöriga och legitimerade lärare överlag högre än på den gymnasiala nivån.

Tabell 2.7 Andel legitimerade och behöriga lärare (omräknat till heltidstjänster) i ett urval av ämnen

Procent

	2019	2020	2021	2022	2023
Grundskolan, årskurs 1–3					
Svenska	87	89	89	90	90
Svenska som andraspråk	68	66	63	63	61
Engelska	51	52	53	56	57
Matematik	85	87	87	88	89
Fysik	68	69	70	71	72
Historia	62	64	65	65	66
Grundskolan, årskurs 4–6					
Svenska	77	79	79	79	80
Svenska som andraspråk	37	37	35	34	33
Engelska	64	66	66	66	66
Matematik	76	78	78	79	80
Fysik	66	66	66	67	66
Historia	66	66	65	65	65
Grundskolan, årskurs 7–9					
Svenska	75	77	77	76	76
Svenska som andraspråk	49	51	52	52	55
Engelska	72	74	76	76	78
Matematik	72	72	72	70	72
Fysik	60	58	55	53	52
Historia	80	80	79	79	80
Gymnasieskolan					
Svenska	90	90	91	91	92
Svenska som andraspråk	42	46	47	49	51
Engelska	86	88	90	90	90
Matematik	79	81	82	82	83
Fysik	83	84	85	86	88
Historia	91	91	92	92	92

Anm.: Könsuppdelad statistik publiceras inte.

Källa: Statens skolverk.

Personaltäthet i skolväsendet

Tabell 2.8 visar personaltätheten inom skolväsendet. De verksamheter som har det högsta antalet anställda per barn eller elev är förskola, anpassad grundskola, specialskola och anpassad gymnasieskola. Mellan 2022 och 2023 var personaltätheten i de flesta skolformer bibehållen eller ökande. En viss minskad personaltäthet syns exempelvis för fritidshemmen.

Tabell 2.8 Personaltäthet i skolväsendet

Antalet barn/elever per helårsarbetande

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Förskola	5,3	5,3	5,3	5,2	5,1	5,1	5,1	5,2	5,1	5,1	5,1	5,1
Förskoleklass	15,5	16,4	16,5	16,4	16,6	14,7	14,6	14,3	14,5	14,4	14,2	14,0
Grundskola	12,1	12,1	12,1	12,2	12,0	12,1	12,1	12,2	12,2	12,2	12,0	12,0
Anpassad grundskola	3,5	3,7	3,9	3,9	3,8	3,9	3,9	4,1	4,2	4,3	4,2	4,2
Specialskola	2,9	3,2	3,2	3,3	3,4	3,0	3,3	3,2	3,1	3,2	3,2	2,9
Sameskola	8,6	6,5	5,6	6,2	5,8	5,3	5,3	5,7	6,0	6,1	6,2	6,2
Fritidshem	20,1	21,3	21,8	21,9	21,7	20,9	20,5	20,7	20,4	20,6	20,6	21,3
Gymnasieskola	12,1	12,1	11,9	11,9	11,9	11,7	11,9	12,1	12,2	12,3	12,2	12,3
Anpassad gymnasieskola	4,2	4,1	3,9	3,7	3,6	3,7	3,7	3,8	4,0	3,9	3,9	3,9
Komvux[1]	17,3	17,5	17,5	16,5	15,5	14,0	13,5	14,7	13,6	11,1	9,9	9,4
Sfi	25,4	24,8	26,1	24,1	22,2	22,5	22,2	24,6	23,9	22,6	22,4	23,1
Komvux som anpassad utbildning[2]	17,6	17,6	16,2	15,5	15,0	13,5	14,3	13,7	13,7	14,6	14	14,3

[1] Avser komvux på grundläggande och gymnasial nivå.

[2] Avser komvux som anpassad utbildning på grundläggande och gymnasial nivå.

Källa: Statens skolverk.

Annan pedagogisk personal

I SCB:s lärarregister finns sedan 2013 uppgifter om annan pedagogisk personal. Annan pedagogisk personal har definierats som personal som har pedagogiska arbetsuppgifter, men som inte bedriver egen undervisning, exempelvis lärarassistenter och studiehandledare på modersmål. Både i grundskolan och gymnasieskolan har antalet annan pedagogisk personal mer än tredubblats sedan 2013. Läsåret 2023/24 minskade antalet annan pedagogisk personal i grundskolan med knappt 800 heltidstjänster eller 4 procent. Samtidigt minskade antalet elever i grundskolan med 0,1 procent. I gymnasieskolan var antalet annan pedagogisk personal 2023/24 marginellt högre jämfört med föregående läsår.

I grundskolan var den totala personaltätheten läsåret 2023/24 densamma som föregående läsår, om både lärare och annan pedagogisk personal räknas med. År 2013 gick det 11,2 elever per pedagogisk personal i grundskolan medan antalet 2023 uppgick till 9,9. Samtidigt har lärartätheten under den här perioden varit relativt oförändrad, se diagram 2.12. Den här utvecklingen tyder på att huvudmännen delvis har hanterat lärarbristen i grundskolan genom att anställa annan personal som kan avlasta lärarna.

Statistiken över annan pedagogisk personal finns sedan 2017/18 uppdelad på lärarassistenter, studiehandledare på modersmål och övriga. Det är lärarassistenterna som har blivit fler sett ur det längre perspektivet, 2023 minskade däremot antalet med 200 heltidstjänster i grundskolan. I både grundskolan och gymnasieskolan har antalet lärarassistenter mer än fördubblats sedan läsåret 2017/18, även om det skett en viss minskning senaste läsåret. Samtidigt har antalet studiehandledare på modersmål minskat i takt med ett minskat antal nyanlända.

Diagram 2.12 Personaltäthet och lärartäthet i grundskolan och gymnasieskolan

Antal elever per lärare respektive pedagogisk personal (heltidstjänster)

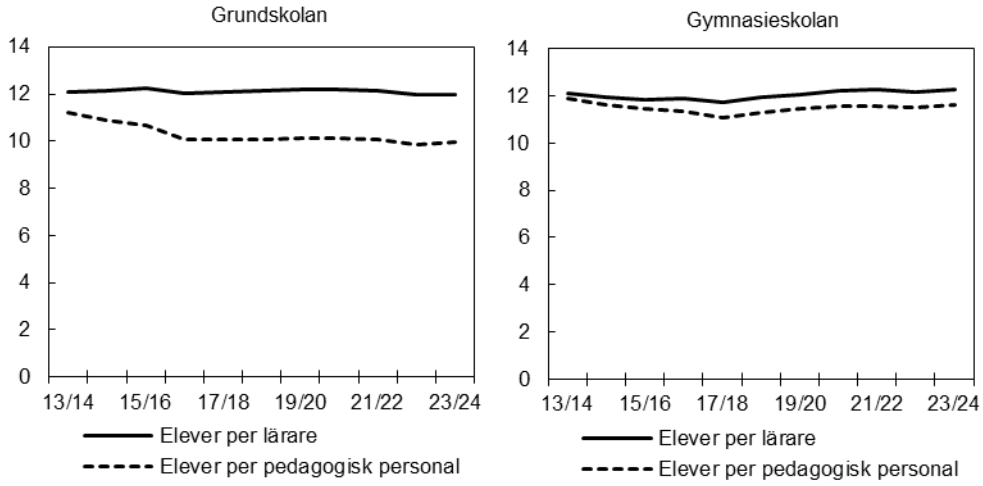

Anm.: Med pedagogisk personal avses lärare och annan pedagogisk personal.

Källa: Statens skolverk.

Könsfördelning hos den pedagogiska personalen i skolväsendet

Diagram 2.13 visar könsfördelningen hos den pedagogiska personalen i skolväsendet 2013 och 2023. Den enda skolformen med jämn könsfördelning är gymnasieskolan där 52 procent av lärarna var kvinnor och 48 procent var män 2023. I övriga skolformer är det fler kvinnor än män. Mest ojämn var könsfördelningen bland anställda i förskolan med 96 procent kvinnor och 4 procent män. I fritidshemmet har könsfördelningen de senaste tio åren blivit mer jämn. Andelen män har ökat från 24 procent 2013 till 32 procent 2023. I förskoleklassen har andelen män ökat från 6 procent till 8 procent. I några skolformer har könsfördelningen de senaste tio åren blivit mindre jämn. Det gäller t.ex. i komvux där andelen kvinnor bland lärarna de senaste tio åren ökat från 68 procent till 72 procent.

Diagram 2.13 Könsfördelning hos den pedagogiska personalen i skolväsendet

Procentuell fördelning av heltidstjänsterna

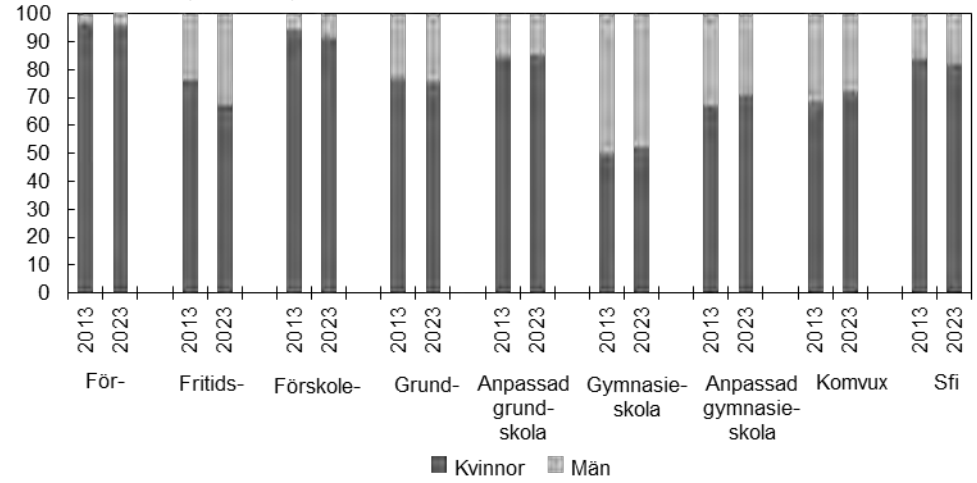

Anm.: Med pedagogisk personal avses lärare, anställda som arbetar med barn i förskolan och anställda som arbetar med elever i fritidshemmen och förskoleklassen.

Källa: Statens skolverk.

Lärar- och förskollärarutbildning

Indikator: Söktryck till yrkesexamensprogrammen

Antalet behöriga förstahandssökande har ökat kraftigt sedan lärar- och förskollärarutbildningarna gjordes om 2011. Antalet behöriga förstahandssökande höstterminen 2023 uppgick till drygt 17 300 personer, en ökning med 55 procent sedan 2011. Antalet har dock minskat sedan föregående hösttermin då antalet uppgick till ca 19 000. Sett över hela perioden var andelen behöriga förstahandssökande som flest höstterminen 2021 då antalet uppgick till ca 20 600. Andelen män bland de förstahandssökande har de senaste åren legat konstant runt 25 procent, höstterminen 2023 minskade andelen män marginellt till 24 procent. Höstterminen 2023 antogs knappt 13 000 personer, vilket är 3 700 fler än 2011, men en minskning sedan föregående hösttermin med drygt 840 antagna. Av de antagna hösten 2023 var 26 procent män och 74 procent kvinnor. Könsfördelningen har varit relativt konstant de senaste åren.

I diagram 2.14 redovisas utvecklingen av antalet behöriga förstahandssökande, antalet antagna och söktrycket till de fyra lärarprogrammen som leder till förskollärarexamen, grundlärarexamen, ämneslärarexamen och yrkeslärarexamen. Grundlärarutbildningen har haft en särskilt positiv utveckling med allt fler behöriga förstahandssökande sedan 2011, även om antalet har minskat höstterminen 2023 jämfört med rekordnivån höstterminen 2021. Höstterminen 2023 gick det 1,3 behöriga förstahandssökande per antagen. Ämneslärarutbildningen har haft en långsiktig positiv utveckling, men antalet behöriga förstahandssökande minskade höstterminen 2023 till en lägre nivå än innan pandemin. Höstterminen 2023 gick det närmare 1,2 behöriga förstahandssökande per antagen. Söktrycket till den kompletterande pedagogiska utbildningen, som är en kortare utbildning för dem som redan har läst ämnesstudierna och som leder till ämneslärarexamen, uppgick höstterminen 2023 till 1,6 behöriga sökande per antagen. Det är en minskning jämfört med höstterminen 2022 då det gick 1,7 behöriga sökande per antagen. Samtidigt var det fler behöriga sökande höstterminen 2023 än 2022 men i och med att antalet antagna ökade mer än antalet sökande så minskade söktrycket.

Söktrycket till förskollärarutbildningen har minskat jämfört med höstterminen 2013 och 2014 då söktrycket var högst med 2,1 behöriga förstahandssökande per antagen. Höstterminen 2023 var motsvarande tal 1,4. Söktrycket till yrkeslärarutbildningen uppgick höstterminen 2023 till 1,3 behöriga förstahandssökande per antagen. Jämfört med höstterminen 2022 har antalet antagna ökat något, antalet behöriga förstahandssökande har däremot inte ökat. Söktrycket till speciallärar- och specialpedagogutbildningarna uppgick höstterminen 2023 till 1,4 respektive 2,3 behöriga sökande per antagen. Vad gäller specialpedagogexamen är det en viss ökning jämfört med föregående hösttermin.

Diagram 2.14 Antal behöriga förstahandssökande, antagna och söktryck till de fyra lärarprogrammen, höstterminerna

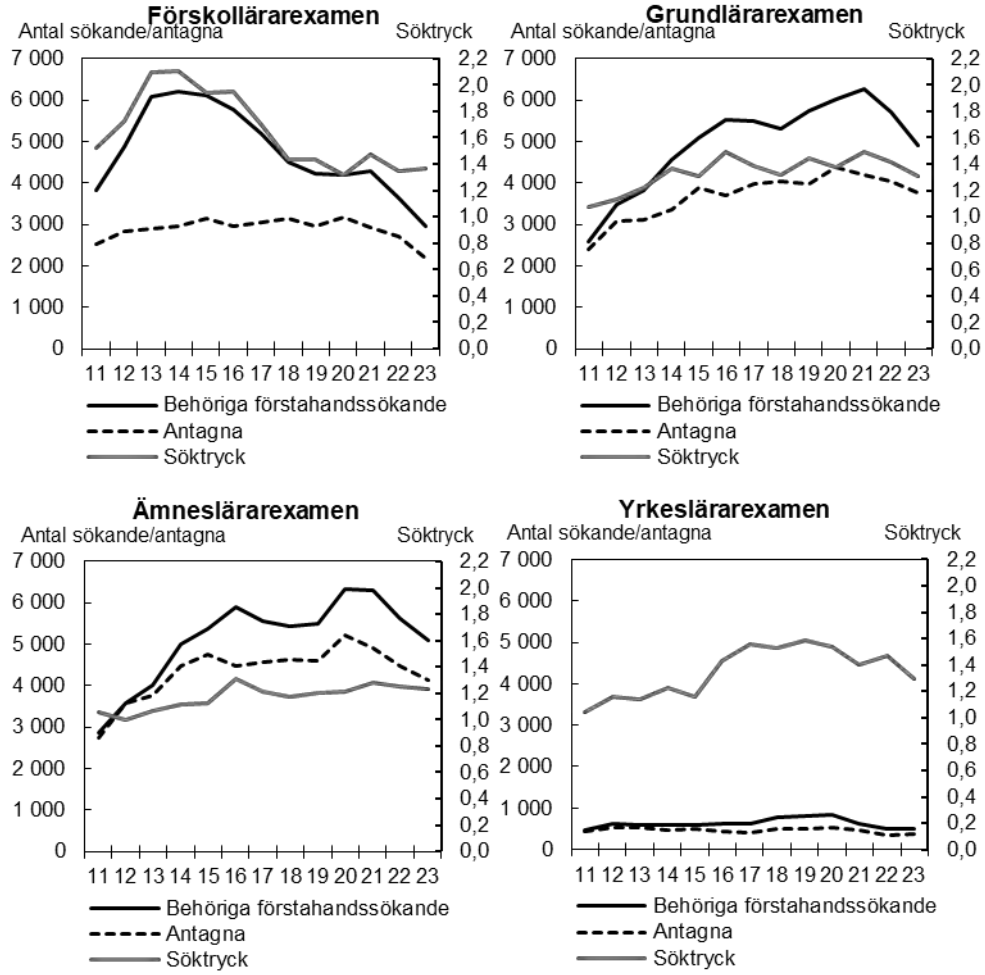

Anm.: Söktryck definieras som antal behöriga förstahandssökande per antagen.

Källa: Statistiska centralbyrån.

Indikator: Antal nybörjarstudenter på yrkesexamensprogrammen

I diagram 2.15 redovisas antalet nybörjare på vissa program läsåren 2011/12–2022/23, dvs. de som har blivit antagna och också påbörjat utbildningen. Totalt sett var det ca 14 000 programnybörjare på lärar- och förskollärarutbildningarna läsåret 2022/23, vilket var en minskning med närmare 2 200 personer jämfört med föregående läsår. Antalet programnybörjare är nu lägre än innan pandemin. Antalet programnybörjare 2022/23 minskade på samtliga utbildningar förutom på specialpedagogutbildningen. Det är fler kvinnor än män som påbörjar en lärarutbildning. Totalt sett var 75 procent kvinnor och 25 procent män. Mest ojämn var könsfördelningen bland nybörjare på förskollärarutbildningen med 95 procent kvinnor och 5 procent män. Jämnast könsfördelning var det bland nybörjare på ämneslärarutbildningen där andelen kvinnor läsåret 2022/23 var 57 procent medan andelen män var 43 procent. Könsfördelningen har varit relativt konstant de senaste tio läsåren.

Diagram 2.15 Antal programnybörjare per yrkesexamensprogram

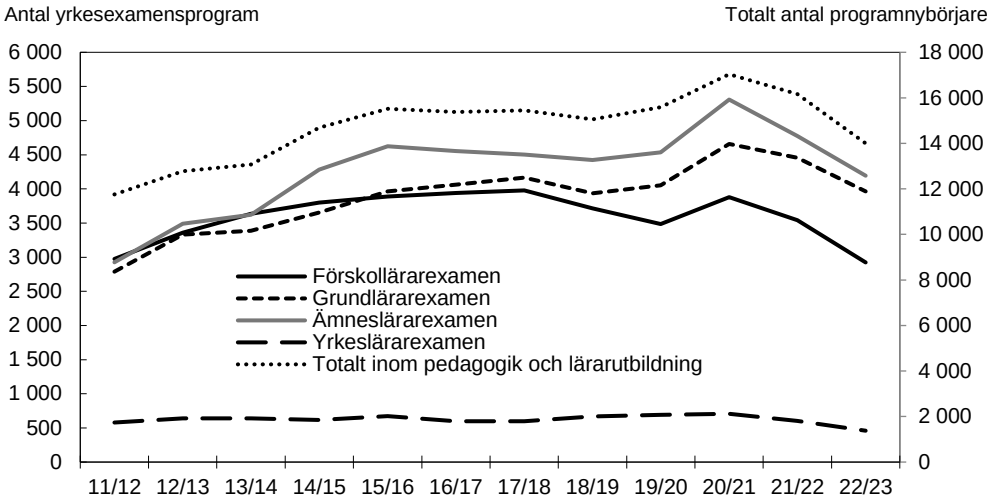

Anm.: På sekundäraxeln visas totalt antal programnybörjare på yrkesexamensprogram inom pedagogik och lärarutbildning (förskollärarexamen, grundlärarexamen, yrkeslärarexamen, ämneslärarexamen, folkhögskollärarexamen, speciallärarexamen, specialpedagogexamen samt ospecificerad lärarexamen).

Källa: Universitetskanslersämbetet.

Indikator: Antal examinerade från yrkesexamensprogrammen

Diagram 2.16 visar antalet lärar- och förskollärarexamina som utfärdats läsåren 1993/94–2022/23. Under perioden har i genomsnitt 8 960 personer per år fått en sådan examen. Antalet examinerade var som lägst 2000/01 med omkring 6 200 examina medan antalet var som högst 2010/11 med närmare 13 200 examina. Att så många examinerades då har sannolikt att göra med det krav på legitimation för lärare och förskollärare som infördes 2011. Läsåret 2022/23 examinerades ca 11 000 lärare och förskollärare, en minskning med ca 560 personer eller 5 procent sedan föregående läsår, men en fortsatt hög nivå sett över hela perioden.

Diagram 2.16 Antal lärar- och förskollärarexamina

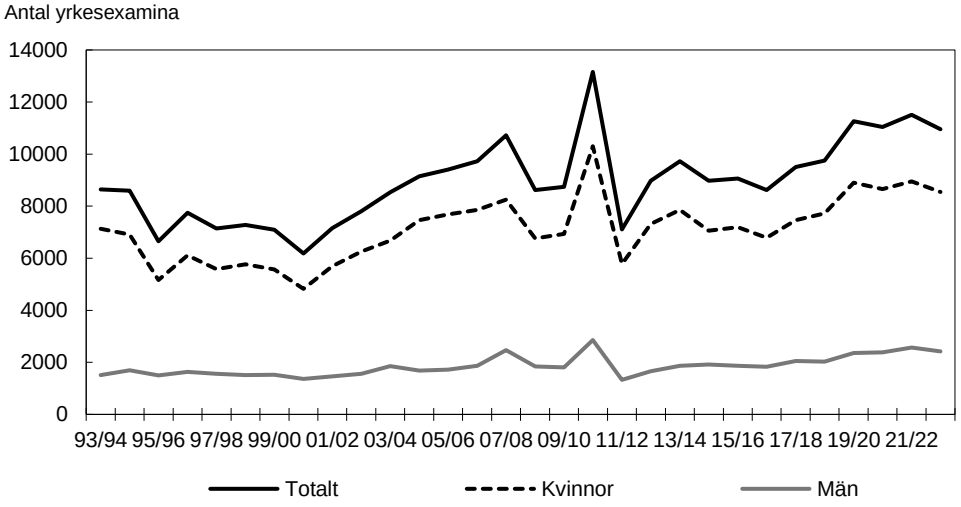

Anm.: Avser lärarutbildning för förskola och fritidsverksamhet, lärarutbildning för grundskolans lägre åldrar, ämneslärarutbildning, lärarutbildning i praktiskt/estetiskt ämne, pedagogik och lärarutbildning samt övrig/ospecificerad utbildning (här ingår speciallärar- och specialpedagogutbildning).

Källa: Statistiska centralbyrån.

Diagram 2.17 visar antalet examinerade efter typ av vissa examina. Läsåret 2022/23 minskade antalet examinerade förskollärare, grundlärare och yrkeslärare jämfört med föregående läsår. Antalet examinerade ämneslärare var ungefär detsamma som föregående läsår. Antalet examinerade speciallärare och specialpedagoger uppgick

2022/23 till 650 respektive 570. Jämfört med föregående läsår är det en ökning med drygt 100 speciallärare medan antalet examinerade specialpedagoger var ungefär på samma nivå. Könsfördelningen bland de examinerade är mer ojämn än bland lärarutbildningarnas nybörjarstudenter eftersom genomströmningen är större bland kvinnor än bland män (se nästa avsnitt). Av de examinerade 2022/23 var 78 procent kvinnor och 22 procent män. Jämnast var könsfördelningen bland examinerade ämneslärare med 59 procent kvinnor och 41 procent män. Av dem med förskollärarexamen var 96 procent kvinnor och 4 procent män.

Diagram 2.17 Antal examina efter typ av yrkesexamen

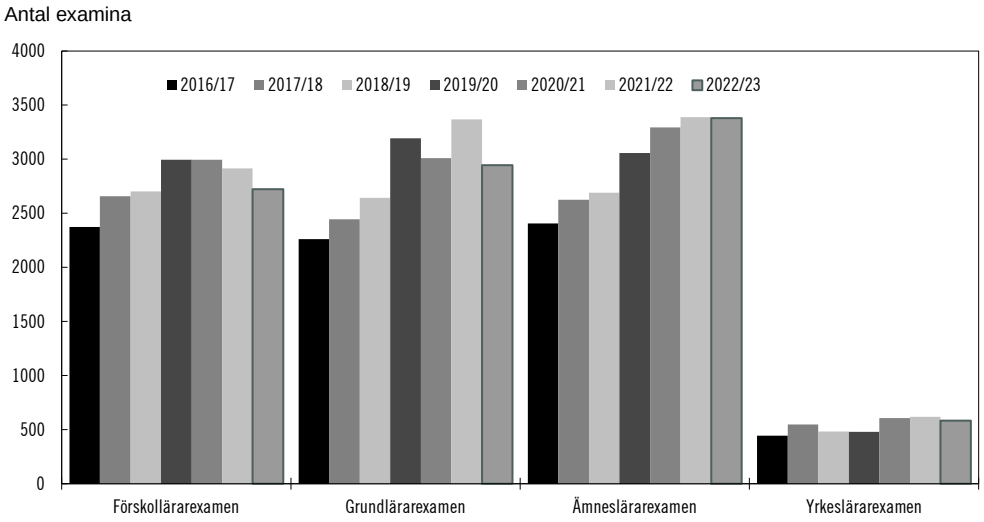

Anm.: Ämneslärarexamen avser ämneslärarexamen mot gymnasieskolan och grundskolan 7–9. Den innehåller även lärarexamen mot ämneslärare (den tidigare lärarutbildningen). Grundlärarexamen avser både grundlärarexamen mot f–3, 4–6 och fritidshem. Den innehåller även lärarexamen för grundskolans lägre åldrar (den tidigare lärarutbildningen).
Källa: Statistiska centralbyrån.

Genomströmning på yrkesexamensprogrammen

Diagram 2.18 visar genomströmningen för nybörjare på förskollärarutbildningen, grundlärarutbildningen, yrkeslärarutbildningen och ämneslärarutbildningen. Genomströmningen mäts genom examen senast tre år efter nominell studietid. Med nominell studietid menas normalstudietiden för den som studerar på heltid. Det finns uppgifter om genomströmning för sex årgångar nybörjare på utbildningar till förskollärarexamen och grundlärarexamen medan det ännu bara finns uppgifter om genomströmning för fyra årgångar nybörjare på utbildningar till ämneslärarexamen. Genomströmningen har ökat för nybörjare på utbildningar till grundlärarexamen, yrkeslärarexamen och ämneslärarexamen, medan genomströmningen varit mer stabil för nybörjare på utbildningar till förskollärarexamen. Det är bland nybörjare på utbildningar till förskollärarexamen som genomströmningen är högst, medan nybörjare på utbildningar till ämneslärarexamen har lägst genomströmning. Genomströmningen för nybörjare på utbildningar till ämneslärarexamen har sannolikt påverkats av att allt fler läser den kompletterande pedagogiska utbildningen (KPU), en kortare utbildning för dem som redan läst ämnesstudierna och som leder till ämneslärarexamen. Genomströmningen för KPU är relativt hög. Universitetskanslersämbetet har uppskattat att drygt två av tre tar en ämneslärarexamen inom fem år. KPU-studenterna utgjorde 12 procent av nybörjarna läsåret 2012/13. De senaste åren har andelen legat runt 25 procent.

Bland nybörjare på utbildningar till speciallärarexamen läsåret 2018/19 var genomströmningen 74 procent. Bland nybörjare på utbildningar till specialpedagogexamen samma läsår var genomströmningen 76 procent. Kvinnor har en högre genomströmning än män. Det gäller för alla lärarutbildningarna. Särskilt stor är

skillnaden i genomströmning mellan kvinnor och män som påbörjar förskollärarutbildningen, ca 30 procentenheter, medan skillnaden är mindre mellan kvinnor och män som påbörjar ämneslärarutbildningen, drygt 10 procentenheter.

Diagram 2.18 Programnybörjare olika år som tagit examen inom nominell studietid + 3 år

Procent

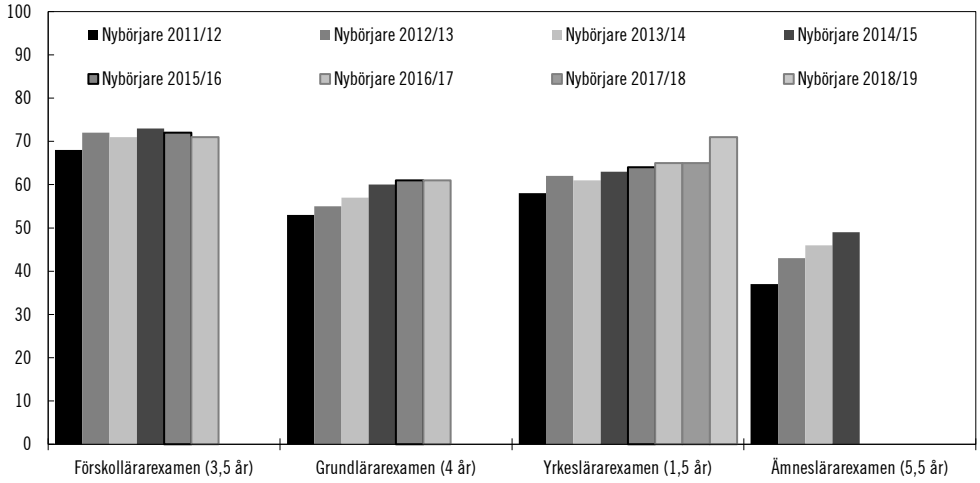

Anm.: Nominell studietid för programmet anges inom parentes.
Källa: Statistiska centralbyrån.

Lärar- och förskollärarförsörjning

Skolverket har haft i uppdrag att i samarbete med Universitetskanslersämbetet ta fram återkommande prognoser över skolväsendets behov av lärare och förskollärare (U2016/02335). Uppdraget redovisades första gången i december 2017, därefter i december 2019 och slutligen i december 2021. Skolverket har enligt förordningen (2015:1047) med instruktion för Statens skolverk ett fortsatt ansvar för att göra prognoser över skolans och förskolans behov av legitimerade och behöriga lärare och förskollärare. Skolverket aviserar i sin Lärarprognos från 2021 att nästa prognos ska publiceras under 2024.

Enligt befolkningsprognosen 2024 från SCB väntas antalet barn i åldrarna 1–5 och 6–15 år att minska kommande år. Antalet barn i åldrarna 16–18 väntas öka de närmast kommande åren för att därefter minska.

Indikator: Framtida examinationsbehov samt beräknad examination av lärare och förskollärare

Enligt Skolverkets senaste prognos 2021 kommer det att fortsätta att vara brist på behöriga lärare och förskollärare fram till 2035. Cirka 12 000 behöriga lärare och förskollärare väntas saknas 2035. För en mer detaljerad beskrivning se budgetproposition för 2023 (prop. 2022/23:1 utg.omr. 16).

SCB:s befolkningsprognos från 2021 ligger till grund för Skolverkets lärarprognos från 2021. SCB:s senaste befolkningsprognos publicerades i april 2024. I den nya prognosen antas färre barn i förskoleåldrar och grundskoleåldrar än i den prognos som låg till grund för Skolverkets lärarprognos. Detta minskar efterfrågan på lärare men samtidigt kan tillgången på lärare minska i och med en minskning av antalet nybörjare på lärarutbildningarna.

Indikator: Andel arbetsgivare som uppger brist på personal inom pedagogik och med lärarutbildning

Enligt Arbetskraftsbarometern 2023 från SCB råder det främst brist på nyutexaminerade yrkeslärare. Arbetsgivarna rapporterar även brist på ämneslärare i matematik och NO i årskurs 7–9, grundlärare med inriktning mot fritidshem och speciallärare och specialpedagoger, se tabell 2.9. För dessa grupper har bristen varit tydlig i flera år.

Tabell 2.9 Andel arbetsgivare som uppger brist på nyutexaminerad och yrkeserfaren personal inom pedagogik och lärarutbildning

Procent

	Nyutexaminerade			Yrkeserfarna		
	2021	2022	2023	2021	2022	2023
Förskollärarutbildning	34	60	44	44	64	70
Grundlärarutbildning: Fritidshem	70	84	67	72	84	69
Grundlärarutbildning: f–3 och 4–6	26	49	22	52	57	28
Ämneslärarutbildning 7–9: Matematik/NO	83	74	66	72	85	63
Ämneslärarutbildning 7–9: Språk/SO	36	47	56	52	54	55
Ämneslärarutbildning gymn.: Matematik/naturv.	31	38	52	34	39	38
Ämneslärarutbildning gymn.: Hist/samh/religion	5	10	23	4	16	21
Ämneslärarutbildning gymn.: Språk	22	40	32	40	48	30
Speciallärar- och specialpedagogutbildning	61	65	70	62	68	72
Yrkeslärarutbildning	75	86	86	48	85	67

Källa: Statistiska centralbyrån.

Statliga insatser

Fortsatt utveckling av professionsprogrammet

Den 13 maj 2024 redovisade Skolverket uppdraget om ett nationellt professionsprogram (U2022/02319 och U2023/01870). Skolverkets arbete med uppdraget har skett tillsammans med Rådet för professioner i skolväsendet. Redovisningen innehåller bl.a. förslag på förordning om nationellt meriteringssystem för legitimerade lärare och förskollärare inom skolväsendet. Redovisningen remitterades den 27 juni 2024.

Utvärdering av statsbidrag för fortbildning av lärare och förskollärare

Den 29 juni 2023 gav regeringen uppdrag till Skolverket att utvärdera det nya statsbidraget som ges i enlighet med förordningen (2023:144) om statsbidrag för fortbildning av lärare och förskollärare som trädde i kraft den 1 juli 2023. Uppdraget innebär bl.a. att Skolverket ska analysera hur de ändrade villkoren för statsbidrag för fortbildning påverkar myndighetens möjligheter att planera för fortbildningen och berörda lärosätens möjligheter att erbjuda fortbildning som uppdragsutbildning. Skolverket ska också analysera hur de ändrade villkoren för statsbidraget påverkat nyttjandet av statsbidraget samt analysera hur genomströmningen påverkats sedan de ändrade villkoren för statsbidraget infördes.

Utöver ovanstående finns ett flertal pågående satsningar som har redovisats i tidigare budgetpropositioner.

2.8 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Sverige är i flera avseenden en framstående kunskaps- och forskningsnation som präglas av hög kvalitet

Sammantaget nås målet för utgiftsområdet då Sverige i flera avseenden är en framstående kunskaps- och forskningsnation som präglas av hög kvalitet. Det visar de indikatorer som används för att bedöma hur Sverige ligger till i jämförelse med andra länder. I bedömningen av måluppfyllelsen tas enbart hänsyn till utvecklingen enligt kapitlets resultatindikatorer och inte till övriga kapitels indikatorer.

Andelen barn i förskolan är hög redan från tre års ålder, även om deltagandet är lägre bland barn med utländsk bakgrund, och det finns goda möjligheter att utbilda sig i Sverige. I Sverige är utbildningsnivån högre än snittet i OECD och det finns även flera olika möjligheter till livslångt lärande. Det är betydligt vanligare att utbilda sig i vuxen ålder i Sverige än det är i OECD i genomsnitt, något som bidrar positivt till Sveriges kompetensförsörjning. Positivt är också att det är en högre andel sysselsatta bland dem som nyligen avslutat sin utbildning i Sverige jämfört med EU. Det är även en mindre andel unga i Sverige än i OECD i genomsnitt som varken arbetar eller studerar.

Det finns dock anledning att uppmärksamma de utmaningar som Sverige står inför. Resultat från den senaste PISA-undersökningen från 2022 visar att svenska elevers kunskaper i matematik och läsförståelse har försämrats sedan undersökningen från 2018 och att resultatspridningen har ökat. Både i Sverige och i övriga OECD har likvärdigheten försämrats. Vad gäller likvärdighet är Sverige i ett internationellt perspektiv ett genomsnittligt land enligt de senaste PISA-resultaten.

Utöver detta visar de indikatorer som används för att följa upp utvecklingen av kompetensförsörjningen att de arbetslösas kompetens inte helt matchar behoven på arbetsmarknaden. SCB:s senaste Arbetskraftsbarometer visar att det fortsatt är brist på utbildade från flera av gymnasieskolans yrkesprogram och på ett flertal utbildningsgrupper inom vården. I många fall väntas dessutom dessa brister bestå även på sikt. Även bristen på yrkeslärare väntas bestå kommande år. Indikatorerna visar också att det är relativt vanligt att jobba inom ett yrke som inte matchar den utbildning man har.

Sverige är en framstående forskningsnation och när det gäller vetenskaplig produktivitet är Sverige ett av de länder som producerar flest vetenskapliga artiklar per miljon invånare. Den vetenskapliga produktionen i Sverige har dock minskat något sedan 2021, vilket också skett i andra jämförbara länder. Två länder där antalet vetenskapliga artiklar per miljon invånare fortsätter att öka är Finland och Kina. Kina var också det land i världen som publicerade flest vetenskapliga artiklar 2023.

Fler lärare med en lärarutbildning men visst minskat intresse för lärarutbildningarna

Antalet elever i skolväsendet har under lång tid ökat. Under 2023 minskade dock elevtalet som helhet även om det ser lite olika ut i olika skolformer. I förskoleklassen och i grundskolan minskade elevtalen under 2023. De minskade elevtalen har följts av ett minskat antal lärare. Under 2023 minskade också antalet lärare i skolväsendet. Minskningen av antalet lärare består helt och hållet av en minskning av antalet lärare som inte har en pedagogisk examen. Antalet lärare med en pedagogisk examen har fortsatt att öka under 2023, även andelen lärare med en pedagogisk examen har ökat inom de flesta skolformer, vilket är positivt.

Trots detta saknas fortfarande behöriga lärare. Lärarbehörigheten är dessutom särskilt låg i vissa ämnen, svenska som andraspråk och matematik samt naturorienterande ämnen i årskurs 7–9.

Skolverkets senaste lärarprognos från 2021 visar att bristen på lärare och förskollärare riskerar att uppgå till 12 000 år 2035. I december 2024 publiceras nästa lärarprognos. Den påverkas av ett minskat elevunderlag, men också av färre nybörjare på lärarutbildningarna.

Intresset för lärarutbildningarna var historiskt stort under covid-19-pandemin. Antalet nybörjare på lärarutbildningarna har sedan dess minskat och är nu mindre än innan covid-19-pandemin. Detta ska dock ses i ljuset av minskade elevantal kommande år vilket kan komma att påverka efterfrågan på lärare.

2.9 Politikens inriktning

Målet med regeringens politik för utgiftsområdet är att stärka och utveckla Sveriges position som en ledande kunskaps- och forskningsnation. Huvudprioriteringarna för politiken är höjda kunskapsresultat, ökad kvalitet och en mer likvärdig utbildning i grund- och gymnasieskolan samt att ge goda förutsättningar för att studera på utbildningar av hög kvalitet inom den kommunala vuxenutbildningen, yrkeshögskolan och högskolan. Kompetensbrister ska mötas och det ska finnas goda möjligheter att utbilda sig, med likvärdig kvalitet, oavsett var i landet man bor. Den akademiska friheten ska aktivt främjas och värnas för att bidra till ett öppet samhälle. Utbildnings- och forskningspolitiken ska svara mot de globala och nationella samhällsutmaningarna. En tydlig inriktning mot hög internationell kvalitet ska prägla såväl forskning och innovation som utbildning. Vetenskaplig excellens är avgörande för att Sverige ska kunna stärka sin konkurrenskraft och bevara sin ställning som ett av världens främsta forsknings- och innovationsländer. Regeringen avser att återkomma om den framtida inriktningen inom forskningsområdet i en forsknings- och innovationspolitisk proposition i slutet av 2024.

Utbildning och bildning ger kunskaper och perspektiv som ger möjlighet till personlig utveckling och skapar förutsättningar för ett aktivt deltagande i det demokratiska samhället. Alla barn, unga och vuxna ska oavsett bakgrund och uppväxtmiljö ges förutsättningar att lyckas med sin utbildning och bli rustade med kunskap, bildning och färdigheter. Kunskap och bildning tidigt i livet utgör basen för fortsatt lärande. Ett välfungerande utbildningssystem möjliggör ett livslångt lärande som ger varje människa möjlighet att fylla på med kunskap under hela livet oavsett var i landet man bor. Studiestödet spelar en betydande roll för möjligheterna till utbildning och omställningsstudiestödet ger goda möjligheter till vidareutbildning (utg.omr. 15). Genom folkhögskolors och studieförbunds olika verksamheter erbjuds även en bredd av möjligheter till utbildning och bildning (utg.omr. 17).

Även jämställdhetspolitikens delmål om jämställd utbildning präglar regeringens utbildningspolitik och arbetet inom utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning. Det innebär att kvinnor och män, flickor och pojkar, ska ha samma möjligheter och villkor när det gäller utbildning, studieval och personlig utveckling.

2.9.1 Stärkt kompetensförsörjning

Regeringens utbildningspolitik ska skapa förutsättningar för utbildning och forskning av hög kvalitet. Utbildning av hög kvalitet ger individen förutsättningar att utveckla sin kompetens och möjliggör etablering på arbetsmarknaden. För att Sverige ska stå starkt inför framtiden och fortsätta utvecklas som kunskapsnation är kompetensförsörj-

ningen avgörande. Genom stärkt kompetensförsörjning kan Sverige möjliggöra en effektiv klimatomställning, stärka industrins konkurrenskraft, stärka kvaliteten i skola och vård samt skydda och värna vårt demokratiska och öppna samhälle. Trots att det finns många som kan arbeta har välfärden och näringslivet svårt att hitta arbetskraft med rätt kompetens. Därför är det viktigt att arbetsmarknadens behov i större utsträckning får styra hur utbildningar inom gymnasieskolan och komvux dimensioneras. Därtill är det viktigt att universitet och högskolor i än högre grad använder sina resurser för att erbjuda utbildningar inom områden där det finns brist på kompetens. Information om satsningar på vuxnas lärande lämnas i respektive avsnitt samt i utgiftsområdena 15 Studiestöd och 17 Kultur, medier, trossamfund och fritid.

2.9.2 En strategi för fler STEM-utbildade (Science, Technology, Engineering and Mathematics)

Sverige är och har länge varit en framstående tekniknation, ett ingenjörsland. Sverige behöver dock fler personer med gedigna kunskaper inom naturvetenskap, teknik, ingenjörsvetenskap och matematik för att klara konkurrensen med andra länder. Den snabba utvecklingen inom både teknik och naturvetenskap understryker vikten av att lösa den kompetensbrist som finns i dag inom flera områden. För att Sverige även framöver ska vara en innovativ tekniknation i framkant krävs tillgång på kompetens och förutsättningar för unga och yrkesverksamma att kunna skaffa och upprätthålla en god kompetens genom arbetslivet.

Det är i förskolan och grundskolan som grunden läggs för barns förmåga och intresse för dessa ämnen. I den gymnasiala utbildningen fortsätter eleverna att utveckla sina kunskaper. Därför är det viktigt att redan från tidig ålder arbeta med att stärka matematikämnet i skolan och att flickors och pojkars intresse för naturvetenskap, teknik, ingenjörsvetenskap och matematik i stort främjas. Det är även helt avgörande att barn och elever får en god grund för fortsatt lärande genom goda språk-, läs- och skrivförmågor. I Sverige behöver fler unga välja STEM-ämnen inom gymnasieskolan och komvux, och fler kvinnor och män behöver utveckla intresse och ha behörighet för att kunna studera vidare på STEM-utbildningar inom den eftergymnasiala utbildningen, t.ex. olika ingenjörsutbildningar. Regeringen ska därför ta fram en STEM-strategi som spänner över hela utbildningssystemet, från förskola till forskarutbildning.

2.9.3 Stärk lärarna och förskollärarna

Lärare och förskollärare är de enskilt viktigaste faktorerna för kvaliteten i utbildningen inom skolan och förskolan. Lärar- och förskolläraryrkena behöver därför vara attraktiva så att fler lämpliga och motiverade studenter väljer att bli lärare, fler väljer att stanna kvar i yrket och att lärare som lämnat yrket väljer att återvända. Det är av det skälet viktigt att minska den administrativa bördan och skapa en god arbetsmiljö för lärare och förskollärare. Lärare och förskollärare behöver även ges bättre förutsättningar att kunna fokusera på sitt kärnuppdrag – undervisningen. Regeringen beslutade därför den 1 juni 2023 att ge en särskild utredare i uppdrag att föreslå åtgärder för att minska lärares och förskollärares administrativa börda (dir. 2023:72) och den 27 juni 2024 fick utredningen, genom ett tilläggsdirektiv, även i uppdrag att se över hur lärarnas undervisningstid och tid till för- och efterarbete kan regleras (dir 2024:64). Uppdraget ska redovisas senast den 3 mars 2025. Det är också viktigt att lärare, förskollärare och rektorer har möjligheter till relevant kompetensutveckling under hela sin karriär. Kopplat till detta redovisade Skolverket sitt regeringsuppdrag om det nationella professionsprogrammet den 14 maj 2024 (U2024/01380). Redovisningen remitteras under sommaren och hösten 2024.

Alla barn och elever ska få möta utbildade och kompetenta lärare och förskollärare som har djupa ämneskunskaper och kunskaper om inlärning, praktisk metodik och undervisning i praktiken. En lärar- och förskollärarutbildning som håller hög kvalitet och attraherar de bäst lämpade studenterna är ett prioriterat område för regeringen. Senast den 29 november 2024 ska en särskild utredare föreslå åtgärder för att utveckla lärar- och förskollärarutbildningarna (dir. 2023:11).

2.9.4 Fortsatt internationellt engagemang

Regeringen stärker kunskapsbasen för det nationella arbetet inom utbildnings- och forskningsområdet genom att aktivt delta i EU och andra internationella samarbeten som Nordiska ministerrådet, Bolognaprocessen, OECD och Unesco.

På rymdområdet är det internationella samarbetet betydande och ca 70 procent av Rymdstyrelsens budget läggs på projekt som utförs i program inom Europeiska rymdorganisationen (ESA) där Sverige är en av 22 medlemsstater.

Förhandlingar om nästa programperiod för Erasmus+ planeras att inledas hösten 2025. Inför förhandlingarna kommer regeringen att arbeta fram ett svenskt förhandlingsunderlag. Inför framtagandet av EU:s nästa ramprogram för forskning och innovation, och kommande förhandlingar, har ett svenskt positionspapper tagits fram med huvudprinciper som Sverige ser behöver värnas eller förbättras för att programmet ska bidra till utveckling, konkurrenskraft och välstånd i Europa. Viktigt är att huvudkriteriet vid medelstilldelning ska vara excellens, att den administrativa bördan för deltagare ska lättas och att regelverket inom ramprogrammet harmoniseras ytterligare.

Under 2025 kommer Unesco att anta ett nytt fyraårigt arbetsprogram. Regeringen bedömer att Unesco bör fortsätta utveckla sin verksamhet inom framför allt arbetet för mänskliga rättigheter med tonvikt på yttrandefrihet och rätten till en jämställd, likvärdig utbildning, samt fortsätta arbetet för en effektivare organisation. Allt i enlighet med strategin för Sveriges samarbete med Unesco 2022–2025.

De prioriterade OECD-studierna PISA (Programme for International Student Assessment) och PIAAC (Programme for the International Assessment of Adult Competencies) är viktiga för att följa politikens måluppfyllelse. Resultaten i den senaste PISA-studien publicerades i december 2023 och de första internationella resultaten från den andra PIAAC-undersökningen planeras att presenteras i december 2024. I slutet av 2024 kommer även resultat från IEA:s (International Association for the Evaluation of Educational Achievement) studier TIMSS (Trends in International Mathematics and Science Study) och ICILS (International Computer and Information Literacy Study) att publiceras. Även dessa blir viktiga underlag för att analysera svenska elevers kunskaper och färdigheter.

3 Barn- och ungdomsutbildning

3.1 Mål för området

Av skollagen (2010:800) framgår att utbildningen inom skolväsendet syftar till att barn och elever ska inhämta och utveckla kunskaper och värden. Den ska främja alla barns och elevers utveckling och lärande samt en livslång lust att lära. Utbildningen ska också förmedla och förankra respekt för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande demokratiska värderingar som det svenska samhället vilar på. I utbildningen ska hänsyn tas till barns och elevers olika behov. Barn och elever ska ges stöd och stimulans så att de utvecklas så långt som möjligt. En strävan ska vara att uppväga skillnader i barnens och elevernas förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen. Utbildningen ska utformas i överensstämmelse med grundläggande demokratiska värderingar och de mänskliga rättigheterna som människolivets okränkbarhet, individens frihet och integritet, alla människors lika värde, jämställdhet samt solidaritet mellan människor. Utbildningen inom skolväsendet ska vara likvärdig inom varje skolform och inom fritidshemmet oavsett var i landet den anordnas.

3.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

De indikatorer som redovisas nedan bedöms vara centrala för att mäta måluppfyllelse och resultat. Redovisningen av resultat inom utgiftsområdet är uppdelad på verksamheter. Inom varje avsnitt redovisas i förekommande fall indikatorer och övriga resultat. All individbaserad statistik redovisas uppdelat på kön om de uppgifterna är tillgängliga. I bedömningen vägs det även in resultat från rapporter och undersökningar från t.ex. Statens skolverk.

Förskolan och fritidshemmet:

- Deltagande i förskola. Andelen barn i åldern 3–5 år som är inskrivna i förskola.
- Deltagande i fritidshem. Andelen barn i åldern 6–12 år som är inskrivna i fritidshem.

Grundskolan:

- Resultat på nationella prov i grundskolan.
- Andelen elever som uppnått betygskriterierna i samtliga grundskolans ämnen i årskurs 9.
- Andelen elever i årskurs 9 som uppnått behörighet till gymnasieskolans yrkesprogram.
- Resultat i internationella studier i grundskolan som PISA, TIMSS och PIRLS i de fall någon ny studie presenterats sedan föregående års budgetproposition.

Specialskolan och sameskolan:

- Genomsnittligt meritvärde i årskurs 10 i specialskolan och andelen elever med behörighet till gymnasieskolans yrkesprogram.
- Resultat på nationella prov i årskurs 6 i sameskolan och andelen elever som uppnått minst betyget E i alla ämnen.

Gymnasieskolan:

– Resultat på nationella prov.
– Genomsnittlig betygspoäng.
– Andel elever som slutfört utbildningen inom tre år.
– Andel elever som uppnått kraven för grundläggande behörighet till högskoleutbildning inom tre år.

Samtliga skolformer inom skolväsendet inklusive fritidshemmet:

– Lärarbehörighet och personalens utbildning. Denna indikator redovisas i avsnitt 2.7.

3.3 Resultatredovisning

I avsnittet Barn- och ungdomsutbildning används följande definitioner när det gäller barns och elevers bakgrund.

– Med svensk bakgrund avses barn och elever födda i Sverige med minst en förälder född i Sverige.
– Med utländsk bakgrund avses barn och elever födda utomlands eller barn och elever födda i Sverige med båda föräldrarna födda utomlands.
– Med nyinvandrad avses enbart folkbokförda barn och elever som är födda utomlands, som har högst en förälder född i Sverige, och som har invandrat till Sverige under de senaste fyra åren.
– Med okänd bakgrund avses barn och elever som saknar personnummer i de register som används vid insamlingen. En anledning till att personnummer saknas kan vara att barnet eller eleven inte är folkbokförd i Sverige. Bland barn och elever med okänd bakgrund finns bl.a. de som nyligen kommit till Sverige genom anhöriginvandring eller som söker asyl. Även barn och elever som vistas i landet utan stöd av myndighetsbeslut eller författning finns i gruppen liksom barn och elever med skyddade personuppgifter.

3.3.1 Förskolan

Indikator: Deltagande i förskola

År 2023 var andelen inskrivna barn i åldern 3–5 år 95,3 procent (se diagram 3.1). Över tid har andelen pojkar som varit inskrivna i förskolan varit något större än andelen flickor, vilket hänger ihop med könsfördelningen bland barn i åldern 1–5 år. Under 2023 var andelen inskrivna flickor och pojkar ungefär lika stor, 95,4 procent respektive 95,2 procent.

Diagram 3.1 Andelen barn i åldern 3–5 år inskrivna i förskolan

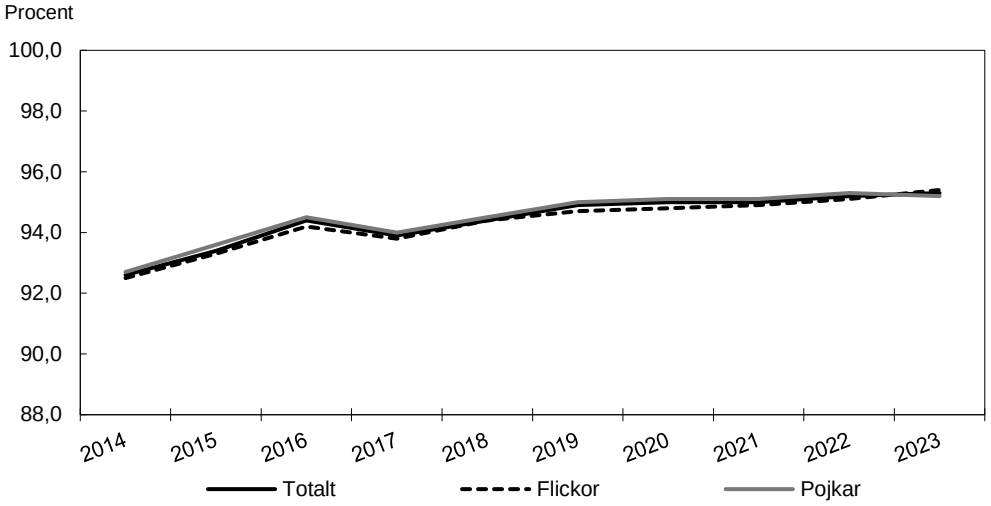

Källa: Statens skolverk.

Ser man till hela målgruppen för förskolan var 86,6 procent av landets alla barn i åldersgruppen 1–5 år inskrivna i förskolan 2023. Med undantag för några marginella minskningar några enstaka år har andelen inskrivna barn i alla åldersgrupper ökat under den senaste tioårsperioden.

Överlag är barn med svensk bakgrund i högre utsträckning inskrivna i förskolan än barn med utländsk bakgrund. 2023 var 87,3 procent av barnen med svensk bakgrund i åldersgruppen 1–5 år inskrivna i förskolan, vilket är en marginell ökning från föregående år. För barn med utländsk bakgrund i denna åldersgrupp var 81,6 procent inskrivna i förskolan 2023, vilket är en liten ökning jämfört med 2022. Det fanns ingen större skillnad mellan flickor och pojkar (se vidare utg.omr.13 avsnitt 3.3.1).

Barn och barngrupper

Hösten 2023 var 501 000 barn inskrivna i förskolan, varav 48,5 procent var flickor och 51,5 procent var pojkar, vilket följer könsfördelningen i befolkningen för barn i förskoleålder. Av alla barn i förskolan 2023 gick drygt 22 procent i en fristående förskola, vilket är i nivå med 2022. Drygt hälften av alla inskrivna barn i förskolan var 1–3 år.

Hösten 2023 fanns det ungefär 14 200 nyinvandrade barn (ca 6 900 flickor och ca 7 300 pojkar) och ca 4 400 barn med okänd bakgrund inskrivna i förskolan, vilket motsvarar ungefär 3,7 procent av de inskrivna barnen i förskolan.

När det gäller barngruppernas storlek (antal inskrivna barn per barngrupp) gick det i genomsnitt 15,3 barn per grupp 2023 (15,5 i kommunala förskolor och 14,4 i fristående förskolor), vilket är i nivå med föregående år.

3.3.2 Annan pedagogisk verksamhet

Barn i pedagogisk omsorg

I takt med att en allt större andel barn går i förskolan har andelen barn i pedagogisk omsorg minskat. Andelen av alla barn i åldern 1–5 år som var inskrivna i pedagogisk omsorg var 0,9 procent under 2023. Andelen har stadigt minskat under flera år. Fem år tidigare uppgick andelen till 1,7 procent. Antalet barn i åldern 1–12 år som hösten 2023 var inskrivna i pedagogisk omsorg var 5 900, att jämföra med 11 700 barn hösten 2018. Det fanns ingen större skillnad mellan andelen flickor och pojkar som var inskrivna i pedagogisk omsorg 2023.

Öppen förskola och öppen fritidsverksamhet

Hösten 2023 fanns det totalt 527 öppna förskolor i landet. Antalet öppna förskolor har under den senaste tioårsperioden som lägst varit 439 enheter. Öppna förskolor erbjöds i 227 kommuner 2023, vilket är en ökning med 4 kommuner jämfört med föregående år.

Hösten 2023 fanns det 525 öppna fritidsverksamheter för 10–12-åringar i landet. Antalet har ökat med 6 verksamheter sedan 2022. Under den senaste tioårsperioden har antalet öppna fritidsverksamheter legat på i genomsnitt 577 stycken.

Kommuner som erbjuder omsorg under kvällar, nätter och helger

Hösten 2023 var drygt 5 400 barn i åldern 1–12 år inskrivna i omsorg under obekväm arbetstid, dvs. vardagar klockan 19–06 och på helger. Det motsvarar ca 0,5 procent av alla barn i åldersgruppen som var inskrivna i fritidshem, förskola eller pedagogisk omsorg. Under den senaste tioårsperioden har antalet inskrivna i omsorg under obekväm arbetstid varierat mellan ca 3 800 och 5 800 barn. Andelen inskrivna, av alla barn som var inskrivna i fritidshem, förskola eller pedagogisk omsorg, har i stort varit densamma under perioden, ca 0,4–0,6 procent.

Hösten 2023 erbjöd 167 kommuner omsorg under obekväm arbetstid, vilket är 3 färre än 2022.

3.3.3 Förskoleklassen

Läsåret 2023/24 gick det 119 081 elever i förskoleklass. Nästan samtliga, 99 procent, var elever som fyllde sex år under 2023. Av alla elever som var inskrivna i förskoleklassen var 49 procent flickor och 51 procent pojkar, vilket följer könsfördelningen i befolkningen för barn i förskoleklassålder. Av dessa gick 11,9 procent i en verksamhet med enskild huvudman, vilket är en marginell ökning jämfört med föregående år.

3.3.4 Grundskolan

För första gången på tio år har elevantalet i grundskolan inte ökat, utan i stället minskat marginellt, och uppgick läsåret 2023/24 till 1 110 263 elever, vilket var en minskning med drygt 0,1 procent jämfört med föregående läsår. Uppgiften är inklusive elever i sameskola och internationella skolenheter. I diagram 3.2 visas elevutveckling i grundskolan mellan läsåren 2014/15 och 2023/24.

Diagram 3.2 Elevutveckling i grundskolan

Antal elever, tusental

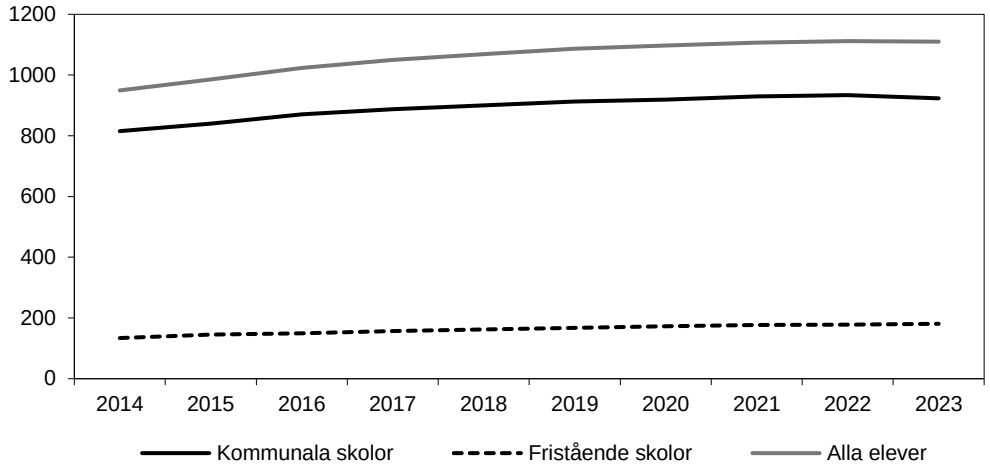

Källa: Statens skolverk.

Av alla elever i grundskolan läsåret 2023/24 var andelen flickor 48,7 procent och andelen pojkar 51,3 procent, vilket följer könsfördelningen för barn i grundskoleålder. I kommunala skolor var 48,4 procent flickor och 51,6 procent pojkar och i fristående skolor var 50,3 procent flickor och 49,7 procent pojkar. Det var alltså något fler flickor än pojkar som gick i en fristående grundskola läsåret 2023/24 och så såg det även ut föregående läsår. Andelen elever som gick i fristående grundskolor var 16,4 procent. Uppgifterna är exklusive elever i sameskola och internationella skolenheter.

Läsåret 2023/24 hade 73 procent av eleverna i grundskolan svensk bakgrund och 27 procent utländsk bakgrund vilket var i nivå med föregående läsår.

Antalet nyinvandrade elever i grundskolan uppgick läsåret 2023/24 till 28 780 (52,3 procent pojkar och 47,7 procent flickor), vilket motsvarar knappt 3 procent av det totala antalet grundskoleelever. Motsvarande antal och andel elever med okänd bakgrund uppgick till 12 067 och 1 procent. Både nyinvandrade elever och elever med okänd bakgrund var ojämnt fördelade över landet mellan olika huvudmän och skolenheter. Av de nyinvandrade eleverna gick 90 procent i kommunala skolenheter läsåret 2023/24. Även 90 procent av elever med okänd bakgrund gick i kommunala skolenheter läsåret 2023/24.

Läsåret 2023/24 fanns det 3 830 kommunala skolenheter och 816 skolenheter med enskild huvudman inom grundskolan.

Indikator: Resultat på nationella prov i grundskolan

Nationella prov genomförs i vissa ämnen i grundskolans årskurs 3, 6 och 9, specialskolans årskurs 4, 7 och 10 samt i sameskolans årskurs 3 och 6. Syftet med proven är att stödja betygssättningen, förutom i årskurserna 3 och 4 där syftet är att stödja bedömningen av elevernas kunskaper.

Provresultaten ger inte en heltäckande bild av elevernas kunskaper i ett ämne eftersom alla delar av kursplanen inte prövas, men bidrar med underlag för en analys av i vilken utsträckning målen för utbildningen nås. Att urvalet av kunskapsområden som prövas kan variera mellan åren är en faktor som påverkar resultatens jämförbarhet över tid, varför de resultat som redovisas endast avser 2023.

De nationella proven i årskurs 3 består av flera kortare delprov där resultaten bedöms utifrån om eleverna uppnått eller inte uppnått kravnivån på respektive delprov. Proven är inte konstruerade för en sammanvägning till ett samlat provresultat, alltså att eleven ska ha klarat ett visst antal delprov eller poäng för att anses ha klarat provet.

Som indikator på måluppfyllelse i årskurs 6 respektive 9 används andelen elever, uppdelat på flickor och pojkar, som har uppnått godkända provbetyg (A–E) på de nationella proven i svenska, svenska som andraspråk, engelska och matematik. För att få ett provbetyg i de olika ämnena måste eleven ha deltagit i alla delprov i ämnet. De redovisade provresultaten avser därmed elever som deltagit i samtliga delprov.

I flertalet av de redovisade provresultaten har flickor bättre resultat än pojkar. Vidare har bakgrundsfaktorer som föräldrarnas utbildningsnivå och i vilken årskurs elever födda utomlands har påbörjat sin skolgång i Sverige betydelse för resultaten.

Regeringen har gett Skolverket i uppdrag att se över och utveckla kartläggningsmaterial och bedömningsstöd i syfte att ge en bättre bild av elevers kunskaper och av vilka arbetssätt som kan användas för att ge eleven rätt stöd i rätt tid.

Årskurs 3

I svenska varierade andelen elever som uppnått kravnivån i de olika delproven läsåret 2022/23 mellan 87 och 97 procent. För de elever som följde kursplanen i svenska som andraspråk var andelen lägre och uppgick till mellan 61 och 90 procent. I båda ämnena var andelen elever som hade uppnått kravnivån störst i delprovet som prövar muntlig förmåga. I svenska hade minst andel elever uppnått kravnivån i delprovet om stavning och interpunktion medan det i svenska som andraspråk var minst andel elever som uppnått kravnivån i delprovet om läsning av berättande text. I båda ämnena hade flickor i högre grad än pojkar uppnått kravnivån i de olika delproven.

I matematik varierade andelen elever som uppnått kravnivån i de olika delproven mellan 79 och 95 procent. Andelen var störst i delprovet om muntlig kommunikation. Minst andel var det i delprovet om skriftliga räknemetoder – addition och subtraktion. Pojkar hade i högre grad uppnått kravnivån i fem av åtta delprov. Störst skillnad var det i delproven som handlar om uppdelning av tal, överslagsräkning och tal i bråkform samt huvudräkning och likhetstecknets betydelse där skillnaden mellan flickor och pojkar var 4,5 procentenheter.

Årskurs 6

Resultaten från de nationella proven i årskurs 6 i svenska, svenska som andraspråk, matematik och engelska redovisas i diagram 3.3.

Diagram 3.3 Andel elever som fått minst provbetyget E i nationella prov i årskurs 6 våren 2023

Procent

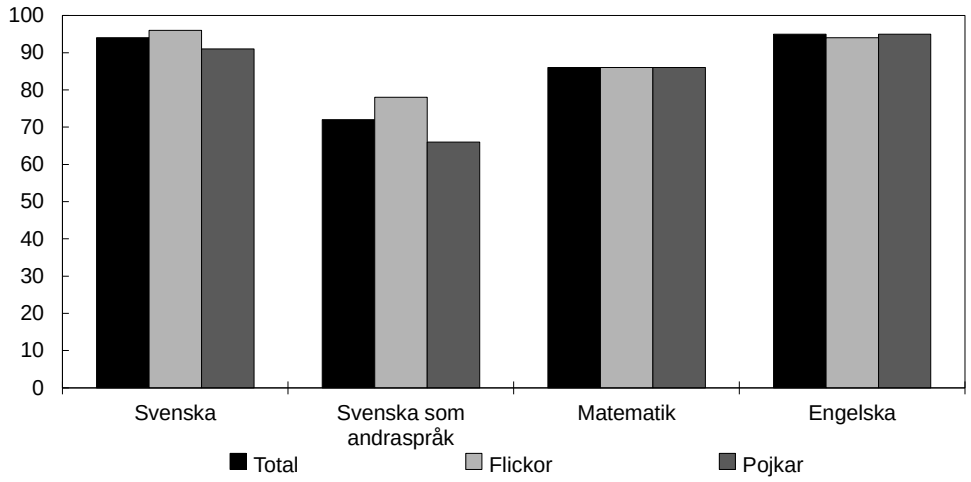

Källa: Statens skolverk.

I svenska hade 94 procent av eleverna uppnått godkända provbetyg våren 2023. Motsvarande andel var 72 procent i svenska som andraspråk, 86 procent i matematik och 95 procent i engelska.

I ämnena svenska och svenska som andraspråk var det en större andel flickor än pojkar som hade uppnått godkända provbetyg. I ämnet matematik var skillnaden marginell. I ämnet engelska var det en något större andel pojkar än flickor som hade uppnått godkända provbetyg.

Årskurs 9

Resultaten från de nationella proven i årskurs 9 i svenska, svenska som andraspråk, matematik och engelska redovisas i diagram 3.4.

Diagram 3.4 Andel elever som fått minst provbetyget E i nationella prov i årskurs 9 våren 2023

Procent

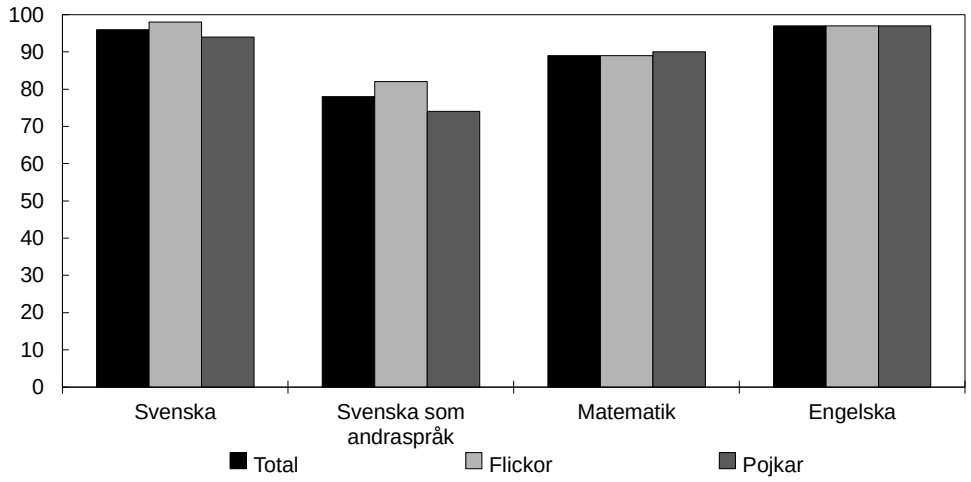

Källa: Statens skolverk.

Andelen elever i årskurs 9 som våren 2023 hade uppnått godkända provbetyg i svenska var 96 procent. Motsvarande andel var 78 procent i svenska som andraspråk,

89 procent i matematik och 97 procent i engelska. I ämnena svenska och svenska som andraspråk var det en större andel flickor än pojkar som hade uppnått godkända provbetyg. I ämnet matematik var det en något större andel pojkar som hade uppnått godkänt provbetyg och i ämnet engelska hade flickor och pojkar lika resultat.

Elever vars föräldrar har kortare utbildning hade generellt sämre resultat på nationella prov än elever vars föräldrar har en längre utbildning. Exempelvis varierade resultaten på proven i svenska, svenska som andraspråk, matematik och engelska för årskurs 9 beroende på föräldrarnas utbildningsnivå. Tidpunkten för start i svensk skola för elever som är födda utomlands påverkar också. Resultaten på proven i svenska, svenska som andraspråk, matematik och engelska för elever i årskurs 9 var exempelvis generellt lägre för de elever som hade invandrat vid eller efter ordinarie skolstartsålder (sju års ålder) i jämförelse med de elever som hade invandrat före ordinarie skolstartsålder (se även utg.omr. 13, avsnitt 3.3.3.).

Elevernas kunskapsutveckling i årskurs 6 och årskurs 9

I målet för verksamhetsområdet ingår att utbildningen ska främja elevernas utveckling och lärande. Den indikator som används för att följa denna del av målet när det gäller grundskolan är andelen elever som fått minst betyget E i samtliga ämnen i slutbetyget i årskurs 9. Måluppfyllelsen har följts under många år för elever som avslutat årskurs 9. Måluppfyllelsen har även följts i årskurs 6 från läsåret 2012/13 när betyg i denna årskurs infördes i grundskolan.

En faktor att ta hänsyn till när det gäller betygsutvecklingen som indikator är att det finns konstaterade brister i likvärdigheten vid bedömning och betygssättning (Skolverkets rapport 475, 2019 och Skolinspektionens rapport 2024:2).

Årskurs 6 – andelen elever som fått minst betyget E i samtliga ämnen

Andelen elever i årskurs 6 som fått minst betyget E i samtliga ämnen som de har läst uppgick våren 2023 till 71,2 procent, vilket är en minskning med 1,2 procentenheter jämfört med 2022, då andelen var 72,4 procent. I diagram 3.5 framgår andelen elever i årskurs 6 som uppnått godkända betyg i alla ämnen. Det ska dock noteras att antalet betygsatta ämnen har ökat över tid. Detta beror delvis på att den timplan som infördes hösten 2018 slog fast att alla elever i årskurs 4–6 ska erbjudas undervisning i moderna språk. Andelen elever som efter ämnesövergripande undervisning i de natur- och samhällsorienterande ämnena har fått ett sammanfattande blockbetyg har även minskat över tid. Detta påverkar jämförbarheten i resultaten över tid.

Flickor hade i högre utsträckning än pojkar godkända betyg i samtliga ämnen våren 2023, 73,7 procent jämfört med 68,8 procent. Andelen flickor som uppnått godkända betyg i samtliga ämnen minskade med 1,4 procentenheter medan motsvarande andel pojkar minskade med 1,1 procentenheter jämfört med våren 2022. Sedan betyg infördes i årskurs 6 läsåret 2012/13 har skillnaden mellan andelen flickor och andelen pojkar som uppnått godkända betyg i alla ämnen legat mellan ca 5 och 7 procentenheter.

Diagram 3.5 Andelen elever i årskurs 6 som uppnått godkända betyg i alla ämnen

Procent

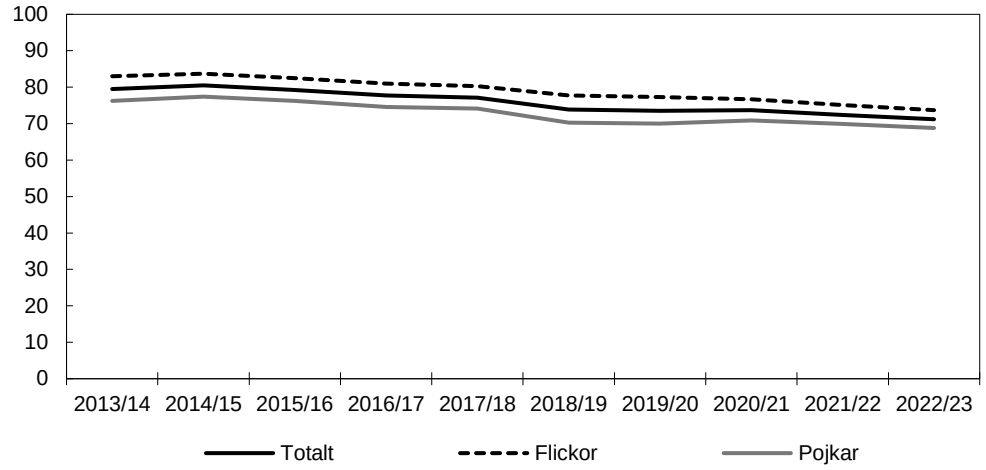

Källa: Statens skolverk.

Indikator: Andelen elever som uppnått betygskriterierna i samtliga grundskolans ämnen i årskurs 9

I diagram 3.6 visas andelen elever i årskurs 9 som fått ett godkänt betyg i alla ämnen.

Diagram 3.6 Andelen elever i årskurs 9 som uppnått godkända betyg i alla ämnen

Procent

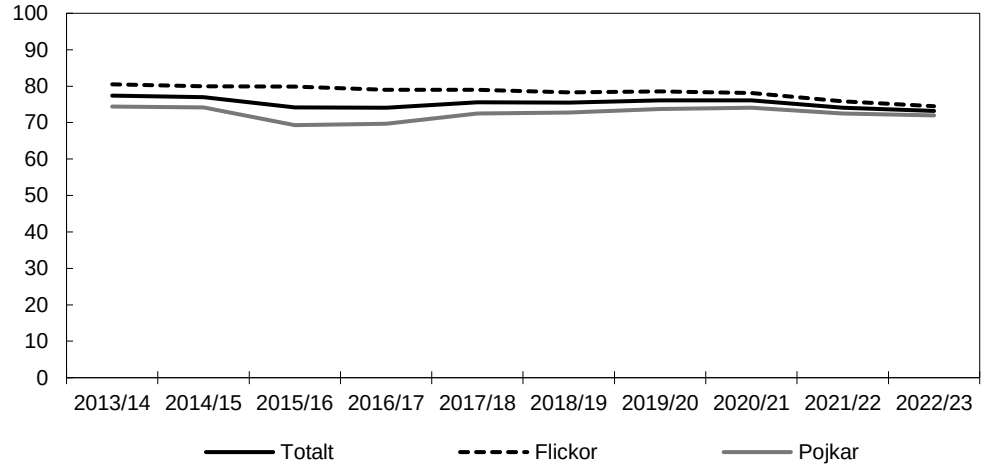

Anm.: Den minskning som framgår läsåret 2015/16 när det gäller andelen pojkar som uppnått godkända betyg i alla ämnen hänger sannolikt samman med förändringar i elevsammansättningen, där andelen pojkar som var nyinvandrade eller hade okänd bakgrund – och därmed hade kortare tid i svensk skola – uppgick till 13 procent. Läsåret dessförinnan uppgick denna andel till 6 procent.

Källa: Statens skolverk.

Under de senaste fem läsåren har mellan 73 och 76 procent av eleverna avslutat årskurs 9 med godkänt betyg i alla ämnen. Andelen elever som vårterminen 2023 fick minst betyget E i alla ämnen i årskurs 9 uppgick till 73,2 procent, vilket är en minskning med 0,9 procentenheter jämfört med 2022. För elever med svensk bakgrund hade 78,6 procent avslutat årskurs 9 med godkänt betyg i alla ämnen, för elever med utländsk bakgrund var siffran 59,8 procent. Våren 2023 uppnådde 74,5 procent av flickorna och 72,0 procent av pojkarna godkända betyg i alla ämnen, att jämföra med 78,3 respektive 72,8 våren 2019. Det innebär att andelen flickor med godkända betyg har minskat medan andelen pojkar med godkända betyg är i stort sett oförändrad sedan våren 2019.

Det finns skillnader i måluppfyllelse mellan de olika ämnena. De ämnen där störst andel av eleverna har uppnått betygskriterierna för ett godkänt betyg är slöjd följt av bild och moderna språk läst som elevens val. De ämnen där minst andel elever uppnått betygskriterierna är svenska som andraspråk och matematik. Det är bara i ämnet idrott och hälsa som fler pojkar än flickor har uppnått betygskriterierna.

Indikator: Andelen elever i årskurs 9 som uppnått behörighet till gymnasieskolans yrkesprogram

I gymnasieskolan finns nationella program som är yrkesprogram eller högskoleförberedande program. För att bli behörig till gymnasieskolans yrkesprogram krävs minst betyget E i ämnena svenska eller svenska som andraspråk, matematik och engelska samt i ytterligare fem ämnen, det är inte reglerat vilka. För högskoleförberedande program är kraven något högre och det krävs minst betyget E i ovanstående ämnen samt i ytterligare nio ämnen. Vilka ämnen det rör sig om varierar beroende på program, dock inte för det estetiska programmet där det inte är reglerat vilka de nio ämnena är. Som indikator används andelen behöriga elever till yrkesprogram, eftersom eleverna därmed är behöriga till ett nationellt program i gymnasieskolan.

Diagram 3.7 Behörighet till gymnasieskolans yrkesprogram

Procent

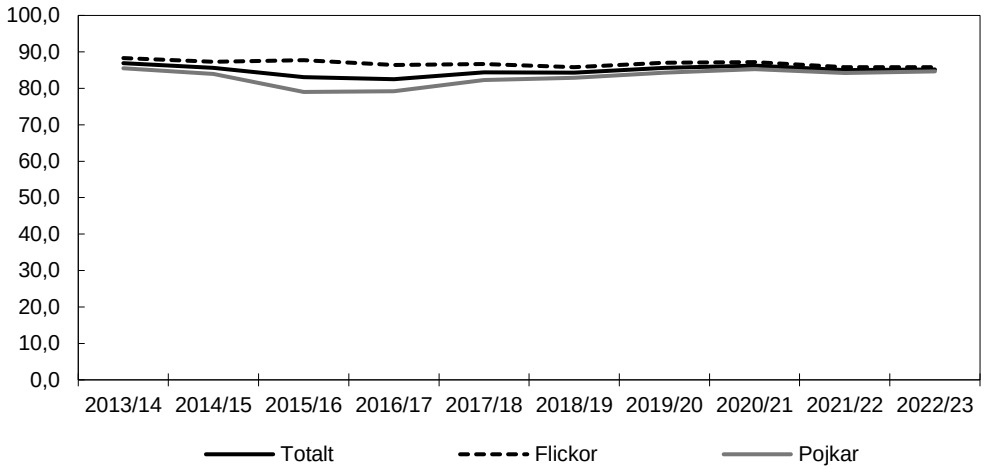

Anm.: Den minskning som framgår läsåret 2015/16 när det gäller andelen pojkar som uppnått behörighet till gymnasieskolans yrkesprogram hänger sannolikt samman med förändringar i elevsammansättningen, där andelen pojkar som var nyinvandrade eller hade okänd bakgrund – och därmed hade kortare tid i svensk skola – uppgick till 13 procent. Läsåret dessförinnan uppgick denna andel till 6 procent.

Källa: Statens skolverk.

I diagram 3.7 visas behörighet till gymnasieskolans yrkesprogram läsåren 2013/14–2022/23. Våren 2023 var totalt 85,2 procent av eleverna som gick ut grundskolan behöriga till gymnasieskolans yrkesprogram, 85,8 procent av flickorna och 84,6 procent av pojkarna. Andelen behöriga är i stort sett oförändrad jämfört med våren 2022, både totalt och uppdelat på flickor och pojkar. Drygt 17 900 elever saknade vårterminen 2023 behörighet till ett nationellt program i gymnasieskolan.

Behörighet uppdelat på elevernas bakgrund

Genomgående för kunskapsresultaten är att de bakgrundsfaktorer som har störst betydelse för elevernas behörighet till ett nationellt program i gymnasieskolan är föräldrarnas utbildningsnivå och tiden i svensk skola. Exempelvis är de elever som har minst en förälder med en eftergymnasial utbildning i större utsträckning behöriga till ett nationellt program än de elever vars båda föräldrar högst har en gymnasie-

utbildning. Vidare är t.ex. elever som har invandrat till Sverige före sju års ålder i större utsträckning behöriga jämfört med elever som har färre år i svensk grundskola.

I tabell 3.1 redovisas andelen elever som efter att ha avslutat årskurs 9 är behöriga till gymnasieskolans yrkesprogram, uppdelat efter svensk och utländsk bakgrund. Av tabellen framgår att skillnaderna mellan grupperna är stora.

Tabell 3.1 Andelen elever som efter årskurs 9 var behöriga till gymnasieskolans yrkesprogram uppdelat efter elevernas bakgrund

Procent

	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Svensk bakgrund[1]	91	92	91	91	90	91	91	90	89
Utländsk bakgrund, född i Sverige[2]	84	87	84	86	83	85	86	84	84
Invandrat före skolstart[3]	86	89	85	85	84	85	85	84	84
Invandrat under åk 1–5[4]	72	74	69	67	66	68	68	67	68
Nyinvandrat (åk 6–9)[5]	26	30	28	30	29	32	34	32	34

[1] Elevgrupperna är olika stora och varierar mellan åren. I gruppen ingår ca 88 200 elever våren 2023.

[2] Elevgrupperna är olika stora och varierar mellan åren. I gruppen ingår ca 13 900 elever våren 2023.

[3] Elevgrupperna är olika stora och varierar mellan åren. I gruppen ingår ca 6 300 elever våren 2023.

[4] Elevgrupperna är olika stora och varierar mellan åren. I gruppen ingår ca 8 600 elever våren 2023.

[5] Elevgrupperna är olika stora och varierar mellan åren. I gruppen ingår ca 2 700 elever våren 2023.

Källa: Statens skolverk.

Elevernas förutsättningar att uppfylla behörighetskraven påverkas även av föräldrarnas utbildningsnivå. Andelen elever som är behöriga till gymnasieskolans nationella program är genomgående större bland elever med minst en förälder som har en eftergymnasial utbildning, jämfört med elever vars båda föräldrar som högst har gymnasial utbildning. Detta förhållande gäller oavsett om eleven är född i Sverige eller har invandrat före respektive efter ordinarie skolstartsålder (sju års ålder). Störst skillnad sett till föräldrarnas utbildningsnivå är det bland elever som har börjat i svensk skola efter ordinarie skolstartsålder (se även utg.omr.13, avsnitt 3.3.3).

Diagram 3.8 Andel elever som var behöriga till gymnasieskolans yrkesprogram, uppdelat efter elevernas bakgrund och föräldrarnas utbildningsnivå, vårterminen 2023

Procent

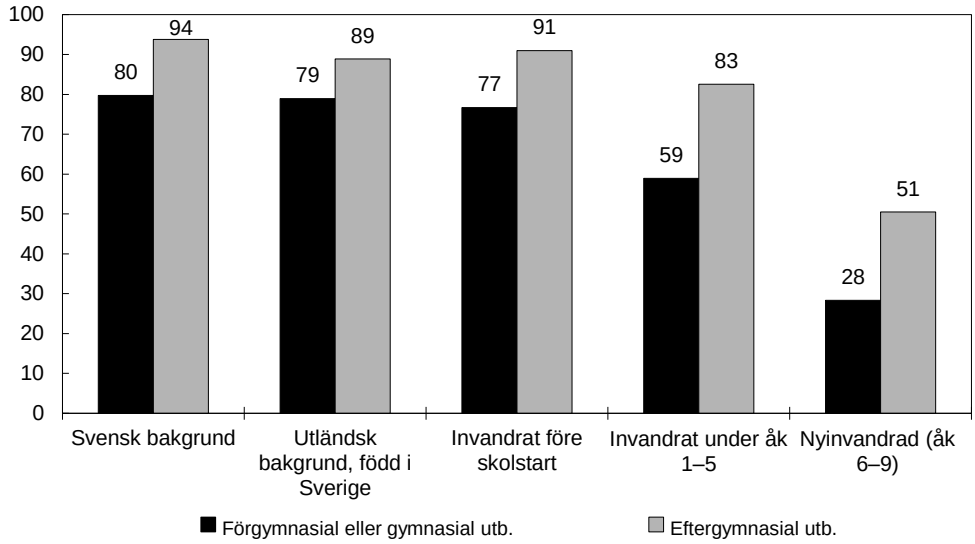

Anm.: Elevgrupperna blir olika stora när flera kategorier kombineras. Våren 2023 var antalet elever med föräldrar som har högst förgymnasial eller gymnasial utbildning 28 228 för kategorin född i Sverige, svenskfödda föräldrar, 6 799 för född i Sverige, utlandsfödda föräldrar, 2 790 för invandrat före skolstart, 4 824 för invandrat under åk 1–5 och 1 196 för nyinvandrad åk 6–9. För elever med minst en förälder med eftergymnasial utbildning är motsvarande antal 60 868, 7 077, 2 790, 3 273 och 797. I diagrammet ingår inte de elever där uppgift om föräldrarnas utbildningsnivå saknas.

Källa: Statens skolverk.

Flickor var i högre grad än pojkar behöriga till gymnasieskolans nationella program 2023. Detta gällde både inom gruppen med utländsk bakgrund och för olika nivåer för föräldrarnas utbildning. Med avseende på elever med olika lång tid i svensk skola var skillnaden i behörighet som störst mellan pojkar och flickor som invandrat under årskurs 1–5 (se diagram 3.8).

Indikator: Resultat i internationella studier

Den internationella studien Programme for International Student Assessment (PISA) undersöker 15-åringars kunskaper i läsförståelse, matematik och naturvetenskap. Studien genomförs var tredje år, senast 2022 eftersom den studie som skulle genomförts 2021 flyttades fram på grund av covid-19-pandemin. Totalt deltog 81 länder eller regioner, varav 37 av länderna var OECD-länder. I Sverige deltog drygt 6 000 elever.

PISA 2022 visar att eleverna i Sverige har försämrat sina resultat i både matematik och läsförståelse jämfört med 2018. De svenska resultaten inom dessa ämnesområden är tillbaka på samma nivåer som 2012, då Sverige uppnådde sina hittills sämsta resultat. I naturvetenskap ligger Sverige kvar på samma nivå som i PISA 2018. Trots en försämring av de svenska resultaten ligger Sverige fortsatt över genomsnittet i OECD i alla tre ämnesområden.

När det gäller matematik, som var huvudområde i studien 2022, är det 27 procent av eleverna i Sverige som inte når upp till nivå 2, dvs. den nivå som enligt PISA utgör en basnivå för matematiskt kunnande. I PISA 2018 var andelen 19 procent. I OECD som helhet är motsvarande andel 31 procent 2022. Andelen elever som har ett mer avancerat matematiskt tänkande, nivå 5 och uppåt, uppgår till 10 procent. Det är en minskning med 6 procentenheter sedan 2018. OECD-genomsnittet 2022 är 9 procent.

Inom ämnesområdet läsförståelse är det 24 procent som inte når upp till nivå 2, dvs. den nivå som enligt PISA utgör en basnivå för läsförståelse som anses vara grundläg-

gande för fortsatt lärande. I PISA 2018 var andelen 18 procent. I OECD som helhet är motsvarande andel 26 procent 2022. I Sverige är andelen elever med mycket god läsförmåga, nivå 5 och över, 10 procent. OECD-genomsnittet 2022 är 7 procent.

Resultaten i naturvetenskap är generellt sett oförändrade jämfört med 2018. I PISA 2022 når 24 procent av eleverna i Sverige inte upp till nivå 2, en nivå som innebär att elever kan förklara välkända samband och dra slutsatser utifrån enkla undersökningar. I PISA 2018 var andelen 19 procent. I OECD som helhet är motsvarande andel i genomsnitt på samma nivå som Sverige, dvs. 24 procent 2022. Andelen elever som visar upp ett mer avancerat naturvetenskapligt kunnande, nivå 5 och över, har ökat med 2 procentenheter och uppgår nu till 10 procent, men denna förändring är inte statistiskt signifikant. OECD-genomsnittet 2022 är 7 procent.

Flickor och pojkar presterar på samma nivå i matematik, ett mönster som följts sedan 2009. Det innebär att svenska pojkar och flickor försämrat sina genomsnittliga resultat lika mycket mellan 2018 och 2022. För flickor är denna nedgång jämnt fördelad på de hög- och lågpresterande eleverna men för pojkar är det främst de lågpresterande eleverna som försämrat sina resultat. För OECD i genomsnitt presterar pojkar 9 poäng bättre än flickor. I läsförståelse presterar flickor bättre än pojkar, både i Sverige och i OECD. Det är i Sverige också samma skillnad mellan könen som det var 2018. När det gäller naturvetenskap presterar flickor bättre än pojkar. I OECD som helhet presterar flickor och pojkar på samma nivå.

I både Sverige och OECD som helhet presterar elever med utländsk bakgrund, dvs. elever som är utrikes födda eller har två utrikes födda föräldrar, på en lägre genomsnittlig nivå jämfört med elever med inhemsk bakgrund, dvs, elever som har minst en inrikes född förälder. Jämfört med 2018 visar studien en ökning i elevers resultatspridning och en växande resultatskillnad mellan de med högst respektive lägst socioekonomisk bakgrund. Likvärdigheten i Sverige har försämrats i absoluta mått. Samma tendenser syns i övriga OECD, vilket sammantaget innebär att Sverige fortsätter att vara ett genomsnittligt land vad gäller likvärdigheten i grundskolan.

Sverige uppvisar fortsatt relativt goda resultat i den internationella mätningen som genomförts av kunskaper i medborgar- och samhällsfrågor (ICCS 2022). Jämfört med 2016 har dock kunskapsresultaten i Sverige sjunkit, vilket också gäller för många av de övriga deltagarländerna.

3.3.5 Anpassade grundskolan

Läsåret 2023/24 var drygt 16 000 elever mottagna i anpassade grundskolan. Det är en ökning med 4,4 procent jämfört med föregående läsår. Av eleverna var 34 procent flickor och 66 procent pojkar. Sedan läsåret 2019/20 har andelen elever i den obligatoriska skolan som är mottagna i anpassade grundskolan ökat kontinuerligt. Läsåret 2023/24 var andelen 1,4 procent. Andelen pojkar respektive flickor är i princip densamma som föregående läsår, 66 procent pojkar, 34 procent flickor. Läsåret 2023/24 var drygt 1 540 av eleverna integrerade i en grundskoleklass, vilket motsvarar 9,6 procent av samtliga elever i den anpassade grundskolan.

Av de elever som var mottagna i anpassade grundskolan gick drygt 5 procent i anpassade grundskolan med enskild huvudman.

För denna skolform saknas en indikator som mäter måluppfyllelse. Att redovisa betygsresultat i anpassade grundskolan som är tillförlitliga över tid innebär svårigheter. Det beror på att betyg i anpassade grundskolans ämnen endast sätts efter begäran från eleven och elevens vårdnadshavare, att betyg inte sätts för den elev som inte uppnår kraven för betyget E i ett ämne och att elever som läser ämnesområden inte ges betyg.

3.3.6 Specialskolan

Läsåret 2023/24 var 764 elever inskrivna i specialskolan, vilket är en minskning med 20 elever jämfört med föregående läsår. Minskningen avser främst regionala skolor. Av eleverna var 38 procent flickor och 62 procent pojkar. Pojkars överrepresentation i elevantalet kan förklaras av att grav språkstörning ofta uppmärksammas tidigare hos pojkar samt att språkstörning är vanligare bland pojkar än bland flickor.

Indikator: Genomsnittligt meritvärde i årskurs 10 och andelen elever med behörighet till gymnasieskolans yrkesprogram

Våren 2023 avslutade 70 elever årskurs 10 i specialskolan med ett genomsnittligt meritvärde på 144,6 meritpoäng (beräknat på 16 ämnen). Detta är en minskning jämfört med föregående år, då den genomsnittliga meritpoängen var 172,8. Våren 2023 var flickornas genomsnittliga meritvärde 148,3 meritpoäng och pojkarnas 142,4. De lägre resultaten i år förklaras delvis av den relativt stora andel av eleverna i avgångsklassen som började i specialskolan under högstadiet. Denna grupp utgjorde 24 procent av eleverna i avgångsklassen. Det genomsnittliga meritvärdet för elever i avgångsklassen som började före högstadiet var 168. Andelen elever som var behöriga till gymnasieskolans yrkesprogram gick ner våren 2023 till 41,4 procent, vilket är en minskning jämfört med föregående år då andelen var 51,1 procent. Av flickorna var 42,3 procent behöriga till gymnasieskolans yrkesprogram och av pojkarna var 40,9 procent behöriga.

3.3.7 Sameskolan

Det finns fem skolenheter inom sameskolan och under läsåret 2023/24 gick 195 elever i sameskolan, exklusive förskoleklass, vilket var något fler i förhållande till 2022/23. Av eleverna var 59 procent flickor och 41 procent pojkar. Utöver sameskola bedriver Sameskolstyrelsen integrerad samisk undervisning som anordnas i grundskolor och innebär att elever kan få undervisning med samiska inslag utöver modersmålsundervisningen. Av de 14 kommuner som beviljades medel för att bedriva integrerad samisk undervisning under läsåret 2023/24 har endast 11 kommuner bedrivit verksamhet under höstterminen 2023. Under höstterminen 2023 deltog 221 elever i den integrerade undervisningen, vilket var en minskning med 13 elever jämfört med höstterminen 2022. Antalet undervisningstimmar minskade från 5 110 under höstterminen 2022 till 4 688 timmar under höstterminen 2023.

Läsåret 2022/23 gick 135 barn i samisk förskola, vilket är en ökning med 19 barn jämfört med föregående läsår. Antalet elever i fritidshem vid sameskolorna uppgick till 114 elever, vilket är mindre ökning jämfört med föregående läsår.

Indikator: Resultat på nationella prov i årskurs 6 och andelen elever som uppnått minst betyget E i alla ämnen

Resultaten för eleverna på de nationella proven i årskurs 6 visar att 100 procent fick godkända provbetyg i engelska och svenska vilket är en ökning med 4 procentenheter i båda ämnena jämfört med föregående år. I matematikprovet minskade andelen godkända från 96 procent till 92 procent. Under läsåret 2022/23 gick 25 elever i årskurs 6 i sameskolan och andelen elever som fick minst betyget E i alla ämnen har även den minskat från 96 procent föregående läsår till 92 procent.

3.3.8 Fritidshemmet

Totalt uppgick antalet elever i fritidshem 2023/24 till ca 501 000, vilket är en ökning med omkring 7 500 elever sedan 2022/23. Andelen elever som gick i fritidshem med enskild eller statlig huvudman uppgick till 13,9 procent, vilket är i nivå med föregå-

ende år. Antalet fritidshem uppgick totalt till 4 028. I det följande redovisas statistiken om elever i fritidshemmet fördelad på olika åldersgrupper. Från och med läsåret 2022/23 används en ny beräkningsmetod för att beräkna antalet avdelningar i fritidshem. Den nya beräkningsmetoden gör att antalet fritidshem och avdelningar minskar och därmed att det genomsnittliga antalet elever per avdelning ökar något. Från och med läsåret 2022/23 har även elever i fritidshemmet som saknar personnummer exkluderats i beräkningarna av andel inskrivna elever i fritidshemmet.

Indikator: Deltagande i fritidshem

Andelen av alla elever i åldern 6–12 år som var inskrivna i fritidshem 2023/24 var 57,1 procent jämfört med 55,6 procent 2022/23. Av eleverna var 48,3 procent flickor och 51,7 procent pojkar, vilket hänger samman med att andelen pojkar i befolkningen är större än andelen flickor.

Andelen elever i åldern 6–9 år som gick i fritidshem 2023/24 var 84 procent, jämfört med 82,9 procent 2022/23. Motsvarande andel barn bland elever i åldern 10–12 år var 21,6 procent, jämfört med 19,8 procent 2022/23.

I genomsnitt var antalet elever per avdelning 36 under 2023/24, jämfört med 36,3 elever 2022/23.

3.3.9 Gymnasieskolan

Cirka 98 procent av alla ungdomar börjar i någon av de olika utbildningarna inom gymnasieskolan. Hösten 2023 gick ca 367 000 elever i gymnasieskolan, vilket är en ökning med 2 580 elever eller knappt en procent jämfört med året innan (se diagram 3.9).

Antalet elever i skolor med en kommun som huvudman ökade med 0,1 procent och uppgick hösten 2023 till ca 248 400 elever (118 330 kvinnor och 130 020 män). Antalet elever i fristående gymnasieskolor ökade med 2,2 procent och uppgick 2023 till 116 400 elever (59 000 kvinnor och 57 400 män). Antalet elever i skolor med en region som huvudman minskade och uppgick 2023 till 2 200 stycken (1 200 kvinnor och 1 000 män). Av alla elever i gymnasieskolan hösten 2023 gick 67,7 procent i en kommunal skola, 31,7 procent i en fristående skola och 0,6 procent i en skola som drevs av en region.

Diagram 3.9 Elevutveckling i gymnasieskolan

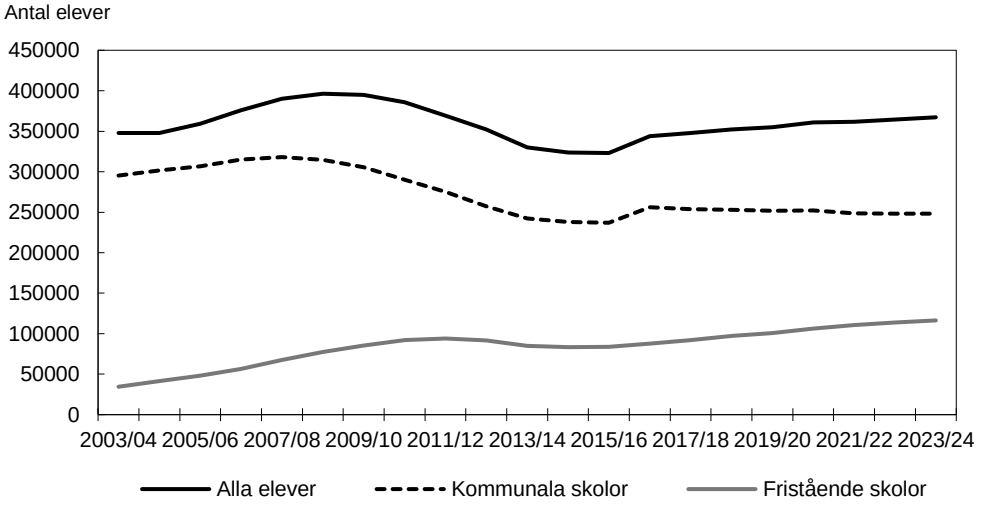

Källa: Statens skolverk.

Andelen kvinnor i gymnasieskolan hösten 2023 var 49 procent och andelen män 51 procent.

Läsåret 2023/24 gick 61 procent (66 procent av kvinnorna och 56 procent av männen) av eleverna i gymnasieskolan ett högskoleförberedande program, 29 procent (25 procent av kvinnorna och 34 procent av männen) ett yrkesprogram och 10 procent (9 procent av kvinnorna och 10 procent av männen) ett introduktionsprogram. Andelen elever på högskoleförberedande program, yrkesprogram och introduktionsprogram har inte förändrats jämfört med föregående läsår.

Hösten 2023 fanns det ca 17 500 lärlingar i gymnasieskolan varav 15 100 gick yrkesprogram och 2 400 gick introduktionsprogram. Totalt innebär det en ökning med ca 200 lärlingar jämfört med hösten 2022. Av lärlingarna var 39 procent kvinnor och 61 procent män. Jämfört med föregående läsår har andelen kvinnor ökat med en procentenhet.

Inför läsåret 2023/24 var det 37 procent som sökte ett yrkesprogram som sitt förstahandsval, vilket innebär en ökning med en procentenhet jämfört med året innan. Andelen nybörjarelever på yrkesprogram var en procentenhet högre än föregående läsår och uppgick till 31 procent.

Sammanlagt var det 117 636 elever (57 336 kvinnor och 60 300 män) som för första gången gick i gymnasieskolans årskurs 1 hösten 2023. Av dessa nybörjarelever började 27,7 procent på ett yrkesprogram, 61 procent på ett högskoleförberedande program och 11,3 procent på ett introduktionsprogram. Sedan hösten 2022 har andelen nybörjarelever på yrkesprogram i årskurs 1 ökat från 26,7 procent till 27,7 procent och andelen nybörjarelever på högskoleförberedande program i årskurs 1 minskat från 62,0 procent till 61,0 procent. Andelen nybörjarelever på introduktionsprogram är oförändrat och uppgick till 11,3 procent hösten 2023.

Indikator: Resultat på nationella prov

Sedan den 1 januari 2018 är det obligatoriskt med nationella prov i engelska, matematik och svenska eller svenska som andraspråk i den högsta avslutande kursen för programmet och inriktningen. Från och med höstterminen 2023 gäller att nationella prov på yrkesprogram ska användas i den inledande kursen i studievägen i ämnena svenska eller svenska som andraspråk, engelska och matematik samt i den högsta avslutande kursen i studievägen i dessa ämnen, med undantag för kursen svenska 2 eller svenska som andraspråk 2. Majoriteten av de nationella proven genomförs under våren. Nedan redovisas provresultat för elever som fått ett provbetyg våren 2023, dvs. för de elever som genomförde alla delprov i aktuellt obligatoriskt prov.

Prov i kursen engelska 5 var våren 2023 endast obligatoriskt för de elever på yrkesprogram och riksrekryterande utbildningar som inte läser kurserna engelska 6 och 7 (fr.o.m. höstterminen 2023 gäller att prov i kursen engelska 5 är obligatoriskt för alla elever på yrkesprogram och på riksrekryterande utbildningar). Prov i engelska 6 var obligatoriskt för elever på högskoleförberedande program, hotell- och turismprogrammet samt den riksrekryterande flygteknikutbildningen. I engelska 5 fick 93,5 procent av eleverna med provbetyg våren 2023 ett godkänt provbetyg, dvs. något av provbetygen A–E (91,9 procent av kvinnorna och 94,6 procent av männen). I engelska 6 var motsvarande andel 97,7 procent (97,2 procent av kvinnorna och 98,2 procent av männen).

Prov i kursen svenska 1 eller svenska som andraspråk 1 var obligatoriska för de elever på yrkesprogram och elever på riksrekryterande utbildningar som inte läser även svenska 3 (fr.o.m. höstterminen 2023 gäller att prov i svenska 1 eller svenska som and-

raspråk 1 är obligatoriskt för alla elever på yrkesprogram och på riksrekryterande utbildningar). Våren 2023 var det 88,8 procent av de elever som gjorde provet i svenska 1 (93,6 procent av kvinnorna och 85,5 procent av männen) som fick minst godkänt provbetyg. Av de elever som gjorde provet i svenska som andraspråk 1 var det 67,2 procent (70,3 procent av kvinnorna och 65,3 procent av männen) som fick godkänt provbetyg. Prov i svenska 3 eller svenska som andraspråk 3 är obligatoriska på samtliga högskoleförberedande program. Våren 2023 var det 95,5 procent av de elever som gjorde provet i svenska 3 (97,3 procent av kvinnorna och 93,3 procent av männen) som fick minst godkänt provbetyg. Motsvarande siffror för de som gjorde provet i svenska som andraspråk 3 är 90,1 procent (93,3 procent av kvinnorna och 86,8 procent av männen).

Prov i kursen matematik 1a är obligatoriskt för de elever på yrkesprogram och elever på riksrekryterande utbildningar som inte läser kurser på högre nivå inom ämnet (fr.o.m. höstterminen 2023 gäller att prov i matematik 1a är obligatoriskt för alla elever på yrkesprogram och på riksrekryterande utbildningar). Det var 63,3 procent av alla elever med provbetyg (61 procent av kvinnorna och 64,7 procent av männen) som fick minst ett godkänt provbetyg på detta prov våren 2023. Av eleverna på de estetiska och humanistiska programmen, för vilka det är obligatoriskt att genomföra prov i matematik 1b, fick 76 procent (76 procent av kvinnorna och 75,8 procent av männen) minst ett godkänt provbetyg. Eleverna på samhällsvetenskapsprogrammet och ekonomiprogrammet med inriktning mot juridik läser matematik 2 b som högsta obligatoriska avslutande kurs, och av dem fick 67,1 procent (69,4 procent av kvinnorna och 62,8 procent av männen) minst ett godkänt provbetyg på kursprovet. Andelen elever med godkända provresultat i matematik 1 våren 2023 var högre jämfört med våren 2022 efter att ha sjunkit året innan. I matematik 2 var andelen elever med godkända provresultat högre jämfört med våren 2022 vilket i sin tur var en förbättring jämfört med våren 2021. En tänkbar förklaring till denna utveckling kan vara de ändringar i ämnesplanen för matematik läsåret 2021/22 som påverkade innehållet i matematik 1 och matematik 2. För de elever som läser ekonomiprogrammet med inriktning mot ekonomi är det obligatoriskt att genomföra prov i matematik 3b, och 60,8 procent av dem (64,2 procent av kvinnorna och 58,5 procent av männen) fick minst godkänt provbetyg. För elever på naturvetenskapsprogrammet med inriktning mot naturvetenskap och elever på teknikprogrammet med inriktning mot teknikvetenskap är kursen matematik 4 högsta obligatoriska avslutande kurs medan elever på övriga inriktningar på dessa program har matematik 3c som högsta avslutande kurs. Det var 83,1 procent av eleverna (81,7 procent av kvinnorna och 84,4 procent av männen) som fick provbetygen A–E på provet i matematik 4, och 72,6 procent av eleverna (74,6 procent av kvinnorna och 71,8 procent av männen) som fick dessa provbetyg på provet i matematik 3c.

Indikator: Genomsnittlig betygspoäng

Alla elever ska ges förutsättningar att nå de nationella målen. Den genomsnittliga betygspoängen, dvs. det genomsnittliga värdet av alla betyg som redovisas i elevens examensbevis eller studiebevis om minst 2 500 betygsatta gymnasiepoäng, är en indikator på i vilken mån det här målet har uppfyllts. Den genomsnittliga betygspoängen i gymnasieskolan läsåret 2022/23 var 14,5 av maximalt 20 poäng. Det är oförändrat jämfört med föregående läsår.

Det finns dock påtagliga skillnader mellan könen i uppnådda betygspoäng. Våren 2023 var den genomsnittliga betygspoängen för kvinnor 15,1 poäng och för män 13,9 poäng, vilket är en ökning med 0,1 poäng för män jämfört med föregående år och oförändrat för kvinnorna.

Kvinnor med svensk bakgrund hade i genomsnitt 15,4 poäng medan kvinnor med utländsk bakgrund i genomsnitt hade 14,1 poäng. Motsvarande resultat var för män 14,2 respektive 12,9 poäng.

Indikator: Andel elever som slutfört utbildningen inom tre år

Utbildningen i gymnasieskolans nationella program genomförs normalt på tre år. Av dem som började på ett nationellt program i gymnasieskolan hösten 2020 hade 86,5 procent slutfört utbildningen våren 2023, med examen eller studiebevis om minst 2 500 betygsatta gymnasiepoäng. Andelen har ökat med 0,4 procentenheter jämfört med den föregående elevkullen.

Av samtliga elever som började på ett nationellt program eller ett introduktionsprogram i gymnasieskolan hösten 2020, slutförde 77,0 procent gymnasieskolan med examen eller studiebevis om minst 2 500 betygsatta gymnasiepoäng inom tre år. Kvinnor gjorde det i högre grad än männen, 78,6 procent jämfört med 75,6 procent. Elever med svensk bakgrund gjorde det i högre grad än de med utländsk bakgrund, 82,1 procent jämfört med 62,6 procent. Elever som började på ett högskoleförberedande program hösten 2020 slutförde gymnasieskolan inom tre år i större utsträckning än elever som påbörjade ett yrkesprogram. Av de som började på ett högskoleförberedande program slutförde 88,2 procent gymnasieskolan inom tre år. Motsvarande andel för yrkesprogram var 82,7 procent.

Orsaker till längre studietid än tre år

Att inte fler slutför gymnasieskolan inom tre år beror delvis på att nästan 10 procent av eleverna i gymnasieskolan byter program, vilket kan förlänga studietiden. Studietiden kan även bli längre om eleven gör ett studieuppehåll.

Att studietiden blir längre än tre år kan också till stor del förklaras av att ca 13 procent av nybörjarna i gymnasieskolan inte har varit behöriga till ett nationellt program och därför börjat sin gymnasietid på ett introduktionsprogram. Ungefär en femtedel av eleverna på introduktionsprogrammen är nyinvandrade eller har invandrat till Sverige under grundskolans senare årskurser. Av de elever som 2018 började på ett introduktionsprogram hade 10 procent (10,9 procent av kvinnorna och 9,4 procent av männen) slutfört gymnasieskolan med examen eller studiebevis om minst 2 500 gymnasiepoäng från ett nationellt program efter tre år, vilket är en ökning med 0,9 procentenheter jämfört med nybörjare 2017. Av nybörjare 2018 hade 22,5 procent (24 procent för kvinnor och 21,5 procent för män) slutfört gymnasieskolan efter fyra år, vilket är en ökning med 0,6 procentenheter jämfört med nybörjare 2017, och 28,1 procent (30,5 procent för kvinnor och 26,5 procent för män) efter fem år, vilket är en minskning med 0,4 procentenheter jämfört med nybörjare 2017.

Indikator: Andel elever som har uppnått kraven för grundläggande behörighet till högskoleutbildning inom tre år

För att kunna antas till en högskoleutbildning på grundnivå som vänder sig till nybörjare krävs grundläggande behörighet. Det innebär att den sökande har nödvändiga kompetenser för att tillgodogöra sig en sådan utbildning. Sådana nödvändiga kompetenser anses t.ex. den sökande ha som har avlagt en högskoleförberedande examen i gymnasieskolan eller inom kommunal vuxenutbildning på gymnasial nivå och den sökande som har avlagt en yrkesexamen i gymnasieskolan eller inom kommunal vuxenutbildning på gymnasial nivå samt har lägst betyget E i de kurser i svenska eller svenska som andraspråk och engelska som krävs för en högskoleförberedande examen i gymnasieskolan.

Av eleverna som började gymnasieskolan hösten 2020 uppnådde 57,5 procent kraven för grundläggande behörighet inom tre år. Här ingår både elever på nationella program och introduktionsprogram. Det är en ökning med 1 procentenhet jämfört med den föregående elevkullen. Kvinnor uppnådde grundläggande behörighet i högre utsträckning än män, 64,3 procent jämfört med 51,1 procent (se diagram 3.10). Elever med utländsk bakgrund uppnådde kraven för grundläggande behörighet i lägre grad än elever med svensk bakgrund, 46,1 procent jämfört med 61,5 procent. Jämfört med föregående år har skillnaderna mellan grupperna minskat med 4,4 procentenheter.

Diagram 3.10 Andel nybörjare i gymnasieskolan som uppnått grundläggande behörighet till högskolan inom tre år

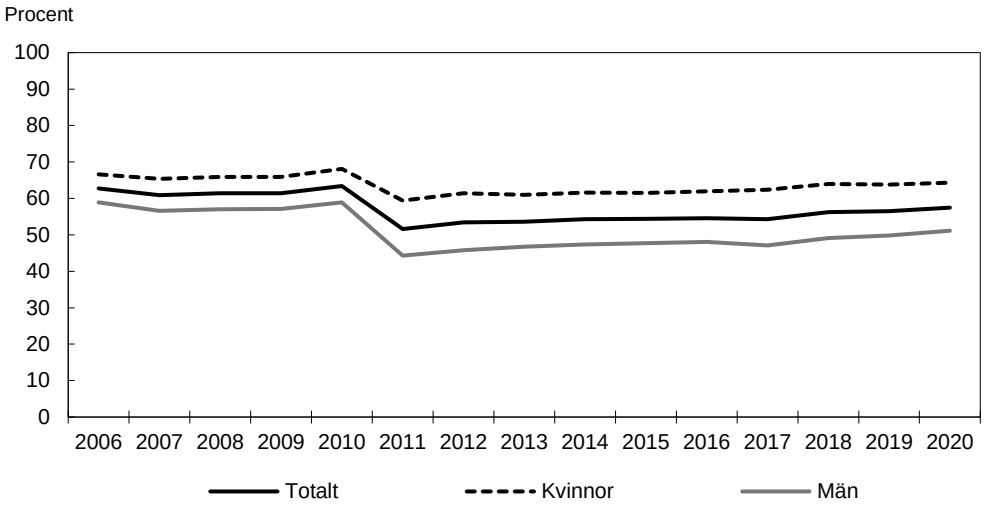

Källa: Statens skolverk.

Av de elever som påbörjade ett högskoleförberedande program hösten 2020 och som inte varit inskrivna i gymnasieskolan tidigare uppnådde 81,3 procent kraven för grundläggande behörighet efter tre år. Motsvarande andel av de som påbörjade ett yrkesprogram hösten 2020 var 28,4 procent. Skillnaden mellan olika yrkesprogram är dock stor.

Av de som påbörjade gymnasieskolan hösten 2020 uppnådde kvinnor kraven för grundläggande behörighet till högskolestudier i högre utsträckning än män. Det finns dock skillnader i resultat mellan könen inom respektive nationellt program.

Våren 2023 fick ungefär 96 500 elever ett examens- eller studiebevis omfattande minst 2 500 gymnasiepoäng, oavsett hur länge de hade gått i gymnasieskolan. Av dessa elever uppnådde 72,2 procent kraven för grundläggande behörighet till högskoleutbildning. Det är en minskning med 0,3 procentenheter jämfört med föregående år. Andelen kvinnor som uppnådde kraven för grundläggande behörighet till högskoleutbildning var 79,6 procent, medan motsvarande andel för männen var 65,1 procent.

Sammantaget har 56,4 procent av dem som fyllde 20 år under 2023 uppnått kraven för grundläggande behörighet, vilket är 0,3 procentenheter lägre än för dem som fyllde 20 år under 2022. Av kvinnorna som fyllde 20 år under 2023 hade 63,3 procent uppnått kraven för grundläggande behörighet och för männen var andelen 49,9 procent.

Etableringen på arbetsmarknaden är högre bland ungdomar som slutfört gymnasieskolan

Skolverket publicerar årligen statistik över vad ungdomar gör efter gymnasieskolan, ungdomarnas grad av etablering på arbetsmarknaden, och om de studerar eller varken arbetar eller studerar. Totalt var det 80 436 elever som slutförde gymnasieskolan läså-

ret 2017/18 och som var folkbokförda i Sverige 2021. Av dessa slutförde 25 842 elever ett yrkesprogram medan 54 594 slutförde ett högskoleförberedande program. Tabell 3.2 visar etableringsstatus 2021 för de 22 883 ungdomar som fick yrkesexamen och de 2 959 ungdomar som slutförde ett yrkesprogram utan examen men med studiebevis på minst 2 500 poäng läsåret 2017/18. Tabell 3.3 visar etableringsstatus 2021 för de 50 002 ungdomar som fick examen från ett högskoleförberedande program och de 4 592 ungdomar som slutförde ett högskoleförberedande program utan examen men med studiebevis på minst 2 500 poäng läsåret 2017/18. Resultaten är i stora drag i linje med föregående år. Det har skett en ökning i andelen etablerade på arbetsmarknaden bland de elever som läsåret 2017/18 slutförde ett yrkesprogram eller ett högskoleförberedande program med examen eller studiebevis.

Tabell 3.2 Andel etablerade på arbetsmarknaden respektive studerande inom högskolan utifrån studieresultat på yrkesprogram under 2021

Procent	Andel etablerade på arbetsmarknaden			Andel studerande			Varken arbetande eller studerande
	Totalt	Kvinnor	Män	Totalt	Kvinnor	Män	
Tog examen	60 %	50 %	67 %	9 %	15 %	5 %	3 %
Slutförde studierna utan examen med studiebevis om minst 2 500 poäng	48 %	43 %	51 %	1 %	2 %	0,7 %	7 %
Slutförde studierna utan examen med studiebevis om färre än 2 500 poäng eller avbrutit under år 3	37 %	34 %	39 %	1 %	2 %	0,6 %	14 %
Avbrutit i förtid under år 1 eller år 2	19 %	16 %	21 %	0,9 %	1 %	0,6 %	21 %

Anm.: Etableringsstatus tre år efter avslutade gymnasiestudier bland ungdomar som slutförde gymnasieskolan läsåret 2017/18 alternativt påbörjade gymnasiestudier och är födda 1999. I statistiken som ligger till grund för redovisningen redovisas fler kategorier än de i tabellen.

Källa: Statens skolverk.

Tabell 3.3 Andel studerande inom högskolan respektive etablerade på arbetsmarknaden utifrån studieresultat på ett högskoleförberedande program under 2021

Procent	Andel studerande			Andel etablerade på arbetsmarknaden			Varken arbetande eller studerande
	Totalt	Kvinnor	Män	Totalt	Kvinnor	Män	
Tog examen	59 %	62 %	55 %	22 %	20 %	23 %	2 %
Slutförde studierna utan examen med studiebevis om minst 2 500 poäng	13 %	18 %	10 %	38 %	36 %	39 %	5 %
Slutförde studierna utan examen med studiebevis om färre än 2 500 poäng eller avbrutit under år 3	11 %	15 %	7 %	28 %	27 %	29 %	10 %
Avbrutit i förtid under år 1 eller år 2	7 %	10 %	5 %	16 %	16 %	17 %	19 %

Anm.: Etableringsstatus tre år efter avslutade gymnasiestudier bland ungdomar som slutförde gymnasieskolan läsåret 2017/18 alternativt påbörjade gymnasiestudier och är födda 1999. I statistiken som ligger till grund för redovisningen redovisas fler kategorier än de i tabellen.

Källa: Statens skolverk.

Företagande, och att få träna entreprenörskap, kan vara en väg till etablering på arbetsmarknaden. Under utgiftsområde 24 Näringsliv avsnitt 3.3.3 redovisas resultat av Skolverkets och andra aktörers stöd till organisationer för att främja entreprenörskap bland unga i bl.a. grundskolan och gymnasieskolan.

För mer statistik om unga som varken arbetar eller studerar, se utgiftsområde 17 Kultur, medier, trossamfund och fritid avsnitt 15.

Övergång till högskola och kommunal vuxenutbildning

Andelen elever som avslutade gymnasieskolan våren 2022 och påbörjade en högskoleutbildning under hösten 2022 eller våren 2023 var 20,0 procent, en minskning från föregående år då motsvarande siffra var 22,6 procent. Minskningen utgörs av elever med svensk bakgrund. Kvinnor fortsätter oftare än män att studera vidare på högskolan. Av de kvinnor som slutförde gymnasieskolan våren 2022 gick 23,4 procent direkt över till högskolestudier, jämfört med 16,8 procent av männen. Av de elever med utländsk bakgrund som avslutade gymnasieskolan 2022 började 29,2 procent studera på högskolan följande år, att jämföra med 17,3 procent av eleverna med svensk bakgrund. För elever med utländsk bakgrund var det en ökning med 0,2 procentenheter jämfört med föregående elevkull. Av kvinnorna med utländsk bakgrund började 36,2 procent studera på högskolan året efter avslutad gymnasieskola. Motsvarande andel för männen med utländsk bakgrund var 22,3 procent. När det gäller elever med svensk bakgrund började 19,6 procent av kvinnorna studera på högskolan året efter avslutad gymnasieskola medan motsvarande andel för männen var 15,2 procent. Motsvarande andelar föregående år var 24,0 procent respektive 17,2 procent.

Andelen ungdomar som påbörjar en högskoleutbildning inom tre år efter avslutad gymnasieskola med examens- eller studiebevis om minst 2 500 gymnasiepoäng ökade något från 44,8 procent av de som avslutade gymnasieskolan våren 2019 till 45,5 procent av de som avslutade gymnasieskolan våren 2020. Det är således en fortsatt ökning även jämfört med de elever som avslutade gymnasieskolan våren 2018, då andelen var 43,8 procent.

Av alla elever som gick tredje året i gymnasieskolan läsåret 2021/22 gick 13,3 procent över till kommunal vuxenutbildning (komvux) följande läsår, vilket är en minskning med 0,6 procentenheter jämfört med läsåret 2020/21. Det är i stor utsträckning de som inte har fått en examen från gymnasieskolan som studerar på komvux. Av de elever som gick tredje året i gymnasieskolan hösten 2021 och som inte hade fått en examen våren 2022 var det totalt 27,3 procent som studerade på komvux läsåret 2022/23, att jämföra med 9,3 procent av de elever som fått examen.

Av de kvinnor som gick tredje året i gymnasieskolan hösten 2021 och som inte hade fått en examen eller motsvarande våren 2022 var det totalt 33,4 procent som studerade på komvux läsåret 2022/23. Motsvarande andel av männen var 22,7 procent.

Elever med utländsk bakgrund går över till komvux i större utsträckning än elever med svensk bakgrund. Av eleverna med utländsk bakgrund som gick tredje året i gymnasieskolan hösten 2021 och som inte hade fått en examen vårterminen 2022 läste totalt 36,8 procent vidare på komvux följande läsår. Av kvinnor med utländsk bakgrund läste 45,8 procent vidare på komvux, och för männen var motsvarande andel 30,5 procent. För elever med svensk bakgrund var denna andel 19,6 procent (24,0 procent av kvinnorna och 16,1 procent av männen).

Introduktionsprogram: Övergång till nationella program, annan utbildning och arbetsmarknaden

Syftet med introduktionsprogrammen är att ge elever som inte är behöriga till ett nationellt program i gymnasieskolan möjlighet att bli behöriga till att studera på ett sådant program, gå vidare till annan utbildning eller förbereda sig för etablering på arbetsmarknaden.

Att en elev byter från ett introduktionsprogram till ett nationellt program är ett tecken på studieframgång och är därmed en önskvärd utveckling. Av nybörjarna på ett introduktionsprogram under första skolåret hösten 2022 hade 41,0 procent (41,0 procent av kvinnorna och 41,0 procent av männen) bytt utbildning ett år senare. Störst andel,

20,2 procent (19,3 procent av kvinnorna och 20,9 procent av männen), hade bytt till ett yrkesprogram, 6,6 procent (7,8 procent av kvinnorna och 5,6 procent av männen) hade bytt till ett högskoleförberedande program och 14,2 procent (13,8 procent av kvinnorna och 14,6 procent av männen) till ett annat introduktionsprogram. Skillnaderna är stora mellan introduktionsprogrammen eftersom programmen har skilda syften.

Ungefär hälften av eleverna som börjar på ett introduktionsprogram går ingen ytterligare utbildning i gymnasieskolan, eftersom de inte hinner uppnå behörighet till ett nationellt program före 20 års ålder eller för att de redan har etablerat sig på arbetsmarknaden genom att de exempelvis har läst ett nationellt yrkespaket. Skolverkets statistik över etablering efter gymnasieskolan våren 2019 inkluderar även dessa ungdomar. Det innebär att det genom Skolverkets statistik går att följa elevers sysselsättning efter att de har fullföljt eller avbrutit sin utbildning på ett introduktionsprogram och sedan lämnat gymnasieskolan, dvs. elever vars sista utbildning i gymnasieskolan var på ett introduktionsprogram. Av de elever som sist var registrerade på ett introduktionsprogram hade, ett år senare, 11,9 procent en etablerad ställning på arbetsmarknaden, 31,6 procent en osäker eller svag ställning på arbetsmarknaden, 27,3 procent studerade och 29,3 procent varken arbetade eller studerade. Andelen unga som varken arbetade eller studerade efter ett introduktionsprogram minskade med 2,8 procentenheter jämfört med föregående år. Männen hade i högre grad en etablerad ställning på arbetsmarknaden än kvinnorna, 14,5 procent jämfört med 8,0 procent. Kvinnor övergår i större uträckning än män till studier. Andelen kvinnor som studerade var 36,5 procent jämfört med 20,9 procent av männen.

3.3.10 Anpassade gymnasieskolan

Hösten 2023 gick ca 7 200 elever i anpassade gymnasieskolan, vilket är en ökning med 2 procent jämfört med föregående år.

Drygt 89 procent av eleverna gick hösten 2023 i anpassade gymnasieskolan med en kommun som huvudman, medan ca 9 procent gick i en fristående anpassad gymnasieskola och 2 procent i skolor som drivs av en region.

Av eleverna i anpassade gymnasieskolan gick 58 procent ett nationellt program och 42 procent ett individuellt program.

Det är fler män än kvinnor som går i anpassade gymnasieskolan och så ser det ut både på de nationella och de individuella programmen. Läsåret 2023/24 var det 40 procent kvinnor och 60 procent män i anpassade gymnasieskolan. Könsfördelningen var i stort sett likadan både på de nationella programmen (40 procent kvinnor och 60 procent män) och på de individuella programmen (39 procent kvinnor och 61 procent män).

Det finns ingen indikator för att mäta måluppfyllelse i anpassade gymnasieskolan. Sedan 2019 finns möjlighet att samla in uppgifter om resultat på individnivå för elever i anpassade gymnasieskolan. År 2023 har Skolverket för andra gången kunnat följa upp och redovisa statistik om sysselsättning efter studier i anpassade gymnasieskolan. I uppföljningen ingick 2 825 ungdomar som avslutade sin utbildning inom anpassade gymnasieskolan våren 2020 och 2021. Hösten 2021 hade 56 procent av ungdomarna daglig verksamhet som sysselsättning, 11 procent studerade och 13 procent var i arbete. Ungefär var fjärde ungdom varken arbetade, studerade eller hade daglig verksamhet. I statistiken kan en ungdom förekomma i flera sysselsättningskategorier.

Av ungdomarna i uppföljningen hade 44 procent studerat på ett individuellt program. Av dessa ungdomar deltog 79 procent i daglig verksamhet och 10 procent studerade

hösten 2021. Mycket få av ungdomarna hade ett arbete. Nästan var femte ungdom varken arbetade, studerade eller hade daglig verksamhet efter att ha gått individuella program i anpassade gymnasieskolan.

Av ungdomarna hade 56 procent studerat på ett nationellt program. Av dessa ungdomar var det 30 procent som varken arbetade, studerade eller hade daglig verksamhet hösten 2021. Ungefär 38 procent hade daglig verksamhet, 12 procent studerade och 24 procent hade ett arbete hösten 2021.

3.3.11 Kostnader för området Barn- och ungdomsutbildning

De uppgifter som redovisas i tabell 3.4 om kostnader för 2023 bygger på preliminär statistik.

Tabell 3.4 Kostnadstabell för skolformer i skolväsendet

Tusental kronor

	Total kostnad 2022	Total kostnad 2023
Förskolan	93 900 000	91 700 000
Annan pedagogisk verksamhet[1]	1 100 000	990 000
Förskoleklassen	9 500 000	9 200 000
Grundskolan	150 900 000	148 000 000
Anpassade grundskolan	7 000 000	7 300 000
Specialskolan	773 000	808 000
Sameskolan	107 000	114 000
Fritidshemmet	22 900 000	22 200 000
Gymnasieskolan	50 900 000	49 600 000
Anpassade gymnasieskolan	3 400 000	3 400 000

[1] Kostnaden innefattar endast barn i pedagogisk omsorg.

Källor: Statens skolverk och årsredovisning 2023 för Specialpedagogiska skolmyndigheten och Sameskolstyrelsen.

Tabell 3.5 Kostnad per barn/elev i genomsnitt per skolform

Kronor

	Kostnad per barn/elev i genomsnitt 2022	Kostnad per barn/elev i genomsnitt 2023
Förskolan	184 000	181 700
Annan pedagogisk verksamhet[1]	142 100	155 400
Förskoleklassen	77 500	75 600
Grundskolan	136 100	133 300
Anpassade grundskolan	529 700	518 500
Specialskolan	984 500	1 057 000
Sameskolan[2]	291 000	294 000
Fritidshemmet	47 300	44 800
Gymnasieskolan	142 000	137 100
Anpassade gymnasieskolan	501 400	493 800

[1] Kostnaden innefattar endast barn i pedagogisk omsorg. Övrig verksamhet inom annan pedagogisk verksamhet redovisas inte per barn/elev.

[2] Genomsnittskostnaden per barn i förskolan uppgick 2023 till ca 268 000 kronor. För 2022 uppgick kostnaden till ca 272 000 kronor.

Källor: Statens skolverk och årsredovisning 2023 för Specialpedagogiska skolmyndigheten och Sameskolstyrelsen.

3.3.12 Andra bedömningsgrunder

Bedömningsgrund – Skolverkets lägesbedömning 2023

Skolverket tar återkommande fram en samlad bedömning av situationen i skolväsendet som beskriver utvecklingen i förskolan, skolan och vuxenutbildningen. Lägesbedömningen för 2023 ger en bild av att huvudmän och skolor har skilda förutsättningar att genomföra sitt uppdrag. Det finns många välfungerade huvudmän och skolor med goda förutsättningar och höga kunskapsresultat bland eleverna. Vidare beskriver Skolverket att det finns huvudmän och skolor med mindre gynnsamma förutsättningar där kvaliteten i utbildningen brister och kunskapsresultaten för många elever är låga.

Av lägesbedömningen framgår även att det finns skolor med en stor andel kvalificerade och behöriga lärare men att det också finns skolor där behörigheten bland lärarkåren är lägre. Skolor med mindre gynnsamma socioekonomiska förutsättningar har ofta färre behöriga och erfarna lärare. Det råder också en ojämn fördelning av tillgången till ändamålsenliga läromedel.

I lägesbedömningen lyfts det även fram att den höga omsättningen av rektorer på många håll kan utgöra ett hinder för lärares förutsättningar att utveckla och bedriva en undervisning av hög kvalitet.

Vidare konstateras att elever inte alltid får det stöd och den stimulans de har rätt till. Stödet sätts dessutom ofta in för sent. Det leder till att skolan inte alltid förmår att kompensera för elevernas skilda förutsättningar.

3.3.13 Tillkännagivanden

Studie- och yrkesvägledning

Riksdagen har tillkännagett för regeringen att regeringen ska låta ta fram och uppdatera en digital studie- och yrkesvägledningsplattform och att studie- och yrkesvägledarnas roll i skolan måste stärkas och i högre grad integreras i skolans verksamhet (bet. 2016/17:UbU18 punkt 7, rskr. 2016/17:251).

Den 30 november 2017 beslutade regeringen att ge en särskild utredare i uppdrag att utreda och föreslå åtgärder för att ge alla elever inom skolväsendet möjlighet att göra väl övervägda utbildnings- och yrkesval fattade utifrån goda kunskaper om arbetsliv och utbildningsvägar. I uppdraget ingick frågan om hur studie- och yrkesvägledarens roll kan stärkas och i högre grad integreras i verksamheten samt hur nätbaserade och interaktiva studie- och yrkesvägledningstjänster används och kan utvecklas (dir. 2017:116). I januari 2019 lämnade utredningen betänkandet Framtidsval – karriärvägledning för individ och samhälle (SOU 2019:4). Regeringen gick vidare med förslaget om digitala verktyg och den 19 december 2019 fick Skolverket i uppdrag att se över och utveckla befintliga digitala verktyg för studie- och yrkesvägledning. Skolverket redovisade uppdraget den 16 januari 2024. Skolverket har utvecklat och lanserat tolv digitala verktyg för studie- och yrkesvägledning på webbplatsen Utbildningsguiden. Målgrupperna är elever som ska välja grund- eller gymnasieskola, vårdnadshavare som söker förskola eller skola för sitt barn, vuxna som söker efter utbildning eller yrke samt studie- och yrkesvägledare. Regeringen bedömer att de digitala verktygen kommer att underlätta och förbättra såväl studie- och yrkesvägledningens arbete som målgruppernas möjlighet till val av utbildning.

Det finns vidare stöd på Skolverkets webbplats som ger exempel på hur studie- och yrkesvägledningen kan integreras i undervisningen. Dessa stöd kan bidra till att öka

elevernas motivation för skolan och till att minska elevernas avhopp. Enligt regeringen kan detta även leda till att studie- och yrkesvägledningen som helhet stärks.

Regeringen bedömer att ytterligare insatser inom området inte är nödvändiga utan anser att tillkännagivandet med dessa insatser är slutbehandlat.

Tillförlitlighet i PISA-undersökningar

Riksdagen har tillkännagett för regeringen att regeringen ska säkra tillförlitligheten i genomförandet av internationella kunskapsmätningar i den svenska skolan samt genomföra en analys av hur förtroendet för PISA-studien kan återupprättas (bet. 2021/22:UbU5 punkt 4, rskr. 2021/22:145).

Den 9 juni 2022 beslutade regeringen att ge en särskild utredare i uppdrag att bl.a. analysera och föreslå hur uppgifter om exkluderade elever kan särredovisas i PISA-undersökningen. Utredaren skulle även analysera och, vid behov, föreslå hur kunskapsresultaten för olika grupper av elever på andra sätt bättre kan följas upp i olika internationella undersökningar samt lämna nödvändiga författningsförslag (dir. 2022:73). Utredningen överlämnade den 18 december 2023 betänkandet Uppföljning för utveckling – ett hållbart system för samlad kunskap om villkoren för barn och elever med funktionsnedsättning i förskola och skola (SOU 2023:95). I betänkandet framför utredningen att Skolverket har vidtagit nödvändiga åtgärder för att exkluderingen av elever i PISA-undersökningen ska ske enligt gällande rätt. Av betänkandet framgår att de åtgärder Skolverket har vidtagit är en omprövning av den tidigare praxisen kring redovisning av exkluderingskriterier. I den tidigare bedömningen ansåg Skolverket att det inte var möjligt att registrera elever utifrån kategorier som kan definieras som hälsoaspekter, eftersom det är känsliga personuppgifter. Skolverket har emellertid fattat ett nytt beslut och den nya bedömningen är att särredovisning av exkluderade elever kan ske. Med hänvisning till detta har utredningen bedömt att frågan om särredovisning i PISA-undersökningen är besvarad och har lämnat frågan utan vidare åtgärd.

Regeringen bedömer därmed att tidigare problem med redovisningen av exkluderingen och därmed tillförlitligheten av PISA-undersökningen har åtgärdats. Regeringen har inte heller fått några signaler på att det finns problem med tillförlitligheten i genomförandet när det gäller andra internationella kunskapsmätningar. Regeringen bedömer därmed att tillkännagivandet är tillgodosett och slutbehandlat.

Tillsyn över enskilda förskolor, fritidshem samt pedagogisk omsorg

Riksdagen har tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om att överväga att se över för- och nackdelarna med att ge Statens skolinspektion ansvar för tillstånd och tillsyn även för enskilda förskolor, fritidshem samt pedagogisk omsorg (bet. 2022/23:UbU5 punkt 15, rskr. 2022/23:182).

En kommun prövar godkännande av enskilda huvudmän för och har tillsyn över fristående förskolor, pedagogisk omsorg och vissa fritidshem, vilket framgår av 2 kap. 7 § andra stycket och 26 kap. 4 § skollagen (2010:800). Enligt 26 kap. 3 § 4 skollagen har Skolinspektionen tillsyn över hur en kommun uppfyller sitt tillsynsansvar. Frågan om tillsyn över fristående förskolor och vissa fritidshem och behovet av statlig granskning har berörts av bl.a. Ägarprövningsutredningen i betänkandet Krav på privata aktörer i välfärden (SOU 2015:7) och av Skolmyndighetsutredningen i betänkandet Statliga skolmyndigheter – för elever och barn i en bättre skola (SOU 2018:41). Sistnämnda utredningsuppdrag bestod bl.a. i att klarlägga förutsättningarna för att flytta över ansvaret för tillsyn av fristående förskolor och vissa fritidshem från kommunerna

till Skolinspektionen. Betänkandet som lämnades i juni 2018 remitterades inte. I januari 2023 utökades efter förslag i propositionen Tydligare krav på fristående förskolor, skolor och fritidshem med konfessionell inriktning, bestämmelserna i skollagen om ägar- och lämplighetsprövning av enskilda som ansöker om att bli huvudmän inom skolväsendet med demokrativillkor (prop. 2021/22:157, bet. 2021/22:UbU29, rskr. 2021/22:397). Vidare gavs genom ändringar i förordningen (1999:1134) om belastningsregister Skolinspektionen och kommunerna rätt att vid ägar- och ledningsprövningen begära ut fler uppgifter från belastningsregistret. Dessutom skärptes regleringen i skollagen om konfessionella skolor och förskolor och det infördes krav på att enskilda som ansöker om att få bedriva verksamhet inom skolväsendet med konfessionell inriktning ska uppge det till tillsynsmyndigheten för att få tillstånd att bedriva verksamheten med konfessionell inriktning. När det gällde enskilda som redan hade fått ett godkännande som enskild huvudman krävdes att dessa, för att få fortsätta bedriva verksamheten med konfessionell inriktning, inom ett halvår efter ikraftträdandet skulle anmäla till tillsynsmyndigheten att verksamheten skulle ha en sådan inriktning. Vid samma tidpunkt infördes även skärpningar i skollagen som innebär att en kommun efter ansökan ska pröva om en enskild ska godkännas som huvudman för en pedagogisk omsorg som ska bedrivas i kommunen (prop. 2021/22:78, bet. 2021/22:UbU21, rskr. 2021/22:203). För godkännande ska det krävas att den enskilde har insikt i och förutsättningar att följa de föreskrifter som gäller för verksamheten och i övrigt bedöms som lämplig. I fråga om juridiska personer ska det prövas att ledning och ägare uppfyller kraven. Om verksamheten ska bedrivas där en person som är 15 år eller äldre är folkbokförd ska han eller hon visa upp ett utdrag ur belastningsregistret. Efter ett godkännande ska det utövas tillsyn över att kraven fortlöpande är uppfyllda. Godkännandet ska vidare kunna återkallas utan föregående föreläggande om kraven inte längre är uppfyllda. Den 24 november 2022 fick Skolinspektionen, genom en ändring av myndighetens regleringsbrev, i uppdrag att i enlighet med vad som anges i propositionen Tydligare krav på fristående förskolor, skolor och fritidshem med konfessionell inriktning (prop. 2021/22:157) utarbeta ett stödmaterial för kommunernas ägar- och ledningsprövning. Uppdraget redovisades till Regeringskansliet (Utbildningsdepartementet) den 31 januari 2023.

En fördel med att ansvaret för tillsynen av alla förskolor, fritidshem och pedagogisk omsorg är samlat hos en och samma myndighet, i stället för fördelat mellan kommunerna, skulle vara att likvärdigheten i granskningen stärks. Skolinspektionens löpande tillsyn över kommunala förskolor, fritidshem och annan pedagogisk verksamhet utövas dock i dag i huvudsak på huvudmannanivå, se 2 § tredje stycket förordningen (2011:556) med instruktion för Statens skolinspektion. Detta kan jämföras med att Skolinspektionen i fråga om förskolor, fritidshem och pedagogisk omsorg med enskild huvudman har tillsyn över att kommunerna uppfyller sitt tillsynsansvar över de enskilda huvudmännen. En viss likvärdighet i granskningen föreligger således redan. Om Skolinspektionen skulle ta över tillsynen och dessutom utöva den på såväl huvudmannanivå som enhetsnivå skulle myndighetens tillsynsansvar omfatta ytterligare ca 3 200 enheter med enskild huvudman. Kommunernas tillsyn kan omfatta årliga eller regelbundet återkommande kontroller av samtliga verksamheter till skillnad från Skolinspektionens nuvarande granskningsuppdrag som tar sin utgångspunkt i bl.a. en behovsanalys, se 2 § andra stycket förordningen med instruktion för Statens skolinspektion. För att Skolinspektionen ska kunna göra träffsäkra urval av granskningsobjekt krävs vidare tillgång till bl.a. tydliga indikatorer, något som inte finns för berörda verksamheter på samma sätt som för t.ex. grundskolan och gymnasieskolan. Regeringen bedömer att en ny organisation med tillsyn och kvalitetsgranskning i Skolinspektionens regi riskerar att kosta mer än den tillsyn som kommunerna utövar i dagsläget över berörda verksamheter. Vidare finns det svårigheter att uppnå likvärdig täckningsgrad respektive träffsäkra urval bland de berörda verksamheterna. Rege-

ringen bedömer att för- och nackdelarna med att ge Skolinspektionen ansvar för tillstånd och tillsyn även för enskilda förskolor, fritidshem och pedagogisk omsorg härmed har övervägts och att tillkännagivandet därmed är slutbehandlat.

3.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Deltagandet i utbildning är överlag högt, men det finns stora variationer i verksamhetsområdets måluppfyllelse. Förskolan har en stor betydelse för barns utveckling och senare studieresultat i skolan och en stor majoritet av alla barn i målgruppen är inskrivna i förskolan. Däremot är deltagandet lägre bland barn med utländsk bakgrund i jämförelse med barn med svensk bakgrund, vilket kan innebära att barnens förutsättningar inför skolstarten blir olika.

Resultaten från de nationella proven i årskurs 3 är en viktig indikator då det är i de tidiga årskurserna som eleverna tillägnar sig grundläggande färdigheter som till exempel att läsa, skriva och räkna. Regeringen har gett Skolverket i uppdrag att se över och utveckla kartläggningsmaterial och bedömningsstöd i syfte att ge en bättre bild av elevers kunskaper och av vilka arbetssätt som kan användas för att ge eleven rätt stöd i rätt tid.

Regeringen bedömer att det fortfarande är alltför många elever som inte uppnår kravnivån på de olika delproven, även för grundskolans årskurs 6 och 9. Vidare noteras att det är betydande skillnader i resultatet beroende på kön och föräldrarnas utbildningsnivå. Resultaten är även lägre för elever som invandrat efter ordinarie skolstart. Statistik visar att resultaten på samtliga prov generellt är lägre för de elever som har varit en kortare tid i Sverige, vilket innebär att skolan fortsatt har stora utmaningar.

Resultat från internationella studier är en särskilt viktig indikator när det gäller kunskapsutvecklingen, inte minst eftersom dessa undersökningar är konstruerade för att mäta utvecklingen över tid. Regeringen ser därför allvarligt på att svenska elevers resultat i den senaste PISA-undersökningen från 2022 har försämrats i både matematik och läsförståelse. Det är dessutom fortfarande ungefär var fjärde elev som lämnar grundskolan utan godkänt betyg i alla ämnen och ca 15 procent av eleverna som inte är behöriga till ett nationellt program i gymnasieskolan.

För gymnasieskolan är situationen relativt oförändrad jämfört med föregående år. Problem kvarstår gällande det kompensatoriska uppdraget. Det finns för stora skillnader i studieresultat mellan elever med svensk bakgrund och elever med utländsk bakgrund samt mellan elever med olika socioekonomisk bakgrund. De generella skillnaderna i studieresultat mellan kvinnor och män kvarstår. Uppföljningen av sysselsättningen för elever som gått i anpassade gymnasieskolan visar att ungefär en fjärdedel av eleverna efter avslutad utbildning varken arbetade, studerade eller hade daglig verksamhet, vilket är en viss förbättring jämfört med föregående år. Resultaten för elever som gått i anpassade gymnasieskolan är dock inte tillfredsställande och visar på en risk för bristande integration av målgruppen i samhället.

Regeringen ser det som problematiskt att fördelningen mellan andelen elever som går ett högskoleförberedande program respektive ett yrkesprogram på gymnasieskolan inte har förändrats jämfört med föregående år. Denna fördelning har dessutom varit relativt konstant under flera år. Antalet elever som i dag väljer att gå ett yrkesprogram motsvarar inte arbetsmarknadens behov, vilket innebär att det underskott som finns i dag på yrkesutbildad arbetskraft troligen kommer att kvarstå även på längre sikt. Detta riskerar att hämma den svenska ekonomin och Sveriges konkurrenskraft.

3.5 Politikens inriktning

3.5.1 En skola som ger alla barn och elever förutsättningar att lyckas med sin utbildning

Få saker är så viktiga för såväl Sveriges framtid som för den enskilde eleven som skolan. Utgångspunkten är att alla elever ska ges förutsättningar att nå målen för utbildningen och alla elever tidigt ska få det stöd de behöver. Grunden för detta arbete läggs redan i förskolan och under de tidiga skolåren. De senaste internationella undersökningarna PISA och PIRLS (Progress in International Reading Literacy Study) visar dock att svensk skola har stora utmaningar. Sverige måste återupprätta en stark kunskapsskola och gå tillbaka till grunderna där fokus är på faktakunskaper och färdigheter som att läsa, skriva och räkna. Detta är centralt för hur väl eleverna lyckas med att nå utbildningens mål och sina fortsatta studier och yrkesliv. För att eleverna ska vara väl rustade för framtiden är det även avgörande att lärarna har förutsättningar att bedriva en undervisning av god kvalitet. För att barn och elever ska kunna tillgodogöra sig undervisningen behöver de också en trygg skola med tydliga förväntningar och där det råder studiero. Dessa insatser är bra för alla men särskilt för de barn som behöver skolan mest.

3.5.2 Insatser för ökad läsförståelse

Ökad tillgång till läromedel av hög kvalitet

Tillgången till läroböcker och övriga läromedel av hög kvalitet är viktiga för elevernas kunskapsutveckling och lärares arbete. Genom medel som avsattes i budgetpropositionen för 2023 infördes därför ett statsbidrag för inköp av vissa läromedel. Regeringen föreslår att satsningen på läromedel bör förstärkas i syfte att sträva mot principen om en lärobok per elev och ämne.

Användning av lärverktyg i skolan

Tillgång till ändamålsenliga läromedel har flera fördelar för elevers lärande och lärares arbete. Det finns dock forskning som visar på potentiella negativa effekter på yngre barns inlärning, bl.a. när det gäller deras språkutveckling, vid användning av digitala verktyg. Skolverket har i uppdrag att bl.a. ta fram allmänna råd eller rekommendationer och stödmaterial om val och användning av lärverktyg i undervisningen i skolväsendet. Regeringen föreslår fortsatta insatser när det gäller elevers användning av lärverktyg, bl.a. för att minska användning av digitala enheter som kan påverka elevernas kunskapsutveckling negativt.

Utveckla undervisningen med stöd av läslistor samt särskild språksatsning på fritidshem

Skolverket och Statens kulturråd har i uppdrag att ta fram läslistor med olika typer av litteratur. Listorna ska vara ett stöd till förskollärare och lärare i arbetet med litteratur i undervisningen. Regeringen anser därför att insatsen behöver kompletteras med en del som avser hur arbetet med böckerna kan bedrivas och hur böckerna på läslistorna ska finnas att tillgå.

Nästan en fjärdedel av de 15-åringar som genomförde den internationella undersökningen PISA 2022 nådde inte upp till den nivå för läsförståelse som anses vara grundläggande för fortsatt lärande. Elever med utländsk bakgrund presterar på en genomsnittligt lägre nivå än elever med inhemsk bakgrund. Det finns stora möjligheter för fritidshemmet att bidra till att stärka elevers språkutveckling, läsintresse och

läsförmåga. Regeringen föreslår därför att medel avsätts för att genomföra insatser för att stärka fritidshemmets arbete med läsning och höja elevers kunskaper i det svenska språket, med särskilt fokus på elever med utländsk bakgrund.

Intensivträning i svenska för elever som behöver det

Elevers förmåga att läsa och förstå vad de läser är en förutsättning för att klara av skolarbetet. För de elever som växer upp i områden där utanförskapet är stort och har föräldrar som inte har svenska som modersmål kan skolan vara en av få platser där de regelbundet möter det svenska språket. För att stärka kunskaperna i svenska avser regeringen att införa en försöksverksamhet med språkstärkande insatser för elever som har behov av intensivträning i svenska.

3.5.3 Insatser för ökad kompetens hos förskollärare och lärare

Fortbildning om metoder för grundläggande språk-, läs-, skriv- och matematikinlärning

Lärare och förskollärare behöver ha tillgång till vetenskapligt belagda metoder för att kunna undervisa i grundläggande språk-, läs-, skriv- och matematikutveckling samt metoder för att undervisa barn och elever med annat modersmål än svenska. Skolverket har ett förberedande uppdrag att ta fram fortbildningsinsatser i form av uppdragsutbildning för förskollärare, lärare och speciallärare som avser ämnesdidaktisk fördjupning i barns och elevers språk-, läs-, skriv- och matematikutveckling. Metoderna ska ha ett tydligt vetenskapligt stöd. Regeringen föreslår att insatsen förlängs och att det avsätts medel för framtagandet av fortbildningsinsatser.

Kompetensutveckling inom ramen för det nationella professionsprogrammet

Ett nationellt professionsprogram för rektorer, lärare och förskollärare kommer att införas under 2025. Rådet för professioner i skolväsendet ska bistå Skolverket i arbetet med att ta fram innehållet i en nationell struktur för kompetensutveckling. Som ett led i detta arbete föreslår regeringen att Skolverket stegvis tillförs medel för att, i samråd med Rådet för professioner i skolväsendet, proaktivt och utifrån identifierade behov tar fram fler relevanta insatser.

Förstärkning av statsbidraget för fortbildning av lärare och förskollärare

För att hålla en hög kvalitet i skolväsendet är det viktigt att det finns goda möjligheter till behörighetsgivande fortbildning. I dag finns medel avsatta för lärarlyftet inklusive speciallärarutbildningen, yrkeslärarutbildningen och fortbildning för förskollärare i förskoleklassen inför införandet av en tioårig grundskola. Enligt regeringen är det av stor vikt att det finns långsiktighet i den behörighetsgivande fortbildningen och därför beräknar regeringen en förstärkning av statsbidraget fr.o.m. 2026.

Tioårig grundskola

För att eleverna ska lyckas med sin utbildning och bli rustade för framtiden är det viktigt att de får tillräckligt med undervisning av god kvalitet. Forskning pekar mot att mängden undervisningstid kan vara en faktor som spelar roll för elevers kunskapsutveckling. Elever i Sverige har dock förhållandevis lite obligatorisk undervisningstid i grundskolan jämfört med många andra länder. Införandet av en tioårig grundskola – genom att förskoleklassen upphör och en ny årskurs 1 införs – skulle ge alla elever

mer undervisning i grundskolans ämnen. Det skulle även leda till färre övergångar mellan skolformer, som annars kan vara ett hinder för en kontinuerlig progression i lärandet. Vidare bör en mer strukturerad undervisning utifrån grundskolans kursplaner och med ett tydligt fokus på läs- och skrivinlärning samt matematik kunna leda till förbättrade kunskapsresultat. I budgetpropositionen för 2024 beräknade regeringen att medel skulle behöva avsättas för 2025 och 2026 till Skolverket för att förbereda införandet av en tioårig grundskola. Regeringen beräknar nu även att medel avsätts till kommunerna för genomförandet av reformen från och med 2028.

3.5.4 En trygg skolmiljö för alla barn och elever

Nytt samlat statsbidrag för personalförstärkning för ökad trygghet och studiero

Otryggheten i den svenska skolan har ökat över tid. Av den senaste PISA-undersökningen från 2022 framgår att Sverige är ett av de deltagande länderna som har sämst disciplinärt klimat. Det finns flera arbetsuppgifter i skolan, som har koppling till det övergripande arbetet med att skapa trygghet i utbildningen och studiero i undervisningen, som skulle kunna utföras av andra än lärare. Det kan t.ex. handla om att skapa lugn och ro, trivsel och trygghet i och utanför klassrummen, att arbeta relationsbyggande, med konflikthantering eller med rastverksamhet. För att bl.a. stärka huvudmännens förutsättningar att öka tryggheten och studieron i skolan, förbättra elevhälsan och samtidigt avlasta lärare föreslår regeringen ett samlat statsbidrag för personalförstärkningar. Det samlade statsbidraget är även ett led i regeringens arbete för att minska antalet riktade statsbidrag för att underlätta huvudmännens administrativa arbete med statsbidragen.

Förstärkning av skolsociala team

En viktig förutsättning för att eleverna ska nå utbildningens mål är att de är i skolan och deltar i undervisningen. Elever med långvarig skolfrånvaro löper stor risk att misslyckas med sin utbildning. För att upptäcka och stödja dessa elever behövs ofta insatser från flera aktörer. Regeringen inrättade därför 2023 ett statsbidrag för skolsociala team där skolan och socialtjänsten samverkar för att bidra till trygghet och studiero, ökad närvaro och att elever får stöd i ett tidigt skede. En välfungerande samverkan mellan skolan och socialtjänsten är ett långsiktigt arbete som behöver ges tid och resurser. Regeringen föreslår därför att statsbidraget för personalkostnader för skolsociala team ska förlängas och förstärkas i syfte att öka elevers närvaro i skolan och förebygga utanförskap och kriminalitet.

Förstärkning av akutskolor

Att skolmiljön är trygg och lugn är avgörande för att eleverna ska må bra och lyckas i skolan. Det finns skolor som har mycket stora ordningsproblem och i dag saknas det ofta praktiska möjligheter att vid behov tillfälligt flytta elever utanför den egna skolan. Regeringen inrättade därför 2023 ett statsbidrag för personalkostnader i akutskolor i grundskolan, där elever kan placeras tillfälligt. Akutskolorna innebär en möjlighet för huvudmän att värna tryggheten och studieron i skolan, hantera ordningsproblem och säkra kontinuiteten i utbildningen för alla elever. För att ge ytterligare ökade förutsättningar för huvudmännen att inrätta akutskolor föreslår regeringen att statsbidraget för personalkostnader för akutskolor i grundskolan förstärks.

Skolverkets arbete som beredskapsmyndighet

Skolverket är sedan den 1 oktober 2022 beredskapsmyndighet, vilket innebär att det ställs särskilda krav på myndigheten. Exempelvis ska Skolverket ha god förmåga att motstå hot och risker, hantera fredstida krissituation och genomföra sina uppgifter vid höjd beredskap och ytterst krig. Regeringen föreslår därför att medel avsätts för att stärka myndighetens arbete som beredskapsmyndighet, bl.a. inom informations- och cybersäkerhet.

Bättre uppföljning av barn och elever med funktionsnedsättning

Det finns i dag för lite kunskap om hur det går i förskolan och skolan för barn och elever med funktionsnedsättning, vilket gör det svårt att utvärdera de insatser de får. Det finns även ett behov av att kunna följa dessa barns och elevers kunskapsutveckling. Ett utvecklat uppföljningssystem kan ge bättre förutsättningar för uppföljning samt för beslut inom funktionshinderområdet som bättre återspeglar de verkliga förhållandena för barn och elever med funktionsnedsättningar. Regeringen föreslår därför att medel avsätts för att utveckla ett sådant uppföljningssystem.

3.5.5 Ökad likvärdighet och förstärkt kunskapsutveckling över hela landet

Förstärkning av Kunskapsbidraget

De senaste internationella studierna visar att svenska elevers kunskaper behöver stärkas ytterligare. Samtidigt är många huvudmän i en fortsatt svår ekonomisk situation. Statsbidraget för stärkt kunskapsutveckling – Kunskapsbidraget – syftar till att huvudmännen utifrån vetenskap och beprövad erfarenhet ska stärka utbildningens kvalitet så att eleverna i förskoleklassen, grundskolan och fritidshemmet kan nå så långt som möjligt i sin kunskapsutveckling. Kunskapsbidraget har en hög nyttjandegrad jämfört med andra statsbidrag på skolområdet, eftersom bidraget bl.a. har ett brett användningsområde, vilket ger möjligheter till lokala anpassningar. Som ett ytterligare stöd till huvudmännen i arbetet med att stärka elevernas kunskapsutveckling föreslår regeringen därför att Kunskapsbidraget förstärks.

Förstärkning av statsbidraget för kvalitetshöjande åtgärder inom förskolan

Förskolan är central för att ge barn goda förutsättningar att lyckas i livet. Förskolans positiva effekter på barns fortsatta lärande och kunskapsresultat i skolan förutsätter att verksamheten har god kvalitet. Olika undersökningar har dock visat att den pedagogiska kvaliteten i förskolan varierar alltför mycket och att det exempelvis finns brister när det gäller personalens kunskaper i svenska språket, vilket kan försvåra den pedagogiska verksamheten. Statsbidraget för kvalitetshöjande åtgärder inom förskolan är ett mycket viktigt stöd för god kvalitet och likvärdig utbildning i alla förskolor. Statsbidraget kan bl.a. användas för kompetensutveckling för förskollärare och annan personal som arbetar i barngrupper i förskolan och för att minska barngruppernas storlek, vilket kan vara åtgärder för att höja kvaliteten i förskolan. Regeringen förslår att statsbidraget förstärks för att öka den pedagogiska kvaliteten i förskolan, så att alla barn ska kunna utveckla sina kunskaper, färdigheter och kompetenser så långt som möjligt oberoende av i vilken förskola barnet går, eller var i landet barnet bor.

Ytterligare förstärkning av Skolinspektionen

Skolinspektionen har det viktiga uppdraget att granska huvudmän, skolor och andra verksamheter. Syftet är att alla barn och elever ska få tillgång till en likvärdig utbild-

ning och annan verksamhet av god kvalitet i en trygg miljö. Regeringen har avsatt medel i budgetpropositionen för 2024 för att förstärka Skolinspektionens kapacitet. Nu vill regeringen stärka verksamheten ytterligare. Skolinspektionen behöver öka granskningen av kommunal vuxenutbildning, inklusive svenska för invandrare (sfi), i syfte att stärka kvaliteten i den skolformen. Regeringen föreslår därför att ytterligare medel avsätts för en permanent förstärkning av Skolinspektionen.

Införandet av digitala och centralt rättade nationella prov fortsätter

Det pågående arbetet med att införa digitala nationella prov och centralt rättade nationella prov i vissa ämnen är viktiga steg för att uppnå en mer likvärdig och rättssäker betygssättning. Kostnaderna för reformen beräknas bli högre än tidigare budgeterat. För regeringen är det prioriterat att denna reform fortsätter enligt plan. Regeringen föreslår därför att Skolverket tillförs ytterligare medel för myndighetens arbete med digitala och centralt rättade nationella prov.

I budgetpropositionen för 2024 bedömde regeringen att det är viktigt att all digitalisering i skolan sker på ett genomtänkt sätt och att det gynnar elevernas utveckling i de tidiga årskurserna att lära sig att läsa, skriva och räkna med papper och penna (prop. 2023/24:1 utg.omr. 16 avsnitt 3.5.2). Regeringen konstaterade att de nationella proven och bedömningsstöden bör vara anpassade utifrån detta och aviserade att Skolverkets uppdrag om att digitalisera de nationella proven m.m. (U2017/03739) skulle ändras så att de nationella proven och bedömningsstöden i lågstadiet inte ska digitaliseras. Efter att riksdagen behandlat budgetpropositionen (bet. 2023/24:UbU1, rskr. 2023/24:103) beslutade regeringen den 11 januari 2024 om en sådan ändring av uppdraget (U2024/00057).

I regleringsbrevet för 2024 fick Skolverket i uppdrag att ta fram en plan för utveckling av bl.a. de obligatoriska kartläggningsmaterialen i förskoleklassen och bedömningsstöden i årskurs 1 i grundskolan och motsvarande skolformer (U2023/03701). Regeringen anser att det är viktigt att dessa kartläggningsmaterial och bedömningsstöd är tidseffektiva och vetenskapligt underbyggda samt utformas på ett ändamålsenligt sätt med en hög träffsäkerhet avseende de kunskaper och färdigheter som ska prövas. För att ge Skolverket bästa förutsättningar att ta fram sådana kartläggningsmaterial och bedömningsstöd avser regeringen att ändra myndighetens uppdrag om att digitalisera de nationella proven m.m. (U2017/03739) så att bedömningsstöden i lågstadiet utifrån behov kan digitaliseras. Det går enligt regeringen att förena en undervisning präglad av analoga lärverktyg med användning av kartläggningsmaterial och bedömningsstöd som utifrån behov är digitala.

3.5.6 Kompetensförsörjningen behöver stärkas för att utveckla Sveriges konkurrenskraft

Åtgärder för att öka antalet lärlingselever

Många branscher har svårt att hitta arbetskraft med rätt utbildning och kompetens. Det gäller inte minst de branscher som behöver personer med en gymnasial yrkesutbildning. Gymnasieskolans lärlingsutbildningar är ett viktigt komplement till de i huvudsak skolförlagda yrkesutbildningarna. De ger elever en nära anknytning till framtida arbetsplatser och arbetsgivare goda möjligheter att fylla framtida kompetensbehov. Regeringen avser att se över förordningen (2011:947) om statsbidrag för gymnasial lärlingsutbildning och lärlingsliknande utbildning inom introduktionsprogram i syfte att förbättra villkoren för arbetsgivare som tar emot lärlingar. Vidare föreslår regeringen att den ersättning som i dag lämnas till elever som går en lärlingsutbildning ska öka (se utg.omr. 15 avsnitt 2.10).

Medel till World Skills Sweden

För att förbättra yrkesutbildningens kvalitet och attraktionskraft deltar den svenska staten i ett trepartssamarbete med Landsorganisationen i Sverige (LO) och Svenskt Näringsliv genom World Skills Sweden. Det är viktigt att World Skills Sweden fortsätter sina insatser. Regeringen föreslår därför att medel avsätts för en fortsatt statlig delfinansiering av World Skills Sweden.

Fortsatt finansiering av insatser för entreprenörskap i skolan

Genom riktade insatser i skolan stärks barns och ungdomars intresse och kunskaper om entreprenörskap. Insatserna stärker deras möjligheter till framtida sysselsättning som företagare eller anställda, genom att utveckla kompetenser som är efterfrågade på arbetsmarknaden. Elever som deltagit i insatser som genomförts av exempelvis organisationen Ung företagsamhet har bl.a. visat sig vara mer benägna att bli chefer och egenföretagare. Regeringen föreslår därför att medel avsätts till statsbidraget för entreprenörskap i skolan så att nuvarande nivå på statsbidraget kan upprätthållas även permanent.

3.6 Den årliga revisionens iakttagelser

Skolverket har fått en revisionsberättelse med reservation avseende sin årsredovisning för 2023. Som grund för uttalande om reservation anger Riksrevisionen att Skolverket ingått åtaganden på två anslagsposter som saknar beställningsbemyndigande. De utestående åtagandena avser anslag 1:5, anslagspost 4 Bidrag till vissa organisationer, inom utgiftsområde 16, och anslag 1:5, anslagspost 2 Näringslivsutveckl – del till Statens skolverk, inom utgiftsområde 24 Näringsliv. Åtagandena rör uppdraget om upphandling av tjänster för att stödja entreprenörskap inom skolväsendet. Skolverket har informerat Utbildningsdepartementet om att tillräckliga åtgärder har vidtagits för att undvika att felaktigheterna upprepas.

3.7 Budgetförslag

3.7.1 1:1 Statens skolverk

Tabell 3.6 Anslagsutveckling 1:1 Statens skolverk

Tusental kronor

2023	Utfall	1 280 102	Anslagssparande	113 210
2024	Anslag	1 348 018[1]	Utgiftsprognos	1 370 859
2025	**Förslag**	**1 342 316**		
2026	Beräknat	1 339 218[2]		
2027	Beräknat	1 359 647[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 1 308 754 tkr i 2025 års prisnivå.

[3] Motsvarar 1 306 869 tkr i 2025 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Statens skolverks förvaltningsutgifter.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.7 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:1 Statens skolverk

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**1 348 018**	**1 348 018**	**1 348 018**
Pris- och löneomräkning[2]	57 711	90 432	114 481
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	-63 413	-99 232	-102 852
varav BP25[3]	*-30 500*	*-179 000*	*-160 000*
– Användning av digitala enheter i skolan och fritidshemmet	*3 000*		
– Ett utvecklat uppföljningssystem	*1 000*	*2 000*	*2 000*
– Uppföljning av betyg i gymnasieskolan		*4 000*	*4 000*
– Budgeterade reformer genomförs ej	*-2 000*	*-110 000*	*-110 000*
– Åtgärder för att stärka samhällsvårdens innehåll	*1 000*		
– Utvecklat uppdrag om läslistor	*1 500*	*3 000*	*3 000*
– Lärverktyg i skolväsendet	*2 000*	*2 000*	*2 000*
– Ökade kostnader för digitala och centralt rättade nationella prov	*40 000*		*33 000*
– Ekonomisk redovisning i skolväsendet		*2 000*	*2 000*
– Civilt försvar: beredskapsmyndighet, Skolverket	*3 000*	*3 000*	*4 000*
– Effektivisering av Skolverket	*-80 000*	*-85 000*	*-100 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**1 342 316**	**1 339 218**	**1 359 647**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2024. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2026–2027 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

För att undersöka elevers användning av digitala enheter ökas anslaget med 3 000 000 kronor 2025 (se avsnitt 3.5.2).

För ett utvecklat uppföljningssystem för barn och elever med funktionsnedsättning ökas anslaget med 1 000 000 kronor 2025. Från och med 2026 beräknas anslaget öka med 2 000 000 kronor (se avsnitt 3.5.4).

För uppföljning av betyg i gymnasieskolan beräknas anslaget öka med 4 000 000 kronor fr.o.m. 2026.

Med anledning av att budgeterade reformer för förstärkning av undervisningen i anpassad grundskola och anpassad gymnasieskola samt för ett gemensamt skolval inte genomförs minskas anslaget med 2 000 000 kronor 2025. Från och med 2026 beräknas anslaget minska med 110 000 000 kronor.

För åtgärder för att stärka samhällsvårdens innehåll ökas anslaget med 1 000 000 kronor 2025 (se utg.omr. 9 avsnitt 6.5).

För utveckling av undervisningen med stöd av läslistor ökas anslaget med 1 500 000 kronor 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget öka med 3 000 000 kronor (se avsnitt 3.5.2).

För en förlängning av insatser om lärverktyg i skolväsendet ökas anslaget med 2 000 000 kronor 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget öka med motsvarande belopp (se avsnitt 3.5.2).

För ökade kostnader för digitala och centralt rättade nationella prov ökas anslaget med 40 000 000 kronor 2025. För 2027 beräknas anslaget öka med 33 000 000 kronor och fr.o.m. 2028 beräknas anslaget öka med 22 000 000 kronor (se avsnitt 3.5.5).

För arbete med ekonomisk redovisning i skolväsendet beräknas anslaget öka med 2 000 000 kronor fr.o.m. 2026.

För att stärka Skolverkets arbete som beredskapsmyndighet, bl.a. inom informations- och cybersäkerhet, ökas anslaget med 3 000 000 kronor 2025. För 2026 beräknas anslaget öka med 3 000 000 kronor, för 2027 beräknas anslaget öka med 4 000 000 kronor och fr.o.m. 2028 beräknas anslaget öka med 5 000 000 kronor (se avsnitt 3.5.4).

För en effektivisering av Skolverkets verksamhet minskas anslaget med 80 000 000 kronor 2025. För 2026 beräknas anslaget minska med 85 000 000 kronor och fr.o.m. 2027 beräknas anslaget minska med 100 000 000 kronor.

Regeringen föreslår att 1 342 316 000 kronor anvisas under anslaget 1:1 *Statens skolverk* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 1 339 218 000 kronor respektive 1 359 647 000 kronor.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 3.8 Avgiftsfinansierad verksamhet vid Statens skolverk

Tusental kronor

Offentligrättslig verksamhet	Ack. resultat t.o.m. 2023	Resultat 2024	Intäkter 2025	Kostnader 2025	Resultat 2025	Ack. resultat 2025
Utfärda och komplettera lärarlegitimationer[1]	-	-	20 428	-	-	-

[1] Eftersom det ekonomiska målet är obestämt redovisas endast intäkterna.

Statens skolverk tar ut avgifter som ersättning av den enskilde läraren eller förskollärare för att utfärda och komplettera legitimationer. Intäkterna av avgiften för ansökan om utfärdande och komplettering av legitimationer ska bidra till att täcka kostnaderna för verksamheten. Intäkterna redovisas mot inkomsttitel.

3.7.2 1:2 Statens skolinspektion

Tabell 3.9 Anslagsutveckling 1:2 Statens skolinspektion

Tusental kronor

2023	Utfall	553 131	Anslagssparande	9 710
2024	Anslag	582 489[1]	Utgiftsprognos	573 340
2025	**Förslag**	**629 618**		
2026	Beräknat	666 129[2]		
2027	Beräknat	681 166[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 652 135 tkr i 2025 års prisnivå.

[3] Motsvarar 654 055 tkr i 2025 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Statens skolinspektions förvaltningsutgifter. Anslaget får även användas för verksamhetsutgifter för Barn- och elevombudet samt Skolväsendets överklagandenämnd.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.10 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:2 Statens skolinspektion

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**582 489**	**582 489**	**582 489**
Pris- och löneomräkning[2]	16 129	28 975	40 942
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	31 000	54 665	57 735
varav BP25[3]	*7 000*	*10 000*	*12 000*
– Förstärkning av Skolinspektionen	*7 000*	*10 000*	*12 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**629 618**	**666 129**	**681 166**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2024. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2026–2027 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

För att Skolinspektionen ska kunna stärka granskningen av kommunal vuxenutbildning ökas anslaget med 7 000 000 kronor 2025. För 2026 beräknas anslaget öka med 10 000 000 kronor och fr.o.m. 2027 beräknas anslaget öka med 12 000 000 kronor (se avsnitt 3.5.5).

Regeringen föreslår att 629 618 000 kronor anvisas under anslaget 1:2 *Statens skolinspektion* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 666 129 000 kronor respektive 681 166 000 kronor.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 3.11 Avgiftsfinansierad verksamhet vid Statens skolinspektion

Tusental kronor

Offentligrättslig verksamhet	Ack. resultat t.o.m. 2023	Resultat 2024	Intäkter 2025	Kostnader 2025	Resultat 2025	Ack. resultat 2025
Ansökningar om godkännande som enskild huvudman	-1 846	-100	6 500	6 900	-400	- 2 346

Källa: Statens skolinspektion.

Skolinspektionens intäkter avseende offentligrättslig verksamhet avser avgifter för ansökningar om godkännande som enskild huvudman. Intäkterna redovisas mot inkomsttitel.

3.7.3 1:3 Specialpedagogiska skolmyndigheten

Tabell 3.12 Anslagsutveckling 1:3 Specialpedagogiska skolmyndigheten

Tusental kronor

2023	Utfall	817 888	Anslagssparande	3 594
2024	Anslag	839 768[1]	Utgiftsprognos	829 417
2025	**Förslag**	**894 119**		
2026	Beräknat	913 718[2]		
2027	Beräknat	930 772[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 894 315 tkr i 2025 års prisnivå.

[3] Motsvarar 894 315 tkr i 2025 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Specialpedagogiska skolmyndighetens förvaltningsutgifter. Anslaget får även användas för utgifter för myndighetens verksamhet, produktionsstöd för läromedelsframställning och visst internationellt samarbete.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.13 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:3 Specialpedagogiska skolmyndigheten

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**839 768**	**839 768**	**839 768**
Pris- och löneomräkning[2]	33 573	52 521	69 175
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	20 778	21 429	21 829
varav BP25[3]	*1 000*	*1 000*	*1 000*
– Anpassning av nationella prov	*1 000*	*1 000*	*1 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**894 119**	**913 718**	**930 772**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2024. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2026–2027 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

För anpassning av nationella prov för elever med svår synnedsättning eller blindhet ökas anslaget med 1 000 000 kronor fr.o.m. 2025.

Regeringen föreslår att 894 119 000 kronor anvisas under anslaget 1:3 *Specialpedagogiska skolmyndigheten* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 913 718 000 kronor respektive 930 772 000 kronor.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 3.14 Avgiftsfinansierad verksamhet vid Specialpedagogiska skolmyndigheten

Tusental kronor

Offentligrättslig verksamhet	Ack. resultat t.o.m. 2023	Resultat 2024	Intäkter 2025	Kostnader 2025	Resultat 2025	Ack. resultat 2024
Avgifter för elever i specialskolan m.m.[1]	-	-	485 000	-	-	-

[1] Eftersom det ekonomiska målet är obestämt redovisas endast intäkterna.

För elever i specialskolan tar Specialpedagogiska skolmyndigheten ut en avgift som ersättning från elevernas hemkommuner. Myndigheten tar även ut en avgift för försäljning av läromedel. Intäkterna ska delvis täcka kostnaderna för verksamheten. Myndigheten tar även ut en avgift från Folkbildningsrådet för administration av förstärkningsbidrag till folkhögskolor och ersättning lämnas även från hemkommunen för elever i förskoleklass och fritidshem inom specialskolan. Intäkterna disponeras av myndigheten.

3.7.4 1:4 Sameskolstyrelsen

Tabell 3.15 Anslagsutveckling 1:4 Sameskolstyrelsen

Tusental kronor

2023	Utfall	60 266	Anslagssparande	789
2024	Anslag	61 499[1]	Utgiftsprognos	61 872
2025	**Förslag**	**64 440**		
2026	Beräknat	69 031[2]		
2027	Beräknat	70 262[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 67 572 tkr i 2025 års prisnivå.

[3] Motsvarar 67 573 tkr i 2025 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Sameskolstyrelsens förvaltningsutgifter. Anslaget får även användas för Sameskolstyrelsens verksamhet.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.16 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:4 Sameskolstyrelsen

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**61 499**	**61 499**	**61 499**
Pris- och löneomräkning[2]	1 741	3 106	4 258
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	1 200	4 426	4 505
varav BP25[3]		*3 000*	*3 000*
– Förstärkning Sameskolstyrelsen		*3 000*	*3 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**64 440**	**69 031**	**70 262**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2024. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2026–2027 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

För en förstärkning av Sameskolstyrelsens förvaltningsanslag beräknas anslaget öka med 3 000 000 kronor 2026–2028 och med 1 000 000 kronor 2029.

Regeringen föreslår att 64 440 000 kronor anvisas under anslaget 1:4 *Sameskolstyrelsen* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 69 031 000 kronor respektive 70 262 000 kronor.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 3.17 Avgiftsfinansierad verksamhet vid Sameskolstyrelsen

Tusental kronor

Offentligrättslig verksamhet	Ack. resultat t.o.m. 2023	Resultat 2024	Intäkter 2025	Kostnader 2025	Resultat 2025	Ack. resultat 2025
Avgifter för elever i sameskolan m.m.[1]	-	-	56 621	-	-	-

[1] Eftersom det ekonomiska målet är obestämt redovisas endast intäkterna.

Sameskolstyrelsen tar ut avgifter som ersättning från kommuner för elever i sameskolan samt förskoleklass och fritidshem vid en skolenhet med sameskola. Ersättningens storlek ska beräknas utifrån samma grunder som elevens hemkommun tillämpar vid fördelning av resurser i sin egen grundskola, förskoleklass eller fritidshem. Avgifter tas även ut som ersättning för fjärrundervisning och för förskola. Intäkterna ska bidra till att täcka kostnaderna för verksamheten. Intäkterna disponeras av myndigheten.

3.7.5 1:5 Utveckling av skolväsendet och annan pedagogisk verksamhet

Tabell 3.18 Anslagsutveckling 1:5 Utveckling av skolväsendet och annan pedagogisk verksamhet

Tusental kronor

2023	Utfall	3 306 804	Anslagssparande	571 889
2024	Anslag	4 917 385[1]	Utgiftsprognos	4 599 221
2025	**Förslag**	**6 094 885**		
2026	Beräknat	4 855 885		
2027	Beräknat	4 627 385		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för att främja utveckling av skolväsendet, vissa särskilda utbildningsformer och annan pedagogisk verksamhet samt för insatser som syftar till att minska skolsegregation. Anslaget får även användas för utgifter för svenskt deltagande i internationella studier och tävlingar på utbildningsområdet. Anslaget får vidare användas för utgifter för administration av uppdrag, uppföljning och utvärdering av uppdrag och satsningar, utredningar samt statsbidrag och stipendier.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.19 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:5 Utveckling av skolväsendet och annan pedagogisk verksamhet

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**4 417 385**	**4 417 385**	**4 417 385**
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	1 677 500	438 500	210 000
varav BP25	*1 299 500*	*987 500*	*985 500*
– Medel till World Skills Sweden		*10 000*	*10 000*
– Medel till Allmänna Barnhuset	*2 000*	*2 000*	
– Förlängning och förstärkning av satsning på skolsociala team	*25 000*	*150 000*	*150 000*
– Förstärkning av statsbidrag för entreprenörskap i skolan	*13 500*	*13 500*	*13 500*
– Minskade medel för riktade insatser i skolväsendet		*-100 000*	*-100 000*
– Förstärkning av satsning på akutskolor	*100 000*	*100 000*	*100 000*
– Förstärkning statsbidrag för läroböcker och lärarhandledningar	*200 000*		
– Samlat statsbidrag för personalförstärkning	*850 000*	*700 000*	*700 000*

	2025	2026	2027
– Försöksverksamhet intensivträning i svenska	*100 000*	*100 000*	*100 000*
– Språksatsning i fritidshemmet	*9 000*	*12 000*	*12 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**6 094 885**	**4 855 885**	**4 627 385**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

För att World Skills Sweden ska kunna fortsätta sitt arbete med att stärka yrkesutbildningens kvalitet och attraktionskraft beräknas anslaget öka med 10 000 000 kronor 2026–2028 (se avsnitt 3.5.6).

För tidiga och förebyggande insatser genom stiftelsen Allmänna Barnhuset ökas anslaget med 2 000 000 kronor 2025. För 2026 beräknas anslaget öka med motsvarande belopp.

För en förstärkning och förlängning av statsbidraget för personalkostnader för skolsociala team ökas anslaget med 25 000 000 kronor 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget öka med 150 000 000 kronor (se avsnitt 3.5.4).

För en förstärkning av statsbidraget för entreprenörskap i skolan ökas anslaget med 13 500 000 kronor fr.o.m. 2025 (se avsnitt 3.5.6).

För en minskning av medel för riktade insatser i skolväsendet beräknas anslaget minska med 100 000 000 kronor fr.o.m. 2026.

För en förstärkning av statsbidraget för personalkostnader för akutskolor i grundskolan ökas anslaget med 100 000 000 kronor fr.o.m. 2025 (se avsnitt 3.5.4).

För en förstärkning av statsbidraget för inköp av läroböcker och lärarhandledningar ökas anslaget med 200 000 000 kronor 2025 (se avsnitt 3.5.2).

För ett samlat statsbidrag för personalförstärkning ökas anslaget med 850 000 000 kronor 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget öka med 700 000 000 kronor (se avsnitt 3.5.4).

För en försöksverksamhet med intensivträning i svenska för elever som behöver det ökas anslaget med 100 000 000 kronor 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget öka med motsvarande belopp (se avsnitt 3.5.2).

För en språksatsning i fritidshemmet ökas anslaget med 9 000 000 kronor 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget öka med 12 000 000 kronor (se avsnitt 3.5.2).

Regeringen föreslår att 6 094 885 000 kronor anvisas under anslaget 1:5 *Utveckling av skolväsendet och annan pedagogisk verksamhet* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 4 855 885 000 kronor respektive 4 627 385 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2025 för anslaget 1:5 *Utveckling av skolväsendet och annan pedagogisk verksamhet* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 1 625 780 000 kronor 2026–2029.

Skälen för regeringens förslag: Skolverket behöver inom sin verksamhet kunna sluta fleråriga ekonomiska avtal. Vidare behöver myndigheten kunna lämna förhandsbesked till huvudmän om statsbidrag. Regeringen bör därför bemyndigas att under

2025 för anslaget 1:5 *Utveckling av skolväsendet och annan pedagogisk verksamhet* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 1 625 780 000 kronor 2026–2029.

Tabell 3.20 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:5 Utveckling av skolväsendet och annan pedagogisk verksamhet

Tusental kronor

	Utfall 2023	Prognos 2024	Förslag 2025	Beräknat 2026	Beräknat 2027	Beräknat 2028–2029
Ekonomiska åtaganden vid årets början	1 783 238	1 812 518	1 790 238			
Nya ekonomiska åtaganden	1 195 807	1 126 651	1 170 650			
Utgifter mot anslag till följd av ekonomiska åtaganden	-1 045 574	-1 148 931	-1 335 108	-1 324 547	-216 716	-84 517
Övriga förändringar av ekonomiska åtaganden	-120 953					
Ekonomiska åtaganden vid årets slut	1 812 518	1 790 238	1 625 780			
Beslutat/föreslaget bemyndigande	**1 874 745**	**2 023 000**	**1 625 780**			

3.7.6 1:6 Statligt stöd till särskild utbildning i gymnasieskolan

Tabell 3.21 Anslagsutveckling 1:6 Statligt stöd till särskild utbildning i gymnasieskolan

Tusental kronor

2023	Utfall	224 417	Anslagssparande	35 420
2024	Anslag	269 837[1]	Utgiftsprognos	253 008
2025	**Förslag**	**269 837**		
2026	Beräknat	269 837		
2027	Beräknat	324 837		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för särskilda insatser inom skolområdet för elever med funktionsnedsättning som är mottagna vid någon av de riksrekryterande utbildningarna i Göteborgs kommun, Kristianstads kommun, Linköpings kommun, Stockholms kommun och Örebro kommun.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.22 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:6 Statligt stöd till särskild utbildning i gymnasieskolan

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**269 837**	**269 837**	**269 837**
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder			55 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			

	2025	2026	2027
Förslag/beräknat anslag	**269 837**	**269 837**	**324 837**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 269 837 000 kronor anvisas under anslaget 1:6 *Statligt stöd till särskild utbildning i gymnasieskolan* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 269 837 000 kronor respektive 324 837 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2025 för anslaget 1:6 *Statligt stöd till särskild utbildning i gymnasieskolan* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 35 000 000 kronor 2026.

Skälen för regeringens förslag: Specialpedagogiska skolmyndigheten beslutar om bidrag för omvårdnad och habilitering för elever som deltar i Rh-anpassad gymnasieutbildning. Bidraget beviljas per läsår. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2025 för anslaget 1:6 *Statligt stöd till särskild utbildning i gymnasieskolan* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 35 000 000 kronor 2026.

Tabell 3.23 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:6 Statligt stöd till särskild utbildning i gymnasieskolan

Tusental kronor

	Utfall 2023	Prognos 2024	Förslag 2025	Beräknat 2026
Ekonomiska åtaganden vid årets början	32 121	33 050	36 000	
Nya ekonomiska åtaganden	33 050	36 000	35 000	
Utgifter mot anslag till följd av ekonomiska åtaganden	-32 121	-33 050	-36 000	-35 000
Ekonomiska åtaganden vid årets slut	33 050	36 000	35 000	
Beslutat/föreslaget bemyndigande	**36 500**	**36 000**	**35 000**	

3.7.7 1:7 Maxtaxa i förskola, fritidshem och annan pedagogisk verksamhet samt kvalitetshöjande åtgärder inom förskola

Tabell 3.24 Anslagsutveckling 1:7 Maxtaxa i förskola, fritidshem och annan pedagogisk verksamhet samt kvalitetshöjande åtgärder inom förskola

Tusental kronor

2023	Utfall	4 978 575	Anslagssparande	20 425
2024	Anslag	4 960 000[1]	Utgiftsprognos	4 922 468
2025	**Förslag**	**4 560 000**		
2026	Beräknat	4 260 000		
2027	Beräknat	4 260 000		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till kommuner som tillämpar maxtaxa inom förskolan, fritidshemmet och pedagogisk omsorg. Anslaget får vidare

användas för utgifter för statsbidrag för att stimulera omsorg under kvällar, nätter och helger. Anslaget får även användas för utgifter för statsbidrag för kvalitetshöjande åtgärder inom förskolan.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.25 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:7 Maxtaxa i förskola, fritidshem och annan pedagogisk verksamhet samt kvalitetshöjande åtgärder inom förskola

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**4 960 000**	**4 960 000**	**4 960 000**
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	-400 000	-700 000	-700 000
varav BP25	*900 000*	*600 000*	*600 000*
– Förstärkning av kvalitetshöjande åtgärder inom förskolan	*900 000*	*600 000*	*600 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**4 560 000**	**4 260 000**	**4 260 000**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

För en förstärkning av statsbidraget för kvalitetshöjande åtgärder inom förskolan ökas anslaget med 900 000 000 kronor 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget öka med 600 000 000 kronor (se avsnitt 3.5.5).

Regeringen föreslår att 4 560 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:7 *Maxtaxa i förskola, fritidshem och annan pedagogisk verksamhet samt kvalitetshöjande åtgärder inom förskola* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 4 260 000 000 kronor respektive 4 260 000 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2025 för anslaget 1:7 *Maxtaxa i förskola, fritidshem och annan pedagogisk verksamhet samt kvalitetshöjande åtgärder inom förskola* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 2 586 000 000 kronor 2026.

Skälen för regeringens förslag: Statsbidraget för kvalitetshöjande åtgärder inom förskolan beviljas per kalenderår (bidragsår). Huvudmännen behöver information om bidragsramarnas storlek och beslut om bidragsram behöver därför fattas året före bidragsåret. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2025 för anslaget 1:7 *Maxtaxa i förskola, fritidshem och annan pedagogisk verksamhet samt kvalitetshöjande åtgärder inom förskola* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 2 586 000 000 kronor 2026.

Tabell 3.26 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:7 Maxtaxa i förskola, fritidshem och annan pedagogisk verksamhet samt kvalitetshöjande åtgärder inom förskola

Tusental kronor

	Utfall 2023	Prognos 2024	Förslag 2025	Beräknat 2026
Ekonomiska åtaganden vid årets början	2 024 927	2 786 000	1 986 000	
Nya ekonomiska åtaganden	2 786 000	1 986 000	2 586 000	
Utgifter mot anslag till följd av ekonomiska åtaganden	-2 023 601	-2 786 000	-1 986 000	-2 586 000

	Utfall 2023	Prognos 2024	Förslag 2025	Beräknat 2026
Övriga förändringar av ekonomiska åtaganden	-1 326			
Ekonomiska åtaganden vid årets slut	2 786 000	1 986 000	2 586 000	
Beslutat/föreslaget bemyndigande	**2 786 000**	**1 986 000**	**2 586 000**	

3.7.8 1:8 Bidrag till viss verksamhet inom skolväsendet, m.m.

Tabell 3.27 Anslagsutveckling 1:8 Bidrag till viss verksamhet inom skolväsendet, m.m.

Tusental kronor

2023	Utfall	205 114	Anslagssparande	5 606
2024	Anslag	205 720[1]	Utgiftsprognos	200 438
2025	**Förslag**	**204 720**		
2026	Beräknat	204 720		
2027	Beräknat	204 720		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för

- ersättning vid personskada till elev i viss gymnasieskolutbildning,
- statsbidrag för avgifter till International Baccalaureate Office och för viss International Baccalaureateutbildning,
- statsbidrag och särskilt stöd för utbildningsverksamhet med särskild inriktning,
- statsbidrag för riksrekryterande gymnasiala utbildningar,
- ersättning till skolhuvudmän för kostnader för nordiska elever, och
- statsbidrag för utlandssvenska elever samt barn och ungdomar som inte är folkbokförda i Sverige eller som vistas i landet utan tillstånd.

Anslaget får även användas för utgifter för arbete med administration och uppföljning av statsbidrag.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.28 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:8 Bidrag till viss verksamhet inom skolväsendet, m.m.

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**205 720**	**205 720**	**205 720**
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	-1 000	-1 000	-1 000
varav BP25	*14 000*	*14 000*	*14 000*
– Tillskott rättighetsstyrda bidrag	*14 000*	*14 000*	*14 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**204 720**	**204 720**	**204 720**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

För att täcka en hög efterfrågan på medel från anslaget ökas anslaget med 14 000 000 kronor fr.o.m. 2025.

Regeringen föreslår att 204 720 000 kronor anvisas under anslaget 1:8 *Bidrag till viss verksamhet inom skolväsendet, m.m.* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 204 720 000 kronor respektive 204 720 000 kronor.

3.7.9 1:9 Bidrag till svensk undervisning i utlandet

Tabell 3.29 Anslagsutveckling 1:9 Bidrag till svensk undervisning i utlandet

Tusental kronor

2023	Utfall	106 978	Anslagssparande	5 104
2024	Anslag	112 082[1]	Utgiftsprognos	111 333
2025	**Förslag**	**118 582**		
2026	Beräknat	118 582		
2027	Beräknat	118 582		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag för utbildning av utlandssvenska barn och ungdomar. Anslaget får även användas för utgifter inom ramen för Statens skolverks utvecklingsinsatser för svensk undervisning i utlandet och för stöd för undervisning i svenska vid utländska skolor. Anslaget får vidare användas för utgifter för anställda vid Europaskolorna.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.30 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:9 Bidrag till svensk undervisning i utlandet

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**112 082**	**112 082**	**112 082**
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	6 500	6 500	6 500
varav BP25	*6 500*	*6 500*	*6 500*
– Tillskott rättighetsstyrda bidrag	*6 500*	*6 500*	*6 500*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**118 582**	**118 582**	**118 582**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

För att täcka en hög efterfrågan på medel från anslaget ökas anslaget med 6 500 000 kronor fr.o.m. 2025.

Regeringen föreslår att 118 582 000 kronor anvisas under anslaget 1:9 *Bidrag till svensk undervisning i utlandet* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 118 582 000 kronor respektive 118 582 000 kronor.

3.7.10 1:10 Fortbildning av lärare och förskolepersonal

Tabell 3.31 Anslagsutveckling 1:10 Fortbildning av lärare och förskolepersonal

Tusental kronor

2023	Utfall	646 917	Anslagssparande	504 609
2024	Anslag	1 078 526[1]	Utgiftsprognos	701 890
2025	**Förslag**	**1 097 526**		
2026	Beräknat	1 109 526		
2027	Beräknat	1 144 526		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag och andra utgifter för fortbildning och annan kompetensutveckling av lärare, förskollärare, rektorer och annan pedagogisk personal.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.32 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:10 Fortbildning av lärare och förskolepersonal

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**1 078 526**	**1 078 526**	**1 078 526**
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	19 000	31 000	66 000
varav BP25	*31 000*	*314 000*	*349 000*
– Utveckling av det nationella professionsprogrammet	*14 000*	*64 000*	*84 000*
– Fortbildning för lärare och förskolepersonal		*200 000*	*200 000*
– Fortbildning för grundläggande språk-, läs-, skriv- och matematikutveckling	*17 000*	*50 000*	*65 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**1 097 526**	**1 109 526**	**1 144 526**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

För kompetensutveckling inom ramen för det nationella professionsprogrammet ökas anslaget med 14 000 000 kronor 2025. För 2026 beräknas anslaget öka med 64 000 000 kronor och fr.o.m. 2027 beräknas anslaget öka med 84 000 000 kronor (se avsnitt 3.5.3).

För en förstärkning av statsbidraget för fortbildning av lärare och förskollärare beräknas anslaget öka med 200 000 000 kronor fr.o.m. 2026 (se avsnitt 3.5.3.).

För fortbildningsinsatser som avser ämnesdidaktisk fördjupning i barns och elevers språk-, läs-, skriv- och matematikutveckling ökas anslaget med 17 000 000 kronor 2025. För 2026 beräknas anslaget öka med 50 000 000 kronor och för 2027–2030 beräknas anslaget öka med 65 000 000 kronor (se avsnitt 3.5.3).

Regeringen föreslår att 1 097 526 000 kronor anvisas under anslaget 1:10 *Fortbildning av lärare och förskolepersonal* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 1 109 526 000 kronor respektive 1 144 526 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2025 för anslaget 1:10 *Fortbildning av lärare och förskolepersonal* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 576 333 000 kronor 2026–2028.

Skälen för regeringens förslag: Skolverket behöver ingå fleråriga avtal med lärosäten om uppdragsutbildning och lämna förhandsbesked till huvudmän om statsbidrag. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2025 för anslaget 1:10 *Fortbildning av lärare och förskolepersonal* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 576 333 000 kronor 2026–2028.

Tabell 3.33 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:10 Fortbildning av lärare och förskolepersonal

Tusental kronor

	Utfall 2023	Prognos 2024	Förslag 2025	Beräknat 2026	Beräknat 2027	Beräknat 2028
Ekonomiska åtaganden vid årets början	521 898	382 878	460 000			
Nya ekonomiska åtaganden	180 068	331 007	454 969			
Utgifter mot anslag till följd av ekonomiska åtaganden	-271 286	-253 885	-338 636	-331 165	-145 828	-99 340
Övriga förändringar av ekonomiska åtaganden	-47 802					
Ekonomiska åtaganden vid årets slut	382 878	460 000	576 333			
Beslutat/föreslaget bemyndigande	**546 202**	**460 000**	**576 333**			

3.7.11 1:11 Skolforskningsinstitutet

Tabell 3.34 Anslagsutveckling 1:11 Skolforskningsinstitutet

Tusental kronor

2023	Utfall	25 572	Anslagssparande	905
2024	Anslag	35 699[1]	Utgiftsprognos	34 766
2025	**Förslag**	**47 007**		
2026	Beräknat	48 058[2]		
2027	Beräknat	27 730[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 47 007 tkr i 2025 års prisnivå.

[3] Motsvarar 26 640 tkr i 2025 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Skolforskningsinstitutets förvaltningsutgifter.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.35 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:11 Skolforsknings-institutet

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**35 699**	**35 699**	**35 699**
Pris- och löneomräkning[2]	1 308	2 135	2 822
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	10 000	10 224	-10 791
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**47 007**	**48 058**	**27 730**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2024. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2026–2027 är preliminär.

Regeringen föreslår att 47 007 000 kronor anvisas under anslaget 1:11 *Skolforsknings-institutet* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 48 058 000 kronor respektive 27 730 000 kronor.

3.7.12 1:12 Praktiknära skolforskning

Tabell 3.36 Anslagsutveckling 1:12 Praktiknära skolforskning

Tusental kronor

2023	Utfall	36 025	Anslagssparande	18
2024	Anslag	36 043[1]	Utgiftsprognos	35 802
2025	**Förslag**	**36 043**		
2026	Beräknat	36 043		
2027	Beräknat	36 043		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas till finansieringsbidrag inom den praktiknära skolforskningen. Anslaget disponeras och fördelas av Skolforskningsinstitutet.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.37 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:12 Praktiknära skolforskning

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**36 043**	**36 043**	**36 043**
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**36 043**	**36 043**	**36 043**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 36 043 000 kronor anvisas under anslaget 1:12 *Praktiknära skolforskning* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 36 043 000 kronor respektive 36 043 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2025 för anslaget 1:12 *Praktiknära skolforskning* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 72 100 000 kronor 2026–2028.

Skälen för regeringens förslag: För att kunna utlysa och fördela medel för praktiknära forskning för en längre period behövs ett bemyndigande att ingå ekonomiska åtaganden. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2025 för anslaget 1:12 *Praktiknära skolforskning* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 72 100 000 kronor 2026–2028.

Tabell 3.38 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:12 Praktiknära skolforskning

Tusental kronor

	Utfall 2023	Prognos 2024	Förslag 2025	Beräknat 2026	Beräknat 2027	Beräknat 2028
Ekonomiska åtaganden vid årets början	71 801	70 709	72 100			
Nya ekonomiska åtaganden	34 933	36 489	36 043			
Utgifter mot anslag till följd av ekonomiska åtaganden	-36 025	-35 098	-36 043	-36 043	-24 057	-12 000
Ekonomiska åtaganden vid årets slut	70 709	72 100	72 100			
Beslutat/föreslaget bemyndigande	**72 100**	**72 100**	**72 100**			

3.7.13 1:13 Bidrag till lärarlöner

Tabell 3.39 Anslagsutveckling 1:13 Bidrag till lärarlöner

Tusental kronor

2023	Utfall	4 190 621	Anslagssparande	684 379
2024	Anslag	4 875 000[1]	Utgiftsprognos	4 207 182
2025	**Förslag**	**4 875 000**		
2026	Beräknat	4 875 000		
2027	Beräknat	4 859 000		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till höjda löner för lärare och förskollärare i fritidshemmet, förskolan, förskoleklassen, grundskolan, anpassade grundskolan, specialskolan, sameskolan, gymnasieskolan och anpassade gymnasieskolan. Anslaget får även användas för karriärstegsreformen och för särskild kompletterande pedagogisk utbildning för personer med examen på forskarnivå.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.40 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:13 Bidrag till lärarlöner

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**4 875 000**	**4 875 000**	**4 875 000**
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder			-16 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**4 875 000**	**4 875 000**	**4 859 000**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 4 875 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:13 *Bidrag till lärarlöner* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 4 875 000 000 kronor respektive 4 859 000 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2025 för anslaget 1:13 *Bidrag till lärarlöner* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 2 426 000 000 kronor 2026.

Skälen för regeringens förslag: Skolverket behöver kunna lämna förhandsbesked till huvudmän om statsbidrag. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2025 för anslaget 1:13 *Bidrag till lärarlöner* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 2 426 000 000 kronor 2026.

Tabell 3.41 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:13 Bidrag till lärarlöner

Tusental kronor

	Utfall 2023	Prognos 2024	Förslag 2025	Beräknat 2026
Ekonomiska åtaganden vid årets början	2 425 905	2 425 905	2 426 000	
Nya ekonomiska åtaganden	2 425 905	2 426 000	2 426 000	
Utgifter mot anslag till följd av ekonomiska åtaganden	-2 090 895	-2 425 905	-2 426 000	-2 426 000
Övriga förändringar av ekonomiska åtaganden	-335 010			
Ekonomiska åtaganden vid årets slut	2 425 905	2 426 000	2 426 000	
Beslutat/föreslaget bemyndigande	**2 426 000**	**2 426 000**	**2 426 000**	

3.7.14 1:14 Särskilda insatser inom skolområdet

Tabell 3.42 Anslagsutveckling 1:14 Särskilda insatser inom skolområdet

Tusental kronor

2023	Utfall	218 841	Anslagssparande	4 577
2024	Anslag	203 418[1]	Utgiftsprognos	200 684
2025	**Förslag**	**163 418**		
2026	Beräknat	163 418		
2027	Beräknat	163 418		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag för insatser för elever med funktionsnedsättning eller med andra särskilda behov.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.43 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:14 Särskilda insatser inom skolområdet

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**203 418**	**203 418**	**203 418**
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	-40 000	-40 000	-40 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**163 418**	**163 418**	**163 418**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 163 418 000 kronor anvisas under anslaget 1:14 *Särskilda insatser inom skolområdet* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 163 418 000 kronor respektive 163 418 000 kronor.

3.7.15 1:15 Statligt stöd för stärkt kunskapsutveckling

Tabell 3.44 Anslagsutveckling 1:15 Statligt stöd för stärkt kunskapsutveckling

Tusental kronor

2023	Utfall	6 608 442	Anslagssparande	49 558
2024	Anslag	7 478 000[1]	Utgiftsprognos	7 346 801
2025	**Förslag**	**8 243 000**		
2026	Beräknat	7 563 000		
2027	Beräknat	6 743 000		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag som syftar till att stärka kunskaps-utvecklingen i förskoleklassen, grundskolan och fritidshemmet.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.45 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:15 Statligt stöd för stärkt kunskapsutveckling

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**7 478 000**	**7 478 000**	**7 478 000**
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	765 000	85 000	-735 000
varav BP25	*700 000*		
– Förstärkning av Kunskapsbidraget	*700 000*		
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			

	2025	2026	2027
Förslag/beräknat anslag	**8 243 000**	**7 563 000**	**6 743 000**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

För en förstärkning av Kunskapsbidraget ökas anslaget med 700 000 000 kronor 2025 (se avsnitt 3.5.5).

Regeringen föreslår att 8 243 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:15 *Statligt stöd för stärkt kunskapsutveckling* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 7 563 000 000 kronor respektive 6 743 000 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2025 för anslaget 1:15 *Statligt stöd för stärkt kunskapsutveckling* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 7 563 000 000 kronor 2026.

Skälen för regeringens förslag: Bidraget lämnas för ett kalenderår i sänder och bidragsramarna varierar i storlek för huvudmännen med hänsyn till förändringar i elevantal och elevernas bakgrund. Huvudmännen behöver därför information om bidragsramarnas storlek inför sina egna budgetprocesser, vilket innebär att beslut om bidragsram behöver fattas året före bidragsåret. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2025 för anslaget 1:15 *Statligt stöd för stärkt kunskapsutveckling* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 7 563 000 000 kronor 2026.

Tabell 3.46 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:15 Statligt stöd för stärkt kunskapsutveckling

Tusental kronor

	Utfall 2023	Prognos 2024	Förslag 2025	Beräknat 2026
Ekonomiska åtaganden vid årets början	6 658 000	6 628 000	7 543 000	
Nya ekonomiska åtaganden	6 628 000	7 543 000	7 563 000	
Utgifter mot anslag till följd av ekonomiska åtaganden	-6 608 414	-6 628 000	-7 543 000	-7 563 000
Övriga förändringar av ekonomiska åtaganden	-49 586			
Ekonomiska åtaganden vid årets slut	6 628 000	7 543 000	7 563 000	
Beslutat/föreslaget bemyndigande	**6 628 000**	**7 543 000**	**7 563 000**	

4 Kommunal vuxenutbildning och yrkeshögskola

4.1 Mål för området

Kommunal vuxenutbildning

I skollagen (2010:800) anges att målen för kommunal vuxenutbildning (komvux) är att vuxna ska stödjas och stimuleras i sitt lärande. De ska ges möjlighet att utveckla sina kunskaper och sin kompetens i syfte att stärka sin ställning i arbets- och samhällslivet samt att främja sin personliga utveckling. Utbildningen ska ge en god grund för elevernas fortsatta utbildning och utgöra en bas för den nationella och regionala kompetensförsörjningen till arbetslivet. Utgångspunkten för utbildningen ska vara den enskildes behov och förutsättningar. För komvux på gymnasial nivå och komvux som anpassad utbildning på gymnasial nivå ska de som har störst behov av utbildning prioriteras.

Yrkeshögskolan

Målen för yrkeshögskolan finns i lagen (2009:128) om yrkeshögskolan och förordningen (2009:130) om yrkeshögskolan. Bestämmelserna i lagen om yrkeshögskolan syftar till att säkerställa att eftergymnasiala yrkesutbildningar som svarar mot arbetslivets behov kommer till stånd, att statens stöd för eftergymnasiala yrkesutbildningar fördelas effektivt och att utbildningarna håller hög kvalitet. När det gäller smala yrkesområden syftar bestämmelserna till att tillgodose behov av eftergymnasiala yrkesutbildningar som avses leda till förvärvsarbete för de studerande eller till en ny nivå inom deras yrke. Utbildningarna ska vidare bidra till att bryta traditioner i fråga om könsbundna utbildnings- och yrkesval.

4.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Följande indikatorer används för att bedöma måluppfyllelsen i komvux och yrkeshögskolan.

Komvux:

- Antal elever som deltagit i en eller flera kurser.
- Antal heltidsstuderande i komvux på grundläggande och gymnasial nivå.
- Antal kursdeltagare som avslutat respektive avbrutit en kurs i komvux på grundläggande och gymnasial nivå och i kommunal vuxenutbildning i svenska för invandrare (sfi).
- Sysselsättning efter avslutade studier i komvux på grundläggande och gymnasial nivå och i sfi.
- Andel kursdeltagare som uppnått godkänt betyg på ett nationellt prov i sfi.

Yrkeshögskolan:

- Andelen examinerade i yrkeshögskolan som har ett arbete året efter avslutad utbildning.

– Andelen examinerade i yrkeshögskolan som har ett arbete inom utbildningsområdet året efter avslutad utbildning.

Strukturen och innehållet i texterna om komvux och yrkeshögskolan i detta avsnitt och avsnitt 4.3 har justerats jämfört med tidigare år. Syftet är att öka kvaliteten i avsnitten genom att ge dem en mer enhetlig struktur och anpassa dem efter de förändringar som skett inom respektive utbildningsform. Till exempel är sfi sedan 2016 en del av komvux och 2020 infördes korta utbildningar inom yrkeshögskolan. Riksdagen har också efterfrågat mer information om yrkesutbildning inom komvux och långa tidsserier för data. Data har därför flyttats från löptext till tabeller och diagram. Namn på flera indikatorer har ändrats för bättre enhetlighet och för att bättre spegla den data som samlas in av myndigheterna.

4.3 Resultatredovisning

4.3.1 Resultat för komvux

Indikator: Antal elever som deltagit i en eller flera kurser

Indikatorn är omformulerad fr.o.m. denna budgetproposition för 2025 och omfattar nu hela komvux, men uppgifterna har redovisats tidigare. Totalt studerade 65 944 elever på grundläggande nivå och 220 096 elever på gymnasial nivå under 2023, se tabell 4.1. Tabellen är ny. Antalet elever som studerade på grundläggande nivå minskade med 1 procent medan antalet elever på gymnasial nivå minskade med 4 procent jämfört med 2022. Andelen kvinnor på grundläggande nivå ökade med 2 procentenheter medan andelen kvinnor på gymnasial nivå var i stort sett oförändrad jämfört med 2022. Totalt studerade 122 891 elever i sfi under 2023. Det är en minskning med 583 elever eller knappt 0,5 procent jämfört med 2022. Under 2023 var 58 416 elever nyinskrivna i sfi. Av dessa var 61 procent kvinnor och 39 procent män. Eftersom en elev kan läsa flera kurser under ett år var det totala antalet kursdeltagare i sfi under året 152 675. Av eleverna i sfi är en försumbar andel inrikes födda. Totalt studerade 362 665 elever i komvux på grundläggande nivå, i komvux på gymnasial nivå och i sfi under 2023. Det är en minskning med 2 procent jämfört med 2022.

Tabell 4.1 Elever i komvux på grundläggande och gymnasial nivå och i sfi

Antal elever

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Totalt	326 158	337 526	354 039	376 014	384 881	387 437	400 392	413 590	371 697	362 665
varav *utrikes födda* %	62	64	66	69	69	70	67	65	67	67
varav *kvinnor* %	60	58	57	57	59	59	60	61	62	63
varav *män* %	40	42	43	43	41	41	40	39	38	37
Grundläggande nivå	46 976	48 839	51 679	59 408	68 304	75 705	74 928	74 285	66 616	65 944
varav *utrikes födda* %	91	92	93	94	95	96	95	94	95	94
varav *kvinnor* %	65	63	60	58	59	60	62	64	66	68
varav *män* %	35	37	40	42	41	40	38	36	34	32
Gymnasial nivå	187 741	184 684	190 011	198 089	208 138	215 706	242 654	259 812	229 247	220 096
varav *utrikes födda* %	35	36	38	41	44	47	46	46	47	47
varav *kvinnor* %	63	63	62	62	62	61	61	62	63	63
varav *män* %	37	37	38	38	38	39	39	38	37	37
Sfi	124 750	138 386	150 142	163 175	159 127	153 003	136 940	132 753	123 474	122 891
varav *kvinnor* %	54	52	51	51	54	57	59	60	61	63
varav *män* %	46	48	49	49	46	43	41	40	39	37

Anm: Antal personer som studerade i komvux oavsett hur många kurser personen deltog i.
Källa: Statens skolverk.

Totalt studerade 2 956 elever i komvux som anpassad utbildning hösten 2023, vilket var 115 färre än föregående år, se tabell 4.2. Tabellen är ny. Antalet skolkommuner, dvs. kommuner som erbjuder komvux som anpassad utbildning, var något lägre än föregående år. Läsåret 2023/24 var antalet skolkommuner 161. Skolkommunerna tog emot elever från 218 andra kommuner, vilket även det var något lägre än tidigare år.

Tabell 4.2 Elever i komvux som anpassad utbildning 2023

	Totalt	Gymnasial nivå	Grundläggande nivå
Antal elever	2 956	1 068	2 106
varav *kvinnor* %	52	56	50
varav *män* %	48	44	50

Anm: En enskild elev kan återkomma på flera studienivåer.
Källa: Statens skolverk.

Indikator: Antal heltidsstuderande i komvux på grundläggande och gymnasial nivå

Många elever inom komvux studerar inte på heltid, vilket gör det svårt att jämföra hur antalet studerande utvecklas över tid. Därför redovisas uppgifter om antalet studerande omräknat till årsstudieplatser. Inom komvux på grundläggande och gymnasial nivå används måttet verksamhetspoäng för att beskriva omfattningen av utbildningen. Inom komvux på grundläggande och gymnasial nivå beräknas 20 verksamhetspoäng för en veckas heltidsstudier och 800 poäng motsvarar en årsstudieplats. Inom sfi används inte verksamhetspoäng för att beskriva studiernas omfattning. Det finns inget mått för heltid och årsstudieplatser beräknas därför inte. Antalet årsstudieplatser i komvux på grundläggande och gymnasial nivå uppgick 2023 till 104 754, se tabell 4.3. Tabellen är ny. Det innebär att antalet årsstudieplatser har minskat med 7 163 sedan 2022, vilket motsvarar en minskning med 6 procent. Antalet årsstudieplatser på grundläggande nivå minskade med 1 procent medan antalet årsstudieplatser på gymnasial nivå minskade med 8 procent jämfört med 2022.

Tabell 4.3 Årsstudieplatser i komvux på grundläggande och gymnasial nivå

Antal årsstudieplatser

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Grundläggande nivå	18 571	19 878	21 254	24 475	27 988	30 246	27 913	26 608	22 858	22 590
Gymnasial nivå	80 139	74 647	75 585	78 987	84 154	86 687	93 167	103 435	89 059	82 164
Totalt	98 711	94 526	96 839	104 462	112 143	116 934	121 082	130 044	111 917	104 754

Anm: Totalsummorna för helårsplatser kan avvika från summan av delsummor till följd av avrundning. Årsstudieplatser beräknas inte för sfi.
Källa: Statens skolverk.

Indikator: Antal kursdeltagare som avslutat respektive avbrutit en kurs i komvux på grundläggande och gymnasial nivå och i kommunal vuxenutbildning i svenska för invandrade (sfi)

Av de som avslutade eller avbröt en kurs inom komvux på grundläggande nivå, komvux på gymnasial nivå och sfi under 2023 var det totalt 67 procent av kursdeltagarna som avslutade kursen med godkänt betyg, 11 procent som avslutade kursen utan godkänt betyg och 23 procent som avbröt kursen. Andelen som avbröt en kurs har minskat med 2 procentenheter jämfört med 2022. Män avbryter kurser i högre grad än kvinnor. Det finns dock en variation mellan de olika skolformsdelarna.

Totalt 95 382 kursdeltagare (exklusive deltagare i orienteringskurser) avslutade eller avbröt en kurs inom komvux på grundläggande nivå under 2023, se tabell 4.4. Tabellen är ny. Av dessa var det 67 procent som avslutade kursen med godkänt betyg, vilket är en ökning med 1 procentenhet jämfört med 2022.

Totalt 664 068 kursdeltagare (exklusive deltagare i individuella kurser och orienteringskurser) avslutade eller avbröt en kurs inom komvux på gymnasial nivå under 2023, se tabell 4.4. Av dessa var det 69 procent som avslutade kursen med godkänt betyg, vilket är en ökning med 2 procentenheter jämfört med 2022.

Totalt 92 383 kursdeltagare avslutade eller avbröt en kurs inom sfi under 2023, se tabell 4.4. Av dessa var det 51 procent som avslutade kursen med godkänt betyg, vilket är en ökning med 1 procentenhet jämfört med 2022.

Tabell 4.4 Kursdeltagare som avslutat respektive avbrutit en kurs under 2023

	Totalt	Kvinnor	Män	Inrikes födda	Utrikes födda
Totalt	851 833	551 351	300 482	339 249	512 584
Grundläggande nivå	95 382	66 783	28 599	5 275	90 107
Avslutat med godkänt betyg %	67	70	60	57	68
Avslutat utan godkänt betyg %	13	12	14	17	13
Avbrutit %	20	18	25	26	20
Gymnasial nivå	664 068	426 748	237 320	333 656	330 412
Avslutat med godkänt betyg %	69	70	65	68	69
Avslutat utan godkänt betyg %	11	11	13	11	12
Avbrutit %	20	19	22	21	21
Sfi	92 383	57 820	34 563	318	92 065
Avslutat med godkänt betyg %	51	56	43	63	51
Avslutat utan godkänt betyg %	3	4	3	1	3
Avbrutit %	45	40	54	36	45

Källa: Statens skolverk.

Indikator: Sysselsättning efter avslutade studier i komvux på grundläggande och gymnasial nivå och i sfi

Indikatorn är omformulerad fr.o.m. denna budgetproposition för 2025, men uppgifterna är av samma typ som tidigare. Sysselsättning följs upp efter avslutade eller avbrutna studier, men det görs ingen åtskillnad i statistiken mellan om studierna avslutats eller avbrutits. Uppgifterna avser de som avslutat eller avbrutit studier under 2020 och visar om de är etablerade på arbetsmarknaden eller om de studerar 2021, se tabell 4.5. Tabellen är ny. Se även utgiftsområde 13 Integration och jämställdhet avsnitt 3.3.1, där sysselsättningen efter avslutade studier för utrikes födda redovisas.

Tabell 4.5 Etableringsstatus efter avslutade eller avbrutna studier inom komvux

Andel

	Etablerad ställning	Osäker ställning	Svag ställning	Högskole-studier	Övriga studier	Varken studerar/arbetar
Samtliga (grundläggande och gymnasial nivå) %	39	12	14	16	8	12
varav *utrikes födda %*	36	15	16	10	6	17
varav *kvinnor* %	39	11	13	18	8	12
varav *män* %	39	13	14	14	9	12
Grundläggande nivå	30	15	20	1	4	31
varav *kvinnor* %	25	12	19	1	4	38

	Etablerad ställning	Osäker ställning	Svag ställning	Högskole-studier	Övriga studier	Varken studerar/arbetar
varav *män* %	34	18	20	1	3	23
Gymnasial nivå	40	11	13	18	9	9
varav *kvinnor* %	40	11	13	19	8	9
varav *män* %	39	12	13	16	10	10
Sfi	28	11	13	2	25	20
varav *kvinnor* %	20	8	12	3	34	23
varav *män* %	37	16	14	2	15	16

Anm: Etableringsstatusen avser 2021, ett år efter avslutade studier. Elever som har läst både på grundläggande och gymnasial nivå redovisas i tabellen på gymnasial nivå.

Källa: Statens skolverk.

Eleverna som avslutade komvux på grundläggande eller gymnasial nivå 2020 hade i lika stor utsträckning en etablerad ställning på arbetsmarknaden ett år efter avslutade studier, jämfört med eleverna som avslutade komvux 2019. Totalt 39 procent hade en etablerad ställning medan 12 procent varken studerade eller arbetade.

Eleverna som avslutade sfi 2020 hade en något högre etablerad ställning på arbetsmarknaden ett år efter avslutade studier, jämfört med eleverna som avslutade sfi 2019. Av de som avslutade sfi 2020 hade 28 procent en etablerad ställning ett år efter utbildningen. Motsvarande siffra var 25 procent för de elever som avslutade sfi 2019.

Totalt 20 procent av kvinnorna som avslutade sfi 2020 var etablerade på arbetsmarknaden året därpå, vilket kan jämföras med 37 procent för männen. Vidare var det 23 procent av kvinnorna som varken studerade eller arbetade medan bara 16 procent av männen hörde till den kategorin. Kvinnor studerade dock i större utsträckning än männen, 37 procent av kvinnorna som avslutade sfi 2020 studerade året därpå jämfört med 17 procent av männen.

Indikator: Andel kursdeltagare som uppnått godkänt betyg på ett nationellt prov i sfi

I sfi finns det nationella prov för kurserna B, C och D. Totalt uppnådde 86 procent godkänt resultat på ett nationellt prov 2023, vilket är 2 procentenheter mer än 2022. Totalt 9 303 kursdeltagare deltog i B-provet 2023, medan 18 108 deltog i C-provet och 15 597 deltog i D-provet. Andelen som uppnått godkänt betyg var i stort sett oförändrad för B-provet, medan den ökade med 1 respektive knappt 3 procentenheter för C-provet respektive D-provet, se tabell 4.6. Tabellen är ny. Kvinnor och män presterade i stort sett likvärdigt på de nationella proven, det skiljer ca 1 procentenhet mellan andelen kvinnor och män som har fått ett godkänt provbetyg.

Tabell 4.6 Andel kursdeltagare som uppnått godkänt betyg på ett nationellt prov

Andel som uppnått godkänt betyg på ett nationellt prov i procent

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Kurs B	91	92	92	93	94	92	-	-	87	87
Kurs C	87	86	85	85	86	85	-	-	86	87
Kurs D	83	84	85	86	86	85	-	-	82	84

Anm: På grund av covid-19-pandemin ställdes de nationella proven in under 2020 och våren 2021.

Kostnader för komvux

Den totala kostnaden för komvux på grundläggande och gymnasial nivå uppgick 2023 till drygt 6 900 miljoner kronor, vilket är en minskning med 5,1 procent jämfört med 2022. Kostnaden per heltidsstuderande på grundläggande nivå i komvux var 66 300 kronor 2023. Kostnaden per heltidsstuderande på gymnasial nivå i komvux

uppgick till 65 700 kronor 2023. Den totala kostnaden för komvux som anpassad utbildning uppgick 2023 till knappt 302 miljoner kronor, vilket är en minskning med 10,1 procent jämfört med 2022. Den genomsnittliga kostnaden per elev uppgick 2023 till 100 100 kronor. Den totala kostnaden för sfi uppgick till drygt 3 500 miljoner kronor 2023, vilket är en minskning med 5,4 procent jämfört med 2022. Kostnaden per heltidsstuderande var ca 75 100 kronor 2023.

4.3.2 Resultat för yrkeshögskolan

Yrkeshögskolan omfattar ca 50 000 årsplatser

Yrkeshögskolan är en högt efterfrågad utbildningsform med nära samverkan med arbetslivet som omfattar mer än 50 000 årsplatser. Totalt inkom 1 207 ansökningar om att få bedriva utbildning inom yrkeshögskolan i ansökningsomgången 2023, vilket innebar en minskning med 3 procent jämfört med ansökningsomgången 2022. Genom beslut i januari 2023 beviljade Myndigheten för yrkeshögskolan 420 ansökningar, vilket resulterade i närmare 35 100 nya utbildningsplatser med start 2023–2029. Omkring en tredjedel av platserna var distansutbildning. Andelen utbildningar som beviljats statligt stöd för tre eller fler utbildningsomgångar har ökat sedan 2016 som ett led i arbetet med att göra yrkeshögskolan mer stabil och långsiktig. Under 2023 fick 87 procent av utbildningarna beslut om tre eller fler utbildningsomgångar, vilket kan jämföras med 79 procent 2022.

Antalet behöriga sökande och studerande

Totalt fanns 34 300 platser på de utbildningsomgångar inom s.k. program, dvs. långa examensgivande utbildningar inom yrkeshögskolan, som startade 2023. Det motsvarar en ökning med ca 500 platser jämfört med 2022. Antalet behöriga sökande uppgick 2023 till 70 150, vilket är en ökning med 4 procent jämfört med 2022. Totalt 73 procent av de sökande var behöriga till minst en utbildning 2023, jämfört med 74 procent 2022.

Tabell 4.7 Antal studerande i och behöriga sökande till yrkeshögskolan

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Antal studerande	44 929	46 633	47 983	50 373	52 912	61 582	75 637	82 750	84 862	84 470
varav *utrikes födda* %	16	16	17	18	19	21	22	22	23	25
varav *kvinnor* %	52	52	52	53	55	55	54	53	53	52
varav *män* %	48	48	48	47	45	45	46	47	47	48
Behöriga sökande	38 261	38 266	39 041	40 259	43 612	53 079	69 356	71 071	67 191	70 150
varav *kvinnor* %	58	57	59	59	60	60	59	60	59	57
varav *män* %	42	43	41	41	40	40	41	40	41	43
Antal behöriga sökande per plats	2,0	2,0	1,9	1,9	1,8	1,8	2,0	2,2	2,0	2,0
Behörighet efter bedömning av s.k. reell kompetens %	-	-	13	13	13	15	15	14	12	13

Källa: Statistiska centralbyrån.

Totalt fanns det knappt 84 500 studerande inom yrkeshögskolan 2023, se tabell 4.7. Tabellen är ny. Det är en minskning med ca 400 studerande jämfört med året innan. Andelen utrikes födda av samtliga studerande inom yrkeshögskolan var 25 procent, vilket är en ökning med 1 procentenhet jämfört med föregående år.

Könsfördelningen är ojämn inom de största utbildningsområdena

Könsfördelningen är totalt sett relativt jämn inom yrkeshögskolan, men könsfördelningen är fortsatt ojämn inom de största utbildningsområdena, se tabell 4.8. Andelen kvinnor är större på utbildningar inom områdena ekonomi, administration och försäljning och hälso- och sjukvård samt socialt arbete. Andelen män är större på utbildningar inom data/it, teknik och tillverkning samt samhällsbyggnad och byggteknik.

Tabell 4.8 Studerande i yrkeshögskolan 2023

Antal studerande

Utbildningsområde	Kvinnor	%	Män	%	Totalt
Data/it	4 571	30	10 536	70	15 107
Ekonomi, administration och försäljning	12 311	71	5 027	29	17 338
Friskvård och kroppsvård	429	93	32	7	461
Hotell, restaurang och turism	2 111	77	640	23	2 751
Hälso- och sjukvård samt socialt arbete	11 101	89	1 411	11	12 512
Journalistik och information	581	77	174	23	755
Juridik	307	89	39	11	346
Kultur, media och design	2 371	53	2 080	47	4 451
Lantbruk, djurvård, trädgård, skog och fiske	1 475	71	617	29	2 092
Pedagogik och undervisning	961	64	552	36	1 513
Samhällsbyggnad och byggteknik	4 217	34	8 338	66	12 555
Säkerhetstjänster	396	47	439	53	835
Teknik och tillverkning	2 629	22	9 081	78	11 710
Transporttjänster	494	31	1 118	69	1 612
Övrigt	276	64	156	36	432
Totalt	44 230	52	40 240	48	84 870

Källa: Statistiska centralbyrån.

Sju av tio uppnår en examen

Examensgraden 2022 var 67 procent avrundat till heltal, vilket var en lägre examensgrad än den som uppnåddes 2021, se tabell 4.9. Tabellen är ny. För 2023 finns ännu inte det slutliga resultatet, men preliminärt väntas examensgraden då ha varit mellan 68 och 69 procent, vilket är något högre än den som uppnåddes 2022. Utbildningsområdet kultur, media och design hade 2022 högst examensgrad med 81 procent. Därefter följde friskvård och kroppsvård samt säkerhetstjänster där examensgraden var 78 respektive 76 procent. Det område som hade lägst examensgrad 2022 var teknik och tillverkning med 58 procent.

Under 2022 avslutade totalt 23 822 studerande sin yrkeshögskoleutbildning med en examen, varav 13 613 kvinnor och 10 209 män.

Tabell 4.9 Examensgraden i yrkeshögskolan

Andel examinerade

	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Totalt %	74	73	73	72	72	70	67
Kvinnor %	80	79	79	77	76	75	72
Män %	68	67	66	65	67	65	62

	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Utrikes födda %	63	63	62	63	63	60	58

Källa: Myndigheten för yrkeshögskolan och Statistiska centralbyrån.

Resultat för kurser inom yrkeshögskolan

Under 2023 beviljades 17 500 utbildningsplatser på 380 korta yrkeshögskoleutbildningar i form av kurser och kurspaket, med utbildningsstart 2023 och 2024. Det var 15 400 studerande som påbörjade en sådan utbildning under 2023, varav 64 procent kvinnor och 36 procent män. Av dem som avslutade en kort yrkeshögskoleutbildning 2023 var det 55 procent som fick godkända betyg i utbildningens samtliga delar. Av dem som påbörjade en kort utbildning under 2023 var det 99 procent som påbörjade utbildningen på distans. Av de studerande bedrev 20 procent sin utbildning på heltid medan 80 procent gjorde det på deltid.

Snabbare och mer flexibla vägar till en yrkeshögskoleexamen

Hösten 2022 beslutade Myndigheten för yrkeshögskolan att s.k. yh-flex ska bli en permanent del av yrkeshögskolan efter att ha bedrivits som en försöksverksamhet under 2020–2022. Yh-flex är till för studerande som redan har yrkeskunskaper som motsvarar en betydande del av en yrkeshögskoleutbildning. Syftet är att skapa snabbare och mer flexibla vägar till en yrkeshögskoleexamen. Verksamheten omfattar tillgodoräknande av kunskaper, färdigheter och kompetenser samt kompletterande utbildning. Under 2023 beviljades 612 yh-flex-platser på 87 utbildningar och 68 procent av platserna utnyttjades. I snitt fick de studerande tillgodoräkna sig 43 procent av yrkeshögskoleutbildningen efter validering. Motsvarande siffror för 2022 var 562 beviljade platser på 78 utbildningar. Av dessa platser utnyttjades 66 procent och 41 procent av utbildningen tillgodoräknades.

Åtta av tio kvalitetsgranskade utbildningar bedöms hålla hög eller mycket hög kvalitet

Under 2023 kvalitetsgranskades 115 yrkeshögskoleutbildningar, vilket är 5 fler än 2022. Av de granskade utbildningarna bedömdes 8 procent hålla mycket hög kvalitet och 75 procent hålla hög kvalitet medan 15 procent inte bedömdes nå tillräckligt hög kvalitet. Av utbildningarna bedömdes 2 ha bristande kvalitet. Studerande ges generellt goda möjligheter att nå utbildningarnas mål, men i vissa fall kan kommunikationen och tydligheten gentemot de studerande utvecklas, särskilt i fråga om kursplaner och återkoppling när det gäller examinerande moment. Liksom tidigare år noteras att en del utbildningsanordnare behöver stärka den pedagogiska kompetensen hos den undervisande personalen. För de utbildningar där lärande i arbete (LIA) behöver utvecklas handlar det oftast om att utbildningsanordnaren behöver utöka nätverket av LIA-platser och stötta studerande som har svårt att hitta en LIA-plats på egen hand. Årets kvalitetsgranskningar visar att det i 9 av 10 utbildningar finns ett välfungerande värdegrunds- och jämställdhetsarbete. Ett väl fungerande systematiskt kvalitetsarbete är avgörande för hög kvalitet i utbildningen.

Arbete efter yrkeshögskolan

Indikator: Andelen examinerade i yrkeshögskolan som har ett arbete året efter avslutad utbildning

En regelbunden enkätundersökning av examinerade från en yrkeshögskoleutbildning visar att av de som examinerades 2022 hade 89 procent arbete som sin huvudsakliga sysselsättning året efter avslutad yrkeshögskoleutbildning, se diagram 4.1 och tabell 4.10. Detta var 2 procentenheter mindre än föregående år. Kvinnor och män

hade i likhet med tidigare år arbete i lika stor utsträckning. Inrikes födda hade arbete i högre grad än utrikes födda, 90 procent jämfört med 83 procent. Skillnaden mellan andelen i arbete före och efter utbildningen bland inrikes födda var 14 procentenheter. Motsvarande förändring bland utrikes födda var 17 procentenheter.

Liksom tidigare år var det drygt hälften, 54 procent, av de examinerade 2022 som arbetade hos en arbetsgivare där de genomfört någon kurs i LIA. Av dem som examinerades 2022 hade 74 procent ett arbete innan de påbörjade utbildningen. Kvinnor hade i högre grad än män ett arbete innan utbildningen påbörjades, 75 procent respektive 71 procent. Av de utrikes födda hade 66 procent ett arbete innan de påbörjade utbildningen och skillnaden mellan utrikes födda kvinnor och män var försumbar.

Diagram 4.1 Andel examinerade från yrkeshögskolan 2022 som har ett arbete året efter avslutad utbildning – kvinnor respektive män

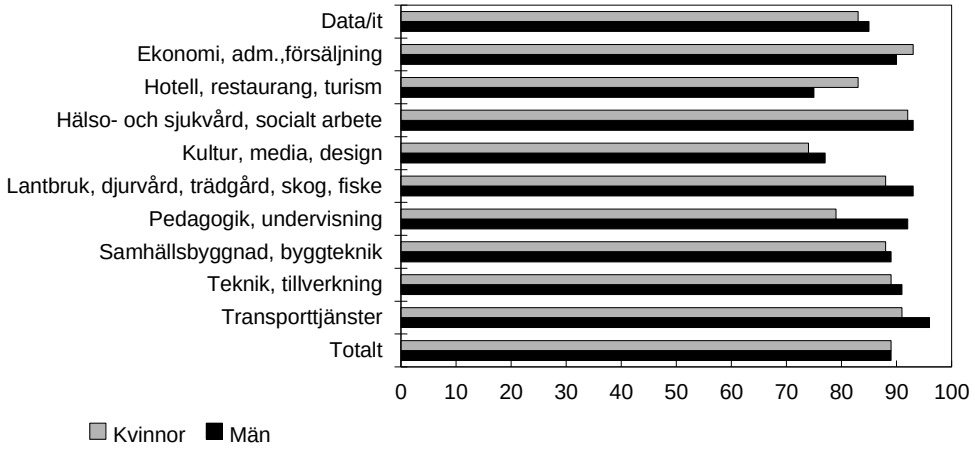

Källa: Myndigheten för yrkeshögskolan.

Tabell 4.10 Andel examinerade från yrkeshögskolan 2022 som har ett arbete året efter avslutad utbildning inom olika utbildningsområden

Uppföljningsår	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Totalt %	91	93	93	93	87	89	91	89
Data/it %	84	91	90	90	84	84	90	85
Ekonomi, adm., försäljning %	93	94	94	96	91	90	93	92
Hotell, restaurang, turism %	88	89	86	91	74	76	83	81
Hälso- och sjukvård, socialt arbete %	96	95	95	93	93	94	93	92
Kultur, media, design %	83	86	84	80	79	80	84	75
Lantbruk, djurvård, trädgård, skog, fiske %	87	92	92	96	92	94	94	90
Pedagogik, undervisning %	97	96	87	91	75	81	90	83
Samhällsbyggnad, byggteknik %	95	95	96	94	90	91	92	89
Teknik, tillverkning %	89	93	93	92	84	86	90	91
Transporttjänster %	93	96	97	93	87	92	90	95

Källa: Statistiska centralbyrån.

I den yngsta åldersgruppen (24 år och yngre) var skillnaden när det gäller andelen i arbete före utbildningen och andelen i arbete efter utbildningen som störst. I denna

grupp hade 57 procent ett arbete innan de påbörjade utbildningen och 85 procent hade ett arbete ett år efter examen. Ökningen av andelen i arbete efter utbildningen jämfört med före utbildningen var större bland utrikes födda (17 procentenheter) än bland inrikes födda (14 procentenheter). Varken när det gäller gruppen utrikes födda eller inrikes födda var det någon större skillnad i andel kvinnor respektive män i arbete efter utbildningen.

Indikator: Andelen examinerade i yrkeshögskolan som har ett arbete inom utbildningsområdet året efter avslutad utbildning

Av de examinerade inom yrkeshögskolan 2022 som året därefter hade ett arbete angav 66 procent att de hade ett arbete som helt eller till största delen överensstämmer med utbildningen, vilket är 1 procentenhet mer än för dem som examinerades 2021. Det finns inte heller någon större skillnad mellan män och kvinnor i detta avseende, se tabell 4.11.

Om man summerar alla som anser att arbetet helt, till största delen eller till viss del överensstämmer med den genomgångna utbildningen blir andelen som har ett arbete inom utbildningsområdet året efter avslutad utbildning 91 procent. Av de examinerade angav 9 procent att arbetet inte alls stämmer överens med utbildningen, vilket är en minskning jämfört med uppföljningsåret 2022 som avsåg de som examinerades 2021. De utrikes födda svarade dock i något lägre utsträckning (59 procent jämfört med 68 procent av de inrikes födda) att deras arbete helt eller till största delen överensstämmer med utbildningen. För de utrikes födda kvinnorna var andelen 62 procent jämfört med 56 procent av männen. Av de utrikes födda var det 11 procent som angav att arbetet inte alls överensstämmer med utbildningen.

Tabell 4.11 Andel examinerade från yrkeshögskolan som uppger att de har ett arbete som överensstämmer med den genomgångna utbildningen året efter avslutad utbildning

Andel

	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Arbetet överrensstämmelser helt eller till största delen	67	68	69	71	67	65	65	66
Kvinnor	69	69	69	71	67	65	66	67
Män	65	67	69	71	67	64	64	65
Arbetet överensstämmer till viss del	23	23	22	21	22	22	25	25
Kvinnor	22	22	21	21	21	21	24	24
Män	25	24	23	22	23	24	25	26
Arbetet överensstämmer inte alls	10	9	8	7	10	13	10	9
Kvinnor	9	9	9	8	11	13	10	9
Män	10	9	8	7	10	12	10	9

Anm: Uppföljning sker året efter examen.

Källa: Myndigheten för yrkeshögskolan och Statistiska centralbyrån.

Kostnader

Myndigheten för yrkeshögskolan betalade 3 362 miljoner kronor för 2023 i statlig finansiering för s.k. program inom yrkeshögskolan, 212 miljoner kronor för kurser (korta utbildningar) och 10 miljoner kronor för yh-flex. Därutöver betalade myndigheten ut 17,1 miljoner kronor för särskilt pedagogiskt stöd till studerande med funktionsnedsättning och 38,5 miljoner kronor i form av riktat startbidrag för att göra det möjligt att genomföra utbildningar som annars riskerade att ställas in. Myndigheten betalade dessutom ut totalt 20,5 miljoner kronor för behörighetsgivande förutbildning,

kursplatser som annars skulle ha stått tomma, studerandeförsäkring, genomförandebidrag och undervisning i svenska med yrkesinriktning. Sammantaget utbetalades drygt 3 660 miljoner kronor i statligt stöd för 2023 när det gäller yrkeshögskolan.

Sedan 2020 finns kurser och kurspaket (korta utbildningar) inom yrkeshögskolan och fr.o.m. nu redovisas dessa både för sig och tillsammans med övriga yrkeshögskoleutbildningar, program, se diagram 4.2. Diagrammet är nytt. Totalt utbetalades statsbidrag för ca 48 900 årsplatser på program inom yrkeshögskoleutbildning 2023, vilket är något färre än 2022. En årsplats omfattar 40 studieveckor på heltid. Det genomsnittliga bidraget per årsplats för program inom yrkeshögskolan 2023 var 68 800 kronor, vilket är en ökning med 300 kronor jämfört med året innan. I detta belopp ingår inte pedagogiskt stöd och andra stöd och insatser. För korta utbildningar utbetalades statsbidrag för ca 2 900 årsplatser, vilket är nästan dubbelt så många som för 2022. Sedan de korta utbildningarna infördes har de utgjort en växande andel av årsplatserna inom yrkeshögskolan. Det genomsnittliga bidraget per årsplats för korta utbildningar inom yrkeshögskolan 2023 var 72 300 kronor, vilket är en minskning med 700 kronor jämfört med året innan.

Diagram 4.2 Antal utbetalda årsplatser för 2014–2023 inom yrkeshögskolan

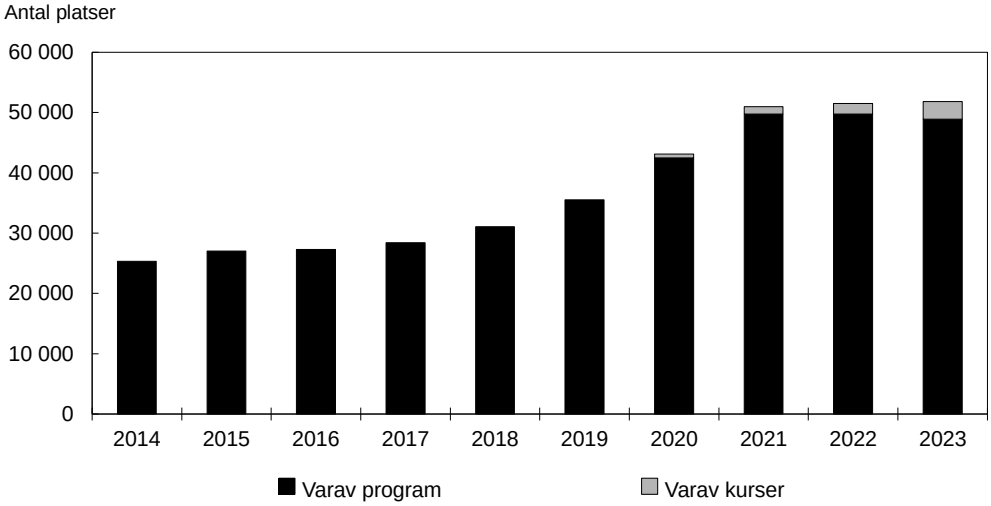

Källa: Myndigheten för yrkeshögskolan.

Konst- och kulturutbildningar

Högskoleförberedande utbildningar inom det konstnärliga området är vanligast

Under 2023 bedrevs totalt 124 konst- och kulturutbildningar enligt förordningen (2013:871) om stöd för konst- och kulturutbildningar och vissa andra utbildningar, varav 62 procent var av högskoleförberedande karaktär. Av dem genomfördes, i likhet med tidigare år, flest utbildningar inom kategorin bild- och formkonstnärlig utbildning följd av konsthantverk och musik. Drygt hälften av utbildningarna fanns i Stockholms län (56 procent) och totalt fanns 77 procent av de pågående utbildningarna i någon av de tre storstadsregionerna. Av de utbildningar som bedrevs under 2023 berättigade 60 procent både till studiestöd till de studerande och till statsbidrag till utbildningsanordnarna, 32 procent berättigade enbart till studiestöd och 8 procent enbart till statsbidrag. De flesta av utbildningarna som bara berättigade till statsbidrag var korta utbildningar.

Totalt var det 5 636 studerande inom konst- och kulturutbildningarna under 2023, se tabell 4.12. Tabellen är ny. Antalet beslutade årsplatser uppgick till totalt 3 344 under 2023 jämfört med 3 121 årsplatser 2022. Antalet årsplatser som berättigar de studerande till studiestöd uppgick till 3 275. Det motsvarar 98 procent av alla årsplatser.

Under 2023 nyttjades totalt 76 procent av de beviljade årsplatserna för konst- och kulturutbildningar, vilket är 9 procentenheter mindre än 2022.

Tabell 4.12 Studerande i och studerande som slutfört konst- och kulturutbildningar

	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Antal antagna som påbörjat studier	3 080	3 106	2 941	2 525	2 943	3 060	2 881
varav *utrikes födda %*	14	14	15	13	14	15	17
varav *kvinnor* %	75	75	77	76	77	78	78
varav *män* %	25	25	23	24	23	22	22
Antal studerande	5 505	5 700	5 522	5 245	5 701	5 880	5 636
varav *utrikes födda* %	13	13	14	13	14	15	15
varav *kvinnor* %	73	74	75	75	75	75	76
varav *män* %	27	26	25	25	25	25	24
Antal studerande som slutförde utbildningen	2 380	2 562	2 311	2 016	2 398	2 646	2 436
varav *kvinnor %*	75	78	77	78	78	77	77
varav *män* %	25	22	23	22	22	23	23
Slutförandegrad %	82	81	82	80	84	83	81
varav *kvinnor* %	84	83	84	83	85	84	82
varav *män* %	78	75	74	71	80	81	78

Källa: Myndigheten för yrkeshögskolan och Statistiska centralbyrån.

Andelen antagna som påbörjade studier på en kort konst- och kulturutbildning var 42 procent 2023, samma andel som 2022. Kvinnor utgjorde 78 procent och män 22 procent av dem som påbörjade studier på en sådan utbildning 2023, samma andelar som föregående år.

Andelen utrikes födda som påbörjade en konst- och kulturutbildning 2023 var 17 procent. Mellan 2015 och 2022 varierade andelen utrikes födda som påbörjade studier mellan 10 och 18 procent för korta utbildningar och mellan 13 och 15 procent för längre utbildningar.

Åtta av tio studerande slutför utbildningen

Under 2023 slutförde totalt 2 436 studerande en konst- och kulturutbildning, vilket var ca 200 färre än 2022. För yrkesinriktade utbildningar inom det konstnärliga eller kulturella området var slutförandegraden 80 procent och för högskoleförberedande utbildningar inom det konstnärliga området var den 72 procent. För utbildningar inom kulturarvsområdet, som generellt är korta, var slutförandegraden 93 procent.

Kostnader

Statsbidraget för konst- och kulturutbildningar uppgick 2023 till 166 miljoner kronor för 1 968 årsplatser. Utöver statsbidraget tillkommer kostnaderna för studiestöd.

4.3.3 Övriga insatser

Regionalt yrkesvux

Stora satsningar har fortsatt gjorts på regional yrkesinriktad utbildning på gymnasial nivå inom komvux (regionalt yrkesvux). Behovet av personer med en yrkesutbildning på gymnasial nivå kommer att fortsätta vara mycket stort. Det råder brist på utbildade personer inom många yrken, exempelvis undersköterska, kock, industritekniker, elektriker och yrkesförare. Antalet ansökningar om statsbidrag för att bedriva yrkesutbild-

ningar i komvux har ökat markant under senare år. Våren 2022 ansökte kommunerna om totalt 4 975 miljoner kronor i statsbidrag för 2023. Inklusive tillfälliga förstärkningar avsattes det 4 210 miljoner kronor för ändamålet för 2023. Totalt beviljade Statens skolverk 3 897 miljoner kronor för 2023, vilket motsvarar ca 70 800 årsstudieplatser. Kommunerna redovisade sedan platser för 2 369 miljoner kronor för året, vilket motsvarar en nyttjandegrad av statsbidraget på ca 56 procent.

Statsbidrag för lärcentrum

Intresset för statsbidraget för lärcentrum är stort och söktrycket är högt. Etableringen och utvecklingen av lärcentrum har ökat tillgången till utbildning i hela landet. För 2023 ansökte kommunerna om totalt 162 miljoner kronor, vilket är ungefär dubbelt så mycket som de 85 miljoner kronor som avsattes.

Stöd till validering och branschvalidering

Under 2023 fördelade Myndigheten för yrkeshögskolan 11,3 miljoner kronor i statsbidrag för utveckling av kvalifikationer i arbetslivet och branschmodeller för validering. De 14 projekten som beviljades handlade om att revidera branschmodeller samt att utveckla nya yrkesprofiler, digitala valideringsplattformar och nya branschmodeller. Järnvägsbranschen är en ny bransch i sammanhanget där insatserna handlade om att utveckla en kvalifikation för signaltekniker.

Nivåplacering av kvalifikationer i Sveriges referensram för kvalifikationer för livslångt lärande

Myndigheten för yrkeshögskolan fattade 33 beslut om nivåplacering i Sveriges referensram för kvalifikationer för livslångt lärande 2023, vilket är en ökning jämfört med föregående år. Det innebär att Myndigheten för yrkeshögskolan nu har nivåplacerat sammanlagt 79 kvalifikationer.

4.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Komvux

Trots att arbetslösheten fortfarande är hög fortsätter antalet elever i komvux att minska. Jämfört med 2022 är minskningen störst i komvux på gymnasial nivå. Den totala minskningen av antal elever är en trend över flera år och komvux har nu ungefär samma omfattning som före pandemin. En bidragande orsak kan vara den minskade invandringen till Sverige eftersom utrikes födda utgör en stor andel av eleverna i komvux.

Komvux ska ge en god grund för elevernas fortsatta utbildning och utgöra en bas för den nationella och regionala kompetensförsörjningen till arbetslivet. Mot bakgrund av den fortsatt stora efterfrågan på arbetskraft med rätt kompetens är det oroande att färre går en yrkesutbildning eller en gymnasieutbildning som leder till fortsatta studier.

Som framgår av avsnitt 4.3.1 avslutade ungefär två tredjedelar av eleverna i komvux på grundläggande och gymnasial nivå en kurs med godkänt betyg 2023. Inom sfi var det ungefär hälften. Övriga elever har antingen avbrutit kursen eller inte fått godkänt betyg. Kvinnor slutför utbildningar med godkänt betyg i högre grad än män. I stort är dessa mönster desamma som föregående år. Av de elever som avslutade komvux på grundläggande eller gymnasial nivå 2020 hade fyra av tio en etablerad ställning på arbetsmarknaden ett år efteråt. Ungefär en tiondel varken arbetade eller studerade. För eleverna som avslutade sfi 2020 var det endast en knapp tredjedel som var etablerade

på arbetsmarknaden ett år efter att utbildningen avslutats. Det är oroande att en relativt stor grupp varken arbetar eller studerar ett år efter sina studier i komvux. Det finns när det gäller elever i sfi en markant könsskillnad där endast var femte kvinna var etablerad på arbetsmarknaden ett år efter avslutade studier. För männen är nivån ungefär dubbelt så hög. Kvinnor studerade dock i större utsträckning än män året efter att de avslutat sfi vilket delvis förklarar skillnaderna i etablering.

De stora satsningarna på regionalt yrkesvux inom komvux är viktiga för att förbättra matchningen av kompetens med behoven på arbetsmarknaden. Regeringen kan dock konstatera att nyttjandegraden är för låg. Medel som avsätts för statsbidraget har bedömts vara anpassade efter de behov av utbildningsplatser som finns. Det finns flera förklaringar till den låga nyttjandegraden. Det främsta skälet till att utbildningar inte blir av är bristande efterfrågan från elever. Ett annat är brist på platser för arbetsplatsförlagt lärande (APL). Kommunernas förutsättningar för långsiktig planering och finansiering kan också vara en begränsande faktor. Regeringen bedömer att arbetsgivares tillgång till arbetskraft med yrkesutbildning på gymnasial nivå är en fortsatt prioriterad fråga.

Yrkeshögskolan

Yrkeshögskolan fungerar väl och den uppfyller sitt syfte att säkerställa att eftergymnasiala yrkesutbildningar som svarar mot arbetslivets behov kommer till stånd. Yrkeshögskolan kan bidra till kompetensförsörjningen för den gröna omställningen. Det visar antalet ansökningar om att få starta en utbildning inom området. Söktrycket från de som vill gå utbildningarna är också fortsatt högt. Andelen utrikes födda studerande fortsätter att öka. Könsfördelningen är totalt sett relativt jämn inom yrkeshögskolan, men könsfördelningen är fortsatt ojämn inom de största utbildningsområdena. Andelen examinerade från yrkeshögskolan som har ett arbete året efter avslutad utbildning är fortsatt mycket hög.

Antalet studerande och antalet årsplatser inom yrkeshögskolan har varit ganska konstant under de senaste åren. Samtidigt har det skett en liten förskjutning från långa program till korta utbildningar sedan de korta utbildningarna infördes 2020. Det visar på att det fanns ett behov av breddning av yrkeshögskolans utbildningsutbud och att utbudet kunnat utvecklas. De närmaste åren kommer yrkeshögskolan också att kunna växa på totalen igen med de satsningar som planeras framöver.

Examensgraden inom yrkeshögskolan har fortsatt att minska. De senaste åren har Myndigheten för yrkeshögskolan beviljat allt fler utbildningar inom utbildningsområden som historiskt sett haft en lägre examensgrad, men där arbetslivets behov är stort. Examensgraden är också generellt sett lägre i utbildningar på distans och andelen studerande på distans har ökat. Mot denna bakgrund är utvecklingen av examensgraden väntad. Examensgraden är dock ett viktigt mått på yrkeshögskolans kvalitet och regeringen fortsätter att följa utvecklingen.

Myndigheten för yrkeshögskolan utövar tillsyn över utbildningarna. Under 2023 har det framgått att utbildningsanordnarna har större problem än tidigare att hitta och kvalitetssäkra platser för LIA. Utbildningsanordnarna uppger att detta bl.a. beror på plötsliga nedgångar i efterfrågan på kompetens inom vissa branscher eller på bristande kunskap hos nyanställd personal hos anordnarna. Det är en oroande utveckling eftersom LIA är en central del i utbildningens utformning.

4.5 Politikens inriktning

4.5.1 Vuxenutbildning för att komma i arbete

Vuxenutbildning ger människor en chans att få de kompetenser som krävs för vidare studier och för att få ett arbete. Genom utbildning för vuxna ges också människor chans att växla yrke. Många branscher har svårt att hitta arbetskraft med rätt utbildning och kompetens samtidigt som arbetslösheten nu bedöms bli högre än vad som tidigare har beräknats. En väl fungerande matchning på arbetsmarknaden minskar risken för att arbetslösheten stiger och ökar sysselsättningen. Den bristande matchningen på arbetsmarknaden beror delvis på att arbetssökande inte har den yrkeskompetens som efterfrågas. Möjligheten till omställning och utbildning behöver därför stärkas, samtidigt som arbetslinjen behålls. Det är avgörande både för Sveriges konkurrenskraft och för att människor ska få bättre möjlighet att komma i arbete. Samhället och arbetsmarknaden präglas i en allt högre grad av omställningen till ett fossilfritt samhälle och en cirkulär ekonomi. Den pågående omställningen innebär att efterfrågan på arbetskraft med kompetens inom bl.a. digitalisering, automatisering och elektrifiering ökar, inte minst utifrån behoven till följd av att företag etablerar sig och expanderar i t.ex. norra Sverige. Regeringen har beslutat om en samlad strategi för nyindustrialiseringen och samhällsomvandlingen i Norrbottens och Västerbottens län (se utg.omr. 24). Ett av strategins målområden är ökad kapacitet och flexibilitet i utbildning samt bättre kompetensförsörjning.

Yrkesutbildning är också viktigt för utrikes födda som ännu inte har kommit in på den svenska arbetsmarknaden. För dem är satsningar på yrkesutbildning för vuxna av stor betydelse eftersom de kan påskynda ekonomisk integration och leda till att fler utrikes födda försörjer sig själva och minskar risken för långtidsarbetslöshet och utanförskap.

Tillsynen över utbildningen i komvux behöver också stärkas i syfte att höja kvaliteten i utbildningen. Regeringen föreslår därför en förstärkning av Statens skolinspektion (se avsnitt 3.5.5).

4.5.2 Yrkesutbildningarna behöver förstärkas

Det behövs fler utbildningsplatser inom yrkesutbildning för att möta en ökad efterfrågan på människor med yrkeskompetens i hela Sverige. Vuxna som saknar rätt utbildning behöver ökad tillgång till gymnasial yrkesutbildning som möter näringslivets behov. Statsbidraget för regionalt yrkesvux spelar en viktig roll för kompetensförsörjningen på både kortare och längre sikt. Regeringen föreslår därför medel för fler platser inom regionalt yrkesvux. För att ge kommunerna bättre planeringsförutsättningar föreslår regeringen även att kommunerna ska kunna beviljas statsbidrag för upp till två år framåt i tiden.

De administrativa systemen inom yrkeshögskolan måste understödja den fortsatta utbyggnaden av platser. I betänkandet Framtidens yrkeshögskola – stabil, effektiv och hållbar (SOU 2023:31) lämnas förslag om att införa ett gemensamt system för ansökan till yrkeshögskolan och ett nytt system för studiedokumentation. Ett gemensamt system för ansökan till yrkeshögskolan behövs för att stärka rättssäkerheten för den studerande i ansöknings- och antagningsprocessen, möjliggöra en effektiv administration och hantering av ansökningar för utbildningsanordnare och bidra till bättre planeringsförutsättningar för samtliga aktörer i systemet. De aktuella systemen behöver också kunna hantera externa krav, exempelvis enligt EU-rätten. Regeringen bedömer därför att förvaltningsanslaget för Myndigheten för yrkeshögskolan bör förstärkas.

I dag uppgår antalet lärlingar inom komvux till ca fem tusen. Det är relativt lågt jämfört med gymnasieskolan och med andra länder. I betänkandet Växla yrke som vuxen

– en reformerad vuxenutbildning och en ny yrkesskola för vuxna (SOU 2024:16) bedöms att det finns potential för lärlingsutbildning att växa. I betänkandet lämnas flera förslag som syftar till att stärka lärlingsutbildningen. En flaskhals som hindrar utbyggnad är bristen på handledare. Ersättningen till handledare inom komvux är lägre och annorlunda utformad än i gymnasieskolan. Det är rimligt att det är mer likvärdiga villkor för handledare oavsett om det är fråga om lärlingar inom komvux eller gymnasieskolan. Regeringen bedömer att om ersättningen för handledare i komvux förbättras kommer lärlingsutbildningen för vuxna att kunna växa.

4.5.3 Språkträning i välfärden

Både inom förskola och äldreomsorg är det nödvändigt att personal inte bara kan tala med och förstå varandra utan att man kan kommunicera med dem som är målgruppen för arbetet, dvs. barn i förskolan och brukare inom äldreomsorgen. Inom förskolan är det också centralt att personalen har en språklig nivå som gör att de kan bidra till barnens språkutveckling i enlighet med kraven i styrdokumenten. För att det även fortsatt ska vara möjligt att genomgå språkträning inom satsningen Äldreomsorgslyftet bör satsningen på språkträning i välfärden förlängas till och med 2026. Denna riktade och särskilt anpassade satsning är ett viktigt komplement till reguljär utbildning inom komvux för personal i äldreomsorgen och förskolan.

4.6 Budgetförslag

4.6.1 1:16 Bidrag till vissa studier

Tabell 4.13 Anslagsutveckling 1:16 Bidrag till vissa studier

Tusental kronor

2023	Utfall	10 746	Anslagssparande	6 779
2024	Anslag	17 525[1]	Utgiftsprognos	11 920
2025	**Förslag**	**17 525**		
2026	Beräknat	17 525		
2027	Beräknat	17 525		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag som lämnas för studier om funktionsnedsättningar, utbildning som är särskilt anpassad för personer med funktionsnedsättningar och studier inom kommunal vuxenutbildning som anpassad utbildning.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 4.14 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:16 Bidrag till vissa studier

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**17 525**	**17 525**	**17 525**
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**17 525**	**17 525**	**17 525**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 17 525 000 kronor anvisas under anslaget 1:16 *Bidrag till vissa studier* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 17 525 000 kronor respektive 17 525 000 kronor.

4.6.2 1:17 Statligt stöd till vuxenutbildning

Tabell 4.15 Anslagsutveckling 1:17 Statligt stöd till vuxenutbildning

Tusental kronor

2023	Utfall	4 154 523	Anslagssparande	339 899
2024	Anslag	4 698 622[1]	Utgiftsprognos	4 308 744
2025	**Förslag**	**4 156 422**		
2026	Beräknat	3 562 422		
2027	Beräknat	3 522 422		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för

- statsbidrag för kommunal vuxenutbildning och kommunal vuxenutbildning som anpassad utbildning samt för motsvarande äldre utbildningar, och annan utbildning som motsvarar kommunal vuxenutbildning,
- statsbidrag för lärcentrum,
- att främja utveckling av vuxenutbildning och öka deltagandet i sådan utbildning,
- en försöksverksamhet med yrkesutbildning på gymnasial nivå med utgångspunkt i den modell som tillämpas för yrkeshögskolan, och
- att främja språkutveckling för personal på arbetsplatser.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 4.16 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:17 Statligt stöd till vuxenutbildning

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**4 568 622**	**4 568 622**	**4 568 622**
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	-412 200	-1 006 200	-1 046 200
varav BP25	*634 000*	*40 000*	
– Fler platser på regionalt yrkesvx	*594 000*		
– Språkträning i välfärden	*40 000*	*40 000*	
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**4 156 422**	**3 562 422**	**3 522 422**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Anslaget ökas med 594 000 000 kronor för 2025 eftersom det finns en hög efterfrågan på gymnasial yrkesutbildning för vuxna.

Anslaget ökas med 40 000 000 kronor för 2025 för att förlänga satsningen på språkträning i välfärden. Anslaget beräknas öka med 40 000 000 kronor för 2026 för samma ändamål.

Regeringen föreslår att 4 156 422 000 kronor anvisas under anslaget 1:17 *Statligt stöd till vuxenutbildning* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 3 562 422 000 kronor respektive 3 522 422 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2025 för anslaget 1:17 *Statligt stöd till vuxenutbildning* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 6 100 000 000 kronor 2026 och 2027.

Skälen för regeringens förslag: Statens skolverk beslutar om statsbidrag för bl.a. kommunal vuxenutbildning (komvux). För att förbättra förutsättningarna för kommunernas planering av komvux bör statsbidrag få beviljas för upp till två år framåt i tiden. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2025 för anslaget 1:17 *Statligt stöd till vuxenutbildning* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 6 100 000 000 kronor 2026 och 2027.

Tabell 4.17 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:17 Statligt stöd till vuxenutbildning

Tusental kronor

	Utfall 2023	Prognos 2024	Förslag 2025	Beräknat 2026	Beräknat 2027
Ekonomiska åtaganden vid årets början	3 707 001	3 344 349	3 447 422		
Nya ekonomiska åtaganden	3 344 349	3 447 422	6 000 000		
Utgifter mot anslag till följd av ekonomiska åtaganden	-3 693 286	-3 344 349	-3 347 422	-3 472 422	-2 627 578
Övriga förändringar av ekonomiska åtaganden	-13 715				
Ekonomiska åtaganden vid årets slut	3 344 349	3 447 422	6 100 000		
Beslutat/föreslaget bemyndigande	**3 583 422**	**3 622 422**	**6 100 000**		

4.6.3 1:18 Myndigheten för yrkeshögskolan

Tabell 4.18 Anslagsutveckling 1:18 Myndigheten för yrkeshögskolan

Tusental kronor

2023	Utfall	141 759	Anslagssparande	3 322
2024	Anslag	152 245[1]	Utgiftsprognos	149 990
2025	**Förslag**	**171 383**		
2026	Beräknat	203 046[2]		
2027	Beräknat	182 035[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 198 798 tkr i 2025 års prisnivå.

[3] Motsvarar 174 792 tkr i 2025 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Myndigheten för yrkeshögskolans förvaltningsutgifter.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 4.19 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:18 Myndigheten för yrkeshögskolan

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**152 245**	**152 245**	**152 245**
Pris- och löneomräkning[2]	4 138	7 480	10 618
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	15 000	43 321	19 172
varav BP25[3]	*5 000*	*28 000*	*3 000*
– Gemensamt antagningssystem för Yrkeshögskolan	*5 000*	*28 000*	*3 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**171 383**	**203 046**	**182 035**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2024. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2026–2027 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Anslaget ökas med 5 000 000 kronor för 2025 för att utveckla ett gemensamt system för ansökan till yrkeshögskolan. För samma ändamål beräknas anslaget öka med 28 000 000 kronor för 2026 och 3 000 000 kronor för 2027.

Regeringen föreslår att 171 383 000 kronor anvisas under anslaget 1:18 *Myndigheten för yrkeshögskolan* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 203 046 000 kronor respektive 182 035 000 kronor.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 4.20 Avgiftsfinansierad verksamhet vid Myndigheten för yrkeshögskolan

Tusental kronor

Verksamhet	Ack. resultat t.o.m. 2023	Resultat 2024	Verksamhetens intäkter 2025	Kostnader 2025	Resultat 2025	Ack. resultat utgående 2025
Verksamhet där intäkterna disponeras						
Offentligrättslig verksamhet						
varav ansökningsavgifter för referensramen för kvalifikationer (SeQF)	251	-251	400	400	0	0
Verksamhet där intäkterna inte disponeras						
Uppdragsverksamhet	-397	0	90	90	0	-397

Myndigheten för yrkeshögskolan disponerar intäkter för offentligrättslig verksamhet som avser ansökningsavgift för inplacering i den nationella referensramen för kvalifikationer för livslångt lärande (SeQF). Myndigheten för yrkeshögskolan tar också ut avgifter från anordnare som bedriver uppdragsutbildningar. Myndigheten disponerar inte dessa avgifter.

4.6.4 1:19 Statligt stöd till yrkeshögskoleutbildning

Tabell 4.21 Anslagsutveckling 1:19 Statligt stöd till yrkeshögskoleutbildning

Tusental kronor

2023	Utfall	3 828 104	Anslagssparande	26 132
2024	Anslag	4 010 383[1]	Utgiftsprognos	4 006 362
2025	**Förslag**	**4 010 383**		
2026	Beräknat	4 302 666		
2027	Beräknat	4 302 666		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för

- statligt stöd för yrkeshögskoleutbildning,
- kostnader för personskadeförsäkring och ansvarsförsäkring inom yrkeshögskolan,
- statsbidrag för konst- och kulturutbildningar,
- särskilt verksamhetsstöd för riksomfattande kursverksamhet avseende hemslöjd eller för att främja samisk utbildningsverksamhet, och
- stöd för framtagande av modeller för branschvalidering.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 4.22 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:19 Statligt stöd till yrkeshögskoleutbildning

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**4 010 383**	**4 010 383**	**4 010 383**
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder		292 283	292 283
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**4 010 383**	**4 302 666**	**4 302 666**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 4 010 383 000 kronor anvisas under anslaget 1:19 *Statligt stöd till yrkeshögskoleutbildning* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 4 302 666 000 kronor respektive 4 302 666 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2025 för anslaget 1:19 *Statligt stöd till yrkeshögskoleutbildning* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 11 300 000 000 kronor 2026–2031.

Skälen för regeringens förslag: Myndigheten för yrkeshögskolan beslutar om stöd för bl.a. yrkeshögskoleutbildningar. Regeringen har bedömt att ett beslut om att en utbildning ska ingå i yrkeshögskolan i regel bör omfatta fler än två utbildningsomgångar. Utbildningar som omfattas av förordningen (2013:871) om stöd för konst- och kulturutbildningar och vissa andra utbildningar kan också pågå under en längre

tid. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2025 för anslaget 1:19 *Statligt stöd till yrkeshögskoleutbildning* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 11 300 000 000 kronor 2026–2031.

Tabell 4.23 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:19 Statligt stöd till yrkeshögskoleutbildning

Tusental kronor

	Utfall 2023	Prognos 2024	Förslag 2025	Beräknat 2026	Beräknat 2027	Beräknat 2028–2031
Ekonomiska åtaganden vid årets början	9 079 197	9 273 542	10 650 000			
Nya ekonomiska åtaganden	4 299 829	5 501 000	4 450 000			
Utgifter mot anslag till följd av ekonomiska åtaganden	-3 425 583	-3 546 400	-3 800 000	-3 992 000	-3 694 000	-3 614 000
Övriga förändringar av ekonomiska åtaganden	-679 901	-578 142				
Ekonomiska åtaganden vid årets slut	9 273 542	10 650 000	11 300 000			
Beslutat/föreslaget bemyndigande	**9 700 000**	**11 300 000**	**11 300 000**			

5 Universitet och högskolor

5.1 Mål för området

Målet för området är att utbildning och forskning vid universitet och högskolor ska hålla en internationellt sett hög kvalitet och bedrivas effektivt (prop. 2011/12:1 utg.omr. 16, bet. 2011/12:UbU1, rskr. 2011/12:98).

5.2 Kort beskrivning av verksamhetsområdet

Höstterminen 2023 studerade 383 000 studenter i högskolan, vilket var en ökning med 11 000 studenter jämfört med året innan. Av dessa var 62 procent kvinnor och 38 procent män. Högskolesektorn är den största statliga verksamheten sett till antalet anställda. År 2023 var antalet anställda ca 70 000, motsvarande 55 700 årsarbetskrafter, varav 55 procent var kvinnor och 45 procent män. Antalet årsarbetskrafter beräknas utifrån omfattningen av personens anställning med hänsyn tagen till tjänstledigheter. De totala kostnaderna för verksamheten vid statliga universitet och högskolor samt enskilda utbildningsanordnare med tillstånd att utfärda examina enligt lagen (1993:792) om tillstånd att utfärda vissa examina (examenstillståndslagen) uppgick 2023 till 89,0 miljarder kronor, vilket motsvarar 1,4 procent av Sveriges BNP.

Verksamheten omfattar utbildning på grundnivå, avancerad nivå och forskarnivå samt forskning. De direkta statliga anslagen till lärosätena uppgick under 2023 till 52,0 miljarder kronor. Utöver dessa finansierar staten verksamhet vid universitet och högskolor via olika statliga myndigheter, framför allt genom forskningsråden. Sammantaget är strax under 77 procent av verksamheten vid statliga universitet och högskolor samt enskilda utbildningsanordnare statligt finansierad. Statliga universitet och högskolor styrs i första hand av högskolelagen (1992:1434) och högskoleförordningen (1993:100). Regeringen styr också statliga universitet och högskolor via årliga regleringsbrev. År 2023 fanns det 16 statliga universitet och 15 statliga högskolor. För enskilda utbildningsanordnare ställs i examenstillståndslagen motsvarande krav på utbildningen som gäller för statliga universitet och högskolor enligt 1 kap. högskolelagen. Relationerna med de enskilda utbildningsanordnarna regleras utöver i examenstillståndslagen genom avtal med vissa av utbildningsanordnarna och villkor för medel i regleringsbrev till Kammarkollegiet.

Rätten att utfärda examina följer antingen av författning eller av särskilda beslut av regeringen eller Universitetskanslersämbetet. Inom de ramar som ges i gällande regelverk har samtliga lärosäten stor frihet att bestämma över sin verksamhet. Lärosätena återrapporterar utfallet av sin verksamhet till regeringen i första hand i sina årsredovisningar. Merparten av återrapporteringen inom verksamhetsområdet ansvarar dock Universitetskanslersämbetet för. Myndigheten publicerar varje år en årsrapport som syftar till att ge en samlad bild av utvecklingen inom högskoleområdet. För en fördjupad beskrivning av verksamheten under 2023 hänvisas till denna och till övrig statistik från Universitetskanslersämbetet.

5.3 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

De centrala indikatorerna som används för att redovisa resultat inom området är följande:

– andel med doktorsexamen bland forskande och undervisande personal
– prestationsgrad i utbildning på grundnivå och avancerad nivå
– genomströmning i utbildning på forskarnivå
– andelen etablerade på arbetsmarknaden 1,5 år efter examen
– vetenskaplig produktion
– förmåga att attrahera externa medel för forskning.

5.4 Resultatredovisning

Indikator: Andel med doktorsexamen bland forskande och undervisande personal

Andelen med doktorsexamen bland forskande och undervisande personal uppgick 2023 till 62 procent, vilket är en ökning med 2 procentenheter jämfört med andelen för tio år sedan. En högre andel män än kvinnor är disputerade, men skillnaden är mindre än den var för 10 år sedan. Andelen kvinnor bland forskande och undervisande personal som är disputerade har ökat från 55 procent 2013 till 59 procent 2023. Under samma period har andelen män som är disputerade ökat från 63 procent till 66 procent.

Indikator: Prestationsgrad i utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Prestationsgraden är ett mått som beräknas som antalet avklarade högskolepoäng omräknade till helårsprestationer dividerade med antalet helårsstudenter. Prestationsgraden beräknas så att varje students avklarade poäng kan kopplas till den individens registrerade poäng. I måttet ingår de poäng som de aktuella studenterna har tagit under registreringsterminen och de tre därpå följande terminerna.

För samtliga helårsstudenter var prestationsgraden 82 procent läsåret 2021/22. Detta var en liten minskning jämfört med läsåret innan. Prestationsgraden skiljer sig mellan olika studieformer och kvinnor uppvisar generellt en högre prestationsgrad än män i alla studieformer. För program som leder till en yrkesexamen var prestationsgraden 90 procent läsåret 2021/22. De lägsta prestationsgraderna uppvisar fristående kurser som studeras på distans, där genomsnittet var 51 procent för samtliga studenter. Det är en lägre andel jämfört med året innan. Prestationsgraden skiljer sig också mellan olika ämnesområden. Läsåret 2021/22 var prestationsgraden högst inom ämnesområdet vård och omsorg (92 procent), och lägst var den inom ämnesområde humaniora (69 procent), se tabell 5.1. Prestationsgraden bland män har ökat under en längre period, men under de senaste två läsåren har sjunkit inom flera områden.

Tabell 5.1 Prestationsgrad

Procent

Ämnesområde	19/20	20/21	21/22	Ämnesområde	19/20	20/21	21/22
Humaniora (inkl. teologi)	**70**	**72**	**69**	**Teknik**	**85**	**83**	**83**
Kvinnor	72	73	71	Kvinnor	86	84	84
Män	67	68	65	Män	84	83	82
Samhällsvetenskap (inkl. juridik)	**86**	**86**	**84**	**Medicin och odontologi**	**92**	**91**	**91**
Kvinnor	88	88	86	Kvinnor	93	91	91
Män	82	82	80	Män	92	90	91
Vård och omsorg	**92**	**91**	**92**	**Konstnärligt område**	**87**	**88**	**86**
Kvinnor	93	92	93	Kvinnor	87	88	87
Män	90	88	90	Män	88	88	86

Ämnesområde	19/20	20/21	21/22	Ämnesområde	19/20	20/21	21/22
Naturvetenskap	**78**	**77**	**76**	**Övrigt område**	**83**	**83**	**83**
Kvinnor	81	81	80	Kvinnor	84	84	84
Män	74	73	72	Män	83	82	82

Källa: Universitetskanslersämbetet.

Indikator: Genomströmning i utbildning på forskarnivå

Doktorsexamen och licentiatexamen omfattar 240 respektive 120 högskolepoäng, dvs. en studietid på 4 respektive 2 år. De som under 2023 avlade en doktorsexamen hade en genomsnittlig nettostudietid på 4,3 år. Nettostudietiden till doktorsexamen var 4,2 år för kvinnor och 4,3 år för män. För doktorander som avlade licentiatexamen under samma period uppgick den genomsnittliga nettostudietiden till 2,8 år. Nettostudietiden till licentiatexamen var 2,8 år för kvinnor och 2,7 år för män. Jämfört med 2014 har nettostudietiden för licentiatexamen ökat för både män och kvinnor. För doktorsexamen har nettostudietiden ökat något för män men varit oförändrad för kvinnor.

Under 2023 var bruttostudietiden, dvs. den totala tiden i utbildningen utan hänsyn tagen till aktivitetsgrad, i genomsnitt 6,0 år för doktorsexamen och 3,5 år för licentiatexamen. Till licentiatexamen hade kvinnor och män längre genomsnittlig bruttostudietid än männen, 4,0 år respektive 3,5 år. Även till doktorsexamen hade kvinnor något längre genomsnittlig bruttostudietid än männen, 6,0 år respektive 5,5 år. Detta kan delvis förklaras av att kvinnor i större utsträckning är föräldralediga.

Av de doktorandnybörjare som påbörjade sina studier 2018 hade 46 procent, 42 procent av kvinnorna och 51 procent av männen, avlagt doktorsexamen inom 5 år, dvs. 2023. Det är en ökning med en procentenhet jämfört med de doktorandnybörjare som påbörjade sina studier 2015. Sett över en längre tidsperiod har genomströmningen ökat väsentligt. Detta har skett mot bakgrund av 1998 års reform då reglerna om antagning till utbildning på forskarnivå förändrades med bl.a. krav på finansiering för hela studietiden. Bland dem som var doktorandnybörjare 1990 avlade 22 procent doktorsexamen inom 5 år. Kvinnors och mäns examensfrekvens jämnas ut över tid. År 2023 var det 73 procent av kvinnorna och 78 procent av männen bland doktorandnybörjarna 2015 som hade avlagt doktorsexamen. I andra nybörjarkullar har skillnaden i examensfrekvens mellan kvinnor och män varit liten eller obefintlig efter åtta år.

Indikator: Andelen etablerade på arbetsmarknaden 1,5 år efter examen

Av dem som examinerades från högskolan läsåret 2020/21 hade 86 procent etablerat sig på arbetsmarknaden 1–1,5 år efter att de tog ut sin examen. Med etablering avses att individen hade ett förvärvsarbete i november månad, en arbetsinkomst som översteg en viss nivå samt inte hade varit arbetslös någon gång under uppföljningsåret. Etableringen för män var något högre än för kvinnor. På grund av att SCB använder en ny källa för uppgifterna om etablering finns det inga jämförande uppgifter för tidigare läsår. För indikatorer om sysselsättningsgrad, förvärvsgrad och matchad förvärvsgrad för personer med eftergymnasial utbildning, se avsnitt 2.5.

Indikator: Vetenskaplig produktion

För uppgifter i fråga om vetenskaplig produktion, se avsnitt 6.3.

Indikator: Förmåga att attrahera externa medel för forskning

Lärosätenas intäkter för forskning från nationella och internationella forskningsfinansiärer uppgick 2023 till 25,0 miljarder kronor och intäkterna från uppdrags-

forskning och övriga avgifter uppgick till 4,6 miljarder kronor. Jämfört med föregående år var detta en ökning med 0,1 miljarder kronor från nationella och internationella forskningsfinansiärer samt en intäktsökning med 0,4 miljarder kronor från uppdragsforskning och avgifter.

Under perioden 2013–2023 har lärosätenas forskningsintäkter ökat 4,7 miljarder kronor i 2023 års priser. Majoriteten av intäktsökningen under perioden utgörs av ökade externa medel, men även de direkta statsanslagen har ökat. Lärosätenas intäkter från externa finansiärer utgör därmed en större andel av de totala forskningsintäkterna.

Kvalitetssäkring av universitetens och högskolornas verksamhet

Universitetskanslersämbetet ansvarar för att kvalitetssäkra universitetens och högskolornas verksamhet genom fyra olika slags granskningar: granskning av lärosätenas kvalitetssäkringsarbete, utbildningsutvärdering, tematisk utvärdering och examenstillståndsprövning. Universitetskanslersämbetet tillgängliggör resultatet av kvalitetsutvärderingarna på sin webbplats, vilket ger studenter möjlighet att inhämta information bl.a. om utbildningars kvalitet.

Universitetskanslersämbetet har sammanfattat utfallet av det nationella kvalitetssäkringssystemet under 2018–2023. Utfallet visar att lärosätenas kvalitetssystem har utvecklats positivt under perioden. I de allra flesta fall där brister har identifierats visar uppföljningarna att bristerna sedan åtgärdas. Sammantaget konstateras att granskningarna har varit resurskrävande men kvalitetsdrivande.

Under 2023 har tolv granskningar av lärosätenas kvalitetssäkringsarbete beslutats, varav sju gällande utbildningar och fem gällande forskning. Dessa granskningar utgjorde de sista i den cykel som påbörjades 2016. I två av årets granskningar gavs det högsta omdömet godkänt kvalitetssäkringsarbete. I övriga granskningar gavs omdömet godkänt med förbehåll. I dessa fall kommer en uppföljning att göras på de bedömningsområden som inte bedömdes vara tillfredsställande.

Universitetskanslersämbetet har under året även beslutat om sex uppföljningar av lärosätenas kvalitetssäkringsarbete. Samtliga lärosäten fick omdömet godkänt kvalitetssäkringsarbete.

Under året har 40 utbildningar som leder till specialistsjuksköterskeexamen utvärderats. Av dessa fick 27 utbildningar omdömet hög kvalitet och 13 omdömet ifrågasatt kvalitet. Resultaten pekar bland annat på utmaningar med att säkerställa kvalitet i den verksamhetsförlagda delen av utbildningen.

Lärosäten vars utbildningars kvalitet har blivit ifrågasatt får ett år på sig för att åtgärda bristerna och lämna in en åtgärdsredovisning till Universitetskanslersämbetet. Efter en uppföljande utvärdering fattas ett nytt beslut. Kvarstår bristerna återkallas examenstillståndet.

Under 2023 gjorde Universitetskanslersämbetet elva uppföljande utvärderingar av utbildningar som leder till licentiat- och doktorsexamen i kemi, psykoterapeutexamen och skogsteknikerexamen vilka tidigare fått omdömet ifrågasatt kvalitet. Samtliga fick omdömet hög kvalitet i uppföljningen.

Antalet beslut om tillstånd att utfärda examina minskade

Under 2023 fattade Universitetskanslersämbetet 8 beslut om tillstånd att utfärda examina, vilket är en minskning med 5 beslut jämfört med föregående år, se tabell 5.2. Volymen är beroende av hur många ansökningar som inkommer till myndigheten.

Tabell 5.2 Examenstillståndsprövningar per examen och utfall 2023

Examen	Varav	
	Tillfredsställande	Inte tillfredsställande
Generell examen på grundnivå		1
Yrkesexamen på grundnivå	1	2
Generell examen på avancerad nivå		
Yrkesexamen på avancerad nivå	1	1
Konstnärlig examen på avancerad nivå	1	
Generell examen på forskarnivå		1
Konstnärlig examen på forskarnivå		
Totalt	**3**	**5**

Anm.: Universitetskanslersämbetet beviljar eller avslår examenstillståndsansökningar från statliga lärosäten och ger utlåtandet tillfredsställande eller inte tillfredsställande rörande ansökningar från enskilda utbildningsanordnare.

Källa: Universitetskanslersämbetet.

Verksamhetens ekonomiska omfattning har minskat

För utbildning på grundnivå och avancerad nivå tilldelas respektive lärosäte varje år ett s.k. takbelopp som är den ersättning lärosätet kan få för att utbilda studenter. Ersättningen beräknas dels utifrån antalet registrerade studenter, dels utifrån det antal högskolepoäng som studenterna presterar under ett år. Ersättningen beror också på vilket utbildningsområde som helårsstudenterna och helårsprestationerna hänförs till. Olika utbildningsområden genererar olika ersättningsbelopp och respektive kurs klassificeras av lärosätet till ett utbildningsområde beroende på kursens ämnesinnehåll.

Summan av universiteten och högskolornas takbelopp för utbildning på grundnivå och avancerad nivå uppgick till 26,7 miljarder kronor under 2023. År 2022 var motsvarande summa ca 28,3 miljarder kronor i 2023 års priser. Anslagen för utbildning på grundnivå och avancerad nivå till de lärosäten som inte har ett takbelopp uppgick till 1,4 miljarder kronor. Därutöver tilldelades universitet och högskolor 0,5 miljarder kronor för särskilda åtaganden. Ett särskilt åtagande är en uppgift som statliga universitet och högskolor har särskild finansiering för och som inte avräknas mot takbeloppet. De totala intäkterna till utbildning på grundnivå och avancerad var ca 35,5 miljarder under 2023, se diagram 5.1.

Lärosätenas totala intäkter för forskning och utbildning på forskarnivå var 52,4 miljarder kronor 2023, se diagram 5.1. Jämfört med 2022 har de totala kostnaderna minskat med 0,1 miljarder kronor i fasta priser. Lärosätenas intäkter från statsanslag för forskning och utbildning på forskarnivå var 22,0 miljarder kronor 2023. Jämfört med 2022 har dessa intäkter minskat med 0,8 miljarder kronor i fasta priser. Anslagen för forskning och utbildning på forskarnivå utgjorde 42 procent av lärosätenas alla intäkter för forskning under 2023. Lärosätenas forskningsintäkter från externa finansiärer uppgick till 29,3 miljarder kronor 2023 och utgjorde 56 procent av lärosätenas totala forskningsintäkter. Övrig del utgörs av finansiella intäkter.

Diagram 5.1 Lärosätenas intäkter

Miljarder kronor (2023 års priser)

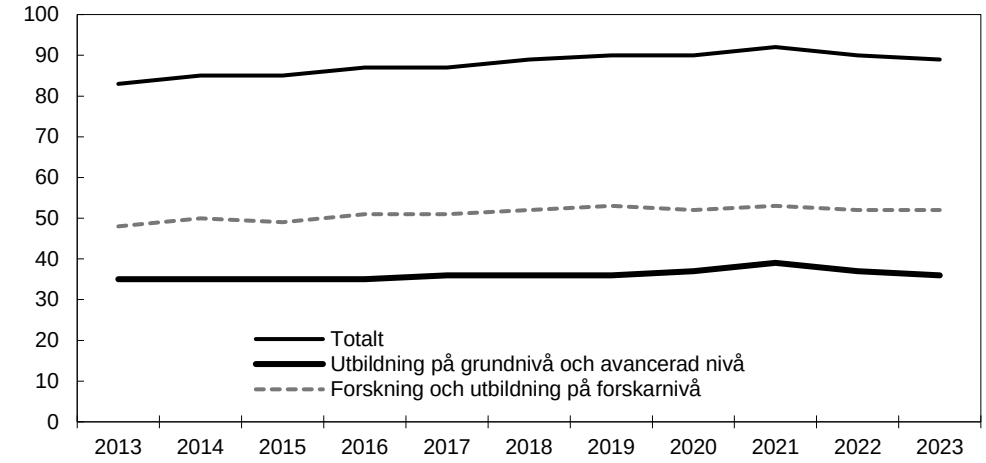

Källa: Universitetskanslersämbetet.

Myndighetskapitalet minskade under 2023

Vid utgången av 2023 uppgick de statliga lärosätenas skattade myndighetskapital (summan av lärosätenas balanserade kapitalförändring och årets kapitalförändring) till 14,1 miljarder kronor, en minskning med drygt 1,4 miljarder kronor i 2023 års priser från föregående år. Detta var andra året i rad som myndighetskapitalet minskade, se diagram 5.2. Av myndighetskapitalet återfanns 5,2 miljarder kronor inom utbildning på grundnivå och avancerad nivå och 8,9 miljarder kronor inom forskning och utbildning på forskarnivå. Det skattade myndighetskapitalet minskade i relation till lärosätenas kostnader från föregående år, från 18,9 procent till 17,2 procent. Myndighetskapitalet minskade inom både forskning och utbildning på forskarnivå, och utbildning på grundnivå och avancerad nivå. Den stora minskningen var inom utbildning på grundnivå och avancerad nivå. Utbildningsdepartementet har återkommande följt upp myndighetskapitalet vid de årliga myndighetsdialogerna och understrukit vikten av att det används.

Diagram 5.2 Skattat myndighetskapital vid statliga universitet och högskolor (2023 års priser)

Miljoner kronor

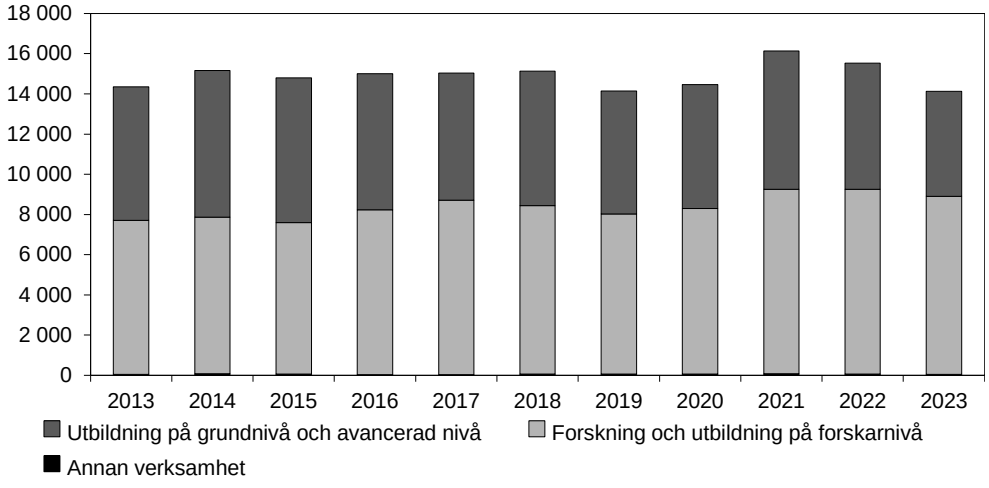

Källa: Universitetskanslersämbetet

Antalet sökande och antagna ökade under höstterminen

Det totala antalet sökande till utbildningsprogram och kurser ökade med 3 procent höstterminen 2023 jämfört med höstterminen 2022, medan antalet sökande utan tidigare högskolestudier ökade med 2 procent. Det totala antalet antagna till högskoleutbildning hösten 2023 ökade med 5 procent jämfört med föregående höstterminen. Könsfördelningen bland de sökande och antagna har varit i stort sett oförändrad under de senaste åren, dvs. fler kvinnor än män söker respektive blir antagna. Att fler kvinnor antas bero bl.a. på att kvinnor i genomsnitt har högre betyg än män från gymnasieskolan. Söktrycket, antal sökande per antagen, har de senaste höstterminerna varit runt 2,0 för yrkesexamensprogram. Samtliga lärarutbildningar hade hösten 2023 ett söktryck som var lägre än det totala söktrycket för yrkesexamensprogram, medan det var högre på sjuksköterskeprogrammet.

Tabell 5.3 Antal helårsstudenter samt resurser för utbildning och forskning vid universitet och högskolor 2023

Universitet/Högskola	Antal helårsstu-denter (andel kvinnor/män)	Takbelopp i mnkr	Utfall i mnkr (utfall i procent inom parentes)	Överpro duktion (+) eller anslags-sparand e (-) i mnkr	Ackumulerad överproduktion (+) eller anslagssparand e (-) i mnkr (andelen ackumulerad överproduktion (+) eller anslagssparand e (-) inom parentes)	Indrag [1]	Anslag för forskning och utbildning på forskarnivå i mnkr
Uppsala universitet	28 033 (60/40)	2 028	2078 (102)	49,8	190 (+9 %)	-	2 366
Lunds universitet	28 914 (57/43)	2 350	2415 (103)	64,7	235 (+10 %)	-	2 466
Göteborgs universitet	27 802 (66/34)	2 380	2372 (100)	-8,0	42 (+2 %)	-	1 768
Stockholms universitet	29 569 (64/36)	1 965	1933 (98)	-31,6	-180 (-9 %)	-	1 804
Umeå universitet	17 340 (63/27)	1 593	1529 (96)	-63,6	-144 (-9 %)	-	1 249
Linköpings universitet	19 168 (56/44)	1 745	1722 (99)	-23,4	-175 (-10 %)	- 20	1 082
Karolinska institutet	6 714 (73/27)	802	785 (98)	-17,2	-74 (-9 %)	-	1 774
Kungl. Tekniska högskolan	13 346 (34/66)	1 327	1270 (96)	-57,3	-133 (-10 %)	- 34	1 869
Luleå tekniska universitet	7 574 (51/49)	761	705 (93)	-56,4	-76 (-10 %)	- 17	440
Karlstads universitet	9 361 (63/37)	775	776 (100)	1,5	116 (+15 %)	- 3	289
Linnéuniversitetet	15 466 (63/37)	1 205	1234 (102)	29,5	108 (+9 %)	-	396
Örebro universitet	9 594 (64/36)	900	881 (98)	-18,9	-55 (-6 %)	-	327
Mittuniversitetet	8 049 (68/32)	638	649 (102)	11,3	69 (+11 %)	-	291
Malmö universitet	13 145 (69/31)	1 079	1046 (97)	-32,6	-108 (-10 %)	- 3	304
Mälardalens universitet	7 623 (66/34)	696	668 (96)	-27,6	18 (+3 %)	-	287
Blekinge tekniska högskola	3 125 (39/61)	286	291 (102)	4,9	-22 (-8 %)	-	111
Försvarshögskolan[2]	1 193 (40/60)			0,0		-	40
Gymnastik- och idrottshögskolan	763 (38/62)	125	118 (94)	-7,0	13 (+10 %)	-	35
Högskolan i Borås	6 411 (71/29)	570	573 (101)	3,3	22 (+4 %)	-	108
Högskolan Dalarna	5 954 (65/35)	488	453 (93)	-35,3	-9 (-2 %)	-	111
Högskolan i Gävle	6 380 (67/33)	528	518 (98)	-10,5	3 (+1 %)	-	118
Högskolan i Halmstad	5 809 (62/38)	462	452 (98)	-9,5	36 (+8 %)	-	105
Högskolan Kristianstad	5 380 (74/26)	456	448 (98)	-8,1	21(+4 %)	-	101
Högskolan i Skövde	3918 (57/43)	354	348 (99)	-5,6	9 (+2 %)	-	68
Högskolan Väst	5347 (64/36)	426	423 (99)	-2,7	11 (+3 %)	-	95

Konstfack	684 (76/24)	183	185 (102)	2,1	16 (+9 %)	-	23
Kungl. Konsthögskolan	220 (65/35)	71	71 (101)	0,3	4 (+5 %)	-	13
Kungl. Musikhögskolan i Stockholm	678 (41/59)	147	142 (97)	-5,4	-12 (-8 %)	-	23
Stockholms konstnärliga högskola	458 (68/32)	219	228 (104)	9,2	33 (+15 %)	- 10	56
Södertörns högskola	7 498 (69/31)	481	487 (101)	6,4	60 (+12 %)	-	127
Sveriges lantbruksuniversitet[2]	4 295 (70/30)			0,0		-	1 290
Chalmers Tekniska Högskola AB	10 329 (33/67)	1 031	1036 (101)	4,9	95 (-9 %)	-	1 013
Stiftelsen Högskolan i Jönköping	7 692 (62/38)	629	624 (99)	-5,2	-14 (-2 %)	-	148
Summa	**317 845**	**26 698**	**26 460**	**- 238**			**20 297**

Anm.: I tabellen redovisas inte vissa mindre enskilda utbildningsanordnare. Vid dessa lärosäten fanns under 2023 ca 5 400 helårsstudenter varav ca 64 procent var kvinnor och ca 36 procent män.

[1] Indrag av överproduktion som överstiger 15 % av takbelopp eller anslagssparande som överstiger 10 % av takbelopp i mnkr.

[2]Försvarshögskolan och Sveriges lantbruksuniversitet har inga takbelopp varför inte detta redovisas i tabellen.

Källor: Universitetskanslersämbetet, regleringsbrev, Sveriges lantbruksuniversitets årsredovisning.

Antalet nybörjare i högskolan minskade

Även om antalet sökande och antagna ökade under höstterminen 2023 minskade antalet högskolenybörjare, dvs. studenter som för första gången registreras vid högskoleutbildning i Sverige. Antalet minskade med 2 100 studenter läsåret 2022/23 jämfört med läsåret före, se tabell 5.4, men var fortfarande högre än under perioden 2014–2019. Av högskolenybörjarna var 58 procent kvinnor och 42 procent var män. Under läsåret 2022/23 var medianåldern för alla högskolenybörjare, inklusive inres–ande studenter, 22 år för både kvinnor och män. Bland svenska högskolenybörjare läsåret 2022/23 var medianåldern något lägre.

Färre studenter i högskolan

Under covid-19-pandemin ökade antalet studenter kraftigt i högskolan för att under de senaste två läsåren börjat minska. Läsåret 2022/23 fanns det 319 300 helårs–studenter i högskolan, vilket var 6 500 helårsstudenter färre jämfört med läsåret före. Antalet registrerade studenter minskade läsåret 2022/23 till 441 100, vilket var 9 300 färre än läsåret före. Av alla studenter är 62 procent kvinnor och 38 procent är män. Andelen kvinnor i högskolan har ökat under de senaste åren, se tabell 5.4.

Tabell 5.4 Antal högskolenybörjare, helårsstudenter, registrerade studenter

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Högskolenybörjare[1]	87 500	86 000	85 800	85 800	86 500	87 700	92 000	92 200	93 700	91 600
Kvinnor %	57	57	57	57	58	58	58	59	59	58
Män %	43	43	43	43	42	42	42	41	41	42
Helårsstudenter	295 400	294 400	293 900	295 200	298 700	300 500	321 600	303 601	325 800	319 300
Kvinnor %	59	59	60	59	60	60	60	60	61	61
Män %	41	41	40	41	40	40	40	40	39	39
Registrerade studenter[1]	405 900	403 900	402 800	402 200	405 400	409 900	428 700	454 100	450 400	441 100
Kvinnor %	60	60	60	60	61	61	61	62	62	62
Män %	40	40	40	40	39	39	39	38	38	38

[1] Uppgifterna avser läsår, 2023 innebär läsåret 2022/23.

Källor: Statistiska centralbyrån och Universitetskanslersämbetet.

Övergången till högskolan

Föräldrarnas utbildningsnivå spelar stor roll

Föräldrarnas utbildningsnivå spelar stor roll för benägenheten att påbörja högskolestudier. I årskullen födda 1998 hade 24 procent påbörjat högskolestudier senast vid 25 års ålder om föräldrarna hade en förgymnasial utbildning. Motsvarande siffra var 84 procent om föräldrarna hade en forskarutbildning. Det grundläggande mönstret är tydligt, skillnaden i övergång till högskolan varierar stort beroende på vilken utbildningsnivå som föräldrarna har. Kvinnor hade en högre övergång till högskolestudier än män i alla grupper.

Stora regionala skillnader i övergången till högskolan

Övergångsfrekvensen till högskoleutbildning, dvs. hur stor andel av en viss årskull som påbörjar högskolestudier, varierar i landet. I genomsnitt för hela landet hade 44 procent påbörjat högskolestudier vid 24 års ålder 2022. Detta var på samma nivå som året innan. Universitetskanslersämbetet studerar varje år skillnaderna i övergångsfrekvensen mellan olika regioner och kommuner, som i många fall är stor. För 2022 var andelen högst i Stockholms län (53 procent) och lägst i Jämtlands län (33 procent). I Danderyds kommun var andelen högst i landet (82 procent), medan den i de tio kommunerna med lägst övergångsfrekvens varierar mellan 10 procent och 20 procent. De flesta av dessa kommuner har en liten ungdomsbefolkning, vilket innebär att resultaten bör tolkas med försiktighet. I samtliga län är övergångsfrekvensen högre bland kvinnor än bland män. Skillnaden mellan länen beror på flera bakomliggande faktorer. Universitetskanslersämbetet har tidigare lyft fram den sociala sammansättningen av befolkningen i länen, geografisk närhet till en ort med högskoleutbildning och situationen på den lokala och regionala arbetsmarknaden som skäl.

Övergångsfrekvensen har varit stabil under de senaste tio åren, men utvecklingen har varit olika i regionerna. I Stockholms län, som hade högst övergångsfrekvens 2023, har det skett en ökning med 3 procentenheter jämfört med 2012. I Jämtlands län har däremot övergångsfrekvensen minskat med 5 procentenheter under samma period.

Personer med utländsk bakgrund har högst och lägst övergångsfrekvens

Universitetskanslersämbetet har analyserat andelen som har påbörjat en svensk högskoleutbildning senast vid 25 års ålder bland personer födda åren 1988–1997 med svensk respektive utländsk bakgrund, se diagram 5.3. Svensk bakgrund definieras som född i Sverige med minst en svenskfödd förälder eller född utomlands med två svenska föräldrar. Utländsk bakgrund redovisas i tre kategorier: personer som är födda i Sverige med utrikesfödda föräldrar, personer som har invandrat före 7 års ålder och personer som har invandrat efter skolstart mellan 7 års och 18 års ålder. Av alla personer födda 1997 som var folkbokförda i Sverige vid 18 års ålder hade 53 procent av kvinnorna börjat i högskolan senast vid 25 års ålder, och 36 procent av männen. Övergången till högskolestudier bland personer med utländsk bakgrund (totalt för de tre grupperna) var 40 procent, jämfört med 46 procent bland dem med svensk bakgrund. Högst övergång bland personer med utländsk bakgrund hade kvinnor födda i Sverige med utrikes födda föräldrar, 62 procent. Även för männen var övergången högst i denna grupp, 44 procent. Män som har invandrat någon gång i åldern 7–18 år påbörjar högskolestudier i lägst utsträckning. I årskullen 1997 var deras övergångsandel 21 procent medan den var 36 procent bland kvinnorna som hade invandrat i motsvarande åldrar. En större andel av kvinnorna jämfört med männen fortsätter till högskolan i samtliga grupper.

Diagram 5.3 Andel som har påbörjat svensk högskoleutbildning senast vid 25 års ålder av personer födda 1988–1997 med svensk eller utländsk bakgrund

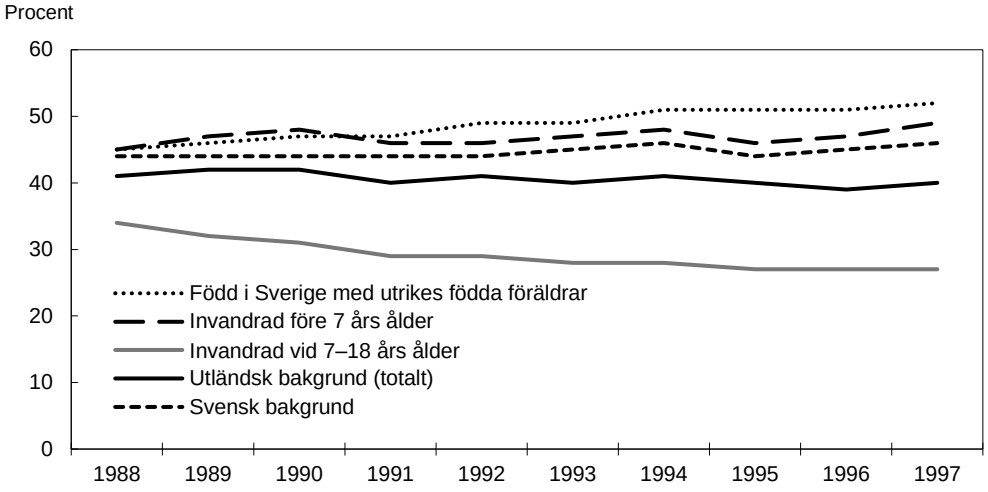

Anm. Uppgifterna i diagrammet redovisas ej uppdelade på kön, redovisning per kön finns i text ovan.
Källa: Universitetskanslersämbetet.

Minskning av antalet examina och examinerade

Läsåret 2022/23 utfärdades 84 100 examina på grundnivå och avancerad nivå vid universitet och högskolor, en minskning med 1 500 examina jämfört med föregående läsår, se tabell 5.5. Detta var andra läsåret i rad som antalet examina minskade i högskolan. Av de utfärdade examina var 65 procent till kvinnor och 35 procent till män. Antalet personer som examinerades uppgick till 72 500, inklusive dem som sedan tidigare hade en eller flera examina. Jämfört med föregående läsår innebar detta en minskning med 1 100 personer. Kvinnor har varit i majoritet bland de examinerade sedan 1977. Läsåret 2022/23 utfärdades 12 500 masterexamina, vilket var en liten ökning mot året innan. Av dessa utfärdades 53 procent till kvinnor och 47 procent till män. Ungefär 41 procent av dem som tog ut en masterexamen var personer från andra länder som kommit till Sverige för att studera.

Tabell 5.5 Antal examina och examinerade personer, kvinnor och män

	13/14	14/15	15/16	16/17	17/18	18/19	19/20	20/21	21/22	22/23
Examina	78 300	81 400	81 300	76 100	78 000	77 600	84 200	87 100	85 600	84 100
Kvinnor %	64	63	64	64	64	64	65	64	64	65
Män %	36	37	36	36	36	36	35	36	36	35
Examinerade	65 700	68 300	68 300	63 400	65 600	65 900	72 000	74 700	73 600	72 500
Kvinnor %	64	63	64	64	64	64	65	63	64	64
Män %	36	37	36	36	36	36	35	37	36	36

Källor: Statistiska centralbyrån och Universitetskanslersämbetet.

Antalet personer som tog ut en yrkesexamen minskade

Läsåret 2022/23 tog 35 500 personer ut en yrkesexamen, varav 70 procent kvinnor och 30 procent män. Könsskillnaderna beror bl.a. på att en stor del av de utbildningar som leder till yrkesexamina förbereder för yrken som i dag domineras av kvinnor, t.ex. sjuksköterska och förskollärare. Antalet personer som tog ut yrkesexamina totalt sett minskade med 1 000 personer jämfört med läsåret innan, bl.a. minskade antalet högskoleingenjörsexamina med 400 och antalet civilingenjörsexamina med 100. Däremot ökade antalet specialistsjuksköterskeexamina med 100, medan antalet sjuksköterskeexamina var på samma nivå som föregående läsår, se tabell 5.6. För en

beskrivning av utvecklingen av lärarutbildningen, se avsnittet lärar- och förskollärarutbildning i avsnitt 2.7.

Tabell 5.6 Antal programnybörjare och examina inom vissa yrkesexamensprogram

	Programnybörjare				Examina			
	19/20	20/21	21/22	22/23	19/20	20/21	21/22	22/23
Civilingenjörsexamen	7 400	8 300	8 200	7 800	4 400	4 800	4 400	4 300
Kvinnor %	31	33	31	31	35	35	35	35
Män %	69	67	69	69	65	65	65	65
Högskoleingenjörsexamen	4 000	4 500	4 500	4 100	2 500	2 600	2 400	2 000
Kvinnor %	25	25	27	25	29	30	30	28
Män %	75	75	73	75	71	70	70	72
Läkarexamen	1 800	1 600	1 600	1 700	1 500	1 500	1 500	1 400
Kvinnor %	58	60	60	60	56	57	58	61
Män %	42	40	40	40	44	43	42	39
Tandläkarexamen	400	400	400	400	300	300	300	300
Kvinnor %	69	66	66	65	64	70	71	67
Män %	31	34	34	35	36	30	29	33
Sjuksköterskeexamen	5 600	5 900	5 700	5 700	4 500	4 600	4 400	4 400
Kvinnor %	85	85	85	84	87	88	88	87
Män %	15	15	15	16	13	12	12	13
Specialistsjuksköterskeexamen	2 300	2 700	2 700	2700	2 600	2 400	2 600	2 700
Kvinnor %	87	87	87	86	87	86	87	88
Män %	13	13	13	14	13	14	13	12
Barnmorskeexamen	400	400	300	400	400	400	300	300
Kvinnor %	100	99	98	99	100	100	100	99
Män %	0	1	2	1	0	0	0	1

Källor: Statistiska centralbyrån och Universitetskanslersämbetet.

Studenternas internationella rörlighet

Studenternas internationella rörlighet ökar efter covid-19-pandemin

De senaste två läsåren, 2021/22 och 2022/23, har antalet inresande och utresande studenter ökat kraftigt. Detta efter en stor minskning av både antalet inresande och utresande under läsåret 2020/21 på grund av covid-19-pandemin. Det var främst antalet utbytesstudenter som minskade under pandemin.

Antalet inresande studenter ökade med 5 procent jämfört med läsåret innan och var under 2022/23 högre än innan pandemin. Skillnaden var dock stor mellan utbytesstudenter och fritt resande studenter (s.k. freemover-studenter). De förra ökade med nästan 12 procent, medan de fritt inresande studenterna ökade med 2 procent.

Fler studerar utomlands

Under läsåret 2022/23 studerade 20 900 svenskar utomlands via utbytesprogram eller som fritt inresande studenter. Det motsvarar en ökning på 4 procent jämfört med föregående läsår. Antalet utbytesstudenter ökade med 28 procent medan fritt resande studenter minskade med 5 procent jämfört med läsåret innan. Majoriteten av de utresande studerade i Europa och då främst i Storbritannien, Nederländerna och Frankrike. Även Nordamerika och i synnerhet USA lockade många svenska studenter. USA och Storbritannien var de enskilt största mottagarländerna läsåret 2022/23. Förutsättningarna för studenter från Storbritannien att komma till Sverige för studier

samt för svenska studenter att åka till Storbritannien har förändrats till följd av Storbritanniens utträde ur EU. Precis som för övriga länder minskade antalet utresande studenter till Storbritannien under pandemin, men till skillnad mot många andra länder har antalet inte ökat igen under de två senaste läsåren. Under läsåret 2022/23 minskade antalet utresande studenter till Storbritannien till totalt 1 600, vilket var en minskning med 20 procent jämfört med året innan.

Av de studenter i svensk högskoleutbildning som tog examen för första gången läsåret 2022/23 hade 8 procent studerat utomlands någon gång under de senaste tolv terminerna inklusive examensterminen. Detta går att jämföra med 9 procent föregående läsår och 14 procent läsåret 2012/13. Det är en högre andel bland män än bland kvinnor som har studerat utomlands.

Ökning av antalet nya inresande studenter

Läsåret 2022/23 var det totalt 41 700 inresande studenter som studerade vid svenska universitet och högskolor. Av dem var 28 700 fritt inresande studenter medan 12 800 studerade inom ramen för ett utbytesprogram. Antalet nya inresande ökade med 7 procent jämfört med förra läsåret, från 23 900 till 25 500. Det är fler än de var innan covid-19-pandemin, både gällande nya inresande utbytesstudenter och fritt inresande studenter.

Könsfördelningen var jämnare bland inresande studenter än utresande, med 55 procent kvinnor och 45 procent män bland inresande studenter och 59 procent kvinnor och 41 procent män bland utresande studenter.

Av de nya inresande utbytesstudenterna läsåret 2022/23 kom 76 procent från Europa. De enskilt största länderna var Tyskland, Frankrike och Spanien. Av dessa var 55 procent kvinnor och 45 procent män. Utanför Europa var det flest nya inresande utbytesstudenter från Singapore och USA.

Antalet avgiftsbetalande studenter ökar

Personer som inte är medborgare i en stat som omfattas av avtalet om Europeiska ekonomiska samarbetsområdet eller i Schweiz (s.k. tredjelandsmedborgare) är som huvudregel skyldiga att betala anmälnings- och studieavgifter vid studier i Sverige.

Antalet avgiftsbetalande studenter har ökat stadigt sedan studieavgifterna för vissa tredjelandsmedborgare infördes 2011. Av de 29 220 inresande freemover-studenterna läsåret 2022/23 betalade 9 660 studieavgifter. Bland de betalande freemover-studenterna var 45 procent kvinnor och 55 procent män.

Efter införandet av studieavgifter minskade antalet inresande studenter som tar examen i Sverige under några läsår. Läsåret 2015/16 skedde dock en ökning för första gången sedan studieavgifterna infördes. Läsåret 2022/23 examinerades 7 930 inresande studenter, en ökning med 400 personer jämfört med läsåret innan. Av dessa var 4 250 kvinnor och 3 680 män.

Färre läser kompletterande utbildningar

Under 2023 utbetalades ca 152 miljoner kronor för kompletterande utbildningar för personer med avslutad utländsk utbildning som motsvarar en svensk högskole-utbildning.

Utbildningen syftar till att studenterna ska avlägga en examen som kan ges efter en högskoleutbildning som motsvarar deras utländska utbildning eller kunna få

behörighet, alternativt kunskaper för att i Sverige utöva ett yrke som den utländska utbildningen är relevant för, se tabell 5.7.

Tabell 5.7 Antal helårsstudenter vid kompletterande utbildningar i regeringens särskilda satsning 2023

Kompletterande utbildning		Kompletterande utbildning		Kompletterande utbildning	
Lärar- och förskollärarutbildning	380	Juristutbildning	37	Socionomutbildning	21
Läkarutbildning	92	Biomedicinsk analytikerutbildning	41	Fysioterapeututbildning	10
Tandläkarutbildning	48	Apotekar- och receptarieutbildning	111	Arkitektutbildning	0
Sjuksköterskeutbildning	86	Psykologutbildning	36	Ingenjörsutbildning	0
Barnmorskeutbildning	10				
Totalt antal helårsstudenter[1]					**872**

[1]Antal helårsstudenter är avrundat.

Källa: Särskild redovisning från lärosätena.

Antal bedömningar av utländska utbildningar fortsätter att öka

Universitets- och högskolerådet ansvarar för bedömning av utländska utbildningar på gymnasial och eftergymnasial nivå. Antalet ansökningar om bedömning ökade med 8 procent 2023 jämfört med 2022. Totalt inkom ca 25 200 ärenden 2023 varav 59 procent rörde kvinnor och 27 procent män (de resterande hade inte uppgett kön, saknar svenskt personnummer eller har uppgett ”annat” i ansökan). Under året avgjordes totalt närmare 26 500 ärenden och antalet avgjorda ärenden ökade med 14 ärenden jämfört med 2022. Den genomsnittliga handläggningstiden minskade jämfört med 2022 och uppgick under 2023 till 76 dagar.

Liten ökning av antalet doktorandnybörjare

Antalet doktorandnybörjare 2023 var 3 170 vilket var 150 personer fler jämfört med föregående år. Bland doktorandnybörjarna var det fler kvinnor än män, med 52 procent kvinnor och 48 procent män. I början av 1990-talet var ungefär en tredjedel kvinnor. Könsfördelningen bland doktorandnybörjarna skiljer sig dock mellan olika forskningsämnesområden. Andelen utländska doktorandnybörjare var 41 procent under 2023, varav 45 procent kvinnor och 55 procent män.

Antalet doktorander uppgick hösten 2023 till 17 600 vilket är 530 färre doktorander än föregående höst. Av doktoranderna var 53 procent kvinnor och 47 procent män. Antalet utfärdade doktorsexamina var ungefär på samma nivå som föregående år. Under den senaste tioårsperioden har antalet examina varit relativt stabilt, se tabell 5.8, men i ett längre perspektiv har antalet doktorsexamina ökat kraftigt.

Av dem som avlade doktorsexamen 2023 var 50 procent kvinnor och 50 procent män. Det finns dock skillnader i könsfördelningen mellan olika ämnesområden, t.ex. utfärdades 38 procent av doktorsexamina inom teknik till kvinnor och 62 procent till män. Medicin och hälsovetenskap var det område som hade högst andel kvinnor, 62 procent var kvinnor och 38 procent var män. Det var även det området med totalt flest utfärdade doktorsexamina. Antalet licentiatexamina var 415 vilket var 12 färre än föregående år. Andelsmässigt togs 43 procent av alla licentiatexamina 2023 ut av kvinnor och 57 procent av män. Detta beror bl.a. på att mer än hälften av alla licentiatexamina avläggs i teknik där männen är i majoritet.

Tabell 5.8 Antal doktorandnybörjare och doktorsexamina

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Nybörjare	3 200	3 100	3 000	3 200	3 300	3 200	3 300	3 200	3 000	3 200
Kvinnor %	47	47	46	48	50	51	51	51	54	52

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Män %	53	53	54	52	50	49	49	49	46	48
Examina	2 900	2 900	3 000	2 800	2 800	2 700	2 600	2 700	2 700	2 800
Kvinnor %	49	47	46	48	48	48	47	47	49	50
Män %	51	53	54	52	52	52	53	53	51	50

Anm.: Uppgifterna för 2023 är preliminära då inrapporteringen från lärosätena sker med viss eftersläpning.
Källor: Statistiska centralbyrån och Universitetskanslersämbetet.

5.5 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Skillnaderna i övergången till högskolan, i fråga om kön, geografi och utländsk bakgrund verkar bestå. Den långsiktiga trenden att män är underrepresenterade i högskoleutbildningen fortsätter. På vissa utbildningar, som t.ex. förskollärare, sjuksköterska och vissa inriktningar bland civilingenjörer är könsfördelningen fortfarande mycket ojämn. Ungdomar som är födda i Sverige av föräldrar med utländsk bakgrund, eller har invandrat före 7 års ålder, påbörjar högskolan i högre grad än ungdomar med svenskfödda föräldrar. Samtidigt påbörjar ungdomar som invandrat efter 7 års ålder i betydligt lägre omfattning högskolestudier.

Den sammantagna prestationsgraden för utbildning på grundnivå och avancerad nivå har legat på en jämn nivå under de senaste åren även om prestationsgraden har utvecklats olika beroende på ämnesområde. På längre sikt har dock prestationsgraden ökat och är numera på en högre nivå. En bakomliggande orsak till den ökade prestationsgraden bedöms bl.a. vara den ökade andelen programutbildningar i utbildningsutbudet. Särskilt hög är prestationsgraden på program som leder till en yrkesexamen. Kvinnor fortsätter generellt att ha en högre prestationsgrad än män i alla studieformer.

Etableringen på arbetsmarknaden bland de studenter som examineras från högskolan är fortsatt hög. Efter en viss nedgång initialt under covid-19 pandemin återhämtade sig arbetsmarknaden. Universitetskanslersämbetets senaste uppgifter visar att 86 procent av både kvinnor och män etablerade sig på arbetsmarknaden efter 1–1,5 år efter avslutad utbildning. Bristen på utbildade personer är dock stor inom vissa områden och högskolan måste fortsätta att arbeta för att möta en ökad efterfrågan. Examinerade från utbildningar där behovet av högskoleutbildade är stort har också en hög etableringsgrad, t.ex. var 94 procent av de som tog en civilingenjörsexamen och 92 procent av de som tog en sjuksköterskeexamen etablerade på arbetsmarknaden 1–1,5 år efter examen.

Söktrycket, dvs. antal sökande per antagen, varierar på utbildningar där bristen på utbildade är stor. Samtliga lärarutbildningar hade hösten 2023 ett söktryck som var lägre än det totala söktrycket för yrkesexamensprogram. Däremot var söktrycket högre än genomsnittet på vissa utbildningar inom hälso- och sjukvårdsområdet så som program mot sjuksköterskeexamen och specialistsjuksköterskeexamen. Regeringen har tillsatt en utredning som ska föreslå hur antagningskraven till lärar- och förskollärarutbildningarna kan höjas och hur ämneslärarutbildningen kan stärkas.

Under flera år har vissa utbildningar byggts ut, bl.a. vård-, lärar- och ingenjörsutbildningar. För många av utbildningarna gav detta också resultat i form av fler examinerade under ett par läsår. För andra läsåret i rad var det dock färre personer som tog ut yrkesexamina. Men på flera av dessa utbildningar började många nya studenter under covid-19-pandemin, dvs. 2020–2021, vilket kan medföra att antalet examinerade kommer öka igen kommande år. Antalet nya studenter ökade under pandemin bl.a. på program mot civilingenjörsexamen, högskoleingenjörsexamen och specialistsjuksköterskeexamen. Regeringen inledde under 2024 en satsning på

ingenjörsutbildningar som kan leda till fler programnybörjare och examinerade de närmaste läsåren.

Under året har lärosätena fortsatt att arbeta för att uppfylla sina lärosätesspecifika mål för antal examina inom vissa hälso- och sjukvårdsutbildningar och lärar- och förskollärarutbildningar. Det finns fortfarande utmaningar med dimensioneringen av utbildningar mot bristyrken, inte minst inom vårdområdet. Antalet personer som avlade sjuksköterskeexamen var på samma nivå som läsåret före och andelen män är fortsatt låg. För att universitet och högskolor ska kunna ta emot och examinera fler studenter krävs bl.a. att det finns fler platser för verksamhetsförlagd utbildning (VFU). Åtgärder har vidtagits för att fler VFU-platser ska finnas tillgängliga, t.ex. har regeringen fortsatt den särskilda satsningen på att öka tillgången till VFU i vårdutbildningar, bl.a. sjuksköterskeutbildningar. Den nationella VFU-samordnaren, som tillsattes 2023, har överlämnat sitt betänkande vilket bereds inom Regeringskansliet.

Genomströmningen varierar mellan olika utbildningar och inom vissa lärarutbildningar och ingenjörsutbildningar är genomströmningen fortsatt låg. Genomströmningen i utbildning på forskarnivå har varit stabil under flera år. Sett över en längre tidsperiod har genomströmningen dock ökat.

Vid svenska lärosäten ökar andelen med doktorsexamen bland den forskande och undervisande personalen. Under de senaste tio åren är det framför allt en större andel bland kvinnorna som har en doktorsexamen, men även bland männen har andelen ökat.

Utbildningsdepartementet har återkommande följt upp myndighetskapitalet vid de årliga myndighetsdialogerna och understrukit vikten av att det används. Lärosätenas myndighetskapital minskade jämfört med året innan och det var andra året i rad som myndighetskapitalet minskade.

5.6 Politikens inriktning

5.6.1 Utbildning och forskning för stärkt konkurrenskraft

Regeringens mål är att utbildning och forskning vid universitet och högskolor ska hålla en internationellt sett hög kvalitet och bedrivas effektivt. Kunskap, utbildning och bildning är grunden för samhällsutveckling och välstånd. Den akademiska friheten och lärares och forskares självbestämmande över den egna forskningen och undervisningen ska aktivt främjas och värnas.

Utbildning och forskning inom högskolan ska genomsyras av hög kvalitet. Vetenskaplig excellens är avgörande för att Sverige ska kunna stärka sin konkurrenskraft och ställning som en av världens främsta forskningsnationer. Detta gäller såväl grundforskningen som den tillämpade forskningen, oavsett forskningsområde och ämnesinriktning. Det ska finnas ett nära samband mellan forskning och utbildning och en god samverkan med det omgivande samhället för ömsesidigt utbyte.

Att också utbildningen håller hög kvalitet är avgörande för att Sverige ska fortsätta att utvecklas som kunskapsnation. Högskoleutbildningar ska vila på vetenskaplig eller konstnärlig grund samt på beprövad erfarenhet. Utbildning av hög kvalitet ökar vårdens, skolans och näringslivets tillgång till välutbildad personal och stärker individers möjligheter att etablera sig på arbetsmarknaden. Det ger också goda förutsättningar för en god genomströmning i högskolan och rustar studenterna väl för ett långt arbetsliv. För att uppnå det bör lärosätena säkerställa att utbildningsutbudet ger förutsättningar för studenterna att tillgodogöra sig kunskaper på bästa sätt. Det kan

också stärka genomströmningen och stärka att det finns en tydlig progression under studietiden.

Det finns goda skäl att utbildning på campus har varit kärnan i den akademiska traditionen under lång tid. Regeringen menar att det bör vara så även fortsatt. Distansutbildning kan vara viktigt för att t.ex. möjliggöra vidareutbildning och för att studenter ska kunna kombinera arbete och familjeliv med studier. Detta gäller särskilt studenter som studerat tidigare. Samtidigt ställer distansutbildning av hög kvalitet stora krav på både pedagogik och tekniska lösningar. Det är t.ex. svårt att på distans skapa en dynamisk miljö där studenter och lärare träffas över ämnes- och programgränser. Fristående kurser på distans har också generellt lägre prestationsgrad än campusbaserad utbildning. De senaste årens utveckling, som förstärktes under pandemin, har inneburit att vissa lärosäten har fått en stor tillströmning av studenter på distans. Det finns lärosäten där mer än var fjärde student studerar på distans och inom fristående kurs är denna utveckling särskilt tydlig. Att tillgängligheten till högre utbildning och formerna för utbildning utvecklas är positivt, men mot bakgrund av den lägre prestationsgraden är det en utveckling som regeringen följer. Oavsett i vilken form som utbildningen ges, har universitet och högskolor i uppgift att hålla hög utbildningskvalitet och bibehålla viktiga värden inom utbildning och forskning så att det alltjämt finns plats för det akademiska samtalet och att studenter, lärare och forskare möts och med kunskap i fokus kan utveckla perspektiv på utbildningen som berikar hela samhället.

Regeringen framhåller att det är viktigt att värna den campusbaserade utbildningen för att upprätthålla en kvalitativ utbildnings- och forskningsmiljö samt ett kvalitativt utbildningsutbud på alla universitet och högskolor. För att stärka förutsättningarna för god kvalitet i utbildning och utbildningsutbud höjer regeringen ersättningen för utbildningsområdena humaniora, samhällsvetenskap, juridik och teologi inom ramen för nuvarande resurser. Det är en viktig signal om att fokus är hög kvalitet snarare än en fortsatt expansion av antalet studenter i högskolan inom dessa områden.

Utbildningar i högskolan bidrar till bildning och till enskilda individers utveckling, samhällsengagemang och kritiska tänkande. Universitet och högskolor ansvarar för att organisera och utveckla verksamheten och utbildningsutbudet för att uppnå hög kvalitet i utbildningen, stärka kompetensförsörjningen för arbetsmarknadens behov och säkerställa att resurserna utnyttjas effektivt. Enligt högskolelagen ska jämställdhet mellan kvinnor och män alltid iakttas och främjas i högskolornas verksamhet.

Vid universitet och högskolor bedrivs i dag en omfattande och betydelsefull internationell verksamhet som är väsentlig för att Sverige ska nå målen inom området. Ökad rörlighet genom internationalisering såväl som ökad rörlighet för forskare och studenter inom högskolesektorn och mellan högskolan och omgivande samhälle är en förutsättning för att uppnå excellens och internationell konkurrenskraft. Tydliga karriärvägar krävs för att svenska lärosäten ska kunna konkurrera om topptalanger och ge förutsättningar för utbildning och forskning av hög kvalitet. Det är viktigt att många forskare och lärare har internationell erfarenhet. En promemoria med förslag som syftar till att främja mobilitet tidigt i den akademiska karriären (U2024/00229) har remitterats och bereds i Regeringskansliet. Förutsättningarna för doktorander och forskare att verka i Sverige behöver förbättras för att stärka Sveriges konkurrenskraft som forskningsnation. En utredare har därför fått i uppdrag att bl.a. föreslå åtgärder som förbättrar möjligheterna att attrahera och behålla utländska doktorander och forskare i Sverige (HR2024/00827). Uppdraget ska redovisas senast den 9 december 2024.

5.6.2 Stärkt akademisk frihet

För att bedriva utbildning och forskning av hög kvalitet behöver forskare och lärare ha förutsättningar för att dels fritt söka kunskap och kunna utforska det omgivande samhället, dels fritt sprida kunskap. Den akademiska friheten bidrar till ett öppet samhälle och ska främjas och värnas.

Ökad frihet ger förutsättningar för hög kvalitet

Akademisk frihet är en viktig beståndsdel i ett demokratiskt och starkt samhälle. Den kan dock inte tas för given utan behöver aktivt främjas och värnas. Fritt kunskapssökande och fri kunskapsspridning måste kunna involvera att ställa kontroversiella frågor och presentera oväntade resultat, utan att bli utsatt för hat och hot. I Universitetskanslersämbetets rapport Akademisk frihet i Sverige – Regeringsuppdrag om lärosätenas arbete med att främja och värna akademisk frihet (111-00127-23) framgår att ca hälften av de tillfrågade lärarna, forskarna och doktoranderna anser att den akademiska friheten vid svenska lärosäten är utmanad. Dessutom uppger bl.a. en tredjedel av de respondenter som svarat att deras egen akademiska frihet har utmanats och att de bytt fokus för sin forskning som en konsekvens av detta. Rapporten visar att det finns ett behov av att stärka stödet för den akademiska friheten för forskare och lärare. Konflikter i omvärlden och ett hårdare klimat i den offentliga debatten har ökat polariseringen i samhället. Personer som deltar i det offentliga samtalet och som engagerar sig i samhällsfrågor är särskilt utsatta för hat, hot och trakasserier, inte minst forskare. Regeringen följer därför utvecklingen noga.

Kärnverksamheten i högskolan är utbildning och forskning. Verksamheten vid universitet och högskolor skiljer sig i många avseenden från flertalet andra statliga förvaltningsmyndigheter, inte minst mot bakgrund av principerna om forskningens frihet och akademisk frihet. Det är viktigt att se över hur t.ex. detaljreglering genom regelverk och uppdrag kan undvikas för att på så vis minska den administrativa överbyggnaden och ge förutsättningar för lärosätena att fokusera på kärnverksamheten. Regeringen har därför gett Statskontoret i uppdrag att analysera konsekvenserna av universitets och högskolors administrativa uppgifter (U2024/01755). Uppdraget ska redovisas i september 2025.

För att stärka universitets och högskolors möjligheter att bedriva forskning av hög kvalitet föreslår regeringen en satsning på ökade forskningsanslag till universitet och högskolor (se även avsnitt 6.5.2 Satsningar på forskning av högsta kvalitet).

5.6.3 Samhällets och näringslivets kompetensförsörjning

Utbildning och forskning av hög kvalitet är helt avgörande för Sveriges välstånd. Genom gröna och andra banbrytande innovationer och världsledande utbildning och forskning skapas förutsättningar för framtidens nya jobb och stärkt konkurrenskraft i industrin. Utbildning och praktiknära forskning av hög kvalitet möjliggör också stärkt kvalitet i skola och vård. För att Sverige ska stå starkt och konkurrenskraftigt inför framtiden och fortsätta att utvecklas som kunskapsnation är kompetensförsörjningen avgörande.

Regeringen gav under 2023 Universitetskanslersämbetet i uppdrag att analysera hur AI kan påverka högskolans utbildningsutbud i relation till arbetsmarknadens framtida kompetensbehov. Universitetskanslersämbetet lyfter i sin redovisning av uppdraget bl.a. att det finns ett behov av ökat samarbete mellan lärosätena för att utveckla utbudet inom AI (U2023/02126, 1.1.1-00324-23). Regeringen följer fortsatt behovet av anpassningar av utbildningsutbudet i ljuset av den snabba utvecklingen inom området.

Det är viktigt att de resurser som avsätts för utbildning används effektivt. Lärosätenas myndighetskapital har ökat under flera år vilket medför behov av att se över detta. För att uppnå ett effektivt resursutnyttjande och ett utbildningsutbud av hög kvalitet som är relevant för samhällets och arbetsmarknadens behov av högskoleutbildning bedömer regeringen att styrningen behöver utvecklas. Regeringen avser därför att tillsätta en utredning för att utveckla styrningen mot prioriterade områden samt se över resurstilldelningssystemet för utbildning vid universitet och högskolor för att möjliggöra en ökad effektivitet i resursfördelningssystemet samtidigt som lärosätenas autonomi och rådighet värnas. Utredningen ska också lämna förslag som kan förbättra uppföljning och kontroll av myndighetskapitalet.

De kommande årens samhällsutveckling och omställning kommer innebära att fler yrkesverksamma behöver kompetensutveckling. Genom det nya omställningsstudiestöd som införts kan omställning eller vidareutbildning underlättas. Det innebär även att efterfrågan på utbildning bland yrkesverksamma väntas öka och det är därför viktigt att det finns ett relevant, kvalificerat och effektivt utbildningsutbud som kan erbjudas till personer i behov av omställning och fortbildning. Lärosätenas ersättningssystem kan i vissa delar behöva anpassas för att ge lärosätena bättre förutsättningar att utveckla ett sådant flexibelt och kvalificerat utbildningsutbud. En utredare ska biträda Utbildningsdepartementet genom att lämna förslag på en ersättningsmodell för hur universitet och högskolors utbildningsutbud kan utvecklas för att möta de nya behoven som en föränderlig arbetsmarknad skapar (U2024/01160). Omställningsstudiestödet finansieras inom utgiftsområde 15 Studiestöd, se avsnitt 2.9.

Regeringen förstärker Handelshögskolan i Stockholm så att den kan fortsätta att förse näringslivet med hög kompetens inom det samhällsvetenskapliga området (se 5.8.63).

STEM-strategin stärker möjligheten till förstärkt kompetensförsörjning

För att möta den snabba utvecklingen inom teknik och naturvetenskap och för att Sverige även framöver ska vara en innovativ tekniknation i framkant krävs fler utbildade inom STEM-ämnena.

Regeringen har redan i budgetpropositionen för 2024 genomfört åtgärder för att stärka ingenjörslandet Sverige. Under 2024 har regeringen därtill initierat ytterligare åtgärder för att stärka det ämnesdidaktiska arbetet inom civilingenjörsutbildningarna och inom försöksverksamheten med en kortare KPU (se även 5.6.5). Regeringen har även inlett arbetet för ökad genomströmning bl.a. genom att ge fyra lärosäten i uppdrag att vidta åtgärder för högskolepedagogisk utveckling i ingenjörsutbildningarna, med särskild inriktning på att öka kvaliteten i matematikkurserna. I budgetpropositionen för 2024 inleddes också en stegvis ökning av ersättningen för utbildningsområdena natur och teknik som totalt beräknas uppgå till 305 miljoner kronor fr.o.m. 2026 (se 5.8).

Den snabba utvecklingen inom naturvetenskap och teknik kan dock inte enbart mötas med utökade utbildningsplatser. Det krävs också åtgärder för att höja kvaliteten i utbildningen genom stärkt rekrytering och ökade resurser att bygga högkvalitativa utbildningsmiljöer. Grunden för detta arbete läggs redan i förskolan och grundskolan, och den gymnasiala utbildningen behöver sedan ge förutsättningar för att elevernas kunskaper ska kunna utvecklas (se även avsnitt 2.9.2 om STEM-strategin). Universitet och högskolor behöver bidra till detta arbete liksom andra offentliga aktörer, näringsliv och civilsamhälle. Regeringens arbete med den kommande STEM-strategin som spänner över hela utbildningssystemet från förskola till forskarutbildning ger förutsättningar för ett samordnat och fokuserat arbete kring området. För att skapa långsiktiga strukturer som stöd för det fortsatta arbetet med att stärka STEM-utbildningar i Sverige avser regeringen även inrätta en STEM-delegation.

5.6.4 Starka och robusta samhällen

En föränderlig och osäker omvärld där en konflikt pågår i Sveriges närområde kräver utvecklad kunskap inom försvar, säkerhet och krisberedskap. Svenska lärosäten måste stå rustade för att möta det allvarliga säkerhetsläget och samtidigt bidra till att stärka förutsättningarna för försvaret och totalförsvaret.

Regeringen satsar på Campus totalförsvar

En av de mest gränssättande faktorerna i totalförsvarets tillväxt är kompetensförsörjningen. Det civila försvaret kommer omfatta fler aktörer i framtiden och efterfrågan på kunskap och personal med sådan kompetens bedöms öka kraftigt. Sveriges medlemskap i Nato medför även krav på det civila försvarets förmåga. Universitet och högskolor har en viktig roll för att försörja Sveriges totalförsvar med nödvändig kompetens och bidra till kunskapsutveckling inom området. Genom en särskild satsning på Campus totalförsvar kan en plattform utvecklas för en kraftsamling av lärosäten inom totalförsvaret i samverkan med nyckelaktörer från myndigheter och näringsliv. Campus totalförsvar ska verka för att lärosätenas utbildning och forskning inom området samordnas och ökar i syfte att stärka myndigheters och näringslivs pågående uppbyggnad av totalförsvaret (se även utg.omr. 6 avsnitt 5.5.1).

Judiskt liv

Utbildning om judisk kultur och judiskt liv kan bidra till att stärka kunskaperna om den judiska minoriteten i Sverige och Europa. Det kan också bidra till ökade kunskaper hos den judiska minoriteten och underlätta överföringen av judiskt liv till yngre generationer. Därför avser regeringen att öka stödet till Paideia 2025–2027, ett fristående institut för judiska studier, för fortsatt arbete med utbildning och forskning (se även utg.omr. 1 avsnitt 12.5).

5.6.5 Utbildning för att höja kvaliteten i skolan

Lärarens kompetens spelar en avgörande roll för elevernas framgång i skolan. För att få fler skickliga lärare är det viktigt att personer med tidigare högskoleutbildning kan ställa om till läraryrket genom attraktiva utbildningsvägar.

Försöksverksamheten med kortare kompletterande pedagogisk utbildning s.k. kort KPU, är en effektiv åtgärd för att förse skolan med behöriga och kompetenta lärare, särskilt inom matematik, naturvetenskapliga ämnen och teknik. Satsningen bör utökas så att fler studenter kan antas. Satsningen bör även förstärkas för att möjliggöra fördjupade ämnesstudier inom svenska och matematik så att blivande lärare som läser kort KPU har goda förutsättningar att bedriva undervisning av hög kvalitet.

Genom sitt samarbete med Luleå tekniska universitet kan nu insamlingsstiftelsen Teach for Sweden även stödja studenter inom kort KPU, bl.a. genom tillgång till det ledarskapsprogram som stiftelsen erbjuder. För att förstärka stiftelsen i detta arbete satsar regeringen på utökade resurser till Teach for Sweden under försöksverksamheten.

5.6.6 Utbildning för att höja kvaliteten genom fler anställda i hälso- och sjukvården

För hälso- och sjukvården är en god kompetensförsörjning en nyckelfråga. Tillgången till personal är bl.a. en förutsättning för fler vårdplatser och minskade vårdköer.

I mars 2019 fattades beslut om en ny läkarexamen. Beslutet innebär att utbildningen till läkarexamen förlängs med 30 högskolepoäng, vilket motsvarar en termins heltids-

studier. Den nya utbildningen startade höstterminen 2021. Som en följd av förlängningen beräknas antalet helårsstudenter på läkarutbildningen öka fr.o.m. 2027. Regeringen beräknar därför medel som motsvarar de ökade kostnaderna till följd av den tolfte terminen avseende utbildning samt ersättning för klinisk utbildning och forskning.

5.7 Den årliga revisionens iakttagelser

Lunds universitet har fått en revisionsberättelse med reservation avseende sin årsredovisning för 2023. Som grund för uttalande om reservation anger Riksrevisionen att Lunds universitet har redovisat avtalet Lund Östra Torn 27:12 avseende MAX IV laboratoriet som ett hyresavtal. Universitetet redovisar dessutom en övrig ansvarsförbindelse om 2 075 238 000 kronor som utgör det restvärde som universitet är skyldiga att erlägga om avtalet avslutas innan den 31 maj 2040. Avtalet är ett finansiellt leasingavtal enligt Ekonomistyrningsverkets (ESV:s) föreskrifter och allmänna råd till 4 kap. 2 § i förordningen (2000:605) om årsredovisning och budgetunderlag. Ett finansiellt leasingavtal ska redovisas som en anläggningstillgång och förpliktelsen att i framtiden betala leasingavgifter som en skuld. Värdet i balansräkningen ska motsvara anskaffningskostnaden för leasingobjektet. Lunds universitet har informerat Utbildningsdepartementet om att de för en dialog med ESV om föreskrifterna.

Linköpings universitet har fått en revisionsberättelse med reservation avseende sin årsredovisning för 2023. Som grund för uttalande om reservation anger Riksrevisionen att Linköpings universitet har ingått åtaganden på en anslagspost som saknar beställningsbemyndigande. Riksrevisionen menar att det inte är förenligt med 17 § anslagsförordningen (2011:223). Utestående åtaganden uppgår till cirka 125 000 000 kronor och avser anslag utgiftsområde 16 anslag 2:14 *Linköpings universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå* anslagspost 4 Basresurs. Sveriges universitets och högskoleförbund har som företrädare för bland annat Linköpings universitet skickat en skrivelse till Riksrevisionen i frågan.

Karlstads universitet har fått en revisionsberättelse med reservation avseende sin årsredovisning för 2023. Som grund för uttalande om reservation anger Riksrevisionen att Karlstads universitet under flera års tid har upparbetat ett överskott i avgiftsområdet uppdragsutbildning. Det ackumulerade överskottet uppgår per den 31 december 2023 till 59 000 000 kronor. Det avviker från det ekonomiska målet om full kostnadstäckning i 5 § avgiftsförordningen (1992:191) samt 5 § förordningen (2002:760) om uppdragsutbildning vid universitet och högskolor. Karlstads universitet har under flera års tid överfört överskottet från avgiftsområdet uppdragsutbildning till det helägda dotterbolaget Karlstads universitets uppdrags AB. Överföringen av överskottet innebär att universitetet förvarat medel på konto utanför myndigheten utan särskilt medgivande från regeringen. Detta strider mot 3 kap. 3 § kapitalförsörjningsförordningen (2011:210) och ökar risken för staten. Karlstads universitet har i en skrivelse till regeringen redogjort för de åtgärder universitet avser att göra med anledning av Riksrevisionens iakttagelser.

Högskolan i Kristianstad har fått en revisionsberättelse med reservation avseende sin årsredovisning för 2023. Som grund för uttalande om reservation anger Riksrevisionen att Högskolan Kristianstad under flera års tid har byggt upp ett överskott om 64 695 000 kronor i avgiftsområdet Uppdragsutbildning. Det ackumulerade överskottet i avgiftsområdet avviker från det ekonomiska målet enligt 5 § avgiftsförordningen och Ekonomistyrningsverkets föreskrifter till bestämmelsen. Avgifter ska beräknas så att intäkterna täcker verksamhetens kostnader på ett eller några års sikt. En dialog mellan högskolan och Utbildningsdepartementet förs i frågan.

5.8 Budgetförslag

Ersättningsbelopp för helårsstudenter och helårsprestationer

Samtliga ersättningsbelopp för helårsstudenter och helårsprestationer räknas upp med pris- och löneomräkningen på 3,43 procent. Ersättningsbeloppet per helårsstudent för naturvetenskapligt, tekniskt, farmaceutiskt utbildningsområde höjs även med ytterligare 992 kronor i enlighet med vad som aviserades i budgetpropositionen för 2024 (prop. 2023/24:1 utg.omr. 16 avsnitt 5.6.3).

För 2025 förstärks ersättningsbeloppet för humanistiskt, teologiskt, juridiskt, samhällsvetenskapligt utbildningsområde med 1 050 kronor per helårsprestation utöver pris- och löneomräkningen i syfte att stärka kvaliteten i utbildningen. För 2026 beräknas ersättningsbeloppet öka med ytterligare 1 050 kronor per helårsprestation och för 2027 med 525 kronor. Totalt innebär det en ökning fr.o.m. 2027 om 2 625 kronor per helårsprestation. Ökningen finansieras inom ramen för befintliga resurser vilket innebär ett minskat antal helårsstudenter. Ersättningsbeloppen för helårsstudenter och helårsprestationer bör för budgetåret 2025 uppgå till de belopp som presenteras i tabell 5.9.

De konstnärliga högskolorna har relativt liten verksamhet vilket innebär en större ekonomisk sårbarhet. För att långsiktigt säkerställa hög kvalitet i utbildning vid de konstnärliga lärosätena avser regeringen analysera hur resurstilldelningssystemet bättre kan anpassas för att stödja detta.

Tabell 5.9 Ersättningsbelopp för helårsstudenter och helårsprestationer

Kronor

UTBILDNINGSOMRÅDE	HST	HPR
Humanistiskt, teologiskt, juridiskt, samhällsvetenskapligt	36 687	24 956
Naturvetenskapligt, tekniskt, farmaceutiskt	64 575	52 756
Vård	66 507	57 602
Odontologiskt	54 998	64 067
Medicinskt	74 319	90 398
Undervisning[1]	44 623	46 746
Verksamhetsförlagd utbildning[2]	63 238	61 355
Övrigt[3]	50 239	40 810
Design	177 270	108 005
Konst	251 664	108 043
Musik	152 935	96 697
Opera	364 458	218 023
Teater	352 423	175 538
Media	359 649	288 093
Dans	247 860	136 957
Idrott	129 158	59 769

[1]Avser utbildning inom det allmänna utbildningsområdet och den utbildningsvetenskapliga kärnan.

[2]Avser verksamhetsförlagd utbildning inom lärar- och förskollärarutbildning.

[3]Avser utbildning i vissa ämnen inom humanistiskt utbildningsområde enligt uppdrag i regleringsbrev, journalistutbildning, bibliotekarieutbildning samt praktiska och estetiska kurser inom lärarutbildning med inriktning mot tidigare år, inom grundlärarutbildning och inom förskollärarutbildning.

Medlen till försöksverksamheten med kortare kompletterande pedagogisk utbildning ökas med sammanlagt 20 miljoner kronor från och med 2025. Av ökningen avser ca

11 miljoner kronor medel till fler studenter vilket beräknas motsvara ca 100 ytterligare helårsstudenter och ca 9 miljoner kronor medel till bl.a. en kvalitetssatsning.

I budgetpropositionen för 2024 (prop. 2023/24:1 utg.omr. 16 avsnitt 5.7) aviserades en omfördelning av takbelopp för att finansiera tillskott till universitet och högskolor. Omfördelningen innebär att flertalet takbelopp föreslås dras ned i denna proposition. I budgetpropositionen för 2024 framgår att syftet med omfördelningen är att stärka drivkrafterna för ett utbildningsutbud av hög kvalitet för att förse arbetsmarknaden med den kompetens som behövs inom bl.a. STEM-området. Den baseras på utbildningar med låg aktivitet och genomströmning samt på omfattningen av fristående kurser inom områden där det inte bedöms råda motsvarande brist på arbetsmarknaden.

För att finansiera tillkommande studenter i läkarutbildningen till följd av att utbildningen förlängs beräknas berörda lärosätens takbelopp öka 2027. Även anslaget 2:66 *Ersättning för klinisk utbildning och forskning* beräknas öka 2027 av samma skäl.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

För att öka överskådligheten och minska omfattningen av budgetavsnittet redovisas de statliga universitetens och högskolornas avgiftsbelagda verksamhet samlat i tabell 5.10. Den offentligrättsliga verksamheten avser den del av avgiften för högskoleprovet som lärosätena disponerar. Lärosäten med intäkter från avgiftsbelagd verksamhet som understiger 5 miljoner konor redovisas inte i tabellen.

Tabell 5.10 Avgiftsbelagd verksamhet

Tusental kronor	Offentlig–rättslig verksamhet	Uppdragsverksamhet					
	Obestämt ekonomiskt mål	Obestämt ekonomiskt mål	Bestämt ekonomiskt mål				
Universitet/högskola	Intäkter 2025	Intäkter 2025	Ack. resultat t.o.m. 2023	Resultat 2024	Intäkter 2025	Kost-nader 2025	Resultat 2025	Ack. resultat utgående 2025
Uppsala universitet	2 100		20 229	-5 000	340 000	345 000	-5 000	10 229
Lunds universitet	5 500	100 000	-14 937	4 000	430 000	425 000	5 000	-5 937
Göteborgs universitet	5 500	24 000	33 770	2 000	440 000	440 000	0	35 770
Stockholms universitet	18 500		5 071	0	310 000	310 000	0	5 071
Umeå universitet	1 000		52 310	-8 000	320 000	328 000	-8 000	36 310
Linköpings universitet	1 900	9 270	13 464	-7 500	112 500	118 500	-6 000	-36
Karolinska Institutet		160 225	158 557	-20 000	485 000	500 000	-15 000	123 557
Kungl. Tekniska högskolan		94 700	46 481	-5 800	376 000	373 000	3 000	43 681
Luleå tekniska universitet	546		9 905	-364	102 599	103 010	-411	9 130
Karlstads universitet	860		1 128	-140	75 576	75 716	-140	848
Linnéuniversitetet	1 650	400	48 311	-22 000	350 000	365 000	-16 000	10 311
Örebro universitet	1 000		-1 472	-343	25 500	25 797	-297	-2 112
Mittuniversitetet	1 000		23 862	-6 525	38 143	45 400	-7 257	10 080
Malmö universitet		51 978	48 801	-8 245	221 186	230 552	-9 366	31 190
Mälardalens universitet	2 000		18 786	-5 000	37 000	42 000	-5 000	-8 786
Blekinge tekniska högskola	950		1 410	0	41 100	41 100	0	1 410
Försvarshögskolan			28 285	-506	375 554	376 054	-500	27 279
Högskolan i Borås	667	1 000	10 199	1 000	178 000	178 000	0	11 199

Högskolan Dalarna	900		4 378	-500	40 500	41 000	-500	3 378
Högskolan i Gävle	800	6 000	2 537	-1 000	27 000	27 000	0	1 537
Högskolan i Halmstad	900	3 900	908	0	52 000	52 000	0	908
Högskolan Kristianstad	650		61 130	6 500	48 000	56 000	-8 000	59 630
Högskolan i Skövde	600		-810	100	29 700	29 500	200	-510
Högskolan Väst	735		5 952	-2 135	74 500	76 500	-2 000	1 817
Södertörns högskola			21 187	1 106	206 361	206 361	0	22 293

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2025–2035 göra sådana utfästelser som krävs för att Lunds universitet och Uppsala universitet ska kunna administrera och utbetala studiemedel till amerikanska studenter för amerikanska statens (Amerikas förenta staters) räkning inom ramen för Free Application for Federal Student Aid (FAFSA).

Skälen för regeringens förslag: Lunds universitet och Uppsala universitet har sedan många år tillbaka varit godkända utbetalare av federala amerikanska studielån inom låneprogrammet William D. Ford Federal Direct Loan Program. Detta hanteras genom Free Application for Federal Student Aid (FAFSA) som hanteras av amerikanska Department of Education (ED). Mottagarna av dessa lån är amerikanska studenter som studerar vid svenska universitet, främst hela program. ED införde 2021 nya redovisningsregler där dokumentationen utgör grunden för beviljandet av FAFSA. För att Lunds universitet och Uppsala universitet ska kunna uppfylla de nya kraven och bli godkända som utbetalare bör regeringen bemyndigas att under 2025–2035 göra sådana utfästelser som krävs för att till amerikanska myndigheter intyga de svenska lärosätenas ekonomiska ställning. Regeringen bedömer inte att deltagande i programmet innebär ökade utgifter för universitetet, men för det fall det uppstår mindre administrativa kostnader kommer sådana hanteras inom respektive universitets anslag för utbildning på grundnivå och avancerad nivå.

5.8.1 2:1 Universitetskanslersämbetet

Tabell 5.11 Anslagsutveckling 2:1 Universitetskanslersämbetet

Tusental kronor

2023	Utfall	178 228	Anslagssparande	433
2024	Anslag	176 022[1]	Utgiftsprognos	180 520
2025	**Förslag**	**173 554**		
2026	Beräknat	166 571[2]		
2027	Beräknat	169 479[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 162 856 tkr i 2025 års prisnivå.

[3] Motsvarar 162 856 tkr i 2025 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Universitetskanslersämbetets förvaltningsutgifter.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 5.12 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 2:1 Universitetskanslersämbetet

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**176 022**	**176 022**	**176 022**
Pris- och löneomräkning[2]	6 709	10 877	14 140
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	-9 177	-20 328	-20 683
varav BP25[3]	*-4 000*	*-9 000*	*-9 000*
– Effektivisering av UKÄ	*-4 000*	*-9 000*	*-9 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**173 554**	**166 571**	**169 479**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2024. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2026–2027 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Regeringens inriktning är att effektiviteten inom statsförvaltningen ska öka. Regeringen bedömer att Universitetskanslersämbetet har möjlighet att genomföra sina uppgifter med något minskade resurser. Anslaget minskas därför med 4 000 000 kronor 2025. Från och med 2026 beräknas anslaget minska med 9 000 000 kronor.

Regeringen föreslår att 173 554 000 kronor anvisas under anslaget 2:1 *Universitetskanslersämbetet* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 166 571 000 kronor respektive 169 479 000 kronor.

5.8.2 2:2 Universitets- och högskolerådet

Tabell 5.13 Anslagsutveckling 2:2 Universitets- och högskolerådet

Tusental kronor

2023	Utfall	236 135	Anslagssparande	14 231
2024	Anslag	220 435[1]	Utgiftsprognos	226 217
2025	**Förslag**	**227 348**		
2026	Beräknat	232 193[2]		
2027	Beräknat	236 376[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 227 348 tkr i 2025 års prisnivå.

[3] Motsvarar 227 348 tkr i 2025 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Universitets- och högskolerådets förvaltningsutgifter.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 5.14 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 2:2 Universitets- och högskolerådet

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**220 435**	**220 435**	**220 435**
Pris- och löneomräkning[2]	6 913	11 758	15 941

	2025	2026	2027
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**227 348**	**232 193**	**236 376**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2024. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2026–2027 är preliminär.

Regeringen föreslår att 227 348 000 kronor anvisas under anslaget 2:2 *Universitets- och högskolerådet* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 232 193 000 kronor respektive 236 376 000 kronor.

Budget för avgiftsfinansierad verksamhet

Tabell 5.15 Avgiftsfinansierad verksamhet vid Universitets- och högskolerådet

Tusental kronor

	Ack. resultat t.o.m. 2023	Resultat 2024	Verksamhetens intäkter 2025	Kostnader som ska täckas 2025	Resultat 2025	Ack. resultat utgående 2025
Avgiftsbelagd verksamhet där intäkterna disponeras av myndigheten och bidrar till att finansiera verksamheten						
Offentligrättslig verksamhet						
Högskoleprovet			32 000	42 000		
Avgiftsbelagd verksamhet där intäkterna disponeras av myndigheten och finansierar en bestämd del av verksamheten						
Uppdragsverksamhet	19 781	-8 395	281 605	282 000	-395	10 991

5.8.3 2:3 Uppsala universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tabell 5.16 Anslagsutveckling 2:3 Uppsala universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

2023	Utfall	2 028 199	Anslagssparande	
2024	Anslag	2 117 826[1]	Utgiftsprognos	2 117 826
2025	**Förslag**	**2 182 340**		
2026	Beräknat	2 209 996[2]		
2027	Beräknat	2 267 602[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 2 167 824 tkr i 2025 års prisnivå.

[3] Motsvarar 2 189 472 tkr i 2025 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till universitetet för högskoleutbildning på grundnivå och avancerad nivå samt behörighetsgivande och högskoleintroducerande utbildning.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 5.17 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 2:3 Uppsala universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**2 117 826**	**2 117 826**	**2 117 826**
Pris- och löneomräkning[2]	72 969	115 588	151 146
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	-8 455	-23 418	-1 370
varav BP25[3]	*-6 500*	*-13 400*	*1 141*
– T12 i läkarutbildningen			*16 941*
– Omfördelning takbelopp: fördelning per lärosäte	*-6 500*	*-13 400*	*-15 800*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**2 182 340**	**2 209 996**	**2 267 602**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2024. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2026–2027 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Till följd av omfördelning av takbelopp minskas anslaget med 6 500 000 kronor 2025. Av samma anledning beräknas anslaget minska med 13 400 000 kronor 2026 och med 15 800 000 kronor fr.o.m. 2027. Anslaget beräknas fr.o.m. 2027 öka med 16 941 000 kronor till följd av att läkarutbildningen förlängts.

Regeringen föreslår att 2 182 340 000 kronor anvisas under anslaget 2:3 *Uppsala universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 2 209 996 000 kronor respektive 2 267 602 000 kronor.

5.8.4 2:4 Uppsala universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tabell 5.18 Anslagsutveckling 2:4 Uppsala universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

2023	Utfall	2 366 674	Anslagssparande	
2024	Anslag	2 451 337[1]	Utgiftsprognos	2 451 337
2025	**Förslag**	**2 535 797**		
2026	Beräknat	2 585 128[2]		
2027	Beräknat	2 626 285[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 2 535 797 tkr i 2025 års prisnivå.

[3] Motsvarar 2 535 797 tkr i 2025 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till universitetet för forskning och utbildning på forskarnivå.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 5.19 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 2:4 Uppsala universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**2 451 337**	**2 451 337**	**2 451 337**
Pris- och löneomräkning[2]	84 460	133 791	174 948
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**2 535 797**	**2 585 128**	**2 626 285**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2024. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2026–2027 är preliminär.

Regeringen föreslår att 2 535 797 000 kronor anvisas under anslaget 2:4 *Uppsala universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 2 585 128 000 kronor respektive 2 626 285 000 kronor.

5.8.5 2:5 Lunds universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tabell 5.20 Anslagsutveckling 2:5 Lunds universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

2023	Utfall	2 350 343	Anslagssparande	
2024	Anslag	2 457 847[1]	Utgiftsprognos	2 457 847
2025	**Förslag**	**2 533 879**		
2026	Beräknat	2 575 130[2]		
2027	Beräknat	2 643 191[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 2 525 990 tkr i 2025 års prisnivå.

[3] Motsvarar 2 552 120 tkr i 2025 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till universitetet för högskoleutbildning på grundnivå och avancerad nivå samt behörighetsgivande och högskoleintroducerande utbildning.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 5.21 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 2:5 Lunds universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**2 457 847**	**2 457 847**	**2 457 847**
Pris- och löneomräkning[2]	84 685	134 147	175 414
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	-8 653	-16 864	9 930
varav BP25[3]	*-4 900*	*-10 200*	*9 034*
– T12 i läkarutbildningen			*21 134*

	2025	2026	2027
– Omfördelning takbelopp: fördelning per lärosäte	*-4 900*	*-10 200*	*-12 100*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**2 533 879**	**2 575 130**	**2 643 191**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2024. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2026–2027 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Till följd av omfördelning av takbelopp minskas anslaget med 4 900 000 kronor 2025. Av samma anledning beräknas anslaget minska med 10 200 000 kronor 2026 och med 12 100 000 kronor fr.o.m. 2027. Anslaget beräknas fr.o.m. 2027 öka med 21 134 000 kronor till följd av att läkarutbildningen förlängts.

Regeringen föreslår att 2 533 879 000 kronor anvisas under anslaget 2:5 *Lunds universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 2 575 130 000 kronor respektive 2 643 191 000 kronor.

5.8.6 2:6 Lunds universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tabell 5.22 Anslagsutveckling 2:6 Lunds universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

2023	Utfall	2 466 462	Anslagssparande	
2024	Anslag	2 554 257[1]	Utgiftsprognos	2 554 257
2025	**Förslag**	**2 642 263**		
2026	Beräknat	2 693 665[2]		
2027	Beräknat	2 736 550[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 2 642 263 tkr i 2025 års prisnivå.

[3] Motsvarar 2 642 263 tkr i 2025 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till universitetet för forskning och utbildning på forskarnivå.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 5.23 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 2:6 Lunds universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**2 554 257**	**2 554 257**	**2 554 257**
Pris- och löneomräkning[2]	88 006	139 408	182 293
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**2 642 263**	**2 693 665**	**2 736 550**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2024. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2026–2027 är preliminär.

Regeringen föreslår att 2 642 263 000 kronor anvisas under anslaget 2:6 *Lunds universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 2 693 665 000 kronor respektive 2 736 550 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2025 för anslaget 2:6 *Lunds universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå* besluta om en årlig medlemsavgift till en kunskaps- och innovationsplattform inom klimatområdet under Europeiska institutet för innovation och teknik (EIT Climate-KIC) på högst 350 000 kronor.

Skälen för regeringens förslag: Sedan 2020 är Lunds universitet medlem i EIT Climate-KIC (prop. 2019/20:99 utg.omr. 16, bet. 2019/20:FiU21, rskr. 2019/20:340). De årliga medlemsavgifterna till EIT Climate-KIC är fastställda i euro. På grund av den försvagade svenska kronkursen ryms de årliga medlemsavgifterna till innovationsplattformen inte inom det befintliga bemyndigandet. Bemyndigandet om årlig medlemsavgift för 2025 för anslagen 2:6 *Lunds universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå* bör därför ökas till 350 000 kronor.

5.8.7 2:7 Göteborgs universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tabell 5.24 Anslagsutveckling 2:7 Göteborgs universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

2023	Utfall	2 379 997	Anslagssparande	
2024	Anslag	2 455 086[1]	Utgiftsprognos	2 435 086
2025	**Förslag**	**2 510 004**		
2026	Beräknat	2 545 652[2]		
2027	Beräknat	2 603 225[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 2 497 074 tkr i 2025 års prisnivå.

[3] Motsvarar 2 513 531 tkr i 2025 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till universitetet för högskoleutbildning på grundnivå och avancerad nivå samt behörighetsgivande och högskoleintroducerande utbildning.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 5.25 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 2:7 Göteborgs universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**2 455 086**	**2 455 086**	**2 455 086**
Pris- och löneomräkning[2]	84 589	133 995	175 216
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	-29 671	-43 429	-27 077

	2025	2026	2027
varav BP25[3]	*-6 600*	*-13 400*	*3 431*
– T12 i läkarutbildningen			*20 031*
– Omfördelning takbelopp: fördelning per lärosäte	*-6 600*	*-13 400*	*-16 600*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**2 510 004**	**2 545 652**	**2 603 225**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2024. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2026–2027 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Till följd av omfördelning av takbelopp minskas anslaget med 6 600 000 kronor 2025. Av samma anledning beräknas anslaget minska med 13 400 000 kronor 2026 och med 16 600 000 kronor fr.o.m. 2027. Anslaget beräknas fr.o.m. 2027 öka med 20 031 000 kronor till följd av att läkarutbildningen förlängts.

Regeringen föreslår att 2 510 004 000 kronor anvisas under anslaget 2:7 *Göteborgs universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 2 545 652 000 kronor respektive 2 603 225 000 kronor.

5.8.8 2:8 Göteborgs universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tabell 5.26 Anslagsutveckling 2:8 Göteborgs universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

2023	Utfall	1 767 794	Anslagssparande	
2024	Anslag	1 819 634[1]	Utgiftsprognos	1 819 634
2025	**Förslag**	**1 882 329**		
2026	Beräknat	1 918 947[2]		
2027	Beräknat	1 949 499[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 1 882 329 tkr i 2025 års prisnivå.

[3] Motsvarar 1 882 329 tkr i 2025 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till universitetet för forskning och utbildning på forskarnivå.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 5.27 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 2:8 Göteborgs universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**1 819 634**	**1 819 634**	**1 819 634**
Pris- och löneomräkning[2]	62 695	99 313	129 865
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			

	2025	2026	2027
Förslag/beräknat anslag	**1 882 329**	**1 918 947**	**1 949 499**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2024. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2026–2027 är preliminär.

Regeringen föreslår att 1 882 329 000 kronor anvisas under anslaget 2:8 *Göteborgs universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 1 918 947 000 kronor respektive 1 949 499 000 kronor.

5.8.9 2:9 Stockholms universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tabell 5.28 Anslagsutveckling 2:9 Stockholms universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

2023	Utfall	1 937 135	Anslagssparande	179 700
2024	Anslag	2 032 470[1]	Utgiftsprognos	2 028 347
2025	**Förslag**	**2 069 522**		
2026	Beräknat	2 093 961[2]		
2027	Beräknat	2 120 240[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 2 054 003 tkr i 2025 års prisnivå.

[3] Motsvarar 2 047 187 tkr i 2025 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till universitetet för högskoleutbildning på grundnivå och avancerad nivå samt behörighetsgivande och högskoleintroducerande utbildning.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 5.29 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 2:9 Stockholms universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**2 032 470**	**2 032 470**	**2 032 470**
Pris- och löneomräkning[2]	70 028	110 930	145 055
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	-32 976	-49 439	-57 285
varav BP25[3]	*-11 200*	*-21 400*	*-28 800*
– Omfördelning takbelopp: fördelning per lärosäte	*-11 200*	*-21 400*	*-28 800*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**2 069 522**	**2 093 961**	**2 120 240**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2024. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2026–2027 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Till följd av omfördelning av takbelopp minskas anslaget med 11 200 000 kronor 2025. Av samma anledning beräknas anslaget minska med 21 400 000 kronor 2026 och med 28 800 000 kronor fr.o.m. 2027.

Regeringen föreslår att 2 069 522 000 kronor anvisas under anslaget 2:9 *Stockholms universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad* nivå för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 2 093 961 000 kronor respektive 2 120 240 000 kronor.

5.8.10 2:10 Stockholms universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tabell 5.30 Anslagsutveckling 2:10 Stockholms universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

2023	Utfall	1 803 777	Anslagssparande	
2024	Anslag	1 856 651[1]	Utgiftsprognos	1 856 651
2025	**Förslag**	**1 920 621**		
2026	Beräknat	1 957 984[2]		
2027	Beräknat	1 989 157[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 1 920 621 tkr i 2025 års prisnivå.

[3] Motsvarar 1 920 621 tkr i 2025 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till universitetet för forskning och utbildning på forskarnivå.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 5.31 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 2:10 Stockholms universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**1 856 651**	**1 856 651**	**1 856 651**
Pris- och löneomräkning[2]	63 970	101 333	132 506
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**1 920 621**	**1 957 984**	**1 989 157**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2024. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2026–2027 är preliminär.

Regeringen föreslår att 1 920 621 000 kronor anvisas under anslaget 2:10 *Stockholms universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 1 957 984 000 kronor respektive 1 989 157 000 kronor.

5.8.11 2:11 Umeå universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tabell 5.32 Anslagsutveckling 2:11 Umeå universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

2023	Utfall	1 532 577	Anslagssparande	143 825

2024	Anslag	1 647 203[1]	Utgiftsprognos	1 607 396
2025	**Förslag**	**1 680 969**		
2026	Beräknat	1 696 170[2]		
2027	Beräknat	1 734 940[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 1 663 803 tkr i 2025 års prisnivå.

[3] Motsvarar 1 675 163 tkr i 2025 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till universitetet för högskoleutbildning på grundnivå och avancerad nivå samt behörighetsgivande och högskoleintroducerande utbildning.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 5.33 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 2:11 Umeå universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**1 647 203**	**1 647 203**	**1 647 203**
Pris- och löneomräkning[2]	56 754	89 903	117 559
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	-22 988	-40 936	-29 822
varav BP25[3]	*-9 600*	*-18 700*	*-7 232*
– T12 i läkarutbildningen			*18 168*
– Omfördelning takbelopp: fördelning per lärosäte	*-9 600*	*-18 700*	*-25 400*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**1 680 969**	**1 696 170**	**1 734 940**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2024. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2026–2027 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Till följd av omfördelning av takbelopp minskas anslaget med 9 600 000 kronor 2025. Av samma anledning beräknas anslaget minska med 18 700 000 kronor 2026 och med 25 400 000 kronor fr.o.m. 2027. Anslaget beräknas fr.o.m. 2027 öka med 18 168 000 kronor till följd av att läkarutbildningen förlängts.

Regeringen föreslår att 1 680 969 000 kronor anvisas under anslaget 2:11 *Umeå universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 1 696 170 000 kronor respektive 1 734 940 000 kronor.

5.8.12 2:12 Umeå universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tabell 5.34 Anslagsutveckling 2:12 Umeå universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

2023	Utfall	1 249 048	Anslagssparande	
2024	Anslag	1 285 682[1]	Utgiftsprognos	1 285 682
2025	**Förslag**	**1 329 980**		

2026	Beräknat	1 355 853[2]
2027	Beräknat	1 377 440[3]

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 1 329 980 tkr i 2025 års prisnivå.

[3] Motsvarar 1 329 981 tkr i 2025 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till universitetet för forskning och utbildning på forskarnivå.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 5.35 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 2:12 Umeå universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**1 285 682**	**1 285 682**	**1 285 682**
Pris- och löneomräkning[2]	44 298	70 171	91 758
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**1 329 980**	**1 355 853**	**1 377 440**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2024. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2026–2027 är preliminär.

Regeringen föreslår att 1 329 980 000 kronor anvisas under anslaget 2:12 *Umeå universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 1 355 853 000 kronor respektive 1 377 440 000 kronor.

5.8.13 2:13 Linköpings universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tabell 5.36 Anslagsutveckling 2:13 Linköpings universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

2023	Utfall	1 725 965	Anslagssparande	194 246
2024	Anslag	1 812 289[1]	Utgiftsprognos	1 778 032
2025	**Förslag**	**1 860 065**		
2026	Beräknat	1 897 052[2]		
2027	Beräknat	1 942 974[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 1 860 851 tkr i 2025 års prisnivå.

[3] Motsvarar 1 876 029 tkr i 2025 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till universitetet för högskoleutbildning på grundnivå och avancerad nivå samt behörighetsgivande och högskoleintroducerande utbildning.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 5.37 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 2:13 Linköpings universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**1 812 289**	**1 812 289**	**1 812 289**
Pris- och löneomräkning[2]	62 442	98 912	129 341
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	-14 666	-14 149	1 344
varav BP25[3]	*-4 900*	*-10 100*	*5 458*
– T12 i läkarutbildningen			*18 758*
– Omfördelning takbelopp: fördelning per lärosäte	*-4 900*	*-10 100*	*-13 300*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**1 860 065**	**1 897 052**	**1 942 974**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2024. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2026–2027 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Till följd av omfördelning av takbelopp minskas anslaget med 4 900 000 kronor 2025. Av samma anledning beräknas anslaget minska med 10 100 000 kronor 2026 och med 13 300 000 kronor fr.o.m. 2027. Anslaget beräknas fr.o.m. 2027 öka med 18 758 000 kronor till följd av att läkarutbildningen förlängts.

Regeringen föreslår att 1 860 065 000 kronor anvisas under anslaget 2:13 *Linköpings universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 1 897 052 000 kronor respektive 1 942 974 000 kronor.

5.8.14 2:14 Linköpings universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tabell 5.38 Anslagsutveckling 2:14 Linköpings universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

2023	Utfall	1 081 958	Anslagssparande	
2024	Anslag	1 113 565[1]	Utgiftsprognos	1 113 565
2025	**Förslag**	**1 149 738**		
2026	Beräknat	1 172 104[2]		
2027	Beräknat	1 190 766[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 1 149 737 tkr i 2025 års prisnivå.

[3] Motsvarar 1 149 738 tkr i 2025 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till universitetet för forskning och utbildning på forskarnivå.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 5.39 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 2:14 Linköpings universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**1 113 565**	**1 113 565**	**1 113 565**
Pris- och löneomräkning[2]	38 367	60 776	79 473
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	-2 194	-2 237	-2 272
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**1 149 738**	**1 172 104**	**1 190 766**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2024. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2026–2027 är preliminär.

Regeringen föreslår att 1 149 738 000 kronor anvisas under anslaget 2:14 *Linköpings universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 1 172 104 000 kronor respektive 1 190 766 000 kronor.

5.8.15 2:15 Karolinska institutet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tabell 5.40 Anslagsutveckling 2:15 Karolinska institutet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

2023	Utfall	790 224	Anslagssparande	73 694
2024	Anslag	826 842[1]	Utgiftsprognos	814 206
2025	**Förslag**	**849 860**		
2026	Beräknat	860 819[2]		
2027	Beräknat	901 792[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 844 392 tkr i 2025 års prisnivå.

[3] Motsvarar 870 721 tkr i 2025 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till universitetet för högskoleutbildning på grundnivå och avancerad nivå samt behörighetsgivande och högskoleintroducerande utbildning.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 5.41 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 2:15 Karolinska institutet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**826 842**	**826 842**	**826 842**
Pris- och löneomräkning[2]	28 489	45 128	59 011
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	-5 471	-11 151	15 939
varav BP25[3]			*27 268*
– T12 i läkarutbildningen			*27 268*

	2025	2026	2027
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**849 860**	**860 819**	**901 792**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2024. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2026–2027 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Anslaget beräknas fr.o.m. 2027 öka med 27 268 000 kronor till följd av att läkarutbildningen förlängts.

Regeringen föreslår att 849 860 000 kronor anvisas under anslaget 2:15 *Karolinska institutet: Utbildning på grundnivå och avancerad* nivå för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 860 819 000 kronor respektive 901 792 000 kronor.

5.8.16 2:16 Karolinska institutet: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tabell 5.42 Anslagsutveckling 2:16 Karolinska institutet: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

2023	Utfall	1 773 802	Anslagssparande	
2024	Anslag	1 825 779[1]	Utgiftsprognos	1 825 779
2025	**Förslag**	**1 888 686**		
2026	Beräknat	1 925 428[2]		
2027	Beräknat	1 956 083[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 1 888 686 tkr i 2025 års prisnivå.

[3] Motsvarar 1 888 686 tkr i 2025 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till universitetet för forskning och utbildning på forskarnivå.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 5.43 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 2:16 Karolinska institutet: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**1 825 779**	**1 825 779**	**1 825 779**
Pris- och löneomräkning[2]	62 907	99 649	130 304
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**1 888 686**	**1 925 428**	**1 956 083**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2024. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2026–2027 är preliminär.

Regeringen föreslår att 1 888 686 000 kronor anvisas under anslaget 2:16 *Karolinska institutet: Forskning och utbildning på forskarnivå* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 1 925 428 000 kronor respektive 1 956 083 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2025–2027 för anslaget 2:16 *Karolinska institutet: Forskning och utbildning på forskarnivå* besluta om en årlig medlemsavgift till Cancer Core Europe på högst 800 000 kronor.

Regeringen bemyndigas att under 2025–2027 för anslaget 2:16 *Karolinska institutet: Forskning och utbildning på forskarnivå* besluta om en årlig medlemsavgift till den ideella föreningen Ebrains på högst 350 000 kronor.

Regeringen bemyndigas att under 2025–2027 för anslaget 2:16 *Karolinska institutet: Forskning och utbildning på forskarnivå* besluta om en årlig medlemsavgift till en kunskaps- och innovationsplattform inom hälsa under Europeiska institutet för innovation och teknik (EIT Health) på högst 900 000 kronor.

Skälen för regeringens förslag: Sedan 2017 är Karolinska institutet medlem i Cancer Core Europe (prop. 2016/17:1 utg.omr. 16, bet. 2016/17:FiU21, rskr. 2016/17:350). Då verksamheten kommer att fortsätta bedrivas bör regeringens bemyndigande att besluta om medlemsavgift i Cancer Core Europe förlängas. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2025–2027 för anslaget 2:16 *Karolinska institutet: Forskning och utbildning på forskarnivå* besluta om en årlig medlemsavgift till Cancer Core Europe på högst 800 000 kronor.

Sedan 2022 är Karolinska institutet medlem i den ideella föreningen Ebrains (prop. 2022/23:2 utg.omr. 16, bet. 2022/23:FiU11, rskr. 2022/23:56). Då verksamheten kommer att fortsätta bedrivas bör regeringens bemyndigande att besluta om medlemsavgift i den ideella föreningen Ebrains förlängas. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2025–2027 för anslaget 2:16 *Karolinska institutet: Forskning och utbildning på forskarnivå* besluta om en årlig medlemsavgift till den ideella föreningen Ebrains på högst 350 000 kronor.

Sedan 2023 är Karolinska institutet medlem EIT Health (prop. 2022/23:1 utg.omr. 16, bet. 2022/23:UbU1, rskr. 2022/23:108). Då verksamheten kommer att fortsätta bedrivas bör regeringens bemyndigande att besluta om medlemsavgift i EIT Health förlängas. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2025–2027 för anslaget 2:16 *Karolinska institutet: Forskning och utbildning på forskarnivå* besluta om en årlig medlemsavgift till EIT Health på högst 900 000 kronor.

5.8.17 2:17 Kungl. Tekniska högskolan: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tabell 5.44 Anslagsutveckling 2:17 Kungl. Tekniska högskolan: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

2023	Utfall	1 290 508	Anslagssparande	166 379
2024	Anslag	1 384 540[1]	Utgiftsprognos	1 397 246
2025	**Förslag**	**1 415 763**		
2026	Beräknat	1 437 218[2]		
2027	Beräknat	1 454 904[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 1 409 792 tkr i 2025 års prisnivå.

[3] Motsvarar 1 404 775 tkr i 2025 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till universitetet för högskoleutbildning på grundnivå och avancerad nivå samt behörighetsgivande och högskoleintroducerande utbildning.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 5.45 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 2:17 Kungl. Tekniska högskolan: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**1 384 540**	**1 384 540**	**1 384 540**
Pris- och löneomräkning[2]	47 704	75 567	98 812
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	-16 481	-22 889	-28 448
varav BP25[3]	*-15 229*	*-30 929*	*-36 629*
– Omfördelning takbelopp: fördelning per lärosäte	*-16 000*	*-31 700*	*-37 400*
– Utökad satsning kort KPU	*771*	*771*	*771*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**1 415 763**	**1 437 218**	**1 454 904**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2024. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2026–2027 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

För satsningen på kortare kompletterande pedagogisk utbildning ökas anslaget med 771 000 kronor fr.o.m. 2025. Till följd av omfördelning av takbelopp minskas anslaget med 16 000 000 kronor 2025. Av samma anledning beräknas anslaget minska med 31 700 000 kronor 2026 och med 37 400 000 kronor fr.o.m. 2027. Det minskade anslaget till Kungl. Tekniska högskolan är också en följd av att lärosätet har beslutat att upphöra med utbildning i Södertälje. I enlighet med riksdagens beslut tilldelades universitetet medel för utbildningsplatser i Södertälje 2015 (prop. 2014/15:1 utg.omr. 16, bet. 2014/15:UbU1, rskr. 2014/15:90).

Regeringen föreslår att 1 415 763 000 kronor anvisas under anslaget 2:17 *Kungl. Tekniska högskolan: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 1 437 218 000 kronor respektive 1 454 904 000 kronor.

5.8.18 2:18 Kungl. Tekniska högskolan: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tabell 5.46 Anslagsutveckling 2:18 Kungl. Tekniska högskolan: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

2023	Utfall	1 879 222	Anslagssparande	
2024	Anslag	1 944 253[1]	Utgiftsprognos	1 944 253
2025	**Förslag**	**2 011 242**		
2026	Beräknat	2 050 369[2]		

2027	Beräknat	2 083 012[3]	

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 2 011 243 tkr i 2025 års prisnivå.

[3] Motsvarar 2 011 242 tkr i 2025 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till universitetet för forskning och utbildning på forskarnivå.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 5.47 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 2:18 Kungl. Tekniska högskolan: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**1 944 253**	**1 944 253**	**1 944 253**
Pris- och löneomräkning[2]	66 989	106 116	138 759
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**2 011 242**	**2 050 369**	**2 083 012**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2024. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2026–2027 är preliminär.

Regeringen föreslår att 2 011 242 000 kronor anvisas under anslaget 2:18 *Kungl. Tekniska högskolan: Forskning och utbildning på forskarnivå* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 2 050 369 000 kronor respektive 2 083 012 000 kronor.

5.8.19 2:19 Luleå tekniska universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tabell 5.48 Anslagsutveckling 2:19 Luleå tekniska universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

2023	Utfall	709 373	Anslagssparande	93 594
2024	Anslag	791 425[1]	Utgiftsprognos	718 248
2025	**Förslag**	**815 936**		
2026	Beräknat	833 409[2]		
2027	Beräknat	846 678[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 817 505 tkr i 2025 års prisnivå.

[3] Motsvarar 817 506 tkr i 2025 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till universitetet för högskoleutbildning på grundnivå och avancerad nivå samt behörighetsgivande och högskoleintroducerande utbildning.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 5.49 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 2:19 Luleå tekniska universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**791 425**	**791 425**	**791 425**
Pris- och löneomräkning[2]	27 269	43 195	56 483
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	-2 758	-1 211	-1 230
varav BP25[3]	*551*	*551*	*551*
– Utökad satsning kort KPU	*551*	*551*	*551*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**815 936**	**833 409**	**846 678**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2024. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2026–2027 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

För satsningen på kortare kompletterande pedagogisk utbildning ökas anslaget med 551 000 kronor fr.o.m. 2025.

Regeringen föreslår att 815 936 000 kronor anvisas under anslaget 2:19 *Luleå tekniska universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 833 409 000 kronor respektive 846 678 000 kronor.

5.8.20 2:20 Luleå tekniska universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tabell 5.50 Anslagsutveckling 2:20 Luleå tekniska universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

2023	Utfall	439 523	Anslagssparande	
2024	Anslag	452 185[1]	Utgiftsprognos	452 185
2025	**Förslag**	**467 765**		
2026	Beräknat	476 865[2]		
2027	Beräknat	484 457[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 467 765 tkr i 2025 års prisnivå.

[3] Motsvarar 467 765 tkr i 2025 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till universitetet för forskning och utbildning på forskarnivå.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 5.51 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 2:20 Luleå tekniska universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**452 185**	**452 185**	**452 185**

	2025	2026	2027
Pris- och löneomräkning[2]	15 580	24 680	32 272
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**467 765**	**476 865**	**484 457**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2024. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2026–2027 är preliminär.

Regeringen föreslår att 467 765 000 kronor anvisas under anslaget 2:20 *Luleå tekniska universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 476 865 000 kronor respektive 484 457 000 kronor.

5.8.21 2:21 Karlstads universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tabell 5.52 Anslagsutveckling 2:21 Karlstads universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

2023	Utfall	774 514	Anslagssparande	
2024	Anslag	800 766[1]	Utgiftsprognos	800 766
2025	**Förslag**	**818 759**		
2026	Beräknat	825 231[2]		
2027	Beräknat	837 827[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 809 483 tkr i 2025 års prisnivå.

[3] Motsvarar 808 960 tkr i 2025 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till universitetet för högskoleutbildning på grundnivå och avancerad nivå samt behörighetsgivande och högskoleintroducerande utbildning.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 5.53 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 2:21 Karlstads universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**800 766**	**800 766**	**800 766**
Pris- och löneomräkning[2]	27 590	43 704	57 149
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	-9 597	-19 239	-20 088
varav BP25[3]	*-1 800*	*-3 600*	*-4 200*
– Omfördelning takbelopp: fördelning per lärosäte	*-1 800*	*-3 600*	*-4 200*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**818 759**	**825 231**	**837 827**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2024. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2026–2027 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Till följd av omfördelning av takbelopp minskas anslaget med 1 800 000 kronor 2025. Av samma anledning beräknas anslaget minska med 3 600 000 kronor 2026 och med 4 200 000 kronor fr.o.m. 2027.

Regeringen föreslår att 818 759 000 kronor anvisas under anslaget 2:21 *Karlstads universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 825 231 000 kronor respektive 837 827 000 kronor.

5.8.22 2:22 Karlstads universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tabell 5.54 Anslagsutveckling 2:22 Karlstads universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

2023	Utfall	289 358	Anslagssparande	
2024	Anslag	297 629[1]	Utgiftsprognos	297 629
2025	**Förslag**	**307 884**		
2026	Beräknat	313 874[2]		
2027	Beräknat	318 871[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 307 884 tkr i 2025 års prisnivå.

[3] Motsvarar 307 884 tkr i 2025 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till universitetet för forskning och utbildning på forskarnivå.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 5.55 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 2:22 Karlstads universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**297 629**	**297 629**	**297 629**
Pris- och löneomräkning[2]	10 255	16 245	21 242
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**307 884**	**313 874**	**318 871**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2024. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2026–2027 är preliminär.

Regeringen föreslår att 307 884 000 kronor anvisas under anslaget 2:22 *Karlstads universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 313 874 000 kronor respektive 318 871 000 kronor.

5.8.23 2:23 Linnéuniversitetet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tabell 5.56 Anslagsutveckling 2:23 Linnéuniversitetet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

2023	Utfall	1 204 546	Anslagssparande	
2024	Anslag	1 246 264[1]	Utgiftsprognos	1 237 932
2025	**Förslag**	**1 274 706**		
2026	Beräknat	1 284 722[2]		
2027	Beräknat	1 300 434[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 1 260 206 tkr i 2025 års prisnivå.

[3] Motsvarar 1 255 628 tkr i 2025 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till universitetet för högskoleutbildning på grundnivå och avancerad nivå samt behörighetsgivande och högskoleintroducerande utbildning.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 5.57 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 2:23 Linnéuniversitetet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**1 246 264**	**1 246 264**	**1 246 264**
Pris- och löneomräkning[2]	42 940	68 020	88 945
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	-14 498	-29 562	-34 775
varav BP25[3]	*-4 195*	*-11 795*	*-16 795*
– Omfördelning takbelopp: fördelning per lärosäte	*-8 600*	*-16 200*	*-21 200*
– Utökad satsning kort KPU	*4 405*	*4 405*	*4 405*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**1 274 706**	**1 284 722**	**1 300 434**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2024. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2026–2027 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

För satsningen på kortare kompletterande pedagogisk utbildning ökas anslaget med 4 405 000 kronor fr.o.m. 2025. Till följd av omfördelning av takbelopp minskas anslaget med 8 600 000 kronor 2025. Av samma anledning beräknas anslaget minska med 16 200 000 kronor 2026 och med 21 200 000 kronor fr.o.m. 2027.

Regeringen föreslår att 1 274 706 000 kronor anvisas under anslaget 2:23 *Linnéuniversitetet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 1 284 722 000 kronor respektive 1 300 434 000 kronor.

5.8.24 2:24 Linnéuniversitetet: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tabell 5.58 Anslagsutveckling 2:24 Linnéuniversitetet: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

2023	Utfall	395 801	Anslagssparande	
2024	Anslag	406 967[1]	Utgiftsprognos	406 967
2025	**Förslag**	**420 989**		
2026	Beräknat	429 179[2]		
2027	Beräknat	436 012[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 420 989 tkr i 2025 års prisnivå.

[3] Motsvarar 420 989 tkr i 2025 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till universitetet för forskning och utbildning på forskarnivå.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 5.59 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 2:24 Linnéuniversitetet: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**406 967**	**406 967**	**406 967**
Pris- och löneomräkning[2]	14 022	22 212	29 045
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**420 989**	**429 179**	**436 012**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2024. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2026–2027 är preliminär.

Regeringen föreslår att 420 989 000 kronor anvisas under anslaget 2:24 *Linnéuniversitetet: Forskning och utbildning på forskarnivå* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 429 179 000 kronor respektive 436 012 000 kronor.

5.8.25 2:25 Örebro universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tabell 5.60 Anslagsutveckling 2:25 Örebro universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

2023	Utfall	882 694	Anslagssparande	55 425
2024	Anslag	932 155[1]	Utgiftsprognos	949 179
2025	**Förslag**	**956 771**		
2026	Beräknat	967 300[2]		
2027	Beräknat	992 105[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 948 841 tkr i 2025 års prisnivå.

[3] Motsvarar 957 922 tkr i 2025 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till universitetet för högskoleutbildning på grundnivå och avancerad nivå samt behörighetsgivande och högskoleintroducerande utbildning.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 5.61 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 2:25 Örebro universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**932 155**	**932 155**	**932 155**
Pris- och löneomräkning[2]	32 118	50 877	66 528
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	-7 502	-15 732	-6 578
varav BP25[3]	*-600*	*-1 300*	*8 083*
– T12 i läkarutbildningen			*9 783*
– Omfördelning takbelopp: fördelning per lärosäte	*-600*	*-1 300*	*-1 700*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**956 771**	**967 300**	**992 105**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2024. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2026–2027 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Till följd av omfördelning av takbelopp minskas anslaget med 600 000 kronor 2025. Av samma anledning beräknas anslaget minska med 1 300 000 kronor 2026 och med 1 700 000 kronor fr.o.m. 2027. Anslaget beräknas fr.o.m. 2027 öka med 9 783 000 kronor till följd av att läkarutbildningen förlängts.

Regeringen föreslår att 956 771 000 kronor anvisas under anslaget 2:25 *Örebro universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 967 300 000 kronor respektive 992 105 000 kronor.

5.8.26 2:26 Örebro universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tabell 5.62 Anslagsutveckling 2:26 Örebro universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

2023	Utfall	326 772	Anslagssparande	
2024	Anslag	336 081[1]	Utgiftsprognos	336 081
2025	**Förslag**	**347 661**		
2026	Beräknat	354 424[2]		
2027	Beräknat	360 067[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 347 661 tkr i 2025 års prisnivå.

[3] Motsvarar 347 661 tkr i 2025 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till universitetet för forskning och utbildning på forskarnivå.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 5.63 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 2:26 Örebro universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**336 081**	**336 081**	**336 081**
Pris- och löneomräkning[2]	11 580	18 343	23 986
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**347 661**	**354 424**	**360 067**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2024. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2026–2027 är preliminär.

Regeringen föreslår att 347 661 000 kronor anvisas under anslaget 2:26 *Örebro universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 354 424 000 kronor respektive 360 067 000 kronor.

5.8.27 2:27 Mittuniversitetet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tabell 5.64 Anslagsutveckling 2:27 Mittuniversitetet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

2023	Utfall	637 737	Anslagssparande	
2024	Anslag	661 282[1]	Utgiftsprognos	661 282
2025	**Förslag**	**671 582**		
2026	Beräknat	673 065[2]		
2027	Beräknat	680 816[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 660 221 tkr i 2025 års prisnivå.

[3] Motsvarar 657 359 tkr i 2025 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till universitetet för högskoleutbildning på grundnivå och avancerad nivå samt behörighetsgivande och högskoleintroducerande utbildning.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 5.65 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 2:27 Mittuniversitetet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**661 282**	**661 282**	**661 282**
Pris- och löneomräkning[2]	22 785	36 093	47 195
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	-12 485	-24 310	-27 661
varav BP25[3]	*-7 400*	*-14 800*	*-18 000*
– Omfördelning takbelopp: fördelning per lärosäte	*-7 400*	*-14 800*	*-18 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**671 582**	**673 065**	**680 816**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2024. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2026–2027 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Till följd av omfördelning av takbelopp minskas anslaget med 7 400 000 kronor 2025. Av samma anledning beräknas anslaget minska med 14 800 000 kronor 2026 och med 18 000 000 kronor fr.o.m. 2027.

Regeringen föreslår att 671 582 000 kronor anvisas under anslaget 2:27 *Mittuniversitetet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 673 065 000 kronor respektive 680 816 000 kronor.

5.8.28 2:28 Mittuniversitetet: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tabell 5.66 Anslagsutveckling 2:28 Mittuniversitetet: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

2023	Utfall	291 374	Anslagssparande	
2024	Anslag	299 667[1]	Utgiftsprognos	299 667
2025	**Förslag**	**309 992**		
2026	Beräknat	316 023[2]		
2027	Beräknat	321 054[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 309 992 tkr i 2025 års prisnivå.

[3] Motsvarar 309 992 tkr i 2025 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till universitetet för forskning och utbildning på forskarnivå.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 5.67 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 2:28 Mittuniversitetet: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**299 667**	**299 667**	**299 667**
Pris- och löneomräkning[2]	10 325	16 356	21 387
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**309 992**	**316 023**	**321 054**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2024. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2026–2027 är preliminär.

Regeringen föreslår att 309 992 000 kronor anvisas under anslaget 2:28 *Mittuniversitetet: Forskning och utbildning på forskarnivå* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 316 023 000 kronor respektive 321 054 000 kronor.

5.8.29 2:29 Malmö universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tabell 5.68 Anslagsutveckling 2:29 Malmö universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

2023	Utfall	1 050 673	Anslagssparande	110 646
2024	Anslag	1 114 403[1]	Utgiftsprognos	1 108 565
2025	**Förslag**	**1 139 603**		
2026	Beräknat	1 149 214[2]		
2027	Beräknat	1 165 429[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 1 127 284 tkr i 2025 års prisnivå.

[3] Motsvarar 1 125 274 tkr i 2025 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till universitetet för högskoleutbildning på grundnivå och avancerad nivå samt behörighetsgivande och högskoleintroducerande utbildning.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 5.69 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 2:29 Malmö universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**1 114 403**	**1 114 403**	**1 114 403**
Pris- och löneomräkning[2]	38 396	60 822	79 533
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	-13 196	-26 011	-28 507
varav BP25[3]	*-3 500*	*-7 400*	*-9 600*
– Omfördelning takbelopp: fördelning per lärosäte	*-3 500*	*-7 400*	*-9 600*

	2025	2026	2027
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**1 139 603**	**1 149 214**	**1 165 429**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2024. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2026–2027 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Till följd av omfördelning av takbelopp minskas anslaget med 3 500 000 kronor 2025. Av samma anledning beräknas anslaget minska med 7 400 000 kronor 2026 och med 9 600 000 kronor fr.o.m. 2027.

Regeringen föreslår att 1 139 603 000 kronor anvisas under anslaget 2:29 *Malmö universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 1 149 214 000 kronor respektive 1 165 429 000 kronor.

5.8.30 2:30 Malmö universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tabell 5.70 Anslagsutveckling 2:30 Malmö universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

2023	Utfall	304 322	Anslagssparande	
2024	Anslag	312 903[1]	Utgiftsprognos	312 903
2025	**Förslag**	**323 684**		
2026	Beräknat	329 981[2]		
2027	Beräknat	335 235[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 323 684 tkr i 2025 års prisnivå.

[3] Motsvarar 323 685 tkr i 2025 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till universitetet för forskning och utbildning på forskarnivå.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 5.71 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 2:30 Malmö universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**312 903**	**312 903**	**312 903**
Pris- och löneomräkning[2]	10 781	17 078	22 332
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**323 684**	**329 981**	**335 235**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2024. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2026–2027 är preliminär.

Regeringen föreslår att 323 684 000 kronor anvisas under anslaget 2:30 *Malmö universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 329 981 000 kronor respektive 335 235 000 kronor.

5.8.31 2:31 Mälardalens universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tabell 5.72 Anslagsutveckling 2:31 Mälardalens universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

2023	Utfall	695 645	Anslagssparande	
2024	Anslag	722 581[1]	Utgiftsprognos	698 300
2025	**Förslag**	**738 969**		
2026	Beräknat	746 993[2]		
2027	Beräknat	758 051[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 732 738 tkr i 2025 års prisnivå.

[3] Motsvarar 731 932 tkr i 2025 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till universitetet för högskoleutbildning på grundnivå och avancerad nivå samt behörighetsgivande och högskoleintroducerande utbildning.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 5.73 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 2:31 Mälardalens universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**722 581**	**722 581**	**722 581**
Pris- och löneomräkning[2]	24 897	39 438	51 570
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	-8 509	-15 026	-16 100
varav BP25[3]	*-2 000*	*-4 100*	*-5 000*
– Omfördelning takbelopp: fördelning per lärosäte	*-2 000*	*-4 100*	*-5 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**738 969**	**746 993**	**758 051**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2024. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2026–2027 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Till följd av omfördelning av takbelopp minskas anslaget med 2 000 000 kronor 2025. Av samma anledning beräknas anslaget minska med 4 100 000 kronor 2026 och med 5 000 000 kronor fr.o.m. 2027.

Regeringen föreslår att 738 969 000 kronor anvisas under anslaget 2:31 *Mälardalens universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 746 993 000 kronor respektive 758 051 000 kronor.

5.8.32 2:32 Mälardalens universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tabell 5.74 Anslagsutveckling 2:32 Mälardalens universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

2023	Utfall	286 544	Anslagssparande	
2024	Anslag	294 743[1]	Utgiftsprognos	294 743
2025	**Förslag**	**304 899**		
2026	Beräknat	310 831[2]		
2027	Beräknat	315 780[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 304 900 tkr i 2025 års prisnivå.

[3] Motsvarar 304 900 tkr i 2025 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till universitetet för forskning och utbildning på forskarnivå.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 5.75 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 2:32 Mälardalens universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**294 743**	**294 743**	**294 743**
Pris- och löneomräkning[2]	10 156	16 088	21 037
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**304 899**	**310 831**	**315 780**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2024. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2026–2027 är preliminär.

Regeringen föreslår att 304 899 000 kronor anvisas under anslaget 2:32 *Mälardalens universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 310 831 000 kronor respektive 315 780 000 kronor.

5.8.33 2:33 Blekinge tekniska högskola: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tabell 5.76 Anslagsutveckling 2:33 Blekinge tekniska högskola: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

2023	Utfall	293 042	Anslagssparande	21 982
2024	Anslag	300 720[1]	Utgiftsprognos	306 835
2025	**Förslag**	**310 692**		
2026	Beräknat	317 553[2]		
2027	Beräknat	322 609[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 311 493 tkr i 2025 års prisnivå.

[3] Motsvarar 311 494 tkr i 2025 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till högskolan för högskoleutbildning på grundnivå och avancerad nivå samt behörighetsgivande och högskoleintroducerande utbildning.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 5.77 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 2:33 Blekinge tekniska högskola: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**300 720**	**300 720**	**300 720**
Pris- och löneomräkning[2]	10 361	16 413	21 462
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	-389	420	427
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**310 692**	**317 553**	**322 609**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2024. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2026–2027 är preliminär.

Regeringen föreslår att 310 692 000 kronor anvisas under anslaget 2:33 *Blekinge tekniska högskola: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 317 553 000 kronor respektive 322 609 000 kronor.

5.8.34 2:34 Blekinge tekniska högskola: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tabell 5.78 Anslagsutveckling 2:34 Blekinge tekniska högskola: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

2023	Utfall	111 348	Anslagssparande	
2024	Anslag	114 436[1]	Utgiftsprognos	114 436
2025	**Förslag**	**118 379**		
2026	Beräknat	120 682[2]		
2027	Beräknat	122 604[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 118 379 tkr i 2025 års prisnivå.

[3] Motsvarar 118 380 tkr i 2025 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till högskolan för forskning och utbildning på forskarnivå.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 5.79 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 2:34 Blekinge tekniska högskola: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**114 436**	**114 436**	**114 436**
Pris- och löneomräkning[2]	3 943	6 246	8 168
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**118 379**	**120 682**	**122 604**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2024. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2026–2027 är preliminär.

Regeringen föreslår att 118 379 000 kronor anvisas under anslaget 2:34 *Blekinge tekniska högskola: Forskning och utbildning på forskarnivå* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 120 682 000 kronor respektive 122 604 000 kronor.

5.8.35 2:35 Stockholms konstnärliga högskola: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tabell 5.80 Anslagsutveckling 2:35 Stockholms konstnärliga högskola: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

2023	Utfall	218 801	Anslagssparande	
2024	Anslag	225 049[1]	Utgiftsprognos	223 544
2025	**Förslag**	**232 369**		
2026	Beräknat	236 013[2]		
2027	Beräknat	239 770[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 231 509 tkr i 2025 års prisnivå.

[3] Motsvarar 231 509 tkr i 2025 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till högskolan för högskoleutbildning på grundnivå och avancerad nivå samt behörighetsgivande och högskoleintroducerande utbildning.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 5.81 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 2:35 Stockholms konstnärliga högskola: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**225 049**	**225 049**	**225 049**
Pris- och löneomräkning[2]	7 754	12 283	16 061
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	-434	-1 319	-1 340
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			

	2025	2026	2027
Förslag/beräknat anslag	**232 369**	**236 013**	**239 770**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2024. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2026–2027 är preliminär.

Regeringen föreslår att 232 369 000 kronor anvisas under anslaget 2:35 *Stockholms konstnärliga högskola: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 236 013 000 kronor respektive 239 770 000 kronor.

5.8.36 2:36 Stockholms konstnärliga högskola: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tabell 5.82 Anslagsutveckling 2:36 Stockholms konstnärliga högskola: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

2023	Utfall	56 410	Anslagssparande	
2024	Anslag	58 092[1]	Utgiftsprognos	58 092
2025	**Förslag**	**60 094**		
2026	Beräknat	61 263[2]		
2027	Beräknat	62 238[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 60 094 tkr i 2025 års prisnivå.

[3] Motsvarar 60 094 tkr i 2025 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till högskolan för forskning och utbildning på forskarnivå.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 5.83 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 2:36 Stockholms konstnärliga högskola: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**58 092**	**58 092**	**58 092**
Pris- och löneomräkning[2]	2 002	3 171	4 146
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**60 094**	**61 263**	**62 238**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2024. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2026–2027 är preliminär.

Regeringen föreslår att 60 094 000 kronor anvisas under anslaget 2:36 *Stockholms konstnärliga högskola: Forskning och utbildning på forskarnivå* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 61 263 000 kronor respektive 62 238 000 kronor.

5.8.37 2:37 Gymnastik- och idrottshögskolan: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tabell 5.84 Anslagsutveckling 2:37 Gymnastik- och idrottshögskolan: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

2023	Utfall	124 960	Anslagssparande	
2024	Anslag	127 982[1]	Utgiftsprognos	127 982
2025	**Förslag**	**131 673**		
2026	Beräknat	131 572[2]		
2027	Beräknat	133 668[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 129 061 tkr i 2025 års prisnivå.

[3] Motsvarar 129 062 tkr i 2025 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till högskolan för högskoleutbildning på grundnivå och avancerad nivå samt behörighetsgivande och högskoleintroducerande utbildning.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 5.85 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 2:37 Gymnastik- och idrottshögskolan: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**127 982**	**127 982**	**127 982**
Pris- och löneomräkning[2]	4 410	6 985	9 135
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	-719	-3 395	-3 449
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**131 673**	**131 572**	**133 668**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2024. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2026–2027 är preliminär.

Regeringen föreslår att 131 673 000 kronor anvisas under anslaget 2:37 *Gymnastik- och idrottshögskolan: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 131 572 000 kronor respektive 133 668 000 kronor.

5.8.38 2:38 Gymnastik- och idrottshögskolan: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tabell 5.86 Anslagsutveckling 2:38 Gymnastik- och idrottshögskolan: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

2023	Utfall	35 379	Anslagssparande	
2024	Anslag	36 434[1]	Utgiftsprognos	36 434
2025	**Förslag**	**37 689**		
2026	Beräknat	38 422[2]		

2027	Beräknat	39 034[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 37 689 tkr i 2025 års prisnivå.

[3] Motsvarar 37 689 tkr i 2025 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till högskolan för forskning och utbildning på forskarnivå.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 5.87 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 2:38 Gymnastik- och idrottshögskolan: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**36 434**	**36 434**	**36 434**
Pris- och löneomräkning[2]	1 255	1 988	2 600
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**37 689**	**38 422**	**39 034**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2024. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2026–2027 är preliminär.

Regeringen föreslår att 37 689 000 kronor anvisas under anslaget 2:38 *Gymnastik- och idrottshögskolan: Forskning och utbildning på forskarnivå* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 38 422 000 kronor respektive 39 034 000 kronor.

5.8.39 2:39 Högskolan i Borås: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tabell 5.88 Anslagsutveckling 2:39 Högskolan i Borås: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

2023	Utfall	569 707	Anslagssparande	
2024	Anslag	590 289[1]	Utgiftsprognos	590 289
2025	**Förslag**	**605 687**		
2026	Beräknat	612 373[2]		
2027	Beräknat	621 466[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 600 687 tkr i 2025 års prisnivå.

[3] Motsvarar 600 053 tkr i 2025 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till högskolan för högskoleutbildning på grundnivå och avancerad nivå samt behörighetsgivande och högskoleintroducerande utbildning.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 5.89 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 2:39 Högskolan i Borås: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**590 289**	**590 289**	**590 289**
Pris- och löneomräkning[2]	20 338	32 217	42 128
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	-4 940	-10 133	-10 951
varav BP25[3]	*-1 400*	*-2 700*	*-3 400*
– Omfördelning takbelopp: fördelning per lärosäte	*-1 400*	*-2 700*	*-3 400*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**605 687**	**612 373**	**621 466**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2024. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2026–2027 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Till följd av omfördelning av takbelopp minskas anslaget med 1 400 000 kronor 2025. Av samma anledning beräknas anslaget minska med 2 700 000 kronor 2026 och med 3 400 000 kronor fr.o.m. 2027.

Regeringen föreslår att 605 687 000 kronor anvisas under anslaget 2:39 *Högskolan i Borås: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 612 373 000 kronor respektive 621 466 000 kronor.

5.8.40 2:40 Högskolan i Borås: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tabell 5.90 Anslagsutveckling 2:40 Högskolan i Borås: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

2023	Utfall	107 553	Anslagssparande	
2024	Anslag	110 758[1]	Utgiftsprognos	110 758
2025	**Förslag**	**114 574**		
2026	Beräknat	116 803[2]		
2027	Beräknat	118 663[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 114 574 tkr i 2025 års prisnivå.

[3] Motsvarar 114 574 tkr i 2025 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till högskolan för forskning och utbildning på forskarnivå.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 5.91 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 2:40 Högskolan i Borås: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**110 758**	**110 758**	**110 758**
Pris- och löneomräkning[2]	3 816	6 045	7 905
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**114 574**	**116 803**	**118 663**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2024. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2026–2027 är preliminär.

Regeringen föreslår att 114 574 000 kronor anvisas under anslaget 2:40 *Högskolan i Borås: Forskning och utbildning på forskarnivå* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 116 803 000 kronor respektive 118 663 000 kronor.

5.8.41 2:41 Högskolan Dalarna: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tabell 5.92 Anslagsutveckling 2:41 Högskolan Dalarna: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

2023	Utfall	479 536	Anslagssparande	8 740
2024	Anslag	505 826[1]	Utgiftsprognos	492 000
2025	**Förslag**	**513 824**		
2026	Beräknat	514 089[2]		
2027	Beräknat	520 417[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 504 279 tkr i 2025 års prisnivå.

[3] Motsvarar 502 486 tkr i 2025 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till högskolan för högskoleutbildning på grundnivå och avancerad nivå samt behörighetsgivande och högskoleintroducerande utbildning.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 5.93 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 2:41 Högskolan Dalarna: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**505 826**	**505 826**	**505 826**
Pris- och löneomräkning[2]	17 428	27 607	36 100
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	-9 430	-19 344	-21 509
varav BP25[3]	*-4 300*	*-9 000*	*-11 000*
– Omfördelning takbelopp: fördelning per lärosäte	*-4 300*	*-9 000*	*-11 000*

	2025	2026	2027
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**513 824**	**514 089**	**520 417**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2024. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2026–2027 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Till följd av omfördelning av takbelopp minskas anslaget med 4 300 000 kronor 2025. Av samma anledning beräknas anslaget minska med 9 000 000 kronor 2026 och med 11 000 000 kronor fr.o.m. 2027.

Regeringen föreslår att 513 824 000 kronor anvisas under anslaget 2:41 *Högskolan Dalarna: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 514 089 000 kronor respektive 520 417 000 kronor.

5.8.42 2:42 Högskolan Dalarna: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tabell 5.94 Anslagsutveckling 2:42 Högskolan Dalarna: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

2023	Utfall	110 949	Anslagssparande	
2024	Anslag	114 256[1]	Utgiftsprognos	114 256
2025	**Förslag**	**118 193**		
2026	Beräknat	120 492[2]		
2027	Beräknat	122 411[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 118 193 tkr i 2025 års prisnivå.

[3] Motsvarar 118 193 tkr i 2025 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till högskolan för forskning och utbildning på forskarnivå.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 5.95 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 2:42 Högskolan Dalarna: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**114 256**	**114 256**	**114 256**
Pris- och löneomräkning[2]	3 937	6 236	8 155
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**118 193**	**120 492**	**122 411**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2024. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2026–2027 är preliminär.

Regeringen föreslår att 118 193 000 kronor anvisas under anslaget 2:42 *Högskolan Dalarna: Forskning och utbildning på forskarnivå* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 120 492 000 kronor respektive 122 411 000 kronor.

5.8.43 2:43 Högskolan i Gävle: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tabell 5.96 Anslagsutveckling 2:43 Högskolan i Gävle: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

2023	Utfall	528 472	Anslagssparande	
2024	Anslag	548 352[1]	Utgiftsprognos	539 316
2025	**Förslag**	**560 129**		
2026	Beräknat	564 830[2]		
2027	Beräknat	572 797[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 554 052 tkr i 2025 års prisnivå.

[3] Motsvarar 553 061 tkr i 2025 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till högskolan för högskoleutbildning på grundnivå och avancerad nivå samt behörighetsgivande och högskoleintroducerande utbildning.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 5.97 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 2:43 Högskolan i Gävle: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**548 352**	**548 352**	**548 352**
Pris- och löneomräkning[2]	18 893	29 929	39 135
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	-7 116	-13 451	-14 690
varav BP25[3]	*-2 400*	*-4 800*	*-5 900*
– Omfördelning takbelopp: fördelning per lärosäte	*-2 400*	*-4 800*	*-5 900*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**560 129**	**564 830**	**572 797**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2024. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2026–2027 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Till följd av omfördelning av takbelopp minskas anslaget med 2 400 000 kronor 2025. Av samma anledning beräknas anslaget minska med 4 800 000 kronor 2026 och med 5 900 000 kronor fr.o.m. 2027.

Regeringen föreslår att 560 129 000 kronor anvisas under anslaget 2:43 *Högskolan i Gävle: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 564 830 000 kronor respektive 572 797 000 kronor.

5.8.44 2:44 Högskolan i Gävle: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tabell 5.98 Anslagsutveckling 2:44 Högskolan i Gävle: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

2023	Utfall	117 807	Anslagssparande	
2024	Anslag	121 318[1]	Utgiftsprognos	121 318
2025	**Förslag**	**125 498**		
2026	Beräknat	127 939[2]		
2027	Beräknat	129 977[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 125 498 tkr i 2025 års prisnivå.

[3] Motsvarar 125 499 tkr i 2025 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till högskolan för forskning och utbildning på forskarnivå.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 5.99 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 2:44 Högskolan i Gävle: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**121 318**	**121 318**	**121 318**
Pris- och löneomräkning[2]	4 180	6 621	8 659
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**125 498**	**127 939**	**129 977**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2024. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2026–2027 är preliminär.

Regeringen föreslår att 125 498 000 kronor anvisas under anslaget 2:44 *Högskolan i Gävle: Forskning och utbildning på forskarnivå* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 127 939 000 kronor respektive 129 977 000 kronor.

5.8.45 2:45 Högskolan i Halmstad: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tabell 5.100 Anslagsutveckling 2:45 Högskolan i Halmstad: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

2023	Utfall	461 501	Anslagssparande	
2024	Anslag	481 161[1]	Utgiftsprognos	481 161
2025	**Förslag**	**493 750**		
2026	Beräknat	497 870[2]		
2027	Beräknat	505 345[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 488 369 tkr i 2025 års prisnivå.

[3] Motsvarar 487 933 tkr i 2025 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till högskolan för högskoleutbildning på grundnivå och avancerad nivå samt behörighetsgivande och högskoleintroducerande utbildning.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 5.101 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 2:45 Högskolan i Halmstad: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**481 161**	**481 161**	**481 161**
Pris- och löneomräkning[2]	16 578	26 261	34 340
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	-3 989	-9 552	-10 156
varav BP25[3]	*-619*	*-2 119*	*-2 619*
– Omfördelning takbelopp: fördelning per lärosäte	*-1 500*	*-3 000*	*-3 500*
– Utökad satsning kort KPU	*881*	*881*	*881*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**493 750**	**497 870**	**505 345**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2024. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2026–2027 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

För satsningen på kortare kompletterande pedagogisk utbildning ökas anslaget med 881 000 kronor fr.o.m. 2025. Till följd av omfördelning av takbelopp minskas anslaget med 1 500 000 kronor 2025. Av samma anledning beräknas anslaget minska med 3 000 000 kronor 2026 och med 3 500 000 kronor fr.o.m. 2027.

Regeringen föreslår att 493 750 000 kronor anvisas under anslaget 2:45 *Högskolan i Halmstad: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 497 870 000 kronor respektive 505 345 000 kronor.

5.8.46 2:46 Högskolan i Halmstad: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tabell 5.102 Anslagsutveckling 2:46 Högskolan i Halmstad: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

2023	Utfall	104 587	Anslagssparande	
2024	Anslag	107 704[1]	Utgiftsprognos	107 704
2025	**Förslag**	**111 415**		
2026	Beräknat	113 582[2]		
2027	Beräknat	115 391[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 111 415 tkr i 2025 års prisnivå.

[3] Motsvarar 111 415 tkr i 2025 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till högskolan för forskning och utbildning på forskarnivå.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 5.103 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 2:46 Högskolan i Halmstad: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**107 704**	**107 704**	**107 704**
Pris- och löneomräkning[2]	3 711	5 878	7 687
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**111 415**	**113 582**	**115 391**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2024. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2026–2027 är preliminär.

Regeringen föreslår att 111 415 000 kronor anvisas under anslaget 2:46 *Högskolan i Halmstad: Forskning och utbildning på forskarnivå* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 113 582 000 kronor respektive 115 391 000 kronor.

5.8.47 2:47 Högskolan Kristianstad: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tabell 5.104 Anslagsutveckling 2:47 Högskolan Kristianstad: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

2023	Utfall	456 061	Anslagssparande	
2024	Anslag	472 278[1]	Utgiftsprognos	472 278
2025	**Förslag**	**481 860**		
2026	Beräknat	484 480[2]		
2027	Beräknat	491 274[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 475 235 tkr i 2025 års prisnivå.

[3] Motsvarar 474 347 tkr i 2025 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till högskolan för högskoleutbildning på grundnivå och avancerad nivå samt behörighetsgivande och högskoleintroducerande utbildning.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 5.105 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 2:47 Högskolan Kristianstad: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**472 278**	**472 278**	**472 278**
Pris- och löneomräkning[2]	16 272	25 776	33 705
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	-6 690	-13 574	-14 709
varav BP25[3]	*-2 500*	*-5 100*	*-6 100*
– Omfördelning takbelopp: fördelning per lärosäte	*-2 500*	*-5 100*	*-6 100*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**481 860**	**484 480**	**491 274**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2024. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2026–2027 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Till följd av omfördelning av takbelopp minskas anslaget med 2 500 000 kronor 2025. Av samma anledning beräknas anslaget minska med 5 100 000 kronor 2026 och med 6 100 000 kronor fr.o.m. 2027.

Regeringen föreslår att 481 860 000 kronor anvisas under anslaget 2:47 *Högskolan Kristianstad: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 484 480 000 kronor respektive 491 274 000 kronor.

5.8.48 2:48 Högskolan Kristianstad: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tabell 5.106 Anslagsutveckling 2:48 Högskolan Kristianstad: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

2023	Utfall	100 773	Anslagssparande	
2024	Anslag	103 776[1]	Utgiftsprognos	103 776
2025	**Förslag**	**107 351**		
2026	Beräknat	109 439[2]		
2027	Beräknat	111 182[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 107 351 tkr i 2025 års prisnivå.

[3] Motsvarar 107 351 tkr i 2025 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till högskolan för forskning och utbildning på forskarnivå.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 5.107 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 2:48 Högskolan Kristianstad: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**103 776**	**103 776**	**103 776**
Pris- och löneomräkning[2]	3 575	5 663	7 406
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**107 351**	**109 439**	**111 182**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2024. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2026–2027 är preliminär.

Regeringen föreslår att 107 351 000 kronor anvisas under anslaget 2:48 *Högskolan Kristianstad: Forskning och utbildning på forskarnivå* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 109 439 000 kronor respektive 111 182 000 kronor.

5.8.49 2:49 Högskolan i Skövde: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tabell 5.108 Anslagsutveckling 2:49 Högskolan i Skövde: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

2023	Utfall	353 644	Anslagssparande	
2024	Anslag	371 028[1]	Utgiftsprognos	371 028
2025	**Förslag**	**381 919**		
2026	Beräknat	386 436[2]		
2027	Beräknat	392 307[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 379 062 tkr i 2025 års prisnivå.

[3] Motsvarar 378 790 tkr i 2025 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till högskolan för högskoleutbildning på grundnivå och avancerad nivå samt behörighetsgivande och högskoleintroducerande utbildning.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 5.109 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 2:49 Högskolan i Skövde: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**371 028**	**371 028**	**371 028**
Pris- och löneomräkning[2]	12 784	20 251	26 480
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	-1 893	-4 843	-5 201
varav BP25[3]	*-600*	*-1 200*	*-1 500*
– Omfördelning takbelopp: fördelning per lärosäte	*-600*	*-1 200*	*-1 500*

	2025	2026	2027
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**381 919**	**386 436**	**392 307**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2024. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2026–2027 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Till följd av omfördelning av takbelopp minskas anslaget med 600 000 kronor 2025. Av samma anledning beräknas anslaget minska med 1 200 000 kronor 2026 och med 1 500 000 kronor fr.o.m. 2027.

Regeringen föreslår att 381 919 000 kronor anvisas under anslaget 2:49 *Högskolan i Skövde: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 386 436 000 kronor respektive 392 307 000 kronor.

5.8.50 2:50 Högskolan i Skövde: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tabell 5.110 Anslagsutveckling 2:50 Högskolan i Skövde: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

2023	Utfall	67 509	Anslagssparande	
2024	Anslag	69 521[1]	Utgiftsprognos	69 521
2025	**Förslag**	**71 916**		
2026	Beräknat	73 315[2]		
2027	Beräknat	74 482[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 71 916 tkr i 2025 års prisnivå.

[3] Motsvarar 71 916 tkr i 2025 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till högskolan för forskning och utbildning på forskarnivå.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 5.111 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 2:50 Högskolan i Skövde: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**69 521**	**69 521**	**69 521**
Pris- och löneomräkning[2]	2 395	3 794	4 961
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**71 916**	**73 315**	**74 482**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2024. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2026–2027 är preliminär.

Regeringen föreslår att 71 916 000 kronor anvisas under anslaget 2:50 *Högskolan i Skövde: Forskning och utbildning på forskarnivå* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 73 315 000 kronor respektive 74 482 000 kronor.

5.8.51 2:51 Högskolan Väst: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tabell 5.112 Anslagsutveckling 2:51 Högskolan Väst: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

2023	Utfall	425 654	Anslagssparande	
2024	Anslag	444 839[1]	Utgiftsprognos	444 839
2025	**Förslag**	**454 954**		
2026	Beräknat	456 826[2]		
2027	Beräknat	463 654[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 448 109 tkr i 2025 års prisnivå.

[3] Motsvarar 447 679 tkr i 2025 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till högskolan för högskoleutbildning på grundnivå och avancerad nivå samt behörighetsgivande och högskoleintroducerande utbildning.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 5.113 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 2:51 Högskolan Väst: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**444 839**	**444 839**	**444 839**
Pris- och löneomräkning[2]	15 327	24 279	31 747
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	-5 212	-12 292	-12 932
varav BP25[3]	*-1 700*	*-3 500*	*-4 000*
– Omfördelning takbelopp: fördelning per lärosäte	*-1 700*	*-3 500*	*-4 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**454 954**	**456 826**	**463 654**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2024. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2026–2027 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Till följd av omfördelning av takbelopp minskas anslaget med 1 700 000 kronor 2025. Av samma anledning beräknas anslaget minska med 3 500 000 kronor 2026 och med 4 000 000 kronor fr.o.m. 2027.

Regeringen föreslår att 454 954 000 kronor anvisas under anslaget 2:51 *Högskolan Väst: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 456 826 000 kronor respektive 463 654 000 kronor.

5.8.52 2:52 Högskolan Väst: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tabell 5.114 Anslagsutveckling 2:52 Högskolan Väst: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

2023	Utfall	94 996	Anslagssparande	
2024	Anslag	97 827[1]	Utgiftsprognos	97 827
2025	**Förslag**	**101 197**		
2026	Beräknat	103 165[2]		
2027	Beräknat	104 808[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 101 196 tkr i 2025 års prisnivå.

[3] Motsvarar 101 197 tkr i 2025 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till högskolan för forskning och utbildning på forskarnivå.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 5.115 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 2:52 Högskolan Väst: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**97 827**	**97 827**	**97 827**
Pris- och löneomräkning[2]	3 370	5 338	6 981
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**101 197**	**103 165**	**104 808**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2024. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2026–2027 är preliminär.

Regeringen föreslår att 101 197 000 kronor anvisas under anslaget 2:52 *Högskolan Väst: Forskning och utbildning på forskarnivå* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 103 165 000 kronor respektive 104 808 000 kronor.

5.8.53 2:53 Konstfack: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tabell 5.116 Anslagsutveckling 2:53 Konstfack: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

2023	Utfall	182 851	Anslagssparande	
2024	Anslag	189 433[1]	Utgiftsprognos	189 433
2025	**Förslag**	**195 309**		
2026	Beräknat	196 712[2]		
2027	Beräknat	199 844[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 192 958 tkr i 2025 års prisnivå.

[3] Motsvarar 192 958 tkr i 2025 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till högskolan för högskoleutbildning på grundnivå och avancerad nivå samt behörighetsgivande och högskoleintroducerande utbildning.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 5.117 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 2:53 Konstfack: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**189 433**	**189 433**	**189 433**
Pris- och löneomräkning[2]	6 527	10 340	13 520
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	-651	-3 061	-3 109
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**195 309**	**196 712**	**199 844**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2024. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2026–2027 är preliminär.

Regeringen föreslår att 195 309 000 kronor anvisas under anslaget 2:53 *Konstfack: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 196 712 000 kronor respektive 199 844 000 kronor.

5.8.54 2:54 Konstfack: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tabell 5.118 Anslagsutveckling 2:54 Konstfack: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

2023	Utfall	22 530	Anslagssparande	
2024	Anslag	23 201[1]	Utgiftsprognos	23 201
2025	**Förslag**	**24 000**		
2026	Beräknat	24 467[2]		
2027	Beräknat	24 856[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 24 000 tkr i 2025 års prisnivå.

[3] Motsvarar 24 000 tkr i 2025 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till högskolan för forskning och utbildning på forskarnivå.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 5.119 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 2:54 Konstfack: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**23 201**	**23 201**	**23 201**
Pris- och löneomräkning[2]	799	1 266	1 655
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**24 000**	**24 467**	**24 856**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2024. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2026–2027 är preliminär.

Regeringen föreslår att 24 000 000 kronor anvisas under anslaget 2:54 *Konstfack: Forskning och utbildning på forskarnivå* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 24 467 000 kronor respektive 24 856 000 kronor.

5.8.55 2:55 Kungl. Konsthögskolan: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tabell 5.120 Anslagsutveckling 2:55 Kungl. Konsthögskolan: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

2023	Utfall	70 663	Anslagssparande	
2024	Anslag	73 485[1]	Utgiftsprognos	73 485
2025	**Förslag**	**75 800**		
2026	Beräknat	76 830[2]		
2027	Beräknat	78 052[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 75 364 tkr i 2025 års prisnivå.

[3] Motsvarar 75 363 tkr i 2025 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till högskolan för högskoleutbildning på grundnivå och avancerad nivå samt behörighetsgivande och högskoleintroducerande utbildning.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 5.121 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 2:55 Kungl. Konsthögskolan: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**73 485**	**73 485**	**73 485**
Pris- och löneomräkning[2]	2 532	4 011	5 244
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	-217	-666	-677
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			

	2025	2026	2027
Förslag/beräknat anslag	**75 800**	**76 830**	**78 052**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2024. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2026–2027 är preliminär.

Regeringen föreslår att 75 800 000 kronor anvisas under anslaget 2:55 *Kungl. Konsthögskolan: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 76 830 000 kronor respektive 78 052 000 kronor.

5.8.56 2:56 Kungl. Konsthögskolan: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tabell 5.122 Anslagsutveckling 2:56 Kungl. Konsthögskolan: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

2023	Utfall	13 217	Anslagssparande	
2024	Anslag	13 610[1]	Utgiftsprognos	13 610
2025	**Förslag**	**14 079**		
2026	Beräknat	14 353[2]		
2027	Beräknat	14 581[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 14 079 tkr i 2025 års prisnivå.

[3] Motsvarar 14 079 tkr i 2025 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till högskolan för forskning och utbildning på forskarnivå.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 5.123 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 2:56 Kungl. Konsthögskolan: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**13 610**	**13 610**	**13 610**
Pris- och löneomräkning[2]	469	743	971
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**14 079**	**14 353**	**14 581**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2024. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2026–2027 är preliminär.

Regeringen föreslår att 14 079 000 kronor anvisas under anslaget 2:56 *Kungl. Konsthögskolan: Forskning och utbildning på forskarnivå* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 14 353 000 kronor respektive 14 581 000 kronor.

5.8.57 2:57 Kungl. Musikhögskolan i Stockholm: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tabell 5.124 Anslagsutveckling 2:57 Kungl. Musikhögskolan i Stockholm: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

2023	Utfall	144 240	Anslagssparande	11 464
2024	Anslag	150 661[1]	Utgiftsprognos	154 376
2025	**Förslag**	**154 795**		
2026	Beräknat	156 917[2]		
2027	Beräknat	159 417[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 153 923 tkr i 2025 års prisnivå.

[3] Motsvarar 153 924 tkr i 2025 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till högskolan för högskoleutbildning på grundnivå och avancerad nivå samt behörighetsgivande och högskoleintroducerande utbildning.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 5.125 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 2:57 Kungl. Musikhögskolan i Stockholm: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**150 661**	**150 661**	**150 661**
Pris- och löneomräkning[2]	5 191	8 222	10 753
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	-1 057	-1 966	-1 997
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**154 795**	**156 917**	**159 417**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2024. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2026–2027 är preliminär.

Regeringen föreslår att 154 795 000 kronor anvisas under anslaget 2:57 *Kungl. Musikhögskolan i Stockholm: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 156 917 000 kronor respektive 159 417 000 kronor.

5.8.58 2:58 Kungl. Musikhögskolan i Stockholm: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tabell 5.126 Anslagsutveckling 2:58 Kungl. Musikhögskolan i Stockholm: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

2023	Utfall	22 667	Anslagssparande	
2024	Anslag	23 342[1]	Utgiftsprognos	23 342
2025	**Förslag**	**24 146**		
2026	Beräknat	24 616[2]		

2027	Beräknat	25 008[3]	

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 24 146 tkr i 2025 års prisnivå.

[3] Motsvarar 24 146 tkr i 2025 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till högskolan för forskning och utbildning på forskarnivå.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 5.127 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 2:58 Kungl. Musikhögskolan i Stockholm: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**23 342**	**23 342**	**23 342**
Pris- och löneomräkning[2]	804	1 274	1 666
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**24 146**	**24 616**	**25 008**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2024. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2026–2027 är preliminär.

Regeringen föreslår att 24 146 000 kronor anvisas under anslaget 2:58 *Kungl. Musikhögskolan i Stockholm: Forskning och utbildning på forskarnivå* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 24 616 000 kronor respektive 25 008 000 kronor.

5.8.59 2:59 Södertörns högskola: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tabell 5.128 Anslagsutveckling 2:59 Södertörns högskola: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

2023	Utfall	480 644	Anslagssparande	
2024	Anslag	495 123[1]	Utgiftsprognos	495 123
2025	**Förslag**	**505 232**		
2026	Beräknat	509 766[2]		
2027	Beräknat	517 416[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 500 038 tkr i 2025 års prisnivå.

[3] Motsvarar 499 589 tkr i 2025 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till högskolan för högskoleutbildning på grundnivå och avancerad nivå samt behörighetsgivande och högskoleintroducerande utbildning.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 5.129 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 2:59 Södertörns högskola: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**495 123**	**495 123**	**495 123**
Pris- och löneomräkning[2]	17 059	27 022	35 336
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	-6 950	-12 379	-13 043
varav BP25[3]	*-900*	*-2 100*	*-2 600*
– Omfördelning takbelopp: fördelning per lärosäte	*-900*	*-2 100*	*-2 600*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**505 232**	**509 766**	**517 416**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2024. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2026–2027 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Till följd av omfördelning av takbelopp minskas anslaget med 900 000 kronor 2025. Av samma anledning beräknas anslaget minska med 2 100 000 kronor 2026 och med 2 600 000 kronor fr.o.m. 2027.

Regeringen föreslår att 505 232 000 kronor anvisas under anslaget 2:59 *Södertörns högskola: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 509 766 000 kronor respektive 517 416 000 kronor.

5.8.60 2:60 Södertörns högskola: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tabell 5.130 Anslagsutveckling 2:60 Södertörns högskola: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

2023	Utfall	127 207	Anslagssparande	
2024	Anslag	130 998[1]	Utgiftsprognos	130 998
2025	**Förslag**	**135 511**		
2026	Beräknat	138 147[2]		
2027	Beräknat	140 347[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 135 511 tkr i 2025 års prisnivå.

[3] Motsvarar 135 511 tkr i 2025 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till högskolan för forskning och utbildning på forskarnivå.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 5.131 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 2:60 Södertörns högskola: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**130 998**	**130 998**	**130 998**
Pris- och löneomräkning[2]	4 513	7 149	9 349
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**135 511**	**138 147**	**140 347**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2024. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2026–2027 är preliminär.

Regeringen föreslår att 135 511 000 kronor anvisas under anslaget 2:60 *Södertörns högskola: Forskning och utbildning på forskarnivå* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 138 147 000 kronor respektive 140 347 000 kronor.

5.8.61 2:61 Försvarshögskolan: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tabell 5.132 Anslagsutveckling 2:61 Försvarshögskolan: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

2023	Utfall	39 680	Anslagssparande	
2024	Anslag	40 921[1]	Utgiftsprognos	40 921
2025	**Förslag**	**47 430**		
2026	Beräknat	47 084[2]		
2027	Beräknat	48 018[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 46 102 tkr i 2025 års prisnivå.

[3] Motsvarar 46 102 tkr i 2025 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till högskolan för högskoleutbildning på grundnivå och avancerad nivå samt behörighetsgivande och högskoleintroducerande utbildning.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 5.133 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 2:61 Försvarshögskolan: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**40 921**	**40 921**	**40 921**
Pris- och löneomräkning[2]	2 170	3 088	3 961
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	4 339	3 075	3 136
varav BP25[3]	*5 000*	*5 000*	*5 000*
– Campus Totalförsvar	*5 000*	*5 000*	*5 000*

	2025	2026	2027
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**47 430**	**47 084**	**48 018**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2024. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2026–2027 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

För satsningen på Campus totalförsvar ökas anslaget med 5 000 000 kronor fr.o.m. 2025.

Regeringen föreslår att 47 430 000 kronor anvisas under anslaget 2:61 *Försvarshögskolan: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 47 084 000 kronor respektive 48 018 000 kronor.

5.8.62 2:62 Försvarshögskolan: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tabell 5.134 Anslagsutveckling 2:62 Försvarshögskolan: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

2023	Utfall	39 611	Anslagssparande	
2024	Anslag	44 646[1]	Utgiftsprognos	44 348
2025	**Förslag**	**46 185**		
2026	Beräknat	47 083[2]		
2027	Beräknat	47 833[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 46 185 tkr i 2025 års prisnivå.

[3] Motsvarar 46 185 tkr i 2025 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till högskolan för forskning och utbildning på forskarnivå.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 5.135 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 2:62 Försvarshögskolan: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**44 646**	**44 646**	**44 646**
Pris- och löneomräkning[2]	1 539	2 437	3 187
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**46 185**	**47 083**	**47 833**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2024. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2026–2027 är preliminär.

Regeringen föreslår att 46 185 000 kronor anvisas under anslaget 2:62 *Försvarshögskolan: Forskning och utbildning på forskarnivå* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 47 083 000 kronor respektive 47 833 000 kronor.

5.8.63 2:63 Enskilda utbildningsanordnare på högskoleområdet

Tabell 5.136 Anslagsutveckling 2:63 Enskilda utbildningsanordnare på högskoleområdet

Tusental kronor

2023	Utfall	3 851 722	Anslagssparande	9 764
2024	Anslag	4 041 143[1]	Utgiftsprognos	4 005 238
2025	**Förslag**	**4 210 776**		
2026	Beräknat	4 336 151[2]		
2027	Beräknat	4 412 289[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 4 253 407 tkr i 2025 års prisnivå.

[3] Motsvarar 4 260 264 tkr i 2025 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till enskilda utbildningsanordnare för ersättning för högskoleutbildning på grundnivå och avancerad nivå, behörighetsgivande och högskoleintroducerande utbildning. Anslaget får även användas för utgifter för statsbidrag till forskning och utbildning på forskarnivå.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 5.137 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 2:63 Enskilda utbildningsanordnare på högskoleområdet

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**4 041 143**	**4 041 143**	**4 041 143**
Pris- och löneomräkning[2]	139 237	220 562	288 411
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	30 396	74 446	82 735
varav BP25[3]	*19 305*	*61 505*	*60 905*
– Omfördelning takbelopp: fördelning per lärosäte	*-1 100*	*-2 300*	*-2 900*
– Utbildningsplatser till Handelshögskolan i Stockholm	*16 000*	*19 400*	*19 400*
– Mervärdesskattekostnader för Handelshögskolan i Stockholm		*40 000*	*40 000*
– Utökad satsning kort KPU	*4 405*	*4 405*	*4 405*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**4 210 776**	**4 336 151**	**4 412 289**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2024. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2026–2027 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Anslaget ökas med 16 000 000 kronor 2025 och beräknas öka med 19 400 000 kronor fr.o.m. 2026 för ökat bidrag till utbildning på grund- och avancerad nivå vid Handelshögskolan i Stockholm. Anslaget beräknas öka med 40 000 000 kronor fr.o.m. 2026 för ökade utgifter för mervärdeskattekostnader för enskilda

utbildningsanordnare. Inom ramen för ökningen avser regeringen att i dialog med Handelshögskolan i Stockholm utforma en modell för ersättning för mervärdesskattekostnader till lärosätet. I detta ingår att överväga vilka förändringar i regleringen som föranleds av det ökade statliga åtagandet. För satsningen på kortare kompletterande pedagogisk utbildning vid Stiftelsen Högskolan i Jönköping ökas anslaget med 4 405 000 kronor fr.o.m. 2025. Till följd av omfördelning av takbelopp minskas anslaget med 1 100 000 kronor 2025. Av samma anledning beräknas anslaget minska med 2 300 000 kronor 2026 och med 2 900 000 kronor fr.o.m. 2027.

Regeringen föreslår att 4 210 776 000 kronor anvisas under anslaget 2:63 *Enskilda utbildningsanordnare på högskoleområdet* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 4 336 151 000 kronor respektive 4 412 289 000 kronor.

Fördelning på anslagsposter

Beräknade bidrag för de enskilda utbildningsanordnare som erhåller bidrag från anslaget framgår av tabell 5.138. I det beräknade bidraget för 2025 till Chalmers Tekniska Högskola Aktiebolag för utbildning på grundnivå och avancerad nivå ingår medel till särskilda åtaganden avseende bidrag för utrustning m.m. till sjöbefälsutbildningen och bidrag för studenthälsa. Av det beräknade bidraget till Stiftelsen Högskolan i Jönköping för utbildning på grundnivå och avancerad nivå ingår medel för studenthälsa.

Mervärdesskattekostnader för enskilda utbildningsanordnare

Under anslagsposten har mervärdesskattekostnader beräknats för Stiftelsen Chalmers Tekniska Högskola, Chalmers Tekniska Högskola Aktiebolag och Stiftelsen Högskolan i Jönköping i enlighet med de ramavtal som har ingåtts mellan staten, stiftelsen och bolaget respektive staten och stiftelsen. Syftet är att garantera konkurrensneutralitet gentemot statliga universitet och högskolor. Under anslagsposten har även medel beräknats för höjda kostnader för mervärdesskatt inom utbildningen för övriga enskilda utbildningsanordnare som tilldelas bidrag från detta anslag.

För budgetåret 2023 anvisades 449 873 000 kronor när det gäller ersättning för mervärdesskattekostnader. Det sammanlagda beloppet som utbetalades för 2023 var 453 009 667 kronor. Enligt prognoser kommer de samlade utgifterna för mervärdesskattekostnader 2024 att uppgå till 436 572 000 kronor.

Tabell 5.138 Beräknad fördelning per anslagspost

Tusental kronor

Anslagspost	2025	2026	2027
Chalmers Tekniska Högskola Aktiebolag	**2 261 707**	**2 318 601**	**2 363 284**
- Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	1 167 633	1 203 238	1 230 258
- Forskning och utbildning på forskarnivå	1 094 074	1 115 363	1 133 026
Handelshögskolan i Stockholm	131 789	134 684	137 148
Stiftelsen Högskolan i Jönköping	**833 961**	**844 772**	**857 592**
- Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	676 535	684 283	694 561
- Forskning och utbildning på forskarnivå	157 426	160 489	163 031
Enskilda Högskolan Stockholm AB	23 802	24 265	24 649
Akademi för Ledarskap och Teologi	9 280	9 461	9 611
Johannelunds teologiska högskola AB	7 850	8 003	8 130
Stiftelsen Stockholms Musikpedagogiska Institut	14 547	14 830	15 065
Ericastiftelsen	8 730	8 900	9 041
Marie Cederschiöld högskola AB	147 113	148 285	150 625

Anslagspost	2025	2026	2027
Stiftelsen Röda Korsets Högskola	115 588	116 413	118 247
Sophiahemmet, Ideell förening	125 952	127 157	129 165
Beckmans skola Aktiebolag	36 457	37 166	37 755
Newmaninstitutet AB	7 248	7 389	7 506
Brunnsviks folkhögskola	7 509	7 655	7 776
Mervärdesskattekostnader för enskilda utbildningsanordnare	479 243	528 570	536 695
Summa	**4 210 776**	**4 336 151**	**4 412 289**

5.8.64 2:64 Särskilda utgifter inom universitet och högskolor

Tabell 5.139 Anslagsutveckling 2:64 Särskilda utgifter inom universitet och högskolor

Tusental kronor

2023	Utfall	775 184	Anslagssparande	244 577
2024	Anslag	928 935[1]	Utgiftsprognos	909 726
2025	**Förslag**	**1 332 722**		
2026	Beräknat	1 669 219		
2027	Beräknat	1 906 769		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för särskilda insatser för högskoleutbildning och forskning inom högskoleområdet. Anslaget får även användas för utgifter i fråga om bidrag till statliga universitet och högskolor, enskilda utbildningsanordnare av högskoleutbildning, samt statliga myndigheter och andra organisationer med anknytning till högskoleområdet.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 5.140 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 2:64 Särskilda utgifter inom universitet och högskolor

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**928 935**	**928 935**	**928 935**
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	363 987	620 484	858 034
varav BP25	*485 987*	*835 987*	*1 042 987*
– T12 i läkarutbildningen			*-220 000*
– Omfördelning takbelopp: fördelning per lärosäte	*100 000*	*200 000*	*250 000*
– Forsknings- och innovationspolitiska propositionen	*377 000*	*627 000*	*1 004 000*
– Utökad satsning kort KPU: kvalitetssatsning	*8 987*	*8 987*	*8 987*
Överföring till/från andra anslag	-200	119 800	119 800
Övrigt	40 000		
Förslag/beräknat anslag	**1 332 722**	**1 669 219**	**1 906 769**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Inom ramen för den forsknings- och innovationspolitiska propositionen ökas anslaget med 377 000 000 kronor 2025 för en förstärkning av universitets och högskolors anslag för forskning och utbildning på forskarnivå. Av samma anledning beräknas anslaget öka med 627 000 000 kronor 2026, 1 004 000 000 kronor 2027 och med

1 632 000 000 kronor fr.o.m. 2028. Anslaget ökas vidare med 100 000 000 kronor 2025 och beräknas öka med 200 000 000 kronor 2026 och med 250 000 000 fr.o.m. 2027 till följd av att den omfördelning av takbelopp som i budgetpropositionen för 2024 har beräknats på anslaget nu fördelas till berörda universitet och högskolor. Anslaget beräknas minska med 220 000 000 kronor fr.o.m. 2027 till följd av att de medel som i tidigare budgetpropositioner beräknats för att finansiera den förlängda läkarutbildningen fördelas till berörda anslag. Anslaget ökas med 8 987 000 kronor 2025 för satsning på ökad kvalitet inom kort KPU samt för att möjliggöra ökat bidrag till Teach for Sweden. För 2026 och 2027 beräknas anslaget öka med motsvarande belopp för dessa satsningar. Anslaget minskas med 200 000 kronor fr.o.m. 2025 då medel för medlemsavgiften i kvalitetsnätverket European Quality Assurance Register for Higher Education (EQAR) överförs till anslaget 2:67 *Särskilda bidrag inom högskoleområdet*.

Regeringen föreslår att 1 332 722 000 kronor anvisas under anslaget 2:64 *Särskilda utgifter inom universitet och högskolor* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 1 669 219 000 kronor respektive 1 906 769 000 kronor.

Satsningar som finansieras under anslaget

Från anslaget finansieras bl.a. vissa särskilda utbildningsinsatser såsom vidareutbildning av obehöriga lärare (VAL), stöd till waldorflärarutbildningen och särskild KPU inklusive Teach for Sweden. För Teach for Sweden beräknas 15 900 000 kronor årligen 2025–2027. Inom anslaget finansieras också kompletterande utbildningar för personer med avslutad utländsk utbildning. Från anslaget fördelas även medel till övningsskolor, praktiknära forskning, universitetens innovationskontor, idébanksmedel till Chalmers Tekniska Högskola Aktiebolag, kulturskolekliv och till Svenska institutet för informationsinsatser och svenskundervisning i utlandet.

5.8.65 2:65 Särskilda medel till universitet och högskolor

Tabell 5.141 Anslagsutveckling 2:65 Särskilda medel till universitet och högskolor

Tusental kronor

2023	Utfall	566 118	Anslagssparande	12 900
2024	Anslag	636 143[1]	Utgiftsprognos	636 143
2025	**Förslag**	**703 061**		
2026	Beräknat	659 681[2]		
2027	Beräknat	669 180[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 647 093 tkr i 2025 års prisnivå.

[3] Motsvarar 646 124 tkr i 2025 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter vid universitet och högskolor för särskilda åtaganden och för utgifter för bidrag till insatser för ökad kvalitet i högskoleutbildning på grundnivå och avancerad nivå. Anslaget får även användas för kapitaltillskott för finansiering av idébanksmedel efter beslut av riksdagen i varje enskilt fall.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 5.142 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 2:65 Särskilda medel till universitet och högskolor

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**636 143**	**636 143**	**636 143**
Pris- och löneomräkning[2]	21 917	34 714	45 395
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	45 000	-11 180	-12 358
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**703 061**	**659 681**	**669 180**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2024. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2026–2027 är preliminär.

Regeringen föreslår att 703 061 000 kronor anvisas under anslaget 2:65 *Särskilda medel till universitet och högskolor* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 659 681 000 kronor respektive 669 180 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2025 för anslaget 2:65 *Särskilda medel till universitet och högskolor* besluta om kapitaltillskott till holdingbolag knutna till universitet för finansiering av idébanksmedel på högst 11 000 000 kronor.

Skälen för regeringens förslag: För att göra det möjligt att öka kommersialiseringen av forskningresultat bör uppbyggnad av idébanker fortsätta. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2025 för anslaget 2:65 *Särskilda medel till universitet och högskolor* besluta om kapitaltillskott till holdingbolag knutna till universitet för finansiering av idébanksmedel på högst 11 000 000 kronor.

Satsningar som finansieras under anslaget

Från anslaget finansieras bl.a. tandvårdscentraler, stöd till studenter med funktionshinder, tolk- och översättarutbildning, medel till studenthälsa och medel till korta kurser. Inom anslaget finansieras också medel till Cybercampus och utrustning till sjöfartsutbildning. Medel för att ansvara för en webbportal för studenthälsovården omfördelas från Stockholms universitet till Linköpings universitet. Medel under posten för Kammarkollegiet avser bidrag till Chalmers Tekniska Högskola Aktiebolag och Stiftelsen Högskolan i Jönköping. För att minska omfånget på budgetavsnittet redovisas ingen detaljerad tabell över fördelningen. Utöver de förändringar som aviserats i tidigare budgetpropositioner avser regeringen att göra fördelningen av medel till respektive lärosäte på samma sätt som tidigare år.

5.8.66 2:66 Ersättningar för klinisk utbildning och forskning

Tabell 5.143 Anslagsutveckling 2:66 Ersättningar för klinisk utbildning och forskning

Tusental kronor

2023	Utfall	2 815 236	Anslagssparande	
2024	Anslag	2 884 576[1]	Utgiftsprognos	2 884 576
2025	**Förslag**	**2 983 963**		
2026	Beräknat	3 042 013[2]		

2027	Beräknat	3 162 360[3]

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 2 983 963 tkr i 2025 års prisnivå.

[3] Motsvarar 3 053 401 tkr i 2025 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag enligt avtal mellan svenska staten och landsting om samarbete om högskoleutbildning av läkare, medicinsk forskning och utveckling av hälso- och sjukvården. Anslaget får även användas för utgifter för statsbidrag till landsting enligt avtal om samarbete om högskoleutbildning av tandläkare, odontologisk forskning och utveckling av tandvården.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 5.144 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 2:66 Ersättningar för klinisk utbildning och forskning

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**2 884 576**	**2 884 576**	**2 884 576**
Pris- och löneomräkning[2]	99 386	157 435	205 867
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder			71 917
varav BP25[3]			*71 917*
– T12 i läkarutbildningen			*71 917*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**2 983 963**	**3 042 013**	**3 162 360**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2024. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2026–2027 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Ett avtal om samarbete om utbildning av läkare, klinisk forskning och utveckling av hälso- och sjukvården, det s.k. ALF-avtalet, slöts 2014 mellan staten och företrädare för de sju berörda landstingen Stockholms läns landsting, Uppsala läns landsting, Östergötlands läns landsting, Skåne läns landsting, Västra Götalands läns landsting, Örebro läns landsting och Västerbottens läns landsting. Ett avtal om samarbete om grundutbildning av tandläkare, odontologisk forskning och utveckling av tandvården slöts 2004 mellan staten, Västra Götalands läns landsting och Västerbottens läns landsting (TUA-avtalet). Från och med 2020 ersattes beteckningen landsting med regioner.

Anslaget beräknas öka med 71 917 000 kronor fr.o.m. 2027 till följd av tillkommande studenter inom läkarutbildningen i och med att utbildningen förlängts

Regeringen föreslår att 2 983 963 000 kronor anvisas under anslaget 2:66 *Ersättningar för klinisk utbildning och forskning* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 3 042 013 000 kronor respektive 3 162 360 000 kronor.

Utgiftsutvecklingen

Enligt ALF-avtalet ersätter staten berörda regioner för medverkan i verksamhetsintegrerad utbildning av läkare per helårsstudent och för klinisk forskning. Fördelning enligt ALF-avtalet 2024 framgår av tabell 5.145.

Tabell 5.145 Fördelning av anslagsmedel 2025 för utbildning av läkare, klinisk forskning och utveckling av hälso- och sjukvården (ALF)

Tusental kr

Universitet	Ersättning för antal HST[1]	Grundbelopp för forskning	Ersättning kvalitet i klinisk forskning	SUMMA
Uppsala universitet	94 210	194 248	59 548	**348 006**
Lunds universitet	117 525	319 584	57 060	**494 169**
Göteborgs universitet	111 394	337 295	107 311	**556 000**
Umeå universitet	101 032	174 002	40 467	**315 501**
Linköpings universitet	104 313	133 513	23 838	**261 665**
Karolinska institutet	151 634	445 070	117 555	**714 259**
Örebro universitet	31 605	67 901	12 123	**111 629**
Summa	**711 713**	**1 671 613**	**417 903**	**2 801 229**

1 Ersättning per helårsstudent på läkarutbildningen som omfattas av anslaget 2:66 Ersättningar för klinisk utbildning och forskning beräknas för 2025 till 86 352 kronor.

Regeringen har vid beräkningen utgått från följande antal helårsstudenter på läkarutbildningen. Det ökade antalet helårsstudenter 2027 är en följd av att läkarutbildningen förlängts.

Tabell 5.146 Läkarutbildning som omfattas av anslaget 2:66 Ersättningar för klinisk utbildning och forskning

Helårsstudenter

Universitet	2025	2026	2027
Uppsala universitet	1 091	1 091	1 190
Lunds universitet	1 361	1 361	1 485
Göteborgs universitet	1 290	1 290	1 407
Umeå universitet	1 170	1 170	1 276
Linköpings universitet	1 208	1 208	1 318
Karolinska institutet	1 756	1 756	1 916
Örebro universitet	366	366	423
Summa	**8 242**	**8 242**	**9 015**

Enligt TUA-avtalet ersätter staten berörda regioner för medverkan i grundutbildning av tandläkare per helårsstudent, basorganisation och kliniskt inriktad odontologisk forskning. Fördelning enligt TUA-avtalet framgår av tabell 5.147

Tabell 5.147 Fördelning av anslagsmedel 2025 för grundutbildning av tandläkare, odontologisk forskning och utveckling av tandvården (TUA)

Tusental kr

Universitet	Ersättning för antal HST[1]	Ersättning för forskning och basorganisation	SUMMA
Göteborgs universitet	41 315	53 056	**94 371**
Umeå universitet	31 986	48 919	**80 905**
Summa	**73 301**	**101 974**	**175 276**

1 Ersättning per helårsstudent på tandläkarutbildningen som omfattas av anslaget 2:*66 Ersättningar för klinisk utbildning och forskning* beräknas för 2025 till 88 850 kronor.

Regeringen har vid beräkningen utgått från följande antal helårsstudenter på tandläkarutbildningen.

Tabell 5.148 Tandläkarutbildning som omfattas av anslaget 2:66 Ersättningar för klinisk utbildning och forskning

Helårsstudenter

Universitet	2025	2026	2027
Göteborgs universitet	465	465	465
Umeå universitet	360	360	360
Summa	**825**	**825**	**825**

5.8.67 2:67 Särskilda bidrag inom högskoleområdet

Tabell 5.149 Anslagsutveckling 2:67 Särskilda bidrag inom högskoleområdet

Tusental kronor

2023	Utfall	67 753	Anslagssparande	27
2024	Anslag	67 780[1]	Utgiftsprognos	67 780
2025	**Förslag**	**70 980**		
2026	Beräknat	50 980		
2027	Beräknat	50 980		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter i fråga om bidrag till statliga universitet och högskolor, enskilda utbildningsanordnare av högskoleutbildning, samt statliga myndigheter och andra organisationer med anknytning till högskoleområdet.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 5.150 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 2:67 Särskilda bidrag inom högskoleområdet

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**67 780**	**67 780**	**67 780**
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	3 000	-17 000	-17 000
varav BP25	*3 000*	*3 000*	*3 000*
– Ökat bidrag till Paideia	*3 000*	*3 000*	*3 000*
Överföring till/från andra anslag	200	200	200
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**70 980**	**50 980**	**50 980**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Anslaget ökas med 200 000 kronor fr.o.m. 2025 då medel för medlemsavgiften i kvalitetsnärverket European Quality Assurance Register for Higher Education (EQAR) överförs till anslaget från anslaget 2:64 *Särskilda utgifter inom universitet och högskolor*.

Anslaget ökas med 3 000 000 kronor 2025 för att möjliggöra ett ökat stöd till Paideia, ett fristående institut för judiska studier, för fortsatt arbete med utbildning och forskning. För 2026 och 2027 beräknas anslaget öka med motsvarande belopp.

Regeringen föreslår att 70 980 000 kronor anvisas under anslaget 2:67 *Särskilda bidrag inom högskoleområdet* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 50 980 000 kronor respektive 50 980 000 kronor.

6 Forskning

6.1 Mål för området

I den forsknings- och innovationspolitiska propositionen Forskning, frihet, framtid – kunskap och innovation för Sverige (prop. 2020/21:60) presenterades mål och delmål för forskningspolitiken. Målet för forskningspolitiken är att Sverige ska vara ett av världens främsta forsknings- och innovationsländer och en ledande kunskapsnation, där högkvalitativ forskning, högre utbildning och innovation leder till samhällets utveckling och välfärd, näringslivets konkurrenskraft och svarar mot de samhällsutmaningar vi står inför, både i Sverige och globalt.

Följande uppföljningsbara delmål har pekats ut för tioårsperioden 2017–2026:

- Sverige ska vara ett internationellt attraktivt land för investeringar i forskning och utveckling. De offentliga och privata investeringarna i forskning och utveckling bör även i fortsättningen överskrida EU:s mål.
- En övergripande kvalitetsförstärkning av forskningen ska ske och jämställdheten ska öka.
- Samverkan och samhällspåverkan ska öka.

Ovanstående mål inbegriper även forskningspolitik inom utgiftsområdena 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg, 20 Klimat, miljö och natur, 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel samt 24 Näringsliv.

6.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

De indikatorer för forskning som används för att redovisa resultaten inom verksamhetsområdet är följande:

- finansiering av forskning och utveckling
- andel forskare i befolkningen
- antal vetenskapliga artiklar per miljon invånare
- andel artiklar med svenska författare som tillhör de tio procent högst citerade inom sina respektive områden
- könsfördelning för professorer, lektorer och meriteringsanställda.

Statistiska centralbyrån (SCB) publicerar årliga beräkningar av de statliga anslagen för forskning och utveckling (FoU) och vartannat år beräkningar för avsättningar vid universitet och högskolor, inom näringslivet och offentlig sektor samt översiktliga prognoser åren däremellan. OECD publicerar vartannat år rapporten Science, Technology and Innovation Outlook med data inklusive landsjämförelser inom området. Under resultatredovisningen nedan anges senast tillgängliga data.

Sverige jämförs med de nordiska grannländerna (Danmark, Finland och Norge), liknande forskningsnationer i Europa (Nederländerna och Schweiz) och andra forskningsintensiva länder i världen (Kina, Storbritannien och USA).

6.3 Resultatredovisning

6.3.1 Finansiering av forskning och utveckling ökar något i Sverige

Ett av de uppföljningsbara målen är att Sverige ska vara ett internationellt attraktivt land för investeringar i forskning och utveckling. Detta kan bl.a. mätas genom storleken på finansiering av FoU. Vidare bör de offentliga och privata investeringarna i forskning och utveckling överskrida EU:s mål på 3 procent av bruttonationalprodukt (BNP).

Indikator: Finansiering av forskning och utveckling

De totala utgifterna för FoU i Sverige uppgick 2023 till ca 221,8 miljarder kronor vilket är en ökning jämfört med 2022 med cirka 5,9 miljarder kronor i fasta priser. Det motsvarar 3,57 procent av BNP vilket innebär en ökning med 0,1 procent sedan 2022. Sveriges finansiering av forskning och utveckling översteg därmed EU:s mål på 3 procent av BNP.

Diagram 6.1 Forskning- och utvecklingskostnader som andel av BNP

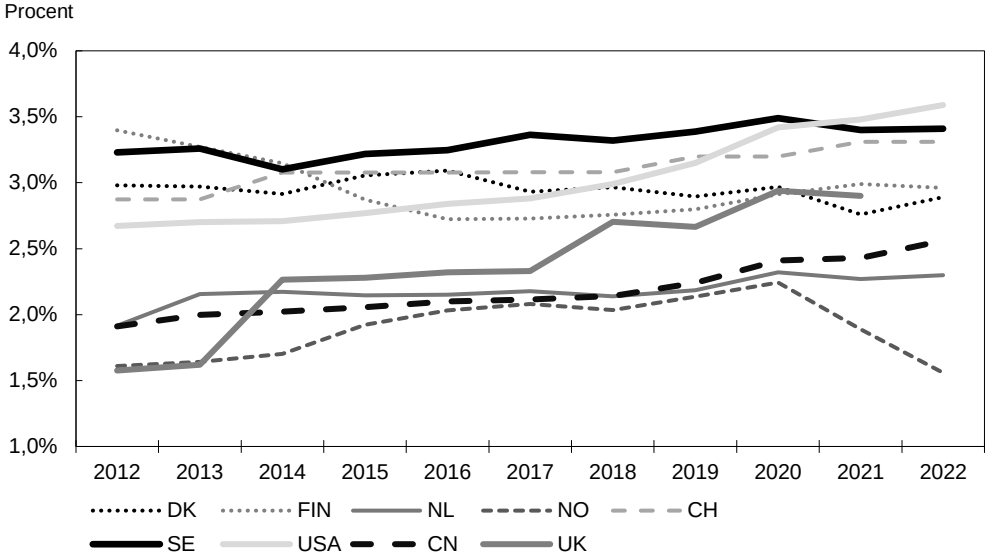

Anm.: Avser aktuellt år eller närmast tillgängliga. Data för Storbritannien 2022 är inte tillgängligt.
Källa: Vetenskapsrådet och OECD.

I internationell jämförelse ligger Sverige bland de främsta länder när det gäller investeringar i FoU. I diagram 6.1 visas investeringar i FoU för det urval av länder som gjorts. Forskningsintensiva länder såsom Storbritannien och USA har gjort betydande investeringar sedan 2010. Den utvecklingen har inte skett i Sverige i samma omfattning.

De statliga anslagen för FoU uppgår 2024 till 48,2 miljarder kronor enligt SCB:s statsbudgetanalys. Förutom de statliga anslagen fördelas medel från de forskningsstiftelser som bildades med löntagarfondsmedel. Under 2023 omfattade dessa 1,3 miljarder kronor. Av bidragen från EU:s forskningsmedel har 2,2 miljarder kronor fördelats 2023 till projekt vid svenska universitet och högskolor, vilket är en ökning med ca 0,2 miljarder kronor sedan 2022. Enligt SCB:s preliminära data för FoU i Sverige avsatte kommuner och regioner ca 5,5 miljarder kronor för FoU under 2023, vilket är en ökning med knappt 0,3 miljarder kronor jämfört med 2022 mätt i fasta priser.

Det svenska näringslivet tillhör de mest FoU-intensiva i världen. SCB uppskattar att företagens investeringar i FoU 2023 uppgick till 164,2 miljarder kronor. Det motsvarar en andel av BNP på 2,6 procent. År 2023 uppgick utgifterna för FoU inom universitet och högskolor till 48 miljarder kronor, inom övrig offentlig sektor till 9,1 miljarder kronor och inom den privata icke-vinstdrivande sektorn till 0,4 miljarder kronor.

6.3.2 Fördelning av statliga medel till forskning

Av de totala statliga FoU-medlen för 2024 om 48,2 miljarder kronor tilldelades universitet och högskolor 21 miljarder kronor som direkta forskningsanslag. De fyra forskningsfinansiärerna Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd (Forte), Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggnad (Formas), Verket för innovationssystem (Vinnova) och Vetenskapsrådet tilldelades sammantaget 14 miljarder kronor 2024. FoU-medlen har ökat med 1,4 miljarder kronor jämfört med 2023, se tabell 6.1 nedan. Statlig finansiering av FoU för försvarsändamål är det område som ökat mest.

Tabell 6.1 Medel för forskning från statsbudgeten efter mottagare

Miljarder kronor i löpande priser

Mottagare	2023	2024
Universitet och högskolor[1]	20,0	21,0
Vetenskapsrådet	7,4	7,9
Vinnova	3,4	3,5
Formas	1,8	1,8
Forte	0,8	0,8
Statens energimyndighet	1,4	1,4
Övriga myndigheter[2]	12,0	11,8
Totalt	**46,8**	**48,2**

Källor: Budgetpropositioner och regleringsbrev.
[1] Avser i denna proposition samtliga universitet och högskolor.
[2] Övriga myndigheter innefattar Försvarsmakten, Sida, Trafikverket, MSB, Naturvårdsverket m.fl.

6.3.3 Förutsättningar för svensk forskning i internationell jämförelse

Nedan redovisas utvecklingen och måluppfyllelsen när det gäller förutsättningar för forskning genom andel forskare i befolkningen och antalet vetenskapliga artiklar som publiceras med författare verksamma i Sverige.

Indikator: Andel forskare i befolkningen

Andelen forskare är en indikator som visar på förutsättningar för forskning i Sverige. Sverige utmärker sig med en hög andel forskare och var ett av fem toppländer 2020 enligt Världsbanken med 8 130 forskare per miljoner invånare. Högst andel forskare i relation till befolkningen har Sydkorea, följt av Sverige, Finland, Danmark och Norge. Sverige har en högre andel forskare jämfört Nederländerna och Schweiz. År 2023 var enligt SCB antalet forskande heltidsekvivalenter i Sverige 106 807, vilket är en ökning med ca 1 100 heltidsekvivalenter sedan 2022. En stor andel av forskarna är sysselsatta inom företagssektorn med 79 091 heltidsekvivalenter för 2023. Den forskande personalen inom högskolesektorn har under det senaste året ökat med drygt 600 personer, till ca 21 589 heltidsekvivalenter 2023.

Indikator: Antal vetenskapliga artiklar per miljon invånare

Andelen artiklar som publiceras är också en indikator som visar på förutsättningar för forskning i Sverige. Sverige, Danmark och Schweiz är jämförbara länder i avsättningar

till FoU och hör till de länder i världen som producerar flest artiklar per miljon invånare. Svenska forskare publicerade 1 715 (1 700) artiklar per miljon invånare 2023 (2022 inom parentes). Med samma mått mätt publicerade forskare i Danmark 2 155 artiklar respektive i Schweiz 2 042 artiklar vardera 2023. Även Norge, med 2 024 artiklar publicerad 2023 fler artiklar än Sverige räknat per miljon invånare. Andra jämförbara länder är Finland som publicerade ca 1 710 artiklar och Nederländerna som publicerade 1 551 artiklar per miljon invånare, se diagram 6.2 nedan.

Diagram 6.2 Antal vetenskapliga artiklar per miljon invånare som ett mått på vetenskaplig produktivitet i Sverige jämfört med andra länder

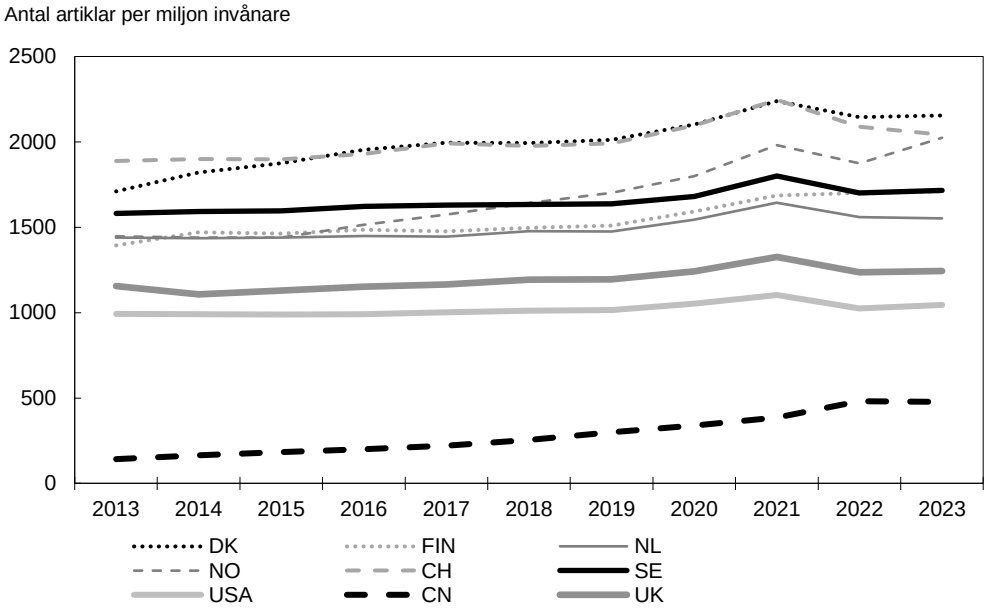

Källa: Vetenskapsrådet och Världsbanken.

Totalt sett publicerades störst antal artiklar i Kina, 675 034 artiklar 2023, vilket fördelat per miljon invånare är 478 artiklar. Det land som publicerade näst flest är USA, 350 482 artiklar, drygt 1 040 artiklar per miljon invånare. Bland de mest forskningsintensiva länderna i världen har Storbritannien flest artiklar per miljon invånare, 1 244 artiklar per miljon invånare.

Det område som flest artiklar i Sverige publiceras inom är medicin, där antalet 2022 uppgick till knappt 708 artiklar per miljon invånare. Därefter följer samhällsvetenskap med 315 artiklar per miljon invånare. Inom teknik och naturvetenskap publicerades 269 respektive 266 artiklar per miljon invånare 2023.

6.3.4 Den svenska forskningens vetenskapliga genomslag har sjunkit något det senaste decenniet

Som mått på vetenskapligt genomslag redovisas andelen vetenskapliga artiklar från forskare i Sverige som är bland de 10 procent högst citerade inom sina respektive områden och hur detta har förändrats.

Indikator: Andel artiklar med svenska författare som tillhör de tio procent högst citerade inom sina respektive områden

Andelen vetenskapliga artiklar som är bland de 10 procent högst citerade är en indikator som visar på vetenskapligt genomslag för forskning genomförd i Sverige. Andelen från Sverige uppgick 2022 till 11 procent, vilket är en svag minskning jämfört med 2012. Sverige ligger på en något högre nivå än Norge och Finland, men lägre än

övriga jämförda länder (se tabell 6.2). En majoritet av dessa länder har dock också sjunkit det senaste decenniet då Kina har ökat sitt genomslag markant.

Tabell 6.2 Andel vetenskapliga artiklar som är bland de 10 procent högst citerade

Procent

	2012	2022
Storbritannien	14,4	14,0
Schweiz	15,3	13,0
Nederländerna	15,5	13,6
Kina	8,9	12,3
USA	15,0	12,0
Danmark	14,1	11,7
Sverige	11,8	11,0
Norge	10,9	10,9
Finland	10,6	10,6

Källa: Vetenskapsrådet.

6.3.5 Jämställdhet inom forskningen

Indikator: Könsfördelning för professorer, lektorer och meriteringsanställda

Jämställdhet inom forskningen vid universitet och högskolor kan bl.a. mätas genom andelen kvinnor och män som är anställda som professorer, lektorer och i meriteringsanställningar, dvs. forskarassistenter, biträdande lektorer och postdoktorer.

Det senaste decenniet har andelen kvinnor bland den forskande och undervisande personalen ökat inom i stort sett alla anställningskategorier och forskningsämnesområden. 2023 var 48 procent kvinnor och 52 procent män. Av professorerna var 33 procent kvinnor och 67 procent män 2023, vilket är en procents förändring jämfört med 2022. Professorer är den anställningskategori där könsfördelningen har ändrats mest sedan 2012, då andelen professorer som är kvinnor var 24 procent. Även andelen kvinnor som är lektorer har ökat med en procent jämfört med 2022 och uppgår 2023 till 49 procent. I kategorin meriteringsanställningar är andelen kvinnor 45 procent och andelen män 55 procent 2023, vilket är samma fördelning som 2022. Rekryteringsmålet för perioden 2021–2023 är att hälften av de nyrekryterade professorerna vid universitet och högskolor ska vara kvinnor 2030.

Jämställdhetsintegrering

Vetenskapsrådet ska stödja den forskning som har högst vetenskaplig kvalitet och som bäst främjar förnyelse samt de allra bästa forskarna. I Jämställdhetsperspektivet är till stora delar fortsatt väl integrerat i Vetenskapsrådets verksamhet. Under året har myndigheten utvecklat sina riktlinjer för jämställdhet i forskningsfinansieringsprocessen med den övergripande målsättningen att säkerställa att beredningen av ansökningar om forskningsmedel är jämställd.

Vidare har myndigheten i en rapport sammanställt resultatet av jämställdhetsobservationer i ett urval beredningsgrupper med syftet att användas för diskussion och utveckling som kan bidra till kvalitetsförbättringar i myndighetens processer.

Beviljandegraden för Vetenskapsrådets forskningsmedel inom olika ämnesområden är fortsatt tämligen jämn mellan könen inom de respektive forskningsämnesområdena. För det totala antalet ansökningar är beviljandegraden 18 procent för kvinnor och 20 procent för män. Inom humaniora och samhällsvetenskap ligger beviljandegraden på

11 procent för såväl kvinnor som män. Inom medicin och hälsa ligger beviljandegraden på 24 procent för kvinnor och 26 procent för män och inom naturvetenskap och teknikvetenskap på 25 procent för kvinnor och 22 procent för män. För vissa områden, såsom utbildningsvetenskap, konstnärlig forskning och klinisk behandlingsforskning, varierar siffrorna mer mellan åren, vilket i huvudsak beror på förhållandevis få ansökningar.

6.3.6 Forskning för att möta samhällets utmaningar

Satsningar på forskning om nationella och globala samhällsutmaningar gjordes i den forsknings- och innovationspolitiska propositionen 2020, Forskning, Frihet, framtid – kunskap och innovation för Sverige (prop. 2020/21:60). Nedan redovisas vissa satsningar som genomförs för att möta samhällsutmaningarna, såväl nationella som internationella. Redovisningar finns även inom utgiftsområdena 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg avsnitt 8, 20 Klimat, miljö och natur avsnitt 4.3.2, 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel avsnitt 2.8.2 samt 24 Näringsliv avsnitt 3.3.2.

Regeringen har inrättat 13 nationella forskningsprogram, varav Vetenskapsrådet ansvarar för 6. Dessa program är omfattande, tioåriga initiativ som syftar till att samordna forskningen inom specifika områden. Varje program sammanför forskningsfinansiärer, forskare och samhällsaktörer för att gemensamt öka möjligheterna att lösa de samhällsutmaningar som regeringen har identifierat. Programmen främjar tvärvetenskaplig forskning och syftar också till att stärka kopplingen mellan forskning och högre utbildning samt internationella forskningssamarbeten.

Det nationella forskningsprogrammet antibiotikaresistens har stöttat yngre forskare genom etablerings- och konsolideringsbidrag samt möjliggjort forskning i klinisk miljö. En strategisk forskningsagenda är under uppdatering för att identifiera kunskapsluckor och forskningsbehov. Det har genomförts EU-högnivåmöten och samarbete internationellt för att främja innovativa lösningar för diagnostik och övervakning av antimikrobiell resistens.

Forskningsprogrammet om brottslighet har identifierat tre centrala aktiviteter: skapa mötesplatser för forskare och praktiker, initiera forskning och stödja forskningsfältets långsiktiga utveckling. En seminarieverksamhet och kunskapsöversikter om ungdomsbrottslighet och kriminella nätverk har påbörjats. Bidrag till forskning om brottslighet beviljades till sju projekt.

Programmet digitaliseringens samhällskonsekvenser har publicerat en strategisk forskningsagenda och samarbetat med Internetstiftelsen för att främja spridning av forskning. En utlysning för forskningsmiljöer resulterade i sex beviljade bidrag. Forskningsöversikter och kartläggningar av kunskapsluckor inom digitaliseringens effekter har också genomförts.

Inom programmet migration och integration har projektbidrag beviljades till 13 ansökningar. Programmet har bidragit till nordiska och internationella forskningsprogram och arrangerat en tvärvetenskaplig konferens. Ett webbinarium och policy briefs om integration och utbildning har producerats, med fokus på ungas integration och civilsamhällets roll.

En strategisk forskningsagenda om segregation har publicerats. Vetenskapsrådet tar fram årliga kunskapsöversikter och seminarier om segregation. Bidrag om 88 miljoner kronor har beviljats till fem forskningsmiljöer.

En strategisk forskningsagenda för virus och pandemier har publicerats för att hantera både pandemier och mellanpandemiska perioder. En akutplan för snabb forskning vid

pandemihot har utvecklats. Projektbidrag för forskning om virus och pandemier har beviljats för att täcka grundläggande mekanismer till medicinska interventioner.

Vetenskapsrådet bidrar även till att vidareutveckla en infrastruktur som skapar förutsättningar för att bedriva kliniska studier med hög kvalitet inom den svenska hälso- och sjukvården. Insatserna görs främst inom ramen för Kliniska Studier Sverige, som är ett samarbete mellan Sveriges sex samverkansregioner för hälso- och sjukvård. Via samarbetets sex regionala noder vidareutvecklas såväl nationell samordning i gemensamma utvecklingsfrågor som processer och funktioner i respektive sjukvårdsregion. Noderna utvecklar och erbjuder stöd till forskare, forskningspersonal och life science-företag, i enlighet med flera av målsättningarna i den nationella strategin för life science. Under 2023 har Vetenskapsrådet finansierat noderna med två olika typer av stöd, driftsbidrag och samverkansbidrag.

6.3.7 Forskningssamarbete inom EU

Ramprogrammet för forskning och innovation, Horisont Europa, pågår mellan 2021 och 2027 och har en total budget på ca 94 miljarder euro för sjuårsperioden. En ny strategisk plan för Horisont Europa 2025–2027 förhandlades under 2023. I och med antagandet av den strategiska planen för 2025–2027, utökades de 49 pågående europeiska partnerskapen med nio nya som kommer att implementeras under 2025 och 2026. Bland de 22 pågående partnerskapen som medlemsländerna kan välja att delta i och koordinera har Sverige valt att delta i 21 partnerskap.

Av den tillgängliga budgeten för programmet har svenska organisationer hittills kontrakterat 3,4 procent av samtliga beviljade medel i Horisont Europa, vilket motsvarar ca 1 022,2 miljoner euro, och haft 1 994 deltaganden i europeiska projekt. Sverige ligger därmed på tionde plats bland deltagande länder utifrån beviljade medel, vilket är en försämring med en placering från tidigare år. Det mest omfattande svenska deltagandet i Horisont Europa står lärosätena för och som har tilldelats 59,6 procent av de medel (netto) som hittills beviljats till Sverige.

En andel av budgeten inom programmets pelare två, Globala utmaningar och europeisk industriell konkurrenskraft, ska implementeras genom fem uppdrag, så kallade missions. När man betraktar deltagande i missions som instrument ligger Sverige på nionde plats, vad gäller att få finansiering. Svenska aktörer har under 2023 mottagit 22,9 miljoner euro i nettomedfinansiering, motsvarande 3,4 procent av den totala nettomedfinansieringen som har tilldelats projekt inom missions i öppen konkurrens.

Under 2023 antogs ändringen av förordning (EU) 2021/2085 om bildande av gemensamma företag inom ramen för Horisont Europa, vad gäller det gemensamma företaget för halvledare. Det gemensamma företaget är ett europeiskt trepartspartnerskap som ska främja utvecklingen och införandet av teknik och system med avancerade nanoelektroniska chip som tillverkas i Europa. Det svenska deltagandet innebär finansiering av svenska aktörers deltagande i programmets initiativ, t.ex. samverkansprojekt och kompetenscenter.

6.3.8 Rymdforskning och rymdverksamhet

Rymdverksamhet är internationell

Svensk rymdforskning och rymdindustri håller hög internationell klass, vilket bl.a. illustreras av att Sverige och svenska aktörer är efterfrågade i internationella och bilaterala rymdsamarbeten. En stor del av de svenska statliga satsningarna på rymdverksamhet finansierar projekt som genomförs i internationella samarbeten. Forsk-

ningsresultat och dess tillämpningar är ofta av globalt intresse. Sverige deltar i både EU:s och den europeiska rymdorganisationens (ESA) rymdprogram som bidrar till samhällsnytta genom forskning och olika tjänster.

I april 2023 gav regeringen Rymdstyrelsen i uppdrag att inom ramen för deltagandet i den europeiska rymdorganisationen ESA samordna och möjliggöra att en svensk projektastronaut får delta i en rymdfärd till den internationella rymdstationen. Därmed kunde Rymdstyrelsen och ESA ingå en avsiktsförklaring med det amerikanska företaget Axiom Space om deltagande i en planerad rymdfärd som senare genomfördes i januari 2024. På den internationella rymdstationen utfördes två svenska experiment, ett om stamceller för Uppsala universitet och ett om ergonomi för Kungl. Tekniska högskolan (KTH) samt ett tjugotal internationella experiment inom materialfysik, life science och bioteknologi.

Strategi för svensk rymdverksamhet

Den nationella strategin för svensk rymdverksamhet (skr. 2017/18:259) innehåller långsiktiga strategiska mål för att stärka svensk rymdverksamhet. Genomförande av rymdstrategin har fortsatt under 2023 och 2024, exempelvis när det gäller informationsspridning om rymddata och innovationsfrämjande insatser för användningen av sådan data. Sverige är genom Rymdstyrelsen och Totalförsvarets forskningsinstitut med i EU:s program för rymdövervakning och spårning (Space Surveillance and Tracking) genom ett regeringsuppdrag (U2022/03185) sedan hösten 2022 där de bidrar med analyskapacitet. Strategin framhåller även vikten av rymdforskning bl.a. för att bättre kunna studera jorden, och den svenska forskningssatelliten MATS som sändes upp i november 2022. MATS har under 2023 och 2024 levererat värdefulla mätningar och data för jordens övre atmosfär. Detta bidrar till grundforskning om dynamiken i mesosfären, vilket kommer att öka förståelsen för det globala klimatsystemet och klimatförändringarna. ESA-projektet Arctic Weather Satellite startade på initiativ av Sverige och leds av OHB Sweden AB. Satelliten färdigställdes under 2023 och sändes upp från USA i augusti 2024.

Utveckling av Esrange för rymdverksamhet

Utvecklingen av forskningsinfrastrukturen vid rymdbasen Esrange, som den nationella rymdstrategin anger som en viktig satsning, fortsätter. Konstruktionen av en ny uppskjutningsanläggning som möjliggör uppskjutningar av satelliter till omloppsbana kunde invigas i samband med Europeiska kommissionens besök i Kiruna i januari 2023 i början av det svenska EU-ordförandeskapet. Under 2023 och 2024 har arbetet fortsatt för att anläggningen ska kunna bli operationell 2025. Den testbädd som öppnades 2020 för test- och utvecklingsverksamhet vid Esrange inom återanvändningsbar uppskjutningsteknik och för teknikdemonstrationer har sedan dess varit väl belagd med internationella kunder som utför tester. Inom det nationella ballong- och raketprogrammet genomförs projekt vid Esrange av betydelse bl.a. för klimatforskning.

6.3.9 Forskningens infrastruktur

Forskarsamhällets behov av infrastruktur förändras

Med forskningens infrastruktur avses t.ex. forskningsanläggningar, superdatorer, bibliotek och databaser. God tillgång till forskningsinfrastruktur är en förutsättning för att bedriva forskning av hög kvalitet. Vetenskapliga framsteg och teknikutveckling gör att forskarsamhällets krav på forskningsinfrastruktur förändras över tid.

De stora forskningsinfrastrukturerna i Sverige, såsom den europeiska spallationskällan ESS, SciLifeLab, synkrotronen MAX IV och lagrings- och beräkningsinfrastrukturen NAISS, är centrala för svensk forsknings internationella konkurrenskraft. Detta bekräftades i juni 2023, när en högnivåkonferens om forskningsinfrastrukturer och forskningsdata, arrangerades i Lund inom ramen för det svenska ordförandeskapet i EU.

Vetenskapsrådets guide till forskningsinfrastrukturen 2023 redovisar behov av framtida satsningar på forskningsinfrastruktur. Här understryks att behovet av e-infrastruktur är stort idag och kommer att öka framöver. Det innefattar bland annat tillgång till beräkningsresurser, lagring av data, tillgängliggörande av data och utveckling av användarstöd. Flera svåra frågor har under året hanterats i de internationella forskningsinfrastrukturer som Vetenskapsrådet eller Sverige är medlem i. Exempel inkluderar hantering av Rysslands delägarskap i vissa av infrastrukturerna samt fördyringar på grund av den svaga kronkursen, inflation och höga energipriser.

Sedan 2022 ska de som beviljats bidrag inom Vetenskapsrådets utlysning Forskningsinfrastruktur av nationellt intresse inkomma med en jämställdhetsplan. I planen ska de beskriva bl.a. hur infrastrukturen avser att arbeta för att öka medvetenheten om vikten av jämställdhet inom den egna verksamheten.

Flera forskningsinfrastrukturer fortsätter att utvecklas

Användningen av MAX IV ökar

MAX IV är en synkrotronljusanläggning för material- och livsvetenskaplig forskning som i dag har 16 instrument, s.k. strålrör. MAX IV ger ett intensivt röntgenljus, som gör det möjligt att se extremt små detaljer och strukturer i olika material. Experimenttid tilldelas i konkurrens och vetenskaplig excellens prioriteras.

Under 2023 har MAX IV gjort ett betydande vetenskapligt avtryck, och antalet användare ökade med ca 30 procent i förhållande till året innan. Antalet vetenskapliga publikationer som baserats på forskning vid MAX IV var ca 150, en ökning med 51 procent. Forskningen kan ofta kopplas till FN:s globala hållbarhetsmål, och har t.ex. handlat om avgaspartiklars storlek vilket kan ge kunskap om katalysatorers effektivitet.

Den europeiska neutronkällan, ESS

ESS är en forskningsanläggning i Lund baserad på världens mest kraftfulla neutronkälla. ESS kommer att generera upp till 100 gånger fler neutroner för forskning än dagens liknande anläggningar. Under 2023 har flera viktiga komponenter testats och ESS förbereds nu för att kunna starta provdrift. Installation av vetenskaplig utrustning pågår inför 2028, då anläggningen beräknas öppna för forskning.

SciLifeLab är ett nav inom livsvetenskaplig forskning

SciLifeLab är ett nationellt centrum för livsvetenskaplig forskning med flera anknutna universitet. Under 2023 har SciLifeLab bl.a. utvecklat kapaciteten inom laboratorieberedskap för pandemier och inom datadriven livsvetenskaplig forskning. Forskningsinfrastrukturen gav stöd till drygt 4 000 forskningsprojekt fördelade på ca 1800 unika användare.

Stöd för registerbaserad forskning

För att stödja registerbaserad forskning har Vetenskapsrådet utvecklat metadataverktyget Register Utiliser Tool (RUT) som nu innehåller 39 anslutna register varav ett flertal är kvalitetsregister inom hälso- och sjukvården. Ytterligare 49 register är på väg att anslutas. Användare av verktyget ökar stadigt och systemet har nu drygt 1 200

externa användare. I samarbete med Statistiska centralbyrån (SCB) har Vetenskapsrådet vidtagit flera åtgärder för att tillgängliggöra samtliga av SCB:s register i RUT, vilket kan förenkla SCB:s hantering av registerdatauttag.

6.3.10 Ett öppet vetenskapssystem

Vetenskapliga publikationer som är ett resultat av forskning som har finansierats med offentliga medel ska vara omedelbart öppet tillgängliga med verkan fr.o.m. 2021. När det gäller forskningsdata ska omställningen vara genomförd fullt ut senast 2026, vilket innebär att forskningsdata ska göras tillgängligt så öppet som möjligt och så begränsat som nödvändigt (prop.2020/21:60).

För att påskynda omställningen till ett öppet vetenskapssystem och säkra kontinuitet i det nationella arbetet har Kungl. biblioteket enligt sin instruktion som uppgift att samordna, följa upp och främja samverkan i arbetet för öppen tillgång till vetenskapliga publikationer. Kungl. biblioteket ska varje år publicera en rapport om det nationella arbetet med öppen tillgång till vetenskapliga publikationer. Vetenskapsrådet har enligt sin instruktion motsvarande uppgift gällande öppna forskningsdata. Myndigheterna redovisar sitt arbete årligen. Vidare har universitet och högskolor fått förnyat uppdrag att utveckla arbetet med öppen vetenskap (U2023/00413).

Vetenskapsrådet har tagit fram indikatorer för att kunna mäta uppfyllanden av öppen tillgång till forskningsdata över tid samt kunna identifiera områden där extra insatser kan behövas. En analys visar att arbetet med att etablera strategiska inriktningar för öppen tillgång till forskningsdata pågår, men att arbetet behöver utvecklas hos flertalet berörda aktörer. Även om forskningsdata tillgängliggörs öppet är det i dagsläget svårt att göra en uppskattning av i vilken utsträckning det sker. I maj 2023 antog Sverige och EU:s medlemsländer rådslutsatser som uppmanar medlemsländerna att uppdatera sina nationella strategier och riktlinjer för öppen tillgång för att göra akademiska publikationer omedelbart tillgängliga med öppna licenser och tillämpa FAIR-principerna. FAIR är ett internationellt erkänt begrepp som är uppbyggt av 15 vägledande principer för forskningsdata och datahantering. Enligt de s.k. FAIR-principerna ska forskningsdata vara sökbara (Findable), tillgängliga (Accessible), kompatibla (Interoperable) och återanvändningsbara (Reusable). Kungl. biblioteket har redovisat sitt uppdrag att ta fram nationella riktlinjer för öppen vetenskap. I redovisningen konstateras att behov finns att regelbundet följa upp det nationella arbetet med öppen vetenskap på ett samordnat sätt för stärkt helhetssyn och påskyndad gemensam utveckling. En sådan samordning bör innefatta såväl kunskaps- och erfarenhetsbyte mellan aktörerna som samarbete kring uppföljning och vidareutveckling av riktlinjerna.

Andelen öppet tillgängliga artiklar fortsätter att öka. Statistik för 2023 visar ca 77 procent av de vetenskapliga artiklarna registrerade i Swepub, som är en söktjänst för vetenskapliga publikationer vid svenska lärosäten, publicerades omedelbart öppet tillgängliga. Utvecklingen de senaste tio åren framgår av diagram 6.3.

Diagram 6.3 Andel publikationer som publiceras öppet tillgängliga

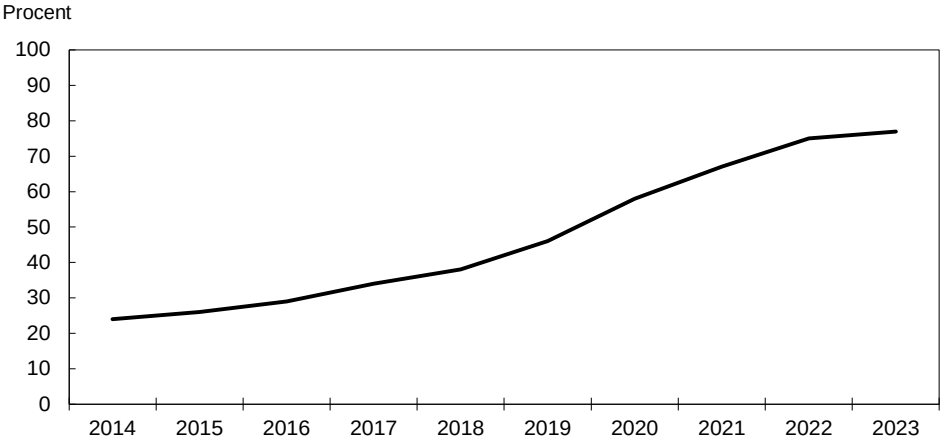

Källa: Kungl. biblioteket.

Kungl. bibliotekets sammanställning av de totala utgifterna för vetenskaplig publicering visar att kostnaderna för 2023 uppgick till ca 799 miljoner kronor, vilket är en ökning med ca 61 miljoner kronor jämfört med föregående år. Kostnaderna 2023 kan jämföras med 2020 då de totala kostnaderna var 709 miljoner kronor. Ökningen beror främst på att övervägande delen av lärosätenas utgifter är kopplade till avtal med kommersiella vetenskapliga förlag, som inkluderar såväl kostnader för prenumerationer som för öppet tillgängliga publikationer. Dessa förlag tillämpar i regel årliga procentuella prisökningar.

6.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

6.4.1 Svensk forskning i internationell jämförelse

Sverige är en framstående forskningsnation och de svenska investeringarna i FoU överstiger EU:s mål på 3 procent av BNP. Under perioden 2014–2023 har de statliga anslagen för forskning och utveckling ökat med ca 13,9 miljarder kronor i löpande priser, men i relation till BNP har statens andel sjunkit något. Samtidigt har de svenska investeringarna i FoU på totalen ökat till 3,57 procent som andel av BNP för 2023, en ökning på 0,47 procentenheter under samma tidsperiod. Denna ökning utgörs till största andel av näringslivets investeringar. Detta gör att Sveriges totala FoU-investeringar överstiger EU:s mål på 3 procent av BNP med drygt 0,5 procentenheter.

Huvuddelen av ökningen av statliga medel har tillförts universitet och högskolor, antingen som direkta anslag för forskning och utbildning på forskarnivå eller via forskningsfinansiärerna. Andra forskningsintensiva länder, exempelvis Sydkorea och USA, har gjort större investeringar under den senaste 10-årsperioden. Den vetenskapliga synligheten mätt som antalet artiklar som citeras bland de tio procent högst citerade har inte ökat trots att statliga medel har tillförts. Dessa citeringar har istället minskat jämfört med ett genomsnitt för de senaste tio åren och i relation till andra länder.

I strategin för svenskt deltagande i Horisont Europa anges ett antal långsiktiga mål och delmål för att stärka svenskt deltagande i programmet. Ett av målen är att Sverige ska beviljas mer än 3,7 procent av totalt beviljade medel, vilket är en ambitionsökning från tidigare ramprogram Horisont 2020. Statistik för den inledande perioden av Horisont Europa visar dock att deltagandet inte ökat jämfört med Horisont 2020 utan ligger kvar på ca 3,4 procent. För att bidra till att målsättningen i den nationella

strategin ska nås är bedömningen att forskningsfinansiärer, lärosäten och andra aktörer behöver göra fortsatta ansträngningar.

6.4.2 Jämställdhet

Jämställdhet i forskningen är både en rättvisefråga och en kvalitetsfråga, vilket innebär att alla ska ha samma möjligheter och förutsättningar att forska, att satsa på en forskarkarriär samt att leda och ansvara för forskningsmiljöer och forskningsinfrastrukturer.

Fördelningen av forskningsmedel behöver regelbundet följas upp och analyseras ur ett jämställdhetsperspektiv. Beviljandegraden för Vetenskapsrådets forskningsmedel är relativt jämn för män och kvinnor. Det är viktigt att bevara det resultat som arbetet har bidragit till och att fortsätta arbeta aktivt för ökad jämställdhet.

Under de senaste tio åren har andelen kvinnor ökat inom samtliga anställningskategorier inom den forskande och undervisande personalen vid universitet och högskolor med undantag för meriteringsanställningar på totalnivå.

6.4.3 Forskning för att möta samhällets utmaningar

Vetenskapsrådet genomför ett antal riktade satsningar och program som syftar till att möta olika samhällsutmaningar, såväl nationellt som globalt. Ett flertal av satsningarna har sitt ursprung i de forsknings- och innovationspolitiska propositionerna 2016 och 2020. De nationella forskningsprogrammen på Vetenskapsrådet skapar ny och betydelsefull kunskap, men det finns ytterligare möjligheter att skapa mervärden genom att fler projekt tar sin utgångspunkt i de strategiska forskningsagendor som tagits fram för respektive program.

6.4.4 Rymdforskning och rymdverksamhet

Svensk rymdforskning bidrar med kunskap inom ett flertal samhälls- och forskningsområden och samhällets beroende av satellitdata för t.ex. telekommunikation gör att rymdverksamhetens betydelse för olika samhällsfunktioner ökar. Hög kompetens, erfarenhet och kvalitet inom t.ex. instrumentutveckling, kommersiell rymdteknik, deltagande i rymdmissioner och publicering av forskningsresultat samt ett ansvarsfullt och säkerhetsmedvetet arbetssätt är avgörande för svensk konkurrenskraft inom rymdverksamheten. De senaste åren har Sverige dock tappat något i konkurrenskraft som leverantör till den europeiska rymdsektorn, då det svenska bidraget till ESA har minskat i relation till andra länders bidrag. Sveriges deltagande i det obligatoriska vetenskapsprogrammet inom ESA möjliggör för svenska forskare att i samarbete med europeiska kollegor studera yttre rymden i projekt som är för kostsamma att genomföra med enbart nationell finansiering. Det är därför värdefullt för mindre länder, såsom Sverige, att delta i de stora ESA-projekten liksom i andra internationella rymdsamarbeten. Ett exempel är det svenskledda projektet Arctic Weather Satellite som finansierats av ESA där en forskningssatellit byggdes klart i Sverige under 2023 av flera svenska företag i samarbete med närmare trettio europeiska företag. Satelliten sändes upp från USA i augusti 2024. Insatserna inom rymdforskning och rymdverksamhet bidrar till målet om att Sverige ska vara ett internationellt attraktivt land för investeringar i forskning och utveckling samt att det bidrar till samverkan.

6.4.5 Forskningens infrastruktur

Forskningsinfrastruktur har bidragit till att svenska forskare inom flera områden ligger i forskningsfronten. Den globala konkurrensen inom forskning och innovation hårdnar samtidigt som inflation, ökade energipriser och situationen i omvärlden innebär

utmaningar. Gjorda satsningar på svensk forskningsinfrastruktur bedöms komma att bidra till hög kvalitet inom svensk forskning samt öka det internationella samarbetet. ESS och MAX IV är forskningsinfrastrukturer som förväntas bli banbrytande inom sina respektive områden och strategiskt viktiga för framtida forskning och innovation.

6.4.6 Ett öppet vetenskapssystem

För att öka användningen av forskning behöver den effektivt kunna användas i samarbeten inom såväl vetenskapssamhället som att spridas till samhället i övrigt. Att forskningsresultat, och så långt som möjligt digitala objekt i forskningsprocessen, uppfyller FAIR-principerna och kan återanvändas av alla eller i särskilda fall de som har relevant behörighet är en förutsättning för att kunna möta samhällsutmaningar. Det har betydelse för forskares integritet och meritering, för samhällets förtroende för forskning samt att forskning av hög kvalitet kommer till nytta för alla i samhället. Sedan 2021 är öppen vetenskap en förordningsstadgad skyldighet inom EU:s forsknings- och innovationsprogram där principen är att forskning ska vara så öppen som möjligt och så stängd som nödvändigt, vilket innebär att resultat och data kan hållas konfidentiella när det finns legitima intressen. Öppna vetenskapliga praktiker, såsom öppen tillgång till publikationer och forskningsdata (som är obligatoriska inom EU:s forskningsprogram), bidrar till ökad transparens vilket främjar god forskningssed, genomslag och validering av kunskap. Det är positivt att det sker en stadig ökning av omedelbart öppet tillgängliga publikationer och att forskningsdata görs återanvändbara enligt FAIR-principerna och delas öppet inom alla forskningsområden, samtidigt som avvägningar görs vilka data som inte kan delas öppet. Det finns fortsatt ett stort behov av att forskningsutförande och forskningsfinansierande organisationer tar ett samordnat och gemensamt ansvar för att verka för att den nationella riktningen för öppen tillgång följs och uppnås. De nationella riktlinjer för öppen vetenskap som har redovisats av Kungl. biblioteket bör ses som vägledande och stödjande för alla berörda aktörer. För att stärka det gemensamma arbetet att nå målbilden för öppen vetenskap är det angeläget att riktlinjerna implementeras på ett effektivt sätt i bred samverkan med ett delat ansvar mellan alla berörda aktörer för att Sverige ska bli mer attraktivt för internationella samarbeten, att svensk forskningskvalitet och genomslag ökar samt att forskningen bidrar till ökad samverkan och samhällspåverkan med högkvalitativ kunskap. Det finns därför behov att på ett samordnat sätt regelbundet följa upp det praktiska genomförandet av det nationella arbetet med öppen vetenskap.

6.5 Politikens inriktning

6.5.1 Sverige ska vara en ledande forskningsnation

Forskning och innovation är avgörande för Sveriges konkurrenskraft, välstånd och förmåga att hantera samhällsutmaningar. Tydlig inriktning mot excellens, dvs. forskning som internationellt bedöms hålla hög kvalitet, och hög kvalitet ska prägla såväl forskning och innovation som utbildning. Fortsatta investeringar i forskning och innovation behövs för ökad tillväxt och välfärd samt för att attrahera och behålla nyckelkompetens i Sverige.

Med ökade FoU-investeringar i excellent forskning, forskning och innovation för banbrytande teknik och forskningsinfrastruktur har Sverige möjlighet att fortsatt vara ett attraktivt land för ny kunskap, där excellent och banbrytande forskning bidrar till en internationell tätposition i utvecklingen mot ett hållbart samhälle nationellt och globalt. Ett kunskaps- och teknikintensivt näringsliv är motorn för innovation och svensk konkurrenskraft.

Pandemi, krig och ökad geopolitisk konkurrens har lett till minskad globalisering och ökad nationell protektionism. Forskning och innovation har i och med denna utveckling fått en mer framskjuten roll och många länder gör nu kraftfulla FoU-investeringar. Sveriges begränsade storlek medför att vi måste agera smart och strategiskt. Genom strategiska internationella samarbeten och nätverk kan Sverige ligga i forskningsfronten, dela ny kunskap, utveckla kompetens och synliggöra Sverige globalt. Sverige har ett strategiskt intresse av att ha en stark närvaro i Arktis, särskilt i ljuset av ett nytt säkerhetspolitiskt läge och Natomedlemskapet. Sveriges ledande position inom polarforskning och oberoende tillträde till Arktis behöver säkras.

Trots Sveriges relativt stora satsningar på forskning och innovation är svenskt deltagande i EU:s ramprogram för forskning och innovation svagt i jämförelse med liknande länder och utvecklingen är nedåtgående. Denna utveckling behöver vändas så att Sverige kan dra nytta av de fördelar som det innebär att samarbeta på europeisk nivå. Under det senaste decenniet har länder i Asien, framför allt Kina, etablerat sig som mycket starka forskningsaktörer. Öppenhet bör utgöra grunden i internationellt samarbete, samtidigt som det behöver finnas en medvetenhet om behovet av att skydda nationella intressen, kunskap och teknik. Internationella forskningssamarbeten måste därför ske ansvarsfullt och kunna bedrivas så öppet som möjligt, men också så säkert som nödvändigt.

Som ett led i att stärka Sverige som ledande forskningsnation avser regeringen att under hösten 2024 presentera en samlad forsknings- och innovationspolitisk proposition. Propositionens fokus är excellens, internationalisering och innovation och pekar ut den framtida inriktningen för politiken. I denna budgetproposition föreslår regeringen att de statliga anslagen för forskning och innovation bör öka med 1,5 miljarder kronor 2025. För 2026, 2027 och 2028 beräknas satsningarna till knappt 2,5 miljarder kronor, 4 miljarder kronor respektive drygt 6,5 miljarder kronor. Utöver satsningar som övergripande beskrivs nedan presenteras även satsningar inom utgiftsområdena 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg, 20 Klimat, miljö och natur, 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel och 24 Näringsliv. Den närmre inriktningen för satsningarna kommer att presenteras i den forsknings- och innovationspolitiska propositionen hösten 2024.

6.5.2 Satsningar på forskning av högsta kvalitet

Forskning av högsta kvalitet är en avgörande förutsättning för att Sverige ska fortsätta att vara en ledande välfärds- och kunskapsnation. Erfarenhet visar att excellenssatsningar kan leda till högkvalitativ forskning, nya forskningsperspektiv, ökat risktagande, nya angreppssätt och nya samarbeten, varav många är internationella.

Liksom i flera andra framstående forskningsländer finansieras forskningen i Sverige med en blandning av direkta anslag till lärosätena (basanslag) och externa bidrag från offentliga och privata finansiärer. Ökade basanslag bör fördelas på ett sådant sätt att inriktningen mot excellens, internationalisering och innovation får genomslag. Det innebär en ökad konkurrensutsättning så att medel ska gå till de mest framstående lärosätena.

Satsningar som innebär att forskare söker medel i konkurrens är nödvändiga för att höja kvaliteten i svensk forskning. Satsningarna bör vara långsiktiga och möjliggöra högt risktagande kombinerat med högsta vetenskapliga internationella kvalitet, något som också möjliggör för forskare att vara viktiga samarbetspartners med forskare i andra länder och med forskningsintensiva företag. Öppen vetenskap möjliggör att forskningsresultat effektivt kan tillgängliggöras och kan också bidra till att upprätthålla och stärka forskningens kvalitet, integritet och trovärdighet.

Regeringen avser att samla ansvaret för utlysning och fördelning av extern statlig forskningsfinansiering hos de primära forskningsfinansiärerna. En översyn kommer därför att ske. Vidare avser regeringen se över antalet myndigheter som bedriver forskning för att säkerställa att den forskning som bedrivs av statliga aktörer håller god kvalitet.

6.5.3 Forskning som grund för innovation och konkurrenskraft

Forskning och starka forskningsmiljöer stärker förutsättningarna för innovation. För att Sverige fortsatt ska vara ett av världens ledande innovationsländer behöver det svenska innovationssystemet stärkas på flera områden där den globala konkurrensen är tilltagande som exempelvis forskning och innovation inom banbrytande teknik. En viktig förutsättning för att utveckla nya innovationer är också en välutvecklad forsknings- och innovationsinfrastruktur.

6.5.4 Framväxande och banbrytande tekniker

Teknologiskt ledarskap har länge varit en viktig komponent för att bygga ekonomiskt välstånd och säkerhet men också för att möjliggöra nya lösningar inom exempelvis klimat- och miljöområdet samt för den digitala omställningen inklusive AI. Utvecklingen av banbrytande teknik präglas av geopolitisk konkurrens mellan å ena sidan Kina och andra sidan USA och dess likasinnade. EU, USA och Kina har nyligen tagit initiativ för att stärka inhemska förmågor inom forskning, teknologi och innovation. För att Sverige ska kunna stå sig i den globala teknikkapplöpning som nu pågår och fortsatt vara konkurrenskraftigt behövs satsningar på forskning och innovation inom banbrytande teknik. Den nya tekniken har också stora säkerhetspolitiska konsekvenser, vilket ställer krav på effektivt och proportionellt skydd av teknik och en ökad förmåga att bedöma och hantera risker.

6.5.5 Forskning och innovation för utveckling och välfärd i Sverige och globalt

Sverige och världen har ett antal stora samhällsutmaningar. Samhällsutmaningarna vävs i större utsträckning samman varför det blir allt viktigare med samarbete mellan ämnesområden och sektorer. Svenska lösningar på såväl nationella som globala samhällsutmaningar gynnar det svenska näringslivets konkurrenskraft, samhällets välstånd, utvecklingen av offentlig verksamhet och individens hälsa och utveckling. Regeringen ser ett fortsatt behov av att öka kunskapen och utveckla lösningar för att göra samhället hållbart, robust och stärka svenskt totalförsvar.

6.5.6 Forskningsinfrastruktur – en förutsättning för excellent forskning

Avancerad forskningsinfrastruktur är en förutsättning för forskning av högsta kvalitet och en möjlighet till stärkt samverkan mellan akademi, näringsliv och samhälle. Sådan forskningsinfrastruktur skapar förutsättningar för forskningsgenombrott och driver teknikutveckling. MAX IV, SciLifeLab och European Spallation Source ERIC (ESS), där Sverige är värdland, förväntas attrahera internationella toppforskare till Sverige, stärka internationella forskningssamarbeten och bidra till forskning på högsta internationella nivå såsom isbrytaren Oden redan gör för polarforskning. Det är därför viktigt att de finansiella villkoren för forskningsinfrastrukturerna är stabila och långsiktiga.

ESS är en tvärvetenskaplig forskningsanläggning baserad på världens mest kraftfulla neutronkälla som planeras tas i drift 2028. Det är angeläget att anläggningen färdigställs så snart som möjligt för att Europa ska kunna behålla sin ledande ställning i

världen inom neutronforskning. Sverige som värdland har gjort omfattande åtaganden avseende konstruktion, drift och framtida avveckling av ESS-anläggningen.

Andra forskningsinfrastrukturer som exempelvis databaser, biobanker och storskaliga beräkningsverktyg är viktiga för att ge svensk forskning de bästa möjligheterna. Behovet av digital forskningsinfrastruktur ökar inom såväl akademin som offentlig sektor och näringsliv då dagens forskning blir alltmer datadriven.

6.5.7 Sveriges position som framstående rymdnation stärks

Rymdforskning bidrar med betydelsefull kunskap inom flera områden som är viktiga för samhället, exempelvis klimat och miljö, jordobservationer och digitalisering. Svensk rymdforskning och rymdindustri håller hög internationell klass, vilket bl.a. illustreras av att Sverige och svenska aktörer är efterfrågade i internationella rymdsamarbeten, men konkurrensen hårdnar. Att Sverige nu har ytterligare en astronaut som genomfört en rymdfärd och forskning vid den internationella rymdstationen ISS visar på Sveriges höga ambitioner. Rymden är ett område som intresserar många barn och unga och uppmärksamheten kring Sveriges senaste astronaut kan inspirera unga och stärka intresset för STEM-ämnen (science, technology, engineering, mathematics, dvs. naturvetenskap, teknik, ingenjörsvetenskap och matematik).

Sverige har en etablerad position som en ledande rymdnation och fr.o.m. 2025 planeras satelliter att kunna sändas upp i omloppsbana från rymdbasen Esrange. Utbyggnaden av Esrange är vidare ett substantiellt bidrag till kontinentala EU:s oberoende tillträde till rymden. Satsningar på forskningsinfrastruktur, excellent forskning och forskning och innovation inom banbrytande teknik är en förutsättning för att Sverige fortsatt ska kunna vara en konkurrenskraftig rymd- och kunskapsnation när allt fler länder satsar allt större resurser på sin rymdförmåga.

6.6 Den årliga revisionens iakttagelser

Riksrevisionen har lämnat en revisionsberättelse med reservation för Etikprövningsmyndigheten med anledning av att Etikprövningsmyndigheten inte har särredovisat den avgiftsbelagda verksamheten enligt den indelning och struktur som regeringen beslutat. Etikprövningsmyndigheten redovisar inte heller någon jämförelse av verksamhetens utfall mot budget. Det är inte förenligt 3 kap. 2 § förordningen (2000:605) om årsredovisning och budgetunderlag. Intäkter av avgifter uppgår till väsentliga belopp. Etikprövningsmyndigheten har informerat regeringen om att nödvändiga åtgärder kommer att vidtas med anledning av Riksrevisionens reservation.

6.7 Budgetförslag

6.7.1 3.1 Vetenskapsrådet: Forskning och forskningsinformation

Tabell 6.3 Anslagsutveckling 3:1 Vetenskapsrådet: Forskning och forskningsinformation

Tusental kronor

2023	Utfall	7 410 330	Anslagssparande	-175 397
2024	Anslag	7 863 846[1]	Utgiftsprognos	7 898 477
2025	**Förslag**	**8 439 046**		
2026	Beräknat	8 096 046		

2027	Beräknat	8 585 046

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för stöd för forskning och forskningsinformation. Anslaget får även användas för utgifter för forskningsinfrastrukturer, internationellt forskningssamarbete, utvärderingar, beredningsarbete, konferenser, resor och seminarier som är kopplade till forskningsstödet. Anslaget får även användas för bidrag till ett konsortium för konstruktionen och driften av European Spallation Source ESS, efter beslut av riksdagen i varje enskilt fall. Anslaget får även användas för utgifter för att bilda det aktiebolag som avses överta verksamheten i EISCAT Scientific Association (EISCAT).

Skälen för regeringens förslag

Tabell 6.4 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 3:1 Vetenskapsrådet: Forskning och forskningsinformation

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**7 893 846**	**7 893 846**	**7 893 846**
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	545 200	332 200	821 200
varav BP25	*574 200*	*974 200*	*1 570 200*
– Förstärkning EPM	*-3 800*	*-3 800*	*-3 800*
– Polarforskningsexpeditioner	*-17 000*	*-17 000*	*-17 000*
– Forsknings- och innovationspolitiska propositionen	*595 000*	*995 000*	*1 591 000*
Överföring till/från andra anslag		-130 000	-130 000
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**8 439 046**	**8 096 046**	**8 585 046**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Inom ramen för den forsknings- och innovationspolitiska propositionen, som regeringen avser att presentera under hösten 2024, ökas anslaget med totalt 595 000 000 kronor 2025. Vidare beräknas anslaget öka med 995 000 000 kronor 2026 och 1 591 000 000 kronor 2027 med anledning av den forsknings- och innovationspolitiska propositionen.

Anslaget minskas med 17 000 000 kronor 2025 för att finansiera polarforskningsexpeditioner under anslaget 3:8 *Polarforskningssekretariatet*. För samma ändamål beräknas anslaget minska med motsvarande belopp 2026–2028. Vidare minskas anslaget med 3 800 000 kronor fr.o.m. 2025 för att finansiera en ökning av anslaget 3:11 *Etikprövningsmyndigheten*. Sammantaget minskas anslaget med 20 800 000 kronor 2025 för att finansiera ökningar av andra anslag.

Regeringen föreslår att 8 439 046 000 kronor anvisas under anslaget 3:1 *Vetenskapsrådet: Forskning och forskningsinformation* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 8 096 046 000 kronor respektive 8 585 046 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2025 för anslaget 3:1 *Vetenskapsrådet: Forskning och forskningsinformation* besluta om bidrag som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 24 327 000 000 kronor 2026–2035.

Skälen för regeringens förslag: Den grundforskning som finansieras av Vetenskapsrådet bedrivs vanligen i form av fleråriga projekt. De medel som Vetenskapsrådet fördelar för vetenskaplig utrustning är också långsiktiga, eftersom myndigheten åtar sig att under flera år betala amorteringar och räntor för den aktuella utrustningen. Vidare tillkommer de åtaganden som följer av inrättandet av ESS. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2025 för anslaget 3:1 *Vetenskapsrådet: Forskning och forskningsinformation* besluta om bidrag som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 24 327 000 000 kronor 2026–2035.

Tabell 6.5 Beställningsbemyndigande för anslaget 3:1 Vetenskapsrådet: Forskning och forskningsinformation

Tusental kronor

	Utfall 2023	Prognos 2024	Förslag 2025	Beräknat 2026	Beräknat 2027	Beräknat 2028 – 2035
Ekonomiska åtaganden vid årets början	21 526 585	22 194 774	22 461 083			
Nya ekonomiska åtaganden	6 931 434	7 702 470	9 498 679			
Utgifter mot anslag till följd av ekonomiska åtaganden	-6 403 616	-7 445 568	-7 632 762	-6 932 034	-5 828 181	-11 566 785
Övriga förändringar av ekonomiska åtaganden	140 371	9 407				
Ekonomiska åtaganden vid årets slut	22 194 774	22 461 083	24 327 000			
Beslutat/föreslaget bemyndigande	**26 127 000**	**25 000 000**	**24 327 000**			

Bemyndigande om bidrag till European Spallation Source ERIC (ESS)

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2025 för anslaget 3:1 *Vetenskapsrådet: Forskning och forskningsinformation* besluta om bidrag till European Spallation Source ERIC (ESS) på högst 1 176 000 000 kronor.

Skälen för regeringens förslag: Konstruktionen av ESS påbörjades under hösten 2014. Hittills har Sverige betalat ca 9,7 miljarder kronor för konstruktion och initial drift, varav ca 8,3 miljarder kronor från Vetenskapsrådets forskningsanslag, ca 0,6 miljarder kronor från Lunds universitets forskningsanslag och 0,8 miljarder kronor från Region Skåne. Mot bakgrund av att driftsättningen av ESS försenats beräknas Sveriges kostnader för konstruktion och initial drift till ca 11 miljarder kronor i 2013 års priser. Regeringen bör mot denna bakgrund bemyndigas att under 2025 för anslaget 3:1 *Vetenskapsrådet: Forskning och forskningsinformation* besluta om bidrag till European Spallation Source ERIC (ESS) på högst 1 176 000 000 kronor.

Bemyndiganden om medlemskap och medlemsavgift i ERIC-konsortier

Regeringens förslag: Riksdagen godkänner att regeringen under 2025 beslutar om medlemskap samt bemyndigar regeringen att för anslaget 3:1 *Vetenskapsrådet: Forskning och forskningsinformation* besluta om en årlig medlemsavgift under 2025 och 2026 för följande ERIC-konsortier: European Solar Telescope (EST-ERIC) med en årlig medlemsavgift på högst 6 000 000 kronor och Low Frequency Array (LOFAR ERIC) med en årlig medlemsavgift på högst 1 500 000 kronor.

Vidare bemyndigas regeringen att under 2025 och 2026 för anslaget 3:1 *Vetenskapsrådet: Forskning och forskningsinformation* besluta om finansiering av de årliga medlemsavgifterna i följande ERIC-konsortier: European Plate Observing System (EPOS-ERIC) med en årlig medlemsavgift på högst 2 000 000 kronor och Joint Institute for VLBI in Europe (JIV-ERIC) med en årlig medlemsavgift på högst 2 700 000 kronor.

Skälen för regeringens förslag: För att underlätta för forskare att samarbeta med andra forskare i olika länder inom forskningsinfrastrukturer har ett antal konsortier för europeisk forskningsinfrastruktur, s.k. ERIC-konsortier, bildats och ytterligare några konsortier planeras. Regeringen bör bemyndigas att under 2025 besluta om medlemskap i ovan angivna ERIC-konsortier och att under 2025 och 2026 besluta om medlemsavgifter i dessa.

Bemyndigande om medlemsavgift i det gemensamma företaget för ett europeiskt högpresterande datorsystem

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2025 för anslaget 3:1 *Vetenskapsrådet: Forskning och forskningsinformation* besluta om medlemsavgift till det gemensamma företaget för ett europeiskt högpresterande datorsystem (Euro-HPC) på högst 25 000 000 kronor.

Skälen för regeringens förslag: I budgetpropositionen för 2019 bemyndigades regeringen att under 2019 för anslaget 3:1 *Vetenskapsrådet: Forskning och forskningsinformation* besluta om medlemskap i det gemensamma företaget för ett europeiskt högpresterande datorsystem, High Performance Computing (Euro-HPC) med en medlemsavgift på högst 25 000 000 kronor. Högpresterande datorer behövs för att klara stora vetenskapliga och samhälleliga utmaningar som kräver stor beräkningskapacitet, såsom tidig upptäckt och behandling av sjukdomar och prognoser om klimatutvecklingen. Eftersom Sverige är medlem i Euro-HPC bör regeringen bemyndigas att under 2025 besluta om medlemsavgiften för 2025 på högst 25 000 000 kronor.

Föreningen EISCAT Scientific Association

Regeringens förslag: Regeringen, eller den myndighet som regeringen bestämmer, bemyndigas att under 2025 för anslaget 3:1 *Vetenskapsrådet: Forskning och forskningsinformation* för statens räkning förvärva aktier till ett belopp om högst 10 000 000 kronor i samband med att aktier tecknas i det bolag som övertar verksamheten i den ideella föreningen EISCAT Scientific Association (EISCAT).

Regeringen, eller den myndighet regeringen bestämmer, bemyndigas att under 2025 tillse att tillgångar och skulder i EISCAT överförs till det bolag som övertar verksamheten.

Skälen för regeringens förslag: EISCAT är en forskningsorganisation (ideell förening) med säte i Kiruna som i mars 2023 beslutade att föreningens verksamhet bör överföras till ett svenskt aktiebolag ägt av de svenska, norska och finska staterna.

Riksdagen har mot denna bakgrund tidigare bemyndigat regeringen, eller den myndighet som regeringen bestämmer, att bilda eller förvärva ett aktiebolag och tillse att den verksamhet som bedrivs i EISCAT överförs till bolaget, att för svenska statens räkning teckna aktier i det bolag som övertar verksamheten i EISCAT och att delvis överlåta aktier i bolaget till norska och finska staten, att under 2024 tillse att tillgångar och skulder i EISCAT överförs till det bolag som övertar verksamheten och att vidta de övriga åtgärder som är nödvändiga för att genomföra detta. Riksdagen godkände samtidigt att bolagets verksamhet ska bedrivas utan vinstsyfte, med beaktande av Sveriges säkerhet och andra utrikes-, försvars- och säkerhetspolitiska intressen och innefatta finansiering, drift, förvaltning och utveckling av infrastruktur för undersökningar av georymdmiljön samt tillhandahållande av data för forskning (prop. 2023/24:1 utg.omr. 16, bet. 2023/24:UbU1, rskr. 2023/24:103). Vidare har riksdagen bemyndigat regeringen, eller den myndighet som regeringen bestämmer, att under 2024 för anslaget 3:1 *Vetenskapsrådet: Forskning och forskningsinformation* för statens räkning förvärva aktier till ett belopp om högst 10 000 000 kronor i samband med att aktier tecknas i det bolag som övertar verksamheten i EISCAT (prop. 2023/24:99, bet. 2023/24:FiU21, rskr. 2023/24:247).

De bemyndiganden som handlar om att tillse att tillgångar och skulder i EISCAT överförs till det bolag som övertar varsamheten och att förvärva aktier gäller, till skillnad från övriga ovannämnda bemyndiganden och godkännandet, endast för 2024. Eftersom bildandet av bolaget är beroende av kommande beslutsprocesser i Sverige, Norge och Finland som kan komma att dra ut något på tiden föreslår regeringen att dessa båda bemyndiganden förlängs så att de gäller även under 2025.

6.7.2 3:2 Vetenskapsrådet: Avgifter till internationella organisationer

Tabell 6.6 Anslagsutveckling 3:2 Vetenskapsrådet: Avgifter till internationella organisationer

Tusental kronor

2023	Utfall	448 331	Anslagssparande	-809
2024	Anslag	480 061[1]	Utgiftsprognos	485 832
2025	**Förslag**	**420 061**		
2026	Beräknat	420 061		
2027	Beräknat	420 061		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för avgifter till internationella forskningsorganisationer.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 6.7 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 3:2 Vetenskapsrådet: Avgifter till internationella organisationer

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**420 061**	**420 061**	**420 061**
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**420 061**	**420 061**	**420 061**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 420 061 000 kronor anvisas under anslaget 3:2 *Vetenskapsrådet: Avgifter till internationella organisationer* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 420 061 000 kronor respektive 420 061 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2025 för anslaget 3:2 *Vetenskapsrådet: Avgifter till internationella organisationer* besluta om bidrag som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 2 690 000 000 kronor 2026–2030.

Skälen för regeringens förslag: Vetenskapsrådet svarar för långsiktiga internationella åtaganden gentemot forskningsorganisationer. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2025 för anslaget 3:2 *Vetenskapsrådet: Avgifter till internationella organisationer* besluta om bidrag som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 2 690 000 000 kronor 2026–2030.

Tabell 6.8 Beställningsbemyndigande för anslaget 3:2 Vetenskapsrådet: Avgifter till internationella organisationer

Tusental kronor

	Utfall 2023	Prognos 2024	Förslag 2025	Beräknat 2026	Beräknat 2027	Beräknat 2028 – 2030
Ekonomiska åtaganden vid årets början	2 209 400	2 463 004	2 537 000			
Nya ekonomiska åtaganden	503 338	539 271	573 061			
Utgifter mot anslag till följd av ekonomiska åtaganden	-441 880	-496 769	-420 061	-420 061	-420 061	-1 849 878
Övriga förändringar av ekonomiska åtaganden	192 146	31 494				
Ekonomiska åtaganden vid årets slut	2 463 004	2 537 000	2 690 000			
Beslutat/föreslaget bemyndigande	**2 537 000**	**2 537 000**	**2 690 000**			

6.7.3 3:3 Vetenskapsrådet: Förvaltning

Tabell 6.9 Anslagsutveckling 3:3 Vetenskapsrådet: Förvaltning

Tusental kronor

2023	Utfall	196 258	Anslagssparande	5 667
2024	Anslag	203 252[1]	Utgiftsprognos	207 655
2025	**Förslag**	**209 513**		
2026	Beräknat	213 149[2]		
2027	Beräknat	217 098[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 208 535 tkr i 2025 års prisnivå.

[3] Motsvarar 208 535 tkr i 2025 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Vetenskapsrådets förvaltningsutgifter.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 6.10 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 3:3 Vetenskapsrådet: Förvaltning

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**203 252**	**203 252**	**203 252**
Pris- och löneomräkning[2]	6 281	10 917	14 885
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	-20	-1 020	-1 039
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**209 513**	**213 149**	**217 098**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2024. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2026–2027 är preliminär.

Regeringen föreslår att 209 513 000 kronor anvisas under anslaget 3:3 *Vetenskapsrådet: Förvaltning* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 213 149 000 kronor respektive 217 098 000 kronor.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 6.11 Avgiftsfinansierad verksamhet vid Vetenskapsrådet

Tusental kronor

Verksamhet	Ack. resultat t.o.m. 2023	Resultat 2024	Intäkter 2025	Kostnader 2025	Resultat 2025	Ack. resultat 2025
Verksamheter där intäkterna disponeras						
Prisma	0	0	15 000	15 000	0	0
Sunet	15 275	-4 030	265 000	273 000	-8 000	3 245

Vetenskapsrådet får ta ut avgifter för grundanslutning och tilläggstjänster inom Sunet och avgifter för tillhandahållande av ansöknings- och ärendehanteringssystem för forskningsfinansiering (Prisma). Avgifterna avseende Sunet ska täcka de kostnader som inte täcks av anslaget 3:9 *Sunet*.

6.7.4 3:4 Rymdforskning och rymdverksamhet

Tabell 6.12 Anslagsutveckling 3:4 Rymdforskning och rymdverksamhet

Tusental kronor

2023	Utfall	1 378 903	Anslagssparande	-3 547
2024	Anslag	1 297 356[1]	Utgiftsprognos	1 324 134
2025	**Förslag**	**1 345 356**		
2026	Beräknat	1 377 356		
2027	Beräknat	1 365 356		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för stöd till forskning och utveckling inklusive industriutvecklingsprojekt och fjärranalys inom nationella och internationella samarbeten. Anslaget får även användas för utgifter för information om rymdforskning och rymdverksamhet samt utgifter för deltagande i internationella rymdsamarbeten. Anslaget får användas för statsbidrag till Svenska rymdaktiebolaget och för utgifter för statsbidrag för verksamhet vid Esrange, samt till utgifter för ersättning till vissa samebyar och till samefonden med anledning av verksamheten vid Esrange.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 6.13 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 3:4 Rymdforskning och rymdverksamhet

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**1 297 356**	**1 297 356**	**1 297 356**
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	48 000	80 000	68 000
varav BP25	*48 000*	*80 000*	*128 000*
– Forsknings- och innovationspolitiska propositionen	*48 000*	*80 000*	*128 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**1 345 356**	**1 377 356**	**1 365 356**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Inom ramen för den forsknings- och innovationspolitiska propositionen, som regeringen avser att presentera under hösten 2024, ökas anslaget med 48 000 000 kronor 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget öka med 80 000 000 kronor respektive 128 000 000 kronor för detta ändamål.

Regeringen föreslår att 1 345 356 000 kronor anvisas under anslaget 3:4 *Rymdforskning och rymdverksamhet* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 1 377 356 000 kronor respektive 1 365 356 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2025 för anslaget 3:4 *Rymdforskning och rymdverksamhet* besluta om bidrag som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 8 500 000 000 kronor 2026–2035.

Skälen för regeringens förslag: Den verksamhet som finansieras från anslaget för rymdforskning och rymdverksamhet bedrivs vanligen i form av fleråriga projekt. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2025 för anslaget 3:4 *Rymdforskning och rymdverksamhet* besluta om bidrag som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 8 500 000 000 kronor 2026–2035.

Tabell 6.14 Beställningsbemyndigande för anslaget 3:4 Rymdforskning och rymdverksamhet

Tusental kronor

	Utfall 2023	Prognos 2024	Förslag 2025	Beräknat 2026	Beräknat 2027	Beräknat 2028 – 2035
Ekonomiska åtaganden vid årets början	4 567 766	4 054 464	3 300 000			
Nya ekonomiska åtaganden	936 177	390 344	6 437 356			
Utgifter mot anslag till följd av ekonomiska åtaganden	-1 412 651	-1 123 919	-1 237 356	-1 237 356	-1 237 356	-6 025 288
Övriga förändringar av ekonomiska åtaganden	-36 828	-20 889				
Ekonomiska åtaganden vid årets slut	4 054 464	3 300 000	8 500 000			
Beslutat/föreslaget bemyndigande	**4 600 000**	**3 300 000**	**8 500 000**			

6.7.5 3:5 Rymdstyrelsen: Förvaltning

Tabell 6.15 Anslagsutveckling 3:5 Rymdstyrelsen: Förvaltning

Tusental kronor

2023	Utfall	46 823	Anslagssparande	1 320
2024	Anslag	52 555[1]	Utgiftsprognos	54 637
2025	**Förslag**	**54 314**		
2026	Beräknat	55 521[2]		
2027	Beräknat	56 542[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 54 314 tkr i 2025 års prisnivå.

[3] Motsvarar 54 314 tkr i 2025 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Rymdstyrelsens förvaltningsutgifter.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 6.16 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 3:5 Rymdstyrelsen: Förvaltning

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**52 555**	**52 555**	**52 555**
Pris- och löneomräkning[2]	1 759	2 966	3 987
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder			
Överföring till/från andra anslag			

	2025	2026	2027
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**54 314**	**55 521**	**56 542**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2024. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2026–2027 är preliminär.

Regeringen föreslår att 54 314 000 kronor anvisas under anslaget 3:5 *Rymdstyrelsen: Förvaltning* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 55 521 000 kronor respektive 56 542 000 kronor.

6.7.6 3:6 Institutet för rymdfysik

Tabell 6.17 Anslagsutveckling 3:6 Institutet för rymdfysik

Tusental kronor

2023	Utfall	63 427	Anslagssparande	-227
2024	Anslag	63 553[1]	Utgiftsprognos	63 969
2025	**Förslag**	**64 659**		
2026	Beräknat	65 958[2]		
2027	Beräknat	67 386[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 64 659 tkr i 2025 års prisnivå.

[3] Motsvarar 64 659 tkr i 2025 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Institutet för rymdfysiks förvaltningsutgifter.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 6.18 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 3:6 Institutet för rymdfysik

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**63 553**	**63 553**	**63 553**
Pris- och löneomräkning[2]	1 106	2 405	3 833
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**64 659**	**65 958**	**67 386**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2024. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2026–2027 är preliminär.

Regeringen föreslår att 64 659 000 kronor anvisas under anslaget 3:6 *Institutet för rymdfysik* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 65 958 000 kronor respektive 67 386 000 kronor.

6.7.7 3:7 Kungl. biblioteket

Tabell 6.19 Anslagsutveckling 3:7 Kungl. biblioteket

Tusental kronor

2023	Utfall	436 362	Anslagssparande	5 876
2024	Anslag	447 963[1]	Utgiftsprognos	452 522
2025	**Förslag**	**464 751**		
2026	Beräknat	475 441[2]		
2027	Beräknat	483 046[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 464 751 tkr i 2025 års prisnivå.

[3] Motsvarar 464 751 tkr i 2025 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Kungl. bibliotekets förvaltningsutgifter.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 6.20 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 3:7 Kungl. biblioteket

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**447 963**	**447 963**	**447 963**
Pris- och löneomräkning[2]	16 788	27 478	35 083
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**464 751**	**475 441**	**483 046**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2024. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2026–2027 är preliminär.

Regeringen föreslår att 464 751 000 kronor anvisas under anslaget 3:7 *Kungl. biblioteket* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 475 441 000 kronor respektive 483 046 000 kronor.

6.7.8 3:8 Polarforskningssekretariatet

Tabell 6.21 Anslagsutveckling 3:8 Polarforskningssekretariatet

Tusental kronor

2023	Utfall	61 712	Anslagssparande	63 394
2024	Anslag	69 056[1]	Utgiftsprognos	91 161
2025	**Förslag**	**70 712**		
2026	Beräknat	72 433[2]		
2027	Beräknat	73 522[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 70 713 tkr i 2025 års prisnivå.

[3] Motsvarar 70 713 tkr i 2025 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Polarforskningssekretariatets förvaltningsutgifter. Anslaget får även användas för att organisera och genomföra forskningsexpeditioner.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 6.22 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 3:8 Polarforskningssekretariatet

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**69 056**	**69 056**	**69 056**
Pris- och löneomräkning[2]	3 522	5 288	6 406
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	-1 866	-1 911	-1 940
varav BP25[3]	*17 000*	*17 000*	*17 000*
– Polarforskningsexpeditioner	*17 000*	*17 000*	*17 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**70 712**	**72 433**	**73 522**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2024. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2026–2027 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Polarforskningssekretariatets utgifter varierar mellan åren beroende på om större expeditioner genomförs eller inte. För att klara år med stora utgifter måste hela anslagssparandet tas i anspråk och anslaget är beräknat utifrån dessa förutsättningar.

Anslaget ökas med 17 000 000 kronor 2025 för att finansiera användning av isbrytaren Oden för polarforskningsexpeditioner. För samma ändamål beräknas anslaget öka med 17 000 000 kronor 2026–2028. Ökningen finansieras genom att anslaget 3:1 *Vetenskapsrådet: Forskning och forskningsinformation* minskas med motsvarande belopp.

Regeringen föreslår att 70 712 000 kronor anvisas under anslaget 3:8 *Polarforskningssekretariatet* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 72 433 000 kronor respektive 73 522 000 kronor.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 6.23 Avgiftsfinansierad verksamhet vid Polarforskningssekretariatet

Tusental kronor

Verksamhet	Ack. resultat t.o.m. 2023	Resultat 2024	Intäkter 2025	Kostnader 2025	Resultat 2025	Ack. resultat 2025
Verksamheter där intäkterna disponeras						
Tjänsteexport	275	0	20 000	20 275	-275	0
Abisko	0	0	2 000	2 000	0	0

Polarforskningssekretariatet får ta ut avgifter för tjänsteexport av polarforskningsexpeditioner och för boende vid Abisko naturvetenskapliga station.

6.7.9 3:9 Sunet

Tabell 6.24 Anslagsutveckling 3:9 Sunet

Tusental kronor

2023	Utfall	49 183	Anslagssparande	
2024	Anslag	49 183[1]	Utgiftsprognos	50 225
2025	**Förslag**	**49 183**		
2026	Beräknat	49 183		
2027	Beräknat	49 183		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för Swedish University Computer Network (Sunet), ett datanätverk för överföring av digital information mellan universitet och högskolor samt vissa andra organisationer. Anslaget får även användas för utgifter för grundanslutning till Sunet för de konstnärliga högskolorna, statliga kulturarvsinstitutioner och Kungl. biblioteket samt för de specifika kostnader Sunet har för anslutning till internationella forskningsnät.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 6.25 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 3:9 Sunet

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**49 183**	**49 183**	**49 183**
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**49 183**	**49 183**	**49 183**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 49 183 000 kronor anvisas under anslaget 3:9 *Sunet* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 49 183 000 kronor respektive 49 183 000 kronor.

6.7.10 3:10 Överklagandenämnden för etikprövning

Tabell 6.26 Anslagsutveckling 3:10 Överklagandenämnden för etikprövning

Tusental kronor

2023	Utfall	5 183	Anslagssparande	444
2024	Anslag	5 554[1]	Utgiftsprognos	4 619
2025	**Förslag**	**5 700**		
2026	Beräknat	5 821[2]		
2027	Beräknat	5 937[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 5 700 tkr i 2025 års prisnivå.

[3] Motsvarar 5 700 tkr i 2025 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för förvaltningsutgifter för Överklagandenämnden för etikprövning.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 6.27 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 3:10 Överklagandenämnden för etikprövning

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**5 554**	**5 554**	**5 554**
Pris- och löneomräkning[2]	146	267	383
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**5 700**	**5 821**	**5 937**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2024. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2026–2027 är preliminär.

Regeringen föreslår att 5 700 000 kronor anvisas under anslaget 3:10 *Överklagandenämnden för etikprövning* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 5 821 000 kronor respektive 5 937 000 kronor.

6.7.11 3:11 Etikprövningsmyndigheten

Tabell 6.28 Anslagsutveckling 3:11 Etikprövningsmyndigheten

Tusental kronor

2023	Utfall	53 292	Anslagssparande	2
2024	Anslag	52 686[1]	Utgiftsprognos	52 336
2025	**Förslag**	**57 418**		
2026	Beräknat	58 677[2]		
2027	Beräknat	59 784[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 57 417 tkr i 2025 års prisnivå.

[3] Motsvarar 57 419 tkr i 2025 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Etikprövningsmyndighetens förvaltningsutgifter.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 6.29 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 3:11 Etikprövningsmyndigheten

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**52 686**	**52 686**	**52 686**

	2025	2026	2027
Pris- och löneomräkning[2]	1 732	2 925	3 974
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	3 000	3 066	3 124
varav BP25[3]	*3 000*	*3 000*	*3 000*
– Förstärkning EPM	*3 000*	*3 000*	*3 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**57 418**	**58 677**	**59 784**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2024. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2026–2027 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Anslaget ökas med 3 000 000 kronor fr.o.m. 2025 för uppgiften att föra och presentera statistik om klinisk forskning i Sverige. Ökningen finansieras genom att anslaget 3:1 *Vetenskapsrådet: Forskning och forskningsinformation* minskas med 3 800 000 kronor. Anledningen till att minskningen är större än motsvarande ökning beror på att detta anslag pris- och löneomräknas, vilket inte är fallet med anslaget 3:1 *Vetenskapsrådet: Forskning och forskningsinformation*.

Regeringen föreslår att 57 418 000 kronor anvisas under anslaget 3:11 *Etikprövningsmyndigheten* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 58 677 000 kronor respektive 59 784 000 kronor.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 6.30 Avgiftsfinansierad verksamhet vid Etikprövningsmyndigheten

Tusental kronor

Verksamhet	Ack. resultat t.o.m. 2023	Resultat 2024	Intäkter 2025	Kostnader 2025	Resultat 2025	Ack. resultat 2025
Verksamhet där intäkterna inte disponeras						
Avgifter för etikprövning	-	-	33 000	-	-	-
Verksamhet där intäkterna disponeras						
Avgift från Npof	0	0	10 600	10 600	0	0

Avgifterna för etikprövning levereras in på inkomsttitel 2559 Avgifter för etikprövning. Det finns inte något bestämt ekonomiskt mål, därav redovisas endast intäkterna. Etikprövningsmyndigheten är värdmyndighet för Nämnden för prövning av oredlighet i forskning (Npof) och tar ut administrativa avgifter.

6.7.12 3:12 Nämnden för prövning av oredlighet i forskning

Tabell 6.31 Anslagsutveckling 3:12 Nämnden för prövning av oredlighet i forskning

Tusental kronor

2023	Utfall	9 287	Anslagssparande	114
2024	Anslag	9 918[1]	Utgiftsprognos	10 259
2025	**Förslag**	**11 750**		
2026	Beräknat	13 081[2]		
2027	Beräknat	13 201[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 12 723 tkr i 2025 års prisnivå.

[3] Motsvarar 12 722 tkr i 2025 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för förvaltningsutgifter för Nämnden för prövning av oredlighet i forskning.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 6.32 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 3:12 Nämnden för prövning av oredlighet i forskning

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**9 918**	**9 918**	**9 918**
Pris- och löneomräkning[2]	832	1 135	1 236
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	1 000	2 028	2 047
varav BP25[3]	*1 000*	*2 000*	*2 000*
– Förstärkning	*1 000*	*2 000*	*2 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**11 750**	**13 081**	**13 201**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2024. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2026–2027 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Anslaget ökas med 1 000 000 kronor 2025 för att finansiera ökade kostnader till följd av en ökad mängd ärenden och mer komplexa ärenden till nämnden. Från och med 2026 beräknas anslaget öka med 2 000 000 kronor för samma ändamål. Ökningen finansieras genom att anslag 3:13 *Särskilda utgifter för forskningsändamål* minskas med 1 300 000 kronor 2025 och 2 500 000 kronor fr.o.m. 2026. Anledningen till att minskningen är större än motsvarande ökning beror på att detta anslag pris- och löneomräknas, vilket inte är fallet med anslaget 3:13 *Särskilda utgifter för forskningsändamål*.

Regeringen föreslår att 11 750 000 kronor anvisas under anslaget 3:12 *Nämnden för prövning av oredlighet i forskning* för 2025. För 2025 och 2026 beräknas anslaget till 13 081 000 kronor respektive 13 201 000 kronor.

6.7.13 3:13 Särskilda utgifter för forskningsändamål

Tabell 6.33 Anslagsutveckling 3:13 Särskilda utgifter för forskningsändamål

Tusental kronor

2023	Utfall	87 995	Anslagssparande	
2024	Anslag	93 995[1]	Utgiftsprognos	93 367
2025	**Förslag**	**80 695**		
2026	Beräknat	89 495		
2027	Beräknat	89 495		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag för tull och mervärdesskatt som har betalats av EISCAT Scientific Association. Anslaget får användas för utgifter för särskilda insatser inom forsknings- och utvecklingsområdet.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 6.34 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 3:13 Särskilda utgifter för forskningsändamål

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**93 995**	**93 995**	**93 995**
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	-13 300	-14 500	-14 500
varav BP25	*-1 300*	*-2 500*	*-2 500*
– Förstärkning	*-1 300*	*-2 500*	*-2 500*
Överföring till/från andra anslag		10 000	10 000
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**80 695**	**89 495**	**89 495**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Anslaget minskas med 1 300 000 kronor 2025 för att finansiera ökningen av anslaget 3:12 *Nämnden för prövning av oredlighet i forskning*. För samma ändamål beräknas anslaget minska med 2 500 000 kronor fr.o.m. 2026.

Regeringen föreslår att 80 695 000 kronor anvisas under anslaget 3:13 *Särskilda utgifter för forskningsändamål* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 89 495 000 kronor respektive 89 495 000 kronor.

6.7.14 3:14 Gentekniknämnden

Tabell 6.35 Anslagsutveckling 3:14 Gentekniknämnden

Tusental kronor

2023	Utfall	3 198	Anslagssparande	1 796
2024	Anslag	4 911[1]	Utgiftsprognos	4 381
2025	**Förslag**	**5 045**		
2026	Beräknat	5 153[2]		
2027	Beräknat	5 254[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 5 045 tkr i 2025 års prisnivå.

[3] Motsvarar 5 045 tkr i 2025 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för Gentekniknämndens verksamhet.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 6.36 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 3:14 Gentekniknämnden

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**4 911**	**4 911**	**4 911**
Pris- och löneomräkning[2]	134	242	343
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**5 045**	**5 153**	**5 254**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2024. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2026–2027 är preliminär.

Regeringen föreslår att 5 045 000 kronor anvisas under anslaget 3:14 *Gentekniknämnden* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 5 153 000 kronor respektive 5 254 000 kronor.

7 Anslag för gemensamma ändamål

7.1 Anslag för gemensamma ändamål

7.1.1 4:1 Internationella program

Tabell 7.1 Anslagsutveckling 4:1 Internationella program

Tusental kronor

2023	Utfall	81 029	Anslagssparande	560
2024	Anslag	81 589[1]	Utgiftsprognos	81 044
2025	**Förslag**	**81 589**		
2026	Beräknat	81 589		
2027	Beräknat	81 589		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för stipendier till s.k. tredjelandsstudenter. Anslaget får även användas för utgifter för statsbidrag för att främja internationella kontakter inom EU-program och andra internationella program inom utbildningsområdet. Anslaget får även användas för att medfinansiera EU-medel inom Universitets- och högskolerådets ansvarsområde och genomföra stödåtgärder inom ramen för EU:s utbildningsprogram.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 7.2 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 4:1 Internationella program

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**81 589**	**81 589**	**81 589**
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**81 589**	**81 589**	**81 589**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 81 589 000 kronor anvisas under anslaget 4:1 *Internationella program* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 81 589 000 kronor respektive 81 589 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiskt åtagande

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2025 för anlaget 4:1 *Internationella program* besluta om bidrag som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 90 412 000 kronor 2026 och 2027.

Skälen för regeringens förslag: Universitets- och högskolerådet kommer under 2025 att bevilja stipendier för senare läsår. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2025 för anslaget 4:1 *Internationella program* besluta om bidrag som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag om högst 90 412 000 kronor 2026 och 2027.

Tabell 7.3 Beställningsbemyndigande för anslaget 4:1 Internationella program

Tusental kronor

	Utfall 2023	Prognos 2024	Förslag 2025	Beräknat 2026	Beräknat 2027
Ekonomiska åtaganden vid årets början	90 412	90 412	90 412		
Nya ekonomiska åtaganden	60 275	60 275	60 275		
Utgifter mot anslag till följd av ekonomiska åtaganden	-60 275	-60 275	-60 275	-60 275	-30 137
Ekonomiska åtaganden vid årets slut	90 412	90 412	90 412		
Beslutat/föreslaget bemyndigande	**100 000**	**90 412**	**90 412**		

7.1.2 4:2 Avgift till Unesco och ICCROM

Tabell 7.4 Anslagsutveckling 4:2 Avgift till Unesco och ICCROM

Tusental kronor

2023	Utfall	32 100	Anslagssparande	86
2024	Anslag	32 186[1]	Utgiftsprognos	31 971
2025	**Förslag**	**32 186**		
2026	Beräknat	32 186		
2027	Beräknat	32 186		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för Sveriges medlemsavgift till Unesco. Anslaget får även användas för utgifter för Internationella centret för bevarande och restaurering av kulturföremål i Rom (ICCROM) samt utgifter för de Unescokonventioner som Sverige har ratificerat.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 7.5 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 4:2 Avgift till Unesco och ICCROM

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**32 186**	**32 186**	**32 186**
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**32 186**	**32 186**	**32 186**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 32 186 000 kronor anvisas under anslaget 4:2 *Avgift till Unesco och ICCROM* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 32 186 000 kronor respektive 32 186 000 kronor.

7.1.3 4:3 Kostnader för Svenska Unescorådet

Tabell 7.6 Anslagsutveckling 4:3 Kostnader för Svenska Unescorådet

Tusental kronor

2023	Utfall	11 161	Anslagssparande	67
2024	Anslag	11 339[1]	Utgiftsprognos	11 263
2025	**Förslag**	**11 684**		
2026	Beräknat	11 941[2]		
2027	Beräknat	12 162[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 11 684 tkr i 2025 års prisnivå.

[3] Motsvarar 11 684 tkr i 2025 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Svenska Unescorådets förvaltningsutgifter. Anslaget får även användas för utgifter för bevakning och genomförande av Unescos verksamhet.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 7.7 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 4:3 Kostnader för Svenska Unescorådet

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**11 339**	**11 339**	**11 339**
Pris- och löneomräkning[2]	345	602	823
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**11 684**	**11 941**	**12 162**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2024. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2026–2027 är preliminär.

Regeringen föreslår att 11 684 000 kronor anvisas under anslaget 4:3 *Kostnader för Svenska Unescorådet* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 11 941 000 kronor respektive 12 162 000 kronor.

7.1.4 4:4 Utvecklingsarbete inom områdena utbildning och forskning

Tabell 7.8 Anslagsutveckling 4:4 Utvecklingsarbete inom områdena utbildning och forskning

Tusental kronor

2023	Utfall	32 375	Anslagssparande	268
2024	Anslag	23 373[1]	Utgiftsprognos	23 216
2025	**Förslag**	**24 943**		
2026	Beräknat	20 443		
2027	Beräknat	16 743		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för utvecklingsarbete inom områdena utbildning och forskning. Anslaget får även användas för utgifter för statistik, analyser och prognoser inom dessa områden.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 7.9 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 4:4 Utvecklingsarbete inom områdena utbildning och forskning

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**23 373**	**23 373**	**23 373**
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	1 570	-2 930	-6 630
varav BP25	*3 500*	*3 400*	*2 200*
– SCB som nationell projektledare för PIAAC	*800*	*300*	*400*
– SCB:s arbete med att samla in nya skoldata	*2 700*	*3 100*	*1 800*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**24 943**	**20 443**	**16 743**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

För Statistiska centralbyråns (SCB) uppdrag som nationell projektledare för PIAAC-studien, som mäter den vuxna befolkningens färdigheter att läsa, räkna och lösa problem ökas anslaget med 800 000 kronor 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget öka med 300 000 kronor respektive 400 000 kronor. För SCB:s uppdrag att samla in nya skoldata ökas anslaget med 2 700 000 kronor 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget öka med 3 100 000 kronor respektive 1 800 000 kronor.

Regeringen föreslår att 24 943 000 kronor anvisas under anslaget 4:4 *Utvecklingsarbete inom områdena utbildning och forskning* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 20 443 000 kronor respektive 16 743 000 kronor.

Utgiftsområde 17

Kultur, medier, trossamfund och fritid

Utgiftsområde 17 – Kultur, medier, trossamfund och fritid

Innehållsförteckning

1 Förslag till riksdagsbeslut ... 6

2 Lagförslag ... 9
2.1 Förslag till lag om ändring i lagen (2018:1893) om finansiering av radio och tv i allmänhetens tjänst ... 9

3 Utgiftsområde 17 Kultur, medier, trossamfund och fritid ... 11
3.1 Utgiftsområdets omfattning ... 11
3.2 Utgiftsutveckling ... 11
3.3 Skatteutgifter ... 13
3.4 Mål för utgiftsområdet ... 14
3.5 Gemensamma bedömningsgrunder för kulturområdet ... 18
3.6 Sammanfattande resultatbedömning för kulturområdet ... 18
3.7 Politikens inriktning för kulturområdet ... 19

4 Kulturområdesövergripande verksamhet ... 23
4.1 Mål för området ... 23
4.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder ... 23
4.3 Resultatredovisning ... 23
4.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen ... 32
4.5 Budgetförslag ... 33
4.5.1 1:1 Statens kulturråd ... 33
4.5.2 1:2 Bidrag till allmän kulturverksamhet, utveckling samt internationellt kulturutbyte och samarbete ... 34
4.5.3 1:3 Skapande skola ... 35
4.5.4 1:4 Forsknings- och utvecklingsinsatser inom kulturområdet ... 36
4.5.5 1:5 Stöd till icke-statliga kulturlokaler ... 37
4.5.6 1:6 Bidrag till regional kulturverksamhet ... 38
4.5.7 1:7 Myndigheten för kulturanalys ... 40

5 Teater, dans och musik ... 41
5.1 Mål för området ... 41
5.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder ... 41
5.3 Resultatredovisning ... 41
5.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen ... 45
5.5 Budgetförslag ... 46
5.5.1 2:1 Bidrag till vissa scenkonstinstitutioner ... 46
5.5.2 2:2 Bidrag till vissa teater-, dans- och musikändamål ... 48
5.5.3 2:3 Statens musikverk ... 49

6 Litteraturen, läsandet och språket ... 51
6.1 Mål för området ... 51
6.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder ... 51
6.3 Resultatredovisning ... 51
6.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen ... 55
6.5 Budgetförslag ... 56
6.5.1 3:1 Bidrag till litteratur och kulturtidskrifter ... 56
6.5.2 3:2 Myndigheten för tillgängliga medier ... 57
6.5.3 3:3 Institutet för språk och folkminnen ... 58
6.5.4 Upphävande av riksdagsbindning avseende inköpsstöd till folk- och skolbibliotek ... 59

7 Bildkonst, arkitektur, form och design 61
7.1 Mål för området 61
7.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder 61
7.3 Resultatredovisning 61
7.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen 63
7.5 Budgetförslag 64
7.5.1 4:1 Statens konstråd 64
7.5.2 4:2 Konstnärlig gestaltning av den gemensamma miljön 65
7.5.3 4:3 Nämnden för hemslöjdsfrågor 66
7.5.4 4:4 Bidrag till bild- och formområdet 67

8 Konstnärernas villkor 69
8.1 Mål för området 69
8.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder 69
8.3 Resultatredovisning 69
8.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen 72
8.5 Budgetförslag 73
8.5.1 5:1 Konstnärsnämnden 73
8.5.2 5:2 Ersättningar och bidrag till konstnärer 74

9 Arkiv 77
9.1 Mål för området 77
9.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder 77
9.3 Resultatredovisning 77
9.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen 80
9.5 Budgetförslag 80
9.5.1 6:1 Riksarkivet 80

10 Kulturmiljö 83
10.1 Mål för området 83
10.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder 83
10.3 Resultatredovisning 83
10.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen 87
10.5 Budgetförslag 88
10.5.1 7:1 Riksantikvarieämbetet 88
10.5.2 7:2 Bidrag till kulturmiljövård 90
10.5.3 7:3 Kyrkoantikvarisk ersättning 91
10.5.4 7:4 Bidrag till arbetslivsmuseer 92

11 Museer och utställningar 95
11.1 Mål för området 95
11.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder 95
11.3 Resultatredovisning 95
11.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen 98
11.5 Budgetförslag 99
11.5.1 8:1 Centrala museer: Myndigheter 99
11.5.2 8:2 Centrala museer: Stiftelser 102
11.5.3 8:3 Bidrag till vissa museer 104
11.5.4 8:4 Forum för levande historia 105
11.5.5 8:5 Statliga utställningsgarantier och inköp av vissa kulturföremål 106

12 Trossamfund 109
12.1 Mål för området 109
12.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder 109
12.3 Resultatredovisning 109
12.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen 110

12.5 Politikens inriktning ... 111
12.6 Den årliga revisionens iakttagelser ... 111
12.7 Budgetförslag ... 112
12.7.1 9:1 Myndigheten för stöd till trossamfund ... 112
12.7.2 9:2 Stöd till trossamfund ... 113

13 Film ... 115
13.1 Mål för området ... 115
13.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder ... 115
13.3 Resultatredovisning ... 115
13.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen ... 119
13.5 Budgetförslag ... 120
13.5.1 10:1 Filmstöd ... 120

14 Medier ... 123
14.1 Mål för området ... 123
14.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder ... 123
14.3 Resultatredovisning ... 123
14.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen ... 130
14.5 Politikens inriktning ... 131
14.6 Budgetförslag ... 132
14.6.1 11:1 Sändningar av TV Finland ... 132
14.6.2 11:2 Forskning och dokumentation om medieutvecklingen ... 133
14.6.3 11:3 Avgift till Europeiska audiovisuella observatoriet ... 134
14.6.4 11:4 Stöd till taltidningar ... 135
14.6.5 Public service ... 135

15 Ungdomspolitik ... 139
15.1 Mål för området ... 139
15.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder ... 139
15.3 Resultatredovisning ... 139
15.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen ... 149
15.5 Politikens inriktning ... 150
15.6 Budgetförslag ... 151
15.6.1 12:1 Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor ... 151
15.6.2 12:2 Bidrag till nationell och internationell ungdomsverksamhet ... 152
15.6.3 12:3 Särskilda insatser inom ungdomspolitiken ... 154

16 Politik för det civila samhället ... 155
16.1 Mål för området ... 155
16.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder ... 155
16.3 Resultatredovisning ... 155
16.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen ... 161
16.5 Politikens inriktning ... 162
16.6 Idrottspolitiken ... 163
16.6.1 Mål för området ... 163
16.6.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder ... 163
16.6.3 Resultatredovisning ... 163
16.6.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen ... 169
16.6.5 Politikens inriktning ... 169
16.7 Friluftslivspolitiken ... 170
16.7.1 Mål för området ... 170
16.7.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder ... 170
16.7.3 Resultatredovisning ... 170
16.7.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen ... 174
16.7.5 Politikens inriktning ... 175

16.8 Budgetförslag ... 176
16.8.1 13:1 Stöd till idrotten ... 176
16.8.2 13:2 Bidrag till allmänna samlingslokaler ... 177
16.8.3 13:3 Stöd till friluftsorganisationer ... 178
16.8.4 13:4 Bidrag till riksdagspartiers kvinnoorganisationer ... 179
16.8.5 13:5 Insatser för den ideella sektorn ... 180

17 Folkbildning ... 183
17.1 Mål för området ... 183
17.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder ... 183
17.3 Resultatredovisning ... 183
17.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen ... 189
17.5 Politikens inriktning ... 191
17.6 Budgetförslag ... 192
17.6.1 14:1 Statsbidrag till studieförbund ... 192
17.6.2 14:2 Statsbidrag till folkhögskolor ... 193
17.6.3 14:3 Bidrag till tolkutbildning ... 193
17.6.4 14:4 Särskilt utbildningsstöd ... 195

18 Spelmarknaden ... 197
18.1 Mål för området ... 197
18.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder ... 197
18.3 Resultatredovisning ... 197
18.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen ... 200
18.5 Politikens inriktning ... 201
18.6 Den årliga revisionens iakttagelser ... 201
18.7 Budgetförslag ... 202
18.7.1 15:1 Spelinspektionen ... 202

1 Förslag till riksdagsbeslut

Regeringens förslag:

1. Riksdagen antar förslaget till lag om ändring i lagen (2018:1893) om finansiering av radio och tv i allmänhetens tjänst (avsnitt 2.1 och 14.6.5).
2. Riksdagen bemyndigar regeringen att för 2025 besluta att Kungliga Operan AB får ta upp lån i Riksgäldskontoret för investeringar som följer av renovering och ombyggnad av operahuset som inklusive tidigare upplåning uppgår till högst 130 000 000 kronor (avsnitt 5.5.1).
3. Riksdagen godkänner att tidigare ställningstagande i fråga om statligt stöd för inköp av litteratur till folk- och skolbiblioteken inte längre ska gälla (avsnitt 6.5.4).
4. Riksdagen bemyndigar regeringen att för 2025 besluta att Stiftelsen Skansen får ta upp lån i Riksgäldskontoret för underhåll och utveckling av fastigheter och kulturhistoriska byggnader samt tillgänglighetsanpassning som inklusive tidigare upplåning uppgår till högst 80 000 000 kronor (avsnitt 11.5.2).
5. Riksdagen bemyndigar regeringen att för 2025 besluta att Stiftelsen Tekniska museet får ta upp lån i Riksgäldskontoret för investeringar i byggnationen av en visualiseringsdom som inklusive tidigare upplåning uppgår till högst 95 000 000 kronor (avsnitt 11.5.2).
6. Riksdagen godkänner medelstilldelningen för 2025 från public service-kontot till Sveriges Radio AB med 3 397 400 000 kronor, till Sveriges Television AB med 5 565 900 000 kronor och till Sveriges Utbildningsradio AB med 491 400 000 kronor (avsnitt 14.6.5).
7. Riksdagen anvisar anslagen för budgetåret 2025 inom utgiftsområde 17 Kultur, medier, trossamfund och fritid enligt tabell 1.1.
8. Riksdagen bemyndigar regeringen att under 2025 ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst de belopp och inom de tidsperioder som anges i tabell 1.2.

Tabell 1.1 Anslagsbelopp

Tusental kronor

Anslag	
1:1 Statens kulturråd	76 668
1:2 Bidrag till allmän kulturverksamhet, utveckling samt internationellt kulturutbyte och samarbete	454 582
1:3 Skapande skola	226 464
1:4 Forsknings- och utvecklingsinsatser inom kulturområdet	45 153
1:5 Stöd till icke-statliga kulturlokaler	9 753
1:6 Bidrag till regional kulturverksamhet	1 689 455
1:7 Myndigheten för kulturanalys	20 318
2:1 Bidrag till vissa scenkonstinstitutioner	1 134 044
2:2 Bidrag till vissa teater-, dans- och musikändamål	249 098
2:3 Statens musikverk	105 775
3:1 Bidrag till litteratur och kulturtidskrifter	203 678
3:2 Myndigheten för tillgängliga medier	150 931
3:3 Institutet för språk och folkminnen	76 566
4:1 Statens konstråd	12 096
4:2 Konstnärlig gestaltning av den gemensamma miljön	42 518
4:3 Nämnden för hemslöjdsfrågor	11 947

Anslag	
4:4 Bidrag till bild- och formområdet	45 608
5:1 Konstnärsnämnden	24 829
5:2 Ersättningar och bidrag till konstnärer	558 530
6:1 Riksarkivet	509 579
7:1 Riksantikvarieämbetet	325 784
7:2 Bidrag till kulturmiljövård	299 782
7:3 Kyrkoantikvarisk ersättning	490 000
7:4 Bidrag till arbetslivsmuseer	8 000
8:1 Centrala museer: Myndigheter	1 556 061
8:2 Centrala museer: Stiftelser	275 714
8:3 Bidrag till vissa museer	79 218
8:4 Forum för levande historia	64 036
8:5 Statliga utställningsgarantier och inköp av vissa kulturföremål	80
9:1 Myndigheten för stöd till trossamfund	19 032
9:2 Stöd till trossamfund	82 700
10:1 Filmstöd	554 444
11:1 Sändningar av TV Finland	9 574
11:2 Forskning och dokumentation om medieutvecklingen	3 531
11:3 Avgift till Europeiska audiovisuella observatoriet	733
11:4 Stöd till taltidningar	43 406
12:1 Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor	66 805
12:2 Bidrag till nationell och internationell ungdomsverksamhet	290 680
12:3 Särskilda insatser inom ungdomspolitiken	2 000
13:1 Stöd till idrotten	2 126 811
13:2 Bidrag till allmänna samlingslokaler	52 164
13:3 Stöd till friluftsorganisationer	104 785
13:4 Bidrag till riksdagspartiers kvinnoorganisationer	15 000
13:5 Insatser för den ideella sektorn	273 758
14:1 Statsbidrag till studieförbund	1 641 023
14:2 Statsbidrag till folkhögskolor	2 446 760
14:3 Bidrag till tolkutbildning	57 331
14:4 Särskilt utbildningsstöd	227 158
15:1 Spelinspektionen	97 932
Summa anslag inom utgiftsområdet	**16 861 894**

Tabell 1.2 Beställningsbemyndiganden

Tusental kronor

Anslag	Beställningsbemyndigande	Tidsperiod
1:2 Bidrag till allmän kulturverksamhet, utveckling samt internationellt kulturutbyte och samarbete	236 000	2026–2028
1:5 Stöd till icke-statliga kulturlokaler	11 000	2026–2027
1:6 Bidrag till regional kulturverksamhet	60 000	2026–2027
2:2 Bidrag till vissa teater-, dans- och musikändamål	183 000	2026
3:1 Bidrag till litteratur och kulturtidskrifter	44 300	2026–2027
4:4 Bidrag till bild- och formområdet	35 000	2026
5:2 Ersättningar och bidrag till konstnärer	259 500	2026–2035
7:2 Bidrag till kulturmiljövård	90 000	2026–2028
12:2 Bidrag till nationell och internationell ungdomsverksamhet	212 000	2026
13:2 Bidrag till allmänna samlingslokaler	40 000	2026–2028
13:4 Bidrag till riksdagspartiers kvinnoorganisationer	15 000	2026
13:5 Insatser för den ideella sektorn	89 000	2026
14:3 Bidrag till tolkutbildning	120 000	2026–2029
Summa beställningsbemyndiganden inom utgiftsområdet	**1 394 800**	

2 Lagförslag

Regeringen har följande förslag till lagtext.

2.1 Förslag till lag om ändring i lagen (2018:1893) om finansiering av radio och tv i allmänhetens tjänst

Härigenom föreskrivs att 4 § lagen (2018:1893) om finansiering av radio och tv i allmänhetens tjänst ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
	4 §[1]
Underlaget för public service-avgiften är den avgiftsskyldiges beskattningsbara förvärvsinkomst enligt 1 kap. 5 § inkomstskattelagen (1999:1229).	
Underlaget ska högst uppgå till *1,60* gånger det inkomstbasbelopp enligt 58 kap. 26 och 27 §§ socialförsäkringsbalken som gäller för beskattningsåret.	Underlaget ska högst uppgå till *1,55* gånger det inkomstbasbelopp enligt 58 kap. 26 och 27 §§ socialförsäkringsbalken som gäller för beskattningsåret.

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2025.

2. Bestämmelsen i den nya lydelsen tillämpas första gången för det beskattningsår som börjar efter den 31 december 2024.

[1] Senaste lydelse 2023:895.

3 Utgiftsområde 17 Kultur, medier, trossamfund och fritid

3.1 Utgiftsområdets omfattning

Utgiftsområdet omfattar frågor om kulturområdesövergripande verksamhet, teater, dans och musik, litteraturen, läsandet och språket, bildkonst, arkitektur, form och design, konstnärernas villkor, arkiv, kulturmiljö, museer och utställningar, trossamfund, film, medier, ungdomspolitik, politik för det civila samhället (inklusive idrottspolitik), folkbildning och spelmarknaden. De myndigheter, verksamheter och anslag som utgiftsområdet omfattar behandlas i respektive delavsnitt. I avsnitt 4 Kulturområdesövergripande verksamhet sammanfattas även vissa tvärgående perspektiv för hela kulturområdet som gäller allas möjlighet att delta i kulturlivet samt kulturlivets internationalisering och internationellt samarbete.

3.2 Utgiftsutveckling

Tabell 3.1 Utgiftsutveckling inom utgiftsområde 17 Kultur, medier, trossamfund och fritid

Miljoner kronor

	Utfall 2023	Budget 2024[1]	Prognos 2024	**Förslag 2025**	Beräknat 2026	Beräknat 2027
Kulturområdesövergripande verksamhet	**2 535**	**2 498**	**2 479**	**2 522**	**2 529**	**2 359**
1:1 Statens kulturråd	73	73	75	**77**	79	81
1:2 Bidrag till allmän kulturverksamhet, utveckling samt internationellt kulturutbyte och samarbete	488	469	461	**455**	455	313
1:3 Skapande skola	201	176	175	**226**	226	226
1:4 Forsknings- och utvecklingsinsatser inom kulturområdet	45	45	45	**45**	45	45
1:5 Stöd till icke-statliga kulturlokaler	7	10	10	**10**	10	10
1:6 Bidrag till regional kulturverksamhet	1 701	1 704	1 693	**1 689**	1 693	1 663
1:7 Myndigheten för kulturanalys	19	19	20	**20**	21	21
Teater, dans och musik	**1 483**	**1 477**	**1 475**	**1 489**	**1 502**	**1 488**
2:1 Bidrag till vissa scenkonstinstitutioner	1 131	1 127	1 127	**1 134**	1 145	1 130
2:2 Bidrag till vissa teater-, dans- och musikändamål	252	249	247	**249**	249	249
2:3 Statens musikverk	100	102	101	**106**	108	109
Litteraturen, läsandet och språket	**420**	**419**	**416**	**431**	**433**	**436**
3:1 Bidrag till litteratur och kulturtidskrifter	210	204	200	**204**	204	204
3:2 Myndigheten för tillgängliga medier	136	139	138	**151**	152	154
3:3 Institutet för språk och folkminnen	74	76	78	**77**	78	79
Bildkonst, arkitektur, form och design	**110**	**112**	**112**	**112**	**113**	**113**
4:1 Statens konstråd	11	12	12	**12**	12	13
4:2 Konstnärlig gestaltning av den gemensamma miljön	41	43	44	**43**	43	43
4:3 Nämnden för hemslöjdsfrågor	12	12	12	**12**	12	12

	Utfall 2023	Budget 2024[1]	Prognos 2024	**Förslag 2025**	Beräknat 2026	Beräknat 2027
4:4 Bidrag till bild- och formområdet	46	46	45	**46**	46	46
Konstnärernas villkor	**594**	**583**	**579**	**583**	**554**	**554**
5:1 Konstnärsnämnden	24	24	25	**25**	25	26
5:2 Ersättningar och bidrag till konstnärer	570	559	555	**559**	529	529
Arkiv	**449**	**491**	**486**	**510**	**522**	**508**
6:1 Riksarkivet	449	491	486	**510**	522	508
Kulturmiljö	**1 037**	**1 069**	**1 064**	**1 124**	**1 137**	**1 126**
7:1 Riksantikvarieämbetet	295	298	292	**326**	340	359
7:2 Bidrag till kulturmiljövård	274	303	304	**300**	300	270
7:3 Kyrkoantikvarisk ersättning	460	460	460	**490**	490	490
7:4 Bidrag till arbetslivsmuseer	8	8	8	**8**	8	8
Museer och utställningar	**1 837**	**1 886**	**1 893**	**1 975**	**2 009**	**2 011**
8:1 Centrala museer: Myndigheter	1 435	1 477	1 483	**1 556**	1 593	1 600
8:2 Centrala museer: Stiftelser	274	276	276	**276**	276	274
8:3 Bidrag till vissa museer	80	80	80	**79**	79	79
8:4 Forum för levande historia	49	53	54	**64**	62	58
8:5 Statliga utställningsgarantier och inköp av vissa kulturföremål		0	0	**0**	0	0
Trossamfund	**98**	**98**	**98**	**102**	**82**	**82**
9:1 Myndigheten för stöd till trossamfund	17	17	16	**19**		
9:2 Stöd till trossamfund	82	81	81	**83**	82	82
Film	**553**	**554**	**554**	**554**	**554**	**553**
10:1 Filmstöd	553	554	554	**554**	554	553
Medier	**54**	**65**	**65**	**57**	**57**	**57**
11:1 Sändningar av TV Finland	10	10	10	**10**	10	10
11:2 Forskning och dokumentation om medieutvecklingen	3	3	3	**4**	4	4
11:3 Avgift till Europeiska audiovisuella observatoriet	1	1	1	**1**	1	1
11:4 Stöd till taltidningar	41	51	51	**43**	43	43
Ungdomspolitik	**368**	**377**	**375**	**359**	**330**	**330**
12:1 Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor	61	61	61	**67**	88	88
12:2 Bidrag till nationell och internationell ungdomsverksamhet	285	291	289	**291**	241	241
12:3 Särskilda insatser inom ungdomspolitiken	22	26	26	**2**	2	2
Politik för det civila samhället	**2 428**	**2 506**	**2 500**	**2 573**	**2 459**	**2 459**
13:1 Stöd till idrotten	2 092	2 117	2 117	**2 127**	2 063	2 063
13:2 Bidrag till allmänna samlingslokaler	52	52	52	**52**	52	52
13:3 Stöd till friluftsorganisationer	98	98	98	**105**	105	105
13:4 Bidrag till riksdagspartiers kvinnoorganisationer	15	15	15	**15**	15	15
13:5 Insatser för den ideella sektorn	172	224	219	**274**	224	224
Folkbildning	**4 589**	**4 445**	**4 427**	**4 372**	**4 227**	**4 227**
14:1 Statsbidrag till studieförbund	4 338	1 741	1 741	**1 641**	1 491	1 491
14:2 Statsbidrag till folkhögskolor		2 447	2 430	**2 447**	2 447	2 447
14:3 Bidrag till tolkutbildning	49	55	55	**57**	57	57

	Utfall 2023	Budget 2024[1]	Prognos 2024	**Förslag 2025**	Beräknat 2026	Beräknat 2027
14:4 Särskilt utbildningsstöd	202	202	201	**227**	232	232
Tillsyn över spelmarknaden	**80**	**90**	**90**	**98**	**103**	**105**
15:1 Spelinspektionen	80	90	90	**98**	103	105
Äldreanslag	**54**					
2023 11:4 Statens medieråd	24					
2023 14:3 Särskilda insatser inom folkbildningen	30					
Totalt för utgiftsområde 17 Kultur, medier, trossamfund och fritid	**16 691**	**16 670**	**16 614**	**16 862**	**16 613**	**16 410**

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Tabell 3.2 Förändringar av utgiftsramen 2025–2027 för utgiftsområde 17 Kultur, medier, trossamfund och fritid

Miljoner kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**16 646**	**16 646**	**16 646**
Pris- och löneomräkning[2]	120	191	241
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	92	-228	-479
varav BP25[3]	*209*	*234*	*228*
Överföring till/från andra utgiftsområden	3	3	2
Övrigt			
Ny utgiftsram	**16 862**	**16 613**	**16 410**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2024. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2026–2027 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Tabell 3.3 Utgiftsram 2025 realekonomiskt fördelad för utgiftsområde 17 Kultur, medier, trossamfund och fritid

Miljoner kronor

	2025
Transfereringar[1]	12 322
Verksamhetsutgifter[2]	4 515
Investeringar[3]	24
Summa utgiftsram	**16 862**

Anm.: Den realekonomiska fördelningen baseras på utfall 2023 samt kända förändringar av anslagens användning.

[1] Med transfereringar avses inkomstöverföringar, dvs. utbetalningar av bidrag från staten till exempelvis hushåll, företag eller kommuner utan att staten får någon direkt motprestation.

[2] Med verksamhetsutgifter avses resurser som statliga myndigheter använder i verksamheten, t.ex. utgifter för löner, hyror och inköp av varor och tjänster.

[3] Med investeringar avses utgifter för anskaffning av varaktiga tillgångar såsom byggnader, maskiner, immateriella tillgångar och finansiella tillgångar.

3.3 Skatteutgifter

Vid sidan av stöd till företag och hushåll på budgetens utgiftssida finns det även stöd på budgetens inkomstsida i form av avvikelser från en enhetlig beskattning, s.k. skatteutgifter. Innebörden av skatteutgifter beskrivs närmare i Förslag till statens budget, finansplan m.m., avsnittet om skattefrågor. Den samlade redovisningen finns i regeringens skrivelse Redovisning av skatteutgifter (skr. 2023/24:98). Nedan redovisas de skatteutgifter som är att hänföra till utgiftsområde 17.

Tabell 3.4 Skatteutgifter inom utgiftsområde 17 Kultur, medier, trossamfund och fritid

Miljoner kronor

	2024	2025
Avdrag för bidrag till Tekniska museet (B16)	0	0
Ersättning till idrottsutövare, undantag för socialavgifter (D9)	-	-
Försäljning av konstverk för mindre än 300 000 kr/år, undantag från mervärdesskatt (E2)	-	-
Tidningar och tidskrifter, mervärdesskattesats 6 % (E8)	2 890	3 050
Böcker och broschyrer m.m., mervärdesskattesats 6 % (E9)	1 850	1 950
Kulturella föreställningar, mervärdesskattesats 6 % (E10)	2 150	2 270
Vissa rekreations- och idrottstjänster, mervärdesskattesats 6 % (E11) [1]	5 830	6 170
Upphovsrätter, mervärdesskattesats 6 % (E12)	-	-
Försäljning av konstverk för minst 300 000 kr/år, mervärdesskattesats 12 % (E17) [2]	10	10
Verksamhet i ideella föreningar, undantag från mervärdesskatt (E18)	520	540
Skattereduktion för gåvor till ideell verksamhet (G7)	540	540

[1] Skatteutgift Förevisning av naturområden har slagits samman med skatteutgift E11, Vissa rekreations- och idrottstjänster. Ändringen har gjorts av beräkningstekniska skäl.

[2] Försäljning av konstverk för minst 300 000 kronor påverkas av en föreslagen regeländring fr.o.m. den 1 januari 2025 som innebär att området för beskattning av försäljning av konstverk till den reducerade skattesatsen 12 procent utvidgas till att gälla fler situationer. Regeringens förslag innebär att all försäljning av konstverk beskattas med 12 procent (prop.2023/24:149).

Anm.: Inom parentes anges den beteckning för respektive skatteutgift som används i regeringens skrivelse. Skatteutgifter som inte har beräknats anges med "-".

Källa: Regeringens skrivelse 2023/24:98.

3.4 Mål för utgiftsområdet

Kultur

Riksdagen har antagit följande nationella kulturpolitiska mål (prop. 2009/10:3, bet. 2009/10:KrU5, rskr. 2009/10:145):

Målen är att kulturen ska vara en dynamisk, utmanande och obunden kraft med yttrandefriheten som grund, att alla ska ha möjlighet att delta i kulturlivet och att kreativitet, mångfald och konstnärlig kvalitet ska prägla samhällets utveckling. För att uppnå målen ska kulturpolitiken

- främja allas möjlighet till kulturupplevelser, bildning och till att utveckla sina skapande förmågor,
- främja kvalitet och konstnärlig förnyelse,
- främja ett levande kulturarv som bevaras, används och utvecklas,
- främja internationellt och interkulturellt utbyte och samverkan,
- särskilt uppmärksamma barns och ungas rätt till kultur.

De nationella kulturpolitiska målen tillämpas på resultatredovisningen för följande avsnitt: Kulturområdesövergripande verksamhet, Teater, dans och musik, Litteraturen, läsandet och språket, Bildkonst, arkitektur, form och design, Konstnärernas villkor, Arkiv, Kulturmiljö, Museer och utställningar samt Film.

De statliga insatserna till stöd för den kommunala kulturskolan

Riksdagen har antagit att det övergripande målet ska vara att främja kulturskolans möjligheter att erbjuda barn och unga undervisning av hög kvalitet i kulturella och

konstnärliga uttryckssätt, liksom möjligheterna till såväl fördjupning som bredd i undervisningen med utgångspunkt i vars och ens särskilda förutsättningar (prop. 2017/18:164, bet. 2017/18:KrU9, rskr. 2017/18:312).

Litteratur och läsfrämjande

Riksdagen har antagit följande nationella mål för politiken för litteratur- och läsfrämjande (prop. 2013/14:3, bet. 2013/14:KrU4, rskr. 2013/14:117): Alla i Sverige ska, oavsett bakgrund och med utgångspunkt i vars och ens särskilda förutsättningar, ges möjlighet att utveckla en god läsförmåga och ha tillgång till litteratur av hög kvalitet.

Nationell språkpolitik

Riksdagen har antagit följande mål för en nationell språkpolitik (prop. 2005/06:2, bet. 2005/06:KrU4, rskr. 2005/06:89):

- Svenska språket ska vara huvudspråk i Sverige.
- Svenskan ska vara ett komplett och samhällsbärande språk.
- Den offentliga svenskan ska vara vårdad, enkel och begriplig.
- Alla ska ha rätt till språk: att utveckla och tillägna sig svenska språket, att utveckla och bruka det egna modersmålet och nationella minoritetsspråket och att få möjlighet att lära sig främmande språk.

Bildkonst, arkitektur, form och design

Riksdagen har antagit följande nationella mål för arkitektur-, form- och designpolitiken (prop. 2017/18:110, bet. 2017/18:CKrU1, rskr. 2017/18:316):

Arkitektur, form och design ska bidra till ett hållbart, jämlikt och mindre segregerat samhälle med omsorgsfullt gestaltade livsmiljöer, där alla ges goda förutsättningar att påverka utvecklingen av den gemensamma miljön.

Målet ska uppnås genom att

- hållbarhet och kvalitet inte underställs kortsiktiga ekonomiska överväganden,
- kunskap och arkitektur, form och design utvecklas och sprids,
- det offentliga agerar förebildligt,
- estetiska, konstnärliga och kulturhistoriska värden tas tillvara och utvecklas,
- miljöer gestaltas för att vara tillgängliga för alla, och
- samarbete och samverkan utvecklas, inom landet och internationellt.

Arkiv

Riksdagen har antagit mål för den statliga arkivverksamheten (prop. 1989/90:72, bet. 1989/90:KrU29, rskr. 1989/90:307). Målet är att myndigheternas arkiv ska bevaras, hållas ordnade och vårdas så att de tillgodoser

- rätten att ta del av allmänna handlingar,
- behovet av information för rättskipningen och förvaltningen, och
- forskningens behov.

Kulturmiljö

Riksdagen har antagit mål för det statliga kulturmiljöarbetet (prop. 2012/13:96, bet. 2012/13:KrU9, rskr. 2012/13:273). Målet är att främja

- ett hållbart samhälle med en mångfald av kulturmiljöer som bevaras, används och utvecklas,

– människors delaktighet i kulturmiljöarbetet och möjligheten att förstå och ta ansvar för kulturmiljön,
– ett inkluderande samhälle med kulturmiljön som gemensam källa till kunskap, bildning och upplevelser, och
– en helhetssyn på förvaltningen av landskapet som innebär att kulturmiljön tas till vara i samhällsutvecklingen.

Film

Riksdagen har antagit följande mål för filmpolitiken (prop. 2015/16:132, bet. 2015/16:KrU11, rskr. 2015/16:289):

– Utveckling och produktion av värdefull svensk film sker kontinuerligt och i olika delar av landet.
– Allt fler ser värdefull film som sprids och visas i olika visningsformer i hela landet.
– Filmarvet bevaras, används och utvecklas.
– Svensk film sprids alltmer utomlands och kvalificerat internationellt utbyte och samverkan sker på filmområdet.
– Barn och unga har goda kunskaper om film och rörlig bild och ges möjligheter till eget skapande.
– Jämställdhet och mångfald präglar filmområdet.
– Filmen bidrar till att stärka yttrandefriheten och det offentliga samtalet.

Medier

Målen för medieområdet är att stödja yttrandefrihet, mångfald, massmediernas oberoende och tillgänglighet samt att motverka skadlig mediepåverkan (prop. 2014/15:1 utg.omr. 17, bet. 2014/15:KrU6, rskr. 2014/15:96).

Trossamfund

Riksdagen har antagit mål för statens stöd till trossamfund (prop. 1998/99:124, bet. 1999/2000:KU5, rskr. 1999/2000:45). Stödet ska bidra till att skapa förutsättningar för trossamfunden att bedriva en aktiv och långsiktigt inriktad religiös verksamhet i form av gudstjänst, själavård, undervisning och omsorg.

Ungdomspolitik

Målet för alla statliga beslut och insatser som berör ungdomar mellan 13 och 25 år är att alla ungdomar ska ha goda levnadsvillkor, makt att forma sina liv och inflytande över samhällsutvecklingen (prop. 2013/14:191, bet. 2013/14:KrU9, rskr. 2013/14:354).

Politik för det civila samhället

Målet för politiken för det civila samhället (prop. 2009/10:55, bet. 2009/10:KrU7, rskr. 2009/10:195) är att villkoren för det civila samhället som en central del av demokratin ska förbättras. Detta ska ske i dialog med det civila samhällets organisationer genom att

– utveckla det civila samhällets möjligheter att göra människor delaktiga utifrån engagemanget och viljan att påverka den egna livssituationen eller samhället i stort,

– stärka förutsättningarna för det civila samhället att bidra till samhällsutvecklingen och välfärden både som röstbärare och opinionsbildare och med en mångfald verksamheter, och
– fördjupa och sprida kunskapen om det civila samhället.

Idrott

Riksdagen har beslutat om målen för den statliga idrottspolitiken (prop. 2008/09:126, bet. 2008/09:KrU8, rskr. 2008/09:243). Mål och syfte med statsbidraget till idrotten är att ge möjligheter för alla i Sverige att motionera och idrotta, att främja en god folkhälsa, att stödja en fri och självständig idrottsrörelse samt att ge alla i Sverige positiva upplevelser av idrott som underhållning. Stöd till barn och ungdomar ska lämnas till verksamhet som bedrivs ur ett barnrättsperspektiv. Stöd kan även lämnas till sådan verksamhet som stärker idrottsutövares internationella konkurrenskraft.

Friluftslivspolitik

Målet för friluftslivspolitiken är att stödja människors möjligheter att vistas ute i naturen och utöva friluftsliv där allemansrätten är en grund för friluftslivet. Alla människor ska ha möjlighet att få naturupplevelser, välbefinnande, social gemenskap och ökad kunskap om natur och miljö (prop. 2009/10:238, bet. 2010/11:KrU3, rskr. 2010/11:37 och 2010/11:38).

Tio mätbara mål har redovisats till riksdagen (skr. 2012/13:51, bet. 2012/13:KrU4, rskr. 2012/13:278). Målen är följande:

– tillgänglig natur för alla
– starkt engagemang och samverkan
– allemansrätten
– tillgång till natur för friluftsliv
– attraktiv tätortsnära natur
– hållbar regional tillväxt och landsbygdsutveckling
– skyddade områden som resurs för friluftslivet
– ett rikt friluftsliv i skolan
– friluftsliv för god folkhälsa
– god kunskap om friluftslivet.

Till målen finns preciseringar som förtydligar innebörden av målen. Preciseringarna utgör ett stöd för att genomföra åtgärder. De är också underlag för att mäta och följa upp målen och för att fortsätta utveckla friluftslivspolitiken.

Friluftsliv är ett allmänt intresse som spänner över flera politikområden och friluftslivsmålen berör flera olika myndigheter. Naturvårdsverket ansvarar för att utveckla förutsättningarna för friluftslivet och samordnar arbetet på nationell nivå. Länsstyrelserna samordnar och leder det regionala arbetet. Till flera av de miljökvalitetsmål som riksdagen har beslutat om (prop. 2009/10:155, bet. 2009/10:MJU25, rskr. 2009/10:377) finns preciseringar och etappmål som rör friluftslivet. Dessa redovisas i utgiftsområde 20 Klimat, miljö och natur.

Folkbildning

Målet för folkbildningspolitiken fastställdes genom riksdagens beslut i fråga om regeringens proposition Allas kunskap – allas bildning (prop. 2013/14:172, bet. 2013/14:KrU8, rskr. 2013/14:379). Målet är att folkbildningen ska ge alla möjlighet att tillsammans med andra öka sin kunskap och bildning för personlig utveckling och

delaktighet i samhället. Målet avspeglar folkbildningens idémässiga grund, särskilda pedagogik och självständighet.

Spelmarknaden

Målet för området är en sund och säker spelmarknad under offentlig kontroll som värnar intäkterna till det allmänna och som ger goda förutsättningar för allmännyttig ideell verksamhet att erhålla finansiering genom intäkter från spel. De negativa konsekvenserna av spelande ska minskas och det ska råda hög säkerhet i spelen. Spel om pengar ska omfattas av ett starkt konsumentskydd och inte kunna missbrukas för kriminell verksamhet (prop. 2018/19:1, bet. 2018/19:KrU1, rskr. 2018/19:94).

3.5 Gemensamma bedömningsgrunder för kulturområdet

Gemensamma bedömningsgrunder för kulturområdet är:

- barns och ungas tillgång till kultur,
- jämställdhet,
- tillgänglighet, och
- konstnärlig förnyelse och utveckling av verksamheten.

De gemensamma bedömningsgrunderna tillämpas för den sammanfattande resultatbedömningen för kulturområdet. Tillämpningen för respektive delavsnitt för kulturområdet framgår under rubrikerna Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder.

3.6 Sammanfattande resultatbedömning för kulturområdet

Regeringen bedömer sammantaget att de statliga insatserna har bidragit till måluppfyllelsen inom kulturområdet.

Museerna har spelat en väsentlig roll i regeringens ambition att stärka barns och ungas tillgång till kultur. Regeringen bedömer att måluppfyllelsen gällande besöksutveckling och tillgänglighetsarbete i publik verksamhet är god. Under 2023 har institutioner inom museiområdet med statligt stöd verkat för att främja barns och ungas intresse för och kunskap om bl.a. kulturarv, naturvetenskap, konst och arkitektur genom utställningar, konstprojekt, studiebesök för skolor och barn- och familjeverksamhet. Under det gångna året har det på scenkonstområdet drivits ett pedagogiskt arbete för ökad kunskap om barns och ungas möte med scenkonsten. De nationella scenerna har utforskat hur barnperspektivet kan förankras i verksamheten.

Regeringen konstaterar att det finns utmaningar kopplade till jämställdhet inom kulturområdet. Könsfördelningen ser olika ut bland dem som är verksamma inom de områden som tilldelas statliga bidrag. Däremot bedömer regeringen att målet om att jämställdhet ska prägla filmområdet kan ses som tillgodosett utifrån könsfördelningen bland nyckelpositionerna regissör, manusförfattare och producent.

Regeringen bedömer att digitaliseringsinsatserna som genomförts har bidragit till att öka kulturarvets tillgänglighet för fler människor i hela landet samt till olika samhällsprocesser. Många digitaliseringsprojekt har genomförts under året. Hundratusentals föremål har fotograferats och publicerats, föremålsposter har tillförts information och metadata och därmed blivit sökbara i samlingsdatabaser. Detta arbete har lett till ökad tillgänglighet till samlingarna för bl.a. personer med funktionsnedsättning. Även hos scenkonstinstitutionerna har olika insatser bidragit till att öka tillgängligheten för

personer med funktionsnedsättningar, exempelvis ökad användning av digital syntolkning. En mångfald av värdefulla kulturmiljöer har kunnat bevaras och kulturarvet har gjorts tillgängligt för fler. Insatserna har möjliggjort ökad hänsyn till kulturmiljön i olika samhällsprocesser vilket bidragit till måluppfyllelsen.

Regeringen bedömer att det arbete som bedrivs inom ramen för internationella organisationer möjliggör för Sverige att lyfta viktiga frågor kopplade till konstnärlig frihet, yttrandefrihet och mångfald. Insatserna för främjande av fristadsförfattare och konstnärer har bidragit till att stärka den konstnärliga friheten med yttrandefriheten som grund.

3.7 Politikens inriktning för kulturområdet

Politikens inriktning redovisas samlat för kulturområdet i detta avsnitt. För övriga områden inom utgiftsområdet redovisas politikens inriktning i respektive delavsnitt.

Kultur för barn och unga

De nationella kulturpolitiska målen anger att barns och ungas rätt till kultur särskilt ska uppmärksammas. Av FN:s konvention för barnets rättigheter, sedan 2020 del av svensk lag (lagen [2018:1197] om Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter), framgår att barn och unga har rätt att fritt delta i det kulturella och konstnärliga livet och att själva uttrycka sig genom sitt eget skapande.

Stärkt tillgång till kultur för barn och unga

Regeringen föreslår en förstärkning av bidraget till kulturell verksamhet i skolan (Skapande skola) som både främjar barns och ungas tillgång till kultur och professionella kulturskapares förutsättningar att leva på sitt konstnärskap. Ett syfte med bidraget är att ge elever i hela landet i förskoleklass, grundskola och vissa särskilda utbildningsformer ökade möjligheter att tillsammans med professionella kulturaktörer och kulturverksamheter uppleva och utveckla förståelse för kulturens olika uttrycksformer samt utveckla sitt eget skapande. Att bidraget ges inom ramen för skolan är särskilt prioriterat eftersom det på så sätt kan nå många barn och unga.

Ett läsande land

Mot bakgrund av en minskad läsning och försämrad läsförmåga hos barn och unga är läsfrämjande och stärkt läsförståelse en prioriterad fråga för regeringen. Det är ytterst en fråga om demokrati och likvärdighet, dels vad gäller tillgången till utbildning, bildning och kultur, dels vad gäller möjligheten att ta plats i samhället och att som medborgare delta i det demokratiska samtalet. Regeringens initiativ Kraftsamling för Sverige som bildnings- och kunskapsnation från 2024 är ett led i arbetet med att bidra till att förverkliga regeringens mål att Sverige ska vara ett läsande land. Regeringen gav 2024 Statens skolverk och Statens kulturråd i uppdrag att ta fram läslistor med olika typer av litteratur, bl.a. svenska och internationella skönlitterära klassiker. Satsningen fortsätter och regeringen anser att den behöver kompletteras med en del som avser hur arbetet med böckerna kan bedrivas och hur böckerna på läslistorna ska finnas att tillgå (utg.omr. 16 avsnitt 3.5.2).

Kulturarv för framtiden

Att säkra kulturarvet är en fortsatt prioriterad fråga för regeringen. Utvecklingen i vår närvärld har synliggjort behovet av stärkt beredskap för att skydda kulturarvet även vid krig.

Stärkt civilt försvar inom kulturområdet

Rysslands fullskaliga invasion av Ukraina har satt ljuset på betydelsen av kultur i händelse av krig. Försvarsberedningen konstaterade i sin delrapport Kraftsamling (Ds 2023:34) att det är viktigt att så långt som möjligt upprätthålla kulturverksamhet i händelse av krig och att skyddet av kulturarv behöver stärkas. Försvarsberedningens förslag bereds i Regeringskansliet.

Regeringen bedömer att kulturarvssektorns arbete inom det civila försvaret behöver intensifieras och föreslår därför att Riksantikvarieämbetet tillförs medel för detta. Vidare föreslår regeringen att Riksantikvarieämbetet tillförs medel för beredskapsplanering avseende evakueringsmagasin och säkra transporter för att stärka det civila försvaret.

Kyrkoantikvarisk ersättning

Regeringen anger i skrivelsen De kulturhistoriska värdena inom Svenska kyrkan – om förvaltningen av det kyrkliga kulturarvet (skr. 2023/24:109) att den kyrkoantikvariska ersättningen har stor betydelse för vården och bevarandet av det kyrkliga kulturarvet. Vidare görs bedömningen att staten även fortsättningsvis, tillsammans med Svenska kyrkan, bör ta ansvar för att det kyrkliga kulturarvet bevaras, används och utvecklas. För att möta ökade behov av vård och underhåll av de kyrkliga kulturminnena samt för att kyrkobyggnader ska kunna hållas öppna föreslår regeringen en förstärkning av den kyrkoantikvariska ersättningen.

Kulturfastigheter

Kompensation för ökade hyreskostnader

Regeringen föreslår förstärkningar av anslagen till Naturhistoriska riksmuseet, Nationalmuseum och Kungliga Dramatiska teatern AB (Dramaten) för att kompensera för ökade hyreskostnader. Huvudbyggnaderna för Nationalmuseum, Naturhistoriska riksmuseet och Dramaten är tre av fem fastigheter med s.k. kostnadshyra som innebär att hyran över tid ska täcka kostnaderna för ränta, avskrivningar, drift, underhåll och administration för respektive byggnad. Med anledning av bl.a. genomförda renoveringar och högre marknadsräntor har hyreskostnaderna ökat.

Renovering av operabyggnaden i Stockholm

Regeringen föreslår en förstärkning av bidraget till Kungliga Operan AB (Operan) för deltagande i Statens fastighetsverks projektering av en renovering av operabyggnaden samt för planering av evakuering och utflytt av verksamheten inför en sådan renovering. Operans deltagande i projekteringsarbetet är avgörande för att säkerställa att renoveringen blir effektiv och ändamålsenlig. Att evakuera verksamheten innebär en omfattande och komplicerad utflytt. Regeringen anser att Operan ska kunna bedriva verksamhet utifrån nationalscensuppdraget för opera och balett även under den period verksamheten inte kan bedrivas i operabyggnaden. Regeringen avser återkomma i frågan om finansiering av Operans merkostnader som hänger samman med renoveringen av operabyggnaden.

Fredsarkivet inordnas i Statens försvarshistoriska museer

Regeringen föreslår att Fredsarkivet som i dag är en del av Folke Bernadotteakademin, inordnas i Statens försvarshistoriska museer. Statens försvarshistoriska museer och Folke Bernadotteakademin fick i augusti 2023 i uppdrag av regeringen att utreda förutsättningarna för ett sådant inordnande (Ku2023/00887, UD2023/10928). Mot bakgrund av myndigheternas redovisningar (Ku2023/01256, UD2023/17072)

bedömer regeringen att ett inordnande av Fredsarkivet i Statens försvarshistoriska museer stärker förutsättningarna för att Fredsarkivets verksamhet ska bedrivas effektivt och utåtriktat, samtidigt som Folke Bernadotteakademin ges bättre förutsättningar att fokusera på sin kärnuppgift. Regeringen föreslår att Statens försvarshistoriska museers anslag förstärks genom en överföring av medel från utgiftsområde 5 och 7 för att ge Statens försvarshistoriska museer förutsättningar att aktivt kunna förvalta och tillgängliggöra Fredsarkivet framöver.

Säkra magasin för nationell försvarsfordonssamling

Vid försvarsfordonsmuseet Arsenalen i Strängnäs finns ett världsunikt kulturarv i form av en nationell försvarsfordonssamling. Samlingen består av bl.a. svensktillverkade fordon från pansarhistoriens begynnelse till nutid. Merparten av samlingen ägs av Statens försvarshistoriska museer. Fordonen förvaras till största delen i lokaler som inte är lämpliga som museimagasin. Säkra magasinslokaler är en förutsättning för att Statens försvarshistoriska museer fortsättningsvis ska kunna låna ut samlingen till Arsenalen på ett säkert sätt, och därmed också en förutsättning för tillgängliggörandet av detta kulturarv i nuvarande regi vid Arsenalen. Regeringen föreslår att anslaget till Statens försvarshistoriska museer förstärks för att säkra ett fortsatt bevarande av kulturhistoriskt värdefulla fordon och föremål i denna samling i lämpliga magasinslokaler.

Stärkta insatser för kulturella och kreativa branscher

Av regeringens skrivelse Strategi för företag i kulturella och kreativa branscher (skr. 2023/24:111) framgår bl.a. att kulturella och kreativa branscher ska ha ett stort och växande internationellt genomslag och att exporten ska öka. Regeringen föreslår att medel avsätts för åtgärder inom ramen för dessa prioriteringar.

En ändamålsenlig organisering av statliga myndigheter på kulturområdet

Regeringen anser att åtgärder behöver vidtas för att öka effektiviteten i den statligt finansierade verksamheten. Varje skattekrona ska användas klokt och statligt finansierad verksamhet ska ständigt vara föremål för omprövning och prioritering. Regeringen har därför prövat ett antal sammanslagningar av myndigheter (prop. 2023/24:1, Budgetpropositionen för 2024, Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 1.4 och utg.omr. 2 avsnitt 4.5.1). En av dessa prövningar rör Statens kulturråd och Konstnärsnämnden. Statens kulturråd och Konstnärsnämnden fick av regeringen i november 2023 i uppdrag att lämna förslag på hur Konstnärsnämndens uppgifter kan överföras till och inordnas i Statens kulturråd (Ku2023/01161). Statens kulturråd och Konstnärsnämnden redovisade uppdraget till regeringen (Kulturdepartementet) den 26 februari 2024 (Ku2024/00280). Myndigheternas förslag och bedömningar har remitterats. En betydande majoritet av dem som lämnat synpunkter påtalar problem och risker med den föreslagna organisationsförändringen. Bland annat påtalas risken för intressekonflikter, mot bakgrund av att myndigheterna har olika uppdrag och målgrupper. Utifrån myndigheternas förslag och remissinstansernas synpunkter bedömer regeringen att fördelarna med en organisationsförändring i enlighet med förslaget inte är tillräckligt stora och avser därför inte gå vidare med en sådan.

Regeringen uppdrog 2023 åt Statskontoret att göra en översyn av de myndigheter som leds av en nämnd (Fi2023/02994). I juni 2024 avrapporterades uppdraget (Fi2024/01367). Statskontoret föreslår att regeringen överväger att organisera verksamheten vid Nämnden för Hemslöjdsfrågor som en ordinarie uppgift vid annan myndighet där Statskontoret bedömer att en möjlig myndighet för hemslöjdsfrågorna

är Statens kulturråd. Statskontoret bedömer att en sådan organisationsförändring skulle bidra till att statsförvaltningen blir mer ändamålsenlig och effektiv. Rapporten bereds i Regeringskansliet.

Inför Sveriges värdskap av evenemanget Europeisk kulturhuvudstad 2029

Av det svenska medlemskapet i EU följer att en svensk stad ska utses till att vara EU:s kulturhuvudstad 2029. Regeringen gav 2022 Statens kulturråd i uppdrag att ansvara för samordningen inför 2029 och myndigheten har inkommit med underlag för statliga insatser med anledning av kulturhuvudstadsåret (Ku2024/00301). Kiruna och Uppsala är de två städer som kandiderar inför en kommande slutlig rekommendation från EU-juryn om vilken stad som bör utses. Denna rekommendation avses lämnas till regeringen i slutet av 2024. Statskontoret framhöll i en utvärdering av evenemanget 2014 i Umeå att de statliga insatserna var ett betydelsefullt komplement till övriga insatser från kommun, region, EU och näringslivet samt att kunskapen och intresset för Sverige i utlandet ökade. Regeringen avser att återkomma angående behovet av statliga insatser inför 2029.

Bred folkbildande insats om Förintelsen

Det finns ett fortsatt behov av att öka kunskaperna om Förintelsen och de mekanismer som ledde fram till den, samt konsekvenserna för dem som utsattes. Regeringen föreslår därför att medel tillförs Forum för levande historia för att genomföra en bred folkbildande insats utifrån budskapet i boken ”…om detta må ni berätta…” (Bruchfeld & Levine, 1998).

4 Kulturområdesövergripande verksamhet

4.1 Mål för området

I avsnitt 3.4 anges de mål som riksdagen beslutat för den nationella kulturpolitiken och för de statliga insatserna för stöd till den kommunala kulturskolan.

4.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Resultatredovisningen för kulturområdets övergripande verksamheter omfattar följande bedömningsgrunder:

- kultur i hela landet, bl.a. hur bidrag inom kultursamverkansmodellen fördelas per län respektive konst- och kulturområde och regional fördelning av vissa andra statliga kulturutgifter,
- kultur av och för fler, bl.a. insatser för att stärka kulturskolan och insatser för bättre möjligheter till kulturupplevelser och eget skapande för alla,
- konstnärlig frihet, bl.a. insatser för att säkerställa och stärka den konstnärliga friheten, och
- kulturlivets internationalisering, bl.a. insatser för att främja internationellt och interkulturellt utbyte och samverkan, inklusive de utsända kulturrådens arbete, samt svensk medverkan i EU-programmet Kreativa Europa.

Av de gemensamma bedömningsgrunderna för kulturområdet (se avsnitt 3.5) är samtliga relevanta och ingår i resultatredovisningen för området.

4.3 Resultatredovisning

Kultur i hela landet

Statens kulturråds bidragsgivning till regionerna

Staten lämnar bidrag till regionala kulturverksamheter genom kultursamverkansmodellen. Inom modellen ansvarar Statens kulturråd för en länsvis fördelning av statligt stöd som regionerna därefter ansvarar för att fördela till kulturverksamheter inom respektive län. Under 2023 fördelade Statens kulturråd totalt ca 1,57 miljarder kronor i verksamhetsbidrag, varav ca 1,49 miljarder kronor till regioner som ingår i kultursamverkansmodellen. Ungefär 250 verksamheter inom modellens sju utpekade områden tilldelades verksamhetsbidrag och Statens kulturråd har särskilt förstärkt regionala prioriteringar inom bl.a. bild och form samt litteraturfrämjande verksamheter. Utöver det fördelades 106 miljoner kronor till regionala kulturverksamheter i Stockholms län som inte ingår i modellen, se tabell 4.1 nedan.

Tabell 4.1 Beviljade verksamhetsbidrag totalt per region 2023

Region	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Blekinge	17 889	17 761	17 351	25 026	26 653	27 257
Dalarna	36 316	36 668	37 986	40 164	42 454	43 338
Gotland	23 665	23 898	24 274	25 880	27 356	27 868
Gävleborg	41 472	41 875	42 825	46 380	49 424	50 288
Halland	29 060	29 342	30 290	32 176	37 011	38 433
Jämtland	31 441	31 746	32 239	35 072	37 243	41 167
Jönköping	34 072	34 401	34 933	40 129	44 417	45 724
Kalmar	31 273	32 078	32 877	33 830	37 759	38 990
Kronoberg	36 664	37 176	38 948	35 417	38 126	39 061
Norrbotten	45 765	47 411	48 151	50 363	54 705	58 598
Skåne	200 720	198 720	201 877	220 618	235 680	238 667
Södermanland	28 435	28 710	29 155	32 200	35 036	35 436
Uppsala	40 971	41 372	42 019	43 836	46 735	47 668
Värmland	53 103	53 623	54 812	58 645	62 688	63 803
Västerbotten	84 053	84 882	86 221	90 197	95 326	87 311
Västernorrland	45 856	46 306	47 032	49 146	52 519	56 152
Västmanland	31 694	32 004	32 504	34 079	36 822	37 242
Västra Götaland	319 716	323 697	328 849	351 046	373 056	378 309
Örebro	40 196	40 586	41 217	44 348	46 876	48 211
Östergötland	71 036	71 735	72 864	78 856	85 451	86 426
Totalt (belopp i tkr)	1 243 397	1 157 502	1 276 431	1 367 408	1 465 337	1 489 949
Stockholm (utanför modellen)	**95 544**	**96 489**	**98 000**	**102 018**	**104 977**	**106 565**

Källa: Statens kulturråd.

Stärkt regional och lokal kultur genom kultursamverkansmodellen

Medel som fördelas till respektive region ska av varje region fördelas till de sju konst- och kulturområden som anges i 8 § förordningen (2010:2012) om fördelning av vissa statsbidrag till regional kulturverksamhet. Sedan 2011 då modellen infördes har den andelsmässiga fördelningen varit stabil, vilket bl.a. framgår av Statens kulturråds rapport Kultursamverkansmodellen: Uppföljning av ekonomi, personal och aktiviteter 2022 (Ku2023/01329). Rapporten redovisar att statens andel av den offentliga finansieringen ökade 2021 jämfört med tidigare år och har legat kvar på 28 procent även 2022. Samtidigt minskade de kommunala bidragen. Regionernas andel var 47 procent 2022, vilket är en ökning med en procentenhet jämfört med föregående år.

Utöver verksamhetsbidrag beviljar Statens kulturråd även tidsbegränsade utvecklingsbidrag till projekt av nationellt kulturpolitiskt intresse. År 2023 fördelades 31 miljoner kronor till 78 regionala utvecklingsprojekt, en minskning jämfört med föregående år.

I september 2023 lämnade Kultursamverkansutredningen 2022/23 (Ku2022:04) betänkandet Kultursamhället – utvecklad samverkan mellan stat, region och kommun (SOU 2023:58) till regeringen. Betänkandet har remitterats och ärendet bereds i Regeringskansliet.

Stöd till icke-statliga kulturlokaler

Boverkets samlingslokaldelegation fördelar årligen stöd till icke-statliga kulturlokaler. Stödet har gått till ombyggnader, tillgänglighetsanpassningar för personer med funk-

tionsnedsättning samt till standardhöjande reparationer. År 2023 inkom ansökningar med ett sammanlagt belopp om ca 36 miljoner kronor och Boverket beviljade 11,6 miljoner kronor, se tabell 4.2.

Tabell 4.2 Stöd till icke-statliga kulturlokaler

	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Antal ansökningar	47	43	39	38	33	29
Antal utbetalda stöd	11	10	11	10	13	14
Utbetalat belopp (tkr)	7 600	8 700	9 500	6 300	9 500	11 600

Källa: Boverket.

Ändamålsenlig hyressättning för vissa byggnader

Riksdagen har tillkännagett för regeringen det som utskottet anför med anledning av utskottets uppföljning av hyressättningen inom kulturområdet (bet.2009/10:KrU1 punkt 2, rskr. 2009/10:144). Av tillkännagivandet följer att regeringen bör vidta åtgärder i enlighet med vad kulturutskottet anfört med anledning av de förslag som utskottets uppföljnings- och utvärderingsgrupp lyft fram om kulturinstitutionernas lokalförsörjning (bet. 2009/10:KrU1 s. 17–23). Regeringen har tidigare svarat på delar av tillkännagivandet och den del som har kvarstått är frågan om att regeringen bör överväga de särskilda problem som systemet med ändamålsfastigheter och kostnadshyra har lett till inom kulturområdet. En utredare har getts i uppdrag att bistå Regeringskansliet med att göra en fördjupad analys av effekterna av den kostnadshyresmodell som tillämpas för huvudbyggnaderna för Kungliga Operan AB, Dramatiska Teatern AB, Nationalmuseum, Naturhistoriska riksmuseet och Historiska museet. Med utgångspunkt i analysen ska utredaren föreslå nya principer för hyressättningen av byggnaderna. Utredaren ska även föreslå en ändamålsenlig modell för att särredovisa och specificera hyreskostnaderna för de byggnader som i dag har kostnadshyra, samt analysera effekterna av införandet av en sådan modell. Uppdraget ska redovisas senast den 30 november 2024 (Fi 2024:D). Tillkännagivandet är inte slutbehandlat.

Uppföljning av kris- och återstartsstöd efter pandemin

Statens kulturråd har under 2023 lämnat rapporten Kris och återstart, kris och återstartsstöd till kulturen 2022 – med anledning av covid-19 till regeringen. Av rapporten framgår att myndighetens sammantagna bedömning är att krisstöden i stor utsträckning bidragit till att dämpa pandemins negativa effekter för kultursektorns olika aktörer, och att krisstöden tillsammans med Statens kulturråds ordinarie bidragsgivning i huvudsak nått de verksamheter som är avgörande för kultursektorn. Vidare ser myndigheten tecken på att krisstöden möjliggjort viss utveckling, t.ex. av produktion och metoder för tillgängliggörande av kultur. Vid fördelningen av återstartsmedel lades särskild vikt på att förbättra kulturaktörers produktionsmöjligheter samt på arrangörers förutsättningar. Flera av de beviljade projekten har haft en ambition om att nå barn och unga, ny publik samt att säkra arbetstillfällen, inte minst för yngre professionella utövare.

Kultur av och för fler

Barn och unga

Barn och unga är en viktig målgrupp för den statliga kulturpolitiken. Barn och unga har enligt barnkonventionen rätt till kultur. Statens bidragsgivning når många aktörer som bedriver verksamhet för barn och unga. Statens kulturråd har under 2024 bidragit i arbetet med att förbereda och införa ett fritidskort för barn och unga (S2023/01303).

Skapande skola

Statens kulturråds bidragsgivning till Skapande skola syftar till att integrera konst och kultur i skolan. Genom satsningen får elever ökade möjligheter att, tillsammans med professionell kulturverksamhet, uppleva och utveckla förståelse för olika uttrycksformer samt ökade möjligheter till eget skapande. Under 2023 fördelade Statens kulturråd ca 197 miljoner kronor fördelat på 423 ansökningar (se tabell 4.3 nedan). Omkring 90 procent av de kommunala huvudmännen och 30 procent av de enskilda huvudmännen sökte bidraget. Ansökningar har inkommit från samtliga län med god geografisk spridning. Totalt beräknas två av tre elever nås av satsningen.

Tabell 4.3 Skapande skola

	2019	2020	2021	2022	2023
Beviljade ansökningar	411	397	354	373	423
Beviljade med kommunal huvudman (antal)	267	258	252	258	266
Beviljade med statlig huvudman (antal)	163	139	100	113	154
Beviljade med enskild huvudman (antal)	3	0	2	2	2
Beviljat belopp	174,8	182,5	196,6	195,6	196,9
Antal elever som omfattas	**891 400**	**829 200**	**726 800**	**776 500**	**845 300**

Anm.: Från och med 2021 är förskolan inte längre en målgrupp för stödet.

Källa: Statens kulturråd.

Statligt utvecklingsstöd till den kommunala kulturskolan

Under 2023 har Statens kulturråd fördelat ca 95 miljoner kronor till kommuner som bedriver kulturskoleverksamhet. Totalt har kulturskolornas verksamheter nått ca 11 procent av barn 6–19 år, enligt Kulturrådets rapport Kulturskolan i siffor 2022. Statens kulturråd har presenterat rapporten Vad går bidraget till? Redovisning av utvecklingsbidraget till kulturskolor 2021–2022. Rapporten konstaterar bl.a. att statens bidrag till utvecklingsinsatser stärkt delaktigheten i kulturlivet. Det framgår även att en utmaning för kulturskolorna är att ta tillvara de nya elevernas intressen så att de kan fortsätta utvecklas i verksamheten. Utvecklingsbidragen är treåriga och för att verksamheterna ska kunna pågå längre tid än så krävs kommunala satsningar. Kulturskolorna arbetar också med öppen verksamhet som är avgiftsfri och utan krav på föranmälan, vilket redovisats i rapporten Öppen verksamhet i kulturskolan 2023.

De nationella minoriteternas kultur

Statens kulturråds riktade bidragsgivning till de nationella minoriteternas kultur, dvs. bidrag till judars, romers, samers (som även är ett urfolk) sverigefinnars och tornedalingars språk och kultur uppgick 2023 till nära 21 miljoner kronor (se tabell 4.4. nedan). Bidragsgivningen 2022–2023 ligger högre än 2019–2021. Merparten fördelades som verksamhetsbidrag. De nationella minoriteternas aktörer kan även söka bidrag från myndighetens övriga bidragsgivning.

Tabell 4.4 Statens kulturråds bidragsgivning till nationella minoriteter

Tusental kronor

	2019	2020	2021	2022	2023
Projektbidrag	4 075	4 050	4 584	6 347	5 750
Verksamhetsbidrag	8 800	7 800	8 800	11 600	11 350
Litteraturbidrag	1 905	2 002	1 515	1 889	2 769
Kulturtidskrifter	1 590	850	1 022	1 192	1 042
Totalt	**16 370**	**14 702**	**15 921**	**21 028**	**20 911**

Anm.: Könsuppdelad statistik finns inte tillgänglig.

Källa: Statens kulturråd.

Statens kulturråd har under 2023 genomfört samråd med samtliga minoriteter, i vilka även Folkbildningsrådet har deltagit. Myndigheten konstaterar att det är svårt att engagera unga som tillhör de nationella minoriteterna i dessa samråd. Myndigheten kommer att arbeta för ett ökat engagemang.

Likvärdiga möjligheter för deltagande och utövande

Statens kulturråd är en av de statliga myndigheterna med särskilt ansvar och uppdrag enligt regeringens strategi för systematisk uppföljning av funktionshinderspolitiken 2021–2031. Under 2023 har myndigheten fördelat utvecklingsmedel till regionala och kommunala kulturverksamheter för insatser som bidrar till ökad tillgänglighet för barn och unga med funktionsnedsättning. Exempelvis har kulturskolor som beviljats utvecklingsbidrag genomfört olika former av satsningar för att bredda verksamhet för barn med funktionsnedsättning. Tillgänglighet har också under året bl.a. varit ett tema för de samtal som Statens kulturråd genomfört inom ramen för kultursamverkansmodellen. Med utgångspunkt i rapporten Tillgängligt kulturliv diskuterade myndigheten och samtliga regioner inom modellen förutsättningarna för delaktighet i kulturlivet oavsett funktionsförmåga. Av samtalen har det framgått att merparten av de regionala konst- och kulturverksamheterna har ett kontinuerligt arbete med tillgänglighet. Statens kulturråd konstaterar samtidigt i sin årsredovisning att en del utmaningar kvarstår.

Utöver tillgänglighet finns utmaningar kopplade till jämställdhet inom kulturområdet. Statens kulturråd följer upp utfallet av könsfördelningen i beviljade ansökningar och redovisningar. Inom vissa bidragsområden har det funnits en ojämn fördelning en längre tid, sett till antalet personer som arbetar inom de verksamheter som fått bidrag. Till exempel var män fortsatt underrepresenterade inom bidragsområdet litteratur och bibliotek under 2023.

Det civila samhällets betydelse för kultur i hela landet

Det civila samhällets aktörer har stor betydelse för tillgängligheten till kultur i hela landet. Statens kulturråds bidragsgivning till det civila samhället 2023 uppgick till totalt ca 327 miljoner kronor, vilket motsvarar ca 12 procent av hela bidragsgivningen. Det civila samhällets aktörer återfinns som mottagare i flertalet av myndighetens stödformer.

Tabell 4.5 Statens kulturråds bidragsgivning till det civila samhället

	2019	2020	2021	2022	2023
Verksamhetsbidrag (mnkr)	216,2	229,1	230,2	333,3	237,7
Antal beviljade ansökningar	282	485	446	758	460
Andra bidrag (mnkr)	102,7	84,6	95,5	137,5	89,4
Antal beviljade ansökningar	569	601	553	733	657
Krisstöd och återstartsstöd (mnkr)	-	155,8	282,7	283,5	-
Antal beviljade ansökningar	-	1 498	1 076	664	-
Total bidragsgivning (mnkr)	318,9	469,5	608,4	754,3	327,0

Anm.: Könsuppdelad statistik finns inte tillgänglig.
Källa: Statens kulturråd.

Scenkonstallianserna och centrumbildningarnas stödjande och främjande arbete för kulturskapare

Statens kulturråd har fördelat ca 92 miljoner kronor till scenkonstallianserna inom musik-, teater- och dansområdet. Medlen har bidragit till att allianserna har kunnat verka för att öka frilansande scenkonstnärers sociala och ekonomiska trygghet, utveckla matchning och förmedling samt stimulera den konstnärliga utvecklingen. Det har möjliggjort både anställningar och kompetensutvecklingsinsatser. Scenkonst-allianserna har byggts ut stegvis över tid och omfattar i dag totalt ca 400 anställda. Statens kulturråd har också fördelat totalt 30,9 miljoner kronor till de 13 centrum-bildningarna inom de olika konstområdena. Centrumbildningarna samlar drygt 10 000 professionella kulturskapare och stödet till dem har bidragit till att uppdrag förmedlats och arbetstillfällen skapats. I avsnitt 8 redogörs för fler åtgärder för att stärka kultur-skaparnas villkor.

Främjande av fristadsförfattare och konstnärer

Det finns i dag 24 fristäder i Sverige, dvs. kommuner eller regioner som är anslutna till det internationella nätverket ICORN (International Cities of Refuge Network). Antalet fristäder i Sverige ligger således på samma nivå som 2022 trots utmanande ekonomiska förutsättningar i kommuner och regioner. Sverige och Norge är de två länder i världen som har flest fristäder. Under 2023 fanns det 15 fristadsförfattare och konstnärer på plats i landet. Statens kulturråd har under 2023 fördelat 1,8 miljoner kronor i projektbidrag till insatser som har syftat till att uppmärksamma fristadsfrågor, stärka, utveckla och förankra det nationella fristadsarbetet i Sverige och ge möjlighet för fristadskonstnärer att fortsätta med det egna konstnärskapet samt delta i offentliga och konstnärliga sammanhang. Kulturrådet har även beviljat bidrag till en nationell samordnare av ICORN-fristäder i Sverige för att främja en utveckling av fristadssystemet.

Kulturella och kreativa branscher

I april 2024 överlämnade regeringen skrivelsen Strategi för företag i kulturella och kreativa branscher (skr. 2023/24:111) till riksdagen. Skrivelsen har tagits fram mot bakgrund av bl.a. teknik- och branschutvecklingen samt de behov som finns på området. Strategin inbegriper en övergripande vision samt sex strategiska mål inom lika många prioriterade områden och är avsedd att gälla under en tioårsperiod, 2024–2033. Strategin är baserad på betänkandet Kreativa Sverige! Nationell strategi för främjande av hållbar utveckling för företag i kulturella och kreativa branscher (SOU 2022:44) som överlämnades till regeringen i augusti 2022 och som därefter remissbehandlats.

Konstnärlig frihet

Under Sveriges ordförandeskap i EU:s ministerråd lyftes på flera sätt frågan om konstnärlig frihet. I februari 2023 arrangerade ordförandeskapet konferensen Frihet att skapa, om konstnärlig frihet och kulturella och kreativa branscher. Konferensen samlade deltagare från hela Europa och även andra länder. Under det svenska ordförandeskapet antogs även rådsslutsatser om konstnärer på flykt. Det har handlat om nödresidens för konstnärer från områden drabbade av väpnade konflikter, men också om fristäder för konstnärer som lever under förtryck.

Under 2023 fördelade Statens kulturråd totalt ca 2,7 miljarder kronor i bidrag till kulturaktörer. Genom stödgivningen bidrar Statens kulturråd till stärkt konstnärlig frihet och främjar konstnärlig mångfald. Statens kulturråd har tagit fram ett kunskapsunderlag med analys av hinder och möjliggörare för breddad rekrytering i kultursektorn. Myndigheten har också arbetat med att stärka kompetensutvecklingen hos arbets- och referensgrupper för att motverka omedveten bias vid beslutsfattande. Statens kulturråd arbetar för att i internationella sammanhang främja kulturens roll för yttrandefrihet och demokratisering, exempelvis inom ramen för arbetet med Unescos konvention om skydd för och främjande av mångfalden av kulturyttringar.

Inom ramen för myndighetens Sida-finansierade program för konstnärlig frihet har synergier skapats mellan kultur- och biståndspolitiska insatser. Antalet hotade konstnärer som inom programmet fått skydd och juridiskt stöd under 2023 har ökat. En stor del av det samlade stödet har gått till att stärka konstnärers möjligheter att vara verksamma i fristäder, där partner inom programmet har utvecklat befintliga och nya fristäder samt residens i ett flertal länder i det globala syd, och erbjudit rättsligt skydd.

För att stärka konstnärlig frihet har Statens kulturråd under flera år planerat det globala toppmötet 9th World Summit on Arts and Culture i samarbete med International Federation of Arts Councils and Culture Agencies (IFACCA). Världstoppmötet genomfördes i maj 2023, med 90 deltagande länder. Toppmötet har möjliggjort en nära dialog mellan centrala kulturpolitiska aktörer från olika delar av världen i en tid som präglas av geopolitiska förskjutningar.

Se även avsnitt 8 Konstnärers villkor och avsnitt 13 Film för arbetet med konstnärlig frihet.

Kulturlivets internationalisering och internationellt arbete

Statens kulturråd främjar på olika sätt internationellt utbyte och samarbete inom kulturområdet. Behovet av stöd till det s.k. mellanledet, dvs. professionella och i Sverige verksamma aktörer som företräder och presenterar professionella kulturutövare och deras verk, bedömdes vara fortsatt stort. Statens kulturråd har därför under 2023 infört projektbidrag till mellanledets aktörer för internationella insatser inom flera olika konstområden.

Genom uppdraget som nationell kontaktpunkt för EU-programmet Kreativa Europa främjar Statens kulturråd internationellt samarbete och utbyte. Myndighetens medfinansieringsstöd till projekt i Sverige främjar svensk medverkan i Kreativa Europa.

Statens kulturråd fördelar även bidrag till de utsända kulturrådens verksamhet. Med utgångspunkt i de kulturpolitiska målen arbetar de utsända kulturråden för att öka internationella samarbeten och utbyten inom olika kultursektorer. Omvärldsläget har under året påverkat kulturrådens verksamhet som på olika sätt behövt anpassas till säkerhetsläget i flera länder, inte minst i Ryssland och Turkiet. Det svenska ordförandeskapet i EU uppmärksammades av kulturråden på olika sätt, bl.a. genom satsningar på att visa upp svensk musik, konst och nycirkus.

Europeiska unionen

Statens kulturråd och Stiftelsen Svenska Filminstitutet följer årligen upp och redovisar utfallet av svenska ansökningar inom EU:s program Kreativa Europa. Den nuvarande programperioden inleddes 2021 och sträcker sig fram t.o.m. 2027. Som framgår av tabell 4.6 har antalet projekt med svensk medverkan ökat under 2023.

Tabell 4.6 Medel från EU:s program Kreativa Europa till projekt med svensk medverkan

	Antal projekt med svensk medverkan 2022	Beviljat belopp i euro	Antal projekt med svensk medverkan 2023	Beviljat belopp i euro
Delområde Kultur	19	1 671 829	56	3 377 180
Delområde MEDIA	91	5 129 748	102	4 535 749
Sektorsövergripande programområde	1	150 998	2	275 214
Totalt Kreativa Europa	**111**	**6 952 575**	**160**	**8 188 143**

Anm.: Uppgifterna inom delområde Kultur 2023 inkluderar inte stöden inom Culture Moves Europe p.g.a. att dessa uppgifter inte redovisas per månad.

Källa: Statens kulturråd.

Myndigheten för kulturanalys har i uppdrag att varje år redovisa en samlad uppföljning och analys av utfallet av svenska projekt med kulturanknytning som har beviljats stöd från EU:s struktur- och investeringsfonder 2021–2027. Under 2023 har de flesta programmen kommit igång och fattat beslut om EU-medel. Totalt beviljades 196 svenska projekt med kulturanknytning. Flest projekt med kulturanknytning finns inom landsbygdsprogrammet och lokalt ledd utveckling. Fördelningen av medel till svenska projekt med kulturanknytning framgår av tabell 4.7.

Tabell 4.7 Medel från EU:s struktur- och investeringsfonder till svenska projekt med kulturanknytning

Tusental kronor

	2019	2020	2021	2022	2023
Regionalfondsprogram	71 178	17 953	2 498	0	67 642
Nationellt regionalfondsprogram	0	16 358	25 949	0	0
Interreg	-	-	-	37 365	89 382
Socialfondsprogram	23 119	35 453	18 119	17 953	52 826
Landsbygdsprogram	-	-	14 150	22 835	24 218
Lokalt ledd utveckling	-	-	11 074	27 924	22 667
Totalt	**94 297**	**69 764**	**71 790**	**106 077**	**256 735**

Anm.: Myndigheten för kulturanalys har förändrat uppföljningen jämfört med tidigare redovisningar, därför finns inga jämförelsesiffror för landsbygdsprogrammet och lokalt ledd utveckling 2019–2020. Sedan 2022 redovisas pengar som gått till svenska parter inom Interreg och inte hela beviljade summan per projekt. Därför är medlen inte jämförbara med tidigare år.

Källa: Myndigheten för kulturanalys.

Nordiska ministerrådet

Ett nytt samarbetsprogram på kulturområdet för perioden 2025–2030 förbereddes under året. Programmet ska bidra till genomförandet av Vår vision 2030, som slår fast att Norden ska vara världens mest hållbara och integrerade region 2030. Inspel och underlag inhämtades bl.a. från kultursektorn och från Kulturanalys Norden, ett nordiskt kunskapscentrum som leds av Myndigheten för kulturanalys.

Under året fattade kulturministrarna beslut om en ny period för Nordisk-baltiska mobilitetsprogrammet för kultur (2024–2026). Programmet, som riktar sig till nordiska och baltiska konstnärer och andra kulturaktörer, är väl etablerat och antalet

ansökningar ökande. Den nordiska tankesmedjan för tech och demokrati, som initierades av kulturministrarna 2022, presenterade sin rapport A Nordic approach to democratic debate in the age of Big Tech med rekommendationer för att skydda och stärka den digitala demokratin i Norden.

Sverige är under 2024 ordförande i Nordiska ministerrådet. På kulturområdet är prioriteringarna krisberedskap och läsfrämjande.

Europarådet

Europarådets styrkommitté för kultur, kulturarv och landskap (CDCPP) har under 2023 bl.a. antagit vägledande principer för en integrerad förvaltning till kultur, natur och landskap. Detta har sin grund i Europarådets arbete med mänskliga rättigheter och existerande konventioner.

Unesco

I frivilliga bidrag gav Sverige 2023, genom Svenska Unescorådets anslag, 500 000 kronor till arbetet med Haagkonventionen om skydd för kulturegendom i händelse av väpnad konflikt (1954).

Under 2023 har Sverige deltagit som observatör i Världsarvskommitténs årliga möte. Vidare har Sverige deltagit i mötet för världsarvskonventionens generalförsamling. Sverige har under året lämnat en periodisk rapportering för världsarven till Unesco.

Under 2020–2024 är Sverige medlem i den mellanstatliga kommittén för konventionen om tryggande av det immateriella kulturarvet. Under 2023 har Sverige särskilt drivit arbetet med en översyn av konventionens artikel 18. Bland annat arrangerades ett expertgruppsmöte i Stockholm. Översynen resulterade i rekommendationer, utifrån vilka beslut fattats vid statspartsmötet i juni 2024. Ändringarna förväntas förbättra förutsättningarna för civilsamhället att dela goda erfarenheter av att föra vidare immateriellt kulturarv samt att öka kunskapen om och intresset för konventionens register över goda metoder. Vid kommittémötet i Botswana i december 2023 antogs Sveriges förslag Nyckelharpans nätverk till registret över goda metoder (Ku2022/00743, Ku2023/01038).

Statens kulturråd har under året inom ramen för Unescos konvention om skydd för och främjande av mångfalden av kulturyttringar drivit för Sverige relevanta frågor, exempelvis att främja och stärka konstnärlig frihet globalt samt att stärka civilsamhällets medverkan i implementeringen av konventionen. Statens kulturråds arbete har bl.a. bidragit till att tydliggöra konstnärlig frihet på agendan inom Unescos fortsatta arbete.

Myndighetsöversyn

Under 2023 har regeringen vidtagit flera åtgärder för att se över myndighetsstrukturen och ompröva statlig verksamhet. Regeringen har bl.a. prövat fem möjliga myndighetssammanslagningar, i enlighet med vad som framgår av budgetpropositionen för 2024 (prop. 2023/24:1 Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 1.4). En av prövningarna gäller Konstnärsnämnden och Statens kulturråd. Myndigheterna har till regeringen redovisat bedömningar av för- och nackdelar med att myndigheternas uppgifter läggs samman (Ku2024/00280). Redovisningen har remitterats och beretts i Regeringskansliet.

4.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Regeringen bedömer att den statliga bidragsgivningen till kultur i hela landet, kultur av och för fler, konstnärlig frihet och kulturlivets internationalisering, bidrar till att uppfylla de nationella kulturpolitiska målen. De verksamheter som finansieras genom bl.a. kultursamverkansmodellen har bidragit till att upprätthålla en kulturell infrastruktur i hela landet. Statens stöd till det civila samhällets verksamheter har kompletterat statens och övriga offentliga aktörers insatser på ett betydelsefullt sätt.

Regeringen noterar dock att utmaningar kvarstår vad gäller exempelvis tillgänglighet och därmed möjligheten att fullt ut kunna uppnå målet om allas möjlighet att delta i kulturlivet.

De nationella minoriteternas kultur, dvs. judars, romers, samers (som även är ett urfolk), sverigefinnars och tornedalingars språk och kultur är viktiga delar av kulturlivet i Sverige. Statens stöd har bidragit till att minoriteternas språk och kultur fortsatt stärkts.

De krisstöd som Statens kulturråd fördelat med anledning av covid-19-pandemin bedöms i stor utsträckning ha bidragit till att dämpa pandemins negativa effekter för kultursektorns olika aktörer. Sammantaget bedöms återstartsstödet i bred bemärkelse ha bidragit till att stärka samtliga konstområden.

Regeringen bedömer vidare att det statliga bidraget till scenkonstallianserna och centrumbildningarna möjliggjort kultur för och av fler genom att stärka konstnärernas arbetsmarknad och trygghetssystem. Fristadssystemet bedöms ha bidragit till att främja den konstnärliga friheten internationellt vilket regeringen bedömer vara särskilt eftersträvansvärt givet den geopolitiska utvecklingen i vårt närområde.

Regeringen bedömer att Statens kulturråds insatser under året har bidragit till att stärka och lyfta frågan om den konstnärliga friheten såväl nationellt som internationellt. Statens kulturråds arbete för att främja kulturlivets internationalisering bedöms bl.a. ha bidragit till nya arbetstillfällen, försäljning och att en internationell publik kan ta del av professionell kultur från Sverige.

Regeringen bedömer att arbetet som bedrivs inom ramen för internationella organisationer möjliggör för Sverige att lyfta viktiga frågor kopplade till konstnärlig frihet, yttrandefrihet, jämställdhet och mångfald, centrala för att uppfylla de nationella kulturpolitiska målen. Insatserna för främjande av fristadsförfattare och konstnärer har bidragit till att stärka den konstnärliga friheten med yttrandefriheten som grund.

4.5 Budgetförslag

4.5.1 1:1 Statens kulturråd

Tabell 4.8 Anslagsutveckling 1:1 Statens kulturråd

Tusental kronor

2023	Utfall	73 436	Anslagssparande	2 021
2024	Anslag	73 240[1]	Utgiftsprognos	74 758
2025	**Förslag**	**76 668**		
2026	Beräknat	79 309[2]		
2027	Beräknat	80 860[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 77 647 tkr i 2025 års prisnivå.

[3] Motsvarar 77 647 tkr i 2025 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Statens kulturråds förvaltningsutgifter.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 4.9 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:1 Statens kulturråd

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**73 240**	**73 240**	**73 240**
Pris- och löneomräkning[2]	1 928	3 537	5 038
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	1 500	2 532	2 582
varav BP25[3]	*1 500*	*3 000*	*3 000*
– Utvecklat uppdrag om läslistor	*1 500*	*3 000*	*3 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**76 668**	**79 309**	**80 860**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2024. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2026–2027 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar innebär att anslaget ökas med 1 500 000 kronor för 2025 för ett utvecklat uppdrag om läslistor. För 2026–2027 beräknas anslaget ökas med 3 000 000 kronor årligen för samma ändamål.

Regeringen föreslår att 76 668 000 kronor anvisas under anslaget 1:1 *Statens kulturråd* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 79 309 000 kronor respektive 80 860 000 kronor.

4.5.2 1:2 Bidrag till allmän kulturverksamhet, utveckling samt internationellt kulturutbyte och samarbete

Tabell 4.10 Anslagsutveckling 1:2 Bidrag till allmän kulturverksamhet, utveckling samt internationellt kulturutbyte och samarbete

Tusental kronor

2023	Utfall	488 158	Anslagssparande	53 923
2024	Anslag	469 082[1]	Utgiftsprognos	461 440
2025	**Förslag**	**454 582**		
2026	Beräknat	454 582		
2027	Beräknat	312 582		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till allmän kulturverksamhet, utveckling samt internationellt kulturutbyte och samarbete. Anslaget får användas för utgifter för administration, uppföljning och genomförande av verksamheten.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 4.11 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:2 Bidrag till allmän kulturverksamhet, utveckling samt internationellt kulturutbyte och samarbete

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**469 082**	**469 082**	**469 082**
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	-14 500	-14 500	-156 500
varav BP25	*-9 500*	*-9 500*	*-9 500*
– Förstärkning och förlängning av reformen Skapande skola	*-14 500*	*-14 500*	*-14 500*
– Kulturlivets internationalisering och Kreativa Europa	*5 000*	*5 000*	*5 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**454 582**	**454 582**	**312 582**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar innebär att anslaget minskas med 14 500 000 kronor årligen för 2025–2027 för omprioriteringar inom utgiftsområdet. Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar innebär även att anslaget ökas med 5 000 000 kronor årligen för 2025–2027 för en satsning på kulturlivets internationalisering och kulturexport.

Tidigare beslutade och aviserade anslagsförändringar innebär att anslaget minskas med 5 000 000 kronor fr.o.m. 2025 till följd av att tidsbegränsade medel för bidrag till Sámi Giellagáldu upphör.

Regeringen föreslår att 454 582 000 kronor anvisas under anslaget 1:2 *Bidrag till allmän kulturverksamhet, utveckling samt internationellt kulturutbyte och samarbete* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 454 582 000 kronor respektive 312 582 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2025 för anslaget 1:2 *Bidrag till allmän kulturverksamhet, utveckling samt internationellt kulturutbyte och samarbete* besluta om bidrag som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 236 000 000 kronor 2026–2028.

Skälen för regeringens förslag: För att möjliggöra att beslut kan fattas om fleråriga projekt och för en långsiktig planering inom ramen för bidrag till allmän kulturverksamhet och stöd för produktion av audiovisuella verk bör regeringen bemyndigas att under 2025 för anslaget 1:2 *Bidrag till allmän kulturverksamhet, utveckling samt internationellt kulturutbyte och samarbete* besluta om bidrag som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 236 000 000 kronor 2026–2028.

Tabell 4.12 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:2 Bidrag till allmän kulturverksamhet, utveckling samt internationellt kulturutbyte och samarbete

Tusental kronor

	Utfall 2023	Prognos 2024	Förslag 2025	Beräknat 2026	Beräknat 2027	Beräknat 2028
Ekonomiska åtaganden vid årets början	109 548	143 155	157 091			
Nya ekonomiska åtaganden	103 200	106 213	192 514			
Utgifter mot anslag till följd av ekonomiska åtaganden	-60 937	-92 277	-113 605	-178 866	-28 232	-28 902
Övriga förändringar av ekonomiska åtaganden	-8 656					
Ekonomiska åtaganden vid årets slut	143 155	157 091	236 000			
Beslutat/föreslaget bemyndigande	**225 000**	**236 000**	**236 000**			

4.5.3 1:3 Skapande skola

Tabell 4.13 Anslagsutveckling 1:3 Skapande skola

Tusental kronor

2023	Utfall	201 004	Anslagssparande	460
2024	Anslag	176 464[1]	Utgiftsprognos	175 284
2025	**Förslag**	**226 464**		
2026	Beräknat	226 464		
2027	Beräknat	226 464		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till Skapande skola för elever i förskoleklass, grundskola och motsvarande skolformer. Anslaget får även användas för statsbidrag till andra verksamheter som syftar till att stärka kultur i skolan. Anslaget får även användas för utgifter för administration, främjande, uppföljning och genomförande av verksamheten.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 4.14 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:3 Skapande skola

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**176 464**	**176 464**	**176 464**
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	50 000	50 000	50 000
varav BP25	*50 000*	*50 000*	*50 000*
– Förstärkning och förlängning av reformen Skapande skola	*50 000*	*50 000*	*50 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**226 464**	**226 464**	**226 464**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar innebär att anslaget ökas med 50 000 000 kronor årligen för 2025–2027 för en förstärkning av bidraget till Skapande skola.

Regeringen föreslår att 226 464 000 kronor anvisas under anslaget 1:3 *Skapande skola* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 226 464 000 kronor respektive 226 464 000 kronor.

4.5.4 1:4 Forsknings- och utvecklingsinsatser inom kulturområdet

Tabell 4.15 Anslagsutveckling 1:4 Forsknings- och utvecklingsinsatser inom kulturområdet

Tusental kronor

2023	Utfall	45 088	Anslagssparande	-577
2024	Anslag	45 153[1]	Utgiftsprognos	44 954
2025	**Förslag**	**45 153**		
2026	Beräknat	45 153		
2027	Beräknat	45 153		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för forsknings- och utvecklingsinsatser inom kulturområdet. Anslaget får även användas för utgifter för administration och genomförande av verksamheten.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 4.16 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:4 Forsknings- och utvecklingsinsatser inom kulturområdet

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**45 153**	**45 153**	**45 153**
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**45 153**	**45 153**	**45 153**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 45 153 000 kronor anvisas under anslaget 1:4 *Forsknings- och utvecklingsinsatser inom kulturområdet* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 45 153 000 kronor respektive 45 153 000 kronor.

4.5.5 1:5 Stöd till icke-statliga kulturlokaler

Tabell 4.17 Anslagsutveckling 1:5 Stöd till icke-statliga kulturlokaler

Tusental kronor

2023	Utfall	7 446	Anslagssparande	2 406
2024	Anslag	9 753[1]	Utgiftsprognos	9 688
2025	**Förslag**	**9 753**		
2026	Beräknat	9 753		
2027	Beräknat	9 753		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till icke-statliga kulturlokaler för ändring, tillbyggnad och handikappanpassning av sådana lokaler.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 4.18 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:5 Stöd till icke-statliga kulturlokaler

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**9 753**	**9 753**	**9 753**
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**9 753**	**9 753**	**9 753**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 9 753 000 kronor anvisas under anslaget 1:5 *Stöd till icke-statliga kulturlokaler* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 9 753 000 kronor respektive 9 753 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2025 för anslaget 1:5 *Stöd till icke-statliga kulturlokaler* besluta om bidrag som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 11 000 000 kronor 2026 och 2027.

Skälen för regeringens förslag: Projekt inom stödet till icke-statliga kulturlokaler kan sträcka sig över flera år. Stöd betalas ut när projekten är avslutade. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2025 för anslaget 1:5 *Stöd till icke-statliga kulturlokaler* besluta om bidrag som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 11 000 000 kronor 2026 och 2027.

Tabell 4.19 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:5 Stöd till icke-statliga kulturlokaler

Tusental kronor

	Utfall 2023	Prognos 2024	Förslag 2025	Beräknat 2026	Beräknat 2027
Ekonomiska åtaganden vid årets början	8 035	10 338	11 000		
Nya ekonomiska åtaganden	5 684	4 150	6 850		
Utgifter mot anslag till följd av ekonomiska åtaganden	-3 381	-3 488	-6 850	-6 800	-4 200
Ekonomiska åtaganden vid årets slut	10 338	11 000	11 000		
Beslutat/föreslaget bemyndigande	**11 000**	**11 000**	**11 000**		

4.5.6 1:6 Bidrag till regional kulturverksamhet

Tabell 4.20 Anslagsutveckling 1:6 Bidrag till regional kulturverksamhet

Tusental kronor

2023	Utfall	1 700 800	Anslagssparande	135
2024	Anslag	1 704 455[1]	Utgiftsprognos	1 692 909
2025	**Förslag**	**1 689 455**		
2026	Beräknat	1 693 255		
2027	Beräknat	1 663 255		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till regionala och lokala kulturverksamheter inom följande områden:
– professionell teater-, dans- och musikverksamhet,
– museiverksamhet och museernas kulturmiljöarbete,
– bibliotek-, läs- och litteraturfrämjande verksamhet,
– professionell bild- och formverksamhet,
– regional enskild arkivverksamhet,
– filmkulturell verksamhet, och
– främjande av hemslöjd.

Anslaget får användas för utgifter för tidsbegränsade utvecklingsinsatser samt för bidrag till det civila samhället och de professionella kulturskaparnas medverkan i arbetet med att ta fram och genomföra regionala kulturplaner. Anslaget får även

användas för Kungl. bibliotekets genomförande av det samlade ansvaret för statens stöd och samordning inom biblioteksväsendet. Anslaget får även användas för kvalitetsstärkande insatser inom scenkonstområdet samt för Statens kulturråds arbete med bedömning, uppföljning och främjande inom ramen för kultursamverkansmodellen.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 4.21 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:6 Bidrag till regional kulturverksamhet

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**1 704 455**	**1 704 455**	**1 704 455**
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	-15 000	-11 200	-41 200
varav BP25	*-20 000*	*-20 000*	*-20 000*
– Magasinlokaler för den nationella fordonssamlingen	*-6 000*	*-6 000*	*-6 000*
– Förstärkning och förlängning av reformen Skapande skola	*-13 500*	*-13 500*	*-13 500*
– Fortsatt förstärkning för Isof:s och Sametingets språkcentrum	*-500*	*-500*	*-500*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**1 689 455**	**1 693 255**	**1 663 255**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar innebär att anslaget minskas med 20 000 000 kronor årligen för 2025–2027 för omprioriteringar på statens budget.

Tidigare beslutade och aviserade reformer innebär att anslaget ökas med 5 000 000 kronor för 2025 i syfte att delvis kompensera för att anslaget fr.o.m. 2024 inte längre pris- och löneomräknas.

Regeringen föreslår att 1 689 455 000 kronor anvisas under anslaget 1:6 *Bidrag till regional kulturverksamhet* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 1 693 255 000 kronor respektive 1 663 255 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2025 för anslaget 1:6 *Bidrag till regional kulturverksamhet* besluta om bidrag som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 60 000 000 kronor 2026 och 2027.

Skälen för regeringens förslag: För att möjliggöra långsiktig planering inom ramen för stöd till regional kulturverksamhet bör regeringen bemyndigas att under 2025 för anslaget 1:6 *Bidrag till regional kulturverksamhet* besluta om bidrag som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 60 000 000 kronor 2026 och 2027.

Tabell 4.22 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:6 Bidrag till regional kulturverksamhet

Tusental kronor

	Utfall 2023	Prognos 2024	Förslag 2025	Beräknat 2026	Beräknat 2027
Ekonomiska åtaganden vid årets början			4 000		
Nya ekonomiska åtaganden		4 000	60 000		
Utgifter mot anslag till följd av ekonomiska åtaganden			-4 000	-40 000	-20 000
Ekonomiska åtaganden vid årets slut		4 000	60 000		
Beslutat/föreslaget bemyndigande	**45 000**	**45 000**	**60 000**		

4.5.7 1:7 Myndigheten för kulturanalys

Tabell 4.23 Anslagsutveckling 1:7 Myndigheten för kulturanalys

Tusental kronor

2023	Utfall	18 693	Anslagssparande	519
2024	Anslag	19 412[1]	Utgiftsprognos	19 798
2025	**Förslag**	**20 318**		
2026	Beräknat	20 791[2]		
2027	Beräknat	21 138[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 20 318 tkr i 2025 års prisnivå.

[3] Motsvarar 20 318 tkr i 2025 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Myndigheten för kulturanalys förvaltningsutgifter. Anslaget får även användas för utgifter för forsknings- och utvecklingsinsatser.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 4.24 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:7 Myndigheten för kulturanalys

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**19 412**	**19 412**	**19 412**
Pris- och löneomräkning[2]	906	1 379	1 726
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**20 318**	**20 791**	**21 138**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2024. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2026–2027 är preliminär.

Regeringen föreslår att 20 318 000 kronor anvisas under anslaget 1:7 *Myndigheten för kulturanalys* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 20 791 000 kronor respektive 21 138 000 kronor.

5 Teater, dans och musik

5.1 Mål för området

I avsnitt 3.4 anges de mål som riksdagen beslutat för den nationella kulturpolitiken.

5.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Resultatredovisningen inom teater, dans och musik utgår från följande bedömningsgrunder:

– besöks- och intäktsutveckling,
– insatser för att nå bredare målgrupper samt tillgänglighetsarbete i publik verksamhet,
– konstnärlig frihet, och
– internationellt utbyte och samverkan.

De gemensamma bedömningsgrunderna för kulturområdet: barns och ungas tillgång till kultur, jämställdhet, tillgänglighet och konstnärlig förnyelse och utveckling av verksamheten är samtliga relevanta och ingår i resultatredovisningen.

5.3 Resultatredovisning

Publiken är tillbaka men pandemins effekter dröjer kvar och det ekonomiska läget är svårt

Besökssiffror och försäljningsintäkter visar att publiken är tillbaka efter covid-19-pandemin. År 2023 utgjorde det första hela spelåret sedan 2019 och de restriktioner som följde av pandemin åren därpå.

Under 2023 utmanades kulturlivet i stället av det samhällsekonomiska läget samt av hushållens minskade köpkraft. I kombination med kvardröjande effekter av pandemin har detta försvårat för scenkonstaktörerna. Riksteatern har i rapporten *Svenskarna och Scenkonsten 2024* visat att det finns ett starkt intresse hos publiken att ta del av mer scenkonst, men att det främsta hindret är publikens egna ekonomi.

Diagram 5.1 Antal besökare

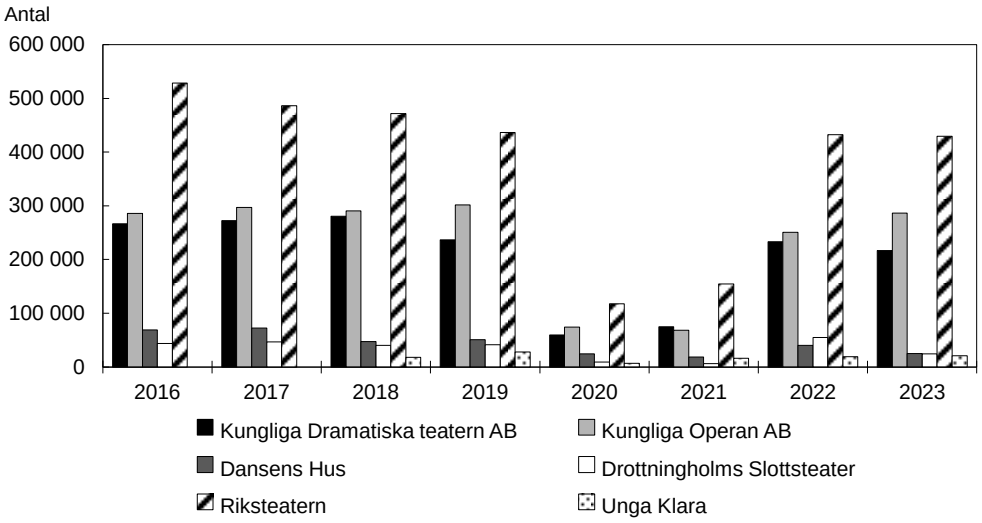

Anm.: Unga Klara finns med fr.o.m. 2018 då de blev nationell institution. Antal besökare för Drottningholms Slottsteater inkluderar visningar. Könsuppdelad statistik saknas.

Källa: Kulturinstitutionernas årsredovisningar

Kungliga Operan (Operan) firade sitt 250-årsjubileum med ett både konstnärligt och publikmässigt framgångsrikt år. Den genomsnittliga beläggningen ökade med 13 procent jämfört med föregående år och publikantalet är i linje med deras rekordår före pandemin. Också Kungliga Dramatiska Teatern (Dramaten) och Unga Klara ökade sin publik. Riksteaterns publiksiffror minskade något jämfört med föregående år, och är inte helt i nivå med åren före pandemin. På grund av det ekonomiska läget har Riksteaterns föreställningar minskat i antal, men detta har delvis kompenserats genom ökad beläggning. Den minskade publiken för Dansens Hus beror på att de ordinarie lokalerna i Stockholm är stängda för renovering. Föreställningsverksamheten sker i stället på Elverket och andra scener.

Digitala visningar fick ett tydligt uppsving under pandemin och intresset för scenkonstinstitutionernas digitala utbud har fortsatt. Till exempel hade Operan 458 000 digitala besökare och Drottningholms slottsteater, med begränsade möjligheter att ta emot publik i det världsarvsklassade teaterhuset, hade en digital publik om 206 000 personer.

Diagram 5.2 Nationella scenkonstinstitutioners biljettintäkter (inkl. gager)

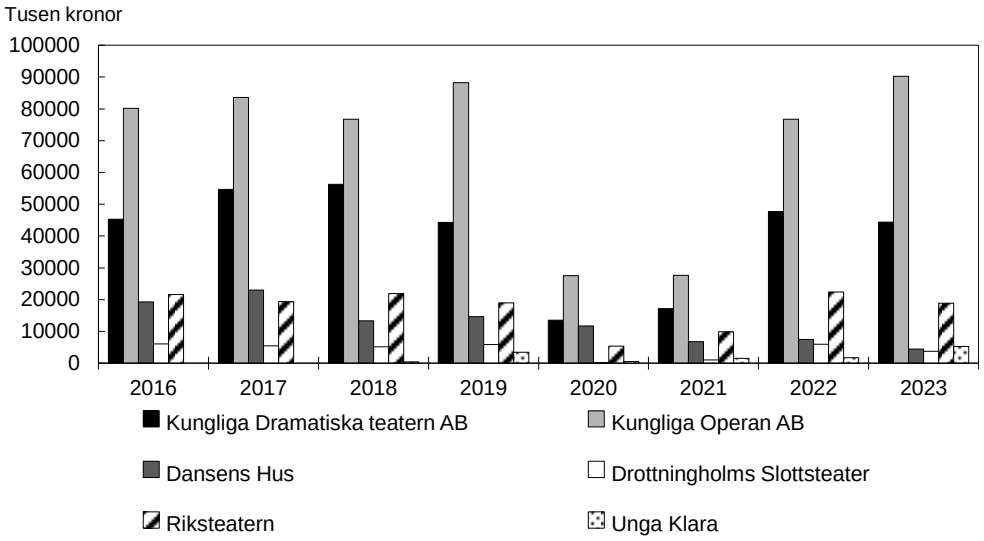

Anm.: Unga Klara finns med fr.o.m. 2018 då de blev nationell institution.
Källa: Kulturinstitutionernas årsredovisningar.

För de större institutionerna har gager och biljettintäkter återhämtat sig till nivåerna åren före pandemin. Riksteatern har producerat föreställningar för mindre scenrum för att möta de mindre orternas efterfrågan, vilket resulterat i något lägre intäkter. Även Dansens Hus verksamhet har skett på mindre scener.

Vissa effekter av pandemin kvarstår, såsom kortare framförhållning hos publik och arrangörer. Arrangörer utanför Sverige köper in färre turnerande dansföreställningar än tidigare och skolorna har enligt scenkonstinstitutionerna sämre möjlighet att ta emot barnföreställningar.

Statens musikverks arkiv- och biblioteksverksamhet har återhämtat sig efter pandemin och myndigheten arbetar löpande med att tillgängliggöra fler samlingar och tjänster digitalt. Antal utlån och besök har minskat något vilket kan bero på att mycket material tillgängliggörs och tas del av digitalt.

Angelägen och tillgänglig scenkonst

De nationella scenkonstinstitutionerna verkar aktivt för att nå nya målgrupper. Institutionerna verkar både i och utanför sina hus, i närområdet och på turné, för att introducera ny publik till teater, musik, opera och dans. Operans deltagande i kulturnatten i Stockholm och samarbete med Parkteatern, är exempel som når en bred allmänhet. Operan har också kunnat konstatera att deras publik under 2023 var yngre än någonsin, och att var femte besökare var sällan- eller förstagångsbesökare.

Dramaten har under året öppnat upp huset och verksamheten på fler sätt än teaterföreställningar. Genom Dramaten Doc har man t.ex. arbetat med gestaltade läsningar om aktuella händelser i världen och på så sätt gett plats för samtal och möten med konstnärer från konfliktdrabbade områden. I samarbete med bl.a. Riksteatern har Dramatens produktioner också kunnat turnera. Det digitala utbudet kan vara ett sätt att nå och introducera nya besökare.

Myndigheten för kulturanalys konstaterar i sin rapport Kulturvanor i storstäderna (Kulturfakta 2024:1) att storstadsbor går på teater och konserter i större utsträckning än genomsnittet för Sverige som helhet. Riksteaterns föreställningar för mindre scenrum har gynnat den geografiska spridningen, men resulterat i mindre intäkter.

Statens kulturråd har bidragit till att främja allas tillgång till kultur genom att ställa krav på bidragsmottagare att tillgängliggöra sin verksamhet för personer med funktionsnedsättning.

Olika insatser hos scenkonstinstitutionerna har bidragit till att öka tillgängligheten för personer med funktionsnedsättningar. Dramaten har tillsammans med Statens fastighetsverk fortsatt arbetet med att förbättra husets tillgänglighet t.ex. genom installation av en hydraulhiss i Dramatens trappa. Med hjälp av digital syntolkning erbjuds fler tillfällen för syntolkning. Dramatens textade föreställningar har nästan tredubblats sedan 2019.

Ett annat exempel är Drottningholms Slottsteater som arrangerat operakollo för barn och unga med funktionsnedsättning. Unga Klara och Riksteatern Crea samproducerade skolföreställningen Oscar, om ett dövt barns uppväxt präglad av missbruk.

Stöd som stärker konstnärlig frihet

Statens kulturråd har under 2023 fördelat totalt ca 245 miljoner kronor till den fria scenkonsten inom ramen för anslaget 2:2 *Bidrag till vissa teater-, dans- och musikändamål*. Statens kulturråd säkerställer konstnärlig frihet i bidragsgivningen genom att använda sig av sakkunniggrupper vid bedömning av ansökningar och beslut om bidrag. Under 2023 har myndigheten fortsatt sitt arbete med att tydliggöra den konstnärliga friheten i bidragsgivningen. Fokus har varit på att förebygga eventuell diskriminering. Konkurrensen om projektbidrag till scenkonst var mycket hård. Mellan 2022 och 2023 noterar Statens kulturråd 48 procent fler ansökningar inom dans och cirkus och 30 procent fler inom teater och musikdramatik.

Barns och ungas tillgång till scenkonst

Dramatens produktioner för barn och unga utgjorde en fjärdedel av institutionens totala produktion under året. Samarbete med skolor, genom att bl.a. arrangera lärarträffar och skolbesök är en viktig del av verksamheten.

Av Operans besökare är 16 procent barn-, familj- och ungdomspublik. Operans barnverksamhet når till största del en förstagångspublik. Den pedagogiska verksamheten ökade kraftigt under 2023.

Riksteatern upplever att allt färre skolor har möjlighet att ta emot eller betala för scenkonst. Skolföreställningar har svårt att få tillgång till stora spelrum. Klassrumsföreställningar ger lägre publiksiffror men resulterar i en ökad spridning till mindre skolor på fler orter.

Unga Klara har uppdraget att vara den ledande nationella teaterscenen för barn och unga i Sverige. Under 2023 har teatern bl.a. utforskat hur barnperspektivet kan fördjupas i verksamheten och arbetat pedagogiskt för ökad kunskap om barns och ungas möte med scenkonsten.

Nära hälften (45 procent) av de som beviljades verksamhetsbidrag till det fria kulturlivet inom teater och musikdramatik från Statens kulturråd har barn och unga som huvudsaklig målgrupp.

Internationellt utbyte främjar konstnärlig utveckling

Internationellt samarbete är ett långsiktigt arbete. Drottningholms slottsteater spelade i samarbete med Chateau Versailles Spectacles Mozart-Da-Ponte-trilogi på Opera Royal i Versailles. Riksteatern Creas medverkan i EU-projektet International Sign har

resulterat i tre internationella samproduktioner och flera planerade samarbeten. Unga Klara har beviljats medel från Svenska Institutets program Creative Force som möjliggjort bl.a. samarbete med aktörer i Turkiet.

Flera svenska produktioner har haft internationella framgångar. Riksteatern och Dramatens samproduktion #jeanne har spelat på flera platser i Sverige men också vunnit Grand Prix i Belgrade International Theatre Festival (BITEF).

Statens musikverk har via Elektronmusikstudion upplåtit sin studioverksamhet till 101 gästtonsättare, vilket motsvarar ungefär samma nivå som innan pandemin.

Statens kulturråds stöd till aktörer inom teater, dans och musik har möjliggjort genomförande av internationella samarbeten och turnéer. Svenska ensembler har turnerat utomlands, vilket har gett arbetstillfällen och förlängt spelperioder. Det ekonomiska läget i kombination med ökade omvärldspolitiska spänningar och krig har delvis försvårat det internationella utbytet.

5.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Regeringen bedömer att publiken har hittat tillbaka till scenerna runt om i landet och att de statliga insatserna har bidragit till att scenkonstens aktörer kunnat bedriva ett aktivt arbete för att nå nya målgrupper. Regeringen ser det samtidigt som positivt att digitala plattformar fortsatt att utgöra ett komplement för att tillgängliggöra scenkonst för fler.

Statens kulturråds bidrag till den fria scenkonsten inom ramen för anslaget 2:2 *Bidrag till vissa teater-, dans- och musikändamål* har bidragit till att stärka konstnärlig frihet och utveckling då det möjliggjort skapande av konst och kultur som erbjudits men inte enbart varit beroende av marknaden. Myndigheten har stärkt kompetensen i sina sakkunniggrupper, vilket har minskat risken för omedveten bias vid beslutsfattande.

Regeringen ser positivt på det utvecklingsarbete som skett på institutionerna för att tillgängliggöra och säkra scenkonstuppleveser för barn och unga i hela landet eftersom det är en prioriterad fråga för regeringen.

Regeringen bedömer att de statliga insatserna på scenkonstområdet har bidragit till en utveckling och mångfald av konstnärliga uttryck som främjar förnyelse och utveckling av verksamheterna. Regeringen bedömer vidare att verksamheternas internationella utbyte och samarbete bidragit till att stärka den konstnärliga utvecklingen och är viktigt för svenska konstnärers arbetstillfällen och institutionernas kompetensförsörjning. För många kulturinstitutioner och inte minst för aktörer inom den fria scenkonsten, är den internationella arbetsmarknaden avgörande.

5.5 Budgetförslag

5.5.1 2:1 Bidrag till vissa scenkonstinstitutioner

Tabell 5.1 Anslagsutveckling 2:1 Bidrag till vissa scenkonstinstitutioner

Tusental kronor

2023	Utfall	1 131 287	Anslagssparande	
2024	Anslag	1 126 544[1]	Utgiftsprognos	1 126 544
2025	**Förslag**	**1 134 044**		
2026	Beräknat	1 145 044		
2027	Beräknat	1 130 044		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till Kungliga Operan AB, Kungliga Dramatiska teatern AB, Riksteatern (ideell förening), Stiftelsen Dansens hus, Stiftelsen Drottningholms Slottsteater, Unga Klara och Voksenåsen AS. Anslaget får även användas för kvalitetsstärkande insatser inom scenkonstområdet.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 5.2 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 2:1 Bidrag till vissa scenkonstinstitutioner

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**1 119 544**	**1 119 544**	**1 119 544**
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	14 500	25 500	10 500
varav BP25	*14 500*	*25 500*	*10 500*
– Kompensation för renovering av Kungliga Operan AB	*10 000*	*21 000*	*6 000*
– Kostnadshyresfastigheter: Kungliga Dramatiska Teatern AB	*4 500*	*4 500*	*4 500*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**1 134 044**	**1 145 044**	**1 130 044**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar innebär att anslaget ökas med 10 000 000 kronor för 2025 för Operans deltagande i projektering och för projektledning och flytt av verksamheten med anledning av renovering. För 2026 och 2027 beräknas anslaget ökas med 21 000 000 kronor respektive 6 000 000 kronor för samma ändamål. Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar innebär även att anslaget ökas med 4 500 000 kronor fr.o.m. 2025 för Dramatens ökade hyreskostnader.

Regeringen föreslår att 1 134 044 000 kronor anvisas under anslaget 2:1 *Bidrag till vissa scenkonstinstitutioner* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 1 145 044 000 kronor respektive 1 130 044 000 kronor.

Tabell 5.3 Sammanställning av medelstilldelningen 2024 och 2025 till Operan, Dramaten, Riksteatern, Dansens hus, Drottningholms slottsteater, Unga Klara och Voksenåsen

Tusental kronor

	2024[1]	2025[2]
Operan	513 752	516 752
Dramaten	255 215	259 715
Riksteatern	290 666	290 666
Unga Klara	15 667	15 667
Dansens hus	25 238	25 238
Drottningholms slottsteater	14 803	14 803
Voksenåsen	11 203	11 203
Totalt	**1 126 544**	**1 134 044**

[1] Inklusive beslut om förändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Medelstilldelningen för 2025 är preliminär.

Lån till Kungliga Operan AB

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att för 2025 besluta att Kungliga Operan AB får ta upp lån i Riksgäldskontoret för investeringar som följer av renovering och ombyggnad av operahuset som inklusive tidigare upplåning uppgår till högst 130 000 000 kronor.

Skälen för regeringens förslag: Kungliga Operan AB (Operan) har tidigare getts möjlighet att ta upp lån för investeringar i nya verkstäder och repetitionslokaler och investeringar i teknik i operahuset. Ytterligare investeringar kan behöva göras på grund av att Operan inte fullt ut kan nyttja operahuset när Statens fastighetsverk genomför större underhållsåtgärder. Regeringen bör mot denna bakgrund bemyndigas att för 2025 besluta att Operan får ta upp lån i Riksgäldskontoret som inklusive tidigare upplåning uppgår till högst 130 000 000 kronor.

Tabell 5.4 Ram för statlig utlåning

Tusental kronor

Utgifts-område	Ändamål	Ram 2023[1]	Utlåning 2023-12-31	Ram 2024[1]	Förslag 2025
17	Kungliga Operan AB		88 150	130 000	130 000
	Summa		**88 150**	**130 000**	**130 000**

[1] Ramar för 2023 och 2024 redovisas exklusive beslutade och föreslagna ändringar som lämnats i propositioner om ändringar i statens budget.

5.5.2 2:2 Bidrag till vissa teater-, dans- och musikändamål

Tabell 5.5 Anslagsutveckling 2:2 Bidrag till vissa teater-, dans- och musikändamål

Tusental kronor

2023	Utfall	251 613	Anslagssparande	1
2024	Anslag	249 098[1]	Utgiftsprognos	247 433
2025	**Förslag**	**249 098**		
2026	Beräknat	249 098		
2027	Beräknat	249 098		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till det fria kulturlivet, arrangörer, fonogramverksamhet och vissa andra aktörer av kulturpolitiskt intresse inom teater, dans och musik. Anslaget får även användas för utgifter för administration och genomförande av verksamheten.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 5.6 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 2:2 Bidrag till vissa teater-, dans- och musikändamål

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**249 098**	**249 098**	**249 098**
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**249 098**	**249 098**	**249 098**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 249 098 000 kronor anvisas under anslaget 2:2 *Bidrag till vissa teater-, dans- och musikändamål* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 249 098 000 kronor respektive 249 098 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2025 för anslaget 2:2 *Bidrag till vissa teater-, dans- och musikändamål* besluta om bidrag som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 183 000 000 kronor 2026.

Skälen för regeringens förslag: Inom anslaget beviljas bidrag till den fria scenkonsten samt fonogramstöd. För att skapa goda planeringsförutsättningar för de fria grupperna bör beslut om bidrag kunna fattas som medför utgifter för kommande år. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2025 för anslaget 2:2 *Bidrag till vissa teater-, dans- och musikändamål* besluta om bidrag som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 183 000 000 kronor 2026.

Tabell 5.7 Beställningsbemyndigande för anslaget 2:2 Bidrag till vissa teater-, dans- och musikändamål

Tusental kronor

	Utfall 2023	Prognos 2024	Förslag 2025	Beräknat 2026
Ekonomiska åtaganden vid årets början	170 126	170 256	148 000	
Nya ekonomiska åtaganden	170 256	148 000	183 000	
Utgifter mot anslag till följd av ekonomiska åtaganden	-170 126	-170 256	-148 000	-183 000
Ekonomiska åtaganden vid årets slut	170 256	148 000	183 000	
Beslutat/föreslaget bemyndigande	**183 000**	**183 000**	**183 000**	

5.5.3 2:3 Statens musikverk

Tabell 5.8 Anslagsutveckling 2:3 Statens musikverk

Tusental kronor

2023	Utfall	100 289	Anslagssparande	-1 104
2024	Anslag	101 716[1]	Utgiftsprognos	101 361
2025	**Förslag**	**105 775**		
2026	Beräknat	108 311[2]		
2027	Beräknat	108 925[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 105 775 tkr i 2025 års prisnivå.

[3] Motsvarar 104 736 tkr i 2025 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Statens musikverks förvaltningsutgifter. Anslaget får även användas för utgifter som uppkommer till följd av att Stiftelsen Svenska rikskonserter avvecklas, så som pensionskostnader som regleras retroaktivt.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 5.9 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 2:3 Statens musikverk

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**101 716**	**101 716**	**101 716**
Pris- och löneomräkning[2]	4 059	6 595	8 290
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder			-1 081
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**105 775**	**108 311**	**108 925**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2024. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2026–2027 är preliminär.

Regeringen föreslår att 105 775 000 kronor anvisas under anslaget 2:3 *Statens musikverk* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 108 311 000 kronor respektive 108 925 000 kronor.

Tabell 5.10 Sammanställning över avgiftsintäkter till Statens musikverk

Tusental kronor

	Utfall 2023	Prognos 2024	Beräknat 2025
Totala intäkter avgiftsbelagd verksamhet	4 269	4 303	4 250

Källa: Statens musikverk.

6 Litteraturen, läsandet och språket

6.1 Mål för området

I avsnitt 3.4 anges de mål som riksdagen beslutat för den nationella kulturpolitiken, politiken för litteratur- och läsfrämjande och den nationella språkpolitiken.

6.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Resultatredovisningen inom litteraturen, läsandet och språket utgår från följande bedömningsgrunder:

- utbud och tillgänglighet till biblioteksverksamhet i hela landet med utgångspunkt i bl.a. bibliotekslagen (2013:801),
- fördelning av statsbidrag till litteratur, kulturtidskrifter, bibliotek och läsfrämjande,
- insatser för att främja mångfald, kvalitet och fördjupning i utgivningen av litteratur och kulturtidskrifter,
- utveckling av läsvanor hos befolkningen,
- insatser för att främja ett ökat läsande genom främjandeinsatser, bidragsgivning, produktion, utlåning och distribution av litteratur och medier för alla oavsett bakgrund och förutsättningar, och
- insatser för att främja klarspråksarbete och terminologiarbete inom den offentliga förvaltningen och insatser för att främja den enskildes tillgång till språk med utgångspunkt i språklagen (2009:600).

I de delar av avsnittet som rör språkfrämjande verksamhet, biblioteksverksamhet och läsfrämjande görs bedömningen utifrån resultat relaterade till den, för kulturområdet gemensamma bedömningsgrunden, tillgänglighet. När det gäller de övriga gemensamma bedömningsgrunderna för kulturområdet (se avsnitt 3.5) redovisas uppgifter om jämställdhet och insatser kopplade till barn och unga.

6.3 Resultatredovisning

Utbud av och tillgänglighet till bibliotek, litteratur och läsning

Ett stärkt biblioteksväsende med vissa utmaningar

Biblioteken har en central betydelse för att tillgängliggöra kultur och litteratur och för att främja ökad läsförmåga, särskilt i områden där utanförskapet är stort, i mindre kommuner och i glesbygd. Under 2023 gjorde drygt 3,6 miljoner personer minst ett lån på ett offentligt bibliotek, vilket är en ökning med fyra procent jämfört med året innan. En fjärdedel av låntagarna var under 18 år. Andelen kvinnor som gjort minst ett lån ligger på ungefär 63 procent på de offentligt finansierade biblioteken sammanlagt. Enligt Sveriges officiella bibliotksstatistik 2023 har den initiala utlåningen (första gången något lånas) på folkbiblioteken ökat med 3 procent jämfört med föregående år.

Statens kulturråd har under 2023 fördelat drygt 35 miljoner kronor till 266 kommuner i inköpsstöd av litteratur till folk- och skolbibliotek. Detta är den högsta summan

hittills som fördelats inom ramen för detta stöd, vilket har bidragit till att tillgången till litteratur ökat i kommunernas folk- och skolbibliotek.

Av rapporten Folkbibliotekens framtida behov av statliga stöd (Kulturrådet 2023) framgår att satsningen Stärkta bibliotek, som pågick 2018–2023, har bidragit till att folkbiblioteken ökat utbudet och tillgängligheten i hela landet. Satsningen har inneburit stärkt folkbiblioteksverksamhet, även om utvecklingstakten skiljer sig åt mellan landets 290 kommuner. Statsbidraget har möjliggjort åtgärder som annars inte vore genomförbara. Större kommuner och storstäder lyfter exempelvis fram behov av profilering av biblioteksverksamhet vad gäller olika stadsdelar och områden, innovation och gemensamma kvalitetskriterier. Små kommuner lyfter oftare fram behov av stöd för att klara uppdragen. Genom Läsfrämjandelyft för folkbibliotekarier har Statens kulturråd också påbörjat en utveckling av en infrastruktur för kompetensutvecklande insatser genom bred samverkan. De olika insatserna har bidragit till att stärka likvärdigheten bland folkbibliotek och läsfrämjande insatser, som riktas till framför allt barn och unga.

Kungl. biblioteket redovisar i rapporten Från etablering till förvaltning och utveckling av resursbiblioteken (Kungl. biblioteket 2024) att uppdraget om nationella minoriteters resursbibliotek för respektive språkgrupp och för landets kommuner under året har bidragit till utveckling och drift av resursbiblioteken. Därutöver har arbetet med nationella digitala bibliotekstjänster för att stötta läsfrämjande och medieförsörjning på de nationella minoritetsspråken utvecklats. Samtliga resursbibliotek har nu verksamhet i gång.

Utbudet av tillgänglighetsanpassad litteratur ökar

Myndigheten för tillgängliga medier (MTM) tillgänglighetsanpassar litteratur i olika format utifrån läsarens behov. Litteraturen tillgängliggörs efter förslag från läsare och MTM:s bibliotekarier. Under 2023 har antalet förslag på inläsningar av talböcker ökat med tolv procent jämfört med föregående år, samtidigt som nästan en tredjedel av förslagen avslås. Ökningen av förslag på inläsningar kan förklaras av att de fysiska biblioteksbesöken ökat efter pandemin och att många väljer att lämna sina förslag i samband med dessa.

Tabell 6.1 Utbudet av tillgänglighetsanpassad litteratur

Antal

	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Samlat utbud av titlar i Legimus	135 200	139 100	139 700	138 642	142 452	145 733	162 405	166 068
Produktion av punktskriftsböcker	1 154	520	842	871	728	690	750	776
Produktion av talböcker	2 311	2 222	2 254	2 039	2 114	1 985	1 947	1 978
Förvärv av talböcker	868	1 017	618	303	150	138	115	145
Utgivning lättläst	26	20	25	8	11	15	15	15

Källa: Myndigheten för tillgängliga medier.

Antalet lån i det digitala biblioteket Legimus har under 2023 ökat med fyra procent jämfört med föregående år.

Diagram 6.1 Antal digitala lån av talböcker, e-textböcker och teckenspråkig litteratur

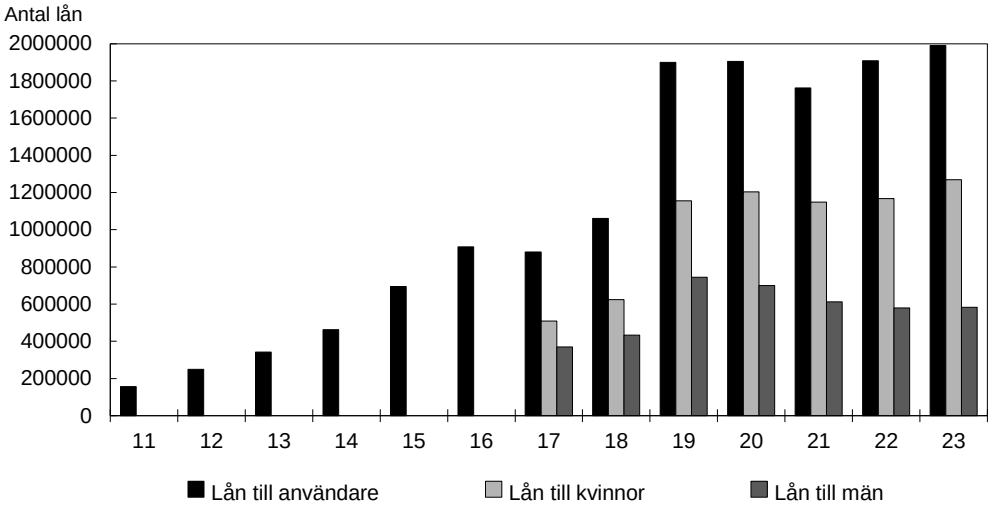

Källa: Myndigheten för tillgängliga medier.

Skillnaden mellan antalet digitala lån gjorda av kvinnor respektive män följer i stort sett utvecklingen av antalet registrerade användare i Legimus (se diagram 6.1). Denna trend stämmer med den allmänna utvecklingen i samhället, där kvinnor läser mer än män oavsett form för läsning, vilket bl.a. framgår av rapporten Svenskarna och internet 2023 (Internetstiftelsen 2023).

Bidragsgivning till litteratur, kulturtidskrifter, bibliotek och läsfrämjande

Under 2023 beviljade Statens kulturråd ca 281 miljoner kronor i bidrag till litteratur, kulturtidskrifter, bibliotek och läsfrämjande. Av tabell 6.2 framgår fördelning av stöd inom området.

Tabell 6.2 Bidrag till litteratur, kulturtidskrifter, bibliotek och läsfrämjande (beviljade medel)

	2019	2020	2021	2022	2023
ALMA, Litteraturpriset till Astrid Lindgrens minne (tkr)	**5 000**	**5 000**	**5 000**	**5 000**	**5 000**
Bokstart (tkr)	**9 257**	**10 069**	**11 303**	**15 691**	**17 500**
Litteraturstöd (efterhandsstöd till litteratur) (tkr)	**36 655**	**47 893**	**52 290**	**52 545**	**53 432**
Antal inkomna ansökningar	2 110	2 024	1 978	2 109	2 087
varav beviljade ansökningar	*771*	*791*	*840*	852	*846*
Inköpsstöd till folk- och skolbibliotek (tkr)	**24 310**	**24 000**	**34 000**	**35 360**	**35 200**
Antal inkomna ansökningar	237	242	271	267	264
varav beviljade ansökningar	*236*	*237*	*256*	266	*263*
Internationellt litteratursamarbete (projektbidrag och översättningsstöd) (tkr)	**8 798**	**8 700**	**10 032**	**11 395**	**10 614**

	2019	2020	2021	2022	2023
Kulturtidskrifter (stöd till produktion och spridning) (tkr)	**50 580**	**27 752**	**28 567**	**29 337**	**29 779**
Läs- och litteraturfrämjandebidrag (tkr)	**16 187**	**22 699**	**22 002**	**23 184**	**24 524**
Antal inkomna ansökningar	215	237	192	232	361
varav beviljade ansökningar	*119*	*154*	*126*	147	*201*
Stärkta bibliotek (tkr)	**220 000**	**220 400**	**149 037**	**151 500**	**73 000**
Antal inkomna ansökningar	367	407	258	244	231
varav beviljade ansökningar	*331*	*363*	*252*	241	*213*
Planerad utgivning (tkr)	**1 260**	**1 540**	**1 919**	**3 304**[1]	**4 659**
Fristadsprogrammet (tkr)	**1 886**	**1 920**	**1 901**	**2 243**	**1 842**
TOTALT (tkr)	**373 933**	**369 973**	**316 052**	**355 725**	**282 577**

[1] Inklusive planerad utgivning för nationella minoriteters litteratur.

Källa: Statens kulturråd.

Läs- och litteraturfrämjande insatser

Under 2023 har antal sökande av bidraget till läs- och litteraturfrämjande insatser ökat. Ökningen 2023 kan främst härledas till att fler kommuner än tidigare sökt bidraget. Sveriges läsambassadör har under året genomfört insatser för att synliggöra ungdomars läsning, ungdomsbokens och modersmålets betydelse och flerspråkighet i litteratur och samhälle.

Genom samverkansprojektet Bokstart har Statens kulturråd under året bidragit till att böcker, läsning och andra språkstimulerande aktiviteter tagit plats, förutom på folkbibliotek, även inom barnhälsovård, förskola och öppen förskola.

Statens kulturråd har inom ramen för sitt arbete med att främja internationell spridning av svensk litteratur och dramatik samt internationellt utbyte bidragit till att 227 böcker av 167 författare översatts till 42 språk under 2023. Det är en minskning jämfört med året innan, eftersom antalet ansökningar var något lägre. Under 2023 har 101 översättare beviljats bidrag till 120 yrkesrelaterade projekt på 23 språk, vilket är en ökning med 76 procent jämfört med 2022. Kulturrådet beviljade översättningsstöd till totalt 673 upphovspersoner under 2023, varav 70 procent var kvinnor och 30 procent män.

Stöd till utgivning av litteratur och kulturtidskrifter – för stärkt kvalitetslitteratur

Statens kulturråd har fördelat 53,4 miljoner kronor i litteraturstöd under året. Förlag som beviljas litteraturstöd beviljas även distributionsstöd vilket innebär att de litteraturstödda titlarna mottas av 286 huvudbibliotek över hela landet. Litteraturstödet bidrar till att främja mångfald och kvalitet i utgivning och har tilldelats både barn- och ungdomslitteratur, bildverk och serier, facklitteratur och skönlitteratur. Stödet ger också möjlighet för förlag att ge ut litteratur från mindre företrädda språk och att introducera nya författarskap för en svensk publik. Vidare har Statens kulturråd fördelat 29,7 miljoner kronor till 96 kulturtidskrifter för både produktion och spridning. Stödet har betydelse för fördjupad diskussion och bevakning inom olika konstområden.

Sjunkande läsning och försämrad läsförmåga bland unga

Många undersökningar visar på minskande läsning och försämrad läsförmåga bland unga. Den internationella studien Programme for International Student Assessment (PISA), som undersöker bl.a. 15-åringars kunskaper i läsförståelse och senast genomfördes 2022, visar att 24 procent av eleverna inte når upp till nivå 2 i läsförståelse, dvs. den nivå som enligt PISA utgör en basnivå för läsförståelse som anses vara grundläggande för fortsatt lärande. I PISA 2018 var andelen 18 procent (utg.omr. 16 avsnitt 1.3.4). I både Sverige och OECD som helhet presterar elever med utländsk bakgrund, dvs. elever som är utrikes födda eller har två utrikes födda föräldrar, på en lägre genomsnittlig nivå jämfört med elever med inhemsk bakgrund, dvs elever som har minst en förälder som är född i Sverige.

Av bokförsäljningsstatistiken för 2023 som Svenska Förläggareföreningen presenterat framgår att de digitala abonnemangstjänsterna har präglats av en mycket hög tillväxttakt under de senaste fem åren. Det såldes 22,9 miljoner tryckta böcker 2023, en minskning med 7,7 procent. Störst var nedgången i internetbokhandel där volymen sjönk med 11,2 procent. 67 procent av försäljningsvärdet kom från tryckta böcker som med god marginal står för den största delen av bokmarknaden.

Regeringen har tagit initiativ till en kraftsamling för Sverige som bildnings- och kunskapsnation. Kulturminister Parisa Liljestrand och skolminister Lotta Edholm samlade under våren 2024 ett råd av representanter för civilsamhället, akademin och näringslivet för att bidra till att förverkliga regeringens mål: att Sverige ska vara ett läsande land. Rådets huvudsyfte är att nämnda representanter kan genomföra aktiviteter och insatser som främjar läsande och skrivande i hela befolkningen. Rådet ska även utbyta kunskap och erfarenheter om läsfrämjande som stöd till regeringens arbete.

Språkfrämjande verksamhet

Institutet för språk och folkminnen har under året ökat tillgängligheten till myndighetens språkliga resurser och arkivsamlingar genom sitt pågående digitaliseringsarbete. Användarstatistiken för 2023 visar att intresset för myndighetens språkverksamhet och samlingar är stort och att de digitala tjänsterna är välanvända. Myndighetens mest använda språktjänst är det nätbaserade lexikonet Lexin, men även Frågelådan i svenska och Rikstermbanken är eftersökta språktjänster. Under 2023 hade Lexin över sju miljoner sidvisningar, Frågelådan i svenska hade ca 1,3 miljoner sidvisningar och Rikstermbanken hade ca 44 000 sidvisningar. Under året har även de digitala arkivtjänsterna Dialektkartan, Folke och Ortnamnsregistret varit välbesökta och de har i hög grad bidragit till att bygga upp och sprida kunskap om språk och kultur i Sverige.

Insatser för att bevara och revitalisera de nationella minoritetsspråken redovisas under utgiftsområde 1 Rikets styrelse.

6.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Regeringen bedömer att de stöd som Statens kulturråd fördelat för läsfrämjande insatser och för att stödja det litterära ekosystemet, som exempelvis litteraturstödet, har varit av avgörande betydelse för att nå regeringens ambitioner om att Sverige ska vara ett läsande land. Samverkansprojektet Bokstart bedöms ha bidragit till att stärka små barns språkutveckling och bedöms fortsatt vara ett framgångsrikt exempel på när olika sektorer i samhället samverkar för att uppnå samhällsnyttiga mål.

Litteraturstödet har bidragit till ökad spridning av genrer och större variation av titlar i litteraturutgivningen. Distributionsstödet har också möjliggjort att stödda titlar sprids

via folkbiblioteken i hela landet och därmed en ökad spridning av kvalitetslitteratur för invånare i alla åldrar.

Regeringen bedömer att biblioteken genom sin närhet till medborgarna har fortsatt att göra läsningen och litteraturen tillgängliga för fler. Regeringens satsning på folkbibliotekens arbete, där insatser riktade till barn och unga ska prioriteras särskilt, bedöms ytterligare stärka biblioteken i deras viktiga roll i att främja läsning. Regeringen bedömer att förlängningen av stödet till resursbiblioteken för de nationella minoriteterna judar, romer, samer (som även är ett urfolk), sverigefinnar och tornedalingar stärkt tillgången till litteratur på de nationella minoritetsspråken.

Regeringen bedömer att insatserna inom den språkfrämjande verksamheten i hög grad har bidragit till att uppfylla de riksdagsbundna målen för den nationella språkpolitiken.

6.5 Budgetförslag

6.5.1 3:1 Bidrag till litteratur och kulturtidskrifter

Tabell 6.3 Anslagsutveckling 3:1 Bidrag till litteratur och kulturtidskrifter

Tusental kronor

2023	Utfall	209 850	Anslagssparande	-4 115
2024	Anslag	203 678[1]	Utgiftsprognos	200 215
2025	**Förslag**	**203 678**		
2026	Beräknat	203 678		
2027	Beräknat	203 678		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till litteratur, kulturtidskrifter, läsfrämjande och ett litteraturpris till Astrid Lindgrens minne. Anslaget får användas för utgifter för administration, uppföljning, främjande och genomförande av verksamheten.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 6.4 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 3:1 Bidrag till litteratur och kulturtidskrifter

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**203 678**	**203 678**	**203 678**
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**203 678**	**203 678**	**203 678**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 203 678 000 kronor anvisas under anslaget 3:1 *Bidrag till litteratur och kulturtidskrifter* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 203 678 000 kronor respektive 203 678 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2025 för anslaget 3:1 *Bidrag till litteratur och kulturtidskrifter* besluta om bidrag som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 44 300 000 kronor 2026 och 2027.

Skälen för regeringens förslag: Inom anslaget fördelas stöd till utgivning och spridning till litteratur och kulturtidskrifter. För att skapa goda planeringsförutsättningar för aktörerna inom området bör beslut om bidrag kunna fattas som medför utgifter för kommande år. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2025 för anslaget 3:1 *Bidrag till litteratur och kulturtidskrifter* besluta om bidrag som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 44 300 000 kronor 2026 och 2027.

Tabell 6.5 Beställningsbemyndigande för anslaget 3:1 Bidrag till litteratur och kulturtidskrifter

Tusental kronor

	Utfall 2023	Prognos 2024	Förslag 2025	Beräknat 2026	Beräknat 2027
Ekonomiska åtaganden vid årets början	32 310	35 372	30 000		
Nya ekonomiska åtaganden	35 372	30 000	39 300		
Utgifter mot anslag till följd av ekonomiska åtaganden	-32 310	-35 372	-25 000	-39 300	-5 000
Ekonomiska åtaganden vid årets slut	35 372	30 000	44 300		
Beslutat/föreslaget bemyndigande	**45 000**	**39 300**	**44 300**		

6.5.2 3:2 Myndigheten för tillgängliga medier

Tabell 6.6 Anslagsutveckling 3:2 Myndigheten för tillgängliga medier

Tusental kronor

2023	Utfall	136 326	Anslagssparande	143
2024	Anslag	138 586[1]	Utgiftsprognos	137 801
2025	**Förslag**	**150 931**		
2026	Beräknat	151 595[2]		
2027	Beräknat	153 855[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 148 002 tkr i 2025 års prisnivå.

[3] Motsvarar 148 002 tkr i 2025 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Myndigheten för tillgängliga mediers förvaltningsutgifter.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 6.7 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 3:2 Myndigheten för tillgängliga medier

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**138 586**	**138 586**	**138 586**
Pris- och löneomräkning[2]	8 045	11 605	13 844
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	4 300	1 404	1 425
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**150 931**	**151 595**	**153 855**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2024. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2026–2027 är preliminär.

Tidigare beslutade och aviserade anslagsförändringar innebär att anslaget ökas med 4 300 000 kronor för 2025 för ökade kostnader till följd av genomförande av Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2019/882 av den 17 april 2019 om tillgänglighetskrav för produkter och tjänster. Anslaget beräknas ökas med 1 300 000 kronor fr.o.m. 2026 för samma ändamål.

Regeringen föreslår att 150 931 000 kronor anvisas under anslaget 3:2 *Myndigheten för tillgängliga medier* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 151 595 000 kronor respektive 153 855 000 kronor.

6.5.3 3:3 Institutet för språk och folkminnen

Tabell 6.8 Anslagsutveckling 3:3 Institutet för språk och folkminnen

Tusental kronor

2023	Utfall	73 948	Anslagssparande	2 220
2024	Anslag	76 355[1]	Utgiftsprognos	78 050
2025	**Förslag**	**76 566**		
2026	Beräknat	78 216[2]		
2027	Beräknat	78 670[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 76 566 tkr i 2025 års prisnivå.

[3] Motsvarar 75 543 tkr i 2025 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Institutet för språk och folkminnens förvaltningsutgifter. Anslaget får även användas för utgifter för statsbidrag till terminologiskt arbete.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 6.9 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 3:3 Institutet för språk och folkminnen

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**76 355**	**76 355**	**76 355**
Pris- och löneomräkning[2]	1 833	3 518	5 070
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	-1 622	-1 657	-2 755
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**76 566**	**78 216**	**78 670**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2024. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2026–2027 är preliminär.

Tidigare beslutade och aviserade anslagsförändringar innebär att anslaget minskas med 1 622 000 kronor fr.o.m. 2025 till följd av att tidsbegränsade medel för att främja arbetet med att trygga det immateriella kulturarvet upphör.

Regeringen föreslår att 76 566 000 kronor anvisas under anslaget 3:3 *Institutet för språk och folkminnen* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 78 216 000 kronor respektive 78 670 000 kronor.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 6.10 Avgiftsfinansierad verksamhet vid Institutet för språk och folkminnen

Tusental kronor

	Verksamhetens intäkter 2025
Verksamheter där intäkterna disponeras och redovisas mot anslag	
Uppdragsverksamhet	
varav avgiftsintäkter	3 000
Summa	**3 000**

Källa: Budgetunderlag för Institutet för språk och folkminnen 2025–2027.

6.5.4 Upphävande av riksdagsbindning avseende inköpsstöd till folk- och skolbibliotek

Regeringens förslag: Riksdagens tidigare ställningstagande i fråga om statligt stöd för inköp av litteratur till folk- och skolbiblioteken ska inte längre gälla.

Skälen för regeringens förslag: Enligt förordningen (2018:66) om statsbidrag till folkbibliotek kan en kommun bl.a. beviljas statsbidrag för folk- och skolbibliotekens inköp av litteratur. Statsbidrag ska användas för inköp av främst barn- och ungdomslitteratur, men också för inköp av vuxenlitteratur som främjar barns och ungdomars intresse för läsning. En förutsättning för inköpsbidrag är att kommunen för det år bidraget betalas ut avsatt egna medel till inköp av medier till folk- och skolbibliotek för ett belopp som uppgår till minst summan av föregående års medieanslag och att den del av anslaget som avser medier för barn och ungdomar inte har minskats.

Delar av den aktuella bidragsgivningen har varit föremål för riksdagens ställningstagande (prop. 1996/97:3, bet. 1996/97:KrU1, rskr. 1996/97:129). Genom riksdagens

beslut slogs bl.a. fast att en ny stödform för inköp av litteratur till folk- och skolbiblioteken skulle inrättas och att statsbidraget skulle användas för inköp av litteratur för barn och ungdomar, samt även inköp av viss litteratur för vuxna. För att kommunerna skulle erhålla statsbidraget krävdes att kommunerna inte minskade sina egna bokanslag.

Statens kulturråd (Kulturrådet) har i en skrivelse till regeringen lämnat förslag på ändringar i förordningen om statsbidrag till folkbibliotek (Ku2021/01377). Kulturrådet föreslår att en förutsättning för inköpsbidrag även i fortsättningen ska vara att en kommun har avsatt egna medel till inköp av medier till folk- respektive skolbibliotek, men att kravet på att summan som avsatts ska uppgå till minst summan av föregående års medieanslag och att den del av anslaget som avser medier för barn och unga inte har minskat bör tas bort.

För att öka möjligheten att utveckla och bedriva en effektiv bidragsgivning för folk- och skolbibliotekens inköp av litteratur bör det finnas en handlingsfrihet för regeringen i fråga om hur inköpsbidraget ska kunna fördelas. Frågor om fördelning av stöd för inköp av litteratur till folk- och skolbiblioteken ligger inom regeringens kompetens. Det är inte ändamålsenligt att förutsättningarna för denna bidragsgivning i detalj är bundna med riksdagen. Den tidigare riksdagsbindningen bör därför upphävas.

7 Bildkonst, arkitektur, form och design

7.1 Mål för området

I avsnitt 3.4 anges de mål som riksdagen har beslutat för den nationella kulturpolitiken och för arkitektur-, form- och designpolitiken.

7.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Resultatredovisningen för bildkonst, arkitektur, form och design utgår från följande bedömningsgrunder:

– fördelning av statliga medel till bild- och formområdet samt slöjd,
– insatser för att främja kunskap, kvalitet, förebildlighet och samverkan avseende arkitektur, form och design, och
– insatser för att främja utvecklingen av omsorgsfullt gestaltade livsmiljöer.

För bildkonst och form tillämpas de gemensamma bedömningsgrunderna barns och ungas tillgång till kultur, konstnärlig förnyelse och utveckling samt tillgänglighet (se avsnitt 3.5). För arkitektur och design tillämpas de gemensamma bedömningsgrunderna barns och ungas tillgång till kultur samt tillgänglighet.

7.3 Resultatredovisning

Bidragsgivning till bild- och formområdet samt slöjd

Tabell 7.1 Beviljade bidrag inom bild- och formområdet

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Bild- och form/projektbidrag	3 648	10 184	9 825	9 470	11 801	16 792	9 700
Kollektivverkstäder/konstnärliga produktionsplatser	900	1 000	1 000	1 300	1 809	2 500	1 890
Konsthantverkskooperativ	1 060	2 300	2300	2273	2773	-	-
Organisationer inom bild- och formområdet	13 445	13 645	13 745	13 745	14 500	18 000	15 500
Verksamhetsbidrag till utställningsarrangörer[1]	9450	12 175	12 500	14 800	920	46 594	22 585
Totalt	**28 503**	**39 304**	**39 370**	**41 588**	**31 884**	**83 886**	**56 963**

[1] Inkluderar den tidigare bidragstypen Konsthantverkskooperativ.

Källa: Statens kulturråd.

Statens kulturråd (Kulturrådet) fördelar fyra specifika bidrag till bildkonst, form och konsthantverk. Under 2023 har Kulturrådet prioriterat projekt, utställningsaktörer och produktionsplatser som har bidragit till en konstnärlig utveckling av området som verkar i delar av landet där infrastrukturen är svag, samt ansökningar som stärker en mångfald av konstnärliga uttryck. Många av de projekt och arrangörer som beviljats bidrag under året har haft en omfattande verksamhet för barn och unga.

Under budgetåret 2023 fördelades färre bidrag till aktörer inom bild- och formområdet jämfört med 2022. Skälet till detta var att den tillfälliga förstärkning av anslaget som syftade till att möjliggöra en återstart för aktörer som drabbats hårt till följd av covid-19-pandemin upphörde.

Nämnden för hemslöjdsfrågors bidragsgivning till slöjd har omfattat 1,9 miljoner kronor i verksamhetsbidrag och 3,5 miljoner kronor i projektbidrag. Därutöver har organisationsbidrag lämnats om 3 miljoner kronor till Svenska Hemslöjdsföreningarnas Riksförbund. Av 379 projektansökningar beviljades 56 projektstöd.

Kunskap, kvalitet, förebildlighet och samverkan inom offentlig konst, arkitektur, form och design

Under det gångna året har ett antal institutioner med statlig finansiering verkat för att främja intresset för och kunskap om arkitektur, form, design och offentlig konst. Detta gjordes bl.a. genom praktiknära forskning, utställningar och konstprojekt som genomförts av Statens centrum för arkitektur och design (ArkDes), Statens konstråd (Konstrådet), Föreningen Svensk Form, Form/Design Center i Malmö och Röhsska museet. Barns och ungas kunskap och tillgång till arkitektur, form, konst och design har främjats genom bl.a. studiebesök för skolor, barn- och familjeverksamhet samt programaktiviteter vid ArkDes, Konstrådet, Form/Design Center och Röhsska museet.

Inom ramen för Sveriges EU-ordförandeskap 2023 har ett antal konferenser arrangerats som synliggjort och lyft fram betydelsen av arkitektur-, form och design. I februari hölls konferensen *Free to create* där bl.a. design och designföretagens betydelse för hållbara samhällen belystes. Boverket och Sveriges Lantbruksuniversitet arrangerade i juni, under ledning av riksarkitekten, konferensen Den gröna staden i Malmö med temat ”gå från ord till handling”.

I regleringsbreven för 2023 gavs de fastighetsförvaltande myndigheterna Fortifikationsverket, Naturvårdsverket, Sjöfartsverket, Statens fastighetsverk och Trafikverket ett återrapporteringskrav att redogöra för hur myndigheterna verkat förebildligt för hållbara gestaltade livsmiljöer och bidragit till det nationella målet för arkitektur, form och design. Flera av myndigheterna har bedrivit ett gediget arbete under året genom t.ex. utökade vägledningar som tar hänsyn till den gestaltade livsmiljön, arkitekturstrategier och arkitekturråd, arkitekturpris och tävlingar samt utökade projekt inom enprocentmålet för byggnadsanknuten konst.

Ökat genomslag för omsorgsfullt gestaltade livsmiljöer

I ArkDes fjärde uppföljningsrapport av politik för gestaltad livsmiljö Hållbarhet, kvalitet och ekonomi (ArkDes 2024, Ku2024/00413) riktas ett särskilt fokus mot de privata arkitekt-, bygg- och fastighetsbolagen samt akademin. ArkDes konstaterar att intresset för politiken är stort och att genomförandet ökar successivt. De största hindren vid implementeringen uppges bl.a. vara ekonomiska överväganden och låg kunskapsnivå inom området. För att stärka arbetet lyfts bl.a. kunskapshöjande åtgärder om gestaltad livsmiljö, lärande exempel, samverkan mellan privata och offentliga aktörer samt behovet av mötesplatser för kunskapsutbyte fram. I huvudsak bedömer ArkDes att arbetet med politik för gestaltad livsmiljö sedan 2018 utvecklats i positiv riktning där arbetet de första åren handlat om implementering i offentlig sektor och att det nu är de privata bygg-, fastighets- och designaktörerna som på allvar behöver engagera sig i frågorna.

Samverkan inom ramen för myndighetssamordningen för politiken för gestaltad livsmiljö, där ArkDes, Konstrådet, Boverket och Riksantikvarieämbetet (RAÄ), ingår har

under 2023 resulterat i ett ökat genomslag för området gestaltad livsmiljö. Samverkan har också skett med andra relevanta aktörer, t.ex. Sveriges 21 regionala nätverksnoder som består bl.a. av bild- och formkonsulenter, designers, arkitekter, samhällsplanerare och kulturutvecklare. ArkDes har tillsammans med RAÄ och Robertsfors kommun drivit det praktiknära forskningsprojektet ”För allmänt bruk” med syfte att undersöka och testa metoder för hur kulturmiljön kan förvaltas och stärkas långsiktigt i ett lokalsamhälle som står inför en större omställning. Under året har Rådet för hållbara städer inlett arbetet med Visioner i norr steg 2, en insats som stöttar kommuner som berörs av större industrietableringar och industriexpansioner i Norrbottens och Västerbottens län i att vidareutveckla väl gestaltade och attraktiva samhällen och livsmiljöer och som tar tillvara befintliga resurser.

Konstrådet har genomfört konstprojekt i såväl den fysiska som digitala miljön där universiteten och högskolorna är de myndigheter som ligger högst i antal ansökningar om konstkollektioner. Konstrådet har arbetat aktivt för att inleda arbeten med konst i icke-statliga miljöer, bl.a. i projektsamarbeten med tre Norrlandskommuner. I början av 2023 arrangerade Konstrådet på uppdrag av regeringen inom ramen för Sveriges ordförandeskap i EU:s ministerråd två utställningar av konst som visades i Europaparlamentet och rådsbyggnaderna i Bryssel. Utställningarna synliggjorde svensk samtida konst för personer från samtliga EU-länder.

Av regeringens nationella strategi för företag i kulturella och kreativa branscher, som lämnades till riksdagen i april 2024 (skr. 2023/24:111), framgår att de kulturella och kreativa företagen spelar en viktig roll i främjandet av dynamiska och attraktiva livsmiljöer. Strategin inbegriper en övergripande vision och sex strategiska mål där attraktiva hållbara livsmiljöer och ett diversifierat och konkurrenskraftigt näringsliv i hela landet är ett av målen.

7.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Regeringens bedömning är att de statliga insatserna inom konst, arkitektur, form och design har bidragit till att främja delaktigheten till samt ökat kunskapen och förståelsen för de värden som området har för samhället, medborgarna och deras livsmiljöer.

Kulturrådets bidragsgivning har stärkt de professionella aktörer som arrangerar utställningar och annan utåtriktad verksamhet, vilket i sin tur lett till att infrastrukturen för konstområdet stärkts och till att fler fått tillgång till samtida bildkonst, form och konsthantverk av professionell art.

En central åtgärd som vidtagits för ökad måluppfyllelse inom området är även den strategi för företag i kulturella och kreativa branscher som regeringen beslutat. Strategin kan bidra till skapandet av attraktiva och hållbara livsmiljöer och ett diversifierat näringsliv. Inte minst kommer det att vara betydelsefullt inom ramen för det nationella arbetet för samhällsomvandlingen i norra Sverige.

Regeringen bedömer att det behöver utredas om förutsättningarna för genomförandet av politiken inom konstområdet och arkitektur-, form- och designområdet kan förbättras. En utredare har därför fått i uppdrag att ta fram förslag på hur uppgifterna vid Statens centrum för arkitektur och design och Statens konstråd kan inordnas i Moderna museet vilket kommer att utgöra underlag för en omprövning av organiseringen av myndigheterna (Ku2024/00723). Det är i linje med regeringens målsättning att minska antalet myndigheter och åstadkomma en mer ändamålsenlig organisering av statliga myndigheter (utg.omr. 2 avsnitt 4.4).

7.5 Budgetförslag

7.5.1 4:1 Statens konstråd

Tabell 7.2 Anslagsutveckling 4:1 Statens konstråd

Tusental kronor

2023	Utfall	10 896	Anslagssparande	198
2024	Anslag	11 577[1]	Utgiftsprognos	11 820
2025	**Förslag**	**12 096**		
2026	Beräknat	12 375[2]		
2027	Beräknat	12 578[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 12 096 tkr i 2025 års prisnivå.

[3] Motsvarar 12 096 tkr i 2025 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Statens konstråds förvaltningsutgifter.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 7.3 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 4:1 Statens konstråd

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**11 577**	**11 577**	**11 577**
Pris- och löneomräkning[2]	519	798	1 001
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**12 096**	**12 375**	**12 578**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2024. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2026–2027 är preliminär.

Regeringen föreslår att 12 096 000 kronor anvisas under anslaget 4:1 *Statens konstråd* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 12 375 000 kronor respektive 12 578 000 kronor.

7.5.2 4:2 Konstnärlig gestaltning av den gemensamma miljön

Tabell 7.4 Anslagsutveckling 4:2 Konstnärlig gestaltning av den gemensamma miljön

Tusental kronor

2023	Utfall	41 085	Anslagssparande	2 223
2024	Anslag	42 518[1]	Utgiftsprognos	43 513
2025	**Förslag**	**42 518**		
2026	Beräknat	42 518[2]		
2027	Beräknat	42 518[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för Statens konstråds utgifter för konstnärlig gestaltning av den gemensamma miljön. Anslaget får även användas för utgifter för administration och genomförande av verksamheten.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 7.5 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 4:2 Konstnärlig gestaltning av den gemensamma miljön

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**42 518**	**42 518**	**42 518**
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**42 518**	**42 518**	**42 518**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 42 518 000 kronor anvisas under anslaget 4:2 *Konstnärlig gestaltning av den gemensamma miljön* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 42 518 000 kronor respektive 42 518 000 kronor.

7.5.3 4:3 Nämnden för hemslöjdsfrågor

Tabell 7.6 Anslagsutveckling 4:3 Nämnden för hemslöjdsfrågor

Tusental kronor

2023	Utfall	11 847	Anslagssparande	33
2024	Anslag	11 851[1]	Utgiftsprognos	11 796
2025	**Förslag**	**11 947**		
2026	Beräknat	12 023[2]		
2027	Beräknat	12 096[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 11 947 tkr i 2025 års prisnivå.

[3] Motsvarar 11 947 tkr i 2025 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Nämnden för hemslöjdsfrågors förvaltningsutgifter. Anslaget får även användas för utgifter för statsbidrag till Svenska Hemslöjdsföreningars Riksförbund, rikshemslöjdskonsulenternas verksamhet och för projekt inom hemslöjdsområdet.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 7.7 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 4:3 Nämnden för hemslöjdsfrågor

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**11 851**	**11 851**	**11 851**
Pris- och löneomräkning[2]	96	172	245
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**11 947**	**12 023**	**12 096**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2024. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2026–2027 är preliminär.

Regeringen föreslår att 11 947 000 kronor anvisas under anslaget 4:3 *Nämnden för hemslöjdsfrågor* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 12 023 000 kronor respektive 12 096 000 kronor.

7.5.4 4:4 Bidrag till bild- och formområdet

Tabell 7.8 Anslagsutveckling 4:4 Bidrag till bild- och formområdet

Tusental kronor

2023	Utfall	46 055	Anslagssparande	14
2024	Anslag	45 608[1]	Utgiftsprognos	45 303
2025	**Förslag**	**45 608**		
2026	Beräknat	45 608[2]		
2027	Beräknat	45 608[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till organisationer inom bild- och formområdet, utställare, konsthantverkskooperativ samt utrustningsbidrag till kollektivverkstäder. Anslaget får även användas för statsbidrag till folkparkerna och vissa samlingslokalhållande organisationer för konstförvärv.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 7.9 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 4:4 Bidrag till bild- och formområdet

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**45 608**	**45 608**	**45 608**
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**45 608**	**45 608**	**45 608**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 45 608 000 kronor anvisas under anslaget 4:4 *Bidrag till bild- och formområdet* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 45 608 000 kronor respektive 45 608 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2025 för anslaget 4:4 *Bidrag till bild- och formområdet* besluta om bidrag som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 35 000 000 kronor 2026.

Skälen för regeringens förslag: Anslaget används till bidrag som fördelas till fria aktörer inom bild- och formområdet. Ett bemyndigande skapar bättre planeringsförutsättningar för aktörerna. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2025 för anslaget 4:4 *Bidrag till bild- och formområdet* besluta om bidrag som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 35 000 000 kronor 2026.

Tabell 7.10 Beställningsbemyndigande för anslaget 4:4 Bidrag till bild- och formområdet

Tusental kronor

	Utfall 2023	Prognos 2024	Förslag 2025	Beräknat 2026
Ekonomiska åtaganden vid årets början	20 000	19 800	22 000	
Nya ekonomiska åtaganden	19 800	22 000	35 000	
Utgifter mot anslag till följd av ekonomiska åtaganden	-20 000	-19 800	-22 000	-35 000
Ekonomiska åtaganden vid årets slut	19 800	22 000	35 000	
Beslutat/föreslaget bemyndigande	**35 000**	**35 000**	**35 000**	

8 Konstnärernas villkor

8.1 Mål för området

I avsnitt 3.4 anges de mål som riksdagen har beslutat för den nationella kulturpolitiken.

8.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Resultatredovisningen inom konstnärernas villkor utgår från följande bedömningsgrunder:

- hur fördelningen av statliga bidrag och ersättningar till konstnärer nationellt och internationellt har främjat konstnärlig frihet, konstnärlig kvalitet, mångfald och utveckling,
- hur biblioteksersättningen och den individuella visningsersättningen har utvecklats över tid,
- hur fördelningen av statliga bidrag och ersättningar till konstnärer har skett med avseende på bl.a. geografi,
- ytterligare insatser för att främja konstnärers möjligheter att utveckla sitt konstnärskap, och
- ytterligare insatser för att stärka konstnärernas arbetsmarknad.

Av de gemensamma bedömningsgrunderna för kulturområdet (se avsnitt 3.5) redovisas främst jämställdhet samt konstnärlig förnyelse och utveckling av verksamheten. Barns och ungas rätt till kultur redovisas inte särskilt eftersom bidragsgivningen på området normalt inte specifikt riktas till verksamhet för barn och unga.

8.3 Resultatredovisning

Bidrag och ersättningar till konstnärer främjar konstnärers möjligheter att utveckla sitt konstnärskap

Konstnärsnämndens stipendier och bidrag

Konstnärsnämnden fördelade totalt ca 206 miljoner kronor i stipendier och bidrag till enskilda konstnärer och kulturskapare inom områden som bild och form, teater, dans, cirkus, musik och film under 2023. Det är en lägre summa än föregående år, vilket beror på de extra medel som myndigheten tilldelades under 2022 för att främja en återstart efter covid-19-pandemin.

Under 2023 inkom 9 688 ansökningar från enskilda konstnärer (varav från 5 762 kvinnor och 3 926 män) till myndigheten, en ökning med ca 19 procent jämfört med föregående år. Antalet ansökningar har ökat med 35 procent under de senaste fem åren. Totalt beviljade myndigheten 2 223 ansökningar, varav 1 301 till kvinnor och 922 till män, vilket innebär en beviljandegrad på knappt 23 procent.

När det gäller geografisk spridning har andelen ansökningar från konstnärer i storstadsregionerna (Stockholm, Västra Götaland och Skåne) under de senaste åren legat konstant på runt 83 procent av det totala antalet ansökningar i landet. Störst andel från storstadsregionerna finns inom teater och film (89 procent) och lägst andel från storstadsregionerna finns inom bild och form (81 procent). Konstnärer är dock ofta verk-

samma i hela landet, liksom internationellt, vilket gör att bostadsorten inte alltid är samma plats som där den konstnärliga verksamheten bedrivs. Vidare är bild och form generellt sett inte en kollektiv verksamhet, som ofta inom t.ex. scenkonsten, och verksamheten kan därför vara lättare att bedriva utanför storstadsregionerna.

Diagram 8.1 Konstnärsnämndens stöd till enskilda konstnärer

Antal ansökningar

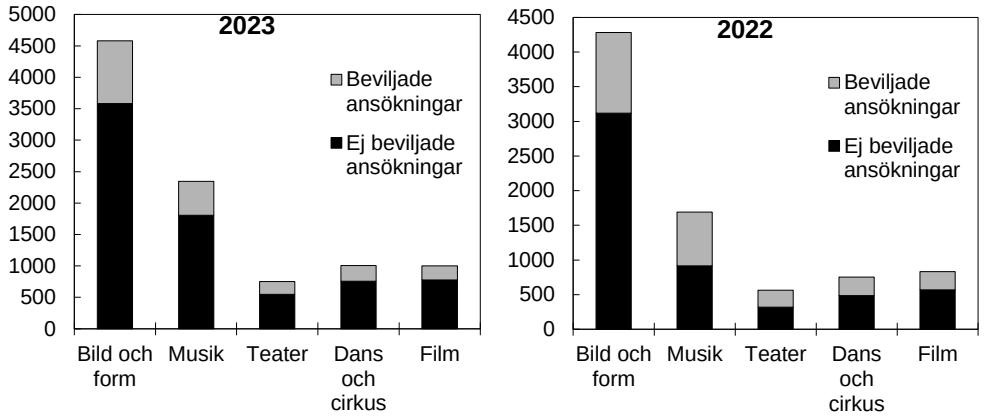

Källa: Konstnärsnämnden.

Den förstärkning av ersättningar och bidrag till konstnärer som gjordes efter förslag i budgetpropositionen för 2023 i syfte att möjliggöra fler stipendier, inte minst långa sådana, har möjliggjort för Konstnärsnämnden att fördela fler fleråriga arbetsstipendier. För 2023 har förstärkningen möjliggjort 196 tvååriga arbetsstipendier, varav 119 inom bild och form, 40 inom musik, 17 inom dans och cirkus, 11 inom teater och 9 inom film. Även under 2024 och 2025 avsätts särskilda medel för ändamålet.

Under 2023 har det funnits ett stort intresse för Konstnärsnämndens internationella program inom teater, cirkus, musik, dans och bild och form. Programmen syftar till att bredda nätverk, skapa nya samarbeten och arbetstillfällen. Internationella och nationella residens och samarbetsprojekt har ökat konstnärers möjligheter till verksamhet både i Sverige och i världen.

Vidare har Art Nexus, programmet för internationellt samarbete med partnerländerna Albanien och Armenien, intensifierats, bl.a. genom att nya nätverk, plattformar för information och påverkansarbete har skapats i syfte att stärka den konstnärliga yttrandefriheten i dessa länder.

Biblioteksersättningen stärker de litterära upphovsmännens ställning

Biblioteksersättningen betalas ut till upphovsmän till litterära verk för användningen av deras verk vid de svenska folk- och skolbiblioteken. Den delas ut av Sveriges författarfond och baseras på en överenskommelse mellan staten och företrädare för de litterära upphovsmännen. Under 2023 har biblioteksersättningen enligt överenskommelsen uppgått till 188 488 000 kronor, vilket är en ökning med 1 575 000 kronor jämfört med tidigare år. Under 2023 har författarfonden tagit emot och behandlat närmare 3 000 ansökningar, varav omkring 58 procent från kvinnor och 42 procent från män, om olika stipendier, bidrag och stöd. Av den övergripande stipendiestatistiken framgår att söktrycket hållit sig på samma nivå som under covid-19-pandemin, samtidigt som antalet stipendier som kunnat beviljas varit färre till följd av att tidigare tidsbegränsade anslagsförstärkningar under pandemin har upphört. Staten

har avtalat med företrädare för de litterära upphovsmännens organisationer om en höjning av grundbeloppet med 8 öre för 2024 och ytterligare 8 öre för 2025.

Den individuella visningsersättningen säkerställer att bild- och formkonstnärer ersätts för verk som visas offentligt

Den individuella visningsersättningen fördelas av Bildupphovsrätt i Sverige till bild- och formkonstnärer som ersättning för att deras verk som ägs av offentliga institutioner visas för allmänheten. Under 2023 fördelades totalt 65 miljoner kronor i individuell visningsersättning som möjliggjorde ersättning till 4 871 bild- och formkonstnärer (3 002 kvinnor och 1 869 män) under året. Det innebär en ökning med 106 konstnärer (83 kvinnor och 23 män) jämfört med 2022.

Kulturbryggan främjar nyskapande kultur

Inom ramen för Kulturbryggans verksamhet och de tre programmen Konstnärlig förnyelse, Kreativ infrastruktur och Nya finansieringsmodeller har 26,9 miljoner fördelats till totalt 39 projekt 2023 (att jämföra med ca 26 miljoner kronor 2022). Antalet ansökningar respektive beviljade projekt har ökat markant de senaste två åren. Under 2023 mottogs 542 ansökningar (att jämföra med 169 ansökningar 2021 och 315 ansökningar 2022) och beviljades 39 projekt (att jämföra med 27 projekt 2021). Den förklaring som Kulturbryggan anger till de ökade antalet ansökningar respektive beviljade projekt är att de införde en form för bidragsgivning kallad Fröpengar, som gör det möjligt att söka mindre belopp upp till 150 000 kronor till förstudier inför kommande projekt. Kulturbryggan har vidare med hjälp av nya arbetssätt och riktad kommunikation lyckats nå ut till sin målgrupp i högre utsträckning än tidigare.

Andra insatser för konstnärer att utveckla sitt konstnärskap

I avsnitt 4 redogörs för scenkonstallianserna och centrumbildningarnas stödjande och främjande arbete för kulturskapare, liksom för fristadssystemet för hotade konstnärer.

Analys och bevakning av konstnärers villkor bidrar till underlag för både sektorn och regeringen

Konstnärsnämnden har under 2023 genomfört ett kvalitativt analys- och bevakningsarbete om konstnärers villkor i samverkan med berörda aktörer. Arbetet har stärkts genom ett europeiskt samarbete och en rapport med rekommendationer för fortsatta insatser i konstnärspolitiska frågor har publicerats. Vidare har myndigheten skapat möjlighet till dialog och erfarenhetsutbyte i seminarier och samtal för att sprida kunskapen om konstnärers villkor. Regeringens skrivelse Strategi för företag i kulturella och kreativa branscher (skr. 2023/24:111), som överlämnades till riksdagen i april 2024, syftar till att främja kulturskapares villkor och företagare inom de kulturella och kreativa branscherna (se även avsnitt 4.3).

Medverkans- och utställningsersättningen säkerställer att bild- och formkonstnärer får betalt för utfört arbete

Regeringen har under 2023 beslutat att godkänna avtalet om upphovspersoners rätt till medverkans- och utställningsersättning (MU-avtalet) mellan staten och flera organisationer som företräder upphovspersonerna, som gäller fr.o.m. den 1 januari 2024 (Ku2023/00711, Ku2023/01071). MU-avtalet är ett ramavtal om ersättning och andra villkor för upphovspersoner som medverkar med egna konstverk i en utställning. Avtalets syfte är att skapa bättre förutsättningar för konstnärer inom bild-, form- och hantverksområdet att få betalt för utfört arbete. I avtalet regleras en skyldighet för statliga arrangörer att förhandla om och betala ersättning till upphovspersoner för

visning eller framförande av verk vid utställning. Avtalet är bindande för statliga institutioner, men ska även etablera en god branschpraxis avseende villkor och ersättningar till upphovspersoner för utställning av verk också för andra arrangörer än statliga. Avtalet ersätter ett tidigare MU-avtal som enligt en rapport från Statens kulturråd uppfattades som svårt att förstå och tillämpa för såväl arrangörer som konstnärer (Ku2021/02065).

En översyn av upphovsrättens inskränkningar

Utredningen om upphovsrättens inskränkningar (dir. 2022:125) överlämnade den 19 januari 2024 betänkandet Inskränkningar i upphovsrätten (SOU 2024:4). Utredningen har lämnat förslag i syfte att åstadkomma ett tydligare och modernare regelverk för sådan användning av upphovsrättsligt skyddade verk som kan ske utan tillstånd. Utredningens förslag har remissbehandlats och bereds för närvarande i Regeringskansliet.

Konstnärlig frihet inom ramen för stödgivningen

Konstnärsnämnden har sedan lång tid tillbaka ett system för att värna konstnärlig frihet och garantera principen om armlängds avstånd, genom att de använder sig av beslutandegrupper som består av sakkunniga vid bedömning av ansökningar och beslut om stipendier och bidrag. Konstnärlig kvalitet och ekonomiska behov är utgångspunkten vid bedömning av ansökningar. Konstnärsnämndens arbets- och långtidsstipendier ger möjlighet för konstnärer att utforska, experimentera och utveckla sitt konstnärskap utan krav på resultat i form av föreställning, utställning eller annan konstnärlig produktion.

8.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Regeringen bedömer att de stöd och ersättningar som har fördelats av Konstnärsnämnden i form av t.ex. arbetsstipendier, långtidsstipendier, projektbidrag, resebidrag och bidrag till internationellt kulturutbyte, fortsatt har bidragit till att främja konstnärlig frihet, kvalitet, mångfald och konstnärlig förnyelse. Förstärkningen för 2023–2025 av bidrag och ersättningar till konstnärer för att möjliggöra fler långa stipendier har bidragit till konstnärlig utveckling och konstnärlig frihet, med stöd till en bredd av musikaliska uttryck, utställningar av bild- och formkonst, konstnärligt experimenterande och utveckling av processer inom filmområdet.

De internationella programmen inom teater, cirkus, musik, dans och bild och form har gett möjlighet att bredda nätverk samt skapat nya samarbeten och arbetstillfällen, vilket bedöms ha främjat konstnärers möjlighet att utveckla sitt konstnärskap.

Kulturbryggan bedöms ha främjat nyskapande kultur. Regeringen ser behov av att se över hur den del av Kulturbryggan som stödjer nya finansieringsmodeller kan utvecklas.

Regeringen bedömer att Konstnärsnämndens analys- och bevakningsarbete i samverkan med berörda aktörer har varit viktigt i arbetet för att följa och rikta insatser av betydelse för konstnärernas villkor.

Utöver nämnda stöd och ersättningar bedömer regeringen att det är viktigt att följa den snabba AI-utvecklingen, inte minst mot bakgrund av upphovsrättens grundläggande betydelse för konstnärer och kulturskapare.

Biblioteksersättningen har bidragit till att stärka arbetsmarknaden för författare och litterära upphovsmän samtidigt som de ges möjlighet att utveckla sitt konstnärskap

och sin litterära verksamhet. Vidare bedöms den individuella visningsersättningen ha bidragit till att stärka den ekonomiska tryggheten för bild- och formkonstnärer.

Statens kulturråds arbete med att göra det statliga MU-avtalet allmänt känt bedöms fortsatt ha bidragit till den positiva utvecklingen inom tillämpningen.

8.5 Budgetförslag

8.5.1 5:1 Konstnärsnämnden

Tabell 8.1 Anslagsutveckling 5:1 Konstnärsnämnden

Tusental kronor

2023	Utfall	23 640	Anslagssparande	710
2024	Anslag	23 991[1]	Utgiftsprognos	24 536
2025	**Förslag**	**24 829**		
2026	Beräknat	25 389[2]		
2027	Beräknat	25 843[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 24 829 tkr i 2025 års prisnivå.

[3] Motsvarar 24 829 tkr i 2025 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Konstnärsnämndens förvaltningsutgifter.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 8.2 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 5:1 Konstnärsnämnden

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**23 991**	**23 991**	**23 991**
Pris- och löneomräkning[2]	838	1 398	1 852
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**24 829**	**25 389**	**25 843**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2024. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2026–2027 är preliminär.

Regeringen föreslår att 24 829 000 kronor anvisas under anslaget 5:1 *Konstnärsnämnden* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 25 389 000 kronor respektive 25 843 000 kronor.

8.5.2 5:2 Ersättningar och bidrag till konstnärer

Tabell 8.3 Anslagsutveckling 5:2 Ersättningar och bidrag till konstnärer

Tusental kronor

2023	Utfall	570 014	Anslagssparande	-817
2024	Anslag	558 530[1]	Utgiftsprognos	554 796
2025	**Förslag**	**558 530**[2]		
2026	Beräknat	528 530		
2027	Beräknat	528 530		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] 8 840 tkr avser beräknad statlig ålderspensionsavgift för 2025 sedan hänsyn tagits till regleringsbeloppet för 2022 som uppgick till 1 137 tkr.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag och ersättningar till konstnärer och upphovsmän inom bild-, form-, musik-, teater-, dans-, ord- och filmområdet. Anslaget får även användas för utgifter för administration och genomförande av verksamheten, inklusive för det särskilda beslutsorganet Kulturbryggan.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 8.4 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 5:2 Ersättningar och bidrag till konstnärer

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**558 530**	**558 530**	**558 530**
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder		-30 000	-30 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**558 530**	**528 530**	**528 530**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 558 530 000 kronor anvisas under anslaget 5:2 *Ersättningar och bidrag till konstnärer* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 528 530 000 kronor respektive 528 530 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2025 för anslaget 5:2 *Ersättningar och bidrag till konstnärer* besluta om bidrag som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 259 500 000 kronor 2026–2035.

Skälen för regeringens förslag: Inom anslaget fördelar Konstnärsnämnden stipendier och andra bidrag som sträcker sig upp till tio år. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2025 för anslaget 5:2 *Ersättningar och bidrag till konstnärer* besluta om bidrag som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 259 500 000 kronor 2026–2035.

Tabell 8.5 Beställningsbemyndigande för anslaget 5:2 Ersättningar och bidrag till konstnärer

Tusental kronor

	Utfall 2023	Prognos 2024	Förslag 2025	Beräknat 2026	Beräknat 2027	Beräknat 2028 – 2035
Ekonomiska åtaganden vid årets början	153 436	238 591	201 395			
Nya ekonomiska åtaganden	109 535	42 574	125 580			
Utgifter mot anslag till följd av ekonomiska åtaganden	-24 380	-79 770	-67 475	-56 011	-60 500	-142 989
Ekonomiska åtaganden vid årets slut	238 591	201 395	259 500			
Beslutat/föreslaget bemyndigande	**250 000**	**252 200**	**259 500**			

9 Arkiv

9.1 Mål för området

I avsnitt 3.4 anges de mål som riksdagen beslutat för den nationella kulturpolitiken och den statliga arkivverksamheten.

9.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Resultatredovisningen inom arkiv utgår från följande bedömningsgrunder:

- förelägganden efter tillsyn,
- leveransvolymer av arkiv,
- antal besök, framtagna volymer, digitala bilder i digital söktjänst, besvarade förfrågningar och handläggningstider,
- nya metoder och ny kunskap, och
- statsbidrag till enskild arkivverksamhet.

Av de gemensamma bedömningsgrunderna för kulturområdet (se avsnitt 3.5) ingår tillgänglighet i bedömningsgrunderna: digitala bilder i söktjänsten och antal besök, framtagna volymer, besvarade förfrågningar och handläggningstider.

9.3 Resultatredovisning

Merparten förelägganden åtgärdas helt eller delvis inom ett år

Tillsynen av myndighetsarkiv under 2023 visade att föreskrifterna i hög grad efterlevdes men resulterade i 141 förelägganden som i likhet med tidigare år främst rörde myndigheternas arkivredovisning. Tillsynen har gällt 36 myndigheter under Försvarsdepartementet och Utbildningsdepartementet. Uppföljning av föregående års förelägganden visade att majoriteten av lämnade förelägganden har åtgärdats helt eller delvis. Tillsynen är områdesindelad så resultaten är inte jämförbara mellan olika år. Två generella föreskrifter har ändrats under året.

Volymen av levererade arkiv har ökat något

Under 2023 har överlämnande av arkiv till Riksarkivet ökat i form av såväl pappershandlingar som olika digitala format (se Diagram 9.1) jämfört med 2022. Trenden för överlämnande av pappershandlingar bedöms fortsatt vara nedåtgående. Totalt bevaras knappt 75,8 hyllmil pappersarkiv och ca 6,64 TB digitala arkiv av Riksarkivet. Arkivdepåerna är med några undantag av god eller mycket god kvalitet.

För att kunna ta emot pappershandlingar krävs ledig depåkapacitet och för att finansiera delar av kostnaderna för arkivdepåerna ska Riksarkivet årligen fakturera myndigheter som har levererat arkiv. I dag finns dock inget krav på myndigheter att överlämna arkiv vilket skapar osäkerheter för Riksarkivets lokalförsörjning. Regeringen har beslutat om en ändring i arkivförordningen (1991:446) som innebär att myndigheter som avser att leverera arkiv ska ta fram överlämnandeplaner. Syftet är att ge myndigheterna bättre planeringsförutsättningar och att effektivisera överlämnandet.

Diagram 9.1 Överlämnade arkiv

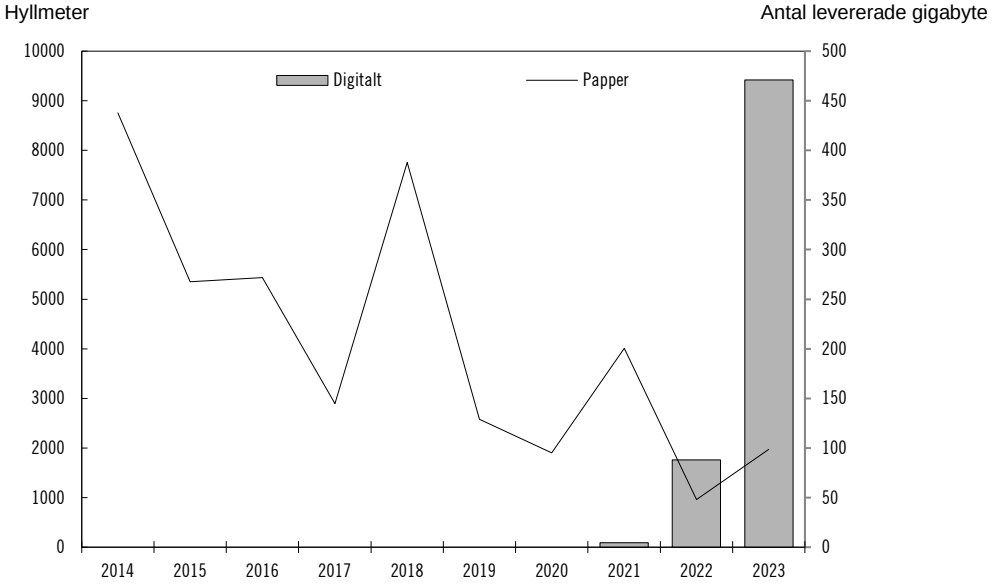

Anm.: Antal levererade gigabyte digitalt arkivmaterial är en ny uppgift fr.o.m. 2021. Äldre jämförelsesiffror saknas.
Källa: Riksarkivet.

Digital tillgång till och användning av arkiv ökade

Vid årsskiftet innehöll arkivsystemet Arkis närmare 229 miljoner digitala bilder (se Diagram 9.2) varav knappt en tredjedel var tillgängliga i Riksarkivets digitala söktjänst. Med anledning av bestämmelserna i Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2016/679 av den 27 april 2016 om skydd för fysiska personer med avseende på behandling av personuppgifter och om det fria flödet av sådana uppgifter och om upphävande av direktiv 95/46/EG (allmän dataskyddsordning) eller offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) är övriga bilder tillgängliga på plats, vid behov efter sekretessprövning. Antalet bilder i Arkis ökade med 6,4 miljoner under 2023, bl.a. vissa måldiarier och protokoll från Svea hovrätt, Ukrainarelaterade handlingar, fordonskort och Riksskatteverkets personnummerregister.

Diagram 9.2 Tillgång till arkivhandlingar

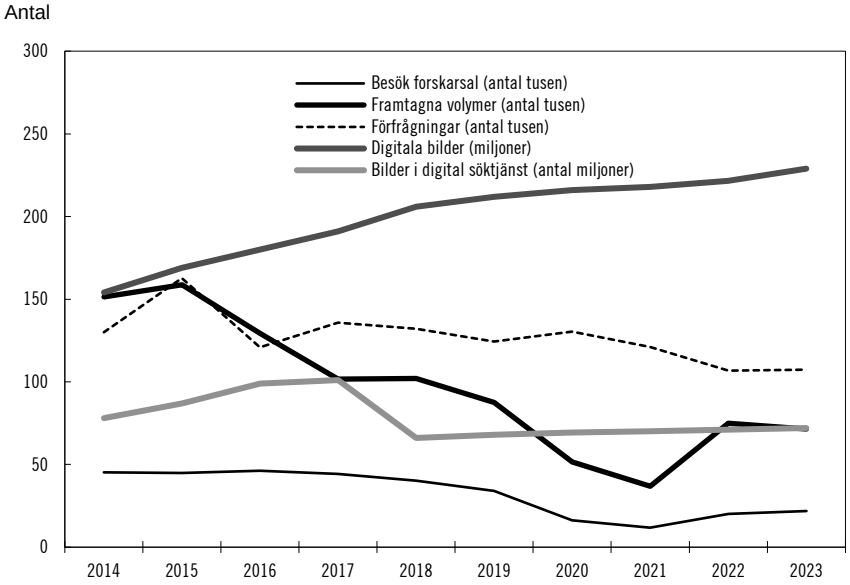

Anm.: Uppgifter om kön registreras inte vid besök eller förfrågningar. I samband med införandet av EU:s dataskyddsförordning 2018 fick ett stort antal bilder avlägsnas från den externt tillgängliga digitala söktjänsten.
Källa: Riksarkivet.

I den nationella arkivdatabasen (NAD) var vid utgången av 2023 drygt 250 000 arkiv registrerade, vilket innebär en ökning med ca 1 000 arkiv jämfört med 2024. I komplement till den digitala forskarsalen publicerar Riksarkivet öppna dataset som kan nås via ett tekniskt gränssnitt och användas fritt. Under 2023 publicerades nio nya dataset, bl.a. register över kända medeltida brev och uppgifter om fiskefångster under sent 1900-tal.

Antalet besök till forskarsalarna har ökat något jämfört med 2022 men färre volymer har efterfrågats. Läsesalarnas öppettider har varit desamma som 2022. Riksarkivets söktjänst fick färre besök 2023 men ca 140 miljoner handlingar har öppnats under året, en ökning med 40 miljoner jämfört med 2022.

Diagram 9.3 Andel ärenden med högst sju dagars handläggningstid

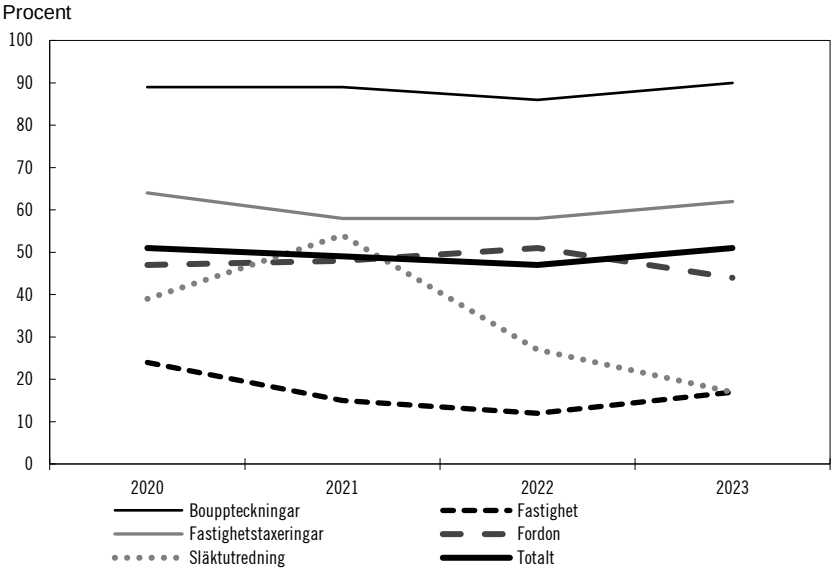

Anm.: Grafen visar andelen ärenden med högst sju dagars handläggningstid för fem av de största ärendetyperna samt för samtliga ärenden. För boupptecknings ar finns en e-tjänst tillgänglig. Äldre jämförelsesiffror saknas.
Källa: Riksarkivet.

Antalet skriftliga förfrågningar till Riksarkivet har ökat något men är jämförbart med 2022. Sammantaget besvarades drygt hälften av ärendena inom en vecka och 34 procent besvarades efter mer än två veckor, vilket är en förbättring jämfört med 2022 då andelen var 39 procent (se Diagram 9.3). För att minska handläggningstiderna har bl.a. nya rutiner införts avseende sekretessprövning och sammanhållen ärende-handläggning även då materialet förvaras på flera orter. Handläggningstiden för släktutredningar har ökat något under en inkörningsperiod genom omfördelningen. Handläggningstiden för utlämnande av fastighetsinskrivningshandlingar har fortsatt varit alltför lång och mer än hälften av ärendena tar mer än 14 dagar att handlägga. Regeringen har förstärkt Riksarkivets anslag med 20 miljoner kronor per år under 2024–2026 för digitisering som möjliggör en effektivisering av handläggningen av dessa ärenden.

Utveckling av språkmodell för tolkning av handskrift

Under 2023 har digitala verktyg och metoder inom artificiell intelligens (AI) utvecklats, däribland maskinell handskriftstolkning, s.k. Handwritten Text Recognition (HTR). En språkmodell för historisk text, The Swedish Lion, som tolkar en stor mängd handskrivna texter från 1600-, 1700- och 1800-talen med en felprocent om ca fem procent, har i ett samverkansprojekt med flera parter tränats upp och gjorts fritt tillgänglig via Transkribus, en plattform för europeiska aktörer inom

handskriftstolkning. Utöver en kraftigt ökad tillgänglighet till innehållet i handlingar med handskriven text kan modellen bidra till ökad sökbarhet.

Statsbidrag till enskild arkivverksamhet

Åtta centrala eller rikstäckande institutioner har fått verksamhets- eller utvecklingsbidrag inom Riksarkivets bidragsgivning. Totalt fördelades under 2023 ca 9,6 miljoner kronor från Riksarkivets ramanslag.

9.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Regeringen bedömer att måluppfyllelsen för rätten att ta del av allmänna handlingar och behovet av information för rättskipningen och förvaltningen varit god när handlingarna finns i digital form och kan sökas fram via en digital tjänst. Utifrån resultaten av Riksarkivets tillsyn bedömer regeringen att måluppfyllelsen också varit god när allmänna handlingar förvaras vid en arkivbildande myndighet. Detta gäller även om vissa brister i arkivredovisning har påverkat tillgängligheten. Däremot bedömer regeringen att Riksarkivets delvis mycket långa handläggningstider för hanteringen av skriftliga förfrågningar fortsatt att påverka måluppfyllelsen negativt. Förstärkningen av Riksarkivets anslag 2024–2027 för digitisering av fastighetshandlingar bedöms på sikt kunna bidra till en bättre måluppfyllelse också i denna del. Regeringen bedömer att måluppfyllelsen att tillgodose forskningens behov i stor utsträckning har varit god.

9.5 Budgetförslag

9.5.1 6:1 Riksarkivet

Tabell 9.1 Anslagsutveckling 6:1 Riksarkivet

Tusental kronor

2023	Utfall	449 404	Anslagssparande	-7 254
2024	Anslag	491 019[1]	Utgiftsprognos	485 731
2025	**Förslag**	**509 579**		
2026	Beräknat	521 504[2]		
2027	Beräknat	508 023[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 509 579 tkr i 2025 års prisnivå.

[3] Motsvarar 488 823 tkr i 2025 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Riksarkivets förvaltningsutgifter. Anslaget får även användas för utgifter för statsbidrag till restaurering, arkivering och arkivförvaltning av kulturhistorisk, försvarsanknuten film samt för statsbidrag till enskilda arkiv.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 9.2 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 6:1 Riksarkivet

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**491 019**	**491 019**	**491 019**
Pris- och löneomräkning[2]	18 560	30 485	38 575
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder			-21 571
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**509 579**	**521 504**	**508 023**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2024. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2026–2027 är preliminär.

Regeringen föreslår att 509 579 000 kronor anvisas under anslaget 6:1 *Riksarkivet* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 521 504 000 kronor respektive 508 023 000 kronor.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 9.3 Avgiftsfinansierad verksamhet vid Riksarkivet

Tusental kronor

Verksamhet	Ack. resultat t.o.m. 2023	Resultat 2024	Verksamhetens intäkter 2025	Kostnader som ska täckas 2025	Resultat 2025	Ack. resultat 2025
Verksamheter där intäkterna disponeras						
Uppdragsverksamhet	-7 371	995	24 400	21 455	2 945	-3 431
Varav digitaliseringstjänster	-7 562	1 000	20 000	17 000	3 000	-3 562
Varav övrig uppdragsverksamhet	191	-5	4 400	4 455	-55	131
Verksamheter där intäkterna disponeras och redovisas mot anslag						
Uppdragsverksamhet	–	–	63 450	–	–	–
Varav mottagande, bevarande och vård av arkivhandlingar	–	–	39 000	–	–	–
Varav mottagande, bevarande och vård av enskilda arkiv	–	–	7 800	–	–	–
Varav tillhandahållande av publikationer, föreskrifter och allmänna råd	–	–	3 000	–	–	–
Varav undersökningsuppdrag som går utöver serviceskyldigheten enligt förvaltningslagen (2017:900)	–	–	5 500	–	–	–
Varav övrigt	–	–	8 150	–	–	–
Summa	**-7 371**	**995**	**87 850**	**21 455**	**2 945**	**-3 431**

Källa: Riksarkivet.

Regeringen noterar det ackumulerade underskottet inom Riksarkivets digitaliseringstjänster och följer myndighetens arbete med att minska detta.

10 Kulturmiljö

10.1 Mål för området

I avsnitt 3.4 anges de mål som riksdagen har beslutat för den nationella kulturpolitiken och för det statliga kulturmiljöarbetet.

Målen för kulturmiljöarbetet kompletterar de nationella kulturpolitiska målen och de preciseringar avseende kulturmiljön som finns i flera av miljökvalitetsmålen samt generationsmålet för miljöarbetet (för mer information om de nationella miljömålen se utg.omr. 20).

10.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Resultatredovisningen inom kulturmiljö utgår från följande bedömningsgrunder:

- resultat av bidragsgivning för kulturmiljön,
- tillämpning av lagstiftning för kulturmiljö,
- insatser för ökad kunskap för kulturmiljöarbetet,
- insatser för ökad delaktighet och tillgänglighet till kulturarvet, och
- samverkan och samarbete för ett brett kulturmiljöansvar.

Av de gemensamma bedömningsgrunderna för kulturområdet (se avsnitt 3.5) är barns och ungas tillgång till kultur och tillgängligheten av störst relevans för kulturmiljöområdet.

10.3 Resultatredovisning

Resultat av bidragsgivning för kulturmiljön

Bidragsgivningen till kulturmiljövård stärker en mångfald av kulturmiljöer och allmänhetens delaktighet i kulturmiljöarbetet

Anslaget 7:2 *Bidrag till kulturmiljövård* har använts för vård och tillgängliggörande av värdefulla kulturmiljöer, kulturlandskap och fornlämningar över hela landet. Med stöd av bidraget har kulturhistoriska byggnader, industrimiljöer, vägmiljöer, samiska och andra kulturmiljöer vårdats och bevarats. Det har även gjorts kunskapshöjande insatser, t.ex. byggnadsvårdsläger och kurser. Bidraget har även bl.a. möjliggjort åtgärder för att tillgängliggöra kulturmiljöer för personer med funktionsnedsättning.

Den största delen av kulturmiljövårdsanslaget har, liksom tidigare år, använts för vård av skyddade miljöer. Under 2023 fördelades drygt 222 miljoner kronor till kulturmiljövårdsinsatser av miljöer som skyddas i miljöbalken, kulturmiljölagen (1988:950) och plan- och bygglagen (2010:900), vilket motsvarar 89 procent av länsstyrelsernas totala fördelning av medel. Bidragsfördelningen från länsstyrelserna till kulturmiljöer som saknar skydd enligt lag har uppgått till ca 25 miljoner kronor. Även om fördelningen av bidraget mellan lagskyddade och icke lagskyddade kulturmiljöer har utjämnats något jämfört med under 2022 så är utrymmet att i större mån bredda bidragsgivningen till värdefulla kulturmiljöer utan skydd fortsatt begränsat.

Tabell 10.1 Utbetalade medel från anslaget 7:2 Bidrag till kulturmiljövård

Miljoner kronor per aktör och kategori

	2019	2020	2021	2022	2023
Länsstyrelserna	**255,9**	**260,2**	**249,2**	**259,7**	**258,0**
Varav kunskapsunderlag	36,1	33,5	28,1	30,8	34
Varav vårdinsatser	176,4	182,4	176,1	192	195,6
Varav information och tillgängliggörande	23	24,6	22,2	21	18
Varav arkeologi	10,3	3,9	6,1	2,5	5,6
Varav ersättning enligt 2 kap 14 § kulturmiljölagen (1988:950)	6,6	7,2	9,5	5	4,7
Riksantikvarieämbetet	**12,7**	**13,6**	**18,2**	**16,4**	**17**
Varav Kulturmiljövård ap. 1	4,7	4,6	9,2	7,4	8
Inkl. Laponia förvaltning	2	2	2	2	2
Varav Kulturarvsverksamhet ap. 2	8	9	9	9	9
Summa bidrag till kulturmiljövård	**268,6**	**273,7**	**267,4**	**276,1**	**275,0**

Källa: Riksantikvarieämbetet.

Den kyrkoantikvariska ersättningen

Enligt rapporten Svenska kyrkans redovisning för 2023 angående de kyrkliga kulturvärdena och användningen av den kyrkoantikvariska ersättningen (Ku2024/00575) uppgick förbrukningen av den kyrkoantikvariska ersättningen till 492 miljoner kronor för 2023. En anslagsförbrukning som är högre än tilldelade medel på anslaget har möjliggjorts genom att utbetalade medel till Svenska kyrkan för tidigare budgetår inte förbrukats i sin helhet. Vid utgången av 2023 har ca 99 procent av utbetalade medel under perioden 2002–2023 förbrukats. Ansökningstrycket från församlingar och stift har varit fortsatt högt med ett belopp som under 2023 uppgick till ca 1,1 miljarder kronor. Regeringen har i skrivelsen De kulturhistoriska värdena inom Svenska kyrkan – om förvaltningen av det kyrkliga kulturarvet (skr. 2023/24:109), som har lämnats med anledning av 2024 års s.k. kontrollstation, bl.a. redovisat hur den kyrkoantikvariska ersättningen har använts under åren 2002–2022.

Tabell 10.2 Förbrukade medel kyrkoantikvarisk ersättning

Miljoner kronor, förbrukade per objektstyp

	2019	2020	2021	2022	2023
Kyrkobyggnad	412,5	399,7	409,4	393,7	465,3
Kyrkotomt	2,8	2,2	1,0	2,2	2,3
Kyrkliga inventarier	25,7	24,2	16,5	20,9	12,0
Begravningsplats	4,3	3,1	1,1	3,1	0,5
Övergripande planering eller flera objekt	8,3	5,3	2,6	7,7	11,7
Summa förbrukad kyrkoantikvarisk ersättning	**453,6**	**434,5**	**430,6**	**427,6**	**491,8**

Källa: Svenska kyrkan.

Tillämpning av lagstiftning för kulturmiljö

Intensifierat beredskapsarbete bland kulturarvsaktörerna

Kulturarvets roll i händelse av höjd beredskap och krig har aktualiserats i och med det förändrade säkerhetsläget i vårt närområde. Beredskapsarbetet inom kulturarvssektorn har intensifierats i flera avseenden. Riksantikvarieämbetet har under året arbetat för ökad samordning för skyddet av kulturarv och har utvecklat stöd i beredskapsarbetet, bl.a. för de myndigheter som omfattas av förordningen (1993:243) om undanförsel och förstöring. Även länsstyrelserna har intensifierat sitt arbete både vad gäller myndigheternas ansvar enligt lagen (1992:1402) om undanförsel och förstöring och förordningen (1993:243) om undanförsel och förstöring, men även för utmärkning enligt 1954 års Haagkonvention för skydd av kulturegendom i händelse av väpnade konflikter som uttrycks i Totalförsvarets folkrättsförordning (1990:12).

Med anledning av det försämrade säkerhetsläget beslutade regeringen i februari 2024 att ge Riksantikvarieämbetet, Riksarkivet, Kungl. biblioteket, Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, länsstyrelserna och Statens fastighetsverk i uppdrag att bilda ett råd för skydd av kulturarv (Ku2024/00322). I rådet ingår, utöver myndigheterna, både nationella och regionala kulturarvsaktörer och beredskapsaktörer. Rådet syftar till en effektiv beredskapsplanering för skydd av samlingar av kulturarv samt kulturhistoriskt värdefulla fastigheter och miljöer i Sverige.

Antalet skyddade byggnader och kulturmiljöer ökar långsamt

Under 2023 har ca 3 000 fornlämningar registrerats, vilket är något mindre än föregående år. Därmed finns totalt ca 312 000 fornlämningar registrerade i Riksantikvarieämbetets kulturmiljöregister. Övriga kulturhistoriska lämningar i registret är ca 369 000. Under 2023 har tio enskilda byggnadsminnen tillkommit och med dessa uppgår det totala antalet till 2 279. Antalet statliga byggnadsminnen uppgår till 279. Regeringen har under året beslutat att förklara fyra enskilda byggnadsminnen för statliga byggnadsminnen. Dessa är Centralposthuset i Stockholm, Stumholmen i Karlskrona, Tumba bruk och Ryningska palatset i Stockholm. De kyrkliga kulturminnen, i form av kyrkor och invigda kapell, som omfattas av 4 kap. kulturmiljölagen (1988:950) uppgår till 3 321 i antal, varav 2 951 skyddas av tillståndsplikt enligt 4 kap. 3 och 4 §§ kulturmiljölagen.

Totalt finns 1 470 riksintressen för kulturmiljö i Sverige. Riksantikvarieämbetet har under 2023 beslutat om 33 ändringar av riksintressen, varav två riksintresseanspråk avstods. Inga nya riksintressen har tillkommit under året. Antalet kulturreservat i landet är 48, där kvarnarna i Jägra i Malung-Sälens kommun tillkommit under året.

Insatser för ökad kunskap för kulturmiljöarbetet

Kunskapsunderlagen är viktiga i kulturmiljöarbetet

Både Riksantikvarieämbetet och länsstyrelserna redovisar att det finns ett fortsatt ökat intresse för kulturmiljö och en stor efterfrågan på kulturmiljökompetens i olika samhällsbyggnadsprocesser. Särskilt stor är efterfrågan kopplad till energiomställningen, t.ex. vid utbyggnad av havsbaserad vindkraft och solcellsparker. Behovet av kunskapsunderlag är generellt fortsatt mycket stort. Riksantikvarieämbetet har i samverkan med bl.a. Naturvårdsverket, Statens jordbruksverk och Skogsstyrelsen tagit fram gemensamma kunskapsunderlag kopplade till biologiskt kulturarv och kulturmiljöer i landskapet. Även de regionala museerna bidrar till kunskapsuppbyggnaden om landets kulturmiljöer.

Behoven av uppdaterade kunskapsunderlag är större än tillgången. Drygt 34 miljoner kronor har under 2023 utbetalats från anslaget 7:2 *Bidrag till kulturmiljövård* för att ta

fram regionala och kommunala kunskapsunderlag, bl.a. till kommunernas kulturmiljöprogram och inför insatser som gäller förvaltningen av värdefulla byggnader och kulturmiljöer generellt.

Riksantikvarieämbetets databas Kulturmiljöregistret är en infrastruktur för att möjliggöra att hänsyn ska kunna tas till kulturmiljövärden i olika samhällsprocesser. Under 2023 gjordes ca 15 000 uppdateringar av registret och totalt finns information om ca 680 000 lämningar.

Riksantikvarieämbetet har fördelat bidrag från anslaget 1:4 *Forsknings- och utvecklingsinsatser inom kulturområdet* till olika 22 projekt. I 2023 års utlysning prioriterades områdena kulturarv, krishantering och klimatomställning, kulturhistoriska värden i bebyggd miljö samt museernas digitala omställning.

Arkeologi och arkeologisk uppdragsverksamhet

Uppdragsarkeologi är ett samlingsbegrepp för de arkeologiska utredningar och undersökningar som länsstyrelsen beslutar ska genomföras i samband med exploatering av ett mark- eller vattenområde. Antalet uppdragsarkeologiska beslut har i stort varit oförändrat under de senaste åren och kostnaderna för de arkeologiska undersökningarna, som följer av länsstyrelsernas beslut, har fortsatt variera mellan drygt 260 och drygt 350 miljoner kronor. Under 2023 har Riksantikvarieämbetet genomfört ett seminarium och fem utbildningstillfällen för att skapa goda förutsättningar för tillämpning av det uppdragsarkeologiska regelverket samt för kvalitetssäkring i registreringen av kulturmiljöinformation.

Insatser för ökad delaktighet och tillgänglighet till kulturarvet

Den digitala tillgängligheten till kulturarvet fortsätter öka

Flera insatser har genomförts under året för att öka allmänhetens digitala tillgänglighet till information om kulturarvet. Antalet objekt i K-samsök har fortsatt att öka. Under året har ca 1,5 miljoner objekt registrerats och det totala antalet objekt uppgår till ca 11,3 miljoner. K-samsök är en infrastruktur för att tillgängliggöra kulturarvet genom att kulturarvsdata, t.ex. digitiserade museiföremål, bildsamlingar och arkivhandlingar, från olika organisationer länkas samman. Infrastrukturen syftar till att kulturarvet ska bli enklare att hitta och att återanvända.

Söktrycket för det statliga bidraget till Kulturarvs-IT har fortsatt varit högt. Bidraget går till lönekostnader för arbetsledare som ansvarar för anställda med funktionsnedsättning som har lönebidrag för arbete med bl.a. digitalisering av samlingar via olika databaser som ökar tillgängligheten till kulturarvet. Totalt 27 arbetsledare och 131 personer har varit anställda under året och drygt 370 000 poster i digitala verktyg och samlingsdatabaser har hanterats, en ökning med drygt 20 000 jämfört med 2022.

Tillgängligheten till kulturmiljöer runt om i landet har också fortsatt att öka. Totalt 18 miljoner kronor av bidraget till kulturmiljövård har fördelats av länsstyrelserna till informationsinsatser och andra insatser som för att öka tillgängligheten, t.ex. genom skyltningsprojekt, framtagande av broschyrer och arbete med ökad tillgänglighet för personer med funktionsnedsättning.

Statligt stöd till landets ideella kulturarvsarbete

Under 2023 har Riksantikvarieämbetet fördelat 9 miljoner kronor till hembygdsmuseer och andra ideella kulturarvsaktörer samt 8 miljoner kronor till arbetslivsmuseer. Totalt beviljades 103 ansökningar inom de två anslagen med utgångspunkt i att delaktigheten i kulturarvsarbetet och allmänhetens tillgång till kulturarvet ska öka. Projekten som

beviljats bidrag syftar till att bevara en mångfald av kulturmiljöer över hela landet samtidigt som civilsamhällets roll i kulturmiljöarbetet stärks. Totalt 4,6 miljoner kronor har fördelats i organisations- och etableringsbidrag mellan 24 ideella organisationer på kulturmiljöområdet.

Samverkan och samarbete för ett brett kulturmiljöansvar

Intresset för kulturmiljön ökar

Kulturmiljöarbetet förutsätter helhetssyn och tvärsektoriell samverkan. Riksantikvarieämbetet har samverkat och fört dialog med andra myndigheter och aktörer. Myndigheten har också medverkat i andra myndigheters vägledningsarbete, t.ex. i plan- och byggprocesser och inom skogsbruket. Trots det redovisar både Riksantikvarieämbetet och länsstyrelserna att det finns en brist på ändamålsenliga planeringsunderlag för kulturmiljön, i synnerhet vad gäller utbyggnaden av vindkraft till havs och andra prioriterade storskaliga samhällsprocesser.

Bevarandeaspekten av kulturmiljöarbetet är beroende av att kulturmiljöhänsyn tas av andra aktörer i sina verksamheter. Av Naturvårdsverkets miljömålsuppföljning för 2023 framgår att tre av de elva miljökvalitetsmål som har preciseringar för kulturmiljön har en negativ utveckling medan två av målen utvecklas i positiv riktning (utg.omr. 20 avsnitt 3). Skador på kulturlämningar i skogen till följd av avverkning ligger på samma nivå som under föregående år och är den lägsta sedan undersökningarna startade 2012.

Det sker en omfattande tvärsektoriell samverkan regionalt. Länsstyrelserna har samverkat med olika aktörer, bl.a. i arbetet med infrastrukturprojekt, den nationella planen för vattenkraft och med energiomställningen. Länsstyrelserna har dock svårt att möta den ökande efterfrågan på kulturmiljökompetens. Många länsstyrelser bedriver insatser för att stödja kommunerna med aktuella kunskapsunderlag och i arbetet med att ta fram kommunala kulturmiljöprogram. Även flera regionala museers kulturmiljöarbete inom ramen för kultursamverkansmodellen går ut på att ge stöd till kommunerna och ökad kunskap om kulturmiljön (museernas arbete redovisas under avsnitt 11). Av landets kommuner har drygt en tredjedel kommunövergripande kulturmiljöprogram och ungefär samma antal har tillgång till antikvarisk kompetens.

10.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

De statliga insatserna på området har bidragit till att kulturarvet bevaras, används och utvecklas, bl.a. genom bidraget till kulturmiljövård och den kyrkoantikvariska ersättningen. Regeringen kan konstatera att kulturmiljöbidraget varit avgörande både för arbetet med att bevara den mångfald av värdefulla kulturmiljöer som finns runt om i landet, men även för att öka tillgängligheten och främja människors delaktighet och engagemang i länens kulturmiljöer. Bidragsfördelningen har också bidragit till framtagandet av ändamålsenliga kunskapsunderlag vilket ökat hänsynen till kulturmiljön i andra samhällsprocesser. Den tillfälliga förstärkningen om 30 miljoner kronor för kulturmiljövård bedöms ha stärkt kulturmiljöarbetet ytterligare under 2024.

Tillgängligheten till kulturarvet och informationen om kulturmiljön har fortsatt att öka bl.a. genom ett omfattande digitiseringsarbete. Regeringen bedömer att digitaliseringsinsatserna som genomförts bidragit till att öka kulturarvets tillgänglighet för fler och i hela landet samt i olika samhällsprocesser. Det kan också konstateras att den kyrkoantikvariska ersättningen varit betydelsefull i arbetet med ett långsiktigt bevarande av de kyrkliga kulturminnena. Arbetet med det civila försvaret bland kulturarvsaktörerna har fortsatt att utvecklas i positiv riktning.

Riksantikvarieämbetets och länsstyrelsernas tvärsektoriella arbete har lett till att kulturmiljöaspekterna i högre utsträckning än tidigare tagits tillvara i andra samhällsbyggnadsprocesser, vilket bidragit till en bättre måluppfyllelse. Kommunernas insatser är avgörande för hur kulturmiljövärden tas om hand i samhällsplaneringen och regeringen bedömer att Riksantikvarieämbetets och länsstyrelsernas stöd till kommunerna har bidragit till att hänsyn tas till kulturmiljön i högre grad.

10.5 Budgetförslag

10.5.1 7:1 Riksantikvarieämbetet

Tabell 10.3 Anslagsutveckling 7:1 Riksantikvarieämbetet

Tusental kronor

2023	Utfall	294 654	Anslagssparande	-4 158
2024	Anslag	298 032[1]	Utgiftsprognos	291 909
2025	**Förslag**	**325 784**		
2026	Beräknat	339 654[2]		
2027	Beräknat	358 515[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 332 640 tkr i 2025 års prisnivå.

[3] Motsvarar 345 155 tkr i 2025 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Riksantikvarieämbetets förvaltningsutgifter. Anslaget får även användas för utgifter för statsbidrag till organisationer inom kulturmiljöområdet, till utgifter för statsbidrag till löner för arbetsledare inom ramen för Kulturarvs-IT samt för det svenska bidraget till Europeana.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 10.4 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 7:1 Riksantikvarieämbetet

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**298 032**	**298 032**	**298 032**
Pris- och löneomräkning[2]	8 752	15 221	20 627
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	19 000	26 401	39 856
varav BP25[3]	*19 000*	*26 000*	*39 000*
– Civilt försvar: Evakueringsmagasin och säkra transporter	*19 000*	*26 000*	*39 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**325 784**	**339 654**	**358 515**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2024. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2026–2027 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar innebär att anslaget ökas med 19 000 000 kronor för 2025 för beredskapsplanering avseende evakueringsmagasin och säkra transporter för kulturföremål. För 2026 och 2027 beräknas anslaget ökas med 26 000 000 kronor respektive 39 000 000 kronor för samma ändamål.

Regeringen föreslår att 325 784 000 kronor anvisas under anslaget 7:1 *Riksantikvarieämbetet* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 339 654 000 kronor respektive 358 515 000 kronor.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 10.5 Avgiftsfinansierad verksamhet vid Riksantikvarieämbetet

Tusental kronor

Verksamhet	Ack. resultat t.o.m. år 2023	Resultat år 2024	Verksamhetens intäkter år 2025	Kostnader som ska täckas 2025	Resultat år 2025	Ack. resultat 2025
Verksamheter där intäkterna disponeras						
Butiksförsäljning besöksmål	-33	13	801	-788	13	-7
Museitjänster, SMT	-4 507	-4 637	42 393	-43 080	-686	-9 830
Offentligrättslig verksamhet						
varav Statliga utställnings-garantier	382	-276	900	-1 006	-106	0

Källa: Budgetunderlag 2025–2027 Riksantikvarieämbetet

Regeringen noterar det ackumulerade underskottet i verksamheten Svensk Museitjänst och följer myndighetens arbete för att minska detta.

10.5.2 7:2 Bidrag till kulturmiljövård

Tabell 10.6 Anslagsutveckling 7:2 Bidrag till kulturmiljövård

Tusental kronor

2023	Utfall	274 414	Anslagssparande	-981
2024	Anslag	303 282[1]	Utgiftsprognos	304 138
2025	**Förslag**	**299 782**		
2026	Beräknat	299 782[2]		
2027	Beräknat	269 782[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 299 782 tkr i 2025 års prisnivå.

[3] Motsvarar 269 782 tkr i 2025 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till kulturmiljövård. Anslaget får även användas för utgifter för statsbidrag till hembygdsmuseer och ideella kulturarvsverksamheter.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 10.7 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 7:2 Bidrag till kulturmiljövård

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**303 282**	**303 282**	**303 282**
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	-3 500	-3 500	-33 500
varav BP25	*5 000*	*5 000*	*5 000*
– Kompetenssatsning byggregler och genomförande Bygglovsutredningen	*5 000*	*5 000*	*5 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**299 782**	**299 782**	**269 782**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar innebär att anslaget ökas med 5 000 000 kronor årligen för 2025–2030 för att stärka arbetet med kunskapsunderlag för kulturmiljö i den kommunala planeringen (se även utgiftsområde 18, avsnitt 3).

Tidigare beslutade och aviserade anslagsförändringar innebär att anslaget minskas med 10 000 000 kronor fr.o.m. 2025 till följd av att tidsbegränsade medel upphör. Vidare ökas anslaget med 1 500 000 kronor fr.o.m. 2025 till följd av att en tidsbegränsad omprioritering inom utgiftsområdet av medel från anslaget löper ut.

Regeringen föreslår att 299 782 000 kronor anvisas under anslaget 7:2 *Bidrag till kulturmiljövård* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 299 782 000 kronor respektive 269 782 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2025 för anslaget 7:2 *Bidrag till kulturmiljövård* besluta om bidrag som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 90 000 000 kronor 2026–2028.

Skälen för regeringens förslag: Projekt inom kulturmiljövårdsområdet sträcker sig ofta över flera kalenderår. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2025 för anslaget 7:2 *Bidrag till kulturmiljövård* besluta om bidrag som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 90 000 000 kronor 2026–2028.

Tabell 10.8 Beställningsbemyndigande för anslaget 7:2 Bidrag till kulturmiljövård

Tusental kronor

	Utfall 2023	Prognos 2024	Förslag 2025	Beräknat 2026	Beräknat 2027	Beräknat 2028
Ekonomiska åtaganden vid årets början	77 001	71 244	80 400			
Nya ekonomiska åtaganden	64 350	74 101	81 960			
Utgifter mot anslag till följd av ekonomiska åtaganden	-70 107	-64 945	-72 360	-72 000	-12 000	-6 000
Ekonomiska åtaganden vid årets slut	71 244	80 400	90 000			
Beslutat/föreslaget bemyndigande	**90 000**	**90 000**	**90 000**			

10.5.3 7:3 Kyrkoantikvarisk ersättning

Tabell 10.9 Anslagsutveckling 7:3 Kyrkoantikvarisk ersättning

Tusental kronor

2023	Utfall	460 000	Anslagssparande	
2024	Anslag	460 000[1]	Utgiftsprognos	460 000
2025	**Förslag**	**490 000**		
2026	Beräknat	490 000		
2027	Beräknat	490 000		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för kyrkoantikvarisk ersättning enligt kulturmiljölagen (1988:950) i samband med vård och underhåll av de kyrkliga kulturminnena. Den kyrkoantikvariska ersättningen får användas till kyrkobyggnader, kyrkotomter, kyrkliga inventarier och begravningsplatser och ska fördelas av Svenska kyrkan efter samråd med myndigheter inom kulturmiljöområdet.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 10.10 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 7:3 Kyrkoantikvarisk ersättning

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**460 000**	**460 000**	**460 000**
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	30 000	30 000	30 000
varav BP25	*30 000*	*30 000*	*30 000*
– Förstärkning av den kyrkoantikvariska ersättningen	*30 000*	*30 000*	*30 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**490 000**	**490 000**	**490 000**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar innebär att anslaget ökas med 30 000 000 kronor fr.o.m. 2025 för ökade behov av vårdinsatser och ökad tillgänglighet till de kyrkliga kulturminnena.

Regeringen föreslår att 490 000 000 kronor anvisas under anslaget 7:3 *Kyrkoantikvarisk ersättning* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 490 000 000 kronor respektive 490 000 000 kronor.

10.5.4 7:4 Bidrag till arbetslivsmuseer

Tabell 10.11 Anslagsutveckling 7:4 Bidrag till arbetslivsmuseer

Tusental kronor

2023	Utfall	8 000	Anslagssparande	
2024	Anslag	8 000[1]	Utgiftsprognos	7 947
2025	**Förslag**	**8 000**		
2026	Beräknat	8 000		
2027	Beräknat	8 000		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till arbetslivsmuseer.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 10.12 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 7:4 Bidrag till arbetslivsmuseer

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**8 000**	**8 000**	**8 000**
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**8 000**	**8 000**	**8 000**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 8 000 000 kronor anvisas under anslaget 7:4 *Bidrag till arbetslivsmuseer* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 8 000 000 kronor respektive 8 000 000 kronor.

11 Museer och utställningar

11.1 Mål för området

I avsnitt 3.4 anges de mål som riksdagen har beslutat för den nationella kulturpolitiken.

11.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Resultatredovisningen inom museer och utställningar utgår från följande bedömningsgrunder:

– besöksutveckling,
– tillgänglighetsarbete i publik verksamhet,
– samlingarnas tillstånd och insatser för bevarande,
– insatser som främjar ny kunskap och förmedling av forskning, och
– internationellt utbyte och samverkan.

Av de gemensamma bedömningsgrunderna för kulturområdet (se avsnitt 3.5) är samtliga relevanta och ingår i resultatredovisningen. Konstnärlig förnyelse och utveckling av verksamheten redovisas genom bl.a. den forskning och kunskapsuppbyggnad som bedrivs.

11.3 Resultatredovisning

Besöksutveckling

Antalet registrerade besök till de centrala museerna, Forum för levande historia och Riksantikvarieämbetets besöksmål uppgick till 7,5 miljoner besök, en minskning med 2 procent jämfört med 2023, och knappt 7 procent under det genomsnittliga besöksantalet under de tre år som föregick pandemin. Av besökarna har andelen vuxna ökat med 4,5 procent i förhållande till 2022, något som delvis skulle kunna förklaras med att Naturhistoriska riksmuseet som har hög andel barn bland besökarna höll stängt i 4 månader under 2023. Skolbesöken ökade med runt 10 procent i jämförelse med 2022.

Tabell 11.1 Besöksutveckling 2013–2023, avrundat närmaste tusental

Antal fysiska besök till de centrala museerna, Forum för levande historia och Riksantikvarieämbetets besöksmål

Tusental

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Totalt[2]	6 404	7 047	8 127	8 127	7 987	7 437	8 796	2 951	3 742	7 681[3]	7 526

[1] Beräkningarna av totalt antal fysiska besök utgörs av antalet anläggningsbesök och om anläggningsbesök inte rapporterats används verksamhetsbesök.

[2] Justerad siffra jämfört med uppgiften i budgetpropositionen för 2024.

Källa: Besöksutveckling för de centrala museerna 2023, Myndigheten för kulturanalys, 2023.

Diagram 11.1 Diagram över avgiftsintäkter till 8:1 Centrala museer: Myndigheter och 8:2 Centrala museer: Stiftelser

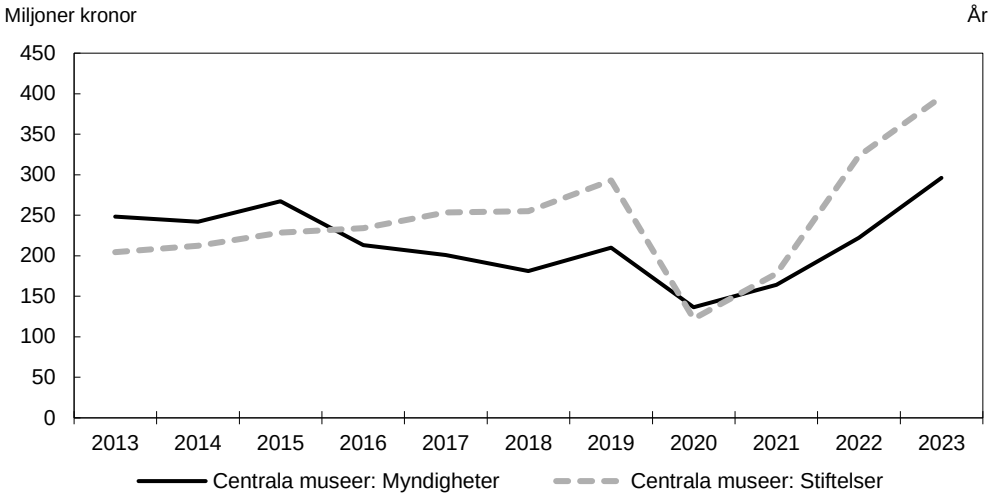

Anm.: I avgiftsintäkterna ingår bl.a. entré- och visningsavgifter samt intäkter av försäljning, ev. sponsring och lokaluthyrning m.m. Avgiftsintäkter för Arkeologisk uppdragsverksamhet, Cosmonovas verksamhet och Vasamuseets verksamhet redovisas separat i detta avsnitt, se tabell 11.6, 11.7 och 11.8.

Källa: Museernas årsredovisningar

Mångsidigt tillgänglighetsarbete för att nå nya målgrupper ger resultat

Museimyndigheterna fick i 2023 års regleringsbrev i uppdrag att redovisa utvecklingen av sitt arbete med att vidga sina målgrupper och nå nya besökare. Av resultatredovisningarna framgår att det pågår ett kontinuerligt besöksutvecklingsarbete och att detta också årligen ger goda resultat. Kvantitativt ser museerna bäst resultat genom att arbeta med skolprogram som bygger på skolans kurs- och läroplaner. Mer utmanande är att nå en större mängd nya besökare bland de vuxna målgrupperna. De resultat som museerna redovisar i denna del bygger i stället på kvalitativ samverkan med civilsamhällesorganisationer och/eller målgruppsfokuserade tematiska utställningar. Effekterna av dessa bedöms som mer långvariga då processerna är relationsbyggande i högre utsträckning, och av en annan karaktär än exempelvis skolvisningar. Andra exempel på insatser som resulterat i nya besökare från fler målgrupper är uppdaterade basutställningar och tillgängliggörande av specifika spår i samlingarna genom nya pedagogiska ingångar, vilka ofta sker online. Museerna redovisar också resultat av arbetet med att nå personer som inte kan eller av andra skäl inte tar sig till museerna för att ta del av verksamheten på plats. Denna del avser såväl uppsökande arbete som digital förmedling där användande av ny teknik och digitala erbjudanden är central. Som ett av flera exempel kan Tekniska museets mobila verksamhet Maker Tour – med målet att stärka den digitala kompetensen och därmed bidra till en mer likvärdig skola – i samarbete med Stockholms stads utbildningsförvaltning nämnas. Maker Tour fokuserar på områden i Stockholm där utanförskapet är stort och riktar sig till både lärare och elever. Men även mer traditionella vandringsutställningar som producerades av de statliga museerna under 2023 och som turnerat både inom och utanför Sverige sprider kunskap om museets samlingar till fler. Under 2023 fördelade Riksantikvarieämbetet, Statens försvarshistoriska museer och Statens maritima och transporthistoriska museer totalt ca 44 miljoner kronor till det ideella kulturarvsarbetet som bedrivs vid t.ex. arbetslivsmuseer, hembygdsmuseer och försvarshistoriska museer. De statliga bidragen har bidragit till en mängd insatser för lokalt kulturarv över hela landet.

Insatser för bevarande och tillgängliggörande av samlingarna

I budgetpropositionen för 2023 tilldelades de centrala museer som är myndigheter och Statens musikverk sammantaget 20 miljoner kronor för digitisering (registrering och avbildning av föremål i databaserna) och digitalisering (tillgängliggörandet av data för allmänheten) av kulturarvet. Samtliga myndigheter redovisar resultatet till följd av förstärkningen. Särskilda digitaliseringsprojekt har kunnat genomföras under året. Hundratusentals föremål har fotograferats och publicerats, föremålsposter har berikats med information och metadata och gjorts sökbara i samlingsdatabaser. I samband med detta arbete har samlingarnas tillstånd bedömts. Förstärkningen har även använts till att utveckla nya digitala visningar. Arbetet har även resulterat i att tillgängligheten till samlingarna har ökat för bl.a. personer med funktionsnedsättning. Av myndigheternas redovisningar framkommer dock att digitaliseringsverksamheten och den digitala förmedlingen skär genom många delar av verksamheterna som till stor del är integrerade med varandra. Särredovisning av kostnader och resultat kan därmed vara svår att göra. Museernas ökade digitala närvaro har resulterat i fler sökningar i samlingsdatabaser och större antal följare i sociala medier i jämförelse med tidigare år. Samtliga museimyndigheter redovisar insatser för höjd beredskap, planer för restvärdesräddning. Även planer för krigsorganisation och krigsplacering har tagits fram.

Riksdagen har tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om att regeringen bör utreda de juridiska, ekonomiska och praktiska förutsättningarna för att nå ett sammanhållet regelverk för identifiering och återbördande av samiska föremål och kvarlevor (bet. 2021/22:KrU6 punkt 1, rskr. 2021/22:265). Med anledning av tillkännagivandet fick Riksantikvarieämbetet i regleringsbrevet för 2023 i uppdrag att analysera och beskriva hur nuvarande juridiska, ekonomiska och praktiska förutsättningar för identifiering och återbördande av samiska föremål och mänskliga kvarlevor möjliggör respektive utgör hinder för dessa processer. Riksantikvarieämbetet skulle även analysera och beskriva motsvarande förutsättningar för ett s.k. sammanhållet regelverk för identifiering och återbördande av samiska föremål och mänskliga kvarlevor.

Uppdragets första del redovisades den 29 september 2023 (Förutsättningar för identifiering och återlämnande av samiska föremål och samiska mänskliga kvarlevor, Del 1, Riksantikvarieämbetet, 2023). I denna redovisning beskrevs och analyserades bl.a. de statliga museernas juridiska förutsättningar för återlämnande av samiska föremål och samiska mänskliga kvarlevor. Riksantikvarieämbetets bedömning är att det inte föreligger några juridiska hinder för återlämnande av samiska föremål och samiska mänskliga kvarlevor. Myndigheten inkom den 27 mars 2024, med den andra och sista delen av redovisningen (Förutsättningar för identifiering och återlämnande av samiska föremål och samiska mänskliga kvarlevor, Del 2, Riksantikvarieämbetet 2024). I denna rapport konstateras att en del av det regelverk och de funktioner som redan finns på plats i Sverige såsom lagen (2022:66) om konsultation i frågor som rör det samiska folket, museilagen (2017:563) och budgetlagen (2011:203), Sametingets ansvar för kulturfrågor, Riksantikvarieämbetets ansvar för museifrågor och den pågående dialogen mellan olika parter delvis kan utgöra sådana mekanismer som nämns i artiklarna 11 och 12 FN:s deklaration om urfolks rättigheter. Myndigheten har utöver det lämnat förslag på insatser som skulle kunna utgöra delar av dessa mekanismer. Förslagen bereds inom Regeringskansliet. I och med rapporten bedömer regeringen att tillkännagivandet är tillgodosett och därmed slutbehandlat.

Ny kunskap och förmedling av forskning

Museerna redovisar resultat av insatser som främjar ny kunskap och förmedling av forskning inom vitt skilda områden. Under 2023 kan nämnas nya resultat från arkeologiska utgrävningar runt om i landet liksom naturvetenskapliga expeditioner i

andra världsdelar i projekt om biodiversitet och evolution av arter. Det löpande arbetet inom samlingsförvaltningen samt vid produktion av utställningar och publikationer bedrivs i princip uteslutande forskningsnära och har även under året resulterat i bidrag till och publicering av vetenskapliga artiklar. Forskningsresultat av anslaget ska publiceras med öppen tillgång (prop. 2021/22:01 utg.omr. 16 avsnitt 7). En stor del av forskningen har finansierats av externa bidrag från forskningsråd, privata stiftelser och myndigheter. Medlen från anslaget 1:4 *Forsknings- och utvecklingsinsatser inom kulturområdet* har också nyttjats strategiskt både på samlingar och infrastruktur. Flera gästforskare har anlitats vid museiinstitutionerna genom utlysningar inom specifika ämnesområden. Anställda vid museerna samverkar ofta även inom forskningsvärlden.

Internationellt utbyte och samverkan

Regeringen beslutade i november 2023 att Statens museer för världskultur fick överlåta ett antal kulturhistoriska föremål till Bolivia och Nigeria. Museiprofessionen står för utredning och bedömning om återlämnande i enlighet med internationella konventioner, författningar och andra styrande dokument om återlämnanden. Regeringen fattar därefter det formella beslutet om att medge ett återlämnande utifrån budgetlagen och underlaget i hemställan. Denna ordning är principiellt viktig för det svenska allmänna museiväsendet då den ger uttryck för principen om armlängds avstånd och museernas självständiga ställning.

Samtliga museer redovisar resultat av internationella samarbeten i form av utställnings- och kunskapsproduktion.

Enligt 11 § museilagen ska museerna och museihuvudmännen samverka i syfte att ge alla tillgång till museernas samlade resurser, bl.a. genom att ställa föremål ur de egna samlingarna till varandras förfogande. Efter pandemin har antalet utlån successivt ökat. Under 2023 ökade särskilt antalet genomförda lån inom Sverige. Museerna redovisar hur verksamheten bygger på samarbete och samverkan. Verksamhetsnära samverkan sker även med barn och ungdomar, yrkesaktiva, studieförbund, forskare, myndigheter och företag. Samverkan sker också med andra museer och organisationer genom professionella forum och nätverk såsom Samlingsforum, Forum för utställare och Centralmuseernas olika nätverk och råd. Många museer har också rådgivande eller stödgivande verksamheter för regionala och lokala museer.

11.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Antalet besökare till de statliga museerna under 2023 påverkades av återinförandet av entréavgifter för vuxna besökare. Resultatet ska också ses mot bakgrund av att flera museer varit stängda för publik under delar av året och/eller haft delar av museet stängda, däribland Moderna museet, Nationalmuseum, Naturhistoriska riksmuseet och Statens centrum för arkitektur och design. Regeringen bedömer dock att den sammantagna minskningen om endast två procent utifrån ovannämnda förutsättningar är ett mycket gott resultat. På de museer som inte ingick i Fri entréreformen ökade antalet besök med 14 procent. Arbetet med att nå nya målgrupper har gett resultat under året. Regeringens bedömning av måluppfyllelsen avseende besöksutveckling och tillgänglighetsarbete i publik verksamhet är att den är god. Regeringen bedömer att museerna har haft en viktig roll i regeringens ambition att stärka barns och ungas tillgång till kultur.

De extra medlen för att bevara och tillgängliggöra kulturarvet genom digitisering och digitalisering har resulterat i att tillgängligheten till samlingarna har ökat samt till fler insatser för bevarande. Resultaten har bäring på målen om allas möjlighet att delta i

kulturlivet och allas möjlighet till kulturupplevelser och bildning. Måluppfyllelsen avseende samlingarnas tillstånd och insatser för bevarande samt insatser som främjar ny kunskap och förmedling av forskning visar på en positiv utveckling.

Regeringen bedömer att beredskapen för att bevara och i händelse av krig skydda samlingarna har ökat under året.

11.5 Budgetförslag

11.5.1 8:1 Centrala museer: Myndigheter

Tabell 11.2 Anslagsutveckling 8:1 Centrala museer: Myndigheter

Tusental kronor

2023	Utfall	1 434 793	Anslagssparande	1 201
2024	Anslag	1 477 378[1]	Utgiftsprognos	1 483 340
2025	**Förslag**	**1 556 061**		
2026	Beräknat	1 592 970[2]		
2027	Beräknat	1 599 788[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 1 556 057 tkr i 2025 års prisnivå.

[3] Motsvarar 1 539 514 tkr i 2025 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för förvaltningsutgifter för följande centrala museer som är myndigheter: Statens historiska museer, Nationalmuseum, Naturhistoriska riksmuseet, Statens museer för världskultur, Statens maritima och transporthistoriska museer, Statens centrum för arkitektur och design, Statens försvarshistoriska museer och Moderna museet. Anslaget får även användas av nämnda myndigheter för utgifter för statsbidrag till ändamål inom museiområdet.

Tabell 11.3 Sammanställning över medelstilldelning till centrala museer som är myndigheter

Tusental kronor

Myndighet	2024[1]	2025[2]
Statens historiska museer	220 337	229 259
Nationalmuseum	249 983	266 905
Naturhistoriska riksmuseet	221 412	226 388
Statens museer för världskultur	208 923	217 817
Statens maritima och transporthistoriska museer	189 991	196 008
Statens centrum för arkitektur och design	67 690	70 724
Statens försvarshistoriska museer	146 253	168 590
Moderna museet	172 789	180 370
Summa	**1 477 378**	**1 556 061**

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Fördelningen av medel 2025 är preliminär.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 11.4 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 8:1 Centrala museer: Myndigheter

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**1 464 578**	**1 464 578**	**1 464 578**
Pris- och löneomräkning[2]	67 583	103 942	127 591
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	20 600	21 079	5 120
varav BP25[3]	*20 600*	*20 600*	*20 600*
– Magasinslokaler för den nationella fordonssamlingen	*5 000*	*5 000*	*5 000*
– Kostnadshyresfastigheter: Naturhistoriska riksmuseet och Nationalmuseum	*15 600*	*15 600*	*15 600*
Överföring till/från andra anslag	3 300	3 371	2 500
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**1 556 061**	**1 592 970**	**1 599 788**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2024. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2026–2027 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar innebär att anslaget ökas med 5 000 000 kronor fr.o.m. 2025 till Statens försvarshistoriska museer avseende magasinslokaler för den nationella fordonssamling som förvaltas av försvarsfordonsmuseet Arsenalen. Förslaget finansieras med omprioriteringar inom utgiftsområdet. Vidare ökas anslaget fr.o.m. 2025 för ökade hyreskostnader för Nationalmuseum med 5 000 000 kronor och för Naturhistoriska riksmuseet med 10 600 000 kronor.

Anslaget ökas också med 3 300 000 kronor för 2025 genom att medel överförs till anslaget för inordnande av Fredsarkivet i Statens försvarshistoriska museer. För 2026 beräknas anslaget ökas med motsvarande belopp och fr.o.m. 2027 beräknas anslaget ökas med 2 500 000 kronor för samma ändamål. Förslaget bedöms få begränsade personalkonsekvenser för Statens försvarshistoriska museer. Medlen överförs från anslaget 1:4 *Folke Bernadotteakademin* inom utgiftsområde 7 och från anslaget 1:2 *Freds- och säkerhetsfrämjande verksamhet* inom utgiftsområde 5.

Regeringen föreslår att 1 556 061 000 kronor anvisas under anslaget 8:1 *Centrala museer: Myndigheter* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 1 592 970 000 kronor respektive 1 599 788 000 kronor.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 11.5 Sammanställning över avgiftsintäkter för centrala museer som är myndigheter

Tusental kronor

Myndighet	Utfall 2023	Prognos 2024	Beräknat 2025
Statens historiska museer[1]	41 057	44 641	46 870
Nationalmuseum	50 773	57 850	55 400
Naturhistoriska riksmuseet[2]	58 120	51 950	57 200
Statens museer för världskultur	28 983	34 800	35 500
Statens maritima och transporthistoriska museer[3]	49 834	56 541	58 801
Statens centrum för arkitektur och design	4 632	1 515	2 000
Statens försvarshistoriska museer	19 384	18 296	19 909
Moderna museet	55 430	50 000	52 000
Summa	**308 213**	**315 593**	**327 680**

Anm.: I myndigheternas avgiftsintäkter ingår bl.a. entré- och visningsintäkter samt intäkter av försäljning, eventuell sponsring och lokaluthyrning m.m.

[1] Intäkterna för Arkeologisk uppdragsverksamhet redovisas i tabell 11.6.

[2] Intäkterna för Cosmonovas verksamhet redovisas separat i tabell 11.6.

[3] Intäkterna för Vasamuseets verksamhet redovisas separat i tabell 11.6.

Källa: Budgetunderlag de för centrala museer som är myndigheter.

Tabell 11.6 Avgiftsfinansierad verksamhet vid Statens historiska museer, Naturhistoriska riksmuseet och Statens maritima och transporthistoriska museer

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Ack. resultat t.o.m. år 2023	Resultat år 2024	Verksamhetens intäkter år 2025	Kostnader som ska täckas år 2025	Resultat år 2025	Ack. resultat utgående år 2025
Verksamhet där intäkterna disponeras						
Arkeologisk uppdragsverksamhet	-27 649	5 698	157 800	154 800	3 000	-18 951
Cosmonova	2 031	-2 712	22 980	20 243	2 737	2 056
Vasamuseet	-7 012	2 726	226 389	225 816	573	-3 713

Källa: Statens historiska museer, Naturhistoriska riksmuseet och Statens maritima och transporthistoriska museer.

Statens historiska museer bedriver ett strategiskt och långsiktigt arbete för att åstadkomma ekonomisk balans i den arkeologiska uppdragsverksamheten. För 2023 redovisas åter ett positivt resultat och det ackumulerade underskottet som följde med när den arkeologiska uppdragsverksamheten överfördes till myndigheten 2015 minskar successivt.

11.5.2 8:2 Centrala museer: Stiftelser

Tabell 11.7 Anslagsutveckling 8:2 Centrala museer: Stiftelser

Tusental kronor

2023	Utfall	273 714	Anslagssparande	
2024	Anslag	275 714[1]	Utgiftsprognos	275 714
2025	**Förslag**	**275 714**		
2026	Beräknat	275 714		
2027	Beräknat	273 714		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för statsbidrag till följande centrala museer som är stiftelser: Nordiska museet, Skansen, Tekniska museet och Arbetets museum.

Tabell 11.8 Sammanställning över medelstilldelning till centrala museer som är stiftelser

Tusental kronor

Stiftelse	2024[1]	2025[2]
Stiftelsen Nordiska museet	125 854	125 854
Stiftelsen Skansen	78 461	78 461
Stiftelsen Tekniska museet	51 767	51 767
Stiftelsen Arbetets museum	19 632	19 632
Summa	**275 714**	**275 714**

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Fördelningen av medel 2025 är preliminär.

Tabell 11.9 Sammanställning över verksamhetsintäkter för centrala museer som är stiftelser

Tusental kronor

Stiftelse	Utfall 2023	Budget 2024	Budget 2025
Stiftelsen Nordiska museet	83 600	65 000	67 000
Stiftelsen Skansen	232 145	239 600	244 500
Stiftelsen Tekniska museet	76 943	114 807	119 972
Stiftelsen Arbetets museum	8 926	8 035	9 000
Summa	**401 614**	**427 442**	**440 472**

Anm.: I stiftelsernas verksamhetsintäkter ingår bl.a. entré- och visningsintäkter, intäkter av försäljning och lokaluthyrning samt bidragsintäkter.

Källa: De centrala museer som är stiftelser.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 11.10 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 8:2 Centrala museer: Stiftelser

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**275 714**	**275 714**	**275 714**
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder			-2 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**275 714**	**275 714**	**273 714**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 275 714 000 kronor anvisas under anslaget 8:2 *Centrala museer: Stiftelser* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 275 714 000 kronor respektive 273 714 000 kronor.

Lån till Stiftelsen Skansen

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att för 2025 besluta att Stiftelsen Skansen får ta upp lån i Riksgäldskontoret för underhåll och utveckling av fastigheter och kulturhistoriska byggnader samt tillgänglighetsanpassning som inklusive tidigare upplåning uppgår till högst 80 000 000 kronor.

Skälen för regeringens förslag: Stiftelsen Skansen har ett eftersatt underhållsbehov i befintliga fastigheter och kulturhistoriska byggnader. Stiftelsen har även behov av att tillgänglighetsanpassa Skansen samt utföra övrigt nödvändigt underhållsarbete. De åtgärder som behöver genomföras för att Skansen fortsatt ska vara ett attraktivt besöksmål behöver delvis finansieras med lån. Regeringen bör därför bemyndigas att för 2025 besluta att Stiftelsen Skansen får ta upp lån i Riksgäldskontoret som inklusive tidigare upplåning uppgår till högst 80 000 000 kronor.

Tabell 11.11 Ram för statlig utlåning

Tusental kronor

Utgifts-område	Ändamål	Ram 2023[1]	Utlåning 2023-12-31	Ram 2024[1]	Förslag 2025
17	Stiftelsen Skansen	80 000	40 207	80 000	80 000
	Summa	**80 000**	**40 207**	**80 000**	**80 000**

[1] Ramar för 2023 och 2024 redovisas exklusive beslutade och föreslagna ändringar som lämnats i propositioner om ändringar i statens budget.

Lån till Stiftelsen Tekniska museet

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att för 2025 besluta att Stiftelsen Tekniska museet får ta upp lån i Riksgäldskontoret för investeringar i byggnationen av en visualiseringsdom som inklusive tidigare upplåning uppgår till högst 95 000 000 kronor.

Skälen för regeringens förslag: Stiftelsen Tekniska museet genomför en byggnation av en visualiseringsdom med mål att bl.a. öka barns och ungas intresse för teknik och naturvetenskap. Under covid-19-pandemin minskade stiftelsens intäkter varför bl.a. delar av byggnationen nu behöver finansieras med lån. Regeringen bör därför bemyndigas att för 2025 besluta att Stiftelsen Tekniska museet får ta upp lån i Riksgäldskontoret som inklusive tidigare upplåning uppgår till högst 95 000 000 kronor.

Tabell 11.12 Ram för statlig utlåning

Tusental kronor

Utgifts-område	Ändamål	Ram 2023[1]	Utlåning 2023-12-31	Ram 2024[1]	Förslag 2025
17	Stiftelsen Tekniska museet	95 000	89 605	95 000	95 000
	Summa	**95 000**	**89 605**	**95 000**	**95 000**

[1] Ramar för 2023 och 2024 redovisas exklusive beslutade och föreslagna ändringar som lämnats i propositioner om ändringar i statens budget.

11.5.3 8:3 Bidrag till vissa museer

Tabell 11.13 Anslagsutveckling 8:3 Bidrag till vissa museer

Tusental kronor

2023	Utfall	79 718	Anslagssparande	
2024	Anslag	79 718[1]	Utgiftsprognos	79 718
2025	**Förslag**	**79 218**		
2026	Beräknat	79 218		
2027	Beräknat	79 218		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till museer och liknande institutioner.

Tabell 11.14 Sammanställning över medelstilldelning för Bidrag till vissa museer

Tusental kronor

	2024[1]	2025[2]
Stiftelsen Dansmuseifonden för Dansmuseet	10 454	10 454
Sveriges Fängelsemuseum	1 500	1 500
Stiftelsen Carl och Olga Milles Lidingöhem	4 189	4 189
Stiftelsen Thielska galleriet	6 144	6 144
Stiftelsen Föremålsvård i Kiruna	19 025	19 025
Nobelprismuseet	4 952	4 952
Föreningen Svensk Form	4 713	5 213
Röhsska museet	502	502
Riksförbundet Sveriges museer	1 500	1 500
Stiftelsen Strindbergmuseet	581	581
Stiftelsen Judiska museet i Stockholm	3 601	3 601
Bildmuseet	743	743
Zornsamlingarna	204	204
Stiftelsen Prins Eugens Waldemarsudde	12 410	12 410
Ájtte, Svenskt fjäll- och samemuseum	1 500	1 500
Form/Design Center	3 000	2 000
Gamla Uppsala museum	4 700	4 700
Summa	**79 718**	**79 218**

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Medelstilldelningen för 2025 är preliminär.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 11.15 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 8:3 Bidrag till vissa museer

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**79 718**	**79 718**	**79 718**
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	-500	-500	-500
varav BP25	*-500*	*-500*	*-500*
– Förstärkning och förlängning av reformen Skapande skola	*-500*	*-500*	*-500*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**79 218**	**79 218**	**79 218**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar innebär att anslaget minskas med 500 000 kronor fr.o.m. 2025 för omprioriteringar inom utgiftsområdet.

Regeringen föreslår att 79 218 000 kronor anvisas under anslaget 8:3 *Bidrag till vissa museer* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 79 218 000 kronor respektive 79 218 000 kronor.

11.5.4 8:4 Forum för levande historia

Tabell 11.16 Anslagsutveckling 8:4 Forum för levande historia

Tusental kronor

2023	Utfall	48 953	Anslagssparande	2 711
2024	Anslag	53 157[1]	Utgiftsprognos	54 314
2025	**Förslag**	**64 036**		
2026	Beräknat	61 511[2]		
2027	Beräknat	58 419[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 60 125 tkr i 2025 års prisnivå.

[3] Motsvarar 56 146 tkr i 2025 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Forum för levande historias förvaltningsutgifter. Anslaget får även användas för utgifter för såväl prissumma som omkostnader för prisutdelning, avseende ett pris för humanitära och demokratifrämjande insatser.

Anslaget får även användas för utgifter för statsbidrag till den fond som inrättats av Task Force for International Cooperation on Holocaust Education, Research and Remembrance, fr.o.m. 2013 benämnt International Holocaust Remembrance Alliance.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 11.17 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 8:4 Forum för levande historia

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**53 157**	**53 157**	**53 157**
Pris- och löneomräkning[2]	1 879	3 147	4 107
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	9 000	5 207	1 155
varav BP25[3]	*7 000*	*4 000*	*2 000*
– Bred folkbildande insats "om detta må ni berätta" i ny tappning	*7 000*	*4 000*	*2 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**64 036**	**61 511**	**58 419**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2024. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2026–2027 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar innebär att anslaget ökas med 7 000 000 kronor för 2025 för en folkbildande insats utifrån budskapet i boken ”…om detta må ni berätta…”. För 2026 beräknas anslaget ökas med 4 000 000 kronor och för 2027 beräknas anslaget ökas med 2 000 000 kronor för samma ändamål.

Tidigare beslutade och aviserade anslagsförändringar innebär att anslaget ökas med 2 000 000 kronor för 2025 och med 1 000 000 kronor för 2026 för insatser för att öka kunskapen om och motverka antisemitism.

Regeringen föreslår att 64 036 000 kronor anvisas under anslaget 8:4 *Forum för levande historia* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 61 511 000 kronor respektive 58 419 000 kronor.

11.5.5 8:5 Statliga utställningsgarantier och inköp av vissa kulturföremål

Tabell 11.18 Anslagsutveckling 8:5 Statliga utställningsgarantier och inköp av vissa kulturföremål

Tusental kronor

2023	Utfall		Anslagssparande	80
2024	Anslag	80[1]	Utgiftsprognos	79
2025	**Förslag**	**80**		
2026	Beräknat	80		
2027	Beräknat	80		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för utställningsgarantier. Anslaget får även användas för utgifter för inköp av kulturföremål som har sådant konstnärligt, historiskt eller vetenskapligt värde att det är av synnerlig vikt att de införlivas med offentliga samlingar.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 11.19 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 8:5 Statliga utställningsgarantier och inköp av vissa kulturföremål

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**80**	**80**	**80**
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**80**	**80**	**80**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen förslår att 80 000 kronor anvisas under anslaget 8:5 *Statliga utställningsgarantier och inköp av vissa kulturföremål* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 80 000 kronor respektive 80 000 kronor.

12 Trossamfund

12.1 Mål för området

I avsnitt 3.4 anges de mål som riksdagen beslutat för statens stöd till trossamfund.

12.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Resultatredovisningen inom trossamfund utgår från följande bedömningsgrunder:

– antalet församlingar och antalet medlemmar som får statligt stöd
– insatser för att skapa förutsättningar för trossamfunden att bedriva en aktiv långsiktig religiös verksamhet.

12.3 Resultatredovisning

En tillfällig minskning av antalet betjänade inom de statsbidragsberättigade trossamfunden

Den 1 januari 2024 var 24 trossamfund och samverkansorgan statsbidragsberättigade enligt lagen (1999:932) om stöd till trossamfund och förordningen (1999:974) om statsbidrag till trossamfund. Under 2023 tillkom inga nya trossamfund.

Enligt statistik från Myndigheten för stöd till trossamfund (SST) fanns den 31 december 2021 totalt 848 908 betjänade personer inom de statsbidragsberättigade trossamfunden, vilket är en minskning med drygt 78 000 jämfört med året innan. Minskningen kan dels förklaras med att ett större trossamfund inte längre är medlem i ett av samverkansorganen, dels som en effekt av pandemin. Som visas i diagram 12.1 har antalet betjänade ökat kraftigt sedan 2014, vilket delvis kan förklaras av att fler trossamfund blivit berättigade till statsbidrag. De fem största statsbidragsberättigade trossamfunden var Romersk-katolska kyrkan, Pingströrelsen, Equmeniakyrkan, Förenade Islamiska Föreningar i Sverige och Evangeliska Fosterlandsstiftelsen (EFS).

Från anslaget 9:2 *Stöd till trossamfund* utgick 2023 drygt 80 miljoner kronor som statligt bidrag till trossamfunden, vilket var drygt 8 miljoner kronor mindre än året innan. Minskningen berodde på att de tillfälliga medel som hade tillförts anslaget med anledning av covid-19 upphörde.

Huvuddelen av stödet för 2023, knappt 69 miljoner kronor, fördelades i enlighet med tidigare år till trossamfunden i form av organisationsbidrag. Stödet motsvarar ett bidrag på knappt 77 kronor per betjänad person, vilket är en ökning med nästan åtta kronor jämfört med föregående år. En förklaring till detta var att Myndigheten för stöd till trossamfund (SST) under året prioriterade organisationsbidrag framför projektbidrag. Resterande del av stödet fördelades i form av verksamhetsbidrag respektive projektbidrag till trossamfunden.

Insatser för att skapa förutsättningar för trossamfunden att bedriva en aktiv och långsiktig religiös verksamhet

En grundläggande förutsättning för att trossamfunden ska kunna bedriva religiös verksamhet är att de som deltar i samfundens verksamhet känner sig trygga. Nivån på det stöd som fördelas enligt förordningen (2018:1533) om statsbidrag för säkerhets-

höjande åtgärder till organisationer inom det civila samhället låg under 2023 kvar på 44 miljoner kronor på anslaget 6:1 *Allmänna val och demokrati* inom utgiftsområde 1 Rikets styrelse. Stödet riktar sig till både trossamfund och andra organisationer som uppfyller förordningens krav. Under 2023 betalade Kammarkollegiet ut drygt 42 miljoner kronor och 44 av de ansökningar som beviljades under 2023 har varit till judiska organisationer (S2024/00650).

Förutom det reguljära stödet beslutade regeringen i oktober 2023 om en engångsutbetalning av medel till Judiska centralrådet på 10 miljoner kronor för deras säkerhetsarbete. Regeringen beslutade vidare att göra förändringar i förordningen och flytta handläggningen av säkerhetsbidraget från Kammarkollegiet till SST fr.o.m. 2024 samt att höja bidraget till 74 miljoner kronor.

Förändringar av regelverket

Den 3 april 2024 överlämnade regeringen propositionen Statens stöd till trossamfund och civilsamhället – enhetliga och rättssäkra villkor (prop. 2023/24:119) till riksdagen. Riksdagen behandlade propositionen den 18 juni 2024 (bet. 2023/24:KrU7, rskr. 2023/24:271). I propositionen föreslås att en ny lag om statsbidrag till trossamfund ska införas. Vidare anges att ett demokrativillkor ska gälla för stöd till trossamfund enligt den nya lagen om statsbidrag till trossamfund och enligt lagen (1998:1593) om trossamfund. Den nya lagen och de lagändringar som föreslås i propositionen ska träda i kraft den 1 januari 2025. Regeringen bedömer att ett likalydande demokrativillkor bör gälla för övrig statlig bidragsgivning som riktar sig till civilsamhället, om det inte är obehövligt. Ett informationsmöte genomfördes den 3 april 2024 med ett antal civilsamhällesorganisationer och trossamfund i syfte att bl.a. bjuda in organisationerna till dialog och informera om den fortsatta processen (S2024/00732). Regeringskansliet har påbörjat arbetet med att implementera det nya demokrativillkoret i relevanta förordningar för civila samhällets organisationer. Förordningsändringarna planeras att träda i kraft i början av 2025.

Prövning av myndighetssammanslagning

Under 2023 har regeringen vidtagit flera åtgärder för att se över myndighetsstrukturen och ompröva statlig verksamhet. Regeringen har bl.a. prövat fem möjliga myndighetssammanslagningar, i enlighet med vad som framgår av budgetpropositionen för 2024 (prop. 2023/24:1 Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 1.4). En av sammanslagningarna gäller Myndigheten för stöd till trossamfund (SST) och Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällsfrågor (MUCF). Myndigheterna har till regeringen redovisat hur SST:s uppgifter kan överföras till och inordnas i MUCF samt bedömningar av för- och nackdelar med att myndigheternas uppgifter läggs samman (S2023/03010). Förslaget har remissbehandlats och bereds i Regeringskansliet.

12.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Regeringen bedömer att de statliga insatserna i form av stöd till trossamfund bidrar till att uppfylla målet för statens stöd till trossamfund genom att skapa förutsättningar för trossamfunden att bedriva en aktiv och långsiktig religiös verksamhet.

Regeringen bedömer vidare att reformeringen av säkerhetsbidrag och det nya regelverket innebär förändringar som gagnar trossamfundens långsiktiga verksamhet och därmed i förlängningen religionsfriheten i Sverige.

12.5 Politikens inriktning

Trossamfunden är en viktig del av det civila samhället och ger med sin verksamhet stöd och hjälp i olika avseenden till såväl sina medlemmar och betjänade som till samhället i stort. De bidrar också till att hålla det demokratiska samtalet levande. Religionsfriheten och föreningsfriheten är centrala för den svenska demokratin och ska värnas, och gäller för alla. Att känna sig trygg, kunna utöva sin tro öppet och leva i religiös och kulturell samhörighet med andra är en förutsättning för religionsfrihet. Den är central i vårt samhälle och den gäller för alla.

Insatser inom politikområdet ska bidra till att skapa förutsättningar för trossamfunden att bedriva en aktiv och långsiktig verksamhet i form av gudstjänst, själavård, undervisning och omsorg. För att möta en del av samfundens behov av säkerhetshöjande åtgärder har regeringen beslutat om förändringar i förordningen (2018:1533) om statsbidrag för säkerhetshöjande åtgärder till organisationer inom det civila samhället. Syftet är att göra bidraget mer känt och att de som är i störst behov av bidraget ska prioriteras. En särskilt utsatt grupp är den judiska minoriteten och regeringen föreslår därför att ytterligare 10 miljoner kronor avsätts årligen från och med 2025 för att stärka säkerheten för den judiska minoriteten (se utg.omr. 1 avsnitt 10.12).

Inom ramen för sitt uppdrag arbetar Myndigheten för stöd till trossamfund (SST) bl.a. med frågor som rör tro, religion och samfundsliv och myndigheten fyller en viktig funktion, inte minst mot bakgrund av händelser i Sverige och omvärlden som rymmer sådana dimensioner och påverkar det svenska samhället. Myndigheten har en aktiv samverkan med de myndigheter som ansvarar för allmän ordning och bemötandet av otillbörlig informationspåverkan och annan vilseledande information. Genom dialog bidrar de till att förmedla och förklara grundläggande funktioner och värden i det svenska samhället och stärka samverkan mellan det offentliga och trossamfund. Det finns trossamfund som på grund av ökade risker för angrepp och skadegörelse på religiösa byggnader finner det svårare att försäkra lokalerna. Regeringen avsätter därför 1 600 000 kronor under två år för att SST ska genomföra en särskild satsning på försäkringsfrågor.

Riksdagen ställde sig den 18 juni 2024 bakom regeringens förslag (prop. 2023/24:119, KrU 2023/24:KrU7, rskr. 2023/24: 271) om att införa ett modernt, rättssäkert och reformerat statligt stöd till trossamfunden. Det nya stödet innehåller ett skärpt demokrativillkor som bland annat tar sikte på att trossamfund som främjar extremism eller bedriver verksamhet som utövas i strid med samhällets grundläggande värderingar inte ska kunna ta del av statligt stöd. Myndigheterna behöver nu implementera den nya lagstiftningen och regeringen avser att noga följa denna process.

Det nödvändiga arbetet för att ompröva, effektivisera och utveckla statsförvaltningen som regeringen har inlett bör fortsätta. Ett förslag har remitterats som innebär att MUCF:s och SST:s uppgifter läggs samman (S2023/03010). Regeringen gör bedömningen att en sammanslagning bör genomföras. SST:s befintliga uppgifter bör överföras till MUCF. Det är viktigt att befintlig kompetens och verksamhet inom trossamfundsområdet värnas, t.ex. genom bildandet av ett center för trossamfundsfrågor. Utgångspunkten ska vidare vara att organisationsförändringen ska träda i kraft senast den 1 januari 2026.

12.6 Den årliga revisionens iakttagelser

Riksrevisionen har i sin revisionsberättelse för Myndigheten för stöd till trossamfund lämnat ett uttalande med reservation. Av revisionsiakttagelsen framgår att

Myndigheten för stöd till trossamfund inte har återrapporterat hur de bidragsberättigade trossamfunden arbetar för att bidra till att upprätthålla och stärka de grundläggande värderingar som samhället vilar på, vilket är ett krav i regleringsbrevet för budgetåret 2023. Det är inte förenligt med 3 kap. 1 § förordningen (2000:605) om årsredovisning och budgetunderlag. Regeringen har följt upp frågan med myndigheten.

12.7 Budgetförslag

12.7.1 9:1 Myndigheten för stöd till trossamfund

Tabell 12.1 Anslagsutveckling 9:1 Myndigheten för stöd till trossamfund

Tusental kronor

2023	Utfall	16 659	Anslagssparande	-359
2024	Anslag	16 782[1]	Utgiftsprognos	16 313
2025	**Förslag**	**19 032**		
2026	Beräknat	0[2]		
2027	Beräknat	0[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 0 tkr i 2025 års prisnivå.

[3] Motsvarar 0 tkr i 2025 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Myndigheten för stöd till trossamfunds förvaltningsutgifter.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 12.2 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 9:1 Myndigheten för stöd till trossamfund

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**16 782**	**16 782**	**16 782**
Pris- och löneomräkning[2]	650	1 049	1 358
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	1 600	-17 831	-18 140
varav BP25[3]	*1 600*	*-17 868*	*-18 140*
– Särskild satsning på försäkringsfrågor	*1 600*	*1 600*	
– SST inordnas i MUCF		*-19 468*	*-18 140*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**19 032**	**0**	**0**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2024. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2026–2027 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Anslaget ökas med 1 600 000 kronor 2025 och beräknas öka med 1 600 000 kronor 2026 för en särskild satsning på försäkringsfrågor gentemot trossamfunden.

Anslaget beräknas minska med 19 468 000 kronor 2026 och 18 140 000 kronor fr.o.m. 2027 till följd av att Myndigheten för stöd till trossamfund slås samman med Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor.

Regeringen föreslår att 19 032 000 kronor anvisas under anslaget 9:1 *Myndigheten för stöd till trossamfund* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 0 kronor respektive 0 kronor.

12.7.2 9:2 Stöd till trossamfund

Tabell 12.3 Anslagsutveckling 9:2 Stöd till trossamfund

Tusental kronor

2023	Utfall	81 613	Anslagssparande	306
2024	Anslag	81 100[1]	Utgiftsprognos	81 371
2025	**Förslag**	**82 700**		
2026	Beräknat	82 000[2]		
2027	Beräknat	82 000[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 82 000 tkr i 2025 års prisnivå.

[3] Motsvarar 82 000 tkr i 2025 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till trossamfund. Anslaget får användas för utgifter för Skatteverkets avgiftshjälp.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 12.4 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 9:2 Stöd till trossamfund

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**81 100**	**81 100**	**81 100**
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	1 600	900	900
varav BP25	*1 600*	*900*	*900*
– Korrigering av generell besparing i statsförvaltningen	*1 600*	*900*	*900*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**82 700**	**82 000**	**82 000**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Anslaget ökas med 1 600 000 kronor 2025 och beräknas öka med 900 000 kronor fr.o.m. 2026 för att justera neddragningen på anslaget som en del av den generella besparingen i statsförvaltningen i budgetpropositionen för 2024. Avsikten var att den generella besparingen endast skulle beröra myndigheters förvaltningsanslag.

Regeringen föreslår att 82 700 000 kronor anvisas under anslaget 9:2 *Stöd till trossamfund* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 82 000 000 kronor respektive 82 000 000 kronor.

13 Film

13.1 Mål för området

I avsnitt 3.4 anges de mål som riksdagen har beslutat för den nationella kulturpolitiken och för filmpolitiken.

13.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Resultatredovisningen inom film utgår från följande bedömningsgrunder:

- hur bidrag har fördelats med avseende på stöd till utveckling och produktion av värdefull svensk film i olika delar av landet,
- insatser för att sprida och visa värdefull svensk film i hela landet och internationellt,
- konstnärlig frihet inom ramen för stödgivningen, och
- antalet filmer ur det svenska filmarvet som har digitaliserats och gjorts tillgängliga genom biografvisning i Sverige.

Bedömningen görs vidare utifrån de fyra gemensamma bedömningsgrunderna för kulturområdet: barns och ungas tillgång till kultur, jämställdhet, tillgänglighet samt konstnärlig förnyelse och utveckling av verksamheten (se avsnitt 3.5).

13.3 Resultatredovisning

Filmåret i korthet

2023 var det första helåret utan publikrestriktioner efter pandemin, samtidigt som den globala filmmarknaden präglades av osäkerheter med strejk i Hollywood, ekonomisk nedgång och inbromsning i strömningstjänsternas innehållsinvesteringar.

Svensk film visades på några av världens främsta filmfestivaler under 2023. De tidigare festivalframgångarna *Triangle of Sadness* och *Boy from Heaven* fick under året även fortsatt spridning internationellt med visningar på biografer och strömningstjänster i ett stort antal länder. Flera nya svenska filmer såldes för framtida exploatering internationellt.

Utveckling och produktion av värdefull film i olika delar av landet

För att stimulera talanger och nya röster runtom i landet har Filminstitutet sedan 2013 en gemensam satsning med Sveriges Television, Moving Sweden, som riktas till upphovspersoner som är i början av sin karriär, oavsett ålder.

Under 2023 fanns organisationer som mottagit utvecklings- och produktionsstöd representerade i 14 av landets 21 regioner. Vilket är en mindre ökning i jämförelse med 2022 då antalet uppgick till 12.

Inom kultursamverkansmodellen ansvarar regionerna för att fördela statligt stöd till filmkulturell verksamhet (se även avsnitt 4.3).

Under 2023 har Filminstitutet arbetat vidare med att utveckla och kvalitetssäkra stödgivning till utveckling och produktion av värdefull svensk film. En översyn av samtliga stöd och processer har fortsatt under året.

Ansökan hos Tillväxtverket för stöd till produktion av audiovisuella verk var öppen en gång under våren respektive hösten 2023. I den första ansökningsomgången inkom totalt 33 ansökningar varav 6 beviljades stöd och i den andra omgången inkom 28 ansökningar varav 5 beviljades stöd. Under 2023 beviljades totalt 11 ansökningar stöd, samtliga avsåg produktionsbolag med säte i Sverige. I 5 av de 11 ansökningar som beviljades stöd var Stockholm angiven som produktionskommun inklusive en ansökan där Stockholm angavs som en av flera produktionskommuner. Övriga produktionskommuner var Alingsås, Göteborg, Haparanda Värmdö.

Inom ramen för Konstnärsnämndens stödgivning fördelades under 2023 ca 17,7 miljoner kronor till personer verksamma inom filmområdet i form av bl.a. arbetsstipendier, resebidrag och projektbidrag. Antalet ansökningar till enskilda kulturskapare inom filmområdet ökade med 20 procent under 2023. Se även avsnitt 8 Konstnärernas villkor.

Tabell 13.1 Nyckeltal för stöd till svensk filmproduktion (lång spelfilm) 2016–2023[1]

	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Beviljande ansökningar (totalt antal)[2]	17 (325)	17 (385)	22 (370)	18 (473)	15 (405)	18 (421)	16 (384)	13 (512)
Andel, procent	5	4	6	4	4	5	4	3
Andel stöd av total budget (procent)[3]	32	29	33	27	31	33	30	31
Genomsnitt budget (mnkr)	30,1	25,7	27,6	29,2	27,5	23,3	30,6	26,2

[1] Siffrorna för 2021 samt 2022 har justerats efter budgetpropositionen för 2024.

[2] Könsuppdelad statistik saknas på denna nivå då det krävs en mer detaljerad genomgång av varje enskilt projekt för jämförbarhet.

[3] Fr.o.m. budgetpropositionen för 2025 sker avrundning till närmaste heltal.

Källa: Filminstitutet.

Spridning och visning av värdefull film i hela landet och internationellt

Under 2023 hade totalt 322 långfilmer biografpremiär i Sverige, vilket motsvarar en ökning med ca 30 filmer jämfört med 2022. Totalt hade 75 svenska långfilmer premiär varav 59 hade premiär på bio medan övriga hade premiär i ett annat visningsfönster.

Diagram 13.1 Biografpremiärer totalt och antal premiärer svensk film (och i andra visningsfönster) 2012–2023[1]

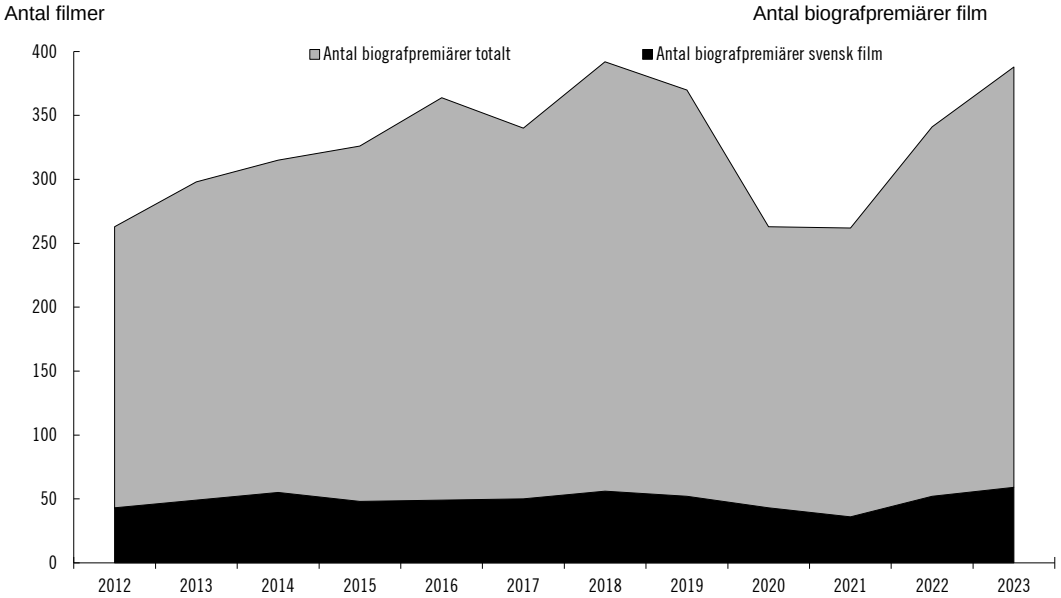

[1] Därutöver hade 13 svenska långfilmer under 2021 sin premiär på en digital strömningstjänst. Under 2022 var den siffran 9, och 2023 hade 16 svenska långfilmer digitala premiärer. Siffrorna för 2018, 2020, 2021 samt 2022 har justerats efter budgetpropositionen för 2024.

Källa: Filminstitutet. Könsuppdelad statistik saknas.

Antalet biografbesök 2023 uppgick till totalt 11,2 miljoner. Det är en ökning med 8 procent i jämförelse med 2022 men en minskning med ca 30 procent i jämförelse med normalåret 2019. Antalet biobesök till svensk film uppgick till drygt 1,9 miljoner vilket utgör 17,1 procent av de totala biografbesöken under 2023. Föregående år 2022 uppgick motsvarande andel till 19,4 procent.

Diagram 13.2 Antal biografbesök svensk film, biografbesök totalt och svensk marknadsandel på biograf 2012–2023

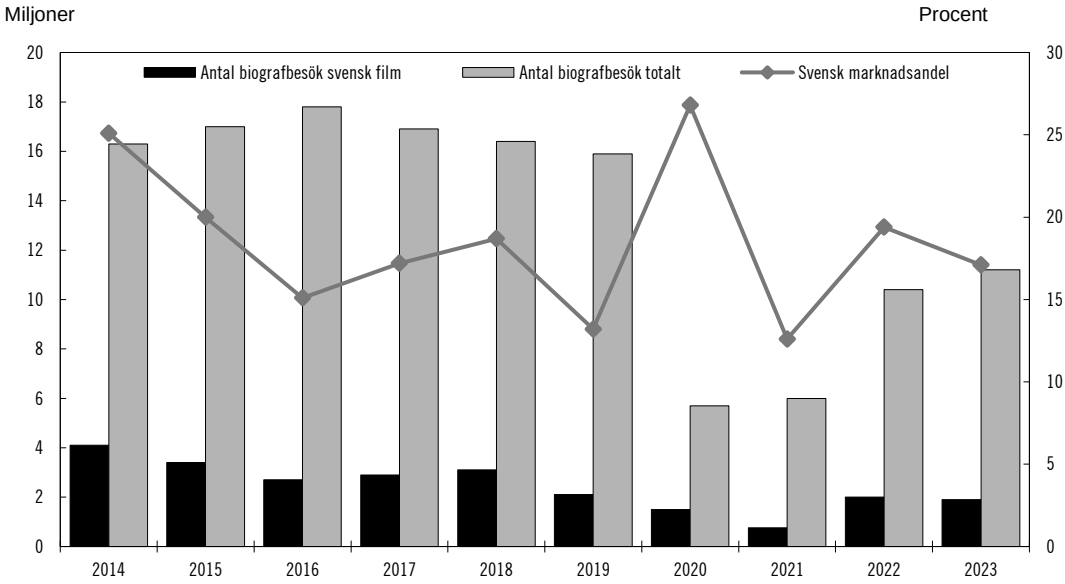

Källa: Filminstitutet. Könsuppdelad statistik saknas.

Andelen kommuner som visat svensk film eller värdefull internationell film på biograf (med stöd av Filminstitutet) är en indikator på om värdefull film visas i hela landet. 210 kommuner i Sverige har haft en biografaktör som visat svensk film eller värdefull internationell film och för detta mottagit stöd av Filminstitutet under 2023. Detta

motsvarar 72,4 procent av Sveriges kommuner. 2022 uppgick antalet till 190, vilket motsvarar 65,5 procent. I budgetpropositionen för 2024 baserades denna indikator på samtliga biografstöd. I årets resultatredovisning baseras denna indikator enbart på stödet till öppna visningar till följd av ändrad resultatredovisning från Filminstitutet.

Under 2023 skedde 242 rättighetsförsäljningar internationellt av svensk lång spelfilm och lång dokumentär. Detta är något färre än 2022 då 280 försäljningar skedde.

Filminstitutet fördelar stöd till ökad tillgänglighet inom spridning och visning. Stödet fördelas i hög utsträckning till syntolkade ljudspår för svensk film, men även i viss mån för syntolkade ljudspår och upplästa undertexter för utländsk film. Stöd ges även till enskilda syntolkade filmvisningar på biograf samt till tekniska utvecklingsprojekt inom området. Under 2023 fördelades totalt 1 269 210 kr i stöd till tillgänglighet.

Konstnärlig frihet inom ramen för stödgivningen

För att säkerställa konstnärlig frihet har Filminstitutet arbetsprocesser och interna beslutsgångar med tydliga och transparenta kriterier för att fördela stöd. Filminstitutets konsulenter och handläggare tar ställning till ansökningar utifrån de bedömningskriterier som finns i stödens olika riktlinjer. De tre kvalitetskriterierna: originalitet, hantverksskicklighet och angelägenhet utgör grunden för konsulternas bedömningar av produktionsstöd.

Vid framtagande av nya stöd, eller vid större förändringar inom befintliga stöd, inhämtas synpunkter från filmbranschen, bl.a. genom de råd med sakkunniga personer som Filminstitutet ska utse enligt riktlinjerna för statens bidrag.

Filmarvet

En avgörande aktivitet för att göra filmarvet tillgängligt är digital reproduktion som syftar till att filmer inte ska bli otillgängliga av tekniska skäl. Filmer producerades för analoga biografer t.o.m. 2010. Eftersom biograferna numera är digitala måste filmerna föras över till digitalt format för visning. När de väl är digitala är de lätta att anpassa till andra digitala plattformar såsom strömningstjänster och tv.

Under 2023 uppgick antalet digitaliserade filmer till 129, vilket är en ökning från 2022 då antalet uppgick till 73.

Diagram 13.3 Antalet digitaliserade filmer per år och antal filmer totalt 2013–2023

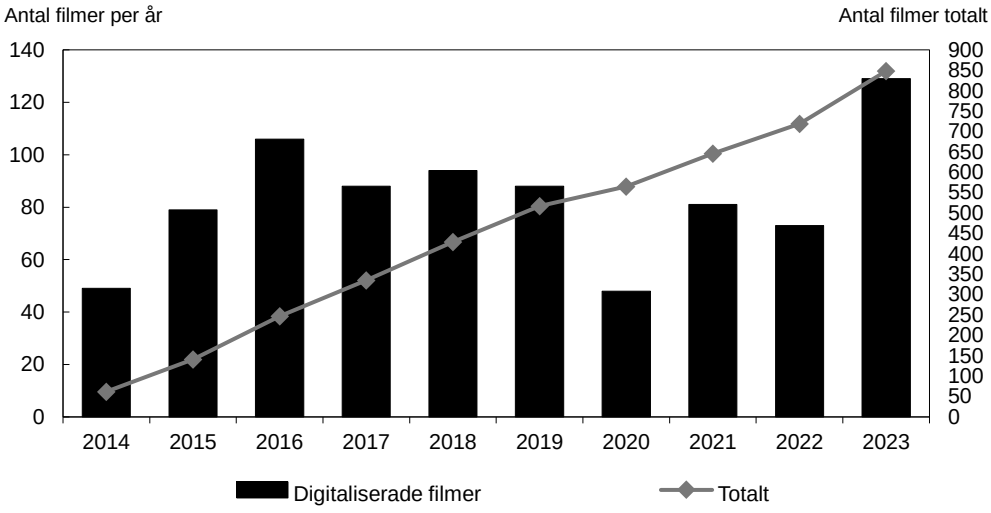

Källa: Filminstitutet. Könsuppdelad statistik saknas.

Filminstitutet verkar även för att sprida den digitaliserade filmen genom bl.a. en egen distribution och visningsverksamhet. Filminstitutet följer också var de digitaliserade filmerna visas för att kunna arbeta mer aktivt för visningar i hela landet. Under 2023 ägde visningar av filmer från Filminstitutets distribution rum i Sveriges samtliga regioner och på totalt 62 orter.

Diagram 13.4 Filminstitutets biografdistribution av digitaliserade filmer 2015–2023[1]

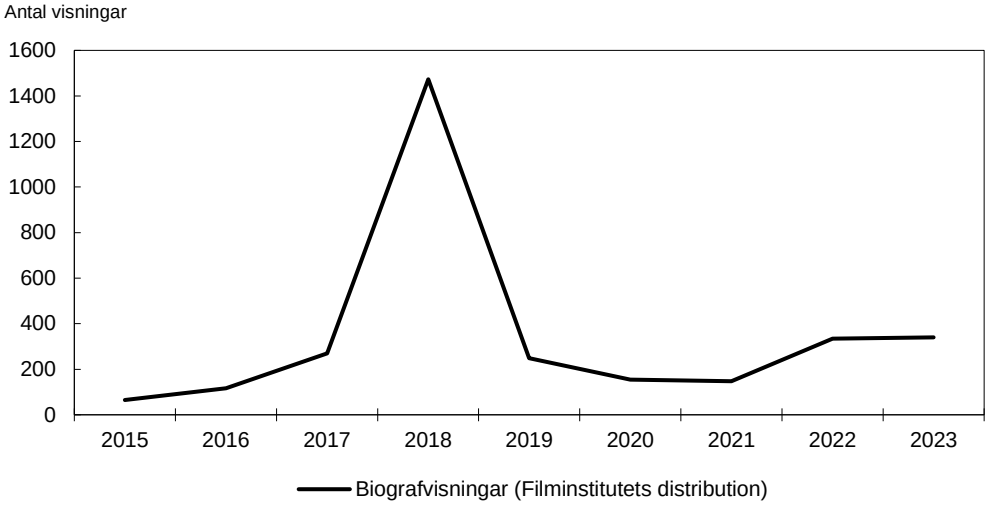

[1] Siffrorna för åren 2019, 2020, 2021 och 2022 har justerats efter budgetpropositionen för 2024.
Källa: Filminstitutet. Könsuppdelad statistik saknas.

Filmpedagogik

Skolbio, film på biograf under skoltid, ger unga möjligheten att besöka en biograf för första gången och få ta del av ett utbud av film från hela världen. I Filminstitutets årliga skolbioenkät uppgav 65 procent av de kommuner som besvarade enkäten att de arrangerat skolbio under 2022, vilket är en ökning från 41 procent 2021.

Under 2022 erbjöd 47 procent av kommunerna kurser i film och animation. Vilket är en mindre ökning från 2021 då andelen uppgick till 45 procent.

Filminstitutet fördelar stöd till filmverksamhet på de nationella minoritetsspråken. Under 2023 beviljades åtta ansökningar stöd på totalt 470 000 kronor.

Jämställdhet

För de filmer som erhåller produktionsstöd av Filminstitutet följs könsfördelningen löpande upp för nyckelpositionerna regissör, manusförfattare och producent. 2023 hade 47 procent av samtliga filmer som fått produktionsstöd (exkl. internationella samproduktioner) kvinnliga regissörer. 2022 uppgick andelen kvinnliga regissörer till 46 procent. Andelen kvinnliga manusförfattaren bland de filmer som fått produktionsstöd (exkl. samproduktioner) uppgick till 48 procent 2023. Vilket också är i linje med föregående år 2022, då motsvarande uppgick till 47 procent. Andelen kvinnliga producenter för de filmer som fått produktionsstöd (exklusive samproduktioner) uppgick till 46 procent, något som också var i linje med 2022 då siffran låg på 47 procent.

13.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Det senaste decenniets tekniska innovationer har i grunden både förändrat förutsättningarna för att göra film och påverkat publikens beteendemönster. Mot denna bak-

grund fattade regeringen den 25 januari 2024 beslut om direktiv för en bred översyn av den nationella filmpolitiken (Dir. 2024:10). Uppdraget ska redovisas senast den 28 februari 2025.

Regeringen anser att de olika insatser som gjorts under 2023 inom filmområdet delvis bidrar till att uppfylla målen för filmpolitiken och de nationella kulturpolitiska målen. Regeringen bedömer exempelvis att flertalet insatser medverkar till att uppnå målet om utveckling och produktion i olika delar av landet. Däribland den särskilda satsning som görs av bl.a. Filminstitutet för att stimulera talanger och nya röster runtom i landet. Det kan även noteras att antalet regioner med organisationer som mottagit stöd till utveckling och produktion ökat i antal under året, samt att många filmprojekt med stöd från Konstnärsnämnden når stora framgångar, även internationellt (se även avsnitt 8).

Regeringen konstaterar att publiken ännu inte har hittat tillbaka till biosalongerna i samma utsträckning som före pandemin. Detta innebär att de insatser som görs för att sprida och visa värdefull film inte kan bedömas vara fullt tillfredsställande. Samtidigt har utvecklingen tagit steg i rätt riktning under 2023 gällande t.ex. antalet kommuner som visat svensk eller värdefull internationell film.

Regeringen bedömer att målet om att tillgängliggöra, bevara och utveckla det svenska filmarvet, liksom målet om att ge barn och unga tillgång till kultur, har tillgodosetts under 2023. Till exempel kan det noteras att antalet digitaliserade filmer ökat betydligt under året liksom antalet kommuner som arrangerar skolbio.

Regeringen gör även bedömningen att målet om att jämställdhet ska prägla filmområdet kan ses som tillgodosett utifrån könsfördelningen bland nyckelpositionerna.

13.5 Budgetförslag

13.5.1 10:1 Filmstöd

Tabell 13.2 Anslagsutveckling 10:1 Filmstöd

Tusental kronor

2023	Utfall	553 444	Anslagssparande	
2024	Anslag	554 444[1]	Utgiftsprognos	554 444
2025	**Förslag**	**554 444**		
2026	Beräknat	554 444		
2027	Beräknat	553 444		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för statsbidrag till utveckling, produktion, visning och spridning av film, samt till filmkulturell verksamhet.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 13.3 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 10:1 Filmstöd

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**554 444**	**554 444**	**554 444**
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder			-1 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**554 444**	**554 444**	**553 444**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 554 444 000 kronor anvisas under anslaget 10:1 *Filmstöd* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 554 444 000 kronor respektive 553 444 000 kronor.

14 Medier

14.1 Mål för området

I avsnitt 3.4 anges de mål som riksdagen har beslutat för medieområdet.

14.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Resultatredovisningen inom medier utgår från följande bedömningsgrunder:

- spridningen av press- och mediestöd över landet fördelat på antal nyhetsmedier eller insatser,
- dagspressens ekonomiska resultat och övergripande utveckling,
- antalet taltidningar och prenumeranter samt kostnadsutveckling,
- granskningsnämnden för radio och tv:s bedömning av om programföretagen i allmänhetens tjänst har uppfyllt sina public service-uppdrag,
- antalet tillstånd respektive registreringar av icke tillståndspliktig sändningsverksamhet gällande radio och tv,
- antalet ärenden i granskningsnämnden för radio och tv samt andelen fällande beslut, och
- insatser för att stärka barn och unga som medvetna medieanvändare och skydda dem mot skadlig mediepåverkan.

I resultatredovisningen redovisas även vissa resultat från verksamheten vid public service-företagen. Public service-verksamheten fyller en central funktion för att de mediepolitiska målen ska uppfyllas. Granskningsnämnden för radio och tv vid Mediemyndigheten (tidigare Myndigheten för press, radio och tv) har i uppdrag att bedöma i vilken utsträckning företagen har uppfyllt villkoren för sändningarna.

14.3 Resultatredovisning

Spridning av press- och mediestöd över landet

Under 2023 betalades sammanlagt ca 995 miljoner kronor ut i press- och mediestöd, vilket är en minskning jämfört med föregående år (1 081 miljoner kronor). Minskningen beror i huvudsak på att tidigare tillskott av medel med anledning av pandemin har upphört.

Diagram 14.1 Utbetalat driftsstöd och övriga mediestöd

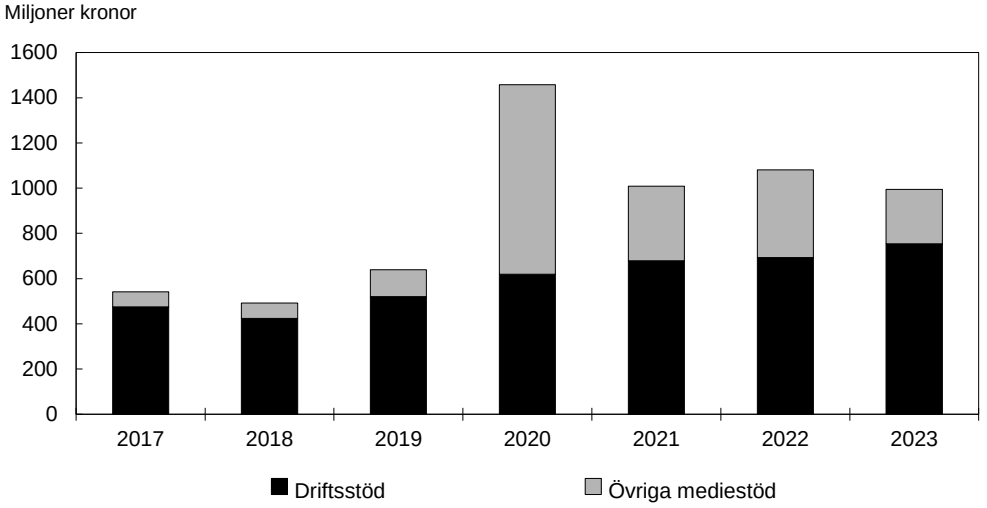

Anm.: Övriga mediestöd innefattar distributionsstöd, innovations- och utvecklingsstöd, stöd till lokal journalistik, stöd för redaktionell verksamhet och stöd för viss tidningsdistribution.

Källa: Myndigheten för press, radio och tv:s årsredovisning 2017–2023.

Ökade kostnader för presstödet till följd av minskande tidningsupplagor

Presstöd har under 2023 getts till abonnerade dagstidningar i form av driftsstöd och distributionsstöd. Under året betalades ca 754 miljoner kronor ut i driftsstöd till 81 av totalt 135 dagstidningar, jämfört med ca 694 miljoner kronor till 79 tidningar året före. Utgifterna för driftsstöd har ökat de senaste åren till följd av att fler traditionella förstatidningar, dvs. tidningar som är större i förhållande till konkurrerande tidningar på samma ort, har tappat i upplaga och blivit berättigade till stödet.

Distributionsstödets syfte är att främja samverkan mellan tidningar och stimulera till så stor spridning som möjligt. Stödet ges till tidningar som samdistribueras, dvs. där flera tidningsföretag deltar i distributionen. Under 2023 betalades 54 miljoner kronor ut i stöd till 121 dagstidningstitlar, att jämföra med ca 60 miljoner kronor till 126 dagstidningstitlar föregående år.

År 2023 var det andra året då stöd för tidningsdistribution med anledning av övergången till utdelning av post varannan dag betalades ut. Syftet med stödet är att kompensera nyhetstidningar för extra distributionskostnader för fortsatt utdelning fem dagar i veckan. Under 2023 betalades 20,9 miljoner kronor ut i stöd, att jämföra med 20,5 miljoner kronor 2022.

Mer stöd till lokal journalistik

Det teknikneutrala mediestöd som har fördelats till allmänna nyhetsmedier består av ett stöd för lokal journalistik i områden med svag bevakning, ett stöd för redaktionell verksamhet och ett innovations- och utvecklingsstöd. Dessa stödformer delas ut i mån av tillgängliga medel. Till följd av de senaste årens ökade kostnader för det rättighetsbaserade driftsstödet minskar det ekonomiska utrymmet för mediestödet.

Stöd till lokal journalistik syftar till att nå svagt bevakade områden, s.k. vita fläckar. Under 2023 fördelades knappt 161 miljoner kronor till stöd för lokal journalistik, vilket är en ökning jämfört med 2022 då ca 141 miljoner kronor betalades ut. De nya ansökningar som beviljades under 2023 omfattade 140 insatser i 20 län.

Under perioden 2020–2023 har det funnits ett stöd för redaktionell verksamhet. Under 2023 har mediestödsnämnden beslutat om stöd för 2022 som uppgår till 2,5

miljoner kronor. Då det har saknats tillgängliga medel har det inte fattats några beslut om nytt stöd för 2023.

Innovations- och utvecklingsstöd får fördelas till allmänna nyhetsmedier för utveckling av redaktionellt innehåll i digitala kanaler eller utveckling av digitala affärsmodeller. Utifrån beslut fattade under perioden 2019–2021 har 6,4 miljoner kronor betalas ut i innovations- och utvecklingsstöd under 2023. Inga nya stödbeslut har fattats 2022 eller 2023 då det saknats tillgängliga medel.

Dagspressens ekonomiska utveckling

Dagspressens omsättning har minskat under flera år. Huvudorsaken är den strukturella omvandlingen av mediemarknaden där en allt större del av reklaminvesteringarna har flyttats från traditionella medier, som tryckta tidningar, till internetbaserade reklamkanaler. Sedan 2019 har tidningsmarknadens aktörer genomfört flertalet strukturaffärer som ett led i att hantera denna utveckling, en trend som fortsatte under 2023 (Medieekonomi, MPRT och Göteborgs universitet [Nordicom], 2023).

Diagram 14.2 Dagspressens tryckta och digitala användarintäkter samt tryckta och digitala reklamintäkter

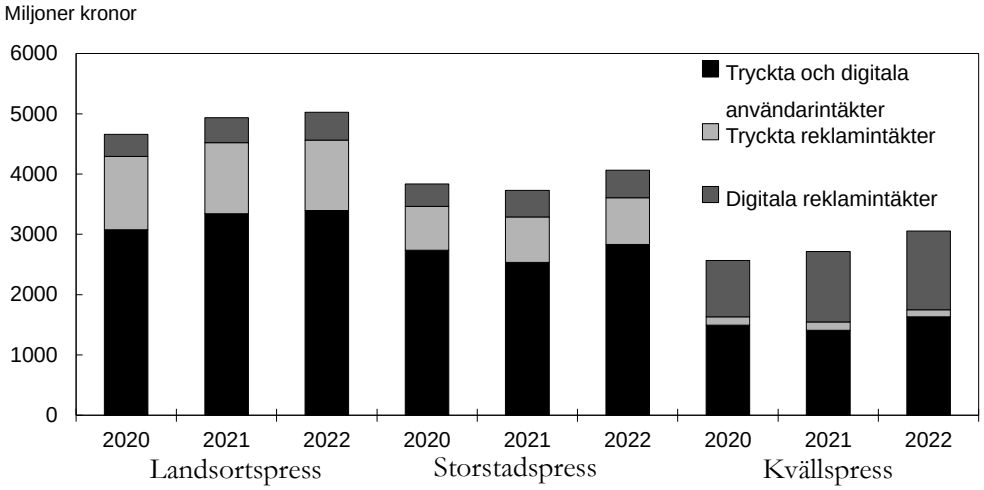

Anm.: Uppgifterna om landsorts- respektive storstadspressens digitala reklamintäkter bygger på inrapportering till Tidningsutgivarna (TU) från berörda tidningsföretag. Uppgifterna om kvällspressens digitala reklamintäkter bygger på sammanvägningar av statistik från Institutet för reklam och mediestatistik (IRM), TU och berörda företags årsredovisningar. Siffrorna är därför att betrakta som uppskattningar.

Källa: Medieekonomi 2022–2023.

Samtidigt som konkurrensen om reklaminvesteringar ökar från globala plattformar fortsätter digitala annonsintäkter att utvecklas starkt. Den ökade betydelsen av publik- och användarintäkter förstärktes under 2022.

Efter två år av minskande publikintäkter skedde en viss återhämtning under 2022 då storstads- och landsortspressens samlade användarintäkter ökade med ungefär 5 procent jämfört med året före. De ökade intäkterna kommer från de digitala kanalerna, medan intäkterna från tryckta tidningar fortsätter att minska. Även de digitala reklamintäkterna har fortsatt att öka 2022 jämfört med 2021, med 10 procent för branschen som helhet, medan reklamintäkterna för tryckta kanaler ligger kvar på samma nivå 2022 som 2021.

Tidningsföretagens samlade omsättning har sjunkit över tid, men nedgången bröts under 2021 och omsättningen fortsatte uppåt under 2022. Det samlade rörelseresultatet för 2022 uppgick till 754 miljoner kronor. Detta är en minskning med

knappt 11 procent jämfört med 2021, framför allt på grund av ökade kostnader i spåren av hög inflation och stigande priser. Det samlade resultatet är dock fortfarande betydligt bättre än 2020 års resultat på minus 50 miljoner kronor.

Fortsatt stort utbud av taltidningar men färre prenumeranter

Taltidningar produceras och distribueras av Myndigheten för tillgängliga medier (MTM) i samverkan med tidningsföretagen. En (1) ny taltidning har tillkommit under 2023 och de allra flesta av landets dagstidningar kan nu läsas som taltidning. I dag kan taltidningarna bl.a. läsas via appar, programvara på dator eller via en särskild taltidningsspelare. Cirka 80 procent av prenumeranterna använder den särskilda taltidningsspelaren. MTM bedriver ett utvecklingsarbete för att främja övergången från taltidningsspelare till mer lättanvänd digital utrustning såsom appar på en surfplatta eller mobiltelefon.

Under en längre tid har antalet taltidningsprenumeranter minskat, en utveckling som fortsatt under 2023 (se tabell 14.3). Målgruppen är huvudsakligen äldre personer, och många prenumeranter är resurssvaga med begränsad ekonomisk möjlighet att prenumerera på en taltidning.

Diagram 14.3 Antal taltidningsprenumeranter och taltidningar

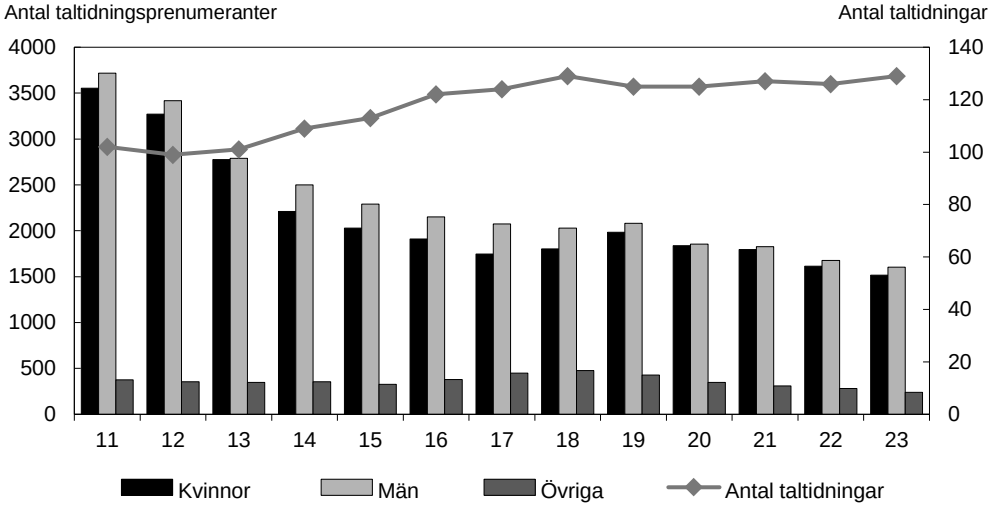

Anm.: Med övriga avses prenumerationer som innehas av äldreboenden och bibliotek.

Källa: Tal- och punktskriftsbibliotekets årsredovisningar 2011–2012 och Myndigheten för tillgängliga mediers årsredovisningar 2013–2023.

Taltidningsverksamhetens kostnader uppgick för 2023 till 40,7 miljoner kronor vilket var i nivå med föregående års kostnader. En större andel betalades ut som stöd till tidningsföretag (7,5 miljoner kronor 2023 jämfört med 6,1 miljoner kronor för 2022). Av dessa betalades 7,5 miljoner kronor ut som bidrag till tidningsföretag med anledning av en ny schablonbaserad modell för stöd som lämnas för bl.a. prenumeranthantering och marknadsföringsinsatser.

Efter förslag i budgetpropositionen för 2024 (prop. 2023/24:1 utg.omr. 17 avsnitt 14.6.4) beslutade riksdagen en ändrad inriktning för taltidningsverksamheten som innebär större grad av teknikneutralitet och att tjänsten breddas så att fler innehålls- och spridningsformer för nyheter och samhällsinformation inkluderas. Anpassningar i regleringen av taltidningsverksamheten bereds i Regeringskansliet.

Granskningsnämndens bedömning av om public service-företagen uppfyllt sina uppdrag

Granskningsnämnden för radio och tv vid Mediemyndigheten (tidigare Myndigheten för press, radio och tv) granskar årligen Sveriges Radio AB:s (SR), Sveriges Television AB:s (SVT) och Sveriges Utbildningsradio AB:s (UR) public service-redovisningar. Utifrån redovisningarna bedömer nämnden om programföretagen har uppfyllt sina uppdrag i allmänhetens tjänst enligt sändningstillstånd, medelsvillkor och beslut om tillgängliggörande av tv-sändningar för personer med funktionsnedsättning.

Granskningsnämnden anser att SVT och UR uppfyllt sina public service-uppdrag under 2023. SR har uppfyllt sitt public service-uppdrag under 2023, utom i följande avseende. SR har endast delvis uppfyllt redovisningsvillkoret om en tydlig och utförlig redovisning av den programverksamhet på internet som företaget vill ska tillgodoräknas (Ku2024/00740).

SVT och UR omfattas av särskilda krav på tillgänglighet till tv-sändningar och beställ-tv genom textning, teckenspråkstolkning, uppläst text och syntolkning. Företagen ska bl.a. texta samtliga förproducerade program och minst 80 procent av de direktsända programmen. Enligt granskningsnämnden har SVT uppfyllt kraven men behöver utveckla sin redovisning i en del och har endast delvis uppfyllt kravet gällande redovisning och handlingsplan. UR har enligt granskningsnämnden endast delvis uppfyllt kravet gällande redovisning och handlingsplan men uppfyllt övriga krav (Ku2024/00740).

Tillståndsgivning respektive registrering av sändningsverksamhet för radio och tv

Tillstånd för radio- och tv-sändningar

18 programbolag har sammanlagt 47 tillstånd att sända tv i marknätet (inklusive Sveriges Television AB och Sveriges Utbildningsradio AB). Tillstånden gäller t.o.m. den 31 december 2025.

Sedan den 1 augusti 2018 finns det 3 nationella och 35 lokala/regionala tillstånd att sända analog kommersiell radio utfärdade, som gäller t.o.m. den 31 juli 2026. Under 2023 utlyste Mediemyndigheten (tidigare Myndigheten för press, radio och tv) ledigt utrymme för att sända digital kommersiell radio, och 8 av 12 ansökningar beviljades. Det finns i dag sex bolag som har tillstånd att sända totalt 31 programtjänster i digital kommersiell radio, varav samtliga gäller t.o.m. den 31 juli 2026.

Registrering av icke-tillståndspliktig verksamhet minskar efter tidigare ökning

Satellitsändningar, trådsändningar, e-postutskick, beställ-tv-tjänster och databaser kräver inte tillstånd men ska registreras hos Mediemyndigheten (se tabell 14.4).

Det fanns 1 432 trådsändningar registrerade hos myndigheten vid årsskiftet 2023/24 jämfört med 1 510 föregående årsskifte. Flera avregistreringar av webbsändningar inkom som en följd av en ändring i yttrandefrihetsgrundlagen. För satellitsändningar fanns 71 registrerade programtjänster vid årsskiftet, en minskning med fem tjänster från föregående år. Vid samma tidpunkt var 1 480 databaser registrerade, jämfört med 1516 föregående år. Ett antal databaser för taltidningar avregistrerades under året på tillhandahållarens egen begäran då regleringen för dessa ändrats.

Diagram 14.4 Registrerad icke-tillståndspliktig sändningsverksamhet och beställ-tv-tjänster

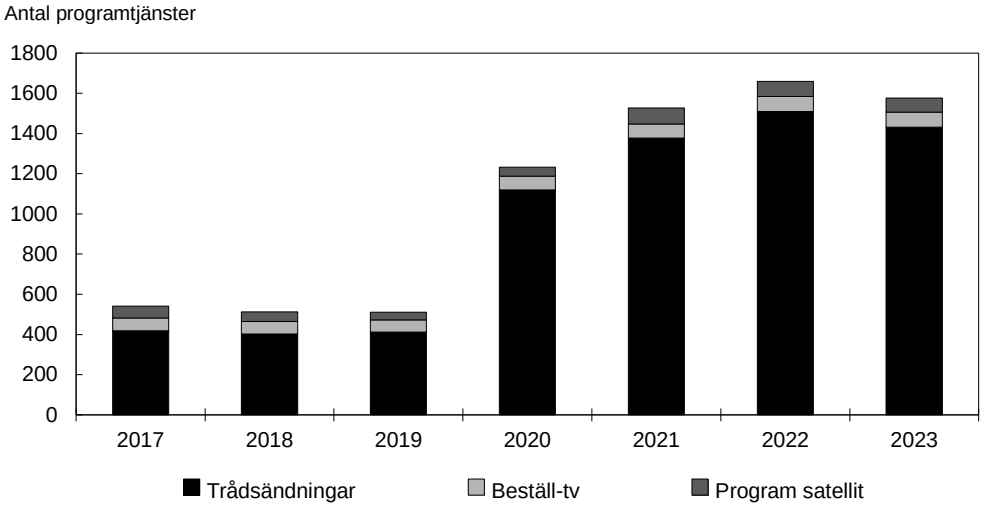

Anm.: All trådsändning av radio och tv redovisas samlat. Ingen uppdelning görs mellan kabel-tv och annan trådsändning, exempelvis via internet.

Källa: Myndigheten för press, radio och tv:s årsredovisningar 2017–2023.

Antalet registrerade tjänster har minskat något men ligger fortfarande på en jämförelsevis hög nivå.

Fler ärenden i granskningsnämnden

Granskningsnämnden för radio och tv prövar om innehållet i program som sänts i tv, sökbar text-tv eller radio, alternativt tillhandahållits som beställradio eller beställ-tv som finansieras med public service-avgift, följer de regler som finns i sändningstillstånd och i radio- och tv-lagen (2010:696). Från och med den 7 juli 2023 kan granskningsnämnden också pröva om innehåll som sänds och tillhandahålls via tråd uppfyller vissa grundläggande villkor. Både antalet upprättade granskningsärenden och antalet anmälningar ökade under 2023. Granskningsärendena uppgick till 1 707 jämfört med 1 621 föregående år och anmälningarna uppgick till 2 742 jämfört med 2 294 föregående år.

Av tabellen nedan (tabell 14.5) framgår granskningsnämndens avslutade ärenden fördelade på beslutstyp. I ca 36 procent av ärendena friades programföretagen (31 procent 2022) och i 2 procent av ärendena fälldes de (i nivå med 2022).

Tabell 14.1 Avslutade granskningsärenden fördelade på beslutstyp 2015–2023

Antal ärenden

	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Friande	505	459	505	472	625	578	583	466	557
Kritiserande	11	14	15	12	6	3	0	0	0
Fällande	50	68	39	63	55	34	32	36	32
Övrigt	110	110	159	280	173	118	115	73	89
Beslut att inte genomföra granskning	652	648	850	1 064	1 052	999	1 020	916	862
Totalt	**1 328**	**1 299**	**1 568**	**1 891**	**1 911**	**1 732**	**1 750**	**1 491**	**1540**

Anm.: Granskningsnämndens avgjorda ärenden 2015–2022 (antal fördelade efter beslutstyp). Kategorin övrigt innehåller t.ex. avskrivningar på grund av anonyma anmälningar eller anmälningar mot utländska programbolag. Under 2021 övertog Medieombudsmannen prövningen av intrång i privatlivet för public service-bolagen, TV4 AB och C More Entertainment AB vilket påverkar jämförelsen över tid.

Källa: Myndigheten för press, radio och tv:s årsredovisningar 2015–2023.

Krav på att tillgängliggöra tv-program

Mediemyndigheten ställer krav på leverantörer av medietjänster att tillgängliggöra tv-program för personer med funktionsnedsättning. Uppföljning för perioden från den 1 september 2022–31 augusti 2023 gällde TV4 Media AB, Viaplay Group Sweden AB och HBO Nordic AB som har särskilda skyldigheter, samt ett urval av leverantörerna med generella krav. TV4 Media AB och HBO Nordic AB har uppfyllt kraven för sina tjänster som omfattats av särskilda skyldigheter. Viaplay Group Sweden AB har uppfyllt kraven för sina linjära tv-tjänster som omfattats av särskilda skyldigheter. Däremot har leverantören inte uppfyllt kravet avseende syntolkning för beställ-tv-tjänsten Viaplay.se, som också omfattas av särskilda skyldigheter. Mot bakgrund av att myndigheten även under föregående uppföljningsperiod gjorde samma bedömning beslutade myndigheten att Viaplay Group Sweden AB skulle åläggas en särskild avgift om 15 000 kronor.

Stärka barn och unga som medvetna medieanvändare och skydda dem från skadlig mediepåverkan

Statens medieråd (sedan 2024 Mediemyndigheten) har sedan 2018 haft i uppdrag att arbeta för ökad medie- och informationskunnighet (MIK), t.ex. genom att utveckla samverkan mellan relevanta aktörer. Myndigheten har under 2023, inom ramen för uppdraget, genom olika evenemang spridit kännedom om nätverket MIK Sverige som under 2023 bestod av 25 medlemmar. Internetstiftelsen, Nordicom, Myndigheten för psykologiskt försvar, Kungliga biblioteket, Sveriges museer och Skolverket är några exempel på medlemmar. Utöver nätverket finns en etablerad struktur för samverkan mellan aktörer genom tre samverkanskretsar, en kopplad till forskning, en kring folkbildningen och en för medieaktörer. Det finns även ett interregionalt nätverk för MIK där 20 av 21 regioner är representerade.

Statens medieråd presenterade under året även en rapport om den kartläggning av MIK-främjande arbete i Sverige som genomförts under 2021–2022 och som är tänkt att användas som en baslinjemätning i det fortsatta arbetet framåt. Myndigheten har genomfört flera utåtriktade aktiviteter för att sprida information om resultaten av kartläggningen, bl.a. inom det nordiska samarbetet. Vidare har myndigheten vidareutvecklat den digitala kunskapsbanken för MIK-resurser och nya aktörer har anslutit sig. Statens medieråd har sedan 2021 varit ansvarig för att driva utvecklingsarbetet i ett projekt finansierat av Nordiska ministerrådet för att ta fram ett nordiskt MIK-index. Projektet löper över 2024 och myndigheten har under 2023 bl.a. bildat en referensgrupp med forskare och experter från de nordiska länderna.

Som ett led i myndighetens uppgift att skydda barn från skadlig mediepåverkan ska myndigheten följa medieutvecklingen och sprida information och ge vägledning om barns och ungas medieanvändning. Myndigheten har under 2023 genomfört undersökningen Ungar & medier och publicerat resultaten i tre rapporter, Ungar & medier 2023 (barn 9–18 år), Småungar & medier 2023 (barn 0–8 år) samt Föräldrar & medier 2023 (föräldrar till barn 0–18 år).

Statens medieråd har under 2023 slutrapporterat uppdraget som de haft inom ramen för den nationella planen mot rasism, liknande former av fientlighet och hatbrott. Myndighetens uppdrag har varit att definiera, sammanställa och sprida metoder som visat sig ha positiv effekt (A2021/00972) och även genomföra insatser för att sprida resultaten.

Sedan 2021 är Statens medieråd koordinator för Sveriges Safer Internet Center (SIC). SIC är ett EU-projekt som finns i samtliga medlemsstater och som syftar till att

skydda barn från utsatthet på nätet. Statens medieråds arbete innebär att utgöra kunskapscenter om möjligheter och risker kopplade till barns medieanvändning.

Statens medieråd fastställer även åldersgränser för film enligt lagen (2010:1882) om åldersgränser för film som ska visas offentligt. Under 2023 fattade myndigheten beslut i 885 granskningsärenden, varav 345 rörde långfilmer, vilket är en liten minskning jämfört med tidigare år (813 ärenden under 2022).

14.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Regeringens samlade bedömning är att de olika insatser som gjorts inom medieområdet bidrar till att uppfylla målen för mediepolitiken. När det gäller press- och mediestöden fortsatte driftsstödets kostnader att öka under 2023 på bekostnad av andra stödformer. Det har tydliggjort behovet av att anpassa statens stödinsatser för kommersiella nyhetsmedier till ett modernt medielandskap. Regeringens bedömning är att det nya regelverk för mediestödet som infördes den 1 januari 2024, genom lagen (2023:664) om mediestöd och förordningen (2023:740) om mediestöd, medför en mer ändamålsenlig utformning av mediestödet som ger förutsättningar för en högre måluppfyllelse.

Den tidigare trenden med allt fler områden som saknar lokal journalistik har vänts och även under 2023 har antalet sådana områden blivit något färre. Stödet för lokal journalistik, som är en viktig komponent i det nya mediestödet, och public service-bolagens nystartade redaktioner bedöms ha haft betydelse för denna utveckling.

Taltidningsverksamheten har fortsatt bedrivits i enlighet med den inriktning som riksdagen godkänt, dvs. att personer med sådana funktionsnedsättningar som innebär att de inte kan ta del av en vanlig dagstidning ska få god tillgång till dessa tidningar genom taltidningar (prop. 2012/13:1 utg.omr. 17, bet. 2012/13:KrU1, rskr. 2012/13:106.) Regeringen bedömer att verksamheten bidragit till att uppfylla målen att tillgängliggöra medier, utifrån att nästan alla tryckta dagstidningar finns som taltidningar och de kan läsas på ett flertal olika sätt utifrån individuella behov.

I sändningstillstånd, medelsvillkor och beslut om tillgängliggörande av tv-sändningar för personer med funktionsnedsättning ställs grundläggande villkor och krav på public service-företagens verksamhet. Utifrån dessa villkor har SR, SVT och UR bidragit till att uppfylla de mediepolitiska målen. Regeringen bedömer, utifrån Granskningsnämnden för radio och tv:s beslut, att SVT och UR har uppfyllt sina respektive public service-uppdrag under 2023 och att SR uppfyllt sitt uppdrag utom avseende villkoret att tydligt och utförligt redovisa den programverksamhet på internet som programföretagen vill tillgodoräkna sig. Beträffande kraven på tillgänglighet bedömer regeringen, utifrån granskningsnämnden för radio och tv:s beslut, att SVT och UR uppfyllt kraven på tillgänglighet till tv-sändningar och beställ-tv men endast delvis avseende kraven gällande redovisning och handlingsplan.

När det gäller insatser för att stärka barn och unga som medvetna medieanvändare och skydda dem mot skadlig mediepåverkan bedömer regeringen att de insatser som Statens medieråd genomfört under 2023, genom fastställande av åldersgränser för film, utåtriktade aktiviteter för att höja och sprida kunskap om barn och ungas mediesituation och genom den kunskapsbank riktad till både barn och vuxna i barns närhet, har bidragit till att uppfylla det riksdagsbundna målet. Regeringen bedömer vidare att arbetet med att främja MIK i Sverige bidrar till målet, dels genom utveckling av det MIK-nätverk som Mediemyndigheten koordinerar och de samverkanskretsar som etablerats inom nätverket, dels genom utveckling av myndighetens kunskapsbank dit fler aktörer anslutit.

14.5 Politikens inriktning

Förbättrade förutsättningar för kommersiell radio

Mediemyndigheten har lämnat förslag om att tillstånd för analog kommersiell radio ska fördelas efter det urvalsförfarande som i dag används för digital kommersiell radio. I juni 2024 remitterades detta förslag tillsammans med ett förslag om en ny avgiftsmodell för analog kommersiell radio som bl.a. innebär att det tidigare anbudsförfarandet avskaffas och ersätts med en årlig sändningsavgift som relateras till sändningstillståndens värde på reklammarknaden (Ku2024/00728). Ändringarna föreslås träda i kraft den 1 januari 2026 inför nästa tillståndsperiod för kommersiell radio som inleds den 1 augusti 2026. Det samlade förslaget syftar till att ge radions aktörer bättre förutsättningar än i dag att bedriva en långsiktigt hållbar radioverksamhet samtidigt som intäkter till statens budget värnas.

En modernisering av taltidningsverksamheten

Taltidningar görs i dag tillgängliga genom digital teknik, vilket möjliggör en anpassning av taltidningsverksamheten till den digitala medieutvecklingen. Taltidningsregleringen är dock fortfarande uppbyggd kring dagstidningsbegreppet och papperstidningens förutsättningar. Efter förslag i budgetpropositionen för 2024 (prop. 2023/24:1 utg.omr. 17 avsnitt 14.6.4) beslutade riksdagen en ändrad inriktning för taltidningsverksamheten som innebär en större grad av teknikneutralitet och en breddning av tjänsten så att fler innehålls- och spridningsformer för nyheter och samhällsinformation kan inkluderas. Anpassningar av regleringen till den ändrade inriktningen bereds i Regeringskansliet.

Stärkt medie- och informationskunnighet

Mediemyndigheten ska enligt sin instruktion verka för medie- och informationskunnighet och för att stärka barn och unga som medvetna medieanvändare. I en tid av snabb teknikutveckling där desinformation sprids och AI i högre utsträckning används för att bearbeta och skapa innehåll har informations- och medielandskapet blivit mer komplext. Regeringen har gett myndigheten i uppdrag att under 2024 och 2025 genomföra en nationell satsning för stärkt medie- och informationskunnighet i en tid av artificiell intelligens och desinformation och på så sätt öka samhällets motståndskraft (utg.omr. 1 avsnitt 11). Regeringen kommer att löpande följa uppdragets genomförande.

14.6 Budgetförslag

14.6.1 11:1 Sändningar av TV Finland

Tabell 14.2 Anslagsutveckling 11:1 Sändningar av TV Finland

Tusental kronor

2023	Utfall	9 671	Anslagssparande	
2024	Anslag	9 574[1]	Utgiftsprognos	9 510
2025	**Förslag**	**9 574**		
2026	Beräknat	9 574[2]		
2027	Beräknat	9 574[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 9 574 tkr i 2025 års prisnivå.

[3] Motsvarar 9 574 tkr i 2025 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till Sverigefinska Riksförbundet för sändningar av TV Finland.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 14.3 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 11:1 Sändningar av TV Finland

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**9 574**	**9 574**	**9 574**
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**9 574**	**9 574**	**9 574**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 9 574 000 kronor anvisas under anslaget 11:1 *Sändningar av TV Finland* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 9 574 000 kronor respektive 9 574 000 kronor.

14.6.2 11:2 Forskning och dokumentation om medieutvecklingen

Tabell 14.4 Anslagsutveckling 11:2 Forskning och dokumentation om medieutvecklingen

Tusental kronor

2023	Utfall	3 488	Anslagssparande	
2024	Anslag	3 491[1]	Utgiftsprognos	3 491
2025	**Förslag**	**3 531**		
2026	Beräknat	3 599[2]		
2027	Beräknat	3 682[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 3 531 tkr i 2025 års prisnivå.

[3] Motsvarar 3 531 tkr i 2025 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för förmedling av forskningsresultat om svensk och internationell medieutveckling, för sammanställning av mediestatistik och för dokumentation av ägar- och marknadsförhållanden på den svenska mediemarknaden av Nordiskt informationscenter för medie- och kommunikationsforskning (Nordicom).

Skälen för regeringens förslag

Tabell 14.5 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 11:2 Forskning och dokumentation om medieutvecklingen

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**3 491**	**3 491**	**3 491**
Pris- och löneomräkning[2]	40	108	191
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**3 531**	**3 599**	**3 682**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2024. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2026–2027 är preliminär.

Regeringen föreslår att 3 531 000 kronor anvisas under anslaget 11:2 *Forskning och dokumentation om medieutvecklingen* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 3 599 000 kronor respektive 3 682 000 kronor.

14.6.3 11:3 Avgift till Europeiska audiovisuella observatoriet

Tabell 14.6 Anslagsutveckling 11:3 Avgift till Europeiska audiovisuella observatoriet

Tusental kronor

2023	Utfall	529	Anslagssparande	4
2024	Anslag	633[1]	Utgiftsprognos	629
2025	**Förslag**	**733**		
2026	Beräknat	733		
2027	Beräknat	733		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till Europeiska audiovisuella observatoriet.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 14.7 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 11:3 Avgift till Europeiska audiovisuella observatoriet

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**633**	**633**	**633**
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	100	100	100
varav BP25	*100*	*100*	*100*
– Växelkursförändringar	*100*	*100*	*100*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**733**	**733**	**733**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar innebär att anslaget ökas med 100 000 kronor fr.o.m. 2025 för ökade kostnader för Sveriges avgift till Europeiska audiovisuella observatoriet.

Regeringen föreslår att 733 000 kronor anvisas under anslaget 11:3 *Avgift till Europeiska audiovisuella observatoriet* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 733 000 kronor respektive 733 000 kronor.

14.6.4 11:4 Stöd till taltidningar

Tabell 14.8 Anslagsutveckling 11:4 Stöd till taltidningar

Tusental kronor

2023	Utfall	40 669	Anslagssparande	7 787
2024	Anslag	51 456[1]	Utgiftsprognos	51 112
2025	**Förslag**	**43 406**		
2026	Beräknat	43 406		
2027	Beräknat	43 406		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till taltidningar. Anslaget får även användas för vissa förvaltningsutgifter.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 14.9 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 11:4 Stöd till taltidningar

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**51 456**	**51 456**	**51 456**
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	-8 050	-8 050	-8 050
varav BP25	*-8 050*	*-8 050*	*-8 050*
– Omprioritering	*-50*	*-50*	*-50*
– Fortsatt förstärkning för Isof:s och Sametingets språkcentrum	*-8 000*	*-8 000*	*-8 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**43 406**	**43 406**	**43 406**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar innebär att anslaget minskas med 8 050 000 kronor för 2025 för omprioriteringar i statens budget. För 2026 och 2027 beräknas minskningen till samma belopp.

Regeringen föreslår att 43 406 000 kronor anvisas under anslaget 11:4 *Stöd till taltidningar* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 43 406 000 kronor respektive 43 406 000 kronor.

14.6.5 Public service

Medelstilldelning 2025

Regeringens förslag: Medelstilldelningen för 2025 från public service-kontot till Sveriges Radio AB med 3 397 400 000 kronor, till Sveriges Television AB med 5 565 900 000 kronor och till Sveriges Utbildningsradio AB med 491 400 000 kronor godkänns.

Tabell 14.10 Medelstilldelning för SR, SVT och UR 2025

Klicka här för att ange enhet.

Sveriges Radio	3 397 400 000
Sveriges Television	5 565 900 000
Sveriges Utbildningsradio	491 400 000
Summa	**9 454 700 000**

Skälen för regeringens förslag: Enligt lagen (2018:1893) om finansiering av radio och tv i allmänhetens tjänst ska riksdagens beslut om tilldelning av avgiftsmedel inför att ett sändningstillstånd meddelas avse hela den period som tillståndet gäller. Riksdagen beslutade i oktober 2019 om tilldelning av medel till public service-företagen för tillståndsperioden 2020–2025 (prop. 2018/19:136, bet. 2019/20:KrU2, rskr. 2019/20:20). I enlighet med riksdagens beslut om tilldelning av medel för tillståndsperioden 2020–2025 tilldelas Sveriges Radio AB 3 397 400 000 kronor, Sveriges Television AB 5 565 900 000 kronor och Sveriges Utbildningsradio AB 491 400 000 kronor för 2025 från public service-kontot.

Ändring i lagen om finansiering av radio och tv i allmänhetens tjänst

Ärendet och dess beredning: I Kammarkollegiets årliga återrapportering av utvecklingen på public service-kontot (Ku2024/00353) framkommer att det vid årets slut fortfarande kommer att vara ett överskott på kontot. Förslaget att justera public service-avgiften är en del i den löpande förvaltningen av kontot och regeringen har inte ansett det nödvändigt att inhämta ytterligare upplysningar i ärendet. Den föreslagna justeringen förutsätter en ändring i lagen (2018:1893) om finansiering av radio och tv i allmänhetens tjänst. Förslag till lag om sådan ändring redovisas under avsnitt 2.1 Lagförslag. Förslaget är författningstekniskt och även i övrigt av sådan beskaffenhet att Lagrådets hörande skulle sakna betydelse.

Regeringens förslag: Public service-avgift ska betalas med 1 procent av den beskattningsbara förvärvsinkomsten upp till en inkomst som motsvarar 1,55 inkomstbasbelopp för beskattningsåret.

Skälen för regeringens förslag: Public service-avgift betalas av alla som är över 18 år och som har en beskattningsbar förvärvsinkomst. Avgiftens storlek regleras i lagen om finansiering av radio och tv i allmänhetens tjänst. Avgiften 2024 är 1 procent av den beskattningsbara inkomsten upp till en inkomst som motsvarar 1,60 inkomstbasbelopp för beskattningsåret. Avgiftens koppling till inkomstbasbeloppet innebär att taket i avgiften i normalfallet räknas upp varje år. År 2023 var avgiftens tak 1 300 kronor per person och år. Innevarande år är taket 1 219 kronor. Avgiften sänktes 2024 som en följd av förslag i budgetpropositionen för 2024. Avgiftsintäkterna samlas in av Skatteverket och förs över till public service-kontot i Riksgäldskontoret. Public service-kontot förvaltas av Kammarkollegiet som betalar ut medel till public service-företagen.

När det nya finansieringssystemet infördes konstaterade regeringen att avgiftsintäkterna från public service-avgiften i så hög grad som möjligt bör följa riksdagens beslut om tilldelning av medel till public service-företagen (prop. 2017/18:261 s. 36). Avgiften bör därför justeras om det blir stora skillnader mellan hur mycket medel som kommer in i systemet och tilldelningen till public service-företagen.

I Kammarkollegiets återrapportering av utvecklingen på public service-kontot (Ku2024/00353) framkommer att det vid årets slut kommer att finnas ett överskott på public service-kontot. Överskottet beror delvis på att de sänkningar som gjordes av

avgiften 2023 och 2024 ännu inte slagit igenom på kontot. Överskottet kan av dessa skäl förväntas minska något i samband med den slutliga avräkningen för dessa år framöver. Trots tidigare sänkningar bör en ytterligare justering av avgiften genomföras för att undvika ett alltför stort överskott på kontot. Regeringen föreslår att inkomsttaket för när full avgift tas ut justeras från 1,60 till 1,55 inkomstbasbelopp. I förslaget har hänsyn tagits till den osäkerhet som råder gällande hur mycket överskottet på kontot kommer att minska i samband med de slutliga avräkningarna framöver. Tilldelningen till public service-bolagen påverkas inte av avgiftsjusteringen.

15 Ungdomspolitik

15.1 Mål för området

I avsnitt 3.4 anges de mål som riksdagen beslutat för ungdomspolitiken.

15.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Resultatredovisningen inom området Ungdomspolitik utgår från följande bedömningsgrunder:

- unga som bedömer sitt allmänna hälsotillstånd som bra i åldern 16–24 år
- unga som anger att de har besvär av ängslan, oro eller ångest i åldern 16–24 år
- unga som inte studerar och som inte genomfört en gymnasial utbildning, i åldern 16–24 år
- unga som varken arbetar eller studerar i åldern 15–24 år, efter kön och inrikes och utrikes född
- mediantid i arbetslöshet för unga i åldern 16–24 år
- unga som bor kvar i föräldrahemmet i åldern 20–24 år
- unga som besöker fritidsgård eller ungdomens hus varje månad i åldern 16–25 år
- unga som är medlemmar i en förening i åldern 16–25 år
- unga som anger att de är medlemmar i ett politiskt parti eller förbund i åldern 16–29 år
- unga som vill och kan påverka lokalt i åldern 16–25 år.

15.3 Resultatredovisning

Unga bedömer sin allmänna hälsa som bättre än övriga åldersgrupper

Diagram 15.1 Andel i åldern 16–24 år som bedömer sitt allmänna hälsotillstånd som bra, efter kön

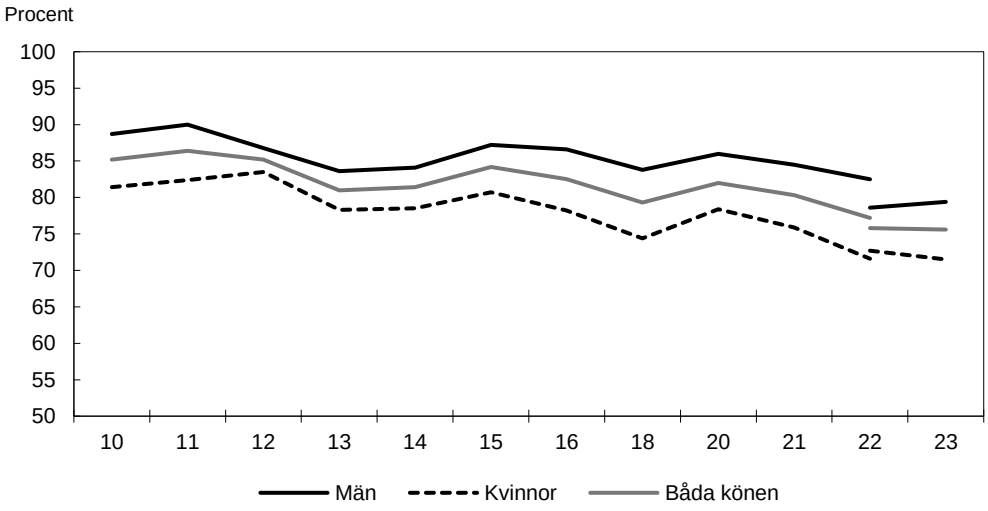

Anm.: Mellan 2010—2016 utförde Folkhälsomyndigheten enkäten varje år. Därefter utförs den vartannat år.
Källa: Folkhälsomyndigheten (2010–2022), SCB (2022–2023).

En god fysisk och psykisk hälsa hos unga utgör en grundförutsättning för att det ungdomspolitiska målet ska uppnås. Generellt bedömer unga sin allmänna hälsa som bättre jämfört med andra åldersgrupper. 2023 bedömde 75,6 procent av unga mellan 16 och 24 år sitt allmänna hälsotillstånd som bra. Sett över datakällorna indikerar dock utvecklingen att andelen unga mellan 16 och 24 år som bedömer sin allmänna hälsa som bra har minskat över tid. Andelen som 2023 uppgav att de mår bra var lägre bland unga kvinnor än bland unga män, 71,5 respektive 79,4 procent. År 2023 var andelen unga som uppskattade sin hälsa som dålig 5,7 procent, i jämförelse med 2022 då andelen var 5,2 procent. En större andel unga kvinnor (7,2 procent) än unga män (4,2 procent) uppskattade sin hälsa som dålig 2023 (Statistiska centralbyrån SCB, 2024). Se vidare utg.omr. 9 avsnitt 4.

Ungas självskattade psykiska ohälsa ökar, särskilt bland unga män

Diagram 15.2 Andel i åldern 16–24 år som uppger att de har besvär av ängslan, oro eller ångest, efter kön samt svensk eller utländsk bakgrund

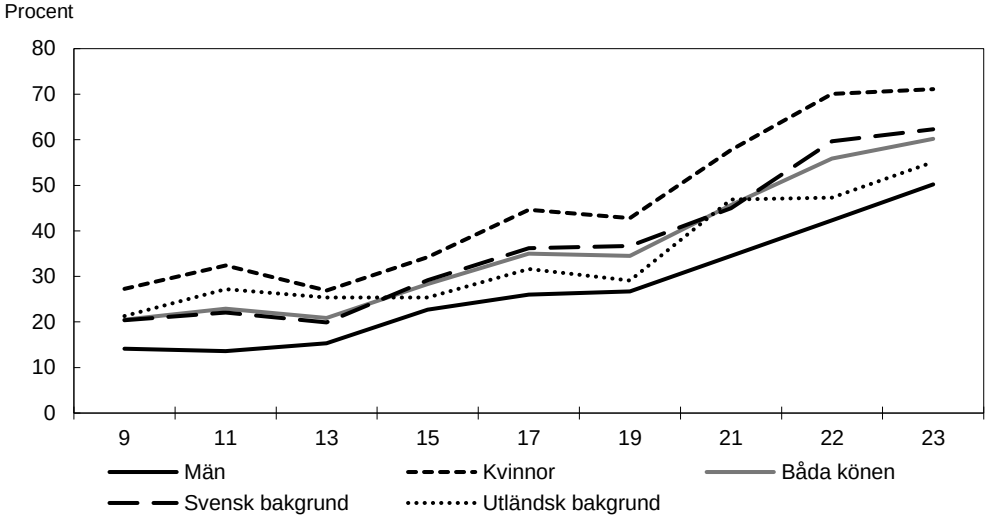

Anm.: 1: Varje redovisat år består av sammanslagning av data från två undersökningar. Från och med 2021 har undersökningen ULF en ny utformning och enkelår redovisas.

Anm.: 2: År 2022 genomfördes ett byte av metod för insamlingen av undersökningen ULF, vilket innebär att jämförelser från det året och bakåt i tiden endast bör göras med stor försiktighet.

Anm.: 3: Med utländsk bakgrund avses en person som är utrikes född eller person som är inrikes född med två utrikes födda föräldrar. Med svensk bakgrund avses inrikes född med minst en inrikes född förälder.

Källa: SCB.

Unga skattar generellt sin psykiska hälsa som sämre jämfört med andra åldersgrupper. Den långsiktiga trenden är att den psykiska hälsan hos barn och unga har försämrats. År 2023 uppgav 60,2 procent av unga mellan 16 och 24 år att de besvärades av ängslan, oro eller ångest (se diagram 15.2). Det är en ökning med 4,3 procentenheter jämfört med 2022 då andelen var 55,9 procent. Utvecklingen sedan 2009 indikerar att andelen unga som upplever besvär av psykisk ohälsa har ökat kraftigt. Andelen med psykiska symtom var 2023 högre bland unga kvinnor (71,1 procent) än bland unga män (50,2 procent). Andelen har ökat bland båda könen, men särskilt bland unga män.

År 2023 har andelen unga kvinnor som uppger att de upplever besvär av psykisk ohälsa ökat med ca 1,4 procent (1 procentenhet) jämfört med 2022, och motsvarande ökning för unga män var ca 18,7 procent (7,9 procentenheter).

Andelen var också högre bland unga med svensk bakgrund jämfört med unga med utländsk bakgrund. Enligt den nationella folkhälsoenkäten 2022 ”Hälsa på lika villkor?” uppger också unga, tillsammans med de allra äldsta (85 år och äldre), att de i

högre utsträckning än befolkningen generellt besväras av ensamhet och isolering (Folkhälsomyndigheten 2023).

Folkhälsomyndigheten och Myndigheten för ungdoms och civilsamhällesfrågor (MUCF) har i rapporten Att inte bara överleva utan att faktiskt också leva – En kartläggning om ungas psykiska hälsa (2023) kartlagt ungas upplevda psykiska hälsa och ohälsa. Rapporten visar att det som unga själva lyfter som den främsta orsaken till psykisk ohälsa är egna och andras krav och förväntningar när det gäller exempelvis skola, framtid, social status och utseende. Konfliktfyllda relationer och mobbning har också negativ påverkan, liksom att sakna vänner, vara ofrivilligt ensam eller ha trassliga hemförhållanden. Oro för framtiden är en annan orsak till psykisk ohälsa. Vissa är oroliga för att inte klara av studier, jobb eller sin egen försörjning, medan andra oroar sig över klimatet, det politiska läget i världen, samhällskriser och ett hårt tonläge i samhällsdebatten. Även digitala medier upplevs ha betydelse för den psykiska hälsan, på mer än ett sätt. Å ena sidan ses de som en källa till stöd och gemenskap, inte minst för marginaliserade grupper, och kan bidra till att minska stigmat kring psykisk ohälsa. Å andra sidan lyfts digitala medier som en bidragande orsak till psykisk ohälsa genom att de leder till ständiga jämförelser, ökade krav på kroppar och utseende och en stress över att hela tiden ha koll på vad som händer. Se vidare utg.omr. 9 avsnitt 4.

Andelen unga utan gymnasieutbildning ökar bland unga utrikes födda män

Diagram 15.3 Andel i åldern 16–24 år som inte studerar och som inte har en fullföljd gymnasieutbildning, efter kön samt inrikes och utrikes född

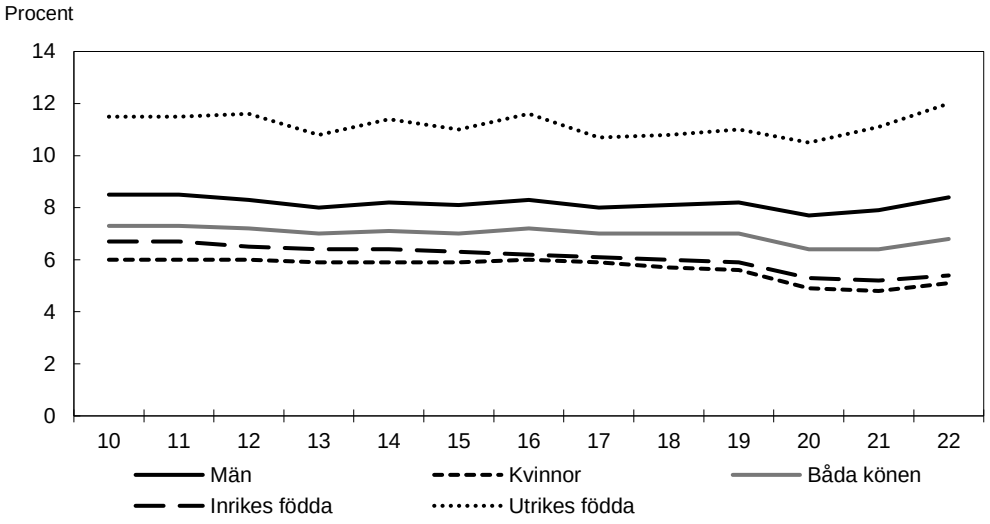

Källa: SCB.

År 2022 var andelen unga i åldersgruppen 16–24 år som har lämnat utbildningsväsendet utan att ha uppnått motsvarande minst två års gymnasieutbildning och som inte studerar 6,8 procent. Det är en liten ökning jämfört med 2021 då andelen var 6,4 procent (se diagram 15.3). Fram till 2021 var den långsiktiga trenden att andelen minskade. En delförklaring till den ökning som har skett sedan dess har att göra med att andelen utan gymnasieutbildning ökar bland utrikes födda och särskilt bland utrikesfödda unga män, vilket i sin tur kan bero på sammansättningseffekter. År 2022 var andelen som saknade gymnasieutbildning 12 procent bland unga utrikes födda (jämfört med 5,4 procent bland unga inrikes födda). Det finns även fortsatt tydliga skillnader mellan könen. År 2022 var det fler unga män (8,4 procent) än unga kvinnor (5,1 procent) som saknade gymnasieutbildning. Skillnaden mellan unga män och unga kvinnor har genomgående varit större bland utrikes födda jämfört med inrikes födda.

Sedan 2017 har denna skillnad ökat ytterligare till följd av att andelen unga utan gymnasieutbildning har minskat bland utrikes födda unga kvinnor, medan den har ökat kraftigt bland utrikes födda unga män. År 2022 var det 15,4 procent bland utrikes födda unga män som saknade gymnasieutbildning, jämfört med 7,7 procent för unga utrikes födda kvinnor. Det är en betydligt högre andel jämfört med gruppen inrikes födda unga (Ung idag 2024:1, MUCF 2024). Se vidare i utg.omr. 16 avsnitt 3.

Andelen unga som varken arbetar eller studerar ökar, samtidigt som det finns skillnader mellan kommunerna

Diagram 15.4 Andel i åldern 15–24 år som varken arbetar eller studerar, efter kön samt inrikes och utrikes född

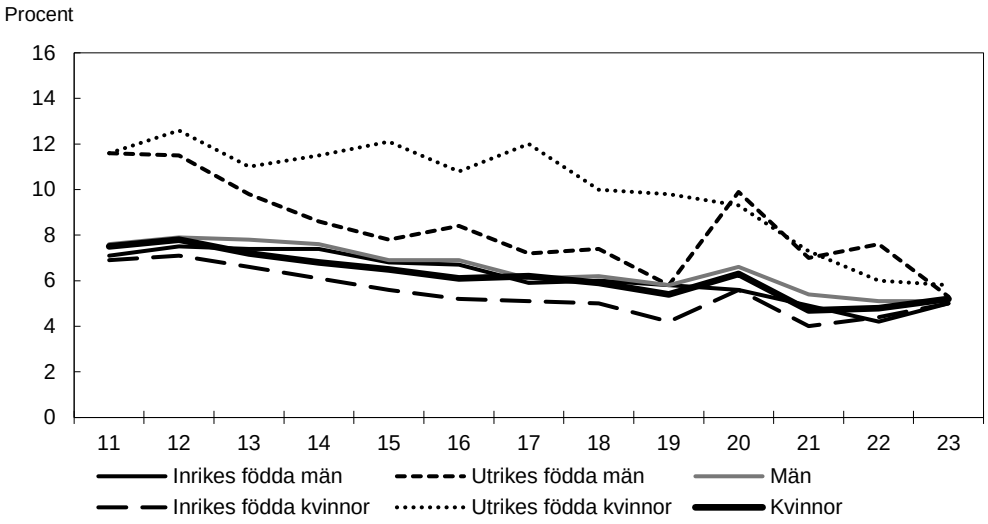

Källa: SCB.

Att unga lyckas etablera sig på arbetsmarknaden är en viktig förutsättning för att de ska kunna ha goda levnadsvillkor. Andelen unga mellan 15 och 24 år som varken arbetar eller studerar har ökat något och låg 2023 på 5,1 procent. 2022 var andelen 4,9 procent (se diagram 15.4). Skillnader mellan könen finns men är små. Andelen unga kvinnor var 5,2 procent och andelen unga män var 5,1 procent 2023, vilket motsvarar 29 400 kvinnor och 31 400 män. Statistiken visar samtidigt att skillnaden mellan utrikes och inrikes födda unga har minskat påtagligt jämfört med 2022. Särskilt positiv har utvecklingen varit för utrikes födda unga män, där andelen som varken arbetar eller studerar var 5,5 procent 2023, att jämföra med 5 procent bland inrikes födda. Motsvarande andelar för 2022 var 6,8 respektive 4,3 procent. Det är även vanligare att vara utanför arbete eller studier bland unga som saknar fullständig gymnasieexamen, har funktionsnedsättningar eller långvariga sjukdomar, har psykisk ohälsa eller blir föräldrar i unga år (Fokus 23, MUCF 2023).

I MUCF:s rapport Fokus 23 – Olika villkor för etablering (2023) konstaterar myndigheten att det finns skillnader mellan Sveriges kommuner när det gäller andelen unga som varken arbetar eller studerar. Rapporten visar att genomsnittet för andelen unga mellan 16 och 29 år som är utanför arbete och studier bland Sveriges kommuner är 8,5 procent, men det finns skillnader mellan kommunerna. I kommunen med högst andel är det 16,7 procent unga som är utan både arbete och studier medan kommunen med lägst andel har 4,8 procent. Samtidigt visar rapporten att skillnaderna mellan majoriteten av kommunerna var förhållandevis små. Hälften av kommunerna ligger inom ett spann på 7,2 till 9,4 procent av kommunens unga som varken är i arbete eller studier.

Vidare visar MUCF:s analys i rapporten att variationen till en del förklaras av strukturella förutsättningar, som demografisk sammansättning och lokala arbetsmarknadsförutsättningar. Rapporten visar dock att strukturella faktorer inte kan förklara hela skillnaden mellan kommunerna i andelen unga som befinner sig utanför arbete eller studier, vilket talar för att det också finns andra faktorer som förklarar varför andelen unga som varken arbetar eller studerar skiljer sig åt mellan olika kommuner. Det handlar bl.a. om skillnader i det arbete som kommunerna bedriver dels för att förebygga att unga hamnar utanför arbete och studier, dels för att stötta unga som på olika sätt redan är i utanförskap. Rapporten pekar även på flera hinder och utmaningar som kommunerna möter i sitt arbete bl.a. bristen på anpassade utbildningsalternativ och bristande samverkan med externa aktörer.

Sedan 2018 har MUCF haft ett regeringsuppdrag att stödja de aktörer, i första hand kommuner, som bidrar till etablering av unga som varken arbetar eller studerar. Sedan 2020 har myndigheten även haft ett uppdrag att vara samordnande i den nationella stödfunktionen för de aktörer som bidrar till etableringen av unga som varken arbetar eller studerar. Av delredovisningen för 2023 framgår att kommuner och andra aktörer på lokal nivå har fått möjlighet till en förbättrad kunskap och blivit bättre rustade i arbetet med unga som varken arbetar eller studerar. Vidare framgår också att arbetet i stödfunktionen för myndighetssamordningen för nationella aktörer bidragit till att deltagarna i myndighetsnätverket har fått en större förståelse för de olika myndigheternas och aktörernas roller och ansvar och kunnat vara behjälpliga i sina respektive myndighetsuppdrag (Ku2022/01930).

Andelen unga inskrivna på Arbetsförmedlingen minskar i alla grupper och är den lägsta på 10 år

Mellan 2011 och 2022 minskade andelen unga i åldern 16–24 år som var inskrivna hos Arbetsförmedlingen som öppet arbetslösa eller i program med aktivitetsstöd från 18,1 procent till 7,9 procent. Under 2023 har andelen fortsatt att minska och var då 7,2 procent. Andelen har minskat i samtliga grupper av unga, men minskningen har varit mer påtaglig bland unga utrikes födda. Mellan 2022 och 2023 minskade andelen från 16,9 till 13,9 procent i denna grupp vilket har medfört att skillnaden i arbetslöshet mellan inrikes och utrikes födda unga har minskat. Andelen arbetslösa är dock fortfarande betydligt större bland utrikes födda unga än bland inrikes födda unga, 13,9 respektive 5,5 procent. Bland inrikes födda unga är andelen arbetslösa något större bland unga män än bland unga kvinnor, medan den är ungefär lika stor bland utrikes födda unga män och unga kvinnor. Samtidigt finns det skillnader mellan könen. År 2023 var andelen inskrivna arbetslösa något större bland unga män än bland unga kvinnor, 8,6 respektive 5,8 procent. Skillnaden mellan könen har varit relativt oförändrad sedan mätperiodens början år 2011. Efter att andelen unga i åldern 16–24 år som är arbetslösa i mer än tre månader ökade något under pandemiåret 2020, har den därefter minskat gradvis. År 2023 var andelen 4,4 procent.

Diagram 15.5 Mediantid i arbetslöshet bland inskrivna på Arbetsförmedlingen i åldern 16–24 år, efter kön samt inrikes och utrikes född

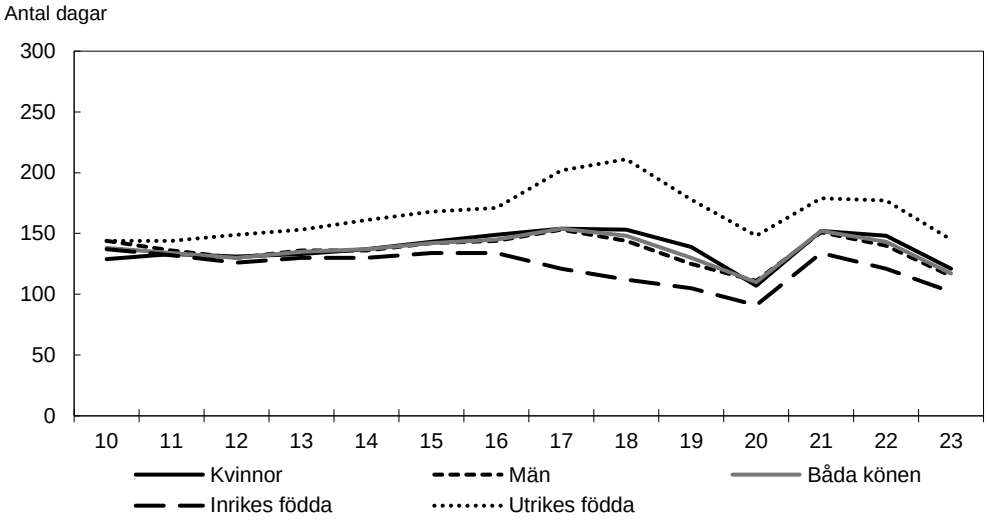

Källa: Arbetsförmedlingen.

Efter att mediantiden i arbetslöshet bland inskrivna arbetslösa i åldern 16–24 år ökade kraftigt mellan 2020 och 2021, från 110 till 152 dagar, har den därefter minskat stadigt. År 2023 var mediantiden 117 dagar, vilket är den lägsta nivån sedan 2020 (se diagram 15.5). Det är en tydlig minskning jämfört med föregående år, men nivån ligger fortfarande något högre än 2020. Mediantiden i arbetslöshet har minskat i samtliga grupper av unga. Minskningen var dock något tydligare bland utrikes födda unga. År 2023 var mediantiden i arbetslöshet för utrikes födda unga 16–24 år 145 dagar, att jämföra med 102 dagar bland unga inrikes födda. Dock minskar skillnaderna mellan grupperna. Den långsiktiga trenden, att mediantiden är högre bland unga utrikes födda kvarstår dock. Skillnaderna mellan könen är relativt liten. År 2023 var mediantiden något kortare för unga män (115 dagar) jämfört med unga kvinnor (121 dagar). Även detta är i linje med hur det har sett ut för perioden 2011–2023. Se vidare utg.omr. 14 avsnitt 3.

Ungas boendesituation är generellt bra men många har svårt att etablera sig på bostadsmarknaden

Diagram 15.6 Andel i åldern 20–24 år som bor kvar i föräldrahemmet, efter kön samt svensk och utländsk bakgrund

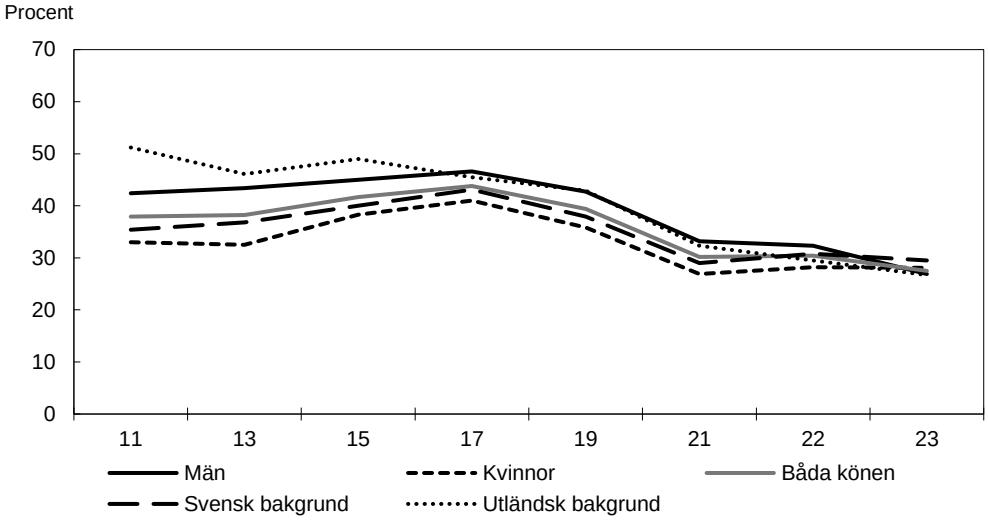

Anm.: 1 Varje redovisat år består av en sammanslagning av data från två årliga undersökningar.

Anm.: 2 Med utländsk bakgrund avses en person som är utrikes född eller person som är inrikes född med två utrikes födda föräldrar. Med svensk bakgrund avses inrikes född med minst en inrikes född förälder.

Källa: SCB.

Goda levnadsvillkor förutsätter goda boendeförhållanden. Majoriteten av unga i åldern 20–24 år har bra boendeförhållanden, men det finns också många som har svårt att etablera sig på bostadsmarknaden. Under 2023 bodde 28 procent av unga i åldern 20–24 år kvar hemma hos sina föräldrar. Andelen är i stort sett oförändrad jämfört med föregående år (se diagram 15.6). Andelen har dock minskat sedan 2017 då 43,8 procent uppgav att de bodde kvar hemma hos sina föräldrar. Det finns enbart marginella skillnader i andelen hemmaboende unga utifrån kön eller svensk respektive utländsk bakgrund. Bland unga i åldern 20–24 år som flyttat hemifrån uppgav 73 procent att de bor i hyresrätt, 15 procent i bostadsrätt och 11 procent i äganderätt år 2023. I 2024 års Bostadsmarknadsenkät angav färre kommuner ett underskott på bostäder för unga jämfört med det föregående årets enkät (Boverket, 2024). Antalet kommuner som angav underskott på bostäder för unga har minskat stadigt under de senaste åren. I 2024 års enkät rapporterade 137 kommuner att de hade brist på bostäder för unga, en minskning med 70 kommuner jämfört med 2020. Samtidigt råder det underskott på bostäder för unga i de flesta storstadskommuner. I de kommuner där det råder underskott på bostäder för unga uppgavs de vanligaste orsakerna vara att lediga bostäder är för dyra för ungdomar och ett generellt underskott på bostäder i kommunen.

Ungas tillgång till fritidsaktiviteter är generellt god men det finns skillnader mellan grupper av unga

Fritiden är en viktig del i ungas personliga och sociala utveckling. Att alla unga ska ha goda levnadsvillkor innebär bl.a. att unga ska ha tillgång till meningsfulla fritids-aktiviteter i gemenskap med andra. Av MUCF:s rapport Ung idag 2023:2 En fördjupad bild av ungas fritid (2023) framgår att de allra flesta unga är nöjda med sin fritid, där 67 procent uppgav 2021 att de är ganska eller mycket nöjda med sin fritid. Det finns dock grupper av unga som i lägre utsträckning upplever att de är nöjda med sin fritid, bl.a. uppgav unga med utländsk bakgrund i lägre utsträckning att de är nöjda med sin fritid jämfört med unga som har svensk bakgrund. Andelen är särskilt låg

bland unga kvinnor med utländsk bakgrund där 54 procent uppgav att de var nöjda med sin fritid, vilket kan jämföras med 64 procent bland unga kvinnor med svensk bakgrund. En möjlig förklaring till detta är att unga med utländsk bakgrund också uppger att de i större utsträckning upplever hinder för sin fritid jämfört med unga med svensk bakgrund. Andelen som uppger att de är nöjda med sin fritid är också betydligt lägre bland unga som har en funktionsnedsättning, 56 procent av unga i denna grupp är nöjda, vilket kan jämföras med 69 procent bland unga utan funktionsnedsättning. Vidare visar resultaten i rapporten att drygt 30 procent av unga hindrats att delta i fritidsaktiviteter på grund av att aktiviteterna varit för dyra, eller för att de har haft svårt att ta sig till aktiviteter. Den vanligaste orsaken till att unga avstått från en fritidsaktivitet är brist på tid på grund av skola eller arbete, 68 procent unga uppgav att de avstått av den anledningen.

Regeringen har sedan tidigare gett uppdrag till flera myndigheter att förbereda och införa ett fritidskort för barn och unga i åldern 8–16 år. Särskilt barn och unga från socioekonomiskt utsatta hushåll ska genom fritidskortet få ökade möjligheter att delta i fritidsaktiviteter. För att identifiera socioekonomiskt utsatta hushåll bedöms det som lämpligt, utifrån både administrativa och kostnadsmässiga skäl, att målgruppen baseras på barn och unga i hushåll som har mottagit bostadsbidrag. Den 5 juli 2024 remitterades departementspromemorian Ett fritidskort för barn och unga – en aktiv och meningsfull fritid i gemenskap med andra (Ds 2024:16). Promemorian innehåller förslag på de regleringar som krävs för fritidskortet.

Diagram 15.7 Andel i åldern 16–25 år som besöker fritidsgård eller ungdomens hus varje månad, efter kön

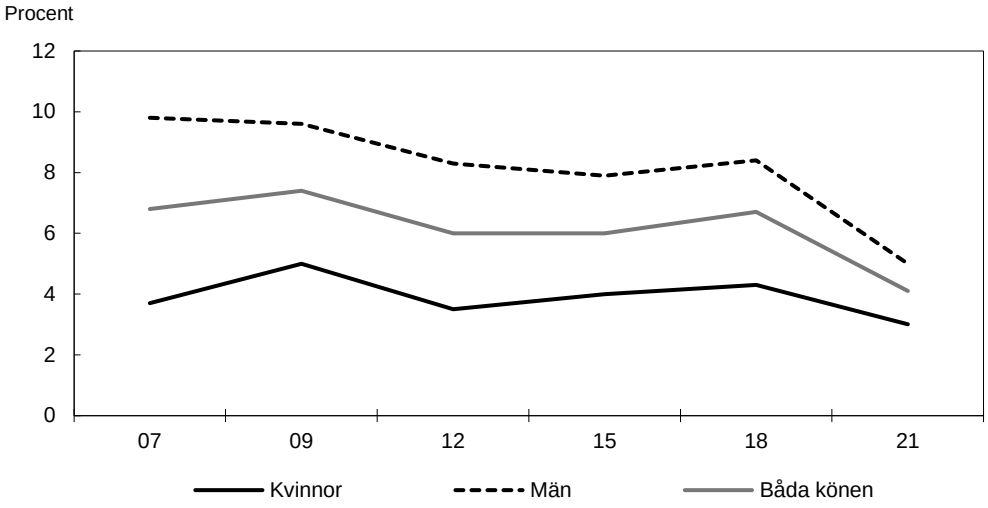

Anm.: Data hämtas från ungdomsenkäten som genomförs vart tredje år.
Källa: MUCF.

Den öppna fritidsverksamheten för unga, såsom fritidsgårdar eller ungdomens hus, kan utgöra betydelsefulla och tillgängliga mötesplatser för unga. Under 2021 besökte 4,1 procent av unga i åldern 16–25 år en fritidsgård eller ungdomens hus varje månad (se diagram 15.7). Andelen är något större bland unga män än bland unga kvinnor, 5 respektive 3 procent. Andelen är också större bland unga med utländsk bakgrund än bland unga med svensk bakgrund, 8,9 respektive 2,9 procent (Ung idag 2024:1, MUCF 2024). Eftersom den primära målgruppen för dessa verksamheter är unga i yngre åldrar än 16–25 år kan dessa siffror bli missvisande för den faktiska andelen unga som besöker den öppna fritidsverksamheten regelbundet.

Ungas föreningsengagemang och egna organisering har minskat över tid

Diagram 15.8 Andel i åldern 16–25 år som är medlem i en förening, efter kön samt inrikes och utrikes född

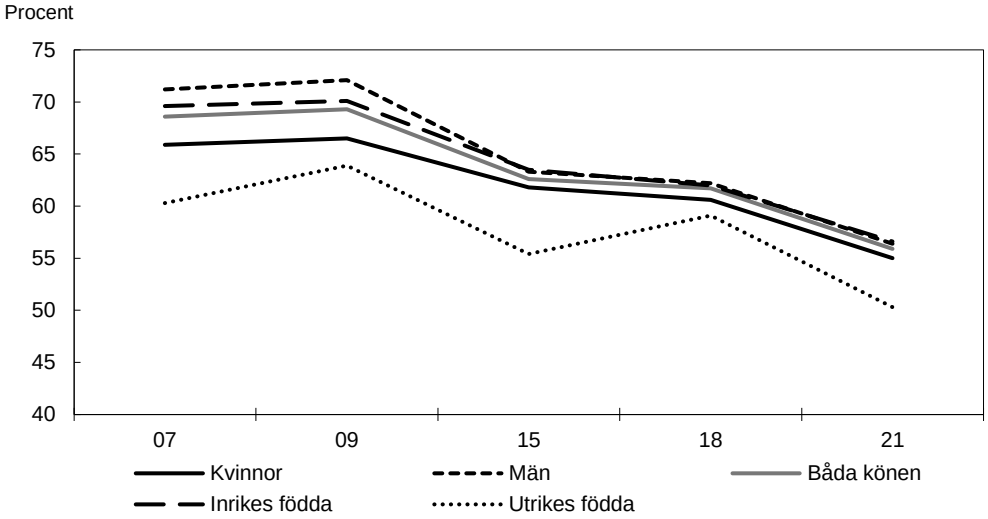

Data hämtas från ungdomsenkäten som genomförs vart tredje år.
Källa: MUCF.

Andelen unga i åldern 16–25 år som är medlemmar i en förening har minskat från 69 procent 2007 till 56 procent 2021 (se diagram 15.8). Det finns inte någon statistiskt säkerställd skillnad mellan könen. År 2021 var andelen som var medlem i en förening större bland inrikes födda unga jämfört med utrikes födda unga. Ungefär sex av tio unga är medlemmar i en förening och en av tio är medlem i en förening som är uttalat samhällsorienterad. Dessutom uppger varannan ung att de arbetar ideellt i någon form. Intresse och tid är grundläggande faktorer för att unga ska vilja och kunna engagera sig. Ungas levnadsvillkor påverkar också förutsättningar för engagemang. En aktiv och engagerad omgivning är en viktig främjande faktor, medan brist på kunskap, kontaktnät och tillgänglighet skapar sämre förutsättningar. Förutsättningarna varierar även utifrån var i landet unga bor (Fokus 21, MUCF 2021). För att stärka och uppmuntra ungas engagemang i civilsamhället har en utredare även fått i uppdrag att utreda offentligt erkännande av ungas insatser i civilsamhället (S2023/02837). Den 9 augusti 2024 överlämnade utredaren departementspromemorian Underlätta, utbilda, uppskatta – så erkänns ungas ideella engagemang (Ds 2024:15).

Statsbidraget till barn- och ungdomsorganisationer utgör ett viktigt stöd för att stärka ungas självständiga organisering och inflytande

Ungas demokratiska organisering är en viktig del i att öka ungas inflytande och delaktighet. MUCF fördelar statsbidrag enligt förordningen (2011:65) om statsbidrag till barn- och ungdomsorganisationer. Syftet med statsbidraget är att stödja barns och ungdomars självständiga organisering och inflytande i samhället. MUCF disponerade 262 miljoner kronor för organisationsbidrag och 18,4 miljoner kronor för projektbidrag under 2023. Under 2023 fördelades organisationsbidrag till 114 barn- och ungdomsorganisationer, jämfört med 114 under 2022, samt projektbidrag till 18 barn- och ungdomsorganisationer, jämfört med 23 under 2022 (S2024/00414). Antalet unga som är medlemmar i en barn- och ungdomsorganisation har varierat under de senaste åren, men MUCF bedömer att ca 656 000 barn och unga i åldern 6–25 år tog del av bidraget under 2023.

Valdeltagandet skiljer sig åt mellan grupper av unga

Ungas valdeltagande i Sverige är relativt högt i internationell jämförelse men har länge varit lägre bland unga 18–24 år än vuxna i åldern 30–64 år. Ett högt och jämlikt valdeltagande är viktigt av flera skäl. Dels är röstandet ett viktigt verktyg för unga att vara med och påverka samhällsutvecklingen, dels bidrar ett högt valdeltagande till demokratisk legitimitet. Enligt MUCF:s rapport Ung idag 2024:2 En fördjupad bild av ungas inflytande och delaktighet minskade valdeltagandet bland unga 2022 i såväl riksdags- som kommun- och regionfullmäktigeval. Minskningen förklaras framför allt av ett minskat valdeltagande i gruppen unga utrikes födda. Jämfört med riksdagsvalet 2018 minskade valdeltagandet i gruppen med ca 10 procentenheter, från 70,3 till 59,5 procent 2022. Som jämförelse kan nämnas att i gruppen unga inrikes födda minskade valdeltagandet från 87,4 procent 2018 till 86,2 procent 2022. År 2022 var första gången som valdeltagandet bland unga minskade sedan 2002. Den långsiktiga trenden har varit ett ökat valdeltagande från 70,7 procent 2002 till 85,8 procent 2018. I valet 2022 låg valdeltagandet bland unga på 82,7 procent. Den övergripande nedgången bland valdeltagande för unga följer dock utvecklingen i befolkningen i stort. Av MUCF:s rapport Ung idag framgår även att valdeltagande är lägre bland unga män jämfört med bland unga kvinnor. Det kan dock konstateras att valdeltagandet fortsatt är kvar på en högre nivå än 2002. Se vidare utg.omr. 1 avsnitt 11.

Ungdomars politiska engagemang är stabilt över tid

Diagram 15.9 Andel som anger att de är medlemmar i ett politiskt parti eller förbund

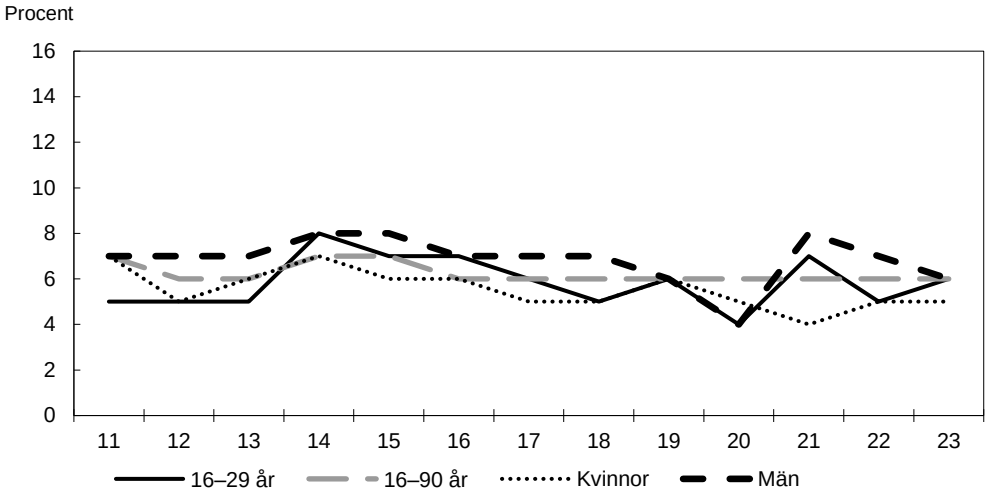

Anm.: 1 Könsuppdelad statistik finns endast för den totala befolkningen 16–90 år.
Anm.: 2 Fram till och med 2021 års undersökning var åldersintervallet upp till 85 år.
Källa: SOM-institutet.

Ungas engagemang i politik och samhällsfrågor har en tydlig koppling till det ungdomspolitiska målet att alla unga ska ha inflytande över samhällsutvecklingen och kan på så sätt bidra till att nå det ungdomspolitiska målet. Bland unga i åldern 16–29 år uppger 6 procent att de är medlemmar i ett politiskt parti 2023, i jämförelse med 2022 då andelen var 5 procent (se diagram 15.9). För befolkningen i stort ligger motsvarande siffra för 2023 på 6 procent. Sett över längre tid har andelen medlemmar i politiska partier minskat i hela befolkningen. Detta gäller även unga i åldersgruppen 16–29 år, även om nedgången inte varit lika tydlig i denna grupp. Under de senaste tio åren har andelen unga som anger att de är medlemmar i ett politiskt parti dock legat relativt stabilt och varierat mellan 4 och 8 procent.

Unga har vilja och intresse att påverka lokala beslut men färre upplever att de har möjligheter att föra fram sina åsikter

Diagram 15.10 Andel i åldern 16–25 år som vill och kan påverka lokalt, efter kön

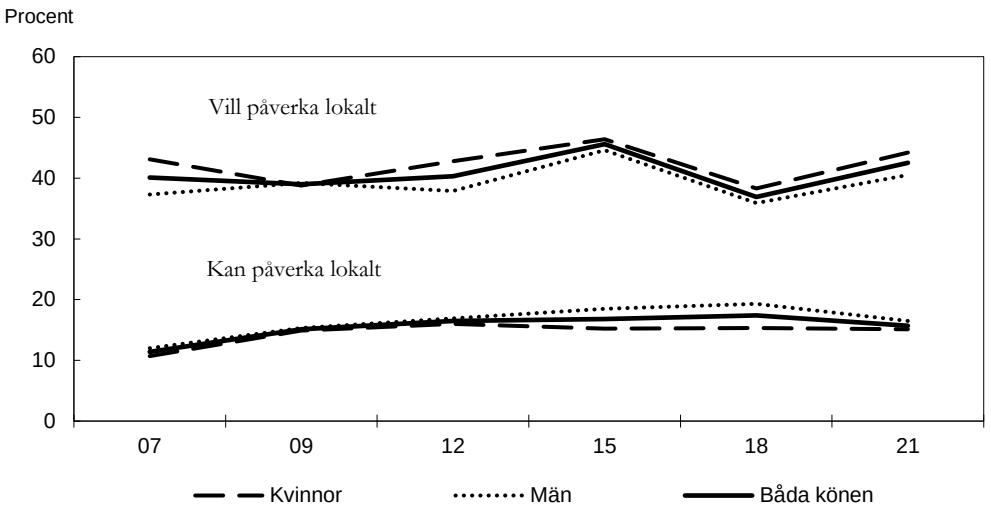

Data hämtas från ungdomsenkäten som genomförs vart tredje år.
Källa: MUCF.

Andelen unga i åldern 16–25 år som vill vara med och påverka i frågor som rör deras kommun var 42,5 procent 2021 (se diagram 15.10). Andelen är högre än 2018 då den var 36,9 procent. År 2021 fanns det ingen statistiskt säkerställd skillnad mellan könen. Däremot fanns en skillnad mellan utrikes respektive inrikes födda då det var fler unga utrikes födda (48,7 procent) som vill vara med och påverka jämfört med inrikes födda (41,9 procent). Andelen unga i åldern 16–25 år som upplever att de har möjligheter att föra fram åsikter till beslutsfattare i kommunen var 15,7 procent 2021. Andelen ökade mellan 2004 och 2009 men har sedan varit stabil fram till 2021. Det fanns ingen statistiskt säkerställd skillnad mellan unga kvinnor och unga män 2021. Av MUCF:s rapport Ung idag 2024:2 En fördjupad bild av ungas inflytande och delaktighet framgår att det finns flera anledningar till att unga inte vill vara med och påverka lokalt. Bland annat lyfts brist på tillit och kunskap fram som förklarande faktorer, samtidigt som begränsade möjligheter och en känsla av att det inte är meningsfullt också kan påverka ungas vilja att engagera sig.

Prövning av myndighetssammanslagning

Under 2023 har regeringen vidtagit flera åtgärder för att se över myndighetsstrukturen och ompröva statlig verksamhet. Regeringen har bl.a. prövat fem möjliga myndighetssammanslagningar, i enlighet med vad som framgår av budgetpropositionen för 2024 (prop. 2023/24:1 Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 1.4). En av sammanslagningarna gäller Myndigheten för stöd till trossamfund (SST) och Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF). Myndigheterna har till regeringen redovisat hur SST:s uppgifter kan överföras till och inordnas i MUCF samt bedömningar av för- och nackdelar med att myndigheternas uppgifter läggs samman (S2023/03010). Förslaget har remissbehandlats och bereds i Regeringskansliet.

15.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Regeringens insatser bedöms ha haft positiva effekter för måluppfyllelsen. Ungdomspolitikens utveckling påverkas av insatser som genomförs inom flera olika utgiftsområden.

Ungas förutsättningar för att etablera sig på arbetsmarknaden har under 2023 fortsatt att utvecklas i en positiv riktning. Andelen unga inskrivna på Arbetsförmedlingen har fortsatt att minska bland samtliga grupper av unga och nedgången har varit särskilt tydlig bland gruppen unga utrikes födda, vilket bidragit till att skillnaden mellan utrikes och inrikes födda unga har minskat. Sammantaget medför detta att arbetslösheten bland unga, mätt som andel unga inskrivna på Arbetsförmedlingen, är den lägsta på mer än ett decennium. När det gäller unga som varken arbetar eller studerar har andelen ökat något. Kartläggningen av skillnader i andelen unga utanför arbete och studier i olika kommuner har dock bidragit med ny och fördjupad kunskap som förbättrar förutsättningarna för att rikta åtgärder och insatser där det bedöms göra störst nytta och effekt.

Unga bedömer sin allmänna hälsa och sitt välmående som bättre än andra grupper i samhället. Dock pekar alltmer på att den psykiska ohälsan bland unga håller på att försämras både bland unga män och unga kvinnor. Regeringen bedömer utvecklingen som bekymmersam och har vidtagit flera åtgärder för att förbättra barns och ungas fysiska och psykiska välmående. För en utförlig redogörelse av regeringens insatser på området, se utg.omr. 9 avsnitt 4.

Ungas förutsättningar att ha en meningsfull och aktiv fritid i gemenskap med andra bedöms fortsatt som goda. Samtidigt finns det utmaningar i att drygt 30 procent av unga hindrats att delta i fritidsaktiviteter på grund av att aktiviteterna varit för dyra eller för att de har haft svårt att ta sig till aktiviteter.

Ungas engagemang, inflytande och möjlighet att påverka samhällsutvecklingen bedöms allmänt som fortsatt goda. Det finns dock flera utmaningar. Valdeltagandet bland unga är fortsatt högt i en internationell jämförelse men deltagandet i valet 2022 minskade för första gången sedan 2002. Minskningen är särskilt påtaglig bland unga utrikes födda.

15.5 Politikens inriktning

Inom ungdomspolitiken prioriterar regeringen att ungas sociala inkludering och etablering på arbetsmarknaden ska öka, att alla unga ska ha en meningsfull fritid, att alla unga ska vara delaktiga i samhällsbygget samt att den psykiska hälsan bland unga ska förbättras.

Social inkludering och etablering på arbetsmarknaden är en förutsättning för att unga ska ha goda levnadsvillkor och makt att forma sina liv, särskilt för de grupper av unga som riskerar långvarigt utanförskap. Även ungas psykiska hälsa, inklusive motverkandet av ensamhet, är en prioritering i arbetet för goda levnads- och uppväxtvillkor för alla ungdomar.

Ungas inflytande och delaktighet är också en central del av ungdomspolitiken. I en levande demokrati är det viktigt att alla unga har de kunskaper, verktyg och förmågor som krävs för att aktivt kunna föra sin talan och delta i demokratiska processer. Det civila samhället har här en viktig roll i att skapa förutsättningar för unga att organisera sig och bidra till samhällsbygget. Regeringen avser att fortsatt verka för att civilsamhället har goda, långsiktiga och stabila förutsättningar i alla delar av landet, se utg.omr. 17 avsnitt 16.5. Regeringen kommer att fortsätta arbetet med att säkerställa att statsbidrag till det civila samhället som lämnas har enhetliga och rättssäkra villkor. Regeringen genomför därför en implementering av det nya demokrativillkoret i aktuella förordningar till civilsamhällets organisationer. Det bidrar till att öka både bidragsgivningens och civilsamhällets legitimitet.

Det nödvändiga arbetet för att ompröva, effektivisera och utveckla statsförvaltningen som regeringen har inlett bör fortsätta. Ett förslag har remitterats som innebär att MUCF:s och SST:s uppgifter läggs samman (S2023/03010). Regeringen gör bedömningen att en sammanslagning bör genomföras. SST:s befintliga uppgifter bör överföras till MUCF. Det är viktigt att befintlig kompetens och verksamhet inom trossamfundsområdet värnas, t.ex. genom bildandet av ett center för trossamfundsfrågor. Utgångspunkten ska vidare vara att organisationsförändringen ska träda i kraft senast den 1 januari 2026.

15.6 Budgetförslag

15.6.1 12:1 Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor

Tabell 15.1 Anslagsutveckling 12:1 Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor

Tusental kronor

2023	Utfall	61 001	Anslagssparande	289
2024	Anslag	60 734[1]	Utgiftsprognos	60 615
2025	**Förslag**	**66 805**		
2026	Beräknat	87 739[2]		
2027	Beräknat	87 695[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 85 856 tkr i 2025 års prisnivå.

[3] Motsvarar 84 228 tkr i 2025 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågors förvaltningsutgifter.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 15.2 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 12:1 Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**60 734**	**60 734**	**60 734**
Pris- och löneomräkning[2]	2 071	3 449	4 656
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	4 000	23 556	22 305
varav BP25[3]	*4 000*	*23 468*	*22 140*
– Stöd och kompetens för bidragsgivande aktörer	*4 000*	*4 000*	*4 000*
– SST inordnas i MUCF		*19 468*	*18 140*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**66 805**	**87 739**	**87 695**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2024. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2026–2027 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Anslaget ökas med 4 000 000 kronor fr.o.m. 2025 för stöd och kompetens för bidragsgivande aktörer (se utg.omr. 17 avsnitt 16.5).

Anslaget beräknas öka med 19 468 000 kronor 2026 och 18 140 000 kronor fr.o.m. 2027 till följd av att verksamheten vid Myndigheten för stöd till trossamfund överförs till och inordnas i Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor.

Regeringen föreslår att 66 805 000 kronor anvisas under anslaget 12:1 *Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 87 739 000 kronor respektive 87 695 000 kronor.

15.6.2 12:2 Bidrag till nationell och internationell ungdomsverksamhet

Tabell 15.3 Anslagsutveckling 12:2 Bidrag till nationell och internationell ungdomsverksamhet

Tusental kronor

2023	Utfall	285 382	Anslagssparande	5 298
2024	Anslag	290 680[1]	Utgiftsprognos	288 737
2025	**Förslag**	**290 680**		
2026	Beräknat	240 680		
2027	Beräknat	240 680		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till ungdomsorganisationer. Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag och visst övrigt stöd till nationell och internationell ungdomsverksamhet för ungdomspolitikens genomförande. Anslaget får användas för sådana administrativa utgifter som är en förutsättning för genomförandet av insatser inom området.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 15.4 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 12:2 Bidrag till nationell och internationell ungdomsverksamhet

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**290 680**	**290 680**	**290 680**
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder		-50 000	-50 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**290 680**	**240 680**	**240 680**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

I budgetpropositionen för 2023 ökades anslaget med 50 000 000 kronor per år för perioden 2023–2025. Mot bakgrund av detta beräknas anslaget minskas med 50 000 000 kronor från och med 2026.

Regeringen föreslår att 290 680 000 kronor anvisas under anslaget 12:2 *Bidrag till nationell och internationell ungdomsverksamhet* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 240 680 000 kronor respektive 240 680 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2025 för anslaget 12:2 *Bidrag till nationell och internationell ungdomsverksamhet* besluta om bidrag som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 212 000 000 kronor 2026.

Skälen för regeringens förslag: För att nå en ökad förutsägbarhet i medelstilldelningen som avser statsbidrag i form av organisationsbidrag till barn- och ungdomsorganisationer bör MUCF under 2025 kunna fatta beslut om stödets fördelning 2026. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2025 för anslaget 12:2 *Bidrag till nationell och internationell ungdomsverksamhet* besluta om bidrag som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 212 000 000 kronor 2026.

Tabell 15.5 Beställningsbemyndigande för anslaget 12:2 Bidrag till nationell och internationell ungdomsverksamhet

Tusental kronor

	Utfall 2023	Prognos 2024	Förslag 2025	Beräknat 2026
Ekonomiska åtaganden vid årets början		262 000	262 000	
Nya ekonomiska åtaganden	262 000	262 000	212 000	
Utgifter mot anslag till följd av ekonomiska åtaganden		-262 000	-262 000	-212 000
Ekonomiska åtaganden vid årets slut	262 000	262 000	212 000	
Beslutat/föreslaget bemyndigande	**262 000**	**262 000**	**212 000**	

15.6.3 12:3 Särskilda insatser inom ungdomspolitiken

Tabell 15.6 Anslagsutveckling 12:3 Särskilda insatser inom ungdomspolitiken

Tusental kronor

2023	Utfall	21 997	Anslagssparande	3
2024	Anslag	26 000[1]	Utgiftsprognos	25 826
2025	**Förslag**	**2 000**		
2026	Beräknat	2 000		
2027	Beräknat	2 000		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för särskilda insatser inom ungdomspolitiken. Anslaget får användas för sådana administrativa utgifter som är en förutsättning för genomförandet av insatser inom området.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 15.7 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 12:3 Särskilda insatser inom ungdomspolitiken

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**22 000**	**22 000**	**22 000**
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	-20 000	-20 000	-20 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**2 000**	**2 000**	**2 000**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Tidigare beslutade och aviserade anslagsförändringar innebär att anslaget beräknas minska med 20 000 000 kronor fr.o.m. 2025 till följd av att tidsbegränsade medel upphör.

Regeringen föreslår att 2 000 000 kronor anvisas under anslaget 12:3 *Särskilda insatser inom ungdomspolitiken* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 2 000 000 kronor respektive 2 000 000 kronor.

16 Politik för det civila samhället

16.1 Mål för området

I avsnitt 3.4 anges de mål som riksdagen har beslutat för politiken för det civila samhället.

16.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Resultatredovisningen inom området utgår från följande bedömningsgrunder:

- hur de statliga bidragen har fördelats med avseende på det civila samhällets självständighet och oberoende
- insatser för att besluts- och beredningsprocesser inom olika områden ska omfatta dialog med det civila samhället
- insatser för att det civila samhället ska kunna verka i rollen som utförare och ingå partnerskap med det offentliga samt insatser för att öka kunskap om det civila samhället hos offentliga aktörer
- insatser för att stärka stabilitet, enhetlighet och förutsebarhet i villkor för och bidrag till det civila samhället
- insatser för öppenhet och tillvaratagande av det civila samhällets kunskaper i frågor som rör dem, exempelvis genom remisser, sakråd och möten
- tillstånd och utveckling som gäller befolkningens deltagande i det civila samhället, förutsättningar för civilsamhällets aktörer att verka inom olika samhällsområden och hur det civila samhället speglar den mångfald som finns i befolkningen.

16.3 Resultatredovisning

I det civila samhället ingår ideella föreningar, registrerade trossamfund, stiftelser och kooperativ men också exempelvis nätverk, tillfälliga sammanslutningar och frivilliga insatser. En rad faktorer påverkar villkoren för det civila samhällets gemenskaper. De effekter som insatser inom politiken för det civila samhället har på dessa villkor är svåra att avgränsa från effekterna av insatser som görs inom andra verksamhetsområden. Redovisning av resultat görs mot denna bakgrund.

Resultat utifrån principen om självständighet och oberoende

Principen om självständighet och oberoende handlar bl.a. om det civila samhällets centrala betydelse för demokratin och vikten av organisationernas fristående ställning.

Fördelning av statsbidrag

Statsbidrag om sammanlagt ca 23,2 miljarder kronor (varav 11,2 miljarder kronor till biståndsverksamhet, se vidare redovisning under utg.omr. 7) fördelades till det civila samhällets organisationer under 2023, vilket är 800 miljoner kronor mindre än 2022. Minskningen kan till största del härledas till minskade bidrag med anledning av covid-19-pandemin. Av statsbidragen har ca 450 miljoner kronor tillförts mot bakgrund av covid-19-pandemin, vilket är en halvering från tidigare år. Under 2023 uppgick andelen generella bidrag till 94,9 procent, vilket kan jämföras med 97,8 procent av samtliga bidrag, vilket är en minskning med 2,9 procentenheter jämfört med 2022.

Att en hög andel generella bidrag fördelas ligger i linje med regeringens ambition om det civila samhällets självständighet och oberoende med stort utrymme för egna initiativ.

Statsbidrag till det civila samhällets organisationer fördelas inom flera områden. I detta kapitel redovisas stöd inom områdena idrott, allmänna samlingslokaler, friluftsliv och riksdagspartiernas kvinnoorganisationer. I avsnitten 16.6 respektive 16.7 redogörs närmare för stödet till idrotten och bidraget till friluftsorganisationerna. I utgiftsområde 13 Jämställdhet och integration avsnitt 5.3 redogörs det närmare för bidraget till riksdagspartiers kvinnoorganisationer.

Bidrag till allmänna samlingslokaler

Antalet ansökningar till Boverket om statsbidrag till allmänna samlingslokaler ökade från 2023 till 2024. Under 2023 beviljades 58 av 244 ansökningar om investeringsbidrag respektive 20 av 59 ansökningar om verksamhetsutvecklingsbidrag. Vidare beviljades organisationsbidrag till de tre samlingslokalorganisationerna Bygdegårdarnas riksförbund, Folkets Hus och Parker samt riksorganisationen Våra gårdar. Enligt Boverkets rapport har verksamhetsutvecklings- och investeringsbidraget haft ett högt söktryck. Likt föregående år söktes medel i högre grad från områden med socioekonomiska utmaningar, särskilt gäller det verksamhetsutvecklingsbidraget. Även andelen sökande som bedriver ungdomsverksamhet har varit särskilt hög när det gäller verksamhetsutvecklingsbidraget. Sökt belopp uppgick till ca 73 miljoner kronor varav 19,7 miljoner kronor beviljades i bidrag. Verksamhetsbidraget har främst gått till projektledning, utbildningsinsatser, resor och inköp av inventarier, men även till anpassning av lokaler (Boverkets sammanfattande redogörelse, S2024/00815).

Uppföljning av det civila samhällets villkor att verka

På uppdrag av regeringen följer Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF) årligen upp ideella föreningars villkor. Uppföljningen visar att den främsta utmaningen för föreningar inom det civila samhället har varit bristande intresse eller tid för engagemang bland medlemmarna. Av föreningarna som svarat upplever 40 procent att detta varit ett problem. Intresseföreningar, idrottsföreningar och större föreningar upplever i högre grad bristande intresse eller tid som en utmaning. Det är även vanligare att föreningar på kommunal eller lokal nivå upplever att bristande intresse eller tid är en utmaning jämfört med föreningar med verksamhet på nationell och internationell nivå (S2024/01036).

Statens stöd till trossamfund och civilsamhället – enhetliga och rättssäkra villkor

Den 3 april 2024 överlämnade regeringen propositionen Statens stöd till trossamfund och civilsamhället – enhetliga och rättssäkra villkor (prop. 2023/24:119) som överlämnades till riksdagen till riksdagen. Riksdagen behandlade propositionen den 18 juni 2024 (bet. 2023/24:KrU7, rskr. 2023/24:271). I propositionen föreslogs att en ny lag om statsbidrag till trossamfund ska införas. Vidare föreslogs att ett demokrativillkor ska gälla för stöd ur Allmänna arvsfonden enligt lagen (2021:401) om Allmänna arvsfonden och för stöd till trossamfund enligt den nya lagen om statsbidrag till trossamfund och enligt lagen (1998:1593) om trossamfund. Regeringen gjorde även bedömningen att ett likalydande demokrativillkor bör gälla för övrig statlig bidragsgivning som riktar sig till civilsamhället, om det inte är obehövligt. De nya lagarna och lagändringarna som föreslogs ska träda i kraft den 1 januari 2025. För att informera om innehållet i propositionen och processen framåt hölls ett informationsmöte den 3 april 2024 med ett antal civilsamhällesorganisationer och trossamfund (S2024/00732).

Regeringskansliet har inlett arbetet med att implementera det nya demokrativillkoret i statsbidragsförordningar till organisationer inom det civila samhället. Regeringen har som målsättning att förordningsändringarna ska träda i kraft i början av 2025.

Resultat utifrån principen om dialog

Principen om dialog handlar bl.a. om att dialog ska finnas mellan regeringen och det civila samhället i alla frågor och beslutsprocesser som rör civilsamhällets villkor och verksamheter.

Under 2023 fanns i Regeringskansliet 26 fasta forum för samråd med det civila samhällets organisationer. Utöver dessa fasta forum anordnade Regeringskansliet 171 möten för samråd med det civila samhällets organisationer i specifika frågor. Av dessa möten var 20 sakråd varav 7 var EU-sakråd. MUCF:s uppföljning av ideella föreningars villkor 2023 visade att andelen föreningar som har haft kontakt med företrädare för offentlig sektor fortsatt har stabiliserats efter att ha minskat betydligt mellan 2020 och 2021.

Partsgemensamt forum

Partsgemensamt forum (PGF), som är en plattform för dialog mellan regeringen och det civila samhällets organisationer, ska bl.a. följa upp och bidra till att utveckla politiken för det civila samhället. Under 2023 har 22 organisationer varit representerade. Dialogmötena har genomförts utifrån olika teman. Ökat deltagande i demokratin; Civilsamhället och platsens betydelse och Tillit och administrativa krav. Dessa teman har gett ökad kunskap om civilsamhällets förutsättningar och bidragit till att utveckla de generella villkoren för det civila samhället. En beskrivning av den genomförda verksamheten finns i årsskriften Partsgemensamt forum 2023 som tagits fram av Nationellt organ för dialog och samråd mellan regeringen och det civila samhället (NOD).

Nationellt organ för dialog och samråd mellan regeringen och det civila samhället

Den partsgemensamma strukturen NOD och dess kansli har under 2023 bistått flera departement och myndigheter i dialog och samverkan med civilsamhället. Totalt genomfördes 16 möten inom ramen för sju olika områden. Sammanlagt 130 civilsamhällesorganisationer deltog i något av mötena som handlat om bl.a. funktionshinderspolitik, tillgänglighet vid val och beredskap för kris och krig. NOD har även levererat lägesbilder om bl.a. bank- och betallösningar samt administrerat PGF.

Resultat utifrån principen om kvalitet

Principen om kvalitet handlar bl.a. om att den offentliga sektorn ska ha kunskap om och erkänna det egenvärde som finns i att aktörer från civilsamhället deltar i välfärden.

Arbetet har riktats mot att förstärka och utveckla samverkansformerna mellan kommuner, regioner och civilsamhället. Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor har bl.a. förstärkt sitt strategiska arbete i sitt nätverk för kommuner och civilsamhällesorganisationer, arrangerat en konferens med forskare om aktuell forskning samt verkat inom sitt myndighetsnätverk och stärkt detta som en plattform för dialog inom staten kring villkor och utveckling inom civilsamhällesfrågor. Myndighetens samverkansmodell för offentliga aktörer och civilsamhället har spridits och används av allt fler aktörer och på allt fler områden.

Civila samhällets roll i samhällsekonomin

Det civila samhället bidrog under 2021 med verksamheter till ett värde (förädlingsvärde) av 161 miljarder kronor (157 miljarder kronor 2020), vilket utgjorde 3,3 procent (3,1 procent 2020) av Sveriges totala BNP. Den totala produktionen för det civila samhället 2021 var 272 miljarder kronor (271 miljarder 2020), vilket utgjorde 2,7 procent (3,0 procent 2020) av Sveriges totala produktion. Organisationers resultat efter finansiella intäkter och kostnader ökade med 7,4 procent jämfört med 2020 och landade på 77,2 miljarder kronor år 2021. Kommunernas köp av verksamhet från ideella föreningar och stiftelser uppgick 2021 till 16,7 miljarder kronor, vilket är en ökning med 2 procent jämfört med 2020. Regionernas köp av verksamhet från ideella föreningar och stiftelser uppgick till 1,6 miljarder kronor under 2021, vilket är en ökning med 24 procent jämfört med 2020. Specialiserad somatisk vård stod för den största delen av regionernas köp av verksamhet med ca 1 miljard kronor (Det civila samhället 2021, Statistiska centralbyrån [SCB], 2023). År 2022 fanns det 265 185 organisationer i det civila samhället (en liten ökning från 2021) varav 98 416 var ekonomiskt aktiva (en minskning på 1,4 procent från 2021). De icke vinstdrivande organisationernas ekonomiska situation försämrades, resultatet efter finansiella poster minskade med 29 procent till 55 miljarder kronor 2021 och 2022. Totalt sett förvärvsarbetade 201 058 personer inom det civila samhället 2022 (191 827 år 2021), där kvinnorna var flest, 121 616 (Det civila samhället 2022 – delrapport, SCB 2024, S2024/01403).

Kunskap om det civila samhället i offentlig sektor

MUCF har under 2023 ökat offentliga aktörers kunskap och samverkan med det civila samhället. Arbetet har riktats mot att förstärka och utveckla samverkansformerna mellan kommuner, regioner och civilsamhället. Myndigheten har bl.a. förstärkt sitt strategiska arbete i sitt nätverk för kommuner och civilsamhällesorganisationer, arrangerat en konferens med forskare om aktuell forskning samt verkat inom sitt myndighetsnätverk och stärkt detta som en plattform för dialog inom staten kring villkor och utveckling inom civilsamhällesfrågor. Myndighetens samverkansmodell för offentliga aktörer och civilsamhället har spridits och används av allt fler aktörer och på allt fler områden.

Enligt MUCF:s uppföljning av ideella föreningars villkor 2023 anser en majoritet av föreningarna liksom tidigare år att offentliga företrädare har förståelse för föreningarnas villkor och förutsättningar. Av 40 procent av föreningarna uppger att de har goda möjligheter till insyn i och dialog kring viktiga beslutsprocesser som rör deras verksamhet, vilket är en liten ökning sedan 2022. Till detta hör att ett hinder för samverkan är kunskapsbrist, både hos civilsamhället och bland företrädare för offentlig sektor, om vilka samverkansformer som finns och hur dessa kan utnyttjas på bästa sätt.

Forskning för kunskap på lång sikt

Vetenskapsrådet ansvarar för ett flervetenskapligt forskningsprogram om det civila samhället. Nästa utlysning planeras 2024 där studier av lokala, nationella och globala aspekter på civilsamhällets betydelse och praktiker kommer att ske. Den senaste utlysningen gjordes 2021 och resulterade i nio beviljade forskningsprojekt, se budget-propositionen för 2022 (prop. 2021/22:1 utg.omr. 17).

Resultat utifrån principen om långsiktighet

Principen om långsiktighet handlar bl.a. om att det civila samhällets organisationer ska ha goda och stabila villkor och förutsättningar för sin verksamhet.

Av totalt 191 statsbidrag till det civila samhällets organisationer under 2023 beviljades 37 för två år eller mer, motsvarande cirka 19 procent (26 procent 2022). MUCF:s uppföljning av ideella föreningars villkor 2023 visar att 83 procent (84 procent 2022) av föreningarna anser sig ha haft ekonomiska förutsättningar att bedriva sin kärnverksamhet det senaste året. 71 procent (83 procent 2022) av föreningarna tror sig även ha goda möjligheter att bedriva verksamheten de kommande åren. Regeringen har i överensstämmelse med förslagen i departementspromemorian Långsiktigt stöd till det civila samhället (Ds 2018:13) fortsatt eftersträva ökad långsiktighet i förordningsregleringen i samband med framtagning av nya eller ändringar i befintliga bidragsförordningar (S2023/00047).

Resultat utifrån principen om öppenhet och insyn

Principen om öppenhet och insyn handlar bl.a. om att civilsamhället ska ha inflytande i processer för beslutsfattande i frågor som rör civilsamhällets villkor och verksamhet.

Synpunkter inhämtas från det civila samhällets organisationer

Regeringskansliets uppföljning visar att totalt 121 remisser har skickats ut till 1711 organisationer inom det civila samhället under 2023. Svarsfrekvensen var 55 procent, vilket är en ökning jämfört med 2022 då det var 47 procent som svarade. Som komplement till remissförfarandet har synpunkter och perspektiv från det civila samhällets organisationer inhämtats genom t.ex. sakråd.

Främjande av det civila samhällets medverkan i beslutsprocesser

Europeiska koden för främjande av idéburna organisationers medverkan i offentliga beslutsprocesser (Europarådet 2019) kan användas som ett stöd vid samverkan mellan det offentliga och det civila samhället. Koden har under året använts och spridits av MUCF inom ramen för myndighetens arbete med sin samverkansmodell för offentliga aktörer och civilsamhället samt av NOD.

Resultat utifrån principen om mångfald

Principen om mångfald handlar bl.a. om att det civila samhället bör rymma en mångfald av verksamheter samt spegla och omfatta människor från olika delar av landet och dess befolkning.

Deltagande i det civila samhället

Drygt hälften av befolkningen gör ideella insatser i eller utanför föreningslivet, en nivå som är stabil över tid. Den långsiktiga tendensen är dock att andelen av befolkningen som är medlemmar i en förening minskar. Enligt en undersökning utförd av SOM-institutet vid Göteborgs universitet var 67 procent av Sveriges befolkning i åldern 16 – 90 år medlemmar i en förening 2023, en minskning med 11 procentenheter sedan mätningarna inleddes 1998. För män var andelen som är medlemmar i en förening 69 procent och för kvinnor 65 procent. För personer med högre utbildning var andelen 77 procent och för personer med lägre utbildning 45 procent. Med högre utbildning avses genomförda studier på universitets- eller högskolenivå och med lägre utbildning avses grundskoleutbildning eller motsvarande. En mindre andel personer som är uppväxta utomlands är medlemmar i en förening jämfört med personer inrikes födda, 59 procent jämfört med 68 procent. Andelen i befolkningen som deltar aktivt i en förening uppgår enligt samma undersökning till 25 procent. Att vara aktiv i en förening är något vanligare bland män än bland kvinnor, 28 procent jämfört med 23 procent (Ku2024/00703).

Ofrivillig ensamhet

Socialstyrelsen har under 2023 fördelat 98 miljoner kronor till totalt 441 organisationer som vänder sig till personer, för insatser som bidrar till att motverka ofrivillig ensamhet. Totalt inkom 849 ansökningar om sammanlagt ca 376,2 miljoner kronor, myndigheten biföll ca 52 procent av dessa. Mer än hälften av organisationerna fick bidraget för första gången.

Bidraget har bl.a. möjliggjort uppsökande verksamhet för att bryta människors isolering. Socialstyrelsen uppger i sin rapportering att 500 000 deltagare har nåtts eller deltagit i aktiviteter som har finansierats av statsbidraget, vilket är en ökning med 30 procent sedan förra årets redovisning. Mer än 70 procent av organisationerna har haft verksamheter för äldre. Majoriteten av organisationerna har skapat olika mötesplatser men också kurser, föreläsningar samt hälsofrämjande och idrotts-aktiviteter har genomförts. Organisationerna har anordnat kreativa aktiviteter (46 procent) såsom musik, teater, hantverk och måleri. Bidraget har bidragit till att förebygga och bryta ensamhet och isolering. Socialstyrelsen noterar i sin rapport att bidraget fortsätter att vara mycket kraftigt översökt (mer än 280 procent jämfört med bidragets anslag (S2024/01294).

För 2024 beslutade Socialstyrelsen under våren om att fördela bidrag till 488 organisationer. Totalt inkom 880 ansökningar.

Stöd för vissa organisationer som arbetar med mottagande av människor från Ukraina som söker skydd i Sverige

I en slutrapport har MUCF redovisat hur de fördelade medlen 68,8 miljoner kronor till 33 organisationer har använts i enlighet med förordningen (2022:1212) om statsbidrag till vissa organisationer som arbetar med mottagande av människor från Ukraina som söker skydd i Sverige. Enligt rapporten Statsbidrag till vissa organisationer som arbetar med mottagande av människor från Ukraina som söker skydd i Sverige användes medel bl.a. till mat, husrum, hjälp med vård, språkkaféer och olika sociala aktiviteter. Bidraget har även gått till att skapa möten mellan målgruppen och svenskar genom mötesplatser och aktiviteter. Organisationerna har erbjudit välfärdstjänster som språkträning, psykosocialt stöd och ekonomiskt stöd för att täcka grundläggande behov. De har också tillhandahållit utbildning, samhällsorientering och informerat om svenskt arbetsliv. Statsbidraget har bidragit till en ökad social gemenskap, ett bättre välkomnande, att barn fick möjlighet till lek, ett förstärkt psykosocialt stöd, att fler fått hjälp med grundläggande behov, att målgruppen fått träna svenska och att fler kom i arbete. Enligt MUCF:s redovisning har organisationerna tack vare bidraget kunnat utöka verksamheten och både kunnat arbeta uppsökande och målgruppsanpassat (S2023/03004).

Stöd för insatser till människor i socialt särskilt utsatta situationer

Under 2023 tillfördes organisationer som bedriver verksamhet som riktar sig mot människor i socialt särskilt utsatta situationer sammanlagt 48,5 miljoner kronor. Av sammanlagt 59 ansökningar beviljades 17 organisationer sammanlagt 48,5 miljoner kronor stöd enligt MUCF:s delredovisning av regeringsuppdraget att fördela stödet (S2023/03140). Under 2024 fördelade MUCF ytterligare 56 miljoner kronor för samma ändamål till 17 organisationer av 93 inkomna ansökningar till ett belopp av 162 miljoner kronor. Bidraget syftade till att ge stöd till organisationer som bedriver verksamheter för socialt särskilt utsatta med anledning av inflationen och den ökade ekonomiska utsattheten för hushåll i Sverige. MUCF redovisar att medlen i huvudsak gått till boende, servering av lagad mat, utdelning av matvaror och kläder, psykosociala stödsamtal och själavård. MUCF redovisar vidare att bidraget har gått till

organisationer som riktar sig till exempelvis migranter, personer med missbruksproblematik och barn i områden med socioekonomiska utmaningar (delrapport S2024/00921). En slutrapport av hur medlen har använts kommer att redovisas 31 oktober 2024.

Stöd till civila samhället som arbetar med volontärsamordning

MUCF har under 2024 fördelat 19 miljoner kronor i stöd till sammanlagt 15 organisationer i det civila samhället för att stärka möjligheterna för frivilliga att engagera sig ideellt. Myndigheten fick in 70 ansökningar med ett belopp om 96 miljoner kronor (S2024/01088).

Stöd för att öka engagemanget inom det civila samhället

MUCF har under 2024 fördelat 14 miljoner kronor i stöd för att öka engagemanget inom det civila samhället där 122 ansökningar inkom (S2024/01288). Vidare fick myndigheten i april i år i uppdrag att etablera en funktion på myndigheten för att stödja civila samhällets organisationer som vill utveckla organisationens förmåga att hantera nödvändiga krav på administrativ kompetens, exempelvis vad gäller hantering av organisationens ekonomi och rättsliga frågor (S2024/00774).

16.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Regeringen bedömer att de statliga insatserna på området bidrar till att uppfylla målet inom politiken för det civila samhället. Även statliga insatser inom andra politikområden har bidragit till målet. För en ännu bättre måluppfyllelse behöver politiken för det civila samhället inklusive fördelningen av statliga bidrag, utvecklas i riktning mot att ytterligare stärka civilsamhällets villkor och förutsättningar samt dess delaktighet i samhällsutvecklingen inom olika politikområden.

Andelen generella bidrag som fördelas till civilsamhällets organisationer ligger alltjämt på en hög nivå, vilket bl.a. bidrar till att upprätthålla civilsamhällets självständighet och oberoende som en central del av demokratin.

Statsbidraget för insatser som bidrar till att motverka ofrivillig ensamhet för personer har bidragit till att förebygga och bryta ensamhet och isolering. Statsbidraget har vidare haft betydelse för stärkt lokal samverkan mellan civilsamhällets organisationer.

De medel som fördelats till civilsamhället för arbete med människor i socialt särskilt utsatta situationer med anledning av den ökade ekonomiska utsattheten för hushåll i Sverige har använts väl. Den verksamhet som medlen möjliggjort har även visat på värdet av civilsamhället som aktör för att nå dessa grupper.

Bidraget till allmänna samlingslokaler utgör en viktig förutsättning för mötesplatser i samhället och har bidragit till möjligheter för föreningslivet att skapa verksamhet i trygga och anpassade lokaler.

Civilsamhället har bidragit till ökad kunskap om det civila samhället hos offentliga aktörer bl.a. genom att delta i beslutsprocesser samtidigt som behovet av ytterligare ökad kunskap synliggjorts och behöver fortsatt prioriteras.

Vetenskapsrådets forskningsprogram för det civila samhället respektive SCB:s statistikuppdrag om det civila samhället bedöms ha bidragit till ökad kunskap om hur det civila samhällets villkor utvecklas.

Regeringen bedömer vidare att det civila samhällets organisationer har bidragit till fördjupning och breddning av underlag för offentligt beslutsfattande. Dialog och

samråd har varit viktiga redskap för detta. De statliga medel som har avsatts för NOD har stärkt dialogen med det civila samhället, inbegripet dialogen i PGF.

16.5 Politikens inriktning

Det civila samhället utgör både en omistlig förutsättning för ett levande samhällsliv och ett uttryck för ett öppet demokratiskt samhälle som är större än staten. I civilsamhällets gemenskaper och mänskliga möten kan mänsklig värme, förståelse och respekt växa, något som motverkar hat, polarisering och ofrivillig ensamhet. Det civila samhället kan också verka som demokratiskola och röstbärare samt skapar samhällsnyttig verksamhet inom olika sektorer i hela landet.

Civilsamhällets organisationer är en viktig del av människors vardag. En majoritet av Sveriges vuxna befolkning är medlemmar i en förening och ungefär hälften av befolkningen arbetar ideellt. Det bidrar till att skapa mötesplatser för gemenskaper för andra som medverkar till en stark samhällsgemenskap, som i sig bidrar till flera av politikens andra mål – såsom ett effektivt brottsförebyggande arbete och en ökad försvarsvilja.

En utgångspunkt för politiken är att skapa goda villkor för ett självständigt civilsamhälle som bygger på frivilliga gemenskaper. Av stor vikt för genomförandet av politiken är god kunskap bland offentliga aktörer om det civila samhällets särart och förutsättningar samt välfungerande former för dialog mellan det offentliga och det civila samhället. Regeringen fortsätter att utveckla forum för dialog med civilsamhället samt avser att följa hur civilsamhällets villkor beaktas utifrån Ekonomistyrningsverkets uppdrag om att ta fram ett ramverk för vägledning till dem som genomför konsekvensutredningar.

Regeringen kommer att fortsätta arbetet med att säkerställa att statsbidrag till det civila samhället som lämnas är enhetliga och har rättssäkra villkor. Statliga statsbidrag ska inte gå till verksamhet som strider mot samhällets grundläggande värden. En organisation som tar emot statligt stöd ska ha ett syfte och en verksamhet som är förenligt med de värderingar som präglar ett demokratiskt samhälle. Regeringen genomför därför en implementering av det nya demokrativillkoret i aktuella förordningar till civila samhällets organisationer. Det bidrar till att öka både bidragsgivningens och civilsamhällets legitimitet. Samtidigt ska staten tydligare kunna markera sitt avståndstagande mot vissa ageranden och säkerställa att inga statliga medel går till organisationer som inte respekterar grundläggande fri- och rättigheter och det demokratiska styrelseskicket eller försvarar, främjar eller uppmanar till exempelvis terrorism. Regeringen förväntar sig att de demokrativillkor som föreslås för den statliga bidragsgivningen kommer att vara normerande även för kommuners och regioners bidragsgivning.

Regeringen avser att fortsatt verka för förbättrade villkor och ökad långsiktighet för civilsamhället. Regeringen har gett en särskild utredare i uppdrag att lämna ett förslag på skatteincitament för gåvor från juridiska personer till ideell verksamhet (dir. 2023:87). Satsningarna för att stärka civilsamhällets arbete med särskilt utsatta människor och för ökat engagemang och stärka volontärsamordning inom civilsamhället är fortsatt prioriterade.

Regeringen stärker MUCF:s arbete med att vara ett stöd för bidragsgivande aktörer och civilsamhällesaktörer i bidragsgivningen, se utg.omr. 17 avsnitt 15.6.1. Det finns behov av en förstärkning av MUCF:s arbete med informationsinsatser till myndigheter och civilsamhällesorganisationer gällande exempelvis enhetlig tillämpning av demokrativillkor, uppföljning, kontroll och förebyggande av oegentligheter i

bidragsgivningen, utbildning till civilsamhället om de krav som ställs för att uppfylla villkoren i bidragsgivningen, rådgivning och nätverk för bidragsgivande myndigheter inom frågor om uppföljning och kontroll.

Regeringen föreslår medel till civilsamhället för att motverka ofrivillig ensamhet för åren 2025–2027. Medlen möjliggör verksamheter för att bryta människors isolering och möjliggör olika verksamheter som utökade mötesplatser, uppsökande verksamhet, ökade insatser för digitala möten samt inte minst hälsofrämjande aktiviteter.

Regeringen avsätter även 7 miljoner kronor per år 2025–2027 till friluftsorganisationer för att genomföra friluftsverksamhet för äldre (se vidare avsnitt 16.7 Friluftspolitiken).

16.6 Idrottspolitiken

16.6.1 Mål för området

I avsnitt 3.4 anges de mål som riksdagen beslutat för idrottspolitiken.

16.6.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Bedömningen av resultatet inom idrottspolitiken utgår bland annat från bedömningsgrunder och resultatindikatorer som har formulerats med utgångspunkt i de indikatorer som anges i regeringens uppdrag till Centrum för idrottsforskning om att följa upp statens stöd till idrotten. Bedömningsgrunderna är följande:

- antal medlemmar inom idrottsrörelsen
- antal ideella ledare inom idrottsrörelsen
- fördelning av lokalt aktivitetsstöd
- barns och ungdomars deltagande i föreningsidrott
- antal personer som idrottar på fritiden
- andel kvinnor och män på ledande positioner på förbundsnivå
- insatser inom arbetet mot dopning.

De tidigare använda bedömningsgrunderna deltagande i ledarutbildning samt antal medaljer i internationella mästerskap bedöms inte vara relevanta att redovisa eftersom dessa områden minskade relativt kraftigt på grund av pandemin.

16.6.3 Resultatredovisning

Resultat utifrån idrotten som folkrörelse

Antal medlemmar inom idrottsrörelsen

Sveriges Riksidrottsförbund (RF) har sammanlagt 72 specialidrottsförbund som medlemmar i vilka ca 19 000 idrottsföreningar är medlemmar. Totalt samlar specialidrottsförbunden sammanlagt ca 3,3 miljoner personer som medlemmar vilket innebär att mer än var tredje svensk medborgare mellan 6 och 80 år var medlemmar i en idrottsförening 2023. Högst andel medlemmar finns bland 6–12-åringar där närmare 70 procent är medlemmar i en idrottsförening. Lägst andel medlemmar har gruppen ”unga vuxna” 19–25 år. Under 2022 var könsfördelningen i RF:s totala medlemskår 45 procent flickor och kvinnor och 55 procent pojkar och män. Om begreppet jämställd definieras som att det underrepresenterade könet ska uppgå till minst 40 procent så uppfyller idrottsrörelsen som helhet detta kriterium vad gäller medlemskap. Det skiljer sig dock mycket mellan enskilda förbund samt åldrar. Antalet aktiva medlemmar har varit förhållandevis konstant sedan 2002.

Antal medlemmar inom specialidrottsförbund inom Riksidrottsförbundet

Inom RF finns både stora och små specialidrottsförbund. Utifrån senaste statistiken för 2022 så är Svenska Fotbollförbundet med marginal störst med över 1,4 miljoner medlemmar. Därefter följer Svenska friidrottsförbundet (inkluderar medlemmar i Friskis & Svettis), Svenska Golfförbundet, Svenska Gymnastikförbundet samt Svenska innebandyförbundet i fallande storleksordning. Sexton förbund har över 100 000 medlemmar och dessa samlar tillsammans 79 procent av RF totala medlemskår. Tio förbund utgör en mellankategori, med ett medlemsantal på 50 000–100 000 personer, motsvarande 11 procent av den totala medlemskåren. Resterande 45 förbund (11 procent) har alla ett medlemsantal på mindre än 50 000 personer.

Könsfördelningen av medlemmar inom olika idrotter och förbund skiljer sig stort. Till exempel inom cheerleading, ridsport, islandshäst och konståkning är andelen kvinnor mellan 83 och 97 procent, men störst antal kvinnor återfinns däremot i fotboll, gymnastik och friidrott. På motsvarande sätt är andelen män störst i idrotter som flygsport, biljard och cricket (85–89 procent), men antalet är högst inom idrotterna fotboll och golf.

Antal ideella ledare inom idrottsrörelsen

Ett av flera kännetecken på en folkrörelse är förekomsten av frivilligt och oavlönat föreningsarbete. Senaste statistiken för antal ledare i svensk idrottsrörelse från 2021 visar att 746 000 personer i åldern 6–80 år har uppdrag som ledare, tränare, styrelsemedlem, domare eller funktionär i en idrottsförening. Det motsvarar ca 8 procent av befolkningen. Män har i större uträckning ledaruppdrag än kvinnor, 10 procent av männen respektive 6 procent av kvinnorna relaterat till befolkningen. De allra flesta idrottsledare är av förklarliga skäl vuxna. Av statistiken över statligt lokalt aktivitetsstöd (LOK-stöd) framgår att 11,4 miljoner ledartillfällen genomförts under 2022, vilket är det högsta antalet sedan 2018.

Resultat utifrån idrottens betydelse för folkhälsan

Fördelning av lokalt aktivitetsstöd

Statistiken över LOK-stöd är en tydlig indikator på aktivitetsnivån i svensk barn- och ungdomsidrott. LOK-stödet ges för idrottslig verksamhet för barn och ungdomar i åldern 7–25 år och för ledare i åldern 13–25 år. För deltagare och ledare inom idrott för personer med funktionsnedsättning finns ingen övre åldersgräns. För att sänka trösklarna och få fler barn och unga att kunna idrotta beslutade Riksidrottsstyrelsen 2022 om förändringar i LOK-stödet som bl.a. innebar att det ställdes krav på kortare tid per aktivitet för att möjliggöra större antal aktiviteter och därmed möjlighet att ta emot fler barn. Förändringen innebar även ökad möjlighet för mer spontan medverkan och möjlighet till fler deltagare med det sammantagna syftet att kunna ta emot fler unika deltagare inom LOK-stödets verksamhet.

Återhämtningen efter pandemin fortsatte under 2022 inom alla åldersgrupper och statistik från Riksidrottsförbundet för 2023 över deltagartillfällen inom barn- och ungdomsidrotten visar att antalet deltagartillfällen nu är större än före pandemin. Totalt redovisas över 59 miljoner deltagartillfällen för 2023. Ökningen jämfört med 2022 är kraftigast inom lagidrotter, inte minst fotboll som ökat mest med 14 procent och basket med 11 procent fler deltagartillfällen. Även gymnastik, ishockey och handboll har ökat. Samtidigt består utmaningarna och nedgången från pandemin för vissa idrotter jämfört med 2019, inte minst idrott för personer med funktionsnedsättning, men även t.ex. kampsporter och friidrott har inte återhämtat sig på samma sätt som andra idrotter. Vissa positiva tecken finns dock inom t.ex. brottning och boxning som visar en återgång jämfört med 2022.

Centrum för idrottsforskning håller på att utveckla relevanta indikatorer kopplat till strategin för systematisk uppföljning av funktionshinderspolitiken och kommer att fortsätta med detta arbete under 2024. Parasportförbundet, det största förbundet som organiserar idrott för personer med funktionsnedsättning, redovisar dock fortfarande 32 procent färre deltagartillfällen för 2023 jämfört med 2019 vilket visar att verksamheten inte har återhämtat sig efter pandemin.

Samtidigt kvarstår den långsiktiga trenden med en minskad aktivitetsnivå inom barn- och ungdomsidrotten (diagram 16.1). Under de senaste tio åren har aktivitetsnivån gått ner i alla åldersgrupper. Det är ännu för tidigt att bedöma om den återhämtning från pandemin som skett är ett långsiktigt trendbrott i utvecklingen av aktivitetsnivåerna eller en temporär återhämtning från pandemiåren. Det är även tydligt att aktivitetsnivåerna skiljer sig åt mellan pojkar och flickor respektive mellan åldersgrupper. Pojkar har högre nivåer än flickor i samtliga åldersgrupper. Högst aktivitetsnivåer återfinns hos pojkar 13–16 år, följt av pojkar 7–12 år. Lägst nivåer finns hos flickor 17–20 år. Dessa mönster är konstanta över tid.

Diagram 16.1 Aktivitetsnivån i barn- och ungdomsidrotten 2014–2022 fördelad på pojkar och flickor i respektive åldersgrupper

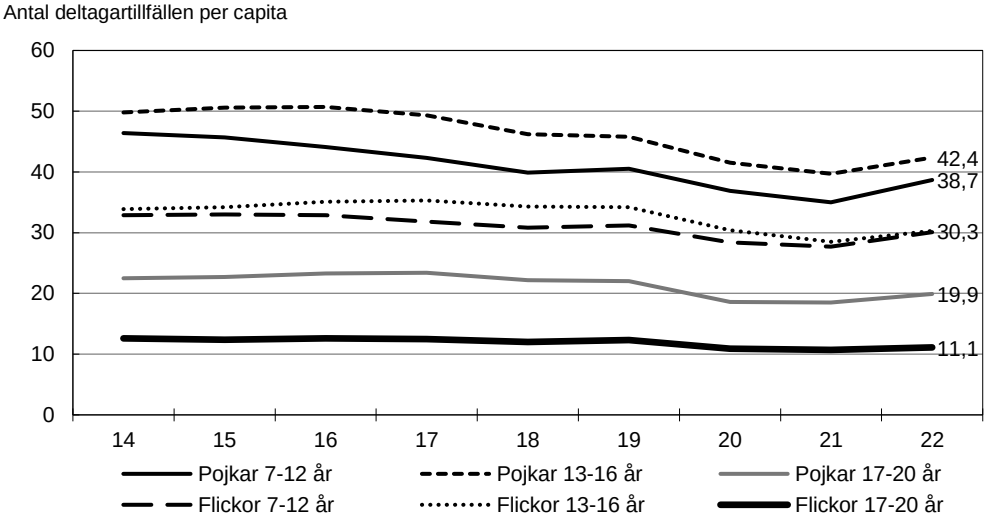

Källa: Centrum för idrottsforskning.

Totalt för 2022 svarade pojkar för ca 60 procent av samtliga deltagartillfällen och flickor för ca 40 procent, en fördelning som i princip varit oförändrad sedan 2002. Andelen deltagartillfällen hos flickor minskar därtill med stigande ålder upp till 25 år, vilket gör att skillnaderna mellan pojkars och flickors föreningsidrottande ökar med ålder. Fördelningen och ålderstrenden innebär att pojkars idrottande sammantaget fortsatt får väsentligt större LOK-stöd än flickors idrottande.

Könsfördelningen vad gäller antal deltagartillfällen bland de tio största idrotterna visar på en stark dominans av pojkar i de tre största barn- och ungdomsidrotterna fotboll, innebandy och ishockey (tabell 16.1). De storleksmässigt efterföljande idrotterna, gymnastik och ridsport är samtidigt starkt dominerade av flickor, medan handboll har en relativt jämn könsbalans. Det bör noteras att t.ex. fotbollen trots den relativt låga andelen flickor ändå är den största sporten även för flickor sett till antal.

Tabell 16.1 Förbund med flest deltagartillfällen 2022, antal samt fördelat på andel pojkar och flickor 7–25 år

Antal respektive procent

	2022	Pojkar	Flickor
Fotbollförbundet	21 251 282	72	28
Innebandyförbundet	4 614 028	65	35
Ishockeyförbundet	4 178 326	92	8
Gymnastikförbundet	2 972 058	14	86
Handbollsförbundet	2 872 992	45	55
Basketbollförbundet	2 506 778	57	43
Ridsportförbundet	2 431 426	3	97
Simförbundet	2 053 290	44	56
Tennisförbundet	1 360 111	63	37
Budo- och Kampsportförbundet	1 160 296	69	31

Källa: RF/LOK-stöd.

Antal personer som idrottar eller motionerar på fritiden

Genom regelbunden fysisk aktivitet kan olika sjukdomstillstånd motverkas. Världshälsoorganisationen (WHO) rekommenderar därför alla vuxna (18 år och äldre) att vara fysiskt aktiva minst 150 minuter i veckan med måttlig intensitet och/eller 75 minuter med hög intensitet. För barn och unga (5–17 år) rekommenderas fysisk aktivitet minst 60 minuter om dagen i måttlig till hög intensitet.

Folkhälsomyndigheten genomför regelbundet en rikstäckande nationell folkhälsoenkät och enligt den senaste enkäten från 2022 ”Hälsa på lika villkor?” uppger fler än två av tre vuxna att de är fysiskt aktiva minst 150 minuter i veckan vilket motsvarar nivån enligt WHO:s hälsorekommendationer. Vidare framgår det att unga och vuxna upp till 44 års ålder i störst utsträckning är aktiva på denna nivå, och att andelen därefter minskar successivt i takt med ökad ålder. När det gäller barn i elvaårsåldern uppger bara 14 procent av flickorna och 24 procent av pojkarna att de är fysiskt aktiva på den nivå som motsvarar WHO:s hälsorekommendation för barn. En fjärdedel av den svenska befolkningen uppger att de är stillasittande minst tio timmar om dagen, vilket följer en långsiktig trend av ökat stillasittande. Studier från bl. a Gymnastik- och idrottshögskolan (Balansen mellan skärmtid, rörelse och hjärnhälsa, 2024) visar att en hög skärmanvändning hos barn och unga riskerar att leda till minskad fysisk aktivitet.

Av enkätstudien Unga och idrott 2023 (Ungdomsbarometern 2023) framkommer att mer än var tredje av alla ungdomar (15–24 år) tränar eller motionerar flera gånger i veckan utöver skolidrott och mellan 10–20 procent, beroende på åldersgrupp, tränar eller motionerar varje dag. Killar tränar eller motionerar i större utsträckning varje dag eller flera gånger i veckan än tjejer i alla åldersgrupper. Var tionde ungdom uppger att de sällan eller aldrig tränar eller motionerar på fritiden. Studien visade att motion i egen eller privat regi ökar ju äldre ungdomarna blir, medan föreningsidrottande i stället minskar. En tydlig brytpunkt för detta skifte är runt 16 års ålder vilket sammanfaller med gymnasiestart.

Resultat utifrån alla flickors och pojkars, kvinnors och mäns lika förutsättningar till deltagande

Barns och ungdomars deltagande i föreningsidrott

Statistiska centralbyrån (SCB) har i Undersökningarna av barns levnadsförhållanden (Barn-ULF) bl.a. undersökt deltagande i idrottsaktiviteter i en förening eller klubb mellan barn 12–18 år som bor i olika socioekonomiska områden. I områden med

stora socioekonomiska utmaningar deltog 48 procent av målgruppen i idrotts-aktiviteter jämfört med 67 procent av målgruppen i områden med mycket goda socioekonomiska förutsättningar. Skillnaden mellan flickor och pojkar är dessutom större i områden med stora socioekonomiska utmaningar, 35 procent mellan flickor och 63 procent mellan pojkar, jämfört med andra områden. (SCB, Barn-ULF 2024).

Även Centrum för idrottsforsknings rapport Idrott och segregation (2023) visar att den överordnade empiriska tendensen är att idrottens tillgänglighet för barnidrott samvarierar med människors socioekonomiska förutsättningar. Unga i områden med stora socioekonomiska utmaningar, dvs. områdestyp 1 enligt SCB:s områdesindelning deltar i lägre utsträckning i föreningsidrott jämfört med riksgenomsnittet. I diagram 16.2 redovisas skillnaderna mellan olika socioekonomiska områden av det faktiska deltagandet jämfört med det förväntade genomsnittliga nationella deltagandet. Diagrammet visar hur mycket lägre, respektive högre, idrottsföreningsdeltagandet är i olika områden relaterat till vad det borde vara om förutsättningarna var lika.

Diagram 16.2 Procentuell avvikelse mellan förväntat och faktiskt deltagande i LOK-aktiviteter per områdestyp

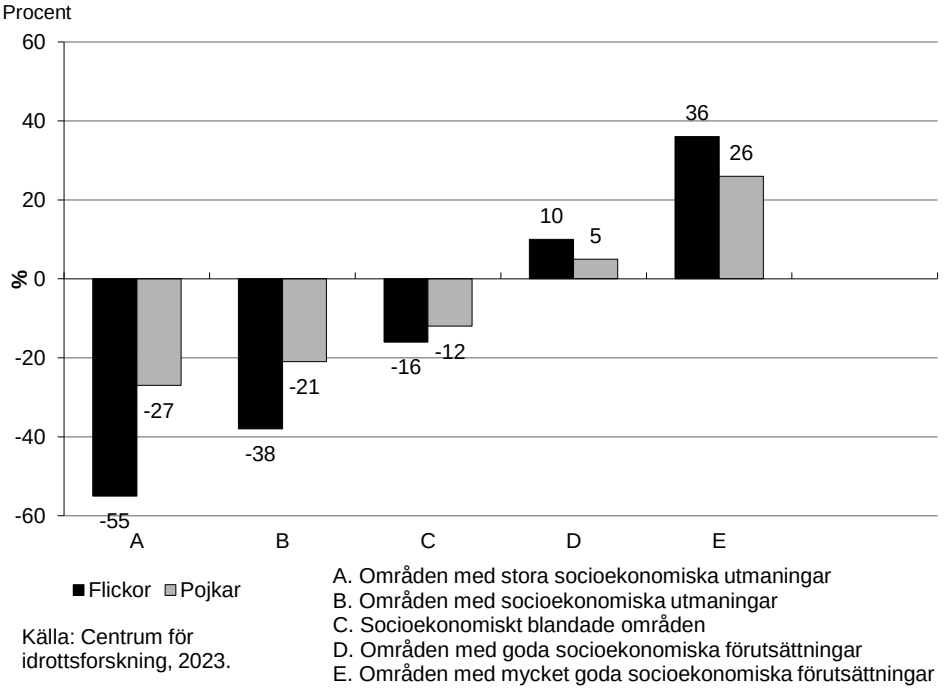

Källa: Centrum för idrottsforskning, 2023.

Den bild som framträder är att utbildnings- och socioekonomiska faktorer spelar en tydlig roll i vilken utsträckning som barn och unga idrottar, inte minst kopplat till föreningsidrott. Skillnaderna gäller båda könen men är extra tydliga för flickor.

Andel kvinnor och män på ledande positioner på förbundsnivå

Av RF:s 72 specialidrottsförbund (2022) har 63 förbund en jämställd sammansättning i sina centrala förbundsstyrelser, dvs. där båda könen uppgår till minst 40 procent bland ledamöterna. Det motsvarar 88 procent av alla förbund. Detta är en kraftig ökning av denna jämställdhetsaspekt jämfört med 2019, då endast 44 av 72 (61 procent) förbundsstyrelser nådde den nivån. Förändringen kan bl.a. förklaras med att idrottsrörelsen 2017 antog jämställdhetsmål till 2025 och där idrotten och RF strategiskt arbetet för att uppnå målen. Även avseende jämställdhet bland ordförande samt generalsekreterare är utvecklingen positiv. Bland förbunden hade 40 procent en kvinna som förbundsordförande 2022, en ökning med fyra procentenheter jämfört med 2021. Det finns dock fortsatt en överrepresentation av män även som general-sekreterare i idrottsrörelsens specialidrottsförbund, där 39 procent av förbunden hade

en kvinna som generalsekreterare. Även inom ledande positioner i den svenska idrottsrörelsens internationella uppdrag finns en överrepresentation av män. Av specialidrottsförbundens 359 representanter i internationella förbundsstyrelser och kommittéer var 131 kvinnor och 228 män 2022.

Motverka dopning inom idrotten

Antalet dopningstester och antidopningsärenden

En del av målet för folkhälsopolitiken är att minska bruket av dopningspreparat. Bruket finns inom både idrotten och samhället i stort. Bruket är olagligt i Sverige, strider mot medicinsk etik och är förenat med stora hälsorisker för den enskilde. I Sverige är Antidoping Sverige AB ansvarig nationell antidopningsorganisation (NADO). Antidoping Sverige AB ägs av Antidopingstiftelsen till vilken regeringen fördelar statens bidrag till antidopningsverksamhet inom idrotten.

Under 2023 har 4 204 dopningsprov tagits. Av dessa ingår majoriteten (3 367) i Antidoping Sveriges nationella program riktat mot idrotter inom Riksidrottsförbundet. Flest dopningsprov har genomförts inom skidor, fotboll och friidrott. Under 2023 ökade antalet beställningar från internationella förbund med 270 procent jämfört med 2022, vilket anses bero på det stora antalet internationella tävlingar och mästerskap som genomfördes, samt att Antidoping Sverige anses som en pålitlig utförare även internationellt. Antalet bestraffningsärenden av positiva dopningsprov under 2023 var 16, alla avsåg män, varav 1 avsåg ett klubblag.

Insatser för idrott i områden där utanförskapet är stort

Regeringen beviljade 2023 Riksidrottsförbundet ett permanent bidrag på 100 miljoner kronor per år för att utveckla idrottsverksamhet främst för barn och unga i utsatta områden och i angränsande socioekonomiskt svaga områden i syfte att skapa en meningsfull fritid, främja integration och därigenom verka brottsförebyggande. Satsningen har av RF benämnts Idrottsklivet och omfattar 11 RF-SISU-distrikt som samordnar satsningen som genomförs tillsammans med 14 specialidrottsförbund och specialdistriktförbund, men alla idrottsföreningar oberoende idrott kan få stöd av distrikten. RF följer upp satsningens verksamheter och effekter. Under 2023 har verksamheten startats upp i alla de 61 områden som Polismyndigheten, i sin rapport från hösten 2023, bedömt som utsatta, samt ett flertal ytterligare närliggande socioekonomiskt svaga områden. Arbetet sker i samverkan med bl.a. polisen, berörda kommuner och skolor i respektive område.

Idrott för äldre

Idrott för äldre är en viktig åtgärd för att främja hälsa och gemenskap hos äldre personer. I dag finns ca 2 miljoner människor i Sverige som är 65 år eller äldre och för dem kan idrottsrörelsen göra skillnad. De insatser som Riksidrottsförbundet genomför inom nuvarande satsning på idrott för äldre har visat goda resultat.

Hittills har 69 specialidrottsförbund varit inkluderade i satsningen och samtliga 19 RF-SISU distrikt ingår och ger stöd till föreningar som jobbar med målgruppen. Utöver 38 förbundsprojekt som genomförts inom satsningen under 2023 har 586 projekt inom idrottsföreningar genomförts för att främja idrott för äldre. Dessa projekt består av många olika anpassningar och Idrott för äldre består av många olika aktiviteter, såsom gåfotboll, biljardtour, kampsportsträning. Intresset både bland äldre och bland föreningar är stort och en inventering av Riksidrottsförbundet under våren 2023 visar att över 2 200 idrottsföreningar vill anordna aktiviteter och engagera fler äldre att idrotta.

Rörelsesatsning i skolan

Pågående satsning för ökad rörelse i skolan visar goda resultat, inte minst att de minst fysiskt aktiva eleverna på skolan har gynnats av insatserna och blivit mer aktiva.

Rörelsesatsning i skolan omfattar över 900 idrottsföreningar och finns i 1 150 skolor i fler än 180 kommuner.

Förberedelser inför fritidskortet

Under 2023 har förberedelserna inför införandet av fritidskortet framskridit (se utg.omr. 9 avsnitt 5 folkhälsopolitiken). För att förbereda lansering av fritidskortet beslutade regeringen i april 2024 att bl.a. tilldela Riksidrottsförbundet 100 miljoner kronor för att under 2024 genomföra förberedande och kapacitetsstärkande insatser. Regeringen avsatte ytterligare 100 miljoner kronor under 2024 till Riksidrottsförbundet för att finansiera och stödja ökad tillgång till anläggningar och idrottsmiljöer och därmed främja barns och ungas delaktighet i idrotts- och fritidsaktiviteter.

16.6.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Regeringen bedömer att målen för idrottspolitiken har uppfyllts. Samtidigt består den långsiktiga utmaningen att få barn att fortsätta idrotta längre upp i åldrarna, att öka andelen flickor i föreningsidrotten, samt att öka andelen barn och unga från utsatta områden och socioekonomiskt utsatta hushåll som idrottar. Regeringens satsningar för att både möta idrottens långsiktiga utmaningar och uppfylla syftet med idrottspolitiken har varit viktiga. Det är särskilt positivt att antalet barn och unga som idrottar inom föreningslivet har återhämtat sig från nedgången under pandemiåren och nu uppvisar högre nivåer än under 2019. Med alla de ideella krafter som finns i idrottsrörelsen, samt med stöd från bl.a. näringslivet bidrar regeringens idrottspolitik sammantaget till en stark svensk idrottsrörelse och därmed i förlängningen även till de idrottspolitiska målen.

16.6.5 Politikens inriktning

En utgångspunkt för statens idrottspolitik är en fri och självständig idrottsrörelse, en folkrörelse som engagerar många och som är betydelsefull för människors gemenskap och folkhälsa. Det är viktigt att idrottsrörelsen är inkluderande, tillgänglig och öppen för alla. Regeringen anser att föreningsidrott ska vara en trygg plats för alla barn och unga och att idrotten ska möta barn och unga efter varje persons unika förutsättningar. Därför är arbetet mot otrygga idrottsmiljöer särskilt viktigt. På samma sätt är arbetet för att göra idrott lättillgänglig för alla prioriterat. Tillgång till anläggningar och idrottsmiljöer är en avgörande faktor för att kunna bedriva idrottslig verksamhet och därmed viktig för såväl folkhälsan som svensk föreningsidrott. Möjligheten att delta i föreningsidrott ska inte vara beroende av vem du är, var du bor eller vilken bakgrund du har – idrotten ska vara tillgänglig och välkomnande för alla.

Det är viktigt att stärka idrottens motståndskraft mot idrottsrelaterad brottslighet. Polismyndigheten har konstaterat att den organiserade brottsligheten utgör ett växande problem även för idrottsrörelsen. För att idrotten ska kunna vara en positiv kraft i samhället krävs att den skyddas mot brottslighet och får stöd av berörda myndigheter. För att stärka idrottsrörelsens motståndskraft mot idrottsrelaterad brottslighet, inte minst riktad mot unga idrottare, föreslår regeringen fr.o.m. 2025 avsätts 10 miljoner kronor per år till Riksidrottsförbundet. Satsningen ska stärka idrottens arbete och möjlighet att samverka med relevanta aktörer för att motverka idrottsrelaterad brottslighet samt stödja idrotter med särskilt stora utmaningar kopplade till idrottsrelaterad brottslighet.

Det är vidare viktigt att idrotten och ideella organisationer har goda villkor och möjlighet att bedriva sin verksamhet. Det gäller även nyttjande av statlig väg för t.ex. motions- eller tävlingslopp. Regeringen ökar därför anslaget till Trafikverket med 8 miljoner kronor per år från 2025 för att möjliggöra att ideella föreningar och organisationer ska undantas från att behöva betala för Trafikverkets alla kostnader för bl.a. omskyltning och andra anordningar som krävs vid t ex. motions- och tävlingslopp på statlig väg (se vidare utg.omr. 22 avsnitt 3.5.1).

Regeringen fortsätter arbetet med idrottsverksamhet för barn och unga i utsatta och socioekonomiskt svaga områden. Barn och unga i utsatta och socioekonomiskt svaga områden deltar i lägre utsträckning i föreningsidrott än barn i andra områden. Att stärka idrottsrörelsens närvaro i dessa områden där utanförskapet är stort bidrar till att ge boende en mer aktiv och meningsfull vardag. Utöver de hälsovinster och den sociala gemenskap som föreningsidrotten ger för den enskilde bedömer regeringen att idrotten i sig fyller en viktig funktion i arbetet med att främja integration, minska utanförskapet, verka för jämställdhet och verka brottsförebyggande.

16.7 Friluftslivspolitiken

16.7.1 Mål för området

I avsnitt 3.4 anges målen för friluftslivspolitiken.

16.7.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Regeringens tio friluftslivsmål och deras preciseringar följdes upp av Naturvårdsverket 2023. Det huvudsakliga underlaget för regeringens bedömning av resultat och måluppfyllelse inom området utgörs av redovisningen av den uppföljningen (Naturvårdsverkets rapport 7123) tillsammans med Naturvårdsverkets rapport 7135 Återrapportering av medelsanvändning och resultat för skydd av och åtgärder för värdefull natur 2021–2023 inklusive Naturvårdsverkets återrapportering av länsstyrelsernas uppdrag om att samordna och leda det regionala friluftslivsarbetet. Friluftslivsmålet Hållbar regional tillväxt och landsbygdsutveckling har inte följts upp varför ingen resultatredovisning eller bedömning görs för det målet.

16.7.3 Resultatredovisning

Tillgänglig natur för alla, Attraktiv tätortsnära natur och Friluftsliv för god folkhälsa

Under covid-19-pandemin ökade intresset för friluftsliv hos den svenska befolkningen och många fortsätter att vistas i naturen. Statistiska centralbyråns (SCB) statistik visar att andelen av befolkningen som vistas i skog och mark var högre 2022 än innan pandemin (Naturvårdsverket 2023 rapport 7135). Det är något fler kvinnor än män som är ute i skog och mark varje vecka. Friluftslivet ger hälsofrämjande effekter och utgör en viktig resurs för att möta flera av folkhälsans vanligaste utmaningar (se vidare utg.omr. 9 avsnitt 4). De senaste åren har flera statliga myndigheter tagit fram vägledningar och underlag för att stödja kommuner och andra aktörer i arbetet med tillgänglighet i planeringen, utvecklingen och förvaltning av naturområden.

Upprustningen av det statliga ledsystemet i fjällen som startade 2015 har gett resultat. I Västerbottens och Dalarnas län har man rustat färdigt ledsystemet och gått över till att fokusera på den löpande förvaltningen. Naturvårdsverket har inom ramen för satsningen på vandringsleder och fjälleder under 2023 fördelat 19,4 miljoner kronor till 23 aktörer i bidrag till vandringsleder som staten inte är huvudman för. Av de inkomna bidragsredovisningarna framkommer att bidragen på kort tid haft en stor

effekt för det regionala arbetet med vandringsleder i synnerhet när det gäller att bygga upp en organisation och samverkan kring att driva, förvalta och höja kvaliteten på de prioriterade lederna.

Tabell 16.2 Användning av medel för friluftsliv - tillgänglighet till naturen (anslag 1:3 ap.2)

Tusental kronor

Sakanslagsområde	Total förbrukning 2019	Total förbrukning 2020	Total förbrukning 2021	Total förbrukning 2022	Total förbrukning 2023
Friluftsliv och allemansrätt	55 398	61 361	95 049	87 945	79 494
Naturumverksamhet	47 479	49 237	57 629	69 514	59 789
Friluftslivsarbete i skyddade områden	79 063	106 415	141 668	196 630	108 725
Summa	**181 940**	**217 013**	**294 346**	**354 091**	**248 008**

Källa: Naturvårdsverket 2023, rapport 7135.

Den tätortsnära naturen är särskilt viktig för t.ex. barn och unga, personer med funktionsnedsättning, äldre och personer med svag ekonomi. Barn vistas i grönområden mer sällan än tidigare. Färre än hälften är ute i grönområden dagligen (49 procent 2019 jämfört med 78 procent 2003). Barn som bor trångt eller har föräldrar med lägre utbildningsnivå eller som är utrikes födda vistas ute mer sällan än övriga barn. Ökande tätortsbefolkning och fortsatt exploatering påverkar de minskande grönytorna i och omkring tätorterna negativt. Förekomst av träd är en viktig förutsättning för flera ekosystemtjänster. En kartläggning visar att trädtäckningen varierar mellan tätorter och mellan stadsdelar inom tätorter: 22 av 200 tätorter har mer än 30 procent trädtäckning (Boverket 2023).

Länsstyrelserna har arbetat aktivt med målet Friluftsliv för god folkhälsa bl.a. genom insatser som skapar förutsättningar för att vara fysiskt aktiv i natur- och kulturlandskapet, kunskaps- och informationsspridning om hälsovinster av att vistas ute och insatser för att kartlägga och anlägga lättåtkomliga promenadslingor i tätortsnära naturmiljöer. Flera länsstyrelser har medverkat till att utveckla friluftsliv som praktik vid psykisk och fysisk rehabilitering på olika sätt och att utveckla ”friluftsliv/natur på recept” (som anknyter till den vedertagna metoden Fysisk aktivitet på recept). Friluftsliv ger en aktiv och meningsfull fritid för barn och unga. Regeringen genomför en satsning på att införa ett fritidskort för barn och unga som syftar bl.a. till att ge ökad tillgång till friluftsliv. Regeringen beviljade i april 2024 10 miljoner kronor till Svenskt Friluftsliv för att genomföra kompletterande insatser inom barn- och ungdomsverksamhet inför införandet av fritidskortet (S2023/02773), se vidare i utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg, avsnitt 4. Folkhälsomyndigheten, Naturvårdsverket och Svenskt Friluftsliv har under 2023 kommunicerat kunskap om friluftslivets betydelse för folkhälsan.

Under perioden 2021–2023 genomfördes totalt 1 671 åtgärder som länsstyrelserna beviljat bidrag till med stöd av förordningen (2003:598) om statliga bidrag till lokala naturvårdsprojekt (s.k. LONA-bidrag) inom det bidragsområde som kallas LONA ordinarie. Nästan hälften (825 åtgärder) av dessa hade inriktning på människa och friluftsliv. År 2023 beviljades färre projekt än 2022. År 2021 och 2020 låg antalet beviljade projekt på mellan 245 och 305 medan siffran var betydligt lägre 2019 då ca 90 projekt beviljades (siffrorna är inte exakt jämförbara mellan åren eftersom beräkningsmetoderna kan ha ändrats). Friluftslivsprojekten 2021–2023 har bl.a. bidragit till framtagande av 147 informationsskyltar, 115 vandringsleder/stigar och 40 rastplatser. Under perioden 2021–2023 avslutades också 29 åtgärder med fokus på tillgänglighetsanpassning för äldre och personer med funktionsnedsättning.

Tabell 16.3 Antal beviljade projekt inom LONA ordinarie under de senaste tre åren

År	2021	2022	2023
Antal beviljade projekt	303	277	50
Antal åtgärder som genomförts/genomförs i ovanstående projekt	929	832	153
Antal kommuner som beviljats bidrag från LONA ordinarie	161	147	42

Anm.: 2021 och 2022 års siffror stämmer inte helt överens med tidigare redovisade siffror för dessa år, då vissa korrigeringar gjorts. Från 2023 ingår även pollineringsprojekt i LONA ordinarie, eftersom satsningen LONA pollinering avslutades 2022.

Källa: LONA-tjänsten, uttag 2024-01-31.

Skyddade områden som resurs för friluftslivet och Tillgång till natur för friluftsliv

Det är fortsatt ett högt besöksintresse i många av landets naturreservat och nationalparker. Tidigare år har satsningar gjorts för att möjliggöra besök för fler människor genom att förbättra tillgängligheten till och i naturområden. Under 2023 har fokus legat på att säkerställa och bibehålla skicket på leder och anläggningar. Exempel på anordningar med högt säkerhetsfokus är broar, fågeltorn och trappor.

Under covid-19-pandemin ökade antalet besökare i Sveriges 30 nationalparker men det gick därefter ned lite från toppnivån. Under 2023 låg besöksantalet (2,84 miljoner) något högre än antalet besökare före pandemin. Tillgången på öppna data om de skyddade områdena förbättras stadigt. I slutet av 2023 fanns öppna data för 77 procent av de statligt skyddade områdena att jämföra med 66 procent i slutet av 2022. Arbetet bidrar till att göra naturen tillgänglig genom att såväl externa aktörer som förvaltningsorganisationerna själva, kan presentera informationen i kartapplikationer.

Naturum är ett informationscentrum för besökare till ett naturområde och ligger ofta i anslutning till skyddad natur. Under 2023 hade naturum knappt 1,7 miljoner besök vilket är ungefär samma nivå som föregående år men det är fortfarande något under året innan pandemin. Antalet aktiviteter och skolelever har minskat något jämfört med 2022.

En studie från SCB visar på en svag minskning av arealen grönområden från 2010 till 2015, där de största förändringarna skett inom tätorterna och i området 300 meter ut från tätortsgränsen. Statistiken indikerar också en minskning av antalet kvadratmeter grönområden per person i tätorter framför allt i tätorter med 80 000–150 000 invånare. Denna trend bedöms ha fortsatt eftersom tätorterna har fortsatt växa genom förtätning. Flera insatser har genomförts för att stärka målet Tillgång till natur för friluftsliv. Det handlar om förbättrade vägledningar och kunskapsunderlag, samverkan för konflikthantering samt kunskapsspridning om hyggesfritt skogsbruk.

Starkt engagemang och samverkan och Allemansrätten

Den årliga Tankesmedjan för friluftsliv som arrangeras av Naturvårdsverket är ett forum för dialog, erfarenhetsutbyte och utveckling av friluftslivet. 2023 års tankesmedja hade temat Kunskap om friluftsliv och hade ca 200 besökare. Naturvårdsverkets nätverksträffar med myndigheter och Svenskt Friluftsliv har under året omfattat bl.a. statistik om friluftsliv, kommunikation om allemansrätten och havsplanering. Länsstyrelserna har under 2023 fortsatt att samordna och leda det regionala arbetet med friluftslivspolitiken i samverkan med Skogsstyrelsen, kommunerna och andra aktörer.

Allemansrätten gör naturen tillgänglig och möjliggör människors friluftsliv och utevistelse. Det ökade intresset för utomhusvistelse under covid-19-pandemin har visat på vikten av allemansrätt och tillgång till natur för friluftsliv ur bl.a. ett folkhälsoperspektiv. Naturen har fortsatt att bidra med plats för människor att träffas och röra på sig. I vissa lokala områden har dock utmaningar identifierats i form av t.ex. trängsel, och parkeringsproblem. Inom vissa geografiska områden har också målkonflikter ökat, bl.a. Jämtlandsfjällen, där besöksantalet ökat snabbt samtidigt som det finns en betydande rennäring i området. Kommunikation om allemansrätten har intensifierats under året och Naturvårdsverket har tagit fram en ny kommunikationsstrategi och informationsmaterial om allemansrätten. Arbetet i den nationella dialoggruppen för allemansrätten syftar till att förbättra förutsättningarna för nationell samverkan mellan aktörer (inkl. markägare och nyttjanderättshavare) genom att främja samordning och kunskap. Gruppen har gjort en omvärldsspaning och utifrån det identifierat utmaningar och möjligheter för allemansrätten.

Ett rikt friluftsliv i skolan och God kunskap om friluftslivet

I läroplanerna för förskola och skola finns skrivningar som innebär att barn och elever ska få förutsättningar att både vistas i naturmiljöer och lära sig om naturen på olika sätt. Samtidigt har antalet elever med tillgång till en skolgård med mindre än 30 kvadratmeter friyta per person ökat mellan 2014 och 2020. Av 217 tillfrågade kommuner anger 56 procent att merparten av skolorna i kommunen har tillgång till säkerställd natur inom 300 meter.

Statistiken för friluftsliv och friluftslivsutövande är ofullständig. Av naturliga skäl är det inte fullt ut känt hur områden nyttjas för friluftsliv eller hur människor upplever sitt friluftsliv. Inom ramen för sin undersökning av levnadsförhållanden (ULF-undersökning) har SCB mätt svenska folkets deltagande i ett begränsat antal friluftsaktiviteter sedan 1970-talet. Numera finns endast en av dessa aktiviteter kvar i undersökningen. Den återkommande befolkningsundersökning som initierats av Naturvårdsverket i samverkan med Mittuniversitetet har gett viktiga insikter i svenskars friluftslivsutövande.

Statsbidraget har främjat ett stärkt arbete bland friluftsorganisationerna

Under 2023 fördelade Svenskt Friluftsliv knappt 98 miljoner kronor till friluftsorganisationer med stöd av förordningen (2010:2008) om statsbidrag till friluftsorganisationer. Statsbidrag lämnas antingen som organisations- eller verksamhetsbidrag. År 2023 lämnades nära 35 miljoner kronor (ca 36 procent av anslaget) i organisationsbidrag till 14 organisationer och drygt 53 miljoner kronor (ca 54 procent av anslaget) lämnades i verksamhetsbidrag till 61 projekt som genomförs av 20 organisationer. Knappt 10 miljoner kronor (ca 10 procent av anslaget) användes av Svenskt Friluftsliv för den egna verksamheten. Friluftsorganisationerna har genom sin verksamhet möjliggjort för många att komma ut i naturen och bidragit till ökad kunskap om naturen eller om allemansrätten. Det fördubblade anslaget sedan 2022 har inneburit en möjlighet till utökad verksamhet och föreningarna har nått många nya grupper av utövare. Föreningarna har även genom ökningen av medel kunnat arbeta mer med t.ex. kompetensutveckling, utbildning av ledare, utveckling av nya metoder för att nå nya grupper, nya former av kommunikation, stödfunktioner för att effektivisera föreningarnas arbete nationellt och lokalt samt hållbarhet i syfte att minska miljöpåverkan av sin verksamhet.

16.7.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Regeringens bedömning är att Naturvårdsverket och länsstyrelserna sedan den förra uppföljningen av friluftslivsmålen 2019 har genomfört många insatser för friluftslivet som bidragit till att fler människor kommit ut i naturen, att friluftslivets infrastruktur stärkts och att ny kunskap kommit fram och kommunicerats. Detta, tillsammans med andra insatser med bäring på friluftsområdet bidrar till att regeringens bedömning är att tre av de friluftslivspolitiska målen -Starkt engagemang och samverkan, Allemansrätten och Friluftsliv för god folkhälsa, - har en positiv utvecklingsriktning. Målet om allemansrätten och målet om friluftsliv för god folkhälsa är tydliga exempel på att de satsningar, de resurser och det arbete som gjorts har gett resultat då de vid förra uppföljningen bedömdes ha neutral utveckling men nu bedöms ha en positiv utveckling.

För övriga mål bedöms trenden vara neutral eller negativ. Målen Tillgänglig natur för alla, Attraktiv tätortsnära natur och Skyddade områden som resurs för friluftslivet bedöms nu ha negativ utveckling eller att utvecklingen bedöms ha gått från positiv till neutral sedan förra uppföljningen. Det är positivt att fler mål vid den uppföljning som nu gjorts bedöms ha tillräckligt med underlag för att ange utvecklingsinriktning.

Tabell 16.4 Utvecklingsriktning för friluftslivspolitikens mål

Mål för friluftspolitiken	Utvecklingsriktning
Tillgänglig natur för alla	Negativ utveckling
Starkt engagemang och samverkan	Positiv utveckling
Allemansrätten	Positiv utveckling
Tillgång till natur för friluftsliv	Neutral utveckling
Attraktiv tätortsnära natur	Negativ utveckling
Hållbar regional tillväxt och landsbygdsutveckling	Följs ej upp 2023
Skyddade områden som resurs för friluftslivet	Neutral utveckling
Ett rikt friluftsliv i skolan	Oklar utveckling
Friluftsliv för god folkhälsa	Positiv utveckling
God kunskap om friluftslivet	Neutral utveckling

Källa: Naturvårdsverket 2023, rapport 7123.

Regeringen bedömer att det samordnande arbetet som Naturvårdsverket har gjort genom bl.a. nätverksträffar har lett till att friluftslivets aktörer höjt sin kompetens inom friluftsliv och att frågan synliggjorts inom fler verksamhetsområden. Regeringen bedömer också att det arbete som länsstyrelserna i samverkan med Skogsstyrelsen och kommunerna gjort med att samordna det statliga regionala arbetet med friluftslivspolitiken har varit mycket betydelsefullt. Upprustningen av det statliga ledsystemet i fjällen samt bidragen till vandringsleder där staten inte är huvudman har bidragit till att stärka förutsättningarna för friluftsliv genom att ge fler möjlighet att vandra. Det i sin tur har bidragit till stärkt folkhälsa och även till turism och besöksnäring samt regional utveckling. Regeringen bedömer att LONA-bidragen har skapat möjligheter för kommuner att driva ett aktivt och långsiktigt arbete med bl.a. friluftsliv och ökad tillgänglighet.

Syftet med statsbidraget till friluftsorganisationerna har uppfyllts i stor utsträckning och fördubblingen av statsbidraget till friluftsorganisationer 2022 har bidragit till detta. Det finns ett tydligt engagemang i friluftsorganisationerna som genomfört aktiviteter som gett många möjlighet att vistas i naturen och som bidragit bl.a. till bättre hälsa, social gemenskap och mer kunskap om naturen och miljön.

16.7.5 Politikens inriktning

Regeringen avser att fortsätta arbetet för att nå målen för friluftslivet med sikte på 2030. Friluftslivet är en hörnsten i naturvårdspolitiken och en källa till såväl fysisk aktivitet som upplevelser och återhämtning för människor runt om i landet. Att vara i naturen ger hälsofrämjande effekter för såväl den fysiska som psykiska hälsan och bidrar på så sätt till att upprätthålla och stärka folkhälsan. Alla människor ska ha möjlighet att vistas i naturen och utöva friluftsliv med allemansrätten som grund.

Regeringen anser att utövandet av friluftsliv ska underlättas genom tillgänglighet till skyddade natur- och kulturmiljöer, tillgång till information om friluftsliv samt upprustning och upprätthållande av vandringsleder och fjälleder. Det är positivt att många människor vistas i naturen. Behovet av en aktiv besöksförvaltning ökar när fler människor tar tillvara möjligheterna att vistas i våra natur- och kulturmiljöer. Upplevelsevärdena av att vistas på en plats behöver bibehållas och negativa effekter av ett ökat antal besökare, som slitage, störningar och eventuella konflikter med andra intressen behöver minimeras. Ett område där detta är särskilt tydligt är Jämtlandsfjällen. Regeringen satsar därför 25 miljoner kronor på vandringsleder i Jämtland och övriga fjällområden avseende bl.a. skötsel, besöksförvaltning och säkerhetsanordningar. Regeringen gör också en satsning kring utveckling av vandringsleder med fokus på klimatanpassning. Det handlar om säkring och flyttning av leder och broar på grund av ökade vattenflöden, ras och skred. Säkerheten ökas vilket främjar människors utevistelse i områden där ledförvaltare aktivt leder människor ut i naturen. På samma anslag som satsningarna ovan dvs. anslaget 1:3 *Åtgärder för värdefull natur* inom utgiftsområde 20 Klimat, miljö och natur gör regeringen också en satsning på 100 miljoner kronor på skötsel av naturreservat.

Det är viktigt att det finns en god och väl utbredd förståelse för både de rättigheter och de skyldigheter som följer med allemansrätten. Att allemansrätten nyttjas på ett respektfullt sätt är en förutsättning för att friluftsliv och naturturism ska kunna fortsätta bedrivas på privat mark. Var och en som nyttjar allemansrätten har ett eget ansvar att värna om omgivningen genom att visa respekt för både miljö och medmänniskor.

Den tätortsnära naturen är av stor betydelse. Arbetet med att ändamålsenligt göra den redan skyddade tätortsnära naturen mer tillgänglig är viktigt inte minst för att skapa goda rekreationsmöjligheter, inklusive platser för fysisk aktivitet, för människor i deras vardag. Regeringen anser att möjligheten att utöva friluftsliv behöver öka i samhället och i hela landet, inte minst för dem som deltar i friluftslivet i låg utsträckning. Att öka äldre personers delaktighet i friluftslivet är en viktig åtgärd för att främja fysisk aktivitet, hälsa och gemenskap bland äldre. Regeringen avsätter därför 7 miljoner kronor till friluftsorganisationer för att genomföra friluftslivsverksamhet för äldre.

Friluftsorganisationerna spelar en nyckelroll för att människor ska komma ut i naturen. Regeringen välkomnar friluftsorganisationernas utökade verksamhet och att de har lyckats nå ut till många nya grupper av utövare av friluftsliv. Regeringens satsning på fritidskort omfattar friluftsorganisationerna och kan bidra till att fler barn och unga 8–16 år deltar i fritidsaktiviteter inom friluftslivet (se vidare utg. omr. 9 avsnitt 4).

Ansvaret för att ge friluftslivet goda förutsättningar är delat mellan stat och kommun. En god samordning mellan ansvariga myndigheter och dialog med övriga markägare är viktig.

16.8 Budgetförslag

16.8.1 13:1 Stöd till idrotten

Tabell 16.5 Anslagsutveckling 13:1 Stöd till idrotten

Tusental kronor

2023	Utfall	2 091 835	Anslagssparande	-24
2024	Anslag	2 116 811[1]	Utgiftsprognos	2 116 787
2025	**Förslag**	**2 126 811**		
2026	Beräknat	2 062 811		
2027	Beräknat	2 062 811		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till idrotten. Anslaget får även användas för utgifter för statsbidrag till specialidrott inom gymnasieskolan, kunskapsstöd och forskning samt insatser mot dopning.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 16.6 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 13:1 Stöd till idrotten

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**2 116 811**	**2 116 811**	**2 116 811**
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	10 000	-54 000	-54 000
varav BP25	*10 000*	*14 000*	*14 000*
– Justering till avsedd anslagsnivå		*4 000*	*4 000*
– Öka motståndskraften mot idrottsrelaterad brottslighet	*10 000*	*10 000*	*10 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**2 126 811**	**2 062 811**	**2 062 811**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Tidigare beslutade och aviserade anslagsförändringar innebär att anslaget beräknas minska med 68 000 000 kronor fr.o.m. 2026 till följd av att tidsbegränsade medel upphör.

Anslaget beräknas öka med 4 000 000 kronor fr.o.m. 2026 för att justera så att anslaget har ursprunglig avsedd nivå när de tidsbegränsade medlen till åtgärder mot segregation upphör. Tidigare beslutad minskning om 18 000 000 kronor fr.o.m. 2026 beaktade inte att föreslagen ökning med 4 000 000 kronor 2020–2025 i budgetpropositionen för 2018 inte beslutades av riksdagen.

Anslaget ökas med 10 000 000 kronor fr.o.m. 2025 för att öka motståndskraften mot idrottsrelaterad brottslighet.

Regeringen föreslår att 2 126 811 000 kronor anvisas under anslaget 13:1 *Stöd till idrotten* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 2 062 811 000 kronor respektive 2 062 811 000 kronor.

16.8.2 13:2 Bidrag till allmänna samlingslokaler

Tabell 16.7 Anslagsutveckling 13:2 Bidrag till allmänna samlingslokaler

Tusental kronor

2023	Utfall	51 856	Anslagssparande	308
2024	Anslag	52 164[1]	Utgiftsprognos	51 815
2025	**Förslag**	**52 164**		
2026	Beräknat	52 164		
2027	Beräknat	52 164		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till allmänna samlingslokaler. Anslaget får även användas för utgifter för statsbidrag till Bygdegårdarnas Riksförbund, Folkets Hus och Parker och Riksföreningen Våra Gårdar för organisationernas information, rådgivning utvecklingsarbete och arbete gällande ansökningar om statligt stöd.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 16.8 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 13:2 Bidrag till allmänna samlingslokaler

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**52 164**	**52 164**	**52 164**
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**52 164**	**52 164**	**52 164**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 52 164 000 kronor anvisas under anslaget 13:2 *Bidrag till allmänna samlingslokaler* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 52 164 000 kronor respektive 52 164 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2025 för anslaget 13:2 *Bidrag till allmänna samlingslokaler* besluta om bidrag som inklusive tidigare åtaganden medför framtida behov av anslag på högst 40 000 000 kronor 2026–2028.

Skälen för regeringens förslag: Anslaget används bl.a. för investeringsbidrag till fleråriga projekt enligt förordningen (2016:1367) om statsbidrag till allmänna samlingslokaler. Detta innebär att bidragen betalas ut ett eller flera år efter det år då projektbidrag beslutats. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2025 för anslaget 13:2 *Bidrag till allmänna samlingslokaler* besluta om bidrag som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 40 000 000 kronor 2026–2028.

Tabell 16.9 Beställningsbemyndigande för anslaget 13:2 Bidrag till allmänna samlingslokaler

Tusental kronor

	Utfall 2023	Prognos 2024	Förslag 2025	Beräknat 2026	Beräknat 2027	Beräknat 2028
Ekonomiska åtaganden vid årets början	35 420	35 195	40 000			
Nya ekonomiska åtaganden	26 030	24 584	33 425			
Utgifter mot anslag till följd av ekonomiska åtaganden	-26 255	-19 779	-33 425	-33 000	-5 000	-2 000
Ekonomiska åtaganden vid årets slut	35 195	40 000	40 000			
Beslutat/föreslaget bemyndigande	**40 000**	**40 000**	**40 000**			

16.8.3 13:3 Stöd till friluftsorganisationer

Tabell 16.10 Anslagsutveckling 13:3 Stöd till friluftsorganisationer

Tusental kronor

2023	Utfall	97 785	Anslagssparande	
2024	Anslag	97 785[1]	Utgiftsprognos	97 785
2025	**Förslag**	**104 785**		
2026	Beräknat	104 785		
2027	Beräknat	104 785		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till friluftsorganisationer.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 16.11 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 13:3 Stöd till friluftsorganisationer

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**97 785**	**97 785**	**97 785**
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	7 000	7 000	7 000
varav BP25	*7 000*	*7 000*	*7 000*
– Friluftsliv för äldre	*7 000*	*7 000*	*7 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**104 785**	**104 785**	**104 785**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Anslaget ökas med 7 000 000 kronor 2025 och beräknas öka med 7 000 000 kronor fr.o.m. 2026 för att fler äldre ska få möjligheten att utöva friluftsliv.

Regeringen föreslår att 104 785 000 kronor anvisas under anslaget 13:3 *Stöd till friluftsorganisationer* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 104 785 000 kronor respektive 104 785 000 kronor.

16.8.4 13:4 Bidrag till riksdagspartiers kvinnoorganisationer

Tabell 16.12 Anslagsutveckling 13:4 Bidrag till riksdagspartiers kvinnoorganisationer

Tusental kronor

2023	Utfall	15 000	Anslagssparande	
2024	Anslag	15 000[1]	Utgiftsprognos	14 900
2025	**Förslag**	**15 000**		
2026	Beräknat	15 000		
2027	Beräknat	15 000		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till riksdagspartiernas kvinnoorganisationer i enlighet med lagen (2010:473) om statligt stöd till riksdagspartiernas kvinnoorganisationer.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 16.13 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 13:4 Bidrag till riksdagspartiers kvinnoorganisationer

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**15 000**	**15 000**	**15 000**
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**15 000**	**15 000**	**15 000**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 15 000 000 kronor anvisas under anslaget 13:4 *Bidrag till riksdagspartiers kvinnoorganisationer* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 15 000 000 kronor respektive 15 000 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2025 för anslaget 13:4 *Bidrag till riksdagspartiers kvinnoorganisationer* besluta om bidrag som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 15 000 000 kronor 2026.

Skälen för regeringens förslag: För att Partibidragsnämndens administration ska kunna bedrivas effektivt bör stödet till riksdagspartiers kvinnoorganisationer handläggas samtidigt som stödet till de politiska partierna enligt lagen (1972:625) om statligt stöd till politiska partier. Detta innebär att åtaganden om stöd till riksdagspartiers kvinnoorganisationer beslutas under hösten för det kommande året och därmed medför behov om framtida anslag. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2025 för anslaget 13:4 *Bidrag till riksdagspartiers kvinnoorganisationer* besluta om

bidrag som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 15 000 000 kronor 2026.

Tabell 16.14 Beställningsbemyndigande för anslaget 13:4 Bidrag till riksdagspartiers kvinnoorganisationer

Tusental kronor

	Utfall 2023	Prognos 2024	Förslag 2025	Beräknat 2026
Ekonomiska åtaganden vid årets början	15 000	15 000	15 000	
Nya ekonomiska åtaganden	15 000	15 000	15 000	
Utgifter mot anslag till följd av ekonomiska åtaganden	-15 000	-15 000	-15 000	-15 000
Ekonomiska åtaganden vid årets slut	15 000	15 000	15 000	
Beslutat/föreslaget bemyndigande	**15 000**	**15 000**	**15 000**	

16.8.5 13:5 Insatser för den ideella sektorn

Tabell 16.15 Anslagsutveckling 13:5 Insatser för den ideella sektorn

Tusental kronor

2023	Utfall	171 739	Anslagssparande	2 019
2024	Anslag	223 758[1]	Utgiftsprognos	219 032
2025	**Förslag**	**273 758**		
2026	Beräknat	223 758		
2027	Beräknat	223 758		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för bidrag till forskning samt annan kunskapsutveckling som avser det civila samhället. Anslaget får även användas för utgifter för uppföljning och annan verksamhet för genomförandet av politiken för det civila samhället samt för sådana administrativa utgifter som är en förutsättning för genomförandet av insatser inom området.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 16.16 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 13:5 Insatser för den ideella sektorn

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**223 758**	**223 758**	**223 758**
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	50 000		
varav BP25	*50 000*	*50 000*	*50 000*
– Insatser inom civilsamhället för att motverka ofrivillig ensamhet	*50 000*	*50 000*	*50 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**273 758**	**223 758**	**223 758**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Anslaget ökas med 50 000 000 kronor 2025 och beräknas öka med 50 000 000 årligen 2026–2027 för stöd till civilsamhället för att minska ofrivillig ensamhet.

Regeringen föreslår att 273 758 000 kronor anvisas under anslaget 13:5 *Insatser för den ideella sektorn* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 223 758 000 kronor respektive 223 758 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2025 för anslaget 13:5 *Insatser för den ideella sektorn* besluta om bidrag som medför behov av framtida anslag på högst 89 000 000 kronor 2026.

Skälen för regeringens förslag: Anslaget används bl.a. för stöd för insatser till människor i socialt särskilt utsatta situationer enligt förordningen (2023:434) om statsbidrag till vissa organisationer som bedriver verksamhet som riktar sig till människor i socialt särskilt utsatta situationer, förordningen (2024:152) om statsbidrag till vissa organisationer inom det civila samhället som arbetar med volontärsamordning samt förordningen (2024:199) om statsbidrag för att öka engagemanget inom det civila samhället. Organisationer som tar del av statsbidragen behöver kunna driva sin verksamhet med långsiktighet och förutsebarhet. För att en kontinuitet i verksamheterna ska kunna bibehållas krävs goda planeringsförhållanden för organisationerna att kunna nå sina särskilda målgrupper. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2025 för anslaget 13:5 Insatser för den ideella sektorn besluta om bidrag som medför behov av framtida anslag på högst 89 000 000 kronor 2026.

Tabell 16.17 Beställningsbemyndigande för anslaget 13:5 Insatser för den ideella sektorn

Tusental kronor

	Förslag 2025	Beräknat 2026
Ekonomiska åtaganden vid årets början		
Nya ekonomiska åtaganden	89 000	
Utgifter mot anslag till följd av ekonomiska åtaganden		-89 000
Ekonomiska åtaganden vid årets slut	89 000	
Beslutat/föreslaget bemyndigande	**89 000**	

17 Folkbildning

17.1 Mål för området

I avsnitt 3.4 anges de mål som riksdagen har beslutat för folkbildningspolitiken.

17.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Statens stöd till folkbildningen uppgick 2023 sammantaget till ca 4,6 miljarder kronor. Folkbildningens verksamhet följs i första hand upp i förhållande till de fyra syften som gäller för statens stöd till folkbildningen. Dessa fyra syften presenteras nedan och ligger till grund för resultatindikatorerna. De resultatindikatorer som används för folkbildningens område är i huvudsak kvantitativa och beskriver främst den verksamhet som genomförts. Genomgående jämförs resultaten för 2023 med föregående år. Underlag för uppföljningen har hämtats i redovisningar från Folkbildningsrådet, SISU Idrottsutbildarna, Myndigheten för yrkeshögskolan, Specialpedagogiska skolmyndigheten och Statistiska centralbyrån.

Folkbildningsutredningen redovisade sitt uppdrag den 14 juni 2024 (SOU 2024:42). Utredningen hade bl.a. i uppdrag att göra en översyn av nuvarande indikatorer och föreslå kvantitativa och kvalitativa indikatorer för uppföljning av folkbildningen. Utredningens förslag har remitterats och sista dag att svara på remissen är den 9 december 2024.

17.3 Resultatredovisning

Syfte: Stödja verksamhet som bidrar till att stärka och utveckla demokratin

Indikator: Antalet folkhögskolor och studieförbund i landet

Under 2023 mottog 156 folkhögskolor och 11 studieförbund (inklusive SISU Idrottsutbildarna) statsbidrag enligt förordningen (2015:218) om statsbidrag till folkbildningen. Från och med 2024 finns tio statsbidragsberättigade studieförbund (inklusive SISU idrottsutbildarna), då ett studieförbund har beslutat att avveckla sin statsbidragsberättigade verksamhet. Därutöver fanns det 167 filialer till 83 folkhögskolor under 2023. Det rör sig för det mesta om folkhögskolor som finns på landsbygden som öppnar filial i en stad eller annan tätort. Metoden för redovisning av denna statistik har förändrats och jämförelse med tidigare år är därför inte möjlig.

Indikator: Fördelning av folkhögskolor och studieförbund i hela landet

Landets folkhögskolor och studieförbund har stor geografisk spridning. Folkhögskolorna erbjöd under 2023 långa folkhögskolekurser i 151 kommuner, vilket är en minskning med tre kommuner i jämförelse med 2022. Studieförbunden har sedan flera år tillbaka varit verksamma i alla landets kommuner. Den geografiska spridningen av respektive studieförbunds studiecirkelverksamhet har försämrats något 2023 jämfört med 2022.

Flertalet deltagare inom folkhögskolans allmänna och särskilda kurs återfanns 2023, likt föregående år, i storstäder, större städer eller i städernas omgivande pendlingskommuner. I relation till befolkningens storlek var andelen deltagare ungefär lika stor i alla kommuntyper. För deltagare i allmän kurs var andelen något större i storstäderna och för deltagare i särskild kurs var andelen något större i landets mindre städer/tätorter. När det gäller studieförbundens studiecirklar 2023 återfanns likt föregående år den största delen av deltagarna i storstäder och större städer med tillhörande pendlingskommuner medan 8 procent av cirkeldeltagarna återfanns i landsbygdskommunerna. I förhållande till befolkningens storlek var mönstret för antalet deltagare i studiecirklar det omvända, med en lägre andel i storstäder och pendlingskommuner nära storstad och en högre andel i landsbygdskommuner.

Inom folkhögskolan studerade 9 procent av deltagarna i allmän kurs digitalt på distans 2023 (varav 67 procent kvinnor och 33 procent män) och 39 procent av deltagarna i särskild kurs (varav 74 procent kvinnor och 26 procent män), vilket är i nivå med 2022.

I studieförbundens verksamhet under 2023 deltog 4 procent av studiecirkeldeltagarna helt på distans (varav 64 procent kvinnor och 36 procent män), 3 procent av deltagarna inom annan folkbildningsverksamhet (varav 62 procent kvinnor och 38 procent män) och 2 procent av deltagarna i kulturprogram (varav 62 procent kvinnor och 38 procent män). Andelen deltagare helt på distans fortsatte att minska i jämförelse med tidigare år, då 5 procent av cirkeldeltagarna, 5 procent av deltagarna i annan folkbildningsverksamhet och 4 procent av deltagarna i kulturprogram deltog på distans.

SISU Idrottsutbildarna

SISU Idrottsutbildarna hade under 2023, i likhet med föregående år, verksamhet i alla Sveriges kommuner. Under 2023 samverkade SISU Idrottsutbildarna med drygt 8 300 föreningar i landet. Det är en ökning med 600 föreningar jämfört med 2022.

Syfte: Bidra till att göra det möjligt för en ökad mångfald av människor att påverka sin livssituation och skapa engagemang att delta i samhällsutvecklingen

Indikator: Deltagare i folkhögskolekurs efter ålder och kön

Under 2023 deltog ca 19 000 unika deltagare i folkhögskolans allmänna kurs och ca 39 000 unika deltagare i folkhögskolans särskilda kurs. Det är en minskning med ca 2 000 deltagare i allmän kurs och ca 1 600 deltagare inom särskild kurs jämfört med 2022.

Av deltagarna i allmän kurs 2023 var 60 procent kvinnor och 40 procent män. Inom särskild kurs var 69 procent kvinnor och 31 procent män. Könsfördelningen var ungefär i nivå med föregående år. Under 2023 var medelåldern 28 år bland deltagarna i allmän kurs och 39 år bland deltagarna i särskild kurs. Medelåldern bland deltagarna minskade något från föregående år.

Indikator: Unika studiecirkeldeltagare efter ålder och kön

Under 2023 deltog ca 346 800 unika deltagare i en studiecirkel, vilket är i nivå med föregående år. Totalt hölls ca 103 200 studiecirklar 2023, vilket är ca 4 200 färre än 2022. Av deltagarna var 65 procent kvinnor och 35 procent män, vilket är en liten förskjutning jämfört med 2022 då 64 procent var kvinnor och 36 procent var män.

Av studieförbundens studiecirkeldeltagare 2023 hade 41 procent fyllt 65 år, vilket är en ökning med en procentenhet jämfört med 2022. Vidare var 47 procent av delta-

garna i åldern 25–64 år, vilket är samma nivå som 2022. Av deltagarna 2023 var 4 procent 20–24 år, vilket är en minskning med 1 procentenhet jämfört med föregående år. Av deltagarna 2023 var 8 procent 13–19 år, vilket är oförändrat från föregående år.

Under 2023 hade SISU Idrottsutbildarna nära 446 000 unika deltagare i distriktens verksamheter (lärgrupp, kurs och processarbete), vilket är i nivå med 2022. Av deltagarna i lärgrupp, kurs och processarbete var 47 procent kvinnor och 53 procent män, vilket är oförändrat jämfört med föregående år. Av deltagarna 2023 var 50 procent yngre än 25 år, 42 procent var 25–65 år och 8 procent var äldre än 65 år. Åldersfördelningen har endast förändrats marginellt jämfört med föregående år.

Indikator: Andel utrikes födda deltagare i folkhögskolans långa kurser och i studiecirklar

Under 2023 var 44 procent av deltagarna i folkhögskolans allmänna kurs utrikes födda, vilket är en minskning med 3 procentenheter jämfört med 2022. Av de utrikes födda deltagarna inom allmän kurs var 68 procent kvinnor och 32 procent män. I de särskilda kurserna utgjorde utrikes födda 20 procent av deltagarna, vilket är en ökning med 2 procentenheter jämfört med 2022. Av de utrikes födda deltagarna inom särskild kurs var 70 procent kvinnor och 30 procent män.

Andelen utrikes födda deltagare i studieförbundens studiecirklar var 18 procent under 2023, vilket är oförändrat jämfört med 2022. Av de utrikes födda deltagarna var 63 procent kvinnor och 37 procent män. Verksamhet inom ramen för insatsen Svenska från dag ett ingår inte i denna redovisning.

SISU Idrottsutbildarna redovisar att 7 procent av deltagarna var utrikes födda, vilket är oförändrat sedan 2022.

Indikator: Andel deltagare med funktionsnedsättning i folkhögskolornas långa kurser respektive i studieförbundens studiecirklar

Under 2023 hade 39 procent av de unika deltagarna i allmän kurs en funktionsnedsättning, vilket är en ökning med 3 procentenheter jämfört med föregående år. Av dessa deltagare var 56 procent kvinnor och 44 procent män. Inom särskild kurs var andelen unika deltagare med funktionsnedsättning 15 procent, vilket är en ökning med 2 procentenheter jämfört med 2022. Av dessa deltagare var 65 procent kvinnor och 35 procent män. De statistiska uppgifterna om studieförbundens deltagare med funktionsnedsättning bygger på grupprapporterade uppgifter och är osäkra. Inom studiecirklarna hade 5 procent av deltagarna en funktionsnedsättning 2023, vilket är en ökning med 1 procentenhet jämfört med 2022. Av cirkeldeltagarna hade 4 procent av männen och 5 procent av kvinnorna en funktionsnedsättning, vilket är en ökning med 3 procentenheter för män jämfört med 2022.

Under 2023 genomförde SISU Idrottsutbildarna 1 116 arrangemang med en eller flera deltagare med funktionsnedsättning, vilket är en ökning med 25 procent i jämförelse med föregående år.

Indikator: Antal asylsökande och nyanlända som bor i anläggningsboende som deltagit i särskilda folkbildningsinsatser

Svenska från dag ett är en verksamhet för asylsökande och nyanlända som bor i anläggningsboende samt personer som har fått uppehållstillstånd med tillfälligt skydd med stöd av EU:s massflyktsdirektiv[4], t.ex. personer som har flytt från kriget i

[4] Rådets direktiv 2001/55/EG av den 20 juli 2001 om miniminormer för att ge tillfälligt skydd vid massiv tillströmning av fördrivna personer och om åtgärder för att främja en balans mellan medlemsstaternas insatser för att ta emot dessa personer och bära följderna av detta.

Ukraina. Inom ramen för Svenska från dag ett erbjuder studieförbunden dels verksamheten Svenska från dag ett och dels kursen Vardagssvenska, som har en särskild studieplan. Folkhögskolor erbjuder verksamheten Svenska från dag ett. Ett särskilt statsbidrag fördelades för insatsen t.o.m. 2023. Statsbidraget uppgick till 30 miljoner kronor 2023, i jämförelse med 110 miljoner kronor 2022.

Sammantaget beräknas ca 7 450 unika personer ha tagit del av verksamheten 2023, varav ca 6 800 unika personer inom studieförbunden och ca 650 unika personer inom folkhögskolan. Det finns en viss överlappning av personer som under året deltagit i verksamhet både hos studieförbund och folkhögskola, respektive som har deltagit i både Svenska från dag ett och Vardagssvenska inom studieförbunden. Antalet deltagare har minskat med ca 9 800 unika personer jämfört med föregående år. Det minskade antalet deltagare kan förklaras av ett minskat anslag till verksamheten.

Bland dem som deltagit i folkhögskolornas verksamhet 2023 var 70 procent kvinnor och 30 procent män. Bland dem som deltog i studieförbundens verksamhet 2023 var 69 procent kvinnor och 31 procent män. Könsfördelningen var oförändrad jämfört med föregående år.

Studieförbunden erbjöd under 2023 verksamhet i 149 kommuner, vilket är 46 kommuner färre än föregående år. Folkhögskolorna erbjöd verksamhet i 49 kommuner 2023, vilket är en minskning med 13 kommuner jämfört med föregående år.

Inom ramen för insatsen Svenska från dag ett genomförde SISU Idrottsutbildarna 237 arrangemang i 46 kommuner 2023, vilket är en minskning med 186 arrangemang och 4 kommuner jämfört med 2022.

Syfte: Bidra till att utjämna utbildningsklyftor och höja bildnings- och utbildningsnivån i samhället

Indikator: Andel deltagare utan gymnasieutbildning

Deltagarna i folkhögskolans allmänna kurs har kortare utbildningsbakgrund än befolkningen i genomsnitt. Andelen deltagare i allmän kurs som hade högst förgymnasial utbildning var 60 procent under 2023, vilket är oförändrat jämfört med 2022. Av deltagarna med högst förgymnasial utbildning var 58 procent kvinnor och 42 procent män. I befolkningen som helhet var andelen med högst förgymnasial utbildning 10 procent. På de särskilda kurserna var andelen deltagare som hade förgymnasial utbildning 15 procent, vilket är oförändrat jämfört med 2022. Av deltagarna på särskild kurs med högst förgymnasial utbildning var 65 procent kvinnor och 35 procent män. Av studieförbundens cirkeldeltagare hade 14 procent högst förgymnasial utbildning, vilket är en minskning med 1 procentenhet jämfört med föregående år. Av studieförbundens cirkeldeltagare med högst förgymnasial utbildning var 60 procent kvinnor och 40 procent män.

Indikator: Antal utfärdade intyg om grundläggande behörighet bland deltagare på folkhögskolans allmänna kurs

Under 2023 utfärdade folkhögskolorna 1 580 intyg om grundläggande behörighet för studier vid högskola. Av de studerande som intygen utfärdades för var 44 procent män och 56 procent kvinnor. Vidare utfärdades ca 460 intyg om behörighet för studier vid yrkeshögskolan. Av de studerande som intygen utfärdades för var 47 procent kvinnor och 53 procent män. Detta innebär att det under 2023 utfärdades ca 40 färre intyg om grundläggande behörighet till yrkeshögskolan jämfört med 2022 och ca 140 färre intyg om grundläggande behörighet till högskolan jämfört med 2022.

Hösten 2023 sökte 5 896 personer med behörighet från folkhögskola vid universitet och högskolor, varav 3 634 personer antogs till studier.

Indikator: Antal utfärdade intyg om avslutad eftergymnasial yrkesutbildning på särskild kurs

Folkhögskolorna utfärdade under 2023 totalt ca 1 170 intyg om avslutad eftergymnasial yrkesutbildning på särskild kurs, vilket är en minskning med drygt 100 intyg jämfört med 2022. Av de deltagare som intygen utfärdades för var 69 procent kvinnor och 31 procent män.

Syfte: Bidra till att bredda intresset för och öka delaktigheten i kulturlivet

Indikator: Antal deltagare i folkhögskolors och studieförbunds kulturprogram

Studieförbunden anordnade ca 157 700 kulturprogram 2023, vilket är en minskning med ca 19 000 arrangemang jämfört med föregående år. Studieförbundens kulturprogram samlade totalt drygt 8,2 miljoner (ej unika) deltagare, vilket är en minskning med ca 700 000 deltagare jämfört med 2022.

Folkhögskolorna anordnade ca 1 800 kulturprogram 2023, vilket är i nivå med 2022. Kulturprogrammen samlade ca 153 100 (ej unika) deltagare, vilket innebär en ökning med drygt 3 300 deltagare jämfört med 2022.

SISU Idrottsutbildarnas distrikt arrangerade under 2023 sammanlagt 1 473 kulturprogram med ca 189 500 (ej unika) deltagare. Det är 1 588 färre kulturprogram än föregående år men en ökning med ca 15 700 deltagare.

Indikator: Andel kvinnor respektive män i kulturprogram

Av deltagarna i studieförbundens kulturprogram var 58 procent kvinnor och 42 procent män, vilket är 2 procentenheter färre män jämfört med föregående år. Inom folkhögskolans kulturprogram var 53 procent kvinnor och 47 procent män, vilket är 1 procentenhet färre män jämfört med 2022. Av deltagarna i SISU Idrottsutbildarnas kulturprogram var 53 procent kvinnor och 47 procent män, vilket är 5 procentenheter fler kvinnor jämfört med föregående år.

Övriga insatser

Förstärkningsbidrag och särskilt utbildningsstöd

Under 2023 avsatte Folkbildningsrådet ca 8 procent av det ordinarie statsbidraget till folkhögskolan i ett förstärkningsbidrag för extra lärarinsatser till vissa deltagare med funktionsnedsättning. Utöver detta gjordes vissa överföringar från riktade bidrag. Totalt avsattes 185,5 miljoner kronor. Detta är en minskning med ca 30 miljoner kronor jämfört med föregående år, vilket beror på en minskad nivå på statsbidraget till folkhögskolor mot bakgrund av att tillfälliga satsningar under pandemin upphörde efter 2022. Vidare avsattes från statsbidraget till studieförbunden ca 142 miljoner kronor till ett tillgänglighetsbidrag för personer med funktionsnedsättning och behov av särskilt stöd.

Under 2023 avsattes vidare ca 202 miljoner kronor i särskilt utbildningsstöd. Bidraget fördelas av Specialpedagogiska skolmyndigheten och syftar till att underlätta studier på folkhögskola för personer med funktionsnedsättning. En mindre del av stödet får lämnas till universitet och högskolor respektive Synskadades Riksförbund. Jämfört med 2022 är anslaget oförändrat.

Studiemotiverande folkhögskolekurs

Studiemotiverande folkhögskolekurs (SMF) är en arbetsmarknadspolitisk insats för arbetssökande som har fyllt 16 år och som varken har grundläggande behörighet till högskoleutbildning eller gymnasieexamen. Kursen genomfördes under 2023 av 70 folkhögskolor, vilket är 6 färre jämfört med 2022. Under 2023 deltog 3 260 personer i kursen. Det är i nivå med föregående år. Andelen utrikes födda deltagare uppgick till 77 procent, vilket är tre procentenheter högre än föregående år. Personer 25 år eller äldre utgjorde 71 procent av deltagarna, vilket är en ökning med 9 procentenheter på ett år. Av deltagarna som var 25 år eller äldre var 68 procent kvinnor och 32 procent män. Bland deltagarna som var 24 år och yngre var 42 procent kvinnor och 58 procent män. Av de deltagare som studerade på en studiemotiverande folkhögskolekurs 2023 hade 29 procent av deltagarna under 25 år och 16 procent av deltagarna 25 år eller äldre gått vidare på allmän eller särskild kurs t.o.m. december 2023.

Etableringskurs på folkhögskola

Etableringskurs på folkhögskola är en arbetsmarknadspolitisk insats som riktar sig till personer som omfattas av Arbetsförmedlingens etableringsuppdrag. Kursen genomfördes 2023 av 27 folkhögskolor, vilket är en minskning med 11 skolor jämfört med 2022. Under 2023 deltog totalt knappt 650 personer i kursen, vilket är en minskning med 350 personer sedan 2022. Av deltagarna var 56 procent kvinnor och 44 procent män. Minskningen i antalet deltagare bedöms främst bero på ett minskat antal personer som omfattas av Arbetsförmedlingens etableringsuppdrag.

Jämställdhet inom folkbildningen

Folkbildningsrådet ingår sedan 2016 i utvecklingsprogrammet Jämställdhetsintegrering i myndigheter (JiM), i syfte att utveckla jämställdhetsarbetet inom folkbildningen (se även utg.omr. 13 avsnitt 5). För perioden 2022–2025 är Folkbildningsrådets arbete bl.a. inriktat på att utveckla metoder för uppföljning av bidragsmottagarnas systematiska jämställdhetsarbete samt minska könsstereotypa utbud och könsstereotyp rekrytering av deltagare. Under 2023 har Folkbildningsrådet bl.a. tagit fram könsuppdelad statistik över styrelseledamöter, styrelseordföranden och rektorer inom folkbildningen.

Uppföljning av funktionshinderspolitiken

Folkbildningsrådet fick 2021 i uppgift att följa upp funktionshinderspolitiken under 2021–2031. Rådet rapporterar att de under 2023 bl.a. har genomfört en studie om studieförbundens verksamhet med deltagare med funktionsnedsättning. Studien visar bl.a. att studieförbundens verksamhet är värdefull för deltagare med funktionsnedsättning. Deltagarna lyfter framför allt fram betydelsen av att få vara en del av en gemenskap och kunna utveckla sina kreativa intressen. Samtidigt pekar studien på utmaningar med rekrytering av deltagare, framför allt när det handlar om personer med neuropsykiatriska diagnoser och psykisk ohälsa, utrikes födda, yngre samt de som står utanför föreningslivet.

Insatser för stärkande av nationella minoritetsspråk

Folkbildningsrådet har fått medel 2022–2024 för att stärka de nationella minoritetsspråken inom folkbildningen. Folkbildningsrådet fördelade under 2023 ca 8 miljoner kronor i stöd till 29 projekt. Av de 29 projekten fokuserade 19 projekt på enbart ett språk medan övriga hade fokus på 2 eller flera av språken. Totalt hade 12 projekt fokus på finska, 3 på jiddisch, 9 på meänkieli, 6 på romani chib och 16 på samiska språk. Projekten hade olika inriktning och omfattade bl.a. språkutbildningar, utveckling av utbildningsmaterial, utbildning av ledare samt kulturutövning. Under året deltog

5 240 personer i verksamhet finansierad genom insatsen, vilket var nästan en fördubbling jämfört med 2022. Av deltagarna var 66 procent kvinnor och 34 procent män (se även utg.omr. 1 avsnitt 11).

Tolkutbildning inom folkbildningen

Den sammanhållna grundutbildningen till kontakttolk bedrevs av tre folkhögskolor och fem studieförbund 2023. Under 2023 slutförde 165 deltagare en utbildning till kontakttolk med godkänt resultat, varav 76 procent var kvinnor och 24 procent män. Detta kan jämföras med 2022 då 164 deltagare slutförde utbildningen med godkänt resultat. De redovisade antalen kan enligt Myndigheten för yrkeshögskolan vara underskattade och ska därför tolkas med viss försiktighet. Under 2023 fick vidare 25 personer utbildningsbevis genom validering, vilket är en minskning med 14 personer jämfört med 2022. Det innebär att sammantaget 189 personer fått utbildningsbevis som kontakttolk under 2023, jämfört med 198 personer 2022.

Utöver utbildningar till kontakttolk finns även utbildningar till tolk för personer med dövhet, hörselnedsättning och dövblindhet samt skrivtolk vid folkhögskolor. Dessa redovisas i år tillsammans eftersom antalet deltagare per utbildningstyp enligt Myndigheten för yrkeshögskolan numera är för få för att redovisas separat. Tre folkhögskolor bedrev dessa utbildningar under 2023, varav två inom teckenspråks- och dövblindtolkutbildning och en inom skrivtolkutbildning. Det var 34 deltagare som påbörjade utbildningarna under 2023, vilket var det lägsta antalet sedan 2017. Liksom tidigare år var de allra flesta som påbörjade en utbildning kvinnor. 2023 slutförde 25 deltagare en utbildning med godkänt resultat, vilket är det lägsta antalet hittills. I förhållande till det antal deltagare som fanns på utbildningarna vid start var det 36 procent som slutförde utbildningen med godkänt resultat. Sammantaget har 43 procent av antalet deltagare som påbörjat en utbildning slutfört utbildningen med godkänt resultat under perioden 2020–2023.

17.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Regeringen bedömer att syftena med statens stöd till folkbildningen uppfylls. Samtidigt behöver arbetet med uppföljning och kontroll av statsbidraget stärkas.

Folkhögskolor och studieförbund bidrar till det livslånga lärandet och höjd utbildnings- och bildningsnivå i samhället. Verksamheten har stor geografisk spridning. Genom folkbildningen stimuleras människor till personlig utveckling och ökat engagemang för att delta i samhällsutvecklingen och kulturlivet.

Under senare år har folkbildningens verksamheter och Folkbildningsrådet kritiserats efter att det upptäckts fall av fusk och felaktigheter i studieförbundens verksamhet som finansieras av statsbidraget. Regeringen, Folkbildningsrådet och studieförbunden har vidtagit flertalet åtgärder i syfte att stärka uppföljningen och kontrollen av statsbidraget. Regeringen fortsätter att följa frågan noga.

Folkbildningen stödjer verksamhet som bidrar till att stärka och utveckla demokratin

Folkbildningen har sedan dess framväxt spelat och fortsätter att spela en viktig roll i att bidra till demokratins utveckling. Genom folkbildningens olika verksamheter ges fler människor möjligheter och förutsättningar att aktivt delta i demokratin och i det demokratiska samtalet. Folkbildningen behöver samtidigt mer aktivt arbeta med att säkra att verksamheten som finansieras av statsbidraget i alla led uppfyller demokratisyftet och överensstämmer med det demokratiska samhällets principer. För att säker-

ställa att medel inte går till organisationer vars verksamhet inte är förenlig med samhällets grundläggande värderingar har riksdagen beslutat att ett nytt enhetligt demokrativillkor för statlig bidragsgivning till civilsamhället ska införas (prop. 2023/24:119, bet. 2023/24:KrU7, rskr. 2023/24:271). Villkoret innebär att en organisations verksamhet inte får utövas i strid med samhällets grundläggande värderingar. Regeringen har inlett ett arbete med att införa det nya demokrativillkoret i förordningar om bidrag till civilsamhället.

Antalet deltagare i folkbildningens verksamheter 2023 är fortsatt lägre än före pandemin. Detta bedöms bl.a. bero på att studieförbund redan under 2023 börjat anpassa sig efter Folkbildningsrådets nya modell för tilldelning av statsbidrag, andra åtgärder som vidtagits för att säkerställa korrekt bidragsanvändning samt nya deltagarmönster efter pandemin. Även deltagarsammansättningen inom studieförbundens verksamheter har förändrats under denna tid, med bl.a. en lägre andel deltagare med kort tidigare utbildning och en lägre andel deltagare med funktionsnedsättning. Folkbildningsrådets nya modell för statsbidraget, som började tillämpas från 2024, fokuserar i jämförelse med tidigare modell mer på kvalitet än kvantitet vid tilldelning av bidraget.

Folkbildningen bidrar till att göra det möjligt för en ökad mångfald av människor att påverka sin livssituation och skapa engagemang att delta i samhällsutvecklingen

Folkbildningen är en mötesplats för människor med olika bakgrund och förutsättningar. Studieförbund och folkhögskolors olika verksamheter stärker människors samhällsengagemang. Viktiga målgrupper för folkbildningen är bland annat personer som är nya i Sverige, andra utrikes födda och personer med funktionsnedsättning. Folkhögskolans pedagogik och arbetssätt bidrar särskilt till att stärka deltagarnas självförtroende och ger personer nya perspektiv samt bättre studieresultat än de har uppnått tidigare.

Liksom tidigare år har andelen utrikes födda deltagare i SISU Idrottsutbildarnas ordinarie verksamhet fortsatt varit låg. Studieförbunden behöver fortsätta arbetet med att nå ökad mångfald i verksamheten.

Folkbildningen bidrar till att utjämna utbildningsklyftor och höja bildnings- och utbildningsnivån i samhället

Folkbildningen har lång erfarenhet av att genomföra verksamhet för personer som av olika skäl har kortare formell utbildningsbakgrund än befolkningen i genomsnitt och som står långt ifrån arbetsmarknaden. Folkbildningen bidrar därmed till att utjämna de utbildningsklyftor som finns i samhället och till att fler personer förhoppningsvis kan etablera sig på arbetsmarknaden och bli självförsörjande. Folkhögskolans utbildningar har särskild betydelse för personer med funktionsnedsättning, utrikes födda och personer med kort utbildning. Dessa målgrupper har ökat bland folkhögskolans deltagare under en längre tid.

Antalet deltagare i studiemotiverande folkhögskolekurs är fortsatt lägre än för några år sedan och antalet deltagare i etableringskurs på folkhögskola har minskat ytterligare. Den fortsatta utvecklingen behöver följas.

Folkbildningen bidrar till att bredda intresset för och öka delaktigheten i kulturlivet

Folkbildningens kulturverksamheter och folkbildningens samverkan med andra kulturaktörer ger människor över hela landet ökad tillgång till kultur. Folkhögskolor och studieförbund fungerar som arenor runt om i landet där deltagare får möjlighet att

delta i kulturlivet både som deltagare i utbildningar och kurser och som skapare av kultur. Studieförbund och folkhögskolor är även en viktig arbetsmarknad för professionella konstnärer och andra yrken inom kulturområdet.

Folkbildningens aktörer står samtidigt fortsatt inför utmaningar när det gäller att bredda deltagandet inom kulturverksamheterna till nya målgrupper.

17.5 Politikens inriktning

Folkbildningen är betydelsefull för både enskilda individer och för Sverige som land. Genom statens stöd till studieförbund respektive folkhögskolor får en bredd av människor över landet möjlighet att delta i studiecirklar, kortare och längre kurser samt kulturevenemang.

Styrningen och uppföljningen av statsbidrag till studieförbund och folkhögskolor är under utveckling

Under de senaste åren har ett större förändringsarbete bedrivits av regeringen, Folkbildningsrådet och studieförbunden i syfte att utveckla styrning och uppföljning av statsbidraget till folkbildningen, efter att fusk och felaktigheter upptäcktes i studieförbundens verksamheter. Regeringen har bl.a. förordnat en extern revisor i Folkbildningsrådet och SISU Idrottsutbildarna, beslutat om ändringar i förordningen (2015:218) om statsbidrag till folkbildningen och skärpt de årliga återrapporteringskraven för Folkbildningsrådet och SISU Idrottsutbildarna. Sedan 2024 är det riksdagen, inte Folkbildningsrådet, som beslutar om fördelningen av statsbidraget till studieförbund och till folkhögskolor. Syftet är att uppnå en mer ändamålsenlig och transparent fördelning av bidraget. Folkbildningsutredningens betänkande (SOU 2024:42) har vidare remitterats. Regeringen bedömer att ett fortsatt reformarbete behövs för att öka effektiviteten, transparensen och förutsägbarheten i hanteringen och uppföljningen av statsbidraget till studieförbund och folkhögskolor. Det behöver även fortsatt säkerställas att skattemedel inte går till organisationer som inte respekterar grundläggande fri- och rättigheter och det demokratiska styrelseskicket.

Folkhögskolan är viktig för personer med funktionsnedsättning

Folkbildningens olika verksamheter ger en mångfald av människor ökade möjligheter att påverka sin livssituation för etablering i samhället och på arbetsmarknaden. Arbetslösheten bland personer med funktionsnedsättning är betydligt högre än i övriga befolkningen. Folkhögskolan är en viktig utbildningsform för många personer med funktionsnedsättning. Genom utbildning på folkhögskola förbättras individernas möjligheter att etablera sig på arbetsmarknaden. Regeringen föreslår därför en förstärkning av det särskilda utbildningsstödet som ska underlätta studier på folkhögskola för personer med funktionsnedsättning.

17.6 Budgetförslag

17.6.1 14:1 Statsbidrag till studieförbund

Tabell 17.1 Anslagsutveckling 14:1 Statsbidrag till studieförbund

Tusental kronor

2023	Utfall	4 337 783	Anslagssparande	
2024	Anslag	1 741 023[1]	Utgiftsprognos	1 741 023
2025	**Förslag**	**1 641 023**		
2026	Beräknat	1 491 023		
2027	Beräknat	1 491 023		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till studieförbund och för utgifter för Folkbildningsrådets kostnader för att fördela statsbidrag i enlighet med förordningen (2015:218) om statsbidrag till folkbildningen. Anslaget får även användas för utgifter för statsbidrag för det särskilda verksamhetsstödet till SISU Idrottsutbildarna och för utgifter avseende utvärdering av folkbildningen.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 17.2 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 14:1 Statsbidrag till studieförbund

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**1 741 023**	**1 741 023**	**1 741 023**
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	-100 000	-250 000	-250 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**1 641 023**	**1 491 023**	**1 491 023**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 1 641 023 000 kronor anvisas under anslaget 14:1 *Statsbidrag till studieförbund* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 1 491 023 000 kronor respektive 1 491 023 000 kronor.

17.6.2 14:2 Statsbidrag till folkhögskolor

Tabell 17.3 Anslagsutveckling 14:2 Statsbidrag till folkhögskolor

Tusental kronor

2023	Utfall		Anslagssparande	
2024	Anslag	2 446 760[1]	Utgiftsprognos	2 430 401
2025	**Förslag**	**2 446 760**		
2026	Beräknat	2 446 760		
2027	Beräknat	2 446 760		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till folkhögskolor. Anslaget får även användas för utgifter för statsbidrag till studerandeorganisationer inom folkhögskolan och för utvärdering av folkhögskolan.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 17.4 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 14:2 Statsbidrag till folkhögskolor

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**2 446 760**	**2 446 760**	**2 446 760**
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**2 446 760**	**2 446 760**	**2 446 760**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 2 446 760 000 kronor anvisas under anslaget 14:2 *Statsbidrag till folkhögskolor* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 2 446 760 000 kronor respektive 2 446 760 000 kronor.

17.6.3 14:3 Bidrag till tolkutbildning

Tabell 17.5 Anslagsutveckling 14:3 Bidrag till tolkutbildning

Tusental kronor

2023	Utfall	49 099	Anslagssparande	-268
2024	Anslag	55 331[1]	Utgiftsprognos	54 695
2025	**Förslag**	**57 331**		
2026	Beräknat	57 331		
2027	Beräknat	57 331		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för statsbidrag till tolkutbildning. Anslaget får i begränsad omfattning även användas för utgifter för administration, utveckling, validering, utvärdering och rekryteringsfrämjande insatser.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 17.6 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 14:3 Bidrag till tolkutbildning

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**55 331**	**55 331**	**55 331**
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	2 000	2 000	2 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**57 331**	**57 331**	**57 331**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 57 331 000 kronor anvisas under anslaget 14:3 *Bidrag till tolkutbildning* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 57 331 000 kronor respektive 57 331 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2025 för anslaget 14:3 *Bidrag till tolkutbildning* besluta om bidrag som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 120 000 000 kronor 2026–2029.

Skälen för regeringens förslag: Myndigheten för yrkeshögskolan fördelar bidrag till tolkutbildningar som genomförs vid folkhögskolor och studieförbund. Kontakttolkutbildningarna är ettåriga och tvååriga medan teckenspråkstolkutbildningarna är treåriga och fyraåriga. Detta innebär att Myndigheten för yrkeshögskolan behöver fatta beslut om bidrag för flera kommande år. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2025 för anslaget 14:3 *Bidrag till tolkutbildning* besluta om bidrag som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 120 000 000 kronor 2026–2029.

Tabell 17.7 Beställningsbemyndigande för anslaget 14:3 Bidrag till tolkutbildning

Tusental kronor

	Utfall 2023	Prognos 2024	Förslag 2025	Beräknat 2026	Beräknat 2027	Beräknat 2028 – 2029
Ekonomiska åtaganden vid årets början	99 088	75 519	96 000			
Nya ekonomiska åtaganden	49 795	80 000	74 000			
Utgifter mot anslag till följd av ekonomiska åtaganden	-47 954	-44 200	-50 000	-52 000	-51 000	-17 000
Övriga förändringar av ekonomiska åtaganden	-25 410	-15 319				
Ekonomiska åtaganden vid årets slut	75 519	96 000	120 000			
Beslutat/föreslaget bemyndigande	**120 000**	**120 000**	**120 000**			

17.6.4 14:4 Särskilt utbildningsstöd

Tabell 17.8 Anslagsutveckling 14:4 Särskilt utbildningsstöd

Tusental kronor

2023	Utfall	202 146	Anslagssparande	12
2024	Anslag	202 158[1]	Utgiftsprognos	200 806
2025	**Förslag**	**227 158**		
2026	Beräknat	232 158		
2027	Beräknat	232 158		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för särskilt utbildningsstöd som ges till folkhögskolor och universitet och högskolor samt för analyser av och utveckling av folkhögskolornas och lärosätenas lärmiljöer. Anslaget får även användas för statsbidrag för teknisk anpassning av studiematerial för synskadade och dövblinda.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 17.9 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 14:4 Särskilt utbildningsstöd

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**202 158**	**202 158**	**202 158**
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	25 000	30 000	30 000
varav BP25	*25 000*	*30 000*	*30 000*
– Förstärkning av särskilt utbildningsstöd	*25 000*	*30 000*	*30 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**227 158**	**232 158**	**232 158**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

För en förstärkning av det särskilda utbildningsstödet till folkhögskolor ökas anslaget med 25 000 000 kronor 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget öka med 30 000 000 kronor (se avsnitt 17.5).

Regeringen föreslår att 227 158 000 kronor anvisas under anslaget 14:4 *Särskilt utbildningsstöd* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 232 158 000 kronor respektive 232 158 000 kronor.

18 Spelmarknaden

18.1 Mål för området

I avsnitt 3.4 anges de mål som riksdagen har beslutat för spelmarknadsområdet.

18.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Följande indikatorer används för att bedöma resultatet för området:

– kanaliseringsgraden (dvs. hur stor del av spelandet på den konkurrensutsatta marknaden som sker hos aktörer med licens i Sverige)
– statens intäkter från spel
– allmännyttiga ideella organisationers överskott från spel
– antal avstängda på spelpaus.se.

För att uppnå en rättvisande resultatbedömning används även undersökningar från myndigheter. Åtgärder mot överdrivet spelande ingår även i regeringens folkhälsopolitik och målet för samhällets insatser mot spelberoende är att minska skadeverkningarna av överdrivet spelande (se utg.omr. 9 avsnitt 4).

18.3 Resultatredovisning

Intäkter från spel minskar något

Diagram 18.1 Statens intäkter från spelskatt, folkrörelsernas överskott från spel och kanaliseringsgraden

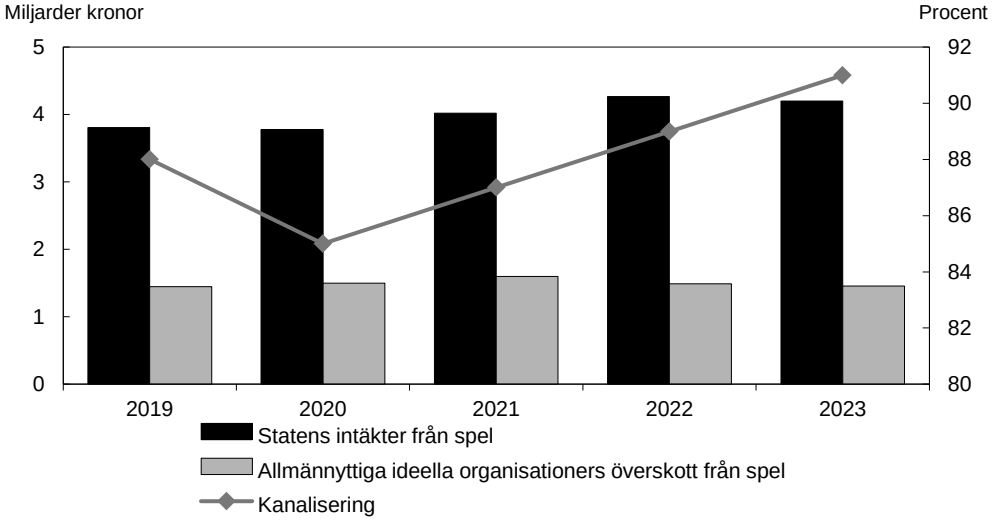

Källor: Spelinspektionen och Statskontoret.

Statens intäkter från spelskatt minskade från 4,3 miljarder kronor 2022 till 4,2 miljarder kronor 2023, vilket motsvarar 2 procent. De allmännyttiga ideella organisationernas intäkter från spel uppgick till 1,46 miljarder kronor 2023, vilket var en minskning med drygt 2,3 procent jämfört med 2022. Omsättningen på spelmarknaden uppgick 2023 till 27,1 miljarder kronor, vilket var en minskning med drygt 1 procent jämfört med 2022. På uppdrag av Spelinspektionen genomförs årligen en

undersökning om spelvanor. I undersökningen Allmänheten om spel 2023 ställdes frågor om hur den höga inflationen påverkat spelvanorna (Spelinspektionen 2023). På frågan om hur ökade hyror, räntor och matpriser påverkar spelandet var det betydligt fler som svarade att de spelade mindre (23 procent av männen och 25 procent av kvinnorna), än som svarade att de spelade mer (12 procent av männen och 7 procent av kvinnorna).

Enligt Spelinspektionens uppgifter uppskattas kanaliseringsgraden ha uppgått till 91 procent 2023, vilket var en ökning med 2 procentenheter jämfört med 2022 (se diagram 18.1). Beräkningen bygger dock delvis på uppskattningar och metoden för hur dessa utförs är inte transparent. Resultaten bör därför tolkas med viss försiktighet. Regeringen gav i regleringsbrevet för 2024 Spelinspektionen i uppdrag att utveckla metoden för att beräkna kanaliseringsgraden på den svenska spelmarknaden. Myndigheten ska vidare arbeta för att öka den allmänna kunskapen om kanaliseringen, t.ex. hur den ser ut för olika spelformer. Uppdraget ska redovisas senast den 1 oktober 2024.

Antalet personer som stänger av sig från spel ökar

Diagram 18.2 Antal avstängda på spelpaus.se

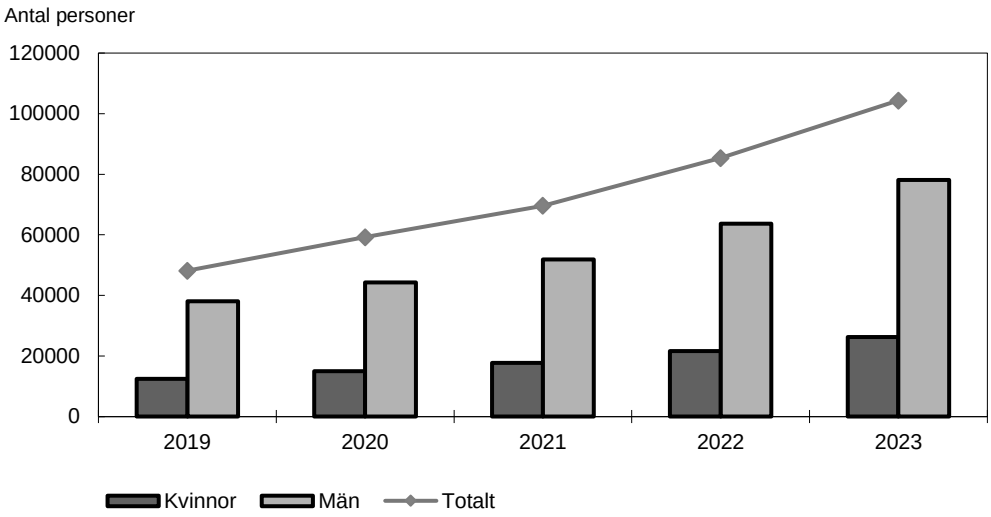

Källa: Spelinspektionen.

Genom det nationella självavstängningsregistret spelpaus.se kan individer stänga av sig från spel under en tidsperiod eller tills vidare, med möjlighet att bryta avstängningen var tolfte månad. Antalet avstängda personer har ökat varje år sedan tjänsten lanserades 2019. År 2023 var drygt 104 000 personer avstängda, vilket var en ökning med ca 22 procent jämfört med 2022 (se diagram 18.2). Fördelningen mellan kvinnor och män var oförändrad jämfört med 2022 (75 procent män och 25 procent kvinnor). Spelinspektionen har på uppdrag av regeringen kartlagt anledningarna till att personer stänger av sig från spel. I en enkätundersökning 2023 angav 65 procent av de svarande problem med att begränsa sitt spelande som huvudanledning till att de stängt av sig (Fi2023/02836). Av de svarande var 71 procent män och av dessa svarade 73 procent att de hade stängt av sig för att begränsa sitt spelande (motsvarande uppgift för kvinnor saknas).

Åtgärder för att förbättra kontrollen över spelmarknaden

Nya verktyg för att motverka olaglig spelverksamhet gav effekt

Under 2023 har lagändringar som syftar till att stärka den offentliga kontrollen över spelmarknaden trätt i kraft. Bland annat har det införts ett främjandeförbud som gör det möjligt för Spelinspektionen att utreda och ingripa mot aktörer som främjar olagligt spel (prop. 2021/22:242, bet. 2022/23:KrU2, rskr. 2022/23:29). Det har också införts ett tillståndskrav för den som tillhandahåller spelprogramvara. Spelinspektionen har vidare fått rätt att genomföra köp under dold identitet vid tillsyn, s.k. testköp (prop. 2022/23:33, bet. 2022/23:KrU7, rskr. 2022/23:189). Spelinspektionen har öppnat 26 tillsynsärenden avseende främjande av olagligt spel, t.ex. genom att tillhandahålla betaltjänstlösningar, varav 6 har lett till förbud. Internettrafiken från Sverige till sidor som varit föremål för ingripande minskar.

Åtgärder för att minska kriminaliteten på spelmarknaden och motverka negativa konsekvenser av spelande

Spelinspektionen har behövt prioritera licens- och tillståndsverksamhet

De licenser som meddelats för fem år i samband med att spellagen (2018:1133) trädde i kraft den 1 januari 2019 löpte ut vid utgången av 2023, vilket medförde att ett stort antal licenshavare ansökte om förnyad licens 2023. Från och med den 1 mars 2023 var det även möjligt att ansöka om tillstånd enligt de nya bestämmelserna om tillstånd för spelprogramvara. Den 31 december 2023 hade 168 sådana tillstånd beviljats. Spelinspektionen lade därmed betydande resurser på licens- och tillståndsgivning under 2023. Möjligheterna för myndigheten att bedriva tillsyn genom inspektion var därför mycket begränsade. Myndigheten fokuserade i stället fokuserat på förebyggande insatser som inte är lika resurskrävande, men ändå bidrar till regelefterlevnad.

Mörkertalet kring matchfixning minskar

Polismyndighetens nationella operativa avdelning (NOA) anger i rapporten Idrottskorruption, som publicerades i augusti 2023, att idrottskorruptionen i Sverige, som omfattar bl.a. matchfixning, är i ett expansivt skede. Samtidigt ökar kunskapen om matchfixning i samhället och mörkertalen minskar (Polismyndigheten 2023). Riksdagen beslutade i maj 2023 om lagändringar för att stärka arbetet mot matchfixning (prop. 2022/23:33, bet. 2022/23:KrU7, rskr. 2022/23:189). Regeringen beslutade i maj 2024 om ändringar av spelförordningen (2018:1475) som bl.a. innebär ett utökat informationsutbyte om misstänkt matchfixning och att Spelinspektionen ska inrätta en plattform för det ändamålet. Förordningsändringarna trädde i kraft den 1 juli 2024 och förväntas av Spelinspektionen få stor påverkan på det framtida arbetet mot matchfixning.

Ökad kunskap om penningtvätt och höjda sanktioner vid överträdelser

Samordningsfunktionen för åtgärder mot penningtvätt och finansiering av terrorism bedömer i rapporten Nationell riskbedömning av penningtvätt och finansiering av terrorism i Sverige 2020/2021 att spelmarknaden är en sektor med en hög risk för penningtvätt (Polismyndigheten 2021). Spelbranschen stod för omkring 9 procent av det totala antalet inkomna rapporter om misstänkta transaktioner till finanspolissektionen vid Polismyndigheten (finanspolisen) 2023, vilket var en ökning med 25 procent jämfört med 2022. Ökningen kan vara en följd av ökad medvetenhet kring penningtvätt (finanspolisens årsrapport 2023). För att sanktionerna vid överträdelser av lagen (2017:630) om åtgärder mot penningtvätt och finansiering av terrorism ska vara avskräckande och effektiva beslutade riksdagen i april 2024 att höja sanktionsavgifterna vid sådana överträdelser som görs av en tillhandahållare av spel

(prop. 2023/24:53, bet. 2023/24:KrU9, rskr. 2023/24:165). Vidare fick Spelinspektionen i december 2023 i uppdrag att föreslå åtgärder för att motverka att spelkonton används för kriminell verksamhet (Fi2023/03186). För att öka licenshavarnas kunskap om penningtvättsregelverket genomförde myndigheten dialogsamtal med tio licenshavare inom kommersiellt onlinespel och vadhållning om hur regelverket ska tillämpas.

Stärkt omsorgsplikt och nya krav

Omsorgsplikten är ett av de viktigaste verktygen för att minska skadeverkningarna från spel. I promemorian Ett nytt förbud mot spel på kredit, som har tagits fram inom Regeringskansliet, föreslås att Spelinspektionen ska kunna meddela föreskrifter om innehållet i licenshavarnas handlingsplaner för genomförandet av omsorgsplikten (Fi2024/0442). I promemorian föreslås även ett förbud mot att licenshavare och spelombud tillåter eller medverkar till att spel om pengar betalas med krediter. Promemorian har remitterats och bereds i Regeringskansliet.

Översyn av regleringen för partipolitiska lotterier

Regeringskansliet gav i juni 2023 en utredare i uppdrag att göra en översyn av regleringen för partipolitiska lotterier. Utredaren överlämnade i mars 2024 departementspromemorian Partipolitiska lotterier (Ds 2024:3). Promemorian har remitterats och förslagen bereds i Regeringskansliet.

18.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Regeringens bedömer att det fortsatt finns allvarliga problem på den licensierade spelmarknaden avseende säkerhet, konsumentskydd för spelarna och risker för att spel används för att finansiera kriminell verksamhet. Den ökning av Spelinspektionens förvaltningsanslag som riksdagen beslutade om efter förslag från regeringen i budgetpropositionen för 2024 bedöms ha bidragit till att myndigheten har bättre förutsättningar att bedriva tillsyn genom inspektion.

Enligt uppgifter inhämtande från Spelinspektionen var 2023 det första året sedan omregleringen av spelmarknaden 2019 som kanaliseringsgraden översteg 90 procent. Spelinspektionens arbete mot olaglig spelverksamhet bedöms ha bidragit till detta. Osäkerheterna i beräkningen av kanaliseringsgraden gör det samtidigt svårt att bedöma måluppfyllelsen och utvecklingen kan dessutom skilja sig åt mellan olika spelformer.

Trots indikationer på att kanaliseringsgraden ökade, minskade både statens och de allmännyttiga ideella organisationernas intäkter från spel under 2023. Minskningarna kan till viss del förklaras av att marknadens totala omsättning minskade. Resultaten från Spelinspektionens undersökning Allmänheten om spel indikerar att det kan handla om en effekt av vikande efterfrågan till följd av den höga inflationen.

Att motverka olaglig spelverksamhet kan i sig vara ett sätt att förhindra allvarliga problem på spelmarknaden i form av matchfixning och penningtvätt. Sådana problem förekommer även på den reglerade marknaden. Spelmarknaden är en sektor med en hög risk för penningtvätt. Ökningen av antalet misstankerapporter till finanspolisen avseende transaktioner inom spelbranschen är en indikation på att medvetenheten och kunskapen om dessa risker ökar hos verksamhetsutövare i spelsektorn. Resultaten från NOA:s rapport om idrottskorruption visar att också kunskapen om matchfixning ökar.

Det nationella självavstängningsregistret spelpaus.se bedöms vara ett viktigt verktyg för att skydda spelare från spelproblem. Användningen av registret ökar.

18.5 Politikens inriktning

Kriminella aktörer ska inte kunna utnyttja spelbolag för penningtvätt och matchfixning eller använda spelkonton för förvaring av brottsvinster. Det finns en stark koppling mellan penningtvätt i spelbranschen och organiserad brottslighet. För att motverka att spelmarknaden utnyttjas av kriminella aktörer behöver bl.a. Spelinspektionens förutsättningar att bedriva en effektiv och riskbaserad penningtvättstillsyn förbättras.

Olicensierat spel behöver stängas ute från spelmarknaden. Genom lagändringar har Spelinspektionens möjligheter att stänga ute sådant spel förbättrats (prop. 2021/22:242, bet. 2022/23:KrU2, rskr. 2022/23:29 och prop. 2022/23:33, bet. 2022/23:KrU7, rskr. 2022/23:189). Det är viktigt att regeringen kan följa utvecklingen av olicensierat spel för att kunna bedöma behovet av ytterligare åtgärder. Spelinspektionens uppdrag att utveckla metoden för att beräkna kanaliseringsgraden kommer att utgöra ett viktigt underlag för det fortsatta arbetet.

Regeringen avser att fortsätta arbetet för att stärka konsumentskyddet och minska de negativa effekterna av spel om pengar. För det krävs åtgärder för att motverka överskuldsättning och för att säkerställa att omsorgsplikten efterlevs.

Det licenssystem för spelmarknaden som trädde i kraft den 1 januari 2019 behöver fortsätta att värnas och utvecklas. Spelinspektionen ska kunna bedriva en aktiv tillsyn över spelmarknaden, utöka sitt arbete mot olaglig spelverksamhet och matchfixning samt samverka med Finansinspektionen. Regeringen föreslår därför att Spelinspektionens anslag ökas till den nivå som i budgetpropositionen för 2024 beräknades för 2025.

Det är viktigt att värna intäkter från spel till staten och de allmännyttiga organisationer som har störst behov av sådana intäkter.

18.6 Den årliga revisionens iakttagelser

Riksrevisionen har i sin revisionsberättelse för Spelinspektionen lämnat ett uttalande med reservation. Riksrevisionen konstaterar att Spelinspektionen har redovisat ett felaktigt värde för det ackumulerade resultatet 2023 för avgiftsområdet. Vidare anför Riksrevisionen att Spelinspektionen under flera års tid har byggt upp ett överskott om 96 585 000 kronor inom avgiftsområdet Tillsyn. Det ackumulerade överskottet avviker från det ekonomiska målet enligt 15 kap. 5 § spelförordningen (2018:1475). Avgifter ska enligt detta mål beräknas så att full kostnadstäckning uppnås för tillsynsverksamheten. Regeringen har följt upp frågorna med myndigheten.

18.7 Budgetförslag

18.7.1 15:1 Spelinspektionen

Tabell 18.1 Anslagsutveckling 15:1 Spelinspektionen

Tusental kronor

2023	Utfall	80 262	Anslagssparande	394
2024	Anslag	90 410[1]	Utgiftsprognos	90 197
2025	**Förslag**	**97 932**		
2026	Beräknat	103 083[2]		
2027	Beräknat	105 020[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 100 867 tkr i 2025 års prisnivå.

[3] Motsvarar 100 868 tkr i 2025 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Spelinspektionens förvaltningsutgifter.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 18.2 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 15:1 Spelinspektionen

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**90 410**	**90 410**	**90 410**
Pris- och löneomräkning[2]	2 722	4 768	6 556
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	4 800	7 905	8 054
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**97 932**	**103 083**	**105 020**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2024. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2026–2027 är preliminär.

Regeringen föreslår att 97 932 000 kronor anvisas under anslaget 15:1 *Spelinspektionen* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 103 083 000 kronor respektive 105 020 000 kronor.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 18.3 Avgiftsfinansierad verksamhet vid Spelinspektionen

Tusental kronor

	Ack. resultat t.o.m. 2023	Resultat 2024	Verksamhetens intäkter 2025	Kostnader som ska täckas 2025	Resultat 2025	Ack. resultat utgående 2025
Avgiftsbelagda verksamheter där intäkterna inte disponeras av myndigheten						
Offentligrättslig verksamhet						
Kontroll och tillsyn	95 585	- 9 000	34 000	47 000	-13 000	74 585
Licenser/tillstånd och registrering	-9 998	-10 200	8 600	20 000	-11 400	-31 598

Källa: Spelinspektionen.

Avgifterna som redovisas mot inkomsttitel 9455 *lotteriavgifter* motsvarar endast delvis den aktuella verksamhetens kostnader. De åtgärder som är att betrakta som rättsvårdande är sedan 2007 anslagsfinansierade.

Utgiftsområde 18

Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande samt konsumentpolitik

Utgiftsområde 18 – Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande samt konsumentpolitik

Innehållsförteckning

1 Förslag till riksdagsbeslut ... 4

2 Utgiftsområde 18 Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande samt konsumentpolitik ... 5
- 2.1 Utgiftsområdets omfattning ... 5
- 2.2 Utgiftsutveckling ... 5
- 2.3 Skatteutgifter ... 7
- 2.4 Mål för utgiftsområdet ... 7
  - 2.4.1 Samhällsplanering, bostadsmarknad, byggande och lantmäteriverksamhet ... 7
  - 2.4.2 Konsumentpolitiken ... 7

3 Samhällsplanering, bostadsmarknad, byggande och lantmäteriverksamhet ... 9
- 3.1 Mål för området ... 9
- 3.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder ... 9
- 3.3 Resultatredovisning ... 9
  - 3.3.1 Goda förutsättningar för hushållning med naturresurser och ekonomisk utveckling ... 9
  - 3.3.2 Goda och hållbara livsmiljöer ... 14
  - 3.3.3 Hållbarhet i byggande och förvaltning ... 15
  - 3.3.4 En väl fungerande bostadsmarknad och ekonomisk utveckling ... 18
  - 3.3.5 Kategoriindelningen av företag i årsredovisningslagen ... 24
- 3.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen ... 24
  - 3.4.1 Insatser har bidragit till hushållning med naturresurser och ekonomisk utveckling ... 24
  - 3.4.2 Insatserna för hållbarhet i byggande och förvaltning bidrar till högre måluppfyllelse ... 25
  - 3.4.3 Insatserna för en väl fungerande bostadsmarknad och ekonomisk utveckling är inte tillräckliga ... 25
  - 3.4.4 De statliga insatserna har bidragit till måluppfyllelsen av de riksdagsbundna målen ... 26
- 3.5 Politikens inriktning ... 26
- 3.6 Budgetförslag ... 29
  - 3.6.1 1:1 Bostadspolitisk utveckling ... 29
  - 3.6.2 1:2 Omstrukturering av kommunala bostadsföretag ... 30
  - 3.6.3 1:3 Stöd för att underlätta för enskilda att ordna bostad ... 31
  - 3.6.4 1:4 Boverket ... 32
  - 3.6.5 1:5 Statens geotekniska institut ... 35
  - 3.6.6 1:6 Lantmäteriet ... 36
  - 3.6.7 1:7 Energieffektivisering av flerbostadshus ... 38
  - 3.6.8 1:8 Investeringsstöd för anordnande av hyresbostäder och bostäder för studerande ... 39

4 Konsumentpolitik ... 41
- 4.1 Mål för området ... 41
- 4.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder ... 41
- 4.3 Resultatredovisning ... 41
  - 4.3.1 Myndighetsöversyn inom konsumentpolitiken ... 41
  - 4.3.2 Insatser främjade marknadernas funktionssätt ... 42
  - 4.3.3 Risker med farliga produkter motverkades ... 43

4.3.4 En effektiv tvistlösning med hög kvalitet 44
4.3.5 Ett välanvänt konsumentstöd 44
4.3.6 Insatser som främjar hållbar konsumtion 46
4.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen 47
4.5 Politikens inriktning 48
4.6 Budgetförslag 51
4.6.1 2:1 Konsumentverket 51
4.6.2 2:2 Allmänna reklamationsnämnden 52
4.6.3 2:3 Fastighetsmäklarinspektionen 53
4.6.4 2:4 Åtgärder på konsumentområdet 54
4.6.5 2:5 Bidrag till miljömärkning av produkter 55

1 Förslag till riksdagsbeslut

Regeringens förslag:

1. Riksdagen godkänner målet för konsumentpolitiken (avsnitt 2.4.2).
2. Riksdagen bemyndigar regeringen att under 2025 ställa ut kreditgarantier för nybyggnad och ändringar av bostäder, avlösen av kommunala borgensåtaganden och lån som kooperativa hyresrättsföreningar tar upp vid förvärv av fastigheter för ombildning till kooperativa hyresrätter som inklusive tidigare utfärdade garantier uppgår till högst 8 000 000 000 kronor (avsnitt 3.6.4).
3. Riksdagen anvisar anslagen för budgetåret 2025 inom utgiftsområde 18 Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande samt konsumentpolitik enligt tabell 1.1.
4. Riksdagen bemyndigar regeringen att under 2025 ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst de belopp och inom de tidsperioder som anges i tabell 1.2.

Tabell 1.1 Anslagsbelopp

Tusental kronor

Anslag	
1:1 Bostadspolitisk utveckling	253 000
1:2 Omstrukturering av kommunala bostadsföretag	12 500
1:3 Stöd för att underlätta för enskilda att ordna bostad	43 000
1:4 Boverket	302 277
1:5 Statens geotekniska institut	57 752
1:6 Lantmäteriet	871 006
1:7 Energieffektivisering av flerbostadshus	40 000
1:8 Investeringsstöd för anordnande av hyresbostäder och bostäder för studerande	1 370 000
2:1 Konsumentverket	183 226
2:2 Allmänna reklamationsnämnden	66 392
2:3 Fastighetsmäklarinspektionen	36 258
2:4 Åtgärder på konsumentområdet	1 559
2:5 Bidrag till miljömärkning av produkter	3 124
Summa anslag inom utgiftsområdet	**3 240 094**

Tabell 1.2 Beställningsbemyndiganden

Tusental kronor

Anslag	Beställningsbemyndigande	Tidsperiod
1:2 Omstrukturering av kommunala bostadsföretag	12 500	2026–2028
Summa beställningsbemyndiganden inom utgiftsområdet	**12 500**	

2 Utgiftsområde 18 Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande samt konsumentpolitik

2.1 Utgiftsområdets omfattning

Huvuddelen av resurserna inom området samhällsplanering, bostadsmarknad, byggande och lantmäteriverksamhet avser bostadspolitiskt inriktad verksamhet. Myndigheterna Boverket, Lantmäteriet och Statens geotekniska institut ingår i området, som även omfattar statliga garantiåtaganden och skatteutgifter. Även Statens Bostadsomvandling AB hör till området. Inom området bedrivs internationellt samarbete, bl.a. deltagande i verksamhet inom Förenta nationerna (UN Habitat och Unece) och Europeiska unionen.

Insatserna inom området konsumentpolitiken, dvs. konsumentskyddande lagstiftning och tillsyn, tvistlösning utanför domstol samt opartisk konsumentinformation och vägledning, tar sikte på samtliga konsumentmarknader. Insatserna berör därför även flera andra områden och verksamheter. De myndigheter som har uppdrag inom konsumentpolitiken, och vars verksamhet behandlas inom utgiftsområdet, är Konsumentverket med Konsumentombudsmannen, Allmänna reklamationsnämnden och Fastighetsmäklarinspektionen. Även det statliga bolaget Miljömärkning Sverige AB (Miljömärkning Sverige) har uppgifter inom konsumentpolitiken. Inom området anslås medel för förvaltningsutgifter, för åtgärder på konsumentområdet och för bidrag till miljömärkning av produkter.

2.2 Utgiftsutveckling

Tabell 2.1 Utgiftsutveckling inom utgiftsområde 18 Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande samt konsumentpolitik

Miljoner kronor

	Utfall 2023	Budget 2024[1]	Prognos 2024	**Förslag 2025**	Beräknat 2026	Beräknat 2027
Samhällsplanering, bostadsmarknad, byggande och lantmäteriverksamhet	**5 671**	**5 800**	**5 593**	**2 950**	**1 858**	**1 912**
1:1 Bostadspolitisk utveckling	34	83	81	**253**	503	531
1:2 Omstrukturering av kommunala bostadsföretag	1	13	2	**13**	13	13
1:3 Stöd för att underlätta för enskilda att ordna bostad	1	43	2	**43**	43	43
1:4 Boverket	290	297	303	**302**	312	315
1:5 Statens geotekniska institut	53	56	57	**58**	59	60
1:6 Lantmäteriet	730	759	796	**871**	929	950
1:7 Energieffektivisering av flerbostadshus	250	840	730	**40**		
1:8 Investeringsstöd för anordnande av hyresbostäder och bostäder för studerande	4 313	3 710	3 623	**1 370**		

	Utfall 2023	Budget 2024[1]	Prognos 2024	**Förslag 2025**	Beräknat 2026	Beräknat 2027
Konsumentpolitik	**279**	**288**	**292**	**291**	**296**	**302**
2:1 Konsumentverket	167	178	183	**183**	187	190
2:2 Allmänna reklamationsnämnden	63	68	66	**66**	69	71
2:3 Fastighetsmäklarinspektionen	31	32	32	**36**	37	38
2:4 Åtgärder på konsumentområdet	14	7	7	**2**		
2:5 Bidrag till miljömärkning av produkter	3	3	3	**3**	3	3
Totalt för utgiftsområde 18 Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande samt konsumentpolitik	**5 950**	**6 088**	**5 885**	**3 240**	**2 155**	**2 213**

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Tabell 2.2 Förändringar av utgiftsramen 2025–2027 för utgiftsområde 18 Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande samt konsumentpolitik

Miljoner kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**6 082**	**6 082**	**6 082**
Pris- och löneomräkning[2]	49	81	107
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	-2 891	-4 008	-3 976
varav BP25[3]	*242*	*536*	*667*
Överföring till/från andra utgiftsområden			
Övrigt			
Ny utgiftsram	**3 240**	**2 155**	**2 213**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2024. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2026–2027 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Ramen för utgiftsområdet föreslås uppgå till 3 240 miljoner kronor 2025. I jämförelse med de anvisade medlen för 2024 minskar därmed ramen för utgiftsområdet med 2 842 miljoner kronor.

Tabell 2.3 Utgiftsram 2025 realekonomiskt fördelad för utgiftsområde 18 Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande samt konsumentpolitik

Miljoner kronor

	2025
Transfereringar[1]	1 425
Verksamhetsutgifter[2]	1 811
Investeringar[3]	4
Summa utgiftsram	**3 240**

Anm.: Den realekonomiska fördelningen baseras på utfall 2023 samt kända förändringar av anslagens användning.

[1] Med transfereringar avses inkomstöverföringar, dvs. utbetalningar av bidrag från staten till exempelvis hushåll, företag eller kommuner utan att staten får någon direkt motprestation.

[2] Med verksamhetsutgifter avses resurser som statliga myndigheter använder i verksamheten, t.ex. utgifter för löner, hyror och inköp av varor och tjänster.

[3] Med investeringar avses utgifter för anskaffning av varaktiga tillgångar såsom byggnader, maskiner, immateriella tillgångar och finansiella tillgångar.

Transfereringar i form av investeringsstöd för anordnande av hyresbostäder och bostäder för studerande utgör en stol del av ramen.

2.3 Skatteutgifter

Vid sidan av stöd till företag och hushåll på budgetens utgiftssida finns det även stöd på budgetens inkomstsida i form av avvikelser från en enhetlig beskattning, s.k. skatteutgifter (se vidare Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnittet om skattefrågor). Den samlade redovisningen av skatteutgifter finns i regeringens skrivelse Redovisning av skatteutgifter 2024 (skr. 2023/24:98). Nedan redovisas de skatteutgifter som är att hänföra till utgiftsområde 18 Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande samt konsumentpolitik.

Tabell 2.4 Skatteutgifter inom utgiftsområde 18 Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande samt konsumentpolitik

Miljoner kronor

	2024	2025
Fastighetsskatt respektive fastighetsavgift på småhus, ägarlägenhet och bostäder i hyreshus (B23)	-2 360	-2 440
Avkastning eget hem (C1)	25 320	26 360
Avkastning bostadsrättsfastighet (C2)	6 250	6 420
Kapitalvinstbeskattning vid försäljning av eget hem och bostadsrätt (C7)	11 050	11 090
Nedsatt fastighetsavgift för nybyggda småhus, hyreshus och ägarlägenheter (C14)	2 060	2 130
Försäljning av tomtmark och byggnader (undantag från mervärdesskatteplikt) (E1)	2 660	2 750
Uttagsbeskattning avseende vissa fastighetstjänster (undantag från mervärdesskatteplikt) (E4)	-	-
Begränsad fastighetsavgift för pensionärer (G5)	470	490

Anm.: Inom parentes anges den beteckning för respektive skatteutgift som används i regeringens skrivelse. Skatteutgifter som inte har beräknats anges med "-". Negativa belopp innebär att skatteutgiften är en s.k. skattesanktion.

Källa: Regeringens skrivelse 2023/24:98.

2.4 Mål för utgiftsområdet

2.4.1 Samhällsplanering, bostadsmarknad, byggande och lantmäteriverksamhet

Målet för området samhällsplanering, bostadsmarknad, byggande och lantmäteriverksamhet är att ge alla människor i alla delar av landet en från social synpunkt god livsmiljö där en långsiktigt god hushållning med naturresurser och energi främjas samt där bostadsbyggande och ekonomisk utveckling underlättas (prop. 2011/12:1, bet. 2011/12:CU1, rskr. 2011/12:89). För området bostadsmarknad är målet även långsiktigt väl fungerande bostadsmarknader där konsumenternas efterfrågan möter ett utbud av bostäder som svarar mot behoven (prop. 2008/09:1, bet. 2008/09:CU1, rskr. 2008/09:116).

2.4.2 Konsumentpolitiken

Målet för konsumentpolitiken är väl fungerande konsumentmarknader och en miljömässigt, socialt och ekonomiskt hållbar konsumtion (prop. 2015/16:1, utg,omr. 18, bet. 2015/16:CU1, rskr. 2015/16:76).

Regeringens förslag: Målet för konsumentpolitiken ska vara väl fungerande konsumentmarknader, balanserade och tydliga regler för näringsidkare, ett starkt konsumentskydd och en hållbar konsumtion.

Skälen för regeringens förslag: Det befintliga målet för konsumentpolitiken bör utvecklas och förtydligas i syfte att bättre kunna utvärdera den politik som nu genomförs.

Den snabba utvecklingen av konsumentmarknaderna erbjuder nya möjligheter för konsumenterna, men riskerar samtidigt att ytterligare öka konsumenternas informationsunderläge. Affärsmetoderna kan vara påträngande, vilket inte minst kan skada mer utsatta konsumenter. Väl fungerande konsumentmarknader bör därför även fortsättningsvis vara en viktig utgångspunkt för konsumentpolitiken. Balanserade och tydliga regler för näringsidkare, som ska göra det lätt att göra rätt, och ett starkt konsumentskydd bör också vara viktiga utgångspunkter. Balanserade och tydliga regler är av betydelse inte endast för näringsidkare, utan också för konsumenter.

Tydliga regler bidrar till förutsägbarhet och konkurrens på lika villkor för näringsidkare. Det är en förutsättning för att konsumentmarknaderna ska fungera väl och åtnjuta ett högt förtroende hos både näringsidkare och konsumenter. Genom att regelbördan och de administrativa kostnaderna begränsas för företagen kan regelefterlevnaden öka och priset sänkas, vilket även kan leda till förbättringar för konsumenterna. Genom att fortsatt motverka osunda affärsmetoder och stärka konsumenterna med hjälp av rättigheter som har stöd i lag, tillgång till tvistlösning och ett relevant och tillgängligt konsumentstöd kan konsumentpolitiken bidra till väl fungerande konsumentmarknader. Det konsumentpolitiska målet bör även fortsättningsvis inbegripa ett hållbarhetskriterium. Hållbarhet bygger dock på ett helhetsperspektiv som är beroende av flera sammanhängande faktorer, t.ex. miljö och ekonomi. Det nya konsumentpolitiska målet bör mot denna bakgrund omfatta väl fungerande konsumentmarknader, balanserade och tydliga regler för näringsidkare, ett starkt konsumentskydd och en hållbar konsumtion.

3 Samhällsplanering, bostadsmarknad, byggande och lantmäteriverksamhet

3.1 Mål för området

Se avsnitt 2.4.1

3.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

De resultatindikatorer och bedömningsgrunder som används för att redovisa resultaten inom denna del av utgiftsområdet är följande:

- antal antagna översiktsplaner
- antal antagna detaljplaner
- handläggningstider inom fastighetsbildningsverksamheten
- otrygghet vid utevistelse sent på kvällen i det egna bostadsområdet
- insatser för att främja goda och hållbara livsmiljöer
- produktionspriser för bostäder
- genomsnittlig energiprestanda
- antal färdigställda och påbörjade bostäder i förhållande till befolkningsutvecklingen
- kommunala bedömningar av läget på bostadsmarknaden
- andel hushåll med trångboddhet och ansträngd boendeekonomi.

Bedömningsgrunden insatser för att främja goda och hållbara livsmiljöer har återinförts, medan indikatorn antal kommuner som integrerar stadsgrönska och ekosystemtjänster i urbana miljöer vid planering, byggande och förvaltning i städer och tätorter har utgått då den endast uppdateras var fjärde år. Indikatorn andel hushåll med trångboddhet och ansträngd boendeekonomi har inte uppdaterats pga. att statistik inte finns tillgänglig.

Statistiska centralbyrån har bytt namn på variabeln produktionskostnader för bostäder till produktionspriser för bostäder då måttet innehåller en vinstkomponent. Produktionspris anger därmed slutpris till kund. Som en följd av detta har därmed även regeringens indikator bytt namn.

3.3 Resultatredovisning

3.3.1 Goda förutsättningar för hushållning med naturresurser och ekonomisk utveckling

I detta avsnitt redovisas resultat med koppling till den del av målet som handlar om att underlätta bostadsbyggande och ekonomisk utveckling samt främja en långsiktigt god hushållning med naturresurser i samhällsbyggnadsprocessen. Som resultatindikatorer används dels antalet antagna översiktsplaner och detaljplaner, dels handläggningstider inom fastighetsbildningsverksamheten. De förstnämnda indikatorerna har valts för att de kan antas visa på en förändrad mark- och vattenanvändning i kommuner, som bl.a. är viktig för ekonomisk aktivitet och utveckling. Vidare anger en aktuell översiktsplan

inriktningen för kommunens långsiktiga utveckling av den fysiska miljön och ger därigenom förutsättningar för en god hushållning med naturresurser. Inom fastighetsbildningsverksamheten redovisas handläggningstider inom de sju ärendekategorierna som verksamheten följs upp inom. Indikatorerna har valts eftersom de speglar möjligheten att ändra och säkra markens indelning i fastigheter, vilket är en förutsättning för ekonomisk utveckling. Därutöver redovisas även handläggningstider i plan- och byggprocessen och resultat från Lantmäteriets inskrivningsverksamhet.

Antal antagna kommunomfattande översiktsplaner har minskat

År 2023 antog 16 kommuner nya översiktsplaner som fått laga kraft. Det är en minskning jämfört med 2022, se diagram 3.1. Den långsiktiga trenden är att antalet antagna översiktsplaner är som lägst i mitten av kommunfullmäktiges mandatperiod.

Diagram 3.1 Antal översiktsplaner

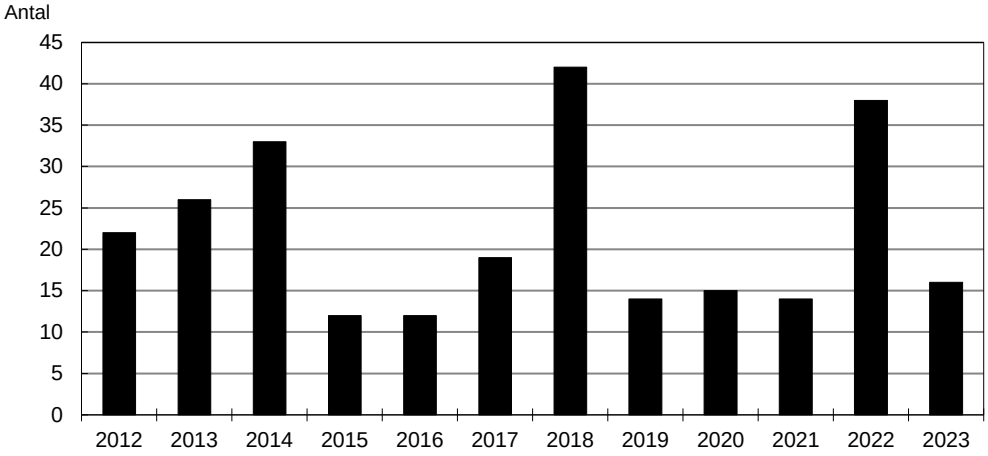

Källa: Boverket.

Antal antagna detaljplaner minskar

År 2023 antogs knappt 1 000 detaljplaner i kommunerna vilket är en minskning jämfört med 2022 och den lägsta noteringen sedan Boverket började samla in statistiken, se diagram 3.2. Den främsta bidragande faktorn till minskningen 2023 torde vara det fortsatt ansträngda ekonomiska läget i landet och den stora nedgången i bostadsbyggandet. Av de antagna detaljplanerna var drygt 700 nya detaljplaner och övriga var ändring eller upphävande av befintliga.

Diagram 3.2 Antal antagna detaljplaner

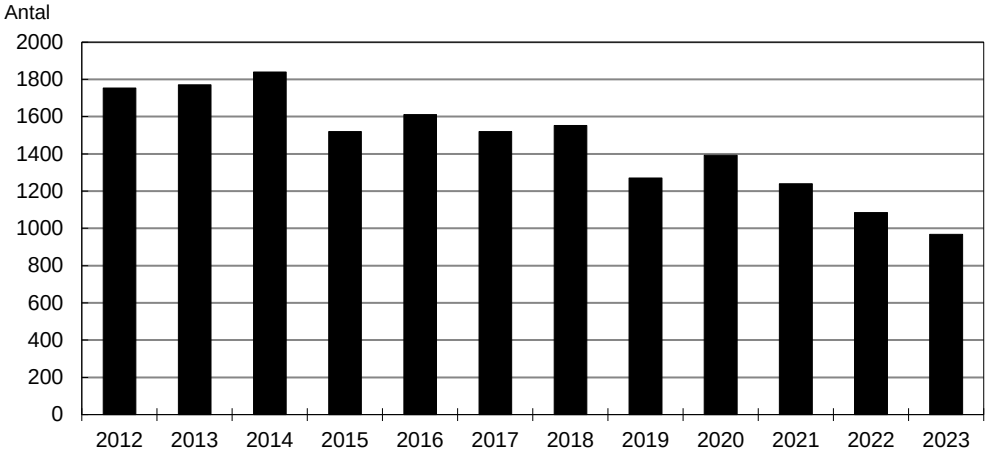

Källa: Boverket.

Antal bygglov och anmälningar minskar

Antalet beviljade bygglov ger bl.a. en indikation på byggverksamheten som är en del av målet om att underlätta ekonomisk utveckling. Av Boverkets plan- och byggenkät framgår att det 2023 beviljades omkring 61 800 ansökningar om bygglov, vilket är en minskning jämfört med 2022 då 71 400 bygglov beviljades. Av de beviljade bygglovsansökningarna avsåg ca 7 900 ärenden nybyggnad av permanenta bostadshus vilket var en minskning jämfört med 2022 då motsvarande siffra var 12 000.

Under 2023 gjordes ca 9 400 anmälningar som avsåg bygglovsbefriade åtgärder, varav 954 ärenden avsåg komplementbostadshus. Detta är en minskning jämfört med 2022 då motsvarande siffra var 12 200 respektive 1 310.

Vissa handläggningstider i plan- och byggprocessen ökar något

Handläggningstiderna för överklagade planer till de fem mark- och miljödomstolarna har under perioden 2019–2023 och mellan domstolarna varierat mellan 4,5 och 8 månader. Under 2023 prövades 283 planärenden av de fem mark- och miljödomstolarna, vilket är färre än under 2022. Den genomsnittliga handläggningstiden för avgjorda mål om överklagade planer var 6 månader under 2023, vilket är densamma som 2022 och 2021. Den genomsnittliga handläggningstiden hos Mark- och miljööverdomstolen för avgjorda mål om överklagade planer var 6,6 månader under 2023 – en ökning med drygt en månad från 2022.

Länsstyrelserna har två inriktningsmål för handläggningstider för lov och förhandsbesked. Det första inriktningsmålet innebär att 75 procent av alla ärenden ska vara avgjorda inom 105 dagar och 90 procent inom 150 dagar. Det var 11 av 21 länsstyrelser som nådde den första delen av målet 2023, vilket är detsamma som 2022. Den andra delen av målet nåddes av 14 av 21 länsstyrelser, vilket är en ökning jämfört med 2022 då 11 länsstyrelser uppnådde målet. Det andra inriktningsmålet innebär att 75 procent av ärenden som avser bygglov för bostäder ska vara avgjorda inom 80 dagar och 90 procent vara avgjorda inom 120 dagar. Det var 12 av 21 länsstyrelser som uppfyllde den första delen av målet 2023, vilket är en liten ökning jämfört med 2022, då 11 länsstyrelser nådde målet. Den andra delen av målet uppfylldes av 14 av 21 länsstyrelser, vilket är en försämring jämfört med 2022, då 16 länsstyrelser nådde målet.

Den genomsnittliga handläggningstiden för avgjorda ärenden om överklagade lov och förhandsbesked varierar stort mellan länsstyrelserna. Den genomsnittliga viktade handläggningstiden under 2023, i riket, var 130 dagar, vilket är en ökning med 20 dagar jämfört med 2022. Avseende överklagade bygglov för bostäder var 2023 motsvarande siffra för riket 65 dagar, vilket är densamma som för 2021.

Den genomsnittliga handläggningstiden för mål om lov och förhandsbesked hos de fem mark- och miljödomstolarna var 4,2 månader under 2023, vilket är densamma som 2022. Den genomsnittliga handläggningstiden hos mark- och miljööverdomstolarna har ökat stegvis de senaste fyra åren från 2,8 månader 2018 till 4,8 månader 2023.

Inflödet av ärenden inom fastighetsbildningsverksamheten har minskat och handläggningstiderna har ökat i vissa kategorier

Under 2023 minskade efterfrågan på fastighetsbildningsåtgärder ytterligare, vilket speglas i antalet inkomna ärenden till Lantmäteriet. Inflödet av nya ärenden minskade med 16 procent under 2023. Antalet inkomna ärenden är det lägsta under de senaste 10 åren. Myndigheten har bedömt att denna minskning beror på att de stigande räntorna, inflationen och en svag konjunktur har minskat investeringsviljan hos både privatpersoner och företag. Lantmäteriets ärenden följs upp i sju olika ärendekategorier, och inom ärendekategorin Privat bostadsbyggande har antalet ansökningar nästan halverats i jämförelse med 2022.

På grund av ett lägre inflöde av ärenden har Lantmäteriet kunnat avsluta fler ärenden än vad som kommit in. Det har i sin tur inneburit att antalet pågående ärenden minskat och kötiderna förbättrats. Kötiderna, alltså tiden ett ärende behöver vänta innan handläggning kan påbörjas, har sjunkit med 16 veckor (vilket motsvarar 37 procent) under 2023. Under 2023 ökade de genomsnittliga handläggningstiderna för två av ärendekategorierna, se tabell 3.1. De genomsnittliga handläggningstiderna är dock kortare eller lika 2023 jämfört med 2016. Vad avser privat bostadsbyggande har andelen äldre ärenden som avslutats under året ökat i jämförelse med 2022 vilket bidrar till att den genomsnittliga handläggningstiden också ökar markant. Eftersom bostadsbyggandet har avtagit har Lantmäteriet under 2023 avslutat en större andel äldre ärenden vilket kan vara en bidragande orsak till att den genomsnittliga handläggningstiden har ökat inom vissa ärendekategorier.

Tabell 3.1 Genomsnittlig handläggningstid hos Lantmäteriet

Veckor

	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	*Aktiv handläggning 2023*
Kommersiell och offentlig mark- och fastighetsutveckling	58	52	57	62	53	40	50	57	50
Infrastruktur	156	143	122	123	104	100	110	105	121
Privat bostadsbyggande	30	33	34	34	34	30	32	41	51
Privat mark- och fastighetsutveckling	54	57	57	57	48	41	56	54	37
Jord- och skogsbruk	37	48	53	57	46	41	56	52	73
Samhällsservice	88	80	74	101	122	103	134	90	129
Fastighetssamverkan och gemensamt nyttjande	136	133	124	114	109	101	117	114	97

Anm.: Under 2018 gjordes förändringar på innehållet i flera av ärendekategorierna vilket påverkade indikatorerna det året.

Fotnot: Aktiv handläggning anger antal timmar som använts för att handlägga ärendet. Det omfattar åtgärder såsom sakägarkontakter, utredning, kart- och mätarbete, sammanträde, värdering, juridisk prövning m.m.

Källa: Lantmäteriet.

Andelen överklagade ärenden och fakturor är i viss mån ett mått på kvaliteten i ärendena. Under 2023 minskade andelen överklagade ärenden (4,2 procent) och andel överklagade fakturor (1,2 procent). Däremot ökade andelen återförvisade ärenden hos Lantmäteriet (9 procent).

Inflödet av inskrivningsärenden har minskat

Antalet inskrivningsärenden minskade med 21 procent under 2023 jämfört med 2022. Minskningen av antalet beslut har skett inom samtliga ärendekategorier men störst minskning gällande antalet beslut har skett inom ärendetypen inteckning, där minskade antalet beslut med 36 procent. Antalet beslut om lagfart minskade med 10 procent. Minskningen av antalet ärenden och beslut bedöms bero på lägre omsättning på fastigheter till följd av en svag konjunktur. Den genomsnittliga handläggningstiden för inskrivningsärenden har minskat till 8 arbetsdagar under 2023 jämfört med 10 dagar under 2022.

Ökad användning av geodata

Samhällsbyggnadsprocessen bidrar till att underlätta ekonomisk utveckling och främja en långsiktigt god hushållning med naturresurser. En förutsättning för en effektiv och ändamålsenlig samhällsbyggnadsprocess är att den tar vara på digitaliseringens möjligheter samt att aktuell och korrekt information om Sveriges geografi och fastigheter används.

Lantmäteriet tillhandahåller information om Sveriges geografi och fastigheter, s.k. geodata, till allmänheten, den offentliga sektorn och näringslivet. Geodata utgör ofta basen i appar, e-tjänster och handläggningsstöd, vilket innebär att de flesta använder geodata dagligen, både privat och i yrkeslivet. Mellan 2022 och 2023 ökade användningen av Lantmäteriets geografiska information med 34 procent medan användningen av fastighetsinformationen minskade med 4 procent. Det bedöms främst vara privatpersoners användning som bidragit till ökningen av den geografiska informationen och det stigande ränteläget och osäkerheten på bostadsmarknaden som påverkat användningen av fastighetsinformationen negativt. Under 2023 har Lantmäteriet analyserat kraven i Europaparlamentets och rådets direktiv (EU)

2019/1024 av den 20 juni 2019 om öppna data och vidareutnyttjande av information från den offentliga sektorn och utrett förutsättningarna för att göra information tillgänglig med hänsyn till juridik, informationssäkerhet och genomförda riskanalyser.

Mer digitaliserad information i samhällsbyggnadsprocessen

Inom ramen för regeringens arbete med en digital samhällsbyggnadsprocess har Lantmäteriet etablerat en nationell geodataplattform, vilket är en digital infrastruktur för att tillgängliggöra information i samhällsbyggnadsprocessen. Den nationella geodataplattformen fylls löpande på med information. Från 2023 kan fyra standardiserade datamängder hanteras i plattformen, detaljplaner, planbeskrivningar och byggnadsinformation från kommunerna samt kulturhistoriska lämningar från Riksantikvarieämbetet. Intresset för att hämta geodata via plattformen har ökat, vilket bl.a. visas genom att antalet anslutna konsumenter har ökat från 175 under 2021 till 653 under 2023. Vid årsskiftet 2023/2024 kunde över 6 700 nya och äldre detaljplaner, som följer den nationella specifikationen, nås via den nationella geodataplattformen. Av landets 290 kommuner har 271 tecknat avtal med Lantmäteriet för att kunna publicera sina detaljplaner i plattformen och 165 av dessa påbörjat publicering.

3.3.2 Goda och hållbara livsmiljöer

I detta avsnitt redovisas resultat med koppling till den del av målet som handlar om att ge alla människor i alla delar av landet en från social synpunkt god livsmiljö, där en långsiktigt god hushållning med naturresurser främjas. Målet bedöms utifrån resultatindikatorn otrygghet vid utevistelse sent på kvällen i det egna bostadsområdet som beskriver utvecklingen av sociala värden i den byggda miljön samt bedömningsgrunden insatser för att främja goda och hållbara livsmiljöer.

Resultatindikatorn antal kommuner som integrerar stadsgrönska och ekosystemtjänster i urbana miljöer vid planering, byggande och förvaltning i städer och tätorter har utgått, då denna senast uppdaterades i samband med Boverkets miljömålsenkät 2021.

De nationella målen för utanförskap, jämställdhet, folkhälso- respektive funktionshinderspolitiken liksom det riksdagsbundna målet för arkitektur, form och design samt miljökvalitetsmålet God bebyggd miljö är också viktiga utgångspunkter för arbetet med goda och hållbara livsmiljöer, se utgiftsområde 13 Integration och jämställdhet, utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg, utgiftsområde 17 Kultur, medier, trossamfund och fritid och utgiftsområde 20 Klimat, miljö och natur.

Otryggheten utomhus är i princip oförändrad

Måttet trygghet eller otrygghet utomhus i det egna bostadsområdet bedöms ge en relativt god bild av de många skiftande faktorer som tillsammans beskriver den sociala hållbarheten i boendemiljön. Enligt Brottsförebyggande rådets nationella trygghetsundersökning (rapport 2023:9) uppgick andelen personer i åldrarna 16 till 84 år som känner sig otrygga vid utevistelse sent på kvällen i det egna bostadsområdet till 26 procent. Nivån är i princip oförändrad jämfört med 2022 (27 procent), även om det skett en liten minskning över tid från 2021 (28 procent) och 2020 (30 procent). Andelen som känner sig otrygga är även på en lägre nivå än åren 2016–2019 då den under samtliga år var oförändrat 28 procent. Det är dock en högre nivå än första halvan av 2010-talet då andelen varierade mellan 21 och 23 procent.

Kvinnor upplever otrygghet i betydligt högre utsträckning än män, 34 procent jämfört med 18 procent, och andelen otrygga människor är även högre i områden med socioekonomiska utmaningar jämfört med övriga områden. Bland män är andelen otrygga

störst i åldersgrupperna 25–34 år och 75–84 år (20 procent i respektive grupp), och bland kvinnor är andelen störst i åldersgruppen 16–19 år (44 procent).

Trygghetsfrågor respektive trygghetsfrågor i områden där utanförskapet är stort behandlas inom utgiftsområdena 4 Rättsväsendet och 13 Integration och jämställdhet.

Stadsmiljöavtalen

Stadsmiljöavtalen syftar till att främja hållbara stadsmiljöer genom att skapa förutsättningar för åtgärder i städer som leder till en ökad andel persontransporter med kollektivtrafik och cykel, eller till hållbara godstransporter. Under 2023 beviljades stöd för 60 åtgärder, fördelade på 26 avtal. Det beviljade stödet uppgick till drygt 994 miljoner kronor, varav drygt 374 miljoner kronor avsåg kollektivtrafikåtgärder, nästan 487 miljoner kronor cykelåtgärder och drygt 133 miljoner kronor kombinerade kollektiv- och cykeltrafikåtgärder. Det utbetalda stödet uppgick 2023 till 553 miljoner kronor, varav 74 miljoner kronor var hänförliga till den tillfälliga cykelsatsningen som beslutades av riksdagen efter förslag i budgetpropositionen för 2021 (prop. 2021/22:1 utgiftsområde 22, bet. 2021/22:TU1, rskr. 2021/22:98). Enligt beslut i budgetpropositionen för 2024 (prop. 2023/24:1 utgiftsområde 22, bet. 2023/24:TU1, rskr. 2023/24:93) avvecklas stadsmiljöavtalen på så vis att inga nya avtal har ingåtts från och med 2024.

I merparten av de projekt som hittills slutredovisats och utvärderats har en minskning av personbilstrafiken kunnat påvisas som en följd av de vidtagna åtgärderna. För de stadsmiljöavtal som beslutades 2023 uppskattas minskningen av utsläppen av växthusgaser från trafiken uppgå till omkring 9 200 ton per år. För de stödåtgärder som slutrapporterats under 2023 beräknas minskningen av utsläppen av växthusgaser från biltrafiken uppgå till ca 11 000 ton per år, vilket innebär att den genomsnittliga kostnaden per minskat ton utsläppt koldioxid uppgår till ca 100 000 kronor. Det kan kontrasteras mot en värdering av koldioxid enligt genomsnittliga priser i EU:s utsläppshandel, som ligger kring 1 000 kronor per ton. Även koldioxidskatten för olika bränslen, omräknat till kronor per ton koldioxid, ligger på liknande nivåer. Emellertid bidrar stödåtgärderna till ökade resmöjligheter och mer attraktiva stadsmiljöer. Minskad personbilstrafik bidrar också till bättre luftkvalitet genom framför allt färre slitagepartiklar.

Rådet för hållbara städer

Stadsutvecklingsprocesser innefattar hantering av målkonflikter. Myndigheterna som ingår i Rådet för hållbara städer har ansvarsområden som ibland representerar motstående sidor i sådana målkonflikter. Under 2023 har rådet arbetat med att identifiera inom vilka områden detta innebär störst utmaningar och hur de utmaningarna kan hanteras. Det är ett arbete som syftar till att underlätta för kommuner att planera för hållbara städer.

Under 2023 har rådet inlett arbetet med Visioner i norr steg 2, en insats som stöttar kommuner som berörs av större industrietableringar och industriexpansioner i Norrbottens och Västerbottens län i att vidareutveckla väl gestaltade och attraktiva samhällen.

3.3.3 Hållbarhet i byggande och förvaltning

I detta avsnitt redovisas resultat med koppling till den del av målet som handlar om långsiktigt god hushållning med naturresurser och energi inom byggandet. Den del av målet som handlar om långsiktig hållbarhet i byggandet redovisas utifrån resultatindikatorn produktionspriserna för bostäder, och den del av målet som handlar om

god hushållning med energi redovisas utifrån indikatorn genomsnittlig energiprestanda.

Byggsektorn behöver effektiviseras

En väl fungerande och effektiv byggsektor ger förutsättningar för en hållbar bostadsmarknad. En effektiv byggsektor kännetecknas bl.a. av en väl fungerande konkurrens. Kostnadsutvecklingen i byggsektorn påverkas av många faktorer. Statistiska centralbyrån har bytt namn på variabeln byggkostnader till produktionspriser för bostäder, då måttet innehåller en vinstkomponent. Produktionspriser utgörs av byggpriser, markpriser samt vinst och de har ökat mer än konsumentprisindex (KPI) över tid, se diagram 3.3. Den ökade skillnaden kan vara en indikation på att marknaden inte är effektiv. Det kan bero på strukturella problem och vara en konsekvens av att exempelvis krångliga regelverk och bristande tillgång till byggbar mark hämmar bostadsmarknaden. Tidsserierna belyser priser, dvs. det pris som en byggherre/slutkonsument betalar för ett byggprojekt.

Diagram 3.3 Index för produktionspris per lägenhetsarea i riket för nybyggda flerbostadshus

Nettopris 2000–2022

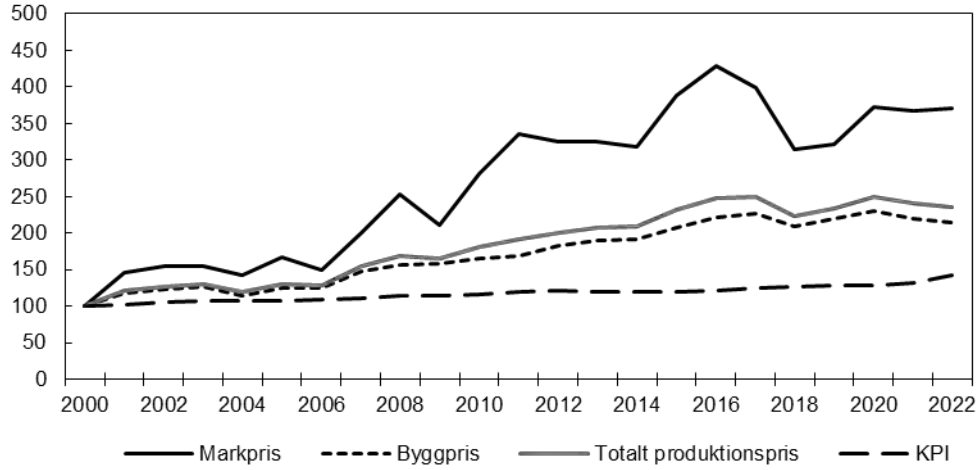

Anm.: KPI står för konsumentprisindex och syftar till att mäta prisutvecklingen för hela den privata konsumtionen.
Källa: Statistiska centralbyrån.

Mark- och byggpriset ökade med ca 270 respektive 115 procent under perioden 2000–2022 samtidigt som det totala produktionspriset ökade med 135 procent. Byggpriset utgjorde 2022 ca 79 procent av det genomsnittliga totala produktionspriset.

Det ekonomiska läget med hög inflation och höjda räntor har påverkat hushållens efterfrågan på bostäder samtidigt som produktions- och finansieringskostnader har ökat snabbt för bostadsutvecklarna och byggföretagen. En liknande utveckling av de senaste årens kostnader för insatsfaktorer till bostadsbyggande kan ses i Norge och snittet av EU, enligt Eurostat. Grannländerna Finland och Danmark har i stället haft en långsammare kostnadsutveckling än Sverige under de senaste åren. Inflationen har fallit tillbaka i både Sverige och i omvärlden, och centralbanker har börjat sänka räntorna. Detta väntas bidra till en återhämtning i byggbranschen, även om det kommer ta tid. Den långa tiden med kostnadsökningar kan indikera att det finns konkurrensproblem inom byggsektorn.

Sedan 2019 genomför Boverket en översyn av myndighetens bygg- och konstruktionsregler. Översynen syftar till att skapa ett förenklat och konsekvent regelverk med en, så långt det är möjligt, genomgående likriktad struktur och

detaljeringsgrad. Boverket har arbetat för att de olika kraven i byggreglerna ska regleras i separata författningar. Förslaget remitterades under 2023 och genererade många remissynpunkter. Efter bearbetning av synpunkterna genomfördes en andra remiss under 2024. Boverkets föreskrifter planeras träda i kraft den 1 januari 2025.

Byggsektorns klimatpåverkan är betydande men minskar

Bygg- och fastighetssektorn bidrar till utsläpp av växthusgaser i Sverige och utomlands genom import. Boverket publicerar miljöindikatorer som visar bygg- och fastighetssektorns miljöpåverkan i Sverige ur ett livscykelperspektiv. Sektorn har en betydande miljöpåverkan. Dessutom bidrar sektorn till miljöpåverkan i andra länder genom import av byggprodukter.

Bygg- och fastighetssektorns inhemska utsläpp uppgick till 11,1 miljoner ton koldioxidekvivalenter under 2021, vilket motsvarade ca 22 procent av Sveriges totala utsläpp av växthusgaser. Jämfört med 2020 var detta en ökning med ca 1,0 procentenhet. Sysselsättningen kopplad till bygg- och fastighetssektorn har samtidigt ökat med 1,9 procent 2021 jämfört med 2020. Förädlingsvärdet i sektorn och dess värdekedja ökade med 1,4 procent under samma period. 2021 stod sektorn även för 19 procent av Sveriges totala inhemska kväveoxidutsläpp, 28 procent av partikelutsläppen, 34 procent av energianvändningen samt 10 respektive 6 procent av användningen av hälsofarliga och miljöfarliga kemikalier. Mängden genererat avfall stod för 40 procent av totalen för Sverige, efter att gruvavfall räknats bort.

Den 1 januari 2022 infördes krav på klimatdeklaration för byggnader, vilket innebär att byggherren ska upprätta och lämna in en klimatdeklaration till Boverket som speglar den klimatpåverkan som uppstår vid uppförandet av byggnaden. Under perioden 2022–2023 registrerades 724 klimatdeklarationer hos Boverket. Merparten utgörs av småhus.

Sedan 2022 har Boverket i uppdrag att utveckla arbetet med omställningen till en cirkulär ekonomi inom bygg- och fastighetssektorn för att bidra till att Sveriges miljö- och klimatmål nås (Fi2022/00506). Boverket ska bl.a. kartlägga hur återanvändning och återvinning fungerar i dag. Uppdraget ska redovisas senast den 20 december 2024. Vidare har regeringen i regleringsbrevet för budgetåret 2024 gett Boverket i uppdrag att analysera vilka hinder som kan finnas för ökad användning av hållbara och innovativa konstruktionslösningar inom bostadsbyggandet, t.ex. industriellt träbyggande. Uppdraget ska redovisas senast den 15 december 2024. För vidare läsning se även utgiftsområde 20 Klimat, miljö och natur.

Trenden med förbättrad energiprestanda i byggnadsbeståndet fortsätter

Uppvärmning står för majoriteten av energianvändningen i bygg- och fastighetssektorn ur ett livscykelperspektiv. Totalt sett stod uppvärmning för 73 procent av sektorns totala energianvändning under 2021, nybyggnad stod för 8 procent, fastighetsförvaltning för 9 procent och renovering, om- och tillbyggnad stod för 10 procent. Utvecklingen av byggnadsbeståndets energiprestanda visar att energianvändningen för uppvärmning, varmvatten och fastighetsdrift i byggnader blir alltmer effektiv, se tabell 3.2.

Tabell 3.2 Genomsnittlig energiprestanda per registreringsår (kWh/m2) ackumulerat

Byggnadskategori	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
En- och tvåbostadshus	115	113	111	110	109	108	107	102	101	95	92	90
Flerbostadshus	146	145	144	143	142	141	136	125	125	126	124	123
Lokalbyggnader	156	154	152	150	150	146	143	124	124	119	118	115

Anm.: Beräkningsmetoden för energiprestanda utgår från den metod som används före den 1 januari 2019 i hela tabellen för att kunna göra jämförelser bakåt i tiden.

Källa: Boverkets energideklarationsregister.

Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2024/1275 av den 24 april 2024 om byggnaders energiprestanda (omarbetning) trädde i kraft den 28 maj 2024. I direktivet fastställs bl.a. som mål att hela byggnadsbeståndet ska uppfylla kriterierna för s.k. nollutsläppsbyggnader senast 2050. Medlemsländerna behöver säkerställa en viss förbättring av energiprestandan hos befintliga lokal- och bostadsbyggnader så att även dessa är nollutsläppsbyggnader senast 2050. Tiden för att genomföra direktivet i nationell lagstiftning är senast den 29 maj 2026.

Stöd för energieffektivisering i flerbostadshus

Mellan den 1 oktober och den 31 december 2021 fanns möjlighet att söka stöd för energieffektivisering i flerbostadshus. Fram t.o.m. den 30 december 2023 hade 1 557 ansökningar beviljats stöd om sammanlagt 2 265 miljoner kronor. Inga nya medel har beviljats efter 2022.

Flyttning av äldre byggnader

Riksdagen har tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om utökade möjligheter att göra avsteg från nybyggnadskraven vid flyttning av äldre byggnader (bet. 2021/22:CU12 punkt 7, rskr. 2021/22:179). Av tillkännagivandet följer att det bör utredas om byggnadsnämnderna bör få utökade möjligheter att medge sådana avsteg (bet. 2021/22:CU12 s. 46). Regeringen gav i regleringsbrevet för budgetåret 2023 i uppdrag till länsstyrelserna att sammanställa uppgifter från byggnadsnämnderna beträffande genomförda och nekade avsteg vid tillämpning av plan- och bygglagen (2010:900) vad gäller flyttning av byggnader och redovisa dessa till Boverket. Boverket har sammanställt uppgifterna och redovisade dem den 30 april 2024. Samtliga svarande byggnadsnämnder anger att de har beviljat avsteg när sådana har sökts och regeringen finner därför att det inte finns fog för att det skulle behöva beviljas ytterligare avsteg. Myndigheternas sammanställning visade dock på behov av ytterligare vägledning kring frågor om flytt av äldre byggnader varför sådana initiativ bör tas. Den efterfrågade utredningen är klar och regeringen har tagit ställning till innehållet i den. Mot bakgrund av redovisade åtgärder anser regeringen att tillkännagivandet är slutbehandlat.

3.3.4 En väl fungerande bostadsmarknad och ekonomisk utveckling

I detta avsnitt redovisas resultat med koppling till den del av målet som handlar om att underlätta bostadsbyggande och ekonomisk utveckling samt till målet om att skapa långsiktigt väl fungerande bostadsmarknader där konsumenternas efterfrågan möter ett utbud av bostäder som svarar mot behoven. Förändringar i bostadsbyggandet redovisas utifrån indikatorn färdigställda och påbörjade bostäder i förhållande till befolkningsutvecklingen. De kommunala bedömningarna av bostadsmarknaden visar

kommunernas uppfattningar om hur väl bostadsmarknaden fungerar över hela landet, hur efterfrågan på bostäder ser ut och hur väl utbudet svarar mot behoven. Indikatorn andel hushåll med trångboddhet och ansträngd boendeekonomi kompletterar indikatorn kommunala bedömningarna av läget på bostadsmarknaden i åskådliggörandet av hushåll vars efterfrågan på bostäder inte möts av ett utbud som motsvarar behoven.

Bostadsbyggandet sjönk under 2023

Enligt Boverket påbörjades byggandet av ca 32 000 bostäder under 2023, vilket är en minskning med ca 46 procent jämfört med 2022. Boverkets prognos från maj 2024 är att bostadsbyggandet kommer fortsätta att minska till följd av en svag efterfrågan i kombination med höga produktions- och finansieringskostnader. Boverket prognostiserar att ca 27 000 bostäder kommer att påbörjas under 2024, se tabell 3.3. Antalet påbörjade bostäder kan komma att öka något under 2025, under förutsättning att hushållens köpkraft stärks och att räntorna sänks. Boverkets bedömning är att det är småhusen och hyresrätterna som kommer att bidra till vändningen.

Tabell 3.3 Påbörjade bostäder och befolkningsökning

Antal

	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Flerbostadshus	48 400	51 100	41 700	38 700	44 200	54 300	43 900	22 900	20 000
Småhus	13 000	12 900	11 000	10 900	11 200	14 100	12 700	6 900	5 000
Total nybyggnad	**61 400**	**64 000**	**52 700**	**49 600**	**55 400**	**68 400**	**56 600**	**29 800**	**25 000**
Nettotillskott genom ombyggnad	4 000	4 700	3 000	3 300	2 900	3 600	2 600	2 200	2 000
Totalt påbörjade bostäder	65 400	68 700	55 700	52 900	58 300	72 000	59 200	32 000	27 000
Befolkningsökning	**144 100**	**125 100**	**109 900**	**97 400**	**51 700**	**73 000**	**69 200**	**30 200**	**26 000**

Anm.: Statistiken över påbörjade bostäder 2016–2022 är från Statistiska centralbyrån. Eftersom det finns en stor eftersläpning i rapporteringen redovisas för åren 2023 och 2024 Boverkets prognos över antalet påbörjade bostäder. Statistik över befolkningsökningen 2024 är Statistiska centralbyråns prognos.

Källa: Boverket och Statistiska centralbyrån.

Färdigställda bostäder

I diagram 3.4 redovisas tillskottet av bostäder i relation till befolkningsutvecklingen. Under 2023 färdigställdes ca 68 900 bostäder genom ny- och ombyggnation, vilket var ca 22 procent fler än 2022. Både antalet färdigställda bostadsrätter och hyresrätter ökade jämfört med året innan. Av de nya bostäderna i flerbostadshus var ca 63 procent hyresrätter och 37 procent bostadsrätter. Sammantaget ökade antalet färdigställda bostäder under 2023, samtidigt som befolkningen fortsatte att öka, men befolkningsökningen gick i betydligt långsammare takt än de föregående åren. Gapet mellan nytillskott av bostäder och behovet av nya bostäder, mätt som befolkningsökning, minskade därmed under 2023.

Diagram 3.4 Totalt tillskott av bostäder i relation till befolkningsutvecklingen

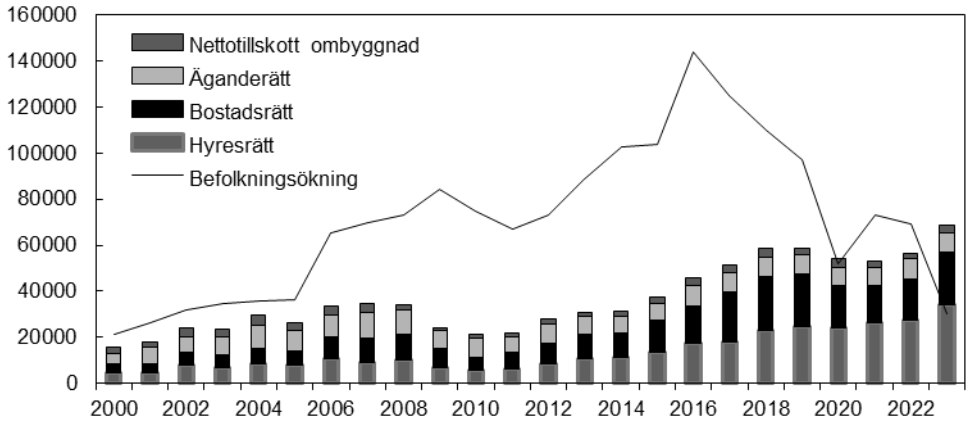

Källa: Statistiska centralbyrån.

Byggbehovet har minskat

Boverket uppskattar det sammanlagda behovet av nya bostäder fram t.o.m. 2030 till nästan 439 000 bostäder, dvs. ca 62 700 bostäder årligen, varav 21 200 i latent behov respektive 34 000 med anledning av hushållsförändringar inkl. bestånd, samt 7 500 i bostadsreserv. Det innebär en sammanlagd sänkning av byggbehovet med nästan 100 000 bostäder jämfört med Boverkets beräkning av byggbehovet från förra året. Sänkningen beror delvis på att det latenta behovet har blivit lägre tack vare ett stort antal färdigställda bostäder 2023 och en mer modest befolkningsökning förra året än tidigare. Det beror även på att behovet utifrån hushållsförändringar har minskat, dels på grund av att ett år har gått, dels på grund av att de framtida hushållsförändringarna förväntas bli lägre som ett resultat av SCB:s nedskrivning av förväntad framtida befolkning. Det resulterar i att färre bostäder behöver tillkomma för perioden 2024–2030 jämfört med perioden 2023–2030. Det har under ett par års tid byggts i takt med befolkningsökningen.

Det ska observeras att den nya årssiffran är högre än vad som kan förväntas bli resultatet av de regionala beräkningar Boverket kommer lämna under hösten 2024. De beräkningar som Boverket kommer att lämna under hösten 2024 baseras på SCB:s befolkningsframskrivning på kommun- och länsnivå 2024–2040 vilken publicerades den 11 juni 2024. Detta beror på att Boverket då kommer göra beräkningarna för perioden 2024–2033, det vill säga en tioårsperiod vilket i sin tur betyder att det latenta behovet slås ut på tio år i stället för som nu på sju år. Några marknadsaktörer har också gjort egna analyser efter SCB:s senaste befolkningsframskrivning och kommit fram till att byggbehovet är betydligt lägre. Då Boverkets beräkning utgår från antalet färdigställda bostäder återspeglas inte det rådande konjunkturläget med en kraftig nedgång i antalet påbörjade bostäder i årets prognos.

Boverkets tidigare regionala byggbehovsprognos från december 2021 visar att 73 procent av bostäderna behöver byggas i de tre storstadsregionerna Stockholm-Uppsala, Göteborg och Malmö-Lund. Beräkningen visar att det med hänsyn till den förväntade befolkningsutvecklingen inte behöver byggas några bostäder i 23 av landets 60 funktionella analysregioner, dvs. funktionella avgränsade arbetsmarknadsregioner med arbetspendling över kommungräns som utgångspunkt. Detta gäller i huvudsak de norra delarna av landet samt Värmland och Dalarna. Vissa aspekter fångas dock inte upp av byggbehovsberäkningen. I regioner där befolkningsutvecklingen inte medför behov av nya bostäder kan det t.ex. behöva byggas bostäder som är anpassade till en åldrande befolkning. Inte heller lokal efterfrågan på nya bostäder till följd av stora

företagsetableringar och företagsexpansioner synliggörs i byggbehovsberäkningen. Det lokala behovet av nya bostäder är särskilt stort runt de stora företagsetableringarna och företagsexpansionerna i Norrbottens och Västerbottens län.

Investeringsstöd för hyresbostäder och bostäder för studerande är under avveckling

Möjligheten att söka investeringsstöd för hyresbostäder och bostäder för studerande infördes 2016 och avvecklades efter riksdagens beslut om statens budget för 2022. Stödet ska dock kunna utbetalas för alla ansökningar som har beviljats före den 31 december 2022 i mån av tillgängliga medel.

År 2016–2022 beviljades ca 24 miljarder kronor i investeringsstöd till mer än 1 600 projekt, motsvarande sammanlagt närmare 66 000 bostäder, varav 88 procent hyresbostäder och resten bostäder för studerande. Från det att stödet infördes fram t.o.m. den 31 augusti 2024 hade 20,9 miljarder kronor betalats ut för mer än 58 600 färdigställda bostäder, se tabell 3.4. Av dessa var knappt 51 200 hyresbostäder och något mer än 7 400 bostäder för studerande. Evidens för effekt på bostadsbyggandet av stödet saknas.

Tabell 3.4 Antal bostäder, beviljat och utbetalat belopp för investeringsstödet för hyresbostäder och bostäder för studerande

	Beviljat		Utbetalat	
År	Antal bostäder	Miljarder kronor	Antal bostäder	Miljarder kronor
2016	8	0,003	0	0
2017	8 914	2,5	2 148	0,5
2018	9 347	3,3	4 236	1,3
2019	6 518	2,3	5 274	1,6
2020	11 232	4,2	6 533	2,3
2021	14 005	5,5	10 349	3,7
2022	15 399	5,7	14 501	5,2
2023*	28	0,006	10 594	4,3
2024	0	0	4975	1,9
Totalt	**65 451**	**23,6**	**58 610**	**20,8**

Anm.: Siffrorna för 2024 avser beviljade och utbetalda belopp t.o.m. den 31 augusti.

*Dessa 28 bostäder avser två ärenden som tidigare beviljats stöd, men som under 2023 fick ett nytt beslut med senare färdigställandedatum.

Källa: Boverket.

Antalet nya utfärdade kreditgarantier för lån till bostadsbyggande har minskat liksom det utestående garanterade beloppet

Kreditgarantierna för lån till bostadsbyggande syftar till att främja byggandet av fler bostäder genom att öka finansieringsmöjligheterna för byggherrar. Kreditgarantier lämnas av Boverket för lån avseende nybyggnad och anordnande av bostäder, både under byggtiden och efter färdigställande, till kreditinstitut som har ramavtal med myndigheten. Under 2023 beviljades totalt 15 nya garantier, omfattande närmare 1 300 lägenheter, varav de flesta avsåg garantier under byggtiden. Det var en minskning jämfört med 2022, då totalt 60 nya kreditgarantier för drygt 2 300 lägenheter ställdes ut. Boverket får ställa ut kreditgarantier, inklusive tidigare utfärdade garantier, för ett belopp om högst 8 miljarder kronor. Vid utgången av 2023 var det utestående garanterade beloppet ungefär 3,4 miljarder kronor med ett maximalt garanterat belopp om drygt 4,4 miljarder kronor. Vid utgången av 2022 var det utestående garanterade beloppet närmare 5,6 miljarder kronor och det maximalt

garanterande beloppet drygt 7,1 miljarder kronor. Det har därmed under 2023 skett en minskning i det utestående garanterade beloppet.

Insatser för att förbättra bostadsmarknadens funktionssätt

Boverket och länsstyrelserna har till uppgift att stödja och följa kommunernas arbete med bostadsförsörjningsfrågor. Boverket gör årligen en uppföljning av läget på bostadsmarknaden genom bostadsmarknadsenkäten (BME). BME är en sammanställning av kommunernas egna bedömningar av det aktuella läget på bostadsmarknaden. I BME 2024 uppger 148 kommuner underskott på bostäder, 119 kommuner anger balans och 21 kommuner anger överskott. Antalet kommuner som uppger underskott har minskat med 32 kommuner sedan förra året och med 92 kommuner jämfört med 2019. Undersökningen visar samtidigt att många hushåll har fortsatt svårt att etablera sig på bostadsmarknaden, inte minst unga och nyanlända, se vidare utgiftsområdena 13 Integration och jämställdhet respektive 17 Kultur, medier, trossamfund och fritid. Av högskolekommunerna bedömer 15 av 38 underskott på bostadsmarknaden för studenter, vilket är två färre än 2023. Detta innebär således en viss lättnad för studenter i högskolekommuner. Antalet kommuner som rapporterat underskott på särskilt anpassade bostäder för personer med funktionsnedsättning har minskat. Se vidare utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg. Se även utgiftsområde 9 för Socialstyrelsens kartläggning av hemlösheten.

Under våren 2022 gjordes en ändring i lagen (2000:1383) om kommunernas bostadsförsörjningsansvar. Enligt ändringen ska kommunens riktlinjer för bostadsförsörjningen bl.a. grundas på en analys av vilka bostadsbehov som inte tillgodoses på den lokala bostadsmarknaden. Mot bakgrund av detta har länsstyrelserna i sitt regleringsbrev för 2023 haft i uppdrag att redogöra för hur arbetet med att erbjuda kommunerna i det egna länet råd, information och underlag för deras planering av bostadsförsörjningen fortlöpt. Regeringen beslutade den 22 juni 2023 att ge en särskild utredare i uppdrag att föreslå hur reglerna om privatpersoners uthyrning av bostäder kan ändras för att underlätta sådan uthyrning, samt se över reglerna om ändring av presumtionshyror (dir 2023:92). Syftet är att främja ett bättre utnyttjande av det befintliga bostadsbeståndet och att säkerställa ett väl fungerande presumtionshyressystem som ger goda förutsättningar för nyproduktion av hyresbostäder.

Som stöd för kommunernas uppgift, att analysera vilka behov som inte tillgodoses på den lokala bostadsmarknaden, finns olika mått på bostadsbristen från Boverket. Ett av måtten är andelen trångbodda hushåll med ansträngd boendeekonomi. Under 2021 var ca 52 000 hushåll trångbodda och hade samtidigt en ansträngd boendeekonomi. Det motsvarar 1,1 procent av hushållen, en andel som minskat något jämfört med de föregående åren, se diagram 3.5. Antal hushåll med en sådan boendesituation varierar över tid och mellan län. I Stockholms län har antalet hushåll i denna situation minskat det senaste året, och sett till hela mätperioden, 2012–2021, är det en minskning från 15 901 hushåll 2012 till 12 515 hushåll 2021. I Skåne och Västra Götalands län syns en liknande utveckling. Sett till hela mätperioden, 2012–2021, har antalet hushåll i denna boendesituation ökat mest i Kronobergs, Hallands och Jönköpings län med 37, 25 respektive 19 procent och minskat mest på i Gotland samt i, Stockholm och Norrbottens län med 30, 21 respektive 20 procent. Utvecklingen varierar kraftigt mellan kommunerna, även inom ett och samma län. Publicering av uppdaterade mått på andel hushåll med trångboddhet och ansträngd boendeekonomi för 2022 har fördröjts på grund av arbete med att kvalitetssäkra underliggande data, och väntas ske senare under hösten 2024.

Diagram 3.5 Andel hushåll med trångboddhet och ansträngd boendeekonomi

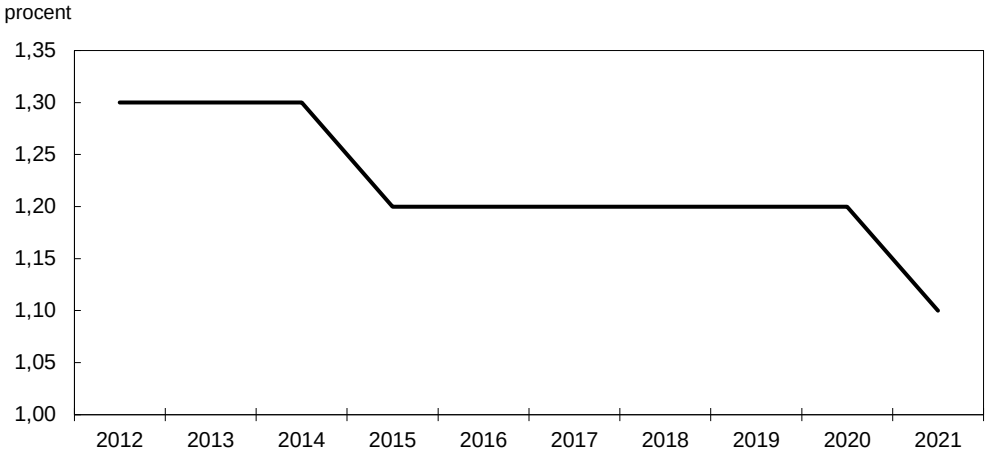

Källa: Boverket.

Hyresgarantier

Boverket administrerar det statliga bidraget till kommuner för hyresgarantier som kommunerna utfärdar till hushåll som kan betala ett eget boende, men som trots det har svårt att etablera sig på bostadsmarknaden. Under 2023 beviljade Boverket bidrag om 0,7 miljoner för 146 garantier till 16 kommuner. Det innebar nästan en dubblering jämfört med 2022, då det beviljade beloppet uppgick till 0,4 miljoner kronor för 88 garantier till 11 kommuner. Antalet bidragsgrundande garantier har de senaste 10 åren varierat mellan 88 och 226 och antalet kommuner mellan 11 och 19.

Insatser på svaga bostadsmarknader

Omstrukturering av kommunala bostadsföretag

Kommuner med svag bostadsmarknad kan ansöka om bidrag hos Boverket till stöd för undsättning eller omstrukturering av kommunala bostadsföretag i ekonomiska svårigheter och till stöd för företag som tillhandahåller bostadstjänster av allmänt ekonomiskt intresse. Regelverket ändrades 2018 för att anpassa det till EU:s statsstödsregler. Avtal om stöd till omstrukturering av kommunala bostadsföretag som beslutats enligt de tidigare reglerna fortsätter dock att gälla.

Boverket har ännu inte fått in någon ansökan om bidrag enligt förordningen (2018:111) om statsbidrag till kommuner med svag bostadsmarknad. Det har under 2023 inte skett några utbetalningar från förlängningsavtal utifrån förordningen (2002:664) om statligt stöd för vissa kommunala åtaganden för boendet. Det sista åtagandet löpte ut den 31 december 2023 utan att kommunen ansökte om utbetalning eller förlängning av avtalet om 4,7 miljoner kronor.

Statens Bostadsomvandling AB

Genom investeringar i underutnyttjade bebyggda fastigheter belägna i områden med en svag bostadsmarknad ska Statens Bostadsomvandling AB (Sbo) främst möjliggöra för kommuner att erbjuda äldre personer tillgängliga bostäder till överkomlig hyra. Genom blockförhyrningsavtal med en kommun, dess helägda bostadsbolag eller stiftelse, ser Sbo till att bostäderna kommer äldre personer till del. Efter en tid avyttrar Sbo respektive fastighet på marknadsmässiga villkor, vid en tidpunkt som bedöms lämplig. Sbo har även i uppdrag att förvalta och, så snart det är möjligt, avveckla dotterbolaget Vasallen AB.

Sbo har påverkats av högre material- och energipriser. Detta har försvårat för bolaget att investera i fastighetsombyggnationer. Under 2023 hade Sbo emellertid fyra pågående ombyggnationer omfattande 61 nya bostäder för äldre. Ytterligare en del i Sbo:s uppdrag är avyttring av fastigheter, och under 2023 sålde Sbo två fastigheter i Hultsfreds kommun. Vidare hade Sbo under 2023 pågående programarbeten för ombyggnadslösningar av fastigheter i åtta kommuner med syfte att tillskapa omkring 122 nya bostäder för äldre med möjlig inflyttning inom ett till tre år. Bolaget genomförde också dialoger om programarbete med ytterligare tre kommuner.

Startbidrag möjliggör byggemenskaper

Den 1 januari 2020 infördes möjligheten för byggemenskaper som bygger bostäder för sina medlemmar att söka ett startbidrag som uppgår till högst 400 000 kronor, genom förodningen (2019:676) om stöd till byggemenskaper. Boverket administrerar stödet. För år 2023 har 4 miljoner kronor varit avsatta för stödet men ingen ansökan inkom under året.

3.3.5 Kategoriindelningen av företag i årsredovisningslagen

Riksdagen har tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om kategoriindelningen av företag i årsredovisningslagen (bet. 2015/16:CU6 punkt b, rskr. 2015/16:36). Av tillkännagivandet följer att regeringen, i samband med att regeringen lämnar förslag till riksdagen med anledning av bl.a. Redovisningsutredningens förslag i slutbetänkandet En översyn av årsredovisningslagarna (SOU 2015:8), ska återkomma med förslag som i fråga om kategoriindelningen av företag i årsredovisningslagen utgår från ambitionen att minska företagens regelbörda (bet. 2015/16:CU6 s. 11). Regeringen har föreslagit flera reformer som syftar till att minska företagens regelbörda. Slutbetänkandets förslag om att det i redovisningslagstiftningen införs en ny företagskategori, mikroföretag, för vilka ska gälla enklare årsredovisningsregler än för andra slag av företag som ska upprätta årsredovisning har däremot inte lett till lagstiftning. Justitiedepartementet höll i mars 2024 ett möte med ett antal intressenter (Ju2015/01889). Regeringen konstaterar att förslagen i slutbetänkandet har förlorat i aktualitet. Det finns inte tillräckliga skäl att gå vidare med dem. Tillkännagivandet är enligt regeringens mening därmed slutbehandlat.

3.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Regeringen kan konstatera att samhällsplaneringen, bostadsbyggandet och utvecklingen på bostadsmarknaderna det senaste året har påverkats kraftigt av stigande räntor, hög inflation och höga energipriser. Det har inneburit att bostadsbyggandet avtagit och hushållens köpkraft minskat.

3.4.1 Insatser har bidragit till hushållning med naturresurser och ekonomisk utveckling

Regeringen bedömer att ett aktivt arbete med översyn och aktualisering av de totala riksintresseanspråken har betydelse för planering och byggande.

Att antalet kommuner som antagit en ny översiktsplan har minskat får betraktas som normalt för denna del av mandatperioden. Samtidigt ser regeringen allvarligt på att detaljplaneläggningen och antalet bygglovsbeslut fortsätter att minska i kommunerna. Det är inte en önskvärd utveckling. Det gäller även den stora variationen i handläggningstid hos länsstyrelserna och att den genomsnittliga viktade handläggningstiden för avgjorda ärenden om överklagade lov och förhandsbesked har ökat jämfört med 2022. Det är positivt att fastighetsbildningsverksamheten har kunnat minska antalet äldre ärenden och även förkortat kötiden innan ett ärende fördelas till handläggare.

Det kan möjliggöra högre flödeseffektivitet kommande år. Regeringen avser att följa utvecklingen.

Den nationella geodataplattformen har möjliggjort för kommuner och andra aktörer att ta del av information digitalt. Det är positivt att plattformen successivt fylls på med detaljplaner och annan information från kommunerna och statliga myndigheter. Fler nationella specifikationer och standardiserade datamängder är ett viktigt steg mot en digital samhällsbyggnadsprocess, vilket bedöms kunna bidra till effektivare processer.

Likaså bedömer regeringen att översynen av Boverkets bygg- och konstruktionsregler på sikt kan komma att leda till snabbare, mer kostnadseffektivt byggande, med ökade möjligheter för innovation och teknisk utveckling.

Regeringen bedömer att tillgången till byggbar mark behöver öka och ledtiderna behöver bli kortare från idé till färdig byggnad för att uppnå en bättre måluppfyllelse. Det är viktigt att regelverken stödjer en effektiv och enhetlig tillämpning. Insatserna för goda och hållbara livsmiljöer har bidragit till att nå målet.

Indikatorn otrygghet vid utevistelse sent på kvällen i det egna bostadsområdet låg på 26 procent 2023, vilket är närapå oförändrat med 2022. Det är en lägre nivå än åren 2016 till 2021, men en högre nivå än första halvan av 2010-talet då andelen varierade mellan 21 och 23 procent. Regeringen menar att det är en alltför hög andel.

Regeringen bedömer att åtgärder för att ge alla människor i alla delar av landet en från social synpunkt god livsmiljö, bl.a. åtgärder inom ramen för Rådet för hållbara städer, har bidragit positivt till målet för utgiftsområdet.

3.4.2 Insatserna för hållbarhet i byggande och förvaltning bidrar till högre måluppfyllelse

Kravet på klimatdeklarationer och hållbarhetskriterier vid upphandling av byggentreprenader bedöms ha bidragit till måluppfyllelsen, och kan därmed på sikt bidra till klimatomställningen i bygg- och fastighetssektorn. Eftersom byggsektorns miljöpåverkan fortsatt är betydande är det positivt att energiprestandan i byggnadsbestånden fortsätter att förbättras. Det finns fortfarande ett behov av energieffektivisering i det äldre byggnadsbeståndet. Europaparlamentet och rådets direktiv (EU) 2024/1275 av den 24 april 2024 om byggnaders energiprestanda (omarbetning) kommer att innebära krav på medlemsländerna att förbättra energiprestandan i hela byggnadsbeståndet, dvs både gällande nya och befintliga byggnader.

3.4.3 Insatserna för en väl fungerande bostadsmarknad och ekonomisk utveckling är inte tillräckliga

Flera faktorer påverkar bostadsbyggandet och utvecklingen på bostadsmarknaderna. Kommunernas agerande, regelverk och bristande tillgång till byggbar mark samt omvärldsfaktorer, t.ex. den allmänna ekonomiska utvecklingen, gör att effekterna av statliga insatser är svåra att bedöma.

Boverkets och länsstyrelsernas arbete för att stödja kommunerna i bostadsförsörjningsfrågor har fokuserat på de hushåll som inte har en tillfredsställande boendesituation. Det bedöms skapa bättre förutsättningar för en utveckling av ändamålsenliga lokala åtgärder och därmed bidra till att fler får sina bostadsbehov tillgodosedda. Statsbidraget till kommuner som utfärdar hyresgarantier bidrar till att fler, om än fortsatt få, hushåll ges möjlighet till eget boende.

De förvärv och omvandlingar som görs i syfte att säkerställa bostäder till äldre inom ramen för Statens Bostadsomvandling AB samt kreditgarantierna för lån till bostads-

byggande bedöms ha bidragit positivt till måluppfyllelsen. Det senare bidrar till att främja byggandet av fler bostäder genom att öka finansieringsmöjligheterna för byggherrar. Investeringsstödet för hyresbostäder och bostäder för studerande är under avveckling.

Regeringen bedömer att åtgärderna har bidragit till målet om en väl fungerande bostadsmarknad men att målet inte är uppfyllt. Det byggs inte tillräckligt många bostäder och det befintliga beståndet skulle kunna utnyttjas mer effektivt. Detta gäller särskilt i delar av landet där efterfrågan är hög och framför allt för hushåll som har svårt att få en bostad.

3.4.4 De statliga insatserna har bidragit till måluppfyllelsen av de riksdagsbundna målen

Sammantaget bedömer regeringen att de vidtagna åtgärderna har bidragit till målet för området samhällsplanering, bostadsmarknad, byggande och lantmäteriverksamhet samt målet för området bostadsmarknad, men att målen inte är uppnådda.

Anledningen till detta bedöms vara den bristande tillgången till byggbar mark, långa ledtider inom planering och byggande, att många hushåll inte får sina bostadsbehov tillgodosedda, bristande konkurrens och bristande långsiktighet vad gäller hållbart byggande samt att otryggheten utomhus är i princip oförändrad.

3.5 Politikens inriktning

En väl fungerande bostadsmarknad i hela landet med tillgång till bostäder i varierande upplåtelseformer är en viktig förutsättning för människors trygghet och livskvalitet, och för en konkurrenskraftig ekonomi och tillväxt. Fler ska kunna förverkliga sina boendedrömmar och människor ska kunna flytta dit arbeten finns. Det behöver byggas fler bostäder över hela landet. Människors behov och efterfrågan ska vara styrande för hur bostadsbeståndet utvecklas. Samtidigt som det behöver byggas fler bostäder behöver det befintliga byggnadsbeståndet utnyttjas effektivare.

Det är viktigt att fler har möjlighet att äga sitt boende. Ett ökat eget ägande innebär att fler känner ett ansvar för sitt boende och sin boendemiljö. Ett ökat eget ägande och en blandning av upplåtelseformer är viktiga faktorer för att få till stånd en positiv utveckling i bostadsområden som präglas av utanförskap. Regeringen avser att utvidga det befintliga statsbidraget till byggemenskaper, både vad avser stödmottagare och projekt som kan få stöd.

Takten på bostadsbyggandet har avtagit till följd av omvärldsfaktorer som hög inflation och höjda räntor, vilket kraftigt försämrat förutsättningarna för byggandet av bostäder. Det är centralt att åtgärda de strukturella hinder som präglar bygg- och bostadsmarknaden för att Sverige ska stå bättre rustat och möjliggöra ett ökat byggande av bostäder. Regeringen avser att återkomma med reformer på detta område.

Krångliga regelverk och bristande tillgång till byggbar mark hämmar bostadsbyggandet. Därför avser regeringen att genomföra regelförenklingar och lättnader i byggkraven för bostäder, i de fall det är möjligt och lämpligt utifrån bostadens avsedda funktion. Detta kan möjliggöra att fler bostäder byggs och ett mer differentierat utbud. Därutöver avser regeringen att se över kommunernas roll i relevanta tillståndsärenden samt verka för att tillståndsprocesserna kortas, blir effektivare och mer förutsebara samt för att beslutsprocesser i större utsträckning utgår från en samhällsekonomisk analys. Plan- och bygglagen (2010:900) samt tillståndsprövningen enligt miljöbalken ska förenklas betydligt. Regeringen avser att ytterligare reformera

strandskyddet med inriktningen att öka möjligheterna för bebyggelse nära vatten. Regeringen avser även att genomföra betydande lättnader i byggkraven för studentbostäder. Därtill ska Boverket ges i uppdrag att undersöka möjligheterna till lättnader i byggkraven i samband med ombyggnation.

Regeringen delar Produktivitetskommissionens bedömning i betänkandet Goda möjligheter till ökat välstånd (SOU 2024:29) att det finns skäl att se över det befintliga regelverket för statens anspråk på mark- och vattenområden. Dagens system för anspråkstagande brister vad gäller effektivitet, förutsebarhet och transparens. Regeringen avser därför att genomföra en översyn av befintliga system och regelverk i syfte att upprätta en mer sammanhållen ordning för nationell fysisk planering, baserad på en samlad samhällsekonomisk analys. Översynen syftar till att förbättra förutsättningarna att väga olika intressen mot varandra, ge ökad nationell likvärdighet, ökad rättssäkerhet och bättre samordning mellan offentliga aktörer.

Effektiviteten i lovregelverket har stor betydelse för bl.a. kommuner, byggherrar och andra enskilda samt för plan- och byggprocessen som helhet. Regeringen bedömer därför att regelverket för bygglov behöver bli enklare, effektivare och mer ändamålsenligt. Det arbete som påbörjades med Attefallsreformen ska fortsätta för att det ska bli ännu lättare att bygga komplementbostäder och inreda ytterligare en bostad i enbostadshus, bl.a. för att stimulera privatuthyrning och öka fastighetsägares möjligheter att bestämma över hur den egna fastigheten ska utvecklas.

För att regeringens ambitioner om ökad effektivitet i planering och byggande ska kunna förverkligas är det även avgörande att kommunerna har tillgång till rätt kompetens och vägledning på detta område. Med anledning av kommande förändringar i Boverkets byggregler och i regelverket kring bygglov avser regeringen att ge Boverket i uppdrag att genomföra en ny satsning på kompetens inom tillämpningen av plan- och bygglagen riktad mot kommunerna. Aktuella kunskapsunderlag för kulturmiljö är också nödvändigt för att ett smidigt genomförande, därför kommer medel avsättas till Riksantikvarieämbetet för en särskild satsning för att stödja kommunernas arbete med sådana underlag, se även utgiftsområde 17, avsnitt 10.

Boverket ska få i uppdrag att ta fram förslag på hur typgodkännande av småhus kan genomföras, och undersöka förutsättningarna för att, med vissa begränsningar, bygglovsbefria uppförande av sådana typgodkända småhus, det s.k. ”Sverigehuset”.

Regeringen tillför medel till Boverket för att förstärka kontrollen under byggprocessen och under förvaltningsskedet. Förstärkta kontroller minskar risken för olyckor samt kan även leda till kostnadsbesparingar och bidra till att motverka arbetslivskriminaliteten inom byggsektorn.

För att komma till rätta med byggfel som uppskattas innebära stora kostnader varje år tilldelas Boverket medel för att verka som samlande aktör och sprida kunskap om hur byggfel kan minskas.

Mot bakgrund av höga energipriser och för att minska byggbranschens klimat- och miljöpåverkan, är en fortsatt effektivisering av energianvändningen i byggnadsbeståndet ett prioriterat område. Höga produktionskostnader kommer också att kräva ett fortsatt arbete med omställning till en cirkulär ekonomi inom bygg- och fastighetssektorn. Som ett led i att göra branschen mer hållbar analyserar Boverket vilka hinder som kan finnas för ökad användning av hållbara och innovativa konstruktionslösningar inom bostadsbyggandet, t.ex. industriellt träbyggande.

Stora investeringar och företagsetableringar på orter som under en längre tid haft en låg eller stagnerande befolkningstillväxt innebär stora utmaningar för samhälls-

byggandet, inte minst när det gäller att få fram nya bostäder för att möta behoven av ökad inflyttning till de berörda kommunerna. Regeringen har beslutat om en samlad strategi för nyindustrialiseringen och samhällsomvandlingen i Norrbottens och Västerbottens län (KN 2024/01434) (se utg.omr. 24). För att stödja den gröna industriomställningen i norra Sverige avser regeringen att avsätta medel för bostadspolitisk utveckling i norra Sverige. För försöksverksamhet i offentlig sektor, se utgiftsområde 25 Allmänna bidrag till kommuner. Regeringen avser även att införa en möjlighet att subventionera kreditgarantiavgifter i syfte att underlätta anordnandet av nya bostäder i s.k. etablerings- och omställningskommuner.

Ett stort antal bostadsrätter överlåts och pantsätts varje år. Att information rörande bostadsrätter inte finns samlad och tillgänglig medför problem som riskerar att påverka bostads- och kreditmarknaden negativt och innebär ett sämre konsumentskydd och svårigheter att utreda misstänkt brottslighet. Regeringen avser därför att ge Lantmäteriet medel för utveckling av och arbete med ett register för bostadsrätter.

EU:s nya byggproduktförordning kommer att innebära nya och utökade krav på såväl produkter och aktörer som tillsyn. Boverket kommer därför att behöva ägna tid åt kompetensutveckling för såväl berörda myndighetsanställda som branschen.

Det geopolitiska läget och den försämrade omvärldsutvecklingen ställer också nya krav på beredskap i bredare bemärkelse, där varor och tjänster från näringslivet och industrin spelar en viktig roll. Mot den bakgrunden har regeringen remitterat delbetänkandet SOU 2024:19 En ny beredskapssektor – för ökad försörjningsberedskap som bl.a. föreslår att formerna för en återetablerad byggnads- och reparationsberedskap ska utredas, vilket regeringen gett i uppdrag till en utredare (dir. 2024:70).

Kraven och ambitionerna inom totalförsvaret har ökat till följd av omvärldsläget och Sveriges medlemskap i Nato. Regeringen bedömer att beredskapssektorns försörjning av grunddata behöver stärka sin förmåga för att säkerställa tillgänglighet, funktionalitet och robusthet i informationsförsörjning av grunddata och samhällskritiska verksamheter. Lantmäteriets arbete behöver förstärkas för att öka robusthet, skydda särskilt utpekade verksamhetsorter och alternativa ledningsplatser, utbildningssatsningar och tillhandahållande av kartunderlag till det civila försvaret. Regeringen avser därför att tillföra medel till myndigheterna i beredskapssektorn för deras arbete med civilt försvar.

Riksdagen har tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om att regeringen bör prioritera att tillgängliggöra geodata och skynda på arbetet med standardiseringen av geodata (bet. 2020/21:CU11 punkt 12, rskr. 2020/21:224). Regeringen föreslår i denna proposition att medel tilldelas Lantmäteriet för att från februari 2025 fritt tillgängliggöra datamängder enligt Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2019/1024 av den 20 juni 2019 om öppna data och vidareutnyttjande av information från den offentliga sektorn. Antalet specifikationer till den nationella geodataplattformen har ökat flera år i rad och så sent som 2024 villkorades 35 000 000 kronor för utgifter för att åstadkomma en ökad digitalisering av samhällsbyggnadsprocessen. För att stärka upp arbetet med att digitalisera samhällsbyggnadsprocessen avsätts medel för det fortsatta arbetet med att etablera en digitalt obruten samhällsbyggnadsprocess. Regeringen anser därmed att tillkännagivandet är slutbehandlat.

För en mer driftsäker, effektiv och tillgänglig inskrivningsverksamhet avser regeringen att genomföra en ändring i Lantmäteriets instruktion. Genom ändringen kan Lantmäteriet utöka antalet inskrivningskontor och även införa ett digitalt inskrivningskontor. Förändringen möjliggör också att den digitala hanteringen kan utvidgas till att

omfatta hela ansöknings- och arbetsprocessen, oavsett var fastigheten är belägen. En utökad digital hantering är viktig, inte minst ur säkerhets- och beredskapssynpunkt.

3.6 Budgetförslag

3.6.1 1:1 Bostadspolitisk utveckling

Tabell 3.5 Anslagsutveckling 1:1 Bostadspolitisk utveckling

Tusental kronor

2023	Utfall	34 120	Anslagssparande	1 438
2024	Anslag	82 600[1]	Utgiftsprognos	80 955
2025	**Förslag**	**253 000**		
2026	Beräknat	503 000		
2027	Beräknat	530 600		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för insatser inom det bostadspolitiska området. Anslaget får även användas för att subventionera avgifter avseende kreditgarantier för bostadsbyggande i vissa kommuner. Vidare får anslaget användas för utgifter för lån till bostadsinvesteringar i vissa kommuner.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.6 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:1 Bostadspolitisk utveckling

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**85 600**	**85 600**	**85 600**
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	167 400	417 400	445 000
varav BP25	*147 400*	*397 400*	*525 000*
– Förvaltningskostnader för planeringsstimulanser	*-2 600*	*-2 600*	
– Bostadspolitisk utveckling	*140 000*	*380 000*	*505 000*
– Subventionering av kreditgarantiavgifter för byggande i norr	*10 000*	*20 000*	*20 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**253 000**	**503 000**	**530 600**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

För att finansiera subventionerade avgifter avseende garantigivning inom det bostadspolitiska området ökas anslaget 1:1 *Bostadspolitisk utveckling* med 10 000 000 kronor 2025. Av samma anledning beräknas anslaget öka med 20 000 000 kronor per år 2026–2032.

För att stödja den gröna omställningen och bostadspolitisk utveckling i norra Sverige ökas anslaget med 140 000 000 kronor 2025. Av samma anledning beräknas anslaget öka med 380 000 000 kronor 2026 och med 505 000 000 kronor per år 2027–2028.

För att finansiera Boverkets administration av stöd till kommuner för detaljplaner som möjliggör småhusbebyggelse och omvandlingar från lokaler till bostäder föreslår regeringen att anslaget minskas med 2 600 000 kronor 2025 och beräknas minska med samma belopp 2026.

Regeringen föreslår att 253 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:1 *Bostadspolitisk utveckling* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 503 000 000 kronor respektive 530 600 000 kronor.

3.6.2 1:2 Omstrukturering av kommunala bostadsföretag

Tabell 3.7 Anslagsutveckling 1:2 Omstrukturering av kommunala bostadsföretag

Tusental kronor

2023	Utfall	973	Anslagssparande	5 527
2024	Anslag	12 500[1]	Utgiftsprognos	1 987
2025	**Förslag**	**12 500**		
2026	Beräknat	12 500		
2027	Beräknat	12 500		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till kommuner med en svag bostadsmarknad för undsättning eller omstrukturering av kommunala bostadsföretag med ekonomiska svårigheter och för statsbidrag till kommuner med en svag bostadsmarknad för stöd till företag som tillhandahåller tjänster av allmänt ekonomiskt intresse. Anslaget får även användas för utgifter för att administrera stöden.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.8 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:2 Omstrukturering av kommunala bostadsföretag

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**12 500**	**12 500**	**12 500**
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**12 500**	**12 500**	**12 500**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 12 500 000 kronor anvisas under anslaget 1:2 *Omstrukturering av kommunala bostadsföretag* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 12 500 000 kronor respektive 12 500 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2025 för anslaget 1:2 *Omstrukturering av kommunala bostadsföretag* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 12 500 000 kronor 2026–2028.

Skälen för regeringens förslag: Det är viktigt att Boverket kan bedriva sitt arbete långsiktigt, med möjlighet att ingå avtal som sträcker sig längre än innevarande budgetår. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2025 för anslaget 1:2 *Omstrukturering av kommunala bostadsföretag* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 12 500 000 kronor 2026–2028.

Tabell 3.9 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:2 Omstrukturering av kommunala bostadsföretag

Tusental kronor

	Utfall 2023	Prognos 2024	Förslag 2025	Beräknat 2026	Beräknat 2027	Beräknat 2028
Ekonomiska åtaganden vid årets början	4 700					
Nya ekonomiska åtaganden			12 500			
Utgifter mot anslag till följd av ekonomiska åtaganden	-4 700			-6 000	-3 500	-3 000
Ekonomiska åtaganden vid årets slut			12 500			
Beslutat/föreslaget bemyndigande	**12 500**	**12 500**	**12 500**			

3.6.3 1:3 Stöd för att underlätta för enskilda att ordna bostad

Tabell 3.10 Anslagsutveckling 1:3 Stöd för att underlätta för enskilda att ordna bostad

Tusental kronor

2023	Utfall	521	Anslagssparande	28 479
2024	Anslag	43 000[1]	Utgiftsprognos	1 987
2025	**Förslag**	**43 000**		
2026	Beräknat	43 000		
2027	Beräknat	43 000		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till kommuner som går i borgen för enskilda hushålls skyldighet att betala hyra för sin bostad (kommunala hyresgarantier) och för utgifter för statsbidrag till byggemenskaper.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.11 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:3 Stöd för att underlätta för enskilda att ordna bostad

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**43 000**	**43 000**	**43 000**
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**43 000**	**43 000**	**43 000**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 43 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:3 *Stöd för att underlätta för enskilda att ordna bostad* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 43 000 000 kronor respektive 43 000 000 kronor.

3.6.4 1:4 Boverket

Tabell 3.12 Anslagsutveckling 1:4 Boverket

Tusental kronor

2023	Utfall	289 861	Anslagssparande	7 698
2024	Anslag	297 056[1]	Utgiftsprognos	302 716
2025	**Förslag**	**302 277**		
2026	Beräknat	312 045[2]		
2027	Beräknat	315 496[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 305 210 tkr i 2025 års prisnivå.

[3] Motsvarar 303 207 tkr i 2025 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Boverkets förvaltningsutgifter. Anslaget får även användas för internationellt arbete.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.13 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:4 Boverket

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**294 056**	**294 056**	**294 056**
Pris- och löneomräkning[2]	11 141	17 975	23 508
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	-2 920	14	-2 068
varav BP25[3]	*8 000*	*11 000*	*9 000*
– Förvaltningskostnader för planeringsstimulanser	*2 000*	*2 000*	
– Indragna medel för riksarkitekt	*-15 000*	*-15 000*	*-15 000*
– Kompetenssatsning byggregler och genomförande Bygglovsutredningen	*10 000*	*10 000*	*10 000*
– Genomförande av reviderad byggproduktförordning	*1 000*	*2 000*	*2 000*
– Förstärkt kontroll under byggprocessen och under förvaltningsskede		*2 000*	*2 000*
– Minska byggfel	*10 000*	*10 000*	*10 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**302 277**	**312 045**	**315 496**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2024. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2026–2027 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Medel tillförs för förstärkning av Boverkets arbete med vägledningar inom planering och byggande. Anslag 1:4 *Boverket* ökas därför med 10 000 000 kronor per år 2025–2030.

Mot bakgrund av den kompetensutveckling och det utökade tillsynsområde som EU:s nya byggproduktförordning kommer att kräva och medföra för Boverket ökas anslaget med 1 000 000 kronor 2025. Av samma anledning beräknas anslaget öka med 2 000 000 kronor per år från 2026.

För Boverkets arbete att verka som samlande aktör och sprida kunskap om hur byggfel kan minskas ökas anslaget med 10 000 000 kronor per år 2025–2030.

För att finansiera Boverkets administration av stöd till kommuner för detaljplaner som möjliggör småhusbebyggelse och omvandlingar från lokaler till bostäder ökas anslaget med 2 000 000 kronor per år 2025–2026.

Boverkets arbete kring arkitektur prioriteras ned för att finansiera andra reformer. Av denna anledning minskas anslaget med 15 000 000 kronor per år från 2025.

För att finansiera Boverkets arbete med förstärkt kontroll under byggprocessen och kontroll under förvaltningsskedet beräknas anslaget öka med 2 000 000 kronor per år från 2026.

Regeringen föreslår att 302 277 000 kronor anvisas under anslaget 1:4 *Boverket* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 312 045 000 kronor respektive 315 496 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2025 ställa ut kreditgarantier för nybyggnad och ändringar av bostäder, avlösen av kommunala borgensåtaganden och lån som kooperativa hyresrättsföreningar tar upp vid förvärv av fastigheter för ombildning till kooperativa hyresrätter som inklusive tidigare utfärdade garantier uppgår till högst 8 000 000 000 kronor.

Skälen för regeringens förslag: Regeringen har sedan tidigare ett bemyndigande att till ett belopp om 8 000 000 000 kronor ställa ut kreditgarantier för ny- och ombyggnad av bostäder, kreditgarantier för avlösen av kommunala borgensåtaganden och kreditgarantier för lån till kooperativa hyresrättsföreningar som tas upp vid förvärv av fastigheter för ombildning till kooperativ hyresrätt. Regeringen bedömer att det under 2025 behövs en garantiram av samma omfattning som för 2024.

Regeringen avser vidare att införa en möjlighet att subventionera garantiavgifter i syfte att underlätta anordnandet av nya bostäder i s.k. etablerings- och omställnings-kommuner. Avgifter avseende garantigivning inom det bostadspolitiska området kommer att finansieras från anslaget 1:1 *Bostadspolitisk utveckling*. Införandet av en subvention förutsätter att åtgärden är förenlig med statsstödsreglerna.

Regeringen bör därför bemyndigas att under 2025 ställa ut kreditgarantier för nybyggnad och ändringar av bostäder, avlösen av kommunala borgensåtaganden och lån som kooperativa hyresrättsföreningar tar upp vid förvärv av fastigheter för ombildning till kooperativ hyresrätt som inklusive tidigare utfärdade garantier uppgår till högst 8 000 000 000 kronor.

Tabell 3.14 Ramar för statliga garantier

Tusental kronor

Utgifts-område	Ändamål	Ram 2023[1]	Utestående åtaganden 2023-12-31	Ram 2024[1]	Föreslagna garantiramar 2025
18	Kreditgarantier för nybyggnad och ändring av bostäder mm	8 000 000	3 410 719	8 000 000	8 000 000
	Summa	**8 000 000**	**3 410 719**	**8 000 000**	**8 000 000**

[1] Ramar för 2023 och 2024 redovisas exklusive beslutade och föreslagna ändringar som lämnats i propositioner om ändringar i statens budget.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Regeringen har bemyndigat Boverket att ansvara för godkännandet av de intygsgivare som utses av bostadsrättsföreningar. Regeringen har i 20 § bostadsrättsförordningen (1991:630) föreskrivit att Boverket för denna uppgift ska ta ut en avgift.

De kreditgarantier som Boverket administrerar är försäkringar som långivare kan teckna för lån till nybyggnad och ändringar av bostäder och vid förvärv av fastighet som ombildas till kooperativ hyresrätt. Garantierna ger långivaren ett skydd mot kreditförluster och minskar behovet av topplån eller egen kapitalinsats för den som bygger bostäder. Kreditgarantierna får utfärdas för

– nybyggnad och ändringar av bostäder
– avlösen av kommunala borgensåtaganden
– lån till kooperativa hyresrättsföreningar
– vissa kommunala åtaganden för boendet.

Bestämmelserna om kreditgarantier finns i förordningen (2020:255) om statlig kreditgaranti för lån för bostadsbyggande och förordningen (2002:664) om statligt stöd för vissa kommunala åtaganden för boendet. Finansieringen av dessa garantier sker utanför statens budget genom avgifter som ska täcka både statens förväntade förlust och förvaltningskostnaderna. Avgifterna ska också täcka finansieringen av sådana fastighetsförvärv som Boverket undantagsvis får göra för att skydda statligt garanterade lånefordringar. På dessa avgifter görs ett påslag för att avgifterna inte ska vara så låga att de utgör statsstöd i EU-rättslig mening.

Tabell 3.15 Avgiftsfinansierad verksamhet vid Boverket

Tusental kronor

Verksamhet	Ack. resultat t.o.m. 2023	Resultat 2024	Verksam-hetens intäkter 2025	Kostnader som ska täckas 2025	Resultat 2025	Ack. resultat utgående 2025
Verksamheter där intäkterna inte disponeras						
Offentligrättslig verksamhet						
varav garantiavgifter marknadspåslag	-	878	851			
varav godkännande av intygsgivare	0	0	1 010	1900	-890	-890
Verksamheter där intäkterna disponeras						
Offentligrättslig verksamhet						
varav garantiavgifter administration	35 075	-1 283	3 087	4 778	-1 691	32 101

Anm.: Utöver de avgifter som redovisas i tabellen tas en avgift ut för at täcka statens förväntade förlust. Dessa avgiftsintäkter redovisas mot konto i Riksgäldskontoret.

3.6.5 1:5 Statens geotekniska institut

Tabell 3.16 Anslagsutveckling 1:5 Statens geotekniska institut

Tusental kronor

2023	Utfall	52 825	Anslagssparande	3 279
2024	Anslag	55 879[1]	Utgiftsprognos	57 500
2025	**Förslag**	**57 752**		
2026	Beräknat	59 028[2]		
2027	Beräknat	60 125[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 57 700 tkr i 2025 års prisnivå.

[3] Motsvarar 57 701 tkr i 2025 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Statens geotekniska instituts (SGI) förvaltningsutgifter.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.17 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:5 Statens geotekniska institut

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**55 879**	**55 879**	**55 879**
Pris- och löneomräkning[2]	1 873	3 149	4 246
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**57 752**	**59 028**	**60 125**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2024. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2026–2027 är preliminär.

Regeringen föreslår att 57 752 000 kronor anvisas under anslaget 1:5 *Statens geotekniska institut* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 59 028 000 kronor respektive 60 125 000 kronor.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 3.18 Avgiftsfinansierad verksamhet vid Statens geotekniska institut

Klicka här för att ange enhet.

Verksamhet	Ack. resultat t.o.m. 2023	Resultat 2024	Verksamhetens intäkter 2025	Kostnader som ska täckas 2025	Resultat 2025	Ack. resultat utgående 2025
Verksamheter där intäkterna disponeras						
Uppdragsverksamhet			7 781			

Intäkterna från den avgiftsbelagda verksamheten består av uppdragsverksamhet inom geoteknisk forskning, utveckling och kunskapsförmedling och rådgivning. Avgifterna disponeras av SGI. Myndighetens uppdragsverksamhet har som ekonomiskt mål att den ska bidra till att täcka verksamhetens kostnader.

3.6.6 1:6 Lantmäteriet

Tabell 3.19 Anslagsutveckling 1:6 Lantmäteriet

Tusental kronor

2023	Utfall	730 404	Anslagssparande	19 472
2024	Anslag	758 854[1]	Utgiftsprognos	795 607
2025	**Förslag**	**871 006**		
2026	Beräknat	928 788[2]		
2027	Beräknat	949 828[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 908 418 tkr i 2025 års prisnivå.

[3] Motsvarar 912 772 tkr i 2025 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Lantmäteriets förvaltningsutgifter. Anslaget får även användas för riksgränskommissionens arbete med översyn av riksgränsen mellan Sverige och Norge samt för utgifter för bidrag till Onsala rymdobservatorium för att upprätthålla och utveckla den geodetiska infrastrukturen. Anslaget får även användas för att täcka underskottet som uppkom i samband med bolagiseringen av verksamheten Metria.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.20 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:6 Lantmäteriet

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**758 854**	**758 854**	**758 854**
Pris- och löneomräkning[2]	27 567	45 202	59 493
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	84 585	124 732	131 481
varav BP25[3]	*85 000*	*123 250*	*128 000*
– Samordnad statlig IT-drift		*12 250*	*10 000*
– Utveckla nationella geodataplattformen	*10 000*	*15 000*	*20 000*
– Tillgängliggöra geodata	*60 000*	*60 000*	*60 000*
– Civilt försvar: beredskapsmyndighet, Lantmäteriet	*5 000*	*6 000*	*8 000*
– Ett register för alla bostadsrätter	*10 000*	*30 000*	*30 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**871 006**	**928 788**	**949 828**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2024. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2026–2027 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

För att finansiera det fortsatta arbetet med att etablera en obruten digital samhällsbyggnadsprocess ökas anslaget 1:6 *Lantmäteriet* med 10 000 000 kronor 2025. Av samma anledning beräknas anslaget öka med 15 000 000 kronor 2026 och 20 000 000 kronor per år 2027–2030.

Till följd av att Lantmäteriet från februari 2025 avgiftsfritt ska tillgängliggöra värdefulla datamängder i enlighet med Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2019/1024 av den 20 juni 2019 om öppna data och vidareutnyttjande av information från den offentliga sektorn, ökas anslaget med 60 000 000 kronor per år från 2025.

Regeringen bedömer att beredskapssektorn för försörjning av grunddata behöver stärka sin förmåga och för att stärka upp Lantmäteriets arbete med civilt försvar ökas anslaget med 5 000 000 kronor 2025. Av samma anledning beräknas anslaget öka med 6 000 000 kronor 2026, 8 000 000 kronor 2027 och 10 000 000 kronor per år från 2028.

För Lantmäteriets arbete med ett nytt bostadsrättsregister ökas anslaget med 10 000 000 kronor 2025. Av samma anledning beräknas anslaget öka med 30 000 000 kronor per år 2026–2030.

För kostnader för att etablera en samordnad och säker statlig it-drift beräknas anslaget öka med 12 250 000 kronor 2026, 10 000 000 kronor 2027 och 5 000 000 kronor 2028.

Regeringen föreslår att 871 006 000 kronor anvisas under anslaget 1:6 *Lantmäteriet* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 928 788 000 kronor respektive 949 828 000 kronor.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 3.21 Avgiftsfinansierad verksamhet vid Lantmäteriet

Tusental kronor

Verksamhet	Ack. resultat t.o.m. 2023	Resultat 2024	Verksamhetens intäkter 2025	Kostnader som ska täckas 2025	Resultat 2025	Ack. resultat utgående 2025
Verksamheter där intäkterna inte disponeras						
Offentligrättslig verksamhet						
varav expeditionsavgifter	*0*	*0*	*220 000*	*220 000*	*0*	*0*
varav Samfällighets-föreningsregistret	*0*	*0*	*2 000*	*2 000*	*0*	*0*
Verksamheter där intäkterna disponeras						
Offentligrättslig verksamhet						
varav fastighetsbildnings-verksamheten	*45 100*	*5 000*	*1 097 400*	*1 095 400*	*2 000*	*52 100*
Uppdragsverksamhet						
varav pantbrevsregistreringen	*-20 800*	*900*	*46 000*	*39 500*	*6 500*	*-13 400*
varav tjänsteexport	*6 000*	*-1 100*	*58 000*	*58 100*	*-100*	*4 800*
varav myndighetsuppdrag	*800*	*-400*	*56 500*	*56 000*	*500*	*900*
varav uppdrag i anslutning till fastighetsbildningen	*4 700*	*-4 000*	*47 300*	*47 600*	*-300*	*400*
varav samordnad och säker statlig it-drift[1]	*0*	*0*	*0*	*0*	*0*	*0*
Verksamheter där intäkterna disponeras och redovisas mot anslag						
Uppdragsverksamhet						
varav grundläggande fastighetsinformation och geografisk information[2]	*57 100*	*6 000*	*260 000*	*280 000*	*-20 000*	*43 100*

[1] Lantmäteriet avses vara leverantör av samordnad och säker statlig IT-drift och disponera intäkter för ändamålet från 2026.

[2] Till följd av att Lantmäteriet från februari 2025 avgiftsfritt ska tillgängliggöra värdefulla datamängder i enlighet med Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2019/1024 av den 20 juni 2019 om öppna data och vidareutnyttjande av information från den offentliga sektorn, kommer nya avgiftsfinansierade resultatområden att ersätta nuvarande resultatområde ”grundläggande fastighetsinformation och geografisk information”.

Resultatet inom Lantmäteriets avgiftsfinansierade verksamhet har varierat under åren. Variationen ligger främst på intäktssidan och har till övervägande del genererats inom fastighetsbildningsverksamheten. Det ekonomiska överskott som byggts upp inom denna verksamhet prognostiseras minska under den kommande 3-årsperioden till följd av ökade kostnader för utveckling av ett nytt verksamhetsstöd men också ökade förvaltningskostnader. I år och kommande år råder det därutöver en viss osäkerhet på intäktssidan kopplat till en minskad ärendeinströmning. Det ackumulerade överskottet inom grundläggande fastighetsinformation och geografisk information prognostiseras även det minska och gå till ett underskott till följd av en svagare fastighetsmarknad med minskade intäkter samt ökade IT-kostnader. En annan bidragande orsak till minskningen är tillgängliggörandet av värdefulla datamängder där Lantmäteriet inte längre har rätt att ta ut avgifter för dessa utpekade datamängder.

3.6.7 1:7 Energieffektivisering av flerbostadshus

Tabell 3.22 Anslagsutveckling 1:7 Energieffektivisering av flerbostadshus

Tusental kronor

2023	Utfall	249 500	Anslagssparande	100 500
2024	Anslag	840 000[1]	Utgiftsprognos	729 719
2025	**Förslag**	**40 000**		
2026	Beräknat	0		
2027	Beräknat	0		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till energieffektivisering av flerbostadshus. Anslaget får även användas för utgifter för att administrera stöden.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.23 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:7 Energieffektivisering av flerbostadshus

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**840 000**	**840 000**	**840 000**
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	-800 000	-840 000	-840 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**40 000**	**0**	**0**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Stödet för energieffektivisering av flerbostadshus är under avveckling.

Regeringen föreslår att 40 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:7 *Energieffektivisering av flerbostadshus* för 2025.

3.6.8 1:8 Investeringsstöd för anordnande av hyresbostäder och bostäder för studerande

Tabell 3.24 Anslagsutveckling 1:8 Investeringsstöd för anordnande av hyresbostäder och bostäder för studerande

Tusental kronor

2023	Utfall	4 312 970	Anslagssparande	7 030
2024	Anslag	3 710 000[1]	Utgiftsprognos	3 623 347
2025	**Förslag**	**1 370 000**		
2026	Beräknat	0		
2027	Beräknat	0		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag för att anordna nya hyresbostäder och bostäder för studerande. Anslaget får även användas för utgifter för att administrera stöden.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.25 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:8 Investeringsstöd för anordnande av hyresbostäder och bostäder för studerande

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**3 710 000**	**3 710 000**	**3 710 000**
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	-2 340 000	-3 710 000	-3 710 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**1 370 000**	**0**	**0**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Investeringsstödet för anordnande av hyresbostäder och bostäder för studerande är under avveckling.

Regeringen föreslår att 1 370 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:8 *Investeringsstöd för anordnande av hyresbostäder och bostäder för studerande* för 2025.

4 Konsumentpolitik

4.1 Mål för området

Resultatredovisningen görs i förhållande till det befintliga målet om väl fungerande konsumentmarknader och en miljömässigt, socialt och ekonomiskt hållbar konsumtion, som gällt sedan 2016 (prop. 2015/16:1, utg.omr. 18, bet. 2015/16:CU1, rskr. 2015/16:76).

I denna proposition föreslås en ändring och förtydligande av målet för att bättre kunna utvärdera den politik som nu genomförs. (se avsnitt 2.4.2)

4.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Resultatet bedöms utifrån indikatorer och bedömningsgrunder som avser upprätthållandet av det konsumentskyddande regelverket, tvistlösning utanför domstol, information och vägledning till konsumenter samt insatser för att främja hållbar konsumtion. De centrala indikatorerna för resultatbedömningen är följande:

- andelen marknadsrättsliga ärenden där företag frivilligt rättat sig efter Konsumentverkets påpekanden om brister
- andelen produktsäkerhetsrättsliga ärenden där företag frivilligt rättat sig efter Konsumentverkets påpekanden om brister
- andelen företag som följt Allmänna reklamationsnämndens (ARN) rekommendationer
- antalet besökare på konsumentupplysningstjänsten Hallå konsuments webbplats.

Utöver insatserna inom konsumentpolitiken finns det många andra faktorer som påverkar hur väl konsumentmarknaderna fungerar. Vidare är kvantitativa indikatorer inte alltid ändamålsenliga för att bedöma resultatet. Till grund för regeringens bedömning av resultatet och effekterna av konsumentpolitiken används därför både kvantitativa indikatorer och kvalitativa bedömningsgrunder.

4.3 Resultatredovisning

4.3.1 Myndighetsöversyn inom konsumentpolitiken

Under 2023 vidtog regeringen flera åtgärder för att se över myndighetsstrukturen och ompröva statlig verksamhet. Regeringen har bl.a. prövat fem möjliga myndighetssammanslagningar, i enlighet med vad som framgår av budgetpropositionen för 2024 (prop. 2023/24:1 Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 1.4). En av sammanslagningarna gäller Fastighetsmäklarinspektionen och Konsumentverket. Myndigheterna har till regeringen redovisat hur Fastighetsmäklarinspektionens uppgifter skulle kunna överföras till och inordnas i Konsumentverket samt bedömningar av för- och nackdelar med att myndigheternas uppgifter läggs samman (Fi2023/02894). Myndigheterna har bedömt att en sådan organisationsförändring skulle kunna leda till effektiviseringar och kostnadsbesparingar för statsförvaltningen, men har till stor del gjort olika bedömningar av övriga för- och nackdelar. Rapporten har remitterats.

En betydande majoritet av de remissinstanser som har lämnat synpunkter påtalar problem och risker med den föreslagna organisationsförändringen. Bland annat motsätter sig Förvaltningsrätten i Karlstad, Statskontoret och Mäklarsamfundet sammanslagningen av Konsumentverket och Fastighetsmäklarinspektionen. Som skäl anförs bl.a. avsaknad av kostnadsbesparingar, risk för minskat konsumentskydd och problem med att integrera det särskilda organet Disciplinnämnden. Det finns också en oro för att sammanslagningen kan påverka arbetet mot penningtvätt negativt, samt en risk för kompetenstapp. En del instanser, bl.a. Ekonomistyrningsverket (ESV) och Skattebetalarnas förening, lyfter fram positiva effekter. Bland annat anförs att en sammanslagning kan minska myndigheternas sårbarhet och förbättra förutsättningarna för deras analysarbete. Vidare bedömer ESV att myndigheternas olika finansieringsmodeller inte hindrar en sammanslagning.

4.3.2 Insatser främjade marknadernas funktionssätt

Konsumentverket motverkade osunda affärsmetoder

Konsumentverkets arbete bedrevs under 2023 liksom tidigare med löpande och tematisk tillsyn, branschöverenskommelser och informationsinsatser riktade till företag. I vissa fall drev Konsumentombudsmannen (KO) ärenden i domstol, både för att få näringsidkare att rätta sig efter myndighetens beslut och för att utveckla praxis.

Under 2023 uppdaterades ett antal branschöverenskommelser. Tillsynsinsatser utfördes både nationellt och i samarbete med myndigheter i andra EU-medlemsstater. Bland annat prioriterades marknaderna för resor, folkhälsa, boende samt kredit- och betaltjänster. Insatser som avsåg problem som finns på många olika marknader, t.ex. digitala och datadrivna affärsmetoder, miljöpåståenden i marknadsföring och marknadsföring i sociala medier, prioriterades också. Konsumentverket bedrev även tillsyn över kontaktuppgifter på företags hemsidor för att konsumenter ska kunna komma i kontakt med företagen och ges möjlighet att utnyttja sina avtalsenliga och lagliga rättigheter. Nästan hälften av de granskade företagen hade brister. KO drev processer i domstol om bl.a. miljöpåståenden, kreditmarknadsföring och marknadsföring av betaltjänster online.

Konsumentverkets arbete under 2023 resulterade bl.a. i flera förbudsföreläggande och viten till kreditförmedlare för marknadsföring av krediter som bedömts strida mot kravet på måttfullhet i konsumentkreditlagen (2010:1846).

Tabell 4.1 Konsumentverkets tillsyn av företagens affärsmetoder

Procent

	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Andel frivilliga rättelser[1]	77	77	82	75	75	83	82
Andel domar där KO fick rätt[2]	-	82	100	100	100	100	78

[1] Andelen marknadsrättsliga ärenden där företag frivilligt rättat sig efter Konsumentverkets påpekanden om brister. Avser 300 ärenden för 2023.

[2] Andelen domar där Konsumentombudsmannen helt eller delvis nått framgång. Indikatorn började användas av Konsumentverket 2018.

Källa: Konsumentverket.

Andelen frivilliga rättelser ligger över tid på en stabil nivå. KO nådde helt eller delvis framgång i 7 av 9 domar (se tabell 4.1).

Fastighetsmäklarinspektionen främjade mäklartjänster med kvalitet

Under 2023 minskade antalet ansökningar om registrering av fastighetsmäklare, och i synnerhet fastighetsmäklarföretag, markant. Antalet registrerade mäklare minskade något under 2023. Antalet anmälningar från allmänheten fortsatte att minska 2023.

Det var framför allt antalet anmälningar om lockpris som minskade, vilket sannolikt berodde på den svagare bostadsmarknaden. Fastighetsmäklarinspektionen genomförde fler egeninitierade tillsynsinsatser vid sidan av den tillsyn som grundar sig på anmälningar. År 2023 beslutades fler påföljder än tidigare meddelats på grund av förseelser på penningtvättsområdet. Färre ärenden avgjordes 2023 än 2022, vilket berodde på att myndigheten 2022 arbetade ner balanser från 2021. Ärendebalanserna låg kvar på ungefär samma nivå 2023 som 2022, samtidigt som den genomsnittliga handläggningstiden halverades. En viktig indikator för bedömningen av myndighetens resultat är andelen beslut där fastighetsmäklare överklagat och där domstolen fastställt Fastighetsmäklarinspektionens beslut eller beslutat om en annan typ av påföljd (se tabell 4.2).

Tabell 4.2 Fastighetsmäklarinspektionens registrering och tillsyn

Procent, antal

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Andel fastställda beslut[1]	74	76	68	95	80	78	83	89	72	90
Antal anmälningar	303	378	416	528	566	587	1 349	1 841	1 067	798
Antal registrerade fastighetsmäklare	6 692	6 731	6 910	7 017	7 193	7 154	7 232	7 493	7 782	7 605
– varav kvinnor	*3 056*	*3 136*	*3 190*	*3 222*	*3 278*	*3 273*	*3 328*	*3 434*	*3 564*	*3 436*
– varav män	*3 736*	*3 698*	*3 720*	*3 795*	*3 913*	*3 881*	*3 895*	*4 046*	*4 218*	*4 169*
Totalt antal registrerade fastighetsmäklarföretag[2]	-	-	-	-	-	-	-	907	2 164	2 226

[1] Andelen beslut av Fastighetsmäklarinspektionen där fastighetsmäklare överklagat och där domstolen fastställt Fastighetsmäklarinspektionens bedömning av överträdelse och påföljd eller fastställt Fastighetsmäklarinspektionens bedömning men beslutat om annan påföljd.

[2] Uppgiften att registrera och utöva tillsyn över fastighetsmäklarföretag tillkom 2021.

Källa: Fastighetsmäklarinspektionen.

Andelen överklagade beslut som fastställts av domstol eller ändrats till en annan påföljd ökade 2023 jämfört med 2022, men är förhållandevis stabil över tid.

4.3.3 Risker med farliga produkter motverkades

Konsumentverket utökade under 2023 sitt arbete för att hindra att farliga produkter och tjänster tillhandahålls konsumenter. Insatserna baserades på värderingar av hur allvarliga risker för liv och hälsa som var förknippade med produkten eller tjänsten. Fokus låg på produkter som medför risker för barn. Myndigheten spred varningar och information om återkallelser av farliga produkter till allmänheten med gott genomslag i media. Myndigheten arbetade även med information och samverkan med näringslivet i form av bl.a. föreläsningar, utbildningar och möten. Konsumentverket deltog också aktivt i arbetet med att ta fram standarder på produktsäkerhetsområdet.

Tabell 4.3 Konsumentverkets arbete med produktsäkerhet

Procent

	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Andel frivilliga rättelser[1]	98	88	94	83	69	97	76[2]
Andel överklaganden där Konsumentverket fick rätt[3]	-	100	50	100	100	80	100

[1] Andelen företag som frivilligt rättat sig efter Konsumentverkets påpekanden om brister. Avser 175 ärenden för 2023.

[2] Indikatorn för 2023 innehåller bl.a. tullärenden och är således inte helt jämförbar med de föregående åren.

[3] Andelen domar där Konsumentombudsmannen helt eller delvis nått framgång. Inga ärenden avser 2017.

Källa: Konsumentverket.

Andelen frivilliga rättelser 2023 uppgick till en betydligt lägre nivå än föregående år. Skillnaden berodde främst på att indikatorn för 2023 innehöll fler parametrar, t.ex.

tullärenden, som exkluderades 2022, vilket resulterade i en betydligt högre rättelsegrad för 2022. KO nådde helt eller delvis framgång i 6 av 6 mål i domstol (se tabell 4.3).

4.3.4 En effektiv tvistlösning med hög kvalitet

Antalet inkomna ärenden till ARN ökade med 24 procent under 2023. De främsta orsakerna till utvecklingen var en ökning av ärenden som avsåg problem kopplade till e-handel och en ökad kännedom om ARN. Antalet ärenden ökade på tio av tolv avdelningar. De största ökningarna hade textilavdelningen (e-handel) och bank-avdelningen (bedrägerier). Myndighetens produktivitet ökade liksom kostnads-effektiviteten. Trots detta växte ärendebalanserna. Kravet på myndigheten att tvister ska avgöras inom 90 dagar från det att ärendet är klart för avgörande uppfylldes. Det genomsnittliga antalet dagar ökade dock från 78 till 82.

Den centrala indikatorn för att följa upp ARN:s bidrag till genomförandet av konsumentpolitiken är andelen av myndighetens beslut som följs av företagen (se tabell 4.4).

Tabell 4.4 ARN:s prövning av tvister

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Andel beslut som följts av företagen (%)	77	81	78	79	79	77	77	78	79	81
Antal inkomna ärenden	11 396	12 035	13 537	14 363	17 575	20 713	27 863	19 699	26 041	32 303
Antal avgjorda ärenden	10 795	11 967	13 694	14 411	15 636	20 087	25 037	24 276	21 768	28 225
Antal avgjorda ärenden per årsarbetskraft	-	-	334	335	347	418	511	539	506	576
Genomsnittligt antal dagar för samtliga tvister[1]	-	-	85	73	84	78	58	77	78	82

[1] Enligt förordningen (2015:739) med instruktion för Allmänna reklamationsnämnden ska en tvist avgöras inom 90 dagar från det att ärendet är färdigt för avgörande. Uppgifterna redovisas till Europeiska kommissionen vartannat år fr.o.m. 2017.

Källa: Allmänna reklamationsnämnden.

En hög andel av myndighetens beslut följs av företagen och andelen har varit stabil över tid. Det indikerar att kvaliteten och trovärdigheten i ARN:s beslut är hög och ger tillsammans med kompletterande indikatorer om ärendemängder, produktivitet och genomsnittlig tid för samtliga tvister en bild av tvistlösningens effektivitet.

4.3.5 Ett välanvänt konsumentstöd

Ett omfattande och aktivt stöd till konsumenter

Stöd direkt till konsumenter tillhandahölls 2023 främst genom Konsumentverkets upplysningstjänst Hallå konsument, via webbplatsen hallåkonsument.se och genom individuell vägledning via frågeforum, per telefon och e-post. Tjänsten samordnas med Konsument Europa (tidigare ECC Sverige), som ger råd och information vid gränsöverskridande handel inom Europa och erbjuder medling mellan konsumenter och företag. Fler konsumenter än tidigare känner till Hallå konsument. Upplysnings-tjänsten fick även 2023 flest frågor och klagomål om hantverkstjänster, begagnade bilar och resor. Många besök på webbplatsen gällde aktuella händelser, såsom strejker, försäljningsförbud och konkurser. Antalet ärenden i frågeforumet fördubblades jämfört med 2022, vilket bidrog till en mer effektiv hantering av frågorna. För att fler konsumenter ska nås av information har myndigheten testat webbsänd vägledning

inom området bankbedrägerier och, i samarbete med Konsument Europa, inom området flygresor. Konsumentverket har arbetat för att fler grupper ska ha lättare att ta till sig den digitala vägledningen genom att använda klarspråk, utveckla de s.k. lättlästsidorna och genom översättning av information till engelska.

Den centrala indikatorn för konsumentstödets räckvidd är antalet besök på webbplatsen hallåkonsument.se. Ytterligare en indikator är antalet konsumenter som fått svar på frågor vid individuell vägledning (se tabell 4.5).

Tabell 4.5 Hallå konsument: webbesök och frågor till vägledningen

Antal, procent

	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Antal besök på hallåkonsument.se	1 600 000	2 000 000	2 400 000	2 900 000	3 300 000	2 300 000	1 900 000	1 650 000
Antal frågor	94 000	97 000	100 100	99 100	99 700	70 000	60 700	57 000
– varav andel från kvinnor	*-*	*50*	*50*	*49*	*51*	*50*	*51*	*51*
– varav andel från män	*-*	*50*	*50*	*51*	*49*	*50*	*49*	*49*

Källa: Konsumentverket.

Antalet redovisade besök på hallåkonsument.se minskade jämfört med 2022. Eftersom myndigheten under åren haft olika mätverktyg, och vid vissa tillfällen haft tekniska problem med mätningen, samt då besökare fått möjlighet att neka s.k. kakor, är dock statistiken inte helt jämförbar över tid. Även det totala antalet konsumentkontakter med upplysningstjänsten minskade jämfört med tidigare år. Frågorna från konsumenterna fortsatte att vara mer komplicerade. Vägledningen fick också fler frågor på engelska, som kan ta mer tid i anspråk. De konsumenter som kontaktat Hallå konsument via telefon var fortsatt mycket nöjda med vägledningen.

Stöd till lokal konsumentverksamhet

Konsumentverkets stöd till kommunernas konsumentverksamheter användes av nästan alla budget- och skuldrådgivare och konsumentvägledare, och nästan 80 procent av dem var nöjda med myndighetens stöd. Deltagandet vid myndighetens utbildningar ökade. I enlighet med regeringsuppdraget om ett förstärkt stöd till budget- och skuldrådgivning (Fi2023/02050) uppdaterades rekommendationerna för den kommunala budget- och skuldrådgivningen. Konsumentverket utvecklade och breddade också stödet till övriga samhällsaktörer och arbetade för att öka kännedomen om kommunernas budget- och skuldrådgivning genom lokal samverkan med bl.a. näringsliv och ideella organisationer. Uppdraget ska slutredovisas i september 2024. Våren 2024 lämnades också ett uppdrag till Statskontoret om att utvärdera den kommunala budget- och skuldrådgivningen. I uppdraget ingår att bedöma om budget- och skuldrådgivningen uppfyller sitt syfte att genom ekonomisk rådgivning bidra till att förebygga skuldproblem och hjälpa skuldsatta personer (Fi2024/01064).

Konsumentverket redovisade i början av 2023 regeringsuppdraget om ett behovsanpassat konsumentstöd (Fi2020/00663). Under året fortsatte myndigheten att samverka med bl.a. Kriminalvården, Svenska kyrkan och socialsekreterare i kommunerna, som i sitt arbete möter ekonomiskt utsatta konsumenter. Riksdagen har tillkännagett för regeringen att den bör se över hur den kommunala konsumentvägledningen kan stärkas och utvecklas (bet. 2020/21:CU12 punkt 25, rskr. 2020/21:267). Riksdagen har också tillkännagett för regeringen att den bör skynda på arbetet med att stärka och utveckla den kommunala konsumentvägledningen (bet. 2021/22:CU8 reservation 3 punkt 3, rskr. 2021/22:213).

Regeringen har mot bakgrund av tillkännagivandena gett Konsumentverket i uppdrag att stärka och utveckla stödet till den kommunala konsumentvägledningen exempelvis via mellankommunala samarbeten, i syfte att fler ska ha tillgång till kommunal konsumentvägledning. I uppdraget ingår att kartlägga samverkan mellan kommuner samt verka för att sprida kunskap om och goda exempel på mellankommunala samarbeten. Konsumentverket ska också stödja samverkan mellan kommunal konsumentvägledning och budget- och skuldrådgivning, analysera förutsättningarna för samverkan med andra lokala aktörer, såsom företag och de statliga servicekontoren samt analysera i vilken utsträckning kommunal konsumentvägledning bidrar till mer kompletta anmälningar hos ARN. Uppdraget ska redovisas senast den 1 mars 2025 (Fi2024/00171). Regeringen anser därmed att tillkännagivandena är slutbehandlade.

4.3.6 Insatser som främjar hållbar konsumtion

Även under 2023 prioriterade Konsumentverket tillsynen av påståenden om produkters miljöegenskaper. Frivillig rättelse vidtogs i elva av tolv ärenden och det tolfte, som prövades i domstol, utföll till KO:s fördel. Miljöpåståenden granskades också i två tematiska tillsynsinsatser. Myndigheten genomförde även flera bransch-föreläsningar för att stärka företagens kunskap om de rättsliga kraven när sådana påståenden används. Konsumentverket koordinerade också en EU-gemensam insats om vilseledande marknadsföring av kläder.

Konsumentverket undersökte vidare hur konsumenter upplever sina förutsättningar att agera på ett ur miljösynpunkt hållbart sätt. Undersökningen visade att bland ett 40-tal olika varor och tjänster var flygresor, hemelektronik och fordonsbränsle de tre områden där konsumenterna ansåg det vara svårast att göra bra val för miljön.

Miljömärkning Sverige, som förvaltar de båda miljömärkningarna den nordiska Svanen och EU:s miljömärke EU Ecolabel, arbetade bl.a. med att utveckla och revidera kriterier på områden med stor potentiell miljö- och klimatnytta, t.ex. e-handelstransporter och fastighetsdrift.

Konsumentverket bidrog genom tillsyn av tillgängligheten på transportområdet, stöd till lärare och elever samt arbete med att förebygga överskuldsättning till regeringens strategi för systematisk uppföljning av funktionshinderpolitiken.

Bedrägeribrotten var den brottskategori som ökade mest under 2023. Enligt Konsumentverket innebär den bristande säkerheten i bankernas digitala system en sårbarhet som kan utnyttjas av bedragare. Detta drabbar många konsumenter, inte minst äldre. KO beviljade under 2023 biträde till en privatperson i en tvist mot en av storbankerna i syfte att skapa en bredare rättspraxis som täcker in fler bedrägeri-förfaranden.

Konsumentverkets tillsynsarbete inom kreditområdet omfattade bl.a. kredit-förmedlares telefonförsäljning. En annan insats rörde hur frekvent direktmarknads-föring av krediter får vara för att inte strida mot lagens krav på måttfullhet. KO beslutade även förbudsföreläggande riktade mot flera företag som innebär att de inte får marknadsföra krediter på ett allt för fördelaktigt sätt.

Konsumentverket fick i juni 2023 i uppdrag att redovisa de konsekvenser som de nya bestämmelserna i prisinformationslagen (2004:347) om vilken information näringsidkare ska lämna i samband med en prissänkning (Fi2023/02050). Mot bakgrund av uppdraget initierade Konsumentverket under 2023 en granskning av bolags information om prissänkningar på nätet. Av undersökningen framgick att sju av tio granskade bolag brast i sin prismarknadsföring gentemot konsumenter. De stora brister som framkom innebar att Konsumentverket startade ca 90 tillsynsärenden.

I december 2023 redovisade Konsumentverket uppdraget att främja konsumenters prismedvetenhet och rörlighet inom dagligvaruhandeln (Konsumentverket 2023:02). Myndigheten lämnade bl.a. ett antal förslag till åtgärder som kan stimulera prismedvetenheten hos konsumenter och öka konsumenters rörlighet mellan olika butiker.

Antalet besök på webbplatsen Money from Sweden, Konsumentverkets webbaserade tjänst för jämförelser av avgifter för att skicka pengar från Sverige till andra länder, minskade och många besökare lämnade webbplatsen efter kort tid.

Det statsbidrag till organisationer som Konsumentverket fördelade under 2023 gick bl.a. till organisationer som arbetat med hållbar konsumtion.

4.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Konsumentverkets arbete med löpande och tematisk tillsyn, branschöverenskommelser och informationsinsatser bedöms ha gett goda resultat och motverkat osunda affärsmetoder som försämrar marknadernas funktionssätt. Även myndighetens arbete med att motverka att farliga produkter tillhandahålls konsumenter bedöms ha varit framgångsrikt, särskilt när det gäller produkter som medför risker för barn. En stor majoritet av de företag som var föremål för Konsumentverkets tillsyn rättade sig efter myndighetens beslut. I de fall ärenden drevs till domstol visade utfallen i målen att myndighetens bedömningar håller en hög kvalitet.

Fastighetsmäklarinspektionen kunde fortsätta utvecklingen av sitt tillsynsarbete i en mer proaktiv riktning. Andelen överklagade tillsynsbeslut som fastställdes av domstol ökade något, vilket indikerar att myndighetens bedömningar håller god kvalitet. Myndighetens tillsynsverksamhet bedöms bidra till att marknaden för fastighetsmäklartjänster fungerar väl.

ARN bedöms genom sin tvistlösningsverksamhet ha bidragit till att konsumenterna kunnat ta tillvara sina rättigheter och att skapa ökad tydlighet om tillämpningen av regelverket för aktörerna på konsumentmarknaderna.

Regeringen bedömer att Konsumentverkets upplysningstjänst Hallå konsument och myndighetens övriga informationsarbete har bidragit till att konsumenter har fått bättre stöd för att agera mer välinformerat. Myndighetens stöd och utbildningsinsatser för den kommunala konsumentverksamheten bedöms ha bidragit till att stärka konsumentskyddet och förebygga överskuldsättning. Genom att lärare använder Konsumentverkets skolmaterial i undervisningen har elever i grundskolan och i gymnasieskolan fått ökad kunskap om bl.a. betalsätt och krediter.

Konsumentverkets aktiva insatser, nationellt och inom EU-samarbetet, för att motverka vilseledande påståenden om produkters miljöegenskaper har varit viktiga för att främja en mer miljömässigt hållbar konsumtion. Miljömärkning Sverige bedöms ha bedrivit ett gott arbete.

Konsumentverkets och andra aktörers insatser för att informera konsumenter om riskerna för bedrägerier bedöms ha bidragit till en ökad medvetenhet om riskerna för att konsumenter ska utnyttjas av kriminella.

Regeringen bedömer att Fastighetsmäklarinspektionens intensifierade arbete mot penningtvätt har bidragit till att motverka att fastighetsmarknaden används av kriminella för att tvätta pengar.

Konsumentverkets tillsyn på kreditområdet bedöms ha medverkat till att minska risken för att konsumenter, till följd av påträngande marknadsföring eller brister i

kreditprövningen, tar större lån än de klarar av att betala tillbaka.

De statsbidrag som organisationer på konsumentområdet mottagit bedöms ha bidragit till ett utökat konsumentstöd.

Flera åtgärder har vidtagits i syfte att ompröva det statliga åtagandet, myndigheternas uppgifter och statsförvaltningens organisering. Regeringen har ökat takten i omprövningsarbetet genom att påbörja en rad översyner och utredningar vilka sammantaget förväntas bidra till en mer fokuserad och ändamålsenligt organiserad statsförvaltning med högre kostnadseffektivitet (se utg.omr. 2 avsnitt 4.4). Regeringen har övervägt en sammanslagning av Konsumentverkets och Fastighetsmäklar-inspektionens verksamheter. Mot bakgrund av vad som har framkommit i myndigheternas rapport, samt de problem och risker med en sammanslagning som remissinstanserna påtalat, bedömer regeringen att fördelarna med en sådan organisationsförändring inte överväger nackdelarna. Regeringen avser därför inte genomföra någon sammanslagning.

Sammantaget bedöms konsumentpolitiken ha medverkat till förbättringar på konsumentmarknaderna, och i viss utsträckning bidragit till en mer miljömässigt, socialt och ekonomiskt hållbar konsumtion.

4.5 Politikens inriktning

Konsumentmarknadernas snabba utveckling, bl.a. genom ökad global e-handel, nya betalningslösningar, personanpassad marknadsföring och ökad användning av artificiell intelligens ger konsumenter nya möjligheter, samtidigt som konsumenternas informationsunderläge ökar. Särskilt svaga konsumentgrupper kan ha svårt att ta tillvara sina rättigheter och göra välunderbyggda val, vilket kan leda till ekonomisk skada och överskuldsättning. Konsumentpolitiken måste därför utvecklas och dess resurser riktas mot att upprätthålla balanserade och tydliga regler som skyddar konsumenter, utan att försämra förutsättningarna för seriösa företag, ge goda möjligheter att lösa tvister på ett effektivt sätt och ge information och stöd till konsumenter.

Konsumenter ska kunna få sina tvister prövade inom skälig tid

Komplexa konsumentmarknader och en växande e-handel ökar behoven av tillgång till tvistlösning mellan konsument och näringsidkare. Förstärkningen av Allmänna reklamationsnämndens anslag fr.o.m. 2024 ger goda möjligheter att möta den fortsatta ökningen av antalet ärenden. Den 1 augusti 2024 infördes en avgift på 150 kronor för att få en tvist prövad hos nämnden. Införandet av avgiften innebär sannolikt att en större andel av de som anmäler en tvist och betalar avgiften också följer nämndens eventuella begäran om kompletteringar. Avgiften förväntas därmed medföra en effektivare användning av nämndens resurser och kortare handläggningstider, vilket säkerställer tillgång till en kostnadseffektiv och rättssäker tvistlösning för konsumenter.

Fastighetsmäklarinspektionens arbete mot penningtvätt är fortsatt prioriterat

Fastighetsmäklare och fastighetsmäklarföretag har ett särskilt ansvar för att motverka penningtvätt. Fastighetsmäklarinspektionens kontroller av att mäklare följer penningtvättslagstiftningen är därför av stor vikt. Regeringen höjer mot denna bakgrund anslaget till myndigheten för att stärka arbetet mot penningtvätt.

Ett förbättrat resegarantisystem

Covid-19-pandemin innebar stora påfrestningar för resebranschen och många resenärer som drabbades av inställda resor hade svårt att få tillbaka sina pengar. Mot denna bakgrund fick en särskild utredare i uppdrag att se över det svenska resegarantisystemet i syfte att förbättra systemet och säkra resenärers ekonomiska trygghet. Utredaren lämnade i juni 2023 betänkandet Ett förbättrat resegarantisystem (SOU 2023:33). Betänkandet bereds i Regeringskansliet.

En konsumentvägledning med god tillgänglighet och hög kvalitet

De alltmer komplexa konsumentmarknaderna har lett till en kraftig ökning av behovet av tillgänglig och kvalitativ konsumentvägledning för att stärka konsumenters kunskap om deras rättigheter och minska kostnader relaterade till konsumentproblem. I synnerhet sårbara konsumenter behöver stöd för att navigera i föränderliga konsumentmarknader. Konsumentverket har därför fått i uppdrag att stärka och utveckla stödet till den kommunala konsumentvägledningen. I uppdraget ingår att kartlägga samverkan mellan kommuner när det gäller konsumentvägledning och verka för att sprida kunskap om och goda exempel på mellankommunala samarbeten i syfte att förbättra kommunernas förutsättningar att erbjuda vägledning till fler konsumenter.

Balanserade och tydliga regler för näringsidkare

Balanserade och tydliga regler bidrar till förutsägbarhet och konkurrens på lika villkor, vilket är viktigt för såväl näringsidkare som konsumenter. Konsumentverket har i sitt regleringsbrev för budgetåret 2024 fått i uppdrag att stärka och påskynda förenklingsarbetet. Uppdraget ska slutredovisas senast den 15 mars 2026. Slutredovisningen ska även innehålla myndighetens förslag till fortsatta insatser.

Arbetet mot överskuldsättning är fortsatt prioriterat

Marknaden för konsumtionslån har vuxit snabbt de senaste åren och finansierar i ökande grad konsumtion. En rad åtgärder har vidtagits för att motverka överskuldsättning, men ytterligare steg behöver tas. Regeringen kommer att föreslå bl.a. ett utvidgat ränte- och kostnadstak samt att räntetaket sänks från 40 till 20 procentenheter.

Budget- och skuldrådgivare spelar en viktig roll i arbetet mot överskuldsättning. Konsumentverket fick i juni 2023 i uppdrag att genomföra insatser för att förstärka stödet till den kommunala budget- och skuldrådgivningen (Fi2023/02050). Statskontoret fick i maj 2024 i uppdrag att analysera och utvärdera den kommunala budget- och skuldrådgivningen (Fi2024/01064). I uppdraget ingår bl.a. att bedöma om budget- och skuldrådgivningen uppfyller sitt syfte att genom ekonomisk rådgivning bidra till att förebygga skuldproblem och hjälpa skuldsatta personer.

Varor och tjänster ska vara säkra

Produktsäkerhetsområdet genomgår stora förändringar, bl.a. på grund av digitaliseringen. Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2023/988 av den 10 maj 2023 om allmän produktsäkerhet, ändring av Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 1025/2012 och Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2020/1828 och om upphävande av Europaparlamentets och rådets direktiv 2001/95/EG och rådets direktiv 87/357/EEG, innebär att produktsäkerhetslagen (2004:451) behöver ersättas av ny lagstiftning. Regeringen avser därför

att under 2025 arbeta vidare med att utveckla regleringen på produktsäkerhetsområdet, både för varor och tjänster.

Beslut om Europaparlamentets och rådets förordning om leksakers säkerhet och upphävande av direktiv 2009/48/EU väntas fattas under hösten 2024. Förordningen syftar till att skapa ett starkare skydd mot farliga kemikalier i leksaker och en effektivare tillämpning av bestämmelserna på den inre marknaden, särskilt vad gäller försäljning på nätet.

Regeringen kommer att fortsätta verka för att varor och tjänster som tillhandahålls konsumenter ska vara säkra och att myndigheterna ska ha goda förutsättningar att bedriva marknadskontroll. Digitaliseringen av samhället ställer nya krav på produkter, t.ex. på cybersäkerhet. Beslut om Europaparlamentets och rådets nya förordning om övergripande cybersäkerhetskrav för produkter med digitala element och om ändring av förordning (EU) 2019/1020 väntas fattas under året och regeringen avser att tillsätta en utredning om cybersäkerhetskrav för produkter med digitala inslag.

Hållbar konsumtion

Genom Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2024/825 av den 28 februari 2024 om ändring av direktiven 2005/29/EG och 2011/83/EU vad gäller mer konsumentmakt i den gröna omställningen genom bättre skydd mot otillbörliga affärsmetoder och bättre information, skärps kraven när det gäller vilka miljöpåståenden näringsidkare får använda i sin marknadsföring.

Antalet bedrägerier fortsätter att öka och är en allt större inkomstkälla för kriminella nätverk. Regeringen deltar aktivt i förhandlingarna om ändringar i EU:s regelverk för betaltjänster, som bl.a. syftar till att bekämpa bedrägerier på betalningsmarknaden. Regeringen har även fortlöpande dialog med brottsbekämpande myndigheter, tillsynsmyndigheter och banker i syfte att stärka konsumentskyddet mot bedrägerier och kommer att ha ett fortsatt stort fokus på frågan.

Konsumentverkets tjänst ”Money from Sweden”, som finansieras inom utgiftsområde 7 Internationellt bistånd, har bidragit till lägre överföringskostnader internationellt. Svårigheterna att jämföra tjänster för pengaöverföring och nå ut till målgruppen gör att det kan ifrågasättas om tjänsten motsvarar besökarnas behov. Regeringen anser därför att tjänsten bör avvecklas i förtid, och att 2024 därmed blir slutår för tjänsten.

4.6 Budgetförslag

4.6.1 2:1 Konsumentverket

Tabell 4.6 Anslagsutveckling 2:1 Konsumentverket

Tusental kronor

2023	Utfall	167 073	Anslagssparande	7 352
2024	Anslag	178 072[1]	Utgiftsprognos	183 224
2025	**Förslag**	**183 226**		
2026	Beräknat	186 961[2]		
2027	Beräknat	190 480[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 182 961 tkr i 2025 års prisnivå.

[3] Motsvarar 182 961 tkr i 2025 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Konsumentverkets förvaltningsutgifter.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 4.7 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 2:1 Konsumentverket

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**178 972**	**178 972**	**178 972**
Pris- och löneomräkning[2]	5 454	9 486	13 033
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	-1 200	-1 497	-1 525
varav BP25[3]	*-1 200*	*2 000*	*2 000*
– Arbete kopplat till Digital Services Act	*2 000*	*2 000*	*2 000*
– Avveckling av Money from Sweden	*-3 200*		
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**183 226**	**186 961**	**190 480**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2024. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2026–2027 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Anslaget ökas med 2 000 000 kronor fr.o.m. 2025 för Konsumentverkets arbete med digital inkludering kopplat till Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2022/2065 av den 19 oktober 2022 om en inre marknad för digitala tjänster och om ändring av direktiv 2000/31/EG. Finansiering sker genom att anslaget 2:2 *Ersättning för särskilda tjänster för personer med funktionsnedsättning* inom utgiftsområde 22 Kommunikationer minskas med motsvarande belopp.

Anslaget minskas med 3 200 000 kronor 2025 till följd av avvecklingen av tjänsten Money from Sweden.

Regeringen föreslår att 183 226 000 kronor anvisas under anslaget 2:1 *Konsumentverket* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 186 961 000 kronor respektive 190 480 000 kronor.

4.6.2 2:2 Allmänna reklamationsnämnden

Tabell 4.8 Anslagsutveckling 2:2 Allmänna reklamationsnämnden

Tusental kronor

2023	Utfall	63 001	Anslagssparande	-2 538
2024	Anslag	67 511[1]	Utgiftsprognos	66 341
2025	**Förslag**	**66 392**		
2026	Beräknat	69 222[2]		
2027	Beräknat	70 566[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 67 762 tkr i 2025 års prisnivå.

[3] Motsvarar 67 762 tkr i 2025 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Allmänna reklamationsnämndens förvaltningsutgifter.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 4.9 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 2:2 Allmänna reklamationsnämnden

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**60 511**	**60 511**	**60 511**
Pris- och löneomräkning[2]	1 481	2 816	4 046
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	4 400	5 895	6 009
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**66 392**	**69 222**	**70 566**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2024. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2026–2027 är preliminär.

Regeringen föreslår att 66 392 000 kronor anvisas under anslaget 2:2 *Allmänna reklamationsnämnden* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 69 222 000 kronor respektive 70 566 000 kronor.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Enligt lagen (2015:671) om alternativ tvistlösning i konsumentförhållanden och förordningen (2015:739) med instruktion för Allmänna reklamationsnämnden har Allmänna reklamationsnämnden rätt att ta ut en anmälningsavgift av den som gör en anmälan till nämnden. I tabell 4.10 presenteras en prognos över de förväntade avgiftsintäkterna.

Tabell 4.10 Avgiftsfinansierad verksamhet vid Allmänna reklamationsnämnden

Tusentals kronor

Verksamhet	Ack. resultat t.o.m. 2023	Resultat 2024	Verksamhetens intäkter 2025	Kostnader som ska täckas 2025	Resultat 2025	Ack. resultat 2025
Verksamhet där intäkterna inte disponeras						
Offentligrättslig verksamhet						
varav anmälningsavgift	**0**	**0**	**4 650**	**0**	**0**	**0**

Källa: Allmänna reklamationsnämnden.

4.6.3 2:3 Fastighetsmäklarinspektionen

Tabell 4.11 Anslagsutveckling 2:3 Fastighetsmäklarinspektionen

Tusental kronor

2023	Utfall	31 481	Anslagssparande	-395
2024	Anslag	32 351[1]	Utgiftsprognos	31 941
2025	**Förslag**	**36 258**		
2026	Beräknat	37 046[2]		
2027	Beräknat	37 752[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 36 257 tkr i 2025 års prisnivå.

[3] Motsvarar 36 258 tkr i 2025 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Fastighetsmäklarinspektionens förvaltningsutgifter.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 4.12 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 2:3 Fastighetsmäklarinspektionen

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**32 351**	**32 351**	**32 351**
Pris- och löneomräkning[2]	1 407	2 141	2 798
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	2 500	2 554	2 603
varav BP25[3]	*2 500*	*2 500*	*2 500*
– Motverka penningtvätt	*2 500*	*2 500*	*2 500*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**36 258**	**37 046**	**37 752**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2024. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2026–2027 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

För att stärka fastighetsmäklarinspektionens arbete mot penningtvätt ökas anslaget med 2 500 000 kronor fr.o.m. 2025.

Regeringen föreslår att 36 258 000 kronor anvisas under anslaget 2:3 *Fastighetsmäklarinspektionen* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 37 046 000 kronor respektive 37 752 000 kronor.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Enligt fastighetsmäklarlagen (2021:516) och avgiftsförordningen (1992:191) har Fastighetsmäklarinspektionen rätt att ta ut registreringsavgift för fastighetsmäklare och fastighetsmäklarföretag i form av ansökningsavgifter och årliga avgifter.

Tabell 4.13 Avgiftsfinansierad verksamhet vid Fastighetsmäklarinspektionen

Tusentals kronor

Verksamhet	Ack. resultat t.o.m. 2023	Resultat 2024	Verksamhetens intäkter 2025	Kostnader som ska täckas 2025	Resultat 2025	Ack. resultat 2025
Verksamhet där intäkterna inte disponeras						
Offentligrättslig verksamhet						
varav ansökningsverksamheten mäklare	*-10 714*	*-212*	*2 175*	*2 175*	*0*	*-10 926*
varav tillsynsverksamheten mäklare	*22 496*	*694*	*24 375*	*21 702*	*2 673*	*25 863*
varav ansökningsverksamheten företag	*-1 181*	*-230*	*580*	*580*	*0*	*-1 411*
varav tillsynsverksamheten företag	*4 684*	*1 267*	*7 150*	*9 301*	*-2 151*	*3 800*
Summa	**15 285**	**1 519**	**34 280**	**33 758**	**522**	**17 326**

Källa: Fastighetsmäklarinspektionen.

Det positiva utgående ackumulerade resultatet beror på att intäkterna från de årliga avgifterna till Fastighetsmäklarinspektionen har ökat snabbare än kostnaderna för myndighetens verksamhet. Myndigheten har fått i uppdrag att redovisa kostnaderna samt föreslå nivåer på avgifter för registrering och tillsyn (Fi2024/00570). Regeringen avser överväga ytterligare åtgärder för att komma till rätta med det ackumulerade överskottet.

4.6.4 2:4 Åtgärder på konsumentområdet

Tabell 4.14 Anslagsutveckling 2:4 Åtgärder på konsumentområdet

Tusental kronor

2023	Utfall	13 996	Anslagssparande	563
2024	Anslag	7 059[1]	Utgiftsprognos	7 012
2025	**Förslag**	**1 559**		
2026	Beräknat	0		
2027	Beräknat	0		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till det civila samhällets organisationer som på olika sätt främjar konsumenternas intressen samt för statsbidrag till standardiseringsarbete.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 4.15 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 2:4 Åtgärder på konsumentområdet

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**7 059**	**7 059**	**7 059**
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	-5 500	-7 059	- 7 059
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**1 559**	**0**	**0**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 1 559 000 kronor anvisas under anslaget 2:4 *Åtgärder på konsumentområdet* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas inga medel tillföras.

4.6.5 2:5 Bidrag till miljömärkning av produkter

Tabell 4.16 Anslagsutveckling 2:5 Bidrag till miljömärkning av produkter

Tusental kronor

2023	Utfall	3 124	Anslagssparande	
2024	Anslag	3 124[1]	Utgiftsprognos	3 124
2025	**Förslag**	**3 124**		
2026	Beräknat	3 124		
2027	Beräknat	3 124		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till utveckling av miljömärkningskriterier för konsumentprodukter och vid behov till information om märkningen. Statsbidraget betalas till Miljömärkning Sverige AB, som ansvarar för det nordiska miljömärkningssystemet Svanen och EU-miljömärket EU Ecolabel i Sverige.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 4.17 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 2:5 Bidrag till miljömärkning av produkter

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**3 124**	**3 124**	**3 124**
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**3 124**	**3 124**	**3 124**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 3 124 000 kronor anvisas under anslaget 2:5 *Bidrag till miljömärkning av produkter* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 3 124 000 kronor per år.

Utgiftsområde 19

Regional utveckling

Utgiftsområde 19 – Regional utveckling

Innehållsförteckning

1 Förslag till riksdagsbeslut ... 3

2 Regional utveckling ... 5
2.1 Utgiftsområdets omfattning ... 5
2.2 Utgiftsutveckling ... 6
2.3 Skatteutgifter ... 7
2.4 Mål för utgiftsområdet ... 7
2.5 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder ... 8
2.6 Resultatredovisning ... 10
2.6.1 Redovisning av indikatorer för den övergripande hållbara utvecklingen i Sveriges län ... 11
2.6.2 Regionerna har prioriterat hållbarhet i det regionala utvecklingsarbetet ... 19
2.6.3 Stöd till kommersiell service i gles- och landsbygder ... 21
2.6.4 Selektiva regionala företagsstöd för kapitalförsörjning ... 23
2.6.5 Regionalt transportbidrag ... 26
2.6.6 Europeiska regionala utvecklingsfonden 2014–2020 ... 29
2.6.7 Europeiska regionala utvecklingsfonden och Fonden för en rättvis omställning perioden 2021–2027 ... 30
2.7 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen ... 34
2.7.1 En i flera delar positiv utveckling men i vissa fall ökade skillnader mellan länen och mellan kommuntyperna ... 35
2.7.2 En bredd av insatser inom andra utgiftsområden har bidragit till att uppnå målet ... 35
2.7.3 Regionalt utvecklingsarbete och regionalfondsprogrammen har bidragit till stärkt konkurrenskraft och omställning till hållbar regional utveckling ... 36
2.7.4 Regionalt transportbidrag som kompensation för kostnadsnackdelar ... 38
2.8 Politikens inriktning ... 39
2.8.1 En politik för hållbar regional utveckling i hela landet ... 39
2.8.2 EU:s sammanhållningspolitik ... 40
2.9 Budgetförslag ... 41
2.9.1 Regionala utvecklingsåtgärder ... 41
2.9.2 1:2 Transportbidrag ... 43
2.9.3 1:3 Europeiska regionala utvecklingsfonden och Fonden för en rättvis omställning perioden 2021–2027 ... 44

1 Förslag till riksdagsbeslut

Regeringens förslag:

1. Riksdagen godkänner att regeringen under 2025 beslutar om medlemskap i European Regional Policy Research Consortium och bemyndigar regeringen att under 2025–2027 för anslaget 1:1 *Regionala utvecklingsåtgärder* inom utgiftsområde 19 Regional utveckling besluta om en årlig medlemsavgift på högst 430 000 kronor (avsnitt 2.9.1).
2. Riksdagen anvisar anslagen för budgetåret 2025 inom utgiftsområde 19 Regional utveckling enligt tabell 1.1.
3. Riksdagen bemyndigar regeringen att under 2025 ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst de belopp och inom de tidsperioder som anges i tabell 1.2.

Tabell 1.1 Anslagsbelopp

Tusental kronor

Anslag	
1:1 Regionala utvecklingsåtgärder	2 012 337
1:2 Transportbidrag	549 864
1:3 Europeiska regionala utvecklingsfonden och Fonden för en rättvis omställning perioden 2021–2027	1 732 000
Summa anslag inom utgiftsområdet	**4 294 201**

Tabell 1.2 Beställningsbemyndiganden

Tusental kronor

Anslag	Beställningsbemyndigande	Tidsperiod
1:1 Regionala utvecklingsåtgärder	3 500 000	2026–2031
1:3 Europeiska regionala utvecklingsfonden och Fonden för en rättvis omställning perioden 2021–2027	5 050 000	2026–2030
Summa beställningsbemyndiganden inom utgiftsområdet	**8 550 000**	

2 Utgiftsområde 19 Regional utveckling

2.1 Utgiftsområdets omfattning

Utgiftsområde 19 Regional utveckling omfattar insatser i form av projektverksamhet, regionala företagsstöd och stöd till kommersiell service samt utbetalningar från Europeiska regionala utvecklingsfonden och Fonden för en rättvis omställning.

Statliga myndigheter och andra statliga aktörer som har verksamheter av särskild betydelse för möjligheterna att uppnå den regionala utvecklingspolitikens mål anges nedan.

Statliga myndigheter och andra statliga aktörer som har verksamheter av särskild betydelse för möjligheterna att uppnå den regionala utvecklingspolitikens mål

Affärsverket svenska kraftnät
Almi AB
Arbetsförmedlingen
Boverket
Ekonomistyrningsverket
Folkhälsomyndigheten
Försäkringskassan
Jämställdhetsmyndigheten
Konstnärsnämnden
Livsmedelsverket
Luftfartsverket
länsstyrelserna
Myndigheten för digital förvaltning
Myndigheten för kulturanalys
Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser
Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor
Myndigheten för yrkeshögskolan
Naturvårdsverket
Patent- och registreringsverket
Pensionsmyndigheten
Polismyndigheten
Post- och telestyrelsen
Riksantikvarieämbetet
Riksarkivet
RISE Research Institutes of Sweden AB
Rådet för Europeiska socialfonden i Sverige
Sametinget
Sjöfartsverket
Skogsstyrelsen
Statens energimyndighet
Statens jordbruksverk
Statens kulturråd
Statens skolverk
Statistiska centralbyrån
Stiftelsen Svenska Filminstitutet
Sveriges export- och investeringsråd (Business Sweden)
Sveriges geologiska undersökning
Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut
Tillväxtverket
Trafikanalys
Trafikverket
Transportstyrelsen
universitet och högskolor
Universitetskanslersämbetet
Verket för innovationssystem

2.2 Utgiftsutveckling

Tabell 2.1 Utgiftsutveckling inom utgiftsområde 19 Regional utveckling

Miljoner kronor

	Utfall 2023	Budget 2024[1]	Prognos 2024	**Förslag 2025**	Beräknat 2026	Beräknat 2027
1:1 Regionala utvecklingsåtgärder	1 678	2 028	1 711	**2 012**	2 057	1 740
1:2 Transportbidrag	518	564	564	**550**	456	456
1:3 Europeiska regionala utvecklingsfonden och Fonden för en rättvis omställning perioden 2021–2027	295	1 080	775	**1 732**	2 199	1 577
Äldreanslag						
2024 1:3 Europeiska regionala utvecklingsfonden perioden 2014–2020	1 215	334	109			
Totalt för utgiftsområde 19 Regional utveckling	**3 706**	**4 006**	**3 159**	**4 294**	**4 712**	**3 773**

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Utgifterna för 2023 inom utgiftsområdet blev 884 miljoner kronor lägre än anvisade medel. Det beror främst på att utgifterna för äldreanslaget 1:3 *Europeiska regionala utvecklingsfonden perioden 2014–2020* blev låga på grund av en lägre utbetalningstakt än beräknat med anledning av att genomförandet påverkades negativt av pandemin. Det beror även på att programmen som finansieras av anslaget 1:3 *Europeiska regionala utvecklingsfonden och Fonden för en rättvis omställning perioden 2021–2027* och anslaget 1:1 *Regionala utvecklingsåtgärder* för medfinansiering av Fonden för en rättvis omställning, startade senare än beräknat på grund av att förhandlingar om regelverk och program tog längre tid än förväntat.

Prognosen för 2024 är att utgifterna inom utgiftsområdet blir 847 miljoner kronor lägre än anvisat. Det beror framför allt på att utgifterna för anslaget 1:1 *Regionala utvecklingsåtgärder* beräknas bli lägre än tidigare beräknat. Orsaken är främst att medfinansieringen av Fonden för en rättvis omställning blivit försenad. Även utgifterna för anslaget 1:3 *Europeiska regionala utvecklingsfonden och Fonden för en rättvis omställning perioden 2021–2027* beräknas bli lägre än tidigare beräknat. Anledningen är en försenad uppstart för programmen. Vidare beror det på lägre utbetalningstakt än tidigare beräknat för äldreanslaget 1:3 *Europeiska regionala utvecklingsfonden perioden 2014–2020*.

Tabell 2.2 Förändringar av utgiftsramen 2025–2027 för utgiftsområde 19 Regional utveckling

Miljoner kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**3 922**	**3 922**	**3 922**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	372	790	-149
varav BP25	*206*	*389*	*167*
Överföring till/från andra utgiftsområden			
Övrigt			
Ny utgiftsram	**4 294**	**4 712**	**3 773**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Av tabell 2.3 framgår utgiftsområdets föreslagna anslagsram för 2025 fördelad på transfereringar, verksamhetsutgifter och investeringar.

Tabell 2.3 Utgiftsram 2025 realekonomiskt fördelad för utgiftsområde 19 Regional utveckling

Miljoner kronor

	2025
Transfereringar[1]	2 868
Verksamhetsutgifter[2]	402
Investeringar[3]	1 024
Summa utgiftsram	**4 294**

Anm.: Den realekonomiska fördelningen baseras på utfall 2023 samt kända förändringar av anslagens användning.

[1] Med transfereringar avses inkomstöverföringar, dvs. utbetalningar av bidrag till exempelvis hushåll, företag eller kommuner utan att staten erhåller någon direkt motprestation.

[2] Med verksamhetsutgifter avses resurser som statliga myndigheter använder i verksamheten, t.ex. utgifter för löner, hyror och inköp av varor och tjänster.

[3] Med investeringar avses utgifter för anskaffning av varaktiga tillgångar såsom byggnader, maskiner, immateriella tillgångar och finansiella tillgångar.

2.3 Skatteutgifter

Vid sidan av stöd till företag och hushåll på budgetens utgiftssida finns det även stöd på budgetens inkomstsida i form av avvikelser från en enhetlig beskattning, s.k. skatteutgifter. Innebörden av skatteutgifter beskrivs närmare i Förslag till statens budget, finansplan m.m., avsnittet om skattefrågor. Den samlade redovisningen finns i regeringens skrivelse Redovisning av skatteutgifter 2024 (skr. 2023/24:98). I tabell 2.4 redovisas de skatteutgifter som är att hänföra till utgiftsområde 19 Regional utveckling.

Tabell 2.4 Skatteutgifter inom utgiftsområde 19 Regional utveckling

Miljoner kronor

	2024	2025
Avdrag för bidrag till regionala utvecklingsbolag (B15)	-	-
Regional nedsättning av egenavgifter (D1)	70	70
Regional nedsättning av arbetsgivaravgifter (D3)	640	670
Nedsatt energiskatt på el i vissa kommuner (F16)	760	760
Skattereduktion för boende i vissa glest befolkade områden (G9)	1 360	1 370

Anm.: Inom parentes anges den beteckning för respektive skatteutgift som används i regeringens skrivelse.
Skatteutgifter som inte har beräknats anges med "-".
Källa: Regeringens skrivelse 2023/24:98.

2.4 Mål för utgiftsområdet

Målet för den regionala utvecklingspolitiken är utvecklingskraft med stärkt lokal och regional konkurrenskraft för en hållbar utveckling i alla delar av landet (prop. 2019/20:1 utg.omr. 19, bet. 2019/20:NU2, rskr. 2019/20:113). För en beskrivning av målet se budgetpropositionen för 2020 (prop. 2019/20:1 utg.omr. 19 avsnitt 2.4).

Insatser för regional utveckling inom andra utgiftsområden

I princip samtliga utgiftsområden är av betydelse för att uppnå målet för den regionala utvecklingspolitiken. En bredd av insatser är därmed viktigt, dvs. betydligt fler insatser än de som finansieras inom utgiftsområde 19 Regional utveckling. Tvärsektoriell styrning av resurser inom många utgiftsområden samt regional hänsyn och ett territoriellt perspektiv är av betydelse för att skapa mer ändamålsenliga insatser för att nå såväl målet för den regionala utvecklingspolitiken som andra mål. Se tabell 2.5 för andra utgiftsområden med mål som har beslutats av riksdagen som är av särskild betydelse för de strategiska områdena och prioriteringarna för den regionala utvecklingspolitiken 2021–2030. I avsnitt 2.7.2 redovisas insatser inom andra utgiftsområden som

regeringen bedömer har särskilt bidragit till målet för den regionala utvecklingspolitiken. En redovisning av resultat av insatser inom andra utgiftsområden samt insatsernas regionala effekter görs däremot inte inom ramen för utgiftsområde 19 Regional utveckling.

En rad olika faktorer påverkar den regionala utvecklingen, bl.a. skiljer sig förutsättningarna åt med avseende på tätorts-, befolknings-, utbildnings-, närings- och företagsstruktur samt infrastruktur. Det gör att t.ex. kriser och konjunkturförändringar påverkar olika delar av landet på olika sätt. Den regionala utvecklingspolitikens effekter är därför ofta svåra att mäta och särskilja från övergripande konjunktur- och strukturförändringar.

Tabell 2.5 Andra utgiftsområden med mål som har beslutats av riksdagen som är av särskild betydelse för de strategiska områdena och prioriteringarna för den regionala utvecklingspolitiken

Strategiska områden 2021–2030	Utgiftsområden och områden med mål
Likvärdiga möjligheter till boende, arbete och välfärd i hela landet	UO1: demokratipolitik och nationella minoriteter, UO1 och UO23: samepolitik, UO9: hälso- och sjukvårdspolitik, UO13: integrationspolitik, jämställdhetspolitik och politiken mot utanförskap, UO14: arbetsmarknadspolitik, UO16: utbildningspolitik, UO17: kulturpolitik, de statliga insatserna till stöd för den kommunala kulturskolan, arkitektur, form och design, kulturmiljö, film, ungdomspolitik, politik för det civila samhället, idrottspolitik och friluftslivspolitik, UO18: samhällsplanering, bostadsmarknad, byggande och lantmäteriverksamhet, UO20: miljöpolitik, UO21: energipolitik, UO22: transportpolitik och politiken för informationssamhället samt UO23: Politik för de areella näringarna, landsbygd och livsmedel samt en sammanhållen landsbygdspolitik. Det kommunalekonomiska utjämningssystemet för kommuner och regioner är viktigt för att en likvärdig offentlig service ska kunna erbjudas i landets olika delar.
Kompetensförsörjning och kompetensutveckling i hela landet	UO1 och UO23: samepolitik, UO13: integrationspolitik och jämställdhetspolitik, UO14: arbetsmarknadspolitik, UO16: utbildningspolitik och forskningspolitik, UO17: kulturpolitik, ungdomspolitik och politik för civila samhället, UO22: transportpolitik och politiken för informationssamhället, UO23: politik för de areella näringarna, landsbygd och livsmedel, en sammanhållen landsbygdspolitik, politik för en konkurrenskraftig och sammanhållen livsmedelskedja samt UO24: näringspolitik samt utrikeshandel, export- och investeringsfrämjande.
Innovation och förnyelse samt entreprenörskap och företagande i hela landet	UO1 och UO23: samepolitik, UO13: integrationspolitik och jämställdhetspolitik, UO16: utbildningspolitik och forskningspolitik, UO17: kulturpolitik, arkitektur, form och design, kulturmiljö, film, ungdomspolitik och politik för civila samhället, UO20: miljöpolitik, UO21: energipolitik, UO22: politiken för informationssamhället, UO23: politik för de areella näringarna, landsbygd och livsmedel, en sammanhållen landsbygdspolitik, politik för en konkurrenskraftig och sammanhållen livsmedelskedja, skogspolitik samt UO24: näringspolitik samt utrikeshandel, export- och investeringsfrämjande.
Tillgänglighet i hela landet genom digital kommunikation och transportsystemet	UO1 och UO23: samepolitik, UO13: integrationspolitik och jämställdhetspolitik, UO16: utbildningspolitik, UO20: miljöpolitik, UO21: energipolitik, UO22: transportpolitik och politiken för informationssamhället, UO23: politik för de areella näringarna, landsbygd och livsmedel, en sammanhållen landsbygdspolitik, politik för en konkurrenskraftig och sammanhållen livsmedelskedja samt UO24: näringspolitik samt utrikeshandel, export- och investeringsfrämjande.

2.5 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

För att uppnå målet för den regionala utvecklingspolitiken identifierar regeringen i skrivelsen Nationell strategi för hållbar regional utveckling i hela landet 2021–2030 (skr. 2020/21:133) fyra strategiska områden och ett antal prioriteringar för respektive område. Resultatredovisningen i budgetpropositionen sker bl.a. utifrån dessa prioriteringar.

I näringsutskottets betänkande Utgiftsområde 19 Regional utveckling (bet. 2023/24:NU2) framhåller utskottet att en kortare, årligt återkommande redovisning av vilka bedömningsgrunder, indikatorer och resultat som endast redovisas vartannat år skulle bidra till en ökad tydlighet och främja möjligheten att tillgodogöra sig resultatredovisningen mellan olika år. Regeringen redovisar i budgetpropositionen vilka bedömningsgrunder som endast redovisas vartannat år. Regeringskansliet avser att fortsätta utveckla resultatredovisningen i dialog med näringsutskottet.

Av tabell 2.6 framgår centrala indikatorer för insatser som finansieras inom utgiftsområde 19 Regional utveckling. De centrala indikatorerna som redovisas i tabellen avser förväntade eller beräknade resultat samt faktiska resultat av insatserna.

I denna budgetproposition redovisas för Europeiska regionala utvecklingsfonden perioden 2014–2020 enbart en indikator för riskkapitalfonder, då inga nya beslut har fattats för övriga insatser inom programperioden. Indikatorn benämndes tidigare riskkapitalprojekt men är ingen ändring i sak.

Samtliga program för Europeiska regionala utvecklingsfonden och Fonden för en rättvis omställning perioden 2021–2027 har påbörjats. Eftersom genomförandet är i inledningen finns enbart förväntade resultat att redovisa och inga utfall då få projekt har avslutats. De centrala indikatorerna framgår av tabell 2.6. Företag är en viktig målgrupp för programmens insatser och följs därför upp med indikatorn antal företag som får stöd. Medfinansiering är ett krav enligt EU:s regelverk för sammanhållningspolitiken och är en viktig princip för genomförandet av EU-programmen eftersom det visar på en nationell och regional förankring av regionernas arbete. Insatserna följs därför upp med indikatorn medfinansiering.

För en beskrivning av övriga centrala indikatorer för insatser som finansieras inom utgiftsområde 19 Regional utveckling, se budgetpropositionen för 2021 (prop. 2020/2021:1 utg.omr. 19 avsnitt 2.5). Vissa nya kompletterande indikatorer anges i avsnitt 2.6.7.

För den projektverksamhet som finansieras av anslaget 1:1 *Regionala utvecklingsåtgärder* har regeringen tagit fram ett nytt uppföljningssystem. Det pågår ett utvecklingsarbete för att se över om det är möjligt att redovisa resultat kopplat till målet för den regionala utvecklingspolitiken.

Tabell 2.6 Centrala indikatorer för insatser som finansieras inom utgiftsområde 19 Regional utveckling

Indikatorområde	Centrala indikatorer
Stöd till kommersiell service finansierat av anslaget 1:1 *Regionala utvecklingsåtgärder*	– Överlevnadsgrad[1]
Selektiva regionala företagsstöd finansierat av anslagen 1:1 *Regionala utvecklingsåtgärder* och 1:3 *Europeiska regionala utvecklingsfonden perioden 2014–2020*[2]	– Arbetsproduktivitet[1]
Transportbidrag finansierat av anslaget 1:2 *Transportbidrag*	– Överlevnadsgrad[1] – Arbetsproduktivitet[1]
Riskkapitalfonder inom ramen för de åtta regionala strukturfondsprogrammen och det nationella regionalfondsprogrammet perioden 2014–2020 finansierat av anslagen 1:3 *Europeiska regionala utvecklingsfonden perioden 2014–2020* och 1:1 *Regionala utvecklingsåtgärder*	– Investerade medel[1]
Regionalfondsprogrammen perioden 2021–2027 finansierat av anslagen 1:4 *Europeiska regionala utvecklingsfonden och Fonden för en rättvis omställning perioden 2021–2027* och 1:1 *Regionala utvecklingsåtgärder*	– Antal företag som får stöd – Medfinansiering[1]

[1] Indikatorn är inte könsuppdelad.

[2] Med selektiva regionala företagsstöd avses statligt stöd för att regionalt främja små och medelstora företag samt statligt stöd till regionala investeringar.

Utöver indikatorer utgår regeringens redovisning från ett antal bedömningsgrunder som uppföljningar och redovisningar för att bedöma måluppfyllelsen. Dessa ger dels kvantitativa mått, dels en mer kvalitativ bedömning av resultat.

De centrala bedömningsgrunderna har valts utifrån att de ger en samlad bild av resultat inom olika delar av den regionala utvecklingspolitiken som finansieras inom utgiftsområde 19 Regional utveckling. De centrala bedömningsgrunderna är

- Mäta regional utveckling, indikatorer i budgetpropositionen för utgiftsområde 19 Regional utveckling (LI2024/01321)
- Vissa statliga myndigheters bidrag till den regionala utvecklingspolitiken och den sammanhållna landsbygdspolitiken (LI2024/00889)
- Regionalt utvecklingsarbete 2023 (LI2024/00926)
- Uppföljning av regionala företagsstöd, stöd till projektverksamhet och stöd till kommersiell service, budgetåret 2023 (LI2024/00622)
- Återrapportering av arbetet med att främja tillgänglighet till kommersiell service för företag och medborgare i serviceglesa områden (LI2024/00905)
- Statusrapport för 2023 – Återrapportering av regionalfondsprogram inklusive Interregprogram och Fonden för en rättvis omställning programperioden 2014–2020 och 2021–2027 (LI2024/00845).

Följande centrala bedömningsgrunder redovisas vart annat år eftersom det sker små förändringar av utfallet mellan olika år.

- Mäta regional utveckling, indikatorer i budgetpropositionen för utgiftsområde 19 Regional utveckling
- Vissa statliga myndigheters bidrag till den regionala utvecklingspolitiken och den sammanhållna landsbygdspolitiken.

2.6 Resultatredovisning

Resultatredovisning i denna proposition bygger huvudsakligen på resultat som avser 2023 utom för Europeiska regionala utvecklingsfonden perioden 2014–2020 där resultat redovisas sammantaget för insatser åren 2014–2023 och för Europeiska regionala

utvecklingsfonden och Fonden för en rättvis omställning perioden 2021–2027 där förväntade resultat redovisas sammantaget för insatser åren 2022–2023.

Insatser och statliga myndigheters verksamheter av betydelse för den regionala utvecklingspolitikens mål och prioriteringar finansieras dels av anslagen inom utgiftsområde 19 Regional utveckling, dels genom andra utgiftsområden. Dessutom finansieras insatserna av andra aktörer på lokal, regional, nationell och internationell nivå. Regionerna och Gotlands kommun (regionerna) samt Tillväxtverket beslutar om användning av medel från anslaget 1:1 *Regionala utvecklingsåtgärder* men finansierar även insatser med egna medel. Eftersom resultatredovisningen i budgetpropositionen även omfattar denna medfinansiering är den totala redovisningen av medel större än det som finansieras inom utgiftsområde 19 Regional utveckling.

Resultatredovisningen inleds med ett avsnitt om indikatorer för den övergripande hållbara utvecklingen i Sveriges län. Därefter kommer ett avsnitt om regionalt utvecklingsarbete. Syftet är att sätta in resultatredovisningen av anslagen inom utgiftsområde 19 Regional utveckling i ett större sammanhang kopplat till regionernas och de statliga myndigheternas arbete. Avslutningsvis följer resultatredovisningen av centrala insatser som finansieras av anslag inom utgiftsområdet.

2.6.1 Redovisning av indikatorer för den övergripande hållbara utvecklingen i Sveriges län

Den övergripande hållbara utvecklingen i Sveriges län påverkas dels av insatser som finansieras inom utgiftsområde 19 Regional utveckling, dels av insatser inom andra utgiftsområden, vilket innebär att indikatorerna har en stor bredd, se tabell 2.5. Dessutom påverkas utvecklingen i Sveriges län av utvecklingen i omvärlden.

Avsnittet bygger på Tillväxtverkets underlag Mäta regional utveckling, indikatorer i budgetpropositionen för utgiftsområde 19 Regional utveckling (LI2024/01321). För en beskrivning av begrepp, statistik m.m. se budgetpropositionen för 2023 (prop. 2022/23:1 utg.omr 19).

Redovisningen görs per län men för att ge en bild av utvecklingen inom länet görs den i de flesta fall även uppdelat på de tre kommuntyperna storstadskommuner, blandade kommuner och landsbygdskommuner. I redovisningen nämns län respektive kommuntyper enligt ordningen på utfallet. Indikatorerna är uppdelade i kortsiktiga indikatorer respektive långsiktiga indikatorer, se tabell 2.7.

En närmare beskrivning och motivering av de valda indikatorerna finns nedan i samband med redovisningen av respektive indikator.

Tabell 2.7 Indikatorer för den övergripande hållbara utvecklingen i Sveriges län

Regionalekonomiska förändringar		Kortsiktiga indikatorer
Regional ekonomi		Modellbaserad lönesumma[1]
Arbetsmarknad		Arbetssökande[2]
Strategiska områden 2021–2030	Prioriteringar	Långsiktiga indikatorer
Likvärdiga möjligheter till boende, arbete och välfärd i hela landet	Hög livskvalitet med goda och attraktiva livsmiljöer	Livskvalitetsindex BRP+[3]
	God samhällsplanering	Bostadsmarknad i balans[4]
	God tillgång till kommersiell och offentlig service	Tillgänglighet till dagligvarubutik[5]
Kompetensförsörjning och kompetensutveckling i hela landet	Väl fungerande infrastruktur för kompetensförsörjning och livslångt lärande	Vuxnas studiedeltagande[6]
	Utvecklat regionalt kompetensförsörjningsarbete	Matchad förvärvsgrad[7]
Innovation och förnyelse samt entreprenörskap och företagande i hela landet	Omställning genom starka regionala innovationssystem och smart specialisering	Utbildningsår i företag[8]
	En konkurrenskraftig, cirkulär och biobaserad samt klimat och miljömässigt hållbar ekonomi	Utsläppsintensitet[9]
	Tillvarata digitaliseringens möjligheter	Företagens digitaliseringsgrad[10]
	Ett gott näringslivsklimat med goda ramvillkor och väl fungerande kapitalförsörjning	Företag nystartade av kvinnor[11]
	Internationalisering, investeringsfrämjande och ökad export	Export[12]
Tillgänglighet i hela landet genom digital kommunikation och transportsystemet	Förbättrad tillgång till snabbt bredband och ökad digital användning	Tillgång till bredband med hög kapacitet[13]
	Tillgänglighet genom hållbara transportsystem	Tillgänglighet till drivmedel och kollektivtrafik[14]

[1] Källa: Statistiska centralbyrån (SCB) genom Tillväxtverkets Regionala analys och prognossystem (RAPS) bearbetat av Tillväxtverket. Statistiken kan inte delas upp på män och kvinnor.

[2] Källa: Arbetsförmedlingen genom RAPS bearbetat av Tillväxtverket. Indikatorn avser arbetssökande öppet arbetslösa och arbetssökande i konjunkturåtgärder.

[3] Källa: BRP+, Tillväxtverket.

[4] Källa: Boverket bearbetat av Tillväxtverket. Indikatorn baseras på enkätsvar från kommuner och är därmed inte uppdelad på kvinnor och män.

[5] Källa: Tillväxtverkets plattform för geografiska analyser Pin Point Sweden (Pipos). Indikatorn kan delas upp på kvinnor och män, men det är inte relevant kopplat till denna indikator eftersom det som då visas främst är bosättningsstrukturen, dvs. var kvinnor och män bor.

[6] Källa: SCB bearbetat av Tillväxtverket.

[7] Källa: SCB bearbetat av Tillväxtverket. Egenföretagare, studerande och anställda utan tillräckliga yrkesuppgifter ingår inte. Indikatorn kan delas upp efter län men inte efter kommuntyp.

[8] Källa: SCB bearbetat av Tillväxtverket.

[9] Källa: SCB bearbetat av Tillväxtverket. Statistiken baseras på svenska ekonomiska aktörer och går därmed inte att dela upp på kvinnor och män.

[10] Källa: Företagens villkor och verklighet (Tillväxtverket). Indikatorn kan inte delas upp på kvinnor och män.

[11] Källa: Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser bearbetat av Tillväxtverket.

[12] Källa: SCB bearbetat av Tillväxtverket. Statistiken kan inte delas upp på kvinnor och män.

[13] Källa: Post- och telestyrelsen bearbetat av Tillväxtverket. Indikatorn omfattar 1 Gbit/s eller fiber i absoluta närheten. Statistiken redovisas per hushåll samt per företag och kan därför inte delas upp på kvinnor och män.

[14] Källa: SCB, statistik om kollektivtrafiknära lägen. Pipos Tillväxtverket, tillgänglighet till drivmedelsstationer. Indikatorn kan delas upp på kvinnor och män, men det är inte relevant kopplat till denna indikator eftersom det som då visas främst är bosättningsstrukturen, dvs. var kvinnor och män bor.

Förbättring av ekonomi och arbetsmarknader i vissa län – kortsiktiga indikatorer

De kortsiktiga indikatorerna, vad gäller regionalekonomiska förändringar, är modellbaserad lönesumma samt arbetssökande. Modellbaserad lönesumma bygger på företagens och organisationernas aktuella arbetsgivaravgifter. Arbetssökande bygger på uppgifter om antal personer som är inskrivna vid Arbetsförmedlingen.

Utvecklingen av den modellbaserade lönesumman var positiv i samtliga län mellan andra halvåret 2022 och andra halvåret 2023. Den största ökningen av lönesumman under perioden skedde i Västerbottens län. Utvecklingen av lönesumman var tydligt över riksgenomsnittet i Västernorrlands, Västmanlands, Norrbottens och Västra Götalands län. Utvecklingen var svagast i Jämtlands, Kalmar och Gävleborgs län.

Antalet arbetssökande minskade i elva län mellan kvartal fyra 2022 och kvartal fyra 2023. Minskningen var störst i Västernorrlands och Norrbottens län. En ökning av antalet arbetssökande förekom i tio län. Störst ökning noteras för Jönköpings, Skåne, Hallands, Stockholms och Kalmar län. Skillnaderna inom länen, mellan olika kommuntyper, är för det mesta små och följer för det mesta länens generella förändringsmönster. I Norrbottens, Kalmar, Västerbottens, Stockholms och Örebro län är skillnader inom länen dock betydande, men det framkommer inget generellt förändringsmönster när det gäller kommuntyper. Män hade en sämre utveckling än kvinnor i samtliga län.

Sammantaget visar de kortsiktiga indikatorerna på en delad bild av länens ekonomi och arbetsmarknader mellan 2022 och 2023. Utvecklingen var sammantaget starkare i Västernorrlands, Västerbottens, Norrbottens och Västmanlands län och något svagare i Kalmar, Jämtlands och Hallands län.

Strategiskt område Likvärdiga möjligheter till boende, arbete och välfärd i hela landet – långsiktiga indikatorer

Prioritering Hög livskvalitet med goda och attraktiva livsmiljöer

Den långsiktiga indikatorn livskvalitetsindex BRP+ är ett indexerat mått som bygger på utfallet av ett 50-tal indikatorer inom tolv temaområden med hög relevans för individens livskvalitet, bl.a. hälsa, medborgarengagemang och demokratisk delaktighet, utbildning och kompetens, tillgänglighet till tjänster samt sociala relationer och tillit. I det sistnämnda temaområdet ingår indikatorer som mäter kultur. Den långsiktiga indikatorn har valts för att fånga livskvalitet i ett brett perspektiv med utgångspunkt i individens möjlighet att uppnå materiell levnadsstandard och subjektivt välbefinnande samt upplevda förutsättningar för att själv kunna påverka sin livskvalitet. Varje indikator standardiseras till ett värde mellan 0 och 100. Indikatorn har beräknats för 2016 respektive 2021.

År 2021 uppvisade Västerbottens och Norrbottens län ett relativt högt indextal på runt 62. I de övriga länen låg indextalet mellan 59 och 47. Det generella mönstret inom samtliga län är att livskvaliteten 2021 var högre i storstadskommuner och blandade kommuner jämfört med i landsbygdskommuner. Stockholms, Kronobergs, Örebro och Västmanlands län hade relativt stora skillnader mellan kommuntyperna.

Indikatorn visar att livskvaliteten har ökat i de flesta län samt i landet som helhet under perioden 2016–2021 samtidigt som skillnaderna mellan länen har ökat. Det finns en viss tendens att det är i län med redan hög livskvalitet som livskvaliteten har ökat mest. I Västerbottens och Norrbottens län ökade livskvaliteten från redan relativt sett höga nivåer, medan det i Västmanlands och Örebro län blev en försämring under perioden från en redan relativt låg nivå. Utvecklingen under perioden 2016–2021 visar att skillnaderna inom länen sett till kommuntyper har ökat i en tredjedel av länen.

Indikatorn visar också att män i genomsnitt hade något högre livskvalitet än kvinnor i samtliga län och kommuntyper. På temanivå framgår att kvinnor låg högre avseende utbildningsnivå och kompetens samt sociala relationer och tillit, men att kvinnor låg lägre än män i fråga om trygghet och säkerhet samt inkomst och förmögenhet.

Prioritering God samhällsplanering

Indikatorn bostadsmarknad i balans visar bostadsmarknadsläget enligt kommunernas egna bedömningar. Uppgifterna samlas in genom Boverkets bostadsmarknadsenkät och bearbetas av Tillväxtverket. Tillväxtverket beräknar andel kommuner av samtliga kommuner i ett län eller kommuntyp som uppger om de har en bostadsmarknad i balans. Indikatorn används för att den visar på en förutsättning för samhällsplanering. Genomsnittliga värden används för två år åt gången för att minska inverkan av eventuella svarsbortfall. Indikatorn har beräknats för 2014/2015 respektive 2022/2023.

Indikatorn visar att 28 procent av kommunerna i hela landet ansåg att de hade en bostadsmarknad i balans 2022/2023, vilket är något sämre jämfört med 2014/2015. I Gotlands, Stockholms, Södermanlands, Uppsala och Östergötlands län uppgav mindre än 20 procent av kommunerna att de hade en bostadsmarknad i balans 2022/2023. I Kronobergs, Kalmar, Värmlands, Jämtlands och Gävleborgs län bedömdes bostadsmarknaden vara i balans i minst 45 procent av kommunerna 2022/2023. Skillnaderna inom länen mellan olika kommuntyper är betydande. I elva län uppgav en högre andel landsbygdskommuner att de hade en bostadsmarknad i balans jämfört med andra kommuntyper. I sju län uppgav en högre andel blandade kommuner att de hade en bostadsmarknad i balans jämfört med andra kommuntyper. I Uppsala län var andelen densamma för kommuntyper inom länet. Åtta procent av kommunerna i kommuntypen storstadskommuner uppgav att de hade en bostadsmarknad i balans 2022/2023.

I elva län, främst i Kronobergs, Hallands och Uppsala län, var det ett förbättrat bostadsmarknadsläge 2022/2023 jämfört med 2014/2015, dvs. en högre andel av kommunerna angav att de hade en bostadsmarknad i balans. I Gotlands, Blekinge, Östergötlands, Jönköpings och Västernorrlands län var förändringen negativ under samma period. I Blekinge, Norrbottens, Skåne, Västernorrlands och Östergötlands län var förändringen negativ i både landsbygdskommuner och blandade kommuner. Det finns sammantaget inga tydliga skillnader inom länet i övriga län.

Prioritering God tillgång till kommersiell och offentlig service

Indikatorn tillgänglighet till dagligvarubutik visar befolkningens genomsnittliga resväg med bil i meter till närmaste dagligvarubutik. Indikatorn har valts eftersom en god tillgång till kommersiell service är grundläggande för att det ska vara attraktivt att bo, verka och leva i alla delar av landet. Indikatorn har beräknats för 2013 respektive 2023.

De genomsnittliga avstånden var längst i Gotlands, Jämtlands och Norrbottens län, med över 3 000 meter 2023. Befolkningen i Stockholms och Skåne län hade igenomsnitt kortast avstånd till närmaste dagligvarubutik. Skillnader inom länet mellan olika kommuntyper är mycket framträdande i många län, främst i Jämtlands, Västerbottens, Västra Götalands, Värmlands och Stockholms län. Befolkningen i landsbygdskommuner hade i samtliga län en sämre tillgänglighet till dagligvarubutik än andra kommuntyper, utom i Kronobergs län.

Utvecklingen under perioden 2013–2023 visar en sämre tillgänglighet i tio län. I Blekinge och Västmanlands län ökade det genomsnittliga avståndet med minst 10 procent. Tillgängligheten till dagligvarubutik blev bättre i elva län. I Östergötlands, Norrbottens, Örebro och Västernorrlands län beror detta på att tillgängligheten förbättrades i landsbygdskommuner. I Västerbottens, Jönköpings, Kronobergs och

Västra Götalands län fick blandade kommuner i genomsnitt bättre tillgänglighet än i landsbygdskommuner.

Strategiskt område Kompetensförsörjning och kompetensutveckling i hela landet – långsiktiga indikatorer

Prioritering Väl fungerande infrastruktur för kompetensförsörjning och livslångt lärande

Indikatorn vuxnas studiedeltagande visar andel av befolkningen i åldersgruppen 35–64 år som deltar i studier under höstterminen av befolkningen totalt i samma åldersgrupp. Indikatorn har valts då vuxnas studiedeltagande korrelerar med möjligheten att ta del av relevanta utbildningar. Indikatorn har beräknats för 2012 respektive 2022.

Av Sveriges vuxna befolkning deltog 5,5 procent i någon form av utbildning hösten 2022. Andelen var högst i Södermanlands och Uppsala län, i båda fallen över 6 procent. Lägst studiedeltagande hade Norrbottens län med 4,2 procent. Landsbygdskommuner hade i genomsnitt ett lägre studiedeltagande än övriga kommuntyper. I Västra Götalands, Skåne och Stockholms län var skillnaderna i studiedeltagande stora. Studiedeltagandet var i dessa tre län lägre i landsbygds- och blandade kommuner än i storstadskommuner.

Nästan 1 procentenhet fler av de vuxna i landet deltog i någon form av utbildning hösten 2022 jämfört med 2012. Samtidigt ökade skillnaderna mellan länen. Utvecklingen var starkast i Södermanlands län och svagast i Norrbottens län. En förbättring skedde dock i samtliga län. Förändringen av skillnader inom länet uppvisar ett mindre tydligt mönster. I åtta län minskade skillnaderna mellan kommuntyper och i nio län ökade skillnaderna. Relativt stora skillnader inom länen fanns i Skåne, Västra Götalands och Stockholms län. Samtidigt kan det konstateras att samtliga kommuntyper visade på en förbättring 2022 jämfört med 2012. Kvinnor deltog i utbildning i större utsträckning än män såväl 2012 som 2022.

Prioritering Utvecklat regionalt kompetensförsörjningsarbete

Indikatorn matchad förvärvsgrad visar andelen anställda som har ett yrke som helt matchar deras utbildning i relation till det totala antalet personer med utbildningen. Indikatorn har valts utifrån att en väl fungerande kompetensförsörjning bidrar till att förbättra matchningen på arbetsmarknaden. Matchad förvärvsgrad fångar kopplingar mellan utbud och efterfrågan på utbildningar på arbetsmarknaden. Indikatorn har beräknats för 2015 respektive 2021.

Den matchade förvärvsgraden varierar mellan länen. I Hallands och Västerbottens län hade högst andel en utbildning som överensstämmer med yrket, 54 procent 2021. Den lägsta matchningen var i Södermanlands län som hade en matchad förvärvsgrad på 47 procent 2021. I samtliga län hade kvinnor en högre matchad förvärvsgrad än män.

Under perioden 2015–2021 ökade den matchade förvärvsgraden i samtliga län och förändringen varierade med mellan en och fyra procentenheter. Den matchade förvärvsgraden ökade mest i Värmlands län, följt av Blekinge och Gävleborgs län, medan Norrbottens län hade den minsta ökningen i matchad förvärvsgrad på en procentenhet. Män hade en större positiv förändring i matchad förvärvsgrad än kvinnor i alla län utom i Stockholms, Uppsala, Västmanlands, Östergötlands och Södermanlands län.

Strategiskt område Innovation och förnyelse samt entreprenörskap och företagande i hela landet – långsiktiga indikatorer

Prioritering Omställning genom starka regionala innovationssystem och smart specialisering

Indikatorn utbildningsår i företag visar genomsnittligt antal utbildningsår för sysselsatta i företag. Indikatorn har valts utifrån att företags konkurrenskraft påverkas av deras möjlighet och förmåga att ta till sig information och kunskap samt av att vara lärande och innovativa, vilket till stor del avspeglas i företagens samlade humankapital. Humankapital är i sin tur av stor vikt för omställning genom starka regionala innovationssystem och smart specialisering. Indikatorn har beräknats för 2010 respektive 2020.

Det finns relativt stora skillnader mellan länen och kommuntyperna när det gäller genomsnittligt antal utbildningsår i företag. Stockholms, Uppsala och Västra Götalands län låg på en betydligt högre nivå än övriga län 2020. Nivån var lägst i Jönköpings och Kalmar län. Företag i landsbygdskommuner hade betydligt lägre genomsnittligt antal utbildningsår än övriga kommuntyper i samtliga län, utom i Hallands län. I samtliga län och kommuntyper hade kvinnor en högre nivå än män.

Utvecklingen av antalet utbildningsår i företag var dock positiv i samtliga län och kommuntyper under perioden 2010–2020. Antalet ökade mest i Blekinge, Västra Götalands, Hallands och Gävleborgs län. Utvecklingen var svagast i Stockholms, Västmanlands och Södermanlands län. I flera län ökade antal utbildningsår för sysselsatta i företag mycket i landsbygdskommuner om än från en låg nivå. Svagast var utvecklingen i landsbygdskommuner i Stockholms län. Sammantaget är länens inbördes ordning i stort sett oförändrad under perioden 2010–2020.

Prioritering En konkurrenskraftig, cirkulär och biobaserad samt klimat- och miljömässigt hållbar ekonomi

Indikatorn utsläppsintensitet visar utsläpp av växthusgaser till luft i ton per förädlingsvärde i miljoner kronor. Utsläppen utgår från ett produktionsperspektiv vilket betyder att det är de direkta utsläppen från produktionen hos svenska ekonomiska aktörer som räknas. Utsläpp från produktion av importerade varor som förbrukas i Sverige ingår inte. Omställningen till en konkurrenskraftig, cirkulär samt klimat- och miljömässigt hållbar ekonomi samt energiomställning är viktig för den regionala utvecklingen. Indikatorn har valts eftersom den visar förändringar vad gäller naturresursanvändning i relation till produktionsvärden. Indikatorn har beräknats för 2012 respektive 2021.

Utsläppsintensiteten i hela landet var 10 ton per förädlingsvärde i miljoner kronor 2021. Utsläppsintensiteten var högst i Gotlands, Norrbottens och Södermanlands län med 115, 35 respektive 25 ton per förädlingsvärdet i miljoner kronor. Utsläppsintensiteten var hög bl.a. på grund av att flera utsläppsintensiva industrier är lokaliserade till dessa län. I landsbygdskommuner var utsläppsintensiteten generellt något högre än i blandade kommuner. Undantagen var Norrbottens och Södermanlands län där utsläppsintensiteten var högre i blandade kommuner. Storstadskommuner hade lägst utsläppsintensitet. De skillnader som finns inom länen kan förklaras genom att utsläppstung produktion, t.ex. inom basindustrin, oftare sker i landsbygdskommuner samt att företag i denna kommuntyp ofta har ett förhållandevis lågt förädlingsvärde. I storstadskommuner var andelen tjänsteproducenter i stället högre vilket genererar mindre utsläpp i förhållande till förädlingsvärdet.

För hela landet minskade utsläppsintensiteten med 25 procent under perioden 2012–2021. Utsläppsintensiteten minskade i samtliga län utom i Södermanlands län under perioden 2012–2021. Utsläppsintensiteten i Södermanlands län är väldigt

konjunkturberoende eftersom den exportinriktade stålindustrin i länet står för en stor del av utsläppen. Under perioden 2012–2021 minskade utsläppsintensiteten något mer i storstadskommuner och landsbygdskommuner jämfört med blandade kommuner. Det går dock att se stora skillnader i minskningen mellan olika kommuntyper framför allt i Västra Götalands, Stockholms och Kalmar län.

Prioritering Tillvarata digitaliseringens möjligheter

Indikatorn företagens digitaliseringsgrad visar andelen små och medelstora företag som använder it eller digitalisering i stor utsträckning. Digital teknik är av stor betydelse för svensk innovations- och omställningsförmåga, näringslivets förmåga att konkurrera globalt och för ett utvecklat entreprenörskap i hela landet. Indikatorn har valts då den visar förändringar inom små och medelstora företags digitala mognadsgrad. Indikatorn har beräknats för 2017 respektive 2023.

I hela landet var andelen små och medelstora företag med hög digitaliseringsgrad 69 procent 2023. Andelen var högst i Dalarnas, Kronobergs och Södermanlands län följt av Blekinge, Stockholms och Västerbottens län. Andelen var lägst i Värmlands och Västra Götalands län. Företag i landsbygdskommuner hade i genomsnitt lägst andelar, 64 procent. Skillnaderna inom länen var dock stora samtidigt som ett entydigt mönster saknas, där landsbygdskommuner i vissa fall hade en högre andel än i blandade kommuner.

Under perioden 2017–2023 minskade andelen små och medelstora företag med hög digitaliseringsgrad i fjorton län. Underliggande variationer i det statistiska materialet och den korta tidserien medför dock att förändringen bör tolkas med försiktighet. Andelen minskade mest i Värmlands och Jönköpings län. I Dalarnas och Västernorrlands län var utvecklingen relativt positiv. Landsbygdskommuner i Västerbottens, Värmlands och Kalmar län hade en mycket lägre andel 2023 än 2017. En positiv förändring av digitalisering i små och medelstora företag skedde under perioden i landsbygdskommuner i Västmanlands och Södermanlands län.

Prioritering Ett gott näringslivsklimat med goda ramvillkor och väl fungerande kapitalförsörjning

Indikatorn företag nystartade av kvinnor beräknas som andelen av alla företag som startas av kvinnor. Indikatorn har valts då ett gott näringslivsklimat nationellt, regionalt och lokalt underlättar och ökar intresset för att starta, driva och utveckla framgångsrika företag, både för kvinnor och män. Ett diversifierat näringsliv med en mångfald av företag och företagare bidrar till en förnyelse av näringslivet och möjlighet till omställning. Indikatorn har beräknats för 2016 respektive 2022.

I hela landet startades nya företag till 32 procent av kvinnor och till 68 procent av män under 2022. I Gotlands län var andelen företag startade av kvinnor högst med 40 procent. Även i Kalmar och Stockholms län var det en tydligt högre andel kvinnor som startade företag än genomsnittet för hela landet. Lägst andel nya företag startade av kvinnor, under 30 procent, fanns i Kronobergs, Jönköpings, Norrbottens och Östergötlands län.

Under perioden 2016–2022 minskade andelen nya företag startade av kvinnor med 0,6 procentenheter i hela landet. Den största minskningen skedde i Dalarnas län med 2,7 procentenheter. I Gotlands län skedde i stället en kraftig ökning av andelen nya företag startade av kvinnor. I Västmanlands, Kalmar och Blekinge län skedde också en tydlig ökning men på en lägre nivå. Generellt sett ökade andelen nya företag startade av kvinnor något inom blandade kommuner men minskade inom landsbygdskommuner och storstadskommuner.

Totalt sett ökade det årliga antalet nystartade företag i Sverige under perioden 2016–2022 från ca 72 000 till ca 73 000. Av dessa företag startades 2016 ca 23 000 av kvinnor och ca 48 000 av män. Motsvarande siffror för 2022 var ca 23 000 för kvinnor och ca 49 000 för män. Den minskade andelen företag startade av kvinnor 2022 jämfört med 2016 beror på att män startade fler företag 2022 än 2016, antalet företag startade av kvinnor under samma period är oförändrad.

Prioritering Internationalisering, investeringsfrämjande och ökad export

Indikatorn export inkluderar varor och tjänster och beräknas i kronor per capita. Indikatorn har valts eftersom den visar företagens förmåga att etablera sig på den internationella marknaden. Regionala skillnader i företagens exportförmåga beror delvis på tillgänglighet till naturresurser men en stor del av exporten är tillverkade varor som läkemedel, fordon och andra maskiner samt olika tjänster. Statistiken har beräknats för 2011 respektive 2021 och finns inte på kommunnivå.

År 2021 exporterades varor och tjänster till ett värde av 154 000 kronor per invånare i genomsnitt i landet. Det är en ökning med drygt 27 000 kronor per invånare från 2011.

Kronobergs och Norrbottens län hade störst export per invånare 2021. I båda län översteg exporten 200 000 kronor per invånare. Gotlands och Jämtlands län hade minst export per invånare 2021, där båda länen låg under 30 000 kronor per invånare. Övriga län låg mellan ca 50 000 och 180 000 kronor per invånare. Generellt ökade exporten under perioden 2016–2021 i de flesta län men inte i Västmanlands, Värmlands, Kalmar och Östergötlands län.

Strategiskt område Tillgänglighet i hela landet genom digital kommunikation och transportsystemet – långsiktiga indikatorer

Prioritering Förbättrad tillgång till snabbt bredband och ökad digital användning

Indikatorn tillgång till bredband med hög kapacitet visar andel företag (arbetsställen) och hushåll i procent med tillgång till fast bredband om minst 1 Gbit/s eller fiber i absoluta närheten. Hemmet definieras i indikatorn som hushåll och arbetet som företag. Indikatorn har valts då tillgång till stabilt bredband med hög överföringskapacitet är grundläggande för möjligheten till digital teknik och elektroniska kommunikationstjänster. Tillgång till bredband med hög överföringskapacitet har på så sätt stor betydelse för möjligheten att bo, verka och leva liksom för möjligheten att tillhandahålla en god samhällsservice i hela landet.

År 2023 hade 99 procent av hushållen och 98 procent av företagen tillgång till bredband om 1 Gbit/s eller fiber i absoluta närheten beräknat för landet som helhet. Norrbottens, Jämtlands, Örebro och Kronobergs län hade de lägsta nivåerna på under 98 procent av hushållen och under 96 procent för företagen. Detta kan jämföras med Stockholms län som hade en betydligt bättre tillgång till bredband för både hushåll och företag med 99 procent. Landsbygdskommuner hade i genomsnitt sämre tillgång till bredband än blandade kommuner. Enbart i Södermanlands län hade landsbygdskommuner en bättre tillgång för både hushåll och företag. Bäst var tillgången till bredband i storstadskommuner med nästan 100 procent för såväl hushåll som företag.

Prioritering Tillgänglighet genom hållbara transportsystem

Indikatorn tillgänglighet till drivmedel och kollektivtrafik visar andel befolkning i kollektivtrafiknära lägen (inom 500 meter från bostaden) samt andel befolkning med mindre än 5 000 meter resväg med bil till närmaste drivmedelsstation. En god och hållbar tillgänglighet i alla delar av landet är avgörande för att skapa goda och attraktiva miljöer som människor kan bo, verka och leva i eller besöka. Indikatorn har valts

eftersom tillgänglighet till drivmedel och kollektivtrafik beskriver en förändring av transportsystemet över tid. Indikatorn beräknas för 2016 respektive 2021.

I Stockholms län, som har de högsta nivåerna, bodde 96 procent av befolkningen nära drivmedelsstationer och 93 procent av befolkningen i kollektivtrafiknära lägen 2021. I Gotlands läns, som har de lägsta nivåerna, bodde 66 procent av befolkningen nära drivmedelsstationer och 64 procent av befolkningen i kollektivtrafiknära lägen 2021. Även i Kalmar, Värmlands och Jämtlands län bodde under 70 procent i kollektivtrafiknära lägen. I Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län bodde under 82 procent av befolkningen nära drivmedelsstationer. Sammantaget samvarierar de två tillgänglighetsmåtten relativt väl med varandra på så sätt att folkrika län med högre befolkningstäthet hade en mer gynnsam situation än mindre folkrika och befolkningsmässigt glesa län. I län med lägre befolkningstal fanns generellt sett ett mönster att andelen befolkning nära drivmedelstationer var något högre än andelen av befolkningen i kollektivtrafiknära lägen.

Landsbygdskommuner hade i genomsnitt 11 procentenheter lägre andel befolkning nära drivmedelstationer och 22 procentenheter lägre andel befolkning i kollektivtrafiknära lägen i förhållande till hela landet. Det fanns dock skillnader mellan kommuntyper i olika län. Landsbygdskommuner hade genomgående sämre tillgänglighet till drivmedelsstation och kollektivtrafiknära lägen än övriga kommuntyper, förutom i Stockholms län där blandade kommuner i länet har en något lägre andel befolkning i kollektivtrafiknära lägen jämfört med landsbygdskommuner. Situationen för storstadskommuner var den motsatta med andelar långt över genomsnittet för hela landet. Befolkningsstorlek och närhet till befolkningstäta områden påverkar tillgången till dessa funktioner.

Andelen befolkning med närhet till drivmedelstationer samt i kollektivtrafiknära lägen förbättrades i 14 län under perioden 2016–2021. I Hallands, Gotlands, Gävleborgs och Västernorrlands län försämrades befolkningens tillgänglighet till drivmedelsstationer något och i Västmanlands län försämrades tillgängligheten till kollektivtrafiknära lägen. I Örebro län skedde en svag negativ förändring i tillgänglighet till både drivmedelsstationer och kollektivtrafiknära lägen.

Uppdelat på kommuntyp noteras en förbättrad tillgänglighet till både drivmedelsstationer som kollektivtrafiknära lägen inom knappt en fjärdedel av länen. I landsbygdskommuner i Jämtlands och Södermanlands län skedde en särskilt tydlig förbättring under perioden. I landsbygdskommuner i åtta län försämrades tillgängligheten till drivmedelsstationer. För blandade kommuner skedde en försämring i tillgänglighet till drivmedelsstationer i sex län. Den genomsnittliga tillgängligheten till kollektivtrafiknära lägen försämrades under perioden i Örebro, Östergötlands och Kalmar läns landsbygdskommuner och i Örebro, Västmanlands, Södermanlands och Jämtlands läns blandade kommuner.

2.6.2 Regionerna har prioriterat hållbarhet i det regionala utvecklingsarbetet

Tillväxtverket har i april 2024 redovisat den centrala bedömningsgrunden regionalt utvecklingsarbete som är en sammanställning av regionernas och Gotlands kommuns regionala utvecklingsarbete under 2023 (LI2024/00926). Insatserna finansieras huvudsakligen från anslagen 1:1 *Regionala utvecklingsåtgärder*, 1:3 *Europeiska regionala utvecklingsfonden perioden 2014–2020* och 1:4 *Europeiska regionala utvecklingsfonden och Fonden för en rättvis omställning perioden 2021–2027*. Tillväxtverkets redovisning utgår till viss del även från insatser som regionerna genomför på frivillig basis.

Redovisningen visar att regionernas samverkan och samråd med Tillväxtverket, vissa andra statliga myndigheter såsom länsstyrelserna, andra regioner, kommuner, civila samhällets organisationer samt näringsliv är en central del av det regionala utvecklingsarbetet och sker bl.a. genom framtagande av gemensamma kunskapsunderlag och arbetssätt inom flera sakområden. Regionerna bedömer att samverkan och samråd i förekommande fall fungerar.

Regionernas sammantagna arbete för att bidra till målet för den regionala utvecklingspolitiken och även till målen för Agenda 2030 har varit omfattande. I arbetet har regionerna prioriterat omställningen till en hållbar regional utveckling. Hållbar regional utveckling och Agenda 2030 är utgångspunkter för de regionala utvecklingsstrategierna. Regionerna har även förvaltat och utvecklat arbetssätt för att möta samhällsutmaningarna i ett regionalt sammanhang eftersom utmaningarna påverkar länen på olika sätt utifrån regionala förutsättningar och möjligheter. Genom hållbarhetsintegrerade styrdokument samt planerings- och beslutsprocesser har fördelningen av medel från anslag 1:1 *Regionala utvecklingsåtgärder* enligt Tillväxtverket bidragit till en hållbar regional utveckling. Regionernas arbete med jämställdhetsintegrering har bl.a. varit inriktat på strategier och insatser samt finansiering av projekt- och regionala företagsstöd. I regionernas arbete med integration och mångfald i det regionala utvecklingsarbetet har insatser främst genomförts inom kompetensförsörjnings- och kompetensutvecklingsområdet. Inom miljö och klimat har insatser, bl.a. regionala företagsstöd och rådgivning riktade mot energiförsörjning, energieffektivisering, förnybara drivmedel, cirkulär ekonomi samt bioekonomi genomförts.

Regionernas arbetssätt för att kunna tillämpa ett territoriellt perspektiv har utvecklats genom t.ex. analyser, uppföljningar och utvärderingar, olika former av regional planering samt regionala serviceprogram. Fördelningen av medel från anslag 1:1 *Regionala utvecklingsåtgärder* har enligt Tillväxtverket bidragit till ett territoriellt perspektiv genom att insatser har genomförts i alla delar av länen men även genom att insatser har genomförts i vissa delar av länen med särskilda utmaningar. Regionernas arbete med lärande genom analys, uppföljning, utvärdering och forskning har skett med utgångspunkt i samtliga tre hållbarhetsdimensioner och med hänsyn till ett territoriellt perspektiv.

Inom likvärdiga möjligheter till boende, arbete och välfärd har regionerna på frivillig basis genomfört insatser bl.a. för att stärka kompetensen inom bl.a. regionerna och utveckla arbetet med olika former av regional planering samt genomföra regionala serviceprogram.

Inom kompetensförsörjning och kompetensutveckling har analyser varit inriktade mot planering och dimensionering av gymnasial utbildning. Det har även genomförts insatser för att öka kännedomen hos bl.a. näringsliv, offentlig sektor och arbetssökande om olika utbildningar och yrken.

Inom innovation och förnyelse samt företagande och entreprenörskap har insatser genomförts inom ramen för bl.a. strategier för smart specialisering som regionerna på frivillig basis har tagit fram. Det har även genomförts insatser, bl.a. utbildningar, för att bidra till en grön omställning inklusive cirkulär ekonomi och energiomställning. Dessutom har insatser för ökad digitalisering inklusive artificiell intelligens samt för att främja näringslivet genom bl.a. testbäddar och inkubatorverksamhet genomförts.

Inom tillgänglighet i hela landet genom digital kommunikation och transportsystemet har insatser bl.a. genomförts för att utveckla öppna data, laddinfrastruktur, elektrifiering av tung trafik och kollektivtrafik. Insatser, bl.a. kunskapsunderlag, har tagits fram beträffande länsplaner för regional transportinfrastruktur.

Utvärderingen av uppdraget att utveckla och stärka regionernas arbete med hållbar regional utveckling visar på goda resultat

Tillväxtverket har i september 2023 slutredovisat uppdraget att utveckla och stärka regionernas arbete med hållbar regional utveckling inom det regionala utvecklingsarbetet (N2019/02162). Uppdraget omfattade för perioden 2019–2023 totalt 108 miljoner kronor. En utvärdering av uppdraget visar att insatserna har bidragit till flera positiva resultat för regionerna. Insatserna har bl.a. bidragit till nya och förbättrade arbetssätt, metoder och lärande inom och mellan regioner för att främja genomförande av insatser för en hållbar regional utveckling. Mest positiva resultat har uppnåtts om hur hållbar regional utveckling har integrerats i regionernas arbete med planering, styrning och ledning av det regionala utvecklingsarbetet. Samverkan har fördjupats mellan olika aktörer med olika kompetenser, särskilt med länsstyrelser och näringsliv.

2.6.3 Stöd till kommersiell service i gles- och landsbygder

I detta avsnitt redovisar regeringen stöd till kommersiell service som finansieras av anslaget 1:1 *Regionala utvecklingsåtgärder* inom utgiftsområde 19 Regional utveckling. Vissa stöd till kommersiell service har t.o.m. 2023 finansierats via landsbygdsprogrammet av anslaget 1:18 *Från EU-budgeten finansierade åtgärder för landsbygdens miljö och struktur* inom utgiftsområde 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel. Även dessa stöd redovisas i detta avsnitt.

Avsnittet bygger på den centrala bedömningsgrunden Återrapportering av arbetet med att främja tillgänglighet till kommersiell service för företag och medborgare i serviceglesa områden (LI2024/00905) och den centrala bedömningsgrunden Uppföljning av regionala företagsstöd, stöd till projektverksamhet och stöd till kommersiell service, budgetåret 2023 (LI2024/00622).

Resultaten följs även upp genom

– den centrala indikatorn överlevnadsgrad för butiker som beviljats stöd till kommersiell service
– de kompletterande indikatorerna fördelning av män och kvinnor i företag som beviljats stöd till kommersiell service och antal butiker som beviljats särskilt driftstöd.

Under 2023 uppgick det totala stödet till kommersiell service inom utgiftsområde 19 Regional utveckling och utgiftsområde 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel till ca 218 miljoner kronor, vilket är en högre nivå än 2022, då summan var ca 190 miljoner kronor. I denna summa ingår även investeringsstöd och pilotprojekt inom landsbygdsprogrammets budget.

Under 2023 beviljades bl.a. medel till ett extra servicebidrag för att stärka dagligvarubutiker i landsbygder. Medlen användes till bl.a. att täcka utgifter för höga elkostnader, höga inköpspriser samt förändrade köpbeteenden hos kunderna.

Den särskilda drivmedelssatsningen gav positiva resultat

Under 2023 beviljades även medel till den särskilda drivmedelssatsningen 2022–2023 i enlighet med bestämmelserna i förordningen (2022:206) om statligt stöd till försäljningsställen för drivmedel i vissa landsbygdsområden (LI2023/02301). Stödet har bidragit till att 27 drivmedelsstationer har fått ekonomiskt stöd att genomföra nödvändiga investeringar för ombyggnation eller utbyte av rörledningar i marken för hantering av brandfarlig vätska. Av den totala summan om 150 miljoner kronor som avsattes 2022–2023 för satsningen har endast 10,4 miljoner kronor beviljats. Det beror

bl.a. på att behoven av medel överskattades, att det fanns medel att söka för likartade ändamål i landsbygdsprogrammet och att några drivmedelshandlare tog beslut att avveckla sin verksamhet.

Strukturen av dagligvarubutiker som beviljats särskilt driftstöd är stabil

De dagligvarubutiker som uppfyller kraven i förordningen (2000:284) om stöd till kommersiell service kan beviljas särskilt driftstöd. Antal butiker som har beviljats särskilt driftstöd är relativt konstant vilket visar på en för närvarande stabil struktur av dagligvarubutiker i sårbara och utsatta glesbygdsområden, se tabell 2.8.

Tabell 2.8 Uppföljning av indikatorn antal butiker som beviljats särskilt driftstöd

Stödform	Indikator	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Kommersiell service	Antal butiker som beviljats särskilt driftstöd	180	180	269	276	276	270	268	274

Källa: Tillväxtverket.

Utvärdering av det särskilda driftsstödet till kommersiell service visar på positiva resultat

AgriFood Economics Centre har utvärderat det särskilda driftstödet till kommersiell service och publicerat detta i rapporten Saving countryside shops – does government support increase survival and economic performance of grocery stores in rural Sweden? (Working Paper 2023:1). Resultaten indikerar en ökning med 15–20 procent i butikernas överlevnadsgrad på grund av stödet. Enligt AgriFood Economics Centre har stödet troligtvis ökat investeringarna i butikerna. Undersökta butiker har emellertid inte anställt personal i samma utsträckning som de skulle gjort utan stöd, vilket kan bero på att genomförda investeringar har lett till arbetsbesparande rutiner. AgriFood hittar inga skillnader i överlevnadstal för stora och små butiker.

Överlevnadsgraden i butiker som beviljats stöd är god

I syfte att följa upp tidigare beviljat stöd till kommersiell service, inklusive det särskilda driftsstödet, finns den centrala indikatorn överlevnadsgrad. Denna indikator anges som andel företag som fortfarande är aktiva tre år efter att stöd har beviljats. Indikatorn avser faktiskt utfall av tidigare beviljade stöd i förhållande till jämförbara kontrollgrupper. Uppföljningen visar hur stödmottagarna utvecklas i förhållande till liknade företag. Jämförelsen med en kontrollgrupp ska dock inte tolkas som kausala samband.

I tabell 2.9 redovisas den centrala indikatorn överlevnadsgrad för butiker som beviljats stöd till kommersiell service. Resultaten visar att mottagare av stöd till kommersiell service över tid har en högre överlevnadsgrad än kontrollgruppen.

Tabell 2.9 Uppföljning av den centrala indikatorn överlevnadsgrad

Procent

Stödform	Indikator	2014 stöd-företag	2014 kontroll-grupp	2015 stöd-företag	2015 kontroll-grupp	2016 stöd-företag	2016 kontroll-grupp	2017 stöd-företag	2017 kontroll-grupp	2018 stöd-företag	2018 kontroll-grupp	2019 stöd-företag[1]	2019 kontroll-grupp[1]
Kommersiell service	Överlevnadsgrad[2]	90,9	84,5	93,9	82,6	93,8	81,5	89,9	83,3	92,8	84,0	95,0	83,8

[1] År 2019 är det senaste året det finns uppgifter om.

[2] Mäts som andelen företag som fortfarande är aktiva tre år efter att stödet har beviljats. Till exempel avser den procentsats som anges under stödföretag 2019 den andel företag som fortfarande var aktiva tre år efter detta år. Indikatorn är inte könsuppdelad.
Källa: Tillväxtverket.

Jämn könsfördelning i företag som fått stöd

Företag som har beviljats stöd till kommersiell service har en i princip jämn fördelning när det gäller andelen kvinnor och män i företagsledning och styrelse i stödföretagen, se tabell 2.10. Däremot är det betydligt fler kvinnor än män som är anställda i företag som beviljats stöd till kommersiell service.

Tabell 2.10 Uppföljning av indikatorer för fördelning av kvinnor och män i företag som beviljats stöd till kommersiell service

År/indikatorer	Antal anställda kvinnor	Antal anställda män	Operativ företags-ledare[1] andel kvinnor (%)	Operativ företags-ledare[1] andel män (%)	Styrelse andel kvinnor (%)	Styrelse andel män (%)
2023	1 010	483	42	58	47	53
2022	857	380	42	58	47	53
2021	903	455	45	55	46	54
2020	772	325	45	55	46	54
2019	871	371	48	52	47	53
2018	667	263	46	54	48	52
2017	519	186	49	51	49	51
2016	543	201	45	55	44	56
2015	615	228	41	59	43	57
2014	624	287	37	63	43	57

[1] Verkställande direktör eller kontaktperson.
Källa: Tillväxtverket.

2.6.4 Selektiva regionala företagsstöd för kapitalförsörjning

Med selektiva regionala företagsstöd avses statligt stöd till regionala investeringar (investeringsstöd) samt statligt stöd för att regionalt främja små och medelstora företag (främjandestöd). De selektiva regionala företagsstöden finansieras av anslaget 1:1 *Regionala utvecklingsåtgärder*, men kan även medfinansieras av anslaget 1:3 *Europeiska regionala utvecklingsfonden perioden 2014–2020* och anlaget 1:4 *Europeiska regionala utvecklingsfonden och Fonden för en rättvis omställning perioden 2021–2027*.

Avsnittet bygger på den centrala bedömningsgrunden Uppföljning av regionala företagsstöd, stöd till projektverksamhet och stöd till kommersiell service (LI2024/00622).

Resultaten följs även upp genom

– den centrala indikatorn arbetsproduktivitet
– de kompletterande indikatorerna förädlingsvärde, överlevnadsgrad, antal anställda, beviljat belopp, investeringar som beräknas delfinansieras av stöden och fördelningen av män och kvinnor som beviljats stöd.

Stöden har bidragit till en hävstångseffekt för investeringar

I tabell 2.11 redovisas beviljade selektiva regionala företagsstöd fördelade på län. Beviljade medel för selektiva regionala företagsstöd minskade med 55 miljoner kronor 2023 jämfört med 2022. I tabellen framgår omfattningen på de investeringar som beräknas delfinansieras av stöden. De totala investeringarna uppgår till två och en halv gånger beviljade medel vilket indikerar att de selektiva regionala företagsstöden har en stor hävstångseffekt.

Tabell 2.11 Beviljade selektiva regionala företagsstöd och investeringar som beräknas delfinansieras av stöden

Miljoner kronor

Län/indikator	Beviljat belopp 2019	Investeringar som beräknas delfinansieras av stöden 2019	Beviljat belopp 2020	Investeringar som beräknas delfinansieras av stöden 2020	Beviljat belopp 2021	Investeringar som beräknas delfinansieras av stöden 2021	Beviljat belopp 2022	Investeringar som beräknas delfinansieras av stöden 2022	Beviljat belopp 2023	Investeringar som beräknas delfinansieras av stöden 2023
Stockholm	13	25	4	8	1	1	1	1	10	19
Uppsala	3	5	1	2	1	2	0	0	4	9
Södermanland	3	5	1	2	1	1	0	0	2	3
Östergötland	11	21	3	6	2	3	3	5	10	19
Jönköping	5	9	4	6	1	1	2	4	4	8
Kronoberg	3	7	1	2	3	7	5	10	7	13
Kalmar	10	19	12	23	5	11	5	13	17	50
Gotland	13	44	4	10	6	15	-	-	2	2
Blekinge	5	12	10	24	6	17	5	12	6	14
Skåne	19	39	18	26	3	7	2	3	17	33
Halland	16	31	10	20	7	13	8	16	9	19
Västra Götaland	41	94	56	111	87	579	36	112	39	113
Värmland	42	184	40	138	33	119	29	120	30	118
Örebro	18	57	18	59	14	50	16	56	13	41
Västmanland	7	17	20	34	11	19	13	26	21	40
Dalarna	33	102	37	122	24	136	34	175	13	36
Gävleborg	73	260	39	81	54	174	42	118	53	162
Västernorrland	98	354	79	166	95	227	114	361	96	214
Jämtland	89	271	95	255	130	520	101	309	100	248
Västerbotten	141	558	129	342	87	450	66	200	15	30
Norrbotten	79	294	77	210	110	391	58	243	16	49
Summa	**721**	**2 408**	**655**	**1 646**	**680**	**2 742**	**538**	**1 780**	**483**	**1 238**

Anm. - innebär att inga beslut har fattats. 0 innebära att beviljat belopp är avrundat till 0.
Källa: Tillväxtverket.

Arbetsproduktiviteten hos företag som beviljats stöd är god

I syfte att följa upp tidigare beviljade regionala företagsstöd under åren 2016–2019 finns den centrala indikatorn arbetsproduktivitet. Dessutom finns de kompletterande indikatorerna förädlingsvärde, överlevnadsgrad och antal anställda i syfte att belysa stödföretagens utveckling. Utvecklingen redovisas i de två huvudgrupperna investerings- respektive främjandestöd, se tabell 2.12. Uppföljningen visar hur stöd-mottagarna utvecklas i förhållande till liknade företag. Jämförelsen med en kontroll-grupp ska dock inte tolkas som kausala samband.

Företag som har fått investeringsstöd 2019 har en högre överlevnadsgrad än företag i kontrollgruppen. Förädlingsvärdet har utvecklats starkare i stödföretagen än i kontroll-gruppen. Arbetsproduktiviteten uppvisar en bättre utveckling i stödföretagen än i

kontrollgruppen. En god produktivitetsutveckling i företagen tyder på att produktionsfaktorerna används effektivt, något som normalt stärker företagets konkurrenskraft. Minskningen av antalet anställda har varit större i kontrollgruppen än i stödföretagen.

Företag som har fått främjandestöd 2019 har en högre överlevnadsgrad än företag i kontrollgruppen. Förädlingsvärdet har utvecklats starkare i stödföretagen än i kontrollgruppen. Arbetsproduktiviteten uppvisar i princip ingen skillnad i stödföretagen jämfört med kontrollgruppen. Antalet anställda har ökat mer i stödföretagen än i kontrollgruppen.

Tabell 2.12 Uppföljning av indikatorer för tidigare beviljade selektiva regionala företagsstöd

Procent

Stödform	Indikatorer	2016 stöd-företag	2016 kontroll-grupp	2017 stöd-företag	2017 kontroll-grupp	2018 stöd-företag	2018 kontroll-grupp	2019 stöd-företag[1]	2019 kontroll-grupp[1]
Investeringsstöd	Arbetsproduktivitet[2]	4,2	3,2	4,0	2,2	2,5	2,0	4,0	2,7
	Förädlingsvärde[3]	13,2	1,3	15,2	4,7	11,6	1,3	13,1	–1,6
	Överlevnadsgrad[4]	95,1	89,7	95,9	90,3	96,1	87,1	96,9	85,1
	Antal anställda[5]	7,3	3,0	6,0	–1,3	3,2	–1,5	–1,9	–2,8
Främjandestöd	Arbetsproduktivitet[2]	3,8	2,9	4,0	2,7	2,9	1,6	4,1	4,0
	Förädlingsvärde[3]	9,1	2,2	9,2	1,2	10,2	0,4	10,1	3,0
	Överlevnadsgrad[4]	93,3	88,8	93,9	88,9	94,2	88,3	95,4	86,3
	Antal anställda[5]	6,3	0,1	5,2	–0,3	2,9	–0,3	5,9	–1,5

Anm. Indikatorerna är inte könsuppdelade.

[1] År 2019 är det senaste året det finns uppgifter om. Stödordningarna investeringsstöd och främjandestöd infördes 2015.

[2] Mäts som årlig utveckling av förädlingsvärdet delat med antal årsarbetare.

[3] Mäts som årlig utveckling i förädlingsvärde i procent, dvs. företagens produktionsvärde minus inköp av varor och tjänster.

[4] Mäts som andelen företag som fortfarande är aktiva tre år efter att stödet har beviljats. Till exempel avser den procentsats som anges under stödföretag 2019 den andel företag som fortfarande var aktiva tre år efter detta år.

[5] Mäts här som årlig utveckling av antalet anställda i företag (heltidstjänster).

Källa: Tillväxtverket.

Andelen kvinnor i företag som beviljats stöd ökar sakta över tid

De företag som har beviljats selektiva regionala företagsstöd uppvisar en ojämn fördelning vad gäller antal anställda kvinnor respektive män samt andel kvinnor respektive män i företagsledning och styrelse som framgår av tabell 2.13 och tabell 2.14.

Uppgifterna i tabell 2.13 och tabell 2.14 kan jämföras med att 2021 var 29,6 procent av de operativa företagsledarna i Sverige kvinnor enligt Statistiska centralbyrån och Regeringskansliets beräkningar, se budgetpropositionen för 2024 (prop. 2023/24:1 utg.omr. 24 avsnitt 3.3.3).

Tabell 2.13 Uppföljning av indikatorer för fördelning av kvinnor och män i företag som beviljats investeringsstöd

År/indikatorer	Antal anställda kvinnor	Antal anställda män	Operativ företags-ledare[1] andel kvinnor (%)	Operativ företags-ledare[1] andel män (%)	Styrelse andel kvinnor (%)	Styrelse andel män (%)
2023	878	1 912	25	75	30	70
2022	1 269	3 048	22	78	29	71
2021	1 419	3 853	20	80	30	70
2020	1 711	3 693	25	75	31	69
2019	1 139	4 617	17	83	24	76
2018	1 114	4 067	16	84	27	73
2017	1 053	3 425	17	83	26	74
2016	1 076	3 936	17	83	25	75
2015	1 093	3 807	13	87	27	73

[1] Verkställande direktör eller kontaktperson.

Källa: Tillväxtverket.

Tabell 2.14 Uppföljning av indikatorer för fördelning av kvinnor och män i företag som beviljats främjandestöd

År/indikatorer	Antal anställda kvinnor	Antal anställda män	Operativ företags-ledare[1] andel kvinnor (%)	Operativ företags-ledare[1] andel män (%)	Styrelse andel kvinnor (%)	Styrelse andel män (%)
2023	3 263	5 563	31	69	31	69
2022	1 636	3 104	33	67	33	67
2021	3 467	6 008	30	70	31	69
2020	6 056	8 559	34	66	33	67
2019	2 625	5 299	28	72	29	71
2018	2 913	6 698	25	75	25	75
2017	3 899	9 046	21	79	25	75
2016	3 208	9 240	16	84	24	76
2015	1 793	4 496	26	74	23	77

[1] Verkställande direktör eller kontaktperson.

Källa: Tillväxtverket.

2.6.5 Regionalt transportbidrag

Det regionala transportbidraget ska kompensera företag i de fyra nordligaste länen för kostnadsnackdelar till följd av långa transportavstånd samt stimulera till höjd förädlingsgrad i områdets näringsliv. Det regionala transportbidraget är ett rättighetsbaserat driftsstöd och tilldelas utan konkurrens när vissa grundkriterier uppfylls. Avsnittet bygger på den centrala bedömningsgrunden Uppföljning av regionala företagsstöd, stöd till projektverksamhet och stöd till kommersiell service (LI2024/00622). Det regionala transportbidraget finansieras av anslaget 1:2 *Transportbidrag*.

Resultaten följs även upp genom

- de centrala indikatorerna arbetsproduktivitet och överlevnadsgrad
- de kompletterande indikatorerna förädlingsvärde, antal anställda, utbetalt stöd, antal arbetsställen, kompensation för transportkostnader och vidareförädling, verksamheten har kunnat fortsätta som tidigare och fördelning av kvinnor och män i företag som beviljats transportbidrag.

För en beskrivning av indikatorn verksamheten har kunnat fortsätta som tidigare, se budgetpropositionen för 2024 (prop. 2023/24:1 utg.omr. 19 avsnitt 3.6.5).

Ökade utbetalningar av transportbidrag och konstant antal mottagare

Som framgår av tabell 2.15 har utbetalningarna av transportbidrag 2023 ökat kraftig jämfört med 2021 och åren innan. Det finns flera anledningar till detta, men det beror främst på fortsatt höga drivmedelspriser under 2023. Antalet arbetsställen som har fått stöd de senaste åren har varit relativt konstant.

Tabell 2.15 Utbetalt regionalt transportbidrag fördelat på län och antal arbetsställen

Miljoner kronor

Län/år/antal arbetsställen	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Västernorrland	43	45	38	47	40	50	46	51	58	60
Jämtland	48	51	46	49	55	57	60	56	67	63
Västerbotten	161	146	175	170	185	185	183	174	222	220
Norrbotten	117	112	126	131	147	147	141	134	163	174
Summa	**369**	**354**	**385**	**397**	**427**	**440**	**430**	**415**	**510**	**518**
Antal arbetsställen	588	585	578	555	601	565	574	574	571	559

Källa: Tillväxtverket.

Eftersom transportbidraget är ett regionalt driftsstöd är det till största delen återkommande stödmottagare. Av de arbetsställen som fick stöd under 2023 fick 95 procent transportbidrag även under 2022. Sammanlagt 73 procent av beviljade ansökningar gick till små företag och 38 procent av utbetalda medel. De tio största bidragsmottagarna fick drygt 29 procent av stödet. Trävarutillverkning är den industri som fick störst andel av transportbidraget. Under 2023 kompenserade transportbidraget stödmottagande företag, i enlighet med stödnivåer i förordningen (2000:281) om regionalt transportbidrag, för deras bidragsgrundande transportkostnader med i genomsnitt 27 procent, vilket är en halv procentenhet högre än för 2022.

Enligt en årlig undersökning från Tillväxtverket instämde 62 procent av respondenterna i att bidraget har haft en positiv betydelse för deras vidareförädling 2023, vilket är samma nivå som för 2022. Av respondenterna instämde 80 procent i att verksamheten kunnat fortsätta som tidigare. Av undersökningen framgår även att 76 procent av respondenterna instämde i att transportbidraget har bidragit till att företaget stannat kvar på orten, vilket är något högre än 2022. Eftersom detta är företagens egna bedömningar och svarsfrekvensen var 47 procent bör uppgifterna tolkas med viss försiktighet.

Överlevnadsgraden och arbetsproduktiviteten för företag som tagit emot transportbidrag är god

I syfte att följa upp tidigare beviljade transportbidrag finns de centrala indikatorerna överlevnadsgrad och arbetsproduktivitet samt de kompletterande indikatorerna antal anställda och förädlingsvärde, se tabell 2.16. Uppföljningen visar hur stödmottagarna utvecklas i förhållande till liknade företag. Jämförelsen med en kontrollgrupp ska dock inte tolkas som kausala samband.

Företag som är mottagare av transportbidrag har en högre överlevnadsgrad än företag i kontrollgruppen. Förädlingsvärdet utvecklas starkare i stödföretagen än i kontrollgruppen. Arbetsproduktiviteten uppvisar en bättre utveckling i stödföretagen än i kontrollgruppen. En god produktivitetsutveckling i företagen tyder på att produktionsfaktorerna används effektivt, något som normalt stärker företagets konkurrenskraft. Antalet anställda har dock minskat mer i stödföretagen än i kontrollgruppen.

Tabell 2.16 Uppföljning av indikatorer för tidigare beviljat transportbidrag

Procent

Indikator	2015 stöd-företag	2015 kontroll-grupp	2016 stöd-företag	2016 kontroll-grupp	2017 Stöd-företag	2017 Kontroll-grupp	2018 Stöd-företag	2018 Kontroll-grupp	2019 Stöd-företag[1]	2019 Kontroll-grupp[1]
Överlevnadsgrad[2]	92,9	89,3	93,0	90,3	93,4	91,3	95,0	90,6	96,9	91,7
Arbetsproduktivitet[3]	2,8	2,3	1,6	2,8	1,9	3,3	2,4	1,8	5,3	3,0
Förädlingsvärde[4]	4,0	–0,2	5,9	2,4	5,5	0,6	4,7	–1,2	8,1	3,2
Antal anställda[5]	1,6	0,5	2,7	0,6	0,1	–0,2	–2,1	–2,0	–2,6	–1,0

Anm. Indikatorerna är inte könsuppdelade.

[1] År 2019 är det senaste året det finns uppgifter om.

[2] Mäts som andelen företag som fortfarande är aktiva tre år efter att stödet har beviljats. Till exempel avser den procentsats som anges under stödföretag 2019 den andel företag som fortfarande var aktiva tre år efter detta år.

[3] Mäts som årlig utveckling av förädlingsvärdet delat med antal årsarbetare.

[4] Mäts som årlig utveckling i förädlingsvärde i procent, dvs. företagens produktionsvärde minus inköp av varor och tjänster.

[5] Mäts här som årlig utveckling av antalet anställda i företag (heltidstjänster).

Källa: Tillväxtverket.

Skev könsfördelning i företag som beviljats transportbidrag

Transportbidraget uppvisar en ojämn fördelning vad gäller andelen kvinnor respektive män i företagsledning och styrelse i de stödmottagande företagen som framgår av tabell 2.17. Det är även betydligt fler män än kvinnor anställda i de stödmottagande företagen.

Tabell 2.17 Uppföljning av indikatorer för fördelning av kvinnor och män i företag som beviljats transportbidrag

År	Antal anställda kvinnor	Antal anställda män	Operativ företags-ledare[1] andel kvinnor (%)	Operativ företags-ledare[1] andel män (%)	Styrelse andel kvinnor (%)	Styrelse andel män (%)
2023	5 569	19 668	12	88	26	74
2022	5 151	19 419	12	88	23	77
2021	4 850	19 047	11	89	23	77
2020	4 852	19 911	10	90	23	77
2019	4 820	20 256	9	91	22	78
2018	4 650	20 062	10	90	22	78
2017	4 425	19 317	10	90	22	78
2016	5 114	20 164	12	88	23	77
2015	5 256	20 269	7	93	21	79
2014	5 320	21 231	7	93	22	78
2013	5 968	21 135	8	92	22	78

[1] Verkställande direktör eller kontaktperson.

Källa: Tillväxtverket.

En utvärdering av transportbidraget visar att det i genomsnitt inte har signifikanta effekter på företags omsättning, förädlingsvärde och vinst

Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser (Tillväxtanalys) har på regeringens uppdrag effektutvärderat transportbidraget och redovisat detta i rapporten Does subsidizing transport help localized disadvantaged firms? (KN2024/00260). Enligt Tillväxtanalys är de bidrag som företagen får i genomsnitt små och utgör bara små delar av företagens omsättning. Det är viktigt att påpeka att analysen endast visar genomsnittliga effekter. Tillväxtanalys kan inte exkludera möjligheten att stödet har betydelse för enskilda företag. Huvudslutsatsen är att transportbidraget i genomsnitt inte har signifikanta effekter på företags omsättning, förädlingsvärde och vinst.

2.6.6 Europeiska regionala utvecklingsfonden 2014–2020

Avsnittet bygger på den centrala bedömningsgrunden Statusrapport för 2023 – Återrapportering av regionalfondsprogram inklusive Interregprogram och Fonden för en rättvis omställning programperioden 2014–2020 och 2021–2027 (LI2024/00845).

Investering för tillväxt och sysselsättning 2014–2020

Regionalfondsinsatserna inom sammanhållningspolitikens mål Investering för tillväxt och sysselsättning genomförs inom nio regionalfondsprogram, varav åtta regionala regionalfondsprogram och ett nationellt regionalfondsprogram. I denna budgetproposition redovisas enbart genomförandet av riskkapitalfonder inom de nio regionalfondsprogrammen och en utvärdering av Återhämtningsstöd för sammanhållning och till Europas regioner. För övriga resultat hänvisas till budgetpropositionen för 2024 (prop. 2023/24:1 utg.omr. 19 avsnitt 3.6.6).

Stora offentliga och privata investeringar i riskkapital

I tabell 2.18 framgår resultat för den centrala indikatorn investerade medel per program för riskkapitalfonder t.o.m. 2023. Riskkapitalfonderna förväntas omfatta totalt ca 2 400 miljoner kronor varav ca 1 200 miljoner kronor i EU-medel och ca 1 200 miljoner kronor i offentlig medfinansiering. Målet är att fonderna ska attrahera minst 2 000 miljoner kronor i privat kapital i 475 portföljföretag, dvs. bolag som ägs helt eller delvis av ett holdingbolag eller annan typ av ägarbolag.

Till och med 2023 har totalt 1 974 miljoner kronor i EU-medel och offentlig medfinansiering investerats i 583 portföljföretag. I dessa bolag har dessutom investerats privat kapital motsvarande 7 791 miljoner kronor, vilket i betydande grad överstiger målsättningen.

Branschfördelningen bland portföljbolagen som fonderna investerat i visar att företag inom informations- och kommunikationsteknik (IKT) är dominerande följt av life science. Detta gäller för både antal företag och investerat kapital. Av investerade medel i de regionala programmens fonder och i den gröna investeringsfonden fördelas ca 11 procent till kvinnor, ca 68 procent till män och ca 21 procent till företag som har grundats av både kvinnor och män. De investerade medlens fördelning mellan kvinnor och män är i princip samma som fördelningen mellan de som ansökte om medel. Se även utgiftsområde 24 Näringsliv avsnitt 3.3.1.

Tabell 2.18 Investerade medel per program för riskkapitalfonder t.o.m. 2023

Program	Total budget mnkr[1]	Antal portföljföretag	Investerade medel av total budget mnkr[1]	Privat kapital mnkr
Regionala program				
varav				
– Övre Norrland	185	49	161	871
– Mellersta Norrland	150	34	132	539
– Norra Mellansverige	150	64	114	649
– Stockholm	183	66	156	862
– Östra Mellansverige	150	59	129	463
– Västsverige	184	64	157	834
– Småland och öarna	126	73	105	288
– Skåne-Blekinge	230	82	193	1 110
Summa	**1 358**	**491**	**1 147**	**5 616**
Nationellt program				
varav				
– Grön investeringsfond	650	35	550	1 260
– Swedish Venture Initiative	388[2]	57	277	915
Summa	**1 038**	**92**	**827**	**2 175**
Total	**2 396**	**583**	**1 974**	**7 791**

[1] Offentlig finansiering inklusive EU-medel.

[2] Till detta kommer finansiering från Europeiska investeringsfonden (EIF) på 194 mnkr.

Källa: Tillväxtverket.

Utvärdering av återhämtningsstöd för sammanhållning och till Europas regioner i bl.a. särskilt utsatta branscher

Återhämtningsstöd för sammanhållning och till Europas regioner (React-EU) är en åtgärd inom EU:s återhämtningsinstrument som inrättades för återhämtning under och efter covid 19-pandemin genom stöd för grön och digital omställning. Dessa insatser skiljer sig från övriga insatser inom regionalfondsprogrammen då de finansieras till 100 procent med EU-medel.

Tillväxtverket har utvärderat React-EU med fokus på måluppfyllelse och effektivitet (LI2024/01120). Inom ramen för React-EU har Tillväxtverket beviljat sammanlagt 703 miljoner kronor till 152 projekt i hela landet. Cirka 450 miljoner kronor har beviljats till direkta insatser till företag, genom rådgivning, coachning eller finansiellt stöd, t.ex. i form av affärsutvecklingscheckar. Inriktningen för de flesta av insatserna har varit att främja grön och digital omställning hos företagen. Utvärderingen konstaterar att insatserna inom React-EU inte fullt ut uppnått de uppsatta målen avseende förväntat antal företag som skulle få stöd. Totalt har ca 8 000 företag fått stöd vilket motsvarar 80 procent av målet. Enligt företagen har insatserna haft en begränsad påverkan på deras förmåga att hantera pandemirelaterade effekter, som minskad försäljning eller omsättning. Utvärderingen konstaterar vidare att React-EU kompletterade andra företagsstöd under pandemin och har bidragit till att påskynda företagens digitala och gröna omställning. Detta arbete hade dock sannolikt initierats på sikt även utan dessa insatser.

2.6.7 Europeiska regionala utvecklingsfonden och Fonden för en rättvis omställning perioden 2021–2027

Den regionala utvecklingspolitiken är nära integrerad med genomförandet av EU:s sammanhållningspolitik. Europeiska regionala utvecklingsfonden finansieras av anslaget 1:4 *Europeiska regionala utvecklingsfonden och Fonden för en rättvis omställning perioden*

2021–2027. Insatserna medfinansieras även av bl.a. anslaget 1:1 *Regionala utvecklingsåtgärder* efter beslut av regionerna och Tillväxtverket. Insatserna medfinansieras dessutom av andra statliga myndigheter samt andra aktörer på lokal, regional och internationell nivå, bl.a. kommuner, regioner och näringsliv. En resultatredovisning av regionalfondsprogrammen är genom detta även delvis en resultatredovisning av insatser som medfinansierats av bl.a. anslaget 1:1 *Regionala utvecklingsåtgärder*. Avsnittet bygger på den centrala bedömningsgrunden Statusrapport för 2023 – Återrapportering av regionalfondsprogram inklusive Interregprogram och Fonden för en rättvis omställning programperioden 2014–2020 och 2021–2027 (LI2024/00845).

Inom ramen för sammanhållningspolitiken har EU fastställt politiska mål för att bidra till omställningen till en hållbar regional utveckling och därmed bidra till ett grönt, hållbart och mer innovativt Europa. Insatserna är främst inriktade mot politiskt mål 1 (ett konkurrenskraftigare och smartare Europa genom innovativ och smart ekonomisk omvandling och regional IKT-konnektivitet) och mål 2 (en grönare och koldioxidsnål övergång till en ekonomi med noll nettoutsläpp och ett motståndskraftigt Europa genom ren och rättvis energiomställning, gröna och blå investeringar, den cirkulära ekonomin, begränsning av klimatförändringar, klimatanpassning, riskförebyggande, riskhantering och hållbar urban mobilitet).

I tabell 2.19 framgår den totala omfattningen och beslutade medel för de åtta regionala strukturfondsprogrammen, det nationella regionalfondsprogrammet, Fonden för en rättvis omställning och programmen inom Europeiskt territoriellt samarbete (Interreg) t.o.m. 2023.

Den valutakurs som fastställts i förordningen (1999:710) om valutakurs vid stöd från EU-budgeten, och som används vid omräkning av de finansiella ramarna för fonderna, analyseras fortlöpande och revideras vid behov. Redovisningen av uppgifter i detta avsnitt utgår från kursen 9,30 kronor per euro.

Investering för sysselsättning och tillväxt samt Fonden för en rättvis omställning perioden 2021–2027

Regionalfondsinsatserna inom sammanhållningspolitikens mål Investering för sysselsättning och tillväxt perioden 2021–2027 genomförs inom nio regionalfondsprogram, varav åtta regionala regionalfondsprogram och ett nationellt regionalfondsprogram. Den totala omfattningen, inklusive EU-medel samt offentlig och privat nationell medfinansiering, av de nio regionalfondsprogrammen är ca 19 400 miljoner kronor inklusive tekniskt stöd (TA-medel), dvs. medel för förvaltning av programmen. Av detta belopp uppgår EU-ramen till ca 8 000 miljoner kronor. Programmet för Fonden för en rättvis omställning omfattar ca 2 900 miljoner kronor inklusive tekniskt stöd (TA-medel), varav EU-ramen uppgår till drygt 1 400 miljoner kronor.

De centrala indikatorerna är följande:

– antal företag som får stöd
– medfinansiering.

Regeringen kommer att återkomma med en redovisning av kompletterande indikatorer i en senare budgetproposition.

Stöd har t.o.m. 2023 beviljats för bl.a. affärsutveckling för små- och medelstora företag, digitalisering i små- och medelstora företag samt offentlig sektor, utbyggnad av ortssammanbindande fibernät, rådgivning till små- och medelstora företag för energieffektivisering samt omställning inom industrin till mer långsiktiga hållbara affärsmodeller.

Målet om antal företag som får stöd har nästan uppnåtts i de nio regionalfondsprogrammen

Regionalfondsprogrammen har som mål att bl.a. ca 22 000 företag ska få stöd. Med stöd avses ekonomiskt stöd i form av bl.a. bidrag eller riskkapital, men också annat stöd till företag som nätverk för samverkan mellan företag samt mellan företag och universitet och högskolor. Förväntat utfall i beslutade projekt t.o.m. 2023 är att ca 20 000 företag ska få stöd. Majoriteten av företagen får stöd på annat sätt än finansiellt. Av de företag som har fått stöd hittills är 30 procent av de operativa företagsledarna kvinnor, vilket sammanfaller med landets genomsnitt för företag. Det finns få avslutade projekt och därmed redovisas inga utfall för avslutade projekt.

Statliga myndigheter står för mer än tredjedel av medfinansieringen inom de nio regionalfondsprogrammen

För att beviljas finansiering från Europeiska regionala utvecklingsfonden krävs för programperioden 2021–2027 medfinansiering på minst 60 procent av kostnaden. Undantaget är Norra Mellansverige som har en medfinansiering på 50 procent. Den totala medfinansieringen t.o.m. 2023 uppgick till 3 992 miljoner kronor, fördelat på

- statliga myndigheter 1 496 miljoner kronor
- regioner 1 403 miljoner kronor, varav medel från anslaget 1:1 *Regionala utvecklingsåtgärder* 1 141 miljoner kronor och egna medel 262 miljoner kronor
- kommuner 555 miljoner kronor
- privat 538 miljoner kronor.

De tio största medfinansiärerna står för knappt 50 procent av den totala medfinansieringen t.o.m. 2023. De största medfinansiärerna är

- Almi AB: 780 miljoner kronor
- Skellefteå kommun: 222 miljoner kronor
- Västra Götalandsregionen: 168 miljoner kronor, varav 57 miljoner kronor från anslaget 1:1 *Regionala utvecklingsåtgärder*
- Trafikverket: 156 miljoner kronor
- Region Norrbotten: 128 miljoner kronor, varav 127 miljoner kronor från Anslaget 1:1 *Regionala utvecklingsåtgärder*
- Region Västerbotten: 103 miljoner kronor, varav 86 miljoner kronor från Anslaget 1:1 *Regionala utvecklingsåtgärder*
- Region Gävleborg: 101 miljoner kronor från anslaget 1:1 *Regionala utvecklingsåtgärder*
- Region Dalarna: 101 miljoner kronor från anslaget 1:1 *Regionala utvecklingsåtgärder*
- Region Västernorrland: 95 miljoner kronor från anslaget 1:1 *Regionala utvecklingsåtgärder*
- Region Jämtland Härjedalen: 93 miljoner kronor från anslaget 1:1 *Regionala utvecklingsåtgärder.*

Stora klimatinvesteringar inom Fonden för en rättvis omställning

Totalt har Tillväxtverket t.o.m. 2023 beviljat ca 315 miljoner kronor av EU-medlen inom Fonden för en rättvis omställning, se tabell 2.19. Av de beviljade medlen uppgår ca 137 miljoner kronor till projekt för stålindustrin i Norrbottens län, ca 60 miljoner kronor till projekt för metallindustrin i Västerbottens län och ca 118 miljoner kronor till projekt för mineralindustrin på Gotlands kommun.

För att beviljas finansiering från Fonden för en rättvis omställning krävs medfinansiering på minst 50 procent av kostnaden. Den totala medfinansieringen t.o.m. 2023 uppgick till nästan 330 miljoner kronor. Cirka 237 miljoner kronor av denna medfinansiering är offentliga medel, varav drygt 228 miljoner kronor utgör statlig finans-

iering från anslag 1:1 *Regionala utvecklingsåtgärder*. Den privata finansieringen uppgår till 84 miljoner kronor. Den största privata finansiären är SSAB EMEA AB med en medfinansiering som uppgår till 20 miljoner kronor.

Europeiskt territoriellt samarbete perioden 2021–2027

Sverige deltar i tolv program inom ramen för Europeiskt territoriellt samarbete (Interreg) perioden 2021–2027. Inom ramen för sammanhållningspolitiken, inklusive Interreg, har EU fastställt politiska mål för att bidra till omställningen till en hållbar regional utveckling och därmed bidra till ett grönt, hållbart och mer innovativt Europa. Interregprogrammens insatser bidrar till dessa mål genom att främja samarbete över nationsgränser. Interreg har utformats för att lösa problem som går över nationella gränser och som kräver en gemensam lösning, och för att gemensamt utveckla olika gränsområdens potential.

Den totala omfattningen, inklusive EU-medel, medel från tredje land samt offentlig och privat nationell medfinansiering, av de fem gränsregionala och tre transnationella programmen som Sverige deltar i uppgår totalt till ca 13 800 miljoner kronor. Detta är inklusive tekniskt stöd (TA-medel), dvs. medel för förvaltning av programmen. I summan ca 13 800 miljoner kronor ingår ca 9 600 miljoner kronor i EU-medel via Europeiska regionala utvecklingsfonden. I summan ingår inte de fyra Interregionala programmen som Sverige också deltar i.

Totalt har 4 800 miljoner kronor i EU-medel beslutats per 31 december 2023, vilket utgör ca 50 procent av EU-ramen, inklusive tekniskt stöd.

Det svenska deltagandet i Interreg följs upp genom följande kompletterande indikatorer:

– samarbetsprojekt
– svenska projektpartner.

Vidare följs genomförda insatser i de fyra Interregprogram som förvaltas i Sverige upp genom följande kompletterande indikatorer:

– antal organisationer som samarbetar över gränserna
– antal företag som samarbetar med forskningsorganisationer.

Med indikatorn organisationer som samarbetar över gränserna följs antalet organisationer upp som samarbetar över nationsgränserna. Med indikatorn antal företag som samarbetar med forskningsorganisationer avses företag som samarbetar i gemensamma projekt med forskningsorganisationer.

I de tolv Interregprogram som Sverige deltar i har 561 samarbetsprojekt beslutats t.o.m. 2023. Av dessa projekt leds 97 av en svensk partner och 553 svenska projektpartners deltar i de beslutade projekten.

De fyra Interregprogram som förvaltas i Sverige har som mål att ca 1 000 organisationer ska samarbeta över gränserna genom programmens insatser och förväntat utfall i beslutade projekt t.o.m. 2023 är att ca 600 organisationer ska inleda samarbete över gränserna. Programmen har vidare som mål att 540 företag ska delta i gränsöverskridande samarbete med forskningsorganisationer vilket ska främja samarbete mellan forskning och näringsliv. Det förväntade utfallet i beslutade projekt t.o.m. 2023 är att ca 170 företag samarbetar med forskningsorganisationer i gränsöverskridande projekt. Det finns få avslutade projekt och därmed redovisas inga utfall för avslutade projekt.

Tabell 2.19 Den totala omfattningen EU-medel för de åtta regionala programmen, nationella programmet, Fonden för en rättvis omställning och Europeiskt territoriellt samarbete perioden 2021–2027 samt beslutade EU-medel t.o.m. 2023

Regionalfondsprogram	EU-ram mnkr[1]	Beslutade EU-medel mnkr[1]	Procent av EU-ram[1]
Investeringar för tillväxt och sysselsättning			
Varav			
– Övre Norrland	1 764	594	34
– Mellersta Norrland	1 282	366	29
– Norra Mellansverige	1 213	430	35
– Stockholm	305	104	34
– Östra Mellansverige	578	326	56
– Västsverige	462	266	57
– Småland och öarna	545	153	28
– Skåne-Blekinge	503	182	36
– Nationella programmet	1 099	300	27
Summa	**7 750**	**2 720**	**35**
Fonden för en rättvis omställning			
Varav			
– Norrbottens län	836	136	16
– Västerbottens län	223	60	27
– Gotlands län	334	118	35
Summa	**1 393**	**315**	**23**
Europeiskt territoriellt samarbete: Gränsregionala och transnationella samarbetsprogram			
Varav			
– Aurora	1 138	421	37
– Mellersta Östersjön	862	321	37
– Sverige-Norge	406	161	40
– Södra Östersjön	815	167	20
– Öresund-Kattegatt-Skagerrak	1 228	684	56
– Nordsjön	1 474	1 422	96
– Norra Periferin och Arktis	372	98	26
– Östersjön	2 161	1 532	71
Summa	**8 456**	**4 806**	**57**
Totalt	**17 599**	**7 841**	**45**

[1] Exklusive tekniskt stöd (TA-medel), dvs. medel för förvaltning av programmen.

Anm.: Räknat på växelkurs 9,30 kronor, enligt förordningen (1999:710) om valutakurs vid stöd från EU-budgeten.

Källa: Tillväxtverket.

2.7 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Regeringen bedömer att målet för den regionala utvecklingspolitiken delvis har uppnåtts. Det har skett både genom olika typer av insatser finansierade inom utgiftsområde 19 Regional utveckling och genom insatser inom andra utgiftsområden. Därmed har villkoren för att leva, bo och verka i hela Sverige stärkts. Det finns enligt indikatorerna för den övergripande hållbara utvecklingen i Sveriges län en i flera delar positiv utveckling men i vissa fall ökade skillnader mellan länen och mellan kommuntyperna.

2.7.1 En i flera delar positiv utveckling men i vissa fall ökade skillnader mellan länen och mellan kommuntyperna

Den modellbaserade lönesumman ökade i samtliga län samt antalet arbetssökande minskade i elva län och ökade i tio län mellan 2022 och 2023. Det visar sammantaget på en blandad regionalekonomisk förändring utifrån valda indikatorer.

Indikatorerna pekar på en viss förbättring vad gäller människors livskvalitet och likvärdiga möjligheter till boende, arbete och välfärd i hela landet, men skillnader mellan och inom länen kvarstår. Utvecklingen av livskvalitet visar att skillnaderna inom länen sett till kommuntyper har ökat i en tredjedel av länen. Tillgänglighet till dagligvarubutik har blivit bättre i drygt hälften av länen och i knappt hälften av landsbygdskommunerna inom länen. Indikatorn bostadsmarknad i balans visar på en blandad utveckling. Sammantaget visar indikatorerna på en positiv utveckling generellt för området livskvalitet, men på en mer blandad utveckling avseende tillgång till service och god samhällsplanering samt att det finns skillnader inom länen.

Utifrån indikatorerna för kompetensförsörjning och kompetensutveckling bedömer regeringen att vuxnas lärande har utvecklats positivt. Skillnaderna är dock fortsatt stora mellan och inom länen. I samtliga län har fler förvärvsarbetande också ett yrke som matchar deras utbildning. Sammantaget visar indikatorerna på en positiv utveckling utifrån valda indikatorer men med skillnader inom länen.

Indikatorn genomsnittligt antal utbildningsår i företag visar trots en positiv utveckling relativt stora skillnader mellan län och inom län, och även mellan kvinnor och män. Förbättringar sker på området en konkurrenskraftig, cirkulär och biobaserad samt klimat- och miljömässigt hållbar ekonomi då utsläppsintensiteten minskade i nästan samtliga län. Det indikerar att den gröna omställningen av näringslivet fortsätter. När det gäller företagens digitaliseringsgrad är skillnaderna inom länen stora. Indikatorn företag nystartade av kvinnor visar att kvinnor i lägre utsträckning än män startar företag i samtliga län och kommuntyper. Exporten har ökat i de flesta län. Sammantaget är det en blandad utveckling utifrån valda indikatorer och med skillnader inom länen.

Indikatorn tillgång till bredband med hög kapacitet visar på en relativ god tillgänglighet men det finns skillnader mellan och inom länen. Sämst är tillgången i befolkningsmässigt små och ytstora län samt i landsbygdskommuner. I flertalet av länen och inom länen har tillgängligheten till drivmedel och kollektivtrafik förbättrats. Sammantaget är det en mestadels positiv utveckling utifrån valda indikatorer men med skillnader inom länen.

2.7.2 En bredd av insatser inom andra utgiftsområden har bidragit till att uppnå målet

Regeringens bedömning är att följande insatser särskilt har bidragit till en ekonomiskt, socialt och miljömässigt hållbar regional utveckling i hela landet och därmed till målet för den regionala utvecklingspolitiken:

- etablering av nya servicekontor inom utgiftsområde 2 Samhällsekonomi och finansförvaltning
- insatser för att främja folkhälsa, god och nära vård samt för stärkt kompetensförsörjning inom hälso- och sjukvården inom utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg
- insatser för att erbjuda Arbetsförmedlingens tjänster vid Statens servicecenters servicekontor och vidareutveckling av lokala överenskommelser mellan Arbetsförmedlingen och kommuner inom utgiftsområde 14 Arbetsmarknad och arbetsliv

- insatser inom kompetensförsörjning och kompetensutveckling, stöd för tillgängliggörande av forskningsinfrastruktur samt samarbeten mellan kommuner och regionen inom den kommunala vuxenutbildningen, såsom lärcentrum, regionalt yrkesvux och validering inom utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning
- insatser inom kultur, kulturmiljö och gestaltad livsmiljö samt bidrag till friluftsorganisationer och det civila samhällets organisationer inom utgiftsområde 17 Kultur, medier, trossamfund och fritid
- insatser för goda och hållbara livsmiljöer samt för en väl fungerande bostadsmarknad inom utgiftsområde 18 Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande samt konsumentpolitik
- insatser för lokal och regional klimatomställning såsom Klimatklivet och Industriklivet, klimatanpassning, cirkulär ekonomi, utveckling av grön infrastruktur, biologisk mångfald och ekosystemtjänster samt insatser för dricksvattenförsörjning och friluftsliv inom utgiftsområde 20 Klimat, miljö och natur
- insatser för energiomställning såsom kommunal energi- och klimatrådgivning, regionala energi- och klimatstrategier, lokala och regionala insatser för fossilfri elproduktion, ett robust och starkt elnät, utbyggnad av laddinfrastruktur samt elstöd inom utgiftsområde 21 Energi
- insatser för digitalisering, bredbandsutbyggnad och tillgång till grundläggande betaltjänster samt satsningar på transportsystemet inom utgiftsområde 22 Kommunikationer
- insatser för landsbygdsutveckling, bl.a. lokal utveckling genom leadermetoden, bredbandsutbyggnad och tillgänglighet till kommersiell service, företagsutveckling inom de gröna och blå näringarna, företagsutveckling inom rennäringen, nationella skogsprogrammet, den nationella livsmedelsstrategin samt stärkt livsmedelsberedskap och tryggad dricksvattenförsörjning inom utgiftsområde 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel
- insatser för ramvillkor och väl fungerande marknader som stärker företags konkurrenskraft såsom kapitalförsörjning, omställningsstöd för företag, evenemangsstöd och stöd vid korttidsarbete med anledning av pandemin, insatser för stärkta förutsättningar för innovation och förnyelse, bl.a. stöd till inkubation och test- och demonstrationsmiljöer, insatser för stärkt entreprenör-skap för ett dynamiskt och diversifierat näringsliv såsom informations- och rådgivningsinsatser samt insatser för export- och investeringsfrämjande såsom regional exportsamverkan inom utgiftsområde 24 Näringsliv
- insatser inom utgiftsområde 25 Allmänna bidrag till kommuner.

2.7.3 Regionalt utvecklingsarbete och regionalfondsprogrammen har bidragit till stärkt konkurrenskraft och omställning till hållbar regional utveckling

Insatser som har finansierats inom utgiftsområde 19 Regional utveckling har även medfinansierats från andra utgiftsområden och från andra aktörer på olika samhällsnivåer, såväl offentliga som privata, inklusive aktörer inom det civila samhället. Insatserna har därmed medfört att investeringar har gjorts samordnade och sektorsövergripande vilket även bidragit till en stärkt konkurrenskraft och omställningen till en hållbar regional utveckling i enlighet med prioriteringar i den nationella strategin för hållbar regional utveckling i hela landet 2021–2030. Förutom statliga myndigheter så har även regionerna viktiga roller i genomförandet av den regionala utvecklingspolitiken. Regionernas prioriteringar vid användningen av medel inom utgiftsområdet har medfört att strategiska insatser kommit till stånd utifrån regionala och lokala förutsättningar.

En central del i det regionala utvecklingsarbetet har varit samverkan och samråd mellan regioner, statliga myndigheter inklusive länsstyrelserna, kommuner, civila samhällets organisationer samt näringsliv. Utifrån bedömningsgrunden drar regeringen slutsatsen att samverkan och samråd mellan regioner och olika aktörer i flera fall fungerar även om ytterligare anpassning till regionala behov och förutsättningar hos vissa statliga myndigheter skulle kunna bidra till mer ändamålsenliga insatser.

Regeringen bedömer att det regionala utvecklingsarbetet är centralt för omställningen till en hållbar regional utveckling och Agenda 2030. Hållbarhetsintegrerade styrdokument m.m., bland annat de av kommissionen beslutade nio regionalfondsprogrammen, har lett till att bl.a. regionernas insatser alltmer har riktats mot grön och digital omställning i näringslivet. Även uppdraget att utveckla och stärka regionernas arbete med hållbar regional utveckling inom det regionala utvecklingsarbetet har enligt regeringen bidragit till att främja omställningen till en hållbar regional utveckling.

Arbetet med att stärka kompetensen och utveckla arbetet med regional planering samt genomföra regionala serviceprogram har främjat en hållbar regional utveckling. Utifrån detta drar regeringen slutsatsen att regionerna har stärkt det territoriella perspektivet i genomförandet av de regionala utvecklingsstrategierna.

Regionernas arbete med kompetensförsörjning och kompetensutveckling har bidragit till att utveckla arbetet med planering och dimensionering av gymnasial utbildning.

Sammantaget gör regeringen bedömningen att regionernas arbete för stärkt konkurrenskraft och omställning till en hållbar utveckling har bidragit till att uppnå målet för den regionala utvecklingspolitiken. Insatserna har därmed bidragit till att villkoren för att leva, bo och verka i hela Sverige har stärkts.

Regeringen bedömer att regionalfondsprogrammen och programmet för Fonden för rättvis omställning efter en sen start har kommit i gång bra med genomförandet då cirka en tredjedel av medlen beslutats. Målet för antal företag som ska få stöd genom programmens insatser är nära målet och bedöms kunna nås inom programperioden. Uppföljningen av indikatorn nationell medfinansiering visar att det genom medfinansieringen har skett en nationell och regional förankring av regionernas arbete. Det regionala utvecklingsarbetets och regionalfondsprogrammens insatser bidrar enligt regeringen till utveckling av regionala styrkeområden och innovativa regionala miljöer som skapat förutsättningar för hållbara och konkurrenskraftiga företag i hela landet. Regeringens bedömning av utvärderingen av React-EU är att insatserna har bidragit till att påskynda företagens digitala och gröna omställning men haft begränsad påverkan på företagens förmåga att hantera pandemirelaterade effekter.

Inom ramen för det europeiska territoriella samarbetet visar uppföljningen av indikatorerna samarbetsprojekt och svenska projektpartner att programmen haft en hög genomförandetakt under 2023 med aktivt svenskt deltagande i många beslutade projekt. Det finns ett stort intresse av att delta i gränsöverskridande samarbete och över hälften av medlen har beslutats. Regeringen bedömer att det europeiska territoriella samarbetet förstärker nationella och regionala satsningar och bidrar därmed till målet för den regionala utvecklingspolitiken.

Sammantaget gör regeringen bedömningen att det nationella och de regionala regionalfondsprogrammen genom bl.a. resurser, arbetssätt och samverkan mellan olika aktörer har bidragit till målet för den regionala utvecklingspolitiken. Programmen har bidragit till Sveriges robusthet och bidragit till att det är mer attraktivt att leva i hela landet.

Det särskilda driftstödet har bidragit till en stabil struktur av dagligvarubutiker i gles- och landsbygder

Tillgänglighet till olika typer av service har bidragit till att stärka näringslivets konkurrenskraft och till ett robust samhälle samt gör det än mer attraktivt att leva i hela landet. Indikatorn antal butiker som beviljats särskilt driftstöd visar på en stabil situation, eftersom antal butiker som är i behov av driftstöd knappt har förändrats över tid. Detta är positivt då det innebär att tillgängligheten till dagligvaror i gles- och landsbygder inte har försämrats. Indikatorn överlevnadsgrad för butiker som beviljats stöd till kommersiell service visar att mottagare av stöd till kommersiell service över tid har en högre överlevnadsgrad än kontrollgruppen. Även om jämförelsen med en kontrollgrupp inte ska tolkas som kausala samband kan uppföljningen indikera att det statliga stödet till kommersiell service har bidragit positivt till tillgängligheten till kommersiell service i gles- och landsbygder. När det gäller indikatorerna andelen kvinnor och män i företagsledning och styrelse i företag som har beviljats stöd till kommersiell service råder sedan 2015 en i princip jämn och stabil fördelning mellan könen vilket enligt regeringen är positivt. Utvärdering av det särskilda driftsstödet till kommersiell service och den särskilda drivmedelssatsningen visar på positiva resultat. Sammantaget har insatserna för kommersiell service bidragit till att uppfylla målet för den regionala utvecklingspolitiken.

Kapitalförsörjning har bidragit till näringslivets omställning och konkurrenskraft

Indikatorn investeringar som beräknas delfinansieras av stöden visar att de selektiva regionala företagsstöden har bidragit till stora investeringar i berörda företag. Indikatorerna arbetsproduktivitet, förädlingsvärde, överlevnadsgrad och antal anställda visar på en positiv utveckling i företag som fått investerings- eller främjandestöd jämfört med kontrollgrupp. Även om jämförelsen med en kontrollgrupp inte ska tolkas som kausala samband, kan uppföljningen indikera att de selektiva regionala företagsstöden bidragit till ökad konkurrenskraft i stödföretagen och därmed till målet för den regionala utvecklingspolitiken. När det gäller indikatorerna andelen kvinnor och män i företagsledning och styrelse i företag som har beviljats selektiva regionala företagsstöd råder sedan 2020 en jämnare fördelning jämfört med åren innan även om fördelningen fortsatt är skev. Målet för antal portföljföretag för riskkapitalfonderna är uppnått och målet att fonderna ska attrahera minst 2 000 miljoner kronor i privat kapital har överträffats. Företagens tillgång till finansiering har därmed förbättrats vilket har medfört att fonderna fungerar som en katalysator för att frigöra kapital i respektive programområde. Satsningarna på riskkapitalfonder inom det nationella och de regionala regionalfondsprogrammen, bl.a. inom ramen för den gröna investeringsfonden, bedöms ha bidragit till att främja näringslivets omställning och konkurrenskraft.

2.7.4 Regionalt transportbidrag som kompensation för kostnadsnackdelar

Indikatorerna arbetsproduktivitet, överlevnadsgrad, antal anställda och förädlingsvärde visar i de flesta fall en positiv utveckling i företag som fått transportbidrag jämfört med kontrollgruppen. Jämförelsen med en kontrollgrupp ska dock inte tolkas som kausala samband. Transportbidraget är betydelsefullt för att det har kompenserat företag i de fyra nordligaste länen för kostnadsnackdelar till följd av långa transportavstånd och därmed bidragit till målet för den regionala utvecklingspolitiken. Det har även delvis stimulerat till höjd förädlingsgrad i områdets näringsliv. Uppföljningen av indikatorerna med fördelning på kvinnor och män uppvisar en skev fördelning men eftersom transportbidraget måste vara objektivt kvantifierbart på förhand är det svårt att styra stödet utifrån denna parameter. Dock har en viss förbättring avseende

andelen kvinnor i styrelser skett 2023 jämfört med åren innan. Tillväxtanalys utvärdering ger inte svar på transportbidragets effekter i relation till stödets syfte. Den visar enbart att transportbidraget i genomsnitt inte har signifikanta effekter på företags omsättning, förädlingsvärde och vinst. Resultaten av utvärderingen kan enligt regeringen användas i det fortsatta arbetet med att utveckla stödet.

2.8 Politikens inriktning

2.8.1 En politik för hållbar regional utveckling i hela landet

För att uppnå målet för den regionala utvecklingspolitiken ska villkoren för att bo, verka och leva i hela landet stärkas. Utvecklingskraften i städer, tätorter samt gles- och landsbygder ska tillvaratas och bidra till ett robust samhälle. Alla människor ska kunna känna trygghet och delaktighet, påverka sin livsmiljö, forma sina liv samt få tillgång till utvecklingsresurser utifrån sina förutsättningar oavsett var i landet de bor. Näringslivet ska ges goda villkor att stärka konkurrenskraften, bidra till jobb och gröna innovationer. Varken människor eller företag i städer, tätorter eller gles- och landsbygder ska hindras från möjligheten till utveckling.

Sverige står inför stora samhällsutmaningar som påverkar alla delar av landet. Det gäller bl.a. demografiska förändringar, grov brottslighet, integrationsproblem, miljöproblem, klimatförändringar och social sammanhållning. Dessa samhällsutmaningar kommer tillsammans med globalisering, teknisk utveckling, geopolitiska konflikter samt konsekvenser av behov av försörjningsberedskap att påverka samhällsutvecklingen. Hållbarhet, inklusive ett jämställdhetsperspektiv, är betydelsefullt i genomförandet av den regionala utvecklingspolitiken. Klimatomställningen är en viktig del av strukturomvandlingen. Regioner, kommuner och företag som ställer om kommer ha bättre förutsättningar att klara sig i den fossilfria ekonomin. För att möta samhällsutmaningarna, ta till vara möjligheterna och hitta lösningar, krävs en regional utvecklingspolitik där hela landet ges möjligheter att utvecklas utifrån sina särskilda förutsättningar. Det gäller såväl städer och tätorter som gles- och landsbygder. Den regionala utvecklingspolitiken är en viktig del i att bygga Sverige starkt och stärka samhällsgemenskapen. Ju fler delar av landet som är utvecklingskraftiga och hållbara, desto starkare blir hela Sverige.

För att uppnå målet för den regionala utvecklingspolitiken är det viktigt med en bredd av insatser inom många utgiftsområden. Tvärsektoriell styrning av resurser inom många utgiftsområden samt regional hänsyn och ett territoriellt perspektiv är av betydelse för att skapa mer ändamålsenliga insatser för att nå såväl målet för den regionala utvecklingspolitiken som andra mål. Med territoriellt perspektiv menas bl.a. att hänsyn ska tas till strukturella skillnader, t.ex. olikheter i tätortsstruktur och lokaliseringsmönster, demografi, socioekonomi och näringsliv. Statliga myndigheter och regioner har viktiga roller i genomförandet av den regionala utvecklingspolitiken. Även samordning mellan statliga myndigheter och en väl fungerande samverkan mellan statliga myndigheter, regioner, kommuner samt samråd med näringsliv och civila samhällets organisationer är avgörande.

Regeringens utveckling och styrning av den regionala utvecklingspolitiken ska vara samordnad med vissa insatser inom utgiftsområdena 18 Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande samt konsumentpolitik, 20 Klimat, miljö och natur, 21 Energi, 22 Kommunikationer, 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel, 24 Näringsliv samt övriga berörda utgiftsområden. Insatser inom områdena ska komplettera varandra och bidra till synergier.

Det är väsentligt med en god tillgänglighet till kommersiell och offentlig service, finansiellt kapital, kultur, vård, utbildning och kompetens, för såväl människor som företag.

De medel som är avsatta för kommersiell service bidrar till attraktiva landsbygder i hela landet. Tillväxtverket har i juni 2024 slutredovisat uppdraget om att göra en översyn av förordningen om stöd till kommersiell service och föreslå de förordningsändringar som bedöms nödvändiga (LI2024/00790). Det finns även behov av ökad integration, ökat bostadsbyggande, en utvecklad kompetensförsörjning, förbättrade ramvillkor för näringslivet och en stark välfärd i hela landet. Tillgänglighet till rättsväsende samt ett tryggt och stabilt energisystem med konkurrenskraftiga priser behövs i hela Sverige och är till nytta för både människor och företag. Dessutom är tillgänglighet i hela landet genom digital kommunikation och transportsystemet grundläggande för den regionala utvecklingen. Förutsättningar ska finnas för att ta till vara digitaliseringens möjligheter. Utbyggnaden och underhållet av samhällsviktig infrastruktur, som vägar, järnvägar och bredband, är avgörande för att säkerställa en god tillgänglighet.

Regeringen föreslår ett statsbidrag till det civila samhällets organisationer för att stärka deras förutsättningar att verka och göra insatser för en hållbar regional utveckling och landsbygdsutveckling.

I juli 2024 fick en särskild utredare i uppdrag att lämna förslag på hur den framtida regionala utvecklingspolitiken och landsbygdspolitiken ska inriktas och utformas, med syfte att stärka möjligheterna att uppnå målen för dessa områden (dir. 2024:69). Uppdraget ska slutredovisas senast den 1 juni 2026.

I juni 2024 beslutade regeringen Strategi för nyindustrialiseringen och samhällsomvandlingen i Norrbottens och Västerbottens län, se utgiftsområde 24 Näringsliv avsnitten 3.2.2 och 3.6. Den ska bidra till att nyindustrialiseringen kommer hela landet till nytta och att möjligheterna stärks för ett gott liv i norra Sverige.

Den nationella strategin för den regionala utvecklingspolitiken

I regeringens skrivelse Nationell strategi för hållbar regional utveckling i hela landet 2021–2030 (skr. 2020/21:133) anges strategiska områden och prioriteringar. Genom samordnade och kompletterande insatser inom och mellan de fyra strategiska områdena och prioriteringarna skapas goda förutsättningar för ett mer effektivt genomförande av den regionala utvecklingspolitiken. Se tabell 2.5 för information om strategiska områden.

Regeringen har identifierat vad som behöver utvecklas i det statliga genomförandet av den regionala utvecklingspolitiken. Det är omställning till en hållbar regional utveckling, betydelsen av ett territoriellt perspektiv där hela landet ges ökad möjlighet att utvecklas samt ett samordnat genomförande där ansvar och uppgifter mellan aktörer är tydliga.

2.8.2 EU:s sammanhållningspolitik

Den regionala utvecklingspolitiken och det svenska genomförandet av EU:s sammanhållningspolitik är nära integrerade. EU:s sammanhållningspolitik ska främja en harmonisk utveckling inom hela unionen för att stärka den ekonomiska, sociala och territoriella sammanhållningen. Regeringen följer noga genomförandet av sammanhållningspolitiken. Uppföljningar och utvärderingar ligger till grund för utvecklingen av sammanhållningspolitiken. Dialog med regionerna, statliga myndigheter samt övriga berörda aktörer är av stor vikt. Forum för hållbar regional utveckling och regionalfondsprogrammens övervakningskommittéer är exempel på viktiga arenor för denna dialog.

I Sverige ska Europeiska regionala utvecklingsfonden bidra till att stärka konkurrenskraften i alla delar av landet genom att främja den digitala och gröna omställningen. Insatsernas fokus är att stärka förutsättningarna för forskning och innovation samt att stärka arbetet med smart specialisering. En betydande del av medlen ska stödja små och medelstora företags konkurrenskraft.

Det svenska programmet för Fonden för en rättvis omställning ska bidra till den gröna omställningen av stålindustrin i Norrbottens län, metallindustrin i Västerbottens län och mineralindustrin i Gotlands län. Programmet finansierar forskning, innovation, kompetensutveckling och utbyggnad av ren energiteknik inom de utpekade områdena. Utsläppen av växthusgaser i de industrier som får stöd beräknas minska avsevärt samtidigt som konkurrenskraften stärks.

Regeringen avser att genom en ändring av förordningen (1999:710) om valutakurs vid stöd från EU-budgeten justera den valutakurs som ska tillämpas för programperioden 2021–2027 från 9,30 till 10,50 kronor per euro. Syftet är att valutakursen ska komma närmare den faktiska kursen och på så sätt möjliggöra ett högre nyttjande av EU-medel.

Sverige deltar också inom ramen för Europeiska regionala utvecklingsfonden i Interregprogram som syftar till att främja samarbete över nationsgränser och därmed bidra till en integrerad och hållbar regional utveckling i Sveriges närområde. Programmens fokus är att främja lösningar på gemensamma problem. En betydande del av medlen kommer att satsas på klimatanpassning, övergången till en cirkulär ekonomi samt att stärka skyddet och bevarandet av miljön.

2.9 Budgetförslag

2.9.1 Regionala utvecklingsåtgärder

Tabell 2.20 Anslagsutveckling 1:1 Regionala utvecklingsåtgärder

Tusental kronor

2023	Utfall	1 677 659	Anslagssparande	305 151
2024	Anslag	2 028 337[1]	Utgiftsprognos	1 710 903
2025	**Förslag**	**2 012 337**		
2026	Beräknat	2 057 337		
2027	Beräknat	1 740 337		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas till utgifter för statsbidrag till projektverksamhet (inklusive riskkapitalfonder, lånefonder och garantifonder), regionala företagsstöd, ersättning för vissa kreditförluster samt stöd till kommersiell service. Vidare får anslaget användas för viss administration, uppföljning och utvärdering samt viss central utvecklingsverksamhet. Dessutom får anslaget användas för ersättningar till regioner och Gotlands kommun för uppgifter om regionalt utvecklingsansvar.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.21 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:1 Regionala utvecklingsåtgärder

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**2 028 337**	**2 028 337**	**2 028 337**
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	-16 000	29 000	-288 000
varav BP25	*-75 000*	*-140 000*	*-140 000*
– Effektivisering av stöd till regionala utvecklingsåtgärder	*-100 000*	*-100 000*	*-100 000*
– Neddragning av statlig nationell medfinansiering till Fonden för en rättvis omställning		*-65 000*	*-65 000*
– Statsbidrag till civila samhällets organisationer	*25 000*	*25 000*	*25 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**2 012 337**	**2 057 337**	**1 740 337**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Anslaget minskas med 100 000 000 kronor 2025 som en effektivisering av stöd till regionala utvecklingsåtgärder. För 2026 och 2027 beräknas anslaget minska med samma belopp. Anslaget beräknas även minska med 65 000 000 kronor 2026 och 2027 genom en neddragning av statlig nationell medfinansiering till Fonden för en rättvis omställning. Anslaget ökas med 25 000 000 kronor 2025 för ett statsbidrag till civila samhällets organisationer. För 2026 och 2027 beräknas anslaget öka med 25 000 000 kronor för detta ändamål.

Regeringen föreslår att 2 012 337 000 kronor anvisas under anslaget 1:1 *Regionala utvecklingsåtgärder* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 2 057 337 000 kronor respektive 1 740 337 000 kronor.

Bemyndigande om medlemskap i European Regional Policy Research Consortium

Regeringens förslag: Riksdagen godkänner att regeringen under 2025 beslutar om medlemskap i European Regional Policy Research Consortium och bemyndigar regeringen att under 2025–2027 för anslaget 1:1 *Regionala utvecklingsåtgärder* inom utgiftsområde 19 Regional utveckling besluta om en årlig medlemsavgift på högst 430 000 kronor.

Skälen för regeringens förslag: European Regional Policy Research Consortium (EoRPA) är ett konsortium med syftet att bedriva forskning och kunskapsutbyte om regional utvecklingspolitik. EoRPA:s verksamhet omfattar jämförande och analyserande studier i ett europeiskt perspektiv av frågor av betydelse för regional utvecklingspolitik, inklusive sammanhållningspolitik, samt fortlöpande bedömningar av regionala företagsstöd. Sverige har deltagit i EoRPA:s arbete sedan 1985. Det senaste avtalet avseende EoRPA gäller t.o.m. 2024. Den nya avtalsperioden avser 2025–2027. I regeringens skrivelse Nationell strategi för hållbar regional utveckling i hela landet 2021–2030 (skr. 2020/21:133) framgår bl.a. att den forskning som bedrivs om regional utveckling och landsbygdsutveckling är central för lärandet och en forskningsbaserad kunskapsutveckling. Mot denna bakgrund bör riksdagen godkänna att regeringen under 2025 beslutar om medlemskap i EoRPA och bemyndiga regeringen att under 2025–2027 vad gäller anslaget besluta om en årlig medlemsavgift på högst 430 000 kronor per år.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2025 för anslaget 1:1 *Regionala utvecklingsåtgärder* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 3 500 000 000 kronor 2026–2031.

Skälen för regeringens förslag: Anslaget används framför allt till olika regionala företagsstöd, projektverksamhet och medfinansiering av olika EU-program. Övervägande delen av de stöd som beslutas inom ramen för anslaget är antingen fleråriga samverkansprojekt med många olika offentliga och privata aktörer eller fleråriga företagsinvesteringar. Medlen betalas ut när kostnader har uppstått. De aktörer som kan fatta beslut om framtida åtaganden mot anslaget har därför små möjligheter att påverka stödens utbetalningstakt. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2025 för anslaget 1:1 *Regionala utvecklingsåtgärder* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 3 500 000 000 kronor 2026–2031.

Tabell 2.22 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:1 Regionala utvecklingsåtgärder

Tusental kronor

	Utfall 2023	Prognos 2024	Förslag 2025	Beräknat 2026	Beräknat 2027	Beräknat 2028–2031
Ekonomiska åtaganden vid årets början	2 145 132	2 447 491	3 198 186			
Nya ekonomiska åtaganden	1 627 903	2 065 317	1 683 000			
Utgifter mot anslag till följd av ekonomiska åtaganden	-1 172 690	-1 192 358	-1 381 186	-1 491 000	-1 080 000	-929 000
Övriga förändringar av ekonomiska åtaganden	-152 854	-122 264				
Ekonomiska åtaganden vid årets slut	2 447 491	3 198 186	3 500 000			
Beslutat/föreslaget bemyndigande	**3 840 000**	**3 780 000**	**3 500 000**			

2.9.2 1:2 Transportbidrag

Tabell 2.23 Anslagsutveckling 1:2 Transportbidrag

Tusental kronor

2023	Utfall	517 665	Anslagssparande	-12 777
2024	Anslag	563 864[1]	Utgiftsprognos	563 864
2025	**Förslag**	**549 864**		
2026	Beräknat	455 864		
2027	Beräknat	455 864		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas till utgifter för statsbidrag till regionalt transportbidrag och avser kompensation till företag i de fyra nordligaste länen för kostnadsnackdelar till följd av långa transportavstånd för varor och stimulerar till höjd förädlingsgrad i områdets näringsliv.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.24 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:2 Transportbidrag

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**479 864**	**479 864**	**479 864**
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	70 000	-24 000	-24 000
varav BP25	*94 000*		
– Förstärkt transportbidrag	*94 000*		
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**549 864**	**455 864**	**455 864**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Anslaget ökas med 84 000 000 kronor 2024 och ökas med 94 000 000 kronor 2025 till följd av höga utgifter för godstransporter.

Regeringen föreslår att 549 864 000 kronor anvisas under anslaget 1:2 *Transportbidrag* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 455 864 000 kronor respektive år.

2.9.3 1:3 Europeiska regionala utvecklingsfonden och Fonden för en rättvis omställning perioden 2021–2027

Tabell 2.25 Anslagsutveckling 1:3 Europeiska regionala utvecklingsfonden och Fonden för en rättvis omställning perioden 2021–2027

Tusental kronor

2023	Utfall	295 268	Anslagssparande	354 732
2024	Anslag	1 080 000[1]	Utgiftsprognos	774 785
2025	**Förslag**	**1 732 000**		
2026	Beräknat	2 199 000		
2027	Beräknat	1 577 000		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utbetalningar av medel från Europeiska regionala utvecklingsfonden och Fonden för en rättvis omställning för programperioden 2021–2027. Anslaget får därutöver användas för eventuella slutregleringar för Europeiska regionala utvecklingsfonden för programperioden 2014–2020.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.26 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:3 Europeiska regionala utvecklingsfonden och Fonden för en rättvis omställning perioden 2021–2027

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**1 080 000**	**1 080 000**	**1 080 000**
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	652 000	1 119 000	497 000
varav BP25	*187 000*	*529 000*	*307 000*
– Omfördelning mellan år inom anslaget	*50 000*	*280 000*	*110 000*
– Justering med anledning av ändrad valutakurs	*137 000*	*249 000*	*197 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**1 732 000**	**2 199 000**	**1 577 000**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Genom en omfördelning av anslaget mellan olika år anpassas anslaget till förväntade utgifter. Regeringen avser att genom en ändring av förordningen (1999:710) om valutakurs vid stöd från EU-budgeten justera den valutakurs som ska tillämpas från 9,30 kr/euro till 10,50 kr/euro.

Medlen från Fonden för en rättvis omställning beräknas därmed uppgå till 1 635 315 213 kronor för programperioden 2021–2027. Medlen från Europeiska regionala utvecklingsfonden inom målet Investering för sysselsättning och tillväxt och Fonden för en rättvis omställning beräknas uppgå till totalt 10 691 810 987 kronor för programperioden.

Regeringen föreslår att 1 732 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:3 *Europeiska regionala utvecklingsfonden och Fonden för en rättvis omställning perioden 2021–2027* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 2 199 000 000 kronor respektive 1 577 000 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2025 för anslaget 1:3 *Europeiska regionala utvecklingsfonden och Fonden för en rättvis omställning perioden 2021–2027* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 5 050 000 000 kronor 2026–2030.

Skälen för regeringens förslag: Verksamheten inom Europeiska regionala utvecklingsfonden och Fonden för en rättvis omställning omfattar bl.a. fleråriga projekt som medför utgifter för kommande budgetår. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2025 för anslaget 1:3 E*uropeiska regionala utvecklingsfonden och Fonden för en rättvis omställning perioden 2021–2027* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 5 050 000 000 kronor 2026–2030.

Tabell 2.27 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:3 Europeiska regionala utvecklingsfonden och Fonden för en rättvis omställning perioden 2021–2027

Tusental kronor

	Utfall 2023	Prognos 2024	Förslag 2025	Beräknat 2026	Beräknat 2027	Beräknat 2028–2030
Ekonomiska åtaganden vid årets början	115 887	2 909 903	4 639 169			
Nya ekonomiska åtaganden	2 834 016	2 564 266	1 810 831			
Utgifter mot anslag till följd av ekonomiska åtaganden	-40 000	-835 000	-1 400 000	-1 900 000	-1 350 000	-1 800 000
Ekonomiska åtaganden vid årets slut	2 909 903	4 639 169	5 050 000			
Beslutat/föreslaget bemyndigande	**4 500 000**	**4 800 000**	**5 050 000**			

Utgiftsområde 20

Klimat, miljö och natur

Utgiftsområde 20 – Klimat, miljö och natur

Innehållsförteckning

1 Förslag till riksdagsbeslut 5

2 Klimat, miljö och natur 7
2.1 Utgiftsområdets omfattning 7
2.2 Utgiftsutveckling 8
2.3 Skatteutgifter 9

3 Miljöpolitik 10
3.1 Mål 10
3.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder 11
3.3 Resultatredovisning 12
3.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen 13
3.5 Generationsmålet 15
3.5.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder 15
3.5.2 Resultatredovisning 16
3.5.3 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen 19
3.6 Begränsad klimatpåverkan 20
3.6.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder 20
3.6.2 Resultatredovisning 20
3.6.3 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen 26
3.7 Frisk luft 27
3.7.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder 28
3.7.2 Resultatredovisning 28
3.7.3 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen 29
3.8 Bara naturlig försurning 30
3.8.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder 30
3.8.2 Resultatredovisning 30
3.8.3 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen 32
3.9 Giftfri miljö 32
3.9.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder 32
3.9.2 Resultatredovisning 33
3.9.3 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen 39
3.10 Skyddande ozonskikt 40
3.10.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder 40
3.10.2 Resultatredovisning 40
3.10.3 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen 41
3.11 Säker strålmiljö 42
3.11.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder 42
3.11.2 Resultatredovisning 42
3.11.3 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen 44
3.12 Ingen övergödning 45
3.12.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder 45
3.12.2 Resultatredovisning 45
3.12.3 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen 49
3.13 Levande sjöar och vattendrag 49
3.13.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder 49
3.13.2 Resultatredovisning 50
3.13.3 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen 52
3.14 Grundvatten av god kvalitet 53
3.14.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder 53
3.14.2 Resultatredovisning 53
3.14.3 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen 55
3.15 Hav i balans samt levande kust och skärgård 56

3.15.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder ... 56
3.15.2 Resultatredovisning ... 56
3.15.3 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen ... 59
3.16 Myllrande våtmarker ... 60
3.16.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder ... 60
3.16.2 Resultatredovisning ... 60
3.16.3 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen ... 63
3.17 Levande skogar ... 64
3.17.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder ... 64
3.17.2 Resultatredovisning ... 65
3.17.3 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen ... 68
3.18 Ett rikt odlingslandskap ... 69
3.18.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder ... 69
3.18.2 Resultatredovisning ... 70
3.18.3 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen ... 72
3.19 Storslagen fjällmiljö ... 72
3.19.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder ... 72
3.19.2 Resultatredovisning ... 72
3.19.3 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen ... 74
3.20 God bebyggd miljö ... 74
3.20.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder ... 74
3.20.2 Resultatredovisning ... 75
3.20.3 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen ... 77
3.21 Ett rikt växt- och djurliv ... 78
3.21.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder ... 78
3.21.2 Resultatredovisning ... 78
3.21.3 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen ... 81
3.22 Politikens inriktning ... 82
3.23 Fonder ... 90
3.23.1 Batterifonden ... 90
3.23.2 Kadmiumfonden ... 90
3.23.3 Kärnavfallsfonden ... 91
3.24 Budgetförslag ... 93
3.24.1 1:1 Naturvårdsverket ... 93
3.24.2 1:2 Miljöövervakning m.m. ... 96
3.24.3 1:3 Åtgärder för värdefull natur ... 97
3.24.4 1:4 Sanering och återställning av förorenade områden ... 99
3.24.5 1:5 Miljöforskning ... 101
3.24.6 1:6 Kemikalieinspektionen ... 102
3.24.7 1:7 Avgifter till internationella organisationer ... 104
3.24.8 1:8 Åtgärder för minskade kväveutsläpp till luft i jordbrukssektorn ... 106
3.24.9 1:9 Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut ... 107
3.24.10 1:10 Klimatanpassning ... 109
3.24.11 1:11 Åtgärder för havs- och vattenmiljö ... 110
3.24.12 1:12 Insatser för internationella klimatinvesteringar ... 111
3.24.13 1:13 Internationellt miljösamarbete ... 113
3.24.14 1:14 Skydd av värdefull natur ... 115
3.24.15 1:15 Havs- och vattenmyndigheten ... 116
3.24.16 1:16 Klimatinvesteringar ... 117
3.24.17 1:17 Klimatpremier ... 119
3.24.18 1:18 Industriklivet ... 120
3.24.19 1:19 Åtgärder för ras- och skredsäkring längst Göta älv ... 122
3.24.20 1:20 Driftstöd för bio-CCS ... 123
3.24.21 1:21 Åtgärder inom ramen för den sociala klimatfonden ... 125
3.24.22 Investeringsplan för Naturvårdsverket ... 126

4 Miljöforskning 127
4.1 Mål 127
4.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder 127
4.3 Resultatredovisning 127
4.3.1 Formas fördelning av forskningsmedel under 2023 127
4.3.2 Programsatsningar 128
4.3.3 Analysarbete och kommunikation 129
4.3.4 Stiftelser verksamma inom området 129
4.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen 130
4.5 Politikens inriktning 130
4.6 Budgetförslag 131
4.6.1 2:1 Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggnad 131
4.6.2 2:2 Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggnad: Forskning 132

1 Förslag till riksdagsbeslut

Regeringens förslag:

1. Riksdagen godkänner investeringsplanen för fastigheter och markanläggningar för 2025–2027 som en riktlinje för Naturvårdsverkets investeringar (avsnitt 3.24.22).
2. Riksdagen anvisar anslagen för budgetåret 2025 inom utgiftsområde 20 Klimat, miljö och natur enligt tabell 1.1.
3. Riksdagen bemyndigar regeringen att under 2025 ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst de belopp och inom de tidsperioder som anges i tabell 1.2.

Tabell 1.1 Anslagsbelopp

Tusental kronor

Anslag	
1:1 Naturvårdsverket	651 691
1:2 Miljöövervakning m.m.	388 714
1:3 Åtgärder för värdefull natur	1 352 035
1:4 Sanering och återställning av förorenade områden	1 064 318
1:5 Miljöforskning	93 825
1:6 Kemikalieinspektionen	306 833
1:7 Avgifter till internationella organisationer	337 431
1:8 Åtgärder för minskade kväveutsläpp till luft i jordbrukssektorn	100 000
1:9 Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut	308 632
1:10 Klimatanpassning	89 500
1:11 Åtgärder för havs- och vattenmiljö	1 326 565
1:12 Insatser för internationella klimatinvesteringar	263 450
1:13 Internationellt miljösamarbete	52 400
1:14 Skydd av värdefull natur	1 185 500
1:15 Havs- och vattenmyndigheten	360 516
1:16 Klimatinvesteringar	3 495 000
1:17 Klimatpremier	2 313 000
1:18 Industriklivet	1 345 000
1:19 Åtgärder för ras- och skredsäkring längs Göta älv	115 000
1:20 Driftstöd för bio-CCS	15 000
1:21 Åtgärder inom ramen för den sociala klimatfonden	10 000
2:1 Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande	137 079
2:2 Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Forskning	1 127 408
Summa anslag inom utgiftsområdet	**16 438 897**

Tabell 1.2 Beställningsbemyndiganden

Tusental kronor

Anslag	Beställningsbemyndigande	Tidsperiod
1:2 Miljöövervakning m.m.	120 000	2026–2028
1:3 Åtgärder för värdefull natur	900 000	2026–2032
1:4 Sanering och återställning av förorenade områden	3 465 000	2026–2055
1:5 Miljöforskning	102 000	2026–2029
1:7 Avgifter till internationella organisationer	2 274 000	2026–2043
1:8 Åtgärder för minskade kväveutsläpp till luft i jordbrukssektorn	150 000	2026–2030
1:11 Åtgärder för havs- och vattenmiljö	770 000	2026–2035
1:12 Insatser för internationella klimatinvesteringar	1 500 000	2026–2036
1:13 Internationellt miljösamarbete	11 400	2026–2028
1:14 Skydd av värdefull natur	35 000	2026–2068
1:16 Klimatinvesteringar	4 600 000	2026–2030
1:17 Klimatpremier	3 660 000	2026–2028
1:18 Industriklivet	3 850 000	2026–2032
1:19 Åtgärder för ras- och skredsäkring längs Göta älv	165 000	2026–2029
1:20 Driftstöd för bio-CCS	36 000 000	2026–2046
2:2 Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Forskning	2 200 000	2026–2031
Summa beställningsbemyndiganden inom utgiftsområdet	**59 802 400**	

2 Utgiftsområde 20 Klimat, miljö och natur

2.1 Utgiftsområdets omfattning

Utgiftsområde 20 Klimat, miljö och natur är indelat i områdena Miljöpolitik (avsnitt 3) och Miljöforskning (avsnitt 4). Miljöpolitiken utgår ifrån de nationella miljökvalitetsmål och det generationsmål för miljöarbetet som beslutats av riksdagen. Målen är styrande för allt miljöarbete som Sverige bedriver nationellt, inom EU och internationellt. Miljömålssystemet ger också en struktur för en systematisk uppföljning av miljöpolitiken som grund för ett strategiskt åtgärdsarbete. Myndigheter som finansieras inom utgiftsområdet är Naturvårdsverket, Havs- och vattenmyndigheten, Kemikalieinspektionen, Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut samt Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggnad. Myndigheter som delvis finansieras från utgiftsområdet är bl.a. Sveriges geologiska undersökning, länsstyrelserna, Statens geotekniska institut, Lantmäteriet, Statens energimyndighet, Boverket, Transportstyrelsen, Myndigheten för samhällsskydd och beredskap samt Strålsäkerhetsmyndigheten.

Länsstyrelserna och 26 andra myndigheter har i sina instruktioner ett utpekat ansvar att verka för att nå miljökvalitetsmålen och Generationsmålet. Åtta av dessa myndigheter har även ett utpekat ansvar för att samordna uppföljning, utvärdering och rapportering av ett eller flera miljökvalitetsmål. Dessa myndigheter är följande:

- Boverket
- Havs- och vattenmyndigheten
- Kemikalieinspektionen
- Naturvårdsverket
- Skogsstyrelsen
- Statens jordbruksverk
- Strålsäkerhetsmyndigheten
- Sveriges geologiska undersökning.

Naturvårdsverket har i uppgift att vägleda de myndigheter som har ett ansvar i miljömålssystemet i deras arbete med genomförande och uppföljning.

Klimatlagen (2017:720) trädde i kraft 2018. Den utgör en viktig del i arbetet inom politikområdet.

Regeringen föreslår att 16,4 miljarder kronor anvisas utgiftsområde 20 Klimat, miljö och natur för 2025.

2.2 Utgiftsutveckling

Tabell 2.1 Utgiftsutveckling inom utgiftsområde 20 Klimat, miljö och natur

Miljoner kronor

	Utfall 2023	Budget 2024[1]	Prognos 2024	**Förslag 2025**	Beräknat 2026	Beräknat 2027
Miljöpolitik	**10 829**	**16 951**	**15 177**	**15 174**	**16 273**	**13 180**
1:1 Naturvårdsverket	623	639	643	**652**	665	672
1:2 Miljöövervakning m.m.	380	418	415	**389**	369	369
1:3 Åtgärder för värdefull natur	1 127	1 247	1 239	**1 352**	1 502	1 462
1:4 Sanering och återställning av förorenade områden	703	1 098	1 090	**1 064**	729	729
1:5 Miljöforskning	96	97	96	**94**	94	94
1:6 Kemikalieinspektionen	323	325	324	**307**	313	319
1:7 Avgifter till internationella organisationer	302	317	317	**337**	271	271
1:8 Åtgärder för minskade kväveutsläpp till luft i jordbrukssektorn				**100**	100	100
1:9 Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut	287	292	295	**309**	317	324
1:10 Klimatanpassning	132	90	89	**90**	90	90
1:11 Åtgärder för havs- och vattenmiljö	1 216	1 368	1 358	**1 327**	1 072	864
1:12 Insatser för internationella klimatinvesteringar	60	263	181	**263**	163	163
1:13 Internationellt miljösamarbete	34	37	37	**52**	57	57
1:14 Skydd av värdefull natur	1 207	1 671	1 671	**1 186**	1 186	686
1:15 Havs- och vattenmyndigheten	317	332	329	**361**	372	379
1:16 Klimatinvesteringar	2 445	5 050	4 420	**3 495**	2 990	1 500
1:17 Klimatpremier	443	2 122	1 121	**2 313**	2 703	1 820
1:18 Industriklivet	1 070	1 457	1 447	**1 345**	653	653
1:19 Åtgärder för ras- och skredsäkring längs Göta älv	54	115	87	**115**	115	115
1:20 Driftstöd för bio-CCS	10	15	15	**15**	1 714	1 714
1:21 Åtgärder inom ramen för den sociala klimatfonden				**10**	800	800
Miljöforskning	**1 234**	**1 241**	**1 245**	**1 264**	**1 280**	**1 300**
2:1 Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande	132	134	138	**137**	140	143
2:2 Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Forskning	1 102	1 107	1 107	**1 127**	1 140	1 157
Äldreanslag	**5 817**	**1 431**	**1 421**			
2024 1:8 Klimatbonus	5 817	1 431	1 421			
2023 1:21 Kompetenslyft för klimatomställningen						
Totalt för utgiftsområde 20 Klimat, miljö och natur	**17 880**	**19 623**	**17 843**	**16 439**	**17 554**	**14 481**

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Tabell 2.2 Förändringar av utgiftsramen 2025–2027 för utgiftsområde 20 Klimat, miljö och natur

Miljoner kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**19 307**	**19 307**	**19 307**
Pris- och löneomräkning[2]	52	90	124
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	-2 920	-1 843	-4 950
varav BP25[3]	*1 096*	*1 351*	*1 889*
Överföring till/från andra utgiftsområden			
Övrigt			
Ny utgiftsram	**16 439**	**17 554**	**14 481**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2024. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2026–2027 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Tabell 2.3 Utgiftsram 2025 realekonomiskt fördelad för utgiftsområde 20 Klimat, miljö och natur

Miljoner kronor

	2025
Transfereringar[1]	9 364
Verksamhetsutgifter[2]	6 948
Investeringar[3]	127
Summa utgiftsram	**16 439**

Anm.: Den realekonomiska fördelningen baseras på utfall 2023 samt kända förändringar av anslagens användning.

[1] Med transfereringar avses inkomstöverföringar, dvs. utbetalningar av bidrag från staten till exempelvis hushåll, företag eller kommuner utan att staten får någon direkt motprestation.

[2] Med verksamhetsutgifter avses resurser som statliga myndigheter använder i verksamheten, t.ex. utgifter för löner, hyror och inköp av varor och tjänster.

[3] Med investeringar avses utgifter för anskaffning av varaktiga tillgångar såsom byggnader, maskiner, immateriella tillgångar och finansiella tillgångar.

2.3 Skatteutgifter

Vid sidan av stöd till företag och hushåll på budgetens utgiftssida finns det även stöd på budgetens inkomstsida i form av avvikelser från en enhetlig beskattning, s.k. skatteutgifter. Innebörden av skatteutgifter beskrivs i Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnittet om skattefrågor. Den samlade redovisningen finns i regeringens skrivelse Redovisning av skatteutgifter (skr. 2023/24:98). I det följande redovisas de skatteutgifter som är att hänföra till utgiftsområde 20 Klimat, miljö och natur.

Tabell 2.4 Skatteutgifter inom utgiftsområde 20 Klimat, miljö och natur

Miljoner kronor

	2024	2025
Nedsatt förmånsvärde för miljöanpassade bilar (A16)	4 250	4 630
Skattelättnad för cykelförmån (A38)	250	340
Skattefrihet för laddel på arbetsplatsen (A39)	110	110
Förmånsvärde för drivmedel (A40)	-140	-140
Förmånsvärde för äldre bilar (A42)	0	0
Reparationer av cyklar, skor, lädervaror m.m. mervärdesskattesats 12% (E13)	160	170

Anm.: Inom parentes anges den beteckning för respektive skatteutgift som används i regeringen skrivelse. Negativa belopp innebär att skatteutgiften är en s.k. skattesanktion.

Källa: Regeringen skrivelse 2023/24:98.

3 Miljöpolitik

3.1 Mål

Målen för miljöpolitiken är strukturerade i enlighet med miljömålssystemet, enligt följande (prop. 2009/10:155, bet. 2009/10:MJU25, rskr. 2009/10:377):

– ett generationsmål som anger inriktningen för den samhällsomställning som behöver ske inom en generation för att nå miljökvalitetsmålen
– miljökvalitetsmål som beskriver det tillstånd i den svenska miljön som miljöarbetet ska leda till
– etappmål som beskriver de samhällsomställningar som är viktiga steg för att nå Generationsmålet och miljökvalitetsmålen.

Generationsmålet är det övergripande målet för miljöpolitiken (se avsnitt 3.5). De 16 miljökvalitetsmålen är följande: Begränsad klimatpåverkan, Frisk luft, Bara naturlig försurning, Giftfri miljö, Skyddande ozonskikt, Säker strålmiljö, Ingen övergödning, Levande sjöar och vattendrag, Grundvatten av god kvalitet, Hav i balans samt levande kust och skärgård, Myllrande våtmarker, Levande skogar, Ett rikt odlingslandskap, Storslagen fjällmiljö, God bebyggd miljö och Ett rikt växt- och djurliv (prop. 1997/98:145, bet. 1998/99:MJU6, rskr. 1998/99:183 samt prop. 2004/05:150, bet. 2005/06:MJU3, rskr. 2005/06:48).

Regeringen har beslutat om etappmål inom miljömålssystemet. Etappmålen ska vägleda det konkreta arbetet för att nå miljökvalitetsmålen och Generationsmålet. Riksdagen har beslutat om etappmål som ska öka takten i arbetet med att nå miljökvalitetsmålet Begränsad klimatpåverkan (prop. 2016/17:146, bet. 2016/17:MJU24, rskr. 2016/17:320). De etappmål om klimat som riksdagen har beslutat redovisas mer utförligt i Klimatredovisningen. Etappmålen är målövergripande och kan därför bidra till att nå fler än ett mål. Sammantaget finns 17 etappmål med målår som sträcker sig till 2023 eller senare, se tabell 3.2. Övriga etappmål där målåret är passerat är slutredovisade i tidigare budgetpropositioner. Förutom målstrukturen för miljöarbetet omfattar även miljömålssystemet regelbundna uppföljningar av miljömålen som görs i bred samverkan mellan myndigheter inklusive länsstyrelserna. Sammanlagt finns det 27 nationella myndigheter och på regional nivå 21 länsstyrelser som har ett ansvar i miljömålssystemet.

Miljömålen utgör det nationella genomförandet av Agenda 2030:s miljörelaterade mål och delmål. Arbetet för att nå miljömålen bidrar även till att nå andra mål i Agenda 2030. Generationsmålet och de 16 miljökvalitetsmålen kopplar tydligt till flera av målen i Agenda 2030, se tabell 3.1. För en övergripande redovisning av arbetet med Agenda 2030, se vidare utgiftsområde 2 Samhällsekonomi och finansförvaltning.

I avsnitt 3.5–3.21 redovisas Generationsmålet och miljökvalitetsmålen.

Tabell 3.1 Koppling mellan Sveriges nationella miljömål och de 17 globala målen för hållbar utveckling i FN:s Agenda 2030

Nationella miljömål	Mål i Agenda 2030
Generationsmålet	2 Ingen hunger
	3 Hälsa och välbefinnande
	6 Rent vatten och sanitet
	7 Hållbar energi för alla
	(9 Hållbar industri, innovationer och infrastruktur)
	11 Hållbara städer och samhällen
	12 Hållbar konsumtion och produktion
	14 Hav och marina resurser
	15 Ekosystem och biologisk mångfald
Begränsad klimatpåverkan	7 Hållbar energi för alla
	13 Bekämpa klimatförändringen
	(15 Ekosystem och biologisk mångfald)
Frisk luft	3 Hälsa och välbefinnande
	11 Hållbara städer och samhällen
	(15 Ekosystem och biologisk mångfald)
Bara naturlig försurning	15 Ekosystem och biologisk mångfald
Giftfri miljö	2 Ingen hunger
	3 Hälsa och välbefinnande
	6 Rent vatten och sanitet
	8 Anständiga arbetsvillkor och ekonomisk tillväxt
	12 Hållbar konsumtion och produktion
	14 Hav och marina resurser
	(15 Ekosystem och biologisk mångfald)
Skyddande ozonskikt	3 Hälsa och välbefinnande
Säker strålmiljö	3 Hälsa och välbefinnande
	8 Anständiga arbetsvillkor och ekonomisk tillväxt
Ingen övergödning	6 Rent vatten och sanitet
	14 Hav och marina resurser
	(15 Ekosystem och biologisk mångfald)
Levande sjöar och vattendrag	6 Rent vatten och sanitet
	15 Ekosystem och biologisk mångfald
Grundvatten av god kvalitet	6 Rent vatten och sanitet
	13 Bekämpa klimatförändringen
	15 Ekosystem och biologisk mångfald
Hav i balans samt levande kust och skärgård	(2 Ingen hunger)
	14 Hav och marina resurser
	15 Ekosystem och biologisk mångfald
Myllrande våtmarker	(6 Rent vatten och sanitet)
	13 Bekämpa klimatförändringen
	15 Ekosystem och biologisk mångfald
Levande skogar	15 Ekosystem och biologisk mångfald
Ett rikt odlingslandskap	2 Ingen hunger
	15 Ekosystem och biologisk mångfald
Storslagen fjällmiljö	15 Ekosystem och biologisk mångfald
God bebyggd miljö	6 Rent vatten och sanitet
	9 Hållbar industri, innovationer och infrastruktur
	11 Hållbara städer och samhällen
	12 Hållbar konsumtion och produktion
Ett rikt växt- och djurliv	(3 Hälsa och välbefinnande)
	14 Hav och marina resurser
	15 Ekosystem och biologisk mångfald

Anm.: I tabellen framgår vilka nationella miljömål som i huvudsak kopplar till respektive mål för Agenda 2030. Indirekta kopplingar mellan de svenska miljömålen och målen i Agenda 2030 visas inom parentes medan resterande visar direkta kopplingar. Kartläggningen samordnas av Naturvårdsverket (Fi2016/01355). Kopplingen mellan Myllrande våtmarker och mål 13 Bekämpa klimatförändringen har Regeringskansliet lagt till.

3.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Till varje miljökvalitetsmål hör ett antal s.k. preciseringar. Preciseringarna beskriver innebörden av miljökvalitetsmålet och det miljötillstånd som ska uppnås och de är bedömningsgrunder för resultaten i budgetpropositionen. Varje mål följs upp med

stöd av ett antal indikatorer som redovisas återkommande i budgetpropositionen i form av tabeller eller diagram.

Etappmålens uppfyllelse bedöms baserat på hur etappmålen är formulerade och de regelbundna uppföljningarna från myndigheterna.

3.3 Resultatredovisning

Under 2023 och 2024 har omfattande insatser gjorts för att nå miljömålen. Resultaten för respektive miljökvalitetsmål redovisas mer utförligt i de särskilda målavsnitten. I detta avsnitt (3.3) redovisas frågor av mer tvärgående karaktär.

I slutet av 2023 presenterades regeringens klimathandlingsplan Regeringens klimathandlingsplan – hela vägen till nettonoll (skr. 2023/24:59) som innehåller flertalet förslag som antingen genomförs eller kommer påbörjas under mandatperioden för att uppnå utsläppsminskningar inom samtliga sektorer. Anslagen 1:16 *Klimatinvesteringar* (Klimatklivet) och 1:18 *Industriklivet* har fått ökade anslag, klimatpremien stärks och breddas och en skrotningspremie införs. Regeringen har, efter godkännande från Europeiska kommissionen, beslutat om en förordning (2024:626) om statligt stöd för avskiljning, transport och geologisk lagring av koldioxid med biogent ursprung.

Flera åtgärder har vidtagits för att främja en resurseffektiv och hållbar konsumtion och produktion nationellt, inom EU och globalt. Nationellt har regeringen beslutat om nya bestämmelser om fastighetsnära insamling och materialåtervinning av livsmedels- och köksavfall. Arbetet går i snabb takt framåt på EU-nivå med utgångspunkt i förslag från kommissionens handlingsplan för cirkulär ekonomi, vilket innebär att Sverige varit aktiva i många förhandlingar t.ex. gällande förpackningar, kritiska råmaterial och ekodesign för hållbara produkter. Flera insatser både, nationellt inom EU och globalt har också vidtagits för en giftfri miljö. Sverige har t.ex. varit drivande i arbetet för ett nytt globalt ramverk för kemikalier som antogs i september samt varit fortsatt drivande i arbetet med ett rättsligt bindande globalt avtal mot plastföroreningar. Arbetet med att bekämpa den illegala avfallshanteringen har fortlöpt och de samverkande myndigheterna har under 2023 redovisat flera uppdrag.

Under det senaste året har samtliga länsstyrelser gjort insatser i arbetet med bl.a. skydd och skötsel av värdefull natur, vattenförvaltning, bekämpning av invasiva främmande arter och anläggande av våtmarker. Även åtgärder som gjorts inom ramen för den gemensamma jordbrukspolitiken har varit betydande i sammanhanget.

Naturvårdsverket redovisar att de 187 statliga myndigheter som omfattas av förordning (2009:907) om miljöledning har ett utsläpp av ca 412 000 ton koldioxid under 2023. Det är en ökning med knappt sex procent jämfört med 2022. Utsläppen från tjänsteresor är fortfarande 27 procent lägre än 2019, vilket var året före reserestriktionerna under covid-19-pandemin.

Naturvårdsverket har slutredovisat det myndighetsgemensamma uppdraget att främja en mer effektiv och enhetlig tillsyn enligt miljöbalken (KN2023/00988). I rapporten redovisas vilka resultat som uppnåtts samt förslag och fortsatt arbete, bl.a. en plan för ökad digitalisering samt en plan för fort- och vidareutbildning. Myndigheterna föreslår att kriterier för kompetens införs som en ny bestämmelse i miljötillsynsförordningen. Beredning pågår inom Regeringskansliet.

Långdragna och oförutsebara tillståndsprocesser har identifierats som ett av de stora hindren i företagens klimatomställning. Regeringen har därför vidtagit en rad åtgärder för att komma till rätta med problemet. Miljötillståndsutredningen (KN 2023:02) har i

uppdrag att se över och lämna förslag på hur tillståndsprövningen enligt miljöbalken kan förenklas och förkortas genom att göra prövningen mer flexibel, effektiv och förutsebar. Det ska göras i syfte att säkra näringslivets konkurrenskraft, öka investeringsviljan och främja en effektiv industriell klimatomställning, vilket bidrar till att klimat- och miljömålen kan nås. Flera myndigheter har fått i uppdrag att bidra till att tillståndsprocesserna fungerar på ett tillfredsställande sätt. Regeringsprövningsutredningen (M 2022:02) redovisade i februari 2024 sitt betänkande Rätt frågor på regeringens bord - En ändamålsenlig regeringsprövning på miljöområdet (SOU 2024:11). Betänkandet har remitterats och beredning pågår för närvarande i Regeringskansliet. Miljöprövningsutredningen (M 2020:06) redovisade i juni 2022 sitt betänkande Om prövning och omprövning – en del av den gröna omställningen (SOU 2022:33). Den 23 maj 2024 beslutade regeringen om proposition Steg på vägen mot effektivare miljöprövning (prop. 2023/24:152). Som ett led i arbetet med att effektivisera miljötillståndsprocesserna har Länsstyrelsen i Västerbottens län redovisat länsstyrelsernas uppdrag att utveckla metoder och samverkansformer för samråd om projekt som syftar till minskad miljö och klimatpåverkan (N2021/02286). Naturvårdsverkets redovisning av statistik för miljötillståndsprövningen under 2023 visar att medianen för handläggningstiden för ansökningar om tillstånd till miljöfarlig verksamhet som avgörs av mark- och miljödomstolarna var 428 dagar för 2023, att jämföra med 474 dagar för 2022, 501 dagar för 2021 och 421 dagar för 2020. För miljöprövningsdelegationerna var motsvarande siffror för ansökningar om tillstånd till miljöfarlig verksamhet 335 dagar för 2023, att jämföra med 349 dagar för 2022, 299 dagar för 2021 och 236 dagar för 2020 (KN2024/01087).

Länsstyrelserna har under året fått flera uppdrag om beredning av ansökningar om tillstånd för havsbaserade vindkraftparker enligt lagen (1992:1140) om Sveriges ekonomiska zon. Länsstyrelserna har redovisat vissa tidigare meddelade beredningsuppdrag och lämnat förslag till regeringsbeslut. Regeringen beslutade den 4 maj 2023 om kommittédirektiv för utredningen En ordnad prövning av havsbaserad vindkraft (dir. 2023:61). Enligt direktiven ska en särskild utredare analysera hur regelverket för användning av havsområden vid etablering av vindkraft kan förbättras och hur tillståndsprövningen av vindkraft i Sveriges ekonomiska zon kan bli mer effektiv och tydlig. Den särskilda utredaren har den 27 mars 2024 genom tilläggsdirektiv (dir. 2024:33) fått ett utvidgat uppdrag och förlängd utredningstid. Utredaren ska nu även bedöma och ta ställning till om Sverige, på sikt, bör övergå till att tillståndsgivning till havsbaserad vindkraft enbart sker genom ett s.k. anvisningssystem. Utredningen ska redovisa sitt uppdrag den 30 november 2024.

Miljömålsrådet har för nionde året redovisat vilka åtgärder myndigheterna avser att vidta i samverkan för att öka takten i arbetet med att nå miljömålen. Rådet arbetar inom fem programområden. Genom att rådet arbetar inom områden där rådet ser att samverkan är nödvändig och möjlig stärks förutsättningarna att leverera resultat där det ger störst effekt.

3.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Trots att många och viktiga insatser har genomförts bedömer regeringen att befintliga och beslutade åtgärder, både nationella och internationella, inte räcker för att nå de flesta av miljömålen. Bedömningen baseras på den årliga uppföljning av miljömålen, som redovisades 2024 och på den fördjupade utvärderingen av arbetet med att nå miljömålen från 2023. Förutom Naturvårdsverket har åtta andra nationella myndigheter ett utpekat ansvar för uppföljning av olika delar av miljömålen. Dessutom har länsstyrelserna ett ansvar för regionala bedömningar.

Sammantaget bedöms att miljökvalitetsmålet Skyddande ozonskikt kommer att uppnås. Tre miljökvalitetsmål bedöms vara nära att uppnås: Frisk luft, Giftfri miljö och Säker strålmiljö. Tolv miljökvalitetsmål bedöms inte kunna uppnås med nuvarande beslutade och planerade styrmedel. Bortsett från Säker strålmiljö har det inte gjorts någon ny bedömning av måluppfyllelsen jämfört med förra året.

För sju av de tolv miljökvalitetsmål som inte bedöms kunna uppnås går det inte att bedöma om utvecklingstrenden är positiv eller negativ. Utvecklingstrenden för Bara naturlig försurning bedöms vara positiv. Utvecklingstrenderna för Begränsad klimatpåverkan, Ett rikt växt- och djurliv, Levande skogar och Storslagen fjällmiljö bedöms vara negativ.

Flera områden utvecklas dock i rätt riktning med hjälp av befintliga och beslutade åtgärder men inte tillräckligt för att nå de flesta av målen. Det visar att insatser för miljön, både nationellt, regionalt och genom överenskommelser inom EU och internationellt, har gett resultat. Till det ska läggas att det finns fördröjningseffekter som gör att det kan ta tid innan genomförda åtgärder ger mätbara avtryck i miljön.

Insatser för att främja omställningen till en resurseffektiv och hållbar konsumtion och produktion har bidragit positivt till att nå flertalet etappmål om materialåtervinning och återanvändning. Genom att stora steg har tagits i EU där en rad rättsakter förhandlats fram och där Sverige bedrivit ett aktivt påverkansarbete, så har det bl.a. gällande förpackningar bidragit till en positiv utveckling mot en marknad för återvunnet material och avfallsminskning samt att svenska intressen tillgodosetts. Naturvårdsverket har en central roll i detta arbete. Effektiva genomföranden av EU:s rättsakter och fortsatt arbete med detaljerna i sekundärlagstiftningen bedöms bidra till att uppnå etappmålen om ökad andel kommunalt avfall som materialåtervinns och förbereds för återanvändning samt ökad återanvändning av förpackningar.

Regeringen bedömer att insatserna från Naturvårdsverket, Havs- och vattenmyndigheten och länsstyrelserna har haft en central betydelse för genomförandet av åtgärder för biologisk mångfald, både på land och i vatten. Regeringen bedömer vidare att dessa myndigheters samverkan med kommuner, regioner, näringsliv, markägare och andra lokala och regionala aktörer är betydelsefulla i arbetet med att nå miljömålen.

Det är regeringens bedömning att utöver ansvariga myndigheter är Miljömålsberedningen och Miljömålsrådet två viktiga aktörer i arbetet med att ta fram förslag till åtgärder för att nå miljömålen. Det breda samarbete som finns inom Miljömålsrådet bedöms ökad takten i åtgärdsarbetet och därmed i arbetet för att nå miljömålen inklusive Generationsmålet.

Regeringen bedömer att en effektiv och förutsägbar miljöprövning och tillsyn enligt miljöbalken är en förutsättning för den gröna omställningen och bidrar till att flera miljömål kan nås. Utöver pågående processer och uppdrag vad gäller tillståndsprövning och tillsyn kan ytterligare åtgärder krävas för att möjliggöra snabbare tillståndsprocesser och en enhetligare tillsyn.

Se sammanställning av måluppfyllelse för etappmålen i tabell 3.2.

Tabell 3.2 Etappmål

Etappmål	Målår	Bedömning
Ett långsiktigt utsläppsmål	2045	Uppnås inte
Minskning av växthusgasutsläpp i ESR[1] sektorn till 2030	2030	Uppnås inte
Minskning av växthusutsläpp i ESR till 2040	2040	Uppnås inte
Minskning av växthusgasutsläppen från inrikes transporter (exkl. flyg)	2030	Uppnås inte
Minskning av nationella utsläpp av luftföroreningar	2025	Uppnås inte
Ökad andel kommunalt avfall som materialåtervinns och förbereds för återanvändning	2025,2030, 2035	Uppnås inte
Matavfall	2023	Uppnås inte
Bygg- och rivningsavfall	2025	Uppnås inte
Ökad återanvändning av förpackningar	2026, 2030	Osäkert
Matsvinnet ska minska mätt i mängd livsmedelsavfall	2025	Osäkert
Livsmedelsförlusterna ska minska och mer ska bli mat	2025	Osäkert
Dioxiner	2030	Osäkert
Läkemedel i miljön	2030	Uppnås
Användning av växtskyddsmedel	2030	Osäkert
Användning av biocidprodukter	2030	Osäkert
Integrering av stadsgrönska och ekosystemtjänster i urbana miljöer	2025	Osäkert
Andel persontransporter med kollektivtrafik, cykel och gång	2025	Osäkert
Dagvattenhantering i ny eller ändrad bebyggelse	2023	Uppnås
Dagvattenhantering i befintlig bebyggelse	2025	Uppnås

Anm.: I tabellen redovisas etappmålen, deras målår samt regeringens bedömning av om de kommer att uppnås till beslutat målår. Bedömningen görs utifrån nuvarande och beslutade styrmedel och åtgärder. För vissa etappmål finns mer information i relevanta delar i avsnitt 3.6 och i Klimatredovisningen.

[1] ESR, Effort Sharing Regulation, gäller från 2021. Etappmålet om dagvattenhantering i ny eller ändrat bebyggelse kommer slutredovisas i budgetpropositionen 2024/25.

Källa: Naturvårdsverket och regeringens egna beräkningar.

3.5 Generationsmålet

Generationsmålet innebär att till nästa generation lämna över ett samhälle där de stora miljöproblemen i Sverige är lösta, utan att orsaka ökade miljö- och hälsoproblem utanför Sveriges gränser. Detta förutsätter en ambitiös och effektiv miljöpolitik i Sverige, inom EU och i internationella sammanhang. Generationsmålet visar vilken samhällsomställning som behövs för att uppnå nationella miljömål och bidra till de globala målen för hållbar utveckling.

3.5.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

De bedömningsgrunder som används för att redovisa resultaten inom området består bl.a. av Generationsmålets strecksatser:

- ekosystemen har återhämtat sig, eller är på väg att återhämta sig, och deras förmåga att långsiktigt generera ekosystemtjänster är säkrad
- den biologiska mångfalden och natur- och kulturmiljön bevaras och främjas och nyttjas hållbart
- människors hälsa utsätts för minimal negativ miljöpåverkan samtidigt som miljöns positiva inverkan på människors hälsa främjas
- kretsloppen är resurseffektiva och så långt som möjligt fria från farliga ämnen
- en god hushållning sker med naturresurserna

– andelen fossilfri energi ökar och energianvändningen är effektiv med minimal påverkan på miljön
– konsumtionsmönstren av varor och tjänster orsakar så små miljö- och hälsoproblem som möjligt.

Som komplement till dessa bedömningsgrunder redovisas indikatorer som diagram: konsumtionsbaserade utsläpp av växthusgaser och utveckling av BNP, materialkonsumtion och resursproduktivitet i Sverige.

3.5.2 Resultatredovisning

Under 2023 och delar av 2024 har insatser gjorts som bidragit i arbetet med att nå Generationsmålet. Redovisningen är uppdelad på tre områden, men är baserad på Generationsmålets sju strecksatser.

Viktiga insatser har genomförts t.ex. för att bevara den biologiska mångfalden och natur- och kulturmiljön. Dessutom har flera viktiga steg tagits för att ställa om till mer resurseffektiva kretslopp.

Ekosystemens resiliens och bevarande av biologisk mångfald har stärkts

Flera viktiga insatser genomfördes under 2023 för att stärka arbetet med ekosystemen och deras förmåga att långsiktigt generera ekosystemtjänster som kolbindning och råvaror för bioenergi samt bevarande av biologisk mångfald och värdefulla natur- och kulturmiljöer. Arbetet med att restaurera och anlägga våtmarker har förstärkts där många myndigheter, kommuner och organisationer är engagerade i satsningen under utgiftsområde 20 Klimat, miljö och natur fram till 2030 för att återskapa våtmarker. Totalt omfattade arbetet 1 839 hektar anlagd eller hydrologiskt restaurerad våtmark under 2023, varav ca 800 hektar på mineraljord och drygt 1 000 hektar på torvmark.

En betydelsefull insats under 2023 för att skydda biologisk mångfald är att länsstyrelserna fattade 157 beslut om nya, utökade eller förstärkta naturreservat med en areal om ca 84 000 hektar. Naturvårdsverket bedriver arbete med att ta fram förslag till två nya nationalparker. Genom avtal med Sveaskog har Naturvårdsverket på uppdrag av regeringen dels överenskommit att 108 områden med en areal av ca 103 000 hektar skyddas som naturreservat, dels träffat en överenskommelse om att ca 21 500 hektar av Sveaskogs marker ska överföras till Naturvårdsverket för att användas som ersättningsmarker vid skydd av värdefull natur. Även det marina skyddet har stärkts. Under 2023 har den skyddade marina arealen ökat med ca 10 400 hektar. Sex nya marina naturreservat har tillkommit.

Under året påbörjades en satsning på restaurering av ängs- och betesmarker. Naturvårdsverket har tagit fram ett nationellt program för ersättning till restaurering och vissa skötselåtgärder i ängs- och betesmarker som fr.o.m. 2023 flyttats ur från den gemensamma jordbrukspolitiken. Anslagna medel fördelades under året till länsstyrelserna inom arbetet med åtgärdsprogram för hotade arter, för restaurering av ängs- och betesmarker och hamling av träd för att stärka den biologisk mångfalden i odlingslandskapet. Ersättningen för skötsel av betesmarker inom ramen för den gemensamma jordbrukspolitiken har också förstärkts från 2023, se närmare utgiftsområde 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel.

Insatser har gjorts för att bekämpa invasiva främmande arter, arter som påverkar biologisk mångfald negativt både på land, i vatten och i havet. Naturvårdsverket och Havs- och vattenmyndigheten lämnade under 2023 ett förslag till regeringen på en ny förteckning över invasiva främmande arter av nationell betydelse. Förslaget innehåller en lista på ett 40-tal främmande arter som utgör ett hot mot växt- och djurlivet. Under

2023 fördelade Havs- och vattenmyndigheten och Naturvårdsverket drygt 49 miljoner kronor till länsstyrelserna för att förebygga och förhindra introduktion och spridning av invasiva främmande arter.

Giftfri cirkulär ekonomi, effektiv resurshushållning och hållbar konsumtion

Under 2023 har berörda myndigheter vidtagit fortsatta insatser för samhällets omställning till resurseffektiva och giftfria kretslopp och minskad påverkan på människors hälsa och miljö. Arbetet är en viktig del i arbetet för att nå klimatmålen. Regeringen har tillsammans med berörda myndigheter intagit en mycket aktiv roll i förhandlingar om flera av kommissionens förslag till nya regler inom ramen för EU:s handlingsplan för cirkulär ekonomi, bl.a. Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2024/1781 av den 13 juni 2024 om upprättande av en ram för att fastställa krav på ekodesign för hållbara produkter (s.k. ESPR), Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2024/1252 av den 11 april 2024 om inrättande av en ram för säkerställande av trygg och hållbar försörjning av kritiska råmaterial (s.k. CRMA), Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2024/1157 av den 11 april 2024 om transport av avfall, förslag till Europaparlamentets och rådets direktiv med ändring av avfallsdirektivet (COM(2023) 420), förslag till Europaparlamentets och rådets förordning om cirkulära krav för konstruktion av fordon och för hanteringen av uttjänta fordon (COM(2023) 451 final) samt förslag till Europaparlamentets och rådets direktiv om verifiering och kommunikation om uttryckliga miljöpåståenden (COM(2023) 166 final). Särskilt framgångsrika har Sverige varit i förhandlingarna om Europaparlamentets och rådets förslag till förordning om förpackningar och förpackningsavfall (COM(2022) 677 final) (s.k. PPWR) som har bidragit till positiv utveckling mot en marknad för återvunnet material och avfallsminskning och där svenska intressen fått stort genomslag.

Naturvårdsverket skulle enligt regleringsbrevet för 2023 redovisa hur myndigheten bidragit till att andra myndigheter och aktörer ökar takten i samhällets omställning till en cirkulär ekonomi. Inom ramen för detta har Naturvårdsverket haft en betydande roll och lämnat betydande bidrag i förhandlingsarbetet rörande ett flertal EU-rättsakter, både under och efter det svenska ordförandeskapet. Myndigheten har samverkat med Kemikalieinspektionen om farliga ämnen i plast och hållbara textilvärdekedjor med fokus på miljö och kemikalier, med Livsmedelsverket och Jordbruksverket om minskat matsvinn, gett stöd till Statens energimyndighet om koldioxidavtryck för solcellspaneler samt fört dialog med Svenskt Näringsliv om ny produktlagstiftning från EU. Naturvårdsverket har under 2023 även arbetat med att ta fram en vägledning för stärkt information till hushåll och kommuner om avfallsförebyggande åtgärder, resurshushållning och cirkulär ekonomi.

Plast innebär flera utmaningar för miljön och klimatet. Naturvårdsverket har under 2023 bl.a. arbetat med den nationella plastsamordningen som är en viktig kontakt med svensk industri och med att utföra nationella skräpmätningar för förbättrad statistik. Sverige har, genom Naturvårdsverket, fortsatt med genomförandet av Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2019/904 av den 5 juni 2019 om minskning av vissa plastprodukters inverkan på miljön, det s.k. engångsplastdirektivet, genom att införa nya regler och specifika undantag för återanvändbara förpackningar. Naturvårdsverket har även slutredovisat regeringsuppdraget Rätt plast på rätt plats (M2021/01846 m.fl.) med förslag mot mer resurseffektiv användning av plast. Utmaningarna med plasten är gränsöverskridande och kräver globala lösningar. Därför har regeringen, också tillsammans med övriga nordiska länder, även drivit på arbetet i förhandlingarna om ett nytt rättsligt bindande globalt avtal mot plastföroreningar där hela livscykeln för plast omfattas. De nordiska länderna har gemensamt tagit fram en

rapport som listar 15 globala åtgärder som kan få plastföroreningar att upphöra till 2040. Rapporten presenterades vid FN:s generalförsamling i september.

Insatser har vidtagits för att möjliggöra att metaller och mineral används mer cirkulärt. Internationellt har regeringen, bl.a. under det svenska ordförandeskapet i EU, med stöd från berörda myndigheter drivit på förhandlingarna om CRMA. Förordningen syftar till att säkerställa EU:s tillgång till säker och hållbar försörjning av kritiska råmaterial längs med hela värdekedjan. Nationellt har en utredning inom Regeringskansliet även haft i uppdrag (KN2023/03853) att föreslå åtgärder för genomförandet av Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2023/1542 av den 12 juli 2023 om batterier och förbrukade batterier (EU:s batteriförordning).

Sveriges konsumtion av varor och tjänster har ökat kontinuerligt de senaste 20 åren vilket orsakar miljö- och hälsopåverkan i Sverige och i andra länder. Statistiska centralbyrån har tagit fram nya skattningar för hushållens konsumtion, vilka visar högre siffror än tidigare rapporterat. Svenskarnas totala konsumtion har under 2021 ökat med 18 miljarder kronor jämfört med tidigare siffror från samma år. Konsumtionen under 2023 bedöms ha påverkats av inflationen och hushållens ökade kostnader, då den i stort sett legat på en oförändrad nivå sedan 2022.

Generationsmålets indikator för konsumtionsbaserade växthusgasutsläpp visar på en minskande trend sedan 2008. År 2021 var de konsumtionsbaserade utsläppen av växthusgaser ca 8,4 ton koldioxidekvivalenter per person, varav ca 60 procent kommer från hushållens konsumtion och ca 40 procent från offentlig konsumtion och investeringar. En stor del av dessa utsläpp sker i andra länder. De svenska produkter och tjänster som exporteras har i snitt ett lägre klimatavtryck än motsvarande produkter i andra länder. Det beror bl.a. på att Sverige har en mycket låg användning av fossila bränslen i el- och värmeproduktionen. Ökad export av sådana produkter bidrar därmed till global klimatnytta. Se även bilaga till volym 1 Klimatredovisning.

Diagram 3.1 Utsläpp av växthusgaser orsakade av svensk konsumtion, fördelat på utsläpp i Sverige och andra länder 2008–2021

Miljoner ton koldioxidekvivalenter

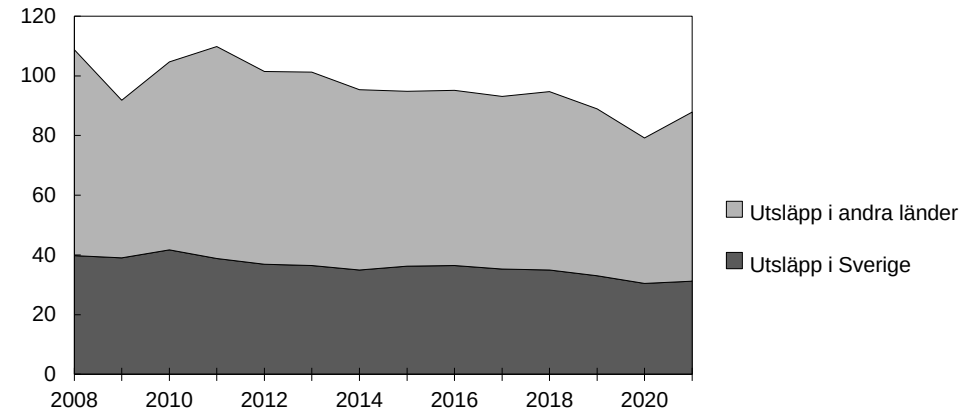

Källa: Naturvårdsverket.

Fossilfri energi

Andelen fossilfri energi var 78,7 procent 2022 och andelen fossilfri energi inom elproduktionen var 98,3 procent. Sveriges elproduktion har de senaste 15 åren ökat och 2022 var elproduktionen den högsta i Sveriges historia. Ökningen beror främst på ökad elproduktion från vindkraft och biokraft men även en liten andel solkraft har bidragit. Effektbalansen i svenska elsystemet har försämrats under senare år. För att

säkerställa att kraftsystemet ska kunna fortsätta växa snabbt över tid - och därmed möta behoven som kommer av industrins och transportsektorns elektrifiering - samtidigt som dess robusthet och resiliens stärks har regeringen vidtagit en rad åtgärder som syftar till att förbättra förutsättningarna för uppförande och drift av nya kärnkraftsreaktorer. Från den 1 januari 2024 är det möjligt att bygga fler kärnkraftsreaktorer och på fler platser i Sverige. Regeringen har också tillsatt Kärnkraftsprövningsutredningen för att bl.a. utreda hur tillståndsprövningen av kärnkraftsreaktorer kan effektiviseras och se över ansökningsavgifterna. Det har också tillsatts en utredare för att revidera eller ersätta lagen (1984:3) om kärnteknisk verksamhet med syfte att skapa goda förutsättningar för såväl befintlig som framtida kärnkraft och ny reaktorteknik, samt möjlighet till återstart av nedlagda reaktorer. Regeringen har under 2023 och 2024 genomfört de förslag i Klimaträttsutredningens slutbetänkande, Rätt för klimatet (SOU 2022:21) som kan bidra till att underlätta utbyggnaden av elnät, inklusive anslutning till ny elproduktion. Regeringen har även vidtagit åtgärder för en snabbare och effektivare hantering av ansökningar om tillstånd för havsbaserade vindkraftparker enligt lagen om Sveriges ekonomiska zon (se avsnitt 3.3). Strålsäkerhetsmyndigheten har fått i uppdrag att ta fram modell för förhandsprövning av reaktorteknik som redovisades i juni 2024. Mer information om elproduktionens utveckling och de energipolitiska målen redovisas inom utgiftsområde 21 Energi.

3.5.3 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

För att Generationsmålet ska kunna anses vara uppnått behöver de 16 miljökvalitetsmålen i huvudsak vara uppnådda utan att orsaka ökade miljö- och hälsoproblem utanför Sveriges gränser. Eftersom 12 av 16 miljökvalitetsmål inte bedöms nås till 2030 med befintliga eller beslutade styrmedel är regeringens bedömning att Generationsmålet inte kommer att uppfyllas fullt ut till 2030. Bedömningen gäller både inom Sverige och med avseende på svensk konsumtions påverkan i andra länder. Av Generationsmålets sju strecksatser bedöms endast en till viss del kunna komma att uppfyllas till 2030, nämligen att andelen fossilfri energi ökar. För sex strecksatser är bedömningen att de inte kommer att uppfyllas till 2030. Bedömningen bygger på Naturvårdsverkets fördjupade utvärdering av miljömålen som redovisades 2023 vilket är det senast tillgängliga underlaget för regeringens bedömning av om Generationsmålet kommer att nås.

Regeringen bedömer att skydd och restaurering av värdefull natur bidrar till att åstadkomma en kontinuerlig, långsiktig och uthållig återhämtning av biologisk mångfald och motståndskraftig natur. Ekosystemens resiliens är viktig för att kunna motstå klimatförändringarna och bidra till klimatanpassningen. Ett hållbart nyttjande av hav och land är en förutsättning för att nå Generationsmålet.

Utvecklingen är negativ inom områden som klimat- och miljöpåverkan från konsumtion av material och produkter samt ekosystemens återhämtning och bevarande av biologisk mångfald. Den svenska ekonomin är fortfarande i stor utsträckning uppbyggd kring snabb förbrukning av råvaror, ofta fossilbaserade. Detta innebär svårigheter att nå Generationsmålet men även andra miljökvalitetsmål. En cirkulär och biobaserad ekonomi är inte ett mål i sig, men en möjliggörare för att lyckas med en hållbar tillväxt. Ett flertal EU-rättsakter kopplat till bl.a. cirkulär ekonomi, så som PPWR och ESPR, ger möjlighet att bidra till omställningen, men mycket kvarstår i arbetet med följdlagstiftning och nationella effektiva genomföranden. För att målet ska nås bedömer regeringen att trenden av ökande avfallsmängder behöver vända och materialåtervinningen öka ytterligare.

Länsstyrelsernas regionala bedömningar visar att tillståndet i miljön är generellt bättre i de norra delarna av landet än i de södra. Kopplingar finns här till befolkningstäthet och intensitet i markanvändningen, men även biogeografiska skillnader har betydelse.

Regeringens samlade bild är att arbetet är otillräckligt för att nå flertalet miljökvalitetsmål och Generationsmålet.

3.6 Begränsad klimatpåverkan

Miljökvalitetsmålet innebär att halten av växthusgaser i atmosfären i enlighet med FN:s ramkonvention om klimatförändringar ska stabiliseras på en nivå som innebär att människans påverkan på klimatsystemet inte blir farlig. Arbetet med att nå målet ska ske på ett sådant sätt och i en sådan takt att den biologiska mångfalden bevaras, livsmedelsproduktionen säkerställs och andra mål för hållbar utveckling inte äventyras. Sverige har tillsammans med andra länder ett ansvar för att det nå det globala målet.

3.6.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Den bedömningsgrund som används för att redovisa resultaten inom området är:

– Den globala medeltemperaturökningen begränsas till långt under 2 grader Celsius över förindustriell nivå och ansträngningar görs för att hålla ökningen under 1,5 grader Celsius över förindustriell nivå. Sverige ska verka internationellt för att det globala arbetet inriktas mot detta mål.

Som komplement till denna bedömningsgrund redovisas indikatorerna global medeltemperatur och växthusgasutsläpp i Sverige som diagram.

3.6.2 Resultatredovisning

På global nivå fortsätter växthusgaser och medeltemperatur att öka

Den globala medeltemperaturen fortsätter att stiga, vilket framgår av diagram 3.2. 2023 uppmättes den högsta globala årsmedeltemperaturen hittills. En anledning till att 2023 blev ett så extremt temperaturår var att den långsiktiga uppvärmningstrenden förstärktes av El Niño-förhållanden. De globala utsläppen fortsätter också att öka och behöver halveras till 2030 jämfört med 2019 om uppvärmningen ska ligga i linje med FN:s 1,5-graders mål. För att kunna klara miljökvalitetsmålet behöver den pågående ökningen av atmosfärens växthusgashalter snarast avstanna.

Utsläppen i Sverige minskar

Mellan 2021 och 2022 minskade utsläppen av växthusgaser (exklusive markanvändningssektorn) i Sverige med 5,3 procent vilket huvudsakligen kan förklaras med minskade utsläpp från inrikes transporter och arbetsmaskiner.

Utsläppen uppgick till 45,2 miljoner ton koldioxidekvivalenter 2022. Ungefär en tredjedel av utsläppen kommer från inrikes transporter, en tredjedel från industrin och en tredjedel från övriga sektorer, framför allt jordbruk, el- och fjärrvärmeproduktion samt arbetsmaskiner. De territoriella utsläppen har minskat med 37 procent mellan 1990 och 2022 och med knappt 30 procent sedan 2010. Under 2021 ökade utsläppen från industrin som en följd av återhämtningen efter pandemin, men 2022 har utsläppen minskat till nivåer lägre än före pandemin. Den generella minskningen sedan 2010 kan förklaras av en ökad användning av el och biobränslen, i form av restprodukter från skogsindustrin, samt energieffektivisering. Nettoupptaget i markanvändningssektorn 2022 var 41 miljoner ton koldioxidekvivalenter, vilket är 10

miljoner ton koldioxidekvivalenter lägre än 1990. Under perioden 1990–2022 har nettoupptaget i genomsnitt uppgått till ungefär 50 miljoner ton koldioxidekvivalenter per år, men variationen är relativt stor över tid. Sedan slutet av 2010-talet har nettoupptaget i sektorn varit lägre. I bilaga till volym 1 Klimatredovisning finns en mer detaljerad redovisning av bl.a. utsläppsutvecklingen, scenarier och målen.

Diagram 3.2 Global genomsnittlig årlig medeltemperatur 1850–2023 i förhållande till genomsnitt under förindustriell tid 1850–1900

Grader Celsius

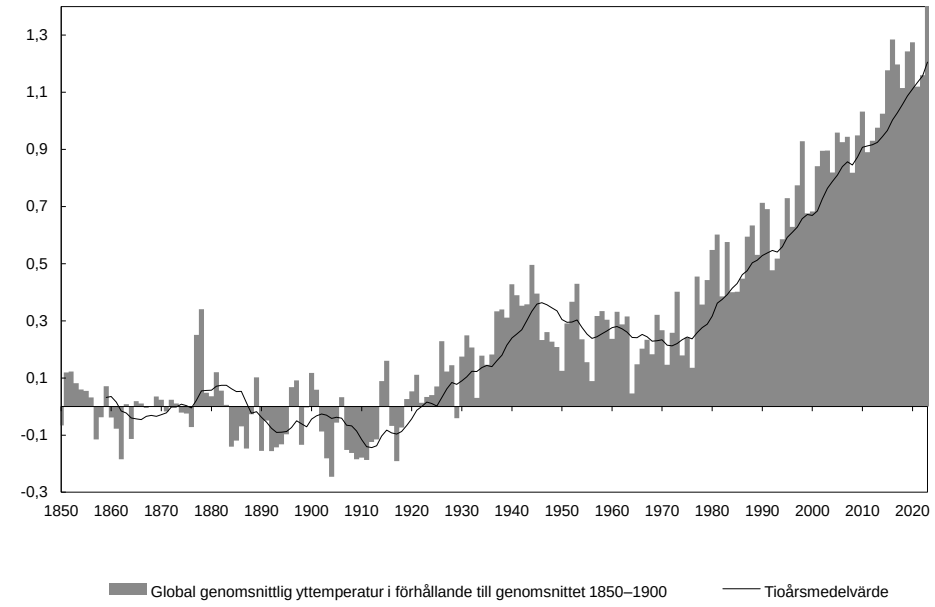

Källa: Naturvårdsverket.

Diagram 3.3 Data över utsläpp av växthusgaser i Sverige 1970–1990 och statistik över utsläpp och upptag 1990–2022

Miljoner ton koldioxidekvivalenter

Källor: Potsdam Institute for Climate Impact Research (PIK) och Naturvårdsverket.

Klimatpolitiken styr mot utsläppsminskningar

Den 21 december 2023 beslutade regeringen om den andra klimatpolitiska handlingsplanen: Regeringens klimathandlingsplan – hela vägen till nettonoll (skr. 2023/24:59). Den klimatpolitiska handlingsplanen tas fram enligt klimatlagen (2017:720) och lägger grunden för regeringens klimatpolitik under mandatperioden. Handlingsplanen innehåller flera förslag som antingen genomförs eller påbörjas under mandatperioden för utsläppsminskningar inom samtliga sektorer.

Under 2023 beviljades genom Klimatklivet totalt 1,7 miljarder kronor i stöd till nya åtgärder. Av det beloppet beviljades 0,6 miljarder kronor som stöd för laddning av elfordon för boende och anställda, vilket är det största stödbeloppet som beviljats till denna åtgärdskategori ett enskilt år sedan stödet infördes 2019. Sedan 2015 har Klimatklivet bidragit till en utbyggnad av laddinfrastruktur över hela landet med ca 180 000 nya laddpunkter, varav ca 15 900 är publika laddpunkter. De åtgärder som hittills fått stöd från anslaget 1:16 *Klimatinvesteringar* förväntas bidra med en minskning av växthusgaser i Sverige och utomlands motsvarande ca 3,3 miljoner ton koldioxidekvivalenter totalt. Den åtgärdskategori som bidragit till den högsta årliga reduktionen (ca 850 tusen ton CO2e) kommer från investeringar inom cirkulär ekonomi och avfallsområdet.

Under 2023 beviljade Statens energimyndighet ca 3,7 miljarder kronor i stöd från Industriklivet till 28 projekt för forskning, innovation och investeringar vars syfte är att minska växthusgasutsläpp från industrins processer eller uppnå negativa växthusgasutsläpp. Flera viktiga tekniкspår finansieras av Industriklivet såsom biomassa som råvara, bioenergi, elektrifiering, vätgas, avskiljning, transport och lagring av koldioxid (CCS) tillämpat på både fossila och biogena utsläpp (bio-CCS), samt avskiljning och användning av koldioxid (CCU). Som ett komplement till de tekniska huvudspåren finansieras även projekt inom återvinning för ökad materialeffektivitet och cirkulär ekonomi. De projekt som fått stöd inom anslag 1:18 *Industriklivet* t.o.m. den sista december 2023 uppskattas ha en sammanlagd potential att reducera de fossila växthusgasutsläppen med ca 17,8 miljoner ton per år i Sverige och utomlands. Projekten som beviljats stöd inom ramen för negativa utsläpp uppskattas kunna bidra med ca 7,9 miljoner ton per år genom infångning och lagring av biogena koldioxidutsläpp.

Den 2 juli 2024 godkände EU-kommissionen Sveriges ansökan om ett statligt stödsystem för avskiljning, infångning och lagring av biogen koldioxid (bio-CCS) genom s.k. omvända auktioner. Regeringen beslutade den 18 juli om förordning (2024:626) om statligt stöd för avskiljning, transport och geologisk lagring av koldioxid med biogent ursprung. Dessa beslut möjliggör för Statens energimyndighet att genomföra en första s.k. omvänd auktion under året. Riksdagen har beslutat att bemyndiga regeringen att under 2024 ingå ekonomiska åtaganden som medför behov av framtida anslag för ändamålet på upp till 36 miljarder kronor under perioden 2026–2046. Sveriges geologiska undersökning har i uppdrag att utreda lämpliga platser för permanent lagring av koldioxid i Sverige. Statens energimyndighet har redovisat sitt uppdrag (KN2023/04557) om styrmedel för CCS och CCU (avskiljning och lagring respektive avskiljning och användning av koldioxid) som kan bidra till att de klimatpolitiska målen nås. Regeringen har remitterat redovisningen av utredningen.

För att påskynda omställningen av den svenska fordonsflottan har regeringen inom anslaget 1:17 *Klimatpremier* infört ett nytt tillfälligt stöd för att stimulera marknadsintroduktion av eldrivna lätta lastbilar. Fram till maj 2024 har Statens energimyndighet beviljat stöd på ca 252 miljoner kronor till 5 041 eldrivna lätta lastbilar. Under 2023 betalades stöd inom anslaget 1:17 *Klimatpremier* ut för 235 elbussar, 182 tunga ellastbilar, 306 tunga fordonsgaslastbilar, 16 eldrivna

arbetsmaskiner, 2 fordonsgasarbetsmaskiner samt 1 hybridarbetsmaskin. Statens energimyndighet har under 2023 betalat ut 443 miljoner kronor ut i stöd från anslaget. Regeringen har vidare beslutat förordning (2024:67) om en skrotningspremie till privatpersoner vid köp eller leasing av elbil. Det nya stödet för lätta el-lastbilar och förstärkta och förlängda klimatpremier för tunga fordon beräknas tillsammans med den nya skrotbilspremien sänka utsläppen med sammanlagt omkring 0,25 miljoner ton koldioxidekvivalenter 2030.

I mars 2024 lämnade Klimatpolitiska rådet sin årliga rapport till regeringen (KN2024/01084). Rapporten sammanfattar rådets utvärdering av hur regeringens samlade politik är förenlig med klimatmålen. Rapporten innehåller rekommendationer till regeringen (se volym 1 bilaga Klimatredovisning).

Riksdagen har tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om regeringens resultatredovisning för utgiftsområde 20 (bet. 2016/17:MJU1 punkt 1, rskr. 2016/17:116). Av tillkännagivandet följer att utskottet önskar en tydligare resultatredovisning med en klar och tydlig struktur som knyter samman mål, statliga insatser, uppnådda resultat och regeringens anslagsförslag. Av tillkännagivandet följer vidare att utskottet anser att det inom övergödningsområdet behöver byggas upp kunskap och utvecklas metoder för att kunna mäta insatsernas resultat och för att kunna åstadkomma en mer effektiv styrning av medel till kostnadseffektiva åtgärder samt att det är angeläget regeringen återkommer till riksdagen med förslag till åtgärder med anledning av de problem som uppmärksammats i utskottets rapport om stöd till lokala åtgärder mot övergödning (bet. 2016/17:MJU s.10–13). Tillkännagivandet innehåller en del som rör redovisning på klimatområdet och en del som rör redovisning för miljökvalitetsmålet Ingen övergödning. För både klimatområdet och Ingen övergödning innehåller budgetpropositionen numera väl utvecklade redovisningar av effekterna av den förda politiken. Klimatredovisningen har utvecklats kontinuerligt och innehåller information om historiska utsläpp, beslut under det gångna året och vilken effekt dessa har på utsläpp av växthusgaser, indikatorer för omställningen och scenarier för hur utsläppen kommer utvecklas framöver. Redovisningen för Ingen övergödning innehåller beskrivningar av de statliga insatserna och resultat av dessa samt nya indikatorer med tidserier om tillförsel av fosfor och kväve till Egentliga Östersjön. Genom de åtgärder som föreslås i avsnitt 3, 5 och 6 i propositionen Ett levande hav – ökat skydd, minskad övergödning och ett hållbart fiske (prop. 2023/24:156) och Etappmålet mot övergödning som beslutades 3 juni 2024 (dnr. KN2024/01209), ökade anslag inom övergödningsområdet (prop. 2022/23:1 utg.omr. 20 s. 95) och att regeringen utvecklat resultatredovisningen på klimat- och övergödningsområdet anser regeringen att tillkännagivandet är tillgodosett och slutbehandlat.

Riksdagen har även tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om att regeringen på ett tydligare sätt ska redovisa resultatet av de statliga insatserna på klimatområdet och att det behövs tydliga indikatorer som inriktas på klimat (bet. 2021/22:MJU1 punkt 1, rskr. 2021/22:110). Klimatredovisningen har kontinuerligt förbättrats med fler beräkningar av utsläppseffekter och införande av indikatorer som mäter omställningstakten i samhället. Sättet effekten av styrmedelspaket redovisas på har utvecklats i förhållande till utsläppsscenarier så att risken för dubbelräkning minskas. Redovisningen har också utvecklats med indikatorer för industrin- och transportsektorn samt el- och fjärrvärmesektorn. Regeringen anser mot bakgrund av vidtagna och pågående åtgärder att tillkännagivandet är tillgodosett och slutbehandlat.

Riksdagen har tillkännagett för regeringen att regeringen skyndsamt ska åtgärda problemet med export av miljöbilar (bet. 2020/21:MJU3 punkt 2, rskr. 2020/21:83).

I budgetpropositionen för 2023 (prop. 2022/23:1 utg.omr. 20 avsnitt 3.26.8 s. 91) aviserade regeringen att klimatbonusen ska avvecklas i samband med att propositionen lämnas till riksdagen, dvs. senast den 8 november 2022. Klimatbonusen fasas ut helt under 2023 och 2024 varefter anslagen upphör. Med anledning av att klimatbonusen avvecklats behöver några åtgärder för att hindra exporten av subventionerade miljöbilar således inte vidtas. Regeringen anser mot bakgrund av vidtagna åtgärder att tillkännagivandet är slutbehandlat.

EU på väg mot klimatneutralitet

Under 2023 och inledningen av 2024 antogs de allra flesta rättsakterna under EU:s klimatpaket, det s.k. ”55-procentspaketet (Fit for 55)”, som ska bidra till att EU når sitt mål om minst 55 procent nettoutsläppsminskning till 2030, jämfört med 1990. Antagandet av rättsakterna har följts av genomförandearbete på nationell och EU-nivå. Bland annat har regeringen lämnat förslag till riksdagen om ändringar i lagen om vissa utsläpp av växthusgaser och ändringar i flera förordningar och föreskrifter har påbörjats och i vissa fall slutförts. Flera rättsakter som bidrar till vägen mot nettonollutsläpp har eller är på väg att avslutas inom EU. I maj antogs skärpta utsläppskrav för nytillverkade tunga vägfordon med krav på 90 procent minskning av koldioxidutsläppen från nytillverkade tunga fordon till 2040. Förhandlingar pågår om ett certifieringsramverk för koldioxidupptag som kan lägga grunden till en inre marknad för olika former av koldioxidupptag inom EU.

I februari 2024 presenterade Europeiska kommissionen ett meddelande med en rekommendation om ett mål för EU:s klimatarbete till 2040 på vägen mot klimatneutralitet 2050. Kommissionen rekommenderar att EU ska minska nettoutsläppen med 90 procent till 2040, jämfört med 1990. Meddelandet har följts av diskussioner mellan medlemsstaterna. Ett förslag till ändring av den europeiska klimatlagen (Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2021/1119 av den 30 juni 2021) väntas presenteras under 2025. Under 2023 minskade utsläppen från stationära anläggningar inom EU:s system för handel och utsläppsrätter (EU ETS) med 16,4 procent, jämfört med 2022. Utsläppen från svenska stationära anläggningar landade under 2023 på 17,2 miljoner ton koldioxidekvivalenter. Det ger en minskning på 2,4 procent jämfört med 2022. Sveriges intäkter från auktionering av utsläppsrätter uppgick för 2023 till drygt 3,7 miljarder kronor.

Framsteg globalt för att fasa ut fossila bränslen

Regeringen har verkat för en höjd ambition i det globala klimatarbetet i linje med Parisavtalet. Det innebär fokus på skarpare utsläppsbegränsningar, förbättrad anpassningsförmåga och omställning av världens finansiella flöden. Det 28:e partsmötet (COP28) hölls under hösten 2023 i Dubai i Förenade Arabemiraten. Fokus under mötet var den första s.k. ”Globala översynen” under Parisavtalet. Den globala översynen, som ska göras vart femte år, är en central del i Parisavtalets ambitionscykel och syftar till att utvärdera hur långt parterna kommit i arbetet för att klara Parisavtalets mål, och vad som mer behöver göras för att målen ska uppnås. Översynen slog bl.a. fast att samtidigt som framsteg gjorts, kvarstår ett stort gap mellan nödvändiga utsläppsminskningar och ländernas utlovade och beslutade politik. En knäckfråga var förhandlingarna om fossila bränslen, vilka resulterade i ett beslut som för första gången uppmanade parterna att genomföra en övergång bort från fossila bränslen. Överenskommelsen i Dubai innefattade också globala målsättningar om att till 2030 tredubbla den installerade kapaciteten förnybar energi, fördubbla den årliga takten i energieffektiviseringen och att accelerera kärnkraftsteknologin. Det är första gången kärnkraften finns med i ett COP-beslut som ett verktyg för att stoppa klimatförändringarna. Ett annat viktigt beslut var att operationalisera fonden för

skador och förluster. I samband med COP28 annonserade Sverige tillsammans med 23 andra länder att man avser tredubbla kärnkraften i världen till 2050 som ett led i att leverera den fossilfria energi som behövs för att nå klimatmålen.

Ledarskapsgruppen för industriomställning (LeadIT), som initierats och leds gemensamt av Indien och Sverige, har fått fortsatt uppmärksamhet internationellt. Gruppen har drivit på för att den tunga industrin ska nå netto noll-utsläpp 2050. På COP28 presenterade Sverige och Indien en ny vision och uppdrag för LeadIT samt ett förstärkt partnerskap mellan de båda länderna för att påskynda omställningen av stål- och cementindustrier i Indien.

Arbetet med att utveckla internationella klimatsamarbeten i enlighet med artikel 6 i Parisavtalet går framåt. Under 2023 upphandlade Statens energimyndighet sitt första utsläppsminskande projekt, nämligen solceller med batterilagring i Ghana. Projektet är ett av världens första projekt i enlighet med artikel 6 i Parisavtalet. På COP28 lanserade Statens energimyndighet även två nya samarbeten med Asiatiska utvecklingsbanken (ADB) och FN:s utvecklingsprogram (UNDP) för att stödja myndigheten att identifiera och implementera utsläppsminskande projekt i Asien respektive Afrika söder om Sahara. Samarbetena omfattar 300 miljoner kronor vardera. De sista utbetalningarna till Statens energimyndighets samarbeten under Kyotoprotokollets flexibla mekanismer gjordes 2022, men under 2023 har tre multilaterala fonder som Statens energimyndighet deltar i fortsatt att leverera utsläppsminskningsenheter till myndigheten.

Riksdagen har tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om hantering och redovisning av överskottet av utsläppsrätter (bet. 2009/10:MJU21, rskr. 2009/10:223). Av tillkännagivandet följer att regeringen bör underställa riksdagen frågan om hur det samlade överskottet av utsläppsrätter ska hanteras och att regeringen därmed bör återkomma till riksdagen med sina bedömningar, inklusive av uppskattat värde, och med förslag i frågan (bet. 2009/10:MJU21 s.11). Regeringen har vid flera tillfällen efter tillkännagivandet redovisat innehavet av utsläppsrätter och förslagit hantering genom annullering. Riksdagen har beslutat i enlighet med regeringens förslag.

Regeringen föreslog i budgetpropositionen för 2018 (prop. 2017/18:1 utg.omr. 20 avsnitt 3.9 s. 120) att annullera de Kyotoenheter som har förvärvats genom Sveriges program för internationella klimatinsatser, har genererats under Kyotoprotokollets andra åtagandeperiod och som har levererats under 2013–2016. Riksdagen biföll regeringens begäran (bet. 2017/18:MJU1, rskr. 2017/18:115). Regeringen uppdrog den 29 mars 2018 åt Statens energimyndighet att genomföra det och Statens energimyndighet redovisade den 28 maj 2018 att uppdraget var genomfört.

Regeringen föreslog i budgetpropositionen för 2023 (prop. 2022/23:1 utg.omr. 20 s. 77) att annullera Sveriges innehav av utsläppsenheter som har förvärvats genom Sveriges program för internationella klimatinsatser. En andel av de annullerade enheterna används för att bidra till att uppnå etappmålet för begränsad klimatpåverkan till 2020. Resterande andel rapporteras i möjlig mån som klimatfinansiering. Riksdagen beslutade i enlighet med regeringens förslag (bet. 2022/23:MJU1, rskr. 2022/23:97).

Den 1 juni 2023 beslutade regeringen att ge Statens energimyndighet i uppdrag att annullera Sveriges innehav av utsläppsminskningsenheter utfärdade under Kyotoprotokollets flexibla mekanismer som har förvärvats genom Sveriges program för internationella klimatinsatser. Totalt annullerades 5 720 666 utsläppsminskningsenheter. Regeringen redovisade i budgetpropositionen för 2024 att ytterligare ca 1,5 miljoner utsläppsenheter kopplade till Kyotoprotokollets flexibla mekanismer väntas levereras till Statens Energimyndighets konton fram till 2025. Det återstår nu enbart ett fåtal utsläppsminskningsenheter utfärdade under

Kyotoprotokollets flexibla mekanismer. Regeringen avser att annullera dessa resterande enheter. Regeringen bedömer därmed att tillkännagivandet är tillgodosett och slutbehandlat.

Statliga insatser bidrar till klimatanpassning men det finns behov av utveckling

Den 14 mars 2024 beslutade regeringen om Sveriges andra klimatanpassningsstrategi: Nationell strategi och regeringens handlingsplan för klimatanpassning (skr. 2023/24:97). Det statliga klimatanpassningsarbetet, enligt förordningen (2018:1428) om myndigheters klimatanpassningsarbete, har utvecklats vidare samtidigt som det fortsatt finns behov av ett mer systematiskt, strategiskt och åtgärdsinriktat klimatanpassningsarbete. SMHI har bidragit till sektorsövergripande klimatanpassning genom att samordna och analysera myndigheters klimatanpassningsarbete. Myndigheten har även väglett olika aktörers klimatanpassningsarbete genom Kunskapscentrum för klimatanpassning, analyser av klimatdata och utvecklingen av en klimatscenariotjänst. Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) har stöttat kommuner i arbetet med att förebygga exempelvis översvämningar och värmeböljor, genom statsbidrag och lansering av en värmekartering. Berörda länsstyrelser har också utrett de omfattande översvämningar som inträffade under året, i enlighet med förordningen (2009:956) om översvämningsrisker.

Länsstyrelserna arbetar aktivt med att samordna arbetet på regional nivå när det gäller att anpassa samhället till effekterna av ett förändrat klimat. Stöd har lämnats till kommuners klimatanpassningsarbete genom bl.a. regionala analyser, handlingsplaner, samordning och kontaktskapande. Nya handlingsplaner fastställdes i ett par län och arbete pågår i flera län, i enlighet med förordningen (2018:1428) om myndigheters klimatanpassningsarbete. Några länsstyrelser saknar aktuella handlingsplaner för klimatanpassning.

Statens geotekniska institut (SGI) har utvecklat ett mer ändamålsenligt stöd till kommuner i ras- och skredsäkring genom att fokusera på ett begränsat antal riskområden åt gången. Under 2023 beviljades 20,6 miljoner kronor i bidrag för skredsäkring längs Göta älv. Åtgärder som bidragen har finansierat är utredningar, projekteringar och stabiliseringshöjande åtgärder (exempelvis schaktning).

Av den uppföljning som SMHI gör av myndigheternas klimatanpassningsarbete (KN2024/00372) framgår att myndigheternas och kommunernas arbete kan stärkas och utvecklas. Regeringen överlämnade i mars 2024 en nationell strategi och regeringens handlingsplan för klimatanpassning (skr. 2023/24:97) till riksdagen. Skrivelsen beskriver betydande klimatrelaterade risker för Sverige och hur det nationella klimatanpassningsarbetet behöver utvecklas de närmaste 5 åren.

3.6.3 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Regeringen bedömer att trenden är negativ då det internationella samarbetet inte ger tillräckliga globala utsläppsbegränsningar för att nå miljökvalitetsmålet. De styrmedel som än så länge har beslutats eller aviserats är inte tillräckliga för att nå det nationella klimatmålet. Arbetet behöver fortsätta under de två årtionden som återstår till dess Sverige ska vara klimatneutralt. Regeringen har presenterat sin klimathandlingsplan. Planen bygger på att de nödvändiga förutsättningarna för att nå Sveriges långsiktiga klimatmål om netto-nollutsläpp senast 2045 behöver sättas på plats för att omställningen ska kunna genomföras.

Utsläppen behöver fortsatt minska

Riksdagen har antagit flera etappmål om minskad klimatpåverkan. Det mest långsiktiga etappmålet innebär att Sverige senast 2045 inte ska ha några nettoutsläpp av växthusgaser till atmosfären. Därefter ska Sverige uppnå negativa utsläpp. Regeringen bedömer att den långsiktiga trenden är svagt positiv, men i närtid beräknas utsläppen öka. Ytterligare åtgärder behövs för att nå målet till 2045. I Klimathandlingsplanen redovisar regeringen hur det klimatpolitiska arbetet bör bedrivas under mandatperioden.

Den kvarvarande globala mängden koldioxid som kan släppas ut är mycket begränsad för att kunna klara miljökvalitetsmålet Begränsad klimatpåverkan, dvs. Parisavtalets målsättning om att begränsa den globala uppvärmningen under 1,5 grad, eller åtminstone långt under två grader. Användningen av kol, olja och fossilgas som bränsle såväl som råvara behöver fasas ut för att nå målet. I detta arbete spelar en cirkulär ekonomi en viktig roll. Negativa utsläpp är också viktiga för att begränsa temperaturökningen till 1,5 grader. Kapacitet för t.ex. bio-CCS behöver därför byggas.

Regeringen bedömer att det nationella etappmålet för ESR-sektorn till 2030 inte kan nås med befintliga styrmedel. Etappmålet för ESR-sektorn till 2040 kan med ytterligare åtgärder nås givet att elektrifieringen av transporter och arbetsmaskiner fortsätter i snabb takt och att jordbrukets utsläpp av metan och lustgas minskar. Målet för inrikes transporter innebär att växthusgasutsläppen från sektorn ska minska med minst 70 procent senast 2030 jämfört med 2010. År 2022 var utsläppen 13,3 miljoner ton koldioxidekvivalenter vilket är en minskning med 34 procent sedan 2010. Regeringen bedömer att etappmålet för transporter inte nås med befintliga styrmedel.

EU:s arbete skapar förutsättningar för att nå klimatmålen

EU har antagit och genomför alla centrala delar av det s.k. 55-procentspaketet. Regeringen bedömer att genomförandet av de antagna rättsakterna skapar goda förutsättningar för EU att nå sitt åtagande under Parisavtalet till 2030. Arbetet med att ta fram ett EU-mål till 2040 kommer att bli betydelsefullt för möjligheterna att nå det långsiktiga målet om klimatneutralitet senast 2050. EU-arbetet är centralt för genomförandet av Parisavtalet och för att visa det ledarskap som krävs för att nå avtalets mål om att begränsa temperaturhöjningen till 1,5 grader. Den senaste vetenskapen och ländernas nuvarande åtaganden visar att ambitionen i ländernas samlade klimatplaner fortfarande är otillräcklig för att temperaturmålet ska nås.

Klimatanpassningsarbetet underlättas av samverkan på olika nivåer

Regeringen bedömer att myndigheter skapar förutsättningar för ett strukturerat, samhällseffektivt och systematiskt arbete med klimatanpassning i Sverige. Genom vägledning, analyser, samordningsinsatser och kunskapsunderlag stärks samhällets förmåga att förebygga klimatrelaterade risker. Länsstyrelserna har en central roll att initiera, stödja och utvärdera regionalt och lokalt arbete med klimatanpassning. Statsbidrag och expertstöd från myndigheter har ökat förutsättningarna för kommuner att genomföra förebyggande åtgärder. Samtidigt bedömer regeringen att fortsatt arbete krävs för att skapa förutsättningar för ett åtgärdsinriktat, strategiskt och samhällsekonomiskt effektivt arbete med klimatanpassning Arbetet med civilt försvar, krisberedskap och klimatanpassning behöver samordnas i högre grad.

3.7 Frisk luft

Miljökvalitetsmålet är att luften ska vara så ren att människors hälsa samt djur, växter och kulturvärden inte skadas.

3.7.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

De bedömningsgrunder som används för att redovisa resultaten inom området utgörs av preciseringarna av miljökvalitetsmålet och redovisas i tabell 3.3.

Tabell 3.3 Preciseringar för miljökvalitetsmålet Frisk luft

Luftförorening	Halt som inte får överskridas
Bensen	1 mikrogram per kubikmeter luft beräknat som årsmedelvärde
Bens(a)pyren	0,0001 mikrogram per kubikmeter luft beräknat som ett årsmedelvärde
Butadien	0,2 mikrogram per kubikmeter luft beräknat som ett årsmedelvärde
Formaldehyd	10 mikrogram per kubikmeter luft beräknat som ett timmedelvärde
Partiklar (PM2,5)	10 mikrogram per kubikmeter luft beräknat som ett årsmedelvärde eller 25 mikrogram per kubikmeter luft beräknat som ett dygnsmedelvärde
Partiklar (PM10)	15 mikrogram per kubikmeter luft beräknat som ett årsmedelvärde eller 30 mikrogram per kubikmeter luft beräknat som ett dygnsmedelvärde
Marknära ozon	70 mikrogram per kubikmeter luft beräknat som ett åttatimmarsmedelvärde eller 80 mikrogram per kubikmeter luft beräknat som ett timmedelvärde
Ozonindex	10 000 mikrogram per kubikmeter luft under en timme beräknat som ett AOT 40-värde under perioden april till september
Kvävedioxid	20 mikrogram per kubikmeter luft beräknat som ett årsmedelvärde eller 60 mikrogram per kubikmeter luft beräknat som ett timmedelvärde (98-percentil)
Korrosion	På kalksten understiger 6,5 mikrogram per år

Som komplement till bedömningsgrunderna redovisas indikatorn Kväveoxidutsläpp totalt i kombination med utsläpp av kväveoxider från transporter i diagram.

3.7.2 Resultatredovisning

Liksom föregående år är halterna av bensen under målnivån för preciseringen. Det finns inte tillräckligt med mätningar för att bedöma om preciseringen för bens(a)pyren uppnåtts, men lokala mätningar och modelleringar indikerar att preciseringens målnivå fortfarande överskrids i tätorter med vedeldning. Inga mätningar har gjorts för årsmedelvärdet för butadien eller timmedelvärde för formaldehyd för 2022. Målnivån för halten av partiklar (PM2,5) uppmätt som årsmedelvärde nåddes i hela landet. Dygnsmedelvärdet för partiklar (PM2,5) överskreds dock på hälften av mätstationerna under 2022. För partiklar (PM10) överskreds målnivån för såväl års- som dygnsmedelvärde vid flera mätstationer under 2022. Under 2023 överskreds miljökvalitetsnormen och därmed även EU:s gränsvärde för partiklar (PM10) i Visby och Östersund.

Under 2022 har halterna av marknära ozon överskridit miljömålets preciseringar för både åttatimmarsmedelvärde och timmedelvärde på samtliga mätstationer. Även målnivån för ozonindex överskreds vid några mätstationer under året.

Kvävedioxidhalterna i gaturum uppvisar en minskande trend under senare år. Trots det överskreds miljömålets preciseringar både för timmedelvärde och årsmedelvärde

vid ett flertal stationer. Årsmedelvärdet i gatumiljön överskreds 2022 i Göteborg, Malmö, Stockholm, Uppsala, Skellefteå, Borås, Södertälje, Örnsköldsvik och Umeå. I Umeå och Örnsköldsvik överskreds även miljökvalitetsnormen för dygnsmedelvärdet. Även preciseringen för timmedelvärdet överskreds i på 15 stationer, främst i gatumiljö. Korrosionshastigheten på kalksten är något lägre än tidigare mätningar, men ligger fortfarande över miljökvalitetsmålets precisering.

Diagram 3.4 Utsläpp av kväveoxider till luft i Sverige fördelat på olika samhällssektorer

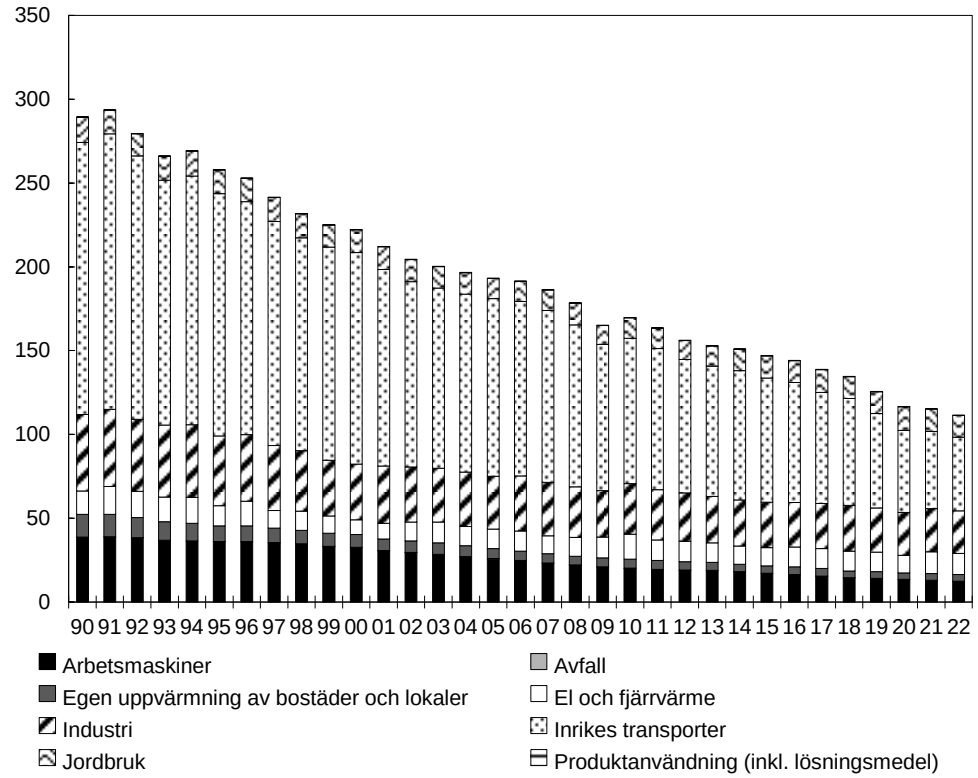

Källa: Naturvårdsverket.

De totala utsläppen av kväveoxider till luft har under åren 1990 till 2022 minskat med 62 procent, se diagram 3.4. År 2022 uppgick de totala utsläppen till 111 000 ton. Den största delen av utsläppen kommer från inrikes transporter där vägtrafiken står för 82 procent av utsläppen. Majoriteten av dessa utsläpp kommer från personbilar. Utsläppen från personbilar har dock minskat med 74 procent mellan 1990 och 2022. Den stora minskningen skedde mellan 1990 och 2000, mellan 2020 och 2022 minskade utsläppen med fem procent. Utsläppen från inrikes sjöfart ökade med 7 procent mellan 2021 och 2022 vilket beror på att användningen av flytande naturgas har minskat till förmån för diesel.

3.7.3 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Regeringen bedömer att miljökvalitetsmålet kommer att nås. Utvecklingen i miljön är positiv och utsläpp av luftföroreningar fortsätter att minska i Sverige. Det kvarstår dock en del utmaningar och ytterligare eller skärpta åtgärder behöver vidtas för att sänka luftföroreningshalterna av framför allt partiklar (PM2,5 och PM10), bens(a)pyren, ozon och kvävedioxid. Regeringen avser att ändra preciseringarna för partiklar PM2,5 och PM10, marknära ozon och kvävedioxid så att målets preciseringar ligger i linje med WHO:s uppdaterade riktvärden för luftkvalitet som presenterades i

september 2021. Från nästa år kommer miljökvalitetsmålets bedömning att utgå från de nya preciseringarna.

Det internationella arbetet är fortsatt viktigt för att preciseringarna för partiklar (PM2,5) och ozon ska nås. Inom ramen för FN:s konvention om långväga gränsöverskridande luftföroreningar (FN:s luftvårdskonvention) pågår arbete med att ta fram ett nytt Göteborgsprotokoll som i förlängningen kommer att bidra till minskad intransport av luftföroreningar, se miljökvalitetsmålet Bara naturlig försurning. Ett nytt luftkvalitetsdirektiv med skärpta gränsvärden har förhandlats fram i EU (kommissionens förslag till Europaparlamentets och rådets direktiv om luftkvalitet och renare luft i Europa (omarbetning) (COM(2022) 542 final). På sikt kommer det att förbättra luftkvaliteten både i Sverige och i EU och ge ett ökat skydd för människors hälsa. Riksdagen beslutade förra året om propositionen Effektivare luftkvalitetsarbete (prop. 2022/23:120) med ändringar i miljöbalken vilka trädde i kraft den 1 april 2024. Som ett led i att förbättra luftkvaliteten genom att förstärka det förebyggande luftvårdsarbetet och arbetet med åtgärdsprogrammen har nu regeringen även genomfört ändringar i luftkvalitetsförordningen (2010:477).

Det finns stora synergier mellan de insatser som görs på klimatområdet och luftkvalitet. Förstärkning av klimatpremier till bussar, lastbilar och arbetsmaskiner med låga eller inga utsläpp liksom stödet till ellastbilar och skrotningspremien leder till minskade utsläpp av både luftföroreningar och växthusgaser. Sammantaget ökar dessa insatser möjligheterna att nå miljökvalitetsmålet.

3.8 Bara naturlig försurning

Miljökvalitetsmålet innebär att de försurande effekterna av nedfall och markanvändning ska underskrida gränsen för vad mark och vatten tål. Nedfallet av försurande ämnen ska heller inte öka korrosionshastigheten i markförlagda tekniska material, vattenledningssystem, arkeologiska föremål och hällristningar.

3.8.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

De bedömningsgrunder som används för att redovisa resultaten inom området utgörs av preciseringarna av miljökvalitetsmålet och är följande:

- Påverkan genom atmosfäriskt nedfall av luftburna svavel- och kväveföreningar från svenska och internationella källor medför inte att den kritiska belastningen för försurning av mark och vatten överskrids i någon del av Sverige.
- Påverkan genom markanvändningens bidrag till försurning av mark och vatten motverkas genom att skogsbruket anpassas till växtplatsens försurning.
- Försurade sjöar och vattendrag uppnår oberoende av kalkning minst god med avseende på försurning.
- Försurningen av marken inte påskyndar korrosion av tekniska material och arkeologiska föremål i mark och inte skadar den biologiska mångfalden i land- och vattenekosystem.

Som komplement till dessa bedömningsgrunder visas indikatorn Sjöfartens försurande utsläpp som diagram.

3.8.2 Resultatredovisning

Nedfallet av svavel och kväve över Sverige har minskat under flera årtionden. De senaste mätningarna av svavel visar på att nedfallet i dag är nära förindustriella nivåer. Nedfallet av kväve är dock fortsatt högt i delar av Sverige. Den internationella sjöfarten och intransport från andra länder är två bidragande faktorer till försurningen

i Sverige. Det är främst i södra och sydvästra Sverige som försurningstrycket är fortsatt högt och där en stor andel av sjöar och vattendrag är försurade.

Mellan 2021 och 2022 ökade sjöfartens utsläpp av svaveldioxid med 0,5 procent och utsläppen av kväveoxider minskade med 0,5 procent, se diagram 3.5 nedan. Fartygstrafiken har ökat långsamt sedan 2020, vilket indikerar en återhämtning från den utsläppsminskning som skedde till följd av covid-19-pandemin. Utsläppen 2022 är dock fortsatt på en lägre nivå jämfört med 2019 års nivåer. Den internationella sjöfarten fortsätter att ha en betydande negativ påverkan på försurningen i Sverige trots de kraftiga utsläppsminskningarna som skett inom sektorn det senaste decenniet.

Diagram 3.5 Utsläpp av svaveldioxid och kväveoxider från internationell sjöfart på Östersjön 2006–2022

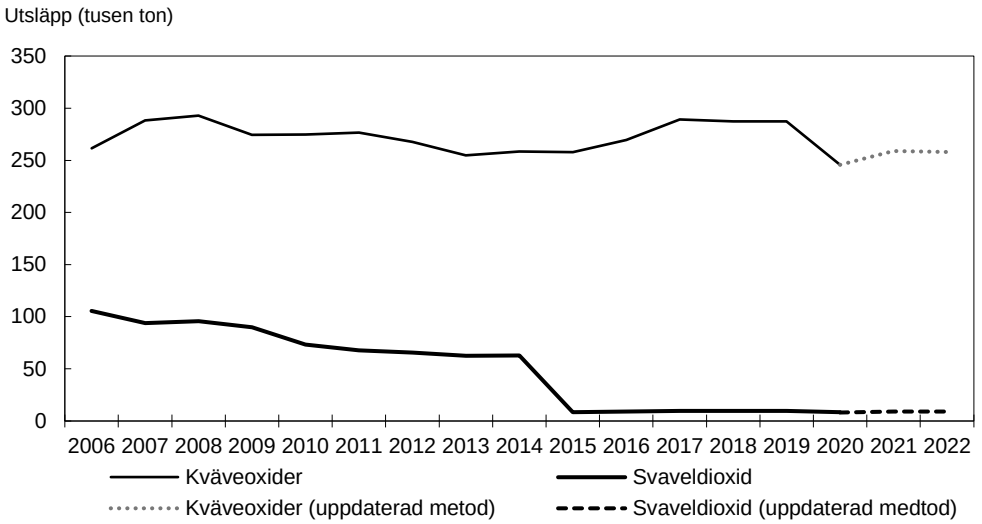

Anm.: Figuren visar utsläpp av svavel- och kväveoxider från internationell sjöfart på Östersjön. Uppgifterna baseras på positionsdata (AIS-data) från fartygen. För beräkningsår 2020 och framåt har en uppdaterad version av STEAM-modellen använts för att beräkna utsläppen (streckad linje).

Källa: Finska meteorologiska institutet och Helcom.

I takt med att det atmosfäriska nedfallet av försurande ämnen minskar, så ökar skogsbrukets relativa betydelse för försurningen och bedöms även öka med ett varmare klimat. Ökad trädtillväxt har lett till ökade virkesförråd och ett ökat uttag av stamved. Grenar och toppar, som skördas till följd av efterfrågan på fossilfri energi, har en negativ påverkan på markens surhetsgrad lokalt.

Trenden går mot färre försurade sjöar i Sverige. Naturvårdsverket bedömer att ca sju procent av Sveriges sjöar (större än en hektar) var försurade under perioden 2015–2020, där största andel finns i sydvästra Sverige. Även om nedfallet fortsätter att minska kommer mark och vatten vara försurade under lång tid framöver. Kalkning är en befintlig åtgärd som används i delar av Sverige för att motverka försurning.

I Sverige är marken i skogen generellt sur, vilket är ett normalt tillstånd för barrskog i norra Europa. Den mest försurade marken finns i sydvästra Sverige. Anledningen är en kombination av ett stort nedfall av försurande ämnen via nederbörden samt försurande påverkan från skogsbruk. Återhämtningen går långsamt för landet som helhet och en ökande försurning sker i de sydvästra delarna.

Det pågår ett omfattande regionalt arbete som bidrar till att nå målet Bara naturlig försurning. Det pågår även ett nationellt arbete för att Sverige ska klara sina åtaganden i Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2016/2284 av den 14 december 2016 om minskning av nationella utsläpp av vissa luftföroreningar (takdirektivet). Sverige har svårt att nå sina utsläppsåtaganden för ammoniak och kväveoxider till 2030, vilket framgår i Sveriges reviderade nationella luftvårdsprogram som färdigställdes och

överlämnades till Europeiska kommissionen i februari 2024. Sverige har ett pågående överträdelseärende om överskridande av utsläppsåtagandet för ammoniak till 2020. Då samtliga länder i EU enligt takdirektivet ska ta fram nationella luftvårdsprogram förväntas detta minska intransporten av försurande ämnen till Sverige.

I december 2023 fattades beslut om att påbörja en revidering av Göteborgsprotokollet inom FN:s luftvårdskonvention, vilket på sikt kan medföra mer omfattande utsläppsminskningar internationellt och även minskad intransport av luftföroreningar till Sverige. Sedan 1 januari 2021 är Östersjön och Nordsjön ett kvävekontrollområde. Detta innebär att alla fartyg byggda 2021 och framåt måste använda katalysatorer eller köras på flytande naturgas för att klara kraven på kväveoxidutsläpp. Eftersom regleringen endast gäller nybyggda fartyg förväntas en utsläppsminskning av kväve gå långsamt.

3.8.3 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Regeringen bedömer att trenden är positiv, men att nuvarande beslutade eller planerade styrmedel inte är tillräckliga för att nå miljökvalitetsmålet. Även om nedfallet fortsätter minska bedöms mark och ytvatten vara försurade under lång tid framöver eftersom återhämtningen går långsamt. År 2030 beräknas fortfarande ca sju procent av Sveriges sjöar och vattendrag vara försurade. Utsläppen av ammoniak och kväveoxider behöver minska ytterligare för att Sverige ska klara sina åtaganden till 2030 under EU:s takdirektiv. Övriga föroreningar bedöms minska i tillräcklig takt för att uppnå de åtagandena utan ytterligare åtgärd.

Både det regionala arbetet och de minskade utsläppen inom sjöfarten bidrar positivt till minskad försurning. EU-arbetet med de nationella luftvårdsprogrammen och revideringen av Göteborgsprotokollet ökar också möjligheterna att klara etappmålet och preciseringarna för miljökvalitetsmålet Bara naturlig försurning.

3.9 Giftfri miljö

Miljökvalitetsmålet är att förekomsten av ämnen i miljön som har skapats i eller utvunnits av samhället inte ska hota människors hälsa eller den biologiska mångfalden. Halterna av naturfrämmande ämnen är nära noll och deras påverkan på människors hälsa och ekosystemen är försumbar. Halterna av naturligt förekommande ämnen är nära bakgrundsnivåerna.

3.9.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

De bedömningsgrunder som används för att redovisa resultaten inom området utgörs av preciseringarna av miljökvalitetsmålet och är följande:

- den sammanlagda exponeringen för kemiska ämnen
- användningen av särskilt farliga ämnen
- oavsiktligt bildade ämnen med farliga egenskaper
- förorenade områden
- kunskap om kemiska ämnens miljö- och hälsoegenskaper
- information om farliga ämnen i material, produkter och varor.

Som komplement till dessa bedömningsgrunder redovisas indikatorn Miljögifter i modersmjölk och blod i diagram. Indikatorn efterbehandlingsåtgärder kommenteras endast i text.

3.9.2 Resultatredovisning

Sverige har arbetat för att minska exponering för kemiska ämnen och användning av särskilt farliga ämnen

Kemikalielagstiftningen i EU är harmoniserad och insatserna har t.ex. varit utveckling av nya eller befintliga regler, delvis som ett genomförande av EU:s kemikaliestrategi, liksom teknisk och vetenskaplig anpassning av befintliga regler. Regelutvecklingen inom EU syftar bl.a. till minskad exponering för skadliga ämnen och minskad användning av särskilt farliga ämnen. Sverige är genom olika initiativ från den behöriga myndigheten Kemikalieinspektionen fortsatt ett av de ledande länderna i EU-samarbetet när det gäller att utveckla förslag till begränsningar, harmoniserade klassificeringar och andra regleringar av farliga ämnen inom ramen för befintliga regler.

Under 2023 har Sverige varit aktivt i flera EU-förhandlingar, bl.a. under det svenska ordförandeskapet, där Kemikalieinspektionens och andra myndigheters stöd har varit centralt. Särskilt viktigt är förslaget till revidering av Europaparlamentets och rådets förordning om klassificering, märkning och förpackning av ämnen och blandningar (COM(2022) 748 final) (s.k. CLP), som direkt och indirekt kommer att innebära förbättrad information om farliga ämnen i material och produkter. Genom nya ESPR kommer det kunna ställas krav på information om innehållet av farliga ämnen i varor via digitala produktpass. Andra rättsakter som förhandlats under året är förslag till Europaparlamentets och rådets förordning om leksakers säkerhet COM(2023) 462 final), förslag till Europaparlamentets och rådets förordning om lagstiftningspaketet Ett ämne, en bedömning (COM(2023) 779, COM(2023) 781, COM(2023) 783), förslag till revidering av Europaparlamentets och rådets förordning om kvicksilver (COM(2023) 395 final) samt förslag till revidering av Europaparlamentets och rådets förordning om tvätt- och rengöringsmedel (COM(2023) 217 final). Sverige har dessutom varit aktivt i förhandlingarna om kommissionens förslag till förordning om hållbar användning av växtskyddsmedel (COM(2022) 305 final). Europaparlamentet röstade dock nej till förslaget i november 2023 och i maj 2024 drog kommissionen tillbaka förslaget. I april 2024 antog kommissionen ett meddelande om konceptet om essential use, ett stöd i bedömningen av vad som kan anses utgöra samhällskritisk användning av ett ämne, för en mer effektiv riskhantering av t.ex. konsumentprodukter på väg mot en giftfri miljö.

En rad åtgärder inom EU:s kemikaliestrategi har ännu inte lett till förslag från kommissionen. Det gäller särskilt revideringen av Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1907/2006 om registrering, utvärdering, godkännande och begränsning av kemikalier (s.k. Reach), men även andra förslag om reglering av kemikalier i t.ex. elektronik och kosmetiska produkter. Regeringen fortsätter att vara pådrivande för att se till att kommissionen lämnar ett konkret förslag till ändringar av Reach i linje med EU:s kemikaliestrategi. Regeringen har också gett Kemikalieinspektionen i uppdrag att ta fram förslag på väsentliga ändringar i Reach och dess bilagor. Arbetet handlar i stor utsträckning om effektivare utfasning av de skadligaste kemikalierna och förbättrade möjligheter till gruppvis hantering.

Arbetet med att begränsa användningen av PFAS på EU-nivå har tagit steg framåt. Kemikalieinspektionen har tillsammans med fyra av EU:s medlemsstaters kemikaliemyndigheter börjat ta omhand de omfattande kommentarer som berörda aktörer lämnat till EU:s kemikaliemyndighet (ECHA) på förslaget om att förbjuda alla PFAS-ämnen i alla användningar som inte är nödvändiga för samhället. Ett förbud mot gruppen PFHxA, som bl.a. används i kläder och material i kontakt med livsmedel, röstades igenom i Reach-kommittén i april 2024. I den nya förpackningsförordningen

PPWR införs också ett förbud mot förekomst av PFAS, som Sverige drev igenom, vilket i praktiken kommer hindra att ämnena används i material i kontakt med livsmedel. Substitution av PFAS är en prioriterad fråga i det svenska ordförandeskapet i Nordiska ministerrådet. Förutsättningarna för att möjliggöra identifiering av hormonstörande ämnen har förbättrats genom forskning och utveckling av nya testmetoder.

Inom ramen för Kemikalieinspektionens regeringsuppdrag Giftfritt från början (KN2023/02490) har det identifierats problematiska ämnen i plast som hindrar återvinning. Dessutom konstateras att mindre än 10 procent av den plast som sätts på marknaden återvinns, bl.a. eftersom vissa plastströmmar innehåller hälso- eller miljöskadliga ämnen som kan utgöra ett problem vid återvinning. Resultaten om farliga ämnens påverkan på möjligheter att återvinna plast används i förhandlingarna om ett nytt globalt avtal mot plastföroreningar.

Världens länder har enats om ett nytt globalt ramverk om kemikalier och avfall (Global Framework on Chemicals, GFC). Det antogs vid FN:s högnivåmöte, kemikaliekonferensen ICCM5, i september 2023. GFC är en efterföljare till SAICM (Strategic Approach to International Chemicals Management). Sverige har varit aktiv i arbetet med det nya globala ramverket. Vid mötet enades världens länder också om att inrätta en ny global finansiell fond för GFC, och om en deklaration för en planet fri från skador orsakade av kemikalier och avfall (Bonndeklarationen). Ramverket är ett icke bindande politiskt åtagande. Det globala ramverket för kemikalier innehåller en vision, fem övergripande mål och 26 delmål, varav 24 är tidsatta. Ramverket innehåller även en mekanism för att nominera frågor för globala åtgärder och en struktur för uppföljning.

Under 2023 listades ytterligare tre farliga ämnen under Stockholmskonventionen om långlivade organiska föroreningar (s.k. POPs). Konventionen omfattar nu 34 ämnen eller ämnesgrupper för global utfasning, inklusive drygt 600 identifierade PFAS. Ytterligare ämnesgrupper föreslås fasas ut inom konventionens område. Under 2023 togs ytterligare steg inom ramen för Minamatakonventionen om kvicksilver. Bl.a. ska kvicksilver fasas ut på global nivå i t.ex. kosmetika och batterier till 2025 och i lampor för allmänt bruk till 2026 eller 2027. Det har också fastställts när avfall som innehåller kvicksilver ska betraktas som farligt avfall.

Sverige har under året bidragit till att fyra hormonstörande ämnen inte ska godkännas för användning i växtskyddsmedel inom EU, genom att verka för detta i ständiga kommittén för växter, djur, livsmedel och foder. Detta kan bidra till att minska användningen av särskilt farliga ämnen, och till att nå etappmålet om att minska användningen av biocidprodukter med särskilt farliga egenskaper till 2030.

En kunskapssammanställning över åtgärder inom jordbruket för att minska upptaget av kadmium i ätliga delar av grödor har genomförts inom ramen för det myndighetsgemensamma strategiska arbetet med kadmium. Livsmedelsverket har fortsatt verka för en uppdatering av den tidigare riskvärderingen av kadmium i livsmedel genom kontakter med kommissionen, den europeiska myndigheten för livsmedelssäkerhet (Efsa), och andra medlemsländer.

Arbetet för att minska läkemedel och mikroplaster i miljön har fortsatt. Sverige har förhandlat om kommissionens förslag (COM(2023) 645 final) till Europaparlamentets och rådets förordning om att förebygga förluster av plastpellets för att minska utsläpp av mikroplast som presenterades i oktober 2023. Inom ramen för Reach-förordningen beslutades i september 2023 om en begränsning i användningen av mikroplaster i kosmetiska produkter och andra kemiska produkter, liksom i utfyllnad i konstgräsplaner. Nationellt har fem forskningsprojekt om mikroplaster redovisats,

som har finansierats genom Naturvårdsverkets miljöforskningsanslag, vilka bl.a. har gett kunskapsunderlag om risker och effekter av mikro- och nanoplast, flöden och analysmetoder som används inom forskning och miljöövervakning. Därutöver har Naturvårdsverket under 2022–2024 fördelat finansiering till 14 kunskapshöjande projekt. Dessa har bl.a. ökat kunskapen om mikroplast i områden som textilier, färg och vägmarkeringar. Det finns i dagsläget nio avloppsreningsverk utrustade med teknik för läkemedelsrening i full skala, varav sju finansierats via förordningen (2018:495) om bidrag för rening av avloppsvatten från läkemedelsrester. I december 2023 fattade regeringen beslut om en förlängd svensk strategi för arbetet mot antibiotikaresistens 2024–2025. För vidare läsning se även utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg, avsnitt 4 Folkhälsopolitik.

Fler förorenade områden åtgärdas

Efter utgången av 2023 bedöms ca 1 667 förorenade områden utgöra mycket stor risk för miljö och människors hälsa (riskklass 1). Ytterligare ca 8 486 områden bedöms utgöra stor miljö- och hälsorisk (riskklass 2). Detta är ungefär samma antal som 2022. Under tiden har det också tillkommit fler riskklassade objekt. Åtgärder har slutförts på 3 915 objekt. Av dessa har 208 finansierats helt eller delvis av staten, resterande 3 707 objekt är helt privatfinansierade eller har tillkommit efter krav från tillsynsmyndighet. Motsvarande antal 2022 var 3 478 objekt.

Anslaget 1:4 *Sanering och återställning av förorenade områden* används för att kunna åtgärda förorenade områden där ingen icke-statlig aktör kan hållas ansvarig. Under 2023 avsattes totalt ca 762 miljoner kronor, men anslagsposten utnyttjades endast till 58 procent. Covid-19-pandemin har fortfarande haft effekt på saneringsarbetet och flera bidragsprojekt under året har försenats eller senarelagts. En annan orsak är den granskning som kommissionen gjort av stödet, som innebar att regeringen behövde besluta om ändringar i stödsystemet för att det skulle vara förenligt med EU:s statsstödsregler.

Drygt 71 procent av bidragen som beviljades 2023 gick till åtgärder mot förorenade områden inkl. åtgärder av mark inför bostadsbyggande och sedimentåtgärder, drygt 11procent gick till undersökningar, drygt 9 procent till PFAS-åtgärder, 7procent till regeringsuppdraget om sediment samt 2 procent till förflyttning av fordonsvrak. Under året betalades knappt 7 miljoner kronor ut för flyttning av fordonsvrak och 2 128 fordon i 84 kommuner skrotades.

Under 2023 pågick 82 saneringsåtgärder finansierade helt eller delvis genom det statliga anslaget. Detta kan jämföras med 79 pågående saneringsåtgärder 2022. Fyra efterbehandlingsåtgärder av mark inför bostadsbyggande utfördes under året, vilket är något färre än året innan. Det statliga bidraget för efterbehandlingsåtgärder inför bostadsbyggande har, sedan det infördes, helt eller delvis finansierat 26 projekt, som möjliggjort ca 3 300 bostäder.

Naturvårdsverket har i samverkan med andra berörda myndigheter genomfört en rad insatser under 2023 som bidrar till att finna nya vägar för att åtgärda förorenade sediment, t.ex. har myndigheten tillsammans med länsstyrelserna tagit fram en vägledning till berörda om ansvarsutredningar för förorenade sediment. Det har även pågått flera uppdrag under 2023 för att minska spridningen av PFAS. Naturvårdsverket har arbetat med att utveckla och stärka den nationella samordningen och vägledningen kring problemen med PFAS-förorenade områden. Statens geotekniska institut har i enlighet med regleringsbrevet för 2022 arbetat med uppdrag om teknikutveckling och forskning för att kunna åtgärda PFAS-förorenade områden samtidigt som länsstyrelserna har arbetat för en bättre kartläggning och helhetsbild av antalet PFAS-förorenade områden i Sverige. Från 2023 har det blivit möjligt för

länsstyrelserna att söka bidrag från Naturvårdsverkets saneringsanslag för att genomföra provtagning av förorenade sedimentområden och för platser med misstänkt PFAS-förorening. För perioden 2023–2025 har länsstyrelserna hittills ansökt om bidrag för provtagning av 313 områden med misstänkt PFAS-förorening och för 471 sedimentområden, till en kostnad av 63 respektive 73,2 miljoner kronor.

Kunskap och information om skadliga ämnen minskar exponering och risker för människors hälsa och miljö

Kemikalieinspektionens webbplats har en central funktion i arbetet med att förmedla information och kunskap om risker samt nya och förändrade regler till företag och allmänheten. Under 2023 hade Kemikalieinspektionens webbplats totalt 774 850 besök, en ökning med 4 procent jämfört med föregående år. Myndigheten har under året gjort flera insatser för att förbättra servicen och innehållet på webbplatsen med fokus på att nå ut till företag via digitala medier och kanaler.

Kemikalieinspektionen har under året uppdaterat sitt webbaserade PRIO-verktyg som hjälper företagen i deras substitutionsarbete genom att identifiera och prioritera farliga ämnen för ersättning. Verktyget innehåller nu över 10 000 PFAS-ämnen, vilket gör den unik i sitt slag.

Under 2023 har Kemikalieinspektionen lämnat in åtta förslag på harmoniserad klassificering till ECHA som omfattar totalt 18 ämnen. Förslagen omfattar ett kraftigt allergiframkallande färgämne som används för textil, och tre växtskyddsmedel samt en grupp doftämnen som används i kosmetiska produkter och bormineraler som används i glas och keramik, vilka båda är skadliga för fortplantningen. Förteckningen över ämnen som har en harmoniserad klassificering och märkning enligt bilaga VI i CLP omfattar drygt 4 600 ämnen och ämnesgrupper. Under 2023 infördes nya faroklasser för hormonstörande ämnen samt för persistenta, bioackumulerande och mobila ämnen i CLP.

Mätningar av långlivade miljögifter i modersmjölk och blod visar hur halterna har varierat över tid sedan 1996. Diagram 3.6 redovisar mätdata för ett antal långlivade miljögifter i modersmjölk och blod, bl.a. de miljö- och hälsoskadliga kemikalierna PBDE, PCB, dioxiner samt PFAS. Dessa ämnen finns kvar länge i miljön, de ansamlas i fettvävnad hos människor och djur och finns spridda i bl.a. varor och livsmedel. Höga halter av dessa ämnen kan ge upphov till sjukdomar som cancer, påverka fortplantningsförmågan, skada arvsmassan och störa hormonsystemet. För perioderna 2019–2022 finns nya analysdata för samtliga ämnen. Halterna är generellt minskande. Undantaget är halterna för långkedjiga PFAS (summa PFNA, PFDA, PFUnDA) som ligger högre än 1996, även om det förefaller vara en något nedåtgående trend från ca 2012.

Diagram 3.6 Exponering för vissa långlivade miljögifter i Sverige

Miljöföroreningar i modersmjölk och blod 1996–2022, index 1996–1997 = 100 (procent av halten vid undersökningens start).

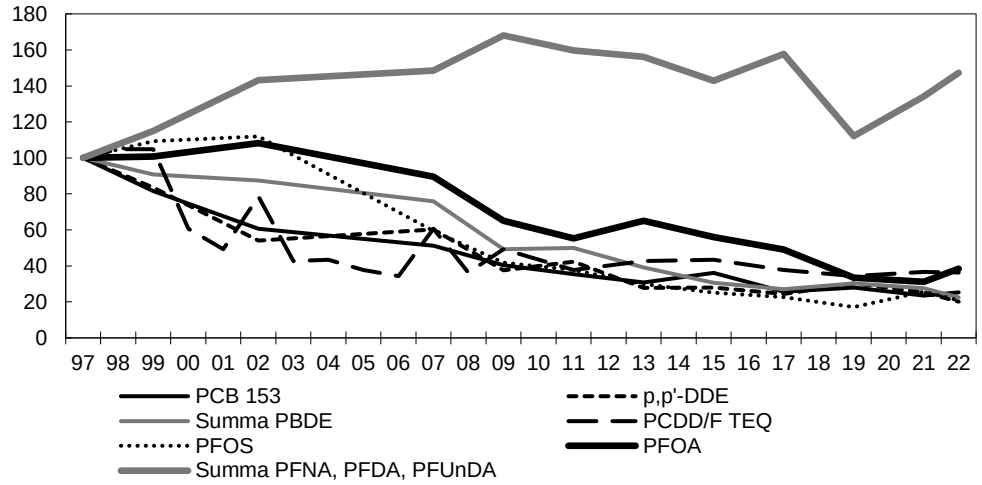

Anm.: Miljögifter har analyserats i enskilda prover av modersmjölk (PCB 153, dioxiner, PBDE och p,p'-DDE) och i blodserum (PFOS, PFOA och långkedjiga PFAS). Halterna är presenterade som procent av medianhalterna i modersmjölk respektive blod vid undersökningens start.

Källa: Livsmedelsverket.

Tillkännagivanden om giftfri cirkulär ekonomi

Riksdagen har tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om godkännandeprocessen för glyfosat (bet. 2021/22:MJU25 punkt 7, rskr. 2021/22:335). Av tillkännagivandet framgår att regeringen i EU ska verka för att den nya godkännandeprocessen för glyfosat är faktabaserad och utgår från vetenskapliga kriterier (bet. 2021/22:MJU25 s. 47). Inom EU har en vetenskaplig utvärdering av ett omfattande faktaunderlag gjorts. I linje med slutsatserna av denna utvärdering föreslog kommissionen att glyfosat skulle få ett förnyat godkännande. Sverige stödde kommissionens förslag vid omröstningen i Ständiga kommittén för djur, växter, livsmedel och foder, och i den efterföljande omröstningen i omprövningskommittén. Kommissionen har därefter beslutat om att förnya godkännandet för glyfosat, baserat på den vetenskapliga utvärdering som gjorts av det underlaget. Beslutet innebär att lantbrukare kan fortsätta använda växtskyddsmedel med glyfosat. Kemikalieinspektionen har tillsammans med myndigheter från tre andra medlemsstater i EU tagit fram utvärderingen som ligger till grund för beslutet. Regeringen anser mot bakgrund av de redovisade åtgärderna att tillkännagivandet är tillgodosett och slutbehandlat.

Riksdagen har tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om tillståndsprövning av växtskyddsmedel (bet. 2021/22:MJU25 punkt 5, rskr. 2021/22:335). Av tillkännagivandet framgår att utskottet anser att det finns anledning att se över godkännandeprocessen för växtskyddsmedel för att göra den snabbare, effektivare och mer likvärdig andra medlemsstaters godkännandeprocesser (bet. 2021/22:MJU25 s. 47). I Kemikalieinspektionens regleringsbrev för 2023 har regeringen ställt som återrapporteringskrav att myndigheten ska redovisa hur myndigheten arbetar med att effektivisera godkännandeprocessen för växtskyddsmedel och biocidprodukter för att säkerställa att beslut om godkännande fattas inom de frister som gäller enligt EU-lagstiftningen. Kemikalieinspektionen har tidigare genomfört ett omfattande förändrings- och effektiviseringsarbete som kortade prövningstiderna. Effektiviseringsarbetet inom godkännandeprocessen har fortsatt vilket lett fram till att myndigheten för 2023 redovisar att de nu beslutar runt 95 procent av ansökningar i enlighet med gällande tidsfrister. Regeringen anser mot

bakgrund av de redovisade åtgärderna att tillkännagivandet är tillgodosett och slutbehandlat.

Riksdagen har tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om det ömsesidiga erkännandet av produktgodkännanden (bet. 2021/22:MJU25 punkt 6, rskr. 2021/22:335). Av tillkännagivandet framgår att regeringen särskilt bör möjliggöra för myndigheterna att dels i större utsträckning använda sig av ömsesidigt erkännande av växtskyddsmedel, dels ta hänsyn till hur andra medlemsstater förhåller sig i syfte att skapa konkurrensneutrala förutsättningar för det svenska jordbruket (bet. 2021/22:MJU25 s. 47). I Kemikalieinspektionens regleringsbrev för 2023 har regeringen ställt som återrapporteringskrav att myndigheten ska redovisa hur myndigheten arbetar med ömsesidigt erkännande av växtskyddsmedel och biocidprodukter samt hur myndigheten kan utöka och förbättra samarbetet med behöriga myndigheter i andra medlemsstater. Sedan 2018 har drygt 40 procent av alla nya växtskyddsmedel och drygt 50 procent av alla nya biocidprodukter godkänts genom ömsesidigt erkännande. För att ett växtskyddsmedel ska kunna godkännas genom ömsesidigt erkännande krävs att det är jämförbara miljöförhållanden och jordbrukspraxis som i det land som tidigare godkänt växtskyddsmedlet. För att underlätta för sökande företag har Kemikalieinspektionen valt att ge dem möjlighet att komplettera med underlag för svenska miljö- och jordbruksförhållanden. För att bidra till mer harmoniserade bedömningar vilket underlättar prövningen av ömsesidigt erkännande för biocidprodukter deltar Kemikalieinspektionen i ECHA:s samordningsgrupp för biocidprodukter. Regeringen anser mot bakgrund av de redovisade åtgärderna att tillkännagivandet är tillgodosett och slutbehandlat.

Riksdagen har tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om hantering av grupper av kemiska ämnen (bet. 2016/17:MJU7 punkt 8, rskr. 2016/17:153). Av tillkännagivandet framgår att regeringen bör verka för att klassificera ämnen i grupp och förbjuda grupper av ämnen med liknande egenskaper, samt förändra/underlätta möjligheterna i EU:s kemikalielagstiftning så att den kan behandla likartade kemikalier i grupp (bet. 2016/17:MJU7 s. 32). Regeringen har redovisat insatser i budgetpropositionen för 2023 (prop. 2022/23:1 utg.omr. 20 s. 35 och 36). I propositionen bedömde regeringen att tillkännagivandet genom insatserna var tillgodosett och slutbehandlat. Riksdagen delade dock inte regeringens bedömning och angav i betänkandet 2022/23:KU21 att i det nuvarande beredningsläget inte var möjligt att göra en bedömning av om hanteringen och bedömningen av grupper av ämnen kommer att bli effektivare i enlighet med tillkännagivandet och tillkännagivandet kunde därför inte anses vara slutbehandlat. I budgetpropositionen för 2024 beskrivs också arbetet kring gruppvis hantering av kemiska ämnen (prop. 2023/24:1 utg.omr. 20 avsnitt 3.9.2 och 3.9.3) och Sveriges arbete med en bred PFAS-begränsning. Av avsnitt 3.9.2 och 3.9.3 ovan framgår också att nya faroklasser i CLP införts, att konceptet samhällsnödvändig användning har förtydligats, att arbetet med den breda PFAS-begränsningen fortsätter samt att Kemikalieinspektionen fått ett regeringsuppdrag om Reach. Regeringen har vidtagit ett stort antal åtgärder under åren sedan 2016 för att tillgodose tillkännagivandet och ambitionen att arbeta med att hantera ämnen gruppvis har genomsyrat regeringens arbete och varit tydlig i styrningen av Kemikalieinspektionen. Regeringen har gjort det som står i dess makt för att intensifiera arbetet och med kraft verka för att hanteringen och bedömningen av grupper av kemiska ämnen ska bli effektivare inom EU. Regeringen anser mot bakgrund av vidtagna och pågående åtgärder att tillkännagivandet är tillgodosett och slutbehandlat.

Riksdagen har tillkännagett för regeringen det som anförs i reservationen 10 under punkt 10 om PFAS (bet. 2021/22:MJU25 reservation 10 punkt 10, rskr. 2021/22:335). Av tillkännagivandet framgår att regeringen och Sverige bör verka för en

harmoniserad lagstiftning i EU med strikta gränsvärden för PFAS i konsumentprodukter samt i papp, kartong, bläck, lim och bindemedel genom en starkare koppling till Reach. Regeringen bör därtill verka för att långsiktigt fasa ut PFAS ur konsumentprodukter samt verka för att åtgärder vidtas för att successivt fasa ut PFAS i förpackningsmaterial som är avsett för livsmedelsändamål inom hela EU. Vidare bör regeringen verka för att snabbare fasa ut samt sänka gränsvärdena för hormonstörande ämnen, i synnerhet på EU-nivå (bet. 2021/22:MJU25 s. 93 och 94). I avsnitt 3.9.2 och 3.9.3 finns också redovisningar av infört förbud i PPWR, begränsning av PFHxA, fortsatt arbete med den breda PFAS-begränsningen samt införandet av nya faroklasser i CLP. Inom ramen för rådsförhandlingar om en ny förordning om leksakers säkerhet har Sverige gett stöd till ett allmänt förbud för hormonstörande ämnen i leksaker samt föreslagit att även ämnen såsom PFAS bör omfattas av förbudet. Regeringen anser mot bakgrund av vidtagna och pågående åtgärder att tillkännagivandet är tillgodosett och slutbehandlat.

Riksdagen har tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om ECHA:s förslag till förbud mot avsiktligt tillsatt mikroplast i kemiska produkter (bet. 2021/22:MJU25 punkt 14, rskr. 2021/22:335). Av tillkännagivandet framgår att regeringen bör driva på för att ECHA:s förslag om begränsning av avsiktligt tillsatt mikroplast i kemiska produkter snarast genomförs (bet. 2021/22:MJU25 s. 73 och 74). Regeringen har gett stöd till ECHA:s förslag genom hela processen. Beslut har fattats genom kommittéförfarande och begränsningen av avsiktligt tillsatt mikroplast i kemiska produkter är nu formellt antagen och publicerad. Regeringen anser mot bakgrund av detta att tillkännagivandet är tillgodosett och slutbehandlat.

3.9.3 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Regeringen bedömer att trenden för uppfyllelsen av målet är positiv men att nuvarande beslutade eller planerade styrmedel inte är tillräckliga för att nå miljökvalitetsmålet. En förutsättning för att nå målet är att EU:s kemikaliestrategi genomförs i sin helhet och enligt plan. Även andra strategier inom den europeiska gröna given är viktiga för att målet ska nås. Då kommer nödvändiga styrmedel att finnas på plats för att på sikt, delvis, kunna nå målet. Det finns stora osäkerheter kring måluppfyllelsen med anledning av att flera förslag från kommissionen är försenade. Det gäller särskilt revideringen av Reach. För att nå etappmålen har Kemikalieinspektionen och Naturvårdsverket en viktig roll i att genomföra EU-lagstiftningen och vägleda företag. Det bedöms dessutom ta lång tid att kunna nå preciseringen för förorenade områden. Ett stort antal av alla förorenade områden i riskklass 1 och 2 inte är åtgärdade, vilket påverkar måluppfyllelsen.

En effektiv kemikaliekontroll och reglering av utsläpp till miljön samt hantering av befintliga miljögifter genom sanering av förorenade områden är åtgärder som bidrar till måluppfyllelsen. Sverige behöver stå väl rustat för att möta de hot som bl.a. PFAS-problematiken medför, inte minst mot vårt dricksvatten och mot livsmedelsförsörjningen. Regeringen bedömer att långsiktighet i arbetet med förororenade områden samt fortsatt teknikutveckling är viktigt för att bidra till måluppfyllelsen. Sediment och PFAS är områden där det fortfarande finns kunskapsluckor och där miljöpåverkan är stor, varför pågående arbete inom dessa områden bedöms som viktiga i arbetet med förorenade områden. Satsningar för att få bort eller minska miljögifter bidrar till Giftfri miljö, men också till miljökvalitetsmålen Levande sjöar och vattendrag, Grundvatten av god kvalitet, Hav i balans samt Levande kust och skärgård.

För att förebygga och begränsa risker med kemikalier är det grundläggande med kunskap om skadliga ämnens inneboende egenskaper och information om hur de

används och förekommer. Av särskild vikt för att nå målet är att Reach revideras så att tillräckliga data, t.ex. för hormonstörande ämnen, kan begäras in och att risker kan utvärderas och åtgärdas mer effektivt. Detta inkluderar att kombinationseffekter bör adresseras mer effektivt. En effektiv gruppvis reglering och utfasning av de farligaste ämnena i framför allt konsumentprodukter, genom Reach och produktspecifik lagstiftning, behövs för ett tillräckligt skydd av människor och miljön men är även nödvändigt för att skapa förtroende för återvunna material. De nya faroklasserna som 2023 fördes in i CLP-förordningen är ett steg mot att uppnå målet då det ger bättre förutsättningar att fortsättningsvis klassificera och åtgärda ämnen gruppvis, t.ex. för att begränsa hormonstörande ämnen i konsumentprodukter.

Det finns en lång eftersläpning i miljön innan effekterna från kemikalier är mätbara samtidigt som nya skadliga ämnen ständigt utvecklas och sätts på marknaden, vilket påverkar måluppfyllelsen. Åtgärder som vidtagits genom t.ex. begränsningar och förbud har effekt och bidrar till att nå miljökvalitetsmålet. Samtidigt är det tydligt att de skadliga ämnen som inte är reglerade eller tillräckligt uppmärksammade, liksom skadliga ämnen som redan finns i varor, byggnader och i miljön, påverkar möjligheten att nå målet. Det finns också en utmaning för lagstiftningen i att hinna förebygga och förutse risker med nya kemikalier i samma takt som nya ämnen utvecklas.

Användningen av kemikalier ökar generellt i samhället och en allt större del av den ökande produktionen sker utanför EU, ofta i länder där lagstiftningen inte ställer lika höga krav som inom EU. Internationella konventioner spelar därför en stor roll för att minska spridning av och exponering för farliga ämnen, t.ex. genom beslut om global utfasning av särskilt farliga ämnen. Det nya globala ramverket om kemikalier och avfall (GFC) är avgörande för att på sikt kunna bidra till bättre förutsättningar att nå miljökvalitetsmålet. Bedömningen är därför att Sveriges arbete inom EU och globalt på ett grundläggande sätt bidrar till en giftfri miljö.

Etappmålen för farliga ämnen tydliggör den gemensamma riktningen för alla aktörer som behöver bidra för att miljökvalitetsmålet ska nås. Etappmålen om att väsentligt minska användningen av växtskyddsmedel och biocidprodukter som innehåller särskilt farliga egenskaper till 2030 syftar till att ge incitament för ökad substitution och utveckling av mindre farliga alternativ. Etappmålet för dioxin innebär att senast 2030 ska utsläpp av dioxin från punktkällor vara kartlagda och minimerade. Dioxinhalterna i miljön är fortfarande höga även om de sjunker. Det går ännu inte att bedöma om de ovan nämnda etappmålen kommer att nås till målåret 2030. Etappmålet om läkemedel i miljön bedöms nås till målåret 2030.

3.10 Skyddande ozonskikt

Miljökvalitetsmålet är att ozonskiktet ska utvecklas så att det långsiktigt ger skydd mot skadlig UV-strålning.

3.10.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

De bedömningsgrunder som används för att redovisa resultaten inom området utgörs av preciseringarna av miljökvalitetsmålet och är följande:

– vändpunkt och återväxt
– ofarliga halter ozonnedbrytande ämnen.

3.10.2 Resultatredovisning

Globalt sett har uttunningen av ozonskiktet upphört, men ozonskiktet är fortfarande två procent tunnare än innan nedbrytningen började. Mätdata indikerar att återväxten

kan ha påbörjats samt att utsläppen av flertalet ozonnedbrytande ämnen fortsätter att minska. En säkerställd ökning av ozonhalten har hittills endast konstaterats i övre stratosfären samt över Antarktis. Samtidigt finns indikationer på att ozonhalten i nedre stratosfären, där merparten av ozonet finns, minskar. Även över Arktis uppträder emellanåt mycket kraftiga uttunningar av ozonskiktet. I och med pågående klimatförändringar finns det risk för återkommande kraftiga uttunningar över Arktis. En globalt säkerställd påbörjad återväxt förväntas under perioden 2020–2040.

Regeringen har, under 2023 med stöd från Naturvårdsverket, aktivt drivit förhandlingsarbete inom EU och internationellt. Under och efter det svenska EU-ordförandeskapet drev Sverige på förhandlingen av Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2024/590 av den 7 februari 2024 om ämnen som bryter ned ozonskiktet. I de nya reglerna har bestämmelser om bl.a. omhändertagande vid rivning eller renovering av vissa byggmaterial som innehåller skumplast förts in, vilket är den huvudsakliga källan till utsläpp av ozonnedbrytande ämnen i EU.

Flertalet av de ämnen som bryter ned ozonskiktet regleras under Montrealprotokollet. Under hösten 2023 har Sverige medverkat i Montrealprotokollets 35:e partsmöte (MOP35) i Nairobi, där världens länder fattade beslut om bl.a. en rekordstor påfyllnad av den multilaterala fonden om nära en miljard dollar. Fonden finansierar projekt som syftar till att fasa ut ozonnedbrytande ämnen samt de kraftfulla växthusgaserna HFC (fluorkolväten). Enligt uppskattningar har genomförandet av Montrealprotokollet förhindrat en uppvärmning mellan 0,5 och 1,0 grader Celsius över stora delar av mellanlatituderna och 1,1 grader Celsius över Arktis.

Lustgas (N_2O) är ett ämne som inte regleras inom ramen för Montrealprotokollet. Koncentrationen av lustgas i atmosfären fortsätter att öka. Mestadels sker utsläppen utanför Sveriges gränser, men det kvarstår nationella utsläpp av framför allt oreglerade ozonnedbrytande ämnen som lustgas inom främst jordbrukssektorn och markanvändning. Klimatklivet har bidragit till projekt för att minska jordbrukets utsläpp av lustgas.

Naturvårdsverket har under 2023 även arbetat med kunskapsförmedling inom Climate and Clean Air Coalition (CCAC) för att motverka globala metan och sotutsläpp från avfallshantering, vilka bidrar till ozonföroreningar. Inom ramen för detta finns CCAC Waste hub som under 2023 har godkänt finansiering av ett flertal projekt, i bl.a. Irak, elva länder i Afrika samt Argentina och Brasilien.

3.10.3 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Regeringens bedömning är att miljökvalitetsmålet kommer att nås. En viktig förutsättning för detta är att både det internationella och det nationella arbetet inom ramen för Montrealprotokollet fortsätter att vara framgångsrikt. För Sveriges del påverkas ozonskiktet främst av utsläpp utanför Sveriges gränser. Utvecklingen för miljön är neutral. Det beror på en fortsatt ökad osäkerhet kring ozonskiktets påbörjade återhämtning samt påverkan från ämnen som inte omfattas av Montrealprotokollet. Det finns vetenskapligt underlag som indikerar att återhämtningen av ozonskiktet har påbörjats som ett resultat av minskade utsläpp av ozonnedbrytande ämnen. Den fullständiga återhämtningen av ozonskiktet riskerar dock att fördröjas. Utsläpp av lustgas, otillåten användning av reglerade ozonnedbrytande ämnen, kortlivade ämnen som kan nå upp till stratosfären samt utsläpp från befintliga och uttjänta produkter utgör kvarstående problem. Globalt ökar utsläppen av lustgas dessutom mer än man tidigare bedömt. Nationellt påverkar förekomsten av material med ozonnedbrytande ämnen från rivningsavfall och jordbrukets utsläpp av lustgas vilket gör att fortsatt ökad kunskap behövs.

Osäkerheterna i bedömningen av miljökvalitetsmålet är stora på grund av ozonskiktets naturliga variationer samt klimatets fortsatta påverkan.

3.11 Säker strålmiljö

Miljökvalitetsmålet är att människors hälsa och den biologiska mångfalden ska skyddas mot skadliga effekter av strålning.

3.11.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

De bedömningsgrunder som används för att redovisa resultaten inom området utgörs av preciseringarna av miljökvalitetsmålet och är följande:

– individens exponering för skadlig strålning
– utsläppen av radioaktiva ämnen
– hudcancer orsakade av ultraviolett strålning
– exponeringen för elektromagnetiska fält.

Som komplement till dessa bedömningsgrunder redovisas indikatorn Antalet nya fall av hudcancer (malignt melanom och ej malignt melanom) i diagram.

3.11.2 Resultatredovisning

Strålsäkerhetsmyndigheten har finansierat forskning (ca 100 miljoner kronor 2023) från anslaget 3:1 *Strålsäkerhetsmyndigheten*. Forskningen bidrar till den nationella kompetensförsörjningen kring strålning och dess risker för människa och miljö, till att förstärka kunskapsbasen som ligger till grund för myndighetens arbete för god strålsäkerhet i samhället, samt till att gradvis minska osäkerheter i samband med strålningsverksamheter (se även utg.omr. 6 avsnitt 5 Strålsäkerhet).

De tre kärnkraftverken bedrivs på ett strålsäkert sätt i enligt med gällande krav inom strålskydd, fysiskt skydd, säkerhet och icke-spridning, vilket framgår av de senast samlade strålsäkerhetsvärderingarna från Strålsäkerhetsmyndigheten. Inga allvarliga tillbud eller haverier har inträffat vid kärntekniska anläggningar i Sverige under 2023, och inga dosgränser har överskridits vid de svenska kärnkraftverken under de senaste drygt 10 åren. Utsläppen av radioaktiva ämnen från kärntekniska anläggningar ligger genomgående långt under gränsvärdena. Dosgränser till arbetstagare vid svenska kärnkraftverk och övriga kärntekniska anläggningar har inte överskridits. Generellt har låga halter uppmätts i Sverige av konstgjorda radioaktiva ämnen i miljön, även när det gäller cesium-137 från Tjernobylolyckan 1986. Mätningar i vildsvin indikerar en tydlig årstidsvariation, med betydligt lägre halter cesium-137 under tidig höst då halterna i de flesta djur understiger gränsvärdet.

Inom sjuk- och tandvård samt övriga verksamheter som använder joniserande strålning har stråldoserna till arbetstagare och allmänhet under de senaste åren generellt legat klart under dosgränserna. Föreskrifter om ändring i Strålsäkerhetsmyndighetens föreskrifter (SSMFS 2018:5) om medicinska exponeringar har trätt i kraft under 2023. I samband med detta har de diagnostiska referensnivåerna för vuxna inom röntgenverksamhet och nuklearmedicinverksamhet preciserats eller justerats nedåt. Dessutom har nya diagnostiska referensnivåer för barn inom röntgenverksamhet tagits fram för att specifikt förbättra strålskyddet för denna grupp. Strålsäkerhetsmyndighetens tillsyn har visat en pådrivande effekt på verksamheternas strålsäkerhetsarbete där identifierade behov leder till förbättrade rutiner hos utövarna. Antalet aktörer inom området är stort och det introduceras löpande nya komplexa och potenta behandlingsmetoder i vården, vilket kan innebära nya och okända risker. Myndigheten har under 2023 påbörjat ett mer riktat tillsynsarbete av organisation,

ledning och styrning inom hälso- och sjukvården med ambitionen att nå ut till flera verksamheter på kortare tid.

Skador vid användning av icke-joniserande strålning, som laser och kosmetiska behandlingar, utgör ett växande problem. Strålsäkerhetsmyndigheten har påbörjat arbetet med ny reglering och har även inlett ett samarbete med Inspektionen för vård och omsorg för att utbyta erfarenheter och fånga upp oseriösa aktörer.

FN:s atomenergiorgan, IAEA, genomförde våren 2023 en detaljerad granskning av Sveriges system för hantering av radioaktivt avfall och använt kärnbränsle, avveckling och sanering (ARTEMIS). Sverige fick ett antal rekommendationer i frågor som kräver utveckling. Sverige tilldelades också utmärkelsen Good Practice för det breda, långsiktiga och framgångsrika arbetet med att utveckla ett koncept för att ta hand om använt kärnbränsle. En del avfall, t.ex. visst icke-kärntekniskt avfall, blir i dag kvar ute i samhället då metoder och lösningar ännu saknas för hur allt radioaktivt avfall ska tas om hand i Sverige.

Radon är den enskilt största orsaken till att allmänheten exponeras för joniserande strålning. I Sverige bedöms ca 500 årliga fall av diagnostiserad lungcancer vara relaterade till radon. Under 2023 har Strålsäkerhetsmyndigheten arbetat med utvärdering av den nationella handlingsplanen för radon som fastställdes 2018 och inlett arbetet med en ny uppdaterad nationell handlingsplan som ska fastställas 2024.

UV-strålning från solen och solarier är den främsta yttre riskfaktorn för hudcancer. Antalet fall av malignt melanom och övrig hudcancer fortsätter att öka (se diagram 3.7). Den främsta orsaken till detta är den exponering för UV-strålning från solen och i solarier som skett historiskt. Trots den årliga ökningen av antalet hudcancerfall, har ökningstakten för främst malignt melanom minskat under de senaste åren. Eftersom latenstiden för att utveckla hudcancer är lång, förväntas det ta lång tid innan antalet hudcancerfall minskar, även om attityd- och beteendeförändringar leder till minskad årlig exponering. Under 2023 har Strålsäkerhetsmyndigheten fortsatt arbetet med det regeringsuppdrag om förstärkt arbete med hudcancerprevention som myndigheten haft sedan 2019 (S2019/02786). Regeringen har även gett ett nytt flerårigt uppdrag om fortsatt arbete med hudcancerprevention (KN2024/01132). Ett stort antal aktiviteter som omfattar utbildningsinsatser, kampanjer och informationsmaterial har hittills initierats och genomförts inom ramen för uppdraget och åtgärder som genomförts har fått stor spridning. Arbetet med UV-strålning behöver fortsätta och vara långsiktigt för att det i förlängningen ska resultera i färre fall av hudcancer.

Diagram 3.7 Antal nya fall av hudcancer per 100 000 invånare 1970–2022

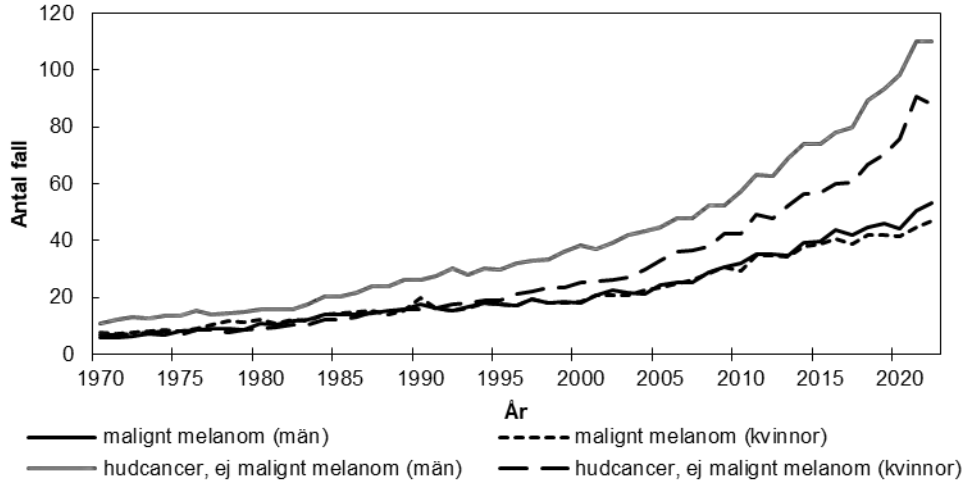

Anm.: Statistiken inkluderar inte basalcellscancer. Observera att det främst för övrig hudcancer sedan 2006 skett en ökning i inrapportering av antalet tumörer per individ.

Källa: Socialstyrelsens statistikdatabas.

Allmänhetens exponering för elektromagnetiska fält (EMF) är normalt sett låg jämfört med gällande referensvärden. Strålsäkerhetsmyndigheten genomför radiovågsmätning för att kartlägga exponering till allmänheten på olika platser. Myndigheten följer noggrant utvecklingen inom området och bedömer att dagens exponeringsnivåer i allmän miljö inte innebär några säkerställda miljö- eller hälsoproblem.

3.11.3 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Regeringen bedömer att trenden för uppfyllelsen av målet är positiv men att nuvarande beslutade eller planerade styrmedel inte är tillräckliga för att nå miljökvalitetsmålet. Det pågår arbete för att hitta en lösning för omhändertagandet av icke-kärntekniskt radioaktivt avfall samt en avgränsad mängd historiskt radioaktivt avfall, vilket kan bidra till måluppfyllelsen och därmed minska osäkerheterna i Sveriges förmåga att begränsa utsläpp av radioaktiva ämnen i miljön. För att vidare uppnå målet och minska risker för skador och ohälsa på grund av höga stråldoser finns det behov av reglering och tillsyn vid behandlingar med icke-joniserande strålning utanför sjukvården, då detta saknas på området.

Preciseringarna inom området bedöms nås, förutom gällande UV-strålning där målet inte bedöms möjligt att nå till uppföljningsåret 2030. Antalet fall av hudcancer har ökat under lång tid och ser ut att fortsätta att öka, även om ökningstakten minskat något på senare år. Det kan ta decennier för hudcancer att utvecklas varför det dröjer innan man ser effekterna i form av hur antalet cancerfall förändras. Attityder kring solning och solvanor påverkar barns och vuxnas exponering för UV-strålning. För att nå målet kan det därför behövas mer information om UV-strålningens effekter. Enkätundersökningar genomförda på uppdrag av Strålsäkerhetsmyndigheten visar förbättrade attityder kring solningsvanor. Strålsäkerhetsmyndighetens arbete med hudcancerprevention bedöms bidra till att uppfylla målet i framtiden.

Utöver att bidra till miljömålet Säker strålmiljö bidrar strålsäkerhetsarbetet även till flera andra miljökvalitetsmål, främst God bebyggd miljö och Grundvatten av god kvalitet.

3.12 Ingen övergödning

Miljökvalitetsmålet är att halterna av gödande ämnen i mark och vatten inte ska ha någon negativ inverkan på människors hälsa, förutsättningarna för biologisk mångfald eller möjligheterna till allsidig användning av mark och vatten.

3.12.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

De bedömningsgrunder som används för att redovisa resultaten inom området utgörs av följande preciseringar av miljökvalitetsmålet:

– tillförsel av kväve- och fosforföreningar till havet
– påverkan på landmiljön av övergödande ämnen
– tillståndet i sjöar, vattendrag, kustvatten och grundvatten
– tillståndet i havet.

Som komplement till dessa bedömningsgrunder redovisas följande indikatorer som diagram: Fosfortillförsel till Egentliga Östersjön, Kvävetillförsel till Egentliga Östersjön samt Utbredning av syrefattiga och syrefria bottnar i Östersjön.

3.12.2 Resultatredovisning

Tillförsel av kväve och fosfor till havet

Tillförseln av kväve- och fosforföreningar till havet har inte uppdaterats sedan de senaste beräkningarna för 2020. Den preciseringen kommenteras därför inte.

Indikatorn Fosfortillförsel till Egentliga Östersjön visar att den flödesnormaliserade årliga tillförseln av fosfor från Sverige minskat med 4,7 ton per år under perioden 2011–2022 (se diagram 3.8), vilket motsvarar 0,7 procent per år. Sedan 2016 ökar dock den totala årliga tillförseln till Egentliga Östersjön. För att nå målen för minskad övergödning enligt Helcoms aktionsplan till 2030 skulle den årliga tillförseln av fosfor från Sverige till Egentliga Östersjön behöva minska med totalt 186 ton baserat på utsläpp för 2020.

Indikatorn Kvävetillförsel till Egentliga Östersjön visar att den flödesnormaliserade årliga vattenburna tillförseln av kväve från Sverige ökat med 600 ton per år under perioden 2011–2022 (se diagram 3.9). Sedan 2016 ökar inte bara den flödesnormaliserade utan även den totala årliga tillförseln till Egentliga Östersjön.

Jordbruket är den största påverkanskällan för landbaserade utsläpp av både kväve och fosfor till Egentliga Östersjön och av Sveriges tillförsel kommer 46 procent av kvävet och 48 procent av fosforn från jordbruket (Havs- och vattenmyndigheten, Rapport 2019:20). Andra stora källor för kväve är skog och hygge (19 procent) samt utsläpp från avloppsreningsverk (19 procent). För fosfor är förutom jordbruket, skog (11 procent), avloppsreningsverk (11 procent) samt enskilda avlopp (9 procent) de största källorna av Sveriges tillförsel till Egentliga Östersjön. För att nå minskningsmålen enligt Helcoms aktionsplan till 2030 skulle den årliga flödesnormaliserade tillförseln av kväve till Egentliga Östersjön behöva minska med totalt 9 762 ton baserat på utsläpp för 2020 vilket motsvarar en minskning med 2,4 procent per år mellan 2020 och 2030.

Diagram 3.8 Fosfortillförsel till Egentliga Östersjön från Sverige

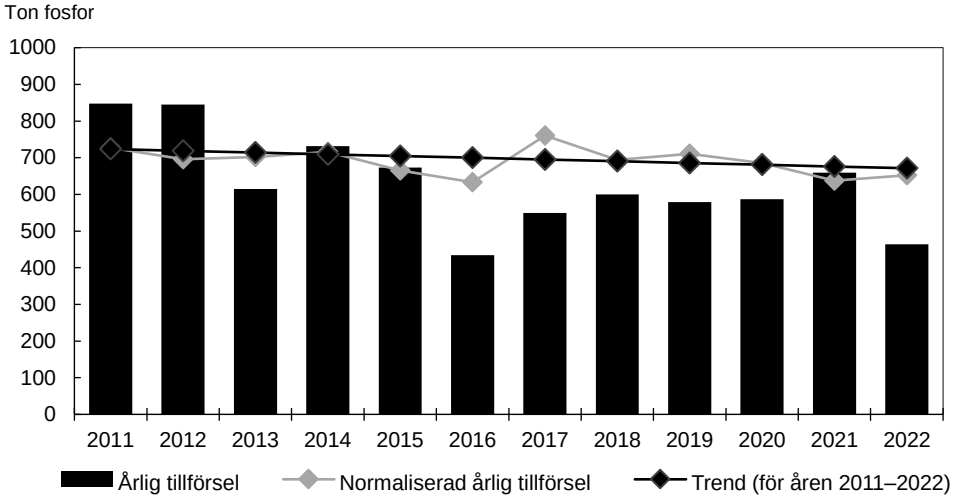

Källa: Baltic Nest Institute.

Diagram 3.9 Kvävetillförsel till Egentliga Östersjön från Sverige

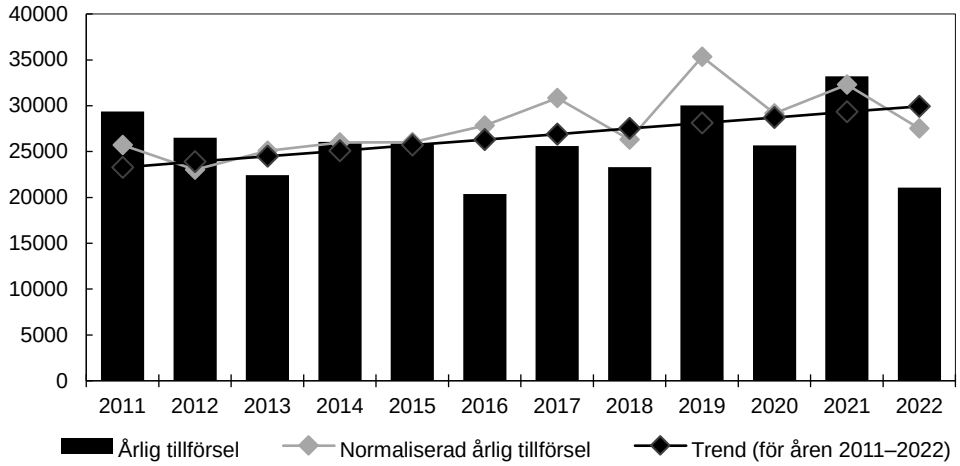

Källa: Baltic Nest Institute.

Påverkan på landmiljön

Indikator för påverkan på landmiljön är nedfall av kväve till barrskog. Enligt statistik från Naturvårdsverket minskade kvävenedfallet till barrskog med 31 procent mellan 2012 och 2022. Den kritiska belastningen av kväve för barrskog överskrids trots det i hela södra Sverige och i delar av mellersta Sverige. De svenska utsläppen av ammoniak till luft överskred åtagandet för 2020 enligt takdirektivet med 3 200 ton. För åtagandet till 2030 enligt takdirektivet beräknas Sveriges utsläpp överskrida målen med 700 ton för ammoniak och 10 000 ton för kväveoxider.

Indikatorn för tillståndet i sjöar, vattendrag och kustvatten redovisas vart sjätte år och har inte uppdaterats sedan den senaste redovisningen 2019 och kommenteras därför inte.

Tillståndet i sjöar, vattendrag, kustvatten och grundvatten samt tillståndet i havet

Indikatorn för tillståndet i sjöar, vattendrag, kustvatten och grundvatten redovisas vart sjätte år och har inte uppdaterats sedan den senaste redovisningen 2019 och kommenteras därför inte.

Nya bedömningar har rapporterats för indikatorn Miljöstatus för övergödning enligt havsmiljöförordningen (2010:1341). Det är fortsatt bara Skagerraks utsjö av alla Sveriges omgivande havsbassänger som inte har problem med övergödning. För indikatorn Syrefattiga och syrefria bottnar i Östersjön visar preliminära data för 2023 att utbredningen av syrefattiga och syrefria bottnar har minskat något jämfört med 2022 då utbredningen var den största som uppmätts sedan mätningarna startade 1960. Utbredningen är fortfarande mycket omfattande (se diagram 3.10) och koncentrationen av svavelväte som bildas på grund av övergödningen är extremt hög i alla djupbassänger. I Östra och Västra Gotlandsbassängen har koncentrationerna av svavelväte i bottenvattnet nått de högsta nivåerna som registrerats.

Diagram 3.10 Utbredning av syrefattiga och syrefria bottnar i Östersjön 2023

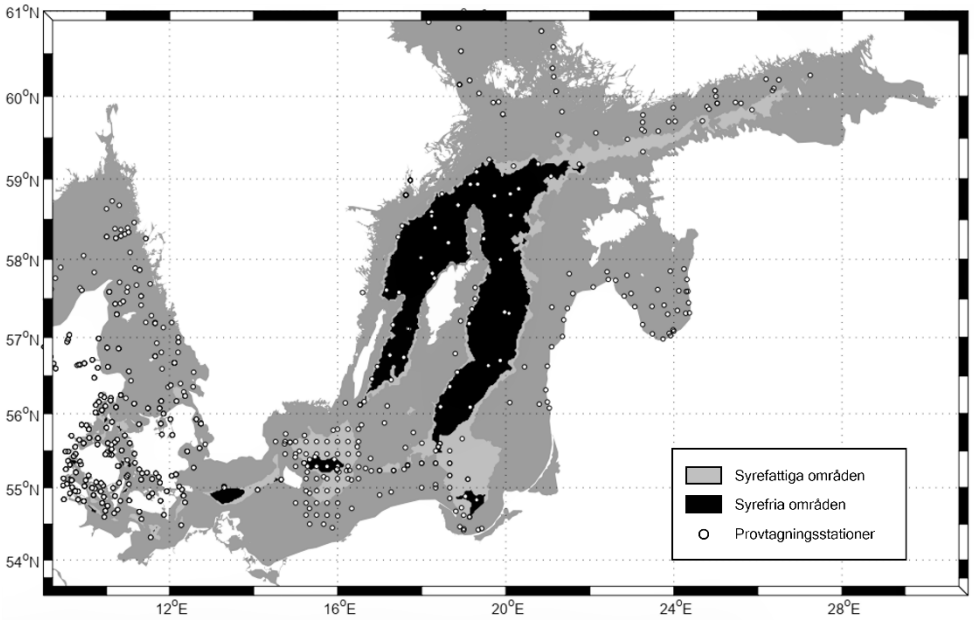

Källa: SMHI.

Åtgärder som bidrar till uppfyllelse av miljökvalitetsmålet genomförs bl.a. genom anslaget 1:11 *Åtgärder för havs- och vattenmiljö*. I anslaget ingår bidrag till lokala vattenvårdsprojekt (LOVA). Under 2023 beviljades 110 miljoner kronor från LOVA för projekt avsedda att minska övergödningen vilket är högre än för 2022 och i samma storleksordning som under 2021 och 2020. Det påbörjades 135 nya åtgärdsprojekt mot övergödning 2023 med finansiering från LOVA. Exempel på åtgärdstyper som erhållit medel 2023 är åtgärder mot internbelastning, upptag och återcirkulering av näringsämnen, strukturkalkning, restaurering av våtmark, anläggande av fosfordamm och dagvattenrening. Under 2023 slutfördes 128 projekt med åtgärder mot övergödning finansierade genom LOVA. Effekten i miljön redovisades för 23 projekt (18 procent) av de slutredovisade projekten och innebär en årlig reduktion av totalt ca 4,6 ton fosfor och 15 ton kväve (Uppdrag om medelsanvändning av anslag 1:11 *Åtgärder för havs- och vattenmiljön* under 2023, Havs- och vattenmyndigheten). LOVA-medel används också för att finansiera lokal åtgärdssamordning mot övergödning i 43 områden. Sju nya områden tillkom under 2023.

Miljöersättningar, miljöinvesteringar för åtgärder mot övergödning inom jordbruket och insatser för kompetensutveckling på miljöområdet sker genom den svenska strategiska planen för perioden 2023–2027. Under 2023 var den ersättningsberättigade arealen för fånggröda 80 297 hektar och för vårbearbetning 131 400 hektar. Jämfört med den femåriga miljöersättningen för minskat kväveläckage som gick att söka under programperioden 2014–2022 har den ersättningsbaserade arealen för vårbearbetning nära fördubblats jämfört med 2022 medan den ersättningsbaserade arealen för

fånggröda har ökat med ca 15 procent. Dessutom infördes under 2023 en ny ersättning för mellangröda med 62 433 hektar ersättningsberättigad areal samt en ny ersättning för precisionsjordbruk med 881 883 hektar ersättningsberättigad areal. Alla dessa ersättningar bidrar till hållbar hantering av växtnäringsämnen och minskad övergödning. Den ersättningsberättigade arealen var 7 219 hektar för skyddszoner, 178 hektar för anpassade skyddszoner och 10 756 hektar för skötsel av våtmarker och dammar. Arealen med ersättning för skyddszoner minskade jämfört med 2022, vilket var väntat då ersättning nu ges till en maximal bredd på 10 meter, jämfört med 20 meter 2022. De ändrade villkoren förväntas ge en högre effekt per hektar skyddszon, men förväntas också ha inneburit ett lägre intresse för att anlägga skyddszoner. Arealen med ersättning för skötsel av våtmarker och dammar ökade jämfört med 2022. Omkring 80 ansökningar inkom 2023 om investeringsstöd för åtgärder mot övergödning (kalkfilterdiken, våtmarker för näringsretention, tvåstegsdiken och annan vattenvårdsåtgärd) och minskad ammoniakavgång från jordbruket. Regeringen beslutade den 3 juni 2024 om propositionen Ett levande hav- ökat skydd, minskad övergödning och ett hållbart fiske (prop. 2023/24:156) och etappmål för minskad övergödning m.fl. åtgärder för att öka effektiviteten i åtgärdsarbetet mot övergödning, bl.a. genom åtgärder inom jordbruket och för att förbättra uppföljningen och utvärderingen av åtgärdsarbetet mot övergödning.

Tillkännagivanden från riksdagen

Riksdagen har tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om regeringens resultatredovisning för utgiftsområde 20 (bet. 2015/16:MJU1 punkt 1, rskr. 2015/16:103). Enligt tillkännagivandet är det angeläget att regeringen återkommer till riksdagen med anledning av det problem som uppmärksammas i utskottets rapporter, att regeringen redovisar resultatet av de vidtagna åtgärderna mot övergödning för riksdagen och att Sverige också behöver minska sina utsläpp av fosfor och kväve enligt utsläppsbetinget i aktionsplanen för Östersjön (Baltic Sea Action Plan, BSAP) samt att resultatredovisningen blir tydligare (bet.2015/16:MJU1 s. 14).

Genom de åtgärder som föreslås i avsnitt 3, 5 och 6 i propositionen Ett levande hav – ökat skydd, minskad övergödning och ett hållbart fiske (prop. 2023/24:156) och Etappmålet mot övergödning som beslutades 3 juni 2024 (dnr. KN2024/01209), ökade anslag inom övergödningsområdet (prop. 2022/23:1 utg.omr. 20, s. 95) och att regeringen utvecklat resultatredovisningen anser regeringen att tillkännagivandet är tillgodosett och slutbehandlat.

Riksdagen har vidare tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om regeringens resultatredovisning för utgiftsområde 20 (bet. 2016/17:MJU1 punkt 1, rskr. 2016/17:116). Tillkännagivandet som gäller både för Ingen övergödning och klimatområdet redovisas i avsnitt 3.6 Begränsad klimatpåverkan.

Riksdagen har tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om påverkan av EU:s regelverk på utbyggnaden av svenska reningsverk (bet. 2021/22:MJU23 punkt 7, rskr. 2021/22:281). Av tillkännagivandet framgår att det är angeläget att regeringen på EU-nivå verkar för att kraven i Europaparlamentets och rådets direktiv 2000/60/EG av den 23 oktober 2000 om upprättande av en ram för gemenskapens åtgärder på vattenpolitikens område (ramdirektivet för vatten) och rådets direktiv av den 21 maj 1991 om rening av avloppsvatten från tätbebyggelse (91/271/EEG) (avloppsdirektivet) är tydliga och samstämmiga och att de utformas på ett sådant sätt att de lämnar utrymme för kapacitetsutbyggnad och investeringar i miljövänlig teknik i befintliga avloppsreningsverk (bet. 2021/22:MJU23 s. 95).

Regeringen har i förhandlingen om ett reviderat avloppsvattendirektiv (kommissionens förslag till Europaparlamentets och Rådets direktiv om rening av

avloppsvatten från tätbebyggelse (omarbetning), (COM(2022) 541 final) verkat för att det ska finnas utrymme för kapacitetsutbyggnad och investeringar av miljövänlig teknik i befintliga avloppsreningsverk. I den slutliga överenskommelsen om ett reviderat avloppsvattendirektiv som preliminärt godkänts av Coreper och Europaparlamentet framgår att en sådan möjlighet nu finns i artikel 15 i det reviderade avloppsdirektivet.

Regeringen anser med detta att tillkännagivandet är tillgodosett och slutbehandlat.

3.12.3 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Regeringen bedömer att det inte går att avgöra om trenden är positiv eller negativ och att nuvarande beslutade eller planerade styrmedel inte är tillräckliga för att nå miljökvalitetsmålet. Kväve- och fosfortillförseln till Egentliga Östersjön har ökat de senaste åren och halterna av svavelväte i bottenvattnet i Östra och Västra Gotlandsbassängen har nått de högsta nivåerna som registrerats, vilket tyder på en negativ utveckling. Det atmosfäriska kvävenedfallet har fortsätt att minska samtidigt som de åtgärder som genomförts för att minska tillförseln av näringsämnen till havet har varit otillräckliga. Den årliga minskningen av tillförsel av fosfor till Egentliga Östersjön skulle behöva vara fyra gånger större än i dag och motsvarande tillförsel av kväve skulle, i stället för att som i dag öka, behöva minska med 980 ton per år eller 2,4 procent för varje år mellan 2020 och 2030 för att nå preciseringen Tillförsel av kväve- och fosforföreningar till havet till 2030.

Genomförda åtgärder förväntas ge effekt lokalt. Den beslutade propositionen Ett levande hav- ökat skydd, minskad övergödning och ett hållbart fiske (prop. 2023/24:156) och etappmål för minskad övergödning syftar till att öka effektiviteten i åtgärdsarbetet mot övergödning och förbättra uppföljningen och utvärderingen av åtgärdsarbetet mot övergödning. Flera insatser som pågår inom vattenförvaltningen, havsmiljöarbetet och jordbruket har betydelse för att nå miljökvalitetsmålet. Det arbete som utförs av åtgärdssamordnare för övergödda kust- och avrinningsområden förväntas ge ökat resultat mot övergödningen på sikt. Den satsning som regeringen gör för att öka anläggningen av våtmarker och återväta torvmarker genom naturbaserade lösningar bedöms leda till minskad övergödning.

Insatserna inom den strategiska planen för genomförande av jordbrukspolitiken, satsningen mot övergödning på lokal nivå, samt de åtgärdssamordnare som stödjer åtgärdsarbetet i speciellt övergödda kust- och avrinningsområden fortsätter att ge resultat. Bedömningen är att statens insatser har haft en viktig, men otillräcklig effekt i relation till behoven. Effekten av de nya åtgärderna i den strategiska planen som bidrar till att minska växtnäringsförluster från jordbruket kommer dock att kunna ses först om några år. Tillståndet i havet påverkas också i mycket hög grad av flera omgivande länder och samarbetet inom bl.a. EU, Helcom och Osparkommissionen har gett resultat för en förbättrad havsmiljö.

3.13 Levande sjöar och vattendrag

Miljökvalitetsmålet är att sjöar och vattendrag ska vara ekologiskt hållbara och deras variationsrika livsmiljöer ska bevaras. Naturlig produktionsförmåga, biologisk mångfald, kulturmiljövärden samt landskapets ekologiska och vattenhushållande funktion ska bevaras, samtidigt som förutsättningar för friluftsliv värnas.

3.13.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

De bedömningsgrunder som används för att redovisa resultaten inom området utgörs av preciseringarna av miljökvalitetsmålet och är följande:

- god ekologisk och kemisk status
- oexploaterade och i huvudsak opåverkade vattendrag
- ytvattentäkters kvalitet
- ekosystemtjänster
- strukturer och vattenflöden
- gynnsam bevarandestatus och genetisk variation
- hotade arter och återställda livsmiljöer
- främmande arter och genotyper
- genetiskt modifierade organismer
- bevarade natur- och kulturmiljövärden
- friluftsliv.

Som komplement till dessa bedömningsgrunder redovisas indikatorn Strandlinje längs sjöar och vattendrag som är påverkad av bebyggelse i ett diagram.

3.13.2 Resultatredovisning

Statusklassificeringen inom den tredje förvaltningscykeln (2016–2021) visar att ungefär hälften av Sveriges sjöar och en tredjedel av vattendragen har hög eller god ekologisk status. Inga ytvattenförekomster uppnår god kemisk status till följd av att gränsvärdena för kvicksilver och PBDE överskrids. Miljöövervakningen ligger till grund för statusklassificering och är, i de fall vattenförekomsten inte uppnår god status, en förutsättning för att kunna genomföra rätt åtgärder. En kontinuerlig utveckling av robusta och tillförlitliga bedömningsgrunder för klassificering av ytvattenstatus pågår och tillämpas inom varje 6-åriga förvaltningscykel.

Medel till åtgärder som bidrar till att miljökvalitetsmålet kan nås kommer bl.a från Havs- och vattenmyndighetens anslag 1:11 *Åtgärder för havs- och vattenmiljö*, stöd inom ramen för den strategisk planen för EU:s jordbrukspolitik (2023–2027), lokala naturvårdssatsningar (LONA) och Havs-, fiskeri- och vattenbruksprogrammet (2021–2027). Under 2023 har bl.a. kalkning, åtgärder mot övergödning, farliga ämnen och mot nyetablering av hotade arter samt åtgärder för fiskvandring, restaurering, och för ökad tillgänglighet för friluftsliv genomförts. Från anslag 1:11 *Åtgärder för havs- och vattenmiljö* användes bl.a. 190 miljoner kronor för kalkning av sjöar och vattendrag.

Klimatförändringar påverkar vattenkvaliteten och innebär ett ökat hot mot dricksvattenförsörjningen. 18 av 21 län har beslutat om regionala vattenförsörjningsplaner där en viktig åtgärd är att inrätta vattenskyddsområden. För 30 procent av de 1 869 kommunala vattentäkterna saknas vattenskyddsområde. 2023 fattades beslut om 16 nya eller reviderade vattenskyddsområden. Många befintliga vattenskyddsområden behöver dessutom ses över för att säkerställa att skyddet är anpassat till aktuella risker. Genom anslag 1:11 *Åtgärder för havs- och vattenmiljö* finansierade länsstyrelserna 190 projekt som främst genomfördes av kommuner och va-huvudmän, för bl.a. utveckling av cirkulära lösningar för vattenhushållning, framtagande av vattenförsörjningsplaner och kartläggning av mindre vattenuttag.

Den årliga resursöversikten för fisk- och skaldjursbestånd visar att bestånden av Klarälvslax och Gullspångslax sannolikt inte är inom biologiskt säkra gränser i Vänern. Utbredningen av arter som trivs i kallt vatten, såsom bl.a. öring, har minskat i södra Sverige under de senaste 30 åren till följd av högre vattentemperaturer, mindre vattenflöden och fysisk påverkan.

Den främsta anledningen till att vattendrag inte uppnår god status är fysisk påverkan. Genomförandet av den nationella planen för omprövning av vattenkraftens miljövillkor förväntas bidra till att målet på sikt kan nås. Regeringen beslutade i januari 2023 att pausa omprövningen av vattenkraftens miljövillkor och därefter har

regeringen tagit tre ytterligare beslut om förlängning som nu gäller till den 1 juli 2025, se vidare inom utgiftsområde 21 Energi. Prövning av redan inlämnade ansökningar har fortsatt och domar har beslutats i ca 30 mål. Under 2023 åtgärdades minst 134 vandringshinder, som inte omfattas av omprövningen, som minskar risken för översvämning och samtidigt gynnar vatten- och landlevande växter och djur.

Havs- och vattenmyndighetens beslutade under 2023 om en vägledning avseende kraftigt modifierade vatten och ekologisk potential. I samarbete med Riksantikvarieämbetet har Havs- och vattenmyndigheten också tagit fram en vägledning med kriterier för bedömning av hur kulturmiljöer ska bedömas vid förklarande av kraftigt modifierade vatten.

Resultaten av övervakning av genetisk inomartsvariation hos lax och öring under 2023 visar att den genetiska variationen överlag bibehålls men att populationer ovanför trädgränsen är särskilt känsliga.

Naturvårdsverket redovisade i november 2023 sitt regeringsuppdrag om förslag till nationell strategi, mål och handlingsplan avseende konventionen om biologisk mångfald. Uttern har sedan 2006 ingått i ett av landets 130 åtgärdsprogram för hotade arter men programmet avslutades 2023 då arten bedöms vara livskraftig. Förbud av PCB och borttagande av vandringshinder har bidragit till att minska dödligheten.

Invasiva främmande arter är en prioriterad fråga under det svenska ordförandeskapet i Nordiska ministerrådet. Havs- och vattenmyndigheten och Naturvårdsverket överlämnade 2023 ett förslag om en nationell förteckning över invasiva främmande arter med tillhörande författningsändringar till regeringen. 26 av 28 arter i förteckningen har potentiell negativ effekt på sötvattensmiljöer. Länsstyrelserna redovisade att de under 2023 erhöll drygt 35 miljoner kronor från anslag 1:11 *Åtgärder för havs- och vattenmiljö* till arbetet mot invasiva främmande arter i sötvatten.

Hantering av genetiskt modifierade vattenlevande organismer är strängt reglerad och risken att sådana organismer hotar biologisk mångfald är därmed väldigt liten. Därför görs bedömningen att denna precisering är uppnådd.

I huvuddelen av alla svenska naturreservat ingår sjöar och vattendrag. Under perioden 2014–2023 bildades 1 459 nya naturreservat och av dessa 195 med ett tydligt syfte att skydda värden i sjöar och vattendrag. Cirka 4 700 hektar sjöar och vattendrag ingick i de områden som skyddades som naturreservat under 2023. Genomförandet av den nationella strategin för skydd av sjö- och vattendrag med höga natur- och kulturvärden bidrar till möjligheterna att nå miljökvalitetsmålet.

I Naturvårdsverkets uppföljning av de friluftspolitiska målen under 2023 konstateras att tätortsnära naturmiljöer, såsom badplatser, är viktiga för friluftslivet och bidrar till bättre folkhälsa. Under 2023 hade över 80 procent av badplatserna i Sverige utmärkt, bra eller tillfredsställande vattenkvalitet. Under 2022 ägnade sig ungefär 1,2 miljoner personer åt fritidsfiske minst en gång, varav ca 860 000 män och 350 000 kvinnor. Den sammanlagda behållna fångsten uppskattas till 11 300 ton, varav 8 500 ton fångades i sjöar och vattendrag.

Statistik över nyuppförda byggnader visar att bebyggelsen fortsätter att sakta öka i strandnära områden vilket kan ha en negativ påverkan på friluftsliv och växter och djur som lever i och i närheten av strandzonen. 2022 var ca 48 000 kilometer strandlinje i inlandet påverkad av bebyggelse. Det motsvarar 12,5 procent av den totala tillgängliga strandlinjen i Sverige.

Diagram 3.11 Strandlinje längs sjöar och vattendrag som är påverkad av bebyggelse

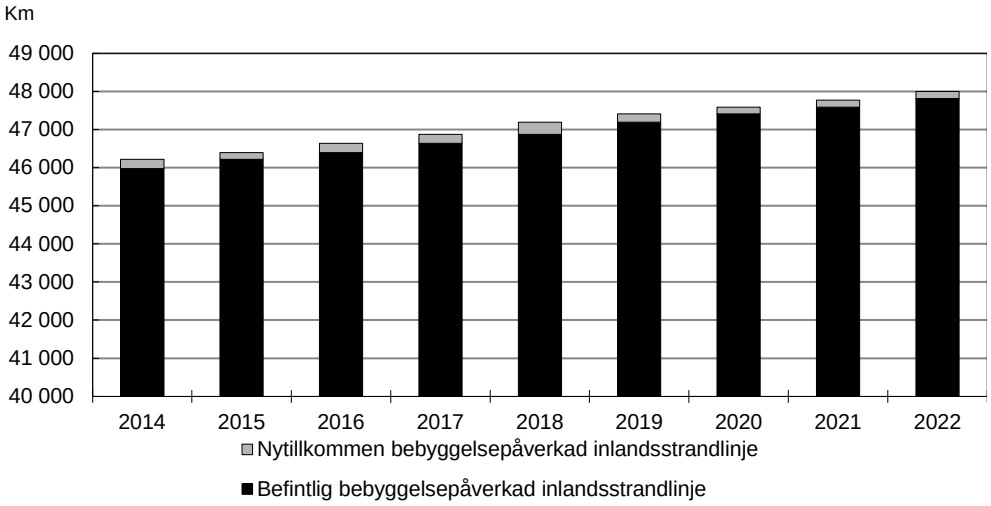

Källa: Statistiska centralbyrån.

3.13.3 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Regeringen bedömer att det inte går att avgöra om trenden är positiv eller negativ och att nuvarande beslutade eller planerade styrmedel inte är tillräckliga för att nå miljökvalitetsmålet.

Regeringen konstaterar att det finns ett underskott i genomförandet av konkreta fysiska åtgärder i vatten. Det pågående arbetet med bedömningsgrunder för klassificering av ytvattenstatus är grunden för rätt prioriteringar av åtgärder. Regeringen har i regleringsbrevet till Havs- och vattenmyndigheten 2024 också gett myndigheten uppdraget att under 2024–2026 vidareutveckla samordningen av åtgärdsarbetet inom avrinningsområden, från källa till kust, för att skapa en högre grad av samverkanseffekter. En åtgärd, som att hålla kvar vattnet i landskapet genom att t.ex. anlägga våtmarker, kan motverka övergödning, spridning av miljögifter samt gynna biologisk mångfald. Eftersom klimatförändringarna medför att flera av målets preciseringar bedöms bli svårare att nå är en effektiv samordning av åtgärdsarbetet viktigt.

Sverige har generellt bra förutsättningar för dricksvatten av god kvalitet. Regeringen konstaterar dock att samhällsutvecklingen och klimatförändringar ökar konkurrensen om vattenresurser samt risken för översvämningar, för vattenbrist och för sämre vattenkvalitet. Regeringens bedömning är därför att länsstyrelsernas pågående arbetet med att inrätta vattenskyddsområden bidrar till måluppfyllelse. Regeringen har i regleringsbrevet till Havs- och vattenmyndigheten 2024 gett myndigheten uppdraget att öka kunskapen om tillskott och uttag av vatten, särskilt för avrinningsområden som är känsliga för omfattande vattenuttag.

Fysisk påverkan i vattenmiljön är den främsta orsaken till att sjöar och vattendrag inte uppnår god status och därför är omprövningen av vattenkraften angelägen. För att miljökvalitetsmålet ska kunna uppnås är det viktigt att de kvarvarande opåverkade vattendragen får förbli opåverkade i så stor utsträckning som möjligt samt angeläget att strömmande vatten och fiskvandringsvägar återskapas, samtidigt som vattenkraftens förmågor värnas.

Regeringen konstaterar att invasiva främmande arter är ett allvarligt hinder för måluppfyllnad och att problemen kan förväntas öka i framtiden. Det mest

kostnadseffektiva är förebyggande insatser vilket förutsätter god artkunskap för att vidta rätt åtgärder som förhindrar spridning, försvagar och utrotar bestånden.

Påverkan på vattenmiljöer har skett under mycket lång tid och ekosystemen återhämtar sig långsamt. Regeringens bedömning är att de större satsningar som genomförts för att minska övergödningen och fysisk påverkan kommer att ge resultat på lång sikt.

3.14 Grundvatten av god kvalitet

Miljökvalitetsmålet är att grundvattnet ska ge en säker och hållbar dricksvattenförsörjning samt bidra till en god livsmiljö för växter och djur i sjöar och vattendrag.

3.14.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

De bedömningsgrunder som används för att redovisa resultaten inom området utgörs av preciseringarna av miljökvalitetsmålet och är följande:

- grundvattnets kvalitet
- god kemisk grundvattenstatus
- kvaliteten på utströmmande grundvatten
- god kvantitativ grundvattenstatus
- grundvattennivåer
- bevarande av naturgrusavlagringar.

Som komplement till dessa bedömningsgrunder redovisas indikatorerna antal kommunala grundvattentäkter med och utan vattenskyddsområde och användning av naturgrus i diagram.

3.14.2 Resultatredovisning

Sveriges geologiska undersökning (SGU) publicerade i mars 2024 reviderade bedömningsgrunder för grundvatten i form av en webbaserad handledning. Bedömningsgrunder för grundvatten är ett omfattande kunskapsunderlag om Sveriges grundvattenkvalitet som används för att tolka och värdera insamlade data om grundvatten. I diagram 3.12 redovisas resultat för grundvattendelen vad gäller den nationella indikatorn Antal kommunala yt- och grundvattentäkter med respektive utan vattenskyddsområde. Under 2023 har 14 nya beslut om vattenskyddsområden registrerats, vilket var lika många som föregående år. Av de kommunala grundvattentäkterna saknar 25 procent vattenskyddsområde. Detta är en marginell minskning sedan föregående år, men trenden är fortsatt minskande sett över tid.

Diagram 3.12 Antal kommunala grundvattentäkter med och utan vattenskyddsområde (VSO)

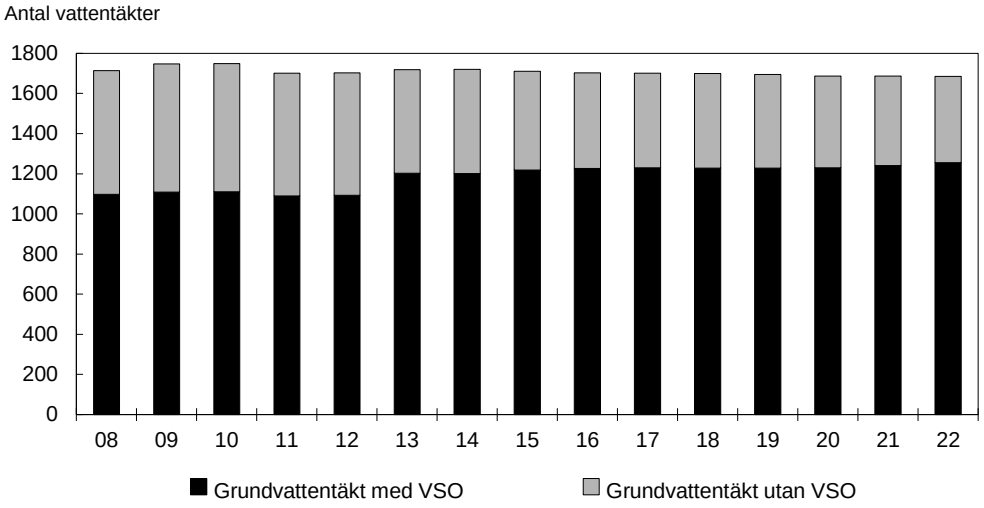

Anm.: Flera kommunala grundvattentäkter saknar vattenskyddsområde. Det är främst de mindre vattentäkterna som saknar vattenskyddsområde. Även om 25 procent av grundvattentäkterna saknar vattenskyddsområde så produceras enbart 4,4 procent av mängden vatten från grundvattentäkter utan vattenskyddsområde.

Källa: Vattentäktsarkivet vid SGU, Miljömålsindikatorn Vattenskyddsområden och skyddad natur vid Naturvårdsverket.

Inom ramen för Naturvårdsverkets uppdrag Stärkt samordning och vägledning om PFAS har SGU under 2023 utrett eventuell förekomst av PFAS i mark och grundvatten på platser utan kända föroreningskällor. Under 2023 har provtagning av grundvatten utförts på knappt 200 platser inom stationsnätet för nationell miljöövervakning. Sedan hösten 2023 är det möjligt för länsstyrelserna att söka bidrag genom Naturvårdsverkets saneringsanslag för verifierande provtagning av PFAS. Hittills har länsstyrelserna beviljats bidrag för provtagning av 313 misstänkt PFAS-förorenade områden för perioden 2023–2025.

SGU och Livsmedelsverket redovisade i maj 2024 ett regeringsuppdrag med förslag för insamling, hantering, registrering och rapportering av råvattendata, vilket är en förutsättning för genomförande av riskbedömning och rapportering enligt både ramdirektivet för vatten och Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2020/2184 av den 16 december 2020 om kvaliteten på dricksvatten (dricksvattendirektivet).

SGU inledde under 2023 en översyn av samtliga föreskrifter om vattenförvaltning för anpassning till kraven i dricksvattendirektivet. SGU har inom ramen för detta arbete under 2023 publicerat nya föreskrifter om miljökvalitetsnormer för grundvatten och föreskrifter om kartläggning, riskbedömning och klassificering av status för grundvatten. I de nya föreskrifterna har den kvantitativa statusen förtydligats genom uppdelning i fyra kvalitetsfaktorer: vattenbalans, inträngning av saltvatten eller annan förorening, påverkan på terrestra ekosystem och påverkan på anslutna ytvattenförekomster. Förtydligandet, tillsammans med den kampanj för ökad tillsyn av vattenuttag som länsstyrelserna har bedrivit under 2023 och 2024, bedöms ge bättre underlag för bedömning av grundvattnets kvantitativa status.

Under 2023 har SGU påbörjat klimatmodellering med avseende på framtida grundvattennivåer och potentiell grundvattenbildning. Under 2019–2023 har den statliga satsningen Åtgärder för en bättre vattenhushållning resulterat i 642 genomförda projekt av bl.a. kommuner och vattenproducenter. Som exempel kan nämnas åtgärder för ökad robusthet i vattenförsörjningen, för utökad övervakning och för att ta fram nya grundvattentäkter och vattenskyddsområden. Enligt Naturvårdsverkets årliga uppföljning har satsningen haft stor betydelse för att påskynda och genomföra konkreta åtgärder inom dricksvattensektorn och därmed

även för skydd och hållbar användning av grundvatten. Inom ramen för regeringens pågående satsning för att restaurera och återskapa våtmarker har SGU arbetat med att förbättra och utöka ett webbaserat hydrogeologiskt kunskapsstöd om hur grundvatten påverkas i samband med våtmarksrestaureringar. Syftet är att öka möjligheterna att hitta geologiska typmiljöer där restaurering kan stärka magasineringsförmågan och därmed öka tillgången på grundvatten.

Under 2022 har uttaget av naturgrus minskat med 15 procent jämfört med föregående år. Av diagram 3.13 framgår hur uttaget av naturgrus är fördelat på olika användningsområden. Det totala uttaget var 6,5 miljoner ton under 2022, vilket är drygt en miljon ton mindre än året innan. Detta är i linje med en nedåtgående trend under flera år, men minskningen är större än tidigare. Naturvårdsverket har under 2023 tagit fram en handledning om täkter, ”Vägledning vid prövning och tillsyn av täktverksamhet”, som bl.a. syftar till bättre hantering av naturgrus.

Diagram 3.13 Användning av naturgrus i Sverige

Miljoner ton

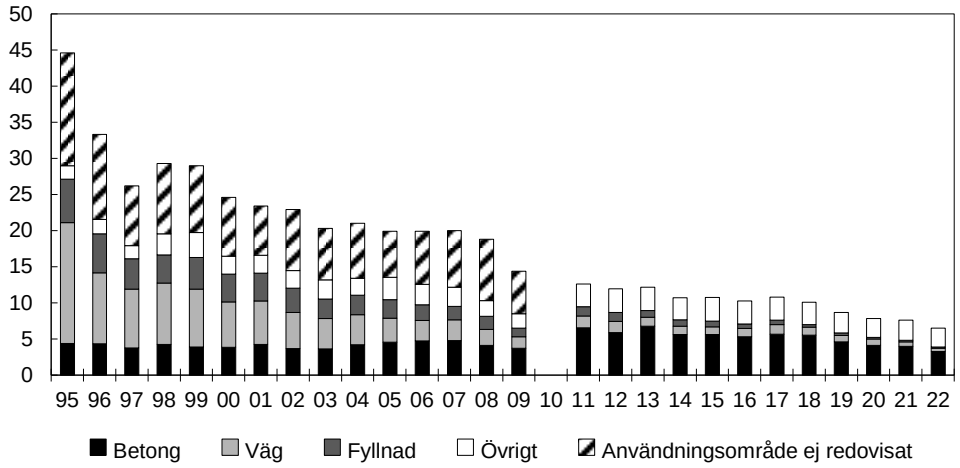

Anm.: Användning av naturgrus 1995–2022. Det totala upptaget av naturgrus är fördelat på olika användningsområden. Fr.o.m. 2011 sker rapportering direkt till Svensk Miljömålsrapporteringsportal. Data från 2010 saknas.

Källa: ”Grus, sand och krossberg 2022. Statistics of the Swedish aggregate production 2022”, SGU periodiska publikationer 2023:3 (ISSN 0283:2038), samt miljömålsindikatorn Naturgrusanvändning.

Cement är det vanligaste bindemedlet vid betongtillverkning. Framställningen av cement är mycket energikrävande och genererar stora mängder växthusgaser. På uppdrag av regeringen har SGU i en rapport identifierat och föreslagit åtgärder som kan öka tillgången på och underlätta tillhandahållandet av alternativa bindemedel till betong.

3.14.3 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Regeringen bedömer att det inte går att avgöra om trenden är positiv eller negativ och att nuvarande beslutade eller planerade styrmedel inte är tillräckliga för att nå miljökvalitetsmålet. På grund av bl.a. brister i övervakningen av våra grundvatten saknas det i dag tillförlitlig kunskap om miljöstatusen i de akvatiska miljöerna, vilket försvårar såväl effektivt åtgärdsarbete som förvaltning av Sveriges grundvatten.

De statliga satsningar och andra insatser som pågår ökar förutsättningarna för att värna grundvattnet. De statliga satsningarna på vattenskyddsområden och åtgärder för en bättre vattenhushållning har bl.a. genom praktisk kunskapsuppbyggnad bidragit till positiva resultat för grundvattnet och därmed för genomförandet av miljökvalitetsmålet.

3.15 Hav i balans samt levande kust och skärgård

Miljökvalitetsmålet är att Västerhavet och Östersjön ska ha en långsiktigt hållbar produktionsförmåga och den biologiska mångfalden ska bevaras. Kust och skärgård ska ha en hög grad av biologisk mångfald, upplevelsevärden samt natur- och kulturvärden. Näringar, rekreation och annat nyttjande av hav, kust och skärgård ska bedrivas på ett sådant sätt att en hållbar utveckling främjas. Särskilt värdefulla områden ska skyddas mot ingrepp och andra störningar.

3.15.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

De bedömningsgrunder som används för att redovisa resultaten inom området utgörs av preciseringarna av miljökvalitetsmålet och är följande:

– god miljöstatus
– god ekologisk och kemisk status
– ekosystemtjänster
– grunda kustnära miljöer
– gynnsam bevarandestatus och genetisk variation
– hotade arter och återställda livsmiljöer
– främmande arter och genotyper
– genetiskt modifierade organismer
– bevarade natur- och kulturvärden
– kulturlämningar under vatten
– friluftsliv och buller.

Som komplement till dessa bedömningsgrunder redovisas indikatorn Skräp på stränder runt Kattegatt och Östersjön i diagram.

3.15.2 Resultatredovisning

Miljöstatus i svenska havsområden

Havs- och vattenmyndigheten påbörjade under 2023 den tredje förvaltningscykeln för att bedöma miljötillståndet och göra en socioekonomisk analys i enlighet med havsmiljöförordningen. Arbetet ingår i det svenska genomförandet av Europaparlamentets och rådets direktiv 2008/56/EG av den 17 juni 2008 om upprättande av en ram för gemenskapens åtgärder på havsmiljöpolitikens område (Ramdirektiv om en marin strategi) (EU:s havsmiljödirektiv) och är en uppdatering av bedömningen från 2018. Havs- och vattenmyndigheten bedömer att miljötillståndet i de svenska haven i dag inte är tillfredsställande och att målen för många av de arter och livsmiljöer som finns längs med kusterna och i havsbassängerna inte uppnås. Den socioekonomiska analysen visar att svenska hav skulle kunna ge större samhällsekonomisk nytta om de var friskare. Samtidigt ökar trycket på havet från växande verksamheter som energiutvinning, turism och transporter, men även från accelererande klimatförändringar. Under 2023 publicerade både Helcom och Ospar rapporter med bedömningar av Östersjöns tillstånd respektive Nordsjöns miljötillstånd (Third Helcom Holistic Assessment, HOLAS3, Quality Status Report, QSR, 2023). Den övergripande bedömningen i HOLAS3 är att Östersjöns miljöstatus inte har förbättrats. Samtidigt belyser HOLAS3 rapporten att åtgärder som görs för att minska påverkan på Östersjön, exempelvis för att begränsa övergödningen eller för att öka skyddet av den marina miljön, ger resultat. Tre utmaningar lyfts fram i Ospars bedömning av Nordostatlanten; försämrad biodiversitet, föroreningar och klimatförändringar.

Ett flertal åtgärder pågår för att genomföra handlingsplanen för Östersjön och Nordostatlantens miljöstrategi liksom åtgärdsprogrammet för havsmiljön i enlighet med havsmiljöförordningen. Åtgärder vidtas för att bidra till ett mer välmående ekosystem och ökad motståndskraft, inte minst mot klimatförändringen, men det tar tid innan åtgärdernas effekter syns i miljön. Under 2023 arbetade Helcom under Sveriges ledning med att ta fram en vägkarta för arbetet med skrubbers, dvs. tvättning av avgaser från fartyg för att minska svavelutsläppen till luft. Flera länder, däribland Sverige, arbetar med att förbereda nationella förbud för utsläpp till vatten från skrubbrar.

Marin nedskräpning, som t.ex. plast, påverkar sjöfåglar, marina arter och människors upplevelse av naturen och sker till stor del på grund av bristande avfallshantering både i Sverige och i andra länder, nedskräpning på land samt ökad plastproduktion och -konsumtion. Inom ramen för ett särskilt regeringsuppdrag ökade Havs- och vattenmyndigheten insamlingen av uttjänta fiskeredskap från 152 ton (2022) till 237 ton (2023) för att möjliggöra återanvändning och återvinning samt motverka marin plastnedskräpning. Miljömålsindikatorn Marint skräp på stränder visar den årliga utvecklingen i Sverige. Problemet med skräp på stränder är generellt för samtliga län och strandstädning och skräpplockning genomförs i de flesta kommuner. Under 2023 trädde nya regler i kraft för mottagning av avfall från fartyg. De nya reglerna innebär att kraven på såväl fartyg som hamnar skärps med målet att mindre skräp ska hamna i havet. Diagram 3.14 visar mängden upphittat skräp på stadsnära (peri-urbana) respektive oexploaterade (rurala) stränder runt Kattegatt och Östersjön.

Diagram 3.14 Skräp på stränder runt Kattegatt och Östersjön

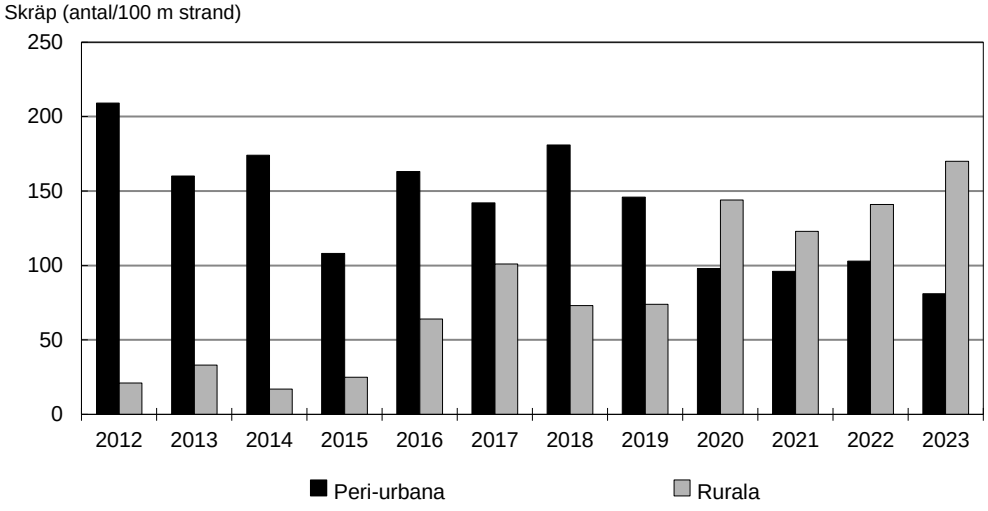

Källa: Håll Sverige Rent.

Åtgärdsarbetet på land, på såväl nationell som lokal nivå, påverkar möjligheterna att nå god miljöstatus i havet och är av största vikt för att nå målet, framför allt vad gäller tillförsel av näringsämnen och farliga ämnen. Enligt vattenmyndigheterna som är placerade vid Länsstyrelsen i Norrbottens län, Länsstyrelsen i Västernorrlands län, Länsstyrelsen i Västmanlands län, Länsstyrelsen i Kalmar och Länsstyrelsen i Västra Götalands län uppnår enbart 21 procent av kustvattenförekomsterna minst god ekologisk status. Ingen kustvattenförekomst uppnår god kemisk status i ytvatten. Genom anslag 1:11 *Åtgärder för havs- och vattenmiljö*, som fördelas av Havs- och vattenmyndigheten, finansieras åtgärder som har betydelse för Sveriges havsområden. Under 2023 avsattes 235 miljoner kronor till arbete med lokala vattenvårdsprojekt (LOVA) varav 47 nya projekt särskilt bidrog till att upp nå miljömålet Hav i balans samt levande kust och skärgård. För att utöka skyddet av havs- och vattenmiljöer, med

fokus på Östersjön, har regeringen genom Havs- och vattenmyndighetens regleringsbrev för 2024 tillfört 49 miljoner kronor i en treårig satsning för att stärka det nationella arbetet för det akvatiska områdesskyddet. Medlen går till att skydda miljöer i både söt och saltvatten.

Havets och grunda kustnära miljöers samhällsekonomiska bidrag

Friska hav ger stor samhällsekonomisk nytta eftersom ekosystemet levererar det flöde av ekosystemtjänster som det har potential att göra. Yrkesfiske samt marin turism och rekreation är de ekonomiska aktiviteter som framför allt påverkas av en försämrad havsmiljö. Maritima transporter, som är den största sektorn sett till nettoomsättning och förädlingsvärde, har ett lägre beroende av ekosystemtjänster.

I den årliga s.k. Fiskbarometern som tas fram av SLU, visas bedömning av förekomsten kommersiellt viktiga arter. För bedömningsåret 2023 klassades 41 procent som hållbart nyttjade. Endast 2019 har andelen ”hållbart nyttjade” bestånd varit lägre. Såväl sill- som torskbestånd bedöms som ”ej hållbart nyttjade” baserat på den senaste vetenskapliga rådgivningen från International Council for the Exploration of the Sea (ICES). Bevarandeåtgärder för den akut hotade ålen innebär att fisket är stängt under en period på sex månader, och en nyhet är att Östersjöländerna samordnar sina stängningsperioder för att främja ålens utvandring ur Östersjön.

Havs- och vattenmyndigheten avslutade under 2023 ett treårigt projekt för att utveckla en regional modell för ekosystembaserad havsförvaltning. Förvaltningsmodellen ska bidra till att uppnå miljökvalitetsmålet Hav i balans samt levande kust och skärgård. Olika aktörer har enats kring hantering av målkonflikter och åtgärder samt getts möjlighet att föra fram ett lokalt och regionalt bidrag till den nationella förvaltningen. Projektet fortsätter i ytterligare tre år. Den ekosystembaserade havsförvaltningen inriktar sig på ett antal prioriterade åtgärder i flera områden.

Klimatomställning och energiomställning ställer krav på ökad produktion av fossilfri energi. Under 2023 har Statens energimyndighet tagit fram underlag om områden för energiutvinning till havs. Havs- och vattenmyndigheten har tagit fram och remitterat förslag till ändrade havsplaner som bl.a. omfattar ytterligare 90 TWh i årlig elproduktion genom havsbaserad vindkraft. Myndigheterna har även gemensamt presenterat en kunskapssammanställning om förutsättningar och åtgärder för samexistens mellan havsbaserad vindkraft, yrkesfiske, vattenbruk och naturvård (Havs- och vattenmyndigheten 2023:2).

Havs- och vattenmyndigheten har färdigställt en kunskapssammanställning (Konnektivitet i kustvatten, En kunskapssammanställning om organismers rörelser i kustzonen 2022:13) för att belysa hur man kan förbättra organismers möjlighet att förflytta sig mellan olika områden i kusten, vilket bidrar till klimatanpassning genom att minska risken för att en art förvinner från ett område.

Bevarande av livsmiljöer, arter och genetisk variation samt bekämpning av främmande arter

Genom övervakning av genetisk inomartsvariation stärks förutsättningarna för att kunna bedöma olika populationers långsiktiga överlevnad och ekosystemens motståndskraft. Detta är särskilt viktigt i ljuset av pågående klimatförändringar. Resultatet från 2023 visar att den genetiska variationen överlag bibehålls men för lax visar indikatorerna att genetisk variation mellan unika älvbestånd minskat över tid.

Under 2023 har Havs- och vattenmyndigheten slutredovisat uppdraget att utforma och inrätta ett övervakningsprogram för oavsiktlig fångst av tumlare i egentliga Östersjön och Bälthavsområdet. Bifångst inom fisket, föroreningar och

undervattensbuller är de främsta hoten mot tumlaren. Som ett led i arbetet för att förbättra skyddet för tumlaren beslutade regeringen i mars 2024 om ändringar i förordningen (1992:1226) om Sveriges ekonomiska zon, förordningen (1994:1716) om fisket, vattenbruket och fiskerinäringen och förordningen (1998:1252) om områdesskydd enligt miljöbalken m.m. för att förtydliga reglerna om Natura 2000-områden. Genom förordningsändringarna tydliggörs dels att myndigheternas skyldigheter att skydda Natura 2000-områden också innefattar en skyldighet att förhindra att skyddade livsmiljöer försämras och att skyddade arter utsätts för en betydande störning, dels att myndigheternas skyldigheter avseende Natura 2000-områden även gäller i Sveriges ekonomiska zon. Tumlaren är en av de arter som påverkas av undervattensbuller. Bara de nordligaste havsbassängerna har god status för kontinuerligt buller. För första gången har EU-gemensamma tröskelvärden för buller tagits fram vilket blir viktigt för det fortsatta arbetet inom havsmiljöförvaltningen.

Invasiva främmande arter fortsätter att sprida sig till nya områden och miljöer. Havs- och vattenmyndigheten följer marina arter genom ett övervakningsprogram. På så sätt ökar förutsättningarna att upptäcka förändringar i utbredning och spridningsmönster för invasiva arter. Under 2023 fördelade Havs- och vattenmyndigheten med drygt 28 miljoner kronor till länsstyrelserna för att förebygga och förhindra introduktion och spridning av invasiva främmande arter.

Bevarande av natur- och kulturmiljöer samt möjligheten till friluftsliv

Under 2023 kom världens länder inom FN överens om ett avtal till skydd för biologisk mångfald i havet bortom nationell jurisdiktion. Avtalet innebär ökade möjligheter att skydda havsmiljön i världshavet. Genom att öka det marina områdesskyddet i Sverige ökar tillgången till havets ekosystemtjänster. Under året har sex nya marina naturreservat bildats och den skyddade marina arealen har ökat med mer än 20 000 hektar, vilket innebär att det totala skyddet nu är 15 procent. Havs- och vattenmyndigheten har arbetat med att införa fiskeregleringar i marina skyddade områden, exempelvis att förbjuda allt fiske i vissa marina skyddade områden i Östersjön.

Övervakningen av marina skyddade områden med särskild fiskereglering har fortsatt under 2023, med fokus på Kattegatt. Antalet misstänkta överträdelser som observerats i dessa områden har minskat kraftigt jämfört med tidigare år. Tre regionala förvaltningsråd för marint områdesskydd i Västerhavet, Egentliga Östersjön och Bottniska viken har inrättats av Havs- och vattenmyndigheten tillsammans med berörda länsstyrelser för att stärka och utveckla nätverken av marint skyddade områden. Syftet är att säkerställa en biologisk mångfald och fungerande ekosystem.

Flera faktorer påverkar friluftslivet. Över hela landet sker en fortsatt samhällsutbyggnad i kustnära områden, liksom i strandnära skyddade områden vilket kan påverka tillgängligheten för ett hållbart friluftsliv, och därmed folkhälsan. Av Sveriges badvatten har 84 procent bra eller bättre kvalitet. Målet i miljömålsmanualen är att 95 procent av Sveriges badvatten ska uppnå minst bra status. Antalet fritidsfiskare fortsätter att minska. Under 2022 gjordes ungefär 3,6 miljoner fiskedagar längs kusten eller i havet, vilket kan jämföras med 5,0 miljoner fiskedagar 2020. Minskningarna har framför allt skett bland kvinnor och i Götaland och Svealand.

3.15.3 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Regeringen bedömer att miljömålet för närvarande inte nås och att det inte går att avgöra om trenden är positiv eller negativ men att nuvarande beslutade eller planerade styrmedel inte är tillräckliga för att nå miljökvalitetsmålet. Miljökvalitetsmålet Hav i

balans samt levande kust och skärgård är ett komplext och omfattande mål som påverkas av olika sektorer.

Regeringen bedömer att det internationella samarbetet och i synnerhet det havsregionala samarbetet inom och mellan Helcom och Ospar är avgörande för att förbättra havsmiljön. Särskilt när det gäller övergödningsproblemen gäller detta även nationellt och lokalt.

Regeringen noterar att HOLAS3 tydligt visar att genomförda åtgärder ger resultat. Samverkan på avrinningsområdesnivå har stärkt effektiviteten och takten i åtgärdsarbetet. Regeringen har i regleringsbrevet till Havs- och vattenmyndigheten 2024 därför gett myndigheten uppdraget att under 2024–2026 vidareutveckla åtgärdssamordningen mellan olika aktörer i kust- och avrinningsområden för att förbättra en helhetssyn mellan åtgärdsprogrammen för vattenförvaltningen och åtgärdsprogrammet för havsmiljön i såväl planering som genomförande. Regeringen bedömer att uppföljningen och utvärderingen av åtgärdsarbetet mot övergödning och det lokala åtgärdsarbetet inte är tillräckligt utvecklat för att öka effektiviteten i åtgärdsarbetet.

Klimatförändringarna innebär kraftigt ökade risker för en havsmiljö som redan är hotad. Regeringen bedömer att klimatförändringen bör ses som ytterligare en stressfaktor för den marina miljön tillsammans med andra mänskliga aktiviteter med negativa effekter på miljöstatusen. I skrivelsen Nationell strategi och regeringens handlingsplan för klimatanpassning (skr 2023/24:97) belyser regeringen att klimatanpassningsarbetet förutsätter ett intensifierat arbete för att öka havens motståndskraft och återhämtningsförmåga.

3.16 Myllrande våtmarker

Miljökvalitetsmålet är att våtmarkernas ekologiska och vattenhushållande funktion i landskapet ska bibehållas och värdefulla våtmarker bevaras för framtiden.

3.16.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

De bedömningsgrunder som används för att redovisa resultaten inom området utgörs av preciseringarna av miljökvalitetsmålet och är följande:

- våtmarkstypernas utbredning
- våtmarkernas ekosystemtjänster
- återskapade av våtmarker
- gynnsam bevarandestatus och genetisk variation
- hotade arter och återställda livsmiljöer
- främmande arter och genotyper
- genetiskt modifierade organismer
- bevarade natur- och kulturmiljövärden
- friluftsliv och buller.

Som komplement till dessa bedömningsgrunder redovisas indikatorn Anlagda och restaurerade våtmarker som diagram.

3.16.2 Resultatredovisning

Våtmarkstypernas utbredning är relativt konstant

Stora arealer våtmark har historiskt torrlagts inom jord- och skogsbruket och tidigare utdikningar fortsätter att påverka våtmarker negativt. Genom att nydikning sedan

länge nästan har upphört bedöms att våtmarkernas utbredning inte minskar i någon större omfattning i dag, med vissa undantag. Källnaturtyper försvinner i viss omfattning, främst i skogsmark, huvudsakligen på grund av otillräcklig hänsyn vid markanvändning. Arealen palsmyr minskar i takt med utveckling mot ett varmare klimat. Hävdberoende naturtyper, som t.ex. rikkärr, minskar på grund av utebliven hävd och efterföljande igenväxning. Våtmarker försvinner också i samband med exploatering, t.ex. i samband med vägbyggnation.

Våtmarkernas ekosystemtjänster, gynnsam bevarandestatus och genetisk variation

Enligt Sveriges senaste artikel 17-rapportering till EU i enlighet med rådets direktiv 92/43/EEG av den 21 maj 1992 om bevarande av livsmiljöer samt vilda djur och växter (art- och habitatdirektivet) är de stora våtmarksarealerna i alpin region relativt väl bevarade, medan flertalet av naturtyperna i boreal och kontinental region har otillfredsställande eller dålig bevarandestatus (2019). Rapporteringen visar också att 19 av 23 rapporterade arter knutna till våtmarker, huvudsakligen i boreal och kontinental region, uppvisar dålig eller otillfredsställande bevarandestatus. Restaurering av våtmarker i skyddade områden har bidragit till att bevarandetillstånd för naturtyper har förbättrats, eller kommer att förbättras samt till att ett flertal hotade och sällsynta arter har fått eller har potential att få en bättre livsmiljö. Rikkärr, öppna mossar och kärr samt högmossar är de typer av våtmarker som har restaurerats i störst omfattning under 2023.

Återskapande av våtmarker

Regeringen avsatte 300 miljoner kronor under 2023 för att restaurera och återskapa våtmarker inom anslag 1:3 *Åtgärder för värdefull natur*. Av dessa använde länsstyrelserna ca 156 miljoner kronor, Skogsstyrelsen drygt 47 miljoner kronor och kommuner drygt 80 miljoner kronor via LONA, dvs. totalt ca 283 miljoner kronor. Sammantaget har arbetet med att restaurera och anlägga våtmarker ökat i omfattning de senaste åren och kapaciteten har ökat, och förväntas öka ytterligare de närmaste åren. Den vanligaste hydrologiska åtgärden är dämning och pluggning av diken. Ett ökat fokus på klimatnyttan med våtmarker har lett till en förskjutning i vilka marker som restaureras.

Utöver åtgärder som finansieras via anslag 1:3 finansieras investeringar av anläggning och restaurering av våtmarker i odlingslandskapet samt skötselersättning genom den gemensamma jordbrukspolitiken (GJP).

Skogsstyrelsen har under 2023 utökat arbetet med att restaurera och anlägga våtmarker jämfört med 2022. Skogsstyrelsen har byggt upp kompetens och kapacitet inom myndigheten samt insatser för att väcka intresse hos markägare. Under 2023 har Skogsstyrelsen träffat 76 avtal med markägare om restaurering av ca 244 hektar våtmarker på torvmark, och 105 hektar restaurerades genom pluggning av diken.

För de olika stödformerna har sammanlagt restaurerings- och återvätningsåtgärder genomförts på ca 3 280 hektar våtmarker under 2023, och en mångdubbelt större yta utreds för möjliga åtgärder. Anlagd och hydrologiskt restaurerad våtmark på mineraljord var under 2023 ca 800 hektar, se diagram 3.15, och på torvmark ca 1 040 hektar. Totalt beräknas all våtmarksrestaurering som utförts med statliga medel 2023 ha bidragit med utsläppsminskningar av drygt 6 000 ton koldioxid-ekvivalenter. Satsningen på att restaurera och återskapa våtmarker har haft stor betydelse för miljökvalitetsmålet.

Diagram 3.15 Anlagda och restaurerade våtmarker som inte är belägna på torvmark

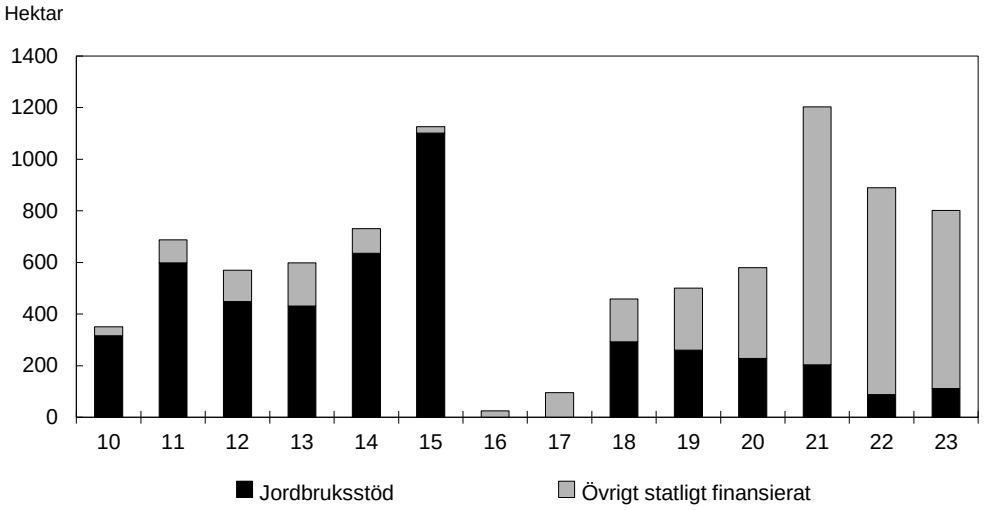

Källa: Naturvårdsverket.

Riksdagen har tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om att anlägga och restaurera våtmarker (bet. 2022/23:MJU7 punkt 11, rskr. 2022/23:145). Av tillkännagivandet framgår att ytterligare åtgärder behöver vidtas för att dra mesta möjliga nytta av de ekosystemtjänster som våtmarker bidrar med och för att relevanta miljökvalitetsmål ska kunna nås samt att arbetet med att skydda, återskapa och anlägga våtmarker behöver fortsätta och förstärkas och att det behövs utökade satsningar på våtmarker för att vårda och restaurera redan befintliga områden men också för att förstärka arbetet med att anlägga nya (bet. 2022/23:MJU7 s. 29–31.)

Regeringen har förstärkt den långsiktiga satsningen på arbetet med att anlägga och restaurera våtmarker. Regeringen tillförde 2023 anslag 1:3 *Åtgärder för värdefull natur* 200 miljoner kronor i en permanent satsning för att finansiera återvätning av dikade våtmarker. I budgetpropositionen för 2024 tillfördes ytterligare 155 miljoner kronor för 2024, 235 miljoner kronor för 2025 och 375 miljoner kronor per år för 2026–2030.

De vanligaste hydrologiska åtgärderna är dämning och pluggning av diken vilket leder till återvätning, men skötsel i form av borttagning av vegetation och hävd ingår också i satsningen. Regeringen har under 2024 tillfört 500 miljoner kronor på anslag 1:14 *Skydd av värdefull natur*, vilket bidrar till skydd av bl.a. värdefulla våtmarker. Knappt 11 000 hektar våtmark skyddades i naturreservat under 2023.

Förslaget till stärkt regional åtgärdssamordning i Havsmiljöpropositionen och den treåriga budgetsatsningen i budgetpropositionen för 2023 på vattenmiljön inklusive övergödning där minst 30 miljoner kronor får användas under 2024 för åtgärdsarbetet mot bl.a. övergödning, vilket kan omfatta bidrag till länsstyrelser för åtgärdsarbete och att underlätta och stödja arbetet med åtgärdssamordning mot övergödning, kommer sannolikt att innebära att fler våtmarker anläggs i landskapet.

Regeringen har under 2023 gett ett regeringsuppdrag till Naturvårdsverket att tillsammans med Statens jordbruksverk och Havs- och vattenmyndigheten se över regelverket för vattenverksamhet och markavvattning. Syftet är att underlätta för återvätning där det inte finns andra motstående intressen såsom jordbruk eller skogsbruk.

Regeringen anser mot bakgrund av vidtagna och pågående åtgärder att tillkännagivandet är tillgodosett och slutbehandlat.

Hotade arter och återställda livsmiljöer, främmande arter och genotyper

När det gäller arbetet med hotade arter i våtmarker har huvudsakligen hydrologisk återställning genomförts, men även återskapande av hävdade naturtyper och borttagning av igenväxningsvegetation. Åtgärdernas syfte är att bidra till gynnsam bevarandestatus för flera våtmarkstyper, främst rikkärr, men även för hotade arter såsom violett guldvinge och flodpärlmussla. Även ett antal åtgärder för att förbättra miljöer för flera grod- och paddarter har genomförts.

Under 2023 fördelades inga medel till länsstyrelserna för åtgärder mot invasiva främmande växtarter på land.

Bevarade av natur- och kulturmiljövärden

Enligt SCB:s årliga statistik ökar arealen våtmark som är formellt skyddad i nationalpark, naturreservat, naturvårdsområde eller Natura 2000 i långsam takt. Sammanlagt har knappt 11 000 hektar våtmark skyddats i naturreservat under 2023. Under 2023 har 12 naturreservat bildats eller utökats som bidrar till skydd av våtmarker i Myrskyddsplanen, och den skyddade arealen i Myrskyddsplanen ökade under 2023 med 2 342 hektar. Antalet områden i Myrskyddsplanen där skyddet är komplett uppgår nu till 406 områden, 239 områden och sammanlagt ca 158 000 hektar återstår att skydda enligt planen. När det gäller bevarande av kulturmiljöer i våtmarksmiljöer är det mest utbredda kulturmiljövärdet det biologiska kulturarvet knutet till slåtter och bete.

Under senare år har brytningen av energitorv minskat och under 2020-talet har den sjunkit kraftigt. Sedan 2015 bryts mer odlingstorv än energitorv. Under 2023 bröts totalt ca 2 000 000 kubikmeter torv, varav 194 000 kubikmeter energitorv och 1 807 000 kubikmeter odlingstorv, vilket är en kraftig minskning jämfört med 2022.

Friluftsliv och buller

Under 2023 har projekt som syftar till att öka tillgängligheten för friluftslivet medgetts genom LONA och bidrag har, bl.a. beviljats till fågeltorn. Enligt Naturvårdsverket beskriver flera län problem med körskador i våtmarker i samband med användning av fyrhjulingar och snöskotrar. Terrängkörning bidrar dessutom till buller och utsläpp av avgaser i miljöer som annars är tysta och den ökade utbyggnaden av vindkraft kan komma att påverka våtmarkers värde för friluftslivet i en ogynnsam riktning.

3.16.3 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Regeringen bedömer att det inte går att avgöra om trenden är positiv eller negativ och att nuvarande beslutade eller planerade styrmedel inte är tillräckliga för att nå miljökvalitetsmålet. De regionala bedömningarna av måluppfyllelsen under 2023 visar att trenden bedöms som negativ i 6 län, neutral i 11 län och positiv i 2 län. I 2 län bedöms trenden oklar. 20 län bedömer att målet inte nås till 2030. Det är en liten förändring jämfört med 2022 då trenden bedömdes negativ i 5 län, neutral i 12 län och positiv i 2 län. Trenden för att nå miljömålet är därför sammantaget fortsatt neutral.

Det görs många viktiga insatser för restaurering, skydd och skötsel av våtmarker som ger tydliga resultat. Samtidigt har andra insatser som arbetet mot invasiva arter och skötsel av värdefull natur minskat. Våtmarkernas natur- och kulturvärden påverkas negativt av framför allt tidigare dikningar men även av klimatförändringen, kvävenedfall, otillräckliga skyddszoner och exploateringar.

Regeringen har höjt ambitionsnivån och kapaciteten i arbetet med restaurering av våtmarker vilket har påverkat måluppfyllelsen i positiv riktning. Anläggning och

restaurering av våtmarker har ökat de senaste åren till följd av regeringens satsningar och det pågår fortfarande en kapacitetsuppbyggnad hos myndigheterna. Ett ökat fokus på klimatnyttan med våtmarker har lett till en förskjutning i vilka marker som restaureras. Andelen torvmarker i skogslandskap och skyddade områden som finansieras via våtmarkssatsningen ökar.

Våtmarksprojekten bidrar även till att många av våtmarkernas viktiga nyttor såsom klimatanpassning, minskad övergödning och rekreation gynnas. En gynnsam bevarandestatus för naturtyperna i boreal och kontinental region har dock inte kunnat nås. Invasiva främmande arter är ett stort potentiellt hot mot naturligt förekommande arter i våtmarker. Bekämpningen tar tid om man vill uppnå utrotning, och arter som inte utrotas lokalt riskerar att spridas till nya platser. Bekämpningen beräknas kräva fortsatta insatser framöver. Arbetet med hotade arter har ökat över tid och förväntas bidra till förbättrad bevarandestatus för flera naturtyper och arter.

Genomförandet av myrskyddsplanen är en viktig åtgärd för att landets mest värdefulla våtmarker ska kunna bevaras. Slåtter och bete i tillräcklig omfattning på hävdgynnade våtmarker som mader, fuktängar och rikkärr är viktigt för att bevara deras natur- och kulturmiljövärden. Våtmarker är viktiga för friluftslivet och har ofta goda förutsättningar att erbjuda ostörda naturmiljöer med höga upplevelsevärden. De är även ofta viktiga fågellokaler. De satsningar som görs på vandringsleder, utsiktstorn, guidningar och informationsmaterial är viktiga för att öka kunskap och intresse för våtmarkernas värde, exempelvis i friluftslivssammanhang.

3.17 Levande skogar

Miljökvalitetsmålet är att skogens och skogsmarkens värde för biologisk produktion ska skyddas samtidigt som den biologiska mångfalden bevaras samt kulturmiljövärden och sociala värden värnas.

3.17.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

De bedömningsgrunder som används för att redovisa resultaten inom området utgörs av preciseringarna av miljökvalitetsmålet och är följande:

- skogsmarkens egenskaper och processer är bibehållna
- skogens ekosystem är vidmakthållna
- skogens biologiska mångfald är bevarad och arter kan sprida sig i en grön infrastruktur
- naturtyper och arter har gynnsam bevarandestatus och genetisk variation
- hotade arter har återhämtat sig och livsmiljöer har återställts
- främmande arter och genotyper hotar inte skogens biologiska mångfald
- genetiskt modifierade organismer som kan hota den biologiska mångfalden är inte introducerade
- natur- och kulturmiljövärden i skogen är bevarade och förutsättningarna för utveckling av värdena finns
- skogens värden för friluftslivet är värnade och bibehållna.

Som komplement till dessa bedömningsgrunder redovisas indikatorn Grov död ved, grova träd och äldre lövrik skog som diagram.

3.17.2 Resultatredovisning

Skyddade områden för skogens biologiska mångfald ökar

Sveriges landyta består till 68 procent av skogsmark. Enligt Naturvårdsverkets årliga uppföljning av miljökvalitetsmålen har Sverige en pågående förlust av naturvärden i skogslandskapet som inte går att återskapa under överskådlig tid. Enligt uppföljningen är myndigheternas arbete med formellt skydd av värdefulla skogar ett viktigt bidrag för att minska ytterligare förlust och fragmentering av skogar med höga naturvärden.

Skogsstyrelsens fördjupade utvärdering av miljökvalitetsmålet Levande skogar visar att styrmedel och åtgärder behöver utvecklas för att målet ska nås. Skogsstyrelsens analys i utvärderingen visar på marknadsmisslyckanden i skogsbruket. För enskilda skogsägare är det ofta olönsamt att anpassa skogsbruket för att gynna den biologiska mångfalden och de samhällsvärden som följer därav. Incitamenten för att göra investeringar och anpassningar avsedda för att gynna den biologiska mångfalden är för svaga. De fem viktigaste frågorna är enligt Skogsstyrelsen (rapport 2022/12) brist på viktiga livsmiljöer i skogslandskapet, ogynnsam status eller negativ utveckling för många skogslevande arter, att flera av skogens ekosystem har otillräcklig status, att kulturmiljöer förstörs i skogslandskapet i samband med skogsbruksåtgärder och negativ påverkan på skogslandskapets vattendrag.

Under 2023 har det tillkommit 20 073 hektar formellt skyddad produktiv skogsmark genom statliga och kommunala naturreservat, vilket är en högre nivå än 2022 (10 978 hektar). Länsstyrelserna har beslutat att bilda naturreservat omfattande 19 267 hektar produktiv skogsmark och kommunerna har fattat beslut om naturreservat omfattande 806 hektar. Skogsstyrelsen har under 2023 reserverat medel för intrångsersättningar avseende skog ovan gränsen för fjällnära skog. Sammanlagt har 1020 hektar produktiv skogsmark skyddas i biotopskyddsområden och genom naturvårdsavtal. Skogsstyrelsen har tillsammans med Naturvårdsverket i uppdrag av regeringen att se över den nationella strategin för formellt skydd av skog, vilket aviserades i propositionen Stärkt äganderätt, flexibla skyddsformer och ökade incitament för naturvården i skogen med frivillighet som grund (prop. 2021/22:58). Myndigheterna har tagit fram ett utkast till reviderad strategi i dialog med skogliga intressenter och i nära samverkan med länsstyrelserna, som har remitterats. Myndigheterna har även lämnat förslag på ändringar av den formella skyddsformen biotopskyddsområde och utrett behovet av skydds- och ersättningsformer särskilt anpassade för det fjällnära området. Naturvårdsverket har beslutat om riktlinjer för väntansavtal, som innebär att markägare får ersättning i väntan på att ett områdesskydd ska bildas på deras mark. Efterfrågan på formellt skydd från markägare, mätt i antalet inkomna intresseanmälningar, har under 2023 nästan fördubblats sedan 2021. Naturvårdsverket har under 2023 träffat överenskommelser om ekonomisk ersättning i form av intrångsersättning eller köp av fastigheter med skogsägare som har värdefulla skogar som omfattar 9 281 hektar produktiv skogsmark. Länsstyrelserna har ansvar för att formellt skydda områdena genom att besluta om bildande av naturreservat. Under 2023 tecknades även en överenskommelse mellan Sveaskog AB (Sveaskog) och Naturvårdsverket, i enlighet med regeringsuppdrag om skydd av värdefulla statliga fjällnaturskogar (M2022/01240), som utan ersättning säkrade ytterligare drygt 101 000 hektar mark, varav ca 48 000 hektar produktiv skogsmark.

Naturvårdsverket har tillsammans med länsstyrelserna och Sveaskog identifierat områden med ca 32 300 hektar ersättningsmarker varav ca 21 500 hektar är produktiv skogsmark. Arbetet har skett i enlighet med regeringsbeslut (M2022/01523) enligt vilket högst 25 000 hektar icke skyddsvärd, produktiv skogsmark ska överföras från Sveaskog till Naturvårdsverket för att användas som ersättningsmark vid

områdesskydd i huvudsak utanför fjällnära områden. Att den utsedda arealen uppgår till mindre än 25 000 hektar produktiv skogsmark beror på att Naturvårdsverket valt att inte gå vidare med vissa av de identifierade områdena, efter genomförda konsultationer med rennäringen.

Skogsbrukets frivilliga avsättningar omfattade 1,3 miljoner hektar 2023, en minskning med ca 22 000 hektar jämfört med 2022. Den största orsaken till minskningen är ett avtal mellan Sveaskog och Naturvårdsverket om att en del av Sveaskogs avsättningar ska bli formellt skydd, vilket innebär att de inte räknas som frivilliga avsättningar längre. Vid avverkningar lämnas i genomsnitt knappt 10 procent av den avverkningsanmälda arealen med skog kvar som s.k. hänsynsytor för natur- och kulturvärden. På ca 20 procent av avverkningarna lämnas inga sådana avsättningar. Volymen lämnade hänsynsträd visar en fortsatt minskande trend. Sedan 1993 uppskattas totalt ca 530 000 hektar hänsynsytor sparats. Det saknas emellertid uppföljning över sparade hänsynsytor, om de finns kvar över tid och om det finns områden som också redovisas som frivilliga avsättningar.

Förekomst av grova träd och död ved ökar

Enligt Naturvårdsverket är den produktiva skogens medelålder lägre i dag än på 1950-talet. Huvuddelen av landets produktiva skogsmark är i dag i åldersklasserna upp till 60 år eller yngre. Sedan 1920-talet har arealen produktiv skog över 160 år minskat med ca 40 procent, men sedan 1990-talet har sådana skogar ökat. Förekomsten av grova träd och död ved, vilka har betydelse för biologisk mångfald, har ökat. Se diagram 3.16.

Diagram 3.16 Strukturer i skogslandskapet

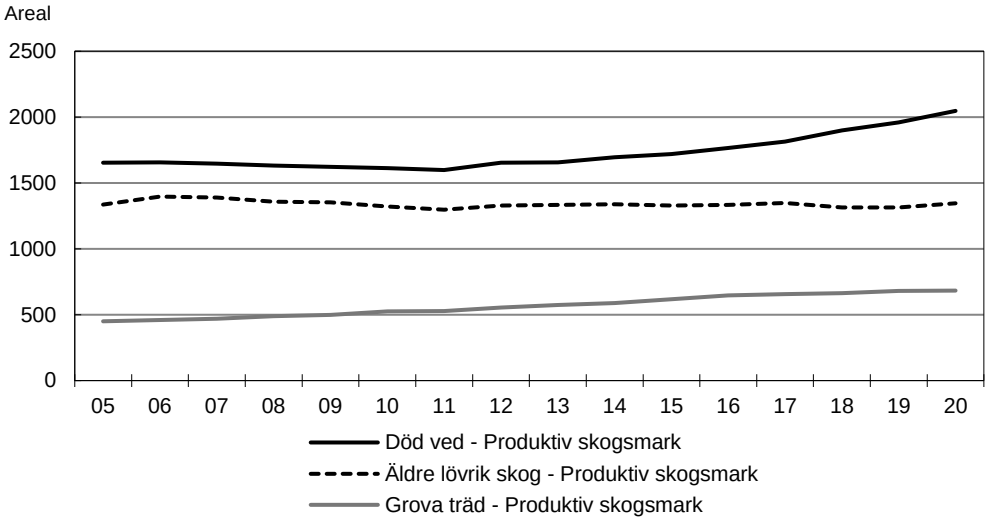

Anm.: Diagrammet visar produktiv skogsmark inklusive formellt skyddad skog.
Källa: Riksskogstaxeringen, Sveriges lantbruksuniversitet.

Skogsstyrelsen har i samarbete med Sveaskog AB, Statens fastighetsverk och Sametinget genomfört ett uppdrag om att stärka statens roll för ett hållbart skogsbruk och utveckla alternativa brukningsmetoder som tar större hänsyn till renbete i renskötselområden på statlig mark (dnr. LI2023/03799). Skogsstyrelsen har under de senaste åren märkt ett ökat intresse för hyggesfritt skogsbruk och bedömer att myndighetens arbete med kunskapsspridning och rådgivning har gett resultat. Naturvårdsverket och Skogsstyrelsen redovisade 2023 förslag på åtgärder för att utveckla och förbättra förutsättningarna för hyggesfritt skogsbruk. Skogsstyrelsen ser även ett ökat intresse för variation i skogen i form av bl.a. varierande trädslag och alternativa skötselformer.

Konkreta åtgärder för att förbättra statusen för skogslevande arter

Enligt Naturvårdsverket är situationen allvarlig för arter som är beroende av att lämpliga skogsmiljöer och substrat finns kvar på samma plats under lång tid och för arter som behöver livsmiljöer som har blivit ovanliga i skogslandskapet. Sveriges lantbruksuniversitet redovisar att ca 1 000 arter knutna till lång skoglig kontinuitet är rödlistade som akut hotade, starkt hotade eller sårbara. (Skogsstyrelsen, rapport 2022/12). Cirka 400 arter bedöms vara hotade i kategorierna akut hotade, starkt hotade eller sårbara till följd av trakthyggesbruket. Majoriteten av dessa, 323 arter, är rödlistade på grund av att de har minskande populationer medan 71 arter rödlistas på grund av att de har små populationer. Av de bofasta barrskogslevande hotade arter som påverkas negativt av trakthyggesbruk finns de flesta i Jämtlands län (227 arter), Dalarnas län (195 arter), Norrbottens län respektive Västernorrlands län (bägge 184 arter) samt Västerbottens län (178 arter). Index för indikatorn Häckande fåglar i skog visar stabilt läge för gruppen fåglar knutna till lövrik skog, gammal skog och skog med höga naturvärden, men fortsatt minskning av gruppen fåglar knutna till död ved. Flera av de mest hotade arterna finns fortfarande kvar men ofta i små, sårbara populationer. Enligt Skogsstyrelsen har den gröna infrastrukturen stora brister.

Inom ramen för Åtgärdsprogram för hotade arter i skogen har konkreta åtgärder genomförts både inom och utanför skyddade områden som enligt Naturvårdsverket är avgörande för att förbättra bevarandestatusen hos arterna, och som även gynnar ett flertal andra rödlistade arter som utnyttjar samma livsmiljöer.

Skogens ekosystem levererar timmer och massaved

Enligt Naturvårdsverket är statusen fortsatt god för ekosystemtjänsten produktion av timmer och massaved. Ekosystemtjänsterna biologisk mångfald samt habitat och livsmiljöer har otillräcklig status. Naturvårdsverket har 2023 gjort en satsning för att utveckla nya metoder för att mäta DNA-spår av markorganismer i skogsmark, som väntas ge ökad information om ekosystemens status. Skogsstyrelsen har fortsatt att ge rådgivning om klimatanpassning av skogsbruk liksom att utveckla sin tillsyn och kompetensförsörjning när det gäller artkunskap och naturvärdesbedömning.

Riksdagen har tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om ytterligare åtgärder för att bekämpa granbarkborren i skyddade områden och kompensation till enskilda skogsägare (bet. 2021/22:MJU18 punkt 51, rskr. 2021/22:206). Regeringen gav den 30 juni 2022 Naturvårdsverket i uppdrag att se över behovet av eventuella ytterligare åtgärder för att bekämpa granbarkborre i formellt skyddade områden, tydliggöra i vilka fall det ska vara statens ansvar att vidta nödvändiga åtgärder samt se över möjligheten att införa en kompensationsmodell för skador orsakade av spridning av granbarkborre från skyddade områden (M2022/01450). Genom uppdraget ansåg regeringen att tillkännagivandet var tillgodosett, men konstitutionsutskottet ansåg att detta inte var tillräckligt och punkten står därför åter som öppen. Naturvårdsverket redovisade regeringsuppdraget den 30 september 2023 (KN2023/04006). I sin redovisning av uppdraget har Naturvårdsverket tydliggjort statens ansvar för att vidta nödvändiga åtgärder vid spridning av granbarkborre från formellt skyddade områden. Naturvårdsverket har med stöd av Skogsstyrelsen gjort bedömningen att det inte är motiverat att införa en kompensationsmodell för skador på egendom som kan kopplas till spridning av granbarkborre från skyddade områden, baserat på att det finns pågående domstolsprocesser som behandlar frågan om skadestånd, risken för uppkomsten av parallella kompensationssystem samt att det finns begränsade förutsättningar att utforma en ersättningsmodell som blir transparent och kostnadseffektiv. Naturvårdsverket har uppdaterat sin vägledning till förvaltare av skyddade områden utifrån nya kunskaper om lämpliga bekämpningsåtgärder. Naturvårdsverket redovisar ett antal åtgärder som regeringen bedömer kan

genomföras av berörda myndigheter inom deras befintliga uppdrag. Den formellt skyddade granskogen omfattar en mindre del av den äldre granskogen och har en varierad struktur som inte är lika attraktiv för granbarkborren. Regeringen har även gett Skogsstyrelsen i uppdrag att förebygga och övervaka skogsskador och att samordna berörda myndigheters arbete med att bekämpa granbarkborre samt samverka med berörda intressenter (Skogsstyrelsens regleringsbrev 2024). Regeringen anser mot denna bakgrund att tillkännagivandet är tillgodosett och slutbehandlat.

Skötsel bevarar natur- och kulturmiljövärden i skogen

Skötsel av skogar i formellt skyddade områden bevarar och utvecklar naturvärden. Under 2023 har färre skötselinsatser genomförts i naturreservat och nationalparker. En nationell strategi för natur- och kulturvårdande skötsel av skogar avsatta för naturvårdsändamål har tagits fram inom ramen för Miljömålsrådets programområde. Två rådgivningsprojekt har 2023 påbörjats inom Landsbygdsprogrammet, kopplade till förbättrad miljöhänsyn. Landsbygdsprogrammets stöd till kompetensutveckling - Skogens miljövärden - avslutades 2022. Samtidigt ökade det ekonomiska stödet inom Landsbygdsprogrammet till natur- och kulturmiljövårdsåtgärder (Nokås) och under 2023 åtgärdades 196 hektar med åtgärder för ökad biologisk mångfald.

Skogsstyrelsen och Naturvårdsverket har delrapporterat regeringsuppdraget om att utveckla digitala kunskapsunderlag om natur- och kulturmiljövärden i skog (N2022/01391). Ett nytt underlag som tagits fram under 2023 är en nationell, heltäckande analys av vad som var skog i äldre ortofoton (1955–1965). Metoder har utvecklats för att ta fram indikationer på bl.a. skogar med natur- och kulturmiljövärden.

Enligt 2023 års uppföljning har 11 procent av kända kulturlämningar fått skada eller grov skada under året till följd av avverkning. Det är samma nivå som 2022 och den lägsta sedan undersökningarna startade 2012. Den totala andelen påverkade lämningar, där *skador* ingår, ligger på 27 procent, vilket är en liten ökning jämfört med 2022. Markberedningen är fortsatt den vanligaste orsaken till skada i tre av fyra landsdelar.

3.17.3 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Regeringen bedömer att trenden är negativ och att nuvarande beslutade eller planerade styrmedel inte är tillräckliga för att nå miljökvalitetsmålet. De åtgärder som genomförs är viktiga och har gett positiva effekter för miljön i skogslandskapet. Många av insatserna kräver tid för att ge full utväxling i miljön och minska negativa effekter. På kort sikt bedöms trenden för utvecklingen i miljön vara fortsatt negativ. Skydd av, och åtgärder för, värdefull natur har bidragit positivt till måluppfyllelsen. Frivilligt formellt skydd av värdefulla skogar är den åtgärd som gett störst effekt när det gäller att minska ytterligare förlust och fragmentering av skogar med höga naturvärden. Frivilliga avsättningar och miljöhänsyn vid skogsbruksåtgärder är andra viktiga genomförda insatser.

Skyddsvärda skogar fortsätter att avverkas, vilket försämrar den ekologiska funktionaliteten och en hög andel skogliga naturtyper och skogslevande arter har inte en gynnsam bevarandestatus. De regionala bedömningarna av måluppfyllelsen under 2023 visar att trenden bedöms som negativ i 15 län och neutral i 6 län. Det är en liten försämring jämfört med 2022 då trenden bedömdes negativ i 14 län och neutral i 7 län. Trenden för att nå miljömålet är därför sammantaget fortsatt negativ.

Det sker fortsatt en årlig förlust av naturvärden som inte kan återskapas under överskådlig tid. Den årliga förlusten av värdefulla skogar är större än den skogsareal som ges ett formellt skydd. Det påverkar möjligheten att nå miljökvalitetsmålet. Den

fjällnära skogens gröna bälte som finns längs hela fjällkedjan är ett viktigt kärn- och spridningsområde för arter till det i övrigt mer påverkade skogslandskapet i norra Sverige. En stor del av den fjällnära skogen är formellt skyddad eller frivilligt avsatt. Naturvårdsverkets arbete tillsammans med Sveaskog och Statens fastighetsverk för att skydda värdefulla fjällskogsområden på statlig mark är viktiga insatser.

De frivilliga avsättningarna är betydelsefulla men deras geografiska läge, varaktighet och kvalitet är inte tillräckligt kända för att det ska kunna gå att utvärdera vilka frivilliga avsättningar som bidrar till miljökvalitetsmålet. Kunskap om de frivilliga avsättningarna bedöms också möjliggöra en ökad samordning av den statliga statistiken om formellt skydd och information om de frivilliga åtagandena, som utgör underlag för internationell rapportering.

Många skogslevande arter har en negativ utveckling och förlusten av biologisk mångfald har inte bromsats upp. För att bevara våra naturligt förekommande arter krävs långsiktigt fungerande förbindelser (konnektivitet) mellan olika livsmiljöer i tillräcklig omfattning. Betydelsen av en fungerande konnektivitet i landskapet bedöms öka i och med att klimatet förändras. Det saknas till viss del kunskap, vilket innebär en risk för oavsiktlig negativ påverkan från skogsbruket. Den hänsyn som skogsägarna visar vid brukandet av skogen är en viktig del av att uppnå miljökvalitetsmålet. Det ökade intresset för hyggesfritt skogsbruk på lämpliga ståndorter kan bidra till variation i skogen och till måluppfyllelsen gällande natur- och kulturvärden och värden för friluftslivet. Kunskapen om hur skogsägare följer kraven på att vidta miljöhänsyn i t.ex. trakthyggesbruket bedöms inte vara tillräckligt utvecklad för att till fullo kunna bedöma bidraget till måluppfyllelsen.

3.18 Ett rikt odlingslandskap

Miljökvalitetsmålet är att odlingslandskapets och jordbruksmarkens värde för biologisk produktion och livsmedelsproduktion ska skyddas samtidigt som den biologiska mångfalden och kulturmiljövärdena bevaras och stärks.

3.18.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

De bedömningsgrunder som används för att redovisa resultaten inom området utgörs av preciseringarna av miljökvalitetsmålet och är följande:

- åkermarkens egenskaper och processer
- halter av föroreningar i jordbruksmarken
- odlingslandskapets ekosystemtjänster
- odlingslandskapets livsmiljöer och spridningsvägar som en del i en grön infrastruktur
- gynnsam bevarandestatus för naturtyper och arter knutna till odlingslandskapet
- bevarande av husdjurens lantraser och de odlade växternas genetiska resurser
- hotade arter och naturmiljöer
- främmande arter och genotyper
- genetiskt modifierade organismer som kan hota den biologiska mångfalden är inte introducerade
- odlingslandskapets biologiska värden och kulturmiljövärden
- odlingslandskapets kultur- och bebyggelsemiljöer
- odlingslandskapets värden för friluftslivet.

Som komplement till dessa bedömningsgrunder redovisas indikatorn Populationsutvecklingen för 15 vanligt förekommande fågelarter i odlingslandskapet under åren 1975–2023 i diagram.

3.18.2 Resultatredovisning

Insatser för att bibehålla åkermarkens egenskaper och processer

Enligt Statens jordbruksverk är rådgivning och andra kompetenshöjande insatser till lantbrukarna tillsammans med riktade stöd och ersättningar för förebyggande åtgärder viktiga insatser för att förbättra och säkerställa åkermarkens tillstånd och långsiktiga produktionsförmåga. Sådana insatser, t.ex. rådgivning och investeringsstöd för täckdikning med betydelse för åkermarkens tillstånd, finansieras inom ramen för GJP inom utgiftsområde 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel. Den regelbundna miljöövervakningen av jordbruksmarken har bedrivits även under 2023 med provtagning vid ca 600 provplatser. Provtagningen utgör en del i den nationella miljöövervakningen och även en del i EU:s uppföljning av åkermark.

Insatser för odlingslandskapets ekosystemtjänster

Under året finansierades flera insatser som syftar till att stärka den biologiska mångfalden och därmed även odlingslandskapets ekosystemtjänster.

Statens jordbruksverk utlyste 10 miljoner kronor för projekt för att främja biologisk mångfald på åkermark där myndigheter, kommuner, regioner, föreningar, andra organisationer och företag var behöriga att söka. Den tematiska huvudinriktningen för projekten var inom följande tre områden: ekologisk intensifiering genom att stärka vissa ekosystemtjänster för att t.ex. minska behovet av insatsmedel; vallskörd och markhäckande fåglar genom att utveckla metoder som medger effektiv vallodling och som också är skonsamma mot fåglar; utveckling av metoder för odling av inhemska ängsfröer för att utöka utbudet av dessa.

Under 2023 redovisade Naturvårdsverket regeringsuppdraget om vilda pollinatörer (KN2023/01576). Uppdraget syftade till att förbättra förutsättningar för vilda pollinatörer genom ökad kunskap och konkreta åtgärder. Centrala delar i arbetet har varit samverkan, kommunikation och vägledning.

Tillståndet för arter och naturmiljöer

Den brukade arealen jordbruksmark, antalet jordbruksföretag med betande djur, samt det totala antalet betande djur fortsätter att minska. Den förändring i landskapet som detta medför påverkar möjligheten att nå miljömålet. Förändringar i den brukade arealen jordbruksmark redovisas under utgiftsområde 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel, avsnitt 2.6.2, En konkurrenskraftig och hållbar livsmedelskedja.

Under 2023 betalades en knapp miljard kronor ut som ersättningar för hävd av ca 410 000 hektar ängs- och betesmark från utgiftsområde 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel. Den totala arealen ängs- och betesmarker med miljöersättning från GJP minskade med ca 14 000 hektar 2023 jämfört med föregående år. Minskningen består främst av att slåtter av myrmarker i de nordligaste regionerna i landet sedan 2023 inte längre kan söka skötselersättning inom GJP. Ansvaret för myrslåtter har, liksom ansvar för ersättning för restaureringsåtgärder i ängs- och betesmarker, flyttats till Naturvårdsverket.

Länsstyrelsernas arbete med att upprätthålla betesförmedlingar har fortsatt under 2023. Syftet har varit att underlätta för markägare och företag med betande djur att samverka för att öka den betade arealen och hålla landskapet öppet. Som exempel kan nämnas att betesförmedlingen på Länsstyrelsen i Stockholms län anlitats av 25 markägare och 21 djurägare under 2023.

Miljöövervakning av odlingslandskapets vanliga fågelarter som utförs av Lunds universitet indikerar att den negativa utvecklingstrenden vi tidigare haft sedan 2016 har planat ut (se diagram 3.17). Lunds universitet redovisar att utvecklingstrenden för gräsmarkernas fjärilar har varit svagt negativ över perioden 2010–2023.

Diagram 3.17 Populationsutveckling för fåglar i odlingslandskapet 1975–2023

Index (år 1998 = 100)

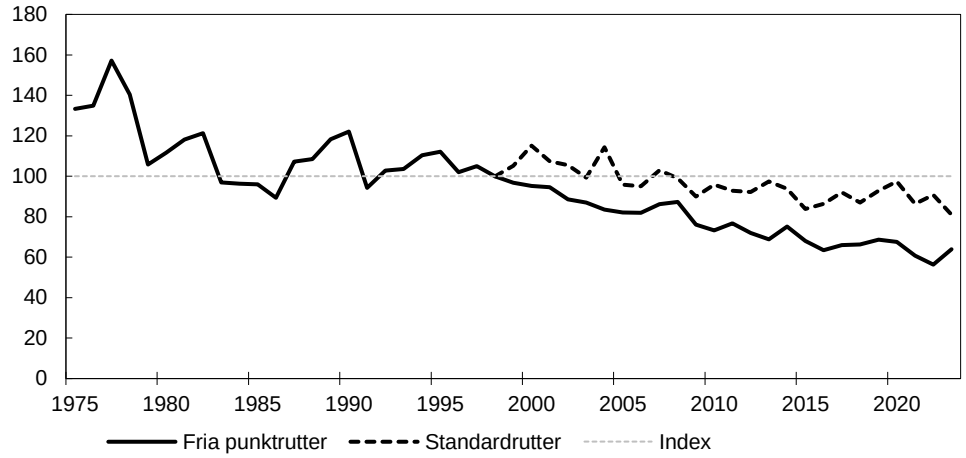

Källa: Svensk fågeltaxering, Lunds universitet.

Åtgärder för att bevara husdjurens lantraser och odlade växters genetiska resurser

Under 2023 låg antalet ansökta djurenheter för stödet för att hålla hotade husdjursraser på samma nivå som föregående år. Stödet finansieras via medel från GJP inom utgiftsområde 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel.

Antalet lokala klonarkiv för frukt respektive köks- och prydnadsväxter var totalt 40 under 2023. Insamlade lokala kulturväxter som marknadsförs under märket Grönt kulturarv omfattade 157 växtsorter, vilket är en liten ökning sedan föregående år.

Förekomsten av främmande arter och genetiskt modifierade organismer

Länsstyrelserna har genomfört en rad insatser för att minska spridningen av invasiva främmande arter. Insatserna i odlingslandskapet har i första hand handlat om landlevande växter där det finns regionala och lokala skillnader i vilka invasiva främmande arter som förekommer. Utöver rena utrotningsinsatser så har länsstyrelserna arbetat med kartläggning av arternas förekomst och informationsspridning.

Det har inte förekommit någon kommersiell odling av genmodifierade växter i Sverige under 2023. Myndigheterna har godkänt tre ansökningar om tillstånd för fältförsök med genmodifierade växter under året vilket innebär att verksamheten är i ungefär samma omfattning som föregående år.

Åtgärder för att bevara kultur- och bebyggelsemiljöer och öka odlingslandskapets värde för friluftslivet

Drygt 62 miljoner kronor av anslag 7:2 *Bidrag till kulturmiljövård* inom utgiftsområde 17 Kultur, medier, trossamfund och fritid, användes till landskapsvård och tillgängliggörande av värdefulla kulturmiljöer i odlingslandskapet. Antalet fäbodar som sköttes med miljöersättning via den strategiska planen för genomförandet av GJP inom utgiftsområde 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel var ca 200 under

2023, vilket är något lägre än de senaste två åren. Arealen fäbodbete beräknas ha minskat med knappt 1 400 hektar (8,6 procent) jämfört med året innan.

3.18.3 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Regeringen bedömer att det inte går att avgöra om trenden är positiv eller negativ och att nuvarande beslutade eller planerade styrmedel inte är tillräckliga för att nå miljökvalitetsmålet. För åtta av de tolv preciseringarna för miljökvalitetsmålet om odlingslandskapet bedöms tillståndet vara godtagbart utifrån dagens kunskap. För preciseringarna om gynnsam bevarandestatus för naturtyper och arter knutna till odlingslandskapet, hotade arter och naturtyper, odlingslandskapets biologiska värden och kulturmiljövärden samt kultur- och bebyggelsemiljöer är tillståndet inte godtagbart vilket drar ner den övergripande bedömningen. Regeringen bedömer att tillståndet för den biologiska mångfalden i odlingslandskapet är den största utmaningen för att kunna nå miljökvalitetsmålet.

Regeringen bedömer att för att nå en gynnsam utveckling för de arter som är knutna till odlingslandskapet är det viktigt med fortsatt arbete inom hävd och restaurering av ängs- och betesmarker samt en grön infrastruktur med variationsrika inslag av små-biotoper och andra livsmiljöer. Ett aktivt och livskraftigt jordbruk i hela landet med betande djur är en grundförutsättning för den biologiska mångfalden i odlingslandskapet. Det förutsätter dels att jordbruksföretag är lönsamma, dels att det finns möjligheter att bo, leva och verka på landsbygden. Här kan statliga insatser, lönsamma jordbruk samt framgångsrik landsbygdsutveckling samverka. Regeringens satsningar på att förhindra igenväxning av kulturlandskapet och bevara de svenska växt- och djurarterna samt bekämpning av invasiva främmande arter ger bättre förutsättningar att nå miljömålet.

3.19 Storslagen fjällmiljö

Miljökvalitetsmålet är att fjällen ska ha en hög grad av ursprunglighet vad gäller biologisk mångfald, upplevelsevärden samt natur- och kulturvärden. Verksamheter i fjällen ska bedrivas med hänsyn till dessa värden så att en hållbar utveckling främjas. Särskilt värdefulla områden ska skyddas mot ingrepp och andra störningar.

3.19.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

De bedömningsgrunder som används för att redovisa resultaten inom området utgörs av preciseringarna av miljökvalitetsmålet och är följande:

- fjällens miljötillstånd
- ekosystemtjänster
- gynnsam bevarandestatus och genetisk variation
- hotade arter och återställda livsmiljöer
- främmande arter och genotyper
- genetiskt modifierade organismer
- bevarade natur och kulturmiljövärden
- friluftsliv och buller.

Som komplement till dessa bedömningsgrunder redovisas indikatorn Antal restaurerade leder i en tabell.

3.19.2 Resultatredovisning

Enligt Naturvårdsverkets årliga uppföljning av miljömålen 2024 är fjällmiljöerna de miljöer som generellt kommer att genomgå störst förändringar till följd av

klimatförändringarna. Enligt rapporten kan arealen kalfjäll i Skandinavien minska med tre fjärdedelar eller mer fram till 2100 på grund av ökad igenväxning. Den nationella miljöövervakningen visar att marktäckningen av risväxter, både i björkskog och på kalfjället har ökat de senaste åren. Vidare visar miljöövervakningen att antalet smågnagare har minskat kraftigt under 2023. Renskötseln bidrar med ekosystemtjänster i fjällen genom livsmedel, kultur samt ett betespräglat landskap. För fjällens ekosystemtjänster är därför åtgärder som främjar en hållbar rennäring centrala.

Det råder generellt sett gynnsam bevarandestatus för fjällens arter och naturtyper men klimatförändringarna och bristande betestryck utgör ett hot. Inventeringen av fjällräv 2023 visade på ett sämre år för fjällräven och i Sverige registrerades 51 färre kullar än 2022. Under 2023 har länsstyrelserna fortsatt med stödutfodring av fjällrävar som kompensation för färre smågnagare. Naturvårdsverket och länsstyrelserna har under 2023 bidragit med medel för riktade insatser inom åtgärdsprogrammet för fjällgås. Populationsstorleken för fjällgås är ca 150 individer vilket är en ökning från tidigare år. Även målindikatorn Häckande fåglar i fjällen visar en positiv trend vad gäller de senaste 10 åren men sett över hela perioden 2002–2023 är trenden negativ.

Vad gäller främmande arter och genotyper har Länsstyrelsen i Norrbottens län verifierat många fynd av den främmande arten smal vattenpest i fjällnära område vid Kalixälven. Den västligaste förekomsten av arten har också brett ut sig drygt 25 mil. Länsstyrelsen i Västerbottens län har arbetat med bekämpning av sandlupin samt blomsterlupin. Inga genetiskt modifierade organismer har såvitt känt satts ut eller påträffats under 2023, varken i den akvatiska eller i den terrestra fjällmiljön.

I enlighet med regeringsuppdraget om att skydda värdefulla statliga fjällnaturskogar tecknade Naturvårdsverket under 2023 en överenskommelse med Sveaskog som resulterade i att drygt 101 000 hektar framöver får skyddas som naturreservat. Se vidare under Ett rikt växt- och djurliv. Vidare har Länsstyrelsen i Jämtlands län färdigställt en rapport om naturvärdesinventeringar av skog i det fjällnära området. Den visar att det finns ca 285 000 hektar oskyddad skog med höga naturvärden i länet varav 140 000 hektar fjällskog. Länsstyrelsen har utökat Järvdalens naturreservat med områden med fjällnära skog med höga naturvärden och ändrat föreskrifterna för Vålådalens naturreservat för att förbättra för besökare, renskötsel och bevarandevärden i reservatet. Röjning och slåtter, som är betydelsefulla åtgärder för att bevara kulturmiljöer och biologisk mångfald, har under året genomförts på flera platser i Dalarna samt i södra Lapplandsfjällen.

Naturvårdsverket följer besöksutvecklingen i fjällen och i många fjällområden ser antalet besökare ut att minska om man jämför med åren för pandemin 2020/2021 då antalet besökare ökade kraftigt. Naturvårdsverket har under 2023 fördelat medel till förvaltning av det statliga ledsystemet i fjällen samt till upprustningsinsatser. Länsstyrelserna har också under året fortsatt arbetet med att rusta upp, förvalta och utveckla de statliga fjällederna. Exempel på åtgärder som genomförts är nya spänger och vinterledsmarkeringar i Norrbottens län samt nya och reparerade broar, reparationer och uppförande av komplementbyggnader i Västerbottens län.

Tabell 3.4 Upprustning av fjälleder

	Utfört 2015	Utfört 2016	Utfört 2017	Utfört 2018	Utfört 2019	Utfört 2020	Utfört 2021	Utfört 2022	Utfört 2023
Antal km förbättrad ledmarkering	607	627	486	321	286	1 580	274	755	457
Antal km röjd led	365	316	72	107	25	1 167	121	172	101
Antal km spång	24	20	13	12	6,5	4,4	15,5	35	3,2
Antal nya broar	37	45	24	36	17	32	19	29	8
Antal nya rastskydd	11	13	1	3	0	3	2	3	0
Antal renoverade rastskydd	14	18	13	17	8	26	4	4	1
Antal upprustade broar	36	38	25	16	16	21	43	52	9

Källa: Naturvårdsverket.

Antalet snöskotrar i Sverige ökar med omkring 8 000 varje år och ökningen är störst i fjällområdet där det finns god tillgång på skoterleder. När antalet snöskotrar ökar riskerar även förekomsten av buller att öka lokalt.

3.19.3 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Regeringen bedömer att trenden är negativ och att nuvarande beslutade eller planerade styrmedel inte är tillräckliga för att nå miljökvalitetsmålet.

Klimatförändringarna utgör även fortsatt ett allt större hot mot fjällens natur- och kulturmiljöer samt mot rennäringen. Det varmare klimatet ger effekter som ökad igenväxning, minskade snölegor och glaciärer samt förändringar i artsammansättning i sjöar i fjällen. Bristande hävd och klimatförändringar utgör även ett hot mot vissa naturtyper och arter i fjällen. Fjällräven och fjällgåsen är fortfarande hotade men många års bevarandearbete har fått positiv effekt.

Invasiva främmande arter utgör en potentiell hotbild mot fjällens växt- och djurliv framöver då de kan gynnas av ett varmare klimat och spridas i in fjällområdet. Körskador från terrängfordon påverkar också fjällmiljön och fortsätter att öka. För friluftslivet och för naturmiljön är arbetet med upprustning av fjälleder och insatser för fjällsäkerhet viktiga. De viktigaste faktorerna som påverkar fjällområdet är klimatförändringar, upphörd hävd, skogsbrukets påverkan samt påverkan från terrängkörning.

3.20 God bebyggd miljö

Miljökvalitetsmålet är att städer, tätorter och annan bebyggd miljö ska utgöra en god och hälsosam livsmiljö samt medverka till en god regional och global miljö. Natur- och kulturvärden ska tas till vara och utvecklas. Byggnader och anläggningar ska lokaliseras och utformas på ett miljöanpassat sätt samtidigt som en långsiktigt god hushållning med mark, vatten och andra resurser främjas.

3.20.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

De bedömningsgrunder som används för att redovisa resultaten inom området utgörs av preciseringarna av miljökvalitetsmålet och är följande

– hållbar bebyggelsestruktur
– hållbar samhällsplanering
– infrastruktur
– kollektivtrafik, gång och cykel

– natur- och grönområden
– kulturvärden i bebyggd miljö
– god vardagsmiljö
– hälsa och säkerhet
– hushållning med energi och naturresurser
– hållbar avfallshantering.

Som komplement till preciseringarna redovisas följande indikatorer: bostäder i kollektivtrafiknära lägen, tillgång till service och grönska, resvanor, skyddad bebyggelse samt miljöpåverkan från bygg och fastighetssektorn.

3.20.2 Resultatredovisning

Hållbar bebyggelsestruktur och samhällsplanering

Hållbar bebyggelsestruktur och samhällsplanering är två preciseringar för målet God bebyggd miljö. Flertalet åtgärder har genomförts under året för att främja arbetet med hållbar samhällsplanering.

En utredare tillsatt av regeringen har under 2023 levererat en förstudie om nationell fysisk planering (Fi2022/02246). I förstudien föreslås en struktur för hur den nationella fysiska planeringen kan utformas samt vilka frågor och intressen som bör omfattas av en sådan planering. Parallellt under 2023 har Boverket fortsatt att leda arbetet med ramverket för nationell planering inom ramen för Miljömålsrådet. Arbetet har haft som inriktning att arbeta med att konkretisera och fördjupa ramverkets former och funktioner. Syftet är att utveckla en nationell planeringsnivå som bl.a. bygger på en bättre samordning mellan myndigheter. Arbetet inom ramverket har under året t.ex. lett till en stärkt kontaktyta mellan myndigheterna. Under året har fokus varit på två tematiska fördjupningsämnen, möjlighetsplanering för hållbar energiomställning och samhällsomvandlingen i norra Sverige.

För att öka omställningskraften för städer och samhällen har elva myndigheter inom Rådet för hållbara städer under 2023 skapat en gemensam plattform – Svensk modell för hållbar urban utveckling. Myndigheterna erbjuder ett samordnat kunskaps- och processtöd utifrån lokala och regionala förutsättningar. Det ska bl.a. bidra till att stärka städernas innovations- och utvecklingskapacitet, utveckla samverkan mellan olika aktörer, samt implementera och skala upp hållbara lösningar i städer och samhällen.

Boverket tog under 2022 fram en vägledning om klimatrelaterade risker. Som ett komplement till vägledningen har Boverket genomfört en kartläggning av hur klimatrelaterade risker behandlas i antagna översiktsplaner. Boverket redovisar konkreta exempel på ställningstaganden och strategier som använts för att hantera olika risktyper. Kartläggningen syftar till att kunna användas som inspiration och stöd till kommunernas arbete med klimatrelaterade risker i översiktsplaneringen.

Utvecklingen av indikatorn Bostäder i kollektivtrafiknära lägen visar att den övervägande delen av de nya bostäderna i Sverige byggs i stationsnära lägen, vilket innebär högst 400 meter från närmaste hållplats. Det är även en övervägande majoritet av tätortsinvånare som har tillgång till hållplats inom 400 meter från bostaden.

Indikatorn Tillgång till service och grönska visar att tillgången till skyddad natur inom 1 kilometer från bostaden låg på 31 procent 2022, samma som året innan.

Utvecklingen för målen om tätortsnära natur och tillgänglighet till natur är generellt negativ. Detta bl.a. på grund av minskade grönytor i tätorter, ökat besökstryck samt brist på långsiktig säkrad finansiering av åtgärder. För att ytterligare stötta kommuner

och andra i arbetet med stadsgrönska har en nationell kartläggning av trädtäckning i städer och tätorter gjorts av Boverket tillsammans med Metria. Kartläggningen finns som karttjänst, statistik och GIS-skikt som kan beställas kostnadsfritt från Boverket.

Indikatorn för skyddad bebyggelse visar att ökningen av antalet skyddade byggnader går långsamt och sker från en mycket låg nivå.

Gång-, cykel- och kollektivtrafik

Personbilen är det klart dominerade trafikslaget inom persontransporterna. Andelen gång-, cykel- och kollektivtrafik (GCK-andelen) var 2022 ca 21 procent av det totala inrikesresandet. Målet är att CGK-andelen ska vara 25 procent till 2025.

Inom de s.k. stadsmiljöavtalen, där stöd lämnas till åtgärder för kollektivtrafik och cykel som genomförs av kommuner och regioner, har under 2023 26 ansökningar och stöd på drygt 994 miljoner kronor beviljats. Stadsmiljöavtalen behandlas även inom utgiftsområde 18 Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande samt konsumentpolitik.

Hushållningen med energi i byggnader förbättras

Riksdagen beslutade 2023 om en ändrad formulering av preciseringen där ”förnybara energikällor” ersattes av ”fossilfria energikällor” Detta innebär att utöver förnybara energikällor, som vatten, vind och solenergi, ingår även energi från kärnkraft i de källor som målet ska eftersträva.

Bygg- och fastighetssektorn släppte ut ca 11 miljoner ton koldioxidekvivalenter i Sverige under 2021, vilket motsvarar ungefär 22 procent av Sveriges totala utsläpp av växthusgaser. Sektorn stod även för 19 procent av Sveriges totala kväveoxidutsläpp, 28 procent av partikelutsläppen, 34 procent av den totala energianvändningen samt 10 respektive 6 procent av användningen av hälso- och miljöfarliga kemikalier.

Det omarbetade direktivet (EU) 2024/1275 om byggnaders energiprestanda trädde i kraft den 28 maj 2024. Det övergripande syftet är att unionens hela byggnadsbestånd ska uppnå kraven för en nollemissionsbyggnad senast 2050.

Den 1 januari 2022 trädde lagen (2021:787) om klimatdeklaration för byggnader och förordningen (2021:789) om klimatdeklaration för byggnader samt tillhörande myndighetsföreskrifter (BFS 2021:7) i kraft. Då lagen är relativt ny har Boverket under 2023 gjort särskilda insatser för att ge en tydlig vägledning om tillämpningen. Se utgiftsområdet 18 Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande samt konsumentpolitik för ytterligare information. Boverket har även lämnat ett förslag till regeringen om införande av gränsvärden för byggnaders klimatpåverkan i reglerna om klimatdeklaration för byggnader.

Under 2023 infördes ett nytt bidrag till energieffektivisering i el- eller gasuppvärmda småhus. Se utgiftsområde 21 Energi för ytterligare information.

Åtgärder för en hållbar avfallshantering

Trenden om ökande mängder avfall i Sverige fortsätter samtidigt som materialåtervinningen minskar. Under 2020 genererades de största uppmätta mängderna avfall från byggbranschen med 14,2 miljoner ton och från hushållen med 4,6 miljoner ton. Under 2020 materialåtervanns 6,3 miljoner ton avfall i Sverige, vilket motsvarar 22 procent av det avfall som slutbehandlades. För det kommunala avfallet var motsvarande siffra 38,3 procent, vilket är lägre än etappmålet om 55 procent 2025. En utredning inom Regeringskansliet har under 2023 fortsatt sitt uppdrag om att

utarbeta förslag på nya bestämmelser för att nå en högre grad av materialåtervinning (KN2023/03088). Naturvårdsverket har även redovisat sitt regeringsuppdrag (KN2023/04559) och föreslagit åtgärder för att nå materialåtervinningsmålet för kommunalt avfall. För vidare läsning se även utgiftsområde 18 Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande samt konsumentpolitik.

Nya bestämmelser om insamling och materialåtervinning av livsmedels- och köksavfall började gälla fr.o.m. den 1 januari 2024, vilket innebär att kommunerna ska samla in avfallet fastighetsnära för att sedan materialåtervinna det (avfallsförordningen (2020:614)). De nya bestämmelserna omfattar även trädgårds- och parkavfall, vilket under början av 2024 har gett upphov till tolkningsfrågor om innebörden av dessa bestämmelser. En promemoria med förslag till förtydligande ändring av förordningsbestämmelserna har därför remitterats.

Arbetet mot den illegala avfallshanteringen fortsätter. Naturvårdsverket, Polismyndigheten, Åklagarmyndigheten, Tullverket, Kustbevakningen och fem länsstyrelser har sedan tidigare i uppdrag att fortsatt utveckla sin samverkan (M2022/00531). Naturvårdsverket och andra myndigheter har under 2023 också redovisat flera uppdrag som gavs med anledning av den lägesbild som myndigheterna presenterade under 2022. Utredningen om en skärpt miljöstraffrätt och stärkt miljöbrottsbekämpning (dir. 2022:69) har under 2023 fått ett utvidgat uppdrag (dir. 2023:139). Naturvårdsverket har utarbetat en vägledning och genomfört en vägledningskampanj till stöd för de kommunala tillsynsmyndigheternas arbete mot illegal avfallshantering.

3.20.3 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Regeringen bedömer att det inte går att avgöra om trenden för miljökvalitetsmålet God bebyggd miljö är positiv eller negativ och om beslutade och planerade styrmedel är tillräckliga för att nå miljökvalitetsmålet. Bedömningen görs på grund av brist på data. Förbättrade vägledningar och data bedöms kunna ge bättre förutsättningar för arbete med att utveckla natur- och grönområden inom och i närheter av tätorter. Avfallsstatistiken är inte tillräcklig för att kunna bedöma måluppfyllelsen, vilket även har betydelse för arbetet mot illegal avfallshantering och för nationell planering och internationell rapportering.

Flera initiativ pågår inom EU och nationellt med fokus på energianvändning och klimatutsläpp samt ökad cirkulär ekonomi i bygg- och fastighetsbranschen. En kombination av beslutade administrativa styrmedel, kunskapshöjande insatser samt ekonomiska styrmedel förväntas bidra till en lägre klimatpåverkan från byggande och underhåll av fastighetsbeståndet såväl som till bättre energieffektivitet i både byggande och förvaltning av byggnader framöver. Det kan dock dröja innan resultaten syns i miljön.

Regeringen bedömer att materialåtervinningen inte är tillräcklig för att nå etappmålet till 2025. Trots flera åtgärder för att öka materialåtervinningen och återanvändningen är det osäkert om målet kommer att nås. Kommande och förväntad EU-lagstiftning, bl.a. ESPR, PPWR och förslag till Europaparlamentets och Rådets förordning om fastställande av harmoniserade villkor för saluföring av byggprodukter (COM(2022) 144 final), bedöms som viktiga för måluppfyllelsen. För att nå miljökvalitetsmålets preciseringar är arbete inom flera politikområden viktiga, inklusive insatser från såväl näringslivet som myndigheter, vilket i sin tur underlättar för privatpersoner att göra rätt. Eftersom avfallsområdet är under ständig förändring är det svårt att redovisa vilka resultat som är en följd av genomförda statliga styrmedel/åtgärder år från år. Tolkningen av vad som är ett avfall och hur avfallsstatistiken ska redovisas har förändrats över tid och metoderna för att ta fram statistik utvecklas successivt.

Stora potentiella vinster i kombination med låg upptäcktsrisk innebär att avfallshanteringen är intressant för den organiserade brottsligheten. Skärpta regler och en effektivare tillsyn på avfallsområdet samt en välfungerande myndighetssamverkan gällande avfallsbrottslighet behövs. Det pågående långsiktiga arbetet är viktigt för att kunna ge resultat och bidra till ökad måluppfyllelse under de kommande åren.

Det går inte att se en tydlig riktning för utvecklingen av måluppfyllelsen i dess helhet. Åtgärder som redovisas i föregående avsnitt (3.20.2) bidrar till miljökvalitetsmålet, men miljöpåverkan från byggsektorn är fortsatt hög. Utvecklingen inom flera politikområden påverkar möjligheten till måluppfyllelse inom flera av miljökvalitetsmålens preciseringar. Redovisning av vidtagna åtgärder och resultat återfinns därför inom flera utgiftsområden.

3.21 Ett rikt växt- och djurliv

Miljökvalitetsmålet är att den biologiska mångfalden ska bevaras och användas på ett hållbart sätt, för nuvarande och framtida generationer. Arternas livsmiljöer och ekosystemen samt deras funktioner och processer ska skyddas. Arter ska leva kvar i långsiktigt livskraftiga bestånd med tillräcklig genetisk variation. Människor ska ha tillgång till en god natur- och kulturmiljö med rik biologisk mångfald som grund för hälsa, livskvalitet och välfärd.

3.21.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

De bedömningsgrunder som används för att redovisa resultaten inom området utgörs av preciseringarna av miljökvalitetsmålet och är följande:

- gynnsam bevarandestatus och genetisk variation
- påverkan av klimatförändringar
- ekosystemtjänster och resiliens
- grön infrastruktur
- genetiskt modifierade organismer
- främmande arter och genotyper
- biologiskt kulturarv
- värdefull tätortsnära natur.

Som komplement till dessa bedömningsgrunder finns två indikatorer. Indikatorn Bevarandestatus för naturtyper i art- och habitatdirektivet som redovisades under miljökvalitetsmålet i budgetpropositionen för 2019 har inte uppdaterats sedan senaste redovisningen. Indikatorn Rödlisteindex som redovisades under miljökvalitetsmålet i budgetpropositionen för 2020 har inte uppdaterats sedan senaste redovisningen.

3.21.2 Resultatredovisning

Relevanta resultat för detta miljökvalitetsmål redovisas även under ett flertal andra miljökvalitetsmål.

Bevarandestatus och genetisk variation

Under 2023 har viktiga steg tagits både inom EU och internationellt för att stärka ekosystem och biologisk mångfald. Kunming–Montreal-ramverket om biologisk mångfald är ett nytt internationellt åtagande inom FN:s konvention om biologisk mångfald som konventionens parter, däribland EU och dess medlemsstater, är bundna av. Det kommer regelbundet att göras uppföljningar av hur parterna gemensamt försöker nå målen. Det globala ramverket medför även ett åtagande att fastställa

uppdaterade nationella strategier och handlingsplaner för biologisk mångfald (NBSAP). Många insatser har genomförts i Sverige för att nå miljökvalitetsmålet, men insatserna är inte tillräckliga för att vända den negativa trenden för biologisk mångfald.

Under 2023 pågick förhandlingarna om Europaparlamentets och rådets förordning om restaurering av natur. Förordningen trädde i kraft i augusti 2024 och den sätter upp bindande och tidsatta mål för medlemsstaternas arbete med naturrestaurering.

Skydd och skötsel av värdefull natur samt åtgärder såväl inom skyddade områden som i landskapet utanför är del av arbetet för att förbättra bevarandestatusen för naturtyper och arter som är utpekade i art- och habitatdirektivet och fågeldirektivet. Vissa åtgärder inom skyddade områden sker inom ramen för flera svenska LIFE-projekt och med medel från EU:s LIFE-fond i den del som avser åtgärder för natur och biologisk mångfald.

Som exempel på åtgärder som genomförs även utanför skyddade områden kan nämnas åtgärder som vidtas inom ramen för åtgärdsprogram för hotade arter och naturtyper. Totalt 151 sådana åtgärdsprogram pågår, varav 130 är terrestra och 21 är akvatiska. Inom miljöövervakning av genetisk mångfald har resultat för älg, mossor och fåglar tagits fram. Älgpopulationen i södra Sverige visar tecken på minskad genetisk diversitet och ökad grad av inavel och storleken på den del av populationen som ingår i reproduktionen ligger under gränsvärdet för långsiktig överlevnad. Flera forskningsprojekt om metodutveckling inom övervakning av biologisk mångfald har redovisats 2023, vilka har finansierats genom anslag 1:5 *Miljöforskning*. Projekten har ökat kunskapen om möjligheten att effektivisera miljöövervakningen genom att analysera genetiskt material och feromoner (doftämnen) i akvatisk miljö och i skogsmiljö.

Påverkan av klimatförändringar och grön infrastruktur

Naturvårdsverket och Havs- och vattenmyndigheten har med stöd från Sveriges lantbruksuniversitet genomfört projektet Klimatförändringens betydelse för Sveriges naturmiljö - kunskapssyntes och förslag till indikatorer för uppföljning av effekter på biologisk mångfald. Projektet visar på komplexa samband avseende klimatförändringens betydelse för arters förekomst, framtida möjligheter för etablering och eventuella försvinnande.

Naturvårdsverket, Trafikverket och Sveriges geotekniska institut har undersökt hur naturbaserade lösningar kan användas för att adressera klimatrelaterade risker i transportinfrastruktur. En checklista har tagits fram som stöd för att se om projekt uppfyller kriterierna för naturbaserade lösningar. Checklistan är utformad så att den kan användas i planering och genomförande av framtida projekt. Naturvårdsverket har beslutat om en ny handlingsplan för klimatanpassning inriktad på ekosystem, med nya insatser för perioden 2023–2026 för att stärka sitt anpassningsarbete inom bl.a. miljöövervakning, skydd och skötsel. Naturvårdsverket har inom ramen för ett samverkansprojekt om grönplanering tagit fram en rapport, Grön infrastruktur Sverige runt, med exempel från alla län på projekt som stärker grön infrastruktur.

För att upprätthålla en fungerande grön infrastruktur är formellt områdesskydd ett viktigt verktyg. Naturvårdsverket disponerade för formellt områdesskydd 2023 ca 1 000 miljoner kronor för ersättning till markägare som del av anslaget 1:14 *Skydd av värdefull natur*, vilket innebär en minskning med ca 500 miljoner kronor jämfört med 2022. Naturvårdsverket undertecknade färre avtal och beslut om köp eller intrångsersättning inför beslut om naturreservat jämfört med 2022. Under 2023 tecknade Naturvårdsverket en överenskommelse med Sveaskog, i enlighet med regeringsuppdraget att skydda värdefulla statliga fjällnaturskogar, som resulterade i

skydd av ca 101 300 hektar skogsmark. Överenskommelsen innebär att arealen som omfattades av avtal om köp eller intrångsersättning 2023 blev större (totalt ca 118 000 hektar) jämfört med ca 30 000 hektar 2022.

Länsstyrelserna och organisationer som förvaltar skyddad natur förbrukade 528 miljoner kronor av de medel som Naturvårdsverket fördelat för skötsel av naturvärden i statligt skyddade områden och för åtgärder för friluftsliv i sådana områden. Minskade anslag för naturvård 2023 regionalt har bidragit till minskad möjlighet att bedriva skötsel och genomföra restaureringsåtgärder i den omfattning som behövs för att säkerställa bevarande av naturtyper och arter. Riksrevisionen har redovisat sin granskningsrapport Förvaltningen av skyddad natur (RiR 2024:11). Jordbruksverket har under 2023 utlyst 10 miljoner kronor för projekt som främjar samarbete för biologisk mångfald på åkermark. Se miljökvalitetsmålet Ett rikt odlingslandskap.

Ekosystemtjänster och resiliens

Ekosystemtjänster utgör huvudfokus i den fördjupade vägledningen om kartläggningar inom grönplanering som tagits fram under året – se även under Påverkan av klimatförändringar och grön infrastruktur. Den satsning på våtmarker som påbörjades 2019 bidrar till att stärka flera ekosystemtjänster. Av de våtmarksprojekt som genomfördes 2023 syftade de flesta, ca 70 procent, till att förbättra förutsättningar för biologisk mångfald genom att gynna naturtyper eller arter. Inom den lokala naturvårdssatsningen (LONA) genomförs projekt för naturvård, friluftsliv och folkhälsa. Under 2023 fördelades ca 26 miljoner kronor, i första hand till redan pågående projekt.

Genetiskt modifierade organismer samt främmande arter och genotyper

Under 2023 presenterade IPBES, den internationella mellanstatliga plattformen för biologisk mångfald, en rapport om det samlade kunskapsläget om invasiva främmande arter. Rapporten utgör en grund för arbetet med att hitta lösningar på det hot som spridningen av invasiva främmade arter utgör på global nivå. Naturvårdsverket och Havs- och vattenmyndigheten lämnade under 2023 ett förslag till regeringen på en ny förteckning över invasiva främmande arter av nationell betydelse. Förslaget innebär att ett 40-tal främmande arter som utgör ett hot mot växt- och djurlivet i Sverige ska omfattas av liknande förbud som de som gäller enligt Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 1143/2014 av den 22 oktober 2014 om förebyggande och hantering av introduktion och spridning av invasiva främmande arter för arterna på EU:s förteckning över invasiva främmande arter av unionsbetydelse (Kommissionens genomförandeförordning (EU) 2016/1141 av den 13 juli 2016 om antagande av en förteckning över invasiva främmande arter av unionsbetydelse i enlighet med Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 1143/2014). Genetiskt modifierade organismer, har introducerats i miljön i väldigt liten utsträckning.

Biologiskt kulturarv

Naturvårdsverket har tagit fram ett nationellt program för ersättning till restaurering och vissa skötselåtgärder i ängs- och betesmarker som fr.o.m. 2023 inte längre finansieras genom den gemensamma jordbrukspolitiken. Anslagna medel fördelades under året till länsstyrelserna inom ramen för arbetet med åtgärdsprogram för hotade arter, för restaurering av ängs- och betesmarker och hamling av träd. Regeringen har under 2024 beslutat om förordningen (2024:202) om statligt stöd för vissa åtgärder som syftar till att bevara eller återställa biologisk mångfald. Enligt förordningen får länsstyrelsen lämna statligt stöd till företag för vissa åtgärder som syftar till att bevara,

stärka, utveckla eller återställa den biologiska mångfalden. Inom Myndighetssamverkan för hållbart jordbruk (jSam) driver Jordbruksverket, Naturvårdsverket, Riksantikvarieämbetet, Havs- och vattenmyndigheten och länsstyrelserna projektet Hinder och möjligheter för att nå ökad naturbetesdrift. Syftet är att bidra till utökat och återupptaget bete på naturbetesmarker genom att stärka kunskaperna om hur naturbetesdrift kan bli lönsam samt belysa möjligheter att främja bete på naturbetesmarker.

Tätortsnära natur

Boverket har under året tagit fram kartunderlag för trädtäckning i 200 tätorter. Förekomst av träd är en förutsättning för flera ekosystemtjänster och kan även ge viss fingervisning om kvaliteter i grönområden. Naturvårdsverket och Boverket lanserade vägledningen om grönplanering 2022 och hösten 2023 arbetade myndigheterna fram en fördjupad vägledning om kartläggningar av grön planering. Av kartläggningen framgår att endast 22 av 200 tätorter har mer än 30 procent trädtäckning.

Inom projektet Tillgång till vardagsnära natur är bra för folkhälsan, har Naturvårdverket och Folkhälsomyndigheten i samverkan med flera myndigheter, genomfört och publicerat webbinarier samt exempel om insatser för att främja tillgången till vardagsnära natur. Naturvårdverket har också lämnat förslag till regeringen för att stärka arbetet med tätortsnära natur. Naturreservat är den mest allmänt förekommande skyddsformen kring tätorter. Totalt fanns vid årsskiftet (2023/2024) 5 524 naturreservat, varav 482 kommunala. Av de kommunala reservaten har 419 reservat som syfte att tillgodose behov av friluftsliv. De flesta kommunala reservaten ligger tätortsnära.

3.21.3 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Regeringen bedömer att trenden är negativ och att nuvarande beslutade eller planerade styrmedel inte är tillräckliga för att nå miljökvalitetsmålet. För att förbättra situationen för biologisk mångfald och ekosystemtjänster behöver nyttjandet av naturresurser bli hållbart ur ett ekologiskt perspektiv. Statliga resurser har möjliggjort insatser som bidrar till förbättring i miljön, t.ex. restaurering av våtmarker, kunskapshöjande insatser om klimatförändringarnas påverkan på biologisk mångfald, bekämpning av invasiva arter och vägledning om grönplanering. Befintliga styrmedel används dock inte tillräckligt effektivt eller är inte tillräckligt kända och attraktiva för de som är verksamma inom dessa näringar för att kunna bidra till långsiktigt hållbart nyttjande av naturresurser.

För att bidra till måluppfyllelsen om ekosystemtjänster och gynnsam bevarandestatus behövs hänsyn till och skydd och skötsel av naturmiljöer samt förutsättningar för naturvårdsplanering på landskapsnivå. Mångfalden gynnas när naturbaserade åtgärder som stärker ekosystemens egen förmåga att stå emot störningar genomförs. Det gäller både terrester och akvatisk miljö. När det gäller urban miljö har arbetet med grönplanering en viktig roll att fylla, eftersom grönplanering utgör ett underlag vid översiktsplanering. Arbetet med att integrera ekosystemtjänstperspektivet i verksamheter och beslut behöver fortgå, så att samverkan liksom kunskaps- och erfarenhetsutbyte mellan myndigheter och andra aktörer fortsatt utvecklas. Genom att tydligt inkludera ekosystemtjänstperspektivet i den fördjupade vägledningen för kartläggningar inom grönplanering skapas förutsättningar för kommunerna att inkludera grönplanering redan tidigt i planeringen. Regeringen bedömer därför att åtgärden bidrar till måluppfyllelsen. Det är också viktigt för måluppfyllelsen att klimatförändringarnas påverkan på biologisk mångfald och ekosystem beaktas i arbetet med den gröna infrastrukturen.

Det nya nationella programmet för ersättning till restaurering och vissa skötselåtgärder i ängs- och betesmarker kan ha potential att bidra till en ökad areal restaurerad ängs- och betesmark. Enligt kommunerna har LONA-medel varit ett bra verktyg för att få till kunskapsunderlag, kartläggningar, skydd och åtgärder för tätortsnära natur och friluftsliv (källa Naturvårdsverket). Genetiskt modifierade organismer har introducerats i miljön i mycket liten utsträckning och befintliga styrmedel för att motverka sådan introduktion är väl utvecklade och använda. Boverkets kartläggningar visar på behovet av att arbeta med grönska i tätorter. Ökad trädtäckning i tätorterna bidrar till måluppfyllelsen för värdefull tätortsnära natur, och även som en klimatanpassningsåtgärd. Detta miljökvalitetsmål är beroende av att andra miljökvalitetsmål nås, särskilt Levande skogar, Ett rikt odlingslandskap, Myllrande våtmarker, Levande sjöar och vattendrag, Hav i balans och levande kust och skärgård, Storslagen fjällmiljö, Begränsad klimatpåverkan och de delar av Giftfri miljö som handlar om biologisk mångfald och ekosystem.

3.22 Politikens inriktning

Inom klimat- och miljöområdet finns tre stora och sammanlänkade globala utmaningar: klimatförändringarna, förlusten av biologisk mångfald och spridningen av föroreningar. Dessa utmaningar behöver mötas med åtgärder nationellt, inom EU och globalt. Ett närmare och starkare samarbete i vårt närområde, inte minst med våra nordiska grannländer och i EU, bidrar till att öka takten i klimatomställningen. Klimat- och miljömålen är och behöver vara väl integrerade över en bredd av politikområden och sektorer för att uppnå en god och långsiktigt hållbar livsmiljö. De miljökvalitetsmål som riksdagen har beslutat om beskriver det tillstånd i Sveriges miljö som ska nås.

Klimatpolitiken ska vara ambitiös och effektiv, samt ta hänsyn till människors och företags möjligheter att leva och verka i hela landet. Regeringens politik utgår från förvaltarskapstanken och strävar efter att hitta de mest kostnadseffektiva åtgärderna för att uppnå utsläppsminskningar, som samtidigt skapar förutsättningar för näringsliv och landsbygd att utvecklas. Arbetet med att uppfylla nationella, EU-rättsliga och andra internationella åtaganden om att bevara och i vissa fall återställa värdefull natur behöver fortsätta, liksom att begränsa klimatförändringarna, öka resurseffektiviteten och värna ekosystemtjänsterna, som har stor betydelse för svensk ekonomi.

En fortsatt snabb omställning såväl i Sverige och EU som globalt är idag avgörande för att upprätthålla många av de svenska företagens konkurrenskraft. Regeringens politik syftar till att bygga ett robust samhälle nu och för framtiden. Åtgärderna ska så långt möjligt även bidra till att stärka Sveriges ställning som prioriterad partner för klimatomställningen globalt, genom att visa att det är möjligt att förena ekonomiskt tillväxt med höga klimatambitioner. Det är angeläget för regeringen att politiken även fortsättningsvis bygger på en bred vetenskaplig grund och skapar förutsättningar för långsiktig hållbarhet – socialt, ekonomiskt och miljömässigt.

Åtgärder för minskad klimatpåverkan

Klimatförändringarna är ett gränsöverskridande problem och snabba utsläppsminskningar behövs därför globalt. Det är genom internationellt samarbete, kunskapsutbyte och frihandel som vi kan åstadkomma en framgångsrik omställning. EU är en central aktör såväl för att påverka utsläppen inom unionen som att driva på omvärlden. Utan engagemang från jättar som USA, Kina, Indien och Brasilien klarar vi inte denna globala utmaning. Regeringens klimatpolitiska arbete utgår från att Sverige senast 2045 inte ska ha några nettoutsläpp av växthusgaser till atmosfären, för att därefter uppnå negativa utsläpp, i enlighet med klimatlagen (2017:720) och

regeringens klimatpolitiska handlingsplan Hela vägen till nettonoll (skr. 2023/24:59). Fokus för regeringens klimatpolitik är att skapa förutsättningar för att på ett samhällsekonomiskt effektivt sätt ta bort de utsläpp som kan tas bort, minska de utsläpp som inte går att ta bort helt och att därutöver skapa stora volymer negativa utsläpp. Åtgärderna för att åstadkomma detta behöver genomföras brett i hela samhället, framför allt av hushåll och företag.

Sverige har tillsammans med fyra andra medlemsstater det högsta åtagandet enligt ESR (ansvarsfördelningsförordningen). Sverige är bundna av och ska som alla medlemsstater i EU leva upp till våra ESR-åtaganden. Det ska göras utan att hushållen tvingas betala oskäliga kostnader. Den förra regeringens reduktionsplikt innebar att vanliga hushåll drabbades hårt. Särskilt hårt slog detta mot boende på landsbygden.

För att uppnå det ESR-åtagandet till 2030, som inkluderar utsläpp från bl.a. vägtransporter, arbetsmaskiner och jordbruk, reformeras reduktionsplikten i grunden. För att göra reduktionsplikten mer teknikneutral och stimulera till fortsatt elektrifiering blir det möjligt att uppfylla reduktionsplikten även med el från publika laddstationer. Nivåerna för den nya reduktionsplikten höjs så att utsläppen enligt regeringens bedömning minskar tillräckligt mycket för att nå ESR-åtagandet. Vidare avser regeringen att föreslå att skatten på bensin och diesel sänks samtidigt som reduktionsnivåerna justeras upp den 1 juli 2025. Detta för att priset vid pump inte ska öka till följd av förslaget om ändrade reduktionsnivåer. Sammantaget innebär regeringens samlade förslag i denna proposition att ESR-åtagandet för 2030 beräknas nås, samtidigt som skatten på bensin och diesel sänks så att priset vid pump inte förväntas öka till följd av att reduktionsnivåerna ändras.

När de övergripande styrmedlen på EU-nivå finns på plats för kostnadseffektiva utsläppsminskningar i alla utsläppssektorer blir fokus för klimatpolitiken i allt högre grad hur en samhällseffektiv strukturomvandling kan skapas inom ramen för minskande utsläpp, i en växande ekonomi där välståndet ökar. Till de viktigaste förutsättningarna för klimatomställningen hör trygg och kostnadseffektiv leverans av fossilfri energi, effektiva tillståndsprocesser och tillgång till relevant kompetens.

Utbyggd kärnkraft är den enskilt viktigaste åtgärden för att Sverige ska kunna minska klimatutsläppen nationellt och nå hela vägen till nettonollutsläpp. Den pågående utredningen Ny kärnkraft i Sverige – ett andra steg (dir. 2023:155) ska lämna förslag till hur tillståndsprövningen av kärnkraftsreaktorer kan effektiviseras, med tydlighet och korta prövningstider som mål. En förutsättning för ny kärnkraft är effektiva tillståndsprocesser med god koordination mellan myndigheters respektive delar av tillståndsprocessen. Regeringen kommer därför fortsatt satsa på att vägledning till en effektiv tillståndsprövning kommer till stånd för att skapa goda förutsättningar för etablering av kärnenergianläggningar och för att påskynda utbyggnaden av kärnkraft.

Vindkraften kan på kort sikt stå för majoriteten av tillkommande elproduktion. Den spelar därmed en viktig roll för att elektrifieringen inte ska tappa tempo, för att möjliggöra klimatomställningen och för att uppnå målet om nettonollutsläpp senast 2045. I och med vindkraftens väderberoende och höga andel av elproduktionen behöver den i ökad utsträckning bidra med förmågor för ett leveranssäkert elsystem.

Fler åtgärder behöver vidtas för att förbättra förutsättningarna för en effektiv utbyggnad av vindkraften. Inom utgiftsområde 21 Energi föreslås ett särskilt ekonomiskt stöd till kommuner, i syfte att stärka deras incitament att tillstyrka ny vindkraft. Därutöver behöver även verksamhetsutövarna i ökad utsträckning bidra till att stärka den lokala nyttan för närboende. Regeringen avser att införa tre kompensationsförslag som presenterades i utredningen Värdet av vinden (SOU 2023:18). Genom förslagen ska lokalsamhället kunna få del av intäkterna från

vindkraftparken, närboende få rätt till andel av intäkten, och ägare av intilliggande fastigheter få rätt till inlösen av fastigheten till ett pris som motsvarar vad fastigheten hade varit värd om parken inte hade uppförts. Regeringen avser att föreslå att fastighetsskatten för vindkraftverk höjs 2026.

Åtgärder behöver också vidtas för att förbättra förutsättningarna att bygga ut den havsbaserade vindkraften.

Uppbyggnad av kapacitet för koldioxidinfångning är nödvändig för att nå målet om nettonollutsläpp till 2045. Teknik för att fånga in och lagra koldioxid kommer att behövas för fossila utsläpp som inte går att undvika och är svåra att eliminera, t.ex. inom cementtillverkningen. För att skapa negativa utsläpp kommer den första omvända auktionen för avskiljning, transport och geologiska lagring av biogen koldioxid (bio-CCS) att genomföras innan årsskiftet 2024/25. För att inte äventyra auktionerna och andra stöd, som på ett mer effektivt och ändamålsenligt sätt kan främja etableringen av CCS, avser regeringen att inte gå vidare med den tidigare aviserade skattenedsättningen för el som används för CCS. Skulle det visa sig att det uppstår möjligheter att förbättra skattevillkoren på annat sätt utesluter inte regeringen att göra så.

Elektrifieringen av fordonsflottan behöver påskyndas för att nå Sveriges klimatmål och åtaganden i EU. De nya EU-förordningarna om batterier och kritiska råmaterial kommer att vara viktiga för att bidra till en hållbar elektrifiering. Klimatklivet underlättar den gröna omställningen för näringslivet och är ett viktigt stöd för utbyggnad av laddinfrastruktur. Regeringen förstärker anslag 1:16 *Klimatinvesteringar* (Klimatklivet) med 500 miljoner kronor 2025 och ytterligare åren framöver för insatser som bidrar till att Sverige når våra klimatmål och ESR-åtagandet inom EU. Dessutom förlängs anslaget till 2030. Regeringen genomför även satsningar på laddinfrastruktur inom utgiftsområde 21 Energi.

Luftkvaliteteten i Sverige har förbättrats och ytterligare förbättringar väntas som ett resultat av ökad elektrifiering av transportsektorn. Trots detta bedöms inte Sverige nå de åtaganden vi har under den gemensamma EU lagstiftningen, det s.k. takdirektivet. Regeringen avser att bredda kväveoxidavgiften till att även inkludera soda- och lutpannor i ett eget permanent avgiftskollektiv med full återföring för att ytterligare få ner utsläppen av kväveoxider. Det skulle innebära att undantaget i 2 § lagen (1990:613) om miljöavgift på utsläpp av kväveoxider vid energiproduktion tas bort.

Utsläppen av ammoniak i jordbruket är ett prioriterat område i luftvårdsprogrammet. Jordbruksverket och Naturvårdsverket har redovisat ett gemensamt uppdrag med konkreta förslag till åtgärder för att minska dessa utsläpp. Regeringen satsar därför 100 miljoner kronor 2025 i ett nytt investeringsstöd för att stödja jordbrukets insatser med att minska avgången av ammoniak och växthusgaser från jordbruket. För 2026 och 2027 beräknas 100 miljoner kronor avsättas för samma syfte.

En annan avgörande förutsättning för att genomföra klimatomställningen och samtidigt öka Sveriges konkurrenskraft och tillväxt är att miljötillståndsprocesserna blir både enklare och mer effektiva. Regeringen har sedan den tillträdde genomfört en rad förändringar. Den 28 maj 2024 överlämnade regeringen proposition 2023/24:152 Steg på vägen mot en mer effektiv miljöprövning till riksdagen, planerat beslutsdatum är den 23 oktober 2024. Flera hinder kvarstår, varför den pågående Miljötillståndsutredningen (dir. 2023:78) ska lämna förslag för hur tillståndsprövningen enligt miljöbalken kan förenklas och förkortas genom att göra prövningen mer flexibel, effektiv och förutsebar samt arbeta för att Sverige inte ska ställa högre eller överlappande krav i förhållande till EU:s regelverk.

För att ge bättre förutsättningar att arbeta effektivt med miljötillståndsprocesser och miljötillsyn, föreslår regeringen att anslagen för Sveriges Domstolar, Naturvårdsverket och länsstyrelserna ökas. En effektiv tillståndsprocess och tillsyn behövs för att genomföra klimatomställningen och stärka svensk konkurrenskraft (se även utg.omr. 1 och 4).

EU:s klimatpolitik har utvecklats i snabb takt vilket skapar bättre förutsättningar för Sveriges och hela EU:s klimatomställning. Bindande lagstiftning för att nå klimatmålet till 2030 har antagits under det svenska ordförandeskapet i EU genom 55-procentspaketet (Fit for 55). Genomförandet av paketet har inletts och regeringen strävar efter att uppnå hög kostnadseffektivitet i det fortsatta arbetet. Regeringen har till EU-kommissionen därför aviserat avsikten att överföra utsläppsutrymme från EU:s utsläppshandelssystem till ESR genom att annullera utsläppsrätter från Sveriges auktionsvolym.

Regeringen välkomnar ett klimatmål för EU till 2040 som skapar förutsättningar för en samhällsekonomiskt effektiv bana mot klimatneutralitet inom unionen till 2050, där både Sveriges och EU:s konkurrenskraft stärks. Regeringen konstaterar att en målnivå enligt kommissionens rekommendation sannolikt ökar Sveriges förutsättningar att nå det nationella netto-nollmålet till 2045 på ett samhällsekonomiskt effektivt sätt. Dessa förutsättningar beror i hög grad på hur EU:s kommande klimatramverk utformas, och regeringen avser därför att ytterligare analysera hur ramverket kan utformas på ett sätt som bidrar till en samhällsekonomiskt effektiv uppfyllelse av klimatmålen. Regeringen bedömer att ett EU-mål och nationellt fastställt bidrag (NDC) till Parisavtalet som ligger i linje med en ambitiös klimatpolitik ökar möjligheterna att påverka andra stora globala utsläppare att ställa om och därmed bidrar till att höja den globala ambitionsnivån.

EU:s klimatpolitik behöver fortsätta utvecklas för att skapa långsiktiga förutsättningar för klimatomställningen inom unionen. Inför det 30:e partsmötet i FN:s klimatkonvention (COP 30) 2025 ska EU skicka in ett uppdaterat åtagande för perioden efter 2030. Regeringens uppfattning är att EU:s klimatramverk för 2040 bl.a. bör säkerställa att alla medlemsstater bidrar i omställningen och når klimatneutralitet inom sina gränser senast 2050. Ramverket bör förtydliga regler och skapa incitament för negativa utsläppstekniker, så som bio-CCS, möjliggöra ett hållbart och aktivt skogsbruk samt ta tillvara samtliga fossilfria energikällor. Regeringen anser att det kommande ramverket behöver ha ett stort fokus på kostnadseffektivitet, konkurrenskraft och minskad detaljreglering för hur utsläppsreduktion ska uppnås i energipolitiken. Systemen för handel med utsläppsrätter behöver därför fortsatt vara huvudspåret för och i centrum av EU:s klimatarbete och breddas för att inkludera fler verksamheter med fossila utsläpp. Om ansvarsfördelningsförordningen ska vara kvar efter 2030 krävs en kraftigt ökad konvergens mellan medlemsstaternas beting.

För att säkerställa att klimatomställningen blir rättvis och inkluderande har EU skapat en social klimatfond (SKF). Fonden kommer att hjälpa utsatta hushåll, mikroföretag och transportanvändare som är särskilt drabbade av höga energi- och transportkostnader. Regeringen föreslår att en elbilspremie riktad till grupper i behov av stöd, t.ex. i glesbygd införs, förutsatt kommissionens godkännande. Stödet beräknas omfatta totalt 800 miljoner kronor, där 75 procent finansieras av SKF. Regeringen avsätter 10 miljoner kronor under 2025 för att tillsammans med berörda myndigheter kunna förbereda genomförandet av SKF som inrättas 1 januari 2026.

Ett förändrat klimat innebär ökade risker för bl.a. människors liv och hälsa, skador på bebyggelse, infrastruktur, naturmiljö och biologisk mångfald, störningar i vattenförsörjningen samt ökade kostnader och sårbarheter för näringslivet – särskilt areella näringar. Det är därför viktigt att fortlöpande förbättra arbetet med

klimatanpassning i alla berörda sektorer. Regeringen avser att med utgångspunkt i Nationell strategi och regeringens handlingsplan för klimatanpassning (skr. 2023/24:97) skapa en bra struktur för ett kostnadseffektivt och åtgärdsinriktat arbete för att tillvarata möjligheter och skydda Sverige från negativa konsekvenser av ett förändrat klimat. Vägen från ord till handling i klimatanpassningsarbetet handlar bl.a. om att se över lagstiftning och finansieringsmodeller, för att underlätta viktiga anpassningsåtgärder. Det behövs också ett utvecklat uppföljningssystem och en nationell klimat- och sårbarhetsanalys som underlättar planering och kostnadsuppskattningar. För att påskynda klimatanpassningsåtgärder avser regeringen, i enlighet med Nationell strategi och regeringens handlingsplan för klimatanpassning (skr. 2023/24:97), verka för att tydliga och ändamålsenliga mål och uppföljningssystem etableras för ett effektivt klimatanpassningsarbete.

Regeringen verkar för en höjd ambition i det globala klimatarbetet genom kapacitetsuppbyggnad, policydialog, samarbete, finansieringslösningar och främjande. Sverige ska fortsatt bedriva en aktiv klimatdiplomati och säkra ett högt internationellt förtroende som en stor bidragsgivare till de globala miljö- och klimatfonderna. Fokus i samarbetet bör ligga på de länder som släpper ut mest. Det är av central betydelse att skapa förutsättningar som gör privata sektorn till en motor i klimatomställningen. Vid COP29 i november 2024 ska det nya gemensamma målet om klimatfinansiering (New Collective Quantified Goal) beslutas. Regeringen noterar att målet ska utgöra minst 100 miljarder USD per år och förespråkar ett mål som stimulerar utvecklingsländernas inhemska resursmobilisering såväl som mobilisering av privat kapital.

En giftfri cirkulär ekonomi är ett verktyg för omställningen

Cirkulär ekonomi bidrar till att öka resurseffektiviteten och minska utsläppen av växthusgaser hela vägen till netto-noll, att bevara den biologiska mångfalden samt minska både föroreningar och exponering för skadliga kemikalier samtidigt som svensk konkurrenskraft stärks. Hälften av de globala växthusgasutsläppen har beräknats till att de kommer från utvinning och bearbetning av material. Därför är det viktigt att på ett klokt sätt använda de resurser som utvinns, genom att återanvända och återvinna dem till deras fulla potential. Skadliga kemikalier som kan hämma en cirkulär ekonomi behöver också minimeras och ersättas.

Regeringen ser omställningen till en giftfri cirkulär ekonomi som en möjliggörare för industrin och vägen mot netto-noll. Nya cirkulära affärsmodeller som tar hänsyn till hela värdekedjan behöver framgångsrikt kunna skalas upp och introduceras på både den svenska och internationella marknaden för att förstärka de cirkulära materialflödena. Politiken ska även stimulera och skapa rätt förutsättningar för omställningen genom åtgärder som främjar rena avfallsströmmar samt marknaden för återvunnet material och ersättningsmaterial. Regeringen gör därför en satsning på 10 miljoner kronor för åtgärder som bidrar till att fasa ut användningen av fossil plast.

EU:s gröna giv har inneburit att ett stort antal förslag har presenterats och förhandlats om t.ex. förpackningar, batterier och fordon. Det kommande arbetet med tydliga och effektiva genomföranden och tillsyn av EU-lagstiftning på ett nationellt plan ger alla företag på den svenska marknaden lika villkor. Det stärker konkurrenskraften för svenska företag som ligger i framkant och tar ansvar för en giftfri cirkulär ekonomi. Regeringen tillför därför 10 miljoner kronor till Naturvårdsverket för stärkt vägledning till svenska företag gällande efterlevnad av EU-lagstiftning om cirkulär ekonomi samt för tillsyn och förbättrad statistik. Regeringen tillför även 10 miljoner kronor permanent fr.o.m. 2025 för att uppfylla kraven i EU:s nya batteriförordning genom avgiftsbaserad marknadskontroll och delat ansvar mellan flera myndigheter.

Regeringen anser att det är oacceptabelt att oseriösa företag utnyttjar luckor i den svenska lagstiftningen för att tjäna stora pengar på att dumpa avfall i naturen. Detta riskerar att förgifta människor, djur och vår miljö och skapar också kostnader för samhället. En utredning om miljöstraffrätten pågår därför, samtidigt som nya EU-regler om avfallstransporter har beslutats. Regeringen satsar nu 10 miljoner kronor på att motverka avfallsbrottsligheten samt för att stoppa illegala avfallstransporter till och från Sverige. En effektiv tillsyn är viktig för att förhindra att oseriösa aktörer skaffar sig konkurrensfördelar genom att inte följa lagstiftningen och för att upptäcka verksamheter med kriminella syften.

För att öka förtroendet för återvunna material behöver användningen av skadliga ämnen så långt det är möjligt minimeras och ersättas, bl.a. genom innovation och effektiv reglering. På så vis kan riskerna för människors hälsa och miljön minska och bidra till stärkt svensk konkurrenskraft. Detta förutsätter en heltäckande kemikalielagstiftning som lever upp till åtagandena i EU:s kemikaliestrategi, vilken syftar till att skydda konsumenter, sårbara grupper och arbetstagare från de skadligaste kemikalierna. I dag finns majoriteten av världens kemikalieproduktion utanför EU. Importerade varor från tredje land kan innehålla otillåtna halter av kemikalier som är skadliga för hälsa och miljö, vilka är produkter och ämnen som annars är reglerade inom EU. Detta snedvrider konkurrensen för svenska företag samtidigt som ett stort ansvar läggs på enskilda konsumenter att förstå innehållet i varorna. Därför är Sveriges fortsatta arbete med globala kemikaliefrågor viktigt, inte minst i de globala kemikalie- och avfallskonventionerna och i det nya globala kemikalieramverket. En stor del av plasten i den marina miljön kommer från floder och transporteras sedan ut i haven, till exempel sker detta i vissa floder, bl.a. i Asien. Plastföroreningar är en gränsöverskridande utmaning som kräver globala lösningar och därför är det även viktigt med framsteg i de pågående förhandlingarna om ett globalt avtal mot plastföroreningar.

När det kommer till förorenade områden från bl.a. PFAS, är ny och effektiv teknik viktigt för att åtgärda föroreningar. I Sverige fortsätter arbetet med att på ett samhällsekonomiskt effektivt sätt sanera de värst förorenade områdena då det skapar möjligheter för bostadsbyggande och annan användning av tidigare industrimark samtidigt som människors hälsa, dricksvatten och viktiga naturvärden skyddas.

Fortsatt arbete med biologisk mångfald

Sverige ska fortsätta arbetet med naturvård, biologisk mångfald och ekosystemtjänster såväl nationellt som internationellt och inom EU.

Välmående och livskraftiga ekosystem är viktiga för människans livsmiljö. De ger förutsättningar för bl.a. biologisk mångfald, hållbar livsmedelsproduktion, pollinering av växter och rent grundvatten. De är också viktiga för att hantera klimatförändringar och de möjliggör uttag av hållbar biomassa som alternativ till fossila produkter, material och energi. Välfungerande ekosystem kan också ofta användas som verktyg i klimatanpassningsarbetet. Arbetet med att bevara och återställa värdefull natur och ekosystem, samt att göra värdefull natur tillgänglig för var och en, behöver fortsätta.

Förutsättningar för biologisk mångfald behöver förbättras. Förstörda livsmiljöer, överexploatering av arter, klimatförändringar, föroreningar och invasiva främmande arter är de viktigaste påverkansfaktorerna som behöver hanteras. Regeringen har gett Miljömålsberedningen i uppdrag att föreslå en strategi med etappmål, styrmedel och åtgärder som bidrar till Sveriges åtaganden inom EU och internationellt för naturvård och biologisk mångfald samt upptag och utsläpp av växthusgaser inom markanvändningssektorn (LULUCF). Miljömålsberedningen ska också analysera om

miljökvalitetsmålen och dess preciseringar är ändamålsenligt formulerade för att hantera avvägningar mellan olika samhällsmål och målkonflikter.

Regeringen ska verka för att nå de målsättningar som antagits inom EU:s biodiversitetsstrategi och Kunming–Montréal-ramverket för biologisk mångfald inom konventionen om biologisk mångfald (CBD). Under 2025 kommer regeringen ta fram en nationell strategi och plan för biologisk mångfald i enlighet med åtaganden i ramverket. Nationellt genomförande av EU-rättsakter är centralt i det arbetet. Det är viktigt att näringslivet ges förutsättningar för att vid behov kunna bedöma påverkan av sin verksamhet på den biologiska mångfalden.

I Sverige finns många naturreservat och nationalparker som skyddar höga naturvärden. Områdena behöver förvaltas effektivt så att naturvärden bevaras och utvecklas, ekosystemtjänster vidmakthålls, och livsmiljöer för våra svenska arter stärks. I dag lockar nationalparkerna nästan tre miljoner besök per år. Allemansrätten, som gör det möjligt för alla att röra sig fritt i naturen ska värnas samtidigt som markägarnas intressen beaktas. Förvaltningen och skötseln av naturreservat och nationalparker behöver förbättras för att bibehålla de unika miljöerna och för att underlätta besök. Regeringen föreslår därför en satsning på skötsel och förvaltning av skyddad natur. Regeringen gör även en satsning på vandringsleder i Jämtland och övriga fjällområden och en satsning på friluftslivsverksamhet för äldre (se vidare utg.omr. 17).

Ängs- och betesmarker är de naturtyper som har sämst status i Sveriges senaste rapportering enligt art- och habitatdirektivet. Närmare hälften av de inhemska hotade arterna är knutna till dessa marker. Regeringen föreslår därför en satsning på skötsel och restaurering av ängs- och betesmarker som komplement till åtgärder inom Sveriges strategiska plan för genomförande av GJP inom utgiftsområde 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel.

Utsläpp av koldioxid från dikade torvjordar är omfattande och bidrar till klimatförändringen. Regeringens insatser för att restaurera våtmarker är av stor vikt för det långsiktiga klimatarbetet men också för biologisk mångfald och minskad övergödning.

Regeringen har en tydlig ambition att skyddsvärda skogar ska bevaras genom formellt skydd, skogsägarnas frivilliga avsättningar och miljöhänsyn vid avverkning. Regeringen ser, i linje med förvaltarskapstanken, aktiva och engagerade skogsägare som avgörande för att stärka ekosystemen i skogen, värna natur och kulturvärden och för att ta tillvara skogens avgörande roll i klimatarbetet, bl.a. som kolsänka och förnybar råvara. Staten har en viktig roll som en stor skogsägare. Arbetet fortsätter med att genomföra reformen att äganderätten bör stärkas vid formellt skydd av skog genom att frivillighet ska vara en grundläggande utgångspunkt och ett huvudsakligt arbetssätt för myndigheterna. Eventuella undantag ska göras restriktivt när så är befogat.

Kopplade till artskyddet pågår för närvarande en utredning inom Regeringskansliet som ska ta fram nya bestämmelser om nationell fridlysning och ett ändamålsenligt regelverk för rätten till ersättning för markägare. Utredningens förslag kommer att utgöra ett komplement till Artskyddsutredningens betänkande, Skydd av arter – vårt gemensamma arv (SOU 2021:51), som fortsatt bereds inom Regeringskansliet.

Levande vatten och hav

Sveriges havs- och vattenmiljöer är unika. Regeringen anser att de ska bevaras och förvaltas för framtida generationer. Havs- och vattenmiljöerna bidrar med en rad ekosystemtjänster som representerar stora ekologiska och ekonomiska värden men

också kulturella och sociala värden. Tillgång till rent vatten är en förutsättning för såväl ett välfungerande samhälle som naturmiljön.

Övergödningen av vatten och framför allt Östersjön är ett omfattande problem som kraftigt begränsar värdet av ekosystemtjänsterna från de övergödda vattnen. Regeringen bedömer att en begränsning av övergödningen är ett av de viktigaste insatsområdena för att nå god ekologisk status och god miljöstatus i kustvatten och hav. Regeringen beslutade därför i juni 2024 om ett etappmål för minskad övergödning. Etappmålet syftar till att förbättra uppföljningen och utvärderingen av åtgärdsarbetet för att säkerställa att effektiviteten av de åtgärder som regeringen vidtar mot övergödningen är tillräckliga. Sverige ska också vara internationellt drivande för att öka ambitionerna för en bättre havsmiljö, inte minst vad gäller Östersjön. Här är samarbetet inom Helcom inom ramen för Helsingforskonventionen för skydd av Östersjöns miljö av betydelse.

Trots god tillgång till vatten behövs det åtgärder för god vattenkvalitet, bland annat för att undanröja fysiska hinder i strömmande vatten och minska försurningen samt minska spridningen av skräp, mikroplaster, läkemedelsrester och andra föroreningar. Åtgärdsarbetet är av stor betydelse för att genomföra flera EU-direktiv, bl.a. genomförandet av åtgärdsprogrammen inom både vatten- och havsmiljöförvaltningen. Målen inom EU:s ramdirektiv för vatten ska uppnås senast 2027. Regeringen bedömer att det krävs ökad åtgärdstakt och ytterligare åtgärder för att nå dem samtidigt som svensk konkurrenskraft värnas och åtgärder inom vattenförvaltningen är samhällsekonomiskt effektiva. Regeringen tillför medel i syfte att förstärka Havs- och vattenmyndighetens arbete för en effektiv vattenförvaltning.

För att lyfta fram betydelsen av ett levande hav har regeringen under 2024 beslutat om en havsmiljöproposition, Ett levande hav – ökat skydd, minskad övergödning och ett hållbart fiske (prop. 2023/24:156). Regeringen föreslår i propositionen att ekosystemansatsens tillämpning ska stärkas, att övergödningen ska minska och att Sverige ska fortsätta arbeta i EU och internationellt för regleringar och kontroll av farliga ämnen så att tillförseln av farliga ämnen till havsmiljön minskar. Sverige ska vidare utöka och förstärka skyddet av marina områden för att bidra till att nå den internationella målsättningen om 30 procent skyddade marina områden, varav en tredjedel strikt skyddade, motsvarande 10 procent, till 2030. I propositionen redovisar regeringen sin bedömning att ta fram permanenta regleringar avseende pelagiskt trålfiske, som innebär en permanent utflyttning av trålgränsen i Östersjön från dagens 4 sjömil till 12 sjömil för fartyg över 24 meter. Regeringen avser även att gå vidare med förslagen i betänkandet Förbud mot bottentrålning i marina skyddade områden (SOU 2023:20), som bl.a. innebär ett generellt förbud mot bottentrålning i marina skyddade områden. Vidare lämnar regeringen sin bedömning av hur en hållbar fiskförvaltning samt förvaltning av predatorer som säl och skarv ska kunna integreras starkare i, och växelverka med, havsmiljöarbetet. En röd tråd i propositionen är att allt vatten hänger samman och att åtgärdsarbetet måste samordnas, där de effektivaste åtgärderna börjar på land.

Vatten är en resurs som många olika verksamheter är beroende av och många intressen behöver vägas mot varandra. Förutsättningarna och behovet av åtgärder ser olika ut i olika delar av landet. Det pågående arbete med att samordna åtgärder bidrar till kostnadseffektiva lösningar som är till mesta möjliga nytta för både miljön och samhället. Regeringen anser att ett lokalt åtgärdsarbete är en viktig del i att öka effektiviteten och takten i åtgärdsarbetet.

Stöd via förordningen (2009:381) om statligt stöd till lokala vattenvårdsprojekt (LOVA) är den enskilt viktigaste statliga finansieringen för fysiska åtgärder och lokalt åtgärdsarbete i vattenmiljön. LOVA involverar lokala aktörer och medlen används för

projekt som förbättrar vattenkvaliteten genom bl.a. åtgärder för minskad tillförsel av näringsämnen och miljögifter till sjöar, vattendrag, kustvatten och hav. Regeringen satsar därför ytterligare medel för fortsatt stöd till LOVA.

Omprövningen för att förse vattenkraften med moderna miljövillkor är en omfattande och viktig process som bl.a. bidrar till åtgärder för att värna den biologiska mångfalden i sjöar och vattendrag. I maj 2024 beslutade regeringen att ytterligare flytta fram den tid då en ansökan om prövning för moderna miljövillkor senast ska ha getts in, vilket är den sista och slutgiltiga förlängningen av pausen. Från den 1 juli 2025 återupptas omprövningarna. Syftet var att medge tillräckligt med tid för regeringen att slutföra arbetet med att ta fram de författningsändringar och andra åtgärder som ska förbättra omprövningsprocessen och förse vattenkraften med moderna miljövillkor på ett ordnat och rättssäkert sätt. Regeringen anser att arbetet med att förse vattenkraften med moderna miljövillkor, återskapa strömmande vatten och fria vandringsvägar och främja den biologiska mångfalden i vattendragen är mycket angeläget. Regeringen tillför medel för att förstärka Havs- och vattenmyndighetens arbete med effektiv miljöprövning och vattenresursförvaltning samt länsstyrelsernas arbete med omprövning av vattenkraften.

Invasiva främmande arter är hot mot den biologiska mångfalden. Vissa arter orsakar också stora ekonomiska skador. Regeringen föreslår därför ytterligare satsningar för att effektivt bekämpa och förhindra spridning av invasiva främmande arter i vattenmiljöer i Sverige.

Regeringens satsningar inom hav och vatten bidrar alla till genomförandet av regeringens havsmiljöproposition som presenterades 2024.

3.23 Fonder

3.23.1 Batterifonden

Miljöavgiften på bly- och kvicksilverbatterier avskaffades den 1 januari 2009 när förordningen (2008:834) om producentansvar för batterier trädde i kraft. Batterifonden tar alltså inte längre in några avgifter och har därmed inte några intäkter från sådana batterier. Efter 2017 delar Naturvårdsverket inte längre ut medel för insamling och återvinning eller informationsinsatser. Regeringen beslutade under 2019 att resterande medel i batterifonden avsätts till forskning för utveckling av hållbara och kostnadseffektiva återvinningsmetoder för alla typer av batterier, fordonsenergirelaterad batteriforskning och batteriforskning för resurseffektivt nyttjande av förnybar energi. Statens energimyndighet ska fördela forskningsmedlen och Naturvårdsverket ska betala ut medel till Statens energimyndighet.

Under 2023 har Naturvårdsverket betalat ut bidrag till Statens energimyndighet vid ett tillfälle. I december 2023 rekvirerade Statens energimyndighet 119,6 miljoner kronor för forskningsutlysningar inom batterifondsprogrammet för 2021–2023. Behållningen i batterifonden uppgick den 31 december 2023 till ca 20 miljoner kronor.

3.23.2 Kadmiumfonden

De miljöavgifter som Naturvårdsverket tar ut på slutna nickelkadmiumbatterier enligt 24 § förordningen (2008:834) om producentansvar för batterier fonderas i en ny fond kallad nya kadmiumbatterifonden. Avgiften är 300 kr/kg nickelkadmiumbatterier och betalas av den producent som släpper ut batterierna på den svenska marknaden.

Under 2023 betalades det in 2,3 miljoner kronor i avgifter till fonden. Medel ur fonden har använts till administrativa kostnader. Inga ansökningar om ersättning ur nya

kadmiumbatterifonden kom in under 2023. Behållningen i nya kadmiumbatterifonden uppgick den 31 december 2022 till ca 37 miljoner kronor.

3.23.3 Kärnavfallsfonden

Den som har tillstånd att bedriva kärnteknisk verksamhet enligt lagen (1984:3) om kärnteknisk verksamhet är skyldig att genomföra och finansiera de åtgärder som behövs för en säker hantering och slutförvaring av verksamhetens restprodukter samt en säker avveckling och rivning av anläggningarna när verksamheten inte längre ska bedrivas. Den som har tillstånd att inneha eller driva en kärnteknisk anläggning som ger eller har gett upphov till restprodukter betalar därför en särskild avgift till staten, som fonderas i kärnavfallsfonden. Fondens kapital placeras på de finansiella marknaderna. I takt med att inflationen föll tillbaka under 2023 har de globala finansmarknaderna återhämtat sig efter den mycket svaga utvecklingen under 2022.

Kärnavfallsfondens avkastning har varit positiv för 2023 och uppgick till 9,43 procent. Den senaste femårsperioden har kärnavfallsfonden därmed uppnått en genomsnittlig avkastning på 2,8 procent. Den reala avkastningen under 2023 uppgick till 5,03 procent efter kostnader. Fondkapitalet ökade med 6 001 miljoner kronor och var 78 874 miljoner kronor vid årets slut. Det är betryggande att både den nominella och den reala avkastningen för kärnavfallsfonden för 2023 har varit god. Det kommer dock trots detta positiva resultat ta tid att återhämta den kraftigt negativa avkastningen under 2022. Inbetalningarna genom avgifter till fonden under 2023 var 2,2 miljarder kronor och utbetalningarna för kostnader var 3,1 miljarder kronor.

Regeringen beslutar hur stor kärnavfallsavgiften ska vara efter förslag från Riksgäldskontoret. Den som är skyldig att betala kärnavfallsavgift ska också ställa säkerheter till staten för de kostnader som avgiften ska täcka, men som inte täcks av de inbetalade och fonderade avgiftsmedlen (finansieringsbelopp) samt för det s.k. kompletteringsbeloppet.

Vanligtvis ska kärnavfallsavgifter samt finansierings- och kompletteringsbeloppen bestämmas för en period om tre kalenderår i taget men om det finns särskilda skäl får de enligt 7 § förordningen (2017:1179) om finansiering av kärntekniska restprodukter bestämmas för en kortare period. Regeringen ansåg att det denna gång fanns särskilda skäl för ett beslut om avgifter och belopp för ett kalenderår, 2024 (KN2023/04019). Skälet för den kortare avgiftsperioden är den snabba utvecklingen på området. Regeringen vill bättre kunna möta kärnkraftsindustrins förväntade inriktningsbeslut om nyinvesteringar med en möjlighet att se vad kärnavfallsavgifter samt finansierings- och kompletteringsbelopp för kommande år bör bestämmas med hänsyn till vilket driftstidsantagande som därmed bör göras för befintliga reaktorer. Regeringen har därför gett Riksgäldskontoret, i regleringsbrevet för 2024, i uppdrag att genomföra en konsekvensanalys av ett ändrat drifttidsantagande för reaktorer enligt 4 § 1 förordningen (2017:1179) om finansiering av kärntekniska restprodukter, från nuvarande 50 år till 60 år. Myndigheten ska också beräkna och föreslå kärnavfallsavgifter samt finansierings- och kompletteringsbelopp för avgiftsperioden 2025–2026 utifrån både en oförändrad och en förlängd driftstid. Riksgäldskontoret redovisade uppdraget i rapporten Konsekvensanalys av ändrat driftstidsantagande den 30 maj 2024, och rapporten har remitterats (KN2024/01437).

Reaktorinnehavarna har lämnat förslag till säkerheter för finansierings- och kompletteringsbelopp för avgiftsperioden 2024. Samtliga säkerheter föreslås utgöras av moderbolagsborgen.

3.24 Budgetförslag

3.24.1 1:1 Naturvårdsverket

Tabell 3.5 Anslagsutveckling 1:1 Naturvårdsverket

Tusental kronor

2023	Utfall	623 172	Anslagssparande	8 977
2024	Anslag	638 535[1]	Utgiftsprognos	643 183
2025	**Förslag**	**651 691**		
2026	Beräknat	664 521[2]		
2027	Beräknat	672 184[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 650 712 tkr i 2025 års prisnivå.

[3] Motsvarar 645 480 tkr i 2025 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Naturvårdsverkets förvaltningsutgifter inklusive myndighetens utgifter för att administrera de verksamheter som finansieras via sakanslagen. Anslaget får även användas för utgifter för bidrag till utvecklingsarbete som andra än Naturvårdsverket organiserat och som främjar de verksamheter som Naturvårdsverket ansvarar för.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.6 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:1 Naturvårdsverket

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**635 535**	**635 535**	**635 535**
Pris- och löneomräkning[2]	19 287	33 183	46 378
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	-3 131	-4 197	-9 729
varav BP25[3]	*71 000*	*72 000*	*80 500*
– Effektiva tillståndsprocesser	*3 500*	*3 500*	*10 000*
– Förenklad miljörapportering	*10 000*	*9 000*	*9 000*
– Vägledning tillstånd för kärnenergianläggningar	*2 500*	*2 500*	*1 500*
– Genomförande metangasförordningen	*3 000*	*3 000*	*3 000*
– Åtgärder för utfasning av fossil plast	*10 000*	*10 000*	*10 000*
– Stärkt vägledning och tillsyn	*10 000*	*10 000*	*10 000*
– Åtgärder för att motverka illegal avfallshantering	*10 000*	*10 000*	*10 000*
– Civilt försvar: Naturvårdsverket	*12 000*	*14 000*	*17 000*
– Avgiftsbaserad marknadskontroll batteriförordning	*10 000*	*10 000*	*10 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**651 691**	**664 521**	**672 184**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2024. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2026–2027 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

För att Naturvårdsverket fortsatt ska bidra till effektiv tillståndsprövning ökas anslaget med 3 500 000 kronor för 2025. Anslaget beräknas ökas med 3 500 0000 kronor för 2026 och med 10 000 000 kronor fr.o.m. 2027.

Svenska Miljörapporteringsportalen (SMP) som är det nuvarande systemet för inrapportering av miljödata har nått sin tekniska livslängd. För att utveckla ett nytt system för miljörapportering där företagen enkelt kan lämna sina uppgifter ökas anslaget med 10 000 000 kronor för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget ökas med 9 000 000 kronor för respektive år.

För att Naturvårdsverket ska kunna ge vägledning enligt miljöbalken vid etablering av nya kärnenergianläggningar ökas anslaget med 2 500 000 kronor för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget ökas med 2 500 000 kronor respektive 1 500 000 kronor.

Enligt EU:s förordning om minskade metanutsläpp inom energisektorn (EU) 2019/942) ska varje medlemsstat utse en eller flera behöriga myndigheter som ansvarar för övervakningen och tillämpningen av förordningen. För att Naturvårdsverket ska genomföra uppgifterna föreslås anslaget öka med 3 000 000 kronor fr.o.m. 2025.

För åtgärder som bidrar till utfasning av fossil plastanvändning ökas anslaget med 10 000 000 kronor för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget ökas med motsvarande belopp.

Regeringen ser behov av vägledning till svenska företag gällande ny EU-lagstiftning om cirkulär ekonomi samt förbättrad tillsyn och statistik för att öka efterlevnaden. I detta syfte föreslår regeringen att anslaget ökas med 10 000 000 kronor för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget ökas med motsvarande belopp.

För att hantera frågan om illegal avfallshantering, inkl. gränsöverskridande avfallstransporter, ökas anslaget med 10 000 000 kronor för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget ökas med motsvarande belopp.

Naturvårdsverket är en beredskapsmyndighet och ingår i beredskapssektorn Livsmedelsförsörjning och dricksvatten. Det försämrade omvärldsläget medför att myndigheten behöver tillföras ytterligare medel för att kunna fullgöra krav som beredskapsmyndighet. Anslaget ökas därför med 12 000 000 kronor för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget ökas med 14 000 000 kronor respektive 17 000 000 kronor.

EU:s batteriförordning innehåller nya omfattande produktkrav, vilket kräver avgiftsbaserad marknadskontroll och delat ansvar mellan flera myndigheter. Regeringen föreslår därför att anslaget ökas med 10 000 000 kronor fr.o.m. 2025.

Regeringen föreslår att 651 691 000 kronor anvisas under anslaget 1:1 *Naturvårdsverket* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 664 521 000 kronor respektive 672 184 000 kronor.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 3.7 Avgiftsbelagd verksamhet vid Naturvårdsverket

Verksamhet	Ack. resultat t.o.m. 2023	Resultat 2024	Verksamhetens intäkter 2025	Kostnader som ska täckas 2025	Resultat 2025	Ack. resultat utgående 2025
Verksamheter där intäkterna inte disponeras						
Offentligrättslig verksamhet						
Avgifter för prövning och tillsyn enligt miljöbalken	*-410*	*-22 757*	*15 602*	*35 405*	*-19 803*	*-42 150*
Ansökningsavgifter	*-18*	*0*	*10*	*10*	*0*	*-18*
Övrig offentligrättslig verksamhet (Gränsöverskridande avfallstransporter)	*3 699*	*-2 900*	*9 000*	*11 900*	*-2 900*	*-2 101*
Verksamheter där intäkterna disponeras						
Offentligrättslig verksamhet						
Kväveoxidavgiften (NO_x)	*0*	*0*	*11 216*	*11 216*	*0*	*0*
Kadmiumfonden	*0*	*0*	*700*	*700*	*0*	*0*
Jaktkort	*0*	*0*	*7 400*	*7 400*	*0*	*0*
Jägarexamen	*207*	*-3 100*	*7 900*	*8 900*	*-1 000*	*-3 893*
Tillsynsavgifter retursystem	*709*	*-792*	*3 846*	*4 640*	*-794*	*-877*
Uppdragsverksamhet						
EU:s miljölednings- och miljörevisionsordning (EMAS)	*91*	*0*	*110*	*110*	*0*	*91*
Nedskräpningsavgift	*-6 054*	*-2 474*	*3 270*	*8 846*	*-5 576*	*-14 104*
Insamling förpackningar		*-2 471*	*2 500*	*4 975*	*-2 475*	*-4 946*
Tjänsteexport						
Utvecklingssamarbeten mm	*0*	*0*	*250*	*250*	*0*	*0*

Naturvårdsverket tar ut avgifter för prövning och tillsynsverksamhet enligt 7 kap. förordningen (1998:940) om avgifter för prövning och tillsyn enligt miljöbalken. Enligt flera förordningar ska även ansökningsavgifter tas ut för att behandla ansökningar om tillstånd.

Jägarregistret består av två verksamheter, jaktkort och jägarexamen, som Naturvårdsverket administrerar och tar ut avgift för. Från och med 2023 har Naturvårdsverket ansvar för retursystemet för plastflaskor och metallburkar. Naturvårdsverket disponerar de avgifter som producenter av plastflaskor eller metallburkar ska betala för myndighetens tillsyn och marknadskontroll.

Naturvårdsverket tar också ut årsavgifter för administration av kväveoxidavgiften och EU:s miljöstyrnings- och miljörevisionsordning EMAS, kadmiumfonden samt för arbetet med nedskräpningsavgifter och för producentansvaret avseende insamling av förpackningar.

3.24.2 1:2 Miljöövervakning m.m.

Tabell 3.8 Anslagsutveckling 1:2 Miljöövervakning m.m.

Tusental kronor

2023	Utfall	379 852	Anslagssparande	11 862
2024	Anslag	417 714[1]	Utgiftsprognos	414 921
2025	**Förslag**	**388 714**		
2026	Beräknat	368 714		
2027	Beräknat	368 714		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas till utgifter och bidrag för miljömålsuppföljning, för miljöövervakning, för statsbidrag till ideella miljöorganisationer och till verksamhet vid Swedish Water House och för arbete med miljöledningssystem. Anslaget får även användas till utgifter för internationell miljöövervakning samt internationell rapportering som följer av EU-direktiv och andra internationella åtaganden. Anslaget får även användas till delegationen för cirkulär ekonomi. Anslaget får även användas till utgifter för uppdrag som syftar till att bidra till minskade utsläpp av växthusgaser.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.9 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:2 Miljöövervakning m.m.

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**417 714**	**417 714**	**417 714**
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	-29 000	-49 000	-49 000
varav BP25	*-10 000*	*-10 000*	*-10 000*
– Minskade anslag till miljöorganisationer	*-10 000*	*-10 000*	*-10 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**388 714**	**368 714**	**368 714**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Anslaget minskas med 10 000 000 kronor per år fr.o.m. 2025 till följd av minskade anslag till miljöorganisationer.

Regeringen föreslår att 388 714 000 kronor anvisas under anslaget 1:2 *Miljöövervakning m.m.* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 368 714 000 kronor respektive 368 714 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2025 för anslaget 1:2 *Miljöövervakning m.m.* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 120 000 000 kronor 2026–2028.

Skälen för regeringens förslag: Regeringen behöver ett bemyndigande för att fleråriga avtal ska kunna tecknas med de aktörer som utför miljöövervakning i program som löper under flera år för att skapa kontinuitet, kostnadseffektivitet och ökad kvalitet i verksamheten. Bemyndigandet för 2025 föreslås vara oförändrat

jämfört med 2024. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2025 för anslaget 1:2 *Miljöövervakning m.m.* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 120 000 000 kronor 2026–2028.

Tabell 3.10 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:2 Miljöövervakning m.m.

Tusental kronor

	Utfall 2023	Prognos 2024	Förslag 2025	Beräknat 2026	Beräknat 2027	Beräknat 2028
Ekonomiska åtaganden vid årets början	43 735	102 455	120 000			
Nya ekonomiska åtaganden	89 953	104 566	55 500			
Utgifter mot anslag till följd av ekonomiska åtaganden	-31 233	-87 021	-55 500	-70 000	-45 000	-5 000
Ekonomiska åtaganden vid årets slut	102 455	120 000	120 000			
Beslutat/föreslaget bemyndigande	**120 000**	**120 000**	**120 000**			

3.24.3 1:3 Åtgärder för värdefull natur

Tabell 3.11 Anslagsutveckling 1:3 Åtgärder för värdefull natur

Tusental kronor

2023	Utfall	1 126 861	Anslagssparande	3 174
2024	Anslag	1 247 035[1]	Utgiftsprognos	1 238 698
2025	**Förslag**	**1 352 035**		
2026	Beräknat	1 502 035		
2027	Beräknat	1 462 035		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas till utgifter för insatser för skötsel och förvaltning av skyddad natur, bevarande och restaurering av biologisk mångfald och insatser för friluftsliv. Anslaget får användas till statsbidrag inom dessa områden. Anslaget får särskilt användas till utgifter

– för skötsel av skyddade områden, naturvårdsförvaltning och fastighetsförvaltning,
– för artbevarande och viltförvaltning, samt
– i samband med skötsel och övrig förvaltning av värdefull natur.

Anslaget får även användas för vissa utgifter för berörda myndigheters arbete för detta ändamål.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.12 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:3 Åtgärder för värdefull natur

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**1 212 035**	**1 212 035**	**1 212 035**
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	140 000	290 000	250 000
varav BP25	*160 000*	*170 000*	*180 000*
– Skötsel av naturreservat	*100 000*	*100 000*	*100 000*
– Vandringsleder i Jämtland och övriga fjällområden	*25 000*	*25 000*	*25 000*
– Åtgärder för restaurering och skötsel av ängs- och betesmarker	*30 000*	*40 000*	*50 000*
– Utveckling av vandringsleder	*5 000*	*5 000*	*5 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**1 352 035**	**1 502 035**	**1 462 035**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Anslaget ökas med 100 000 000 kronor 2025 för skötsel av naturreservat. För 2026 och 2027 beräknas anslaget öka med motsvarande belopp.

Anslaget ökas med 25 000 000 kronor 2025 för vandringsleder i Jämtland och övriga fjällområden. För 2026 och 2027 beräknas anslaget ökas med motsvarande belopp.

Anslaget ökas med 30 000 000 kronor 2025 för åtgärder för restaurering och skötsel av ängs- och betesmarker. För 2026 beräknas anslaget öka med 40 000 000 kronor och för 2027 beräknas anslaget öka med 50 000 000 kronor.

Anslaget ökas med 5 000 000 kronor 2025 för utveckling av vandringsleder. För 2026 och 2027 beräknas anslaget ökas med motsvarande belopp.

Regeringen föreslår att 1 352 035 000 kronor anvisas under anslaget 1:3 *Åtgärder för värdefull natur* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 1 502 035 000 kronor respektive 1 462 035 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2025 för anslaget 1:3 *Åtgärder för värdefull natur* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 900 000 000 kronor 2026–2032.

Skälen för regeringens förslag: Regeringen behöver ett bemyndigande för att fleråriga avtal avseende förvaltning av värdefulla naturområden ska kunna tecknas samt för samverkansavtal mellan statliga myndigheter. Bemyndigandet för 2025 föreslås vara oförändrat jämfört med 2024. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2025 för anslaget 1:3 *Åtgärder för värdefull natur* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 900 000 000 kronor 2026–2032.

Tabell 3.13 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:3 Åtgärder för värdefull natur

Tusental kronor

	Utfall 2023	Prognos 2024	Förslag 2025	Beräknat 2026	Beräknat 2027	Beräknat 2028 – 2032
Ekonomiska åtaganden vid årets början	471 544	438 395	698 869			
Nya ekonomiska åtaganden	164 899	500 000	451 131			
Utgifter mot anslag till följd av ekonomiska åtaganden	-198 048	-239 526	-250 000	-401 131	-300 000	-198 869
Ekonomiska åtaganden vid årets slut	438 395	698 869	900 000			
Beslutat/föreslaget bemyndigande	**900 000**	**900 000**	**900 000**			

3.24.4 1:4 Sanering och återställning av förorenade områden

Tabell 3.14 Anslagsutveckling 1:4 Sanering och återställning av förorenade områden

Tusental kronor

2023	Utfall	703 087	Anslagssparande	370 041
2024	Anslag	1 097 818[1]	Utgiftsprognos	1 090 479
2025	**Förslag**	**1 064 318**		
2026	Beräknat	728 818		
2027	Beräknat	728 818		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas till utgifter för att inventera, undersöka och åtgärda förorenade områden som behöver saneras och efterbehandlas, för att ta fram prioriteringsunderlag samt för teknikutveckling och tillämpad forskning för saneringsoch efterbehandlingsarbete. Anslaget får även användas till utgifter för att åtgärda saneringsobjekt som är särskilt angelägna ur risksynpunkt och till akuta saneringsinsatser. Anslaget får vidare användas till utgifter för att inventera om det förekommer objekt som förorenats av en statlig organisation som inte längre finns kvar, och i så fall genomföra ansvarsutredningar och nödvändiga undersökningar av dessa. Anslaget får användas för efterbehandling av mark för bostadsbyggande. Anslaget får även användas till utgifter för omhändertagande av historiskt radioaktivt avfall från icke-kärnteknisk verksamhet. Anslaget får även användas till omhändertagande av övergivna och/eller uttjänta fordon, fiskeredskap och fritidsbåtar som utgör en risk för miljön. Anslaget får användas för statsbidrag inom dessa områden. Anslaget får även användas för utgifter för att förebygga och förhindra stora saneringskostnader och risker med PFAS. Anslaget får även användas för vissa utgifter för berörda myndigheters arbete för detta ändamål.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.15 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:4 Sanering och återställning av förorenade områden

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**1 064 318**	**1 064 318**	**1 064 318**
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder		-335 500	-335 500
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**1 064 318**	**728 818**	**728 818**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 1 064 318 000 kronor anvisas under anslaget 1:4 *Sanering och återställning av förorenade områden* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 728 818 000 kronor respektive 728 818 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2025 för anslaget 1:4 *Sanering och återställning av förorenade områden* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 3 465 000 000 kronor 2026–2055.

Skälen för regeringens förslag: Saneringsåtgärder är ofta fleråriga varför ett bemyndigande är avgörande för att aktörer och myndigheter ska ha möjlighet att genomföra åtgärder och undersökningar samt för att bidragshanteringen ska fungera effektivt. I förhållande till tidigare prognoser bedöms behovet av bemyndigandet öka markant på grund av omhändertagande av historiskt radioaktivt avfall från icke-kärnteknisk verksamhet i enlighet med vårändringsbudgeten för 2024. Bemyndigandet för 2025 föreslås öka med 1 600 000 000 kronor i förhållande till 2024. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2025 för anslaget 1:4 *Sanering och återställning av förorenade områden* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 3 465 000 000 kronor 2026–2055.

Tabell 3.16 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:4 Sanering och återställning av förorenade områden

Tusental kronor

	Utfall 2023	Prognos 2024	Förslag 2025	Beräknat 2026	Beräknat 2027	Beräknat 2028 – 2055
Ekonomiska åtaganden vid årets början	626 249	840 017	2 697 278			
Nya ekonomiska åtaganden	495 624	2 306 117	1 335 989			
Utgifter mot anslag till följd av ekonomiska åtaganden	-281 856	-448 856	-568 267	-608 200	-551 800	-2 305 000
Ekonomiska åtaganden vid årets slut	840 017	2 697 278	3 465 000			
Beslutat/föreslaget bemyndigande	**2 065 000**	**3 365 000**	**3 465 000**			

3.24.5 1:5 Miljöforskning

Tabell 3.17 Anslagsutveckling 1:5 Miljöforskning

Tusental kronor

2023	Utfall	96 342	Anslagssparande	483
2024	Anslag	96 825[1]	Utgiftsprognos	96 178
2025	**Förslag**	**93 825**		
2026	Beräknat	93 825		
2027	Beräknat	93 825		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas till utgifter för miljöforskning främst till stöd för arbete med miljökvalitetsmålen, miljöbalken och underlag för internationellt förhandlingsarbete. Anslaget får även användas till utgifter för statens andel av den forskning som bedrivs samfinansierat med näringslivet vid IVL Svenska Miljöinstitutet AB.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.18 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:5 Miljöforskning

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**96 825**	**96 825**	**96 825**
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	-3 000	-3 000	-3 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**93 825**	**93 825**	**93 825**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Anslaget minskas med 3 000 000 kronor till följd av att en tidsbegränsad satsning på internationell utvärdering av svensk ålförvaltning upphör.

Regeringen föreslår att 93 825 000 kronor anvisas under anslaget 1:5 *Miljöforskning* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 93 825 000 kronor respektive 93 825 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2025 för anslaget 1:5 *Miljöforskning* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 102 000 000 kronor 2026–2029.

Skälen för regeringens förslag: Regeringen behöver ett bemyndigande för att avtal om fleråriga miljöforskningsprojekt ska kunna tecknas vilket i sin tur är en förutsättning för att medverka i t.ex. EU-gemensamma forskningssatsningar. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2025 för anslaget 1:5 *Miljöforskning* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 102 000 000 kronor 2026–2029.

Tabell 3.19 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:5 Miljöforskning

Tusental kronor

	Utfall 2023	Prognos 2024	Förslag 2025	Beräknat 2026	Beräknat 2027	Beräknat 2028 – 2029
Ekonomiska åtaganden vid årets början	84 254	49 156	102 000			
Nya ekonomiska åtaganden	31 056	85 752	60 000			
Utgifter mot anslag till följd av ekonomiska åtaganden	-66 154	-32 908	-60 000	-62 000	-30 000	-10 000
Ekonomiska åtaganden vid årets slut	49 156	102 000	102 000			
Beslutat/föreslaget bemyndigande	**102 000**	**102 000**	**102 000**			

3.24.6 1:6 Kemikalieinspektionen

Tabell 3.20 Anslagsutveckling 1:6 Kemikalieinspektionen

Tusental kronor

2023	Utfall	323 326	Anslagssparande	-2 979
2024	Anslag	324 678[1]	Utgiftsprognos	324 459
2025	**Förslag**	**306 833**		
2026	Beräknat	313 026[2]		
2027	Beräknat	318 782[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 306 833 tkr i 2025 års prisnivå.

[3] Motsvarar 306 833 tkr i 2025 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Kemikalieinspektionens förvaltningsutgifter. Anslaget får även användas för utgifter för bidrag till verksamheter som främjar en giftfri miljö. Anslaget får även användas för utgifter för statsbidrag till Internationella kemikaliesekretariatet och Karolinska institutet. Anslaget får användas för utgifter för att täcka eventuellt underskott i prövningsverksamheten inom det svenska rapportörsprogrammet (SERP) rörande riskbedömning av befintliga och nya verksamma ämnen i bekämpningsmedel. Anslaget får användas för utgifter för att betala Livsmedelsverkets och Statens jordbruksverk för nationell prövning av växtskyddsmedel och biocidprodukter.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.21 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:6 Kemikalieinspektionen

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**324 678**	**324 678**	**324 678**
Pris- och löneomräkning[2]	8 380	15 102	21 350
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	-26 225	-26 754	-27 246
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**306 833**	**313 026**	**318 782**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2024. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2026–2027 är preliminär.

Anslaget minskas med 25 000 000 kronor till följd av att en tidsbegränsad satsning på giftfri miljö upphör.

Regeringen föreslår att 306 833 000 kronor anvisas under anslaget 1:6 *Kemikalieinspektionen* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 313 026 000 kronor respektive 318 782 000 kronor.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 3.22 Avgiftsbelagd verksamhet vid Kemikalieinspektionen

Tusental kronor

Verksamhet	Ack. resultat t.o.m. 2023	Resultat 2024	Verksamhetens intäkter 2025	Kostnader som ska täckas 2025	Resultat 2025	Ack. resultat utgående 2025
Verksamheter där intäkterna inte disponeras						
Offentligrättslig verksamhet						
Varav Allmänkemikalier	83 850	13 600	50 500	36 900	13 600	111 050
Varav Bekämpningsmedel	-36 849	-15 150	72 850	88 000	-15 150	-67 149
Varav Dispenser	-2 672	0	150	150	0	-2 672
Varav Mindre användningsområden	0	-3 000	800	3 800	-3 000	0
Verksamheter där intäkterna disponeras						
Offentligrättslig verksamhet						
Varav SERP	-	-	20 000	20 000	-	-
Varav Varuprover	-	-	200	200	-	-

Kemikalieinspektionens offentligrättsliga verksamhet för allmänkemikalier och bekämpningsmedel finansieras genom avgifter som tas ut i enlighet med förordningen (1998:940) om avgifter för prövning och tillsyn enligt miljöbalken och förordningen (2013:63) om bekämpningsmedelsavgifter. Myndigheten tar också ut dispensavgifter. Avgifterna disponeras inte av myndigheten. Avgifter för utvidgat godkännande för mindre användningsområden har inte krav på full kostnadstäckning enligt 2 kap. 13 § och 3 kap. 2 § första stycket förordningen (2013:63) om bekämpningsmedelsavgifter och finns därför inte med under kostnad och resultat i tabellen.

Myndigheten har under en längre period haft problem med ackumulerade under- och överskott i den avgiftsbelagda verksamheten. Avgiftsintäkterna är inte heller

periodiserade, vilket innebär att resultatet inte kan förväntas vara i balans för ett enskilt budgetår. Regeringen arbetar tillsammans med Kemikalieinspektionen för att den avgiftsfinansierade verksamheten på sikt ska vara i bättre balans, vilket kräver vissa åtgärder. Under 2022 vidtogs några åtgärder, t.ex. att justera historiska ackumulerade över- och underskott. I tabellen ovan för bekämpningsmedel har hänsyn tagits till att det finansiella underskottet har skrivits ner med 70 000 000 kronor fr.o.m. 2022 vilket angavs i budgetpropositionen för 2023.

Myndigheten har uttryckt behov av att vissa av ansökningsavgifterna för bekämpningsmedel ska justeras för att bättre motsvara kostnaderna för att uppfylla kraven på full kostnadstäckning, vilket regeringen nu avser att åtgärda. För att bättre motsvara de kostnader som uppstår föreslår regeringen även att införa avgifter där det i dagsläget saknas för vissa uppgifter. Då avgiftsintäkterna inte är periodiserade förväntas justerade avgifter få reell effekt först på sikt. De justerade avgiftsnivåerna kommer dock ändå inte leda till full kostnadstäckning för alla typer av ärenden på kort sikt. Det kommer därför vara ett fortsatt underskott framöver om ca 15 000 000 kronor, men som förväntas reduceras i takt med avgiftsändringarna.

Kemikalieinspektionen har även viss offentligrättslig verksamhet där myndigheten disponerar medlen. Denna verksamhet rör avgifter för varuprover för tillsyn och viss prövningsverksamhet. Eftersom verksamheten inte har något krav på full kostnadstäckning redovisas inte kostnad och resultat. För att bättre motsvara de kostnader som uppstår för prövning av verksamma ämnen i bekämpningsmedel (SERP) föreslår regeringen att justera flera avgifter samt införa avgifter där det i dagsläget saknas för vissa uppgifter.

3.24.7 1:7 Avgifter till internationella organisationer

Tabell 3.23 Anslagsutveckling 1:7 Avgifter till internationella organisationer

Tusental kronor

2023	Utfall	301 739	Anslagssparande	-2 888
2024	Anslag	317 431[1]	Utgiftsprognos	317 166
2025	**Förslag**	**337 431**		
2026	Beräknat	270 931		
2027	Beräknat	270 931		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för medlemsavgifter och stöd till internationella organisationer.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.24 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:7 Avgifter till internationella organisationer

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**314 431**	**314 431**	**314 431**
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	23 000	-43 500	-43 500
varav BP25	*59 500*	*1 000*	*1 000*
– UNECE vattenkonventionen	*1 000*	*1 000*	*1 000*
– Tillfälligt tillskott för höjda medlemsavgifter SMHI	*58 500*		
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**337 431**	**270 931**	**270 931**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Anslaget ökas med 1 000 000 kronor fr.o.m. 2025 för Sveriges medlemsavgift till UNECE vattenkonvention.

Anslaget ökas med 58 500 000 kronor för 2025 för att finansiera SMHI:s ökade programkostnader när det gäller Sveriges medverkan i internationellt vädersatellitsamarbete.

Regeringen föreslår att 337 431 000 kronor anvisas under anslaget 1:7 *Avgifter till internationella organisationer* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 270 931 000 kronor respektive 270 931 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2025 för anslaget 1:7 *Avgifter till internationella organisationer* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 2 274 000 000 kronor 2026–2043.

Skälen för regeringens förslag: För att kunna teckna avtal om fleråriga projekt inom ramen för internationellt samarbete kring vädersatelliter och väderdata behöver regeringen ett bemyndigande. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2025 för anslaget 1:7 *Avgifter till internationella organisationer* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 2 274 000 000 kronor 2026–2043.

Tabell 3.25 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:7 Avgifter till internationella organisationer

Tusental kronor

	Förslag 2025	Beräknat 2026	Beräknat 2027	Beräknat 2028 – 2043
Ekonomiska åtaganden vid årets början[1]	1 684 000			
Nya ekonomiska åtaganden	763 000			
Utgifter mot anslag till följd av ekonomiska åtaganden	-173 000	-194 000	-203 000	-1 877 000
Ekonomiska åtaganden vid årets slut	2 274 000			
Beslutat/föreslaget bemyndigande	**2 274 000**			

[1] Vid utgången av 2024 beräknas SMHI ha ingått åtaganden om 1 684 000 kronor utan ett beställningsbemyndigande.

3.24.8 1:8 Åtgärder för minskade kväveutsläpp till luft i jordbrukssektorn

Tabell 3.26 Anslagsutveckling 1:8 Åtgärder för minskade kväveutsläpp till luft i jordbrukssektorn

Tusental kronor

2023	Utfall		Anslagssparande
2024	Anslag	0[1]	Utgiftsprognos
2025	**Förslag**	**100 000**	
2026	Beräknat	100 000	
2027	Beräknat	100 000	

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för investeringar för att minska jordbrukets utsläpp av ammoniak och därtill kopplade utsläpp av växthusgaser. Anslaget får användas för statsbidrag för detta. Anslaget får även användas för utgifter för berörda myndigheters administration för detta ändamål.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.27 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:8 Åtgärder för minskade kväveutsläpp till luft i jordbrukssektorn

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]			
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	100 000	100 000	100 000
varav BP25	*100 000*	*100 000*	*100 000*
– Kväveklivet införs	*100 000*	*100 000*	*100 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**100 000**	**100 000**	**100 000**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

För att minska utsläppen av ammoniak från hantering av stallgödsel och därtill kopplade utsläpp av växthusgaser föreslår regeringen ett nytt investeringsstöd till jordbrukssektorn. Ett nytt anslag för detta ändamål inrättas därför på statens budget.

Regeringen föreslår att 100 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:8 *Åtgärder för minskade kväveutsläpp till luft i jordbrukssektorn* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget uppgå till 100 000 000 kronor respektive 100 000 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2025 för anslaget 1:8 *Åtgärder för minskade kväveutsläpp till luft i jordbrukssektorn* ingå ekonomiska åtaganden som medför behov av framtida anslag på högst 150 000 000 kronor 2026–2030.

Skälen för regeringens förslag: För att kunna besluta om statsbidrag till fleråriga projekt i jordbrukssektorn och att kunna ge förhandsbesked om statsbidrag till lantbruksföretag som överväger att investera i kväveutsläppsreducerande åtgärder behöver regeringen ett bemyndigande. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2025 för anslaget 1:8 *Åtgärder för minskade kväveutsläpp till luft i jordbrukssektorn* ingå ekonomiska åtaganden som medför behov av framtida anslag på högst 150 000 000 konor 2026–2030.

Tabell 3.28 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:8 Åtgärder för minskade kväveutsläpp till luft i jordbrukssektorn

Tusental kronor

	Förslag 2025	Beräknat 2026	Beräknat 2027	Beräknat 2028 – 2030
Ekonomiska åtaganden vid årets början				
Nya ekonomiska åtaganden	150 000			
Utgifter mot anslag till följd av ekonomiska åtaganden		-100 000	-25 000	-25 000
Ekonomiska åtaganden vid årets slut	150 000			
Beslutat/föreslaget bemyndigande	**150 000**			

3.24.9 1:9 Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut

Tabell 3.29 Anslagsutveckling 1:9 Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut

Tusental kronor

2023	Utfall	287 054	Anslagssparande	5 158
2024	Anslag	292 107[1]	Utgiftsprognos	295 278
2025	**Förslag**	**308 632**		
2026	Beräknat	316 707[2]		
2027	Beräknat	324 184[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 309 610 tkr i 2025 års prisnivå.

[3] Motsvarar 311 531 tkr i 2025 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Sveriges meteorologiska och hydrologiska instituts (SMHI) förvaltningsutgifter.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.30 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:9 Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**292 107**	**292 107**	**292 107**
Pris- och löneomräkning[2]	11 525	18 485	23 857
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	5 000	6 115	8 220
varav BP25[3]	*5 000*	*6 000*	*8 000*
– Civilt försvar: beredskapsmyndighet, SMHI	*5 000*	*6 000*	*8 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**308 632**	**316 707**	**324 184**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2024. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2026–2027 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Anslaget ökas med 5 000 000 kronor 2025 för att stärka myndighetens förmåga i rollen som beredskapsmyndighet. Anslaget beräknas ökas av samma skäl med 5 000 000 kronor 2026 och 5 000 000 kronor 2027.

Regeringen föreslår att 308 632 000 kronor anvisas under anslaget 1:9 *Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget uppgå till 316 707 000 kronor respektive 324 184 000 kronor.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 3.31 Avgiftsbelagd verksamhet vid Sveriges Meteorologiska och hydrologiska institut

Tusental kronor

Verksamhet	Ack resultat t.o.m. 2023	Resultat 2024	Verksamhetens intäkter 2025	Kostnader som ska täckas 2025	Resultat 2025	Ack resultat utgående 2025
Verksamheter där intäkterna disponeras						
Uppdragsverksamhet						
varav offentlig resurssamverkan	-	-	50 500	-	-	-
varav affärsverksamhet	-5 546	4 846	80 000	77 000	3 000	2 300
varav övrig uppdragsverksamhet	22 225	-12 125	194 500	198 500	-4 000	6 100

SMHI ska enligt sin instruktion öka samhällsnyttan med sin verksamhet genom att bedriva uppdragsverksamhet gentemot andra myndigheter och genom att bedriva affärsverksamhet. Avgifterna bestäms så att de täcker SMHI:s kostnader för att tillhandahålla varan eller tjänsten och bidrar till SMHI:s kostnader för uppbyggnad, uppdatering och utveckling av system, databaser och information.

SMHI levererar produkter eller tjänster till statliga verksamheter på en icke konkurrensutsatt marknad. En mindre del utgörs av SMHI:s uppdrag som kontrollant av vattendomar där uppdragsgivaren i en vattendom åläggs att anlita SMHI. Övrig verksamhet rör främst miljöfrågor inom luft och vatten där SMHI utför uppdrag för flera olika myndigheter. SMHI levererar också flygvädertjänster till det civila flyget. Tjänsteexporten utgörs bl.a. av projekt som finansieras av Styrelsen för internationellt

utvecklingssamarbete och intäkter från uppdrag under Copernicus samt inom Destination Earth. Affärsverksamheten visade under flera år ett svagt ekonomiskt resultat men utvecklingen har vänts och går mot ett mindre överskott 2025.

I den avgiftsbelagda verksamheten ingår också offentlig resurssamverkan mellan SMHI och Havs- och vattenmyndigheten om utsjöexpeditioner med R/V Svea respektive Försvarsmakten om meteorologisk infrastruktur. För den verksamheten får avgifter tas ut upp till full kostnadstäckning.

3.24.10 1:10 Klimatanpassning

Tabell 3.32 Anslagsutveckling 1:10 Klimatanpassning

Tusental kronor

2023	Utfall	131 670	Anslagssparande	7 417
2024	Anslag	89 500[1]	Utgiftsprognos	88 902
2025	**Förslag**	**89 500**		
2026	Beräknat	89 500		
2027	Beräknat	89 500		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för att förebygga och begränsa samhällets sårbarhet till följd av klimatförändringar såsom förebyggande och kunskapshöjande insatser, utredningar, samordning, och planer. Anslaget får användas för statsbidrag inom dessa områden samt även användas för de administrativa utgifter som insatserna medför.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.33 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:10 Klimatanpassning

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**89 500**	**89 500**	**89 500**
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**89 500**	**89 500**	**89 500**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 89 500 000 kronor anvisas under anslaget 1:10 *Klimatanpassning* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 89 500 000 kronor respektive 89 500 000 kronor.

3.24.11 1:11 Åtgärder för havs- och vattenmiljö

Tabell 3.34 Anslagsutveckling 1:11 Åtgärder för havs- och vattenmiljö

Tusental kronor

2023	Utfall	1 215 646	Anslagssparande	53 919
2024	Anslag	1 367 565[1]	Utgiftsprognos	1 358 422
2025	**Förslag**	**1 326 565**		
2026	Beräknat	1 071 565		
2027	Beräknat	863 565		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för insatser och åtgärder för att förbättra, bevara, planera, restaurera och skydda havs- och vattenmiljöer. Anslaget får även användas för statsbidrag, medfinansiering av EU-medel, medlemskap i internationella organisationer samt för utvärdering av ovan angivna insatser och åtgärder. Anslaget får även användas för vissa utgifter för berörda myndigheters arbete för detta ändamål.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.35 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:11 Åtgärder för havs- och vattenmiljö

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**1 367 565**	**1 367 565**	**1 367 565**
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	-41 000	-296 000	-504 000
varav BP25	*130 000*	*125 000*	*125 000*
– Lokala vattenvårdsprojekt (LOVA)	*100 000*	*100 000*	*100 000*
– Åtgärder för att motverka invasiva främmande arter	*10 000*	*10 000*	*10 000*
– Nationell plan för omprövning av vattenkraften	*5 000*		
– Effektiv vattenförvaltning	*15 000*	*15 000*	*15 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**1 326 565**	**1 071 565**	**863 565**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Anslaget ökas med 100 000 000 kronor 2025 för lokala vattenvårdsprojekt (LOVA). För 2026 och 2027 beräknas anslaget öka med motsvarande belopp.

Anslaget ökas med 10 000 000 kronor 2025 för åtgärder för att motverka invasiva främmande arter. För 2026 och 2027 beräknas anslaget öka med motsvarande belopp.

Anslaget ökas med 5 000 000 kronor 2025 för den nationella planen för omprövning av vattenkraften.

Anslaget ökas med 15 000 000 kronor fr.o.m. 2025 för en effektiv vattenförvaltning.

Regeringen föreslår att 1 326 565 000 kronor anvisas under anslaget 1:11 *Åtgärder för havs- och vattenmiljö* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 1 071 565 000 kronor respektive 863 565 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2025 för anslaget 1:11 *Åtgärder för havs- och vattenmiljö* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 770 000 000 kronor 2026–2035.

Skälen för regeringens förslag: Regeringen behöver ett bemyndigande för att avtal om fleråriga åtgärder ska kunna tecknas. Bemyndigandet för 2025 föreslås öka jämfört med 2024. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2025 för anslaget 1:11 *Åtgärder för havs- och vattenmiljö* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 770 000 000 kronor 2026–2035.

Tabell 3.36 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:11 Åtgärder för havs- och vattenmiljö

Tusental kronor

	Utfall 2023	Prognos 2024	Förslag 2025	Beräknat 2026	Beräknat 2027	Beräknat 2028 – 2035
Ekonomiska åtaganden vid årets början	415 919	523 904	695 000			
Nya ekonomiska åtaganden	346 236	416 846	245 000			
Utgifter mot anslag till följd av ekonomiska åtaganden	-222 229	-245 750	-170 000	-185 000	-185 000	-400 000
Övriga förändringar av ekonomiska åtaganden	-16 022					
Ekonomiska åtaganden vid årets slut	523 904	695 000	770 000			
Beslutat/föreslaget bemyndigande	**630 000**	**710 000**	**770 000**			

3.24.12 1:12 Insatser för internationella klimatinvesteringar

Tabell 3.37 Anslagsutveckling 1:12 Insatser för internationella klimatinvesteringar

Tusental kronor

2023	Utfall	59 730	Anslagssparande	109 370
2024	Anslag	262 900[1]	Utgiftsprognos	181 230
2025	**Förslag**	**263 450**		
2026	Beräknat	163 450		
2027	Beräknat	163 450		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för att utveckla och stödja internationellt klimatsamarbete som syftar till att bidra till ökad ambition i genomförandet av Parisavtalet samt att kunna bidra till resultatbaserad klimatfinansiering eller, jämte andra kompletterande åtgärder, kunna bidra till att nå klimatmålen i det klimatpolitiska ramverket. Detta genom att delta i, förbereda, genomföra, utvärdera och utveckla samarbeten. Samt bidra till utveckling av metoder för internationella samarbetsformer enligt artikel 6 av Parisavtalet. Anslaget får användas för utgifter för deltagande i ovan nämnda samarbeten. Anslaget får även användas för utgifter för utveckling av EU:s system för

handel med utsläppsrätter och utsläppsutrymme inom ramen för ansvarsfördelningsförordningen samt för övervakning av internationell utsläppshandel. Anslaget får användas till finansiering av utgifter för den internationella transaktionsförteckningen (ITL) för registerhållning av transaktioner av s.k. Kyotoenheter samt för klimatkompensering av Regeringskansliets flygresor utanför EU. Utsläppsminskningsenheter som förvärvas för klimatkompensering får annulleras. Anslaget får användas för att förvärva utrymme av utsläpp och upptag från andra medlemsstater inom ramen för ansvarsfördelningsförordningen respektive förordningen om markanvändning, förändrad markanvändning och skogsbruk. Anslaget får användas för utgifter för att delta i, förbereda, genomföra, utvärdera och utveckla samarbeten i syfte att genomföra sådana förvärv. Anslaget får även användas för utgifter för administration av förvärven.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.38 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:12 Insatser för internationella klimatinvesteringar

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**262 900**	**262 900**	**262 900**
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	550	-99 450	-99 450
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**263 450**	**163 450**	**163 450**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Inom ramen för ansvarsfördelningsförordningen (ESR) och förordningen om markanvändning, förändrad markanvändning och skogsbruk (LULUCF) har Sverige åtaganden som även kan mötas genom en rad flexibiliteter som återfinns i förordningarna. Bland dessa finns möjlighet att överföra andra medlemsstaters årliga utsläppstilldelning inom ESR samt upptag inom LULUCF. För att göra det möjligt att fullt ut utnyttja dessa möjligheter, föreslår regeringen att ändamålet breddas. Regeringen föreslår därför ett tillägg som tydliggör att anslaget får användas för utgifter för att delta i, förbereda, genomföra, utvärdera och utveckla samarbeten i syfte att genomföra sådana förvärv.

Regeringen föreslår att 263 450 000 kronor anvisas under anslaget 1:12 *Insatser för internationella klimatinvesteringar* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 163 450 000 kronor respektive 163 450 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2025 för anslaget 1:12 *Insatser för internationella klimatinvesteringar* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 1 500 000 000 kronor 2026–2036.

Skälen för regeringens förslag: För att det ska vara möjligt att stödja program som löper över flera år behöver ett bemyndigande knytas till anslaget. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2025 för anslaget 1:12 *Insatser för internationella klimatinvesteringar* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 1 500 000 000 kronor 2026–2036.

Tabell 3.39 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:12 Insatser för internationella klimatinvesteringar

Tusental kronor

	Utfall 2023	Prognos 2024	Förslag 2025	Beräknat 2026	Beräknat 2027	Beräknat 2028 – 2036
Ekonomiska åtaganden vid årets början	109 182	765 360	1 263 660			
Nya ekonomiska åtaganden	677 074	575 000	376 340			
Utgifter mot anslag till följd av ekonomiska åtaganden	-20 896	-76 700	-140 000	-160 950	-160 950	-1 178 100
Ekonomiska åtaganden vid årets slut	765 360	1 263 660	1 500 000			
Beslutat/föreslaget bemyndigande	**1 500 000**	**1 500 000**	**1 500 000**			

3.24.13 1:13 Internationellt miljösamarbete

Tabell 3.40 Anslagsutveckling 1:13 Internationellt miljösamarbete

Tusental kronor

2023	Utfall	33 837	Anslagssparande	3 563
2024	Anslag	37 400[1]	Utgiftsprognos	37 150
2025	**Förslag**	**52 400**		
2026	Beräknat	57 400		
2027	Beräknat	57 400		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får i huvudsak användas för utgifter för samarbete med länder av strategisk betydelse för det globala miljö- och klimatsamarbetet. Anslaget får användas för utgifter för projekt som stöder Arktiska rådets verksamhet och för projekt som stödjer verksamhet inom Barents Euro-Arktiska Råd, Nordiska ministerrådet samt inom Östersjöstatermas råd (CBSS). Anslaget får användas för utgifter för tillskott till miljöutvecklingsfonden inom Nordiska Miljöfinansieringsbolaget (NEFCO).

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.41 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:13 Internationellt miljösamarbete

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**37 400**	**37 400**	**37 400**
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	15 000	20 000	20 000
varav BP25	*15 000*	*15 000*	*15 000*
– Stärkt samarbete med länder med stora utsläpp	*15 000*	*15 000*	*15 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**52 400**	**57 400**	**57 400**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår ett stärkt svenskt myndighetssamarbete med länder av strategisk betydelse för det globala miljö- och klimatsamarbetet, bland annat med länder som har stora utsläpp av växthusgaser. Anslaget ökas med 15 000 000 kronor 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget ökas med motsvarande belopp.

Regeringen föreslår att 52 400 000 kronor anvisas under anslaget 1:13 *Internationellt miljösamarbete* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 57 400 000 kronor respektive 57 400 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2025 för anslaget 1:13 *Internationellt miljösamarbete* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 11 400 000 konor 2026–2028.

Skälen för regeringens förslag: För att kunna teckna avtal om fleråriga projekt med länder av strategisk betydelse för det globala miljö- och klimatsamarbetet behöver regeringen ett bemyndigande. Med anledning av ökad anslagsnivå från 2026 föreslås bemyndigandet öka med 3 800 000 kronor i förhållande till 2024. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2025 för anslaget 1:13 *Internationellt miljösamarbete* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 11 400 000 konor 2026–2028.

Tabell 3.42 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:13 Internationellt miljösamarbete

Tusental kronor

	Utfall 2023	Prognos 2024	Förslag 2025	Beräknat 2026	Beräknat 2027	Beräknat 2028
Ekonomiska åtaganden vid årets början		1 210	7 600			
Nya ekonomiska åtaganden	1 210	7 600	7 600			
Utgifter mot anslag till följd av ekonomiska åtaganden		-1 210	-3 800	-5 600	-3 800	-2 000
Ekonomiska åtaganden vid årets slut	1 210	7 600	11 400			
Beslutat/föreslaget bemyndigande	**4 000**	**7 600**	**11 400**			

3.24.14 1:14 Skydd av värdefull natur

Tabell 3.43 Anslagsutveckling 1:14 Skydd av värdefull natur

Tusental kronor

2023	Utfall	1 207 117	Anslagssparande	3 383
2024	Anslag	1 670 500[1]	Utgiftsprognos	1 670 500
2025	**Förslag**	**1 185 500**		
2026	Beräknat	1 185 500		
2027	Beräknat	685 500		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas till utgifter för skydd och bevarande av värdefulla naturmiljöer för biologisk mångfald och friluftsliv. Anslaget får användas för statsbidrag inom dessa områden. Anslaget får användas

– för ersättningar enligt 31 kap. miljöbalken Naturvårdsverkets ansvarsområde,
– till utgifter för förvärv samt avtalslösningar för statens räkning av värdefulla naturområden,
– för utgifter i samband med säkerställande av värdefulla naturområden,
– för statsbidrag till kommuner och kommunala stiftelser för skydd av värdefulla naturområden.

Anslaget får även användas för vissa utgifter för berörda myndigheters arbete för detta ändamål.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.44 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:14 Skydd av värdefull natur

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**1 670 500**	**1 670 500**	**1 670 500**
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	-485 000	-485 000	-985 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**1 185 500**	**1 185 500**	**685 500**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 1 185 500 000 kronor anvisas under anslaget 1:14 *Skydd av värdefull natur* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 1 185 500 000 kronor respektive 685 500 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2025 för anslaget 1:14 *Skydd av värdefull natur* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 35 000 000 kronor 2026–2068.

Skälen för regeringens förslag: Regeringen behöver ett bemyndigande för att fleråriga avtal som avser skydd av värdefulla naturområden ska kunna tecknas och för

att förhandsbesked om statsbidrag till områdesskydd ska kunna ges. Bemyndigandet för 2025 föreslås minska jämfört med 2024. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2025 för anslaget 1:14 *Skydd av värdefull natur* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 35 000 000 kronor 2026–2068.

Tabell 3.45 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:14 Skydd av värdefull natur

Tusental kronor

	Utfall 2023	Prognos 2024	Förslag 2025	Beräknat 2026	Beräknat 2027	Beräknat 2028 – 2068
Ekonomiska åtaganden vid årets början	16 114	2 929	21 507			
Nya ekonomiska åtaganden	1 842	20 000	19 581			
Utgifter mot anslag till följd av ekonomiska åtaganden	-15 027	-1 422	-6 088	-21 581	-8 000	-5 419
Ekonomiska åtaganden vid årets slut	2 929	21 507	35 000			
Beslutat/föreslaget bemyndigande	**80 000**	**50 000**	**35 000**			

3.24.15 1:15 Havs- och vattenmyndigheten

Tabell 3.46 Anslagsutveckling 1:15 Havs- och vattenmyndigheten

Tusental kronor

2023	Utfall	316 877	Anslagssparande	-252
2024	Anslag	331 930[1]	Utgiftsprognos	329 460
2025	**Förslag**	**360 516**		
2026	Beräknat	372 321[2]		
2027	Beräknat	379 493[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 364 431 tkr i 2025 års prisnivå.

[3] Motsvarar 364 431 tkr i 2025 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Havs- och vattenmyndighetens förvaltningsutgifter.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.47 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:15 Havs- och vattenmyndigheten

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**321 930**	**321 930**	**321 930**
Pris- och löneomräkning[2]	9 145	16 313	22 828
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	29 441	34 078	34 735
varav BP25[3]	*47 000*	*51 000*	*51 000*
– Effektiv miljöprövning och vattenförvaltning	*12 000*	*12 000*	*12 000*
– Cybersäkerhet	*9 000*	*9 000*	*9 000*
– Förstärkt fiskerikontroll	*11 000*	*15 000*	*15 000*
– Effektiv vattenförvaltning	*15 000*	*15 000*	*15 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**360 516**	**372 321**	**379 493**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2024. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2026–2027 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Anslaget ökas med 12 000 000 kronor fr.o.m. 2025 för effektiv miljöprövning och vattenförvaltning.

Anslaget ökas med 9 000 000 kronor 2025 för cybersäkerhet. För 2026 och 2027 beräknas anslaget öka med motsvarande belopp.

Anslaget ökas med 11 000 000 kronor 2025 för förstärkt fiskerikontroll. För 2026 och 2027 beräknas anslaget öka med 15 000 000 kronor. För 2028 beräknas anslaget öka med 8 000 000 kronor.

Anslaget ökas med 15 000 000 kronor fr.o.m. 2025 för en effektiv vattenförvaltning.

Regeringen föreslår att 360 516 000 kronor anvisas under anslaget 1:15 *Havs- och vattenmyndigheten* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 372 321 000 kronor respektive 379 493 000 kronor.

3.24.16 1:16 Klimatinvesteringar

Tabell 3.48 Anslagsutveckling 1:16 Klimatinvesteringar

Tusental kronor

2023	Utfall	2 445 014	Anslagssparande	747 623
2024	Anslag	5 050 000[1]	Utgiftsprognos	4 420 248
2025	**Förslag**	**3 495 000**		
2026	Beräknat	2 990 000		
2027	Beräknat	1 500 000		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för klimatinvesteringar på lokal och regional nivå samt för stöd till installation av laddinfrastruktur för elfordon. Anslaget får användas för statsbidrag för detta. Anslaget får även användas för utgifter för berörda myndigheters arbete för detta ändamål.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.49 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:16 Klimatinvesteringar

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**4 950 000**	**4 950 000**	**4 950 000**
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	-1 455 000	-1 960 000	-3 450 000
varav BP25	*500 000*		*500 000*
– Förstärkning av Klimatklivet	*500 000*		*500 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**3 495 000**	**2 990 000**	**1 500 000**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

För att möjliggöra ytterligare klimatinvesteringar på lokal och regional nivå i hela Sverige bör anslaget 1:16 *Klimatinvesteringar* ökas med 500 000 000 kronor 2025. Anslaget beräknas ökas med 500 000 000 kronor 2027. Vidare bör stödet till klimatinvesteringar förlängas till och med 2030.

Regeringen föreslår att 3 495 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:16 *Klimatinvesteringar* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 2 990 000 000 kronor respektive 1 500 000 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2025 för anslaget 1:16 *Klimatinvesteringar* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 4 600 000 000 kronor 2026–2030.

Skälen för regeringens förslag: En förutsättning för att kunna använda anslaget på ett effektivt sätt är att det finns möjlighet att teckna avtal om fleråriga projekt. På så sätt kan fler stora långsiktiga och effektiva klimatinvesteringar komma till stånd. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2025 för anslaget 1:16 *Klimatinvesteringar* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 4 600 000 000 kronor 2026–2030.

Tabell 3.50 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:16 Klimatinvesteringar

Tusental kronor

	Utfall 2023	Prognos 2024	Förslag 2025	Beräknat 2026	Beräknat 2027	Beräknat 2028 – 2030
Ekonomiska åtaganden vid årets början	6 157 579	4 720 913	6 500 000			
Nya ekonomiska åtaganden	1 268 947	4 279 087	700 000			
Utgifter mot anslag till följd av ekonomiska åtaganden	-2 705 613	-2 300 000	-2 600 000	-2 600 000	-1 000 000	-1 000 000
Övriga förändringar av ekonomiska åtaganden		-200 000				
Ekonomiska åtaganden vid årets slut	4 720 913	6 500 000	4 600 000			
Beslutat/föreslaget bemyndigande	**5 000 000**	**6 500 000**	**4 600 000**			

3.24.17 1:17 Klimatpremier

Tabell 3.51 Anslagsutveckling 1:17 Klimatpremier

Tusental kronor

2023	Utfall	443 479	Anslagssparande	232 521
2024	Anslag	2 122 000[1]	Utgiftsprognos	1 120 955
2025	**Förslag**	**2 313 000**		
2026	Beräknat	2 703 000		
2027	Beräknat	1 820 000		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för att främja marknadsintroduktion av fordon med låga utsläpp av växthusgaser samt utfasning av fordon med höga utsläpp av växthusgaser. Anslaget får användas för statsbidrag för detta. Anslaget får även användas för utgifter för berörda myndigheters arbete för detta ändamål. Anslaget får även användas för stöd för att stimulera överflyttning av godstransporter från väg till sjöfart och järnväg samt till att stimulera intermodala transportlösningar.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.52 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:17 Klimatpremier

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**2 122 000**	**2 122 000**	**2 122 000**
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	191 000	581 000	-302 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**2 313 000**	**2 703 000**	**1 820 000**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 2 313 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:17 *Klimatpremier* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 2 703 000 000 kronor respektive 1 820 000 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2025 för anslaget 1:17 *Klimatpremier* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 3 660 000 000 kronor 2026–2028.

Skälen för regeringens förslag: Ett bemyndigande behövs för att det ska vara möjligt att besluta om klimatpremier redan innan fordonet har levererats. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2025 för anslaget 1:17 *Klimatpremier* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 3 660 000 000 kronor 2026–2028.

Tabell 3.53 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:17 Klimatpremier

Tusental kronor

	Utfall 2023	Prognos 2024	Förslag 2025	Beräknat 2026	Beräknat 2027	Beräknat 2028
Ekonomiska åtaganden vid årets början	436 198	307 931	3 000 000			
Nya ekonomiska åtaganden	98 245	3 000 000	1 660 000			
Utgifter mot anslag till följd av ekonomiska åtaganden	-182 435	-307 931	-1 000 000	-1 660 000	-1 000 000	-1 000 000
Övriga förändringar av ekonomiska åtaganden	-44 077					
Ekonomiska åtaganden vid årets slut	307 931	3 000 000	3 660 000			
Beslutat/föreslaget bemyndigande	**430 000**	**3 000 000**	**3 660 000**			

3.24.18 1:18 Industriklivet

Tabell 3.54 Anslagsutveckling 1:18 Industriklivet

Tusental kronor

2023	Utfall	1 069 793	Anslagssparande	284 207
2024	Anslag	1 457 000[1]	Utgiftsprognos	1 447 259
2025	**Förslag**	**1 345 000**		
2026	Beräknat	653 000		
2027	Beräknat	653 000		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter kopplade till åtgärder såsom forskning, förstudier och investeringar, som bidrar till att minska industrins processrelaterade utsläpp av växthusgaser, inklusive andra typer av växthusgaser relaterade till dessa. Anslaget får också användas för utgifter kopplade till åtgärder som bidrar till negativa utsläpp av växthusgaser, såsom forskning, utveckling, test, demonstration och investeringar,

exklusive driftstöd för bio-CCS. Anslaget får också användas för utgifter kopplade till strategiskt viktiga insatser inom industrin som bidrar till klimatomställningen, såsom forskning, förstudier och investeringar. Anslaget får också användas till utgifter för berörda myndigheters arbete kopplade till stödet.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.55 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:18 Industriklivet

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**1 457 000**	**1 457 000**	**1 457 000**
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	-112 000	-804 000	-804 000
varav BP25	*-12 000*	*-12 000*	*-12 000*
– Teknisk justering	*-12 000*	*-12 000*	*-12 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**1 345 000**	**653 000**	**653 000**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Anslaget föreslås minska med 12 000 000 kronor för 2025 genom en överflyttning av medel till anslag 1:1 *Statens energimyndighet* på utgiftsområde 21 Energi. Anslaget beräknas minskas med samma belopp 2026 och 2027.

Regeringen föreslår att 1 345 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:18 *Industriklivet* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget uppgå till 653 000 000 kronor respektive 653 000 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2025 för anslaget 1:18 *Industriklivet* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 3 850 000 000 kronor 2026–2032.

Skälen för regeringens förslag: För att det ska vara möjligt att stödja omfattande projekt som löper över flera år behöver ett bemyndigande knytas till anslaget. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2025 för anslaget 1:18 *Industriklivet* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 3 850 000 000 kronor 2026–2032.

Tabell 3.56 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:18 Industriklivet

Tusental kronor

	Utfall 2023	Prognos 2024	Förslag 2025	Beräknat 2026	Beräknat 2027	Beräknat 2028 – 2032
Ekonomiska åtaganden vid årets början	1 023 140	3 706 002	3 863 329			
Nya ekonomiska åtaganden	3 064 826	1 000 000	486 671			
Utgifter mot anslag till följd av ekonomiska åtaganden	-381 964	-842 673	-500 000	-500 000	-500 000	-2 850 000
Ekonomiska åtaganden vid årets slut	3 706 002	3 863 329	3 850 000			
Beslutat/föreslaget bemyndigande	**5 200 000**	**4 680 000**	**3 850 000**			

3.24.19 1:19 Åtgärder för ras- och skredsäkring längst Göta älv

Tabell 3.57 Anslagsutveckling 1:19 Åtgärder för ras- och skredsäkring längs Göta älv

Tusental kronor

2023	Utfall	54 052	Anslagssparande	60 948
2024	Anslag	115 000[1]	Utgiftsprognos	87 412
2025	**Förslag**	**115 000**		
2026	Beräknat	115 000		
2027	Beräknat	115 000		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas till utgifter för ras- och skredsäkring längs Göta älv samt till delegationen för Göta älv. Anslaget får användas som statsbidrag inom dessa områden samt även användas för de administrativa utgifter som insatserna medför.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.58 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:19 Åtgärder för ras- och skredsäkring längs Göta älv

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**115 000**	**115 000**	**115 000**
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**115 000**	**115 000**	**115 000**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 115 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:19 *Åtgärder för ras- och skredsäkring längs Göta älv* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 115 000 000 kronor respektive 115 000 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2025 för anslaget 1:19 *Åtgärder för ras- och skredsäkring längs Göta älv* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 165 000 000 kronor 2026–2029.

Skälen för regeringens förslag: För att det ska vara möjligt att stödja projekt som löper över flera år behöver ett bemyndigande knytas till anslaget. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2025 för anslaget 1:19 *Åtgärder för ras- och skredsäkring längs Göta älv* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 165 000 000 kronor 2026–2029.

Tabell 3.59 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:19 Åtgärder för ras- och skredsäkring längs Göta älv

Tusental kronor

	Utfall 2023	Prognos 2024	Förslag 2025	Beräknat 2026	Beräknat 2027	Beräknat 2028 – 2029
Ekonomiska åtaganden vid årets början	67 783	17 770	121 770			
Nya ekonomiska åtaganden	20 575	104 800	135 730			
Utgifter mot anslag till följd av ekonomiska åtaganden	-13 578	-800	-92 500	-60 000	-60 000	-45 000
Övriga förändringar av ekonomiska åtaganden	-57 010					
Ekonomiska åtaganden vid årets slut	17 770	121 770	165 000			
Beslutat/föreslaget bemyndigande	**165 000**	**165 000**	**165 000**			

3.24.20 1:20 Driftstöd för bio-CCS

Tabell 3.60 Anslagsutveckling 1:20 Driftstöd för bio-CCS

Tusental kronor

2023	Utfall	9 879	Anslagssparande	15 121
2024	Anslag	15 000[1]	Utgiftsprognos	14 900
2025	**Förslag**	**15 000**		
2026	Beräknat	1 714 000		
2027	Beräknat	1 714 000		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter kopplade till ett driftstöd för avskiljning, infångning och lagring av biogen koldioxid (bio-CCS) i form av omvänd auktionering. Anslaget får även användas för utgifter för administration av stödet.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.61 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:20 Driftstöd för bio-CCS

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**15 000**	**15 000**	**15 000**
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder		1 699 000	1 699 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**15 000**	**1 714 000**	**1 714 000**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 15 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:20 *Driftstöd för bio-CCS* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 1 714 000 000 kronor respektive 1 714 000 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2025 för anslaget 1:20 *Driftstöd för bio-CCS* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 36 000 000 000 kronor 2026–2046.

Skälen för regeringens förslag: Bemyndigandet behövs för att kunna ingå fleråriga åtaganden för avskiljning, infångning och lagring av koldioxid från förnybara källor (bio-CCS) fram till och med 2046. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2025 för anslaget 1:20 *Driftstöd för bio-CCS* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 36 000 000 000 kronor 2026–2046.

Tabell 3.62 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:20 Driftstöd för bio-CCS

Tusental kronor

	Utfall 2023	Prognos 2024	Förslag 2025	Beräknat 2026	Beräknat 2027	Beräknat 2028 – 2046
Ekonomiska åtaganden vid årets början			24 000 000			
Nya ekonomiska åtaganden		24 000 000	12 000 000			
Utgifter mot anslag till följd av ekonomiska åtaganden				-1 714 000	-1 714 000	-32 572 000
Ekonomiska åtaganden vid årets slut		24 000 000	36 000 000			
Beslutat/föreslaget bemyndigande	**36 000 000**	**36 000 000**	**36 000 000**			

3.24.21 1:21 Åtgärder inom ramen för den sociala klimatfonden

Tabell 3.63 Anslagsutveckling 1:21 Åtgärder inom ramen för den sociala klimatfonden

Tusental kronor

2023	Utfall		Anslagssparande
2024	Anslag	0[1]	Utgiftsprognos
2025	**Förslag**	**10 000**	
2026	Beräknat	800 000	
2027	Beräknat	800 000	

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för stöd till åtgärder och investeringar som kan finansieras av EU:s sociala klimatfond. Anslaget får användas för statsbidrag för detta. Anslaget får även användas för utgifter för berörda myndigheters arbete för detta ändamål.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.64 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:21 Åtgärder inom ramen för den sociala klimatfonden

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]			
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	10 000	800 000	800 000
varav BP25	*10 000*	*800 000*	*800 000*
– Riktad elbilspremie	*10 000*	*800 000*	*800 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**10 000**	**800 000**	**800 000**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att ett nytt anslag inrättas på statens budget för finansiering av stöd till åtgärder och investeringar som kan finansieras av EU:s sociala klimatfond (SKF), i syfte att hjälpa utsatta hushåll, småföretag och transportanvändare som särskilt kan drabbas av höga energi- och transportkostnader. Fonden föreslås inrättas den 1 januari 2026. Regeringen föreslår att 10 000 000 kronor tillförs anslaget under 2025 för att tillsammans med berörda myndigheter kunna förbereda insatser som kan finansieras genom fonden.

Regeringen föreslår att 10 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:21 *Åtgärder inom ramen för den sociala klimatfonden* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget uppgå till 800 000 000 kronor respektive 800 000 000 kronor.

3.24.22 Investeringsplan för Naturvårdsverket

Regeringens förslag: Investeringsplanen för fastigheter och markanläggningar för 2025–2027 godkänns som en riktlinje för Naturvårdsverkets investeringar.

Skälen för regeringens förslag: Naturvårdsverkets investeringsplan för samhällsinvesteringar planeras till 6 179 miljoner kronor för perioden 2025–2027. Investeringarna som avser samhällsändamål avser främst förvärv samt avtalslösningar för statens räkning av värdefulla naturområden som avses skyddas enligt miljöbalken. Investeringar avser även nyuppförande av naturum och andra byggnader som används bl.a. för informationsändamål samt renovering av befintligt byggnadsbestånd i skyddade områden. Investeringsplanen framgår av följande tabell.

Tabell 3.65 Investeringsplan för Naturvårdsverket

Miljoner kronor

	Utfall 2023	Prognos 2024	Budget 2025	Beräknat 2026	Beräknat 2027	Summa 2025–2027
Anskaffning och utveckling av nya investeringar	**1 206**	**1 642**	**1 187**	**1 187**	**687**	**3 060**
Skydd av värdefull natur (del av 1:14)	1 165	1 626	1 161	1 161	661	2 982
Byggnader, anläggningar m.m. i anslutning till skyddad värdefull natur (del av 1:3 ap.2)	41	16	26	26	26	78
varav investeringar i anläggningstillgångar	*110*	*116*	*126*	*126*	*126*	*378*
– byggnader, mark och annan fast egendom	*110*	*116*	*126*	*126*	*126*	*378*
Finansiering av anskaffning och utveckling	**1 206**	**1 642**	**1 187**	**1 187**	**687**	**3 060**
Anslag 1:3 Åtgärder för värdefull natur	41	16	26	26	26	78
Anslag 1:14 Skydd av värdefull natur	1 165	1 626	1 161	1 161	661	2 982
Vidmakthållande av befintliga investeringar	**962**	**1 091**	**1 088**	**1 228**	**803**	**3 119**
Skötsel av skyddade områden, artbevarande, friluftsliv m.m.	962	1 091	1 088	1 228	803	3 119
varav investeringar i anläggningstillgångar						
Finansiering vidmakthållande	**962**	**1 091**	**1 088**	**1 228**	**803**	**3 119**
Anslag 1:3 Åtgärder för värdefull natur	962	1 091	1 088	1 228	803	3 119
Totala utgifter för anskaffning, utveckling och vidmakthållande av investeringar	**2 168**	**2 733**	**2 275**	**2 415**	**1 490**	**6 179**
Totalt varav investeringar i anläggningstillgångar	**110**	**116**	**126**	**126**	**126**	**378**

4 Miljöforskning

4.1 Mål

Målet för forskningspolitiken är att Sverige ska vara ett av världens främsta forsknings- och innovationsländer och en ledande kunskapsnation, där högkvalitativ forskning, högre utbildning och innovation leder till samhällets utveckling och välfärd, näringslivets konkurrenskraft och svarar mot de samhällsutmaningar vi står inför, både i Sverige och globalt (prop. 2020/21:60, bet. 2020/21:UbU16, rskr. 2020/21:254).

4.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Den samlade forskningspolitiken redovisas under utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning.

4.3 Resultatredovisning

I detta avsnitt redovisas den del av Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggandes (Formas) verksamhet som bedrivs med medel från utgiftsområde 20 Klimat, miljö och natur, samt verksamheten inom stiftelser som fått medel för forskning från det utgiftsområdet genom villkor i myndigheters regleringsbrev. Formas verksamhet redovisas även under utgiftsområde 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel.

Forskningsverksamheten vid Naturvårdsverket, Statens geotekniska institut och Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut (SMHI) redovisas under aktuella miljökvalitetsmål i avsnitt 3 Miljöpolitik. Forskning som innehåller miljö- och klimatfrågor finansieras även av bl.a. Verket för innovationssystem (Vinnova) (utg.omr. 24), Vetenskapsrådet (utg.omr. 16), Rymdstyrelsen (utg.omr. 16), Statens energimyndighet (utg.omr. 21) och Trafikverket (utg.omr. 22).

4.3.1 Formas fördelning av forskningsmedel under 2023

Under 2023 betalade Formas ut ca 1 876 miljoner kronor, varav ca 1 102 miljoner kronor från utgiftsområde 20 Klimat, miljö och natur. Av de utbetalade medlen avsåg ca 1 568 miljoner kronor projekt som beviljats medel genom Formas utlysningar, medan ca 95 miljoner kronor utgjorde bidrag till andra finansiärers utlysningar. Projekten kopplar framför allt till de av FN:s hållbarhetsmål som tydligast relaterar till miljö, areella näringar och samhällsbyggande, men en mindre andel projekt bidrar enligt de sökande även till bl.a. folkhälsa, hållbar industri, minskad ojämlikhet och ekonomisk tillväxt. När det gäller öppen vetenskap publicerades 84 procent av publikationerna från forskningsprojekt som Formas finansierat på ett öppet och tillgängligt sätt under 2022. Trenden är att andelen öppet tillgängliga publikationer ökar stadigt.

Under 2023 betalades ca 81 procent av medlen ut till universitet och högskolor, medan 11 procent gick till forskningsinstitut, 2 procent till övriga statliga myndigheter och 1 procent till företag.

Beviljandegraden låg på 18 procent, vilket är samma nivå som 2021, men något lägre än 2022 (se tabell 4.1).

Tabell 4.1 Antal handlagda respektive beviljade ansökningar 2021–2023

Antal

	2021	2022	2023
Antal beviljade ansökningar	426	418	419
Totalt handlagda ansökningar	2 323	2 086	2 359

Bland de ansökningar som Formas beviljade under 2023 var könsfördelningen jämställd gällande huvudansvarig sökande (definierat som inom intervallet 40/60) (se tabell 4.2). Formas ingår sedan 2016 i regeringens utvecklingsprogram Jämställdhetsintegrering i myndigheter (JiM). Andelen kvinnor i beredningsgrupperna som bedömer ansökningar var 48 procent.

Tabell 4.2 Utfallet för huvudsökande, mottagna och beviljade ansökningar könsuppdelat, i Formas utlysningar 2021–2023

Procentandel kvinnor/män som huvudsökande

	2021	2022	2023
Beviljade ansökningar	48/52	46/54	42/58
Totalt handlagda ansökningar	46/54	43/57	43/57
Beviljade medel	47/53	50/50	46/54

Cirka 35 procent av de medel som beviljades 2023 fördelades genom öppen utlysning, där de sökande formulerar sina egna frågeställningar utifrån forskningsbehov som de har identifierat inom Formas hela verksamhetsområde. Utöver den öppna utlysningen fördelades medel till störst del i olika tematiska, mer avgränsade utlysningar. De flesta tematiska utlysningar gjordes som en del av särskilda uppdrag från regeringen (se även avsnitt 4.3.2 Programsatsningar). Andelen beviljade medel för innovationsstöd och stöd till samverkan och nyttiggörande ökar långsiktigt. Detta är en följd av att Formas alltid kräver att projektbeskrivningar ska innehålla information om potentiell samhällsnytta och att myndigheten i flera utlysningar ställer krav på att projekten ska genomföras i samverkan.

Formas har under 2023 fortsatt sitt internationella arbete och har bl.a. genomfört utlysningar enskilt och i samverkan med andra länder och internationella organisationer för att gemensamt möta globala samhällsutmaningar. Under 2023 har Formas samarbetat i Global Research Council med bl.a. ansvarsfull internationalisering och reformering av det vetenskapliga bedömningssystemet och även medverkat i en gemensam utlysning om globala frågeställningar kopplad till FN:s Agenda 2030.

Formas har under 2023 varit expertmyndighet för två av de sex forskningskluster som ingår i EU:s forsknings- och innovationsprogram Horisont Europa (2021–2027), vilka täcker områdena klimat, energi och mobilitet respektive livsmedel, bioekonomi, naturresurser, jordbruk och miljö. Formas har även deltagit aktivt i samfinansierade partnerskap som planeras eller har påbörjats inom Horisont Europa, och har arbetat genom olika nationella utlysningar med att skapa förutsättningar för svenska aktörer att medverka i EU:s utlysningar. Svenska aktörer har under innevarande program och det tidigare Horisont 2020 varit framgångsrika i EU:s utlysningar inom Formas områden, jämfört med andra områden.

4.3.2 Programsatsningar

Formas har i uppdrag att genomföra tioåriga nationella forskningsprogram på områdena klimat (2023 fördelades 237 miljoner kronor), hållbart samhällsbyggande

(2023 fördelades 141 miljoner kronor), hav och vatten (2023 fördelades 101 miljoner kronor) samt livsmedel (se utg.omr. 23). Under 2023 utökades programmet om hav och vatten, vilket har kopplingar till Formas uppdrag om FN:s årtionde för havsforskning och även till utlysningar inom ramen för Horisont Europa. Flera utlysningar har genomförts inom programmen eller gemensamt mellan de olika programmen, vilka har berört frågeställningar på både nationell, europeisk och global nivå.

Formas är värd för det strategiska innovationsprogrammet Smart Built Environment som under 2023 bl.a. genomförde en andra utlysning om digitalt samhällsbyggande i praktiken. Programmet löper över 12 år t.o.m. 2028. De finansierade projekten består av konsortier från näringsliv, offentlig sektor, universitet och högskolor samt forskningsinstitut, vilka står för 50 procent medfinansiering. Formas har, tillsammans med Vinnova och Statens energimyndighet, i uppdrag att utveckla arbetet med strategiska innovationsprogram för transformativ omställning och hållbar utveckling. En första utlysning inom det nya uppdraget genomfördes under 2023 (se utg. omr. 24 Näringsliv).

4.3.3 Analysarbete och kommunikation

Rådet för evidensbaserad miljöanalys inom Formas har i uppgift att ta fram systematiska kunskapssammanställningar som kan utgöra ett vetenskapligt stöd för utveckling av kostnadseffektiva styrmedel och åtgärder i miljö- och klimatarbetet. Rådet har under 2023 färdigställt två sådana kunskapssammanställningar och rapporterna i fråga har kommunicerats vid flera tillfällen till kunskapsanvändare. Sammanställningarna handlar om markretention, dvs. markens förmåga att hålla kvar fosfor från enskilda avlopp på naturlig väg, (rapport F1:2023) respektive effekter av biologisk myggbekämpning med bekämpningsmedlet Bti på ekosystem (rapport F2:2023). Markretention är av betydelse vid bedömning av specifika enskilda avlopps potentiella miljöpåverkan, och vid fastställande av generella krav på enskilda avlopp vad gäller fosforrening. Den analys om grundvatteneffekten av våtmarksåtgärder som slutfördes 2022 har använts som underlag för Sveriges geologiska undersöknings handledning om våtmarker och i SMHI:s modellsimuleringar av påverkan av våtmarksåtgärder.

Formas genomför årligen en särskild utlysning av stöd till kommunikationsprojekt. Under 2023 beviljades medel till 11 projekt, bl.a. om ökad materialåtervinning av plast från byggsektorn, framtida mat från havet och modeindustrins miljöpåverkan. Formas har även genomfört kommunikationsinsatser på egen hand och tillsammans med andra aktörer. Myndigheten har arbetat för att utveckla kommunikationsverksamheten inom sociala medier och myndigheten har sett en ökning av antalet följare och att inläggen har större räckvidd.

Klimatpolitiska rådets verksamhet finansieras från Formas förvaltningsanslag. Rådets verksamhet redovisas under avsnitt 3.6 Begränsad klimatpåverkan.

4.3.4 Stiftelser verksamma inom området

Stiftelsen Institutet för vatten- och luftvårdsforskning (SIVL) får bidrag från Formas forskningsanslag och från Naturvårdsverkets forskningsanslag för basfinansiering och samfinansierad forskning vid Svenska miljöinstitutet AB (IVL). Forskningen samfinansieras t.ex. med aktuell bransch, näringslivet eller EU. För 2023 disponerade SIVL 47 miljoner kronor i statlig finansiering varav 37 miljoner kronor för samfinansierad forskning vid IVL. Genom samfinansiering med näringsliv och EU resulterade detta i ett totalt utfall för forskningsfinansiering på ca 84 miljoner kronor, där kontantbidraget från näringslivet uppgick till ca 17 miljoner kronor och från EU

till ca 30 miljoner kronor. Omsättningen i EU-projekt ökade med 50 procent jämfört med 2022.

Stockholm Environment Institute (SEI) har för verksamhetsåret 2023 mottagit 34 miljoner kronor via Formas forskningsanslag för basfinansiering och samfinansierad forskning, varav 9 miljoner kronor för samfinansierad forskning. Detta bidrag utgjorde drygt 10 procent av den totala omsättningen på ca 320 miljoner kronor. Den totala projektfinansiering som möjliggjorts i de samfinansierade projekten omfattade ca 45 miljoner kronor, där resterande medel har kommit från bl.a. Europeiska kommissionen. SEI är även värd för sekretariatet för Leadership Group for Industry Transition, vars andra fas lanserades vid UNFCCC:s 28:e partsmöte med Sverige och Indien som ordförande (se avsnitt 3.6 Begränsad klimatpåverkan).

4.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Formas sammantagna finansieringsportfölj möter en stor mängd olika behov inom samhället och forsknings- och innovationssystemet. Samverkan mellan universitet och högskolor och det omgivande samhället främjas vilket bidrar till kvalitet och medfinansiering från icke-statliga aktörer. Det faktum att Formas finansierar projekt med relevans för flera samhällsmål gemensamt innebär att forskningen bidrar väl till att lösa nationella och globala samhällsutmaningar. Även samarbetet med berörda aktörer med att bl.a. fastställa forskningsagendor inom de nationella forskningsprogrammen och de strategiska innovationsprogrammen bidrar till strategisk planering utifrån analyser av samhällsbehov och en förmåga att agera på kortsiktiga behov. Sammantaget bedömer regeringen att Formas verksamhet håller en hög kvalitet och bidrar till politikens mål inom sitt verksamhetsområde.

Rådet för evidensbaserad miljöanalys vid Formas är ett verktyg för att öka tillgängligheten till miljöforskningens resultat och för att stödja arbetet för att nå de svenska miljömålen. Arbetet svarar upp mot kunskapsbehov från bl.a. myndigheter och understöder utformningen av effektiva miljö- och klimatåtgärder när de används som underlag för analyser av effektiviteten av olika styrmedel. Det bidrar även till att identifiera viktiga forskningsbehov. Kommunikationsverksamheten har hög ambition och når breda målgrupper och bidrar därigenom till målet att samhällspåverkan av forskningen ska öka.

Regeringen bedömer att de olika finansiärerna och utförarna av miljöforskning kompletterar varandra väl och har bidragit till att täcka behovet av underlag inom ett brett område som inkluderar samhällsbyggande. De olika stödformer och inriktningar som finansiärerna haft har varit viktiga för att balansera behovet av långsiktig kunskapsförsörjning, bibehållen nationell forskningskompetens på området och lösningar på aktuella miljöproblem.

4.5 Politikens inriktning

Miljöforskningen är viktig för att driva på och utveckla en effektiv klimat- och miljöpolitik. Därigenom stärks Sveriges förmåga att hantera samhällsutmaningar. Miljöforskningen är också viktig för att vi ska kunna nå de nationella miljökvalitetsmålen. Klimat- och miljöutmaningarna kräver i många fall förbättrad kunskap och nya metoder. Viktiga synergier som stärker Sveriges konkurrenskraft uppstår ofta när det blir möjligt för universitet, högskolor, näringsliv, offentlig sektor och civilsamhälle att arbeta tillsammans med lösningar för att möta utmaningar.

Genom sitt uppdrag att fördela medel och genomföra insatser för kunskapsspridning och nyttiggörande av forskningsresultaten, har Formas en central roll i förverkligandet

av regeringens forskningspolitik. Analysverksamheten vid Formas behövs för att utvärdera miljö- och klimatåtgärder, och för att identifiera kunskapsluckor.

För att klara klimatomställningen och nå nettonollutsläpp 2045 med en utvecklad välfärd och stark konkurrenskraft är innovation en nyckel. Regeringen kommer att fortsätta vara en offensiv partner som stöttar näringslivets innovationsarbete för att möta klimatutmaningen. Potentialen i EU:s ramprogram för forskning och innovation, Horisont Europa, som innehåller stora satsningar på miljöområdet för att bl.a. möta klimatförändringarna, bör tas om hand i större utsträckning.

Regeringen föreslår en satsning på Formas forskningsanslag inom ramen för den forsknings- och innovationspolitiska propositionen som kommer att presenteras under hösten 2024 (se även utg.omr. 16 och utg.omr. 23).

4.6 Budgetförslag

4.6.1 2:1 Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggnad

Tabell 4.3 Anslagsutveckling 2:1 Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande

Tusental kronor

2023	Utfall	132 199	Anslagssparande	3 730
2024	Anslag	133 513[1]	Utgiftsprognos	137 816
2025	**Förslag**	**137 079**		
2026	Beräknat	140 025[2]		
2027	Beräknat	142 758[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 137 079 tkr i 2025 års prisnivå.

[3] Motsvarar 137 079 tkr i 2025 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggandes (Formas) förvaltningsutgifter inklusive vissa nämnder.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 4.4 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 2:1 Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**133 513**	**133 513**	**133 513**
Pris- och löneomräkning[2]	3 566	6 512	9 245
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**137 079**	**140 025**	**142 758**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2024. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2026–2027 är preliminär.

Regeringen föreslår att 137 079 000 kronor anvisas under anslaget 2:1 *Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 140 025 000 kronor respektive 142 758 000 kronor.

4.6.2 2:2 Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggnad: Forskning

Tabell 4.5 Anslagsutveckling 2:2 Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Forskning

Tusental kronor

2023	Utfall	1 102 080	Anslagssparande	-812
2024	Anslag	1 107 408[1]	Utgiftsprognos	1 107 144
2025	**Förslag**	**1 127 408**		
2026	Beräknat	1 140 408		
2027	Beräknat	1 157 408		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för stöd till forskning inom områdena miljö och samhällsbyggande. Anslaget får också användas till projektrelaterade kostnader (utvärderingar, beredningsarbetet, vissa resor och seminarier samt informationsinsatser).

Skälen för regeringens förslag

Tabell 4.6 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 2:2 Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Forskning

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**1 107 408**	**1 107 408**	**1 107 408**
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	20 000	33 000	50 000
varav BP25	*20 000*	*33 000*	*50 000*
– Forsknings- och innovationspolitiska propositionen	*20 000*	*33 000*	*50 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**1 127 408**	**1 140 408**	**1 157 408**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Inom ramen för den forsknings- och innovationspolitiska propositionen, som regeringen avser att presentera under hösten 2024, föreslår regeringen att anslaget 2:2 *Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Forskning* ökas med totalt 20 000 000 kronor 2025. Vidare beräknar regeringen att anslaget bör ökas med 33 000 000 kronor 2026 och 50 000 000 kronor 2027 med anledning av den forsknings-och innovationspolitiska propositionen.

Regeringen föreslår att 1 127 408 000 kronor anvisas under anslaget 2:2 *Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Forskning* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 1 140 408 000 kronor respektive 1 157 408 000 kronor.

Bemyndiganden om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2025 för anslaget 2:2 *Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Forskning* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 2 200 000 000 kronor 2026–2031.

Skälen för regeringens förslag: Huvuddelen av de forskningsprojekt som Formas finansierar är fleråriga. För att underlätta planeringen och kunna teckna avtal om fleråriga projekt är det nödvändigt att fatta beslut som medför åtaganden för kommande år, särskilt för att kunna samfinansiera med EU-projekt. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2025 för anslaget 2:2 *Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Forskning* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 2 200 000 000 kronor 2026–2031.

Tabell 4.7 Beställningsbemyndigande för anslaget 2:2 Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Forskning

Tusental kronor

	Utfall 2023	Prognos 2024	Förslag 2025	Beräknat 2026	Beräknat 2027	Beräknat 2028 – 2031
Ekonomiska åtaganden vid årets början	1 765 787	1 884 074	2 000 000			
Nya ekonomiska åtaganden	1 140 954	1 218 926	1 300 000			
Utgifter mot anslag till följd av ekonomiska åtaganden	-1 022 667	-1 103 000	-1 100 000	-950 000	-800 000	-450 000
Ekonomiska åtaganden vid årets slut	1 884 074	2 000 000	2 200 000			
Beslutat/föreslaget bemyndigande	**2 200 000**	**2 200 000**	**2 200 000**			

Utgiftsområde 21

Energi

Utgiftsområde 21 – Energi

Innehållsförteckning

1 Förslag till riksdagsbeslut ... 3

2 Utgiftsområde 21 Energi ... 5
2.1 Utgiftsområdets omfattning ... 5
2.2 Utgiftsutveckling ... 5
2.3 Skatteutgifter ... 6
2.4 Mål för utgiftsområdet ... 7
2.4.1 Riksdagsbundna mål ... 7
2.4.2 Europeiska unionens mål ... 8
2.5 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder ... 9
2.6 Resultatredovisning ... 10
2.6.1 Sveriges energisystem ... 10
2.6.2 Utvecklingen för energipolitikens övergripande mål ... 11
2.6.3 Mål till 2030 ... 21
2.6.4 Mål om fossilfri elproduktion till 2040 ... 23
2.6.5 Forskning ... 25
2.7 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen ... 27
2.8 Politikens inriktning ... 29
2.9 Budgetförslag ... 32
2.9.1 1:1 Statens energimyndighet ... 32
2.9.2 1:2 Insatser för energieffektivisering ... 35
2.9.3 1:3 Energiforskning ... 36
2.9.4 1:4 Energimarknadsinspektionen ... 37
2.9.5 1:5 Energiplanering ... 39
2.9.6 1:6 Avgifter till internationella organisationer ... 41
2.9.7 1:7 Elsäkerhetsverket ... 42
2.9.8 1:8 Laddinfrastruktur ... 43
2.9.9 1:9 Biogasstöd ... 45
2.9.10 1:10 Energiberedskap ... 46
2.9.11 1:11 Elberedskap ... 47
2.10 Övriga förslag ... 49
2.10.1 Kreditgarantier för investeringar i ny kärnkraft ... 49
2.11 Affärsverket svenska kraftnät ... 50
2.11.1 Ekonomiskt resultat ... 50
2.11.2 Investeringar i transmissionsnätet ... 51
2.11.3 Förslag om Svenska kraftnäts verksamhet ... 52

1 Förslag till riksdagsbeslut

Regeringens förslag:

1. Riksdagen fastställer avgiftsuttaget under 2025 för elberedskapsavgiften till högst 650 000 000 kronor (avsnitt 2.9.11).
2. Riksdagen bemyndigar regeringen att under 2025 ställa ut kreditgarantier för lån till investeringar i ny kärnkraft som inklusive tidigare utfärdade garantier uppgår till högst 400 000 000 000 kronor (avsnitt 2.10.1).
3. Riksdagen godkänner investeringsplanen för elförsörjning för 2025–2027 som en riktlinje för Affärsverket svenska kraftnäts investeringar (avsnitt 2.11.3).
4. Riksdagen bemyndigar regeringen att för 2025 ge Affärsverket svenska kraftnät finansiella befogenheter i enlighet med vad regeringen förordar (avsnitt 2.11.3).
5. Riksdagen anvisar anslagen för budgetåret 2025 inom utgiftsområde 21 Energi enligt tabell 1.1.
6. Riksdagen bemyndigar regeringen att under 2025 ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst de belopp och inom de tidsperioder som anges i tabell 1.2.

Tabell 1.1 Anslagsbelopp

Tusental kronor

Anslag	
1:1 Statens energimyndighet	585 557
1:2 Insatser för energieffektivisering	415 000
1:3 Energiforskning	1 647 723
1:4 Energimarknadsinspektionen	234 039
1:5 Energiplanering	790 000
1:6 Avgifter till internationella organisationer	33 328
1:7 Elsäkerhetsverket	79 650
1:8 Laddinfrastruktur	930 000
1:9 Biogasstöd	985 000
1:10 Energiberedskap	198 000
1:11 Elberedskap	733 000
Summa anslag inom utgiftsområdet	**6 631 297**

Tabell 1.2 Beställningsbemyndiganden, Energi

Tusental kronor

Anslag	Beställningsbemyndigande	Tidsperiod
1:3 Energiforskning	4 100 000	2026–2030
1:5 Energiplanering	1 200 000	2026–2030
1:8 Laddinfrastruktur	2 000 000	2026–2030
1:10 Energiberedskap	1 050 000	2026–2029
1:11 Elberedskap	2 000 000	2026–2040
Summa beställningsbemyndiganden inom utgiftsområdet	**10 350 000**	

2 Utgiftsområde 21 Energi

2.1 Utgiftsområdets omfattning

Utgiftsområdet omfattar frågor om tillförsel och användning av energi samt elsäkerhet. Myndigheter som hör till utgiftsområdet är Statens energimyndighet (Energimyndigheten), Energimarknadsinspektionen, Affärsverket svenska kraftnät (Svenska kraftnät), Elsäkerhetsverket och Oljekrisnämnden.

2.2 Utgiftsutveckling

Tabell 2.1 Utgiftsutveckling inom utgiftsområde 21 Energi

Miljoner kronor

	Utfall 2023	Budget 2024[1]	Prognos 2024	**Förslag 2025**	Beräknat 2026	Beräknat 2027
1:1 Statens energimyndighet	453	500	501	**586**	598	615
1:2 Insatser för energieffektivisering	129	418	350	**415**	27	23
1:3 Energiforskning	1 411	1 448	1 438	**1 648**	1 528	1 603
1:4 Energimarknadsinspektionen	209	214	216	**234**	235	241
1:5 Energiplanering		265	247	**790**	925	1 145
1:6 Avgifter till internationella organisationer	25	25	25	**33**	33	33
1:7 Elsäkerhetsverket	73	77	78	**80**	81	81
1:8 Laddinfrastruktur	914	995	973	**930**	605	1 155
1:9 Biogasstöd	378	933	698	**985**	1 035	1 085
1:10 Energiberedskap		54	54	**198**	398	651
1:11 Elberedskap	543	745	731	**733**	705	854
Äldreanslag						
2023 1:3 Insatser för fossilfri elproduktion	17					
2023 1:8 Energi- och klimatomställning på lokal och regional nivå m.m.	133					
2023 1:12 Gasprisstöd	139					
Totalt för utgiftsområde 21 Energi	**4 425**	**5 674**	**5 310**	**6 631**	**6 171**	**7 486**

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Tabell 2.2 Förändringar av utgiftsramen 2025–2027 för utgiftsområde 21 Energi

Miljoner kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**5 604**	**5 604**	**5 604**
Pris- och löneomräkning[2]	24	42	58
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	1 003	525	1 824
varav BP25[3]	*1 074*	*1 407*	*3 005*
Överföring till/från andra utgiftsområden			
Övrigt			
Ny utgiftsram	**6 631**	**6 171**	**7 486**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2024. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2026–2027 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Tabell 2.3 Utgiftsram 2025 realekonomiskt fördelad för utgiftsområde 21 Energi

Miljoner kronor

	2025
Transfereringar[1]	4 227
Verksamhetsutgifter[2]	2 390
Investeringar[3]	14
Summa utgiftsram	**6 631**

Anm.: Den realekonomiska fördelningen baseras på utfall 2023 samt kända förändringar av anslagens användning.

[1] Med transfereringar avses inkomstöverföringar, dvs. utbetalningar av bidrag från staten till exempelvis hushåll, företag eller kommuner utan att staten får någon direkt motprestation.

[2] Med verksamhetsutgifter avses resurser som statliga myndigheter använder i verksamheten, t.ex. utgifter för löner, hyror och inköp av varor och tjänster.

[3] Med investeringar avses utgifter för anskaffning av varaktiga tillgångar såsom byggnader, maskiner, immateriella tillgångar och finansiella tillgångar.

2.3 Skatteutgifter

Vid sidan av stöd till företag och hushåll på budgetens utgiftssida finns det även stöd på budgetens inkomstsida i form av avvikelser från en enhetlig beskattning s.k. skatteutgifter. Innebörden av en skatteutgift beskrivs i Förslag till statens budget, finansplan m.m., avsnittet om skattefrågor. Den samlade redovisningen finns i regeringens skrivelse Redovisning av skatteutgifter (skr. 2023/24:98). I det följande redovisas de skatteutgifter som är att hänföra till utgiftsområde 21 Energi.

Tabell 2.4 Skatteutgifter inom utgiftsområde 21 Energi

Miljoner kronor

	2024	2025
Fastighetsskatt på elproduktionsenheter (B26)	-1 250	-1 260
Energiskatt på eldningsolja för uppvärmningsändamål (F10)	220	220
Energiskattebefrielse för biobränsle m.m. för uppvärmning (F11)	4 840	5 060
El som inte beskattas (F12)	-	-
Koldioxidskatt på fossila drivmedel och biodrivmedel inom reduktionsplikten (F20)	3 520	3 560
Koldioxidskatt på biooljor för uppvärmningsändamål (F22)	-	-
Koldioxidskatt för eldningsolja för uppvärmningsändamål (F23)	40	30
Skattereduktion för mikroproduktion av förnybar el (G6)	400	400
Skattereduktion för installation av grön teknik (G8)	5 490	5 490

Anm.: Inom parentes anges den beteckning för respektive skatteutgift som används i regeringens skrivelse. Skatteutgifter som inte har beräknats anges med ”-”. Skatteutgifter som upphör eller har upphört anges med ”u”. Negativa belopp innebär att skatteutgiften är en s.k. skattesanktion.

Källa: Regeringens skrivelse 2023/24:98.

2.4 Mål för utgiftsområdet

2.4.1 Riksdagsbundna mål

Det övergripande målet för energipolitiken är att skapa villkor för en effektiv och hållbar energianvändning och en kostnadseffektiv svensk energiförsörjning med låg negativ påverkan på hälsa, miljö och klimat samt att underlätta omställningen till ett ekologiskt hållbart samhälle (prop. 2017/18:228, bet. 2017/18:NU22, rskr. 2017/18:411). Målet bygger på samma tre grundpelare som energisamarbetet i EU och syftar till att förena försörjningstrygghet, konkurrenskraft och ekologisk hållbarhet.

Därutöver har riksdagen beslutat om energipolitiska mål till 2030 och 2040:

- År 2030 ska Sverige ha 50 procent effektivare energianvändning jämfört med 2005 (prop. 2017/18:228, bet. 2017/18:NU22, rskr. 2017/18:411).
- Målet inom det med Norge gemensamma elcertifikatssystemet ökar med 18 terawattimmar (TWh) nya elcertifikat till 2030 (prop. 2016/17:179, bet. 2016/17:NU20, rskr. 2016/17:330).
- Målet för elproduktionens sammansättning år 2040 är 100 procent fossilfri elproduktion (prop. 2022/23:99, bet. 2022/23:FiU21, rskr. 2022/23:254).

Riksdagen har den 29 maj 2024 beslutat om nya energipolitiska mål (prop. 2023/24:105, bet. 2023/24:NU14, rskr. 2023/24:201:

- Planeringen av det svenska elsystemet ska ge förutsättningar för att leverera den el som behövs för en ökad elektrifiering och att möjliggöra den gröna omställningen.
- Det svenska elsystemet ska ha förmågan att leverera el där efterfrågan finns, i rätt tid och i tillräcklig mängd, i den utsträckning det är samhällsekonomiskt effektivt. Omotiverade hinder i elsystemet ska undanröjas för att skapa förutsättningar för en effektiv marknad som främjar konkurrenskraftiga priser.

Resultatredovisningen i budgetpropositionen för 2025 avser främst resultat som uppnåtts 2023 och görs i förhållande till de mål som då gällde för utgiftsområdet. Resultat för nya mål kommer att redovisas i kommande budgetpropositioner.

Det övergripande målet för forskning och innovation på energiområdet är att bidra till att uppfylla uppställda energi- och klimatmål, den långsiktiga energi- och klimatpolitiken och energirelaterade miljöpolitiska mål (prop. 2016/17:66, bet. 2016/17:NU9, rskr. 2016/17:164). Riksdagen har även konkretiserat tre delmål och angett att forskning och innovation på energiområdet ska

- bygga upp vetenskaplig och teknisk kunskap och kompetens som behövs för att genom tillämpning av ny teknik och nya tjänster möjliggöra en omställning till ett långsiktigt hållbart energisystem i Sverige, karaktäriserat av att förena ekologisk hållbarhet, konkurrenskraft och försörjningstrygghet,
- utveckla teknik och tjänster som kan kommersialiseras genom svenskt näringsliv och därmed bidra till hållbar tillväxt och energisystemets omställning och utveckling såväl i Sverige som på andra marknader, och
- bidra till och dra nytta av internationellt samarbete på energiområdet (prop. 2012/13:21, bet. 2012/13:NU6, rskr. 2012/13:153).

2.4.2 Europeiska unionens mål

Sveriges energipolitik påverkas i hög utsträckning av EU:s mål och regelverk inom energiområdet. Inom det s.k. 55-procentspaketet har ett flertal av rättsakterna på energiområdet omarbetats under de senaste åren, som bl.a. medfört höjningar av målen för förnybar energi och energieffektivitet till 2030. I de s.k. nationella energi- och klimatplanerna rapporterar medlemsstaterna sina indikativa nationella bidrag till de övergripande EU-målen för förnybar energi och energieffektivisering.

Det bindande målet på EU-nivå för förnybar energi innebär att 42,5 procent av EU:s totala energianvändning senast 2030 ska vara förnybar och att medlemsländerna gemensamt ska sträva efter att uppnå en andel om 45 procent. Varje medlemsstat ska säkerställa att transportsektorn minskar växthusgasutsläppen med minst 14,5 procent till 2030, alternativt att minst 29 procent av energianvändningen inom transportsektorn har förnybart ursprung. I samma sektor ska 5,5 procent av energianvändningen komma från avancerade biobränslen, varav minst 1 procent ska komma från förnybara bränslen av icke-biologiskt ursprung. Vidare ska medlemsstaterna sträva efter att höja andelen förnybart både vad gäller energi och insatsvaror i industrin till åtminstone 1,6 procent i genomsnitt under perioden 2021–2030. Dessutom ska 42 procent av vätgasen som används i industrin utgöras av förnybara bränslen av icke-biologiskt ursprung till 2030 och 60 procent till 2035.

Energieffektivitetsmålet på EU-nivå är bindande och uppgår till 11,7 procent minskad slutlig energianvändning 2030 jämfört med ett referensscenario som togs fram 2020. Det finns även ett årligt bindande nationellt energisparkrav som medlemsstaterna ska uppnå, som är att genomsnittligt spara 1,49 procent 2024–2030 med en stegvis höjning år för år. Medlemsstaterna ska säkerställa att den totala energianvändningen hos myndigheter minskar med minst 1,9 procent per år. Medlemsstaterna ska även årligen renovera minst 3 procent av vissa byggnader som ägs av myndigheter.

I syfte att öka investeringarna och binda samman EU:s elsystem har Europeiska rådet 2014 kommit överens om en sammanlänkningsgrad om 15 procent till 2030. Det innebär att varje medlemsstat ska ha motsvarande överföringskapacitet för el till grannländerna i procent av landets installerade elproduktionskapacitet.

2.5 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Resultatredovisningen och regeringens bedömning av måluppfyllelsen görs med utgångspunkt i de resultatindikatorer som anges i tabell 2.5 och tabell 2.6 nedan. Regeringen väger också in rapporter och analyser från bl.a. Energimyndigheten och Svenska kraftnät i sin redovisning och bedömning. Redovisningen avser främst 2023, men den officiella statistiken redovisar data från 2022 inom flera områden. För att spegla utvecklingen under 2023 redovisas därför i vissa fall andra tillgängliga data som komplement till den officiella statistiken.

Tabell 2.5 Det övergripande målet beslutat av riksdagen (energipolitikens tre pelare)

Mål	Indikatorer
Försörjningstrygghet	Elflödesbalans
	Effektbalans
	Antal kunder med elavbrott som överstiger 24 timmar
Konkurrenskraft	Energikostnadens andel av rörliga kostnader i industrin
	Elpris
	Transportsektorns energikostnader
	Fossilgaspris
Ekologisk hållbarhet	Användning av fossila bränslen i förhållande till total energianvändning
	Total energianvändning per sektor

Regeringen fortsätter att utveckla resultatredovisningen inom utgiftsområdet med utgångspunkt i de synpunkter som näringsutskottet lämnat i betänkandet 2023/24:NU3 samt den dialog som regeringen har med utskottet. Näringsutskottet har i betänkandet framfört att regeringen bör överväga att komplettera indikatorerna för pelaren ekologisk hållbarhet med ytterligare en indikator om den totala fossila energiförbrukningen. Regeringen noterar detta och avser att återkomma i frågan.

Tabell 2.6 Övriga riksdagsbundna mål

Dessa bidrar även till det övergripande målet

Mål	Indikator
Energieffektiviseringsmål till 2030	Energiintensitet jämfört med basåret 2005
Mål inom elcertifikatssystemet till 2030	Förnybar elproduktion inom den svensk-norska elcertifikatmarknaden
Fossilfri elproduktion till 2040	Andel fossilfri elproduktion
Mål inom energiforskning	Samfinansiering inom energiforskningen
	Antal publikationer och examina inom energiforskningen
	Omsättningen i företag som fått stöd för affärsutveckling

Utvecklingen inom energiområdet påverkas inte bara av de statliga insatserna utan även av utvecklingen i omvärlden, vilket gör det svårt att härleda direkta effekter av vissa av insatserna. Exempelvis påverkas uppvärmningsbehovet av temperaturen under året, elproduktionen vid vattenkraftverk påverkas av nederbörd och priset på drivmedel påverkas av tillgången på den globala marknaden. Inom forsknings- och innovationsområdet kan det ofta ta lång tid innan effekter i samhället kan påvisas och det kan därmed vara svårt att knyta dem direkt till en specifik insats. Även åtgärder inom andra politikområden kan påverka utvecklingen inom energiområdet.

2.6 Resultatredovisning

2.6.1 Sveriges energisystem

Det svenska energisystemet baseras såväl på inhemska energikällor såsom biomassa, strömmande vatten, vind och sol som på import av kärnbränsle, fossila bränslen och biodrivmedel. Sveriges totala energibehov, i form av slutlig energianvändning, har varit förhållandevis oförändrat de senaste 50 åren trots omfattade befolkningstillväxt och ekonomisk tillväxt. Detta visar att energianvändningen har blivit mer effektiv. Däremot har det skett stora förändringar av vilka energislag som används, där framför allt bioenergi och el har ökat samtidigt som oljeanvändningen har minskat.

Diagram 2.1 Total slutlig energianvändning per energislag 1970–2022

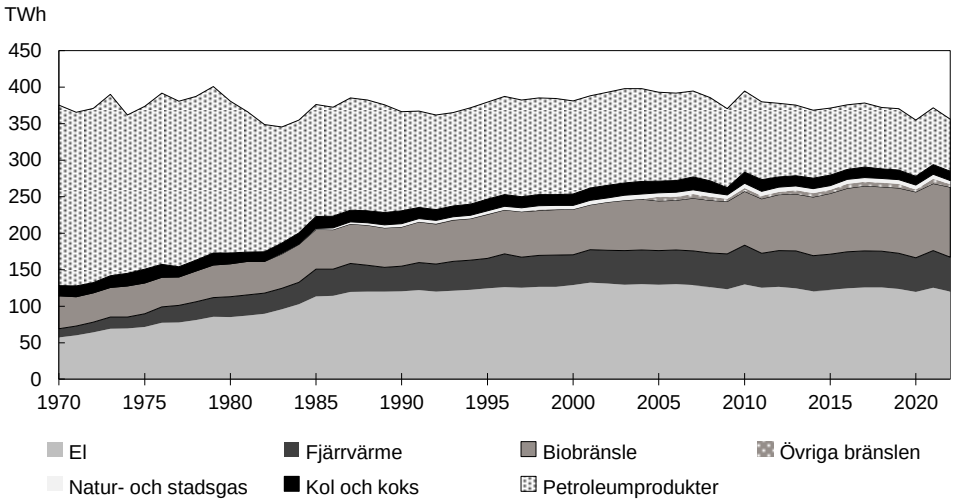

Anm.: Utrikes flyg inkluderas i posten petroleumprodukter t.o.m. 1989. Kol och koks inkluderar koks- och masugnsgas.
Källa: Energimyndigheten, Energiläget i siffror 2023.

Bioenergi utgör den enskilt största andelen av tillförd energi och används framför allt i pappers- och massaindustrin samt i fjärr- och kraftvärmen. Bioenergin har tillsammans med energiåtervinning av avfall och spillvärme också ersatt merparten av fossila bränslen i fjärr- och kraftvärmeproduktionen. På senare år har mer energieffektiva förbränningsmotorer, en ökande användning av biodrivmedel och en allt snabbare elektrifiering lett till en minskad användning av fossila bränslen.

El står i dag för ca en tredjedel av den slutliga energianvändningen i Sverige och Sveriges elanvändning per capita är bland den högsta i världen. Den största andelen el används inom sektorn bostäder, service m.m. följt av industrisektorn. Den höga andelen fossilfri el i energianvändningen är en viktig förklaring till att Sveriges koldioxidutsläpp räknat per capita varit betydligt lägre än motsvarande utsläpp i jämförbara länder sedan kärnkraften byggdes ut.

Elanvändningen har på årsbasis varit på en relativt jämn nivå under de senaste 30 åren men med den elektrifiering av bl.a. industrier och transporter som har påbörjats kommer elbehovet i Sverige att öka. Myndigheternas analyser visar på att elbehovet kan komma att öka från dagens nivå på omkring 140 TWh till 160–210 TWh 2030 och 200–340 TWh 2045, vilket innebär en ökning med 40–140 procent. Det stora spannet i utfall mellan olika scenarier beror framför allt på vilka antaganden som görs om industrins omställning.

2.6.2 Utvecklingen för energipolitikens övergripande mål

Försörjningstrygghet

Flödet av energi över Sveriges gränser

Under 2022 exporterade Sverige mer el än vad som importerades, se diagram 2.2 nedan. Den totala nettoexporten 2022 var 33,2 TWh. Detta är den s.k. elflödesbalansen, som är en indikator för att visa nationell produktion av el jämfört med användning sett över tid. Under 2023 var nettoexporten av el lägre och uppgick till 28,5 TWh.

Diagram 2.2 Elflödesbalansen 1990–2023

TWh

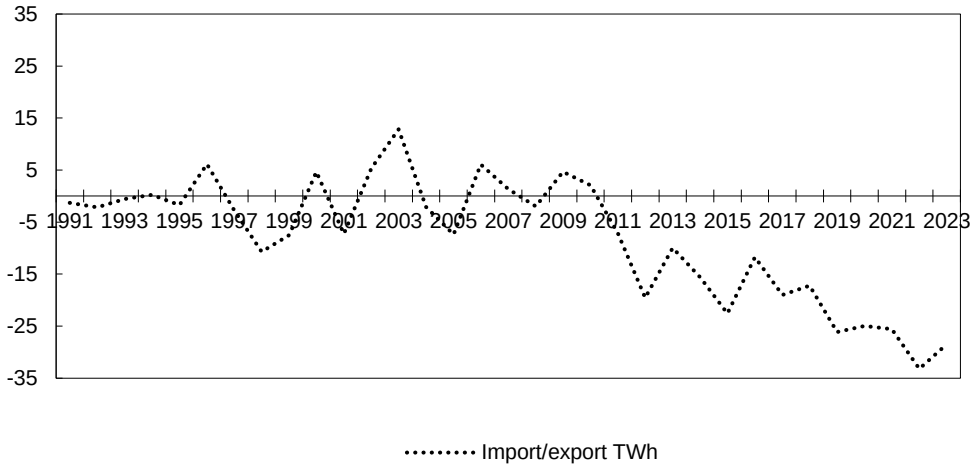

Anm.: Negativt värde anger nettoexport.

Källa: Energimyndigheten, Energiläget i siffror 2023 och Energimyndighetens preliminära årssammanställning av elstatistik för 2023.

Sverige hade 2022 en självförsörjningsgrad för energi på 53 procent som har ökat svagt de senaste åren. Självförsörjningsgraden av el var 124 procent under 2022, vilket innebär att landets produktion översteg konsumtionen med 24 procent sett till hela året. Då Sverige är en del av en integrerad internationell marknad med väl fungerande handel är självförsörjningsgrad inte ett uttömmande mått på försörjningstrygghet. Exempelvis skulle Sveriges nettoexport av el på årsbasis kunna ses som ett mått på hög självförsörjningsgrad. Det kan dock vara missvisande utifrån ett försörjningstrygghetsperspektiv då den svenska marknaden trots det är beroende av import av el under vissa perioder, t.ex. vid höglastperioder under kalla vinterdagar då efterfrågan på el är särskilt stor. Sverige är beroende av import av gas. Sverige importerar all fossilgas som används i landet och ca hälften av den biogas som används.

Sveriges drivmedelsförsörjning är beroende av import

Den svenska användningen av råolja är till 100 procent beroende av import. Under 2022 importerades mest råolja från Norge (63 procent). Andelen råoljeimport från Ryssland uppgick 2021 till 8,2 procent och har sedan Rysslands fullskaliga invasion av Ukraina fasats ut genom frivilliga åtgärder och EU:s sanktioner mot Ryssland.

Sverige importerar även biodrivmedel, men den inhemska produktionen har ökat under en längre tid vilket förbättrar försörjningstryggheten. Den pågående elektrifieringen av transportsektorn har samma positiva effekt.

Fortsatt försvagad effektbalans i det svenska elsystemet

Indikatorn effektbalans visar förhållandet mellan installerad effekt och effektbehovet den timme under året med högst elförbrukning, den s.k. topplasttimmen.

Effektbalansen i det svenska elsystemet har försämrats, bl.a. på grund av att ett antal kärnkraftsreaktorer har stängts. Detta har gjort att Sverige blir mer importberoende under höglastsituationer. Historiskt sett har den bedömda tillgängliga elproduktionskapaciteten under topplasttimmen legat nära det bedömda maximala effektbehovet vid en tioårsvinter. Som framgår av diagram 2.3 nedan har effektbalansen varit negativ de senaste åren, dvs. att bedömd tillgänglig elproduktionskapacitet är lägre än det bedömda maximala effektbehovet under en vinter med normala väderförhållanden, en s.k. normalvinter. Även om den installerade elproduktionskapaciteten har ökat så har den bedömda tillgängliga kapaciteten vid topplasttimmen minskat. Detta beror på att olika produktionsslag har olika hög tillgänglighet, dvs. hur stor del av den installerade effekten som väntas kunna producera vid topplasttimmen. Vindkraften har som exempel en lägre bedömd tillgänglighet vid topplasttimmen än andra kraftslag, såsom kärnkraften.

Diagram 2.3 Installerad elproduktionskapacitet och effektbehov i Sverige 2004–2024

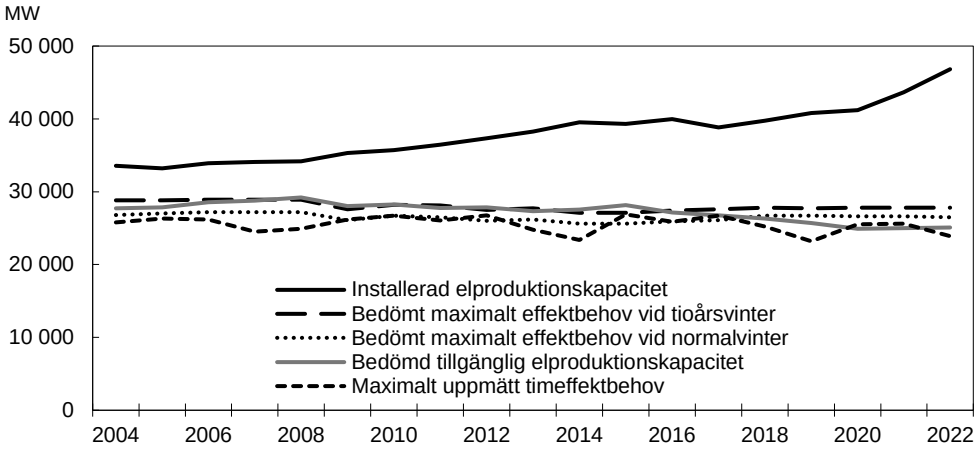

Källa: Energimyndigheten, Energiindikatorer 2024 (KN2024/01336)

I slutet av 2023 uppgick den totala installerade elproduktionskapaciteten till drygt 50 gigawatt (GW). Det var en ökning med 3,8 GW från 2022, till följd av ett ökat tillskott av vindkraft och solkraft.

Vintern 2023/24 var förhållandevis normal i Götaland men kall i Svealand och Norrland. Vintern var den kallaste sedan 2013. Topplasttimmen inträffade den 16 januari 2024. Temperaturen vid topplasttimmen var någon mildare än en normalvinter och den svenska elförbrukningen uppgick då till 25,2 gigawattimmar (GWh). Under topplasttimmen nettoimporterade Sverige 2,4 GWh/h. Detta är en minskning sedan året innan då Sverige under topplasttimmen importerade 3,3 GWh/h. Effektreserven försattes i förhöjd beredskap elva gånger och beordrades till att köras på minimieffekt fyra gånger, jämfört med sex respektive tre gånger föregående vintersäsong.

Gasanvändning

Gasanvändningen i Sverige ökade under 2023 med 13,3 procent jämfört med genomsnittet för tidigare år. Användningen ligger dock fortsatt på en lägre nivå, 10,07 TWh, än under 2021 (11,81 TWh). Den främsta orsaken antas vara de höga gaspriser som är en följd av Rysslands agerande i samband med den fullskaliga invasionen av

Ukraina. Rådets förordning (EU) 2022/1369 av den 5 augusti 2022 om samordnade åtgärder för att minska efterfrågan på gas kan också ha påverkat svenska aktörers agerande. Av gasanvändningen under 2023 var 19,7 procent biogas.

I sydvästra Sverige finns ett transmissionsnät för gas där nästan all gas kommer från inmatningen från Danmark. Under 2023 uppgick tillförseln till ca 6 TWh gas som matades in på transmissionsnätet, varav ca 31 procent var biogas. Införseln av flytande fossilgas sker genom fartygstransport. Under 2023 importerades ca 4 TWh flytande fossilgas. I händelse av avbrott i leveranserna från Danmark kan Sverige försörja de ca 27 000 hushållskunder som är anslutna till transmissionsnätet för gas i 30 dagar under normala vinterförhållanden om övriga kunder, främst industrikunder, som finns anslutna till nätet kopplas bort från leveranser. Hushållskunder står för ungefär 2 procent av den årliga gasanvändningen.

Under våren 2024 togs det danska gasfältet Tyra i drift efter att ha renoverats sedan 2019. När produktionen når full volym blir Danmark självförsörjande på gas och exportör till övriga Europa, vilket även stärker den svenska försörjningstryggheten för gas.

Snabbare tillståndsprocesser för elnät

För att möjliggöra en ökad tillförsel av el behövs ett utbyggt och förstärkt elnät. Regelförändringar har genomförts för att bidra till en tydligare och snabbare process för att förnya, förstärka och bygga ut elnät (prop. 2023/24:88, bet. 2023/24:NU15, rskr. 2023/24:202. Ändringarna innebär bl.a. tydliggörande om vilka förutsättningar som ska gälla vid valet mellan att anlägga en luftledning eller en mark- eller sjökabel och tydliggörande av vissa av kraven för att få nätkoncession för linje. Ett beslut om nätkoncession för linje kommer också innebära automatiskt undantag från vissa bestämmelser i miljöbalken. Detta kommer i många fall att sänka de administrativa kostnaderna och minska handläggningstiden.

I regleringsbrevet för 2024 fick Energimarknadsinspektionen i uppdrag att tillsammans med Lantmäteriet och länsstyrelserna fortsätta utveckla och genomföra metoder och arbetssätt för kortare ledtider vid prövning av nätkoncession.

Svenska kraftnät har vidtagit interna och externa åtgärder för att förkorta ledtiderna inom transmissionsnätsprojekt. Svenska kraftnät bedömer att åtgärderna kan bidra till att ledtiderna framöver kan förkortas från 14,5 till 8,5 år. Svenska kraftnät har under 2023 lämnat in 12 koncessionsansökningar jämfört mot tidigare 1–2 ansökningar årligen.

Energimarknadsinspektionen har fått medel för att förstärka tillståndsverksamheten (anslag 1:4 *Energimarknadsinspektionen*). Under 2023 har Energimarknadsinspektionen beslutat i sammanlagt 113 ärenden, varav 84 beslut om ny nätkoncession för linje och 29 beslut om ändring av nätkoncession för linje. Detta är en kraftig ökning jämfört med 2022 då sammanlagt 73 beslut fattades. Handläggningstiderna har ökat något, till i genomsnitt 16,5 månader jämfört med 2022 (15,2 månader), men sjunkit i förhållande till 2021 (18 månader). Ändringarna i ellagen om ändring av befintliga nätkoncessioner (prop. 2020/21:188, bet. 2020/21:NU22, rskr. 2020/21:415) har medfört positiva effekter för handläggningstiderna. I ärenden som inte kan antas medföra betydande miljöpåverkan var handläggningstiden i genomsnitt sex månader kortare.

Avbrott i elnäten

Indikatorn för antalet kunder med elavbrott som överstiger 24 timmar används som ett mått på försörjningstrygghet för kunderna i lokalnäten. Under 2022 drabbades 8 401 lokalnätskunder av minst ett avbrott över 24 timmar, se diagram 2.4 nedan.

Motsvarande antal 2021 var 3 576 kunder. Fallande träd var den vanligaste orsaken till avbrott under 2022.

Under 2022 hade ca 92 procent av kunderna i lokalnäten tre eller färre avbrott. Andelen kunder med fyra eller fler avbrott per år har sedan 2019 haft en nedåtgående trend. Under 2022 hade ca 8 procent av kunderna i lokalnäten fyra eller fler avbrott (7 procent 2021). Kunder som hade tolv eller fler avbrott 2022 (0,3 procent av kunderna) ökade något jämfört med 2021.

Medelavbrottstiden uppgick under året till ca 76 minuter, vilket motsvarar en tillgänglighet på 99,986 procent. Under 2022 hade ca 55 procent av kunderna inte något avbrott alls (53 procent 2021). Energimarknadsinspektionen uppskattar att kundernas direkta kostnader för elavbrotten under 2022 var ca 1,27 miljarder kronor, vilket var ca 6,7 procent lägre än 2021.

Diagram 2.4 Antal kunder med minst ett sammanhängande avbrott längre än 24 timmar under perioden 2007–2022

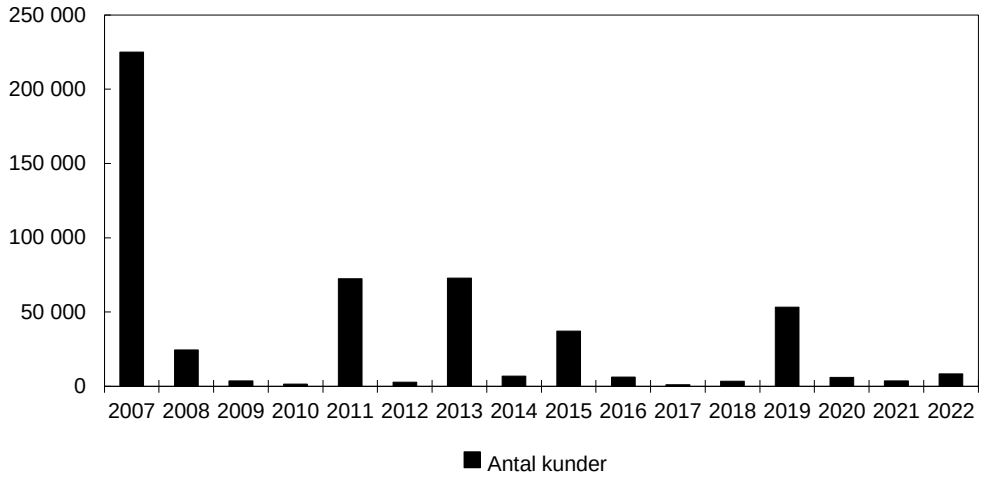

Anm.: Vissa år präglades av stormar; 2007 (Per), 2011 (Dagmar) och 2019 (Alfrida), samt 2013 då ett flertal mindre stormar härjade i landet.

Källa: Energimarknadsinspektionen, Leveranssäkerhet i Sveriges elnät 2022 (Ei R2023:17).

På regionnätsnivå medförde avbrott att 4 173 megawatt (MW) respektive 2 256 megawattimmar (MWh) energi inte kunde levereras under 2022. Det är ovanligt med avbrott över 12 timmar i regionnätet men när de väl inträffar kan de orsaka relativt stor mängd icke levererad energi. Avbrott över 12 timmar stod för ca 8,6 procent av den icke-levererade energin 2022 (0,4 procent 2021). Avbrottsfrekvensen för långa oaviserade avbrott var 2022 det bästa året sedan 2007. Även avbrottstiden för långa oaviserade avbrott var en av de kortaste sedan 2006. Det finns inte något tydligt samband mellan större väderstörningar och leveranssäkerheten i regionnäten, vilket visar sig genom att varken avbrottsfrekvensen eller avbrottstiden avvek nämnvärt under 2007 och 2013 då större väderstörningar inträffade.

I transmissionsnätet var det 110 driftstörningar under 2023 (142 under 2022), varav 9 störningar ledde till avbrott som medförde att 52,5 MW respektive 187,3 MWh energi inte levererades. Det kan jämföras med 13 avbrott och 379,5 MW respektive 249,4 MWh som inte kunde levereras under 2022.

Möjlighet till reservuppvärmning

En indikation på hur väl hushållen kan klara en avbrottssituation är hur många som har en alternativ uppvärmning med fasta bränslen som energikälla. År 2022 hade närmare 800 000 småhus en sådan alternativ värmekälla, vilket motsvarar drygt en

tredjedel av alla småhus. Det är en liten ökning jämfört med förra året. Under perioden 2010–2016 låg nivåerna på ca 600 000–700 000 småhus. För flerbostadshus som främst använder fjärrvärme finns inte samma möjligheter till alternativ uppvärmning. Fjärrvärmeleveranserna är dock överlag av god kvalitet och långvariga avbrott är ovanliga.

Störningsfri el

Elsäkerhetsverket lanserade under 2023 en ny e-tjänst för att anmäla elanläggningar eller elprodukter som stör andra elanläggningar. Under 2023 har ett 40-tal ärenden anmälts via e-tjänsten. Det är för tidigt att peka ut några trender, men solcells-anläggningar är ett område som utmärker sig.

Varierande nivå av beredskap inom energisektorn

Regeringen gav våren 2023 i uppdrag åt Energimyndigheten att stödja genomförandet av stresstester inom energisektorn i enlighet med rådets rekommendation av den 8 december 2022 om en unionsomfattande samordnad strategi för att stärka den kritiska infrastrukturens motståndskraft (2023/C 20/01). Energimyndigheten konstaterar i sin slutredovisning att möjligheten att analysera resultaten och den totala förmågan inom sektorn är begränsad till följd av en låg svarsfrekvens och en bred spridning av svaren (KN2023/04435). Energimyndigheten bedömer att den låga svarsfrekvensen kan betraktas som ett resultat i sig, vilket indikerar att det i allmänhet råder en omognad inom branschen när det gäller den här typen av frågeställningar.

Svenska kraftnät har som elberedskapsmyndighet i september 2023 beslutat att elproducenter och eldistributörer ska upprätta beredskapsplaner. Senast den 30 september 2024 ska de som omfattas av beslutet ha upprättade och beslutade beredskapsplaner i sina organisationer. Syftet är att aktörerna ska förbereda sina respektive organisationer för att kunna verka vid höjd beredskap. Aktörerna kan också dra nytta av beredskapsplaneringen i sitt övriga beredskapsarbete för att hantera fredstida kriser och upprätthålla kontinuitet i sin verksamhet.

Svenska kraftnät har ersatt aktörer på nationell, regional och lokal nivå för elberedskapsåtgärder (anslag 1:11 *Elberedskap*). Under 2023 beslutades bl.a. att Öresundsverket i Malmö ska återställas för att stå i beredskap för ödrift senast 2025. Genom ödriftförmåga kan lokal elproduktion försörja ett geografiskt avgränsat område med el, utan koppling till det omkringliggande elnätet.

Svenska kraftnät har kartlagt och analyserat klimatförändringarnas påverkan på dammsäkerheten (KN2023/03226). Svenska kraftnät har bl.a. tagit fram kunskapsunderlag och rekommendationer i syfte att stödja dammägares hantering av risker som följer av klimatförändringar.

Kompetensbehov för att ställa om energisystemet

Energimyndigheten har identifierat 35 bristyrken som särskilt viktiga för elektrifieringen, bl.a. ingenjörer, forskare, vindkrafttekniker och solcellsmontörer (KN2024/00468). Flera av bristyrkena präglas i dag av hög medelålder och stora könsskillnader med en majoritet av män bland de yrkesaktiva.

Även om andelen kvinnor bland energibolagens anställda har ökat något, från 30 procent 2021 till 32 procent 2022, är det fortsatt en lägre nivå jämfört med näringslivet (37 procent kvinnor 2022). Andelen kvinnor bland verkställande direktörer i energibolagen uppgår till 18 procent 2022, vilket är en ökning från 15 procent 2021.

Inom installationsbranschen är andelen kvinnor fortsatt exceptionellt låg. Av totalt ca 47 800 auktoriserade elinstallatörer vid årsskiftet 2023/24 var 0,6 procent kvinnor

(samma nivå som föregående år). Av de ca 1 200 personer som beviljades auktorisation 2023 som elinstallatör var 21 kvinnor. Av det totala antalet elinstallatörer, ca 11 600 personer, som har en s.k. fullständig auktorisation som ger behörighet att arbeta med alla typer av elinstallationsarbeten inom alla spänningsnivåer var medelåldern 65 år.

Förstärkning av arbetskraft vid kris och höjd beredskap

Regeringen aktiverade i januari 2024 delar av civilplikten (Fö2023/00553). Svenska kraftnät fick i oktober 2023 i uppdrag av regeringen att analysera behovet av civilplikt inom elförsörjningen och bl.a. föreslå åtgärder som behövs för att individer som redan har relevant kompetens ska kunna skrivas in för civilplikt inom elförsörjningen (KN2023/04096). Genom skyndsam aktivering av civilplikt inom elförsörjningen bedömer Svenska kraftnät att ca 1 000 personer kan skrivas in som civilpliktiga och tillföras totalförsvarsviktiga verksamheter inom elförsörjningen. Det innebär en viktig första förstärkning av den personella förmågan till elförsörjningen under höjd beredskap. De första utbildningarna av civilpliktiga beräknas kunna påbörjas under 2025 (KN2024/00754). Frivilliga har redan har hört av sig till Svenska kraftnät som överväger möjligheten att ta fram ett system för frivillig intresseanmälan till civilplikt inom elförsörjningen.

Drivmedelsförsörjningen inom landet bygger på transport med tankbil från 21 depåorter. Energimyndigheten har under 2023 tecknat avtal med Sveriges bilkårers riksförbund om rekrytering och utbildning av 100 frivilliga tankbilsförare inför kris och höjd beredskap under åren 2024–2027 (anslag 1:10 *Energiberedskap*).

Konkurrenskraft

Energikostnadens andel av rörliga kostnader i industrin

Indikatorn visar hur stor andel av de rörliga kostnaderna som utgörs av energikostnader för den totala industrin och för ett urval av branscher. Den säger inget om hur stora de faktiska rörliga kostnaderna har varit för någon av branscherna eller för industrin totalt sett.

Energikostnadernas andel av den totala industrins rörliga kostnader ökade marginellt under 2022, se diagram 2.5 nedan. Sett till specifika branscher ökade energikostnadsandelen i järn-, stål- och metallverk samt i verkstadsindustrin. För baskemikalieindustrin, grafisk industri och massa-, pappers-, och pappersvaruindustri minskade energikostnadsandelen. Den större minskningen av energikostnadsandelen för baskemikalieindustrin under 2022 beror främst på att övriga rörliga kostnader ökade med drygt 30 procent jämfört med förra året.

Energikostnadsandelens utveckling beror både på energirelaterade faktorer som energianvändning, energimix och energipriser samt på kostnader som inte är relaterade till energi såsom lönekostnader och andra rörliga kostnadsposter. Det är också skillnader mellan industriföretag inom samma bransch. Vissa företag kan ha en större energikostnadsandel än branschgenomsnittet, exempelvis företag med elintensiva processer. För dessa företag kan energikostnaden ha en stor betydelse för konkurrenskraften. Samtidigt har vissa företag en lägre energikostnadsandel än det branschgenomsnitt som indikatorn visar.

Diagram 2.5 Energikostnadernas andel i industrin 1983–2022

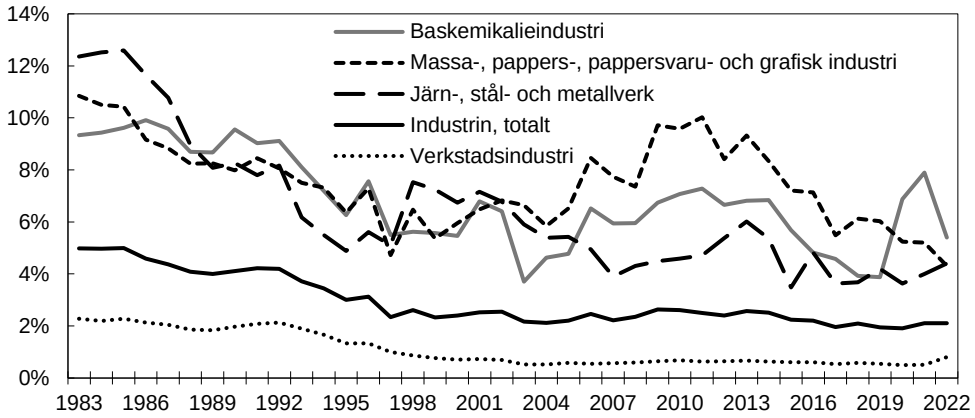

Källa: Energimyndigheten, Energiindikatorer 2024.

Lägre elpriser än föregående år

Elpriserna var betydligt lägre under 2023 jämfört med 2022, se diagram 2.6 nedan. Prisnedgången beror på flera faktorer, bl.a. lägre gaspriser, tillkommande produktion i Norden i form av kärnkraft och vindkraft samt en bra hydrologisk balans i Norden. Dessutom förbättrades tillgängligheten i den franska kärnkraften under 2023.

Under 2023 ökade antalet timmar med negativa priser i Sverige, övriga Norden och stora delar av övriga Europa. I Sverige var det under 2023 ca 370–430 timmar med negativa elpriser (beroende på elområde) jämfört med knappt 30 timmar under 2022. De negativa elpriserna beror bl.a. på ökade inslag av förnybara kraftslag med mycket låga marginalkostnader, såsom vind- och solkraft. Negativa elpriser inträffar främst under perioder då efterfrågan på el är låg under nätter och helger och då elproduktionen från förnybara kraftslag är hög.

Prisskillnaderna mellan de norra elområdena SE1 och SE2 och de södra elområdena SE3 och SE4 minskade under 2023 jämfört med 2022. De största prisskillnaderna under 2023 mellan de norra prisområdena (SE1 och SE2) och de södra prisområdena (SE3 och SE4) inträffade i februari respektive juni. Skillnaden mot SE3 var som störst i februari då det skiljde 3,05 kr/kWh till SE1 och SE2, medan skillnaden mot SE4 var som störst i juni då det skiljde 5,18 kr/kWh till SE1 och SE2. Detta kan jämföras med att den största prisskillnaden under 2022 var under augusti då det genomsnittliga elpriset i SE4 låg på 3,05 kronor per kWh och priset i SE1 låg på 0,18 kronor per kWh.

Diagram 2.6 Elpris på spotmarknaden månadsmedelvärde per elområde 2013–2023

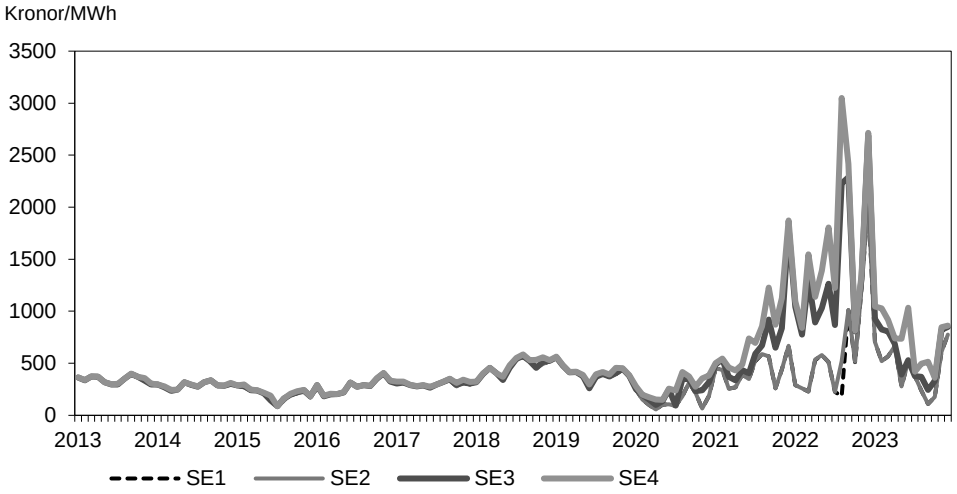

Källa: Energimyndigheten, Energiindikatorer 2024.

Utbetalningar av elstöd

Som en åtgärd för att möta de exceptionellt höga elpriserna under 2022 betalades ca 43,5 miljarder kronor ut i elstöd under 2023. Totalt har ca 24,5 miljarder kronor betalats ut till hushållen och ca 18,2 miljarder kronor till näringsidkare och juridiska personer. Utbetalningar kommer att ske även under 2024, främst på grund av överklaganden. Energimyndigheten har även betalat ut elstöd till elintensiva företag på ca 0,8 miljarder kronor. Även för elstödet till elintensiva företag kommer utbetalningar att ske under 2024 på grund av överklaganden.

Transportsektorns energikostnader

Bensin, diesel och etanol (E85) blev billigare under 2023 jämfört med 2022. Etanolen kostade vid pump i genomsnitt 15,68 kr/l (17,5 kr/l 2022), bensinen 19,99 kr/l (20,53 kr/l 2022) och dieseln 23,23 kr/l (24,45 kr/l 2022). Priset påverkas bl.a. av oljepriset, reduktionsplikten och nivån på energiskatten, koldioxidskatten och mervärdesskatten.

Att drivmedelspriserna sänktes under 2023 beror främst på betydligt lägre priser på råolja trots ökade bearbetningskostnader. Reduktionsplikten för 2023 var densamma som gällde 2022, dvs. 7,8 procent för bensin och 30,5 procent för diesel. Därefter har reduktionspliktens krav på minskade utsläpp av växthusgaser för bensin och diesel sänkts till 6 procent för 2024–2026 och reduktionsnivåerna för 2027–2030 har tagits bort (prop. 2023/24:28, bet. 2023/24:MJU5, rskr. 2023/24:62). Ändringen trädde i kraft den 1 januari 2024.

Under 2023 utgjorde andelen energiskatt, koldioxidskatt och mervärdesskatt 52 procent av bensinpriset och 38 procent av priset på diesel vilket var något högre än 2022 då den var 50 procent för bensin och 36,5 procent för diesel. Skatten på bensin och diesel sänktes den 1 januari 2024 (prop. 2023/24:24, bet. 2023/24:SkU7, rskr. 2023/24:59).

Lägre fossilgaspriser än föregående år

Priserna på fossilgas sjönk under 2023 jämfört med 2022 och var mer stabila, även om de var relativt volatila jämfört med den historiska utvecklingen. Rysslands fullskaliga invasion av Ukraina, situationen i Mellanöstern och andra geopolitiska och säkerhetspolitiska förhållanden har, å ena sidan, drivit upp priserna. Å andra sidan har den höga inflationen och relativt låg tillväxt i Kina, milt väder och ökad förnybar

kraftproduktion drivit ner priserna. Under hösten 2023 steg priserna tillfälligt till följd av händelseutvecklingen i Mellanöstern för att sedan sjunka till den lägsta nivån sedan sommaren 2021.

I mars 2023 införde regeringen ett gasprisstöd till hushåll anslutna till det västsvenska gasnätet för att stödja konsumenter till följd av höga gaspriser. Stödet var framåtsyftande men baserades på de anslutna hushållskundernas tidigare förbrukning. Berättigad ersättning låg på 79 öre/kWh, vilket bedömdes motsvara ersättningsnivån för elstödet i elområde 4. Totalt har 135 miljoner kronor betalats ut i ersättning till gaskunder anslutna till nätet, inklusive ersättning till gasnätsföretagen för administrativa kostnader för hantering av stödet.

Högre pris på fjärrvärme

Priset för fjärrvärme steg med i genomsnitt 7,8 procent 2023, jämfört med höjningar som i regel legat under 2 procent per år de senaste tio åren. Prisökningarna beror framför allt på ökade biobränslepriser till följd av störningar på energimarknaderna med anledning av Rysslands fullskaliga invasion av Ukraina samt hög inflation och ett högre ränteläge. Antalet ansökningar om medling hos Fjärrvärmenämnden har ökat från nivåer om enstaka ansökningar per år till närmare 1 000 ansökningar 2023.

Ekologisk hållbarhet

Det är svårt att med ett fåtal indikatorer fånga energisystemets komplexitet samt de många dimensionerna i ekologisk hållbarhet. Indikatorerna bör tolkas med försiktighet och ses tillsammans med indikatorerna för relevanta miljökvalitetsmål såsom Begränsad klimatpåverkan, Frisk luft, Bara naturlig försurning, Giftfri miljö, Levande sjöar och vattendrag, Levande skogar, Storslagen fjällmiljö, God bebyggd miljö, Säker strålmiljö och Ett rikt växt- och djurliv (se utg.omr. 20 avsnitt 3 Miljöpolitik).

Näringsutskottet har i sitt betänkande 2023/24:NU3 framfört att regeringen bör överväga att komplettera indikatorerna för pelaren ekologisk hållbarhet med ytterligare en indikator om den totala fossila energiförbrukningen. Regeringen noterar detta och avser att återkomma i frågan

Andel fossilfri energi i energisystemet

Användningen av fossila bränslen i förhållande till total energianvändning inom olika sektorer visas nedan i diagram 2.7. Den procentuella ökningen av fossilfri energi har sedan 1980-talet varit störst inom fjärrvärmeproduktion, följt av jordbruk, skogsbruk och fiske. Även inom industrisektorn har det skett en betydande ökning av andelen fossilfri energi. Inom transportsektorn är andelen fossilfri energi fortfarande relativt låg men en betydande ökning har skett sedan mitten av 1980-talet. Under 2022 uppgick andelen till 30 procent i den svenska transportsektorn. Ökningen beror framför allt på en ökad reduktionsplikt samt en ökad användning av el jämfört med tidigare år.

Diagram 2.7 Användning av fossila bränslen i förhållande till total energianvändning inom olika sektorer 1983–2022

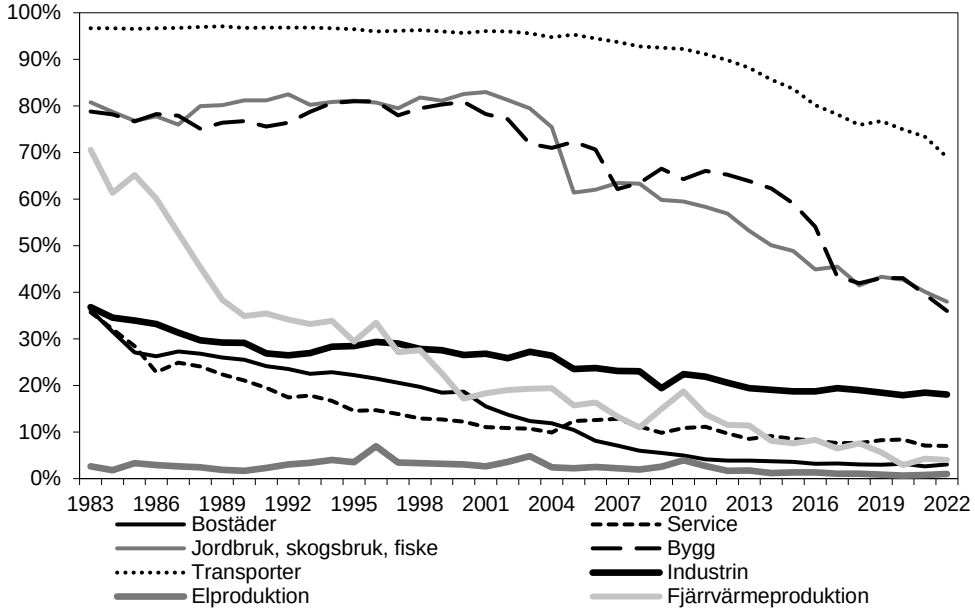

Källa: Energimyndigheten, Energiindikatorer 2024.

Den fossilfria andelen av energitillförseln har ökat, från 77 procent 2022 till 78 procent 2023. Jämfört med många andra länder har Sverige en hög andel fossilfri produktion i energisystemet på grund av att elproduktionen domineras av vattenkraft, kärnkraft och vindkraft samt att industrin och fjärrvärmeproduktionen använder en stor andel biobränslen.

Utbyggd laddinfrastruktur

Energimyndighetens program Regionala elektrifieringspiloter (anslag 1:8 *Laddinfrastruktur*) stödjer utbyggnaden av laddinfrastruktur för tunga elfordon och tankinfrastruktur för vätgas till tunga vätgasfordon. Vid utgången av 2023 var 36 av de 140 laddningspooler som fick investeringsstöd 2022 färdigställda och driftsatta. Elva laddningspooler kommer inte att förverkligas på grund av problem som uppstått efter projektstart. En ny utlysning genomfördes under 2023 för investeringar i större laddningspooler utmed vägnät som ingår i det transeuropeiska transportnätverket (TEN-T). Av 206 inkomna ansökningar, med ett sökt stödbelopp på nära 1,3 miljarder kronor, har 96 ansökningar beviljats med ett sammantaget bidragsbelopp på 548 miljoner kronor och en total investeringsvolym på 930 miljoner kronor. Laddningspoolerna ska driftsättas senast under september 2025. De beviljade laddningspoolerna ger en täckning längs med TEN-T som innebär att Sverige är nära att uppfylla de avståndsberoende kraven i Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2023/1804 av den 13 september 2023 om utbyggnad av infrastruktur för alternativa drivmedel (den s.k. AFIR-förordningen). Med medel från samma anslag stödjer Trafikverket utbyggnaden av laddinfrastruktur för lätta fordon på de platser längs de större vägarna där snabbladdare saknas. I början av 2024 var 60 snabbladdare i drift.

Under 2023 har Energimyndigheten integrerat laddoperatörers system med databasen Nobil vilket innebär att flertalet av Sveriges största laddoperatörer har ett automatiskt dataflöde med Nobil och att realtidsinformation om laddstationer kan skickas till navigationstjänster. Under 2023 anslöts 15 859 laddpunkter till Nobil och vid slutet av 2023 var totalt 33 562 laddpunkter anslutna.

Regeringen gav i regleringsbrevet för 2024 Energimyndigheten i uppdrag att effektivisera och samordna insatser för att påskynda utbyggnaden av en ändamålsenlig och användarvänlig laddinfrastruktur.

Total energianvändning per sektor

Trenden under de senaste decennierna har varit en något minskande energianvändning inom sektorerna industri, inrikes transporter samt bostäder och service. Minskningen har skett inom alla sektorer och fördelningen mellan olika sektorer har inte förändrats nämnvärt, se diagram 2.8 nedan. Industrin står för ca 38 procent av den årliga energianvändningen, inrikes transporter för ca 22 procent och bostäder och service m.m. för resterande ca 39 procent.

Diagram 2.8 Total slutlig energianvändning per sektor fr.o.m. 1980

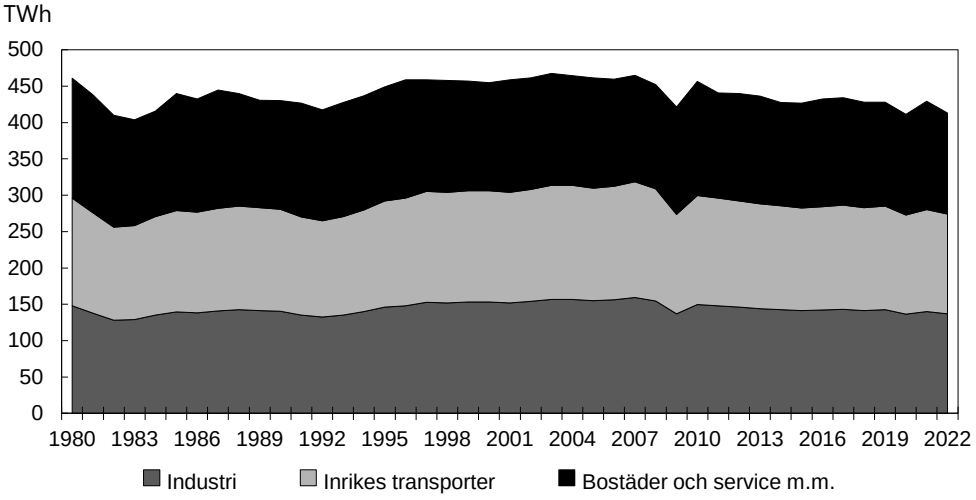

Anm.: Utrikes flyg inkluderas i posten inrikes transporter till och med 1989.
Källa: Energiläget i siffror 2023.

En ökad produktion av biogas

Under 2023 betalade Energimyndigheten ut 378 miljoner kronor i stöd för produktion av biogas som uppgraderas till biometan i gas- eller vätskeform (anslag 1:11 *Biogasstöd*). Den totala produktionen uppskattas enligt ansökningarna för 2022 till 1,26 TWh. Som jämförelse var det faktiska utfallet för andra halvåret 2022 0,55 TWh (stödbelopp om 215 miljoner kronor) medan den uppskattade produktionen vid ansökan uppgick till 0,67 TWh (stödbelopp om 179 miljoner kronor).

2.6.3 Mål till 2030

Effektivare användning av energi

Energianvändning mäts i energiintensitet vilket är ett relativt mått som visar på tillförd energi i relation till BNP. Hur energiintensiteten utvecklas beror således på utvecklingen av BNP och av mängden tillförd energi. Detta kan i sin tur bero på flera faktorer som exempelvis energipriser, energieffektiviseringsåtgärder, strukturomvandlingar inom industrin, driften i kärnkraftverk, energilagring, digitaliseringens utveckling och utveckling av den svenska ekonomin och konjunkturen. Trenden är att BNP ökar mer än tillförd energi men också mer än energianvändningen. Under 2022 var energiintensiteten 38 procent lägre än 2005, se diagram 2.9 nedan. Jämfört med 2021 hade den minskat med 5 procentenheter. Minskningen beror främst på minskning av den normalårskorrigerade tillförda energin och ökning av BNP.

Diagram 2.9 Normalårskorrigerad energiintensitet jämfört med 2005

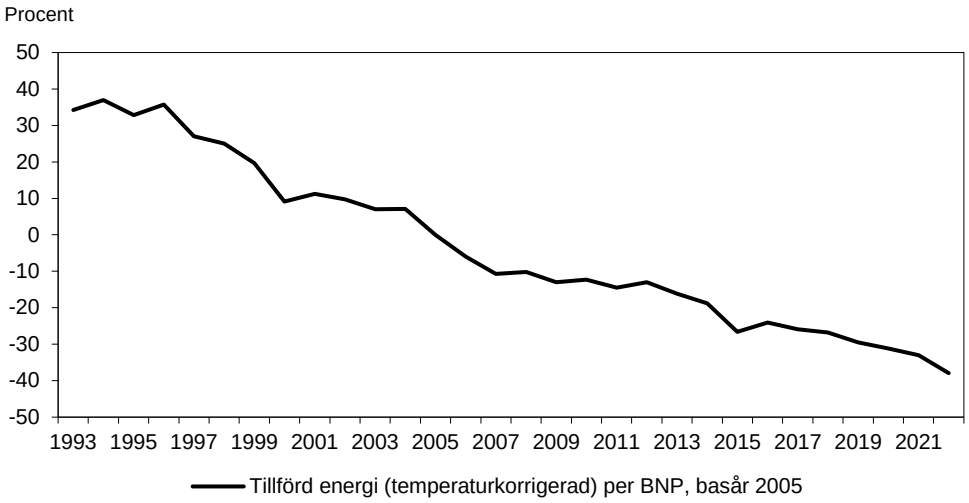

Källa: Energimyndigheten, Energiindikatorer 2024.

Energimyndigheten gör vartannat år långsiktiga scenarier över energisystemet. I den senaste scenariorapporten från 2023 bedömer Energimyndigheten att energiintensiteten kommer att minska med 41–43 procent till 2030. I scenarierna har nya industrier tillkommit som inte fanns med i samma utsträckning som när målet beslutades eller i scenariorapporten från 2020 då minskningen bedömdes uppgå till 46–47 procent till 2030. Skillnaden beror på att den tillförda energin bedöms vara högre 2030 vilket ger en lägre minskning av energiintensiteten.

Förbättrade möjligheter till energieffektivisering av småhus

Den 3 juli 2023 trädde regeländringar i kraft om bidrag till energieffektivisering i el- eller gasuppvärmda småhus. Bidraget syftar till att minska el- och gasberoendet för de mest utsatta hushållen (anslag 1:2 *Insatser för energieffektivisering*). De vanligaste åtgärderna för vilka bidrag beviljats är installation av styrbara värmepumpar, 54 procent, och installation av vatten- eller luftburet värmedistributionssystem, 33 procent. Många hus är utrustade med olika kombinationer av uppvärmningsanordningar, vars skick kan variera. Svåra gränsdragningar kan därmed uppstå, vilket medförde att 58 procent av de inkomna ansökningarna avslogs 2023.

Energimyndigheten har vidareutvecklat informationskampanjen Husguiden för att ge vägledning till småhusägare om tekniska lösningar och beteendeförändringar som kan påverka energianvändningen på kort och lång sikt. Husguiden var under 2023 den femte mest besökta sidan på myndighetens hemsida.

Fortsatt efterfrågan på energi- och klimatrådgivning

Kommuner kan ansöka om medel från Energimyndigheten för att bedriva kommunal energi- och klimatrådgivning till hushåll och mindre företag. Genom rådgivningen uppfylls krav enligt flera EU-direktiv på att tillhandahålla sådan rådgivning.

Antalet inkommande rådgivningar minskade under 2023 jämfört med rekordåret 2022 men ligger fortfarande på en högre nivå än tidigare. Inkommande rådgivningar sker på initiativ av den rådsökande och enligt preliminär statistik genomfördes minst 19 000 sådana under året. Detta kan jämföras med 2022 och 2021 då det genomfördes 30 000 respektive 16 000 inkommande rådgivningar. För att ge kommunerna bättre förutsättningar att svara mot den ökade efterfrågan på rådgivning erbjöds kommunerna möjlighet att ansöka om förstärkt finansiering (dåvarande anslag 1:8 *Energi- och klimatomställning på lokal och regional nivå*).

Energimyndigheten har upphandlat en fördjupad uppföljning av rådgivningens programperiod 2021–2023. Initiala observationer visar att det rådande energiläget bidrog till kraftigt ökat antal inkommande rådgivningar och ökat medialt intresse. Majoriteten av rådgivarna samarbetar med andra funktioner inom kommunen, såsom bygglovshandläggare, näringslivskontor, miljöinspektörer och kommunala budget- och skuldrådgivare. I regleringsbrevet för 2024 har myndigheten fått i uppdrag att analysera hur den kommunala energi- och klimatrådgivningen kan utvecklas och effektiviseras. Uppdraget slutredovisades i september 2024.

Ökad energieffektivitet i stora företag

Företag som har rapporterat in resultaten av sina energikartläggningar under perioden 2020–2023 har identifierat en besparingspotential om ca 5,1 TWh. Under samma period har företagen tagit beslut om att genomföra åtgärder motsvarande 1,7 TWh.

Fortsatt arbete för resurseffektiva produkter

Europeiska regler för ekodesign beräknas ha bidragit till energieffektivisering på mer än 1 000 TWh på EU-nivå fram till 2020 och de befintliga åtgärderna under ekodesign och energimärkning förväntas enligt Europeiska kommissionen ge en besparing på 1 500 TWh per år under perioden 2021–2030 inom EU. Nya produktförordningar har under 2023 tagits fram med krav för mobiler och surfplattor, standbyförbrukning, torktumlare och rumsvärmare.

Elcertifikatssystemet

Den 31 december 2021 infördes ett stopp för nya anläggningar i elcertifikatssystemet (prop. 2020/21:16, bet. 2020/21:NU6, rskr. 2020/21:44). Det innebär att anläggningar som tagits i drift efter detta datum inte är berättigade till elcertifikat. De 13 anläggningar som godkänts under 2023 är alltså sådana som tagits i drift före den 31 december 2021. De anläggningar som redan är godkända för elcertifikat fortsätter att få tilldelning av elcertifikat i 15 år eller fram till elcertifikatssystemets avslut 2035.

Under 2023 utfärdades svenska elcertifikat motsvarande 53 TWh, varav 33 TWh producerades i svenska anläggningar. Det är en minskning med 4 TWh jämfört med 2022, vilket beror på stoppregeln, naturliga utfasningar efter 15 års tilldelning och att producenter har valt att lämna elcertifikatssystemet.

2.6.4 Mål om fossilfri elproduktion till 2040

Andelen fossilfri elproduktion var 98,3 procent 2022, vilket är en ökning med 0,1 procentenheter jämfört med 2021. Jämfört med 2021 ökade under 2022 produktionen från vindkraft med 6 TWh och sol med 1 TWh medan produktionen minskade från vattenkraft med 4 TWh och kärnkraft med 1 TWh. Elproduktionen från fossila bränslen uppgick under 2022 till 3 TWh. Av denna bestod ca 1,5 TWh främst av den fossila andelen i avfall och torv. Resterande del bestod av kol inkl. koks- och masugnsgas, oljeprodukter och fossilgas. Den totala elproduktionen ökade med ca 2 TWh jämfört med 2021. Se diagram 2.10 nedan.

Av Energimyndighetens preliminära statistik framgår att vattenkraften fortsatt var det kraftslag som under 2023 producerade mest el, totalt ca 66 TWh, en minskning med ca 5 procent. Kärnkraften bidrog till en stor andel av Sveriges totala elproduktion med ca 47 TWh, en minskning med ca 7 procent. Konventionell värmekraft bidrog med ca 13 TWh, en minskning med ca 14 procent. Vindkraften producerade ca 34 TWh vilket är en ökning med ca 4 procent jämfört med 2022. Under året producerades mest el från vindkraften i februari och minst i augusti. Solkraften producerade ca 3 TWh, en ökning på ca 58 procent.

Diagram 2.10 Elproduktion fördelat på kraftslag 2006–2022

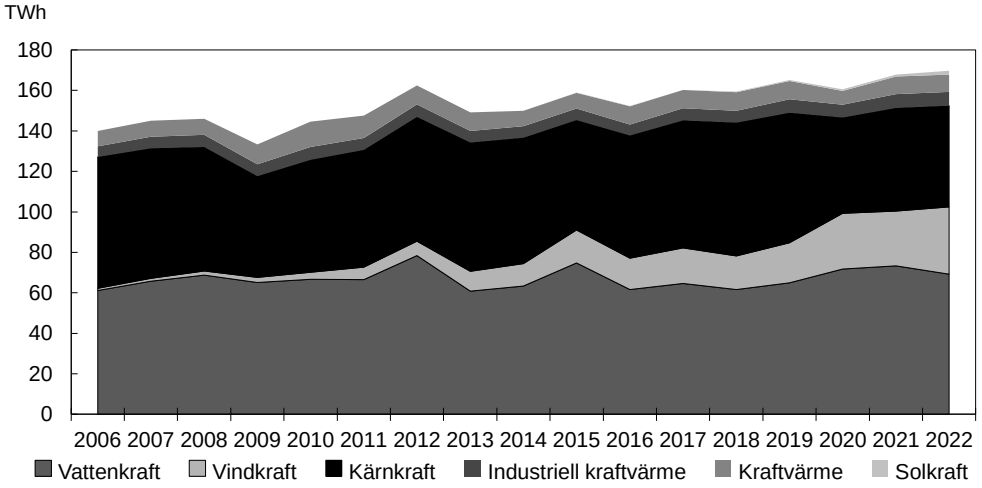

Anm.: Produktion av el för egenanvändning ingår inte.
Källa: Energimyndigheten, Energiläget i siffror 2023.

Regeringen har vidtagit flera åtgärder för att säkerställa utbyggnad av ny kärnkraft. Regeringen har bl.a. tillsatt en nationell kärnkraftssamordnare (dir. 2024:1) och en utredare för att bistå Finansdepartementet med att ta fram och lämna förslag på finansiering och riskdelning i nya kärnkraftsreaktorer (Fi2023/03276). Det pågår även förberedande arbete inom Regeringskansliet och Riksgäldskontoret för att kunna ställa ut statliga kreditgarantier för investeringar i ny kärnkraft (KN2023/04316). Regeringen har också ökat deltagandet i internationellt samarbete om kärnkraft, bl.a. inom ramen för FN:s klimatförhandlingar, EU:s s.k. kärnkraftsallians och genom att nå överenskommelser om utvecklat bilateralt samarbete med Frankrike och Storbritannien. Åtgärder har även vidtagits inom utgiftsområde 6 Försvar och samhällets krisberedskap avsnitt 6 och utgiftsområde 20 Klimat, miljö och natur avsnitt 3.

Vattenkraften har en viktig roll i det svenska elsystemet. Regeringen beslutade i januari 2023 att flytta fram den tid då en ansökan om prövning för moderna miljövillkor senast ska ha getts in med 12 månader för samtliga prövningsgrupper för att medge tid för översyn och analys av behovet av ändringar av det nuvarande systemet för prövning, samt för genomförandet av de förändringar av systemet som analysen kunde komma att leda till. Svenska kraftnät har därefter, tillsammans med Energimyndigheten och Havs- och vattenmyndigheten, på uppdrag av regeringen gjort en kartläggning av vilka konsekvenser prövningen kan få för elsystemet och en trygg elförsörjning. Kartläggningen visar på att omprövningen som den är utformad i dag får en oacceptabel påverkan på elsystemet (KN2023/04014). Pausen av omprövningen har förlängts flera gånger under 2024 för att Regeringskansliet ska hinna färdigställa åtgärdsförslag som bidrar till att säkerställa att omprövningarnas påverkan på vattenkraften blir acceptabel ur ett elsystemperspektiv och nödvändiga beslut ska fattas innan omprövningarna återupptas från den 1 juli 2025.

Vindkraften har ökat kraftigt de senaste årtiondena. Kostnadsminskningar, elcertifikatssystemet och teknikutveckling har bidragit till den ökade utbyggnaden. Inom forskningsprogrammet Vindval, ett samarbete mellan Energimyndigheten och Naturvårdsverket, slutfördes de sista projekten under 2023. Myndigheterna bedömer att projekten har producerat ett gott underlag till framtida miljökonsekvens-beskrivningar samt planerings- och tillståndsprocesser för etablering av vindkraft.

Utbyggnaden av nätanslutna solceller ökar snabbt i Sverige, men från en förhållandevis låg nivå. År 2023 var den installerade effekten knappt 4 000 MW, vilket är en ökning med 67 procent från föregående år. Vid slutet av 2023 fanns ca 252 000 elnätsanslutna solcellsanläggningar i Sverige, vilket är en ökning med ca 104 000 anläggningar eller motsvarande en ökning på 70 procent jämfört med antalet anläggningar ett år tidigare.

I genomsnitt matade 2,52 procent av hushållskunderna in el på nätet under 2022, vilket är en kraftig ökning jämfört med 2021 (1,55 procent) och ca 18 gånger så hög andel som 2016 (0,14 procent).

För att investeringar i elproduktion, eldistribution och elanvändning ska gå i takt både geografiskt och tidsmässigt behövs en utvecklad energiplanering. Energimyndigheten har under 2023 inhämtat information från bl.a. kommuner, länsstyrelser och näringsliv för att kunna möta användarnas och samhällets behov vid en storskalig elektrifiering genom t.ex. vägledningar.

En ökad elektrifiering förväntas öka anspråken på mark för en rad olika användningsområden. Resultat framtagna i samband med Vindvalsprogrammet främjar även samexistens genom ett ökat kunskapsläge. Resultat i projekt om regionala analyser i Dalarnas och Värmlands län bidrar till att ge bättre förutsättningar för vindkraftsplanering genom ökad förutsägbarhet, bättre förankring och större medvetenhet om behovet att genomföra energiomställningen. Projektet har även inkluderat möjliga tillvägagångssätt för att omhänderta säkerhetsskyddsklassificerade uppgifter i planeringsprocessen. Resultatet skapar lärdomar för andra län och till framtidens regionala planering.

2.6.5 Forskning

Energimyndigheten fördelar medel för forskning och innovation inom energiområdet. Medlen fördelas till sådan verksamhet som bidrar till de riksdagsbundna målen för energiforskningen. Arbetet genomförs inom nio temaområden: transport, industri, bebyggelse, elproduktion och elsystem, bioenergi, hållbart samhälle, affärsutveckling och kommersialisering, allmänna energisystemstudier samt tvärgående och övergripande områden. Samlat bildar de nio områdena en helhet för omställningen till ett fossilfritt energisystem då de olika områdena samverkar med varandra. I diagram 2.11 nedan visas fördelningen av anslaget 1:3 *Energiforskning* mellan dessa temaområden under 2023.

Diagram 2.11 Fördelning i procent av utbetalda medel per temaområde för 2023

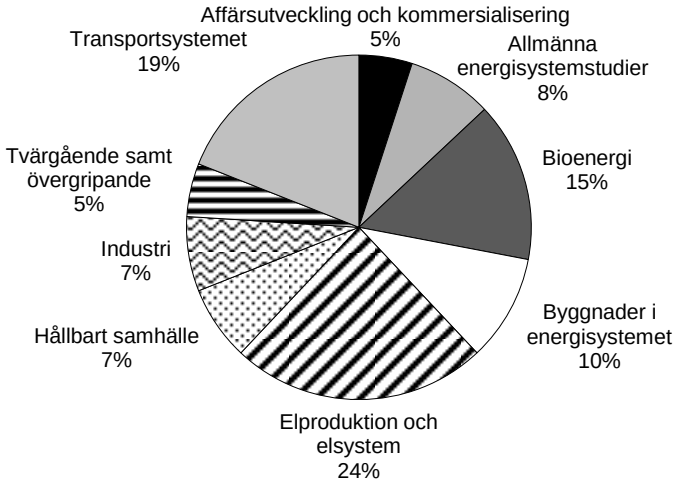

Källa: Energimyndighetens årsredovisning 2023

Under 2023 beslutade Energimyndigheten om bidrag till forskning och innovation om totalt 1 225 miljoner kronor. Av medlen gick 59 procent till universitet och högskolor och 23 procent till näringslivet. Institut och branschforskningsorganisationer fick 12 procent av medlen samt andra offentliga organ och internationella samarbetsorganisationer 6 procent. Fördelningen av medel ligger relativt konstant över tid.

Sammanlagt var det över 1 000 olika projekt som beviljades stöd under 2023. Inom Energimyndighetens forsknings- och innovationsprogram Framtidens elsystem genomfördes en ny utlysning under 2023 för projekt som bidrar till utvecklingen av fossilfri elproduktion för en hållbar elförsörjning. Totalt har ca 200 miljoner kronor avsatts, varav ca 100 miljoner kronor inom området kärnkraft.

Graden av samfinansiering är fortsatt hög

Graden av samfinansiering av forskning och innovation kan ses som en indikation på hur stor del av insatserna som riktas mot uppgifter som efterfrågas av näringsliv, samhälle och andra aktörer och därmed som en indikation på verksamhetens relevans. Forskningsinsatser vid universitet och högskolor beviljas vanligen stöd med full kostnadstäckning medan verksamheter som ligger närmare marknaden i högre utsträckning delfinansieras av stödmottagaren eller andra intressenter.

Tabell 2.7 nedan visar hur samfinansieringsgraden har utvecklats sedan 2014. Den långsiktiga trenden visar på en ökande andel samfinansiering.

Tabell 2.7 Samfinansieringsgrad av forskning, innovation och kommersialisering 2014–2023

Procent

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Energimyndigheten	55	57	53	49	42	43	45	44	45	50
Övriga finansiärer	45	43	47	51	58	57	55	56	55	50

Källa: Energimyndighetens årsredovisning 2023.

Antal publicerade artiklar och examina

Energimyndigheten har sett över sin statistikinhämtning. Dataanalysen har förfinats och uppgifterna om antal publicerade artiklar och examina är därför inte jämförbara med föregående år. Under 2023 publicerades 405 vetenskapliga artiklar inom projekt med statlig finansiering. Antalet doktorander och seniora forskare som fick del av sin finansiering från anslaget 1:3 *Energiforskning* var 1 083 personer under 2023. Andelen kvinnor var 35 procent och andelen män var 65 procent. Antalet doktorsexamina som finansierades av Energimyndigheten under året var 33 stycken. Av dessa var 30 procent kvinnor och 70 procent män. Av de projekt som Energimyndigheten beviljat stöd till under 2023 hade 31 procent en kvinna som projektledare och 69 procent av projekten leddes av en man.

Viktigt stöd för affärsutveckling och kommersialisering

För att bedöma omsättningen i företag som fått stöd för affärsutveckling låter Energimyndigheten göra en årlig uppföljning av utvärderingen om stöd till affärsutveckling och kommersialisering från 2019. Den visar att företagens nettoomsättning ökade med 5 163 miljoner kronor under perioden 2020–2022 och att antalet anställda ökade med 1 716 personer under samma period. Ökningen beror till stor del på två företags kraftiga ökning av nettoomsättning och antal anställda under perioden.

Energimyndighetens program för kommersialisering av innovationer är en central del i uppfyllandet av myndighetens uppgift att främja kommersialisering av

forskningsresultat och spridning av nya produkter, processer och tjänster. Under 2023 genomfördes bl.a. en studie om hur myndigheten genom direkt och/eller indirekt stöd till finansmarknadens aktörer kan öka tillgången till privat riskkapital i tidiga skeden för små och medelstora företag och attrahera nya investerare till området. Studien påvisade ett stort behov av kapital i tidiga skeden och identifierade möjliga insatser som kan stimulera samfinansieringen i befintliga utlysningar och underlätta för investering av privat kapital i innovativa företag.

Insatserna bidrar till att bredda bilden

I oktober 2023 genomfördes en effektutvärdering av Energimyndighetens stöd till forskning och innovation inom temaområdet Allmänna energisystemstudier under perioden 2004–2018. Utvärderingen visade att Energimyndighetens arbete har varit viktigt för att bredda perspektiven på energisystemfrågor, i synnerhet det tvär-vetenskapliga perspektivet. Forskningsmedlen har bidragit till utvecklingen av starka forskningsmiljöer, framför allt inom samhällsrelevant forskning, och möjliggjort deltagande i internationella forskningssamarbeten. Enligt utvärderingen har finansieringen på olika sätt fått effekter på utveckling av policy och styrmedel inom energi- och klimatpolitiken, bl.a. i utformningen av styrmedel nationellt och internationellt.

Internationella forsknings- och innovationssamarbeten

Sverige deltar i forsknings- och innovationssamarbeten inom energiområdet både inom EU och globalt. Genom spridning och nyttiggörande av kunskap och resultat stärks även det nationella arbetet. Forsknings- och innovationssamarbetet inom EU sker till stor del inom ramen för Horisont Europa och underliggande initiativ. I det underliggande initiativet Clean Energy Transition Partnerships utlysning hade Sverige flest medverkande och huvudsökande. Av de 45 projekt som beviljades stöd hade 17 projekt svenska deltagare. Energimyndigheten har under året även genomfört insatser för att öka kunskapen hos företag om möjligheten att söka stöd från EU:s innovationsfond.

2.7 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Utvecklingen mot det övergripande målet

Regeringen bedömer att försörjningstryggheten har utvecklats negativt de senaste åren. Sedan 2020 har effektbalansen i elsystemet försämrats, bl.a. på grund av nedläggning av kärnkraftsreaktorer samt otillräcklig överföringskapacitet i elnäten. Åtgärder för att minska tidsåtgången för elnätsutbyggnad har lett till att vissa ledtider förkortats jämfört med föregående år. Regeringen bedömer dock att ledtiderna fortfarande är för långa för att tillräckligt snabbt kunna möjliggöra den ökade tillförsel av el som krävs för energi- och klimatomställningen. Även om den totala installerade elproduktionskapaciteten har ökat över tid så har kapaciteten vid topplasttimmen samtidigt minskat, eftersom tillkommande elproduktion har en relativt sett lägre förväntad tillgänglighet. Regeringen bedömer att de åtgärder som vidtagits bidrar till att bryta den negativa utvecklingen av måluppfyllelsen både på lång, medellång och kort sikt, exempelvis åtgärderna för att skapa förutsättningar för ny kärnkraft och insatserna för att utveckla energiplaneringen. Regeringen bedömer dock att vidtagna åtgärder inte är tillräckliga.

Arbetet med att stärka krisberedskap och civilt försvar inom energisektorn har fortsatt under året. Regeringen anser att arbetet behöver utvecklas ytterligare för att möta samhällets och totalförsvarets behov.

Regeringen konstaterar att arbetskraft med rätt kompetens är en avgörande förutsättning för att kunna ställa om energisystemet. I energibranschen arbetar en övervägande andel män och inom vissa yrkesgrupper är medelåldern hög. Även vad gäller högre examen inom energisektorn är en övervägande majoritet män. Regeringen bedömer att ett sådant begränsat rekryteringsunderlag kan försvåra den nödvändiga kompetensförsörjningen för omställningen.

Regeringen bedömer att den senaste tidens ökade prisvolatilitet och osäkerhet i hur lång tid det tar att ansluta nya anläggningar till elsystemet påverkar investeringar och konkurrenskraft negativt. Det är därför angeläget att befintliga produktionsresurser och elnät kan nyttjas så effektivt som möjligt och att utbyggnaden av elsystemet framöver sker på ett kostnadseffektivt sätt så att den sammanlagda elkostnaden för kunderna kan hållas nere. Elstöden och gasprisstödet bedöms ha bidragit till att mildra effekterna av de mycket höga priserna på el och gas under 2021 och 2022. Regeringen bedömer att den pågående översynen av el- och gasnätsregleringen kan leda till ökad förutsägbarhet för såväl kunder som nätföretag.

Tillgången till laddinfrastruktur har förbättrats under 2023, både vad gäller antalet laddplatser och information om dess geografiska placering och tillgänglighet. Regeringen bedömer att den fortsatta elektrifieringen av fordonsflottan är viktig, eftersom användningen av fossilfri energi inom transportsektorn är relativt låg.

Den fossilfria andelen av energitillförseln ökar långsiktigt vilket bidrar till minskade utsläpp av växthusgaser. Samtidigt kan all produktion, överföring och användning inom energisystemet påverka den ekologiska hållbarheten negativt. Regeringen bedömer att det är viktigt för utvecklingen av energisystemet att samtliga pelare i det övergripande energipolitiska målet balanseras. Regeringen har därför bl.a. pausat omprövningen av vattenkraftens miljötillstånd för att ta fram åtgärder som bidrar till att säkerställa elsystemets förmåga.

Energieffektiviseringsmålet nås inte och behöver ses över

Regeringen anser att det nuvarande målet för energieffektivisering inte är anpassat för industrins gröna omställning genom elektrifiering eller till målet om 100 procent fossilfri elproduktion 2040. Regeringen har därför i propositionen Energipolitikens långsiktiga inriktning (prop. 2023/24:105 s. 56) aviserat att målet bör ses över i syfte att tydligare främja en samhällsekonomiskt effektiv användning av energi och ett effektivt nyttjande av energisystemet som bidrar till den gröna omställningen. Regeringen bedömer att det nuvarande energieffektiviseringsmålet till 2030 med basår 2005 inte nås med befintliga styrmedel.

Målen inom elcertifikatssystemet är redan uppnådda

Målen inom det svensk-norska elcertifikatssystemet till 2030 uppnåddes redan 2021. De anläggningar som redan är godkända för elcertifikat fortsätter att få tilldelning av elcertifikat i 15 år eller fram till elcertifikatssystemets avslut 2035.

Hög andel fossilfri elproduktion

Regeringen bedömer att det är positivt att andelen fossilfri elproduktion är mycket hög i det svenska elsystemet. Den kraftiga utbyggnaden av elsystemet som bedöms behövas för att nå klimatmålen och möjliggöra den gröna omställningen ställer dock krav på att andelen fossilfri elproduktion är fortsatt hög.

Insatser för forskning och innovation

Utvecklingen mot de riksdagsbundna målen för energiforskning visar på tillfredsställande resultat. Regeringen bedömer att graden av samfinansiering visar på att insatserna inom energiforskningen är fortsatt relevanta för näringsliv, samhälle och andra aktörer. Genom stöd till doktorander och seniora forskare byggs kunskap och kompetens som behövs för att möjliggöra omställningen till ett hållbart energisystem. Insatserna bedöms även bidra till framtagandet och nyttiggörandet av ny teknik och innovationer.

Regeringen anser att forskning inom kärnteknikområdet länge varit eftersatt i Sverige. Under året har insatserna inom området förstärkts men regeringen bedömer att den nationella kompetensen inom kärnkraft och relaterade strålsäkerhetsområden inte är tillräcklig.

2.8 Politikens inriktning

Inriktningen för energipolitiken har lagts om

Sveriges konkurrenskraft och välfärd bygger på säker tillgång till fossilfri energi till konkurrenskraftiga priser. För att nå klimatmålen behöver Sverige ersätta de fossila bränslena med fossilfri energi. En långtgående elektrifiering av industrin och transportsektorn är nödvändig för att fasa ut den nuvarande användningen av fossila bränslen. För att möjliggöra detta är tillgången till fossilfri el till konkurrenskraftiga priser avgörande.

Regeringen har lagt om energipolitiken för att möta ett ökande elbehov på kort, medellång och lång sikt samt för att säkra en trygg energiförsörjning och effektiv omställning (prop. 2023/24:105, bet. 2023/24:NU14, rskr. 2023/24:201). Riksdagen har fastställt två nya mål för planering och leveranssäkerhet som båda är centrala för att utbyggnaden av elsystemet ska kunna genomföras på ett samhällsekonomiskt effektivt sätt. Elsystemet ska ha förutsättningar att möjliggöra elektrifieringen där behoven är som störst utan att leveranssäkerheten i elsystemet äventyras. Elproduktion och nät behöver byggas med rätt egenskaper, på rätt plats och i tid för att kunna möta efterfrågan på el. Förbättrad energiplanering kan även bidra till att minska behovet av nätinvesteringar till exempel genom överväganden kring var ny – särskilt planerbar – elproduktion bör förläggas. En förutsättning för att bygga ut elsystemet är därför en välutvecklad energiplanering.

Möta ett fördubblat elbehov

För att genomföra omläggningen av energipolitiken och de utmaningar som det ökande behovet av el medför behöver myndigheterna inom energiområdet få rätt förutsättningar för att bidra. Det har därför gjorts en översyn av hur myndigheternas uppgifter och ansvar kan utvecklas och förtydligas (KN2023/03329). Förslagen bereds i Regeringskansliet.

På flera platser i Sverige kan elsystemet inte möta den lokala efterfrågan på el vilket exempelvis hindrar stora företagsetableringar och företagsexpansioner. Det försämrar möjligheten att attrahera ytterligare svenska och utländska investeringar. Det finns även platser där elsystemet är särskilt utsatt eftersom tillgången till närliggande elproduktion är begränsad i förhållande till den lokala efterfrågan. Detta är även en påtaglig brist sett ur ett totalförsvarsperspektiv. Nedläggningen av planerbar elproduktion har lett till ökad sårbarhet i det svenska elsystemet och en försämrad effektbalans. Regeringen bedömer för närvarande att Sverige bör planera för att kunna möta ett elbehov om minst 300 TWh år 2045. Det ökade elbehovet väntas försämra

effektbalansen ytterligare. Investeringar i ytterligare elproduktion och investeringar som på annat sätt möjliggör att elsystemet nyttjas mer effektivt är därför helt centrala. Det är även viktigt med funktioner som på kort sikt möjliggör ökad överförings-förmåga och ökad förmåga att ansluta ny förbrukning. Gasturbiner kan exempelvis bidra med sådana funktioner. Vindkraftens väderberoende och höga andel av elproduktionen innebär att den i ökad utsträckning behöver bidra med förmågor för ett leveranssäkert elsystem. Elsystemets förmåga att möta det ökade elbehovet behöver stärkas i en snabbare takt än i dag. Regeringen föreslår därför att ett nytt investeringsstöd införs som syftar till att öka elsystemets förmågor regionalt och där behoven är som störst. Det kan handla om investeringar i elproduktion, energilager, energieffektivisering, flexibilitetstjänster eller andra systemtjänster som i dagsläget inte kommer till stånd på marknadsmässiga grunder. Det är även viktigt att identifiera var investeringarna i elsystemet behöver göras för att möjliggöra en robust, kostnadseffektiv och snabb elektrifiering.

Sverige behöver en kraftfull utbyggnad av ny fossilfri elproduktion och regeringen vill ge goda förutsättningar för alla fossilfria energislag. Vindkraften kan på kort sikt stå för majoriteten av tillkommande elproduktion. För att förbättra förutsättningarna för en effektiv utbyggnad av vindkraft bör fler åtgärder vidtas. Lokal acceptans är en viktig förutsättning för fortsatt utbyggnad av vindkraften. I syfte att öka incitamenten för kommunerna föreslår regeringen en satsning genom stöd till kommuner som påverkas av vindkraftsetableringar. Se vidare utgiftsområde 20 Klimat, miljö och natur för ytterligare åtgärder.

För att tillgodose framtidens elbehov och för att öka leveranssäkerheten i elsystemet behövs ny kärnkraft. Mer planerbar elproduktion, såsom kärnkraft, behövs även för att möjliggöra fortsatt anslutning av väderberoende elproduktion över tid. Regeringen har redan vidtagit en rad avgörande åtgärder för att förbättra förutsättningarna för ny kärnkraft. Regeringens arbete går nu in i en mer intensiv fas. I november 2023 presenterade regeringen tillsammans med Sverigedemokraterna en färdplan för ny kärnkraft i Sverige med ytterligare åtgärder för att underlätta etablering av ny kärnkraft. Regeringen tillsatte den 4 januari 2024 en nationell samordnare som ska stödja regeringen i arbetet med att främja ny kärnkraft (dir. 2024:1). Samordnaren har i en första delrapport (KN2024/01352) föreslagit ytterligare åtgärder, bl.a. flera myndighetsuppdrag och etablering av en programorganisation. Arbete pågår inom Regeringskansliet med att analysera förslagen. Det kommer dock att krävas ytterligare arbete för att stärka förutsättningarna för ny kärnkraft. Regeringen föreslår därför att medel tillförs för detta syfte. Regeringen möjliggör för ny kärnkraft även genom insatser inom andra utgiftsområden, se utgiftsområde 6 Försvar och samhällets krisberedskap avsnitt 6 och utgiftsområde 20 Klimat, miljö och natur avsnitt 3.

Investeringar i kärnkraft förknippas med betydande finansiella åtaganden, bl.a. på grund av investeringarnas storlek och långa återbetalningstid. Förutsättningarna för marknadens aktörer att investera i ny kärnkraft bör förbättras så att fler reaktorer byggs. I syfte att skapa ekonomiska förutsättningar som lägger grunden för att investeringar i ny kärnkraft ska kunna genomföras har en utredare bistått Finansdepartementet med att ta fram och lämna förslag på modeller för finansiering och riskdelning för nya kärnkraftsreaktorer (Fi2023/03276). Förslaget skickades på remiss den 3 september 2024. Regeringen avser att återkomma skyndsamt om statliga stödformer och förutsättningar för att få ta del av stöd och i budgetpropositionen för 2026 om de finansiella befogenheterna. Regeringen avser att utreda hur investerare kan ges rätt till ersättning om politiska beslut tvingar fram avveckling av kärnkraftverk eller ändrar förutsättningarna för genomförda nyinvesteringar.

Utöver riktade satsningar på kärnkraft bedömer regeringen att utformningen av elmarknaden behöver utvecklas för att ge långsiktiga förutsättningar för investeringar i framför allt elproduktion och flexibla resurser. I januari 2024 tillsatte därför regeringen en särskild utredare för att analysera och föreslå hur den svenska elmarknaden kan utvecklas och regleras (dir. 2024:12). Utredningens kommande förslag förväntas utgöra en viktig grund för det fortsatta arbetet för att skapa en välfungerande elmarknad som bidrar till ett starkt och leveranssäkert elsystem.

Regeringen har beslutat om en samlad strategi för nyindustrialiseringen och samhällsomvandlingen i Norrbottens och Västerbottens län, se utgiftsområde 24 Näringsliv. Ett av strategins målområden är säkrad energiförsörjning. Regeringen bedömer att fossilfri vätgas kommer att utgöra en viktig del av Sveriges framtida energisystem. Regeringen har därför gett Svenska kraftnät i uppdrag att föreslå hur el- och vätgasinfrastruktur kan samplaneras samt redovisa en plan för utbyggnad av el- och vätgasinfrastruktur på transmissionsnivå under perioden 2024–2033 (KN2024/01431).

Transportsektorns klimatomställning medför ökad efterfrågan på fossilfri el med lokalt höga effektuttag. Elektrifieringen av tunga fordon börjar ta fart men det finns behov av att fortsatt investera i infrastrukturen för dessa för att möjliggöra en snabb omställning av transportsektorn i hela landet. Det handlar om investeringar både för att få en geografiskt ändamålsenlig täckning av transportstråken och för att kunna få tillräcklig effekt från elsystemet. Regeringen föreslår i denna proposition en förlängd och utökad satsning på utbyggnad av ladd- och tankinfrastruktur för tunga fordon.

För att uppnå det s.k. ESR-åtagandet till 2030 reformeras reduktionsplikten i grunden. För att göra reduktionsplikten mer teknikneutral och stimulera till fortsatt elektrifiering blir det möjligt att uppfylla reduktionsplikten även med el från publika laddstationer. Nivåerna för den nya reduktionsplikten höjs så att utsläppen enligt regeringens bedömning minskar tillräckligt mycket för att nå ESR-åtagandet. Vidare avser regeringen att föreslå att skatten på bensin och diesel sänks samtidigt som reduktionsnivåerna justeras upp den 1 juli 2025. Detta för att priset vid pump inte ska öka till följd av förslaget om ändrade reduktionsnivåer. Regeringen föreslår även en ökning av anslaget för stöd till produktion av biogas.

Behoven av investeringar i de svenska elnäten är mycket stora. En väl fungerande nätreglering är en förutsättning för att utvecklingen och utbyggnaden av el- och gasnäten ska vara samhällsekonomiskt effektiv. Energimarknadsinspektionen har en avgörande roll i att besluta om intäktsramar som tar till vara kundernas och nätföretagens intressen i utvecklingen och utbyggnaden av el- och naturgasnäten för att på bästa sätt kunna möta nuvarande och framtida utmaningar. Myndigheten har även en viktig roll för regelutveckling, kontroll och tillsyn av energimarknaderna. Energimarknadsinspektionen föreslås därför få förstärkta resurser.

Vara förberedd på störningar

Sveriges behov av en robust och pålitlig tillgång till energi ökar. Störningar i energiförsörjningen kan få omfattande konsekvenser för stora delar av samhället. En fungerande energiförsörjning är även central för att samhället ska fungera vid höjd beredskap och ytterst krig. Erfarenheterna från Rysslands fullskaliga invasion av Ukraina visar tydligt vilka påfrestningar energiförsörjningen kan utsättas för och hur det drabbar hela samhället. Energisystemet behöver kunna leverera energi till samhället under såväl kris som höjd beredskap. Det medför behov av att utveckla och trygga energiförsörjningen, exempelvis genom att säkerställa att kritiska resurser finns att tillgå. Energianvändare behöver dock vara förberedda på avbrott och bristsituationer.

Samhällets ökade beroende av energi, i kombination med allvarliga hot mot Sveriges säkerhet, har ökat behovet av att stärka samhällets förmåga att hantera störningar i energiförsörjningen. Det civila försvarets tio beredskapssektorer är samtliga beroende av att elförsörjningen fungerar. Regeringen föreslår därför att medel tillförs för att möta regeringens ambitionshöjning för det civila försvaret.

Framtidssäkra omställningen av energisystemet

Forskning och innovation är särskilt viktigt inom energiområdet. Det svenska energisystemet står inför en av de största utmaningarna i modern tid. Forskning och innovation på energiområdet bidrar till energisystemets omställning. De investeringar som krävs kommer till stor del att ske med befintlig teknik, men det kommer också att krävas nya innovativa lösningar såväl inom enskilda tekniker som på systemnivå. Under hösten 2024 avser regeringen att lägga fram en proposition om forskning och innovation på energiområdet, vilken kommer att ta sin utgångspunkt i regeringens omställning av energipolitiken. Propositionen kommer att omfatta nya övergripande mål och resultatmål i syfte att kraftsamla och tydliggöra fokus i det fortsatta arbetet utifrån regeringens omställning av energipolitiken.

Stärkta resurser till forskning och innovation inom energiområdet skapar möjlighet att knyta viktig forskning till Sverige, vilket bidrar till energisystemets omställning och i förlängningen till ökat välstånd, stärkt konkurrenskraft och fler arbetstillfällen. Ökade forsknings- och innovationsinsatser behövs inom flera områden bl.a. robusthet och resiliens, välfungerande energimarknader samt för kompetensförsörjning och kompetensutveckling. Därtill behöver nyttiggörande av forskning och innovation öka i samhället. Vidare behövs ökad forskning och innovation kring strategiskt viktiga tekniker som t.ex. kärnkraft, batterier och vätgas samt deras värdekedjor. Energiomställningen är en global fråga. Statliga satsningar på forskning och innovation ökar chanserna att knyta internationellt kapital till Sverige och ger svenska företag möjlighet att växa och vara konkurrenskraftiga. Regeringen föreslår därför en satsning för att möjliggöra denna inriktning. Inom kärnkraftsområdet föreslås även en utökad satsning på pilot- och demonstrationsprojekt.

2.9 Budgetförslag

2.9.1 1:1 Statens energimyndighet

Tabell 2.8 Anslagsutveckling 1:1 Statens energimyndighet

Tusental kronor

2023	Utfall	452 790	Anslagssparande	-1 213
2024	Anslag	500 405[1]	Utgiftsprognos	500 630
2025	**Förslag**	**585 557**		
2026	Beräknat	598 166[2]		
2027	Beräknat	615 370[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 585 557 tkr i 2025 års prisnivå.

[3] Motsvarar 590 935 tkr i 2025 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Statens energimyndighets (Energimyndighetens) förvaltningsutgifter samt Fjärrvärmenämnden.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.9 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:1 Statens energimyndighet

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**500 405**	**500 405**	**500 405**
Pris- och löneomräkning[2]	14 421	25 507	35 709
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	70 731	72 254	79 256
varav BP25[3]	*61 200*	*61 200*	*61 200*
– Teknisk justering	*59 200*	*59 200*	*59 200*
– Tillsynsansvar för NIS2-direktivet	*2 000*	*2 000*	*2 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**585 557**	**598 166**	**615 370**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2024. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2026–2027 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Energimyndigheten disponerar och förvaltar ett flertal anslag som medför förvaltningsadministrativa utgifter för myndigheten. För en ökad transparens och för att bidra till en effektiv långsiktig planering bör så stor del som möjligt av dessa utgifter belasta myndighetens förvaltningsanslag. Därför föreslås en budgetmässig justering så att medel flyttas från berörda anslag till myndighetens förvaltningsanslag. Regeringen föreslår att anslaget 1:1 *Statens energimyndighet* ökar med 59 200 000 kronor från och med 2025 samtidigt som övriga berörda anslag föreslås minskas för att täcka myndighetens kostnader.

Regeringen avser att stärka tillsynen på energiområdet i enlighet med Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2022/2555 av den 14 december 2022 om åtgärder för en hög gemensam cybersäkerhetsnivå i hela unionen. Anslaget 1:1 *Statens energimyndighet* bör därför ökas med 2 000 000 kronor fr.o.m. 2025.

Regeringen föreslår att 585 557 000 kronor anvisas under anslaget 1:1 *Statens energimyndighet* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 598 166 000 kronor respektive 615 370 000 kronor.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 2.10 Avgiftsfinansierad verksamhet vid Statens energimyndighet

Tusentals kronor

Verksamhet	Ack. resultat t.o.m. 2023	Resultat 2024	Verksamhetens intäkter 2025	Kostnader som ska täckas 2025	Resultat 2025
Verksamheter där intäkterna inte disponeras					
Offentligrättslig verksamhet					
varav avgifter enligt förordningen (2014:349) om vissa kostnads-nyttoanalyser på energiområdet	0	12	12	0	12
varav försörjningstrygghetsavgiften enligt förordningen (2008:1330) om vissa avgifter på naturgasområdet	3 329	-1 900	3 100	5 000	-1 350
Verksamheter där intäkterna disponeras					
Offentligrättslig verksamhet					
varav ansökningsavgifter enligt 12 § Fjärrvärmelagen (2008:263)	-3 913	-500	1 000	1 500	-490
varav avgifter enligt förordningen (2020:1180) om vissa utsläpp av växthusgaser	-181	-200	150	350	-200
varav avgifter enligt förordningen (2011:1480) om elcertifikat	2 583	-2 000	5 000	7 000	200
varav avgifter enligt förordningen (2010:853) om ursprungsgarantier för el	11 603	-4 900	13 800	18 700	-4 000

Energimyndigheten disponerar avgifter enligt lagen (2020:1173) om vissa utsläpp av växthusgaser och förordningen (2020:1180) om vissa utsläpp av växthusgaser. Energimyndigheten disponerar vidare de avgifter som tas ut med stöd av 6 kap. 7 § lagen (2011:1200) om elcertifikat, förordningen (2011:1480) om elcertifikat respektive lagen (2010:601) om ursprungsgarantier för el och förordningen (2010:853) om ursprungsgarantier för el och som ska täcka myndighetens kostnader för denna verksamhet. Myndigheten disponerar även ansökningsavgifter som tas ut enligt 12 § fjärrvärmelagen (2008:263). Ansökningsavgifterna ska bidra till finansieringen av Fjärrvärmenämndens verksamhet vid Energimyndigheten.

Tjänsteexporten omfattar dels projekt om beräkning av klimatnytta av satsningar på förnybar energi, dels projekt som drivs av FN-organet Unido om kapacitets-uppbyggnad kring ekodesign och energimärkning.

2.9.2 1:2 Insatser för energieffektivisering

Tabell 2.11 Anslagsutveckling 1:2 Insatser för energieffektivisering

Tusental kronor

2023	Utfall	128 685	Anslagssparande	268 315
2024	Anslag	418 000[1]	Utgiftsprognos	349 647
2025	**Förslag**	**415 000**		
2026	Beräknat	27 000		
2027	Beräknat	23 000		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för att utveckla och introducera ny energieffektiv teknik på marknaden samt stöd till energieffektiv teknik. Anslaget får även användas för utgifter för insatser för informationsspridning, utveckling och spridning av verktyg och metoder samt utredningsinsatser. Anslaget får användas för utgifter för genomförandet av EU-rättsakter samt annat internationellt samarbete inom energieffektiviseringsområdet och därtill hörande metod-, utvecklings- och utredningsarbete. Anslaget får även användas för utgifter för utveckling av styrmedel för energi- och effekteffektivisering inklusive efterfrågeflexibilitet samt för insamling av ny och utveckling av befintlig energistatistik som kan användas i syfte att minska energianvändningen. Anslaget får också användas till investeringsstöd som leder till minskad energianvändning i lokaler och hos hushåll samt de administrativa utgifter som ett investeringsstöd medför.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.12 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:2 Insatser för energieffektivisering

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**418 000**	**418 000**	**418 000**
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	-3 000	-391 000	-395 000
varav BP25	*-3 000*	*-3 000*	*-3 000*
– Teknisk justering	*-3 000*	*-3 000*	*-3 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**415 000**	**27 000**	**23 000**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 415 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:2 *Insatser för energieffektivisering* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 27 000 000 kronor respektive 23 000 000 kronor.

2.9.3 1:3 Energiforskning

Tabell 2.13 Anslagsutveckling 1:3 Energiforskning

Tusental kronor

2023	Utfall	1 411 323	Anslagssparande	-30 550
2024	Anslag	1 447 723[1]	Utgiftsprognos	1 437 547
2025	**Förslag**	**1 647 723**		
2026	Beräknat	1 527 723		
2027	Beräknat	1 602 723		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter och statsbidrag för forsknings-, utvecklings-, demonstrations- och kommersialiseringsinsatser inom energiområdet. Anslaget får även användas för utgifter för bidrag för att främja utvecklingen av teknik som baserar sig på fossilfria energislag och effektiv energianvändning i industriella processer i försöks- eller fullskaleanläggningar.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.14 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:3 Energiforskning

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**1 447 723**	**1 447 723**	**1 447 723**
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	200 000	80 000	155 000
varav BP25	*180 000*	*155 000*	*230 000*
– Teknisk justering	*-20 000*	*-20 000*	*-20 000*
– Energiforskning	*100 000*	*175 000*	*250 000*
– Stödja pilot- och demonstrationsprojekt inom kärnkraftsutveckling	*100 000*		
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**1 647 723**	**1 527 723**	**1 602 723**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Anslaget bör öka med 200 000 000 kronor 2025, varav 100 000 000 kronor avses för att stödja pilot- och demonstrationsprojekt inom kärnkraftsutveckling. För 2026 och 2027 beräknas anslaget öka med 175 000 000 kronor respektive 250 000 000 kronor. Förslaget innebär en ökning av medel till forskning och innovation på energiområdet som bidrar till nya satsningar inom strategiska områden för ett fossilfritt energisystem.

Regeringen föreslår att 1 647 723 000 kronor anvisas under anslaget 1:3 *Energiforskning* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 1 527 723 000 kronor respektive 1 602 723 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2025 för anslaget 1:3 *Energiforskning* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 4 100 000 000 kronor 2026–2030.

Skälen för regeringens förslag: För att möjliggöra planering och tecknande av avtal om fleråriga projekt är det nödvändigt att kunna fatta beslut som medför åtaganden för kommande år. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2025 för anslaget 1:3 *Energiforskning* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 4 100 000 000 kronor 2026–2030.

Tabell 2.15 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:3 Energiforskning

Tusental kronor

	Utfall 2023	Prognos 2024	Förslag 2025	Beräknat 2026	Beräknat 2027	Beräknat 2028 – 2030
Ekonomiska åtaganden vid årets början	2 335 882	2 068 401	3 300 000			
Nya ekonomiska åtaganden	832 519	2 331 599	1 900 000			
Utgifter mot anslag till följd av ekonomiska åtaganden	-1 100 000	-1 100 000	-1 100 000	-1 300 000	-1 300 000	-1 500 000
Ekonomiska åtaganden vid årets slut	2 068 401	3 300 000	4 100 000			
Beslutat/föreslaget bemyndigande	**3 300 000**	**3 300 000**	**4 100 000**			

2.9.4 1:4 Energimarknadsinspektionen

Tabell 2.16 Anslagsutveckling 1:4 Energimarknadsinspektionen

Tusental kronor

2023	Utfall	209 164	Anslagssparande	3 684
2024	Anslag	213 848[1]	Utgiftsprognos	216 078
2025	**Förslag**	**234 039**		
2026	Beräknat	235 092[2]		
2027	Beräknat	240 645[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 230 123 tkr i 2025 års prisnivå.

[3] Motsvarar 231 084 tkr i 2025 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Energimarknadsinspektionens förvaltningsutgifter.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.17 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:4 Energimarknadsinspektionen

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**213 848**	**213 848**	**213 848**
Pris- och löneomräkning[2]	7 191	11 963	16 337
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	13 000	9 281	10 460
varav BP25[3]	*21 000*	*22 000*	*23 000*
– Medel för ökad uppföljning och kontroll	*20 000*	*20 000*	*20 000*
– Civilt försvar	*1 000*	*2 000*	*3 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**234 039**	**235 092**	**240 645**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2024. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2026–2027 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Energimarknadsinspektionens utgifter bedöms öka för att kunna genomföra och efterleva nya regelverk för el- och gasnätregleringen som är förenliga med gällande EU-rätt. Vidare finns det behov att säkerställa resurser för att arbetet med bland annat regelutveckling, tillsyn, fjärrvärme, ökad uppföljning och kontroll ska kunna gå i takt med elektrifieringen och samhällets behov av en effektiv och leveranssäker energiförsörjning till rimliga kostnader. Anslaget bör därför öka med 20 000 000 kronor från och med 2025.

Anslaget bör öka med 1 000 000 kronor 2025 för att stärka myndigheten i dess roll som beredskapsmyndighet. För 2026 och 2027 ökar anslaget med 2 000 000 kronor respektive 3 000 000 kronor för samma ändamål.

Regeringen föreslår att 234 039 000 kronor anvisas under anslaget 1:4 *Energimarknadsinspektionen* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 235 092 000 kronor respektive 240 645 000 kronor.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 2.18 Offentligrättslig verksamhet

Tusentals kronor

Verksamhet	Ack. resultat t.o.m. 2023	Resultat 2024	Verksamhetens intäkter 2025	Kostnader som ska täckas 2025	Resultat 2025
Verksamheter där intäkterna inte disponeras					
Offentligrättslig verksamhet					
varav avgifter enligt förordningen (2008:1330) om naturgasavgift	*1 165*	*-750*	*4 250*	*4 650*	*-400*
Verksamheter där intäkterna disponeras					
Offentligrättslig verksamhet	*0*	*0*	*11 300*	*11 300*	*0*
varav intäkter från registerhållningsavgift	*-*	*-*	*800*	*-*	*-*
varav intäkter från marknadsövervakningsavgift	*-*	*-*	*10 500*	*-*	*-*

Energimarknadsinspektionen disponerar avgifter som tas ut i enlighet med förordningen (2014:1059) om vissa avgifter för registrering och tillsyn över handeln på grossistenergimarknaden. Energimarknadsinspektionen tar ut dels en avgift för registerhållning, dels en avgift för tillsyn och marknadsövervakning.

2.9.5 1:5 Energiplanering

Tabell 2.19 Anslagsutveckling 1:5 Energiplanering

Tusental kronor

2023	Utfall		Anslagssparande	
2024	Anslag	265 000[1]	Utgiftsprognos	247 335
2025	**Förslag**	**790 000**		
2026	Beräknat	925 000		
2027	Beräknat	1 145 000		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för arbetet med energiplanering, grön omställning, stimulera till utbyggnaden av vindkraft, investeringar som bidrar till planerings- och leveranssäkerhetsmål för elsystemet och därmed ökar försörjningstryggheten på nationell, regional och lokal nivå. Anslaget får användas för statsbidrag till kommuner för att stärka kommunernas förmåga att bidra till ökad försörjningstrygghet på lokal nivå, stimulera till utbyggnad av vindkraft, kommunal energi- och klimatsrådgivning samt för myndigheternas administrativa utgifter kopplade till stöden. Anslaget får även användas för ekonomiska bidrag till investeringar som stärker den leveranssäkerheten eller ökar anslutningskapaciteten i elsystemet regionalt eller lokalt. Anslaget får även användas till myndigheters kostnader för särskilda insatser, uppgifter eller andra myndighetsgemensamma utvecklingsarbeten som syftar till kortare ledtider för tillståndsprövning.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.20 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:5 Energiplanering

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**265 000**	**265 000**	**265 000**
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	525 000	660 000	880 000
varav BP25	*480 000*	*615 000*	*835 000*
– Investeringsstöd för att stärka leveranssäkerheten i elsystemet	*100 000*	*200 000*	*400 000*
– Insatser för ny kärnkraft	*30 000*	*35 000*	*25 000*
– Planeringsansvar elsystemet	*10 000*	*10 000*	*10 000*
– Incitament till kommunerna för vindkraftsutbyggnad	*340 000*	*370 000*	*400 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**790 000**	**925 000**	**1 145 000**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Många av de viktigaste vägvalen för utbyggnad av både elproduktion och elinfrastruktur sker på lokal och regional nivå. Det finns flera orsaker till att

systemnyttiga investeringar i elsystemet i dag inte blir av, bl.a. att de initiala kostnaderna kan vara omfattande medan framtida intäktsströmmar är svåra att bedöma i förhand. I syfte att minska riskerna införs ett nytt ekonomiskt investeringsstöd. Kostnadseffektivitet kan främjas av en längre planeringshorisont. Därför föreslås även ett förlängt och förstärkt beställningsbemyndigande till anslaget med möjlighet att ingå nya ekonomiska åtaganden till 2030. Anslaget föreslås öka med 100 000 000 kronor 2025 för att möjliggöra ett nytt ekonomiskt stöd till investeringar som bidrar till stärkt förmåga och minskad sårbarhet i de regionala energisystemen. För 2026 och 2027 föreslås anslaget öka med 200 000 000 kronor respektive 400 000 000 kronor för samma ändamål.

För att ta ett bredare grepp om samordningen av den långsiktiga planeringen av det nationella elsystemet föreslås anslaget öka med 10 000 000 kronor från och med 2025.

För att möjliggöra ny kärnkraft kommer flera riktade insatser att behöva göras. Regeringen avsätter därför medel för att effektivt kunna följa upp den nationella kärnkraftsamordnarens arbete samt arbetet med att få en riskdelningsmodell på plats. Anslaget föreslås öka med 30 000 000 kronor 2025 för särskilda insatser för kärnkraft. För 2026 och 2027 föreslås anslaget öka med 35 000 000 kronor respektive 25 000 000 kronor för samma ändamål.

För att öka kommunernas incitament att säga ja till ny vindkraft och kompensera de kommuner som redan låtit vindkraft byggas bör ett stöd till kommunerna inrättas som baseras på fastighetsskatten för vindkraftsanläggningar. Anslaget föreslås öka med 340 000 000 kronor 2025 för ekonomisk ersättning till kommuner vars omgivning påverkas av vindkraftsetableringar. För 2026 och 2027 föreslås anslaget öka med 370 000 000 kronor respektive 400 000 000 kronor för samma ändamål.

Regeringen föreslår att 790 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:5 *Energiplanering* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 925 000 000 kronor respektive 1 145 000 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2025 för anslaget 1:5 *Energiplanering* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 1 200 000 000 kronor 2026–2030.

Skälen för regeringens förslag: För att möjliggöra planering av tecknande av avtal om fleråriga projekt är det nödvändigt att kunna fatta beslut som medför åtaganden för kommande år. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2025 för anslaget 1:5 *Energiplanering* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 1 200 000 000 kronor 2026–2030.

Tabell 2.21 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:5 Energiplanering

Tusental kronor

	Utfall 2023	Prognos 2024	Förslag 2025	Beräknat 2026	Beräknat 2027	Beräknat 2028 – 2030
Ekonomiska åtaganden vid årets början	6 109	586	80 000			
Nya ekonomiska åtaganden		80 000	1 160 000			
Utgifter mot anslag till följd av ekonomiska åtaganden	-5 523	-586	-40 000	-80 000	-150 000	-970 000
Ekonomiska åtaganden vid årets slut	586	80 000	1 200 000			
Beslutat/föreslaget bemyndigande		**450 000**	**1 200 000**			

2.9.6 1:6 Avgifter till internationella organisationer

Tabell 2.22 Anslagsutveckling 1:6 Avgifter till internationella organisationer

Tusental kronor

2023	Utfall	25 119	Anslagssparande	210
2024	Anslag	25 328[1]	Utgiftsprognos	25 098
2025	**Förslag**	**33 328**		
2026	Beräknat	33 328		
2027	Beräknat	33 328		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för avgifter till internationella organisationer samt utgifter för internationellt samarbete inom energiområdet.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.23 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:6 Avgifter till internationella organisationer

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**25 328**	**25 328**	**25 328**
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	8 000	8 000	8 000
varav BP25	*8 000*	*8 000*	*8 000*
– Nya och utvecklade internationella samarbeten med fokus på kärnkraftsområdet och Ukraina	*8 000*	*8 000*	*8 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**33 328**	**33 328**	**33 328**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Sverige bör ges större möjligheter att delta i nya och utvecklade internationella samarbeten på energiområdet med fokus på kärnkraft och att stödja Ukraina. Anslaget bör öka med 8 000 000 kronor 2025 så att Sverige kan ta en aktiv roll i prioriterade

internationella energisamarbeten och tillsammans med andra likasinnade länder bidra till att påskynda energiomställningen globalt. För 2026 och 2027 ökar anslaget med 8 000 000 kronor för samma ändamål.

Regeringen föreslår att 33 328 000 kronor anvisas under anslaget 1:6 *Avgifter till internationella organisationer* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 33 328 000 kronor respektive 33 328 000 kronor.

2.9.7 1:7 Elsäkerhetsverket

Tabell 2.24 Anslagsutveckling 1:7 Elsäkerhetsverket

Tusental kronor

2023	Utfall	73 081	Anslagssparande	1 891
2024	Anslag	77 016[1]	Utgiftsprognos	78 348
2025	**Förslag**	**79 650**		
2026	Beräknat	81 425[2]		
2027	Beräknat	80 758[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 79 650 tkr i 2025 års prisnivå.

[3] Motsvarar 77 582 tkr i 2025 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Elsäkerhetsverkets förvaltningsutgifter.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.25 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:7 Elsäkerhetsverket

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**77 016**	**77 016**	**77 016**
Pris- och löneomräkning[2]	2 634	4 409	5 895
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder			-2 153
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**79 650**	**81 425**	**80 758**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2024. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2026–2027 är preliminär.

Regeringen föreslår att 79 650 000 kronor anvisas under anslaget 1:7 *Elsäkerhetsverket* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 81 425 000 kronor respektive 80 758 000 kronor.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 2.26 Offentligrättslig verksamhet

Tusentals kronor

Verksamhet	Ack. resultat t.o.m. 2023	Resultat 2024	Verksamhetens intäkter 2025	Kostnader som ska täckas 2025	Resultat 2025
Verksamheter där intäkterna inte disponeras					
Offentligrättslig verksamhet					
varav ansökningsavgifter auktorisation elinstallatörer	0	1 945	-	-	1 950
varav nätövervakningsavgift	0	33 059	-	-	33 390
varav elsäkerhetsavgift	1 672	-7 060	72 566	90 092	-17 526
varav elberedskapsavgift	-327 152	-107 672	564 922	517 000	47 922

Elsäkerhetsverkets verksamhet finansieras i huvudsak med elsäkerhetsavgiften. Förordningen (2017:1040) om elberedskapsavgift, nätövervakningsavgift och elsäkerhetsavgift innehåller bestämmelser om avgifter för att finansiera statliga åtgärder och verksamhet enligt elberedskapslagen (1997:288), verksamhet vid nätmyndigheten samt verksamhet vid Elsäkerhetsverket enligt elsäkerhetslagen (2016:732) och lagen (1992:1512) om elektromagnetisk kompatibilitet. Dessa tre avgifter redovisas i tabell 2.26 ovan som intäkter till inkomsttitel, eftersom det är Elsäkerhetsverket som administrerar dessa avgifter. Av förordningen (1997:294) om elberedskap respektive elförordningen (2013:208) framgår att Affärsverket svenska kraftnät är elberedskapsmyndighet och Energimarknadsinspektionen är nätmyndighet. Elsäkerhetsverket tar även ut en avgift för auktorisation som elinstallatör samt ersättning för vissa kostnader i samband med Elsäkerhetsverkets marknadskontroll. Även dessa redovisas som intäkter till inkomsttitel.

2.9.8 1:8 Laddinfrastruktur

Tabell 2.27 Anslagsutveckling 1:8 Laddinfrastruktur

Tusental kronor

2023	Utfall	913 707	Anslagssparande	176 293
2024	Anslag	995 000[1]	Utgiftsprognos	973 448
2025	**Förslag**	**930 000**		
2026	Beräknat	605 000		
2027	Beräknat	1 155 000		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för stöd till och investeringar i publika stationer för snabbladdning av elfordon för ökad tillgänglighet, redundans och kapacitetshöjning längs större vägar, stöd till publik laddning på allmän platsmark och infrastruktur för elektrifiering av tunga transporter genom stationär laddning eller tankning samt för utbyggnad av infrastrukturen för ellastbilar i regionala nätverk och sammanhängande stråk mellan Sveriges större städer. Stödet för att ställa om lastbilarna ska vara

teknikneutralt. Anslaget får användas till stöd för ladd- och tankstationer för el och vätgas inklusive i hamnar och på kajer, samt till utgifter för berörda myndigheters arbete kopplat till stöden. Anslaget får även användas för att infria ingångna åtaganden i fråga om anslag 1:5 *Infrastruktur för elektrifierade transporter* inom utgiftsområde 21 Energi och anslaget 1:23 *Laddinfrastruktur* inom utgiftsområde 20 Klimat, miljö och natur.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.28 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:8 Laddinfrastruktur

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**995 000**	**995 000**	**995 000**
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	-65 000	-390 000	160 000
varav BP25	*-20 000*	*-20 000*	*530 000*
– Teknisk justering	*-20 000*	*-20 000*	*-20 000*
– Laddinfrastruktur			*550 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**930 000**	**605 000**	**1 155 000**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10).
Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Elektrifieringen av tunga fordon har tagit fart men det finns fortsatt behov av investera i infrastrukturen för dessa transporter, för att möjliggöra en omställning av transportsektorn i hela landet och samtidigt kunna infria de åtaganden Sverige har enligt EU-förordningen om utbyggnad av infrastruktur för alternativa bränslen (AFIR) som innehåller bindande mål om geografisk täckning och kapacitet hos laddinfrastruktur och tankstationer för vätgas i landet. Regeringen föreslår en förlängd satsning på utbyggnad av ladd- och tankinfrastruktur för tunga fordon.

Regeringen föreslår att 930 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:8 *Laddinfrastruktur* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 605 000 000 kronor respektive 1 155 000 000 kronor.

Bemyndiganden om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2025 för anslaget 1:8 *Laddinfrastruktur* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 2 000 000 000 kronor 2026–2030.

Skälen för regeringens förslag: För att möjliggöra planering av tecknande av avtal om fleråriga projekt är det nödvändigt att kunna fatta beslut som medför åtaganden för kommande år. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2025 för anslaget 1:8 *Laddinfrastruktur* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 2 000 000 000 kronor 2026–2030.

Tabell 2.29 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:8 Laddinfrastruktur

Tusental kronor

	Utfall 2023	Prognos 2024	Förslag 2025	Beräknat 2026	Beräknat 2027	Beräknat 2028 – 2030
Ekonomiska åtaganden vid årets början	863 237	580 524	2 000 000			
Nya ekonomiska åtaganden	230 524	1 969 476	900 000			
Utgifter mot anslag till följd av ekonomiska åtaganden	-513 237	-550 000	-900 000	-500 000	-600 000	-900 000
Ekonomiska åtaganden vid årets slut	580 524	2 000 000	2 000 000			
Beslutat/föreslaget bemyndigande	**1 300 000**	**2 000 000**	**2 000 000**			

2.9.9 1:9 Biogasstöd

Tabell 2.30 Anslagsutveckling 1:9 Biogasstöd

Tusental kronor

2023	Utfall	378 435	Anslagssparande	271 565
2024	Anslag	933 000[1]	Utgiftsprognos	697 555
2025	**Förslag**	**985 000**		
2026	Beräknat	1 035 000		
2027	Beräknat	1 085 000		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för att stimulera utvecklingen av biogasproduktion. Anslaget får även användas för de administrativa utgifter som detta medför.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.31 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:9 Biogasstöd

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**933 000**	**933 000**	**933 000**
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	52 000	102 000	152 000
varav BP25	*85 000*	*135 000*	*385 000*
– Teknisk justering	*-15 000*	*-15 000*	*-15 000*
– Stöd till produktion av biogas	*100 000*	*150 000*	*400 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**985 000**	**1 035 000**	**1 085 000**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Utgifterna för stöd till biogas förväntas bli högre än tidigare beräknat. Anslaget bör därför öka med 100 000 000 kronor 2025. För 2026 och 2027 ökar anslaget med 150 000 000 kronor respektive 400 000 000 kronor av samma skäl.

Regeringen föreslår att 985 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:9 *Biogasstöd* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 1 035 000 000 kronor respektive 1 085 000 000 kronor.

2.9.10 1:10 Energiberedskap

Tabell 2.32 Anslagsutveckling 1:10 Energiberedskap

Tusental kronor

2023	Utfall		Anslagssparande	
2024	Anslag	54 000[1]	Utgiftsprognos	53 639
2025	**Förslag**	**198 000**		
2026	Beräknat	398 000		
2027	Beräknat	651 000		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för Energimyndighetens utgifter för energiberedskapsåtgärder, och civilt försvar inom energisektorn. Anslaget får också användas för ersättning för solidaritetsgas som begärs enligt artikel 13 i enlighet med Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2017/1938 av den 25 oktober 2017 om åtgärder för att säkerställa försörjningstryggheten för gas och om upphävande av förordning (EU) nr 994/2010. Anslaget får användas för myndighetens förvaltningskostnader inom dessa områden.

Skälen för regeringens bedömning

Tabell 2.33 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:10 Energiberedskap

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**54 000**	**54 000**	**54 000**
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	144 000	344 000	597 000
varav BP25	*54 000*	*254 000*	*651 000*
– Teknisk justering	*-4 000*	*-4 000*	*-4 000*
– Civilt försvar	*58 000*	*258 000*	*655 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**198 000**	**398 000**	**651 000**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10).
Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Beredskap inom energisektorn handlar om att skapa förutsättningar för en större robusthet och uthållighet i energiförsörjning, bättre förutsättningar för samhällsviktiga verksamheter att klara störningar i energiförsörjning, samt förutsättningar att kunna prioritera och ransonera energianvändning. Det säkerhetspolitiska läget är det allvarligaste sedan andra världskrigets slut. Förberedelserna, beredskapen och förmågan inom hela totalförsvaret, både det militära och det civila försvaret, måste öka skyndsamt. Anslaget ökar med 58 000 000 kronor 2025 för civilt försvar. För 2026 och 2027 ökar anslaget med 258 000 000 kronor respektive 655 000 000 kronor. Anslaget bör öka med 780 000 000 kronor 2028 och 2029 och 730 000 000 kronor från 2030.

Regeringen föreslår att 198 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:10 *Energiberedskap* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 398 000 000 kronor respektive 651 000 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2025 för anslaget 1:10 *Energiberedskap* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 1 050 000 000 kronor 2026–2029.

Skälen för regeringens förslag: För att möjliggöra planering av tecknande av avtal om fleråriga projekt är det nödvändigt att kunna fatta beslut som medför åtaganden för kommande år. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2025 för anslaget 1:10 *Energiberedskap* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 1 050 000 000 kronor 2026–2029.

Tabell 2.34 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:10 Energiberedskap

Tusental kronor

	Prognos 2024	Förslag 2025	Beräknat 2026	Beräknat 2027	Beräknat 2028 – 2029
Ekonomiska åtaganden vid årets början		100 000			
Nya ekonomiska åtaganden	100 000	1 000 000			
Utgifter mot anslag till följd av ekonomiska åtaganden		-50 000	-200 000	-500 000	-350 000
Ekonomiska åtaganden vid årets slut	100 000	1 050 000			
Beslutat/föreslaget bemyndigande	**100 000**	**1 050 000**			

2.9.11 1:11 Elberedskap

Tabell 2.35 Anslagsutveckling 1:11 Elberedskap

Tusental kronor

2023	Utfall	542 896	Anslagssparande	-6 919
2024	Anslag	745 000[1]	Utgiftsprognos	730 833
2025	**Förslag**	**733 000**		
2026	Beräknat	705 000		
2027	Beräknat	854 000		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för Affärsverket svenska kraftnäts utgifter för elberedskapsåtgärder, dammsäkerhet, tillsynsuppdrag enligt säkerhetsskyddslagen inom områdena elförsörjning och dammanläggningar, med undantag för kärnteknisk verksamhet, samt myndighetens arbete med totalförsvar och som beredskapsmyndighet. Anslaget får användas för myndighetens förvaltningskostnader inom dessa områden.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.36 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:11 Elberedskap

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**675 000**	**675 000**	**675 000**
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	58 000	30 000	179 000
varav BP25	*208 000*	*180 000*	*285 000*
– Civilt försvar	*208 000*	*180 000*	*285 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**733 000**	**705 000**	**854 000**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10).
Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Samhällets ökade beroende av el, i kombination med allvarliga hot mot Sveriges säkerhet, har ökat behovet av att stärka elförsörjningens förmåga att hantera störningar, kriser och krig. Svenska kraftnät har som elberedskapsmyndighet i uppdrag att stärka elförsörjningens förmåga att motstå störningar vid kris och krig.

Förmågan till robust elförsörjning behöver byggas ut för att säkerställa uthållighet inom ett antal verksamheter och funktioner. Förmågan till ödrift av begränsade geografiska områden behöver fortsatt byggas ut för att säkerställa nödvändig försörjning av samhällsviktig verksamhet.

För att samhällsviktiga funktioner ska kunna fungera även vid höjd beredskap och ytterst krig krävs det att personalförsörjningen säkerställs. Regeringen beslutade i januari 2024 om aktivering av civilplikten inom elförsörjningsområdet för total-försvarspliktiga som redan har relevant utbildning. Mot bakgrund av det allvarliga säkerhetspolitiska läget och erfarenheterna från Ukraina har regeringen valt att inkludera elförsörjningen i ett särskilt snabbspår av civilplikten.

Anslaget bör öka med 208 000 000 kronor 2025 för civilt försvar och möjliggöra ett snabbspår av civilplikten. För 2026 och 2027 ökar anslaget med 180 000 000 kronor respektive 285 000 000 kronor för samma ändamål.

Regeringen föreslår att 733 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:11 *Elberedskap* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 705 000 000 kronor respektive 854 000 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2025 för anslaget 1:11 *Elberedskap* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 2 000 000 000 kronor 2026–2040.

Skälen för regeringens förslag: För att möjliggöra planering av tecknande av avtal om fleråriga projekt är det nödvändigt att kunna fatta beslut som medför åtaganden för kommande år. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2025 för anslaget 1:11 *Elberedskap* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 2 000 000 000 kronor 2026–2040.

Tabell 2.37 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:11 Elberedskap

Tusental kronor

	Utfall 2023	Prognos 2024	Förslag 2025	Beräknat 2026	Beräknat 2027	Beräknat 2028 – 2040
Ekonomiska åtaganden vid årets början	1 057 667	1 862 139	2 000 000			
Nya ekonomiska åtaganden	1 027 139	537 861	400 000			
Utgifter mot anslag till följd av ekonomiska åtaganden	-222 667	-400 000	-400 000	-400 000	-400 000	-1 200 000
Ekonomiska åtaganden vid årets slut	1 862 139	2 000 000	2 000 000			
Beslutat/föreslaget bemyndigande	**2 000 000**	**2 000 000**	**2 000 000**			

Elberedskapsavgift

Regeringens förslag: Avgiftsuttaget under 2025 för elberedskapsavgiften, som tas ut i enlighet med elberedskapslagen för att finansiera beredskapsåtgärder som beslutas med stöd av lagen, fastställs till högst 650 000 000 kronor.

Skälen för regeringens förslag: För åtgärder som genomförs enligt elberedskapslagen (1997:288) betalar den som innehar nätkoncession enligt ellagen (1997:857) en avgift. Åtgärderna, som finansieras från den del av anslaget 1:11 *Elberedskap* som disponeras av Svenska kraftnät för elberedskap, uppgår till motsvarande belopp som avgiftsuttaget över tid. Åtgärderna syftar till att förebygga, motstå och hantera sådana störningar i elförsörjningen som kan medföra svåra påfrestningar på samhället och att tillgodose elförsörjningen vid höjd elberedskap.

2.10 Övriga förslag

2.10.1 Kreditgarantier för investeringar i ny kärnkraft

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2025 ställa ut kreditgarantier för lån till investeringar i ny kärnkraft som inklusive tidigare utfärdade garantier uppgår till högst 400 000 000 000 kronor.

Skälen för regeringens förslag: Investeringar i kärnkraft är ekonomiskt mycket omfattande och kännetecknas av höga initiala finansieringskostnader, långa byggtider och en lång drifttid för att återhämta investeringskostnaderna. För investeringar av detta slag kan det därför vara avgörande att staten bär delar av risken för att investeringarna ska komma till stånd. Kreditgarantier för kärnkraft ska utformas i enlighet med budgetlagen (2011:203) och förordningen (2011:211) om utlåning och garantier, vilket innebär att en garantiavgift ska tas ut som motsvarar statens förväntade kostnad. I övrigt bör dessa kreditgarantier utformas med mer generösa villkor än dagens system för kreditgarantier för gröna investeringar, men inom ramen för vad som är förenligt med EU:s statsstödsregler.

Regeringen bör mot denna bakgrund bemyndigas att under 2025 ställa ut kreditgarantier för lån till investeringar i ny kärnkraft som inklusive tidigare utfärdade garantier uppgår till högst 400 000 000 000 kronor. För 2026 beräknas garantiramen till 400 000 000 000 kronor och för 2027 till 400 000 000 000 kronor.

Tabell 2.38 Ramar för statliga garantier

Tusental kronor

Utgifts-område	Ändamål	Ram 2023[1]	Utestående åtaganden 2023-12-31	Ram 2024[1]	Föreslagna garantiramar 2025
21	Kreditgarantier för investeringar i ny kärnkraft			400 000 000	400 000 000
	Summa			**400 000 000**	**400 000 000**

[1] Ramar för 2023 och 2024 redovisas exklusive beslutade och föreslagna ändringar som lämnats i propositioner om ändringar i statens budget.

2.11 Affärsverket svenska kraftnät

Svenska kraftnät är ett affärsverk där koncernen består av affärsverket, ett dotterföretag och sju intressentföretag i Sverige, Norge, Danmark och Finland. Svenska kraftnäts huvudsakliga uppgift är att på ett affärsmässigt sätt förvalta, driva och utveckla ett kostnadseffektivt, driftsäkert och miljöanpassat kraftöverförings-system. Denna del av verksamheten finansieras av nät-, system- och kapacitetsavgifter (även kallat flaskhalsinkomster) och genom lån. Riksdagen fastställer bl.a. ett tak för belåningen och investeringsplanen. Nedan redovisas kortfattat Svenska kraftnäts ekonomiska resultat och genomförande av investeringar i transmissionsnätet.

2.11.1 Ekonomiskt resultat

Svenska kraftnäts resultat i koncernen uppgick till 498 miljoner kronor för 2023, vilket är 195 miljoner kronor lägre än 2022. Resultatet gav en räntabilitet på justerat eget kapital på 4,3 procent, vilket är lägre än 2022 då den var 6,1 procent. Räntabiliteten på justerat eget kapital uppgick i medeltal till 5,2 procent under 2014–2023. Räntabiliteten översteg därmed verkets långsiktiga mål om 4 procents räntabilitet på eget kapital, efter schablonmässigt avdrag för skatt, exklusive resultatandelar från avyttringar i intresseföretag, under en konjunkturcykel, se diagram 2.12 nedan. Vid beräkning av tariffnivån beaktas tidigare års resultat för att nå räntabilitetsmålet.

Diagram 2.12 Svenska kraftnäts räntabilitet 2015–2023

Procent

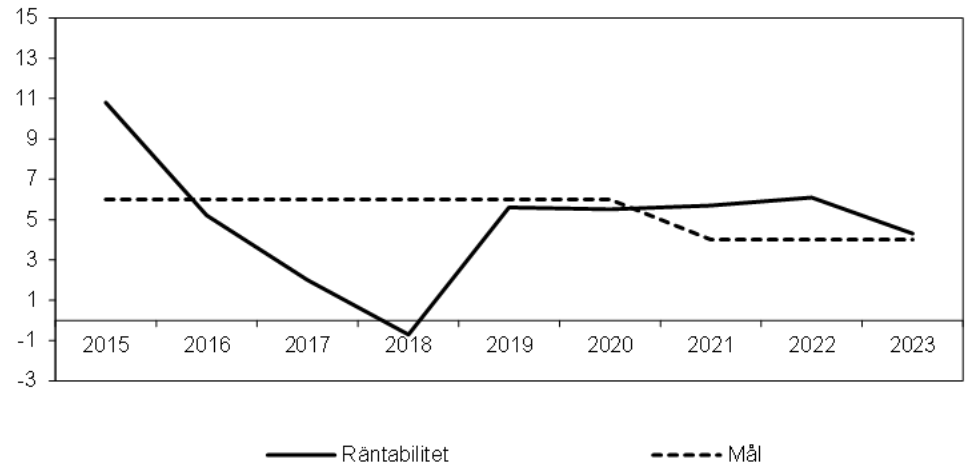

Källa: Svenska kraftnäts årsredovisningar för 2014–2023.

Under 2023 uppgick skuldsättningsgraden till -476,3 procent, vilket är högre än 2022 då den var -849,1 procent. Investeringar och reinvesteringar finansieras normalt med lån från Riksgäldskontoret. Den låga skuldsättningsgraden beror på att inflödet av flaskhalsinkomster, som är en finansieringskälla för investeringar, har varit högt och därför kunnat användas i stället för lån. Det har därför inte funnits behov av upplåning sedan utgången av 2020. Vid årsskiftet 2023/24 fanns ett överskott placerat

hos Riksgäldskontoret på 41 711 miljoner kronor, vilket är en minskning jämfört med föregående år då överskottet uppgick till 78 510 miljoner kronor. Ränteintäkterna ökade dock under 2023 till 1 948 miljoner kronor bl.a. på grund av höjningar av styrräntan. Under 2022 var motsvarande intäkter 540 miljoner kronor.

Inflödet av flaskhalsinkomster kan variera stort från år till år eftersom en mängd faktorer påverkar. De viktigaste faktorerna är tillgänglig överföringskapacitet i transmissionsnätet, temperatur, nederbörd, vind, kärnkraftens tillgänglighet, tillgänglighet på överföringsförbindelser och bränslepriser för kontinentens elproduktion. Flaskhalsinkomsterna för 2023 var betydligt lägre än för 2022. Huvuddelen av flaskhalsinkomsterna genererades av prisskillnader på överföring mellan elområden inom Sverige, varav överföringen mellan elområdena SE2 och SE3 (40 procent) och mellan elområdena SE3 och SE4 (27 procent) stod för majoriteten av inkomsterna. I jämförelse med 2022 har de lägre elpriserna och prisskillnaderna bidragit till lägre flaskhalsinkomster för 2023. Under 2023 har 26 700 miljoner kronor av flaskhalsinkomsterna använts för att finansiera elstöd till hushåll och företag. Svenska kraftnät har under 2023 fortsatt sitt arbete i syfte att öka den tillgängliga överföringskapaciteten i det befintliga elnätet, exempelvis genom mothandel och optimering av systemvärn, och att hålla nere transmissionsnätstariffen.

Svenska kraftnät arbetar med att öka affärsverkets inre effektivitet och har inom effektiviseringsprogrammet som följer ett 40-tal projekt och initiativ genomfört åtgärder under 2023 som ger effektiviseringseffekter motsvarande ca 300 miljoner kronor.

2.11.2 Investeringar i transmissionsnätet

Inför 2023 godkände riksdagen en investeringsplan om 6 350 miljoner kronor. Investeringsplanen utgör ett tak för de investeringar som Svenska kraftnät får genomföra. Under 2023 uppgick investeringarna till 5 239 miljoner kronor jämfört med 3 848 miljoner kronor 2022, se diagram 2.13 nedan.

Diagram 2.13 Svenska kraftnäts investeringar 2009–2023

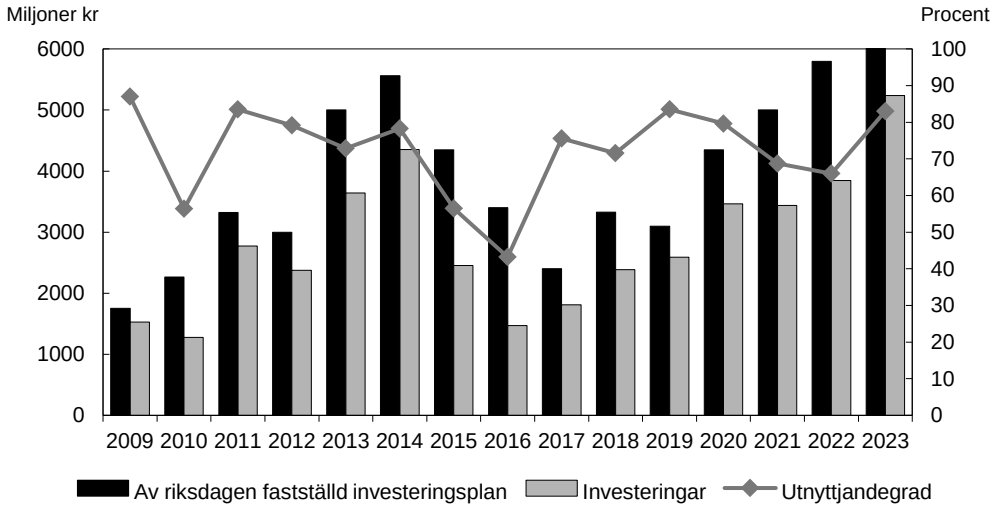

Källa: Svenska kraftnäts årsredovisningar för 2009–2023.

Skillnaden mellan utfall och plan beror bl.a. på att metodiken för hantering av åtgärder avseende steg- och beröringsspänning har lett till senareläggningar och minskade investeringar under 2023 med ca 150 miljoner kronor jämfört med planerat. Under 2023 har också en del ledningsåtgärder senarelagts till kommande år, eftersom projekten är avbrottsberoende och avbrott inte kunnat ske i den omfattning som var

planerat. Dessutom har omfattningsförändringar i andra projekt skett som påverkat utfallet mot plan. Tillsammans svarar senarelagda åtgärder och omfattningsförändringar i åtgärder för ca 200 miljoner kronor. Förseningar i projektet Ekhyddan-Nybro-Hemsjö står för drygt 100 miljoner kronor av avvikelsen. Den huvudsakliga avvikelsen i förhållande till plan, ca 350 miljoner kronor, avser förseningar för tillkommande verksamhetsprojekt som inte har genomförts som planerat.

De största investeringarna under 2023 avseende transmissionsnätet gjordes i form av systemförstärkningar. Totalt uppgick systemförstärkningarna under 2023 till 2 142 miljoner kronor. Under 2022 var motsvarande belopp 1 966 miljoner kronor. Investeringar för att öka marknadsintegration och motverka flaskhalsar i elsystemet uppgick under 2023 till 635 miljoner kronor vilket är en ökning i jämförelse med 2022 då motsvarande belopp var 218 miljoner kronor. Transmissionsnätet har på flera håll snart uppnått sin tekniska livslängd. Under 2023 uppgick reinvesteringarna till 1 623 miljoner kronor, vilket är högre än 2022. Behovet av reinvesteringar kommer att fortsätta att vara högt även under de kommande åren. Övriga investeringar omfattar marknadsintegration, anslutning samt system för införande av nya marknadslösningar och operativa processer.

Under 2023 har 35 mil kraftledning projekterats och 10 mil kraftledning byggts.

2.11.3 Förslag om Svenska kraftnäts verksamhet

Investerings- och finansieringsplan för 2025–2027

Regeringens förslag: Investeringsplanen för elförsörjningen för 2025–2027 godkänns som riktlinje för Affärsverket svenska kraftnäts investeringar (tabell 2.39).

Skälen för regeringens bedömning: Svenska kraftnät har redovisat sitt förslag till investerings- och finansieringsplan för treårsperioden 2025–2027 som omfattar åtgärder i transmissionsnätet och utrustning för elektronisk kommunikation (KN2024/01148). De planerade investeringarna under perioden beräknas uppgå till 42 601 miljoner kronor, varav 10 319 miljoner kronor avser 2025. Regeringen föreslår att investeringsplanen för Svenska kraftnät godkänns som en riktlinje för affärsverkets investeringar.

Tabell 2.39 Investeringsplan för Affärsverket svenska kraftnät

Miljoner kronor

	Utfall 2023	Prognos 2024	Budget 2025	Beräknat 2026	Beräknat 2027	Summa 2025–2027
Anskaffning och utveckling av nya investeringar	**3 368**	**4 487**	**6 214**	**8 404**	**12 123**	**26 741**
Anslutning	201	269	708	1 143	1 722	3 574
Marknadsintegration	635	1 695	1 765	921	1 343	4 029
Systemförstärkning	2 008	1 804	2 720	5 115	7 862	15 697
Optofiberutbyggnad	0	10	10	10	10	30
Övriga investeringar	524	709	1 010	1 215	1 187	3 412
varav investeringar i anläggningstillgångar	*3 368*	*4 487*	*6 214*	*8 404*	*12 123*	*26 741*
– maskiner och inventarier	*2 079*	*2 706*	*3 732*	*3 992*	*7 391*	*15 115*
– fastigheter och markanläggningar	*764*	*1 071*	*1 472*	*3 197*	*3 546*	*8 215*
– övriga investeringar	*524*	*709*	*1 010*	*1 215*	*1 187*	*3 412*
Finansiering av anskaffning och utveckling	**3 368**	**4 487**	**6 214**	**8 404**	**12 123**	**26 741**
Bidrag/medfinansiering	398	1 168	1 851	3 961	2 715	8 527
Övrig finansiering	2 970	3 319	4 363	4 443	9 408	18 214
Vidmakthållande av befintliga investeringar	**1 871**	**3 013**	**4 186**	**5 746**	**6 977**	**16 909**
Reinvestering ledningar och kablar	957	1 396	1 982	2 838	3 176	7 997
Reinvestering stationer	843	1 440	1 668	2 393	2 779	6 840
Reinvestering övriga	22	90	511	482	1 008	2 001
Reinvestering dotterbolag	50	87	25	33	13	71
varav investeringar i anläggningstillgångar	*1 871*	*3 013*	*4 186*	*5 746*	*6 977*	*16 909*
– maskiner och inventarier	*1 807*	*2 788*	*3 512*	*5 121*	*5 817*	*14 450*
– fastigheter och markanläggningar	*42*	*136*	*163*	*143*	*152*	*457*
– övriga investeringar	*22*	*90*	*511*	*482*	*1 008*	*2 001*
Finansiering vidmakthållande	**1 871**	**3 013**	**4 186**	**5 746**	**6 977**	**16 909**
Egna medel	986	1 065	1 300	1 385	1 785	4 470
Bidrag/medfinansiering	45	30	25	30	35	90
Övrig finansiering	840	1 918	2 861	4 331	5 157	12 349
Totala utgifter för anskaffning, utveckling och vidmakthållande av investeringar	**5 239**	**7 500**	**10 400**	**14 150**	**19 100**	**43 650**
Totalt varav investeringar i anläggningstillgångar	**5 239**	**7 500**	**10 400**	**14 150**	**19 100**	**43 650**

Anm.: Efter regeringens beslut att avslå Svenska kraftnäts ansökan om nätkoncession för Hansa Power Bridge bedöms anskaffning och utveckling av nya investeringar för marknadsintegration med tillhörande följdändringar minska för åren 2025 och framåt jämfört med redovisade belopp i tabellen.

Källa: Svenska kraftnät, Verksamhetsplan med investerings- och finansieringsplan 2025–2027 (KN 2024/01148).

Anskaffning och utveckling av nya investeringar

Investeringsprojekt som var för sig har en budget som överstiger 400 miljoner kronor ska underställas regeringen. I investeringsplanen ingår även projekt som har en beräknad utgift under 400 miljoner kronor men där osäkerheten i kalkylen är stor. I besluten för investering i ledningsprojekt ingår också tillhörande stationsåtgärder. Sedan den tidigare investeringsplanen har sammanlagt nio investeringar som överstiger 400 miljoner kronor tillkommit, varav tre avser anslutning, fem avser systemförstärkning och en avser reinvestering. Därutöver har projektet Hansa Power Bridge utgått med anledning av regeringens beslut i juni 2024 (KN2023/01290).

Investeringsprojekt anslutning

Investeringsprojekt som avser anslutning syftar främst till att hantera ansökningar från andra nätägare om anslutning av större produktionsanläggningar, behov av ökade effektuttag och omstrukturering av befintligt nät. För närvarande finns ansökningar om anslutning av produktion fram till 2030 på ca 152 600 MW och ansökningar om ökat effektuttag på ca 32 400 MW. I tabell 2.40 nedan redovisas större anslutningsprojekt samt summan av anslutningsprojekt vars beräknade totala investering är lägre än 400 miljoner kronor och som är aktuella under perioden 2025–2027.

Tabell 2.40 Investeringsprojekt anslutning

Miljoner kronor

Projektnamn	Typ av projekt	Syfte	Total investering	Investering 2025–2027
Åtgärdspaket Malmfälten, etapp 1	Förstärkning av transmissionsnätet	Tillgodose framtida kapacitetsbehov	14 100	130
Åtgärdspaket Malmfälten, etapp 2*	Förstärkning av transmissionsnätet	Tillgodose framtida kapacitetsbehov	3 952	355
Hallsberg–Timmersdala	Ny 400 kV-ledning	Anslutning av ny industri	1 530	208
Östersundspaketet*	Nya 220 kV-ledningar och ny 400/220 kV-station	Tillgodose framtida kapacitetsbehov	1 287	766
Porjusberget–Naalojärvia	Ny 400 kV-ledning och station	Etablering av ny industri	1 148	596
Töreboda*	Ny 400 kV-station	Etablering av industri	426	230
Gäddtjärn	Ny 400 kV-station	Anslutning landbaserad vindkraft	400	154
Nordvära	Ny 400 kV-station	Anslutningsstation havsbaserad vindkraft	400	131
Investeringsprojekt under 400 mnkr totalt			4 189	1 004
Summa investeringar anslutningar			**27 433**	**3 574**

Anm.: * avser investeringar som tillkommit sedan föregående investeringsplan.

Källa: Svenska kraftnät, Verksamhetsplan med investerings- och finansieringsplan 2025–2027 (KN2024/01148).

Investeringsprojekt marknadsintegration

I tabell 2.41 nedan sammanställs pågående projekt som syftar till att öka eller bibehålla handelskapaciteten mellan de svenska elområdena och mellan Sverige och grannländerna.

Tabell 2.41 Investeringsprojekt marknadsintegration

Miljoner kronor

Projektnamn	Typ av projekt	Syfte	Total investering	Investering 2025–2027
Aurora Line	Ny 400 kV-ledning	Ökad överföringsförmåga till Finland	4 500	1 350
Ekhyddan–Nybro–Hemsjö	Ny 400 kV-ledning	Ökad överföringsförmåga i södra Sverige	3 462	1 617
Investeringsprojekt under 400 mnkr totalt			141	13
Summa investeringar marknadsintegration			**8 103**	**2 980**

Anm.: Efter regeringens beslut att avslå Svenska kraftnäts ansökan om nätkoncession för Hansa Power Bridge har anskaffning och utveckling av nya investeringar minskat för åren 2025 och framåt jämfört med tidigare plan. Totalbeloppet för 2025–2027 avviker därmed för marknadsintegration från Tabell 2.39 Investeringsplan för Affärsverket svenska kraftnät.

Källa: Svenska kraftnät, Verksamhetsplan med investerings- och finansieringsplan 2025–2027 (KN2024/01148).

Investeringsprojekt systemförstärkning

Systemförstärkningar omfattar i huvudsak de åtgärder som genomförs i transmissionsnätet för att öka kapaciteten inom ett område. Behoven av åtgärder uppstår när transmissionsnätet behöver anpassas för att t.ex. öka överföringen från ett område där flera större produktionsanläggningar ansluts eller för att kunna öka uttagen i t.ex. storstadsområden samt de åtgärder som har en stabiliserande påverkan på nätet. De investeringar över 400 miljoner kronor som planeras under 2025–2027 samt summan av projekt vars beräknade totala investering är lägre än 400 miljoner kronor redovisas i tabell 2.42 nedan.

Tabell 2.42 Investeringsprojekt systemförstärkning

Miljoner kronor

Projektnamn	Typ av projekt	Total investering	Investering 2025–2027
Storstockholm Väst	Uppgradering av nätet genom västra delen av Stockholm	12 104	3 579
Stockholm Ström	Uppgradering av nätet genom östra delen av Stockholm	9 935	1 803
Åtgärdspaket Norrlandskusten	Nio ingående projekt, ledningsförstärkningar och stationer	8 600	3 787
Gotlandsförbindelsen	Kabelförbindelse till Gotland	5 800	1 032
Glan–Ekhyddan	Ledningsförnyelse	3 094	0
Ekhyddan–Nybro	Ledningsförnyelse	2 292	36
Nybro–Hemsjö	Ledningsförnyelse	1 967	3
Timmersdala–Stenkullen*	Ledningsförnyelse	1 690	40
Skogssäter–Ingelkärr	Ny 400 kV-ledning	1 428	436
Odensala	Befintlig station byggs ut med nytt 400 kV-ställverk	863	364
Tovåsen, Gustafs	Seriekompensering	822	552
Hallsberg	Dynamisk shuntkompensering	781	634
Olingan och Gräsmark	SC-stationer	772	303
Gäddtjärn och Bäsna	Nya seriekondensatoranläggningar	699	497
Storfinnforsen–Midskog	Ledningsförnyelse	648	0
Helgbo och Snösjön	Seriekompensering	618	434
Hurva–Sege	Ledningsförnyelse	570	0
Långbjörn–Storfinnforsen	Ny 400 kV-ledning	537	0
Reaktorpaket*	Installation av nya spänningsreglerande komponenter i transmissionsnätet	491	401
Ekhyddan	Ny dynamisk kompenseringsanläggning	467	218
Lunna*	Ny 400 kV-station	410	272
Kättbo*	Ny seriekompenseringsstation	400	231
Tuna	Anslutning av 400 kV-ledning och ny 400/220kV-transformator	400	0
Ingelkärr–Stenkullen	Ny 400 kV-ledning	400	6
Vittersjö*	Ny seriekompenseringsstation	400	302
Lindbacka–Östansjö	Ny 400 kV-ledning	400	0
Investeringsprojekt under 400 mnkr totalt		13 438	766
Summa investeringar systemförstärkning		**70 018**	**15 697**

Anm.: * avser investeringar som tillkommit sedan föregående investeringsplan.

Källa: Svenska kraftnät, Verksamhetsplan med investerings- och finansieringsplan 2025–2027 (KN2024/01148).

Investeringsprojekt optofiber och övriga nyinvesteringar

Under de kommande åren planeras löpande förbättringar av kommunikationsnätet för att upprätthålla hög tillgänglighet och säkerhet. Antalet teknikbodar planeras även att utökas, vilket möjliggör fortsatt uthyrning av överkapacitet i kommunikationsnätet. Planerade investeringar inom optofiberutbyggnad beräknas uppgå till 30 miljoner kronor under perioden 2025–2027.

Svenska kraftnät behöver även investera i utveckling av digitala och automatiserade lösningar för hantering av anläggningar och kraftsystemet samt investera i fastigheter

och administrativa stödsystem. I tabell 2.43 nedan redovisas övriga nyinvesteringar som planeras under 2025–2027.

Tabell 2.43 Övriga nyinvesteringar

Miljoner kronor

Projektnamn	Total investering	Investering 2025–2027
Lokalplan	1 834	1 191
NBM, nya system för införande av balanseringskoncept inkl. marknadsintegration	1 504	503
Förnyat driftövervakningssystem (ROSE)	742	397
Skalskydd 2.0	400	164
Investeringsprojekt under 400 mnkr totalt	4 997	1 157
Summa investeringar nyinvesteringar	**9 478**	**3 412**

Källa: Svenska kraftnät, Verksamhetsplan med investerings- och finansieringsplan 2025–2027 (KN2024/01148).

Vidmakthållande av befintliga investeringar

Utgångspunkten för transmissionsnätets anläggningar är att de ska förnyas med hänsyn tagen till framtida behov. Många av de anläggningar som nu ska förnyas av åldersskäl kommer i framtiden att få en annan funktion och betydelse. Investeringar i de befintliga anläggningarna utreds och genomförs därför integrerat med Svenska kraftnäts nyinvesteringar. Resultatet blir ofta förnyade anläggningar med en helt annan omfattning och funktion. Investeringskostnaden blir följaktligen avsevärt högre än vid tidigare förnyelser som ofta genomfördes för att bibehålla anläggningarnas funktion.

De investeringar i ledningar, kablar och stationer över 400 miljoner kronor som planeras under 2025–2027 samt summan av projekt vars beräknade totala investering är lägre än 400 miljoner kronor redovisas i tabell 2.44 och tabell 2.45 nedan.

Tabell 2.44 Reinvesteringar ledningar och kablar

Miljoner kronor

Projektnamn	Typ av projekt	Total investering	Investering 2025–2027
NordSyd	Förnyelse och systemförstärkning mellan elområde SE2 och SE3	95 000	4 687
varav Midskog–Järpströmmen	*Uppgradering 400 kV*	*1 918*	*44*
varav Forsmo–Lasele–Långbjörn	*Förnyelse 220 kV-ledning*	*785*	*30*
varav Bräcke–Ånge	*Förnyelse 220 kV-ledning*	*400*	*13*
varav Stadsforsen–Hällsjö	*Förnyelse 220 kV-ledning*	*400*	*14*
varav Stadsforsen–Hammarstrand–Krångede	*Förnyelse 220 kV-ledning*	*400*	*131*
Konti-Skan länken	Förnyelse	6 411	188
Borgvik–Skogssäter	Ledningsförnyelse	2 257	30
Hallsberg–Timmersdala	Ledningsförnyelse	1 410	30
Västkusten, Horred–Breared	Ledningsförnyelse	1 194	290
Västkusten, Stenkullen–Horred	Ledningsförnyelse	907	10
Västkusten, Kilanda–Stenkullen	Förnyelse	815	18
Västkusten, Skogssäter–Kilanda	Ledningsförnyelse	815	450
Västkusten, Breared–Söderåsen	Ledningsförnyelse	698	311
Västkusten, Söderåsen–Barsebäck	Ledningsförnyelse	507	38
Västkusten, Barsebäck–Sege	Ledningsförnyelse	400	0
Horndal–Avesta	Ledningsförnyelse	581	261
Revisionsprojekt Luftledningar Paket 3	Underhåll och reinvestering av komponenter	400	37
Krångede–Horndal	Livstidsförlängning	400	56
Investeringsprojekt under 400 mnkr totalt		11 231	1 357
Summa investeringar reinvesteringar ledningar/kablar		126 929	7 997

Källa: Svenska kraftnät, Verksamhetsplan med investerings- och finansieringsplan 2025–2027 (KN2024/01148).

Tabell 2.45 Reinvesteringar stationer

Miljoner kronor

Projektnamn	Typ av projekt	Total investering	Investering 2025–2027
Rätan	Stationsförnyelse och anslutning av vindkraft samt stationsflytt	687	42
Ligga	Stationsförnyelse	683	206
Kilforsen	Stationsförnyelse	631	373
Midskog	Stationsförnyelse och anslutning vindkraft	603	0
Letsi	Stationsförnyelse	597	446
Bäsna	Stationsförnyelse	545	569
Kolbotten	400 kV stationsförnyelse	523	280
Vargfors	Stationsförnyelse	515	353
Svartbyn	Stationsförnyelse	474	346
Grundfors	Stationsförnyelse och anslutning vindkraft	464	5
Messaure	Stationsförnyelse	408	110
Kimstad	Stationsförnyelse	403	294
Stornorrfors	Stationsförnyelse	400	235
Horndal	Stationsförnyelse	400	251
Breared	Stationsförnyelse	400	188
Harsprånget	Stationsförnyelse	400	0
Vietas	Stationsförnyelse	400	150
Investeringsprojekt under 400 mnkr totalt		7 019	2 993
Summa investeringar anslutningar		15 552	6 840

Källa: Svenska kraftnät, Verksamhetsplan med investerings- och finansieringsplan 2025–2027 (KN2024/01148).

Det behöver även genomföras investeringar i Svenska kraftnäts ledningar och stationer för att stärka Sveriges fredstida krisberedskap och civila försvar. För att upprätthålla Svenska kraftnäts förmåga att motstå störningar samt klara hela skalan från kris till krig krävs bl.a. robusta byggnationer, reservkraft, säker lagerhållning av reservdelar och material samt utbildad reparations- och underhållspersonal. Investeringarna genomförs som ett åtgärdspaket med åtgärder kopplade till befintliga beredskapslager och reparationsberedskap för att stärka Svenska kraftnäts fredstida krisberedskap och civila försvar. Syftet med att genomföra detta som ett åtgärdspaket är att få en samlad hantering av alla utredningar kopplade till området samt att på ett skyndsamt sätt initiera åtgärderna. Investeringarna beräknas uppgå till ca 4 500 miljoner kronor, varav 1 374 miljoner kronor beräknas belasta perioden 2025–2027. Det finns dock vissa osäkerheter om investeringarnas omfattning, vilket kan påverka investeringsbeloppet.

Finansiella befogenheter

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att för 2025 låta Affärsverket svenska kraftnät ta upp lån i och utanför Riksgäldskontoret till ett sammanlagt belopp om högst 1 650 000 000 kronor.

Regeringen bemyndigas att för 2025 låta Affärsverket svenska kraftnät placera likvida medel i och utanför Riksgäldskontoret.

Regeringen bemyndigas att för 2025 besluta om delägarlån eller borgen om högst 500 000 000 kronor till förmån för bolag i vilka Affärsverket svenska kraftnät förvaltar statens aktier.

Regeringen bemyndigas att för 2025 bevilja lån till företag som bedriver nätverksamhet enligt ellagen som uppgår till högst 700 000 000 kronor.

Regeringen bemyndigas att för 2025 besluta om förvärv och bildande av bolag som ska verka inom Affärsverket svenska kraftnäts verksamhetsområde intill ett belopp om 20 000 000 kronor samt avyttra aktier intill ett belopp om 20 000 000 kronor.

Skälen för regeringens förslag: Bemyndigandet om att låta Svenska kraftnät ta upp lån i och utanför Riksgäldskontoret inom en sammanlagd ram om 1 650 000 000 miljoner kronor ska främst täcka lånebehovet inom investeringsverksamheten. Regeringen föreslår även att riksdagen bemyndigar regeringen att låta Svenska kraftnät placera likvida medel i och utanför Riksgäldskontoret i enlighet med gällande ordning.

Bemyndigandet till regeringen att låta Svenska kraftnät ge lån till företag som bedriver nätverksamhet enligt ellagen (1997:857) ryms inom den sammanlagda ramen och syftar till att finansiera åtgärder, utom drift och underhåll, för att öka elnätens kapacitet för att underlätta anslutningar av anläggningar för produktion av förnybar el, om det finns särskilda skäl att anta att en sådan anslutning annars inte kommer äga rum. Regeringen kommer att kräva full ersättning för statens risk i samband med borgensteckning eller långivning.

Vidare föreslås att regeringen bemyndigas att lämna delägarlån eller borgen till bolag där Svenska kraftnät förvaltar statens aktier intill ett belopp om 500 000 000 kronor.

För 2025 föreslås att regeringen ska kunna besluta om förvärv av aktier eller bilda bolag intill ett belopp om 20 000 000 kronor samt avyttra aktier intill ett belopp om 20 000 000 kronor. Förvärv av aktier eller bildande av bolag ska ske inom ramen för Svenska kraftnäts verksamhetsområde.

Tabell 2.46 Låneram för samhällsinvesteringar

Tusental kronor

Utgifts-område	Myndighet	Beslutad låneram 2023[1]	Skuld 2023-12-31	Beslutad låneram 2024[1]	Begärd låneram 2025	Beräknad amortering 2025	Beräknad nyupplåning 2025
21	Affärsverket svenska kraftnät			1 650 000	1 650 000		
	Summa			**1 650 000**	**1 650 000**		

[1] Av riksdagen beslutad låneram exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Tabell 2.47 Ramar för statlig utlåning

Tusental kronor

Utgifts-område	Ändamål	Ram 2023[1]	Utlåning 2023-12-31	Ram 2024[1]	Förslag 2025
21	Delägarlån till bolag i vilka Affärsverket Svenska Kraftnät förvaltar statens aktier	600 000	266 833	550 000	500 000
21	Lån till företag som bedriver elnätsverksamhet enligt ellagen	700 000	54 684		700 000
	Summa	**600 700**	**321 517**	**550 000**	**1 200 000**

[1] Ramar för 2023 och 2024 redovisas exklusive beslutade och föreslagna ändringar som lämnats i propositioner om ändringar i statens budget.

Avgiftsinkomster

Svenska kraftnät finansierar till största delen den löpande verksamheten med medel som kommer från de avgifter som transmissionsnätskunder och balansansvariga parter betalar. Dessutom används flaskhalsinkomster för att täcka ett antal kostnadsposter samt till tariffreducering. Svenska kraftnäts investeringar och reinvesteringar finansieras normalt genom lån från Riksgäldskontoret men på grund av det höga inflödet av flaskhalsinkomster kan dessa användas i stället för lån.

Den totala användningen av flaskhalsinkomster under perioden 2024–2027 beräknas uppgå till 31,5 miljarder kronor. Av dessa beräknas 16,5 miljarder kronor användas till kostnadsposter och tariffreduktion och 15 miljarder kronor till nätinvesteringar. Tariffreduktionen under perioden beräknas bli 8,5 miljarder kronor. De totala intäkterna från flaskhalsinkomster under perioden 2024–2027 beräknas uppgå till 20 miljarder kronor. Under perioden 2024–2027 planerar verket att finansiera ca 40 procent av de totala kostnaderna med intäkter från flaskhalsinkomster och tillhörande ränteintäkter.

Avgiftsinkomsterna prognostiseras för åren 2024–2027 i tabell 2.48 nedan.

Tabell 2.48 Avgiftsintäkter vid Svenska kraftnät

Miljoner kronor

Intäktspost	Utfall 2023	Beräknat 2024	Beräknat 2025	Beräknat 2026	Beräknat 2027
Transmissionsnät	1 631	4 535	3 945	3 757	4 085
Systemansvar	4 058	5 185	5 260	4 700	3 600
Telekom (externa telekomintäkter)	50	50	40	35	35

Källa: Svenska kraftnät, Verksamhetsplan med investerings- och finansieringsplan 2025–2027 (KN2024/01148).

Beräknade inleveranser från Svenska kraftnät

Under 2020 fattade regeringen beslut om att Svenska kraftnät ska uppnå en räntabilitet på justerat eget kapital, efter schablonmässigt avdrag för skatt, på 4 procent under en konjunkturcykel. Räntabiliteten ska vara exklusive realiserade resultat från avyttringar av intresseföretag. Svenska kraftnät ska även för varje verksamhetsår inleverera en utdelning inkluderande skattemotsvarighet inom spannet 40–70 procent av verksamhetsårets resultat till staten där mittenvärdet i intervallet ska vara utgångspunkten. Det beräknade resultatet samt utdelningen från Svenska kraftnät under budgetåren 2024–2027 redovisas i tabellen nedan. Nedan antas en utdelning om 55 procent av avkastningskravet.

Tabell 2.49 Beräknade inleveranser från Svenska kraftnät

Miljoner kronor

	Utfall 2023	Beräknat 2024	Beräknat 2025	Beräknat 2026	Beräknat 2027
Årets resultat	498	490	505	520	535
Utdelning	381	274	270	278	286
Räntabilitet på justerat eget kapital	4,3 %	4,0 %	4,0 %	4,0 %	4,0 %

Källa: Svenska kraftnät, Verksamhetsplan med investerings- och finansieringsplan 2025–2027 (KN2024/01148).

Utgiftsområde 22

Kommunikationer

Utgiftsområde 22 – Kommunikationer

Innehållsförteckning

1 Förslag till riksdagsbeslut ... 4

2 Utgiftsområde 22 Kommunikationer ... 7
2.1 Omfattning ... 7
2.2 Utgiftsutveckling ... 7
2.3 Skatteutgifter ... 9
2.4 Mål för utgiftsområdet ... 9

3 Transportpolitiken ... 11
3.1 Mål för utgiftsområdet ... 11
3.1.1 Transportpolitikens övergripande mål ... 11
3.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder ... 11
3.3 Resultatredovisning ... 12
3.3.1 Transportpolitikens övergripande mål ... 12
3.3.2 Funktionsmål – tillgänglighet ... 13
3.3.3 Hänsynsmål – säkerhet, miljö och hälsa ... 23
3.3.4 Redovisning av den nationella trafikslagsövergripande planen för transportinfrastrukturen för perioden 2022–2033 ... 30
3.4 Politikens inriktning ... 39
3.5 Budgetförslag ... 42
3.5.1 1:1 Utveckling av statens transportinfrastruktur ... 42
3.5.2 1:2 Vidmakthållande av statens transportinfrastruktur ... 55
3.5.3 1:3 Trafikverket ... 59
3.5.4 1:4 Ersättning för sjöräddning och fritidsbåtsändamål ... 60
3.5.5 1:5 Ersättning för viss kanal- och slussinfrastruktur ... 61
3.5.6 1:6 Ersättning avseende flygplatser ... 62
3.5.7 1:7 Trafikavtal ... 63
3.5.8 1:8 Viss internationell verksamhet ... 65
3.5.9 1:9 Statens väg- och transportforskningsinstitut ... 65
3.5.10 1:10 Från EU-budgeten finansierade stöd till Transeuropeiska nätverk ... 67
3.5.11 1:11 Trängselskatt i Stockholm ... 68
3.5.12 1:12 Transportstyrelsen ... 72
3.5.13 1:13 Trafikanalys ... 78
3.5.14 1:14 Trängselskatt i Göteborg ... 78
3.5.15 1:15 Sjöfartsstöd ... 82
3.5.16 1:16 Internationell tågtrafik ... 83
3.5.17 1:17 Infrastruktur för flygtrafiktjänst m.m. ... 84
3.5.18 1:18 Lån till körkort ... 84
3.5.19 1:19 Obemannad luftfart ... 85
3.5.20 Sjöfartsverket ... 86
3.5.21 Luftfartsverket ... 90
3.5.22 Svensk-Danska Broförbindelsen SVEDAB AB ... 94
3.5.23 Öresundsbrokonsortiet ... 95

4 Politiken för informationssamhället ... 97
4.1 Mål för området ... 97
4.1.1 Digitaliseringspolitik ... 97
4.1.2 Post ... 97
4.1.3 Grundläggande betaltjänster ... 97
4.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder ... 97
4.3 Resultatredovisning ... 99

4.3.1 Fortsatt samma utvecklingstakt men minskat försprång jämfört med övriga EU-länder 99
4.3.2 Postmarknaden fortsätter att förändras 110
4.3.3 Tillgången till grundläggande betaltjänster har försämrats 111
4.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen 112
4.5 Politikens inriktning 114
4.6 Budgetförslag 118
4.6.1 2:1 Post- och telestyrelsen 118
4.6.2 2:2 Ersättning för särskilda tjänster för personer med funktionsnedsättning 121
4.6.3 2:3 Grundläggande betaltjänster 123
4.6.4 2:4 Informationsteknik och telekommunikation 124
4.6.5 2:5 Driftsäker och tillgänglig elektronisk kommunikation 126
4.6.6 2:6 Myndigheten för digital förvaltning 128
4.6.7 2:7 Digital förvaltning 130

1 Förslag till riksdagsbeslut

Regeringens förslag:

1. Riksdagen bemyndigar regeringen att för 2025 ta upp lån i Riksgäldskontoret för vissa infrastrukturprojekt som inklusive tidigare upplåning uppgår till högst 75 337 475 000 kronor (avsnitt 3.5.1).
2. Riksdagen godkänner Trafikverkets investeringsplan för 2025–2027 som riktlinje för Trafikverkets samhällsinvesteringar (avsnitt 3.5.1).
3. Riksdagen bemyndigar regeringen att för 2025 besluta om en kredit i Riksgäldskontoret för att tillgodose Tranportstyrelsens behov av rörelsekapital vid utbetalningar inom ramen för det gemensamma avgiftsutjämningsystemet för säkerhetskontroll av passagerare och deras bagage samt det internationella systemet för undervägsavgiften som inklusive tidigare utnyttjad kredit uppgår till högst 1 800 000 000 kronor (avsnitt 3.5.12).
4. Riksdagen godkänner de ekonomiska målen för Sjöfartsverket samt bemyndigar regeringen att besluta om utdelning och skattemotsvarighet i enlighet med vad regeringen förordar (avsnitt 3.5.20).
5. Riksdagen bemyndigar regeringen att för 2025 ge Sjöfartsverket finansiella befogenheter i enlighet med vad regeringen förordar (avsnitt 3.5.20).
6. Riksdagen godkänner investeringsplanen för Sjöfartsverket för 2025–2027 som en riktlinje för Sjöfartsverkets investeringar (avsnitt 3.5.20).
7. Riksdagen godkänner de ekonomiska målen för Luftfartsverket samt bemyndigar regeringen att besluta om utdelning och skattemotsvarighet i enlighet med vad regeringen förordar (avsnitt 3.5.21).
8. Riksdagen bemyndigar regeringen att för 2025 ge Luftfartsverket finansiella befogenheter i enlighet med vad regeringen förordar (avsnitt 3.5.21).
9. Riksdagen godkänner investeringsplanen för Luftfartsverket för 2025–2027 som en riktlinje för Luftfartsverkets investeringar (avsnitt 3.5.21).
10. Riksdagen bemyndigar regeringen att för 2025 besluta att Svensk-Danska Broförbindelsen SVEDAB AB får ta upp lån i Riksgäldskontoret som inklusive tidigare upplåning uppgår till högst 6 400 000 000 kronor (avsnitt 3.5.22).
11. Riksdagen bemyndigar regeringen att revidera avtalet om en fast förbindelse över Öresund mellan Sverige och Danmark av den 23 mars 1991 så att en marknadsmässig avgift kan tas ut för statliga garantier som utfärdas till Öresundsbrokonsortiet fr.o.m. 2025. (avsnitt 3.5.23).
12. Riksdagen bemyndigar regeringen att disponera de avgifter som tas ut med stöd av lagen (2024:500) med kompletterande bestämmelser till EU:s dataförvaltningsförordning (avsnitt 4.6.1).
13. Riksdagen anvisar anslagen för budgetåret 2025 inom utgiftsområde 22 Kommunikationer enligt tabell 1.1.
14. Riksdagen bemyndigar regeringen att under 2025 ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst de belopp och inom de tidsperioder som anges i tabell 1.2.

Tabell 1.1 Anslagsbelopp

Tusental kronor

Anslag	
1:1 Utveckling av statens transportinfrastruktur	41 028 989
1:2 Vidmakthållande av statens transportinfrastruktur	40 302 196
1:3 Trafikverket	1 539 222
1:4 Ersättning för sjöräddning och fritidsbåtsändamål	194 308
1:5 Ersättning för viss kanal- och slussinfrastruktur	62 284
1:6 Ersättning avseende flygplatser	296 013
1:7 Trafikavtal	1 006 000
1:8 Viss internationell verksamhet	30 557
1:9 Statens väg- och transportforskningsinstitut	89 741
1:10 Från EU-budgeten finansierade stöd till Transeuropeiska nätverk	950 000
1:11 Trängselskatt i Stockholm	1 723 381
1:12 Transportstyrelsen	2 660 987
1:13 Trafikanalys	75 745
1:14 Trängselskatt i Göteborg	745 253
1:15 Sjöfartsstöd	1 550 000
1:16 Internationell tågtrafik	95 000
1:17 Infrastruktur för flygtrafiktjänst	379 000
1:18 Lån till körkort	31 466
1:19 Obemannad luftfart	30 000
2:1 Post- och telestyrelsen	247 926
2:2 Ersättning för särskilda tjänster för personer med funktionsnedsättning	106 278
2:3 Grundläggande betaltjänster	25 037
2:4 Informationsteknik och telekommunikation	58 844
2:5 Driftsäker och tillgänglig elektronisk kommunikation	819 014
2:6 Myndigheten för digital förvaltning	270 297
2:7 Digital förvaltning	129 894
Summa anslag inom utgiftsområdet	**94 447 432**

Tabell 1.2 Beställningsbemyndiganden

Tusental kronor

Anslag	Beställningsbemyndigande	Tidsperiod
1:1 Utveckling av statens transportinfrastruktur	161 010 000	2026–2050
1:2 Vidmakthållande av statens transportinfrastruktur	42 000 000	2026–2038
1:7 Trafikavtal	8 000 000	2026–2035
1:11 Trängselskatt i Stockholm	77 000 000	2026–2060
1:14 Trängselskatt i Göteborg	21 000 000	2026–2040
2:2 Ersättning för särskilda tjänster för personer med funktionsnedsättning	350 000	2026–2029
2:3 Grundläggande betaltjänster	40 000	2026–2029
2:4 Informationsteknik och telekommunikation	75 000	2026–2027
2:5 Driftsäker och tillgänglig elektronisk kommunikation	4 348 000	2026–2035
Summa beställningsbemyndiganden inom utgiftsområdet	**313 823 000**	

2 Utgiftsområde 22 Kommunikationer

2.1 Omfattning

Utgiftsområde 22 Kommunikationer omfattar Transportpolitik och Politiken för informationssamhället.

I området Transportpolitik ingår infrastruktur- och trafikfrågor inom järnvägs-, väg-, sjöfarts- och luftfartsområdena samt transportforskning. Myndigheter inklusive affärsverk som verkar inom området är Luftfartsverket, Sjöfartsverket, Statens väg- och transportforskningsinstitut, Trafikanalys, Trafikverket och Transportstyrelsen. Bolag med statligt ägande som berörs är AB Svensk Bilprovning, Arlandabanan Infrastructure AB, Green Cargo AB, Infranord AB, Jernhusen AB, SAS AB, SJ AB, Svensk-Danska Broförbindelsen SVEDAB AB, Svevia AB och Swedavia AB.

Politiken för informationssamhället omfattar områdena övergripande frågor om digitalisering och informationsteknik (digitaliseringspolitik), inklusive digitalisering och it inom offentlig förvaltning, elektronisk kommunikation, post samt grundläggande betaltjänster. De myndigheter som verkar inom området är Post- och telestyrelsen (PTS) och Myndigheten för digital förvaltning.

2.2 Utgiftsutveckling

Tabell 2.1 Utgiftsutveckling inom utgiftsområde 22 Kommunikationer

Miljoner kronor

	Utfall 2023	Budget 2024[1]	Prognos 2024	**Förslag 2025**	Beräknat 2026	Beräknat 2027
Transportpolitik	**78 190**	**83 815**	**81 640**	**92 790**	**103 562**	**106 986**
1:1 Utveckling av statens transportinfrastruktur	34 173	36 656	33 867	**41 029**	47 678	49 049
1:2 Vidmakthållande av statens transportinfrastruktur	33 055	34 982	35 619	**40 302**	39 296	41 682
1:3 Trafikverket	1 484	1 488	1 477	**1 539**	6 281	6 395
1:4 Ersättning för sjöräddning och fritidsbåtsändamål	533	533	533	**194**	194	194
1:5 Ersättning för viss kanal- och slussinfrastruktur	62	62	62	**62**	62	62
1:6 Ersättning avseende flygplatser	154	298	298	**296**	311	341
1:7 Trafikavtal	1 005	958	952	**1 006**	906	1 081
1:8 Viss internationell verksamhet	30	31	30	**31**	31	31
1:9 Statens väg- och transportforskningsinstitut	85	87	84	**90**	92	93
1:10 Från EU-budgeten finansierade stöd till Transeuropeiska nätverk	682	785	780	**950**	1 000	270
1:11 Trängselskatt i Stockholm	1 633	1 521	1 553	**1 723**	1 912	1 947
1:12 Transportstyrelsen	2 486	3 572	3 578	**2 661**	2 739	2 781
1:13 Trafikanalys	69	73	74	**76**	77	79

	Utfall 2023	Budget 2024[1]	Prognos 2024	**Förslag 2025**	Beräknat 2026	Beräknat 2027
1:14 Trängselskatt i Göteborg	955	760	780	**745**	941	951
1:15 Sjöfartsstöd	1 388	1 500	1 500	**1 550**	1 600	1 700
1:16 Internationell tågtrafik	77	95	66	**95**	65	
1:17 Infrastruktur för flygtrafiktjänst	277	332	353	**379**	346	299
1:18 Lån till körkort	30	51	15	**31**	0	
1:19 Obemannad luftfart	10	30	19	**30**	30	30
Politiken för informationssamhället	**2 217**	**1 128**	**1 118**	**1 657**	**2 156**	**2 880**
2:1 Post- och telestyrelsen	122	163	162	**248**	257	282
2:2 Ersättning för särskilda tjänster för personer med funktionsnedsättning	107	121	118	**106**	106	106
2:3 Grundläggande betaltjänster	18	25	25	**25**	25	25
2:4 Informationsteknik och telekommunikation	80	68	67	**59**	58	58
2:5 Driftsäker och tillgänglig elektronisk kommunikation	1 531	365	358	**819**	1 344	2 019
2:6 Myndigheten för digital förvaltning	158	172	175	**270**	281	320
2:7 Digital förvaltning	201	214	212	**130**	85	70
Totalt för utgiftsområde 22 Kommunikationer	**80 407**	**84 943**	**82 758**	**94 447**	**105 719**	**109 866**

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Tabell 2.2 Förändringar av utgiftsramen 2025–2027 för utgiftsområde 22 Kommunikationer

Miljoner kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**82 875**	**82 875**	**82 875**
Pris- och löneomräkning[2]	6 196	8 441	9 257
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	5 112	13 703	16 888
varav BP25[3]	*2 017*	*7 100*	*9 794*
Volymer	50	100	200
Överföring till/från andra utgiftsområden		0	0
Övrigt	215	600	645
Ny utgiftsram	**94 447**	**105 719**	**109 866**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2024. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2026–2027 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Regeringen föreslår att 94 447 miljoner kronor anvisas till utgiftsområde 22 Kommunikationer för 2025. För 2026 beräknas anslagsnivån till 105 719 miljoner kronor och för 2027 till 109 866 miljoner kronor.

Tabell 2.3 Utgiftsram 2025 realekonomiskt fördelad för utgiftsområde 22 Kommunikationer

Miljoner kronor

	2025
Transfereringar[1]	14 133
Verksamhetsutgifter[2]	39 560
Investeringar[3]	40 754
Summa utgiftsram	**94 447**

Anm.: Den realekonomiska fördelningen baseras på utfall 2023 samt kända förändringar av anslagens användning.

[1] Med transfereringar avses inkomstöverföringar, dvs. utbetalningar av bidrag från staten till exempelvis hushåll, företag eller kommuner utan att staten får någon direkt motprestation.

[2] Med verksamhetsutgifter avses resurser som statliga myndigheter använder i verksamheten, t.ex. utgifter för löner, hyror och inköp av varor och tjänster.

[3] Med investeringar avses utgifter för anskaffning av varaktiga tillgångar såsom byggnader, maskiner, immateriella tillgångar och finansiella tillgångar.

2.3 Skatteutgifter

Vid sidan av stöd till företag och hushåll på budgetens utgiftssida finns det även stöd på budgetens inkomstsida i form av avvikelser från en enhetlig beskattning, s.k. skatteutgifter. Innebörden av skatteutgifter beskrivs i Förslag till statens budget, finansplan m.m., avsnittet om skattefrågor. Den samlade redovisningen finns i regeringens skrivelse Redovisning av skatteutgifter 2024 (skr. 2023/24:98). I tabell 2.4 redovisas de skatteutgifter som är att hänföra till utgiftsområde 22 Kommunikationer.

Tabell 2.4 Skatteutgifter inom utgiftsområde 22 Kommunikationer

Miljoner kronor

	2024	2025
Personbefordran, mervärdesskattesats 6 % (E7)	8 090	8 550
Energiskatt på diesel i motordrivna fordon (F1)	7 520	4 310
Energiskatt på fossil bensin utanför reduktionsplikten (F2)	0	0
Energiskattebefrielse för naturgas och gasol som drivmedel (F3)	90	80
Energiskattebefrielse för biodrivmedel utanför reduktionsplikten (F4)	1 610	1 360
Energiskattebefrielse för elförbrukning vid bandrift (F5)	1 080	1 120
Energiskattebefrielse för bränsleförbrukning vid bandrift (F6)	50	40
Energiskattebefrielse för bränsle för inrikes sjöfart (F7)	460	400
Energiskattebefrielse för bränsle för inrikes luftfart (F8)	410	350
Koldioxidskattebefrielse för bränsle vid bandrift (F18)	60	60
Koldioxidskattebefrielse för bränsle för inrikes sjöfart (F19)	610	630
Koldioxidskatt på fossila drivmedel utanför reduktionsplikten (F21)	0	0

Anm.: Inom parentes anges den beteckning för respektive skatteutgift som används i regeringens skrivelse.

Källa: Regeringens skrivelse 2023/24:98.

2.4 Mål för utgiftsområdet

De av riksdagen beslutade målen inom utgiftsområdet är följande:

Transportpolitik

Transportpolitikens övergripande mål är att säkerställa en samhällsekonomiskt effektiv och långsiktigt hållbar transportförsörjning för medborgarna och näringslivet i hela landet. Utöver det övergripande målet finns ett funktionsmål om tillgänglighet och ett hänsynsmål om säkerhet, miljö och hälsa (prop. 2008/09:93, bet. 2008/09:TU14, rskr. 2008/09:257 och prop. 2012/13:1 utg.omr. 22, bet. 2012/13:TU1, rskr. 2012/13:118).

– Funktionsmålet innebär att transportsystemets utformning, funktion och användning ska medverka till att ge alla en grundläggande tillgänglighet med god kvalitet och användbarhet samt bidra till utvecklingskraft i hela landet. Transportsystemet ska vara jämställt, dvs. likvärdigt svara mot kvinnors respektive mäns transportbehov.
– Hänsynsmålet innebär att transportsystemets utformning, funktion och användning ska anpassas till att ingen ska dödas eller skadas allvarligt, bidra till att det övergripande generationsmålet för miljö och miljökvalitetsmålen nås samt bidra till ökad hälsa.

Politiken för informationssamhället

Politiken för informationssamhället har tre mål för områdena digitaliseringspolitik (inklusive delmål för elektronisk kommunikation och bredband), postsektorn samt grundläggande betaltjänster.

Digitaliseringspolitik

Målet för digitaliseringspolitiken är att Sverige ska vara bäst i världen på att använda digitaliseringens möjligheter (prop. 2011/12:1 utg.omr. 22, bet. 2011/12:TU1, rskr. 2011/12:87). Under detta mål finns två delmål:

– Elektroniska kommunikationer ska vara effektiva, säkra och robusta samt tillgodose användarnas behov. Elektroniska kommunikationer ska i första hand tillhandahållas genom en väl fungerande marknad, men staten ska ha ett ansvar på områden där allmänna intressen inte enbart kan tillgodoses av marknaden (prop. 2014/15:1 utg.omr. 22, bet. 2014/15:TU1, rskr. 2014/15:86).
– Sverige ska ha bredband i världsklass. Alla hushåll och företag bör ha goda möjligheter att använda sig av elektroniska samhällstjänster och service via bredband (prop. 2009/10:193, bet. 2009/10:TU18, rskr. 2009/10:297).

Post

Målet för postsektorn är att det ska finnas en posttjänst av god kvalitet i hela landet som uppfyller de krav som anges i postlagen (2010:1045) (prop. 2014/15:1 utg.omr. 22, bet. 2014/15:TU1, rskr. 2014/15:86).

Grundläggande betaltjänster

Målet för politiken för de grundläggande betaltjänsterna är att alla i samhället ska ha tillgång till grundläggande betaltjänster till rimliga priser (prop. 2006/07:55 utg.omr. 22, bet. 2006/07:TU16, rskr. 2006/07:205).

Resultatredovisningar lämnas under respektive avsnitt.

3 Transportpolitiken

3.1 Mål för utgiftsområdet

Riksdagen har beslutat om det övergripande transportpolitiska målet, liksom om ett funktionsmål om tillgänglighet och ett hänsynsmål om säkerhet, miljö och hälsa (prop. 2008/09:93, bet. 2008/09:TU14, rskr. 2008/09:257 och prop. 2012/13:1 utg.omr. 22, bet. 2012/13:TU1, rskr. 2012/13:118). Riksdagen har även beslutat om ett etappmål för inrikes transporter inom miljömålssystemet som innebär att växthusgasutsläppen från inrikes transporter, utom inrikes flyg, ska minska med minst 70 procent senast år 2030 jämfört med 2010 (prop. 2016/17:146, bet. 2016/17:MJU24, rskr. 2016/17:320). Regeringen beslutade i samband med budgetpropositionen för 2020 att det senare etappmålet från miljömålssystemet även skulle vara ett transportpolitiskt etappmål (prop. 2019/20:1 utg.omr. 22).

3.1.1 Transportpolitikens övergripande mål

Transportpolitikens övergripande mål är att säkerställa en samhällsekonomiskt effektiv och långsiktigt hållbar transportförsörjning för medborgarna och näringslivet i hela landet.

Funktionsmål

Funktionsmålet innebär att transportsystemets utformning, funktion och användning ska medverka till att ge alla en grundläggande tillgänglighet med god kvalitet och användbarhet samt bidra till utvecklingskraft i hela landet. Transportsystemet ska vara jämställt, dvs. likvärdigt svara mot kvinnors respektive mäns transportbehov.

Hänsynsmål

Hänsynsmålet innebär att transportsystemets utformning, funktion och användning ska anpassas till att ingen ska dödas eller skadas allvarligt, bidra till att det övergripande generationsmålet för miljö och miljökvalitetsmålen nås samt bidra till ökad hälsa.

De transportpolitiska målen och Agenda 2030

De transportpolitiska målen bidrar till genomförandet av Agenda 2030 för hållbar utveckling. Det gäller bl.a. följande delmål.

- Halvera antalet dödsfall och skador i vägtrafikolyckor i världen (delmål 3.6).
- Skapa hållbara och inkluderande infrastrukturer (delmål 9.1).
- Senast 2030 tillhandahålla tillgång till säkra, ekonomiskt överkomliga, tillgängliga och hållbara transportsystem för alla. Förbättra vägtrafiksäkerheten, särskilt genom att bygga ut kollektivtrafiken, med särskild uppmärksamhet på behoven hos människor i utsatta situationer, kvinnor, barn, personer med funktionsnedsättning samt äldre personer (delmål 11.2).

3.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Regeringen använder huvudsakligen Trafikanalys rapport Uppföljning av de transportpolitiska målen 2024 med bilagor (LI2024/00890) som källa till

uppföljningen av de av riksdagen beslutade transportpolitiska målen. Om någon annan källa används, specificeras den i texten.

Regeringen använder de centrala indikatorerna nedan för att följa upp målen. Vidare används ytterligare mått i uppföljningen och som underlag för regeringens bedömning, vilket framgår av avsnitt 3.3.

Transportpolitikens övergripande mål

För uppföljning av transportförsörjning i hela landet respektive långsiktig hållbarhet används de centrala indikatorerna nedan för funktionsmålet respektive hänsynsmålet.

För samhällsekonomisk effektivitet används följande centrala indikatorer:

– internaliseringsgrad av trafikens externa kostnader, och
– samhällsekonomisk effektivitet för öppnade statliga infrastrukturobjekt.

Funktionsmål – tillgänglighet

För funktionsmålet används följande centrala indikatorer:

– punktlighet för person- respektive godståg,
– varaktighet i totalstopp i vägnätet,
– tillgänglighet i kollektivtrafiken för personer med funktionsnedsättning, och
– fordonsinnehav respektive körkortsinnehav bland kvinnor respektive män.

Hänsynsmål – säkerhet, miljö och hälsa

För hänsynsmålet används följande centrala indikatorer:

– antalet döda respektive allvarligt skadade i trafiken,
– antalet viltolyckor,
– växthusgasutsläpp från inrikes transporter exklusive flyg, och
– överskridanden av miljökvalitetsnormer för kvävedioxider i gaturum.

3.3 Resultatredovisning

3.3.1 Transportpolitikens övergripande mål

Den långsiktiga hållbarheten och transportförsörjningen i hela landet har haft en varierande utveckling

De aspekter i det övergripande målet som gäller transportförsörjning i hela landet respektive långsiktig hållbarhet följs upp genom de centrala indikatorerna samt kompletterande mått för funktionsmålet och hänsynsmålet och redovisas därför under de rubrikerna. De flesta indikatorer har inte förändrats nämnvärt sedan målen antogs medan vissa indikatorer har utvecklats något negativt och vissa något positivt.

Transportförsörjningen är inte fullt ut samhällsekonomiskt effektiv

De aspekter av det övergripande transportpolitiska målet som rör samhällsekonomisk effektivitet följs upp med nedan beskrivna centrala indikatorer.

En förutsättning för att transportförsörjningen ska vara samhällsekonomiskt effektiv är att transportköparen betalar för alla kostnader som transporten orsakar. Det gäller inte minst s.k. externa kostnader som uppstår som följd av en transport. Exempel på externa kostnader är kostnader för olyckor, buller, luftföroreningar och utsläpp av växthusgaser.

Trafikanalys beräknar årligen i vilken utsträckning olika trafikslag betalar för sina externa kostnader, den s.k. internaliseringsgraden. I en promemoria från Trafikanalys (Trafikanalys PM 2023:7) sammanställs hur internaliseringsgraden har utvecklats över tid, där vissa metodförändringar under den aktuella tidsperioden har rensats bort så att andelarna är jämförbara över tid.

Diagram 3.1 Internaliseringsgrad 2016–2023 för olika trafikslag

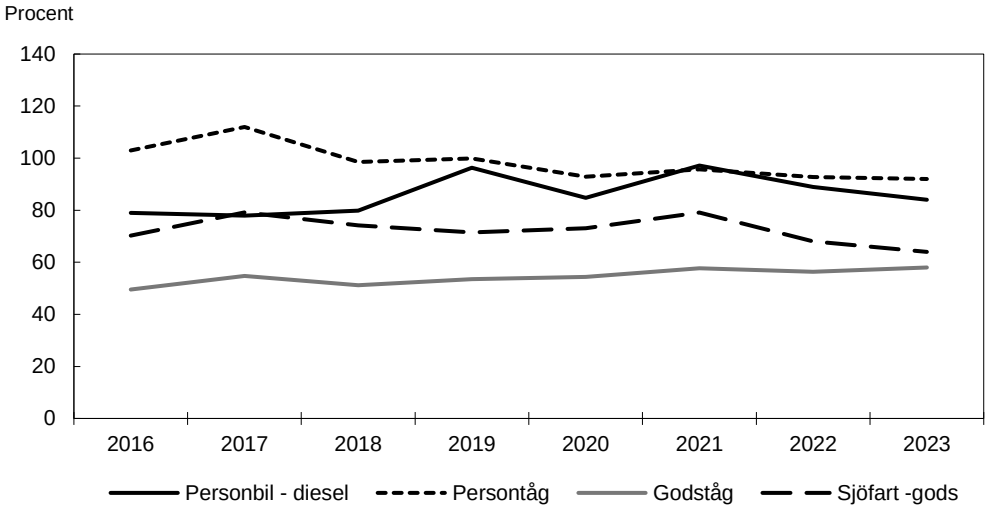

Källa: Trafikanalys PM 2023:7 samt efterföljande komplettering för 2023.

I beräkningar av internaliseringsgraden använde sig Trafikanalys fram till 2020 av den koldioxidvärdering som rekommenderades av Trafikverket för det aktuella året. Värderingen var under en längre tid densamma som koldioxidskatten. När Trafikverket 2020 beslutade att kraftigt höja koldioxidvärderingen valde Trafikanalys att tillämpa en lägre värdering i sina beräkningar, men fortfarande högre än koldioxidskatten. Trafikverket beslutade 2024 att sänka koldioxidvärderingen till den nivå som myndigheten bedömer vara nödvändig för att de kostnader som trafikanterna möter ska leda till att gällande klimatmål nås. Det innebär en värdering som succesivt höjs. I de beräkningar som redovisas i diagram 3.1 utgörs koldioxidvärderingen för hela perioden 2016–2023 av koldioxidskatten.

Trafikverket använder samhällsekonomisk nyttokostnadsanalys för att bedöma infrastrukturinvesteringars samhällsekonomiska lönsamhet. I dessa analyser sammanvägs beräknade effekter med bedömningar av effekter som inte har kunnat kvantifieras eller värderas i monetära termer. Eftersom kalkylerna och bedömningarna i varierande grad är osäkra och inte fångar allt som är relevant för att fatta beslut om vilka åtgärder som bör genomföras utgör de endast en del av beslutsunderlaget. Sju av de elva namngivna objekt som öppnades för trafik under perioden oktober 2022 till september 2023 har bedömts vara samhällsekonomiskt lönsamma. Tre objekt har bedömts vara olönsamma. För ett objekt saknas samhällsekonomiska bedömningar.

3.3.2 Funktionsmål – tillgänglighet

För att samhället ska vara tillgängligt, i alla delar av landet, krävs ett transportsystem med god standard och tillförlitlighet samt en anpassning som gör att transportsystemet kan användas av alla. Vidare är en livskraftig transportbransch en viktig del då detta är en förutsättning för att medborgare och näringsliv ska kunna nyttja transporter.

Transportsystemets standard och tillförlighet har fortsatt försämrats

För transportsystemet som helhet, när det gäller standard och tillförlitlighet, förbyttes den positiva utveckling som noterades för flera av måtten under perioden innan pandemin till en mer negativ utveckling under 2021, vilket fortsatte under 2022 och 2023. Den nedåtgående utvecklingen sedan 2020 avseende järnvägstrafikens punktlighet fortsatte under 2023. Även flygets punktlighet försämrades för inrikes flyglinjer medan punktligheten för utrikes flyg förbättrades något under 2023. Varaktigheten i totalstoppen i vägnätet understiger fortsatt nivån för 2010 och har legat relativt stabilt de senaste åren men ökade något under 2023 jämfört med 2022.

Punktligheten för person- respektive godståg är fortsatt på låga nivåer

Från och med 2023 har Trafikanalys beslutat att lämna det tidigare sammanvägda tillförlitlighetsmåttet för järnvägstrafik (STM) och övergå till måttet Rätt i Tid (RT). Orsaken till detta är att Trafikverket har infört ett nytt planeringssystem i samband med tågplan 2023. Det nya systemet har saknat viss funktionalitet vilket har medfört att data avseende anordnade tåg och akut inställda tåg inte längre kan redovisas på samma sätt som tidigare, och därmed kan inte heller punktlighetsstatistik i STM-måttet redovisas som tidigare. Trafikanalys har för avsikt att återuppta STM-måttet när förutsättningar för det åter finns tillgängligt. Trafikverket har som målsättning att säkerställa att tillförlitliga underlagsdata avseende STM-måttet ska kunna levereras för helåret 2025.

STM baseras på både försenade och akut inställda tåg medan RT endast innefattar försenade tåg. För att möjliggöra jämförelser avseende punktlighet även bakåt i tiden visas både måttet STM och RT i diagram 3.2. STM definieras som andelen ankomna tåg i tid i förhållande till antalet planerade tåg dagen före avgång. RT definieras som andelen ankomna tåg i tid i förhållande till antalet framförda tåg. Ett försenat tåg definieras som att det ankommit senare än 5 minuter och 59 sekunder efter utsatt ankomsttid för RT(5) och STM(5).

Punktligheten för järnvägstrafiken utvecklades negativt under 2023 för både person- och godstågen enligt punktlighetsmåttet RT(5). Under 2023 föll persontågens punktlighet till 87,7 procent, en minskning med 2,5 procentenheter jämfört med föregående år, se diagram 3.2. Godstågens punktlighet vid slutstation uppgick till 71,1 procent 2023, en försämring med 1,9 procentenheter jämfört med föregående år. Godstågen mäts sedan tidigare i RT(5).

Tågtrafikens punktlighet kan påverkas av flera olika faktorer. Exempelvis kan olika väderförhållanden med både kalla vintrar och varma somrar medföra störningar i infrastrukturen. Även lok och vagnar kan gå sönder och medföra att tåg blir stående på spåren vilket medför stopp i trafiken. Sett över en längre period (2013–2023) så står järnvägsföretagen för den största andelen av orsakade förseningar och utgör ca 31 procent av det totala antalet förseningar. Därefter följer olyckor, tillbud och yttre faktorer vilka utgör ca 26 procent. Brister i infrastrukturen står för ca 21 procent av orsakerna och därefter följdorsaker vilka står för ca 16 procent följt av orsaker relaterade till driftledning vilka utgör ca 6 procent. Med följdorsaker avses att ett järnvägsföretags försenade tåg medför att andra tåg drabbas av förseningar relaterade till den primära förseningen. Personer som genar över spåren eller smiter under fällda bommar, s.k. olagligt spårspring, är ett ökande problem som medför förseningar. De flesta incidenter med obehöriga i spårmiljöer sker runt storstäder där det är som trängst på spåren. Det medför att varje stopp snabbt får stora följdverkningar för både gods- och persontrafik. Den enskilt största orsaken till den lägre punktligheten 2023 jämfört med 2022 för persontågen var enligt Trafikverket att ett Arlanda Expresståg spårade ur den 27 maj. Andra orsaker som Trafikverket nämner påverkat punktligheten var spår- och växelfel samt dåliga spårlägen med hastighets-

nedsättningar mellan Stockholm och Uppsala, väderrelaterade orsaker, såsom snö och is i växlar och återkommande översvämningar söder om Uppsala. Även införandet av nya metoder och verktyg för planering av järnvägstrafik uppges ha påverkat punktligheten.

Tåg som framförs kortare sträckor kommer oftare fram i tid än andra tåg. I statistiken delas persontågen upp i tre underkategorier: kort-, medel- och långdistanståg. Av kortdistanstågen, vilka utgör drygt hälften av alla planerade tåg, kom 91,3 procent fram till sitt slutmål senast fem minuter efter tidtabell under 2023. Långdistanstågen, vilka är betydligt färre i antal, uppnådde en punktlighet på 71,0 procent och medeldistanstågen 86,4 procent 2023. Sett till årets månader var punktligheten som högst under januari och februari och under december noterades den lägsta punktligheten.

Diagram 3.2 Punktlighet för persontåg och godståg

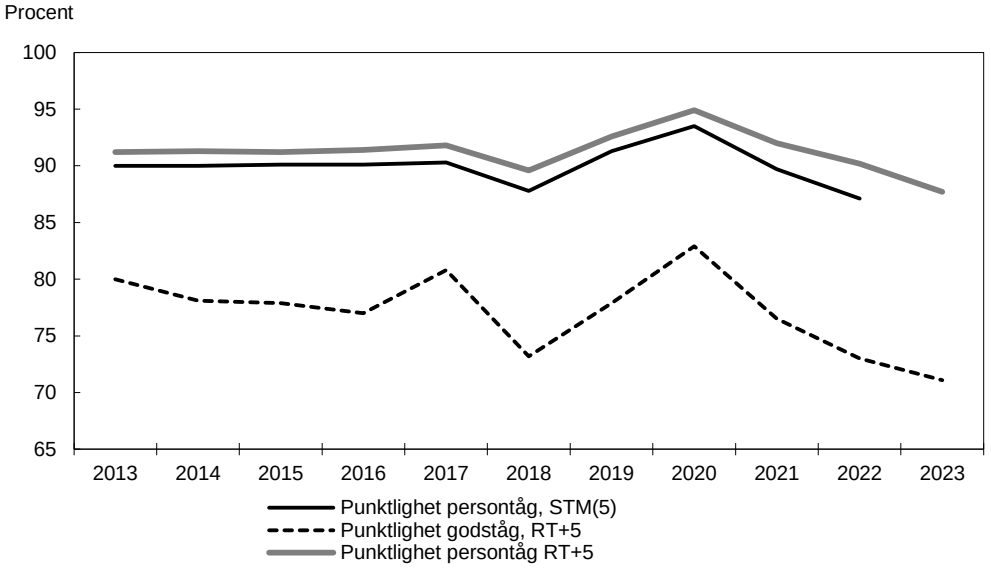

Källa: Trafikanalys.

Minskad punktlighet för flyget och fortsatt ökning av antalet resenärer

Inom flyget definieras punktlighet med att flygplanet rullar ut från gaten inom 15 minuter från utsatt avgångstid. För de statliga flygplatserna, vilka ägs och förvaltas av Swedavia AB, var den sammantagna punktligheten för in- och utrikeslinjerna 74,4 procent under 2023, se diagram 3.3. Det är en minskning med 0,7 procentenheter jämfört med föregående år. Liksom tidigare år uppnår inrikesflyget en högre punktlighet jämfört med utrikesflyget. Under 2023 reste drygt 32 miljoner resenärer till eller från Swedavia AB:s flygplatser. Det är en ökning med drygt 16 procent jämfört med 2022 och motsvarar ca 80 procent av nivåerna före pandemin.

Diagram 3.3 Punktlighet avgående personflyg på statliga flygplatser

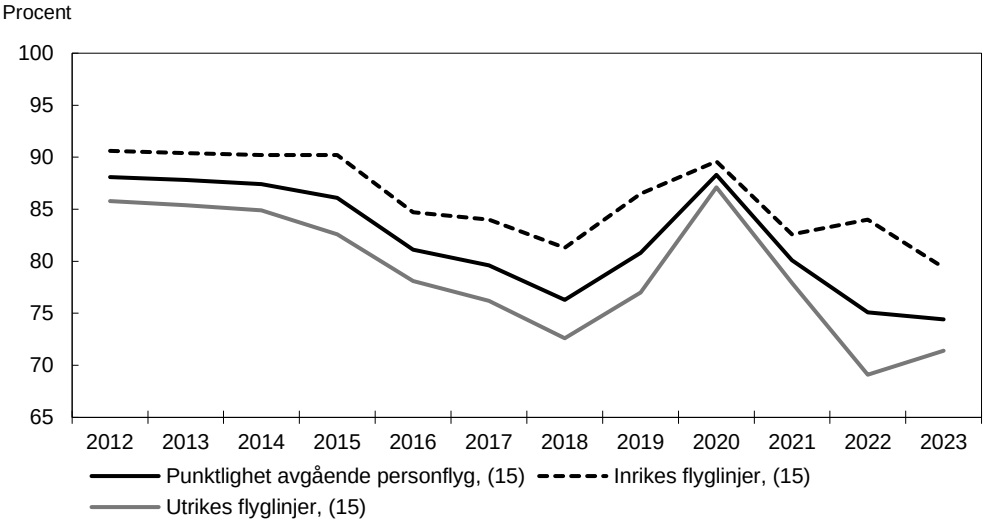

Källa: Swedavia AB.

Totalstoppen i vägtransportsystemet har ökat

Störningar i vägtransportsystemet kan generellt beskrivas genom varaktigheten på de totalstopp som sker i vägnätet. Varaktigheten i antal fordonstimmar av de förekommande totalstoppen på det statliga vägnätet har ökat till 1 512 000 timmar för 2023 från 1 275 000 timmar föregående år vilket är en ökning på 18,6 procent, se diagram 3.4. Det totala antalet stillastående fordonstimmar har sedan 2017 legat på en relativt stabil nivå med mindre variationer över åren. Jämförelser längre bakåt i tiden bör göras med försiktighet då uträkningsmetoden har förändrats. Diagrammet visar därför endast en tidsserie från 2017 och framåt. Mest utsatt av Trafikverkets fem regioner var Region Väst som svarade för 37 procent av fordonstimmarna. Problemen i regionen var störst under augusti. Övriga regioner hade en mer jämn fördelning av fordonstimmarna, drygt 15 procent var, över året och generellt på en lägre nivå för samtliga månader.

Diagram 3.4 Varaktighet i fordonstimmar på grund av totalstopp i det statliga vägnätet

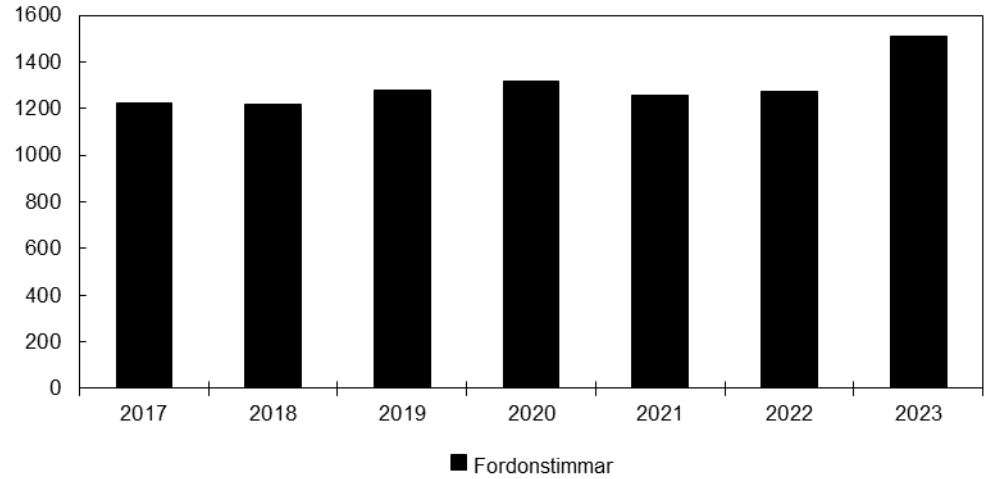

Anm.: Trafikverkets beräkningsmetoder för kännbarheten har förändrats från och med 2016. Beräkningsmetoder för ÅDT-värden (årsdygnstrafik), definitionen av storstadsvägnätet (fler väglänkar ingår i storstadsvägnätet) samt uträkningsmetoden är förändrad. På grund av pågående kvalitetsarbete med modellens metod bör jämförelser mot äldre år göras med försiktighet och därför visas endast data från 2017 och framåt.
Källa: Trafikanalys.

Kvaliteten och driftsäkerheten i infrastrukturen är oförändrad

En förutsättning för ett väl fungerande järnvägssystem är en god kvalitet på spåren och en hög driftsäkerhet. Ett sätt att mäta detta är att jämföra antalet infrastruktur-relaterade tågstörande fel i förhållande till trafikeringen (tågkilometer). Andelen fel ökade för samtliga bantyper under 2023 jämfört med föregående år och i flertalet fall även i förhållande till tidigare år. Anledningen till detta är ökat antal fel i signal-anläggningen och banöverbyggnaden.

Kvaliteten på spårläget, d.v.s. hur rakt spåret ligger i höjd- och sidoläge, mäts regelbundet. En bättre spårlägeskvalitet innebär en högre komfort för resenärer och minskat slitage på spår- och fordonskomponenter. Kvalitetstalet, det s.k. QS-talet, är ett sammanvägt värde av spårläget och beräknas för att ge en bild av kvaliteten på en längre sträcka. Ett högre kvalitetstal innebär en högre kvalitet på spårets läge i förhållande till ett idealt läge. Kvalitetstalet för 2023 minskade marginellt jämfört med föregående år. Banor i storstad, på större stråk och med omfattande gods- och resandetrafik, har generellt sett högre kvalitetstal än övriga bantyper. Det beror dels på att andelen äldre spår är mindre på dessa banor än på banor med mindre trafik, dels på att mer trafikerade banor har en högre prioritet avseende underhållsåtgärder.

För det statliga belagda vägnätet tillämpar Trafikverket en underhållsstandard som utgör ett verktyg för att bedöma vägbeläggningens tillstånd och ett underlag för verksamhetsplaneringen. Vägytans tillstånd bedöms utifrån ojämnhet, spårdjup och kantdjup. Ju lägre andel som avviker från en förutbestämd underhållsstandard, desto bättre är tillståndet, se diagram 3.5. De olika vägtyperna har olika krav på underhålls-standard utifrån samhällsekonomiska bedömningar i syfte att tillgodose såväl trafikantens som samhällets intressen. Målet är att en så liten andel som möjligt av vägnätet ska avvika från beslutad standard. Ju lägre andel som avviker från standarden, desto bättre är tillståndet. Under perioden 2013–2020 försämrades tillståndet för vägtypen vägar i storstadsområden kraftigt. Trenden vände dock mellan 2020 och 2022 då andelen vägar som avvek från standarden minskade, men under 2023 ökade andelen återigen och låg runt 11 procent. Vägtypen utgör totalt en liten del av det statliga vägnätet, ca 2 procent, men trafikbelastningen är hög och det är dyrt att åtgärda vägarna på grund av den hårda trafikbelastningen.

För vägtypen vägar som bildar större sammanhängande stråk, vilka utgör ca 19 procent av det statliga vägnätet, verkade flera års negativ trend avstanna och sakta förbättras under 2023. Denna vägtyp har en negativ trend de senaste åren. Det gäller främst mötesfria vägar vilka i allt högre grad avviker från underhållsstandarden. Även andra vägar som inte är mötesfria har försämrats de senaste 4–5 åren. Mötesfria vägar har generellt snabbare nedbrytning än andra vägar. Ökad trafikbelastning i kombination med smalare körfält som koncentrerar slitaget har bidragit till den ökade nedbrytningen.

För övriga vägtyper har förändringarna varit små de senaste åren. Dessa mer lågtrafikerade vägtyper har en åtgärdscykel för beläggningen på 10 till 20 år. Det innebär att skicket förändras långsamt och det går inte att dra säkra slutsatser från enskilda år. Den positiva utvecklingen av vägarnas tillstånd, som har pågått sedan mätningarna startade på 1990-talet, ser dock ut att ha avstannat eller vänt till en negativ utveckling de senaste åren.

Enligt Trafikanalys PM Vägytans tillstånd 2013–2023 (Trafikanalys 2024:5) är problemen med ojämnhet störst i de norra delarna av Sverige medan de södra delarna inte uppvisar några större avvikelser. Spårdjup är ett fenomen som huvudsakligen påverkar Stockholms kommun och Stockholms kranskommuner, samt större pendlingsstråk i norra Sverige. Södra Sverige är förhållandevis lite påverkat av problem

med spårdjup. Vägnätet som är påverkat av bristande kantdjup är begränsat i förhållande till de två övriga måtten. Större avvikelser noteras främst punktvis i ett stråk mellan Göteborg och Stockholm samt för kommuner i Norrbotten.

Diagram 3.5 Utveckling av andelen avvikelse från underhållsstandard fördelat på vägtyper

Procent

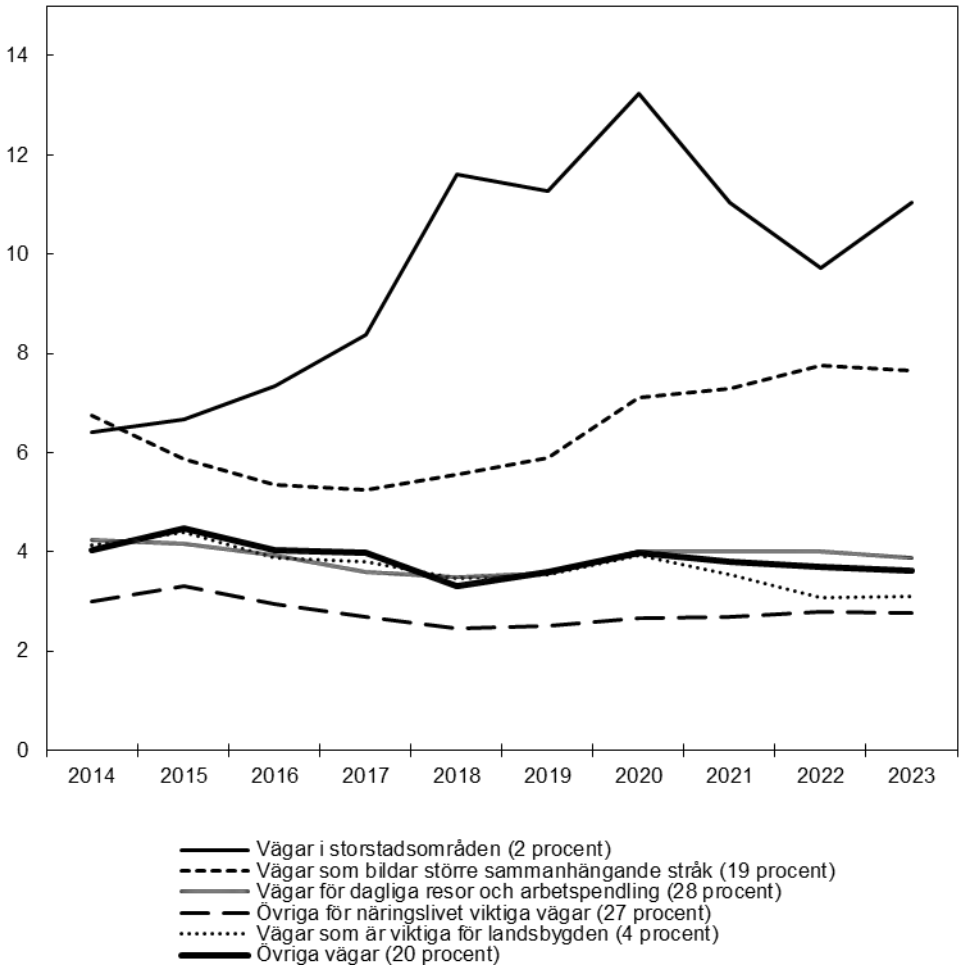

Vägtypens andel av det totala belagda statliga vägnätet inom parentes.

Källa: Trafikverket.

Användbarheten för olika grupper är i stort sett oförändrad jämfört med tidigare år

Användningen av transportsystemet förändrades till följd av pandemin. De som i högre utsträckning använder sig av kollektiva färdmedel har påverkats mer än de som i första hand reser med bil. Under 2022 skedde en viss återhämtning då transporterna återgick till nivåer som närmar sig tillståndet innan pandemin. Bortsett från pandemin och dess direkta konsekvenser på användningen av transportsystemet har transportsystemets användbarhet för olika grupper i stort inte utvecklats i någon tydlig riktning sedan målen antogs.

Användbarheten för personer med funktionsnedsättning har inte förändrats märkbart

En kollektivtrafik som är tillgänglighetsanpassad är många gånger en förutsättning för mobiliteten hos personer med funktionsnedsättningar. Kollektivtrafikens användbarhet för personer med funktionsnedsättning följs upp med tre olika mått som vart och ett följs upp vart tredje år. Dessa mått utgör bedömningen för

indikatorn för tillgänglighet i kollektivtrafiken för personer med funktionsnedsättning. Under 2023 studerades delmåttet upplevd användbarhet. Det konstaterades att den relativa risken att ha avstått från att resa med kollektivtrafik, åtminstone någon gång under den senaste tremånadersperioden, verkar ha ökat sedan de förra mätningarna 2020. För delmåttet tillgängliga hållplatser (2023) bedöms utvecklingen peka i positiv riktning.

Tillgänglighetsinformation (2022) pekade i neutral riktning. Sammantaget bedöms därför utvecklingen av måtten kring användbarheten för personer med funktionsnedsättning som neutral.

Skillnaderna i bilinnehav och körkortsinnehav mellan män och kvinnor minskar

Den senaste resvaneundersökningen innehåller data till och med 2022. Resandet 2022 präglades fortsatt av pandemin och den minskning som noterades 2020 höll i sig, för såväl kvinnor som män. Det är främst för resorna till och från arbetsplats eller skola, eller i tjänsten, som minskningen sedan pandemins start syns. Resorna med kollektivtrafik minskade tydligt under pandemin. Ökningen från 2021 till 2022 var 35 procent men är fortsatt 27 procent lägre än 2019. Under 2019 uppgick resandet till ca en timme per person och dag. År 2022 var den tiden ca 50 minuter. Det är ingen större skillnad mellan män och kvinnor i antal resor per person och dag och män och kvinnor lägger även ungefär lika mycket tid på resor, knappt 50 minuter per person och dag. Männen har något längre restid till eller från arbetsplats, skola eller i tjänsten, medan kvinnor lägger mer restid på resor för service och inköp. Restid för fritidsändamål är lika för män och kvinnor. Vidare reser män något längre sträckor jämfört med kvinnor, 58 kilometer per person och dag för män respektive 38 kilometer per person och dag för kvinnor, vilket förklaras främst genom resor med flyg. Män använder bil nästan 25 kilometer per person och dag medan det för kvinnor uppgår till nästan 24 kilometer per dag.

Diagram 3.6 Antal personbilar i trafik med kvinnor respektive män som ägare

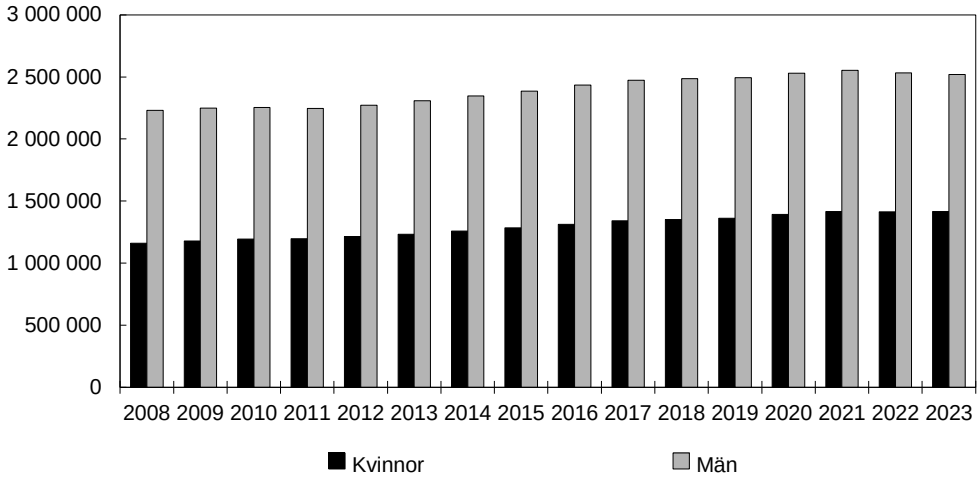

Källa: Trafikanalys.

Personbilar ägs i betydligt större utsträckning av män än av kvinnor, se diagram 3.6. Den relativa skillnaden har dock minskat sedan 2013 med 2,6 procent. Bilinnehavet bland kvinnor ökade årligen med i genomsnitt 1,4 procent under 2012–2023, medan männens innehav ökade med 0,9 procent. Under 2023 ökade innehavet av bilar med 0,2 procent för kvinnor och minskade med 0,4 procent för män. Det saknas statistik för 2023 gällande persontrafik och årlig körsträcka för kvinnor respektive män.

Män har körkort för personbil i större utsträckning än kvinnor, se diagram 3.7. Skillnaden har dock minskat från 10,8 procentenheter 2009 till 6,9 procentenheter

2023, sett över alla åldersgrupper 18 år och äldre. Detta förklaras i stor utsträckning av en dramatisk minskning av skillnaden i gruppen som har fyllt 65 år, från 24,3 procentenheter 2009 till 9,7 procentenheter 2023. Skillnaden har även minskat för åldersgruppen 18–24 år, från 7,6 procentenheter 2009 till 4,3 procentenheter 2023. I åldersgruppen 45–64 år kan man dock se en marginell ökning i skillnaden med 0,1 procentenheter från 2009 till 2023.

Diagram 3.7 Skillnader i körkortsinnehav (behörighet B) för män jämfört med kvinnor

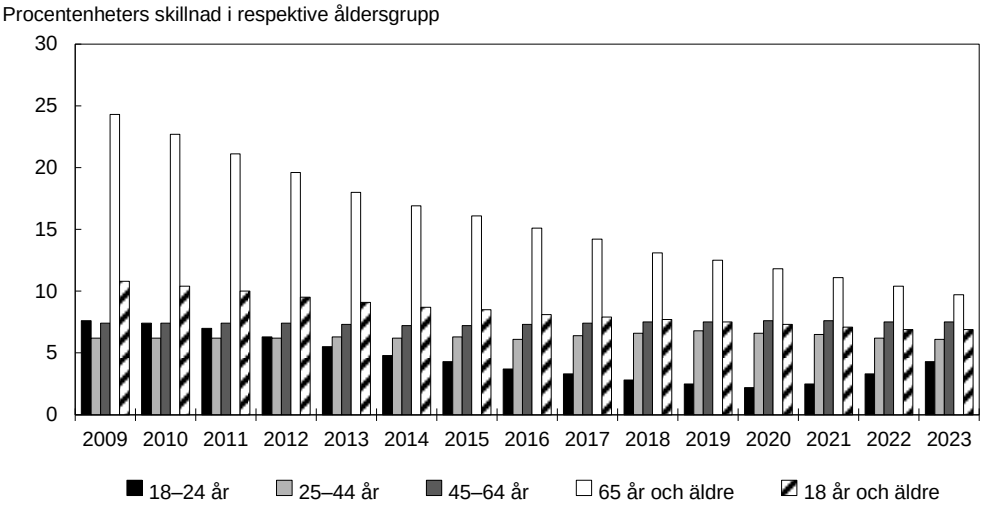

Källa: Trafikanalys.

Viss förändring i könsfördelningen i beslutande församlingar som fattar beslut om transportinfrastruktur

Andelen kvinnor i ledningsgrupper och styrelser för statliga myndigheter och bolag inom transportsektorn har i huvudsak varierat mellan 40 och 50 procent sedan 2011, men har i några undantagsfall överstigit 50 procent. Det har således inte skett så stora förändringar över tid, och andelen har i stort sett varit oförändrad de tre senaste åren. Det skedde en viss minskning 2023 i styrelserna där det är ca 43 procent, medan andelen i ledningsgruppen stigit något till 53 procent.

Könsfördelningen är ojämn i beslutsfattande församlingar på regional och lokal nivå. Andelen kvinnor i nämnder, styrelser och förvaltningar relaterade till den lokala nivåns transportsektor har de senaste åren varit knappt en tredjedel i de politiska ledningarna och en bit under 40 procent i förvaltningsledningar. I förvaltningsledningarna kan vi dock se en trendavvikande ökning de senaste två åren och siffran är nu uppe i 57 procent.

Transportsystemet upplevs fortsatt som otryggare av kvinnor än av män

Det är skillnad mellan hur kvinnor och män upplever sin trygghet i resandet. Drygt 30 procent av kvinnorna valde 2023 en annan väg eller ett annat färdsätt till följd av upplevd otrygghet medan motsvarande andel för män var runt 15 procent. Det har inte skett någon större förändring över tid. Nivån för kvinnorna har legat stabil sedan förra året medan samma värde för män har minskat något.

Tillgängligheten för person- och godstransporter är på en jämförbar nivå som när de transportpolitiska målen antogs

Det finns stora geografiska variationer i tillgängligheten för persontransporter

Tillgängligheten för måttet övriga persontransporter har legat relativt stabilt över tid. Det andra måttet, tillgänglighet till skola och arbete, fortsätter minska med

kollektivtrafik, men är oförändrat för promenad. Den lokala tillgängligheten till service har ändrats endast marginellt, men befinner sig på något lägre men ännu jämförbar nivå som när målen antogs. Stora geografiska variationer förekommer dock. Högst är tillgängligheten i storstäder och deras förorter, oavsett färdmedel eller målpunkt. Glesa landsbygdskommuner samt mycket glesa landsbygdskommuner har lägst tillgänglighet. Det gäller framför allt färdsätt som gång-, cykel- och kollektivtrafik.

Den interregionala tillgängligheten har haft en negativ utveckling de senaste åren även om en återhämtning under 2023 gör att den nu bedöms vara på en likvärdig nivå som när målen antogs. Generellt sett är den interregionala tillgängligheten på en låg nivå i glesa landsbygdskommuner, i synnerhet i Norrlands inland. Den genomsnittliga vistelsetiden med inrikesflyget har över tid legat relativt stabilt, med viss nedgång de senaste åren, och landade på en låg nivå under pandemiåren 2020 och 2021. Efter pandemin har vistelsetiden ökat igen, dock har normalnivåerna före pandemiåren inte uppnåtts än. En återhämtning av den interregionala tillgängligheten tog fart efter pandemiåren och höll i sig under 2022 och 2023. Dock minskade tillgängligheten och åtkomligheten med flyg något under 2023. Tillgängligheten till arbete och skola varierar över landet, och är väsentligt lägre i landsbygdskommunerna än i kommungrupper med högre befolkningskoncentration.

Sammanfattningsvis befinner sig tillgängligheten för persontransporter på en nivå jämförbar med när målen antogs.

Ökade kostnader för godstransporter på grund av omvärldsförändringar

Under de senaste åren har transportkostnaderna stigit kraftigt till följd av internationella störningar i transportsystemet. Transportkostnadernas andel av produktionskostnaderna har i övrigt, sett över en längre tidsperiod, varit relativt stabil. Rysslands fullskaliga invasion av Ukraina har påverkat vissa internationella transporter. Konflikterna i Mellanöstern och attacker mot sjöfarten i Röda havet har medfört att flera rederier har fått förlängda transportrutter.

Inom väg och järnväg sker en utveckling mot allt tyngre och längre transporter. Arbetet med införandet av bärighetsklass BK4 fortsätter, vilket effektiviserar godstransporter på väg genom att möjliggöra för tyngre fordon.

Sammanfattningsvis befinner sig godstransporternas tillgänglighet på ungefär samma nivå som då de transportpolitiska målen antogs.

Transportbranschen saknar utbildad personal

Företagen inom transportbranschen rapporterar allt oftare om att det är brist på utbildad personal. Det gäller inte minst inom föraryrken för tåg, taxi, buss och tung lastbil. Eftersom förarnas medianålder är hög kommer många med behörighet att framföra tunga lastbilar (C) eller buss (D) att fylla 65 år under de närmaste åren. Medianåldern för körkortsinnehavarna minskar inte, vilket indikerar ett kommande problem i och med att antalet unga personer som skaffar sig C- eller D-behörighet är lågt. Det största bekymret gäller stigande medianålder för personer med D-behörighet. Utöver C- eller D-behörighet krävs ett bevis om yrkesförarkompetens (YKB) för att få framföra tunga fordon yrkesmässigt.

Den senaste statistiken, som är från 2022, visar att det var ungefär 119 000 personer anställda i de 14 transportyrkena i Statistiska centralbyråns sysselsättningsregister, vilket är en ökning från 115 000 personer 2021. Andelen kvinnor inom transportyrkena var 13 procent jämfört med nästan 50 procent för arbetsmarknaden som helhet. Andelen kvinnor har ökat med knappt 10 procent sedan 2021. Medianåldern för alla yrkesverksamma är 42 år för både kvinnor och män, medan den i transportyrkena är 39 år för kvinnor och 45 år för män.

Riksdagen har tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om behovet av ökad samordning av myndigheternas arbete när det gäller kontroll av yrkestrafiken (bet. 2021/22:TU20 punkt 3, rskr. 2021/22:451). För att diskutera hur kontrollen av yrkestrafiken på väg kan förbättras hölls i Regeringskansliet (Landsbygds- och infrastrukturdepartementet) ett rundabordssamtal med Kustbevakningen, Polismyndigheten, Transportstyrelsen och Tullverket den 15 maj 2023. Regeringen gav den 29 augusti 2024 Polismyndigheten och Trafikverket i uppdrag att ta fram ett förslag till tydligare ansvarsfördelning för åtgärder vid nyetablering, förbättringar samt underhåll och avveckling av kontrollplatser längs vägnätet. Det är angeläget att ansvarsfördelningen tydliggörs eftersom kontrollplatser som är adekvat utrustade och har en god geografisk spridning är en förutsättning för effektiva kontroller av yrkestrafik på väg. Med detta anser regeringen att tillkännagivandet är slutbehandlat.

Arbetet med civilt försvar och krisberedskap fortsätter

Det säkerhetspolitiska läget i Sveriges närområde och i Europa är allvarligt. Att transportinfrastruktur och transporter fungerar i väsentliga delar är i denna situation betydelsefullt för det civila försvaret och för Försvarsmaktens verksamhet samt för att andra samhällsviktiga funktioner ska kunna upprätthållas vid olika händelser och situationer i fredstid samt inför och vid höjd beredskap och ytterst i krig. Sveriges integration i Nato och dess operationsplanering ställer ökade krav på civil och militär förmåga att stödja Nato på svenskt territorium, där bl.a. transportinfrastruktur och transporter är av betydelse för värdlandsstöd och militär mobilitet.

I propositionen Totalförsvaret 2021–2025 (prop. 2020/21:30) anges att det behövs en ökad motståndskraft och redundans samt förstärkt säkerhetsskydd, informationssäkerhet och säkra kommunikationssystem inom transportområdet. Arbetet med att utveckla det civila försvaret och beredskapssektorn transporter har fortsatt under 2023, bl.a. genom ett fördjupat samarbete med olika aktörer både regionalt, nationellt och internationellt. Trafikverket har sedan oktober 2023 etablerat forumet Beredskapssektorn Transporter Privat – Offentlig Samverkan (BTPOS) med grupper för väg, järnväg, luftfart respektive sjöfart, i syfte att bättre integrera näringslivet i arbetet med civilt försvar. Utöver det har förmågehöjande aktiviteter bedrivits och planer har lagts för säkerhetsrelaterade frågor och planering för beredskapssektorn i syfte att samhällsviktiga transporter ska kunna utföras under höjd beredskap.

Mot bakgrund av Rysslands fullskaliga invasion av Ukraina och deklarationen från det nordiska transportministermötet i Fredrikstad i november 2022 har samarbetet med de nordiska grannländerna utvidgats och utvecklats ytterligare under 2023 och 2024, såväl på departementsnivå som på myndighetsnivå, i frågor om beredskap och civilt försvar som rör gränsöverskridande transportinfrastruktur och transporter.

För att påskynda arbetet har regeringen t.ex. den 27 mars 2024 gett Trafikverket i uppdrag att inleda förberedande utredningar och undersökningar för Kappelshamn som alternativ hamn till Visby hamn (LI2024/00773). Uppdraget delrapporterades den 25 juni 2024 (LI2024/01394). Efter en framställan från Trafikverket ändrade regeringen genom beslut den 4 juli 2024 uppdraget på så sätt att Trafikverket med anledning av försvårade förhållanden vid den förberedande utredningen och undersökningarna i delredovisningen ska inkomma med bedömningar av dels kostnader för farledsutredningar för åren 2025–2027, dels vilket år som muddringskostnader bedöms belasta statsbudgeten (LI2024/01177). Den 23 februari 2024 lämnade Trafikverket rapporten Åtgärdsförslag för säkerställandet av tågfärjeförbindelsen mellan Trelleborg och Tyskland enligt regeringsuppdrag (LI2023/02841). Rapporterna analyseras och bereds för närvarande i Regeringskansliet.

Vidare har regeringen den 29 juni 2023 uppdragit åt Trafikverket att, i samverkan med andra berörda myndigheter, föreslå åtgärder för att stärka förmågan inom krisberedskap och civilt försvar inom beredskapssektorn för transporter (LI2024/02842). Uppdraget som redovisades den 15 januari 2024 analyseras och bereds för närvarande inom Regeringskansliet (LI2024/00129).

Trafikverket redovisade i rapporten Koordineringsfunktion beredskapsflygplatser den 3 april 2024 regeringsuppdraget att förbereda en funktion för att koordinera öppnande av svenska beredskapsflygplatser och ge information och service (LI2024/03643). Rapporten bereds för närvarande i Regeringskansliet.

3.3.3 Hänsynsmål – säkerhet, miljö och hälsa

Antalet omkomna och allvarligt skadade i trafiken har ökat

Sett över alla trafikslag omkom sammantaget 380 personer 2023, varav 277 personer i olyckor och 103 i konstaterade självmord, se diagram 3.8. Det var 23 personer fler än under 2022. Antalet omkomna totalt i trafiken har sedan 2007 minskat med 38 procent. Sett till andel av samtliga omkomna stod vägtrafiken under 2023 för 68 procent och bantrafiken för 26 procent. Antalet allvarligt skadade kan inte mätas i alla delar av transportsystemet på ett jämförbart sätt. Trots detta kan det konstateras att vägtrafiken dominerar även här. Män är kraftigt överrepresenterade bland omkomna i transportsystemet. För väg- respektive bantrafik finns könsuppdelad statistik redovisad under respektive trafikslag, övriga trafikslag saknar tillgänglig statistik.

Diagram 3.8 Antalet omkomna i de olika trafikslagen

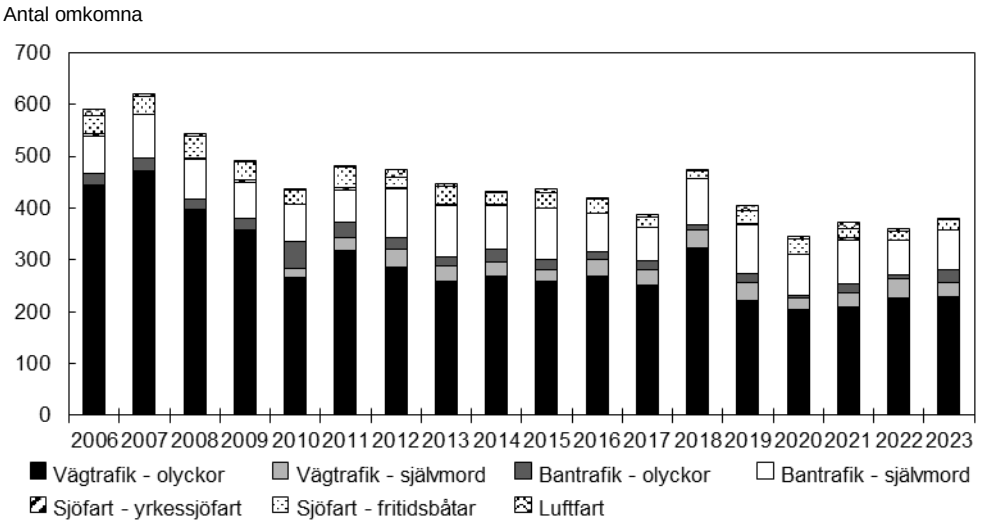

Källa: Trafikanalys.

Minskning av antalet omkomna i vägtrafiken

Under 2023 omkom 229 personer av olyckor i vägtrafiken, vilket är 2 personer fler jämfört med 2022. Antalet omkomna är tillbaka på samma nivå som före pandemin, 2019 omkom 221 personer i olyckor. Skillnaden mellan omkomna skyddade och oskyddade trafikanter har minskat över tid. Bland de omkomna i vägtrafiken är de skyddade trafikanterna, dvs. sådana som färdas i personbil, buss och lastbil, i majoritet. För 2023 stod gruppen skyddade trafikanter för ungefär 60 procent av de omkomna.

Bland de omkomna i olyckor har andelen män under de senaste tio åren varit i genomsnitt 75 procent och andelen kvinnor 25 procent. Under 2023 omkom 177 män respektive 52 kvinnor i vägtrafiken. Unga män är överrepresenterade bland omkomna

i transportsystemet, och risken att omkomma i en trafikolycka är dubbelt så stor för män som för kvinnor.

Antal svårt skadade i vägtrafikolyckor enligt polis och akutsjukvårdsdata (sammanvägd skadegrad) beräknas uppgå till 2 065 personer för 2023 jämfört med 2 081 personer för 2022.

Information om mätarställningar ska framgå av besiktningsprotokollet

Riksdagen har tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om att regeringen skyndsamt bör vidta lämpliga åtgärder dels för att kriminalisera sådan manipulation av vägmätare som sker i syfte att sänka eller felaktigt ange uppgiften om fordonets kilometerställning, dels för att fordonets vägmätare ska kontrolleras mot föregående inrapporterade vägmätarställning vid besiktning och att informationen om tidigare mätarställningar ska redovisas i besiktningsprotokollet (bet. 2018/19:TU16 punkt 3, rskr. 2018/19:259).

Regeringen gav den 4 april 2021 Transportstyrelsen i uppdrag att genomföra åtgärder så att ett fordons vägmätare ska kontrolleras mot föregående inrapporterad vägmätarställning vid besiktning och att informationen om tidigare mätarställningar ska redovisas i besiktningsprotokollet. Vidare skulle Transportstyrelsen utreda och om det är lämpligt att föreslå författningsförslag så att manipulering av mätarställningar kriminaliseras (I2021/01146). Transportstyrelsen redovisade uppdraget den 30 juni 2022 i rapporten Åtgärder mot manipulering av viss fordonsutrustning – avgasrening och vägmätare (I2022/01599).

I rapporten bedömer Transportstyrelsen att det inte är lämpligt med en särskild reglering som specifikt kriminaliserar manipulering av mätarställningar. Myndigheten hänvisar till att det kan finnas många skäl till att en mätarställning visar fel utan att det skett manipulation och att det redan finns reglering som täcker bedräglig manipulation av mätarställningar. Transportstyrelsens rapport har remissbehandlats. Remisstiden gick ut den 1 mars 2023. Ingen av instanserna som besvarat remissen ifrågasätter Transportstyrelsens bedömning vad avser förutsättningar för kriminalisering av manipulering av fordons mätarställningar. Åklagarmyndigheten uttrycker explicit stöd för Transportstyrelsens bedömningar i dessa delar. Regeringen delar Transportstyrelsens och Åklagarmyndighetens bedömningar.

Transportstyrelsen beslutade den 21 oktober 2022 om ändring i Transportstyrelsens föreskrifter och allmänna råd (TSFS 2017:54) så att det av besiktningsprotokollet framgår information om mätarställningar från de tre senaste fullständiga besiktningarna och att det särskilt noteras om den aktuella mätarställningen är högre än den som registrerats tidigare (TSFS 2022:93). Föreskriften trädde i kraft den 21 maj 2023. Regeringen anser att tillkännagivandet med detta är slutbehandlat.

Antalet omkomna i fritidssjöfarten har ökat

Redovisningen av antalet omkomna i sjöfarten är fördelad mellan yrkessjöfarten och fritidssjöfarten. Inom yrkessjöfarten omkom inga personer på svenska vatten under 2023 i en s.k. sjöolycka vilket är samma siffra som föregående år 2022. Sjöolyckor är olyckor som har att göra med fartygets drift. Antalet allvarligt skadade i yrkessjöfarten kan inte mätas på något konsistent sätt för hela perioden. I fritidssjöfarten omkom 21 personer under 2023, jämfört med 16 personer året innan. Fritidssjöfarten dominerar antalet döda inom sjöfarten. Rapportering som möjliggör mätning av antalet skadade i fritidssjöfarten är under utveckling. För hela perioden 2006–2023 utgjorde 95 procent av de omkomna i fritidssjöfarten män. I yrkessjöfarten finns ingen uppgift om kön på de omkomna under perioden.

Antalet omkomna i bantrafiken har ökat

I bantrafiken omkom under 2023 totalt 100 personer, en ökning med 24 personer (32 procent) jämfört med 76 personer 2022. Av de 100 personerna omkom 25 i olyckor och 75 i självmord.

Självmorden har sedan 2009 stått för ungefär 80 procent av alla omkomna i bantrafiken. Av de fall där kön är känt utgör männen 70 procent av de omkomna i olyckor och självmord, och andelen kvinnor utgör 30 procent.

Bantrafiken är det enda trafikslag där de omkomna (i olyckor och självmord sammantaget) är fler än de allvarligt skadade, vilket beror på att kollisionerna ofta är väldigt våldsamma och därmed dödliga. Spårvägstrafikens roll är marginell för antalet omkomna i olyckor och självmord, men står för nära hälften av de allvarligt skadade. Det rör sig då om personer som skadas i en trafikmiljö där spårväg och vägtrafik samsas längs långa sträckor.

Antalet omkomna i luftfarten har minskat

Antalet omkomna i luftfarten varierar över åren. Under perioden 2010–2023 omkom totalt 80 personer inom luftfarten, knappt 6 personer per år. Sedan 2016 har ingen omkommit inom linjefart och icke regelbunden trafik. Under 2023 omkom heller ingen inom linjefart och icke regelbunden trafik men i den övriga luftfarten omkom 2 personer, jämfört med 5 personer året innan. Under 2023 rapporterades 12 personer allvarligt skadade inom luftfarten jämfört med 19 personer året innan, samtliga inom den övriga luftfarten. Uppgifter om kön på de omkomna och skadade i luftfarten samlas inte in.

Antalet viltolyckor på en fortsatt hög nivå

De senaste åren har antalet olyckor med vilt och ren ökat kraftigt jämfört med 2009 och uppgick under 2023 till 72 230 olyckor vilket är en ökning jämfört med föregående år, se diagram 3.9. Antalet rapporterade olyckor med vilt och ren var under 2023 det högsta sedan målen antogs. I statistiken särredovisas renar då ren är ett tamdjur och därför inte klassas som vilt djur enligt jaktlagen (1987:259). Rådjursolyckor fortsätter att dominera de rapporterade viltolyckorna och uppgick under 2023 till 49 717 olyckor vilket var en ökning med drygt 2 000 olyckor. Viltolyckor sker över hela landet, men antalet olyckor med olika djur varierar stort beroende på omfattningen av trafikflöden och djurpopulationer. Trafikarbetet på väg har ökat men inte i en omfattning som skulle kunna förklara det ökade antalet viltolyckor.

Det totala antalet djurpåkörningar med tåg uppgick under 2023 till 7 026 djur vilket är en ökning med drygt 300 påkörningar, och strax under medelvärdet för antalet påkörningar de tre föregående åren. Rapporteringen omfattar såväl vilda djur som tamboskap och husdjur.

Diagram 3.9 Antal trafikolyckor på väg och järnväg med vilt respektive ren

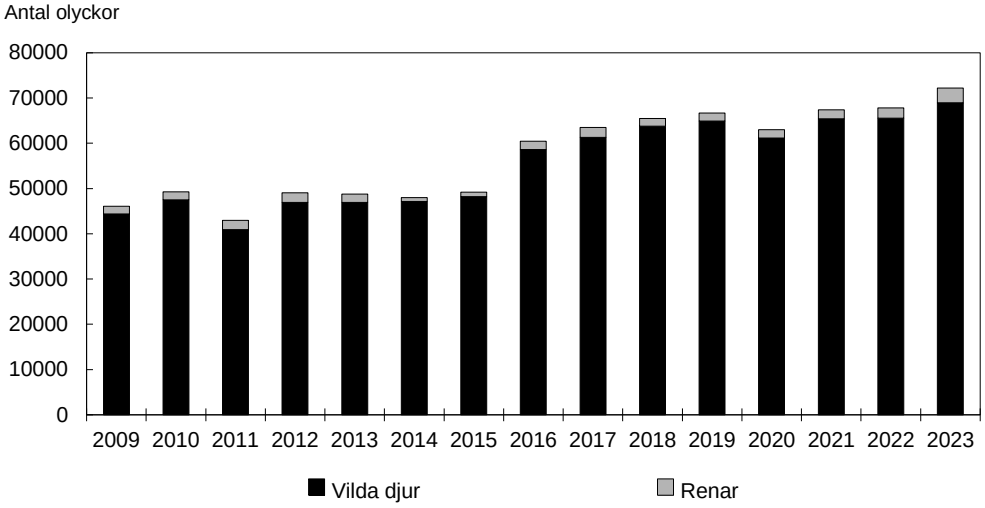

Källa: Trafikanalys.

Utsläpp av växthusgaser har minskat

Ökad andel elbilar har bidragit till att minska utsläppen

Riksdagen har beslutat om ett etappmål inom miljömålssystemet som innebär att växthusgasutsläppen från inrikes transporter, utom inrikes flyg, ska minska med minst 70 procent senast 2030 jämfört med 2010. Enligt preliminär statistik från Naturvårdsverket minskade utsläppen från inrikes transporter med 1 procent 2023 jämfört med 2022. Jämfört med 2010 är minskningen ca 35 procent, se diagram 3.10. Utsläppsminskningen 2023 beror framför allt på en ökad andel elbilar bland nyregistreringar av personbilar. Under 2023 var ca 58 procent av de nyregistrerade personbilarna laddbara och ca 38 procent elbilar, motsvarande siffror för 2022 var 54 procent respektive 32 procent. Den ökande andelen elbilar i nybilsregistreringen bidrog till att de genomsnittliga koldioxidutsläppen hos nya personbilar minskade under 2023 till 61 g/km. År 2022 var utsläppen 67 g/km. Sedan 2010 har koldioxidutsläppen per kilometer för nya personbilar mer än halverats. Andelen laddbara fordon i personbilsflottan uppgick vid slutet av 2023 till drygt 11 procent, jämfört med 9 procent 2022. Ökningen av antalet laddbara personbilar bedöms bero på bl.a. EU:s koldioxidkrav på nya lätta fordon och statliga stöd till utbyggnad av laddinfrastruktur, se även utgiftsområde 20 Klimat, miljö och natur samt utgiftsområde 21 Energi.

När det gäller utsläppen från inrikes flyg, som svarar för ca 2 procent av utsläppen från inrikes transporter, finns inga uppdaterade preliminära beräkningar för 2023 från Naturvårdsverket. I diagram 3.10 redovisas därför 2022 års data för 2023. Slutliga siffror över växthusgasutsläppen 2023 redovisas av Naturvårdsverket i december 2024.

Diagram 3.10 Utsläpp av växthusgaser från inrikes transporter

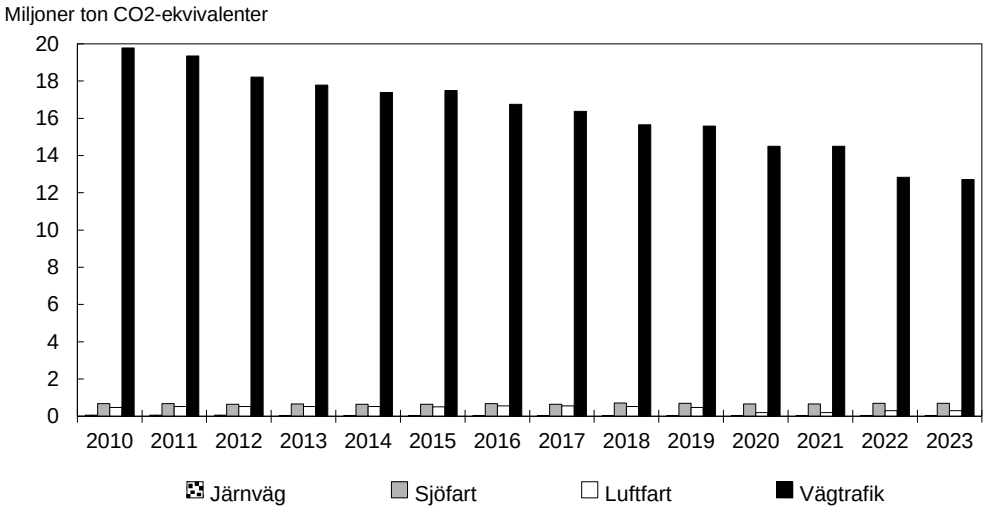

Källa: Naturvårdsverket.

Framsteg inom EU och FN-organ för omställning av luftfarten och sjöfarten

Sverige har fortsatt varit aktiv inom EU och internationellt i syfte att minska luftfartens och sjöfartens klimatpåverkan. Enligt den under 2023 antagna EU-förordningen om lika villkor för hållbar luftfart (ReFuelEU Aviation), ska från och med 2025 sammanlagt minst 2 procent av bränslet som tankas på unionsflygplatser vara hållbara flygbränslen. Motsvarande siffra från och med 2030 är 6 procent och från och med 2035 20 procent. Genom revideringen av EU:s utsläppshandelssystem (EU ETS) har reglerna för flyg inom utsläppshandeln skärpts, bl.a. genom en snabb utfasning av gratis utsläppsrätter för flygoperatörer. Den internationella civila luftfartsorganisation (Icao) antog i november 2023 ett globalt ramverk med ett mål om 5 procent växthusgasreduktion genom alternativa flygbränslen till 2030. Beslutet lägger grunden för en global övergång till hållbara flygbränslen (SAF) som är centralt för att nå Icao:s långsiktiga mål att den internationella luftfartens utsläpp av koldioxid ska vara nettonoll 2050. Vid den internationella sjöfartsorganisationens (IMO) miljökommittémöte i juli 2023 antogs en skärpt strategi för att minska den internationella sjöfartens klimatpåverkan som innebär att de totala utsläppen av växthusgaser från internationell sjöfart ska vara nettonoll omkring 2050 med en stegvis minskning till 2030 och 2040. Under 2023 antogs EU-förordningen om användning av förnybara och koldioxidsnåla bränslen för sjötransport (FuelEU Maritime) som innebär att fartyg inom unionen successivt ska minska utsläpp av växthusgaser. Under 2023 beslutades dessutom att sjöfarten från och med den 1 januari 2024 ska gradvis fasas in i EU ETS.

Det finns inga preliminära beräkningar för utsläppen från internationell luftfart och sjöfart under 2023. I diagram 3.11 redovisas därför endast data fram till 2022 då utsläppen från internationell luftfart fortfarande var ca 30 procent lägre än före pandemin (2019). Beräkningarna av utsläpp från internationell luftfart och sjöfart är behäftade med stora osäkerheter men en metodutveckling för att förbättra kvaliteten pågår bland berörda myndigheter.

Diagram 3.11 Utsläpp av växthusgaser för bunkring av internationella transporter

Miljoner ton CO^2-ekvivalenter

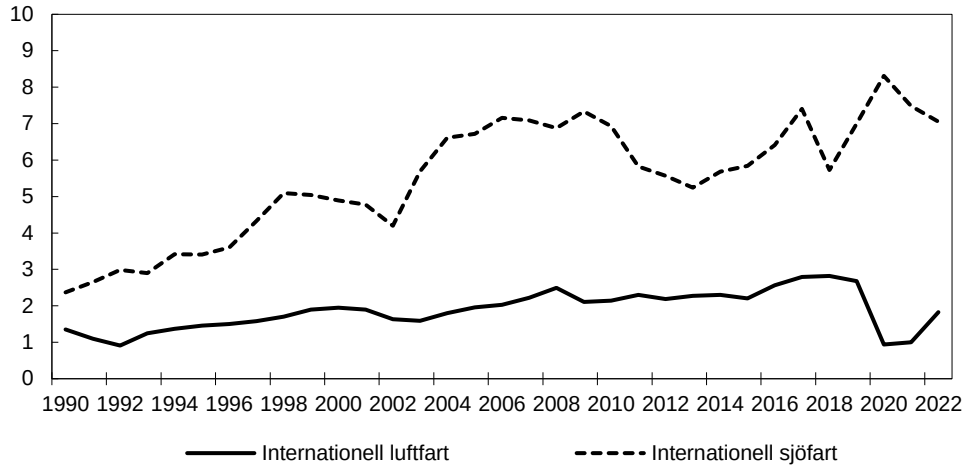

Källa: Naturvårdsverket.

Transporter fortsätter att påverka människors hälsa och livsmiljö

Luftföroreningar minskar över tid

Halterna av kvävedioxid har minskat i Sverige sedan början av 1980-talet, främst till följd av skärpta avgaskrav på motorfordon. Under 2023 uppmättes inga överskridanden av miljökvalitetsnormen för kvävedioxid i Sverige enligt data från Naturvårdsverket.

Antalet dygn då miljökvalitetsnormen för grova partiklar, PM10, överskrids minskar över tid. Variationen mellan olika år kan dock vara ganska stor. År 2023 överskreds miljökvalitetsnormen (och därmed EU:s gränsvärde) i Visby och Östersund enligt data från Naturvårdsverket.

Riksdagen har tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om att Sverige bör utreda vilka konsekvenser de svenska kraven på miljökontroll har fått i jämförelse med miljökontrollen i andra länder i EU (bet. 2021/22:TU7 punkt 8, rskr. 2021/22:152). Den 17 februari 2022 gav regeringen Transportstyrelsen i uppdrag att analysera vilka förutsättningar som skulle behöva ändras för att genom skärpt miljökontroll vid besiktning kunna förbättra luftkvaliteten. Uppdraget förutsätter att Transportstyrelsen analyserar konsekvenserna av de svenska kraven på miljökontroll i relation till relevanta och kända jämförelsepunkter. Uppdraget redovisades den 15 februari 2023 (LI2023/01773). Som ett led i att genomföra regeringsuppdraget har Transportstyrelsen gjort bedömningar av konsekvenserna av den svenska miljökontrollen vid fordonsbesiktning, delvis i relation till andra länder inom EU. Slutsatsen är att de svenska kraven i vissa delar är högre ställda och vissa delar lägre ställda än kraven i jämförbara länder. Det finns dock områden där förbättrade mätmetoder kan göra miljökontrollen mer ändamålsenlig, och slutsatserna inkluderas i Transportstyrelsens fortsatta regelutveckling på föreskriftsnivå. Regeringen anser att tillkännagivandet med detta är slutbehandlat.

Buller kan medföra negativa effekter på hälsa och välbefinnande

Ihållande trafikbuller som överskrider gällande riktvärden, eller temporärt buller som kraftigt överstiger gränsvärden, kan medföra negativa effekter på hälsa och välbefinnande. Övergripande bullerkartläggningar visar att ca 2 miljoner personer i Sverige utsätts för bullernivåer över beslutade riktvärden utomhus vid sin bostad, varav ca 600 000 personer utsätts för buller från statliga vägar och järnvägar. Längs

statlig infrastruktur finns drygt 20 000 bostäder och ca 250 skolor som behöver utredas för behov av åtgärder på grund av höga bullernivåer.

Trafikverket genomförde under 2023 bulleråtgärder för totalt ca 6 700 personer längs statliga vägar och järnvägar.

Andelen som använder fysiskt aktiv transport har minskat över tid

Fysiskt aktiv transport, dvs. resande som görs t.ex. till fots eller med cykel, utgör en viktig del av människors totala fysiska aktivitet och bidrar till en god hälsa i befolkningen, se vidare utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg, avsnitt Folkhälsopolitik. Andelen som använder fysiskt aktiv transport ligger fortsatt på en låg nivå.

Endast en liten andel barn och unga uppfyller den rekommenderade aktivitetsnivån på 60 minuter per dag via transporterna, och bland vuxna har aktivitetsnivån via transporter minskat. Andelen barn (6–17 år) som använder fysiskt aktiva transporter mer än 60 minuter per dag var knappt tre procent 2022. Andelen vuxna (18–84 år) som använde aktiva transportsätt mer än 30 minuter per dag var knappt 12 procent 2022. Det är en stor utmaning att hitta en tillförlitlig metod för årliga jämförelser av aktiva transporter. Både Statens väg- och transportforskningsinstitut och Trafikanalys har arbetat med metodutveckling och genomfört pilotstudier med varierande resultat.

Under 2023 byggdes 48 kilometer ny statlig cykelväg. Åtgärder som ökar säker gång och cykling i transportsystemet bedöms generellt ge positiva hälsoeffekter. Arbetet med att främja ökad och säker cykling sker bl.a. genom statlig medfinansiering till regioner och kommuner i form av stadsmiljöavtalen. Stadsmiljöavtalen redovisas under avsnitt 3.3.4 samt under utgiftsområde 18 Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande samt konsumentpolitik, avsnitt Goda och hållbara livsmiljöer. Under utgiftsområde 20 Klimat, miljö och natur, avsnitt God bebyggd miljö redovisas etappmålet inom miljömålen för gång-, cykel- och kollektivtrafik.

Riksdagen har tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om behovet av förtydliganden av regelverket för hyrda cyklar och elsparkcyklar (bet. 2021/22:TU11 punkt 6, rskr. 2021/22:280). Regeringen har beslutat om regeländringar för elsparkcyklar genom ändringar i trafikförordningen (1998:1276). Ändringarna trädde i kraft den 1 september 2022 och innebär att elsparkcyklar inte längre får framföras på gångbana (1 kap. 4 § trafikförordningen) och att elsparkcyklar inte får parkeras på en gång- eller cykelbana annat än på en uppställningsplats eller anordning för parkering av cyklar (3 kap. 48 § trafikförordningen). Inom Landsbygds- och infrastrukturdepartementet har en genomgång av problembilden med hyrcyklar genomförts (LI2023/00906). Det har därvid konstaterats att ordningsproblemen med hyrcyklar är litet och att det därmed inte är motiverat att gå vidare med ytterligare åtgärder. Regeringen anser att tillkännagivandet med detta är slutbehandlat.

Insatser för att minska påverkan på naturmiljö och kulturlandskap fortgår

Transportsektorns sammantagna påverkan på naturmiljön och kulturlandskapet förändrades inte avsevärt under 2023 jämfört med 2022.

Trafikverket har genomfört riktade miljöåtgärder för att åtgärda brister i befintlig infrastruktur. Trafikverkets åtgärder har bidragit till landskapsanpassningen genom att minska infrastrukturens negativa påverkan på natur- och kulturvärden samt främjat positiva värden.

Under 2023 ökade genomförandet av riktade landskapsåtgärder jämfört med tidigare år. Trafikverket har under året fortsatt att satsa på passager för vilt och på arbetet med

att främja artrika miljöer och motverka invasiva främmande arter. Andra projekt som legat i fokus under året är arbete med vattenkvalitet och vattenmiljö, alléer, restauration av kulturobjekt samt kulturmiljöstärkande åtgärder. I dag bedöms 45 procent av de artrika miljöerna i den svenska infrastrukturen vara påverkade av invasiva främmande arter. Det är en minskning jämfört med föregående år, men problemet med spridning av invasiva främmande arter är dock fortsatt stort.

Trafikverkets arbete med att hantera förorenade områden, inklusive historiska miljöskador, har bidragit till att minska påverkan på naturmiljön. Trafikverket arbetade under 2023 vidare med flera objekt. Under 2023 inventerades strax över 1 500 objekt vilket ledde till strax över 200 undersökningar och ca 60 efterbehandlingar. Det finns även avtal med femton bolag om den s.k. miljögarantin. Vid Jernhusen AB:s bangårdar avslutades under 2023 flera större saneringsåtgärder och flera är i slutskedet. Totalt uppgick kostnaderna för förorenade områden 2023 till ca 220 (206) miljoner kronor fördelat på 72 (41) miljoner kronor för Trafikverket och 148 (165) miljoner kronor för ersättning enligt miljögarantin.

Oljeutsläpp från fartyg i Östersjön har minskat under lång tid, både när det gäller antalet observerade utsläpp och den uppskattade sammanlagda volymen. Nivåerna under senast rapporterat år, 2022, steg något jämfört med föregående år men då hade antalet spaningstimmar även ökat.

3.3.4 Redovisning av den nationella trafikslagsövergripande planen för transportinfrastrukturen för perioden 2022–2033

Investeringar i den statliga transportinfrastrukturen

Ekonomiska ramar

Den ekonomiska ramen för åtgärder i den statliga transportinfrastrukturen för planperioden 2022–2033 är enligt riksdagens beslut 799 miljarder kronor i fasta priser (2021 års prisnivå), varav 437 miljarder kronor ska användas till utveckling av transportsystemet, 165 miljarder kronor till vidmakthållande av statliga järnvägar och 197 miljarder kronor till vidmakthållande av statliga vägar, tabell 3.1.

Tabell 3.1 Anvisade anslagsramar för perioden 2022–2033

Miljoner kronor[1]

Åtgärdsområde i nationell plan	Belopp 2022–2033
Utveckling av transportsystemet[2]	**437 000**
Namngivna objekt	296 700
Stadsmiljöavtal	6 000
Trimnings- och miljöåtgärder	39 900
varav miljöåtgärder	11 550
Räntor och återbetalning av lån	25 700
Övrig utveckling	25 700
varav planering, stöd och utveckling	16 000
varav forskning och innovation	3 100
varav bidrag Inlandsbanan	2 100
varav bidrag Öresundskonsortiet	4 500
Ekonomiska ramar för länsplaner	42 000
Ersättning till kommuner för drift av icke statliga flygplatser[3]	**1 000**
Vidmakthållande av statens transportinfrastruktur[4]	**362 000**
Vidmakthållande järnväg	165 000
varav drift, underhåll och trafikledning	163 700
varav forskning och innovation	1 300
Vidmakthållande väg	197 000
varav drift och underhåll	161 500
varav forskning och innovation	2 300
varav bärighetsåtgärder	18 200
varav bidrag drift av enskild väg	15 000
Statlig anslagsram för planperioden	**799 000**

[1] Beloppen är angivna i prisnivå 2022.

[2] Medlen anvisas på anslag 1:1 Utveckling av statens transportinfrastruktur.

[3] Medlen anvisas på anslag 1:2 Vidmakthållande av statens transportinfrastruktur.

[4] Medlen anvisas på anslag 1:6 Ersättning till kommuner för drift av till icke statliga flygplatser.

Källa: Fastställelse av nationell trafikslagsövergripande plan för transportinfrastrukturen för perioden 2022–2033, beslut om byggstarter 2022–2024, beslut om förberedelse för byggstarter 2025–2027 samt fastställelse av definitiva ekonomiska ramar för trafikslagsövergripande länsplaner för regional transportinfrastruktur för perioden 2022–2033 I2022/01294 m.fl.).

Medel för investeringar tillkommer därutöver från bl.a. medfinansiering och EU-finansiering. Medfinansiering uppgick 2023 till 1 083 miljoner kronor, varav 708 miljoner kronor från kommuner, 164 miljoner kronor från regioner samt 211 miljoner kronor från andra aktörer. Utbetalningarna från Europeiska kommissionen via Fonden för ett sammanlänkat Europa (FSE) uppgick 2023 till 997 miljoner kronor i stöd för investeringar och utveckling. De största utbetalningarna till Trafikverket var till Västlänken (471,5 miljoner kronor), Hallsberg–Degerön (163,8 miljoner kronor) och E22, broar över Helgeå (50,6 miljoner kronor).

Av de medel som har utbetalats från EU har 682 miljoner kronor kommit Trafikverket till del i form av anslag, vilket avser totalt tillgängligt belopp. Resterande utbetalade medel från EU under 2023 kommer att anslagsredovisas under 2024.

Uppföljning av verksamhetsvolym för investeringar

Investeringsvolymen för om- och nybyggnadsåtgärder redovisas i tabell 3.2. Den totala investeringsvolymen för 2023 ökade med ca 1,8 miljarder kronor jämfört med 2022.

Tabell 3.2 Verksamhetsvolym för statliga investeringar inklusive bidrag och statlig medfinansiering

Miljoner kr[1]

	Föregående nationella plan för perioden 2018–2029		Nu gällande nationella plan för perioden 2022–2033	
År	**2020**	**2021**	**2022**	**2023**
Nationell plan, verksamhetsvolym statliga investeringar inklusive bidrag och statlig medfinansiering				
Järnväg	17 017	18 739	20 638	21 062
varav namngivna objekt	15 400	17 485	18 962	19 188
Väg	13 857	13 301	14 139	14 482
varav namngivna objekt	9 909	9 305	9 973	10 764
Sjöfart, inkl. bidrag till Sjöfartsverket[2]	196	424	432	1 060
varav namngivna objekt	151	333	396	1 036
Luftfart, inkl. statlig medfinansiering[3]	104	120	46	42
varav namngivna objekt	25	0	0	0
Trimningsåtgärder, tillgänglighet och trafiksäkerhet	2 049	2 117	2 409	2 273
Miljöåtgärder[4]	838	885	999	1 052
Planering investeringsåtgärder	111	110	129	142
Utbetalning av bidrag, stöd och statlig medfinansiering	2 281	3 353	4 170	4 387
varav investeringar i nationell och regional plan	1 975	2 954	3 519	3 834
varav stadsmiljöavtal	306	399	651	553
Summa nationell plan, verksamhetsvolym	**30 515**	**33 358**	**36 870**	**38 688**
Länsplaner, verksamhetsvolym investeringar inklusive bidrag och statlig medfinansiering				
Namngivna objekt	1 400	1 020	1 003	1 044
Trimnings- och miljöåtgärder	1 061	844	851	923
Statlig medfinansiering	488	764	713	638
Summa länsplaner, verksamhetsvolym investeringar	**2 949**	**2 638**	**2 567**	**2 605**
Totalt nationell plan och länsplaner	**33 464**	**35 986**	**39 437**	**41 293**

[1] Prisbelopp är angivna i prisnivå 2022.

[2] Avser investeringar i nationell plan som Trafikverket ansvarar för samt om- och nybyggnadsåtgärder i farleder och slussar som Trafikverket finansierar via nationell plan men där Sjöfartsverket är ansvarigt för genomförandet. Utöver dessa medel tillkom 1 003 mnkr 2022 från extern part.

[3] Avser miljöinvesteringar som Trafikverket ansvarar för, namngiven investering är medfinansiering av Sälens flygplats, statligt investeringsstöd till landningsbana.

[4] Inklusive bidragsutbetalningar, huvudsakligen miljögarantier enligt förordningen (2010:185) med instruktion för Trafikverket.

Källa: Trafikverkets årsredovisning samt kompletterande underlag från Trafikverket (LI2024/00962).

Stadsmiljöavtalen ska främja hållbara stadsmiljöer och skapa förutsättningar för åtgärder i städer som leder till ökad andel persontransporter med kollektivtrafik eller cykeltrafik, respektive till hållbara godstransporter. Mer information om hur stadsmiljöavtalen hanterats under 2023 finns i utgiftsområde 18 Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande samt konsumentpolitik.

I tabell 3.2 visas utfallet för trimnings- och miljöåtgärder i den föregående nationella planen, åren 2020 och 2021. Tabellen redovisar också utfallet 2022 och 2023, de första åren i den nu gällande nationella planen för perioden 2022–2033. Utfallet för trimningsåtgärder var 2023 sammanlagt 2 273 miljoner kronor, medan utfallet för

miljöåtgärder var 1 052 miljoner kronor. För 2022 var utfallet för dessa åtgärdskategorier 2 409 miljoner kronor respektive 999 miljoner kronor.

Uppföljning av objekt som öppnades för trafik under 2022

Under perioden mellan oktober 2022 och september 2023 öppnades elva objekt för trafik, se tabell 3.3.

Tabell 3.3 Objekt öppnade för trafik 2022

Trafikslag	Plantyp	Objektsnamn
Väg	Länsplan	Väg 373 Svensbyn-E4, etappen Vitsand–Svensbyn
Väg	Länsplan	Väg 66 Östra Tandö–Bu
Väg	Länsplan	Väg 61 Graninge–Speke
Väg	Länsplan	Väg 23 Målilla–Hultsfred
Väg	Länsplan	Väg 23 Huseby–Marklanda
Väg	Länsplan	Väg 13 Förbi Assmåsa
Väg	Nationell plan	Kattegattleden
Väg	Nationell plan	Väg 56 Kvicksund–Västjädra
Väg	Nationell plan	E18 Danderyd–Arninge
Väg	Nationell plan	E20 förbi Vårgårda
Väg	Nationell plan	E20 Alingsås–Vårgårda

Källa: Trafikverkets årsredovisning 2023.

Den slutliga totala investeringskostnaden justerad med konsumentprisindex med konstant skatt (KPI-KS) för redovisade nationella objekt ovan uppgick sammanlagt till 2 820 miljoner kronor, och 1 520 miljoner kronor för objekten i regionala länsplaner.

Tio av elva objekt som öppnades för trafik under 2023 har ökat i kostnad, jämfört med den ursprungliga plankostnaden. Sammantaget har kostnaden för de objekt som öppnades för trafik 2023 ökat med 22 procent (motsvarande 794 miljoner kronor) jämfört med beräknad kostnad då objekten togs med i planen, omräknat med KPI-KS. KPI-KS baseras på de genomsnittliga prisförändringarna i samhället. Om hänsyn tas till den snabba prisutveckling som har skett till följd av den starka anläggningsbranschen, har objekten sammantaget en kostnadsökning på tio procent (420 miljoner kronor) jämfört med beräknad plankostnad.

Trafikverket följer upp lönsamheten för objekt fem år efter att de har öppnats för trafik. Uppföljning av tolv namngivna objekt som öppnades för trafik 2018 visar att nio objekt har uppnått den nytta som beskrevs vid fastställelse av dåvarande plan. För tre objekt kunde en jämförelse inte göras.

Uppföljning av kostnader för pågående objekt i den nationella trafikslagsövergripande planen för transportinfrastrukturen för perioden 2022–2033

I tabell 3.4 redovisas uppföljning och prognos över kostnaderna för de största pågående namngivna investeringsobjekten i den nationella planen där Trafikverket är infrastrukturhållare. För fem av dessa objekt bedömer Trafikverket att totalkostnaden kommer att öka jämfört med kostnaden i den gällande nationella planen. De tre största ökningarna bedömer Trafikverket blir på tre järnvägsobjekt: Ängelholm–Maria (22 procent), tunneln genom Varberg (16 procent) och Flackarp–Arlöv (16 procent).

Trafikverket har i årsredovisningen för 2023 omnämnt ytterligare två projekt där prognos lämnats, dels Västsvenska paketet (flera åtgärder), dels utbyggnaden av det europeiska trafikstyrningssystemet för tåg European Rail Traffic Management System (ERTMS) (flera delsträckor). För båda dessa objekt är uppgifterna om de ingående delarnas kostnader inte redovisade. Västsvenska paketet består av flera åtgärder, där

järnvägsobjektet Västlänken är den största. I januari 2023 hävde Trafikverket kontraktet med entreprenören för etappen Haga i Västlänken, där det huvudsakliga skälet för hävningen var omfattande och växande försening. Västsvenska paketet och ERTMS kommer att särskilt följas upp av regeringen i den fortsatta framdriften.

Sedan tidigare har stora kostnadsökningar för objektet Ostlänken redovisats. Regeringen har gett Trafikverket ett särskilt uppdrag att identifiera och vidta kostnadsreducerande åtgärder i genomförandet av projektet Ostlänken (I2022/02417). I sin redovisning av uppdraget beskriver Trafikverket att regeringens beslut att Ostlänken inte längre ska ingå i ett separerat system av nya stambanor innebär att tidigare ambitionsnivåer kan anpassas och att detta möjliggör att vissa kostnadsreducerande justeringar och åtgärder kan inarbetas i Ostlänken. Regeringen fortsätter att följa frågan.

Under hösten 2023 beslutade regeringen att Trafikverket ska återstarta planläggningen för ny järnväg Göteborg–Borås och inleda planläggning för Hässleholm–Lund. För Skåne beslutade regeringen att den nationella planen skulle kompletteras med sex åtgärder för förbättrad kapacitet i järnvägssystemet.

Tabell 3.4 Prognosutveckling för större pågående projekt i nationell plan 2022–2033

Miljarder kronor

Objekt	Kostnad[1] enligt prognos 31 dec 2020	Kostnad[1] enligt prognos 31 dec 2021	Kostnad[1] enligt planbeslut 2022–2033	Kostnad[1] enligt prognos 31 dec 2022	Kostnad[1] enligt prognos 31 dec 2023
Ostlänken, nytt dubbelspår Järna–Linköping	59,7	91,6	91,4	91,4	91,4
Tomteboda–Kallhäll, ökad kapacitet (Mälarbanan)	21,3	27,1	25,5	25,5	25,5
Varberg, dubbelspår (tunnel) inklusive resecentrum	5,6	7,0	6,9	7,8	8,0
Olskroken, planskildhet	4,4	4,4	4,3	4,3	4,3
Flackarp–Arlöv, utbyggnad till flerspår	4,5	5,0	4,2	4,9	4,9
Göteborgs hamnbana och Marieholmsbron, ökad kapacitet och dubbelspår över Göta älv	4,1	4,1	3,8	3,9	4,0
Förbifart Stockholm	43,3	43,3	41,7	41,7	41,7
E4/E12 Umeå/Umeåprojektet	3,0	3,0	2,7	2,7	3,0
Ängelholm–Maria, dubbelspårsutbyggnad (inklusive Romaresväg)	3,1	3,0	2,9	3,2	3,5

[1] Prisår 2021.

Källa: Trafikverkets årsredovisningar för åren 2020–2023.

Uppföljning av länsplaner för regional infrastruktur

I tabell 3.5 visas hur stor andel av länsplanerna som genomförts i förhållande till avsatta medel för varje län. Trafikverket planerar genomförandet av länsplanerna i fyraårsperioder, med målet att utfallet över fyraårsperioden ska vara så jämnt fördelat som möjligt mellan länen. Den första fyraårsperioden för länsplanerna omfattar åren 2022–2025. Vissa år kan utfallet för ett specifikt län ligga långt över plan, vilket bl.a. kan bero på att ett större projekt i ett visst län av effektivitetsskäl behöver genomföras i sin helhet. För några län är utfallet lågt, dels på grund av försenade underlag för att starta produktionen, dels på grund av att det krävts omtag i objekt, vilket gjort att de behövt senareläggas. Ytterligare en anledning till ett lågt utfall i vissa län är att länsplanerna för 2022–2033 fastställdes först i slutet av 2022, och planeringen har därför inte hunnit anpassas till de nya planerna.

Tabell 3.5 Uppföljning för länsplaner för regional transportinfrastruktur perioden 2022–2033

Miljoner kronor

Region	Andel av planen 2022–2033 som genomförts[1]	Anslagsram enl. beslut om Nationell plan 2022–2033[2]	Planerad genomförandenivå 2022–2025	Procentuell andel genomfört under perioden 2022–2025	Procentuell andel genomfört för hela planperioden
Stockholm	8	9 832	3 303	24	8
Uppsala	8	1 901	656	23	8
Södermanland	10	1 148	590	24	10
Östergötland	8	1 680	587	25	8
Jönköping	5	1 581	626	14	5
Kronoberg	16	881	142	82	16
Kalmar	13	1 068	393	38	13
Gotland	0	257	106	1	0
Blekinge	22	610	284	54	22
Skåne	8	5 095	1 723	24	8
Halland	5	1 364	488	15	5
Västra Götaland	8	7 339	2 785	23	8
Värmland	11	1 151	334	36	11
Örebro	26	1 181	368	81	26
Västmanland	6	949	351	16	6
Dalarna	12	1 294	169	74	12
Gävleborg	8	1 093	327	28	8
Västernorrland	14	1 020	208	61	14
Jämtland	7	598	40	78	7
Västerbotten	9	1 054	340	27	9
Norrbotten	15	931	40	211	15

[1] Löpande priser.

[2] Anslagsramar anges i 2021 års prisnivå.

Källa: Trafikverkets årsredovisning för 2023.

Vidmakthållande av statens transportinfrastruktur

Vidmakthållande av den statliga väg- och järnvägsanläggningen omfattar att genomföra nödvändiga drift- och underhållsåtgärder av de anläggningar som är i drift. Syftet är att hålla statliga vägar och järnvägar framkomliga och bevara dem så att den avsedda funktionen kan upprätthållas under hela livstiden och därmed bidra till att de transportpolitiska målen nås. Underhållsåtgärder är endast kostnadseffektiva till en viss punkt i nedbrytningsprocessen och därefter krävs en reinvestering av de delar av anläggningen som har uppnått sin tekniska livslängd. Underhållet ska bidra till att anläggningen är robust, kan erbjuda en hög kapacitet och användbarhet samt en god punktlighet. Under 2023 drabbades transportsystemet av vissa omfattande kritiska incidenter som Trafikverket har behövt hantera och även fortsatt hanterar, t.ex. skyfall med stora konsekvenser på Ostkustbanan och skredet vid väg E6 i Stenungsund. Dessa och andra extrema händelser, såsom snökaos på väg E22, kräver att Trafikverket agerar med sin underhållsorganisation i samverkan med andra myndigheter och aktörer. Trafikverkets anslag för underhållsverksamheten under 2022 framgår av tabell 3.6.

Tabell 3.6 Anslagstilldelning vidmakthållande av statens transportinfrastruktur

Miljoner kronor

	2019	2020	2021	2022	2023
Drift och underhåll av vägar	11 621	11 978	12 207	13 250	14 317
Bärighet och tjälsäkring av vägar	1 231	1 242	1 484	1 533	1 670
Bidrag för drift av enskild väg	1 211	1 273	1 308	1 309	1 328
Drift, underhåll och trafikledning järnväg	9 320	12 605[1]	14 784[2]	14 764	13 636
Totalt	**23 383**	**27 098**	**29 783**	**30 856**	**30 951**

[1] Innehåller en jämförelsestörande post avseende energiskatt på el för tågdrift omfattande 1 533 miljoner kronor.

[2] Innehåller en jämförelsestörande post avseende energiskatt på el för tågdrift omfattande 453 miljoner kronor.

Källa: Trafikverkets regleringsbrev för budgetåret 2023.

Vägunderhållet har påverkats av omvärldsläget och väder

Under 2023 ökade verksamhetsvolymen för vägunderhåll jämfört med föregående år. Under året fortsatte Trafikverket att genomföra åtgärder till följd av regeringens genomförda satsningar på förbättrat vägunderhåll, med fokus på bl.a. det finmaskiga vägnätet i landsbygder som har särskild betydelse för god tillgänglighet. Exempel på åtgärder som har utförts i hela landet är beläggnings-, belysnings-, avvattnings- och brounderhåll.

En viktig verksamhet för att säkerställa framkomlighet och användbarhet är beläggningsunderhåll. Statusen på de belagda vägarna påverkas även av andra åtgärder som t.ex. avhjälpande underhåll och bärighetshöjande åtgärder. Nedlagda kostnader för beläggningsunderhåll varierar mellan olika vägtyper, se tabell 3.7. Variationerna mellan åren är små. Fördelningen mellan de olika vägtyperna är representativ utifrån hur mycket trafik som går på vägarna, eftersom mer trafikerade vägar slits mer och har en snabbare nedbrytning och därför behöver mer underhåll än mindre trafikerade vägar. Under 2023 steg priset på bitumen och drivmedel kraftigt, vilket medfört att Trafikverket har genomfört färre åtgärder för de medel som avsatts. Det medför ett större behov av både förebyggande och avhjälpande underhåll kommande år.

Tabell 3.7 Nedlagda kostnader förebyggande beläggningsåtgärder för respektive vägtyp

Kronor per kvadratmeter väg per år

Vägtyp	Andel av total vägyta, procent	Trafikarbete, procent	2019	2020	2021	2022	2023
Vägar i storstadsområden	2	13	7	9	9	9	7
Vägar som bildar större sammanhängande stråk	19	40	4	6	5	6	5
Vägar för dagliga resor och arbetspendling	28	30	5	5	4	5	7
Övriga för näringslivet viktiga vägar	27	11	3	2	2	3	2
Vägar som är viktiga för landsbygden	4	1	1	2	3	3	3
Övriga vägar	20	5	2	2	2	2	2
Totalt	**100**	**100**	**3**	**4**	**4**	**4**	**4**

Källa: Trafikverket.

Vinterväghållning är en viktig förutsättning för att säkerställa framkomligheten under vintermånaderna. Enligt Trafikverkets bedömningar verkar förekomsten av extremväder med stora nederbördsmängder öka, liksom antalet väderomslag. Perioderna med stabil vinter blir kortare i norra Sverige. År 2023 inleddes relativt normalt utifrån antalet snöfall och halktillfällen. Däremot blev slutet av året väldigt snörikt med runt 50 procent fler snöfall än normalt. Redan i oktober var stora delar av

landet snötäckt. Kostnaden för vintervägh̊llning under 2023 var 2 675 miljoner kronor vilket är 300 miljoner kronor högre än föregående år.

För att säkerställa vägnätets robusthet och bibehålla kapaciteten har Trafikverket under året genomfört bärighetsåtgärder. Huvuddelen av de tunga vägtransporterna går på de större vägarna som är dimensionerade för att klara tunga laster. Av det statliga vägnätet håller ca 96 procent de högsta bärighetsklasserna BK1 eller BK4. På dessa vägar går mer än 99 procent av trafikarbetet. På de mindre vägarna förekommer det bärighetsrestriktioner, vilket påverkar främst skogsbruket och jordbruket som genererar tunga transporter. Inom bärighetsanslaget utförs även förebyggande åtgärder för att klara av exempelvis stormar och skred till följd av klimatförändringar. I den nationella trafikslagsövergripande planen för transportinfrastrukturen för perioden 2022–2033 har medel för bärighetsåtgärder fördelats för en fortsatt successiv utbyggnad av ett vägnät för tyngre transporter. För hela det statliga vägnätet öppnades under 2023 ytterligare ca 7 969 kilometer vägar för BK4, utöver de ca 41 397 kilometer väg som redan tidigare har öppnats för trafik. Under 2023 uppläts ca 42 procent av hela det statliga vägnätet för BK4.

Den 31 augusti 2023 trädde nya regler för längre fordon i kraft, som innebär att det blir tillåtet med lastbilar upp till 34,5 meter på vissa utpekade vägar. Det möjliggör för Trafikverket att upplåta 34,5 meter långa lastbilar, mot tidigare 25,25 meter, på ett utpekat vägnät som inledningsvis är ca 600 mil långt. Längre lastbilar medför att transportkostnaden minskar och bidrar till att stärka näringslivets konkurrenskraft.

Järnvägsunderhållet säkerställer anläggningens tillgänglighet

För att hålla järnvägsnätet tillgängligt och säkert för användarna genomförs underhåll av bl.a. spår, spårväxlar, broar, tunnlar och kontaktledningar. Trafikverkets verksamhetsvolym för drift och underhåll av järnvägen ökade under 2023 jämfört med 2022. Det innebär att Trafikverket har kunnat utföra fler underhållsåtgärder och bl.a. kunnat öka andelen förebyggande åtgärder, till exempel reinvesteringar, komponentbyten och ett förstärkt underhåll. Underhållsverksamheten på järnväg finansieras utöver av anslagsmedel även av intäkter från banavgifter. Banavgiftsintäkterna uppgick under 2023 till 2 326 miljoner kronor vilket innebär att de finansierade ca 16 procent av Trafikverkets totala verksamhetsvolym för drift och underhåll av järnvägen. För att använda resurserna så långsiktigt effektivt som möjligt har Trafikverket prioriterat underhållet på ett sätt som skapar mesta möjliga nytta för järnvägens slutanvändare. Prioriteringarna framgår av Trafikverkets underhållsplan avseende perioden 2023–2026 vilken löper över fyra år och uppdateras årligen. Planen grundar sig på inriktningen i den nationella trafikslagsövergripande planen för transportinfrastrukturen för perioden 2022–2033. Förutsättningar i den nationella planen är att Trafikverket kan säkerställa grundläggande funktioner för framkomlighet, säkerhet och tillgänglighet för hela det statliga järnvägsnätet. Trafikverket genomför en särskild satsning för att ta igen det eftersläpande underhållet på fyra särskilt utpekade flöden: Malmbanan, Luleå–Hallsberg, Södra stambanan och Västra stambanan. Dessa flöden har tagits fram i branschsamverkan och är viktiga för person- och godstrafiken. Exempel på större reinvesteringar som genomförts under året är spårbyte på Godsstråket genom Bergslagen och Värmlandsbanan samt kontaktledningsbyte på Rååbanan. Även utbyte av spårväxlar, reparation och ommålning av broar och tunnlar samt upprustning av ställverk har utförts.

Tabell 3.8 visar antalet kronor per tågkilometer för 2019–2023 och antalet kronor per spårmeter för underhåll och reinvesteringar under 2023 (tågkilometer motsvarar trafikering). Antalet kronor per tågkilometer är högre på bantypen övriga för näringslivet viktiga banor på grund av att det går relativt lite trafik på dessa banor i förhållande till kostnaden för underhållet. Förändringar från år till år beror främst på

vilka större reinvesteringar som genomförs och hur trafikeringen förändras. Reinvesteringar som ledde till en ökning av antalet kronor per tågkilometer 2023 var spår- och tunnelåtgärder på banor för godstransport och resandetrafik samt banor för dagliga resor och arbetspendling. Siffrorna för 2020 påverkades av en minskad trafikering på grund av pandemin, vilket har bidragit till att antalet kronor per tågkilometer ökade generellt under 2020.

Tabell 3.8 Underhåll och reinvesteringar i kronor per bantyp i förhållande till antalet tågkilometer och antalet spårmeter

Kronor per tågkilometer per år

Bantyp	Miljoner tågkilometer 2023	Andel, procent	Spårkilometer	Andel, procent	Kronor per spårmeter 2023	2019	2020	2021	2022	2023
Storstad	38,3	24	1 360	9	899	38	49	38	29	32
Större stråk	65,5	40	4 481	30	583	28	24	31	45	40
Godstransporter och resandetrafik	44,0	27	4 391	30	625	51	54	43	60	62
Dagliga resor och arbetspendling	12,3	8	2 344	16	904	57	95	133	101	172
Övriga för näringslivet viktiga banor	1,3	1	1 334	9	490	244	409	378	730	504
Ringa eller ingen trafik	0,0	0	340	2	24	0	0	0	0	0
Rangerbangårdar	0,7	0	331	2	1 290	473	662	1 004	656	636
Övriga bangårdar	0,0	0	203	1	478	0	0	0	0	0
Totalt	**162,1**	**100**	14 784	**100**	**668**	**43**	**50**	**51**	**58**	**61**

Källa: Trafikverket.

Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Stora utmaningar har påverkat möjligheten att nå det övergripande transportpolitiska målet

Regeringen konstaterar att det övergripande transportpolitiska målet inte har nåtts eftersom flertalet indikatorer har utvecklats negativt. Flera stora utmaningar under 2023 och början av 2024 har påverkat möjligheterna att nå målet. Internationellt sett har Rysslands fullskaliga invasion av Ukrainamedfört längre flygvägar och minskad trafik. Konflikterna i Mellanöstern och attacker mot sjöfarten i Röda havet har medfört att flera rederier har fått förlängda transportrutter. Detta har i sin tur lett till ökade bränslekostnader och längre leveranstider. Transportområdet har även drabbats av nationella utmaningar, bl.a. skredet vid väg E6 i Stenungsund, urspårningar och stora skador på Malmbanan och snökaos längs väg E22. Klimatförändringar medför ökad risk för extrema väderhändelser vilket kan påverka transportsystemets tillförlitlighet och robusthet. Transporternas växthusgasutsläpp har minskat över tid och behöver fortsatt minska. Transportsystemets tillförlitlighet har utvecklats negativt. De regionala skillnaderna i tillgänglighet inom transportsystemet är fortfarande stora. Transportförsörjningen bedöms inte vara samhällsekonomiskt effektiv, då transportköparen i många fall inte betalar för alla de kostnader som transporten orsakar även om det finns undantag. Transporternas ekonomiska överkomlighet i samhället har sjunkit vilket också påverkat tillgängligheten negativt.

Utvecklingen mot att nå funktionsmålet har i vissa delar inte förändrats medan andra delar har haft en negativ utveckling

Den nedåtgående trenden för transportsystemets standard och tillförlitlighet fortsatte under 2023 med ytterligare försämrad punktlighet inom framför allt järnvägstrafiken men även en ökning av totalstoppen i vägtrafiken. Kvaliteten och driftsäkerheten är överlag oförändrad jämfört med föregående år, men med regionala variationer. Transportsystemets användbarhet för olika grupper har i stort sett inte utvecklats i någon tydlig riktning sedan målen antogs. Sammantaget bedöms användbarheten för personer med funktionsnedsättning som oförändrad jämfört med föregående år. Jämställdheten inom transportområdet är i stort sett oförändrad, men en viss utveckling syns med avseende på skillnaderna i bilinnehav och körkortsinnehav mellan män och kvinnor samt att kvinnors representation på ledningsnivå i beslutande församlingar har ökat. Transportbranschens villkor bedöms ha utvecklats negativt då bl.a. antalet innehavare av körkort C och D fortsatt att minska. Sammantaget befinner sig tillgängligheten för både person- och godstransporter på en nivå jämförbar med när målen antogs och inga större förändringar jämfört med föregående år. Transportkostnaderna har dock stigit till följd av internationella störningar.

Uppfyllelsen av hänsynsmålet ligger generellt sett på en oförändrad nivå

Bedömningen är att uppfyllelsen av hänsynsmålet totalt sett ligger på en oförändrad nivå jämfört med när målen antogs och i jämförelse med föregående år. Antalet omkomna totalt i trafiken har minskat sedan 2009, men antalet omkomna ökade under 2023 jämfört med 2022. För att etappmålen till 2030 ska nås, måste antalet omkomna inom vägtrafik och bantrafik minska. Antalet olyckor med vilt och ren var under 2023 det högsta sedan målen antogs. Växthusgasutsläppen från inrikes transporter minskar och utvecklingen går i rätt riktning tack vare en fortsatt ökad elektrifiering. Utvecklingstakten behöver öka för att etappmålet för 2030 ska nås i tid utifrån befintliga och hittills aviserade åtgärder. Det fortsatt minskande aktiva resandet kan leda till negativa hälsoeffekter hos befolkningen. Buller utgör fortfarande ett problem, men luftkvaliteten fortsätter att utvecklas positivt. Transportsektorns sammantagna påverkan på naturmiljön och kulturlandskapet förändrades inte avsevärt.

3.4 Politikens inriktning

Ett väl fungerande, långsiktigt hållbart och tillförlitligt transportsystem där alla trafikslag utvecklas och bidrar till de transportpolitiska målen är en förutsättning för att hela Sverige ska fungera. Det är viktigt att underlätta för människors vardag med resor till jobb och utbildning, samt att stärka förutsättningarna för en effektiv godstrafik som främjar jobb och tillväxt i hela landet samtidigt som god tillgänglighet kan bidra till ökat bostadsbyggande. Transportsektorn har också en avgörande roll för Sveriges klimatomställning. Ett holistiskt, trafikslagsövergripande perspektiv behövs som inkluderar alla trafikslag, såväl väg- och järnvägstrafik som sjö- och luftfart. De olika trafikslagen ska inte ställas emot varandra, utan tvärtom kompletterar de varandra. Det är så en ökad effektivitet i transportsystemet och de transportpolitiska målen kan uppnås.

Ökat underhåll och fortsatta investeringar för att hela landet ska fungera

Behoven inom transportinfrastrukturen är stora och det krävs omfattande resurser till väg- och järnvägsnätet. Underhållet har under lång tid tillförts för lite resurser, samtidigt som kostnadskontrollen har varit bristfällig. Regeringen arbetar för en transportinfrastruktur som fungerar, där vägarna är hela och tågen går i tid. Behoven

inom transportinfrastrukturen är stora och det är nödvändigt att göra genomtänkta prioriteringar mellan olika åtgärder. Det innebär att vårda det befintliga transportsystemet och prioritera underhåll men också investera i ny infrastruktur där det behövs.

Underhållet av det svenska väg- och järnvägsnätet behöver stärkas och regeringen prioriterar därför underhållsåtgärder. Ett stärkt underhåll av väg- och järnvägsnäten är också viktigt för totalförsvaret och för Sveriges beredskap samt för samarbetet med allierade i Nato. I arbetet med att skapa en robust och tillförlitlig transportinfrastruktur ska klimatrelaterade risker fortsatt integreras och hanteras, t.ex. genom att vidta åtgärder i förebyggande syfte och vid akuta händelser för alla trafikslag. En del i att förbättra förutsättningarna för järnvägstrafiken är införandet av det europeiska trafikstyrningssystemet för tåg ERTMS. Takten i införandet av ERTMS behöver öka, vilket säkrar järnvägens framtida funktion och bidrar till mer kapacitet, säkerhet och ökad punktlighet. Regeringen föreslår en satsning på 1,5 miljarder kronor på vägunderhåll för att säkerställa framkomligheten och robustheten samt påbörja ett återtagande av det eftersatta underhållet. Även det enskilda vägnätet har behov av underhållsåtgärder som på grund av de senaste årens kostnadsökningar inte kunnat genomföras i samma takt som behov uppstått. Regeringen föreslår därför utökade ramar på 50 miljoner kronor för statsbidrag till enskild väghållning.

Regeringen bedömer att det finns ett stort behov av förstärkningar av vägnätet och järnvägsinfrastrukturen, inte minst av strategiska investeringar för att möjliggöra och accelerera den industriella gröna omställningen i norra Sverige. Regeringen har beslutat om en samlad strategi för nyindustrialiseringen och samhällsomvandlingen i Norrbottens och Västerbottens län, se utgiftsområde 24 Näringsliv. Ett av strategins målområden är förstärkt transportinfrastruktur.

Regeringen avser att lämna en infrastrukturproposition med förslag till ekonomiska ramar för en nationell plan för transportinfrastrukturen för perioden 2026–2037 och de ekonomiska ramarna för dessa år. Förslagen kommer att beskrivas närmare i den kommande propositionen. Regeringen har i denna proposition beräknat att utvecklings- och vidmakthållandeanslagen kommer att ökas med totalt ca 6 miljarder kronor 2026 och ca 8 miljarder kronor 2027. Den nya ekonomiska ramen kommer föreslås bli över 200 miljarder kronor större än under den nuvarande planperioden.

Det saknas i dag tillförlitliga data för att kunna följa upp och utvärdera genomförda upphandlingar inom transportområdet. Upphandlingar inom infrastrukturområdet behöver bli mer effektiva och ändamålsenliga. Regeringen avser därför att ge Trafikverket i uppdrag att följa upp och utvärdera upphandlingar och stärka sin upphandlingskompetens. Regeringen avser även att vidta åtgärder för att möjliggöra ett effektivare väg- och järnvägsunderhåll. En del av detta är att öka Trafikverkets effektivitet. Myndigheten har i detta syfte gjort en genomlysning av sin verksamhet för att bli mer effektiv och för att säkerställa en bättre väg- och järnvägsleverans i Sverige. Regeringen föreslår en besparing på Trafikverkets anslag i linje med myndighetens genomlysning. Vidare kommer regeringen att skärpa kostnadskontrollen genom att vidta åtgärder utifrån den översyn som gjorts över den finansiella styrningen av Trafikverket.

Regeringen avser att pröva alternativa finansieringsformer för transportinfrastruktur, under förutsättning att de kan leda till snabbare och mer kostnadseffektivt genomförande, eller att fler projekt kan genomföras inom en viss tidsram än vad som annars hade varit fallet. Under kommande planperiod avser regeringen att testa investeringsobjekt som projekteras och byggs av annan aktör än Trafikverket. Regeringen avser också att pröva förutsättningarna för en utbyggnad av Malmbanan

med medverkan från privata aktörer och att utreda förutsättningarna för genomförande och finansiering av Östlig förbindelse i Stockholm.

Förstärkningar av robusthet och säkerhet inom transportområdet

Det allvarliga säkerhetspolitiska läget i Sveriges närområde och i Europa ökar behoven av förstärkt robusthet och säkerhet inom beredskapssektorn transporter eftersom sektorn är mycket viktig för att upprätthålla samhällsviktig verksamhet, bl.a. för andra beredskapssektorer, Sveriges försörjningsförmåga och Försvarsmaktens behov. Den sektorsansvariga myndigheten Trafikverket och beredskapsmyndigheter i sektorn behöver därför ges bättre förutsättningar för att kunna öka sin förmåga vid höjd beredskap och krig. Regeringen föreslår därför att resurser tillförs för att stärka det civila försvaret inom transportsektorn.

Regeringen föreslår också att Transportstyrelsen får ökade resurser för att förbättra sjöfartsskydd och hamnskydd enligt EU-reglering, i syfte att skydda mot angrepp.

Under 2025 avser Sverige att implementera EU:s direktiv om åtgärder för en hög gemensam cybersäkerhet i hela unionen (NIS2-direktivet). I syfte att säkerställa en framgångsrik implementering av NIS2-direktivet föreslår regeringen att resurser avsätts för att berörda tillsynsmyndigheter ska kunna bedriva och utveckla tillsynen inom de olika sektorer som ingår i NIS2-regleringen. Regeringen föreslår därför att Transportstyrelsen tilldelas ytterligare resurser för detta ändamål.

Förbättrade förutsättningar för sjöfarten och luftfarten

En väl fungerande sjöfart är avgörande för Sveriges utrikeshandel och varuförsörjning. Regeringens fortsatta strategiska arbete inom sjöfartsområdet syftar till att stärka svensk sjöfarts konkurrenskraft och Sveriges beredskap. Regeringen vill göra det enklare för svenska rederier att hyra in och hyra ut obemannade fartyg. Regeringen föreslår att medel avsätts för att en skeppslegodel ska kunna införas i Transportstyrelsens fartygsregister. I syfte att främja den svenska sjöfartsnäringens konkurrenskraft bör stämpelskatten vid beviljande av ansökan om inteckning i skepp slopas, se vidare i volym 1, avsnitt 12.11. Frågan om ändringar i systemet med tonnagebeskattning bereds vidare.

För att möta utmaningarna inom luftfarten, bl.a. konsekvenser efter pandemin, effekterna av sanktioner och stängda luftrum till följd av Rysslands fullskaliga invasion av Ukraina samt delvis ändrade resvanor, behöver luftfartens konkurrenskraft stärkas. Sedan den svenska flygskatten infördes har det inom EU, under ledning av det svenska ordförandeskapet, beslutats om skärpta och nya gemensamma styrmedel gällande flygets klimatpåverkan. I takt med att flygets klimateffekter alltmer hanteras på EU-nivå, t.ex. genom krav på inblandning av hållbara flygbränslen och att den fria tilldelningen av utsläppsrätter fasas ut, minskar behovet av en nationell flygskatt ur klimathänseende. Därmed är det också möjligt att avskaffa flygskatten som har negativ påverkan på flygets lönsamhet och i förlängningen riskerar att minska antalet flyglinjer. Regeringen föreslår att medel tillförs för att underlätta för Transportstyrelsen att kunna certifiera nya leverantörer av så kallade nättjänster till regionala flygplatser. Vidare avser regeringen att fortsätta det strategiska arbetet avseende luftfartens konkurrenskraft.

Utveckla förutsättningarna för godstransporter

Regeringen vill stärka förutsättningarna för en effektiv godstrafik som främjar jobb och tillväxt i hela landet. Ett fortsatt konkurrenskraftigt och heltäckande utbud av järnvägstransporter behövs för att möta näringslivets efterfrågan på kapacitetsstarka

transporter med låg klimatpåverkan. För att stärka järnvägens konkurrenskraft och bidra till transportsektorns klimatomställning föreslår regeringen att miljö-kompensationen för godstransporter förlängs till 2030. Stödet kräver ett godkännande från Europeiska kommissionen. Efter slutligt besked från kommissionen avser regeringen även att kunna genomföra det tidigare beslutade investeringsstödet för överflyttning av godstransporter till järnväg och sjöfart.

Regeringen har fortsatt sitt strategiska arbete med att utveckla förutsättningarna för godstransporterna i syfte att öka näringslivets konkurrenskraft genom att öka effektiviteten i godstransportsystemet. Under året har dialogmöten genomförts med företrädare för olika branscher och ett Godstransportforum har initierats. Inom ramen för det strategiska arbetet föreslår regeringen ett godstransportpaket med åtgärder för ett effektivare utnyttjande av godstransportsystemet. Infrastrukturpolitiken behöver ett nationellt perspektiv som bidrar till utvecklingen av sammanhängande stråk, minskar så kallade ”flaskhalsar” och har en tydlig systemsyn i bedömningen av åtgärder för att öka samhällsnyttan av transportinfrastrukturen.

Viktiga åtgärder för transportsektorns klimatomställning

För att nå Sveriges klimatmål och åtaganden inom EU behöver transportsektorns klimatomställning påskyndas. Genom mer elektrifiering och ökad användning av fossilfria drivmedel ska transportsektorn bidra till klimatomställningen. För att förbättra Transportstyrelsens möjligheter att genomföra EU-reglering med nya fordonskrav som bidrar till klimatomställningen av fordonsflottan, föreslår regeringen att myndigheten tillförs nödvändiga resurser. Vidare verkar regeringen för att en ökad samverkan mellan berörda aktörer ska komma till stånd i syfte att öka produktionen och användningen av fossilfria drivmedel i flyg- och sjöfartssektorn.

För att ytterligare bidra till transportsektorns klimatomställning föreslår regeringen även en förlängning av stödet till laddinfrastruktur samt att en elbilspremie riktad till grupper i behov av stöd tex i glesbygd införs, förutsatt kommissionens godkännande, se vidare utgiftsområde 21 Energi och utgiftsområde 20 Klimat, miljö och natur.

3.5 Budgetförslag

3.5.1 1:1 Utveckling av statens transportinfrastruktur

Tabell 3.9 Anslagsutveckling 1:1 Utveckling av statens transportinfrastruktur

Tusental kronor

2023	Utfall	34 172 781	Anslagssparande	8 242 801
2024	Anslag	36 656 072[1]	Utgiftsprognos	33 867 359
2025	**Förslag**	**41 028 989**		
2026	Beräknat	47 678 359[2]		
2027	Beräknat	49 049 318[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 46 387 669 tkr i 2025 års prisnivå.

[3] Motsvarar 47 284 564 tkr i 2025 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas till utgifter för

- långsiktig infrastrukturplanering för vägtrafik, järnvägstrafik, sjöfart och luftfart,
- investeringar i statliga vägar och järnvägar, stora och strategiska farleder och slussar,
- investeringar i isbrytarflottan,

- ränta och amortering på upptagna lån för infrastrukturprojekt,
- åtgärder i nationalstadsparken,
- bidrag till anläggningar i anslutning till det kapillära bannätet i enlighet med tidigare riksdagsbeslut,
- statlig medfinansiering till byggande av regionala kollektivtrafikanläggningar inklusive tillgänglighetsanpassningsbidrag, statlig medfinansiering till cykelvägar, särskild statlig medfinansiering till storstädernas trafiksystem, statlig medfinansiering via länsplanerna till drift och byggande av enskilda vägar samt miljö- och trafiksäkerhetsåtgärder på kommunala vägar, samt åtgärder för ökad samordning av godstransporter och omlastning av gods till transporter med låga utsläpp,
- statlig medfinansiering till projektering av tunnelbaneutbyggnaden i Stockholm,
- forsknings- och innovationsinsatser inom transportområdet,
- informationsinsatser och kunskapshöjande insatser som syftar till uppfyllelse av de transportpolitiska målen,
- viss myndighetsutövning inom transportområdet,
- Trafikverkets avgifter enligt avtalet om Öresundsbroförbindelsen,
- eventuellt infriande av betalningsutfästelser avseende villkorade aktieägartillskott till Svensk-Danska Broförbindelsen SVEDAB AB,
- eventuellt infriande av kapitaltäckningsgarantin till Arlandabanan Infrastructure AB,
- åtgärder förknippade med statens miljöansvar inom transportområdet,
- inbetalning av aktiekapital till det schweiziska bolaget EUROFIMA (European Company for the Financing of Railroad Rolling Stock),
- uppdatering av Försvarsmaktens flyghinderdatabas till den del som avser den civila luftfarten,
- underlag och stöd kring bilstöd till personer med funktionsnedsättning,
- bidrag till hamnar eller andra aktörer för etablering av anläggningar för nykterhetskontroll, samt
- förvaltningskostnader och andra åtgärder för beredskap och civilt försvar inom transportområdet.

Tabell 3.10 Beräknad fördelning på anslagsposter

Tusental kronor

	Utfall 2023	Budget 2024	Prognos 2024	Förslag 2025	Beräknat 2026	Beräknat 2027
Trafikverkets disposition	**33 988 729**	**35 486 418**	**34 045 827**	**39 051 119**	**45 276 492**	**46 968 063**
Tillskott med anledning av kommande infrastrukturproposition 2026–2037[1]	0	0	0	0	2 500 000	2 500 000
Omfördelning av förvaltningsmedel[1]	0	0	0		-1 955 000	-1 955 000
Besparing[1]	0	0	0	-200 000	-300 000	-300 000
Finansiering av CEF/TEN-T[1]	0	0	-235 000	-400 000	-450 000	730 000
Större investeringar i nationell plan[2]	22 722 911	22 577 224	21 047 000	26 232 379	30 387 788	30 393 963
Väginvesteringar	4 341 759	4 595 721	4 296 000	5 317 641	6 262 495	6 300 485
Järnvägsinvesteringar	17 344 830	16 043 787	15 241 000	18 454 496	22 719 797	22 626 704
Sjöfartsinvesteringar	1 036 322	1 937 716	1 510 000	2 460 242	1 405 496	1 466 774
Övriga investeringar	3 883 078	4 088 214	4 694 000	4 065 918	5 255 707	5 078 419
Trimning och effektivisering samt miljöåtgärder	3 325 610	3 595 664	3 794 000	3 870 551	4 504 987	3 892 056
Stadsmiljöavtal	557 468	492 550	900 000	195 367	750 720	1 186 363
Investeringar i regional plan	2 603 401	3 713 700	3 180 000	3 962 266	4 183 664	4 567 787
Övrig verksamhet	2 762 107	2 812 503	2 841 425	2 735 769	2 693 864	2 773 156
Planering, stöd och myndighetsutövning	1 439 152	1 478 991	1 521 254	1 581 790	1 563 760	1 650 844
Forskning och innovation[3]	663 437	640 000	639 841	683 979	650 104	632 312
Bidrag (Öresundsbron, IBAB[4])	659 518	693 512	680 330	470 000	480 000	490 000
Civilt försvar	337 910	383 402	383 402	618 340	514 966	615 881
Räntor och återbetalning av lån[5]	1 679 322	1 911 375	1 900 000	2 036 447	2 445 503	2 563 857
Väg	248 085	300 668	290 000	295 668	345 668	345 668
Järnväg	1 431 237	1 610 707	1 610 000	1 740 779	2 099 835	2 218 189
Totalförsvarsöverens-kommelse samt medel för isbrytare						
Transportstyrelsens disposition	**40 068**	**49 131**	**49 131**	**52 590**	**51 619**	**51 609**
Luftfartsverkets disposition	**64 365**	**83 774**	**97 357**	**158 961**	**156 129**	**174 221**
Sjöfartsverkets disposition	**76 578**	**1 234 166**	**100 000**	**1 766 319**	**903 429**	**90 671**
Summa	**34 169 740**	**36 853 489**	**34 292 315**	**41 028 989**	**46 387 669**	**47 284 564**

[1] Belopp avseende såväl ökningar som minskningar har summerats för perioden 2025–2027. Beloppen kommer senare att fördelas på anslagsposter som disponeras av Trafikverket.

[2] Större investeringar i nationell plan avser namngivna investeringar och åtgärder vars planerade kostnader överstiger 100 miljoner kronor.

[3] Medel för forskning och innovation har fr.o.m. 2023 överförts från anslaget 1:2 *Vidmakthållande av statens transportinfrastruktur*.

[4] Medel för IBAB har fr.o.m. 2025 överförts till anslaget 1:2 *Vidmakthållande av statens transportinfrastruktur*.

[5] Till anslagsposten för räntor och återbetalning av lån har medel avsatts som motsvarar det beräknade anslagsbehovet vid en kalkylränta för lån avseende järnväg på 2,2 procent 2025, 2,4 procent 2026 och 2,6 procent 2027. Motsvarande kalkylränta för lån avseende väg beräknas på 2,1 procent 2025, 3,1 procent 2026 och 3,3 procent 2027. Den preliminära beräkningen av tilldelning av medel till den aktuella anslagsposten baseras därmed på en högre kalkylränta än den som använts vid beräkning av anslagsbehovet tabell 3.8. För att kunna hantera eventuella räntehöjningar finns behov av en buffert på anslagsposten för räntor och återbetalning av lån.

[6] Anslagsposten upphör fr.o.m. 2026 till följd av att flytt av förvaltningsmedel från sakanslag till förvaltningsanslaget, ev. uttag av besparing samt andra omfördelningar från anslagsposten.

Källa: Tabellen som är indikativ för perioden 2025–2027 har tagits fram med utgångspunkt i Trafikverkets budgetunderlag för 2025–2027 samt kompletterande underlag från Trafikverket (LI2024/00542).

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.11 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:1 Utveckling av statens transportinfrastruktur

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**36 867 072**	**36 867 072**	**36 867 072**
Pris- och löneomräkning[2]	3 123 544	4 235 038	4 618 354
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	1 039 576	6 577 487	7 565 142
varav BP25[3]	*-509 700*	*-462 700*	*463 300*
– Teknisk justering av driftsstöd	*2 300*	*2 300*	*2 300*
– Flytt av medel för Bidrag till Inlandsbanan	*-220 000*	*-225 000*	*-150 000*
– Civilt försvar: Utveckling av statens transportinfrastruktur	*298 000*	*361 000*	*482 000*
– Förbättringar i godstransportsystemet	*10 000*	*4 000*	*4 000*
– Besparing Trafikverkets förvaltning	*-200 000*	*-300 000*	*-300 000*
– Flytt av förvaltningsmedel från sakanslag till förvaltningsanslag		*-1 955 000*	*-1 955 000*
– Infrastrukturpropositionen: Nya ekonomiska ramar 2026–2037		*2 500 000*	*2 500 000*
– Medel för TEN-T	*-400 000*	*-850 000*	*-120 000*
Överföring till/från andra anslag	-1 204	-1 238	-1 249
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**41 028 989**	**47 678 359**	**49 049 318**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2024. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2026–2027 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Regeringen avser att under hösten 2024 lämna en infrastrukturproposition till riksdagen med förslag till ekonomiska ramar för planperioden 2026–2037. Budgetåren 2026–2027 ingår sålunda i den kommande planperioden och kommer att beskrivas närmare i den kommande infrastrukturpropositionen. Regeringen har i denna proposition beräknat att utvecklings- och vidmakthållandeanslagen kommer att öka med totalt 6 019 miljoner kronor 2026 och 8 019 miljoner kronor 2027. Av denna totala satsning beräknas anslaget 1:1 *Utveckling av statens transportinfrastruktur* öka med 2 500 000 000 kronor 2026 och med 2 500 000 000 kronor 2027.

Trafikverket disponerar och förvaltar ett flertal anslag som medför förvaltningsadministrativa utgifter för myndigheten. För en ökad transparens och bättre budgetdisciplin omfördelas medel för Trafikverkets förvaltningskostnader från berörda sakanslag till myndighetens förvaltningsanslag. Fr.o.m. 2026 beräknas anslaget

1:1 *Utveckling av statens transportinfrastruktur* minska med 1 955 000 000 kronor samtidigt som anslaget 1:3 *Trafikverket* ökar med motsvarande belopp.

Trafikverket har bedrivit ett effektiviseringsarbete av sin verksamhet för att säkerställa en bättre väg- och järnvägsleverans samtidigt som en översyn görs av myndighetens interna kostnader. Anslaget minskas därmed med 200 000 000 kronor 2025. Fr.o.m. 2026 beräknas anslaget minska med 300 000 000 kronor.

För att stärka det civila försvaret inom transportsektorn ökas anslaget med 298 000 000 kronor 2025. För 2026 beräknas anslaget öka med 361 000 000 kronor och med 482 000 000 kronor 2027.

Till följd av en teknisk justering av förslag i budgetpropositionen 2024 ökas anslaget med 2 300 000 kronor. Anslaget 1:6 *Ersättning avseende flygplatser* minskas med motsvarande belopp (prop. 2023/24:1, bet 2023/24:TU1, rskr. 2023/24:93).

Regeringen föreslår en satsning inom ramen för det strategiska arbetet med godstransporter som syftar till ett mer effektivt utnyttjande av godstransportsystemet. Anslaget ökas därför med 10 000 000 kronor under 2025. För 2026–2028 beräknas anslaget öka med 4 000 000 kronor per år.

Bidraget till Inlandsbanan enligt avtalet mellan staten och Inlandsbanan AB (IBAB) flyttas till anslag 1:2 *Vidmakthållande för statens transportinfrastruktur*. Anslaget minskas med 220 000 000 kronor 2025, och beräknas minska med 225 000 000 kronor 2026 och med 150 000 000 kronor från och med 2027. Anslaget 1:2 *Vidmakthållande av statens transportinfrastruktur* ökas med motsvarande belopp.

Utgiftsökningar på statens budget till följd av bedömd nivå på beviljade bidrag från EU för statlig transportinfrastruktur föreslås finansieras genom att anslaget minskas med 400 000 000 kronor 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget minska med 850 000 000 kronor respektive med 120 000 000 kronor. Anslag 1:10 *Från EU-budgeten finansierade stöd till Transeuropeiska nätverk* ökas med motsvarande belopp. Regeringen föreslår att 41 028 989 000 kronor anvisas under anslaget 1:1 *Utveckling av statens transportinfrastruktur* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 47 678 359 000 kronor respektive 49 049 318 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2025 för anslaget 1:1 *Utveckling av statens transportinfrastruktur* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 161 010 000 000 kronor 2026–2050.

Skälen för regeringens förslag: Den verksamhet som Trafikverket bedriver förutsätter att myndigheten ingår avtal med externa parter om ekonomiska åtaganden för flera år framåt i tiden. Bemyndigandet bör avse all upphandlad verksamhet och bidrag där fleråriga avtal sluts, som inte faller under 6 kap. 2 § budgetlagen (2011:203). Bemyndigandet ska avse det totalbelopp som regeringen får ha bundit upp i avtal vid budgetårets utgång. I beräkningarna av bemyndigandet inkluderas även upptagna lån som planeras att återbetalas med anslaget samt framtida räntekostnader på upptagna lån. Vid beräkningarna av framtida ränta används en långsiktig jämviktsränta som från och med den 1 januari 2025 är 3,30 procent, vilken är fastställd av den europeiska tillsynsmyndigheten EIOPA (European Insurance and Occupational Pensions Authority).

I den nationella trafikslagsövergripande planen för transportinfrastrukturen för perioden 2022–2033 (I2022/01294 m.fl.) ingår ett stort antal medelstora och stora

byggprojekt, såsom Västlänken i Göteborg, Mälarbanan i Stockholm och en första etapp av Norrbotniabanan. Avgörande för när ett åtagande uppkommer är enligt gällande redovisningsregler vanligen när respektive kontrakt tecknas. Ekonomiska åtaganden i form av medfinansiering av transportinfrastruktur som staten ingår i samband med överenskommelser med kommuner, regioner eller företag, ska i vissa fall omfattas av begärda bemyndiganden redan det år staten ingår avtal om sådana överenskommelser. De exakta tidpunkterna för kontrakts- eller avtalstecknandet i de enskilda fallen kan vara svåra att förutse. Av detta följer att det behövs en viss flexibilitet i bemyndigandet. Utan detta försämras möjligheterna att genomföra kostnadseffektiva upphandlingar och därmed också ett kostnadseffektivt byggande. Exempelvis kan det bli nödvändigt att skjuta upp den avslutande delen av en upphandling för att inte överskrida bemyndigandet, vilket försenar och även kan fördyra genomförande av åtgärder. Bemyndigandet föreslås därför vara något högre än beräknade utestående åtaganden för att ha marginal för den variation och osäkerhet som förekommer inom detta område. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2025 för anslaget 1:1 *Utveckling av statens transportinfrastruktur* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 161 010 000 000 kronor 2026–2050.

Tabell 3.12 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:1 Utveckling av statens transportinfrastruktur

Tusental kronor

	Utfall 2023	Prognos 2024	Förslag 2025	Beräknat 2026	Beräknat 2027	Beräknat 2028 – 2050
Ekonomiska åtaganden vid årets början	101 645 000	93 382 672	119 295 273			
Nya ekonomiska åtaganden	8 636 672	41 205 601	70 343 480			
Utgifter mot anslag till följd av ekonomiska åtaganden	-23 401 000	-21 656 000	-29 028 753	-30 875 520	-25 209 000	-104 525 480
Övriga förändringar av ekonomiska åtaganden	6 502 000	6 363 000				
Ekonomiska åtaganden vid årets slut	93 382 672	119 295 273	160 610 000			
Beslutat/föreslaget bemyndigande	**130 918 874**	**157 000 000**	**161 010 000**			

Låneram för samhällsinvesteringar

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att för 2025 ta upp lån i Riksgäldskontoret för vissa infrastrukturprojekt som inklusive tidigare upplåning uppgår till högst 75 337 475 000 kronor.

Skälen för regeringens förslag: Trafikverket har tagit upp lån för att finansiera anläggningstillgångar, broar som ersätter färjor, vissa prioriterade väg- och järnvägsprojekt, investeringar i el- och teleanläggningar, statens andel av vissa investeringar i Stockholmsområdet i enlighet med avtal från 1983 mellan Statens järnvägar, Region Stockholm och staten samt investeringar i vissa väg- och järnvägsprojekt där kapitalkostnaderna ska finansieras med inkomster från trängselskatt eller infrastrukturavgifter.

Sedan 2017 har Trafikverket möjlighet att ansöka om medfinansiering i s.k. blendingutlysningar inom EU:s fond för ett sammanlänkat Europa, FSE, där Trafikverkets projekt som beviljats medfinansiering måste ta upp lån som motsvarar bidragsbeloppen hos Riksgäldskontoret för att medfinansiering ska verkställas. Även

Trafikverkets investeringskostnader för uppbyggnad av system för administration av trängselskatt och infrastrukturavgifter belastar låneramen.

Anläggningstillgångar ska enligt budgetlagen finansieras med lån i Riksgäldskontoret. Dessa omfattas inte av den låneram som redovisas här. Trafikverkets omsättningstillgångar finansieras över verkets räntekonto med därtill kopplad kredit. I det följande ges en närmare redovisning av vad de olika delposterna i tabell 3.14 innebär.

Trafikverket får ta upp lån i Riksgäldskontoret för broinvesteringar som ersätter färjor på statens vägnät utan att öka Trafikverkets anslagsförbrukning. För att betala lånekostnaderna för sådana objekt ska Trafikverket använda sparade driftsmedel från färjetrafiken.

Riksdagen beslutade med anledning av tilläggsbudgeten i samband med 2004 års ekonomiska vårproposition (prop. 2003/04:100, bet. 2003/04:FiU21, rskr. 2003/04:274) att regeringen får besluta om en låneram i Riksgäldskontoret för de prioriterade vägprojekten E6 delen Rabbalshede–Hogdal, E20 delen Tollered–Alingsås, Rv 40 delen Brämhult–Hester, Rv 45 delen Angeredsbron–Älvängen och Rv 49 Skara–Varnhem samt de prioriterade järnvägsprojekten Motala–Mjölby, Göteborg–Trollhättan samt järnvägsprojekt i Stockholmsområdet (Citybanan).

Den nationella trafikslagsövergripande planen för transportinfrastrukturen för perioden 2022–2033 (I2022/01294 m.fl.) samt länsplanen för regional transportinfrastruktur i Stockholms län för perioden 2022–2033 innehåller ett antal investeringar som delvis har finansierats eller kommer att finansieras med inkomster från trängselskatt eller infrastrukturavgifter. Det som avses är de objekt som enligt Stockholmsöverenskommelsen, Västsvenska infrastrukturpaketet och Sverigeförhandlingen delvis ska finansieras med inkomster från trängselskatt samt broarna över Motalaviken på riksväg 50, över Sundsvallsfjärden på väg E4 och över Skurusundet på väg 222 som delvis finansieras av inkomster från infrastrukturavgifter. Enligt den s.k. Stockholmsöverenskommelsen ska överskottet från de trängselskatter som tas ut huvudsakligen finansiera Förbifart Stockholm. Ett liknande upplägg föreligger för de objekt som omfattas av Västsvenska paketet. För att finansiera utbyggnaden upptas även lån i Riksgäldskontoret för den del av den årliga produktionen som inte kan finansieras av överskottet från trängselskatter. Överskott kommande år kommer därefter att användas för att finansiera amortering av de lån som har tagits upp för byggandet av Förbifart Stockholm och de objekt som lånefinansieras inom ramen för det Västsvenska paketet. Vidare föreslår regeringen i propositionen Höständringsbudget för 2024 (prop. 2024/24:2) att riksdagen bemyndigar regeringen att ta upp lån för investeringar i det europeiska trafikstyrningssystemet för tåg European Rail Traffic Management System (ERTMS) på Öresundsbron och Öresundsbanan. För att kunna möta behovet av medel för planerade investeringar som finansieras med lån, inom framför allt Stockholmsregionen och Västsvenska paketet, behöver låneramen inklusive tidigare upplåning uppgå till 75 337 475 000 kronor.

Den del av investeringarna som täcks av framtida trängselskatte- eller avgiftsintäkter finansieras genom lån som totalt får uppgå till 52 000 miljoner kronor i 2021 års prisnivå, enligt den av riksdagen beslutade planeringsramen för sådana investeringar (prop. 2020/21:151, bet. 2020:21:TU16, rskr. 2020/21:409). Planeringsramen ska komplettera den statliga ekonomiska ramen för infrastrukturåtgärder för planeringsperioden 2022–2033 som uppgår till 799 000 miljoner kronor.

Tabell 3.13 Låneram för samhällsinvesteringar

Tusental kronor

Utgifts-område	Myndighet	Beslutad låneram 2023[1]	Skuld 2023-12-31	Beslutad låneram 2024[1]	Begärd låneram 2025	Beräknad amortering 2025	Beräknad nyupplåning 2025
22	Trafikverket	62 358 000	60 440 211	71 000 000	75 337 475	1 819 000	6 133 000
	Summa	**62 358 000**	**60 440 211**	**71 000 000**	**75 337 475**	**1 819 000**	**6 133 000**

[1] Av riksdagen beslutad låneram exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Tabell 3.14 Beräknad nettoupplåning för respektive år för projekt som med riksdagens godkännande finansieras med lån

Miljoner kronor

Objekt	Skuld 2023-12-31	2024	2025	2026	2027	2028–2033	Utgående balans 2033
Broinvesteringar	12	-1	-1	-1	-1	-7	0
El- och tele anläggningar	4 565	-186	-186	-186	-186	-1 116	2 705
E6 Svinesundsförbindelse och Tullstation	39	-39	0	0	0	0	0
Prioriterade vägprojekt	2 683	-240	-240	-240	-240	-1 440	283
Prioriterade järnvägsprojekt	10 308	-617	-617	-617	-617	-3 702	4 138
Botniabanan	11 092	-429	-429	-429	-429	-2 574	6 802
ERTMS-utrustning för Öresundsbron och Öresundsbanan[1]	0	15	5	16	8	-6	38
Delsumma investeringar som lånefinansierats	**28 699**	**-1 497**	**-1 468**	**-1 457**	**-1 465**	**-8 845**	**13 966**
E4 Sundsvall	890	-51	-47	-27	-29	-230	506
Rv 50 Motala-Mjölby	334	-20	-11	-8	-9	-73	213
Delsumma investeringar vars kapitalkostnader täcks av avgifter	**1 224**	**-71**	**-58**	**-35**	**-38**	**-303**	**719**
Västsvenska infrastukturpaket väg	178	-178	0	0	0	0	0
Västsvenska infrastukturpaket bana	9 192	-72	-270	-1 471	-1 014	-1 561	4 804
Skurubron	854	51	-18	-22	-19	-125	721
Investeringar i Stockholmsregionen	20 292	6 050	6 128	4 406	3 744	12 053	52 673
Delsumma investeringar vars kapitalkostnader täcks av avgifter eller trängselskatt	**30 516**	**5 851**	**5 840**	**2 913**	**2 711**	**10 367**	**58 198**
Summa	**60 439**	**4 283**	**4 314**	**1 421**	**1 208**	**1 219**	**72 883**

[1] Regeringen föreslår i propositionen Höständringsbudget (prop. 2024/24:2) för 2024 att riksdagen bemyndigar regeringen att ta upp lån för investeringar i ERTMS på Öresundsbron och Öresundsbanan.

Tabell 3.15 Beräknad låneskuld för respektive år för projekt som med riksdagens godkännande finansieras med lån

Miljoner kronor

	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2033[1]
Broinvesteringar	12	11	9	8	7	5	0
El- och tele-anläggningar	4 565	4 379	4 193	4 007	3 821	3 635	2 705
E6 Svinesundsförbindelse och Tullstation	39	0	0	0	0	0	0
Prioriterade vägprojekt	2 683	2 443	2 203	1 963	1 723	1 483	283
Prioriterade järnvägsprojekt	10 308	9 691	9 074	8 457	7 840	7 223	4 138
Botniabanan	11 092	10 663	10 234	9 805	9 376	8 947	6 802
ERTMS-utrustning för Öresundsbron och Öresundsbanan[2]	0	15	20	36	44	48	38
Delsumma investeringar som lånefinansierats	**28 699**	**27 202**	**25 733**	**24 276**	**22 811**	**21 341**	**13 966**
E4 Sundsvall	890	839	792	765	736	705	506
Rv 50 Motala-Mjölby	334	314	303	295	286	276	213
Delsumma investeringar vars kapitalkostnader täcks av avgifter	**1 224**	**1 153**	**1 095**	**1 060**	**1 022**	**981**	**719**
Västsvenska infrastrukturpaketet väg	178	0	0	0	0	862	0
Västsvenska infrastrukturpaketet bana	9 192	9 121	8 851	7 380	6 366	6 366	4 804
Skurubron	854	905	887	865	846	826	721
Investeringar i Stockholmsregionen	20 292	26 342	32 470	36 876	40 620	44 449	52 673
Delsumma investeringar vars kapitalkostnader täcks av avgifter eller trängselskatt	**30 516**	**36 368**	**42 208**	**45 121**	**47 832**	**52 503**	**58 198**
Summa	**60 439**	**64 723**	**69 036**	**70 457**	**71 665**	**74 825**	**72 883**

[1] Av utrymmesskäl redovisas i tabellen endast den totala låneskulden för åren 2023–2028 samt 2033. Den totala beräknade låneskulden uppgår 2029 till 75 697 miljoner kronor, 2030 till 78 502 miljoner kronor, 2031 till 77 039 miljoner kronor och 2032 till 74 539 miljoner kronor.

[2] Regeringen föreslår i propositionen Höständringsbudget för 2024 (prop. 2024/24:2) att riksdagen bemyndigar regeringen att ta upp lån för investeringar i ERTMS på Öresundsbron och Öresundsbanan.

Tabell 3.16 Anslagsbehov respektive år för räntor och återbetalning av lån för vägar och järnvägar

Miljoner kronor

	Utfall 2023	2024	2025	2026	2027	2028	2033[1]
Lån i Riksgäldskontoret							
Räntor vägar[2]	6	50	50	60	60	53	17
Amorteringar vägar	242	240	240	240	240	240	203
Räntor järnväg	124	120	246	264	284	357	268
Amortering järnväg	774	803	803	803	803	803	803
Räntor Botniabanan[3]	93	203	225	235	244	268	224
Amortering Botniabanan	429	429	429	429	429	429	429
Ränta Arlandabanan Villkorslån	11	15	17	19	20	23	26
Totalt anslagsbelastning	**1 679**	**1 860**	**2 010**	**2 050**	**2 080**	**2 173**	**1 970**

[1] Av utrymmesskäl redovisas i tabellen endast anslagsbehovet för åren 2022–2028 och 2033. Det totala beräknade anslagsbehovet uppgår 2029 till 2 195 miljoner kronor, 2030 till 2 150 miljoner kronor, 2031 till 2 100 miljoner kronor och 2032 till 2 040 miljoner kronor.

[2] Av tabellen framgår en större differens mellan 2023 och 2024 avseende räntor väg. Skillnaden beror på att ca 30 miljoner kronor omfördelats av ett överskott som uppkommit på räntekontot under 2023 mot räntor väg. En motsvarande omfördelning gjordes även till räntor järnväg men gav där inte samma effekt vid en jämförelse mellan åren.

[3] Av tabellen framgår en större differens mellan 2023 och 2024 avseende räntor Botniabanan. Förklaringen till skillnaden består i ett högre ränteantagande 2024 i samband med omsättning av lån för Botniabanan.

Investeringsplan för Trafikverket

Regeringens förslag: Investeringsplanen för Trafikverket för 2025–2027 godkänns som riktlinje för Trafikverkets samhällsinvesteringar.

Skälen för regeringens förslag: Trafikverkets samhällsinvesteringar omfattar investeringar och reinvesteringsåtgärder som ingår i den nationella trafikslags-övergripande planen för transportinfrastrukturen för perioden 2022–2033 och i länsplanerna för regional transportinfrastruktur för perioden 2022–2033 (I2022/01294 m.fl.). Trafikverkets och länens årliga investeringsvolymer bestäms av anvisade anslag, de lån Trafikverket tar upp i Riksgäldskontoret och de tillskott som erhålls via medfinansiering, bl.a. externa bidrag från kommuner och regioner samt bidrag från EU genom Fonden för ett sammanlänkat Europa, FSE, samt förskotteringar. Förskotteringar påverkar investeringsvolymen ett visst år men inte den totala investeringsvolymen över tid. De trängselskatteinkomster som används för investeringar ingår i anvisade anslag. Trafikverket beräknar att de sammanlagda samhällsinvesteringarna i form av nyanskaffning och vidmakthållande kommer att uppgå till 41 933 miljoner kronor under 2025, se tabell 3.17.

Tabell 3.17 Investeringsplan för Trafikverket

Miljoner kronor

	Utfall 2023	Prognos 2024	Budget 2025	Beräknat 2026	Beräknat 2027	Summa 2025–2027
Anskaffning och utveckling av nya investeringar	**34 893**	**30 579**	**33 438**	**36 515**	**42 123**	**112 075**
Järnväg nationell plan	20 764	15 926	16 704	19 462	25 729	61 896
Järnväg regional plan	127	175	160	310	486	956
Väg nationell plan	11 570	11 795	13 176	13 422	12 995	39 593
Väg regional plan	2 432	2 683	3 397	3 320	2 913	9 630
varav investeringar i anläggningstillgångar	*34 258*	*29 790*	*32 597*	*35 556*	*40 915*	*109 069*
– väganläggningar	*13 689*	*14 333*	*16 407*	*16 575*	*15 749*	*48 731*
– järnvägsanläggningar	*20 569*	*15 457*	*16 190*	*18 981*	*25 166*	*60 337*
Finansiering av anskaffning och utveckling	**34 893**	**30 579**	**33 438**	**36 515**	**42 123**	**112 075**
Anslag 1:1 Utveckling av statens transportinfrastruktur	25 055	22 674	25 538	29 491	36 264	91 293
Anslag 1:10 Från EU-budgeten finansierade stöd till Transeuropeiska nätverk	595	476				
Anslag 1:11 Trängselskatt i Stockholm	-12			209	644	853
Anslag 1:14 Trängselskatt i Göteborg	804	-103	60		1	61
Låneram för samhällsinvesteringar (lån i Riksgäldskontoret)	7 383	5 640	5 994	4 422	3 752	14 168
Bidrag/medfinansiering	1 069	1 892	1 845	2 393	1 462	5 700
Vidmakthållande av befintliga investeringar	**7 903**	**9 291**	**8 495**	**10 834**	**10 127**	**29 456**
Reinvesteringar i järnvägar	4 834	6 009	5 621	8 513	8 065	22 198
Reinvesteringar i vägar	3 070	3 283	2 874	2 321	2 062	7 257
varav investeringar i anläggningstillgångar	*7 608*	*9 291*	*8 495*	*10 834*	*10 127*	*29 456*
– väganläggningar	*2 858*	*3 279*	*2 871*	*2 317*	*2 058*	*7 246*
– järnvägsanläggningar	*4 750*	*6 009*	*5 621*	*8 513*	*8 065*	*22 198*
– beredskapstillgångar		*4*	*4*	*4*	*4*	*11*
Finansiering vidmakthållande	**7 903**	**9 291**	**8 495**	**10 834**	**10 127**	**29 456**
Anslag 1:1 Utveckling av statens transportinfrastruktur	43					
Anslag 1:2 Vidmakthållande av statens transportinfrastruktur	7 792	9 182	8 462	10 824	10 105	29 391
Anslag 1:11 Trängselskatt i Stockholm	29	2	10			10
Anslag 1:14 Trängselskatt i Göteborg	26	83	2	2		4
Bidrag/medfinansiering	14	25	21	8	22	51
Totala utgifter för anskaffning, utveckling och vidmakthållande av investeringar	**42 797**	**39 870**	**41 933**	**47 348**	**52 250**	**141 530**
Totalt varav investeringar i anläggningstillgångar	**41 866**	**39 081**	**41 092**	**46 390**	**51 042**	**138 524**

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Trafikverket bedriver avgiftsbelagd verksamhet av olika karaktär, vilket framgår i tabell 3.18. Trafikverket har inom den avgiftsbelagda verksamheten områden med större ackumulerade över- eller underskott. Trafikverket har haft ett uppdrag i regleringsbrev för 2022 (I2022/02318) om att bl.a. ta fram en plan och vid behov förslag för hur

ackumulerade resultat ska hanteras. Uppdraget slutredovisades den 31 mars 2024 (LI2024/00748).

Den offentligrättsliga verksamheten där Trafikverket inte disponerar intäkterna utgörs av ansökningsavgifter för framför allt transportdispenser. Merparten av den avgiftsbelagda verksamheten är sådan där intäkterna disponeras. En mindre del utgörs av offentligrättslig verksamhet där Trafikverket tar ut avgifter för förarprov. Avgifterna har krav på full kostnadstäckning och avgiftsnivåerna beslutas av regeringen. Nuvarande avgifter motsvarar inte kostnaderna och Trafikverket har därför hemställt till regeringen om ändrade avgifter för offentligrättslig verksamhet (LI2023/02828). Ett förslag om ändrade avgifter har remitterats. Beredning av ärendet pågår inom Regeringskansliet. I tabell 3.18 utgår Trafikverket från nuvarande avgiftsnivåer.

I Trafikverkets offentligrättsliga verksamhet ingår även intäkter för infrastrukturavgifter. Med detta avses avgifter som tas ut för färd över de statliga broarna på riksväg 50 i Motala, E4 i Sundsvall och Skurusundet på väg 222. Dessa avgifter disponeras av Trafikverket vilket framgår av tabell 3.18 nedan. Avgiftsintäkterna disponeras av Trafikverket för räntor och amorteringar för de lån som har tagits upp för byggandet av broarna. Hanteringen av avgifterna görs genom att Transportstyrelsen tar upp avgifterna och efter avdrag för myndighetens system och administrationskostnader för över intäkterna till Trafikverket. I tabell 3.18 ingår de intäkter som Trafikverket disponerar, samt Trafikverkets driftkostnader. Överskottet används för att amortera på lån. Uppgifterna i tabellen blir därför något missvisande, då inget egentligt överskott ackumuleras.

Den stora volymen intäkter som disponeras finns inom uppdragsverksamheten. Trafikverket får enligt förordningen (2010:185) med instruktion för Trafikverket beräkna dessa avgifter på marknadsmässiga grunder om det är nödvändigt för att undvika att konkurrensen på marknaden snedvrids. Trafikverket disponerar även intäkter från avgifter för personliga skyltar till motorfordon. Intäkterna går till Skyltfonden varifrån Trafikverket betalar ut bidrag till främst trafiksäkerhetsändamål.

För en del av den avgiftsbelagda verksamheten disponerar Trafikverket intäkterna och redovisar dessa mot anslag. Det är framför allt banavgifter, där intäkterna disponeras för att finansiera vidmakthållande av järnväg. Avgiften har enligt lagstiftningen inom järnvägsområdet inte krav på full kostnadstäckning utan motsvarar i princip marginalkostnad, varför tabellen enbart innehåller uppgift om intäkter. Trafikverket har även andra intäkter som inte ingår i tabellen, exempelvis i investeringsverksamheten där myndigheten är byggherre för investeringar i infrastruktur som genomförs åt kommuner.

Tabell 3.18 Avgiftsfinansierad verksamhet vid Trafikverket

Miljoner kronor

Verksamhet	Ack. resultat t.om. 2023	Resultat 2024	Verksamhetens intäkter 2025	Kostnader som ska täckas 2025	Resultat 2025	Ack. resultat 2025
Verksamheter där intäkterna inte disponeras						
Offentligrättslig verksamhet	0	-5	32	37	-5	-10
varav ansökningsavgifter för transportdispenser	0	-5	29	34	-5	-10
varav övriga dispenser	0	0	3	3	0	0
Verksamheter där intäkterna disponeras						
Offentligrättslig verksamhet	49	62	671	602	68	180
varav avgifter för förarprov	49	-60	540	597	-57	-68
varav skyltfonden			16		16	16
varav infrastrukturavgifter	0	122	115	5	110	232
– Riksväg 50 Motala	0	19	18	1	17	36
– E4 Sundsvall	0	53	48	1	47	100
– Skurubron	0	50	49	3	46	96
Uppdragsverksamhet	379	-21	3 129	3 179	-50	308
varav färjeleder	-5	2	117	115	2	-1
varav elförsäljning	-59	-50	1 091	1 183	-92	-201
varav fastighetsförvaltning	0	23	89	68	21	44
varav materialförsörjning	213	0	1 541	1 541	0	213
varav uthyrning av järnvägsfordon	84	-34	37	51	-14	36
varav utbildning	-25	3	60	58	2	-20
varav övriga uppdrag	25	2	29	27	2	29
varav samordnad och säker statlig it-drift[1]	0	0	1	1	0	0
varav teletjänster och it	99	4	11	7	4	107
varav uthyrning av reservbroar	38	5	6	1	5	48
varav uthyrning förarprovsbilar	6	16	110	97	13	35
varav fotografering inför utfärdande av körkort	3	8	37	30	7	18
Verksamheter där intäkterna disponeras och redovisas mot anslag						
Offentligrättslig verksamhet	0	0	2 636	0	0	0
Banavgifter	0	0	2 636	0	0	0
Avgifter för ansökan om sjöfartsstöd	0	0	0	0	0	0

[1] Uppgiften att vara leverantör av samordnad och säker statlig it-drift och att disponera intäkter för ändamålet bedöms träda i kraft under 2025. Uppgifterna om avgiftsområdet är därför osäkra.

Källa: Trafikverkets budgetunderlag 2025–2027.

3.5.2 1:2 Vidmakthållande av statens transportinfrastruktur

Tabell 3.19 Anslagsutveckling 1:2 Vidmakthållande av statens transportinfrastruktur

Tusental kronor

2023	Utfall	33 054 778	Anslagssparande	2 293 069
2024	Anslag	34 982 215[1]	Utgiftsprognos	35 619 450
2025	**Förslag**	**40 302 196**		
2026	Beräknat	39 296 248[2]		
2027	Beräknat	41 681 601[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 38 229 827 tkr i 2025 års prisnivå.

[3] Motsvarar 40 182 628 tkr i 2025 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas till utgifter för

- trafikledning, drift, underhåll och bärighetsåtgärder på statliga vägar och järnvägar,
- bidrag till anläggningar i anslutning till det kapillära bannätet i enlighet med tidigare riksdagsbeslut,
- statsbidrag till drift av enskilda vägar,
- ersättning för eftersök av vilt som varit inblandat i sammanstötning med motorfordon eller spårbundna fordon liksom Polismyndighetens administrations- och fakturahanteringsutgifter för detta,
- kommunikationer till Holmön,
- betalning av kvalitetsavgifter till följd av avvikelser från i tågplan och trafikeringsavtal fastställt användande av infrastrukturen som orsakats av Trafikverket,
- kompensation för godstransporter på järnväg för att minska godstrafikens totala externa kostnader,
- forsknings- och innovationsinsatser inom transportområdet,
- räntor och amorteringar på upptagna lån för byggande av broar som ersätter färjor på statens vägnät,
- drift och underhåll av anläggningar för nykterhetskontroll i hamnar,
- bidrag till Inlandsbanan enligt avtalet mellan staten och Inlandsbanan AB, samt
- ersättning som betalas ut av Trafikverket i egenskap av infrastrukturförvaltare med stöd av gällande lagstiftning för järnvägstrafik.

Tabell 3.20 Beräknad fördelning på anslagsposter

Tusental kronor

	Utfall 2023	Budget 2024	Prognos 2024	Förslag 2025	Beräknat 2026	Beräknat 2027
Vidmakthållande väg	**17 784 623**	**18 276 358**	**18 917 200**	**22 208 073**	**22 233 588**	**24 233 587**
Tillskott med anledning av kommande infrastrukturproposition 2026–2037[1]	0	0	0	0	3 000 000	5 000 000
Omfördelning av förvaltningsmedel[1]	0	0	0	0	-807 000	-807 000
Besparing[1]	0	0	0	-50 000	-50 000	-50 000
Drift och underhåll	14 641 475	14 805 112	15 465 547	18 210 406	16 597 856	16 891 408
Bärighet och tjälsäkring	1 787 447	1 858 044	1 783 653	2 164 506	1 877 934	1 747 096
Bidrag för drift av enskild väg	1 355 701	1 613 202	1 668 000	1 783 161	1 514 798	1 452 083
Vidmakthållande järnväg	**15 180 294**	**15 697 857**	**16 841 000**	**18 094 123**	**15 996 239**	**15 949 041**
Tillskott med anledning av kommande infrastrukturproposition 2026–2037[1]	0	0	0		519 000	519 000
Omfördelning av förvaltningsmedel[1]	0	0	0	0	-2 160 000	-2 160 000
Besparing[1]	0	0	0	-50 000	-50 000	-50 000
Drift, underhåll och trafikledning	15 180 294	15 697 857	16 841 000	18 044 123	17 687 239	17 640 041
Drift, underhåll och trafikledning RRF	82 439[2]	0	0	0	0	0
Summa	**32 964 917**	**33 974 215**	**35 758 200**	**40 302 196**	**38 229 827**	**40 182 628**

[1] Belopp avseende såväl tillskott som neddragningar har summerats för perioden 2025–2027. Beloppen kommer senare att fördelas på anslagsposter som disponeras av Trafikverket.

[2] Medel för Drift, underhåll och trafikledning på järnväg RRF ingår fr.o.m. 2024 i posten Drift, underhåll och trafikledning.

Källa: Tabellen, som är indikativ för perioden 2025–2027, har tagits fram med utgångspunkt i Trafikverkets budgetunderlag för 2025–2027 samt kompletterande underlag från Trafikverket (LI2024/00542).

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.21 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:2 Vidmakthållande av statens transportinfrastruktur

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**33 974 215**	**33 974 215**	**33 974 215**
Pris- och löneomräkning[2]	2 911 590	3 940 502	4 287 599
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	3 387 343	1 351 665	3 389 646
varav BP25[3]	*1 678 000*	*1 289 000*	*3 240 000*
– Ideella föreningars arrangemang på statlig väg	*8 000*	*8 000*	*8 000*
– Flytt av medel för Bidrag till Inlandsbanan	*220 000*	*225 000*	*150 000*
– Civilt försvar: Vidmakthållande av statens transportinfrastruktur		*54 000*	*80 000*
– Förstärkt vägunderhåll	*1 550 000*		
– Besparing Trafikverkets förvaltning	*-100 000*	*-100 000*	*-100 000*
– Flytt av förvaltningsmedel från sakanslag till förvaltningsanslag		*-2 967 000*	*-2 967 000*
– Infrastrukturpropositionen: Nya ekonomiska ramar 2026–2037		*3 519 000*	*5 519 000*
– Förlängning av miljökompensation för godstransporter		*550 000*	*550 000*
Överföring till/från andra anslag	1 204	1 238	1 249
Övrigt	27 844	28 628	28 891
Förslag/beräknat anslag	**40 302 196**	**39 296 248**	**41 681 601**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2024. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2026–2027 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Regeringen avser att under hösten 2024 lämna en infrastrukturproposition till riksdagen med förslag till ekonomiska ramar för planperioden 2026–2037. Budgetåren 2026–2027 ingår således i den kommande planperioden och kommer att beskrivas närmare i den kommande infrastrukturpropositionen. Regeringen har i denna proposition beräknat att utvecklings- och vidmakthållandeanslagen kommer att ökas med totalt 6 019 miljoner kronor 2026 och 8 019 miljoner kronor 2027. Av denna totala satsning beräknas anslaget 1:2 *Vidmakthållande av statens transportinfrastruktur* öka med 3 519 000 000 kronor 2026 och med 5 519 000 000 kronor 2027.

Trafikverket disponerar och förvaltar ett flertal anslag som medför förvaltningsadministrativa utgifter för myndigheten. För en ökad transparens och bättre budgetdisciplin omfördelas medel för Trafikverkets förvaltningskostnader från berörda sakanslag till myndighetens förvaltningsanslag. Fr.o.m. 2026 beräknas anslaget 1:2 *Vidmakthållande av statens transportinfrastruktur* minska med 2 967 000 000 kronor samtidigt som anslaget 1:3 *Trafikverket* ökar med motsvarande belopp.

Trafikverket har bedrivit ett effektiviseringsarbete av sin verksamhet för att säkerställa en bättre väg- och järnvägsleverans samtidigt som en översyn görs av myndighetens interna kostnader. Anslaget minskas med 100 000 000 kronor fr.o.m. 2025.

För att stärka det civila försvaret inom transportsektorn beräknar regeringen att anslaget öka med 54 000 000 kronor 2026 och med 80 000 000 kronor 2027.

För att bidra till finansiering för ideella föreningar och organisationers kostnader för arrangemang på statliga vägar ökas anslaget med 8 000 000 kronor fr.o.m. 2025, se vidare utgiftsområde. 17 Kultur, medier, trossamfund och fritid, avsnitt 16.6.5.

Anslaget 2:4 *Insatser mot hiv/aids och andra smittsamma sjukdomar* inom utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg föreslås minska med motsvarande belopp.

Regeringen föreslår en extra satsning på vägunderhåll i det statliga vägnätet. Anslaget ökas därför med 1 500 000 000 kronor under 2025. Regeringen föreslår även en extra satsning på förstärkt underhåll av enskilda vägar. Anslaget ökas därför med 50 000 000 kronor under 2025.

Den ekonomiska situationen för företag som bedriver godstrafik på järnväg är fortsatt ansträngd. Regeringen föreslår därför att förlänga miljökompensationen för godstransporter på järnväg till och med 2030. Anslaget beräknas därför öka med 550 000 000 kronor per år under perioden 2026–2030. Stödet kräver godkännande från Europeiska kommissionen.

Regeringen föreslår att bidraget till Inlandsbanan enligt avtalet mellan staten och Inlandsbanan AB (IBAB) flyttas till anslag 1:2 *Vidmakthållande för statens transportinfrastruktur*. Anslaget ökas med 220 000 000 kronor 2025, och beräknas öka med 225 000 000 kronor 2026 och med 150 000 000 kronor från och med 2027. Anslag 1:1 *Utveckling av statens transportinfrastruktur* minskas med motsvarande belopp.

Regeringen föreslår att 40 302 196 000 kronor anvisas under anslaget 1:2 *Vidmakthållande av statens transportinfrastruktur* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 39 296 248 000 kronor respektive 41 681 601 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2025 för anslaget 1:2 *Vidmakthållande av statens transportinfrastruktur* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 42 000 000 000 kronor 2026–2038.

Skälen för regeringens förslag: Den verksamhet som Trafikverket bedriver förutsätter att myndigheten ingår avtal med externa parter om ekonomiska åtaganden för flera år framåt i tiden. Bemyndigandet bör avse all upphandlad verksamhet och bidrag där fleråriga avtal sluts, som inte faller under 6 kap. 2 § budgetlagen. Bemyndigandet ska avse det totalbelopp som regeringen får ha bundit upp i avtal vid budgetårets utgång. Avgörande för när ett åtagande uppkommer enligt gällande redovisningsregler är vanligen när respektive kontrakt tecknas. De exakta tidpunkterna för kontraktstecknandet i de enskilda fallen kan vara svåra att förutse. Av detta följer att det behövs viss flexibilitet i bemyndigandet. Utan detta försämras möjligheterna att genomföra kostnadseffektiva upphandlingar och därmed också ett kostnadseffektivt genomförande av åtgärder. Exempelvis kan det bli nödvändigt att skjuta upp den avslutande delen av en upphandling för att inte överskrida bemyndigandet vilket försenar och även kan fördyra projektgenomförandet. Bemyndigandet föreslås därför vara något högre än beräknade utestående åtaganden för att ha marginal för den variation och osäkerhet som förekommer inom detta område. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2025 för anslaget 1:2 *Vidmakthållande av statens transportinfrastruktur* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 42 000 000 000 kronor 2026–2038.

Tabell 3.22 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:2 Vidmakthållande av statens transportinfrastruktur

Tusental kronor

	Utfall 2023	Prognos 2024	Förslag 2025	Beräknat 2026	Beräknat 2027	Beräknat 2028 – 2038
Ekonomiska åtaganden vid årets början	29 346 000	31 570 405	38 544 000			
Nya ekonomiska åtaganden	12 664 405	19 946 595	19 242 000			
Utgifter mot anslag till följd av ekonomiska åtaganden	-13 427 000	-15 015 000	-16 152 000	-16 359 000	-9 333 000	-15 942 000
Övriga förändringar av ekonomiska åtaganden	2 987 000	2 042 000				
Ekonomiska åtaganden vid årets slut	31 570 405	38 544 000	41 634 000			
Beslutat/föreslaget bemyndigande	**37 181 126**	**39 500 000**	**42 000 000**			

3.5.3 1:3 Trafikverket

Tabell 3.23 Anslagsutveckling 1:3 Trafikverket

Tusental kronor

2023	Utfall	1 484 478	Anslagssparande	-1 112
2024	Anslag	1 487 566[1]	Utgiftsprognos	1 476 516
2025	**Förslag**	**1 539 222**		
2026	Beräknat	6 280 928[2]		
2027	Beräknat	6 395 277[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 6 147 545 tkr i 2025 års prisnivå.

[3] Motsvarar 6 142 560 tkr i 2025 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Trafikverkets förvaltningsutgifter. Från anslaget finansieras utgifter för

- ledning, ekonomiadministration, personaladministration, planering och uppföljning av verksamheten, övrigt verksamhetsstöd och intern utveckling till den del dessa aktiviteter inte är direkt hänförliga till kärnverksamhetens produkter och tjänster/prestationer,
- åtgärder som syftar till att avhjälpa brister i den långsiktiga kompetensförsörjningen inom infrastruktur- och transportsektorn,
- administration av statens miljöansvar inom det transportpolitiska området,
- modellutveckling och analys inom transportområdet,
- administrationen av trafikavtal, samt
- uppföljning av särskilda överenskommelser om transportinfrastrukturinvesteringar.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.24 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:3 Trafikverket

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**1 487 566**	**1 487 566**	**1 487 566**
Pris- och löneomräkning[2]	44 406	77 645	107 434
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	7 250	4 715 717	4 800 277
varav BP25[3]	*12 250*	*4 732 000*	*4 727 000*
– Samordnad statlig IT-drift	*12 250*	*10 000*	*5 000*
– Besparing Trafikverkets förvaltning		*-200 000*	*-200 000*
– Flytt av förvaltningsmedel från sakanslag till förvaltningsanslag		*4 922 000*	*4 922 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**1 539 222**	**6 280 928**	**6 395 277**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2024. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2026–2027 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Trafikverket disponerar och förvaltar ett flertal anslag som medför förvaltningsadministrativa utgifter för myndigheten. För en ökad transparens och budgetdisciplin omfördelas medel för Trafikverkets förvaltningskostnader från berörda sakanslag till myndighetens förvaltningsanslag. Fr.o.m. 2026 beräknas anslaget öka med 4 922 000 000 kronor samtidigt som anslaget 1:1 *Utveckling av statens transportinfrastruktur* och anslaget 1:2 *Vidmakthållande av statens transportinfrastruktur* minskar med motsvarande belopp

Trafikverket har bedrivit ett effektiviseringsarbete av sin verksamhet för att säkerställa en bättre väg- och järnvägsleverans samtidigt som en översyn görs av myndighetens interna kostnader. Anslaget beräknas minska med 200 000 000 kronor fr.o.m. 2026.

För kostnader för att etablera en samordnad och säker statlig it-drift ökas anslaget med 12 250 000 kronor för 2025. För 2026 beräknas anslaget öka med 10 000 000 kronor och för 2027 beräknas anslaget öka med 5 000 000 kronor, se vidare avsnitt 4.5.

Regeringen föreslår att 1 539 222 000 kronor anvisas under anslaget 1:3 *Trafikverket* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 6 280 928 000 kronor respektive 6 395 277 000 kronor.

3.5.4 1:4 Ersättning för sjöräddning och fritidsbåtsändamål

Tabell 3.25 Anslagsutveckling 1:4 Ersättning för sjöräddning och fritidsbåtsändamål

Tusental kronor

2023	Utfall	533 308	Anslagssparande	
2024	Anslag	533 308[1]	Utgiftsprognos	533 308
2025	**Förslag**	**194 308**		
2026	Beräknat	194 308		
2027	Beräknat	194 308		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter inom Sjöfartsverkets ansvarsområde som inte finansieras via handelssjöfarten, såsom flyg- och sjöräddning, isbrytningsverksamhet, fritidsbåtsinfrastruktur, merkostnader för omställning till fossilfri båt- och fartygsflotta, samt för reducering av farledsavgifter genom s.k. klimatkompensation.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.26 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:4 Ersättning för sjöräddning och fritidsbåtsändamål

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**533 308**	**533 308**	**533 308**
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	-339 000	-339 000	-339 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**194 308**	**194 308**	**194 308**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 194 308 000 kronor anvisas under anslaget 1:4 *Ersättning för sjöräddning och fritidsbåtsändamål* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 194 308 000 kronor respektive 194 308 000 kronor.

3.5.5 1:5 Ersättning för viss kanal- och slussinfrastruktur

Tabell 3.27 Anslagsutveckling 1:5 Ersättning för viss kanal- och slussinfrastruktur

Tusental kronor

2023	Utfall	62 284	Anslagssparande	
2024	Anslag	62 284[1]	Utgiftsprognos	62 284
2025	**Förslag**	**62 284**		
2026	Beräknat	62 284		
2027	Beräknat	62 284		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag för att täcka drift och administration av Trollhätte kanal och slussar, Säffle kanal och övrig kanalverksamhet samt byggnadsminnen.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.28 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:5 Ersättning för viss kanal- och slussinfrastruktur

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**62 284**	**62 284**	**62 284**
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**62 284**	**62 284**	**62 284**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 62 284 000 kronor anvisas under anslaget 1:5 *Ersättning för viss kanal- och slussinfrastruktur* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 62 284 000 kronor respektive 62 284 000 kronor.

3.5.6 1:6 Ersättning avseende flygplatser

Tabell 3.29 Anslagsutveckling 1:6 Ersättning avseende flygplatser

Tusental kronor

2023	Utfall	153 742	Anslagssparande	1 171
2024	Anslag	298 313[1]	Utgiftsprognos	298 313
2025	**Förslag**	**296 013**		
2026	Beräknat	311 013		
2027	Beräknat	341 013		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för att finansiera delar av driftunderskott vid kommunala och privata flygplatser som trafikeras av flyglinjer som upphandlas av staten eller vid kommunala och privata flygplatser som ingår i ett statligt nät av beredskapsflygplatser eller vid de ytterligare kommunala och privata flygplatser där det bedrivs reguljär inrikes linjetrafik av betydande omfattning. Anslaget får vidare användas för utgifter för att upprätthålla beredskap för samhällsviktiga transporter på vissa flygplatser. Anslaget får därutöver användas för ersättning till utförare av flygtrafiktjänst för flygningar där avgift inte får tas ut.

Tabell 3.30 Beräknad fördelning på anslagsposter

Tusental kronor

	Budget 2024[1]	Prognos 2024[1]	Förslag 2025	Beräknat 2026	Beräknat 2027
Drifts-bidrag till flygplatser - del till TRV	212 313	212 313	210 013	210 013	210 013
Flygtrafik-tjänst - del till LFV	16 000	16 000	16 000	16 000	16 000
Ersättning för beredskap på flygplats - del till TRV	70 000	70 000	70 000	85 000	115 000
Summa	**298 313**	**298 313**	**296 013**	**311 013**	**341 013**

[1] Till och med 2024 fördelades anslagsmedel på anslagsposter som samtliga disponerades av Trafikverket. Fr.o.m. 2025 omvandlas de tidigare anslagsposterna till anslagsdelar där Luftfartsverket disponerar AD2 Flygtrafiktjänst samtidigt som medel på övriga AD fortsatt disponeras av Trafikverket.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.31 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:6 Ersättning avseende flygplatser

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**298 313**	**298 313**	**298 313**
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	-2 300	12 700	42 700
varav BP25	*-2 300*	*12 700*	*42 700*
– Teknisk justering av driftsstöd	*-2 300*	*-2 300*	*-2 300*
– Civilt försvar: stärkt fysiskt skydd av flygplatser		*15 000*	*45 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**296 013**	**311 013**	**341 013**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Benämningen av anslaget föreslås ändras från *Ersättning avseende icke statliga flygplatser* till *Ersättning avseende flygplatser*.

För att stärka det civila försvaret inom transportsektorn beräknas anslaget öka med 15 000 000 kronor 2026 och 45 000 000 kronor 2027.

För att genomföra en teknisk justering av förslag i budgetpropositionen för 2024 minskas anslaget med 2 300 000 kronor. Anslaget anslag 1:1 *Utveckling av statens transportinfrastruktur* ökas med motsvarande belopp (prop. 2023/24:1, bet. 2023/24:TU1, rskr. 2023/24:93).

Regeringen föreslår att 296 013 000 kronor anvisas under anslaget 1:6 *Ersättning avseende flygplatser* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 311 013 000 kronor respektive 341 013 000 kronor.

3.5.7 1:7 Trafikavtal

Tabell 3.32 Anslagsutveckling 1:7 Trafikavtal

Tusental kronor

2023	Utfall	1 005 477	Anslagssparande	125 523
2024	Anslag	958 000[1]	Utgiftsprognos	951 595
2025	**Förslag**	**1 006 000**		
2026	Beräknat	906 000		
2027	Beräknat	1 081 000		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för

- statens trafikavtal när det gäller transportpolitiskt motiverad interregional kollektivtrafik,
- tillfällig juridisk, ekonomisk, eller annan expertis vid ingående av nya avtal,
- förvaltningsutgifter som är direkt hänförliga till trafikavtal, samt
- statligt tonnage för färjetrafiken till och från Gotland.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.33 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:7 Trafikavtal

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**958 000**	**958 000**	**958 000**
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	48 000	-52 000	123 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**1 006 000**	**906 000**	**1 081 000**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 1 006 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:7 *Trafikavtal* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 906 000 000 kronor respektive 1 081 000 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2025 för anslaget 1:7 *Trafikavtal* ingå ekonomiska åtaganden i samband med tjänstekoncessioner, avtal om trafiktjänst baserat på allmän trafikplikt, samverkansavtal och upphandling av transportpolitiskt motiverad trafik som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 8 000 000 000 kronor 2026–2035.

Skälen för regeringens förslag: Bemyndigandet föreslås vara lägre jämfört med 2024. Orsaken är att de utestående ekonomiska åtagandena beräknas bli lägre. Bemyndigandet föreslås vara något högre än beräknade utestående åtaganden för att ha marginal för den variation och osäkerhet som förekommer inom detta område. Regeringen bör bemyndigas att under 2025 för anslaget 1:7 *Trafikavtal* ingå ekonomiska åtaganden i samband med tjänstekoncessioner, avtal om trafiktjänst baserat på allmän trafikplikt, samverkansavtal och upphandling av transportpolitiskt motiverad trafik som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 8 000 000 000 kronor 2026–2035.

Tabell 3.34 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:7 Trafikavtal

Tusental kronor

	Utfall 2023	Prognos 2024	Förslag 2025	Beräknat 2026	Beräknat 2027	Beräknat 2028 – 2035
Ekonomiska åtaganden vid årets början	2 427 000	2 663 149	8 474 000			
Nya ekonomiska åtaganden	945 149	6 759 851	359 000			
Utgifter mot anslag till följd av ekonomiska åtaganden	-858 000	-942 000	-1 006 000	-904 000	-1 076 000	-5 847 000
Övriga förändringar av ekonomiska åtaganden	149 000	-7 000				
Ekonomiska åtaganden vid årets slut	2 663 149	8 474 000	7 827 000			
Beslutat/föreslaget bemyndigande	**3 500 000**	**8 800 000**	**8 000 000**			

3.5.8 1:8 Viss internationell verksamhet

Tabell 3.35 Anslagsutveckling 1:8 Viss internationell verksamhet

Tusental kronor

2023	Utfall	30 423	Anslagssparande	134
2024	Anslag	30 557[1]	Utgiftsprognos	30 353
2025	**Förslag**	**30 557**		
2026	Beräknat	30 557		
2027	Beräknat	30 557		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för Sveriges förpliktelser som värdland för Världssjöfartsuniversitetet (World Maritime University, WMU). Anslaget får även användas för utgifter som omfattar avgifter till internationella organisationer inom transportområdet.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.36 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:8 Viss internationell verksamhet

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**30 557**	**30 557**	**30 557**
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**30 557**	**30 557**	**30 557**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 30 557 000 kronor anvisas under anslaget 1:8 *Viss internationell verksamhet* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 30 557 000 kronor respektive 30 557 000 kronor.

3.5.9 1:9 Statens väg- och transportforskningsinstitut

Tabell 3.37 Anslagsutveckling 1:9 Statens väg- och transportforskningsinstitut

Tusental kronor

2023	Utfall	85 226	Anslagssparande	-2 047
2024	Anslag	86 797[1]	Utgiftsprognos	84 183
2025	**Förslag**	**89 741**		
2026	Beräknat	91 765[2]		
2027	Beräknat	93 404[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 89 741 tkr i 2025 års prisnivå.

[3] Motsvarar 89 741 tkr i 2025 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för utredningsverksamhet, kompetensutveckling, lokaler, särskild utrustning, administration och det nationella transportforsknings-biblioteket BIC. Anslaget får vidare användas för forskning och medfinansiering som

följer av Statens väg- och transportforskningsinstituts deltagande i EU-projekt. Anslaget får även användas för driften av ett nationellt kunskapscentrum om cykling.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.38 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:9 Statens väg- och transportforskningsinstitut

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**86 797**	**86 797**	**86 797**
Pris- och löneomräkning[2]	2 944	4 968	6 607
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**89 741**	**91 765**	**93 404**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2024. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2026–2027 är preliminär.

Regeringen föreslår att 89 741 000 kronor anvisas under anslaget 1:9 *Statens väg- och transportforskningsinstitut* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslagen till 91 765 000 kronor respektive 93 404 000 kronor.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 3.39 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat	Ackumulerat resultat
Utfall 2023	47 095	48 692	-1 597	14 775
(varav tjänsteexport)	4 371	4 311	60	-547
Prognos 2024	49 759	49 759	0	14 775
(varav tjänsteexport)	4 500	4 500	0	-547
Budget 2025	50 600	50 600	0	14 775
(varav tjänsteexport)	4 500	4 500	0	-547

3.5.10 1:10 Från EU-budgeten finansierade stöd till Transeuropeiska nätverk

Tabell 3.40 Anslagsutveckling 1:10 Från EU-budgeten finansierade stöd till Transeuropeiska nätverk

Tusental kronor

2023	Utfall	681 640	Anslagssparande	-16 500
2024	Anslag	785 000[1]	Utgiftsprognos	779 752
2025	**Förslag**	**950 000**		
2026	Beräknat	1 000 000		
2027	Beräknat	270 000		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas till utgifter för bidrag som EU beviljar för finansiering av investeringar i projekt som ingår i TEN-T genom Fonden för ett sammanlänkat Europa, FSE.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.41 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:10 Från EU-budgeten finansierade stöd till Transeuropeiska nätverk

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**550 000**	**550 000**	**550 000**
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	400 000	450 000	-280 000
varav BP25	*400 000*	*850 000*	*120 000*
– Medel för TEN-T	*400 000*	*850 000*	*120 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**950 000**	**1 000 000**	**270 000**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Anslaget ökas med 400 000 000 kronor 2025. Vidare beräknas anslaget öka med 850 000 000 kronor 2026 och med 120 000 000 kronor 2027 i syfte att finansiera bedömd nivå på beviljade bidrag från EU för statlig transportinfrastruktur. Utgiftsökningar på statens budget föreslås finansieras med att anslaget 1:1 Utveckling av statens transportinfrastruktur minskas med motsvarande belopp. Regeringen föreslår att 950 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:10 *Från EU-budgeten finansierade stöd till Transeuropeiska nätverk* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 1 000 000 000 kronor respektive 270 000 000 kronor.

3.5.11 1:11 Trängselskatt i Stockholm

Tabell 3.42 Anslagsutveckling 1:11 Trängselskatt i Stockholm

Tusental kronor

2023	Utfall	1 632 851	Anslagssparande	68 462
2024	Anslag	1 521 285[1]	Utgiftsprognos	1 552 859
2025	**Förslag**	**1 723 381**		
2026	Beräknat	1 911 505		
2027	Beräknat	1 946 664		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas till utgifter för

- investeringar i vägnätet i Stockholmsregionen som finansieras med överskott från trängselskatten,
- statlig medfinansiering till projektering av utbyggnad av spårbunden kollektivtrafik i Stockholmsregionen,
- medfinansiering av utbyggnad av spårbunden kollektivtrafik i Stockholmsregionen,
- investeringskostnader och utbyte av utrustning i betalsystemet, samt
- system- och administrationskostnader för trängselskatten i Stockholm.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.43 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:11 Trängselskatt i Stockholm

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**1 521 285**	**1 521 285**	**1 521 285**
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt	202 096	390 220	425 379
Förslag/beräknat anslag	**1 723 381**	**1 911 505**	**1 946 664**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 1 723 381 000 kronor anvisas under anslaget 1:11 *Trängselskatt i Stockholm* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 1 911 505 000 kronor respektive 1 946 664 000 kronor.

Uppföljning av överskott i förhållande till avsatta medel

Tilldelningen av medel från trängselskatteinkomster till väginvesteringar utgår från en prognos av hur stort överskott trängselskattesystemet förväntas ge det kommande året, dvs. hur stort nettot av inbetald trängselskatt och kostnaderna för att administrera systemet förväntas bli. I fastställandet av de medel som avsätts till investeringar tas hänsyn till hur väl tidigare beräknade överskott och avsatta medel har stämt överens.

I tabell 3.44 finns en sammanställning av inbetald trängselskatt, kostnaderna för administration samt avsatta medel till väginvesteringar under perioden 2007–2023. Av tabellen framgår att den ackumulerade differensen mellan överskott och totalt avsatta medel vid utgången av 2023 uppgick till 241 496 000 kronor. Detta belopp läggs till det beräknade överskottet 2024, se vidare i tabell 3.46.

Tabell 3.44 Trängselskatt i Stockholm – uppföljning av överskott i förhållande till avsatta medel till väginvesteringar

Tusental kronor

	2007–2019	2020	2021	2022	2023
Intäkter från inbetald trängselskatt	13 311 559	1 905 248	1 937 169	1 917 524	1 877 708
Kostnader för administration	2 715 806	104 992	100 528	105 521	92 746
Överskott	10 595 753	1 800 256	1 836 641	1 812 003	1 784 962
Investeringar i vägnätet (Förbifart Stockholm och andra väganknutna projekt i Stockholmsregionen samt tunnelbanan i Stockholms län). Medlen avsatta på en egen anslagspost i regleringsbrev exkl. omdisponeringar under året.	9 873 869	2 074 076	2 097 370	1 802 000	1 507 587
Medel som omdisponerats	507 115	31 607	36 408	40 872	35 879
Summa totalt avsatta medel	**10 380 984**	**2 105 683**	**2 133 778**	**1 842 872**	**1 543 466**
Differens mellan överskott och avsatta medel	214 769	-305 427	-297 137	-30 869	241 496

Källor: Årsredovisningar från Trafikverket, Transportstyrelsen, Kronofogdemyndigheten, Sveriges Domstolar och Skatteverket för aktuella budgetår.

Uppföljning av avsatta medel och hur de har använts

Enligt den s.k. Stockholmsöverenskommelsen ska överskottet från trängselskatten huvudsakligen finansiera Förbifart Stockholm. Därutöver ska 5 000 000 000 kronor av överskottet användas till andra väganknutna projekt i Stockholmsregionen. Överskottet ska även genom 2013 års Stockholmsförhandling bidra med medfinansiering av utbyggnaden av tunnelbanan i Stockholmsregionen.

Beräkningen av de medel som avsätts till investeringar är endast avsedd att visa de överskott som trängselskattesystemet ger och därmed inte hur stor del av överskottet som används till investeringar. Medel till investeringar som inte används enskilda år överförs i stället som anslagssparande till kommande år. Som framgår av tabell 3.45 hade ett anslagssparande på 19 808 000 kronor ackumulerats vid utgången av 2023.

Tabell 3.45 Trängselskatt i Stockholm – uppföljning av hur avsatta medel har använts

Tusental kronor

	2008–2019	2020	2021	2022	2023
Investeringar i vägnätet (Förbifart Stockholm och andra väganknutna projekt i Stockholmsregionen samt tunnelbanan i Stockholms län). Medlen avsatta på en egen anslagspost i regleringsbrev exkl. omdisponeringar under året.	10 251 219	2 074 076	2 097 370	1 802 000	1 507 587
Medel som omdisponerats	507 115	31 607	36 408	40 872	35 879
Ingående anslagssparande väginvesteringar	10 152 374	100 169	13 531	112 639	16 447
Summa totalt tillgängliga medel	**20 910 708**	**2 205 852**	**2 147 309**	**1 955 511**	**1 559 913**
Användning (kostnader för genomförda investeringar)	10 280 801	2 192 320	2 034 671	1 939 064	1 540 105
Utgående anslagssparande	10 629 907	13 532	112 638	16 447	19 808

Källor: Årsredovisningar från Trafikverket, Transportstyrelsen, Kronofogdemyndigheten, Sveriges Domstolar och Skatteverket för aktuella budgetår.

Beräkning av medel som ska avsättas till investeringar

Av tabell 3.46 framgår att nettoöverskottet från inbetalad trängselskatt beräknas uppgå till 1 759 148 000 kronor 2025. I beräkningen av hur stort belopp som ska avsättas till investeringar för 2025 tas hänsyn till den ackumulerade differensen mellan överskott och avsatta medel t.o.m. 2023 på 241 496 000 kronor, se tabell 3.44.

Med beaktande av beräknat överskott för 2024 samt differens mellan överskott och avsatta medel t.o.m. 2023 avser regeringen att avsätta 1 581 981 000 kronor till investeringar i Trafikverkets regleringsbrev för 2025, se tabell 3.46.

Tabell 3.46 Trängselskatten i Stockholm – beräkning av medel som avsätts till investeringar

Tusental kronor

	Beräknat 2025	Beräknat 2026	Beräknat 2027
Intäkter från trängselskatt	**1 900 548**	1 911 505	1 946 664
Kostnader för administration	141 400	141 400	141 400
Överskott	1 759 148	1 770 105	1 805 264
Justering för ackumulerad differens	-177 167		
Till väginvesteringar (avsätts på anslagspost i Trafikverkets regleringsbrev)	1 581 981	1 770 105	1 805 264

Källor: Årsredovisningar från Trafikverket, Transportstyrelsen, Kronofogdemyndigheten, Sveriges Domstolar och Skatteverket för aktuella budgetår.

Beräkning av anslagsnivån

Trängselskatt är en statlig tids- och platsrelaterad skatt som tas ut med stöd av lagen (2004:629) om trängselskatt. Skattskyldighet inträder när en skattepliktig bil brukas vid passage av en betalstation. Trängselskatten syftar till att förbättra framkomligheten, förbättra miljön och bidra till att finansiera infrastruktursatsningar. Lagen gäller hela Sverige, men närmare bestämmelser om var och när skatt tas ut samt skattens storlek finns i särskilda bilagor till lagen. För närvarande tas trängselskatt ut i Stockholms kommun och Göteborgs kommun (10 § lagen om trängselskatt). Anslaget förändras därför i sedvanlig ordning, och som framgår i tabell 3.47 avsätts 1 581 981 000 kronor till investeringar 2025. Dessutom avsätts sammanlagt 141 400 000 kronor för administrationskostnader. Det sammanlagda anslagsbehovet för 2025 blir därmed 1 723 381 000 kronor.

Tabell 3.47 Anslaget 1:11 Trängselskatt i Stockholm – fördelning på anslagsposter

Tusental kronor

	Beräknat 2025	Beräknat 2026	Beräknat 2027
Trafikverket: Investeringar i vägnätet (Förbifart Stockholm och andra väganknutna projekt i Stockholmsregionen samt spårbunden kollektivtrafik i Stockholms län)	1 581 981	1 770 105	1 805 264
Trafikverket: administration	37 491	37 491	37 491
Transportstyrelsen: administration	85 000	85 000	85 000
Kronofogdemyndigheten: administration	5 909	5 909	5 909
Sveriges Domstolar: administration	1 000	1 000	1 000
Skatteverket: administration	12 000	12 000	12 000
Summa	**1 723 381**	**1 911 505**	**1 946 664**

Källor: Årsredovisningar från Trafikverket, Transportstyrelsen, Kronofogdemyndigheten, Sveriges Domstolar och Skatteverket samt Regeringskansliets beräkningar.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2025 för anslaget 1:11 *Trängselskatt i Stockholm* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 77 000 000 000 kronor 2026–2060.

Skälen för regeringens förslag: De investeringar i väginfrastrukturen som finansieras från anslaget för trängselskatt i Stockholm förutsätter att Trafikverket ingår avtal med externa parter om ekonomiska åtaganden för flera år framåt i tiden. Bemyndigandet bör avse all upphandlad verksamhet där fleråriga avtal sluts, som inte

faller under 6 kap. 2 § budgetlagen. Bemyndigandet avser det totalbelopp som regeringen får ha bundit upp i avtal vid budgetårets utgång. I beräkningarna av bemyndigandet inkluderas även upptagna lån som planeras att återbetalas med anslaget samt framtida räntekostnader på upptagna lån.

Vid beräkningarna av framtida ränta används en långsiktig jämviktsränta som från och med den 1 januari 2025 är 3,30 procent vilken är fastställd av den europeiska tillsynsmyndigheten European Insurance and Occupational Pensions Authority (EIOPA). Räntekostnader redovisas som ett åtagande inom bemyndiganderamen först då lån har tagits upp. Avgörande för när ett åtagande inträffar är vanligen när respektive kontrakt tecknas. Ekonomiska åtaganden som staten ingår i samband med överenskommelser med kommuner, regioner eller företag om medfinansiering av transportinfrastruktur ska dock i vissa fall omfattas av begärda bemyndiganden redan det år staten ingår sådana överenskommelser. De exakta tidpunkterna för kontraktstecknandet i de enskilda fallen kan vara svåra att förutse. Av detta följer att det behövs en viss flexibilitet i bemyndigandet. Utan en sådan försämras möjligheterna för att genomföra kostnadseffektiva upphandlingar och därmed också ett kostnadseffektivt byggande. Exempelvis kan det då bli nödvändigt att skjuta upp den avslutande delen av en upphandling för att inte överskrida bemyndigandet vilket försenar och kan fördyra projektgenomförandet. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2025 för anslaget 1:11 *Trängselskatt i Stockholm* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 77 000 000 000 kronor 2026–2060.

Tabell 3.48 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:11 Trängselskatt i Stockholm

Tusental kronor

	Utfall 2023	Prognos 2024	Förslag 2025	Beräknat 2026	Beräknat 2027	Beräknat 2028 – 2060
Ekonomiska åtaganden vid årets början	51 157 000	59 611 240	72 407 000			
Nya ekonomiska åtaganden	3 420 240	12 933 760	5 776 000			
Utgifter mot anslag till följd av ekonomiska åtaganden	-1 540 000	-1 380 000	-1 581 981	-1 569 725	-1 595 365	-73 435 929
Övriga förändringar av ekonomiska åtaganden	6 574 000	1 242 000				
Ekonomiska åtaganden vid årets slut	59 611 240	72 407 000	76 601 019			
Beslutat/föreslaget bemyndigande	**67 400 000**	**77 000 000**	**77 000 000**			

Låneram

Överskottet från trängselskatten ska i enlighet med den s.k. Stockholmsöverenskommelsen finansiera bl.a. Förbifart Stockholm. Därutöver ska överskottet användas till andra väganknutna projekt i Stockholmsregionen för 5 000 000 000 kronor i 2009 års priser samt för utbyggnad av spårbunden kollektivtrafik i Stockholmsregionen. Den del av investeringarna som täcks av framtida skatteintäkter finansieras genom lån i Riksgäldskontoret. Dessa lån redovisas under anslaget 1:1 *Utveckling av statens transportinfrastruktur* tillsammans med övriga lån som Trafikverket tar upp för infrastrukturprojekt, eftersom de ingår i den samlade låneramen för infrastrukturprojekt. Lån tas även upp för räntekostnader. Räntor och återbetalning av lån kommer att belasta anslaget 1:11 *Trängselskatt i Stockholm*.

3.5.12 1:12 Transportstyrelsen

Tabell 3.49 Anslagsutveckling 1:12 Transportstyrelsen

Tusental kronor

2023	Utfall	2 485 975	Anslagssparande	-21 000
2024	Anslag	3 571 914[1]	Utgiftsprognos	3 577 917
2025	**Förslag**	**2 660 987**		
2026	Beräknat	2 739 138[2]		
2027	Beräknat	2 781 432[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 2 678 269 tkr i 2025 års prisnivå.

[3] Motsvarar 2 672 598 tkr i 2025 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Transportstyrelsens förvaltningsutgifter samt för att betala svenskt medlemskap i internationella organisationer inom transportområdet. Anslaget får även användas för system- och administrationsutgifter förknippade med Transportstyrelsens uppbörd av andra skatter än trängselskatt samt för utbetalning av statsbidrag till vårdgivare för inrapportering av uppgifter till Transportstyrelsens olycksdatabas, Strada.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.50 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:12 Transportstyrelsen

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**2 535 914**	**2 535 914**	**2 535 914**
Pris- och löneomräkning[2]	97 705	157 555	204 952
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	27 368	45 669	40 566
varav BP25[3]	*58 000*	*55 000*	*55 000*
– Införande av en skeppslegodel i fartygsregistret	*7 000*	*1 000*	*1 000*
– Sjöfartsskydd och hamnskydd	*8 000*	*12 000*	*12 000*
– Certifiering av leverantörer av flygtrafikledningstjänst	*1 000*		
– Tillsynsansvar för NIS2-direktivet	*2 000*	*2 000*	*2 000*
– Utökade arbetsuppgifter till följd av nya fordonskrav	*40 000*	*40 000*	*40 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**2 660 987**	**2 739 138**	**2 781 432**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2024. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2026–2027 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Regeringen avser att stärka sjöfartsskyddet och hamnskyddet i enlighet med Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 725/2004 av den 31 mars 2004 om förbättrat sjöfartsskydd på fartyg och i hamnanläggningar och Europaparlamentets och rådet direktiv 2005/65/EG av den 26 oktober 2005 om ökat hamnskydd, vilka syftar till att skydda sjöfarten och hamnarna från angrepp. Anslaget 1:12 *Transportstyrelsen* ökas därför med 8 000 000 kronor för 2025 och beräknas öka med 12 000 000 kronor fr.o.m. 2026.

Transportstyrelsen behöver bättre förutsättningar för att certifiera leverantörer av nättjänster för flygtrafikledning. Anslaget 1:12 *Transportstyrelsen* ökas därför med 1 000 000 kronor för 2025.

Regeringen avser stärka tillsynen på transportområdet i enlighet med Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2022/2555 av den 14 december 2022 om åtgärder för en hög gemensam cybersäkerhetsnivå i hela unionen (NIS2-direktivet). Anslaget 1:12 *Transportstyrelsen* ökas därför med 2 000 000 kronor fr.o.m. 2025.

Regeringen vill stärka svensk sjöfarts konkurrenskraft genom att göra det enklare för svenska rederier att hyra in och hyra ut i huvudsak obemannade fartyg. Som ett led i detta avsätts medel för att en skeppslegodel ska kunna införas i Transportstyrelsens fartygsregister. Anslaget 1:12 *Transportstyrelsen* ökas därför med 7 000 000 kronor för 2025 och 1 000 000 kronor fr.o.m. 2026.

Transportstyrelsen har fått utökade arbetsuppgifter till följd av tre nya EU-förordningar, Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2024/1257 av den 24 april 2024 om typgodkännande av motorfordon och motorer samt av system, komponenter och separata tekniska enheter som är avsedda för sådana fordon med avseende på utsläpp och batteriers hållbarhet (Euro 7), om ändring av Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2018/858 och om upphävande av Europaparlamentets och rådets förordningar (EG) nr 715/2007 och (EG) nr 595/2009, kommissionens förordning (EU) nr 582/2011, kommissionens förordning (EU) 2017/1151, kommissionens förordning (EU) 2017/2400 och kommissionens genomförandeförordning (EU) 2022/1362, Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2023/851 av den 19 april 2023 om ändring av förordning (EU) 2019/631 vad gäller skärpning av normerna för koldioxidutsläpp från nya personbilar och nya lätta nyttofordon i linje med unionens höjda klimatambitioner samt Europarlamentets och rådets förordning (EU) 2024/1610 av den 14 maj 2024 om ändring av förordning (EU) 2019/1242 vad gäller skärpning av normerna för koldioxidutsläpp från nya tunga fordon och införande av rapporteringsskyldigheter och om ändring av förordning (EU) 2018/858 samt om upphävande av förordning (EU) 2018/956. Anslaget 1:12 *Transportstyrelsen* ökas därför med 40 000 000 kronor fr.o.m. 2025 t.o.m. 2030.

Regeringen föreslår att 2 660 987 000 kronor anvisas under anslaget 1:12 *Transportstyrelsen* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 2 739 138 000 kronor respektive 2 781 432 000 kronor.

Rörelsekapital

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att för 2025 besluta om en kredit i Riksgäldskontoret för att tillgodose Tranportstyrelsens behov av rörelsekapital vid utbetalningar inom ramen för det gemensamma avgiftsutjämningsystemet för säkerhetskontroll av passagerare och deras bagage samt det internationella systemet för undervägsavgiften som inklusive tidigare utnyttjad kredit uppgår till högst 1 800 000 000 kronor.

Skälen för regeringens förslag: Transportstyrelsen behöver tillgång till rörelsekapital för att finansiera utbetalningar inom ramen för det gemensamma avgiftsutjämningssystemet för säkerhetskontroll av passagerare och deras bagage (GAS). Avgiftsutjämningssystemet innebär att samtliga svenska säkerhetsgodkända flygplatsers kostnader för säkerhetskontroll ackumuleras och fördelas per avresande passagerare. Transportstyrelsen fakturerar därefter kostnaden per säkerhetskontroll till flygbolaget som transporterar passageraren. Utbetalningarna sker före inbetalningarna i enlighet med regelverket, vilket innebär en belastning på Transportstyrelsens likviditetsförsörjning. Pandemin medförde en kraftigt minskad flygtrafik som innebär att behovet av rörelsekapital ökat kraftigt, då flygtrafiken har en direkt påverkan på Transportstyrelsens intäkter från GAS. Myndigheten behöver därutöver tillgång till

rörelsekapital för att hantera utbetalningar inom ramen för det internationella systemet för undervägsavgiften (avgift för flygtrafiktjänster). Pandemin och den därmed kraftigt minskade flygtrafiken hade en direkt påverkan även på Transportstyrelsens intäkter från undervägsavgiften. Regeringen bedömer att en särskild kredit för dessa transfereringar bedöms utgöra en lämpligare hantering av behov av rörelsekapital än att hantera det med ordinarie räntekontokredit.

Tabell 3.51 Övriga kontokrediter i statens verksamhet

Tusental kronor

Utgiftsområde	Ändamål	Beslutad kreditram 2023[1]	Maximalt utnyttjande 2023	Beslutad kreditram 2024[1]	Begärd kreditram 2025
22	Transportstyrelsens behov av rörelsekapital för transfereringar	1 600 000	1 625 301	2 050 000	1 800 000
Summa		1 600 000	1 625 301	2 050 000	1 800 000

[1] Av riksdagen beslutad övrig kontokredit exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Källa: Transportstyrelsens budgetunderlag 2025–2027 (LI2024/00556).

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 3.52 Offentligrättslig verksamhet – intäkter som inte får disponeras

Tusental kronor

Verksamhet	Ackumulerat resultat t.o.m 2023	Resultat 2024	Beräknade intäkter 2025	Beräknade kostnader 2025	Resultat 2025	Ackumulerat resultat 2025
Verksamhet där intäkterna inte disponeras						
Offentligrättslig verksamhet	-276 129	17 000	1 884 000	1 805 000	79 000	-180 129

Källa: Transportstyrelsens budgetunderlag 2025–2027 (LI2024/00556).

I enlighet med de finansieringsprinciper som gäller för Transportstyrelsens verksamhet tar myndigheten ut avgifter för att täcka kostnader för tillståndsprövning, tillsyn och registerhållning. Intäkterna från dessa verksamheter redovisas mot inkomsttitel.

I tabell 3.52 redovisas den offentligrättsliga verksamhet där intäkterna inte får disponeras och som har krav på full kostnadstäckning. I tabellen ingår därmed inte avgiftsbelagd verksamhet med obestämt ekonomiskt mål utan krav på full kostnadstäckning.

Betydande negativa ackumulerade resultat finns inom områdena vägtrafik, luftfart och sjöfart. Störst negativa ackumulerade resultat finns inom vägtrafikområdet, vilket till stor del är hänförligt till uteblivna avgiftshöjningar under 2021 och begränsade avgiftshöjningar till 2022.

Regeringen beslutade den 28 oktober 2021 att Transportstyrelsen inom områdena vägtrafik, luftfart och sjöfart ska beräkna avgifterna så att intäkterna senast 2028 täcker samtliga med verksamheten direkt eller indirekt förenade kostnader, vilket innebär förlängd tid för att nå balans inom dessa områden (I2021/02825).

Regeringen beslutade vidare den 20 december 2023 att justera ned del av ackumulerat underuttag av avgifter t.o.m. 2022 inom samtliga trafikslag med totalt 89 000 000 kronor (LI2023/03881).

För att uppnå balans senast till 2028 har avgifterna höjts 2023 och 2024. Ytterligare avgiftshöjningar är dock nödvändiga för att hantera kvarvarande negativa ackumulerade resultat inom områdena vägtrafik och luftfart. Det ackumulerade

negativa resultatet avseende sjöfartsområdet beräknas i allt väsentligt vara balanserat inför 2025.

Inom järnvägsområdet har ett tidigare positivt ackumulerat resultat i allt väsentligt balanserats genom stora årliga underskott under 2022 och 2023.

Tabell 3.53 Offentligrättslig verksamhet – intäkter som disponeras

Tusental

Verksamhet	Ackumulerat resultat t.o.m.. 2023	Resultat 2024	Beräknade intäkter 2025	Beräknade kostnader 2025	Resultat 2025	Ackumulerat resultat 2025
Verksamhet där intäkterna disponeras						
Offentligrättslig verksamhet	0	0	167 000	167 000	0	0
Tillsyn flygtrafiktjänst	0	0	43 000	43 000	0	0
Adm. felparkering	0	0	30 000	30 000	0	0
Adm. Infrastrukturavgift Motala väg 50	0	0	7 000	7 000	0	0
Adm. Infrastrukturavgift Sundsvall E4	0	0	9 000	9 000	0	0
Adm. Infrastrukturavgift Skuru väg 222	0	0	17 000	17 000	0	0
Adm GAS[1]	0	0	61 000	61 000	0	0

[1] Gemensamt avgiftsutjämningssystem för säkerhetskontroll av passagerare och deras bagage.

Källa: Transportstyrelsens budgetunderlag 2025–2027 (LI2024/00556).

När det gäller avgifter som disponeras för särskilda ändamål anges i tabell 3.53 den del av intäkterna som finansierar verksamhet inom Transportstyrelsen. Därutöver disponerar Transportstyrelsen intäkter som är av transfereringskaraktär, se tabell 3.55. Transportstyrelsen disponerar bl.a. intäkter från felparkeringsavgifter som tas ut för kommunernas räkning. Av de inbetalda felparkeringsavgifterna behåller staten en fastställd del för att täcka myndigheternas kostnader. Transportstyrelsen disponerar den del av statens intäkter som behövs för att täcka utgifter för administration, medan resterande del redovisas mot inkomsttitel.

Tabell 3.54 Offentligrättslig verksamhet 2024 – fördelning av budgeterade kostnader på verksamhetsområden och trafikslag

Tusental kronor

Verksamhet	Vägtrafik	Järnväg	Sjöfart	Luftfart	Summa
Tillståndsprövning	463 000	35 000	27 000	72 000	597 000
Tillsyn	221 000	46 000	57 000	217 000	541 000
Registerhållning	907 000	4 000	15 000	14 000	940 000
Regelgivning	0	0	0	0	0
Summa	**1 591 000**	**85 000**	**99 000**	**303 000**	**2 078 000**

Källa: Transportstyrelsens budgetunderlag 2025–2027 (LI2024/00556).

Av tabell 3.54 framgår hur de budgeterade kostnaderna i den avgiftsbelagda offentligrättsliga verksamheten inom Transportstyrelsen fördelas mellan de fyra trafikslagen och myndighetens verksamhetsområden. Regelgivning finansieras i sin helhet med skattemedel.

Tabell 3.55 Avgiftsfinansierade transfereringar

Tusental kronor

	Ackumulerat resultat t.o.m.. 2023	Resultat 2024	Beräknade intäkter 2025	Beräknade kostnader 2025[1]	Resultat 2025	Ackumulerat resultat 2025
Avgiftsfinansierade transfereringar	-1 365 160	-479 173	1 179 204	1 571 000	-391 796	-2 236 129
Infrastrukturavgifter Motala väg 50	0	0	18 000	18 000	0	0
Infrastrukturavgifter Sundsvall E4	0	0	52 000	52 000	0	0
Infrastrukturavgifter Skuru väg 222	0	0	61 000	61 000	0	0
Försäljning personliga skyltar	0	0	17 000	17 000	0	0
GAS	-1 365 160	-479 173	776 204	1 168 000	-391 796	-2 236 129
CNS	0	0	104 000	104 000	0	0
Medlemsavgift Eurocontrol	0	0	151 000	151 000	0	0

[1] Kostnaderna 2025 inom vägområdet består av den del av infrastrukturavgifter som tas ut på vägbroarna över Motalaviken, Sundsvallsfjärden och Skurusundet samt den del av försäljningen av personliga fordonsskyltar som betalas till Trafikverkets räntekonto. Kostnaderna 2025 inom luftfartsområdet består av den del avgiften inom gemensamt avgiftsutjämningssystem för säkerhetskontroll av passagerare och deras bagage (GAS) som betalas ut till flygplatserna som ersättning för deras skäliga kostnader för säkerhetskontroll samt den del av undervägsavgiften som disponeras för ersättning till flygplatser för kostnader för kommunikation, navigation och övervakning, (CNS) samt för att betala medlemsavgift i Eurocontrol. Intäkterna uppgår till samma belopp som kostnaderna, utom för GAS, där intäkterna utgörs av den avgift flygbolagen betalar för att finansiera kostnaderna för säkerhetskontroll. I tabellen anges intäkter och kostnader enligt redovisningen. Uppgifterna innefattar även fordringar och skulder, vilket gör att resultatet för undervägsavgifter visar balans.

Källa: Transportstyrelsens budgetunderlag 2025–2027 (LI2024/00556).

Med avseende på de avgifter som disponeras för särskilda ändamål redovisas i tabell 3.53 den del av intäkterna som finansierar verksamhet inom Transportstyrelsen. Därutöver disponerar Transportstyrelsen intäkter inom luftfarts- och vägtrafikområdena som är av transfereringskaraktär, se tabell 3.55.

Negativt ackumulerat resultat avseende gemensamt avgiftsutjämningssystem för säkerhetskontroll av passagerare och deras bagage (GAS) har upparbetats främst till följd av minskade intäkter inom GAS-systemet under pandemin då flygresandet minskade kraftigt.

Riksdagen har under 2024 beslutat att tillföra Transportstyrelsen 1 035 000 000 kronor för att täcka ackumulerat underskott t.o.m. 2022 avseende GAS (prop. 2023/24:99, bet.2023/24:FiU21, rskr. 2023/24:251). Transportstyrelsen har använt anvisade medel för att minska underskottet i avgiftsutjämningssystemet och beräknat ackumulerat resultat 2025 uppgår därmed redovisningsmässigt till 1 201 129 000 kronor.

Tabell 3.56 Avgifter som redovisas mot inkomsttitel och som inte motsvaras av verksamhetskostnader inom Transportstyrelsen

Tusental kronor

	Verksamhetens intäkter 2023	Verksamhetens intäkter 2024	Verksamhetens intäkter 2025
Redovisning mot inkomsttitel utan motsvarande verksamhet	203 214	203 000	203 000
Överskott undervägsavgifter	4 641	6 000	6 000
Felparkeringsavgifter	54 486	54 000	54 000
Rest- och dröjsmålsavgifter	76 464	76 000	76 000
Överlastavgifter	26 232	26 000	26 000
Sanktionsavgift vid överträdelser av kör- och vilotider	40 447	40 000	40 000
Sanktionsavgift vid överträdelser av regler om cabotage	462	0	0
Sanktionsavgift vid överträdelser av regler om vissa identitetskontroller	580	1 000	1 000
Övriga sanktionsavgifter	-98	0	0

Källa: Transportstyrelsens budgetunderlag 2025–2027 (LI2024/00556).

Tabell 3.56 innehåller uppgifter om belopp som Transportstyrelsen redovisar mot inkomsttitel och som inte motsvaras av verksamhetskostnader inom Transportstyrelsen.

Tabell 3.57 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

	Ackumulerat resultat t.o.m.. 2023	Resultat 2024	Beräknade intäkter 2025	Beräknade kostnader 2025	Resultat 2025	Ackumulerat resultat 2025
Uppdragsverksamhet	-21 477	17 000	123 000	111 000	12 000	7 523
Informationsuttag	-35 087	19 000	116 000	102 000	14 000	-2 087
Övriga uppdrag	13 610	-2 000	7 000	9 000	-2 000	9 610

Källa: Transportstyrelsens budgetunderlag 2025–2027 (LI2024/00556).

Den uppdragsverksamhet som Transportstyrelsen bedriver hör i huvudsak till vägtrafikområdet och omfattar bl.a. informationsuttag ur vägtrafikregistret.

För att uppnå årlig balans och balansera ackumulerat underskott inom området informationsuttag höjde Transportstyrelsen avgifterna från och med den 1 april 2023. De höjda avgifterna har gjort att resultatet under 2023 är positivt, och utfallet bedöms öka under 2024 och 2025 då avgiftshöjningarna får helårseffekt.

Inom övrig uppdragsverksamhet finns vid utgången av 2023 ett överskott uppgående till 14 000 000 kronor, och som främst är hänförligt till SMS-tjänsten ”Vem äger fordonet?”. I syfte att balansera överskottet har Transportstyrelsen gjort tjänsten avgiftsfri från och med den 27 mars 2023. Balanseringen av överskottet bedöms ta cirka fyra till fem år.

3.5.13 1:13 Trafikanalys

Tabell 3.58 Anslagsutveckling 1:13 Trafikanalys

Tusental kronor

2023	Utfall	69 258	Anslagssparande	3 218
2024	Anslag	72 828[1]	Utgiftsprognos	74 097
2025	**Förslag**	**75 745**		
2026	Beräknat	77 452[2]		
2027	Beräknat	78 719[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 75 744 tkr i 2025 års prisnivå.

[3] Motsvarar 75 742 tkr i 2025 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas till Trafikanalys förvaltningsutgifter vilket omfattar statistik-, utvärderings- och analysverksamhet inom transportområdet. Anslaget får även användas för statistik-, utvärderings- och analysverksamhet avseende maritima näringar.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.59 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:13 Trafikanalys

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**72 828**	**72 828**	**72 828**
Pris- och löneomräkning[2]	2 917	4 624	5 891
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**75 745**	**77 452**	**78 719**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2024. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2026–2027 är preliminär.

Regeringen föreslår att 75 745 000 kronor anvisas under anslaget 1:13 *Trafikanalys* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 77 452 000 kronor respektive 78 719 000 kronor.

3.5.14 1:14 Trängselskatt i Göteborg

Tabell 3.60 Anslagsutveckling 1:14 Trängselskatt i Göteborg

Tusental kronor

2023	Utfall	955 007	Anslagssparande	31 015
2024	Anslag	760 435[1]	Utgiftsprognos	780 133
2025	**Förslag**	**745 253**		
2026	Beräknat	941 400		
2027	Beräknat	951 388		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas till utgifter för

- finansiering av investeringar i kollektivtrafik, järnväg och väg i Göteborgsregionen,
- investeringskostnader och utbyte av utrustning i betalsystemet, samt
- system- och administrationskostnader för trängselskatten i Göteborg.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.61 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:14 Trängselskatt i Göteborg

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**760 435**	**760 435**	**760 435**
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt	-15 182	180 965	190 953
Förslag/beräknat anslag	**745 253**	**941 400**	**951 388**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 745 253 000 kronor anvisas under anslaget 1:14 *Trängselskatt i Göteborg* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 941 400 000 kronor respektive 951 388 000 kronor.

Uppföljning av överskott i förhållande till avsatta medel

Tilldelningen av medel från trängselskatteinkomster till investeringar i kollektivtrafik, järnväg och väg i Göteborg utgår från en prognos av hur stort överskott trängselskattesystemet förväntas ge det kommande året, dvs. hur stort nettot av inbetald trängselskatt och kostnaderna för att administrera systemet förväntas bli. I fastställandet av de medel som avsätts till investeringar tas hänsyn till hur väl tidigare beräknade överskott och avsatta medel har stämt överens.

I tabell 3.62 finns en sammanställning av inbetald trängselskatt, kostnaderna för administration samt avsatta medel till väginvesteringar under perioden 2013–2023. Av tabellen framgår att den ackumulerade differensen mellan överskott och totalt avsatta medel vid utgången av 2023 uppgick till 11 530 000 kronor. Detta belopp läggs till det beräknade överskottet 2024, se vidare tabell 3.64.

Tabell 3.62 Trängselskatt i Göteborg – uppföljning av överskott i förhållande till avsatta medel till väginvesteringar

Tusental kronor

	2013–2019	2020	2021	2022	2023
Intäkter från inbetald trängselskatt	6 358 295	901 264	877 400	923 330	938 155
Kostnader för administration	1 075 079	121 942	115 763	119 217	125 137
Överskott	5 283 216	779 322	761 637	804 113	813 018
Investeringar i kollektivtrafik, järnväg och väg i Göteborgsregionen (på anslagspost i regleringsbrev, exkl. omdisponeringar gjorda under resp. år)	4 852 996	783 286	861 099	878 250	773 755
Medel som omdisponerats	374 169	18 780	25 008	31 187	27 733
Summa totalt avsatta medel	**5 227 165**	**802 066**	**886 107**	**909 437**	**801 488**
Differens mellan överskott och avsatta medel	56 051	-22 744	-124 470	-105 324	11 530

Källor: Årsredovisningar från Trafikverket, Transportstyrelsen, Kronofogdemyndigheten, Sveriges Domstolar och Skatteverket för aktuella budgetår.

Uppföljning av avsatta medel och hur de har använts

I Trafikverkets regleringsbrev för 2023 avsattes 773 755 000 kronor för finansieringen av investeringar i kollektivtrafik, järnväg och väg i Göteborg. Som framgår av tabell 3.63 hade ett anslagssparande på 9 202 000 kronor ackumulerats vid utgången av 2023.

Tabell 3.63 Trängselskatt i Göteborg – uppföljning av hur avsatta medel har använts

Tusental kronor

	2013–2019	2020	2021	2022	2023
Investeringar i kollektivtrafik, järnväg och väg i Göteborgsregionen (på anslagspost i regleringsbrev, exkl. omdisponeringar gjorda under resp. år)	4 852 996	783 286	861 099	878 250	773 755
Medel som omdisponerats	374 169	18 780	25 008	31 187	27 733
Ingående anslagssparande	783	231 895	797	1 767	37 584
Summa tillgängliga medel	5 227 948	1 033 961	886 904	911 204	839 072
Användning (kostnader för genomförda investeringar)	4 995 270	1 033 165	885 137	873 620	829 870
Utgående anslagssparande	**232 678**	**796**	**1 767**	**37 584**	**9 202**

Källor: Årsredovisningar från Trafikverket, Transportstyrelsen, Kronofogdemyndigheten, Sveriges Domstolar och Skatteverket för aktuella budgetår.

Beräkning av medel som ska avsättas till investeringar

Av tabell 3.64 framgår att nettoöverskottet från inbetalad trängselskatt beräknas uppgå till 782 046 000 kronor 2025. I beräkningen av hur stort belopp som ska avsättas till investeringar för 2025 tas hänsyn till den ackumulerade differensen mellan överskott och tidigare totalt avsatta medel 2023 på -184 959 000 kronor.

Med beaktande av beräknat överskott för 2024 samt differens mellan överskott och totalt avsatta medel 2023 avser regeringen att avsätta 597 086 000 kronor till investeringar i Trafikverkets regleringsbrev för 2025.

Tabell 3.64 Trängselskatten i Göteborg – beräkning av medel som avsätts till investeringar 2023–2025

Tusental kronor

	Beräknat 2025	Beräknat 2026	Beräknat 2027
Intäkter från trängselskatt	930 213	941 400	951 388
Kostnader för administration	148 167	148 167	148 167
Överskott	782 046	793 233	803 221
Justering för ackumulerad differens	-184 959		
Till väginvesteringar (avsätts på anslagspost i Trafikverkets regleringsbrev)	597 087	793 233	803 221

Källa: Prognoser från Trafikverket, Transportstyrelsen, Kronofogdemyndigheten, Sveriges Domstolar och Skatteverket samt egna beräkningar.

Beräkning av anslagsnivån

Trängselskatt är en statlig tids- och platsrelaterad skatt som tas ut med stöd av lagen (2004:629) om trängselskatt. Skattskyldighet inträder när en skattepliktig bil brukas vid passage av en betalstation. Trängselskatten syftar till att förbättra framkomligheten, förbättra miljön och bidra till att finansiera infrastruktursatsningar. Lagen gäller hela Sverige, men närmare bestämmelser om var och när skatt tas ut samt skattens storlek finns i särskilda bilagor till lagen. För närvarande tas trängselskatt ut i Stockholms kommun och Göteborgs kommun (10 § lagen om trängselskatt). Anslaget förändras därför i sedvanlig ordning och som framgår i tabell 3.64 avsätts 597 087 000 kronor till investeringar 2025. Dessutom avsätts sammanlagt 148 167 000 kronor för

administrationskostnader, se tabell 3.65. Det sammanlagda anslagsbehovet för 2025 blir därmed 745 253 000 kronor.

Tabell 3.65 Anslaget 1:14 Trängselskatt i Göteborg – fördelning på anslagsposter

Tusental kronor

	Beräknat 2025	Beräknat 2026	Beräknat 2027
Trafikverket: Investeringar i kollektivtrafik, järnväg och väg i Göteborg	597 086	793 233	803 221
Trafikverket: administration	22 000	22 000	22 000
Transportstyrelsen: administration	110 000	110 000	110 000
Kronofogdemyndigheten: administration	2 867	2 867	2 867
Sveriges Domstolar: administration	1 300	1 300	1 300
Skatteverket: administration	12 000	12 000	12 000
Summa	**745 253**	**941 400**	**951 388**

Källa: Prognoser från Trafikverket, Transportstyrelsen, Kronofogdemyndigheten, Sveriges Domstolar och Skatteverket samt egna beräkningar.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2025 för anslaget 1:14 *Trängselskatt i Göteborg* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 21 000 000 000 kronor 2026–2040.

Skälen för regeringens förslag: De investeringar i väginfrastrukturen som finansieras från anslaget för trängselskatt i Göteborg förutsätter att Trafikverket ingår avtal med externa parter om ekonomiska åtaganden för flera år framåt i tiden. Bemyndigandet bör avse all upphandlad verksamhet där fleråriga avtal sluts, som inte faller under 6 kap. 2 § budgetlagen. Bemyndigandet avser det totalbelopp som regeringen får ha bundit upp i avtal vid budgetårets utgång. I beräkningarna av bemyndigandet inkluderas även upptagna lån som planeras att återbetalas med anslaget samt framtida räntekostnader på upptagna lån.

Vid beräkningarna av framtida ränta används en långsiktig jämviktsränta som från och med den 1 januari 2025 är 3,30 procent vilken är fastställd av den europeiska tillsynsmyndigheten European Insurance and Occupational Pensions Authority (EIOPA). Räntekostnader redovisas som ett åtagande inom bemyndiganderamen först då lån har tagits upp. Avgörande för när ett åtagande inträffar är vanligen när respektive kontrakt tecknas. Ekonomiska åtaganden som staten ingår i samband med överenskommelser med kommuner, regioner eller företag om medfinansiering av transportinfrastruktur ska dock i vissa fall omfattas av begärda bemyndiganden redan det år staten ingår sådana överenskommelser. De exakta tidpunkterna för kontraktstecknandet i de enskilda fallen kan vara svåra att förutse. Av detta följer att det behövs en viss flexibilitet i bemyndigandet. Utan en sådan försämras möjligheterna för att genomföra kostnadseffektiva upphandlingar och därmed också ett kostnadseffektivt byggande. Exempelvis kan det då bli nödvändigt att skjuta upp den avslutande delen av en upphandling för att inte överskrida bemyndigandet vilket försenar och kan fördyra projektgenomförandet. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2025 för anslaget 1:14 *Trängselskatt i Göteborg* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 21 000 000 000 kronor 2026–2040.

Tabell 3.66 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:14 Trängselskatt i Göteborg

Tusental kronor

	Utfall 2023	Prognos 2024	Förslag 2025	Beräknat 2026	Beräknat 2027	Beräknat 2028 – 2040
Ekonomiska åtaganden vid årets början	10 563 000	12 024 265	19 269 000			
Nya ekonomiska åtaganden	2 349 265	7 856 735	1 929 303			
Utgifter mot anslag till följd av ekonomiska åtaganden	-830 000	-613 000	-598 303	-594 055	-593 971	-19 411 974
Övriga förändringar av ekonomiska åtaganden	-58 000	1 000				
Ekonomiska åtaganden vid årets slut	12 024 265	19 269 000	20 600 000			
Beslutat/föreslaget bemyndigande	**18 800 000**	**21 000 000**	**21 000 000**			

Låneram

Överskottet från trängselskatten i Göteborg ska bidra till finansieringen av investeringar i kollektivtrafik, järnväg och väg i Göteborg, bl.a. Västlänken samt en ny älvförbindelse för vägtrafik vid Marieholm. Den del av investeringarna som täcks av framtida skatteintäkter finansieras genom lån i Riksgäldskontoret. Dessa lån redovisas under anslaget 1:1 *Utveckling av statens transportinfrastruktur* eftersom de ingår i den samlade låneramen för infrastrukturprojekt. Lån tas även upp för räntekostnader. Räntor och återbetalning av lån kommer att belasta anslaget 1:14 *Trängselskatt i Göteborg*.

3.5.15 1:15 Sjöfartsstöd

Tabell 3.67 Anslagsutveckling 1:15 Sjöfartsstöd

Tusental kronor

2023	Utfall	1 388 339	Anslagssparande	211 661
2024	Anslag	1 500 000[1]	Utgiftsprognos	1 500 000
2025	**Förslag**	**1 550 000**		
2026	Beräknat	1 600 000		
2027	Beräknat	1 700 000		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas till utgifter för sjöfartsstöd som lämnas till fysiska och juridiska personer samt till partrederier som har eller har haft sjömän anställda för arbete ombord på fartyg som är registrerade i ett nationellt fartygsregister i en stat inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.68 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:15 Sjöfartsstöd

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**1 500 000**	**1 500 000**	**1 500 000**
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder			
Makroekonomisk utveckling			
Volymer	50 000	100 000	200 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**1 550 000**	**1 600 000**	**1 700 000**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 1 550 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:15 *Sjöfartsstöd* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 1 600 000 000 kronor respektive 1 700 000 000 kronor.

3.5.16 1:16 Internationell tågtrafik

Tabell 3.69 Anslagsutveckling 1:16 Internationell tågtrafik

Tusental kronor

2023	Utfall	76 973	Anslagssparande	18 027
2024	Anslag	95 000[1]	Utgiftsprognos	65 559
2025	**Förslag**	**95 000**		
2026	Beräknat	65 000		
2027	Beräknat	0		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för av staten upphandlad tågtrafik från Sverige till destinationer i andra länder. Anslaget får även användas för utgifter för förberedande utredningar inför upphandling, för utgifter för tillfällig juridisk, ekonomisk eller annan expertis vid ingående av nya avtal samt för förvaltningsutgifter som är direkt hänförliga till sådana avtal.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.70 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:16 Internationell tågtrafik

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**95 000**	**95 000**	**95 000**
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder		-30 000	-95 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**95 000**	**65 000**	**0**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 95 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:16 *Internationell tågtrafik* för 2025. För 2026 beräknas anslaget till 65 000 000 kronor.

3.5.17 1:17 Infrastruktur för flygtrafiktjänst m.m.

Tabell 3.71 Anslagsutveckling 1:17 Infrastruktur för flygtrafiktjänst

Tusental kronor

2023	Utfall	276 968	Anslagssparande	74 032
2024	Anslag	332 000[1]	Utgiftsprognos	352 627
2025	**Förslag**	**379 000**		
2026	Beräknat	346 000		
2027	Beräknat	299 000		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för kapitalkostnader avseende investeringar samt övriga utgifter, drift och underhåll avseende statliga åtaganden för flygtrafiktjänst.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.72 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:17 Infrastruktur för flygtrafiktjänst

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**332 000**	**332 000**	**332 000**
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	47 000	14 000	-33 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**379 000**	**346 000**	**299 000**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 379 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:17 *Infrastruktur för flygtrafiktjänst* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 346 000 000 kronor respektive 299 000 000 kronor.

3.5.18 1:18 Lån till körkort

Tabell 3.73 Anslagsutveckling 1:18 Lån till körkort

Tusental kronor

2023	Utfall	30 075	Anslagssparande	121 391
2024	Anslag	51 466[1]	Utgiftsprognos	14 900
2025	**Förslag**	**31 466**		
2026	Beräknat	466		
2027	Beräknat	0		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för lån till körkort för vissa personer.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.74 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:18 Lån till körkort

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**51 466**	**51 466**	**51 466**
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	-20 000	-51 000	-51 466
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**31 466**	**466**	**0**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 31 466 000 kronor anvisas under anslaget 1:18 *Lån till körkort* för 2025. För 2026 beräknas anslaget till 466 000 kronor.

3.5.19 1:19 Obemannad luftfart

Tabell 3.75 Anslagsutveckling 1:19 Obemannad luftfart

Tusental kronor

2023	Utfall	10 438	Anslagssparande	19 562
2024	Anslag	30 000[1]	Utgiftsprognos	18 873
2025	**Förslag**	**30 000**		
2026	Beräknat	30 000		
2027	Beräknat	30 000		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för Luftfartsverkets arbete med obemannad luftfart.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.76 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:19 Obemannad luftfart

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**30 000**	**30 000**	**30 000**
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**30 000**	**30 000**	**30 000**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 30 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:19 *Obemannad luftfart* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 30 000 000 kronor respektive 30 000 000 kronor.

3.5.20 Sjöfartsverket

Sjöfartsverkets ekonomiska mål

Regeringens förslag: Sjöfartsverket ska över en konjunkturcykel ha en rörelsemarginal före avskrivningar på 12 procent. Vid beräkning av rörelsemarginalen ska investeringar som finansieras med medel från nationell plan för transportinfrastrukturen exkluderas. Sjöfartsverket ska även ha ett eget kapital som över en konjunkturcykel uppgår till minst 500 000 000 kronor.

Regeringen bemyndigas att besluta om utdelning och skattemotsvarighet vad avser Sjöfartsverkets ekonomiska resultat.

Sjöfartsverket ska verka för att de transportpolitiska målen uppnås. Detta ska ske på ett företagsekonomiskt sätt och inom ramen för en samhällsekonomiskt effektiv och långsiktigt hållbar transportförsörjning. I Sjöfartsverkets uppdrag ingår bl.a. att planera och tillhandahålla infrastruktur och tjänster för sjöfarten i form av farleder, isbrytning, lotsning, sjögeografisk information samt att ansvara för sjö- och flygräddningstjänst. Verksamheten finansieras genom avgifter som betalas av handelssjöfarten i form av farledsavgifter och lotsavgifter, anslag samt övriga externa intäkter.

De ekonomiska målen för Sjöfartsverket slopades temporärt i spåren av pandemin 2022–2024. Regeringen föreslår att ekonomiska mål återinförs från 2025. Målen bör anpassas till den rådande situationen och de utmaningar som Sjöfartsverket står inför med ökat behov av investeringar i verksamheten för att kunna hantera den underhållsskuld som myndigheten byggt upp under en lång tid. Detta ställer högre krav på lönsamhet i rörelsen för att Sjöfartsverket ska kunna bära ökade avskrivningskostnader i framtiden. Den höjda ambitionen med högre avkastningskrav bedöms också skapa utrymme att investera i bl.a. infrastrukturen till havs samt i Sjöfartsverkets båt- och fartygsflotta.

Tidigare mål för kapitalstrukturen i verksamheten var uttryckt som en soliditet på 25 procent. Soliditeten i Sjöfartsverket påverkas emellertid av flera jämförelsestörande poster som ligger helt eller delvis utanför myndighetens kontroll. Det är exempelvis pensionsskuldens storlek i förhållande till rådande ränteläge eller ökade skulder drivna av att Sjöfartsverket erhållit stora bidrag för investeringar som finansieras via den nationella planen för transportinfrastrukturen. Mot den bakgrunden bör målet för kapitalstrukturen ändras vilket regeringen bedömer styr det egna kapitalets storlek mot en rimlig nivå i förhållande till Sjöfartsverkets behov.

Sjöfartsverkets rörelseintäkter för 2023 uppgick till 2 889 miljoner kronor jämfört med 2 773 miljoner kronor 2022 medan rörelsekostnaderna uppgick till 2 876 miljoner kronor 2023 jämfört med 2 589 miljoner kronor 2022, se tabell 3.77. Rörelseresultatet uppgick 2023 till -103 miljoner kronor jämfört med 299 miljoner kronor 2022. Det redovisade resultatet för räkenskapsåret 2023 uppgår till 0 kronor jämfört med 19 miljoner kronor 2022.

Tabell 3.77 Verksamhetens rörelseintäkter och rörelseresultat fördelat på verksamhetsområden

Miljoner kronor

	Intäkter 2022	Intäkter 2023	Resultat[1] 2022	Resultat[1] 2023
Sjöfartsverket, totalt	**2 773**	**2 889**	**19**	**0**
Sjöfartsavgifter	1 926	1 690		
Övriga rörelseavgifter	434	467		

[1] Beloppet avser resultat efter avsättningar till och upplösningar från resultat-utjämningsfonden.

Källa: Sjöfartsverkets årsredovisning för 2023.

Sjöfartsverkets avgiftsintäkter minskade under 2023 jämfört med 2022. Förklaringen till det är den s.k. klimatkompensationen som Sjöfartsverket fått för 2023 och 2024 på 300 miljoner kronor per år för att reducera farledsavgiften i motsvarande mån. Rensat från det har avgiftsintäkterna ökat något. Fartygstrafiken har minskat under 2023 jämfört med 2022. Relativt stora höjningar av avgiftstaxorna under året bidrog till att hålla uppe intäkterna. Intäkterna har dock ökat betydligt mindre än kostnaderna vilket är förklaringen till det negativa rörelseresultatet. Kostnaderna har ökat med 288 miljoner kronor jämfört med året före, vilket främst förklaras av ökad inflation och ökade lönekostnader. Sjöfartsverket har emellertid löst upp bokslutsdispositioner vilket medfört ett nollresultat på sista raden.

Vid utgången av 2023 uppgick det egna kapitalet till 512 miljoner kronor jämfört med 717 miljoner kronor 2022, en minskning med 205 miljoner kronor vilket främst förklaras av de upplösta bokslutsdispositionerna. De redovisningsprinciper för beräkning av pensionsskulden som gäller för Sjöfartsverket och övriga affärsverk innebär att de tillämpar den ränta för skuldberäkning som Statens tjänstepensionsverk fastställer. Pensionsskulden uppgick vid årets slut till 3 687 miljoner kronor. Diskonteringsräntan för pensionsskulden uppgick 2023 till -1,5 procent vilket är oförändrat jämfört med 2022.

Tabell 3.78 Utfall och prognos av Sjöfartsverkets resultat

Miljoner kronor där inte annat anges

	2024	2025	2026	2027
Resultat efter finansiella poster	-286	-108	63	201
Räntabilitet på eget kapital efter skattemotsvarighet (%)	negativt	negativt	1,8	4,0
Soliditet[1] (%)	14,8	18,8	24,0	25,6
Soliditet[2]	32,3	43,4	54,8	60,5
Beräknad skattemotsvarighet	0,0	0,0	0,0	0,0
Beräknad utdelning	0	0	0	0

[1] 2015 fastslog ESV att Sjöfartsverket i egenskap av infrastrukturförvaltare för farleder och farledshållning ska redovisa farledsprojekten som anläggningstillgång. Bidrag för att finansiera investeringen tas upp som oförbrukade bidrag vilket ökar skuldsättningsgraden. Detta gör att soliditeten kontinuerligt försämras.

[2] Soliditet exklusive oförbrukade bidrag, s.k. justerad soliditet.

Källa: Sjöfartsverkets treårsplan för 2022–2024.

Uppföljning av investeringsplanen

Sjöfartsverkets investeringar uppgick till 1 340 miljoner kronor 2023 vilket är en ökning med 676 miljoner kronor jämfört med 2022. Investeringsbeloppet understiger

väsentligt investeringsplanen för 2023. Avvikelsen förklaras av förseningar som beror på såväl omvärldsfaktorer som Sjöfartsverkets interna verksamhet.

Sjöfartsverkets finansiella befogenheter

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2025 låta Sjöfartsverket ta upp lån i och utanför Riksgäldskontoret som inklusive tidigare upplåning uppgår till högst 100 000 000 kronor. Regeringen bemyndigas att för 2025 låta Sjöfartsverket placera likvida medel på räntebärande konto i och utanför Riksgäldskontoret.

Skälen för regeringens förslag: Inriktningen är att Sjöfartsverket ska finansiera investeringar med egna likvida medel samt med lån. Med anledning av detta är regeringens förslag att Sjöfartsverkets låneram fastställs till 100 miljoner kronor. Vidare föreslår regeringen att Sjöfartsverket, i enlighet med nu gällande ordning, ges möjlighet att sätta in kassamässigt överskott på räntebärande konto i Riksgäldskontoret eller affärsbank.

Tabell 3.79 Låneram för samhällsinvesteringar

Tusental kronor

Utgifts-område	Myndighet	Beslutad låneram 2023[1]	Skuld 2023-12-31	Beslutad låneram 2024[1]	Begärd låneram 2025	Beräknad amortering 2025	Beräknad nyupplåning 2025
22	Sjöfartsverket	100 000		100 000	100 000		
	Summa	**100 000**		**100 000**	**100 000**		

[1] Av riksdagen beslutad låneram exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Sjöfartsverkets investeringsplan

Regeringens förslag: Investeringsplanen för Sjöfartsverket för 2025–2027 godkänns som en riktlinje för Sjöfartsverkets investeringar.

Skälen för regeringens förslag: Sjöfartsverkets investeringsplan för perioden 2025–2027 uppgår till totalt 12 076 miljoner kronor, se tabell 3.80. Anskaffning och utveckling av nya investeringar utgör ca 96 procent och vidmakthållande av befintliga investeringar utgör ca fyra procent. Den största förändringen i investeringsplanen mot föregående år avser främst ökade investeringar i farleder. Därutöver avses investeringar genomföras i isbrytare, lotsbåtar, arbetsfartyg samt uppdatering av radar- och navigationsutrustning i befintliga fartyg. Regeringen delar Sjöfartsverkets bedömning när det gäller vilka investeringar som bör göras de närmaste åren. Regeringen föreslår därför att investeringsplanen för Sjöfartsverket godkänns som en riktlinje för myndighetens investeringar.

Tabell 3.80 Investeringsplan för Sjöfartsverket

Miljoner kronor

	Utfall 2023	Prognos 2024	Budget 2025	Beräknat 2026	Beräknat 2027	Summa 2025–2027
Anskaffning och utveckling av nya investeringar	**1 171**	**2 314**	**3 445**	**4 212**	**4 017**	**11 674**
Farleder	1 087	1 741	2 140	2 497	2 797	7 434
Isbrytning	4	437	1 219	1 625	1 117	3 960
Sjötrafikservice	29	34	25	9	10	44
Sjögeografisk information	6	31	23	20		43
Lotsning	6	43	23	49	81	153
Sjö- och flygräddning	4	3	6	2	2	10
Gemensamma funktioner	36	25	10	10	10	30
varav investeringar i anläggningstillgångar	*1 171*	*2 314*	*3 445*	*4 212*	*4 017*	*11 674*
– maskiner och inventarier	*84*	*595*	*1 445*	*2 024*	*1 461*	*4 931*
– fastigheter och markanläggningar	*1 086*	*1 716*	*2 000*	*2 188*	*2 555*	*6 743*
– beredskapstillgångar	*1*	*4*				
Finansiering av anskaffning och utveckling	**1 171**	**2 314**	**3 445**	**4 212**	**4 017**	**11 674**
Anslag 1:1 Utveckling av statens transportinfrastruktur	4	106	1 219	1 625	1 117	3 960
Egna medel	80	529	257	431	374	1 063
Bidrag/medfinansiering	1 087	1 680	1 970	2 156	2 525	6 650
Vidmakthållande av befintliga investeringar	**169**	**221**	**210**	**145**	**48**	**402**
Farleder	45	56	67	41	6	113
Isbrytning	1	4	4			4
Sjötrafikservice	1	58	37	2	2	41
Sjögeografisk information	1	7	31	27	7	65
Lotsning	4	7	19	17	8	43
Sjö- och flygräddning	8	12	2	1	1	4
Gemensamma funktioner	108	77	49	57	25	131
varav investeringar i anläggningstillgångar	*169*	*221*	*210*	*145*	*48*	*402*
– maskiner och inventarier	*55*	*133*	*106*	*66*	*27*	*199*
– fastigheter och markanläggningar	*65*	*57*	*66*	*33*	*11*	*110*
– beredskapstillgångar	*49*	*32*	*39*	*46*	*10*	*94*
Finansiering vidmakthållande	**169**	**221**	**210**	**145**	**48**	**402**
Anslag 1:1 Utveckling av statens transportinfrastruktur	49	32	39	46	10	94
Egna medel	120	190	171	99	38	308
Totala utgifter för anskaffning, utveckling och vidmakthållande av investeringar	**1 340**	**2 536**	**3 655**	**4 356**	**4 064**	**12 076**
Totalt varav investeringar i anläggningstillgångar	**1 340**	**2 536**	**3 655**	**4 356**	**4 064**	**12 076**

3.5.21 Luftfartsverket

Luftfartsverkets ekonomiska mål

Regeringens förslag: Luftfartsverket ska över en konjunkturcykel ha en räntabilitet på eget kapital på 4 procent. Luftfartsverket ska ha ett eget kapital som uppgår till minst 700 000 000 kronor i genomsnitt över en konjunkturcykel.

Regeringen bemyndigas att besluta om utdelning och skattemotsvarighet vad avser Luftfartsverkets ekonomiska resultat.

Luftfartsverkets huvuduppgift är att tillhandahålla en säker, effektiv och miljöanpassad flygtrafiktjänst för civil och militär luftfart och tjänster för planering och genomförande av flygning för obemannad luftfart. Luftfartsverket ska verka för att de transportpolitiska målen uppnås. Luftfartsverket bedriver följande tjänster: civil och militär flygtrafikledning en route och för flygplats, luftrumstjänster, tekniska tjänster samt informationstjänster nationellt och internationellt. Verksamheten finansieras genom avgifter, främst i form av den s.k. undervägsavgiften som tas ut av den civila luftfarten. Undervägsavgiften och terminalavgifterna på Stockholm Arlanda flygplats, som utgör mer än 70 procent av intäkterna, omfattas av de mål för flygtrafiktjänst och förutsättningar för uttag av avgifter som sätts i det gemensamma europeiska regelverket avseende ett prestations- och avgiftssystem i det gemensamma europeiska luftrummet. Den svenska prestationsplanen för 2025–2029 är ännu inte fastställd, vilket innebär viss osäkerhet avseende den ekonomiska utvecklingen under perioden.

Riksdagen beslutade efter förslag från regeringen i budgetpropositionen för 2022 att de ekonomiska målen för Luftfartsverket inte ska gälla under perioden 2022–2024 (prop. 2021/22:1 utg.omr. 22, bet. 2021/22: TU1, rskr. 2021/22:98). Regeringen föreslår att ekonomiska mål återinförs från 2025.

De mål som nu föreslås återinföras är vad gäller räntabilitet det samma som gällde tidigare, medan målet för soliditet har ersatts med ett mål för eget kapital.

Tidigare mål för kapitalstrukturen i verksamheten var uttryckt som en soliditet på 15 procent över en konjunkturcykel. Soliditeten i Luftfartsverket påverkas emellertid av jämförelsestörande poster som ligger helt eller delvis utanför myndighetens kontroll. Det är framför allt pensionsskuldens storlek i förhållande till rådande ränteläge. Mot den bakgrunden ändras målet för kapitalstrukturen vilket bedöms styra det egna kapitalets storlek mot en rimlig nivå i förhållande till Luftfartsverkets behov.

Tabell 3.81 Verksamhetens rörelseintäkter och rörelseresultat fördelat på verksamhetsområden

Miljoner kronor

	Intäkter 2022	Intäkter 2023	Resultat 2022	Resultat 2023
Luftfartsverket, totalt	**2 790**	**3 584**	**-6**	**-6**
varav luftfartsintäkter	2 233	2 880		
varav övriga rörelseintäkter	277	277		
varav intäkter från anslag	213	347		

Totala intäkter inkluderar också aktiverat arbete för egen räkning.

Källa: Luftfartsverkets årsredovisning för 2023.

Luftfartsverkets intäkter ökade 2023 jämfört med 2022. Den största skillnaden avser luftfartsintäkterna som ökat till följd av avgiftssystemets tekniska konstruktion. Luftfartsverkets intäkter består till största delen av luftfartsintäkter (undervägs- och terminalavgifter). Utöver luftfartsintäkterna får Luftfartsverket intäkter från anslag, kommersiella tjänster och aktiverat eget arbete. Anslagsintäkterna utgörs av medel från

anslaget 1:1 *Utveckling av statens transportinfrastruktur* med avseende på för civilt försvar genom, anslaget 1:17 *Infrastruktur för flygtrafiktjänst m.m.* och anslaget 1:19 *Obemannad luftfart*. Intäkter av anslag ökade under 2023 i förhållande till 2022 för samtliga dessa ändamål. Även intäktsslagen kommersiella tjänster och aktiverat eget arbete var högre 2023 än 2022.

Resultatet efter finansiella poster uppgick 2022 till 52 miljoner kronor. På grund av den försäkringstekniska omvärderingen av pensionsskulden uppgick dock totalresultatet till -6 miljoner kronor.

Tabell 3.82 Utfall och prognos för Luftfartsverkets resultat

Miljoner kronor där inte annat anges

	Utfall 2023	Prognos 2024	Prognos 2025	Prognos 2026	Prognos 2027
Resultat efter skattemotsvarighet	52	-94	-82	0	25
Räntabilitet på eget kapital efter skattemotsvarighet (%)	7	(neg)	(neg)	2	2
Soliditet (%)	6	9	9	9	9
Beräknad skattemotsvarighet	0	0	0	0	0
Beräknad utdelning	0	0	0	0	0

Källa: Luftfartsverkets treårsplan för 2024–2026.

Luftfartsverkets finansiella befogenheter

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2025 låta Luftfartsverket ta upp lån i och utanför Riksgäldskontoret som inklusive tidigare upplåning uppgår till högst 1 500 000 000 kronor. Regeringen bemyndigas att för 2025 låta Luftfartsverket placera likvida medel på räntebärande konto i och utanför Riksgäldskontoret.

Regeringen bemyndigas att låta Luftfartsverket använda derivatinstrument för att skydda sig mot ränte- och valutaväxlingar i enlighet med av verket fastställd finanspolicy. Regeringen bemyndigas härvid att låta Luftfartsverket lämna likvid säkerhet vid utställandet av derivatinstrument inom en total ram på 2 000 000 000 kronor.

Regeringen bemyndigas att låta Luftfartsverket teckna borgensförbindelser för krediter till förmån för LFV Holding AB inom en ram om högst 400 000 000 kronor. Regeringen bemyndigas att låta Luftfartsverket teckna aktier eller ge aktieägartillskott till LFV Holding AB inom en ram om högst 650 000 000 kronor.

Regeringen bemyndigas att låta Luftfartsverket förvärva aktier eller andelar i eller bilda företag eller andelar i eller bilda företag samt sälja aktier eller andelar i eller avveckla företag inom ramen för den egna verksamheten.

Skälen för regeringens förslag: Inriktningen är att Luftfartsverket ska finansiera investeringar med egna likvida medel samt med lån. Med anledning av detta är regeringens förslag att Luftfartsverkets låneram fastställs till 1 500 miljoner kronor. Låneramen bedöms också kunna användas för att täcka eventuella likviditetsbehov. Vidare föreslår regeringen att Luftfartsverket, i enlighet med nu gällande ordning, ges möjlighet att sätta in kassamässigt överskott på räntebärande konto i Riksgäldskontoret eller affärsbank. Övriga finansiella befogenheter består av bemyndigande avseende derivatinstrument, borgensförbindelser och aktieägartillskott till dotterföretaget LFV Holding AB. Såväl den faktiska låneramen som övriga finansiella befogenheter föreslås vara oförändrade under 2025 i förhållande till 2024.

Riksdagen har tidigare bemyndigat regeringen att besluta om bildande av bolag inom ramen för Luftfartsverkskoncernen (prop. 2005/06:1, bet. 2005/06:TU1, rskr. 2005/06:81) och genom beslut med anledning av budgetpropositionen för 2015 anpassat formuleringen till 8 kap. 3 och 4 §§ budgetlagen (prop. 2014/15:1 utg.omr. 22, bet. 2014/15:TU1, rskr. 2014/15:86). Den nya formuleringen förtydligar att bemyndigandet för Luftfartsverket omfattar även andra former av företag än aktiebolag och undanröjer en oklarhet som tidigare funnits.

Luftfartsverket behöver inom ramen för sin affärsverksamhet teckna ansvarsförsäkringar hos enskilt försäkringsbolag. Regeringen har tidigare gett Luftfartsverket tillstånd att försäkra sig hos enskilt försäkringsbolag för att täcka ansvarsrisker i verksamheten.

Luftfartsverket väntas 2025 fortsatt ha ett betydande likviditetsöverskott som föranleds av att pensionsskulden som reserveras i balansräkningen är betydligt större än behovet av kapital för att finansiera verksamheten inklusive anläggningstillgångar. I likhet med tidigare år finns därför ett behov av att kunna placera likviditetsöverskott i syfte att få avkastning på detta. Liksom övriga affärsverk har Luftfartsverket i dag möjlighet att sätta in kassamässigt överskott på räntebärande konto i Riksgäldskontoret eller i affärsbank. Medlen ska placeras räntebärande och förbehållas placeringar med låg risk, vilket inkluderar statsgaranterade skuldebrev och certifikat samt obligationer med vissa förbehåll avseende bl.a. kreditvärdighet hos motparten enligt regeringens beslut.

Tabell 3.83 Låneram för samhällsinvesteringar

Tusental kronor

Utgifts-område	Myndighet	Beslutad låneram 2023[1]	Skuld 2023-12-31	Beslutad låneram 2024[1]	Begärd låneram 2025	Beräknad amortering 2025	Beräknad nyupplåning 2025
22	Luftfartsverket	1 500 000		1 500 000	1 500 000		
	Summa	**1 500 000**		**1 500 000**	**1 500 000**		

[1] Av riksdagen beslutad låneram exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Luftfartsverkets investeringsplan

Regeringens förslag: Investeringsplanen för Luftfartsverket för 2025–2027 godkänns som en riktlinje för Luftfartsverkets investeringar.

Skälen för regeringens förslag: Immateriella och materiella anläggningstillgångar i Luftfartsverket uppgick vid slutet av 2023 till 2 460 miljoner kronor, en ökning med 85 miljoner kronor från 2022. Luftfartsverkets investeringar uppgick för 2023 till 452 miljoner kronor. Under 2023 har Luftfartsverket genomfört utvecklings- och ersättningsinvesteringar för att möta ställda krav på funktionalitet, flygsäkerhet, kapacitet, regularitet och kostnadseffektivitet. Luftfartsverket har också genomfört omfattande investeringar i infrastruktur för robust flygtrafiktjänst. Luftfartsverket genomför fortsatt omfattande investeringar i tekniska system, arbetsmetodik och tekniska anläggningar för den operativa driften. Prioriteringarna styrs i högsta grad av de krav på systemutveckling som ställs genom EU, behovet av att successivt utveckla och förnya infrastrukturen samt öka robustheten i kontrollcentraler och den tekniska infrastrukturen för flygtrafiktjänsten. Utfallet är högre än 2022, men lägre än investeringsplanen för 2023. Det är framför allt investeringsutfall för flygtrafiktjänstutrustning som är lägre. De större investeringsposterna utgörs av investeringar i radioutrustning, radarutrustning och flygtrafiktjänstutrustning (s.k. ATM). Luftfartsverkets investeringar har till övervägande del finansierats med egna medel men sedan några år tillbaka finansieras investeringar inom ramen för uppdraget att

bygga upp en robust flygtrafiktjänst inom ramen för anslaget 1:17 *Infrastruktur för flygtrafiktjänst* samt anslaget 1:1 *Utveckling av statens transportinfrastruktur* avseende civilt försvar. Investeringsutgiften vid anskaffningstillfället finansieras dock med egna medel, medan anslagsbelastningen avser årliga avskrivningar som faller inom ramen för anslagets ändamål.

Luftfartsverkets investeringsplan för perioden 2025–2027 uppgår till totalt 1 828 miljoner kronor, se tabell 3.84. Anskaffning och utveckling av nya investeringar utgör ca 70 procent och vidmakthållande av befintliga investeringar utgör ca 30 procent. Luftfartsverket genomför fortsatt omfattande investeringar i tekniska system, arbetsmetodik och tekniska anläggningar för den operativa driften. Prioriteringarna styrs i högsta grad av de krav på systemutveckling som ställs genom EU, behovet av att successivt utveckla och förnya infrastrukturen samt öka robustheten i kontrollcentraler och den tekniska infrastrukturen för flygtrafiktjänsten. De större investeringsposterna utgörs av investeringar i flygtrafiktjänstutrustning, radarutrustning och radioutrustning. Regeringen delar Luftfartsverkets bedömning när det gäller vilka investeringar som bör göras de närmaste åren. Regeringen föreslår därför att investeringsplanen för Luftfartsverket godkänns som en riktlinje för myndighetens investeringar.

Tabell 3.84 Investeringsplan för Luftfartsverket

Miljoner kronor

	Utfall 2023	Prognos 2024	Budget 2025	Beräknat 2026	Beräknat 2027	Summa 2025–2027
Anskaffning och utveckling av nya investeringar	**405**	**431**	**406**	**502**	**378**	**1 286**
ATM-utrustning	70	147	208	293	204	705
Radarutrustning	90	42	37	41	33	112
Kommunikationsutrustning	44	41	43	44	46	133
Radioutrustning	158	132	68	67	66	201
IT	28	17				
Byggnader	12	10	3	3	3	9
Beredskapstillgångar	0	1		7	2	9
Övrigt	2	41	47	46	24	117
varav investeringar i anläggningstillgångar	*405*	*431*	*406*	*502*	*378*	*1 286*
– maskiner och inventarier	*405*	*431*	*406*	*502*	*378*	*1 286*
Finansiering av anskaffning och utveckling	**405**	**431**	**406**	**502**	**378**	**1 286**
Anslag 1:1 Utveckling av statens transportinfrastruktur	6	12	29	38	11	78
Egna medel	399	393	351	443	367	1 161
Bidrag/medfinansiering		26	26	21		47
Vidmakthållande av befintliga investeringar	**48**	**135**	**241**	**185**	**115**	**542**
ATM-utrustning	3	82	171	128	65	365
Radarutrustning	12	13	17	13	6	36
Kommunikationsutrustning	30	12	17	16	16	48
Radioutrustning		12	17	16	16	48
Byggnader	2	17	20	13	13	46
varav investeringar i anläggningstillgångar	*48*	*135*	*241*	*185*	*115*	*542*
– maskiner och inventarier	*48*	*135*	*241*	*185*	*115*	*542*
Finansiering vidmakthållande	**48**	**135**	**241**	**185**	**115**	**542**
Egna medel	48	135	241	185	115	542
Totala utgifter för anskaffning, utveckling och vidmakthållande av investeringar	**452**	**567**	**647**	**687**	**493**	**1 828**
Totalt varav investeringar i anläggningstillgångar	**452**	**567**	**647**	**687**	**493**	**1 828**

3.5.22 Svensk-Danska Broförbindelsen SVEDAB AB

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att för 2025 besluta att Svensk-Danska Broförbindelsen SVEDAB AB får ta upp lån i Riksgäldskontoret som inklusive tidigare upplåning uppgår till högst 6 400 000 000 kronor.

Skälen för regeringens förslag: Riksdagen beslutade 1997 om ett bemyndigande till regeringen att låta Svensk-Danska Broförbindelsen SVEDAB AB (Svedab) ta upp lån i Riksgäldskontoret för planering, projektering och byggande av de svenska landanslutningarna till Öresundsbron (prop. 1996/97:16, bet. 1997/98:TU6, rskr. 1997/98:32). Bemyndigandet avseende låneramen angavs tidigare i fastpris vilket avvek från övriga låneramar på statsbudgeten som uttrycks i löpande priser och

beslutas av riksdagen årligen. Genom riksdagens beslut med anledning av budgetpropositionen för 2023 ersattes den tidigare hanteringen med att en ny låneram beslutades som anges i löpande pris och fastställs årligen (prop. 2022/23:1 utg.omr.22, bet. 2022/23:TU1, rskr. 2022/23:86). Regeringen föreslår att låneramen för 2025 till Svedab är oförändrad och fastställs till 6 400 000 000 kronor i löpande priser.

Øresundsbro Konsortiet (konsortiet) äger och driver Öresundsförbindelsen och är en självständig juridisk person men inget skattesubjekt. Konsortiet ägs till hälften av svenska staten genom Svedab och till hälften av den danska staten genom A/S Öresund. Det är de båda ägarbolagen till konsortiet som beskattas för konsortiets resultat. Sedan 2012 redovisar konsortiet vinst. Svedab har fram till och med 2018 utnyttjat ackumulerade skattemässiga underskott, vilket för Svedabs del innebär att bolaget från 2019 ska betala inkomstskatt enligt inkomstskattelagen (1999:1229). Under 2025 beräknas Svedabs betalning av inkomstskatt komma att uppgå till ca 350 miljoner kronor.

Tabell 3.85 Ramar för statlig utlåning

Tusental kronor

Utgifts-område	Ändamål	Ram 2023[1]	Utlåning 2023-12-31	Ram 2024[1]	Förslag 2025
22	Svensk-Danska Broförbindelsen Svedab AB	6 000 000		6 400 000	6 400 000
	Summa	**6 000 000**		**6 400 000**	**6 400 000**

[1] Ramar för 2023 och 2024 redovisas exklusive beslutade och föreslagna ändringar som lämnats i propositioner om ändringar i statens budget.

3.5.23 Öresundsbrokonsortiet

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att revidera avtalet om en fast förbindelse över Öresund mellan Sverige och Danmark av den 23 mars 1991 så att en marknadsmässig avgift kan tas ut för statliga garantier som utfärdas till Öresundsbrokonsortiet fr.o.m. 2025.

Skälen för regeringens förslag: Sveriges och Danmarks regeringar slöt den 23 mars 1991 ett avtal om en fast förbindelse över Öresund. Riksdagen godkände avtalet den 12 juni 1991 liksom de ekonomiska åtaganden som avtalet förutsatte (prop. 1990/91:158, bet. 1990/91:TU31, rskr. 1990/91:379). Regeringen beslutade den 8 augusti 1991 att ratificera avtalet. Med anledning av avtalet mellan Sverige och Danmark om en fast förbindelse över Öresund bildades i Sverige Svensk-Danska Broförbindelsen SVEDAB Aktiebolag och i Danmark A/S Øresundsforbindelsen. Dessa två helstatligt ägda bolag bildade den 27 januari 1992 ett konsortium som gavs namnet Øresundsbro Konsortiet.

Av artikel 12 i det nämnda avtalet garanterar Sverige och Danmark solidariskt för förpliktelser avseende konsortiets lån och andra finansiella instrument som utnyttjas i samband med finansieringen. Enligt samma artikel är staterna inbördes ansvariga i lika omfattning. Det följer vidare av ett tilläggsprotokoll till avtalet att Sverige och Danmark är överens om att det inte ska tas ut garantiavgift eller liknande av de båda staterna för de båda staternas garantiåtaganden för konsortiets lån och andra finansiella instrument som utnyttjas i samband med finansieringen.

Inom ramen för ett statstödsärende (SA.52617) har EU-kommissionen i februari 2024 kommit fram till att modellen med den statliga garanti som Sverige och Danmark beviljade 1992 för byggandet av Öresundsförbindelsen utgör befintligt stöd i den mening som avses i EU:s regler om statligt stöd. Beslutet innebär dock att modellen

för framtida statliga garantier behöver justeras på så sätt att konsortiets upplåning sker marknadsmässigt. Detta bör som regeringen ser det hanteras genom att konsortiet fortsätter att ta upp lån på den öppna marknaden, men att en avgift för de statliga garantierna betalas av konsortiet till de båda berörda länderna så att finansieringskostnaderna blir marknadsmässiga. Detta ska gälla garantier utfärdade för nya lån och för refinansiering av befintliga lån. Befintliga garantier som har utfärdats utan garantiavgifter upphör allteftersom lån med dessa garantier förfaller och refinansieras

Mot denna bakgrund bör regeringen därför bemyndigas att revidera avtalet om en fast förbindelse över Öresund så att en marknadsmässig avgift kan tas ut för statliga garantier som utfärdas till Öresundsbrokonsortiet fr.o.m. 2025.

4 Politiken för informationssamhället

4.1 Mål för området

4.1.1 Digitaliseringspolitik

Målet för digitaliseringspolitiken är att Sverige ska vara bäst i världen på att använda digitaliseringens möjligheter (prop. 2011/12:1 utg.omr. 22, bet. 2011/12:TU1, rskr. 2011/12:87). Under detta mål finns följande två delmål:

– Sverige ska ha bredband i världsklass. Alla hushåll och företag bör ha goda möjligheter att använda sig av elektroniska samhällstjänster och service via bredband (prop. 2009/10:193, bet. 2009/10:TU18, rskr. 2009/10:297).
– Elektroniska kommunikationer ska vara effektiva, säkra och robusta samt tillgodose användarnas behov. Elektroniska kommunikationer ska i första hand tillhandahållas genom en väl fungerande marknad, men staten ska ha ett ansvar på områden där allmänna intressen inte enbart kan tillgodoses av marknaden (prop. 2014/15:1 utg.omr. 22, bet. 2014/15:TU1, rskr. 2014/15:86).

4.1.2 Post

Målet för postsektorn är att det ska finnas en posttjänst av god kvalitet i hela landet som uppfyller de krav som anges i postlagen (2010:1045) (prop. 2014/15:1 utg.omr. 22, bet. 2014/15:TU1, rskr. 2014/15:86).

4.1.3 Grundläggande betaltjänster

Målet för politiken för de grundläggande betaltjänsterna är att alla i samhället ska ha tillgång till grundläggande betaltjänster till rimliga priser (prop. 2006/07:55, bet. 2006/07:TU16, rskr. 2006/07:205).

4.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

För att följa upp digitaliseringspolitiken används indikatorer från Europeiska kommissionens senast publicerade lägesrapport om det digitala decenniet. Kommissionens redovisning har justerats för att bättre kunna följa upp de mål som specificeras i Europaparlamentets och rådets beslut (EU) 2022/2481 av den 14 december 2022 om inrättande av policyprogrammet för det digitala decenniet 2030. Kommissionen inhämtar till stor del underlaget från EU:s statistikkontor (Eurostat). Kommissionens indikatorer inom digital ekonomi och digitalt samhälle (Desi) har anpassats för att kunna följa det digitala decenniet. Det övergripande index som redovisades tidigare år har tagits bort av kommissionen.

I kommissionens lägesrapport om det digitala decenniet redovisas indikatorer och rankning inom nedanstående områden:

– digital kompetens
– digital infrastruktur
– digitalisering av företag
– digitala offentliga tjänster.

För att följa upp digitaliseringen av den offentliga förvaltningen används Statistiska centralbyråns (SCB) statistik som visar personer i åldrarna 16–85 år som använt internet för att

– få myndighetspost,
– hämta information från myndigheters webbsidor, eller
– ladda ner och hämta blanketter från myndigheters webbsidor.

Med myndigheter avses i SCB:s undersökning statliga myndigheter, kommuner och regioner.

För att följa upp utvecklingen av digitaliseringen inom den offentliga förvaltningen används även rapporter från Myndigheten för digital förvaltning och kommissionens mätning eGovernment Benchmark, som omfattar 35 länder i Europa. Dessutom används Organisationen för ekonomiskt samarbetes (OECD) två mätningar Digital Government Index och OURdata Index, FN:s mätning E-Government Development och Wasedauniversitets mätning World Digital Government Rankning.

För delmålet om bredband används följande indikatorer:

– Sveriges rankning i index för digital infrastruktur
– andel hushåll och företag som har tillgång till bredband och mobila tjänster.

För delmålet om elektronisk kommunikation är de mest centrala indikatorerna:

– prisjämförelser mellan mobilabonnemang och mellan bredbandsabonnemang
– säkerhetsincidentrapportering.

Målet för postsektorn följs upp genom bl.a. andelen brev som lämnats in till Postnord AB för tvådagarsbefordran (t.o.m. 2018 övernattbefordran) och som delats ut inom tidsramen.

Målet för grundläggande betaltjänster följs upp genom länsstyrelsernas bedömning av om tillgången till grundläggande betaltjänster är tillfredsställande för privatpersoner.

Kompletterande bedömningsgrunder för uppföljningen har hämtats från analyser och rapporter från statliga myndigheter, såsom Statskontoret, PTS, Myndigheten för digital förvaltning, SCB och Riksrevisionen, men också från internationella organ, såsom OECD och Eurostat, samt från Internetstiftelsens rapport Svenskarna och internet.

4.3 Resultatredovisning

4.3.1 Fortsatt samma utvecklingstakt men minskat försprång jämfört med övriga EU-länder

Tabell 4.1 Sveriges utveckling jämfört med EU:s övriga medlemsstater

Sveriges rankning

	2022	2023	2024
Kompetens			
Minst grundläggande digitala färdigheter	5	5	6
It-specialister i % av befolkningen	1	1	1
Användning av internet i % av befolkningen	5	2	4
Digitalisering av företag			
Små och medelstora företag med minst grundläggande nivå av digital intensitet	1	3	2
Användning av AI % av alla företag	9	9	10
Användning av big data	8	8	14
Digital infrastruktur			
Nät med mycket hög kapacitet	11	10	10
Befolkade områden täcks av nästa generations trådlösa höghastighetsnät med en prestanda som minst motsvarar 5G	21	27	16
Digitala offentliga tjänster			
Användning av digitala tjänster % av befolkningen	1	5	3
Digital offentlig service för privatpersoner, index	7	5	4
Digital offentlig service för företag, index	9	10	6

Källor: Rankning jämfört med övriga EU-länder för digital ekonomi och digitalt samhälle (Desi), Europeiska kommissionens lägesrapport om det digitala decenniet.

EU har antagit ett policyprogram som omfattar grundläggande rättigheter och principer för den digitala omvandlingen samt målen för EU:s digitalisering t.o.m. 2030 (Europaparlamentets och rådets beslut (EU) 2022/2481 av den 14 december 2022 om inrättande av policyprogrammet för det digitala decenniet 2030). Av beslutet framgår att medlemsstaterna vartannat år från oktober 2023 till 2030 ska lämna en redovisning till kommissionen av hur långt landet har kommit i arbetet med att uppnå målen, en s.k. nationell färdplan. Regeringen beslutade den 5 oktober 2023 om en nationell färdplan för EU:s digitala decennium (Fi2023/02627).

Digitaliseringen fortsätter

Den digitala kompetensen hos befolkningen är fortfarande en konkurrensfördel

När det gäller digital kompetens placerar sig Sverige högt enligt Desi. Sverige ligger över EU-snittet för samtliga indikatorer som mäts inom området (se tabell 4.1).

EU har bestämt ett mål om att 80 procent av EU:s befolkning i åldern 16–79 år ska ha grundläggande digitala färdigheter 2030. I Sverige uppgick andelen till 66 procent 2023, vilket var över EU-genomsnittet om 55 procent. Den andel av befolkningen som har mer än grundläggande digital kompetens uppgick till 36 procent i Sverige, medan genomsnittet i EU var 27 procent.

Det finns fortfarande skillnader mellan kvinnor och män när det kommer till andelen it-specialister av arbetskraften. Totalt beräknas 9 procent av arbetskraften i åldrarna 15–74 år i Sverige vara it-specialister. Av dessa är 22 procent kvinnor, vilket kan jämföras med EU-genomsnittet om 19 procent. Regeringen har initierat flera olika satsningar på utbildning och forskning som ska möta de stora kompetensbehoven och stärka ingenjörslandet Sverige genom bl.a. förstärkning av civilingenjörsutbildningarna

och en höjning av ersättningsbeloppen för utbildningar inom naturvetenskap och teknik (prop. 2023/24:1 utg.omr. 16 avsnitt 5.6.3).

Den digitala delaktigheten är allt högre

Den digitala delaktigheten i Sverige är fortsatt hög. Enligt Eurostat uppgick internetanvändningen 2023 i Sverige till 97,6 procent, vilket kan jämföras med EU-genomsnittet om 91,4 procent. Regeringens utbetalning av bredbandsstöd syftar till att fler på glesbygden ska få tillgång till internet, vilket bidrar till att minska det digitala utanförskapet. En statlig e-legitimation förväntas minska det digitala utanförskapet genom att fler kommer att kunna få tillgång till en e-legitimation (se avsnittet Användningen av offentliga digitala tjänster fortsätter att öka och bidrar till bättre välfärd).

Av Internetsstiftelsens rapport Svenskarna och internet 2023 framgår att 96 procent av befolkningen använder internet och att de flesta gör det dagligen. Rapporten visar att befolkningens användning av internet har ökat marginellt jämfört med tidigare år. Det framgår vidare att 4 procent av befolkningen som är 16 år eller äldre inte använder internet, vilket motsvarar ca 340 000 personer. Majoriteten av dem som inte använder internet är födda på 1920-, 1930- och 1940-talet. Regeringen gav den 25 januari 2024 PTS i uppdrag att föreslå insatser för att öka andelen individer som använder digitala tjänster (Fi2024/00172). Uppdraget delredovisades den 1 mars 2024. Delredovisningen behandlar framför allt behovet av insatser för att stärka arbetet för digital inkludering. Uppdraget ska slutredovisas till Regeringskansliet senast den 21 december 2024.

Personer med funktionsnedsättning ska ha tillgång till kommunikationstjänster på likvärdiga villkor och i samma utsträckning som andra. PTS upphandlar särskilt viktiga kommunikationstjänster om marknaden inte tillgodoser behoven enligt lagen (2022:482) om elektronisk kommunikation samt postlagen. Under 2023 finansierade PTS sex s.k. inkluderande kommunikationstjänster till en total kostnad om ca 96 miljoner kronor.

Under 2023 fortsatte Myndigheten för digital förvaltning att utöva tillsyn enligt lagen (2018:1937) om tillgänglighet till digital offentlig service. Myndighetens granskning visade att det fanns brister i tillgängligheten och att ingen av de webbplatser och appar som granskades under 2023 uppfyllde samtliga krav enligt den nämnda lagen. Granskningen visade även att de flesta brister åtgärdades efter det att myndigheten hade påtalat dessa.

Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2022/2065 av den 19 oktober 2022 om en inre marknad för digitala tjänster och om ändring av direktiv 2000/31/EG (förordningen om digitala tjänster), trädde i kraft i november 2022 och tillämpas i sin helhet sedan den 17 februari 2024. Förordningen syftar till att skapa en tryggare onlinemiljö genom skärpta krav på leverantörer av förmedlingstjänster, bl.a. onlineplattformar och onlinesökmotorer. PTS, Konsumentverket och Mediemyndigheten fick den 8 februari 2024 i uppdrag att vara behöriga myndigheter (tillsynsmyndigheter) enligt förordningen. PTS fick även i uppdrag att vara nationell samordnare för digitala tjänster enligt samma förordning. Regeringen beslutade den 13 juni 2024 propositionen Kompletterande bestämmelser till EU:s förordning om digitala tjänster (prop. 2023/24:160). Propositionen innehåller nationella bestämmelser om bl.a. tillsynsmyndigheters befogenheter, tillsynsåtgärder, domstolsprövning och sanktioner.

Användningen av offentliga digitala tjänster fortsätter att öka och bidrar till bättre välfärd

Andelen användare av digitala tjänster i Sverige har enligt Desi ökat från 93 till 96 procent mellan 2022 och 2024. Andra länder har ökat sin användning mer, vilket förklarar att Sverige fått en något lägre placering än 2022, trots att en hög andel av befolkningen använder sig av digitala tjänster (se tabell 4.1).

I kommissionens mätning eGovernment Benchmark 2023, som omfattade 35 europeiska länder, placerade sig Sverige på 16:e plats, vilket var en försämring jämfört med tidigare år. Mätningen avser digitaliseringen av offentliga tjänster och möjligheten att använda ett lands digitala tjänster i andra europeiska länder. I OECD:s mätning av digital omställning, Digital Government Index, förbättrade Sverige sin placering från 33:e 2019 till 26:e plats 2023. I FN:s E-Government Development Index rankades Sverige på 6:e plats 2022, vilket var samma som i föregående mätning 2020. Wasedauniversitetets World Digital Government Ranking omfattar 66 länder och mäter tio huvudsakliga trender inom digitalisering av den offentliga sektorn. Sveriges rankades på 14:e plats 2023, vilket var en försämring jämfört med 2018, då Sverige rankades på 10:e plats.

De frågor som ligger till grund för SCB:s statistik om it-användning bland privatpersoner och deras kontakter med myndigheter över internet har ändrats, vilket gör att en jämförelse endast kan göras mellan 2022 och 2023. Det var något fler som tog emot myndighetspost digitalt (67 procent 2022 och 70 procent 2023) eller hämtade information från myndigheter via internet (65 procent 2022 och 67 procent 2023) under 2023. Det fanns inte några stora skillnader mellan kvinnor och män. Av Internetstiftelsens rapport Svenskarna och internet 2023 framgår att det inte finns några större skillnader i användningen av e-tjänster mellan 2022 och 2023.

Myndigheten för digital förvaltnings uppföljning av statliga myndigheters digitalisering 2022 visar att digitaliseringen har kommit längre hos större myndigheter, och att det finns stora skillnader mellan myndigheter vad gäller den digitala mognaden. Myndigheten för digital förvaltnings uppföljning av e-handeln i den offentliga förvaltningen 2022 visar att hälften av kommunerna och en fjärdedel av de statliga myndigheterna inte hade infört e-handelssystem. Av uppföljningen framgick att användningen var högre i regionerna än i kommunerna. Den uppföljning som gjordes 2023 avseende statliga myndigheter visade att enbart 45 procent av fakturorna var hänförliga till en digital beställning. Andelen elektroniska fakturor uppgick till 94 procent, vilket var en ökning jämfört med 2022 (92 procent) och 2020 (84 procent). En stor del av ökningen kan kopplas till införandet av lagen (2018:1277) om elektroniska fakturor till följd av offentlig upphandling, som gör det obligatoriskt för leverantörer till offentliga aktörer att skicka elektroniska fakturor.

Den förvaltningsgemensamma digitala infrastrukturen, Ena – Sveriges digitala infrastruktur, som nu har etablerats (Ena), tillhandahåller digitala system för offentlig sektor, vilket ökar effektiviteten genom att myndigheterna kan använda dessa system i stället för att utveckla egna funktioner. Infrastrukturen lägger grunden för effektiva och användarcentrerade system för t.ex. ombudshantering, ärendeöversikt, grunddata-domäner och informationsutbyte samt komponenter för att bygga in tillit och säkerhet i digitala system. Under 2023 var arbetet fokuserat på utveckling, införande och förvaltning av ett antal nya.

Mina ombud är ett system för digital fullmaktshantering för privatpersoner och företag. Systemet lanserades under 2022 och i juni 2024 var 8 parter anslutna och över 30 hade anslutit sig till en testmiljö (utg. omr. 24 avsnitt 3.3.1). Mina ärenden är ett system som gör det möjligt att samla information om ärenden från olika offentliga aktörer och ge en samlad digital återkoppling till privatpersoner och företag. En nationell standard för digital ärendeåterkoppling har tagits fram av Skatteverket.

Myndigheten för digital förvaltning har dessutom tagit fram standardiserade gränssnitt för att underlätta för offentliga aktörer att effektivt dela och använda data. Dessa har publicerats i Sveriges dataportal, där data tillhandahålls för att möjliggöra datadelning.

Tabell 4.2 Användning av digital post

	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Antal användare privatpersoner och företag (milj.)	2,0	3,0	3,7	4,3	5,5	5,9	6,3
Meddelanden (milj.)	13,7	28,5	41,8	52,8	81,9	100,7	99,4
Antal avsändare	41	92	124	165	194	238	272

Källa: Myndigheten för digital förvaltning.

Fler offentliga aktörer ansluter sig till den digitala tjänsten Mina meddelanden och allt fler privatpersoner väljer att ta emot sin myndighetspost i en digital brevlåda. Antalet meddelanden minskade dock något 2023 jämfört med 2022, trots att antalet användare ökade (se tabell 4.2). Det berodde på färre utskick av covidbevis och på det stora antalet meddelanden från Valmyndigheten 2022.

I Internetstiftelsens rapport Svenskarna och internet framgår att 70 procent av befolkningen 2023 hade en digital brevlåda. Det var 435 700 fler än året dessförinnan. Det privata alternativet Kivra är vanligast. Något fler män än kvinnor hade en digital brevlåda. Ålder är den faktor som påverkar användningen mest. Av personerna över 76 år hade endast 30 procent en digital brevlåda.

Den 1 januari 2024 trädde lagen (2023:704) om auktorisationssystem i fråga om tjänster för elektronisk identifiering och för digital post i kraft. Enligt lagen och den tillhörande förordningen ska Myndigheten för digital förvaltning tillhandahålla auktorisationssystem i fråga om tjänster för elektronisk identifiering och för digital post. Myndigheten får meddela föreskrifter om skyldighet för offentliga aktörer att betala en avgift för användning av tjänster inom auktorisationssystemen.

Regeringen beslutade i januari 2023 att utvidga uppdraget och förlänga utredningstiden för den särskilda utredare som utreder möjliga finansieringsmodeller för den samhällsomfattande posttjänsten (dir. 2023:7). Utredaren fick i uppdrag att även utreda förutsättningarna för att införa en skyldighet för privatpersoner och företag att ta emot digital post och en skyldighet för statliga myndigheter, kommuner och regioner att skicka digital post. Uppdraget redovisades i betänkandet Digital myndighetspost (SOU 2024:47) som överlämnades till regeringen den 25 juni 2024. Betänkandet har remitterats.

Tabell 4.3 E-legitimationen Bank-id

Miljoner

	2019	2020	2021	2022	2023
Bank-id-användare	7,6	7,9	8,2	8,4	8,5
Antal användningar	4 100	5 100	6 300	6 700	7 100

Källa: Finansiell ID-Teknik BID AB.

Antalet användare och antalet användningar av e-legitimationen Bank-id ökar (se tabell 4.3). Internetstiftelsens rapport visar att 93 procent av befolkningen över 18 år använde en e-legitimation under 2023, vilket var en ökning jämfört med föregående år. Användningen av mobilt Bank-id ökade från 90 procent 2022 till 92 procent 2023. Ökningen berodde på att fler äldre använde mobilt Bank-id. Antalet användare av Freja eID AB:s e-legitimation uppgick, enligt bolaget, i januari 2024 till ca 1 miljon.

I Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2024/1183 av den 11 april 2024 om ändring av förordning (EU) nr 910/2014 vad gäller inrättandet av ett europeiskt

ramverk för digital identitet (den reviderade eIDAS-förordningen) anges bl.a. att varje medlemsstat ska utfärda en europeisk digital identitetsplånbok. Sverige kommer att anmäla en e-legitimation på högsta tillitsnivå i enlighet med den reviderade eIDAS-förordningens genomförandeförordning. En e-legitimation på högsta tillitsnivå kommer sedan att ligga till grund för en europeisk digital identitetsplånbok, som gör det möjligt för svenska medborgare att ta med sig och visa upp bland annat körkort, utbildningsmeriter och läkarintyg i hela EU.

Regeringen beslutade i december 2022 att ge en särskild utredare i uppdrag att utreda och lämna förslag på hur staten kan utfärda en e-legitimation på högsta tillitsnivå (dir. 2022:142). Den 16 oktober 2023 redovisade utredningen delbetänkandet En säker och tillgänglig statlig e-legitimation (SOU 2023:61). Utredarens slutbetänkande Kompletterande bestämmelser till EU:s reviderade förordning om elektronisk identifiering (SOU 2024:45), som innehåller en analys av och förslag på författningsändringar till följd av kommissionens förslag till reviderad eIDAS-förordning överlämnades till regeringen den 17 juni 2024. Betänkandet har remitterats.

Sedan den 1 april 2024 tillhandahåller Myndigheten för digital förvaltningen digital infrastruktur för säker digital kommunikation i den offentliga sektorn (SDK) (Fi2023/00936, Fi2023/03265 delvis). Via den infrastrukturen kan utbyte ske av sekretessbelagda uppgifter eller känsliga personuppgifter mellan exempelvis socialtjänsten, arbetsmarknadsenheter, hälso- och sjukvård, skola och brottsbekämpande myndigheter. I juni 2024 var 38 kommuner och 10 regioner samt Arbetsförmedlingen, Statens institutionsstyrelse, Försäkringskassan och Inspektionen för vård och omsorg anslutna till infrastrukturen, vilket kan jämföras med 14 kommuner och 4 regioner 2023. Socialstyrelsen, Polismyndigheten och Statens skolverk har i uppdrag att ansluta sig till infrastrukturen under 2024 och Kriminalvården arbetar med förberedelser för att kunna ansluta sig senare.

Försäkringskassan lämnade den 1 mars 2024 en delredovisning av sitt uppdrag att erbjuda samordnad och säker statlig it-drift (Fi2017/03257, I2019/02515 och I2022/02320). Försäkringskassan tillhandahöll under 2023 en eller flera it-tjänster till 76 statliga myndigheter, inklusive 21 länsstyrelser. Det finns en fortsatt hög efterfrågan på samordnad och säker it-drift.

Utredningen om effektiv styrning av nationella digitala tjänster lämnade den 10 januari 2018 sitt slutbetänkande Reboot – omstart för den digitala förvaltningen (SOU 2017:114). Delar av utredningens förslag behandlades i propositionen Ytterligare kompletterande bestämmelser till EU:s förordning om elektronisk identifiering (prop. 2020/21:81) och i propositionen Auktorisationssystem i fråga om tjänster för elektronisk identifiering och digital post (prop. 2023/24:6). Övriga förslag har blivit inaktuella med anledning av utvecklingen inom området och på grund av att eIDAS-förordningen har reviderats sedan förslagen lämnades. Regeringen avser därför inte att vidta några ytterligare åtgärder med anledning av förslagen i betänkandet.

Den 27 mars 2018 överlämnade utredaren slutbetänkandet Juridik som stöd för förvaltningens digitalisering (SOU 2018:25). Betänkandet innehåller bl.a. förslag som syftar till att säkerställa insyn i förvaltningens verksamhet när algoritmer eller datorprogram används vid vissa automatiserade förfaranden samt om sekretess och straffansvar. I propositionen Sekretessgenombrott vid utlämnande för teknisk bearbetning eller teknisk lagring av uppgifter (prop. 2022/23:97) behandlas förslag som är närliggande vissa av förslagen i utredningen. De övriga förslagen i utredningen har blivit inaktuella med anledning av utvecklingen inom området. Regeringen avser därför inte att vidta några ytterligare åtgärder med anledning av förslagen i betänkandet.

En utförligare beskrivning av utvecklingen av den statliga förvaltningspolitiken ges inom utgiftsområde 2 Samhällsekonomi och finansförvaltning.

Användning av ny teknik bidrar till ökad konkurrenskraft

EU har i policyprogrammet för det digitala decenniet 2030 fastställt målet att 90 procent av små och medelstora företag ska ha minst en grundläggande digital intensitet, dvs. användning och integrering av digital teknik i företagen. I Sverige uppgick denna andel till 80 procent 2023. Genomsnittet i EU uppgick 2023 till 58 procent. Andelen svenska företag som använder AI uppgick till 10 procent och andelen som använde big data, dvs. insamlade datamängder som är så stora och komplexa att de kräver ny teknik, såsom AI, för att kunna bearbetas, uppgick till 19 procent. (se tabell 4.1). Stora företag har en högre digital intensitet än små och medelstora företag.

I mars 2023 fick Verket för innovationssystem (Vinnova) i uppdrag att öka statens insatser i innovations- och forskningsprogrammet Avancerad Digitalisering (KN2023/02784). Det statliga åtagandet beräknas uppgå till minst 500 miljoner kronor per år 2024–2027. Syftet med det ökade åtagandet är att Sverige ska stärka sin konkurrenskraft genom att nästa generations avancerade och kraftfulla digitala lösningar utvecklas i Sverige

Regeringen har gett Vinnova och Vetenskapsrådet i uppdrag att stärka forskning och innovation för nästa generations trådlösa system, 6G (U2024/00713, KN2024/00613).

Tillgången till data ökade

I OECD:s rankning OURdata Index för 2023, som mäter tillgången till data, placerade sig Sverige på plats 9 av 36, vilket var en uppgång från plats 32 vid förra mätningen 2019. Indexet fokuserar på statliga insatser för att säkerställa en god tillgång och tillgänglighet till offentliga data och för att stimulera ökat vidareutnyttjande av data. Bidragande orsaker till den högre placeringen är bl.a. Sveriges nationella datastrategi som togs fram för att stödja den europeiska datastrategin inom ramen för det digitala decenniet, Myndigheten för digital förvaltnings arbete med att utveckla Sveriges dataportal samt andra myndigheter och aktörers arbete med att publicera öppna data, bl.a. med finansiering från Vinnova.

Arbetsförmedlingen, Statens skolverk, Myndigheten för yrkeshögskolan, Vetenskapsrådet, Universitets- och högskolerådet, SCB, Myndigheten för digital förvaltning och Vinnova har i enlighet med ett uppdrag från regeringen utvecklat bl.a. förutsättningarna för tillgängliggörandet av data och digital information om utbildning och arbetsmarknad (KN2024/00413).

Regeringen gav i april 2022 en särskild utredare i uppdrag att analysera befintlig styrning och reglering av interoperabilitet vid datadelning inom den offentliga förvaltningen och från den offentliga förvaltningen till externa aktörer. Utredningen överlämnade i december 2023 betänkandet En reform för datadelning (SOU 2023:96). Betänkandet har remitterats.

Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2024/903 av den 13 mars 2024 om åtgärder för en hög nivå av interoperabilitet inom den offentliga sektorn i hela unionen (förordningen om ett interoperabelt Europa) syftar till att stärka gränsöverskridande interoperabilitet och samarbeten mellan medlemsstaternas offentliga förvaltningar.

Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2023/2854 av den 13 december 2023 om harmoniserade regler för skälig åtkomst till och användning av data och om

ändring av förordning (EU) 2017/2394 och direktiv (EU) 2020/1828 (dataförordningen) innehåller bl.a. bestämmelser om konsumenters och företags åtkomst till och användning av data från uppkopplade produkter.

Sverige har tagit flera initiativ för ökad AI-användning och ny digital teknik

I december 2023 tillsatte regeringen en utredning för förstärkt AI-förmåga i Sverige, AI-kommissionen (dir. 2023:164). AI-kommissionen ska identifiera behov av och lämna förslag på åtgärder som kan bidra till att stärka utvecklingen och användningen av AI i Sverige på ett hållbart och säkert sätt. Utredningens uppdrag omfattar områden som näringsliv, högre utbildning, offentlig förvaltning, välfärd och säkerhet. Uppdraget syftar till att ta vara på möjligheterna att med hjälp av AI öka innovationsförmågan, stärka konkurrenskraften, effektivisera den offentliga förvaltningen, förbättra välfärden och skydda våra demokratiska processer.

Myndigheten för digital förvaltning, E-hälsomyndigheten och Socialstyrelsen har haft i uppdrag att erbjuda kompetenshöjande insatser till kommuner som stöd i hur de på ett ändamålsenligt och kostnadseffektivt sätt kan använda AI inom socialtjänsten (Fi2023/02301). Myndigheterna har i samverkan med Sveriges Kommuner och Regioner sammanställt material på aisocialtjanst.digg.se för kommuners kompetenshöjning inom AI. I redovisningen av uppdraget konstateras att de flesta kommuner är i en utforskande fas, lär sig om tekniken och testar olika sätt att använda AI. Det finns ett behov av erfarenhetsutbyte och stöd i fråga om hur tekniken ska användas, men också avseende juridik, etik och informationssäkerhet.

I Statskontorets egeninitierade studie Myndigheterna och AI – en studie om möjligheter och risker med att använda AI i statsförvaltningen konstateras att myndigheterna har kommit olika långt när det gäller användningen av AI. Användningen sker framför allt för att spara resurser i verksamhet av administrativ karaktär, t.ex. för att sortera och kategorisera ärenden eller för att effektivisera kommunikationen med allmänheten genom chattbottar. Några myndigheter använder även AI som stöd i sin analysverksamhet eller för att göra riskbedömningar av ärenden för att upptäcka fel eller brottslig verksamhet. Behoven mellan myndigheterna skiljer sig åt, men det finns också en försiktighet som kan bero på osäkerhet kring användningen av AI och de rättsliga förutsättningarna för den.

Regeringen har gett Myndigheten för digital förvaltning och Integritetsskyddsmyndigheten i uppdrag att presentera riktlinjer för den offentliga förvaltningen i syfte att främja att generativ AI används på ett effektivt, säkert och etiskt sätt (Fi2024/01535). Uppdraget ska redovisas senast den 20 januari 2025.

Internetstiftelsens rapport Svenskarna och AI visar att 30 procent av befolkningen har använt ett AI-verktyg under 2023, framför allt för privat bruk. Bland yngre svenskar är det betydligt vanligare. I åldern 18–34 år svarar 60 procent att de har använt AI-verktyg, men bland svenskar i åldern 65–84 år är det bara 5 procent som har gjort det. Framför allt är det AI-verktyget ChatGPT som används.

I Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2024/1689 av den 13 juni 2024 om harmoniserade regler för artificiell intelligens och om ändring av förordningarna (EG) nr 300/2008, (EU) nr 167/2013, (EU) nr 168/2013, (EU) 2018/858, (EU) 2018/1139 och (EU) 2019/2144 samt direktiven 2014/90/EU, (EU) 2016/797 och (EU) 2020/1828 (förordning om artificiell intelligens) ges ett rättsligt ramverk för AI-system i syfte att stödja deras användning och utveckling inom EU. Förutom att säkerställa att AI-system som placeras på den inre marknaden är säkra och utformade med respekt för de mänskliga rättigheterna är målsättningen att med stöd av en tydlig reglering skapa förutsägbarhet för AI i syfte att underlätta innovation och investeringar inom området.

Programmet för ett digitalt Europa, som har fastställts i Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2021/694 av den 29 april 2021 om inrättande av programmet för ett digitalt Europa och om upphävande av beslut (EU) 2015/2240, löper under perioden 2021–2027. I enlighet med programmet avsätter kommissionen 7,6 miljarder euro till projekt för att stödja den digitala omvandlingen, främst utvecklingen och användningen av ny teknik. Fram t.o.m. mitten av juni 2024 hade svenska aktörer beviljats 45 miljoner euro till olika fleråriga projekt, vilket motsvarar drygt 3 procent av det totalt beviljade beloppet från EU. Projekten avser bl.a. AI inom hälsa, jordbruk och smarta städer samt stärkt samarbete för bättre cybersäkerhet, datautrymmen och digitala färdigheter. Vidare har kommissionen etablerat ett europeiskt nätverk för digitala innovationshubbar, som hjälper små och medelstora företag samt aktörer i den offentliga sektorn i deras digitala transformation av processer, produkter och tjänster. Kommissionen har valt ut fyra svenska hubbar och beviljat dem delfinansiering.

Bredband i världsklass – ökad tillgång till 5G och minskad skillnad mellan tätort och glesbygd

Sverige har i internationell jämförelse en mycket väl utbyggd bredbandsinfrastruktur. Utbyggnaden av 5G-näten i Sverige tog fart under 2023. PTS beviljade under 2023 tillstånd att använda radiosändare i 900 MHz-, 2,1 GHz- och 2,6 GHz-banden som gäller fr.o.m. den 1 januari 2026 och ca 25 år framåt. Tillstånden är förenade med villkor om täckning och utbyggnad av kapacitet utefter högtrafikerad järnväg, och i ett fall utbyggnad av nya master inom områden med täckningsbrister. Totalt ökade täckningen av 5G för hushåll markant från 57 procent 2022 till 90 procent 2023.

Andelen hushåll och företag i Sverige med tillgång till bredband eller tillgång till bredband i sin absoluta närhet fortsätter att öka, (se tabell 4.4). Över 98 procent av alla hushåll och arbetsställen har nu tillgång till uppkoppling om 1 Gbit/s. Inom tätorterna har 99,8 procent av hushållen infrastruktur i sin absoluta närhet som medger bredband om minst 1 Gbit/s. Motsvarande andel utanför tätorterna uppgår till 90 procent, vilket är en ökning med 10 procent jämfört med 2022. Drygt 84 procent av hushållen hade i oktober 2023 tillgång till bredband via fiber, vilket var en ökning med ca 0,2 procentenheter jämfört med 2022. I områden utanför tätorter och småorter var tillgången till bredband via fiber för hushåll 69 procent. Skillnaden mellan glesbebyggda och tätbebyggda områden fortsätter att minska och var i oktober 2023 ca 16 procentenheter, vilket kan jämföras med 20 procentenheter 2022. Även tillgången till stabila mobila tjänster av god kvalitet i områden där människor normalt befinner sig, t.ex. bilvägar, ökade något 2023 jämfört med 2022.

Tabell 4.4 Tillgång till fast bredband

Andel (procent) av hushåll och företag som har tillgång till

	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Bredband om minst 30 Mbit/s*	95	96	97	98	99	99	99,8
Bredband om minst 1 Gbit/s*	86	89	92	95	96	97	98,6
Bredband via fiber (hushåll)	72	77	80	82	82	84	84
Stabila mobila tjänster av god kvalitet	-	89	92	93	93	94	95

*Avser andel hushåll och företag med tillgång till it-infrastruktur, alternativt där sådan finns i absoluta närheten.

Källa: PTS mobiltäcknings- och bredbandskartläggning 2023 (PTS-ER-2024:13).

PTS administrerar det nationella stödet för utbyggnad av bredband (bredbandsstödet) som syftar till att åstadkomma bredbandsutbyggnad i områden där det saknas kommersiella förutsättningar för detta. Under 2023 tilldelade PTS stödsökande nätbyggare totalt ca 1 221 miljoner kronor för att finansiera anslutningar till över 16 000 hushåll och företag. Bredbandsstödet har bidragit till vidareutbyggnad av fasta nät genom att finansiera kommersiellt icke gångbar utbyggnad i glesbygder. Det

genomsnittliga stödet per byggnad ökade med 64 procent från 2022 till 2023, vilket indikerar att återstående byggnader blir allt dyrare att ansluta. God spridning till alla landsdelar har säkerställts, då de tillgängliga medlen har fördelats genom utlysning i hela landet. Vid 2023 års tilldelning uppgick det genomsnittliga stödet till 74 026 kronor per byggnad. I Norrland var stödet högst med 82 124 kronor per byggnad och i Svealand lägst med 65 891 kronor per byggnad. PTS har återkrävt 261 miljoner kronor av de ca 3 miljarder kronor som tilldelats i bredbandsstöd sedan 2020. För att effektivisera användningen av avsatta medel beslutade regeringen under 2024 om en modell med successiv utbetalning av bredbandsstöd under projektens genomförande. Återkraven av utbetalda stöd förväntas därmed minska.

Utöver bredbandsstödet har 253 miljoner kronor för ortssammanbindande förbindelser och accessnät avsatts från regionalfondsprogrammen, som Tillväxtverket administrerar, under programperioden 2021–2027. Stödet är tillgängligt i programområdena för Övre Norrland och Mellersta Norrland. För mer information se utgiftsområde 19 Regional utveckling.

Inom ramen för Fonden för ett sammanlänkat Europa 2 Digital (FSE2 Digital) beviljas medel för utveckling av europeisk digital infrastruktur. Under 2023 lämnade regeringen samtycke till 12 svenska projekt att ansöka om medel ur fonden. Av dessa beviljades 5 projekt totalt 24 miljoner euro i medfinansiering ur fonden, vilket är en kraftig ökning från året innan, då endast 1 projekt beviljades 190 000 euro.

Under första kvartalet 2024 lämnade regeringen samtycke till 11 svenska projekt som avsåg att ansöka om medel ur FSE2 Digital för utveckling av 5G för smarta samhällen, 5G-transportkorridorer samt sjökablar. De totala projektkostnaderna från Sverige uppgår till 150,7 miljoner euro och det sökta medfinansieringsbeloppet uppgår till 81,1 miljoner euro.

Bredbandsforums kansli ansvarar för beredning av frågor och det löpande arbetet i Bredbandsforum. Kansliet har i samverkan med organisationerna i Bredbandsforums styrgrupp tagit fram en färdplan för bredbandsstrategins måluppfyllnad 2025. Under 2023 presenterade Bredbandsforum en rapport om Digital mobilitet för framtiden. Under 2024–2025 fokuserar arbetet på hållbarhet och efteranslutningar.

PTS har i uppdrag att mellan 2021–2025 lämna stöd till de regionala bredbands-koordinatorerna och årligen följa upp verksamheten. Av uppföljningarna framgår att regionerna bidrar till att öka bredbandsanvändningen genom att bl.a. samverka och samordna aktörer verksamma inom bredbandsområdet både i och utanför länet, anordna informations- och kommunikationsinsatser samt genom att undanröja hinder på regional och lokal nivå. Bredbandskoordinatorerna bidrar också med kvalitetssäkring av byggnadsförteckningen och regionala prioriteringar inom ramen för det nationella bredbandsstödet, för att nå områden där stöd behövs som mest.

Tillgång till funktionellt internet och telefoni

Tillgången till funktionellt internet och telefoni i Sverige är mycket god. PTS delade med stöd av förordningen (2018:20) om stöd för åtgärder som ger tillgång till telefoni och funktionell tillgång till internet ut 403 000 kronor i stöd under 2023 till åtgärder som ger en sådan tillgång. Vid sidan av tilldelningen av stöd har PTS en viktig roll att vägleda hushåll och företag att hitta de lösningar som på den aktuella platsen ger tillgång till funktionellt internet och telefoni.

Tillgången till funktionellt internet förändrades under 2023 eftersom en ny satellitoperatör tillkom som erbjuder bredband via satellit. Tjänsten är fortfarande

under utbyggnad, men i södra Sverige (under 60 grader nord) bedömer PTS sedan hösten 2023 att tjänsten är att betrakta som en tillgänglig marknadslösning.

Avvecklingen av 2G- och 3G-teknik kan påverka behovet av stöd för de individer och företag som endast har tillgång till sådana nät. Avvecklingen kan också påverka vissa produkter som använder sig av denna teknik, exempelvis den automatiska nöduppkallningsfunktionen i fordon typgodkända efter 31 mars 2018, e-call. PTS har i uppdrag att följa avvecklingen av 2G- och 3G-näten samt informationsinsatser som genomförs med anledning av avvecklingen. Myndigheten ska även följa vilka ersättningslösningar som erbjuds i de fall elektroniska kommunikationstjänster har varit beroende av kopparnätet, 2G-nätet eller 3G-nätet. Operatörerna ansvarar för sina tjänster och för att informera sina kunder om det kommande teknikskiftet, men för att öka medvetenheten ytterligare har både PTS och Konsumentverket genomfört kompletterande informationsinsatser till konsumenter och företag. Konsumentverket granskade i början av 2024 flera näringsidkares webbplatser för att undersöka om varor som är beroende av 2G- och 3G-teknik fortsatt marknadsförs och säljs och har i flera fall inlett tillsyn enligt marknadsföringslagen (2008:486) och konsumentköplagen (2022:260).

Åtgärd för att skydda privatpersoner och företag från telefonbedrägerier

Telefonbedrägerier, liksom andra typer av bedrägerier, har blivit ett allt vanligare problem i samhället. År 2022 uppskattades telefonbedrägerierna omsätta ca 600 miljoner kronor, vilket ökade till ca 700 miljoner kronor 2023. De kriminella riktar ofta in sig mot äldre personer och bedrar dem på stora belopp. Mot bakgrund av denna problematik gav regeringen i december 2023 PTS i uppdrag att motverka bedrägerier genom manipulerade telefonnummer, s.k. spoofing. Myndigheten ska senast den 31 december 2024 lämna förslag till åtgärder för att motverka bedrägerier via manipulering av telefonnummer (Fi2023/03206).

Elektroniska kommunikationer

Välfungerande marknader för elektroniska kommunikationer

Intäkterna på den totala marknaden för elektroniska kommunikationer ökade med 2 procent under 2023 till 50 870 miljoner kronor. Ökningen berodde i första hand på ökade intäkter från fasta internettjänster, medan intäkterna från mobiltjänster var oförändrade.

Mängden datatrafik i mobilnäten fortsätter att öka och mellan 2022 och 2023 ökade trafiken med 21 procent. Datatrafiken i 5G-nät fortsätter, i takt med utbyggnaden, att öka kraftigt och utgjorde 2023 9 procent av den totala mobila datatrafiken.

Investeringarna på marknaden för fast och mobil infrastruktur är på en stabil nivå och uppgick 2023 till ca 12 miljarder kronor. Andelen investeringar i mobil infrastruktur ökade 2023 med 11 procent och uppgick till ca 3,6 miljarder kronor. Investeringarna har sedan 2021 i betydande utsträckning utgjorts av stora uppgraderingar av mobilnät till 5G. Investeringar i fiberutbyggnad avtog under samma period.

Den 21 februari 2024 presenterade kommissionen en vitbok om Europas behov av digital infrastruktur, samt en rekommendation om säker och motståndskraftig undervattenskabelinfrastruktur. I vitboken redovisas möjliga åtgärder för att främja utbyggnad och utveckling av Europas digitala infrastruktur. Vidare behandlas möjliga åtgärder för att främja investeringar och innovation, öka säkerheten samt färdigställa den digitala inre marknaden. Regeringen överlämnade den 26 mars 2024 en faktapromemoria till riksdagen om vitboken och rekommendationen om EU:s digitala infrastruktur (2023/24:FPM49). Av promemorian framgår bl.a. att regeringen är positiv till ambitionen att främja utbyggnaden och utvecklingen av den digitala

infrastrukturen inom EU. Elektroniska kommunikationsnät med mycket hög kapacitet, inklusive säker och motståndskraftig undervattenskabelinfrastruktur, är viktiga för samhället och för att digitaliseringens möjligheter ska komma alla till del.

Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2024/1309 av den 29 april 2024 om åtgärder för att minska kostnader för utbyggnad av gigabitnät för elektronisk kommunikation, om ändring av förordning (EU) 2015/2120 och om upphävande av direktiv 2014/61/EU (Gigabitinfrastrukturförordningen) syftar till att skapa förutsättningar för en kostnadseffektiv och snabb utbyggnad av nät med mycket hög kapacitet, vilket är nödvändigt för att möta EU:s digitala mål och ökade uppkopplingsbehov.

Det säkerhetspolitiska läget sätter ökat fokus på information- och cybersäkerhet

PTS fortsätter sitt arbete med att utvärdera hot och risker kopplade till elektroniska kommunikationsnät, främst 5G-näten genom bl.a. nationellt tillsynsarbete och arbetsgrupper inom EU. Sverige är alltjämt drivande i arbetet inom EU med genomförandet av den s.k. verktygslådan med åtgärder för ökad 5G-säkerhet.

Under 2023 och början av 2024 fortsatte PTS att arbeta utifrån den framtagna inriktningen för myndighetens totalförsvarsplanering för elektroniska kommunikationer inom beredskapssektorn elektroniska kommunikationer och post för perioden 2020–2025. PTS har bl.a. etablerat former för ansvarsutövande inom beredskapssektorn genom inrättandet av en kanslifunktion och ett antal samverkansforum för dialog med övriga myndigheter inom sektorn. Ett antal åtgärder har vidtagits i syfte att höja reparationsförmågan och den regionala robustheten. År 2023 avslutades ett flerårigt pilotprojekt gällande reservel på Gotland som syftade till att öka förmågan att hantera långvariga elavbrott i mobilnät. Det ledde till att utomhustäckningen på Gotland nu kan upprätthållas i samtliga mobilnät i regionen även vid långvariga störningar. Erfarenheter från projektet kan komma till nytta vid liknande initiativ i andra delar av landet.

Den 1 maj 2024 trädde ändringar i lagen om elektronisk kommunikation i kraft som reglerar samarbetet inom Nationella telesamverkansgruppen. Denna grupp har i uppgift att delta i den fredstida totalförsvarsplaneringen och i planering och samordning av åtgärder inför eller vid fredstida krissituationer. Gruppen ska även stödja arbetet för att återställa infrastrukturen för elektroniska kommunikationer i anslutning till händelser vid fredstida krissituationer eller höjd beredskap. De nya bestämmelserna innebär att PTS kan besluta om att vissa aktörer ska delta i gruppens arbete. Detta förväntas ge bättre förutsättningar för krishantering och beredskap inom den del av beredskapssektorn som avser elektroniska kommunikationer. PTS har även fått i uppdrag att ytterligare stärka motståndskraften i den digitala infrastrukturen (Fi2024/00173).

Inom ramen för cybersäkerhetsområdet har PTS och övriga myndigheter som deltar i det nationella cybersäkerhetscentret (NCSC) fortsatt att fördjupa sin samverkan. På uppdrag av regeringen har samverkan även inletts med företag inom energi-, telekom- och transportsektorn (Fö2023/00907). Under 2023 gavs en utredare i uppdrag att lämna förslag på hur en ändamålsenlig och effektiv ledning, organisering och styrning av NCSC ska utformas (Fö2023/01606). En redovisning av uppdraget inkom under våren 2024 och bereds nu i Regeringskansliet.

Regeringen har genom Sveriges plats i det verkställande rådet i FN:s fackorgan för informations- och kommunikationsteknologi (ITU) bidragit till att motverka det ökande engagemanget från auktoritära stater i exempelvis ITU:s standardiseringsarbete, stärkt arbetet med att överbrygga den globala digitala klyftan med hjälp av teknik och informationsinsatser och verkat för att den globala digitaliseringen ska ske

med respekt för mänskliga rättigheter. Vid ITU:s givarkonferens Partner2Connect aviserade regeringen ett stöd om minst 15 miljoner kronor för att stärka Ukrainas public service-bolag.

Utredningen om radiospektrumanvändning i framtiden överlämnade i december 2018 sitt betänkande Frekvenser i samhällets tjänst (SOU 2018:92) till regeringen. Utredningen hade i uppdrag att föreslå hur frekvensanvändningen kan planeras på lång sikt, 2027–2047, för att kunna möta samhällets behov så effektivt som möjligt. I promemorian Kompletterande förslag till betänkandet Frekvenser i samhällets tjänst (SOU 2018:92) behandlades vissa av utredningens förslag som sedermera låg till grund för propositionen Skydd av Sveriges säkerhet vid radioanvändning om ändringar i lagen om elektronisk kommunikation och offentlighets- och sekretesslagen för att kunna skydda Sveriges säkerhet vid användning av radiosändare (prop. 2019/20:15, bet. 2019/20:TU4, rskr. 2019/20:74). Förslag till åtgärder gällande prioritering av kommunikation för bl.a. samhällsviktiga aktörer bereds i Regeringskansliet. Övriga förslag har, bl.a. med hänsyn till det förändrade säkerhetspolitiska läget, blivit inaktuella och regeringen avser därför inte vidta några ytterligare åtgärder med anledning av dessa förslag.

Åtgärder för att främja införandet av ett nytt internetprotokoll

PTS fick i sitt regleringsbrev för 2024 i uppdrag att fortsätta driva myndighetens befintliga forum för det nya internetprotokollet IPv6. PTS bedömer att säkerheten i nät och tjänster kan påverkas negativt och konkurrenssituationen bland marknadsaktörerna i Sverige försämras om inte IPv6 införs, samt att detta kan hindra den pågående digitaliseringen i samhället. År 2023 hade ca 35 procent av de statliga förvaltningsmyndigheterna, 20 procent av kommunerna och 67 procent av regionerna infört IPv6-standarden i sina webbplatser, e-posttjänster och DNS-tjänster. Motsvarande andelar för föregående år var 24, 19 respektive 5 procent.

4.3.2 Postmarknaden fortsätter att förändras

Under 2023 skickades det ca 1,19 miljarder brevförsändelser inom Sverige (se tabell 4.5). Cirka 1,1 miljarder av dessa var traditionella brev och ca 63 miljoner var varuförsändelser om 0–2 kg som också hanteras och delas ut inom brevflödet, s.k. paketbrev.

Tabell 4.5 Utvecklingen totalt brevmarknaden

År	Antal miljoner brev	Index
2000 (index år)	3 426,30	100
2018	2 018,40	58,9
2019	1 805,50	52,7
2020	1 592,50	46,4
2021	1 505,90	44
2022	1 352,00	39
2023	1 189,00	34,7

Källa: Post- och telestyrelsen.

Jämfört med föregående år minskade det totala antalet brevförsändelser i termer av volymer (antal brev) med 12 procent och i omsättning med 4 procent. Medan traditionella brev har minskat med 13 procent och med 10 procent i omsättning, har antalet paketbrev ökat kraftigt med 15 procent och med 26 procent i omsättning. Den totala omsättningen på brevmarknaden uppgick 2023 till 8,1 miljarder kronor, varav traditionella brev stod för 6,4 miljarder kronor och paketbreven för 1,7 miljarder kronor.

Postfinansieringsutredningen överlämnade den 30 januari 2023 delbetänkandet Posttjänst för hela slanten – Finansieringsmodeller för framtidens samhällsomfattande posttjänst (SOU 2023:4). Betänkandet har remitterats och bereds i Regeringskansliet.

Under 2023 fanns det 24 postoperatörer med tillstånd att bedriva postverksamhet på den svenska postmarknaden. Postnord AB (Postnord) är den största av totalt 24 aktörer på marknaden för traditionella brevtjänster, och hade under 2023 en marknadsandel på mellan 70 och 75 procent räknat i volym. Postnord har tappat marknadsandelar till mindre aktörer. Postnords största konkurrent är Citymail Sweden AB (Citymail), med en marknadsandel på mellan 20 och 25 procent. Postnord är även den största aktören på marknaden för paketbrev med en marknadsandel på mellan 60 och 65 procent av volymerna. Jämfört med föregående år minskade Postnords marknadsandel för paketbrev med 2 procentenheter 2023.

Sedan den 1 januari 2018 ska enligt postförordningen (2010:1049) 95 procent av inrikes brev inom den samhällsomfattande posttjänsten delas ut inom två arbetsdagar. Postnord nådde, i rollen som utsedd tillhandahållare av den samhällsomfattande posttjänsten, för helåret 2023 inte upp till befordringstidskravet. Postnord delade ut i genomsnitt 93,1 procent av de tvådagarsbefordrade breven i tid. Motsvarande andel var 94,7 procent för 2022 och 97,9 procent för 2021 (se tabell 4.6.).

Tabell 4.6 Andelen brev som inlämnats till Postnord för tvådagarsbefordran och som delades ut inom tidsramen

År	Årsmedel (procent)
2018 (tvådagarsbefordran introducerades)	98,6
2019	97,7
2020	98,1
2021	97,9
2022	94,7
2023	93,1

Källa: Post- och telestyrelsen.

För tredje året i rad ökade under 2023 antalet postrelaterade frågor som kom in till PTS. Under 2023 tog PTS emot 1 687 ärenden, vilket motsvarar en ökning med ca 10 procent jämfört med 2022, då antalet ärenden uppgick till 1 535. Cirka 80 procent av ärendena kategoriserades som klagomål. Under 2022 uppgick andelen sådana ärenden till ca 90 procent. Den procentuella andelen klagomål minskade, vilket berodde på att PTS under 2023 dels tog emot fler frågeärenden än tidigare år, dels tog emot en mängd ärenden där en postoperatör var avsedd mottagare. Av de inkomna ärendena kunde ca 73 procent kopplas till Postnord, 4 procent till Citymail och 23 procent till icke angivna postoperatörer.

Antalet klagomål från allmänheten till PTS gällande brister i Postnords utdelningsverksamhet har ökat sedan sommaren 2022. Regeringen noterar att PTS har beslutat om tillsynsåtgärder i syfte att granska om Postnord bedriver en tillförlitlig postverksamhet i enlighet med postlagen och operatörens tillståndsvillkor. Denna tillsyn avslutades i december 2023.

Den inhemska distributionen av paket har ökat måttligt. Under 2022 växte marknaden totalt med 2 procent i volymer och med 3 procent i omsättning.

4.3.3 Tillgången till grundläggande betaltjänster har försämrats

Länsstyrelserna bedömer i rapporten Bevakning av grundläggande betaltjänster 2023 att försämringen av tillgången till kontantbaserade och manuella betaltjänster

fortsätter, vilket bl.a. beror på att antalet platser för kontantuttag har minskat i flera län och tillgången till tjänsten betalningsförmedling har försämrats kraftigt. PTS konstaterar samtidigt i sin årsredovisning för 2023 att tillgången till kontanttjänster har förbättrats sedan 2022, och uppfyller lagens krav sett till de gränser som anges i betaltjänstförordningen.

Länsstyrelserna kan bevilja stöd till ombud för att förbättra tillgången till betaltjänster i områden där tillgången är bristfällig, men anger i den ovan nämnda rapporten att detta blir allt svårare att genomföra. Betalningsutredningen har kartlagt utvecklingen av betalningsmarknaden och analyserat statens framtida roll. Utredaren överlämnade i mars 2023 betänkandet Staten och betalningarna (SOU 2023:16). Betänkandet har remitterats och bereds i Regeringskansliet.

4.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Användningen av digitaliseringens möjligheter

Teknikutvecklingen är fortsatt hög och användningen av digital teknik med en snabbt ökande mängd data fortsätter att vara en central drivkraft för ökad produktivitet inom den privata och offentliga sektorn och för den ekonomiska tillväxten. Digitaliseringspolitiken blir till följd av utvecklingen alltmer sammanflätad med t.ex. geopolitik, handelspolitik, näringspolitik och säkerhetspolitik. Även om många länder investerar offensivt i forskning, utveckling och innovationer presterar Sverige alltjämt över genomsnittet i EU och rankas fortsatt högt i internationella mätningar av digitalisering. Användningen av digital teknik och data, såsom AI, i den digitala omställningen och för utvecklingen av nya tekniker är kritiska faktorer för Sveriges konkurrenskraft och en hållbar samhällsutveckling, samtidigt som riskerna med AI behöver beaktas, så som manipulation av demokratiska processer och bedrägerier. Sverige placerar sig högt när det gäller användning av digitaliseringens möjligheter, men efter ledande länder som Danmark, Finland och Nederländerna.

Digitaliseringen av den offentliga förvaltningen går långsammare i Sverige än i många andra jämförbara länder. Det innebär att verksamheten inte bedrivs så effektivt och att servicen inte är så behovsanpassad, enkel och smidig som den skulle kunna vara. Det finns många statliga myndigheter, regioner och kommuner som presterar bra, men skillnaderna i servicenivåer ökar. Användningen av e-handel är låg hos statliga myndigheter och kommuner. Med e-handel styrs inköpen till de upphandlade avtalen. Det minskar risken för korruption, eftersom det blir svårare att göra otillåtna direktupphandlingar. Det finns dessutom en stor besparingspotential med en ökad e-handel.

Ena – Sveriges digitala infrastruktur har potential att bidra till en effektivisering och utjämning av digital service i landet. Det finns fortsatt stora möjligheter att öka anslutningen till de digitala tjänster och system som tagits fram, som digital post och Mina ombud samt att utveckla flera system som kan koppla ihop myndigheter, kommuner och regioner för att öka användarvänligheten och effektiviteten. Det är också positivt att utvecklingen av en statlig e-legitimation påbörjats.

Det skiljer sig åt hur långt de statliga myndigheterna, regionerna och kommunerna har kommit i användningen av AI. Det finns en stor försiktighet, som kan bero på osäkerhet om hur AI kan användas samt på de rättsliga förutsättningarna och regelverket för informationssäkerhet, och det saknas gemensamma AI-satsningar inom den offentliga förvaltningen. Det gör att den offentliga förvaltningen riskerar att missa potentialen med AI.

Även om de allra flesta använder internet i Sverige så visar statistik från Internetstiftelsen att befolkningens användning av internet endast i begränsad omfattning har ökat under de senaste åren. Det är framför allt äldre som inte använder internet.

När det gäller digital kompetens står sig Sverige väl jämfört med EU:s övriga medlemsstater, vilket är en förutsättning för att kunna nyttja digitaliseringens möjligheter. Sverige är ett av de digitalt mest utvecklade länderna inom EU och mycket pekar åt rätt håll, trots fortsatta utmaningar. Det finns dock exempel på områden, bl.a. inom skolan, där den digitala utvecklingen delvis har varit ogynnsam. Den färdplan som Sverige har lämnat inom ramen för EU:s policyprogram för det digitala decenniet 2030 visar att Sverige har goda förutsättningar att bidra till EU:s digitala mål. Regeringen bedömer dock att Sverige inte når det övergripande målet med den svenska digitaliseringspolitiken att vara bäst i världen på att nyttja digitaliseringens möjligheter.

Bredbandsstöd är viktigt för att nå målet om tillgång till snabbt bredband

Utbyggnaden av bredband fortgår i hela landet. Regeringen bedömer att bredbandsstödet och andra åtgärder som främjar denna utbyggnad har varit viktiga och att det bidrar till möjligheten att nå målet om att hela Sverige ska ha tillgång till snabbt bredband 2025. Det tilldelade bredbandsstödet per byggnad ökade 2023 i förhållande till föregående år, vilket indikerar att återstående byggnader blir allt dyrare att ansluta. Samtidigt fortsätter skillnaderna i tillgång till bredband mellan tätort/småort och landsbygd att minska. Övergången till en ny modell med en successiv utbetalning av bredbandsstöd under projektens genomförande förväntas minska återkrav, vilket skapar förutsättningar för att öka effekten av det tilldelade stödet. Regeringen bedömer att det finns goda förutsättningar att nå målet om att alla hushåll och företag ska ha tillgång till snabbt bredband 2025. Detta beror till stor del på att tillgången till marknadsmässiga lösningar för telefoni och internetanslutningar om minst 10 Mbit/s är mycket god.

Säkra och robusta elektroniska kommunikationer

Ett fortsatt aktivt arbete inom civilt försvar, krisberedskap och informations- och cybersäkerhetsområdet är viktigt för att uppnå målen om säkra och robusta elektroniska kommunikationer. En motståndskraftig infrastruktur kräver fortsatt beredskapsplanering och förmågehöjning. Vidare är utbyggnad av 5G-nät och utveckling av 6G viktigt för att uppnå målet om effektiva och säkra elektroniska kommunikationer som motsvarar användarnas behov.

Utmaningar med den samhällsomfattande posttjänsten

Regeringen har noga övervakat utvecklingen på den svenska postmarknaden och konstaterar att Postnord och övriga delar av marknaden står inför stora utmaningar. Regeringens samlade bedömning är att målen för postsektorn till stor del uppfylls, men att den svenska postmarknaden alltjämt fortsätter att förändras. Samhällets digitalisering har lett till stora förändringar i användarnas kommunikationsvanor och därmed deras behov av posttjänster. Den ökande e-handeln innebär att postutdelning i allt större utsträckning handlar om att dela ut paket i stället för brevförsändelser. Detta medför utmaningar för tillhandahållaren och användarna av den samhällsomfattande posttjänsten.

Regeringen noterar att mätningarna för 2022 och 2023 visar att Postnord inte nådde upp till postförordningens krav om att minst 95 procent av de inrikes brev som har lämnats in för tvådagarsbefordran ska ha delats ut inom två påföljande arbetsdagar, vilket är bekymmersamt. Regeringen fortsätter övervaka utvecklingen i strävan att

uppnå en balanserad och välfungerande postmarknad som gynnar hela landet i linje med de gällande politiska målen. Det är även viktigt att säkerställa en välfungerande posttjänst, bl.a. med beaktande av behov under höjd beredskap.

Tillgång till grundläggande betaltjänster

Regeringen bedömer att uppfyllelsen av målen för politiken för de grundläggande betaltjänsterna avseende betalningsförmedling har försämrats. Däremot har tillgången till kontanttjänster inte försämrats, tack vare att kreditinstituten alltjämt uppfyller sina skyldigheter att tillhandahålla platser för kontanttjänster på nationell nivå. Det finns få aktörer på marknaden som kan ta del av det statliga stödet till grundläggande betaltjänster som administreras av länsstyrelserna. Statens roll att på det sättet stödja och komplettera marknaden försvåras av att marknadsaktörer successivt upphör med tjänster inom området. Infrastrukturen för kontanttjänster upprätthålls i enlighet med uppsatta mål. Delar av befolkningen, främst i gles- och landsbygder, kan dock ha långt till kontanttjänster och uttag- och insättningsautomater. Regeringen ser allvarligt på situationen. En utredare ska mot denna bakgrund bl.a. kartlägga tjänster, produkter och geografiska områden där kontanter spelar en särskild roll, i såväl fredstida krissituationer, som under höjd beredskap och ytterst krig (Fi2024/00068). PTS och länsstyrelserna arbetar med att främja alla människors möjligheter att använda digitala betaltjänster och för stora delar av befolkningen är tillgången till betaltjänster god, framför allt tack vare digitala alternativ.

4.5 Politikens inriktning

Digital omställning för medborgarnytta, effektivitet, bättre välfärd och stärkt konkurrenskraft

Digitaliseringspolitikens roll i den pågående digitala omställningen är att skapa förutsättningar för medborgare, näringsliv, akademi och offentlig sektor att nyttja digitaliseringens möjligheter. Politiken måste också säkerställa att negativa effekter motverkas och att minska det digitala utanförskapet. Den digitala omställningens betydelse ökar avsevärt i vår omvärld, inte minst inom EU, och den vävs ofta samman med geopolitiska frågor. Sverige har sedan länge varit en digitalt avancerad nation, men andra länder har på senare år ökat takten och investeringsnivån inom strategiska områden som AI. Sverige får inte halka efter och därmed gå miste om de nyttor som digitaliseringen medför. Regeringen har därför påbörjat en översyn av digitaliseringspolitiken och avser att presentera en ny digitaliseringsstrategi som omfattar områdena välfärdens digitalisering, förvaltningens digitalisering, näringslivets digitalisering, digital kompetens och konnektivitet. AI, säkerhet och tillgång till data, med beaktande av skyddet för den personliga integriteten, kommer att vara viktiga delar av strategin.

Välfärden står inför stora utmaningar t.ex. bristen på arbetskraft. Den digitala omställningen av samhället kan bl.a. användas för att frigöra resurser för ökad patientkontakt samt bidra till en god och effektiv hälso- och sjukvård och socialtjänst av hög kvalitet.

En ökad tillgänglighet och användning av data kan skapa bättre och mer lättillgängliga offentliga tjänster samt förutsättningar för innovativa lösningar som kan bidra till svensk konkurrenskraft. Vidare skapar AI-tekniker nya möjligheter för bl.a. brottsbekämpningen. För att realisera potentialen i den digitala omställningen måste människor ha möjlighet att ta del av ny teknik i både privat- och arbetslivet. Den offentliga sektorns tjänster måste vara sammanhängande och användarvänliga och utgå från medborgarnas behov. För företagens innovations- och konkurrenskraft är tillgången till digital infrastruktur en förutsättning och den digitala utvecklingen kan skapa nya exportframgångar. Trots alla fördelar med digitaliseringen kan ny teknik

samtidigt användas för att äventyra demokratin, den personliga integriteten och ekonomiska värden. Samtidigt som cyberattacker och osäkerheten i omvärlden ökar, växer behovet av att samverka, nationellt och internationellt, för att höja den digitala säkerheten, vilket också innefattar säker och betrodd konnektivitet, och för en effektiv brottsbekämpning i digitala miljöer.

Bättre välfärd och ökad konkurrenskraft genom AI

AI kommer att bli en alltmer integrerad del i samhället. Enligt statistik som presenterats av Europeiska kommissionen är 8 procent av EU:s generativa AI-startupföretag svenska, trots att Sverige står för mindre än 3 procent av EU:s befolkning. Sverige måste ha förmågan att tillvarata möjligheterna med AI, samtidigt som dess risker hanteras. Det finns i dag en stor variation i hur långt den offentliga förvaltningen har kommit när det gäller användningen av AI. Det är viktigt att öka kunskapen om AI inom den offentliga förvaltningen och samtidigt möjliggöra erfarenhetsutbyte och gemensamma lösningar. Regeringen arbetar med förberedelser för den svenska tillämpningen av förordningen om artificiell intelligens och kommer att tillsätta en utredning. Regeringen kommer även att analysera det underlag som AI-kommissionen lämnar och främja användningen av AI i Sverige för stärkt konkurrenskraft och ökad välfärd.

Bättre välfärd och medborgarnytta genom digitalisering

För att skapa förutsättningar för bättre välfärd måste berörda statliga myndigheter, regioner och kommuner kunna utbyta information på ett säkert sätt. Genom SDK kan statliga myndigheter, regioner och kommuner på ett säkert sätt skicka sekretessbelagda uppgifter mellan varandra, vilket är viktigt i bl.a. det brottsbekämpande arbetet. Det är angeläget att fler statliga myndigheter, regioner och kommuner ansluter sig till SDK. Det är också viktigt att befintliga tjänster som Mina ärenden och Digital post tillgängliggörs.

Svensk identitetsförvaltning ska vara tillförlitlig och solid, och inte kunna utnyttjas för olika former av missbruk och brottslighet (skr. 2023/24:67). För att få till stånd en mer sammanhållen identitetsförvaltning fortsätter regeringen utvecklingen av en statlig e-legitimation. En sådan legitimation kommer även att stärka samhällets säkerhet, motverka bedrägerier och öka den digitala inkluderingen.

Polismyndigheten får ansvaret att utveckla och utfärda den statliga e-legitimationen i enlighet med den reviderade eIDAS-förordningen. Den statliga e-legitimationen ska börja utfärdas i enlighet med det krav på ikraftträdande för den digitala identitetsplånboken som regleras i den reviderade eIDAS-förordningen, givet att inte förseningar uppstår som Polismyndigheten inte kan råda över.

Myndigheten för digital förvaltning får i uppgift att påbörja utvecklingen av en digital identitetsplånbok som gör det möjligt för svenska medborgare att ta med sig och visa upp bl.a. körkort, utbildningsmeriter och läkarintyg i hela EU.

Digital offentlig förvaltning

För att öka produktiviteten i den offentliga verksamheten behövs kontinuerliga investeringar i digital infrastruktur. Ena ska fortsätta att utvecklas i syfte att säkerställa ett säkert och effektivt informationsutbyte mellan myndigheter samt enkla och smidiga kontakter med privatpersoner, företag och organisationer. Myndigheten för digital förvaltning har fått i uppdrag att lämna förslag på en strategisk färdplan för utveckling av Ena och en modell för den framtida förvaltningen av Ena t.o.m. 2030 (Fi2024/01455). Färdplanens samlade förslag ska rymmas inom befintliga ekonomiska ramar över en tioårsperiod och syfta till att minska statens utgifter över tid genom realiserbara besparingar.

Hotbilden mot Sverige har förändrats, vilket medför höga krav på myndigheters informations- och cybersäkerhetsarbete. Regeringen avser att vidta åtgärder för att öka säkerheten och kostnadseffektiviteten i statliga myndigheters it-drift. Försäkringskassan har sedan 2017 i uppdrag att erbjuda samordnad och säker it-drift för vissa myndigheter. Regeringen anser att arbetet behöver utvecklas och regleras långsiktigt (avsnitt 3.5.3, utg.omr. 3 avsnitt 2.8.1, utg.omr. 10 avsnitt 1.14.8, utg.omr. 18 avsnitt 3.6.6).

Ökad tillgång till data för effektivitet, välfärd och medborgarnytta

Tillgång till data och förmågan att dela data ökar i strategisk betydelse. Datadelning är viktigt för svensk konkurrenskraft och är även en förutsättning för att utveckla och använda digital teknik såsom AI. AI-modeller behöver kunna tränas på svenska data. God datahantering genom hela värdekedjan är en nyckelkomponent och kan sammanfattas i de s.k. FAIR- principerna, dvs. att data ska vara sökbara, tillgängliga, kompatibla och användbara. Informations- och datadelning är vidare en viktig förutsättning för att förebygga organiserad brottslighet, motverka arbetslivskriminalitet, förbättra vården, bekämpa välfärdsbrottslighet och förenkla för företag. För att öka effektiviteten och förenkla servicen är det avgörande att standardisera datadelningen. Det är även angeläget att registerförfattningarna möjliggör datadelning i offentlig verksamhet. Regeringen arbetar vidare med förberedelser för den svenska tillämpningen av förordningen om ett interoperabelt Europa och kommer att tillsätta en utredning om EU:s dataförordning.

Digital kompetens för inkludering och konkurrenskraft

För att medborgarna ska kunna nyttja de tjänster som samhället erbjuder och vara delaktiga i det alltmer digitaliserade samhället krävs en grundläggande digital förmåga. Regeringen ser fortsatt behov av att verka för ökad digital inkludering där Digitalidag, som PTS ansvarar för, är en viktig samverkansplattform. Regeringen tillför även medel till PTS, Konsumentverket och Mediemyndigheten för det tillsynsarbetet som följer av EU:s förordning om digitala tjänster. Detta bidrar till en tryggare onlinemiljö vilket bedöms främja medborgarnas möjligheter att dra nytta av tjänster och delta i det alltmer digitaliserade samhället.

Statskontoret konstaterar i sin rapport Myndigheterna och AI att kompetensbrist bland myndigheter är en utmaning för ökad användning av AI. Regeringen ser ett fortsatt behov av att satsa på ökad AI-kompetens och den offentliga förvaltningen behöver prioritera kompetensutveckling inom AI. Regeringen avser även att ta fram en ny STEM-strategi (Science, Technology, Engineering och Mathematics) som omfattar hela utbildningssystemet från förskola till forskarutbildning (utg.omr. 16 avsnitt 2.9.2).

Näringslivets digitalisering för stärkt konkurrenskraft och innovation

Svenska företag behöver öka takten i sin digitala omställning för att på sikt vara konkurrenskraftiga. Detta gäller särskilt för de små och medelstora företagens användning av AI och big data. Robust digital infrastruktur för forskning är av stor betydelse för näringslivets produktivitet och konkurrenskraft, och är en förutsättning för AI-tillämpningar i samverkan mellan akademi, näringsliv och offentlig sektor. Ytterligare förstärkningar av företagens förutsättningar för digital omställning sker genom regeringens arbete med regelförenkling och omställningsförmåga inom näringspolitiken (utg.omr. 24 avsnitt 3.6). Den digitala omställningen för företag är även beroende av goda förutsättningar för internationell handel och en väl integrerad digital inre marknad inom EU (utg.omr. 24 avsnitt 4.5). Det finns också ett säkerhetspolitiskt värde för Sverige att främja export av säker och betrodd digital infrastruktur.

Regeringen anser att näringslivets digitala omställning kan stärkas ytterligare genom samverkan mellan olika aktörer i samhället. Gemensamma mål och ansvarsfördelning kan formuleras i strategiska partnerskap. Regeringen välkomnar samarbeten för insatser som syftar till att öka andelen små och medelstora företag som når avancerad nivå av digital intensitet, öka användningen av AI och big data, utveckla den digitala ekonomin genom att i större utsträckning dela data, öka företagens användning av EU-medel samt stärka intresset för utbildning och arbete inom STEM. Erfarenheter av samverkan utmärker Sverige och har potential att göra Sverige världsledande inom AI och digital omställning.

Digital infrastruktur och konnektivitet som når alla

Tillgång till god uppkoppling är viktigt för likvärdiga möjligheter till företagande, arbete, utbildning, boende och välfärd i hela landet. God uppkoppling är, i ett alltmer digitaliserat samhälle, även viktigt för samhällsgemenskapen då personer annars kan hamna i ett digitalt utanförskap. Hela Sverige ska fungera och alla hushåll och företag bör ha goda möjligheter att använda sig av digitala tjänster och samhällsservice. Regeringens utgångspunkt för utbyggnad av infrastruktur för konnektivitet är att investeringar görs av marknadsaktörerna och kompletteras med offentliga insatser. Möjligheten till uppkoppling via fiber för hushåll i områden utanför tätorter uppgick 2023 till 90 procent, vilket var en ökning med 10 procent jämfört med 2022. Av hushållen hade 90 procent täckning av 5G 2023, vilket kan jämföras med 57 procent 2022. Det krävs fortsatta investeringar i utbyggnad av näten för att möta behov hos konsumenter, näringsliv och offentlig verksamhet. I delar av landet, särskilt i glesbefolkade områden, kan utbyggnad inte ske på marknadsmässig grund varför regeringen har avsatt medel för stöd till bredbandsutbyggnad. För att effektivisera användningen av avsatta medel utbetalas stödet i omgångar i enlighet med planerade utbetalningstillfällen och övriga villkor för stödet. Återkrav av utbetalda stöd förväntas därmed minska, vilket skapar förutsättningar för ökad effekt av tilldelat stöd i form av fler utbyggda bredbandsanslutningar. Regeringen avser också att se över möjligheterna till stöd för utbyggnad av infrastruktur för mobiltäckning och kapacitet i områden där det saknas förutsättningar för kommersiell utbyggnad.

Stärkt digital motståndskraft, tillförlitlighet och säkerhet i hela samhället

I dag utgör digital infrastruktur en för samhället kritisk infrastruktur. Många digitala tjänster är att anse som samhällsviktiga och av betydelse för totalförsvaret. Det finns ett stort behov av ett starkt civilt försvar med hög beredskap samt säkra och tillförlitliga posttjänster, elektroniska kommunikationer och annan digital infrastruktur. Detta gäller såväl i fredstida kriser som längs hela konfliktskalan, inklusive hybrida hot, höjd beredskap och ytterst krig. Med de nya bestämmelser som sedan 2024 reglerar samarbetet inom Nationella telesamverkansgruppen och det uppdrag PTS fått att stärka motståndskraften i den digitala infrastrukturen förväntar sig regeringen att myndigheten och övriga berörda aktörer kan förbättra sitt samarbete ytterligare i beredskapsfrågor. Regeringen kommer fortsätta att aktivt följa myndighetens och gruppens arbete för att uppnå detta. Ett förslag om ändring i förordningen (2018:1300) om statligt stöd för driftsäkra och robusta elektroniska kommunikationer för att höja robustheten även inom postområdet bereds i Regeringskansliet.

Den digitala infrastrukturens funktionalitet ska upprätthållas och tjänster, användare och information ska vara säkra i alla lägen. Tillhandahållarna av infrastrukturen och tjänsterna, beredskapsmyndigheter och andra aktörer i leveranskedjan behöver ha uthållighet och beredskap inför stora påfrestningar. De behöver också snabbt kunna ställa om till krigsförhållanden om det skulle krävas. Det finns hot mot såväl infrastrukturen inom beredskapssektorn elektroniska kommunikationer och post som

mot övrig digital infrastruktur som bör anses dimensionerande för beredskapsarbetet. Dessa hot härrör både från främmande stater och kriminella aktörer, oavsiktliga fel i cyberdomänen, samt från fysiska påfrestningar, till följd av sabotage, klimatförändringar, naturkatastrofer eller annan yttre påverkan. Vägledande för arbetet med den digitala infrastrukturen och tjänsterna är att dessa ska uppnå uthållig resiliens, robusthet och redundans bl.a. för att Sverige ska kunna upprätthålla samhällsviktiga digitala tjänster och förmågan till internationell, nationell och regional kommunikation i alla lägen. Regeringen avser därför att satsa på investeringar i beredskapssektorn elektronisk kommunikation och post 2025–2030. Utvecklingsarbetet i beredskapssektorn, som leds av PTS, kretsar kring tre områden: infrastrukturens motståndskraft, sektorns beredskapsarbete och nätens funktionalitet vid höjd beredskap. Sektorn ska, utöver målen ovan, bidra till det civila försvarets måluppfyllelse.

4.6 Budgetförslag

4.6.1 2:1 Post- och telestyrelsen

Tabell 4.7 Anslagsutveckling 2:1 Post- och telestyrelsen

Tusental kronor

2023	Utfall	121 767	Anslagssparande	376
2024	Anslag	162 689[1]	Utgiftsprognos	161 975
2025	**Förslag**	**247 926**		
2026	Beräknat	257 498[2]		
2027	Beräknat	281 560[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 252 086 tkr i 2025 års prisnivå.

[3] Motsvarar 270 354 tkr i 2025 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för PTS förvaltningsutgifter i den mån dessa inte finansieras med avgifter.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 4.8 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 2:1 Post- och telestyrelsen

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**152 689**	**152 689**	**152 689**
Pris- och löneomräkning[2]	3 840	7 201	10 328
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	91 397	97 608	118 543
varav BP25[3]	*70 750*	*75 750*	*95 500*
– Arbete kopplat till Digital Services Act	*14 000*	*14 000*	*14 000*
– Finansiering av avgiftsuttag till följd av DSA-förordningen	*-25*	*-25*	*-25*
– Finansiering av avgiftsuttag till följd av DGA-förordningen	*-25*	*-25*	*-25*
– SOT - telefoni och Internet	*2 300*	*2 300*	*2 300*
– Digital identitetsplånbok	*7 500*	*7 500*	*15 250*
– Tillsynsansvar för NIS2-direktivet	*2 000*	*2 000*	*2 000*
– Civilt försvar: Beredskapsmyndighet	*10 000*	*13 000*	*17 000*
– Civilt försvar: Administration	*35 000*	*37 000*	*45 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**247 926**	**257 498**	**281 560**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2024. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2026–2027 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

För det tillkommande arbete som följer av EU:s förordning om digitala tjänster och arbetet med digital inkludering ökas anslaget med 14 000 000 kronor fr.o.m. 2025. Finansiering sker genom att anslaget 2:2 *Ersättning för särskilda tjänster för personer med funktionsnedsättning* minskas med 25 000 000 kronor fr.o.m. 2025.

För finansiering av avgiftsuttaget till följd av EU:s förordning om digitala tjänster minskas anslaget med 25 000 kronor fr.o.m. 2025.

För finansiering av avgiftsuttaget till följd av EU:s dataförvaltningsförordning minskas anslaget med 25 000 kronor fr.o.m. 2025.

För förvaltningskostnader för samhällsomfattande tjänster (SOT), i form av telefoni och funktionell tillgång till internet för hushåll och fasta verksamhetsställen, ökas anslaget med 2 300 000 kronor för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget öka med motsvarande belopp.

För införandet av den digitala identitetsplånboken ökas anslaget med 7 500 000 kronor 2025. För 2026 beräknas anslaget öka med 7 500 000 kronor. Anslaget beräknas öka med 15 250 000 kronor fr.o.m. 2027.

Som ett led i förberedelserna inför tillkommande tillsynsverksamhet till följd av Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2022/2555 av den 14 december 2022 om åtgärder för en hög gemensam cybersäkerhetsnivå i hela unionen, om ändring av förordning (EU) nr 910/2014 och direktiv (EU) 2018/1972 och om upphävande av direktiv (EU) 2016/1148 (NIS 2-direktivet) ökas anslaget med 2 000 000 kronor fr.o.m. 2025.

För genomförandet av åtgärder inom ramen för PTS roll som sektorsansvarig beredskapsmyndighet i det civila försvaret ökas anslaget med 10 000 000 kronor för 2025. För 2026 beräknas anslaget öka med 13 000 000 kronor och för 2027 beräknas

anslaget öka med 17 000 000 kronor. Anslaget beräknas öka med 20 000 000 kronor fr.o.m. 2028.

För PTS arbete med att administrera, planera, utveckla och leda arbetet med åtgärder som stärker motståndskraften, tillförlitligheten och säkerheten i infrastrukturen för elektronisk kommunikation och post ökas anslaget med 35 000 000 kronor för 2025. För 2026 beräknas anslaget öka med 37 000 000 kronor och för 2027 beräknas anslaget öka med 45 000 000 kronor. För 2028–2030 beräknas anslaget öka med 60 000 000 kronor.

Regeringen föreslår att 247 926 000 kronor anvisas under anslaget 2:1 *Post- och telestyrelsen* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 257 498 000 kronor respektive 281 560 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att disponera de avgifter som tas ut med stöd av lagen (2024:500) med kompletterande bestämmelser till EU:s dataförvaltningsförordning.

Skälen för regeringens förslag: Efter förslag i propositionen Kompletterande bestämmelser till EU:s dataförvaltningsförordning har riksdagen beslutat en ny lag med kompletterande bestämmelser till EU:s dataförvaltningsförordning (prop. 2023/24:73, bet. 2023/24:16:TU16, rskr. 2023/24:239). Den nya lagen trädde i kraft den 2 augusti 2024. Registret och tillsynen enligt lagen (2024:500) med kompletterande bestämmelser till EU:s dataförvaltningsförordning ska avgiftsfinansieras enligt avgiftsförordningen (1992:191). PTS har bemyndigats att besluta om avgifternas storlek. Det är svårt att uppskatta hur många leverantörer av dataförmedlingstjänster som kommer att anmäla sig samt tidsåtgången för myndighetens handläggning vid registrering och tillsyn (prop. 2023/24:73 s. 57).

Regeringen bör mot denna bakgrund bemyndigas att disponera de avgifter som tas ut med stöd av lagen med kompletterande bestämmelser till EU:s dataförvaltnings-förordning.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 4.9 Avgiftsfinansierad verksamhet vid Post- och telestyrelsen

Tusental kronor

Verksamhet	Ack. resultat t.o.m. 2023	Resultat 2024	Verksamhetens intäkter 2025	Verksamhetens kostnader 2025	Resultat 2025	Ack. resultat utgående 2025
Verksamheter där intäkterna inte disponeras						
Offentligrättslig verksamhet						
Totalförsvar	405	-112	140 000	140 000	0	293
Verksamheter där intäkterna disponeras						
Offentligrättslig verksamhet						
Elektronisk kommunikation	18 428	-16 731	302 016	306 824	- 4 808	-3 111
Post	-11 753	2 286	43 000	39 628	3 372	-6 095
Radioutrustning	4 881	-999	9 500	10 200	-700	3 182
Utbyggnad av bredbandsnät	8 697	-549	1 500	3 000	-1 500	6 648
Gränsöverskridande paketleveranstjänster	2 020	-217	1 500	1 800	-300	1 503
Betrodda tjänster	0	0	100	100	0	0
EU:s dataförvaltnings-förordning	0	0	25[1]	25	0	0
EU:s förordning om digitala tjänster	0	0	25[1]	25	0	0

[1] Avgiftssystemet för EU:s dataförvaltningsförordning och EU:s förordning om digitala tjänster är ännu inte införda. De bedöms vara i kraft under 2025. Uppgifterna är därför osäkra.

Källor: Post- och telestyrelsens budgetunderlag 2025–2027 och egna beräkningar.

4.6.2 2:2 Ersättning för särskilda tjänster för personer med funktionsnedsättning

Tabell 4.10 Anslagsutveckling 2:2 Ersättning för särskilda tjänster för personer med funktionsnedsättning

Tusental kronor

2023	Utfall	107 225	Anslagssparande	24 053
2024	Anslag	121 278[1]	Utgiftsprognos	117 698
2025	**Förslag**	**106 278**		
2026	Beräknat	106 278		
2027	Beräknat	106 278		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för ersättning för särskilda tjänster för personer med funktionsnedsättning och personer med speciella behov och i syfte att trygga behovet av effektiva elektroniska kommunikationer och posttjänster. Anslaget får användas för utgifter för utvecklingsprojekt med inriktning på elektronisk kommunikation och it-användning för personer med funktionsnedsättning och personer med speciella behov t.ex. avseende tillgänglighet till kommunikation, utbildning och media.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 4.11 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 2:2 Ersättning för särskilda tjänster för personer med funktionsnedsättning

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**131 278**	**131 278**	**131 278**
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	-25 000	-25 000	-25 000
varav BP25	*-25 000*	*-25 000*	*-25 000*
– Arbete kopplat till Digital Services Act	*-25 000*	*-25 000*	*-25 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**106 278**	**106 278**	**106 278**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

För att finansiera arbetet som följer av EU:s förordning om digitala tjänster och arbetet med digital inkludering minskas anslaget med 25 000 000 kronor fr.o.m. 2025. Anslaget 2:1 *Post- och telestyrelsen* ökas med 14 000 000 kronor fr.o.m. 2025. Anslaget 8:2 *Mediemyndigheten* inom utgiftsområde 1 Rikets styrelse ökas med 4 000 000 kronor fr.o.m. 2025. Anslaget 2:1 *Konsumentverket* inom utgiftsområde 18 Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande samt konsumentpolitik ökas med 2 000 000 kronor fr.o.m. 2025.

Regeringen föreslår att 106 278 000 kronor anvisas under anslaget 2:2 *Ersättning för särskilda tjänster för personer med funktionsnedsättning* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 106 278 000 kronor per år.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2025 för anslaget 2:2 *Ersättning för särskilda tjänster för personer med funktionsnedsättning* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 350 000 000 kronor 2026–2029.

Skälen för regeringens förslag: Ett bemyndigande behövs för att möjliggöra att det för verksamheten kan göras ekonomiska åtaganden som främst avser fleråriga avtal. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2025 för anslaget 2:2 *Ersättning för särskilda tjänster för personer med funktionsnedsättning* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 350 000 000 kronor 2026–2029.

Tabell 4.12 Beställningsbemyndigande för anslaget 2:2 Ersättning för särskilda tjänster för personer med funktionsnedsättning

Tusental kronor

	Utfall 2023	Prognos 2024	Förslag 2025	Beräknat 2026	Beräknat 2027	Beräknat 2028 – 2029
Ekonomiska åtaganden vid årets början	163 329	144 894	182 378			
Nya ekonomiska åtaganden	86 547	136 125	271 614			
Utgifter mot anslag till följd av ekonomiska åtaganden	-104 982	-98 641	-103 992	-106 278	-83 338	-160 384
Ekonomiska åtaganden vid årets slut	144 894	182 378	350 000			
Beslutat/föreslaget bemyndigande	**300 000**	**250 000**	**350 000**			

4.6.3 2:3 Grundläggande betaltjänster

Tabell 4.13 Anslagsutveckling 2:3 Grundläggande betaltjänster

Tusental kronor

2023	Utfall	17 511	Anslagssparande	7 526
2024	Anslag	**25 037**[1]	Utgiftsprognos	24 870
2025	**Förslag**	25 037		
2026	Beräknat	25 037		
2027	Beräknat	25 037		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för tillhandahållandet av grundläggande betaltjänster på de orter och den landsbygd där behovet av tjänsterna inte tillgodoses av marknaden. Anslaget får användas för utgifter för tillhandahållande av grundläggande betaltjänster för äldre personer och personer med funktionsnedsättning boende i landsbygd. Detta inbegriper upphandling av dessa tjänster. Anslaget får användas för utgifter för regionala stöd- och utvecklingsinsatser och post.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 4.14 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 2:3 Grundläggande betaltjänster

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**25 037**	**25 037**	**25 037**
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**25 037**	**25 037**	**25 037**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 25 037 000 kronor anvisas under anslaget 2:3 *Grundläggande betaltjänster* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 25 037 000 kronor per år.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2025 för anslaget 2:3 *Grundläggande betaltjänster* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 40 000 000 kronor 2026–2029.

Skälen för regeringens förslag: Ett bemyndigande behövs för att möjliggöra att det för verksamheten kan göras ekonomiska åtaganden som främst avser fleråriga avtal. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2025 för anslaget 2:3 *Grundläggande betaltjänster* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 40 000 000 kronor 2026–2029.

Tabell 4.15 Beställningsbemyndigande för anslaget 2:3 Grundläggande betaltjänster

Tusental kronor

	Utfall 2023	Prognos 2024	Förslag 2025	Beräknat 2026	Beräknat 2027	Beräknat 2028 – 2029
Ekonomiska åtaganden vid årets början	32 182	22 855	38 661			
Nya ekonomiska åtaganden	9 235	35 000	22 339			
Utgifter mot anslag till följd av ekonomiska åtaganden	-18 562	-19 194	-21 000	-20 000	-9 000	-11 000
Ekonomiska åtaganden vid årets slut	22 855	38 661	40 000			
Beslutat/föreslaget bemyndigande	**45 000**	**40 000**	**40 000**			

4.6.4 2:4 Informationsteknik och telekommunikation

Tabell 4.16 Anslagsutveckling 2:4 Informationsteknik och telekommunikation

Tusental kronor

2023	Utfall	79 555	Anslagssparande	11 290
2024	Anslag	67 844[1]	Utgiftsprognos	67 391
2025	**Förslag**	**58 844**		
2026	Beräknat	57 844		
2027	Beräknat	57 844		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för insatser som bidrar till att förverkliga målet för digitaliseringspolitiken, liksom uppföljningar och utvärderingar av politiken. Anslaget får även användas för utgifter för bidrag och avgifter till internationella organisationer inom digitalisering.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 4.17 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 2:4 Informationsteknik och telekommunikation

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**67 844**	**67 844**	**67 844**
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	-9 000	-10 000	-10 000
varav BP25	*-9 000*	*-10 000*	*-10 000*
– Digital identitetsplånbok	*-10 000*	*-10 000*	*-10 000*
– Samordnad statlig it-drift	*1 000*		
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**58 844**	**57 844**	**57 844**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

För att delvis finansiera införandet av den digitala identitetsplånboken minskas anslaget med 10 000 000 kronor för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget minska med motsvarande belopp. Anslaget 2:6 *Myndigheten för digital förvaltning* ökas med 8 000 000 kronor för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget öka med motsvarande belopp.

För uppföljning av etableringen av en samordnad och säker statlig it-drift ökas anslaget med 1 000 000 kronor för 2025.

Regeringen föreslår att 58 844 000 kronor anvisas under anslaget 2:4 *Informationsteknik och telekommunikation* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 57 844 000 kronor per år.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2025 för anslaget 2:4 *Informationsteknik och telekommunikation* ingå ekonomiska åtaganden som medför behov av framtida anslag på högst 75 000 000 kronor 2026 och 2027.

Skälen för regeringens förslag: Ett bemyndigande behövs för att möjliggöra deltagande i fleråriga projekt inom ramen för EU-programmet för ett digitalt Europa. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2025 för anslaget 2:4 *Informationsteknik och telekommunikation* ingå ekonomiska åtaganden som medför behov av framtida anslag på högst 75 000 000 kronor 2026 och 2027.

Tabell 4.18 Beställningsbemyndigande för anslaget 2:4 Informationsteknik och telekommunikation

Tusental kronor

	Förslag 2025	Beräknat 2026	Beräknat 2027
Ekonomiska åtaganden vid årets början			
Nya ekonomiska åtaganden	75 000		
Utgifter mot anslag till följd av ekonomiska åtaganden		-40 000	-35 000
Ekonomiska åtaganden vid årets slut	75 000		
Beslutat/föreslaget bemyndigande	**75 000**		

4.6.5 2:5 Driftsäker och tillgänglig elektronisk kommunikation

Tabell 4.19 Anslagsutveckling 2:5 Driftsäker och tillgänglig elektronisk kommunikation

Tusental kronor

2023	Utfall	1 531 028	Anslagssparande	6 627
2024	Anslag	365 414[1]	Utgiftsprognos	357 899
2025	**Förslag**	**819 014**		
2026	Beräknat	1 343 814		
2027	Beräknat	2 018 914		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för åtgärder samt samordningsinsatser för driftsäkra och tillgängliga elektroniska kommunikationer. Detta inbegriper stöd till utbyggnad av elektroniska kommunikationer i områden där utbyggnad inte genomförs på marknadsmässig grund. Anslaget får användas för utgifter för åtgärder för driftsäkra och robusta elektroniska kommunikationer för att skydda kommunikationerna mot allvarliga hot och påfrestningar i fredstid och vid höjd beredskap samt för samhällsomfattande tjänster inom området elektronisk kommunikation. Anslaget får användas för åtgärder kopplade till civilt försvar inom områdena elektroniska kommunikationer och post. Anslaget får användas för utgifter för administration av åtgärderna.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 4.20 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 2:5 Driftsäker och tillgänglig elektronisk kommunikation

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**365 414**	**365 414**	**365 414**
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	453 600	978 400	1 653 500
varav BP25	*276 000*	*511 000*	*979 000*
– SOT - telefoni och internet	*1 000*	*1 000*	*1 000*
– Robust och redundant infrastruktur för elektronisk kommunikation och post	*275 000*	*510 000*	*978 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**819 014**	**1 343 814**	**2 018 914**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

För åtgärder att säkerställa tillgången till SOT, i form av telefoni och funktionell tillgång till internet för hushåll och fasta verksamhetsställen, ökas anslaget med 1 000 000 kronor 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget öka med motsvarande belopp.

För stärkt motståndskraft, tillförlitlighet och säkerhet i infrastrukturen för elektronisk kommunikation och post ökas anslaget med 275 000 000 kronor 2025. För 2026 beräknas anslaget öka med 510 000 000 kronor och för 2027 beräknas anslaget öka med 978 000 000 kronor. För 2028–2029 beräknas anslaget öka med 1 520 000 000 kronor. För 2030 beräknas anslaget öka med 1 553 000 000 kronor.

Regeringen föreslår att 819 014 000 kronor anvisas under anslaget 2:5 *Driftsäker och tillgänglig elektronisk kommunikation* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 1 343 814 000 kronor respektive 2 018 914 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2025 för anslaget 2:5 *Driftsäker och tillgänglig elektronisk kommunikation* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 4 348 000 000 kronor 2026–2035.

Skälen för regeringens förslag: Ett bemyndigande behövs för att möjliggöra att det för verksamheten kan göras ekonomiska åtaganden som främst avser fleråriga avtal. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2025 för anslaget 2:5 *Driftsäker och tillgänglig elektronisk kommunikation* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 4 348 000 000 kronor 2026–2035.

Tabell 4.21 Beställningsbemyndigande för anslaget 2:5 Driftsäker och tillgänglig elektronisk kommunikation

Tusental kronor

	Utfall 2023	Prognos 2024	Förslag 2025	Beräknat 2026	Beräknat 2027	Beräknat 2028 – 2035
Ekonomiska åtaganden vid årets början	281 58	379 502	1 235 849			
Nya ekonomiska åtaganden	262 776	1 027 962	3 466 582			
Utgifter mot anslag till följd av ekonomiska åtaganden	-164 859	-171 615	-354 431	-634 927	-636 243	-3 076 830
Ekonomiska åtaganden vid årets slut	379 502	1 235 849	4 348 000			
Beslutat/föreslaget bemyndigande	**531 000**	**1 302 000**	**4 348 000**			

4.6.6 2:6 Myndigheten för digital förvaltning

Tabell 4.22 Anslagsutveckling 2:6 Myndigheten för digital förvaltning

Tusental kronor

2023	Utfall	158 244	Anslagssparande	8 401
2024	Anslag	171 784[1]	Utgiftsprognos	175 460
2025	**Förslag**	**270 297**		
2026	Beräknat	280 875[2]		
2027	Beräknat	320 108[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 274 202 tkr i 2025 års prisnivå.

[3] Motsvarar 307 863 tkr i 2025 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Myndigheten för digital förvaltnings förvaltningsutgifter.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 4.23 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 2:6 Myndigheten för digital förvaltning

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**171 784**	**171 784**	**171 784**
Pris- och löneomräkning[2]	9 076	13 477	16 269
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	89 437	95 614	132 055
varav BP25[3]	*92 800*	*96 800*	*131 800*
– Säker digital kommunikation (SDK)	*16 000*	*16 000*	*16 000*
– Samordning enligt förordningen om en gemensam digital ingång, (SDG)	*4 000*	*4 000*	*4 000*
– Digital identitetsplånbok	*63 800*	*68 800*	*101 800*
– Genomförande av EU:s förordning om ett interoperabelt Europa	*3 000*	*1 000*	*1 000*
– Civilt försvar: Beredskapsmyndighet	*6 000*	*7 000*	*9 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**270 297**	**280 875**	**320 108**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2024. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2026–2027 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

För förvaltningen av det förvaltningsgemensamma systemet för säker digital kommunikation ökas anslaget med 16 000 000 fr.o.m. 2025. Finansiering sker genom att anslaget 2:7 *Digital förvaltning* minskas med 20 000 000 kronor fr.o.m. 2025.

För uppgiften att vara nationell samordnare enligt Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2018/1724 av den 2 oktober 2018 om inrättande av en gemensam digital ingång för tillhandahållande av information, förfaranden samt hjälp- och problemlösningstjänster och om ändring av förordning (EU) nr 1024/2012 ökas anslaget med 4 000 000 kronor fr.o.m. 2025. Finansiering sker genom att anslaget 2:7 *Digital förvaltning* minskas med 5 000 000 kronor fr.o.m. 2025.

För införandet av den digitala identitetsplånboken ökas anslaget med 63 800 000 kronor för 2025. För 2026 beräknas anslaget öka med 68 800 000 kronor och för 2027 beräknas anslaget öka med 101 800 000 kronor. För 2028 och 2029 beräknas anslaget öka med 81 800 000 kronor. Anslaget beräknas öka med 72 800 000 kronor fr.o.m. 2030. Anslaget 1:15 *Statens servicecenter* inom utgiftsområde 2 Samhällsekonomi och finansförvaltning minskas med 3 500 000 kronor fr.o.m. 2025 och anslaget 2:4 *Informationsteknik och telekommunikation* minskas med 10 000 000 kronor 2025. För 2026 och 2027 beräknas det sistnämnda anslaget minska med motsvarande belopp.

För genomförande av EU:s förordning om ett interoperabelt Europa ökas anslaget med 3 000 000 kronor 2025. Anslaget beräknas öka med 1 000 000 kronor fr.o.m. 2026.

För Myndigheten för digital förvaltnings arbete med civilt försvar och beredskap inom beredskapssektorn försörjning av grunddata ökas anslaget med 6 000 000 kronor 2025. För 2026 beräknas anslaget öka med 7 000 000 kronor och för 2027 beräknas anslaget öka med 9 000 000 kronor. Anslaget beräknas öka med 10 000 000 kronor fr.o.m. 2028.

Regeringen föreslår att 270 297 00 kronor anvisas under anslaget 2:6 *Myndigheten för digital förvaltning* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 280 875 000 kronor respektive 320 108 000 kronor.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 4.24 Avgiftsfinansierad verksamhet vid Myndigheten för digital förvaltning

Tusentals kronor

Verksamhet	Ack. resultat t.o.m. 2023	Resultat 2024	Verksamhetens intäkter 2025	Verksamhetens kostnader 2025	Resultat 2025	Ack. resultat utgående 2025
Verksamheter där intäkterna disponeras						
Uppdragsverksamhet						
Stöd för lärande och uppdragsverksamhet (e-legitimations-dagarna)	0	0	2 000	2 000	0	0
Digital identifiering e-IDAS-noden	-1	-0	23	23	0	-1
Auktorisationssystem om tjänster för elektronisk identifiering och digital post	-	-22 999	76 333	87 000	-10 667	-33 667

Källa: Myndigheten för digital förvaltnings budgetunderlag för 2025–2027 och kompletterande uppgifter från myndigheten.

4.6.7 2:7 Digital förvaltning

Tabell 4.25 Anslagsutveckling 2:7 Digital förvaltning

Tusental kronor

2023	Utfall	201 454	Anslagssparande	14 290
2024	Anslag	213 894[1]	Utgiftsprognos	212 464
2025	**Förslag**	**129 894**		
2026	Beräknat	84 894		
2027	Beräknat	69 894		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för styrning, samordning och uppföljning av digitaliseringen av den offentliga förvaltningen samt för den förvaltningsgemensamma digitala infrastrukturen och andra förvaltningsgemensamma tjänster och funktioner.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 4.26 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 2:7 Digital förvaltning

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**213 894**	**213 894**	**213 894**
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	-84 000	-129 000	-144 000
varav BP25	*-25 000*	*-25 000*	*-25 000*
– Säker digital kommunikation (SDK)	*-20 000*	*-20 000*	*-20 000*
– Samordning enligt förordningen om en gemensam digital ingång, (SDG)	*-5 000*	*-5 000*	*-5 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**129 894**	**84 894**	**69 894**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

För förvaltningen av det förvaltningsgemensamma systemet för säker digital kommunikation minskas anslaget med 20 000 000 kronor fr.o.m. 2025. Anslaget 2:6 *Myndigheten för digital förvaltning* ökas med 16 000 000 kronor fr.o.m. 2025.

För uppgiften att vara nationell samordnare enligt Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2018/1724 av den 2 oktober 2018 om inrättande av en gemensam digital ingång för tillhandahållande av information, förfaranden samt hjälp- och problemlösningstjänster och om ändring av förordning (EU) nr 1024/2012 minskas anslaget med 5 000 000 kronor fr.o.m. 2025. Anslaget 2:6 *Myndigheten för digital förvaltning* ökas med 4 000 000 kronor fr.o.m. 2025.

Regeringen föreslår att 129 894 000 kronor anvisas under anslaget 2:7 *Digital förvaltning* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 84 894 000 kronor respektive 69 894 000 kronor.

Utgiftsområde 23

Areella näringar, landsbygd och livsmedel

Utgiftsområde 23 – Areella näringar, landsbygd och livsmedel

Innehållsförteckning

1 Förslag till riksdagsbeslut ... 4

2 Utgiftsområde 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel ... 7
- 2.1 Utgiftsområdets omfattning ... 7
- 2.2 Utgiftsutveckling ... 7
- 2.3 Skatteutgifter ... 9
- 2.4 Mål för utgiftsområdet ... 9
- 2.5 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder ... 11
- 2.6 Resultatredovisning ... 11
  - 2.6.1 En sammanhållen landsbygdspolitik ... 12
  - 2.6.2 En konkurrenskraftig och hållbar livsmedelskedja ... 17
  - 2.6.3 Stärkt civilt försvar och krisberedskap inom livsmedels- och dricksvattenförsörjningen ... 47
  - 2.6.4 Skogens nyttor ... 48
  - 2.6.5 De samiska näringarna ... 54
- 2.7 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen ... 55
  - 2.7.1 En sammanhållen landsbygdspolitik ... 55
  - 2.7.2 En konkurrenskraftig och hållbar livsmedelskedja ... 56
  - 2.7.3 Stärkt civilt försvar och krisberedskap inom livsmedels- och dricksvattenförsörjningen ... 60
  - 2.7.4 Skog ... 60
  - 2.7.5 De samiska näringarna ... 61
- 2.8 Politikens inriktning ... 62
  - 2.8.1 En sammanhållen landsbygdspolitik ... 62
  - 2.8.2 En konkurrenskraftig och hållbar livsmedelskedja ... 63
  - 2.8.3 Stärkt civilt försvar och krisberedskap inom livsmedels- och dricksvattenförsörjning ... 65
  - 2.8.4 Skogen som strategisk resurs för ett robust Sverige samt för jobb och tillväxt ... 66
  - 2.8.5 De samiska näringarna ... 67
- 2.9 Budgetförslag ... 67
  - 2.9.1 1:1 Skogsstyrelsen ... 67
  - 2.9.2 1:2 Insatser för skogsbruket ... 69
  - 2.9.3 1:3 Statens veterinärmedicinska anstalt ... 71
  - 2.9.4 1:4 Bidrag till veterinär fältverksamhet ... 72
  - 2.9.5 1:5 Djurhälsovård och djurskyddsfrämjande åtgärder ... 73
  - 2.9.6 1:6 Bekämpning av smittsamma djursjukdomar ... 74
  - 2.9.7 1:7 Ersättningar för viltskador m.m. ... 75
  - 2.9.8 1:8 Statens jordbruksverk ... 76
  - 2.9.9 1:9 Bekämpning av växtskadegörare ... 77
  - 2.9.10 1:10 Gårdsstöd m.m. ... 78
  - 2.9.11 1:11 Intervention för jordbruksprodukter m.m. ... 79
  - 2.9.12 1:12 Nationell medfinansiering till den gemensamma jordbrukspolitiken 2023–2027 ... 80
  - 2.9.13 1:13 Finansiering från EU-budgeten till den gemensamma jordbrukspolitikens andra pelare 2023–2027 ... 82
  - 2.9.14 1:14 Livsmedelsverket ... 84
  - 2.9.15 1:15 Konkurrenskraftig livsmedelssektor ... 86
  - 2.9.16 1:16 Bidrag till vissa internationella organisationer m.m. ... 87
  - 2.9.17 1:17 Åtgärder för landsbygdens miljö och struktur ... 88

2.9.18 1:18 Från EU-budgeten finansierade åtgärder för landsbygdens miljö och struktur 90
2.9.19 1:19 Miljöförbättrande åtgärder i jordbruket 91
2.9.20 1:20 Stöd till jordbrukets rationalisering m.m. 92
2.9.21 1:21 Åtgärder på fjällägenheter 92
2.9.22 1:22 Främjande av rennäringen m.m. 93
2.9.23 1:23 Sveriges lantbruksuniversitet 94
2.9.24 1:24 Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Forskning och samfinansierad forskning 95
2.9.25 1:25 Bidrag till Skogs- och lantbruksakademien 97
2.9.26 1:26 Slakterikontroll 98
2.9.27 1:27 Åtgärder för beredskap inom livsmedels- och dricksvattenområdet 99
2.9.28 1:28 Stödåtgärder för fiske och vattenbruk 2021–2027 100
2.9.29 1:29 Från EU-budgeten finansierade stödåtgärder för fiske och vattenbruk 2021–2027 102

1 Förslag till riksdagsbeslut

Regeringens förslag:

1. Riksdagen anvisar anslagen för budgetåret 2025 inom utgiftsområde 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel enligt tabell 1.1.
2. Riksdagen bemyndigar regeringen att under 2025 ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst de belopp och inom de tidsperioder som anges i tabell 1.2.

Tabell 1.1 Anslagsbelopp

Tusental kronor

Anslag	
1:1 Skogsstyrelsen	584 367
1:2 Insatser för skogsbruket	594 373
1:3 Statens veterinärmedicinska anstalt	227 537
1:4 Bidrag till veterinär fältverksamhet	156 088
1:5 Djurhälsovård och djurskyddsfrämjande åtgärder	9 933
1:6 Bekämpning av smittsamma djursjukdomar	133 349
1:7 Ersättningar för viltskador m.m.	67 778
1:8 Statens jordbruksverk	860 851
1:9 Bekämpning av växtskadegörare	21 000
1:10 Gårdsstöd m.m.	7 661 258
1:11 Intervention för jordbruksprodukter m.m.	169 000
1:12 Nationell medfinansiering till den gemensamma jordbrukspolitiken 2023–2027	2 230 300
1:13 Finansiering från EU-budgeten till den gemensamma jordbrukspolitikens andra pelare 2023–2027	1 942 500
1:14 Livsmedelsverket	527 849
1:15 Konkurrenskraftig livsmedelssektor	246 160
1:16 Bidrag till vissa internationella organisationer m.m.	57 413
1:17 Åtgärder för landsbygdens miljö och struktur	1 198 387
1:18 Från EU-budgeten finansierade åtgärder för landsbygdens miljö och struktur	773 062
1:19 Miljöförbättrande åtgärder i jordbruket	34 830
1:20 Stöd till jordbrukets rationalisering m.m.	24 116
1:21 Åtgärder på fjällägenheter	1 529
1:22 Främjande av rennäringen m.m.	135 915
1:23 Sveriges lantbruksuniversitet	2 342 374
1:24 Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Forskning och samfinansierad forskning	818 664
1:25 Bidrag till Skogs- och lantbruksakademien	1 177
1:26 Slakterikontroll	165 137
1:27 Åtgärder för beredskap inom livsmedels- och dricksvattenområdet	356 000
1:28 Stödåtgärder för fiske och vattenbruk 2021–2027	96 857
1:29 Från EU-budgeten finansierade stödåtgärder för fiske och vattenbruk 2021–2027	260 000
Summa anslag inom utgiftsområdet	**21 697 804**

Tabell 1.2 Beställningsbemyndiganden

Tusental kronor

Anslag	Beställningsbemyndigande	Tidsperiod
1:2 Insatser för skogsbruket	110 000	2026–2028
1:11 Intervention för jordbruksprodukter m.m.	80 000	2026–2027
1:12 Nationell medfinansiering till den gemensamma jordbrukspolitiken 2023–2027	3 200 000	2026–2029
1:13 Finansiering från EU-budgeten till den gemensamma jordbrukspolitikens andra pelare 2023–2027	2 791 500	2026–2029
1:24 Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Forskning och samfinansierad forskning	1 600 000	2026–2031
1:27 Åtgärder för beredskap inom livsmedels- och dricksvattenområdet	1 200 000	2026–2028
1:28 Stödåtgärder för fiske och vattenbruk 2021–2027	305 000	2026–2029
1:29 Från EU-budgeten finansierade stödåtgärder för fiske och vattenbruk 2021–2027	340 000	2026–2029
Summa beställningsbemyndiganden inom utgiftsområdet	**9 626 500**	

2 Utgiftsområde 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel

2.1 Utgiftsområdets omfattning

Utgiftsområde 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel omfattar verksamhet inom områdena jordbruks- och trädgårdsnäring, fiskerinäring, landsbygd, livsmedel, djur, skog och jakt samt rennäring och andra samiska näringar. Utgiftsområdet omfattar även verksamhet inom utbildning och forskning.

Myndigheter som verkar inom utgiftsområdet är Statens jordbruksverk (Jordbruksverket), Statens veterinärmedicinska anstalt (SVA), Ansvarsnämnden för djurens hälso- och sjukvård, Centrala djurförsöksetiska nämnden, Livsmedelsverket, Skogsstyrelsen, Sveriges lantbruksuniversitet (SLU) och vissa verksamheter vid Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande (Formas).

2.2 Utgiftsutveckling

Tabell 2.1 Utgiftsutveckling inom utgiftsområde 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel

Miljoner kronor

	Utfall 2023	Budget 2024[1]	Prognos 2024	**Förslag 2025**	Beräknat 2026	Beräknat 2027
1:1 Skogsstyrelsen	557	545	535	**584**	617	614
1:2 Insatser för skogsbruket	477	594	563	**594**	594	594
1:3 Statens veterinärmedicinska anstalt	183	192	192	**228**	240	251
1:4 Bidrag till veterinär fältverksamhet	116	124	124	**156**	159	163
1:5 Djurhälsovård och djurskyddsfrämjande åtgärder	10	10	10	**10**	10	10
1:6 Bekämpning av smittsamma djursjukdomar	463	557	523	**133**	133	133
1:7 Ersättningar för viltskador m.m.	63	68	67	**68**	68	68
1:8 Statens jordbruksverk	759	744	759	**861**	915	929
1:9 Bekämpning av växtskadegörare	15	15	15	**21**	18	18
1:10 Gårdsstöd m.m.	6 573	9 641	9 028	**7 661**	7 498	7 340
1:11 Intervention för jordbruksprodukter m.m.	144	159	159	**169**	170	170
1:12 Nationell medfinansiering till den gemensamma jordbrukspolitiken 2023–2027	1 508	2 800	1 813	**2 230**	2 562	2 738
1:13 Finansiering från EU-budgeten till den gemensamma jordbrukspolitikens andra pelare 2023–2027	1 171	1 914	1 448	**1 943**	2 134	2 199
1:14 Livsmedelsverket	340	389	381	**528**	554	581
1:15 Konkurrenskraftig livsmedelssektor	182	166	165	**246**	149	149
1:16 Bidrag till vissa internationella organisationer m.m.	52	58	53	**57**	57	57
1:17 Åtgärder för landsbygdens miljö och struktur	1 440	1 553	1 218	**1 198**	411	411

	Utfall 2023	Budget 2024[1]	Prognos 2024	**Förslag 2025**	Beräknat 2026	Beräknat 2027
1:18 Från EU-budgeten finansierade åtgärder för landsbygdens miljö och struktur	1 226	1 109	812	**773**		
1:19 Miljöförbättrande åtgärder i jordbruket	100	30	30	**35**	35	20
1:20 Stöd till jordbrukets rationalisering m.m.	18	21	21	**24**	24	24
1:21 Åtgärder på fjällägenheter	2	2	2	**2**	2	2
1:22 Främjande av rennäringen m.m.	117	136	135	**136**	136	136
1:23 Sveriges lantbruksuniversitet	2 160	2 240	2 240	**2 342**	2 398	2 447
1:24 Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Forskning och samfinansierad forskning	720	739	746	**819**	855	910
1:25 Bidrag till Skogs- och lantbruksakademien	1	1	1	**1**	1	1
1:26 Slakterikontroll	66	180	171	**165**	169	172
1:27 Åtgärder för beredskap inom livsmedels- och dricksvattenområdet	18	78	60	**356**	496	802
1:28 Stödåtgärder för fiske och vattenbruk 2021–2027	7	164	33	**97**	159	142
1:29 Från EU-budgeten finansierade stödåtgärder för fiske och vattenbruk 2021–2027	36	196	171	**260**	267	170
Äldreanslag						
2023 1:12 Stödåtgärder för fiske och vattenbruk	5					
2023 1:13 Från EU-budgeten finansierade stödåtgärder för fiske och vattenbruk	72					
Totalt för utgiftsområde 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel	**18 602**	**24 425**	**21 472**	**21 698**	**20 830**	**21 253**

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Tabell 2.2 Förändringar av utgiftsramen 2025–2027 för utgiftsområde 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel

Miljoner kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**23 973**	**23 973**	**23 973**
Pris- och löneomräkning[2]	138	236	316
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	-429	-1 235	-736
varav BP25[3]	*-2*	*1 055*	*1 728*
Makroekonomisk utveckling	-535	-1 067	-1 224
Volymer	10	11	11
Överföring till/från andra utgiftsområden			
Övrigt	-1 460	-1 088	-1 089
Ny utgiftsram	**21 698**	**20 830**	**21 253**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2024. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2026–2027 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Tabell 2.3 Utgiftsram 2025 realekonomiskt fördelad för utgiftsområde 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel

Miljoner kronor

	2025
Transfereringar[1]	14 881
Verksamhetsutgifter[2]	6 784
Investeringar[3]	33
Summa utgiftsram	**21 698**

Anm.: Den realekonomiska fördelningen baseras på utfall 2023 samt kända förändringar av anslagens användning.

[1] Med transfereringar avses inkomstöverföringar, dvs. utbetalningar av bidrag från staten till exempelvis hushåll, företag eller kommuner utan att staten får någon direkt motprestation.

[2] Med verksamhetsutgifter avses resurser som statliga myndigheter använder i verksamheten, t.ex. utgifter för löner, hyror och inköp av varor och tjänster.

[3] Med investeringar avses utgifter för anskaffning av varaktiga tillgångar såsom byggnader, maskiner, immateriella tillgångar och finansiella tillgångar.

2.3 Skatteutgifter

Vid sidan av stöd till företag och hushåll på budgetens utgiftssida finns det även stöd på budgetens inkomstsida i form av avvikelser från en enhetlig beskattning, s.k. skatteutgifter. Innebörden av skatteutgifter beskrivs i Förslag till statens budget, finansplan m.m., avsnittet om skattefrågor. Den samlade redovisningen finns i regeringens skrivelse Redovisning av skatteutgifter 2024 (skr. 2023/24:98). I tabell 2.4 redovisas de skatteutgifter som är att hänföra till utgiftsområde 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel.

Tabell 2.4 Skatteutgifter inom utgiftsområde 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel

Miljoner kronor

	2024	2025
Uttag av bränsle från lantbruksenhet (B1)	140	150
Avverkningsrätt till skog (B2)	-	-
Anläggning av ny skog m.m. (B10)	200	210
Nedsatt energiskatt på diesel till arbetsmaskiner och fartyg inom jord-, skogs- och vattenbruksnäringarna (F9)	590	u
Nedsatt energiskatt på el inom jord-, skogs- och vattenbruksnäringarna (F15)	670	690
Nedsatt koldioxidskatt på diesel till arbetsmaskiner och fartyg inom jord-, skogs- och vattenbruksnäringarna (F17)	990	780

Anm.: Inom parentes anges den beteckning för respektive skatteutgift som används i regeringens skrivelse. Skatteutgifter som inte har beräknats anges med ”-”. Skatteutgifter som upphör eller har upphört anges med ”u”.

Källa: Regeringens skrivelse 2023/24:98.

2.4 Mål för utgiftsområdet

Målet för utgiftsområde 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel är följande:

– Insatserna ska bidra till goda förutsättningar för arbete, tillväxt och välfärd i alla delar av landet. De gröna näringarna ska vara livskraftiga och bidra till klimatomställningen och att naturresurserna används hållbart (prop. 2014/15:1 utg.omr. 23 avsnitt 2.4, bet. 2014/15:MJU2, rskr. 2014/15:88).

Inom utgiftsområdet finns även mål beslutade av riksdagen som gäller resultatområden en sammanhållen landsbygdspolitik, en konkurrenskraftig och hållbar livsmedelskedja, skogspolitiken samt de samiska näringarna.

Riksdagen har beslutat om ett generationsmål och 16 miljökvalitetsmål för miljöarbetet (prop. 2009/10:155, bet. 2009/10:MJU25, rskr. 2009/10:377). Resultatredovisningen av miljökvalitetsmålen i sin helhet finns inom utgiftsområde 20 Klimat, miljö och natur. För arbetet inom utgiftsområdet är även det av riksdagen beslutade målet om Agenda 2030 för en ekonomiskt, socialt och miljömässigt hållbar utveckling genom en samstämmig politik nationellt och internationellt centralt (prop. 2019/20:188, bet. 2020/21:FiU28, rskr. 2020/21:154).

En sammanhållen landsbygdspolitik

Riksdagen har beslutat om det övergripande målet för den sammanhållna landsbygdspolitiken (prop. 2017/18:179, bet. 2017/18:NU19, rskr. 2017/18:360):

– En livskraftig landsbygd med likvärdiga möjligheter till företagande, arbete, boende och välfärd som leder till en långsiktigt hållbar utveckling i hela landet.

En konkurrenskraftig och hållbar livsmedelskedja

Riksdagen har genom beslut om livsmedelsstrategin beslutat om ett övergripande mål för livsmedelskedjan samt mål för tre strategiska områden – Regler och villkor, Konsument och marknad samt Kunskap och Innovation (prop. 2016/17:104, bet. 2016/17:MJU23, rskr. 2016/17:338). Det övergripande målet:

– En konkurrenskraftig livsmedelskedja där den totala livsmedelsproduktionen ökar, samtidigt som relevanta nationella miljömål nås, i syfte att skapa tillväxt och sysselsättning och bidra till hållbar utveckling i hela landet. Produktionsökningen, både konventionell och ekologisk, bör svara mot konsumenternas efterfrågan. En produktionsökning skulle kunna bidra till en ökad självförsörjningsgrad av livsmedel. Sårbarheten i livsmedelskedjan ska minska.

Stärkt civilt försvar och krisberedskap inom livsmedels- och dricksvattenförsörjningen

Riksdagen har beslutat om övergripande mål för totalförsvaret inklusive civilt försvar (prop. 2020/21:30, bet. 2020/21:FöU4, rskr. 2020/21:136). Livsmedels- och dricksvattenförsörjningen berörs av det civila försvarets mål om förmåga att upprätthålla en nödvändig försörjning, se utgiftsområde 6 Försvar och samhällets krisberedskap, avsnitt 5.3.1.

Skog

Riksdagen har beslutat om två jämställda mål för skogspolitiken – ett produktionsmål och ett miljömål (prop. 1992/93:226, bet. 1992/93:JoU15, rskr. 1992/93:252 och prop. 2007/08:108, bet. 2007/08:MJU18, rskr. 2007/08:244):

– Produktionsmålet innebär att skogen och skogsmarken ska utnyttjas effektivt och ansvarsfullt så att den ger en uthålligt god avkastning. Skogsproduktionens inriktning ska ge handlingsfrihet i fråga om användningen av vad skogen producerar.
– Miljömålet innebär att skogsmarkens naturgivna produktionsförmåga ska bevaras. En biologisk mångfald och genetisk variation i skogen ska säkras. Skogen ska brukas så att växt- och djurarter som naturligt hör hemma i skogen ges förutsättningar att fortleva under naturliga betingelser och i livskraftiga bestånd. Hotade arter och naturtyper ska skyddas. Skogens kulturmiljövärden samt dess estetiska och sociala värden ska värnas.

De samiska näringarna

Det övergripande målet för samepolitiken (prop. 2000/01:1 utg.omr. 23 avsnitt 7.3, bet. 2000/01:MJU2, rskr. 2000/01:86):

– Att verka för en levande samisk kultur byggd på en ekologiskt hållbar rennäring och andra samiska näringar.

Samepolitiken omfattar flera utgiftsområden, bl.a. utgiftsområde 1 Rikets styrelse, 16 Utbildning och universitetsforskning och 17 Kultur, medier, trossamfund och fritid. Resultatredovisningen för samiska näringar görs i förhållande till den delen av målet som rör samiska näringar.

2.5 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Hur utgiftsområdets centrala indikatorer och andra bedömningsgrunder är kopplade till målen framgår av tabell 2.5. Indikatorerna och bedömningsgrunderna täcker inte alla verksamheter inom utgiftsområdet men bedöms ge tillräcklig information för att möjliggöra generella bedömningar av resultatet. I resultatredovisningen anges även kompletterande indikatorer och andra bedömningsgrunder där det är relevant. Indikatorerna och bedömningsgrunderna redovisas per kön när det finns data tillgänglig.

Tabell 2.5 Centrala indikatorer och andra bedömningsgrunder inom utgiftsområdet

Mål för utgiftsområdet	Insatserna ska bidra till goda förutsättningar för arbete, tillväxt och välfärd i alla delar av landet. De gröna näringarna ska vara livskraftiga och bidra till klimatomställningen och att naturresurserna används hållbart.			
Resultatområde	En sammanhållen landsbygdspolitik	En konkurrenskraftig och hållbar livsmedelskedja	Skog	De samiska näringarna
Indikatorer	- Inrikes flyttnetto och befolkning - Tillgång till fast bredband om minst 1 Gbit/s, eller fiber i absoluta närheten - Tillgänglighet till dagligvarubutik, drivmedelsstation och grundskola	- Nettomarginal i livsmedelssektorn - Förädlingsvärde i livsmedelssektorn - Antal sysselsatta i livsmedelssektorn	- Tillväxt, avverkning och skogsbruksåtgärder - Skog och vilt i balans - Skydd mot skadeinsekter m.m. - Miljöhänsyn i skogsbruket - Skydd och bevarande av skogsmark - Skogsbrukets klimatnytta	- Renbruksplanernas användning

2.6 Resultatredovisning

Med utgångspunkt i målen för utgiftsområdet redovisas i det följande resultat för de fem resultatområdena En sammanhållen landsbygdspolitik, En konkurrenskraftig och hållbar livsmedelskedja, Skog och De samiska näringarna, samt området Stärkt civilt försvar och krisberedskap inom livsmedels- och dricksvattenförsörjningen där resultatredovisningen görs i förhållande till det civila försvarets mål om förmåga att upprätthålla en nödvändig försörjning, se utgiftsområde 6 Försvar och samhällets krisberedskap, avsnitt 5.3.1. I tabeller och diagram redovisas tioåriga tidsserier när det finns tillräckligt underlag. En årligen återkommande dialog avses som tidigare att föras

med miljö- och jordbruksutskottet om utvecklingen av resultatredovisningen. Resultatredovisningen kommer även fortsättningsvis att utvecklas i takt med politiken.

2.6.1 En sammanhållen landsbygdspolitik

Den sammanhållna landsbygdspolitiken är till sin karaktär sektorsövergripande och berör därmed många olika utgiftsområden. Insatser och statliga myndigheters verksamheter av betydelse för den sammanhållna landsbygdspolitikens mål finansieras dels av anslagen inom utgiftsområde 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel, dels genom andra utgiftsområden, se tabell 2.6. Dessutom finansieras insatserna av andra aktörer på lokal, regional, nationell och internationell nivå. En resultatredovisning av insatser inom andra utgiftsområden av betydelse för att uppnå målet för den sammanhållna landsbygdspolitiken görs inom respektive utgiftsområde.

Tabell 2.6 Andra utgiftsområden och områden med mål som har beslutats av riksdagen som är av särskild betydelse för delmålen för den sammanhållna landsbygdspolitiken

Delmål	Utgiftsområden och områden med mål
Hållbar tillväxt	UO14 Arbetsmarknadspolitik, UO16 Kommunal vuxenutbildning och yrkeshögskola, UO19 Regional utveckling, UO21 Energipolitik, UO22 Transportpolitik, Politik för informationssamhället, UO24 Näringspolitik inkl. turismpolitik, Utrikeshandel, export och investeringsfrämjande
Cirkulär, biobaserad och fossilfri ekonomi samt hållbart nyttjande av naturresurser	UO6 Försvar och samhällets krisberedskap, UO18 Samhällsplanering, bostadsmarknadsmarknad, byggande och konsumentpolitik, UO20 Miljöpolitik, Miljöforskning, UO23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel, En konkurrenskraftig och hållbar livsmedelskedja, Skogspolitik, UO24 Näringspolitik inkl. turismpolitik, Utrikeshandel, export och investeringsfrämjande
Attraktiva livsmiljöer i Sveriges landsbygder	UO1 Demokratipolitik, UO4 Rättsväsendet, UO6 Försvar och samhällets krisberedskap, UO9 Hälso- och sjukvårdspolitik, Folkhälsopolitik, UO13 Integrationspolitik, Jämställdhetspolitik, UO16 Utbildning och universitetsforskning, UO17 Kulturpolitik, Statliga kulturmiljöarbetet, Ungdomspolitik, Politik för det civila samhället, Idrottspolitik, Friluftspolitik, Folkbildningspolitik, UO18 Samhällsplanering, bostadsmarknad, byggande och lantmäteriverksamhet, UO19 Regional utvecklingspolitik, UO22 Transportpolitik, Politik för informationssamhället

För att följa upp politiken för en sammanhållen landsbygdspolitik finns tre centrala indikatorer, se tabell 2.5. För en utförligare beskrivning av de centrala indikatorerna, se budgetpropositionen för 2021 (prop. 2020/2021:1 utg.omr. 23 avsnitt 2.6.1). Utöver de tre centrala indikatorerna görs årligen en kortare fördjupning kring ett eller flera ämnen av stor betydelse för utvecklingen i Sveriges gles- och landsbygder. Den årliga fördjupningen avser denna gång digital mognad i små landsbygdsföretag och tillgänglighet till vård i landsbygder. Uppföljningen av den sammanhållna landsbygdspolitiken bygger främst på Tillväxtverkets underlag för uppföljning av den sammanhållna landsbygdspolitiken (LI2024/01045) och Tillväxtverkets årsredovisning 2023 (KN2024/00476).

Trenden med förändrade flyttmönster i samband med pandemin har brutits

Den centrala indikatorn inrikes flyttnetto följer upp utvecklingen av boendeval och lokal attraktivitet. Utöver inrikes flyttnetto påverkas befolkningsutvecklingen i kommunerna av utrikes flyttnetto och födelsenetto. Under perioden 2013–2023 var det endast kommuntyperna täta blandade kommuner och tätortsnära landsbygdskommuner som hade positiva inrikes flyttnetton medan de var negativa för övriga kommuntyper, se tabell 2.7.

Åren under och efter covid 19-pandemin, 2020–2022, förändrades vissa mönster gällande inrikes flyttnetto (LI2024/01045). Storstadskommunerna hade ett negativt

inrikes flyttnetto medan de tätortsnära landsbygdskommunerna och de täta blandade kommunerna hade positiva inrikes flyttnetton.

Trenden 2020–2022 med negativt inrikes flyttnetto för storstadskommunerna bröts i och med att kommuntypen under 2023 hade ett positivt inrikes flyttnetto. Det fanns undantag, t.ex. Stockholms kommun hade fortfarande negativt inrikes flyttnetto. De täta blandade kommunerna hade fortfarande positivt inrikes flyttnetto även om det inte var lika stort som 2020–2022. De täta blandade kommuner som hade störst positivt inrikes flyttnetto under 2023 var Karlstad, Kungälv, Uppsala, Västerås och Örebro. Några täta blandade kommuner hade negativt inrikes flyttnetto, t.ex. Borlänge, Eskilstuna, Finspång och Sandviken.

Även trenden 2020–2022 med relativt stort positivt inrikes flyttnetto för de tätortsnära landsbygdskommunerna bröts 2023. Även med hänsyn till utrikes flyttnetto och födelsenetto hade kommuntypen en negativ befolkningsutveckling. Inom kommuntypen finns dock stora variationer där vissa kommuner vuxit kraftigt, mest i Norrtälje och Varberg, medan andra minskat kraftigt, mest i Emmaboda och Flen.

En trend under perioden 2020–2022 som däremot har förstärkts är det negativa flyttnettot för både glesa och mycket glesa landsbygdskommuner där många kommuner även 2023 hade en negativ befolkningsutveckling totalt. För de glesa landsbygdskommunerna hade endast sju av 54 kommuner ett positivt flyttnetto, t.ex. Hudiksvall och Örnsköldsvik. För de mycket glesa landsbygdskommunerna hade fyra av 15 kommuner, t.ex. Arvidsjaur och Malung-Sälen, ett positivt inrikes flyttnetto. För de glesa och mycket glesa landsbygdskommunerna har utvecklingen över lång tid varit negativ och de trenderna har fortsatt under perioden 2013–2023.

Balansen mellan kvinnor och mäns inrikes flyttningar 2013–2023 var jämn men samtidigt komplex. Detta avser speciellt landsbygdskommuner eftersom utvecklingen där påverkades av det stora flyktingmottagandet. Den tydligaste uppgången av andelen män var 2015–2016 (LI2024/01045). Generellt flyttade ungefär lika många kvinnor som män från landsbygdskommunerna perioden 2013–2023, medan andelen kvinnor som flyttade från de glesa blandade kommunerna var något högre innan och efter 2015–2016.

Tabell 2.7 Inrikes flyttnetto 2013–2023 och befolkningsutveckling 2022–2023

Kommuntyp (antal kommuner)	Utveckling, inrikes flyttnetto 2013–2023 (utv. 2022/2023)	Utveckling, inrikes flyttnetto 2013–2023, kvinnor	Utveckling, inrikes flyttnetto 2013–2023, män	Befolkning 2023 (utv. 2023)
Storstadskommuner	-31 823			3 455 759
(26 st.)	(-6 778/1 825)	-16 535	-15 288	(35 039)
Täta blandade kommuner	90 612			4 202 699
(87 st.)	(7 483/5 467)	45 599	45 013	(16 476)
Glesa blandade kommuner	-18 632			766 026
(29 st.)	(-642/-471)	-10 241	-8 391	(-67)
Tätortsnära landsbygdskommuner	12 825			1 261 429
(80 st.)	(2 669/-2 180)	6 104	6 721	(-2 462)
Glesa landsbygdskommuner	-45 899			794 797
(54 st.)	(-2 362/-4 136)	-21 274	-24 652	(-5 216)
Mycket glesa landsbygdskommuner	-7 083			76 972
(15 st.)	(-370/-505)	-3 680	-3 403	(-807)

Anm.:

– Storstadskommuner definieras som kommuner där mindre än 20 procent av befolkningen bor i rurala områden och som tillsammans med angränsande kommuner har en samlad folkmängd på minst 500 000 invånare.

– Täta blandade kommuner definieras som kommuner där mindre än 50 procent av befolkningen bor i rurala områden och där minst hälften av befolkningen har mindre än 45 minuters resväg med bil till en tätort med minst 50 000 invånare.

– Glesa blandade kommuner definieras som kommuner där mindre än 50 procent av befolkningen bor i rurala områden och där mindre än hälften av befolkningen har mindre än 45 minuters resväg med bil till en tätort med minst 50 000 invånare.

– Tätortsnära landsbygdskommuner definieras som kommuner med minst 50 procent av befolkningen i rurala områden och minst hälften av befolkningen har mindre än 45 minuters resväg med bil till en tätort med minst 50 000 invånare.

– Glesa landsbygdskommuner definieras som kommuner där mer än 50 procent av befolkningen bor i rurala områden och där mindre än hälften av befolkningen har mindre än 45 minuters resväg med bil till en tätort med minst 50 000 invånare.

– Mycket glesa landsbygdskommuner definieras som kommuner där hela befolkningen bor i rurala områden och har minst 90 minuters genomsnittlig resväg med bil till en tätort med minst 50 000 invånare.

Källa: Statistiska centralbyrån och Tillväxtverket.

Utbyggnaden av snabbt bredband sker över hela landet med störst ökning i landsbygdskommuner

Den centrala indikatorn tillgång till fast bredband om minst 1 Gbit/s, eller fiber i absoluta närheten, visar att utbyggnaden av snabbt bredband har skett över hela landet, men att tillgången är fortsatt ojämnt fördelad mellan kommuntyper. Tillgången till snabbt bredband skiljer sig också mellan inom tätort och utanför tätort.

Nästan alla hushåll, 99,8 procent, i storstadskommunerna har tillgång till fast bredband om minst 1 Gbit/s, eller fiber i absoluta närheten, medan motsvarande nivå i de mycket glesa landsbygdskommunerna är knappt 92 procent. Utvecklingen var dock positiv för samtliga kommuntyper mellan 2019 och 2023. Ökningen var störst i landsbygdskommunerna där tillgången nu är över 96 procent för de tätortsnära landsbygdskommunerna och de glesa landsbygdskommunerna, se tabell 2.8.

Över 99 procent av företagen i storstadskommunerna har tillgång till fast bredband om minst 1 Gbit/s, eller fiber i absoluta närheten. Motsvarande nivå i de mycket glesa landsbygdskommunerna är 88 procent. Utvecklingen var dock positiv för företag i samtliga kommuntyper mellan 2019 och 2023.

Det finns fortfarande skillnader inom kommuntyperna. För tio landsbygdskommuner är andelen hushåll som har tillgång till 1 Gbit/s fortfarande under 90 procent och för två av dem, Arjeplog och Pajala under 85 procent. För tio landsbygdskommuner ligger tillgången till 1 Gbit/s fortfarande mellan 75–85 procent för företagen.

För mer information, se utgiftsområde 22 Kommunikationer, avsnitt 4.1.

Tabell 2.8 Tillgång till fast bredband om minst 1 Gbit/s, eller fiber i absoluta närheten

Kommuntyp (antal kommuner)	Andelar (medel) 2019 Hushåll/Företag	Andelar (medel) 2020 Hushåll/Företag	Andelar (medel) 2021 Hushåll/Företag	Andelar (medel) 2022 Hushåll/Företag	Andelar (medel) 2023 Hushåll/Företag
Storstadskommuner (26 st.)	97,3 / 94,7	98,0 / 96,0	98,5 / 96,5	99,1 / 97,7	99,8 / 99,2
Täta blandade kommuner (87 st.)	89,8 / 81,9	93,0 / 86,7	94,7 / 89,4	96,5 / 92,7	98,6 / 96,7
Glesa blandade kommuner (29 st.)	89,7 / 82,8	93,1 / 87,0	93,9 / 88,6	95,6 / 91,1	98,3 / 96,7
Tätortsnära landsbygdskommuner (80 st.)	82,3 / 75,1	87,1 / 80,4	91,0 / 86,4	93,6/ 89,3	97,0/ 94,9
Glesa landsbygdskommuner (54 st.)	81,7 / 76,2	86,8 / 81,6	89,9 / 85,7	92,0 / 87,8	96,5 / 94,1
Mycket glesa landsbygdskommuner (15 st.)	78,6 / 73,4	82,6 / 76,7	83,5 / 79,1	85,4 / 80,8	91,6 / 88,0

Källa: Post- och telestyrelsen samt Tillväxtverket.

Tillgänglighet till service har stabiliserats något i landsbygdskommuner

Den centrala indikatorn tillgänglighet till dagligvarubutik, drivmedelsstation och grundskola är mätt som avstånd i restid (minuter med bil), då det ger en bredare bild än enbart geografiskt avstånd. I år redovisas indikatorn genom restid i medel för 2013 respektive 2023. Tidigare redovisades indikatorn genom procentuell förändring vilket kunde ge sken av större förändringar som egentligen inte var så omfattande.

Under perioden 2013–2023 har tillgängligheten till dagligvarubutik stabiliserats efter att ha minskat under perioden innan, 2010–2013 (LI2024/01045). Detta gäller även landsbygdskommunerna där de glesa och mycket glesa landsbygdskommunerna endast har haft en marginell ökning av restid. Den relativt stabila situationen beror bl.a. på att det förekommit en viss ökning i antalet butiker.

Under perioden 2013–2023 har alla kommuntyper haft en positiv eller oförändrad utveckling vad gäller tillgänglighet till drivmedelsstation. Både tätortsnära landsbygds-kommuner och glesa landsbygdskommuner uppvisade minskade avstånd till drivmedelsstation, medan mycket glesa landsbygdskommuner har haft oförändrat avstånd. Se vidare utgiftsområde 19 Regional utveckling, avsnitt 2.6.3.

I tabell 2.9 framgår att för grundskola har tillgängligheten minskat något under perioden 2013–2023 i samtliga kommuntyper utom storstadskommuner och de glesa blandade kommunerna. Mest ökade avstånden i mycket glesa landsbygdskommuner, om än måttligt.

Tabell 2.9 Tillgänglighet till dagligvarubutik, drivmedelsstation och grundskola

Kommuntyp (antal kommuner)	Restid till dagligvarubutik 2013 och 2023 (medelrestid i minuter)	Restid till drivmedelsstation 2013 och 2023 (medelrestid i minuter)	Restid till grundskola 2013 resp. 2023 (medelrestid i minuter)
Storstadskommuner (26 st.)	1,7 / 1,7	2,3 / 1,7	1,7 / 1,7
Täta blandade kommuner (87 st.)	2,7 / 2,7	3,1 / 2,7	2,5 / 2,6
Glesa blandade kommuner (29 st.)	2,9 / 3,0	3,1 / 2,9	2,7 / 2,7
Tätortsnära landsbygdskommuner (80 st.)	3,5 / 3,5	3,7 / 3,5	3,4 / 3,5
Glesa landsbygdskommuner (54 st.)	3,6 / 3,7	3,8 / 3,6	3,9 / 4,0
Mycket glesa landsbygdskommuner (15 st.)	5,0 / 5,1	5,0 / 5,0	6,3 / 6,6

Källa: Tillväxtverket.

Samarbetsprojekt för ökad digital mognad i små landsbygdsföretag

I landsbygdskommuner använde i genomsnitt 64 procent av de små och medelstora företagen it eller digitalisering i stor utsträckning 2023, jämfört med 68 procent för blandade kommuner och 72 procent för storstadskommuner. Se utgiftsområde 19 Regional utveckling avsnitt 2.6.1.

Tre delåtgärder som finansieras av landsbygdsprogrammet syftar till att öka den digitala mognaden hos små företag i landsbygder under perioden 2021–2025. Delåtgärderna omfattar samarbetsprojekt mellan olika aktörer, rådgivning och coachning till små företag samt kunskapsspridning genom informations- och demonstrationsinsatser (KN2024/00476). Tillväxtverket har i april 2024 redovisat delåtgärden samarbetsprojekt mellan olika aktörer (LI2024/01045). Delåtgärden har enligt Tillväxtverket bidragit till en ökad samlad kunskap och lärande hos företagsfrämjande aktörer på lokal, regional och nationell nivå beträffande bl.a. utformning och kommunikation av stöd till små företag i landsbygder.

Utvecklade arbetssätt för en tillgänglig och nära vård i landsbygder

Invånare i mycket glesa landsbygdskommuner var 2023 mindre nöjda med tillgången till hälso- och sjukvård, t.ex. apotek och vårdcentral, inom rimligt avstånd från sin bostad än invånare i övriga kommuntyper (LI2024/01045). Av invånarna i mycket glesa landsbygdskommuner angav 76 procent att tillgången var bra eller mycket bra jämfört med mellan 81 och 83 procent för övriga landsbygdskommuner. För de blandade kommunerna var motsvarande nivå mellan 83 och 87 procent och över 90 procent för storstadskommuner.

För att bl.a. tillgodose befolkningens behov av en tillgänglig och nära vård oavsett var i landet man bor och för att invånare i alla delar av landet ska ha tillgång till en vård med ökad kontinuitet och delaktighet för patienterna tillförde regeringen i budgetpropositionen 2023 ett belopp på 300 miljoner kronor årligen för 2023 och 2024 till regionerna. Regeringen beräknade att öka anslaget med motsvarande belopp

för 2025 (prop. 2022/23:1 UO9). Medlen för 2023 och 2024 fördelades genom överenskommelser mellan regeringen och Sveriges Kommuner och Regioner.

Regeringen beviljade också i januari 2024 Norra sjukvårdsregionförbundet 16 miljoner kronor för det pågående projektet Samordnad utveckling för god och nära vård i glesbygdsperspektiv. Projektet består av 15 kommuner och fyra regioner i norra Sverige och har hittills, enligt Norra sjukvårdsregionförbundet, lett till bl.a. fördjupad samverkan mellan regioner och kommuner, utveckling av digitala arbetssätt i primärvården och specialiserade vården och gemensamma arbetssätt för tidiga samordnade insatser mellan skola, primärvård, socialtjänst och i vissa fall polis.

Lokalt ledd utveckling

Lokalt ledd utveckling genom leadermetoden har under 2023 tillämpats genom de fyra fonderna Europeiska regionala utvecklingsfonden (ERUF), Europeiska socialfonden (ESF), Europeiska havs- och fiskerifonden (EHFF) och Europeiska jordbruksfonden för landsbygdsutveckling (Ejflu) vilket på olika sätt har bidragit till landsbygds-utveckling. Vad gäller sysselsättning inom lokalt ledd utveckling under åren 2014–2023, så har landsbygdsprogrammet (Ejflu) bidragit till sysselsättning motsvarande 1 146 heltidsekvivalenter och 742 nya företag. Inom havs- och fiskeriprogrammet (EHFF) har lokalt ledd utveckling bidragit till att skapa sysselsättning motsvarande 23 heltidsekvivalenter, 31 heltidsekvivalenter har bevarats och 19 nya företag har skapats. Regional- och socialfondsprogrammet (ERUF respektive ESF) för lokalt ledd utveckling har sammantaget preliminärt bidragit till sysselsättning motsvarande 1 284 heltidsekvivalenter och 794 nya företag.

Budgeten för alla fyra fonder inom lokalt ledd utveckling under åren 2014–2023 är totalt ca 2 742 miljoner kronor varav 142,4 miljoner kronor från ERUF, 135,0 miljoner kronor från ESF, 140,0 miljoner från EHFF och 2 325 miljoner kronor från Ejflu.

Inom lokalt ledd utveckling har det till och med april 2024 betalats ut 98 procent av ERUF, 99 procent av ESF, 93 procent av EHFF och 79 procent av EJFLU. Den lägre siffran för Ejflu beror på förlängningsåren. Totalt inom lokalt ledd utveckling för alla fyra fonderna har 81 procent betalats ut.

Havs- och fiskeriprogrammet (EHFF) avslutades i maj 2024. Regional- och socialfondsprogrammet (ERUF respektive ESF) inom lokalt ledd utveckling slutredovisas i början av 2025. Landsbygdsprogrammet (Ejflu) har förlängts två år, alla utbetalningar ska vara genomförda senast 2025 och programmet ska slutredovisas 2026.

Lokalt ledd utveckling genom leadermetoden genomförs under 2023–2027 endast inom Ejflu.

2.6.2 En konkurrenskraftig och hållbar livsmedelskedja

För att redovisa resultat och bedöma hur utvecklingen av livsmedelssektorn bidrar till målet för utgiftsområdet, för livsmedelsstrategin och för de strategiska områdena har följande indikatorer för livsmedelskedjan bedömts som centrala:

– nettomarginal i livsmedelssektorn
– förädlingsvärde i livsmedelssektorn
– antal sysselsatta i livsmedelssektorn.

För att redovisa utvecklingen av det övergripande målet för en konkurrenskraftig och hållbar livsmedelskedja där den totala livsmedelsproduktionen ökar, i syfte att skapa

tillväxt och sysselsättning, redovisas nedan de tre centrala indikatorerna. Åtgärderna inom livsmedelsstrategin är av långsiktig karaktär och följs upp fortlöpande av Jordbruksverket, se Rapport 2024:3 Uppföljning och utvärdering av livsmedelsstrategin, samt genom senast tillgängliga officiella statistik. Detta innebär en viss eftersläpning i redovisningen.

Utvecklingen av indikatorn nettomarginalen i livsmedelskedjan visar att restaurangledet var den del av livsmedelskedjan som drabbades hårdast av pandemin och efter en tillfällig förbättring under år 2021 sjönk nettomarginalen igen under år 2022. Under 2022 påverkade den ökade inflationen och prisökningarna både företagens kostnader och konsumenternas efterfrågan, vilket ledde till vikande lönsamhet. Primärproduktionen var det enda ledet i livsmedelskedjan vars nettomarginal ökade mellan 2021 och 2022. Primärproduktionen påverkades under 2022 av stora prisökningar för de insatsvaror som jordbruket använder. Samtidigt steg avräkningspriserna för viktiga jordbruksprodukter såsom spannmål och mjölk. Regeringen beslutade också ett krisstöd som började betalas ut under 2023 till lantbrukare som drabbats av den sommarens svåra torka och efterföljande nederbörd. Tillsammans med stora skördar blev det samlade resultatet en kraftig ökning i företagsinkomsten. Livsmedelsindustrins marginaler pressades av högre råvarukostnader och utmaningar i att höja priset på sina produkter.

Diagram 2.1 Nettomarginalen i livsmedelskedjan

Index 2016=100

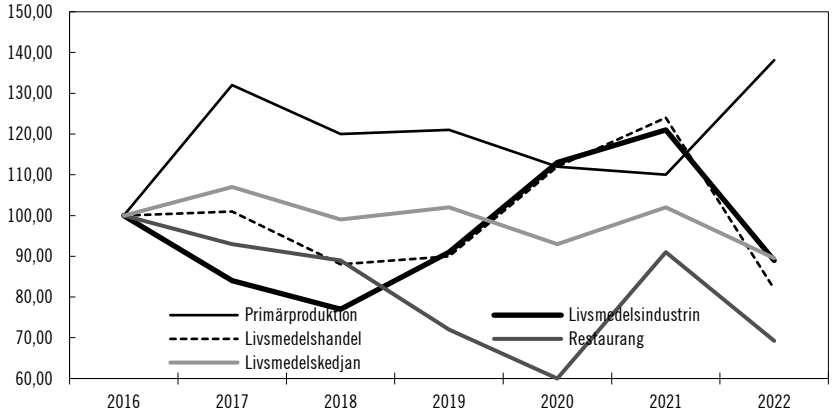

Källa: Statistiska centralbyrån, Företagens Ekonomi, Jordbruksverket, Rapport 2024:3 Uppföljning och utvärdering av livsmedelsstrategin årsrapport 2024.

Indikatorn förädlingsvärde i livsmedelskedjans sektorer visar livsmedelssektorns bidrag till Sveriges BNP och förändringen speglar utvecklingen av omsättningen i de olika delarna av livsmedelskedjan. Det totala förädlingsvärdet i livsmedelskedjan uppgick till drygt 202 miljarder kronor år 2021, vilket är 4 procent högre jämfört med år 2016. Livsmedelskedjan hade en svagare tillväxt mellan åren 2016 och 2020 (4 procent) jämfört med det totala näringslivet (14 procent).

Diagram 2.2 Förädlingsvärde i livsmedelskedjans sektorer

Miljoner kronor

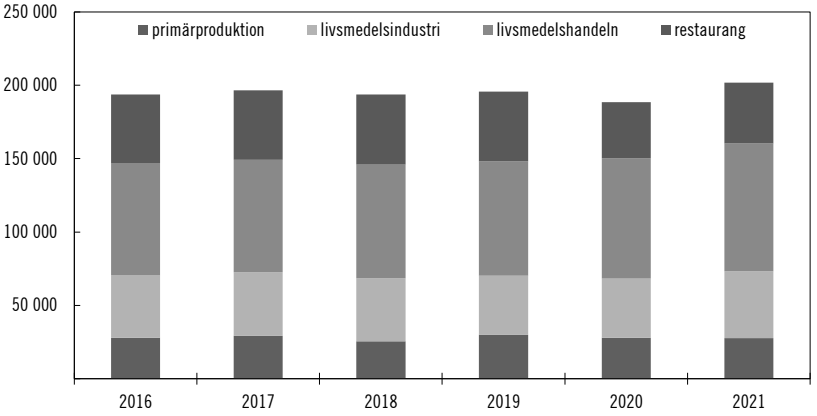

Anm.: Fasta priser, basår 2016. Data för 2021 utgör senast tillgängliga data.
Källa: Statistiska centralbyrån, 2023.

Indikatorn sysselsatta i livsmedelskedjans sektorer ökade mellan 2021 och 2022. Mycket av ökningen återfinns inom restaurangledet som ökat både 2021 och 2022 efter en kraftig nedgång under pandemin. Inom handel med livsmedel ökade antalet sysselsatta 2022 jämfört med året tidigare och även inom livsmedels-och dryckesvarutillverkningen syns en mindre ökning. Antalet sysselsatta män inom primärproduktionen minskar något 2022 jämfört med 2021, medan antalet kvinnor ligger på samma nivå.

Tabell 2.10 Sysselsatta i livsmedelskedjans sektorer

Antal förvärvsarbetande

	2015*	2020**	2021**	2022**	2021–2022
Primärproduktion	**57 100**	**55 973**	**55 248**	**54 567**	**-1,2%**
varav kvinnor	13 839	15 085	15 209	15 291	0,5%
varav män	43 261	40 888	40 039	39 276	-1,9%
Livsmedels- och dryckestillverkning	**53 068**	**53 960**	**54 584**	**54 813**	**0,4%**
varav kvinnor	19 919	20 357	20 901	21 117	1,0%
varav män	33 149	33 603	33 683	33 696	0,0%
Handel med livsmedel	**124 274**	**139 199**	**141 781**	**143 913**	**1,5%**
varav kvinnor	69 631	77 772	78 817	79 170	0,4%
varav män	54 643	61 427	62 964	64 743	2,8%
Restauranger	**121 977**	**125 518**	**137 383**	**146 969**	**7,0%**
varav kvinnor	58 366	57 631	64 300	69 595	8,2%
varav män	63 611	67 887	73 083	77 374	5,9%
Totalsumma	**356 419**	**374 650**	**388 996**	**400 262**	**2,9%**

Primärproduktionen omfattar jordbruk och fiske. Statistik för 2023 redovisas i slutet av 2024.
** Från och med 2020 baseras siffrorna på en ny statistikkälla, jämförelser med tidigare år måste göras med försiktighet.

Källa: Statistiska centralbyrån, (RAMS)*, (BAS)**.

Regler och villkor

Målet för livsmedelsstrategins strategiska område Regler och villkor:

– Utformningen av regler och villkor ska stödja målet om en konkurrenskraftig och hållbar livsmedelskedja där produktionen ökar. Detta genom ändamålsenliga skatter och avgifter, regelförenklingar, administrativa lättnader och andra åtgärder för att stärka konkurrenskraften och lönsamheten.

De kompletterande indikatorerna som används för att redovisa resultat och bedöma hur utvecklingen på området har bidragit till målet för utgiftsområdet och det strategiska området presenteras i respektive avsnitt.

Konkurrenskraft i livsmedelskedjan

För att redovisa resultat och bedöma hur utvecklingen av förenkling för företag i livsmedelskedjan bidrar till målet för utgiftsområdet och det strategiska området Regler och villkor används följande kompletterande indikator:

– Andel företag i livsmedelskedjan som upplever att lagar och myndighetsregler utgör ett tillväxthinder för sitt företag.

Eftersom 41 procent av företagen i livsmedelssektorn anger lagar och myndighetsregler som det största tillväxthindret (Företagens villkor och verklighet 2023), har regeringen arbetat för att skapa bättre förutsättningar för företagen. Bland annat har regeringen gett flertalet myndigheter, som livsmedelskedjans företag är beroende av, i uppdrag i regleringsbrev att redovisa vad som gjorts för att underlätta för företagen att göra rätt och minimera den administrativa bördan.

Tillväxtverket har inom sitt samordningsuppdrag för livsmedelsstrategin (N2019/03240) identifierat vikten av att myndigheters bemötande och service är företagsanpassat och väl fungerande. De har därför tillsammans med flera andra strategiskt viktiga myndigheter för livsmedelskedjan utvecklat en myndighetsgemensam samverkansmodell, kallad One stop myndighetsshop, för att samlat guida och förenkla för innovativa företag inom matsektorn. Samverkansmodellen är ett gemensamt projekt för att skapa den regelförenkling som behövs för att forma framtidens livsmedelskedja. Genom samverkansmodellen får företagen en ingång och behöver inte hantera olika kontakter med olika myndigheter och minska risken för motstridiga budskap.

Regeringen har tillsatt en särskild utredare för att se över kontrollorganisationen inom områdena livsmedel, foder och animaliska biprodukter för att förenkla för företag (dir. 2023:170) (se rubriken Insatser för en ökad likvärdighet i livsmedelskontrollen).

Regeringen har också tillsatt en särskild utredare som ska se över jordförvärvslagen (1979:230) och ta ställning till behovet av ändringar i lagen för att underlätta för företagsutveckling, kapitalförsörjning för investeringar och ägarskiften inom jordbruket (dir. 2023:157). Syftet med översynen är att förbättra förutsättningarna för aktivt brukande av jordbruksmarken och därigenom för sysselsättning och bosättning på landsbygden.

För att redovisa resultat och bedöma hur utvecklingen av jordbruket bidrar till målet för utgiftsområdet och det strategiska området Regler och villkor används följande kompletterande indikatorer:

– produktion av vissa jordbruksprodukter (tabell 2.11)
– svenska marknadsandelar (tabell 2.12)
– jordbruksmarkens utveckling (tabell 2.13)

Tabell 2.11 Produktion av vissa jordbruksprodukter

Kvantitet i 1000 ton

	2012	2019	2021	2022	2023*
Spannmål	5 070	6 149	4 965	5 823	4 239
Oljeväxter	334	386	344	427	316
Potatis	805	847	826	852	799
Sockerbetor	2 314	2 029	2 046	1892	1 688
Invägd mjölk	2 861	2 704	2 782	2 765	2 819
Griskött	233	240	253	254	243
Matfågel	118	164	183	176	176
Nötkött	122	150	136	135	138
Ägg	122	150	128	155	140

*Preliminära uppgifter för 2023 hämtas från Jordbruksverket återkommande redovisning av marknadsbalanserna.

Källa: Jordbruksverket, 2024:3 Uppföljning och utvärdering – årsrapport 2023.

2023 års skörd av spannmål var 20 procent lägre än genomsnittet för de föregående fem åren. Ogynnsamt väder, med en torr försommar och stora nederbördsmängder på hösten, gav en låg skörd och dessutom dåligt kvalitetsutfall. Det ogynnsamma vädret har lett till dålig lönsamhet i växtodlingen 2023. Utöver det har yttre omständigheter såsom de stigande priserna på produktionsmedel till följd av kostnadskrisen och Rysslands fullskaliga invasion av Ukraina påverkat producenternas kostnader och inkomster. Sammantaget har omständigheterna påverkat olika sektorer och enskilda företag olika. Produktionen av griskött minskade 2023. Produktionen av mjölk ökade för första gången på fyra år. Produktionen av ägg minskade med 10 procent, som en följd av utslaktning efter utbrott av salmonella.

Tabell 2.12 Svensk marknadsandel i vissa sektorer

Andel svensk produktion av konsumtion, värde över 1 betyder att produktionen överstiger konsumtionen

	2012	2020	2021	2022	2023*
Morötter	0,91	0,96	0,97	0,94	0,92
Äpplen	0,20	0,25	0,28	0,28	0,97
Nötkött	0,51	0,61	0,58	0,56	0,58
Griskött	0,68	0,80	0,83	0,82	0,82
Matfågel	0,65	0,77	0,76	0,73	0,71
Ägg	0,91	0,98	0,89	1,01	0,95
Mjölkekvivalenter	0,78	0,70	0,73	0,72	0,75
Ost	0,56	0,41	0,42	0,39	0,39
Matpotatis	0,79	0,94	0,92	0,91	0,95
Spannmål	1,24	1,39	1,18	1,36	1,05

*preliminära uppgifter för 2023 hämtas från Jordbruksverket återkommande redovisning av marknadsbalanserna.

Källa: Jordbruksverket, 2024:3 Uppföljning och utvärdering – årsrapport 2024.

Svensk marknadsandel visar hur stor del av den totala förbrukningen som produceras i Sverige. Marknadsandelarna för svenskproducerad mat ökade under 2023 för nötkött, mjölk och potatis. Exporten av spannmål minskade kraftigt som en följd av den dåliga skörden. Marknadsandelarna minskade även för ägg och matfågel. Prisökningar på livsmedel har påverkat konsumtionsmönstren.

Tabell 2.13 Jordbruksmark i Sverige

Tusen hektar

	2010	2014	2021	2022	2023
Åkermark	2 633	2 596	2 546	2 538	2 530
Betesmark	452	436	464	464	453

Källa: Jordbruksverket, Sveriges officiella statistik, statistikdatabasen.

Det är en förutsättning för ökad livsmedelsproduktion att företagen har tillgång till produktiva markresurser och att jordbruksmarkens bördighet behålls och utvecklas samt att det sker en anpassning till det förändrade klimatet. Den totala jordbruksmarksarealen var 2 982 816 hektar 2023 vilket är en minskning med 19 000 hektar jämfört med 2022 och en minskning med drygt 100 000 hektar jämfört med 2010. Jordbruksmarken består till 85 procent av åkermark och 15 procent av betesmark och slåtteräng.

Regeringen har fortsatt sitt arbete att vidareutveckla den nationella livsmedelsstrategin och detta arbete går under namnet Livsmedelsstrategin 2.0. Regeringen öppnade för inspel till arbetet i början av 2023 och det resulterade i över 1 000 förslag, som har analyserats och vidareutvecklats för att få effektiva och ändamålsenliga åtgärder som leder till stärkt konkurrenskraft, bättre lönsamhet och därmed ökad livsmedelsproduktion i Sverige. I april 2024 bjöd regeringen in ett hundratal aktörer i livsmedelskedjan för att redovisa det arbete som redan gjorts och hur en preliminär tidplan ser ut för arbetet framåt.

Den gemensamma jordbrukspolitiken

Den övergripande målsättningen med EU:s gemensamma jordbrukspolitik (GJP) är enligt art 39 i EUF-fördraget att höja produktiviteten inom jordbruket, tillförsäkra jordbruksbefolkningen en skälig levnadsstandard, stabilisera marknaderna, trygga livsmedelsförsörjningen och tillförsäkra konsumenterna tillgång till varor till skäliga priser. Åtgärderna inom GJP bidrar bl.a. till stärkta inkomster men bidrar även till flera miljömål och till utvecklingen på landsbygderna. Sedan 2023 ingår direktstöd med medel från Europeiska garantifonden för jordbruket (EGFJ) samt areal- och djurbaserade stöd, projektstöd och investeringsstöd med medel från Europeiska jordbruksfonden för landsbygdsutveckling (Ejflu) i Sveriges strategiska plan för den gemensamma jordbrukspolitiken 2023–2027 (den strategiska planen). För landsbygdsprogrammet 2014–2022 återstår endast utbetalningar av stöd och ersättningar som tidigare ansökts om, samt rapportering.

För att redovisa resultat och bedöma hur utvecklingen av GJP bidrar till målet för utgiftsområdet och det strategiska området Regler och villkor används de kompletterande indikatorer som redovisas nedan i tabell 1.14, 1.15 och 1.16. Samtliga resultatindikatorer i GJP följs upp av Jordbruksverket. För fördjupad redovisning och analys av hur programmen fortskrider hänvisas till programmens respektive årsrapport och till Jordbruksverkets årsredovisning.

I landsbygdsprogrammet har det t.o.m. 2023 betalats ut 43,9 miljarder kronor, eller 91 procent av budgeten. Beslut om stöd har fattats för 98 procent av budgeten. Totalt sett kommer måluppfyllelsen att vara god för flertalet åtgärder i landsbygdsprogrammet. Målen för bl.a. stöd som bidrar till att skapa nya jobb, minska utsläpp av växthusgaser och ammoniak, ungas företagande (startstöd) samt investeringar i jordbruk, har god måluppfyllelse. Mål som bedöms få låg måluppfyllelse gäller antal deltagare inom stöd till kompetensutveckling samt antal insatser inom miljöinvesteringarna. Intresset för ersättningarna har inte varit i linje med målen, som är högre satta än för motsvarande åtgärder under perioden 2014–2022. Dessutom har beviljade projekt varit större och därmed har färre projekt än förväntat beviljats inom

vissa stöd. Årets låga måluppfyllelse för de kompletterande indikatorerna andel som berörs av djurvälfärdsersättningar respektive åtagande för biologisk mångfald och landskap förklaras av att de stöd som ingår i hög grad nu är stängda.

Tabell 2.14 Kompletterande indikatorer för landsbygdsprogrammet 2014–2022

	Programmets mål	Utfall t.o.m. 2023	Utfall t.o.m. 2023 i %
Antal deltagare på utbildningar	135 500	23 472	17,32
Andel av jordbruksföretag som fått investeringsstöd	5,28%	4,73	89,68
Andel av jordbruksföretag som fått startstöd	1,21%	1,12	92,65
Andel djurenheter som berörs av djurvälfärdsersättningar	17,41%	0,79	4,54
Andel av jordbruksmark som omfattas av åtagande som stödjer biologisk mångfald eller landskap	19,18%	2,32	12,10
Investeringar i produktion av förnybar energi (euro)	63 072 200	47 459 084	75,25

Anm.: Uppgifterna avser utbetalningar under perioden den 1 januari–31 december 2023.

Källa: Jordbruksverket.

Ansökningstrycket för de flesta areal- och djurbaserade stöden och ersättningarna inom den strategiska planen har varit enligt förväntan. Före årsskiftet hade Jordbruksverket betalat ut ca 6 320 miljoner kronor av direktstöden, vilket motsvarade nära 80 procent. I jämförelse med föregående år är det en minskning med cirka 900 miljoner. Differensen orsakas av att en del av direktstödet från kalenderår 2023 betalas ut i form av nya ettåriga miljöersättningar, där it-stödet för utbetalningsfunktionerna inte var färdigutvecklade förrän mars 2024. Dessa är nu utbetalade. Av de direktstöd som betalats ut till enskilda företag gick 11 procent till företag där ansökan var registrerad på en kvinna, vilket är en ökning med en procentenhet sedan förra årets resultatredovisning, och 89 procent till företag där ansökan var registrerad på en man. Utöver direktstöden har 3 115 miljoner kronor utbetalats för kalenderår 2023 i miljöersättningar, djurvälfärdsersättningar, kompensationsstöd och krisstöd till lantbrukare (per den 30 maj 2024).

Tabell 2.15 Kompletterande indikatorer för areal- och djurbaserade stöd i Sveriges strategiska plan för GJP 2023–2027

	Mål för kalenderår 2023	Utfall för kalenderår 2023	Utfall i %
Andel djurenheter som berörs av djurvälfärdsersättningar	17,35	17,88	103
Andel av jordbruksmark som omfattas av stöd för biologisk mångfald	27,77	25,85	93
Andel av jordbruksmark som omfattas av stöd för kolinlagring eller minskade utsläpp av koldioxid	17,19	15,75	92

Anm.: Uppgifterna avser ansökta värden för kalenderår 2023 med utbetalningar. Data från den 30 maj 2024.

Källa: Jordbruksverket

Projekt- och företagsstöden redovisas, för den strategiska planen, per räkenskapsår, vilket är perioden 16 oktober 2022–15 oktober 2023. För denna period har 18 miljoner kronor i projekt- och investeringsstöd utbetalats av Jordbruksverket. Måluppfyllelsen för resultatindikatorerna för projekt- och investeringsstöd ligger lägre än vad som planerats för, med undantag av stöd till leader och startstöd. Orsaken är långa handläggningstider, långa genomförandetider och, för vissa typer av investeringar, ett svagare intresse än förväntat under de inledande nio månaderna av

planens genomförande. Jordbruksverket arbetar med åtgärder för att korta handläggningstider och öka intresset för stöden kommande år.

Tabell 2.16 Kompletterande indikatorer för projekt- och företagsstöd i Sveriges strategiska plan för GJP 2023–2027

	Mål 2023	Utfall 2023	Utfall i %
Antal deltagare i åtgärder för kunskap och innovation	90	16	18
Andel av jordbruksföretag som fått investeringsstöd för modernisering	0,25%	0	0
Antal jordbruksföretag som fått startstöd och stöd till unga	10	19	190

Anm.: Uppgifterna avser utbetalningar för räkenskapsåret 16 okt 2022–15 okt 2023.

Källa: Jordbruksverket.

En ändring av planen genomfördes under hösten 2023 och ytterligare en under våren 2024. Ändringarna innehåller införandet av ett nytt stöd för förädling av jordbruksprodukter samt justeringar av vissa villkor och budgetposter. Därtill infördes en möjlighet att odla kvävefixerande grödor och fånggrödor på avsatta miljöytor, efter en regeländring som initierats av EU-kommissionen. En bokstavsutredare har tagit fram promemorian Sociala grundvillkor i den gemensamma jordbrukspolitiken (Ds 2024:5), som innehåller förslag för att Sverige ska leva upp till kraven om införande av sociala grundvillkor och administrativa sanktioner för överträdelse av sociala grundvillkor i GJP den 1 januari 2025.

Gott djurhälsoläge i djurhållningen

För att redovisa resultat och bedöma hur utvecklingen i animalieproduktionen bidrar till målen för utgiftsområdet och det strategiska området Regler och villkor används följande kompletterande indikatorer:

– försäljning av antibiotika till djur
– antibiotikaresistens i djurhållningen
– antalet utbrott av smittsamma djursjukdomar.

Jordbruksverket rapporterar årligen till regeringen om försäljning av läkemedel till djur. I början av 2023 upptäcktes ett bortfall i försäljningsstatistiken avseende läkemedel till djur för åren 2017–2022, bland annat för antibiotika. De inkompletta försäljningssiffrorna för antibiotika till djur har sedan korrigerats i Jordbruksverkets statistik samt efterrapporterats till Europeiska läkemedelsmyndigheten (EMA). Efterrapporteringen innebar en ringa ökning av Sveriges försäljningssiffror, men har inte påverkat Sveriges position som ett av de länder i Europa med lägst antibiotikaförbrukning till djur, vilket även framgår i EMA:s senaste rapport om försäljning av antibiotika till djur (ESVAC).

Jordbruksverkets rapport för 2023 visar att mellan 2007 och 2023 har försäljningen av antibiotika för behandling av djur minskat från 17,3 ton till ca 9,2 ton. Andelen penicillin (smalspektrum) används i hög utsträckning, medan användningen av bredspektrumantibiotika är liten. Det är positivt och indikerar en hög följsamhet till föreskrifter och riktlinjer om antibiotikaanvändning, samt ger bra förutsättningar för fortsatt låg förekomst av resistenta bakterier. Sverige är, jämfört med övriga länder i Europa som har jämförbar statistik, ett land med låg förbrukning av antibiotika och låg förekomst av antibiotikaresistenta bakterier.

Riksdagen har tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om ett globalt avtal om antibiotikaanvändning (bet. 2021/22:MJU22 punkt 35, rskr. 2021/22:263). Av tillkännagivandet följer att Sverige behöver arbeta än mer aktivt på ett globalt plan för

att motverka antibiotikaresistens och för etablerandet av ett globalt avtal, regelverk eller liknande för att begränsa användningen av antibiotika (bet. 2021/22:MJU22 s. 109-110). I september 2024 ska ett högnivåmöte om antimikrobiell resistens (AMR) äga rum i FN:s generalförsamling. En ny politisk deklaration väntas antas som ersättning för 2016-års deklaration och ambitionen är att konkreta mål ska fastställas. Det svenska arbetet leds av Sveriges AMR-ambassadör och en svensk handlingslinje och en inriktning för internationellt påverkansarbete inför detta möte har tagits fram. I andra internationella fora arbetas med inspel till framtagandet av denna deklaration. Till exempel har förhandlingar pågått inom ramen för WHO om ett globalt pandemifördrag och Sverige har varit drivande för att AMR ska ingå och att one health-principen, som innebär att hänsyn tas till människor, djur och den miljö de lever i, ska tillämpas. Sverige medverkar även i en global samverkansplattform om AMR som upprättats av de fyra kvadripartitorganisationerna (FN:s livsmedels och jordbruksorganisation [FAO], Världsorganisationen för djurhälsa [WOAH], Världshälsoorganisationen [WHO] och FN:s miljöprogram [UNEP]). Inom ramen för plattformen har rekommendationer tagits vars syfte är att uppmana FN:s medlemsländer att vid högnivåmötet i september ta krafttag kring AMR-frågorna och hantera dem utifrån one health-principen. Utöver dessa förhandlingar bidrar regeringen i flera andra fora på global, EU och nordisk nivå till ett effektivt och långsiktigt arbete mot utvecklingen och spridningen av antibiotikaresistens. En s.k. vängrupp har bildats för one health och AMR inom ramen för FAO med aktivt deltagande från Sverige. Under det svenska ordförandeskapet i EU:s ministerråd 2023 var antibiotikaresistens ett genomgående tema och flera aktiviteter med bäring på det globala AMR-arbetet genomfördes. Inom ramen för rådsarbetsgruppen för EU:s chefsveterinärer behandlades frågan om antibiotikaresistens vid tre tillfällen samt att ett särskilt möte arrangerades på temat one health om ett stärkt effektivt tvärsektoriellt samarbete för att hantera zoonotiska hälsohot med experter inom både folk- och djurhälsa. Sverige bidrog också till en skyndsam hantering och antagande av rådsrekommendationer om antibiotikaresistens. Inom ramen för samarbetet i Nordiska ministerrådet leder Sverige genom Jordbruksverket ett flerårigt kapacitetsbyggande projekt, Baltohop, kopplat till AMR i de baltiska länderna. Utredningen om en effektivisering och utveckling av Sveriges arbete för ansvarsfull och minskad antibiotikaanvändning i djurhållningen globalt lämnade sitt betänkande Friska djur behöver inte antibiotika – bättre verkan genom internationell påverkan (SOU 2022:43) till regeringen 2022. Utredningen konstaterade att Sverige redan i dag arbetar aktivt inom flera olika globala processer och att Sverige är ett land som i hög grad påverkar det globala arbetet. Utredningen bedömde dock att det finns utrymme för effektivisering och ytterligare insatser. Betänkandet har remitterats och bereds för närvarande i Regeringskansliet. Regeringen anser mot bakgrund av de redovisade förhållandena och åtgärderna att tillkännagivandet är slutbehandlat.

Övervakning av resistens i livsmedelskedjan sker i enlighet med kommissionens genomförandebeslut (EU) 2020/1729 av den 17 november 2020 om övervakning och rapportering av antimikrobiell resistens hos zoonotiska och kommensala bakterier och om upphävande av genomförandebeslut 2013/652/EU. I ett internationellt perspektiv har Sverige fortsatt en låg förekomst av resistens i djurhållningen. Enligt Statens veterinärmedicinska anstalt (SVA) har andelen tarmprover från svenska slakt-kycklingar med E. coli som producerar ESBL (ett enzym som bryter ner de flesta antibiotika ur penicillingruppen) minskat under senare år och sedan 2019 kan en stabilt låg nivå noteras.

Tabell 2.17 Andel (procent) av slumpmässigt utvalda friska slaktkycklingar provtagna vid slakt som bär på ESBL-bildande E. coli

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Odling efter anrikning		39	43	34	13	3	3	1	2	1
Direktodling	26	23	26							

Källa: SVA.

Andelen E. coli från friska slaktkycklingar respektive slaktgrisar (provtagna vid slakt) som är känsliga för alla testade substanser redovisas i tabell 1.18. Provtagningen är utformad så att grisar respektive kycklingar provtas vartannat år. Andelen har varit stabil de senaste åren.

Tabell 2.18 Andel (procent) E. coli från friska slaktgrisar respektive slaktkycklingar som är känsliga för alla testade substanser (antibiotika)

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Slaktgris		68		71		71		64		73
Slaktkyckling	75		71		69		72		69	

Källa: SVA.

Förebyggande insatser för god djurhälsa och ett gott smittskydd syftar till att ge en minskad förekomst av de djursjukdomar som kan innebära stora konsekvenser för både djurvälfärden och ekonomin. Dessutom blir effekten ett minskat behov av användning av antibiotika och därmed minskad risk för uppkomst och spridning av resistens.

Sverige har ett gott djurhälsoläge hos både vilda och tama djur även om det varje år förekommer vissa geografiskt avgränsade utbrott av smittsamma djursjukdomar. Många av de smittämnen som är vanliga i andra länder förekommer inte alls eller i mycket begränsad omfattning hos djur i Sverige. Under 2023 har 210 utredningar av allvarliga och smittsamma djursjukdomar (epizootier) i Sverige lett till provtagning (se tabell 1.19), varav epizootisk sjukdom har konstaterats i 7 fall.

Tabell 2.19 Antalet utredningar av epizootisjukdom som lett till provtagning samt antalet fall/besättningar där epizootisjukdom konstaterats

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Utredningar av epizootisjukdomar som lett till provtagning	162	131	185	156	138	141	145	205	178	210
Fall/besättningar med konstaterad epizootisjukdom	9	4	22	9	5	3	5	29	6	7

Källa: SVA, årsredovisningar 2014–2023 samt egna beräkningar.

I början av 2023 konstaterades ett utbrott av salmonella på en stor värphönsanläggning. Infektion med denna salmonellatyp ger inte sjukdom hos djuren, men bakterierna kan finnas i äggen och då orsaka sjukdom hos människa. Efter de initiala fynden hos äggproducenten kunde återkommande fall påvisas på värphönsanläggningens packeri under vår och sommar 2023. Ett omfattande återkallande av ägg följdes av mer begränsade återkallanden under vårvintern innan beslut togs att samtliga ägg som producerades vid anläggningen skulle gå till värmebehandling. I september pausades produktionen av ägg helt vid anläggningen som därefter har totalsanerats. Samma bakteriestam har hittats på en anläggning med föräldradjur och det finns kopplingar till internationell handel genom den avelspyramid som präglar fjäderfäbranschen. I både Nederländerna och Belgien har utbrott av salmonella förekommit hos människor och djur. På svenskt initiativ har det under hösten förts samtal med EU:s myndighet för livsmedelssäkerhet European Food Safety Authority

(EFSA), EU-kommissionen och ett par andra EU-länder för att dela information och öka samarbetet med smittspårning.

Den 6 september 2023 påvisades sjukdomen afrikansk svinpest (ASF) för första gången i Sverige hos vildsvin i Fagerstatrakten. Månaderna efter det arbetade berörda myndigheter med att förstå smittans utbredning, få kontroll på smittspridningen och bekämpa sjukdomen med målsättning att kunna visa att Sverige åter är fritt från sjukdomen. Bekämpningsarbetet och förberedelser för att förklara området fritt från smitta kommer att fortgå under stora delar av 2024. Myndigheternas bedömning är att inget vildsvin har dött av ASF i det smittade området sedan slutet av september 2023 och att ingen aktiv smittspridning har pågått sedan slutet av hösten 2023. De restriktioner som infördes i samband med utbrottet var omfattande och innebar konsekvenser för ett stort antal aktörer i området. Efter förslag i propositionen Vårändringsbudget för 2024 beslutades, till följd av dessa konsekvenser, att ge ett ytterligare stöd om sammanlagt 7 miljoner till Fagersta kommun och Norbergs kommun samt civilsamhället i dessa kommuner.

Ett utmanande år för länsstyrelsernas djurskyddskontrollverksamhet

För att redovisa resultat och bedöma hur utvecklingen av länsstyrelsernas djurskyddskontroll bidrar till målet för utgiftsområdet och det strategiska området Regler och villkor används följande kompletterande indikatorer:

– antalet kontrollinsatser som länsstyrelserna har genomfört,
– hur många rutinkontroller (i förväg planerade och riskbaserade kontroller) som har genomförts i förhållande till antalet klagomålskontroller.

Länsstyrelserna genomförde tillsammans totalt 16 186 kontrollinsatser under 2023, vilket är jämförbart med motsvarande antal de senaste åren. Utöver nämnda kontrollinsatser 2023 hanterades även 4 103 klagomålsärenden genom utskick av informationsbrev som inte är medräknade i antal kontrollinsatser.

Länsstyrelserna har vissa uppsatta mål för att följa upp att djurskyddskontrollen sker riskbaserat och i tillräcklig omfattning samt för att hantera det stora antalet klagomålsärenden från bl.a. allmänheten. Ett av dessa mål är att genomföra minst lika många i förväg planerade och riskbaserade kontroller (rutinkontroller) som klagomåls-kontroller. Sett till ett genomsnitt för hela landet har fler rutinkontroller än klagomålskontroller utförts samtliga år under 2016–2023 med undantag för 2018.

För att styra kontrollen mot den riskbaserade rutinkontrollen, som är en av huvuduppgifterna inom länsstyrelsernas djurskyddsverksamhet, har länsstyrelserna också som mål att minst 10 procent av kontrollobjekten som har livsmedels-producerande djur ska kontrolleras varje år i den riskbaserade rutinkontrollen. Detta mål har under 2023 uppfyllts i några län men inte sett till ett genomsnitt för hela landet där 6,3 procent uppnåddes. Detta innebär i praktiken färre kontroller än en kontroll var tionde år för dessa kontrollobjekt. I jämförelse uppnåddes 6 procent år 2022, 4,7 procent år 2021 och 6,2 procent år 2020. Det är värt att nämna att även om 10-procentsmålet inte nås, riktar länsstyrelserna sina tillgängliga resurser så att fler rutinkontroller än klagomålskontroller utförs sett till landet i stort.

Verksamhetsåret 2023 har inneburit flera utmaningar för länsstyrelsernas djurskyddsverksamhet. Flera länsstyrelser har tagit emot ett ökat antal klagomål och många av dessa ärenden har krävt omfattande åtgärder från länsstyrelserna. Flera länsstyrelser prioriterar så hårt mellan de många klagomålsärendena att de ser en risk att missa allvarliga djurskyddsbrister. Länsstyrelserna upplever även en ökad hotbild mot verksamheten, vilket har medfört att myndigheterna behövt, och fortsatt kommer behöva, arbeta med att säkerställa en god och säker arbetsmiljö för personalen.

Fortsatt arbete med att ersätta, begränsa och förfina användningen av försöksdjur

Under 2023 har Jordbruksverkets kompetenscentrum för 3R-frågor fortsatt arbetet med att samla, främja och sprida information om 3R, vilket handlar om att ersätta (replace), minska (reduce) och förfina (refine) användningen av djurförsök.

Kontrollmyndigheterna kontrollerade 2023 en något lägre andel livsmedels- och dricksvattenanläggningar i högsta riskklass jämfört med 2022 och 2021

För att redovisa resultat och bedöma hur utvecklingen av myndigheternas livsmedels- och dricksvattenkontroll bidrar till målet för utgiftsområdet och det strategiska området Regler och villkor används följande kompletterande indikator:

– andelen livsmedels- och dricksvattenanläggningar i högsta riskklass som har kontrollerats.

Andelen kontrollmyndigheter som kontrollerar minst 90 procent av livsmedels- och dricksvattenanläggningarna med högst risk var något lägre under 2023 än under 2022 och 2021.

Tabell 2.20 Andelen livsmedelsanläggningar i högsta riskklass som har kontrollerats av kontrollmyndigheterna

Andelen av anläggningar i högsta riskklass som kontrollerats	Andel kontroll-myndig-heter (%) 2014	Andel kontroll-myndig-heter (%) 2015	Andel kontroll-myndig-heter (%) 2016	Andel kontroll-myndig-heter (%) 2017	Andel kontroll-myndig-heter (%) 2018	Andel kontroll-myndig-heter (%) 2019	Andel kontroll-myndig-heter (%) 2020	Andel kontroll-myndig-heter (%) 2021	Andel kontroll-myndig-heter (%) 2022	Andel kontroll-myndig-heter (%) 2023
0–50 %	4	4	7	5	5	3	8	6	1	4
51–90 %	21	19	16	17	17	17	29	14	16	17
91–100 %	74	77	77	78	78	80	63	80	82	79
Totalt	**100**	**100**	**100**	**100**	**100**	**100**	**100**	**100**	**100**	**100**

Anm.: Värdena i tabellen är avrundade och summerar därför inte alltid till 100 procent. Det är viktigt att notera att inte alla kontrollmyndigheter har anläggningar i högsta riskklassen. År 2023 hade 245 kontrollmyndigheter livsmedelsanläggningar i högsta riskklassen.

Källa: Livsmedelsverkets årsredovisningar 2015–2023 samt kompletterande information från Livsmedelsverket.

Tabell 2.21 Andelen dricksvattenanläggningar i högsta riskklass som har kontrollerats av kontrollmyndigheterna

Andelen av anläggningarna i högsta riskklass som kontrollerats	Andel kontroll-myndig-heter (%) 2014	Andel kontroll-myndig-heter (%) 2015	Andel kontroll-myndig-heter (%) 2016	Andel kontroll-myndig-heter (%) 2017	Andel kontroll-myndig-heter (%) 2018	Andel kontroll-myndig-heter (%) 2019	Andel kontroll-myndig-heter (%) 2020	Andel kontroll-myndig-heter (%) 2021	Andel kontroll-myndig-heter (%) 2022	Andel kontroll-myndig-heter (%) 2023
0–50 %	18	23	26	24	20	15	27	20	16	18
51–90 %	0	2	0	3	1	0	3	1	1	1
91–100 %	82	75	74	73	79	85	70	79	83	81
Totalt	**100**	**100**	**100**	**100**	**100**	**100**	**100**	**100**	**100**	**100**

Källa: Livsmedelsverkets årsredovisningar 2015–2023 samt kompletterande information från Livsmedelsverket.

Insatser för att förstärka kontrollen av foder och livsmedel i primärproduktionen har lett till en ökad riskbaserad kontroll på nationell nivå

Under 2023 kontrollerade länsstyrelserna 783 av de 1000 anläggningar som skulle kontrolleras enligt den nationella riskbaserade kontrollplaneringen som tagits fram gemensamt av Livsmedelsverket, Jordbruksverket och länsstyrelserna., dvs. 78 procent. Andelen utförda planerade kontroller var något lägre än 2022 men högre än 2021 och 2020. Variationen i resultat är stor mellan enskilda länsstyrelser. Vissa länsstyrelser har utfört samtliga tilldelade kontroller medan andra bara utfört en dryg tredjedel. Totalt fick 2,1 procent av de registrerade primärproducenterna riskbaserad kontroll under 2023.

Enligt länsstyrelserna kan den bristande måluppfyllelsen många gånger bero på att omfattningen på kontrollverksamheten är så liten att personalomsättning, rekryteringar eller sjukfrånvaro direkt orsakat bristande måluppfyllelse för hela kontrollmyndigheten. Andra anför att omprioriteringar har påverkat. I ett fall har även hot mot inspektörer medfört att myndigheten inte har kunnat utföra all sin planerade kontroll.

Tabell 2.22 Anläggningar i primärproduktion av livsmedel och foder med riskbaserad planerad kontroll

	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Antal anläggningar	34 678	34 679	35 800	37 212	38 563	37 456	38 033
Antal anläggningar med riskbaserad planerad kontroll	422	417	462	762	737	825	783
Andel anläggningar med riskbaserad planerad kontroll (%)	**1,2**	**1,2**	**1,3**	**2,0**	**1,9**	**2,2**	**2,1**

Källa: Livsmedelsverkets årsredovisning 2023 samt kompletterande information från Livsmedelsverket.

Insatser för en ökad likvärdighet i livsmedelskontrollen

I en utvärdering av effekterna av insatser för att öka likvärdigheten i kontrollen från december 2022 konstaterade Livsmedelsverket att flera utvecklingsåtgärder gett resultat men att de största resultaten för likvärdighet förväntas komma när efterhandsdebiteringen av livsmedelskontrollavgifterna tillämpas fullt ut under 2024. Livsmedelsverket konstaterade också att det största hindret mot ökad likvärdighet i livsmedelskontrollen är det faktum att vi har nästan 250 kommunala självständiga kontrollmyndigheter i ledet efter primärproduktionen och att många av dessa har färre än en årsarbetskraft som arbetar med livsmedelskontroll. Regeringen beslutade i december 2023 ge en särskild utredare i uppgift att se över hur offentlig kontroll och annan offentlig verksamhet i livsmedelskedjan organiseras och finansieras inom områdena livsmedel, foder och animaliska biprodukter (dir. 2023:170). Utredaren ska också se över den djurskyddskontroll som utförs i nära anslutning till, eller i samband med, kontrollerna inom dessa områden. Syftet är att stärka konkurrenskraften i livsmedelskedjan och skapa en mer effektiv kontrollstruktur som säkerställer likvärdiga konkurrensvillkor och förenklar för de företag som är verksamma inom områdena livsmedel, foder och animaliska biprodukter. Utredaren ska slutredovisa sitt arbete senast den 31 mars 2025.

Livsmedelsverket har genomfört en rad åtgärder i syfte att öka likvärdigheten i livsmedelskontrollen i hela landet. En ny riskklassningsmodell har införts som från 2024 förväntas leda till att kontroller blir mer riskbaserade och likriktade. Livsmedelsverket har även publicerat en handbok, som erbjuder stöd för kontrollmyndigheter i deras hantering av livsmedelskontrollen vid kris och höjd beredskap. En e-utbildning baserad på handboken har också tagits fram under året. Dessa åtgärder förväntas likrikta livsmedelskontrollen vid kris och höjd beredskap. Livsmedelsverket, Jordbruksverket och Kemikalieinspektionen har tagit fram en gemensam arbetsprocess för framtagande av operativa mål i den fleråriga nationella kontrollplanen vilket väntas leda till ökad likvärdighet. Utöver detta har utbildningar och konferenser hållits för att samordna kontrollen i landet och öka likvärdigheten.

Regeringen har från den 1 januari 2024 infört fasta avgifter per slaktat djur (tidigare benämnt EU:s minimiavgifter) för den offentliga kontrollen av slakterier och vilthanteringsanläggningar i syfte att underlätta för lantbrukare att skicka djur till slakterier utan långa transporter och alltför höga slaktkostnader. Fasta avgifter innebär

ett enklare och mer förutsägbart avgiftssystem för alla slakteriföretag samt transparens vad gäller företagens kostnader för kontrollen.

Genomförande av EU:s nya dricksvattendirektiv

Regeringen överlämnade i oktober 2023 propositionen Genomförande av EU:s nya dricksvattendirektiv (prop. 2023/24:30) till riksdagen. I propositionen föreslogs de lagändringar som behövdes för att genomföra Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2020/2184 av den 16 december 2020 om kvaliteten på dricksvatten (omarbetning), EU:s nya dricksvattendirektiv, vilket har ersatt ett tidigare direktiv om dricksvatten. Riksdagen beslutade om de föreslagna lagändringarna den 31 januari 2024 och de trädde i kraft den 1 mars 2024. I mars 2024 beslutade regeringen även sex stycken förordningar: förordningen (2024:156) om riskbedömning avseende fastighetsinstallationer för dricksvatten, förordningen om ändring i vattenförvaltningsförordningen (2004:660), förordningen om ändring i plan- och byggförordningen (2011:338), förordningen om ändring i livsmedelsförordningen (2006:813), förordningen om ändring i förordningen (2014:1039) om marknadskontroll av varor och annan närliggande tillsyn och förordningen om ändring i förordningen (2009:947) med instruktion för Kemikalieinspektionen. Samtliga av de beslutade förordningarna syftar i likhet med lagändringarna som föreslogs i proposition 2023/24:30 till att genomföra EU:s nya dricksvattendirektiv i svensk rätt.

Fler konsumenter ska kunna äta vildsvinskött

För att underlätta avsättningen av vildsvinskött införde regeringen 2021 subventioner riktade till privatpersoner av kostnader för analyser av trikiner och cesium-137 i vildsvinskött. Syftet är att med bibehållen livsmedelssäkerhet öka mängden vildsvinskött som konsumeras. Staten ersätter de ackrediterade laboratorierna för de analyser som utförs åt privatpersoner. Kostnaderna för subventionerade trikin- och cesium analyser uppgick år 2023 till 11,7 miljoner kronor vilket är ca 20 procent högre än föregående år, då kostnaderna uppgick till 9,8 miljoner kronor. Utfallet för kostnaderna för subventionerna är beroende av antal nedlagda vildsvin.

Regeringen har i propositionen Sekretess för uppgifter om jägare hos länsstyrelsen och Polismyndigheten (prop. 2023/24:61), som beslutades den 21 december 2023, föreslagit ändringar i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400). Ändringarna behövs för att det ska kunna införas en möjlighet för jägare att överlåta små mängder vildsvin eller kött av vildsvin direkt till slutkonsumenter. Lagändringarna innebär bland annat att de uppgifter om jägare som vill överlåta små mängder vildsvin eller kött av vildsvin direkt till slutkonsumenter, som behöver registreras hos länsstyrelserna under vissa förutsättningar, ska omfattas av sekretess. Riksdagen godkände propositionen och lagändringarna trädde i kraft den 15 april 2024.

Riksdagen har tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om att förenkla regler för distribution och försäljning av viltkött (bet. 2016/17: MJU23 punkt 23, rskr. 2016/17:338). Livsmedelsverket redovisade 2019 ett uppdrag att analysera möjligheten och lämna förslag på förenklade förfaranden för avsättning av vildsvinskött på marknaden. Mot bakgrund av Livsmedelsverkets rapport beslutade regeringen 2020 om det s.k. vildsvinspaketet. Regeringen avsatte 13 miljoner kronor under 2020 och därefter beräknades 9 miljoner kronor avsättas årligen under 2021–2025. I budgetpropositionen för 2021 (prop. 2020/21:1 utg.omr. 23 avsnitt 2.8.2 s. 49) förstärkte regeringen vildsvinspaketet med ytterligare 20 miljoner kronor 2021–2025 och 2021 beslutade regeringen att införa subventioner av kostnader för analyser av trikiner och cesium-137 i vildsvinskött. Subventionerna kommer jägare till del genom att de

ackrediterade laboratorierna ersätts för analyser som utförts åt jägare. Efter förslag i budgetproposition för 2022 (prop. 2021/22:1 utg.omr. 23 avsnitt 2.8.2. s. 52) förstärktes satsningen på subventioner med ytterligare 10 miljoner kronor för 2022–2025 (bet. 2021/22:MJU2, rskr 2021/22:99). Vildsvinspaketet tillsammans med förstärkningarna i budgetpropositionerna för 2021 och 2022 ska bidra till att mer vildsvinskött når marknaden genom att underlätta köttets väg till konsument och skapa incitament för jägare att skjuta fler vildsvin. Ändringar i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) som möjliggör för jägare att överlåta små mängder vildsvin eller kött av vildsvin direkt till slutkonsumenter trädde i kraft den 15 april 2024. Regeringen anser därmed att tillkännagivandet är slutbehandlat.

Miljömässig hållbarhet i jordbruket

För att redovisa resultat och bedöma hur utvecklingen av miljömässig hållbarhet i jordbruket bidrar till målet för utgiftsområdet och det strategiska området Regler och villkor används följande kompletterande indikatorer:

– förändring i kväve- och fosforutnyttjande i den svenska jordbrukssektorn
– utsläpp av ammoniak från jordbrukssektorn
– förändringar i hälso- och miljörisker vid användning av växtskyddsmedel
– utsläpp av växthusgaser från jordbruket.

Växtnäringsbalansberäkningar för jordbruksmark (åker och betesmark) följs upp vart tredje år genom statistik från Statistiska centralbyrån. Inga nya statistiksiffror finns tillgängliga för denna indikator förrän i slutet av 2024. Siffror för denna indikator redovisas därför inte i årets budgetproposition. Enligt statistik från Naturvårdsverket uppgick jordbrukets utsläpp av ammoniak till 46 100 ton 2022, vilket är en obetydlig ökning jämfört med 2021.

I diagrammet nedan illustreras trender för hektardoser samt hälso- och miljörisker vid användningen av växtskyddsmedel inom jordbruk, skogsbruk och trädgårdsodling.

Diagram 2.3 Riskindex för växtskyddsmedel i Sverige åren 1998–2023 uppdelat i hälso- och miljöriskindex respektive hektardoser

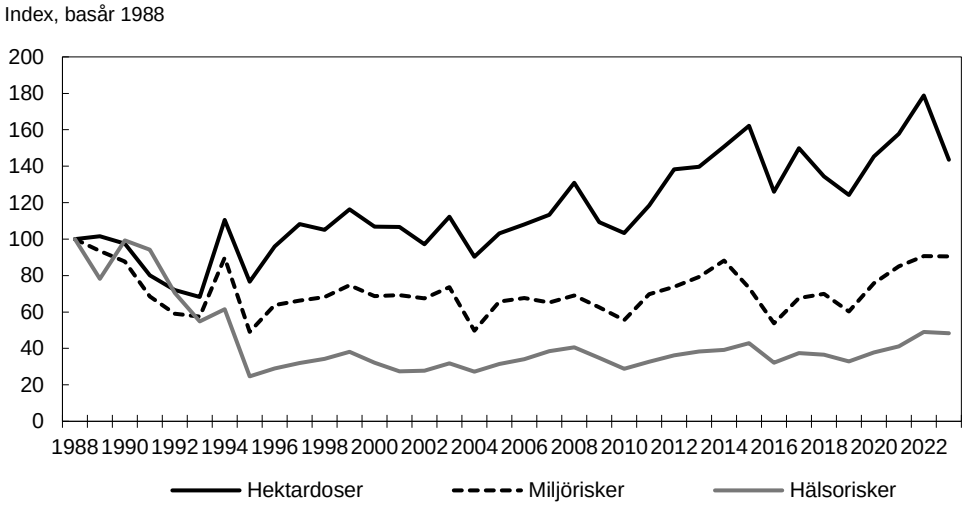

Källa: Kemikalieinspektionen.

Antalet pollinerande insekter minskar, både på art- och individnivå såväl i Sverige som i andra delar av världen. En minskning av pollinerande insekter ger negativa konsekvenser för jordbruket, trädgårdsnäringen och den biologiska mångfalden. Värdet av honungsbinas pollinering uppskattas av Jordbruksverket till ca 315–

641 miljoner kronor. Den nationella handlingsplanen för hållbar användning av växtskyddsmedel 2023–2027 främjar ett fortsatt arbete för skydd av människors hälsa, för miljön, minskade risker för pollinerare och andra nyttoinsekter samtidigt som utvecklingen och implementeringen av hållbara odlingssystem ska öka. Sverige har en betydligt lägre användning av växtskyddsmedel per hektar jämfört med de flesta länderna i Europa och resthalter från växtskyddsmedel i inhemskt producerade vegetabilier är mycket låga. I Sverige har flera växtskyddsmedel som bedömts som skadliga för pollinerande insekter förbjudits eller ytterligare minskat i användning de senaste tio åren.

Jordbrukssektorns utsläpp av växthusgaser uttryckt i koldioxidekvivalenter i Sverige var 6,5 miljoner ton 2022, vilket motsvarar ca 14 procent av Sveriges totala utsläpp. Det innebär att utsläppen i princip är oförändrade under de senaste 10 åren. Jordbrukets utsläpp från arbetsmaskiner samt utsläpp och upptag från åkermark och betesmark redovisas i andra sektorer.

Karantänskadegörare är växtskadegörare som ska bekämpas och utrotas då de kan få oacceptabla miljömässiga och ekonomiska konsekvenser om de sprids. Relativt få fynd görs i kontrollen, vilket tyder på att inventeringen är effektiv och sundhetsläget bra. Sverige är dock det enda medlemsland i EU som saknar ett nationellt diagnos-laboratorium för växtskadegörare vilket bidrar till nuvarande situation med avsaknaden av tillräcklig diagnoskapacitet. Under 2023 har inventering fått avbrytas och svarstider för diagnosprov har varit långa. Medfinansiering för inventering och bekämpningsarbete från EU har också minskat och bedöms fortsätta vara på en låg nivå även de kommande åren.

Riksdagen har tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om utformningen av avgifter för offentlig kontroll enligt den nya växtskyddslagen (bet. 2021/22:MJU25 punkt 3, rskr. 2021/22:336). Av tillkännagivandet följer att avgifterna bör utformas på ett sätt som inte hämmar svenska företags konkurrenskraft, och regeringen bör särskilt ta hänsyn till skillnader mellan olika medlemsstaters uttag av avgifter så att Sverige inte skiljer ut sig genom relativt högre avgifter (bet. 2021/22:MJU25 s. 42). Regeringen har gett Statens jordbruksverk i uppdrag att återrapportera hur myndigheten har säkerställt att avgifterna för offentlig kontroll återspeglar myndighetens kostnader enligt den nya växtskyddslagen (2022:725). Återrapportering av uppdraget har skett i årsredovisningen för Statens jordbruksverk 2023. Jordbruksverket ser över avgifterna och utför nya beräkningar inför varje år för att säkerställa rätt nivå på avgifterna. Uträkningarna baseras på antal timmar och kostnader för kontrollverksamheten. Översynen publiceras sedan så att kunder samt eventuellt andra intressenter kan se hur avgifterna har beräknats per kontrollområde. Med ovan redovisade åtgärder bedömer regeringen att tillkännagivandet är slutbehandlat.

Insatser för att minska matsvinnet

Livsmedelsverket har tillsammans med Jordbruksverket och Naturvårdsverket utvärderat det hittillsvarande arbetet inom Handlingsplanen Fler gör mer – handlingsplan för minskat matsvinn 2030. Utvärderingen visar att det tagits stora kliv inom området men myndigheterna konstaterar samtidigt att med nuvarande takt kommer bland annat etappmålen för minskat matsvinn till 2025 inte att nås. Naturvårdsverket redovisning av utveckling av livsmedelsavfall i Sverige visar att mängden livsmedelsavfall i hela livsmedelskedjan har minskat med 2 procent under perioden 2020–2022.

Fiske och vattenbruk – stabil utveckling inom vattenbruket och insjöfisket medan utmaningar kvarstår inom fisket till havs

För att redovisa resultat och bedöma hur utvecklingen av en hållbar förvaltning av fiskbestånden och en hållbar utveckling av fiskerinäringen, inklusive vattenbruket, bidrar till målet för utgiftsområdet och det strategiska området Regler och villkor används följande kompletterande indikatorer:

– biologisk status för fiskbestånd
– svenska yrkesfiskets förädlingsvärde
– svenska vattenbrukets produktion.

Ett långsiktigt hållbart fiske är beroende av livskraftiga fiskbestånd och välmående hav och vatten. Flera faktorer bidrar därmed till den biologiska statusen för fiskbestånden. Utöver fiske har övergödning, miljögifter, klimatförändringar och ett ökat predationstryck från sälar och skarvar en bidragande påverkan. Se vidare avsnitt 2 i utgiftsområde 20 Klimat, miljö och natur.

I enlighet med den gemensamma fiskeripolitiken ska nyttjandet av de levande marina biologiska resurserna ske på ett sådant sätt att fiskbeståndet återställs till och bevaras över nivåer som säkerställer en maximal hållbar avkastning (MSY). MSY utgör det största årliga uttag ett fiskbestånd kan producera utan att beståndet minskar och är ett centralt mål i den gemensamma fiskeripolitiken (GFP). Detta uttag fastställs genom de årliga fiskemöjligheterna, inom ramen för GFP, i form av totalt tillåtna fångstmängder (Total Allowable Catch, TAC) och kvoter och därtill knutna regleringar.

Kommissionens årliga meddelande till Europaparlamentet och rådet, Hållbart fiske i EU: lägesrapport och riktlinjer för 2025, som innehåller bl.a. de utmaningar som finns och de framsteg som har gjorts på väg mot ett mer hållbart fiske presenterades den 7 juni 2024 (COM(2024) 235). Kommissionen konstaterar i sitt meddelande att framsteg görs för att uppnå målet om ett hållbart fiske i EU och att fisketrycket generellt minskar över tid samtidigt som biomassan i haven ökar. I Nordostatlanten fastställs majoriteten av fiskemöjligheterna enligt MSY. Detta gäller för samtliga av EU:s interna bestånd med undantag för de arter där den vetenskapliga rådgivningen har inneburit att inget fiske bör ske. För dessa bestånd fastställs låga kvotnivåer avsedda för oundvikliga bifångster i kombination med ytterligare bevarandeåtgärder. En majoritet av fiskemöjligheterna i Nordostatlanten delas med tredje länder. Även om konsultationerna har blivit mer komplexa och omfattande efter Brexit har de berörda kuststaterna fastställt fiskemöjligheter enligt MSY för de flesta gemensamt förvaltade arter. För ett fåtal kvoter har dessa länder dock inte kunnat enas om en fördelning vilket har lett till unilaterala fiskekvoter som överskrider hållbara nivåer. Kommissionen konstaterar att fisketrycket i Medelhavet och Svarta havet har sjunkit till historiskt låga nivåer men att ca. 20 procent av fisketrycket ligger över hållbara nivåer. KOM konstaterar även likt förra året att miljösituationen i Östersjön skiljer sig dramatiskt från situationen i andra havsområden, och att en mängd olika påfrestningar fortsätter att påverka fiskbestånden negativt. Det riktade fisket i Östersjön har därför behövt stoppas för fyra av 10 kvoterade arter. De resterande kvoterna i Östersjön fastställs enligt MSY och försiktighetsansatsen. Kommissionen konstaterar att den fleråriga planen för Östersjön innehåller många verktyg som främjar fiskbeståndens återhämtning, bland annat genom att stoppa det riktade fisket, sätta den totala tillåtna fångstmängden under de högsta rekommenderade nivåerna, freda under lekperioder och begränsa fritidsfisket. Men om inte medlemsstaterna tillämpar och genomför EU-lagstiftningen inom andra politikområden fullt ut kommer fiskbestånden, enligt KOM, inte att återhämta sig.

Andra viktiga verktyg för att uppnå ett långsiktigt hållbart fiske är exempelvis medel i havs-, fiskeri- och vattenbruksprogrammet som främjar en övergång till mer selektiva och skonsamma fiskeredskap. Arbetet fortsätter även med fiskeregleringar i marina skyddade områden, marina pilotområden för ekosystembaserad förvaltning samt fredningsområden för fisk i kustzonen. Havs- och vattenmyndigheten påtalar dock att effekter av klimatförändringarna börjar märkas i form av förändringar av marina näringsvävar och fiskpopulationers tillväxt och uppvandring.

Den 9 januari 2024 trädde Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2023/2842 av den 22 november 2023 om ändring av rådets förordning (EG) nr 1224/2009, och om ändring av rådets förordningar (EG) nr 1967/2006 och (EG) nr 1005/2008 och Europaparlamentets och rådets förordningar (EU) 2016/1139, (EU) 2017/2403 och (EU) 2019/473 vad gäller fiskerikontroll, i kraft. Förordningen innehåller reviderade regler om fiskerikontroll och syftar bl.a. till att modernisera och förenkla reglerna för kontroll av fiskeverksamheten samt att säkerställa efterlevnaden av den gemensamma fiskeripolitiken. Regelverket innebär bland annat att alla fiskefartyg kommer att spåras geografiskt och att kravet på elektroniska rapportering av fångster utökas till alla fiskefartyg. REM-system (Remote Electronic Monitoring), dvs. system där fångsten ombord övervakas med kameror och sensorer, kommer att införas på fartyg med en total längd på 18 meter eller mer där en hög risk för olovliga utkast föreligger. Fritidsfiskare som fångar specifika känsliga arter kommer att registreras och rapportera sina fångster via ett elektroniskt system för att förbättra kunskapen om fångstuttaget. För att industrin och berörda myndigheter ska få möjlighet att anpassa sig till de nya kraven kommer majoriteten av de nya reglerna att börja tillämpas två eller fyra år efter ikraftträdandet av lagstiftningen. Nationellt har Havs- och vattenmyndigheten genomfört ett försök med REM-system. Försöket har bidragit till värdefull kunskap och erfarenhet inför det fortsatta arbetet med den nya kontrollförordningen. Kontrollsystemen avseende vägning av fångster och artsammansättning, särskilt osorterade fångster av framför allt sill och skarpsill för industriändamål, har fortsatt utvecklats liksom systemet för spårbarhet av fiskeriprodukter. Korrekt vägning per art är viktigt både för korrekt kvotavräkning och för vetenskapliga beståndsuppskattningar. Förändringarna i spårbarhetssystemet förväntas minska den administrativa bördan för berörda aktörer.

Riksdagen har tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om landningsskyldighetens genomförande och efterlevnad i samtliga medlemsstater (bet. 2021/22:MJU17 punkt 10, rskr. 2021/22:189). Av tillkännagivandet följer att regeringen måste verka inom EU för att landningsskyldigheten genomförs och efterlevs i samtliga medlemsstater för att bevara fiskbestånden och säkerställa det svenska fiskets konkurrenskraft (bet. 2021/22:MJU17 s. 50). Den 30 maj 2018 lämnade EU-kommissionen ett förslag till nya regler när det gäller stora delar av EU:s gemensamma fiskerikontroll. Förhandlingarna med anledning av förslaget avslutades under det svenska ordförandeskapet i EU:s ministerråd det första halvåret 2023. Den 9 januari 2024 trädde Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2023/2842 av den 22 november 2023 om ändring av rådets förordning (EG) nr 1224/2009, och om ändring av rådets förordningar (EG) nr 1967/2006 och (EG) nr 1005/2008 och Europaparlamentets och rådets förordningar (EU) 2016/1139, (EU) 2017/2403 och (EU) 2019/473 vad gäller fiskerikontroll, i kraft. I förordningen ingår bl.a. att REM-system (Remote Electronic Monitoring), dvs. system där fångsten ombord övervakas med kameror och sensorer, kommer att införas på fartyg med en total längd på 18 meter eller mer där en hög risk för olovliga utkast föreligger. I och med att den nya EU-förordningen trätt i kraft kommer samtliga medlemsstater genomföra förändringar av sin fiskerikontroll vilket bl.a. innebär en striktare övervakning av att landningsskyldigheten efterlevs. Ansvaret att kontrollera respektive medlemsstats

efterlevnad av regelverket åligger kommissionen. Nationellt har Fiske- och vattenbruksutredningen bl.a. i uppdrag att analysera och föreslå eventuella behov av ändringar i svensk lagstiftning till följd av det reviderade EU-regelverket för fiskerikontroll (dir. 2022:92). Utredningen ska redovisa sitt uppdrag senast den 29 november 2024. Regeringen anser att tillkännagivandet därmed är slutbehandlat.

Tabell 2.23 Utvecklingen för svenskt yrkesfiske i havet respektive sötvatten – antal fartyg eller licenser, infiskad volym, infiskat värde och förädlingsvärde 2011–2021

	2013	2014*	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022**
Totalt antal fartyg (havet)	1 092	1 103	1 080	1 053	981	957	925	874	869	835
Totalt infiskad volym (havet) (ton)	177 902	172 276	202 856	198 086	221 755	215 123	178 142	171 067	153 394	139 029
Totalt infiskat värde (havet) (mnkr)	1 059	979	1 098	1 240	1 195	1 233	1 255	1 213	1 193	1 168
Totalt förädlingsvärde (havet) (mnkr)	521	450	576	631	608	592	591	624	615	525
Totalt antal licenser (sötvatten)	180	174	175	169	172	168 (274, fartyg)	156	153	156	155
Totalt infiskad volym (sötvatten) (ton)	1 348	1 598	1 351	1 642	1 640	1 506	1 671	1 571	1 671	1 658
Totalt infiskat värde (sötvatten) (mnkr)	78	83	99	87	109	116	111	107	137	166

Anm.: Förädlingsvärde är infiskat värde minus insatsförbrukning, såsom fasta kostnader, rörliga kostnader, bränslekostnader och kostnader för reparation och underhåll.

*År 2014 infördes personlig fiskelicens för yrkesmässigt fiske i insjöarna tidigare hette det yrkesfiskelicens.

** Preliminära uppgifter.

Observera att definitionen av antal fartyg i havet har ändrats och inkluderar numera även de som fiskar med stöd av enskild rätt.

Källa: Statistiska centralbyrån och Havs- och vattenmyndigheten.

Såväl antal fiskefartyg som infiskad volym fortsätter att minska inom det havsbaserade yrkesfisket där minskningen avseende infiskad volym inom det pelagiska och demersala segmentet motsvarar ca 7,9 procent respektive 4,6 procent. Den främsta anledningen till minskningen av infiskad volym är att beståndsstatusen inneburit minskade kvoter. Det infiskade värdet har dock inte samma trend utan ligger något mer stabilt liksom förädlingsvärdet som inte synes ha en tydlig trend. De som främst använder aktiva redskap står för den största delen av förädlingsvärdet och det största längdsegmentet, över 24 meter, står för ca 57 procent av förädlingsvärdet. Utvecklingen inom insjöfisket är mer stabil med en viss minskning av antal licenser medan infiskad volym och särskilt värde har haft en mer positiv utveckling under perioden.

Produktionen inom svenskt vattenbruk 2022 minskade jämfört med året innan. Den totala produktionen av matfisk och sättfisk skattas till knappt 10 400 ton, vilket innebär en minskning med 18 procent sedan 2021. Produktionen är nu tillbaka på ungefär samma nivåer som åren 2019 och 2020. Försäljningsvärdet fortsätter dock att öka. Produktionen av matfisk under 2022 skattas till 9 500 ton i beräknad hel färskvikt, vilket motsvarar en minskning med 20 procent eller 2 300 ton sedan året

innan. Regnbåge står fortsatt för största andelen av matfiskproduktionen och uppgår till 8 100 ton. Produktion av musslor (som hör till blötdjur och inte ingår i matfisken) uppgår till drygt 2 300 ton. Den totala sättfiskproduktionen skattas till drygt 850 ton, vilket innebär en knapp minskning med tio ton sedan föregående år. Precis som för matfiskproduktionen är det regnbåge som är den vanligaste arten. Regnbåge står för ungefär 55 procent av den totala produktionen av sättfisk. Antalet sysselsatta inom vattenbruket uppgår till 416 personer. Det innebär en minskning med 22 procent sedan året innan. Även andelen kvinnor har minskat. Utvecklingen inom svenskt vattenbruk t.o.m. 2022 redovisas i tabell 2.24. Jämfört med tidigare år har data kring antal odlingar tagits bort då odlingar med kombinationsverksamhet, dvs. både matfisk och sättfisk, kan ingå i båda kategorierna samt att även musslor ingår i matfisk.

Tabell 2.24 Produktion, försäljningsvärde och antal sysselsatta i vattenbruk 2015–2022

	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Produktion (ton)								
Matfisk	10 752	13 451	12 834	11 108	9 602	9 865	11 884	9 541
Sättfisk	1 073	861	924	731	918	828	866	856
Musslor	1 525	2 317	2 014	1 986	1 977	2 297	3 457	2 346
Försäljningsvärde (mnkr löp. priser)								
Matfisk, matkräftor och blötdjur	344,6	487,0	521,0	520,6	395,6	404,3	541,9	634,8
Sättfisk och sättkräftor	78,9	67,5	83,9	62,7	79,3	74,5	72,4	72,1
Antal sysselsatta	411	469	364	406	436	543	531	416
Kvinnor	75	85	63	95	99	138	126	77
Män	336	384	301	311	337	405	405	339

Källa: Jordbruksverket.

EU-finansierade program för havs-, fiskeri- och vattenbruksåtgärder bidrar till målet för utgiftsområdet genom bland annat ökad vattenbruksproduktion, miljöåtgärder och utveckling av innovationer

För att redovisa resultat och bedöma hur utvecklingen av havs- och fiskeriprogrammet 2014–2020 har bidragit till målet för utgiftsområdet och det strategiska området Regler och villkor används följande kompletterande indikatorer och bedömningsgrunder:

- resultatindikatorer som framgår av tabell 2.25
- utvärderingar i enlighet med Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 1303/2013 av den 17 december 2013 om fastställande av gemensamma bestämmelser för Europeiska regionala utvecklingsfonden, Europeiska socialfonden, Sammanhållningsfonden, Europeiska jordbruksfonden för landsbygdsutveckling och Europeiska havs- och fiskerifonden, om fastställande av allmänna bestämmelser för Europeiska regionala utvecklingsfonden, Europeiska socialfonden, Sammanhållningsfonden och Europeiska havs- och fiskerifonden samt om upphävande av rådets förordning (EG) nr 1083/2006.

Havs- och fiskeriprogrammet 2014–2020 avslutades den 15 maj 2024. Genom programmet har totalt 1 061 ansökningar beviljats stöd, vilket motsvarar ca 1 390 miljoner kronor. Målen för vattenbruksproduktion, projekt inom datainsamling och kontroll samt skyddade områden har nåtts. Vid programmets avslut är resultatet gällande förändrad areal skyddade områden 932 km². I budgetpropositionen för 2024 (prop. 2023/24:1 utg.omr. 23 avsnitt 2.6.2) redovisades att programmet hade bidragit

till en förändrad areal skyddade områden motsvarande 57 km² och att ingen ytterligare förändring förväntades per den 10 augusti 2023. Anledning till den stora förändringen i resultat är en genomförd insats vars resultat tidigare hade förbisetts.

Övriga mål har inte uppnåtts. En förklaring till den låga uppfyllelsen av målet om minskning av oönskade fångster i ton, är att stödet i stor utsträckning har nyttjats av småskaliga fiskare vars totala fångst har en lägre volym är vad som förväntades när målet sattes. Minskningen är därför volymmässigt liten. Av resultaten från slutförda projekt framgår dock att berörda stödmottagares oönskade fångster har minskat med 90 procent.

Tabell 2.25 Indikatorer för havs- och fiskeriprogrammets genomförande 2014–2020

Indikatorer	Resultat från slutförda projekt	Mål
Förändring av oönskade fångster (ton)	841	-2 300
Förändrad vattenbruksproduktion (ton)	14 677	3 975
Antal projekt inom datainsamling och kontroll	183	109
Antal genomförandeprojekt inom lokalt ledd utveckling	192	300
Antal projekt inom saluföring och beredning	89	94
Förändrad areal skyddade områden (km²)	932	700

Källa: Jordbruksverket.

I syfte att redovisa resultat och bedöma hur havs-, fiskeri- och vattenbruksprogrammet 2021–2027 bidrar till målet för utgiftsområdet används följande indikatorer för resultatredovisning i budgetpropositionen:

- åtgärder som bidrar till god miljöstatus, inbegripet återställande av naturen, bevarande, skydd av ekosystem, biologisk mångfald, djurs hälsa och välbefinnande
- innovationer som möjliggjorts
- företag med högre omsättning
- införda eller förbättrade kontrollmetoder
- ny produktionskapacitet inom vattenbruk
- oönskad fångst inom fiske
- akvatiskt skräp som samlats in.

Programmet öppnades för ansökningar den 1 december 2022. Per den 12 augusti 2024 hade 596 ansökningar beviljats stöd, vilket motsvarar ca 766 miljoner kronor. Med stöd av uppgifter i ansökningarna av icke slutförda åtgärder redovisas en prognos om förväntade resultat i tabellen nedan. Eftersom programmet nyligen har startat finns ännu inte resultat från slutförda projekt för samtliga indikatorer. Det kan dock konstateras att målen om åtgärder som bidrar till god miljöstatus, innovationer, företag med högre omsättning och produktionskapacitet inom vattenbruket är på god väg att nås utifrån förväntade resultat av beviljade ansökningar.

Programmet har även per den 12 augusti 2024 bidragit till minskning av oönskade fångster inom fiske som motsvarar 5 ton, och att 38 ton akvatiskt skräp har samlats in. För dessa indikatorer finns inga uppsatta mål och resultaten presenteras därför inte i tabellen. Dessa uppgifter rapporteras inte till EU men samlas trots det in för att följa programmets bidrag inom dessa områden på nationell nivå.

Tabell 2.26 Indikatorer för havs-, fiskeri- och vattenbruksprogrammets genomförande 2021–2027

Indikatorer	Förväntade resultat utifrån beviljade ansökningar	Resultat från slutförda projekt	Mål
Åtgärder som bidrar till god miljöstatus, inbegripet återställande av naturen, bevarande, skydd av ekosystem, biologisk mångfald, djurs hälsa och välbefinnande	1 566	418	480
Innovationer som möjliggjorts	49	2	15
Företag med högre omsättning	81	24	34
Införda eller förbättrade kontrollmetoder	27	23	60
Ny produktionskapacitet inom vattenbruk	13 350	751	2 410

Källa: Jordbruksverket.

Utvecklad jakt och viltförvaltning

För att redovisa resultat och bedöma hur utvecklingen av jakt och viltförvaltning bidrar till målet för utgiftsområdet och det strategiska området Regler och villkor används följande kompletterande indikatorer:

– viltstammarnas utveckling
– omfattning av viltskador
– antal viltolyckor i trafiken.

Arbetet inom ramen för Naturvårdsverkets reviderade strategi för svensk viltförvaltning för 2022–2029 har fortsatt. Strategin utgår från de tre övergripande perspektiven: bevarande av viltarter, brukande av viltet som resurs samt begränsning av skador och olägenheter av vilt. Flera nya föreskrifter har tagits fram som en del i att säkerställa tillgången på aktuella, relevanta och moderna föreskrifter för viltförvaltningens behov. Vidare har tolkningsstöd kopplat till blyhagelförbud vid våtmarker och rapportering vid viss skyddsjakt via mobilapp tagits fram. Arbetet bidrar till viltstrategins mål om en tydlig och förutsägbar viltförvaltning. Även nya vägledningar från Naturvårdsverket i olika frågor bidrar till detta mål. Under året har beskattningsmodeller tagits fram för bl.a. varg, lodjur och järv vilket bidrar till viltstrategins mål om en förvaltning baserad på vetenskaplig grund och kvalitetssäkrade metoder. Det samma gäller flera kunskapssammanställningar om fåglar, sälar och mindre däggdjur som tagits fram under 2023. En ny nationell förvaltningsplan för skarv har beslutats under 2023 och den nationella inventering av skarv som genomfördes indikerar att populationen ökat sedan den senaste nationella inventeringen 2012.

Rådjursstammen har ökat något de senaste åren även om förändringen kan variera lokalt. Det skiljer sig från älgstammen som är allmänt spridd men minskat kraftigt. Vildsvinsstammen minskar fortsatt nationellt och även lokalt på de flesta håll, även om det finns undantag. Det som också, förutom de nu tillåtna hjälpmedlen bildförstärkare och termiska sikten, möjligen kan vara en bidragande orsak till denna minskning är förekomsten av Salmonella Choleraesuis som påvisats i några områden. Dovviltet har under en lång tid ökat i numerär och långsamt spridit sig. Även om artens utbredning areellt sett är begränsad och den fortsatt saknas på många håll. Kronviltet ökar och sprider sig totalt sett men tenderar att minska i traditionella kärnområden. Samtliga län i Sverige utom Gotland och Norrbotten har nu områden med etablerad kronviltsstam och registrerade kronskötselområden. I Norrlandslänen fortsätter kronviltet att sprida sig och förekommer nu på fler platser om än i relativt sett låga tätheter.

Medel från anslag 1:7 *Ersättningar för viltskador m.m.* har betalats ut till samtliga län under året. Nyttjade medel uppgår till 56,8 miljoner kronor, vilket är en ökning från föregående år. Bidragen fördelas med närmare 50 procent till förebyggande åtgärder, drygt 30 procent till ersättning för skador och resterande till besiktning, administrationskostnader samt informations- och utbildningsinsatser. Vid en uppdelning utifrån om åtgärder/skadeersättning relaterar till tamboskap respektive gröda är fördelningen relativt jämn. Enligt Naturvårdsverket redovisning överstiger behoven som länsstyrelsernas redovisar tillgängliga medel.

Det totala antalet trafikolyckor med vilt inblandat samt där eftersök gjorts har ökat sedan 2022 (se tabell 2.27). Den totala kostnaden för eftersöksverksamheten är ca 110 miljoner kronor, bl.a. beroende på ökning av vissa viltarter och en ökad trafik.

Tabell 2.27 Antal hanterade viltolyckor i trafiken och antal djur som varit inblandad i viltolycka i väg- och järnvägstrafiken

Antal Viltslag	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Dovhjort	2 537	2 546	2 918	3 267	3 244	4 695	5 388	5 788
Dovhjort*							5 594	6 016
Kronhjort	390	425	414	486	403	463	435	506
Kronhjort*							449	524
Rådjur	44 629	45 863	46 985	47 304	45 159	49 567	47 568	49 757
Rådjur*							48 360	50 718
Vildsvin	4 757	6 082	6 938	7 696	7 216	5 481	5 831	5 915
Vildsvin*							6 556	6 603
Älg	5 874	5 941	5 951	5 602	4 607	6 634	5 637	6 175
Älg*							5 819	6 438
Övrigt vilt	392	425	544	576	507	419	415	466
Övrigt vilt*							428	476
Totalt	**58 579**	**61 282**	**63 750**	**64 931**	**61 136**	**67 564**	**65 582**	**68 999**
Totalt*							**67 521**	**71 185**

* Antal djur som varit inblandad i viltolycka. Uppdelning av statistiken mellan antal hanterade viltolyckor i trafiken och antal djur som varit inblandad i trafikolyckor finns fr.o.m. 2022.

Källa: Nationella viltolycksrådet.

Riksdagen har tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om jakt- och viltvårdsuppdraget (bet. 2021/22:MJU16 punkt 4, rskr. 2021/22:178). Av tillkännagivandet följer att Svenska Jägareförbundet ska återfå ansvaret för det allmänna uppdraget och att en återgång ska ske i dialog med berörda intressenter inklusive EU-kommissionen (bet. 2021/22:MJU16 s. 17). Den 7 januari 2021 beslutade regeringen om ändringar avseende viltvårdsfonden genom ett uppdrag till Naturvårdsverket att ombesörja delar av det allmänna uppdraget, en förordning genom vilken ideella organisationer kan söka bidrag ur fonden samt en höjning av viltvårdsavgiften. Den 30 september 2021 beslutade regeringen att tilldela Svenska Jägareförbundet ett treårigt organisationsbidrag motsvarande 150 kronor per betald viltvårdsavgift (ca 43 miljoner kronor per år). Den 1 juli 2022 började de av Naturvårdsverket upphandlade avtalen att gälla och samtliga tecknades med Svenska Jägareförbundet. Regeringen beslutade vidare den 4 augusti 2022 en ändring av förordningen (2021:12) om vissa bidrag ur viltvårdsfonden. Genom ändringen förtydligas att bidrag endast kan ges till organisationer som främjar jakt och annan viltvård. Regeringen beslutade även den 10 mars 2022 om ändring i förordningen (2012:989) med instruktion för Naturvårdsverket. Ändringen innebär bl.a. att myndigheten också ska medverka till att främja brukandet av vilt som resurs. Ändringen trädde i kraft den 1 maj 2022. Genom beslut den 17 maj 2023 ändrade regeringen Naturvårdsverkets pågående viltvårdsuppdrag. Ändringen bestod dels i att

slutredovisningen av uppdraget flyttades fram till den 31 december 2024, dels i att Naturvårdsverket skulle lämna en delredovisning som bl.a. skulle innehålla en bedömning av om det är förenligt med upphandlingsreglerna om någon eller några av viltvårdsåtgärderna i stället kan utföras av en ideell organisation utan ett föregående upphandlingsförfarande. Naturvårdsverket delredovisade uppdraget den 11 januari 2024. Sammanfattningsvis konstaterar Naturvårdsverket i delredovisningen att myndigheten inte ser några möjligheter att med befintlig upphandlingslagstiftning ändra vilka uppgifter som ingår i Naturvårdsverkets uppdrag om upphandling. Den 8 maj 2024 beslutade regeringen om en ändring i jaktförordningen (1987:905) som innebär att Naturvårdsverket tills vidare har möjlighet att upphandla åtgärder för att främja landets viltvård. Åtgärderna får avse uppföljning och övervakning av viltstammarna, syfta till att minska lidandet för trafikskadat vilt eller bidra till en adaptiv klövviltsförvaltning. Svenska Jägareförbundets allmänna uppdrag har således inte återförts till sin ursprungliga utformning. Regeringen beslutade vidare den 8 maj 2024 om organisationsbidrag till Svenska Jägareförbundets rikstäckande jakt- och viltvårdsverksamhet för åren 2025–2027 med motsvarande 155 kronor per erlagd viltvårdsavgift. Svenska Jägareförbundet får därmed fortsatt förtroende att leda delar av jakten och viltvården i landet. Regeringen anser mot bakgrund av det ovan redovisade och med beaktande av gällande bestämmelser om upphandling att tillkännagivandet är slutbehandlat.

Konsument och marknad

Målet för livsmedelsstrategins strategiska område Konsument och marknad:

– Att konsumenterna ska ha ett högt förtroende för livsmedlen och kunna göra medvetna val, exempelvis av närproducerat och ekologiskt. Marknaden för livsmedel ska kännetecknas av en väl fungerande konkurrens. Den svenska livsmedelsexporten ska ges förutsättningar att öka för att möta efterfrågan på relevanta marknader.

De kompletterande indikatorerna som används för att redovisa resultat och bedöma hur utvecklingen på området bidrar till målet för utgiftsområdet och det strategiska området redovisas under respektive avsnitt.

Konsumenter kan känna sig trygga med svenska livsmedel

För att redovisa resultat och bedöma hur utvecklingen av livsmedelssäkerhet bidrar till målet för utgiftsområdet och det strategiska området Konsument och marknad används följande kompletterande indikatorer:

– antalet utbrott av vissa zoonoser hos livsmedelsproducerande djur
– antalet fall av vissa livsmedelsburna zoonoser hos människor.

Indikatorerna används för att uppskatta hur vanligt det är att människor blir sjuka av livsmedel och relaterar till målet om att konsumenter ska ha ett högt förtroende för livsmedel.

I Sverige, liksom i EU, är infektion med campylobacter den mest rapporterade livsmedelsburna zoonosen hos människa. Hantering av rå kyckling och konsumtion av kyckling som inte har upphettats tillräckligt anses vara den viktigaste smittkällan. Förekomsten av campylobacter i slaktkyckling och hos människa är säsongsberoende och normalt högre under sommarhalvåret. Ökningen av inhemskt smittade humanfall föregås ofta av en ökning av andelen positiva fynd i kycklingflockar. Ett officiellt kontrollprogram för campylobacter drivs av Svensk fågel som huvudman och

finansieras till största delen av Jordbruksverket. Förekomsten av campylobacter i kycklingflockar är fortsatt relativt låg i ett internationellt perspektiv.

Tabell 2.28 Andelen kycklingflockar positiva för campylobacter

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Andel (procent)	11,5	11,6	15,4	10,7	8,7	4,6	4,6	5,3	4,7	4,6]

Källa: Jordbruksverket.

Under 2023 rapporterades fler fall av infektion med campylobacter, enterohemorragisk E.coli (ehec) och salmonella jämfört med de tre föregående åren. Trots ökningen var antalet fall av salmonella och campylobacter lägre än före pandemin. För campylobacter var det de utlandssmittade fallen som ökade jämfört med föregående år. Antalet listeriafall har varit mer stabilt sett till samma tidsperiod.

En bidragande orsak till att antalet fall av ehec fortsätter att öka är sannolikt en utveckling av diagnostiken vilket leder till att fler prover analyseras och att fler fall påvisas. Incidensen var högst bland barn i åldersgruppen noll till fyra år, både för smittade i Sverige och utomlands. Totalt 20 fall av den allvarliga komplikationen hemolytiskt uremiskt syndrom (HUS) rapporterades under 2023.

Antalet fall av listeria var i nivå med föregående år, majoriteten (95 procent) smittades i Sverige. Under 2023 ingick 15 listeriafall i ett utbrott med totalt 19 fall som pågått sedan 2022. Majoriteten av fallen uppgav att de ätit någon typ av vakuumförpackad lax, producerad av samma företag. Listeria kunde påvisas i både produkter och omgivningsprover i det aktuella företagets anläggning. Samma listeriavariant kunde i efterhand påvisas i laxråvara från ett slakteri i Norge som levererade till företaget. Lax var därmed den troliga smittkällan till utbrottet.

Vid årsskiftet 2022–2023 insjuknade totalt 82 personer i salmonella efter konsumtion av råa eller otillräckligt upphettade ägg och äggprodukter. Smittan berodde på ett stort utbrott av salmonella i produktionsmiljön hos en äggproducent. Utbrottet ledde till återkallanden av ägg från den aktuella äggproducenten och inget tyder på att någon ska ha blivit smittad efter det första återkallandet. Som en följd av smittan har tillgången på ägg för konsumenter varit påverkad under året. Internationell datadelning har kunnat visa att det finns ett samband mellan utbrottsstammen i det svenska utbrottet och ett omfattande utbrott med sjukdomsfall i flera andra europeiska länder under början av 2022 vilket också var kopplat till äggproduktion. Utredningsarbete fortgår i samverkan på EU-nivå med syftet att identifiera orsakerna till spridning av salmonella mellan värphönsflockar i olika länder.

Tabell 2.29 Antalet fall av vissa livsmedelsburna zoonoser hos människor

Antal fall per 100 000 invånare, oavsett smittland

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Campylobacter	85,04	93,18	110,27	104,82	79,48	64,81	33,04	38,75	49,09	53,5
	45,5	46,8	46,7	46,8	44,6	44,8	43,1	44,3	45,9	44,8
Andel kvinnor/män	54,4	53,1	53,2	53,1	55,3	55,1	56,8	55,3	54,0	55,2
Ehec	4,84	5,59	6,37	4,98	8,72	7,31	4,73	6,24	8,15	8,9
	53,6	55,3	54,7	53,3	54,9	53,6	53,9	51,8	54,2	56,0
Andel kvinnor/män	46,3	44,6	45,2	46,6	45,0	46,3	46,0	48,0	45,1	44,0
Listeria	1,28	0,89	0,68	0,80	0,87	1,09	0,85	1,02	1,19	1,2
	52,8	47,7	52,9	55,5	51,6	56,6	45,4	45,7	53,6	42,8
Andel kvinnor/män	47,2	52,2	47,0	44,4	48,3	43,3	54,5	54,2	45,6	57,2
Salmonella	22,68	23,32	22,47	22,53	19,94	19,29	7,96	9,03	10,81	12.4
	48,6	49,9	48,4	48,8	47,1	50,7	48,5	52,4	50,8	49,9
Andel kvinnor/män	51,3	50,0	51,5	51,0	52,8	49,2	51,4	47,0	48,4	50,1

Källa: Folkhälsomyndighetens statistik om anmälningspliktiga smittsamma sjukdomar. Statistiken hämtas från en föränderlig databas och antalet fall kan därför justeras både uppåt och nedåt.

Produktionen av ekologiska livsmedel fortsätter minska

Även under 2023 fortsätter trenden nedåt för ekologisk odling. Under 2023 minskade den ekologiskt brukade jordbruksarealen med 47 100 hektar, vilket är en nedgång med ca 8 procent. Andelen ekologiskt odlad areal var 18,4 procent 2023. Även andelen inköp till storkök i offentlig sektor som bestod av ekologiska livsmedel har minskat något. 2023 var andelen ekologiskt 34,2 procent, vilket är en minskning med 2,8 procent jämfört med 2022.

Den totala försäljningen av ekologiska livsmedel är dock i stort sett oförändrad sedan 2022. Totalt såldes det under 2023 ekologiska livsmedel för 34,2 miljarder i Sverige, vilket utgjorde 7,8 procent av den totala försäljningen. Andelen ekologiskt minskade under 2023 med 0,5 procentenheter.

Samordningsfunktionen för ekologisk produktion, konsumtion och export vid Jordbruksverket som varit verksam sedan 2017, genomförde den elfte och sista utlysningen i januari 2023. Det beviljades stöd till fyra projekt på sammanlagt 1,3 miljoner kronor.

Livsmedelsexport

För att redovisa resultat och bedöma hur utvecklingen av konkurrenskraften och livsmedelsexporten bidrar till målet för utgiftsområdet och det strategiska området Konsument och marknad introduceras följande kompletterande indikator:

– exportandel i svensk livsmedelsindustri.

Tabell 2.30 Exportandel i svensk livsmedelsindustri

År	Exportandel
2011	27 %
2012	28 %
2013	29 %
2014	29 %
2015	31 %
2016	31 %
2017	33 %
2018	34 %
2019	34 %
2020	35 %
2021	36 %
2022	36 %

Under 2023 ökade värdet av den totala exporten av livsmedels- och jordbruksprodukter, undantaget vidareexporten av norsk fisk, med 7 procent och uppgick därmed till nästan 79 miljarder kronor. Den kategori som ökade mest var kategorin Kaffe, te, kakao, kryddor och varor därav som ökade med 12 procent 2023 och exportvärdet uppgår till 8 miljarder kronor. De globala leverantörskedjorna har påverkats av Rysslands fullskaliga invasion av Ukraina men den svenska exporten har som helhet inte påverkats nämnvärt. Sveriges export- och investeringsråd har genomfört en rad främjandeaktiviteter inom ramen för livsmedelsexportprogrammet Try Swedish! som drivs på uppdrag av regeringen. Inom ramen för Try Swedish! har bland annat svenska samlingsmontrar för svenska livsmedelsföretag genomförts på en rad prioriterade marknader.

Livsmedelsverket och Jordbruksverket har i uppdrag att fortsatt utveckla arbetet med exportgodkännanden för svenska livsmedel och jordbruksvaror i syfte att underlätta för ökad export. Under 2023 har arbetet för att öka den svenska exporten genom att få tillträde till nya marknader fortsatt. Regeringen har under året lyft fram svenska exportintressen inom ramen för EU:s förhandlingar. I samband med det svenska ordförandeskapet i EU genomfördes ett seminarium i Bryssel för att lyfta fram möjligheterna för ökad svensk livsmedelsexport och arbete har även pågått att öka andelen svensk mat på utlandsmyndigheterna tillsammans med branschorganisationen Livsmedelsföretagen.

Team Sweden Livsmedel som leds av den nationella exportsamordnaren för livsmedelssektorn har fortsatt att vara ett aktivt forum för företag och intressenter att identifiera hur den svenska livsmedelsexporten ska öka, bl.a. samlades branschaktörer och andra intressenter för ett möte inom ramen för Team Sweden Livsmedel i oktober 2023. Under 2023 har det svensk-finska marknadsföringskonceptet Nordic Oats genomfört en rad främjandeaktiviteter som har letts av Business Sweden och Business Finland för att öka exporten av havreprodukter.

Sverige är en aktiv part i internationellt arbete

Det internationella arbetet inom utgiftsområdet omfattar bl.a. målsättningar om hållbara jordbruks-, skogsbruks- och fiskerinäringar, en öppnare handel liksom hållbara livsmedelssystem och globalt tryggad livsmedelsförsörjning. Utgångspunkten för arbetet är det av riksdagen beslutade målet om Agenda 2030 för en ekonomiskt, socialt och miljömässigt hållbar utveckling genom en samstämmig politik nationellt och internationellt. Delar av detta arbete redovisas nedan.

Rysslands fullskaliga invasion av Ukraina och dess negativa effekter på globalt tryggad livsmedelsförsörjning har fortsatt att prägla det internationella arbetet även inom FAO. Sverige har under det svenska ordförandeskapet i EU:s ministerråd våren 2023 företrätt EU och dess medlemsstater vid FAO:s råd. Sverige har i den rollen bidragit till insatser inom FAO för att motverka anfallskrigets effekter. Sverige bidrog också till att färdigställa de frivilliga riktlinjerna för jämställdhet och kvinnors och flickors egenmakt i sammanhanget tryggad livsmedelsförsörjning och nutrition. I ordförande-rollen var Sverige medvärd för det femte mötet mellan Afrikanska unionens och EU:s jordbruksministrar som genomfördes den 30 juni 2023. Sverige anordnade även ett internationellt seminarium för att uppmärksamma den internationella världs-vattendagen den 22 mars 2023. Detta med fokus på livsmedels- och vattentrygghet genom cirkularitet och samverkan. Ökad hunger och utmaningar för tryggad livsmedelsförsörjning var även ett tema för FN:s generalförsamlings möte i september 2023 där Sverige bidrog genom att utrikesministern stod medvärd för ett evenemang tillsammans med Zambia den 21 september.

Inom skogspartnerskapet Forest Climate Leader Partnership bidrog Sverige till ett gemensamt uttalande vid UNFCCC COP28 i Dubai om att främja åtgärder för låga utsläpp i byggande och ökad användning av trä från hållbart skogsbruk i den byggda miljön. Under det svenska EU-ordförandeskapet ledde Sverige EU-delegationen under FN:s skogsforums 18:e möte (UNFF18), liksom EU-delegationen under förhandlingarna i jordbruks- och skogsfrågor (AFOLU) under UNFCCC SB58 i Bonn.

Under 2023 har råvaruområdet i hög grad påverkats av den geopolitiska och klimatrelaterade utvecklingen, något som präglat handelsmönster och priser. I synnerhet har spannmål varit i fokus, men också andra råvaror har påverkats. Detta har ställt höga krav också på samarbetet inom EU på området. Sverige genomförde under EU-ordförandeskapet en workshop för övriga EU-medlemsstater, EU-kommissionen och rådssekretariatet för att utveckla EU:s arbete på råvaruområdet. Sverige ledde också arbetet med att utarbeta rådsslutsatser på råvaruområdet för att fastslå EU:s ambitioner och mål. Slutsatserna beslutades av rådet i juni 2023. Sverige var vidare ordförande för den administrativa kommittén i Internationella organisationen för tropiskt timmer (del av ICB – De internationella råvaru-organisationerna), som har en viktig roll bl.a. i hållbarhets- och markanvändnings-frågor som kopplar till livsmedelskedjan. Sverige fortsatte också som vice ordförande för det styrande rådet inom Gemensamma råvarufonden (CFC), som ordförande för dess exekutivkommitté fram till i april 2024, och som talesperson inom CFC för OECD-länderna. OECD:s Jordbrukskommitté arbetade under 2023 med uppföljningen av jordbruksministermötet 2022 och den då antagna minister-deklaration som stakade ut vägen för det framtida arbetet med att bidra till att skynda på jordbrukets klimatomställning. Fokus under året var hållbar livsmedelsförsörjning - med hållbarhetens samtliga tre ben om miljömässiga, sociala och ekonomiska aspekter inkluderade, livsmedelssvinn, märkning och hållbara konsumentval. Andra viktiga arbetsområden var jordbruksstödens och handeln med jordbruksprodukters påverkan på klimatet.

EU ratificerade det WTO-avtal som förbjuder subventioner till olagligt, orapporterat och oreglerat fiske (IUU) liksom till fiske på överfiskade bestånd respektive till fiske på det fria havet som kom på plats i juni 2022.

Regionalt bidrog Sverige inom ramen för Nordiska ministerrådet till förbättrade omständigheter för institutionen Nordisk Genresurscenter. Sverige medverkade också aktivt inom det nordiska samarbetet i en rad projekt, bland annat om bioekonomi för

tillväxt på landsbygden. Sverige var under delar av 2023 även ordförande för EU:s strategi för Östersjöregionen (Östersjöstrategin).

Kunskap och innovation

Målet för det strategiska området Kunskap och innovation:

– Att stödja kunskaps- och innovationssystemet för att bidra till ökad produktivitet och innovation i livsmedelskedjan samt hållbar produktion och konsumtion av livsmedel.

För att redovisa resultat och bedöma hur utvecklingen av kunskap och innovation bidrar till målet för utgiftsområdet och det strategiska området Kunskap och innovation används följande kompletterande indikator:

– livsmedelssektorns forsknings- och utvecklingskostnader i procent av livsmedelssektorns omsättning.

Tabell 2.31 Livsmedelssektorns forsknings- och utvecklingskostnader i procent av livsmedelssektorns omsättning

Miljoner kronor

	2019	2020	2021	2022
FoU utgifter	818	1090	827	710
FoU utgifter som procent av omsättningen	0,08	0,10	0,07	Saknas

Anm.: Siffran gäller för företag med fler än tio anställda och exkluderar primärproduktionen.

Källa: Rapport 2024:3 Uppföljning och utvärdering av livsmedelsstrategin.

Formas bidrar till ny kunskap och nyttiggörande

Tidigare satsningar på forskarutbildning inom livsmedelsområdet har nu resulterat i 11 avlagda doktorsexamina. Forskningsagendan för livsmedelsforskning har uppdaterats med tydligare koppling mot konkurrenskraft. Formas har utlyst medel för centrumbildningar för ökad beredskap och konkurrenskraft i livsmedelssystemet.

Under 2023 betalade Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande (Formas) ut totalt 718 miljoner kronor i forskningsstöd till forskning inom de areella näringarna. Till det nationella forskningsprogrammet för livsmedel avsattes 151 miljoner kronor. Den s.k. öppna utlysningen där forskarna själva bestämmer inriktningen är fortsatt Formas största utlysning. Resultatredovisning för Formas verksamhet lämnas även i utgiftsområde 20 Klimat, miljö och natur, avsnitt 4.

God kvalitet vid Sveriges lantbruksuniversitet

För att redovisa resultat och bedöma hur utvecklingen av utbildning och forskning bidrar till målet för utgiftsområdet och det strategiska området Kunskap och innovation används följande kompletterande indikatorer och bedömningsgrunder:

– antal helårsstudenter
– antal sökande och registrerade
– prestationsgrad och examinationsfrekvens (antal examinerade individer)
– andel disputerade lärare
– vetenskaplig publicering
– externa medel.

Antalet helårsstudenter uppgick under 2023 till 4 207 (omkring 70 procent kvinnor och 30 procent män) vilket innebär en minskning med 186 helårsstudenter jämfört

med 2022. Av de 35 programmen på grundnivå hade tio en könsfördelning inom intervallet 40 till 60 procent. Inom forskarutbildningen är könsfördelningen jämnare, andelen män är 39 procent. SLU arbetar för förbättrad jämställdhet och lika villkor. En handlingsplan för breddad rekrytering och breddat deltagande fastställdes i december 2022 av SLU. Under 2023 har handlingsplanen förankrats och bakgrundsdata tagits fram för att kunna följa utvecklingen.

Utökningen av utbildningsplatser för veterinärer och djursjukskötare har fortsatt enligt plan och byggs successivt ut. Hösten 2023 startade en ny version av veterinärutbildningen med utrymme för 145 nybörjarplatser, jämfört med tidigare 100. Programmet kommer att vara fullt utbyggt i alla årskurser 2028. Djursjukskötarprogrammet hade 115 nybörjarplatser hösten 2023, att jämföras med 80 platser innan utbyggnaden började. Programmet kommer att vara fullt utbyggt i alla klasser 2025.

Indikatorn (tabell 2.32) justeras från och med 2023 för ökad tydlighet så att antal registrerade anges, det vill säga de som tackar ja till ett antagningserbjudande.

Tabell 2.32 Sökande och registrerade till högskoleutbildning vid SLU

	2019	2020	2021	2022	2023
Sökande grundnivå	5848	6821	7602	6326	5285
Registrerade grundnivå	1020	1097	1126	987	947
Andel kvinnor/män	68/32	70/30	71/29	68/32	71/29
Sökande avancerad nivå	5338	6169	5400	5016	4873
Registrerade avancerad nivå	393	525	451	408	337
Andel kvinnor/män	63/37	65/35	62/38	68/32	67/33

Källa: SLU, Årsredovisning 2023.

Prestationsgraden ligger på en hög nivå nationellt sett, se tabell 2.33.

Tabell 2.33 Prestationsgrad läsåren 2019–2023 vid SLU

Procent

	2019	2020	2021	2022	2023
Kvinnor	89	87	87	88	90
Män	87	83	84	84	87
Totalt	88	86	86	87	89

Anm.: Tabellen redovisar totalprestationsgraden, där utresande utbytesstudenter som inte får någon helårsprestation (en student som under ett läsår uppnår 60 högskolepoäng) redovisad ingår. Sent inrapporterade resultat leder till att siffrorna för tidigare år justerats något uppåt.

Källa: SLU.

Antalet disputerade lärare är 1 109, en ökning jämfört med 2022 (45 procent kvinnor och 55 procent män).

Forskare vid SLU publicerade drygt 2 200 artiklar och kunskapsöversikter (reviews) under 2023. Ett mått på hög kvalitet är att 16 procent av alla artiklar som publiceras internationellt tillhör de 10 procent mest citerade i världen inom sina respektive ämnesområden. SLU rankas fyra globalt bland 451 universitet inom jord- och skogsbruk (QS World University Rankings) och på plats tolv av 500 listade universitet i ekologi (Shanghai ranking).

Den externa finansieringen till SLU:s Fortlöpande miljöanalys kommer framför allt från statliga myndigheter och har minskat med 14 miljoner kronor. SLU:s Riksskogstaxeringen, som fyllde 100 år 2023, är en officiell statistik om de svenska skogarna som fortsatt tagit fram långa, väl förvaltade tidsserier av miljö- och naturresursdata.

Den externa finansieringen har under den senaste femårsperioden ökat med ca 200 miljoner kronor till 1,3 miljarder kronor. Av de totala intäkterna 2023 utgjorde den 56 procent. SLU är aktivt inom olika EU-program och 2023 pågick 92 EU-finansierade projekt med SLU-deltagande, vilket är en toppnotering. SLU medverkade på ett flertal sätt under Sveriges tid som ordförande i EU. SLU hade fortsatt fokus på samverkan med samhällets aktörer, både nationellt och internationellt.

2.6.3 Stärkt civilt försvar och krisberedskap inom livsmedels- och dricksvattenförsörjningen

Steg framåt för uppbyggnaden av livsmedelsberedskapen och en tryggad dricksvattenförsörjning

Livsmedelsverket är sektorsansvarig myndighet och samordnar arbetet i beredskapssektorn Livsmedelsförsörjning och dricksvatten. De övriga beredskapsmyndigheter som ingår i sektorn är Statens jordbruksverk, Statens veterinärmedicinska anstalt (SVA), Naturvårdsverket och länsstyrelserna. Myndigheterna har under 2023 etablerat en gemensam struktur för arbetet i sektorn och identifierat frågor där det finns samordningsbehov, också med andra sektorer. Myndigheterna har även arbetat för att skapa samsyn kring planeringsinriktning för det civila försvaret framtagen av Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB).

Livsmedelsförsörjning

Den 31 januari 2024 presenterades betänkandet Livsmedelsberedskap för en ny tid (SOU 2024:8) som föreslår en utvecklad inriktning för livsmedelsberedskapen inklusive styrmedel för näringslivets medverkan. Förslagen har remitterats under våren 2024.

Den 1 april 2024 redovisade Jordbruksverket, Livsmedelsverket och SVA ett flertal uppdrag med koppling till uppbyggnaden av en robust livsmedelsförsörjning. Myndigheterna har bland annat analyserat risker och sårbarheter i livsmedelskedjan och kartlagt och analyserat företagens förmåga att leverera varor och tjänster under höjd beredskap. Ytterligare exempel är att myndigheterna gemensamt redovisat sitt arbete för att ta fram en metod för att mäta mängden mat som flödar i livsmedels-systemet samt att Jordbruksverket lämnat ett förslag om hur lagring av spannmål kan göras.

I regleringsbrevet för 2024 fick Jordbruksverket 20 miljoner kronor för att utveckla de förslag som har lämnats i redovisningen av uppdraget att lämna förslag på åtgärder för att stärka beredskapen för primärproduktion av livsmedel i hela Sverige (LI2023/02680), så att ändamålsenlig rådgivning och investeringsstöd kan införas. Inledningsvis är fokus på kunskapsuppbyggnad, inklusive genomförande av en förstudie.

I regleringsbrevet fick Livsmedelsverket – tillsammans med Naturvårdsverket och andra berörda myndigheter – i uppdrag att utreda och analysera behovet av och förutsättningar för att införa investeringsprogram för livsmedel (robusta livsmedelsbutiker), dricksvatten och avlopp.

Dricksvatten

Livsmedelsverket har under året fortsatt arbetet med att utveckla stödet till kommunerna i frågor om dricksvattenförsörjning, bland annat inom ramen för den privat-offentliga samverkansgruppen för dricksvatten. Den nationella förmågan att hantera större händelser som påverkar tillgången på dricksvatten har förstärkts genom inköp av ytterligare utrustning av tankar till vattenkatastrofgruppen VAKA och flera regionala nödvattenövningar. Länsstyrelserna har fortsatt arbetet med att ge stöd i kommunernas arbete med kontinuitetsplanering för dricksvattenförsörjning under höjd beredskap. Länsstyrelserna har under året genomfört utbildningar för kommunerna, där Livsmedelsverket har bidragit med underlag.

Livsmedelsverket påbörjade under 2023 arbetet med att inrätta ett nationellt beredskapslaboratorium för mikrobiologiska dricksvattenanalyser. Livsmedelsverket har inom Forum för beredskapsdiagnostik tillsammans med andra myndigheter även inlett ett arbete att stärka totalförsvarsförmågan gällande analys av farliga ämnen i mat och vatten, bland annat genom gemensamma övningar, utvecklad analysförmåga och ökad robusthet i analyskedjan för prover.

En s.k. bokstavsutredare med uppdrag att analysera och lämna förslag på en författningsreglerad ordning som innebär att det ska vara möjligt för staten att vid en bristsituation styra fördelningen av kemikalier som används för rening av dricksvatten och avlopp tillsattes under hösten 2022. Uppdraget redovisades i mars 2023 (Ds 2023:9). Departementsskrivelsen har remitterats och beredning pågår inom Regeringskansliet. Under 2023 redovisade Livsmedelsverket även ett regeringsuppdrag som syftade till att kartlägga och analysera förutsättningar för och möjligheter till inhemsk produktion av fällningskemikalier från avfall och biprodukter. Uppdraget har ökat kunskapen om nuvarande och planerad inhemsk produktion av fällnings-kemikalier och fördjupat insikterna om sårbarheter och beroenden i olika försörjningskedjor.

2.6.4 Skogens nyttor

För att redovisa resultat och bedöma hur utvecklingen i skogen bidrar till målet för utgiftsområdet och skogspolitikens två jämställda mål, produktionsmålet och miljömålet, används följande centrala indikatorer:

- tillväxt, avverkning och skogsbruksåtgärder
- skog och vilt i balans
- skydd mot skadeinsekter m.m.
- miljöhänsyn i skogsbruket
- skydd och bevarande av skogsmark
- skogsbrukets klimatnytta.

Redovisning för Levande skogar finns i utgiftsområde 20 Klimat, miljö och natur, avsnitt 3.17.

Ett långsiktigt hållbart och konkurrenskraftigt skogsbruk för jobb och hållbar tillväxt i hela landet

Det nationella skogsprogrammet med visionen ”Skogen det gröna guldet ska bidra till jobb och hållbar tillväxt i hela landet samt till utvecklingen av en växande bioekonomi” är en byggsten i genomförandet av den nationella skogspolitiken.

Riksdagen har tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om en översyn av skogspolitiken i förhållande till hur bioekonomins roll i klimatomställningen kan stärkas (bet. 2021/22:MJU18 punkt 38, rskr. 2021/22:207). Av tillkännagivandet följer

att regeringen bör se över skogspolitiken i förhållande till hur bioekonomins roll i klimatomställningen kan stärkas, hur tillväxten i den brukade skogen kan öka ytterligare, hur innovationsarbetet inom det skogliga området kan främjas samt hur långsiktighet kan prägla aktuella regelverk (bet. 2021/22:MJU18 s.152–153).

Regeringen beslutade i början av 2024 kommittédirektivet En robust skogspolitik som ser skogen som en resurs (dir. 2024:16). En särskild utredare ska genomföra en översyn av den nationella skogspolitiken givet utvecklingen sedan den skogspolitiska reformen 1993, inklusive policyutvecklingen inom EU, samt överväga åtgärder för ett långsiktigt hållbart och konkurrenskraftigt skogsbruk som stärker näringsfriheten och investeringsviljan. I uppdraget ingår även att ge förslag för en effektiv, enkel och väl fungerande tillsyn av skogsbruket och ett effektivare miljömålsarbete i skogen. Syftet är att utveckla en framtida ändamålsenlig skogspolitik som främjar ett långsiktigt hållbart konkurrenskraftigt skogsbruk, ökad skoglig tillväxt och en långsiktigt ökad tillgång till hållbar skoglig biomassa för att fullt ut kunna bidra till klimatomställningen samt jobb och tillväxt i hela landet. De jämställda skogspolitiska målen, miljömålet och produktionsmålet, ska ligga fast. Ett delbetänkande ska redovisas senast den 31 december 2024 och ett slutbetänkande senast den 31 augusti 2025. Regeringen bedömer att tillkännagivandet genom den nu beslutade utredningen är slutbehandlat.

Ett flertal regeringsuppdrag om skog har redovisats under 2023.

Skogsstyrelsen har bidragit till genomförandet av det nationella skogsprogrammet genom att bl.a. stötta pågående dialogprocesser och arbetet i länen. Flera länsstyrelser och organisationer har också bidragit till att uppfylla skogsprogrammets vision genom de regionala skogsprogrammen. Vidare har Skogsstyrelsen genomfört årskonferensen ”Vart är vi på väg?” för skogsprogrammet i samarbete med Mittuniversitetet. Konferensen fokuserade på ett antal aktuella frågeställningar och pågående samarbete inom EU som påverkar den nationella skogspolitiken. Skogsstyrelsen har också genomfört åtgärder för en mer jämställd skogsnäring.

Tillväxt, avverkning och skogsbruksåtgärder

Diagram 2.4 visar att den totala tillväxten av skogsbiomassa, inklusive tillväxt på mark undantagen från virkesproduktion, har ökat under flera decennier. Under perioden 2014–2022 uppgick den till i genomsnitt 120 miljoner m³sk (skogskubikmeter) per år (SLU Skogsdata 2024). Sedan ca 2015 har dock tillväxten minskat, vilket innebär att den totala volymen skogsbiomassa ökat i en långsammare takt jämfört med tidigare. Orsaken bedöms främst vara torra somrar. Dessutom har den naturliga avgången ökat under samma period, bl.a. beroende på ökade insektsangrepp. Diagram 2.4 visar även att den årliga tillväxten inte ökat lika mycket som den totala tillväxten. Skillnaden förklaras främst av att en ökande areal skogsmark successivt avsatts för naturvårdsändamål som en följd av den skogspolitik som infördes fr.o.m. 1994. På senare tid har dock både den totala tillväxten och den tillväxt som är tillgänglig för avverkning minskat. Huvuddelen av virkesförrådsuppbyggnaden sker idag på skogsmark undantagen från virkesproduktion. Tillväxt tillgänglig för avverkning beräknas som årlig tillväxt på virkesproduktionsmark med avdrag för naturlig avgång som inte har tillvaratagits, samt tillägg för tillväxt på andra ägoslag än skogsmark. Beräkningarna baseras på den faktiska arealen virkesproduktionsmark vid varje givet år.

Bruttoavverkningen uppgick 2023 enligt Skogsstyrelsens preliminära beräkning till ca 89,6 miljoner m³sk. Det är en minskning med ca 6 procent jämfört med 2022. Arealen mark anmäld för slutavverkning indikerar att minskningen i bruttoavverkning fortsatt under inledningen av 2024. Den högsta hållbara avverkningsvolymen med

nuvarande förutsättningar bedöms uppgå till 95–100 miljoner m³sk per år (Skogsstyrelsen-SKA22).

Sågtimmer står i genomsnitt för ca 58 procent av skogsbrukets avverkningsintäkter (48 procent av volymen). Försäljning av sågtimmer till sågverken är därmed den främsta drivkraften för avverkning och investeringar i skogsbruk. Massaved står för ca 35 procent av intäkterna (43 procent av volymen) medan energived och avverkningsrester (grot) står för ungefär 6 procent. Restströmmar från skogsbruket och längs förädlingskedjan motsvarar ungefär halva avverkningsvolymen och tillvaratas till största delen som bioenergi, framför allt i massa- och pappersindustrin samt i kraftvärmeverk.

De sanktioner som införts sedan Rysslands fullskaliga invasion av Ukraina har stor påverkan på såväl råvarusituationen i närområdet som regionala och globala marknader för skogsprodukter. Vad gäller råvarusituationen har konkurrensen i Östersjöområdet ökat kraftigt de senaste åren, främst driven av hög finsk efterfrågan för att ersätta tidigare råvaruförsörjning från Ryssland. Detta gäller inte minst marknaden för massaved. På trävarumarknaden har stora exportvolymer från Ryssland och Vitryssland ersatts av sågade trävaror från västeuropeiska producenter. Svensk produktion har dessutom gynnats av en svag valuta vilket inneburit en fortsatt hög efterfrågan på svenska sågade trävaror i Europa och på den globala marknaden, trots vikande konjunktur. De globala marknaderna för pappersmassa och papper har påverkats i betydligt mindre omfattning av minskat utbud från Ryssland.

Diagram 2.4 Bruttoavverkning jämfört med total tillväxt och tillväxt tillgänglig för avverkning

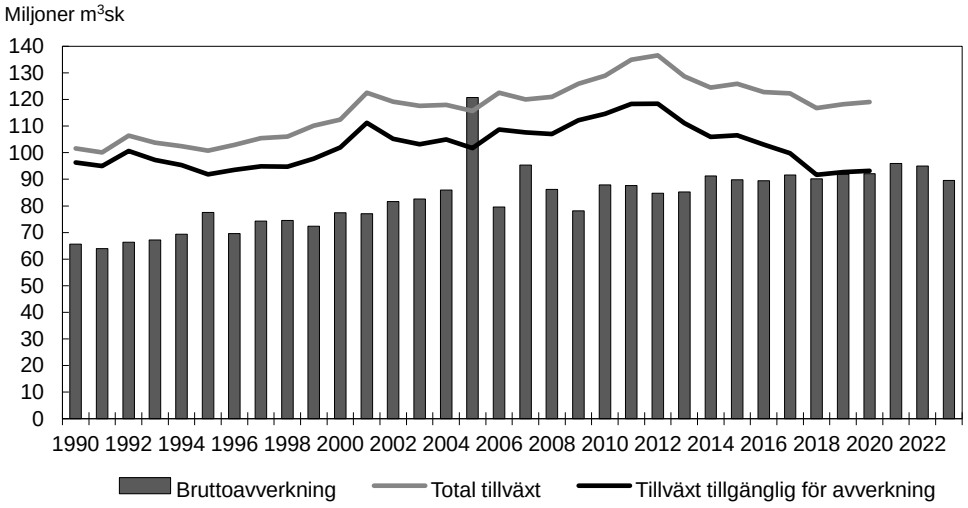

Anm.: Bruttoavverkning inkluderar hela lämnade träd. Total tillväxt och tillväxt tillgänglig för avverkning redovisas i löpande femårsmedelvärden. Tillväxt i alla åldersklasser ingår. Tillväxt och avverkning på andra ägoslag än skogsmark ingår. Total tillväxt: Alla ägoslag förutom bebyggd mark. Inklusive fjäll fr.o.m. 2017.

Källa: Skogsstyrelsen, Riksskogstaxeringen samt SLU, Skogsdata 2023.

Under de fem senaste avverkningssäsongerna fram till våren 2023 föryngrings-avverkades i genomsnitt ca 240 000 hektar årligen. Plantering är den vanligaste föryngringsformen med 87 procent, därefter följer naturlig föryngring med 7 procent, sådd 3 procent samt ingen åtgärd 2 procent. Andelen plantering har ökat stabilt sedan början av 2000-talet medan andelen naturlig föryngring har minskat, vilket även förklarar att volymen frö- och skärmträd är lägre än tidigare. 80 procent av de föryngringar som inventerades 2022–2023 uppfyllde krav enligt föreskrifter meddelade av Skogsstyrelsen, vilken är 4 procent lägre än föregående år. Tallplantor har sedan 2019 gått om granplantor som det vanligaste trädslaget vid föryngring och stod 2023

för 55 procent av de levererade plantorna. Södra Sverige har haft den största ökningen av andelen tallplantor. En positiv trend kan ses vid återbeskogning av den magra marken i Götaland, där andelen som föryngras med tall ökat från tidigare 45 till 51 procent.

Arealen som röjs har trendmässigt ökat varje år sedan mitten på 1990-talet. Fortfarande är emellertid arealen ungskog med bedömt omedelbart röjningsbehov omfattande.

Under 2023 inkom till Skogsstyrelsen 273 ansökningar om tillstånd till avverkning i fjällnära skog, vilka omfattade totalt 14 062 hektar vilket är mer än en fördubbling i areal jämfört med 2022. Antalet ansökningar och den areal som ansökningarna omfattar är på en historiskt hög nivå. Under 2023 fattades beslut i 252 ärenden avseende ca 9 000 hektar. För nästan 1 000 hektar av dessa beslutades om tillstånd till avverkning och för närmare 8 000 hektar beslutades om avslag för avverkning. Då avslagen på tillståndsansökningarna också är på en historiskt hög nivå så avverkades det inte mer fjällnära skog nu än tidigare. Tillstånd behövs inte för röjning eller gallring. Skogsstyrelsen har för 2023 beslutat om ersättning på ca 309 miljoner kronor för nekade tillståndsansökningar.

Skog och vilt i balans

Resultaten från älgskadeinventeringen visar på fortsatt stora skador, särskilt i södra Sverige där årsskadorna på tall 2023 var 14 procent i Götaland. I landet som helhet har nivån ökat från 10 till 11 procent, att jämföras med det av myndigheterna framtagna målet 5 procent för tolerabel skadesituation. En fortsatt trend är att vid mer än 90 procent av de inventerade ytorna har rönn, sälg, asp och ek svårt att växa upp till fullstora träd. För skogsbruket utgör viltbete den enskilt största skadeorsaken. Skogsbrukets direkta intäktsbortfall på grund av viltbete har av Skogsstyrelsen och skogsbruket beräknats till 1,6–1,7 miljarder kronor per år.

Förutom minskning av klövviltstammarnas storlek bidrar förbättrad ståndortsanpassning av skogsbruket med ökade fodermängder i skogen till att förbättra balansen mellan skog och vilt. Skogsstyrelsen arbetar sedan flera år med verksamheten ”Mera tall” för att öka tallföryngringar på marker där tall är mest lämpligt, vilket har lett till att andelen tallplantor har ökat.

Skydd mot skadeinsekter

Granbarkborre orsakar fortfarande stora skogsskador men under 2023 har skadorna halverats för andra året i rad. Tyngdpunkten i angreppen finns nu i och omkring Mälardalen. Totalt har drygt 34 miljoner m^3sk (skogskubikmeter) dödats av granbarkborre efter att utbrottet startade år 2018, varav 2,4 miljoner m^3sk under 2023. Skogsstyrelsen har tillsammans med berörda länsstyrelser på regeringens uppdrag genomfört en rad åtgärder för att bekämpa granbarkborre samt samverka med berörda intressenter. Skogsstyrelsens riskindexkartor underlättar lokalisering av skadad skog. Med hjälp av drönare och artificiell intelligens kan skador identifieras i ett tidigt stadium. Skogsstyrelsen samarbetar med SLU:s skogsskadecentrum för att övervaka granbarkborrarnas svärmning. På regeringens uppdrag har Naturvårdsverket 2023 utrett frågan om enskilda markägare bör kompenseras vid granbarkborreangrepp som kan ha spridit sig från formellt skyddade områden. Naturvårdsverket bedömer, med stöd av Skogsstyrelsen, att det inte är motiverat baserat på att det finns pågående domstolsprocesser som behandlar frågan om skadestånd, risken för uppkomsten av parallella kompensationssystem samt att det finns begränsade förutsättningar att utforma en ersättningsmodell som blir transparent och kostnadseffektiv.

Miljöhänsyn i skogsbruket

I medeltal lämnas knappt 9 procent av den avverkningsanmälda arealen som miljöhänsyn vid föryngringsavverkning, Andelen miljöhänsyn varierar mycket mellan olika avverkningsobjekt. I norra Norrland var andelen lämnad hänsyn tio procent, i södra Norrland elva procent och i Svealand och Götaland cirka åtta respektive sju procent i medeltal. Skogsstyrelsen har presenterat resultat från den nya miljöhänsyns-uppföljningen. På föryngringsavverkningar med någon form av strandlinje (hav, sjö eller vattendrag) har kantzoner lämnats som hänsyn på 71 procent av sträckan strandlinje. Medelbredden på dessa kantzoner är 11 meter på samtliga föryngrings-avverkningar. Hos enskilda ägare är medelbredden ca 10 meter och hos övriga ägare ca 13 meter.

Den totala mängden död ved på produktiv skogsmark har ökat markant och uppgår idag till 252 miljoner m³, eller 10,8 m³ per hektar. Sedan Riksskogstaxeringen började inventera all död ved i mitten av 1990-talet har mängden död ved utanför formellt skyddade områden ökat med 68 procent. Norra Norrland som är den landsdel där mängden död ved endast ökat marginellt visar nu en ökande trend. Ökningen av mängden död ved beror på en ökad tillförsel av hård död ved genom att träd som dör av naturliga orsaker inte omhändertas samt att död ved, exempelvis i form av högstubbar, tillskapas vid avverkning. Mängden död ved i de formellt skyddade områdena är i genomsnitt drygt 28 m³ per hektar. Den totala volymen lämnad död ved vid föryngringsavverkning har legat ganska stabilt under perioden 2005–2013. Mängden död ved i skogslandskapet är ett etablerat nyckelmått för att bedöma förutsättningar för biologisk mångfald.

Inventeringar visar att ca elva procent av de kända kulturlämningarna i landet var skadade eller grovt skadade vid föryngringsavverkning, vilket är i nivå med de senaste årens inventeringar. Bland enskilda ägare har skadenivån minskat under de senaste åren medan nivån hos övriga ägare är i nivå med tidigare år. Markberedning är fortsatt den vanligaste orsaken till skada eller grov skada på dessa lämningar.

Skydd och bevarande av skogsmark

Statistiska centralbyrån redovisar årligen statistik för formellt skyddad skogsmark, frivilliga avsättningar, hänsynsytor och improduktiv skogsmark (tabell 2.34). För 2023 är 26,8 procent av skogsmarken undantagen skogsbruk för virkesproduktion vilket gynnar växt och djurliv. Med anledning av metodmässiga och juridiska skillnader mellan formerna ska dock en aggregering av siffrorna göras med försiktighet. Under 2023 var nybildandet av biotopskydd den lägsta sedan 1998. Eftersom ansökningar om tillstånd till avverkning i fjällnära skog ökat betydligt har även intrångsersättningar till markägare som nekats tillstånd till avverkning i fjällnära skog ökat. Sammantaget har 16 700 hektar fjällnära skog under åren 2020 till 2023 nekats tillstånd för avverkning och ersättning betalats ut. Den arealen ingår inte i Statistiska centralbyrån sammanställning i tabell 2.34.

Tabell 2.34 Formellt skyddad skogsmark, frivilliga avsättningar, hänsynsytor och improduktiv skogsmark, dvs mark där det inte sker virkesproduktion 2023

	Arealer i hektar, utan överlapp mellan former		Andel av total skogsmark	
	Produktiv skogsmark	Skogsmark totalt	Produktiv skogsmark	Skogsmark totalt
Formellt skyddad Skogsmark	1 405 800	2 476 800	6,1 %	9,2 %
Frivilliga avsättningar	1 337 800	1 337 800	5,7 %	4,8 %
Hänsynsytor	529 600	529 600	2,3 %	1,9 %
Improduktiv skogsmark	0	3 048 300	0,0 %	10,9 %

Källa: Statistiska centralbyrån, Formellt skyddad skogsmark, frivilliga avsättningar, hänsynsytor samt improduktiv skogsmark 2023 MI 41 Rapport 2024:02.

Skogsbrukets klimatnytta

Det svenska skogsbruket bidrar till betydande klimatnytta, dels genom att skogsprodukter, restprodukter och avfall från skogsbruk och skogsindustri används som förnybara material och bioenergi och ersätter fossila alternativ, dels genom nettoupptag av koldioxid i skog, mark och träprodukter. Klimatvinster från skogsprodukter uppstår även vid en cirkulär hantering av dessa när de kan återvinnas. Närmare information om åtaganden som rör skogens klimatnytta lämnas i Klimatredovisningen i bilaga till volym 1.

Att bygga i trä kan ersätta fossilintensiva byggmaterial och möjliggör en industrialiserad byggprocess med lågt koldioxidavtryck. Andelen småhus i trä är sedan länge mycket hög, ca 90 procent. Andelen nyproducerade bostäder i flerbostadshus med stomme i trä dubblerades under perioden 2015–2021. År 2022 uppgick andelen till 14 procent. Detta är en minskning sedan 2021 då andelen var 18 procent (Statistiska centralbyrån).

Biobränslen från de gröna näringarna svarar i dagsläget för ca 39 procent av den svenska slutliga energianvändningen (biobränslen och biodrivmedel samt slutanvänd fjärrvärme och slutanvänd el som producerats av biobränsle). Av det kommer ca tre fjärdedelar från skogsbruket och skogsindustrins biprodukter. Total tillförd mängd biobränsle 2022 var 154 TWh, jämfört med 151 TWh 2021.

Naturvårdsverkets redovisning av utsläpp och upptag av växthusgaser från markanvändning visar att skog och skogsmark samt träprodukter, hade ett nettoupptag 2022 på drygt 47 miljoner ton koldioxidekvivalenter, vilket är i nivå med 2021 och omkring 10 miljoner ton koldioxidekvivalenter lägre än 1990. Historiskt sett ökade den totala tillväxten i den svenska skogen i motsvarande grad som brutto-avverkningen, varpå nettoupptaget varit relativt konstant, men nettoupptaget har minskat särskilt sedan 2017 eftersom skillnaden mellan total tillväxt och total avgång minskat. Redovisningen inkluderar upptag och utsläpp inom växande skog, mineraljord, torvmark, naturlig avgång, avverkning, massa- och träprodukter och biobränslen. Andra markkategorier redovisas samlat i Klimatredovisningen i bilaga till volym 1.

2.6.5 De samiska näringarna

För att redovisa och bedöma resultaten för utgiftsområdet med avseende på rennäringen används den centrala bedömningsgrunden:

– renbruksplanernas användning.

Vidare används följande kompletterande indikatorer:
– vinterrenhjordens antal
– årets slakt
– prisutveckling för renkött
– bedömning av rovdjursskador.

Det finns 33 fjällsamebyar och 10 skogssamebyar. Därutöver finns 8 koncessionssamebyar där renskötsel bedrivs med särskilt tillstånd. Därmed finns 51 samebyar i Sverige. All rennäring bygger på det fria naturbetet då renen är ett vandringsdjur. För att utveckla bilden av rennäringens markanvändning har Sametinget genomfört ytterligare insatser för att utveckla renbruksplanernas funktionalitet utifrån att data och samhällsplaneringsunderlag ska kunna nås genom digitala visnings- och nedladdningstjänster. Detta förväntas förbättra förutsättningarna för samverkan och öka förståelsen för samiska behov i samhällsplaneringen. Teknikutvecklingen ger samebyarna ökade förutsättningar att ge en helhetsbild av rennäringens markanvändning. Samtidigt har Sametinget bedrivet ett aktivt informations- och utbildningsarbete om samisk markanvändning och riksintresse för rennäringen i en mängd olika sammanhang.

Vinterrenhjordens storlek fortsätter att minska. Troliga orsaker är bl.a. betestillgång, rovdjursförekomst och ökat antal intrång av andra verksamheter i renbetesland. De s.k. kumulativa effekterna verkar ha en konsekvens. Säsongen 2014/15 och 2016/17 var hjorden över 254 000 renar, idag är den drygt 230 000 renar. Slaktuttaget fortsätter att minska både i antal renar och i kilogram medan medelpriset kr/kg fortsatt ökar.

Under vintern 2022/23 var det förhållandevis bra betesförhållanden och det s.k. katastrofskadeskyddet, dvs. bidrag till utfodring som erhålls när renens bete ”låses” av is eller extremt snödjup, uppgick till 4,3 miljoner kronor. Detta ska jämföras med 17 miljoner kronor föregående vinter och med 10,8 miljoner kronor året dess för innan. Ersättningen, som är svår att förutse beroende på klimatet, belastar anslag 1:22 *Främjande av rennäringen m.m.*

Ersättningen för rovdjursförekomst, vilken huvudsakligen baseras på rovdjursförekomst inom samebyns betesområde, ligger i paritet med tidigare år. Det bedöms fortsatt finnas väderberoende svårigheter med inventeringen, framför allt av järv. Därför pågår projekt med DNA-inventering av järv.

Tabell 2.35 Statistik om rennäringens utveckling 2012/13–2022/23

	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17	2017/18	2018/19	2019/20	2020/21	2021/22	2022/23
Vinterrenhjord * (antal djur)	254 200	250 364	248 139	254 247	248 702	241 013	240 419	234 623	235 958	230 427**
Slakt (antal djur)	54 440	56 333	54 802	59 121	53 150	47 618	49 631	40 811	47 350	50 370
Medelpris per kilogram (kronor)	52,8	57,1	59,5	68,6	66,5	67,4	67,6	72	78,9	102,3
Pristillägg (tkr)	17 095	17 768	16 362	18 806	16 381	14 825	15 175	12 504	14 442	17 076
Slaktvärde (tkr) (exkl. pristillägg)	74 491	83 312	80 291	107 366	90 641	81 767	85 509	73 975	92 487	135 788
Ersättning för rovdjursförekomst* (tkr) (från anslag 1:22)	49 837	53 822	53 120	50 412	54 268	50 130	55 493	49 329	52 576	51 135

*Avser kalenderår 2011–2023.

** Preliminär.

Källa: Sametinget.

2.7 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

2.7.1 En sammanhållen landsbygdspolitik

Regeringen bedömer att målet för den sammanhållna landsbygdspolitiken delvis har uppnåtts genom insatser inom utgiftsområde 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel. Även insatser inom andra utgiftsområden har bidragit. Därmed har insatserna sammantaget bidragit till en hållbar utveckling som stärker konkurrenskraften och robustheten samt gör det än mer attraktivt att bo, leva och verka i hela landet.

En rad olika faktorer påverkar utvecklingen i landsbygderna. De centrala indikatorerna pekar på en viss förbättring vad gäller tillgången till snabbt bredband och tillgängligheten till drivmedel samtidigt som tillgängligheten till dagligvaror har stabiliserats. Däremot visar indikatorn inrikes flyttnetto, som följer upp lokal attraktivitet och boendeval, att de förändrade flyttmönstren under pandemin, med positiva inrikes flyttnetton i många landsbygdskommuner, bröts under 2023. Det finns dock fortfarande skillnader mellan landsbygdskommunerna där vissa fortfarande har positiva inrikes flyttnetton. Det negativa inrikes flyttnettot i landsbygdskommuner försvårar möjligheterna att nå målet för landsbygdspolitiken.

Regeringen bedömer att bredbandsstödet via Europeiska regionala utvecklingsfonden, landsbygdsprogrammet och det nationella stödet via Post- och telestyrelsen har bidragit positivt till den högre utbyggnadstakten av snabbt bredband inte minst i landsbygdskommuner. Det finns dock fortsatt hushåll och företag som saknar en snabb bredbandsuppkoppling. Regeringen anser att tillgång till dagligvaror, drivmedel och grundskola är grundläggande förutsättningar för att företag ska kunna verka och för att människor ska kunna leva i hela landet. Det påverkar såväl attraktivitet som en robust och hållbar utveckling i landsbygderna. Regeringen konstaterar att nätet av dagligvarubutiker i gles- och landsbygder fortsatt ligger på en stabil nivå. Vidare bedömer regeringen att tillgängligheten till drivmedelsstationer i landsbygdskommunerna är god. Satsningarna på stöd till kommersiell service inom utgiftsområde 19 Regional utveckling och 23 Areella näringar, landsbygd och

livsmedel har därmed bidragit till att villkoren för att leva, bo och verka i hela landet har stärkts.

Regeringen bedömer att ökad digital mognad i småföretag i landsbygder är av betydelse för att ta tillvara digitaliseringens möjligheter i hela landet. Samarbetsprojekten mellan olika aktörer finansierade av landsbygdsprogrammet bedöms ha bidragit till detta. Vidare anser regeringen att utvecklade och digitala arbetssätt i bl.a. primärvården kan ha bidragit till en mer tillgänglig och nära vård i landsbygder, vilket satsningarna inom utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg bedöms ha bidragit till.

2.7.2 En konkurrenskraftig och hållbar livsmedelskedja

Omvärldsförändringarna har fortsatt satt företag inom livsmedelskedjan under ekonomisk press genom stora kostnadsökningar på råvaror och insatsvaror. För primärproduktionen följdes goda skördar 2022 av ett år med betydligt sämre väderförhållanden under 2023 vilket påverkade både skördens nivå och kvalitet negativt. En hög inflation har lett till stigande räntor vilket lett till ökade kapitalkostnader, inte minst för jordbruksföretagen. Särskilt hårt riskerar detta att slå mot unga lantbrukare som ofta har högre belåning än äldre och etablerade lantbrukare, vilket försvårar generationsskiftet som svenskt lantbruk behöver.

Energi står för en betydande del av produktionskostnaderna för jordbruks- och fiskerisektorn, då många processer är energikrävande. Att energipriserna har fortsatt att ligga på en hög nivå under stora delar av år 2023 har därför varit av särskild betydelse för livsmedelskedjan

Dessutom har den svaga kronkursen bidragit till lägre lönsamhet i svensk livsmedelsproduktion, eftersom kostnaden för importerade insatsvaror blivit högre för alla led i livsmedelskedjan. Ökade kostnader i livsmedelsproduktionen leder till ökade livsmedelspriser för konsumenterna. Vikande köpkraft hos konsumenterna har under 2023 satt ytterligare press på svenska livsmedelsproducenter därför att möjligheterna att få täckning för ökade kostnader blivit sämre. Regeringen ser därför fortsatt behov av att vidareutveckla den nationella livsmedelsstrategin för att stärka lönsamhet och konkurrenskraft i livsmedelskedjan.

Regler och villkor

Primärproduktionens utveckling

Regeringen konstaterar att produktionsvolymen och den svenska marknadsandelen har ökat för griskött och matfågel under perioden 2016–2022. Den svenska marknadsandelen har även ökat för nötkött.

Inom mejerisektorn syns dock en något lägre svensk mjölkinvägning under samma period och marknadsandelen för ost har sjunkit 2016–2022.

Spannmål har en fortsatt hög marknadsandel och skörden av spannmål under 2022/23 var både högre än föregående år och det senaste femårsgenomsnittet. Marknadsandelen för matpotatis ligger fortsatt stabilt på omkring 90 procent. På grund av utbrotten av fågelinfluensa 2021 sjönk den svenska produktionen av ägg, vilket resulterade i att marknadsandelen sjönk från 98 till 89 procent. Under 2022 återhämtade sig produktionen samtidigt som importen minskade och det fick den svenska marknadsandelen att stiga till 101 procent.

För vattenbruksprodukter var produktionsvolymen lägre 2022 jämfört med 2016. Insjöfisket var oförändrat i jämförelsen mellan de två åren. Även produktionsvolymen

för fisket gällande volym landad fisk, och för marint fiske visar på en statistiskt signifikant nedåtgående trend.

Antalet jordbruksföretag uppgår till 56 200 (juni 2023) och antalet sysselsatta inom jordbrukssektorn uppgår till 53 200 (2022). Arealen åkermark var 2 530 000 hektar och arealen betesmark uppgick till 453 000 hektar. Regeringen vill understryka att ökande livsmedelsproduktion är av stor vikt för att kunna säkerställa tillgång till livsmedel för befolkningen och därmed bidrar till att stärka förmågan i Sveriges civila försvar. Hållbar livsmedelsproduktion måste ses i ett brett perspektiv med hänsyn till vikten av ökad produktivitet, tillväxt, sysselsättning och hållbar utveckling i hela landet. När det gäller jordbruket bör hållbar jordbruksproduktion relateras till en rad olika aspekter såsom resurseffektivitet, produktivitet, anpassning till ett förändrat klimat och möjligheten att utveckla konkurrenskraftiga och lönsamma jordbruksföretag. Vidare kan hållbar jordbruksproduktion ge positiva bidrag i form av ekosystemtjänster, biologisk mångfald, giftfri miljö, god livsmiljö och rekreationsmöjligheter och bedömas med avseende på produktionens påverkan på miljön och klimatet i övrigt. Regeringen bedömer att det är svårt att mellan enskilda år dra några mer långtgående slutsatser vad gäller utvecklingen då exempelvis miljöpåverkan från jordbruket beror av många icke påverkbara faktorer såsom årsmån samt vad och hur mycket som produceras.

Den gemensamma jordbrukspolitiken

EU-programmen för den gemensamma jordbrukspolitiken ska vara utformade för att bidra till uppfyllandet av målen för det strategiska området Regler och villkor i livsmedelsstrategin om en konkurrenskraftig och hållbar livsmedelskedja, samt till mål för landsbygdsutveckling, miljön och klimatet. För landsbygdsprogrammet är den övergripande bedömningen att det höga budgetutnyttjandet bidragit väl till målen, även om deltagandet i insatser för kompetensutveckling inte ser ut att nå målet vid nedstängningen av programmet 2025. När det gäller det första årets genomförande av den strategiska planen visar de kompletterande indikatorerna att de areal- och djurbaserade stöden i hög utsträckning har bidragit till uppsatta mål. Det finns dock uppgifter i den samlade redovisningen hos Jordbruksverket som indikerar avvikelser i vissa andra stöd som innebär att en översyn av planens utformning och målsättningar kan behöva göras under 2025. Även genomförandet av grundvillkoren kan förenklas. Bedömningen är att de insatser som görs för att öka intresset för vissa stöd samt öka handläggningskapaciteten på stödmyndigheterna kommer ha effekt på det kommande utnyttjandet av flera stöd.

En mer likvärdig kontroll av livsmedel och foder

Kontrollen av livsmedel och foder i primärproduktionen har huvudsakligen utförts enligt den nationella kontrollplaneringen för primärproduktionen. Resultatet är i nivå med tidigare år. De flesta länsstyrelser har genomfört sin del av kontrollplaneringen men fortfarande har en tredjedel inte nått ända fram. Livsmedelskontrollen i ledet efter primärproduktion är generellt riskbaserad, väsentliga avvikelser upptäcks och åtgärder för att följa upp avvikelser vidtas. Samtidigt finns kvarvarande brister i ett mindre antal kontrollmyndigheter.

Regeringens införande av fasta avgifter per slaktat djur för den offentliga kontrollen av slakterier och vilthanteringsanläggningar bedöms medföra mer likvärdiga avgifter samt minska slaktkostnaderna för slakteriföretagen. Fasta avgifter bedöms medföra ett enklare och mer förutsägbart och likvärdigt avgiftssystem för alla slakteriföretag samt transparens vad gäller företagens kostnader för kontrollen.

Fortsatt gott djurhälsoläge

Sverige har generellt ett gott djurhälsoläge hos både vilda och tama djur med få utbrott av smittsamma djursjukdomar. Förekomsten av antimikrobiell resistens hos livsmedelsproducerande djur är låg i ett internationellt perspektiv. Smittor i den omgivande miljön, såsom afrikansk svinpest, fågelinfluensa och salmonella utgör ett hot mot vårt goda djurhälsoläge med risk för sjukdomsutbrott inom djurhållningen. Strukturomvandlingen i lantbruket med färre och större besättningar innebär dessutom att konsekvenserna vid sjukdomsutbrott blir större, i form av stora kostnader och produktionsstörningar, vilket i sin tur kan påverka livsmedelsförsörjningen.

Tillgång till djursjukvård i hela landet dygnet runt är viktigt för att upprätthålla en god djurhälsa och ett gott djurskydd samt för en konkurrenskraftig och hållbar livsmedelskedja. Jordbruksverket, som har i uppdrag att säkerställa tillgången till veterinärer där privata alternativ saknas, måste ges förutsättningar att fullfölja sitt uppdrag.

Länsstyrelsernas djurskyddskontrollverksamhet och Jordbruksverkets kompetenscentrum för 3R-frågor

Det råder en relativt jämn balans mellan den i förväg planerade och riskbaserade djurskyddskontrollen och den händelsestyrda djurskyddsverksamheten vilket tyder på att myndigheterna lyckas balansera den händelsesstyrda verksamheten på ett sådant sätt att länsstyrelserna även hinner arbeta med rutinmässiga kontroller. Det bedöms dock fortfarande vara en utmaning för länsstyrelserna att utföra rutinmässiga kontroller av kontrollobjekt med livsmedelsproducerande djur i tillräcklig omfattning. Det finns fortfarande stora skillnader i måluppfyllelse mellan olika länsstyrelser och skillnader i förutsättningar för, och effektiviteten i kontrollarbetet.

Regeringen bedömer att kompetenscentret för 3R-frågor fyller en viktig funktion och utgör även fortsättningsvis en plattform för att främja och samordna arbetet med att ersätta, begränsa och förfina djurförsök.

Fiskeripolitik och vattenbruk

Uppnåendet av målen för den gemensamma fiskeripolitiken (GFP) är en förutsättning för att fisket ska kunna bedrivas hållbart både ur biologisk, social och ekonomisk synpunkt. Även om fisketrycket generellt minskar och lekbiomassan ökar finns det fortsatt flera bestånd där kvoterna inom EU inte fastställs på hållbara nivåer. Utvecklingen för svenskt yrkesfiske i havet visar en nedåtgående trend avseende infiskad volym och näringen möter flera utmaningar. Regeringen bedömer att förändringar i omvärlden, såsom brexit och statusen på havsmiljön och de marina ekosystemen på flera områden, fortsatt försvårar måluppfyllelse av de fiskepolitiska målen. Genomförandet av programmet för Europeiska havs- och fiskerifonden kan efter ca 2 år visa på goda prognoser att fastställda mål kan nås. Regeringens bedömning är också att de reviderade regelverket för EU:s fiskerikontroll kommer att bidra till en förbättrad regelefterlevnad samtidigt som det är avgörande för fiskets framtid att fiskemöjligheterna beslutas i enlighet med MSY.

Fortsatt utveckling av jakt- och viltförvaltning

Regeringen bedömer att viltförvaltningen har utvecklats och i viss mån skapar förutsättningar för en ekosystembaserad, adaptiv, och decentraliserad förvaltning. Det krävs dock en fortsatt utveckling av arbetet. Det krävs bl.a. ökad kunskap och ett arbete med förebyggande åtgärder för att minska och hantera uppkomna viltskador. Kostnaderna för viltskadorna är stora och kan ha en negativ inverkan på livsmedelsproduktion.

Konsument och marknad

Livsmedelsindustrin och livsmedelsexport

Regeringen bedömer att satsningen på livsmedelsexport har bidragit till att stärka svensk handel då värdet av den totala exporten av livsmedels- och jordbruksprodukter ökade med 22 procent under 2022, undantaget vidareexporten av norsk fisk. Regeringen bedömer samtidigt att mervärden i svensk livsmedelsproduktion behöver framhävas och konkurrenskraften i svensk livsmedelsproduktion öka, inte minst med tanke på att exporten är en viktig drivkraft för att öka svensk livsmedelsproduktion.

Den låga risken för livsmedelsburen smitta och hälsoskadliga ämnen bidrar till ett högt förtroende för svenska livsmedel

Regeringen bedömer att målet att konsumenter ska ha ett högt förtroende för livsmedel är uppfyllt. Livsmedelsburna utbrott sker men tack vare god beredskap och förmåga att analysera smitta är det möjligt att vidta både korrigerande och förebyggande åtgärder.

De nationella provtagningsprogrammen för hälsoskadliga ämnen i livsmedel visar på en låg andel överskridanden. En låg förekomst av livsmedelsburna zoonoser hos livsmedelsproducerande djur och resultaten i de nationella provtagningsprogrammen förstärker bilden av att maten på den svenska marknaden är säker och att det finns goda förutsättningar för ett högt förtroende för svenska livsmedel.

Produktionen av ekologiska livsmedel fortsätter minska

Den nedåtgående trenden för ekologisk odling under de senaste åren fortsätter. Låga merpriser för ekologiska produkter till lantbrukarna leder till en minskad ekologisk odling. Den nedåtgående trenden inom den offentliga sektorn kan delvis förklaras av att de stigande inköpsvärdena påverkas starkt av prisökningar. I vissa kommuner och regioner har målen om ekologiska livsmedel också ersatts av mål för svenskt, närproducerat och lokalt oberoende av om det är ekologiskt eller inte. Vidare ser regeringen att ekologiska livsmedel fortsätter tappa andelar i dagligvaruhandeln. Det ekologiska sortimentet har i första hand pressats av den höga inflationen, vilken har lett till att livsmedelkedjor och konsumenter i ökad grad sökt efter billigare alternativ. Under slutet av 2023 började försäljningen av ekologiska livsmedel i handeln dock öka något (mätt i volym), vilket kan indikera att en vändning är på gång.

Restaurangnäringen

Rörelsemarginalen och avkastningen på eget kapital minskar i restaurangledet samtidigt som antalet företag i ledet ökar, vilket tyder på förväntningar om framtida lönsamhet.

Kunskap och innovation

Regeringen bedömer att de redovisade insatserna inom området har bidragit till att uppfylla det övergripande målet för utgiftsområdet och det strategiska målet Kunskap och innovation.

De indikatorer som valts för verksamheten vid SLU visar att universitetet bidrar till att uppfylla målen för utgiftsområdet. Regeringen konstaterar att SLU:s toppranking bland världens lantbruksuniversitet visar att den forskning, utbildning och miljöanalys som bedrivs har mycket goda förutsättningar att bidra till behovet av kunskapsbaserad utveckling. Antalet studenter vid SLU har minskat något i och med att volymen har anpassats till tillgängliga resurser. Den betydande utbyggnaden av platser för veterinärer och djursjukskötare fortgår enligt plan vilket regeringen bedömer på sikt ska underlätta tillgången till djurhälsovård. Antalet antagna doktorander har ökat något

vilket är positivt och bidrar till internationalisering och kompetensförsörjning i sektorn.

På flera forskningsfält som stödjer utvecklingen av bioekonomin är Sverige ledande internationellt sett. Vidare noteras att de satsningar på företagsnära forskarutbildning som nu resulterat i ett flertal doktorsexamina förväntas öka näringens forskningsmottaglighet på sikt. Det nationella forskningsprogrammet för livsmedel, med forskning i nära samarbete med näringen, bedöms bidra till ökat samarbete och samverkan.

Regeringen gör bedömningen att Formas utlysningar och satsningarna på kunskap, innovation och nyttiggörande utformats väl för att tillgodose behovet av forskning, innovation och ökad samverkan och därmed synergier mellan aktörer.

Sammantaget finns goda förutsättningar att bygga på när behovet av mer kunskap och höjd innovationstakt ökar, för att utveckla mindre sårbara samhällen och skapa grön omställning. Regeringen bedömer att kunskapsutveckling och innovation behövs generellt inom de areella näringarna och att det är en fördel att förstärka inkluderingen av samhällets aktörer i detta utvecklingsarbete.

2.7.3 Stärkt civilt försvar och krisberedskap inom livsmedels- och dricksvattenförsörjningen

Regeringen bedömer att det har skett en betydande utveckling i frågor om livsmedels- och dricksvattenberedskapen under året. Regeringen gör bedömningen att det därmed finns goda förutsättningar för förmågeutveckling inom sektorn Livsmedelsförsörjning och dricksvatten kommande år.

Arbetet med att trygga en nödvändig försörjning av livsmedel och dricksvatten omfattar åtgärder i flera led hos en bredd av aktörer och är därför komplext. Eftersom det är företagen i livsmedelskedjans alla led som tillhandahåller livsmedel på marknaden är funktionaliteten i dessa företag helt avgörande för landets livsmedelsberedskap. Det finns också tydliga beroenden till andra sektorer att ta hänsyn till i arbetet. Myndigheternas nära dialog med näringslivet är därför en förutsättning för arbetet och avgörande för att kunna ta nästa steg i uppbyggnaden av livsmedels- och dricksvattenförsörjningen. Som ett led i detta behövs således en övergång från kunskapshöjande insatser till en fördjupad förmågeutveckling, som på systemnivå ökar robustheten i livsmedelskedjan. Förmågan att stå emot påfrestningar i händelse av kris och höjd beredskap förutsätter starka och lönsamma livsmedelsföretag i fredstid.

2.7.4 Skog

Efter flera år med historiskt höga avverkningsnivåer som en följd av hög efterfrågan på den svenska skogsindustrins produkter i kombination med omfattande avverkning av insektskadad skog minskade bruttoavverkningen under 2023. Samtidigt har årsringstillväxten för enskilda träd återhämtat sig sedan torr-året 2018 och insektsangreppen minskar. Sammantaget bedömer regeringen att bruttoavverkningen 2023 var något under den årliga tillväxten tillgänglig för avverkning. Industrins efterfrågan på skoglig biomassa ligger samtidigt kvar på en hög nivå vilket har lett till fortsatt stigande virkespriser under 2023 och inledningen av 2024.

Regeringen bedömer att Europeiska unionens gemensamma handelssanktioner mot Ryssland och Vitryssland är ett viktigt skäl till den fortsatt höga efterfrågan på nordiskt virke. Regeringen bedömer vidare att Sverige bidrar till den europeiska råvaruförsörjningen genom ett aktivt skogsbruk.

Regeringens bedömning är att den miljöhänsyn som tas i samband med skogsbruksåtgärder bidrar till att uppnå miljökvalitetsmålet Levande skogar. Trots pågående miljöförbättringsinsatser tar det tid att se resultat i uppföljningen. De första resultaten från den nya hänsynsuppföljningen visar bl.a. att 29 procent av avverkningarna med en strandlinje saknar kantzon mot vatten. Det finns ett fortsatt behov av att utveckla hänsynen till natur- och kulturmiljövärden vid skogsbruk. Den totala resursanvändningen av den svenska skogen är fortfarande hög och områden som avverkas och avsätts för naturvård fortsätter att öka. Marginalen för att göra ytterligare naturvårdsavsättningar, hantera effekterna av större skogsskador och samtidigt bibehålla eller öka avverkningsnivån har minskat avsevärt. Ytterligare avsättningar för naturvårdsändamål kommer därför påverka framtida avverknings-möjligheter och vice versa.

Regeringen bedömer att samarbete mellan skogsägare och myndigheter har bidragit till att motverka granbarkborrens spridning. Det utbrott som startade efter den torra sommaren 2018 har halverats för andra året i rad. Skogsbruket behöver klimatanpassas för att säkra skogens ekosystemtjänster som exempelvis produktion av virke, rekreation, förebyggande av ras och översvämningar samt bevarande av biologisk mångfald. Klimatanpassning behövs också för den svenska skogsnäringens framtida konkurrenskraft. Det kan till exempel handla om tidig gallring, stormsäkring genom inblandning av lövträd, ståndortsanpassning så att skogsskötseln följer förutsättningarna på respektive växtplats och nyttjande av förädlat plantmaterial anpassat för ett förändrat klimat.

Regeringen bedömer att den utredning som pågår inom Regeringskansliet om att utreda och föreslå författningsändringar om nationell fridlysning och en reglering i miljöbalken av rätten till ersättning när pågående markanvändning, såsom jord- och skogsbruk, avsevärt försvåras och ett ändamålsenligt marknyttjande inte får hindras, bidrar till ett värnande av äganderätten och förutsägbarhet för när nationell fridlysning inte ska få hindra att mark nyttjas på ett ändamålsenligt sätt, samtidigt som hänsyn tas till miljö- och naturvärden (KN2024/01639).

Ett aktivt skogsbruk med hög tillväxt och användning av produkter från förnybar råvara bedöms ge högsta långsiktiga klimatnytta. Förnybar råvara behövs för att ersätta fossilintensiva resurser såväl i Sverige som i andra länder via export. Det är osäkert om Sverige når sina EU-åtaganden om samlat ökat nettoupptag. Det är heller inte klarlagt i vilken utsträckning Sverige bidrar till internationella åtaganden om biologisk mångfald. För att öka skogens klimatnytta, såväl för substitution som för ökat nettoupptag, bedöms insatser för ökad tillväxt, god skogshälsa och en växande cirkulär bioekonomi behövas. Det finns ytterligare stor potential att öka kolinbindning och andelen förnyelsebart material inom byggandet genom att tillvarata mer av skogsbrukets produkter, inklusive bi- och restprodukter till exempel isolering och träfiberskivor.

2.7.5 De samiska näringarna

Den minskade vinterhjordens storlek bedöms sannolikt bl.a. bero på bristen på betestillgång, rovdjursförekomst och ökat antal intrång av andra verksamheter i renbetesland. För att kunna verka för en ekologisk hållbar rennäring och andra samiska näringar bedömer regeringen att det finns behov av en bättre överblick över tillgången på för rennäringen lämpliga betesområden. Regeringen bedömer att utvecklingen av såväl renbruksplanerna som förvaltningsverktyget för att uppnår toleransnivån för skador inom rennäringen orsakade av stora rovdjur är av stor

betydelse och kan ge bättre förutsättningar för hantering av negativa effekter på renskötseln.

2.8 Politikens inriktning

2.8.1 En sammanhållen landsbygdspolitik

Landsbygdernas utveckling är avgörande för hela Sveriges framgång. Här har regeringen ett samlat fokus: Hela Sverige ska fungera. Villkoren för att bo, leva och verka i landsbygderna ska stärkas. Därför gör regeringen en översyn av den sammanhållna landsbygdspolitiken för att peka ut dess fortsatta inriktning.

Landsbygdernas förutsättningar skiljer sig åt i olika delar av landet. För att uppnå målet för en sammanhållen landsbygdspolitik behövs därför en bredd av olika insatser inom många utgiftsområden. Det ska finnas tillgång till vård, skola, omsorg och kultur i hela landet. Kompetensförsörjning och möjligheterna till kompetensutveckling ska främjas. Bostadsbyggandet behöver öka, inte minst genom förbättrad tillgång till byggbar mark och regelförenklingar. Strandskyddet för de areella näringarna ses över och regeringen avser att reformera strandskyddet med inriktningen att öka möjligheterna för bebyggelse nära vatten. Det ska finnas bättre förutsättningar för ett mångsidigt, konkurrenskraftigt och hållbart näringsliv med god förmåga till förnyelse. De areella näringarnas konkurrenskraft behöver stärkas och produktionen inom näringarna öka på ett hållbart sätt. Tillgänglighet genom digital kommunikation och transportinfrastruktur är grundläggande för landsbygdernas utveckling. Utbyggnaden och underhållet av bredband, vägar, järnvägar och laddinfrastruktur är viktigt. Drivmedel till rimliga priser och ett stabilt energisystem behövs i hela Sverige. De som bor, lever och verkar i landsbygderna ska känna trygghet och ha förtroende för rättsväsendet. Polisens lokala närvaro ska öka i hela landet. Beredskapen för att hantera fredstida kriser, höjd beredskap och ytterst krig ska stärkas. Genom att goda livsvillkor, jobb och försörjning värnas i hela landet kan individers och därigenom samhällets försvarsvilja och motståndskraft stärkas. Tillgång till kommersiell och offentlig service både i vardag, i fredstida kriser och vid höjd beredskap är av stor vikt för ett robust samhälle.

Regeringens utveckling och styrning av landsbygdspolitiken inom utgiftsområde 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel ska vara samordnad med vissa insatser inom utgiftsområdena 4 Rättsväsendet, 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg, 16 Utbildning och universitetsforskning, 17 Kultur, medier, trossamfund och fritid, 18 Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande samt konsumentpolitik, 19 Regional utveckling, 20 Klimat, miljö och natur, 22 Kommunikationer, 24 Näringsliv samt övriga berörda utgiftsområden. Insatserna inom områdena ska komplettera varandra och bidra till synergier. Insatserna ska även anpassas utifrån de lokala och regionala förutsättningarna. Kommunerna, regionerna, de statliga myndigheterna och det civila samhällets organisationer har viktiga roller för att uppnå målet för den sammanhållna landsbygdspolitiken. Ett statsbidrag till det civila samhällets organisationer för att stärka deras förutsättningar att verka och göra insatser för en hållbar regional utveckling och landsbygdsutveckling föreslås inom utgiftsområde 19 Regional utveckling avsnitt 2.8.

I juli 2024 fick en särskild utredare i uppdrag att lämna förslag på hur den framtida regionala utvecklingspolitiken och landsbygdspolitiken ska inriktas och utformas, med syfte att stärka möjligheterna att uppnå målen för dessa områden (dir. 2024:69). Uppdraget ska slutredovisas senast den 1 juni 2026.

2.8.2 En konkurrenskraftig och hållbar livsmedelskedja

Omvärldsförändringar och utmanande väderförhållanden satte ekonomisk press på livsmedelsföretagen under 2023 och staten har som svar på detta tagit fram krisstöd för att stötta delar av näringen som var särskilt utsatta. Det är ett tillvägagångssätt som inte är långsiktigt hållbart för att upprätthålla en trygg livsmedelsförsörjning. Regeringen arbetar därför med att förbättra och konkretisera livsmedelsstrategin så att konkurrenskraften och robustheten i hela livsmedelskedjan kan öka och därmed stärka försörjningsförmågan. Detta är särskilt viktigt för primärproduktionen, som är grunden för livsmedelskedjan.

Utgångspunkten i arbetet med livsmedelsstrategin är konsumenternas efterfrågan, såväl nationellt som på exportmarknaderna samt samhällets behov, med fokus på stärkt konkurrenskraft och ökad hållbar produktion. Arbetet ska ske genom regelförenklingar och förbättrade företagsvillkor för att stärka attraktiviteten i livsmedelskedjan, samt genom att stärka de grundläggande förmågorna inom forskning och innovation. För att uppnå en konkurrenskraftig och hållbar livsmedelsproduktion i Sverige behöver konkurrensförutsättningarna stärkas för svenska livsmedelsproducenter med bibehållna högt ställda djurhållningskrav. Insatser ska också ske för att öka företagens robusthet och stärka försörjningsförmågan samt genom ökade exportfrämjande aktiviteter och ökat fokus på svensk kvalitet och gastronomi. Det är genom att Sverige har en god produktion av livsmedel i fredstid som vi skapar förutsättningar för att försörja oss själva i kris- och krigstid. Därför har livsmedelsproduktionen en plats i den kommande Totalförsvarspropositionen.

Livsmedelsstrategin 2.0 kommer att vara vägledande för åtgärder för att livsmedelsstrategins riksdagsbundna mål om en ökad och hållbar livsmedelsproduktion ska kunna förverkligas. Regeringen har i detta arbete höga ambitioner för hela livsmedelskedjan inom samtliga hållbarhetsperspektiv: ekonomiskt, socialt och miljömässigt. Svensk livsmedelsproduktion är redan i dag ett föredöme då produktionen är av hög kvalitet, med låg miljöpåverkan och stor hänsyn till djurens välfärd.

Regeringen planerar att införa gårdsförsäljning av alkoholhaltiga drycker där småskalig och hantverksmässig produktion gynnas samtidigt som Systembolaget Aktiebolags monopol värnas. Regeringen anser också att alkoholskatten för öl från oberoende småbryggerier bör sänkas, se Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 12.21.

För att nå målet i livsmedelsstrategin om en ökad hållbar produktion krävs det även insatser som främjar generationsväxling, utveckling och nya investeringar i sektorn. Regeringen avser, genom en ändring av förordningen (1999:710) om valutakurs vid stöd från EU-budgeten, justera den valutakurs som ska tillämpas för programperioden 2023–2027, från 9,30 till 10,50 kronor per euro. Syftet är att valutakursen ska komma närmare den faktiska kursen och på så sätt möjliggöra ett högre utnyttjande av EU-medlen. Detta innebär att budgeten för den strategiska planen förstärks för åren 2025–2027. Förstärkningen syftar till att öka jordbrukets konkurrenskraft och robusthet i hela landet och bidra till att livsmedelsstrategins mål nås. Ändringen av förordningen innebär även att havs-, fiskeri- och vattenbruksprogrammet förstärks. Regeringen gör också under 2025 en särskild satsning på ett förstärkt investeringsstöd för konkurrenskraft inom den strategiska planen för den gemensamma jordbrukspolitiken 2023–2027.

Regeringen föreslår att Statens jordbruksverks förvaltningsanslag ökas med anledning av krav från EU. Syftet med förstärkningen är bland annat att skapa förutsättningar att uppfylla EU:s krav för genomförandet av den gemensamma jordbrukspolitiken.

Regeringen inför från och med läsåret 2025/26 ett stöd till skolfrukt inom ramen för EU:s skolprogram för utdelning av mjölk, frukt och grönsaker. Ett skolfruktstöd ger barn möjlighet att lära sig mer om lantbruk och trädgårdsodling samt om vikten av hälsosamma matvanor för en god hälsa, vilket kan bidra till att målen för livsmedelsstrategin uppfylls.

För att uppnå en god växthälsa är det förebyggande arbetet med inventeringar för tidig upptäckt och en effektiv bekämpning av växtskadegörare centralt. Regeringen föreslår därför en satsning för att påbörja inrättandet av ett nationellt referens-laboratorium för diagnosticering av växtskadegörare på SVA.

Staten har ett ansvar för djurens hälso- och sjukvård. Den senaste tidens utveckling innebär stora förändringar och utmaningar, inte minst när det gäller att säkerställa tillgången till veterinär dygnet runt, i hela landet. För att säkerställa tillgången på veterinär service tillförs medel till Statens jordbruksverk.

Eftersom livskraftiga fiskbestånd är en förutsättning för ett konkurrenskraftigt fiske, anser regeringen att det fortsatt är avgörande för det svenska yrkesfiskets framtid att åtgärder och beslut baseras på vetenskapliga råd, främst från Internationella havsforskningsrådet. Regeringen vill att svenska företag ska kunna utvecklas längs hela den blå värdekedjan, från fisket och vattenbruket via beredningsindustrin och samtliga förädlingssteg till marknad och konsument. I propositionen Ett levande hav – ökat skydd, minskad övergödning och ett hållbart fiske (prop. 2023/24:156) pekar regeringen därför på betydelsen av ett helhetsperspektiv, Se även utg.omr.20. Regeringen avser att arbeta för att god miljöstatus i havsmiljön nås och upprätthålls samtidigt som havets resurser används hållbart så att havsanknutna näringar liksom livsmedelsförsörjningen kan utvecklas. Inom förvaltningen ska verktyg och åtgärder identifieras och genomföras för olika kuststräckors regionala behov och utmaningar för att stärka bestånden av stor rovfisk och ekosystemens resiliens. Regeringen vill se en bredare helhetssyn på förvaltningen av haven och ett effektivare åtgärdsarbete som inkluderar möjliggörande av allmän jakt på skarv och beståndsreglerande jakt på säl. Det är en förutsättning för regeringens målsättning att ekosystemansatsens tillämpning ska stärkas inom ramen för den gemensamma fiskeripolitiken. I och med ikraftträdandet av ett reviderat regelverk för EU:s fiskerikontroll kommer utvecklingen att modernisera och förenkla reglerna för kontroll av fiskeverksamheten samt att säkerställa efterlevnaden av den gemensamma fiskeripolitiken att fortsätta och förstärkas.

Regeringen anser att en regionaliserad viltförvaltning måste bygga på vetenskapliga underlag och fungera på ett sätt så att de människor och verksamheter som berörs uppfattar att den har legitimitet. Regeringen verkar för att minska vargstammen och att referensvärdet för gynnsam bevarandestatus ska vara i enlighet med riksdagens mål, bl.a. för att minska konflikterna med tamdjurshållningen. Regeringen verkar också för att öka incitamenten att bedriva vildsvinsjakt och utveckla åtgärder för att minska vildsvinsstammen, utifrån lokala och regionala behov.

Kunskap och innovation

Forskning, utbildning samt nyttiggörande och samverkan som leder till innovation inom utgiftsområdet är grundläggande för att stärka konkurrenskraft och bidra till en hållbar samhällsutveckling. Det är viktigt med samverkan mellan staten och näringslivet, inte minst i det innovationsfrämjande arbetet.

Forskningen inom SLU ligger i topp i världen på flera områden. SLU förväntas lämna viktiga bidrag till kompetensförsörjning, till nytta för ett stärkt näringsliv, grön omställning och en hållbar samhällsutveckling. Ett tillskott av medel kommer att

stabilisera driften av Universitetsdjursjukhuset (UDS) vid SLU. Satsningen kommer också att underlätta fortsatt europeisk ackreditering av svenska veterinärer.

För att begränsa skador från främmande och inhemska skadegörare och för att skapa mer resistenta skogsträd vill regeringen genomföra satsningar på skogträdsförädling, inklusive alm och ask, för ökad motståndskraft samt utveckla nödvändig infrastruktur, exempelvis ett screeningcenter för resistens mot skogsträdens skadegörare.

Forskning exempelvis inom bioekonomi, energi, klimatrelaterade frågor samt livsmedelsproduktion kan bidra till att öka både Sveriges konkurrenskraft och resiliens. Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande (Formas) har en central roll i förverkligandet av regeringens forskningspolitik. För att skapa förutsättningar för en större produktion, högre förädlingsvärden samt en ökad resurseffektivitet i hela landet inom ramen för en växande cirkulär bioekonomi, behövs forsknings- och innovationsinsatser. Dessa bidrar även väsentligt till industrins konkurrenskraft, grön omställning och kompetensförsörjning. Cirkulär bioekonomi är grundläggande för Sveriges försörjningsförmåga och export. Livsmedelsforskning behövs för sektorns utveckling som helhet och för att nå livsmedelsstrategins mål. Investering i detta område möjliggör ökad konkurrenskraft, nya produkter och användningsområden, och därmed stärkt beredskap och säkerhet.

Regeringen föreslår en satsning på Formas forskningsanslag inom ramen för den forsknings- och innovationspolitiska propositionen som kommer att presenteras under hösten 2024 (se även utg.omr. 16 och utg.omr. 20).

2.8.3 Stärkt civilt försvar och krisberedskap inom livsmedels- och dricksvattenförsörjning

Tillräcklig tillgång till livsmedel och dricksvatten är en grundförutsättning för människors liv och hälsa och för att samhället ska fungera i alla dess delar, även under kris och höjd beredskap. En robust livsmedelsförsörjning och ökad livsmedelsproduktion i fredstid är grundförutsättningar för en fungerande livsmedelsförsörjning i höjd beredskap och ytterst krig, och ger även bättre förutsättningar att hantera fredstida kriser bättre. För att det ska vara möjligt behövs lönsamma och konkurrenskraftiga företag, såväl i primärproduktion som i senare led, inklusive livsmedelsbutikerna, som är avgörande för att säkerställa att livsmedel når konsumenterna. Det finns även behov av att säkerställa tillgången till vissa strategiska varor, exempelvis genom lagerhållning.

I syfte att stärka den samlade förmågan inom totalförsvaret behöver arbetet med att återuppbygga det civila försvaret ytterligare intensifieras. Därför tillförs ytterligare medel för uppbyggnaden av livsmedelsberedskapen och till åtgärder för att säkerställa tillgången till dricksvatten. För att säkerställa att hela befolkningen har tillgång till nödvändiga livsmedel i händelse av en allvarlig störning såsom fredstida kriser, höjd beredskap och ytterst krig, krävs att robustheten i livsmedelskedjan ökar på systemnivå. Arbetet inom beredskapssektorn livsmedelsförsörjning- och dricksvatten behöver därför övergå från kunskapshöjande och förutsättningsskapande, till konkreta förmågehöjande åtgärder i hela livsmedelskedjan som leder till fördjupad förmågeutveckling för beredskapssektorn som helhet. I enlighet med Klimatanpassningsstrategin (skr. 2023/24:97) kommer regeringen verka för att en bedömning av klimatrisker fortsatt integreras i detta arbete. Därtill förstärks förvaltningsanslagen för bl.a. Livsmedelsverket, Statens jordbruksverk och Sveriges veterinärmedicinska anstalt, för att ge myndigheterna de förutsättningar som behövs för att öka sin egen förmåga som beredskapsmyndigheter.

2.8.4 Skogen som strategisk resurs för ett robust Sverige samt för jobb och tillväxt

Den svenska skogspolitiken bygger på de jämställda målen om produktion och miljö. Avvägningen mellan produktion och naturvård, som kommer till uttryck i skogsvårdslagen (1979:429), skapar en grund för det fortsatta genomförandet av skogspolitiken. Den ger även förutsättningar för skogsägarens fortsatta enskilda ägande och brukande av skogen och regeringen anser att principen om frihet under ansvar fungerar väl och är viktig att värna. Likväl som grunderna i skogspolitiken ligger fast har regeringen tillsatt en utredning i syfte att utveckla en framtida ändamålsenlig skogspolitik, givet utvecklingen sedan den skogspolitiska reformen 1993, inklusive policyutvecklingen inom EU. Det finns ett behov av ytterligare samhällsekonomiskt effektiva åtgärder som stärker incitament, investeringsvilja och näringsfriheten i skogsnäringen i syfte att öka den skogliga tillväxten och öka tillgången till hållbart producerad inhemsk biomassa, och som därmed skapar förutsättningar för att framöver upprätthålla balansen mellan de två jämställda skogspolitiska målen. De jämställda skogspolitiska målen, miljömålet och produktionsmålet, som togs fram i och med reformen 1993 ska ligga fast (dir. 2024:16).

Skogen är en strategisk resurs för ett robust Sverige samt för jobb och tillväxt. Skogsnäringen står för ca 10 procent av Sveriges totala varuexport Skogen täcker två tredjedelar av Sverige och har betydelse för klimatet samt för vår gemensamma miljö och det svenska kulturarvet. Samtidigt som skogen brukas har virkesförrådet i skogarna fördubblats de senaste 100 åren och andelen skyddad skog ökat. Sammantaget är drygt en fjärdedel av den svenska skogsmarken undantagen från skogsbruk för virkesproduktion.

Det svenska skogsbruket är centralt för svenskt klimatarbete och tillgång till biomassa är av stor vikt för att möjliggöra omställningen till fossilfria material och bränslen. Den växande skogen är också avgörande för den biologiska mångfalden. Det finns idag inte någon samlad offentlig statistik för den samlade bioekonomin och bioekonomins substitutionsnytta. Regeringen bereder nu förslag från bioekonomiutredningens slutbetänkande En hållbar bioekonomistrategi – för ett välmående fossilfritt samhälle (SOU 2023:84). Regeringen prioriterar att det svenska skogsbruket inte begränsas utan fullt ut kan bidra till att uppnå klimatmålen, samt till jobb och tillväxt i hela landet.

Ett flertal nya EU-rättsakter är under förhandling eller implementering och EU står inför en ny politisk mandatperiod som också kan påverka det svenska skogsbruket och den nationella skogspolitiken. Regeringen föreslår därför ökade medel till Skogsstyrelsen för implementering av ny EU-lagstiftning och ytterligare insatser i det fortsatta europeiska och internationella samarbetet. Mot samma bakgrund föreslås även en satsning på Riksskogstaxeringen. Regeringen föreslår vidare ökade medel till Skogsstyrelsen för handläggning och utredning av ärenden pga. rättsutvecklingen inom skogsvårdslagens och miljöbalkens tillämpning för skogsbruksåtgärder

Inriktningen för fortsatt arbete är att främja ett långsiktigt hållbart aktivt svenskt skogsbruk och en växande cirkulär bioekonomi med konkurrenskraftiga näringar. För regeringen är en hållbar bioekonomi, en långsiktigt ökad tillgång till hållbar biomassa, cirkulär ekonomi och klimatanpassning avgörande element i ett effektivt klimatarbete som bör främjas nationellt, inom EU och internationellt. Regeringen anser att en stark ägande- och brukanderätt är grunden för att i ökad utsträckning kunna ta tillvara skogens potential för ekonomi, klimat och miljö. En mångfald av brukande av skogen är viktigt där en stark äganderätt och skogsägarnas egna drivkrafter är avgörande för att uppnå de jämställda målen i skogspolitiken. Frivilligt formellt skydd ska fortsatt

utgöra en grundläggande utgångspunkt och huvudsakligt arbetssätt för myndigheterna vid skydd av skog.

De stora skillnaderna mellan skog i olika EU-länder gör att beslut bör fattas på en nivå där det går att ta hänsyn till nationella förutsättningar. Det nationella självbestämmandet över skogsfrågor ska värnas och detaljregleringar av skogsbruket undvikas. Regeringen avser även att bevaka EU-fördragets viktiga principer om subsidiaritet och proportionalitet. Regeringen kommer i alla avseenden och sammanhang att värna och verka för ett hållbart svenskt skogsbruk, med omsorg för kommande generationer.

2.8.5 De samiska näringarna

För att upprätthålla en långsiktigt hållbar rennäring och stärka andra samiska näringars förutsättningar främjar regeringen samernas möjlighet till inflytande i frågor som särskilt berör samer och som påverkar samebyarna och nyttjandet av renskötselområden. En central fråga för rennäringen är att samexistens med rovdjuren sker inom ramen för den av riksdagen fastställda toleransnivån för skador på renar orsakade av stora rovdjur. Det är därför angeläget att arbetet med ett förvaltningsverktyg i syfte att upprätthålla en hållbar rennäring och gynnsam bevarandestatus för stora rovdjur fortskrider.

2.9 Budgetförslag

2.9.1 1:1 Skogsstyrelsen

Tabell 2.36 Anslagsutveckling 1:1 Skogsstyrelsen

Tusental kronor

2023	Utfall	557 218	Anslagssparande	-6 916
2024	Anslag	545 123[1]	Utgiftsprognos	534 608
2025	**Förslag**	**584 367**		
2026	Beräknat	616 948[2]		
2027	Beräknat	613 814[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 603 956 tkr i 2025 års prisnivå.

[3] Motsvarar 589 532 tkr i 2025 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Skogsstyrelsens förvaltningsutgifter.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.37 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:1 Skogsstyrelsen

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**545 123**	**545 123**	**545 123**
Pris- och löneomräkning[2]	15 883	27 961	38 983
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	23 360	43 863	29 707
varav BP25[3]	*44 800*	*64 800*	*49 800*
– Höjning anslag 1:16 UO23	*-200*	*-200*	*-200*
– Avskogningsförordningen och andra EU- och internationella frågor	*20 000*	*40 000*	*30 000*
– Rättsutvecklingen i skogspolitiken	*25 000*	*25 000*	*20 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**584 367**	**616 948**	**613 814**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2024. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2026–2027 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Anslaget ökas med 20 000 000 kronor 2025 för Skogsstyrelsens arbete med Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2023/1115 av den 31 maj 2023 om tillhandahållande på unionsmarknaden och export från unionen av vissa råvaror och produkter som är förknippade med avskogning och skogsförstörelse och om upphävande av förordning (EU) nr 995/2010 (avskogningsförordningen) och andra EU- och internationella frågor. För 2026 beräknas anslaget öka med 40 000 000 kronor, för 2027 beräknas anslaget öka med 30 000 000 kronor, för 2028 beräknas anslaget öka med 17 000 000 kronor och för 2029 beräknas anslaget öka med 2 000 000 kronor.

Anslaget ökas med 25 000 000 kronor per år 2025–2026 för Skogsstyrelsens arbete med anledning av rättsutvecklingen inom skogspolitiken. För 2027 beräknas anslaget öka med 20 000 000 kronor.

Regeringen föreslår att 584 367 000 kronor anvisas under anslaget 1:1 *Skogsstyrelsen* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 616 948 000 kronor respektive 613 814 000 kronor.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 2.38 Avgiftsfinansierad verksamhet vid Skogsstyrelsen

Tusental kronor

Verksamhet	Ack. resultat t.o.m. 2023	Resultat 2024	Verksamhetens intäkter 2025	Kostnader som ska täckas 2025	Resultat 2025	Ack. resultat utgående 2025
Avgiftsbelagda verksamheter där intäkterna disponeras av myndigheten och bidrar till att finansiera verksamheten						
Offentligrättslig verksamhet	*30*	*-5*	*470*	*475*	*-5*	*20*
Uppdragsverksamhet						
Skogliga tjänster	1 335	-1 3335	68 000	68 000	0	0
Arbetsmarknadsrelaterade tjänster	-22 152	0	45 000	45 000	0	-22 152
Tjänsteexport	106	0	0	0	0	106
Summa uppdragsverksamhet	**-20 711**	**-1 335**	**113 000**	**113 500**	**0**	**-22 046**

Källa: Skogsstyrelsen.

Skogsstyrelsens offentligrättsliga verksamhet utgörs av avgifter som tas ut för vissa ärenden enligt skogsvårdslagen (1979:429) och miljöbalken. Skogsstyrelsen bedriver uppdragsverksamhet som ska finansieras genom avgifter med full kostnadstäckning. Undantaget är vissa arbetsmarknadspolitiska åtgärder. Avgifterna får disponeras av Skogsstyrelsen.

2.9.2 1:2 Insatser för skogsbruket

Tabell 2.39 Anslagsutveckling 1:2 Insatser för skogsbruket

Tusental kronor

2023	Utfall	477 216	Anslagssparande	117 157
2024	Anslag	594 373[1]	Utgiftsprognos	562 586
2025	**Förslag**	**594 373**		
2026	Beräknat	594 373		
2027	Beräknat	594 373		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för stöd till vissa åtgärder inom skogsbruket och finansierar natur- och kulturmiljövårdsåtgärder inom skogsbruket och åtgärder för att anlägga och vårda ädellövskog. Anslaget får användas för att täcka utgifter för biotopskydd och naturvårdsavtal. Anslaget får även användas för ersättning med anledning av beslut från Skogsstyrelsen som avsevärt försvårar pågående markanvändning. Anslaget får även användas för utgifter för att upprätta renbruksplaner och till att medfinansiera skogsträdsförädling. Vidare får anslaget användas för vissa administrationskostnader hos Skogsstyrelsen.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.40 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:2 Insatser för skogsbruket

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**594 373**	**594 373**	**594 373**
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**594 373**	**594 373**	**594 373**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 594 373 000kronor anvisas under anslaget 1:2 *Insatser för skogsbruket* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 594 373 000 kronor respektive 594 373 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2025 för anslaget 1:2 *Insatser för skogsbruket* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 110 000 000 kronor 2026–2028.

Skälen för regeringens förslag: I hanteringen av vissa bidrag och ersättningar till skogsägare och för att skapa goda förutsättningar för fleråriga naturvårdsprojekt behöver ekonomiska åtaganden kunna ingås som medför utgifter under kommande år. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2025 för anslaget 1:2 *Insatser för skogsbruket* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 110 000 000 kronor 2026–2028.

Tabell 2.41 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:2 Insatser för skogsbruket

Tusental kronor

	Utfall 2023	Prognos 2024	Förslag 2025	Beräknat 2026	Beräknat 2027	Beräknat 2028
Ekonomiska åtaganden vid årets början	45 812	52 755	81 109			
Nya ekonomiska åtaganden	43 452	72 681	85 223			
Utgifter mot anslag till följd av ekonomiska åtaganden	-32 891	-39 862	-56 332	-70 583	-23 717	-15 700
Övriga förändringar av ekonomiska åtaganden	-3 618	-4 465				
Ekonomiska åtaganden vid årets slut	52 755	81 109	110 000			
Beslutat/föreslaget bemyndigande	**130 000**	**130 000**	**110 000**			

2.9.3 1:3 Statens veterinärmedicinska anstalt

Tabell 2.42 Anslagsutveckling 1:3 Statens veterinärmedicinska anstalt

Tusental kronor

2023	Utfall	182 900	Anslagssparande	-3 594
2024	Anslag	191 847[1]	Utgiftsprognos	191 710
2025	**Förslag**	**227 537**		
2026	Beräknat	239 697[2]		
2027	Beräknat	250 918[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 234 382 tkr i 2025 års prisnivå.

[3] Motsvarar 241 108 tkr i 2025 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Statens veterinärmedicinska anstalts förvaltningsutgifter.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.43 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:3 Statens veterinärmedicinska anstalt

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**191 847**	**191 847**	**191 847**
Pris- och löneomräkning[2]	7 790	12 317	15 913
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	27 900	35 533	43 158
varav BP25[3]	*24 900*	*24 900*	*31 900*
– Höjning anslag 1:16 UO23	*-100*	*-100*	*-100*
– Utvecklad beredskapsförmåga hos myndigheter inom sektorn	*22 000*	*15 000*	*16 000*
– Nationellt referenslaboratorium för växtskadegörare	*3 000*	*10 000*	*16 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**227 537**	**239 697**	**250 918**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2024. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2026–2027 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

För att intensifiera återuppbyggnaden av det civila försvaret i syfte att stärka den samlade förmågan inom totalförsvaret anser regeringen att medel för att öka myndighetens egen förmåga som beredskapsmyndighet bör överföras till anslaget från anslaget 1:27 *Åtgärder för beredskap inom livsmedels- och dricksvattenområdet*. Därför ökas anslaget med 22 000 000 kronor 2025. För 2026 beräknas anslaget minska med 15 000 000 kronor och för 2027 beräknas anslaget öka med 16 000 000 kronor.

För att påbörja inrättandet av ett nationellt diagnoslaboratorium för växtskadegörare tillförs anslaget 3 000 000 kronor 2025. För 2026 beräknas anslaget öka med 10 000 000 kronor, för 2027 beräknas anslaget öka med 16 000 000 kronor.

Regeringen föreslår att 227 537 000 kronor anvisas under anslaget 1:3 *Statens veterinärmedicinska anstalt* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 239 697 000 kronor respektive 250 918 000 kronor.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 2.44 Avgiftsfinansierad verksamhet vid Statens veterinärmedicinska anstalt

Tusental kronor

Verksamhet	Ack. resultat t.o.m. 2023	Resultat 2024	Verksamhetens intäkter 2025	Kostnader som ska täckas 2025	Resultat 2025	Ack. resultat utgående 2025
Avgiftsbelagda verksamheter där intäkterna disponeras av myndigheten och bidrar till att finansiera verksamheten						
Uppdragsverksamhet	*9 885*	*-6 000*	*184 000*	*187 000*	*-3 000*	*885*
Tjänsteexport	*1 158*	*0*	*13 000*	*13 000*	*0*	*1 158*
Summa uppdragsverksamhet	**11 043**	**-6 000**	**197 000**	**200 000**	**-3 000**	**2 043**

Källa: SVA.

2.9.4 1:4 Bidrag till veterinär fältverksamhet

Tabell 2.45 Anslagsutveckling 1:4 Bidrag till veterinär fältverksamhet

Tusental kronor

2023	Utfall	116 041	Anslagssparande	
2024	Anslag	124 496[1]	Utgiftsprognos	124 496
2025	**Förslag**	**156 088**		
2026	Beräknat	159 136[2]		
2027	Beräknat	162 732[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 156 088 tkr i 2025 års prisnivå.

[3] Motsvarar 156 088 tkr i 2025 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för ersättning för veterinär service. Anslaget får även användas för utgifter för att minska veterinärkostnaderna för företag med avlägset belägen djurhållning avseende livsmedelsproducerande djur.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.46 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:4 Bidrag till veterinär fältverksamhet

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**124 496**	**124 496**	**124 496**
Pris- och löneomräkning[2]	1 592	4 054	6 959
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	30 000	30 586	31 277
varav BP25[3]	*30 000*	*30 000*	*30 000*
– Bidrag till veterinär fältverksamhet	*30 000*	*30 000*	*30 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**156 088**	**159 136**	**162 732**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2024. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2026–2027 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

För att det statliga åtagagandet vad avser rikstäckande djurhälso- och sjukvård, djursjukvård under jourtid samt veterinär beredskap ska kunna säkerställas ökas

anslaget med 30 000 000 kronor 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget öka med 30 000 000 kronor.

Regeringen föreslår att 156 088 000 kronor anvisas under anslaget 1:4 *Bidrag till veterinär fältverksamhet* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 159 136 000 kronor respektive 162 732 000 kronor.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 2.47 Avgiftsfinansierad verksamhet vid Statens jordbruksverk – Distriktsveterinärernas verksamhet

Tusental kronor

Verksamhet	Ack. resultat t.o.m. 2023	Resultat 2024	Verksamhetens intäkter 2025	Kostnader som ska täckas 2025	Resultat 2025	Ack. resultat utgående 2025
Avgiftsbelagda verksamheter där intäkterna disponeras av myndigheten och bidrar till att finansiera verksamheten						
Offentligrättslig verksamhet	*0*	*0*	*2 575*	*2 575*	*0*	*0*
Uppdragsverksamhet	*-40 645*	*-32 042*	*814 203*	*844 208*	*-30 005*	*-102 692*
Summa uppdragsverksamhet	*-40 645*	*-32 042*	*814 203*	*844 208*	*-30 005*	*-102 692*

Källa: Jordbruksverket.

2.9.5 1:5 Djurhälsovård och djurskyddsfrämjande åtgärder

Tabell 2.48 Anslagsutveckling 1:5 Djurhälsovård och djurskyddsfrämjande åtgärder

Tusental kronor

2023	Utfall	9 933	Anslagssparande	-2
2024	Anslag	9 933[1]	Utgiftsprognos	9 865
2025	**Förslag**	**9 933**		
2026	Beräknat	9 933		
2027	Beräknat	9 933		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för förebyggande djurhälsoarbete och djursjukdatasystem, i syfte att begränsa skadeverkningarna av sådana djursjukdomar som bara smittar mellan djur, och sådana som kan smitta både djur och människor. Anslaget får även användas till djurskyddsfrämjande åtgärder.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.49 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:5 Djurhälsovård och djurskyddsfrämjande åtgärder

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**9 933**	**9 933**	**9 933**
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**9 933**	**9 933**	**9 933**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 9 933 000 kronor anvisas under anslaget 1:5 *Djurhälsovård och djurskyddsfrämjande åtgärder* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 9 933 000 kronor respektive 9 933 000 kronor.

2.9.6 1:6 Bekämpning av smittsamma djursjukdomar

Tabell 2.50 Anslagsutveckling 1:6 Bekämpning av smittsamma djursjukdomar

Tusental kronor

2023	Utfall	462 994	Anslagssparande	-26 206
2024	Anslag	557 349[1]	Utgiftsprognos	522 830
2025	**Förslag**	**133 349**		
2026	Beräknat	133 349		
2027	Beräknat	133 349		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för bekämpning av och beredskap mot smittsamma djursjukdomar varvid ersättning lämnas enligt epizootilagen (1999:657), zoonoslagen (1999:658), lagen (2006:806) om provtagning på djur, m.m. eller enligt föreskrifter som har meddelats med stöd av lagarna. Anslaget får även användas för statsbidrag till obduktionsverksamhet, för utveckling och genomförande av sjukdomskontroller och för genomförande av EU-lagstiftningen om djurskydd, djurhälsa, foder och livsmedel. Anslaget får vidare användas för utgifter för nationell medfinansiering av kontrollprogram som Sverige enligt EU:s krav är skyldig att göra.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.51 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:6 Bekämpning av smittsamma djursjukdomar

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**133 349**	**133 349**	**133 349**
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**133 349**	**133 349**	**133 349**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 133 349 000 kronor anvisas under anslaget 1:6 *Bekämpning av smittsamma djursjukdomar* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till kronor 133 349 000 respektive 133 349 000 kronor.

2.9.7 1:7 Ersättningar för viltskador m.m.

Tabell 2.52 Anslagsutveckling 1:7 Ersättningar för viltskador m.m.

Tusental kronor

2023	Utfall	63 432	Anslagssparande	4 346
2024	Anslag	67 778[1]	Utgiftsprognos	67 325
2025	**Förslag**	**67 778**		
2026	Beräknat	67 778		
2027	Beräknat	67 778		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för att förebygga skada av vilt och ersättning för sådan skada. Avseende förebyggande åtgärder mot skador i fisket orsakade av säl bör anslaget användas som nationell offentlig medfinansiering av åtgärder inom ramen för havs- och fiskeriprogrammet och havs-. fiskeri- och vattenbruksprogrammet.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.53 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:7 Ersättningar för viltskador m.m.

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**67 778**	**67 778**	**67 778**
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**67 778**	**67 778**	**67 778**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 67 778 000 kronor anvisas under anslaget 1:7 *Ersättningar för viltskador m.m.* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 67 778 000 kronor respektive 67 778 000 kronor.

2.9.8 1:8 Statens jordbruksverk

Tabell 2.54 Anslagsutveckling 1:8 Statens jordbruksverk

Tusental kronor

2023	Utfall	758 973	Anslagssparande	-4 090
2024	Anslag	744 465[1]	Utgiftsprognos	759 088
2025	**Förslag**	**860 851**		
2026	Beräknat	914 917[2]		
2027	Beräknat	929 480[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 895 602 tkr i 2025 års prisnivå.

[3] Motsvarar 893 677 tkr i 2025 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Statens jordbruksverks förvaltningsutgifter. Anslaget får även användas för utgifter för Ansvarsnämnden för djurens hälso- och sjukvård och för utgifter för Centrala djurförsöksetiska nämnden.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.55 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:8 Statens jordbruksverk

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**744 465**	**744 465**	**744 465**
Pris- och löneomräkning[2]	23 686	40 253	54 459
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	92 700	130 199	130 556
varav BP25[3]	*67 200*	*78 700*	*76 700*
– Höjning anslag 1:16 UO23	*-300*	*-300*	*-300*
– Utvecklad beredskapsförmåga hos myndigheter inom sektorn	*14 000*	*25 000*	*27 000*
– Djurens hälso- och sjukvård	*3 500*	*2 000*	*2 000*
– Förstärkning av Jordbruksverkets förvaltningsanslag	*50 000*	*52 000*	*48 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**860 851**	**914 917**	**929 480**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2024. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2026–2027 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Regeringen föreslår att Statens jordbruksverks förvaltningsanslag ökas med anledning av tillkommande krav från EU. Syftet med förstärkningen är bland annat att skapa förutsättningar att uppfylla EU:s krav för genomförandet av den gemensamma jordbrukspolitiken. Anslaget ökas med 50 000 000 kronor 2025 och beräknas öka med 52 000 000 kronor 2026 och med 48 000 000 kronor 2027.

För att intensifiera återuppbyggnaden av det civila försvaret i syfte att stärka den samlade förmåga inom totalförsvaret anser regeringen att medel för att öka myndighetens egen förmåga som beredskapsmyndighet bör överföras till anslaget från anslaget 1:27 *Åtgärder för beredskap inom livsmedels- och dricksvattenområdet*. Därför ökas anslaget med 14 000 000 kronor 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget öka med 25 000 000 kronor respektive 27 000 000 kronor.

För kostnader med anledning av kommande förslag om bättre förutsättningar inom djurens hälso- och sjukvård ökas anslaget med 3 500 000 kronor 2025. Från och med 2026 beräknas anslaget öka med 2 000 000 kronor.

Riksdagen beslutade 1978 om ändringar i den dåvarande lagen (1944:219) om djurskydd. I den proposition som låg till grund för lagändringarna (prop. 1978/79:13, bet. 1978/79:JoU5) anges att det ska inrättas sex regionala djurförsöksetiska nämnder. Bestämmelser om krav på prövning av djurförsök från etisk synpunkt av en regional djurförsöksetisk nämnd finns också i nuvarande djurskyddslag (2018:1192). Det anges vidare i 7 kap. 13 § djurskyddsförordningen (2019:66) att det ska finnas minst sex regionala djurförsöksetiska nämnder. För att effektivisera de regionala djurförsöksetiska nämndernas arbete överväger regeringen att minska antalet djurförsöksetiska nämnder.

Regeringen föreslår att 860 851 000 kronor anvisas under anslaget 1:8 *Statens jordbruksverk* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 914 917 000 kronor respektive 929 480 000 kronor.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 2.56 Avgiftsfinansierad verksamhet vid Statens jordbruksverk

Tusental kronor

Verksamhet	Ack. resultat t.o.m. 2023	Resultat 2024	Verksamhetens intäkter 2025	Kostnader som ska täckas 2025	Resultat 2025	Ack. resultat utgående 2025
Avgiftsbelagda verksamheter där intäkterna disponeras av myndigheten och bidrar till att finansiera verksamheten						
Offentligrättslig verksamhet						
Djur	-13 947	-3 125	55 791	56 460	-669	-17 741
Växt	211	242	10 142	9 723	419	-34
Tillsyn	-837	-1 013	36 350	36 362	-12	-1 862
Utsäde	6 246	28	39 132	39 916	-784	5 490
*Uppdragsverksamhe*t						
Utsäde	-1 548	-172	4 458	4 435	23	-1 697
Tjänsteexport	1 656	-128	250	687	-437	1 091
Summa uppdragsverksamhet	108	-300	4 708	5 122	-414	-606

Källa: Jordbruksverket.

2.9.9 1:9 Bekämpning av växtskadegörare

Tabell 2.57 Anslagsutveckling 1:9 Bekämpning av växtskadegörare

Tusental kronor

2023	Utfall	14 981	Anslagssparande	19
2024	Anslag	15 000[1]	Utgiftsprognos	14 900
2025	**Förslag**	**21 000**		
2026	Beräknat	18 000		
2027	Beräknat	18 000		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för åtgärder mot växtskadegörare samt för att ersätta enskilda för kostnader eller förluster till följd av sådana åtgärder enligt växtskyddslagen (2022:725). Utgifter för beredskapsåtgärder, akuta skyddsåtgärder,

kontroller, inventeringar m.m. mot karantänskadegörare finansieras också med detta anslag liksom undersökningar av organismer och växtprover som av Statens jordbruksverk överlämnas för laboratoriemässig diagnostisering. Vidare får anslaget användas till internationellt engagemang inom området bekämpning av växtskadegörare. Slutligen används anslaget för utgifter för verifiering av de svenska skyddade zonerna.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.58 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:9 Bekämpning av växtskadegörare

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**15 000**	**15 000**	**15 000**
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	6 000	3 000	3 000
varav BP25	*6 000*	*3 000*	*3 000*
– Bekämpande av växtskadegörare	*6 000*	*3 000*	*3 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**21 000**	**18 000**	**18 000**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Med anledning av minskande medfinansiering från EU liksom krav från EU på utökade inventeringar av karantänskadegörare tillförs anslaget 6 000 000 kronor 2025 för att bekämpa växtskadegörare. För 2026 beräknas anslaget öka med 3 000 000 kronor, för 2027 beräknas anslaget öka med 3 000 000 kronor.

Regeringen föreslår att 21 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:9 *Bekämpning av växtskadegörare* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 18 000 000 kronor respektive 18 000 000 kronor.

2.9.10 1:10 Gårdsstöd m.m.

Tabell 2.59 Anslagsutveckling 1:10 Gårdsstöd m.m.

Tusental kronor

2023	Utfall	6 573 091	Anslagssparande	-420 183
2024	Anslag	9 640 894[1]	Utgiftsprognos	9 027 660
2025	**Förslag**	**7 661 258**		
2026	Beräknat	7 498 062		
2027	Beräknat	7 340 441		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter som motsvarar EU:s finansiering av gårdsstöd och andra åtgärder inom den första pelaren av den gemensamma jordbrukspolitiken. Anslaget får även användas för utgifter som motsvarar EU:s bidrag till att förebygga, upptäcka och bekämpa djursjukdomar och växtskadegörare.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.60 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:10 Gårdsstöd m.m.

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**9 640 894**	**9 640 894**	**9 640 894**
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder			
Makroekonomisk utveckling	-534 800	-1 067 077	-1 223 684
Volymer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt	-1 444 836	-1 075 755	-1 076 769
Förslag/beräknat anslag	**7 661 258**	**7 498 062**	**7 340 441**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 7 661 258 000 kronor anvisas under anslaget 1:10 *Gårdsstöd m.m.* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 7 498 062 000 kronor respektive 7 340 441 000 kronor.

2.9.11 1:11 Intervention för jordbruksprodukter m.m.

Tabell 2.61 Anslagsutveckling 1:11 Intervention för jordbruksprodukter m.m.

Tusental kronor

2023	Utfall	143 621	Anslagssparande	70 943
2024	Anslag	159 000[1]	Utgiftsprognos	159 000
2025	**Förslag**	**169 000**		
2026	Beräknat	170 000		
2027	Beräknat	170 000		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för offentlig lagring, övrig intervention, stöd i form av produktions-, konsumtions- och marknadsföringsbidrag, fiberberedning samt exportbidrag.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.62 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:11 Intervention för jordbruksprodukter m.m.

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**159 000**	**159 000**	**159 000**
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder			
Makroekonomisk utveckling			
Volymer	10 000	11 000	11 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**169 000**	**170 000**	**170 000**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 169 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:11 *Intervention för jordbruksprodukter m.m.* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 170 000 000 kronor respektive 170 000 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2025 för anslaget 1:11 *Intervention för jordbruksprodukter m.m.* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 80 000 000 kronor 2026 och 2027.

Skälen för regeringens förslag: Ett av de områden som anslaget används till är stöd till producentorganisationer inom sektorn för frukt och grönt. Stöden ges inom fleråriga verksamhetsprogram. Efter beslut om stöd sker betalningarna till stödmottagarna under påföljande år. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2025 för anslaget 1:11 *Intervention för jordbruksprodukter m.m.* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 80 000 000 kronor 2026 och 2027.

Tabell 2.63 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:11 Intervention för jordbruksprodukter m.m.

Tusental kronor

	Utfall 2023	Prognos 2024	Förslag 2025	Beräknat 2026	Beräknat 2027
Ekonomiska åtaganden vid årets början	50 192	52 233	73 123		
Nya ekonomiska åtaganden	59 956	73 123	77 334		
Utgifter mot anslag till följd av ekonomiska åtaganden	-50 192	-52 233	-70 457	-78 667	-1 333
Övriga förändringar av ekonomiska åtaganden	-7 723				
Ekonomiska åtaganden vid årets slut	52 233	73 123	80 000		
Beslutat/föreslaget bemyndigande	**120 000**	**120 000**	**80 000**		

2.9.12 1:12 Nationell medfinansiering till den gemensamma jordbrukspolitiken 2023–2027

Tabell 2.64 Anslagsutveckling 1:12 Nationell medfinansiering till den gemensamma jordbrukspolitiken 2023–2027

Tusental kronor

2023	Utfall	1 507 766	Anslagssparande	613 064
2024	Anslag	2 800 000[1]	Utgiftsprognos	1 812 694
2025	**Förslag**	**2 230 300**		
2026	Beräknat	2 561 900		
2027	Beräknat	2 738 000		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för nationell medfinansiering av åtgärder i enlighet med Sveriges strategiska plan för den gemensamma jordbrukspolitiken 2023–2027. Anslaget får även användas för utgifter för nationell medfinansiering till EU:s ekonomiska stöd till jordbruksföretag som drabbats av torkan och efterföljande nederbörd 2023 samt administration av detta stöd.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.65 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:12 Nationell medfinansiering till den gemensamma jordbrukspolitiken 2023–2027

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**2 800 000**	**2 800 000**	**2 800 000**
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	-569 700	-238 100	-62 000
varav BP25	*-569 700*	*-238 100*	*-62 000*
– Omfördelning mellan år nationell medfinansiering GJP 2023-2027	*-599 700*	*-161 100*	
– Justering av GJP tfa ändrad valutakurs	*-70 000*	*-77 000*	*-62 000*
– Investeringsstöd för konkurrenskraft	*100 000*		
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**2 230 300**	**2 561 900**	**2 738 000**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Med anledning av att regeringen avser att, genom en ändring av förordningen (1999:710) om valutakurs vid stöd från EU-budgeten, justera den valutakurs som ska tillämpas för den gemensamma jordbrukspolitiken, ökas anslag 1:13 *Finansiering från EU-budgeten till den gemensamma jordbrukspolitikens andra pelare 2023–2027*. Den statliga medfinansieringen föreslås justeras. Anslaget minskas med 70 000 000 kronor 2025 och beräknas minska med 77 000 000 kronor 2026 och med 62 000 000 kronor 2027.

Anslaget ökas med 100 000 000 kronor under 2025 för att förstärka investeringsstödet för konkurrenskraft inom den strategiska planen för den gemensamma jordbrukspolitiken 2023–2027.

För att anpassa anslagets nivå till förväntade utgifter minskas anslaget med 599 700 000 kronor 2025 och beräknas minska med 161 100 000 kronor 2026.

Regeringen föreslår att 2 230 300 000 kronor anvisas under anslaget 1:12 *Nationell medfinansiering till den gemensamma jordbrukspolitiken 2023–2027* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 2 561 900 000 kronor respektive 2 738 000 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2025 för anslaget 1:12 *Nationell medfinansiering till den gemensamma jordbrukspolitiken 2023–2027* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 3 200 000 000 kronor 2026–2029.

Skälen för regeringens förslag: Huvuddelen av åtgärderna som finansieras under anslaget är ersättningsformer som bygger på fleråriga åtaganden om utbetalningar. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2025 för anslaget 1:12 *Nationell medfinansiering till den gemensamma jordbrukspolitiken 2023–2027* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 3 200 000 000 kronor 2026–2029.

Tabell 2.66 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:12 Nationell medfinansiering till den gemensamma jordbrukspolitiken 2023–2027

Tusental kronor

	Utfall 2023	Prognos 2024	Förslag 2025	Beräknat 2026	Beräknat 2027	Beräknat 2028 – 2029
Ekonomiska åtaganden vid årets början		2 264 099	2 755 675			
Nya ekonomiska åtaganden	2 264 099	1 047 836	1 329 431			
Utgifter mot anslag till följd av ekonomiska åtaganden		-556 260	-885 106	-1 547 376	-1 255 441	-397 183
Ekonomiska åtaganden vid årets slut	2 264 099	2 755 675	3 200 000			
Beslutat/föreslaget bemyndigande	**3 105 900**	**2 800 000**	**3 200 000**			

2.9.13 1:13 Finansiering från EU-budgeten till den gemensamma jordbrukspolitikens andra pelare 2023–2027

Tabell 2.67 Anslagsutveckling 1:13 Finansiering från EU-budgeten till den gemensamma jordbrukspolitikens andra pelare 2023–2027

Tusental kronor

2023	Utfall	1 171 376	Anslagssparande	431 882
2024	Anslag	1 913 900[1]	Utgiftsprognos	1 447 668
2025	**Förslag**	**1 942 500**		
2026	Beräknat	2 133 500		
2027	Beräknat	2 199 100		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter motsvarande EU:s finansiering för åtgärder inom pelare två, i enlighet med Sveriges strategiska plan för den gemensamma jordbrukspolitiken 2023–2027. Anslaget får även användas för utgifter motsvarande EU:s finansiering av åtgärder för stöd till biodling för perioden 2023–2027. Anslaget får dessutom användas för utgifter motsvarande EU:s finansiering för ekonomiskt stöd till jordbruksföretag som drabbats av torkan och efterföljande nederbörd 2023.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.68 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:13 Finansiering från EU-budgeten till den gemensamma jordbrukspolitikens andra pelare 2023–2027

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**1 913 900**	**1 913 900**	**1 913 900**
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	28 600	219 600	285 200
varav BP25	*28 600*	*219 600*	*285 200*
– Omfördelning mellan år EU-medel GJP 2023-2027	*-221 400*	*-38 400*	*45 200*
– Justering av GJP tfa ändrad valutakurs	*250 000*	*258 000*	*240 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**1 942 500**	**2 133 500**	**2 199 100**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Med anledning av att regeringen avser att, genom en ändring av förordningen (1999:710) om valutakurs vid stöd från EU-budgeten, justera den valutakurs som ska tillämpas för den gemensamma jordbrukspolitiken, ökas anslaget med 250 000 000 kronor 2025. Anslaget beräknas öka med 258 000 000 kronor 2026 och 240 000 000 kronor 2027.

För att anpassa anslagets nivå till förväntade utgifter omfördelas medel till senare år i programperioden. Anslaget minskas därför med 221 400 000 kronor 2025. För 2026 beräknas anslaget minska med 38 400 000 och för 2027 beräknas anslaget öka med 45 200 000 kronor.

Regeringen föreslår att 1 942 500 000 kronor anvisas under anslaget 1:13 *Finansiering från EU-budgeten till den gemensamma jordbrukspolitikens andra pelare 2023–2027* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 2 133 500 000 kronor respektive 2 199 100 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2025 för anslaget 1:13 *Finansiering från EU-budgeten till den gemensamma jordbrukspolitiken 2023–2027* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 2 791 500 000 kronor 2026–2029.

Skälen för regeringens förslag: Huvuddelen av åtgärderna som finansieras under anslaget är ersättningsformer som bygger på fleråriga åtaganden om utbetalningar. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2025 för anslaget 1:13 *Finansiering från EU-budgeten till den gemensamma jordbrukspolitiken 2023–2027* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 2 791 500 000 kronor 2026–2029.

Tabell 2.69 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:13 Finansiering från EU-budgeten till den gemensamma jordbrukspolitikens andra pelare 2023–2027

Tusental kronor

	Utfall 2023	Prognos 2024	Förslag 2025	Beräknat 2026	Beräknat 2027	Beräknat 2028 – 2029
Ekonomiska åtaganden vid årets början	6 601	3 182 113	3 076 820			
Nya ekonomiska åtaganden	3 175 512	668 485	757 598			
Utgifter mot anslag till följd av ekonomiska åtaganden		-773 622	-1 042 918	-1 189 700	-1 120 000	-481 800
Övriga förändringar av ekonomiska åtaganden		-156				
Ekonomiska åtaganden vid årets slut	3 182 113	3 076 820	2 791 500			
Beslutat/föreslaget bemyndigande	**3 905 900**	**3 076 820**	**2 791 500**			

2.9.14 1:14 Livsmedelsverket

Tabell 2.70 Anslagsutveckling 1:14 Livsmedelsverket

Tusental kronor

2023	Utfall	339 612	Anslagssparande	6 433
2024	Anslag	388 770[1]	Utgiftsprognos	381 237
2025	**Förslag**	**527 849**		
2026	Beräknat	554 094[2]		
2027	Beräknat	581 418[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 541 532 tkr i 2025 års prisnivå.

[3] Motsvarar 558 833 tkr i 2025 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Livsmedelsverkets förvaltningsutgifter.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.71 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:14 Livsmedelsverket

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**388 770**	**388 770**	**388 770**
Pris- och löneomräkning[2]	15 179	24 550	31 505
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	123 900	140 774	161 143
varav BP25[3]	*123 900*	*137 900*	*155 900*
– Höjning anslag 1:16 UO23	*-100*	*-100*	*-100*
– Utvecklad beredskapsförmåga hos myndigheter inom sektorn	*120 000*	*133 000*	*148 000*
– Hälsosamma levnadsvanor	*2 000*	*3 000*	*6 000*
– Tillsynsansvar för NIS2-direktivet	*2 000*	*2 000*	*2 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**527 849**	**554 094**	**581 418**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2024. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2026–2027 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

För att intensifiera återuppbyggnaden av det civila försvaret i syfte att stärka den samlade förmågan inom totalförsvaret anser regeringen att medel för att öka myndighetens egen förmåga som beredskaps- och sektorsmyndighet bör överföras till anslaget från anslaget 1:27 *Åtgärder för beredskap inom livsmedels- och dricksvattenområdet*. Därför ökas anslaget med 120 000 000 kronor. För 2026 och 2027 beräknas anslaget öka med 133 000 000 kronor respektive 148 000 000 kronor.

För att främja hälsosamma levnadsvanor framför allt avseende livsmedelskonsumtion (se utg. omr 9 avsnitt 4 Folkhälsopolitik) ökas anslaget med 2 000 000 kronor. För 2026 och 2027 beräknas 3 000 000 kronor respektive 6 000 000 kronor.

För att stärka tillsynen på livsmedels- och dricksvattenområdet i enlighet med Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2022/2555 av den 14 december 2022 om åtgärder för en hög gemensam cybersäkerhetsnivå i hela unionen, om ändring av förordning (EU) nr 910/2014 och direktiv (EU) 2018/1972 och om upphävande av direktiv (EU) 2016/1148 (NIS 2-direktivet) ökas anslaget med 2 000 000 kronor fr.o.m. 2025.

Regeringen vill bidra till att svenska livsmedelsföretag ska kunna visa ett tydligt mervärde med sin produkt och avser därför att ta bort avgiften för handläggning av ärenden för skyddade beteckningar för livsmedel, jordbruksprodukter och drycker som föreskrivs i förordning (2021:176) om avgifter för offentlig kontroll av livsmedel och vissa jordbruksprodukter (se prop. 2009/10:22).

Regeringen föreslår att 527 849 000 kronor anvisas under anslaget 1:14 *Livsmedelsverket* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 554 094 000 kronor respektive 581 418 000 kronor.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 2.72 Avgiftsfinansierad verksamhet vid Livsmedelsverket

Tusental kronor

Verksamhet	Ack. resultat t.o.m. 2023	Resultat 2024	Verksamhetens intäkter 2025	Kostnader som ska täckas 2025	Resultat 2025	Ack. resultat utgående 2025
Avgiftsbelagda verksamheter där intäkterna disponeras av myndigheten och bidrar till att finansiera verksamheten						
Offentligrättslig verksamhet						
Gränskontroll	6 975	-1 826	22 000	24 300	-2 300	2 849
Kontroll av Livsmedelsanläggningarna	-26 990	3 600	231 000	227 000	4 000	-19 390
Kontroll av slakterier och vilthanteringsanläggningar	-55 634	-27 286	0	20 000	-20 000	-102 920
Kontroll av slakterier och vilthanteringsanläggningar, fasta avgifter	0	0	60 000	60 000	0	0
Nationella kontrollprogram	1 844	-1 798	27 000	26 800	200	246
Myndighetsärenden	298	-413	500	625	-125	-240
Avgiftsbelagda verksamheter där intäkterna disponeras av myndigheten och bidrar till att finansiera en bestämd del av verksamheten						
Uppdragsverksamhet	2 278	-2 969	15 000	14 800	200	-491
Tjänsteexport	2 289	-697	6 000	6 500	-500	1 092
Summa uppdragsverksamhet	4 567	-3 666	21 000	21 300	-300	601

Källa: Livsmedelsverket.

2.9.15 1:15 Konkurrenskraftig livsmedelssektor

Tabell 2.73 Anslagsutveckling 1:15 Konkurrenskraftig livsmedelssektor

Tusental kronor

2023	Utfall	182 143	Anslagssparande	22 017
2024	Anslag	166 160[1]	Utgiftsprognos	165 048
2025	**Förslag**	**246 160**		
2026	Beräknat	149 160		
2027	Beräknat	149 160		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för åtgärder för att stärka konkurrenskraften i livsmedelssektorn och för att främja exporten av svenska livsmedel och för utveckling av livsmedelsförädling. Anslaget får vidare användas för utgifter till stöd för marknadsföring och deltagande i mässor samt stöd till projektverksamhet med syfte att öka kompetens och utveckla produkter, processer, teknik och logistiklösningar med anknytning till livsmedelsförädling.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.74 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:15 Konkurrenskraftig livsmedelssektor

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**166 160**	**166 160**	**166 160**
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	80 000	-17 000	-17 000
varav BP25	*80 000*	*80 000*	*80 000*
– Livsmedelsstrategin 2.0	*80 000*	*80 000*	*80 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**246 160**	**149 160**	**149 160**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen anser att anslaget bör öka med 80 000 000 kronor fr.o.m. 2025 för att nå målen i En livsmedelsstrategi för Sverige – fler jobb och hållbar tillväxt i hela landet (prop. 2016/17:104, bet. 2016/17:MJU23, rskr. 2016/17:338).

Regeringen föreslår att 246 160 000 kronor anvisas under anslaget 1:15 *Konkurrenskraftig livsmedelssektor* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 149 160 000 kronor respektive 149 160 000 kronor.

2.9.16 1:16 Bidrag till vissa internationella organisationer m.m.

Tabell 2.75 Anslagsutveckling 1:16 Bidrag till vissa internationella organisationer m.m.

Tusental kronor

2023	Utfall	51 787	Anslagssparande	-4 691
2024	Anslag	58 113[1]	Utgiftsprognos	53 065
2025	**Förslag**	**57 413**		
2026	Beräknat	57 413		
2027	Beräknat	57 413		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för medlemskapsavgifter i internationella organisationer inom utgiftsområdets ansvar. Anslaget får användas för internationella skogsfrågor. Anslaget får även användas för andra bidrag relaterade till utgiftsområdets internationella arbete.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.76 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:16 Bidrag till vissa internationella organisationer m.m.

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**46 913**	**46 913**	**46 913**
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	10 500	10 500	10 500
varav BP25	*10 500*	*10 500*	*10 500*
– Höjning anslag 1:16 UO23	*10 500*	*10 500*	*10 500*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**57 413**	**57 413**	**57 413**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Inom anslaget ryms bland annat utgifterna för Sveriges medlemsavgifter till FN:s livsmedels- och jordbruksorganisation (FAO) och till Världsorganisationen för djurhälsa (WOAH). På grund av den försvagade svenska kronkursen har utgifterna för medlemsavgifter ökat. Anslaget bör därför ökas med 10 500 000 kronor från och med 2025.

Finansiering sker delvis genom att anslagen 1:1 *Skogsstyrelsen,* 1:3 *Statens veterinärmedicinska anstalt,* 1:8 *Statens jordbruksverk,* 1:14 *Livsmedelsverket* och 1:23 *Sveriges lantbruksuniversitet* minskas med sammanlagt 1 500 000 kronor. Minskningen bedöms inte påverka den verksamhet som finansieras från anslagen. Vidare sker finansiering delvis genom att anslaget 1:1 *Biståndsverksamhet* inom utgiftsområde 7 Internationellt bistånd minskas med 7 500 000 kronor.

Regeringen föreslår att 57 413 000 kronor anvisas under anslaget 1:16 *Bidrag till vissa internationella organisationer m.m.* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 57 413 000 kronor respektive 57 413 000 kronor.

2.9.17 1:17 Åtgärder för landsbygdens miljö och struktur

Tabell 2.77 Anslagsutveckling 1:17 Åtgärder för landsbygdens miljö och struktur

Tusental kronor

2023	Utfall	1 440 130	Anslagssparande	629 985
2024	Anslag	1 553 187[1]	Utgiftsprognos	1 218 136
2025	**Förslag**	**1 198 387**		
2026	Beräknat	411 000		
2027	Beräknat	411 000		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för nationell medfinansiering av åtgärder i enlighet med landsbygdsprogrammet för Sverige för 2014–2020, inklusive förlängningsåren 2021 och 2022. Anslaget får användas för utgifter för delar av det attesterande organets (Ekonomistyrningsverket) utgifter för revision av jordbruksfonderna för programperioden 2014–2020. Anslaget får användas för utgifter för det nationella stödet till jordbruket i norra Sverige. Anslaget får även användas för statsbidrag till kommuner med geografiska och demografiska utmaningar. Anslaget får även användas för utgifter för program för lokalt ledd utveckling under programperioden 2014-2020. Anslaget får användas för utgifter för eventuella finansiella korrigeringar och straffavgifter som Europeiska kommissionen kan komma att ålägga Sverige efter

granskning av Sveriges utnyttjande av EU:s jordbruksfonder, EU:s fiskefond, Europeiska regionala utvecklingsfonden och Europeiska socialfonden. Vidare får anslaget användas för eventuella ränteutgifter, rättegångskostnader, revisions- och kontrollutgifter förknippade med Jordbruksverkets inbetalningar till Europeiska unionen. Anslaget får även användas för utgifter för skadestånd. Dessutom får anslaget belastas med tekniska utgifter för offentlig lagring i den mån som ersättning inte erhålls från EU-budgeten. Anslaget får även användas för utgifter för ekonomiskt stöd till lantbrukare och trädgårdsnäring som drabbats av höjda priser på insatsvaror 2022. Anslaget får även användas för utgifter för stöd för avveckling av verksamheter med minkuppfödning för pälsproduktion samt administration av detta stöd.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.78 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:17 Åtgärder för landsbygdens miljö och struktur

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**1 553 187**	**1 553 187**	**1 553 187**
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	-354 800	-1 142 187	-1 142 187
varav BP25	*49 200*	*275 413*	*275 413*
– Omfördelning landsbygdsprogrammet, nationell medfinansiering	*49 200*		
– Korrigering av underskott		*275 413*	*275 413*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**1 198 387**	**411 000**	**411 000**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Anslaget ökas med 49 200 000 kronor för 2025 eftersom den senaste prognosen visar en förskjutning av utbetalningar från 2024 till 2025.

Anslaget beräknas ökas med 275 413 000 kronor fr.o.m. 2026 för att korrigera ett underskott.

Regeringen föreslår att 1 198 387 000 kronor anvisas under anslaget 1:17 *Åtgärder för landsbygdens miljö och struktur* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 411 000 000 kronor respektive 411 000 000 kronor.

2.9.18 1:18 Från EU-budgeten finansierade åtgärder för landsbygdens miljö och struktur

Tabell 2.79 Anslagsutveckling 1:18 Från EU-budgeten finansierade åtgärder för landsbygdens miljö och struktur

Tusental kronor

2023	Utfall	1 225 547	Anslagssparande	429 507
2024	Anslag	1 108 862[1]	Utgiftsprognos	811 886
2025	**Förslag**	**773 062**		
2026	Beräknat	0		
2027	Beräknat	0		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter motsvarande EU:s finansiering av åtgärder i enlighet med landsbygdsprogrammet för Sverige för 2014–2020, inklusive förlängningsåren 2021 och 2022. Anslaget får vidare användas för utgifter för program för lokalt ledd utveckling under programperioden 2014–2020. Anslaget får dessutom användas för utgifter motsvarande EU:s finansiering för ekonomiskt stöd till jordbrukare som drabbats av höjda priser på insatsvaror 2022.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.80 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:18 Från EU-budgeten finansierade åtgärder för landsbygdens miljö och struktur

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**1 108 862**	**1 108 862**	**1 108 862**
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	-335 800	-1 112 100	-1 112 100
varav BP25		*-2 400*	*-2 400*
– Avslut av Landsbygdsprogrammet		*-2 400*	*-2 400*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt		3 238	3 238
Förslag/beräknat anslag	**773 062**	**0**	**0**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Anslaget beräknas minska med 2 400 000 kronor för 2026 och 2027 som en teknisk justering då landsbygdsprogrammet avslutas 2025.

Regeringen föreslår att 773 062 000 kronor anvisas under anslaget 1:18 *Från EU-budgeten finansierade åtgärder för landsbygdens miljö och struktur* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 0 kronor.

2.9.19 1:19 Miljöförbättrande åtgärder i jordbruket

Tabell 2.81 Anslagsutveckling 1:19 Miljöförbättrande åtgärder i jordbruket

Tusental kronor

2023	Utfall	100 136	Anslagssparande	29 694
2024	Anslag	29 830[1]	Utgiftsprognos	29 631
2025	**Förslag**	**34 830**		
2026	Beräknat	34 830		
2027	Beräknat	19 830		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för försöks- och utvecklingsverksamhet och andra insatser i syfte att styra utvecklingen inom jordbruket och trädgårdsnäringen mot minskat växtnäringsläckage, minskad ammoniakavgång, säkrare och minskad användning av växtskyddsmedel, bevarande av biologisk mångfald och tillvaratagande av kulturvärden, för ekologisk produktion samt för klimat-och energiinsatser inom de areella näringarna. Anslaget får även användas för utgifter för uppföljning och utvärdering av den gemensamma jordbrukspolitiken liksom för effekterna av de verksamheter som finansieras under anslaget.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.82 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:19 Miljöförbättrande åtgärder i jordbruket

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**29 830**	**29 830**	**29 830**
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	5 000	5 000	-10 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**34 830**	**34 830**	**19 830**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 34 830 000 kronor anvisas under anslaget 1:19 *Miljöförbättrande åtgärder i jordbruket* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 34 830 000 kronor respektive 19 830 000 kronor.

2.9.20 1:20 Stöd till jordbrukets rationalisering m.m.

Tabell 2.83 Anslagsutveckling 1:20 Stöd till jordbrukets rationalisering m.m.

Tusental kronor

2023	Utfall	17 913	Anslagssparande	6 203
2024	Anslag	20 916[1]	Utgiftsprognos	20 916
2025	**Förslag**	**24 116**		
2026	Beräknat	24 116		
2027	Beräknat	24 116		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till jordbrukets yttre och inre rationalisering. Från och med 2006 disponeras anslaget helt för vissa omarronderingsprojekt i Dalarnas, Västra Götalands samt delar av Värmlands län.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.84 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:20 Stöd till jordbrukets rationalisering m.m.

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**24 116**	**24 116**	**24 116**
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**24 116**	**24 116**	**24 116**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 24 116 000 kronor anvisas under anslaget 1:20 *Stöd till jordbrukets rationalisering m.m.* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 24 116 000 kronor respektive 24 116 000 kronor.

2.9.21 1:21 Åtgärder på fjällägenheter

Tabell 2.85 Anslagsutveckling 1:21 Åtgärder på fjällägenheter

Tusental kronor

2023	Utfall	1 529	Anslagssparande	
2024	Anslag	1 529[1]	Utgiftsprognos	1 529
2025	**Förslag**	**1 529**		
2026	Beräknat	1 529		
2027	Beräknat	1 529		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för underhåll, upprustning och investeringar i byggnader och andra fasta anläggningar på fjällägenheter. Anslaget får även användas för utgifter för att täcka avvecklingsbidrag och avträdesersättning till arrendatorer.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.86 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:21 Åtgärder på fjällägenheter

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**1 529**	**1 529**	**1 529**
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**1 529**	**1 529**	**1 529**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 1 529 000 kronor anvisas under anslaget 1:21 *Åtgärder för fjällägenheter* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 1 529 000 kronor respektive 1 529 000 kronor.

2.9.22 1:22 Främjande av rennäringen m.m.

Tabell 2.87 Anslagsutveckling 1:22 Främjande av rennäringen m.m.

Tusental kronor

2023	Utfall	117 262	Anslagssparande	8 653
2024	Anslag	135 915[1]	Utgiftsprognos	135 006
2025	**Förslag**	**135 915**		
2026	Beräknat	135 915		
2027	Beräknat	135 915		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter till åtgärder för främjande av rennäringen.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.88 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:22 Främjande av rennäringen m.m.

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**135 915**	**135 915**	**135 915**
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**135 915**	**135 915**	**135 915**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 135 915 000 kronor anvisas under anslaget 1:22 *Främjande av rennäringen m.m.* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 135 915 000 kronor respektive 135 915 000 kronor.

2.9.23 1:23 Sveriges lantbruksuniversitet

Tabell 2.89 Anslagsutveckling 1:23 Sveriges lantbruksuniversitet

Tusental kronor

2023	Utfall	2 160 339	Anslagssparande	
2024	Anslag	2 240 063[1]	Utgiftsprognos	2 240 063
2025	**Förslag**	**2 342 374**		
2026	Beräknat	2 397 791[2]		
2027	Beräknat	2 447 324[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 2 348 241 tkr i 2025 års prisnivå.

[3] Motsvarar 2 358 262 tkr i 2025 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för högskoleutbildning på grundnivå och avancerad nivå samt för forskning och utbildning på forskarnivå inom livsmedelsproduktion, djurhållning, djurhälsa och djurskydd, skog, skogsbruk och förädling av skogsråvara, landsbygdsutveckling, rekreation och fritid samt landskapsplanering och markanvändning i tätorter och tätortsnära miljöer. Anslaget får även användas för ersättning för behörighetsgivande och högskoleintroducerande utbildning inom samma områden samt för fortlöpande miljöanalys.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.90 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:23 Sveriges lantbruksuniversitet

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**2 240 063**	**2 240 063**	**2 240 063**
Pris- och löneomräkning[2]	73 935	122 762	161 325
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	28 376	34 966	45 936
varav BP25[3]	*36 200*	*36 200*	*36 200*
– Höjning anslag 1:16 UO23	*-800*	*-800*	*-800*
– Riksskogstaxeringen	*7 000*	*7 000*	*7 000*
– Förstärkning SLU universitetsdjursjukhus	*30 000*	*30 000*	*30 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**2 342 374**	**2 397 791**	**2 447 324**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2024. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2026–2027 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Anslaget ökas med 7 000 000 kronor fr.o.m. 2025 för Riksskogstaxeringen.

Anslaget ökas med 30 000 000 kronor fr.o.m. 2025 för driften av Universitetsdjursjukhuset.

Regeringen föreslår att 2 342 374 000 kronor anvisas under anslaget 1:23 *Sveriges lantbruksuniversitet* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 2 397 791 000 kronor respektive 2 447 324 000 kronor.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 2.91 Avgiftsfinansierad verksamhet vid Sveriges lantbruksuniversitet

Tusental kronor

Verksamhet	Ack. resultat t.o.m. 2022	Resultat 2023	Verksamhetens intäkter 2024	Kostnader som ska täckas 2024	Resultat 2024	Ack. resultat utgående 2024
Avgiftsbelagda verksamheter där intäkterna disponeras av myndigheten och bidrar till att finansiera verksamheten						
Uppdragsverksamhet	*1 033*	*0*	*880 000*	*880 000*	*0*	*1 033*
Summa uppdragsverksamhet	1 033	0	880 000	880 000	0	1 033

Källa: SLU.

2.9.24 1:24 Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Forskning och samfinansierad forskning

Tabell 2.92 Anslagsutveckling 1:24 Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Forskning och samfinansierad forskning

Tusental kronor

2023	Utfall	719 731	Anslagssparande	18 791
2024	Anslag	738 664[1]	Utgiftsprognos	745 645
2025	**Förslag**	**818 664**		
2026	Beräknat	854 664		
2027	Beräknat	909 664		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för stöd till grundforskning och behovsmotiverad forskning för de areella näringarna. Anslaget får även användas till projektrelaterade utgifter för utvärderingar, beredningsarbete, konferenser, resor och seminarier samt informationsinsatser inom området. Förvaltningsanslaget redovisas under utgiftsområde 20 Klimat, miljö och natur under anslaget 2:1 *Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Förvaltningskostnader* och anslaget för forskning inom områdena miljö och samhällsbyggande redovisas under anslaget 2:2 *Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Forskning under samma utgiftsområde*.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.93 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:24 Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Forskning och samfinansierad forskning

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**738 664**	**738 664**	**738 664**
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	80 000	116 000	171 000
varav BP25	*80 000*	*116 000*	*171 000*
– Forsknings- och innovationspolitiska propositionen	*54 000*	*90 000*	*147 000*
– Skogsträdsförädling för ökad motståndskraft	*26 000*	*26 000*	*24 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**818 664**	**854 664**	**909 664**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Anslaget beräknas öka med 54 000 000 kronor 2025, 90 000 000 kronor 2026, 147 000 000 kronor 2027 och 229 000 000 kronor fr.o.m. 2028 med anledning av den forsknings- och innovationspolitiska propositionen.

Anslaget beräknas öka med 26 000 000 kronor 2025 och 26 000 000 kronor 2026, samt 24 000 000 kronor fr.o.m. 2027 till skogsträdsförädling.

Regeringen föreslår att 818 664 000 kronor anvisas under anslaget 1:24 *Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Forskning och samfinansierad forskning* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 854 664 000 kronor respektive 909 664 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2025 för anslaget 1:24 *Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Forskning och samfinansierad forskning* besluta om bidrag som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 1 600 000 000 kronor 2026–2031.

Skälen för regeringens förslag: Fleråriga åtaganden behöver ingås för att underlätta planering, utlysning och genomförande av långsiktiga forskningsprojekt. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2025 för anslaget 1:24 *Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Forskning och samfinansierad forskning* besluta om bidrag som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 1 600 000 000 kronor 2026–2031.

Tabell 2.94 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:24 Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Forskning och samfinansierad forskning

Tusental kronor

	Utfall 2023	Prognos 2024	Förslag 2025	Beräknat 2026	Beräknat 2027	Beräknat 2028 – 2031
Ekonomiska åtaganden vid årets början	1 203 832	1 139 473	1 400 000			
Nya ekonomiska åtaganden	609 755	990 527	938 000			
Utgifter mot anslag till följd av ekonomiska åtaganden	-674 114	-730 000	-738 000	-650 000	-550 000	-400 000
Ekonomiska åtaganden vid årets slut	1 139 473	1 400 000	1 600 000			
Beslutat/föreslaget bemyndigande	**1 600 000**	**1 600 000**	**1 600 000**			

2.9.25 1:25 Bidrag till Skogs- och lantbruksakademien

Tabell 2.95 Anslagsutveckling 1:25 Bidrag till Skogs- och lantbruksakademien

Tusental kronor

2023	Utfall	1 177	Anslagssparande	
2024	Anslag	1 177[1]	Utgiftsprognos	1 177
2025	**Förslag**	**1 177**		
2026	Beräknat	1 177		
2027	Beräknat	1 177		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för att finansiera verksamheten vid Kungl. Skogs- och Lantbruksakademien (KSLA).

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.96 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:25 Bidrag till Skogs- och lantbruksakademien

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**1 177**	**1 177**	**1 177**
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**1 177**	**1 177**	**1 177**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 1 177 000 kronor anvisas under anslaget 1:25 *Bidrag till Skogs- och lantbruksakademien* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 1 177 000 kronor respektive 1 177 000 kronor.

2.9.26 1:26 Slakterikontroll

Tabell 2.97 Anslagsutveckling 1:26 Slakterikontroll

Tusental kronor

2023	Utfall	66 156	Anslagssparande	15 681
2024	Anslag	179 837[1]	Utgiftsprognos	170 688
2025	**Förslag**	**165 137**		
2026	Beräknat	168 917[2]		
2027	Beräknat	171 848[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 165 138 tkr i 2025 års prisnivå.

[3] Motsvarar 165 137 tkr i 2025 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för offentlig kontroll och annan offentlig verksamhet när det gäller slaktverksamhet vid slakterier och vilthanteringsanläggningar som inte täcks av avgifter som tas ut i enlighet med artikel 79.1 b i Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2017/625 av den 15 mars 2017 om offentlig kontroll och annan offentlig verksamhet för att säkerställa tillämpningen av livsmedels- och foderlagstiftningen och av bestämmelser om djurs hälsa och djurskydd, växtskydd och växtskyddsmedel samt om ändring av Europaparlamentets och rådets förordningar (EG) nr 999/2001, (EG) nr 396/2005, (EG) nr 1069/2009, (EG) nr 1107/2009, (EU) nr 1151/2012, (EU) nr 652/2014, (EU) 2016/429 och (EU) 2016/2031, rådets förordningar (EG) nr 1/2005 och (EG) nr 1099/2009 och rådets direktiv 98/58/EG, 1999/74/EG, 2007/43/EG, 2008/119/EG och 2008/120/EG och om upphävande av Europaparlamentets och rådets förordningar (EG) nr 854/2004 och (EG) nr 882/2004, rådets direktiv 89/608/EEG, 89/662/EEG, 90/425/EEG, 91/496/EEG, 96/23/EG, 96/93/EG och 97/78/EG samt rådets beslut 92/438/EEG (förordningen om offentlig kontroll). Anslaget får även användas för statligt stöd i form av nedsättning av vissa avgifter för offentlig kontroll och annan offentlig verksamhet som bedrivs vid slakterier och vilthanteringsanläggningar.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.98 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:26 Slakterikontroll

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**179 837**	**179 837**	**179 837**
Pris- och löneomräkning[2]		4 116	7 308
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt	-14 700	-15 036	-15 297
Förslag/beräknat anslag	**165 137**	**168 917**	**171 848**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2024. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2026–2027 är preliminär.

Regeringen föreslår att 165 137 000 kronor anvisas under anslaget 1:26 *Slakterikontroll* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 168 917 000 kronor respektive 171 848 000 kronor.

2.9.27 1:27 Åtgärder för beredskap inom livsmedels- och dricksvattenområdet

Tabell 2.99 Anslagsutveckling 1:27 Åtgärder för beredskap inom livsmedels- och dricksvattenområdet

Tusental kronor

2023	Utfall	18 431	Anslagssparande	2 569
2024	Anslag	78 000[1]	Utgiftsprognos	60 393
2025	**Förslag**	**356 000**		
2026	Beräknat	496 000		
2027	Beräknat	802 000		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för planering och andra åtgärder, inklusive upphandling, stöd för investeringar hos statliga myndigheter, organisationer och företag samt bidrag till kommuner och regioner, som stärker förmågan inom områdena livsmedels- och dricksvattenförsörjning under höjd beredskap och då ytterst krig. Anslaget får även användas för tillhörande administrativa kostnader för fördelning av sådana bidrag.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.100 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:27 Åtgärder för beredskap inom livsmedels- och dricksvattenområdet

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**58 000**	**58 000**	**58 000**
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	298 000	438 000	744 000
varav BP25	*48 000*	*210 000*	*516 000*
– Utvecklad beredskapsförmåga hos myndigheter inom sektorn	*-165 000*	*-182 000*	*-200 000*
– Civilt försvar: Stärkt beredskap inom livsmedels- och dricksvattenområdet	*213 000*	*392 000*	*716 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**356 000**	**496 000**	**802 000**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive om ändringar i statens budget.

För att intensifiera återuppbyggnaden av det civila försvaret i syfte att stärka totalförsvaret anser regeringen att medel för uppbyggnaden av en livsmedelsberedskap och åtgärder för att säkerställa tillgången till dricksvatten bör tillföras till anslaget 213 000 000 kronor. För 2026 och 2027 beräknas anslaget öka med 392 000 000 kronor respektive 716 000 000 kronor.

För att ge myndigheterna förutsättningar att öka deras egna förmågor som beredskapsmyndigheter och sektorsmyndighet bör medel överföras till anslagen 1:3 *Statens veterinärmedicinska anstalt*, 1:8 *Statens jordbruksverk*, 1:14 *Livsmedelsverket*, 5:1 *Länsstyrelser mm* inom utgiftsområde 1 Rikets styrelse, samt anslag 1:9: *Totalförsvarets forskningsinstitut* inom utgiftsområde 6 Försvar och samhällets krisberedskap. Därför minskas anslaget med 165 000 000 kronor. För 2026 och 2027 beräknas anslaget minska med 182 000 000 kronor respektive 200 000 000 kronor.

Regeringen föreslår att 356 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:27 *Åtgärder för beredskap inom livsmedels- och dricksvattenområdet* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 496 000 000 kronor respektive 802 000 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2025 för anslaget 1:27 *Åtgärder för beredskap inom livsmedels och dricksvattenområdet* besluta om bidrag som medför behov av framtida anslag på högst 1 200 000 000 kronor 2026–2028.

Skälen för regeringens förslag: Huvuddelen av åtgärderna som finansieras under anslaget är ersättningsformer som bygger på fleråriga åtaganden om utbetalningar. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2025 för anslaget 1:27 *Åtgärder för beredskap inom livsmedels och dricksvattenområdet* besluta om bidrag som medför behov av framtida anslag på högst 1 200 000 000 kronor 2026–2028.

Tabell 2.101 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:27 Åtgärder för beredskap inom livsmedels- och dricksvattenområdet

Tusental kronor

	Förslag 2025	Beräknat 2026	Beräknat 2027	Beräknat 2028
Ekonomiska åtaganden vid årets början				
Nya ekonomiska åtaganden	1 200 000			
Utgifter mot anslag till följd av ekonomiska åtaganden		-400 000	-400 000	-400 000
Ekonomiska åtaganden vid årets slut	1 200 000			
Beslutat/föreslaget bemyndigande	**1 200 000**			

2.9.28 1:28 Stödåtgärder för fiske och vattenbruk 2021–2027

Tabell 2.102 Anslagsutveckling 1:28 Stödåtgärder för fiske och vattenbruk 2021–2027

Tusental kronor

2023	Utfall	6 845	Anslagssparande	46 155
2024	Anslag	164 000[1]	Utgiftsprognos	32 834
2025	**Förslag**	**96 857**		
2026	Beräknat	159 000		
2027	Beräknat	142 223		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för nationellt stöd till åtgärder som medfinansieras av EU inom ramen för havs-, fiskeri- och vattenbruksprogrammet. Anslaget får även användas för finansiering av andra projekt som ligger i linje med programmet.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.103 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:28 Stödåtgärder för fiske och vattenbruk 2021–2027

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**164 000**	**164 000**	**164 000**
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	-67 143	-5 000	-21 777
varav BP25	*-92 143*	*-30 000*	*40 723*
– Omfördelning av medel mellan år inom programram	*-67 143*		*64 723*
– Justering av EHFVP tfa ändrad valutakurs	*-25 000*	*-30 000*	*-24 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**96 857**	**159 000**	**142 223**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

För att anpassa anslagets nivå till förväntade utgifter omfördelas medel till senare år i programperioden. Anslaget minskas därför med 67 143 000 kronor 2025. För 2027 beräknas anslaget öka med 64 723 000 kronor.

Med anledning av att regeringen avser att genom en ändring av förordningen (1999:710) om valutakurs vid stöd från EU-budgeten justera den valutakurs som ska tillämpas för havs-, fiskeri- och vattenbruksprogrammet ökas anslag 1:29 Från EU-budgeten finansierade stödåtgärder för fiske och vattenbruk 2021–2027. Den statliga medfinansieringen föreslås justeras. Anslaget minskas därför med 25 000 000 kronor 2025, 30 000 000 kronor 2026 och med 24 000 000 kronor 2027.

Regeringen föreslår att 96 857 000 kronor anvisas under anslaget 1:28 *Stödåtgärder för fiske och vattenbruk 2021–2027* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 159 000 000 kronor respektive 142 223 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2025 för anslaget 1:28 *Stödåtgärder för fiske och vattenbruk 2021–2027* besluta om bidrag som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 305 000 000 kronor 2026–2029.

Skälen för regeringens förslag: För att skapa förutsättningar för fleråriga projekt och ett effektivt genomförande av havs-, fiskeri- och vattenbruksprogrammet behöver ekonomiska åtaganden kunna ingås som medför utgifter under kommande år. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2025 för anslaget *1:28 Stödåtgärder för fiske och vattenbruk 2021–2027* besluta om bidrag som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 305 000 000 kronor 2026–2029.

Tabell 2.104 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:28 Stödåtgärder för fiske och vattenbruk 2021–2027

Tusental kronor

	Utfall 2023	Prognos 2024	Förslag 2025	Beräknat 2026	Beräknat 2027	Beräknat 2028 – 2029
Ekonomiska åtaganden vid årets början		104 875	281 125			
Nya ekonomiska åtaganden	104 875	206 250	117 875			
Utgifter mot anslag till följd av ekonomiska åtaganden		-30 000	-94 000	-158 200	-138 800	-8 000
Ekonomiska åtaganden vid årets slut	104 875	281 125	305 000			
Beslutat/föreslaget bemyndigande	**110 000**	**285 000**	**305 000**			

2.9.29 1:29 Från EU-budgeten finansierade stödåtgärder för fiske och vattenbruk 2021–2027

Tabell 2.105 Anslagsutveckling 1:29 Från EU-budgeten finansierade stödåtgärder för fiske och vattenbruk 2021–2027

Tusental kronor

2023	Utfall	35 915	Anslagssparande	199 085
2024	Anslag	196 000[1]	Utgiftsprognos	170 679
2025	**Förslag**	**260 000**		
2026	Beräknat	267 000		
2027	Beräknat	170 000		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för att finansiera det belopp som motsvarar EU:s medfinansiering av åtgärder inom havs-, fiskeri- och vattenbruksprogrammet.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.106 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:29 Från EU-budgeten finansierade stödåtgärder för fiske och vattenbruk 2021–2027

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**196 000**	**196 000**	**196 000**
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	64 000	71 000	-26 000
varav BP25	*31 000*	*38 000*	*30 000*
– Justering av EHFVP tfa ändrad valutakurs	*31 000*	*38 000*	*30 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**260 000**	**267 000**	**170 000**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Med anledning av att regeringen avser att genom en ändring av förordningen (1999:710) om valutakurs vid stöd från EU-budgeten justera den valutakurs som ska tillämpas för havs-, fiskeri- och vattenbruksprogrammet ökas anslaget med 31 000 000 kronor 2025. Anslaget beräknas öka med 38 000 000 kronor 2026 och med 30 000 000 kronor 2027.

Regeringen föreslår att 260 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:29 *Från EU-budgeten finansierade stödåtgärder för fiske och vattenbruk 2021–2027* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 267 000 000 kronor respektive 170 000 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2025 för anslaget 1:29 *Från EU-budgeten finansierade stödåtgärder för fiske och vattenbruk 2021–2027* besluta om bidrag som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 340 000 000 kronor 2026–2029

Skälen för regeringens förslag: För att skapa förutsättningar för fleråriga projekt och ett effektivt genomförande av havs-, fiskeri- och vattenbruksprogrammet behöver ekonomiska åtaganden kunna ingås som medför utgifter under kommande år. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2025 för anslaget 1:29 *Från EU-budgeten finansierade stödåtgärder för fiske och vattenbruk 2021–2027* besluta om bidrag som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 340 000 000 kronor 2026–2029.

Tabell 2.107 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:29 Från EU-budgeten finansierade stödåtgärder för fiske och vattenbruk 2021–2027

Tusental kronor

	Utfall 2023	Prognos 2024	Förslag 2025	Beräknat 2026	Beräknat 2027	Beräknat 2028 – 2029
Ekonomiska åtaganden vid årets början		163 122	348 000			
Nya ekonomiska åtaganden	163 122	217 036	142 109			
Utgifter mot anslag till följd av ekonomiska åtaganden		-32 158	-150 109	-192 700	-125 100	-22 200
Ekonomiska åtaganden vid årets slut	163 122	348 000	340 000			
Beslutat/föreslaget bemyndigande	**350 000**	**348 000**	**340 000**			

Utgiftsområde 24

Näringsliv

Utgiftsområde 24 – Näringsliv

Innehållsförteckning

1 Förslag till riksdagsbeslut ... 4

2 Näringsliv ... 7
2.1 Utgiftsområdets omfattning ... 7
2.2 Utgiftsutveckling ... 8
2.3 Skatteutgifter ... 9
2.4 Mål för utgiftsområdet ... 10

3 Näringspolitik ... 11
3.1 Mål för näringspolitiken ... 11
3.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder ... 11
3.3 Resultatredovisning ... 12
3.3.1 Ramvillkor och väl fungerande marknader som stärker företags konkurrenskraft ... 14
3.3.2 Stärkta förutsättningar för innovation och förnyelse ... 21
3.3.3 Stärkt entreprenörskap för ett dynamiskt och diversifierat näringsliv ... 29
3.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen ... 32
3.5 Förvaltningen av bolag med statligt ägande ... 33
3.5.1 Ändrat uppdrag för AB Göta kanalbolag ... 33
3.5.2 Vissa frågor om bolag med statligt ägande ... 34
3.6 Politikens inriktning ... 36
3.7 Budgetförslag ... 43
3.7.1 1:1 Verket för innovationssystem ... 43
3.7.2 1:2 Verket för innovationssystem: Forskning och utveckling ... 43
3.7.3 1:3 Institutens strategiska kompetensmedel ... 45
3.7.4 1:4 Tillväxtverket ... 46
3.7.5 1:5 Näringslivsutveckling ... 47
3.7.6 1:6 Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser ... 49
3.7.7 1:7 Turismfrämjande ... 50
3.7.8 1:8 Sveriges geologiska undersökning ... 51
3.7.9 1:9 Geovetenskaplig forskning ... 52
3.7.10 1:10 Miljösäkring av oljelagringsanläggningar ... 53
3.7.11 1:11 Bolagsverket ... 54
3.7.12 1:12 Bidrag till Kungl. Ingenjörsvetenskapsakademien ... 56
3.7.13 1:13 Konkurrensverket ... 57
3.7.14 1:14 Konkurrensforskning ... 58
3.7.15 1:15 Upprustning och drift av Göta kanal ... 59
3.7.16 1:16 Omstrukturering och genomlysning av statligt ägda företag ... 60
3.7.17 1:17 Kapitalinsatser i statligt ägda företag ... 61
3.7.18 1:18 Avgifter till vissa internationella organisationer ... 61
3.7.19 1:19 Finansiering av rättegångskostnader ... 62
3.7.20 1:20 Bidrag till företagsutveckling och innovation ... 63
3.7.21 1:21 Patent- och registreringsverket ... 63
3.7.22 1:22 Stöd vid korttidsarbete ... 64
3.8 Övrig statlig verksamhet ... 65
3.8.1 Bolagsverket ... 65
3.8.2 Revisorsinspektionen ... 65
3.9 Övriga förslag ... 66
3.9.1 Kreditgarantier för gröna investeringar ... 66

4 Utrikeshandel, export- och investeringsfrämjande ... 67
4.1 Mål för utrikeshandel, export- och investeringsfrämjande ... 67

4.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder 67
4.3 Resultatredovisning 68
4.3.1 Öka Sveriges export 68
4.3.2 Öka utländska direktinvesteringar i Sverige 74
4.3.3 Stärka Sveriges handelspolitiska intressen 75
4.3.4 Effektivisera den inre marknaden 76
4.3.5 Säkra en välfungerande europeisk och internationell kvalitetsinfrastruktur 78
4.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen 79
4.5 Politikens inriktning 80
4.6 Budgetförslag 85
4.6.1 2:1 Styrelsen för ackreditering och teknisk kontroll: Myndighetsverksamhet 85
4.6.2 2:2 Kommerskollegium 87
4.6.3 2:3 Exportfrämjande verksamhet 88
4.6.4 2:4 Investeringsfrämjande 89
4.6.5 2:5 Avgifter till internationella handelsorganisationer 90
4.6.6 2:6 Bidrag till standardiseringen 90
4.6.7 2:7 AB Svensk Exportkredits statsstödda exportkreditgivning 91
4.6.8 Exportkreditnämnden 92
4.6.9 Låneram för AB Svensk Exportkredit 95

1 Förslag till riksdagsbeslut

Regeringens förslag:

1. Riksdagen godkänner att AB Göta kanalbolags uppdrag ändras i enlighet med regeringens förslag (avsnitt 3.5.1).
2. Riksdagen bemyndigar regeringen att under 2025 ställa ut kreditgarantier för gröna investeringar som inklusive tidigare utfärdade garantier uppgår till högst 80 000 000 000 kronor (avsnitt 3.9.1).
3. Riksdagen bemyndigar regeringen att under 2025 ställa ut kreditgarantier för exportkrediter som inklusive tidigare utfärdade garantier uppgår till högst 500 000 000 000 kronor (avsnitt 4.6.8).
4. Riksdagen bemyndigar regeringen att under 2025 ställa ut kreditgarantier för investeringar som inklusive tidigare utfärdade garantier uppgår till högst 10 000 000 000 kronor (avsnitt 4.6.8).
5. Riksdagen bemyndigar regeringen att under 2025 ställa ut kreditgarantier för att säkra tillgången av råvaror som inklusive tidigare utfärdade garantier uppgår till högst 12 000 000 000 kronor (avsnitt 4.6.8).
6. Riksdagen bemyndigar regeringen att under 2025 ställa ut kreditgarantier för export till Ukraina som kan klassificeras som bistånd i enlighet med den definition som används av biståndskommittén Development Assistance Committee (DAC) vid Organisationen för ekonomiskt samarbete och utveckling (OECD) som inklusive tidigare utfärdade garantier uppgår till högst 888 000 000 kronor (avsnitt 4.6.8).
7. Riksdagen bemyndigar regeringen att för 2025 besluta att Aktiebolaget Svensk Exportkredit får ta upp lån i Riksgäldskontoret för exportfinansiering som inklusive tidigare upplåning uppgår till högst 150 000 000 000 kronor (avsnitt 4.6.9).
8. Riksdagen anvisar anslagen för budgetåret 2025 inom utgiftsområde 24 Näringsliv enligt tabell 1.1.
9. Riksdagen bemyndigar regeringen att under 2025 ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst de belopp och inom de tidsperioder som anges i tabell 1.2.

Tabell 1.1 Anslagsbelopp

Tusental kronor

Anslag	
1:1 Verket för innovationssystem	286 870
1:2 Verket för innovationssystem: Forskning och utveckling	3 410 855
1:3 Institutens strategiska kompetensmedel	881 268
1:4 Tillväxtverket	426 447
1:5 Näringslivsutveckling	254 042
1:6 Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser	75 303
1:7 Turismfrämjande	109 613
1:8 Sveriges geologiska undersökning	404 039
1:9 Geovetenskaplig forskning	5 923
1:10 Miljösäkring av oljelagringsanläggningar	14 000
1:11 Bolagsverket	152 881
1:12 Bidrag till Kungl. Ingenjörsvetenskapsakademien	12 327
1:13 Konkurrensverket	216 726
1:14 Konkurrensforskning	10 804
1:15 Upprustning och drift av Göta kanal	39 910
1:16 Omstrukturering och genomlysning av statligt ägda företag	68 850
1:17 Kapitalinsatser i statligt ägda företag	11 000
1:18 Avgifter till vissa internationella organisationer	16 860
1:19 Finansiering av rättegångskostnader	18 000
1:20 Bidrag till företagsutveckling och innovation	269 472
1:21 Patent- och registreringsverket	356 807
1:22 Stöd vid korttidsarbete	365 000
2:1 Styrelsen för ackreditering och teknisk kontroll: Myndighetsverksamhet	36 259
2:2 Kommerskollegium	115 250
2:3 Exportfrämjande verksamhet	484 367
2:4 Investeringsfrämjande	103 772
2:5 Avgifter till internationella handelsorganisationer	23 517
2:6 Bidrag till standardiseringen	45 136
2:7 AB Svensk Exportkredits statsstödda exportkreditgivning	100 000
Summa anslag inom utgiftsområdet	**8 315 298**

Tabell 1.2 Beställningsbemyndiganden

Tusental kronor

Anslag	Beställningsbemyndigande	Tidsperiod
1:2 Verket för innovationssystem: Forskning och utveckling	3 952 000	2026–2030
1:5 Näringslivsutveckling	162 100	2026–2027
1:9 Geovetenskaplig forskning	5 000	2026–2027
1:14 Konkurrensforskning	9 750	2026–2028
Summa beställningsbemyndiganden inom utgiftsområdet	**4 128 850**	

2 Näringsliv

2.1 Utgiftsområdets omfattning

Utgiftsområde 24 Näringsliv omfattar näringspolitik samt utrikeshandel, export- och investeringsfrämjande.

Myndigheter som verkar inom näringspolitiken är Verket för innovationssystem (Vinnova), Tillväxtverket, Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser (Tillväxtanalys), Sveriges geologiska undersökning (SGU), Patent- och registreringsverket (PRV), Patentombudsnämnden, Bolagsverket, Konkurrensverket och Revisorsinspektionen.

Statligt ägda bolag och stiftelser som berörs i det följande är bl.a. Almi AB, V.S. VisitSweden AB, AB Göta kanalbolag, RISE Research Institutes of Sweden AB (RISE), Saminvest AB, samt Stiftelsen Industrifonden och Stiftelsen Norrlandsfonden.

Inom utrikeshandel, export- och investeringsfrämjande finns följande myndigheter och andra statliga verksamheter: Kommerskollegium, Styrelsen för ackreditering och teknisk kontroll (Swedac), Exportkreditnämnden (EKN), Sveriges export- och investeringsråd (Business Sweden) samt den statsstödda exportkreditgivningen genom Aktiebolaget Svensk Exportkredit (SEK).

Vidare anslås medel för statsbidrag till Sveriges Standardiseringsförbund.

2.2 Utgiftsutveckling

Tabell 2.1 Utgiftsutveckling inom utgiftsområde 24 Näringsliv

Miljoner kronor

	Utfall 2023	Budget 2024[1]	Prognos 2024	**Förslag 2025**	Beräknat 2026	Beräknat 2027
Näringspolitik	**6 263**	**8 110**	**9 775**	**7 407**	**7 294**	**7 446**
1:1 Verket för innovationssystem	286	287	284	**287**	293	299
1:2 Verket för innovationssystem: Forskning och utveckling	3 357	3 462	3 500	**3 411**	3 419	3 633
1:3 Institutens strategiska kompetensmedel	834	864	864	**881**	859	886
1:4 Tillväxtverket	509	465	457	**426**	429	424
1:5 Näringslivsutveckling	326	391	384	**254**	228	157
1:6 Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser	68	73	73	**75**	77	78
1:7 Turismfrämjande	105	105	105	**110**	115	115
1:8 Sveriges geologiska undersökning	303	380	367	**404**	358	319
1:9 Geovetenskaplig forskning	6	6	6	**6**	6	6
1:10 Miljösäkring av oljelagringsanläggningar	15	14	14	**14**	14	14
1:11 Bolagsverket	81	125	124	**153**	145	164
1:12 Bidrag till Kungl. Ingenjörsvetenskapsakademien	8	12	12	**12**	12	12
1:13 Konkurrensverket	189	208	207	**217**	224	229
1:14 Konkurrensforskning	11	11	11	**11**	11	11
1:15 Upprustning och drift av Göta kanal	40	40	40	**40**	40	40
1:16 Omstrukturering och genomlysning av statligt ägda företag	33	65	72	**69**	19	19
1:17 Kapitalinsatser i statligt ägda företag	212	173	1 823	**11**	11	1
1:18 Avgifter till vissa internationella organisationer	21	23	23	**17**	17	17
1:19 Finansiering av rättegångskostnader		18	18	**18**	18	18
1:20 Bidrag till företagsutveckling och innovation	269	679	679	**269**	269	269
1:21 Patent- och registreringsverket	350	346	348	**357**	365	371
1:22 Stöd vid korttidsarbete	-760	365	365	**365**	365	365
Utrikeshandel, export- och investeringsfrämjande	**580**	**770**	**767**	**908**	**927**	**803**
2:1 Styrelsen för ackreditering och teknisk kontroll: Myndighetsverksamhet	26	27	27	**36**	37	38
2:2 Kommerskollegium	94	105	107	**115**	118	120
2:3 Exportfrämjande verksamhet	323	401	398	**484**	495	378
2:4 Investeringsfrämjande	68	78	77	**104**	108	98
2:5 Avgifter till internationella handelsorganisationer	26	28	26	**24**	24	24
2:6 Bidrag till standardiseringen	31	31	31	**45**	45	45
2:7 AB Svensk Exportkredits statsstödda exportkreditgivning	12	100	99	**100**	100	100
Äldreanslag	**1 099**	**734**	**199**			
2024 1:23 Brexitjusteringsreserven	309	234				
2024 1:24 Elstöd	790	500	199			
Totalt för utgiftsområde 24 Näringsliv	**7 942**	**9 614**	**10 740**	**8 315**	**8 221**	**8 249**

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

För 2024 prognostiseras de totala utgifterna för området uppgå till 10 740 miljoner kronor. Regeringens förslag till anslag för 2025 för utgiftsområdet innebär att 8 315 miljoner kronor anvisas. För 2026 beräknas anslagsnivån till 8 221 miljoner kronor och för 2027 till 8 249 miljoner kronor.

Tabell 2.2 Förändringar av utgiftsramen 2025–2027 för utgiftsområde 24 Näringsliv

Miljoner kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**9 552**	**9 552**	**9 552**
Pris- och löneomräkning[2]	62	106	142
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	-1 300	-1 437	-1 445
varav BP25[3]	*660*	*832*	*1 200*
Överföring till/från andra utgiftsområden	0	0	0
Övrigt			
Ny utgiftsram	**8 315**	**8 221**	**8 249**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2024. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2026–2027 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Av tabell 2.3 framgår utgiftsområdets föreslagna anslagsram för 2025 fördelad på transfereringar, verksamhetsutgifter och investeringar.

Tabell 2.3 Utgiftsram 2025 realekonomiskt fördelad för utgiftsområde 24 Näringsliv

Miljoner kronor

	2025
Transfereringar[1]	4 326
Verksamhetsutgifter[2]	3 982
Investeringar[3]	8
Summa utgiftsram	**8 315**

Anm.: Den realekonomiska fördelningen baseras på utfall 2023 samt kända förändringar av anslagens användning.

[1] Med transfereringar avses inkomstöverföringar, dvs. utbetalningar av bidrag från staten till exempelvis hushåll, företag eller kommuner utan att staten får någon direkt motprestation.

[2] Med verksamhetsutgifter avses resurser som statliga myndigheter använder i verksamheten, t.ex. utgifter för löner, hyror och inköp av varor och tjänster.

[3] Med investeringar avses utgifter för anskaffning av varaktiga tillgångar såsom byggnader, maskiner, immateriella tillgångar och finansiella tillgångar.

2.3 Skatteutgifter

Vid sidan av stöd till företag och hushåll på budgetens utgiftssida finns det även stöd på budgetens inkomstsida i form av avvikelser från en enhetlig beskattning, s.k. skatteutgifter. Innebörden av skatteutgifter beskrivs närmare i Förslag till statens budget, finansplan m.m., avsnittet om skattefrågor. Den samlade redovisningen finns i regeringens skrivelse Redovisning av skatteutgifter 2024 (skr. 2023/24:98). I det följande redovisas de skatteutgifter som är att hänföra till utgiftsområde 24 Näringsliv.

Tabell 2.4 Skatteutgifter inom utgiftsområde 24 Näringsliv

Miljoner kronor

	2024	2025
Lönebaserat utrymme i fåmansföretag (A2)	-	-
Kapitalvinst på kvalificerade andelar (A3)	-	-
Utdelning på kvalificerade andelar (A4)	-	-
Underskott i aktiv näringsverksamhet m.m. (A6)	0	0
Sjöinkomstavdrag (A8)	50	50
Skattelättnader för utländska nyckelpersoner (A13)	1 040	1 530
Lättnader i beskattningen av personaloptioner (A17)	-	-
Utjämning av förvärvsinkomst över tiden (A31)	-	-
Kostförmån vid tjänsteresa och representation (A34)	-	-

	2024	2025
Gåvor till anställda (A36)	-	-
Skattefri förmån av kost i särskilda fall (A37)	0	0
Nedsatt bilförmånsvärde vid omfattande körning i tjänsten (A41)	140	140
Kapitalvinst på näringsfastigheter och näringsbostadsrätter (B3)	4 030	4 100
Tonnagebeskattning (B4)	90	90
Matching-credit-klausuler i dubbelbeskattningsavtal (B6)	-	-
Koncernbidragsdispens (B7)	0	0
Förenklingsregel för ränteavdragsbegränsning (B8)	-	-
Förenklingsregel för finansiell leasing (B9)	-	-
Avsättning till periodiseringsfond för juridiska personer (B13)	40	0
Begränsad avdragsrätt för representationsmåltider (B21)	-	-
Avsättning till säkerhetsreserv (B22)	-80	-80
Fastighetsskatt på lokaler i hyreshus (B24)	-15 230	-15 380
Fastighetsskatt på industrienheter (B25)	-2 390	-2 410
Kapitalvinstbeskattning på andelar i onoterade bolag (C3)	3 060	3 180
Kapitalvinstbeskattning på kvalificerade andelar (C4)	13 040	13 560
Utdelning i form av andelar i dotterföretag (C5)	-	-
Investeraravdrag (C12)	30	30
Ersättning för skiljemannauppdrag (D8)	-	-
Ingen särskild löneskatt för egenföretagare som fyllt 66 år (D10)	1 090	1 090
Ingen särskild löneskatt för anställda som fyllt 66 år (D11)	5 530	5 770
Restaurang- och cateringtjänster, mervärdesskattesats 12% (E15)	14 320	15 040
Rumsuthyrning, mervärdesskattesats 12% (E16)	4 630	4 860
Omsättningsgräns för mervärdesskatt (undantag från skatteplikt) (E19)	450	750
Nedsatt energiskatt på el inom industrin (F13)	16 950	17 990
Nedsatt energiskatt på el i datorhallar (F14)	u	u
Skattereduktion för sjöinkomst (G1)	40	40

Anm.: Inom parentes anges den beteckning för respektive skatteutgift som används i regeringens skrivelse. Skatteutgifter som inte har beräknats anges med ”-”. Skatteutgifter som upphör eller har upphört anges med ”u”. Negativa belopp innebär att skatteutgiften är en s.k. skattesanktion.

Källa: Regeringens skrivelse 2023/24:98.

2.4 Mål för utgiftsområdet

Målet för näringspolitiken är att stärka den svenska konkurrenskraften och skapa förutsättningar för fler jobb i fler och växande företag (prop. 2014/15:1 utg.omr. 24, bet. 2014/15:NU1, rskr. 2014/15:68).

Målet för utrikeshandel, export- och investeringsfrämjande är en fri, hållbar och regelbaserad internationell handel, med färre handelshinder, en välfungerande inre marknad, växande export och internationella investeringar i Sverige.

3 Näringspolitik

3.1 Mål för näringspolitiken

Målet för näringspolitiken är att stärka den svenska konkurrenskraften och skapa förutsättningar för fler jobb i fler och växande företag (prop. 2014/15:1 utg.omr. 24, avsnitt 2.4, bet. 2014/15:NU1, rskr. 2014/15:68).

För att tydliggöra sambanden mellan mål, gjorda insatser, uppnådda resultat och regeringens budgetförslag redovisas näringspolitiken under tre delmål. Dessa är:

– ramvillkor och väl fungerande marknader som stärker företags konkurrenskraft,
– stärkta förutsättningar för innovation och förnyelse,
– stärkt entreprenörskap för ett dynamiskt och diversifierat näringsliv.

3.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

I tabell 3.1 redovisas hur mål och indikatorer är kopplade till varandra. Det näringspolitiska målets årliga resultat mäts med två indikatorer. De insatser inom utgiftsområdet som genomförs för att påverka det näringspolitiska målet sorteras under de tre delmålen. Varje delmål har i sin tur indikatorer som avser att visa den årliga utvecklingen inom respektive delmål. Insatserna som genomförs under respektive delmål bedöms i sin tur utifrån indikatorer anpassade för de specifika insatserna. Det förväntas därför inte någon direkt linjär koppling mellan indikatorer från enskild insats till det övergripande målet.

Indikatorerna täcker inte in alla verksamheter inom området. De indikatorer som valts bedöms dock ge tillräcklig information för att kunna göra generella bedömningar av utvecklingen för det näringspolitiska målet och för respektive delmål.

För en närmare beskrivning av delmålen se budgetpropositionen för 2020 (prop. 2019/20:1 utg.omr. 24, avsnitt 3.5.1).

Tabell 3.1 Mål och indikatorer inom näringspolitiken

Mål	**Stärka den svenska konkurrenskraften och skapa förutsättningar för fler jobb i fler och växande företag**		
Indikatorer	Relativ enhetsarbetskostnad Exportförmåga		
Delmål	**Ramvillkor och väl fungerande marknader som stärker företags konkurrenskraft**	**Stärkta förutsättningar för innovation och förnyelse**	**Stärkt entreprenörskap för ett dynamiskt och diversifierat näringsliv**
Indikatorer	Företagens kompetensbehov	Företagens utgifter för forskning och utveckling	Antal företag med positiv sysselsättningsutveckling
	Företagens kapitalförsörjning	Andel företag med innovationsverksamhet	Snabbväxande företag
	Riskkapitalinvesteringar	Andel företag med innovationssamarbeten	Nystartade företag
	Tillväxthinder för småföretag	Näringslivets utsläppsintensitet	Mångfald bland operativa företagsledare
		Patent, varumärken och mönsterskydd	

Anm.: Det finns inga nya data för indikatorerna tillväxthinder för småföretag och mångfald bland operativa företagsledare.

3.3 Resultatredovisning

Den resultatredovisning som lämnas i budgetpropositionen bygger huvudsakligen på resultat som avser 2023, men även resultatet av åtgärder som vidtagits under 2024 beaktas i den utsträckning det finns relevant underlag tillgängligt.

En årligen återkommande dialog avses som tidigare att föras med näringsutskottet om utvecklingen av resultatredovisningen.

Resultat kopplat till det övergripande målet

Med konkurrenskraft avses den svenska ekonomins produktivitet i jämförelse med andra länders ekonomier. För att mäta den svenska konkurrenskraften används två ekonomiska indikatorer som sammantaget visar på denna produktivitet och svenska företags konkurrensförmåga på internationella marknader.

Inom näringspolitiken genomförs insatser som stärker och förbättrar företags ramvillkor, verkar för marknader med effektiv konkurrens, stärker företags förutsättningar för innovation och förnyelse samt stärker förutsättningarna för entreprenörskap. Aktiviteterna inom området ska sammantaget leda till att företag i Sverige, både existerande och potentiella, ges goda förutsättningar att utveckla sin kompetens, effektivitet och innovationsförmåga på väl fungerande marknader. På så sätt kan företag utvecklas, växa och sysselsätta fler i hela Sverige och stärka den svenska konkurrenskraften.

För att åstadkomma en stärkt konkurrenskraft behövs insatser inom ett stort antal politikområden. Hur konkurrenskraften utvecklas beror även på utvecklingen i omvärlden. Eftersom konkurrenskraft innehåller många olika aspekter kan den också mätas på många olika sätt. Nedan redovisas relativ arbetskraftskostnad och exportförmåga som övergripande mått på konkurrenskraften i det svenska näringslivet.

Tabell 3.2 Sveriges konkurrenskraft

Index 2000 = 100

	2019	2020	2021	2022	2023
Relativ enhetsarbetskostnad	85,7	86,8	89,6	83,2	77,8
Exportförmåga	90,9	93,1	94,7	94,0	97,0

Källa: OECD Economic Outlook No 115.

Den relativa enhetsarbetskostnaden (arbetskraftskostnaden för att producera en enhet) speglar den sammantagna utvecklingen av produktivitet, lönekostnader och växelkurs i förhållande till de viktigaste konkurrentländerna. Ökade lönekostnader och lägre produktivitetstillväxt påverkar måttet negativt. En god produktivitetstillväxt möjliggör för ökade löner utan att konkurrenskraften försämras. I Sverige sjönk den relativa enhetsarbetskostnaden mellan 2013 och 2019. Under 2020 och 2021 steg den relativa enhetsarbetskostnaden, bl.a. till följd av en stärkt växelkurs. Under 2023 har den relativa enhetsarbetskostnaden sjunkit relativt mycket, bl.a. till följd av en försvagad växelkurs, vilket innebär ett förbättrat konkurrensläge.

Exportförmåga mäts som utvecklingen av svensk export, dvs. försäljningen till andra länder, i förhållande till importutvecklingen på de marknader som Sverige exporterar till. Från början av 1990-talet och fram till millennieskiftet växte svensk export snabbare än exportmarknaderna, men därefter har exporten vuxit långsammare än exportmarknaderna. Denna utveckling är inte unik för Sverige, utan har även skett i många andra länder inom EU/EES och Nordamerika. Sedan 2017 har den svenska

exportförmågan ökat. Under 2023 har denna utveckling fortsatt, vilket indikerar att det svenska näringslivet på övergripande nivå under året har haft en relativt positiv utveckling på exportmarknaderna.

Allmän bild av näringslivets utveckling

Sammantaget visar indikatorerna på en positiv utveckling av den svenska konkurrenskraften. Den lägre relativa enhetsarbetskostnaden visar att produktionskostnaderna minskat i förhållande till omvärlden samtidigt som den svenska exportförmågan förstärkts jämfört med 2022.

Nedan redovisas uppgifter vars syfte är att ge en allmän bild av utvecklingen i näringslivet.

Antalet sysselsatta i näringslivet var ca 3,7 miljoner personer 2023. Under perioden 2010–2019 ökade antalet sysselsatta. Efter att antalet sysselsatta minskade 2020 har antalet sysselsatta ökat igen under 2022 och 2023. Av de sysselsatta i näringslivet är 62 procent män och 38 procent kvinnor. Både antalet sysselsatta kvinnor och män ökade med 1,3 procent 2023 jämfört med 2022.

Diagram 3.1 Antal sysselsatta i näringslivet

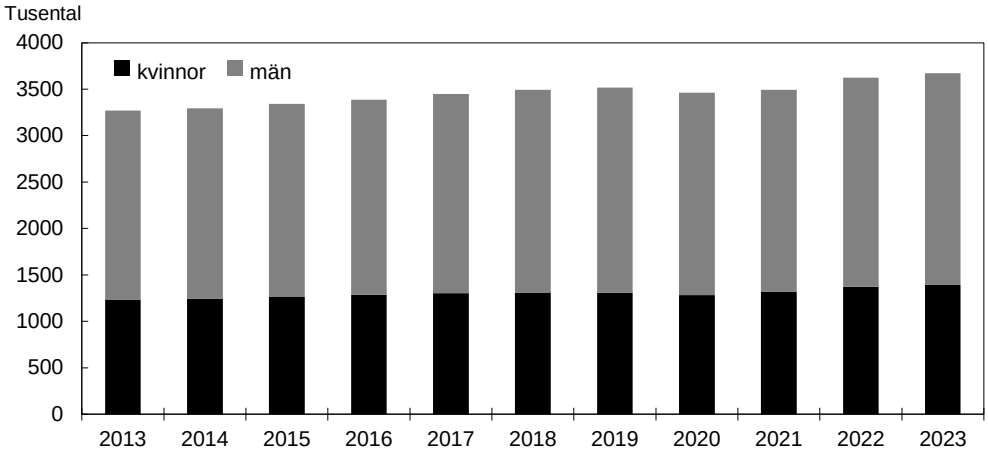

Källa: Statistiska centralbyrån, Arbetskraftsundersökningarna.

Ökad produktivitet kan bidra till att ett land stärker sin samlade konkurrensförmåga. Förädlingsvärdet kan öka både genom att fler arbetar, att antalet arbetade timmar ökar och effektivare arbete. Indikatorerna för näringslivets utveckling visar att förädlingsvärdet och arbetsproduktiviteten sjunkit något under 2023. Däremot har antalet arbetade timmar ökat i näringslivet under 2023 jämfört med 2022.

Tabell 3.3 Näringslivets utveckling

Index 2000 = 100

	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Förädlingsvärde i näringslivet	156	162	159	170	173	172
Antal arbetade timmar i näringslivet	118	118	113	116	121	122
Arbetsproduktiviteten i näringslivet	132	136	140	146	143	141

Källa: Statistiska centralbyrån, Nationalräkenskaperna.

För att stärka den svenska konkurrenskraften och skapa förutsättningar för fler jobb i fler och växande företag har regeringen under 2023 genomfört insatser inom de tre delmålen vilket redovisas i avsnitt 3.3.1–3.3.3.

3.3.1 Ramvillkor och väl fungerande marknader som stärker företags konkurrenskraft

Diagram 3.2 Företagens kompetensbehov

Brist på arbetskraft i näringslivet (andel ja-svar)

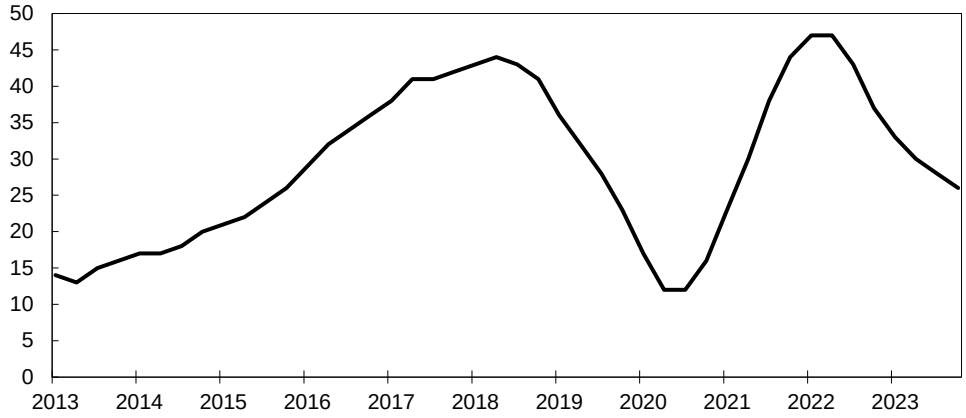

Anm.: Säsongsrensat och utjämnat.
Källa: Konjunkturinstitutet, Konjunkturbarometern.

I Konjunkturinstitutets återkommande undersökning Konjunkturbarometern framkommer att från 2013 fram till slutet av 2018 ökade stadigt andelen företag som angav att de har svårigheter att hitta arbetskraft med efterfrågad kompetens. Under 2021 och början av 2022 har andelen ökat påtagligt för att sedan vända igen under andra halvan av 2022 och fortsätta minska under 2023. Under det fjärde kvartalet 2023 uppgav 26 procent av företagen att de har brist på efterfrågad arbetskraft, en minskning med 10 procentenheter jämfört med fjärde kvartalet 2022.

Förenkla för företagen

Riksdagen har tillkännagett för regeringen att den ska lämna en årlig redogörelse till riksdagen om förenklingsarbetet, så att riksdagen kan få en möjlighet att kontinuerligt följa utvecklingen (bet. 1998/99:NU6, rskr. 1998/99:170). Regeringen har under 2021 beslutat nya mål för förenklingspolitiken och redovisat målen för riksdagen (skr. 2021/22:3, bet. 2021/22:NU16, rskr. 2021/22:191). Regeringen återrapporterar nedan sitt förenklingspolitiska arbete i förhållande till respektive mål.

Regler ska utgå från proportionalitet och främja tillväxt, konkurrenskraft och innovation

Regler ska vara proportionerliga för att inte leda till stor regelbörda och omotiverat höga administrativa kostnader för företagen. Uppföljningen har hittills skett genom Tillväxtverkets undersökning Företagens villkor och verklighet. I år finns ingen ny data från denna undersökning att presentera.

I syfte att identifiera förenklingsmöjligheter i olika skeden i lagstiftningskedjan och i syfte att minska företagens regelbörda, administrativa kostnader och fullgörandekostnader har regeringen beslutat om två råd: Förenklingsrådet och ett implementeringsråd. Förenklingsrådet har inrättats som ett särskilt beslutsorgan vid Tillväxtverket och ska lämna förslag på förenklingsåtgärder som minskar företagens regelbörda och administrativa kostnader eller på annat sätt underlättar för företag att

följa befintliga regelverk (Förordning (2024:201) om ändring i förordningen (2009:145). En kommitté i form av ett implementeringsråd har tillsatts för att bistå regeringen i arbetet med att stärka svenska företags konkurrenskraft genom att undvika implementering över miniminivån och motverka omotiverade regelbördor samt minska administrativa kostnader och andra fullgörandekostnader vid genomförande av EU:s regelverk i svensk rätt (dir. 2024:51). Implementeringsrådets arbete ska utgå från ett företagsperspektiv. Rådet ska ta fram underlag med analyser av frågor i kommande EU-rättsakter av särskilt intresse för företag i Sverige som regeringen bör uppmärksammas på före eller under EU-förhandlingar. Det ska också ta fram rekommendationer till regeringen om genomförandet av nya eller ändrade EU-rättsakter som rådet bedömer är av särskilt intresse för företag i Sverige.

I syfte att förenkla för företagen har regeringen föreslagit lagändringar som innebär att kravet på att ursprungligt räkenskapsmaterial ska bevaras under viss tid tas bort (prop. 2023/24:78 Avskaffat krav på bevarande av räkenskapsinformation i original). Det innebär att räkenskapsmaterial som kommer in till eller upprättas av ett företag i pappersform inte behöver bevaras om det digitaliseras. Ändringarna medför stora tidsmässiga och ekonomiska besparingar för många företag, framför allt eftersom de slipper hantera stora mängder pappersmaterial under lång tid. Enligt vad som framgår i propositionen beräknas förslaget innebära sammanlagda besparingar för företagen som överstiger 3,9 miljarder kronor per år. De nya reglerna trädde i kraft den 1 juli 2024.

Konsekvensutredningar är centrala för att nå mer ändamålsenliga regler. Enligt Regelrådets årsrapport 2023 har kvaliteten på de konsekvensutredningar som Regelrådet granskat under året försämrats något. Återkommande brister i de företagsspecifika delarna är hur förslagen påverkar kostnader, verksamhet, konkurrens och om särskilda hänsyn kan tas till små företag i regelutformningen. Många förslagsställare beskriver inte heller de berörda företagens storlek.

Under 2023 behandlade Regelrådet sammanlagt 265 remisser från myndigheter och olika departement inom Regeringskansliet. Av dessa ledde 195 till yttranden (74 procent) och 70 ledde till kanslisvar (26 procent). Kanslisvar ges om förslaget inte bedöms medföra effekter av betydelse för företag eller om arbetsbelastningen gör att Regelrådet inte hinner behandla remissen. Av de remisser som bedömdes var 76 godtagbara (61 procent), vilket innebär att de bedömts uppfylla kraven i 6 och 7 §§ i förordningen (2007:1244) om konsekvensutredning vid regelgivning. Det är en minskning med 6 procent jämfört med 2022.

Kvaliteten på konsekvensutredningar i Regeringskansliets internt framtagna remisser blev enligt Regelrådet sämre 2023, 52 procent levde upp till förordningens krav jämfört med 63 procent 2022.

Regeringen har beslutat om en ny förordning om konsekvensutredningar (2024:183) som gäller fr.o.m. den 27 mars 2024 (utg.omr. 2 avsnitt 4.3.1).

Kostnaderna som följer av regler ska minska som andel av BNP och kostnadsutvecklingen ska vara lägre än i omvärlden

Tillväxtverket följer utvecklingen av de administrativa kostnader och fullgörandekostnader som uppstår för företagen till följd av nya eller ändrade regler under föregående år. Enligt rapporten Regler som påverkar företagens kostnader och konkurrenskraft 2023 (Tillväxtverket 2024) har dessa årliga kostnader minskat med 0,4 procentenheter som andel av BNP under 2023 jämfört med föregående år. Tillväxtverket konstaterar att förklaringen kan härledas till ökningen av BNP, vilket är den enskilda faktorn med störst inverkan på resultatet. Tillväxtverket uppskattar samtidigt att företagens årliga regelkostnader i absoluta tal har ökat med ca 100 miljoner kronor

under 2023, vilket resulterar i att företagens totala årliga regelkostnader uppgår till ca 378,6 miljarder kronor år 2023. Ökningen beror på införandet av två regelverk.

Det ena regelverket avser genomförande av EU:s regler för hållbar utveckling som ska efterföljas i Sverige samt för att motverka risken för koldioxidläckage och det andra regelverket avser nya krav om lagerhållningsskyldighet för öppenvårdsapotek i syfte att stärka försörjningsberedskapen inom hälso- och sjukvården.

Förvaltningsmyndigheters handläggningstider för ärenden som rör företag ska bli kortare och mer transparenta

Tillväxtverket har lämnat sin andra delredovisning av regeringsuppdraget att följa upp mål om handläggningstider samt om bemötande och service hos vissa myndigheter (N2022/01751, N2020/01493). De myndigheter som omfattas av redovisningen är Bolagsverket, Energimarknadsinspektionen, Försäkringskassan, Inspektionen för vård och omsorg, Lantmäteriet, Naturvårdsverket, Statens jordbruksverk, Trafikverket och Transportstyrelsen. Myndigheterna ska rapportera sitt arbete till Tillväxtverket 2023–2029. Eftersom ärendetyperna har olika karaktär och dessutom olika metoder har använts för att beräkna handläggningstider kan inte olika ärendetyper jämföras med varandra. Det är därmed inte möjligt att se någon entydig förändring. Tillväxtverket bedömer att det finns utrymme för förbättring i arbetet med handläggningstider. Myndigheternas egen bedömning är att det som bidragit mest till kortare handläggningstider är organisatoriska förändringar och ökade personella resurser. Ökade ärendemängder och ändrade prioriteringar har bidragit till längre handläggningstider.

Den genomsnittliga handläggningstiden för miljötillståndsprövningen under 2020–2023 redovisas i utgiftsområde 20 Klimat, miljö och natur, avsnitt 3.3.

Förvaltningsmyndigheters bemötande och service ska vara företagsanpassat och väl fungerande

Länsstyrelserna har rapporterat om åtgärder som underlättar för företagen att följa gällande regelverk och myndighetens uttolkning av dessa, med fokus på åtgärder som rör service, bemötande och tillståndsgivning.

Flera länsstyrelser vägleder och informerar företagen om prövningsprocessen och om vilka underlag som kan komma att krävas vilket minskar behovet av kompletteringar. Flera länsstyrelser genomför samordnande kontrollbesök så att antalet kontrollbesök kan minska. Insatser görs för att minska skillnaderna i bedömningar av kontrollverksamheter mellan olika kommuner och olika län. Flera länsstyrelser kommunicerar också förväntade handläggningstider för att underlätta företagens planering av sin verksamhet. Samprövning av verksamhet mot flera olika lagstiftningar underlättar för sökande.

Den myndighetsgemensamma samverkansmodellen *One stop myndighetsshop* där myndigheter samlat guidar och förenklar för innovativa företag inom matsektorn redovisas i utgiftsområde 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel. Det är en service till företag där myndigheterna samordnar sig så att företag inte ska behöva hantera olika kontakter med olika myndigheter.

Andelen tjänster och ärenden som hanteras digitalt ska öka för att förenkla för företagens uppgiftslämnande och övriga myndighetskontakter

Tillväxtverket och Bolagsverket bedriver, i samverkan med bl.a. Sveriges Kommuner och Regioner (SKR), ett arbete inom samverkansprojektet Serverat som syftar till att förenkla för företagare inom främst restaurang och besöksnäringarna (N2017/04297). Under 2023 ändrades anslutningskraven till Serverat varför samtliga 290 kommuner är valbara i guiderna och checklistorna på verksamt.se.

Projektet Förrätt är en fortsättning på arbetet inom Serverat och drivs av Livsmedelsverket i samverkan med Tillväxtverket, kommuner och intressenter. Projektet tar fram nationella standarder för e-tjänster för omklassning och anmälan av nya livsmedelsverksamheter. Standardiserade e-tjänster på kommunal nivå kan göra tillämpningen av regler mer lika och förenkla uppgiftslämnande för livsmedelsföretag. Enligt en enkät från Livsmedelsverket till kommunerna uppger 71 procent att de planerar att införa e-tjänster som bygger på Förrätt. Av Tillväxtverkets undersökning Företagens villkor och verklighet 2023 framgår att inom de flesta branscher upplever företagen att uppgiftslämnande till myndigheter inte är ett lika stort problem som tidigare. Föregående undersökning gjordes 2020.

Antalet statliga myndigheter och kommuner som är anslutna till den sammansatta bastjänsten för grundläggande uppgifter om företag har under 2023 ökat till 34 myndigheter (motsvarande siffra för år 2022 var 12) respektive 171 kommuner (164 år 2022). Den sammansatta bastjänsten vidareförmedlar uppgifter från Bolagsverket, Skatteverket och Statistiska centralbyrån (SCB). I april 2024 erbjuder tre myndigheter och tre kommuner digitala fullmakter genom Bolagsverkets e-tjänst Mina ombud.

Länsstyrelserna har redovisat resultat av åtgärder för ett minskat och förenklat uppgiftslämnande i enlighet med förordningen (2018:1264) om digitalt inhämtande av uppgifter från företag (KN2024/00781). Myndigheterna har slutfört arbetet med att ansluta sina gemensamma e-tjänster till den sammansatta bastjänsten. Nya e-tjänster har anslutits under 2023 där länsstyrelserna bedömt att det funnits behov. Länsstyrelserna har under 2023 utvecklat flera nya e-tjänster riktade till företag och arbetar kontinuerligt med att ta fram användarinstruktioner för att förenkla för sökanden. Länsstyrelserna anger att de avser ansluta sig till Mina ombud under 2024.

Länsstyrelserna har även redovisat hur de arbetar för att främja att kommunerna frivilligt agerar för ett förenklat företagande i handläggningen avseende alkohollagstiftningen och livsmedelskontrollen. Exempelvis hänvisar många länsstyrelser till verksamt.se och att de kontinuerligt ger kommunerna råd och stöd inom alkoholområdet där avvägningen mellan skyddslagstiftning och näringspolitik i vissa fall upplevs som svår.

Folkhälsomyndigheten har haft i uppdrag att medverka i arbetet för enklare företagande inklusive minskat och förenklat uppgiftslämnande (S2022/04810). Myndigheten uppger att arbete pågår med att inrätta en e-tjänsteplattform som bl.a. kommer att förenkla företagens uppgiftslämnande vid kontakter med myndigheten (KN2023/02420).

Förenkling på EU-nivå

Under det svenska EU-ordförandeskapet 2023 drev Sverige regelförenklingsfrågorna som en del av prioriteringen av konkurrenskraft. Som ett resultat av svenska initiativ lade EU-kommissionen under mars 2023 fram sitt meddelande om långsiktig konkurrenskraft som innehöll en rad förenklingsinitiativ, bl.a. följande:

- Introduktionen av en konkurrenskraftskontroll som redogör för varje lagstiftningsförslags förväntade effekter på kostnads- och priskonkurrenskraft, internationell konkurrenskraft, innovationsförmåga samt effekter för små och medelstora företag,
- Strategin om att "en-in-en-ut"-principen ska tillämpas av EU-kommissionen, vilket innebär att lagstiftningsförslag som skapar nya bördor ska befria människor och företag från en likvärdig befintlig börda på EU-nivå inom samma politikområde,

– Ett åtagande om att utförligt analysera och bedöma de kumulativa effekterna av olika EU-regler samt ett mål om att minska de administrativa bördorna i form av kostnader för rapporteringskraven med 25 procent.

Även ministerrådet fattade beslut om att intensifiera arbetet med att förenkla regelverk.

Regelrådet var under 2023 ordförande i RegWatchEurope, RWE, som är ett informellt nätverk bestående av oberoende granskningsorgan i åtta länder. Under det svenska ordförandeskapet i RWE anordnades bl.a. ett seminarium om granskning, genomförande och utvärdering av EU-lagstiftning. Vid ett möte i rådsarbetsgruppen för konkurrenskraft och tillväxt, underarbetsgruppen om bättre lagstiftning, föreslog RWE ett samarbete för att åstadkomma en förbättring vad avser lagstiftningsprocessen på EU-nivå. RWE underströk vikten av upprättandet av nationella kompletterande konsekvensutredningar inför förhandlingar i rådet.

Kompetensförsörjning

Under 2023 har ett flertal åtgärder vidtagits för att stärka kompetensförsörjningen, men det är för tidigt att rapportera resultat. Se bl.a. utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning samt regeringens uppdrag i februari 2024 till 11 statliga myndigheter att i samverkan identifiera och adressera problem kopplade till att attrahera, etablera och behålla högkvalificerad internationell kompetens och annan utländsk arbetskraft som är viktig för Sveriges konkurrenskraft. Även förlängningen av perioden för expertskatt syftar till att underlätta för företag att attrahera och behålla nyckelkompetens.

Under 2023 har Jobbsprånget, som arbetar med att erbjuda fyra månaders individuellt anpassad praktik för nyanlända akademiker och ukrainska flyktingar, stöttats med 10 miljoner kronor. Verksamheten har enligt Tillväxtverket under 2023 visat en positiv utveckling, med en ökning av antalet deltagande arbetsgivare, fler sökande och en ökad mängd matchade praktikplatser. Totalt har 1 040 utrikes födda akademiker genomfört praktik hos ca 344 arbetsgivare under genomförandet på 40 platser i landet. Av de som genomfört en praktik har 7 av 10 fått anställning, varav hälften på sin praktikplats. Närmare 8 av 10 som antogs som praktikanter var kvinnor.

Kapitalförsörjning

För många företag är tillgång till finansiellt kapital en förutsättning för såväl start och utveckling som hållbar tillväxt. Företagens kapitalförsörjning är en indikator som belyser företags förutsättningar att utveckla och investera i sina affärsidéer och affärsmodeller. Den främsta källan för tillförsel av externt kapital till företag är via banklån, där huvuddelen av företagens lånebehov tillgodoses av den privata marknaden.

Tabell 3.4 Företagens kapitalförsörjning

Miljarder kronor

	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Monetära finansinstitutens utlåning till icke-finansiella företag	2 290	2 340	2 410	2 580	2 930	2 950
Riskkapitalinvesteringar[1]	4,48	3,88	6,21	9,90	10,30[2]	i.u.

[1] Riskkapitalinvesteringar i tidiga skeden och tillväxtfaser. Riskkapital som investeras av riskkapitalbolag, inklusive flera av de offentliga riskkapitalaktörerna.

[2] Uppgiften för 2022 är preliminär och kan komma att revideras nästa år.

Källor: Statistiska centralbyrån och Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser.

Den totala utlåningen till icke-finansiella företag i Sverige har ökat under senare år, vilket indikerar ett växande kapitalförsörjningsbehov hos företagen. För att få lån krävs säkerheter, vilket t.ex. små nystartade företag med tillväxtambitioner ofta saknar. Då krävs andra former av kapitaltillförsel, t.ex. riskkapital (ägarkapital). De företag som erhåller riskkapitalinvesteringar är ofta tillväxtorienterade företag som har potential att bidra relativt starkt till utvecklingen i näringslivet. Det gör att utvecklingen av riskkapitalinvesteringar är intressant att följa även om dessa jämfört med lånefinansiering står för relativt små belopp. Företagens behov av kapitalförsörjning via lån ökade marginellt under 2023. Under 2022 ökade riskkapitalinvesteringarna till 10,3 miljarder kronor, från 9,9 miljarder kronor 2021.

De statliga finansieringsaktörerna har i uppdrag att verka för ökad jämställdhet. Almi ska för sina insatsområden verka för att bolaget utvecklas i en jämställd riktning till dess att 40–60 procent av vartdera könet uppnås. Bolagets målmätning utgår från högst rankade företagsledare i respektive kundföretag. Inom låneverksamheten stod företag ledda av kvinnor för 27 procent av utlåningen räknat i antal lån 2023. Motsvarande siffror inom insatsområdet riskkapital var 20 procent. Saminvest som investerar i riskkapitalfonder har som mål att andelen kvinnor i investeringsteamen ska utvecklas i en positiv trend tills dess att andelen uppgår till 40–60 procent. Under 2023 uppgick andelen kvinnor till 34 procent. Norrlandsfonden har som mål att minst 25 procent av utlåningen ska ske till företag som ägs/leds av kvinnor. Utfallet för 2023 uppgick till 35 procent.

Almi har även i uppdrag att främja insatser till personer med utländsk bakgrund. Målet är att insatserna minst ska motsvara andelen personer med utländsk bakgrund i befolkningen enligt SCB:s statistik. Under 2023 uppgick utlåningen till personer med utländsk bakgrund till 28 procent räknat i antal lån vilket överträffade målet på 27 procent enligt ovanstående definition. Inom riskkapital var siffran 17 procent.

Utvecklingen för nyutlåning och kreditförluster under 2023

Marknadskompletterande finansiering via de statliga aktörerna Almi och Norrlandsfonden ska bidra till en förbättrad finansieringssituation för företag där den privata marknaden verkar i begränsad utsträckning, men där det finns ett samhällsekonomiskt motiv för insatser som leder till hållbar tillväxt och förnyelse i svenskt näringsliv. Almis och Norrlandsfondens utlåning sker huvudsakligen tillsammans med banker.

Syftet med Almis verksamhet är att utveckla och finansiera små och medelstora företag i hela landet. Under 2023 minskade Almis nyutlåning jämfört med 2022. Nyutlåningen sjönk till ca 2,1 miljarder kronor jämfört med 2,4 miljarder kronor föregående år (tabell 3.5). Ränteintäkterna från låneverksamheten uppgick till 556 (414 år 2022) miljoner kronor, vilket förklaras av högre räntenivåer. Den vägda snitträntan på utestående lån vid årets utgång ökade till 9,63 procent jämfört med 7,98 procent vid motsvarande tidpunkt föregående räkenskapsår. Kreditförlusterna ökade till 444 (316 år 2022) miljoner kronor.

Den största delen av Almis nyutlåning utgjordes av s.k. företagslån som 2023 uppgick till 41 procent av utbetalt lånebelopp vilket var oförändrat jämfört med 2022. Lån för grön omställning och gröna satsningar uppgick beloppsmässigt oförändrat till 16 procent av nyutlåningen. Tillväxtlån till innovativa företag utgjorde 29 procent av utbetalt lånebelopp jämfört med 25 procent 2022.

Tabell 3.5 Marknadskompletterande utlåning

Nyutlåning 2023 och 2022 (inom parentes)

	Almi	Norrlandsfonden
Nyutlåning (mnkr)	2 141 (2 388)	294 (378)
Nyutlåning (antal)	2 691 (3 145)	130 (162)
Totalt utlånat kapital (mnkr)	5 285 (5 737)	965 (989)

Källa: Almi och Norrlandsfonden, årsredovisning 2023.

Norrlandsfonden erbjuder finansiering till små och medelstora företag i Norrbottens, Västerbottens, Västernorrlands, Jämtlands och Gävleborgs län.

Norrlandsfonden beviljade under 2023 krediter om totalt 294 miljoner kronor till 130 företag. Av utlåningen gick räknat i volym 35 procent till företag som ägs eller leds av kvinnor, vilket är en tydlig ökning jämfört med 2022 då andelen var 26 procent. Norrlandsfonden beräknar att utlåningen under 2023 genererade investeringar i norrländskt näringsliv om 1 557 miljoner kronor.

Minskad aktivitet inom riskkapital

Investeringar genom riskkapital i tidiga skeden minskade under 2023. Vid utgången av året hade Almi Invest innehav i 334 portföljbolag. Sammanlagt investerade Almi Invest 233 (348 år 2022) miljoner kronor i befintliga och nya portföljbolag under året via sina åtta regionala fonder samt sin gröna investeringsfond, vilket var en minskning med 115 miljoner kronor jämfört med 2022. Av genomförda investeringar avsåg 80 miljoner kronor nyinvesteringar i 29 bolag och 153 miljoner kronor följdinvesteringar i 108 bolag.

Stiftelsen Industrifondens (Industrifonden) verksamhet riktar sig till små och medelstora företag som vill växa. Under verksamhetsåret 2022/23 som omfattade 18 månader investerade fonden totalt 710 miljoner kronor, varav 285 miljoner kronor utgjorde investeringar i 16 nya bolag och 425 miljoner kronor utgjorde följd-investeringar i befintliga bolagsengagemang. Industrifondens investeringar matchades av privata kapitalinvesteringar till ett belopp av 2 357 miljoner kronor, vilket innebär en uppväxling på 3,3 kronor per investerad krona från Industrifonden. På balansdagen var Industrifonden direkt engagerad i 66 portföljbolag, vilket var tio fler än föregående år.

Verksamheten hos Saminvest AB (Saminvest) syftar till att stärka finansierings-systemet för innovativa företag med hög tillväxtpotential så att fler växande företag skapas. Saminvest investerar i privat förvaltade riskkapitalfonder och affärsängel-program. Sedan starten 2016 har Saminvest lämnat utfästelser om totalt 4 777 miljoner kronor, varav 955 miljoner kronor utfästes under 2023 till fem nya fondinvesteringar och två affärsängelprogram. Saminvest har under 2023 vidareutvecklat det indirekta finansieringsprogrammet för affärsänglar via olika inkubatorer som inleddes 2018. Totalt har 541 investeringar i tillväxtbolag genomförts av de fonder och affärsängel-program som Saminvest har investerat i, varav 114 genomfördes under 2023. Saminvest konstaterar i sin årsredovisning att detta bidragit till att nya fonder och team har kunnat etableras och på så sätt skapat en mer dynamisk riskkapitalmarknad.

Kreditgarantier för gröna investeringar bidrar till industrins gröna omställning

Riksgäldskontoret fick i juni 2021 i uppdrag att ställa ut kreditgarantier för lån som företag tar upp hos kreditinstitut för att finansiera stora gröna industriinvesteringar. Garantiprogrammet innebär att staten garanterar upp till 80 procent av lån som uppgår till minst 500 miljoner kronor. Ett flertal företag har visat intresse för kreditgarantierna. Garantiprogrammet avser stora och komplexa projekt vilket gör att ansöknings- och prövningsprocessen tar tid. Till och med den 13 augusti 2024 har

Riksgäldskontoret beviljat kreditgarantier för fyra projekt. De beviljade kreditgarantierna täcker 80 procent av ett sammanlagt lånebelopp om 35,3 miljarder kronor.

Exportkreditnämnden (EKN) fick 2021 i uppdrag att ställa ut kreditgarantier för lån som företag tar upp hos kreditinstitut för att finansiera gröna industriinvesteringar och grön omställning i Sverige. Garantiprogrammet innebär att staten garanterar upp till 80 procent av lån som uppgår till maximalt 500 miljoner kronor. Ett flertal banker, såväl svenska som utländska, har visat intresse för kreditgarantierna. Garantiprogrammet avser till övervägande del stora och komplexa projekt vilket gör att ansöknings- och prövningsprocessen tar tid. Samtidigt har programmet även kommit små och medelstora företag till godo, där lånebeloppen är lägre. Till och med april 2024 har EKN beviljat kreditgarantier för sju projekt och har lämnat offerter för ytterligare tre projekt. De beviljade kreditgarantierna uppgår till 400 miljoner kronor och avser ett sammanlagt underliggande lånebelopp om 1,5 miljarder kronor, med ytterligare 1 miljard i offerter.

3.3.2 Stärkta förutsättningar för innovation och förnyelse

Investeringar i forskning och utveckling (FoU) är en indikator som belyser viljan och förutsättningarna att utveckla näringslivets innovationsförmåga. Näringslivets FoU-utgifter minskade mellan 2009 och 2014, men har därefter ökat fram till 2022. Enligt preliminära uppgifter från Statistiska centralbyrån ökade företagens utgifter för egen FoU 2023 i fasta priser med 3,4 procent jämfört med 2022.

Tabell 3.6 Företagens utgifter för forskning och utveckling

Utgifter som andel av BNP, procent

	2014	2016	2018	2020	2022
Företagens utgifter för egen FoU	2,08	2,26	2,36	2,52	2,50

Källa: Statistiska centralbyrån.

Utöver investeringar i FoU är det också angeläget att få en bild av om andelen innovativa företag ökar eller minskar i den svenska företagspopulationen samt om näringslivets innovationssamarbeten ökar eller minskar över tid.

Tabell 3.7 Innovationsverksamhet i företagen

Procent

	2014–2016	2016–2018	2018–2020	2020–2022
Andel företag med innovationsverksamhet[1]	45	55	55	48
Andel företag med innovationssamarbeten[2]	x	x	x	26

[1] Ett tidsseriebrott mellan 2018–2020 och 2020–2022 gör att statistiken ska tolkas med försiktighet.

[2] En större omläggning av statistiken gör att det inte går att jämföra med tidigare års undersökningar.

Källa: Statistiska centralbyrån.

Andelen företag med innovationsverksamhet har minskat under perioden 2020–2022 jämfört med 2018–2020. En omläggning av statistiken gör dock att jämförelser med tidigare perioder ska göras med försiktighet. Andelen företag med innovationssamarbeten var 26 procent under perioden 2020–2022.

För att följa näringslivets gröna omställning används indikatorn näringslivets utsläppsintensitet som mäter näringslivets utsläpp av växthusgaser i relation till dess förädlingsvärde. Om utsläppen minskar eller om förädlingsvärdet ökar sjunker indexet och vice versa.

Diagram 3.3 Näringslivets utsläppsintensitet

Utsläpp av växthusgaser per förädlingsvärde i ton koldioxidekvivalenter per miljoner kronor (fasta priser)

Index: 2013 kv 1 = 100

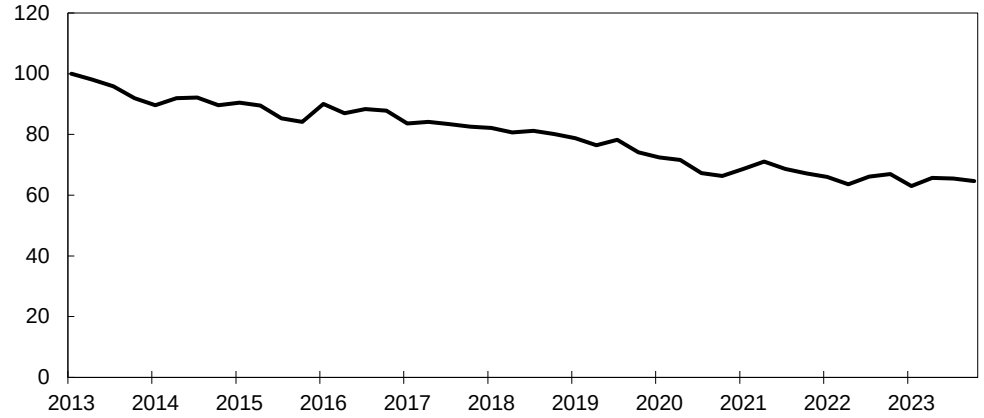

Anm.: Säsongsrensat.

Källa: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Sedan 2013 har utsläppsintensiteten minskat med 33 procent, vilket beror på både minskade utsläpp (15 procent) och ett ökat förädlingsvärde (27 procent). Under 2023 har utsläppsintensiteten minskat med 2 procent jämfört med föregående år. Minskningen 2023 beror på att utsläppen minskat (2 procent) samtidigt som förädlingsvärdet varit oförändrat.

Tabell 3.8 Patent, varumärken och mönsterskydd

Antal

	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Svenska patentansökningar i världen	23 429	25 310	27 773	26 221	27 802	28 184
Svenska varumärkesansökningar i världen	115 493	110 242	115 380	123 333	137 060	117 908
Svenska mönsterskydds-ansökningar i världen	20 397	19 672	19 454	18 414	17 208	17 543

Källa: Patent- och registreringsverket.

Patent och andra immateriella rättigheter är en indikator på förnyelsenivån i ekonomin. De svenska patentansökningarna i världen har under 2022 ökat. Efter några år med en stor ökning av antalet varumärkesansökningar har det under 2022 skett en påtaglig minskning av antalet varumärkesansökningar. Däremot ökade antalet mönsterskyddsansökningar något under 2022.

Behovsmotiverad forskning och ökad innovationsförmåga

Stöd till forskning och innovation via Vinnova för ökad innovationsförmåga

Verket för innovationssystem (Vinnova) har i uppdrag att främja hållbar tillväxt genom finansiering av behovsmotiverad forskning och utveckling av effektiva innovationssystem. Detta sker genom insatser av olika karaktär som sammantaget stimulerar innovationssamarbeten mellan näringsliv, universitet och högskolor, forskningsinstitut, civilsamhälle och offentlig verksamhet.

För att främja förnyelse och innovation har Vinnova under året från anslaget 1:2 *Verket för näringslivsutveckling: Forskning och utveckling* investerat 3,4 miljarder kronor i olika insatser, vilket var 7,5 procent mindre än 2022 och 6,9 procent mindre än 2020.

Diagram 3.4 Fördelning av beviljade medel mellan olika aktörstyper 2023

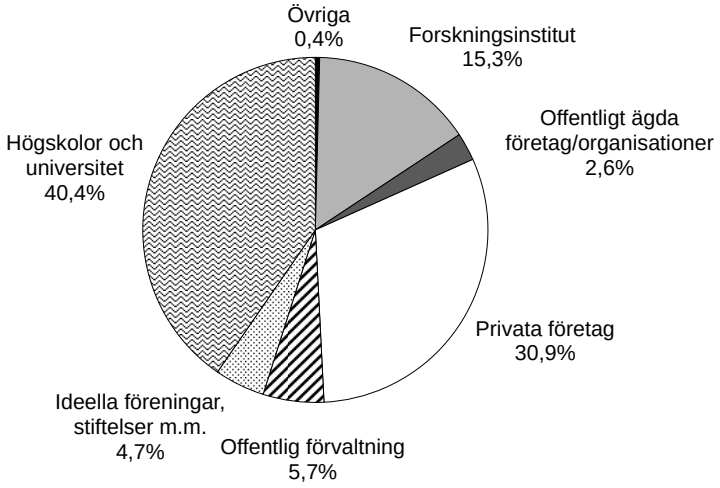

Källa: Vinnova årsredovisning 2023.

En jämförelse av beviljandenivån för 2023 visar att såväl kvinnors som mäns ansökningar beviljades till 40 procent. Av Vinnovas beviljade ansökningar fördelades 40 procent till kvinnor och 60 procent till män 2023. Det är en liten ökning för kvinnor jämfört med 2022 då andelen var 39 procent och en motsvarande minskning för män.

Under året har en nioårsutvärdering av de strategiska innovationsprogrammen Bioinnovation, IoT Sverige, SIO Grafen, Smartare elektroniksystem och Swelife rapporterats. Utvärderingen behandlar åtgärder som uppfyller Vinnovas uppdrag att verka för ett effektivt innovationssystem. De strategiska innovationsprogrammen bedöms leda till en mobilisering av aktörer inom respektive område samt generera mervärden i form av aktiviteter och resultat som annars inte skulle ha uppstått. I utvärderingen lyfts särskilt fram effekter i form av ökad samordning, framtagande av gemensamma agendor och branschövergripande samarbeten. Programmen leder också till ökad kunskapsbildning inom respektive område. Utvärderingen visar även att de aktiviteter som genomförs nära företagssektorn har större utsikter att nå uppställda mål, medan resultat från aktiviteter som är mer inriktade på systemnivå är svårare att påvisa.

Tillväxtanalys har under 2024 inkommit med en effektanalys av ett direkt forsknings- och utvecklingsstöd. I en tidigare studie som gjorts på samma FoU-stöd (Eurostars), fann de att subventionerade företag fick stora och långsiktiga tillväxteffekter genom ökad innovativ verksamhet. I årets effektanalys har Tillväxtanalys följt arbetskraftens rörelse från subventionerade företag till icke-subventionerade företag. Studien bekräftar att statliga subventioner till forskning och utveckling (FoU) kan leda till indirekta effekter i andra verksamheter än de direkt berörda. Det innebär exempelvis att antalet jobb som skapats av Eurostars, eller andra liknande stöd, kan vara fler än de jobb som skapats i de subventionerade företagen. Tillväxtanalys har i en tidigare analys funnit att stödet från Eurostars ledde till 657 arbetstillfällen bland de 212 företag som fick stöd. Analysen från 2024 indikerar att Eurostars även skapat ytterligare 84 arbetstillfällen genom att stödet bland annat bidrar till att nya företag startas och klarar sig bättre, jämfört med andra liknande företag.

Under 2023 har Vinnova bidragit till Sveriges ordförandeskap i EU:s ministerråd genom att bl.a. ha bistått i genomförandet av tre officiella ordförandeskapskonferenser med fokus på deep tech, forskningsinfrastruktur och life science.

År 2015 gav regeringen Vinnova och Vetenskapsrådet i uppdrag att gemensamt utforma ett nationellt program för proteinforskning, metodutveckling och produktion av biologiska läkemedel (programmet Biologiska läkemedel). Programmet har löpt från 2016 till 2023 och finansierats med ca 320 miljoner kronor. Totalt har 35 forskningsprojekt, tre centrum och två innovationsmiljöer finansierats inom ramen för programmet. Programmet bedöms ha genererat väl fungerande samarbeten mellan lärosäten, näringsliv samt hälso- och sjukvården dels i centrumbildningar, dels i projekten. En majoritet av projekten resulterade i vetenskapliga artiklar, där en hög andel publicerades i högt rankade tidskrifter. Omkring en tredjedel av projekten har genererat patentansökningar. Tre fjärdedelar av projektledarna anser att det egna projektet bidragit till ny teknik för utveckling av biologiska läkemedel. I utvärderingen konstateras att flera projekt kommit ännu längre mot att implementera forskningsresultat i nya produkter och processer efter att projekten avslutats.

Sedan 2015 har Vinnova regeringens uppdrag att ansvara för att driva det nationella inkubatorprogrammet (NIP). Vinnovas finansiering av företagen inom NIP uppgick under 2023 till 110 miljoner kronor. Under året har ytterligare tre inkubatorer nått kvalitetskraven vilket medför att 32 inkubatorer deltagit i programmet. Tillsammans utvärderades 4 450 idéer. Största andelen av prövade och antagna idéer under 2023 kom från fristående innovatörer med 45 procent, följt av näringslivet med 26 procent och på tredje plats akademin med 23 procent. Under 2023 antogs 95 idéer med deeptech-bakgrund vilket motsvarar 27 procent av samtliga intagna företag. Största gruppen deeptech-företag kommer från akademi med 50 företag, näringsliv med 22 företag samt fristående innovatörer med 18 företag.

Företag som är, eller har varit, anslutna till NIP-programmet sysselsatte under 2022 nära 18 900 personer och deras nettoomsättning uppgick till över 34 miljarder kronor. Det innebär en ökning i antalet anställda med över 3 800 samt omsättning med över 11,7 miljarder kronor från 2021. Andelen utvärderade idéer med minst en kvinna i grundarteamet var 39 procent under 2023. Av andelen företag som blir antagna så ökar andelen till 44 procent med minst en kvinnlig idégivare. Det följer tidigare års statistik som visar att jämställda team i hög utsträckning antas till inkubation.

Sett över en tioårsperiod så har tillgången till ägarkapital ökat dramatiskt, men minskade under 2023 då 257 inkubatorbolag attraherade nära 1,4 miljarder kronor jämfört med föregående år då 265 bolag attraherade över 2,5 miljarder kronor. Den kraftiga nedgången under 2023 bedöms främst bero på det globala säkerhetsläget, inflation och räntehöjningar samt börsens minskade värde. Privat finansiering utgör 94 procent av totalt tillfört ägarkapital.

Mest pengar attraherar företag från life science-sektorn med 667 miljoner kronor under 2023, följt av mjukvara och informationsteknik (ICT) som attraherade 243 miljoner kronor. Framför allt är det företagen inom life science som under senaste året haft svårare att attrahera kapital med en nedgång från över 1,6 miljarder kronor 2022, till ca 670 miljoner kronor 2023.

Insatser via industriforskningsinstitut

RISE Research Insitutes of Sweden AB är ett oberoende statligt forskningsinstitut som utför behovsmotiverad tillämpad forskning och innovation på uppdrag av och i samverkan med näringsliv och offentlig sektor. Industriforskningsinstituten under RISE har en viktig roll för industriforskning och innovation. I RISE-gruppen ingår moderbolaget RISE Research Institutes of Sweden AB, RISE-koncernen (RISE) och intresse-företaget Swerim AB. Det övergripande målet för industriforskningsinstituten är att de ska vara internationellt konkurrenskraftiga och verka för hållbar tillväxt i Sverige genom att stärka näringslivets konkurrenskraft och förnyelse. RISE-gruppen

ska även främja offentlig sektors förnyelse och förmåga att bidra till samhällsutmaningar.

RISE har sex uppdragsmål. Utfallet för 2023 visar att bolaget når samtliga mål:

- omsättning konkurrensutsatta forskningsmedel: 43 procent (mål minst 30 procent),
- omsättning näringslivsintäkter från små och medelstora företag: 32 procent (mål 30–40 procent),
- samverkan genom tvärvetenskapliga projekt: 40 procent (mål minst 35–55 procent),
- utnyttjande av test- och demoanläggningar: 63 procent (mål 60–80 procent),
- innovationspartnerförmåga: 78 procent (mål minst 78 procent),
- nöjdkundindex (NKI): 78 procent (mål minst 75 procent).

Under 2023 tilldelades RISE-gruppen totalt 834 miljoner kronor i statsbidrag från anslaget 1:3 *Institutens strategiska kompetensmedel*. Medlen används i huvudsak för kompetensutveckling hos instituten, löpande verksamhetsutgifter, samt omstruktureringsutgifter för RISE-koncernen. RISE-gruppens intäkter kommer från uppdrag från näringslivet och offentlig sektor (kundintäkter), nationella offentliga forskningsfinansiärer, EU-medel och strategiska kompetensmedel. Den totala intäkten för RISE var 4 212 miljoner kronor, där kundintäkter utgör den största andelen med 1 953 miljoner kronor, en ökning med 6,7 procent jämfört med 2022. För Swerim ökade kundintäkterna med 23 procent under 2023 och uppgick till totalt 142 miljoner kronor.

Den största relativa intäktsökningen står dock EU-medel för. RISE-gruppen är den nionde största mottagaren i Sverige av EU-medel från Horisont Europa och bidrar därmed på ett betydande sätt till att uppnå målen i regeringens nationella strategi för EU:s ramprogram för forskning och innovation. Intäkterna från EU-projekt ökade för RISE med 37 procent jämfört med 2022 till 234 miljoner kronor. Swerims EU-medel ökade under motsvarande period med 106 procent från 30 miljoner kronor till 62 miljoner kronor. RISE-gruppen som helhet var aktiva i totalt 176 unika EU-projekt. EU-projektens villkor innebär att RISE-gruppen behöver använda strategiska kompetensmedel i genomförandet och under 2023 uppgick den summan till 84,5 miljoner kronor.

Totalt uppgick RISE intäkter från nationell forskningsfinansiering tagen i konkurrens till 1 236 miljoner kronor. Vinnova och Statens energimyndighet var de viktigaste finansiärerna som tillsammans stod för 40 procent av forskningsfinansieringen.

Diagram 3.5 Fördelning av intäkter RISE 2023

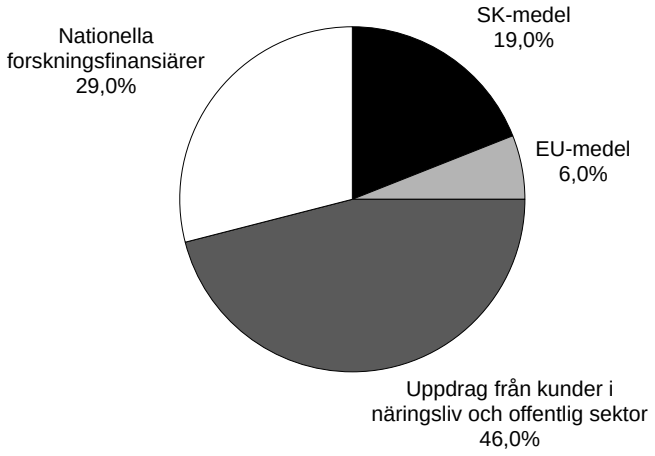

Källa: RISE Återrapportering strategiska kompetensmedel 2023.

Omställningsförmåga och stärkta förutsättningar för produktion

Förbättrade förutsättningar för industrins etableringar och expansioner

Industrins betydelse för den svenska ekonomin är stor och den globala konkurrensen om företagens investeringar är hård. Industrin och det svenska näringslivet är därtill motorn i klimatomställningen, med bl.a. investeringar i nya industrigrenar, teknikutveckling och omställning till cirkulära processer, och ska ges förutsättningar för att vara ledande i den gröna omställningen. Regeringen har under 2024 beslutat om strategin för nyindustrialiseringen och samhällsomvandlingen i Norrbottens och Västerbottens län. Det pågår också ett antal insatser som syftar till att skapa förbättrade förutsättningar för stora etableringar och expansioner inom industrin.

Tillväxtverket har i uppdrag att samordna arbetet på nationell nivå för att stödja och skapa goda förutsättningar för den pågående nyindustrialiseringen och samhällsomvandlingen i Norrbottens och Västerbottens län. Detta har resulterat i att Omställningsallians Norr har etablerats där Tillväxtverket, Region Norrbotten, Region Västerbotten samt länsstyrelserna i de två länen samverkar och kraftsamlar i gemensamma frågor.

Sveriges export- och investeringsråd (Business Sweden) gavs i juni 2023 i uppdrag att förstärka koordinering av insatser för stora etableringar i fordonsindustrins gröna omställning. Svenska fordonstillverkare genomför omfattande investeringar, framför allt i utveckling och produktion av batterier. Business Sweden genomför uppdraget i nära dialog med olika berörda aktörer och bidrar till att skapa goda förutsättningar för att realisera fordonstillverkarnas nyckelinvesteringar i form av etableringar.

En offensiv och ambitiös mineralnäring för ett starkare Sverige

Ett ökat och resurseffektivt nyttjande av Sveriges mineraltillgångar är av stor betydelse för Sverige. En säker, trygg och hållbar mineral- och metallförsörjning är avgörande för samhällets utveckling, beredskap och funktion samt en förutsättning för att lyckas med klimatomställningen. Under året har den globala efterfrågan på många metaller och mineral fortsatt att öka, och förväntas öka ytterligare under flera årtionden framöver. Det gäller såväl basmetaller som kritiska metaller och mineral vilka bl.a. används i laddbara fordon, vindkraftverk och solpaneler. Sverige är EU:s största järnmalmsproducent med ca 93 procent av EU:s totala produktion. Under 2023 bröts 28,7 miljoner ton järnmalm i Sverige. Sverige står även för 45 procent av EU:s produktion av bly och för ca en tredjedel av EU:s produktion av zink.

I dagsläget finns det 12 aktiva gruvor i Sverige. Fem nya bearbetningskoncessioner beviljades 2023, att jämföra med en ny bearbetningskoncession 2022. Antalet nyöppnade gruvor har inte stått i relation till malmpotentialen. Den totala ytan för gällande undersökningstillstånd har ökat med 39 procent under 2023 (från 12 124 till 16 801 kvadratkilometer) men är fortfarande under den samlade ytan 2010 som uppgick till drygt 20 000 kvadratkilometer.

Gruvbranschens sammanlagda omsättning under 2023 uppgick till ca 65 miljarder kronor (exklusive smältverk) och vid årets utgång uppskattas ca 10 610 personer (varav 2 719 kvinnor) varit anställda i gruvnäringen (inklusive underentreprenörer). År 2023 var 26 procent av arbetskraften vid gruvorna kvinnor. Inom tillverkningsindustrin var andelen kvinnor 25 procent.

Vid årsskiftet 2023/24 fanns 751 gällande undersökningstillstånd. Motsvarande siffra för årsskiftet 2022/23 var 640, se diagram 3.6.

Diagram 3.6 Antal gällande undersökningstillstånd

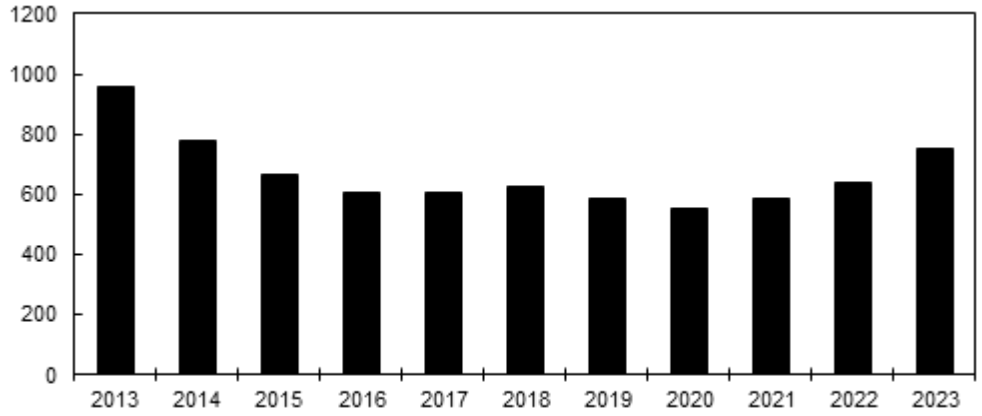

Källa: Bergsstatens register över undersökningstillstånd.

Under 2023 pekade Sveriges geologiska undersökning (SGU) ut ett nytt riksintresse för värdefulla ämnen eller material enligt 3 kap. 7 § miljöbalken.

I budgetpropositionen för 2024 tillfördes SGU 70 miljoner kronor för förstärkta insatser för systematisk kartläggning av malmpotentiella områden samt övriga insatser kopplade till främjande av mineralutvinning i Sverige. Syftet är att i Sverige bidra till en trygg försörjning av mineral och metaller som är kritiska för samhällets funktion samt att bidra till omställning till grön energi och teknisk utveckling. SGU har under 2023 lämnat förslag till regeringen på konkreta insatser med syfte att främja näringslivsutvecklingen inom myndighetens sektor och påbörjat rekryteringen av personal för satsningens genomförande. Regeringen har, under våren 2024, beslutat om tre nya uppdrag till SGU inom ramen för satsningen: uppdrag om kartläggning av malmpotentiella områden (KN2024/00164), uppdrag om att uppmuntra enskilda privatpersoners sökande efter förekomster av värdefulla mineral i Sverige (KN2024/00358) samt uppdrag om att utveckla arbetet med att informera om prospekteringsintressanta metaller och mineraler samt att förstärka arbetet med övriga näringslivsfrämjande insatser (KN2024/00946).

Se även nedan det arbete som har gjorts med anledning av Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2024/1252 av den 11 april 2024 som etablerar ett ramverk för att säkerställa en säker och hållbar försörjning av kritiska råmaterial (förordningen om kritiska råmaterial).

Riksdagen har tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om myndigheternas roll vid tillståndsprocesser (bet. 2022/23:NU13 punkt 5, rskr. 2022/23:160). Av tillkännagivandet följer att myndigheter i samband med tillståndsprocesser bör arbeta mer rådgivande och lösningsorienterat än tidigare (bet. 2022/23:NU13 s. 15). Regeringen beslutade den 4 april 2024 propositionen Natura 2000-tillstånd i samband med ansökan om bearbetningskoncession enligt minerallagen (prop. 2023/24:126) med förslag till ändringar i minerallagen. Riksdagen sa ja till förslagen och lagändringarna trädde i kraft den 1 juli 2024 (bet. 2023/24:17, rskr. 2023/24:211). Ändringarna är ett led i regeringens arbete med att förenkla och effektivisera tillståndsprocesserna. De innebär att ett Natura 2000-tillstånd, i de fall ett sådant tillstånd krävs, inte ska vara en förutsättning för att en ansökan om bearbetningskoncession ska kunna beviljas. Prövningen av ett Natura 2000-tillstånd kan i stället göras i samband med prövningen av ett miljötillstånd. Det införs också ett förtydligande i minerallagen om att uppgifterna i miljökonsekvensbeskrivningen ska ha den omfattning och detaljeringsgrad som behövs för prövningen av koncessionsansökan. Tillkännagivandet är inte slutbehandlat.

Kartläggning av möjligheter till koldioxidlagring

SGU har fått i uppdrag av regeringen att undersöka och utreda lämpliga platser för permanent lagring av koldioxid i Sverige samt analysera förutsättningarna för driften av lagringsplatserna (N2022/02413). I den första delen av uppdraget som redovisades i december 2023 har fokus varit att samla in ny geologisk och geofysisk information. Befintlig och relevant information om berggrunden har sammanställts och digitaliserats. Områden som undersökts har varit sydöstra Östersjön, inklusive Gotland, samt till havs söder om Skånes sydkust. Under 2024 planerar SGU marina undersökningar i sydöstra Östersjön och borrningar på land i södra Skåne. De första genomförda undersökningarna tyder än så länge på positiva förutsättningar för lagring av koldioxid i sydöstra Östersjöns havsbotten.

Stärkta förutsättningar för kritiska tekniker och råmaterial

Konkurrenskraft och industripolitik står högt på EU:s agenda. På senare tid har en rad EU-förordningar trätt i kraft som syftar till att stärka Europas konkurrenskraft i ljuset av hårdnande global konkurrens, accelererande teknikutveckling och nya geopolitiska förutsättningar. Regeringen har påbörjat genomförandet av EU-förordningarna.

Hösten 2023 trädde Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2023/1781 av den 13 september 2023 om en ram med åtgärder för att stärka Europas halvledarekosystem (förordningen om halvledare) i kraft. Regeringen har uppdragit åt Vinnova och Tillväxtverket att ansvara för genomförandet av förordningen, för att säkerställa att Sverige lever upp till kraven på medlemsländerna, samt att Sverige kan dra nytta av de åtgärder som görs. [Tillväxtverket har även uppdragits att [under 2024] vara svensk kontaktpunkt för genomförandet av Europaparlamentets och Rådets förordning (EU) 2024/795 av den 29 februari 2024 om inrättande av den europeiska plattformen för strategisk teknik (STEP-förordningen).] STEP-förordningen trädde i kraft i början av 2024 och ska bidra till att möta investeringsbehoven i kritiska och strategiska tekniker, genom mobilisering av finansiering inom befintliga unionsprogram.

Förordningen om kritiska råmaterial trädde i kraft under våren 2024. Förordningens övergripande målsättning är att säkerställa EU:s tillgång till en säker och hållbar försörjning av kritiska råmaterial, och syftar till att stärka de olika stegen längs med hela värdekedjan. Förordningen har förutsättning att öka utvinningen, återvinningen och förädlingen inom EU, framför allt genom effektiviserade tillståndsprocesser. Tillskottet som gjordes i budgetpropositionen för 2024 om 70 miljoner kronor till

SGU bidrar till att förstärka SGU:s kartläggning av malmpotentiella områden vilket också är ett steg i efterlevnaden av förordningen.

I juni 2024 trädde Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2024/1735 av den 13 juni 2024 om inrättande av en åtgärdsram för att stärka Europas ekosystem för tillverkning av nettonollteknik (förordningen om nettonollindustrin) i kraft. Förordningen innehåller en rad åtgärder för att främja tillverkningen och tillgången på nettonolltekniker som är nödvändiga för den gröna omställningen. Förordningen syftar till att stärka unionens attraktivitet för investeringar i dessa tekniker genom att bl.a. påskynda och förenkla tillståndsprocesser. Tillväxtverket samt SGU har fått i uppdrag att efter ansökan, erkänna enskilda projekt som strategiska nettonollprojekt.

3.3.3 Stärkt entreprenörskap för ett dynamiskt och diversifierat näringsliv

Bakom ökningen av antalet sysselsatta i näringslivet finns en underliggande dynamik. I många företag ökar antalet sysselsatta, samtidigt som sysselsättningen minskar i många företag. I genomsnitt ökar antalet sysselsatta från ett år till nästa i drygt 10 procent av de befintliga företagen. Det betyder att det vanligtvis är över 50 000 företag som årligen ökar antalet sysselsatta. År 2022 hade 55 700 företag en positiv sysselsättningsutveckling, vilket är en liten ökning jämfört med föregående år. År 2022 hade 46 000 företag en minskande sysselsättning, att jämföra med 45 000 företag 2021.

Snabbväxande företag har betydelse för skapandet av nya arbetstillfällen, vilket har bidragit till att dessa företag har fått stor uppmärksamhet under de senaste åren. Andelen snabbväxande företag belyser också det handlingsutrymme som finns för entreprenörskap, att kunna växa och utnyttja framgångsrika affärsidéer. Här definieras ett snabbväxande företag som ett företag som har haft en genomsnittlig sysselsättningstillväxt på minst 20 procent per år under tre år i följd. Under 2022 var andelen snabbväxande företag 2,5 företag per 1 000 existerande företag, vilket är samma andel som föregående år. En annan viktig del i sysselsättningsdynamiken är skapandet av nya företag och att företag som inte klarar konkurrensen läggs ned. Indikatorn nystartade företag är känslig för påverkan av en stark konjunktur då arbetskraftsbehovet är stort. Antalet nystartade företag har ökat trendmässigt över en längre tidsperiod. Antalet nystartade företag låg under flera år på omkring 67 000 företag per år, men under 2020 och 2021 ökade antalet nystartade företag relativt mycket för att sedan minska under 2022. Under 2023 fortsatte minskningen av antalet nystartade företag och de är nu på ungefär samma nivå som före pandemin. Under perioden efter pandemin har samtidigt antalet konkurser ökat i Sverige. Under 2023 gick totalt 29 procent fler företag i konkurs jämfört med 2022. Även antalet anställda som berörs av en konkurs visade en ökning med 28 procent under 2023 jämfört med 2022. Denna trend har fortsatt under början av 2024. Konkurserna t.o.m. april i år har ökat med 59 procent och antalet berörda anställda med 65 procent jämfört med motsvarande period 2023.

Tabell 3.9 Dynamik i näringslivet

Antal

	2019	2020	2021	2022	2023
Företag med positiv sysselsättningsutveckling relativt föregående år	53 800	48 900	55 300	55 700	i.u.
Snabbväxande företag per 1 000 existerande	2,7	2,2	2,5	2,5	i.u.
Nystartade företag	66 900	73 700	78 700	73 200	66 200

Källa: Statistiska centralbyrån, Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser samt egna beräkningar.

För att belysa näringslivets mångfald används indikatorn för andelen företag som har en operativ företagsledare som är kvinna respektive man eller en operativ företagsledare som är kvinna respektive man och född i ett annat land. I år finns ingen ny data att redovisa för denna indikator. Som alternativ till indikatorn används här i stället den näraliggande arbetsmarknadsstatistiken över företagare från SCB för att få en uppfattning om utvecklingen. Andelen kvinnor bland företagarna steg med 0,2 procentenheter mellan 2021 och 2022 (från 29,8 till 30,0). Samtidigt ökade andelen utrikes födda bland företagarna med 0,5 procentenheter till 17,9 procent. Uppgången bland de utrikes födda var ungefär lika stor för både kvinnor och män.

Information och rådgivning

Almi AB (Almi) erbjuder finansiering och rådgivning till små och medelstora företag i syfte att bidra till utveckling av företagandet i hela landet. Under 2023 tilldelades Almi 269 miljoner kronor i statsbidrag från anslaget 1:20 *Bidrag till företagsutveckling och innovation*. Almi erbjuder bl.a. olika tjänster inom affärsutveckling. Under 2023 har 17 598 rådgivningsinsatser genomförts, en ökning med 20 procent jämfört med föregående år. Hållbar utveckling är den tjänst Almi erbjuder med fokus på hållbarhet. Dessa insatser utgör nu 48 (22) procent av totalen och är den största tjänsten. Utveckla befintlig affär utgör 18 (32) procent av totalt antal leveranser. Utveckla ny affär och Ekonomi och Lönsamhet utgör tillsammans 23 (33) procent av totalt antal leveranser. Av insatserna skedde 36 procent till företag med kvinnor som högst rankade bolagsföreträdare. Avseende bolag där en person med utländsk bakgrund var högsta företagsledare var andelen 23 procent.

Patent- och registreringsverket (PRV) fortsatte sitt arbete med att höja kunskapen om immateriella tillgångar och rättigheter under året. Bland annat genomfördes 37 seminarier som nådde närmare 7 000 små och medelstora företag och företagsfrämjande aktörer. Under året medverkade PRV även vid sju aktiviteter anordnade av Ung Företagsamhet och nådde därigenom 566 personer.

Webbportalen verksamt.se tillhandahåller information och tjänster till blivande och etablerade företagare och är ett viktigt verktyg i arbetet med att förenkla för företag. Den drivs av Tillväxtverket och Bolagsverket med Skatteverket och Arbetsförmedlingen som aktiva samarbetsparter. Utöver generell information om att starta och driva företag tillhandahåller verksamt.se även information med utgångspunkt från omvärldsläget. Under 2023 tillhandahölls information om bl.a. informationssäkerhet, klimatanpassningar samt information med anledning av utbrottet av afrikansk svinpest. I en årlig enkätundersökning angav 93 (94 år 2022) procent att verksamt.se helt eller delvis gör det enklare att starta och driva företag.

Under 2023 gjordes ca 2,4 miljoner inloggningar på Mina sidor på verksamt.se, en ökning med 4 procent jämfört med 2022. Antalet personer som loggade in på Mina sidor var cirka 564 000, en ökning med 5 procent jämfört med 2022. Av de som loggade in på verksamt.se under 2023 var 66 procent män och 34 procent kvinnor. Under 2023 deltog 5 295 (2 333 år 2022) personer i verksamt.se live, en serie webbinarier som ska ge lättillgänglig information om att starta företag.

Under 2023 har arbetet med att flytta verksamt.se inklusive dess information och tjänster till en ny teknisk plattform fortsatt varit en viktig uppgift och en uppdaterad version av Mina sidor samt en tjänst för att registrera aktiebolag lanserades.

Kvinnors företagande

Under året har Tillväxtverket lämnat in den slutrapport på uppdrag av regeringen gällande statliga åtgärder kopplat till kvinnors företagande (KN2023/03722).

Slutrapporten visar på viktiga utvecklingsområden som varit vägledande för regeringen i det fortsatta arbetet med att förbättra förutsättningarna för kvinnors företagande.

Ungas entreprenörskap

Under 2023 avsattes 18 miljoner kronor från anslaget 1:5 *Näringslivsutveckling* till entreprenörskap bland unga. Medlen har använts till finansiering av insatser och aktörer som stöttar entreprenörskap bland unga i grund- och gymnasieskola (via Statens skolverk) och i högre utbildning (via Tillväxtverket) men också för strukturpåverkande arbete. Inom Ung Företagsamhets (UF) verksamhet i gymnasieskolan och anpassade gymnasieskolan drevs det under läsåret 2023/24 12 396 UF-företag av totalt 38 824 elever, av vilka 17 471 (45 procent) var kvinnor och 21 353 (55 procent) män. Detta var en ökning jämfört med läsåret 2022/23 då det drevs 11 800 UF-företag av totalt 37 054 elever, av vilka 17 283 (47 procent) var kvinnor och 19 771 (53 procent) män.

Drivhuset Norden fick 5 miljoner kronor 2023 för att genomföra verksamhet på universitet och högskolor. Drivhuset rapporterade till Tillväxtverket att 1 282 företag hade startats (mål 1 250) och att 3 483 personer fått individuell vägledning i entreprenörskap och företagande (mål 3 200). I Drivhusets verksamhet deltog 51 procent kvinnor och 49 procent män. Målet var en jämn könsfördelning om 50/50.

Turism och besöksnäring

Turismstatistik och stärkt kunskapsutveckling

Tillväxtverket ansvarar för kunskaps- och kvalitetsutveckling samt samverkan och samordning inom turism. Tillväxtverket har under året bearbetat statistik och tillgängliggjort kunskapsunderlag som visar på turismens och besöksnäringens utveckling och deltagit i internationellt samarbete inom turism. Utgångspunkten för att ta fram kunskapsunderlag är att göra det inom ramen för myndighetens samverkande och samordnande roll i plattformarna Myndighetsgruppen för turism och besöksnäring samt Smartare tillsammans där även destinationsperspektivet på regional och lokal nivå tillvaratas.

Under 2023 avslutades regeringsuppdraget av insatser som har bidragit till genomförandet av regeringens strategi för hållbar turism och växande besöksnäring (N2021/02621). En extern utvärdering av insatserna visar bl.a. att dessa bidragit till förbättrad statistik, kunskap och analys som varit till nytta för besöksnäringens aktörer. Genomförda insatser för bl.a. platsutveckling visar att samlad styrning av turism bidrar till att skapa attraktiva miljöer för både invånare, besökare och näringsliv.

Under 2023 noterades totalt 68,5 miljoner gästnätter (antal nätter gäster bor på kommersiella boendeanläggningar), vilket är en ökning med 1,1 procent från 2022. Störst är ökningen bland utländska gästnätter, vilka har ökat med 10,9 procent. Andelen svenska gästnätter har däremot minskat med 1,9 procent under samma period. Danmark och Finland står för den största ökningen procentuellt. Danska gästnätter ökade med 36,5 procent och Finland ökade med 24,8 procent. Norge däremot minskade med 5,2 procent. Tyskland som är den största utländska marknaden för gästnätter i Sverige ökade med 8,9 procent och bidrog till att utländska gästnätter ökade. Det är generellt storstadslänen som har haft den högsta tillväxten i gästnätter.

Tillväxtverket och V.S. VisitSweden AB (Visit Sweden) stod 2024 värdar för den internationella hållbarhetskonferensen Global Sustainable Tourism Congress i Stockholm där 500 delegater deltog från sammanlagt 57 länder.

Ökad internationell marknadsföring

Visit Swedens verksamhet syftar till att marknadsföra hela Sverige som turistland och öka Sveriges attraktions- och konkurrenskraft som resmål. Under 2023 har Visit Swedens arbete fokuserat på att öka effekten av genomförda marknadsföringsinsatser. Arbetet har även bidragit till att stärka Sverigebilden internationellt. Genom att fortsätta digitalisera, automatisera och effektivisera bolaget skapas högre effekt för varje investerad krona. År 2023 var det sammanlagda PR-värdet för bolagets marknadsföringsinsatser 2,5 miljarder kronor, en ökning med 110 procent jämfört med 2022. PR-värdet är en beräkning av vad publiciteten hade kostat om den hade bestått av köpt annonsutrymme och är en del av det värde som skapas genom bolagets verksamhet.

Visit Sweden hade över 6,2 miljoner unika besökare på sina webbplatser och organiserade 251 internationella pressresor till Sverige vilket resulterade i 8 155 artiklar om Sverige. Utöver effekten för svensk turismnäring bidrar detta till att skapa intresse och förtroende för Sverige och att stärka Sverigebilden med faktabaserad information. Bolaget har också arrangerat närmare 3 400 affärsmöten mellan svensk besöksnäring och internationella researrangörer. Visit Swedens kunskapsbank spelar en stor roll för besöksnäringens aktörer. Från och med 2023 mäter bolaget antal unika besökare, som då uppgick till närmare 50 000.

3.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Ramvillkor och väl fungerande marknader som stärker företags konkurrenskraft

Svenska företags kapitalförsörjning har förstärkts något under 2023. Ökningen av utlåningen till icke-finansiella företag i Sverige har ökat. Den marknadskompletterande utlåningen och riskkapital från Almi och Norrlandsfonden har dock minskat vilket antyder ökade svårigheter under 2023 för mindre företag. Andelen företag som anger att de har svårigheter att hitta efterfrågad arbetskraft har minskat under 2023. Sammantaget är det en blandad utveckling för de utvalda indikatorerna för delmålet jämfört med föregående år.

Stärkta förutsättningar för innovation och förnyelse

Det svenska näringslivets innovationsförmåga och förnyelse bedöms som fortsatt god. Exempelvis har efterfrågan på RISE tjänster fortsatt varit god under 2023 och RISE har i sin tur genomfört investeringar i sina test- och demomiljöer. Företagens utgifter för forskning och utveckling har ökat under senare år. Näringslivets gröna omställning fortsätter, vilket visar sig genom att näringslivets utsläppsintensitet under 2023 minskade. Statistiken över de immateriella tillgångarna visar en blandad utveckling där de svenska patentansökningarna och mönsterskyddsansökningarna ökade medan varumärkesansökningarna minskade markant under 2022. Sammantaget visar de utvalda indikatorerna för det svenska näringslivets innovations- och förnyelseförmåga små förändringar jämfört med föregående år.

Stärkt entreprenörskap för ett dynamiskt och diversifierat näringsliv

Under 2023 har antalet nystartade företag minskat jämfört med 2022. Samtidigt har användandet av företagstjänsten verksamt.se ökat under 2023, vilket indikerar att behovet av samlad information kring företagande varit fortsatt stor. Indikatorn för företag med positiv sysselsättningsutveckling ökar något och indikatorn för snabbväxande företag är oförändrad. Sammantaget visar indikatorerna för delmålet en blandad utveckling jämfört med föregående år.

Uppfyllelse av det turismpolitiska målet 2023

I budgetpropositionen för 2022 ersattes det dåvarande turistpolitiska målet med ett nytt turismpolitiskt mål: Sverige ska ha en hållbar turism, med ett hållbart resande och en hållbar och konkurrenskraftig besöksnäring som växer och bidrar till sysselsättning och attraktiva platser för besökare, boende, företag och investeringar i hela landet. I och med budgetpropositionen för 2024 beslutades att det turismpolitiska målet skulle upphöra att gälla, då det näringspolitiska målet bedömdes tillräckligt. Målet gällde fortfarande under redovisningsåret 2023.

Under 2023 har insatser genomförts för att uppfylla det turismpolitiska målet. På en övergripande nivå kan det konstateras att antalet gästnätter har ökat jämfört med året innan. Visit Sweden har fokuserat på Sverigebilden internationellt och ytterligare effektiviserat sin marknadsföring, vilket har dragit fler besökare till hemsidan och gett avtryck i ökat PR-värde. Den externa utvärderingen av Tillväxtverkets insatser för bl.a. platsutveckling visar att samlad styrning av turism bidrar till att skapa attraktiva miljöer för både invånare, besökare och näringsliv. Regeringens bedömning är att insatserna sammantaget har bidragit till en hållbar och konkurrenskraftig besöksnäring vilket i sin tur bidrar till att uppfylla det näringspolitiska målet.

Uppfyllelse av det näringspolitiska målet 2023

Under 2023 är det en relativt positiv utveckling för den svenska konkurrenskraften, bl.a. på grund av en försvagad växelkurs. År 2023 har till del präglats av säkerhetsrelaterade frågor och den höga inflationen och de effekter det inneburit för näringslivet. Arbetskraftskostnaderna har minskat relativt mycket jämfört med omvärlden samtidigt som de svenska företagens utveckling på exportmarknaderna varit positiv. Sammantaget visar indikatorerna på en förbättring jämfört med föregående år. Regeringen bedömer att de insatser som genomförts inom delmålen ramvillkor, innovation och entreprenörskap har bidragit till att stärka den svenska konkurrenskraften och skapa förutsättningar för fler jobb i fler och växande företag.

3.5 Förvaltningen av bolag med statligt ägande

Varje år ska regeringen lämna en redogörelse för bolag med statligt ägande (prop. 1980/81:22, bet. 1980/81:NU29, rskr. 1980/81:147). I september 2024 överlämnade regeringen skrivelsen 2024 års redogörelse för företag med statligt ägande (skr. 2023/24:140) till riksdagen.

3.5.1 Ändrat uppdrag för AB Göta kanalbolag

Regeringens förslag: AB Göta kanalbolag ska driva och förvalta Göta kanal och Hjälmare kanal. Förvaltningen av Göta kanal ska ske så att kanalens värde som kulturhistoriskt byggnadsverk och turistattraktion bevaras. Bolaget ska i övrigt förvalta och utnyttja sina fastigheter och övriga tillgångar till gagn för driften av kanalerna.

Skälen för regeringens förslag: AB Göta kanalbolag (Göta kanalbolag) är ett statligt helägt aktiebolag som på affärsmässig grund driver och förvaltar Göta kanal med beaktande av dess värde som kulturhistoriskt byggnadsverk och turistattraktion samt i övrigt förvaltar och utnyttjar bolagets fastigheter och övriga tillgångar till gagn för driften av Göta kanal (prop. 1977/78:119, bet. 1977/78:TU22, rskr. 1977/78:291).

Sveaskog AB (Sveaskog) är också ett statligt helägt aktiebolag som mestadels äger och förvaltar skogsfastigheter. Sveaskog äger och förvaltar dock även Hjälmare kanal genom det helägda dotterbolaget Hjälmare kanal AB (Hjälmare kanalbolag). Göta kanalbolag och Sveaskog har undertecknat ett aktieöverlåtelseavtal avseende överlåtelsen av Hjälmare kanalbolag till Göta kanalbolag. Överlåtelsen är villkorad av att riksdagen godkänner att Göta kanalbolags uppdrag ändras. I överlåtelsen ingår även produktiv skogsmark, vilket förväntas bidra till att täcka kostnaderna för driften av Hjälmare kanal.

Överlåtelsen kommer att ske på kommersiella villkor i enlighet med riksdagens beslut om att all överföring av Sveaskogs mark till en annan ägare ska ske på affärsmässig grund (prop. 2009/10:169, bet. 2009/10:NU22, rskr. 2009/10:384).

Inför slutförandet av överlåtelsen av Hjälmare kanalbolag behöver Göta kanalbolags uppdrag breddas till att även omfatta drift och förvaltning av Hjälmare kanal.

Mot denna bakgrund bör uppdraget för Göta kanalbolag utvidgas till att även omfatta Hjälmare kanal.

3.5.2 Vissa frågor om bolag med statligt ägande

Förändrat uppdrag för Lernia AB

Vid bolagsstämma i Lernia AB (Lernia) den 17 oktober 2023 beslutades en ny bolagsordning för bolaget. Detta innebar att bolagets verksamhetsföremål fick en ny lydelse i enlighet med riksdagens beslut om ändrat uppdrag för Lernia (prop. 2022/23:99, bet. 2022/23:FiU21, rskr. 2022/23:254). Bolagets uppdrag är numera att bedriva kompetensförsörjning för arbetslivet såsom bemanning eller utbildning samt att bedriva därmed förenlig verksamhet. Tidigare angavs att verksamhetens huvudsakliga inriktning skulle vara utbildning.

Återköpsprogram av aktier i Telia Company AB

Riksdagen har bemyndigat regeringen att godkänna de beslut som fattas för att slutföra det återköpsprogram av aktier som beslutats av styrelsen i Telia Company AB (Telia), vilket inkluderar att Telia minskar aktiekapitalet genom indragning av egna aktier som bolaget äger, och att därigenom öka statens röst- och ägarandel i Telia till högst 43,9 procent av aktierna och rösterna i bolaget samt vidta de åtgärder i övrigt som krävs för att genomföra återköpsprogrammet (prop. 2022/23:1 utg.omr. 24 avsnitt 3.5.1, bet. 2022/23:NU1, rskr. 2022/23:99). Den 5 april 2023 beslutade årsstämman i Telia om minskning av aktiekapitalet genom indragning av egna aktier och ökning av aktiekapitalet genom fondemission. Statens röst- och ägarandel i Telia ökade därmed och uppgår i nuläget till 41,06 procent.

Ändrad finansiering av Svenska rymdaktiebolaget

Svenska rymdaktiebolagets (SSC) samhällsuppdrag har historiskt finansierats med överskott från bolagets kommersiella verksamhet. Efter förslag i budgetpropositionen för 2023 ökades anslaget för rymdforskning och rymdverksamhet med 60 miljoner kronor 2023 för att finansiera SSC:s samhällsuppdrag. För 2024–2026 beräknas

anslaget öka med motsvarande belopp (prop. 2022/23:1 utg.omr. 16 avsnitt 6.5.4, bet. 2022/23:UbU1, rskr. 2022/23:108).

Rekonstruktion av SAS AB

Regeringen har sedan 2010 haft riksdagens bemyndigande att vid lämplig tidpunkt minska svenska statens ägande i SAS AB (SAS) (prop. 2009/10:121, bet. 2009/10:FiU35, rskr. 2009/10:220). Den 5 juli 2022 offentliggjordes att SAS hade påbörjat en process för finansiell rekonstruktion under tillsyn av amerikansk federal domstol. Svenska staten och danska staten var vid den tidpunkten SAS två största ägare och ägde ca 21,8 procent vardera av det totala antalet stamaktier i bolaget. Svenska staten ägde då även hybridinstrument i SAS med ett nominellt belopp om 2,5 miljarder kronor jämte upplupen ränta. Staten hade lånefordringar på det verksamhetsdrivande konsortiet Scandinavian Airlines System Denmark–Norway–Sweden (konsortiet) om 1,5 miljarder kronor jämte upplupen ränta.

Regeringen fick med anledning av rekonstruktionen riksdagens bemyndigande att under 2022, helt eller delvis, konvertera dels svenska statens fordringar enligt befintliga hybridinstrument i SAS, dels statens utestående lånefordringar på konsortiet, till nya aktier i SAS samt att vidta de åtgärder i övrigt som behövs för att genomföra konverteringarna (prop. 2021/22:258, bet. 2021/22:FiU48, rskr. 2021/22:438). Bemyndigandena förlängdes senare till att även omfatta 2023 och 2024, samt utökades med bemyndiganden att konvertera på fordringarna upplupen ränta till nya aktier i SAS, och att helt eller delvis skriva ner fordringarna (prop. 2022/23:1 utg. omr. 24 avsnitt 3.5.2, bet. 2022/23:NU1, rskr. 2022/23:99 och prop. 2023/24:1 utg. omr. 24 avsnitt 3.5.1, bet. 2023/24:NU1, rskr. 2023/24:108).

Den 19 mars 2024 godkände den amerikanska domstolen en rekonstruktionsplan för SAS och konsortiet, som bl.a. innebär att svenska staten är berättigad till viss utdelning på statens lånefordringar på konsortiet. SAS meddelade den 27 mars 2024 att bolaget, i linje med det amerikanska förfarandet, även ansökt om företagsrekonstruktion i Sverige. Europeiska kommissionen beslutade den 28 juni 2024 att godkänna svenska och danska statens deltagande i SAS rekonstruktion genom bl.a. nedskrivning av befintliga lånefordringar på SAS och konsortiet (C[2024] 4623). Den 19 juli 2024 beslutade Stockholms tingsrätt att godkänna SAS rekonstruktionsplan i den svenska företagsrekonstruktionen. Planen vann laga kraft den 9 augusti 2024.

Svenska staten har efter beslut av regeringen, och i enlighet med riksdagens bemyndigande, tillskjutit en andel av svenska statens tidigare lånefordran på konsortiet till SAS, motsvarande teckningskursen för de aktier i bolaget som svenska staten är berättigad till enligt rekonstruktionsplanen (prop. 2023/24:134, bet. 2023/24:FiU35, rskr. 2023/24:167). De tecknade aktierna kommer under en kortare tid att ägas av en s.k. trust och svenska staten är berättigad till det slutliga ekonomiska värdet av aktierna när de säljs.

I enlighet med rekonstruktionsplanen blev SAS befintliga stamaktier och efterställda hybridinstrument vid utgången av augusti 2024 inlösta och indragna utan ersättning. Svenska staten äger därmed inte längre några aktier i SAS.

Utöver utdelningen på lånefordran på konsortiet har svenska staten även fått en kontant ersättning om ca 58 miljoner kronor. Sammanlagt är svenska staten inledningsvis berättigad till utdelningar motsvarande ca 94 miljoner kronor, men staten kan under vissa förutsättningar få ytterligare utdelning i framtiden. Regeringen avser att återkomma till riksdagen med en samlad redovisning av statens slutgiltiga utdelning i SAS rekonstruktion när det slutliga utfallet är klart.

PostNord AB

I samband med att riksdagen godkände samgåendet mellan Posten AB och Post Danmark A/S anfördes att sammanslagningen bl.a. syftade till att värna den samhällsomfattande posttjänsten på lång sikt samt att det sammanslagna bolagets inriktning skulle vara att arbeta inom postmarknaden i vid bemärkelse med utgångspunkt i de samhällsomfattande posttjänster som de båda bolagen tillhandahåller i respektive land (prop. 2007/08:143, bet. 2007/08:NU13, rskr. 2007/08:253). PostNord AB (Postnord) är moderbolag till den sammanslagna postkoncernen och ägs gemensamt av svenska och danska staten. I samband med riksdagens bemyndigande att tillskjuta kapital till Postnord, som avsåg att genomföra en omställning av verksamheten för att möta sjunkande brevvolymer i Danmark, anfördes vidare att kapitaltillskotten från ägarna behövdes för att behålla en acceptabel skuldsättningsgrad i bolaget och därmed värna en samhällsomfattande posttjänst av god kvalitet (prop. 2017/18:39, bet. 2017/18:FiU28, rskr. 2017/18:114). Den danska brevmarknaden har därefter fortsatt att minska i takt med digitaliseringen. Med en reduktion av brevvolymerna om 90 procent sedan millennieskiftet är Danmark det land i världen som har digitaliserat sin post snabbast. Den 1 januari 2024 trädde även ändringar i den danska postlagen i kraft, som innebär att Postnords danska dotterbolag Post Danmark A/S inte längre ska vara utsedd tillhandahållare av den samhällsomfattande posttjänsten i Danmark, utan att posttjänsterna huvudsakligen ska skötas av marknaden. Brev- och paketmarknaden i Danmark är därmed till stor del avreglerad. Det finns vissa undantag, bl.a. för försändelser till vissa ö-samhällen, post till synskadade och internationell post, som ska upphandlas. Postnord har kontinuerligt anpassat verksamheten för att hantera de förändrade förutsättningarna på marknaden. Trots det påverkar utvecklingen i Danmark den gemensamt ägda koncernen som helhet. Som en konsekvens av den nya danska postregleringen, med kraftigt vikande brevvolymer och osäkerhet om framtida brevintäkter i Danmark, har bl.a. en nedskrivning om totalt 598 miljoner kronor belastat koncernens rörelseresultat. Postnord avser att göra ytterligare anpassningar i den danska verksamheten utifrån de ändrade marknadsförutsättningarna. Regeringen följer noga utvecklingen i Postnord och för en dialog med danska staten i syfte att värna det svenska ägandet.

3.6 Politikens inriktning

Ett gynnsamt företagsklimat är en grundförutsättning för ekonomisk tillväxt och det är i hög grad Sveriges företag och entreprenörer som skapar jobb, välstånd och välfärd. Regeringen arbetar aktivt för att främja näringslivsklimatet, för att fler människor ska välja att starta och utveckla företag. Människor ska ges förutsättningarna att förvalta sina förmågor och förverkliga sina idéer. Regeringen prioriterar arbetet med att minska de administrativa kostnaderna, förenkla regelverk och förbättra myndighetskontakter.

I ett osäkert geopolitiskt läge, med högt uppsatta klimatmål och med en snabb digital utveckling är det viktigt att Sveriges konkurrenskraft stärks. Genom de nyligen inrättade Förenklingsrådet, Implementeringsrådet och accelerationskontoret för den gröna omställningen har det skapats en struktur för att aktivt se över regelverk som hindrar näringslivets omställning och skapar oförutsägbarhet för företagen. Detta arbete är centralt för Sveriges långsiktiga konkurrenskraft, beredskapsförmåga och klimatåtagande.

Tillväxten i Sverige har stagnerat och svensk ekonomi är i en lågkonjunktur med ökad arbetslöshet som följd, vilket även är fallet i flera andra EU-länder. Under senare tid har den höga inflationen utmanat stora delar av näringslivet och bidragit till en svag utveckling för den ekonomiska aktiviteten inom näringslivet i stort. 2023 har också

präglats av en orolig omvärld och säkerhetsrelaterade frågor. Organiserad brottslighet får också negativa återverkningar för företag och deras förutsättningar att konkurrera på lika villkor. Samtidigt har den svenska konkurrenskraften stärkts, med en positiv utveckling för exportförmågan och lägre arbetskostnader jämfört med omvärlden, bl.a. på grund av en svag växelkurs. Investeringarna i Sverige har under de senaste två åren varit de högsta på årtionden med 27 procent av BNP, vilket är högre än i nästan alla jämförbara länder och tydligt över EU-genomsnittet. Antalet sysselsatta i näringslivet ökar. Många arbetsgivare och sektorer har dock fortsatt svårt att finna rätt kompetens. Samtidigt har minskningen av antalet nystartade företag fortsatt under året och de är nu på ungefär samma nivå som innan pandemin. Efter pandemin har antalet konkurser ökat. Även antalet anställda som berörs av konkurserna ökar. Denna trend har fortsatt under början av 2024.

EU och internationellt

Mot bakgrund av ökad geopolitisk osäkerhet och geoekonomisk fragmentering, en snabb teknologisk utveckling och utmaningen med den gröna omställningen har konkurrenskraftsfrågor och ekonomisk säkerhet blivit allt mer prioriterade frågor i EU och i omvärlden. Industripolitik har fått en mer framträdande roll. EU har dock förlorat mark mot jämförbara ekonomier över lång tid, till följd av en relativt svag produktivitetsutveckling, och fokus bör vara att stärka EU:s långsiktiga konkurrenskraft.

Regeringen kommer fokusera på att driva på för förbättrade ramvillkor, bättre tillgång till tillförlitlig och fossilfri energi, minskad byråkrati och regelförenklingar för att företag enklare ska kunna investera och verka inom EU. Sverige ska även verka för bättre samstämmighet mellan olika lagstiftningsområden samt för att fördjupa och förbättra den inre marknaden, i synnerhet avseende tjänster och kapital. För att upprätthålla en jämn spelplan och effektiv konkurrens på lika villkor, såväl globalt som på den inre marknaden ska Sverige fortsatt verka för en fri och regelbaserad handel och ett strikt statsstödsregelverk som inte bidrar till en utveckling där medlemsstaterna konkurrerar genom ökade statsstöd. Detta är centralt både för att stärka EU:s konkurrenskraft och välstånd, och snabba på den gröna och digitala omställningen. Regeringen avser verka för att lagstiftning på miljöområdet, utöver sina huvudsyften, beaktar industrins behov för att kunna genomföra klimatomställningen samt EU:s konkurrenskraft och beredskapsförmåga.

Regeringen verkar för förbättrade ramvillkor, väl fungerande marknader och goda förutsättningar för entreprenörskap

Förbättrad överblick och ökad effektivitet i företagsfrämjandet

Det är centralt att öka effektiviteten och ändamålsenligheten i statens finansiering till företag och företagande. Under 2024 har uppdrag bland annat getts till Tillväxtanalys och Tillväxtverket för att tillgängliggöra information och data över statlig finansiering till företag och företagsfrämjande för att etablera en sammanhållen datainfrastruktur. Tillväxtanalys har dessutom fått i uppdrag att göra en översyn av det statliga företagsfrämjandet. Genom denna översyn förväntas förutsättningarna för att bedöma hur det företagsfrämjande systemet kan bli så effektivt och ändamålsenligt som möjligt förbättras. Regeringen kommer att fortsätta arbetet med att skapa bättre överblick för förutsättningarna att utvärdera insatsernas effekter i syfte att uppnå en mer effektiv styrning av statens samlade insatser.

Förenklingar och företagsfrämjande för fler och växande företag

Det är en problematisk utveckling att företagens totala regelkostnader fortsätter öka. Regeringen driver en offensiv förenklingsagenda och prioriterar åtgärder för att minska företagens regelbörda och förenkla regler i syfte att stärka såväl stora som små svenska företags konkurrenskraft. Det ska vara enklare att starta, driva och utveckla företag i Sverige.

Förenklingsarbetet är tvärsektoriellt och berör företags verksamhet i hela näringslivet. Förenklingsåtgärder syftar dels till att förenkla befintliga regelverk, dels till att göra det enklare för företagen att följa befintliga regelverk. Det är en viktig utgångspunkt vid utformningen av nya regelverk såväl i Sverige som inom EU. I detta syfte har regeringen inrättat Förenklingsrådet och ett implementeringsråd, som ska bidra till att stärka de svenska företagens konkurrenskraft. Råden kommer att verka i olika delar av den svenska lagstiftningsprocessen och regeringen kommer att följa detta arbete noga.

Företag har många kontakter med länsstyrelserna i olika frågor. Regeringen avser att fortsatt stärka länsstyrelsernas förutsättningar att inom sin verksamhet underlätta företagens myndighetskontakter och uppgiftslämnande, vilket kan förenkla vardagen för många företag. Regeringen avsätter därför medel till Länsstyrelsen i Västerbottens län för att sprida och för aktuella länsstyrelser att implementera nya arbetssätt för en effektivare samrådsprocess som ska underlätta för företag i samrådsprocessen enligt miljöbalken.

Fortsatta satsningar för att stärka entreprenörskap

För att säkra framtidens välfärd behövs både fler och växande företag. Utöver generella främjandeinsatser riktade till framför allt små och medelstora företag samt blivande och befintliga företagare, anser regeringen att det behövs fokus på vissa målgrupper.

Regeringen fortsätter att finansiera insatser för entreprenörskap i skolan, se utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning avsnitt 3.5. Insatserna syftar till att stärka barn och ungdomars kunskaper om företagande.

Förutsättningarna för kvinnor att driva och utveckla företag ska förbättras. För att stärka kvinnors ställning som företagare och samtidigt bidra till ökade investeringar i svenska företag har regeringen gett uppdrag för att stärka kvinnors roll i näringslivet. Tillväxtverket har pekat på vikten av offentliga insatser som binder samman olika politikområden. Regeringens förväntan är att det uppdrag som gavs till Tillväxtverket under 2024 om att främja kvinnors företagande genom insatser som rör upphandlingsfrågor, finansieringsfrågor, statistik och insatser riktade till att främja ungas entreprenörskap ytterligare kommer bidra till detta.

Företagens tillgång till kompetens

Bristen på arbetskraft med rätt kompetens är ett fortsatt tillväxthinder för företagen. Tillgång till arbetskraft med rätt kompetens är vidare en förutsättning för att företag ska kunna hantera grön och digital omställning, och påverkar även förmågan att attrahera investeringar liksom regional utveckling. Regeringen genomför satsningar inom utbildningssystemet och för att få fler i arbete (se utg.omr. 16 Utbildning och universitetsforskning och utg.omr. 14 Arbetsmarknad och arbetsliv) samt för att attrahera och behålla internationell kompetens. Det är samtidigt viktigt att ta tillvara kompetens som redan finns i Sverige. Regeringen föreslår därför en satsning på Jobbsprånget, som arbetar med att erbjuda individuellt anpassad praktik för bl.a. nyanlända akademiker och ukrainska flyktingar. Under 2025 tillförs Tillväxtverket 10

miljoner kronor för detta ändamål. Under 2026 och 2027 beräknas motsvarande belopp tillföras för ändamålet.

Kapitalförsörjning

Sverige har en i ett internationellt perspektiv mycket välfungerande marknad för företagsfinansiering. Det är regeringens uppfattning att det privata kredit- och riskkapitalet ska utgöra fundamentet för företagens kapitalanskaffning. Inom vissa segment kvarstår dock utmaningar för finansiering av investeringar. Regeringen föreslår att kreditgarantiprogrammet för stora gröna industriinvesteringar förlängs. Den statliga garantimodellen innebär en ansvarsfull hantering av de finansiella riskerna där staten delar risken med privata aktörer på marknadsmässiga villkor. Genom att bidra till att möjliggöra långsiktiga investeringar har garantiprogrammet en roll för utvecklingen av hållbar storskalig industriteknik, exempelvis inom energisektorn. Garantiramen för kreditgarantierna föreslås uppgå till 80 miljarder kronor 2025.

Förstärkt turismfrämjande

Den utländska turismen har sakta återhämtat sig efter pandemin och intresset för att resa till Sverige är stort. Men konkurrensen är hård och det blir allt viktigare att vara synlig, kreativ och uthållig i Sverigemarknadsföringen. Det finns en stor potential i att mer kraftfullt marknadsföra Sverige som besöksmål internationellt. Marknadsföringen har också ett bredare syfte i tider av kris och krig. Regeringen föreslår därför en förstärkning av Visit Swedens verksamhet som gör att Sverige ökar sin synlighet i strategiska kanaler på prioriterade marknader och intresserade målgrupper och därmed stärker sin konkurrenskraft som turistland med 5 miljoner kronor 2025 samt beräknar att 10 miljoner kronor avsätts från och med 2026.

Innovation och banbrytande teknik för ett konkurrenskraftigt näringsliv

För att bygga Sverige rikare kommer regeringens tillväxtagenda framåt bl.a. att fokusera på investeringar i forskning.

I denna budgetproposition föreslår regeringen att de statliga anslagen för forskning och innovation totalt ökas med 1,5 miljarder kronor 2025, se utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning. Sverige har en lång tradition av investeringar i forskning och innovation som skapar tillväxt och jobb. Därför avses vissa av dessa medel användas för satsningar inom utgiftsområde 24. Med dessa ökade investeringar kan Sverige fortsatt vara en ledande kunskapsnation där ett kunskaps- och teknikintensivt näringsliv är motorn för innovation och svensk konkurrenskraft.

Regeringen vill verka för att ny kunskap tillgängliggörs och nyttjas av svenska företag genom ett välfungerande innovationssystem. Möjligheten att testa och verifiera forskningsresultat och ny teknik behövs för att ny kunskap ska kunna omsättas i nya material, processer, produkter och tjänster. Forskningsinstitut, såsom RISE, fyller en viktig funktion för näringslivet och bidrar till offentlig sektors förnyelse, bland annat genom koordinering av projekt på EU-nivå. Behovet av forskningsinstitutens tjänster ökar i takt med den snabba teknikutvecklingen och för att möta olika samhällsutmaningar.

Regeringen ser ett behov av att stärka Sveriges förmåga till forskning och innovation inom banbrytande teknik. Sveriges förmåga påverkas av en tilltagande internationell konkurrens och kapplöpning om nyckelinvesteringar. Därtill ökar det föränderliga geopolitiska läget behovet av stärkt motståndskraft. Att Sverige har världsledande teknik innebär globalt inflytande och möjlighet att attrahera såväl talang som

investeringar. Det innebär också att arbetstillfällen inom de branscher som blir viktiga i framtiden skapas i Sverige. Regeringen har därför bland annat gett Vinnova i uppdrag att identifiera och föreslå strategiskt viktig teknik för Sverige (KN2024/00977). Näringslivet står för över 70 procent av Sveriges FoU-investeringar och Sveriges ekonomi är bland de mest FoU-intensiva i världen. Samtidigt märks en ökande konkurrens om var företagen ska förlägga sina FoU-satsningar. Regeringen vill säkerställa bästa möjliga förutsättningar för näringslivet att fortsätta satsa på forskning och innovation i Sverige, där offentliga medel skapar en hävstångseffekt tillsammans med näringslivets FoU-investeringar.

Effektivt samarbete mellan de statliga forskningsfinansiärerna är av stor betydelse för att fler svenska forskare, företag och offentliga organisationer ska kunna delta i EU:s ramprogram för forskning och innovation, och för att Sverige ska erhålla en större andel av den tillgängliga finansieringen. Sveriges forskningsinfrastruktur med bland annat test- och demomiljöer som möjliggör nyttiggörande av forskningen är viktig, och där har RISE en viktig roll för Sveriges konkurrenskraft. Sveriges olika internationella innovationssamarbeten och strategiska innovationspartnerskap med utvalda länder, stärker vår innovationsförmåga och näringslivets globala konkurrenskraft.

Regeringens kommande forsknings- och innovationsproposition har den största ökningen av resurser till forskning och innovation någonsin, och kommer att rikta in sig på excellens, internationalisering och innovation. I propositionen kommer satsningarna och inriktningen för politiken att presenteras närmare (se även utg. omr. 16).

Regeringen vill stärka förutsättningarna för utveckling och tillväxt hos unga innovativa företag, så kallade startups och scaleups. Dessa företag spelar en nyckelroll för Sveriges innovationskraft, ekonomiska tillväxt och omställning till ett hållbart samhälle.

Sverige har en mycket god grund för att bygga innovationssystem som drar nytta av civil-militära synergier. En viktig förutsättning för att uppnå detta är ökad samverkan mellan försvarssektorn och den civila sektorn. Ett led i det arbetet är det gemensamma uppdrag som Vinnova och Försvarsmakten fått som syftar till att utnyttja civil-militära synergier inom forskning och utveckling (Fö2024/00021).

Life science-sektorn är mycket betydelsefull för såväl Sveriges ekonomi som möjligheter att kunna erbjuda patienter de bästa behandlingsmetoderna. Sektorn är präglad av hög innovationsgrad. Det finns ett stort behov av att förbättra förutsättningarna för kliniska prövningar i Sverige då andra länder har mer ändamålsenliga system för detta. För att företagsinitierade kliniska prövningar i större utsträckning ska kunna ske i Sverige föreslår regeringen att anslag 1:9 *Läkemedelsverket*, utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg, ökas med 30 miljoner kronor 2025 och därefter permanent med 60 miljoner kronor årligen.

Aktiv industripolitik för näringslivets omställning och stärkt konkurrenskraft

Industrin spelar en central roll i den svenska ekonomi och för Sveriges konkurrenskraft. Den bidrar med arbetstillfällen, skatte- och exportintäkter, men också med lösningar för att möta stora samhällsutmaningar. Det svenska näringslivet är motorn i klimatomställningen och ska ges förutsättningar för att vara ledande i omställningen. Det försämrade världsläget med ökade geopolitiska spänningar får också konsekvenser för industrin. Klimatförändringar, säkerhetshot och hot om exempelvis nya pandemier ställer krav på motståndskraft. Den tekniska utvecklingen accelererar och ökar

omvandlingstrycket. I denna omvärld hårdnar också den globala konkurrensen om företagens investeringar och etableringar.

Regeringen verkar för att skapa goda förutsättningar för en långsiktigt konkurrenskraftig industri att vara verksam i och utvecklas i Sverige, och som samtidigt kan bidra till att möta den gröna och digitala strukturomvandlingen. Därför arbetar regeringen vidare med den i budgetpropositionen för 2024 aviserade industristrategin som sätter ramarna för hur Sverige kan fortsätta vara världsledande inom innovativ och hållbar industriell produktion av varor och tjänster.

Ramvillkor på områden såsom tillståndsprocesser, energiförsörjning, infrastruktur och kompetensförsörjning spelar stor roll för industrins verksamhet, utveckling och klimatomställning. Teknikutvecklingen har stor betydelse för såväl konkurrenskraft som motståndskraft. Sveriges goda möjligheter till teknikledarskap på strategiska områden behöver tillvaratas och satsningar i den forsknings- och innovationspolitiska propositionen kommer vara viktiga för industrins fortsatta investeringar och utveckling i Sverige. EU blir en allt viktigare plattform för den industripolitiska utvecklingen och Sverige behöver agera aktivt, pragmatiskt och målmedvetet i industripolitiska diskussioner och förhandlingar.

I den hårda internationella konkurrensen om företags investeringar och etableringar är effektiva och förutsägbara tillståndsprocesser med högt tempo av stor betydelse för att investeringarna ska kunna realiseras i Sverige. Tillståndsprocesserna är också avgörande för att säkerställa anslutning av ny elproduktion till elnätet, utbyggd infrastruktur och tillgång till råmaterial. Till följd av historiskt omfattande företagsetableringar och företagsexpansioner i norra Sverige har regeringen beslutat om en samlad strategi för nyindustrialiseringen och samhällsomvandlingen i Norrbottens och Västerbottens län (KN2024/01434). Ett av strategins målområden är högt tempo genom innovativa arbetsformer. För att industrin ska kunna accelerera klimatomställningen, säkra svensk konkurrenskraft och för att klimatmålen ska kunna nås behöver statens styrning och koordinering av det komplexa samspel som krävs för att lyckas med nyindustrialiseringen och samhällsomvandlingen öka. Det är därför nödvändigt att fortsätta främja och testa innovativa arbetsformer i offentlig sektor både vad gäller form och innehåll. Enligt Europaparlamentets och rådets förordning om inrättande av en åtgärdsram för att stärka Europas ekosystem för tillverkning av nettonollteknik (förordningen om nettonollindustrin) samt Europaparlamentets och rådets förordning om inrättande av en ram för säkerställande av trygg och hållbar försörjning av kritiska råmaterial (förordningen om kritiska råmaterial) ska medlemsländer införa en eller flera kontaktpunkter för tillståndsprocesser. Kontaktpunkterna ska fungera som kontaktyta för de som ansöker om tillstånd samt underlätta och samordna tillståndsprocesserna. Regeringen föreslår i denna budgetproposition att anslag 5:1 *Länsstyrelserna m.m.* inom utgiftsområde 1 Rikets styrelse ökas med 20 miljoner kronor 2025 i detta syfte. Anslaget beräknas öka med 20 miljoner kronor per år 2026 respektive 2027 för samma ändamål.

Förordningen om nettonollindustrin innehåller en rad åtgärder, som medlemsstaterna ska genomföra, för att främja tillverkningen och tillgången på nettonolltekniker som är nödvändiga för den gröna omställningen samt att påskynda framväxandet av en europeisk marknad för koldioxidlagring. Åtgärderna bidrar till att nå mål inom såväl närings- som klimatpolitiken. Regeringen föreslår därför att anslag 1:8 *Sveriges geologiska undersökning* ökas med 9 miljoner kronor 2025 för regelutveckling och urval av strategiska nettonollprojekt avseende koldioxidavskiljning, koldioxidlagring och infrastruktur för koldioxidtransport. Anslaget beräknas öka med 9 miljoner kronor per år 2026 respektive 2027 för samma ändamål. Vidare föreslår regeringen att anslag 1:4 *Tillväxtverket* ökas med 10 miljoner kronor 2025 för erkännande av strategiska

tillverkningsprojekt för nettonollteknik. Anslaget beräknas öka med 10 miljoner kronor per år 2026 respektive 2027 för samma ändamål.

På flera platser i Sverige kan elsystemet inte möta den lokala efterfrågan på el vilket exempelvis hindrar stora företagsetableringar och företagsexpansioner. Det försämrar möjligheten att attrahera ytterligare svenska och utländska investeringar. Det finns även platser där elsystemet är särskilt utsatt eftersom tillgången till närliggande elproduktion är begränsad i förhållande till den lokala efterfrågan. Säkrad energiförsörjning och förstärkt transportinfrastruktur är en del av grundförutsättningarna för industrins möjligheter att etablera ny och expandera befintlig verksamhet. Tillgång till fossilfri energi till konkurrenskraftiga priser bidrar till att attrahera investeringar och är samtidigt avgörande för den gröna omställningen, som kräver att industrin elektrifieras. Regeringen har lagt om energipolitiken för att möta ett ökande elbehov på kort, medellång och lång sikt samt för att säkra en trygg energiförsörjning och effektiv omställning (prop. 2023/24:105, bet. 2023/24:NU14, rskr. 2023/24:201). (Se utg. omr. 21.) Regeringen avser att under 2024 lämna en infrastrukturproposition med förslag till ekonomiska ramar för en nationell plan för transportinfrastrukturen. Regeringen fortsätter också det strategiska arbetet med initiativ för utvecklingen av godstransportsystemet i syfte att öka näringslivets konkurrenskraft genom att öka effektiviteten i godstransportsystemet (se utg. omr. 22).

En trygg och hållbar mineralförsörjning blir allt viktigare i ljuset av det försämrade omvärldsläget och behovet av klimatomställning. I takt med att Sverige och EU ställer om, digitaliseras och säkrar strategisk produktion ökar efterfrågan på tillgång till mineral och metaller. Det kommer att behövas ökad metall- och mineralproduktion från sekundära källor, mer återvinning och mer effektiv användning av metaller och mineral. Detta kommer dock inte att täcka hela det framtida metallbehovet som klimatomställningen innebär. Därför behövs en ökad produktion av råmaterial i Sverige för att säkra framtidens behov och Sverige har stor geologisk potential för att utvinna de råvaror som är nödvändiga i produktionen av den teknik som behövs för att ställa om. En konkurrenskraftig och stark gruvnäring är avgörande för att möjliggöra det gröna samhällsbygget, stärka Sveriges konkurrenskraft och försvarsförmåga. Områden som är viktiga för gruv- och mineralnäringen är exempelvis att utveckla forskning och innovation inom t.ex. geologi och utvinningstekniker, utökad geologisk kartläggning, effektivare tillståndsprocesser, att möjliggöra nyttjande av sekundära resurser och öka Sveriges attraktivitet som investeringsland.

Intresset för prospektering har ökat vilket medför ökade krav på en snabbare handläggning, som idag i hög utsträckning är analog. Regeringen beräknar att 5 miljoner kronor årligen fr.o.m. 2026 avsätts för digitalisering av Sveriges geologiska undersöknings (SGU) handläggningssystem kopplat till Bergsstaten.

Regeringen föreslår vidare att SGU tillförs 9 miljoner kronor 2025 för att svara upp mot kraven i förordningen om kritiska råmaterial om övervakning och datainsamling. Därefter beräknas myndigheten, för samma ändamål, tillföras 10 miljoner kronor per år 2026 respektive 2027. Detta utgör också en del av Klimathandlingsplanens satsning på säkrad försörjning av kritiska råmaterial.

3.7 Budgetförslag

3.7.1 1:1 Verket för innovationssystem

Tabell 3.10 Anslagsutveckling 1:1 Verket för innovationssystem

Tusental kronor

2023	Utfall	286 058	Anslagssparande	-1 063
2024	Anslag	286 753[1]	Utgiftsprognos	283 780
2025	**Förslag**	**286 870**		
2026	Beräknat	292 959[2]		
2027	Beräknat	298 801[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 286 870 tkr i 2025 års prisnivå.

[3] Motsvarar 286 870 tkr i 2025 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Verket för innovationssystems förvaltningsutgifter.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.11 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:1 Verket för innovationssystem

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**286 753**	**286 753**	**286 753**
Pris- och löneomräkning[2]	6 240	12 459	18 426
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	-6 123	-6 253	-6 378
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**286 870**	**292 959**	**298 801**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2024. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2026–2027 är preliminär.

Regeringen föreslår att 286 870 000 kronor anvisas under anslaget 1:1 *Verket för innovationssystem* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 292 959 000 kronor respektive 298 801 000 kronor.

3.7.2 1:2 Verket för innovationssystem: Forskning och utveckling

Tabell 3.12 Anslagsutveckling 1:2 Verket för innovationssystem: Forskning och utveckling

Tusental kronor

2023	Utfall	3 356 932	Anslagssparande	-12 458
2024	Anslag	3 462 255[1]	Utgiftsprognos	3 500 296
2025	**Förslag**	**3 410 855**		
2026	Beräknat	3 419 255		
2027	Beräknat	3 633 255		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för behovsmotiverad forsknings- och utvecklingsverksamhet, utveckling av innovationssystem och programanknutna utgifter. Anslaget får även användas för statsbidrag till RISE Research Institutes of Sweden AB (RISE AB) för riksmätplatser.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.13 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:2 Verket för innovationssystem: Forskning och utveckling

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**3 462 255**	**3 462 255**	**3 462 255**
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	-51 400	-43 000	171 000
varav BP25	*315 600*	*524 000*	*838 000*
– Forsknings- och innovationspolitiska propositionen	*315 600*	*524 000*	*838 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**3 410 855**	**3 419 255**	**3 633 255**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Inom ramen för den forsknings- och innovationspolitiska propositionen, som regeringen avser att presentera under hösten 2024, ökas anslaget med 315 600 000 kronor för 2025. För 2026 beräknas anslaget öka med 524 000 000 kronor och för 2027 beräknas anslaget öka med 838 000 000 kronor. Anslaget beräknas ökas med 1 366 000 000 kronor fr.o.m. 2028.

Regeringen föreslår att 3 410 855 000 kronor anvisas under anslaget 1:2 *Verket för innovationssystem: Forskning och utveckling* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 3 419 255 000 kronor respektive 3 633 255 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2025 för anslaget 1:2 *Verket för innovationssystem: Forskning och utveckling* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 3 952 000 000 kronor 2026–2030.

Skälen för regeringens förslag: Bemyndigandet behövs för att de åtgärder som beslutas och bedrivs ska kunna genomföras långsiktigt. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2025 för anslaget 1:2 *Verket för innovationssystem: Forskning och utveckling* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 3 952 000 000 kronor 2026–2030.

Tabell 3.14 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:2 Verket för innovationssystem: Forskning och utveckling

Tusental kronor

	Utfall 2023	Prognos 2024	Förslag 2025	Beräknat 2026	Beräknat 2027	Beräknat 2028 – 2030
Ekonomiska åtaganden vid årets början	3 424 169	3 792 925	3 873 346			
Nya ekonomiska åtaganden	2 085 478	2 124 922	2 168 673			
Utgifter mot anslag till följd av ekonomiska åtaganden	-2 173 555	-2 044 501	-2 090 019	-2 102 000	-1 175 000	-675 000
Övriga förändringar av ekonomiska åtaganden	456 833					
Ekonomiska åtaganden vid årets slut	3 792 925	3 873 346	3 952 000			
Beslutat/föreslaget bemyndigande	**4 066 500**	**3 947 000**	**3 952 000**			

3.7.3 1:3 Institutens strategiska kompetensmedel

Tabell 3.15 Anslagsutveckling 1:3 Institutens strategiska kompetensmedel

Tusental kronor

2023	Utfall	834 268	Anslagssparande	
2024	Anslag	864 268[1]	Utgiftsprognos	864 268
2025	**Förslag**	**881 268**		
2026	Beräknat	859 268		
2027	Beräknat	886 268		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag för strategiska kompetensmedel för industriforskningsinstituten inom och under RISE Research Institutes of Sweden AB, liksom utgifter för RISE Research Institutes of Sweden AB:s verksamhet, samt vissa omstruktureringsutgifter för RISE-instituten.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.16 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:3 Institutens strategiska kompetensmedel

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**834 268**	**834 268**	**834 268**
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	47 000	25 000	52 000
varav BP25	*67 000*	*45 000*	*72 000*
– Forsknings- och innovationspolitiska propositionen	*27 000*	*45 000*	*72 000*
– Tillskott till RISE	*40 000*		
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**881 268**	**859 268**	**886 268**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Inom ramen för den forsknings- och innovationspolitiska propositionen, som regeringen avser att presentera under hösten 2024, ökas anslaget med 27 000 000 kronor för 2025. Anslaget beräknas öka med 45 000 000 kronor 2026, 72 000 000 kronor 2027 och 117 000 000 kronor fr.o.m. 2028.

För RISE:s mättekniska verksamhet ökas anslaget med 40 000 000 kronor 2025.

Regeringen föreslår att 881 268 000 kronor anvisas under anslaget 1:3 *Institutens strategiska kompetensmedel* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 859 268 000 kronor respektive 886 268 000 kronor.

3.7.4 1:4 Tillväxtverket

Tabell 3.17 Anslagsutveckling 1:4 Tillväxtverket

Tusental kronor

2023	Utfall	508 872	Anslagssparande	15 037
2024	Anslag	464 702[1]	Utgiftsprognos	456 744
2025	**Förslag**	**426 447**		
2026	Beräknat	428 748[2]		
2027	Beräknat	423 539[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 419 361 tkr i 2025 års prisnivå.

[3] Motsvarar 406 947 tkr i 2025 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Tillväxtverkets förvaltningsutgifter. Anslaget får även användas för utgifter för Tillväxtverkets uppdrag att svara för utgifter för lokaler, ekonomi- och personaladministration samt övrig administrativ service åt Nämnden för hemslöjdsfrågor.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.18 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:4 Tillväxtverket

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**458 702**	**458 702**	**458 702**
Pris- och löneomräkning[2]	15 773	26 395	35 118
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	-48 028	-56 349	-70 281
varav BP25[3]	*57 000*	*58 000*	*58 000*
– Omfördelning av förvaltningsutgifter	*48 000*	*48 000*	*48 000*
– Urval av strategiska tillverkningsprojekt enligt förordningen om nettonollindustrin	*9 000*	*10 000*	*10 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**426 447**	**428 748**	**423 539**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2024. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2026–2027 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

För en omfördelning av Tillväxtverkets förvaltningsutgifter ökas anslaget med 48 000 000 kronor fr.o.m. 2025. Anslaget 1:5 *Näringslivsutveckling* minskas med 60 000 000 kronor fr.o.m. 2025.

För att möta de krav avseende urval och erkännande av tillverkningsprojekt för nettonollteknik som strategiska nettonollprojekt som ställs i Europarlamentets och rådets förordning (EU) 2024/1735 av den 13 juni 2024 om inrättande av en åtgärdsram för att stärka Europas ekosystem för tillverkning av nettonollteknik (förordningen om nettonollindustrin) ökas anslaget med 9 000 000 kronor för 2025. För 2026 beräknas anslaget ökas med 10 000 000 kronor och för 2027 beräknas anslaget ökas med 10 000 000 kronor.

Regeringen föreslår att 426 447 000 kronor anvisas under anslaget 1:4 *Tillväxtverket* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 428 748 000 kronor respektive 423 539 000 kronor.

3.7.5 1:5 Näringslivsutveckling

Tabell 3.19 Anslagsutveckling 1:5 Näringslivsutveckling

Tusental kronor

2023	Utfall	325 596	Anslagssparande	342 792
2024	Anslag	390 942[1]	Utgiftsprognos	384 355
2025	**Förslag**	**254 042**		
2026	Beräknat	227 542		
2027	Beräknat	156 542		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för näringslivsfrämjande åtgärder.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.20 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:5 Näringslivsutveckling

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**402 942**	**402 942**	**402 942**
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	-148 900	-175 400	-246 400
varav BP25	*-49 400*	*-47 400*	*-49 400*
– Omfördelning av förvaltningsutgifter	*-60 000*	*-60 000*	*-60 000*
– Sprida och implementera modell för effektivare samråd	*2 000*	*4 000*	*2 000*
– Jobbsprånget	*10 000*	*10 000*	*10 000*
– Intäktsbortfall till följd av avskaffat hotelltillstånd	*-1 400*	*-1 400*	*-1 400*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**254 042**	**227 542**	**156 542**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

För en omfördelning av Tillväxtverkets förvaltningsutgifter minskas anslaget med 60 000 000 kronor fr.o.m. 2025.

För att sprida och implementera en modell för effektivare samråd ökas anslaget med 2 000 000 kronor för 2025. För 2026 beräknas anslaget ökas med 4 000 000 kronor och för 2027 beräknas anslaget ökas med 2 000 000 kronor.

För Jobbsprånget ökas anslaget med 10 000 000 kronor för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget öka med motsvarande belopp. Anslaget 1:3 *Arbetsmarknadspolitiska åtgärder* inom utgiftsområde 14 Arbetsmarknad och arbetsliv minskas med 3 000 000 kronor 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget minskas med motsvarande belopp.

För intäktsbortfall till följd av avskaffat hotelltillstånd minskas anslaget med 1 400 000 kronor fr.o.m. 2025.

Regeringen föreslår att 254 042 000 kronor anvisas under anslaget 1:5 *Näringslivsutveckling* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 227 542 000 kronor respektive 156 542 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2025 för anslaget 1:5 *Näringslivsutveckling* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 162 100 000 kronor 2026 och 2027.

Skälen för regeringens förslag: Bemyndigandet behövs för att de åtgärder som beslutas och bedrivs ska kunna genomföras långsiktigt. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2025 för anslaget 1:5 *Näringslivsutveckling* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 162 100 000 kronor 2026 och 2027.

Tabell 3.21 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:5 Näringslivsutveckling

Tusental kronor

	Utfall 2023	Prognos 2024	Förslag 2025	Beräknat 2026	Beräknat 2027
Ekonomiska åtaganden vid årets början	72 478	44 851	183 790		
Nya ekonomiska åtaganden	43 334	183 790	55 100		
Utgifter mot anslag till följd av ekonomiska åtaganden	-69 903	-44 851	-76 790	-100 100	-62 000
Övriga förändringar av ekonomiska åtaganden	-1 058				
Ekonomiska åtaganden vid årets slut	44 851	183 790	162 100		
Beslutat/föreslaget bemyndigande	**338 814**	**183 790**	**162 100**		

3.7.6 1:6 Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser

Tabell 3.22 Anslagsutveckling 1:6 Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser

Tusental kronor

2023	Utfall	67 798	Anslagssparande	699
2024	Anslag	72 826[1]	Utgiftsprognos	73 033
2025	**Förslag**	**75 303**		
2026	Beräknat	76 978[2]		
2027	Beräknat	78 386[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 75 303 tkr i 2025 års prisnivå.

[3] Motsvarar 75 303 tkr i 2025 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analysers förvaltningsutgifter.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.23 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:6 Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**72 826**	**72 826**	**72 826**
Pris- och löneomräkning[2]	2 477	4 152	5 560
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**75 303**	**76 978**	**78 386**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2024. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2026–2027 är preliminär.

Regeringen föreslår att 75 303 000 kronor anvisas under anslaget 1:6 *Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 76 978 000 kronor respektive 78 386 000 kronor.

3.7.7 1:7 Turismfrämjande

Tabell 3.24 Anslagsutveckling 1:7 Turismfrämjande

Tusental kronor

2023	Utfall	104 613	Anslagssparande	
2024	Anslag	104 613[1]	Utgiftsprognos	104 613
2025	**Förslag**	**109 613**		
2026	Beräknat	114 613		
2027	Beräknat	114 613		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för kostnader för statens aktieägartillskott till V.S. VisitSweden AB.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.25 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:7 Turismfrämjande

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**104 613**	**104 613**	**104 613**
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	5 000	10 000	10 000
varav BP25	*5 000*	*10 000*	*10 000*
– Tillskott Visit Sweden	*5 000*	*10 000*	*10 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**109 613**	**114 613**	**114 613**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Anslaget ökas med 5 000 000 kronor 2025 för att förstärka bolagets arbete att marknadsföra Sverige som besöksmål. Anslaget beräknas öka med 10 000 000 kronor per år fr.o.m. 2026 för samma ändamål. Anslag 1:9 *Svenska institutet* inom utgiftsområde 5 Internationell samverkan minskas med motsvarande belopp.

Regeringen föreslår att 109 613 000 kronor anvisas under anslaget 1:7 *Turismfrämjande* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 114 613 000 kronor respektive 114 613 000 kronor.

3.7.8 1:8 Sveriges geologiska undersökning

Tabell 3.26 Anslagsutveckling 1:8 Sveriges geologiska undersökning

Tusental kronor

2023	Utfall	303 398	Anslagssparande	-7 433
2024	Anslag	380 081[1]	Utgiftsprognos	367 177
2025	**Förslag**	**404 039**		
2026	Beräknat	358 256[2]		
2027	Beräknat	318 888[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 350 158 tkr i 2025 års prisnivå.

[3] Motsvarar 306 508 tkr i 2025 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Sveriges geologiska undersöknings förvaltningsutgifter.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.27 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:8 Sveriges geologiska undersökning

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**377 081**	**377 081**	**377 081**
Pris- och löneomräkning[2]	15 200	24 273	31 044
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	11 758	-43 098	-89 237
varav BP25[3]	*18 000*	*24 000*	*24 000*
– Snabbare ärendehantering hos Bergsstaten		*5 000*	*5 000*
– CRMA: information, undersökningsarbete, övervakning av värdekedjan	*9 000*	*10 000*	*10 000*
– Regelutveckling och urval av strategiska CCS-projekt	*9 000*	*9 000*	*9 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**404 039**	**358 256**	**318 888**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2024. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2026–2027 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Anslaget beräknas öka med 5 000 000 kronor per år fr.o.m. 2026 för SGU:s digitalisering av Bergsstatens handläggningssystem.

Anslaget ökas med 9 000 000 kronor 2025 för myndighetens arbete med regelutveckling, erkännande av strategiska nettonollprojekt avseende koldioxidavskiljning, koldioxidlagring och infrastruktur för koldioxidtransport, m.m., enligt förordningen om nettonollindustrin. Anslaget beräknas öka med 9 000 000 kronor per år 2026 respektive 2027.

Anslaget ökas med 9 000 000 kronor 2025 för myndighetens arbete med information, undersökningsarbete och övervakning av värdekedjan enligt Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2024/1252 av den 11 april 2024 om inrättande av en ram för säkerställande av trygg och hållbar försörjning av kritiska råmaterial (förordningen om

kritiska råmaterial). Anslaget beräknas ökas med 10 000 000 kronor per år 2026 respektive 2027.

Regeringen föreslår att 404 039 000 kronor anvisas under anslaget 1:8 *Sveriges geologiska undersökning* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 358 256 000 kronor respektive 318 888 000 kronor.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 3.28 Avgiftsfinansierad verksamhet vid Sveriges geologiska undersökning

Tusental kronor

Verksamhet	Ack. Resultat t.o.m. 2023	Resultat 2024	Verksamhetens intäkter 2025	Kostnader som ska täckas 2025	Resultat 2025	Ack. Resultat utgående 2025
Verksamheter där intäkterna inte disponeras						
Offentligrättslig verksamhet	0	0	40 800	0	48 000	48 000
Verksamheter där intäkterna disponeras						
Offentligrättslig verksamhet	0	0	0	0	0	0
Uppdragsverksamhet	2 401	0	29 000	29 000	0	2 401

3.7.9 1:9 Geovetenskaplig forskning

Tabell 3.29 Anslagsutveckling 1:9 Geovetenskaplig forskning

Tusental kronor

2023	Utfall	5 923	Anslagssparande	
2024	Anslag	5 923[1]	Utgiftsprognos	5 923
2025	**Förslag**	**5 923**		
2026	Beräknat	5 923		
2027	Beräknat	5 923		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för att främja och stödja riktad geovetenskaplig grundforskning och tillämpad forskning.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.30 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:9 Geovetenskaplig forskning

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**5 923**	**5 923**	**5 923**
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**5 923**	**5 923**	**5 923**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 5 923 000 kronor anvisas under anslaget 1:9 *Geovetenskaplig forskning* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 5 923 000 kronor respektive 5 923 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2025 för anslaget 1:9 *Geovetenskaplig forskning* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 5 000 000 kronor 2026 och 2027.

Skälen för regeringens förslag: Bemyndigandet behövs för att de åtgärder som beslutas och bedrivs ska kunna genomföras långsiktigt. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2025 för anslaget 1:9 *Geovetenskaplig forskning* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 5 000 000 kronor 2026 och 2027.

Tabell 3.31 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:9 Geovetenskaplig forskning

Tusental kronor

	Utfall 2023	Prognos 2024	Förslag 2025	Beräknat 2026	Beräknat 2027
Ekonomiska åtaganden vid årets början	4 580	4 500	5 000		
Nya ekonomiska åtaganden	2 920	3 480	3 000		
Utgifter mot anslag till följd av ekonomiska åtaganden	-3 000	-2 980	-3 000	-3 000	-2 000
Ekonomiska åtaganden vid årets slut	4 500	5 000	5 000		
Beslutat/föreslaget bemyndigande	**5 000**	**5 000**	**5 000**		

3.7.10 1:10 Miljösäkring av oljelagringsanläggningar

Tabell 3.32 Anslagsutveckling 1:10 Miljösäkring av oljelagringsanläggningar

Tusental kronor

2023	Utfall	15 341	Anslagssparande	-360
2024	Anslag	14 000[1]	Utgiftsprognos	13 549
2025	**Förslag**	**14 000**		
2026	Beräknat	14 000		
2027	Beräknat	14 000		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för efterbehandling av tömda oljelagrings-anläggningar och det statliga gruvfältet i Adak, Malå kommun, inklusive miljö- och funktionskontroll, förvaltning och nödvändiga underhålls- och miljösäkrande åtgärder vid efterbehandlade anläggningar.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.33 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:10 Miljösäkring av oljelagringsanläggningar

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**14 000**	**14 000**	**14 000**
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**14 000**	**14 000**	**14 000**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 14 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:10 *Miljösäkring av oljelagringsanläggningar* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 14 000 000 kronor respektive 14 000 000 kronor.

3.7.11 1:11 Bolagsverket

Tabell 3.34 Anslagsutveckling 1:11 Bolagsverket

Tusental kronor

2023	Utfall	80 640	Anslagssparande	
2024	Anslag	124 581[1]	Utgiftsprognos	123 748
2025	**Förslag**	**152 881**		
2026	Beräknat	145 281		
2027	Beräknat	163 881		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för likvidatorer och för associationsrättsliga ärenden, förvaltning och utveckling av teknisk infrastruktur för förenklat uppgiftslämnande, förvaltning och utveckling av register för rapportering av betalningstider, utveckling av en nationell ombudstjänst för företag och fysiska personer samt för att utöka analyskapacitet och samverkan i arbetet mot ekonomisk brottslighet och finansiering av terrorism.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.35 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:11 Bolagsverket

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**124 581**	**124 581**	**124 581**
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	28 300	20 700	39 300
varav BP25	*43 300*	*32 700*	*44 300*
– Analys av register för verkliga huvudmän	*9 000*		
– Digital identitetsplånbok	*17 000*	*5 000*	*5 000*
– Civilt försvar: Grundläggande medel som beredskapsmyndighet	*5 000*	*6 000*	*8 000*
– Ett samlat system för leverantörskontroll	*12 300*	*21 700*	*31 300*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**152 881**	**145 281**	**163 881**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Brottsvinster ska inte kunna användas i den legala ekonomin. För att motverka penningtvätt och genomföra EU:s lagstiftningspaket mot penningtvätt behöver Bolagsverkets register för verkliga huvudmän utvecklas. Bolagsverkets anslag ökar därför med 9 000 000 kronor för 2025 för ändamålet. Anslaget 1:11 *Finansinspektionen* inom utgiftsområde 2 Samhällsekonomi och finansförvaltning minskas med motsvarande belopp.

För att finansiera införandet av den digitala identitetsplånboken enligt den reviderade eIDAS-förordningen ökas anslaget med 17 000 000 kronor 2025. Från och med 2026 beräknas anslaget öka med 5 000 000 kronor per år för samma ändamål.

Anslaget ökas med 5 000 000 kronor 2025 för Bolagsverkets arbete med civilt försvar och beredskap inom beredskapssektorn försörjning av grunddata. För 2026 beräknas anslaget öka med 6 000 000 kronor och för 2027 med 8 000 000 kronor. Från och med 2028 beräknas anslaget öka med 10 000 000 kronor per år för samma ändamål.

Anslaget ökas med 12 300 000 kronor 2025 för Bolagsverkets arbete med att utveckla ett system för samordnad registerkontroll av leverantörer vid offentlig upphandling. För 2026 beräknas anslaget öka med 21 700 000 kronor, för 2027 med 31 300 000 kronor, för 2028 med 52 700 000 kronor, för 2029 med 52 300 000 kronor, för 2030 med 51 900 000 kronor, för 2031 med 51 500 000 kronor, för 2032 med 51 100 000 kronor. Från och med 2033 beräknas anslaget öka med 35 200 000 kronor per år för samma ändamål.

Regeringen föreslår att 152 881 000 kronor anvisas under anslaget 1:11 *Bolagsverket* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 145 281 000 kronor respektive 163 881 000 kronor.

3.7.12 1:12 Bidrag till Kungl. Ingenjörsvetenskapsakademien

Tabell 3.36 Anslagsutveckling 1:12 Bidrag till Kungl. Ingenjörsvetenskapsakademien

Tusental kronor

2023	Utfall	8 327	Anslagssparande	
2024	Anslag	12 000[1]	Utgiftsprognos	12 000
2025	**Förslag**	**12 327**		
2026	Beräknat	12 327		
2027	Beräknat	12 327		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till Kungl. Ingenjörsvetenskaps-akademiens (IVA) grundläggande verksamhet.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.37 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:12 Bidrag till Kungl. Ingenjörsvetenskapsakademien

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**8 327**	**8 327**	**8 327**
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	4 000	4 000	4 000
varav BP25	*4 000*	*4 000*	*4 000*
– Ökning av bidraget till Kungl. Ingenjörsvetenskapsakademien	*4 000*	*4 000*	*4 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**12 327**	**12 327**	**12 327**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Anslaget ökas med 4 000 000 kronor fr.o.m. 2025 för en ökning av bidraget till Kungl. Ingenjörsvetenskapsakademien.

Regeringen föreslår att 12 327 000 kronor anvisas under anslaget 1:12 *Bidrag till Kungl. Ingenjörsvetenskapsakademien* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 12 327 000 kronor respektive 12 327 000 kronor.

3.7.13 1:13 Konkurrensverket

Tabell 3.38 Anslagsutveckling 1:13 Konkurrensverket

Tusental kronor

2023	Utfall	188 998	Anslagssparande	-2
2024	Anslag	208 313[1]	Utgiftsprognos	206 918
2025	**Förslag**	**216 726**		
2026	Beräknat	224 275[2]		
2027	Beräknat	228 757[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 219 623 tkr i 2025 års prisnivå.

[3] Motsvarar 219 623 tkr i 2025 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Konkurrensverkets förvaltningsutgifter.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.39 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:13 Konkurrensverket

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**208 313**	**208 313**	**208 313**
Pris- och löneomräkning[2]	6 706	11 261	15 649
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	1 707	4 701	4 795
varav BP25[3]	*7 000*	*10 000*	*10 000*
– Utreda ett system för leverantörskvalitet och onormalt låga anbud	*2 000*		
– Förstärkt upphandlingstillsyn	*5 000*	*10 000*	*10 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**216 726**	**224 275**	**228 757**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2024. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2026–2027 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Anslaget ökas med 5 000 000 konor 2025 och beräknas öka med 10 000 000 kronor fr.o.m. 2026 för att möjliggöra en utökad upphandlingstillsyn så att fler oegentligheter kan utredas och sanktioneras.

Anslaget ökas med 2 000 000 kronor 2025 för att myndigheten ska utreda förutsättningarna för att införa ett system med uppgifter om leverantörers tidigare leveranser som ska kunna användas vid tilldelning av kontrakt i offentliga inköp samt utreda en ändring av lagstiftningen med syfte att underlätta för upphandlande myndigheter och enheter att förkasta onormalt låga anbud i upphandlingar.

Regeringen föreslår att 216 726 000 kronor anvisas under anslaget 1:13 *Konkurrensverket* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 224 275 000 kronor respektive 228 757 000 kronor.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 3.40 Avgiftsfinansierad verksamhet vid Konkurrensverket

Tusental kronor

Verksamhet	Ack. resultat t.o.m. 2023	Resultat 2024	Verksamhetens intäkter 2025	Kostnader som ska täckas 2025	Resultat 2025	Ack. resultat utgående 2025
Verksamheter där intäkterna disponeras						
Offentligrättslig verksamhet	-383	3	207	203	4	-377

3.7.14 1:14 Konkurrensforskning

Tabell 3.41 Anslagsutveckling 1:14 Konkurrensforskning

Tusental kronor

2023	Utfall	10 757	Anslagssparande	-154
2024	Anslag	10 804[1]	Utgiftsprognos	10 579
2025	**Förslag**	**10 804**		
2026	Beräknat	10 804		
2027	Beräknat	10 804		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för forskning med anknytning till Konkurrensverkets verksamhetsområde med forskare företrädesvis vid universitet och högskolor. Anslaget får användas för utgifter för uppdragsforskning, seminarier och informationsinsatser på konkurrens- och upphandlingsområdet. Anslaget får användas för utgifter för arvoden till ledamöter i rådet för forskningsfrågor.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.42 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:14 Konkurrensforskning

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**10 804**	**10 804**	**10 804**
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**10 804**	**10 804**	**10 804**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 10 804 000 kronor anvisas under anslaget 1:14 *Konkurrensforskning* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 10 804 000 kronor respektive 10 804 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2025 för anslaget 1:14 *Konkurrensforskning* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 9 750 000 kronor 2026–2028.

Skälen för regeringens förslag: Bemyndigandet behövs för att de åtgärder som beslutas och bedrivs ska kunna genomföras långsiktigt. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2025 för anslaget 1:14 *Konkurrensforskning* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 9 750 000 kronor 2026–2028.

Tabell 3.43 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:14 Konkurrensforskning

Tusental kronor

	Utfall 2023	Prognos 2024	Förslag 2025	Beräknat 2026	Beräknat 2027	Beräknat 2028
Ekonomiska åtaganden vid årets början	9 217	9 690	9 750			
Nya ekonomiska åtaganden	5 838	4 919	6 560			
Utgifter mot anslag till följd av ekonomiska åtaganden	-5 365	-4 859	-6 560	-6 000	-3 250	-500
Ekonomiska åtaganden vid årets slut	9 690	9 750	9 750			
Beslutat/föreslaget bemyndigande	**9 750**	**9 750**	**9 750**			

3.7.15 1:15 Upprustning och drift av Göta kanal

Tabell 3.44 Anslagsutveckling 1:15 Upprustning och drift av Göta kanal

Tusental kronor

2023	Utfall	39 910	Anslagssparande	
2024	Anslag	39 910[1]	Utgiftsprognos	39 910
2025	**Förslag**	**39 910**		
2026	Beräknat	39 910		
2027	Beräknat	39 910		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag för upprustning och drift av Göta kanal.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.45 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:15 Upprustning och drift av Göta kanal

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**39 910**	**39 910**	**39 910**
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**39 910**	**39 910**	**39 910**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 39 910 000 kronor anvisas under anslaget 1:15 *Upprustning och drift av Göta kanal* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 39 910 000 kronor respektive 39 910 000 kronor.

3.7.16 1:16 Omstrukturering och genomlysning av statligt ägda företag

Tabell 3.46 Anslagsutveckling 1:16 Omstrukturering och genomlysning av statligt ägda företag

Tusental kronor

2023	Utfall	33 445	Anslagssparande	19 405
2024	Anslag	64 550[1]	Utgiftsprognos	72 015
2025	**Förslag**	**68 850**		
2026	Beräknat	18 850		
2027	Beräknat	18 850		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för omstrukturering, genomlysning, försäljning och avveckling av företag med statligt ägande.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.47 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:16 Omstrukturering och genomlysning av statligt ägda företag

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**40 850**	**40 850**	**40 850**
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	28 000	-22 000	-22 000
varav BP25	*50 000*		
– Förstärkning pågående och nya projekt	*50 000*		
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**68 850**	**18 850**	**18 850**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Det finns ett ökat behov av extern rådgivning avseende den statliga bolagsportföljen. Anslaget ökas därför med 50 000 000 kronor 2025.

Regeringen föreslår att 68 850 000 kronor anvisas under anslaget 1:16 *Omstrukturering och genomlysning av statligt ägda företag* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 18 850 000 kronor respektive 18 850 000 kronor.

3.7.17 1:17 Kapitalinsatser i statligt ägda företag

Tabell 3.48 Anslagsutveckling 1:17 Kapitalinsatser i statligt ägda företag

Tusental kronor

2023	Utfall	212 000	Anslagssparande	1 651 000
2024	Anslag	173 000[1]	Utgiftsprognos	1 823 000
2025	**Förslag**	**11 000**		
2026	Beräknat	11 000		
2027	Beräknat	1 000		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas av regeringen, efter beslut av riksdagen i varje enskilt fall, för kapitalinsatser i statligt ägda företag. Anslaget får även användas till utgifter för att förvärva eller bilda aktiebolag för ny eller befintlig statlig företagsverksamhet.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.49 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:17 Kapitalinsatser i statligt ägda företag

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**173 000**	**173 000**	**173 000**
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	-162 000	-162 000	-172 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**11 000**	**11 000**	**1 000**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 11 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:17 *Kapitalinsatser i statligt ägda företag* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 11 000 000 kronor respektive 1 000 000 kronor.

3.7.18 1:18 Avgifter till vissa internationella organisationer

Tabell 3.50 Anslagsutveckling 1:18 Avgifter till vissa internationella organisationer

Tusental kronor

2023	Utfall	20 606	Anslagssparande	-458
2024	Anslag	22 860[1]	Utgiftsprognos	22 754
2025	**Förslag**	**16 860**		
2026	Beräknat	16 860		
2027	Beräknat	16 860		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för gällande avgifter och statsbidrag avseende Sveriges deltagande i internationella näringspolitiska organ.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.51 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:18 Avgifter till vissa internationella organisationer

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**16 860**	**16 860**	**16 860**
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**16 860**	**16 860**	**16 860**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 16 860 000 kronor anvisas under anslaget 1:18 *Avgifter till vissa internationella organisationer* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 16 860 000 kronor respektive 16 860 000 kronor.

3.7.19 1:19 Finansiering av rättegångskostnader

Tabell 3.52 Anslagsutveckling 1:19 Finansiering av rättegångskostnader

Tusental kronor

2023	Utfall		Anslagssparande	18 000
2024	Anslag	18 000[1]	Utgiftsprognos	17 880
2025	**Förslag**	**18 000**		
2026	Beräknat	18 000		
2027	Beräknat	18 000		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för rättegångskostnader med anledning av mål och ärenden som avser överklagande av Konkurrensverkets beslut eller vari Konkurrensverket för talan.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.53 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:19 Finansiering av rättegångskostnader

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**18 000**	**18 000**	**18 000**
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**18 000**	**18 000**	**18 000**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 18 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:19 *Finansiering av rättegångskostnader* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 18 000 000 kronor respektive 18 000 000 kronor.

3.7.20 1:20 Bidrag till företagsutveckling och innovation

Tabell 3.54 Anslagsutveckling 1:20 Bidrag till företagsutveckling och innovation

Tusental kronor

2023	Utfall	269 472	Anslagssparande	
2024	Anslag	679 472[1]	Utgiftsprognos	679 472
2025	**Förslag**	**269 472**		
2026	Beräknat	269 472		
2027	Beräknat	269 472		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till Almi AB, för marknadskompletterande finansiering och företagsrådgivning. Anslaget får även användas för kapitaltillskott för återflöde från EU:s riskkapitalfonder till Almi AB.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.55 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:20 Bidrag till företagsutveckling och innovation

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**679 472**	**679 472**	**679 472**
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	-410 000	-410 000	-410 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**269 472**	**269 472**	**269 472**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 269 472 000 kronor anvisas under anslaget 1:20 *Bidrag till företagsutveckling och innovation* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 269 472 000 kronor respektive 269 472 000 kronor.

3.7.21 1:21 Patent- och registreringsverket

Tabell 3.56 Anslagsutveckling 1:21 Patent- och registreringsverket

Tusental kronor

2023	Utfall	349 772	Anslagssparande	-2 154
2024	Anslag	345 518[1]	Utgiftsprognos	347 665
2025	**Förslag**	**356 807**		
2026	Beräknat	364 833[2]		
2027	Beräknat	371 386[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 356 807 tkr i 2025 års prisnivå.

[3] Motsvarar 356 806 tkr i 2025 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Patent- och registreringsverkets förvaltningsutgifter.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.57 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:21 Patent- och registreringsverket

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**345 518**	**345 518**	**345 518**
Pris- och löneomräkning[2]	10 984	19 003	25 551
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder			
Överföring till/från andra anslag	305	312	317
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**356 807**	**364 833**	**371 386**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2024. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2026–2027 är preliminär.

Regeringen föreslår att 356 807 000 kronor anvisas under anslaget 1:21 *Patent- och registreringsverket* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 364 833 000 kronor respektive 371 386 000 kronor.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 3.58 Avgiftsfinansierad verksamhet vid Patent- och registreringsverket

Tusental kronor

Verksamhet	Ack. resultat t.o.m. 2023	Resultat 2024	Verksamhetens intäkter 2025	Kostnader som ska täckas 2025	Resultat 2025	Ack. resultat utgående 2025
Verksamheter där intäkterna inte disponeras[1]						
Offentligrättslig verksamhet	-31 495	-26 400	325 000	355 000	-30 000	-87 895
Verksamheter där intäkterna disponeras						
Uppdragsverksamhet	-10 481	1 100	11 000	10 000	1 000	-8 381

[1]Inkluderar nya planerade avgifter som beräknas tas ut med stöd av en ny proposition om geografiska beteckningar och internationella varumärken, varav en av avgifterna ska betalas vidare till EU:s immaterialrättsmyndighet. Inkluderar även beräknade avgiftsförändringar med anledning av planerad proposition med anledning av ändringar i rådets förordning (EG) nr 6/2002 av den 12 december 2001 om gemenskapsformgivning.

3.7.22 1:22 Stöd vid korttidsarbete

Tabell 3.59 Anslagsutveckling 1:22 Stöd vid korttidsarbete

Tusental kronor

2023	Utfall	-759 722	Anslagssparande	1 527 722
2024	Anslag	365 000[1]	Utgiftsprognos	365 000
2025	**Förslag**	**365 000**		
2026	Beräknat	365 000		
2027	Beräknat	365 000		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utbetalningar av tidsbegränsat stöd till arbetsgivare i enlighet med lagen (2013:948) om stöd vid korttidsarbete och den tillfälliga lagen (2021:54) om stöd vid korttidsarbete i vissa fall. Anslaget får även användas för utbetalningar av

omställningsstöd till företag i enlighet med lagen (2020:548) om omställningsstöd. Anslaget får även användas för utbetalningar för omsättningsstöd till enskilda näringsidkare och handelsbolag.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.60 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:22 Stöd vid korttidsarbete

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**365 000**	**365 000**	**365 000**
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder			
Makroekonomisk utveckling			
Volymer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**365 000**	**365 000**	**365 000**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 365 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:22 *Stöd vid korttidsarbete* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 365 000 000 kronor respektive 365 000 000 kronor.

3.8 Övrig statlig verksamhet

3.8.1 Bolagsverket

Bolagsverket finansieras huvudsakligen genom avgifter. De intäkter som redovisas under inkomsttitel utgörs av stämpelskatt (inkomsttitel 9341) och förseningsavgifter (inkomsttitel 2529).

Tabell 3.61 Avgiftsfinansierad verksamhet vid Bolagsverket

Tusental kronor

Verksamhet	Ack. resultat t.o.m. 2023	Resultat 2024	Verksamhetens intäkter 2025	Kostnader som ska täckas 2025	Resultat 2025	Ack. resultat utgående 2025
Verksamheter där intäkterna inte disponeras						
Offentligrättslig verksamhet	0	0	391 619	34 719	356 900	356 900
Verksamheter där intäkterna disponeras						
Offentligrättslig verksamhet[1]	79 809	-40 219	569 183	576 835	-7 652	31 938
Uppdragsverksamhet	17 959	-9 117	100 380	98 008	2 372	11 214

[1]Inkluderar planerade reviderade avgifter som beräknas tas ut med stöd av en ny proposition om bolag och brott.

3.8.2 Revisorsinspektionen

Revisorsinspektionen finansieras genom avgifter. För 2023 uppgick de totala avgiftsintäkterna till 44 172 000 kronor. Myndighetens kostnader uppgick till 41 545 000 kronor, varav personalkostnader utgjorde 26 703 000 kronor. Vid utgången av 2023 hade Revisorsinspektionen ett positivt myndighetskapital om 8 021 000 kronor.

Tabell 3.62 Avgiftsfinansierad verksamhet vid Revisorsinspektionen

Tusental kronor

Verksamhet	Ack. resultat t.o.m. 2023	Resultat 2024	Verksamhetens intäkter 2025	Kostnader som ska täckas 2025	Resultat 2025	Ack. resultat utgående 2025
Verksamheter där intäkterna disponeras						
Offentligrättslig verksamhet	8 021	-3 564	42 662	46 283	-3 621	836

3.9 Övriga förslag

3.9.1 Kreditgarantier för gröna investeringar

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2025 ställa ut kreditgarantier för gröna investeringar som, inklusive tidigare utfärdade garantier, uppgår till högst 80 000 000 000 kronor.

Skälen för regeringens förslag: För att nå miljömålen och målet om nettonoll-utsläpp till 2045 krävs investeringar i hållbar industriteknik. Under 2021 infördes en möjlighet för företag att ansöka om kreditgarantier för stora gröna industri-investeringar. Riskavtäckning kan bidra till att underlätta företagens möjligheter att finansiera långsiktiga investeringar.

Regeringen bör bemyndigas att under 2025 ställa ut kreditgarantier som, inklusive tidigare utfärdade garantier, uppgår till högst 80 000 000 000 kronor. Kredit-garantierna bör utifrån teknikneutrala kriterier ges till företag för stora industri-investeringar i Sverige som bidrar till att nå målen i miljömålssystemet och det klimatpolitiska ramverket. Garantiramen beräknas till 80 000 000 000 kronor 2026.

Tabell 3.63 Ramar för statliga garantier

Tusental kronor

Utgifts-område	Ändamål	Ram 2023[1]	Utestående åtaganden 2023-12-31	Ram 2024[1]	Föreslagen garantiram 2025
24	Kreditgarantier för gröna investeringar	65 000 000	2 400 000[2]	80 000 000	80 000 000

[1] Ramar för 2023 och 2024 redovisas exklusive beslutade och föreslagna ändringar som lämnats i propositioner om ändringar i statens budget.

[2] Bundna garantiutfästelser 2023-12-31 var 22 702 080 000 kronor.

4 Utrikeshandel, export- och investeringsfrämjande

4.1 Mål för utrikeshandel, export- och investeringsfrämjande

Målet för utrikeshandel, export- och investeringsfrämjande är en fri, hållbar och regelbaserad internationell handel, en välfungerande inre marknad, växande export och internationella investeringar i Sverige (prop. 2022/23:1, bet. 2022/23:NU1, rskr. 2022/23:98).

För att tydliggöra sambanden och öka möjligheterna att följa resultat har målet delats upp i följande delmål.

- öka Sveriges export,
- öka utländska direktinvesteringar i Sverige,
- stärka Sveriges handelspolitiska intressen,
- effektivisera den inre marknaden, och
- säkra en välfungerade europeisk och internationell kvalitetsinfrastruktur.

4.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

I tabell 4.1 redovisas hur mål och indikatorer är kopplade till varandra. De insatser som genomförs för att uppnå utgiftsområdets mål sorteras under fem delmål. Varje delmål har indikatorer som avser att visa den årliga utvecklingen inom respektive delmål. Insatserna som genomförs under respektive delmål följs i sin tur upp genom indikatorer anpassade för specifika insatser. Resultatredovisningen och regeringens bedömning av måluppfyllelse görs med utgångspunkt i de resultatindikatorer som anges i tabell 1.1. nedan.

Indikatorerna täcker inte in alla verksamheter inom området. De indikatorer som valts bedöms dock ge tillräcklig information för att regeringen ska kunna göra en generell bedömning av resultatutvecklingen inom utgiftsområdet.

De indikatorer som redovisas har en tidsserie om minst tre år och upp till tio år där så är möjligt och lämpligt.

För en närmare beskrivning av delmålen se budgetpropositionen för 2021 (prop. 2020/21:1 utg.omr. 24 avsnitt 5.1).

Tabell 4.1 Mål och indikatorer inom Utrikeshandel, export- och investeringsfrämjande

Mål	En fri, hållbar och regelbaserad internationell handel, en välfungerande inre marknad, växande export och internationella investeringar i Sverige				
Delmål	Öka Sveriges export	Öka utländska direktinvesteringar i Sverige	Stärka Sveriges handelspolitiska intressen	Effektivisera den inre marknaden	Säkra en välfungerande europeisk och internationell kvalitets-infrastruktur
Indikatorer	– Sveriges export i absoluta tal och som andel av BNP – Andel och antal exporterande företag – Antal små och medelstora exporterande företag – Antal ”nya” exporterande företag	– Utländska direkt-investeringar i Sverige – Öppna investerings-processer – Högkvalitativa utländska investeringar	– Utvecklade regelverk och avtal som medför lägre tullar, lättare regelbörda och bättre förut-sättningar för handel – Integrerade hållbarhets-aspekter i handelspolitiken	– Utrikeshandelns utveckling med varor och tjänster inom EU:s inre marknad – Utvecklingen när det gäller hinder och nationella särregler – Genomförandet av EU-lagstiftning – Genomförandet av grön omställning	– Nationell kundnöjdhet – Deltagande i europeiska och internationella ackrediterings-organisationer – Samverkan inom svensk standardisering – Deltagande i europeisk och internationell standardisering

4.3 Resultatredovisning

En fri, hållbar och regelbaserad internationell handel, en välfungerande inre marknad, växande export och internationella investeringar i Sverige

För att nå resultat för den verksamhet som omfattas av det riksdagsbundna målet för utgiftsområdet har regeringen under 2023 genomfört åtgärder inom fem delmål. Samtliga delmål redovisar under 2023 en fortsatt positiv utveckling vilket redovisas i detta avsnitt.

Den 30 november 2023 fattade regeringen beslut om en ny strategi för Sveriges utrikeshandel, investeringar och globala konkurrenskraft (UD2023/01758). Strategin ska under kommande år bidra till att uppnå de av riksdagen beslutade målen för näringspolitik, utrikeshandel och export- och investeringsfrämjande (budget-proposition 2023/2024:1, utgiftsområde 24).

Resultatredovisningen följer de ovan nämnda delmålen och indikatorerna.

4.3.1 Öka Sveriges export

En växande export leder till ökad sysselsättning. Delmålet inkluderar insatser som främjar en ökad export och stöttar svenska företag att i större utsträckning exportera och bli en del av den globala ekonomin. Det innefattar även exportfinansiering genom statsstödda exportkrediter och exportkreditgarantier. I följande avsnitt berörs resultatindikatorerna till delmålet:

– Sveriges export i absoluta tal och som andel av BNP,
– andel och antal exporterande företag,
– antal små och medelstora företag som exporterar, och
– antal ”nya” exporterande företag, dvs. företag som inte tidigare har exporterat.

Dessutom behandlas kompletterande bedömningsgrunder.

Sveriges export- och investeringsråd (Business Sweden), Exportkreditnämnden (EKN) och AB Svensk Exportkredit (SEK) har regeringens uppdrag att främja svenska företags export och internationalisering. Därtill bidrar bland annat Almi, Energimyndigheten, Svenska institutet, Swedfund, Tillväxtverket, Vinnova, samt Visit Sweden, inom ramen för sina ansvarsområden. Även Sveriges utlandsmyndigheter spelar en viktig roll i att främja svenska företags export.

Tabell 4.2 Indikatorer för delmål Öka Sveriges export

	2019	2020	2021	2022	2023	Förändring 2022–2023 (procent)	Förändring 2023–2014 (procent)
Sveriges export i absoluta tal, löpande priser (miljarder kr)	2 249	2 209	2 551	3 157	3 398	8	97
Varav varuexport, inkl. turism löpande priser (miljarder kr)	1 518	1 556	1 816	2 214	2 343	6	92
Varav tjänsteexport, inkl. turism löpande priser (miljarder kr)	730	654	735	943	1 055	12	108
Sveriges export som andel av BNP fasta priser (procent)	45	44	46	53	54	1 (p.e.)	11 (p.e.)
Andel exporterande företag, (procent)	11,1	12,2	11,6	11,9	11,9	-0,1 (p.e.)	-0,3 (p.e.)
Antal exporterande företag	28 279	27 768	27 550	29 240	29 267		
Antal ”nya” exporterande företag	6 471	6 450	6 086	7 030	6 597		
Antal små och medelstora exporterande företag[1]	27 392	26 834	26 581	28 223	28 226		

[1] Små och medelstora företag definieras som företag med 1–199 anställda.

”p.e.” avser förändring i procentenheter

Källa: Statistiska centralbyrån.

Sveriges samlade export ökade blygsamt under 2023 jämfört med 2022, 3 procent uttryckt i fasta priser. Tjänsteexporten utvecklades starkare under året, med en ökning på 8 procent i fasta priser, jämfört med varuexporten som var i princip oförändrad (1 procent) i fasta priser. Exportandelen av BNP ökade med en procentenhet under året.

Tjänsteexportens betydelse för Sveriges ekonomi fortsätter att öka och stod 2023 för 31 procent av Sveriges totala export och motsvarade 17 procent av BNP, en ökning från 30 respektive 16 procent under 2022. Affärstjänster (främst av forsknings- och utvecklingstjänster), tele, data- och informationstjänster samt transporttjänster utgör de största tjänsteexportkategorierna och som också bidrog störst till ökningen under 2023. Därtill fortsatte avgifter för immateriella rättigheter, samt resor och turism att växa under 2023.

Antalet exporterande företag respektive små och medelstora företag förändrades inte nämnvärt, med en ökning om 27, respektive 3, företag. Andelen exporterande företag var oförändrad (-0,1 procentenheter).

Exporttillväxten hölls främst tillbaka av de varuexporterande branscherna, mycket till följd av det försvagade konjunkturläget i övriga Europa. Fordonsindustrins export återhämtade sig dock under 2023 efter att föregående års problem med värdekedjor minskat.

Sveriges export- och investeringsråd (Business Sweden)

Inom exportfrämjandet spelar Business Sweden en betydande roll och mottar huvuddelen av den statliga finansieringen inom området. Det statliga uppdraget till Business Sweden omfattar i enlighet med riktlinjebeslut från regeringen (UD2022/18367) tre deluppdrag: grundläggande exportservice, småföretagsprogram

samt riktat exportfrämjande. Samtliga områden ska bidra till att uppnå delmålet Öka Sveriges export.

För att tillgodose önskemål från riksdagen om en utvecklad resultatredovisning har återrapporteringen från Business Sweden vidareutvecklats i syfte att fokusera på uppnådda resultat, i de fall det är möjligt även på effektnivå. Både enkäter och statistiska analyser har använts för mätningarna.

Business Swedens Nöjd Kundindex (NKI) för hela den exportfrämjande verksamheten under 2023 var 87 (87 under 2022) av 100, baserat på ett ökande antal kundenkäter som underlag. För exportinformation (grundläggande exportservice) var siffran 89 (91 under 2022), för Småföretagsprogrammet i sin helhet 84 (86 under 2022) och för Riktat exportfrämjande 87 (85 under 2022), inklusive långsiktigt strategiskt exportfrämjande.

Grundläggande exportservice

Verksamheten och tjänsterna inom Business Swedens deluppdrag Grundläggande exportservice vänder sig till företag, särskilt små och medelstora. Verksamheten syftar till att öka kunskapen hos svenska företag om förhållanden och möjligheter på internationella marknader i syfte att stimulera dem till att utnyttja sin och olika marknaders potential.

Totalt registrerades 4 945 (4 815 under 2022) inkommande marknads- och exporttekniska frågor under 2023. Vilka frågor och vilka marknader som dominerar varierar över tid. Under 2023 dominerade frågor om risk, leverantörsvillkor, e-handel och bankers möjligheter att göra betalningar i vissa länder, samt exporttekniska och ekonomifrågor inklusive betalningssäkerhet och intäktsföring, riskbedömning vid transporter och tullhantering, mervärdesskattehantering, val av värdekedjor och marknader. Antal besök på de exporttekniska webbtjänsterna (inklusive avgiftsbelagda tjänster) har ökat till 53 900 under 2023 (47 900 under 2022), sannolikt som följd av frågornas ökade vikt och komplexitet i utrikeshandeln.

Småföretagsprogrammet

Inom Småföretagsprogrammet erbjuds små och medelstora företag särskilt anpassade tjänster och kompetensutveckling som täcker hela internationaliseringsprocessen. Tjänsterna är särskilt utformade för att möta små och medelstora företags utmaningar och möjligheter och riktar sig enbart till dem.

Under 2023 genomfördes som tidigare år en uppföljning av resultat- och effektuppföljning av Småföretagsprogrammet. Effektmätningen är baserad på registerdata vilka omfattar 3 965 företag (3 841 företag i mätningen 2022) som tagit del av tjänster inom Småföretagsprogrammet under perioden 2011–2021. Stöd till små och medelstora företag ger goda effekter på aggregerad nivå. Företag som fått rådgivning inom ramen för Småföretagsprogrammet har 31 procent högre exportomsättning (31 procent under 2022), 9 procent högre överlevnadsgrad (9 procent under 2022) och anställer 7 procent fler medarbetare (7 procent under 2022) tre år efter att de har tagit del av stöd jämfört med en kontrollgrupp bestående av företag som inte tagit del av Business Swedens stöd. Hos små och medelstora företag utan tidigare erfarenhet av exportverksamhet ökar sannolikheten för att företaget i fråga bedriver exportverksamhet med 18 procent (18 procent under 2022) tre år efter deltagandet.

Den ökade ekonomiska aktiviteten i företagen medför även spridningseffekter till andra företag och delar av samhället, s.k. samhällsekonomiska effekter. Utvärderingarna visar vidare att den ökade ekonomiska aktiviteten hos samtliga deltagande företag i Småföretagsprogrammet tre år efter deltagandet motsvarar den

ökade omsättningsnivån på 12,9 miljarder kronor, omkring 5 600 skapade jobb, och 1,2 miljarder kronor i skatteintäkter.[1]

Antalet projekt som genomfördes under 2023 uppgick till 984 (737 under 2022) med sammanlagt 1 012 företag (775 under 2022).

Genom sin utbyggda och långsiktiga närvaro med regionala exportrådgivare på ett flertal platser i Sverige stöttar Business Sweden företag med personal i alla Sveriges regioner. Denna närvaro har byggts ut med stöd av det tilläggsuppdrag som föreligger 2022 - 2023. Med detta deltar även Business Sweden i den regionala samverkan som finns mellan aktörer för näringslivsutveckling och export till stöd för företag.

Riktat exportfrämjande

Insatserna inom det riktade exportfrämjandet är anpassade aktiviteter för svenska företag i grupp (till exempel mässor, delegationer, matchmaking-aktiviteter). Aktiviteterna är marknadsspecifika och genomförs huvudsakligen av utlandskontoren. En stor del av företagen, 70 procent (80 procent under 2022), förutser fler affärer som resultat av deltagandet. Inom deluppdraget riktat exportfrämjande ingår även arbetet med långsiktigt strategiskt exportfrämjande (se nedan). Totalt deltog minst 527 företag och organisationer, varav 63 procent var små eller medelstora företag. Av aktiviteterna genomfördes 36 procent i Europa, 24 procent i Nord- och Sydamerika, 34 procent i Asien och Oceanien, samt 5 procent i Mellanöstern, Nordafrika och Afrika söder om Sahara. Ett arbete har pågått under 2023 för att utveckla former för förbättrad resultatmätning även i denna verksamhet.

Under 2023 fick Business Sweden medel för att leda ett pilotprojekt med fyra regionala hållbarhetscentra i syfte att fördjupa och effektivisera samverkan regionalt för att bemöta hållbarhetsrelaterade risker och ge bättre förutsättningar för svenska exportaffärer och hållbara värdekedjor på komplexa marknader. Fyra hållbarhetscentra etablerades i Bangkok, Bogota, Nairobi och Dubai under året och bidrog till ökad kunskap och samverkan regionalt.

Långsiktigt strategiskt exportfrämjande

Inom ramen för riktat exportfrämjande finns programmet för långsiktigt strategiskt exportfrämjande som syftar till att öka möjligheten för svenska företag att vinna stora exportaffärer. Insatserna bidrar till att uppnå delmålet Öka Sveriges export och riktas till olika faser av en potentiell affär, och sker i ett nära samarbete inom Team Sweden. Sedan starten av programmet för långsiktigt strategiskt exportfrämjande år 2016 har svenska företag vunnit affärer värda ca 89 miljarder kronor varav det svenska exportvärdet har motsvarat ungefär 36 miljarder kronor. Det sammanlagda kontraktsvärdet för 2023 uppgick till ca 7 miljarder (12 miljarder under 2022) varav ungefär 3,2 miljarder (5,3 miljarder under 2022) kan räknas som svenskt exportvärde. Att affärsvolymen fallit tillbaka beror sannolikt på hårdare internationell konkurrens om dessa affärer, en ogynnsam makroekonomisk utveckling och kvardröjande effekter från inbromsningen i nya infrastrukturinvesteringar som skedde under pandemin.

Programmet som leds av Business Sweden består av fyra deluppdrag. Det första insatsområdet syftar till att främja affärer i ett tidigt skede där Team Sweden kan underlätta för svenska företag att presentera systemexportlösningar och förbereda för anslutning till kommande upphandlingar. Under 2023 genomfördes 30 projekt, vilket genererade ett exportvärde på ca 200 miljoner kronor. 174 företag deltog i insatserna. Av dessa var 60 procent små och medelstora företag. Resultaten visar att 83 procent

[1] Omsättningsnivån, antal skapade jobb samt skatteintäkter är inte direkt jämförbart mot föregående år p.g.a. att ny beräkningsmetod använts.

av de företag som har svarat på en uppföljande enkät ansåg att insatsen hade varit värdefull. 22 procent av företagen tog steget ut på en ny marknad och 51 procent fick kontakt med potentiell kund. 21 procent uppgav att insatsen hade bidragit till affär i direkt anslutning till projektet.

Det andra insatsområdet är stora efterfrågedrivna, affärsnära främjandeprojekt som syftar till att stödja svenska företag i mycket stora exportaffärer och där offentligt stöd genom koordinerade Team Sweden-insatser kan spela en avgörande roll. Under 2023 pågick 21 särskilt prioriterade projekt i vilka Business Sweden hade en projektledande roll, oftast i nära samarbete med EKN, SEK, Swedfund, utlandsmyndigheter och andra främjaraktörer. Merparten av projekten återfinns på tillväxtmarknader. Det sammanlagda kontraktsvärdet för insatsområdet under 2023 uppgick till 1,1 miljarder kronor (3,4 miljarder under 2022) varav 1,1 miljarder kronor (2,7 miljarder under 2022) i värde som tillfallit svenska bolag.

Det tredje insatsområdet är inriktat på utländska totalentreprenörer och syftar till att underlätta för svenska företag att bli leverantörer till stora internationella infrastrukturprojekt. Under 2023 vann svenska bolag affärer till ett värde av 6,0 miljarder kronor (7,7 miljarder kronor under 2022) varav svenskt exportvärde motsvarade 1,8 miljarder kronor (2 miljarder kronor under 2022). Ett stort antal bolag har deltagit i olika aktiviteter inom insatsområdet. I de projekt som framgångsrikt har avslutats återfinns ett femtiotal svenska företag varav merparten är små och medelstora bolag.

Det fjärde insatsområdet är internationellt upphandlade affärer. Business Sweden drev under 2023 sju insatser (elva under 2022) för att identifiera affärsmöjligheter inom FN-sfären och de multilaterala utvecklingsbankerna. Avseende upphandlingar finansierade av utvecklingsbanker, inklusive samfinansieringar, handlar det om betydande potentiella affärsmöjligheter för svenska företag, där målsättningen är att med tiden utveckla några av dessa till exportaffärer. Vad gäller främjandet mot FN-sfären har en målsättning länge varit att bidra till att öka antalet svenska företag som är registrerade i FN:s leverantörsdatabas. I december 2023 fanns 1 137 företag registrerade, jämfört med 1 060 vid samma tidpunkt 2022, en ökning med 7 procent.

Världsutställningar

Business Sweden gavs i uppdrag att förbereda, samordna, genomföra och följa upp det svenska deltagandet i den nordiska paviljongen vid världsutställningen i Osaka (Expo 2025) samt att bedriva ett förstärkt främjande av Sverige i Japan.

Business Sweden avslutade under 2023 avvecklingen av den svenska paviljongen vid Världsutställningen i Dubai (Expo 2020) och därmed avslutades uppdraget.

Exportfinansiering

För att underlätta och främja export och internationalisering och konkurrenskraft för svensk industri, och bidra till delmålet Öka Sveriges export, erbjuder AB Svensk Exportkredit (SEK) och Exportkreditnämnden (EKN) ett exportkreditsystem med statligt stöd. Det kombinerade erbjudandet underlättar finansieringen av transaktioner med svenska exporterande företag och har stora fördelar för alla inblandade parter.

Exportkreditnämndens verksamhet

EKN erbjuder exportkreditgarantier som ger internationella köpare attraktiva finansieringsvillkor, samtidigt som risken sänks för svenska exporterande företag och affärsbanker. EKN:s verksamhet expanderar och garantivolymen ökade med 30 miljarder kronor och uppgick till 95,7 miljarder kronor för 2023, vilket var betydligt

mer än tidigare. EKN:s garantier och garantiutfästelser uppgick till totalt ca 393 miljarder kronor i en total ram för exportkreditgarantier som av Riksdagen är satt till 475 miljarder kronor för 2023. Garantiverksamheten bidrar positivt till delmålet Öka Sveriges export. Telekom, transport och försvar var de tre dominerade sektorerna för 2023 års garantigivning.

Resultatet för EKN år 2023 var positivt, 2,2 miljarder kronor, vilket visar att myndigheten har haft goda marginaler och täckning för uppkomna förluster. Totalt sett har EKN alltjämt en mycket stark ekonomisk ställning med en garantireserv på 27,4 miljarder kronor.

EKN har utvecklat sitt erbjudande för att i större utsträckning bidra till klimatomställningen, i syfte att främja export av svenska hållbara lösningar. Åtgärder har också vidtagits för att öka EKN:s samarbete med små och medelstora exporterande företag, bland annat genom ökad lokal närvaro och samarbete inom regional exportsamverkan (RES). Det oroliga omvärldsläget och en generellt vikande trend bland små och medelstora företag återspeglas med en viss minskning av garantigivningen till dessa företag under 2023 med 2,4 miljarder kronor (2,6 miljarder kronor under 2022).

De affärer som EKN garanterade under 2023 beräknas ha bidragit till omkring 50 000 arbetstillfällen i Sverige (39 000 under 2022) och drygt 53 miljarder kronor av svensk BNP (37 miljarder kronor under 2022), enligt beräkningar baserade på den garanterade exportens svenska innehåll och branschvisa multiplikatorer från Statistiska Centralbyrån.

Tabell 4.3 Exportkreditnämnden

Miljoner kronor

	2019	2020	2021	2022	2023
Garantier	195 862	184 331	223 995	248 989	281 145
varav nya garantier	*54 231*	*64 691*	*77 125*	*64 816*	*95 682*
Myndighetskapital	24 930	24 712	26 232	25 267	27 416
Resultat	1 067	194	1 776	- 912	2 212

Källa: Exportkreditnämnden.

AB Svensk Exportkredits verksamhet

AB Svensk Exportkredit (SEK) tillhandahåller långsiktig finansiering för svenska exportrelaterade transaktioner. Tack vare ett högt kreditbetyg och med staten som ägare kan SEK erbjuda gynnsamma exportkrediter för att underlätta exportaffärer. Volymerna för nya exportkrediter visade på en fortsatt god efterfrågan för de statsstödda exportkrediterna (Commercial Interest Reference Rate, CIRR) som SEK ställer ut. CIRR-systemet gav 2023 ett överskott på 166 miljoner kronor jämfört med föregående års underskott på 12 miljoner kronor. SEK har tillgång till en låneram i Riksgäldskontoret som används som säkerhet för SEK:s upplåning i CIRR-systemet. Låneramen uppgick under 2023 till 175 miljarder kronor och en del av låneramen, 35 miljarder kronor, fick avse kommersiell exportfinansiering för att kunna finansiera svenska exportaffärer. SEK:s totala utlåning uppgick 2023 till 283 miljarder kronor varav CIRR-krediter var 101 miljarder kronor, d.v.s. 35 procent.

Att SEK ska administrera CIRR-systemet är ett av riksdagen särskilt beslutat samhällsuppdrag (N2015/04036) och utvärderades senast våren 2020. Denna kompletterande bedömningsgrund visar att krediterna bedöms som viktiga för att öka exporten hos företag som utnyttjar dem och bidrar därmed till delmålet Öka Sveriges export.

Tabell 4.4 Resultat i systemet med statsstödda exportkrediter, s.k. CIRR-krediter

Miljoner kronor

	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Nya CIRR-krediter	36 909	4 916	15 500	18 350	11 797	29 481	5 539
Utestående CIRR-krediter	49 124	69 922	76 120	69 163	87 872	94 241	101 361
Över-/underskott i CIRR-systemet	125	18	-24	-95	-147	-12	166

Källa: AB Svensk Exportkredit.

4.3.2 Öka utländska direktinvesteringar i Sverige

Investeringsfrämjandet syftar till att attrahera och underlätta för utländska investeringar i Sverige och därmed bidra till ökad sysselsättning och hållbar tillväxt i hela landet. Business Sweden ansvarar för huvuddelen av det statligt finansierade investeringsfrämjandet och ska nära samverka med berörda nationella, regionala och lokala aktörer. Arbetet bedrivs dels i Sverige, dels på prioriterade marknader som till exempel Frankrike, Indien, Japan, Storbritannien, Sydkorea, Tyskland och USA, dels i ett antal andra länder för enskilda projekt, i samverkan med utlandsmyndigheterna.

Business Sweden prioriterar i sin investeringsfrämjande verksamhet högkvalitativa investeringar genom utvärdering av genomförda utländska investeringar bland annat utifrån antalet nya arbetstillfällen, volymen på investerat kapital, potentialen för följdinvesteringar.

Tabell 4.5 Indikatorer för delmål Öka utländska investeringar i Sverige

Miljoner kronor

	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Totalt antal investeringar [1]	65	55	72	63	44	47	55	44
Antal högkvalitativa utländska investeringar av totala antalet [1]	25	29	44	38	17	22	19	26
Antalet öppna investeringsprocesser [1]	1 100	1 050	1 100	1 223	1 156	1 110	1 170	1 130
Antal nya investeringsprocesser [1]	500	530	498	741	512	552	542	461
Investerarnöjdhet[1] (NKI[2])	89	89	88	86	93	90	90	96
Utländska direkt-investeringar i Sverige[3]	163 883	106 935	33 082	86 149	173 185	231 338	480 459	312 128

[1] Uppgifter från Business Sweden som Business Sweden medverkat till. Investeringsprocesser har långa ledtider och kan ofta vara öppna under flera år.

[2] Nöjd-kundindex (NKI).

[3] Uppgifter från Statistiska centralbyrån.

Under 2023 sjönk de globala investeringsvolymerna med 2 procent, enligt statistik från UNCTAD. Sverige var 13:e största mottagarland för utländska direktinvesteringar globalt och 4:e största i Europa. Under perioden 2016–2023 har Business Sweden bidragit till över 440 utländska direktinvesteringar som skapat närmare 10 000 nya arbetstillfällen enligt företagens uppskattningar. Under 2023 medverkade Business Sweden till att 44 utländska direktinvesteringar gjordes i Sverige (55 under 2022). Dessa investeringar bidrog till 2 000 planerade jobb första verksamhetsåret samt 34 miljarder kronor i investeringsvolym (56,5 miljarder kronor under 2022). Den gröna industriella omställningen och regionaliseringen har fortsatt driva på volymmässigt stora etableringar även 2023 inom transport, energi och batterisektorn. Arbetet fortlöpte med att attrahera batteritillverkare och underleverantörer till dessa med målet att bygga en ledande batterivärdekedja.

Business Sweden hade vid utgången av 2023 ca 500 aktiva investeringsprocesser varav 461 var nya för året. I genomsnitt resulterar årligen cirka 10 procent av de aktiva investeringsprocesserna i faktiska investeringsbeslut. 2023 låg andelen investeringsbeslut på 8,8 procent av totalt antal aktiva investeringsprocesser. Investerarnöjdheten ökade från en redan hög nivå med mycket nöjda kunder, utifrån enkätsvar från företag som använt Business Swedens tjänster. Enligt enkäten uppgav 75 procent av företagen att Business Swedens tjänster varit avgörande för deras beslut att investera i Sverige.

Regeringen har uppdragit åt Business Sweden att årligen rapportera om investeringsklimatet och de investeringshinder som framkommit i dialogen med bolag. Resultaten i undersökningen publicerades i augusti 2023 och pekade på att investerande företag upplevde utmaningar inom kompetensförsörjning, tillståndsprocesser, elförsörjning, finansiella etableringsstöd och regelverk vid etablering av nya utländska företag. Därtill rapporterar Business Sweden kontinuerligt till regeringen om de utmaningar som uppstår i specifika investeringsprocesser, samt om investeringsklimatet i stort. I december 2023 bjöd regeringen in till ett högnivåmöte (Join Sweden Dinner) i samverkan med Business Sweden med utländska investerare och svenska företagsledare för att uppmärksamma betydande investeringar i Sverige de senaste åren, främja ytterligare expansionsinvesteringar och föra dialog om investeringsklimatet och åtgärder för att överkomma investeringshinder. Evenemanget utgjorde en del i uppföljningen från den stora investeringskonferensen 2022 Join Sweden Summit som genererat nya företagsdialoger om potentiella investeringar som bearbetats under 2023.

4.3.3 Stärka Sveriges handelspolitiska intressen

För att bedöma måluppfyllelsen används följande bedömningsgrunder: utvecklade regelverk och avtal som medför lägre tullar, lättare regelbörda och bättre förutsättningar för handel samt integrerade hållbarhetsaspekter i handelspolitiken.

De ökade geopolitiska spänningarna, kriget i Ukraina och fortsatta utdragna handelskonflikter mellan inte minst USA och Kina har påverkat världshandeln och medfört en fortsatt global trend mot försämrad förutsebarhet för företag, ökad protektionism och unilateralt agerande. Världshandelsorganisationens (WTO) förmåga att upprätthålla globala spelregler har satts på prov och organisationen har fortsatt ifrågasatts.

För att utveckla regelverk och avtal har Sverige inom EU drivit en offensiv handelsagenda och aktivt verkat för att försvara det multilaterala handelssystemet, att värna WTO och dess regelverk, att förhandla och ratificera fler moderna frihandelsavtal och att motverka protektionism. Det svenska EU-ordförandeskapet prioriterade konkurrenskraftsfrågor inklusive vikten av handel och öppenhet mot omvärlden. Sverige har varit pådrivande i EU:s förberedelser inför WTO:s trettonde ministerkonferens bland annat genom att mana till framsteg i förhandlingarna om förbud mot skadliga fiskesubventioner, om e-handel och i diskussionerna om hur WTO kan moderniseras. Beslut om förlängning av de tillfälliga handelslättnaderna för Ukraina har lett till att handeln med Ukraina har förenklats. Bland annat har EU:s alla import- och antidumpingtullar tillfälligt tagits bort. Sverige är fortsatt en betydande givare av handelsrelaterat bistånd.

EU har undertecknat ett moderniserat associeringsavtal med Chile, som inkluderar ett frihandelsavtal. Förhandlingarna om ett ekonomiskt partnerskapsavtal mellan EU och Kenya har avslutats. Frihandelsavtalet mellan EU och Nya Zeeland har undertecknats och trädde i kraft den 1 maj 2024.

Kommerskollegium har under året bistått regeringen med analyser av EU:s inre marknad, av svenska intressen i WTO och i frihandelsavtal, av EU:s gemensamma handelspolitik och av världshandelns utveckling samt analyser relaterade till handel och hållbarhet. Kommerskollegium har bidragit till svenska positioner och förslag i aktuella processer och förhandlingar och därmed också bidragit till målet att skapa ett starkt handelssystem som bidrar till en hållbar utveckling. Myndighetens utredningar och rapporter har fått internationell spridning och uppmärksammats inom såväl WTO, EU och OECD. Kommerskollegium hanterar även ett antal olika kontaktpunktsfunktioner och informerar och ger stöd till myndigheter, företag och privatpersoner. Det är ett arbete som bidrar till en bättre tillämpning av EU-rätt och handelsregelverk och i förlängningen till en lägre regelbörda.

Under 2023 var, liksom under föregående år, handläggningen inom sanktionsverksamheten omfattande. Detta framför allt som en effekt av EU:s sanktioner mot Ryssland och Belarus efter Rysslands fullskaliga invasion av Ukraina. Rysslands fullskaliga invasion av Ukraina har också påverkat Kommerskollegiums arbete med analyser av handelsutvecklingen. Exportfrämjande projekt har bedrivits med Ukraina i syfte att förbättra landets förutsättningar att handla med Sverige. Myndighetens internationella utvecklingssamarbete är brett med insatser i ett flertal utvecklingsländer. Den handelspolitiska forskningen Trade Academy genomfördes bland annat med deltagare från fem afrikanska länder och i en ny satsning med handelsfrämjande organisationer i Östeuropa, bland annat Ukraina. Genom Open Trade Gate Sweden bidrog Kommerskollegium till att främja import från utvecklingsländer till Sverige och EU. Sedan den 1 december 2023 medverkar Kommerskollegium i Sveriges system för att granska utländska investeringar. Kommerskollegiums uppgift är att bidra med underlag om investeringars betydelse för ekonomi, investeringsklimat samt dess handelspolitiska aspekter.

4.3.4 Effektivisera den inre marknaden

För att bedöma måluppfyllelsen av att effektivisera den inre marknaden används indikatorer för att se utvecklingen när det gäller utrikeshandelns utveckling med varor och tjänster inom EU:s inre marknad, hinder och nationella särregler och genomförandet av EU-lagstiftning.

Tabell 4.6 Utrikeshandelns utveckling med varor och tjänster inom EU och EU:s inre marknad (EU samt Norge, Island och Liechtenstein)[1]

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2022–2023 Förändring i procent	Andel i procent
Tjänster export EU27	272	320	319	335	338	303	266	319	416	492	18	45
Tjänster import EU27	312	337	347	400	412	388	332	420	581	631	9	55
Varor export EU27	758	785	800	867	957	912	838	989	1217	1316	8	56
Varor import EU27	779	826	875	953	1060	990	935	1068	1297	1369	6	68
Tjänster export IM	348	404	410	427	430	386	322	379	513	592	15	54
Tjänster import IM	350	375	386	443	453	430	360	455	629	688	9	60
Varor export IM	895	926	942	1018	1128	1 096	1 011	1 189	1 467	1551	6	67
Varor import IM	870	925	976	1060	1188	1 123	1 066	1 239	1 546	1592	3	79

[1] Efter att Storbritannien lämnade EU den 31 januari 2020, består nu unionen av 27 medlemsländer. Hela tidsserien för transaktioner med EU-länder innehåller endast de 27 nuvarande medlemsländerna.

Källa: Statistiska centralbyrån.

Den inre marknaden har fortsatt att spela en betydande roll för Sveriges ekonomi med ökad handel, jobb och tillväxt. Två tredjedelar av svensk varuexport gick till länder på

den inre marknaden, och 79 procent av importen hade sitt ursprung därifrån. Under 2023 ökade varuexporten med 6 procent och varuimporten med 3 procent jämfört med 2022. Tjänsteexporten ökade med 15 procent och tjänsteimporten med 9 procent jämfört med 2022.

Arbetet med att undanröja kvarstående oproportionerliga hinder för fri rörlighet för varor och tjänster fortsatte. En viktig del i arbetet har därför varit att motverka protektionistiska tendenser och undvika införandet av handelshindrande och oproportionerliga regler som går utöver de krav som följer av EU-lagstiftningen. Tjänstesektorns stora potential för den inre marknaden blev allt viktigare för EU:s ekonomi och övergripande konkurrenskraft, framför allt då tillverknings- och tjänstesektorn blev alltmer sammanflätade.

Tabell 4.7 Utvecklingen när det gäller hinder och nationella särregler – antalet anmälda föreskrifter samt reaktioner i enlighet med direktiv 2006/123/EG (tjänstedirektivet)

	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Antal anmälda svenska regleringar	18	14	16	8	11	17	24	6
Reaktioner från kommissionen eller annan medlemsstat	0	1	1	0	1	1	3	2
Svenska reaktioner på andra länders föreskrifter	0	0	0	0	0	0	0	0

Källa: Kommerskollegium.

Anmälningsproceduren på tjänsteområdet i enlighet med direktiv 2006/123/EG om tjänster på den inre marknaden (tjänstedirektivet) ledde under år 2023 till totalt 6 nya svenska anmälningar av reglering av tjänster. Det är en minskning med 18 anmälningar jämfört med de 24 anmälningar som gjordes under år 2022. Sverige fick två kommentarer från kommissionen under 2023, varav en i form av en begäran om förtydligande (Request for clarification) vilket är en mildare form av kommentar där endast mer fördjupad information om en reglerings innebörd och tillämpning efterfrågas. I det andra ärendet ville kommissionen endast få del av de bakomliggande författningarna.

Syftet med anmälningarna enligt tjänstedirektivet är att motverka handelshinder. Kommerskollegium rapporterar till Regeringskansliet om de anmälningar som görs inom ramen för tjänstedirektivet. Sverige har 2023 inte lämnat några kommentarer på annan medlemsstats anmälan enligt tjänstedirektivet.

Tabell 4.8 Utvecklingen när det gäller hinder och nationella särregler − antalet anmälda föreskrifter samt reaktioner i enlighet med direktiv (EU) 2015/1535

	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Antal anmälda svenska föreskrifter	34	54	40	69	62	63	54
Reaktioner från kommissionen eller annan medlemsstat	7	16	7	9	9	10	9
Svenska reaktioner på andra länders föreskrifter	3	6	3	20	9	6	3

Källa: TRIS-databasen.

År 2023 anmäldes totalt 54 nya svenska föreskrifter inom ramen för proceduren för tekniska föreskrifter avseende varor och informationssamhällets tjänster i direktiv (EU) 2015/1535 om ett informationsförfarande beträffande tekniska föreskrifter och beträffande föreskrifter för informationssamhällets tjänster. Av dessa ledde 9 anmälningar till reaktioner från kommissionen eller annan medlemsstat.

Med stöd av Kommerskollegium fortsatte bevakningen av att andra medlemsstater inte antar nationella regler som kan innebära att nya hinder införs. Sverige överlämnade 3 formella reaktioner på andra länders tekniska föreskrifter.

En förutsättning för den fria rörligheten för varor är att varor uppfyller kraven i EU:s produktlagstiftning. Regeringen beslutade i juni 2022 om en nationell strategi för marknadskontroll för åren 2022–2025 (UD2022/04378). Syftet var att främja ett en enhetlig och effektiv marknadskontroll för tillämpningen av harmoniserad unionslagstiftning. Strategin har mål om effektivare kontroll, utökat samarbete och ökad kunskap. Berörda myndigheter har under 2023 förändrat processen för marknadskontrollprogram och dess uppföljning, samt utvecklat stöd för omvärldsbevakning och marknadsanalys.

4.3.5 Säkra en välfungerande europeisk och internationell kvalitetsinfrastruktur

En välfungerande europeisk och internationell kvalitetsinfrastruktur är central för att säkerställa flödet av varor och tjänster samt bidrar till det övergripande målet om en fri, hållbar och regelbaserad internationell handel. För att bedöma måluppfyllelsen av en välfungerande europeisk och internationell kvalitetsinfrastruktur används indikatorer för att se utvecklingen gällande nationell kundnöjdhet, deltagande i ackrediteringsorganisationer och i internationell standardisering samt samverkan inom svensk standardisering.

Tabell 4.9 Nationell kundnöjdhet

2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
4,2	3,9	4,1	4,1	4,1	4,4	4,4	4,4	4,4	4,6	4,7	4,6	4,7

Anm.: Värdet representerar medelvärdet på resultatet av en fråga kring kundnöjdheten i Swedacs årliga enkät till de ackrediterade organisationerna om det totala intrycket av Swedac som nationellt ackrediteringsorgan. Värderingsskalan 1–5 där 5 är bäst har använts mellan 2010–2020. Från 2021 har Swedac använt svarsalternativen 1 betyder mycket dåligt, 2 betyder dåligt, 4 betyder ganska bra och 5 betyder mycket bra.

Källa: Swedac.

Utvecklingen av den nationella kundnöjdheten hos ackrediterade organisationer visar en hög kundnöjdhet stabilt över tid. Det är centralt för en avgiftsfinansierad verksamhet och bidrar till en välfungerande europeisk kvalitetsinfrastruktur. Under 2023 har Swedacs handläggningstider för ny ackreditering minskat till 165 dagar (från 187 dagar 2022) och antal utfärdade beslut har ökat till 34 beslut år 2023 (från 23 beslut år 2022). Kundenkäten visade dock att det finns förbättringspotential avseende informationen om själva ansökningsförfarandet. Under 2023 har antal ackrediterade organ minskat något, främst på grund av att det skett en minskning av antal ackrediterade fordonsverkstäder. Under 2023 har Swedac även infört en ny avgiftsmodell.

Deltagande i europeiska och internationella ackrediteringsorganisationer

Deltagande och tillsättning av svenska tjänstemän på strategiska positioner i europeiska och internationella ackrediteringsorganisationer ligger på en god nivå. Under 2023 har Swedac inom ramen för arbetet i dessa organisationer arbetat för att säkerställa harmoniserade bedömningar, att systemet för ackreditering hålls relevant. Under 2023 var Swedac först i Europa med att ackreditera ett organ mot SERMI, som är en behörighetscertifiering för stöld- och säkerhetsrelaterade fordonsdata.

Samverkan inom svensk standardisering

Samverkan mellan de svenska standardiseringsorganisationerna inom Sveriges standardiseringsförbund har fortsatt att utvecklas för att möta utmaningarna för den gröna och digitala omställningen.

Deltagande i europeisk och internationell standardisering

Beträffande deltagande i den europeiska och internationella standardiseringen har ett flertal svenska företrädare ledande positioner.

4.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Utifrån de ovan redogjorda resultaten bedömer regeringen att verksamheten har bidragit till att uppnå det riksdagsbundna målet om fri, hållbar och regelbaserad internationell handel, en välfungerande inre marknad, växande export och internationella investeringar i Sverige. Den svenska utrikeshandeln är fortsatt stark med positiva effekter på ekonomin som helhet. Enligt regeringens bedömning behöver fortsatta åtgärder dock vidtas för att säkerställa att export- och investeringsfrämjandet är fortsatt framgångsrikt i det förändrade omvärldsläget, och därmed bidrar till Sveriges välstånd och konkurrenskraft.

Öka Sveriges export

Genom fler exporterande företag ökar förutsättningarna för ökad sysselsättning, stärkt konkurrenskraft och tillväxt. Redovisade resultat visar att företagen över lag är nöjda med de statliga insatserna. Sammantaget visar utfallet på samtliga indikatorer att svensk export har ökat, trots en tilltagande oro i världen. Regeringen bedömer att delmålet om att öka Sveriges export har uppfyllts.

Öka utländska direktinvesteringar i Sverige

Utländska företag verksamma i Sverige och dess investeringar i landet spelar en avgörande roll för sysselsättningen i Sverige. Det statliga främjandet syftar även till att attrahera utländska investeringar till Sverige samt att bibehålla och expandera de utländska företagens verksamhet i Sverige. När det gäller utländska direktinvesteringar i svensk skyddsvärd verksamhet finns bestämmelser i lagen (2023:560) om granskning av utländska direktinvesteringar och i tillhörande förordning. Av regelverket följer att sådana investeringar ska anmälas till Inspektionen för strategiska produkter (ISP). Myndigheten kan vid behov förbjuda en investering eller förena ett godkännande med villkor. Regeringen bedömer att regelverket är ett viktigt verktyg för att skydda svenska intressen. Utländska direktinvesteringar i Sverige sjönk något under 2023, inte minst till följd av hårdnande konkurrens om investeringar, samtidigt som det kan konstateras att investeringarna globalt sett minskade. Kundnöjdheten ökade från en redan hög nivå med mycket nöjda kunder, utifrån enkätsvar från företag som Business Sweden stöttat. Sammanfattningsvis visar samtliga indikatorer att de utländska investeringarna i Sverige ligger på en fortsatt hög nivå i förhållande till den globala nedgången i företags utlandsinvesteringar. Regeringen bedömer att delmålet om att öka utländska direktinvesteringar delvis har uppfyllts.

Stärka Sveriges handelspolitiska intressen

Omvärldsfaktorer har skapat ogynnsamma förutsättningar för Sveriges offensiva handelspolitiska intressen och för effektiviseringen av den inre marknaden. Inom ramen för dessa förutsättningar har svenska intressen likväl tillvaratagits bra. Regeringen har varit pådrivande och bidragit till att EU har fortsatt att vara en tydlig

och konstruktiv aktör på det handelspolitiska området, såväl inom WTO som i relationen till viktiga handelspartner. Regeringens bedömning är att delmålet att stärka Sveriges handelspolitiska intressen har uppfyllts.

Genom Kommerskollegiums expertstöd och analyser till regeringen har myndigheten bidragit till arbetet med att uppnå målen om att stärka Sveriges handelspolitiska intressen och effektivisera den inre marknaden och detta med ett integrerat hållbarhetsperspektiv. Myndighetens arbete med kontaktpunkter och handelshinder bidrar till enklare regelverk och till att hantera enskilda handelshinder. Arbetet med att minska handelshinder för svenska företag har fungerat väl. Samtidigt kvarstår behov av att värna frihandelsagendan och att hitta nya fungerande former för internationella samarbeten med betydelse för handeln mot bakgrund av rådande svårigheter att nå resultat i WTO och i EU:s bilaterala handelsavtalsförhandlingar.

Effektivisera den inre marknaden

Inom ramen för olika forum på EU-nivå och i arbetet med likasinnade länder har regeringen varit pådrivande gentemot andra medlemsstater och Europeiska kommissionen för en stärkt inre marknad samt uppmärksammat vikten av en stärkt inre marknad för ökad, långsiktig konkurrenskraft och EU:s motståndskraft i tider av kris. Regeringen bedömer att delmålet effektivisera den inre marknaden har uppfyllts men det finns behov av att undanröja kvarstående omotiverade hinder för varor och tjänster samt verka för en bättre efterlevnad.

Säkra en välfungerande europeisk och internationell kvalitetsinfrastruktur

Digitalisering som ett verktyg för ökad transparens och effektivitet har bidragit till mer effektivitet och transparens på nationell nivå. Det finns fortsatt behov av harmonisering av systemet för ackreditering på europeisk och internationell nivå och därmed minska skillnader mellan de olika ackrediteringsorganen. Svenska standardiseringsorganisationer har fullgjort sitt uppdrag att tillvarata Sveriges intressen i det europeiska och internationella standardiseringsarbetet. Regeringen bedömer att delmålet för att säkra en välfungerande europeisk och internationell kvalitets-infrastruktur har uppfyllts.

4.5 Politikens inriktning

Internationell handel är en förutsättning för Sveriges globala konkurrenskraft, välstånd, jobbskapande, hållbar tillväxt och klimatnytta och har stor säkerhetspolitisk betydelse. De senaste årens omvärldsutveckling har belyst vikten av en fri, hållbar och regelbaserad internationell handel och en väl fungerande inre marknad. Detta för att bland annat säkerställa tillgången till nödvändiga råvaror, mineraler och insatsvaror för att minimera Sveriges och svenskt näringslivs sårbarhet. Tjänsteinnehållet i den svenska exporten växer och ställer krav på alltmer kvalificerad arbetskraft. Hårdnande konkurrens innebär också att åtgärder behövs för att upprätthålla Sveriges innovationsförmåga och ett konkurrenskraftigt investeringsklimat som är attraktivt även för utländska direktinvesteringar. Ekonomisk tillväxt, handel och näringslivets innovationsförmåga är dessutom en förutsättning för att nå de globala målen för hållbar utveckling i Agenda 2030 och Parisavtalet.

Regeringen har fattat beslut om en ny strategi för Sveriges utrikeshandel, investeringar och globala konkurrenskraft (UD2023/01758). Därmed tar regeringen ett nytt och samlat helhetsgrepp för att utveckla och genomföra ett mer proaktivt handels- och investeringsfrämjande och för att uppnå bättre samstämmighet, effektivitet, långsiktighet och förutsägbarhet i arbetet. Genom strategin vill regeringen ge de

svenska företagen bästa möjliga förutsättningar att hantera nya utmaningar, att kunna växa nationellt och konkurrera internationellt, inte minst för att ta vara på den affärspotential som bland annat finns i den gröna och digitala omställningen och på tillväxtmarknader. Utrikeshandelsstrategin innehåller åtgärder för att upprätthålla Sveriges ställning som ett ledande innovationsland med ett konkurrenskraftigt investeringsklimat och med fortsatt stark attraktionskraft.

Regeringen förbättrar synergierna mellan främjandet, handelspolitiken och utvecklingssamarbetet (se även utg.omr. 7 Internationellt bistånd) för att därmed förbättra förutsättningarna för svenska företag att bidra till utvecklingssamarbetets mål och till grön och digital omställning i låg- och medelinkomstländer. Detta är en viktig del av regeringens arbete för att stärka Sveriges samlade bidrag till att uppnå de globala målen för hållbar utveckling i Agenda 2030 och Parisavtalets klimatmål.

Regeringen avser även stärka synergierna mellan näringslivs- och Sverigefrämjandet (se utg.omr. 5 Internationell samverkan). En faktabaserad och positiv Sverigebild gynnar svenskt näringsliv och ökar förutsättningarna att nå målet och delmålen för utrikeshandels- och investeringsfrämjandet. Samtidigt stärks Sveriges motståndskraft mot desinformation och informationspåverkan. Att kunna attrahera efterfrågad internationell kompetens, inte minst inom tech-området, är av yttersta vikt för att företagen ska kunna växa, ställa om och attrahera utländska direktinvesteringar och utgör en del av Sverigefrämjandet.

Exportfrämjande

Företagens behov och efterfrågan ska stå i centrum för det statliga exportfrämjandet, som ska vara affärsnära, efterfrågestyrt, samstämmigt, effektivt, långsiktigt och förutsägbart. Statligt finansierade insatser ska kunna uppvisa tydliga och mätbara resultat, med god utväxling när det gäller ökade skatteintäkter och sysselsättning.

Handelsfrämjande i Norden, EU och Nordamerika, där Sverige traditionellt har en stark ställning, ska värnas och vidareutvecklas. Därutöver stöttar regeringen svenska företags deltagande i uppbyggnaden av Ukraina genom närvaro av Business Sweden i Kiev och med en särskild exportkreditgaranti för Ukraina. Det är också viktigt att kunna ge stöd till svenska företag, inte minst små och medelstora, för att ta vara på de möjligheter som finns på snabbt växande marknader utanför vårt närområde. En främjandesatsning sker därför i Asien och Sveriges deltagande i den nordiska paviljongen vid världsutställningen i Osaka (Expo 2025) utgör en viktig del i denna satsning.

Ett framgångsrikt näringslivsfrämjande kräver ett målinriktat stöd genom alla de aktörer som ingår i Team Sweden-samarbetet. Team Sweden är ett nätverk av myndigheter och organisationer som jobbar tillsammans för att främja svensk export och investeringar i Sverige och ett sätt för regeringen att samordnat och effektivt underlätta för svenska företag som vill nå ut till en internationell marknad. Detta samarbete ska fortsatt vidareutvecklas i samråd med näringslivet och handelskamrar och i högre utsträckning aktivt fånga upp affärsmöjligheter och positionera svenska lösningar inom strategiskt viktiga områden som till exempel grön och digital omställning. Ett brett svenskt engagemang av hela Team Sweden bedöms vara viktigt för att främja svensk export i prioriterade sektorer som bland annat energi, transport, tillverkningsindustri, råvaror och nya material, digitalisering inklusive AI, gröna näringar samt hälsa och life science. Även tjänsteföretagen och företag i helt digitala miljöer ska omfattas, liksom företag inom de kulturella och kreativa branscherna. Startups och scaleups spelar en viktig roll för framtidens ekonomi, konkurrenskraft och arbetsmarknad. Dessa typer av företag besitter ofta strategiskt viktig kompetens för industrin och samhällets omställning, och tillgång till kapital är avgörande. Inom

dessa områden finns en efterfrågan från andra länder att ta del av svenska företagsprodukter och tjänster, liksom goda möjligheter att uppnå en ökad klimatnytta genom export av svenska lösningar. Svenska företag ska kunna verka på komplexa marknader och kan då behöva stöd för att hantera risker och krav på ökad aktsamhet när det gäller social och miljömässig hållbarhet och korruption. Sveriges utlandsmyndigheter har fått i uppgift att agera mer proaktivt till stöd för svenska näringslivsintressen inom ramen för Team Sweden-samarbetet, bland annat inom dessa områden och för att främja svenskt näringslivs möjligheter att bidra till hållbara EU-gemensamma projekt.

Regeringen avser att fortsätta utveckla Business Swedens uppdrag till stöd för svenska företags möjligheter att vinna affärer globalt, i synnerhet inom grön omställning och inom projekt för hållbar infrastruktur. Det innebär till exempel att svenska exportföretag ska matchas mer effektivt med finansiering från EU, de multilaterala utvecklingsbankerna och de globala klimatfonderna. Synergier mellan exportfrämjandet och klimatbiståndet ska bidra till grön omställning och klimatnytta i låg- och medelinkomstländer. Även Business Swedens stöd till små och medelstora företag samt till regional exportsamverkan ska vidareutvecklas. Förutsättningarna för små och medelstora företag att expandera genom export ska förbättras, bland annat genom att stödet anpassas till respektive företagsstorlek och affärsmodeller (inklusive tjänste- och e-handelsföretag). För att stärka Business Swedens exportfrämjande verksamhet föreslår regeringen att ytterligare medel avsätts.

Bristande tillgång till rätt kompetens är i många sektorer ett av de största hindren för att svenska företag ska kunna öka sin export. Den globala konkurrensen om teknik-talang förväntas öka kommande år. För att företagen ska ha konkurrenskraftiga förutsättningar och kompetensförsörjningen ska stärkas föreslår regeringen att tekniktalanger bosatta utomlands ges en uppdaterad bild av möjligheterna att arbeta i Sverige. Regeringen föreslår därför att medel tillförs Svenska institutet och Business Sweden för att genomföra denna satsning på talangattraktion i teknikintensiva kluster.

Exportfinansiering

Ett väl fungerande och marknadskompletterande exportkreditsystem är betydelsefullt för svensk utrikeshandel och skapar sysselsättning i Sverige. Exportkreditnämnden (EKN) och AB Svensk Exportkredit (SEK) erbjuder exportkreditgarantier och exportkrediter för att stötta svenska företags export. Systemet med statsstödda exportkrediter som hanteras av SEK är centralt för att kunna erbjuda export-finansiering på de löptider som svensk exportindustri efterfrågar.

Mot bakgrund av den för närvarande mycket stora och svårbedömda risken vid affärer med Ukraina har regeringen inrättat en särskild exportkreditgaranti och avsätter medel på anslag i budgeten för att täcka eventuella förluster. Exportkreditgarantin som tillåter EKN att erbjuda svenska företag kreditgarantier för export till Ukraina ger svenska företag möjligheter till samhällsviktig export som kan bidra till uppbyggnad och hållbar samhälls- och ekonomisk utveckling i Ukraina. Därför föreslår regeringen att garantiramen för de särskilda exportkreditgarantierna för export av varor och tjänster till Ukraina utökas.

Synergier mellan utvecklingssamarbetet, handelsfrämjandet och handelspolitiken

Regeringen avser att fortsätta stärka synergier mellan utvecklingssamarbetet, främjandet och handelspolitiken för att öka förutsättningarna för hållbar utveckling genom ökat handelsutbyte i enlighet med den efterfrågan som finns från låg- och medelinkomstländer. Ett bättre samspel mellan alla relevanta myndigheter och andra

aktörer i Team Sweden ska ge större möjlighet för svenska företag att bidra till hållbar utveckling, i låg- och medelinkomstländer, särskilt i sektorer där svenska företags kunnande, handel och utlandsinvesteringar kan bidra till goda utvecklingsresultat, digital och grön omställning samt ökad klimatnytta.

Sådana insatser kan också ge bättre förutsättningar för svenska företag att ta del av de globala affärsmöjligheter som bland annat den gröna och digitala omställningen innebär. Regeringens ambition är att skapa förutsättningar för en effektiv finansiering för att uppnå de globala utvecklingsmålen, samtidigt som den svenska resursbasens kompetens utnyttjas. Regeringen avser därför inrätta ett nytt finansieringsinstrument som kombinerar biståndsmedel med exportkreditfinansiering för projekt som bidrar till hållbar utveckling i låg- och lägre medelinkomstländer. Förslaget avser ett pilotprogram som löper under fem år med början 2025. Se mer om detta i utgiftsområde 7 Internationellt bistånd.

Investeringsfrämjande

Regeringen ser vikten av Business Swedens och myndigheters arbete med investeringsfrämjande då det finns goda samband mellan utländska direktinvesteringar, nya arbetstillfällen, grön omställning, välstånd och tillväxt i Sverige. Det finns ca 15 000 utländska företag i Sverige som anställer en dryg femtedel av alla anställda i privata sektorn. Utländska investeringar är dessutom nödvändiga för att Sverige ska bibehålla konkurrenskraften och attrahera högkvalificerad arbetskraft. Nästan hälften av privat forskning och utveckling i Sverige görs av de utländska bolagen i Sverige. Regeringen föreslår därför ökade medel för att förbättra affärsklimatet genom att identifiera och undanröja hinder för investeringar för både svenska och utländska företag i Sverige. Regeringen föreslår vidare att medel avsätts för en särskild satsning på att genomföra ett internationellt investeringsmöte för att attrahera utländska investerare och därigenom bidra till framtida export, tillväxt och sysselsättning i hela landet.

För att Sverige ska kunna möta intresset från utländska investerare ska regeringen säkerställa att samarbetet mellan Business Sweden och Regeringskansliet, nationella, regionala och kommunala aktörer, lärosäten, handelskamrar och berörda företag bedrivs på ett effektivt och väl samordnat sätt. En viktig del av detta arbete är en robust och välfungerande investeringsgranskning i enlighet med lagen om granskning av utländska direktinvesteringar och tillhörande förordning. Business Sweden ska även fortsätta utveckla samarbetet med de utländska bolag som redan har investerat i Sverige, med sikte på att dessa företag ytterligare utökar sin verksamhet i landet.

Internationell handelspolitik

Sverige ska vara en tydlig röst för fri, hållbar och regelbaserad handel som är förutsättningen för en stark ekonomi och för välstånd och konkurrenskraft. Regeringen avser bland annat agera för att EU ska förhandla och ingå fler frihandelsavtal med andra länder och regioner, minska riskerna i strategiska beroenden, bygga motståndskraft i en mer osäker omvärld och upprätthålla ambition avseende klimat- och hållbarhetsaspekter. Exempelvis ökar vikten av partnerskap med andra länder med anledning av den komplexa geopolitiska utvecklingen. I detta arbete ska världshandelsorganisationen WTO ha en grundläggande roll. För fortsatt deltagande i internationella handelsorganisationer föreslår regeringen att utökade medel anslås för detta.

Frågor om ekonomisk säkerhet ska, när motiverat, beaktas i samband med andra handelspolitiska överväganden. Om handelsrestriktioner övervägs måste de vara välmotiverade, proportionerliga och inte vara protektionistiska.

Sverige driver även på för att ta bort handelshinder generellt och stärka det internationella samarbetet på det digitala området. Detta mot bakgrund av att det i takt med de förändringar som sker i vår omvärld blir allt viktigare för företag att agera med hela världen som marknad. Sveriges ekonomi, välstånd och egna gröna omställning är också beroende av internationell handel för att få tillgång till kritiska råvaror[2], en mer effektiv produktion, ett bättre utbud och lägre priser. Trots att tjänster blir allt viktigare för global handel och svensk ekonomi finns det ytterligare potential, såväl globalt som när det gäller EU. Importen är viktig för tillgången till insatsvaror till konkurrensmässiga priser, vilket i sin tur ger förutsättningar för export och ökad konkurrenskraft. En ökad specialisering där företag inriktar sig på olika delar av produktionsprocessen innebär att handel med insatsvaror har blivit viktigare och processer alltmer fragmenterade och utspridda över världen. Regeringen prioriterar därför inte bara möjligheterna att kunna exportera utan också att importera på ett effektivt sätt för att stärka näringslivets lokala och regionala konkurrenskraft.

Sanktioner är ett viktigt verktyg som EU använder som en del av sin gemensamma utrikes- och säkerhetspolitik. Ekonomiska sanktioner eller restriktioner rör särskilda sektorer i ekonomin såsom import- och exportförbud för vissa varor, investeringsförbud och förbud mot leverans av vissa tjänster. Kommerskollegium är den myndighet som hanterar merparten av de olika undantag som ges i EU:s sanktionsförordningar och bistår andra myndigheter med tolkningar av sanktionsregelverket. Efter Rysslands fullskaliga invasion av Ukraina har sanktionsarbetet blivit mycket omfattande. Regeringen föreslår därför att medel avsätts för Kommerskollegiums arbete med EU:s ekonomiska sanktioner.

EU:s inre marknad

EU:s inre marknad har sedan den skapades för mer än 30 år sedan bidragit till att göra vardagen enklare för människor och företag, vilket har skapat jobb och ekonomisk tillväxt inte bara i Sverige utan i hela EU. Även om den inre marknaden varit en framgång har EU:s andel av global BNP fortsatt att minska varför arbetet med att utveckla den inre marknaden behöver intensifieras. Kvarstående och nya hinder fortsätter hämma den fria rörligheten. Den fria rörligheten för varor, tjänster, personer och kapital samt att den digitala inre marknaden stärks är centralt. Det är också av vikt att regelverket efterlevs och att handelshinder på den inre marknaden undanröjs samt att stärka den inre marknadens motståndskraft så att den ska fungera väl, även i tider av kris. Utgångspunkten ska vara en marknadsdriven politik. Det är viktigt att Sverige är en konsekvent röst för att EU-gemensam lagstiftning ska vara teknikneutral och för en begränsad styrning över resursallokering. Likaledes bör ny lagstiftning leda till så lite administration för näringslivet och medlemsstaterna som möjligt. Regeringens inrättande av Förenklingsrådet och Implementeringsrådet är ett stöd i denna ambition.

Regeringen avser att verka för fördjupning och utveckling av den inre marknaden för att säkerställa fria handelsflöden för svenska företag, motverka fragmentering och arbeta för ökad harmonisering av gemensamma regelverk. Tjänstehandeln bör ges särskilt fokus och EU:s kapitalmarknader bör stärkas. Det är även viktigt att värna den inre marknadens grundvillkor genom att upprätthålla en effektiv konkurrens och en jämn spelplan, och motverka åtgärder kan försvaga den inre marknaden såsom produktionsmål och ökade nivåer av statligt stöd. Det är centralt att EU snarast möjligt återgår till en restriktiv hållning och tillämpning av de gemensamma statsstödsreglerna. Omfattande industristöd och särregler har motiverats av tredje länders statsstöd, men följden har också blivit att marknader snedvridits och sektorer

[2] Kritiska råvaror är råvaror av stor ekonomisk betydelse för EU, med en hög risk för leveransavbrott på grund av att källorna är koncentrerade och att det finns få bra och prismässigt överkomliga ersättningsprodukter.

blivit beroende av icke marknadsdrivna resursflöden. Följden har också blivit att det offentliga tagit en omfattande riskbörda. Det är därför viktigt att kommissionen vidtar åtgärder för att hantera sådana risker och genomför noggranna konsekvensanalyser i samband med framtagandet av lagstiftningsförslag.

Under ordförandeskapet i EU drev regeringen ett framgångsrikt arbete med konkurrenskraftsfrågorna som ledde till en strategi för långsiktig konkurrenskraft och produktivitet samt det pågående arbetet hos kommissionen med att ta fram en långsiktig strategi för den inre marknaden. Regeringen anser att det är viktigt att den inre marknaden blir ett högt prioriterat område under EU-mandatperioden 2024–2029 samt att strategin för långsiktig konkurrenskraft och produktivitet efterlevs. Det är mycket angeläget att stärka EU:s konkurrenskraft, tillgång till privat kapital och den inre marknaden för att minska tillväxt- och innovationsklyftan mellan Europa och dess globala konkurrenter.

En välfungerande marknadskontroll är viktig för att säkerställa en effektiv kontroll av produkter som inte uppfyller gällande krav. Den nationella strategin för marknads-kontroll utgör en central del i det arbetet.

En välfungerande kvalitetsinfrastruktur

Standardisering, certifiering och ackreditering bidrar till att främja svensk export och konkurrenskraft. Den ökade globala konkurrensen, den snabba tekniska utvecklingen och den geopolitiska situationen har gjort frågan om internationell standardiseringen allt viktigare. Regeringen avser att fortsätta att arbeta för en effektiv, digitaliserad och intressentdriven internationell och europeisk standardisering som stödjer den gröna och digitala omställningen, inte minst i Ukraina. Regeringen föreslår att medel tillförs Sveriges standardiseringsförbund för att intensifiera sitt arbete med svensk standardisering och för att effektivt bevaka och främja svenska intressen inom standardiseringen på europeisk och internationell nivå. Vidare föreslår regeringen att ytterligare medel tillförs Styrelsen för ackreditering och teknisk kontroll för att dels skapa en effektiv och fungerande kvalitetsinfrastruktur i syfte att produkter och tjänster ska uppfylla krav på säkerhet och kvalitet, dels för verksamheten med marknadskontroll av färdigförpackade varor.

4.6 Budgetförslag

4.6.1 2:1 Styrelsen för ackreditering och teknisk kontroll: Myndighetsverksamhet

Tabell 4.10 Anslagsutveckling 2:1 Styrelsen för ackreditering och teknisk kontroll: Myndighetsverksamhet

Tusental kronor

2023	Utfall	25 973	Anslagssparande	1 104
2024	Anslag	26 760[1]	Utgiftsprognos	27 365
2025	**Förslag**	**36 259**		
2026	Beräknat	37 105[2]		
2027	Beräknat	38 323[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 36 259 tkr i 2025 års prisnivå.

[3] Motsvarar 36 835 tkr i 2025 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Styrelsen för ackreditering och teknisk kontrolls förvaltningsutgifter.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 4.11 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 2:1 Styrelsen för ackreditering och teknisk kontroll: Myndighetsverksamhet

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**26 760**	**26 760**	**26 760**
Pris- och löneomräkning[2]	1 199	1 851	2 328
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	8 300	8 494	9 235
varav BP25[3]	*8 300*	*8 300*	*8 900*
– Stärkt arbete för effektiv kvalitetsinfrastruktur	*8 300*	*8 300*	*8 900*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**36 259**	**37 105**	**38 323**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2024. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2026–2027 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

För stärkt arbete för effektiv kvalitetsinfrastruktur ökas anslaget med 8 300 000 kronor 2025. Anslaget beräknas 2026 öka med motsvarande belopp och fr.o.m. 2027 med 8 900 000 kronor.

Regeringen föreslår att 36 259 000 kronor anvisas under anslaget 2:1 *Styrelsen för ackreditering och teknisk kontroll: Myndighetsverksamhet* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 37 105 000 kronor respektive 38 323 000 kronor.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Styrelsen för ackreditering och teknisk kontrolls (Swedacs) uppdragsverksamhet med ackreditering och liknande kompetensbedömning finansieras med avgifter. Swedac bedriver även tjänsteexport genom att medverka i projekt inom internationellt utvecklingsarbete finansierat av främst Sida och EU. Swedac har ett ackumulerat överskott som för ackrediteringsverksamheten beror på lägre kostnader på grund av covid-19-pandemin. Överskottet hanteras i dialog med Regeringskansliet. Inga större förändringar förväntas när det gäller intäkter eller kostnader.

Tabell 4.12 Budget för avgiftsbelagd verksamhet: Ackreditering

Tusental kronor

Ackreditering	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt-kostnad)	Ackumulerat resultat
Utfall 2023	116 813	113 711	3 102	518
Prognos 2024	119 900	118 750	1 150	1 668
Budget 2025	122 300	120 700	1 600	3 268

Källa: Swedac.

Tabell 4.13 Budget för avgiftsbelagd verksamhet: Reglerad mätteknik

Tusental kronor

Reglerad mätteknik	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt-kostnad)	Ackumulerat resultat
Utfall 2023	9 771	12 301	-2 530	4 071
Prognos 2024	10 180	11 880	-1 700	2 371
Budget 2025	10 650	12 000	-1 350	1 021

Källa: Swedac.

Tabell 4.14 Budget för avgiftsbelagd verksamhet: Tjänsteexport

Tusental kronor

Tjänsteexport	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt-kostnad)	Ackumulerat resultat
Utfall 2023	4 860	6 300	-1 440	1 482
Prognos 2024	4 600	5 950	-1 350	132
Budget 2025	5 500	6 000	-500	-368

Källa: Swedac.

4.6.2 2:2 Kommerskollegium

Tabell 4.15 Anslagsutveckling 2:2 Kommerskollegium

Tusental kronor

2023	Utfall	94 122	Anslagssparande	2 888
2024	Anslag	105 055[1]	Utgiftsprognos	107 162
2025	**Förslag**	**115 250**		
2026	Beräknat	117 654[2]		
2027	Beräknat	119 795[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 115 250 tkr i 2025 års prisnivå.

[3] Motsvarar 115 250 tkr i 2025 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Kommerskollegiums förvaltningsutgifter.

Tabell 4.16 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 2:2 Kommerskollegium

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**105 055**	**105 055**	**105 055**
Pris- och löneomräkning[2]	3 862	6 134	8 157
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	6 333	6 465	6 583
varav BP25[3]	*4 000*	*4 000*	*4 000*
– Tillskott för arbete med ekonomiska sanktioner	*4 000*	*4 000*	*4 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**115 250**	**117 654**	**119 795**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2024. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2026–2027 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

För arbete med ekonomiska sanktioner ökas anslaget med 4 000 000 kronor 2025. Fr.o.m. 2026 beräknas anslaget öka med motsvarande belopp.

Regeringen föreslår att 115 250 000 kronor anvisas under anslaget 2:2 *Kommerskollegium* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 117 654 000 kronor respektive 119 795 000 kronor.

4.6.3 2:3 Exportfrämjande verksamhet

Tabell 4.17 Anslagsutveckling 2:3 Exportfrämjande verksamhet

Tusental kronor

2023	Utfall	322 810	Anslagssparande	307
2024	Anslag	401 017[1]	Utgiftsprognos	398 335
2025	**Förslag**	**484 367**		
2026	Beräknat	495 367		
2027	Beräknat	378 367		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag för det statliga uppdraget avseende exportfrämjande till Sveriges export- och investeringsråd (Business Sweden), för näringslivsfrämjande åtgärder och för främjande av svenska företagsaffärer kopplade till projektexport och andra typer av offentligt upphandlade affärer. Anslaget får användas för näringslivsfrämjande på strategiska marknader och områden, exportutveckling, förstärkt närvaro i ekonomiskt dynamiska regioner, import-främjande samt särskilda handelsfrämjande och handelspolitiska åtgärder. Vidare får anslaget användas för utgifter för infrianden av exportkreditgarantier till Ukraina till den del utgifterna inte kan klassificeras som bistånd.

Tabell 4.18 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 2:3 Exportfrämjande verksamhet

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**402 367**	**402 367**	**402 367**
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	82 000	93 000	-24 000
varav BP25	*87 000*	*113 000*	*129 000*
– Informationskampanj i tech-kluster	*8 000*	*9 000*	*9 000*
– Ökade medel för Business Swedens statliga uppdrag	*24 000*	*49 000*	*49 000*
– Exportkreditgarantier Ukraina	*55 000*	*55 000*	*71 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**484 367**	**495 367**	**378 367**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

För informationskampanj i tech-kluster ökas anslaget med 8 000 000 kronor 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget öka med 9 000 000 kronor.

För Business Swedens statliga uppdrag ökas anslaget med 24 000 000 kronor 2025. Fr.o.m. 2026 beräknas anslaget öka med 49 000 000 kronor.

För utgifter för infrianden av exportkreditgarantier till Ukraina till den del utgifterna inte kan klassificeras som bistånd ökas anslaget med 55 000 000 kronor 2025. För 2026 beräknas anslaget öka med 55 000 000 kronor och för 2027 samt 2028 med 71 000 000 kronor.

Regeringen föreslår att 484 367 000 kronor anvisas under anslaget 2:3 *Exportfrämjande verksamhet* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 495 367 000 kronor respektive 378 367 000 kronor.

4.6.4 2:4 Investeringsfrämjande

Tabell 4.19 Anslagsutveckling 2:4 Investeringsfrämjande

Tusental kronor

2023	Utfall	67 772	Anslagssparande	
2024	Anslag	77 772[1]	Utgiftsprognos	77 252
2025	**Förslag**	**103 772**		
2026	Beräknat	107 772		
2027	Beräknat	97 772		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag för det statliga uppdraget avseende investeringsfrämjande till Sveriges export- och investeringsråd (Business Sweden) och för utredningsinsatser inom området.

Tabell 4.20 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 2:4 Investeringsfrämjande

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**77 772**	**77 772**	**77 772**
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	26 000	30 000	20 000
varav BP25	*26 000*	*30 000*	*30 000*
– Årligt internationellt investeringsmöte	*10 000*	*10 000*	*10 000*
– Medel för att undanröja hinder för investeringar	*16 000*	*20 000*	*20 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**103 772**	**107 772**	**97 772**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

För årligt internationellt investeringsmöte ökas anslaget med 10 000 000 kronor 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget öka med motsvarande belopp.

För att undanröja hinder för investeringar ökas anslaget med 16 000 000 kronor 2025. Fr.o.m. 2026 beräknas anslaget öka med 20 000 000 kronor.

Regeringen föreslår att 103 772 000 kronor anvisas under anslaget 2:4 *Investeringsfrämjande* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 107 772 000 kronor respektive 97 772 000 kronor.

4.6.5 2:5 Avgifter till internationella handelsorganisationer

Tabell 4.21 Anslagsutveckling 2:5 Avgifter till internationella handelsorganisationer

Tusental kronor

2023	Utfall	26 023	Anslagssparande	-1 369
2024	Anslag	27 717[1]	Utgiftsprognos	26 172
2025	**Förslag**	**23 517**		
2026	Beräknat	23 517		
2027	Beräknat	23 517		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för avgifter och bidrag till samt särskilda insatser med anledning av Sveriges deltagande i följande internationella handelsorganisationer:

– Världshandelsorganisationen (WTO)
– Internationella rådet för samarbete på tullområdet (WCO)
– Internationella Byrån för Utställningar i Paris (BIE).

Tabell 4.22 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 2:5 Avgifter till internationella handelsorganisationer

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**25 017**	**25 017**	**25 017**
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	-1 500	-1 500	-1 500
varav BP25	*3 000*	*3 000*	*3 000*
– Medel för avgifter till internationella handelsorganisationer	*3 000*	*3 000*	*3 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**23 517**	**23 517**	**23 517**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

För avgifter till internationella handelsorganisationer ökas anslaget med 3 000 000 kronor 2025. Fr.o.m. 2026 beräknas anslaget öka med motsvarande belopp.

Regeringen föreslår att 23 517 000 kronor anvisas under anslaget 2:5 *Avgifter till internationella handelsorganisationer* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 23 517 000 kronor respektive 23 517 000 kronor.

4.6.6 2:6 Bidrag till standardiseringen

Tabell 4.23 Anslagsutveckling 2:6 Bidrag till standardiseringen

Tusental kronor

2023	Utfall	31 336	Anslagssparande	
2024	Anslag	31 336[1]	Utgiftsprognos	31 336
2025	**Förslag**	**45 136**		
2026	Beräknat	45 136		
2027	Beräknat	45 136		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till Sveriges Standardiseringsförbund.

Tabell 4.24 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 2:6 Bidrag till standardiseringen

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**31 336**	**31 336**	**31 336**
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	13 800	13 800	13 800
varav BP25	*13 800*	*13 800*	*13 800*
– Ökad resurssättning av svensk standardisering	*13 800*	*13 800*	*13 800*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**45 136**	**45 136**	**45 136**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

För ökad resurssättning av svensk standardisering ökas anslaget med 13 800 000 kronor. Fr.o.m. 2026 beräknas anslaget öka med motsvarande belopp.

Regeringen föreslår att 45 136 000 kronor anvisas under anslaget 2:6 *Bidrag till standardiseringen* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 45 136 000 kronor respektive 45 136 000 kronor.

4.6.7 2:7 AB Svensk Exportkredits statsstödda exportkreditgivning

Tabell 4.25 Anslagsutveckling 2:7 AB Svensk Exportkredits statsstödda exportkreditgivning

Tusental kronor

2023	Utfall	11 625	Anslagssparande	75 875
2024	Anslag	100 000[1]	Utgiftsprognos	99 331
2025	**Förslag**	**100 000**		
2026	Beräknat	100 000		
2027	Beräknat	100 000		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget för användas för ersättning till AB Svensk Exportkredit för eventuellt underskott inom ramen för systemet med statsstödda exportkrediter till fast ränta, det så kallade CIRR-systemet (Commercial Interest Reference Rate).

Tabell 4.26 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 2:7 AB Svensk Exportkredits statsstödda exportkreditgivning

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**100 000**	**100 000**	**100 000**
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**100 000**	**100 000**	**100 000**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 100 000 000 kronor anvisas under anslaget 2:7 *AB Svensk Exportkredits statsstödda exportkreditgivning* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 100 000 000 kronor respektive 100 000 000 kronor.

4.6.8 Exportkreditnämnden

Exportkreditnämndens verksamhet ska bedrivas så att den är självbärande över tid och samtidigt erbjuda de svenska exportföretagen villkor som motsvarar vad konkurrerande företag i andra länder kan erhålla.

Ramutnyttjandet uppgick den 30 juni 2024 till 421 miljarder kronor för ordinarie exportkreditgarantier och till 0 miljarder kronor för investeringsgarantier. Obundna offerter medräknas till 50 procent i ramutnyttjandet medan bundna offerter och garantier medräknas till 100 procent.

Kreditgaranti för exportkrediter

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2025 ställa ut kreditgarantier för exportkrediter som inklusive tidigare utfärdade garantier uppgår till högst 500 000 000 000 kronor.

Skälen för regeringens förslag: Exportkreditnämndens (EKN) verksamhet har tillsammans med Aktiebolaget Svensk Exportkredits verksamhet en avgörande betydelse för företagens möjligheter att finansiera exportaffärer. Riskavtäckning är centralt för exportföretagen för att inte få sämre förutsättningar än sina konkurrenter och gå miste om affärer eller få minskad konkurrenskraft internationellt. Regeringen bör mot denna bakgrund bemyndigas att under 2025 ställa ut kreditgarantier för exportkrediter som inklusive tidigare utfärdade garantier uppgår till högst 500 000 000 000 kronor.

Tabell 4.27 Ramar för statliga garantier – kreditgaranti för exportkrediter

Belopp angivet i SEK i tkr. Belopp angivet i annan valuta i ental.

Utgifts-område	Ändamål	Ram 2023[1]	Utestående åtaganden 2023-12-31	Ram 2024[1]	Föreslagna garantiramar 2025
24	Exportkreditgarantier	475 000 000	281 145 795	475 000 000	500 000 000

[1] Ramar för 2023 och 2024 redovisas exklusive beslutade och föreslagna ändringar som lämnats i propositioner om ändringar i statens budget.

Kreditgaranti för investeringar

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2025 ställa ut kreditgarantier för investeringar som inklusive tidigare utfärdade garantier uppgår till högst 10 000 000 000 kronor.

Skälen för regeringens förslag: För de svenska exportföretagen är det centralt med riskavtäckning för att inte få sämre förutsättningar än sina konkurrenter och gå miste om affärer eller få minskad konkurrenskraft internationellt. EKN har de senaste åren noterat en ökning av intresset från den svenska exportindustrin för strategiska investeringar genom investeringsgarantier. Det är viktigt att behålla ramen för investeringsgarantier för den svenska exportindustrins strategiska investeringar.

Regeringen bör mot denna bakgrund bemyndigas att under 2025 ställa ut kreditgarantier för investeringar som inklusive tidigare utfärdade garantier uppgår till högst 10 000 000 000 kronor.

Tabell 4.28 Ramar för statliga garantier – kreditgaranti för investeringar

Belopp angivet i SEK i tkr. Belopp angivet i annan valuta i ental.

Utgifts-område	Ändamål	Ram 2023[1]	Utestående åtaganden 2023-12-31	Ram 2024[1]	Föreslagna garantiramar 2025
24	Investeringsgarantier	10 000 000	0	10 000 000	10 000 000

[1] Ramar för 2023 och 2024 redovisas exklusive beslutade och föreslagna ändringar som lämnats i propositioner om ändringar i statens budget.

Kreditgaranti för att säkra tillgången av råvaror

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2025 ställa ut kreditgarantier för att säkra tillgången av råvaror som inklusive tidigare utfärdade garantier uppgår till högst 12 000 000 000 kronor.

Skälen för regeringens förslag: Exportkreditnämnden kan fr.o.m. 2022 utfärda statliga kreditgarantier för att säkra tillgången av råvaror genom en s.k. råvarugaranti. En råvarugaranti används för att täcka risken för en långivares finansiering av en utländsk låntagares investering i ett råvaruprojekt om denna låntagare inte klarar att fullfölja betalningarna enligt låneavtalet. En förutsättning för att få en råvarugaranti för ett låneavtal är att låntagaren sluter ett långfristigt leveransavtal med en svensk råvaruimportör.

Regeringen bör mot denna bakgrund bemyndigas att under 2025 ställa ut kreditgarantier som uppgår till högst 12 000 000 000 kronor för att säkra tillgången av råvaror.

Tabell 4.29 Ramar för statliga garantier – kreditgaranti för att säkra tillgången av råvaror

Belopp angivet i SEK i tkr. Belopp angivet i annan valuta i ental.

Utgifts-område	Ändamål	Ram 2023[1]	Utestående åtaganden 2023-12-31	Ram 2024[1]	Föreslagna garantiramar 2025
24	Råvarugarantier	12 000 000	0	12 000 000	12 000 000

[1] Ramar för 2023 och 2024 redovisas exklusive beslutade och föreslagna ändringar som lämnats i propositioner om ändringar i statens budget.

Kreditgaranti för export till Ukraina

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2025 ställa ut kreditgarantier för export till Ukraina, som kan klassificeras som bistånd i enlighet med den definition som används av biståndskommittén Development Assistance Committee (DAC) vid Organisationen för ekonomiskt samarbete och utveckling (OECD), som inklusive tidigare utfärdade garantier uppgår till högst 888 000 000 kronor.

Skälen för regeringens förslag: Näringslivet kan spela en viktig roll i uppbyggnaden av Ukraina. Den höga riskexponeringen är dock ett hinder för många företag. Svenska företag har efterfrågat exportkreditgarantier från EKN för att dela risken. Mot bakgrund av den för närvarande mycket stora och svårbedömda risken kan EKN inom ordinarie garantimodell dock endast erbjuda garantier i begränsade och mycket specifika fall. Genom en ram om 888 miljoner kronor för särskilda exportkreditgarantier för Ukraina ges företag som avser exportera till Ukraina tryggare möjligheter att exportera samhällsviktiga varor och tjänster till landet och kan därmed bidra till återuppbyggnad och hållbar samhälls- och ekonomisk utveckling i Ukraina. Dessa garantier följer inte den ordinarie garantimodellen, där en riskavspeglande avgift tas ut av företagen för att motsvara statens förväntade kostnader. I stället avsätts medel på anslag i statsbudgeten för att täcka eventuella förluster med fördelningen anslaget *1:1 Biståndsverksamhet* inom utgiftsområde 7 Internationellt bistånd 800 miljoner kronor och anslaget *2:3 Exportfrämjande verksamhet* inom utgiftsområde 24 Näringsliv 88 miljoner kronor.

Regeringen bör mot denna bakgrund bemyndigas att under 2025 ställa ut kreditgarantier för export till Ukraina, som kan klassificeras som bistånd (Official Development Assistance, ODA) i enlighet med den definition som används av biståndskommittén (DAC) vid Organisationen för ekonomiskt samarbete och utveckling (OECD), som inklusive tidigare utfärdade garantier uppgår till högst 888 000 000 kronor.

Tabell 4.30 Ramar för statliga garantier – exportkreditgarantier till Ukraina

Belopp angivet i SEK i tkr. Belopp angivet i annan valuta i ental.

Utgifts-område	Ändamål	Ram 2023[1]	Utestående åtaganden 2023-12-31	Ram 2024[1]	Föreslagna garantiramar 2025
24	Exportkreditgarantier till Ukraina	0	0	333 000	888 000

[1] Ramar för 2023 och 2024 redovisas exklusive beslutade och föreslagna ändringar som lämnats i propositioner om ändringar i statens budget.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 4.31 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt-kostnad)	Ackumulerat resultat
Utfall 2023	1 524 711	-282 115	1 806 826	26 123 987
Prognos 2024	2 051 000	1 692 998	358 002	26 481 989
Budget 2025	2 100 000	1 700 000	400 000	26 881 989

Källa: EKN

4.6.9 Låneram för AB Svensk Exportkredit

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att för 2025 besluta att Aktiebolaget Svensk Exportkredit får ta upp lån i Riksgäldskontoret för exportfinansiering som inklusive tidigare upplåning uppgår till högst 150 000 000 000 kronor.

Skälen för regeringens förslag: Statsstödda exportkrediter, s.k. CIRR-krediter, är centrala för exportföretagen för att de inte ska få sämre förutsättningar än sina konkurrenter och gå miste om affärer eller få minskad konkurrenskraft internationellt. En låneram i Riksgäldskontoret säkerställer SEK:s upplåning i CIRR-systemet för att kunna erbjuda företagen långfristiga lån. Regeringen bör mot denna bakgrund bemyndigas att för 2025 besluta att Aktiebolaget Svensk Exportkredit får ta upp lån i Riksgäldskontoret som inklusive tidigare upplåning uppgår till högst 150 000 000 000 kronor.

Tabell 4.32 Ramar för statlig utlåning – AB Svensk Exportkredit

Tusental kronor

Utgifts-område	Ändamål	Ram 2023[1]	Utlåning 2023-12-31	Ram 2024[1]	Förslag 2025
24	AB Svensk Exportkredit	175 000 000	0	125 000 000	150 000 000
	Summa	**175 000 000**	**0**	**125 000 000**	**150 000 000**

[1] Ramar för 2023 och 2024 redovisas exklusive beslutade och föreslagna ändringar som lämnats i propositioner om ändringar i statens budget.

Utgiftsområde 25

Allmänna bidrag till kommuner

Utgiftsområde 25 – Allmänna bidrag till kommuner

Innehållsförteckning

1 Förslag till riksdagsbeslut ... 3

2 Utgiftsområde 25 Allmänna bidrag till kommuner ... 5
2.1 Utgiftsområdets omfattning ... 5
2.2 Utgiftsutveckling ... 5
2.3 Mål för utgiftsområdet ... 5
2.4 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder ... 6
2.5 Resultatredovisning ... 6
2.5.1 Konjunkturen och demografin påverkar utvecklingen i kommunsektorn ... 6
2.5.2 Svagare resultat i kommunsektorn 2023 ... 7
2.5.3 Hög investeringsnivå och fortsatt ökad skuldsättning ... 12
2.5.4 Soliditeten försvagades något ... 13
2.5.5 Det finns skillnader mellan kommuners och regioners utveckling ... 14
2.5.6 Liten ökning av genomsnittlig skattesats, men stora skillnader mellan kommunerna ... 16
2.5.7 Mätningar av effektivitet indikerar att det finns skillnader mellan kommuner och mellan regioner ... 17
2.5.8 Det kommunalekonomiska utjämningssystemet ska skapa likvärdiga ekonomiska förutsättningar ... 18
2.5.9 En viss minskning av antalet riktade statsbidrag ... 19
2.5.10 Kommuners förutsättningar och kapacitet ... 19
2.6 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen ... 20
2.7 Politikens inriktning ... 21
2.7.1 Ett förbättrat ekonomiskt läge väntas 2025 ... 21
2.7.2 De generella statsbidragen ... 22
2.7.3 Försöksverksamhet för ökad effektivitet ... 22
2.7.4 Ökad kapacitet i mindre kommuner ... 23
2.7.5 En effektivitetsdelegation och en granskningsfunktion för regionerna inrättas ... 23
2.7.6 Riktade statsbidrag ... 24
2.7.7 Insatser för att motverka välfärdsbrottslighet och otillåten påverkan i kommunsektorn ... 24
2.8 Budgetförslag ... 25
2.8.1 1:1 Kommunalekonomisk utjämning ... 25
2.8.2 1:2 Utjämningsbidrag för LSS-kostnader ... 30
2.8.3 1:3 Bidrag till kommunalekonomiska organisationer ... 31
2.8.4 1:4 Tillfälligt stöd till enskilda regioner ... 32
2.8.5 1:5 Bidrag för stärkt effektivitet i kommunsektorn ... 33

1 Förslag till riksdagsbeslut

Regeringens förslag:

1. Riksdagen anvisar anslagen för budgetåret 2025 inom utgiftsområde 25 Allmänna bidrag till kommuner enligt tabell 1.1.
2. Riksdagen bemyndigar regeringen att under 2025 ingå ekonomiska åtaganden som medför behov av framtida anslag på högst de belopp och inom de tidsperioder som anges i tabell 1.2.

Tabell 1.1 Anslagsbelopp

Tusental kronor

Anslag	
1:1 Kommunalekonomisk utjämning	166 750 052
1:2 Utjämningsbidrag för LSS-kostnader	6 092 052
1:3 Bidrag till kommunalekonomiska organisationer	7 150
1:4 Tillfälligt stöd till enskilda regioner	250 000
1:5 Bidrag för stärkt effektivitet i kommunsektorn	8 000
Summa anslag inom utgiftsområdet	**173 107 254**

Tabell 1.2 Beställningsbemyndiganden

Tusental kronor

Anslag	Beställningsbemyndigande	Tidsperiod
1:4 Tillfälligt stöd till enskilda regioner	1 250 000	2026–2030
Summa beställningsbemyndiganden inom utgiftsområdet	**1 250 000**	

2 Utgiftsområde 25 Allmänna bidrag till kommuner

2.1 Utgiftsområdets omfattning

Utgiftsområdet omfattar fem anslag. Inom ramen för anslaget 1:1 *Kommunalekonomisk utjämning* redovisas flera olika bidrag och avgifter. Utgiftsområdet omfattare vidare anslaget 1:2 *Utjämningsbidrag för LSS-kostnader* (inkomsttitel 7121 *Utjämningsavgift för LSS-kostnader*), anslaget 1:3 *Bidrag till kommunalekonomiska organisationer*, anslaget 1:4 *Tillfälligt stöd till enskilda regioner* och anslaget 1:5 *Bidrag för stärkt effektivitet i kommunsektorn*.

2.2 Utgiftsutveckling

I denna proposition föreslås att utgifterna inom utgiftsområdet sammantaget minskas med 1,273 miljarder kronor 2025 jämfört med 2024. Anledningen till detta är bl.a. att flera tillfälliga satsningar upphör fr.o.m. 2025 och att ett antal ekonomiska regleringar föreslås till följd av förändrade uppgifter och förutsättningar som sammantaget minskar utgifterna inom utgiftsområdet.

Tabell 2.1 Utgiftsutveckling inom utgiftsområde 25 Allmänna bidrag till kommuner

Miljoner kronor

	Utfall 2023	Budget 2024[1]	Prognos 2024	**Förslag 2025**	Beräknat 2026	Beräknat 2027
1:1 Kommunalekonomisk utjämning	151 878	167 871	167 871	**166 750**	167 466	164 484
1:2 Utjämningsbidrag för LSS-kostnader	5 718	5 827	5 827	**6 092**	6 092	6 092
1:3 Bidrag till kommunalekonomiska organisationer	7	7	7	**7**	7	7
1:4 Tillfälligt stöd till enskilda regioner				**250**	250	250
1:5 Bidrag för stärkt effektivitet i kommunsektorn				**8**	7	1
Äldreanslag						
2024 1:4 Tillfälligt stöd till enskilda kommuner och regioner		375	300			
2024 1:5 Medel till befolkningsmässigt mindre kommuner	300	300	300			
Totalt för utgiftsområde 25 Allmänna bidrag till kommuner	**157 904**	**174 380**	**174 305**	**173 107**	**173 822**	**170 834**

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

2.3 Mål för utgiftsområdet

Målet för utgiftsområdet är att skapa goda och likvärdiga ekonomiska förutsättningar för kommuner och regioner som bidrar till en effektiv kommunal verksamhet med hög kvalitet (prop. 2008/09:1 utg.omr. 25 avsnitt 2.3, bet. 2008/09:FiU3, rskr. 2008/09:150).

2.4 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Regeringens redovisning utgår från följande resultatindikatorer och bedömningsgrunder:

- årets resultat
- skuldsättning
- soliditet
- utveckling av skattesatser
- skillnader i årets resultat, skuldsättning, soliditet och utveckling av skattesatser.

Jämfört med budgetpropositionen för 2024 (prop. 2023/24:1 utg.omr. 25 avsnitt 2.4, bet. 2023/24:FiU3, rskr. 2023/24:110) har valet av resultatindikatorer och bedömningsgrunder ändrats i syfte att renodla och i viss mån bredda resultatredovisningen. Intäktsutveckling och kostnadsutveckling har tagits bort som bedömningsgrunder, då dessa i sig endast i begränsad omfattning kan användas för att bedöma måluppfyllelsen inom utgiftsområdet. Regeringen kommer ändå fortsätta att följa och redovisa såväl intäktsutvecklingen som kostnadsutvecklingen eftersom dessa faktorer – och hur de förhåller sig till varandra – påverkar årets resultat. Utvecklingen av statens styrning av kommuner och regioner används inte längre som en bedömningsgrund, eftersom den mer är att betrakta som en statlig insats än en indikation på måluppfyllelsen inom utgiftsområdet.

Utveckling av skattesatser läggs till som en resultatindikator. Den kommunala beskattningsrätten är grundlagsfäst och en förutsättning för den kommunala självstyrelsen. Kommuner och regioner bestämmer själva sina skattesatser. Det är dock viktigt att följa och analysera utvecklingen av skattesatser för kommunsektorn i sin helhet, för kommunerna respektive regionerna samt för grupper av kommuner respektive regioner. Utvecklingen kan ge såväl en indikation på om de ekonomiska förutsättningarna varit goda och likvärdiga som skäl för att överväga åtgärder inom ramen för utgiftsområdet.

2.5 Resultatredovisning

2.5.1 Konjunkturen och demografin påverkar utvecklingen i kommunsektorn

Kommunsektorn, dvs. kommuner och regioner, ansvarar för en stor del av välfärdens verksamheter och annan samhällsservice, såsom vård, skola, omsorg och kollektivtrafik, och bär därmed en stor del av de offentliga utgifterna. De kommunala utgifterna motsvarade ca 23 procent av BNP 2023. Kommunerna och regionerna har genom den kommunala beskattningsrätten ett långtgående ansvar för finansiering av verksamheterna. Skatteintäkterna utgör cirka två tredjedelar av de totala intäkterna. Utvecklingen av kommunsektorns ekonomi är därmed starkt konjunkturberoende. Även om svensk ekonomi gick mot en lågkonjunktur under 2023 utvecklades skatteunderlaget starkare än förväntat. Det som i stället kom att prägla de ekonomiska förutsättningarna för kommuner och regioner 2023 var den höga inflationen.

Den demografiska utvecklingen, dvs. förändringar i befolkningens storlek och sammansättning, påverkar bl.a. utvecklingen av skatteunderlaget, behovet av välfärdstjänster och investeringar samt kompetensförsörjningen. Befolkningstillväxten i landet var hög under 2000-talet och i mitten av 2010-talet, framför allt på grund av hög invandring (se tabell 2.2). Befolkningstillväxten har dämpats de senaste åren och var under 2023 den lägsta sedan början av 2000-talet, endast 0,3 procent. Den låga

befolkningstillväxten berodde bl.a. på låga födelsetal och låg invandring. Under 2023 minskade folkmängden i 193 kommuner och 12 län, vilket var 62 kommuner och 7 län fler än 2022.

Tabell 2.2 Sveriges befolkningsutveckling utifrån födelseregion

Antal personer om inte annat anges

	2000	2023	Förändring	Förändring, procent
Födelseregion				
Sverige	7 878 994	8 381 080	502 086	6
Norden eller EU utom Sverige	458 348	600 006	141 658	31
Afrika	55 138	253 259	198 121	359
Mellanöstern	140 529	495 604	355 075	253
Asien utom Mellanöstern	80 140	359 964	279 816	349
Europa utom Norden och EU samt Sydamerika, Nordamerika och Oceanien	269 635	461 794	192 159	71
Befolkningen totalt	**8 882 792**	**10 551 707**	**1 668 915**	**19**

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Under 2023 ökade antalet personer över 80 år med 5 procent, vilket kan jämföras med en ökning på 4,1 procent 2022. Antalet barn minskade för första gången på mer än tio år under 2022. Minskningen tilltog 2023 och uppgick till -0,8 procent, vilket kan jämföras med -0,1 procent 2022. Ett färre antal barn i förskole- och grundskoleålder bidrog till minskningen, medan antalet ungdomar i gymnasieåldern fortsatte att öka. Antalet personer i förvärvsarbetande ålder ökade med 0,3 procent under 2023.

2.5.2 Svagare resultat i kommunsektorn 2023

Enligt kommunallagen (2017:725) ska kommuner och regioner ha en god ekonomisk hushållning i sin verksamhet och varje kommun och region ska besluta om riktlinjer och ange finansiella mål för detta. Riktlinjer och mål ska utgå från vad som i normalfallet är att betrakta som en god ekonomisk hushållning, men också anpassas utifrån den enskilda kommunens eller regionens förhållanden, t.ex. vad gäller dess finansiella ställning, befolkningsutveckling, investeringsbehov och skuldsättning. En viktig princip för vad som är en god ekonomisk hushållning är att ekonomin ska vara långsiktigt hållbar och att dagens konsumtion eller ekonomiska förvaltning inte ska innebära att kostnader vältras över på kommande generationer. Årets resultat är en central indikator för analyser av den ekonomiska situationen och de ekonomiska förutsättningarna i kommuner och regioner. Tillräckligt höga resultatnivåer behövs bl.a. för att finansiera hela eller delar av investeringarna.

Efter många år med starka resultat redovisade kommunsektorn (exklusive de kommunala bolagen) ett svagare resultat 2023. De höga resultatnivåerna under tidigare år kan till stor del förklaras av högre skatteintäkter än förväntat och stora tillskott av statsbidrag under pandemin. Årets resultat uppgick till drygt 14 miljarder kronor 2023, vilket var en minskning med 29 miljarder kronor jämfört med föregående år (se diagram 2.1). Resultatet var även lägre än genomsnittet för 2000–2022, som uppgick till nästan 20 miljarder kronor. Det försämrade resultatet 2023 berodde främst på ökade verksamhets- och pensionskostnader till följd av den höga inflationen. Regionernas resultat var betydligt svagare än kommunernas, vilket i huvudsak förklaras av att regionerna drabbades hårdare av de ökade pensionskostnaderna eftersom fler högavlönade arbetar i regionerna. Regionernas resultat uppgick till nästan -12 miljarder kronor, vilket var 21 miljarder kronor lägre än 2022. Kommunernas resultat uppgick till 26 miljarder kronor, vilket var 8 miljarder kronor lägre än 2022.

Diagram 2.1 Årets resultat i kommunsektorn

Miljarder kronor

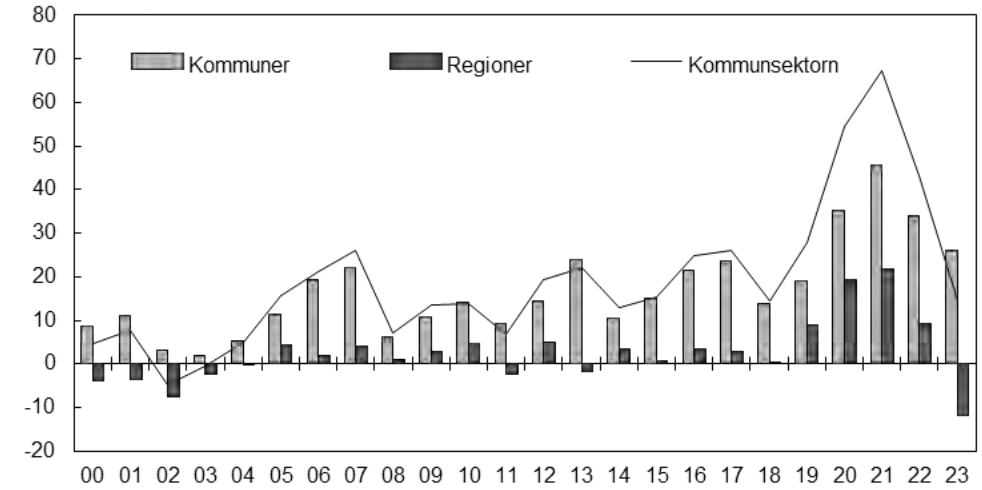

Källa: Statistiska centralbyrån.

Ett vanligt förekommande finansiellt mål för en god ekonomisk hushållning i kommuner och regioner är att årets resultat ska uppgå till en angiven andel av skatteintäkter och generella statsbidrag. Kommunsektorns resultat som andel av dess skatteintäkter och generella statsbidrag uppgick 2023 till 1,3 procent, vilket var lägre än genomsnittet för perioden 2000–2022, som uppgick till 2,6 procent. Kommunernas resultat för 2023 motsvarade 3,7 procent av deras skatteintäkter och generella statsbidrag, vilket var i nivå med genomsnittet för 2000–2022. Resultatet för regionerna 2023 motsvarade -2,9 procent av deras skatteintäkter och generella statsbidrag. Regionerna har haft betydligt svagare resultat än kommunerna under många år. Det genomsnittliga resultatet 2000–2022 uppgick till 0,7 procent.

Kommuner och regioner ska enligt kommunallagen som huvudregel upprätta en budget så att intäkterna överstiger kostnaderna (balanskravet). Detta anger den lägsta godtagbara resultatnivån. Enligt lagen (2018:597) om kommunal bokföring och redovisning beräknas balanskravsresultatet genom att årets resultat justeras för vissa poster, bl.a. orealiserade vinster och förluster i värdepapper. Balanskravet är också en del av det finanspolitiska ramverket. Kommunsektorn som helhet redovisade 2023 ett positivt balanskravsresultat (se vidare Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 4.3).

Kommuner och regioner hade 2013–2023 möjlighet att reservera medel till en resultatutjämningsreserv för att utjämna intäkter över en konjunkturcykel. Vid utgången av 2023 fanns det totalt 52 miljarder kronor avsatta i resultatutjämnings-reserver, vilket var 0,8 miljarder kronor mindre än 2022. Reserverna uppgick till drygt 39 miljarder kronor för kommunerna och nästan 13 miljarder kronor för regionerna. Kommunernas resultatutjämningsreserver ökade med 1 miljard kronor, medan regionernas reserv minskade med nästan 2 miljarder kronor. Det var 235 kommuner och 11 regioner som hade medel avsatta i en resultatutjämningsreserv. Antalet kommuner som avsatt medel ökade mellan 2022 och 2023, medan antalet regioner minskade något.

Den 1 januari 2024 trädde ändringar i kommunallagen i kraft som bl.a. innebär att möjligheten att reservera medel till en resultatutjämningsreserv har ersatts av en möjlighet att reservera medel i en resultatreserv. Ändringen syftar till att ge kommuner och regioner större möjligheter att planera sitt sparande i syfte att nå en god ekonomisk hushållning, t.ex. genom att på förhand reservera medel för kommande större utgifter (prop. 2022/23:119, bet. 2023/24:KU2, rskr. 2023/24:6). De

kommuner och regioner som vid ikraftträdandet hade en resultatutjämningsreserv får ha kvar den till utgången av 2033.

Svagare resultat även i kommun- och regionkoncernerna

De flesta kommuner och regioner har någon del av sin verksamhet organiserad i företagsform. Exempelvis har flertalet kommuner ett bostads- och fastighetsbolag. Kommuner och regioner äger totalt omkring 2 000 företag.

Företagens ekonomiska resultat och ställning redovisas tillsammans med kommunens respektive regionens uppgifter i de sammanställda räkenskaperna, dvs. koncern-redovisningen. Det totala resultatet enligt koncernredovisningarna var högre än resultatet i kommunsektorn 2012–2022. Totalt uppgick årets resultat 2023 i koncern-redovisningarna till nästan 17 miljarder kronor. Kommunernas koncerner stod för drygt 28 miljarder kronor medan resultatet i regionernas koncerner totalt sett var negativt och uppgick till nästan -12 miljarder kronor. Det totala koncernresultatet för 2023 var lägre än det årliga genomsnittet 2000–2022, som uppgick till 27 miljarder kronor, varav kommunkoncernernas resultat uppgick till nästan 24 miljarder kronor och regionkoncernernas till drygt 3 miljarder kronor.

Starkare intäktsutveckling än förväntat

Kommunsektorns totala intäkter (exklusive de kommunala företagens intäkter) uppgick till 1 417 miljarder kronor 2023, vilket var en ökning med 5,3 procent jämfört med 2022. Ökningen mellan 2022 och 2023 var högre än genomsnittet för 2000–2022, då den uppgick till 4,5 procent. Skatteintäkterna utgjorde 68 procent av de totala intäkterna (se diagram 2.2).

Diagram 2.2 Fördelning av kommunsektorns intäkter 2023

Procent

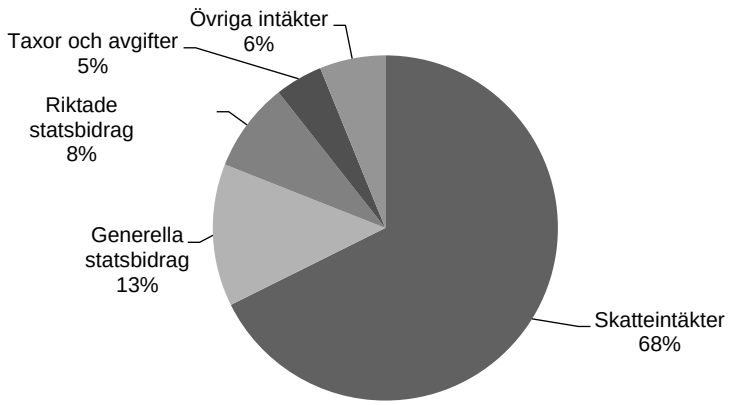

Källor: Statistiska centralbyrån och Sveriges Kommuner och Regioner.

Skatteintäkterna ökade 2023 med 5,7 procent, vilket var högre än genomsnittet för 2000–2022, som uppgick 4,6 procent. Skatteintäkterna ökade mer än vad kommuner och regioner hade förväntat, till följd av en starkare utveckling av skatteunderlaget än beräknat, vilket påverkade resultatet positivt. Ökningen av skatteintäkter berodde endast marginellt på ökade skattesatser (se avsnitt 2.5.6.).

Staten bidrar till kommunsektorns finansiering av sin verksamhet dels genom generella statsbidrag, som redovisas inom detta utgiftsområde, dels genom riktade statsbidrag och kostnadsersättningar huvudsakligen inom andra utgiftsområden. Redovisningen nedan utgår från den kommunala redovisningen, som till viss del skiljer sig från

nationalräkenskapernas redovisning, t.ex. vad gäller redovisningen av statsbidrag. I den kommunala redovisningen räknas t.ex. statsbidraget för läkemedelsförmånerna som ett generellt statsbidrag, vilket det inte gör i nationalräkenskaperna. Statsbidragen uppgick sammantaget till 290 miljarder kronor 2023, vilket motsvarade nästan 22 procent av kommunsektorns totala intäkter. Jämfört med 2022 minskade bidragen med nästan 4 miljarder kronor, vilket motsvarade en minskning med drygt 1 procent. Minskningen förklaras främst av att de pandemirelaterade statsbidragen har fasats ut. De generella statsbidragen, såsom de redovisas i den kommunala redovisningen, ökade med drygt 2 miljarder kronor 2023 och uppgick till 213 miljarder kronor. Av ökningen utgjorde 6 miljarder kronor ett tillskott av generella statsbidrag inom detta utgiftsområde som syftade till att minska risken för att de höga priserna skulle leda till neddragningar i kommunala verksamheter inom framför allt vård, skola och omsorg (prop. 2021/22:1 utg.omr. 25, bet. 2021/22:FiU3, rskr. 2021/22:120). Samtidigt upphörde en tillfällig, pandemirelaterad höjning av de generella statsbidragen som uppgick till 5 miljarder kronor 2022. De riktade statsbidragen, såsom de redovisas enligt den kommunala redovisningen, uppgick 2023 till sammantaget nästan 77 miljarder kronor. Det var en minskning med 6 miljarder kronor jämfört med 2022.

De finansiella intäkterna, som främst består av intäkter från placeringar på börsen, ökade relativt kraftigt 2023, totalt med nästan 22 miljarder kronor eller 132 procent jämfört med 2022. Den genomsnittliga utvecklingen för de finansiella intäkterna uppgick 2000–2022 till drygt 5 procent.

Hög kostnadsökningstakt till följd av hög inflation

Kommunsektorns totala kostnader uppgick till 1 404 miljarder kronor 2023, vilket var en ökning med 7,8 procent jämfört med 2022. Det var en högre ökning än genomsnittet för 2000–2022, som uppgick till 4,3 procent. Av kommunsektorns totala kostnader 2023 utgjorde drygt 93 procent (1 309 miljarder kronor) verksamhetskostnader. Den höga kostnadsökningstakten berodde främst på den höga inflationen som påverkade verksamhets- och pensionskostnaderna. Att pensionskostnaderna påverkas av inflationen beror på att kommunsektorns pensioner värdesäkras med utvecklingen av prisbasbeloppet, vilket räknas upp utifrån inflationen. Uppräkningen av prisbeloppet 2023 var 8,7 procent, vilket var den högsta ökningen på mer än 30 år. Den höga inflationstakten var den huvudsakliga förklaringen till de höga pensionskostnaderna, men även det nya pensionsavtalet, som gäller fr.o.m. 2023, och som fackförbunden och arbetsgivarna i kommunsektorn själva kommit överens om, innebär ökade premier till systemet. Även de finansiella kostnaderna ökade 2023, bl.a. till följd av högre räntekostnader för kommunsektorns låneskulder.

Av kommunsektorns totala kostnader utgör kostnader för välfärdstjänster inom vård, skola och omsorg den största delen, ca 83 procent. Den största andelen av kommunernas kostnader avser pedagogisk verksamhet (se tabell 2.3). Kostnadsökningen 2023 var högst inom vård och omsorg, där det var verksamheten individ- och familjeomsorg som hade den största kostnadsökningen. Samtidigt minskade kostnaderna för ekonomiskt bistånd. I fasta priser, dvs. exklusive effekterna av inflationen, var kostnaderna för pedagogisk verksamhet 2023 oförändrade jämfört med 2022 och för vård och omsorg ökade kostnaderna med drygt 1 procent. Denna utveckling kan jämföras med den demografiska utvecklingen samma period, som bl.a. innebar en ökning av antalet äldre personer och en minskning av antalet barn (se avsnitt 2.5.1).

Tabell 2.3 Kommunernas verksamhetskostnader

Miljoner kronor och andel och förändring i procent

	Andel av total kostnad 2023	Kostnader 2023	Förändring 2022/2023	Genomsnittlig förändring 2018–2022
Pedagogisk verksamhet	43	354	6,4	3,6
Varav				
– förskoleverksamhet och skolbarnomsorg	*14*	*116*	*5,7*	*2,8*
– grundskola	*18*	*152*	*6,7*	*4,3*
– gymnasieskola	*6*	*52*	*5,6*	*2,8*
– övrig utbildning	*4*	*34*	*8,5*	*4,7*
Vård och omsorg	38	309	7,5	3,7
Varav				
– äldreomsorg	*19*	*158*	*7,6*	*3,8*
– funktionshindrade	*11*	*94*	*7,6*	*3,6*
– ekonomiskt bistånd	*2*	*14*	*-0,3*	*1,3*
– individ- och familjeomsorg	*5*	*43*	*9,9*	*5,2*
Övrigt	19	160	3,9	1,5
Totalt kommuner	**100**	**823**	**6,3**	**3,2**

Anm.: I posten övrigt ingår kommunernas kostnader för kultur och fritid, infrastruktur och skydd, affärsverksamhet, arbetsmarknadsåtgärder och flyktingmottagande m.m. Uppgifterna i denna tabell baseras på uppgifter från Sveriges Kommuner och Regioner utifrån kommunernas räkenskapssammandrag medan utvecklingen av kostnaderna totalt sett utgår från resultaträkningen i räkenskapssammandragen. Uppgifterna kan därför skilja sig något åt.

Källor: Statistiska centralbyrån och Sveriges Kommuner och Regioner.

Kostnaderna för hälso- och sjukvård ökade kraftigt 2023. Kostnadsökningen var 4 procentenheter högre än genomsnittet för den senaste femårsperioden (se tabell 2.4). Kostnadsökningen var högst inom den specialiserade somatiska och psykiatriska vården och tandvården. Kostnadsökningen för hälso- och sjukvården i fasta priser var knappt 1 procent 2023. Kostnaderna för regional infrastruktur, trafik och infrastruktur minskade med drygt 2 procent i fasta priser.

Tabell 2.4 Regionernas verksamhetskostnader

Miljoner kronor och andel och förändring i procent

	Andel av total kostnad 2023	Kostnader 2023	Förändring 2022/2023	Genomsnittlig förändring 2018–2022
Regioner				
Hälso- och sjukvård, totalt	88	412	9,3	5,0
Varav				
– primärvård	*16*	*75*	*6,8*	*6,1*
– specialiserad somatisk vård	*47*	*219*	*10,2*	*5,0*
– specialiserad psykiatrisk vård	*7*	*35*	*10,5*	*4,5*
– tandvård	*3*	*12*	*11,4*	*1,4*
– övrig hälso- och sjukvård	*8*	*38*	*8,2*	*3,9*
– läkemedel (öppenvård)[1]	*7*	*33*	*7,9*	*5,9*
Regional utveckling samt trafik och infrastruktur	12	57	6,1	5,2
Totalt regioner	**100**	**469**	**8,9**	**5,0**

Anm.: I kostnader för hälso- och sjukvård ingår också kostnader för tandvård och politisk verksamhet. Uppgifter i denna tabell baseras på uppgifter från Sveriges Kommuner och Regioner utifrån regionernas räkenskapssammandrag medan utvecklingen av kostnaderna totalt sett utgår från resultaträkningen i räkenskapssammandragen. Uppgifterna kan därför skilja sig något åt.

[1] Avser kostnader för läkemedel i öppenvård.

Källor: Statistiska centralbyrån och Sveriges Kommuner och Regioner.

Relativt hög ökning av antalet anställda inom administration

Personalkostnaderna utgör 51 procent av kommunsektorns totala kostnader. Enligt Sveriges Kommuners och Regioner (SKR) personalstatistik hade kommunerna och regionerna ca 1,2 miljoner anställda 2023, vilket motsvarade en knapp fjärdedel av antalet personer på den svenska arbetsmarknaden. Anställda i privata bolag som utför offentliga tjänster ingår inte i statistiken. Antalet anställda ökade med 0,3 procent i kommunerna och 1,8 procent i regionerna 2023. Personal inom administration, vilka består av administratörer, handläggare och personal inom ledningsarbete, ökade med 2,6 procent i kommunerna och 3,1 procent i regionerna. Sedan 2014 har antalet administratörer ökat ungefär i takt med personalutvecklingen i stort, 13 procent i kommunerna och 14 procent i regionerna. För all administrativ personal anställd i kommuner och regioner var ökningen dock 32 procent eller 37 000 anställda 2014–2023.

2.5.3 Hög investeringsnivå och fortsatt ökad skuldsättning

Behovet av att renovera verksamhetslokaler och infrastruktur samt det behov av nya lokaler som den demografiska utvecklingen innebär medför behov av ökade investeringar i t.ex. verksamhetslokaler som äldreboenden och sjukhus och inom VA-området. Eftersatt underhåll leder också till ökade investeringsbehov. Investeringsnivåerna har sedan början av 2000-talet ökat relativt kraftigt med undantag för 2020 och 2021 (se diagram 2.3). År 2023 uppgick investeringsutgifterna till nästan 121 miljarder kronor, varav kommunerna stod för ca 93 miljarder kronor och regionerna för knappt 28 miljarder kronor.

Diagram 2.3 Investeringsutgifter

Miljarder kronor

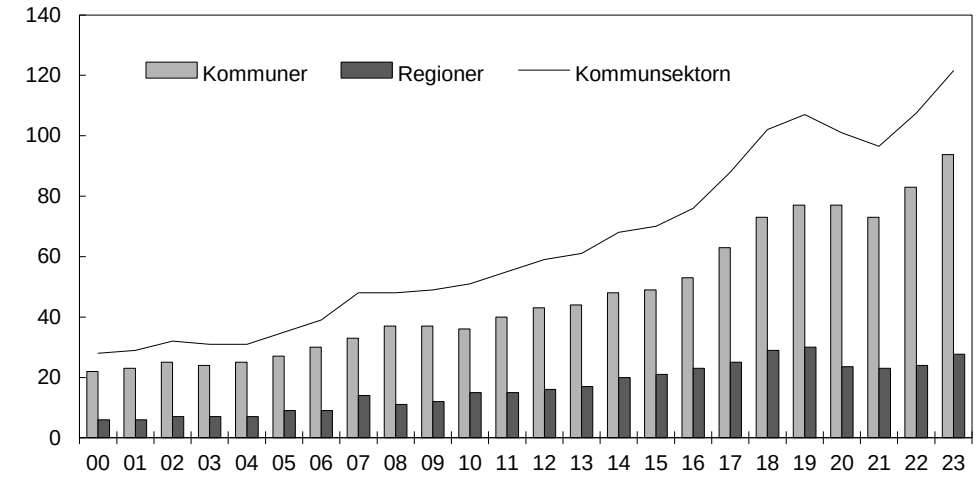

Källa: Statistiska centralbyrån.

Kommuner och regioner finansierar hela eller delar av sina investeringar med egna medel, dvs. genom årets resultat och avskrivningar. Ju större del av investeringarna som finansieras med egna medel desto mindre behöver lånas upp av banker och andra kreditinstitut. Utvecklingen av skuldsättningen i kommuner och regioner beror därför bl.a. på hur stor andel av investeringarna som en kommun kan finansiera med egna medel. Kommuner och regioner tar också upp lån för vidareutlåning till investeringar som de kommunala företagen gör och går även i borgen för de kommunala företagens lån till investeringar, vilket påverkar kommunernas och regionernas skuldsättning och kan utgöra en ekonomisk risk.

Kommunsektorns självfinansieringsgrad, dvs. hur stor andel av investeringarna som finansieras med egna medel, uppgick till nästan 54 procent 2023. Självfinansieringsgraden var därmed lägre än 2022 då den uppgick till knappt 86 procent, och också lägre än genomsnittet för 2000–2022, som uppgick till knappt 69 procent.

Den totala låneskulden, dvs. både den kort- och långfristiga skulden, uppgick till nästan 589 miljarder kronor 2023, varav ca 510 miljarder kronor för kommunerna och 79 miljarder kronor för regionerna (se diagram 2.4). Låneskulden ökade med nästan 10 procent (51 miljarder kronor) jämfört med 2022, vilket var högre än den genomsnittliga ökningstakten 2000–2022, som uppgick till drygt 8 procent. Både kommunernas och regionernas låneskuld ökade 2023. Kommunsektorns låneskuld i förhållande till BNP har minskat de senaste åren, efter att ha legat på en historisk hög nivå om 9,2 procent 2020. År 2023 uppgick låneskuldens andel av BNP till 8,3 procent.

Diagram 2.4 Kommunsektorns kort- och långfristiga lån

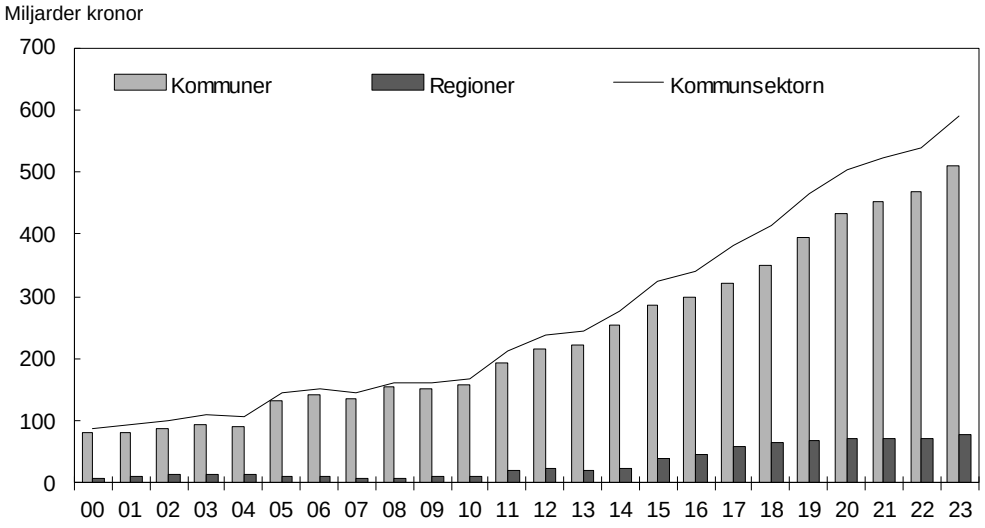

Källa: Statistiska centralbyrån.

Kommunsektorns genomsnittliga kapitalbindning, dvs. den återstående löptiden på den befintliga upplåningen, är kort. Vid utgången av det första kvartalet 2024 uppgick den till 2,49 år. Det innebär att investeringar finansieras med upplåning som förnyas ett flertal gånger under investeringens ekonomiska livslängd. Det är 25 procent av lånestocken som förfaller inom ett år, varav 20 procent är certifikat och tillsvidarelån som förlängs tre till fyra gånger per år. Endast 8 procent av lånestocken har en löptid som är längre än 5 år. Löptiden i kommunsektorns upplåning är generellt sett kortare än löptiden för statsskulden.

2.5.4 Soliditeten försvagades något

Soliditet visar hur stor andel av tillgångarna som finansierats med egna medel. Ju större del av tillgångarna som finansierats med egna medel, desto bättre förutsättningar har kommuner och regioner att möta ekonomiskt utmanande år. Soliditeten är därför ett mått på den långsiktiga finansiella styrkan. Efter flera år med en positiv utveckling försvagades soliditeten, inklusive pensionsåtaganden ingångna före 1998, något för både kommunerna och regionerna 2023, och uppgick till nästan 23 procent för sektorn som helhet (se diagram 2.5). Försvagningen av soliditeten berodde främst på att många kommuner och regioner hade ett negativt resultat 2023.

Diagram 2.5 Soliditet inklusive pensionsåtaganden före 1998

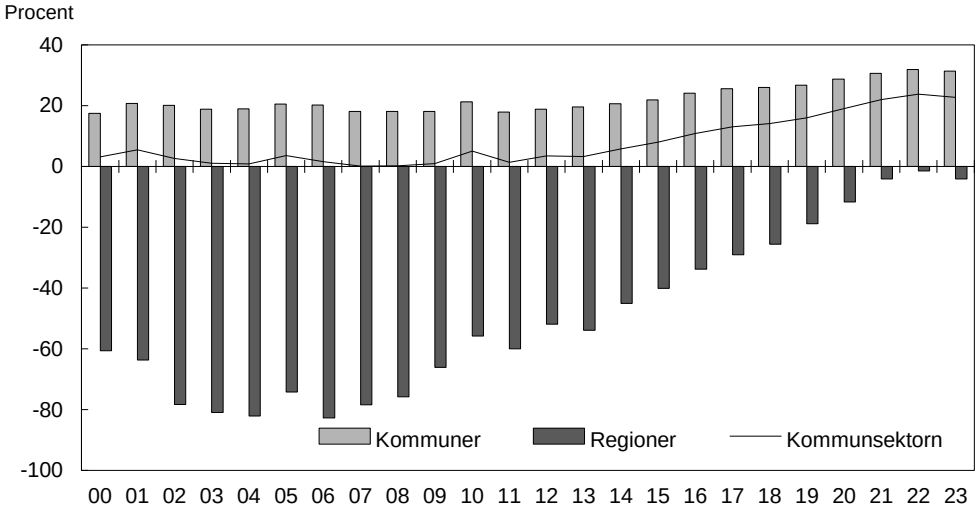

Källa: Statistiska centralbyrån.

2.5.5 Det finns skillnader mellan kommuners och regioners utveckling

Ekonomin försvagades mest i mindre kommuner och landsbygdskommuner

Även om ekonomin försvagades i kommunerna som helhet, bl.a. när det gäller resultatnivåer och utvecklingen av soliditeten under 2023, fanns det stora skillnader mellan enskilda kommuner och grupper av kommuner. I detta avsnitt redovisas skillnader mellan kommuner utifrån tre huvudgrupper av kommuner. Indelningen är gjord av SKR och baseras i huvudsak på kriterierna storlek på tätorten, närhet till större tätort och pendlingsmönster. Huvudgrupperna är storstäder och storstadsnära kommuner, större städer och kommuner nära större stad samt mindre städer/tätorter och landsbygdskommuner. I det följande benämns huvudgrupperna av kommuner som kommungrupper.

Resultatet för 2023 var lägre än för 2022 i samtliga kommungrupper. Den största minskningen skedde i gruppen mindre städer/tätorter och landsbygdskommuner. I denna kommungrupp var resultatets andel av skatteintäkter och generella statsbidrag lägre än genomsnittet för 2000–2022 (se tabell 2.5). Kommungruppen storstäder och storstadsnära kommuner hade fortsatt ett relativt högt resultat 2023, och det var högre än genomsnittet för gruppen för 2000–2022. Denna grupp hade också i jämförelse med de andra kommungrupperna större realisationsvinster från exploateringsverksamhet. Om denna intäkt exkluderas minskar skillnaderna mellan grupperna.

Av de 290 kommunerna hade 69 ett negativt resultat 2023, vilket var en ökning med 47 kommuner jämfört med 2022. Andelen kommuner med negativa resultat var 30 procent i kommungruppen mindre städer/tätorter och landsbygdskommuner, 20 procent i gruppen större städer och kommuner nära större stad och 7 procent i gruppen storstäder och storstadsnära kommuner.

Tabell 2.5 Nyckeltal för kommunerna

Utfall 2023 och genomsnittligt utfall 2000–2022 i procent om inget annat anges

	Storstäder och storstads-nära kommuner 2023	Större städer och kommuner nära större stad 2023	Mindre städer/ tätorter och landsbygds-kommuner 2023	Riket 2023	Storstäder och storstads-nära kommuner 2000–2022	Större städer och kommuner nära större stad 2000–2022	Mindre städer/ tätorter och landsbygds-kommuner 2000–2022
Årets resultat, kr/inv.	3 337	1 446	1 234	1 647	1 842	1 131	1 152
Årets resultat som andel av generella statsbidrag och skatteintäkter	5,2	3,0	2,6	3,7	4,7	3,2	2,7
Resultatutjämnings-reserv, kr/inv. (2013–2022)	3 309	3 128	3 767	3 456	1 424	1 280	1 567
Balanskravsresultat, kr/inv. (2008–2022)	2 635	1 137	744	1 190	1 627	1 077	1 057
Kostnadsutveckling	6,1	7,5	7,1	7,1	3,5	3,4	3,5
Skuldsättning (2012–2022)[1]	26 278	32 147	27 619	29 093	18 168	21 319	18 056
Soliditet inkl. pensionsåtaganden ingångna före 1998	33,8	29,1	30,6	31,3	25,7	21,0	17,6
Investeringar, kr/inv.	9 180	9 662	8 571	9 074	4 914	4 084	4 349
Befolknings-utveckling	0,6	-0,2	-0,7	0,3	1,2	0,3	-0,1

[1] Avser långfristiga och kortsiktiga lån i banker och andra kreditinstitut.

Källa: Statistiska centralbyrån.

Högst genomsnittlig avsättning till resultatutjämningsreserver 2023 liksom för 2013–2022 hade mindre städer/tätorter och landsbygdskommuner. Användningen av resultatutjämningsreserver 2023 var i genomsnitt per kommungrupp störst i kommungruppen mindre städer/tätorter och landsbygdskommuner. Det genomsnittliga balanskravsresultatet för samtliga kommungrupper var lägre än genomsnittet för årets resultat 2023 liksom för 2000–2022, vilket beror på justeringar som görs i samband med beräkningen av balanskravsresultatet. Kommungruppen storstäder och storstadsnära kommuner redovisade högst balanskravsresultat.

Kostnadsutvecklingen var betydligt högre 2023 än genomsnittet för 2000–2022 för de tre kommungrupperna. Kostnadsutvecklingen var särskilt hög i kommungruppen mindre städer/tätorter och landsbygdskommuner.

Skuldsättningen på kommungruppsnivå avser långsiktiga och kortsiktiga lån i banker och kreditinstitut. Av tabell 2.5 framgår att större städer och kommuner nära större stad hade högst låneskulder, medan storstäder och storstadsnära kommuner hade lägst skulder. Skulderna har ökat för alla grupper över tid och mest för större städer och kommuner nära större stad.

Liksom tidigare år hade storstäder och storstadsnära kommuner högst soliditet. Soliditeten har dock stärkts mest i mindre städer/tätorter och landsbygdskommuner över tid. Detta har lett till att skillnaderna i soliditet mellan kommungrupperna har minskat. Samtliga tre kommungruppers soliditet försvagades mellan 2022 och 2023. Den största försvagningen mellan dessa år stod storstäder och storstadsnära kommuner för.

Den avtagande befolkningstillväxten märks i alla kommungrupper. Under 2023 var det endast storstäder och storstadsnära kommuner som hade befolkningstillväxt. I

kommungruppen mindre städer/tätorter och landsbygdskommuner hade drygt 80 procent av kommunerna befolkningsminskning 2023.

De flesta regioner redovisade negativa resultat

Regionerna har under lång tid haft, och hade även 2023, en betydligt svagare ekonomi än kommunerna. Under den senaste tioårsperioden har dock regionernas ekonomi stärkts, vilket de senaste tre åren har förklarats av stora och i huvudsak pandemi-relaterade tillskott av statsbidrag och en starkare ökning skatteunderlaget än förväntat. År 2023 redovisade dock 17 av de 20 regionerna ett negativt resultat.

Kostnadsökningen i regionerna 2023 var relativt hög, och varierade mellan knappt 6 procent i regionen med lägst kostnadsökning och nästan 13 procent i regionen med högst kostnadsökning.

År 2023 hade 10 regioner långfristiga och kortfristiga lån i banker och kreditinstitut, vilket var 1 region mer än 2022. Av de 10 regioner som hade en låneskuld ökade den för 7 av dem mellan 2022 och 2023.

Regionernas långsiktiga finansiella ställning, soliditeten inklusive pensionsåtagandet före 1998, varierade vid utgången av 2023 mellan som lägst -73 procent och som högst nästan 26 procent (se diagram 2.6). Soliditeten försämrades för alla regioner utom en mellan 2022 och 2023. Det kan jämföras med förändringen mellan 2000 och 2022, då samtliga regioner utom en i stället förbättrade soliditeten.

Diagram 2.6 Soliditet inklusive pensionsåtaganden före 1998

Procent

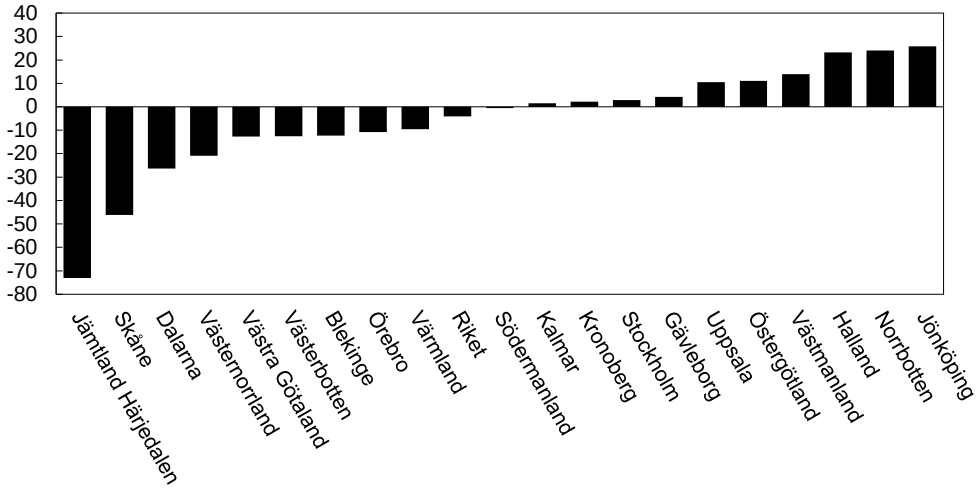

Källa: Statistiska centralbyrån.

Vid utgången av 2022 hade 13 regioner avsatt medel till en resultatutjämningsreserv. År 2023 använde 7 regioner en sådan reserv. En region använde hela reserven och vid utgången av 2023 var det därmed 12 regioner som hade en resultatutjämningsreserv.

Vid utgången av 2023 redovisade 15 regioner ett negativt balanskravsresultat. Av dessa åberopade 7 regioner synnerliga skäl för att inte återställa hela eller delar av det negativa resultatet.

2.5.6 Liten ökning av genomsnittlig skattesats, men stora skillnader mellan kommunerna

Den genomsnittliga totala kommunalskatten, dvs. skatt till kommun och skatt till region, uppgick till 32,24 procent 2023, vilket var en ökning med 0,01 procentenhet

jämfört med 2022. Detta avser den vägda skattesatsen, vilket innebär att respektive kommuns skattesats viktats utifrån folkmängd för att beräkna ett genomsnitt. Ökningen 2023 skedde efter tre år med en minskande genomsnittlig skattesats. Den minskningen berodde på att kommunernas genomsnittliga skattesats hade minskat och att inga höjningar gjorts av regionernas skattesatser under dessa år. Under den senaste tioårsperioden har den genomsnittliga kommunalskattesatsen ökat med 0,63 procentenheter, varav regionerna stått för den största delen av ökningen, 0,55 procentenheter. År 2023 var den genomsnittliga skattesatsen 20,67 procent i kommuner och 11,57 procent i regioner.

Den totala kommunalskattesatsen varierar mellan 28,98 procent i kommunen med lägst total skattesats och 35,15 procent i kommunen med högst total skattesats, dvs. en skillnad på 6,15 procentenheter. Skillnaden har ökat med 0,66 procentenheter under den senaste tioårsperioden.

Den kommungrupp som har lägst genomsnittlig totalskattesats är storstäder och storstadsnära kommuner, och den som har högst är mindre städer/tätorter och landsbygdskommuner. Skillnaden mellan dessa grupper var 2,22 procentenheter 2023. Skillnaden har ökat under den senaste tioårsperioden. Till skillnad från uppgifterna ovan som avser hela riket används i jämförelsen mellan kommungrupperna ett ovägt genomsnitt, dvs. respektive kommuns skattesats har inte viktats utifrån folkmängd.

Den parlamentariskt sammansatta Utjämningskommittén överlämnade i juli 2024 betänkandet Nätt och jämnt – Likvärdighet och effektivitet i kommunsektorn (SOU 2024:50). Kommittén hade bl.a. i uppdrag att analysera orsakerna till skillnader i skattesatser mellan kommuner och mellan regioner. Kommittén konstaterade att skillnaderna i skattesats mellan regioner var betydligt mindre än mellan kommuner och analysen fokuserade därför på skillnaderna i skattesatserna mellan kommuner. Enligt kommitténs analys finns det en stor spridning mellan hur olika kommuner prioriterar, men skillnader i skattesats beror företrädesvis på skillnader i kostnadsnivå i sådan obligatorisk verksamhet som ingår i kostnadsutjämningen.

2.5.7 Mätningar av effektivitet indikerar att det finns skillnader mellan kommuner och mellan regioner

Rådet för kommunala analyser (RKA) är en ideell förening som har bildats i samarbete mellan staten och SKR. RKA:s uppdrag är att underlätta uppföljning och analys av olika verksamheter i kommuner och regioner genom att ge analysstöd och utbildningar samt tillhandahålla statistik i databasen Kolada. Sedan 2020 publiceras nyckeltal för produktivitet och effektivitet i kommuner och sedan 2021 publiceras även motsvarande nyckeltal för regioner.

RKA publicerar årligen en rapport om effektivitet och produktivitet. I tidigare rapporter har föreningen konstaterat att det finns stora skillnader i effektivitet mellan kommuner, men att det genom analyserna inte gått att se något samband mellan kvalitet och kostnader, dvs. den kommun som har högst resursförbrukning är inte nödvändigtvis den som har högst kvalitet (Effektivitet i kommuner, 2021). En slutsats från rapporterna är att det finns skillnader i effektivitet – och att det därmed kan finnas utrymme för att förbättra effektiviteten i verksamheterna. Samtidigt lyfter RKA genomgående i rapporterna att ytterligare uppgifter behövs i arbetet med att mäta effektivitet, framför allt om kvalitet och resultat i olika verksamheter. Det innebär att analyser utifrån de nyckeltal som tas fram bör göras med försiktighet, och ses som indikationer på effektivitet snarare än precisa mätningar. I en rapport om produktivitet i regionerna konstaterades att kostnadsökningen inom hälso- och sjukvården varit hög under de senaste åren, samtidigt som uppmätta producerade volymer minskat, vilket indikerar en minskad produktivitet. RKA framhöll dock att för att kunna bedöma

utvecklingen av effektivitet, dvs. hur kvalitet och resultat utvecklats i förhållande till kostnaderna, krävs ytterligare utveckling av nyckeltal som belyser t.ex. hälsoutfall.

I rapporten Effektivitet i äldreomsorgen (RKA 2023), där den uppmätta effektiviteten i olika kommuner jämförs, bekräftas mönstret att det inte nödvändigtvis är de kommuner med högst resursförbrukning som har den högsta kvaliteten. I rapporten beskrivs även utvecklingen av volymer, resurser och kvalitet inom äldreomsorgen på nationell nivå. Även i denna rapport framhåller RKA att antalet kvalitetsmått är begränsat. RKA konstaterar att pandemin haft stor påverkan på både kostnader och kvalitet, vilket försvårar effektivitetsanalysen. Andelen personer som är 80 år och äldre och har insatser från äldreomsorgen har minskat sedan många år tillbaka. Detta kan delvis förklaras av en förbättrad hälsa bland de äldre. RKA påpekar att utvecklingen av andelen äldre med behov av insatser från äldreomsorgen bl.a. kan påverkas av förebyggande arbete och användningen av ny teknik. Denna utveckling kommer att få stor betydelse för hur den kraftiga ökningen av antalet personer över 80 år kommer att påverka kommunerna.

2.5.8 Det kommunalekonomiska utjämningssystemet ska skapa likvärdiga ekonomiska förutsättningar

De generella statsbidragen fördelas till största delen genom det kommunalekonomiska utjämningssystemet, och det till systemet kopplade anslaget 1:1 *Kommunalekonomisk utjämning*. Det kommunalekonomiska utjämningssystemet har till syfte att ge kommuner och regioner likvärdiga ekonomiska förutsättningar, trots skillnader i skattekraft och strukturella faktorer såsom befolkningsutveckling, ålderssammansättning och bebyggelsestruktur. Bidragen inom systemet finansieras till största delen av statliga medel. En mindre del av bidragen finansieras genom att vissa kommuner och en region betalar avgifter till systemet.

År 2023 fick kommunerna 108 miljarder kronor och regionerna 44 miljarder kronor genom systemet. Bidragens betydelse som intäktskälla skiljer sig åt mellan enskilda kommuner och regioner. När alla bidrag och avgifter inom systemet summeras per kommun varierade beloppen mellan -22 300 och 34 000 kronor per invånare 2023. Det genomsnittliga, ovägda beloppet per kommun, dvs. när hänsyn inte tas till olikheter i antalet invånare, var 16 249 kronor per invånare. Av kommunerna var elva nettobetalare i systemet. Den kommungrupp som fick störst bidrag i systemet var gruppen mindre städer/tätorter och landsbygdskommuner. Lägst bidrag fick kommungruppen storstäder och storstadsnära kommuner.

Det genomsnittliga ovägda beloppet per region var 6 600 kronor per invånare 2023. Beloppen varierade mellan -1 700 och 12 000 kronor per invånare. En region var nettobetalare i systemet.

Den parlamentariska Utjämningskommittén har gjort en bred översyn av det kommunalekonomiska utjämningssystemet och föreslår flera ändringar i systemet. Huvudsyftet med förslagen är att skapa mer likvärdiga ekonomiska förutsättningar för kommuner och för regioner, och andra värden som särskilt har beaktats har bl.a. varit att systemet ska ge sunda incitament för effektivisering och tillväxt. Den samlade effekten av de föreslagna förändringarna i systemet innebär bl.a. att glesa kommuner, kommuner med liten folkmängd och de socioekonomiskt svagare kommunerna i genomsnitt får ett ökat utfall i systemet. Utjämningskommitténs förslag har skickats ut på remiss.

2.5.9 En viss minskning av antalet riktade statsbidrag

Inom ramen för uppgiften att redogöra för utvecklingen av statens styrning av kommuner och regioner har Statskontoret publicerat rapporten Statens styrning med statsbidrag till kommuner och regioner 2024 – Antal, omfattning och innehåll (Statskontoret 2024). Statskontoret har identifierat att det under 2023 fanns 167 riktade statsbidrag och 23 kostnadsersättningar till kommunsektorn. Det innebär en viss minskning jämfört med 2022 och att antalet riktade statsbidrag och kostnadsersättningar är det lägsta sedan 2018. Det var 11 nya riktade statsbidrag som infördes 2023 och 26 statsbidrag som upphörde. De flesta bidragen finns inom utgiftsområdena 9 Hälso- och sjukvård och social omsorg och 16 Utbildning och universitetsforskning.

2.5.10 Kommuners förutsättningar och kapacitet

En särskild utredare har haft i uppdrag att i dialog med kommuner undersöka intresset för frivilliga kommunsammanläggningar. Utredningen, som antog namnet Kommunperspektivutredningen, överlämnade i januari 2024 betänkandet Steg mot stärkt kapacitet (SOU 2024:6). I betänkandet konstaterar utredningen att mindre kommuner har utmaningar som handlar om en minskande folkmängd, åldersstruktur, gleshet och att en liten ekonomi och organisation gör att utrymmet för prioriteringar och förmågan att hantera ekonomiska kriser, förändringar och nya krav kan bli sämre framöver.

Kommunperspektivutredningen, som genomförde dialogmöten med drygt 130 kommuner i 11 län, konstaterar att kommunerna är väl medvetna om sina utmaningar, men att de i nuläget inte ser sammanläggningar som en lösning. Däremot ses kommunal samverkan som en viktig åtgärd när den egna kapaciteten inte räcker till. Utredningen anger dock att vissa kommuner kan komma att ompröva sin inställning till sammanläggningar på sikt på grund av nya uppgifter och växande utmaningar. Kommunperspektivutredningen bedömer att staten behöver bidra till fortsatta diskussioner om hur kommunernas kapacitet ska stärkas och till att det finns en öppenhet för olika lösningar. Utredningen bedömer också att framför allt mindre kommuner behöver analysera sin långsiktiga kapacitet och identifiera åtgärder som bidrar till att stärka denna.

Försöksverksamhetskommittén, som hade i uppdrag att främja försöksverksamheter i kommunsektorn, överlämnade i december 2023 betänkandet Förändring genom försök – Försöksverksamhet i den kommunala sektorn (SOU 2023:94). Syftet med utredningen var att öka kommunernas och regionernas kapacitet att hantera de samhällsutmaningar de står inför. Utredningen identifierade bl.a. behov av stöd till kommunsektorn för att bedriva försöksverksamhet, t.ex. i form av metodstöd.

Den parlamentariska Kommunutredningen tillsattes 2017 i syfte att utarbeta en strategi för att stärka kommunernas kapacitet. Kommunutredningen överlämnade i februari 2020 betänkandet Starkare kommuner – med kapacitet att klara välfärdsuppdraget (SOU 2020:8). Vissa åtgärder har vidtagits med anledning av förslagen i betänkandet. Regeringen avser inte att gå vidare med övriga förslag.

Utredningen om en effektiv ekonomistyrning i kommuner och regioner (Fi 2020:07) överlämnade i september 2021 betänkandet En god kommunal hushållning (SOU 2021:75). Flera åtgärder har vidtagits med anledning av förslagen i betänkandet, bl.a. ändringar i kommunallagen avseende resultatreserver (se avsnitt 2.5.2). Regeringen avser inte att vidta några ytterligare åtgärder med anledning av betänkandet.

2.6 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Den kommunala självstyrelsen, kommunernas och regionernas ansvar för välfärdsverksamheterna och den kommunala beskattningsrätten är viktiga delar av den svenska decentraliserade samhällsmodellen. Kommuner och regioner ska inom ramen för befintlig lagstiftning utforma och ansvara för sina verksamheter och den kommunala beskattningsrätten ger kommuner och regioner ett långtgående ansvar för verksamhetens finansiering. Skatteintäkterna står för den allra största delen av kommunsektorns intäkter. De generella statsbidragen, som finansieras av medel från detta utgiftsområde, utgör en del av intäkterna. Det är därför inte möjligt att dra alltför långtgående slutsatser om hur de generella statsbidragen påverkat kommuners och regioners ekonomiska förutsättningar eller bidragit till en effektiv kommunal verksamhet med hög kvalitet.

De ekonomiska förutsättningarna för kommunsektorn förändrades kraftigt under 2023, då den historiskt höga inflationen hade stora effekter på verksamhets- och pensionskostnader och ledde till ett ansträngt ekonomiskt läge för kommuner och regioner. Ekonomin försvagades och flera kommuner och regioner hade negativa resultat. Den förstärkning av soliditeten, dvs. den långsiktiga ekonomiska ställningen, som skett under flera år avstannade. Trots denna utveckling skedde endast en marginell ökning av den genomsnittliga skattesatsen 2023. Regeringen bedömer att tillskottet av generella statsbidrag om 6 miljarder kronor, som syftade till att minska risken för att de höga priserna skulle leda till neddragningar i välfärdsverksamheter inom kommuner och regioner, bidrog till att förbättra de ekonomiska förutsättningarna. Sett till kommunsektorn i sin helhet, och även till kommunerna som grupp, indikerar resultaten att måluppfyllelsen för utgiftsområdet vad gäller de ekonomiska förutsättningarna varit acceptabel, under de särskilda omständigheter som rådde 2023. Regionernas resultat var dock betydligt svagare än kommunernas, och kommungruppen mindre städer/tätorter och landsbygdskommuner har haft ett kraftigare resultatfall än övriga grupper. Även sett över tid har regionerna och gruppen mindre städer/tätorter och landsbygdskommuner haft en svagare ekonomi. Denna kommungrupp har också den högsta genomsnittliga skattesatsen, vilket indikerar att utrymmet att stärka ekonomin genom skattesatshöjningar troligen är begränsat. Samtliga kommungrupper har ökat sin skuldsättning över tid, vilket kan innebära utmaningar när befolkningstillväxten avtar. Kommungruppen mindre städer/tätorter och landsbygdskommuner kan i detta perspektiv vara särskilt utsatt, eftersom denna grupp har en befolkningsminskning. Tillsättandet av Kommunperspektivutredningen syftade till att inleda en diskussion om hur mindre kommuners kapacitet kan stärkas, bl.a. i syfte att göra dessa mindre sårbara t.ex. för konjunkturnedgångar eller andra större förändringar i samhällsekonomin.

För att öka måluppfyllelsen inom utgiftsområdet kan nivån på de generella statsbidragen, och hur dessa genom det kommunalekonomiska utjämningssystemet fördelas mellan kommuner och regioner och mellan enskilda kommuner och regioner, ha betydelse. Det bedöms dock varken ha varit möjligt eller lämpligt att 2023 tillföra medel till kommunsektorn i syfte att helt neutralisera effekten av den höga inflationen. Statens budget 2023 behövde ha en åtstramande inriktning, för att inte inflationen skulle öka ytterligare. Dessutom finns det även på längre sikt ett behov av effektivisering av verksamheter inom kommuner och regioner mot bakgrund av bl.a. den demografiska utvecklingen och för att klara kompetensförsörjningen framöver. Allt för stora ekonomiska tillskott skulle kunna motverka en sådan utveckling. Uppmätta skillnader i effektivitet indikerar att det kan finnas en allmän effektiviseringspotential som behöver tas tillvara för att förbättra de ekonomiska förutsättningarna.

Regeringen anser att jämförelser av verksamhet, ekonomiska nyckeltal, resultat och effektivitet mellan kommuner respektive mellan regioner är viktiga redskap i arbetet med att utveckla och effektivisera verksamheter och för att medborgare ska kunna utvärdera den egna kommunen eller regionen. Regeringen bedömer att RKA:s och Rådet för kommunal redovisnings (RKR) arbete har en stor betydelse för kommuner och regioner i detta avseende, och att föreningarnas arbete bidrar till ökad måluppfyllelse inom utgiftsområdet. En förutsättning för att kunna få till stånd användbara jämförelser är att det finns rättvisande och jämförbara uppgifter från bokföring och redovisning i kommuner och regioner. RKR följer genomslaget av regleringar och rekommendationer i den externa redovisningen avseende t.ex. kommuners och regioners årsredovisningar.

Många av de kommuner och regioner som har reserverat medel till en resultatutjämningsreserv har använt medlen under 2023, vilket bidragit till att stärka dessa kommuners och regioners balanskravsresultat 2023. Regeringen bedömer att möjligheten att använda reserverade medel till viss del haft önskad effekt, dvs. att utjämna intäkter över en konjunkturcykel och därmed minska risken för att balanskravet leder till behov av kraftiga neddragningar i verksamheten när konjunkturen viker. Det finns emellertid ett antal kommuner och regioner som av olika skäl inte har någon resultatutjämningsreserv. Regeringen bedömer att de nya bestämmelserna om resultatreserver kommer att påverka måluppfyllelsen inom utgiftsområdet positivt. Bestämmelserna innebär en ökad flexibilitet när det gäller hur avsatta medel får användas i syfte att nå en god ekonomisk hushållning. Kommuner och regioner ges därmed större möjligheter att planera sitt sparande, vilket innebär att de får förbättrade planeringsförutsättningar.

2.7 Politikens inriktning

2.7.1 Ett förbättrat ekonomiskt läge väntas 2025

Regeringens prognos

Det kommunala skatteunderlaget, och därmed de kommunala skatteintäkterna, väntas utvecklas något svagare 2024 än den genomsnittliga utvecklingen de senaste tio åren, till följd av en svagare efterfrågan på arbetskraft. Samtidigt påverkar den tidigare höga inflationen kommuner och regioner med viss eftersläpning 2024, framför allt genom att pensionskostnaderna bedöms fortsätta att öka. Sammantaget innebär utvecklingen ett ansträngt ekonomiskt läge i kommunsektorn 2024, i synnerhet i regionerna som påverkas mest av de ökade pensionskostnaderna. I takt med att efterfrågan stiger och konjunkturen stärks väntas skatteintäkterna öka något snabbare 2025–2027. Pensionskostnaderna bedöms minska 2025 till följd av att inflationen minskat. Kommunsektorns resultat bedöms därför förbättras under 2025 (se vidare Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 8.5).

Kommunernas och regionernas prognoser

Enligt kommunernas och regionernas egna budgetar för 2024 beräknas årets resultat uppgå till drygt 3 miljarder kronor för kommunerna och -17 miljarder kronor för regionerna. Det är 73 kommuner och 18 regioner som budgeterat ett negativt resultat för 2024. Enligt kommunernas och regionernas egna prognoser för 2024, baserade på utfallet under de första fyra månaderna 2024, beräknas resultatet till 93 miljoner kronor för kommunerna och ca -20 miljarder kronor för regionerna. Av prognoserna framgår att 174 kommuner och samtliga regioner prognostiserar ett negativ resultat 2024. När motsvarande prognoser för tidigare år jämförts med det slutliga utfallet för året har det visat sig att prognosen ofta varit lägre än utfallet.

År 2025 beräknar kommunerna och regionerna att resultatet förbättras och färre kommuner och regioner än under 2024 beräknar ett negativt resultat. År 2026 förväntas resultatet förbättras ytterligare.

2.7.2 De generella statsbidragen

Kommunsektorns ekonomiska förutsättningar påverkas i hög grad av skatteunderlagets utveckling, som i sin tur påverkas av hur mycket människor arbetar. Regeringens politik för en återupprättad arbetslinje och ett förbättrat näringslivsklimat har därmed en stor betydelse för kommunsektorns ekonomiska förutsättningar. Den kommunala ekonomin påverkas också av flera andra faktorer, t.ex. pris- och löneutvecklingen, den demografiska utvecklingen och förmågan att utveckla nya och mer effektiva arbetssätt. Regeringens förslag till nivå på de generella statsbidragen utgår från en samlad bedömning av utvecklingen av den kommunala ekonomin. Hänsyn behöver också tas till det samhällsekonomiska utrymmet och avvägningar behöver göras mellan behov av resurser inom olika sektorer. De senaste två årens budgetförslag har präglats av ett läge där kommunsektorns ekonomi försvagats snabbt, framför allt på grund av den höga inflationen, och behov av tillskott har bedömts finnas. Dock har risken för att ytterligare spä på inflationen genom en expansiv finanspolitik behövt beaktas. Det har varit nödvändigt att prioritera inflationsbekämpningen. Regeringen har ändå kunnat föreslå höjningar av nivån på de generella statsbidragen med sammanlagt 16 miljarder kronor för 2023 och 2024. Nivåhöjningarna har varit permanenta, dvs. de ligger kvar 2025 och framåt. Regeringen anser att detta har skapat goda planeringsförutsättningar för kommunerna och regionerna. Vidare bedömer regeringen, såsom beskrivs i avsnitt 2.6, att den nya bestämmelsen om resultatreserver skapar förbättrade förutsättningar för kommuners och regioners ansvar för sin ekonomi.

De generella statsbidragen utgör en betydande del av statens finansiering av kommunsektorn. Bidragen möjliggör anpassning efter kommunala och regionala behov. Kommunsektorns ekonomi förväntas som helhet att stärkas under 2025, men utmaningar kvarstår. Den demografiska utvecklingen innebär sammantaget ett fortsatt ökat kostnadstryck i kommuner och regioner, framför allt på grund av den kraftiga ökningen av antalet personer som är 80 år och äldre. Den avtagande befolkningstillväxten och minskningen av antalet barn, som prognostiseras att fortgå, innebär samtidigt förändrade demografiska förutsättningar och behov av anpassningar och omfördelning av resurser mellan verksamheter.

2.7.3 Försöksverksamhet för ökad effektivitet

Försöksverksamhet inom kommunsektorn kan leda till ökad effektivitet, exempelvis genom att kommuner och regioner prövar nya arbetssätt i mindre skala för att därefter utvärdera resultaten och införa arbetssätt som visat sig fungera väl. Försöksverksamhetskommittén har bedömt att det finns behov av stöd till kommunsektorn för att bedriva försöksverksamhet (se avsnitt 2.5.10). Produktivitetskommissionen, som har i uppdrag att ta fram förslag för att stärka produktiviteten i privat och offentlig sektor, överlämnade i april 2024 delbetänkandet Goda möjligheter till ökat välstånd (SOU 2024:29). I betänkandet lyfter kommissionen fram försöksverksamhet som ett sätt att öka förutsättningarna för att verksamheter utformas effektivt. Mot denna bakgrund ser regeringen ser ett behov av fortsatta insatser för att främja försöksverksamhet i kommunsektorn.

Regeringen avser även att se över hur försöksverksamhet i den offentliga sektorn bl.a. kan bidra till samhällsomvandlingen i norra Sverige, framför allt när det gäller enklare regler för bostadsbyggande.

2.7.4 Ökad kapacitet i mindre kommuner

Många kommuner har utmaningar exempelvis när det gäller minskande och åldrande befolkning, ekonomi, personal- och kompetensförsörjning samt större nödvändiga investeringar, samtidigt som de ska hantera nya uppgifter, som t.ex. att bygga ut det civila försvaret, genomföra nödvändiga klimatanpassningar och förebygga brott. Dessutom ska de utveckla sina verksamheter och ta tillvara digitaliseringens möjligheter. Dessa utmaningar är i många fall särskilt omfattande i de mindre kommunerna.

Flera mindre kommuner behöver stärka sin kapacitet att hantera nämnda utmaningar och utföra sitt uppdrag på kort och lång sikt och det behövs ökad kunskap om hur kapaciteten utvecklas. Med flera deltagande kommuner i större geografiska områden kan mindre kommuner få en mer stabil och långsiktigt hållbar samverkansstruktur som möjliggör en mer utvecklad och fördjupad samverkan. Utifrån de utmaningar som flera mindre kommuner står inför finns det behov av att främja långsiktiga analyser av deras kapacitet att hantera utmaningar och utföra sitt uppdrag. Regeringen avser att stödja sådana insatser.

Regeringen har beslutat om en samlad strategi för nyindustrialiseringen och samhällsomvandlingen i Norrbottens och Västerbottens län (utg.omr. 24 avsnitt 3.1). Ett av strategin målområden är stärkta förutsättningar för kommunal kapacitet. I strategin anges att regeringen avser att se över hur staten kan underlätta för kommuner att växa och bidra till regional utveckling.

2.7.5 En effektivitetsdelegation och en granskningsfunktion för regionerna inrättas

Utsikterna för regionernas ekonomi har försämrats de senaste åren, inte minst på grund av den höga inflationen. Regeringen ser ett behov av att stödja regionerna i genomförandet av åtgärder för att hantera strukturella förändringar, stärka effektiviteten och förbättra situationen inom hälso- och sjukvården. Det är viktigt att de skattemedel som går till verksamheter inom välfärden används så effektivt som möjligt. Även om regeringen anser att generella statsbidrag ska vara utgångspunkten i den ekonomiska styrningen kan det finnas behov av riktade insatser till regioner eller kommuner. Regeringen avser därför att inrätta en tillfällig effektivitetsdelegation för hälso- och sjukvården, med uppgift att pröva frågor om bidrag för att stärka effektiviteten i hälso-och sjukvården. Delegationen ska också sprida goda exempel på effektivitetsåtgärder och vid behov kunna föreslå åtgärder för att öka effektiviteten. I departementspromemorian Tillfälligt statsbidrag för åtgärder för en effektiv hälso- och sjukvård (Fi2024/01538) lämnas förslag till en ny förordning om tillfälligt statsbidrag i syfte att stärka effektiviteten i hälso- och sjukvården genom omstrukturerings- eller effektiviseringsåtgärder i verksamheten och dess administration. Delegationen ska ansvara för bidraget och ge företräde till de åtgärder som i högst utsträckning bedöms uppfylla syftet. Beviljandet av medel ska innefatta högt ställda krav på återrapportering och uppföljning. För delegationens arbete och bidraget till effektivitetsåtgärder avser regeringen avsätta 250 miljoner kronor per år 2025–2030.

Regeringen avser även att inrätta en särskild granskningsfunktion med uppdrag att utvärdera regionerna och granska deras ekonomiska situation. Granskningen ska fokusera på ändamålsenligt resursutnyttjande, kostnadseffektivitet och effektiviseringspotential. För satsningen avsätts 6 miljoner kronor per år 2025–2028.

2.7.6 Riktade statsbidrag

Riktade statsbidrag till kommuner, regioner och enskilda utförare används bl.a. som ett statligt styrmedel för att skapa incitament för förbättrad kvalitet och tillgänglighet inom specifika områden. Inriktningen att minska antalet riktade statsbidrag kvarstår. Regeringen arbetar också kontinuerligt med att utveckla och förbättra styrningen genom riktade statsbidrag i syfte att de ska vara effektiva och skapa största möjliga nytta. Det är viktigt att riktade statsbidrag når ut till kommuner, regioner och enskilda utförare på det sätt som regeringen avser. Det kan t.ex. vara en större utmaning för mindre kommuner att ha överblick över de riktade statsbidrag som finns att söka. I rapporten Enklare att överblicka riktade statsbidrag – Statskontorets förslag till en samlad informationsportal (Statskontoret 2024:9) konstaterar Statskontoret att en statsbidragsportal med information om alla riktade statsbidrag skulle ge kommuner och regioner bättre och mer likartade förutsättningar att hitta, bevaka och söka bidrag. En portal skulle även kunna bidra till en bättre överblick för forskare, politiker, intresseorganisationer och medborgare. Mot denna bakgrund har regeringen för avsikt att inleda ett arbete i syfte att inrätta en informationsportal om riktade statsbidrag. En sådan portal kan underlätta kommuners och regioners hantering av riktade statsbidrag och minska de administrativa kostnader som denna medför.

2.7.7 Insatser för att motverka välfärdsbrottslighet och otillåten påverkan i kommunsektorn

Hot och våld mot förtroendevalda är systemhotande och riskerar i förlängningen att underlätta för kriminell verksamhet och undergräva demokratin. Förtroendevaldas skydd mot hot och våld behöver därför stärkas. I departementspromemorian Stärkt skydd för vissa förtroendevalda och en tydligare intern kontroll i kommuner och regioner (Ds 2024:10) föreslås en skyldighet för kommuner och regioner att förebygga att kommunal- och regionråd m.fl. utsätts för ohälsa eller olycksfall till följd av hot och våld, som motsvarar ansvaret för arbetstagare enligt arbetsmiljöregelverket. Promemorian innehåller även förslag om en tydligare intern kontroll som syftar till att skydda kommunal verksamhet mot fel och oegentligheter, t.ex. välfärdsbrottslighet och korruption. Förslagen har remitterats och bereds i Regeringskansliet.

Betydande delar av den kommunala sektorns välfärdsproduktion utförs av privata utförare efter offentlig upphandling eller tillämpning av valfrihetssystem. Privata utförare i välfärden är viktiga och innebär en större valfrihet för medborgarna men medför samtidigt en risk för att oseriösa och kriminella aktörer etablerar sig i välfärden. Det är därför viktigt att kommuner och regioner arbetar systematiskt med uppföljning och kontroll av privata utförare för att säkerställa att skattemedel inte går till kriminella eller oseriösa aktörer. Regeringen har gett Statskontoret i uppdrag att föreslå åtgärder för att förbättra kommuners och regioners uppföljning och kontroll av privata utförare (Fi2024/01533).

Förslagen i den ovan nämna departementspromemorian och uppdraget till Statskontoret ingår i regeringens handlingsplan mot korruption och otillåten påverkan 2024–2027 tillsammans med andra åtgärder för att stärka kommuners och regioners förutsättningar för att motverka korruption och otillåten påverkan (utg.omr. 2 avsnitt 4.3.1).

2.8 Budgetförslag

2.8.1 1:1 Kommunalekonomisk utjämning

Tabell 2.6 Anslagsutveckling 1:1 Kommunalekonomisk utjämning

Tusental kronor

2023	Utfall	151 878 432	Anslagssparande	
2024	Anslag	167 870 852[1]	Utgiftsprognos	167 870 852
2025	**Förslag**	**166 750 052**		
2026	Beräknat	167 465 802		
2027	Beräknat	164 484 452		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till kommuner och regioner enligt lagen (2004:773) om kommunalekonomisk utjämning. Anslaget får också användas som ett instrument för ekonomiska regleringar mellan staten och kommunsektorn.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.7 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:1 Kommunalekonomisk utjämning

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**167 870 852**	**167 870 852**	**167 870 852**
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	-1 120 800	-405 050	-3 386 400
varav BP25	*3 492 200*	*3 431 950*	*3 171 600*
– Ny socialtjänstlag	*63 000*	*126 000*	*126 000*
– Uppföljning av betyg i gymnasieskolan		*1 000*	*1 000*
– Sjukhusfysiker		*50 000*	*50 000*
– Skatteavtalet Sverige Danmark	*364 100*	*364 100*	*364 100*
– Vaccination avseende tuberkulos	*3 000*	*3 000*	*3 000*
– Utökad undervisningstid flyttas fram		*-225 000*	*-900 000*
– Förslag om obligatorisk förskola genomförs inte	*-48 000*	*-48 000*	*-48 000*
– Informationsutbyte avseende komvux	*3 000*	*10 000*	*10 000*
– Brottsförebyggande bestämmelse i nya socialtjänstlagen	*30 000*	*60 000*	*60 000*
– Åtgärder för att stärka samhällsvårdens innehåll	*175 000*	*351 000*	*351 000*
– Fler verktyg för socialtjänsten för att stärka skyddet för barn	*31 000*	*62 000*	*62 000*
– En effektivare kontaktförbudslagstiftning	*7 500*	*15 000*	*15 000*
– Reglering av ansvar för förtroendevaldas trygghet	*3 000*	*6 000*	*6 000*
– Slopad avtrappning i JSA, JSA för äldre och i det förhöjda grundavdraget	*330 000*	*330 000*	*330 000*
– Ytterligare förstärkning av det förhöjda grundavdraget	*2 380 000*	*2 380 000*	*2 380 000*
– Sänkt ersättningsnivå för expertskatt	*30 000*	*60 000*	*90 000*
– Höjd beloppsgräns vid avdrag för resor till och från arbetet		*-580 000*	*-580 000*
– Förbättrade skattemässiga villkor för enskilda näringsidkare	*100 000*	*50 000*	*40 000*
– Utökat anhörigstöd		*150 000*	*300 000*
– Fast omsorgskontakt i SÄBO		*244 000*	*487 000*

	2025	2026	2027
– Frihetsberövande påföljder för unga	*600*	*2 850*	*4 500*
– Ökat informationsflöde till brottsbekämpningen	*20 000*	*20 000*	*20 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**166 750 052**	**167 465 802**	**164 484 452**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regleringar enligt den kommunala finansieringsprincipen

Regeringen behandlar i denna proposition nya och planerade regleringar enligt den kommunala finansieringsprincipen. Tidigare beslutade regleringar, samt nya och planerade regleringar, framgår av tabell 2.8.

Övriga ekonomiska regleringar

I avtalet mellan Sverige och Danmark om vissa skattefrågor regleras hur länderna ska kompensera varandra för minskade skatteintäkter till följd av att pendlare mellan länderna beskattas i arbetslandet och inte i bosättningslandet (prop. 2003/04:149, bet. 2003/04:SkU31, rskr. 2003/04:269). Nettot av de utjämningsbelopp som regleras i artikel 6 i avtalet bör fördelas på samtliga kommuner respektive regioner med ett enhetligt belopp per invånare, eftersom de minskade skatteintäkter som följer av pendlingen fördelas på kommunsektorn genom inkomstutjämningen.

För 2025 föreslås att skillnaden mellan nettobeloppet för inkomståret 2022 och motsvarande belopp 2021 regleras genom att anslaget ökas med 364,1 miljoner kronor, varav 232,8 miljoner kronor beräknas avsättas för kommunerna och 131,3 miljoner kronor för regionerna. Fördelningen mellan kommuner och regioner är gjord i förhållande till medelskattesatsen för kommuner respektive regioner. För 2026 och 2027 beräknas anslaget öka med motsvarande belopp.

Regeringen föreslår i denna proposition att det förhöjda grundavdraget för dem som vid beskattningsårets ingång har fyllt 66 år ska förstärkas (se Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 12.1). Förstärkningen medför att det kommunala skatteunderlaget minskar, vilket innebär en minskning av kommunernas och regionernas skatteintäkter. Anslaget ökas till följd av detta med 2,38 miljarder kronor fr.o.m. 2025. Av detta belopp beräknas ca 1,52 miljarder kronor avsättas för kommunerna och ca 0,86 miljarder kronor för regionerna.

Regeringen föreslår i denna proposition att den avtrappning som görs vid högre inkomstnivåer inom ramen för jobbskatteavdraget, jobbskatteavdraget för äldre och det förhöjda grundavdraget ska tas bort (se Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 12.2). Den slopade avtrappningen av det förhöjda grundavdraget medför att det kommunala skatteunderlaget minskar, vilket innebär en minskning av kommunernas och regionernas skatteintäkter. Anslaget ökas till följd av detta med 0,33 miljarder kronor fr.o.m. 2025. Av detta belopp beräknas ca 0,21 miljarder kronor avsättas för kommunerna och ca 0,12 miljarder kronor för regionerna.

Regeringen föreslår i denna proposition att ersättningsnivån för expertskatt i den s.k. beloppsregeln sänks (se Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 12.3). Med sänkt ersättningsnivå bedöms fler komma att omfattas av expertskattereglerna, vilket i sin tur bedöms minska det kommunala skatteunderlaget och därmed kommunernas och regionernas skatteintäkter. Anslaget ökas till följd av detta med 30 miljoner kronor 2025 och beräknas öka med 60 miljoner kronor 2026 och 90 miljoner kronor 2027. Av dessa belopp beräknas cirka två tredjedelar avsättas för kommunerna och en tredjedel för regionerna.

Regeringen aviserar i denna proposition att beloppsgränsen vid avdrag för resor till och från arbetet bör höjas 2026 (se Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 12.7). En höjd beloppsgräns för avdrag medför att det kommunala skatteunderlaget ökar. Anslaget beräknas till följd av detta minska med 0,58 miljarder kronor fr.o.m. 2026. Av detta belopp beräknas ca -0,37 miljarder kronor avse kommunerna och ca -0,21 miljarder kronor regionerna.

Regeringen föreslår i denna proposition att ett antal beloppsgränser som gäller vid beskattningen av enskilda näringsidkare höjs eller slopas (se Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 12.14). Förändringarna medför att det kommunala skatteunderlaget minskar. Anslaget ökas till följd av detta med 100 miljoner kronor 2025 och beräknas öka med 50 miljoner kronor 2026 och 40 miljoner kronor 2027. Av dessa belopp beräknas cirka två tredjedelar avsättas för kommunerna och en tredjedel för regionerna.

Skatteväxlingar 2025

I systemet för kommunalekonomisk utjämning justeras de länsvisa skattesatserna när skatteväxlingar sker mellan kommuner och regioner. De länsvisa skattesatserna används för att beräkna inkomstutjämningsbidragen och inkomstutjämnings-avgifterna. Skatteväxlingar medför också ett behov av att justera fördelningen av statsbidrag mellan kommuner och regioner på anslaget 1:1 *Kommunalekonomisk utjämning*. Vid behov avser regeringen att besluta om en sådan justering i samband med beslutet om regleringsbrev för budgetåret 2025. Justeringen påverkar inte den totala anslagsnivån.

Tabell 2.8 Ekonomiska regleringar enligt den kommunala finansieringsprincipen och övriga regleringar för anslaget 1:1 Kommunalekonomisk utjämning

Miljoner kronor

	Förslag för kommuner 2025	Beräknat för kommuner 2026	Beräknat för kommuner 2027	Förslag för regioner 2025	Beräknat för regioner 2026	Beräknat för regioner 2027
Anvisat 2024 [1]	119 176	119 176	119 176	48 695	48 695	48 695
Regleringar enligt den kommunala finansieringsprincipen i BP25						
Ny socialtjänstlag (utg.omr. 9 avsnitt 6.6)	63	126	126	0	0	0
Uppföljning av betyg i gymnasieskolan (utg.omr. 16 avsnitt 3.7)	0	1	1	0	0	0
Sjukhusfysiker (utg.omr. 9 avsnitt 3.5)	0	0	0	0	50	50
Vaccination avseende tuberkulos (utg.omr. 9 avsnitt 4.6.4)	0	0	0	3	3	3
Informationsutbyte avseende komvux (utg.omr. 14 avsnitt 3.5)	3	10	10	0	0	0
Brottsförebyggande bestämmelse i nya socialtjänstlagen (utg.omr. 9 avsnitt 6.5)	30	60	60	0	0	0
Åtgärder för att stärka samhällsvårdens innehåll (utg.omr. 9 avsnitt 6.5)	170	343	343	5	8	8
Fler verktyg för socialtjänsten för att stärka skyddet för barn (utg.omr. 9 avsnitt 6.5)	31	62	62	0	0	0

	Förslag för kommuner 2025	Beräknat för kommuner 2026	Beräknat för kommuner 2027	Förslag för regioner 2025	Beräknat för regioner 2026	Beräknat för regioner 2027
En effektivare kontaktförbudslagstiftning (utg.omr. 4 avsnitt 2.8.3)	7,5	15	15	0	0	0
Reglering av ansvar för förtroendevaldas trygghet (se avsnitt 2.7.7)	2,45	4,9	4,9	0,55	1,1	1,1
Utökat anhörigstöd (utg.omr. 9 avsnitt 6.5)	0	150	300	0	0	0
Fast omsorgskontakt i SÄBO (utg.omr. 9 avsnitt 6.5)	0	244	487	0	0	0
Frihetsberövande påföljder för unga (utg.omr. 4 avsnitt 2.8.3)	0,6	2,85	4,5	0	0	0
Ökat informationsflöde till brottsbekämpningen[2]	14	14	14	6	6	6
Tidigare beslutade och förändringar av tidigare aviserade regleringar enligt den kommunala finansieringsprincipen						
Förslag om obligatorisk förskola genomförs inte[3]	-48	-48	-48	0	0	0
Ämnesbetyg – implementering	0	0	-25	0	0	0
Grundläggande behörighet på yrkesprogram[4]	117	75	75	0	0	0
Planering och dimensionering av gymnasial utbildning	0	0	-170	0	0	0
Teknikspråget[5]	15	15	15	0	0	0
Gemensamt skolval	-86	-86	-86	0	0	0
Stärkt rätt till assistans	-196	-392	-588	0	0	0
Förstärkning av likvärdighetsbidraget[5]	-15	-15	-15	0	0	0
Digitala och centralt rättade nationella prov	-82	-153	-153	0	0	0
Neddragning av kostnadsfri tandvård 19–23 år	0	0	0	-576	-576	-576
Förstärkning av SFI	28	28	28	0	0	0
Stärkta skolbibliotek	216	431	431	0,4	0,8	0,8
Övriga ekonomiska regleringar						
Skatteavtalet Sverige Danmark	233	233	233	131	131	131
Slopad avtrappning i JSA, JSA för äldre och i det förhöjda grundavdraget	211	211	211	119	119	119
Ytterligare förstärkning av det förhöjda grundavdraget	1 522	1 522	1 522	858	858	858
Sänkt ersättningsnivå för expertskatt	19	38	58	11	22	32
Höjd beloppsgräns vid avdrag för resor till och från arbetet	0	-371	-371	0	-209	-209

	Förslag för kommuner 2025	Beräknat för kommuner 2026	Beräknat för kommuner 2027	Förslag för regioner 2025	Beräknat för regioner 2026	Beräknat för regioner 2027
Förbättrade skattemässiga villkor för enskilda näringsidkare	64	32	26	36	18	14
Tillkännagivande riksdagen: äldreomsorg	-2 730	-2 730	-2 730	-1 170	-1 170	-1 170
Skattelättnader cykelförmån	28	56	56	16	32	32
Justering bilförmån	-4	-9	-9	-2	-5	-5
Höjd jämförelseränta vid ränteförmån	-70	-70	-70	-40	-40	-40
Senarelagd åldersgränshöjning för förhöjt grundavdrag	0	2 110	0	0	1 190	0
Kommunal fastighetsavgift	128	256	384	0	0	0
Ökade möjligheter till avsättning i periodiseringsfond	0	0	107	0	0	60
Pensionsgruppens överenskommelse: justerade åldersgränser	0	-1 803	-1 803	0	-1 017	-1 017
Justering förmånsvärden för personbilar	-122	-122	-122	-68	-68	-68
Summa	**118 725**	**119 418**	**117 559**	**48 025**	**48 048**	**46 926**

[1] Anvisade belopp skiljer sig från de belopp som redovisades i BP24. Det beror på en skatteväxling mellan kommunerna och regionen i ett län 2024, som innebar att det anvisade beloppet till kommuner minskades med 2 miljoner kronor och det anvisade beloppet till regioner ökades med 2 miljoner kronor.

[2] I betänkandet Ökat informationsflöde till brottsbekämpningen – En ny huvudregel (SOU 2023:69) föreslås en ny lag införas med skyldigheter för bl.a. kommuner och regioner att lämna uppgifter till de brottsbekämpande myndigheterna. Förslagen har remitterats och bereds i Regeringskansliet.

[3] I statens budget för 2022 (bet. 2021/22:FiU3, rskr. 2021/22:120) avsattes medel på anslaget för ett förslag om ökat deltagande i förskolan. Den del av förslaget som rörde obligatorisk förskola för femåringar genomfördes inte. Medlen på anslaget minskas därför.

[4] I denna redovisning ingår en beräknade kostnadsminskning för kommunerna fr.o.m. 2026 med anledning av minskat behov av behörighetsgivande utbildning inom kommunal vuxenutbildning.

[5] I statens budget för 2019 (bet. 2018/19:FiU3, rskr. 2018/19:116) avsattes medel på anslaget för ett förslag om obligatorisk lovskola. Regeringen bedömde att förslaget skulle utredas. Utredningen har lämnat förslag som skiljer sig från det förslag som medel avsatts för. Medel inom anslaget 1:1 *Kommunalekonomisk utjämning* används därför för att finansiera andra förslag.

Regeringen föreslår att 166 750 052 000 kronor anvisas under anslaget 1:1 *Kommunalekonomisk utjämning* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 167 465 802 000 kronor respektive 164 484 452 000 kronor.

2.8.2 1:2 Utjämningsbidrag för LSS-kostnader

Tabell 2.9 Anslagsutveckling 1:2 Utjämningsbidrag för LSS-kostnader

Tusental kronor

2023	Utfall	5 718 041	Anslagssparande	1
2024	Anslag	5 827 368[1]	Utgiftsprognos	5 827 340
2025	**Förslag**	**6 092 052**		
2026	Beräknat	6 092 052		
2027	Beräknat	6 092 052		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till kommuner enligt lagen (2008:342) om utjämning av kostnader för stöd och service till vissa funktionshindrade.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.10 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:2 Utjämningsbidrag för LSS-kostnader

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**5 727 268**	**5 727 268**	**5 727 268**
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	364 784	364 784	364 784
varav BP25	*364 784*	*364 784*	*364 784*
– Justering av LSS-utjämningsanslag p.g.a. ny prognos	*364 784*	*364 784*	*364 784*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**6 092 052**	**6 092 052**	**6 092 052**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Statens utgifter för utjämningen av kostnader för verksamhet enligt lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS-kostnader) motsvaras av utjämningsavgiften som kommuner betalar och som redovisas mot inkomsttitel 7121 *Utjämningsavgift för LSS-kostnader*. Utgifterna och de sammanlagda utjämningsavgifterna bör överensstämma. Prognosen för anslaget bör utgå från de senast tillgängliga uppgifterna om den beräknade utgiftsnivån i utjämningssystemet.

Omslutningen i utjämningssystemet för LSS-kostnader ökar vanligtvis från ett år till ett annat. Det definitiva utfallet för 2024 fastställdes under våren 2024. Anslagsutgifterna beräknas uppgå till 5 827 341 000 kronor 2024, vilket är 100 073 000 kronor högre än anvisat belopp. I propositionen Höständringsbudget för 2024 (prop. 2024/25:2) föreslås därför att anslaget tillförs 100 100 000 kronor.

Regeringen föreslår att 6 092 052 000 kronor anvisas under anslaget 1:2 *Utjämningsbidrag för LSS-kostnader* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 6 092 052 000 kronor per år.

2.8.3 1:3 Bidrag till kommunalekonomiska organisationer

Tabell 2.11 Anslagsutveckling 1:3 Bidrag till kommunalekonomiska organisationer

Tusental kronor

2023	Utfall	7 150	Anslagssparande	
2024	Anslag	7 150[1]	Utgiftsprognos	7 102
2025	**Förslag**	**7 150**		
2026	Beräknat	7 150		
2027	Beräknat	7 150		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för statsbidrag till två organisationer inom det kommunalekonomiska området, Rådet för kommunal redovisning (RKR) och Rådet för främjande av kommunala analyser (RKA). Anslaget får vidare användas till insatser för utveckling av statens styrning av kommuner och regioner.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.12 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:3 Bidrag till kommunalekonomiska organisationer

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**7 150**	**7 150**	**7 150**
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**7 150**	**7 150**	**7 150**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Staten och SKR har som medlemmar i RKR genom avtal förbundit sig att stödja föreningens verksamhet ekonomiskt med 1 400 000 kronor vardera per år. RKR har ansökt om statligt bidrag med 1 400 000 kronor för 2025 års verksamhet (Fi2024/00982).

Staten och SKR har i avtal förbundit sig att stödja RKA:s verksamhet ekonomiskt med högst 4 550 000 kronor vardera per år. Från och med 2011 stödjer SKR enligt ett tilläggsavtal föreningen med ytterligare 400 000 kronor per år, för att täcka delar av driftskostnaden för databasen Kolada. Från och med 2020 stödjer staten enligt ett tilläggsavtal föreningen med 1 200 000 kronor årligen för föreningens arbete med att vidareutveckla möjligheterna till jämförelser och analyser av effektivitet och ett utökat stöd till kommuner och regioner för att arbeta med detta. RKA har ansökt om statligt bidrag med 5 750 000 kronor för 2025 års verksamhet (Fi2024/00981).

Regeringen föreslår att 7 150 000 kronor anvisas under anslaget 1:3 *Bidrag till kommunalekonomiska organisationer* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 7 150 000 kronor per år.

2.8.4 1:4 Tillfälligt stöd till enskilda regioner

Tabell 2.13 Anslagsutveckling 1:4 Tillfälligt stöd till enskilda regioner

Tusental kronor

2023	Utfall		Anslagssparande
2024	Anslag	0[1]	Utgiftsprognos
2025	**Förslag**	**250 000**	
2026	Beräknat	250 000	
2027	Beräknat	250 000	

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter avseende statsbidrag till enskilda regioner, som syftar till att stärka effektiviteten inom hälso- och sjukvården. Anslaget får även användas för vissa administrativa utgifter kopplade till bidragsgivning.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.14 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:4 Tillfälligt stöd till enskilda regioner

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]			
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	250 000	250 000	250 000
varav BP25	*250 000*	*250 000*	*250 000*
– Effektivitetsdelegationens anslag	*250 000*	*250 000*	*250 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**250 000**	**250 000**	**250 000**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen ser ett behov av att stödja regionerna i genomförandet av åtgärder som syftar till att stärka hälso- och sjukvården genom omstrukturerings- eller effektivitetsåtgärder i verksamheten och dess administration (se avsnitt 2.7.5). Regeringen föreslår därför att medel tillförs anslaget för att stödja regioner att vidta åtgärder för att stärka effektiviteten i hälso-och sjukvården. Regeringen avser att inrätta en effektivitetsdelegation med detta uppdrag.

Regeringen föreslår att 250 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:4 *Tillfälligt stöd till enskilda regioner* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 250 000 000 kronor per år.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2025 för anslaget 1:4 *Tillfälligt stöd till enskilda regioner* ingå ekonomiska åtaganden som medför behov av framtida anslag på högst 1 250 000 000 kronor 2026–2030.

Skälen för regeringens förslag: För att kunna fatta beslut om tillfälligt ekonomiskt stöd till regioner som omfattar längre tid än innevarande budgetår krävs ett beställningsbemyndigande. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2025 för

anslaget 1:4 *Tillfälligt stöd till enskilda regioner* ingå ekonomiska åtaganden som medför behov av framtida anslag på högst 1 250 000 000 kronor 2026–2030.

Tabell 2.15 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:4 Tillfälligt stöd till enskilda regioner

Tusental kronor

	Förslag 2025	Beräknat 2026	Beräknat 2027	Beräknat 2028–2030
Ekonomiska åtaganden vid årets början				
Nya ekonomiska åtaganden	1 250 000			
Utgifter mot anslag till följd av ekonomiska åtaganden		-250 000	-250 000	-750 000
Ekonomiska åtaganden vid årets slut	1 250 000			
Beslutat/föreslaget bemyndigande	**1 250 000**			

2.8.5 1:5 Bidrag för stärkt effektivitet i kommunsektorn

Tabell 2.16 Anslagsutveckling 1:5 Bidrag för stärkt effektivitet i kommunsektorn

Tusental kronor

2023	Utfall		Anslagssparande
2024	Anslag	0[1]	Utgiftsprognos
2025	**Förslag**	**8 000**	
2026	Beräknat	6 500	
2027	Beräknat	500	

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för

- inrättandet av en statsbidragsportal,
- stöd för försöksverksamhet i kommuner och regioner samt
- stöd för att stärka mindre kommuners kapacitet.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.17 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:5 Bidrag för stärkt effektivitet i kommunsektorn

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]			
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	8 000	6 500	500
varav BP25	*8 000*	*6 500*	*500*
– Ökad kapacitet i mindre kommuner	*3 000*	*3 000*	
– Stöd för försöksverksamhet	*3 000*	*3 000*	
– Inrättande av en statsbidragsportal	*2 000*	*500*	*500*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**8 000**	**6 500**	**500**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

För att främja insatser som syftar till att stärka mindre kommuners kapacitet att utföra sina uppdrag på kort och lång sikt (se avsnitt 2.7.4) ökas anslaget med 3 000 000 kronor för 2025. För 2026 beräknas anslaget öka med motsvarande belopp.

För att främja försöksverksamhet i kommunsektorn (se avsnitt 2.7.3) ökas anslaget med 3 000 000 kronor för 2025. För 2026 beräknas anslaget öka med motsvarande belopp.

För inrättandet av en portal med samlad information om riktade statsbidrag till kommuner och regioner (se avsnitt 2.7.6) ökas anslaget med 2 000 000 kronor för 2025. Från och med 2026 beräknas anslaget öka med 500 000 kronor.

Regeringen föreslår att 8 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:5 *Bidrag för stärkt effektivitet i kommunsektorn* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 6 500 000 kronor respektive 500 000 kronor.

Utgiftsområde 26

Statsskuldsräntor m.m.

Utgiftsområde 26 – Statsskuldsräntor m.m.

Innehållsförteckning

1 Förslag till riksdagsbeslut 3

2 Utgiftsområde 26 Statsskuldräntor m.m. 5
2.1 Utgiftsområdets omfattning 5
2.2 Utgiftsutveckling 5
2.2.1 Räntor på statsskulden 6
2.2.2 Riksgäldskontorets provisionsutgifter 9
2.3 Mål för utgiftsområdet 9
2.4 Resultatredovisning 10
2.4.1 Utvärdering av statens upplåning och skuldförvaltning 10
2.5 Budgetförslag 10
2.5.1 1:1 Räntor på statsskulden 10
2.5.2 1:2 Oförutsedda utgifter 11
2.5.3 1:3 Riksgäldskontorets provisionsutgifter 12

1 Förslag till riksdagsbeslut

Regeringens förslag:

Riksdagen anvisar anslagen för budgetåret 2025 inom utgiftsområde 26 Statsskuldsräntor m.m. enligt tabell 1.1.

Tabell 1.1 Anslagsbelopp

Tusental kronor

Anslag		
1:1	Räntor på statsskulden	28 600 000
1:2	Oförutsedda utgifter	10 000
1:3	Riksgäldskontorets provisionsutgifter	145 200
Summa anslag inom utgiftsområdet		**28 755 200**

2 Utgiftsområde 26 Statsskuldräntor m.m.

2.1 Utgiftsområdets omfattning

Utgiftsområde 26 Statsskuldsräntor m.m. omfattar räntor på statsskulden, oförutsedda utgifter och Riksgäldskontorets provisionsutgifter i samband med upplåning och skuldförvaltning. Utgiftsområdet omfattas inte av utgiftstaket för staten.

2.2 Utgiftsutveckling

Kostnaderna för statsskulden påverkas i första hand av skuldens storlek och räntenivåerna vid de tidpunkter som skuldinstrumenten ges ut. En del av statsskulden är exponerad mot utländsk valuta, varför valutakursrörelser också påverkar kostnaderna. För realskulden, dvs. skuld med inflationssäkrad avkastning, påverkas kostnaderna på motsvarande sätt av hur konsumentprisindex utvecklas. Därutöver kan Riksgäldskontorets upplåningsstrategi och upplåningsteknik få stora effekter enskilda år, vilket kan medföra att de sammantagna utgifterna varierar kraftigt över tid, eftersom statsskuldsräntorna redovisas kassamässigt.

Utgifterna för utgiftsområdet beräknas komma att uppgå till 46,9 miljarder kronor 2024, vilket är 26,5 miljarder kronor högre jämfört med vad som anvisades i statens ursprungliga budget för 2024. Skillnaden kan huvudsakligen hänföras till att utgiftsområdet under 2024 omfattar ett anslag på 25,0 miljarder kronor, som riksdagen fattade beslut om 2024 efter framställning från Riksbanken, för återställning av Riksbankens eget kapital (bet. 2023/24:FiU28, rskr. 2023/24:277 och 278). Utgifterna för anslaget 1:1 *Räntor på statsskulden* beräknas bli 1,7 miljarder kronor högre än vad som anvisades i den ursprungliga budgeten för 2024, i huvudsak beroende på att Riksgäldskontoret emitterar obligationer till s.k. underkurs. Vidare belastas utgifterna 2024 med ett negativt ingående överföringsbelopp med anledning av att utfallet för statsskuldsräntorna 2023 blev 1,2 miljarder kronor högre jämfört med vad som totalt anvisades för 2023. Anslaget för 2024 föreslås därför ökas med 2,9 miljarder kronor i propositionen Höständringsbudget för 2024 (prop. 2024/25:2).

För 2025 beräknas utgifterna för utgiftsområdet öka med 6,8 miljarder kronor jämfört med föregående år, exklusive återställningen av Riksbankens eget kapital, och sammantaget uppgå till 28,8 miljarder kronor. Förändringen förklaras i huvudsak av högre inhemska räntor som en följd av att obligationer med låg ränta löper ut och refinansiering av statsskulden till högre marknadsräntor, vilket för 2025 innebär ökade utgifter på 12,8 miljarder kronor. Effekten av de högre inhemska räntorna motverkas dock av ett förbättrat räntenetto, uppgående till 5,8 miljarder kronor, för den del av räntebetalningar på statsskulden som avser Riksgäldskontorets in- och utlåning till bl.a. myndigheter.

För 2026 och 2027 beräknas utgifterna uppgå till 23,4 respektive 19,0 miljarder kronor. De lägre nivåerna dessa år förklaras av gradvis lägre inhemska räntor och fortsatt förbättrat räntenetto för den del av räntebetalningar på statsskulden som avser Riksgäldskontorets in- och utlåning till myndigheter m.fl.

De beräknade utgifterna för statsskuldsräntor redovisas närmare i tabell 2.4.

Tabell 2.1 Utgiftsutveckling inom utgiftsområde 26 Statsskuldsräntor m.m.

Miljoner kronor

	Utfall 2023	Budget 2024[1]	Prognos 2024	**Förslag 2025**	Beräknat 2026	Beräknat 2027
1:1 Räntor på statsskulden	31 567	23 167	21 833	**28 600**	23 200	18 800
1:2 Oförutsedda utgifter		10	1	**10**	10	10
1:3 Riksgäldskontorets provisionsutgifter	60	145	80	**145**	145	145
Äldreanslag						
2024 2:1 Återställning av Riksbankens eget kapital		25 000	25 000			
Totalt för utgiftsområde 26 Statsskuldsräntor m.m.	**31 626**	**48 322**	**46 913**	**28 755**	**23 355**	**18 955**

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Tabell 2.2 Förändringar av utgiftsramen 2025–2027 för utgiftsområde 26 Statsskuldsräntor m.m.

Miljoner kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**20 455**	**20 455**	**20 455**
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder			
varav BP25			
Överföring till/från andra utgiftsområden			
Övrigt	8 300	2 900	-1 500
Ny utgiftsram	**28 755**	**23 355**	**18 955**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

2.2.1 Räntor på statsskulden

Faktorer som påverkar utgifterna

Ränteutgifterna påverkas av storleken på statsskulden, svenska och utländska räntenivåer samt den svenska kronans växelkurs mot andra valutor. Även Riksgäldskontorets upplåningsteknik har stor betydelse för utgifterna för räntor på statsskulden.

Statsskulden och statens budgetsaldo

Statsskuldens storlek förändras i takt med statens budgetsaldo och ändrade skuldpositioner m.m. En skulddisposition kan exempelvis bestå av en omvärdering av valutaskulden, dvs. lån i utländsk valuta, till aktuella valutakurser.

Utfallet för statens budgetsaldo var positivt 2023, och budgetsaldot beräknas också bli positivt 2027. För dessa år beräknas statsskulden och statsskuldskvoten minska, både som en följd av det positiva budgetsaldot och av att BNP beräknas växa. År 2024–2026 beräknas dock budgetsaldot bli negativt (se Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 7.2). Som en följd beräknas den konsoliderade statsskulden som andel av BNP öka från 16 till 17 procent av BNP 2024 och först 2027 minska till tillbaka till 16 procent av BNP.

Ränte- och valutakursutveckling

Statsobligationsräntorna sjönk i Sverige under 2010-talet. De i ett historiskt perspektiv låga statsobligationsräntorna har därefter stigit sedan årsskiftet 2021/22 i takt med Riksbankens beslut att strama åt penningpolitiken med snabba räntehöjningar. Under 2024 har statsobligationsräntorna fallit tillbaka som en följd av Riksbankens beslutade räntesänkningar och förväntningar om hur styrräntan kommer att utvecklas framöver.

Värdet på den svenska kronan påverkar ränteutgifterna för lån i utländsk valuta. En svagare krona ökar ränteutgifterna för lån i utländsk valuta, och en starkare krona minskar utgifterna. Dessutom påverkas ränteutgifterna av realiserade valutakurs-differenser, som uppstår när lån i utländsk valuta förfaller. Om kronan stärkts sedan lånet togs uppstår en valutavinst, och vice versa.

Historiska slutkurser 2023, och prognoser för ett urval av räntor och växelkurser perioden 2024–2027, redovisas i tabell 2.3.

Tabell 2.3 Urval av räntor och växelkurser 2023–2027, slutkurser

Procent, om inte annat anges. Utfall 2023, prognos 2024–2027.

	2023	2024	2025	2026	2027
Statsskuldväxel 6 månaders	4,0	2,8	1,9	1,9	2,0
Statsobligation 5-års	2,0	2,2	2,4	2,4	2,5
Statsobligation 10-års	2,1	2,3	2,6	2,6	2,6
Tyskland 5-års	3,5	2,6	2,0	2,1	2,1
USA 6 månaders	5,3	4,4	3,3	2,7	2,7
Växelkurs EUR/SEK	11,1	11,4	11,1	10,9	10,7
Växelkurs USD/SEK	10,0	10,5	10,0	9,6	9,3

Källa: Egna beräkningar.

Upplåning

Den upplåningsteknik som Riksgäldskontoret väljer kan på kort sikt få betydande effekter på ränteutgifterna, främst genom att utgifterna omfördelas över tid, t.ex. genom över- eller underkurser i samband med emissioner av statsobligationer. Överkurser uppstår om marknadsräntan understiger obligationens kupongränta vid emissionstillfället. Köparen av obligationen är då beredd att betala ett högre pris, eftersom detta kompenseras av en högre löpande avkastning fram till dess att obligationen förfaller. På motsvarande sätt uppstår underkurser om marknadsräntan överstiger obligationens kupongränta vid emissionstillfället.

Kursförluster uppstår när Riksgäldskontoret köper tillbaka obligationer och marknadsräntan vid köptillfället understiger kupongräntan. Valutakursförluster uppstår på instrument i utländsk valuta om värdet på den svenska kronan är lägre vid förfallotidpunkten än då kontraktet ingicks.

Statsskulden består av lån i svenska kronor respektive i utländsk valuta. Valutaskulden utgörs av nominella låneinstrument medan den inhemska skulden både består av nominella och reala låneinstrument. Cirka två tredjedelar av statsskulden är finansierad med nominella lån i svenska kronor. De två låneinstrument som framför allt används är statsobligationer och statsskuldväxlar.

Statsskuldväxlar har en löptid som normalt uppgår till mellan tre och tolv månader. En statsskuldväxel är ett s.k. nollkuponginstrument. Räntan utgörs av skillnaden mellan det belopp som staten får när växeln emitteras och det belopp som staten återbetalar vid förfall. Den korta löptiden på statsskuldväxlar innebär att de refinansieras relativt ofta, vilket medför att en förändring av räntenivån relativt snabbt påverkar räntekostnaderna.

Nominella statsobligationer har en fast årlig kupongränta, som betalas ut årligen med ett lika stort belopp varje gång. Normalt finns omkring tio olika statsobligationer utfärdade samtidigt, med en löptid på mellan 1 och 15 år. År 2009 emitterades dock en 30-årig obligation, 2012 en 20-årig obligation, 2020 en 25-årig obligation och 2021 en 50-årig obligation. Inledningsvis brukar kupongräntan och marknadsräntan vara ungefär densamma. När marknadsräntan förändras får det till följd att obligationer

som senare emitteras inom ramen för samma lån får en över- eller underkurs. När Riksgäldskontoret emitterar obligationer med överkurs uppstår en ränteinkomst, och när emitteringen sker till underkurs uppstår en ränteutgift.

Realobligationer innebär förenklat uttryckt att köparen får en real ränta plus kompensation för inflation. Kupongräntan för realobligationer räknas upp med inflationen, liksom det lånade beloppet som återbetalas på förfallodagen. Det innebär att en stor del av räntan betalas först när lånet förfaller. I likhet med vad som gäller för nominella obligationer uppstår det i samband med detta över- och underkurser, som utöver skillnaden mellan kupongräntan och marknadsräntan även är beroende av inflationen.

Statsskulden är även till viss del exponerad mot utländsk valuta. Nivån på exponeringen styrs av de riktlinjer för statsskuldens förvaltning som beslutas av regeringen. I riktlinjerna för 2023 förändrades styrningen av statsskuldens exponering i utländsk valuta, från att valutaexponeringen ska vara oförändrad till att den ska avvecklas succesivt och anta riktvärdet noll fr.o.m. den 1 januari 2027.

Statsskuldsräntornas utveckling

De utgiftsmässiga statsskuldsräntorna för 2023–2027 redovisas närmare i tabell 2.4.

Tabell 2.4 Utgiftsmässiga statsskuldsräntor 2023–2027

Miljarder kronor. Utfall 2023, prognos 2024–2027.

	2023	2024	2025	2026	2027
Räntor på lån i svenska kronor	9,3	13,2	26,0	25,2	22,3
Räntor på lån i utländsk valuta	2,2	2,2	1,1	0,3	-0,1
Över-/underkurser vid emission	4,1	2,8	2,3	2,4	0,9
Summa räntor	**15,6**	**18,2**	**29,4**	**27,9**	**23,1**
Räntor på in- och utlåning	7,8	5,2	-0,6	-3,8	-4,4
Valutakursförluster/-vinster	8,2	-1,1	-0,2	-0,9	0,1
Kursförluster/-vinster	0,0	-0,3	0,0	0,0	0,0
Summa ränteutgifter	**31,6**	**22,0**	**28,6**	**23,2**	**18,8**

Källor: Riksgäldskontoret och egna beräkningar.

Av tabell 2.5 framgår de kostnadsmässigt redovisade statsskuldsräntorna, som bl.a. används vid beräkningen av statens finansiella sparande. Redovisningen i tabell 2.5 utgår från posten Summa räntor i tabell 2.4, varefter en kostnadsjusteringspost har lagts till. De realiserade valutakurs- och kursförlusterna, som påverkar ränteutgifterna, beaktas således inte vid beräkningen av de kostnadsmässiga räntorna. Inte heller orealiserade omvärderingar av statsskulden som härrör från ändringar i marknadsräntor eller växelkurser tas upp som kostnader för statsskulden. De kostnadsmässiga statsskuldsräntorna har normalt en något jämnare utveckling över tid än de utgiftsmässiga räntorna.

Tabell 2.5 Kostnadsmässiga statsskuldsräntor 2023–2027

Miljarder kronor. Utfall 2023, prognos 2024–2027.

	2023	2024	2025	2026	2027
Summa räntor enligt tabell 2.4	15,6	18,2	29,4	27,9	23,1
Summa kostnadsjustering	6,6	-1,0	-17,5	-14,8	-9,4
Summa räntekostnader	**22,2**	**17,2**	**11,9**	**13,1**	**13,7**

Källor: Riksgäldskontoret och egna beräkningar.

Diagram 2.1 visar de utgiftsmässiga statsskuldsräntornas utveckling över en längre tidsperiod i förhållande till BNP. Under 2000-talet har en lägre statsskuld och ett lägre ränteläge tillsammans med ekonomisk tillväxt bidragit till att statsskuldsräntorna kommit att motsvara en mindre andel av BNP.

Diagram 2.1 Utgifter för statsskuldsräntor 2000–2027

Procent av BNP. Utfall 2000–2023, prognos 2024–2027.

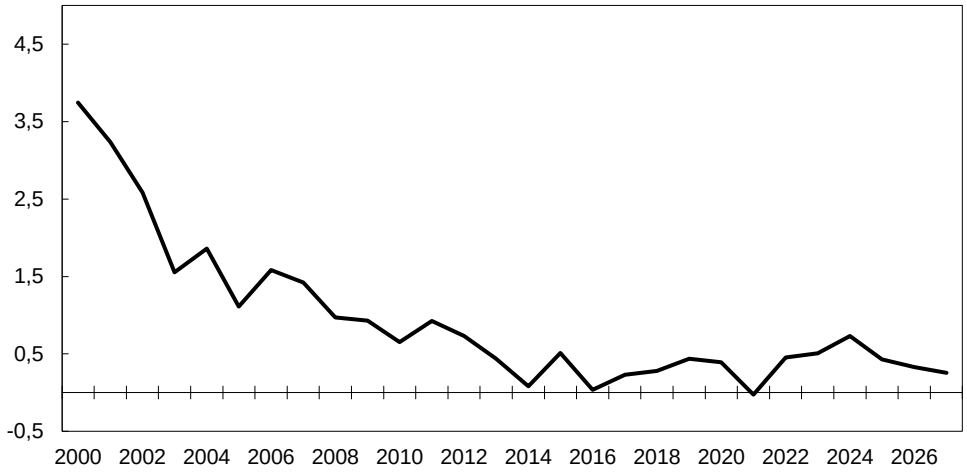

Källor: Ekonomistyrningsverket och egna beräkningar.

2.2.2 Riksgäldskontorets provisionsutgifter

Provisionsutgifternas utveckling

Riksgäldskontoret betalar ut provisioner till olika marknadsaktörer för att de upprätthåller infrastrukturen i marknaden genom att sälja, marknadsföra och lösa in Riksgäldskontorets produkter. Dessa utgifter belastar anslaget 1:3 *Riksgäldskontorets provisionsutgifter*.

Samtliga provisionsutgifter i samband med upplåning och skuldförvaltning redovisas vid sidan av utgiftstaket, vilket innebär att de behandlas på samma sätt som räntekostnaderna på statsskulden.

Provisionsutgifterna varierar över tid. Det beror på att volymerna för upplåning via olika instrument och metoder skiljer sig åt mellan åren. Provisionsutgifterna styrs till största delen av vilka upplåningskanaler som används. Vissa upplåningsinstrument ger inte upphov till rörliga kostnader, medan andra gör det. För de största upplåningsvolymerna är försäljningsprovisionerna fasta. En upplåning via syndikering, dvs. genom att Riksgäldskontoret anlitar en grupp av banker som genomför försäljningen, leder till höga provisioner som är beroende av volymen. Avvägningen mellan vilka instrument som ska användas görs av Riksgäldskontoret inom de ramar som regeringen gett genom riktlinjerna för statsskuldens förvaltning. Avvägningen inkluderar alla kostnader som är förknippade med upplåningen, inklusive räntekostnaden och eventuella provisioner. Sammantaget beräknas provisionsutgifterna för de lån Riksgäldskontoret hanterar uppgå till 79,5 miljoner kronor 2024, 82,2 miljoner kronor 2025 samt 61,8 miljoner kronor per år 2026–2027.

2.3 Mål för utgiftsområdet

Målet för statsskuldsförvaltningen är att skulden ska förvaltas så att kostnaden för den långsiktigt minimeras, samtidigt som risken i förvaltningen beaktas. Förvaltningen ska ske inom ramen för de krav som penningpolitiken ställer (5 kap. 5 § budgetlagen [2011:203]).

2.4 Resultatredovisning

2.4.1 Utvärdering av statens upplåning och skuldförvaltning

Vartannat år lämnar regeringen en skrivelse till riksdagen med en utvärdering av statens upplåning och skuldförvaltning. Åren däremellan redovisar regeringen sin preliminära syn på den genomförda statsskuldsförvaltningen i budgetpropositionen. I april 2024 överlämnade regeringen skrivelsen Utvärdering av statens upplåning och skuldförvaltning 2019–2023 (skr. 2023/24:104) till riksdagen.

2.5 Budgetförslag

2.5.1 1:1 Räntor på statsskulden

Tabell 2.6 Anslagsutveckling 1:1 Räntor på statsskulden

Tusental kronor

2023	Utfall	31 566 652	Anslagssparande	-1 166 652
2024	Anslag	23 166 652[1]	Utgiftsprognos	21 832 854
2025	**Förslag**	**28 600 000**		
2026	Beräknat	23 200 000		
2027	Beräknat	18 800 000		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för räntor på statsskulden.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.7 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:1 Räntor på statsskulden

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**20 300 000**	**20 300 000**	**20 300 000**
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder			
Makroekonomisk utveckling			
Volymer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt	8 300 000	2 900 000	-1 500 000
Förslag/beräknat anslag	**28 600 000**	**23 200 000**	**18 800 000**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen beslutar om den övergripande styrningen av statsskuldens förvaltning i årliga riktlinjebeslut senast den 15 november varje år. Riksgäldskontoret lämnar förslag till riktlinjer som remitteras till Riksbanken. I riktlinjebeslutet fastställs bl.a. skuldens löptid samt fördelningen mellan nominell skuld i svenska kronor, real skuld i svenska kronor och statsskuldens exponering i utländsk valuta. Inom de ramar som regeringen fastställer har Riksgäldskontoret mandat att fatta beslut om hur statsskulden ska förvaltas. Utgångspunkterna för statsskuldsförvaltningen är det av riksdagen beslutade målet för statsskuldspolitiken, att kostnaderna för statsskulden långsiktigt minimeras samtidigt som risker beaktas, och att förvaltningen ska ske inom ramen för de krav som penningpolitiken ställer. De risker som avses beskrivs närmare i skrivelsen Utvärdering av statens upplåning och skuldförvaltning 2019–2023.

Utgifterna för räntor på statsskulden beräknas till 28 600 000 000 kronor för 2025. Regeringen föreslår att 28 600 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:1 *Räntor på statsskulden* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 23 200 000 000 kronor respektive 18 800 000 000 kronor.

2.5.2 1:2 Oförutsedda utgifter

Tabell 2.8 Anslagsutveckling 1:2 Oförutsedda utgifter

Tusental kronor

2023	Utfall		Anslagssparande	10 000
2024	Anslag	10 000[1]	Utgiftsprognos	1 073
2025	**Förslag**	**10 000**		
2026	Beräknat	10 000		
2027	Beräknat	10 000		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för oförutsedda utgifter inklusive utgifter för ersättningar till enskilda för skador av statlig verksamhet enligt en dom som fått laga kraft eller efter uppgörelse samt för utgifter för skador inom landet som uppkommit under tidigare krigsförhållanden. Medel från anslaget tas i anspråk efter beslut av regeringen i varje enskilt fall.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.9 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:2 Oförutsedda utgifter

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**10 000**	**10 000**	**10 000**
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**10 000**	**10 000**	**10 000**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen bedömer att det alltjämt behövs ett anslag för oförutsedda utgifter och för vissa speciella ändamål om andra medel inte står till förfogande (jfr prop. 1997/98:1 utg.omr. 26 avsnitt 4). Kammarkollegiet bör därför efter beslut av regeringen även fortsättningsvis få betala ut ersättningar av detta slag. Regeringen kommer i efterhand att redovisa för riksdagen vilka utgifter som täckts genom att medel från anslaget tagits i anspråk. Finansiering av utgifter från anslaget ska ske genom indrag från annat anslag. Användningen av anslaget och beslutade indrag med anledning av detta redovisas i årsredovisningen för staten.

Regeringen föreslår att 10 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:2 *Oförutsedda utgifter* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 10 000 000 kronor per år.

2.5.3 1:3 Riksgäldskontorets provisionsutgifter

Tabell 2.10 Anslagsutveckling 1:3 Riksgäldskontorets provisionsutgifter

Tusental kronor

2023	Utfall	59 657	Anslagssparande	85 543
2024	Anslag	145 200[1]	Utgiftsprognos	79 500
2025	**Förslag**	**145 200**		
2026	Beräknat	145 200		
2027	Beräknat	145 200		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för Riksgäldskontorets provisionskostnader i samband med upplåning och skuldförvaltning.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.11 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:3 Riksgäldskontorets provisionsutgifter

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**145 200**	**145 200**	**145 200**
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**145 200**	**145 200**	**145 200**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Med stöd av 3 kap. 9 § budgetlagen får regeringen besluta att anslaget 1:1 *Räntor på statsskulden* samt andra utgifter för upplåning och skuldförvaltning får överskridas om det är nödvändigt för att fullgöra statens betalningsåtaganden. Bemyndigandet utnyttjades senast 2009, då utfallet på anslaget 1:3 *Riksgäldskontorets provisionsutgifter* uppgick till 212 miljoner kronor, vilket var 52 miljoner kronor högre än vad som anvisats av riksdagen. De relativt höga variationerna mellan olika år, och det faktum att risken är större för att utgifterna avviker uppåt, beaktas vid beredningen av budgetförslaget.

Regeringen föreslår att 145 200 000 kronor anvisas under anslaget 1:3 *Riksgäldskontorets provisionsutgifter* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 145 200 000 kronor per år.

Utgiftsområde 27

Avgiften till Europeiska unionen

Utgiftsområde 27 – Avgiften till Europeiska unionen

Innehållsförteckning

1 Förslag till riksdagsbeslut 3

2 Utgiftsområde 27 Avgiften till Europeiska unionen 5
2.1 Utgiftsområdets omfattning 5
2.2 Utgiftsutveckling 5
2.3 Mål för utgiftsområdet 7
2.4 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder 7
2.5 Resultatredovisning 8
2.6 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen 11
2.7 Politikens inriktning 12
2.8 Budgetförslag 13
2.8.1 1:1 Avgiften till Europeiska unionen 13

1 Förslag till riksdagsbeslut

Regeringens förslag:

1. Riksdagen bemyndigar regeringen att under 2025 ingå de ekonomiska åtaganden som följer av EU-budgeten för budgetåret 2025 (avsnitt 2.8.1).
2. Riksdagen anvisar anslaget för budgetåret 2025 inom utgiftsområde 27 Avgiften till Europeiska unionen enligt tabell 1.1.

Tabell 1.1 Anslagsbelopp

Tusental kronor

Anslag	
1:1 Avgiften till Europeiska unionen	47 761 911
Summa anslag inom utgiftsområdet	**47 761 911**

2 Utgiftsområde 27 Avgiften till Europeiska unionen

2.1 Utgiftsområdets omfattning

Utgifterna inom utgiftsområde 27 Avgiften till Europeiska unionen utgörs av Sveriges betalningar till Europeiska unionen för att finansiera EU-budgeten. Europeiska unionens allmänna budget beslutas årligen inom en flerårig budgetram. Den aktuella ramen omfattar perioden 2021–2027. EU-budgetens årliga utgifter och inkomster ska vara lika stora. EU-budgeten finansieras huvudsakligen genom avgifter från medlemsstaterna, vilket innebär att budgetens utgiftsnivå styr utvecklingen för utgiftsområdet.

Avgifterna som medlemsstaterna betalar in benämns Europeiska unionens egna medel och regleras i rådets beslut (EU, Euratom) 2020/2053 av den 14 december 2020 om systemet för Europeiska unionens egna medel och om upphävande av beslut 2014/335/EU, Euratom, det s.k. egna medelsbeslutet.

I det nuvarande systemet för egna medel finns det fyra typer av egna medel: traditionella egna medel (tulluppbörd), en mervärdesskattebaserad avgift, en avgift baserad på icke återvunna plastförpackningar och en avgift baserad på medlemsstaternas bruttonationalinkomst (BNI). De fyra olika typerna av egna medel är de fyra olika avgiftskomponenter som tillsammans utgör respektive medlemsstats avgift till EU. De myndigheter som ansvarar för beräkning och inbetalning av Sveriges olika delposter (avgiftskomponenter) är Tullverket (tulluppbörden), Skatteverket (den mervärdesskattebaserade avgiften), Naturvårdsverket (den plastbaserade avgiften) och Kammarkollegiet (den BNI-baserade avgiften). Dessa myndigheter ska tillhandahålla medel för att betala EU-avgiften på ett konto hos Riksgäldskontoret.

I det nuvarande systemet för egna medel finns bestämmelser och begränsningsregler som gör att Sveriges avgift är lägre än de flesta andra medlemsstaters. Sverige har en reduktion på den BNI-baserade avgiftskomponenten. Sveriges nettoreduktion beräknas under perioden 2021–2027 uppgå till 777 miljoner euro per år i 2018 års priser. Även Danmark, Nederländerna, Tyskland och Österrike har reduktioner på sina respektive BNI-baserade avgiftskomponenter.

2.2 Utgiftsutveckling

I tabell 2.1 redovisas utgiftsutvecklingen för utgiftsområdet. EU-avgiften har minskat från ca 47 193 miljoner kronor 2020 till ca 43 585 miljoner kronor 2023. År 2022 minskade Sveriges avgift till EU, trots att EU:s utgifter, delvis till följd av Rysslands fullskaliga invasion av Ukraina, ökade. Merparten av minskningen av Sveriges avgift berodde på att övriga medlemsstaters ekonomier hade börjat återhämta sig från den ekonomiska nedgången till följd av pandemin, vilket innebar att Sveriges andel av EU:s totala BNI minskade. Därmed minskade också Sveriges BNI-baserade avgift till EU. År 2023 fortsatte Sveriges EU-avgift att minska, både till följd av att EU:s totala utgifter minskade och till följd av en minskning av Sveriges BNI-baserade avgift.

Tabell 2.1 Utgiftsutveckling inom utgiftsområde 27 Avgiften till Europeiska unionen

Miljoner kronor

	Utfall 2023	Budget 2024[1]	Prognos 2024	**Förslag 2025**	Beräknat 2026	Beräknat 2027
1:1 Avgiften till Europeiska unionen	43 585	40 760	40 334	**47 762**	54 794	58 173
Totalt för utgiftsområde 27 Avgiften till Europeiska unionen	**43 585**	**40 760**	**40 334**	**47 762**	**54 794**	**58 173**

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Utfallet för utgiftsområdet uppgick 2023 till 43 585 miljoner kronor, och blev därmed 2 284 miljoner kronor (5,0 procent) lägre än vad som anvisades i statens budget. Detta beskrivs närmare i skrivelserna Årsredovisning för staten 2021 och Årsredovisning för staten 2022 (skr. 2021/22:101 s. 162–164 och skr. 2022/23:101 s. 180–182). Utfallet för utgiftsområdet 2023 var även 4 654 miljoner lägre än för 2022 (ca 9,6 procent lägre). Detta berodde framför allt på att den BNI-baserade avgiften minskade med 4 835 miljoner för 2023 jämfört med 2022, vilket dock motverkades av att den mervärdesskattebaserade avgiften och den plastbaserade avgiften ökade mellan 2022 och 2023. Eftersom utgifterna inom utgiftsområdet till stor del beror på EU:s totala utgifter bidrog också EU:s lägre utgifter 2023 jämfört med 2022 till det lägre utfallet.

År 2026 och 2027 är Sveriges EU-avgift beräknad att öka till 54 794 miljoner kronor respektive 58 173 miljoner kronor. Ökningen beror framför allt på att EU:s utgifter beräknas öka till följd av att utbetalningarna inom programperioden 2021–2027 som varit försenade under den första delen av perioden väntas öka. De försenade betalningarna som väntas öka 2026 och 2027 utgörs framför allt av betalningar inom programmen för EU:s sammanhållningspolitik under budgetrubrik 2.

I tabell 2.2 redovisas de faktorer som styr EU-avgiften under posten Övrigt. Prognosen för 2025 baseras på Europeiska kommissionens förslag till EU:s årsbudget för 2025. Av tabell 2.3 framgår att hela EU-avgiften utgörs av transfereringar i form av utbetalningar från Sverige till unionen för att finansiera EU-budgeten.

Tabell 2.2 Förändringar av utgiftsramen 2025–2027 för utgiftsområde 27 Avgiften till Europeiska unionen

Miljoner kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**40 760**	**40 760**	**40 760**
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder			
varav BP25			
Överföring till/från andra utgiftsområden			
Övrigt	7 002	14 034	17 413
Ny utgiftsram	**47 762**	**54 794**	**58 173**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Tabell 2.3 Utgiftsram 2025 realekonomiskt fördelad för utgiftsområde 27 Avgiften till Europeiska unionen

Miljoner kronor

	2025
Transfereringar[1]	47 762
Summa utgiftsram	**47 762**

Anm.: Den realekonomiska fördelningen baseras på utfall 2023 samt kända förändringar av anslagens användning.

[1] Med transfereringar avses inkomstöverföringar, dvs. utbetalningar av bidrag från staten till exempelvis hushåll, företag eller kommuner utan att staten får någon direkt motprestation.

Det finns betydande risker för att Sveriges EU-avgift utvecklas på annat sätt än vad som förutses i prognosen. Sveriges avgift beror på storleken på EU:s faktiska utgifter och hur stor andel av EU:s utgifter som Sverige ska finansiera. Utgiftsprognosen försvåras också av att EU-budgetens utgiftsnivå vid vissa tillfällen justeras under det aktuella budgetåret genom antagandet av ändringsbudgetar. Tidpunkterna för antagandet och genomförandet av EU:s ändringsbudgetar kan även påverka Sveriges avgift ett annat år än beslutsåret.

Kommissionen lade i december 2021 fram ett förslag om att introducera tre nya avgiftskomponenter: en baserad på EU:s utsläppshandelssystem, en baserad på en mekanism för justering av koldioxidutsläpp vid EU:s yttre gräns och en baserad på medlemsstaternas intäkter från omfördelningen av beskattningsrätt avseende stora multinationella företagsvinster. Under 2023 presenterade kommissionen ett förslag om avgiftskomponenter, som innehåller revideringar av förslagen från december 2021, och ett nytt förslag till temporär avgiftskomponent som baseras på en befintlig statistisk bas som avser en ungefärlig uppskattning av företagsvinster. Införandet av nya avgiftskomponenter minskar den andel av EU:s intäkter som kommer från medlemsstaternas BNI-baserade avgifter. Om de nya avgiftskomponenterna införs minskar således den andel av Sveriges avgift till EU som utgörs av den BNI-baserade avgiften. Om införandet av nya avgiftskomponenter innebär en ökning eller minskning av Sveriges avgift till EU beror dock på om Sveriges andel av beräkningsbasen för respektive ny avgiftskomponent blir större eller mindre i förhållande till Sveriges andel av medlemsstaternas sammanlagda BNI.

EU-avgiften påverkas för samtliga medlemsstater av den ekonomiska utvecklingen i varje enskild medlemsstat. Inledningsvis baseras Sveriges och andra medlemsstaters EU-avgift på prognoser för den ekonomiska utvecklingen. Beroende på hur väl de initiala prognoserna överensstämmer med utfallet, kan resultatet av tillämpningen av de gemensamma reglerna komma att avvika och respektive medlemsstats avgift behöva justeras.

2.3 Mål för utgiftsområdet

Målet för den svenska budgetpolitiken i EU är att prioritera gemensamma utmaningar som mer effektivt hanteras på EU-nivå än av de enskilda länderna vart för sig, exempelvis miljö och klimat, forskning, migration, säkerhet och att utveckla den inre marknaden. Målet innebär att Sverige ska verka för en effektiv och återhållsam budgetpolitik inom EU, där utgifter med ett tydligt europeiskt mervärde prioriteras. Målet innebär även att Sverige ska verka för en kostnadseffektiv användning av EU:s budgetmedel (prop. 1994/95:40, bet. 1994/95:FiU5, rskr. 1994/95:67).

2.4 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Regeringen uppnår målet för utgiftsområdet främst genom förhandlingarna om den fleråriga budgetramen, årsbudgeten och ändringsbudgetarna i Europeiska unionens råd samt genom rådets förhandlingar med Europaparlamentet. I dessa förhandlingar verkar regeringen för goda marginaler till utgiftstaken för åtaganden och betalningar, och för omprioriteringar inom fastställda ramar. Vidare agerar regeringen tillsammans med likasinnade länder för att försöka begränsa budgetpåverkan. Målet för utgiftsområdet styr även regeringens bedömning av om Europeiska kommissionen bör beviljas ansvarsfrihet. Regeringen samråder regelbundet med riksdagens EU-nämnd i frågor som rör årsbudgeten och den fleråriga budgetramen.

Resultatuppföljningen för EU-budgeten sköts främst av Europeiska revisionsrätten och kommissionen. Sverige röstar i den årliga ansvarsfrihetsprövningen med resultatuppföljningen som en viktig grund.

2.5 Resultatredovisning

EU-budgeten för 2023

Årsbudgeten för 2023 var den tredje i budgetramen för perioden 2021–2027. Förhandlingarna om en ny flerårig budgetram avslutades under slutet av 2020 och ledde till en total utgiftsnivå för 2021–2027 om 1 074,3 miljarder euro i åtaganden i 2018 års priser (1 114 miljarder euro inklusive specialinstrument utanför budgetramens tak). Överenskommelsen om den fleråriga budgetramen omfattar även ett återhämtningsinstrument som ligger utanför taket för den fleråriga budgetramen. Genom återhämtningsinstrumentet tillfördes 750 miljarder euro i 2018 års priser i syfte att motverka de negativa ekonomiska effekterna av spridningen av covid-19.

Utgifterna i EU-budgeten delas in i betalningsbemyndiganden (betalningar) och åtagandebemyndiganden (åtaganden). Betalningar motsvarar faktiska utgifter under ett budgetår, medan åtaganden som kommissionen kan ingå kan leda till betalningar från EU-budgeten såväl det aktuella budgetåret som kommande år.

I den ursprungliga antagna budgeten för 2023 uppgick de beräknade åtagandena till 186,6 miljarder euro och betalningarna till 168,6 miljarder euro. Den antagna budgeten reviderades därefter genom fyra ändringsbudgetar. Åtagandena uppgick till 181,8 miljarder euro med beaktande av de antagna ändringsbudgetarna. Betalningarna minskade sammantaget till 160,5 miljarder euro.

Genom den första ändringsbudgeten för 2023 gjordes tekniska ändringar för att möjliggöra för genomförandet av de politiska överenskommelser som lett till antagandet av rättsakter rörande REPowerEU, gränsjusteringsmekanismen för koldioxid och unionens program för säker konnektivitet. Det infördes bl.a., i enlighet med medlemsstaternas begäran, ett nytt anslag för bidrag från brexitjusteringsreserven för att möjliggöra överföring av medel till faciliteten för återhämtning och resiliens. Ändringsbudgeten medförde att åtagandena ökade med 52,3 miljoner euro. Eftersom betalningarna inte ökade påverkades inte storleken på Sveriges EU-avgift.

Den andra ändringsbudgeten innebar en justering av intäkterna i budgeten genom att 2022 års budgetöverskott på 2,5 miljarder euro överfördes till årsbudgeten för 2023. Detta minskade Sveriges EU-avgift för 2023 med 980 miljoner kronor jämfört med den antagna årsbudgeten för 2023. Justeringen gjordes i enlighet med artikel 18.3 i Europaparlamentets och rådets förordning (EU, Euratom) 2018/1046 av den 18 juli 2018 om finansiella regler för unionens allmänna budget, om ändring av förordningarna (EU) nr 1296/2013, (EU) nr 1301/2013, (EU) nr 1303/2013, (EU) nr 1304/2013, (EU) nr 1309/2013, (EU) nr 1316/2013, (EU) nr 223/2014, (EU) nr 283/2014 och beslut nr 541/2014/EU samt om upphävande av förordning (EU, Euratom) nr 966/2012.

Genom den tredje ändringsbudgeten uppdaterades prognosen för EU-budgetens intäkter. De beräknade intäkterna för egna medel justerades i enlighet med de uppdaterade prognoser för samtliga egna medel som fastställdes den 25 maj 2023 vid det årliga mötet för den rådgivande kommittén för egna medel. Justeringen innebar att EU:s totala egna medel minskade med 2 277,3 miljoner euro för 2023 jämfört med årsbudgeten för 2023. Det innebar en minskning av Sveriges EU-avgift med ca 6,3 miljarder kronor jämfört med den antagna årsbudgeten för 2023. Därutöver gjordes en justering av intäkterna för bl.a. inbetalda böter och avgifter fram till juni

2023 samt det reviderade bidraget från Storbritannien till EU. Intäkterna från böter och avgifter ökade med 589 miljoner euro, från 101 miljoner till 690 miljoner euro. Den tredje ändringsbudgeten innebar även en ökning av åtagandena med 54,8 miljoner euro och en minskning av betalningarna med 190,9 miljoner euro. De ökade åtagandena avsåg bl.a. finansieringen av Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2023/1781 av den 13 september 2023 om en ram med åtgärder för att stärka Europas halvledarekosystem och om ändring av förordning (EU) 2021/694 (förordning om halvledare) i enlighet med en överenskommelse som träffats mellan Europaparlamentet och rådet den 18 april 2023. De minskade betalningarna berodde bl.a. på förseningar i rättprocessen gällande det kortfristiga instrumentet för gemensam upphandling på försvarsområdet samt förseningar i förhandlingarna om hållbart fiske med tredjeländer. Sammantaget minskade den tredje ändringsbudgeten Sveriges EU-avgift med 6 350 miljoner kronor.

Den fjärde ändringsbudgeten minskade åtagandena med 247,5 miljoner euro och betalningarna med 3 254,8 miljoner euro. Det minskade Sveriges EU-avgift med 1 270 miljoner kronor. Åtagandena minskade med 280 miljoner euro till följd av minskade anslag till projektet med att bygga och driva den internationella termonukleära experimentreaktorn (ITER) på grund av förseningar i genomförandet av programmet. Även betalningarna minskade på grund av förseningarna inom ITER samt på grund av minskade nivåer på betalningar till programmet Digital Europe, Europeiska regionala utvecklingsfonden, Europeiska socialfonden+, Europeiska jordbruksfonden för landsbygdsutveckling och Asyl, migrations och integrationsfonden. Övriga justeringar i ändringsbudgeten avsåg bl.a. en ökning av anslagsnivån för administrativa utgifter, pensioner och Europaskolor med 32,5 miljoner euro till följd av bl.a. lönerevisioner samt en ökning av åtagandenivån och antalet tjänster för Europeiska åklagarmyndigheten för att stärka myndighetens säkerhet och cybersäkerhet.

Sammantaget omfattade de antagna ändringsbudgetarna minskade åtaganden om totalt ca 143 miljoner euro och minskade betalningar om ca 3,5 miljarder euro.

Utöver ändringsbudgetarna tillfördes 545,8 miljoner euro från EU:s solidaritetsfond till Rumänien och Italien med anledning av de naturkatastrofer som drabbade länderna under 2022 och till Turkiet med anledning av jordbävningen i februari 2023. Solidaritetsfonden har funnits sedan 2002 och ska möjliggöra snabbt stöd vid katastrofer som har en betydande negativ ekonomisk effekt, bl.a. naturkatastrofer. Stödet är tillgängligt för både medlemsstater och länder som förhandlar om anslutning till EU.

I tabell 2.4 beskrivs effekten av ändringar i EU-budgeten på Sveriges avgift till EU under 2023.

Tabell 2.4 Avgiftseffekter 2023 av ändringar i EU-budgeten 2023

Miljoner kronor

Ändring i EU-budgeten	Effekt på Sveriges avgift till EU under 2023	År ändringarna får effekt på utgiftsområdet
1	0	–
2	-980	2023
3	-6350	2023
4	-1270	2023

Källa: Egna beräkningar där antagna förslag till ändringar i EU-budgeten jämförts med EU-budgeten exklusive föreslagna ändringar.

Sveriges avgift till EU under 2023

Utfallet för den svenska EU-avgiften under 2023 blev 43 585 miljoner kronor (se tabell 2.5), vilket var lägre än de medel som anvisades i statens budget. En mer utförlig redogörelse för utfallet finns i regeringens skrivelse Årsredovisning för staten 2023 (skr. 2023/24:101 s. 164–166).

Tabell 2.5 Anslagna medel och utfall för 2023

Miljoner kronor

	Anslag	Ändringsbudget	Anslagskredit	Utfall
1:1 Avgiften till Europeiska unionen	45 870		-2 284	43 585
Totalt utgiftsområde 27	45 870			43 585

Källa: Årsredovisningen för staten 2023.

EU-budgeten för 2024

EU:s årsbudget för 2024 antogs av Europaparlamentet den 11 november 2023 och är den fjärde i budgetramen för perioden 2021–2027.

Den antagna EU-budgeten (exklusive ändringsbudgetar) för 2024 uppgår till 187,7 miljarder euro i åtaganden och 141,6 miljarder euro i betalningar. Detta motsvarar en ökning avseende åtaganden med ca 3 procent jämfört med 2023 års budget (inklusive ändringar i EU-budgeten) och en minskning avseende betalningar med ca 14 procent jämfört med 2023 års budget (inklusive ändringar i EU-budgeten). Att betalningarna minskat jämfört med 2023 kan bl.a. förklaras av att programmen från den föregående programperioden (2014–2020) avslutas, och därmed minskar utbetalningarna som härrör från den programperioden. Detta motverkas delvis av att programmen för den innevarande programperioden (2021–2027) har börjat genomföras. Ökningen av åtagandena för 2024 jämfört med 2023 beror bl.a. på att takten i genomförandet av programmen i den nuvarande perioden har ökat jämfört med föregående år.

Den 20 juni 2023 presenterade kommissionen ett förslag till översyn av det fleråriga budgetramverket för perioden 2021–2027 (se COM [2023]336 och fakta-promemoria 2022/23:FPM111). Kommissionens förslag omfattade följande områden: fortsatt stöd till Ukraina samt för att hantera utmaningar på områdena migration och den externa dimensionen, strategiska tekniker, räntekostnader för EU:s gemensamma upplåning och administrativa kostnader. Sammantaget innehöll kommissionens förslag utgiftsökningar om 65,8 miljarder euro, varav 17 miljarder euro avsåg bidrag till Ukraina. Vidare föreslog kommissionen lån till Ukraina om 33 miljarder euro.

En första överläggning om det nya förslaget om revidering av det fleråriga budget-ramverket ägde rum med finansutskottet den 7 juli 2023. Med utgångspunkt i en mycket budgetrestriktiv linje för att hålla ned den svenska avgiften, verkade regeringen för fortsatt EU-stöd till Ukraina. Regeringen bedrev tidigt i processen ett aktivt påverkansarbete på alla nivåer för att få gehör för den svenska ståndpunkten om att hålla nere kostnader som inte rör stöd till Ukraina.

Den 1 februari 2024 antogs en överenskommelse gällande översynen av den fleråriga budgetramen i Europeiska rådet i form av slutsatser (se EUCO 2/24). Överens-kommelsen resulterade i ett stöd till Ukraina om 17 miljarder euro i bidrag och 33 miljarder euro i lån, dvs. på samma nivå som enligt kommissionens förslag. I övrigt omfattade överenskommelsen hantering av ökade räntekostnader kopplade till EU:s gemensamma upplåning och utgiftsökningar om totalt 14,6 miljarder euro. Av utgiftsökningarna avsåg 2 miljarder euro migration och gränsbevakning, 1,5 miljarder euro Europeiska försvarsfonden, 7,6 miljarder euro budgetrubrik 6 Grannländer och

omvärlden samt 3,5 miljarder euro specialinstrument. De utgiftsökningar som inte avser stöd till Ukraina finansieras i huvudsak genom neddragningar av andra utgifter.

Genomförandet av den överenskomna revideringen av det fleråriga budgetramverket för 2024–2027 sker genom årsbudgeten för respektive år. För 2024 har bl.a. en ändringsbudget som innebär ökade åtaganden om 5,8 miljarder euro och ökade betalningar om 4,1 miljarder euro antagits. Ändringsbudgeten avser framför allt fortsatt stöd till Ukraina och innebär en höjning av den svenska EU-avgiften 2024 med 1,5 miljarder kronor.

2.6 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

För 2024 ökade åtagandena i EU-budgeten med 8,5 miljarder euro jämfört med 2023 (inklusive ändringar under pågående budgetår), vilket inte är förenligt med Sveriges budgetrestriktiva linje.

EU:s årsbudget består av sju breda utgiftsområden som benämns budgetrubriker. Varje budgetrubrik innehåller underrubriker, som i sin tur innehåller olika program. Den budgetrubrik under vilken åtagandena ökade mest under 2024 jämfört med 2023 var rubrik 2 Sammanhållning, motståndskraft och värderingar, som ökade med 3,9 miljarder euro. Betydande ökningar i åtaganden gjordes även under rubrik 4 Gränsförvaltning och migration, rubrik 5 Säkerhet och försvar och rubrik 7 Europeisk offentlig förvaltning. Åtagandena minskade endast för rubrik 6 Grannländer och omvärlden.

Betalningarna minskade med 14 miljarder euro 2024 jämfört med 2023. Betalningarna under 2024 härrörde dels från åtaganden gjorda under den föregående fleråriga budgetramen för 2014–2020 som ännu inte hade lett till betalningar, dels från nya åtaganden gjorda i den innevarande fleråriga budgetramen för 2021–2027.

Regeringen har aktivt verkat för omprioriteringar inom den antagna budgeten och drivit en budgetrestriktiv linje. Under 2023 röstade Sverige nej två gånger i budgetrelaterade frågor. Sverige röstade nej gällande frågan att bevilja ansvarsfrihet till Europeiska kommissionen för genomförandet av 2021 års budget med motiveringen att det är allvarligt att kommissionen inte fått en revisionsförklaring utan kritik för alla delar av budgeten och att ett flertal av iakttagelserna i samband med revisionen dessutom medför att EU-budgetens exponering för olika risker ökar. Sverige röstade även som enda land emot förslaget om antagandet av EU:s årsbudget för 2024, eftersom förslaget saknade tillräckliga marginaler för att kunna möta oförutsedda händelser under budgetåret, och därmed inte överensstämde med Sveriges restriktiva linje. I båda fallen antog emellertid Europeiska unionens råd förslagen med kvalificerad majoritet.

Under 2024 har Sverige röstat ja till översynen av EU:s fleråriga budgetram, givet att utgiftsökningarna i översynen i huvudsak innehöll fortsatt EU-stöd till Ukraina. De utgiftsökningar som inte avser stöd till Ukraina finansieras väsentligen genom neddragningar av befintliga medel. Ändringarna av ramen för 2024–2027 bedömdes vara förenliga med målen för utgiftsområdet, eftersom ett gemensamt agerande på EU-nivå för att hantera effekterna av Rysslands invasion ansågs motiverat.

Sverige har verkat för en bättre utformad och mer omfattande resultatuppföljning av EU-budgeten inom ramen för utgiftsområdets delmål om ett effektivt användande av offentliga medel. Regeringen bedömer att målet har uppfyllts genom att Europeiska revisionsrätten och kommissionen fortsatt bedriver ett intensivt resultatuppföljningsarbete, vilket inte minst visat sig genom fler publicerade resultatrapporter. En mer utförlig redogörelse för hur regeringen resonerat inför de olika omröstningarna finns i

skrivelsen Verksamheten i Europeiska unionen under 2023 (skr. 2023/24:115 bilaga 3).

Sammanfattningsvis bedöms resultaten inom området i huvudsak vara förenliga med målet för Sveriges budgetpolitik i EU.

2.7 Politikens inriktning

Sverige verkar för att det europeiska samarbetet ska möta aktuella utmaningar som unionen står inför. Sveriges grundläggande mål för EU-budgeten är, som tidigare redovisats, att återhållsamhet ska gälla för de gemensamma utgifterna, samt att EU-gemensamma utmaningar och ändamålsenliga program ska prioriteras, vilket ska möjliggöra för unionen att leva upp till ingångna åtaganden. I detta sammanhang kan särskilt nämnas vikten av att EU fortsätter att prioritera stödet till Ukraina.

Regeringen avser att verka för restriktivitet vid beredningen av kommande årsbudgetar. Effektivitet och kostnadskontroll kommer att prägla Sveriges inställning vid behandling av EU:s årsbudget och löpande EU-budgetrelaterade frågor, i syfte att program som ger ett europeiskt mervärde och rustar både EU och Sverige för framtiden ska kunna prioriteras. Vägledande för Sveriges agerande är vidare principerna om subsidiaritet, europeiskt mervärde, proportionalitet, resultatinriktning, kostnadseffektivitet och en sund ekonomisk förvaltning, där jämställdhetsintegrering utgör en del.

Enligt prognosen i augusti 2024 beräknas avgiften till EU efter avdragen reduktion uppgå till ca 47 762 miljoner kronor 2025, ca 54 794 miljoner kronor 2026 och ca 58 173 miljoner kronor 2027. Sverige beräknas få en genomsnittlig reduktion av avgiften på ca 8 000–11 000 miljoner kronor per år 2021–2027.

Den 19 juni 2024 presenterade Europeiska kommissionen sitt förslag till årsbudget för 2025, som blir den femte i den fleråriga budgetramen för 2021–2027. Kommissionen har för 2025 föreslagit åtaganden på 199 700 miljoner euro (inklusive instrument utanför den fleråriga budgetramen), vilket skulle innebära en marginal om 419,3 miljoner euro i förhållande till åtagandetaket i enlighet med överenskommelsen om budgetramen för 2021–2027. Jämfört med årsbudgeten för 2024 ökar de föreslagna betalningarna för 2025 med 5 900 miljoner euro till 152 700 miljoner euro (inklusive instrument utanför den fleråriga budgetramen), vilket ger en marginal om 29 700 miljoner euro i förhållande till betalningstaket. Detta motsvarar en ökning på 2,3 procent. När det gäller åtaganden föreslås de största relativa ökningarna jämfört med 2024 för budgetrubrik 4 Migration och gränsförvaltning (22,7 procent), rubrik 2 b Resiliens och värden (18,9 procent) och rubrik 7 EU:s offentliga förvaltning (5,2 procent). Förseningarna av utbetalningarna från budgetramen 2021–2027 till följd av en försenad start av programmen inom framför allt sammanhållningspolitiken förklarar varför betalningstaken är lägre än åtagandetaken i kommissionens förslag till årsbudget för 2025. Utbetalningarna förväntas öka i takt med programmens genomförande under de två sista åren av den fleråriga budgetramen för 2021–2027.

Utöver den ordinarie budgetramen för 2025 föreslås dessutom 71 800 miljoner euro i betalningar inom ramen för EU:s återhämtningsinstrument Next Generation EU (NGEU). Medel inom NGEU är inte en del av den ordinarie EU-budgeten och årsbudgetförhandlingen. Inklusive NGEU och övriga mindre instrument utanför den ordinarie budgetramen omfattar kommissionens förslag för 2025 totalt 199 700 miljoner euro i åtaganden och 224 500 miljoner euro i betalningar.

Förhandlingarna om årsbudgeten för 2025 pågår. Nivåerna för betalningar och åtaganden kan komma att förändras fram tills budgeten slutligt fastställs. En

överenskommelse mellan Europeiska unionens råd och Europaparlamentet om budgeten för 2025 kommer sannolikt att nås i november eller december 2024. Rådets förslag till årsbudget 2025 innebär 198 200 miljoner euro i åtaganden och 151 800 miljoner euro i betalningar (inklusive instrument utanför den fleråriga budgetramen), vilket innebär en minskning med 1 500 miljoner euro respektive 900 miljoner euro jämfört med kommissionens förslag.

I enlighet med vad som ovan anförts är restriktivitet en grundläggande hållning för regeringen i den fortsatta behandlingen av budgetförslaget för 2025. Detta innebär bl.a. att betalningsanslagen bör läggas på rimliga nivåer och att tillräckliga marginaler upprätthålls mellan årsbudgeten och utgiftstaken för både åtaganden och betalningar.

2.8 Budgetförslag

2.8.1 1:1 Avgiften till Europeiska unionen

Tabell 2.6 Anslagsutveckling 1:1 Avgiften till Europeiska unionen

Tusental kronor

2023	Utfall	43 585 421	Anslagssparande	425 697
2024	Anslag	40 759 809[1]	Utgiftsprognos	40 333 740
2025	**Förslag**	**47 761 911**		
2026	Beräknat	54 793 835		
2027	**Beräknat**	**58 172 664**		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för betalning av Sveriges avgift till Europeiska unionens allmänna budget. Anslaget får även användas för eventuella krav från Europeiska kommissionen på dröjsmålsränta på grund av försenade inbetalningar av egna medel.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.7 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:1 Avgiften till Europeiska unionen

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024[1]	**40 759 809**	**40 759 809**	**40 759 809**
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder			
Makroekonomisk utveckling			
Volymer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt	7 002 102	14 034 026	17 412 855
Förslag/beräknat anslag	**47 761 911**	**54 793 835**	**58 172 664**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Sveriges avgift till EU-budgeten beräknas för 2025 uppgå till 47 761 911 000 kronor. EU-avgiftens avgiftskomponenters prognostiserade förändring mellan år redovisas under posten övrigt i tabell 2.7. Inkomster från den gemensamma tulltaxan utgör, som framgår av avsnitt 2.1, ett av EU:s egna medel och betalas in efter faktisk uppbörd. Medlemsstaterna får behålla 25 procent av tulluppbörden. Beloppen i

tabell 2.6 avser inbetalningarna till Europeiska kommissionen efter avdrag för administrativa kostnader. Tulluppbörden redovisas under inkomsttitel 1511 *Tullmedel*. Regeringen beräknar att tullavgiften för 2025 kommer att uppgå till 6 410 miljoner kronor. Den mervärdesskattebaserade avgiftskomponenten beräknas som andel av medlemsstaternas mervärdesskattebas. Sveriges mervärdesskattebaserade avgift beräknas 2025 uppgå till 7 684 miljoner kronor. Avgiftskomponenten baserad på icke återvunna plastförpackningar beräknas 2025 uppgå till 1 426 miljoner kronor. Inklusive den svenska reduktionen (se avsnitt 2.1) beräknas Sveriges BNI-baserade avgift under 2025 uppgå till 32 242 miljoner kronor.

Regeringen föreslår att 47 761 911 000 kronor anvisas under anslaget 1:1 *Avgiften till Europeiska unionen* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 54 793 835 000 kronor respektive 58 172 664 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2025 ingå de ekonomiska åtaganden som följer av EU-budgeten för budgetåret 2025.

Skälen för regeringens förslag: Medlemsstaternas avgifter används för att finansiera EU-budgetens betalningar under innevarande år. De åtaganden som staten ingår på området avser EU-budgetens åtagandebemyndiganden för innevarande år, vilka kan resultera i betalningar både innevarande och kommande år. I kommissionens budgetförslag föreslås att åtagandebemyndiganden om 199 700 miljoner euro ska ställas till förfogande för 2025. I enlighet med beslutet om unionens egna medel beräknas Sverige under 2025 betala in ca 3 procent av medlemsstaternas totala inbetalda avgifter till EU för att finansiera årsbudgeten. Utöver medlemsstaternas inbetalda avgifter har EU även andra intäktskällor, men de är små i jämförelse med medlemsstaternas avgifter. Av den anledningen kan huvuddelen av 2025 års budgets åtagandebemyndiganden på 199 700 miljoner euro antas finansieras av medlemsstaterna, varav ca 3 procent kommer att finansieras av Sverige. Förhandlingar om EU:s årsbudget för 2025 pågår emellertid fortfarande och en budget kommer att antas först i slutet av 2024.

Regeringen bör mot denna bakgrund bemyndigas att under 2025 ingå de ekonomiska åtaganden som följer av EU-budgeten för budgetåret 2025.